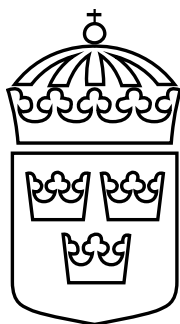

Regeringens proposition 2016/17:1

Budgetpropositionen för 2017

Förslag till statens budget för 2017, finansplan och skattefrågor

Regeringens proposition 2016/17:1

Budgetpropositionen för 2017

Regeringen överlämnar härmed enligt 9 kap. 2 § regeringsformen budgetpropositionen för 2017.

Stockholm den 14 september 2016

Stefan Löfven

Magdalena Andersson
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Budgetpropositionen innehåller regeringens förslag till statens budget för 2017 samt de övriga förslag och bedömningar som följer av riksdagsordningen och budgetlagen (2011:203).

Översikt av innehåll i volym 1

Volym 1a

1. Finansplan
2. Förslag till riksdagsbeslut
3. Lagförslag
4. Den makroekonomiska utvecklingen
5. De budgetpolitiska målen
6. Skattefrågor
7. Inkomster

Volym 1b

8. Utgifter
9. Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskulden
10. Kommunsektorns finanser och sysselsättning
11. Statens investeringar och finansiella befogenheter
12. Granskning och ekonomisk styrning

Bilagor 1–21

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	12	
Diagramförteckning	15	
Sammanställning av förslag till statens budget för 2017	18	
1	Finansplan	23
1.1	Sammanfattning	23
1.2	Svensk ekonomi utvecklas starkt	29
1.3	Finanspolitikens övergripande inriktning	30
1.4	Mer resurser till välfärden.....	32
1.5	Fler jobb.....	36
1.6	Ett av världens första fossilfria välfärdsländer.....	43
1.7	Jämställdhet i samhället	46
1.8	Ett säkert och tryggt samhälle.....	47
1.9	Världen måste bli fredligare och säkrare.....	49
1.10	Flyktningmottagande.....	50
1.11	Effekter av regeringens politik	51
2	Förslag till riksdagsbeslut	57
3	Lagförslag.....	61
3.1	Förslag till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021	61
3.2	Förslag till lag om skatt på kemikalier i viss elektronik.....	64
3.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam	74
3.4	Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).....	76
3.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.....	83
3.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt	84
3.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt.....	85
3.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	88
3.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	109
3.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1920) om allmän löneavgift..	115
3.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter ..	116
3.12	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	117
3.13	Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980).....	123
3.14	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet	125

3.15	Förslag till lag om upphävande av lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats byggande för mindre hyresbostäder och studentbostäder.....	126
3.16	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund	127
3.17	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	128
3.18	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	134
3.19	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	137
3.20	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).	140
3.21	Förslag till lag om ändring i tullagen (2016:253)	142
3.22	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	143
4	Den makroekonomiska utvecklingen	153
4.1	Utvecklingen i omvärlden 2016 och 2017	154
4.2	Utvecklingen i Sverige 2016 och 2017	156
4.3	Utvecklingen 2018–2020	162
4.4	Osäkerhet i prognosen och alternativa scenarier	164
4.5	Utvecklingen enligt andra bedömare	167
4.6	Prognosrevideringar och effekter av regeringens politik	168
5	De budgetpolitiska målen	173
5.1	Uppföljning av målet för det finansiella sparandet	174
5.2	Utgiftstaket – uppföljning och förslag	176
5.3	Uppföljning av det kommunala balanskravet	181
5.4	Uppföljning av målen i stabilitets- och tillväxtpakten	182
5.5	Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet	183
6	Skattefrågor	187
6.1	Riktlinjer för skattepolitiken	188
	Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattning	189
6.2	Begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt	189
6.2.1	Ärendet och dess beredning	189
6.2.2	Bakgrund och gällande rätt	190
6.2.3	Uppräkningen av den nedre och övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2017 begränsas	190
6.2.4	Konsekvensanalys	191
6.2.5	Begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt för 2018	194
6.3	Förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar	194
6.3.1	Ärendet och dess beredning	194
6.3.2	Bakgrund	195
6.3.3	Den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs	195
6.3.4	Konsekvensanalys	197
6.4	Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror	198
6.4.1	Ärendet och dess beredning	198
6.4.2	Bakgrund och gällande rätt	198

6.4.3	Införande av en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror i bostaden	199
6.4.4	Konsekvensanalys	202
6.5	Avdrag för resor till och från arbetet	205
6.5.1	Ärendet och dess beredning.....	205
6.5.2	Höjd beloppsgrens för avdrag för resor till och från arbetet.....	206
6.5.3	Konsekvensanalys	207
	Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.	208
6.6	Växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare (tillfälligt 2017–2021)	208
6.6.1	Ärendet och dess beredning.....	208
6.6.2	Bakgrund	208
6.6.3	Gällande rätt.....	209
6.6.4	Sänkta arbetsgivaravgifter när enmansföretag anställer.....	213
6.6.5	Vilken verksamhetsform ska omfattas?	215
6.6.6	Verksamheten bedrivs utan anställda	216
6.6.7	Krav på anställningen i enmansföretaget.....	217
6.6.8	Nedsättningsgrundande lön.....	218
6.6.9	Tidigare anställda omfattas inte	218
6.6.10	Stöd av mindre betydelse.....	219
6.6.11	Verksamhet inom flera sektorer	220
6.6.12	Förfarandet.....	220
6.6.13	Stödområde A	221
6.6.14	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	222
6.6.15	Konsekvensanalys	222
6.7	Förändrade nivåer för socialavgifter	226
	Skatt på kapitaläggande – kapital och egendomsskatter	228
6.8	Ändrade regler för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad	228
6.9	Golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen	228
	Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter	229
6.10	Ökad beskattning av företag i finanssektorn och vissa förenklingar på företagsskatteområdet.....	229
6.10.1	Ärendet och dess beredning.....	229
6.10.2	Ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder införs.....	229
6.10.3	Tidpunkten för värdeöverföring vid tillämpning av reglerna om koncernbidrag fastställs	233
6.10.4	Beloppsspärren i reglerna om begränsning av underskottsavdrag vid vissa ägarförändringar.....	234
6.10.5	Konsekvensanalys	237
6.11	Avdragsrätt för representationsmåltider – slopad avdragsrätt vid inkomstbeskattning	240
6.11.1	Ärendet och dess beredning.....	240
6.11.2	Bakgrund och gällande rätt	240
6.11.3	Skatteverkets hemställan	241
6.11.4	Avdragsrätten slopas, utom för enklare förtäring	241
6.11.5	Konsekvensanalys	244

Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter	247
6.12 Lika beskattning av dieselbränsle i båtar och skepp inom jordbruk, skogsbruk och vattenbruk.....	247
6.12.1 Ärendet och dess beredning	247
6.12.2 Bakgrund och gällande rätt	247
6.12.3 Samma skatt på dieselbränsle som förbrukas i fartyg och arbetsmaskiner inom jordbruk, skogsbruk och vattenbruk ...	249
6.12.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	252
6.12.5 Konsekvensanalys.....	253
6.13 Vissa frågor på elskatteområdet.....	254
6.13.1 Ärendet och dess beredning	254
6.13.2 Bakgrund.....	254
6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning	259
6.13.4 Frivillig skattskyldighet i vissa fall, m.m.....	262
6.13.5 Svenska stödordningar på elskatteområdet	267
6.13.6 Stödmottagare	269
6.13.7 Företag utan rätt till statligt stöd	270
6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter	275
6.13.9 Lägre energiskatt på el för större datacenter	279
6.13.10 Nedsatt energiskatt för hushåll och tjänstesektor i vissa delar av norra Sverige	285
6.13.11 Följdändring i skatteförfarandelagen	292
6.13.12 Skattskyldighet för nätinnehavare m.m.	292
6.13.13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	301
6.13.14 Konsekvensanalys.....	302
6.14 Kommande skatteförändringar på energiområdet	319
6.15 Omräkning av koldioxid- och energiskattesatserna på bränslen efter prisutveckling respektive reala inkomstökningar	320
6.16 Kemikalieskatt	321
6.16.1 Ärendet och dess beredning	321
6.16.2 Bakgrund.....	321
6.16.3 Skatt på kemikalier i viss elektronik.....	322
6.16.4 Skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid	359
6.16.5 Konsekvensanalys.....	360
6.17 Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon	364
Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter.....	364
6.18 Undantag från trängselskatt i Backaområdet i Göteborg	364
6.19 Sänkt reklamskatt	364
6.19.1 Ärendet och dess beredning	364
6.19.2 Bakgrund och gällande rätt	365
6.19.3 Sänkt reklamskatt och höjda gränser för återbetalning av skatt och redovisningsskyldighet 2017	366
6.19.4 Sänkt reklamskatt 2019.....	368
6.19.5 Konsekvensanalys.....	368
6.20 Alkoholskatt	370
6.20.1 Ärendet och dess beredning	370
6.20.2 Gällande rätt	370
6.20.3 Alkoholskatten höjs	370
6.20.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	373

	6.20.5	Konsekvensanalys.....	374
6.21		Omräkning av tobaksskatt efter prisutveckling (indexering)	375
6.22		Definition av beskattningsår för vissa punktskatter	375
	6.22.1	Ärendet och dess beredning.....	375
	6.22.2	Bakgrund och gällande rätt	376
	6.22.3	Definition av beskattningsår	378
	6.22.4	Tidpunkt för ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt	381
	6.22.5	Hänvisning till definition av beskattningsår i skatteförfarandelagen	382
	6.22.6	Vissa följdändringar med anledning av ändring i lagen om skatt på energi	382
	6.22.7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	382
	6.22.8	Konsekvensanalys	383
		Skatt på konsumtion m.m. – mervärdesskatt.....	385
6.23		Avdragsrätt för representationsmåltider – utökad avdragsrätt för mervärdesskatt.....	385
	6.23.1	Ärendet och dess beredning.....	385
	6.23.2	Bakgrund	386
	6.23.3	Gällande rätt.....	386
	6.23.4	Tidigare beloppsgränser	387
	6.23.5	Skatteverkets ställningstaganden	387
	6.23.6	Skatteverkets hemställan	388
	6.23.7	Ändrad avdragsrätt för mervärdesskatt vid representation....	388
	6.23.8	Konsekvensanalys	392
6.24		Omsättningsgräns för mervärdesskatt.....	394
	6.24.1	Ärendet och dess beredning.....	394
	6.24.2	Bakgrund och gällande rätt	395
	6.24.3	Införande av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning	396
	6.24.4	Ansökan och beslut om skattebefrielse.....	399
	6.24.5	Skattebefrielsen upphör.....	400
	6.24.6	Beräkning av omsättningsgränsen	402
	6.24.7	Beskattningsbara personer och transaktioner som inte omfattas av skattebefrielse	403
	6.24.8	Avdragsrätt och jämkning.....	406
	6.24.9	Fakturerings.....	408
	6.24.10	Förfarande	408
	6.24.11	Kontroll och uppföljning	409
	6.24.12	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	409
	6.24.13	Konsekvensanalys	410
6.25		Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer	412
	6.25.1	Ärendet och dess beredning.....	412
	6.25.2	Bakgrund och gällande rätt	412
	6.25.3	Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer.....	413
	6.25.4	Konsekvensanalys	415
		Övriga skattefrågor	418
6.26		Ändrad intäktsränta på skattekontot.....	418
	6.26.1	Ärendet och dess beredning.....	418
	6.26.2	Bakgrund	418
	6.26.3	Gällande rätt.....	419

	6.26.4	Överväganden och förslag	420
	6.26.5	Konsekvensanalys.....	422
6.27		Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen	423
6.28		Övriga åtgärder inom skatteförfarandet.....	424
6.29		Det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande	425
6.30		Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning.....	426
6.31		Författningskommentarer.....	429
7		Inkomster	467
	7.1	Offentliga sektorns skatteintäkter	467
	7.2	Inkomster i statens budget.....	476
	7.3	Jämförelse med prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av den beslutade budgeten för 2015 och statens budget för 2016.....	477
	7.4	Lagstiftning som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster	482
	7.4.1	Upphävande av lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats för byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder	482
	7.4.2	Ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund.....	482
8		Utgifter	489
	8.1	Utgiftsramar för 2017.....	490
	8.2	Preliminära utgiftsramar för 2018 och 2019 samt beräkning för 2020..	491
	8.3	Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid	493
	8.4	Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2016.....	503
	8.5	Förändring av de takbegränsade utgifterna sedan 2016 års ekonomiska vårproposition	506
	8.6	Pris- och löneomräkning.....	525
9		Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskulden	531
	9.1	Effekterna av regeringens politik på de offentliga finanserna.....	532
	9.2	Den offentliga sektorns finanser	534
	9.3	Nettoförmögenheten och skuldutvecklingen.....	544
	9.4	Finansiellt sparande enligt olika bedömare	548
	9.5	Uppföljning av den offentliga sektorns finanser	549
10		Kommunsektorns finanser och sysselsättning	553
	10.1	Kommunerna och landstingen – en viktig del av svensk ekonomi.....	553
	10.2	Finansiellt sparande och ekonomiskt resultat.....	554
	10.3	Kommunsektorns inkomster	556
	10.4	Kommunsektorns utgifter	558
	10.5	Kommunalt finansierad sysselsättning.....	561
	10.6	Kommunsektorns tillgångar och skulder	563
	10.7	Jämförelse med 2016 års ekonomiska vårproposition.....	565
11		Statens investeringar och finansiella befogenheter	569
	11.1	En samlad investeringsplan för staten	569

11.2	Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet.....	572
11.3	Övriga kreditramar.....	576
11.4	Statlig utlåning.....	577
11.5	Statliga garantier.....	577
11.6	Beställningsbemyndiganden	578
11.7	Bemyndigande att överskrida anslag.....	579
12	Granskning och ekonomisk styrning.....	583
12.1	Den europeiska terminen och EU:s rekommendation till Sverige	583
12.2	Finanspolitiska rådets bedömningar	586
12.3	Riksrevisionens granskning av årsredovisningen för staten 2015	590
12.4	Utvecklingen av den ekonomiska styrningen	590

Fördjupningsrutor

Regeringens politik för en snabb etablering.....	53
Pris- och löneomräkning.....	526
Svag utveckling av de offentliga finanserna mellan 2016 och 2017.....	536

Bilagor

Bilaga 1	Specifikation av budgetens utgifter och inkomster
Bilaga 2	Tabellsamling makroekonomisk utveckling, offentliga finanser och fördelning
Bilaga 3	Ekonomisk jämställdhet
Bilaga 4	Begränsad uppräkningsgräns för den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt
Bilaga 5	Begränsad uppräkningsgräns för den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt
Bilaga 6	Nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar
Bilaga 7	Utvidgat RUT-avdrag för reparationer av vitvaror
Bilaga 8	Höjd beloppsgräns för avdrag för resor
Bilaga 9	Växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare (tillfällig 2017-2021)
Bilaga 10	Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån m.m.
Bilaga 11	Avdrag för representationskostnader (både inkomst- och momsdelen)
Bilaga 12	Lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner inom jordbruk, skogsbruk och vattenbruk
Bilaga 13	Vissa frågor på elskatteområdet
Bilaga 14	Kemikalieskatt
Bilaga 15	Sänkt reklamskatt
Bilaga 16	Alkoholskatt
Bilaga 17	Definition av beskattningsår för vissa punktskatter
Bilaga 18	Omsättningsgräns för mervärdesskatt
Bilaga 19	Sänkt mervärdesskatt på mindre reparationer
Bilaga 20	Ändrad intäktsränta på skattekontot
Bilaga 21	Ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Reformer och finansiering i budgetpropositionen för 2017	27
Tabell 1.1	Reformer och finansiering i budgetpropositionen för 2017 (forts.)	28
Tabell 1.2	Makroekonomiska nyckeltal	29
Tabell 1.3	Den konsoliderade offentliga sektorns finanser	31
Tabell 1.4	Utgiftstakets nivå 2016–2020.....	32
Tabell 1.5	Åtgärder för en snabb etablering	53
Tabell 4.1	Prognoser för omvärlden	155
Tabell 4.2	BNP	156
Tabell 4.3	Arbetsmarknad	159
Tabell 4.4	Inflation och löner.....	161
Tabell 4.5	Räntor och växelkurser.....	162
Tabell 4.6	Makroekonomiska nyckeltal.....	164
Tabell 4.7	Alternativa scenarier: 1 Konjunkturedgång i Kina och 2 Starkare återhämtning i euroområdet.....	167
Tabell 4.8	Jämförelse mellan olika bedömares prognoser	168
Tabell 4.9	Jämförelse mellan regeringens senaste prognoser	169
Tabell 5.1	Indikatorer för uppföljning av överskottsmålet	174
Tabell 5.2	Ursprungligt och faktiskt utgiftstak	177
Tabell 5.3	Förslag till tekniska justeringar av utgiftstakets nivå.....	178
Tabell 5.4	Utgiftstak och takbegränsade utgifter.....	180
Tabell 5.5	Nyckeltal för uppföljning av stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del.....	183
Tabell 5.6	Finanspolitiska nyckeltal.....	183
Tabell 5.7	Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet	184
Tabell 6.1	Förändrat skatteuttag jämfört med gällande regler till följd av begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt	192
Tabell 6.2	Avgiftsnivåer 2016	209
Tabell 6.3	Lönekostnad de tolv första månaderna för den förste anställde i enskild näringsverksamhet, före (ordinarie socialavgifter) och efter föreslagen nedsättning.....	223
Tabell 6.4	Arbetsgivaravgifter 2016 och 2017 enligt regeringens förslag.....	227
Tabell 6.5	Egenavgifter 2016 och 2017 enligt regeringens förslag.....	227
Tabell 6.6	Stödordningar på energiskatteområdet	268
Tabell 6.7	Exempel på effekter för datorhallar av olika storlek	306
Tabell 6.8	Exempel på effekter för tillverkningsindustriföretag i vissa kommuner i norra Sverige.....	309
Tabell 6.9	Ändringar av skattesatserna på bränslen 2017 jämfört med 2016, inklusive mervärdesskatt	321
Tabell 6.10	KN-nummer som medför skatteplikt	332
Tabell 6.11	Sammanställning av skattenivåer	342
Tabell 6.12	Ändringar av skattesatserna på tobak för 2017 jämfört med 2016, inklusive mervärdesskatt	375

Tabell 6.13	Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte-och avgiftsregler. Bruttoeffekt 2017, periodiserad nettoeffekt år 2017–2020 samt varaktigt effekt.....	428
Tabell 7.1	Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar.....	468
Tabell 7.2	Skatt på arbete	468
Tabell 7.3	Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget .	469
Tabell 7.3	Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget forts.	470
Tabell 7.4	Faktisk och underliggande utveckling av kommunernas skatteunderlag	471
Tabell 7.5	Skattereduktioner.....	471
Tabell 7.6	Fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift	473
Tabell 7.7	Skatt på konsumtion och insatsvaror.....	473
Tabell 7.8	Skattekvot, per skatteslag	474
Tabell 7.9	Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar.....	475
Tabell 7.10	Antaganden i skatteprognoserna och förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition	478
Tabell 7.11	Aktuell prognos jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition, den beslutade budgeten för 2015 samt statens budget för 2016	479
Tabell 7.12	Övriga inkomster, aktuell prognos jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition	480
Tabell 7.13	Övriga inkomster, aktuell prognos jämfört med statens budget för 2015 och 2016.....	481
Tabell 8.1	Utgifter under utgiftsområden i statens budget och takbegränsade utgifter	490
Tabell 8.2	Utgiftsramar 2017	491
Tabell 8.3	Utgifter per utgiftsområde 2015–2020	492
Tabell 8.4	Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med föregående år.....	493
Tabell 8.5	Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med föregående år till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer	495
Tabell 8.6	Pris- och löneomräkning	497
Tabell 8.7	Omräkningsfaktorer i pris- och löneomräkningen av myndigheters förvaltningsanslag.....	498
Tabell 8.8	Volymer inom olika transfereringssystem	500
Tabell 8.9	Helårsekvivalenter i vissa transfereringssystem	502
Tabell 8.10	Takbegränsade utgifter och statsskuldräntor m.m. 2016	503
Tabell 8.11	Utgifter 2016	504
Tabell 8.12	Beräknad förändring av anslagsbehållningar 2016 (exklusive statsskuldräntor).....	506
Tabell 8.13	Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition	506
Tabell 8.14	Förändring av utgiftsramar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition	507
Tabell 8.15	Nu föreslagna och aviserade reformer	509
Tabell 8.16	Volymer inom olika transfereringssystem 2017 - 2020.....	524
Tabell 9.1	Budgeteffekter av nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar	532
Tabell 9.2	Samlade budgeteffekter av regeringens politik i förhållande till föregående år	533
Tabell 9.3	Den konsoliderade offentliga sektorns finanser	534

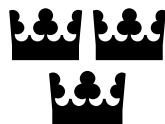
Tabell 9.4	Den offentliga sektorns skatter och avgifter	535
Tabell 9.5	Den offentliga sektorns utgifter	536
Tabell 9.6	Bidraget från olika faktorer till utvecklingen av det finansiella sparandet	536
Tabell 9.7	Indikatorer för impuls till efterfrågan	537
Tabell 9.8	Statens inkomster och utgifter.....	538
Tabell 9.9	Statens finansiella sparande och budgetsaldo 2015–2020.....	539
Tabell 9.10	Statens budgetsaldo	540
Tabell 9.11	Statens budgetsaldo samt justering för större engångseffekter	542
Tabell 9.12	Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter	542
Tabell 9.13	Inkomstindex, balanstal och balansindex.....	543
Tabell 9.14	Kommunsektorns finanser.....	544
Tabell 9.15	Den offentliga sektorns tillgångar och skulder 2014.....	545
Tabell 9.16	Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet	546
Tabell 9.17	Statsskuldens förändring	547
Tabell 9.18	Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen.....	548
Tabell 9.19	Bedömningar av finansiellt sparande	548
Tabell 9.20	Bedömningar av strukturellt/konjunkturjusterat sparande	549
Tabell 9.21	Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition	550
Tabell 9.22	Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition	550
Tabell 10.1	Kommunsektorns resultaträkning.....	555
Tabell 10.2	Kommunsektorns finanser.....	556
Tabell 10.3	Skatter och statsbidrag	557
Tabell 10.4	Årlig förändring av statsbidragen	558
Tabell 10.5	Kommunalt finansierad sysselsättning.....	562
Tabell 10.6	Kommunsektorns balansräkning	564
Tabell 10.7	Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition.....	565
Tabell 11.1	Investeringsplan för staten.....	570
Tabell 11.2	Utfall statens investeringar 2010–2015	572
Tabell 11.3	Låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet.....	573
Tabell 11.4	Låneskuld och låneramar 2002–2016.....	574
Tabell 11.5	Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet	575
Tabell 11.6	Låneramar och krediter enligt 7 kap. 6 § budgetlagen, förslag i denna proposition.....	576
Tabell 11.7	Ramar för statlig utlåning, förslag i denna proposition	577
Tabell 11.8	Garantiramar, förslag i denna proposition	577
Tabell 11.9	Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2017	579

Diagramförteckning

Diagram 1.1	Finansiellt sparande 2010–2020.....	31
Diagram 1.2	Sysselsättningsgrad 1970-2016.....	36
Diagram 1.3	Arbetslöshet 15-74 år 2006-2016.....	36
Diagram 1.4	Ungdomsarbetslöshet 2001-2016.....	36
Diagram 1.5	Antal asylsökande per månad 2013-2016.....	50
Diagram 1.6	Genomsnittlig effekt på utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av reformer i Budgetpropositionen för 2017.....	51
Diagram 1.7	Andel i olika inkomstgrupper med högre, oförändrad och lägre utökad inkomst till följd av reformer i Budgetpropositionen för 2017..	51
Diagram 1.8	Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män (20 år och äldre) till följd av föreslagen politik i Budgetpropositionen för 2017.....	52
Diagram 4.1	BNP-tillväxten i världen.....	154
Diagram 4.2	Bidrag till BNP-tillväxten.....	156
Diagram 4.3	Investeringar inom tjänstesektorn.....	157
Diagram 4.4	Produktivitet, arbetade timmar och produktion i näringslivet.....	158
Diagram 4.5	Arbetslösa och arbetslöshet.....	158
Diagram 4.6	Arbetskraft och arbetskraftsdeltagande.....	158
Diagram 4.7	Ett urval av sysselsättningsindikatorer.....	159
Diagram 4.8	Sysselsatta och sysselsättningsgrad.....	159
Diagram 4.9	Resursutnyttjande.....	160
Diagram 4.10	Arbetsgivare som uppger brist på arbetskraft.....	160
Diagram 4.11	Konsumentpriser.....	161
Diagram 4.12	Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet.....	162
Diagram 4.13	Hushållens konsumtion och hushållens konsumtion per capita.....	163
Diagram 4.14	BNP-prognos med osäkerhetsintervall.....	167
Diagram 5.1	Utgiftstakets andel av potentiell BNP.....	181
Diagram 6.1	Procentuell förändring av ekvivalerad disponibel inkomst (ekonomisk standard) 2017 till följd av begränsad uppräkningsgränserna, över inkomstgrupper.....	193
Diagram 6.2	Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst 2017 till följd av förslaget om begränsad uppräkningsgränserna, efter kön och ålder.....	194
Diagram 6.3	Procentuell förändring av ekvivalerad disponibel inkomst (ekonomisk standard) 2017 till följd av höjd beloppsgräns, över inkomstgrupper.....	208
Diagram 6.4	Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst 2017 till följd av höjd beloppsgräns efter kön och ålder.....	208
Diagram 6.5	Tillverkningsindustrins elanvändning inom och utanför tillverkningsprocessen.....	308
Diagram 7.1	Totala skatteintäkter.....	467
Diagram 7.2	Arbetade timmar, timlön och lönesumma.....	470

Diagram 7.3	Transfereringsinkomster.....	470
Diagram 7.4	Kapitalvinster, aktieprisindex och fastighets-priser	472
Diagram 7.5	Skatt på företagsvinster	473
Diagram 7.6	Hushållens konsumtion i löpande priser och intäkterna från mervärdesskatt	474
Diagram 8.1	Skillnad mellan utgiftsprognos för 2016 och ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2016 ¹ för vissa utgiftsområden	505
Diagram 9.1	Den offentliga sektorns finansiella sparande	534
Diagram 9.2	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter.....	535
Diagram 9.3	Statens budgetsaldo	539
Diagram 9.4	Utvecklingen av inkomstindex och balansindex.....	543
Diagram 9.5	Utvecklingen av kommunsektorns inkomster och utgifter samt finansiellt sparande	544
Diagram 9.6	Den offentliga sektorns nettoförmögenhet fördelad på sektorer	545
Diagram 9.7	Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet	546
Diagram 9.8	Statsskuldens utveckling	546
Diagram 9.9	Den konsoliderade bruttoskulden	547
Diagram 9.10	Den offentliga sektorns bruttoskuld fördelad på sektorer	548
Diagram 10.1	Finansiellt sparande och resultat.....	555
Diagram 10.2	Lönesumma och kommunal beskattningsbar inkomst	557
Diagram 10.3	Kommunsektorns totala utgifter 2014 fördelade efter verksamhetsområde	558
Diagram 10.4	Olika åldersgrupper som andel av befolkningen	559
Diagram 10.5	Demografiskt betingad konsumtionsutveckling i kommunsektorn, modellberäkning	560
Diagram 10.6	Utgifter för välfärdstjänster	560
Diagram 10.7	Kommunalt finansierad sysselsättning.....	562
Diagram 10.8	Kommunalt finansierad sysselsättning och arbetade timmar.....	563
Diagram 10.9	Kommunalt finansierad sysselsättning och arbetade timmar per 1 000 invånare.....	563
Diagram 10.10	Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser	564
Diagram 11.1	Statens investeringar.....	571

Sammanställning av förslag till statens budget för 2017

Sammanställning av förslag till statens budget för 2017

Utgifter

Tusental kronor

Utgiftsområde 1	Rikets styrelse	13 268 476
Utgiftsområde 2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	15 258 562
Utgiftsområde 3	Skatt, tull och exekution	10 985 564
Utgiftsområde 4	Rättsväsendet	42 466 641
Utgiftsområde 5	Internationell samverkan	1 913 291
Utgiftsområde 6	Försvar och samhällets krisberedskap	50 254 364
Utgiftsområde 7	Internationellt bistånd	34 990 005
Utgiftsområde 8	Migration	32 580 319
Utgiftsområde 9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	68 496 164
Utgiftsområde 10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	107 051 805
Utgiftsområde 11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 774 451
Utgiftsområde 12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	89 491 398
Utgiftsområde 13	Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	32 635 380
Utgiftsområde 14	Arbetsmarknad och arbetsliv	75 656 514
Utgiftsområde 15	Studiestöd	22 433 999
Utgiftsområde 16	Utbildning och universitetsforskning	72 381 263
Utgiftsområde 17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	14 521 254
Utgiftsområde 18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 764 560
Utgiftsområde 19	Regional tillväxt	3 595 481
Utgiftsområde 20	Allmän miljö- och naturvård	8 403 539
Utgiftsområde 21	Energi	2 876 898
Utgiftsområde 22	Kommunikationer	55 114 917
Utgiftsområde 23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	17 189 401
Utgiftsområde 24	Näringsliv	6 456 020
Utgiftsområde 25	Allmänna bidrag till kommuner	105 554 920
Utgiftsområde 26	Statsskuldsräntor m.m.	16 467 790
Utgiftsområde 27	Avgiften till Europeiska unionen	29 586 305
Summa utgiftsområden		971 169 281
Minskning av anslagsbehållningar		-7 019 457
Summa utgifter		964 149 824
Riksgäldskontorets nettoutlåning		8 225 872
Kassamässig korrigerering		0
Summa		972 375 696

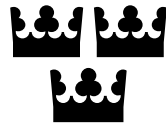
Inkomster*Tusental kronor*

Inkomsttyp 1000	Statens skatteinkomster	1 023 714 630
Inkomsttyp 2000	Inkomster av statens verksamhet	27 763 799
Inkomsttyp 3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
Inkomsttyp 4000	Återbetalning av lån	691 450
Inkomsttyp 5000	Kalkylmässiga inkomster	11 294 000
Inkomsttyp 6000	Bidrag m.m. från EU	11 271 830
Inkomsttyp 7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-100 001 880
Inkomsttyp 8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
Summa inkomster		979 733 829

Beräknat lånebehov	-7 358 133
Summa	972 375 696

1

Finansplan

1 Finansplan

1.1 Sammanfattning

Sverige ska vara ett land i arbete och sammanhållning, i jämlikhet och hållbar utveckling. Orättvisorna i vårt samhälle har tillåtits öka. Växande klyftor göder oro, egoism och rasism. Med den svenska modellen som grund och moderniseringen som verktyg bygger vi ett hållbart samhälle där ingen lämnas efter, men där ingen heller hålls tillbaka. Angelägna investeringar i vårt gemensamma samhällsbygge ska ha företräde framför skattesänkningar. Sverige ska vara ledande i klimatomställningen och ett föregångsland för jämställdhet, både nationellt och internationellt.

Ekonomisk jämlikhet måste vara centralt i Sverige. Skatt efter bärkraft, full sysselsättning, låg arbetslöshet och en hållbar utveckling ligger till grund för politiken.

Den svenska modellen bidrar till välstånd och utveckling. Välfärden möjliggör ett högt arbetskraftsdeltagande, skapar trygghet och jämnar ut skillnader i levnadsvillkor. Starka parter som förhandlar löner och villkor bidrar till ordning och reda på arbetsmarknaden, konkurrenskraftiga och innovativa företag samt en god löneutveckling för breda grupper. Tydliga regelverk, ansvarsfulla investeringar för jobb och hållbar tillväxt samt en stram finanspolitik har tryggt ett högt förtroende och en stabil utveckling för svensk ekonomi. Det finanspolitiska ramverket är grunden för regeringens ekonomiska politik. Ordning och reda i de offentliga finanserna bidrar till en god ekonomisk utveckling och till att värna välfärden.

Regeringen har under två års tid genomfört en rad viktiga reformer. Många av dessa

investeringar börjar redan visa resultat: jobben blir fler, nyföretagandet växer och arbetslösheten pressas ner, skolorna anställer tusentals fler och Sverige leder klimatomställningen. Regeringen har även slutit blocköverskridande överenskommelser om försvarspolitiken, migrationspolitiken, energipolitiken, klimatpolitiken och det finanspolitiska ramverket samt på en rad andra områden.

I en värld präglad av långsam ekonomisk återhämtning står Sverige starkt. Den svenska tillväxten är mycket hög i ett internationellt perspektiv och fortsätter under 2017 att vara bland de högsta i vår del av världen. Arbetslösheten faller och sysselsättningsgraden är högst i EU. Sedan regeringen tillträdde har sysselsättningen ökat med 120 000 personer. Det stora underskott på drygt 60 miljarder kronor som regeringen ärvde är i allt väsentligt uttraderat. Detta trots den betydande effekt som det stora antalet asylsökande haft på de offentliga finanserna.

Trots den positiva utvecklingen saknas inte utmaningar som hög arbetslöshet, fallande skolresultat, stora behov av klimatomställning och växande ekonomisk ojämlikhet. Flera av de samhällsproblem som regeringen nu tar itu med tilläts växa under de senaste två mandatperioderna. Regeringen står för en annan inriktning på politiken. Denna proposition bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna och Vänsterpartiet.

Mer resurser till välfärden

När Sveriges befolkning växer är det särskilt viktigt att stärka välfärden. Den förra regeringen prioriterade stora skattesänkningar och antalet anställda i välfärden i förhållande till

befolkningens storlek minskade med 5 procent. Många verksamheter i kommuner och landsting är ansträngda. Därför genomför regeringen en historisk satsning på välfärden genom att skjuta till 10 miljarder kronor per år permanent till kommunsektorn. Det är den största enskilda förstärkningen av statsbidragen till kommunerna någonsin. Tillskottet kommer att göra det möjligt att utveckla välfärdens verksamheter, inte minst genom att anställa fler. Regeringens sammanlagda välfärdssatsningar i tidigare ekonomiska propositioner motsvarar tillsammans med välfärdsmiljarderna kostnaden för över 30 000 anställda.

Kunskapsresultaten i skolan har fallit i snart två decennier och under det senaste årtiondet har skolan blivit allt mer ojämlig. Den förra regeringen satsade närmare 20 gånger så mycket på skattesänkningar som på skolan. Denna utveckling måste vändas. Skolan är grunden i det jämlika samhällsbygget och en förutsättning för vårt framtida välstånd. För att stärka läraryrkets attraktivitet har regeringen bl.a. förbättrat lärarnas villkor och infört en stimulans för högre löner. Betydande medel har skjutits till för tidiga insatser så att alla elever kan få det stöd de behöver.

Utöver välfärdsmiljarderna föreslår regeringen bl.a. fortsatta satsningar för att motverka lärarbristen, främja läsande och förbättra förutsättningarna för skolor med svåra utmaningar. När antalet elever ökar i skolan tillförs skolan mer resurser.

Även i hälso- och sjukvården krävs förbättringar. Regeringen har gjort en rad viktiga satsningar, bl.a. inom cancervården och genom införandet av avgiftsfri vård för de allra äldsta. Ohälsan och sjukfrånvaron i arbetslivet ska bekämpas, inte minst i våra välfärdsyrken. Regeringen genomför ett brett åtgärdsprogram och arbetar med arbetsmarknadens parter för att nå längre. Den ökning av sjuktalet som började 2010 mattas nu av.

Fler jobb

Under många år tilläts arbetslösheten bita sig fast på höga nivåer, inte minst bland unga. Trots att arbetslösheten nu faller snabbt, och att sysselsättningsgraden är den högsta i EU, är alltför många fortfarande arbetslösa.

Samtidigt som arbetslösheten är hög i vissa grupper upplever arbetsgivare att det är svårt att

hitta rätt kompetens. Bristen på arbetskraft i många sektorer begränsar utveckling och tillväxt. Regeringen fortsätter arbetet för att nå EU:s lägsta arbetslöshet 2020. För att stärka människors jobbchanser och förbättra matchningen på arbetsmarknaden har ett nytt kunskapslyft påbörjats. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken har stärkts och särskilda åtgärder för att få nyanlända i arbete har byggts ut i snabb takt. En 90-dagarsgaranti för unga byggs ut och ungdomsarbetslösheten är den lägsta på 13 år. Mer kommer dock att behöva göras, särskilt för att de som nu bygger sina liv i Sverige snabbare ska komma i arbete. Regeringen föreslår en utökning av kunskapslyftet, fortsatta steg i omläggningen av arbetsmarknadspolitiken, förbättrade etableringsinsatser för nyanlända och moderna beredskapsjobb i staten.

Sedan regeringen tillträdde har investeringarna i bostäder och infrastruktur stärkts för att stimulera ekonomin och öka människors möjligheter att finna en bostad, kunna flytta och pendla dit jobben finns. Efter en lång tid med låg byggtakt ökar bostadsbyggandet kraftigt och den höga takten väntas bestå. Bristen på bostäder är dock fortfarande stor i många delar av Sverige. Regeringen genomför angelägna reformer och presenterade i juni 2016 ett bostadspolitiskt åtgärdsprogram.

En väl fungerande infrastruktur för transporter och resor bidrar till sysselsättning, minskade utsläpp och konkurrenskraft i hela landet. Regeringen har stärkt järnvägsunderhållet och tagit viktiga steg för att främja hållbara transporter. Regeringen avser att lämna en proposition med förslag till ekonomiska ramar för en nationell plan för 2018–2029.

Sverige står starkt i den globala konkurrensen, men en aktiv närings- och innovationspolitik krävs för att bygga vidare på våra styrkor. Innovationsrådet har initierat fem samverkansprogram. Det statliga riskkapitalet utvecklas. Den kommande propositionen för forskning, innovation och högre utbildning kommer att ge långsiktiga förutsättningar för Sverige som kunskapsnation.

Ett av världens första fossilfria välfärdsländer

Klimatet är vår tids ödesfråga och Sverige ska visa globalt ledarskap genom att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Ett nytt klimatavtal finns på plats och världens länder

måste nu skrida till verket. Nyckeln till att minska de globala klimatutsläppen är att rikare länder går före och sprider lösningar, samtidigt som utvecklingsländer ges stöd i sin klimatomställning och klimatanpassning. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska utsläppen och för att påskynda omställningen till ett hållbart samhälle. Nu tas fortsatta steg mot att nå målet om att Sveriges utsläpp ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Regeringen föreslår att de stöd som införts för klimatinvesteringar och stadsmiljöavtal utökas. Regeringen höjer också klimatambitionen med en utsläppsbroms som annullerar utsläppsrätter och driver på för en skärpt EU-politik. Den förstärkning av klimatklivet som föreslås kommer att stärka möjligheterna för lokala och regionala klimatinvesteringar och laddstolpar i hela Sverige.

För att bidra till att minska konsumtionens negativa effekter på klimat och miljö presenterar regeringen i denna proposition en strategi för hållbar konsumtion. Regeringen förstärker också miljöarbetet i Sverige för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. En stor satsning för att skydda värdefull natur har påbörjats och fler marina skyddade områden inrättas. Regeringen föreslår även satsningar på arbetet för en giftfri miljö och en cirkulär ekonomi. För att möta klimat- och miljöutmaningarna måste moderniseringen av Sverige fortsätta. Regeringen genomför FN:s Agenda 2030, som förenar ansvaret för klimat och miljö med social och ekonomisk utveckling.

Jämställdhet i samhället

Sverige präglas fortfarande av stora skillnader i livsförutsättningar mellan kvinnor och män. Regeringen avser att genomlysas betydelsen av skattesystemets utveckling ur ett jämställdhetsperspektiv. Arbetet ska vara avslutat senast 2018. Regeringens mål är att kvinnors sysselsättningsgrad ska vara lika hög som mäns och att löneskillnaderna mellan kvinnor och män ska utjämnas. Sverige har en feministisk regering som arbetar med ett jämställdhetsperspektiv i budgetpolitiken. Det innebär att samhällets resurser ska komma hela befolkningen till del. Regeringen avser att inrätta en jämställdhetsmyndighet 2018.

De ökade resurser till kommunsektorn som regeringen föreslår bidrar till bättre förutsättningar för kvinnors förvärvsarbete och

arbetsmiljö. I denna proposition avsätter regeringen även medel för ett strategiskt arbete mot mäns våld mot kvinnor.

Ett säkert och tryggt samhälle

Många i utsatta områden känner otrygghet på grund av brottslighet. Samhället måste både stå upp mot och förebygga brottsligheten. Polismyndigheten tillförs därför ytterligare resurser. Regeringen har även aviserat en översyn av lagstiftningen avseende attacker mot blåljuspersonal. För att motverka osund konkurrens i transportbranschen avser regeringen att ge Polismyndigheten i uppdrag att vidareutveckla sitt arbete med kontroller av cabotage transporter.

Det är även viktigt att intensifiera arbetet mot skattebrott, skattefusk och skatteundandragande.

Under det senaste året har Europa fått uppleva flera fruktansvärda terroråd. Hotbilden mot Sverige går inte att negligera. Säkerhetspolisen tillförs därför ytterligare medel. I en orolig tid behöver vi en regering som tar ansvar för Sverige. På allt fler platser ser vi att när stora grupper tillåts halka efter gror populism och misstroende mot samhället.

Ett jämlikt samhälle

Andelen individer med låg ekonomisk standard har ökat. Kampen mot ojämlikheten är en viktig del av samhällsbygget. Jämlikhet bygger tillit och bättre livsvillkor.

Skillnaderna i de disponibla inkomsterna har ökat under en längre tid. Det finns även forskning som tyder på att skillnaderna i förmögenhet har ökat sedan finanskrisen. Det finns tecken på att tillgångarna hos hushåll med stora förmögenheter har ökat snabbt i värde, samtidigt som utvecklingen för hushåll med mindre tillgångar varit betydligt svagare.

Ett av målen inom Agenda 2030 avser jämlikhet. Ett delmål är att till 2030 successivt uppnå och upprätthålla en högre inkomstillväxt än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst. Regeringens politik har bidragit till en jämnare inkomstfördelning och reformerna i denna proposition förväntas bidra till att ytterligare minska inkomtskillnaderna och till att nå delmålet inom Agenda 2030.

Utmaningar i vår omvärld

I januari 2017 tar Sverige plats som ordförande i FN:s säkerhetsråd och kommer att föra en engagerad politik för internationell fred och säkerhet. Att investera i fredsbyggande och konfliktförebyggande arbete är ett effektivt sätt att främja hållbar utveckling och bekämpa fattigdom och förtryck.

Förra hösten vidtog regeringen ett antal åtgärder, såsom tillfälliga gräns- och ID-kontroller. Åtgärderna har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att betydligt färre personer har sökt asyl i Sverige hittills i år jämfört med samma period föregående år. Arbetet med att fördela asylmottagandet jämnare inom EU fortsätter. Sverige bidrar bl.a. med humanitära insatser och stödjer fredsprocessen i Syrien.

Sverige ska ha ett väl fungerande mottagande

som möjliggör för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt. Sverige har en reglerad invandring och asylrätten ska värnas. Tillsammans måste vi de kommande åren se till att alla, såväl nyanlända som arbetslösa, får förutsättningar för att kunna börja jobba och bidra till samhällsbygget.

Myndigheterna behöver snabbt och rättssäkert ta ställning till skyddsbehoven hos de många asylsökande och de som får stanna måste snabbare komma i utbildning eller jobb. Samtidigt måste vi säkerställa ett rättssäkert, effektivt och ändamålsenligt mottagningssystem.

Sverige ska inte möta framtiden med nedskärningar i välfärden, låga löner och sänkta klimatambitioner. Sverige ska hålla ihop. Vår framgång ska byggas med arbete, kunskap, jämlikhet och investeringar för framtiden.

Tabell 1.1 Reformer och finansiering i budgetpropositionen för 2017

Effekt på finansiellt sparande i offentlig sektor

Miljarder kronor	2017	2018	2019	2020
Reformer				
Mer resurser till välfärden				
Välfärds miljarderna	10,00	10,00	10,00	10,00
Höjda inkomstgränser i bostadsbidraget	0,15	0,15	0,15	0,15
Förstärkt ekonomi för personer med sjuk- och aktivitetsersättning	0,34	0,51	0,51	0,51
Flerbarnstillägg	0,30	0,30	0,30	0,30
Ökade medel till kulturen	0,09	0,09	0,11	0,11
Fler jobb				
Kunskapslyftet byggs ut och En jämlik kunskapsskola	2,35	3,54	3,97	3,99
Insatser för personer långt från arbetsmarknaden	0,56	1,13	1,39	1,54
Insatser för effektivare etablering	1,15	1,06	1,07	0,89
Insatser för personer med funktionsnedsättning	0,18	0,40	0,50	0,51
Investeringar i infrastruktur inklusive infrastrukturproposition	0,20	0,00	3,70	5,00
Bredbandsutbyggnad	0,10	0,15	0,25	0,35
Åtgärder för ökat byggande	0,07	0,07	0,06	0,05
Ny deltidsbegränsning inom arbetslöshetsförsäkringen m.m.	0,10	0,12	0,13	0,13
Sänkt energiskatt på el för större datacenter	0,25	0,25	0,25	0,25
Växa-stöd för den första anställda	0,41	0,33	0,33	0,33
Proposition för forskning, innovation och högre utbildning	0,39	1,49	2,10	2,82
Ett av världens första fossilfria välfärdsländer				
Utbyggnad och förlängning av Klimatklivet	0,10	0,10	0,70	0,70
Förstärkning av stadsmiljöavtalen	0,25	0,50	0,00	0,00
Utsläppsbromsen	0,00	0,30	0,30	0,30
Bistånd och internationella klimatinvesteringar	0,50	0,50	0,50	0,50
Skattereduktion för reparationer av vitvaror (REP-avdrag)	0,19	0,19	0,19	0,19
Sänkt moms för mindre reparationer	0,27	0,24	0,24	0,24
Giffri vardag	0,04	0,09	0,09	0,09
Energiforskningsproposition	0,07	0,12	0,19	0,25
Kommande skatteförändringar på energiområdet	1,16	2,39	2,89	3,30
Omsättningsgräns för mervärdesskatt	0,28	0,25	0,25	0,25
Supermiljöbilspremie	0,70	0,00	0,00	0,00
Övriga miljöåtgärder	0,21	0,27	0,30	0,32
Flyktningmottagande				
Ökade medel till Migrationsverket	1,69	1,25	0,48	0,07
Ökat antal vidarebosatta	0,41	0,87	0,90	0,96
Åtgärder för att förbättra mottagandet	0,66	0,70	0,31	0,26
Ett säkert och tryggt samhälle				
Förstärkning av Polismyndigheten	0,10	0,28	0,70	1,00
Ökade medel till Säkerhetspolisen för att förebygga och förhindra terrorism	0,08	0,17	0,20	0,20
Delegation för att minska segregationen m.m.	0,07	0,10	0,12	0,13
Övriga trygghetsskapande åtgärder	0,21	0,19	0,29	0,29
Summa reformer	23,60	28,06	33,43	35,95

Tabell 1.1 Reformen och finansiering i budgetpropositionen för 2017 (forts.)

Effekt på finansiellt sparande i offentlig sektor

Miljarder kronor	2017	2018	2019	2020
Finansiering och budgetförstärkningar				
<i>Inkomstökningar</i>				
Begränsad uppräknig av nedre och övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt	0,13	1,48	1,48	1,48
Höjd beloppsgräns för avdrag för resor	0,34	0,34	0,34	0,34
Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån	1,65	1,65	1,65	1,65
Slopad avdragsrätt för representationsmåltider vid inkomstbeskattning	0,77	1,03	1,03	1,03
Kemikalieskatt	1,08	2,17	1,98	1,98
Anpassning till unionens statsstödsregler, fortsatt nedsatt energiskatt i vissa delar av norra Sverige m.m.	0,48	0,48	0,48	0,48
Höjd alkoholskatt på öl och vin m.m. med 4 procent samt sprit med 1 procent	0,39	0,35	0,35	0,35
Ändrad intäktsränta i skattekontot	0,73	0,00	0,00	0,00
Kommande skatteförändringar på energiområdet – höjd energiskatt på el	1,19	2,38	3,32	3,32
Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen	0,00	0,30	2,00	2,00
<i>Utgiftsminskningar</i>				
Minskade utgifter för migration samt ensamkommande barn och unga	-4,53	9,98	8,10	7,68
Indexering av den statliga assistansersättningen (1,05 procent)	0,08	0,17	0,26	0,36
Effektivisering av arbetsmarknadspolitiken	2,94	3,68	3,04	2,57
Neddragning av aktivitetsstöd och arbetsmarknadspolitiska program samt finansiering av studiestartsstöd	0,40	0,79	0,78	0,76
Finansiering av satsning på yrkesvux genom neddragning av medel till komvuxplatser	0,50	0,51	0,51	0,51
Beräkningsteknisk överföring	0,21	1,34	5,95	0,00
Summa finansiering och budgetförstärkningar	6,36	26,64	31,27	24,52
Övrigt (netto)	0,89	-2,86	-1,55	-1,30
Effekt offentliga finanser	-16,35	-4,27	-3,71	-12,73

1.2 Svensk ekonomi utvecklas starkt

Den svenska modellen skapar förutsättningar för en god ekonomisk utveckling. Svensk ekonomi växte snabbt 2015 och BNP-tillväxten väntas bli stark även 2016. Tillväxten är mycket hög i förhållande till jämförbara länder och mer än dubbelt så hög som genomsnittet i EU. En god utveckling av företagens investeringar och hushållens konsumtion är viktiga bidrag. Resursutnyttjandet bedöms vara i det närmaste balanserat och de kommande åren väntas därför präglas av mer normal tillväxt.

Tabell 1.2 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges

Utfall 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ¹	4,2	3,5	2,3	1,9	2,3	2,7
BNP ^{1,2}	3,9	3,2	2,5	2,0	2,3	2,4
BNP-gap ³	-0,9	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Sysselsatta ⁴	1,4	1,8	1,5	0,6	0,7	0,8
Sysselsättningsgrad ⁴	66,6	67,2	67,5	67,3	67,4	67,5
Arbetade timmar ²	1,0	1,9	1,5	0,6	0,8	0,8
Produktivitet ^{2,5}	2,6	1,2	1,0	1,3	1,5	1,6
Arbetslöshet ⁶	7,4	6,8	6,3	6,3	6,3	6,2
Timlön ⁷	2,4	2,7	3,1	3,4	3,4	3,4
KPI ⁸	0,0	1,0	1,5	2,1	2,8	3,1
KPIF ⁸	0,9	1,5	1,7	1,9	2,0	2,0

¹ Fasta priser, referensår 2015.

² Kalenderkorrigerad.

³ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Potentiell BNP kan inte observeras och utfall saknas således.

⁴ I åldern 15–74 år.

⁵ Förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

⁶ I procent av arbetskraften, 15–74 år.

⁷ Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.

⁸ Årsgenomsnitt.

Anm.: Prognosen baseras på hittills genomförda reformer.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Som en följd av den demografiska utvecklingen, asylmottagandet och regeringens satsningar inom vård, skola och omsorg har den offentliga konsumtionen ökat starkt. Regeringens satsningar bidrar till en hög offentlig konsumtions-tillväxt och en utbyggd välfärd även de närmaste åren. De offentliga investeringarna väntas också öka starkt, bl.a. till följd av den demografiska utvecklingen och regeringens satsningar på infrastruktur och ett fossilfritt välfärdssamhälle.

Efter två starka år väntas investeringstillväxten inom näringslivet stegvis avta 2016 och 2017. Investeringsnivån är dock fortsatt hög de kommande åren.

Sedan regeringen tillträdde har utvecklingen på arbetsmarknaden varit stark. Sysselsättningen

har ökat med 120 000 personer. Sysselsättningsgraden är högre än före finanskrisen och den högsta i EU. Ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten har minskat snabbt (se avsnitt 1.5). Den starka efterfrågan i ekonomin och regeringens reformer väntas bidra till en fortsatt god tillväxt i sysselsättningen och till att arbetslösheten minskar till 6,3 procent 2017. Arbetslösheten är dock fortfarande alltför hög.

Det stora antalet asylsökande innebär att många som varit kort tid i Sverige kommer in i arbetskraften. Eftersom det tar tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden dämpar detta nedgången i arbetslösheten (se tabell 1.2).

I prognosen för arbetslösheten ingår den väntade effekten av de reformer som regeringen hittills genomfört och som föreslås och aviseras i denna proposition. Dessa reformer bedöms bidra till att varaktigt sänka arbetslösheten. Regeringen kommer att löpande presentera reformer för att fler människor ska komma i arbete och för att arbetslösheten ska minska ännu mer.

Inflationen har varit låg under en längre tid, trots att penningpolitiken varit expansiv. Den underliggande inflationen har dock stigit trendmässigt sedan 2014. Till följd av ett högre resursutnyttjande väntas inflationen fortsätta att stiga 2016 och 2017.

Den ekonomiska utvecklingen i omvärlden är osäker

Det råder stor osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen i omvärlden och därmed också om utvecklingen i Sverige. Många av Sveriges viktigaste exportmarknader, i synnerhet euroområdet, bedöms vara känsliga för negativa ekonomiska störningar. Möjligheterna att stabilisera ekonomin, framför allt genom penningpolitiken, är begränsade.

I folkomröstningen den 23 juni 2016 röstade Storbritanniens befolkning för att lämna EU. Resultatet ledde inledningsvis till kraftiga reaktioner på de finansiella marknaderna, men under sommaren återhämtade sig aktie-marknaderna i många länder. Resultatet av folkomröstningen bedöms dämpa tillväxten i Storbritannien, men ha mer begränsade konsekvenser för utvecklingen i Sverige.

Den ekonomiska utvecklingen i omvärlden kan även bli starkare än vad som antagits i prognosen. Exempelvis är tillväxten i Kina och många andra framväxande ekonomier svårbedömd. En starkare utveckling i dessa ekonomier skulle leda till en högre svensk exporttillväxt.

Även i Sverige finns risker. Bostadspriserna och hushållens skulder har stigit i en relativt hög takt sedan mitten av 1990-talet. Med snabbt stigande bostadspriser ökar risken för att det i framtiden sker en snabb prisnedgång. En sådan utveckling skulle tillsammans med en hög skuldsättning innebära en risk för att hushållens konsumtion dämpas, vilket i sin tur skulle kunna leda till lägre tillväxt och sysselsättning.

Bostadspriserna har ökat i en betydligt långsammare takt 2016 än 2015. Det amorteringskrav som infördes den 1 juni 2016 i syfte att dämpa utvecklingen har sannolikt bidragit till inbromsningen. Regeringen och berörda myndigheter följer utvecklingen noga och är beredda att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas.

Den ekonomiska ojämlikheten har ökat under en längre tid, vilket bl.a. kan påverka den ekonomiska utvecklingen negativt.

1.3 Finanspolitikens övergripande inriktning

Regeringen har sedan den tillträdde fört en stram finanspolitik som medfört att det underskott som ärvdes från den förra regeringen har minskat kraftigt (se tabell 1.3). Denna ansvarsfulla finanspolitik har samtidigt möjliggjort angelägna samhällsinvesteringar, till skillnad från den förra regeringens ofinansierade, stora och orättvisa skattesänkningar.

Det finanspolitiska ramverket är grunden för regeringens ekonomiska politik. Ordning och reda ska gälla i de offentliga finanserna. Det ger hushåll, företag och kommunsektorn stabila planeringsförutsättningar och uppmuntrar därmed investeringar. Att det finns marginaler för att möta konjunkturnedgångar med en aktiv finanspolitik minskar svängningarna och därmed osäkerheten i ekonomin. Utan dessa marginaler kan konjunkturnedgångar behöva mötas med nedskärningar i välfärden, med stora sociala och samhällsekonomiska kostnader som följd.

Ordning och reda i de offentliga finanserna bidrar till en god ekonomisk utveckling och till att värna välfärden.

Riksdagen har beslutat att nivån på överskottsmålet ska vara 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. Kommittén för översyn av överskottsmålet (dir. 2015:63) har uttalat att målet bör sänkas till en tredjedels procent av BNP från och med 2019. Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt Vänsterpartiet, Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna står bakom förslaget. Regeringen avser att återkomma med en bedömning i 2017 års ekonomiska vårproposition och ett förslag till en ändrad nivå i budgetpropositionen för 2018.

Hösten 2015 lade regeringen om migrationspolitiken med en tillfällig lagstiftning för att kraftigt minska antalet asylsökande till Sverige. Regeringen bedriver också ett aktivt arbete för att EU ska ta ansvar för flyktingsituationen i enlighet med internationell rätt.

Regeringens prognoser utgår från Migrationsverkets planeringsantagande som innebär betydligt färre asylsökande per år 2016-2020 jämfört med 2015. Därmed är en betydande del av utgifterna kopplade till migration och etablering av tillfällig karaktär. Hur finanspolitiken påverkas av migration kan illustreras med ett migrationsjusterat strukturellt sparande. Ett sådant sparande visar det strukturella sparandet rensat för den del av kostnaderna för migration och etablering som är mer än dubbelt så höga som det historiska genomsnittet. Det finns flera metoder för att göra en sådan beräkning. I räkneexemplet som framgår av diagram 1.1 blir det migrationsjusterade strukturella sparandet betydligt starkare de närmaste åren och från 2019 identiskt med det ordinarie strukturella sparandet. Regeringen anser att det är rimligt att en exceptionell händelse, som det mycket stora antalet asylsökande, kan hanteras utan krav på kortsiktiga budgetförstärkningar. Kommunsektorn behöver permanent förstärkta resurser.

Tabell 1.3 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor

Utfall 2010–2015, prognos 2016–2020

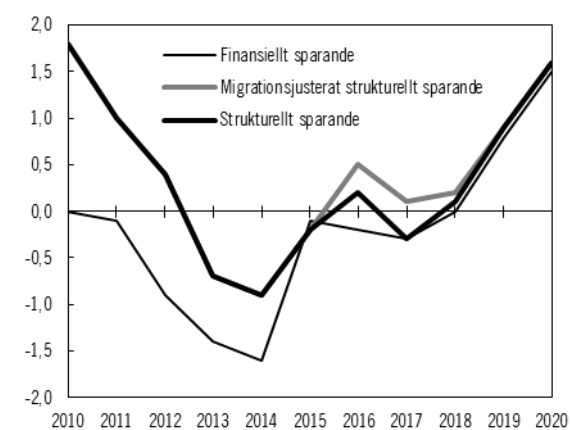
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande	-1	-3	-34	-52	-61	-2	-9	-11	0	39	78
Procent av BNP	0,0	-0,1	-0,9	-1,4	-1,6	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	0,8	1,5
Stat	-0,4	-0,3	-1,1	-1,2	-1,3	-0,1	0,1	0,3	0,6	1,4	2,1
ÅP	0,2	0,5	0,3	-0,1	0,1	0,2	0,0	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1
Kommunsektor	0,2	-0,3	-0,1	-0,1	-0,4	-0,1	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5
Strukturellt sparande, procent av BNP	1,8	1,0	0,4	-0,7	-0,9	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6
Konsoliderad bruttoskuld	1 323	1 351	1 370	1 499	1 755	1 805	1 834	1 860	1 870	1 850	1 788
Procent av BNP	37,6	36,9	37,2	39,8	44,8	43,4	42,0	40,9	39,5	37,4	34,5

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

De budgetförstärkningar som regeringen presenterar i denna proposition får i flera fall effekt något år senare än 2017. Regeringen prioriterar strukturellt riktiga budgetförstärkningar framför kortsiktiga åtgärder.

Diagram 1.1 Finansiellt sparande 2010–2020

Procent av BNP

Anm.: I bedömningen av det migrationsjusterade sparandet har de direkta kostnaderna för migration och integration som överstiger den dubbla genomsnittliga kostnaden (1991–2014) som andel av BNP rensats bort. I bedömningen ingår avräkning på biståndet och effekter på budgetens inkomstsida.

Regeringen avser att genomföra ett antal åtgärder som minskar statens utgifter. Det handlar bl.a. om en omläggning av ersättnings-systemet för ensamkommande barn och unga. Inom områdena jobb, etablering och vuxenutbildning föreslås en mängd omprioriteringar, bl.a. för att öka effektiviteten och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Åtgärder som vidtas för att minska utgifterna omfattar bl.a. mer träffsäkra nystartsjobb. Regeringen lämnar vidare förslag till ett antal intäktsförstärkningar som tidigare har remitterats, däribland förslag till avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån, slopad

avdragsrätt för representationsmåltider vid inkomstbeskattning, ändrad intäktsränta i skattekontot och begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt. Därutöver föreslår regeringen att en skatt på kemikalier i viss elektronik införs och att alkoholskatten höjs.

I vilken takt sparandet ska förändras bör, i enlighet med det finanspolitiska ramverket, baseras på en samlad bedömning utifrån stabiliserings-, fördelnings- och strukturpolitiska utgångspunkter. Normalt sett bör fokus i bedömningen av budgetutrymmet främst ligga på det offentligfinansiella och realekonomiska läget under budgetåret. När tillfälliga faktorer har stor effekt på det finansiella sparandet behöver dock större vikt läggas vid utvecklingen på lite längre sikt.

Den offentliga skuldsättningen är förhållandevis låg och förtroendet för Sveriges offentliga finanser är högt. Därför kan sparandet stärkas i en takt som värnar samhällsekonomisk balans utan att hållbarheten eller förtroendet för de offentliga finanserna äventyras. Åren efter 2017 stärks sparandet kontinuerligt. Det finansiella sparandet förväntas vara i balans 2018 och ligga klart över den målsatta nivån i slutet av prognosperioden. Den offentliga skulden förväntas i denna proposition bli 115 miljarder kronor, motsvarande 2 procent av BNP, lägre 2020 än vad som bedömdes i 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100).

Det är viktigt att fortsätta att bedriva en ansvarsfull ekonomisk politik. Det är även angeläget att bygga upp marginaler för att möta nästa konjunkturedgång. Det kräver såväl generell kostnads kontroll som ett rättvist och väl fungerande skattesystem med en låg grad av

skatteundandragande. Offentliga medel ska användas så effektivt och ändamålsenligt som möjligt för att uppnå största möjliga nytta. Regeringen har även utvecklat arbetet för att stärka jämställdhetsbudgetering i utformningen av budgetpolitiken (se avsnitt 1.7).

Förslag till nivå på utgiftstaket 2019

Utgiftstaket utgör en övre gräns för statsbudgetens utgiftsnivå och ger riksdagen och regeringen förbättrade möjligheter till kontroll och styrning av utgifterna.

I enlighet med budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen i denna proposition en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året, dvs. 2019. Nivån som föreslås är samma som den bedömning som gjordes av utgiftstaket för 2019 i 2016 års ekonomiska vårproposition. Regeringen gör i denna proposition även en bedömning av nivån på utgiftstaket för 2020 (se tabell 1.4).

Den föreslagna och bedömda nivån på utgiftstaket medger en utgiftsökning under mandatperioden som möjliggör för regeringen att genomföra prioriterade reformer i kommande budgetpropositioner. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte att det kommer att användas för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna.

Tabell 1.4 Utgiftstakets nivå 2016–2020

Miljarder kronor om inget annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020
Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket	1 215	1 274	1 332	1 392	1 466 ¹
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	27,9	28,1	28,1	28,1	28,3
Takbegränsade utgifter	1 197	1 248	1 281	1 298	1 321
Budgeringsmarginal	18	26	51	94	145
Budgeringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	1,5	2,1	4,0	7,3	11,0
Budgeringsmarginal, procent av BNP	0,4	0,6	1,1	1,9	2,8

¹ Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå för 2020 i denna proposition.

1.4 Mer resurser till välfärden

Den generella välfärden är en central del i den svenska modellen och har lagt grunden till ett

samhälle som präglas av högt ekonomiskt välstånd, sammanhållning, jämlikhet och jämställdhet. En jämlik kunskapsskola förbättrar livschanser och skapar förutsättningar för alla att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Gemensamt finansierade välfärdstjänster, som sjukvård, barnomsorg och äldreomsorg, möjliggör ett högt arbetskraftsdeltagande och fler arbetade timmar i ekonomin. Det har skapat förutsättningar för en mycket hög sysselsättningsgrad bland kvinnor och att Sverige har den högsta sysselsättningsgraden i EU. Satsningar på den gemensamma välfärden är en viktig del av regeringens ekonomiska politik.

Den förra regeringen prioriterade ofinansierade skattesänkningar framför att investera i välfärden. Många av välfärdens verksamheter är fortsatt ansträngda. Sveriges befolkning väntas fortsätta öka i snabb takt. Det leder till ett ökat behov av investeringar i välfärden så att kvaliteten inte blir lidande när antalet elever ökar eller fler söker vård. Samhällsbygget måste fortsätta och välfärden stärkas.

Sverige ska ha en välfärd av hög kvalitet som går att lita på. Därför har regeringen genomfört stora satsningar på vård, skola och omsorg. Regeringen prioriterar även fortsättningsvis välfärden för att skapa förutsättningar för kommuner och landsting att möta medborgarnas behov av välfärdstjänster och förbättra kvinnors livsvillkor.

Vinstjakten som incitament hör inte hemma i välfärdssektorn. Det är centralt att resurserna till välfärden används till just det de är avsedda för. För att få ta del av offentliga medel är det rimligt att kräva att privata aktörer som tillhandahåller välfärdstjänster ska kunna visa att de offentliga medlen kommer brukarna till godo. Eventuella överskott ska som huvudregel återinvesteras i den verksamhet där de har uppstått. Välfärdsutredningen ska senast den 1 november 2016 lämna sitt delbetänkande om ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster (dir. 2015:22 och dir. 2015:108). Regeringen avser att 2017 lägga förslag om ett regelverk som säkerställer att skattemedel används till just den verksamhet de är avsedda för.

Regeringen föreslår i denna proposition att 10 miljarder kronor årligen tillförs kommuner och landsting i generella statsbidrag. Det ger kommunsektorn långsiktiga förutsättningar att

utveckla välfärden. De ökade resurserna är permanenta och skapar möjligheter att anställa fler i välfärden och därigenom förbättra välfärdens kvalitet. Dessa välfärdsmiljarder innebär betydande resurser som möjliggör för kommunerna och landstingen att stärka vården, skolan och omsorgen. Investeringar i välfärden har stor betydelse för arbetsmiljön, inte minst i många kvinnodominerade branscher som kännetecknas av större problem med ohälsa än andra branscher. För att förbättra arbetsmiljön och arbetsvillkoren i kommunsektorn behövs resurser, inte minst för att fler ska vilja arbeta inom äldreomsorgen och vården.

De generella statsbidragen ger stor frihet för kommuner och landsting att själva utforma sin verksamhet utifrån lokala förutsättningar. För att säkerställa en hög kvalitet måste kommunsektorn kontinuerligt förnya och effektivisera sin verksamhet. De ökade resurserna skapar förutsättningar för att få fler i arbete, en mer jämlik utbildning och ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Välfärdsmiljarderna ska inledningsvis särskilt stötta de kommuner och landsting som har störst behov till följd av det stora antalet asylsökande och nyanlända. Därefter kommer resurstillskottet att innebära en allmän förstärkning av det kommunala utjämnings-systemet.

En jämlik kunskapsskola

Alla elever ska utmanas i sin kunskapsörst och möta en skola där de får växa och utvecklas. Skolan är en central del av samhällsbygget och en förutsättning för ett Sverige som håller ihop. Alla elever ska utifrån sina förutsättningar få möjlighet att utvecklas fullt ut. I skolan läggs grunden för individens möjlighet till etablering på arbetsmarknaden och ett aktivt deltagande i samhället. Den förra regeringen prioriterade ofinansierade och orättvisa skattesänkningar framför investeringar i skolan. Regeringen har i stället avsatt betydande medel till skolan. Genom välfärdsmiljarderna skapas ännu bättre förutsättningar för att nå regeringens mål om en jämlik kunskapsskola.

Kunskapsresultaten i den svenska skolan har försämrats under många år. Den svenska grundskolan har också blivit alltmer ojämlik. Segregationen och skillnaderna i kunskaps-

resultat mellan skolor har ökat. Det nuvarande skolvalssystemet är en bidragande orsak till den ökade segregationen. Allt fler elever lämnar grundskolan utan behörighet till gymnasieskolan och alltför många fullföljer inte sin gymnasieutbildning. Det är fler pojkar än flickor som saknar behörighet till gymnasieskolan och fler män än kvinnor som inte fullföljer sin gymnasieutbildning. Skolans kompensatoriska uppgift måste stärkas och kunskapsresultaten förbättras. Ojämställdheten, som i skolan drabbar pojkar i form av generellt sämre studieresultat och flickor i form av stress och psykisk ohälsa, måste brytas.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att stödja kommunerna i att vända kunskapsutvecklingen och förbättra likvärdigheten. Regeringen tillsatte 2015 en skolkommision, bestående av representanter från profession och forskning, som har i uppdrag att ta fram förslag på systemförändringar för höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan (dir 2015:03).

Det stora antalet asylsökande och nyanlända barn och unga förstärker behovet av insatser för en jämlik skola. En stor andel av de asylsökande och nyanlända i gymnasieåldern är ensamkommande barn och unga, som saknar stöd från vårdnadshavare. Regeringen vill se en inkluderande skola och har vidtagit åtgärder för att möta det ökade behovet av undervisning i svenska som andraspråk och modersmålsundervisning. Därutöver har schablonersättningen till kommunerna för asylsökande barns skolgång höjts. Skolan får mer resurser när antalet elever ökar.

Läraryrket ska bli mer attraktivt

Lärarna är nyckeln till att höja kunskapsresultaten i skolan. Det är därför allvarligt att läraryrket under lång tid tappat i status och attraktionskraft. Det har tillsammans med stora elevkullar lett till en växande brist på lärare.

Läraryrket behöver bli mer attraktivt för att fler ska söka sig till och stanna kvar i yrket. Regeringen genomför därför en stimulans till höjda lärarlöner. Stimulansen beräknas kunna omfatta ca 60 000 lärare och motsvara 3 miljarder kronor årligen. Det är också viktigt att lärarnas administrativa börda minskar så att lärarna kan fokusera på sitt kunskapsuppdrag. Därför avser regeringen föreslå att de nationella proven ska digitaliseras för att möjliggöra

lärarnas fokus på kunskapsuppdraget. Vidare avser regeringen föreslå att antalet nationella prov ska minska.

För att motverka lärarbristen måste även fler lärare utbildas. Därför föreslår regeringen en utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningarna. Fullt utbyggd 2021 motsvarar satsningen 3 600 platser. Utbyggnaden har föregåtts av en dialog med berörda lärosäten avseende vilken utbyggnad som kan göras med bibehållen kvalitet i utbildningen.

Regeringen föreslår vidare en fortsättning av satsningen Vidareutbildning av lärare utan lärarexamen (VAL). Tillsammans med arbetsmarknadens parter har regeringen också skapat ett snabbspår där nyanlända lärare snabbare ska kunna få en svensk lärarlegitimation. Därtill fortsätter regeringen satsningen på Teach for Sweden, som är en kompletterande pedagogisk utbildning för dem som redan har en akademisk utbildning. Ett annat sätt att möta lärarbristen är att förstärka andra personalgrupper i skolan som kan avlasta lärare och förskolelärare.

Tidiga insatser när elever behöver extra stöd

Genom att tidigt fånga upp dem som behöver extra stöd ökar möjligheten för varje elev att utvecklas fullt ut. Regeringen har tidigare avsatt betydande medel i syfte att fler ska kunna anställas i grundskolan för att ge lärarna mer tid att möta varje elevs behov. Medel har också tillförts för att utbilda och anställa fler speciallärare och specialpedagoger.

För att förbättra möjligheterna att tidigt kunna ge stöd efter behov avser regeringen att påbörja införandet av en läsa-skriva-räkna-garanti 2017. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska lämna förslag på hur en sådan garanti bör utformas (dir. 2015:65). Ett led i införandet av garantin är att resurser avsätts för 2017 till insatser för att möjliggöra förankringen om bl.a. förskoleklassens förtydligade pedagogiska uppdrag. Regeringen avser också att fr.o.m. 2018 avsätta medel för att kompensera kommunerna för ökade utgifter med anledning av garantin.

Läsförmågan är avgörande för att alla barn ska utvecklas i skolan. Undersökningar visar dock på en sjunkande läsförståelse hos elever i den svenska grundskolan. Inom ramen för initiativet Hela Sverige läser med barnen kommer regeringen att genomföra en rad insatser för att öka barns och skolelevs läsförståelse, ordförråd

och läslust. En läsdelegation tillsätts för att samordna samtliga läsfrämjande insatser inom skola, kultur, idrott och föreningsliv.

Bättre möjligheter till utveckling i skolor med störst utmaningar

För att förbättra skolresultaten och öka jämlikheten krävs stöd till huvudmän för skolor med stora utmaningar och låga studieresultat. Staten tar ett aktivt ansvar för skolutvecklingen genom regeringens satsning Samverkan för bästa skola. Satsningen pågår över hela landet och innebär bl.a. att Skolverket i samverkan med varje berörd huvudman ska identifiera och utforma insatser för att höja resultaten på skolor med låga resultat och svåra förutsättningar. Regeringen föreslår i denna proposition en utökning av satsningen fr.o.m. 2017 till att omfatta även förskolor och förskoleklasser med stora utmaningar samt en ytterligare utvidgning av insatserna fr.o.m. 2018. Utsatta bostadsområden ska särskilt uppmärksammas. Regeringen föreslår också att satsningen för fler behöriga lärare i svenska som andraspråk förstärks och att försöksverksamheten med utökad undervisningstid i svenska förlängs.

Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Därför har regeringen tillsatt en särskild utredare som ska lämna förslag på åtgärder om hur målet kan nås (dir. 2015:31). Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om att huvudmännen ska åläggas att erbjuda lovskola för elever i årskurs 8 och 9 som riskerar att inte uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program. Vidare avser regeringen att se över lovskolans omfattning och inriktning.

Att ha fullföljt en gymnasieutbildning är avgörande för att varaktigt kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Ett väl fungerande system för yrkesutbildning, där utbud och innehåll matchar såväl arbetsmarknadens behov som elevernas intressen, bidrar till att trygga kompetensförsörjningen och minska arbetslösheten. Därför avser regeringen att förstärka stödet till yrkescollege så att samverkan kan förbättras mellan branscher och utbildningsanordnare. Regeringen avser även att lämna förslag till en försöksverksamhet med branschskolor som syftar till ett större utbud av yrkesutbildning för små yrkesområden.

Förbättrad hälsa och minskad sjukfrånvaro

Alla ska ges förutsättningar för en god hälsa, oavsett ekonomiska resurser. Folkhälsan i Sverige är god, men det finns stora variationer mellan olika grupper i samhället. Människors hälsa och medellivslängd hänger nära samman med socioekonomiska faktorer, såsom utbildnings- och inkomstnivå. Regeringens långsiktiga mål är att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Satsningen på kvinnors hälsa tillsammans med reformerna om avgiftsfri tandvård för unga och avgiftsfri öppenvård för de allra äldsta bidrar till att nå målen om en jämlik och jämställd vård. Det gör även satsningarna på en mer jämlik och tillgänglig cancervård samt den nya strategin för att minska psykisk ohälsa. I denna proposition föreslås bl.a. höjt tandvårdsbidrag för personer som är 65–74 år.

Tandvårdsstödet är en del av välfärden. Socialstyrelsen har ett pågående regeringsuppdrag att utvärdera det särskilda tandvårdsbidraget och sådan tandvård som omfattas av högkostnadsskyddet inom öppen hälso- och sjukvård. I uppdraget ingår bl.a. att analysera hur stödets mål uppnås, vilka patientgrupper som utnyttjar stöden och att lämna förslag på förbättringar. Uppdraget ska delredovisas i maj 2017 och slutredovisas i december 2018. Målet för tandvården är en god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen.

Vård ska ges efter behov. Det ska inte vara möjligt att gå före i kön i offentligfinansierad vård genom att köpa privata försäkringar. Att universitetssjukhusen hålls samman och bibehålls inom det offentliga är en förutsättning för utveckling och kvalitet i hela hälso- och sjukvården.

Sverige har ett av Europas mest resurseffektiva hälso- och sjukvårdssystem och de flesta patienterna är nöjda med den vård som de får. Hälso- och sjukvården ska vara behovsanpassad, av god kvalitet för alla och tillgänglig i hela landet. Genom välfärds- miljarderna och särskilda medel för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning skapas ännu bättre förutsättningar för att utveckla vården och omsorgen i samtliga kommuner och landsting.

Regeringen har inlett en dialog med Sveriges Kommuner och Landsting i syfte att komma tillrätta med bristyrkessituationen inom välfärdssektorn.

Ohälsan och sjukfrånvaron ska minska

Den ökande sjukfrånvaron är ett problem för såväl individen som för hela samhället. Kvinnor är sjukfrånvarande i större utsträckning än män. Sjukfrånvaron är särskilt hög i många välfärdsyren och medarbetarna upplever att arbetsmiljön har försämrats.

Den förra regeringen vidtog inte åtgärder för att vända utvecklingen utan införde en tidsgräns i sjukpenningen, som varken främjade rehabiliteringsprocessen eller garanterade att de försäkrade fick rätt hjälp. Ersättning från sjukpenning ska ge trygghet och lämnas under den tid som det tar att återfå arbetsförmågan. Regeringen har därför avskaffat den bortre tidsgränsen. Att bryta utvecklingen med ökad sjukfrånvaro är en av regeringens mest prioriterade frågor. Ökningstakten i sjukskalet har mattas av, men ytterligare åtgärder behövs. Utöver ökade resurser till kommunsektorn har regeringen initierat ett brett åtgärdsprogram för att ge människor bättre möjligheter att stanna kvar i eller återgå till arbete. Försäkringskassan har fått i uppdrag att stärka handläggningen och stödet till arbetsgivare. Det har även inlets ett arbete för att se över hur rehabiliteringsinsatser för individen kan stärkas inom ramen för rehabiliteringskedjan.

Åtgärder på arbetsplatsen kan ofta underlätta och påskynda möjligheten att återgå till arbetet, oavsett sjukfrånvarons orsak. Regeringen ser därför positivt på att arbetsmarknadens parter inom respektive sektor tagit fram gemensamma avsiktsförklaringar om åtgärder som ska leda till minskad sjukfrånvaro. Regeringen avser att tillsammans med parterna följa upp det påbörjade arbetet och effekterna på sjukfrånvaron.

I syfte att minska smittspridning och därmed sjukfrånvaro avser regeringen att se över vad som hindrar att vård- och omsorgspersonal har tillgång till arbetskläder.

I regeringens fortsatta arbete med åtgärdsprogrammet kommer hälso- och sjukvården att vara ett prioriterat utvecklingsområde. I åtgärdsprogrammet ingår också att underlätta för unga med sjukdom och funktionsnedsättning att komma i arbete.

Ökad träffsäkerhet i assistansersättningen

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är en rättighetslagstiftning som är viktig för många människors

möjlighet till frihet och delaktighet i samhället. För att upprätthålla legitimiteten i välfärdsystemen måste resurserna användas på ett ändamålsenligt sätt. Bedrägerier ska bekämpas.

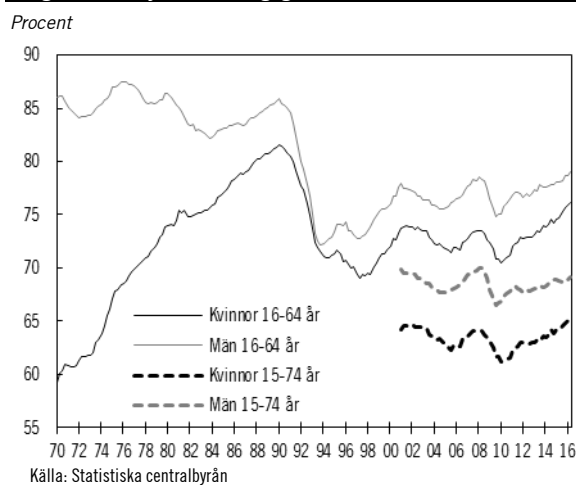
På tio år har de statliga kostnaderna för assistansersättningen fördubblats, utan att antalet brukare har haft tillnärmelsevis samma ökningstakt. Denna utveckling har flera förklaringar. Det finns tecken på att privata bolag har missbrukat systemet. Assistansersättningen är inte avsedd för att bidra till sådana vinster och överskott i privata bolag. Under den förra regeringen vidtogs inte åtgärder för att långsiktigt värna reformen.

Assistansersättningsutredningen bedömde i sitt betänkande att timbeloppet för den statliga assistansersättningen är högre än vad som kan motiveras av kostnads- och löneutvecklingen (SOU 2014:9). Höjningen av timbeloppet 2017 kommer därför att vara något mindre än tidigare år. För att öka träffsäkerheten i den statliga assistansersättningen lämnar regeringen i denna proposition även ett lagförslag som möjliggör ett eller flera schablonbelopp.

1.5 Fler jobb

Sedan regeringen tillträdde har sysselsättningen ökat med över 120 000 personer. Sysselsättningsgraden är högre än före finanskrisen och den högsta i EU både för kvinnor och för män (se diagram 1.2). Arbetade timmar fortsätter att växa i god takt.

Diagram 1.2 Sysselsättningsgrad 1970-2016

Arbetslösheten fortsätter att minska i snabb takt (se diagram 1.3). Bland vuxna med efter-

gymnasial utbildning är arbetslösheten i nivå med åren före finanskrisen. Ungdomsarbetslösheten har minskat snabbt och är på den lägsta nivån sedan 2003 (se diagram 1.4). Även långtidsarbetslösheten har minskat bland såväl unga som vuxna, och är lägst i EU bland unga. Regeringens reformer bedöms bidra till att varaktigt sänka arbetslösheten.

Diagram 1.3 Arbetslöshet 15-74 år 2006-2016

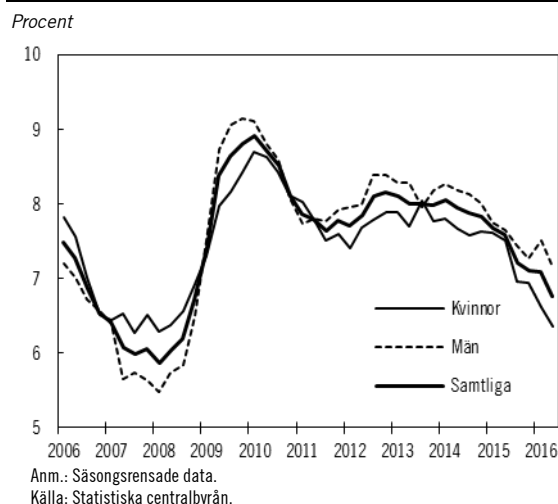
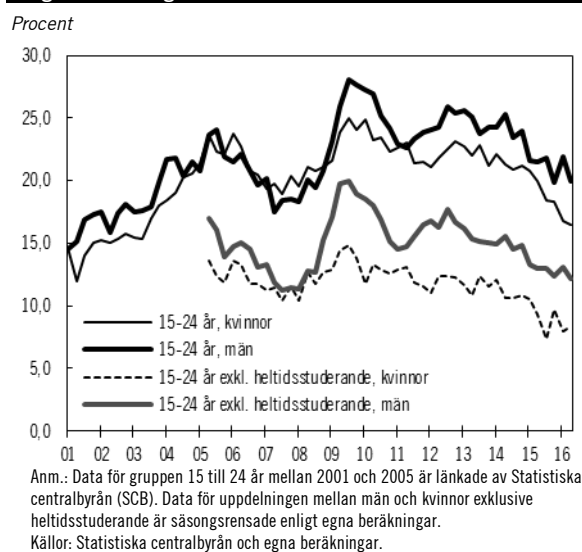

Diagram 1.4 Ungdomsarbetslöshet 2001-2016

En väl fungerande arbetsmarknad som tar tillvara människors kompetens och vilja att arbeta är grunden för Sveriges välfärd och konkurrenskraft. Människor vill bidra till samhällsbygget och försörja sig själva. Den positiva utvecklingen på arbetsmarknaden måste fortsätta. Regeringens mål om lägst arbetslöshet i EU 2020 vägleder den ekonomiska politiken. Målet ska nås genom att antalet kvinnor och män som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin

ökar. Målet är ambitiöst och ställer stora krav på politisk handlingskraft.

Arbetslösheten, inte minst bland unga, har varit alltför hög under lång tid. Under många år har skattesänkningar och ineffektiva subventioner prioriterats framför investeringar för fler jobb. Alltför många har fortfarande svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden måste fungera bättre så att fler kan försörja sig och bidra till finansieringen av välfärden. Samhället har ett ansvar att skapa förutsättningar för att alla ska kunna få och ta ett arbete. Individerna har också ett ansvar att stå till arbetsmarknadens förfogande och att förvärva den kompetens som efterfrågas.

Det finns stora obalanser på arbetsmarknaden och matchningen har fungerat dåligt under lång tid. Samtidigt som efterfrågan på arbetskraft är stark är arbetslösheten fortsatt hög i vissa grupper. Arbetslösheten är särskilt hög bland vuxna med kort utbildning och som varit kort tid i Sverige. Även bland de unga som saknar fullföljd gymnasieutbildning och bland personer med funktionsnedsättning är arbetslösheten hög. Samtidigt upplever arbetsgivare att det är svårt att hitta rätt kompetens. Det råder brist på arbetskraft, i synnerhet inom yrken som kräver eftergymnasial utbildning eller yrkesutbildning på gymnasial nivå. Bristen är särskilt stor inom den offentliga sektorn. Den starka efterfrågan på arbetskraft kan komma att även gynna personer som står längre ifrån arbetsmarknaden. Samtidigt krävs åtgärder som motverkar obalanserna på arbetsmarknaden, så att arbetslösheten kan fortsätta att minska och för att sysselsättningen ska fortsätta att öka. Även arbetsmarknadens parter har en viktig roll.

Regeringen har en bred jobbagenda som består av insatser för ökad kompetens och aktiv arbetsmarknadspolitik, investeringar i bostäder och infrastruktur samt en aktiv näringspolitik. Satsningar på välfärden bidrar till en hög sysselsättningsgrad och är också en viktig del av regeringens jobbpolitik (se avsnitt 1.4).

Det är viktigt att genom en aktiv närings- och innovationspolitik stimulera jobbtillväxten genom fler och växande företag i hela landet. Investeringar i infrastruktur och bostäder ökar rörligheten på arbetsmarknaden genom att förbättra förutsättningarna för människor att arbetspendla och bo där det finns jobb och utbildningsmöjligheter. Det är viktigt att få de arbetslösa att söka de jobb som är lediga och att

underlätta för arbetsgivare att hitta den kompetens som efterfrågas. Det krävs kompetenshöjande insatser för att motverka bristen på arbetskraft. Den förra regeringen underlät att rusta de arbetslösa för att kunna ta de jobb som växer fram.

Arbetsmarknadspolitiska insatser måste i större utsträckning bidra till att öka arbetsgivarnas benägenhet att anställa personer med en svag förankring på arbetsmarknaden. Effektiva och mer träffsäkra lönesubventioner är därför av stor betydelse. Regeringen bedömer även att det är viktigt att hitta nya vägar för att skapa sysselsättning för dem med relativt sett låga kvalifikationer. Regeringens arbetsmarknadspolitik syftar till att minska obalanserna på arbetsmarknaden och väsentligt förbättra matchningen.

Det stora antalet asylsökande under framför allt 2015 medför att antalet personer i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag förväntas öka snabbt. Det innebär att andelen av arbetskraften som varit kort tid i Sverige ökar. Det är en viktig anledning till att arbetslösheten inte förväntas sjunka snabbare framöver. Det tar tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden, i synnerhet för dem som saknar gymnasieutbildning. De insatser som genomförs inom etableringsuppdraget är en investering som stärker individens möjligheter till arbete eller vidare studier. Även insatser under asyلتiden bidrar till en bättre etablering. Etableringen på arbetsmarknaden måste dock bli mer effektiv för nyanlända. Etableringstiderna har under flera år varit alltför långa och regeringen genomför därför betydande satsningar för att påskynda nyanländas etablering på arbetsmarknaden.

Aktiv arbetsmarknadspolitik och förbättrad etablering

Kunskapslyftet byggs ut

För att arbetslösheten ska fortsätta att minska krävs satsningar på utbildning och kompetens som svarar mot arbetsmarknadens behov. Tillgång till relevant kompetens är också avgörande för näringslivets möjlighet att växa och klara den internationella konkurrensen. Regeringen har inlett ett nytt kunskapslyft med en satsning som fullt utbyggd omfattar ca 70 000

utbildningsplatser inom yrkesvux, lärlingsvux, folkbildning, högskola och yrkeshögskola.

Inom ramen för kunskapslyftet föreslår regeringen i denna proposition en stor satsning på yrkesutbildning för vuxna genom fler yrkesvuxplatser och en permanent satsning på lärlingsutbildning för vuxna (lärlingsvux). Därtill föreslås en utbyggnad av lärarutbildningen. Fram till 2019 beräknas antalet statligt finansierade platser inom kunskapslyftet öka med över 24 000 jämfört med 2016. Regeringen avser att i anslutning till denna proposition lämna förslag om att en rätt till behörighetsgivande kurser inom kommunal vuxenutbildning (komvux) införs fr.o.m. 2017. Tillgången ska vara god på kurser inom komvux och individen ska ha goda möjligheter att kvalificera sig för vidare studier. Det är även viktigt för att kunna möta arbetsmarknadens behov av kompetens. Yrkesutbildningarna bör i större omfattning bygga på den regionala arbetsmarknadens behov. Regeringen avser därför att utveckla formerna för en regionaliserad yrkesutbildning för vuxna. Regeringen avser att som villkor för att ta del av det utbyggda yrkesvux ställa krav på att ansökande kommuner själva finansierar minst motsvarande antal utbildningsplatser. Detta för att det totala antalet yrkesinriktade vuxenutbildningsplatser ska öka i önskad omfattning.

Regeringen avser att återkomma med ett förslag om ett nytt studiestöd. Studiestartsstödet syftar till att fler arbetslösa med kort utbildning och stora behov av utbildning ska studera på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

En aktiv arbetsmarknadspolitik

Trots den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden är det fortsatt alltför många unga som är arbetslösa. Regeringen har sedan den tillträdde sett till att Arbetsförmedlingen har fokuserat på att förebygga att ungdomar hamnar i längre tider av arbetslöshet. Ingen ung människa ska påbörja sitt vuxenliv i långtidsarbetslöshet. Regeringen har därför inlett arbetet med att införa en 90-dagarsgaranti för unga. Garantin ska införas successivt och innebär att arbetslösa ungdomar ska erbjudas ett arbete, en insats som leder till arbete eller en utbildning inom 90 dagar. Ungdomsarbetslösheten och antalet unga som varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen i mer än 90 dagar har minskat.

För att underlätta 90-dagarsgarantin har regeringen bl.a. infört traineejobb och utbildningskontrakt. Regeringen har även antagit en strategi för unga som varken arbetar eller studerar. För att minska arbetslösheten har regeringen även inrättat Delegationen för unga till arbete (Dua) som verkar för att främja samverkan mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen. Hitills har 287 kommuner träffat lokala överenskommelser med Arbetsförmedlingen om insatser för att minska ungdomsarbetslösheten.

Regeringens införande av traineejobb och extratjänster är verktyg för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden och för att möta behoven av personal i många av välfärdens verksamheter. Regeringen har med dessa stöd skapat förutsättningar för kommuner och landsting att avlasta personalen i välfärdsyrken, samtidigt som de bidrar till att minska arbetslösheten. Regeringen avser att förstärka extratjänsterna så att de omfattar arbete på 100 procent i stället för 75 procent samt att handledarstödet höjs. Regeringen avser även att vidga målgruppen till att omfatta nyanlända. Efter dialog med Sveriges Kommuner och Landsting och fackförbundet Kommunal föreslår regeringen en utbildningssatsning för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården som saknar relevant gymnasial yrkesutbildning, i syfte att ytterligare underlätta kompetensförsörjningen inom dessa sektorer.

Det är viktigt att de resurser som avsätts för arbetsmarknadspolitiska insatser och stöd används effektivt. Konjunkturläget och utmaningarna på svensk arbetsmarknad motiverar att nystartsjobben i större utsträckning riktas till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför en höjd subventionsgrad för nyanlända och personer som varit arbetslösa i mer än tre år. Samtidigt föreslås både kortare maximala stödperioder och en lägre subvention för dem som har varit arbetslösa i mindre än två år.

Arbetslösheten bland personer med kort utbildning och låga kvalifikationer är fortfarande alltför hög. Regeringen anser därför att det krävs nya insatser. Även om utbildning ska vara den huvudsakliga insatsen kan jobb med lägre kvalifikationskrav vara en möjlig väg in på arbetsmarknaden för vissa. Staten ska ta sitt ansvar och skapa jobb med goda arbetsvillkor

som i dag inte utförs i de statliga myndigheterna. Moderna beredskapsjobb i staten införs successivt fr.o.m. 2017 och ska sysselsätta 5 000 personer 2020. Regeringen avser vidare att genomlysna förutsättningarna för fler jobb med avtalsenliga löner och villkor i näringslivet för personer med kort utbildning. En förutsättning för detta arbete är en god dialog och samverkan med parterna.

Flera jobb som kan vara en väg in på arbetsmarknaden kräver körkort. Regeringen avser därför att utreda möjligheten till lån från Centrala studiestödsnämnden för körkortsutbildning med avsikten att förslaget ska genomföras under mandatperioden.

Bland de arbetslösa finns de som har nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning. Allas vilja att arbeta ska tas tillvara. För att öka sysselsättningen bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga föreslår regeringen att taket i lönebidraget höjs. Utvecklingsanställningar i Samhall har varit framgångsrika i att ge personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga möjlighet att utvecklas genom arbete och komma in på arbetsmarknaden. Regeringen har tidigare avsatt medel till ytterligare 2 000 utvecklingsanställningar och föreslår i denna proposition en ökning motsvarande 100 anställningar 2017 och 500 nya anställningar per år 2018–2020.

Många arbetsgivare uppger att de olika formerna av anställningsstöd är komplicerade. Det riskerar att leda till att arbetsgivare väljer bort möjligheten att anställa med stöd. Ett arbete bedrivs därför i Regeringskansliet för att förenkla och göra anställningsstöden mer effektiva och träffsäkra.

Regeringen bedömer att den nuvarande deltidsbegränsningen i arbetslöshetsförsäkringen inte är ändamålsenlig. I denna proposition föreslås därför att regelverket ändras så att det ska vara möjligt att vara arbetslös på deltid och få ersättning under maximalt 60 veckor. Regeringen avser även att fr.o.m. 2018 göra ett antal ytterligare förändringar i regelverket, bl.a. när det gäller förtroendevaldas rätt till arbetslöshetsersättning samt samordningen av pension och arbetslöshetsersättning. En departementpromemoria kommer att remitteras hösten 2016.

Arbetslivet förändras i snabb takt. Ny teknik och effektivare arbetsätt frigör resurser men

ökar samtidigt arbetstakten. Många upplever ett mer stressigt arbetsliv som sliter ut människor i förtid. Det sker en utbredning av tillfälliga anställningar och utsuddade gränser mellan arbete och fritid. För att kunna ta tillvara varje människas kompetens måste arbetsrelaterad ohälsa bekämpas. Regeringen har kraftigt förstärkt resurserna inom arbetsmiljöpolitiken. För att fortsatt stärka Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet föreslås att myndigheten tillförs ytterligare medel. Tillskottet kommer att möjliggöra för Arbetsmiljöverket att i större utsträckning motverka osund konkurrens. Detta arbete kan innebära fler oannonserade arbetsplatsbesök.

Regeringen har också presenterat en strategi för det moderna arbetslivet och bidragit till en ökad forskning om hållbara arbetsmiljöer.

Etableringen ska förbättras

Samhället behöver ta tillvara alla människors vilja och förmåga att bidra. Det är angeläget att alla ungdomar, inklusive sent anlända elever, påbörjar och fullföljer en gymnasieutbildning. Det är särskilt viktigt när det råder brist på arbetskraft i många sektorer. Arbete med goda arbetsvillkor bidrar till en stark välfärd och utveckling i Sverige. Arbete är också nyckeln till nyanlända invandrades etablering. Arbete ger utöver egen försörjning möjligheter att utveckla sina kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Arbete bidrar också till ett utökat socialt nätverk. Vägen till arbete är dock alltför lång för många nyanlända och många har jobb som inte motsvarar deras kompetensnivå. Det måste förändras.

Regeringen har genomfört en rad satsningar för bättre och snabbare etablering. I syfte att få till stånd en jämnare fördelning av mottagandet mellan landets kommuner är kommunerna numera skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända för bosättning i kommunen. För att etableringen ska kunna påbörjas tidigt har insatser införts redan under asyltiden som t.ex. Svenska från dag ett via folkbildningen. Medel har även tillförts Arbetsförmedlingen för att hantera det ökade antalet deltagare i etableringsuppdraget. Vidare har regeringen vidtagit åtgärder för att korta vägen till arbete för personer med utbildning som efterfrågas på arbetsmarknaden, som t.ex. validering av utbildning och snabbspår (se fördjupningsrutan Regeringens politik för snabb etablering).

Regeringen tar i denna proposition ytterligare steg för att påskynda de nyanländas etablering på arbetsmarknaden.

Regeringen har gett ett antal myndigheter i uppdrag att minska väntetiderna och göra myndighetskontakterna mer effektiva för nyanlända. För att inte förlänga etableringsperioden måste asyltiden tas tillvara. Det är viktigt att skapa möjligheter för asylsökande att tidigt tillägna sig bl.a. grundläggande kunskaper i svenska språket och information om samhället. Regeringen föreslår därför i denna proposition att ytterligare medel avsätts för tidiga insatser under asyltiden till bl.a. folkbildningen för ökade kunskaper i svenska. Därutöver tillförs Arbetsförmedlingen medel för att redan under asylprocessen erbjuda kompetenskartläggningar för asylsökande. För att öka möjligheten till arbete under asyltiden har regeringen nått en överenskommelse med bl.a. bankerna som underlättar för asylsökande att öppna bankkonto.

Antalet deltagare i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag väntas öka kraftigt de kommande åren. Regeringen föreslår att myndigheten ges ytterligare resurser för att möta denna utveckling. Samtidigt som antalet deltagare ökar behöver resultaten i etableringsuppdraget förbättras. I dag är andelen som har ett arbete eller deltar i reguljär utbildning efter avslutad etableringsplan knappt en tredjedel. Regeringen kommer därför att återkomma med förslag för att förenkla och effektivisera etableringsuppdraget. Ett liknande åtgärdsystem som gäller för övriga arbetslösa bör införas för nyanlända inom etableringsuppdraget. Den som inte deltar i de insatser som bedöms vara nödvändiga för att få ett arbete bör inte ha rätt till hela eller delar av sin ersättning.

Många nyanlända är i yrkesverksam ålder och har såväl utbildning som erfarenhet, även inom områden där det råder brist på arbetskraft. Regeringen har därför tillsammans med arbetsmarknadens parter inlett ett omfattande arbete för att korta tiden till jobb. Snabbspår för ett tjugotal yrken har redan presenterats och antalet deltagare har ökat snabbt. Regeringen föreslår att ytterligare medel tillförs för utvecklingsinsatser och främjande av snabbspåren. För att möta det ökade behovet av validering av utländsk utbildning föreslår regeringen även att Universitets- och högskolerådet tillförs

ytterligare resurser samt att Socialstyrelsen tillförs fortsatta resurser.

För de nyanlända som enbart har för-gymnasial utbildning är förslaget om att ytterligare bygga ut vuxenutbildningen av stor betydelse. Kunskaper i svenska språket är viktiga för att kunna tillgodogöra sig utbildning. Regeringen föreslår därför särskilda satsningar på lärlingsvux och yrkesvux kombinerat med kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi). Sfi-undervisningen behöver vara anpassad till nyanländas olika behov och förutsättningar. Det studiestartsstöd som aviseras i denna proposition bedöms vara ett viktigt verktyg för att få personer med stora utbildningsbehov att söka sig till studier.

Det krävs också insatser för att öka arbetsgivarnas benägenhet att anställa nyanlända. Subventionerade anställningar kan ge nyanlända förbättrade jobbchanser och viktig arbetslivserfarenhet. Förslaget om en mer träffsäker utformning av nystartsjobben, förväntas bidra till en snabbare etablering för nyanlända. För nyanlända med kort utbildning kan regeringens satsning på moderna beredskapsjobb vara en väg in på svensk arbetsmarknad. Genom jobb med lägre kvalifikationskrav och goda villkor kan etableringen förbättras för nyanlända som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Etableringsprocessen kan effektiviseras ytterligare. Det finns ett antal ytterligare områden som är av betydelse för en mer effektiv etablering. Även stöd till idrotten kan möjliggöra ökad sysselsättning och förbättrad etablering. Flera olika aktörer i samhället berörs och regeringen kommer att ta ytterligare initiativ för att förbättra etableringen.

En politik för fler bostäder

Bostadsbyggandet har ökat kraftigt de senaste åren, efter en lång tid med låg byggtakt. Antalet påbörjade bostäder under det första halvåret 2016 är det högsta sedan 1992. Regeringen har prioriterat ett ökat bostadsbyggande, särskilt av hyresrätter. Den högre takten i bostadsbyggandet väntas bestå under de närmaste åren. Enligt Boverkets prognos kommer ca 61 500 bostäder att börja byggas 2017. Det skulle innebära en ökning av byggandet med över 50 procent jämfört med 2014. Även byggandet

av hyresrätter ökar efter att under lång tid ha legat på en mycket låg nivå.

Men trots att byggtakten ökat är det inte tillräckligt för att möta behoven. Bristen på bostäder är fortsatt stor. Regeringen presenterade i juni 2016 ett bostadspolitiskt åtgärdsprogram för ökat byggande (se utg.omr. 18 avsnitt 3.6).

I denna proposition föreslås att medel avsätts för att göra en översyn av Boverkets byggregler för att modernisera och förenkla regelverket och samtidigt främja konkurrensen och ett långsiktigt hållbart byggande. Dessutom föreslås ökade resurser till länsstyrelserna för en effektivare handläggning och rådgivning rörande plan- och bygglovsärenden. Regeringen aviserar även i denna proposition ändringar av reglerna för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad.

Regeringen har tidigare aviserat att en särskild utredare ska få i uppdrag att se över systemet med kreditgarantier för bostadsbyggande. Frågan om hur ett system för statliga topplån för nyproduktion av hyresrätter och studentlägenheter kan utformas ska ingå i utredningen. Dessutom har regeringen i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1) aviserat ett investeringsstöd för byggande av hyresrätter med rimliga hyror.

Regeringen avser att kartlägga och vid behov lägga fram förslag som förstärker kommunernas möjligheter att säkerställa att befintliga byggrätter bebyggs i enlighet med gällande detaljplaner. För närvarande råder det brist på ett flertal yrkeskategorier inom byggbranschen och Arbetsförmedlingen bedömer att rekryteringsproblemen inom branschen kommer att öka de kommande åren. Regeringen har därför utsett två samordnare som ska se över behovet av åtgärder för att säkerställa att det finns tillräckligt med arbetskraft inom byggbranschen för att bostadsbyggandet ska kunna fortsätta öka. Samordnarna ska följa upp pågående insatser och, om det finns behov, föreslå åtgärder för både statliga och kommunala aktörer samt för byggbranschens olika parter.

Investeringar i infrastruktur

En väl fungerande transportinfrastruktur är viktig för sysselsättning, minskade utsläpp och konkurrenskraft i hela landet. Hållbara

transporter är en viktig del i att nå miljömålen. Investeringar i infrastruktur kräver långsiktighet och regeringen avser därför att lämna en proposition med förslag till ekonomiska ramar för en nationell plan för 2018–2029. Den nationella planen kommer att fokusera på att värna kvaliteten på den befintliga infrastrukturen och på att möta framtidens behov av ett modernt och hållbart transportsystem. Samhälls-ekonomisk effektivitet och långsiktigt hållbara transporter ska vara centrala faktorer för vilka investeringar som ska göras.

Regeringens ambitioner är höga. Därför aviserar regeringen i denna proposition en satsning om 3,7 miljarder kronor 2019 och 5 miljarder kronor 2020 för investeringar i infrastruktur. Merparten av tillskottet ska gå till underhåll. Underhåll till järnväg beräknas till mer än tre gånger mer än underhåll till väg.

Den s.k. Sverigeförhandlingen har bl.a. i uppdrag att ta fram förslag till principer för finansiering samt förslag till en utbyggnadsstrategi för nya stambanor för höghastighetståg mellan Stockholm och Göteborg/Malmö (dir. 2014:106). Sverige-förhandlingen har också i uppdrag att ingå överenskommelser med berörda kommuner, landsting och andra berörda aktörer i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län om åtgärder som förbättrar tillgängligheten och kapaciteten i transportsystemet och leder till ett ökat bostadsbyggande i storstadsregionerna i dessa län. Regeringen anser att nya stambanor skulle stärka järnvägens konkurrenskraft och förbättra förutsättningarna för arbetspendling. På regeringens uppdrag undersöker Trafikverket möjligheterna att sänka byggkostnaderna för höghastighetsbanorna. Samtidigt ses nyttoberäkningarna över. Trafikverket arbetar också på regeringens uppdrag bl.a. med att redovisa uppdaterade uppgifter om kostnader och nyttor för en uppgradering av befintliga stambanor mellan Stockholm och Göteborg/Malmö. Förberedelserna för byggandet av Ostlänken mellan Järna och Linköping fortgår.

En aktiv näringspolitik för fler och växande företag

Sverige rangordnas som EU:s främsta innovationsland. För att fortsatt stärka svensk konkurrenskraft, öka jobbtillväxten och bidra till

att minska arbetslösheten bedriver regeringen en aktiv närings- och innovationspolitik.

Sverige ska vara världsledande inom innovativ och hållbar industriell produktion. Därför har regeringen lanserat strategin Smart industri, som tar ett brett grepp kring industrins utmaningar. Strategin har fyra fokusområden: industrins digitalisering, kompetensförsörjning, hållbarhet och innovation samt tillgång till testbäddar och forskningsinfrastruktur. Som en del av strategin presenterade regeringen i juni 2016 en handlingsplan med 45 konkreta åtgärder som regeringen genomför eller planerar att genomföra.

För att möta de utmaningar som samhället står inför och dra nytta av de affärsmöjligheter som de för med sig när det gäller digitalisering, hälsa och miljö- och klimatteknik krävs ett nära samarbete mellan politiken, näringslivet och universitet och högskolor. Innovationsrådet har därför initierat samverkansprogrammen Nästa generations resor och transporter, Smarta städer, Cirkulär biobaserad ekonomi, Life science och Uppkopplad industri och nya material. Samverkansprogrammen ska bygga vidare på det svenska näringslivets styrkor för att möta dessa utmaningar.

Exportsektorn är viktig för svensk ekonomi. Efter flera svaga år utvecklades exporten mycket starkt 2015 och det svenska näringslivet tog exportandelar på världsmarknaden. Regeringen har avsatt resurser för export- och investeringsfrämjande insatser.

När Sverige växer behöver jobben bli fler och det behöver bli lättare att starta företag samt att växa och att anställa. Därför fortsätter regeringen sitt arbete med att göra det enklare för små och medelstora företag, bl.a. genom ökad digitalisering och förenklat uppgiftslämnande. Konkurrenskraftiga villkor för små nystartade innovationsdrivna företag är av stor vikt.

Regeringen vill underlätta för fler enmansföretagare att ta steget att anställa genom att sänka arbetsgivaravgifterna för den första anställda under det första året, ett s.k. Växastöd. Förslaget är inriktat på enskilda näringsidkare och bedöms öka sysselsättningen. De nya reglerna föreslås vara tillfälliga och gälla t.o.m. 2021. För att minska den administrativa bördan för små verksamheter med liten omsättning föreslår regeringen även att en omsättningsgräns för mervärdesskatt införs.

Det statliga marknadskompletterande riskkapitalet är viktigt, inte minst för innovativa och växande företag. För att förbättra och effektivisera utbudet av statligt riskkapital i hela landet skapas en ny finansieringsstruktur genom bolaget Saminvest AB som primärt ska investera via privat förvaltade riskkapitalfonder. Genom ett fond-i-fond upplägg drar staten nytta av den investeringskompetens som finns i privata fonder.

Den digitala infrastrukturen är viktig för företagande och människors möjlighet att delta i samhället. Den bidrar till en innovations- och kunskapsdriven hållbar tillväxt. Digitaliseringen skapar också nya möjligheter för att upprätthålla grundläggande service och välfärd i alla delar av landet. Sverige behöver förnya sina ansträngningar för att nå målet om att vara världsledande i att använda digitaliseringens möjligheter. Regeringen avser därför att presentera en samlad digitaliseringspolitik.

Inom landsbygdsprogrammet finns betydande resurser för att ta tillvara hela Sveriges potential för jobb och tillväxt, exempelvis stöd till bredbandsutbyggnad och stöd till service. Regeringen föreslår att medlen för stöd till bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet utökas med 850 miljoner kronor för den resterande delen av programperioden. Regeringen har också gett Jordbruksverket i uppdrag att årligen uppdatera den marknadsanalys som avgör i vilka områden stöd kan ges. Stöd kan endast ges till de områden på landsbygden där det saknas förutsättningar för kommersiell utbyggnad. Regeringen har även uppdragit åt Tillväxtverket och Jordbruksverket att samverka kring bredbandsutbyggnad inom ramen för regionalfonds- och landsbygdsprogrammen. En förutsättning för en effektiv utbyggnad är att samordningen mellan de olika aktörerna fungerar väl. Regeringen följer utvecklingen och kommer vid behov att föreslå åtgärder för att säkerställa att samordningen fungerar.

Det kommunala utjämningsystemet är viktigt för att säkerställa att god offentlig service och välfärd finns att tillgå i alla delar av landet.

Regeringen har gett Statens servicecenter i uppdrag att analysera och föreslå vilka funktioner inom de statliga myndigheterna som kan vara lämpliga att bedriva samordnat i staten och utanför storstäderna. Arbetet med lokaliseringen kommer att fortsätta 2017.

Utgångspunkten är att nya myndigheter i första hand bör lokaliseras utanför Stockholms län. Det är viktigt att det finns arbetstillfällen för tjänstemän och akademiker även utanför de större städerna.

Regeringens arbete med livsmedelsstrategin och det nationella skogsprogrammet syftar till att ta tillvara den potential som finns i hela livsmedelskedjan och skogsbruket samt att skapa jobb och tillväxt i hela landet.

Propositionen för forskning, innovation och högre utbildning

Sverige är en internationellt framgångsrik forsknings- och innovationsnation som under lång tid gjort stora investeringar i forskning och utveckling. Långsiktighet är avgörande för ett framgångsrikt forsknings- och innovationssystem. Den kommande propositionen för forskning, innovation och högre utbildning kommer därför att ha ett tioårigt perspektiv. För att universitet och högskolor ska ha förutsättningar för en mer långsiktig och strategisk planering avser regeringen att föreslå öknings av universitetens och högskolornas anslag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Forskningsresultaten måste i större utsträckning leda till nya varor och tjänster. Viktiga prioriteringar i den kommande propositionen för forskning, innovation och högre utbildning är att forskningen håller hög kvalitet, att förbättra nyttiggörande av forskningsresultaten och att säkra att Sverige får största möjliga utdelning på satsade medel.

I den kommande propositionen kommer samhällets utmaningar att genomsyra prioriteringarna för såväl grundforskning som behovsmotiverad forskning och innovation. För att möta dessa utmaningar och för att stärka det svenska innovationssystemet föreslås dels att medel avsätts till olika forskningssatsningar, dels att insatser kopplade till regeringens samverkansprogram tillförs resurser. Samverkan mellan lärosätena och det omgivande samhället skapar förutsättningar för ett starkt forsknings- och innovationssystem i hela landet och för ett mer hållbart samhälle. Därför pågår ett arbete för att ta fram en modell för en samverkansdimension i resurstilldelningen till lärosätena. Regeringen avser att senast i budgetpropositionen för 2018 återkomma i frågan.

Ordning och reda på arbetsmarknaden i Sverige och EU

Den svenska arbetsmarknadsmodellen, där parterna självständigt förhandlar om villkor och löner, har bidragit till en hög sysselsättning och en god löneutveckling. Regeringen arbetar aktivt för ordning och reda på arbetsmarknaden genom t.ex. regler vid utstationering, god arbetsmiljö och sociala villkor vid offentliga upphandlingar för att säkerställa att upphandlingarna inte medverkar till social dumpning. För att motverka osund konkurrens i transportbranschen avser regeringen att ge Polismyndigheten i uppdrag att vidareutveckla sitt arbete med kontroller av cabotage-transporter. För att säkerställa att brister i arbetsmiljön inte används som ett konkurrensmedel tillförs Arbetsmiljöverket medel för att kunna anställa fler inspektörer. Sverige driver även frågor i EU om rättvis konkurrens för företag, samt om rättigheter och villkor för EU-medborgare som utstationeras.

Europeiska kommissionen initierade våren 2016 ett samråd om sitt meddelande om en europeisk pelare för sociala rättigheter. Syftet är att formulera principer för rättvisa arbetsmarknader och välfärdssystem. Regeringen har tagit initiativ till ett särskilt toppmöte i Sverige 2017 med ambitionen att driva på arbetet för ett mer socialt Europa.

1.6 Ett av världens första fossilfria välfärdsländer

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Det är en viktig del av samhällsbygget. Regeringen har genomfört flera åtgärder för att minska utsläppen, påskynda omställningen till ett hållbart samhälle och nå miljö kvalitetsmålen.

Klimatet är en av regeringens prioriterade frågor. Klimatavtalet från Paris är en milstolpe. För första gången har världen ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden utifrån förmåga. Genom avtalet ska samtliga länder sträva efter att begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader. Avtalet innebär att målen för anpassnings- och finansieringsarbetet skärps.

För att leva upp till avtalet behöver klimatarbetet stärkas i alla länder.

EU och dess medlemsstater ska ratificera Parisavtalet så snart som möjligt och därmed bidra till att klimatavtalet träder i kraft. Målsättningen är att EU ska ratificera avtalet under 2017. EU behöver ytterligare höja sin ambition om utsläppsminskningar och ska delta i kontinuerliga ambitionshöjningar i enlighet med klimatavtalet. Ett viktigt sätt att höja klimatambitionen är att ytterligare minska den totala mängden utsläppsrätter inom EU:s utsläppshandelssystem utöver det förslag som presenterats av Europeiska kommissionen och i enlighet med Miljömålsberedningens betänkande (SOU 2016:47). Regeringen anser samtidigt att det är angeläget att se över EU:s utsläppshandelssystem. Den av regeringen föreslagna utsläppsbromsen som annullerar utsläppsrätter är också ett bidrag för att minska utsläppen. Större utsläppsminskningar behöver också ske utanför utsläppshandelssystemet.

Som ytterligare ett led i att bidra till en höjd ambition inom EU till 2020 avser regeringen att föreslå att löpande ta bort utsläppsenheter som inte behövs för att uppfylla Sveriges åtagande inom EU för de sektorer som inte omfattas av utsläppshandelssystemet.

Regeringen genomför FN:s Agenda 2030, som förenar ansvaret för klimat och miljö med social och ekonomisk utveckling. Sverige ska vara pådrivande för att klimatavtalet från Paris beaktas fullt ut i genomförandet av 2030-ramverket.

Sverige ska vara ett föregångsland

Sverige ska vara en global föregångare i klimatomställningen. Rika länder måste gå före och sprida lösningar, samtidigt som utvecklingsländer ges stöd i sin klimatomställning och klimatanpassning.

Tidigare måluuppfyllelse visar att Sverige har haft en god förmåga att ställa om till ett hållbart samhälle. Riksdagen har antagit ett etappmål om att klimatutsläppen ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Regeringen bedömer att målet kommer att uppnås (skr. 2015/16:87). Den förra regeringens inriktning var att en tredjedel av minskningen skulle ske i form av investeringar i andra EU-medlemsstater eller flexibla mekanismer. Regeringens ambition är

dock att målet så långt som möjligt ska nå genom nationella insatser. Sverige skärper den nationella klimatpolitiken och minskar utsläppen i den takt som behövs för att bidra till en global hållbar utveckling och målen från klimatavtalet från Paris. Under mandatperioden 2014–2018 ska utsläppen av växthusgaser i Sverige tydligt minska. För att i större utsträckning uppnå målet med nationella insatser utökar regeringen satsningarna avseende stödet till klimatinvesteringar, klimatklivet, och till stadsmiljöavtal.

Stimulanser och ekonomiska styrmedel ska användas för att ställa om det svenska samhället och miljöskatternas styrande effekt ska öka. Väl avvägda och väl utformade miljöskatter gör att miljökvalitetsmålen kan nås på ett kostnads-effektivt sätt. Högre ambitioner och en ökad användning av miljöskatter får också som konsekvens att miljöskatteintäkterna ökar. Därutöver kommer regeringen att göra en översyn av miljöskadliga subventioner.

Med regeringens politik uppgår de statliga klimatinvesteringarna i Sverige och internationellt till 4,5 miljarder kronor 2016. Investeringarna görs inom framför allt fyra områden: förnybar energi, fossilfria resor samt lokala och internationella klimatinvesteringar.

Regeringen avser att under mandatperioden återkomma med ytterligare åtgärder som bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser. Prioriterade frågor är att fortsätta arbetet med fossilfria resor och transporter och med att uppnå 100 procent förnybar energi.

Den 16 juni 2016 presenterade den parlamentariska Miljömålsberedningen en överenskommelse med ett stort antal förslag för att skärpa klimatpolitiken i Sverige. Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna deltog i överenskommelsen. Regeringen föreslog redan i budgetpropositionen för 2015 att möjligheten att införa ett klimatpolitiskt ramverk ska utredas. Regeringen återkommer i början av 2017 med en proposition om ett klimatpolitiskt ramverk, som tar sin utgångspunkt i Miljömålsberedningens förslag (SOU 2016:21 och SOU 2016:47).

Regeringen har under mandatperioden främjat gröna investeringar. En mängd olika statliga aktörer erbjuder lån och riskkapital till gröna verksamheter. Dessutom ger flera statliga och kommunala bolag ut gröna obligationer. Ett

arbete har inletts i Regeringskansliet för att analysera förutsättningarna för att öka andelen gröna investeringar i samhället. Det handlar bl.a. om att se över utbudet av gröna obligationer och ökade möjligheter att kanalisera klimatinvesteringar genom internationella finansiella institutioner.

Fossilfria transporter och resor

Minskade utsläpp från transportsektorn är avgörande för att Sverige ska nå sina långsiktiga klimatmål. Transportsystemet ska moderniseras så att det blir långsiktigt hållbart. Miljöpåverkan från transportsektorn och dess utsläpp av växthusgaser ska minska. Det är även viktigt att det finns goda förutsättningar att bo och verka på landsbygden.

Riksdagens mål om att andelen förnybar energi i transportsektorn ska vara minst 10 procent 2020 uppnås med befintliga styrmedel och åtgärder. Redan 2014 uppgick andelen förnybar energi i transportsektorn till ca 19 procent. Regeringen har under mandatperioden vidtagit en rad åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser från transporter. Från och med 2017 tillämpas en uppräknings av skattesatserna för bensin och diesel som beaktar utvecklingen av BNP. Miljömålsberedningen har föreslagit ett sektorsmål för transportsektorn. Förslaget är att utsläppen för inrikes transporter senast 2030 ska vara minst 70 procent lägre än 2010 års nivå (SOU 2016:47). Beredningen anser att det krävs kraftfulla styrmedel för att nå målet. Regeringen har tillsatt en utredning som ska utreda hur en vägslitageskatt för svenska och utländska tunga lastbilar kan utformas (dir. 2015:47). Därtill har regeringen tillsatt en utredning som ska analysera hur en skatt på flygresor kan utformas (dir. 2015:106). Regeringens ambition är att skatterna ska införas.

Bonus-malus-utredningen har lämnat ett förslag om hur fordon med relativt låga utsläpp kan premieras vid inköpstillsfallet, medan fordon med relativt höga utsläpp belastas med en högre skatt (SOU 2016:33). Förslaget bereds för närvarande. Regeringen vill ställa om till en fossilfri fordonsflotta. Regeringen avser att införa ett bonus-malus-system som innebär en väsentlig ambitionshöjning när det gäller den miljöstyrande effekten jämfört med dagens

system, senast den 1 juli 2018. För att ge fortsatt stöd för bilar med låga utsläpp föreslår regeringen förlängningar av den s.k. Supermiljöbilspremiern och av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar. Det är viktigt att förutsägbarheten är god för alla aktörer inför anskaffandet av nya miljöfordon. Förutsättningarna att välja gång, cykel och kollektivtrafik framför bilen måste stärkas. De ekonomiska incitamenten ska styra i denna riktning. Regeringen vill fortsätta att främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart. Regeringen har avsatt resurser för att införa en miljökompensation för godstransport på järnväg.

En viktig del i insatserna för att nå en fossilfri fordonsflotta är att skapa långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel. Förnybara bränslen ska ges goda förutsättningar att konkurrera med fossila bränslen, så att en successivt ökande andel förnybara bränslen kan åstadkommas. Regeringen kommer därför att ta fram förslag till nya regler för de ekonomiska styrmedlen på området. Regeringen arbetar med en lösning som ligger inom ramen för Europeiska kommissionens tolkning av reglerna om statligt stöd och som kan träda i kraft under mandatperioden.

Regeringen satsar på levande och hållbara städer. Det är där förutsättningarna är som bäst för omställningen av transportsystemet. Därför förstärks stadsmiljöavtalen. Dessa innebär statlig medfinansiering av lokala och regionala kollektivtrafikinvesteringar och projekt inom utveckling av stadsmiljön. Satsningen utvidgas nu till att även gälla investeringar i cykelinfrastruktur. Stärkt kollektivtrafik ger fler tillgång till arbetsmarknaden och skapar förutsättningar för ökad handel. Ökad cykling bidrar både till attraktiva stadsmiljöer med ren luft och till en bättre hälsa. Satsningen på stadsmiljöavtal är ett viktigt steg för att nå miljömålen och för att Sverige ska kunna bli ett fossilfritt välfärdsland.

Regeringen har även för avsikt att se över frågan om en lagstadgad rätt för kommuner att införa krav på transportplaner vid nyetableringar.

Ett förstärkt miljöarbete

Regeringen stärker genomförandet av miljöpolitiken och ökar takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Därför har regeringen inrättat ett miljömålsråd som består av chefer för de myndigheter som är strategiskt viktiga för att nå miljömålen.

Regeringen har påbörjat en stor satsning för att skydda värdefull natur, förbättra skötsel av skyddade områden och ge fler människor möjlighet att ta del av friluftslivet. Skydd av marina områden är centralt för att bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Satsningarna i denna proposition innebär att fler marina skyddade områden inrättas.

Regeringen prioriterar arbetet med att uppnå en giftfri miljö och föreslår därför flera satsningar som kan bidra till detta. En cirkulär och biobaserad ekonomi kan bidra till att miljömålen nås. Den cirkulära ekonomin innebär en resurseffektiv återanvändning och återvinning av produkter och material. Regeringen har tillsatt en utredning om styrmedel för att förebygga uppkomsten av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi (dir. 2016:3). Utredningen ska bl.a. analysera vilka hinder som kan finnas i lagstiftningen och vilka styrmedel som behövs för att öka återanvändningen av produkter. Regeringen har också tillsatt en utredning som ska lämna förslag om inrättandet av ett centrum för ökad substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor (dir. 2016:25). Genom en biobaserad ekonomi ska biobaserade produkter från skog och jordbruk användas för att ersätta fossila produkter. Regeringen presenterar i denna proposition en strategi som ska underlätta för enskilda konsumenter att konsumera mer miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart. Målsättningen är att öka kunskaperna och samverkan mellan berörda aktörer, bl.a. genom ett forum för miljösmart konsumtion och livsstil i Konsumentverkets regi.

Regeringen underlättar utvecklingen mot en cirkulär ekonomi, bl.a. genom arbetet med ett nationellt skogsprogram och samverkansprogrammet för en cirkulär biobaserad ekonomi. Därför föreslår regeringen i denna proposition en skattereduktion för reparationer och underhåll av vitvaror samt att mervärdesskatten sänks för vissa reparationer.

I denna proposition tillförs även resurser till ett kompetenscentrum som kommer att stärka

och samordna området för alternativa metoder till djurförsök, s.k. 3R-center.

Ett mer hållbart energisystem

Sverige ska ha ett robust elsystem med en hög leveranssäkerhet, en låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Det skapar långsiktighet och tydlighet för marknadens aktörer och bidrar till nya jobb och investeringar i Sverige. Målet är 100 procent förnybar elproduktion 2040. Energipolitiken ska möjliggöra en effektiv och hållbar energianvändning.

Den 10 juni 2016 träffades en ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna om den långsiktiga energipolitiken. Med anledning av detta aviseras vissa åtgärder på skatteområdet i denna proposition.

Regeringen har genomfört stora satsningar på solceller. Bland annat är de medel som avsatts för investeringsstödet för solceller 2017 åtta gånger högre än de var 2015. Den omsättningsgräns för mervärdesskatt som regeringen föreslår underlättar för mikroproducenter av förnybar el, exempelvis villaägare med solceller som säljer sitt överskott av egenproducerad el. Regeringen anser att solcellerna behöver främjas ytterligare. Regeringen ser därför skyndsamt över förutsättningarna för att skattemässigt gynna solenergi, i synnerhet den el som produceras och förbrukas bakom en och samma anslutningspunkt.

1.7 Jämställdhet i samhället

Sverige har en feministisk regering. Regeringens jämställdhetspolitik bygger på det övergripande målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet är en fråga om rättvisa och en viktig del av samhällsbygget. Jämställdhet bidrar också till ekonomisk utveckling genom att både kvinnors och mäns potential tas tillvara. Antalet myndigheter med uppdrag att ta fram en plan för jämställdhetsintegrering har utökats 2016. Därutöver avser regeringen att inrätta en jämställdhetsmyndighet 2018. Myndigheten ska

bidra till ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken.

Jämställdhetsperspektivet ska även beaktas i utformningen av budgetpolitiken. I arbetet med budgetpropositionen för 2017 har regeringen därför ställt större krav än tidigare på att effekter på jämställdheten synliggörs. På så sätt kan konsekvenser för jämställdheten beaktas redan vid beslut om inriktning på politiken och fördelning av resurser. Effekter av regeringens politik för kvinnors och mäns ekonomiska situation redovisas i avsnitt 1.11.

Kvinnor har de senaste 20 åren haft ca 80 procent av mäns disponibla årsinkomst. Regeringen avser att genomlysna betydelsen av skattesystemets utveckling ur ett jämställdhetsperspektiv. Arbetet ska vara avslutat senast 2018. Regeringens mål är att kvinnors sysselsättningsgrad ska vara lika hög som mäns och att löneskillnaderna mellan kvinnor och män ska utjämnas. Kvinnors lägre disponibla inkomster kan till stor del förklaras av könssegregeringen på arbetsmarknaden, där kvinnor är över-representerade i yrken och sektorer med lägre löner. Kvinnors lägre disponibla inkomster kan också förklaras av att kvinnor i större utsträckning arbetar deltid och har mer frånvaro på grund av ohälsa och föräldraledighet. Kvinnor utför också en större del av det obetalda arbetet i hemmet och arbetar oftare deltid för att ta hand om anhöriga. Kvinnors sysselsättningsgrad i Sverige är mycket hög i ett internationellt perspektiv, men är fortsatt lägre än männens. Skillnaden mellan kvinnors och mäns sysselsättningsgrad har dock gradvis minskat under de senaste åren.

Transfereringarna är viktiga för disponibla inkomster och därmed för människors ekonomiska standard. De spelar en relativt sett större roll för kvinnor än för män.

Det är viktigt att förbättra förutsättningarna för heltidsarbete och ett ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor. Alltför ofta organiseras kvinnors arbete så att heltid inte erbjuds. Därför avser regeringen att utreda hur detta påverkar kvinnors liv och möjligheter till egen försörjning och en god livsinkomst samt vilka kostnader detta har för det offentliga och för ekonomin i stort.

Ingen ska heller behöva gå ned i arbetstid för att välfärden inte håller tillräckligt hög kvalitet. Många i de kvinnodominerade sektorerna uppger att arbetsförhållandena gör att de inte

orkar arbeta mer än deltid. Ökade resurser till kommunsektorn skapar, tillsammans med regeringens tidigare satsningar, bättre förutsättningar för kvinnor att förvärvsarbeta mer och bidrar till en bättre arbetsmiljö.

Mäns våld mot kvinnor är ett av de yttersta uttrycken för ojämställdhet. Regeringen avsätter över 900 miljoner kronor 2017–2020 för att stärka det våldsförebyggande arbetet inom detta område. Åtgärder kommer att presenteras i en nationell strategi för att motverka mäns våld mot kvinnor. I strategin kommer bl.a. att ingå åtgärder där pojkar och män involveras i det förebyggande arbetet. Regeringen kommer även att återkomma med åtgärder avseende de brister som Inspektionen för vård och omsorg konstaterat i arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Vidare kommer Migrationsverket att ges i uppdrag att genomföra kompetenshöjande åtgärder för ökad genusmedvetenhet i asylprövningen.

Regeringen anser att varje person oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck ska respekteras för den hen är och åtnjuta samhällets skydd. Regeringen har genomfört en rad insatser inom ramen för den nationella strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Regeringen utvecklar och förlänger insatserna samt tillför mer resurser i syfte att stärka arbetet för hbtq-personers situation i Sverige.

1.8 Ett säkert och tryggt samhälle

Sverige ska vara ett land där alla kan känna sig trygga och säkra. De senaste tio åren har tryggheten i samhället ökat betydligt samtidigt som utsattheten för brott sammantaget har minskat något. De allra flesta upplever således trygghet i vardagen, men i socialt utsatta områden och i vissa grupper i samhället känner fler otrygghet. Fler kvinnor än män känner sig otrygga i offentliga miljöer.

Samhället måste stå upp mot brottsligheten. Det handlar om brottsbekämpning och brottsförebyggande där individer som begår brott lagförs och får ta konsekvenserna av sina handlingar. Det handlar även om en politik som minskar klyftorna i samhället.

Inom försvarsområdet fortsätter regeringen arbetet med att genomföra den försvarspolitiska överenskommelsen (prop. 2014/15:109) med Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna för att bl.a. kunna hantera det försämrade säkerhetspolitiska läget.

För att ge Polismyndigheten möjlighet att öka antalet anställda tillförs myndigheten ytterligare medel. Regeringen avser även att inrätta en särskild nationell brottsförebyggande samordnare för att utveckla samhällets möjlighet att förhindra och förebygga brott samt öka tryggheten. För att ytterligare förstärka det brottsförebyggande arbetet avser regeringen att inrätta regionala brottsförebyggande samordnare vid länsstyrelserna. För att motverka brottsligheten i socialt utsatta områden har regeringen aviserat en särskild satsning på ökad polis närvaro. Regeringen har också aviserat en översyn av lagstiftningen avseende attacker riktade mot blåljuspersonal, för att ytterligare skydda dem i deras arbete.

Regeringen ser allvarligt på det ökade terrorismhotet och ökad radikaliserings. Det försämrade omvärldsläget har särskilt inneburit en ökad belastning för Säkerhetspolisen som har behövt göra svåra avvägningar i verksamheten. Säkerhetspolisen behöver bl.a. förstärka sin förmåga att förebygga och förhindra terrorism och regeringen föreslår därför att ytterligare medel tillförs myndigheten.

Det är även viktigt att intensiviera arbetet med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skattundandragande. Regeringen arbetar aktivt med dessa frågor och har presenterat ett flertal åtgärder.

I denna proposition föreslås att Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket tillförs medel för att förstärka och intensiviera arbetet med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden. Förstärkningen avser både respektive myndighets åtgärder och det arbete som sker i samverkan mellan myndigheterna.

Skatteflykt och skattefusk ska bekämpas. Ansvariga myndigheter utvecklar löpande arbetssätt och samverkan, bl.a. genom att ta del av andra länders erfarenheter. Regeringen följer dessa insatser noga. Regeringen har för avsikt att ge Skatteverket i uppdrag att lämna en rapport till regeringen med goda exempel på åtgärder mot skatteflykt och skattefusk i andra länder samt föreslå andra relevanta åtgärder för att

minska skatteflykt och skattefusk i Sverige. Rapporten ska redovisas till regeringen senast 2018 och kommer att vara ett underlag vid prioriteringar av framtida åtgärder för att ytterligare motverka skatteflykt och skattefusk i Sverige. Regeringen avser att vidta de åtgärder som krävs för att komma åt detta.

Regeringen kommer även att se över om en högre kostnadsränta bör tas ut i de fall den skattskyldiga har gjort en frivillig rättelse.

Ett Sverige som håller ihop

Sverige är och har länge varit ett land öppet för kunskap, kultur, livsstilar och innovationer från omvärlden. Denna öppenhet har bidragit positivt till mångfald, pluralism och Sveriges utveckling. Det finns dock oroande stora klyftor som hotar att splittra Sverige. Sociala, ekonomiska och geografiska klyftor skapar barriärer och leder till att människor med olika bakgrund i allt mindre utsträckning möts.

För att bryta segregationen krävs långsiktiga reformer, såsom investeringar i jobb, utbildning, boende, välfärd och jämlikhet. Regeringen avser att tillsätta en delegation som bl.a. ska arbeta för att skapa jobb, minska trångboddhet och med andra åtgärder för en förbättrad välfärd. Delegationen ska ge stöd till en ny form av brobyggare mellan skolan och samhället för att bidra till att göra utsatta områden öppnare och tryggare.

Det öppna samhället, där en mångfald av synsätt, åsikter och perspektiv kan komma till uttryck, behöver värnas. Regeringen avsätter därför ytterligare medel för att värna det demokratiska samtalet och för att motverka normaliseringen av hot och hat. Regeringen föreslår dessutom att ytterligare medel tillförs kommuner och det civila samhället för insatser mot våldsbejakande extremism.

Ett jämlikt samhälle

Regeringens målsättning är att tillväxten och välståndet i Sverige ska komma alla till del. Skillnaderna i de disponibla inkomsterna har dock ökat under en längre tid. Det finns flera förklaringar till denna utveckling. Framför allt har inkomsterna för dem med allra högst inkomster ökat snabbare än för övriga till följd

av ökade kapitalinkomster. Avskaffandet av fastighetsskatten och förmögenhetsskatten har också bidragit till denna utveckling. Dessutom har de lägsta inkomsterna ökat förhållandevis långsamt. Det finns även forskning som tyder på att skillnaderna i förmögenhet har ökat sedan finanskrisen. Det finns tecken på att tillgångarna hos hushåll med stora förmögenheter har ökat snabbt i värde, samtidigt som utvecklingen för hushåll med mindre tillgångar varit betydligt svagare.

Andelen individer med låg ekonomisk standard har ökat sedan 1995. Den största ökningen har skett sedan 2006. Ekonomisk utsatthet påverkar människors hälsa och riskerar att leda till sociala problem. En hög grad av ojämlikhet är ofta förknippad med låg social rörlighet. Flera studier har också visat att ökade klyftor påverkar den ekonomiska tillväxten negativt.

Kampen mot ojämlikheten är en viktig del av samhällsbygget. Regeringen har genomfört viktiga satsningar för att stärka de ekonomiska marginalerna för hushåll med svag ekonomi. Även regeringens satsningar på den gemensamma välfärden har stor betydelse för att minska inkomstskillnaderna.

De kommande åren kommer regeringens politik därför att fortsatt fokusera på att minska klyftorna och öka sammanhållningen i samhället. Den generella välfärden, socialförsäkringsystemen och skattepolitiken är centrala delar i det arbetet.

Ett av målen inom agenda 2030 avser jämlikhet. Ett delmål är att till 2030 successivt uppnå och upprätthålla en högre inkomstillväxt än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst. Regeringen tar fram en handlingsplan för att nå detta mål och följer utvecklingen utifrån denna.

Regeringens politik hittills under mandatperioden har bidragit till en jämnare inkomstfördelning. De reformer som föreslås i denna proposition förväntas bidra till att ytterligare minska inkomstskillnaderna och till att nå delmålet inom Agenda 2030 (se avsnitt 1.11). Utöver välfärdsmiljarderna föreslår regeringen ett antal åtgärder riktade till hushåll med låga inkomster som direkt påverkar de disponibla inkomsterna. Flerbarnstillägget höjs för det tredje barnet. Vidare höjs inkomstgränsen inom bostadsbidraget. Regeringen föreslår också att ersättningsgraden i

bostadstillägget och den skäliga levnadsnivån vid beräkning av särskilt bostadstillägg likställs mellan dem som har fyllt 65 år och dem som inte har gjort det. Vidare föreslås att garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättningen höjs. Ett annat steg för att minska inkomstskillnaderna är att höja underhållsstödet. Regeringen har för avsikt att införa en differentiering av underhållsstödets belopp genom att höja det för barn som är 15 år och äldre.

1.9 Världen måste bli fredligare och säkrare

I januari 2017 tar Sverige plats som ordförande i FN:s säkerhetsråd och kommer att föra en engagerad politik för internationell fred och säkerhet. Att investera i fredsbyggande och konfliktförebyggande är ett effektivt sätt att främja hållbar utveckling och bekämpa fattigdom och förtryck.

Världen måste bli fredligare och säkrare. Sveriges proaktiva utrikespolitik syftar till att förebygga våld och konflikter samt förhindra återfall efter konflikt. Regeringen driver en feministisk utrikespolitik för fred, säkerhet och hållbar utveckling med tydligt jämställdhetsfokus.

Sverige är ledande inom internationellt utvecklingssamarbete. Biståndet skapar möjlighet till utveckling och framtidstro för de mest utsatta, och gör att färre människor tvingas fly. Sverige tar också ansvar för det globala klimatarbetet och är per capita världens största givare till FN:s gröna klimatfond.

Regeringen avser att i enlighet med den ambition som fastslogs i budgetpropositionen för 2016 höja biståndet till 1 procent av bruttonationalinkomsten före mandatperiodens slut. I denna proposition tillförs biståndsverksamheten 500 miljoner kronor, vilket innebär att biståndsramen 2017 uppgår till drygt 46 miljarder kronor. Av dessa medel ökar anslaget för biståndsverksamhet till 31 miljarder kronor i budgetpropositionen för 2016, till följd av lägre kostnader för migration. Anslaget stiger till 34 miljarder kronor 2017 och till 40 miljarder kronor 2018.

För regeringen är det viktigt att stärka arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt jämställdhet så att mer

av den svenska biståndsverksamheten när kvinnor och flickor.

1.10 Flyktingmottagande

Miljoner människor flyr undan krig i världen. Kriget i Syrien fortsätter att orsaka ett enormt mänskligt lidande och behov av internationellt stöd. Sverige bidrar bl.a. med humanitära insatser och stödjer på olika sätt fredsprocessen i Syrien. Sverige ska ha ett väl fungerande mottagande som möjliggör för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt. Sverige har en reglerad invandring och asylrätten ska värnas.

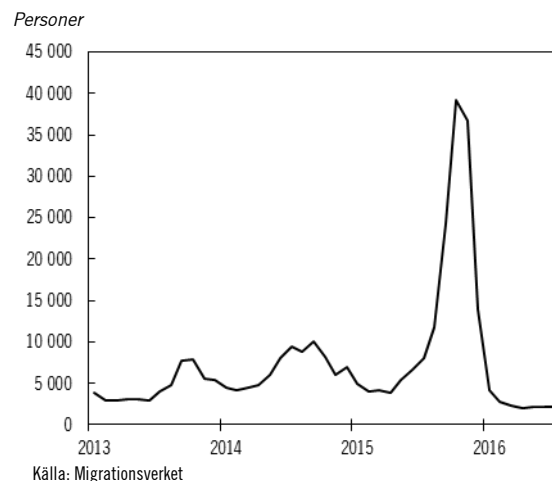
År 2015 ökade antalet asylsökande dramatiskt. Totalt sökte 163 000 människor asyl i Sverige, varav 35 000 var ensamkommande barn. Bristen på ett gemensamt ansvarstagande inom EU blev tydlig, då ett fåtal medlemsstater tog emot ett mycket stort antal asylsökande.

Det stora antalet människor som hösten 2015 sökte sig till Sverige innebar en stor utmaning för centrala samhällsfunktioner. Den förra regeringen lämnade efter sig en ansträngd situation inom bl.a. den sociala barn- och ungdomsvården, skolan, sfi samt vården och omsorgen. Det är svårt för kommunerna att på kort sikt kraftigt öka personalstyrkan, vilket begränsar möjligheten att bygga ut verksamhet och kapacitet. Detta trots att det offentliga, men även enskilda och ideella organisationer, gjorde stora insatser. Dessa insatser bidrog till ett bättre mottagande av det stora antalet asylsökande än vad som annars hade varit möjligt.

Alla EU-länder måste ta sin del av ansvaret för mottagandet av skyddsbehövande.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att minska antalet asylsökande. Regeringen har även tillfälligt anpassat regelverket till miniminivån enligt EU-rätten och internationella konventioner. Åtgärderna har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att betydligt färre personer har sökt asyl i Sverige hitills i år jämfört med samma period föregående år (se diagram 1.5). Regeringen följer utvecklingen noga tillsammans med berörda myndigheter.

Diagram 1.5 Antal asylsökande per månad 2013-2016

Sverige har tillsammans med bl.a. Tyskland verkat för att få till stånd ett solidariskt och hållbart system för att fördela ansvaret att ta emot människor i behov av skydd mellan EU:s medlemsstater. Systemet ska vara effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart och medge beslut av hög kvalitet som värnar asylrätten. En förutsättning för ett sådant system är att alla medlemsstater har ett fungerande och effektivt asylsystem. Det kräver också humana mottagandeförhållanden med tillräcklig kapacitet, en rättssäker asylprocess, likvärdig bedömning av skyddsbehov och vissa grundrättigheter kopplade till skyddsbehovet. Enskilda medlemsstater ska i vissa delar kunna ha en mer generös inställning än den som EU har som helhet.

Regeringen anser också att återvändandearbetet måste fungera bättre.

Regeringen avser att reformera ersättnings-systemet för ensamkommande barn och unga i syfte att förenkla regelverket, förbättra kommunernas planerings-förutsättningar, minska den administrativa bördan och öka kostnadseffektiviteten. Det nya ersättnings-systemet bör träda i kraft den 1 juli 2017. Medel kommer att avsättas för att möjliggöra kompensation till kommuner som har svårigheter att ställa om till det nya ersättnings-systemet. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att effektivisera Migrationsverkets verksamhet samt att stärka styrningen och uppföljningen av myndigheten. Regeringen har gett Rättsmedicinalverket i uppdrag att genomföra fler medicinska åldersbedömningar för att säkerställa att insatser som är avsedda för barn i högre grad ska komma dem till del.

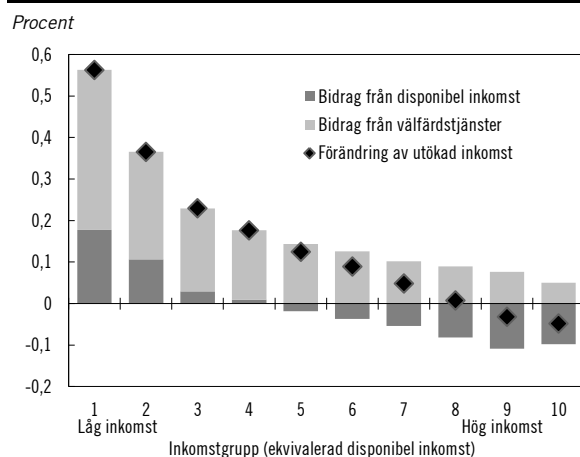
1.11 Effekter av regeringens politik

Fördelningspolitiken ska bidra till att tillväxt och välfärd kommer alla till del så att levnadsvillkoren och livschanserna utjämnas mellan individer i samhället. En del av omfördelningen sker via skatter och transfereringar som direkt påverkar de disponibla inkomsterna. En annan viktig del av omfördelningen i den svenska välfärdsmodellen är offentligt finansierade välfärdstjänster som vård, skola och omsorg. Ett utökat inkomstbegrepp som utöver disponibel inkomst även tar hänsyn till välfärdstjänster ger en mer komplett bild av politikens effekter.

Regeringen har genomfört betydande satsningar på vård, skola och omsorg. Den har också genomfört ett antal reformer riktade till hushåll med låga inkomster. De höjningar av inkomstskatten som har bedömts vara nödvändiga för att finansiera dessa viktiga satsningar har riktats mot dem med höga inkomster. Regeringens samlade politik under mandatperioden har bidragit till en jämnare fördelning.

Den utökade disponibla inkomsten bedöms i genomsnitt öka till följd av de sammantagna reformerna i denna proposition, förutom i de allra högsta inkomstgrupperna (se diagram 1.6). Den exakta fördelningen beror i viss mån på hur resurserna används i kommunerna (se tabell 27 i bilaga 2). Den underliggande ekonomiska utvecklingen är stark. Hushållens reala disponibla inkomst ökar med 2,2 procent 2017.

Diagram 1.6 Genomsnittlig effekt på utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av reformer i Budgetpropositionen för 2017

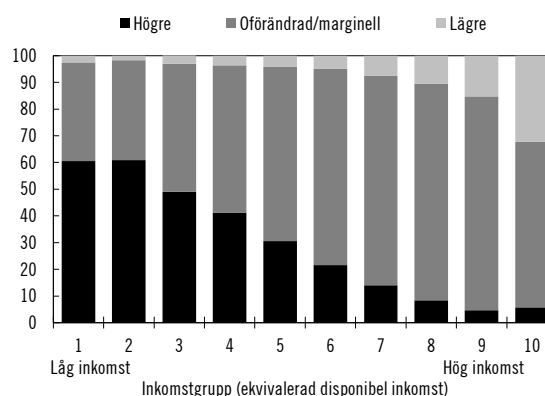
Anm.: Utökad inkomst är ekvivalerad disponibel inkomst plus subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje hushåll och fördelas lika på alla i hushållet.

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar

Effekten på den utökade inkomsten varierar inom inkomstgrupperna. Inom varje inkomstgrupp finns både personer som påverkas positivt och negativt, men också personer som inte påverkas alls (se diagram 1.7).

Diagram 1.7 Andel i olika inkomstgrupper med högre, oförändrad och lägre utökad inkomst till följd av reformer i Budgetpropositionen för 2017

Procent

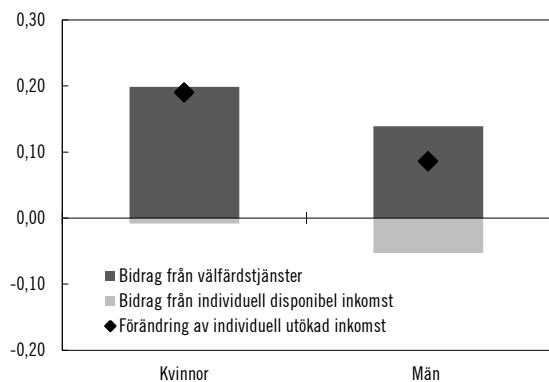

Anm.: Individer som beräknas få en ökning eller minskning av sin utökade inkomst som är mindre än 50 kronor per månad placeras i kategorin Oförändrad/marginell
Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar

Ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män

För kvinnor beräknas reformerna i denna proposition innebära att den individuella, utökade inkomsten i genomsnitt ökar med 0,2 procent jämfört med en ökning med 0,1 procent för män (se diagram 1.8). Sett över hela mandatperioden har den förda politiken ökat den individuella utökade inkomsten för kvinnor med 0,9 procent. Kvinnor har gynnats i större utsträckning av de genomförda reformerna och därmed har den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män stärkts.

Diagram 1.8 Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män (20 år och äldre) till följd av föreslagen politik i Budgetpropositionen för 2017

Anm.: Individuell utökad inkomst är individuell disponibel inkomst plus subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje vuxen i hushållet. Summan av barnens subventioner delas jämt på de vuxna i hushållet.
Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringens politik för en snabb etablering

Arbete är nyckeln till nyanländas etablering. Regeringen har sedan den tillträdde identifierat ett antal områden som behöver utvecklas för att påskynda etableringen.

För att korta etableringstiden för dem som får uppehållstillstånd har regeringen kraftigt förstärkt de tidiga insatser som ges redan under asyltiden, bl.a. inom folkbildningen för ökade kunskaper i svenska och samhällsinformation samt kartläggning av asylsökandes kompetenser.

För att förbättra resultaten i Arbetsförmedlingens (AF) etableringsuppdrag samtidigt som antalet deltagare ökar krävs flexibilitet och individanpassning. Resurser har tillförts myndigheten för att resultaten ska förbättras. För att förbättra möjligheterna till etablering tar den nya bosättningslagen hänsyn till det lokala arbetsmarknadsläget.

Många nyanlända har ett stort utbildningsbehov. Regeringen har inlett en satsning på ett nytt och brett kunskapslyft för att ge fler människor den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden. Särskilda satsningar har även gjorts på bl.a. utbildningar kombinerade med utbildning i svenska för invandrare (sfi) och kompetensutveckling av sfi-lärare. Regeringen har även satsat på att stärka grundskolan och gymnasieskolan.

För att förbättra arbetet med validering har Socialstyrelsen, Arbetsförmedlingen och Universitets- och högskolerådet tillförts medel. Regeringen har även genomfört stora satsningar på kompletterande utbildningar. Detta möjliggör för personer med utländsk utbildning att få en svensk examen eller behörighet att utöva sitt yrke i Sverige.

Regeringen har även inlett ett omfattande arbete tillsammans med arbetsmarknadens parter för nyanlända som har utbildning eller erfarenheter inom områden där det råder brist på arbetskraft. Arbetsförmedlingen bidrar med olika insatser, såsom praktik kombinerat med yrkessvenska, validering och kompletterande utbildning. Hittills har snabbspår presenterats för ett 20-tal yrken, bl.a. för kockar, elektriker, lärare, målare, apotekare och läkare.

Subventionerade anställningar kan bidra till att ge nyanlända förbättrade jobbchanser och viktig arbetslivserfarenhet. Regeringen har genomfört förändringar av anställningsstöden för att öka arbetsgivarnas benägenhet att anställa nyanlända.

Det stora antalet asylsökande till Sverige, framför allt under 2015, har inneburit stora utmaningar för flera myndigheter och kommunsektorn. Medel har därför tillförts till bl.a. Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Resurser har också tillförts kommuner och landsting, både genom statsbidrag och genom en höjning av schablonersättningen för mottagande.

Tabell 1.5 Åtgärder för en snabb etablering

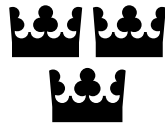
Milljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Budgetpropositionen för 2017 (BP17) och 2016 års höständringsbudget (HÅB16)					
Tillskott till AF	130	520	570	700	600
Kompetenskartläggning asylsökande	0	90	55	55	55
Tidiga insatser för asylsökande	120	170	130	106	71
Övrigt	0	372	304	209	164
Totalt BP17 och HÅB16	250	1152	1060	1071	890
2016 års vårändringsbudget (VÅB16)					
Snabbare etablering	520				
Totalt VÅB16	520				
Budgetpropositionen för 2016 (BP16)					
Höjd schablonersättning	1 071	2 603	2 932	2 217	
Snabbspår och förstärkta arbetsmarknadsinriktade insatser	376	532	422	339	
Förstärkning AF	193	93	93	93	
Kompletterande utbildningar	24	75	220	340	
Validering	141	124	122	92	
Övrigt	180	176	179	164	
Totalt BP16	1 985	3 603	3 968	3 245	
2015 års ekonomiska vårproposition (VÅP15)					
Kompetensutveckling sfi-lärare	100	100	100	100	
Idrott för bättre etablering	64	64	64	64	
Totalt VÅP15	164	164	164	164	

Anm.: Utöver de i tabellen omnämnda reformerna har regeringen gjort stora satsningar på t.ex. vuxenutbildningen.

2

Förslag till riksdagsbeslut

2 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

vad gäller den ekonomiska politiken och förslag till statens budget för 2017

1. godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 1),
2. fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 392 miljarder kronor för 2019 (avsnitt 5.2),
3. godkänner beräkningen av budgetens inkomster för 2017 (avsnitt 7.1 och bilaga 1 avsnitt 2),
4. godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2018 och 2019 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 7.1 och tabell 7.3),
5. beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2017 (avsnitt 8.1 och tabell 8.2),
6. godkänner beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2017 (avsnitt 8.1 och tabell 8.2),
7. godkänner beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2017 (avsnitt 8.1 och tabell 8.2),
8. godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2018 och 2019 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 8.2 och tabell 8.3),
9. godkänner förslaget till riktlinjer för pris- och löneomräkning av försvarets förbandsanslag (avsnitt 8.7),
10. bemyndigar regeringen att under 2017 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen (2011:203) (avsnitt 9.2),
11. godkänner beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2017 (avsnitt 9.2 och tabell 9.10),
12. godkänner beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2017 (avsnitt 9.2 och tabell 9.10),
13. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 38 900 000 000 kronor (avsnitt 11.2),
14. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 14 000 000 000 kronor (avsnitt 11.2),
15. bemyndigar regeringen att under 2017, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen (2011:203), besluta om överskridande av vissa anslag (avsnitt 11.7).

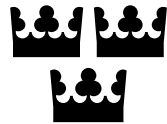
vad gäller skattefrågor och andra förslag som ligger till grund för beräkningen av statens inkomster

16. antar förslaget till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 (avsnitt 3.1 och 6.6),

17. antar förslaget till lag om skatt på kemikalier i viss elektronik (avsnitt 3.2 och 6.16),
18. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam (avsnitt 3.3 och 6.19),
19. antar förslaget till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200) (avsnitt 3.4 och 6.23–6.25),
20. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. (avsnitt 3.5 och 6.20),
21. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt (avsnitt 3.6 och 6.22),
22. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt (avsnitt 3.7, 6.20 och 6.22),
23. antar förslagen till lagar om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.8, 3.9, 6.12, 6.13 och 6.22),
24. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1920) om allmän löneavgift (avsnitt 3.10 och 6.7),
25. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter (avsnitt 3.11 och 6.20),
26. antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 3.12, 6.2–6.5 och 6.11),
27. antar förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980) (avsnitt 3.13 och 6.7),
28. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet (avsnitt 3.14 och 6.16),
29. antar förslaget till lag om upphävande av lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats för byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder (avsnitt 3.15 och 7.4),
30. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund (avsnitt 3.16 och 7.4),
31. antar förslagen till lagar om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 3.17–3.19, 6.6, 6.13, 6.16, 6.22 och 6.26),
32. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200) (avsnitt 3.20 och 6.25),
33. antar förslaget till lag om ändring i tullagen (2016:253) (avsnitt 3.21 och 6.16),
34. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.22 och 6.12).

3

Lagförslag

3 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

3.1 Förslag till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om särskild beräkning av

1. arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980),
2. löneavgift enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift, och
3. löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

2 § Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229) och socialavgiftslagen (2000:980).

3 § Bestämmelserna i denna lag tillämpas på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2016 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §, eller
2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §.

4 § Med ett enmansföretag avses i denna lag en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om enmansföretaget har en sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket ska det bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 § 1 eller 2 sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

5 § På ersättning som utges till den anställde som först får avgiftspliktig ersättning i ett enmansföretag ska under längst tolv kalendermånader i följd ingen annan avgift eller löneskatt betalas än ålderspensionsavgift enligt socialavgiftslagen (2000:980), om inte annat följer av 6 eller 7 §.

Första stycket gäller endast till den del den avgiftspliktiga ersättningen till den anställde uppgår till högst 25 000 kronor per kalendermånad.

6 § Bestämmelserna i 5 § gäller inte om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte heller om arbetsgivaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för särskild beräkning enligt denna lag i en annan näringsverksamhet.

7 § Bestämmelserna i 5 § gäller endast om anställningsavtalet avser en anställning på minst tre månader i följd och omfattar en arbetstid på minst 20 timmar per vecka.

8 § I stället för vad som föreskrivs om särskilda avdrag i lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980), gäller att ersättning som är föremål för särskild beräkning enligt 5 § inte får ingå i underlaget för särskilda avdrag.

9 § Särskild beräkning enligt 5 § får göras bara om beräkningen uppfyller villkoren för att utgöra stöd av mindre betydelse enligt

1. kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse,

2. kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn, eller

3. kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn.

10 § Vid bedömningen av om den särskilda beräkningen enligt 9 § anses vara stöd av mindre betydelse ska de villkor tillämpas som avser

1. stöd inom sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor, och
2. stöd inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor än sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Lagen tillämpas på ersättning som utges från och med den 1 januari 2017.
 3. Lagen upphör att gälla vid utgången av 2021.
 4. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för ersättning som har utgetts under perioden den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2021.

3.2 Förslag till lag om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för sådan elektronik som anges i 3 §.

Lagens hänvisningar till KN-nr avser den lydelse av Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2015.

Innebörden av vissa uttryck

2 § I denna lag avses med

- *bromförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet brom,
- *klorförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet klor,
- *fosforförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet fosfor,
- *homogent material*: ett material som har samma fysikaliska egenskaper i hela materialet och som på mekanisk väg inte kan sönderdelas i olika material,
- *CAS-nummer*: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS),
- *reaktivt tillsatt förening*: en förening som är bunden till en stabil polymer genom en kemisk reaktion och bildar kovalenta bindningar,
- *additivt tillsatt förening*: en förening som är tillsatt på annat sätt än reaktivt,
- *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av
 1. en juridisk person, eller
 2. en fysisk person och avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk,
- *EU-land*: områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde,
- *tredjeland*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,
- *utländsk säljare*: en säljare som inte har säte för sin ekonomiska verksamhet eller ett fast etableringsställe i Sverige och inte heller är bosatt eller stadigvarande vistas här,
- *import*: införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredjeland under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

Skattepliktens omfattning och skattebelopp

3 § Skatt ska betalas för varor hänförliga till följande KN-nr:

1. 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30 och 8418 40,
2. 8422 11,
3. 8450 11, 8450 12 och 8450 19,
4. 8451 21,

5. 8471 30, 8471 41 och 8471 49,
6. 8508 11,
7. 8516 50 och 8516 60,
8. 8517 11, 8517 12, 8517 18 och 8517 62,
9. 8519 30, 8519 50, 8519 81 och 8519 89,
10. 8521 10 och 8521 90,
11. 8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 och 8527 99,
12. 8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt
13. 9504 50.

För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med 8 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än 320 kronor per skattepliktig vara.

För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med 120 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än 320 kronor per skattepliktig vara.

Vid beräkning av skatt enligt andra och tredje styckena ska varans nettovikt avrundas nedåt till närmaste helt gram.

4 § För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § får den skattskyldige göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

För skattepliktig vara som uppfyller villkoren i både 5 och 6 §§ får den skattskyldige i stället göra avdrag för skatt med 90 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

5 § Rätt till avdrag för skatt föreligger om varan inte innehåller någon additivt tillsatt brom- eller klorförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

1. ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller
2. en plastdel som väger mer än 25 gram.

6 § Rätt till avdrag för skatt föreligger om varan inte innehåller

1. någon additivt tillsatt fosforförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

- a) ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller
- b) en plastdel som väger mer än 25 gram, eller

2. någon reaktivt tillsatt brom- eller klorförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

- a) ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller
- b) en plastdel som väger mer än 25 gram.

7 § De brom-, klor- och fosforföreningar som anges i bilagan till denna lag ska vid tillämpning av lagen anses vara additivt eller reaktivt tillsatta i enlighet med vad som anges i bilagan om inte den skattskyldige eller beskattningsmyndigheten visar att de är tillsatta på annat sätt.

Skattskyldighet och lagerhållare

8 § Skattskyldig enligt denna lag är den som

1. godkänts som lagerhållare enligt 10 §,

2. i annat fall än som avses i 1

- a) yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor, eller
- b) från ett annat EU-land yrkesmässigt för in eller tar emot skattepliktiga varor.

9 § Skattskyldig för yrkesmässig import av skattepliktiga varor är

1. om en tullskuld uppkommer i Sverige till följd av importen: den som är skyldig att betala tullen,

2. om importen avser en unionsvara eller om varan ska deklarerats för övergång till fri omsättning i Sverige men inte är belagd med tull: den som skulle ha varit skyldig att betala tullen om varan hade varit tullbelagd.

Med *tullskuld* och *unionsvara* förstås detsamma som i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

Från skattskyldighet enligt första stycket undantas varor som, vid varornas övergång till fri omsättning enligt artikel 201 i förordning (EU) nr 952/2013, ägs av en godkänd lagerhållare.

10 § Som lagerhållare får godkännas den som

1. i Sverige avser att yrkesmässigt

- a) tillverka skattepliktiga varor,
- b) från ett annat EU-land föra in eller ta emot skattepliktiga varor,
- c) importera skattepliktiga varor från tredjeland, eller
- d) från godkänd lagerhållare köpa skattepliktiga varor för återförsäljning till näringsidkare, och

2. med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig som lagerhållare.

Godkännande som lagerhållare ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om lagerhållaren begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

11 § Om en godkänd lagerhållare försätts i konkurs, övergår godkännandet till konkursboet. Konkursboet är skattskyldigt för varor för vilka skattskyldighet enligt 12 § 1 inträder efter konkursbeslutet.

Skattskyldighetens inträde

12 § Skyldighet att betala skatt inträder

1. för den som är godkänd lagerhållare, när

- a) en skattepliktig vara levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare,
- b) en skattepliktig vara tas till eget försäljningsställe för detaljförsäljning,
- c) en skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, eller
- d) godkännandet som lagerhållare återkallas, varvid skattskyldigheten omfattar skattepliktiga varor som då ingår i dennes lager,

2. för den som är skattskyldig enligt 8 § 2 a, när den skattepliktiga varan tillverkas,

3. för den som är skattskyldig enligt 8 § 2 b, när den skattepliktiga varan förs in till Sverige,

4. för den som är skattskyldig enligt 9 §, när skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat.

Undantag från skattskyldighetens inträde

- 13 §** Skattskyldigheten inträder inte för en skattepliktig vara som
1. säljs direkt från en utländsk säljare till en konsument i Sverige, och
 2. levereras från ett område utanför Sveriges territorium.

- 14 §** För en godkänd lagerhållare inträder inte skattskyldighet för en skattepliktig vara som
1. skattskyldighet enligt denna lag tidigare inträtt för, eller
 2. levereras till en köpare i ett annat land.
- För en godkänd lagerhållare inträder inte heller skattskyldighet för en skattepliktig vara i vilken samtliga de delar som avses i 5 och 6 §§
1. fullständigt förstörts genom oförutsedda händelser eller force majeure,
 2. lämnats för avfallsåtervinning, eller
 3. återanvänts vid tillverkning av skattepliktiga varor.

Förfarande och överklagande

- 15 §** I fråga om förfarandet vid beskattningen gäller skatteförfarandelagen (2011:1244), utom i de fall som avses i andra stycket.
- Tullverket beslutar om skatt för den som enligt 9 § är skattskyldig vid import. Sådan skatt ska betalas till Tullverket. För skatt som ska betalas till Tullverket gäller tullagen (2016:253).

- 16 §** Beslut enligt 10 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.
 2. Bestämmelserna i 1–9 och 12–15 §§ tillämpas första gången på skattskyldighet som inträder efter utgången av juni 2017.

Bilaga till lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik

CAS-nummer	Grund-ämne	Engelskt namn	Svenskt namn	Reaktivt/ Additivt	Kommentar
1003300-73-9	P	Phosphoric acid, mixed esters with [1,1'-bisphenyl- 4,4'-diol] and phenol; BPBP	Fosforsyra, blandade estrar med [1,1'-bisfenyl- 4,4'-diol] och fenol	reaktivt	
11120-29-9	Cl	Polychlorinated biphenyls (PCB)	Polyklorerade bifenyler	additivt	Samma ämne har CAS 1336-36-3, 11120-29-9
115-86-6	P	Triphenylphosphate (TPHP)	Trifenylfosfat	additivt	
115-88-8	P	Diphenyl octyl phosphate	Difenyloktylfosfat	additivt	
115-96-8	P, Cl	Tris(2-chloroethyl) phosphate (TCEP)	Tris(2-kloretyl)fosfat	additivt	
1163-19-5	Br	Decabromodiphenyl Ether, 2,2',3,3',4,4',5,5',6,6'-Decabromodiphenyl ether (BDE-209)	Dekabromodifenyleter	additivt	
118-79-6	Br	2,4,6-Tribromophenol	2,4,6-Tribromofenol	additivt	
1195978-93-8	Br	FR-122P (polymer)	FR-122P (polymer)	reaktivt	
12124-97-9	Br	Ammonium bromide	Ammoniumbromid	additivt	
1241-94-7	P	2-ethylhexyl diphenyl phosphate	2-etylhexyl difenylfosfat	additivt	
124-64-1	P, Cl	Tetrakis(hydroxymethyl)-phosphonium chloride (THPC)	Tetrakis(hydroximetyl)fosfonium-klorid	additivt	
125997-21-9	P	Resorcinolbis(biphenylphosphate) (PBDPP)	Resorcinolbis(bifenylfosfat)	additivt	Samma ämne har CAS 57583-54-7 och 125997-21-9
126-72-7	P	Tris(2,3-dibromopropyl)phosphate	Tris(2,3-dibromopropyl)fosfat	additivt	
126-73-8	P	Tri-n-butyl phosphate (TBP)	Tri-n-butylfosfat	additivt	
1330-78-5	P	Tricresyl phosphate (TCP)	Tricresylfosfat	additivt	
1336-36-3	Cl	Polychlorinated biphenyls (PCB)	Polyklorerade bifenyler	additivt	Samma ämne har CAS 1336-36-3 och 11120-29-9
135229-48-0	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
13560-89-9	Cl	Bis(hexachlorocyclopentadieno) Cyclooctane (Dechlorane A)	Bis(hexaklorocyclopentadieno) cyklooktan	additivt	
13654-09-6	Br	Decabromobiphenyl (decaBB)	Deka-bromobifenyl	additivt	
13674-84-5	P, Cl	Tris(1-chloro-2-propyl) phosphate (TCPP)	Tris(1-klor-2-propyl)fosfat	additivt	
13674-87-8	P, Cl	Tris(1,3-dichloro-2-propyl)phosphate (TDCPP)	Tris(1,3-diklor-2-propyl)fosfat	additivt	
139638-58-7	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
142474-86-0	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyl difenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
150103-83-6	P	Diethylethane phosphonate (DEEP)	Dietyletanfosfonat	additivt	Samma ämne har CAS 78-38-6 och 150103-83-6
15541-60-3	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och

					56386-64-2
158725-44-1	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
174956-83-3	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 25155-23-1, 95660-61-0 och 174956-83-3
181028-79-5	P	Bisphenol A bis-(diphenyl phosphate); BAPP	Bisfenol A bis-(difenyylfosfat)	reaktivt	Samma ämne har CAS 181028-79-5 och 5945-33-5
182346-21-0	Br	2,2',3,4,4'-Pentabromodiphenyl ether (BDE-85)	2,2',3,4,4'-Pentabromodifenyl eter (BDE-85)	additivt	
182677-30-1	Br	2,2',3,4,4',5'-Hexabromodiphenyl ether (BDE-138)	2,2',3,4,4',5'-Hexabromodifenyl eter (BDE-138)	additivt	
184538-58-7	P	Oligomeric ethyl ethylene phosphate/Alkylphosphate Oligomer (Fyrol PNX, Fyrol PNX LE)	Alkylfosfatoligomer	additivt	
184963-09-5	Cl	Chlorinated polymers and elastomers	Klorerade polymerer och elastomerer	reaktivt	Grupp med många ämnen t.ex. PVC (CAS 9002-86-2) och Neopren (CAS 184963-09-5)
189084-61-5	Br	2,3,4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-66)	2,3,4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-66)	additivt	
189084-62-6	Br	2',3,4,6'-Tetrabromodiphenyl ether/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-71/49)	2',3,4,6'-Tetrabromodifenyl eter/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl eter (BDE-71/49)	additivt	Samma ämne har CAS 189084-62-6 och 243982-82-3
189084-66-0	Br	2,2',4,4',6-Pentabromodiphenyl ether (BDE-100)	2,2',4,4',6-Pentabromodifenyl eter (BDE-100)	additivt	
189084-66-0	Br	2,3',4,4',6-Pentabromodiphenyl ether (BDE-119)	2,3',4,4',6-Pentabromodifenyl eter (BDE-119)	additivt	
19186-97-1	Br, P	Tris (tri bromoneopentyl) phosphate	Tris (tribromoneopentyl) fosfat	additivt	
20566-35-2	Br	2-Hydroxy-propyl-2-(2-hydroxy-ethoxy)-ethyl-TBP	2-Hydroxietyl-2-(2-hydroxietyl)-etyl-TBP	additivt	
207122-15-4	Br	2,2',4,4',5,6'-Hexabromodiphenyl ether (BDE-154)	2,2',4,4',5,6'-Hexabromodifenyl eter (BDE-154)	additivt	
207122-16-5	Br	2,2',3,4,4',5,6'-Heptabromodiphenyl ether (BDE-183)	2,2',3,4,4',5,6'-Heptabromodifenyl eter (BDE-183)	additivt	
21850-44-2	Br	Tetrabromobisphenol A Bis (2,3-dibromopropyl) Ether	Tetrabromobisfenol A Bis (2,3-dibromopropyl) eter	reaktivt	
218768-84-4	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2
225789-38-8	P	Aluminum diethylphosphinate	Aluminum dietylfosfinat	additivt	
242-555-3	P	Dimethyl propane phosphonate (DMPP)	Dimetylpropanfosfonat	additivt	
243982-82-3	Br	2',3,4,6'-Tetrabromodiphenyl ether/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-71/49)	2',3,4,6'-Tetrabromodifenyl eter/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl eter (BDE-71/49)	additivt	Samma ämne har CAS 189084-62-6 och 243982-82-3
25155-23-1	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 25155-23-1, 95660-61-0 och 174956-83-3
25327-89-3	Br	Tetrabromobisphenol A diallyl ether	Tetrabromobisfenol A diallyleter	reaktivt	
25637-99-4	Br	Hexabromocyclododecane (HBCD)	Hexabromocyklododekan	additivt	Samma ämne har

					CAS 3194-55-6 och 25637-99-4
25713-60-4	Br	2,4,6-tris(2,4,6-tribromofenoxy)-1,3,5-triazin (TTBP-TAZ)	2,4,6-tris(2,4,6-tribromofenoxy)-1,3,5-triazin (TTBP-TAZ)	additivt	
26040-51-7	Br	Bis-(2-ethylhexyl)-3,4,5,6-tetrabromo-phthalate (BEH-TEBP)	Bis-(2-ethylhexyl)-3,4,5,6-tetrabromo-ftalat	additivt	
26248-87-3	P, Cl	Tris(3-chloropropyl) phosphate	Tris(3-klorpropyl)fosfat	additivt	
26444-49-5	P	Diphenylcresylphosphate	Difenylkresylfosfat	additivt	
26762-91-4	Br	1,2,3-Tribromo-phenyl-allyl-ether	1,2,3-Tribromofenylallyleter	reaktivt	
26967-76-0	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIPO)	Isopropylerad trifenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
27460-02-2	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyl difenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
2781-11-05	P	Diethyl N,N bis (2-hydroxyethyl) aminomethylphosphonate	Dietyl N,N bis (2-hydroxietyl) aminometylfosfonat	additivt	
27858-07-7	Br	Octabromobiphenyl (octaBB)	Okta-bromobifenyl	additivt	
284685-45-6	P	Zinc Diethylphosphinate	Zink Dietylfosfinat	additivt	
287-477-0	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
28906-13-0	Br	TBBA carbonate oligomer	TBBA karbonat oligomer	reaktivt	
29761-21-5	P	Isodecyl diphenyl phosphate	Isodecyl difenylfosfat	additivt	
30496-13-0	Br	Brominated Epoxy Polymers	Brominerade epoxipolymerer	reaktivt	Samma ämne har CAS 68928-70-1 och 3072-84-2
3194-55-6	Br	Hexabromocyclododecane (HBCD)	Hexabromocyklododekan	additivt	Samma ämne har CAS 3194-55-6 och 25637-99-4
32534-81-9	Br	Penta-bromodiphenyl ether (Penta-BDE)	Penta-bromodifenyleter	additivt	
32536-52-0	Br	Octa-bromodiphenyl ether (Octa-BDE)	Okta-bromodifenyleter	additivt	
32588-76-4	Br	Ethylene Bis-Tetrabromophthalimide	Etylen Bis-Tetrabromofthalimid	additivt	
3278-89-5	Br	2,4,6-Tribromo-phenyl-allyl-ether	2,4,6-Tribromofenylallyleter	reaktivt	
32844-27-2	Br	TBBA-bisphenol A-phosgene polymer	TBBA-bisfenol A-fosgen polymer	reaktivt	
3322-93-8	Br	1,2-Dibromo-4-(1,2-dibromoethyl)cyclohexane	1,2-Dibromo-4-(1,2-dibromoetyl)cyklohexan	additivt	
35109-60-5	Br	2,3-Dibromopropyl- 2,4,6-tribromophenyl ether (DPTE)	2,3-Dibromopropyl- 2,4,6-tribromofenyl eter (DPTE)	additivt	
35948-25-5	P	Dihydrooxaphosphophenantreneoxid (DOPO)	Dihydrooxafosfophenantreneoxid	reaktivt	
36355-01-8	Br	Hexabromobiphenyl (hexaBB)	Hexa-bromobifenyl	additivt	
37853-59-1	Br	1,2-Bis(2,4,6-tribromo-phenoxy) ethane	1,2-Bis(2,4,6-tribromo-fenoxy)etan	additivt	
37853-61-5	Br	TBBA-dimethyl-ether	TBBA-dimetyleter	reaktivt	
39635-79-5	Br	Tetrabromo-bisphenol S	Tetrabromo-bisfenol S	reaktivt	
40039-93-8	Br	TBBA-epichlorhydrin oligomer	TBBA-epiklorhydrinligomer	reaktivt	
40088-47-9	Br	3,3',4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-77)	3,3',4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-77)	additivt	

41318-75-6	Br	2,4,4'-Tribromobiphenyl ether (BDE-28)	2,4,4'-Tribromobifenyl eter (BDE-28)	additivt	
41583-09-9	P	Melamine Phosphate	Melamin fosfonat	additivt	
4162-45-2	Br	TBBA bis-(2-hydroxy-ethyl-ether)	TBBA bis-(2-hydroxietyleter)	reaktivt	
42757-55-1	Br	TBBS-bis-(2,3-dibromo-propyl-ether)	TBBS-bis-(2,3-dibromo-propyl-eter)	additivt	
446255-38-5	Br	2,2',3,3',4,4',5,6'-Octabromodiphenyl ether (BDE-196)	2,2',3,3',4,4',5,6'-Octabromodifenyl eter (BDE-196)	additivt	
52434-90-9	Br	Hexahydro-1,3,5-tris(2,3-dibromopropyl)-1,3,5-triazine-2,4,6-trione	Hexahydro-1,3,5-tris(2,3-dibromopropyl)-1,3,5-triazin-2,4,6-trion	additivt	
52907-07-0	Br	Ethylene-bis(5,6-dibromonorborene-2,3-dicarboximide)	Etylen-bis(5,6-dibromonorborene-2,3-dikarboximid)	additivt	
5436-43-1	Br	2,2',4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-47)	2,2',4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-47)	additivt	
55481-60-2	Br	Bis(methyl)tetrabromo-phthalate	Bis(metyl)tetrabromoftalat	additivt	
55566-30-8	P	Tetrakis(hydroxymethyl)phosphonium sulphate (THPS)	Tetrakis(hydroximetyl)fosfoniumsulfat	additivt	
563-04-2	P	Tri-m-cresyl-phosphate (TMCP)	Tri-m-cresylfosfat	additivt	
56386-64-2	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2
56803-37-3	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfatblandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och 78-33-1
56827-92-0	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyldifenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
57137-10-7	Br	Poly tribromo-styrene	Polytribromostyren	reaktivt	
57583-54-7	P	Resorcinolbis(biphenylphosphate) (PBDPP)	Resorcinolbis(bifenylfosfat)	additivt	Samma ämne har CAS 57583-54-7 och 125997-21-9
58965-66-5	Br	Tetra-decaboro-diphenoxy-benzene	Tetra-decaboro-difenoxi-bensen	additivt	
59447-57-3	Br	Poly(pentabromobenzyl acrylate)	Polypentabromobensylakrylat	reaktivt	
5945-33-5	P	Bisphenol A bis-(diphenyl phosphate); BAPP	Bisfenol A bis-(difenylfosfat)	reaktivt	Samma ämne har CAS 181028-79-5 och 5945-33-5
60348-60-6	Br	2,2',4,4',5-Pentabromodiphenyl ether (BDE-99)	2,2',4,4',5-Pentabromodifenyl eter (BDE-99)	additivt	
607-99-8	Br	2,4,6-Tribromoanisole (TBA)	2,4,6-Tribromoanisol	additivt	
608-71-9	Br	Pentabromo-phenol	Pentabromofenol	additivt	
61368-34-1	Br	Tribromo-styrene	Tribromostyren	additivt	
6145-73-9	P, Cl	Tris(2-chloropropyl) phosphate	Tris(2-klorpropyl)fosfat	additivt	
615-58-7	Br	2,4-Dibromophenol	2,4-Dibromofenol	additivt	
632-79-1	Br	Tetrabromophthalic anhydride	Tetrabromoftalanhydrid	reaktivt	
63387-28-0	Br	2,2',3,3',4,4',5,5',6'-Nonabromodiphenyl ether (BDE-206)	2,2',3,3',4,4',5,5',6'-Nonabromodifenyl eter (BDE-206)	additivt	
63449-39-8	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9

63747-58-0	Br	Poly-(m-phenylene methylphosphonate) (Fyrol PMP)	Poly-(m-fenylene metylfosfonat) (Fyrol PMP)	additivt	
65652-41-7	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och 78-33-1
66034-17-1	P	Piperazine pyrophosphate	Piperazinpyrofosfat	additivt	
68333-79-9	P	Ammoniumpolyphosphate	Ammoniumpolyfosfat	reaktivt	
68631-49-2	Br	2,2',4,4',5,5'-Hexabromobiphenyl ether (BDB 153)	2,2',4,4',5,5'-Hexabromobifenyl eter (BDB 153)	additivt	
68664-06-2	P	Polyphosphonat	Polyfosfonat	reaktivt	
68928-70-1	Br	Tetrabromobisphenol A-tetrabromobisphenol A diglycidyl ether copolymer	Tetrabromobisfenol A-tetrabromobisfenol A diglycidyleter kopolymer	reaktivt	
68937-40-6	P	Tris(isobutylphenyl) phosphate	Tris(isobutylfenyl) fosphate	additivt	
68937-41-7	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIIPP)	Isopropylerad trifenyfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
69882-11-7	Br	Poly(2,6-dibromo-phenylene oxide)	Poly(2,6-dibromo-fenyleneoxid)	reaktivt	
70682-74-5	Br	TBBA-TBBA-diglycidyl-ether oligomer	TBBA-TBBA-diglycidyl-eter oligomer	reaktivt	
71342-77-3	Br	TBBA carbonate oligomer, 2,4,6-tribromo-phenol terminated	TBBA carbonat oligomer, (2,4,6-tribromo-fenol terminated)	reaktivt	
72668-27-0	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIIPP)	Isopropylerad trifenyfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
75790-69-1	Br	TBPA, glycol-and propylene-oxide esters	TBPA, glykol-och propylenoxid estrar	additivt	
77226-90-5	P	Poly[phosphonate-co-carbonate]	Polyfosfonatcokarbonat	reaktivt	
7723-14-0	P	Red phosphorous	Röd fosfor	additivt	
78-30-8	P	Tri-o-cresyl phosphate (TOCP)	Tri-o-cresylfosfat	additivt	
78-32-0	P	Tri-p-cresyl phosphate (TPCP)	Tri-p-cresylfosfat	additivt	
78-33-1	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och 78-33-1
78-38-6	P	Diethylethane phosphonate (DEEP)	Dietyletanfosfonat	additivt	Samma ämne har CAS 78-38-6 och 150103-83-6
78-40-0	P	Triethyl phosphate (TEP)	Trietylfosfat	additivt	
78-42-2	P	Tris(2-ethylhexyl) phosphate (TEHP)	Tris(2-etylhexyl)fosfat	additivt	
78-51-3	P	Tris(2-butoxyethyl) phosphate (TBEP)	Tris(2-butoxyetyl)fosfat	additivt	
79-94-7	Br	TBBPA (Tetrabromobisphenol A)	Tetrabromobisfenol A	reaktivt	Samma ämne har CAS 79-94-7 och 30496-13-0
79-95-8	Cl	Tetrachlorobisfenol A (TCBA)	Tetraklorobisfenol A	reaktivt	
84852-53-9	Br	Decabromodiphenyl ethane	Dekabromodifenyletan	additivt	
85-22-3	Br	Pentabromoethylbenzene	Pentabromoetylbensen	additivt	
85422-92-0	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9

85535-84-8	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
85535-85-9	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
87-83-2	Br	Pentabromotoluene	Pentabromotoluen	additivt	
88497-56-7	Br	Brominated Polystyrene	Bromerad polystyren	reaktivt	
9002-86-2	Cl	Chlorinated polymers and elastomers	Klorerade polymerer och elastomerer	reaktivt	Grupp med många ämnen t.ex. PVC (CAS 9002-86-2) och Neopren (CAS 184963-09-5)
94334-64-2	Br	TBBA carbonate oligomer, phenoxy end capped	TBBA karbonat oligomer (Fenoxy end capped)	reaktivt	
95660-61-0	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 25155-23-1, 95660-61-0 och 174956-83-3

3.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

Härigenom föreskrivs att 12, 16, 24 och 26 §§ lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §²

Skatten för annons i periodisk publikation tas ut med 3 procent av beskattningsvärdet och annars med 8 procent av beskattningsvärdet.

För annons i annonsblad, katalog eller program tas skatten ut med 8 procent även om publikationen är periodisk.

Skatten för annons i periodisk publikation tas ut med 2,5 procent av beskattningsvärdet och annars med 7,65 procent av beskattningsvärdet.

För annons i annonsblad, katalog eller program tas skatten ut med 7,65 procent även om publikationen är periodisk.

16 §

I fråga om periodisk publikation, för vilken utgivaren *äger* rätt till återbetalning av skatt enligt 24 §, föreligger redovisningsskyldighet endast om det sammanlagda beskattningsvärdet av publikationens annonser för beskattningsår överstiger 60 000 kronor. I annat fall föreligger redovisningsskyldighet om sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 20 000 kronor. Är ett beskattningsår längre eller kortare än tolv månader *skall* de angivna gränserna räknas upp eller ned i motsvarande mån.

I fråga om periodisk publikation, för vilken utgivaren *har* rätt till återbetalning av skatt enligt 24 §, föreligger redovisningsskyldighet endast om det sammanlagda beskattningsvärdet av publikationens annonser för beskattningsår överstiger 60 000 kronor. I annat fall föreligger redovisningsskyldighet om *det* sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 60 000 kronor. *Om* ett beskattningsår *är* längre eller kortare än tolv månader *ska* de angivna gränserna räknas upp eller ned i motsvarande mån.

24 §³

Till skattskyldig, som redovisat reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation, återbetalar beskattningsmyndigheten så stor del av den *erlagda* skatten för ett beskattningsår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 50 miljoner kronor för helt år.

Till skattskyldig, som redovisat reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation, återbetalar beskattningsmyndigheten så stor del av den *betalade* skatten för ett beskattningsår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 75 miljoner kronor för helt år.

¹ Lagen omtryckt 1984:156.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:117.

² Senaste lydelse 2007:1167.

³ Senaste lydelse 2007:1167.

Återbetalningen sker efter utgången av varje halvt beskattningsår. För första halvåret av ett beskattningsår får återbetalat belopp *ej* överstiga skatten på en omsättning om hälften av det nämnda beloppet. *Är* ett beskattningsår längre eller kortare än tolv månader ska den angivna gränsen räknas upp eller ned i motsvarande mån.

Skattskyldig som ger ut annonsblad, katalog eller program är inte berättigad till återbetalning av reklamskatt för sådan trycksak.

Föreligger rätt till återbetalning enligt första stycket får beskattningsmyndigheten, om den skattepliktiga omsättningen kan förväntas med säkerhet *icke* överstiga det högsta belopp för helt år som anges i första stycket, medge befrielse från skyldighet att inbetala reklamskatt.

Om synnerliga skäl föreligger, kan beskattningsmyndigheten återbetala skatt tidigare än som anges i första stycket.

Återbetalningen sker efter utgången av varje halvt beskattningsår. För första halvåret av ett beskattningsår får återbetalat belopp *inte* överstiga skatten på en omsättning om hälften av det nämnda beloppet. *Om* ett beskattningsår *är* längre eller kortare än tolv månader ska den angivna gränsen räknas upp eller ned i motsvarande mån.

Föreligger rätt till återbetalning enligt första stycket får beskattningsmyndigheten, om den skattepliktiga omsättningen kan förväntas med säkerhet *inte* överstiga det högsta belopp för helt år som anges i första stycket, medge befrielse från skyldighet att inbetala reklamskatt.

26 §⁴

Skyldig att betala reklamskatt för import från tredjeland av annonsblad som har getts ut i sådant land är den som med anledning av importen är skyldig att betala tull för annonsbladen eller skulle ha varit skyldig att göra detta om annonsbladen hade varit tullbelagda.

För den som är skattskyldig enligt första stycket inträder skattskyldigheten vid den tidpunkt då skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat.

Skatt enligt första stycket ska betalas till Tullverket.

Reklamskatt vid import tas ut med 8 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

Reklamskatt vid import tas ut med 7,65 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

⁴ Senaste lydelse 2016:256.

3.4 Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs i fråga om mervärdesskattelagen (1994:200)¹ dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 30 a §, 8 kap. 9 §, 8 a kap. 7 §, 9 a kap. 1 § och 10 kap. 11 och 12 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas ett nytt kapitel, 9 d, och en ny paragraf, 11 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

Mervärdesskatt ska betalas till staten enligt denna lag

1. vid sådan omsättning inom landet av varor eller tjänster som är skattepliktig och görs av en beskattningsbar person i denna egenskap,

2. vid skattepliktigt unionsinternt förvärv av varor som är lös egendom, om inte omsättningen är gjord inom landet, eller

3. vid sådan import av varor till landet som är skattepliktig.

Vad som utgör omsättning eller import anges i 2 kap. Vad som utgör unionsinternt förvärv anges i 2 a kap. *Huruvida skatteplikt föreligger* för en omsättning, ett unionsinternt förvärv eller import anges i 3 kap. Vad som avses med beskattningsbar person anges i 4 kap. I vilka fall en omsättning anses ha gjorts inom landet anges i 5 kap.

1. vid sådan omsättning inom landet av varor eller tjänster som är skattepliktig och görs av en beskattningsbar person i denna egenskap, *i den utsträckning den beskattningsbara personen inte är befriad från skatt på omsättningen,*

Vad som utgör omsättning eller import anges i 2 kap. Vad som utgör unionsinternt förvärv anges i 2 a kap. *I vilka fall det finns skatteplikt* för en omsättning, ett unionsinternt förvärv eller import anges i 3 kap. Vad som avses med beskattningsbar person anges i 4 kap. I vilka fall en omsättning anses ha gjorts inom landet anges i 5 kap. *Förutsättningarna för skattebefrielse anges i 9 d kap.*

Till staten ska också betalas belopp som i en faktura eller liknande handling betecknats som mervärdesskatt, även om beloppet inte utgör mervärdesskatt enligt denna lag.

3 kap.

30 a §³

Från skatteplikt undantas omsättning av varor som transporteras av säljaren eller köparen eller för någonaderas räkning från Sverige till ett annat EU-land, om

¹ Lagen omtryckt 2000:500.

² Senaste lydelse 2013:368.

³ Senaste lydelse 2015:888.

1. köparen är en beskattningsbar person eller en juridisk person som inte är en beskattningsbar person och agerar i denna egenskap i ett annat EU-land,

2. varorna är punktskattepliktiga och förvärvaren inte är en privatperson, eller

3. varorna är nya transportmedel.

Från skatteplikt undantas en sådan överföring av vara som avses i 2 kap. 1 § andra stycket om förhållandena är sådana som anges i första stycket 1–3 i den här paragrafen.

Om köparen antingen är en juridisk person som inte är en beskattningsbar person eller en beskattningsbar person som saknar rätt till avdrag eller återbetalning motsvarande den i 10 kap. 1–4 a eller 10 kap. 9–13 §§, gäller undantaget i första stycket 1 enbart om

1. det sammanlagda beloppet för köparens unionsinterna förvärv i det EU-land som förvärvet äger rum i under kalenderåret eller det närmast föregående kalenderåret överstiger det belopp som landet har fastställt enligt artikel 3.2 i rådets direktiv 2006/112/EG, eller

2. köparen har utnyttjat en möjlighet att bli skattskyldig för sina förvärv i det EU-land som avses i 1.

Detsamma gäller om köparen är en beskattningsbar person vars förvärv avser en jordbruks-, skogsbruks- eller fiskeverksamhet som omfattas av schablonbeskattning enligt bestämmelserna i avdelning XII kapitel 2 i rådets direktiv 2006/112/EG.

Undantaget från skatteplikt i första stycket 1 eller 2 gäller inte om säljaren omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap.

8 kap.

9 §⁴

Avdrag får inte göras för sådan ingående skatt som hänförs till

1. stadigvarande bostad om inte annat följer av 10 §,

2. utgifter för representation och liknande ändamål för vilka den skattskyldige inte har rätt att göra avdrag vid inkomstbeskattningen enligt 16 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229),

3. förvärv av varor för försäljning från fartyg i de fall som avses i 5 kap. 3 a § tredje stycket, eller

4. kostnader vid uttag av tjänst där beskattningsunderlaget beräknats enligt 7 kap. 5 § andra stycket.

För sådana utgifter som avses i första stycket 2 får avdrag dock göras för ingående skatt som avser måltider eller liknande förtäring, om

1. utgifterna har ett sådant omedelbart samband med verksamheten som avses i 16 kap. 2 § inkomstskattelagen,

2. avdraget inte överstiger vad som kan anses skäligt, och

⁴ Senaste lydelse 2011:1253.

3. avdraget högst uppgår till den ingående skatten på 300 kronor per person och tillfälle.

I 9 a kap. 13 § och 9 b kap. 3 § finns ytterligare begränsningar av rätten till avdrag för ingående skatt.

8 a kap.

7 §⁵

Vid ändrad användning av en investeringsvara *skall* avdrag för ingående skatt jämkas varje räkenskapsår under återstoden av korrigeringstiden.

Vid ändrad användning av en investeringsvara *ska* avdrag för ingående skatt jämkas varje räkenskapsår under återstoden av korrigeringstiden. *Vid övergång till skattebefrielse enligt 9 d kap. ska dock jämkning ske vid ett enda tillfälle och avse återstoden av korrigeringstiden, om inte den beskattningsbara personen motsätter sig det. Även om den beskattningsbara personen motsätter sig det ska jämkning ske vid ett enda tillfälle, om det finns särskilda skäl för det.*

Vid överlåtelse av investeringsvaror samt i fall som avses i 4 § första stycket 6 *skall* avdrag som gjorts för ingående skatt jämkas vid ett enda tillfälle och jämkningen *skall* avse återstoden av korrigeringstiden.

Vid överlåtelse av investeringsvaror samt i fall som avses i 4 § första stycket 6 *ska* avdrag som gjorts för ingående skatt jämkas vid ett enda tillfälle och jämkningen *ska* avse återstoden av korrigeringstiden.

I återstoden av korrigeringstiden *skall* räknas in det räkenskapsår under vilket användningen ändras eller överlåtelse sker.

I återstoden av korrigeringstiden *ska* räknas in det räkenskapsår under vilket användningen ändras eller överlåtelse sker.

Avser en ändrad användning eller en överlåtelse endast en del av en fastighet *skall* endast den ingående skatt som hänför sig till denna del jämkas.

Avser en ändrad användning eller en överlåtelse endast en del av en fastighet *ska* endast den ingående skatt som hänför sig till denna del jämkas.

9 a kap.

1 §⁶

Detta kapitel tillämpas vid en beskattningsbar återförsäljares omsättning av begagnade varor, konstverk, samlarföremål eller antikviteter som levererats till honom inom EU av

1. någon som inte är en beskattningsbar person,
2. en beskattningsbar person som ska redovisa mervärdesskatt enligt detta kapitel eller enligt motsvarande bestämmelser i ett annat EU-land,

⁵ Senaste lydelse 2000:1358.

⁶ Senaste lydelse 2013:368.

3. en beskattningsbar person vars omsättning är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 24 § eller enligt motsvarande bestämmelser i ett annat EU-land,

4. en beskattningsbar person som undantas från skattskyldighet enligt 1 kap. 2 a §, eller

5. en beskattningsbar person *i ett annat EU-land om den beskattningsbara personens* omsättning omfattas av befrielse från mervärdesskatt enligt bestämmelserna om små företag i artiklarna 282–292 i direktiv 2006/112/EG i det landet och den förvärvade varan utgjort anläggningstillgång hos den beskattningsbara personen.

5. en beskattningsbar person *vars* omsättning omfattas av skattebefrielse enligt bestämmelserna i 9 d kap. eller enligt motsvarande bestämmelser i ett annat EU-land och den förvärvade varan utgjort anläggningstillgång hos den beskattningsbara personen.

Detta kapitel omfattar inte omsättning av sådana transportmedel som har förvärvats enligt 2 a kap. 3 § första stycket 1.

9 d kap. Skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning

Beskattningsbara personer som omfattas av skattebefrielse

1 §

En beskattningsbar person är enligt bestämmelserna i detta kapitel befriad från skatt på omsättning av varor och tjänster som den beskattningsbara personen gör inom landet under ett beskattningsår, om omsättningen enligt 3 §

1. inte beräknas överstiga 30 000 kronor under beskattningsåret, och

2. inte har överstigit 30 000 kronor för något av de två närmast föregående beskattningsåren.

Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader, ska beloppet enligt första stycket justeras i motsvarande mån.

2 §

Beskattningsbara personer som inte är etablerade inom landet eller som är skattskyldiga för omsättning enligt 1 kap. 2 b §, 3 kap. 10 b och 10 c §§ eller 9 kap. har inte rätt till skattebefrielse.

Skattebefrielsen omfattar inte omsättning av nya transportmedel som

undantas från skatteplikt enligt 3 kap. 30 a § eller omsättning som avses i 2 kap. 2 § 1.

3 §

I den omsättning som avses i 1 § ska följande inräknas:

1. beskattningsunderlaget för skattepliktig omsättning av varor och tjänster inom landet,

2. ersättning för omsättning som är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 19 § 2, 21, 21 a, 22, 23 § 2, 4 eller 7, 26 a, 30 c, 31 eller 31 a §,

3. ersättning för omsättning som är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 2, 9 eller 10 §, om omsättningen inte endast har karaktären av en bitransaktion, och

4. ersättning för omsättning som anses gjord utomlands enligt 5 kap. 3 a § första stycket 1, 2, 3, 7 eller 8 eller 19 § 2 a, 2 b, 3 eller 4.

Ersättning för omsättning av anläggningstillgångar ska inte ingå i omsättningen enligt första stycket.

Ansökan och beslut om skattebefrielse

4 §

Om den beskattningsbara personen inte är registrerad till mervärdesskatt, gäller skattebefrielsen utan ansökan eller beslut.

För andra beskattningsbara personer gäller skattebefrielsen endast om Skatteverket efter ansökan av den beskattningsbara personen har beslutat om detta. Befrielsen gäller tidigast från och med den dag Skatteverket har beslutat om den.

Ett beslut om skattebefrielse gäller tidigast från ingången av det tredje beskattningsåret efter det beskattningsår då ett beslut om beskattning fattades enligt 6 §.

Skattebefrielsen upphör

5 §

Om förutsättningarna för skattebefrielse upphör på grund av att den

omsättning som avses i 1 § överstiger 30 000 kronor under innevarande beskattningsår, ska den beskattningsbara personen ta ut skatt enligt denna lag för den omsättning som medför att beloppet överskrider och anmäla sig för registrering hos Skatteverket på det sätt som framgår av 7 kap. 2 § skatteförarandelagen (2011:1244).

Ansökan och beslut om beskattning

6 §

Om den som är skattebefriad ansöker om det, ska Skatteverket besluta att skatt ska tas ut enligt denna lag trots att det fortfarande finns förutsättningar för skattebefrielse enligt 1 §. Ett sådant beslut gäller tidigast från ingången av beskattningsåret närmast före det beskattningsår då ansökan kom in till Skatteverket.

10 kap.

11 §⁷

Den som i en ekonomisk verksamhet omsätter varor eller tjänster inom landet har rätt till återbetalning av ingående skatt för vilken denne saknar rätt till avdrag enligt 8 kap. på grund av att omsättningen är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 19 § första stycket 2, 21 §, 21 a §, 22 §, 23 § 2, 4 eller 7, 26 a §, 30 a §, 30 c §, 30 e §, 31 §, 31 a §, 32 § eller enligt 9 c kap. 1 §.

Rätt till återbetalning föreligger också för ingående skatt som hänför sig till sådan omsättning av varor och tjänster som avses i 3 kap. 9 § utom tredje stycket 2, 10 § eller 23 § 1 om

1. förvärvaren är en beskattningsbar person som i ett land utanför EU har antingen sätet för sin ekonomiska verksamhet eller ett fast etableringsställe till vilket tjänsten tillhandahålls eller, om den beskattningsbara personen saknar sådant säte eller etableringsställe i det landet, den beskattningsbara personen är bosatt eller stadigvarande vistas där,

2. förvärvaren inte är en beskattningsbar person och förvärvaren är bosatt eller stadigvarande vistas i ett land utanför EU, eller

3. omsättningen har direkt samband med varor som ska exporteras till ett land utanför EU.

Rätt till återbetalning föreligger också för ingående skatt avseende förvärv och import som hänför sig till omsättning i ett annat EU-land under förutsättning att

1. omsättningen är skattepliktig eller medför återbetalningsrätt motsvarande den som avses i denna paragraf eller 12 § i det land där omsättningen görs,

⁷ Senaste lydelse 2015:888.

2. omsättningen skulle ha varit skattepliktig eller skulle ha medfört rätt enligt denna paragraf eller 12 § till återbetalning om omsättningen gjorts här i landet, och

3. rätten till återbetalning inte ska utövas genom en ansökan med stöd av 1 eller 2 §.

Den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. har inte rätt till återbetalning av ingående skatt enligt första och andra styckena, utom för ingående skatt som avser sådan omsättning av nya transportmedel som är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 30 a §.

12 §⁸

Den som omsätter varor eller tjänster genom export har rätt till återbetalning av ingående skatt för vilken han saknar rätt till avdrag enligt 8 kap. på grund av att omsättningen sker utanför EU. Rätten till återbetalning gäller under förutsättning att omsättningen är skattepliktig eller undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 10 a §, 19 § första stycket 2, 21 §, 23 § 2, 3 eller 4 eller 30 e §.

Rätt till återbetalning av ingående skatt enligt första stycket gäller inte den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap.

11 kap.

9 a §

Om en omsättning omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. ska mervärdesskatt inte anges i fakturan.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om mervärdesskatt för vilken skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet.
 3. Bestämmelsen i 8 a kap. 7 § i den nya lydelsen tillämpas dock från och med den 1 januari 2017.
 4. 8 kap. 9 § i den äldre lydelsen gäller fortfarande om rätten till avdrag inträtt före ikraftträdandet.

⁸ Senaste lydelse 2011:283.

3.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

4 kap.

3 §¹

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	259 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	78 kr/liter
vin	1 kr/liter	35 kr/liter
starköl	3 kr/liter	19 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg

Föreslagen lydelse

4 kap.

3 §

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2014:1493.

3.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §¹

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27 och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27 eller 28 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 27 eller 28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 34 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 2013:1071.

3.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs att 2–6 och 34 a §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Skatt ska betalas för öl som hänförs till KN-nr 2203 om alkoholhalten överstiger 0,5 volymprocent.

Skatt ska även betalas för produkter innehållande en blandning av öl och icke-alkoholhaltig dryck hänförlig till KN-nr 2206 om alkoholhalten i blandningen överstiger 0,5 volymprocent.

Skatt tas ut per liter med 1,94 kronor för varje volymprocent alkohol.

Skatt tas ut per liter med 2,02 kronor för varje volymprocent alkohol.

För öl med en alkoholhalt om högst 2,8 volymprocent tas skatt ut med 0 kronor.

3 §²

Skatt ska betalas för vin som hänförs till KN-nr 2204 och 2205 om alkoholhalten uppkommit enbart genom jäsnings och

1. alkoholhalten överstiger 1,2 volymprocent men uppgår till högst 15 volymprocent, eller

2. alkoholhalten överstiger 15 volymprocent men uppgår till högst 18 volymprocent och vinet producerats utan tillsatser.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 8,84 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,06 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent med 17,97 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 25,17 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 15 men inte över 18 volymprocent med 52,68 kronor.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 9,19 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,58 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent med 18,69 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 26,18 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 15 men inte över 18 volymprocent med 54,79 kronor.

För vin med en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent tas skatt ut med 0 kronor.

¹ Senaste lydelse 2014:1495.

² Senaste lydelse 2014:1495.

4 §³

Skatt ska betalas för andra jästa drycker än vin eller öl som hänförs till KN-nr 2206 samt sådana drycker som hänförs till KN-nr 2204 och 2205 men som inte omfattas av skatteplikt enligt 3 §, om alkoholhalten överstiger 1,2 men inte 10 volymprocent eller om alkoholhalten överstiger 10 men inte 15 volymprocent under förutsättning att alkoholhalten uteslutande har uppkommit genom jäsning.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 8,84 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,06 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent med 17,97 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 25,17 kronor.

För andra jästa drycker med en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent tas skatt ut med 0 kronor.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 9,19 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,58 kronor,

drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent med 18,69 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 26,18 kronor.

5 §⁴

Skatt ska betalas för mellanklassprodukter med en alkoholhalt över 1,2 men inte över 22 volymprocent som hänförs till KN-nr 2204, 2205 och 2206 men som inte beskattas enligt 2–4 §§.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt om högst 15 volymprocent med 31,72 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 15 volymprocent med 52,68 kronor.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt om högst 15 volymprocent med 32,99 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 15 volymprocent med 54,79 kronor.

6 §⁵

Skatt ska betalas för varor hänförliga till KN-nr 2207 och 2208 med en alkoholhalt överstigande 1,2 volymprocent även om dessa ingår i en vara som hänförs till ett annat KN-kapitel. Skatt ska även betalas för drycker som hänförs till KN-nr 2204, 2205 och 2206 om alkoholhalten överstiger 22 volymprocent.

Skatt tas ut med 511,48 kronor per liter ren alkohol.

Skatt tas ut med 516,59 kronor per liter ren alkohol.

³ Senaste lydelse 2014:1495.

⁴ Senaste lydelse 2014:1495.

⁵ Senaste lydelse 2014:1495.

34 a §⁶

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26 och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 26 eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 26 eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 34 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

3. I övrigt gäller äldre bestämmelser fortfarande för förhållanden som hänförs till tiden före ikraftträdandet.

⁶ Senaste lydelse 2013:1073.

3.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi dels att 1 kap. 11 a och 11 b §§, 6 kap. 1 a §, 6 a kap. 1 och 2 a §§, 9 kap. 2 § och 11 kap. 3, 5, 7, 8, 9 och 12 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sex nya paragrafer, 1 kap. 14 och 15 §§ och 11 kap. 6, 12 a, 12 b och 14 §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §¹

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §.

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen *samt energiskatt på elektrisk kraft* förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 8 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 9 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 10,
15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §.

11 b §²

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9,

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9,

¹ Senaste lydelse 2016:505.

² Senaste lydelse 2016:505.

eller

2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört motorbränslet in till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11.

2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11, eller

3. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 12–17.

14 §

Med datorhall avses en anläggning

1. där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informations-tjänstverksamhet, informations-behandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster, utövar sådan verksamhet, och

2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,5 megawatt.

Effekten för kyl- och fläkt-anläggningar får inte räknas med i den installerade effekten enligt första stycket.

15 §

Med landström avses elektrisk kraft som förbrukas i skepp som används för sjöfart och som har en bruttodräktighet om minst 400, när skeppet ligger i hamn och spänningen på den elektriska kraft som överförs till skeppet är minst 380 volt. Som landström anses inte elektrisk kraft som förbrukas när skeppet används för privat ändamål eller när skeppet är upplagt eller på ett varaktigt sätt är taget ur trafik.

6 kap.

1 a §³

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2 och 2 a §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av

³ Senaste lydelse 2013:1075.

betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2 eller 2 a § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2 eller 2 a § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

Nuvarande lydelse

6 a kap.

1 §⁴

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska		100 procent	100 procent	100 procent

⁴ Senaste lydelse 2016:505.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl				
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § eller fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i a) luftfartyg, när luftfartyget inte	Andra bränslen än	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
används för privat ändamål	flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)			
b) luftfartygs-motorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än		70 procent	20 procent	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
som avses under a				
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras				
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter				
Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § stycket 3 b				
a) i kraftvärme- produktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värme- produktion		–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
bränsle för uppvärmning				
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § eller för	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
<i>vilken</i> fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	stycket 3 b			
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygs-motorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motor-	Bensin, råttalolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
drivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet				
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	20 procent	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motor-drivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, <i>dock inte förbrukning i skepp eller båt</i>	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motor-drivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, <i>dock inte förbrukning i skepp eller båt</i>	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare		–	–	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor				
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
b) i annan värme- produktion		–	20 procent	–

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 a §⁵

För drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med 1 430 kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

För drift av *skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 §* samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med 1 430 kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

När det gäller skepp och båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787) medges skattebefrielse enligt första stycket också för bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

9 kap.2 §⁶

Om någon som inte är skattskyldig eller skattebefriad förbrukare har förbrukat bränsle på ett sådant sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap., medger beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatten på bränslet.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9–11, 13 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b, 2 c eller 3 § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare för sin verksamhet, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § 2, eller

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § första stycket 2, eller

⁵ Senaste lydelse 2016:505.

⁶ Senaste lydelse 2016:505.

2. 200 000 euro i övriga fall.

2. 200 000 euro i övriga fall.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 b § eller 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

11 kap.

3 §⁷

Energiskatten utgör

1. 0,5 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling.

2. 0,5 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i skepp som används för sjöfart och som har en bruttodräktighet om minst 400, när skeppet ligger i hamn och spänningen på den elektriska kraft som överförs till skeppet är minst 380 volt,

3. 18,5 öre per kilowattimme för annan elektrisk kraft än som avses under 1 och 2 och som förbrukas i kommuner som anges i 4 §, och

4. 28,0 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i övriga fall.

För kalenderåret 2011 och efterföljande kalenderår ska energiskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar *de* i första stycket angivna *skattebeloppen multiplicerade* med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2009. *Beloppen* avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång *de* omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

Första stycket 2 gäller inte när skeppet används för privat ändamål eller när skeppet är upplagt eller på ett varaktigt sätt är taget ur trafik.

Energiskatt ska betalas med 29,5

öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft.

För kalenderåret 2018 och efterföljande kalenderår ska energiskatt betalas med *ett* belopp som efter en årlig omräkning motsvarar *det* i första stycket angivna *skattebeloppet multiplicerat* med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2016. *Beloppet* avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång *det* omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

⁷ Senaste lydelse 2010:1088.

5 §⁸

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),
2. yrkesmässigt levererar av honom framställd skattepliktig elektrisk kraft eller av annan framställd elektrisk kraft (leverantör),
3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 säljer eller förbrukar elektrisk kraft, som förvärvats utan skatt mot försäkran enligt 11 §,
4. för annat ändamål än det som var föremål för skattefriheten, säljer eller förbrukar elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 7.

4. för annat ändamål än det som var föremål för skattefriheten, säljer eller förbrukar elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 7,

5. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §.

Den som godkänts att delta i ett program för energieffektivisering enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering och som förbrukat elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 6–7 eller skatten återbetalats enligt 13 § är skyldig att betala energiskatt om tillsynsmyndigheten beslutar att,

1. åtagandena enligt 14 eller 15 § lagen om program för energieffektivisering inte är uppfyllda, eller
2. återkalla godkännanden enligt 12, 17 eller 18 § lagen om program för energieffektivisering.

Den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige och den som utan att betala ersättning tar emot skattepliktig elektrisk kraft anses ha framställt den elektriska kraften.

Med tillsynsmyndighet i andra stycket, 7 b § första stycket och 11 c § första stycket menas den myndighet som avses i 19 § lagen om program för energieffektivisering.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b.

6 §

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall.

För ett sådant godkännande krävs att den sökande är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte

⁸ Senaste lydelse 2015:749.

längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

7 §⁹

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2, när elektrisk kraft

a) levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2, eller

b) tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, och

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft levereras till en köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning.

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 *eller* 5, när elektrisk kraft

a) levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 *eller* 5, eller

8 §

Energiskatt som *skall* betalas av den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2 *skall* bestämmas på *grundval av* mätning av den elektriska kraftens energiinnehåll.

När det finns särskilda skäl får beskattningsmyndigheten i visst fall medge att energiskatten får bestämmas på annan grund än mätning av den elektriska kraften.

Om den elektriska kraften inte kan bestämmas på en grund som anges i första eller andra stycket *skall* den i stället beräknas efter vad som är skäligt.

Energiskatt som *ska* betalas av den som är skattskyldig enligt 5 § *ska* bestämmas *utifrån* mätning av den elektriska kraftens energiinnehåll.

Om den elektriska kraften inte kan bestämmas på en grund som anges i första eller andra stycket *ska* den i stället beräknas efter vad som är skäligt.

9 §¹⁰

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats eller sålts för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller sålts för förbrukning för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen

3. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

⁹ Senaste lydelse 2002:422.

¹⁰ Senaste lydelse 2004:1197.

av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den *mån avdrag inte har gjorts enligt 2,*

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energi-effektivisering, i den *mån avdrag inte har gjorts enligt 2, 3 eller 5,*

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §.

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den *utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,*

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energi-effektivisering, i den *utsträckning avdragsrätt inte följer av 2, 3 eller 5,*

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §,

8. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, i den *utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,*

9. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

10. förbrukats i kommuner som *avses i 4 § av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd för annat ändamål än*

a) i industriell verksamhet,

b) i en datorhall,

c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller

e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 8 och 9 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 10 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8–10 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare samt

uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedläggning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket 10 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

12 §¹¹

Om elektrisk kraft har förbrukats i annan yrkesmässig jordbruksverksamhet än i yrkesmässig växthusodling eller i yrkesmässig skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften.

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedläggning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns. *Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det*

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

¹¹ Senaste lydelse 2007:1387.

betalda skattebeloppet och ett belopp beräknat efter skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 a §

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden

1. inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

2. omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

3. lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till

minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 b §

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat som landström.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förut-

sättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

14 §

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

1. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, eller
2. i en datorhall.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning under en stödordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

1. Denna lag träder i kraft den 15 december 2016 i fråga om 11 kap. 6 § och i övrigt den 1 januari 2017.

2. Beloppet som anges i 6 a kap. 2 a § ska vara 1 700 kronor per kubikmeter för sådan förbrukning som sker från och med den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2018.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

4. Bestämmelserna i 6 kap. 1 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

3.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹ dels att 11 kap. 7 a, 7 b, 11 a, 11 b, 11 c och 13 §§ ska upphöra att gälla, dels att 1 kap. 11 a § och 11 kap. 2, 5, 7, 9 och 11 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 1 kap. 17 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 3.8

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,	1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,	2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,	3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,	4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,	5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,	6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,	7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,	8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,	9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,	10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,	11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 8 och 14 § första stycket 1,	12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 9 och 14 § första stycket 2,	13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 10,	14. 11 kap. 9 § första stycket 8,
15. 11 kap. 12 §,	15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,	16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §.	17. 11 kap. 12 b §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Med nättinnehavare avses den som överför elektrisk kraft med stöd av en koncession enligt 2 kap. ellagen

¹ Senaste lydelse av

7 a § 2004:1197

7 b § 2004:1197

11 a § 2004:1197

11 b § 2004:1197

11 c § 2011:1370

13 § 2006:1508.

(1997:857).

11 kap.**2 §²**

Elektrisk kraft är inte skattepliktig om den

1. framställts

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt,

b) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och

c) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857),

<p>2. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning <i>levererats</i> av en producent eller en <i>leverantör</i> till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller <i>leverantören</i>,</p>	<p>2. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning <i>överförs</i> av en producent eller en <i>nätinnehavare</i> till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller <i>nätinnehavaren</i>,</p>
---	--

3. framställts och förbrukats på fartyg eller annat transportmedel,

4. förbrukats för framställning av elektrisk kraft,

5. framställts i ett reservkraftsaggregat och inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen, eller

6. framställts

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad effekt av mindre än 100 kilowatt,

b) från bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1–6,

c) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 100 kilowatt, och

d) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen.

Vad som anges i första stycket 1 a respektive b om installerad generatoreffekt ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

3. annan energikälla utan generator, motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a, b respektive 6 c, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som avses i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a respektive b. Vid bedömningen av förutsättningarna i 6 c ska omräkning först ske till motsvarande 100 kilowatt installerad generatoreffekt.

² Senaste lydelse 2015:749.

Lydelse enligt lagförslag 3.8

Föreslagen lydelse

5 §

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent), 2. yrkesmässigt levererar av honom framställd skattepliktig elektrisk kraft eller av annan framställd elektrisk kraft (leverantör), 3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 säljer eller förbrukar elektrisk kraft, som förvärvats utan skatt mot försäkran enligt 11 §, 4. för annat ändamål än det som var föremål för skattefriheten, säljer eller förbrukar elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 7, 5. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §.	2. är nättinnehavare, 3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 överför eller använder elektrisk kraft, som överförts utan skatt mot försäkran enligt 11 §, 4. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §, 5. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Den som godkänts att delta i ett program för energieffektivisering enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering och som förbrukat elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 6–7 eller skatten återbetalats enligt 13 § är skyldig att betala energiskatt om tillsynsmyndigheten beslutar att,

1. åtagandena enligt 14 eller 15 § lagen om program för energieffektivisering inte är uppfyllda, eller
2. återkalla godkännanden enligt 12, 17 eller 18 § lagen om program för energieffektivisering.

Den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige och den som utan att betala ersättning tar emot skattepliktig elektrisk kraft anses ha framställt den elektriska kraften.

Med tillsynsmyndighet i andra stycket, 7 b § första stycket och 11 c § första stycket menas den myndighet som avses i 19 § lagen om program för energieffektivisering.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. *Skattskyldig enligt*

första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

7 §

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 5, när elektrisk kraft

a) levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 5, eller

b) tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, och

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft levereras till en köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning.

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, när *skattepliktig* elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, eller

b) förbrukas av den skattskyldige,

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft tas i anspråk för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 eller överförs till någon annan, och

3. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 5, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldighet enligt första stycket 1 b inträder inte om skattskyldighet redan har inträtt.

9 §

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats eller sålts för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller sålts för förbrukning för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att

1. förbrukats eller överförs för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller överförs för att i huvudsak förbrukas för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller överförs för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller överförs för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att

upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2, 3 eller 5,

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §.

8. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

9. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

10. förbrukats i kommuner som avses i 4 § av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 8 och 9 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 10 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8–10 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om

upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller överförs för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 6–8 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om

stödmottagare samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket 10 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Nuvarande lydelse

stödmottagare samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Föreslagen lydelse

11 §³

Annan än den som är skattskyldig *får köpa* elektrisk kraft utan energiskatt mot att han lämnar en försäkran till *leverantören* att den elektriska kraften *skall* användas för ett sådant ändamål som avses i 9 § 1–5.

Annan än den som är skattskyldig *enligt 5 § första stycket 1, 2, 4 eller 5 kan få* elektrisk kraft *överförd* utan energiskatt mot att han lämnar en försäkran till *den skattskyldige* att den elektriska kraften *ska* användas för ett sådant ändamål som avses i 9 § 1–5.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 2004:1197.

3.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1920) om allmän löneavgift

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1994:1920) om allmän löneavgift ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<p>Allmän löneavgift tas ut med 9,65 procent av underlaget och tillfaller staten.</p>	<p>3 §¹</p>	<p>Allmän löneavgift tas ut med 10,72 procent av underlaget och tillfaller staten.</p>
---	------------------------	--

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelsen i 3 § i den nya lydelsen tillämpas på lön eller annan ersättning enligt 1 § som betalas ut efter den 31 december 2016.

3. Bestämmelsen i 3 § i den nya lydelsen tillämpas på inkomst enligt 2 § som upp bärs efter den 31 december 2016. Omfattar beskattningsåret tid såväl före som efter ikraftträdandet ska, om den avgiftsskyldige inte visar annat, så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden efter den 31 december 2016 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller under denna tid och hela beskattningsåret.

¹ Senaste lydelse 2015:774

3.11 Förslag till lag ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 a § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

5 a §²

Saknas tillräckliga uppgifter för att fastställa skatten enligt 5 § första stycket får denna tas ut med

200 kronor/liter för spritdryck,	202 kronor/liter för spritdryck,
52 kronor/liter för starkvin,	54 kronor/liter för starkvin,
26 kronor/liter för vin,	27 kronor/liter för vin,
10 kronor/liter för starköl,	10 kronor/liter för starköl,
106 öre/styck för cigaretter,	106 öre/styck för cigaretter,
68 öre/styck för cigariller och cigarrer och	68 öre/styck för cigariller och cigarrer och
752 kronor/kg för rökto­bak.	752 kronor/kg för rökto­bak.

I denna bestämmelse förstås med

spritdryck: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent,

starkvin: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 men inte 22 volymprocent,

vin: annat vin än starkvin samt annan alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 3,5 men inte 15 volymprocent och som inte är starköl,

starköl: öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent och

cigarill: cigarrer med en högsta vikt av 3 gram per styck.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2006:1510.

² Senaste lydelse 2014:1498.

3.12 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 40 kap. 16 a § ska upphöra att gälla,
dels att 12 kap. 2 §, 16 kap. 2 §, 24 kap. 1 §, 35 kap. 1 §, 40 kap. 16 §, 61 kap. 8 a §, 65 kap. 5 § och 67 kap. 13 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 24 kap. 4 a § och 40 kap. 15 a §, och närmast före 24 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse,
dels att punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (2001:1175) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

2 §²

Utgifter som avses i följande paragrafer ska dras av utan någon beloppsmässig begränsning, nämligen utgifter

- vid tjänsteresor enligt 5–17 §§,
- vid tillfälligt arbete på annan ort eller vid dubbel bosättning enligt 18–22 och 31 §§,
- för hemresor enligt 24 och 31 §§,
- för egenavgifter enligt 36 §,
- för arbetsgivaravgifter enligt 36 a §, och
- i hobbyverksamhet enligt 37 §.

Första stycket gäller också i fråga om utgifter för resor i tjänsten som företas med annat transportmedel än egen bil eller förmånsbil.

Utgifter för inställelseresor enligt 25 § och för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen enligt 26–31 §§ ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 10 000 kronor. Övriga utgifter ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 5 000 kronor.

Utgifter för inställelseresor enligt 25 § och för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen enligt 26–31 §§ ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 11 000 kronor. Övriga utgifter ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 5 000 kronor.

16 kap.

2 §

Utgifter för representation och liknande ändamål ska dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser

Utgifter för representation och liknande ändamål ska dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

Senaste lydelse av 40 kap. 16 a § 2009:1453.

² Senaste lydelse 2012:832.

eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. För utgifter för lunch, middag eller supé får avdraget inte överstiga 90 kronor per person och måltid med tillägg för mervärdesskatt till den del denna inte ska dras av enligt 8 kap. eller återbetalas enligt 10 kap. mervärdesskattelagen (1994:200).

eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. Utgifter för förtäring ska dock bara dras av om det är fråga om förfriskningar och annan enklare förtäring som inte kan anses som en måltid och som är av mindre värde.

24 kap.

1 §³

I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillämpning i inkomstlagen näringsverksamhet av vissa bestämmelser i inkomstlagen kapital i 2 och 3 §§,
- partiell fission i 3 a §,
- kapitalrabatt på optionslån i 4 §,
- avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder i 4 a §,
- avdragsrätt för ränta på vinstandelslån i 5–10 §§,
- begränsningar i avdragsrätten för ränta på vissa skulder i 10 a–10 f §§,
- avdrag för lämnad utdelning i 11 §, och
- skattefria utdelningar i 12–22 §§.

En bestämmelse om skattefrihet för utdelning från privatbostadsföretag finns i 15 kap. 4 §.

Bestämmelser om i vilken utsträckning ersättningar i form av livränta och liknande utbetalningar för avyttrade tillgångar räknas som ränta finns i 44 kap. 35 och 37–39 §§.

Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder

4 a §

Ett företag som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012, får inte dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av den förordningen.

Ett svenskt försäkringsföretag som omfattas av 7 kap. försäkringsrörelselagen (2010:2043) får inte dra av ränteutgifter på efterställda skulder

³ Senaste lydelse 2012:757.

som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av den lagen.

Ett utländskt försäkringsföretag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II), får inte dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av nationell lagstiftning som genomför det direktivet.

35 kap.

1 §

Koncernbidrag ska dras av hos givaren och tas upp hos mottagaren, om förutsättningarna för avdrag i detta kapitel är uppfyllda.

Koncernbidrag ska dras av hos givaren och tas upp hos mottagaren, om förutsättningarna för avdrag i 3, 4, 5 eller 6 § är uppfyllda och värden motsvarande bidraget förs över från givaren till mottagaren senast den dag som givaren enligt skatteförfarandelagen (2011:1244) ska lämna inkomstdeklaration.

Med koncernbidrag avses inte en ersättning som är en utgift för givaren för att förvärva eller bibehålla inkomster.

40 kap.

15 a §

Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskottsföretaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av utgiften enligt 15 § första stycket bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Vid bedömningen enligt första stycket ska hänsyn inte tas till tillgångar som underskottsföretaget kan antas ha förvärvat i samråd med den

nya ägaren.

Vid tillämpningen av andra stycket likställs en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag med underskotts-företaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

16 §⁴

Utgiften enligt 15 § första stycket ska minskas med kapitaltillskott som har lämnats till underskottsföretaget före ägarförändringen men tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde. Detsamma gäller, med undantag för vad som anges i 16 a §, kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen. Utgiften ska också minskas med kapitaltillskott som under samma tid har lämnats till en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskottsföretaget.

Första stycket gäller inte kapitaltillskott som har lämnats av en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskottsföretaget.

Utgiften enligt 15 § första stycket ska minskas med kapitaltillskott som har lämnats till underskottsföretaget före ägarförändringen men tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde. Detsamma gäller, med undantag för kapitaltillskott enligt 15 a §, kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen. Utgiften ska också minskas med kapitaltillskott som under samma tid har lämnats till en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskottsföretaget.

61 kap.

8 a §⁵

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensin och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska förmånsvärdet sättas ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den jämförbara bilen.

I stället för vad som sägs i första stycket om storleken på nedsättningen av förmånsvärdet ska detta värde tas upp till 60 procent av förmånsvärdet för den jämförbara bilen, om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol.

En nedsättning av förmånsvärdet enligt andra stycket får göras med högst 16 000 kronor i förhållande till den jämförbara bilen.

En nedsättning av förmånsvärdet enligt andra stycket får göras med högst 10 000 kronor i förhållande till den jämförbara bilen.

⁴ Senaste lydelse 2009:1453.

⁵ Senaste lydelse 2011:1271.

65 kap.**5 §⁶**

För fysiska personer är den statliga inkomstskatten på beskattningsbara förvärvsinkomster

– 20 procent av den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en nedre skiktgräns, och

– 5 procent av den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en övre skiktgräns.

<p>Skiktgränserna bestäms med utgångspunkt i en nedre skiktgräns på 430 200 kronor för beskattningsåret 2016 och en övre skiktgräns på 625 800 kronor för beskattningsåret 2016.</p>	<p>Skiktgränserna bestäms med utgångspunkt i en nedre skiktgräns på 438 900 kronor för beskattningsåret 2017 och en övre skiktgräns på 638 500 kronor för beskattningsåret 2017.</p>
--	--

För de därpå följande beskattningsåren uppgår skiktgränserna till skiktgränserna för det föregående beskattningsåret multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni året före beskattningsåret och prisläget i juni andra året före beskattningsåret plus två procentenheter. Skiktgränserna fastställs av regeringen före utgången av året före beskattningsåret och avrundas uppåt till helt hundratal kronor.

Om en enskild näringsidkare enligt 1 kap. 13 § andra stycket har ett beskattningsår som inte sammanfaller med kalenderåret, ska de skiktgränser som gäller vid detta beskattningsårs utgång tillämpas.

67 kap.**13 §⁷**

Med *hushållsarbete* avses vid tillämpningen av detta kapitel följande.

1. Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.

2. Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.

3. Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.

4. Häck- och gräsklippning, krattning och ogrärensning samt beskärning och borttagande av träd och buskar som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.

5. Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.

6. Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.

7. Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering i samband med flytt mellan bostäder.

8. Arbete som avser installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, dataprogram och dataförbindelser samt

⁶ Senaste lydelse 2015:775.

⁷ Senaste lydelse 2016:792.

handledning och rådgivning i samband med sådant arbete, när arbetet, handledningen och rådgivningen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

9. Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.

3.⁸ Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2016.

3. Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 12 kap. 2 §, 16 kap. 2 §, 35 kap. 1 §, 61 kap. 8 a § och 65 kap. 5 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

3. Den nya bestämmelsen i 24 kap. 4 a § tillämpas första gången på ränteutgifter som belöper sig på tiden efter den 31 december 2016.

4. Den nya bestämmelsen i 40 kap. 15 a § och bestämmelsen i 40 kap. 16 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på kapitaltillskott som sker efter den 31 december 2016.

5. Den upphävda bestämmelsen i 40 kap. 16 a § gäller fortfarande för kapitaltillskott som sker före den 1 januari 2017.

6. Bestämmelsen i 67 kap. 13 § i den nya lydelsen tillämpas på hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2016, förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2016 samt hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2016 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

⁸ Senaste lydelse 2013:960.

3.13 Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 26 § och 3 kap. 13 § socialavgiftslagen (2000:980) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

2 kap.

26 §¹

Arbetsgivaravgifterna är 21,77 procent av avgiftsunderlaget och utgörs av

1. sjukförsäkringsavgift	4,85 %
2. föräldraförsäkringsavgift	2,60 %
3. ålderspensionsavgift	10,21 %
4. efterlevandepensionsavgift	1,17 %
5. arbetsmarknadsavgift	2,64 %
6. arbetsskadeavgift	0,30 %

Föreslagen lydelse

26 §

Arbetsgivaravgifterna är 20,70 procent av avgiftsunderlaget och utgörs av

1. sjukförsäkringsavgift	4,35 %
2. föräldraförsäkringsavgift	2,60 %
3. ålderspensionsavgift	10,21 %
4. efterlevandepensionsavgift	0,70 %
5. arbetsmarknadsavgift	2,64 %
6. arbetsskadeavgift	0,20 %

3 kap.

Nuvarande lydelse

13 §²

Egenavgifterna är 19,32 procent av avgiftsunderlaget och utgörs av

1. sjukförsäkringsavgift	4,94 %
2. föräldraförsäkringsavgift	2,60 %
3. ålderspensionsavgift	10,21 %
4. efterlevandepensionsavgift	1,17 %
5. arbetsmarknadsavgift	0,10 %
6. arbetsskadeavgift	0,30 %

Föreslagen lydelse

13 §

Egenavgifterna är 18,25 procent av avgiftsunderlaget och utgörs av

1. sjukförsäkringsavgift	4,44 %
--------------------------	--------

¹ Senaste lydelse 2015:776.

² Senaste lydelse 2015:776.

2. föräldraförsäkringsavgift	2,60 %
3. ålderspensionsavgift	10,21 %
4. efterlevandepensionsavgift	0,70 %
5. arbetsmarknadsavgift	0,10 %
6. arbetsskadeavgift	0,20 %

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Bestämmelsen i 2 kap. 26 § i den nya lydelsen tillämpas på ersättning som betalas ut efter den 31 december 2016.
 3. Bestämmelsen i 3 kap. 13 § i den nya lydelsen tillämpas på inkomst som uppstår efter den 31 december 2016. Omfattar beskattningsåret tid såväl före som efter ikraftträdandet ska, om den avgiftsskyldige inte visar annat, så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden efter den 31 december 2016 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller under denna tid och hela beskattningsåret.

3.14 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 12 § i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

12 §²

Uppgifter och handlingar som avser

1. revision ska gallras tio år efter utgången av det kalenderår då revisionen avslutades, och

2. fastighetstaxering ska gallras tolv år efter utgången av det taxeringsår som uppgifterna eller handlingarna kan hänföras till.

Uppgifter och handlingar om godkända upplagshavare, registrerade varumottagare, tillfälligt registrerade varumottagare, registrerade avsändare eller godkända skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt samt lagen (1994:1776) om skatt på energi ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då aktören avregistrerades.

Uppgifter och handlingar om godkända lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi samt lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då godkännandet som lagerhållare blev återkallat.

Uppgifter och handlingar som avses i 4 a § ska gallras tio år efter utgången av det kalenderår då de meddelanden som är kopplade till den administrativa referenskode enligt 22 b § andra stycket lagen om tobaksskatt, 21 b § andra stycket lagen om alkoholskatt eller 6 kap. 4 § andra stycket lagen om skatt på energi eller annan sammanhållande identifikationsuppgift senast ändrades.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2003:670.

² Senaste lydelse 2012:775.

3.15 Förslag till lag om upphävande av lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats byggande för mindre hyresbostäder och studentbostäder

Härigenom föreskrivs att lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats byggande för mindre hyresbostäder och studentbostäder ska upphöra att gälla vid utgången av år 2016.

3.16 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen *skall* dock inte tillämpas i fråga om *sådana* boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen *ska* dock inte tillämpas i fråga om

1. boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453),

2. *hem för vård eller boende och stödboenden som anges i 6 kap. 2 § socialtjänstlagen, och*

3. *boendeformer som anges i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2012:385.

3.17 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244) dels att 3 kap. 4 §, 7 kap. 1 §, 41 kap. 2 §, 53 kap. 5 § och 65 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 26 kap. 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3 kap.

4 §¹

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<i>För</i>	<i>avses med beskattningsår</i>
1. skatt enligt a) inkomstskattelagen (1999:1229), b) lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt, c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomstskattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller

¹ Senaste lydelse 2015:892.

	förvärvet eller omsättningen har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
7. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
8. övriga skatter	det kalenderår som skatten ska betalas för
9. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt	det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<i>För</i>	<i>avses med beskattningsår</i>
1. skatt enligt a) inkomstskattelagen (1999:1229), b) lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt, c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomstskattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdes-	beskattningsår enligt 1 kap. 14 §

skattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder

5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller omsättningen har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
7. punktskatt enligt
a) beslut som avses i 53 kap. 5 §,
b) 27 och 28 §§ lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
c) 26 och 27 §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt, eller
d) 4 kap. 2 och 2 a §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi	<i>det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensation, eller beslutet om beskattning vid oegentlighet, har meddelats</i>
8. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
9. övriga skatter	det kalenderår som skatten ska betalas för
10. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt	det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.
1 §²

- Skatteverket ska registrera
1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
 2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
 3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
 4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
 5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
 6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land

² Senaste lydelse 2015:893.

och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,

7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,

8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,

9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

10. den som är skattskyldig enligt

a) lagen (1972:820) om skatt på spel,

b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,

c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,

d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,

e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,

f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,

g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,

h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,

i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,

j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, eller

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

26 kap.

19 a §

Vid särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt enligt 5 § lagen (2016:000) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 ska utbetalaren lämna

1. uppgift om annat stöd som har beviljats utbetalaren under beskattningsåret och de två föregående beskattningsåren och som anses vara sådant stöd av mindre betydelse som avses i

– kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna

107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse,

– kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn, eller

– kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, och

2. de övriga uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna bedöma om särskild beräkning får göras.

41 kap.

2 §

Skatteverket får besluta om revision för att kontrollera

1. att uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. har fullgjorts,
2. att det finns förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. som kan antas uppkomma,
3. skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi,
4. att den som har ansökt om återbetalning, kompensation eller nedsättning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
4. att den som har ansökt om återbetalning eller kompensation av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
5. att den som har ansökt om återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
6. att den som har eller kan antas ha upplåtit en plats för torg- och marknadshandel har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 13 §, eller
7. att den som har eller kan antas ha omsatt investeringsguld har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 14 §.

Skatteverket får besluta om revision också för att inhämta uppgifter av betydelse för kontroll enligt första stycket 1–4 av någon annan än den som revideras.

53 kap.

5 §

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt
 - a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
 - b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller
 - c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och
2. beslut om återbetalning, kompensation eller nedsättning enligt
2. beslut om återbetalning eller kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5,

9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a eller 9 §, 9 b § 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12, tredje stycket, 10 eller 11 § eller 12 a, 12 b, 13 eller 14 § lagen 11 kap. 12 eller 13 § lagen (1994:1776) om skatt på energi. (1994:1776) om skatt på energi.

65 kap.

4 §

Kostnadsränta beräknas, om inte annat föreskrivs, efter en räntesats som motsvarar basräntan.

På debiterad preliminär skatt som ska betalas den 12 i andra månaden efter beskattningsåret eller senare beräknas inte kostnadsränta från och med den 13 i andra månaden efter beskattningsåret till och med den 3 i femte månaden efter beskattningsåret på belopp till och med 30 000 kronor. Detsamma gäller slutlig skatt som ska betalas.

Intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar 45 procent av basräntan.

Intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar 45 procent av basräntan. *Om basräntan har beräknats enligt 3 § sista meningen, ska intäktsräntan i stället vara 0.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 4 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för annan punktskatt än reklamskatt som har lämnats in efter lagens ikraftträdande och på beslut om återbetalning av reklamskatt och beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

3. Bestämmelserna i 3 kap. 4 § i den nya lydelsen ska även tillämpas i fråga om sådana ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt eller energiskatt enligt de upphävda bestämmelserna i 9 kap. 9 § och 9 b § tredje stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi som görs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Bestämmelserna ska tillämpas första gången på ansökningar om nedsättning som har lämnats in efter lagens ikraftträdande.

4. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.18 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 §, 7 kap. 1 §, 26 kap. 8 § och 41 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

15 §

Med punktskatt avses skatt enligt

1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, 2. lagen (1972:820) om skatt på spel, 3. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, 4. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel, 5. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m., 6. lagen (1991:1482) om lotteriskatt, 7. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m., 8. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 9. lagen (1994:1564) om alkoholskatt, 10. lagen (1994:1776) om skatt på energi, 11. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, 12. lagen (1999:673) om skatt på avfall, 13. lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, och 14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.	13 lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, 14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., och 15. lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Lydelse enligt lagförslag 3.17

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §¹

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,

¹ Senaste lydelse 2016:000.

6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,

7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,

8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,

9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

10. den som är skattskyldig enligt

a) lagen (1972:820) om skatt på spel,

b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,

c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,

d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,

e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,

f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,

g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 5 lagen (1994:1776) om skatt på energi,

h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,

i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,

j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, *eller*

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *eller*

l) 8 § första stycket 1 lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik,

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

26 kap.

8 §

Punktskatt ska redovisas i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet, om den som är skyldig att lämna skattedeklaration är skattskyldig enligt

1. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, *eller* lagen (1994:1776) om skatt på energi och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §,

1. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi *eller* lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §,

2. 16 § första stycket lagen om tobaksskatt, 15 § första stycket lagen om alkoholskatt eller 4 kap. 9 § första stycket lagen om skatt på energi och ska

registreras enligt 7 kap. 1 § samt inte företräds av en representant som är godkänd av Skatteverket, eller

3. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m.

41 kap.

3 §²

Revision får göras hos

1. den som är eller kan antas vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078),

2. någon annan juridisk person än ett dödsbo,

3. den som har anmält sig för registrering,

4. den som har ansökt om eller är godkänd för F-skatt,

5. sådant ombud för en utländsk beskattningsbar person som avses i 6 kap. 2 §,

6. sådan representant som avses i 16 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 15 a § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller 4 kap. 9 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi,

7. den som har ansökt om godkännande som upplagshavare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,

8. den som har ansökt om registrering som varumottagare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,

9. den som har ansökt om godkännande som skattebefriad förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, *och*

10. den som har ansökt om godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi.

9. den som har ansökt om godkännande som skattebefriad förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,

10. den som har ansökt om godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, *och*

11. den som har ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi eller lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

² Senaste lydelse 2013:369.

3.19 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)
dels att 65 kap. 12 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 65 kap. 12 § ska utgå,
dels att 7 kap. 1 §, 53 kap. 5 § och 65 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 3.18

Föreslagen lydelse

7 kap. 1 §¹

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
 - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
 - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
 - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
 - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
 - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
 - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
 - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 5 lagen (1994:1776) om skatt på

¹ Senaste lydelse 2016:000.

- energi, energi,
- h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
 i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
 j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer,
 k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
 l) 8 § första stycket 1 lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och
 12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.
- Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

Lydelse enligt lagförslag 3.17

Föreslagen lydelse

53 kap.

5 §²

Som beslut om punktskatt anses också

<p>1. beslut om återbetalning av skatt enligt</p> <p>a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
 b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller
 c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och</p> <p>2. beslut om återbetalning eller
 kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5,
 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12,
 12 a, 12 b, 13 eller 14 § lagen
 (1994:1776) om skatt på energi.</p> | <p>2. beslut om återbetalning eller
 kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5,
 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12,
 12 a, 12 b eller 14 § lagen
 (1994:1776) om skatt på energi.</p> |
|---|--|

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

65 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- grunder för ränteberäkningen (2–4 §§),
- kostnadsränta på sent debiterad preliminär skatt (5 §),
- kostnadsränta på slutlig skatt (6 §),
- kostnadsränta vid anstånd (7 §),
- kostnadsränta vid omprövning och överklagande (8–11 §§),
- kostnadsränta när befrielse från skatt på energi upphör (12 §),
- kostnadsränta vid för sen betalning (13 §),
- minskning av och befrielse från

I detta kapitel finns bestämmelser om

- grunder för ränteberäkningen (2–4 §§),
- kostnadsränta på sent debiterad preliminär skatt (5 §),
- kostnadsränta på slutlig skatt (6 §),
- kostnadsränta vid anstånd (7 §),
- kostnadsränta vid omprövning och överklagande (8–11 §§),
- kostnadsränta vid för sen betalning (13 §),
- minskning av och befrielse från

² Senaste lydelse 2016:000.

kostnadsränta (14 och 15 §§),
– intäktsränta (16 och 17 §§),
– en annan startdag för
ränteberäkningen på grund av helg
(18 §), och
– ränteberäkning utanför skatte-
kontot (19 och 20 §§).

kostnadsränta (14 och 15 §§),
– intäktsränta (16 och 17 §§),
– en annan startdag för
ränteberäkningen på grund av helg
(18 §), och
– ränteberäkning utanför skatte-
kontot (19 och 20 §§).

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.20 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200) i stället för lydelsen enligt lagen (2015:748) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2015:748

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatt enligt denna lag tas ut med 25 procent av beskattningsunderlaget om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Skatten tas ut med 12 procent av beskattningsunderlaget för

1. rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser och motsvarande i campingverksamhet,

2. omsättning av sådana konstverk som avses i 9 a kap. 5 §, och som ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,

3. import av sådana konstverk, samlarföremål och antikviteter som avses i 9 a kap. 5–7 §§,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av sådana livsmedel som avses i artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, med undantag för

a) annat vatten som avses i artikel 6 i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten, ändrat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003, än sådant vatten som tappas på flaskor eller i behållare som är avsedda för försäljning, och

b) spritdrycker, vin och starköl, b) spritdrycker, vin och starköl,
och

5. omsättning av restaurang- och cateringtjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl.

5. omsättning av restaurang- och cateringtjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl, *och*

6. reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne.

Skatten tas ut med 6 procent av beskattningsunderlaget för

1. omsättning, unionsinternt förvärv och import av följande varor, om inte annat följer av 3 kap. 13 och 14 §§, under förutsättning att varorna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam:

– böcker, broschyrer, häften och liknande alster, även i form av enstaka blad,

– tidningar och tidskrifter,

– bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn,

– musiknoter, samt

– kartor, inbegripet atlaser, väggkartor och topografiska kartor,

2. omsättning, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 5, 6, 7 eller 10 samt annan omsättning än för egen

verksamhet, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 3 kap. 18 §, allt under förutsättning att programmen och katalogerna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam,

3. omsättning av radiotidningar samt omsättning, unionsinternt förvärv och import av kassettidningar, om inte annat följer av 3 kap. 17 §, och av kassetter eller något annat tekniskt medium som återger en uppläsning av innehållet i en vara som omfattas av 1,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av en vara som genom teckenspråk, punktskrift eller annan sådan särskild metod gör skrift eller annan information tillgänglig särskilt för läshandikappade, om inte annat följer av 3 kap. 4 §,

5. tillträde till konserter, cirkus-, teater-, opera- eller balettföreställningar eller andra jämförbara föreställningar,

6. tjänster som avses i 3 kap. 11 § 2 och 4 om verksamheten inte bedrivs av och inte heller fortlöpande i mer än ringa omfattning understöds av det allmänna,

7. tillträde till och förevisning av djurparker,

8. upplåtelse eller överlåtelse av rättigheter som omfattas av 1, 4 eller 5 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dock inte när det är fråga om fotografier, reklamalster, system och program för automatisk databehandling eller film, videogram eller annan jämförlig upptagning som avser information,

9. upplåtelse eller överlåtelse av rättighet till ljud- eller bildupptagning av en utövande konstnärns framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk,

10. omsättning av tjänster inom idrottsområdet som anges i 3 kap. 11 a § första stycket och som inte undantas från skatteplikt enligt andra stycket samma paragraf, och

11. personbefordran utom sådan befordran där resemomentet är av underordnad betydelse.

3.21 Förslag till lag om ändring i tullagen (2016:253)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § tullagen (2016:253) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Bestämmelser om skyldighet att betala annan skatt än tull vid import eller införsel till det svenska tullområdet finns i

- lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
- mervärdesskattelagen (1994:200),
- lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
- lagen (1994:1564) om alkoholskatt, *och*
- lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Bestämmelser om skyldighet att betala annan skatt än tull vid import eller införsel till det svenska tullområdet finns i

- lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
- mervärdesskattelagen (1994:200),
- lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
- lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
- lagen (1994:1776) om skatt på energi, *och*
- *lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik.*

Skatt som avses i första stycket ska fastställas och betalas enligt det förfarande som gäller för tull, om inte något annat föreskrivits. Om det i beskattningsunderlaget för sådan skatt ska ingå tullvärde, tull eller motsvarande avgift som fastställts i annan valuta, ska sådant underlag omräknas till svensk valuta efter den kurs som enligt tullagstiftningen gällde den dag då tullvärdet fastställdes.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

3.22 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2016:506) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2016:506

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte befrielse	ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning					
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning			100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl			100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning			100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel					
	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används					
	Bensin, bränsle som avses i		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte befrielse	som ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
för privat ändamål	2 kap. 1 § första stycket 3 b				
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § eller fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)		100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen		100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren			100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		100 procent	100 procent	–
8. –			–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverknings- processen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b				
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om			70 procent	100 procent	–

Ändamål	Bränsle inte befrielse	som ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
handel med utsläppsrätter					
b) i andra fall än som avses under a			70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		70 procent	–	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		70 procent	–	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor			–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		89 procent	40 procent	–
14. –	–		–	–	–
15. –	–		–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska			100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle inte befrielse	som ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid- skatt	Befrielse från svavel- skatt
struktur förändras					
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b				
a) i kraftvärme- produktion			70 procent	100 procent	–
b) i annan värme- produktion			–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle inte befrielse	som ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid- skatt	Befrielse från svavel- skatt
1. Förbrukning					
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning			100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl			100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för			100 procent	100 procent	100 procent

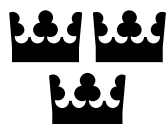
Ändamål	Bränsle inte befrielse	som ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning					
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i					
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)		100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen		100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren			100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		100 procent	100 procent	–

Ändamål	Bränsle inte befrielse	som ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid- skatt	Befrielse från svavel- skatt
8. –			–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverknings- processen i industriell verksamhet	Bensin, råtallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b				
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter			70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a			70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruks- verksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råtallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		70 procent	–	–
11. Om skatte-befrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogs- bruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råtallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b		70 procent	–	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lut- pannor			–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verk- samhet för drift av andra	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första		89 procent	40 procent	–

Ändamål	Bränsle inte befrielse	som ger	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid- skatt	Befrielse från svavel- skatt	Befrielse från
motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	stycket 3 b					
14. –	–		–	–	–	
15. –	–		–	–	–	
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras			100 procent	100 procent	100 procent	
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b					
a) i kraftvärme- produktion			70 procent	100 procent	–	
b) i annan värme- produktion			–	20 procent	–	

4

Den makroekonomiska utvecklingen

4 Den makroekonomiska utvecklingen

Sammanfattning

- Konjunkturåterhämtningen i världen fortsatte under inledningen av 2016, även om den globala BNP-tillväxten var måttlig. Tillväxten i världen bedöms stiga något 2017.
- Svensk ekonomi växte snabbt 2015, både i en historisk jämförelse och i förhållande till jämförbara länder. BNP-tillväxten väntas bli hög även 2016. Konjunkturläget bedöms vara i det närmaste balanserat och de kommande åren präglas av en mer normal tillväxttakt.
- Arbetslösheten har minskat tydligt sedan 2014 och väntas fortsätta att minska till 6,3 procent 2017.
- Inflationen har varit låg under en längre tid, trots att penningpolitiken har varit expansiv. Den underliggande inflationen har dock stigit trendmässigt sedan 2014. Inflationen förväntas fortsätta att stiga 2017, bl.a. på grund av att ett högre resursutnyttjande bedöms medföra ett större utrymme för företagen att höja sina priser.
- Osäkerheten om den makroekonomiska utvecklingen är stor. Utvecklingen kan bli svagare än i prognosen om exempelvis tillväxten i euroområdet bromsar in. Sannolikheten för att tillväxten bromsar in bedöms ha ökat efter att Storbritanniens befolkning röstade för att lämna EU. Den ekonomiska utvecklingen kan även bli starkare än i prognosen. Exempelvis är utvecklingen i Kina och många andra framväxande ekonomier svårbedömd. En starkare tillväxt i de framväxande ekonomierna skulle leda till en högre svensk exporttillväxt.

kare tillväxt i de framväxande ekonomierna skulle leda till en högre svensk exporttillväxt.

I detta avsnitt redovisas prognosen för den ekonomiska utvecklingen i Sverige och i världen t.o.m. 2020. I prognosen har information som fanns tillgänglig fram t.o.m. den 8 augusti 2016 beaktats. Prognosen är baserad på nu gällande regler samt regeringens föreslagna och aviserade reformer i denna proposition.

Denna proposition innehåller budgetförslag för 2017. Tyngdpunkten i framställningen har därför lagts på prognosen fram t.o.m. 2017. Utvecklingen 2018–2020 redovisas i ett separat delavsnitt.

I avsnittet beskrivs några av de särskilt osäkra faktorer som omgärdar prognosen, två alternativa scenarier och jämförelser med andra bedömares prognoser. Avsnittet innehåller även en beskrivning av hur prognosen har reviderats jämfört med den bedömning som gjordes i 2016 års ekonomiska vårproposition.

I bilaga 2 redovisas prognosens siffermässiga innehåll i detalj.

4.1 Utvecklingen i omvärlden 2016 och 2017

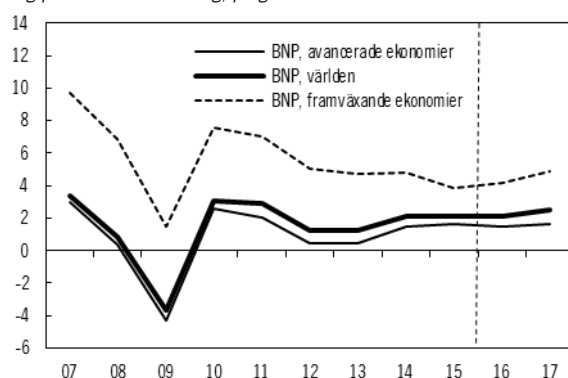
Fortsatt konjunkturåterhämtning i världen

Konjunkturåterhämtningen i världen fortsatte under inledningen av 2016, även om den globala BNP-tillväxten har fortsatt att vara måttlig. Befolkningen i Storbritannien röstade i juni 2016 för att landet ska lämna EU, och det fanns före omröstningen farhågor om att ett sådant resultat skulle kunna påverka den globala BNP-tillväxten. Spridningseffekterna föreföll dock i slutet av augusti 2016 vara begränsade.

Den sammanvägda BNP-tillväxten i de länder som är viktiga för Sveriges transaktioner med omvärlden (KIX) bedöms bli högre 2017 än 2015 och 2016 (se diagram 4.1 och tabell 4.1). Den högre tillväxten i omvärlden bidrar till en starkare utveckling av den internationella handeln.

Diagram 4.1 BNP-tillväxten i världen

Årlig procentuell förändring, prognos för 2016 och 2017

Anm.: BNP-tillväxt viktad med svenska handelsvikter för de länder som ingår i växelkursindex, KIX.

Källor: Macrobond, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Något dämpad tillväxt i avancerade ekonomier

Den ekonomiska utvecklingen stärktes något i många länder under inledningen av 2016. Tillväxten väntas dock framöver att vara relativt dämpad i de avancerade ekonomierna.

Resultatet i den brittiska folkomröstningen i juni 2016 följdes initialt av stora rörelser på de internationella börserna, fallande statsobligationsräntor och en kraftig försvagning av pundet. Indikatorer tyder på att konsument- och företagsförtroendet i Storbritannien har fallit sedan folkomröstningen. Tillväxten i Storbritannien bedöms på grund av den finansiella oron och det sviktande förtroendet bli för-

hållandevis låg 2016 och 2017. En mer expansiv penningpolitik, som till viss del redan har aviserats av Bank of England i augusti 2016, samt en mer expansiv finanspolitik och svagare växelkurs väntas dämpa inbromsningen något.

De finansiella marknaderna hade i slutet av augusti 2016 i stora drag stabiliserats sedan de initiala reaktionerna efter folkomröstningen. Vidare tydde flera förtroendeindikatorer på att spridningen till andra ekonomier dittills varit begränsad. Därmed bedöms tillväxten i övriga länder i nuläget påverkas betydligt mindre än i Storbritannien.

BNP-tillväxten i euroområdet tilltog under inledningen av 2016. Tillväxten är dock fortfarande ojämnt fördelad. Medan Tysklands ekonomi stärktes hade italiensk ekonomi en fortsatt svag utveckling. En starkare investeringsutveckling, understödd av en expansiv penningpolitik och en något expansiv finanspolitik förväntas framöver. Även de låga energi- och råvarupriserna understödjer återhämtningen. Osäkerheten efter den brittiska folkomröstningen bedöms dock dämpa tillväxten något under andra halvåret 2016. Tillväxten 2017 bedöms fortsätta i samma takt som 2016. Arbetslösheten förväntas bli fortsatt hög och inflationen låg.

Tillväxten i den amerikanska ekonomin saktade ned under inledningen av 2016. Utvecklingen förklaras delvis av minskade lager, vilket talar för en ökad produktion framöver. Hushållens konsumtion har fortsatt växa i god takt, vilket tillsammans med starka arbetsmarknadssiffror talar för en starkare utveckling under andra halvåret 2016 och under 2017.

Utmaningar för framväxande ekonomier

Den politiska ledningen i Kina har uttalat mål om en mer hållbar ekonomisk tillväxt. Tillväxten ska i högre grad drivas av konsumtion, från att tidigare ha dominerats av export och investeringar. Osäkerheten om huruvida Kina kommer att lyckas med en sådan omställning, utan en betydande inbromsning i sin ekonomi, utgör en risk för den världsekonomiska utvecklingen. Osäkerheten har lett till oro på de finansiella marknaderna, bl.a. en kraftig ökning av kapitalutflöden från Kina under 2015. Utflödena har dock dämpats under inledningen av 2016 och en svagare investeringsutveckling i tillverknings-

industrin har delvis vägt upp av stigande offentliga infrastrukturinvesteringar. Utsikterna för den kinesiska ekonomin har därmed förbättrats något, vilket understöts av expansiv finans- och penningpolitik.

Priserna på flera viktiga råvaror sjönk kraftigt kring årsskiftet. De lägre råvarupriserna har drastiskt minskat exportintäkterna och därmed tyngt utvecklingen i många råvaruproducerande länder, framför allt i framväxande ekonomier som Brasilien och Ryssland. Priserna på många råvaror har stigit sedan början av 2016. De högre priserna bidrar till att tillväxten i de framväxande ekonomierna stärks 2016 och 2017.

Svag utveckling i grannländerna

I likhet med de flesta övriga europeiska länder stärktes BNP-tillväxten något i såväl Norge som i Danmark under inledningen av 2016. Flertalet förtroendeindikatorer pekar på att BNP fortsätter att växa i ungefär samma takt de kommande kvartalen.

Investeringar i oljesektorn ger ett stort bidrag till den norska tillväxten. Trots att oljepriset har stigit sedan början av 2016 är det fortfarande på en förhållandevis låg nivå. Investeringarna väntas därför minska även 2017, vilket dämpar den ekonomiska utvecklingen. Oljeprisfallet har bidragit till att den norska kronan tappat i värde sedan 2013, även om en viss förstärkning har skett sedan årsskiftet. Kronförsvagningen gynnar andra sektorer som är utsatta för internationell konkurrens. Men försvagningen har även bidragit till en högre inflation, vilket i sin tur dämpat den inhemska konsumtionen. BNP-utvecklingen för det norska fastlandet bedöms därför vara förhållandevis dämpad 2016 och 2017.

Den ekonomiska utvecklingen i Finland har varit svag en längre tid, delvis på grund av minskad extern efterfrågan från viktiga exportmarknader som Ryssland och euroområdet. Kostnadsläget i Finland har länge varit högre än i konkurrerande länder, vilket också har påverkat exportmöjligheterna negativt. Tillväxten i finsk ekonomi väntas stiga något 2016 och 2017, men bedöms bli fortsatt låg.

Tabell 4.1 Prognoser för omvärlden

Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016 och 2017
Procentuell förändring om inte annat anges

	Genomsnitt ¹ 1993–2015	2015	2016	2017
BNP				
Euroområdet ²	1,4	1,6	1,5	1,5
Tyskland	1,4	1,6	1,7	1,5
Frankrike	1,6	1,3	1,3	1,4
Finland	2,3	0,2	0,8	1,0
Norge ³	2,9	1,0	1,1	1,8
Storbritannien	2,2	2,2	1,6	1,3
USA	2,5	2,6	1,8	2,3
Kina	9,6	6,9	6,5	6,4
Ryssland ⁴	3,1	-3,7	-0,8	1,0
Världen PPP-vägd ⁵		3,1	3,1	3,3
Världen KIX-vägd ⁶		2,1	2,1	2,5
Svensk exportmarknad ⁷	5,5	3,3	2,7	4,0
Inflation				
Euroområdet ⁸	1,8	0,0	0,2	1,3
USA ⁹	2,3	0,1	1,3	2,2
Finansiella variabler				
Refiräntan ¹⁰	2,1	0,1	0,0	0,0
Fed funds ¹¹	2,8	0,3	0,5	1,2
Oljepris ¹²	51	52	42	48

¹ I avsnittets tabeller redovisas genomsnittliga värden för 1993–2015, om inte annat anges. Perioden är vald utifrån tillgängligheten i data för de svenska nationalräkenskaperna.

² Genomsnittet är beräknat för 1995–2015.

³ BNP för Norges fastland, dvs. inhemska produktion exklusive utvinning av råolja och naturgas, rörtransport och utrikes sjöfart.

⁴ Genomsnittet är beräknat för 2003–2015.

⁵ BNP-prognoser sammanvägtade med köpkraftsjusterade BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

⁶ BNP-prognoser sammanvägtade med KIX-vikter, ett mått på svensk utrikes-handel med olika länder.

⁷ Den samlade importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

⁸ Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

⁹ Konsumentprisindex (KPI).

¹⁰ Europeiska centralbankens styrränta i procent, årsgenomsnitt. Genomsnittet är beräknat för 1999–2015.

¹¹ USA:s centralbanks styrränta i procent, årsgenomsnitt.

¹² Brent, USD per fat.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Inflationen i världen stiger

Prisutvecklingen i stora delar av världen är svag och i flera länder ligger inflationen nära noll. I de avancerade ekonomierna har lägre energipriser pressat ned inflationen 2015 och inledningen av 2016. Inflationen i de framväxande ekonomierna har stigit som en följd av kraftigt försvagade växelkurser i många länder. En uppgång i inflationstakten väntas i de avancerade ekonomierna 2016, då råvarupriserna inte längre dämpar prisutvecklingen. På längre sikt bedöms inflationen i många avancerade ekonomier endast

långsamt närma sig centralbankernas inflationsmål, eftersom löneutvecklingen förväntas bli fortsatt svag. Undantaget är Storbritannien där försvagningen av pundet medför att inflationen förväntas överstiga inflationsmålet 2017. I USA ligger den underliggande inflationen för närvarande nära inflationsmålet och stigande löner indikerar en högre inflation framöver. Den fortsatta återhämtningen i den amerikanska ekonomin medverkar till att fler styrräntehöjningar är att vänta 2016 och 2017.

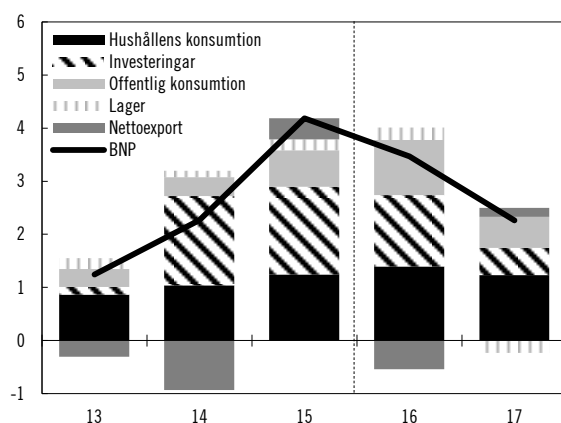
4.2 Utvecklingen i Sverige 2016 och 2017

Hög men avtagande BNP-tillväxt

Efter att svensk ekonomi växt snabbt 2015 bedöms konjunkturläget vara i det närmaste balanserat. BNP-tillväxten bedöms bli relativt hög även 2016, främst till följd av en stark inhemsk efterfrågan (se diagram 4.2). Efter två år med hög tillväxttakt väntas BNP växa något långsammare 2017 (se tabell 4.2). En bidragande faktor till detta är att investeringarna ökar i en långsammare takt.

Diagram 4.2 Bidrag till BNP-tillväxten

Procentuell förändring respektive procentenheter, prognos för 2016 och 2017

Anm.: Procentuell förändring för BNP, procentenheter för övriga delar.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Hushållens konsumtion ökar stadigt

Hushållens konsumtion har varit en viktig drivkraft för BNP-tillväxten under de senaste åren, och så var även fallet det första halvåret 2016.

Flera faktorer tyder på en fortsatt hög konsumtionstillväxt framöver. Utvecklingen gynnas av låga räntor, en stark ökning av sysselsätt-

ningen, en stadigt ökande disponibel inkomst och ett i utgångsläget högt hushållssparande, vilket skapar utrymme för en fortsatt hög tillväxt av konsumtionen. Hushållen är dessutom fortfarande enligt Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer förhållandevis optimistiska i sin bedömning av den egna ekonomiska situationen i dagsläget. Införandet av kravet på amorteringar på nya bostadslån innebär samtidigt en motverkande kraft när det gäller tillväxten av hushållens konsumtion och väntas därför ha en viss dämpande effekt på utvecklingen.

Tabell 4.2 BNP

Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016 och 2017
Procentuell förändring om inte annat anges

	Mdcr 2015, om inte annat anges	Genomsnitt 1993–2015	2015	2016	2017
Hushållens konsumtion	1 879	2,3	2,7	3,1	2,7
Offentlig konsumtion	1 084	0,9	2,6	4,0	2,2
Fasta bruttoinvesteringar ¹	1 007	3,9	7,0	5,6	2,1
Lagerinvesteringar ²	15		0,2	0,2	-0,2
Export	1 878	5,4	5,9	2,6	4,0
Import	1 704	5,1	5,5	4,2	3,9
Nettoexport ²	174		0,4	-0,5	0,2
BNP	4 159	2,6	4,2	3,5	2,3
BNP, kalenderkorrigerad		2,6	3,9	3,2	2,5
BNP per capita ³	424	2,0	3,1	2,2	0,8
Potentiell BNP, kalenderkorrigerad ⁴	4 197	2,3	2,6	2,2	2,3
BNP-gap ⁵			-0,9	0,0	0,2

Anm.: Fasta priser, referensår 2015.

¹ Fasta bruttoinvesteringar är materiella eller immateriella tillgångar som används i produktionsprocessen i minst ett år. Begreppet brutto syftar på att kapitalförslitningen inte är borträknad.

² Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter.

³ BNP per person i totala befolkningen, tusen kronor.

⁴ Till marknadspris. Potentiell BNP är den nivå på produktionen som skulle uppnås vid normalt resursutnyttjande av de tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital.

⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stark offentlig konsumtionstillväxt

Tillväxten i den offentliga konsumtionen uppgick till 2,6 procent 2015, vilket var den högsta tillväxttakten sedan 1998. Den statliga konsumtionen växte starkt, men tillväxttakten var ännu högre i kommunsektorn.

Den kommunala konsumtionen bedöms öka starkt även 2016 och 2017. Behovet av kommunala tjänster påverkas i hög grad av den demografiska utvecklingen med fler barn och äldre i befolkningen, samt av en stadig befolkningsökning och ett stort antal asylsökande. Regeringens tidigare satsningar inom

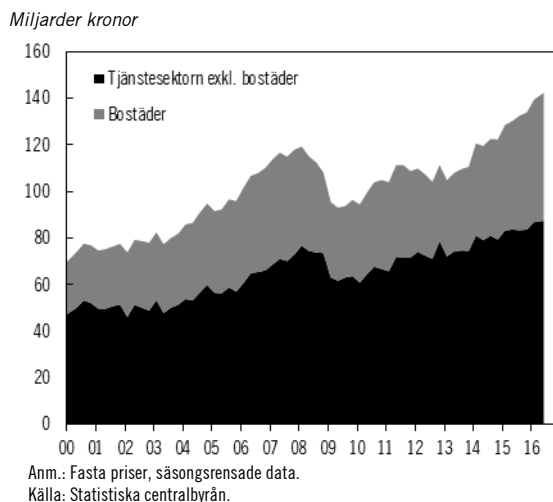
vård, skola och omsorg bidrar också till konsumtionstillväxten de närmaste åren. Kommunsektorn tillförs dessutom 10 miljarder i höjt generellt statsbidrag fr.o.m. 2017, vilket ytterligare bidrar till denna utveckling.

Den statliga konsumtionen påverkas i hög grad av det stora antalet asylsökande 2015. Den statliga konsumtionen bedöms därför fortsätta att utvecklas starkt 2016, för att därefter öka i en långsammare takt 2017 eftersom Migrationsverkets kostnader för mottagande av asylsökande minskar.

Stora investeringar i bostäder och offentlig sektor

De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att växa under inledningen av 2016. Främst växte tjänstesektorns investeringar, där bostadsinvesteringarnas andel har ökat sedan 2013 (se diagram 4.3). Inom industrin var tillväxten däremot svagare. En förklaring till detta kan vara att industriföretagens behov av investeringar var förhållandevis små under det första halvåret 2016, efter att ha legat på en mycket hög nivå i slutet av 2015.

Diagram 4.3 Investeringar inom tjänstesektorn

Efter två starka år väntas investeringstillväxten stegvis avta inom näringslivet. Industrin bedöms kunna möta omvärldens efterfrågan utan omfattande investeringsökningar. Bostadsinvesteringarna, som tidigare gett stora bidrag till den starka investeringstillväxten, väntas fortsätta att öka, men i en lägre takt i och med att resursutnyttjandet inom byggsektorn blir mer ansträngt.

De offentliga investeringarna bedöms växa i en hög takt 2016 och 2017, främst i kommunsektorn. Kommunernas och landstingens in-

vesteringsplaner, och den starka ökningen av investeringar under det första halvåret 2016, tyder på fortsatt stark tillväxt. Utvecklingen drivs av den demografiska utvecklingen samt av att äldre infrastruktur och byggnader behöver ersättas.

Sammantaget väntas de totala investeringarna 2016 fortsätta att växa i en högre takt än genomsnittet sedan 1993, och därefter i en lägre takt 2017.

Exporttillväxten stiger något 2017

Exporten var svag under det första halvåret 2016 efter en mycket stark utveckling 2015, då Sverige tog exportandelar på världsmarknaden. Tjänsteexporten ökade då kraftigt, främst drivet av en stark utveckling av forsknings- och utvecklings-tjänster. Det bedöms ha varit en tillfällig utveckling. På grund av de tillfälliga effekterna 2015, minskade tjänsteexporten under inledningen av 2016. Den har sedan återhämtat sig något. Även varuexporten utvecklades starkt 2015, till stor del på grund av ökad export av motorfordon. Varuexporten minskade dock under första halvåret 2016.

Tillväxten i omvärlden bedöms stiga något 2017 och bidra till en högre efterfrågetillväxt för svenska varor och tjänster, och därmed en ökad exporttillväxt (se tabell 4.1 och tabell 4.2).

Nettoexporten väntas bli negativ 2016, eftersom exportutvecklingen försvagas samtidigt som importen ökar. Även 2017 bedöms nettoexportens bidrag till BNP bli lägre än genomsnittet eftersom en ökad inhemsk efterfrågan bidrar till ökad import.

Produktivitetstillväxten dämpas framöver

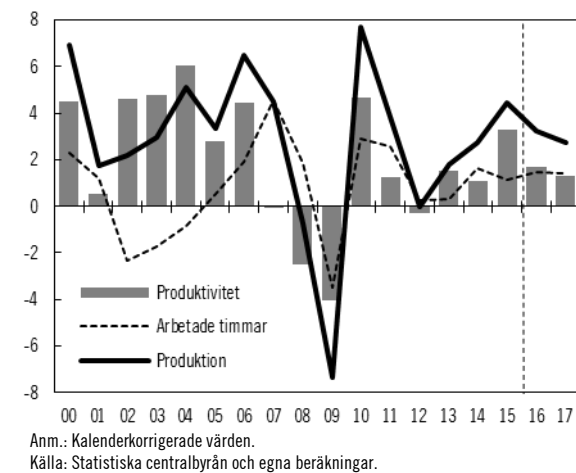
Efter flera kvartal med stark produktionsökning i näringslivet var utvecklingen första halvåret 2016 dämpad. Det förklaras framför allt av att produktionen inom industrin minskade. Enligt förtroendeindikatorer, t.ex. konfidensindikatorn för näringslivet i Konjunkturbarometern, är läget i ekonomin starkare än normalt, vilket indikerar att den svaga produktionsutvecklingen var tillfällig.

Även produktiviteten utvecklades svagt under det första halvåret 2016. Det svaga utfallet bidrar till att produktivitetstillväxten bedöms avta 2016 jämfört med föregående år. Produktivitetstillväxten förväntas därefter avta ytterligare något 2017 i takt med att BNP-tillväxten blir långsammare, samtidigt som tillväxten av antalet arbetade timmar är fortsatt hög (se tabell 4.3).

Bortsett från den starka utvecklingen 2015, har produktivitetstillväxten varit dämpad sedan finanskrisen 2008 (se diagram 4.4).

Diagram 4.4 Produktivitet, arbetade timmar och produktion i näringslivet

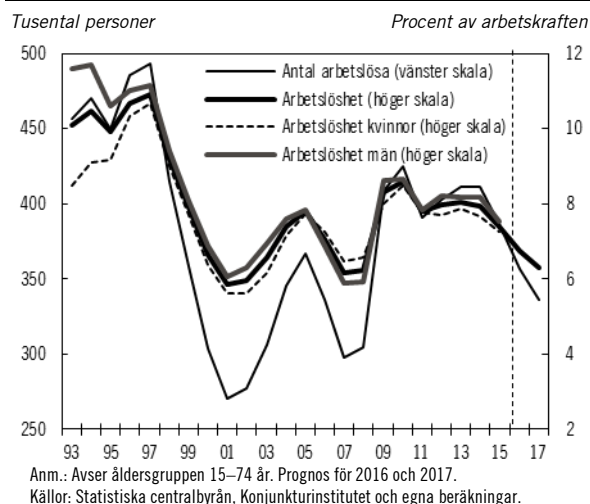
Procentuell förändring, prognos för 2016 och 2017

Stark utveckling på arbetsmarknaden

Arbetslösheten minskade 2015 och uppgick till 7,4 procent. För kvinnor var arbetslösheten 7,2 procent och för män 7,5 procent. Arbetslösheten har fortsatt att minska under det första halvåret 2016 och den minskade mer för kvinnor än för män.

Diagram 4.5 Arbetslösa och arbetslöshet

För helåret 2016 bedöms arbetslösheten bli 6,8 procent, vilket är den lägsta nivån sedan 2008. Arbetslösheten bedöms bli 6,3 procent 2017 (se tabell 4.3 och diagram 4.5). Minskningen beror på att sysselsättningen ökar väsentligt snabbare än arbetskraften. Arbetslösheten är

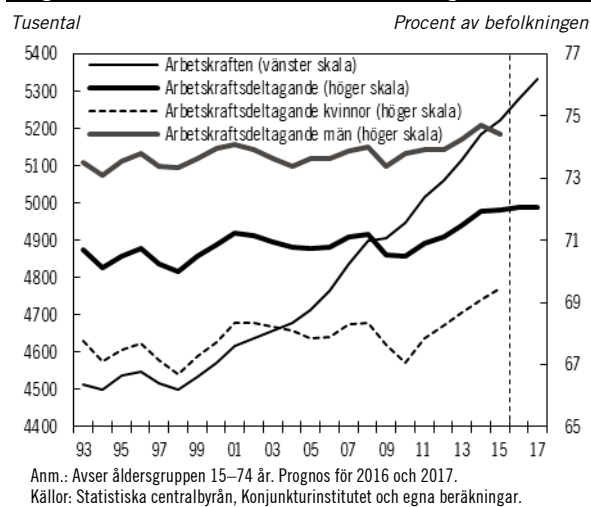
dock fortfarande alltför hög. Regeringen kommer att löpande presentera reformer för att arbetslösheten ska minska ännu mer.

Arbetskraftsdeltagandet ökar marginellt

Arbetskraftsdeltagandet ökade något det första halvåret 2016. För helåret 2016 och 2017 väntas arbetskraften fortsätta att öka, men eftersom befolkningen bedöms växa i ungefär samma takt väntas arbetskraftsdeltagandet endast öka marginellt (se diagram 4.6). Detta beror bl.a. på att grupper med ett lägre genomsnittligt arbetskraftsdeltagande, som äldre och nyanlända, kommer att utgöra en allt större andel av den arbetsföra befolkningen. Under de senaste åren har dock arbetskraftsdeltagandet i dessa grupper ökat.

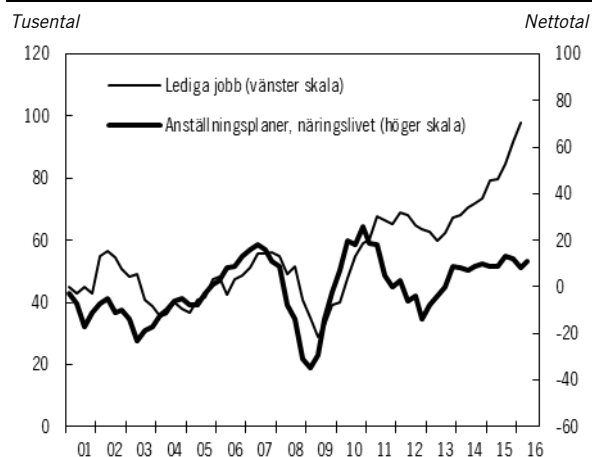
Arbetskraftsdeltagandet är lägre för kvinnor än för män, men kvinnornas deltagande har ökat mer än männens under de senaste åren. År 2015 var arbetskraftsdeltagandet 69,5 procent för kvinnor och 74,4 procent för män.

Diagram 4.6 Arbetskraft och arbetskraftsdeltagande

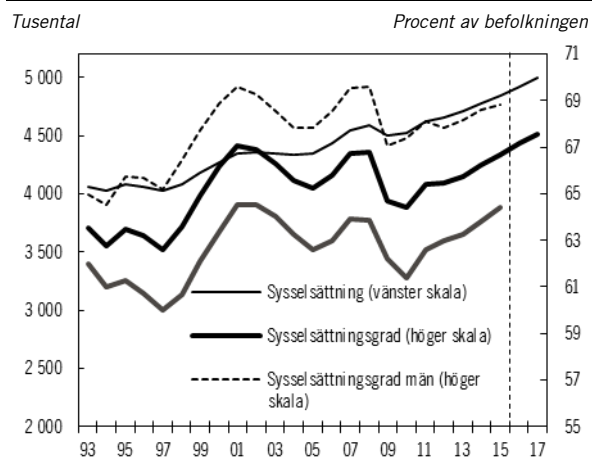
Sysselsättningen ökar starkt i kommunerna

Under det första halvåret 2016 har sysselsättningen ökat i hög takt. I den offentliga sektorn var ökningen särskilt stark. Dessutom fortsatte sysselsättningen att stiga i delar av näringslivet. Sysselsättningen steg i tjänstebranscherna och i byggbranschen, medan den minskade i industrin.

Diagram 4.7 Ett urval av sysselsättningsindikatorer

Anm.: Serierna är säsongrensade. Anställningsplanerna avser netttotal, vilket är skillnaden mellan andelen positiva och andelen negativa svar.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Sysselsättningsgraden, dvs. andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, är högre än före finanskrisen och den högsta i EU. Kvinnor hade en lägre sysselsättningsgrad än män 2015, 64,4 procent jämfört med 68,8 procent. Sysselsättningsgraden har ökat för båda könen under de senaste åren, men mer bland kvinnor.

Diagram 4.8 Sysselsatta och sysselsättningsgrad

Anm.: Avser åldersgruppen 15–74 år. Prognos för 2016 och 2017.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Framåtblickande indikatorer på efterfrågan på arbetskraft, som antalet lediga jobb och företagens anställningsplaner, tyder på att sysselsättningen fortsätter att öka starkt under den resterande delen av 2016 (se diagram 4.7). Detta pekar, tillsammans med en stigande efterfrågan i svensk ekonomi, på att sysselsättningen ökar starkt även 2017. På grund av att sysselsättningen ökar starkt, förväntas sysselsättningsgraden fortsätta att stiga (se diagram 4.8 och tabell 4.3).

Tabell 4.3 Arbetsmarknad

Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016 och 2017
Procentuell förändring om inte annat anges

Nivå 2015, tusental om inte annat anges	Genomsnitt 1993–2015	2015	2016	2017	
BNP ¹	4 159	2,6	3,9	3,2	2,5
Produktivitet ²	474	1,9	2,6	1,2	1,0
Produktivitet i näringslivet ²	524	2,3	3,3	1,7	1,3
Arbetade timmar ³	7 752	0,8	1,0	1,9	1,5
Arbetade timmar i näringslivet ³	5 504	1,0	1,1	1,5	1,4
Medelarbetstid ⁴	1 613	0,1	-0,5	0,0	0,0
Befolkning	7 258	0,6	0,7	1,0	1,0
Sysselsatta	4 837	0,8	1,4	1,8	1,5
<i>Kvinnor</i>	2 307	0,7	1,6		
<i>Män</i>	2 530	0,9	1,1		
Sysselsättningsgrad ⁵		65,2	66,6	67,2	67,5
<i>Kvinnor</i> ^{5,6}		63,4	64,4		
<i>Män</i> ^{5,6}		68,5	68,8		
Potentiell sysselsättning ⁷	4 898	0,6	0,9	0,9	0,8
Sysselsättningsgap ⁸		-2,2	-1,2	-0,4	0,2
Arbetskraft	5 223	0,7	0,8	1,1	1,0
<i>Kvinnor</i>	2 487	0,7	1,2		
<i>Män</i>	2 736	0,7	0,4		
Arbetskraftsdeltagande ⁵		70,9	72,0	72,1	72,1
<i>Kvinnor</i> ^{5,6}		68,2	69,5		
<i>Män</i> ^{5,6}		73,9	74,4		
Arbetslöshet ⁹	386	8,0	7,4	6,8	6,3
<i>Kvinnor</i> ⁹	180	7,7	7,2		
<i>Män</i> ⁹	206	8,3	7,5		
Programdeltagare ^{9,10}	191	3,3	3,7	3,7	3,9

Anm.: BNP, produktivitet, arbetade timmar och medelarbetstid avser kalenderkorrigerade data. Befolkning, sysselsatta, arbetskraft och arbetslöshet avser åldersgruppen 15–74 år enligt populationen i arbetskraftundersökningarna (AKU). Statistik enligt Nationalräkenskaperna finns inte att tillgå uppdelat på kön. Prognos fördelat på kvinnor och män görs inte.

¹ BNP till marknadspris, fasta priser. Nivå avser miljarder kronor.

² Produktivitet mäts som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

³ Enligt nationalräkenskaperna. Nivå avser miljoner timmar.

⁴ Avser arbetade timmar per år enligt nationalräkenskaperna dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt nationalräkenskaperna.

⁵ Procent av befolkningen 15–74 år i respektive grupp.

⁶ Genomsnittet är beräknat för 2001–2015.

⁷ Potentiell sysselsättning avser den nivå som skulle råda om arbetsmarknaden var i konjunktorell balans.

⁸ Sysselsättningsgapet visar skillnaden mellan faktisk och potentiell sysselsättning i procent av potentiell sysselsättning.

⁹ Procent av arbetskraften.

¹⁰ Personer i arbetsmarknadspolitiska program.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Kommunsektorn väntas lämna ett stort bidrag till ökningen av antalet sysselsatta 2016 och 2017. Den kommunala konsumtionen bedöms öka snabbt, bl.a. till följd av den demografiska utvecklingen. Behovet av fler anställda i kommunsektorn ökar därmed. Sysselsättningen i

kommunsektorn väntas öka med i snitt 2,4 procent, eller 27 000 personer, per år 2016 och 2017, vilket är betydligt högre än det historiska genomsnittet.

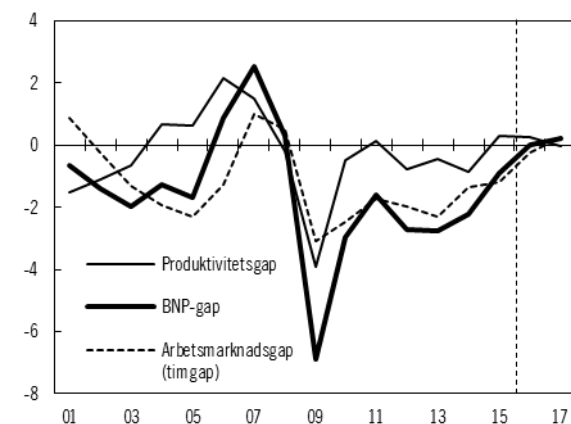
Även i näringslivets tjänstebranscher och i byggbranschen bedöms sysselsättningen stiga i god takt. Sysselsättningen inom industrin väntas fortsätta att minska 2016, för att därefter öka något 2017, men ökningen är svagare än i övriga branscher. Därmed fortsätter trenden sedan 1990-talet med en minskande andel sysselsatta inom industrin.

Stigande resursutnyttjande

Efter den starka tillväxten i svensk ekonomi de senaste åren bedöms resursutnyttjandet i nuläget vara i det närmaste balanserat mätt med BNP-gapet, dvs. BNP:s avvikelse från den BNP-nivå som är hållbar på längre sikt (se diagram 4.9). Detta stöds av tillgängliga indikatorer. Bedömningen av BNP-gapet i ekonomin är dock behäftad med stor osäkerhet.

Diagram 4.9 Resursutnyttjande

Procent, prognos för 2016 och 2017

Anm.: Gapen visar skillnaden mellan faktisk och potentiell nivå, i procent av potentiell nivå.
Källa: Egna beräkningar.

Undersökningar visar att företagen får allt svårare att rekrytera personal. Andelen företag som enligt Konjunkturbarometern rapporterar om brist på arbetskraft fortsatte att öka under andra kvartalet 2016 och är på jämförelsevis höga nivåer (se diagram 4.10). Samtidigt visar Arbetsförmedlingens arbetsgivarundersökning att rekryteringsproblemen för arbetsgivare inom den kvinnodominerande offentliga sektorn har ökat väsentligt sedan 2014 och är på mycket höga nivåer. Statistik från Statistiska central-

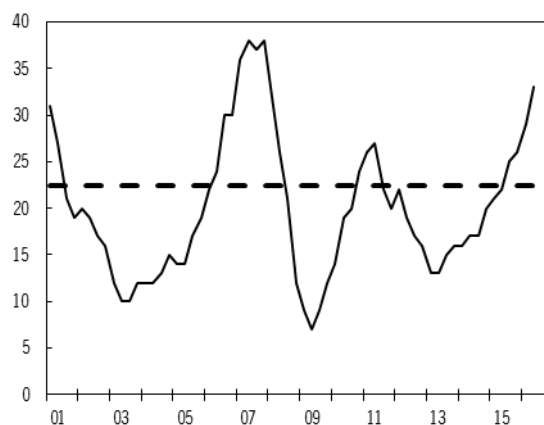
byrån (SCB) visar även att rekryteringstiderna har fortsatt att öka och är jämförelsevis långa. Sammantaget indikerar detta att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden i det närmaste är balanserat.

Flertalet indikatorer pekar på att företagen utnyttjar sina befintliga resurser i form av maskiner och personal i högre utsträckning än normalt. Exempelvis ligger kapacitetsutnyttjandet inom industrin enligt SCB över genomsnittet. Det indikerar att företagens lediga produktionskapacitet är begränsad. Vidare är anställningsplanerna enligt Konjunkturbarometern fortsatt positiva och visar att företagen har behov av att nyanställa (se diagram 4.7).

Efterfrågan i svensk ekonomi bedöms fortsätta växa i god takt 2016 och 2017, även om tillväxten mattas av något jämfört med 2015. Resursutnyttjandet fortsätter därmed att stiga. Det avspeglas i att BNP-gapet blir något positivt 2017 (se diagram 4.9 och tabell 4.2).

Diagram 4.10 Arbetsgivare som uppger brist på arbetskraft

Procent

Anm.: Den streckade linjen visar seriens genomsnitt 1996kv1–2016kv2.
Källa: Konjunkturbarometern (Konjunkturinstitutet).

Stigande inflation och löner 2016 och 2017

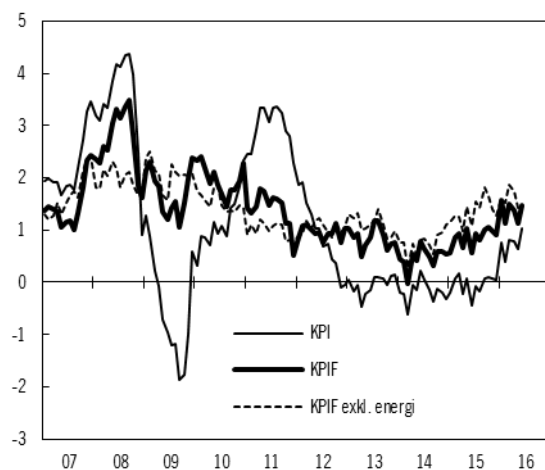
Inflationstakten ökade 2015 och under det första halvåret 2016, efter att ha varit låg under en lång tid (se diagram 4.11). Kronförsvagningen 2014 har lett till ökade importpriser och har därmed, med viss fördröjning, bidragit till den ökade inflationstakten. Under 2016 har denna effekt dock mattats av och importpriserna har fallit. Den stigande inflationen 2016 kan i stället till stor del förklaras av en starkare prisutveckling på inhemska tjänster.

Inflationstakten bedöms fortsätta att stiga 2016 och 2017 (se tabell 4.4). Det högre resurs-

utnyttjandet förväntas öka företagens möjligheter att höja priserna. Dessutom väntas energipriserna öka under andra halvåret 2016 och början av 2017, och därmed ge ett positivt bidrag till inflationen.

Diagram 4.11 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

Källa: Statistiska centralbyrån.

Trots en stark utveckling på arbetsmarknaden, och ett balanserat resursutnyttjande, har löneutvecklingen varit dämpad under inledningen av 2016. Även inflations- och löneförväntningarna är låga enligt TNS Sifo Prosperas undersökningar. Löneökningstakten 2016 väntas därför bli lägre än genomsnittet 1993–2015. Löneökningarna väntas dock bli högre 2017 till följd av att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden bedöms öka framöver (se tabell 4.4).

Reallöner beräknas vanligen genom att den nominella lönen korrigeras för prisförändringar enligt konsumentprisindex (KPI). År 2016 och 2017 bedöms reallönerna växa med 1,7 respektive 1,6 procent. Det är något lägre än den genomsnittliga utvecklingen 1993–2015.

I kommunsektorn väntas lönerna öka snabbare än i näringslivet både 2016 och 2017, till följd av regeringens satsning på höjda lärarlöner, en särskild satsning på löner för undersköterskor och ett stort behov av att snabbt rekrytera personal i många av välfärdens verksamheter.

I 2016 års avtalsrörelse blev de flesta avtal ettåriga. Det innebär att en nästan lika stor avtalsrörelse äger rum under våren 2017, då merparten av löneavtalen löper ut.

Tabell 4.4 Inflation och löner

Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016 och 2017

Procentuell förändring om inte annat anges

	Genomsnitt 1993–2015	2015	2016	2017
Inflation				
KPI ¹	1,2	0,0	1,0	1,5
KPIF ^{1,2}	1,6	0,9	1,5	1,7
Timlön				
KL, hela ekonomin ^{1,3}	3,4	2,4	2,7	3,1
NR, hela ekonomin ⁴	3,4	3,2	2,7	3,1

Anm.: Timlön enligt konjunkturlönestatistiken är en prognos även för 2015. Det beror på att statistiken blir definitiv först efter 12 månader, bl.a. på grund av utbetalning av retroaktiva löner.

¹ Årsgenomsnitt.

² KPIF (KPI med fast bostadsränta) är ett av Riksbanken definierat mått på underliggande inflation. KPIF beräknas genom att förändringen av hushållens räntekostnader för egna hem som beror på förändrade räntesatser hålls konstant.

³ Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.

⁴ Timlön enligt nationalräkenskaperna.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Låga räntor och svag krona

Penningpolitiken i Sverige är mycket expansiv. Riksbankens reporänta ligger sedan februari 2016 på -0,5 procent. Utöver att hålla styrräntan negativ genomför Riksbanken också ett omfattande program med köp av statsobligationer. Riksbanken reviderade i juli 2016 ned sin prognos för reporäntan 2017. Resultatet i den brittiska folkomröstningen var en bidragande orsak till beslutet. Reporäntan förväntas ligga kvar på en låg nivå 2016 och 2017 (se tabell 4.5).

Många statsobligationsräntor föll efter att befolkningen i Storbritannien den 23 juni 2016 röstade för att lämna EU. Statsobligationer uppfattas generellt som säkra placeringar. En ökad osäkerhet om den globala ekonomiska utvecklingen har därför bidragit till en högre efterfrågan på statsobligationer. Förväntningar om att Riksbanken nu kommer att hålla reporäntan låg under en längre period än vad som väntades före den brittiska folkomröstningen har också bidragit till de historiskt sett mycket låga svenska obligationsräntorna. Den gradvisa återhämtningen i omvärlden (se avsnitt 4.1) och den fortsatt robusta tillväxten i den svenska ekonomin förväntas bidra till stigande statsobligationsräntor framöver (se tabell 4.5).

Tabell 4.5 Räkningar och växelkurser

Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016 och 2017
Årsgenomsnitt, procent om inte annat anges

	Genomsnitt 1993–2015	2015	2016	2017
Reporänta	3,3	-0,3	-0,5	-0,5
Statsobligationsränta, 10 år	4,7	0,7	0,6	1,4
Kronans växelkurs, index KIX ¹	113	113	110	110
Kronans växelkurs, SEK per EUR	9,1	9,4	9,4	9,4

¹ Index, oktober 1992 = 100.

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

Kronan försvagades mot många valutor under sommaren 2016. Detta kan till viss del tillskrivas Riksbankens signaler om en mer expansiv penningpolitik. Kronan förväntas även fortsättningsvis vara förhållandevis svag, bl.a. mot euron (se tabell 4.5). Riksbanken har aviserat att den är beredd att agera om en kronförstärkning riskerar att bryta den förväntade uppgången i inflationen.

4.3 Utvecklingen 2018–2020

I detta avsnitt, som behandlar den ekonomiska utvecklingen 2018–2020, antas att BNP-utvecklingen på längre sikt bestäms av utbudsfaktorer, såsom den potentiella produktiviteten och det potentiella antalet arbetade timmar i ekonomin. Det antas också att inga nya störningar påverkar ekonomin, utöver de som redan är kända. Vidare antas att inga ytterligare regeländringar görs utöver de åtgärder som föreslås och aviseras i denna proposition.

Regeringens mål att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020 innebär att antalet kvinnor och män som arbetar, och att antalet arbetade timmar i ekonomin, ska öka. För att nå målet avser regeringen att i kommande propositioner presentera ytterligare åtgärder för att minska arbetslösheten.

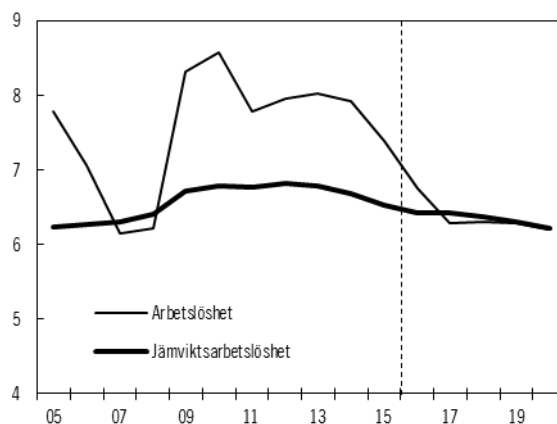
God tillväxt i potentiell BNP

Potentiell BNP bedöms växa med i genomsnitt 2,3 procent 2018–2020, vilket är något snabbare än 2016 och 2017. Den potentiella produktivitetstillväxten i näringslivet bedöms successivt öka något 2018–2020. Företagens produktivitetshöjande investeringar, som bedöms ha hämmats av lågkonjunkturen, väntas ta fart. Sammansättnings effekter från den allt större

offentliga sektorn gör emellertid att den potentiella produktiviteten i ekonomin som helhet växer långsammare 2018–2020 än genomsnittet 1993–2015. Detta beror på att produktivitetstillväxten är lägre i den offentliga sektorn än i näringslivet.⁵⁷

Diagram 4.12 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent, prognos för 2016–2020

Anm.: Prognosen baseras på hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformer.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den demografiska utvecklingen innebär att ökningstakten av befolkningen 15–74 år och den potentiella arbetskraften minskar 2018–2020.⁵⁸ Samtidigt bedöms jämviktsarbetslösheten minska något fram till 2020 (se diagram 4.12). Under de närmaste åren träder många nyanlända in på arbetsmarknaden. Eftersom det tar tid för dessa att etablera sig på arbetsmarknaden väntas det bidra till en högre jämviktsarbetslöshet. Denna effekt motverkas dock av andra faktorer. De av regeringen hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformerna, bidrar till att sänka jämviktsarbetslösheten. Vidare väntas kvardröjande effekter av den utdragna lågkonjunkturen klinga av till följd av flera år av hög efterfrågan på arbetskraft.

⁵⁷ Hur potentiell BNP beräknas är beskrivet i promemorian Metod för beräkning av potentiella variabler som finns tillgänglig på www.regeringen.se.

⁵⁸ I denna bedömning har bl.a. hänsyn tagits till Migrationsverkets prognos från juli 2016.

Svensk exportmarknad växer i måttlig takt 2018–2020

BNP i omvärlden förväntas växa snabbare 2018–2020 än de närmast föregående åren. De regionala skillnaderna är fortsatt stora. I euroområdet bedöms BNP-tillväxten bli jämförelsevis låg, 1,5 procent per år. En bidragande faktor till den låga tillväxten i euroområdet är en fortsatt anpassning av skuldsättningen bland hushåll och i offentliga sektorer i flera euroländer. BNP-tillväxten i USA bedöms bli klart högre än i euroområdet under hela perioden (se tabell 4.6).

Bland de framväxande ekonomierna förväntas den kinesiska BNP-tillväxten, som mattats av de senaste åren, stabiliseras på 6 procent per år. En lägre kinesisk BNP-tillväxt håller tillbaka tillväxten i de framväxande ekonomierna. Dessa bedöms dock fortsätta växa i betydligt högre takt än de avancerade ekonomierna.

Sammantaget bedöms svensk exportmarknad växa med ca 4,5 procent per år 2018–2020, vilket är ungefär 1 procentenhet lägre än genomsnittet 1993–2015. Det medför att den svenska exporttillväxten också bedöms bli lägre än genomsnittet för samma period.

Balanserat resursutnyttjande i svensk ekonomi

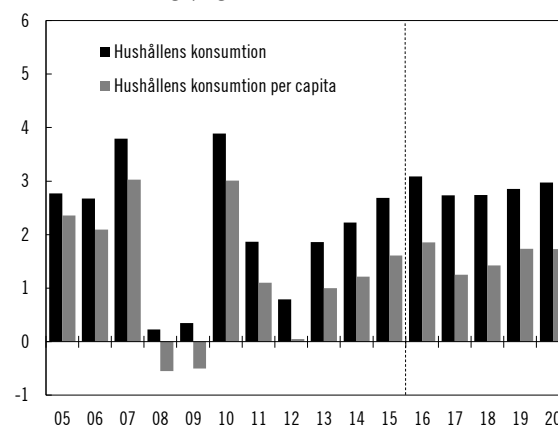
Resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, bedöms vara balanserat 2018–2020 (se tabell 4.6). Det innebär att BNP växer i takt med den potentiella BNP-tillväxten. Tillväxten stiger gradvis under perioden. En bidragande faktor till detta är att produktivitetstillväxten i näringslivet bedöms tillta.

Hushållens konsumtion väntas växa i fortsatt snabb takt. Denna utveckling möjliggörs av att sparkvoten i utgångsläget är på en hög nivå. Konsumtionen bedöms växa i en högre takt än de disponibla inkomsterna 2018–2020, vilket medför att sparkvoten minskar. Samtidigt växer befolkningen snabbt. Tillväxten av hushållens konsumtion per capita blir därför inte lika hög som tillväxten av hushållens konsumtion (se diagram 4.13).

Investeringarna bedöms växa i ökande takt och det är framför allt inhemsk efterfrågan i form av hushållens konsumtion och investeringar som driver BNP-tillväxten 2018–2020.

Diagram 4.13 Hushållens konsumtion och hushållens konsumtion per capita

Procentuell förändring, prognos för 2016–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Lägre arbetslöshet

Sysselsättningstillväxten väntas bromsa in 2018 till följd av lägre BNP-tillväxt. Från och med 2018 väntas också ett förhållandevis stort antal nyanlända komma in i arbetskraften. Eftersom det tar tid för många nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden bidrar det till en högre arbetslöshet. Samtidigt bedöms regeringens hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformer, bidra till en varaktigt lägre arbetslöshet. Dessutom väntas effekterna av den långvariga lågkonjunkturen klinga av. Sammantaget bedöms arbetslösheten minska något 2018–2020 (se diagram 4.12) och uppgå till 6,2 procent 2020.

Sysselsättningen väntas växa med i genomsnitt 0,7 procent per år 2018–2020, vilket är högre än den bedömda tillväxten i befolkningen i åldern 15–74 år. Det får till följd att sysselsättningsgraden, andelen sysselsatta i befolkningen i åldern 15–74 år, ökar något.

Gradvis stigande räntor

Ett högre resursutnyttjande ger större möjligheter för företagen att successivt höja sina priser, vilket bidrar till en högre inflation de närmaste åren. Inflationen, mätt med KPIF, dvs. KPI med fast bostadsränta, bedöms nå 2 procent 2019 och därefter stabiliseras på den nivån.

Tabell 4.6 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020
BNP	3,5	2,3	1,9	2,3	2,7
BNP, kalenderkorrigerad	3,2	2,5	2,0	2,3	2,4
Hushållens konsumtion	3,1	2,7	2,7	2,9	3,0
Offentlig konsumtion	4,0	2,2	-0,2	-0,8	-0,6
Fasta bruttoinvesteringar	5,6	2,1	2,8	4,3	5,0
Lagerinvesteringar ¹	0,2	-0,2	0,0	0,0	0,0
Export	2,6	4,0	3,9	4,0	4,5
Import	4,2	3,9	4,1	4,1	4,4
Nettoexport ¹	-0,5	0,2	0,0	0,1	0,2
Befolkning 15-74 år	1,0	1,0	1,0	0,5	0,5
Arbetade timmar ²	1,9	1,5	0,6	0,8	0,8
Produktivitet ^{2,3}	1,2	1,0	1,3	1,5	1,6
Sysselsatta ⁴	1,8	1,5	0,6	0,7	0,8
Arbetskraft ⁴	1,1	1,0	0,6	0,7	0,7
Arbetslöshet ⁵	6,8	6,3	6,3	6,3	6,2
Timlön ⁶	2,7	3,1	3,4	3,4	3,4
KPI ⁷	1,0	1,5	2,1	2,8	3,1
KPIF ⁷	1,5	1,7	1,9	2,0	2,0
Reporänta ⁷	-0,5	-0,5	0,3	1,2	2,1
Växelkurs, kronindex KIX ⁸	110	110	110	109	108
BNP-gap ⁹	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Internationellt					
BNP, euroområdet	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
BNP, USA	1,8	2,3	2,3	2,2	2,2
BNP, Kina	6,5	6,4	6,0	6,0	6,0
Svensk exportmarknad ¹⁰	2,7	4,0	4,5	4,6	4,5

Anm.: Försörjningsbalansen anges i fasta priser, referensår 2015. Prognosen baseras på hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformer.

¹ Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter.

² Kalenderkorrigerat.

³ Mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

⁴ 15-74 år.

⁵ Procent av arbetskraften, 15-74 år.

⁶ Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.

⁷ Årsgenomsnitt.

⁸ Årsgenomsnitt. Index, oktober 1992 = 100.

⁹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

¹⁰ Den samlade importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Riksbanken antas höja reporäntan gradvis, vilket bidrar till stigande statsobligationsräntor. Fortsatt låga styrräntor i omvärlden antas dock resultera i att reporäntan höjs i långsam takt för att i slutet av prognosperioden uppgå till drygt 2 procent. Den svenska tioåriga statsobligationsräntan bedöms bli knappt 4 procent 2020, vilket är betydligt lägre än genomsnittet 1993-2015.

4.4 Osäkerhet i prognosen och alternativa scenarier

Prognoser över den ekonomiska utvecklingen omgärdas av osäkerhet. För att belysa denna osäkerhet redogörs i detta avsnitt för några faktorer som skulle kunna leda till en utveckling som markant skiljer sig från prognosen.

Den internationella utvecklingen är osäker

Sverige är en liten, öppen ekonomi, vilket innebär att utvecklingen i omvärlden alltid är en viktig förutsättning för svensk tillväxt. I likhet med de senaste åren är osäkerheten om utvecklingen av den internationella ekonomin betydande.

Den ekonomiska utvecklingen kan bli starkare om företag och hushåll i omvärlden blir mer optimistiska om framtiden än vad som har antagits. I euroområdet kan konjunkturuppgången i industrin bli starkare än vad som antagits i denna prognos. Det skulle innebära att tillväxten i världshandeln tilltar, och att den svenska exporten växer snabbare.

Den pågående återhämtningen i Europa är känslig för små förändringar av förutsättningarna för tillväxten. Det har tagit sig uttryck i att olika förtroendeindikatorer stundtals har svängt kraftigt. Vidare är möjligheterna att stabilisera ekonomin, framför allt via penningpolitiken, begränsade. Det råder en viss osäkerhet på marknaden om den europeiska banksektorns stabilitet. En ökad turbulens på finansmarknaderna, eller ett försämrat förtroende för den ekonomiska utvecklingen bland företag och hushåll, skulle kunna innebära en sämre internationell utveckling än den som ligger till grund för den nuvarande bedömningen.

Det brittiska folkets ställningstagande för att lämna EU utgör en osäkerhet för prognosen. De initiala reaktionerna på de finansiella marknaderna stabiliserades relativt snabbt. Osäkerhet om vilken formell handelsrelation som ska ersätta den nuvarande skulle dock kunna dämpa efterfrågan i Storbritannien, vilket i förlängningen kan påverka andra länder som är nära sammankopplade med den brittiska ekonomin. Samtidigt finns en förväntan om en mer expansiv penning- och finanspolitik i ett flertal länder, vilket kan dämpa eventuella negativa effekter på tillväxten.

Även tillväxten i de framväxande ekonomierna utgör en betydande osäkerhet eftersom utvecklingen är svårbedömd. En starkare utveckling i Kina och många andra framväxande ekonomier skulle leda till en högre svensk exporttillväxt. Men det finns en betydande risk att tillväxten i Kina bromsar in snabbare än väntat. Sårbarheter i det finansiella systemet, bl.a. snabbt ökande privat och offentlig skuldsättning, kan tynga utvecklingen ytterligare. En svagare efterfrågan från Kina utgör en osäkerhet för avancerade ekonomier, eftersom den kinesiska efterfrågan är en viktig drivkraft för den globala tillväxten.

Den ekonomiska utvecklingen i Sveriges grannländer, som har stor betydelse för efterfrågan på svensk export, kan bli svagare än i prognosen. I Finland väntas en stigande tillväxt de kommande åren, men tillväxten har tidigare utvecklats sämre än förväntat. I Norge kan inbromsningen bli kraftigare om nedgången i oljesektorn sprids till övriga delar av ekonomin.

Även den ökade geopolitiska osäkerheten kan få konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen. Osäkerheten är kopplad till konflikter i bl.a. Mellanöstern, med ett stort antal människor på flykt till Europa samt hot om terrorism. Om den geopolitiska utvecklingen förvärras kan återhämtningen i världsekonomin hämmas.

Osäkerhet om den inhemska utvecklingen

Prognosen för hur arbetslösheten utvecklas till 2020 är osäker. Arbetslösheten 2020 kan både bli lägre och högre än vad som antas i denna prognos. Det beror bl.a. på att det råder osäkerhet om i vilken utsträckning, och i vilken takt, de reformer som genomförs påverkar individers beteende och därmed arbetsmarknadsutfallet. Det beror även på att det är svårt att bedöma antalet asylsökande de kommande åren, liksom i vilken takt de nyanlända får arbete.

Migrationsverket bedömer att färre personer kommer att söka asyl i Sverige de kommande åren än 2015, men antalet är fortfarande högre än genomsnittet för 2000–2014. Det leder bl.a. till stora rekryteringsbehov i kommunsektorn, som redan har brist på personal. Om kommunerna och landstingen inte i tillräcklig omfattning lyckas rekrytera personal kan utvecklingen av

den offentliga konsumtionen bli svagare än enligt prognosen.

En annan osäkerhet som påverkar prognosen över den ekonomiska utvecklingen är bostadspriserna och hushållens skuldsättning, som har stigit i relativt snabb takt sedan mitten av 1990-talet. Med snabbt stigande bostadspriser ökar risken för att det i framtiden sker en snabb prisnedgång. En sådan utveckling skulle tillsammans med en hög skuldsättning innebära en risk för att hushållens konsumtion dämpas, vilket i sin tur skulle kunna leda till lägre tillväxt och sysselsättning. Bostadspriserna har ökat i en betydligt långsammare takt 2016 än 2015. Det amorteringskrav som infördes den 1 juni 2016 i syfte att dämpa utvecklingen har sannolikt bidragit till inbromsningen. Regeringen och berörda myndigheter följer utvecklingen noga och är beredda att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas.

Bostadsinvesteringarna i Sverige, som har vuxit oväntat snabbt sedan 2014, kan också fortsätta att utvecklas starkare än väntat. Efterfrågan på bostäder är dock fortsatt stor, samtidigt som byggföretagen enligt Konjunkturbarometern ser arbetskraftsbrist som det främsta hindret för ett ökat byggande. En förbättrad tillgång till arbetskraft skulle kunna bidra till att bostadsinvesteringarna utvecklas starkare än väntat.

Ytterligare en osäkerhet gäller den ekonomiska ojämlikheten. I Sverige har den relativa fattigdomen ökat. Det finns forskning som visar ett samband mellan ekonomisk tillväxt och inkomstspridning. En större inkomstspridning har ett negativt samband med tillväxten på längre sikt.

Alternativa scenarier

Konjunktur nedgång i Kina

Efterfrågan från Kina är en viktig drivkraft för den globala tillväxten. I detta alternativscenario beskrivs effekterna av en konjunktur nedgång i den kinesiska ekonomin.

Tillväxten i Kina har historiskt sett i stor utsträckning drivits av investeringar. Den snabba investeringstillväxten har resulterat i en överkapacitet i vissa sektorer, vilket i sin tur har tryckt ned vinstmarginalerna. Lägre vinster har vidare lett till att kinesiska företag i större utsträckning har lånefinansierat investeringar, vilket har inneburit en snabb kredittillväxt. En

stor del av upplåningen har skett i den mindre reglerade s.k. skuggbanksektorn.

Den pågående omställningen från export och investeringar till en tillväxt som i större utsträckning drivs av inhemsk konsumtion har lett till oro för en kraftig inbromsning i den kinesiska ekonomin. Vid en betydande avmattning av investeringarna kan utvecklingen i Kina bli svagare än i huvudscenariot.

I detta alternativscenario antas BNP-tillväxten i Kina bromsa in kraftigt mot slutet av 2016 och 2017. Därefter väntas en återhämtning i den kinesiska ekonomin äga rum. I genomsnitt antas BNP-tillväxten i Kina uppgå till 5,7 procent 2016–2020 jämfört med 6,2 procent i huvudscenariot. Konjunkturbedgången i Kina leder till att tillväxten i omvärlden blir lägre än i huvudscenariot. Detta förstärks av att möjligheterna att stabilisera ekonomin, framför allt genom penningpolitiken, är begränsade. En lägre tillväxt i omvärlden medför en lägre svensk exportefterfrågan. Den lägre tillväxten i exporten dämpar BNP-tillväxten och bidrar till ett lägre resursutnyttjande än i huvudscenariot. Detta bidrar även till att inflationen blir lägre och till att Riksbanken höjer reporäntan i en långsammare takt. En lägre ränta dämpar nedgången i exporten genom att växelkursen försvagas något. Den gynnar även hushållens konsumtion och investeringar. Sammantaget väntas dock BNP-tillväxten bli lägre 2016 och 2017. Den stora nedgången i BNP-tillväxten bedöms inträffa 2017. Den lägre efterfrågan håller tillbaka sysselsättningstillväxten och leder till att arbetslösheten blir något högre. Därefter väntas exporttillväxten tillta i takt med att den kinesiska ekonomin återhämtar sig. Det leder till att BNP växer i en snabbare takt jämfört med huvudscenariot och BNP-gapet sluts 2019. Det bidrar till att sysselsättningstillväxten tilltar och arbetslösheten faller tillbaka till 6,2 procent 2020 (se tabell 4.7).

Eftersom den lägre BNP-tillväxten främst är exportstyrd blir effekterna på de offentliga finanserna relativt begränsade. Den offentliga sektorns finansiella sparande försämras något, ca 0,2 procentenheter jämfört med huvudscenariot, under inledningen av prognosperioden. Det är framför allt lönesumman som beräknas minska till följd av både färre antal arbetade timmar och lägre lönenivå.

Starkare återhämtning i euroområdet

Euroområdet utgör Sveriges viktigaste exportmarknad och den ekonomiska utvecklingen i området är därmed av stor betydelse för svensk tillväxt. I detta alternativscenario beskrivs effekterna av en starkare återhämtning i euroområdet än vad som antagits i huvudscenariot.

Tillväxten har under en längre tid varit dämpad i euroområdet och arbetslösheten befinner sig på en hög nivå. Europeiska centralbanken försöker stimulera ekonomin med låga räntor och omfattande köp av olika finansiella tillgångar. Effekterna av penningpolitiken är dock svårbedömd. Det är möjligt att den expansiva politiken kan leda till en starkare investeringsutveckling än vad som antagits i prognosen. Återhämtningen i euroområdet kan också stärkas om företag och hushåll blir mer optimistiska om framtiden än vad som antagits. Ett högre konsumentförtroende kan, tillsammans med låga räntor, leda till att hushållens konsumtion utvecklas starkare än i huvudscenariot.

I detta alternativscenario antas BNP-tillväxten i euroområdet i genomsnitt uppgå till 1,9 procent under perioden 2016–2020, vilket ska jämföras med 1,5 procent i huvudscenariot. En starkare återhämtning i euroområdet kommer att stärka svensk exporttillväxt. Det leder till en högre BNP-tillväxt och ett högre resursutnyttjande jämfört med huvudscenariot. För att möta en högre exportefterfrågan kommer även svenska företag att öka sina investeringar något. Ett högre resursutnyttjande medför också ett större utrymme för företag att höja sina priser och inflationen stiger snabbare jämfört med huvudscenariot. Det får till följd att Riksbanken höjer räntan i en snabbare takt. En högre ränta dämpar uppgången i investeringarna något. Sammantaget väntas dock BNP-tillväxten bli högre 2017 och 2018. En högre tillväxt leder till att sysselsättningen växer snabbare och arbetslösheten blir något lägre än i huvudscenariot. Ett något ansträngt resursutnyttjande i kombination med att tillväxten i euroområdet återgår till mer normala nivåer leder till att BNP-tillväxten blir något lägre 2019 och 2020, och BNP-gapet sluts 2020. Den lägre efterfrågan leder till en lägre sysselsättningstillväxt och arbetslösheten återgår till 6,2 procent 2020 (se tabell 4.7).

Även i detta scenario blir effekterna på det finansiella sparandet förhållandevis begränsade

till följd av att den högre BNP-tillväxten främst drivs av en ökad export. Det finansiella sparandet förstärks i detta scenario med som mest 0,2 procent av BNP.

Tabell 4.7 Alternativa scenarier: 1 Konjunkturedgång i Kina och 2 Starkare återhämtning i euroområdet

Prognos enligt huvudscenario i fet stil för respektive variabel Procentuell förändring om inte annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020
BNP¹	3,2	2,5	2,0	2,3	2,4
Alternativt scenario 1	3,1	1,8	2,3	2,8	2,4
Alternativt scenario 2	3,2	2,9	2,3	1,9	2,1
Export¹	2,2	4,4	4,0	4,1	4,1
Alternativt scenario 1	1,8	2,8	4,8	5,1	4,1
Alternativt scenario 2	2,2	5,6	4,6	3,3	3,4
BNP-gap²	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Alternativt scenario 1	-0,1	-0,6	-0,5	0,0	0,0
Alternativt scenario 2	0,0	0,7	0,8	0,3	0,0
Arbetslöshet³	6,8	6,3	6,3	6,3	6,2
Alternativt scenario 1	6,8	6,6	6,6	6,3	6,2
Alternativt scenario 2	6,8	6,2	6,1	6,2	6,2
Reporänta⁴	-0,5	-0,5	0,3	1,2	2,1
Alternativt scenario 1	-0,5	-0,5	-0,3	0,6	2,1
Alternativt scenario 2	-0,5	-0,1	0,9	1,8	2,1
BNP världen, KIX-vägd⁵	2,1	2,5	2,6	2,7	2,8
Alternativt scenario 1	1,9	1,4	2,5	3,1	3,1
Alternativt scenario 2	2,1	3,1	3,3	2,3	2,4
Finansiellt sparande⁶	-0,2	-0,3	0,0	0,8	1,5
Alternativt scenario 1	-0,2	-0,5	-0,1	0,8	1,5
Alternativt scenario 2	-0,2	-0,2	0,2	0,9	1,5

Anm.: Prognosen baseras på hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformer.

¹ Kalenderkorrigerade värden.

² Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

³ 15–74 år, i procent av arbetskraften.

⁴ Årsgenomsnitt.

⁵ BNP-prognoser sammanviktade med KIX-vikter, ett mått på svensk utrikes-handel med olika länder.

⁶ I offentlig sektor. Procent av BNP.

Källa: Egna beräkningar.

4.5 Utvecklingen enligt andra bedömare

Detta avsnitt innehåller jämförelser med några andra bedömares prognoser för vissa centrala makroekonomiska variabler (se tabell 4.8).

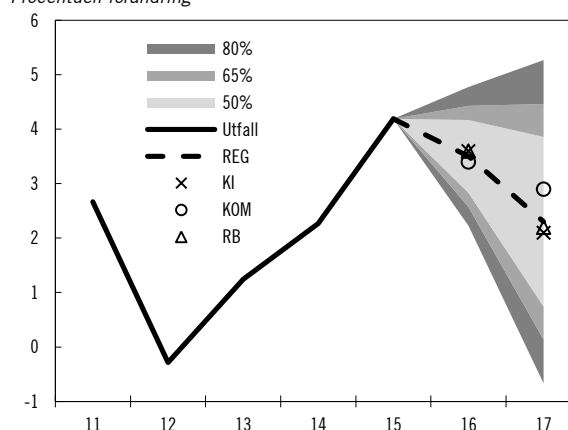
Regeringens prognos för BNP-tillväxten 2016 är i linje med Konjunkturinstitutets, Riksbankens och Europeiska kommissionens prognoser. För 2017 är Europeiska kommissionens prognos för BNP-tillväxten något högre än de resterande prognoserna, vilket i huvudsak bedöms bero på

att Europeiska kommissionens prognos gjordes innan nationalräkenskaperna för det första kvartalet 2016 publicerades (se fotnot i tabell 4.8).

Det är förhållandevis små skillnader mellan de olika bedömarens prognoser när hänsyn tas till de osäkerheter som typiskt sett är förknippade med prognoserna. Diagram 4.14 visar andra prognosmakares prognoser tillsammans med regeringens prognos, och symmetriska osäkerhetsintervall som täcker valda andelar av regeringens historiska prognosfel, dvs. skillnader mellan utfall och regeringens prognoser.⁵⁹ Eftersom samtliga prognoser ligger väl inom de intervall som täcker hälften av regeringens prognosfel så befinner de sig inom den typiska felmarginalen. I det avseendet är det små skillnader mellan regeringens och de andra bedömarens prognoser.

Diagram 4.14 BNP-prognos med osäkerhetsintervall

Procentuell förändring

Anm.: REG = regeringen, KI = Konjunkturinstitutet, KOM = Europeiska kommissionen, RB = Riksbanken. Osäkerhetsintervallen är baserade på regeringens prognosfel i budgetpropositioner för 1994–2015.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken och egna beräkningar.

Även regeringens prognos för arbetslösheten 2016 är i linje med de övriga bedömarens prognoser. För 2017 bedömer Riksbanken att arbetslösheten kommer att vara något högre än vad regeringen gör i sin prognos. Det förklaras

⁵⁹ Osäkerhetsintervallen är baserade på historiska prognosfel, och bör inte förväxlas med en framåtblickande riskbild. För en beskrivning av hur osäkerhetsintervallen är beräknade, se Finansdepartementets promemoria Utvärdering av makroekonomiska prognoser 2015 som publicerades på www.regeringen.se i anslutning till 2015 års ekonomiska vårproposition.

främst av att Riksbanken har en lägre prognos för sysselsättningstillväxten.

Regeringens prognos för inflationen 2016 och 2017 ligger nära Konjunkturinstitutets prognos. Europeiska kommissionen förutspår en något svagare prisutveckling än regeringen, medan Riksbanken förutspår en något starkare utveckling. Skillnaderna förklaras främst av olika bedömningar av den underliggande inflationen.

Samtliga prognosmakare gör bedömningen att resursutnyttjandet stiger 2016 och 2017. Regeringen bedömer att resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, är i det närmaste balanserat 2016 och 2017.

Tabell 4.8 Jämförelse mellan olika bedömares prognoser

	2016	2017
BNP¹		
Regeringen	3,5	2,3
Konjunkturinstitutet	3,3	2,0
Europeiska kommissionen	3,4	2,9
Riksbanken	3,2	2,2
Arbetslöshet²		
Regeringen	6,8	6,3
Konjunkturinstitutet	6,7	6,3
Europeiska kommissionen	6,8	6,3
Riksbanken	6,9	6,7
Inflation³		
Regeringen	1,0/1,2	1,5/1,5
Konjunkturinstitutet	1,0/1,1	1,4/1,5
Europeiska kommissionen	-/0,9	-/1,2
Riksbanken	1,1/1,2	1,7/1,8
BNP-gap⁴		
Regeringen	0,0	0,2
Konjunkturinstitutet	0,5	0,7
Europeiska kommissionen	0,2	0,4
Riksbanken	0,5	0,8

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2016-09-20, Konjunkturinstitutet 2016-08-31, Europeiska kommissionen 2016-05-03, Riksbanken 2016-09-07.

¹ Procentuell förändring, ej kalenderkorrigerad.

² Procent av arbetskraften, 15–74 år.

³ Procentuell förändring, årsgenomsnitt, KPI/HIKP.

⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken och egna beräkningar.

4.6 Prognosrevideringar och effekter av regeringens politik

Sedan 2016 års ekonomiska vårproposition publicerades har två kvartal av nationalräkenskaperna publicerats, varav det ena är en tidig

sammanställning för det andra kvartalet 2016. Utfall för konsumentprisindex och arbetskraftsundersökningar för ytterligare tre respektive fyra månader har publicerats.

Svagare BNP-tillväxt men lägre arbetslöshet

BNP-tillväxten bedöms bli lägre 2016 än bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition (se tabell 4.9). Den främsta anledningen till detta är en lägre nettoexport till följd av den väsentligt lägre tillväxten i exporten. Enligt preliminär statistik har även den offentliga konsumtionen växt långsammare än förväntat, medan hushållens konsumtion och fasta bruttoinvesteringar har växt snabbare än förväntat.

Sysselsättningstillväxten har reviderats ned för 2018–2020 (se tabell 4.9). Det förklaras främst av att arbetskraften förväntas växa långsammare till följd av en lägre migration och därmed en lägre befolkningstillväxt.

Arbetslösheten har reviderats ned för 2018–2020. Regeringens föreslagna och aviserade reformer i denna proposition bidrar till nedrevideringen. En lägre uppskattning av antalet nyanlända i arbetskraften än enligt bedömningen i vårpropositionen bidrar också till en lägre arbetslöshet.

Mindre ansträngt resursutnyttjande

Sammantaget bedöms resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, vara balanserat i stort sett under hela prognosperioden (se tabell 4.9). Resursutnyttjandet bedöms därmed bli något mindre ansträngt 2016–2018 jämfört med prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition. Det medför i sig mindre möjligheter till prishöjningar vilket bidrar till att KPIF revideras ned för 2017–2019. På kort sikt har dock KPIF reviderats upp på grund av en starkare prisutveckling än förväntat första halvåret 2016, medan timlönen har reviderats ned, eftersom löneutvecklingen har varit svagare än förväntat.

Prognosen för reporäntan har reviderats ned, främst till följd av att Riksbanken har reviderat ned sin prognos för reporäntan.

Tabell 4.9 Jämförelse mellan regeringens senaste prognoser

Prognos enligt vårpropositionen för 2016 inom parentes
Procentuell förändring om inte annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020
BNP	3,5 (3,8)	2,3 (2,2)	1,9 (1,8)	2,3 (2,1)	2,7 (2,9)
Potentiell BNP ^{1,2}	2,3 (2,4)	2,3 (2,2)	2,2 (2,2)	2,3 (2,4)	2,4 (2,7)
BNP-gap ³	0,0 (0,2)	0,2 (0,5)	0,0 (0,3)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)
Arbetslöshet ^{4,5}	6,8 (6,8)	6,3 (6,3)	6,3 (6,4)	6,3 (6,5)	6,2 (6,6)
Sysselsatta ⁴	1,8 (1,7)	1,5 (1,6)	0,6 (0,8)	0,7 (0,7)	0,8 (0,9)
Arbetade timmar ²	1,9 (1,9)	1,5 (1,7)	0,6 (0,7)	0,8 (0,7)	0,8 (1,0)
Timlön ⁶	2,7 (3,1)	3,1 (3,3)	3,4 (3,4)	3,4 (3,4)	3,4 (3,4)
KPI ⁷	1,0 (0,9)	1,5 (1,6)	2,1 (2,3)	2,8 (3,2)	3,1 (3,2)
KPIF ⁷	1,5 (1,3)	1,7 (1,8)	1,9 (2,0)	2,0 (2,1)	2,0 (2,0)
Reporänta ⁷	-0,5 (-0,5)	-0,5 (-0,3)	0,3 (0,5)	1,2 (1,6)	2,1 (2,6)

Anm.: Prognosen är baserad på nu gällande regler och av regeringen föreslagna och aviserade åtgärder i denna proposition.

¹ Avser marknadspris.

² Kalenderkorrigerad.

³ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

⁴ 15–74 år.

⁵ Procent av arbetskraften.

⁶ Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.

⁷ Årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

Mindre befolkning ger lägre potentiell BNP

Den potentiella BNP-tillväxten har reviderats ned för 2019 och 2020. Det beror i huvudsak på en lägre tillväxt i befolkningen i åldern 15–74 år till följd av färre asylsökande, vilket sänker den potentiella sysselsättningen och det potentiella antalet arbetade timmar.

Effekter av föreslagna och aviserade reformer

De reformer inom framför allt välfärd som föreslås och aviseras i denna proposition bidrar till högre tillväxt av den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna 2017. Det bidrar i sin tur till högre BNP-tillväxt samt till högre sysselsättning och lägre arbetslöshet 2017.

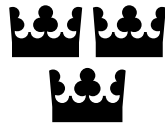
På längre sikt bedöms de föreslagna och aviserade reformerna och besparingarna i denna proposition sammantaget leda till en lägre jämviktsarbetslöshet och ha positiva effekter på sysselsättningen.

Moderna beredskapsjobb inom staten för personer som står långt från arbetsmarknaden ger ett relativt stort bidrag till en lägre jämviktsarbetslöshet. Reformen underlättar för svaga grupper, bl.a. nyanlända, att få jobb med lägre kvalifikationskrav och goda villkor som ger arbetslivserfarenhet. Det nya studiestartsstödet samt utbildningsstatsningarna inom yrkesvux och lärlingsvux, möjliggör för fler arbetslösa att komma i utbildning. Genom att höja individens kompetens och kunskaper stärks jobbchanserna bland personer som annars skulle haft svårt att få arbete. Nystartsjobben förändras i flera avseenden. Bland annat höjs subventionsgraden för nyanlända och långtidsarbetslösa med nystartsjobb, stödperioden kortas ned och ett krav på kollektivavtal införs. Sammantaget underlättar förändringarna i nystartsjobben etableringen på arbetsmarknaden och förväntas leda till att fler får en fast förankring på arbetsmarknaden. Ökade statsbidrag till kommunerna bidrar till en högre sysselsättning i kommunsektorn och möjliggör för personer med en svagare ställning på arbetsmarknaden kan komma i arbete. Satsningarna på lönesubventionerade anställningar för personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, bl.a. i Samhall, bryter arbetslösheten och förväntas leda till att deras jobbchanser stärks. Den nya deltidsbegränsningen inom arbetslöshetsförsäkringen förväntas öka övergången till sysselsättning på heltid, särskilt bland personer som i dag har långa deltidsanställningar, och jobbar relativt många timmar per vecka. Sänkningen av arbetsgivaravgiften för enmansföretagare som anställer en person möjliggör fler anställningar i dessa företag. Även sänkt mervärdesskatt på mindre reparationer samt skattereduktionen för reparation och underhåll av vitvaror (det s.k. REP-avdraget) bedöms bidra till att fler anställs inom företag som specialiserar sig på sådana arbeten. Sänkt utvecklingsersättning för ungdomar i åldern 20–24 år som saknar gymnasieutbildning bidrar också till en minskning av arbetslösheten. De ovan nämnda åtgärderna bedöms bidra till att jämviktsarbetslösheten minskar och att antalet arbetade timmar ökar på längre sikt.

Den sammantagna positiva effekten av regeringens reformer på arbetslösheten på lång sikt, dämpas delvis av föreslagna och aviserade besparingar i denna proposition. Bland annat förändras ersättningsystemet för ensamkommande barn och unga.

De reformer och besparingar som föreslås och aviseras i denna proposition bedöms samlat leda till en något högre potentiell sysselsättning samt till en lägre jämviktsarbetslöshet framöver. Bedömningarna av reformernas effekter och i vilken takt de slår igenom är dock behäftade med stor osäkerhet.

De budgetpolitiska målen

5 De budgetpolitiska målen

Sammanfattning

- De budgetpolitiska målen består av ett överskottsmål för den offentliga sektorns finansiella sparande, ett utgiftstak för staten och ett kommunalt balanskrav.
- Den offentliga sektorns finansiella sparande förstärks med mer än 1 procent av BNP mellan 2014 och 2016 och förväntas vara nära balans det sistnämnda året. År 2017 försämras sparandet något, främst till följd av tillfälliga faktorer. Åren efter 2017 stärks sparandet kontinuerligt för att i slutet av prognosperioden ligga över nivån på överskottsmålet.
- Vid regeringens tillträde 2014 avvek det finansiella sparandet tydligt från målsatt nivå. Sedan dess har regeringen fört en stram finanspolitik, som medfört att underskottet i den offentliga sektorns finansiella sparande har minskat kraftigt. Trots det avviker det finansiella sparandet fortfarande tydligt från den målsatta nivån. Regeringen avser att föra en politik som medför att den målsatta nivån nås senast 2020.
- Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2019 ska uppgå till 1 392 miljarder kronor. Regeringen bedömer att utgiftstakets nivå för 2020 bör uppgå till 1 466 miljarder kronor. Dessa nivåer är identiska med de bedömda nivåerna som regeringen redovisade i 2016 års ekonomiska vårproposition.
- Kommunsektorns resultat 2015 uppfyllde det kommunala balanskravet och sektorn bedöms som helhet klara kravet under hela

prognosperioden. Det ekonomiska resultatet bedöms dock minska successivt under prognosperioden, trots en god utveckling av skatteinkomsterna och statsbidragen. Detta beror på att den demografiska utvecklingen väntas bidra till att utgifterna ökar snabbare än inkomsterna.

- Som medlem i EU är Sverige bundet av bestämmelserna i stabilitets- och tillväxtpakten. Marginalerna till stabilitets- och tillväxtpaktens gränsvärden för underskottet i de offentliga finanserna och för den offentliga skulden är goda. Sverige förväntas även uppfylla sitt medelfristiga budgetmål om -1 procent av potentiell BNP i strukturellt sparande 2016 och 2017.
- Finanspolitiken bedöms vara långsiktigt hållbar.

I detta avsnitt följer regeringen upp de budgetpolitiska målen. Dessa mål skapar förutsättningar för att uppnå de finanspolitiska målen på ett sätt som är hållbart på både kort och lång sikt. De budgetpolitiska målen består av ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande, ett utgiftstak för staten och ett kommunalt balanskrav.

Som medlem i EU är Sverige bundet av bestämmelserna i stabilitets- och tillväxtpakten. Dessa bestämmelser utgör ramen som de svenska budgetpolitiska målen måste hålla sig inom. Bestämmelserna anger bl.a. att underskottet i Sveriges offentliga finanser och storleken på den offentliga bruttoskulden inte får överskrida vissa gränsvärden, samt att det

strukturella sparandet ska uppfylla ett medelfristigt budgetmål.

Att finanspolitiken är långsiktigt hållbar är en förutsättning för att dess övergripande mål ska nås. I detta avsnitt bedömer regeringen därför även om finanspolitiken är långsiktigt hållbar.

5.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet

Respekt för det finanspolitiska ramverket är en hörnsten i regeringens ekonomiska politik. Genom ordning och reda i de offentliga finanserna skapas förutsättningar för att bedriva en offensiv politik för ökade investeringar i jobb, välfärd och klimat.

Riksdagen har beslutat att nivån på överskottsmålet ska vara 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. En parlamentariskt sammansatt kommitté har fått i uppdrag att se över målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (dir. 2015:63). Kommittén ska lämna sitt slutbetänkande i oktober 2016. Kommittén har uttalat att överskottsmålet bör sänkas till en tredjedels procent av BNP från och med 2019, vilket samtliga riksdagspartier utom Sverigedemokraterna har ställt sig bakom. Regeringen avser att återkomma i frågan i 2017 års ekonomiska vårproposition efter sedvanlig beredning av kommitténs förslag. Fram till att en eventuell ny målnivå är införd gäller att det finansiella sparandet i den offentliga sektorn ska motsvara 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Att målet för det finansiella sparandet är formulerat som ett genomsnitt över en konjunkturcykel i stället för som ett årligt mål är motiverat av stabiliseringspolitiska skäl. Om sparandet skulle motsvara 1 procent av BNP varje enskilt år skulle finanspolitiken behöva stramas åt när konjunkturen försvagades för att säkerställa att målet nåddes. Finanspolitiken skulle då förstärka konjunktursvängningarna i stället för att stabilisera dem. Målets utformning gör det dock svårare att avgöra om finanspolitiken är i linje med målet, eftersom det är svårt att bedöma när en konjunkturcykel börjar och slutar, och i vilket konjunkturläge ekonomin befinner sig.

Eftersom målet för det finansiella sparandet främst utgör ett framåtblickande riktämne för

finanspolitiken analyseras måluppfyllelsen i första hand i ett framåtblickande perspektiv. En bakåtblickande analys görs dock för att se om det har funnits systematiska fel i finanspolitiken som minskar sannolikheten att målet nås i framtiden.

Analys av måluppfyllelsen

I tabell 5.1 redovisas det genomsnittliga finansiella sparandet under den senaste tioårsperioden med utfallsdata, tillsammans med de indikatorer som används för att bedöma budgetutrymmet mot målet för det finansiella sparandet i ett framåtblickande perspektiv.

Tabell 5.1 Indikatorer för uppföljning av överskottsmålet

Utfall för 2014 och 2015, prognos för 2016–2020
Procent av BNP, om inte annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande	-1,6	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	0,8	1,5
Bakåtblickande tioårssnitt	0,5	0,3					
Sjuårsindikator ¹	-0,7	-0,7	-0,4	0,0			
Strukturellt sparande ²	-0,9	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6

¹ Genomsnitt av sparandet innevarande år och tre år framåt respektive tre år bakåt i tiden, justerat för engångseffekter under denna tidsperiod.

² Procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bakåtblickande tioårssnitt

Det genomsnittliga finansiella sparandet 2005–2014 och 2006–2015 var klart lägre än 1 procent av BNP. Det förklaras delvis av den utdragna lågkonjunktursens effekter på de offentliga finanserna, men också av de ofinansierade åtgärder, bl.a. flera skattesänkningar, som den förra regeringen vidtog, trots att konjunkturläget förbättrades.

Sjuårsindikatorn

Sjuårsindikatorn är ett genomsnitt av det offentliga finansiella sparandet innevarande år och tre år framåt respektive tre år bakåt i tiden, justerat för engångseffekter under denna tidsperiod. Denna indikator visar att det offentliga sparandet 2014 och 2015 ligger ca 1,7 procent av BNP under den målsatta nivån, och att sparandet gradvis förbättras åren därefter så att sjuårsindikatorn 2017 ligger ca 1 procent av BNP under målet.

Strukturellt sparande

Det strukturella sparandet är en bedömning av hur stort det finansiella sparandet i den offentliga sektorn skulle vara om sektorns inkomster och utgifter inte påverkades av konjunkturläget eller engångseffekter. Det strukturella sparandet kan beräknas på många olika sätt. Det gör att nivån på det strukturella sparandet kan skilja sig åt mellan olika bedömare och att det inte finns något allmänt accepterat utfall. Regeringen bedömer att det strukturella sparandet försämrades varje år 2010–2014. Mellan 2014 och 2016 förbättras det strukturella sparandet sedan med 1,1 procent av potentiell BNP. Det strukturella sparandet förväntas därefter försvagas med ca 0,5 procent av potentiell BNP 2017, till ett underskott om ca 0,3 procent av potentiell BNP. Denna försämring beror på tillfälliga effekter, vilket innebär att det strukturella sparandet förbättras påtagligt åren därefter (se vidare avsnitt 9). År 2019 förväntas det strukturella sparandet nästan vara i nivå med dagens nivå på överskotts målet och 2020 förväntas det överstiga målet med 0,6 procent av potentiell BNP.

Redogörelse för avvikelser från den målsatta nivån

Regeringens bedömning: Vid regeringens tillträde avvek det finansiella sparandet tydligt från målsatt nivå. Regeringen har sedan dess fört en stram finanspolitik som gjort att det underskott som skapades av den förra regeringen har minskat kraftigt. Den offentliga sektorns finansiella sparande förväntas, trots det stora underskott som ärvdes av den tidigare regeringen och effekten av det stora asylmottagandet, nu vara nära balans 2016. År 2017 väntas det finansiella sparandet åter försämrats något, främst till följd av tillfälliga faktorer. Regeringen avser att bedriva en sådan finanspolitik att överskotts målet nås senast 2020. Denna förstärkning av det finansiella sparandet ska dock ske i en takt som är väl avvägd. Normalt bör bedömningen av budgetutrymmet utgå från det offentlig-finansiella och realekonomiska läget under budgetåret. När tillfälliga faktorer har stor effekt på det finansiella sparandet kan bedömningen av budgetutrymmet emellertid baseras på utvecklingen över en längre period. Åren efter 2017 stärks sparandet kontinuerligt och ligger i slutet av prognosperioden över nivån på över-

skotts målet. Eftersom ekonomiska prognoser är behäftade med osäkerhet är det angeläget att kontinuerligt följa utvecklingen. Överskotts målet ska nås.

I enlighet med det finanspolitiska ramverket bör bedömningen av i vilken takt som sparandet ska stärkas baseras på stabiliserings-, fördelnings- och strukturpolitiska överväganden. År 2015 kom ett mycket stort antal asylsökande till Sverige. Det är rimligt att en sådan tillfällig händelse kan hanteras utan krav på kortsiktiga budgetförstärkningar. Därför bör hänsyn tas till de temporärt förhöjda migrationskostnaderna när inriktningen på finanspolitiken läggs fast. Regeringens prognoser utgår från Migrationsverkets bedömning att det kommer betydligt färre asylsökande till Sverige per år 2016–2020 än det gjorde 2015. Därmed är en betydande del av utgifterna kopplade till migration och etablering de kommande åren av tillfällig karaktär. Som framgår av avsnitt 1 är det migrationsjusterade strukturella sparandet högre än det strukturella sparandet de närmaste åren, men skillnaden minskar med tiden och försvinner i det närmaste mot slutet av prognosperioden. Då överstiger det finansiella sparandet den målsatta nivån.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 2 kap. 1 § budgetlagen (2011:203) ska regeringen redogöra för hur en återgång till överskotts målet ska ske vid en tydlig avvikelse från målet. I förarbetena till lagen framhålls att avvikelser bör vara tydliga för att regeringen ska vara skyldig att lämna en sådan redogörelse (prop. 2013/14:173 s. 28–29 och 45). Vidare anges att planen för återgång till målet bör ha ett medelfristigt perspektiv, vilket normalt är tre eller fyra år. Om sparandet avviker från målnivån bör regeringen därför redovisa en plan för hur en återgång till målet ska ske, som inbegriper de prognosår som inkluderas i budgetpropositionen.

Det är viktigt att avvikelser från den målsatta nivån korrigeras, men det ska inte ske på ett mekaniskt sätt. Hur en avvikelse korrigeras ska baseras på en samlad bedömning av stabiliserings-, fördelnings- och strukturpolitiska omständigheter. Eftersom ett stort underskott ärvdes av den förra regeringen och det stora antalet asylsökande innebär en belastning på de offentliga finanserna på kort sikt, är det rimligt att återgången till överskotts målet inte sker

omedelbart. Därför avser regeringen att bedriva en sådan finanspolitik att målet nås senast 2020.

Den avvikelse från den målsatta nivån som byggts upp under tidigare år är så stor att ett finansiellt sparande om 1 procent av BNP inte kan förväntas uppnås de närmaste åren.

Att den offentliga skuldsättningen är förhållandevis låg, inte minst i ett internationellt perspektiv, samtidigt som den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet är positiv är ytterligare skäl för denna bedömning. Det gör att sparandet kan återföras till den målsatta nivån i en takt som tar hänsyn till de extraordinära kostnader som det stora antalet asylsökande 2015 medför, utan att förtroendet för finanspolitiken äventyras.

5.2 Utgiftstaket – uppföljning och förslag

De takbegränsade utgifterna är summan av utgifterna under utgiftsområdena 1–25 och 27 samt utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. De utgörs av faktiskt förbrukade anslagsmedel, vilket innebär att även myndigheternas utnyttjande av anslagssparande och anslagskredit ingår. De takbegränsade utgifterna omfattar därmed större delen av utgifterna i staten och ålderspensionssystemet. Dessa utgifter utgör tillsammans med utgifterna för kommuner och landsting i det närmaste de totala utgifterna för den offentliga sektorn.

Utgiftstaket är den övre gräns som de takbegränsade utgifterna får uppgå till. Utgiftstakets nivå bör dock inte betraktas som ett mål för de takbegränsade utgifterna. Det beror bl.a. på att målet för det finansiella sparandet kan vara begränsande för nivån på de takbegränsade utgifterna, även om det vid samma tillfälle finns utrymme under utgiftstaket. Vidare kan den makroekonomiska utvecklingen innebära att det inte är lämpligt att ta hela utrymmet under utgiftstaket i anspråk.

Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen ska regeringen i budgetpropositionen föreslå en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året. Budgetprocessens medelfristiga perspektiv ger förutsättningar för att beslutet om utgiftstakets nivå fattas i överensstämmelse med de offentliga finansernas långsiktiga utveckling, tydliggör effekterna av politiska beslut under åren efter det

aktuella budgetåret och skapar en bindande långsiktighet i budgetbesluten. Utgiftstaket är en grundläggande del av principen om en ordning där besluten om budgeten fattas uppifrån och ned, enligt vilken beslut om en övre gräns för de totala utgifterna fattas före besluten om delarna, dvs. utgiftsramarna och anslagen.

Utgiftstaket ger regeringen och riksdagen stöd för att hantera det latenta utgiftstryck som uppstår i den politiska processen genom att olika utgiftsökningar prövas tillsammans inom ett fastställt ekonomiskt utrymme. Detta tvingar fram prioriteringar mellan olika önskemål och minskar därmed bl.a. risken för att tillfälligt höga inkomster, i ett läge med högt resursutnyttjande, används för att finansiera permanent högre utgifter. Ett flerårigt utgiftstak främjar en kontrollerad utgiftsutveckling och är ett effektivt verktyg för att uppnå målet för det finansiella sparandet och långsiktigt hållbara offentliga finanser. Utgångspunkten är att de nivåer på utgiftstaket som riksdagen har beslutat om inte ska ändras till följd av andra orsaker än s.k. tekniska justeringar eller till följd av en ändrad inriktning på finanspolitiken efter att en ny regering tillträtt.

Enligt 2 kap. 4 § budgetlagen är regeringen skyldig att vidta åtgärder om det finns risk för att ett fastställt utgiftstak överskrids. De faktiska utgifterna varierar av olika anledningar som är svåra att förutse i prognoserna. Eftersom utgiftstaket fastställs i nominella termer bör det finnas ett utrymme under utgiftstaket, så att de faktiska utgifterna kan variera utan att det kräver åtgärder från regeringens sida. Detta utrymme mellan utgiftstaket och de faktiska beräknade, takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginalen.

Budgeteringsmarginalen ska, i enlighet med vad som ovan anförts, i första hand fungera som en buffert, om utgifterna på grund av konjunkturutvecklingen skulle utvecklas på ett annat sätt än vad som förväntades när utgiftstakets nivå fastställdes. Det är viktigt att det finns tillräckligt med utrymme för de konjunkturberoende utgifterna (i första hand arbetsmarknadsrelaterade utgifter, s.k. automatiska stabilisatorer) att öka i en konjunkturedgång. Då minskar risken för att behov av besparingar för att inte överskrida utgiftstaket uppstår i ett skede när den offentliga sektorn kan behöva stötta den ekonomiska utvecklingen. Budgeteringsmarginalen kan även användas för

nya reformer eller volymökningar i de rättighetsbaserade transfereringssystemen efter avstämning mot målet för det finansiella sparandet och behovet av en säkerhetsmarginal under utgiftstaket.

Riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek, den s.k. säkerhetsmarginalen, är regeringens bedömning av hur stor budgeteringsmarginalen minst behöver vara i budgeteringsfasen för att hantera osäkerheter till följd av främst konjunkturutvecklingen. Enligt riktlinjen bör säkerhetsmarginalen uppgå till minst

1 procent av de takbegränsade utgifterna för det innevarande året (t), minst 1,5 procent för det följande året (t+1), minst 2 procent för det andra följande året (t+2), och minst 3 procent för det tredje respektive fjärde följande året (t+3 och t+4). Den stegvis ökande marginalen motiveras av att osäkerheten om utgiftsutvecklingen är större på längre sikt. För en närmare presentation av riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek, se bilaga 4 till 2011 års ekonomiska vårproposition (prop. 2010/11:100).

Tabell 5.2 Ursprungligt och faktiskt utgiftstak

Miljarder kronor om inget annat anges

För de takbegränsade utgifterna redovisas utfall 2006–2015 och prognos 2016–2018

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ursprunglig årlig nominell förändring av utgiftstaket ¹	37	42	33	32	30	30	20	10	10	20	40	47	58
Ursprungligt beslutade utgiftstak	931	949	971	989	1 018	1 050	1 074	1 093	1 103	1 123	1 167	1 210	1 332
Teknisk justering ²	-24		-14		6	13	10	2	4	2	7	12	
Reell justering ³		-11								33	41	52	69
Slutligt fastställt utgiftstak	907	938	957	989	1 024	1 063	1 084	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 332
Takbegränsade utgifter	895	910	943	965	986	989	1 022	1 067	1 096	1 135	1 197	1 248	1 281
Budgeteringsmarginal	12	28	14	24	38	74	62	28	11	23	18	26	51
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	1,3	3,1	1,4	2,5	3,9	7,5	6,0	2,6	1,0	2,0	1,5	2,1	4,0

Anm.: För 1997–2005, se 2009 års ekonomiska vårproposition (prop. 2008/09:100 s. 164).

¹ Ursprunglig nominell förändring av utgiftstaket jämfört med föregående år vid det tillfälle utgiftstaket för det aktuella året fastställdes för första gången. Beloppen i första raden i tabellen avviker från förändringen mellan åren för de ursprungligt beslutade nivåerna på utgiftstaket (rad 2) eftersom fastställda nivåer regelbundet justeras av tekniska skäl. Exempelvis uppgick utgiftstaket för 2006 till 931 miljarder kronor när det ursprungligen fastställdes. Efter fastställandet justerades nivån av tekniska skäl till 907 miljarder kronor, vilket var den nivå som gällde när utgiftstaket för 2007 först fastställdes till 949 miljarder kronor, dvs. en ursprunglig ökning av utgiftstaket 2007 med 42 miljarder kronor.

² De tekniska justeringar som redovisas här är de ackumulerade tekniska justeringarna för varje år.

³ Finanspolitiskt motiverade justeringar av utgiftstakets nivå har gjorts vid två tillfällen efter att en ny regering tillträtt. Dessa medför en reell förändring av utgiftstakets begränsande effekt på de takbegränsade utgifterna.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Uppföljning av utgiftstaket

I tabell 5.2 redogörs för hur stor marginalen till utgiftstaket bedöms bli 2016–2018, både i miljarder kronor och som andel av de takbegränsade utgifterna.

År 2016–2018 väntas budgeteringsmarginalens storlek utvecklas i enlighet med regeringens självpåtagna riktlinje. Regeringen bedömer således att budgeteringsmarginalen är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i bedömningen av utgiftsutvecklingen 2016–2018.

Budgeteringsmarginalen bedöms nu bli större 2016–2018 än enligt den bedömning som redo-

visades i 2016 års ekonomiska vårproposition. För en närmare genomgång av hur prognosen för de takbegränsade utgifterna förändrats sedan vårpropositionen, se avsnitt 8.5.

Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer

Från det att nivån fastställts för ett nytt år, normalt tre år i förväg, fram till dess att det året har passerat, ska utgiftstakets begränsande effekt på de statliga utgifterna för det året vara densamma. Under en så lång period sker dock normalt budgettekniska förändringar av olika slag som förändrar de takbegränsade utgifterna,

men som inte motsvaras av ett i sak förändrat offentligt åtagande. Omvänt kan förändringar genomföras som påverkar det offentliga åtagandet, men som av tekniska skäl inte påverkar de takbegränsade utgifterna. För att utgiftstaket ska behålla den ursprungliga finansiella begränsningen justeras beslutade taknivåer så att budgetförändringar av detta slag neutraliseras. Detta sker genom s.k. tekniska justeringar. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och justeringarna föreslås normalt i budgetpropositionen.

Tabell 5.3 Förslag till tekniska justeringar av utgiftstakets nivå

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Utgiftstak i VÅP16	1 215	1 274	1 332	1 392¹	1 466¹
Nivåhöjning statligt utjämningsbidrag för LSS-kostnader		0,18	0,18	0,18	0,18
Höjd beloppsgräns vid avdrag för resor		-0,31	-0,31	-0,31	-0,31
PRV från avgiftsfinansiering till anslagsfinansiering		0,31	0,31	0,31	0,32
Summa tekniska justeringar		0,18	0,18	0,18	0,18
Summa tekniska justeringar (avrundat)	0	0	0	0	0
Förslag till utgiftstak	1 215	1 274	1 332	1 392²	1 466³

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå för 2019 och 2020 i 2016 års ekonomiska vårproposition.

² Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket 2019 i denna proposition.

³ Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå för 2020 i denna proposition.

Källa: Egna beräkningar.

Vissa budgetförändringar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket (se tabell 5.3).

Beräkningen av omslutningen i det kommunala kostnadsutjämningsystemet för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bedöms bli 0,18 miljarder kronor högre fr.o.m. 2017 än enligt beräkningen i budgetpropositionen för 2016. Det föranleder en ökning av anslaget 1:2 *Statligt utjämningsbidrag för LSS-kostnader* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, som dock motsvaras av högre avgifter från kommunerna till staten. Förändringen motiverar en höjning av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts i samband med tidigare förändringar av beräkningen av omslutningen i utjämningsystemet.

Förslaget om höjd beloppsgräns vid avdrag för resor medför ett ökat skatteunderlag för kommuner och landsting. För att neutralisera effekten på kommunsektorns intäkter av det förändrade skatteunderlaget föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner minskas med motsvarande belopp fr.o.m. 2017, vilket motiverar en teknisk justering av taket fr.o.m. 2017. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare år i samband med att förändringar i skattesystemet påverkat det kommunala skatteunderlaget.

Patent- och registreringsverkets verksamhet föreslås finansieras med anslag i stället för direkt med avgifter. Ett nytt anslag förs till budgeten, vilket ökar de takbegränsade utgifterna. Det motsvaras av en lika stor ökning av inkomsterna på statens budget eftersom avgifterna förs in på inkomsttitel.

I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor. De tidigare fastställda, föreslagna respektive bedömda nivåerna på utgiftstaket för 2016–2020 bör således inte ändras av tekniska skäl eftersom summan av de förändringar som motiverar en teknisk justering av utgiftstaket för dessa år avrundas ned till 0 miljarder kronor.

Förslag till nivå på utgiftstaket 2019 och bedömning av nivån 2020

Regeringen lämnar i enlighet med 2 kap. 2 § budgetlagen ett förslag till nivå på utgiftstaket för 2019 i denna proposition. För 2020 redovisar regeringen en bedömning av utgiftstakets nivå. Regeringen återkommer med en bedömning av utgiftstakets nivå för 2020 i 2017 års ekonomiska vårproposition och kommer att lämna ett förslag till nivå för 2020 i budgetpropositionen för 2018. I tabell 5.4 redovisas utgiftstakets nivåer för 2015–2020.

Regeringens förslag: För 2019 fastställs utgiftstaket, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, till 1 392 miljarder kronor.

Regeringens bedömning: För 2020 bör utgiftstaket, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, uppgå till 1 466 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Att bestämma utgiftstakets nivå är ett politiskt beslut. Regeringar av olika politisk inriktning kommer att ha olika syn på vilken nivå på de offentliga utgifterna som är lämplig. Det går därför inte att reducera ett beslut om nivån på utgiftstaket till en beräkning enligt en i förväg bestämd formel. Nedan beskrivs de överväganden som ligger till grund för nivåerna på utgiftstaket för 2019 och 2020, med utgångspunkt i de bestämningsfaktorer som redovisas i skrivelsen Ramverk för finanspolitiken (skr. 2010/11:79).

Den föreslagna och bedömda nivån på utgiftstaket 2019 respektive 2020 överensstämmer med regeringens bedömning av taknivåerna för dessa år i 2016 års ekonomiska vårproposition.

Utgiftstakets förhållande till målet för det finansiella sparandet

Givet prognosen för de takbegränsade utgifterna i denna proposition medger utgiftstaket för 2019 en maximal utgiftsökning på 94 miljarder kronor 2019. I enlighet med regeringens riktlinje för budgeteringsmarginalens minsta storlek bör en buffert om motsvarande minst 20 miljarder kronor i budgetpropositionen för 2019 lämnas obudgeterad under utgiftstaket för oförutsedda händelser under budgetåret. När hänsyn tagits till riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek medger utgiftstaket att de takbegränsade utgifterna 2019 blir ca 74 miljarder kronor högre än vad som prognostiseras i dagsläget. Motsvarande möjliga ökning av de takbegränsade utgifterna för 2020 uppgår till ca 124 miljarder kronor. Detta utrymme för möjliga utgiftsökningar motsvarar ca 1,5 respektive ca 2,4 procent av BNP för 2019 och 2020.

Utgiftstakets nivå är ett uttryck för regeringens syn på hur statens och ålderspensionssystemets totala utgifter bör utvecklas i ett medelfristigt perspektiv. Att det finns ett ledigt utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det finns ett utrymme för reformer som

ökar de takbegränsade utgifterna. Reformen på utgiftssidan kan genomföras efter avstämning mot målet för det finansiella sparandet och de inkomstförstärkningar som kan komma att krävas.

De takbegränsade utgifterna kan av flera skäl komma att bli högre och budgeteringsmarginalen i motsvarande utsträckning mindre än enligt den aktuella utgiftsprognosen för dessa två år, exempelvis till följd av makroekonomiska förändringar såsom högre inflation, oförutsedda volymökningar i transfereringssystemen eller beslut om reformer. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för nya reformer eller oförutsedda volymökningar i de statliga transfereringssystemen försämras normalt det strukturella sparandet. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för utgiftsökningar till följd av makroekonomiska förändringar är detta ofta inte ett problem i förhållande till målet för det finansiella sparandet. Det beror på att målet för det finansiella sparandet är formulerat på ett sätt som normalt tillåter att utgiftsökningar som följer av att de automatiska stabilisatorerna, främst arbetsmarknadsrelaterade utgifter, försvagar den offentliga sektorns finansiella sparande vid en försvagning av konjunkturen. Om konjunkturutvecklingen däremot blir bättre än väntat kan de takbegränsade utgifterna öka på grund av pris- och löneutvecklingen i ekonomin som helhet, vilket kan ta en del av utrymmet under utgiftstaket i anspråk. Det behöver emellertid inte leda till en konflikt med målet för det finansiella sparandet, eftersom även den offentliga sektorns inkomster tenderar att bli högre när den ekonomiska utvecklingen blir bättre än väntat.

Tabell 5.4 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inget annat anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 158	1 215	1 274	1 332		
Regeringens förslag till nivåer på utgiftstaket					1 392	1 466
Årlig förändring av utgiftstakets nivå vid ursprungligt förslag ²	20	40	47	58	60	74
Utgiftstak, procent av BNP	27,8	27,8	28,0	28,1	28,2	28,3
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	27,6	27,9	28,1	28,1	28,1	28,3
Utgiftstak, fasta priser ³	1 158	1 200	1 232	1 259	1 285	1 322
Takbegränsade utgifter	1 135	1 197	1 248	1 281	1 298	1 321
Takbegränsade utgifter, procent av BNP	27,3	27,4	27,4	27,1	26,3	25,5
Takbegränsade utgifter, fasta priser ¹	1 135	1 182	1 207	1 211	1 198	1 191
Budgeteringsmarginal	23	18	26	51	94	145
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	2,0	1,5	2,1	4,0	7,3	11,0
Budgeteringsmarginal, procent av BNP	0,6	0,4	0,6	1,1	1,9	2,8
Finansiellt sparande, procent av BNP	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	0,8	1,5
Strukturellt sparande, procent av BNP	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6
Offentliga sektorns utgifter, procent av BNP	48,9	49,1	49,1	49,0	48,3	47,6

¹ Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå 2020 i denna proposition.² Avser förändringen jämfört med föregående år vid det tillfälle utgiftstakets nivå föreslogs till riksdagen första gången. Den årliga förändringen kan efter det tillfället förändras till följd av tekniska justeringar respektive finanspolitiskt motiverade justeringar i samband med regeringsskifte.³ Beräkningen i fasta priser är utförd med en schabloniserad metod. När det gäller de takbegränsade utgifterna är utgifter motsvarande andelen transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar) omräknade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter; utgifter motsvarande andelen förvaltningsanslag (pris- och löneomräknade anslag) omräknade med implicitprisindex för statliga konsumtionsutgifter och utgifter motsvarande andelen anslag som inte är indexerade omräknade med prisindex för BNP. Samma metod har använts för beräkningen av utgiftstaket i fasta priser (med undantag för att 1 procent av de takbegränsade utgifterna, motsvarande riktlinjen för budgeteringsmarginalens storlek för innevarande år, har behandlats som transfereringsanslag).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och budgeteringsmarginalens storlek

Regeringens förslag till och bedömning av utgiftstakets nivåer för 2019 och 2020 innebär att de ökar med 60 miljarder kronor respektive 74 miljarder kronor i förhållande till föregående år. Det är en större ökning än den genomsnittliga årliga ökningen vid fastställandet av nivån på utgiftstaket sedan utgiftstaket infördes 1997. Den genomsnittliga årliga ökningen i löpande

priser 1998–2018 uppgår till 3,0 procent, medan motsvarande ökning 2019 och 2020 uppgår till 4,5 respektive 5,3 procent.

Som en följd av utgiftstakets ökningstakt 2019 och 2020 ökar även budgeteringsmarginalens storlek relativt snabbt dessa år och uppgår för 2019 och 2020 till 7,3 respektive 11,0 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal som regeringen som minst vill upprätthålla till utgiftstaket. En budgeteringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen skulle kunna medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan under mandatperioden begränsades. Om det under de kommande åren bedöms förenligt med målet för det finansiella sparandet är det dock rimligt att reformer kan genomföras på budgetens utgiftssida.

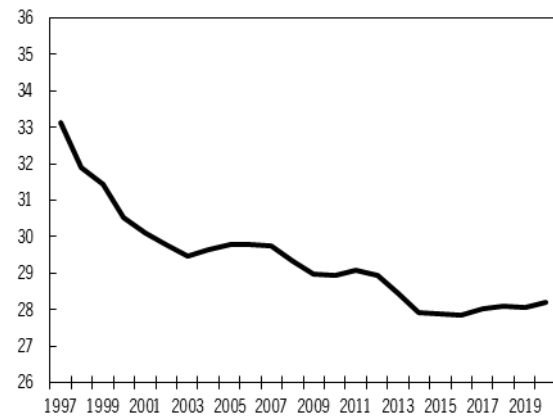
Om hela utrymmet under utgiftstaket fram t.o.m. budgetpropositionen för 2020, dvs. ca 124 miljarder kronor, skulle tas i anspråk för högre utgifter, ger det en genomsnittlig årlig ökningstakt för de takbegränsade utgifterna på ca 5,0 procent per år 2016–2020. Denna ökning kan jämföras med den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna enligt prognosen i denna proposition, som uppgår till 3,1 procent per år 2016–2020. Den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna under 1998–2015 uppgick till 2,7 procent per år. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det kommer att användas för att öka de takbegränsade utgifterna.

Utgiftstakets nivå i förhållande till potentiell BNP

Den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2019 uppgår till 28,1 procent av potentiell BNP. Den bedömda nivån för 2020 innebär att utgiftstaket växer något som andel av potentiell BNP jämfört med 2019. År 2015–2020 beräknas utgiftstakets andel av potentiell BNP öka från 27,6 procent till 28,3 procent.

Diagram 5.1 Utgiftstakets andel av potentiell BNP

Procent av potentiell BNP

Anm.: För att uppnå jämförbarhet över tiden har nivåerna på utgiftstaket rensats från skillnader över tiden som beror på tekniska justeringar.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av utgiftstaket och de takbegränsade utgifterna i fasta priser

De takbegränsade utgifterna omräknade till fasta priser visar hur verksamhetsvolymen förändras över tiden i staten och ålderspensionssystemet. Det kan sägas vara en typ av samlat mått på exempelvis utvecklingen av antalet kvadratmeter kontorsyta, antalet årsarbetskrafter i statliga myndigheter eller antalet personer med ersättning från olika transfereringssystem.

Uttryckt i fasta priser ökar de takbegränsade utgifterna med sammanlagt 56 miljarder kronor mellan 2015 och 2020. Denna ökning kan jämföras med den förväntade ökningen i löpande priser, som uppgår till 186 miljarder kronor. Av den nominella utgiftsökningen fram t.o.m. 2020 beror således knappt en tredjedel (56 miljarder kronor) på att verksamhetsvolymerna ökar, medan resten av utgiftsökningen beror på att lönerna och priserna stiger.

Utgiftstakets nivå ökar med 164 miljarder kronor i fasta priser under samma period. Det motsvarar ca 14 procents ökning av nivån i fasta priser jämfört med 2015. De bedömda nivåerna på utgiftstaket för 2019 och 2020 innebär att utgiftstaket uttryckt i fasta priser ökar i förhållande till föregående år.

5.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet

Målet för den offentliga sektorns finansiella sparande inkluderar även det finansiella sparandet i kommunsektorn, dvs. i kommuner och

landsting. För kommuner och landsting är det emellertid det ekonomiska resultatet, och inte det finansiella sparandet, som är avgörande för om de uppfyller kommunallagens (1991:900) krav på en balanserad budget (se avsnitt 10.2).

Årets resultat motsvarar förändringen av det egna kapitalet. Efter justering för bl.a. realisationsvinster och realisationsförluster erhålls det s.k. balanskravsresultatet. Negativa balanskravsresultat ska återställas inom tre år. Om synnerliga skäl föreligger har dock en kommun eller ett landsting möjlighet att inte reglera ett negativt resultat.

Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning behöver resultatet vara betydligt högre (se vidare utg.omr. 25 avsnitt 3.4).

Resultatet positivt för kommunsektorn

Kommunsektorns resultat före extraordinära poster uppgick till 16 miljarder kronor 2015. Jämfört med 2014 är det en förbättring för sektorn som helhet med 2 miljarder kronor. Kommunernas resultat förbättrades med 5 miljarder kronor, medan landstingens resultat försämrades med 3 miljarder kronor. En förklaring till att resultatutvecklingen skiljer sig åt mellan kommunerna och landstingen är tillfälliga poster som påverkar resultatet såväl positivt som negativt.

Årets resultat för kommunsektorn, inklusive extraordinära poster, uppgick 2015 till 15 miljarder kronor. Motsvarande resultat för 2014 uppgick till 13 miljarder kronor.

Resultatet för 2015 torde för kommunsektorn som helhet motsvara de riktlinjer som kommuner och landsting har fastställt för god ekonomisk hushållning.

Sedan balanskravet infördes 2000 har andelen kommuner som redovisat ett nollresultat eller ett överskott varierat mellan 61 och 97 procent. För landstingen har motsvarande andel varierat mellan 15 och 90 procent. År 2015 redovisade 92 procent av kommunerna och 55 procent av landstingen ett nollresultat eller ett överskott.

Vid utgången av 2015 var det totalt 26 kommuner och 9 landsting som sammanlagt hade 0,6 respektive 2,7 miljarder kronor i ackumulerade negativa balanskravsresultat att återställa. Om det finns synnerliga skäl kan, som ovan nämnts, en kommun eller ett landsting

besluta om att inte återställa hela eller delar av ett negativt resultat.

Stark utveckling av skatteinkomster förbättrar kommunsektorns resultat 2016

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser bedöms skatteinkomsterna öka starkt 2016 och 2017, i takt med att utvecklingen på arbetsmarknaden fortsätter att förbättras. Därefter ökar antalet arbetade timmar långsammare, vilket bidrar till att ökningstakten av skatteinkomsterna avtar, för att 2018–2020 ligga nära den genomsnittliga ökningstakten 2000–2015. Även statsbidragen ökar i hög takt 2016 och 2017. Det beror till stor del på den ökning av det generella statsbidraget till kommunsektorn som föreslås i denna proposition, och på att de riktade statsbidragen ökar inom migrations- och integrationsområdena till följd av det stora antalet asylsökande 2015. Kommunsektorn har därmed utrymme för att både öka sin konsumtion och förbättra sitt resultat, framför allt 2016. Därefter ökar dock utgifterna i högre takt än inkomsterna till följd av den demografiska utvecklingen, med fler yngre och äldre, samt det stora antalet asylsökande 2015, som successivt lämnar det statliga mottagningssystemet. Det medför att resultatet försämras successivt t.o.m. 2020.

Sektorn som helhet bedöms klara balanskravet med god marginal under prognosperioden. Resultatet beräknas uppgå till knappt 23 miljarder kronor 2016. Därefter beräknas resultatet uppgå till 8–15 miljarder kronor per år 2017–2020, vilket motsvarar 0,9–1,8 procent av skatteintäkterna och de generella statsbidragen. Det är något lägre än vad som normalt anses vara i linje med god ekonomisk hushållning (se vidare avsnitt 10).

5.4 Uppföljning av målen i stabilitets- och tillväxtpakten

Utöver de nationella budgetpolitiska målen är Sverige, i egenskap av medlem i EU, bundet av reglerna inom stabilitets- och tillväxtpakten, som består av en korrigerande del och en förebyggande del.

Den korrigerande delen, underskottsförfarandet, anger gränsvärden som innebär att underskottet i de offentliga finanserna inte får vara större än 3 procent av BNP och att den offentliga bruttoskulden inte får överstiga 60 procent av BNP. Sverige bedöms under prognosperioden ha en god marginal till dessa gränsvärden (se tabell 5.1 och tabell 5.6).

Den förebyggande delen av pakten ska säkerställa att medlemsstaterna bedriver en sund finanspolitik på medellång sikt och i ett tidigt skede förhindra att det uppstår alltför stora underskott i medlemsstaternas offentliga finanser. Varje medlemsstat har ett medelfristigt budgetmål för det strukturella sparandet, dvs. för den offentliga sektorns konjunkturjusterade finansiella sparande, rensat från engångseffekter. Målets nivå bestäms av respektive medlemsstat, men måste vara förenligt med en miniminivå som fastställs av Europeiska kommissionen. Sveriges medelfristiga budgetmål är -1 procent av potentiell BNP.

Det medelfristiga budgetmålet följs upp årligen. Medlemsstaterna ska i sina stabilitets- och konvergensprogram, som publiceras i april varje år, bl.a. redogöra för om de uppfyllt sitt medelfristiga budgetmål och för anpassningsbanan mot detta mål, om det inte uppfyllts. I samband med att kommissionen utvärderar stabilitets- och konvergensprogrammen görs även en helhetsbedömning av måluppfyllelsen för det medelfristiga budgetmålet, på basis av kommissionens vårprognos som publiceras i maj. Uppföljningen är huvudsakligen bakåtblickande och avser det föregående året, men en preliminär bedömning görs även för innevarande och kommande år.

Medlemsstater som inte uppfyller sina medelfristiga budgetmål förväntas följa kommissionens riktlinjer för anpassningsbanan av det strukturella sparandet, och måste även ta hänsyn till det s.k. utgiftskriteriet. Utgiftskriteriet omfattar de primära offentliga utgifterna, dvs. exklusive ränteutgifter, och innebär att den reala ökningen av utgifterna, efter justering för diskretionära skatteförändringar, ska vara lägre än ett givet referensvärde. Referensvärdet bestäms av den reala tillväxten av potentiell BNP och anpassas därtill vid avvikelser från det medelfristiga budgetmålet, dvs. gränsvärdet höjs (sänks) om sparandet överstiger (understiger) det medelfristiga budgetmålet.

I kommissionens senaste prognos, som publicerades i maj 2016, bedömdes det strukturella sparandet i Sverige ha uppgått till 0,3 procent av potentiell BNP 2015 (se tabell 5.5). Det strukturella sparandet bedömdes 2016 och 2017 uppgå till -0,5 respektive -0,9 procent av potentiell BNP, vilket är lägre än regeringens bedömning (se tabell 5.1). Skillnaden uppgår till 0,7 respektive 0,6 procentenheter och beror bl.a. på olika bedömningar av den ekonomiska utvecklingen samt olika beräkningsmetoder för det strukturella sparandet.

Baserat på vårprognosen och utvärderingen av Sveriges konvergensprogram för 2016 bedömde kommissionen att det medelfristiga budgetmålet hade uppnåtts för 2015 och att Sverige förväntades uppfylla stabilitets- och tillväxtpaktens krav under prognoshorisonten. Eftersom kommissionen gjorde bedömningen att Sverige uppfyller sitt medelfristiga budgetmål är utgiftskriteriet inte bindande.

Tabell 5.5 Nyckeltal för uppföljning av stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del

Procent av potentiell BNP respektive årlig procentuell förändring, prognos

	2015	2016	2017
Uppföljning medelfristigt budgetmål			
Strukturellt sparande ¹	0,3	-0,5	-0,9
Medelfristigt budgetmål ¹	-1,0	-1,0	-1,0
Uppföljning utgiftskriteriet			
Primära offentliga utgifter justerade för diskretionära skatteförändringar ²	1,4	2,2	3,1
Referensvärde ²	3,3	4,4	3,1

Anm.: Referensvärdet för utgiftskriteriet beräknas årligen utifrån den reala medelfristiga tillväxten i potentiell BNP enligt Europeiska kommissionens senaste vårprognos (maj 2016).

¹ Procent av potentiell BNP.

² Årlig procentuell förändring i reala termer, dvs. justerat med BNP-deflatorn. Källa: Europeiska kommissionens vårprognos (maj 2016).

Sammanfattningsvis kan regeringen konstatera att marginalerna till gränsvärdena i stabilitets- och tillväxtpaktens korrigerande del är goda och att Sverige förväntas uppfylla kraven i den förebyggande delen under prognoshorisonten.

5.5 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

För att medborgarna och de finansiella marknaderna ska ha förtroende för finanspolitiken måste den vara hållbar på lång sikt. Med detta menas att de lagar och regler som bestämmer

den offentliga sektorns inkomster och utgifter inte kommer att behöva genomgå omfattande och oväntade förändringar. En hållbar finanspolitik är en förutsättning för att möta både framtida lågkonjunkturer och de ökade utgifter som följer av den demografiska utvecklingen. De senaste årens utveckling i flera europeiska länder visar hur stora de samhällsekonomiska kostnaderna kan bli när förtroendet för finanspolitiken sviktar. Ett bristande förtroende för finanspolitiken riskerar att leda till att dess inriktning snabbt måste läggas om, från åtgärder som bidrar till tillväxt, välfärd och sysselsättning till åtgärder för skuldsanering.

Förtroendet för finanspolitiken kan mätas på olika sätt. Ett mått är den svenska statens upplåningskostnader i historisk och internationell jämförelse. Räntan på svenska tioåriga statsobligationer har de senaste åren legat på historiskt sett låga nivåer, och endast något högre än den tyska statslåneräntan, som ofta används som en jämförelsenorm (se tabell 5.6). Ett annat mått är den konsoliderade bruttoskulden som även den för svenskt vidkommande ligger på en internationellt låg nivå, och förväntas minska framöver (se tabell 5.6 och diagram 9.9). Den finansiella nettoställningen, dvs. summan av den offentliga sektorns alla finansiella tillgångar och skulder, är positiv och förväntas öka med drygt 2 procent av BNP mellan 2015 och 2020. Dessa indikatorer tyder på att förtroendet för den svenska finanspolitiken är högt.

Tabell 5.6 Finanspolitiska nyckeltal

Procent av BNP, procent respektive procentenheter

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Konsoliderad bruttoskuld	43,4	42,0	40,9	39,5	37,4	34,5
Finansiell nettoställning	19,6	18,8	19,3	19,9	20,7	21,9
Tioårig statslåneränta	0,7	0,6 ¹				
Räntedifferens mot Tyskland, tioårig statsobligation	0,2	0,5 ¹				

¹ Avser genomsnitt för perioden januari–augusti.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond och egna beräkningar.

Regeringen och ett antal granskare av svensk ekonomi gör även bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet med hjälp av ekonomiska modeller. Syftet med dessa bedömningar är att tidigt fånga upp tecken på att finanspolitiken kommer att behöva läggas om, så att åtgärder för att säkerställa hållbarheten och

upprätthålla förtroendet för finanspolitiken kan vidtas i god tid.

Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet mäts ofta med hjälp av de s.k. S1- och S2-indikatorerna. S1 visar hur mycket budgeten behöver förstärkas eller försvagas för att den offentliga skulden ska motsvara en viss andel av BNP vid en given tidpunkt. I denna proposition redovisas hur stora permanenta förändringar som krävs 2017 för att den offentliga skulden ska motsvara 60 procent av BNP 2030. S2 visar hur mycket budgeten behöver förstärkas eller försvagas vid samma tidpunkt för att de offentliga inkomsterna och utgifterna ska vara lika stora sett över en mycket lång tidshorisont. Ett negativt värde på dessa indikatorer innebär att en permanent budgetförsvagning är möjlig utan att finanspolitiken blir ohållbar, medan ett positivt indikatorvärde pekar på att en permanent budgetförstärkning är nödvändig. Indikatorvärdet anger den förändring av det primära sparandet som är möjlig att göra, uttryckt som procent av BNP, utan att finanspolitiken blir ohållbar, definierat på detta sätt.

En mer utförlig analys av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet presenteras i de ekonomiska vårpropositionerna. De hållbarhetsberäkningar som har gjorts i samband med denna proposition visar att finanspolitiken är långsiktigt hållbar (se tabell 5.7). De båda S-indikatorerna har negativa värden, vilket innebär att det offentliga sparandet kan försvagas något utan att finanspolitiken blir ohållbar. Indikatorvärdena är också marginellt större i absoluta tal än motsvarande värde i 2016 års ekonomiska vårproposition, dvs. indikatorn visar på en något starkare ställning. Det beror på att både den finansiella nettoställningen 2017 och det finansiella sparandet 2020 är något starkare än vad som bedömdes i vårpropositionen.

Tabell 5.7 Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Procent av BNP

	S1	S2
2016 års ekonomiska vårproposition	-1,8	-1,1
Budgetpropositionen för 2017	-2,5	-1,8

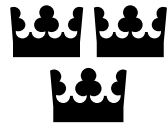
Källa: Egna beräkningar.

De båda S-måtten ger en teoretiskt välgrundad bild av finanspolitikens långsiktiga konsekvenser. Samtidigt är måtten känsliga för olika beräkningsantaganden. Osäkerheten i en framskrivning som sträcker sig långt in i

framtiden är mycket stor. Indikatorerna kan därför inte användas för att bedöma storleken på ett budgetutrymme i närtid, utan ska snarare betraktas som indikatorer på konsekvenserna av finanspolitiken över en längre tidshorisont. Indikatorvärdena måste tolkas med försiktighet. Ett högt positivt indikatorvärde innebär dock att sannolikheten är högre för att finanspolitiken är ohållbar och måste läggas om än om värdet är noll eller negativt. Ett högt negativt värde indikerar på samma sätt att det finns en säkerhetsmarginal till en skuldnivå som skulle kunna påverka statens kreditvärdighet på ett negativt sätt. Även om den demografiska utvecklingen sannolikt kommer att bidra till att öka de offentliga utgifterna under åren fram till 2030, så pekar de relativt höga negativa S1-värdet således på att det finns en betydande marginal till att den konsoliderade bruttoskulden kommer i konflikt med stabilitets- och tillväxtpaktens krav på att den offentliga bruttoskulden inte får överstiga 60 procent av BNP.

6

Skattefrågor

6 Skattefrågor

Sammanfattning

- Uppräkningen av den nedre och övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt begränsas.
- Den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs.
- Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror införs.
- Beloppsgränsen för reseavdraget höjs från 10 000 kronor till 11 000 kronor.
- Ett tillfälligt växa-stöd införs genom sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare som anställer en första person.
- Reglerna för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad bör ändras.
- Golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen bör införas.
- Ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder införs och vissa förenklingar på företagsskatteområdet görs.
- Avdragsrätten för representationsutgifter som avser lunch, middag, supé eller annan förtäring, utom för enklare förtäring av mindre värde, slopas.
- Beskattningen av dieselbränsle i båtar och skepp inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheterna blir densamma som för dieselbränsle i arbetsmaskiner.
- Energiskatten på elektrisk kraft för större datacenter sänks till samma skattenivå som för industrins tillverkningsprocess.
- Den lägre nivån för energiskatten på elektrisk kraft för hushåll och tjänstesektor som gäller i vissa kommuner i norra Sverige bibehålls, men görs om till en viss nedsättning från normalnivån.
- Skattskyldigheten för de som levererar elektrisk kraft ersätts med en skattskyldighet för nätinnehavare.
- Nödvändiga anpassningar görs till följd av EU:s regler om statligt stöd, bl.a. förändringar av hur lägre skattenivåer uppnås samt att statliga stöd på elskatteområdet varken ska beviljas till företag i svårigheter eller företag som har vissa oreglerade betalningskrav.
- Med anledning av den energipolitiska överenskommelse som träffats mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna aviseras en utfasning av skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer i två steg under 2017 och 2018, sänkt fastighetsskattesats på vattenkraftverk i fyra steg under 2017–2020, samt höjd energiskatt på elektrisk kraft för hushåll och tjänstesektor i två steg under 2017 respektive 2019.
- En skatt på kemikalier i viss elektronik införs.
- Reklamskatten sänks.
- Alkoholskatterna på öl, vin och sprit höjs.
- Definitionen av beskattningsår för vissa punktskatter ändras.
- Avdragsrätten för mervärdesskatt vid representationsmåltider utökas.

- En omsättningsgräns på 30 000 kronor per år för mervärdesskatt införs.
- Mervärdesskatten sänks på vissa reparationer.
- Intäktsräntan på skattekontot sänks.
- Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen bör införas.

Regeringen redovisar i följande avsnitt ett antal åtgärder på skatte- och avgiftsområdet med effekter för budgetåret 2017 och framåt. Åtgärderna presenteras med en indelning i ett antal huvudgrupper. De olika huvudgrupperna är:

- skatt på arbetsinkomster (skatter på förvärvsinkomster och socialavgifter m.m.; avsnitt 6.2–6.7),
- skatt på kapitalägande (kapital- och egendomsskatter; avsnitt 6.8 och 6.9),
- skatt på kapitalanvändning (företagsskatter; avsnitt 6.10 och 6.11),
- skatt på konsumtion m.m. (energi- och miljöskatter, övriga punktskatter och mervärdesskatt; avsnitt 6.12–6.25), och
- övriga skattefrågor (avsnitt 6.26–6.28).

Efter redovisningen av det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande (avsnitt 6.29) sammanfattas de offentligfinansiella effekterna av de skatte- och avgiftsförslag som lämnas eller aviseras i denna proposition (avsnitt 6.30).

Avsnittet avslutas med en författningskommentar till lagförslagen (avsnitt 6.31).

Beredning av förslagen

För de ärenden där förslag lämnas finns lagförslag i avsnitt 3. Beredningen av de olika frågorna inklusive granskning av Lagrådet redovisas i respektive delavsnitt.

6.1 Riktlinjer för skattepolitiken

Riksdagen antog våren 2015 riktlinjer för skattepolitiken (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254). Enligt

riktlinjerna är skattepolitikens främsta syfte att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Skatterna ska tas ut på ett sätt som är förenligt med de övergripande målen för regeringens ekonomiska politik. Skattepolitiken ska vid sidan om att säkra goda och stabila skatteintäkter även skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt och hög sysselsättning, ett rättvist fördelat välstånd samt bidra till ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle. Skattepolitiken bör därutöver utformas enligt ett antal vägledande principer.

Vägledande principer

För att kunna stödja den ekonomiska politiken på ett effektivt sätt bör skattepolitiken enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna utformas enligt ett antal vägledande principer. Dessa principer kan sammanfattas enligt följande:

Ett legitimt och rättvist skattesystem

Medborgarna och företagen ska ha ett högt förtroende för skattesystemet. Skatter ska tas ut på ett rättssäkert sätt.

Generella och tydliga regler

Skattereglerna ska vara generella och tydliga, utan komplicerade gränsdragningar, med breda skattebaser och skattesatser som är väl avvägda gentemot målen för den ekonomiska politiken. Detta bidrar till ett legitimt och rättvist skattesystem.

Beskattning i nära anslutning till inkomsttillfället

Beskattning ska i möjligaste mån ske i nära anslutning till inkomsttillfället. En minskad förekomst av skattekrediter säkerställer svenska skatteintäkter.

Hållbara regler i förhållande till EU

Regelverket ska vara förenligt med EU-rätten, både i förhållande till specifika rättsakter och till bestämmelser i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt om fri rörlighet samt reglerna om statligt stöd.

Riktlinjerna och åtgärderna i denna proposition

Flera av regeringens förslag bidrar till att finansiera reformer och understödjer därigenom en långsiktigt hållbar finansiering av den

gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter.

Förslaget att begränsa uppräkningsgränserna av de nedre och övre skiktgränserna för statlig inkomstskatt bedöms minska skillnaden i ekonomiska förutsättningar mellan olika grupper.

Förslaget om sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare (växa-stöd för den först anställda) förväntas leda till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning.

Förändringen av skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft förenklar regelverket och minskar den administrativa bördan på ett sätt som bedöms stimulera elektrifiering av fordonsflottan och öka intresset för mikroproduktion av elektrisk kraft. Även införande av en omsättningsgräns för mervärdesskatt bedöms bl.a. förenkla för mikroproducenter av elektrisk kraft. Inom miljöpolitikens område bedöms vidare att förslaget om att införa en skatt på kemikalier i viss elektronik bidrar till att minska förekomsten, spridningen och exponeringen av farliga ämnen gentemot människor och miljö. Förslagen om att utvidga RUT-avdraget till att omfatta reparation och underhåll av vitvaror och att sänka mervärdesskatten på vissa reparationer bidrar till minskad miljöbelastning genom att styra konsumtion, resursanvändning och investeringar i en mer hållbar riktning. Vidare innebär förslaget om att förlänga den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar en fortsatt styrning mot en fossilfri fordonsflotta. Förslagen är en del i arbetet för en biobaserad och cirkulär ekonomi och för att nå målet att Sverige ska bli en av världens första fossilfria välfärdsländer.

Förslagen om att ändra avdragsrätten för representationsmåltider förenklar tillämpningen och innebär att mervärdesskattereglerna i dessa delar blir förenliga med EU-rätten.

Skatt på arbetsinkomster –
förvärsinkomstbeskattning

6.2 Begränsad uppräkningsgränserna för statlig inkomstskatt

6.2.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.5.5) aviserade regeringen att vid bestämmandet av den nedre skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärsinkomster för beskattningsåret 2017 bör uppräkningsgränserna ske med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet. Mot bakgrund av detta har promemorian Begränsad uppräkningsgränserna för statlig inkomstskatt för 2017 tagits fram inom Finansdepartementet. Den innehåller det förslag som regeringen aviserade i budgetpropositionen. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 4, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 4, avsnitt 2*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4, avsnitt 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/00350/S1).

Inom Finansdepartementet har även promemorian Begränsad uppräkningsgränserna för statlig inkomstskatt för 2017 tagits fram. Den innehåller förslag om begränsad uppräkningsgränserna för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärsinkomster för beskattningsåret 2017. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 5, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 5, avsnitt 2*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5, avsnitt 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/01456/S1).

I detta avsnitt behandlas promemoriornas förslag.

Lagrådet

Förslaget om begränsad uppräkningsgränserna för statlig inkomstskatt är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.2.2 Bakgrund och gällande rätt

Fysiska personer som har beskattningsbara förvärvsinkomster över en viss nivå ska betala statlig inkomstskatt på dessa inkomster. Den statliga inkomstskatten tas ut efter två olika skattesatser. Skattesatsen är 20 procent för den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en nedre skiktgräns, men inte en övre skiktgräns. För den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en övre skiktgräns är skattesatsen fem procentenheter högre, dvs. 25 procent.

Skiktgränserna bestäms med utgångspunkt i en nedre skiktgräns på 430 200 kronor och en övre skiktgräns på 625 800 kronor för beskattningsåret 2016. Vid de därpå följande beskattningsåren uppgår skiktgränserna till det föregående beskattningsårets skiktgränser multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni året före beskattningsåret och prisläget i juni andra året före beskattningsåret (förändringen i konsumentprisindex mellan tidpunkterna) plus två procentenheter. Skiktgränserna fastställs av regeringen före utgången av året före beskattningsåret och avrundas uppåt till helt hundratal kronor.

6.2.3 Uppräkningen av den nedre och övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2017 begränsas

Regeringens förslag: Den nedre och övre skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster ska för beskattningsåret 2017 räknas upp med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet. Den nedre skiktgränsen uppgår därmed till 438 900 kronor och den övre skiktgränsen till 638 500 kronor för beskattningsåret 2017.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2017.

Promemoriornas förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Föreningen Svenskt Näringsliv* och *Näringslivets Skattedelegation* framhåller i likhet med *Företagarna*, *Svenska akademikers centralorganisation (Saco)* och

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) att förslaget försämrar utbildningspremien och incitamenten till kompetensutveckling och ansvarstagande i arbetet. Enligt *Arbetsgivarverket* kommer upprepade begränsningar av uppräknningen av skiktgränserna sannolikt att ha en negativ påverkan på utbildningspremien, viljan att välja en högre utbildning och att prestera och ta ansvar för att få en högre lön. Föreningen *Svenskt Näringsliv* och *Näringslivets Skattedelegation* anser i likhet med *Företagarna* att förslaget kan försämma arbetsutbudet. Föreningen *Svenskt Näringsliv* och *Näringslivets Skattedelegation* framhåller att kvalificerad arbetskraft kan uppfatta även en enstaka försämring i regelverken som en indikation på ytterligare försämringar och därmed minska sitt arbetsutbud i större omfattning. *Företagarna* anser att förslaget kan leda till ökad omfattning av svartjobb och framhåller att täta ändringar av skattelagstiftningen även leder till osäkerhet om vad som gäller, vilket hämmar investeringar och tillväxt. *Arbetsgivarverket* framhåller att upprepade begränsningar av uppräknningen av skiktgränserna sannolikt kommer ha en negativ påverkan på antalet arbetade timmar. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* framhåller att ökade skatter på arbete motverkar utbudet av arbetskraft. *ESV* förordar i stället höjningar av andra skatter, exempelvis konsumtionsskatter och skatt på boende. *Arbetsförmedlingen* anser att förslaget – i ett längre perspektiv – kan få negativa effekter på arbetsutbudet för äldre personer som överväger att förlänga arbetslivet. Förslaget om begränsad uppräkning av den övre skiktgränsen kan enligt *Arbetsförmedlingen* även få negativa effekter på arbetsutbudet generellt i ett längre perspektiv. *Saco* anser att den förhöjda statliga inkomstskatten (värnskatten) är skadlig för Sveriges ekonomi och bör tas bort då den påverkar viljan att arbeta negativt, vilket i sin tur leder till att antalet arbetade timmar i samhället minskar. *TCO* framhåller att ackumulerat år för år kan varje förändring som i sig tycks begränsad leda till att Sverige återigen hamnar i ett skattesystem med orimligt höga marginalsatser. Föreningen *Svenskt Näringsliv* och *Näringslivets Skattedelegation* anser att förslaget förvärrar spänningen i 3:12-systemet och försämrar Sveriges konkurrenskraft i ett internationellt perspektiv. *Saco* framhåller i likhet med *Företagarna* att Sverige måste kunna konkurrera

internationellt om den mest kvalificerade arbetskraften och att höga marginalskatter i det sammanhanget är en uppenbar nackdel. *Konjunkturinstitutet (KI)* framhåller att förslaget kan ge upphov till lägre beskattningsbara inkomster genom att antalet arbetade timmar minskar och genom inkomstomvandling från arbets- till kapitalinkomster. KI bedömer därför att den offentligfinansiella effekten av förslaget sannolikt är en överskattning. Eftersom förslaget inte innebär någon särskilt omfattande förändring av beskattningen så är beteendeffekterna dock enligt KI sannolikt små i ett offentligfinansiellt perspektiv. Även *Företagarna*, *TCO* och *Saco* ifrågasätter inkomstförstärkningen av förslaget när hänsyn tas till negativa beteendeffekter. *Föreningen Svenskt Näringsliv* och *Näringslivets Skattedelegation* anser att ytterligare skatteskärpningar kommer att leda till att skattebasen krymper så pass mycket att det offentligas skatteintäkter totalt sett minskar. Arbetsförmedlingen anser dock att det finns en genuin osäkerhet om beteendeffekterna av skatteförändringar och att ett rimligt antagande är att förslaget på kort sikt har begränsade konsekvenser på arbetskraftsutbudet. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* framhåller att om skattebetalare misstänker att liknande begränsningar som de nu föreslagna kommer ske även kommande år kan de komma att justera sitt beteende efter detta. Eftersom denna typ av reformer, särskilt sammantagna, kan ha viktiga långsiktiga effekter vore det enligt IFAU lämpligt om regeringen också gjorde kalkyler som inbegrep beteendeffekter.

Skälen för regeringens förslag: Det finns enligt regeringens bedömning såväl offentligfinansiella som fördelningspolitiska skäl att begränsa uppräkningsgränsen av den nedre och övre skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster. Regeringen anser därför, trots vad flera remissinstanser – däribland *Föreningen Svenskt Näringsliv*, *Företagarna*, *Saco* och *TCO* – anför om utbildningspremie, arbetsutbud och konkurrenskraft, att uppräkningsgränsen bör begränsas. Detta bör ske genom att skiktgränserna för 2017 räknas upp med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet i stället för med förändringen i konsumentprisindex plus två procentenheter.

Begränsningen innebär att den nedre skiktgränsen uppgår till 438 900 kronor och den övre skiktgränsen till 638 500 kronor för beskattningsåret 2017. Om skiktgränserna skulle räknas upp enligt ordinarie uppräkningsgräns – dvs. förändringen i konsumentprisindex plus två procentenheter – skulle den nedre skiktgränsen uppgå till 443 200 kronor och den övre skiktgränsen till 644 700 kronor för beskattningsåret 2017.

Flera remissinstanser, däribland *KI*, *Föreningen Svenskt Näringsliv*, *Företagarna*, *Saco* och *TCO* har synpunkter på förslagets effekter. Dessa synpunkter behandlas i konsekvensanalysen i avsnitt 6.2.4.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 65 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229), se avsnitt 3.12.

6.2.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Begränsningen av uppräkningsgränsen av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt aviserades och budgeterades i budgetpropositionen för 2016 och ingår i den av riksdagen beslutade budgeten för 2016. Begränsningen beräknades då medföra ökade skatteintäkter på 1,13 miljarder kronor per år 2017 till 2019. Att begränsa uppräkningsgränsen av den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt beräknas öka skatteintäkterna med 0,13 miljarder kronor 2017. Sammantaget beräknas således förslaget öka skatteintäkterna med 1,26 miljarder kronor varav 1,13 miljarder kronor redan är budgeterade.

KI framhåller att förslaget kan ge upphov till lägre beskattningsbara inkomster genom att antalet arbetade timmar minskar och genom inkomstomvandling från arbets- till kapitalinkomster. KI bedömer därför att den offentligfinansiella effekten av förslaget, som redovisades i promemoriorna, sannolikt är en överskattning. Eftersom förslaget inte innebär någon särskilt omfattande förändring av beskattningen så är beteendeffekterna dock enligt KI sannolikt små i ett offentligfinansiellt perspektiv. Även *Företagarna*, *Saco* och *TCO* ifrågasätter inkomstförstärkningen av förslaget när hänsyn tas till negativa beteendeffekter. *Föreningen Svenskt Näringsliv* och *Näringslivets Skattedelegation* anser att ytterligare skatteskärpningar

kommer att leda till att skattebasen krymper så pass mycket att det offentliga skatteintäkten totalt sett minskar. *Arbetsförmedlingen* anser dock att det finns en genuin osäkerhet om beteendeffekterna av skatteförändringar och att ett rimligt antagande är att förslaget på kort sikt har begränsade konsekvenser på arbetsutbudet.

De offentligfinansiella effekterna som redovisades i promemoriorna och de som redovisas ovan är statiska, dvs. hänsyn tas inte till eventuella beteendeförändringar såsom förändrat arbetsutbud. Anledningen är att det råder stor osäkerhet kring den typen av effekter och att eventuella effekter i regel inte slår igenom i betydande grad på ett års sikt. En samlad bedömning av hur regeringens åtgärder på utgifts- och inkomstsidan påverkar den ekonomiska utvecklingen på lång sikt redovisas i avsnitt 4.6.

Effekter för individer

Jämfört med gällande regler innebär förslaget att statlig inkomstskatt ska börja betalas från en beskattningsbar förvärvsinkomst på 438 900 kronor i stället för från 443 200 kronor 2017. Detta medför att antalet personer som kommer att betala statlig inkomstskatt beräknas öka med knappt 39 000 till totalt drygt 1,34 miljoner personer. För dessa tillkommande personer, med beskattningsbara förvärvsinkomster mellan 438 900 och 443 200 kronor, ökar marginals-katten med 20 procentenheter. Förslaget innebär också, jämfört med gällande regler, att antalet personer som 2017 kommer att betala statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster som överstiger den övre skiktgränsen beräknas öka med knappt 13 000 personer till totalt drygt 419 000 personer. För dessa tillkommande personer, med beskattningsbara förvärvsinkomster mellan 638 500 och 644 700 kronor, ökar marginals-katten med 5 procentenheter. För det stora flertalet som påverkas av förslaget, ca 1,29 miljoner personer med beskattningsbara förvärvsinkomster mellan 443 200 och 638 500 kronor eller över 644 700 kronor, påverkas inte marginals-katten av förslaget.

Jämfört med gällande regler innebär förslaget, för de som påverkas, ett utökat skatteuttag på mellan 20 till 1 170 kronor per år beroende på den beskattningsbara förvärvsinkomstens nivå (se tabell 6.1).

Tabell 6.1 Förändrat skatteuttag jämfört med gällande regler till följd av begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt

Kronor per år			
Beskattningsbar förvärvsinkomst	Fastställd förvärvsinkomst, personer 65 år eller yngre	Fastställd förvärvsinkomst, personer äldre än 65 år	Förändrat skatteuttag
438 900 eller lägre	452 100 eller lägre	478 100 eller lägre	0
439 000	452 200	478 200	20
440 000	453 200	479 100	220
441 000	454 200	480 000	420
442 000	455 200	480 900	620
443 200 till 638 500	456 400 till 651 700	482 000 till 670 600	860
639 000	652 200	671 100	885
640 000	653 200	672 100	935
641 000	654 200	673 100	985
642 000	655 200	674 100	1 035
643 000	656 200	675 100	1 085
644 000	657 200	676 100	1 135
644 700 eller högre	657 900 eller högre	676 800 eller högre	1 170

Anm.: Det förhöjda grundavdraget för dem som fyllt 65 år vid årets ingång medför att fastställd förvärvsinkomst skiljer sig åt mellan åldersgrupperna för en given beskattningsbar förvärvsinkomst.

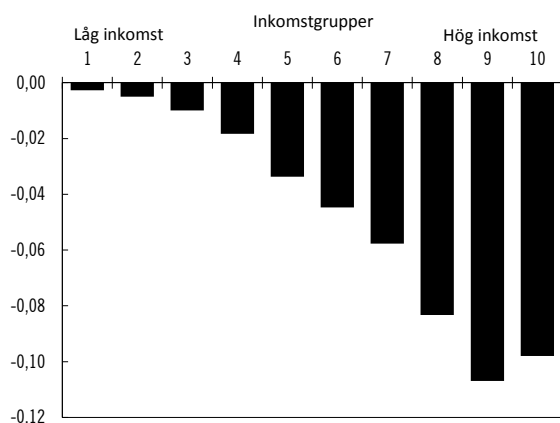
Källa: Egna beräkningar.

Fördelningseffekter

I diagram 6.1 visas den genomsnittliga procentuella förändringen av individers ekvivalerade disponibla inkomst, som är ett mått på ekonomisk standard, samt antalet berörda individer per inkomstgrupp (decilgrupper) till följd av förslaget. Den ekonomiska standarden minskar i genomsnitt marginellt för de lägsta inkomstgrupperna. Den procentuella genomsnittliga förändringen ökar med inkomsten och den största minskningen, 0,1 procent, sker i de två högsta inkomstgrupperna. Förslaget bidrar således till att minska skillnaden i ekonomisk standard mellan hushåll med låga respektive höga inkomster.

Diagram 6.1 Procentuell förändring av ekvivalerad disponibel inkomst (ekonomisk standard) 2017 till följd av begränsad uppräknings av skiktgränserna, över inkomstgrupper

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter på antalet arbetade timmar och sysselsättning

KI, Föreningen Svenskt Näringsliv, Näringslivets Skattedelegation, Företagarna, TCO och Saco anser att förslaget kan minska antalet arbetade timmar. Eftersom förslaget inte innebär någon särskilt omfattande förändring av beskattningen så är beteendeffekterna dock enligt KI sannolikt små i ett offentligfinansiellt perspektiv. Arbetsförmedlingen anser att det finns en genuin osäkerhet om beteendeffekterna av skatteförändringar och att ett rimligt antagande är att förslaget på kort sikt har begränsade konsekvenser på arbetsutbudet. IFAU framhåller att om skattebetalare misstänker att liknande begränsningar som de nu föreslagna kommer ske även kommande år kan de komma att justera sitt beteende efter detta. Eftersom denna typ av reformer, särskilt sammantagna, kan ha viktiga långsiktiga effekter vore det enligt IFAU lämpligt om regeringen också gjorde kalkyler som inbegrep beteendeffekter.

Effekten på antal arbetade timmar av förslaget är svårbedömd, men förslaget kan på lång sikt minska antalet arbetade timmar bland dem som påverkas av förslaget. Denna effekt bedöms dock vara liten.

Eftersom förslaget främst påverkar personer med relativt höga inkomster, för vilka få förflyttningar sker mellan att arbeta och inte arbeta, förväntas sysselsättningseffekten vara försumbar.

Förslagets effekter bör ställas mot de positiva effekter på sysselsättning och antalet arbetade timmar som kan uppkomma när skatteintäk-

terna används till andra reformer. Analysen ovan är endast en partiell analys, dvs. ingen hänsyn tas till eventuella effekter av förändringar på t.ex. utgiftssidan. En bedömning av de samlade effekterna av regeringens förslag i denna proposition på BNP, sysselsättning och arbetslöshet finns i avsnitt 4.6.

Effekter för företag

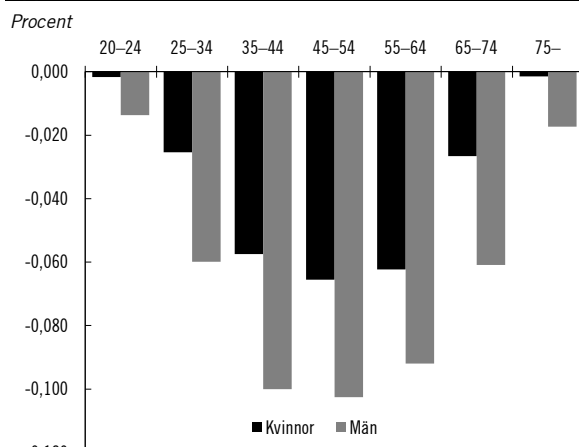
Företagare som tar ut inkomst av tjänst över den nedre eller övre skiktgränsen påverkas på samma sätt som anställda.

Förslaget bedöms inte påverka företagens konkurrensförhållanden eftersom det omfattar alla företagare som tar ut tjänsteinkomster, oavsett om de är anställda i eget fåmansföretag eller bedriver aktiv näringsverksamhet. Förslaget påverkar inte heller företagens administrativa börda och har inte några effekter på företagens villkor i övrigt.

Effekter för jämställdheten

Förslaget påverkar män i större utsträckning än kvinnor eftersom fler män än kvinnor har inkomster som överstiger den nedre skiktgränsen. Av dem som direkt påverkas av förslaget beräknas 32 procent vara kvinnor och 68 procent vara män. I diagram 6.2 redovisas procentuell förändring i individuell disponibel inkomst för samtliga personer från 20 år uppdelat efter kön och åldersgrupp. Den största procentuella minskningen sker bland män mellan 35 och 54 år vars disponibla inkomst minskar med 0,09 procent. Unga och äldre påverkas mindre än de i yrkesverksam ålder. Förslaget bidrar till att minska skillnaden i individuell disponibel inkomst mellan kvinnor och män. Den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män ökar därmed något.

Diagram 6.2 Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst 2017 till följd av förslaget om begränsad uppräkningsgränserna, efter kön och ålder

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för myndigheter

Skatteverket behöver göra vissa systemanpassningar. Dessa förändringar kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte få någon budgetpåverkan.

6.2.5 Begränsad uppräkningsgränserna för statlig inkomstskatt för 2018

Regeringens bedömning: För beskattningsåret 2018 bör den övre skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster räknas upp med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Det finns såväl offentligtfinansiella som fördelningspolitiska skäl för att begränsa uppräkningsgränserna för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster för beskattningsåret 2018. Begränsningen bör ske genom att uppräkningsgränserna för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster för beskattningsåret 2018 räknas upp med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet i

stället för med förändringen i konsumentprisindex plus två procentenheter.

Begränsningen bör ske genom att uppräkningsgränserna för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster räknas upp med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet i stället för med förändringen i konsumentprisindex plus två procentenheter.

Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 1,35 miljarder kronor 2018 varav 1,22 miljarder kronor avser den nedre skiktgränsen och 0,13 miljarder kronor avser den övre skiktgränsen.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med angivna ändringar. Regeringen avser att under 2017 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2018.

6.3 Förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar

6.3.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har under våren 2016 promemorian Förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar tagits fram. Den innehåller förslag om förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 6, avsnitt 1*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6, avsnitt 2*. En remissammanställning finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/00491).

I detta avsnitt behandlas promemorians förslag.

Lagrådet

Förslaget om förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar är enligt regeringens bedömning författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.3.2 Bakgrund

Förmån av fri eller delvis fri bil beräknas på visst schabloniserat sätt enligt 61 kap. 5–11 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. Avsikten är att förmånsvärdet i princip ska motsvara kostnaderna för en motsvarande privatägd bil med samma privata körsträcka. För miljöanpassade förmånsbilar finns det dock särskilda regler i 61 kap. 8 a § IL som innebär att förmånsvärdet sätts ned under vissa förutsättningar.

Reglerna om nedsättning av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar tillämpades första gången vid 2000 års taxering. Reglerna innebär att förmånsvärdet för en bil som – helt eller delvis – är utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselolja och som därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska sättas ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den jämförbara bilen. Reglerna, som är permanenta, infördes bl.a. för att underlätta introduktionen av miljöbilar på bilmaknaden och på så sätt skapa bättre förutsättningar för att miljöprestandan hos beståndet av förmånsbilar skulle öka (prop. 1999/2000:6, bet.1999/2000:SkU7, rskr. 2001/02:122, SFS 2001:1175).

Den 1 januari 2002 kompletterades dessa regler med en tidsbegränsad möjlighet till ytterligare nedsättning av förmånsvärdet för vissa typer av miljöanpassade bilar. För bilar som var utrustade med teknik för drift med elektricitet eller med annan gas än gasol skulle nedsättningen göras till ett värde som motsvarar 60 procent av förmånsvärdet för närmast jämförbara konventionella bil, dock maximalt med 16 000 kronor per år. För bilar som var utrustade med teknik för drift med alkohol skulle motsvarande nedsättning göras till 80 procent av förmånsvärdet för närmast jämförbara konventionella bil, dock maximalt med 8 000 kronor per år. Syftet med nedsättningen var att ytterligare underlätta introduktionen av miljöanpassade bilar och att få beståndet av dessa fordon att öka (prop. 2001/02:45, bet. 2001/02:SkU12, rskr. 2001/02:122, SFS 2001:1175).

Den tidsbegränsade nedsättningen gällde initialt t.o.m. 2005 års taxering för eldrivna bilar och 2006 års taxering för alkohol- och gasdrivna bilar. Därefter har tidsgränserna förlängts vid flera tillfällen och för närvarande gäller en gemen-

sam tidsgräns t.o.m. det beskattningsår som slutar den 31 december 2016. Fr.o.m. det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2011 omfattar den tidsbegränsade nedsättningen bara bilar som är utrustade med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol. Det innebär att etanol- och elhybridbilar inte längre omfattas av den tidsbegränsade nedsättningen, men alltså av den permanenta nedsättningen.

I budgetpropositionen för 2016 aviserade regeringen att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar – för att stimulera introduktionen av mer miljövänliga bilar – bör förlängas med tre år, dock att den maximala nedsättningen av offentlig-finansiella skäl bör begränsas från 16 000 till 10 000 kronor per år (prop. 2015/16:1, Förslag till statens budget för 2016, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.9).

6.3.3 Den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs

Regeringens förslag: Den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs med fyra år. Den maximala nedsättningen begränsas dock till 10 000 kronor per år.

Förslaget träder i kraft den 1 januari 2017.

Promemorians förslag: Förslaget överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs en förlängning av nedsättningen med tre år.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Samtidigt anser *Naturvårdsverket*, *Statens energimyndighet*, *Bil Sweden*, *Motorbranschens Riksförbund* och *Motormännens Riksförbund* att den maximala nedsättningen inte ska begränsas till 10 000 kronor per år. *Bil Sweden* och *Energigas Sverige* anser dessutom att förslaget ska gälla under en längre tidsperiod (motsvarande ett leasingavtals fulla längd). *Skatteverket* avstyrker förslaget på den grunden att det vid beskattningen inte bör göras åtskillnad mellan lön och förmån. Också förenklings-

skäl talar enligt Skatteverket mot förslaget, eftersom skattesubventionerade förmåner ökar den administrativa bördan för arbetsgivare och Skatteverket. Statens energimyndighet, *Trafikverket* och *Energigas Sverige* anser att reglerna om beskattning av bil- och drivmedelsförmån bör ses över i grunden. *Regelrådet* har synpunkter på konsekvensanalysen.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande regler om nedsättning av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar består av två delar. Den första delen består av en permanent nedsättning som innebär att förmånsvärdet för en bil som helt eller delvis är utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselloja sätts ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för en jämförbar bensin- eller dieseldriven bil. Den andra delen består av tidsbegränsade regler som innebär att för bilar som är utrustade med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol görs nedsättning till ett värde som motsvarar 60 procent av förmånsvärdet för närmast jämförbara konventionella bil. En sådan nedsättning får göras med högst 16 000 kronor per år. Den tidsbegränsade nedsättningen gäller t.o.m. 2016. Det huvudsakliga syftet med dessa regler är att underlätta introduktionen av miljöanpassade bilar på marknaden och på så sätt skapa bättre förutsättningar för att miljöprestandan hos beståndet av förmånsbilar ska öka. När reglerna om den tidsbegränsade nedsättningen infördes var avsikten att de endast skulle gälla ett fåtal år. Reglerna har därefter förlängts i olika omgångar, bl.a. för att det funnits behov av att stimulera utvecklingen av teknik, drivmedel och infrastruktur. När det gäller bilar som är utrustade med teknik för drift med el är tekniken alltjämt i behov av utveckling. Tekniken är fortfarande i ett inledande skede och de eltekniska systemen, framför allt batterierna, i elbilar är i dagsläget väsentligt dyrare än traditionella förbränningsmotorer. På marknaden finns för närvarande endast ett fåtal bilar som drivs med el. Flera tillverkare har dock aviserat nya modeller av s.k. laddhybrider eller plug-in hybrider som är planerade att lanseras under kommande år. Det finns därför behov av ytterligare stimulans för att den påbörjade utvecklingen ska fortsätta och därmed skäl att förlänga den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för sådana bilar. Teknik-

utvecklingen av fordonstekniken för gasbilar har i och för sig nått en mognad. Emellertid är infrastrukturen såvitt avser distribution av fordonsgasen alltjämt outvecklad, vilket har hämmat introduktionen av gasbilar på marknaden. Potentialen för gasbilar får dock bedömas vara betydligt större än den befintliga marknadsandelen och den tidsbegränsade nedsättningen bör därför förlängas även för dessa bilar. Mot den bakgrunden föreslår regeringen att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs i syfte att stimulera introduktionen av vissa miljöanpassade bilar. Sverige har som mål att ha en fossilfri fordonsflotta och detta är ett steg på vägen. I det ligger att regeringen – till skillnad från *Skatteverket* – anser att det finns skäl att göra avsteg från den för skattepolitiken vägledande principen att skattereglerna ska vara generella (se avsnitt 6.1). *Bil Sweden* och *Energigas Sverige* anser att förslaget ska gälla under en längre tidsperiod. Regeringen instämmer i att det, med hänsyn till det läge som utvecklingen av teknik, drivmedel och infrastruktur för närvarande befinner sig i, finns anledning att öka förutsägbarheten i stimulansen. Regeringen föreslår därför att nedsättningen förlängs ytterligare i förhållande till promemorians förslag till den 31 december 2020. Av offentligfinansiella skäl anser emellertid regeringen – till skillnad från *Naturvårdsverket*, *Statens energimyndighet*, *Bil Sweden*, *Motorbranschens Riksförbund* och *Motormännens Riksförbund* – att den maximala nedsättningen bör begränsas till 10 000 kronor per år. Också med den föreslagna begränsningen av skattesubventionens storlek kvarstår enligt regeringens mening det med förslaget åsyftade incitamentet.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Regelrådet har synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa behandlas i avsnitt 6.3.4.

Inom ramen för lagstiftningsärendet ryms inte – som Statens energimyndighet, *Trafikverket* och *Energigas Sverige* efterfrågar – en översyn av reglerna om beskattning av bil- och drivmedelsförmån.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 61 kap. 8 a § IL och i punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (2001:1175) om ändring i inkomstskattelagen, se avsnitt 3.12.

6.3.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Kostnaden för en förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar fastställs genom att utvärdera vilken effekt den tidsbegränsade nedsättningen har haft på utvecklingen. Utvecklingen i avsaknad av nedsättningen är i sin tur beroende av ett flertal faktorer, t.ex. den allmänna ekonomiska utvecklingen, preferenser och övriga incitament, vilket gör bedömningen osäker. Exempelvis är det svårt att göra en bedömning av utvecklingen för laddhybrider och elbilar, eftersom det för närvarande är fråga om en teknik som ännu så länge finns i liten utsträckning på marknaden. Mot den bakgrunden kan minskningen av skatteintäkterna, som redan aviserats och budgeterats i budgetpropositionen för 2016 och ingår i den av riksdagen beslutade budgeten för 2016, för 2017–2019 med beaktande av föreslagen begränsning av nedsättningens storlek beräknas till 0,19, 0,22 respektive 0,24 miljarder kronor. Utöver förlängningen med tre år som aviserades i BP16, föreslås en förlängning på ytterligare ett år, dvs. t.o.m. 2020. Denna ytterligare förlängning bedöms minska skatteintäkterna 2020 med 0,30 miljarder kronor.

Effekter för företagen

Förslaget innebär att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs med tre år, dock att den maximala nedsättningen begränsas till 10 000 kronor per år. Förlängningen innebär att förmånsvärdet blir lägre för ifrågakvarande bilar än för närmast jämförbara konventionella bil under den aktuella perioden. Det medför i sin tur att även underlaget för socialavgifter minskar, dvs. de arbetsgivaravgifter företaget ska betala blir något lägre under den period nedsättningen föreslås gälla. Vidare blir underlaget för bolagskatt något högre då underlaget för socialavgifter minskar.

När det gäller beräkningen av förmånsvärdet kommer företagen alltjämt kunna använda sig av Skatteverkets s.k. bilsnurra. Förslaget bedöms därför inte medföra någon förändring av den administrativa bördan för företagen.

Regelrådet efterlyser en analys av förslagets effekter för konkurrensen mellan företag som tillverkar och säljer bilar. I den mån förslaget påverkar konkurrensen mellan dessa företag bi-

drar det till att öka introduktionen av elbilar, laddhybrider och gasbilar (ej gasol) på marknaden.

Effekter för jämställdheten

Män är överrepresenterade bland de som har förmånsbilar. Av dem som har förmånsbil med nedsatt förmånsvärde är ca 80 procent män och 20 procent kvinnor. För övriga förmånsbilar är förhållandet 82 respektive 18 procent. Män tjänar dessutom i genomsnitt mer, samt har bilar med högre förmånsvärde, varför den skatt som uteblir givet förlängningen i genomsnitt blir högre för män än för kvinnor.

Effekter för miljön

Förslaget stimulerar inköp och användande av dels dyrare och icke fullt etablerade tekniker som utan stöd hade haft det svårare att vinna marknadsandelar, dels tekniker där outvecklad infrastruktur bedöms ha hämmat introduktionen av mer miljöanpassade förmånsbilar på marknaden. Mot den bakgrunden kan förslaget antas leda till positiva effekter för miljön.

Effekter för myndigheter

Skatteverket meddelar, med stöd av förordningen (2000:866) med bemyndigande för Skatteverket att meddela vissa föreskrifter till inkomstskattelagen (1999:1229), varje år föreskrifter för värdering av bilförmån. Skatteverket ger i dessa föreskrifter, med utgångspunkt i de nybilspriser som tillhandahålls av bilbranschen, riktlinjer för hur förmånsvärdet för alla olika bilmodeller ska beräknas. Myndigheten anger också i allmänna råd vilka bilmodeller som ska omfattas av den tidsbegränsade nedsättningen. Skatteverket har vidare på sin hemsida en funktion där var och en kan gå in och räkna fram förmånsvärdet för varje bilmodell, den s.k. bilsnurran. Det aktuella förslaget innebär en förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet och en begränsning av nedsättningens storlek. Förändringarna kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte få någon budgetpåverkan.

6.4 Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror

6.4.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har under våren 2016 promemorian Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror tagits fram. Den innehåller förslag om skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror (kallat REP-avdraget) som utförs i bostaden. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 7, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 7, avsnitt 2*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 7, avsnitt 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/01195/S1).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 7, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 7, avsnitt 5*. Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

6.4.2 Bakgrund och gällande rätt

Den 1 juli 2007 trädde det så kallade RUT-avdraget i kraft. Det följdes av ROT-avdraget som gäller fr.o.m. den 8 december 2008. RUT- och ROT-avdragen benämns gemensamt husavdraget.

RUT-avdraget omfattar följande arbeten.

- Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.
- Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.
- Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.
- Häck- och gräsklippning samt krattnig och ogrärensning som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.
- Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.

- Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.

Från och med den 1 augusti 2016 omfattar RUT-avdraget även vissa ytterligare trädgårdstjänster samt flytt- och it-tjänster.

Husavdraget ges genom skattereduktion. De personer som har rätt till skattereduktion är de som vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år och är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret eller, i vissa fall, begränsat skattskyldiga. Dödsbon har rätt till skattereduktion för arbete som har utförts före dödsfallet.

För rätt till skattereduktion krävs att det utförda arbetet är hänförligt till den som begär skattereduktion eller dennes förälders hushåll. Föräldern måste vara bosatt i Sverige. Den som begär skattereduktionen kan däremot ha sin bostad i ett annat EES-land. Arbetet får inte utföras av den som begär skattereduktion eller av en närstående till denne. Det går däremot bra att anlita ett eget bolag så länge inte den anställda som utför arbetet är den som begär reduktion eller någon närstående till denne.

Eftersom RUT-avdragets subvention riktas mot arbete omfattar avdraget bara kostnader för arbete, inklusive mervärdesskatt, och inte kostnader för material, utrustning och resor. Att subventionen är riktad mot arbete innebär att när RUT-arbete utförs måste arbetskostnaden särskiljas från övriga kostnader.

Det finns tre olika spår inom husavdrags-systemet. För det första kan den enskilde anlita en näringsidkare som när avtalet om arbetet träffas eller när ersättningen betalas ut är godkänd för F-skatt (eller, om arbetet utförs utanför Sverige och utföraren inte har bedrivit näringsverksamhet i Sverige, har intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt). För det andra kan den enskilde anlita en privatperson som inte är godkänd för F-skatt (däremot inte en näringsidkare som av någon anledning inte är godkänd för F-skatt). För det tredje kan den enskilde få tjänsterna tillhandahållna som en skattepliktig löneförmån av sin arbetsgivare.

RUT-avdragets skattereduktion kan inte överstiga 25 000 kronor per skattskyldig och år för personer som inte har fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång. För personer som har fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång kan skattereduktionen inte överstiga 50 000 kronor per skattskyldig och år. Detsamma gäller följaktligen även för Skatteverkets utbetalningar enligt fakturamodellen.

6.4.3 Införande av en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror i bostaden

Regeringens förslag: En skattereduktion införs för reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.

Ändringen träder i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas på hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2016, förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2016 samt hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2016 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs dock att ändringen skulle tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, *Skatteverket* och *Landsorganisationen i Sverige (LO)* avstyrker förslaget. ESV anför att förslaget inte kan förväntas bidra till ökad sysselsättning och inte heller till en reduktion av svart arbete. Därtill belyser ESV att priserna för att köpa nytt har minskat stadigt sedan 2010 samtidigt som kostnaderna för att reparera ökat. Eftersom RUT-avdraget bara omfattar arbetskostnaden finns enligt myndigheten risk för att prisreduktionen skulle vara för liten för att få konsumenten att välja reparation i stället för att köpa nytt. Då materialkostnaden i många fall är en ansenlig del av den totala kostnaden för reparation och underhåll av vitvaror, anser ESV

att det finns en risk att materialpåslag omvandlas till arbetskostnad. Skatteverket anser att det av systemvårdande skäl är viktigt att upprätthålla de grundläggande principerna att RUT-avdraget ska gälla arbeten som hushållen normalt utför själva. De föreslagna tjänsterna inom reparation och underhåll av vitvaror kommer enligt verket till största del att vara tjänster som kräver specialistkompetens inom el eller VVS och är alltså inte arbeten som normalt utförs av hushållen själva. Tjänsterna är dessutom snarare till sin karaktär sådana som uttryckligen undantas från ROT-avdrag enligt 67 kap. 13 c § 1 inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. Om förslaget ändå ska genomföras anser Skatteverket att det bör krävas att köparen av tjänsten äger vitvaran och att den ska tillhöra köparens eller köparens förälders hushåll. Verket anför vidare att de nya reglerna bör gälla för arbete som utförs och betalas efter 31 december 2016 för att undvika problem vid ikraftträdandetidpunkten. LO anför att förslaget skulle ha negativa fördelnings effekter genom att det nästan bara kan utnyttjas av ägare till småhus och bostadsrätter och att de positiva effekter som förslaget skulle kunna få på miljön kan anses som mycket begränsade. *Konjunkturinstitutet* anser att andra styrmedel bör övervägas för att uppnå målet om förbättrad resurshushållning och minskad miljöbelastning från vitvaruproduktion. Institutet anser att det är oklart hur starkt incitamentet att reparera blir i stället för att köpa nytt då kostnaden för reservdelar till moderna vitvaror kan utgöra en stor del av den totala kostnaden för en reparation. En sänkning av arbetskostnaden skulle i så fall inte göra så stor skillnad. Konjunkturinstitutet anför vidare att forskningen inte är entydig vad gäller miljöeffekten av att reparera äldre vitvaror jämfört med att köpa nya när det handlar om produkter som drar mycket energi, t.ex. kyl och frys. Därtill utgörs en del av den ökade mängden elavfall av fungerande moderna vitvaror som kasseras vid renovering och ombyggnad av bostäder, ett förfarande som inte direkt kan antas påverkas av förslaget. *Naturvårdsverket* anser att det ur ett livscykelperspektiv kan vara bättre att fasa ut vissa äldre vitvaror än att reparera dem och att vissa äldre vitvaror borde undantas, främst kyl och frys som blivit dubbelt så energieffektiva under de senaste tio åren. *Kemikalieinspektionen* anför att en konsekvens av ökad reparation och underhåll av vitvaror och annan elektronik är att

varor som innehåller förbjudna eller på annat sätt begränsade farliga ämnen kan få ökad livslängd. *Statens energimyndighet* anför att ett inkluderande av materialkostnad skulle kunna påverka mängden reparationer i förhållande till förslaget. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* anser att miljöargumenten i promemorian är mycket vaga och skulle behöva utvecklas mer. Det hade varit värdefullt med ett resonemang om teknisk utveckling av vitvaror i promemorian, i stället för att implicit ta för givet att reparationer av vitvaror leder till en bättre resurshushållning. *Aktiebolaget Electrolux* ser problem med att endast avfallsproblematiken har belysts medan användningsfasen som för vitvaror har den största miljöpåverkan helt har utelämnats och ingenting nämns om kemikalier. Nyttan av att reparera en vitvara måste vägas mot hur effektiv den är jämfört med nya produkter. Vidare anser företaget att det för rätt till skattereduktion bör krävas att den som utför reparationerna är utbildad reparatör och kan säkerställa produkternas funktion och säkerhet för konsument. *Avfall Sverige* uppmanar regeringen att överväga om skattereduktionen endast ska kunna ges för vitvaror som har uppnått maximalt viss ålder, eftersom det finns undersökningar som visar att det ut miljösynpunkt inte lönar sig att reparera vitvaror som uppnått viss ålder. *Elektriska Hushållsapparat Leverantörer* anför att det genom producentansvaret inte förekommer något avfall avseende vitvaror i Sverige utan alla produkter materialåtervinns och blir ny insatsråvara. Vitvarors största miljöpåverkan sker i användningsfasen genom den energi och det vatten de förbrukar. Gamla produkter har en betydligt större miljöpåverkan än nyare produkter, och att stimulera hushållen att behålla gamla produkter snarare än att byta upp sig kommer att öka i stället för att minska miljöpåverkan. *Återvinningsindustrierna* anser att det är mycket positivt med införande av ekonomiska styrmedel för att förebygga mängden avfall och bidra till att förlänga produkternas livslängd. Det är ett viktigt steg mot en cirkulär ekonomi och att skapa nya arbetstillfällen. *Förvaltningsrätten i Linköping* anför att det kan uppstå gränsdragningsproblem kring vad som är en vitvara och att domstolen därför ser ett behov av att begreppet vitvara förtydligas. Vidare anser förvaltningsrätten att uppdelningen mellan RUT- och ROT-avdrag inte ter sig helt logisk

och bör belysas vidare i det fortsatta lagstiftningsarbetet. *Småföretagarnas Riksförbund* anser att det kommer att ställa till problem att arbetet endast får utföras i bostaden. Med alltmer komplicerade vitvaror finns en överhängande risk för att i vart fall vissa reparationer inte kan utföras på ett professionellt vis i bostaden utan att viss del kan behöva åtgärdas i verkstad. Att resekostnader inte omfattas av förslaget kan enligt förbundet knappast bidra till en ökning av arbeten för människor bosatta utanför centralorter. Även resekostnader borde få räknas som arbetstid. *Ekobrottsmyndigheten* anför att det kan förekomma en viss risk för att bedrägerier ökar genom införandet av ytterligare en skattereduktion i RUT-avdraget. Sammantaget bedöms dock förslaget enligt myndigheten ha en mycket marginell påverkan på den ekonomiska brottsligheten. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* anser att skattereduktionen för reparation och underhåll av vitvaror bör införlivas i ROT-avdraget.

Skälen för regeringens förslag: Det är i dag i många fall relativt lätt och billigt att köpa nytt i stället för att låta reparera det som gått sönder. Att reparera och återanvända produkterna är ofta bättre ur miljösynpunkt än att skrota, återvinna och köpa nytt, vilket också klargörs i EU:s avfallshierarki där minimering av mängden avfall och återanvändning prioriteras framför återvinning, energiutvinning och deponering (se artikel 4 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv). Reparationer tar mindre råvaror och energi i anspråk och ger lägre utsläpp än produktion av nya varor. Dessutom minskar det mängden avfall och kan även skapa fler arbetstillfällen. En attitydförändring till reparationer kan även gynna en produktutveckling där konsumenterna väljer att i större utsträckning än i dag köpa en produkt av högre kvalitet med längre hållbarhet och större reparationsmöjligheter. EU-kommissionen har också i sitt meddelande om cirkulär ekonomi (KOM(2015) 614/2) framhållit att medlemsstaterna har en viktig roll i att uppmuntra till återanvändning och reparation. Kommissionen kommer även genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter, kallat

ekodesigndirektivet, att främja reparation, uppgradering, hållbarhet och återvinning av produkter genom att utveckla produktkrav som är relevanta för den cirkulära ekonomin.

Riksdagen antog våren 2015 riktlinjer för skattepolitiken (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254). Av dessa framgår att skattepolitiken bl.a. ska bidra till att kostnadseffektivt styra mot mål som minskad miljöbelastning i Sverige och världen. Skattepolitiken kan skapa drivkrafter som påverkar beteenden, t.ex. genom att styra konsumtion, resursanvändning och investeringar i en mer hållbar riktning.

Mot den angivna bakgrunden föreslås i motsats till vad *Ekonomistyrningsverket*, *Skatteverket* och *LO* har anfört, att en skatte-reduktion för reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden införlivas i husavdraget för att stimulera reparation och underhåll av sådana produkter. Regeringen anser till skillnad från *TCO* att skattereduktionen bör vara en del av RUT-avdraget.

Skatteverket har anfört att de tjänster som omfattas av förslaget till sin karaktär snarare är sådana som undantas från ROT-avdrag enligt 67 kap. 13 c § 1 IL. Enligt detta lagrum undantas från ROT-avdraget arbete som enbart avser installationer eller service på maskiner och andra inventarier. Bestämmelsen syftar till att klargöra att det endast är åtgärder som kan "hänföras till byggnadsarbeten i vanlig bemärkelse" som ger rätt till ROT-avdrag (jfr prop. 2008/09:178 s. 35). Det hindrar inte i sig att vissa reparations- och underhållsarbeten kan inkluderas i RUT-avdraget.

Förvaltningsrätten i Linköping har efterlyst ett förtydligande av begreppet vitvara. Det torde i allmänhet inte vara förenat med några svårigheter att avgöra vad som är en vitvara. Med vitvaror avses normalt större hushållsmaskiner som vanligen finns i ett hem som t.ex. tvättmaskin, torktumlare och torkskåp, kyl, frys, diskmaskin, spis, spishällar och inbyggnadsugnar samt mikrovågsugn. Detta gäller oavsett om anläggningarna är inbyggda eller fristående. Även anordningar med flera funktioner samlade (t.ex. tvättmaskin med torktumlingsfunktion eller kombinerat kyl- och frysskåp) omfattas. Även köksfläkt och spiskåpa bör hänföras till vitvaror. Installationer som t.ex. luftvärmepump, varmvattenberedare eller element utgör inte vitvaror. Som vitvaror räknas inte heller hushålls-

apparater som t.ex. dammsugare, strykjärn, kaffebryggare, vattenkokare, brödrost och matberedare.

Skatteverket har framfört att det bör krävas att köparen äger vitvaran och att den ska tillhöra köparens eller köparens förälders hushåll. Förutom att civilrättsligt ägande vore svårkontrollerat för såväl utförare som Skatteverket skulle ett krav på ägande avvika från hur RUT-avdraget i övrigt är uppbyggt. Regeringen är inte beredd att föreslå en sådan ordning. Att vitvaran ska tillhöra köparens eller köparens förälders hushåll följer av det grundläggande kravet att arbetet ska kunna hänföras till den skattskyldiges hushåll eller dennes förälders hushåll (se 67 kap. 15 § IL; jfr RÅ 2010 ref. 109).

Som flera remissinstanser har påpekat, däribland *Konjunkturinstitutet*, *Naturvårdsverket* och *Avfall Sverige*, innebär det inte alltid en större miljönytta att reparera en äldre vitvara jämfört med att köpa en ny vitvara. Naturvårdsverket och Avfall Sverige har mot denna bakgrund föreslagit att skattereduktionen endast ska omfatta vitvaror av viss högsta ålder. Regeringen har förståelse för dessa förslag. En sådan reglering skulle emellertid komplicera lagstiftningen och försvåra tillämpningen, inte minst som den i så fall rimligen bara borde gälla vissa slag av vitvaror som har en snabbare teknisk utveckling och dessutom löpande revideras i förhållande till faktisk produktutveckling. Regeringen föreslår med hänsyn till det nu anförda inget krav på vitvarans ålder.

Aktiebolaget Electrolux har anfört att det bör krävas att den som utför reparationerna är utbildad reparatör och kan säkerställa produkternas funktion och säkerhet för konsument. En sådan inskränkning av vem som kan utföra ett arbete utgör en avvikelse från vad som gäller för husavdraget i övrigt, där det som regleras är vilket arbete som utförs och inte vem som utför det. Skattesystemet är inte heller avsett att fylla en konsumentvårdande funktion. Regeringen finner inte skäl att införa någon sådan särreglering för reparation och underhåll av vitvaror.

Att arbetet ska utföras i bostaden innebär att avdraget inte omfattar t.ex. reparationer i utförarens verkstad. Till bostad räknas i RUT-avdraget även biutrymmen som garage, förråd och tvättstuga (prop. 2006/07:94 s. 40). *Småföretagarnas Riksförbund* har ifrågasatt avgränsningen till arbete i bostaden. Att arbetet

huvudsakligen ska vara utfört i eller i nära anslutning till bostaden är en av de centrala utgångspunkterna för RUT-avdraget (prop. 2006/07:94 s. 40). RUT-avdraget omfattar bl.a. mot den bakgrunden inte t.ex. tvätt vid en tvättinrättning (prop. 2006/07:94 s. 42). Regeringen har viss förståelse för synpunkten men är, precis som beträffande förslaget i vårändringsbudgeten för 2016 om att inkludera it-tjänster (se prop. 2015/16:99 s. 38 f), inte beredd att utsträcka förslaget till att omfatta arbete som utförs i en verkstad.

Regeringen är inte beredd att, som Småföretagarnas Riksförbund har föreslagit, låta resekostnader räknas som arbetstid eller att, som *Statens energimyndighet* har berört, låta materialkostnader omfattas av subventionen. Sådana kostnader ger inte rätt till skattereduktion i husavdraget i övrigt och bör därför inte göra det här heller.

Skatteverket behöver viss tid för systemanpassning m.m. så att den föreslagna skattereduktionen kan hanteras. Verket behöver även viss tid för att ta fram information till köpare och utförare om ändringen. Förslaget bör därför träda i kraft den 1 januari 2017. I promemorian föreslogs att ändringen skulle tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016. Skatteverket har anfört att förslaget bör gälla för arbete som utförs och betalas efter 31 december 2016. För att undvika missförstånd om vad som gäller beträffande när ett arbete ska vara utfört eller betalat bör samtliga moment vara utförda efter den 31 december 2016. Regeringen föreslår därför att ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas på hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2016, förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2016 samt hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2016 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

När det gäller förslagets konsekvenser för sysselsättning, m.m. redovisar regeringen sina bedömningar i avsnitt 6.4.4.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 67 kap. 13 § II, se avsnitt 3.12.

6.4.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Att införa en skattereduktion för reparationer och underhåll av vitvaror beräknas minska skatteintäkterna med 0,19 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2017.

Effekter för skattskyldiga

Samtliga hushåll bedöms ha vitvaror och kommer vid ett eller fler tillfällen att uppleva att en vitvara behöver underhållas eller går sönder. Alla hushåll är dock inte själva ansvariga för reparation och underhåll av samtliga vitvaror. Ansvariet kan t.ex. för hyresgäster vara hyresvärdens. Enligt besiktningmän inom fastighetsbranschen uppskattas den förväntade livslängden på vitvaror till i genomsnitt ungefär 10 år.⁶⁰ Reparationer eller underhåll av vitvaror kan därför förväntas ske oftare än så. Då det kan anses vara lätt och relativt billigt att köpa en ny vitvara i stället för att reparera den bedöms endast en del hushåll som får problem med sina vitvaror välja att reparera i dag. För de individer som i dag köper tjänster i form av reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden leder förslaget till att kostnaderna minskar. Vad gäller ökad efterfrågan på tjänsterna anser *Konjunkturinstitutet* att det är oklart hur stor effekt förslaget får. Institutet anser att arbetskostnaden kan utgöra en relativt liten del av den totala kostnaden för reparationer av mer moderna vitvaror och att en reduktion av arbetskostnaden därför skulle leda till en relativt liten prisreduktion. *Ekonomistyrningsverket* pekar på att priset på nya vitvaror stadigt minskat medan kostnaderna för att reparera ökat. De menar att då endast arbetskostnaden ger rätt till en skattereduktion kan prisreduktionen från skatteavdraget vara för liten för att öka efterfrågan på reparation. Hur stor del av den totala kostnaden som utgörs av arbetskostnad varierar sannolikt mellan olika vitvaror och olika underhålls- och reparationstjänster och därmed även prisreduktionen för olika vitvaror och tjänster. I samtliga fall och i förhållande till att köpa en ny vitvara förväntas dock kostnaden för att reparera och att underhålla en vitvara

⁶⁰ Besiktningsterminalen.se.

minska. I och med den lägre kostnaden förväntas fler personer efterfråga tjänsterna.

Effekter för företag

Som framgår av avsnitt 6.4.3 är syftet med lagförslaget att införa en skattereduktion för reparationer och underhåll av vitvaror främst att bidra till förbättrad resurshushållning och minskad miljöbelastning. Förslaget bedöms leda till att efterfrågan på dessa tjänster ökar. Med tillgänglig statistik är det inte möjligt att uppskatta exakt hur många företag som utför reparationer av vitvaror i bostaden. Enligt SCB:s företagsregister fanns 2015 knappt 550 företag registrerade som utför reparation och service avseende hushållsapparater samt utrustning för hem och trädgård. Enligt *Elektriska Hushållsapparater Leverantörers (EHL)* remissyttrande finns drygt 100 auktoriserade verkstäder för att reparera branschens produkter. Vad gäller storleken på företag beräknas, av de 550 företag som var registrerade som utförare av reparation och service avseende hushållsapparater samt utrustning för hem och trädgård, drygt 96 procent ha färre än 10 personer anställda och drygt 60 procent har ingen anställd.⁶¹ Även om exakta uppgifter inte finns om fördelningen av företagsstorlek inom den berörda branschen, indikerar detta att många mindre företag kan komma att utföra tjänster inom ramen för skattereduktionen.

Förslaget innebär att företag som utför reparationer och underhåll av vitvaror i bostaden inom ramen för RUT-avdraget kommer att behöva begära utbetalning från Skatteverket enligt den s.k. fakturamodellen för skattereduktionen av den del av beloppet som inte betalas av köparen. Det medför en ökning av den administrativa bördan för företagen. Tidsåtgången för detta kan uppskattas med utgångspunkt i Tillväxtverkets databas för företagens administrativa kostnader MALIN. I databasen anges tidsåtgången för exempelvis lämnande av uppgifter om fulla arbetsgivaravgifter till två minuter och tidsåtgången för lämnande av information om sammanlagda avgifter till i genomsnitt en minut per tillfälle. Mot bakgrund av detta uppskattas tidsökningen

till ca två minuter per köp, under förutsättning att företagens uppgiftshantering är anpassad till uppgiftslämnandet. Med hjälp av Tillväxtverkets konsekvensutredningsverktyg Regleräkaren beräknas kostnadsökningen per köp till ca åtta kronor (vid en genomsnittlig lön för kontorsassistenter och sekreterare på 27 500 kronor i månaden enligt uppgifterna i Regleräkaren).

Eftersom företaget måste vända sig till Skatteverket för att få en viss del av betalningen uppkommer en viss fördröjning innan hela fakturan är betald. Utbetalning sker vanligtvis inom några dagar. Företagen har även möjlighet att välja att använda en kortare kredittid för att minska betalningstiderna. Den påverkan på likviditeten som fakturamodellen medför kan därför bedömas vara mindre betungande.

Den fördröjda betalningen samt ökningen av den administrativa bördan kan i viss utsträckning förväntas påverka de mindre företagen. De nämnda konsekvenserna av fakturamodellens tillämpning måste dock ställas i relation till de fördelar som utförarna får genom att köparna har möjlighet att erhålla skattereduktion med 50 procent av arbetskostnaden. Sammantaget bör effekten vara positiv för de företag som tillhandahåller reparationer och underhåll av vitvaror. Ett alternativ till RUT-avdrag vore någon form av bidragssystem riktat till köpare. Att på detta sätt ge köparna subventionen redan vid köpet skulle dock kräva uppbyggnad av ett helt nytt system i stället för det befintliga systemet för RUT-avdrag. Ett helt annat alternativ är att försöka åstadkomma ett förändrat beteende i fråga om reparationer genom informationsinsatser. Detta bedöms dock inte vara tillräckligt.

Förslaget att införa en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror i bostaden kan medföra en ökad konkurrenskraft och ökade intäkter för företag som tillhandahåller sådana tjänster. Samtidigt kan förslaget i viss mån försämra konkurrensen och minska intäkterna för företag som tillhandahåller reparation och underhåll av vitvaror enbart i verkstad och företag som säljer nya vitvaror i förhållande till företag som tillhandahåller reparation och underhåll av vitvaror i bostaden.

Effekter för miljön

I dag är det i många fall relativt billigt och enkelt att köpa nytt jämfört med att reparera vitvaror som har gått sönder. Reparationer och underhåll

⁶¹ Källa: SCB:s databas Företagsdatabasen för 2015.

tar dock mindre råvaror och energi i anspråk och ger lägre utsläpp än produktion av nya varor och dessutom minskar det mängden avfall. Med en skattereduktion som reducerar arbetskostnaderna för reparationer och underhåll av vitvaror med 50 procent ökar incitamenten att reparera och underhålla i stället för att köpa nytt. Detta bedöms leda till att fler väljer att använda sina vitvaror under en längre period, vilket i sin tur leder till en förbättrad resurshushållning och till att miljöbelastningen från produktion av motsvarande mängd nya vitvaror minskar. Flera remissinstanser, däribland Konjunkturinstitutet, *Naturvårdsverket* och *Avfall Sverige*, har påpekat att det, framför allt för vitvaror som drar mycket energi såsom kyl och frys, ur ett livscykelperspektiv inte är självklart att det är bättre för miljön att fler väljer att använda sina vitvaror under en längre period. Detta för att den tekniska utvecklingen i energieffektivitetshänseende har gått mycket fort de senaste åren. I en rapport från 2013 på uppdrag av Naturskyddsföreningen⁶² analyserades när det är optimalt ur ett miljöperspektiv att byta ut kyl och frys. Slutsatsen var att kylskåpsmodeller äldre än 2005 och frysskåpsmodeller äldre än 2007 av miljöskäl borde bytas ut mot de effektivaste modellerna på marknaden. Utöver detta har några remissinstanser belyst risken för att skadliga ämnen kan få ökad livslängd om fler väljer att reparera vitvaror i större utsträckning. *Kemikalieinspektionen* påpekar att det i så fall ställer ökade krav i avfallsledet när varorna ska tas omhand för återvinning eller slutligt omhändertagande.

Precis som remissinstanserna anför är det inte i samtliga fall bättre att reparera än att köpa en ny vara. En vara kan vara så pass gammal att det är uppenbart att dess konstruktion ger upphov till betydligt mer påverkan på miljö och hälsa än nyare produkter även om varan repareras. Bedömningen är dock att vitvaror byts ut även om miljönyttan av att reparera dem är större. En skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror kan minska förekomsten av dessa fall samt öka medvetenheten om effekter på miljö och klimat av att reparera i stället för att köpa nytt. Normalt sett torde dessutom inte

reparation av tekniskt påtagligt föråldrade vitvaror framstå som ekonomiskt attraktivt ens med den föreslagna skattereduktionen. Förslaget bedöms vidare kunna leda till att konsumenterna i högre utsträckning väljer att köpa produkter av högre kvalitet med större reparationsmöjligheter, vilket ytterligare kan bidra till minskad miljöbelastning.

Effekter för sysselsättning och antalet arbetade timmar

Införande av en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror förväntas öka efterfrågan på arbetskraft i branschen och därmed sysselsättningen på kort sikt. Då förslaget bedöms öka efterfrågan på arbetskraft med en relativt god anknytning till arbetsmarknaden förväntas dock effekten på den varaktiga sysselsättningen i ekonomin i sin helhet vara liten. Denna bedömning delas av Ekonomistyrningsverket, *Arbetsförmedlingen*, Konjunkturinstitutet och *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering*. Elektriska Hushållsapparater Leverantörer (EHL) anför att större kunskap krävs i dag för att reparera vitvaror och att det har lett till att antalet verkstäder har minskat. EHL påpekar att branschen tidigare genomfört KY-utbildningar, men att de lades ned för tre år sedan då KY-myndigheten ansåg att det inte fanns behov av fler tekniker. Arbetsförmedlingen anser dock att efter språkundervisning kan denna typ av åtgärd vara en väg in på arbetsmarknaden för nyanlända med lämplig bakgrund och därmed stödja en grupp med svag anknytning till arbetsmarknaden.

Förslaget bedöms inte påverka antalet arbetade timmar bland köparna i någon större utsträckning. Detta för att många av tjänsterna som omfattas i många fall sannolikt inte skulle utförts av köparen själv utan en skattereduktion samt för att tjänsterna generellt sett inte är sådana som utförs återkommande under året.

Effekter för fördelning

Vad gäller fördelningseffekter är det inte möjligt att studera vilka som i dag köper reparations- och underhållstjänster för vitvaror då data på den detaljnivån saknas. För att erhålla en skattereduktion krävs dock att det finns skatt att reducera vilket innebär att det för personer med låga inkomster generellt sett är svårare att ta del av en skattereduktion. Vad gäller användandet av husavdraget visar statistik från SCB att

⁶² Undersökning miljöbelastning kyl och frys, Miljögraff 2013.

ca 60 procent av dem som använde RUT-avdraget 2014 hade inkomster under 360 000 kronor per år. För ROT-avdraget var samma andel omkring 55 procent. Andelen användare i olika inkomstgrupper ökar dock med inkomsten. För RUT-avdraget var andelen användare av dem med årsinkomster över 1 miljon kronor 33 procent jämfört med 7,5 procent för dem med årsinkomster mellan 120 000 kronor och 159 000 kronor. För ROT-avdraget var samma andelar ca 50 procent respektive 11 procent. Även om reparation och underhåll av vitvaror tillhör en annan kategori av tjänster kan ovanstående indikera att en skattereduktion för dessa tjänster eventuellt kan ha negativa fördelningseffekter sett till disponibel inkomst.

LO påpekar att ett RUT-avdrag för reparation av vitvaror skulle få negativa fördelningseffekter genom att det nästan bara kan utnyttjas av ägare till småhus och bostadsrätter. Ansvaret för att reparera vitvaror i hyreslägenheter är många gånger hyresvärdens. Då andelen som äger sin bostad ökar med inkomsten är det möjligt att förslaget därmed kan få negativa effekter för fördelningen.

Effekter för jämställdheten

Det är inte möjligt att studera könsfördelningen för sysselsättning och företagande i exakt den bransch som utför reparations- och underhållstjänster för vitvaror då data på den detaljnivån saknas. Inom näringsgrenen reparation och service avseende hushållsapparater samt utrustning för hem och trädgård är dock män överrepresenterade som ägare av företag samt som andel av de sysselsatta.⁶³

Enligt SCB:s tidsanvändningsundersökning år 2010/11 lägger män mer tid på reparationer och underhåll i hemmet än kvinnor.⁶⁴ Eventuella förändringar av det obetalda hemarbetet förväntas därför främst uppkomma bland män.

Vad gäller köparna av tjänsten är det med tillgänglig statistik svårt att uppskatta hur stor andel kvinnor respektive män som köper denna tjänst.

Sammanfattningsvis förväntas utvidgningen av RUT-avdraget gynna män vad gäller sysselsättning och företagande. I den mån reparationer utförda av företag ersätter hemarbete till följd av utvidgningen minskar mäns obetalda hemarbete med dessa reparationer.

Förslagets förhållande till EU-rätten

Riksdagen antog våren 2015 riktlinjer för skattepolitiken (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254). Av riktlinjerna framgår att en viktig princip för skattepolitiken är att regelverket ska vara förenligt med EU-rätten. Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

Effekter för myndigheter

Införande av en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror i bostaden kommer att medföra en ökad administration för Skatteverket. Skatteverket kommer att få ett ökat antal begäran om utbetalning från de som utför tjänsterna och fler personer kommer att begära skattereduktion i sin självdeklaration. Därutöver tillkommer vissa engångskostnader för information och för att anpassa systemstödet. Förslaget medför således en viss kostnadsökning för Skatteverket. Tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Antalet mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna rörande RUT-avdrag har varit relativt begränsat. En komplettering med reparation och underhåll av vitvaror bedöms inte påverka måltillströmningen hos domstolarna nämnvärt. Förslaget bedöms sammantaget inte påverka de allmänna förvaltningsdomstolarna annat än marginellt. Eventuella kostnadsökningar får därför behandlas inom befintliga ramar.

6.5 Avdrag för resor till och från arbetet

6.5.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har under våren 2016 promemorian Höjd beloppsgräns vid avdrag för resor till och från arbetet tagits fram. Den innehåller förslag om höjd beloppsgräns för avdrag för resor. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 8, avsnitt 1*.

⁶³ Källa: Statistiska centralbyråns databaser FRIDA och STAR. Egna beräkningar utifrån SNI2007-kod 95.220.

⁶⁴ Nu för tiden – En undersökning om svenska folkets tidsanvändning år 2010/11, Levnadsförhållanden rapport 123, Statistiska centralbyrån.

Promemorians lagförslag finns i *bilaga 8, avsnitt 2*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8, avsnitt 3*. En sammanställning av remisstyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/02228/S1).

I detta avsnitt behandlas promemorians förslag.

Lagrådet

Förslaget om höjd beloppsgräns för avdrag för resor är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.5.2 Höjd beloppsgräns för avdrag för resor till och från arbetet

Regeringens förslag: Beloppsgränsen över vilken utgifter för inställelseresor samt för resor mellan bostaden och arbets- respektive utbildningsplatsen får dras av höjs från 10 000 kronor till 11 000 kronor.

Den nya beloppsgränsen gäller fr.o.m. den 1 januari 2017 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Skatteverket* tillstyrker förslaget men anser att en höjning av beloppsgränsen till 15 000 kronor hade varit bättre. Detta då antalet möjliga avdrag avseende arbetsresor skulle minska vilket skulle innebära förenkling av hanteringen och att resurser därmed skulle kunna frigöras för att användas till andra ändamål. Därtill skulle det även innebära en förenkling för skattebetalarna. *Naturvårdsverket* tillstyrker förslaget och anför att det bedöms vara av administrativ karaktär och inte påverka valet av färdväg. *Trafikanalys* har inget att invända mot förslaget men påpekar att det vore angeläget att göra en mer genomgripande översyn av bestämmelserna för reseavdrag. *Motorbranschens Riksförbund (MRF)* anser inte att utredningen visar att reseutgifterna i Stockholms lokaltrafik, eller hos övriga

lokaltrafikbolag, har ökat så pass mycket att det ger stöd för att höja beloppsgränsen. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* avstyrker förslaget och anser att det högre priset på SL:s månadskort inte är något skäl till att höja beloppsgränsen eftersom ett månadskort på SL, räknad på 12 månader, även efter höjningen den 1 januari 2017 hamnar under den nuvarande beloppsgränsen. En höjning av beloppsgränsen till 11 000 kronor innebär en höjning med 10 procent. Transportkostnader i konsumentprisindex har sedan 1 januari 2012 bara ökat med 1 procent. Ökade transportkostnader är således inte heller något skäl till att höja beloppsgränsen. LO anför vidare att motivet för att höja beloppsgränsen främst synes vara att öka skatteintäkterna. Förutom från remissinstanserna har yttrande inkommit från *Svensk Kollektivtrafik* som ställer sig helt avvisande till att höja beloppsgränsen och gör bl.a. gällande att regeringen snarast bör tillsätta en utredning som syftar till att göra reseavdraget avståndsberoende och färdmedelsneutralt.

Skälen för regeringens förslag: Avdrag för skäligena utgifter för resor mellan bostaden och arbets- respektive utbildningsplatsen (arbetsresor) ska göras om arbets- och utbildningsplatsen ligger på ett sådant avstånd från den skattskyldiges bostad att denne behöver använda något transportmedel. Avdrag för utgifter för särskilda resor i samband med att den skattskyldige börjar eller slutar en tjänst (inställelseresor) ska dras av om resorna företagits mellan två platser inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Rätten till avdrag för utgifter för arbets- och inställelseresor är begränsad på så sätt att avdrag endast får göras till den del utgifterna sammanlagt överstiger 10 000 kronor.

Motivet för beloppsgränsen är att utgifter för resor mellan bostaden och arbetsplatsen i inte obetydlig grad kan hänföras till privata levnadskostnader, vilka inte bör få dras av vid beskattningen. Beloppsgränsen innebär dessutom stora förenklings- och administrativa vinster.

MRF och *LO* anför att ökade transportkostnader inte är skäl för att höja beloppsgränsen. Regeringen konstaterar att beloppsgränsen inte är indexerad. Det innebär att den med jämna mellanrum behöver justeras för att inte urholkas. Beloppsgränsen höjdes senast fr.o.m. den 1 januari 2012 (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m.

avsnitt 6.4). Någon justering av beloppsgränsen har således inte skett på ett antal år samtidigt som reseutgifterna i Stockholm under de närmaste åren kommer att stiga för dem som reser med Storstockholms lokaltrafik.

Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med vad som föreslogs i promemorian, att beloppsgränsen bör höjas till 11 000 kronor.

De synpunkter som *Trafikanalys* och *Svensk Kollektivtrafik* framför om behovet av en översyn av bestämmelserna om avdrag för resor till och från arbetet faller utanför ramen för detta lagstiftningsärende.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 12 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229), se avsnitt 3.12.

6.5.3 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget att höja beloppsgränsen från 10 000 till 11 000 kronor över vilken utgifter för inställelseresor samt för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen får dras av beräknas leda till ökade skatteintäkter för kommuner och landsting samt för staten då det leder till en ökning av den beskattningsbara förvärvsinkomsten. En höjd beloppsgräns beräknas öka skatteintäkterna med 0,34 miljarder kronor, varav 0,31 miljarder kronor avser kommuner och landsting, årligen fr.o.m. 2017.

Effekter för myndigheter och företag

Förslagen bedöms inte medföra några ökade kostnader eller ökad arbetsbörda för vare sig Skatteverket eller de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslagen bedöms inte heller medföra några konsekvenser för företagen.

Sysselsättnings effekter

En höjning av beloppsgränsen medför att kostnaden för vissa arbetsresor ökar. Detta kan leda till att rörligheten på arbetsmarknaden minskar vilket i sin tur kan påverka sysselsättningen negativt. Storleken på den föreslagna höjningen är emellertid begränsad och bedöms därför få inga eller endast marginella effekter på sysselsättningen.

Effekter för enskilda

Beskattningsåret 2014 gjorde ca 902 000 personer avdrag för resor till och från arbetet. En höjning av beloppsgränsen innebär att kostnaden för resor till och från arbetet ökar för de som skulle fått reseavdrag vid oförändrad beloppsgräns. Kostnadsökningen per år blir högst 1 000 kronor multiplicerat med den för den enskilde aktuella marginalskatten. En höjning av beloppsgränsen innebär vidare att antalet som når upp till gränsen och därmed kan ges avdrag minskar något.

Effekter för miljön

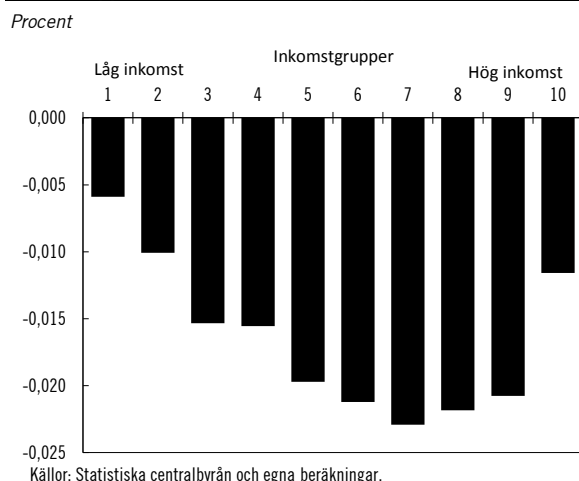
Förslaget bedöms inte få några konsekvenser för miljön. Val av färdstätt påverkas av flera olika faktorer varav kostnaden är en. Den föreslagna höjningen av beloppsgränsen gäller både för resor med kollektivtrafik och med bil. För de som i dag gör avdrag för resor får därför höjningen ingen betydande förändring i relativpriset mellan färdstätt. Höjningen av beloppsgränsen bedöms således inte påverka valet av färdstätt.

Vid en utebliven höjning av beloppsgränsen kommer prisökningar på resor med kollektivtrafik att innebära att fler personer kommer att hamna över beloppsgränsen. För dessa personer skulle möjligheten till reseavdrag sänka kostnaderna för arbetsresor med kollektivtrafik. Om hela den, i detta fall, uteblivna höjningen av beloppsgränsen utnyttjas motsvarar detta en sänkning av årskostnaden med aktuell marginalskatt multiplicerad med 1 000 kronor. Även om detta leder till en förändring av relativpriset, bedöms denna inte vara tillräckligt stor för att påverka valet av färdstätt i någon större utsträckning.

Fördelningseffekter

En höjning av beloppsgränsen från 10 000 kronor till 11 000 kronor bedöms i genomsnitt påverka samtliga inkomstgrupper negativt vad gäller ekvivalerad disponibel inkomst, som är ett mått på ekonomisk standard (se diagram 6.3). Ju högre ekonomisk standard desto större är den procentuella effekten, med undantag för inkomstgrupp 10.

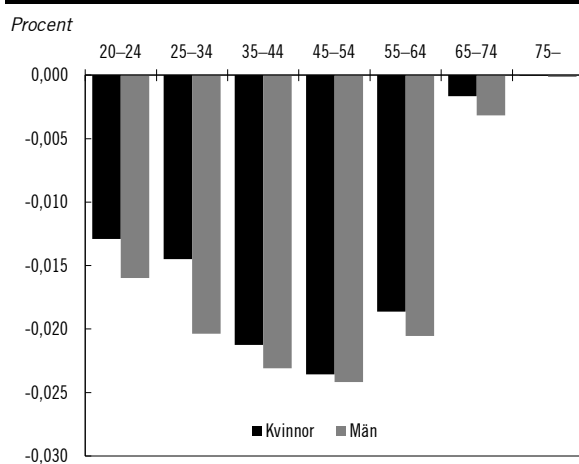
Diagram 6.3 Procentuell förändring av ekvivalerad disponibel inkomst (ekonomisk standard) 2017 till följd av höjd beloppsgräns, över inkomstgrupper

Effekter för jämställdheten

Färre kvinnor än män gör avdrag för resor till och från arbetet. Beskattningsåret 2014 gjorde ca 394 000 kvinnor och ca 508 000 män avdrag för resor till och från arbetet. Detta innebär att fler män än kvinnor påverkas av förslaget. Förslaget bedöms emellertid påverka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män endast marginellt, då storleken på höjningen är begränsad. Mäns genomsnittliga disponibla inkomst bedöms påverkas något mer negativt än kvinnors (se diagram 6.4).

Diagram 6.4 Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst 2017 till följd av höjd beloppsgräns efter kön och ålder

Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.

6.6 Växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare (tillfälligt 2017–2021)

6.6.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare tagits fram. Den innehåller förslag om nedsatta arbetsgivaravgifter för enmansföretag som anställer en första person. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 9, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 9, avsnitt 2*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9, avsnitt 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/01152/S1).

I detta avsnitt behandlas promemorians förslag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 9, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 9, avsnitt 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i författningskommentaren till förslaget till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, avsnitt 6.31.

6.6.2 Bakgrund

Den 1 juni 2006 infördes en tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt för enmansföretag som anställer en person (prop. 2005/06:164, bet. 2005/06:SfU11, rskr. 2005/06:228). Reglerna skulle gälla t.o.m. den 31 december 2007. Med enmansföretag avsågs enskilda näringsidkare och handelsbolag med högst två delägare som inte haft någon anställd efter den 30 juni 2005. Vidare avsågs med enmansföretag aktieföretag som haft högst en anställd under förutsättning att denna anställde också var delägare, eller närstående till en delägare, i bolaget.

Nedsättningen innebar i huvudsak att enmansföretag under vissa förhållanden och under högst 12 månader endast behövde betala ålderspensionsavgiften på 10,21 procent på ersättning till den första person som anställdes i företaget utöver företagaren. Nedsättningen gällde till den del ersättningen till den nyanställda inte översteg 25 000 kronor per månad.

Lagstiftningen föregicks av att dåvarande Verket för näringslivsutveckling (Nutek) och Almi Företagspartner AB i juni 2005 avlämnade rapporten Den första anställningen – hinder och möjligheter för soloföretag att anställa en första person (Nutek R 2005:01). Av rapporten framgick bl.a. att det fanns få enmansföretag i Sverige som hade erfarenhet av att ha haft någon anställd. Endast tre procent av företagen utan anställda i Sverige hade tidigare haft anställd personal. Nuteks undersökning visade emellertid att de företag som redan hade någon anställd var mer benägna att anställa ytterligare personer. Detta indikerade att när väl tröskeln att anställa den första personen var övervunnen så ökade benägenheten för företagen att anställa ytterligare personer i framtiden. Om enmansföretag anställer en första person kan det därför vara det första steget in i en positiv spiral där antalet anställda successivt ökar i takt med att verksamheten utvecklas.

Den tillfälliga nedsättningen slopades av den förra regeringen vid utgången av 2006 (prop. 2006/07:1, bet. 2006/07:FiU1, rskr. 2006/07:9).

6.6.3 Gällande rätt

6.6.3.1 Socialavgifter och allmän löneavgift

Socialavgifter tas ut för finansiering av de sociala trygghetssystemen och utgörs av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Arbetsgivaravgifter betalas i första hand av arbetsgivare medan egenavgifter normalt betalas av fysiska personer som bedriver aktiv näringsverksamhet, dvs. enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag. Regler om socialavgifter finns i socialavgiftslagen (2000:980).

Utöver socialavgifter ska, enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift, ytterligare en avgift betalas av arbetsgivare och enskilda näringsidkare. Den allmänna löneavgiften infördes ursprungligen för att finansiera EU-inträdet men används nu i första hand i allmänt budget-

förstärkande syfte. Den allmänna löneavgiften debiteras i samband med, och på samma underlag som, socialavgifterna. Författningstekniskt ingår den allmänna löneavgiften varken i arbetsgivaravgifterna eller i egenavgifterna men eftersom den inte särskiljs i debiteringsförfarandet brukar den i dagligt tal ingå i begreppet socialavgifter. För inkomståret 2016 fördelar sig avgifterna enligt tabell 6.2.

Tabell 6.2 Avgiftsnivåer 2016

Procent		
	Arbetsgivaravgifter	Egenavgifter
Sjukförsäkringsavgift	4,85	4,94
Föräldraförsäkringsavgift	2,60	2,60
Ålderspensionsavgift	10,21	10,21
Efterlevandepensionsavgift	1,17	1,17
Arbetsmarknadsavgift	2,64	0,10
Arbets-skadeavgift	0,30	0,30
<i>S:a socialavgifter</i>	<i>21,77</i>	<i>19,32</i>
Allmän löneavgift	9,65	9,65
S:a socialavgifter och allmän löneavgift	31,42	28,97

6.6.3.2 Särskild löneskatt på förvärvsinkomst

Enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster ska särskild löneskatt betalas för vissa förvärvsinkomster. Skatten skulle i sin ursprungliga utformning tas ut på alla inkomster som inte grundar rätt till socialförsäkringsförmåner. Skattesatsen var beräknad så att den skulle motsvara skatteinslaget i socialavgifterna, dvs. svara mot den del av socialavgifterna som inte ger rätt till någon motsvarande socialförsäkringsförmån.

För personer som vid årets ingång fyllt 65 år och som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet, dvs. är födda 1938 eller senare, gäller enligt socialavgiftslagen (2000:980) att bara ålderspensionsavgiften och inte övriga socialavgifter ska betalas på lön och andra avgiftspliktiga inkomster. Av denna anledning gällde före 2007 att särskild löneskatt skulle betalas på lön och annan ersättning för arbete till dessa personer. Med hänsyn till att ålderspensionsavgift betalades togs dock särskild löneskatt ut med 16,16 procent i stället för med 24,26 procent enligt huvudregeln. För personer som är födda 1937 eller tidigare – som därmed inte omfattas av det reformerade ålderspensions-

systemet och för vilka inga socialavgifter ska betalas – togs särskild löneskatt ut med 24,26 procent. År 2007 slopades den särskilda löneskatten för personer som vid årets ingång fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare och 2008 slopades den särskilda löneskatten även för personer födda 1937 och tidigare.

Sedan den 1 januari 2016 ska särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster åter betalas på ersättning som ges ut till anställda som vid årets ingång har fyllt 65 år, dock med en lägre skattesats än tidigare. För dessa personer tas särskild löneskatt ut med 6,15 procent på löner, arvoden, förmåner och andra ersättningar. Av förenklingsskäl är skattesatsen lika för personer som vid årets ingång har fyllt 65 år, dvs. oavsett om de omfattas av det reformerade pensionsystemet eller inte.

6.6.3.3 Finansiering av trygghetssystem

Socialavgifterna är i principiellt hänseende försäkringsavgifter men det faktiska försäkringsinslaget varierar mellan försäkringsslagen och för flertalet försäkringar saknas en direkt koppling mellan avgiften och förmånen.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet finansieras med en fast pensionsavgift på 18,5 procent av pensionsunderlaget, där 16 procentenheter går till fördelningssystemet för att finansiera inkomstpensionen. Resterande 2,5 procentenheter betalas in till systemet för premiepension där avgiftsintäkterna fonderas individuellt för varje försäkrad. Arbetsgivarens respektive den egenavgiftsskyldiges del av avgiftsinbetalningen sker i form av ålderspensionsavgift om 10,21 procent av avgiftsunderlaget enligt socialavgiftslagen.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet är ett fristående försäkringssystem vid sidan av statens budget. Utgående inkomst- och tilläggs-pensioner i fördelningssystemet ska löpande finansieras av inbetalade avgifter samt tillgångarna i AP-fonderna. Det är konstruerat så att det ska vara finansiellt självreglerande, där eventuella anpassningar sker på förmånssidan – inte genom en förändrad avgiftssats. Premiepensionen är ett fullfonderat system. Ingen skattefinansiering ska således ske utan systemet är helt slutet i detta avseende. En grundläggande princip bakom pensionssystemet är att varje intjänad pensionsrättighet ska motsvaras av en beslutad och

inbetald avgift av en mot rättigheten svarande storlek. Om detta villkor bryts kan inte systemet garantera sin långsiktiga hållbarhet finansiellt. Ålderspensionsavgiften kan således inte reduceras.

För vilka ändamål de olika avgifter som inflyter som socialavgifter ska användas framgår av lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter.

6.6.3.4 Betalning av socialavgifter och allmän löneavgift

Debitering och uppbörd av socialavgifter hanteras av Skatteverket. Den som avser att bedriva näringsverksamhet och som är skyldig att göra skatteavdrag eller betala arbetsgivaravgifter ska enligt 7 kap. 1 och 2 §§ skatteförordningen (2011:1244) anmäla sig för registrering hos Skatteverket. Vid registreringen anges bl.a. företagsform och huruvida företagets verksamhet bedrivs på flera adresser. När det gäller arbetsgivare anges bl.a. första datum för löneutbetalning, beräknat antal anställda och beräknad lönesumma under året. Om en uppgift som ligger till grund för registreringen ändras ska den som är registrerad underrätta Skatteverket om ändringen inom två veckor från det att ändringen inträffade.

Den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter ska också lämna en arbetsgivardeklaration. I denna ska arbetsgivaravgifter redovisas. En arbetsgivardeklaration ska lämnas för varje redovisningsperiod, vanligen varje månad. Med registreringen som underlag utfärdar Skatteverket förtryckta deklarationsblanketter för respektive kalendermånad. Deklarationerna ska för de flesta arbetsgivare vara avlämnade senast den 12 i månaden efter redovisningsperioden med undantag för deklarationerna avseende juli och december som ska vara avlämnade senast den 17 i månaden efter redovisningsperioden. Redovisade arbetsgivaravgifter ska vara inbetalda till Skatteverket samma dag som deklarationen ska vara avlämnad, dvs. i normalfallet den 12 i månaden efter redovisningsperioden.

I arbetsgivardeklarationen redovisas avseende arbetsgivaravgifter samtliga avgiftspliktiga löner, förmåner och kostnadsavdrag. Därefter fördelas dessa på underlag för fulla arbetsgivaravgifter och reducerade avgifter, t.ex. på grund av att personal har fyllt 65 år. Den deklarations-

skyldige räknar själv fram sina avgifter genom att multiplicera sina respektive underlag med tillämplig avgifts- eller löneskattesats och summerar resultaten. Från summan kan den avgiftsskyldige i vissa fall vara berättigad till avdrag.

6.6.3.5 Nedsättning av socialavgifter

Nedsatta socialavgifter för personer som vid årets ingång har fyllt 65 år

På ersättning till personer som vid årets ingång har fyllt 65 år och som omfattas av det reformerade pensionssystemet, dvs. är födda 1938 eller senare, ska bara ålderspensionsavgiften och inte övriga socialavgifter betalas. Detta gäller även för dem som betalar egenavgifter. För personer som är födda 1937 eller tidigare tas inga socialavgifter ut. För personer som vid årets ingång har fyllt 65 år tas inte heller någon allmän löneavgift ut. Däremot tas särskild löneskatt ut med 6,15 procent.

Regionalt avdrag vid avgiftsberäkningen

Arbetsgivare, enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag som är verksamma i vissa angivna kommuner i Norrland och västra Svealand (stödområde A) får göra avdrag vid beräkningen av socialavgifterna och den allmänna löneavgiften. Syftet med avdraget är att stimulera småföretagandet och att bidra till god service i de delar av landet som har de största geografiska lägesnackdelarna med bl.a. långa avstånd, liten hemmamarknad, sämre tillgång på service, låg befolkningstäthet och ogynnsamma klimatförhållanden. Reglerna finns i lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980). Bestämmelserna innebär i huvudsak att företag som är verksamma i stödområdet ges ett avdrag med 10 procent av avgiftsunderlaget vid beräkningen av den allmänna löneavgiften, arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna. För arbetsgivare uppgår avdraget till högst 7 100 kronor per månad och för enskilda näringsidkare till högst 18 000 kronor per år. Avdraget får inte tillsammans med avdraget för personer som arbetar med forskning och utveckling (se nedan) medföra att avgifterna understiger ålderspensionsavgiften.

Nedsatta egenavgifter

Den 1 januari 2010 infördes en nedsättning av egenavgifterna för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag i syfte att göra det mer attraktivt att starta, driva och utveckla företag (prop. 2009/10:178, bet. 2009/10:SfU16, rskr. 2009/10:278). Nedsättningen uppgick till 5 procentenheter och var utformad som ett avdrag vid avgiftsberäkningen. Avdrag fick göras med högst 10 000 kronor per år. Den 1 januari 2014 förstärktes nedsättningen genom att avdraget vid avgiftsberäkningen höjdes med 2,5 procentenheter till 7,5 procent av avgiftsunderlaget och det maximala avdragsbeloppet med 5 000 kronor till 15 000 kronor per år (prop. 2013/14:14, bet. 2013/14:SfU5, rskr. 2013/14:74). En förutsättning för avdrag är att överskottet av näringsverksamheten överstiger 40 000 kronor och att den avgiftsskyldige vid årets ingång har fyllt 25 men inte 65 år. Avdraget får inte medföra att egenavgifterna understiger ålderspensionsavgiften.

Nedsatta arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning och utveckling

Den 1 januari 2014 infördes ett skatteincitament för forskning och utveckling (prop. 2013/14:1, bet. 2013/14:FiU1, rskr. 2013/14:56). Vid beräkningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning och utveckling ska avdrag göras med 10 procent av avgiftsunderlaget för dessa personer. Avdraget får inte medföra att de avgifter som ska betalas understiger ålderspensionsavgiften. Det sammanlagda avdraget för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige får inte överstiga 230 000 kronor per månad. Vid bedömningen av avdragsrätten ska flera avgiftsskyldiga som ingår i samma koncern och som uppfyller villkoren för att få göra avdrag anses som en avgiftsskyldig. En förutsättning för avdraget är att personerna har arbetat med forskning och utveckling i en viss utsträckning och att de vid årets ingång har fyllt 25 men inte 65 år.

6.6.3.6 EU:s regler om statsstöd

Allmänt om statligt stöd

Artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) innehåller bestämmelser om statligt

stöd. Artikel 107.1 i EUF-fördraget innehåller ett generellt förbud mot statligt stöd. Av artikel 107.2 och 107.3 i EUF-fördraget framgår dock att statligt stöd i vissa fall är eller kan vara förenligt med den inre marknaden och i så fall tillåtet. Statsstödsreglerna vilar på ett system med förhandsgranskning. Enligt artikel 108.3 i EUF-fördraget ska medlemsstaterna anmäla planer på att vidta eller ändra stödåtgärder till kommissionen. Medlemsstaterna får inte införa detta slag av stödåtgärder förrän kommissionen granskat åtgärderna.

Det finns undantag från förhandsgranskningen. Ett undantag finns för stöd av mindre betydelse. Villkoren för att kunna lämna sådant stöd framgår i första hand av kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse. För sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter (jordbrukssektorn) och fiskeri- och vattenbrukssektorn gäller särskilda regler, se kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn och kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn.

Förordningarna har direkt effekt. Det innebär att de villkor som följer av förordningarna ska tillämpas utan att någon särskild implementering i svensk lagstiftning sker.

Närmare om kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse

Kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse innebär i huvudsak följande.

För att ett stöd ska anses vara ett stöd av mindre betydelse får det totala stöd som beviljas ett enda företag som huvudregel inte överstiga 200 000 euro under en period om tre beskattningsår (det s.k. individuella taket), se artikel 3.2 i förordning nr 1407/2013. För t.ex. jordbruks- och fiskerisektorerna gäller lägre individuella tak (15 000 euro för jordbrukssektorn och 30 000 euro för fiskeri- och vattenbrukssektorn), se artikel 3.2 i förordning nr 1408/2013 och

artikel 3.2 i förordning nr 717/2014. Inom jordbruks-, fiskeri- och vattenbrukssektorerna finns dessutom s.k. nationella tak som inte får överskridas, se artikel 3.3 i förordning nr 1408/2013 och artikel 3.3 i förordning nr 717/2014.

Perioden på tre beskattningsår fastställs på grundval av de beskattningsår som används av företaget i den berörda medlemsstaten, se t.ex. artikel 3.5 i förordning nr 1407/2013.

Vid tillämpning av kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse omfattar begreppet ”företag” varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och oavsett hur den finansieras. Ekonomisk verksamhet utgörs i sin tur av all verksamhet som består i att erbjuda varor eller tjänster på en viss marknad. Det gäller oavsett om verksamheten bedrivs med vinstsyfte eller inte. Huruvida en stödmottagare ska anses vara ett företag i detta avseende avgörs från fall till fall.

Med begreppet ”ett enda företag” avses inte endast företaget utan också andra företag som står i intressegemenskap med företaget på ett sådant sätt att de bör ses som en enhet, se t.ex. artikel 2.2 i förordning nr 1407/2013. Det innebär att begreppet ”ett enda företag” omfattar alla enheter som har minst ett av följande förhållanden till varandra:

- a) Ett företag innehar majoriteten av aktieägar- eller delägarrösterna i ett annat företag.
- b) Ett företag har rätt att utse eller entlediga en majoritet av ledamöterna i ett annat företags styrelse, ledning eller tillsynsorgan.
- c) Ett företag har rätt att utöva ett bestämmande inflytande över ett annat företag enligt ett avtal som är slutet med detta företag eller enligt en bestämmelse i det företags stiftelseurkund eller stadgar.

d) Ett företag som är aktieägare eller delägare i ett annat företag kontrollerar ensamt majoriteten av aktieägarnas eller delägarnas röster i detta företag med stöd av ett avtal med andra aktieägare eller delägare i detta företag.

Företag som har någon av de förbindelser som nämns i a–d via ett eller flera andra företag ska också anses vara ett enda företag.

Huruvida sådan intressegemenskap föreligger avgörs från fall till fall.

Kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse gäller företag inom flertalet sektorer, se t.ex. artikel 1 i förordning nr 1407/2013. Avgörande för bedömningen av vilken förord-

ning om stöd av mindre betydelse som är tillämplig, är den verksamhet som bedrivs i företaget, se t.ex. artikel 1.1 i förordning nr 1407/2013. Det innebär t.ex. att om ett företag bedriver verksamhet inom flera sektorer (som omfattas av kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse), t.ex. inom såväl skogs- som jordbrukssektorn, kan stöd av mindre betydelse lämnas enligt förordning nr 1407/2013 för skogssektorn under förutsättning att berörd medlemsstat på lämpligt sätt, t.ex. genom åtskillnad mellan verksamheterna eller uppdelning av kostnaderna, ser till att verksamheterna inom de sektorer som undantas från tillämpningsområdet för förordning nr 1407/2013 inte omfattas av stöd av mindre betydelse som beviljats i enlighet med förordningen, se artikel 1.2 i förordning nr 1407/2013.

Stöd får kumuleras under vissa förutsättningar, se t.ex. artikel 5 i förordning nr 1407/2013.

Den stödgivande myndighetens ansvar

Den stödgivande myndigheten får lämna ett stöd av mindre betydelse bara om villkoren i kommissionens regelverk om stöd av mindre betydelse är uppfyllda, se t.ex. artikel 6.3 i förordning nr 1407/2013. I avsaknad av ett centralt register för stöd av mindre betydelse sker kontrollen mot bakgrund av uppgifter från företagen, se t.ex. artikel 6.1 i förordning nr 1407/2013. Om stödet överskrider tillämpligt tal, omfattas det inte av regelverket, se t.ex. artikel 3.7 i förordning nr 1407/2013. Den stödgivande myndigheten är skyldig att informera företagen om stödets karaktär av stöd av mindre betydelse genom att uttryckligen hänvisa till det regelverk som är tillämpligt, se t.ex. artikel 6.1 i förordning nr 1407/2013.

6.6.4 Sänkta arbetsgivaravgifter när enmansföretag anställer

Regeringens förslag: Enmansföretag som anställer en person ska under längst tolv kalendermånader i följd vara berättigade till en nedsättning av arbetsgivaravgifterna, den allmänna löneavgiften och den särskilda lönskatten så att bara ålderspensionsavgift ska betalas. Nedsättningen ska vara tillfällig och gälla till utgången av 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Tillväxtverket, Almi Företagspartner AB (ALMI), Sjöfartens Arbetsgivareförbund, Förvaltningsrätten i Falun, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsgivarverket och Statskontoret* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Ekonomistyrningsverket (ESV), Skatteverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), FAR, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Näringslivets Regelnämnd (NNR), Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* avstyrker förslaget. *ESV, Föreningen Svenskt Näringsliv* och *Saco* har invändningar av mer principiell natur med avseende på valet av metod för stödet till nyanställningar. *Arbetsförmedlingen* förordar som ett alternativ till förslaget åtgärder som direkt riktar sig till individer som saknar anställning. *Riksrevisionen, ESV, Arbetsförmedlingen, Föreningen Svensk Näringsliv, LO* och *Saco* framhåller att förslaget är förenat med dödviktseffekter medan *Företagarna* förespråkar en generell sänkning av arbetsgivaravgifterna. *Arbetsförmedlingen* anför samtidigt att temporära marginella sysselsättningsstöd, som förslaget kan ses som, teoretiskt kan förväntas ha mer gynnsamma effekter än generella förändringar av arbetsgivaravgifterna.

Vidare framhåller *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* att dödviktseffekterna begränsas när nedsättningen inte är generell utan i stället, som de anger denna vara fallet här, riktad. *IFAU* och *Föreningen Svenskt Näringsliv* pekar på problem med undanträngningseffekter. *IFAU* anser bl.a. att förslaget kan leda till att produktion i enmansföretag i stödområde A kan komma att ersättas med motsvarande produktion utanför stödområdet. *Riksrevisionen, ESV, Skatteverket, Föreningen Svenskt Näringsliv, Saco, TCO* och *Småföretagarnas Riksförbund* anser att förslaget ökar komplexiteten i socialavgiftssystemet. Enligt *Skatteverket* ökar därmed risken för att arbetsgivarna gör fel vid redovisningen. *Riksrevisionen* efterfrågar mer konkreta argument för varför åtgärden är temporär. *IFAU* anser dock att det är positivt att åtgärden utökas till fem år jämfört med det tidigare systemet med nedsatta arbetsgivaravgifter för enmansföretag

som anställer, som var tidsbegränsat till 18 månader. Många av de som kan komma att beröras av åtgärden kan behöva längre tid än 18 månader för att informera sig och anpassa sitt beteende till den. Vad som är en tillräcklig tidsutdräkt och hur denna förhåller sig till 5 år är det dock enligt IFAU svårt att uttala sig om.

Skälen för regeringens förslag: Att anställa en första person i ett enmansföretag är förknippat med vissa initiala kostnader, t.ex. i form av nya administrativa rutiner och utbildning av den nyanställda. Tillsammans med arbetsgivaravgifterna på lönen kan det utgöra ett återhållande inslag i beslutet att anställa. Genom en nedsättning av arbetsgivaravgifterna och den allmänna löneavgiften så att endast ålderspensionsavgift ska betalas minskar den initiala kostnaden att anställa och fler enmansföretag kan förväntas anställa. När erfarenheterna av att ha en person anställd väl vunnits kan företagen i viss mån vara mer positiva till att anställa fler personer. Nya arbetstillfällen i dessa företag förväntas leda till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning.

Avsikten med den föreslagna nedsättningen är inte att ge ett långsiktigt stöd för nyanställning i enmansföretag utan i stället att åstadkomma en lindring av de förhållanden i samband med nyanställning som enmansföretag kan uppleva som negativa. Nedsättningen bör därför ges under längst tolv månader.

På lön och andra ersättningar till arbetstagare som är 65 år eller äldre betalas särskild löneskatt i stället för andra arbetsgivaravgifter än ålderspensionsavgiften. För att inte anställningar av äldre personer ska missgynnas bör nedsättningen också kunna avse löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. Personer som är födda 1937 eller tidigare omfattas inte av det nya ålderspensionssystemet och betalar därför ingen ålderspensionsavgift. Eftersom särskild löneskatt omfattas av nedsättningen i sin helhet kommer ett enmansföretag som anställer en sådan person således att bli helt befriat från avgifter.

ESV, Föreningen Svenskt Näringsliv och *Saco* har riktat principiella invändningar mot förslaget. *Arbetsförmedlingen* förordar som ett alternativ till förslaget åtgärder som direkt riktar sig till individer som saknar anställning. Det finns redan ett antal riktade åtgärder för minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning. Regeringen bedömer dock att det finns utrymme för ytter-

ligare åtgärder. Förslaget om nedsatta arbetsgivaravgifter för den första anställda utgör, trots de principiella invändningar som *ESV*, *Föreningen Svenskt Näringsliv* och *Saco* riktar mot förslaget, en angelägen åtgärd som dessutom är riktad mot nyanställningar och gäller således inte befintliga anställningar.

Riksrevisionen, *ESV*, *Arbetsförmedlingen*, *Föreningen Svensk Näringsliv*, *LO* och *Saco* framhåller att förslaget är förenat med dödviktseffekter medan *Företagarna* förespråkar en generell sänkning av arbetsgivaravgifterna. Eftersom förslaget bara gäller nyanställningar och inte befintliga anställningar, bedömer regeringen att det är mer effektivt och träffsäkert än en generell nedsättning – dödviktseffekten bedöms med andra ord vara mindre. Även *Arbetsförmedlingen* framhåller att temporära marginella sysselsättningsstöd, som förslaget kan ses som, teoretiskt kan förväntas ha mer gynnsamma effekter än generella förändringar av arbetsgivaravgifterna. Att dödviktseffekterna begränsas när nedsättningen inte är generell, utan i stället, så som i detta fall, riktad, framhålls även av *IFAU*. Mer generella åtgärder, som *Företagarna* förespråkar, leder till större dödviktseffekter och är betydligt dyrare att genomföra.

Riksrevisionen, *ESV*, *Skatteverket*, *Föreningen Svenskt Näringsliv*, *SACO*, *TCO* och *Småföretagarnas Riksförbund* anser att förslaget ökar komplexiteten i socialavgiftssystemet. Enligt *Skatteverket* ökar därmed risken för att arbetsgivarna gör fel vid redovisningen. Regeringen har förståelse för att förslaget medför att socialavgiftssystemet blir något mer komplext. Enligt regeringens bedömning kan åtgärden dock inte anses mer komplicerad än att den kan hanteras genom upplysningar och information från *Skatteverket*. Nedsättningen ges dessutom bara för den först anställda och under en begränsad tid om högst tolv månader.

Riksrevisionen efterfrågar mer konkreta argument för varför åtgärden är temporär. Mot bakgrund av situationen på arbetsmarknaden anser regeringen att det är motiverat med en tillfällig åtgärd för enmansföretag som anställer. Det tidigare systemet med nedsatta arbetsgivaravgifter för enmansföretag som anställer var tidsbegränsat till 18 månader. Som *IFAU* påpekat kan dock många av de som kan komma att beröras av åtgärden tänkas behöva längre tid än 18 månader för att informera sig om och

anpassa sitt beteende till den. Nedsättningen bör därför gälla t.o.m. utgången av 2021.

IFAU menar att förslaget kan leda till att produktion i enmansföretag i stödområde A kan komma att ersättas med motsvarande produktion utanför stödområdet. Denna fråga behandlas i avsnitt 6.6.13.

Lagförslag

Förslaget föranleder 5 § i den nya lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.5 Vilken verksamhetsform ska omfattas?

Regeringens förslag: Med enmansföretag avses enskilda näringsidkare som bedriver verksamhet utan anställda.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Stockholm, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, ALMI, Föreningen Svenskt Näringsliv, FAR, Företagarna, LRF, NNR, Saco, TCO och Småföretagarnas Riksförbund* ifrågasätter begränsningen av stödet till nyanställningar till enskilda näringsidkare. Tillväxtanalys framhåller, i likhet med ALMI, Företagarna och Saco, att det är rimligt att beslutet att anställa en första person föregås av en förändring av ett företags juridiska form från enskild näringsverksamhet till aktiebolag för att företagaren vill reducera den privatekonomiska risken av att bli arbetsgivare. IFAU framhåller dock att den omständigheten att nedsättningen riktas till enskilda näringsidkare och att dessa endast kan tillgodogöra sig subventionen under ett års tid innebär att de kostnader som förslaget medför blir begränsade, samtidigt som internationella erfarenheter antyder att dessa begränsningar inte utesluter positiva sysselsättningseffekter. Vidare anser IFAU att begränsningen till enskilda näringsidkare medför att definitionen av enmansföretag blir enklare.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med förslaget är att träffa företag som endast sysselsätter företagaren själv. Oftast bedrivs sådan verksamhet i form av enskild näringsverksamhet, dvs. en fysisk person som bedriver sådan verk-

samhet som ska hänföras till inkomstslaget näringsverksamhet enligt inkomstskattelagen (1999:1229). Det förekommer emellertid också att verksamheter som endast sysselsätter företagaren själv bedrivs i andra juridiska former, t.ex. enmansaktiebolag. *Förvaltningsrätten i Stockholm, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, ALMI, Föreningen Svenskt Näringsliv, FAR, Företagarna, LRF, NNR, Saco, TCO och Småföretagarnas Riksförbund* ifrågasätter begränsningen av stödet till nyanställningar till enskilda näringsidkare. Att nedsättningen föreslås begränsas till enskilda näringsidkare görs mot bakgrund av att enskilda näringsidkare i nuläget anställer i lägre omfattning och att de i genomsnitt har en lägre förvärvsinkomst än andra företagare (ägare av aktiebolag och handelsbolagsdelägare). Att förslaget riktas mot personer med i genomsnitt lägre förvärvsinkomst innebär att förslagets fördelningsprofil förbättras. Begränsningen till enskilda näringsidkare innebär att nedsättningen kommer att riktas mot mindre företag, eftersom omsättningen i genomsnitt är lägre bland enskilda näringsidkare utan anställda än bland övriga företagare utan anställda. IFAU påpekar även att begränsningen till enskilda näringsidkare medför att definitionen av enmansföretag blir enklare och att den offentliga finansiella kostnaden hålls nere.

Tillväxtanalys framhåller, i likhet med ALMI, Företagarna och SACO, att det är rimligt att beslutet att anställa en första person föregås av en förändring av ett företags juridiska form från enskild näringsverksamhet till aktiebolag för att företagaren vill reducera den privatekonomiska risken av att bli arbetsgivare. Regeringen bedömer dock att när det gäller valet av verksamhetsform får detta antas påverkas av flera olika faktorer. Enskilda näringsidkare som väljer att anställa en första person förutsätts ha beaktat konsekvenserna av detta ur flera aspekter. Förslaget minskar i det avseendet kostnaderna förenade med en första anställning och därmed det ekonomiska risktagandet.

Lagförslag

Förslaget föranleder 4 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.6 Verksamheten bedrivs utan anställda

Regeringens förslag: Enskilda näringsidkare ska anses bedriva verksamhet utan anställda om avgiftspliktig ersättning inte getts ut efter den 31 december 2015, eller den senare dag då verksamheten startades, och fram till dess en nedsättningsberättigad anställning påbörjas i verksamheten. En sådan anställning kan påbörjas tidigast den 1 april 2016.

Företag med verksamhet utomlands ska betraktas som ett enmansföretag bara om företaget inte har utgett ersättning till någon person på ett sådant sätt att företaget hade varit skyldigt att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt i Sverige om ersättningen hade getts ut för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om avgiftspliktig ersättning getts ut ska det bortses från ersättning som sammanlagt under den angivna perioden uppgår till högst 5 000 kronor till en och samma person.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Avsikten med den föreslagna nedsättningen är att underlätta för enmansföretag att anställa den första personen. Det är långt ifrån entydigt vad som avses med ett enmansföretags första anställning. För att i görligaste mån undanröja tolkningsproblem bör därför nedsättningen kopplas till en omständighet som är relativt enkel att konstatera. Ett någorlunda enkelt och effektivt sätt kan vara att använda sig av en jämförelsedag. Det innebär att alla enskilda näringsidkare som på jämförelsedagen saknade anställda och som fram till den dag då en nedsättningsberättigad anställning påbörjas saknat anställda anses kvalificerade för en nedsättning om de anställer en person. För verksamheter som startas mellan jämförelsedagen och anställningen bör motsvarande kvalifikationsgrund gälla från den dagen då verksamheten startades.

Som framgår av avsnitt 6.6.14 föreslås de nya bestämmelserna träda i kraft den 1 januari 2017. För att förslaget inte ska ha en återhållande verkan på nyanställningar i enmansföretag i avvaktan på att reglerna träder i kraft bör dessa få

tillämpas även på ersättning till personer som anställts mellan den 1 april 2016 och ikraftträdandedagen. Företag ska således inte gå miste om rätten till, som mest, tolv månaders nedsättning trots att anställningen skett före lagens ikraftträdande men tidigast den 1 april 2016.

Bedömningen av huruvida företaget haft någon person anställd bör göras utifrån om företaget gett ut avgiftspliktig ersättning eller inte. Lagstiftningen om arbetsgivaravgifter och särskild löneskatt kopplar inte skyldigheten att betala sådana avgifter och skatter till en anställning utan till utgivandet av avgiftspliktig ersättning. Det är därför inte möjligt att fånga upp ersättning som endast avser anställda personer och skilja ut denna från andra avgiftspliktiga ersättningar som t.ex. ges ut inom ramen för ett uppdragsförhållande. Trots det torde det av förenklingsskäl vara lämpligast att frågan om en person är eller har varit anställd i verksamheten avgörs utifrån att avgiftspliktig ersättning enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster getts ut. Om avgiftsskyldighet föreligger eller förelåg antas således en person ha varit anställd. Vid bedömningen av om en anställning förelegat bör dock bortses från ersättning som getts ut under perioden mellan jämförelsedagen och anställningsdagen (kvalifikationsperioden) till en och samma person under förutsättning att den sammanlagda ersättningen inte överstiger 5 000 kronor.

Eftersom utländska arbetsgivare normalt inte är skyldiga att betala arbetsgivaravgifter i Sverige för sina arbetstagare blir ett sådant företag automatiskt att betrakta som enmansföretag om det anställer en person som är socialförsäkrad i Sverige. Med hänsyn härtill bör ett företag med verksamhet utomlands endast betraktas som ett enmansföretag om företaget inte har gett ut ersättning till någon person på ett sådant sätt att företaget hade varit skyldigt att betala arbetsgivaravgift eller särskild löneskatt i Sverige om ersättningen utbetalats för arbete i Sverige.

Lagförslag

Förslaget föranleder 3 § och tillägg i 4 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.7 Krav på anställningen i enmansföretaget

Regeringens förslag: Som villkor för nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmänna löneavgift och särskild löneskatt ska gälla att det är fråga om en anställning som avser minst tre månader i följd och som omfattar minst 20 timmars arbete per vecka.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: TCO anser att det är sannolikt att den som fattar beslut om att anställa en person dessförinnan först vid flera tillfällen tar in tillfällig hjälp vid arbetstoppar. Kravet att en nedsättningsberättigad anställning ska omfatta minst tre månader riskerar enligt TCO att i en sådan situation förhindra en utveckling av företaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 4 § lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS, gäller som huvudregel ett anställningsavtal tills vidare. I 5 § LAS anges vad som avses med avtal om tidsbegränsad anställning och när de får träffas.

Ytterligare en form av anställning av särskild stor betydelse för enmansföretag som avser att tillsvidareanställa en person är provanställning. Ett provanställningsavtal kan enligt 6 § LAS tecknas för en period om högst sex månader. Provanställningsavtalet kan sägas upp senast vid provotidens utgång. Om så inte sker övergår avtalet med automatik till ett tillsvidareavtal.

Begreppet anställning är således väl etablerat och omfattar inte bara tillsvidareanställning, utan även olika former av tidsbegränsade anställningar. Det kan inte anses lämpligt – utifrån syftet att sänka tröskeln vid den första anställningen – att inskränka nedsättningen till att bara gälla för vissa anställningsformer. Nedsättningsreglerna bör således gälla även för tidsbegränsade anställningar.

De föreslagna reglerna ska vara tillämpliga under tolv månader. Under en sådan tolv-månadersperiod kan det rymmas flera korttidsanställningar. Syftet med förslaget är emellertid att underlätta en anställning av den första personen och att därigenom sänka motståndet att anställa fler. Det finns därför inte skäl att medge nedsättning för fler än den först anställda

även om den anställningen skulle vara under en kortare tid än tolv månader. Reglerna har av den anledningen utformats så att en nedsättning bara medges för en anställd även om anställningens längd inte uppgår till tolv månader och möjligheten till en nedsättning därför inte kan utnyttjas fullt ut.

Ett företag köper normalt tjänster av underleverantörer. Närmast till hands ligger exempel som redovisningsbyrå och revisor men beroende på i vilken bransch som företaget verkar förekommer ofta ett antal andra leverantörer av tjänster. Det framstår som olämpligt om nedsättningen får till effekt att dessa redan existerande avtalsrelationer byts mot tillfälliga anställningsavtal. I motsats till vad TCO anfört anser regeringen därför att det krävs en begränsning för att motverka att redan existerande avtalsrelationer omvandlas till nedsättningskvalificerade anställningsavtal. Det bör således finnas ett krav på en viss kortaste längd på anställningen och en viss lägsta veckoarbetstid. När det gäller anställningstiden bedöms ett krav på lägst tre månader vara tillräckligt lång tid för att överstiga den tidsrymd som flertalet avtal med underleverantörer omfattar. Om man möjliggör för kortare anställningsperioder motverkas syftet med nedsättningen.

I samband med detta uppkommer frågan om vad som bör inträffa om ett anställningsavtal avslutas i förtid, dvs. anställningen av olika anledningar avbryts innan tre månader har flutit. En ordning som innebär att arbetsgivaren ska återbetala medgiven nedsättning skulle minska benägenheten att använda sig av en provanställning och därför medföra att en del av syftet med reglerna skulle förloras. Det bör därför inte införas någon skyldighet för arbetsgivaren att återbetala nedsättningen för det fall att en anställning av något skäl blir kortare än tre månader. Några andra sanktioner bör inte heller vara nödvändiga.

Vad därefter avser kravet på veckoarbetstid bör nedsättningen inte omfatta anställningar av alltför ringa omfattning. För att anställningen ska få avsedd effekt på sysselsättningen och samtidigt medföra positiva effekter i form av nya erfarenheter hos företagaren torde krävas att anställningen avser mer än halvtid. Detta torde också vara en förutsättning för att effektivt hindra att befintliga avtal med underleverantörer omvandlas till anställningar till följd av nedsättningen.

Det nu anförda måste emellertid vägas mot att tröskeln för att anställa sannolikt inte minskas om villkoren för nedsättning ställs för högt. Sådana villkor kan t.ex. vara att den anställde ska gå från arbetslöshet eller arbeta heltid. Även om den föreslagna nedsättningen skulle leda till anställningar som i andra sammanhang kan anses vara mindre önskade skulle sådana uttryckliga villkor antagligen i allt för hög grad försvaga förslagets positiva effekter på benägenheten att anställa en första person. Ett riktmärke för detta förslag är att det ska vara så enkelt som möjligt och att det generellt ska medverka till ökad efterfrågan på arbete i enmansföretag.

Mot denna bakgrund framstår ett krav på att anställningen ska avse minst 20 timmar per vecka vara väl avvägt.

Lagförslag

Förslaget föranleder 7 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.8 Nedsättningsgrundande lön

Regeringens förslag: Nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt ska göras på den del av lönesumman för den anställde som inte överstiger 25 000 kronor per månad. På den lönesumma som överstiger detta belopp ska nedsättning inte ske.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt bör inte kunna avse hur höga ersättningar som helst. Detta bl.a. med hänsyn till att EU:s statsstödsregler sätter beloppsgränser för möjligheten att lämna stöd av mindre betydelse (se avsnitt 6.6.3.6).

En nedsättning på den del av lönesumman som inte överstiger 25 000 kronor per månad, vilket motsvarar en ersättning på 300 000 kronor per år, torde vara tillräckligt för att utgöra ett incitament för att anställa samtidigt som god marginal hålls till gränsen för statsstöd. Beloppsgränsen innebär att lönen till den anställde i

flertalet fall i sin helhet kommer att omfattas av nedsättningen. Eftersom reglerna är utformade så att enmansföretag som anställer en person till en högre ersättning än 25 000 kronor per månad får nedsättning på ersättning upp t.o.m. 25 000 kronor och betalar normala avgifter på den del av ersättningen som överstiger detta belopp, torde beloppsgränsen vara tillräcklig för att utgöra ett incitament för att anställa även personer med högre inkomster.

Lagförslag

Förslaget föranleder tillägg i 5 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.9 Tidigare anställda omfattas inte

Regeringens förslag: Nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt ska inte ges om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon denne närstående.

Nedsättning ska inte heller ges om arbetsgivaren redan har fått nedsättning i en annan verksamhet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anser att det bör införas en begränsningsregel så att fåmansföretagare som ska anställa inte kan starta en enskild näringsverksamhet och anställa personen där i stället med reducerade arbetsgivaravgifter.

Skälen för regeringens förslag: Syftet att öka sysselsättningen skulle motverkas om nedsättning medges för arbeten som redan utförts av anställda. En sådan situation kan vara när personer som redan är anställda i en näringsverksamhet flyttas över till en annan verksamhet som bedrivs av samma företagare eller av någon denne närstående. Nedsättning bör därför inte medges för sådana anställningar.

För att undvika situationer där en verksamhet läggs ned och en ny startas upp i syfte att på nytt komma i åtnjutande av nedsatta arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt, bör en nedsättning inte heller ges om arbets-

givaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för sådan nedsättning i en annan näringsverksamhet.

Skatteverket har anfört att det bör införas en begränsningsregel så att fåmansföretagare som ska anställa inte kan starta en enskild näringsverksamhet och anställa personen där i stället med reducerade arbetsgivaravgifter. Regeringen anser emellertid att riskerna för detta är begränsade. Att starta upp en enskild näringsverksamhet är i sig normalt förenat med kostnader och eftersom omfattningen av sådana upplägg torde vara begränsad anser regeringen att det inte finns tillräckliga skäl att komplicera lagstiftningen med särskilda regler i dessa fall.

Lagförslag

Förslaget föranleder 6 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.10 Stöd av mindre betydelse

Regeringens förslag: Nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt när enmansföretag anställer en person får bara göras om nedsättningen uppfyller villkoren för att anses vara stöd av mindre betydelse.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Tillväxtanalys* anser att floran av stöd av mindre betydelse kan vara sådan att det är svårt för företagaren att få överblick över om sådana stöd erhållits, särskilt om stödet beräknats schablonmässigt och företagaren inte fått tydlig information om stödbeloppet. *Jordbruksverket* anför att ett fullt utnyttjande av det individuella taket för jordbrukssektorn om 15 000 euro per treårs-period ger en fullt nedsättningsgrundande lön på högst ca 17 700 kronor per månad och att förutsättningarna för att kunna rekrytera tillräckligt kvalificerad personal till en sådan månadslön kommer att vara begränsade. *LRF* anser att den föreslagna nedsättningen bör anmälas som ett statsstöd för att inte begränsa möjligheterna till stöd av mindre betydelse i andra sammanhang.

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifter,

allmän löneavgift och särskild löneskatt när enmansföretag anställer en person lämnas som ett stöd av mindre betydelse. Det innebär att nedsättning bara får göras om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda (se avsnitt 6.6.3.6). *LRF* anser att den föreslagna nedsättningen bör anmälas som ett statsstöd för att inte begränsa möjligheterna till stöd av mindre betydelse i andra sammanhang. Regeringen bedömer dock utgången av ett anmälningsförfarande som mycket osäker och ett sådant förfarande skulle därtill försena införandet av de föreslagna reglerna.

Den individuella beloppsmässiga begränsning som gäller för stöd av mindre betydelse är 200 000 euro per företag under en period om tre beskattningsår. För företag inom jordbruks- eller fiskerisektorn gäller andra tillåtna stödnivåer (15 000 euro för jordbrukssektorn och 30 000 euro för fiskeri- och vattenbrukssektorn). Nedsättningen omfattar endast lönesummor upp till 300 000 kronor, vilket innebär en maximal nedsättning på 63 630 kronor i jämförelse med fulla arbetsgivaravgifter. En sådan nedsättning ryms gott och väl inom de individuella taken för stöd av mindre betydelse. Med hänsyn till befintliga ekonomiska bidrag som lämnas som stöd av mindre betydelse inom jordbruks- och fiskerisektorerna i Sverige och till nämnda begränsning av nedsättningen, bedöms att nedsättningen även ryms inom de nationella taken för jordbruks- och fiskerisektorerna. *Jordbruksverket* anför att ett fullt utnyttjande av det individuella taket för jordbrukssektorn om 15 000 euro per treårsperiod ger en fullt nedsättningsgrundande lön på högst ca 17 700 kronor per månad och att förutsättningarna för att kunna rekrytera tillräckligt kvalificerad personal till en sådan månadslön kommer att vara begränsade. Regeringen vill dock framhålla att eftersom nedsättningen ges under högst tolv månader kommer även företag inom jordbrukssektorn att kunna utnyttja nedsättningen upp till en månadslön om 25 000 kronor. Som anges i avsnitt 6.6.8 finns det därtill inget som hindrar arbetsgivare från att anställa personer med högre månadslön, eftersom reglerna är utformade så att enmansföretag som anställer en person till en högre ersättning än 25 000 kronor per månad får nedsättning på ersättning upp t.o.m. 25 000 kronor och betalar normala avgifter på

den del av ersättningen som överstiger detta belopp.

Det åligger stödgivande myndigheter att med ledning av uppgifter från stödmottagande företag kontrollera att det högsta beloppet för stöd av mindre betydelse inte överskrids. Ett företag ska således innan ett stöd av mindre betydelse beviljas lämna uppgift om andra stöd av mindre betydelse som det fått under de senaste tre åren. I förslaget förutsätts därför den avgiftsskyldige lämna sådana uppgifter att Skatteverket ska kunna avgöra om nedsättning kan ges, se vidare avsnitt 6.6.12. *Tillväxtanalys* anser att floran av stöd av mindre betydelse kan vara sådan att det är svårt för företagaren att få överblick över om sådana stöd erhållits, särskilt om stödet beräknats schablonmässigt och företagaren inte fått tydlig information om stödbeloppet. Det föreslagna stödet beräknas dock inte utifrån någon schablon, utan utgör en nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt.

Förslaget aktualiserar frågan om hänvisningen till villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse bör vara statisk, dvs. avse rättsakterna i viss angiven lydelse, eller dynamisk, dvs. avse rättsakterna i vid varje tidpunkt gällande lydelse. Skillnaden mellan teknikerna är att lagstiftaren vid användandet av den förra tekniken – men inte vid användandet av den senare tekniken – behöver ta ställning till om ändring behöver göras i nationell lagstiftning, om EU-rättslig lagstiftning ändras. Den föreslagna nedsättningen lämnas som ett stöd av mindre betydelse, vilket innebär att nedsättning bara får göras om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda. Mot den bakgrunden anser regeringen att det är ändamålsenligt att hänvisningen till kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är dynamisk.

Lagförslag

Förslaget föranleder 9 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.11 Verksamhet inom flera sektorer

Regeringens förslag: Vid bedömningen av om nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt utgör stöd av

mindre betydelse ska de villkor tillämpas som avser stöd inom jordbrukssektorn, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor, och stöd inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor än jordbrukssektorn.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *LRF* avstyrker förslaget. När företag bedriver verksamhet inom flera sektorer bör verksamheterna enligt *LRF* särskiljas under respektive tillämpligt stöd villkor.

Skälen för regeringens förslag: För företag som bedriver verksamhet inom flera sektorer, t.ex. inom såväl jordbruks- som skogssektorn, uppkommer frågan om vilka villkor i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse som ska tillämpas. Det gäller i första hand frågan om vilka individuella tak som ska tillämpas. *LRF* anser att verksamheterna i dessa fall bör särskiljas under respektive tillämpligt stöd villkor. Regeringen anser dock – för att underlätta bedömningen för den som utger ersättningen – att vid bedömningen av om nedsättningen utgör stöd av mindre betydelse ska de villkor tillämpas som avser stöd inom jordbrukssektorn, om verksamheten bedrivs både inom denna sektor och inom någon annan sektor, och stöd inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, om verksamheten bedrivs både inom denna sektor och inom någon annan sektor än jordbrukssektorn.

Lagförslag

Förslaget föranleder 10 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.12 Förfarandet

Regeringens förslag: Vid nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt ska den som utger ersättningen lämna uppgift om annat stöd av mindre betydelse som beviljats samt lämna de övriga uppgifter som behövs för att Skatteverket ska kunna bedöma om enmansföretaget har rätt till nedsättning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: LRF anser att det inte är rimligt att företagen ska behöva lämna uppgifter till Skatteverket om andra erhållna stöd av mindre betydelse, eftersom uppgifter om beviljade stöd enligt LRF ska vara registrerade från den 1 juli 2016.

Skälen för regeringens förslag: För att Skatteverket ska kunna uppfylla de krav på kontroll som ställs enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse behöver verket information från den som utger ersättningen. Det berörda företaget är enligt kommissionens regler bl.a. skyldigt att lämna en skriftlig redogörelse eller en redogörelse i elektronisk form för allt annat stöd av mindre betydelse som företaget fått under de två förevarande beskattningsåren och under det innevarande beskattningsåret. Denna information är nödvändig för att Skatteverket ska kunna kontrollera att stödnivåerna inte överskrids. En skyldighet för den som utger ersättningen att lämna uppgift om annat stöd av mindre betydelse som har beviljats under det aktuella beskattningsåret och de två föregående beskattningsåren bör därför införas i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. Uppgiftsskyldigheten bör dock kunna utformas på ett förhållandevis enkelt sätt. För den som inte beviljats andra stöd av mindre betydelse bör det exempelvis vara tillräckligt att detta markeras i deklARATIONEN.

LRF anser att det inte är rimligt att företagen ska behöva lämna uppgifter till Skatteverket om andra erhållna stöd av mindre betydelse, eftersom uppgifter om beviljade stöd enligt LRF ska vara registrerade från den 1 juli 2016. Sedan den 1 juli 2016 ska en offentlig aktör som genomför en stödåtgärd lämna uppgifter för offentliggörande och rapportering av stödåtgärden, och föra register, i den omfattning som kommissionen bestämt. De nya reglerna innebär bl.a. att stöd som beviljas och som överskrider vissa beloppsgränser ska offentliggöras på en webbplats. EU-rätten uppställer dock inte något krav på att medlemsstaterna ska inrätta ett centralt register över samtliga stöd av mindre betydelse som beviljats av samtliga myndigheter i medlemsstaten. Av förslaget till ändringar i lagen om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler följer det inte heller att något sådant centralt register över stöd av mindre

betydelse ska inrättas i Sverige. Det är inte heller aktuellt i detta fall.

Den som utger ersättningen bör även vara skyldig att lämna de övriga uppgifter som anses nödvändiga för att Skatteverket ska kunna bedöma om rätt till nedsättning föreligger, dvs. exempelvis uppgifter som behövs för att Skatteverket ska kunna bedöma att villkoren enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda. Som exempel på uppgifter som kan vara nödvändiga är uppgifter om andra företag som den uppgiftsskyldige står i intressegemenskap med. Som angetts i avsnitt 6.6.3.6 så gäller de maximala stödnivåerna enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse per företag. Med ett företag avses i detta sammanhang inte endast det enskilda företaget. Ett företag kan omfatta även andra bolag och enskilda näringsidkare som står i intressegemenskap med den uppgiftsskyldige på ett sådant sätt att de bör ses som ett enda företag med avseende på stöd av mindre betydelse. Det kan exempelvis vara företag som en enskild näringsidkare själv driver i de fall då en person driver flera verksamheter eller företag där han eller hon är delägare. För att undvika att återbetalningsskyldighet uppkommer bör den uppgiftsskyldige i ett sådant fall även lämna uppgift om andra företag som den uppgiftsskyldige står i intressegemenskap med.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 26 kap. 19 a §, införs i SFL, se avsnitt 3.17.

6.6.13 Stödområde A

Regeringens förslag: Ersättning som utgör underlag för den föreslagna nedsättningen får inte också ingå i underlag för särskilt avdrag i stödområde A.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: IFAU anser att förslaget kan leda till att produktion i enmansföretag i stödområde A kan komma att ersättas med motsvarande produktion utanför stödområdet.

Skälen för regeringens förslag: Som beskrivits i avsnitt 6.6.3.5 får arbetsgivare som är verksamma i stödområde A enligt lagen

(2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) göra ett särskilt avdrag med 10 procent av avgiftsunderlaget vid beräkningen av arbetsgivaravgifterna och den allmänna löneavgiften. Om den föreslagna nedsättningen skulle tillåtas löpa parallellt med nämnda avdrag skulle det innebära att avgifterna till ålderspensionssystemet inte skulle bli inbetalda fullt ut. Eftersom en sådan lösning skulle bryta mot finansieringsprinciperna för ålderspensionssystemet bör underlaget för nedsättningen inte samtidigt kunna utgöra underlag för särskilt avdrag i stödområde A.

IFAU anser att förslaget kan leda till att produktion i enmansföretag i stödområde A kan komma att ersättas med motsvarande produktion utanför stödområdet. Även enmansföretag i stödområde A omfattas dock av förslaget och någon undanträngningseffekt torde således inte uppstå till förmån för verksamhet i områden utanför stödområdet. Arbetsgivare i stödområde A som erhåller nedsatta arbetsgivaravgifter för sin första anställda kan dock inte samtidigt göra särskilt avdrag från arbetsgivaravgifterna enligt reglerna för stödområde A, då detta skulle påverka ålderspensionsavgiften.

Lagförslag

Förslaget föranleder 8 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.1.

6.6.14 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 och ändringarna i skatteförfarandelagen (2011:1244) ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 ska tillämpas på ersättning som utges fr.o.m. den 1 januari 2017.

Lagen ska upphöra att gälla vid utgången av 2021. Den upphävda lagen ska dock fortfarande tillämpas på ersättning som har utgetts under perioden den 1 januari 2017 t.o.m. den 31 december 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Riksrevisionen efterfrågar mer konkreta argument för varför åtgärden är temporär.

Skälen för regeringens förslag: Den nya lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 och ändringarna i SFL föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Som angetts i avsnitt 6.6.4 ska lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 vara tillfällig. En övergångsbestämmelse om detta bör därför införas. Vid beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt ska lagen tillämpas på ersättning som utges fr.o.m. den 1 januari 2017. Lagen ska upphöra att gälla vid utgången av 2021. Den upphävda lagen ska dock fortfarande tillämpas på ersättning som har utgetts under perioden den 1 januari 2017 t.o.m. den 31 december 2021.

Det är Skatteverket som ska informera och svara på frågor om avgiftsberäkningen.

6.6.15 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Arbetsförmedlingen önskar en redovisning av om dödviktskostnaderna inkluderats i beräkningen av förslagens bruttokostnad.

För införandeåret (2017) utgörs kostnaden av den nedsättning som ges för dem som anställs under året samt kostnaden för dem som har anställts efter 31 mars 2016. För år efter införandeåret utgörs den offentligfinansiella kostnaden av den nedsättning som ges för dem som anställs under året och den nedsättning som ges till dem som anställdes föregående år där tolv månader ännu inte har passerat.

Bruttokostnaden för nedsättningen beräknas uppgå till 0,52 miljarder kronor 2017. Denna kostnad inkluderar nedsättningar för både anställningar som skulle komma tillstånd även utan nedsättningen (alla som är berättigade till nedsättningen antas utnyttja den) och anställningar som förväntas komma till stånd till följd av nedsättningen. Nettokostnaden uppgår till 0,41 miljarder kronor 2017 och 0,33 miljarder kronor 2018–2020. Den varaktiga nettokostnaden beräknas till 0,03 miljarder kronor. Eftersom nedsättningen endast ges under

12 månader och är temporär förväntas det, till skillnad från fallet med en permanent nedsättning som inte är tidsbegränsad, inte ske någon övervältring på löner och priser. Nedsättningen förväntas således till fullo resultera i ett förbättrat resultat för de enskilda näringsidkarna. Skillnaden mellan bruttokostnaden och nettokostnaden utgörs således helt av skatteintäkter på de enskilda näringsidkarnas förbättrade resultat.

Förenlighet med EU-rätten

Den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt när enmansföretag anställer en person lämnas som ett stöd av mindre betydelse enligt EU-rätten. Det innebär att förslaget inte behöver anmälan till och godkännas av kommissionen innan det kan träda i kraft.

Effekter för företag

Reglerna innebär i korthet att enskilda näringsidkare utan anställda som anställer en första person endast ska betala ålderspensionsavgiften om 10,21 procent på den ersättning som ges ut till den anställde, för inkomster upp till 25 000 kronor per månad och under högst 12 månader. För de enskilda näringsidkare som anställer en första person minskar således arbetsgivaravgifterna (inkl. särskild löneskatt i förekommande fall) under de första tolv månaderna av anställningen. Eftersom ingen övervältring förväntas ske på lönerna blir effekten på lönekostnaden densamma. Hur stor skillnaden blir jämfört med dagens regler beror på storleken på lönen, se tabell 6.3.

Tabell 6.3 Lönekostnad de tolv första månaderna för den förste anställde i enskild näringsverksamhet, före (ordinarie socialavgifter) och efter föreslagen nedsättning

Kronor per månad

Månadslön	Lönekostnad före förslag	Lönekostnad efter förslag	Minskad lönekostnad	Minskad lönekostnad, procent
15 000	19 713	16 532	3 182	16,1
20 000	26 284	22 042	4 242	16,1
25 000	32 855	27 553	5 303	16,1
30 000	39 426	34 124	5 303	13,4
35 000	45 997	40 695	5 303	11,5
40 000	52 568	47 266	5 303	10,1
45 000	59 139	53 837	5 303	9,0
50 000	65 710	60 408	5 303	8,1

Källa: Egna beräkningar.

Förslaget innebär att enskilda näringsidkare som anställer en första person gynnas i förhållande till företag med anställda som anställer ytterligare personer och enmansföretag med annan företagsform som anställer sin första person. Detta påverkar konkurrensförhållandet mellan dessa företag negativt. Effekten bedöms dock vara begränsad eftersom nedsättningen endast ges i 12 månader och är temporär. Förslaget omfattar alla branscher varför konkurrensförhållandet mellan olika branscher inte bör påverkas.

Regelrådet efterfrågar en redogörelse över de branscher som har en högre andel ensamföretagare och därmed kan tänkas påverkas särskilt av förslaget samt en uppskattning avseende hur många företag som kan tänkas utnyttja avdragsrätten. För att få en ungefärlig uppfattning om hur många företag som påverkas av förslaget används SCB-databasen FRIDA. Det senaste året för vilket data finns tillgängligt i FRIDA är 2013. För att kunna avgöra vilka enskilda näringsidkare som anställer sin första person följande år behövs två dataår, 2012 och 2013. Under 2012 fanns det enligt FRIDA ca 810 000 enskilda näringsidkare utan anställda. Av dessa var ca 260 000 aktiva ägare (hade inkomst från aktiv näringsverksamhet). Utöver dessa befintliga enmansföretag är även nya enskilda näringsidkare berättigade till nedsättningen för den först anställde. År 2013 uppskattas att ca 10 000 enskilda näringsidkare skulle ha erhållit nedsättningen om den funnits vid det tillfället. Baserat på näringsgrensindelning på bokstavnivå enligt SNI 2007 var dessa företag främst verksamma inom jordbruk, skogsbruk och fiske, byggverksamhet, handel, samt hotell- och restaurangverksamhet. I dessa fyra näringsgrenar återfinns 56 procent av de företag som hade varit berättigade till nedsättningen 2013. Det är inte möjligt att utifrån databasen skatta hur stor andel av de till nedsättningen berättigade företagen som skulle utnyttja nedsättningen. T.ex. kan bristande information leda till att inte alla som är berättigade till nedsättningen utnyttjar den.

I princip samtliga av de företag som hade varit berättigade till nedsättningen 2013 kan klassas som småföretag. EU-kommissionen definierar ett mikroföretag som ett företag med färre än 10 anställda och en omsättning på som mest 2 miljoner euro. Mindre än 0,1 procent av de ca 10 000 företag som hade varit berättigade till nedsättningen 2013 har en omsättning på mer än

18 miljoner kronor, vilket ungefär motsvarar 2 miljoner euro. Samtliga av de företag som hade varit berättigade till nedsättningen 2013 definieras som ett småföretag enligt EU-kommissionens definition (färre än 50 anställda och en omsättning på som mest 10 miljoner euro). Många av de nedsättningsberättigade företagen 2013 hade vidare en förhållandevis låg omsättning. Ungefär 90 procent hade en omsättning på mindre än 2 miljoner kronor, 71 procent på mindre än 1 miljon kronor och 46 procent hade en omsättning på mindre än 500 000 kronor.

Förslaget ökar den administrativa bördan för enskilda näringsidkare som anställer en första person av två anledningar. För det första behöver företagen fylla i en extra uppgift i arbetsgivardeklarationen. För att mäta förändringar i företagens administrativa kostnader används den s.k. standardkostnadsmetoden. Baserat på denna mätmetod har Tillväxtverket byggt upp databasen MALIN. Avsikten med denna databas är, förutom att tjäna som jämförelsegrund, att den ska kunna användas för att hjälpa till att uppskatta den minskade eller den ökade administrativa kostnaden av olika regelförändringar. Enligt MALIN kostar en ekonomihandläggare i genomsnitt 266 kronor i timmen, vilket ger en kostnad på ca 4,50 kronor per minut. Vidare anges i databasen att det tar ca 1 till 2 minuter att fylla i enskilda uppgifter om arbetsgivaravgifter. Givet antagandet att uppgifterna fylls i av en ekonomihandläggare blir kostnaden för det ökade uppgiftslämnandet i deklarationen ca 5–9 kronor per berört företag och månad. Regelrådet anser att det antagligen är företagets ägare eller en konsult som kommer att lämna uppgifterna till Skatteverket och att båda dessa kan antas vara dyrare än en redan anställd ekonomihandläggare samt att tidsåtgången torde vara längre. Kostnaderna för att företagets ägare eller en konsult lämnar uppgifter till Skatteverket kommer att variera från fall till fall. Om uppgiften fylls i av en person med högre timlön blir kostnaden högre. Av förenklingsskäl, och för att det bedöms som rimligt, används dock kostnaden för en ekonomihandläggare, utifrån uppgifterna i MALIN. Det bör noteras att även ekonomihandläggare kan anställas på konsultbasis (vilket antas vara fallet här då det rör sig om enmansföretag). Vidare bör noteras att enligt senaste utfallet från Strukturlöne-statistiken (2014) är den genomsnittliga månadslönen i ekonomin 31 400 kronor och vid

denna månadslön blir kostnaden för lön och sociala avgifter per minut något lägre än den i ovan beräkning använda (ca 4 kronor per minut). Baserat på detta och att de enskilda näringsidkare som hade varit berättigade till nedsättningen 2013 i genomsnitt har en lägre förvärvsinkomst än alla i ekonomin med arbetsinkomst (se avsnitt 6.6.15), torde den genomsnittliga kostnaden per minut snarast vara lägre om ägarna själva fyller i uppgiften.

För det andra ökar den administrativa bördan för vissa företag då de behöver lämna in uppgifter till Skatteverket med anledning av att förslaget utformats för att uppfylla kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse. Informationen är nödvändig för att bl.a. kravet på kumulationskontroll ska kunna uppfyllas. Informationen omfattar i huvudsak uppgifter om andra stöd av mindre betydelse som företaget har beviljats. Regelrådet saknar, i likhet med NNR, exempelberäkningar på de kostnader som kan uppkomma för företagen vid uppgiftslämnandet om stöd av mindre betydelse. För de företagare som inte har beviljats några andra stöd av mindre betydelse kommer uppgiftslämnandet att vara noll. Detta torde vara fallet för flertalet företag. I databasen MALIN anges att det tar ca 1 till 2 minuter att fylla i enskilda uppgifter om arbetsgivaravgifter. Givet att denna tidsåtgång även gäller för att fylla i stöd av mindre betydelse som företaget tidigare har beviljats och att uppgifterna fylls i av en ekonomihandläggare blir kostnaden för det ökade uppgiftslämnandet i deklarationen ca 5–9 kronor per berört företag och månad. Kostnaderna för det ökade uppgiftslämnandet bedöms sammantaget vara förhållandevis låga. Den ökade administrativa kostnaden bedöms vidare vara motiverad och uppvägs av den lättnad som nedsättningen medför.

När det gäller valet av subventionsmetod, dvs. alternativa lösningar, skulle företagens administrativa börda öka mer om lättnaden för enskilda näringsidkare som anställer en första person skulle lämnas genom en kreditering på skattekontot efter ett ansökningsförfarande, än vad som blir fallet vid en sådan nedsättning som nu föreslås. Regelrådet saknar en redogörelse över effekter av om ingen reglering kommer till stånd. Om förslaget inte genomförs uteblir de förväntade effekterna.

Regelrådet har även efterfrågat en beskrivning av om det finns behov av speciella informa-

tionsinsatser. Denna fråga behandlas i avsnitt 6.6.14.

Effekter på sysselsättningen

Riksrevisionen, Arbetsförmedlingen, FAR och *NNR* efterfrågar en tydligare redovisning av förslagets sysselsättningseffekter. *Tillväxtanalys, Arbetsförmedlingen, Saco* och *TCO* framhåller att tidigare utvärderingar har funnit små effekter på sysselsättningen av sänkta arbetsgivaravgifter. Arbetsförmedlingen skriver samtidigt att temporära marginella sysselsättningsstöd, som förslaget kan ses som, teoretiskt kan förväntas ha mer gynnsamma effekter än generella förändringar av arbetsgivaravgifterna och att och internationella empiriska studier visar på positiva sysselsättningseffekter. *ESV* menar att effekten på sysselsättningen av den föreslagna nedsättningen är svår att uppskatta.

Förslaget innebär att det för enskilda näringsidkare utan anställda blir billigare att anställa en person. Detta förväntas leda till ökad efterfrågan på arbetskraft bland dessa företag. Förslaget bedöms således ha en positiv effekt på sysselsättningen under den tid nedsättningen gäller (t.o.m. 2021).

Utvärderingar av tidigare svenska nedsättningar av socialavgifterna visar generellt sett på små kortsiktiga sysselsättningseffekter i förhållande till kostnaden. Dessa nedsättningar skiljer sig dock i flera väsentliga aspekter från den nu föreslagna nedsättningen. Den viktigaste skillnaden är att den föreslagna nedsättningen endast gäller vid nyanställning, och bör således främst ses som ett s.k. marginellt sysselsättningsstöd. Mycket talar för att marginella sysselsättningsstöd är mer kostnadseffektivt än generella nedsättningar av socialavgifterna. Vidare är nedsättningen temporär och begränsas till 12 månader. Det bedöms leda till en lägre grad av övervältring på lönerna, vilket medför större effekt på lönekostnaden och följaktligen även på efterfrågan vid en given kostnad. Taket på nedsättningen innebär dessutom att den i större utsträckning, procentuellt sett, riktas mot lägre lönenivåer. Även detta kan antas vara positivt i ett sysselsättningsperspektiv.

En relativt ny utvärdering av en temporär nedsättning av socialavgifterna för småföretag i Frankrike, som har flera likheter med den nu föreslagna, visar på stora sysselsättningseffekter. Sysselsättningseffekterna är så stora att författarna bedömer att nedsättningen är helt

självfinansierad. Effekterna av denna nedsättning och dess likheter med den nu föreslagna framhålls även av *IFAU*. Samtidigt bör framhållas att det är svårt att översätta de franska resultaten till nuvarande svenska förhållanden.

Den exakta storleken på de kortsiktiga sysselsättningseffekterna bedöms sammantaget vara mycket osäker men det finns mycket som talar för att effekten (per satsad krona) är större än vid generella nedsättningar av socialavgifterna. I linje med detta påpekar *IFAU* att risken är lägre att ett riktat stöd, så som de anger är fallet här, subventionerar anställningar som ändå hade kommit tillstånd. Även Arbetsförmedlingen påpekar att temporära marginella sysselsättningsstöd kan förväntas ha mer gynnsamma effekter än generella förändringar av arbetsgivaravgifterna.

Effekten efter 2021 bedöms vara begränsad. En viss permanent effekt kan dock uppstå. Detta sker i den mån den som får en anställning till följd av förslaget har en svag anknytning till arbetsmarknaden initialt och att anställningen för denna person leder till en starkare anknytning och således till ökad chans till fortsatt sysselsättning.

Effekter för individer och fördelningseffekter

De individer som gynnas av förslaget är enskilda näringsidkare som anställer en första person samt de som får en anställning till följd av förslaget.

Den genomsnittliga förvärvsinkomsten bland dem som skulle ha erhållit nedsättningen 2013 uppskattas, baserat på databasen FRIDA, till ca 254 000 kronor. Siffran kan jämföras med den genomsnittliga förvärvsinkomsten bland personer som är 20 år eller äldre. För denna grupp beräknas förvärvsinkomst 2013, baserat på STAR-data, uppgå till ca 265 000 kronor. För alla med arbetsinkomst beräknas förvärvsinkomsten med samma datakälla till ca 307 000 kronor. Enskilda näringsidkare som anställer en första person tycks således ha en lägre genomsnittlig förvärvsinkomst än både befolkningen i stort och personer med arbetsinkomst.

Vidare kan det vara intressant att studera andelen utrikes födda bland företagarna som skulle erhålla nedsättningen. Andelen utrikes födda bland dem som skulle ha varit berättigade till nedsättningen 2013 är 41,8 procent. Dessa siffror kan jämföras med andelen utrikes födda

bland personer med arbetsinkomst som, baserat på STAR-data, beräknas till 18,1 procent 2013. Det är således en kraftig överrepresentation av utrikes födda bland dem som skulle ha erhållit nedsättningen.

Det finns i tillgänglig data ingen uppgift om förvärvsinkomst eller disponibel inkomst för dem som 2013 anställdes av enskilda näringsidkare utan tidigare anställda. Det går således inte att utifrån data få någon vägledning kring förslagets fördelningsaspekter i detta avseende.

Sammantaget förväntas förslaget bidra till minskade ekonomiska skillnader och har således en god fördelningsprofil.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män

Både kvinnor och män som är enskilda näringsidkare och anställer en första person erhåller nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt. Generellt sett är män överrepresenterade som företagare. Av de företagare som skulle ha erhållit nedsättningen 2013 uppgick andelen män till ca 61 procent, och andelen kvinnor till 39 procent. Detta indikerar att män kan komma att få en större del av nedsättningen och således gynnas ekonomiskt i högre utsträckning än kvinnor.

Det finns i tillgänglig data ingen uppgift om kön för dem som 2013 anställdes av enskilda näringsidkare utan tidigare anställda. Det går således inte att utifrån data få någon vägledning kring om främst kvinnor eller män kommer att bli anställda som en följd av förslaget. Sannolikt får dock inte förslaget i denna del några betydande konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Sammantaget bedöms förslaget gynna män ekonomiskt i högre grad än kvinnor och därmed bidra till att minska den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män något.

Effekter för myndigheter

Skatteverket kommer att behöva förändra skattedeklarationen och it-stödet så att ett nytt arbetsgivarunderlag kan redovisas och hanteras i det tekniska systemet. Information om den föreslagna avgiftsnedsättningen behöver inarbetas i befintliga broschyrer och i webbinformationen. Därtill kommer ökad ärendehantering och kontroll med anledning av de föreslagna bestämmelserna. Regelförändringen innebär att vissa villkor ska vara uppfyllda för att avsett företag ska få

den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifter m.m. Det bedöms att frågor till Skatteupplýsningin kommer att öka till följd av detta. Vidare har Skatteverket att hantera risken att fler formella fel uppstår när skattedeklarationer lämnas in, en volymökning i avstämningsarbetet mellan kontrolluppgifter och skattedeklarationer samt ökat antal kontroller för att kontrollera regelefterlevnaden. Skatteverket gör även bedömningen att de olika villkor som ska vara uppfyllda för att arbetsgivaren ska kunna få avgiftssänkningen kommer att kräva olika sätt att kontrollera efterlevnaden av reglerna. Engångskostnaden för Skatteverkets anpassning av it-stöd uppskattas till 1,5 miljoner kronor. De årliga kostnaderna uppskattas till sammanlagt 7,1 miljoner kronor. Tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

När det gäller de allmänna förvaltningsdomstolarna kan antalet mål om nedsatta arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt för enskilda näringsidkare som anställer en första person förväntas bli förhållandevis begränsat. De merkostnader som de tillkommande målen medför ska hanteras inom befintliga och beräknade anslagsramar.

6.7 Förändrade nivåer för socialavgifter

Regeringens förslag: Sjukförsäkringsavgiften i arbetsgivaravgifterna sänks till 4,35 procent och i egenavgifterna till 4,44 procent. Efterlevandepensionsavgiften i arbetsgivaravgifterna och i egenavgifterna sänks till 0,7 procent. Arbets-skadeavgiften i arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna sänks till 0,2 procent. Detta leder sammantaget till att den allmänna löneavgiften höjs till 10,72 procent.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2017.

Skälen för regeringens förslag: Socialavgifterna tas ut för finansiering av de sociala trygghetssystemen och betalas antingen som arbetsgivaravgifter eller som egenavgifter. Arbetsgivaravgifter betalas av arbetsgivare, medan egenavgifter betalas av främst enskilda näringsidkare.

Sjukförsäkringsavgiften är en av de sex avgifter som tillsammans utgör socialavgifterna. Sjukförsäkringsavgiften bör tas ut med en avgiftssats som innebär att de förväntade intäkterna från avgiften motsvarar de förväntade utgifterna. Utgifterna inom sjukförsäkringen förväntas inte öka i samma utsträckning som intäkterna från sjukförsäkringsavgiften 2017. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att sjukförsäkringsavgiften sänks med 0,50 procentenheter till 4,35 procent i arbetsgivaravgifterna och till 4,44 procent i egenavgifterna.

Prognoserna visar att efterlevandepensionsavgiften kan sänkas till 0,7 procent för att intäkterna ska motsvara de förväntade utgifterna 2017. Regeringen föreslår därför att efterlevandepensionsavgiften sänks med 0,47 procentenheter till 0,70 procent i arbetsgivaravgifterna och i egenavgifterna.

Prognosen för utgifterna för arbetsskadeliivranta visar att arbetsskadeavgiften bör sänkas för att intäkterna av avgiften ska motsvara utgifterna 2017. Regeringen föreslår därför att arbetsskadeavgiften i arbetsgivaravgifterna och i egenavgifterna sänks med 0,1 procentenhet till 0,2 procent.

Eftersom justeringen av de tre delavgifterna ska göras inom ramen för ett i princip oförändrat avgiftsuttag höjs den allmänna löneavgiften till 10,72 procent.

Lagförslagen har beretts under hand med Skatteverket.

I tabell 6.4 och tabell 6.5 redovisas arbetsgivaravgifter och egenavgifter före och efter dessa förändringar.

De nya avgiftsnivåerna träder i kraft den 1 januari 2017.

Tabell 6.4 Arbetsgivaravgifter 2016 och 2017 enligt regeringens förslag

<i>Procent</i>		
	2016	2017
Sjukförsäkringsavgift	4,85	4,35
Föräldraförsäkringsavgift	2,60	2,60
Ålderspensionsavgift	10,21	10,21
Efterlevandepensionsavgift	1,17	0,70
Arbetsmarknadsavgift	2,64	2,64
Arbetskadavgift	0,30	0,20
<i>S:a socialavgifter</i>	<i>21,77</i>	<i>20,70</i>
Allmän löneavgift	9,65	10,72
S:a socialavgifter och allmän löneavgift	31,42	31,42

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 6.5 Egenavgifter 2016 och 2017 enligt regeringens förslag

<i>Procent</i>		
	2016	2017
Sjukförsäkringsavgift	4,94	4,44
Föräldraförsäkringsavgift	2,60	2,60
Ålderspensionsavgift	10,21	10,21
Efterlevandepensionsavgift	1,17	0,70
Arbetsmarknadsavgift	0,10	0,10
Arbetskadavgift	0,30	0,20
<i>S:a socialavgifter</i>	<i>19,32</i>	<i>18,25</i>
Allmän löneavgift	9,65	10,72
S:a socialavgifter och allmän löneavgift	28,97	28,97

Källa: Egna beräkningar.

Lagrådet

Förslagen om förändrade nivåer för socialavgifter är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändringar i 2 kap. 26 § och 3 kap. 13 § socialavgiftslagen (2000:980) och 3 § lagen (1994:1920) om allmän löneavgift, se avsnitt 3.13 och 3.10.

Skatt på kapitaläggande – kapital och egendomsskatter

6.8 Ändrade regler för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad

Regeringens bedömning: För att öka rörligheten på bostads- och arbetsmarknaden bör reglerna för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad ändras. Det kommande förslaget innebär dels att taket för uppskovsbeloppet slopas under en fyraårsperiod, dels att metoden för beräkning av uppskovsbeloppets storlek vid förvärv av billigare bostad ändras.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017 och gälla för avyttringar som har skett fr.o.m. den 21 juni 2016.

Skälen för regeringens bedömning: Avsikten med uppskavsreglerna vid avyttring av privatbostad är främst att öka rörligheten på bostadsmarknaden. Detta uppnås genom att en kapitalvinst från en avyttring, helt eller delvis, utan beskattning hos den skattskyldige kan investeras i en ny bostad. Ett uppskovsbelopp får dock inte överstiga ett takbelopp om 1 450 000 kronor multiplicerat med den skattskyldiges andel av ursprungsbostaden. Syftet med införandet av taket för uppskovsbelopp var bl.a. att begränsa förekomsten av skattekrediter (prop. 2007/08:27 s. 111).

Takbeloppet kan dock i vissa lägen föranleda inlåsning i oönskade boendesituationer eftersom kapitalvinstskatten är en betydelsefull post för många i en kalkyl om en flytt till en ny bostad är ekonomiskt meningsfull. Detta gäller särskilt för personer med begränsad likviditet. Om taket för uppskov tillfälligt tas bort kan det bidra till att rörligheten på bostads- och arbetsmarknaden ökar och att bostadsbeståndet kommer att utnyttjas effektivare. Personer som egentligen önskar flytta men avstår från att göra detta på grund av kapitalvinstbeskattningen får ett ökat incitament att genomföra flytten och att göra det i närtid om taket slopas temporärt. Det kan också utgöra ett incitament för personer med möjligheter till större kapitalvinster att tidigare lägga avyttringar. På så sätt kan flyttkedjor skapas som underlättar rörligheten. Ett tidsbegränsat slopande av taket innebär även att inte

lika stora skattekrediter skapas jämfört med om åtgärden var permanent. Det bör i detta sammanhang framhållas att det enligt de skattepolitiska riktlinjer som antogs av riksdagen våren 2015 (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254) bör vara en vägledande princip för skattepolitiken att beskattning i möjligaste mån ska ske i nära anslutning till inkomstens förvärvande.

För att ytterligare öka incitament till flytt för personer som skulle kunna tänka sig att flytta till mindre, och därmed också många gånger billigare, boende bör även metoden för beräkning av uppskovsbeloppet vid flytt till en billigare bostad ändras. En återgång till den tidigare kvoteringsregeln bedöms kunna frigöra större bostäder och därigenom bidra till ett effektivare utnyttjande av bostadsbeståndet.

Kostnaden för förslaget bedöms vara marginell de närmaste åren eftersom eventuella nya uppskov kommer att räntebeläggas.

Ett förslag med angivna ändringar har remissbehandlats. Regeringen avser att senare under hösten 2016 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017. Sloandet av taket för uppskovsbeloppet bör gälla för avyttringar som har skett under tiden 21 juni 2016–30 juni 2020. Även den ändrade metoden för beräkning av uppskovsbeloppet bör gälla för avyttringar som har skett fr.o.m. den 21 juni 2016. Denna ändring bör dock vara permanent.

6.9 Golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen

Regeringens bedömning: För att förhindra att vissa bestämmelser i skattelagstiftningen får oavsedda effekter om den genomsnittliga statslåneräntan eller statslåneräntan vid utgången av november blir noll eller negativ bör det införas golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017.

Skälen för regeringens bedömning: Statslåneräntan används som referensränta i skattelagstiftningen, bl.a. vid beräkning av för-

delningsbelopp vid räntefördelning, schablonintäkt vid avsättning till periodiseringsfond, ränteavdragsbegränsningar i näringsverksamhet, grännsbelopp för utdelning och kapitalvinst i fåmansföretag och skatteunderlag för avkastningsskatt på pensionsmedel samt vid värdering av bilförmån och ränteförmån. I vissa bestämmelser används statslåneräntan vid utgången av november månad året närmast före beskattningsåret medan andra bestämmelser utgår ifrån den genomsnittliga statslåneräntan året närmast före beskattningsåret.

För att förhindra att bestämmelserna får oavsedda effekter om den genomsnittliga statslåneräntan eller statslåneräntan vid utgången av november blir noll eller negativ bör det införas golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen. Två olika nivåer på golvet bör införas, 0 respektive 0,5 procent, beroende av vad statslåneräntan är avsedd att avspegla i respektive bestämmelse.

Förslaget bedöms öka skatteintäkterna med ca 0,56 miljarder kronor 2017.

Ett förslag med angivna ändringar har remissbehandlats och en lagrådsremiss överlämnats till Lagrådet. Regeringen avser att senare under hösten 2016 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017.

Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter

6.10 Ökad beskattning av företag i finanssektorn och vissa förenklningar på företags-skatteområdet

6.10.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har under våren 2016 promemorian Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skuldförbindelser samt vissa förenklningar på företagsskatteområdet tagits fram. Den innehåller tre förslag, dels ett förslag om ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder, dels ett förslag om att tidpunkten för värdeöverföring vid tillämpningen av reglerna om koncernbidrag fastställs och dels att beloppsspärren i reglerna om begränsning av under-

skottsavdrag vid vissa ägarförändringar förenklas. Promemorians förslag motsvarar i huvudsak tre av Företagsskattekommitténs (FSK) förslag i betänkandet Neutral bolagsskatt (SOU 2014:40). Promemorians lagförslag finns i *bilaga 10, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna återfinns i *bilaga 10, avsnitt 2*. En remissammanställning finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/01229/S1).

I detta avsnitt behandlas promemorians förslag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 10, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 10, avsnitt 4*. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

6.10.2 Ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder införs

Regeringens förslag: Ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av regelverket om kapitaltäckning får inte dras av.

Förslaget träder i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången på ränteutgifter som belöper sig på tiden efter den 31 december 2016.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås inte att efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av övergångsreglerna till regelverket om kapitaltäckning ska omfattas av förslaget.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig – t.ex. *Sveriges riksbank, Kammarätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Stockholm, Domstolsverket, Riksgäldskontoret, Skatteverket, Bokföringsnämnden, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Fondbolagens förening, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Svenska Skeppshypotekskassan* – tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Sveriges riksbank och Riksgäldskontoret – som anser att förslaget kan leda till ökad finansiell stabilitet – välkomnar förslaget. *Föreningen Svenskt Näringsliv, Näringslivets regelnämnd*

(NNR), *Näringslivets Skattedelegation (NSD)*, *Svenska Bankföreningen*, *Svensk Försäkring*, *Swedish Private Equity & Venture Capital Association (SVCA)* och *Länsförsäkringar AB* avstyrker förslaget. Föreningen Svenskt Näringsliv, NNR, NSD, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring anser att förslaget strider mot grunderna för skattesystemet (nettovinstbeskattning). Kammarrätten i Göteborg, Föreningen Svenskt Näringsliv, NNR, NSD, *Regelrådet*, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring anser att skälen för förslaget brister. Föreningen Svenskt Näringsliv, NSD, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring anser att beredningen av förslaget är otillfredsställande. NNR efterlyser en redogörelse för hur gränsdragningen mot det avdragsgilla området ska göras. Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA anser att förslaget kan påverka svenska företags konkurrenskraft i förhållande till utländska företag som kan vara aktiva på den svenska marknaden genom t.ex. en filial. Finansinspektionen, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA anser att förslaget kan leda till minskad finansiell stabilitet. Svenska Bankföreningen anser att finansiering med efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen inte ska särbehandlas i förhållande till finansiering med efterställda skulder som inte får ingå i kapitalbasen eller i förhållande till finansiering med efterställda skulder i andra sektorer. Svensk Försäkring anser att försäkringsföretag inte ska omfattas av förslaget, sett mot bakgrund av att de bara i begränsad utsträckning kan finansiera sig med lånat kapital. Till det kommer enligt Svensk Försäkring att ömsesidiga försäkringsbolag har begränsade möjligheter att ersätta efterställda skulder med eget kapital. Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring framhåller att efterställda skulder är ett viktigt verktyg för att möta kraven i regelverket om kapitaltäckning. *Finansinspektionen*, *Länsförsäkringar AB*, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA anser att lagtexten har getts en oklar utformning i fråga om de företag och efterställda skulder som omfattas av förslaget. Finansinspektionen anser att efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av vissa övergångsregler till det aktuella direktivet – men inte efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av vissa övergångsregler till den aktuella förordningen – ska träffas av förslaget. Riksgäldskontoret anser att en statisk hänvisnings-

teknik bör användas i stället för en dynamisk hänvisningsteknik i fråga om den aktuella förordningen, sett mot bakgrund av myndighetens förslag om utformningen av minimikravet på nedskrivningsbara skulder ("MREL") för berörda banker som för närvarande är föremål för remissbehandling och eventuella förväntade förändringar i definitionerna av vad som får ingå i kapitalbasen som kan följa av EU:s genomförande av "Financial Stability Boards" internationella standard för förlustabsorberande kapacitet hos globalt systemviktiga banker ("TLAC"). Länsförsäkringar AB tar också upp frågan om hur förslaget förhåller sig till MREL och efterlyser dessutom vissa förtydliganden av regelverket om kapitaltäckning. Även Finansinspektionen anser att valet mellan dynamisk och statisk hänvisningsteknik påverkas av förväntade förändringar av regelverket om kapitaltäckning. Kammarrätten i Göteborg och Finansinspektionen tar upp vissa tillämpningssvårigheter som föranleds av en dynamisk hänvisningsteknik i fråga om direktiv som har genomförts i svensk lagstiftning. Svensk Försäkring anser att hänvisningen till det aktuella direktivet ska ersättas med en hänvisning till nationell lagstiftning. *Skatteverket*, *Länsförsäkringar AB* och Svenska Bankföreningen anser att uttrycket "ränteutgifter" har en oklar innebörd. LRF anser att förslaget inte ska träda i kraft före FSK:s förslag om begränsning av ränteavdrag i kombination med en sänkning av bolagsskatten i betänkandet Neutral bolagsskatt (SOU 2014:40) och det kommande förslaget från Utredningen om skatt på finanssektorn (dir. 2015:51), eftersom det i annat fall är svårt att bedöma effekterna av det nu aktuella förslaget. Kammarrätten i Göteborg anser också att det är oklart hur förslaget förhåller sig till FSK:s förslag. Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Stockholm, Finansinspektionen, *Finansbolagens Förening*, *Regelrådet*, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA har synpunkter på konsekvensanalysen.

Skälen för regeringens förslag: Alla inkomster i en näringsverksamhet tas som utgångspunkt upp i inkomstslaget näringsverksamhet, se 15 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. Utgifter för att förvärva eller behålla inkomster ska dras av som kostnad. Ränteutgifter och kapitalförluster ska dras av även om de inte är sådana utgifter (16 kap. 1 § första stycket IL). Från huvudregeln i 16 kap. 1 §

första stycket IL görs vissa undantag, se t.ex. 24 kap. 5–10 f §§ IL.

I civilrättslig mening innebär ett lån dels att låntagaren ska betala ränta på lånet och återbetala själva kapitalbeloppet, dels att långivaren vid låntagarens likvidation eller konkurs kan göra anspråk på betalning av kapitalbelopp och ränta i konkurrens med övriga fordringsägare. På motsvarande sätt innebär ett efterställt lån – såsom ett förlagslån (ett mot ett sådant lån svarande skuldebrev betecknas som ett förlagsbevis) – att långivaren vid låntagarens likvidation eller konkurs kan göra anspråk på betalning av kapitalbelopp och ränta först sedan alla andra fordringsägare har fått betalt.

För att täcka de risker som vissa verksamheter i finanssektorn är förenade med, ställs i EU-rätten krav på hur mycket kapital som företag är tvungna att hålla i förhållande till sina tillgångar (kapitalbas) och vilket slag av kapital som får ingå vid beräkningarna av den minsta tillåtna kapitalbasen. Sålunda får – vid sidan av eget kapital – vissa efterställda skulder ingå i kapitalbasen vid tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012 (tillsynsförordningen), dels i form av ”primärkapitaltillskott” (artikel 52 i tillsynsförordningen), dels i form av ”supplementärkapitalinstrument” (artikel 63 i tillsynsförordningen). Lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag kompletterar tillsynsförordningen. Se också lagen (2014:966) om kapitalbuffertar, som – vid sidan av lagen om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag – genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU av den 26 juni 2013 om behörighet att utöva verksamhet i kreditinstitut och om tillsyn av kreditinstitut och värdepappersföretag, om ändring av direktiv 2002/87/EG och om upphävande av direktiv 2006/48/EG och 2006/49/EG. I Sverige omfattas banker och andra kreditinstitut, värdepappersbolag, Svenska Skeppshypotekskassan, betalningsinstitut samt vissa fondbolag och vissa förvaltare av alternativa investeringsfonder (AIF-förvaltare) av regleringen, se 1 kap. 2, 4 och 5 §§ lagen om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag, 2 kap. 10 och 10 a §§ lagen (2004:46) om värdepappersfonder, 3 kap. 2 § lagen (2010:751) om betaltjänster och 7 kap. 6 och 6 a §§ lagen

(2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder.

På motsvarande sätt får – vid sidan av eget kapital – vissa efterställda skulder ingå i kapitalbasen i form av primärkapital vid tillämpning av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II), Solvens II-direktivet (artikel 88 i Solvens II-direktivet). Europeiska kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/35 av den 10 oktober 2014 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG om upptagande och utövande av försäkringsverksamhet (Solvens II) kompletterar Solvens II-direktivet. Regeln i 7 kap. 3 § försäkringsrörelselagen (2010:2043), förkortad FRL, genomför artikel 88 i Solvens II-direktivet, i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/51/EU av den 16 april 2014 om ändring av direktiven 2003/71/EG och 2009/138/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010 med avseende på befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten). I Sverige omfattas försäkringsföretag av Solvens II-direktivet (se 7 kap. 1 § FRL). Med ”försäkringsföretag” avses försäkringsaktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag och försäkringsförening (1 kap. 3 § FRL).

Vissa efterställda skulder får ingå i kapitalbasen under en övergångsperiod, se artiklarna 479, 484 och 486 i tillsynsförordningen och artikel 308 b.9, 10 och 15 i Solvens II-direktivet. I Sverige gäller att efterställda skulder enligt artikel 479 i tillsynsförordningen inte får ingå i (den konsoliderade) kapitalbasen, att efterställda skulder enligt artiklarna 484 och 486 i tillsynsförordningen ska utmönstras före utgången av 2019 samt att efterställda skulder enligt artikel 308 b.9, 10 och 15 i Solvens II-direktivet ska utmönstras före utgången av 2019 respektive 2015, se 3 kap. 7 och 11 §§ i Finansinspektionens föreskrifter om tillsynskrav och kapitalbuffertar (FFFS 2014:12) samt punkterna 2 och 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (2015:700) om ändring av försäkringsrörelselagen (2010:2043).

Efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen ska i vissa fall skrivas ned eller konverteras till eget kapital, se t.ex. artikel 54 i tillsynsförord-

ningen samt 6 och 21 kap. lagen (2015:1016) om resolution. Det innebär sammanfattningsvis att efterställda skulder – vid sidan av eget kapital – får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av tillsynsförordningen och Solvens II-direktivet/FRL.

Av offentligfinansiella skäl och för att öka neutraliteten mellan finansiering med eget kapital och finansiering med efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av tillsynsförordningen och Solvens II-direktivet, föreslår regeringen att ränteutgifter på nu aktuella efterställda skulder inte ska kunna dras av.

Finansinspektionen, Föreningen Svenskt Näringsliv, Länsförsäkringar AB, NNR, NSD, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA framför invändningar mot förslaget. Det gäller framför allt att förslaget strider mot grunderna för skattesystemet, att förslaget påverkar förutsättningarna att möta kraven i regelverket om kapitaltäckning negativt, att förslaget påverkar den finansiella stabiliteten negativt och att förslaget påverkar konkurrensen mellan den svenska finanssektorn och utländska motsvarigheter negativt.

Ett konkurrenskraftigt och dynamiskt företagsklimat är grunden för tillväxt och jobbskapande. I det ligger att skattesystemet som utgångspunkt inte bör särbehandla vissa finansieringsformer i förhållande till andra. Det innebär att skattesystemet bara i begränsad utsträckning bör påverka valet av finansieringsform. En avdragsrätt för ränta på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av regelverket om kapitaltäckning innebär att finansiering med efterställda skulder särbehandlas i förhållande till finansiering med eget kapital. Det gäller också med beaktande av att ränteinkomster är skattepliktiga. Med den utgångspunkten är det enligt regeringens mening angeläget att neutraliteten mellan finansiering med efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen och finansiering med eget kapital ökar. Samtidigt utgör förslaget inte ett hinder mot finansiering med efterställda skulder.

Svenskt Näringsliv, NSD, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring anser också att beredningen av förslaget är otillfredsställande. Av 7 kap. 2 § regeringsformen framgår att vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter, att upplysningar och yttranden också i den omfattning som behövs ska inhämtas från kommuner samt att även sammanslutningar och enskilda i den omfattning som behövs ska

ges möjlighet att yttra sig. Någon närmare reglering om formerna för detta finns inte. För beredningen av lagförslag följer dock av praxis att ett skriftligt remissförfarande alltid bör vara det normala sättet för att inhämta synpunkter. Förslaget – som gäller en begränsad del av skattesystemet – har remitterats till ett trettiotal remissinstanser, varav flera branschorganisationer i finanssektorn. Remisstiden var ca fyra veckor. Ett tjugotal remissinstanser har svarat. Till det kommer att ett i huvudsak motsvarande förslag har remitterats till ett hundratal remissinstanser inom ramen för remitteringen av betänkandet Neutral bolagsskatt (SOU 2014:40). Remisstiden var ca fyra månader. Mot den bakgrunden anser regeringen att beredningen av förslaget har varit välvägd.

LRF och Kammarrätten i Göteborg anser att det är oklart hur förslaget förhåller sig till FSK:s förslag om begränsning av ränteavdrag i kombination med en sänkning av bolagsskatten i betänkandet Neutral bolagsskatt (SOU 2014:40) och den pågående utredningen om skatt på finanssektorn. FSK:s förslag är föremål för beredning i Regeringskansliet. Utredningen om skatt på finanssektorn ska ta fram ett förslag till en skatt på finanssektorn, som minskar den skattefordel som sektorn kan antas få till följd av att omsättning av finansiella tjänster har undantagits från mervärdesskatt. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2016 (dir. 2015:51).

I frågan om själva utformningen av förslaget gör regeringen följande bedömning.

Av förenklingsskäl bör förslaget gälla efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen, oavsett om de – t.ex. vid olika tillfällen – ”ingår” i kapitalbasen eller inte. Avgränsningen mot vad som får dras av sker med ledning av det ovan angivna regelverket om kapitaltäckning.

Länsförsäkringar AB, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA anser att lagtexten har getts en oklar utformning i fråga om de företag och efterställda skulder som omfattas av förslaget. Förslaget gäller företag som omfattas av tillsynsförordningen och Solvens II-direktivet. Det gäller banker och andra kreditinstitut, värdepappersbolag, Svenska Skeppshypotekskassan, betalningsinstitut, vissa fondbolag och AIF-förvaltare, försäkringsföretag samt motsvarande utländska företag. Till skillnad från Svensk Försäkring anser regeringen att försäkringsföretag inte ska undantas från förslaget, eftersom det saknas skäl att göra åtskillnad mellan olika före-

tag som omfattas av regelverket om kapitaltäckning. Det gäller också med beaktande av att försäkringsföretag bara i begränsad utsträckning får finansiera sig med lånat kapital (se 4 kap. 6 § FRL).

Förslaget gäller alla efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av regelverket om kapitaltäckning. Det gäller också efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen under en övergångsperiod (se ovan). Till skillnad från Finansinspektionen anser regeringen att det saknas skäl att göra åtskillnad mellan efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av övergångsreglerna till tillsynsförordningen och efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av övergångsreglerna till Solvens II-direktivet.

Som Länsförsäkringar AB, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA har varit inne på, bör lagtexten också i övrigt ges en i förhållande till promemorians förslag mer tydlig utformning.

Skatteverket och Länsförsäkringar AB anser att uttrycket ”ränteutgifter” har en oklar innebörd. Uttrycket ”ränteutgifter” har samma innebörd som vid tillämpning av 24 kap. 10 a–10 f §§ IL. Det innebär att med ränteutgifter avses som utgångspunkt en kostnad för en kredit, dvs. det belopp låntagaren betalar till långivaren utöver kapitalbeloppet som ersättning för att få låna pengar (se prop. 2008/09:65 s. 52 f.). I tveksamma fall får i rättstillämpningen avgöras om en utgift är en ränteutgift eller inte.

Förslaget aktualiserar frågan om hänvisningen till tillsynsförordningen bör vara statisk, dvs. avse rättsakten i viss angiven lydelse, eller dynamisk, dvs. avse rättsakten i vid varje tidpunkt gällande lydelse. Skillnaden mellan teknikerna är att lagstiftaren vid användandet av den förra tekniken – men inte vid användandet av den senare tekniken – behöver ta ställning till om ändring behöver göras i nationell lagstiftning, om EU-rättslig lagstiftning ändras. Förslaget innebär ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder. Det gäller efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av tillsynsförordningen (och Solvens II-direktivet). Mot den bakgrunden – och med beaktande av att villkoren för primärkapitaltillskott och supplementärkapitalinstrument enligt artiklarna 52 och 63 i tillsynsförordningen förväntas ändras i samband med den kommande översynen av ”MREL” i EU och genomförandet av ”TLAC” i EU – anser

regeringen, till skillnad från *Riksgäldskontoret*, att det är ändamålsenligt att hänvisningen till tillsynsförordningen är dynamisk. Kammarrätten i Göteborg, *Förvaltningsrätten i Stockholm*, Finansinspektionen, *Finansbolagens Förening*, *Regelrådet*, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring och SVCA har synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa behandlas i avsnitt 6.10.5.

Till skillnad från LRF anser regeringen att förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången på ränteutgifter som belöper sig på tiden efter den 31 december 2016.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 24 kap. 1 § IL och att en ny paragraf, 24 kap. 4 a §, införs i IL, se avsnitt 3.12.

6.10.3 Tidpunkten för värdeöverföring vid tillämpning av reglerna om koncernbidrag fastställs

Regeringens förslag: Värden motsvarande koncernbidraget ska föras över från givaren till mottagaren senast den dag som givaren ska lämna inkomstdeklaration.

Förslaget träder i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Skatteverket*, *Föreningen Svenskt Näringsliv*, *NSD*, *Svenska Bankföreningen* och *Svensk Försäkring* anser att det behöver klargöras vad som gäller om anstånd med att lämna inkomstdeklaration har beviljats. Föreningen Svenskt Näringsliv, *NSD*, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring anser dessutom att reglerna om koncernbidrag behöver ses över i grunden.

Skälen för regeringens förslag: Villkoren för avdrag för koncernbidrag framgår av 35 kap. 3–6 §§ IL. Av rättspraxis framgår att ett villkor för avdrag för koncernbidrag – vid sidan av de villkor som framgår av 35 kap. 3–6 §§ IL – är att en värdeöverföring motsvarande bidraget sker (RÅ 1998 ref. 6, RÅ 1999 ref. 74 och RÅ 2001 ref. 79).

Villkoret att en värdeöverföring motsvarande koncernbidraget ska ske bör komma till uttryck i lagtexten.

Det aktualiserar i sin tur frågan vid vilken tidpunkt värdeöverföringen ska ske. Det får anses vara lämpligt att värden motsvarande koncernbidraget förs över från givaren till mottagaren senast den dag som givaren enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, ska lämna inkomstdeklaration (jfr HFD 2011 not. 99).

Skatteverket, Föreningen Svenskt Näringsliv, NSD, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring anser att det behöver klargöras vad som gäller om anstånd med att lämna inkomstdeklaration har beviljats. Av 32 kap. 2 § första stycket SFL framgår att det (för andra juridiska personer än dödsbon) föreligger fyra deklARATIONSTIDPUNKTER – den 1 mars, den 1 juli, den 1 november och den 15 december – och att vilken av dessa tidpunkter som är aktuell beror på vid vilken tidpunkt som beskattningsåret går ut. Av 32 kap. 2 § andra stycket SFL framgår att den som lämnar inkomstdeklaration elektroniskt får lämna deklARATION en månad senare än vad som följer av första stycket. Av 36 kap. 4 § SFL framgår att Skatteverket ska bevilja anstånd med att lämna inkomstdeklaration, om det finns synnerliga skäl. Det innebär att om anstånd med att lämna inkomstdeklaration beviljas, ska värdeöverföringen ske senast den dag som anstånd har beviljats till. Inom ramen för lagstiftningsärendet finns inte – som Föreningen Svenskt Näringsliv, NSD, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring efterfrågar – utrymme för en grundläggande översyn av reglerna om koncernbidrag.

Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 35 kap. 1 § IL, se avsnitt 3.12.

6.10.4 Beloppsspärren i reglerna om begränsning av underskottsavdrag vid vissa ägarförändringar

Regeringens förslag: Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskottsföretaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren ge-

nom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av förvärvsutgiften i beloppsspärren bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Förslaget träder i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången på kapitaltillskott som sker efter den 31 december 2016.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Kammarrätten i Göteborg* anser att förslaget komplexitet inte står i proportion till avsikten med förslaget. *Skatteverket* anser att den föreslagna tidsperioden bör ökas från två till fem år, att det är oklart i vilka fall kapitaltillskottet vid beräkningen av förvärvsutgiften ska bestämmas till ett belopp som motsvarar själva kapitaltillskottet och att inbörden av uttrycket ”en tillgång av verkligt och särskilt värde” behöver utvecklas. *LRF* anser att det redan i kravet på att förvärvaren genom kapitaltillskottet ska ha fått ”en tillgång av verkligt och särskilt värde” ligger att det ska göras en förhållandevis återhållsam prövning, trots att uttrycket ”uppenbart” slopas. *Föreningen Svenskt Näringsliv, NNR, NSD, Svenska Bankföreningen* och *Svensk Försäkring* anser att reglerna om begränsning av underskottsavdrag vid vissa ägarförändringar behöver ses över i grunden.

Skälen för regeringens förslag: Underskott av näringsverksamheten som kvarstår från det föregående beskattningsåret ska som huvudregel dras av (40 kap. 2 § IL). Från huvudregeln görs vissa undantag. Reglerna om begränsning av underskottsavdrag vid vissa ägarförändringar innebär – såvitt nu är av intresse – att en beloppsspärr (40 kap. 15–17 §§ IL) inträder vid vissa ägarförändringar (40 kap. 10–13 §§ IL). Syftet med reglerna är att motverka skattemässigt betingad handel med underskottsföretag.

Beloppsspärren innebär att underskottet kvarstår till den del det inte överstiger 200 procent av förvärvsutgiften (40 kap. 15 § första stycket IL). Beloppsspärren vilar på förutsättningen att ju högre förvärvsutgiften för ett underskottsföre-

tag är i förhållande till värdet av underskottet, desto mindre är behovet av en beloppsspärr (prop. 1993/94:50 s. 259). För att inte medel ska kunna föras över till underskotts företaget i syfte att höja förvärsutgiften (och på det sättet den del av underskottet som kan dras av), ska förvärsutgiften minskas med vissa kapitaltillskott (40 kap. 16 § IL). För att 40 kap. 16 § IL inte ska motverka affärsmässigt betingade förvärv av underskotts företag, ska – enligt den s.k. ventilen i 40 kap. 16 a § första stycket IL – förvärsutgiften inte minskas med kapitaltillskott om det är ”uppenbart” att förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde ”som motsvarar kapitaltillskottet”. Regeln i 40 kap. 16 a § första stycket IL vilar på förutsättningen att om underskotts företaget har tillgångar eller en pågående verksamhet är det mera sannolikt att ägarförändringen är affärsmässigt motiverad (prop. 2009/10:47 s. 11). I författningskommentaren till regeln framhölls bl.a. följande (a. prop. s. 15 f.).

Med kapitaltillskott avses alla former av kapitaltillskott [---].

En förutsättning för att utgiften inte ska minskas med kapitaltillskottet är att det är uppenbart att förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde som motsvarar tillskottet. Om detta inte är fallet ska inte någon del av kapitaltillskottet beaktas vid beräkandet av förvärsutgiften, dvs. hela kapitaltillskottet ska reducera förvärsutgiften.

Lagrådet anför att det bör förtydligas vilka omständigheter som ska tilläggas betydelse vid prövningen av om tillgången har erforderligt verkligt och särskilt värde.

Vid bedömningen av om förvärvaren har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde genom kapitaltillskottet ska värdet på tillgången bestämmas av objektiva omständigheter och inte ställas i relation till förvärvarens näringsverksamhet eller person. Vid fastställandet av värdet på den tillgång som förvärvas genom tillskottet ska inte värdet av själva tillskottet beaktas. De tillgångar som ska beaktas ska ha ett verkligt och särskilt värde. Det innebär t.ex. att det skattemässiga värdet på underskottet inte ska beaktas. Vad som är avgörande är således värdet av tillgångarna i företaget minus skulderna, dvs. om underskotts företaget har tillgångar om 1 000 000 kr och skulder om 800 000 kr ska värdet beräknas till 200 000 kr. Fråga behöver inte vara om det bokförda värdet på tillgångarna, eftersom det kan förekomma att detta värde inte är detsamma som tillgångarnas verkliga värde. Det kan t.ex. förekomma att det bokförda värdet vad gäller immateriella tillgångar, såsom varumärken, är betydligt lägre än det verkliga värdet. I stället för det bokförda värdet bör man i en sådan situation utgå från det belopp till vilket tillgången skulle kunna överlätas mellan kunniga parter som är oberoende av varandra.

Värdet på den förvärvade tillgången beror sedan på hur stor andel av företaget som förvärvaren erhåller genom tillskottet.

Det avgörande är att förvärvaren ska ha tillförts tillgången genom kapitaltillskottet. Detta behöver inte sammanfalla med det slutliga förvärvet av det bestämmande inflytandet. Om det tillskott som ska prövas enligt bestämmelsen har lämnats vid ett tidigare förvärv [---] och det bestämmande inflytandet förvärvas vid ett senare förvärv kan underskotts företaget således inte mellan de två förvärvstillfällena bygga upp en verksamhet för det tillskjutna beloppet för att förvärvaren därefter ska kunna sägas ha förvärvat en tillgång av verkligt och särskilt värde genom det andra förvärvet. Om ägarförändringen i underskotts företaget har skett genom ett indirekt förvärv ska bedömningen av värdet på tillgångarna omfatta hela den företagsgrupp som förvärvet omfattar.

Vid riksdagsbehandlingen framhölls bl.a. följande (2009/10:SkU25 s. 6 f.).

I detta ärende [---] har regeringen försökt finna en lösning som medför att affärsmässigt betingade förvärv inte ska hindras av den skärpta lagstiftningen. Den undantagsbestämmelse som föreslås gälla i förevarande ärende avser fall där förvärvaren har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde genom det kapitaltillskott som helt eller delvis medfört ägarförändringen. Under lagstiftningsarbetet har Lagrådet och några remissinstanser påtalat att det är oklart vad verkligt och särskilt värde innebär. I motivtexterna i propositionen (prop. s. 16) har regeringen gjort uttalanden för att ge viss vägledning i den praktiska tillämpningen. Vid beredningen i utskottet har det uppkommit en fråga om i vilken utsträckning ventilen får betydelse för innovationsinriktade företag i den mån det värde som deras forsknings- och utvecklingsarbete representerar inte kan påvisas som en tillgångspost i balansräkningen och det finns intresse från nya ägare att tillföra kapital och fortsätta verksamheten med utnyttjande av det tidigare forsknings- och utvecklingsarbetet. Utskottet vill framhålla att lagstiftningsingripanden som görs för att stoppa att skattereglerna utnyttjas på ett sätt som inte varit avsett givetvis kan medföra ogynnsamma effekter även för affärsmässigt betingad verksamhet som åtgärden primärt inte riktar sig mot. Ett lagstiftningsingripande måste för att vara verksamt utformas för att lämna ett så litet utrymme som möjligt till fortsatta kringgåenden med liknande förfaranden som de som varit utgångspunkt för ingripandet. Den ventil som regeringen föreslår är förhållandevis generellt utformad och lämnar ett utrymme för praxis att med beaktande av det övergripande syftet med spärreglerna komma till ett rimligt resultat i det enskilda fallet. Med hänsyn till de farhågor som har framförts i fråga om innovationsinriktade företag är det enligt utskottets mening emellertid angeläget att regeringen följer hur väl undantagsregeln kommer att fungera i praktiken med avseende på den i propositionen klart uttalade ambitionen att affärsmässigt betingade förvärv inte ska hindras av skärpningen av beloppsspärren.

Det är angeläget att ventilen i 40 kap. 16 a § första stycket IL inte motverkar affärsmässigt betingade förvärv av underskotts företag. Det gäller t.ex. investeringar i innovationsföretag.

I uttrycket ”uppenbart” ligger att regeln ska tillämpas med viss restriktivitet. Samtidigt förut-

sätts att regeln – för att den inte ska motverka affärsmässigt betingade förvärv av underskotts-företag – ska kunna ge Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna ett förhållandevis stort utrymme för bedömningar (prop. 2009/10:47 s. 15 f. och 2009/10:SkU25 s. 6 f.). Det beror på att det kan vara svårt att fastställa värdet på tillgångar (t.ex. immateriella rättigheter) i underskottsföretag. Det innebär att uttrycket ”uppenbart” inte svarar mot avsikten med regeln. Mot den bakgrunden bör uttrycket ”uppenbart” slopas.

I uttrycket ”som motsvarar kapitaltillskottet” ligger att regeln inte är tillämplig, om kapitaltillskottet överstiger värdet av den indirekt förvärvade tillgången. Värdet av den indirekt förvärvade tillgången beror på hur stor andel av underskottsföretaget som förvärvaren erhåller genom kapitaltillskottet. Anta att A äger underskottsföretaget X AB. Underskottet i X AB är 300. Tillgångarna i X AB har ett (verkligt och särskilt) värde som motsvarar 100. B vill förvärva 60 procent av aktierna i X AB. Om B förvärvar aktierna i X AB genom ett köp kan köpeskillingen uppskattas till 60 (= 60 % av 100), givet att värdet av underskottet inte påverkar köpeskillingen. X AB:s underskott kvarstår till den del det uppgår till 120 (= 200 % av 60). Om B i stället förvärvar 60 procent av aktierna i X AB genom en riktad nyemission av aktier mot betalning (dvs. ett kapitaltillskott) om 150 ($150 / [100 + 150] = 60\%$), faller X AB:s hela underskott bort. Det beror på att värdet av den av B indirekt förvärvade tillgången, 60 (= 60 % av 100), inte motsvarar kapitaltillskottet, 150. Det innebär att förvärvsutgiften, 150, ska minskas med kapitaltillskottet, 150. Det kan inte vara avsikten med regeln att ett förvärv genom ett kapitaltillskott ska komma sämre ut än ett förvärv genom ett köp. Syftet med regeln är i stället att förhindra att ett förvärv genom ett kapitaltillskott ska komma bättre ut än ett förvärv genom ett köp. Mot den bakgrunden bör uttrycket ”som motsvarar kapitaltillskottet” slopas.

Mot bakgrund av ovanstående föreslås att regeln ges en ny utformning. Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskottsföretaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av förvärvsutgiften i be-

loppsspärren bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som indirekt belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Den föreslagna tidsperioden (en tvåårsperiod) ansluter till den nuvarande regeln i 40 kap. 16 § IL. Mot den bakgrunden anser regeringen – till skillnad från *Skatteverket* – att det saknas skäl att ersätta tvåårsperioden med en femårsperiod. Förslaget innebär att kravet att förvärvaren genom kapitaltillskottet ska ha fått en tillgång av ”verkligt och särskilt värde” kvarstår oförändrat. Vad som avses med uttrycket ”en tillgång av verkligt och särskilt värde” framgår av prop. 2009/10:47 s. 15 f. Slopan det av uttrycket ”uppenbart” innebär att det ska göras en mindre restriktiv prövning av kravet om förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde. I det ligger – till skillnad från vad *LRF* har antagit – att det i rättstillämpningen får göras en friare bedömning, om förhållanden som är svåra att värdera har betydelse för prövningen.

Om B i det ovan angivna fallet förvärvar aktierna i X AB genom ett kapitaltillskott om 150, leder förslaget till att X AB:s underskott kvarstår till den del det uppgår till 120 (= 200 % av 60). Det beror på att kapitaltillskottet vid beräkningen av förvärvsutgiften ska bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet, 150, och det värde av tillgången som indirekt belöper sig på B:s förvärvade andel i X AB, 60 (= 60 % av 100). Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med. Den framräknade förvärvsutgiften, 60, ska inte minskas med kapitaltillskottet, 150.

Skatteverket anser att det är oklart i vilka fall kapitaltillskottet vid beräkningen av förvärvsutgiften ska bestämmas till ett belopp som motsvarar själva kapitaltillskottet. Förslaget innebär att kapitaltillskottet vid beräkningen av förvärvsutgiften som utgångspunkt kommer att bestämmas till ”det värde av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget”. Det kan emellertid inte uteslutas att omständigheterna i det enskilda fallet är sådana att kapitaltillskottet understiger värdet av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget. För att ett förvärv genom ett kapitaltillskott inte ska komma bättre ut än ett förvärv genom ett köp, kan kapitaltillskottet

vid beräkningen av förvärvsutgiften inte bestämmas till ett belopp som överstiger själva kapitaltillskottet.

Regeln i dess nya utformning, som ersätter hittillsvarande 40 kap. 16 a § IL, bör placeras efter 40 kap. 15 § IL. Detta eftersom den nya utformningen av regeln gäller beräkningen av förvärvsutgiften i vissa fall, till skillnad från den hittillsvarande regeln som gäller minskning av förvärvsutgiften. Inom ramen för lagstiftningsärendet finns inte – som *Föreningen Svenskt Näringsliv*, *NSD*, *Svenska Bankföreningen* och *Svensk Försäkring* efterfrågar – utrymme för en grundläggande översyn av reglerna om begränsning av underskottsavdrag vid vissa ägarförändringar.

Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången på kapitaltillskott som sker efter den 31 december 2016.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 40 kap. 16 § IL, att en ny paragraf, 40 kap. 15 a §, införs i IL och att 40 kap. 16 a § ska upphöra att gälla, se avsnitt 3.12.

6.10.5 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Vid beräkningen av den offentligfinansiella effekten av ett förslag gäller som huvudregel att olika slag av beteendeförändringar normalt sett inte beaktas. En statisk beräkning utgör ofta en god approximation av den offentligfinansiella effekten för det år ett förslag införs. Från huvudregeln görs vissa undantag, t.ex. om beteendeförändringar bedöms vara betydande. (För en beskrivning av de principer som används vid offentligfinansiella beräkningar vid skatteförändringar, se *Beräkningskonventioner 2016 – En rapport från skatteekonomiska enheten i Finansdepartementet*.)

Beräkningen av den offentligfinansiella effekten görs med hjälp av data från Finansinspektionen samt tillgängliga data i form av årsredovisningar och andra publikationer.

Förslaget i avsnitt 6.10.2 gäller som utgångspunkt banker och andra kreditinstitut, värdepappersbolag, Svenska Skeppshypotekskassan, betalningsinstitut, vissa fondbolag och AIF-förvaltare, försäkringsföretag och motsvarande utländska företag (som är aktiva på den svenska mark-

naden). Förslaget bedöms öka skattekostnaderna för finansiering med efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen. En anpassning till förslaget skulle kunna ske genom att nu aktuella efterställda skulder ersätts med eget kapital. En annan anpassning till förslaget skulle kunna ske genom att nu aktuella efterställda skulder, i den utsträckning som de överstiger kapitalkraven enligt regelverket om kapitaltäckning, ersätts med vanliga lån. Den förra beteendeförändringen skulle inte påverka skatteintäkterna, eftersom kostnader för finansiering med eget kapital inte får dras av. Den senare beteendeförändringen skulle kunna påverka skatteintäkterna negativt. *SVCA* anser att den senare beteendeförändringen kan aktualiseras i viss utsträckning. En sådan beteendeförändring bedöms dock inte vara aktuell i en större utsträckning. Försäkringsföretag får bara i begränsad utsträckning finansiera sig med lånat kapital (se 4 kap. 6 § FRL). Som *Finansinspektionen* har framhållit kan försäkringsföretag av det skälet i huvudsak inte ersätta efterställda skulder med vanliga lån. Förslaget beräknas leda till en ökning av bolagsskattebasen om drygt 7,73 miljarder kronor. Det innebär i sin tur att förslaget beräknas öka skatteintäkterna med 1,70 miljarder kronor 2017 och varaktigt. I promemorian uppskattades effekten till 1,38 miljarder kronor. Bedömningen var en uppdatering av den beräkning som gjordes i betänkandet *Neutral bolagsskatt (SOU 2014:40)*. Bedömningen har ändrats på grund av ny data från *Finansinspektionen*.

Förslaget i avsnitt 6.10.3 har inga offentligfinansiella effekter.

Förslaget i avsnitt 6.10.4 bedöms minska skatteintäkterna med 50 miljoner kronor 2017 och varaktigt.

Sammantaget innebär förslagen i 6.10.2 och 6.10.4 att skatteintäkterna ökar med 1,65 miljarder kronor 2017.

Effekter för företag och privatpersoner

Förslaget i avsnitt 6.10.2 gäller som utgångspunkt banker och andra kreditinstitut, värdepappersbolag, Svenska Skeppshypotekskassan, betalningsinstitut, vissa fondbolag och AIF-förvaltare, försäkringsföretag och motsvarande utländska företag (som är aktiva på den svenska marknaden).

Regelrådet och *Svenska Bankföreningen* efterlyser en bedömning av hur förslaget påverkar svenska företags konkurrenskraft i förhållande

till utländska företag. *Finansbolagens Förening* och Regelrådet efterlyser en bedömning av antalet företag som påverkas av förslaget och storleken på dessa företag. Regelrådet och *Svensk Försäkring* efterlyser en bedömning av övervärtningseffekterna av förslaget, t.ex. på lån- och försäkringstagare. *Finansinspektionen* efterlyser en bedömning av hur förslaget påverkar livförsäkringsföretag, dvs. försäkringsföretag som inte är skadeförsäkringsföretag (1 kap. 4 § FRL).

Förslaget ökar skattekostnaderna för finansiering med efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen. Samtidigt inskränker förslaget inte företagets möjlighet till att finansiera sig med efterställda skulder. Enligt data från Finansinspektionen hade färre än 50 företag efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen under fjärde kvartalet 2015 eller fjärde kvartalet 2014. Av dessa var ca 35 banker, ett fåtal försäkringsföretag, varav ett skadeförsäkringsföretag och färre än fem livförsäkringsföretag, samt ett fåtal värdepappersbolag (färre än tio). Sett utifrån den sammanlagda storleken av skulderna är det främst banker som träffas av förslaget. Det innebär att försäkringsföretag påverkas i mindre omfattning än banker. Vad beträffar livförsäkringsföretagen påverkas dessa inte av förslaget i den utsträckning efterställda skulder tas upp i den verksamhet som träffas av avkastningsskatt. I den utsträckning efterställda skulder tas upp i den verksamhet som träffas av inkomstskatt påverkas livförsäkringsföretagen. I fråga om värdepappersbolagen uppgår de efterställda skulderna till sammanlagt mindre än 100 miljoner kronor.

En ökad skattebörda för företagen påverkar som utgångspunkt företagets ägare, anställda och kunder. De ökade finansieringskostnaderna är statistiskt sett mycket begränsade i förhållande till volatiliteten i företagets samlade finansieringskostnader. Med den utgångspunkten kan övervärtningseffekter i fråga om företagets ägare, anställda och kunder – t.ex. lån- och försäkringstagare – antas komma att bli mycket begränsade och i statistiska termer icke-signifikanta. I det ligger också att förslaget får antas ha mycket begränsade fördelnings-, konkurrens- och samsättnings effekter.

I förhållande till regelverket om kapitaltäckning utgör förslaget inte ett hinder mot finansiering med efterställda skulder. I stället bidrar förslaget till en utjämning av den skattemässiga asymmetrin i behandlingen av finansiering med eget kapital och finansiering med efterställda

skulder som får ingå i kapitalbasen. I det ligger att utformningen av skattesystemet inte kommer att påverka valet mellan finansiering med eget kapital och finansiering med efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen. Remissinstanserna har olika uppfattningar i frågan om förslagets effekter för den finansiella stabiliteten (se avsnitt 6.10.2). *Sveriges Riksbank*, *Riksgäldskontoret* och *Finansinspektionen* anser – som utgångspunkt – att förslaget ökar incitamentet för företag i finanssektorn att ersätta efterställda skulder med eget kapital, dvs. att öka soliditeten i företagen. En sådan beteendeförändring skulle i sin tur kunna öka finanssektorns motståndskraft i finanskriser. Samtidigt anser *Finansinspektionen* att den gynnsamma effekten på den finansiella stabiliteten kan komma att motverkas av förslaget och att det inte kan uteslutas att nettoeffekten blir att bankerna får en skuldsammansättning som allt sammantaget gör dem mindre robusta. *Finansinspektionen* pekar på att banker enligt det nya krishanteringsramverket i stor utsträckning kommer att behöva finansiera sig med s.k. seniora skulder som (vid sidan av efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen) är konverterings- och nedskrivningsbara i resolution. För dessa skulder kvarstår avdragsrätten för ränteutgifter. Det innebär att förslaget – enligt *Finansinspektionen* – skulle kunna ge banker incitament att uppfylla minimikravet på nedskrivningsbara skulder ("MREL") enligt 4 kap. lagen (2015:1016) om resolution, som kommer att beslutas av *Riksgäldskontoret*, med seniora skulder i stället för efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen. Regeringen delar *Sveriges Riksbanks*, *Riksgäldskontorets* och *Finansinspektionens* bedömning att förslaget – som ökar skattekostnaderna för finansiering med efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen – ger företag i finanssektorn incitament att ersätta efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen med eget kapital, dvs. att öka soliditeten i företagen. En sådan beteendeförändring skulle i sin tur kunna öka finanssektorns motståndskraft i finanskriser eftersom eget kapital är bättre lämpat för att bära risker än efterställda skulder. Om, och i så fall i vilken utsträckning, förslaget kan leda till att efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen ersätts av seniora skulder som är konverterings- och nedskrivningsbara i resolution är svårt att bedöma i dagsläget. MREL har ännu inte beslutats för något företag och *Riksgäldskontorets* förslag om utformningen av

MREL är för närvarande föremål för remissbehandling. Regeringen avser att följa frågan om, och i så fall i vilken utsträckning, det nu aktuella förslaget kan leda till att efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen ersätts av seniora skulder som är konverterings- och nedskrivningsbara i resolution.

Förslaget medför slutligen en viss ökning av den administrativa bördan för de företag som omfattas av regelverket om kapitaltäckning, på så sätt att företagen vid beskattningen behöver utmönstra ränteutgifter på de efterställda skulderna. Baserat på "Regelräknaren", som tillhandahålls av Tillväxtverket och som används för att beräkna företagens administrativa kostnader, bedöms det tillkommande arbetet för förslaget ta i genomsnitt ca fem minuter och utföras av en kontorsassistent till en genomsnittlig månadslön om 28 300 kronor dvs. en kostnad om ca 21 kronor. Kostnaden är återkommande för företagen.

Förslagen i avsnitt 6.10.3 och 6.10.4, som utgör förenklingar av gällande rätt, minskar i viss utsträckning den administrativa bördan för företagen i förhållande till i dag. Regelrådet efterlyser en beräkning av de administrativa kostnaderna. Det är emellertid mycket svårt att göra en sådan beräkning.

Effekter för jämställdheten mellan kvinnor och män

Förslaget i avsnitt 6.10.2 innebär att bolagsskattebördan ökar för företag i finanssektorn. Eftersom bolagsskatten tas ut på företagsnivå – inte på ägare eller anställda – är det svårt att göra en uppskattning av förslaget effekter för jämställdheten mellan kvinnor och män. Privatpersoners ägande av företag sker i stor utsträckning genom andra företag, t.ex. olika aktörer inom pensionssystemet (indirekt ägande). När det gäller det direkta ägandet är män (16,4 procent) överrepresenterade i förhållande till kvinnor (12,1 procent). Av Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning (AKU) att döma är män (55 procent) överrepresenterade i förhållande till kvinnor (45 procent) i fråga om de som arbetar i näringgrenar som delas in som "finansiell verksamhet och företagstjänster". Sammanfattningsvis bedöms förslaget inte påverka jämställdheten mellan kvinnor och män negativt.

Förslaget i avsnitt 6.10.3 påverkar inte jämställdheten mellan kvinnor och män.

Som nämnts ovan när det gäller det direkta ägandet av företag är män (16,4 procent) överrepresenterade i förhållande till kvinnor (12,1 procent). Mot den bakgrunden kan förslaget i avsnitt 6.10.4 – som underlättar för affärsmässigt betingade förvärv av underskottsföretag genom nyemission – förväntas gynna män i något högre grad än kvinnor.

Effekter för myndigheter

Regelrådet efterlyser en bedömning av behovet av speciella informationsinsatser i fråga om förslagen i avsnitt 6.10.2–6.10.4. Förslagen ökar Skatteverkets kostnader för information och granskning i viss utsträckning. Några speciella informationsinsatser bedöms inte behövas. Tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förvaltningsrätten i Stockholm och Kammarrätten i Göteborg anser att förslaget i avsnitt 6.10.4 ökar tillströmningen av mål i allmän förvaltningsdomstol. Regeringen delar remissinstansernas bedömning att förslaget ökar måltillströmningen i viss utsträckning. Det är emellertid mycket svårt att göra en beräkning av den förväntade ökningen av måltillströmningen, sett mot bakgrund av att ventilen ges en ny utformning. I övrigt, dvs. i fråga om förslagen i avsnitt 6.10.2 och 6.10.3, förväntas måltillströmningen vara mycket begränsad. Sammanfattningsvis förväntas måltillströmningen på grund av förslagen i avsnitt 6.10.2–6.10.4 vara begränsad. De merkostnader i form av tillkommande mål som förslagen leder till, ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Alternativa lösningar

Regelrådet efterlyser en redogörelse för alternativa lösningar i fråga om förslagen i avsnitt 6.10.2–6.10.4 och en bedömning av om det vid utformningen av förslagen behöver tas särskild hänsyn till små företag. Det gäller framför allt förslaget i avsnitt 6.10.2. En nära till hands liggande alternativ lösning till förslaget, som utformats som ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder, skulle enligt regeringens mening kunna vara att införa en schablonintäkt för de företag som omfattas av förslaget. Samtidigt skulle en schablonintäkt förutsätta ett mycket komplext regelverk, som är svårt att tillämpa för Skatteverket och företagen. Regeringen bedömer att det vid utformningen av förslaget inte behöver tas särskild hänsyn till små företag i finanssektorn.

Förenlighet med EU-rätten

Regelrådet efterlyser en bedömning av om förslagen i avsnitt 6.10.2–6.10.4 är förenliga med EU-rätten. Enligt regeringens bedömning är förslagen i överensstämmelse med EU-rätten, t.ex. reglerna om fri rörlighet och statsstöd i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

6.11 Avdragsrätt för representationsmåltider – slopad avdragsrätt vid inkomstbeskattning

6.11.1 Ärendet och dess beredning

Skatteverket har i en hemställan till Finansdepartementet föreslagit ändringar av avdragsrätten för ingående mervärdesskatt som avser representation samt slopande av avdragsrätten för representation vid inkomstbeskattningen (dnr Fi2015/01362/S2).

Finansdepartementet har under våren 2016 remitterat en promemoria med förslag om ändrade regler för avdragsrätt avseende representation. Förslagen i promemorian avser både mervärdesskatt och inkomstskatt. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 11, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11, avsnitt 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2016/00776/S2).

I detta avsnitt behandlas förslaget om ändrade regler för avdragsrätt avseende representation vid inkomstbeskattningen. Avdragsrätten för mervärdesskatt som avser representationsmåltider behandlas i avsnitt 6.23.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 11, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 11, avsnitt 4*. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

6.11.2 Bakgrund och gällande rätt

Avdrag för ingående mervärdesskatt på utgifter för representation och liknande ändamål får inte göras i andra fall än när utgifterna får dras av vid inkomstbeskattningen. Enligt inkomstskatte-

lagen (1999:1229), förkortad IL, får avdrag för lunch, middag eller supé göras med högst 90 kronor.

Vid det svenska inträdet i EU tillämpades andra och högre beloppsgränser avseende avdrag för mervärdesskatt på måltider för representation, t.ex. vid restaurangbesök. Högre beloppsgränser tillämpades också vid avdrag för mervärdesskatt som avser utgifter för enklare förtäring i samband med demonstrationer och visningar. Se vidare avsnitt 6.23.4 om detta.

Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt, kallat mervärdesskattedirektivet, innebär att Sverige får behålla de avdragsbegränsningar som fanns vid EU-inträdet. En sådan avdragsbegränsning får dock inte utökas (EU-domstolens dom *Metropol och Stadler*, C-409/99, EU:C:2002:2, punkt 46). Mot bakgrund av detta har Skatteverket ansett att avdragsbegränsningen för representationsmåltider har utökats i förhållande till vad som gällde vid Sveriges EU-inträde. De högre beloppsgränser som har funnits vid men även efter EU-inträdet får därför användas vid beräkning av avdrag för ingående mervärdesskatt som avser representationsmåltider och förtäring i samband med demonstrationer och visningar (Skatteverkets ställningstaganden den 19 juni 2014, dnr 131 222261-14/111, 131 222261-14/111 och 131 222275-14/111). Eftersom beloppsgränserna för mervärdesskatten har förändrats vid olika tillfällen medför Skatteverkets ställningstaganden att olika beloppsgränser tillämpas i olika situationer. Beloppsgränserna för mervärdesskatten blir också andra än den som gäller vid inkomstbeskattningen (90 kronor exklusive mervärdesskatt).

Enligt 16 kap. 2 § IL får utgifter för representation och liknande ändamål dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. För utgifter för lunch, middag eller supé får avdraget inte överstiga 90 kronor per person och måltid med tillägg för mervärdesskatt till den del denna inte ska dras av enligt 8 kap. eller återbetalas enligt 10 kap. ML. Den faktiska utgiften kan vara större, men i den delen får avdrag alltså inte göras. Bestämmelsen om avdrag för representation (16 kap. 2 § IL),

tillämpas även i inkomstslagen tjänst och kapital (12 kap. 1 § respektive 42 kap. 2 § IL).

6.11.3 Skatteverkets hemställan

Skatteverket föreslår i sin hemställan att mervärdesskattelagen ändras så att avdrag för ingående skatt som hänför sig till utgifter för representation bara får göras om det är skäligt och inte i något fall med ett högre belopp än den mervärdesskatt som belöper på 500 kronor exklusive mervärdesskatt per person och tillfälle eller per gåva. Beloppet bör enligt Skatteverket omfatta alla slags kostnader (mat, alkoholhaltiga och icke alkoholhaltiga drycker, teaterbiljetter, lokalhyror etc.).

Vad gäller inkomstskatt föreslår Skatteverket att avdragsrätten för utgifter för representation slopas helt.

Skatteverkets syfte med förslagen är att få en reglering som överensstämmer med EU-rätten och som samtidigt är enkel att tillämpa.

6.11.4 Avdragsrätten slopas, utom för enklare förtäring

Regeringens förslag: I inkomstskattelagen slopas avdragsrätten för representationsutgifter som avser lunch, middag, supé eller annan förtäring, utom för enklare förtäring av mindre värde.

Ändringen träder i kraft den 1 januari 2017.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Merparten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Dit hör *Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Uppsala, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Kommerskollegium, Kronofogdemyndigheten, Bokföringsnämnden, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Stockholms kommun, Linköpings kommun, Söderköpings kommun, Sandvikens kommun, Karlskoga kommun, Mariestads kommun, Borlänge kommun* och *Stockholms läns landsting*. Några av de kommuner som har yttrat

sig konstaterar att de inte är skattpliktiga för inkomstskatt och därför inte påverkas av förslaget, samtidigt som förslaget emellertid berör även kommunala bolag. Ungefär en tredjedel av de remissinstanser som har yttrat sig närmare över förslaget avstyrker det. Dit hör *Företagarna, Näringslivets Regelnämnd, Näringslivets Skattedelegation, Föreningen Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Srf konsulterna* och *Visita*.

Skatteverket förordar av förenklingsskäl sitt eget förslag som innebär ett avdragsförbud för all typ av representation, men delar promemorians bedömning att avdrag ska finnas för enklare förtäring.

Några instanser – *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* och *Srf konsulterna* – förordar att nuvarande ordning med avdrag för förtäring i samband med representation lämnas oförändrad, medan *Visita* anser att rätten till avdrag bör utvidgas, i ett första steg till ett belopp (477 kronor per måltid och person) som i reala termer motsvarar 1995 års nivå på avdraget. Även *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)* menar att det borde övervägas att i stället höja nivån på avdragsrätten, för att åstadkomma en harmonisering med vad som föreslås för mervärdesskattens del.

Sveriges Kommuner och Landsting uppger, liksom *Hörby kommun*, att de varken kan av- eller tillstyrka förslaget eftersom det inte är tillräckligt utrett. *Tillväxtverket* pekar på negativa respektive positiva sidor med förslaget. Till de förra hör att representation blir dyrare för företagen, till de senare att verket bedömer att förslaget kommer att medföra en förenkling av reglerna.

Bland kritiken mot förslaget återfinns i huvudsak följande synpunkter.

Förslaget avviker från den allmänna principen om avdrag för inkomsternas förvärvande och bibehållande.

Förenkling kan ifrågasättas som skäl för förslaget, som leder till ett ökat skatteuttag från företagen, utan att detta kommer dem tillgodo på något annat sätt.

Konsekvensanalysen är bristfällig i olika avseenden. Bland annat behandlas inte de indirekta effekter det kan ha, t.ex. för restaurangbranschen. Inte heller behandlas förslagets större effekter för enskilda näringsidkare, i jämförelse med aktiebolag.

Synpunkter av ovan angivet slag framförs av *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet*, *Ekonomistyrningsverket*, *LRF*, *Näringslivets Regelnämnd*, *Näringslivets Skattedelegation*, *Föreningen Svenskt näringsliv*, *Företagarna*, *Srf konsulterna* och *Visita*.

Regelrådet ser vissa brister i förslagets konsekvensutredning, bl.a. i fråga om motiveringen till syftet med förslaget, effekter för indirekt berörda företag, t.ex. restauranger, andra kostnader och annan påverkan på företagets verksamhet, respektive påverkan i andra avseenden, eftersom *Regelrådet* menar att det inte kan uteslutas att sådan finns. Även *Näringslivets Regelnämnd*, *Näringslivets Skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv* och *Visita* efterlyser en analys av förslagets effekter för bl.a. restaurangbranschen och förstnämnda även för branscher involverade i s.k. eventverksamheter.

Några remissinstanser efterfrågar även en del klargöranden i enlighet med följande.

Skatteverket anser att det bör klargöras att själva omfånget av vad som i detta sammanhang utgör representation inte förändras genom förslaget. *Srf konsulterna* och *Sveriges advokatsamfund* anser att det bör klargöras att den föreslagna inskränkningen av avdragsrätten för förtäring inte kommer att medföra förmånsbeskattning av sådan intern representation som i dag inte leder till sådan beskattning.

Näringslivets Regelnämnd, *Srf konsulterna* och *Sveriges advokatsamfund* anser att det bör klargöras hur sammansatta företeelser i form av t.ex. sponsors- eller eventpaket, som kan innehålla mer än bara förtäring, ska behandlas.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av avsnitt 6.23 finns det skäl att se över beloppsgränserna för mervärdesskatt vid representation för att förenkla tillämpningen och för att reglerna ska vara förenliga med mervärdesskattedirektivet. Det finns emellertid inte några EU-rättsliga skäl för att förändra reglerna om avdrag för representation vid inkomstbeskattningen. Med justeringar av beloppsgränserna för mervärdesskatt uppkommer dock en situation där olika beloppsgränser gäller på respektive område. Företagen måste alltså förhålla sig till olika beloppsgränser för avdrag avseende en och samma utgift. Det försvårar den praktiska hanteringen och blir svåröverskådligt och svårtillämpat. Det finns därför anledning att se

över även rätten till avdrag för representation vid inkomstbeskattningen, i syfte att åstadkomma en reglering som förenklar och som fungerar praktiskt tillsammans med avdragsrätten för mervärdesskatt.

En del av kritiken mot promemorians förslag tar sin utgångspunkt i konstaterandet att förslaget avviker från den allmänna principen om avdrag för inkomsternas förvärvande och bibehållande. Det gör redan gällande rätt, som även i andra avseenden kan innehålla regleringar som avviker från principiella utgångspunkter (jfr regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98)). Regeringen anser för sin del att man, även med principiella utgångspunkter i åtanke, måste vara beredd att låta såväl rättsliga som praktiska och ekonomiska överväganden få genomslag vid den översyn som har kommit att aktualiseras på grund av förändringarna på mervärdesskattens område och som, även om det rör två skilda skatteområden, bör baseras på en helhetssyn i detta fall.

Resonemangen i den remitterade promemorian relaterar till förslag som har lämnats av *Skatteverket* i den hemställan som omnämns i avsnitt 6.11.3. Den reglering som *Skatteverket* föreslår påverkar rätten till avdrag för alla former av representation. För mervärdesskattens del innebär förslaget att det införs en enhetlig beloppsgräns och för inkomstskattens del att rätten till avdrag helt slopas. Ett annat alternativ i den senare delen – som *Skatteverket* nämner men avfärdar – är att gränsen höjs till samma nivå som föreslås för mervärdesskatteavdraget. Detta alternativ skulle innebära ytterligare utökade möjligheter till avdrag vid sidan av de som nu föreslås för avdraget avseende mervärdesskatt men även jämfört med de som redan har uppkommit till följd av *Skatteverkets* ställningstaganden. Ett sådant alternativ är i första hand beroende av finansiering men kräver också lagtekniska och ändamålsrelaterade överväganden. I promemorian görs bedömningen att något alternativ med den inriktningen inte är motiverat för att hantera den situation som har föranlett *Skatteverkets* förslag. *Skatteverkets* förslag har i stället fått tjäna som utgångspunkt för de fortsatta överväganden som görs i promemorian. Regeringen ansluter sig till dessa och gör således följande bedömning.

En helt slopad rätt till avdrag för alla former av representation vid inkomstbeskattningen ger upphov till gränsdragningsproblem med avseende på vad som omfattas av ett sådant undantag i jämförelse med huvudregeln (16 kap. 1 § IL), enligt vilken alla utgifter för att förvärva och bibehålla inkomster ska dras av som kostnad. Frågor som saknade betydelse så länge avdraget höll sig inom beloppsgränserna (inklusive begränsningen till skäligt belopp) kommer att accentueras och ställas på sin spets, eftersom de plötsligt blir av avgörande betydelse för själva avdragsrätten. Det kan t.ex. handla om gränsen mellan personalkostnad och intern representation respektive avdragsrätt för marknadsföring jämförd med extern representation. Som ett annat exempel på uppkommande frågor kan nämnas i vilken mån t.ex. löner och avskrivningar i vissa fall ska anses som kostnader för representation som träffas av ett totalt avdragsförbud.

Vid sidan av uppkommande rättsliga frågor uppkommer problem i den praktiska hanteringen. Ett vardagligt exempel på detta kan t.ex. vara när affärsbesökare i samband med ett möte för att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser bjuds på enklare förtäring som med avseende på personalen utgör en inte skattepliktig personalvårdsförmån (11 kap. 12 § IL) och som i den delen utgör en avdragsgill kostnad för arbetsgivaren. Om förstnämnda förtäring å andra sidan inte får dras av (i egenkap av inte avdragsgill representation), så måste denna rätteligen särskiljas från de senare. Med ett totalt avdragsförbud kommer situationer likt denna att behöva hanteras i praktiken, så att avdragsförbudet kan efterföljas i den fortsatta administrativa hanteringen.

Övervägande skäl talar för att en begränsning av avdragsrätten för representation dels inte utsträcks mer än vad som kan anses nödvändigt för att åstadkomma eftersträvad förenkling, dels att det sker på ett sätt som minimerar uppkomsten av nya gränsdragningsfrågor som i sin tur kräver en lösning. Så bedöms vara fallet om ett avdragsförbud utformas så att det endast omfattar förtäring, utom sådan som ett företags personal kan tillhandahållas utan att det uppstår en skattepliktig förmån, dvs. sådana personalvårdsförmåner som anges i 11 kap. 12 § IL. En avdragsbegränsning med denna innebörd knyter an till en etablerad ordning i en befintlig reglering och bör således inte ge upphov till

några nya gränsdragningsfrågor eller tillämpningsproblem.

Srf konsulterna och *Sveriges advokatsamfund*, som bland andra avstyrkt förslaget, tar upp frågan om avdrag respektive förmånsbeskattning för förtäring i samband med konferens eller utbildning och efterlyser klargöranden av vad förslaget innebär på dessa punkter. Även Skatteverket är inne på dessa frågor och uppger i sitt remissvar att det tolkar hänvisningen till 11 kap. IL så att den enbart avser den typen av förtäring och att det således inte ska göras en ny bedömning av begreppet representation. Skatteverket uppger att kortare interna kurser och informationsmöten vid bedömningen av kostförmån enligt 11 kap. 2 § IL räknas som intern representation och inte aktualiserar förmånsbeskattning av deltagarna, samtidigt som en måltid vid sådana tillfällen inte räknas som intern representation vid bedömningen enligt 16 kap. 2 § IL, utan är fullt avdragsgill. Enligt *Skatteverket* bör det klargöras att intern representation enligt 11 kap. 2 § IL, i form av exempelvis kortare interna kurser och informationsmöten, inte heller fortsättningsvis kommer att omfattas av representationsbegreppet i 16 kap. 2 § IL. Regeringen konstaterar att vad Skatteverket således har anfört är riktigt. Det förhållandet att rätten till avdrag för representation enligt 16 kap. 2 § IL föreslås knyta an till förtäring som är av det slaget att den kan utgöra en personalvårdsförmån enligt 11 kap. 12 § IL, medför inte att omfånget av vad som i och för sig utgör representation (där förtäring av olika slag kan förekomma) enligt förstnämnda bestämmelsen förändras på något sätt. Omvänt påverkar förslaget inte heller omfånget av vad som kan utgöra en personalvårdsförmån.

Några remissinstanser har ställt frågan vad som gäller utgifter för sammansatta event som kan innehålla olika delar – t.ex. dels i form av aktiviteter (teater, idrottsevenemang, etc.), dels i form av förtäring. Regeringen konstaterar att när det gäller event, sponsorpaket eller andra företeelser där flera tjänster kan ingå, så medför förslaget inte några förändringar förutom att avdragsrätten för förtäring i samband med representation inskränks till att omfatta sådan förtäring som skulle kunna utgöra en personalvårdsförmån.

Med ovanstående sagt kan tilläggas att regeringen inte delar *Juridiska fakultetsnämnden*

vid *Uppsala universitets* farhåga att förslaget att begränsa avdragsrätten för förtäring (ät- eller drickbart) i samband med representation – med den utformning det föreslås få – skulle medföra några särskilda gränsdragningsproblem med ett ökat antal skatteprocesser som följd.

Flera av de remissinstanser som är kritiska mot förslaget uppger att det leder till ökade skattemässiga kostnader för företagen, som inte uppvägs av den minskade administrativa bördan. Några instanser menar också att den administrativa bördan över huvud taget inte kan anses minska, eftersom företagen kan välja mellan att yrka avdrag för representationskostnader, enligt de olika beloppsgränser som gäller, eller avstå från detta genom att i deklarationen återföra sådana bokförda kostnader. Regeringen konstaterar att ett sådant synsätt inte överensstämmer med det gängse, enligt vilket även dispositioner som är frivilliga för de skattskyldiga bidrar till den administrativa bördan. Den administrativa bördan ökar med varje alternativ som de skattskyldiga ställs inför och således har anledning att överväga, innan de bestämmer sig för något av dem. I detta fall måste den som inte vill göra avdrag för aktuella representationskostnader dessutom återföra dessa kostnader i deklarationen, eftersom de ska kostnadsföras i redovisningen, som annars kommer att ligga till grund för beskattningen i det här avseendet. *Regelrådet*, vars uppgift det är att särskilt granska konsekvensanalysen av lämnade förslag, har inte haft något att invända i denna del, utan uppger att promemorians redovisning av de minskade administrativa kostnaderna för förslaget är godtagbar. Minskade administrativa kostnader indikerar i sig en förenkling för företagen. *Regelrådet* har emellertid anfört att redogörelsen för konsekvenserna av att ingenting görs, dvs. det s.k. nollalternativet, är bristfällig. Det kan därför konstateras att en konsekvens av nollalternativet är att nyss omtalade minskning av den administrativa bördan delvis uteblir. En annan är att de offentliga skatteintäkter påverkas negativt om den enda ändring som görs är den som föreslås för mervärdesskattens del (se avsnitt 6.23).

Mot ovanstående bakgrund föreslås en lagändring som innebär att utgifter för förtäring bara ska dras av om det är fråga om förfriskningar och annan enklare förtäring som inte kan anses som måltid och som är av mindre värde. Ändringen i inkomstskattelagen föreslås,

på motsvarande sätt som ändringen i mervärdesskattelagen, träda i kraft den 1 januari 2017.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring av 16 kap. 2 § IL, se avsnitt 3.12.

6.11.5 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 0,77 miljarder kronor införandeåret och därefter 1,03 miljarder kronor årligen. Intäktseffekten uppstår genom minskad avdragsrätt vid inkomstbeskattningen. I avsnitt 6.23 föreslås å andra sidan en utökad avdragsrätt för mervärdesskatt, som sedd för sig, minskar statens skatteintäkter något.

Effekter för företagen

Den nuvarande regleringen i mervärdesskattelagen ger intryck av att avdragsrätten vid representationsmåltider fortfarande är begränsad till mervärdesskatten på en utgift som högst är 90 kronor. I tillämpningen medges dock avdrag med högre belopp eftersom en beloppsgräns på 90 kronor inte är förenlig med mervärdesskattedirektivet. I den nuvarande tillämpningen finns flera olika beloppsgränser för avdrag som avser representationsmåltider. En förändring behövs därmed både i syfte att göra reglerna förenliga med EU-rätten och för att få enklare och mer överskådliga regler avseende representationsavdrag. I detta avsnitt har de föreslagna ändringarna i inkomstskattelagen behandlats. De ändringar som föreslås beträffande mervärdesskattelagen behandlas i avsnitt 6.23.

Som framgår ovan och av nyss nämnda avsnitt har alternativ till den föreslagna regleringen övervägts. Dessa har dock bedömts innebära större förändringar än vad som är nödvändigt för att dels lösa det uppkomna EU-rättsliga problemet, dels åstadkomma en förenkling. Det s.k. nollalternativet för inkomstskattens del skulle i kombination med ändringarna av mervärdesskatteavdraget leda till ett offentlig-finansiellt intäktsbortfall. I jämförelse med det förslag som nu lämnas skulle företagens skattebörda vara lägre med nollalternativet, samtidigt som den administrativa bördan skulle vara högre.

I deklARATIONERNA för inkomstskatt eller mervärdesskatt specificeras inte avdraget vare sig för representationskostnader i allmänhet eller för måltidsrepresentation. Det saknas därför närmare uppgifter om hur många som berörs av de föreslagna ändringarna avseende avdragsrätt vid måltidsrepresentation eller i vilka branscher dessa företag finns. Förändringen bedöms dock beröra ett stort antal företag i många olika branscher, samtliga som har utgifter för representationsmåltider. För företagen innebär förslaget i detta avsnitt att avdragsrätten vid inkomstbeskattningen minskar. Samtidigt föreslås i avsnitt 6.23 en utökad avdragsrätt för mervärdesskatt vid måltidsrepresentation.

Den skattemässiga betydelsen av företagets minskade avdragsrätt för representation bedöms vara begränsad. Med ett avdrag för en representationsmåltid minskar med nuvarande regler det beskattningsbara resultatet med 90 kronor per måltid och deltagare. Slopas denna avdragsrätt förväntas det beskattningsbara resultatet öka med 90 kronor per måltid och deltagare vilket betyder knappt 20 kronor (90×22 procent = 19,80 kr) mer i bolagsskatt.

Några remissinstanser har anfört att effekten för de enskilda näringsidkarna av den slopade avdragsrätten inte har behandlats i promemorian. *Lantbrukarnas Riksförbund* menar att effekten för de enskilda näringsidkarna är avsevärt större än för aktiebolagen (ca 48–65 procent jämförd med 22 procent) i vart fall om man, när det handlar om de enskilda näringsidkarna men inte om bolagen och dessas ägare, ser till skatteuttaget på slutbeskattade vinstmedel. På grund av skillnader i skattereglerna för företagsformerna blir det emellertid den faktiska effekten liten, med små möjligheter att kompensera för skillnaderna. Eftersom det sedan 1996 inte görs någon särskild redovisning av representationsavdrag i företagets deklara-tionsuppgifter saknas aktuella uppgifter om hur avdraget fördelas mellan olika företagsformer. Uppgifter från 1996 tyder dock på att bolagen jämfört med enskilda näringsidkare står för en betydande del av de samlade avdragen, samtidigt som de enskilda näringsidkarna som kollektiv alltså står för en mindre del. Det finns inte anledning att anta att fördelningen har ändrats i någon större omfattning sedan 1996. Det talar för att enskilda näringsidkare i mindre utsträckning än aktiebolag berörs av den föreslagna avdragsbegränsningen, av den

anledningen att de sannolikt representerar i mindre utsträckning, trots att representationsavdraget i dagens system har ett större skattemässigt värde för de enskilda näringsidkarna än det har för bolagen.

Regelrådet anför att det saknas en redovisning av de indirekt berörda företagen utifrån antal, storlek och bransch. Flera remissinstanser kritiserar att konsekvensanalysen inte beskriver de indirekta effekterna av förslagen för vissa branscher, främst restaurangbranschen. Eftersom det i underlaget för konsekvensanalysen saknas indelning av företag efter bransch, storlek och antal påverkade går det inte heller att dra några säkra slutsatser kring konsekvenserna för företag som påverkas indirekt av förslagen. Branschspecifikt påverkas sannolikt restaurangbranschen i viss utsträckning av förslagen. Det kan antas att efterfrågan inom restaurangbranschen kommer att påverkas negativt av förslaget om slopad avdragsrätt för representationsmåltider, men att efterfrågeeffekten kommer vara liten på grund av den redan i dag begränsade storleken på avdraget. Eventuella negativa effekter kan dessutom förväntas dämpas av Skatteverkets tidigare ställningstagande och av de föreslagna ändringarna av avdraget för mervärdesskatt, som innebär att det avdraget blir mer gynnsamt. Övriga branscher förväntas påverkas i mindre omfattning än restaurangbranschen och utan betydande snedvridningar. Det saknas uppgifter om antalet företag som påverkas av förslagen, både direkt och indirekt, men eftersom förslagen inte är begränsade till vissa branscher eller företagsstorlekar påverkas samtliga företag som gör avdrag för representationsmåltider. Det saknas även uppgifter om företagets storlek som går att koppla till underlaget för representationsavdrag vid måltider, men det kan inte uteslutas att större företag i större omfattning än små företag gör avdrag för representation. I absoluta tal förväntas därför stora företag påverkas mer av förslagen än små företag.

Den nuvarande rättstillämpningen gör att företagen behöver förhålla sig till flera olika beloppsgränser avseende avdrag för mervärdesskatt. I avsnitt 6.23 föreslås att endast en beloppsgräns ska gälla för avdragsrätten för mervärdesskatt på måltidsutgifter vid representation. Det innebär en förenkling för företagen och leder till minskad administration i samband med representationsutgifter. Men även

förslaget att slopa avdragsrätten för i stort sett all förtäring vid inkomstbeskattningen gör att det i praktiken blir en beloppsgräns mindre att förhålla sig till. I inkomstskattehänseende kommer det därmed inte att vara nödvändigt att göra uppdelningar mellan avdragsgill respektive inte avdragsgill representation i samband med måltidsrepresentation (lunch, middag, supé). Även det kan ge minskad administration för företagen i samband med utgifter för måltidsrepresentation. Eftersom representationskostnader eller avdrag för måltidsrepresentation inte specificeras i deklarationerna för inkomstskatt eller mervärdesskatt går det, som tidigare nämnts, inte att avgöra exakt hur många eller vilka kategorier av företag som berörs av förslagen. Uppskattningar av antalet tillfällen med måltidsrepresentation, genomsnittlig tidsåtgång och lönekostnader för den administrativa hanteringen ger vid handen att de administrativa kostnaderna för företagen förväntas minska med mellan 50 miljoner kronor och 240 miljoner kronor. Uppskattningar av den minskade administrativa bördan har gjorts med Tillväxtverkets Regelräknaren och intervallet avspeglar olika antaganden om antalet tillfällen för redovisning av representation, genomsnittlig tidsåtgång och lönekostnader för administrativ personal. Beloppen gäller inte enbart förändringarna avseende inkomstskattelagen utan inkluderar även de förändringar som görs beträffande mervärdesskatten (se vidare avsnitt 6.23).

De föreslagna förändringarna avser avdragsrätten för en omkostnad i företagets verksamhet. Företag inom samma bransch kommer att påverkas på ett liknande sätt av den minskade avdragsrätten vid inkomstbeskattningen. Förslaget bedöms därför inte ha någon påverkan av betydelse för konkurrensen.

Då reglerna för avdrag för representationskostnader är generella och gäller samtliga företag oavsett storlek har det inte bedömts som nödvändigt att ta särskild hänsyn till små företag vid utformningen av förslaget. Förslaget innebär att utrymmet för avdrag för förtäring inskränks till att avse enklare sådan av mindre värde, motsvarande sådan förtäring som anställda kan erhålla av sin arbetsgivare utan att förmånsbeskattas (personalvårdsförmån). Ändringarna som förslaget innebär bedöms därför inte medföra något behov av mer omfattande informationsinsatser. Ändringarna behöver

emellertid uppmärksammas, t.ex. genom viss enklare nyhetsinformation och kräver vidare att befintlig information på området uppdateras.

Effekter för myndigheter

De olika beloppsgränser som i dagsläget gäller för avdrag för representationsmåltider enligt inkomstskattelagen och för mervärdesskattens del komplicerar rättstillämpningen. Denna förenklas således med de förslag som lämnas på dessa områden, i detta avsnitt och i avsnitt 6.23. I den mån förslaget har några effekter på måltillströmningen till de allmänna förvaltningsdomstolarna bör denna minska snarare än öka. Bedömningen är emellertid att effekten av förslaget i praktiken är försumbar för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

För Skatteverkets del bör det vara lättare att kontrollera att den föreslagna regleringen tillämpas på rätt sätt än att alla de nuvarande beloppsgränserna iakttas. På sikt bör förslaget leda till att Skatteverkets arbetsbörda minskar något. Inledningsvis bedöms förslaget emellertid leda till mindre engångskostnader för Skatteverket, huvudsakligen för information till företag och personal. Några särskilda informationsinsatser torde dock inte behövas. Sammantaget bedöms förslagets effekter för Skatteverket vara marginella och eventuella tillkommande utgifter ska hanteras inom befintliga anslagsramar.

Kommuner

Kommunerna är inte skattskyldiga till inkomstskatt och är således inte direkt berörda av förslaget i den delen. Beträffande mervärdesskatt hänvisas till avsnitt 6.23. Tidigare uppgifter visar att den övervägande delen av avdragen för representationsmåltider görs av bolag snarare än av enskilda näringsidkare och handelsbolag. Det medför att kommunernas skatteintäkter från enskilda näringsidkare kommer att öka, men endast i ringa omfattning. Det saknas tillräckliga uppgifter för att uppskatta i vilken omfattning kommunernas skatteintäkter ökar. De ökade skatteintäkterna på grund av det slojade avdraget för representationsmåltider utgörs av intäkter från bolagsskatten, som är en statlig skatt.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslaget att begränsa representationsavdraget vid inkomstbeskattningen innebär att företag som representerar får en högre skattekostnad för

sin representation. Företagen kan vara juridiska personer eller fysiska personer (enskilda näringsidkare). I den mån män eller kvinnor påverkas direkt av förslagen är det alltså i den utsträckning de utövar representation i egenskap av *företagare*. För enskilda näringsidkare finns det tydliga skillnader av könsfördelningen mellan olika branscher, men totalt sett är det en övervikt av män (jfr På tal om kvinnor och män, SCB 2014).

I övrigt påverkas män och kvinnor endast indirekt såsom direkta eller indirekta *ägare av företag*. Ägandet i företag är i stor utsträckning indirekt, via t.ex. privata och offentliga aktörer inom pensionssystemet. I den mån det har några effekter för ägarna av företagen är de indirekta, genom att vinsterna i företagen minskar med den ökade skattekostnaden. Män har generellt sett en större del av både det direkta och det indirekta ägandet i företagen.

I den utsträckning förslagen har några effekter för individer, dvs. för kvinnor och män, är dessa således – sett ur ovanstående perspektiv – generellt större för de senare.

Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter

6.12 Lika beskattning av dieselbränsle i båtar och skepp inom jordbruk, skogsbruk och vattenbruk

6.12.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner inom vattenbruk, skogsbruk och jordbruk tagits fram. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 12, avsnitt 1*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 12, avsnitt 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2016/01197/S2).

Jordbruksverket har i en hemställan föreslagit att bränsle som används i skepp och båtar inom yrkesmässig vattenbruksverksamhet ska befrias från skatt (dnr Fi2015/04533/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 2 juni 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i

bilaga 12, avsnitt 3. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 12, avsnitt 4*. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

6.12.2 Bakgrund och gällande rätt

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, EUT L 283, 31.10.2003, s. 51, kallat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och elektrisk kraft. Grundregeln i energiskattedirektivet är att all förbrukning av drivmedel ska beskattas. Detsamma gäller för elektrisk kraft och i princip samtliga uppvärmningsbränslen. Utgångspunkten är att medlemsstaternas nationella beskattning ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Samtidigt innehåller direktivet krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer och möjligheter för medlemsstaterna att ge fullständig eller partiell skattebefrielse i andra fall.

Lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, reglerar skatter på bränslen och elektrisk kraft. Skattereglerna är anpassade till energiskattedirektivet. Enligt 6 a kap. 1 § 10 och 11 LSE ges nedsättning av energiskatten och koldioxidskatten för bränslen som förbrukas för annat ändamål än drift av motordrivna fordon inom yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Vidare medges i dag befrielse från koldioxidskatt med 1 430 kronor per kubikmeter för dieselbränsle som förbrukas inom yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar, se 6 a kap. 2 a § LSE. För åren 2017–2018 är skattebefrielsen 1 700 kronor per kubikmeter dieselbränsle, se punkten 2 i övergångsbestämmelserna till SFS 2016:505. Slutligen ges skattebefrielse på energiskatten ned till 0,5 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas inom de angivna sektorerna. Nedsättningarna grundar sig på artikel 15.3 i energiskattedirektivet, som anger att medlemsstaterna får tillämpa en skattenivå ner till noll för energiprodukter och elektricitet som används inom jordbruk, trädgårdsskötsel eller fiskodling samt inom skogsbruk.

Av artikel 14.1.c i energiskattedirektivet framgår att medlemsstaterna ska skattebefria energiprodukter som levereras för användning som bränsle för sjöfart inom gemenskapens farvatten (inklusive fiske), annat än i privata nöjesfartyg, och elektricitet som framställs ombord på ett fartyg. Av samma artikel andra stycket framgår att med privat nöjesfartyg avses varje fartyg som används av dess ägare eller av den fysiska eller juridiska person som har nyttjanderätt till fartyget antingen via förhyrning eller på något annat sätt, för andra än kommersiella ändamål och särskilt andra ändamål än transport av passagerare eller varor eller för tillhandahållande av tjänster mot ersättning eller för offentliga myndigheters räkning. Eftersom artikel 14.1.c är tvingande för medlemsstaterna anses skattebefrielsen inte utgöra ett statligt stöd.

I svensk rätt har artikel 14.1.c genomförts genom bestämmelserna i 6 a kap. 1 § 3–4 samt 9 kap. 3 § 1–3 LSE, där det framgår att befrielse ges från energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt när skepp och båtar används för annat än privat ändamål. Dessa bestämmelser tolkades tidigare så att skattebefrielse gavs för bränsle som förbrukas i transporter i yrkesmässig verksamhet. Efter att Europeiska kommissionen påpekat att Sveriges tillämpning av skattebefrielsen för flygbränsle och fartygsbränsle var generösare än energiskattedirektivets bestämmelser, som de tolkats av EU-domstolen, har skattebefrielsen för bränsle som används i skepp och båtar (liksom i luftfartyg) begränsats. Ändringen, som trädde i kraft den 1 juli 2015, gjordes genom att en definition av vad som avses med användning av skepp, båtar och luftfartyg för privat ändamål infördes i LSE. Enligt 1 kap. 11 § LSE är användning för privat ändamål annan användning än transport av passagerare eller varor mot ersättning eller tillhandahållande av andra tjänster mot ersättning, av offentliga myndigheter eller för offentliga myndigheters räkning, för yrkesmässigt fiske, användning av frivilliga försvarsorganisationer och ideella organisationer vid sjöräddning, brandövervakning och liknande verksamhet eller övning och utbildning för sådan verksamhet.

Ändringen har lett till att jordbrukare, vattenbrukare och skogsbrukare som använder skepp eller båtar i verksamheten, och som inte tar betalt för dessa transporter, inte längre får skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 1 § 3–4 LSE.

Användning av båt eller skepp för yrkesmässigt fiske är dock användning för annat än privat ändamål enligt 1 kap. 1 § 5 LSE. Bränslet som förbrukas för yrkesmässigt fiske är därför skattebefriat. Detta beror på att bränsle som används i skepp och fartyg i yrkesmässigt fiske uttryckligen undantas från beskattning enligt artikel 14.1.c i energiskattedirektivet. Vattenbruksverksamhet ingår inte i begreppet yrkesmässigt fiske.

Befrielser från energiskatt och koldioxidskatt kan utgöra statligt stöd

Statsstöd och gruppundantagsförordningarna

Befrielse från energiskatt och koldioxidskatt kan vara utformade så att de utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget. Huvudregeln är att kommissionen, utifrån EU:s regler om statligt stöd, måste pröva och godkänna åtgärdernas förenlighet med den inre marknaden innan de kan träda i kraft.

Flertalet stöd i form av befrielse från energiskatt och koldioxidskatt ryms inom tillämpningsområdet för två olika gruppundantagsförordningar, antingen kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER, eller kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 369, 24.12.2014, s. 37), förkortad FIBER. FIBER är tillämplig på stöd som beviljas små och medelstora företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter om stödet inte överstiger vissa tröskelvärden, se artikel 1.1 och artikel 2. Enligt både GBER och FIBER gäller att stöd inte får beviljas företag som befinner sig i svårigheter. Stöd får inte heller betalas ut till företag som är föremål för ett oreglerat återbetalningskrav till följd av ett kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och

oförenligt med den inre marknaden, se artikel 1.4 i GBER samt artikel 1.3 i FIBER.

Av artikel 44 i GBER framgår att stödordningar i form av nedsättning av miljöskatter som uppfyller villkoren i energiskattedirektivet ska anses vara förenliga med den inre marknaden i den mening som avses i artikel 107.3 i EUF-fördraget, och ska undantas från anmälningsskyldigheten i artikel 108.3 i EUF-fördraget, om villkoren i artikel 44 och i kapitel I är uppfyllda. Vidare framgår att de som beviljas skattenedsättningen ska väljas på grundval av transparenta och objektiva kriterier och ska betala åtminstone den respektive minimiskattennivå som fastställs i energiskattedirektivet. För vattenbruksverksamhet gäller enligt artikel 45 i FIBER att stöd i form av skattebefrielse eller skattenedsättningar som antas av medlemsstaterna i enlighet med artikel 15.3 i energiskattedirektivet ska vara förenliga med den inre marknaden i den mening som avses i artikel 107.3 c och undantas från anmälningsskyldigheten i artikel 108.3 i EUF-fördraget, under förutsättning att de villkor som föreskrivs i energiskattedirektivet och i kapitel 1 i FIBER är uppfyllda. Vidare framgår att de som beviljas skattenedsättning ska väljas ut på grundval av transparenta och objektiva kriterier och att de, i tillämpliga fall, ska betala åtminstone den respektive minimiskattennivå som fastställs i energiskattedirektivet.

Enligt artikel 9.1 i GBER samt artikel 9 i FIBER är medlemsstaterna skyldiga att se till att viss information offentliggörs på en övergripande webbplats för statligt stöd på nationell eller regional nivå. De uppgifter som ska offentliggöras är bl.a. viss sammanfattande information om själva stödåtgärden och tillkommande information om varje beviljat individuellt stöd som överstiger 30 000 euro för stöd som omfattas av FIBER och som överstiger 500 000 euro i övriga fall.

För att uppfylla kraven som statsstödsregelverket har en definition på företag utan rätt till statligt stöd införts i LSE. Vidare har införts krav på att det stödmottande företaget ska lämna vissa uppgifter om sin verksamhet om det sammanlagda skattestöd som företaget fått under en viss period överstiger vissa beloppsgränser.

6.12.3 Samma skatt på dieselbränsle som förbrukas i fartyg och arbetsmaskiner inom jordbruk, skogsbruk och vattenbruk

Regeringens förslag: Dieselbränsle som förbrukas i skepp och båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet beskattas på samma sätt som dieselbränsle som förbrukas i arbetsmaskiner i de angivna sektorerna. Det innebär att befrielse från koldioxidskatten medges med 1 430 kronor per kubikmeter dieselbränsle (1 700 kronor per kubikmeter under åren 2017–2018) som förbrukas på det sättet. Skattebefrielsen åstadkoms antingen genom avdrag från koldioxidskatten eller genom återbetalning.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs dock inte att den befintliga skattebefrielsen för märkt dieselbränsle som förbrukas inom de aktuella verksamheterna skulle begränsas så att den inte gäller för fartygsbränsle. Vidare föreslogs i promemorian att de förbrukare som är skattskyldiga för koldioxidskatt skulle få skattebefrielsen med stöd av en särskild avdragsbestämmelse. I promemorian föreslogs också en möjlighet till skattebefrielse för båtar med medgivande att använda märkt olja. Slutligen har redaktionella ändringar gjorts jämfört med promemorians förslag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Skatteverket och Energimyndigheten* tillstyrker förslaget. Skatteverket avstyrker dock förslagen i den del de innebär att skattebefrielse medges för båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Skatteverket föreslår vidare att skattebefrielsen ska framgå enbart av 6 a kap. 2 a § LSE i stället för att delas upp i två bestämmelser. Slutligen anser Skatteverket att det bör införas en begränsning av den befintliga skattebefrielsen för märkt dieselbränsle som förbrukas i de aktuella verksamheterna, så att den inte omfattar bränsle som förbrukas i fartyg. Även *Transportstyrelsen, Sjöfartsverket, Tillväxtverket* och *Skogsindustrierna* är positiva till förslaget. Tillväxtverket framhåller att det är svårt för företagen att veta vad som betraktas

som statsstöd, och att företagen inte bör belastas med uppgiftslämnande mer än nödvändigt. Transportstyrelsen påpekar att det av utredningen om regelförenkling för sjöfarten föreslås en ändring av definitionen av skepp i sjölagen, vilket innebär att det kommer att finnas olika definitioner av skepp och båt i olika lagstiftningar. Skogsindustrierna menar att det är bra att företagen inte behöver hantera olika skattesatser för drivmedel inom samma verksamhet, något som Tillväxtverket instämmer i.

Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Tillväxtanalys, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet, Svenskt Näringsliv och Skärgårdsredarna har inga synpunkter på förslaget. *Företagarna* samt *Sveriges Skaldjursodlares Producentorganisation ek. för.*, *Matfiskodlarna Sverige AB* och *De recirkulerande vattenbrukarna Sverige ek. för.* (vattenbruksorganisationerna) anser att förslaget är ett litet steg i rätt riktning men vill ha fullständig skattebefrielse på både dieselbränsle och bensin. Även *Skärgårdsstiftelsen* anser att en fullständig skattebefrielse hade varit att föredra men välkomnar förslaget eftersom det ger viss skattebefrielse jämfört med i dag. *Konjunkturinstitutet (KI)* påpekar att skatteutjämningen i detta fall innebär ett avsteg från en kostnads-effektiv koldioxidbeskattning. KI menar att den nuvarande nedsättningen för jord- och skogsbruket i stället bör fasas ut, vilket *Naturvårdsverket* och *Skogsstyrelsen* instämmer i. *Naturvårdsverket*, som avstyrker förslaget, påpekar vidare att skatten sänks och pekar på att det saknas tillräcklig tillsyn av reglerna om märkt dieselbränsle i båtar. Även *Havs- och Vattenmyndigheten* menar att subventioner inte ska ges för fossila bränslen, särskilt inte mot bakgrund av Sveriges mål att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. *Energimyndigheten* anser att det inte är lämpligt med nedsättningar av styrande skatter, men att det i detta fall finns skäl att frånga denna princip. *Trafikverket* har inga synpunkter på den föreslagna skattenivån men är generellt tveksamma till att samma produkt beskattas olika beroende på hur den används. *Jordbruksverket*, som avstyrker förslaget, *Företagarna* och vattenbruksorganisationerna anser att vattenbrukarna ska ha samma konkurrensförutsättningar som yrkesfiskare. *Företagarna* framhåller att musselodling har positiva miljöeffekter och att vattenbruket främjar närproduktion och företagande och

arbetstillfällen på landsbygden, något som vattenbruksorganisationerna instämmer i. *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)* anser att den föreslagna skattebefrielsen är alldeles för låg jämfört med konkurrentländer inom EU. *Skärgårdarnas Riksförbund* anser att alla transporter som sker inom en näringsverksamhet ska få ske med skattebefriat bränsle. *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Skälen för regeringens förslag: Många av de transporter som sker inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet är sådana att förbrukningen anses ske för privat ändamål enligt definitionen i 1 kap. 11 § LSE. De får därför inte skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 1 § 3 eller 4 LSE. Detsamma gäller för transporter som görs av andra typer av företag. Detta följer av energiskattedirektivet. Det är alltså inte förenligt med EU-rätten att, så som *Skärgårdarnas Riksförbund* önskar, skattebefria allt fartygsbränsle som förbrukas inom en näringsverksamhet. Exempel på transporter som inte får ske med skattebefriat bränsle efter lagändringen den 1 juli 2015 är när vattenbruksföretag använder egen båt för att ta hand om fisk- och skaldjursanläggningar, eller när båtar och skepp används för att frakta djur, foder och liknande i jordbruksverksamhet. Artikel 15.3 i energiskattedirektivet ger dock möjlighet att tillämpa en nedsatt skattenivå för bränsle som förbrukas inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Artikel 15.3 är inte begränsad till vissa typer av bränslen eller användningsområden inom den aktuella verksamheten, och kan alltså tillämpas även på bränsle som används i skepp och båtar och som används på ett sådant sätt att bränsleförbrukningen anses ske för privat ändamål enligt definitionen i 1 kap. 11 § LSE. En nedsatt skattenivå enligt artikel 15.3 kan vara att anse som ett statligt stöd. Om minimiskattenivåerna som gäller enligt energiskattedirektivet respekteras är skattnedsättningarna dock med stöd av artikel 44 i GBER och artikel 45.2 i FIBER undantagna från den anmälnings-skyldighet som normalt gäller för statliga stöd. De skattenivåer som gäller för dieselbränsle enligt 2 kap. 1 § 3 LSE ligger över den tillämpliga minimiskattenivå som gäller för sådant bränsle enligt energiskattedirektivet.

Regeringen instämmer med *Konjunkturinstitutet*, *Naturvårdsverket* och *Skogsstyrelsen* om att subventioner till fossila bränslen i princip bör undvikas, men i likhet med *Energimyndigheten* anser regeringen att det i detta fall finns skäl att frångå denna princip. Av konkurrensskäl bör de vattenbrukare, jordbrukare och skogsbrukare som behöver använda båt eller skepp för att kunna driva sin verksamhet inte ha högre skatt på bränslet som används än motsvarande företag som har verksamhet enbart på land. Som *Tillväxtverket* och *Skogsindustrierna* påpekar är det också en fördel för företagen att bara behöva hantera en skattenivå för allt drivmedel som används i verksamheten, med undantag för drivmedel som används i motordrivna fordon. Regeringen föreslår därför att dieselbränsle som används i skepp och båtar inom yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet ska beskattas på samma sätt som dieselbränsle som används i arbetsmaskiner inom sektorerna. Detta innebär att en viss befrielse från koldioxidskatt införs för bränsle enligt 2 kap. 1 § 3 LSE (eldningsolja, dieselbrännolja, fotogen, m.m.) som förbrukas i båtar och skepp inom de aktuella verksamheterna, t.ex. när ett vattenbruksföretag använder egen båt för att ta hand om fisk- och skaldjursanläggningar. Befrielsen bör vara utformad på samma sätt som den som gäller för dieselbränsle i arbetsmaskiner och avse samma belopp, 1 430 kronor per kubikmeter dieselbränsle (1 700 kronor per kubikmeter dieselbränsle under åren 2017–2018). Regeringen anser således inte att, som flera remissinstanser efterfrågar och som Jordbruksverket föreslår i sin hemställan (dnr Fi2015/04533/S2), det bör införas en fullständig skattebefrielse för fartygsbränsle som används i yrkesmässig vattenbruksverksamhet. Vidare bör ingen skattebefrielse ges för bensin.

Skattebefrielse för bränsle som används inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet kan medges antingen genom återbetalning eller genom avdrag, beroende på vilken typ av bränsle och förbrukare det är fråga om. Regeringen instämmer med *Skatteverket* om att nuvarande struktur med skattebefrielse genom avdrag för den som är skattskyldig och genom återbetalning för övriga bör behållas. I skepp, båtar med fiskelicens och båtar med medgivande att använda märkt olja får märkt olja som köpts utan skatt användas enligt 6 a kap. 1 § 3 och 4 LSE, när skeppet eller båten inte används för

privat ändamål. Förbrukaren är dock skattskyldig för sådan förbrukning som sker för privat ändamål, däribland förbrukning i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet, se 4 kap. 1 § 10 a och b och 2 kap. 1 § tredje stycket LSE. Den som är skattskyldig för koldioxidskatt enligt 4 kap. 1 § 10 a eller b LSE och förbrukar bränsle på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse får därför del av skattebefrielsen genom avdrag på koldioxidskatten, se 7 kap. 1 § 2 LSE. Avdrag får göras med 1 430 kronor per kubikmeter dieselbränsle (för åren 2017 och 2018 är beloppet 1 700 kronor) som förbrukaren är skattskyldig för.

Den som köpt märkt dieselbränsle med skatt och använder fartyget för privat ändamål blir skattskyldig enligt 4 kap. 1 § 10 a eller b LSE och ska betala skattesatsen för omärkt olja, se 2 kap. 1 § tredje stycket 2 LSE. Eftersom koldioxidskatten är densamma för märkt och omärkt olja avser skattskyldigheten dock i praktiken bara energiskatt. Detta innebär att dessa förbrukare inte kan göra avdrag för koldioxidskatten. I stället omfattas de av återbetalningsmöjligheten i 9 kap. 2 § LSE. Denna möjlighet föreslås bara gälla för skepp och båtar med fiskelicens. Skälen för detta är följande. Som Skatteverket pekar på får medgivande att använda märkt olja enligt 2 kap. 9 § LSE endast medges för båt som uteslutande används för annat än privat ändamål. Användning inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet är att anse som användning för privat ändamål, se 1 kap. 11 § LSE. Enligt 2 kap. 9 § fjärde stycket LSE gäller att ett beslut om medgivande får återkallas, om förutsättningarna för det inte längre finns. Det innebär att medgivandet kan återkallas om båten används i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Skatteverket avstyrker därför att båtar med medgivande att använda märkt olja enligt 2 kap. 9 § LSE ska ges möjlighet till avdrag eller återbetalning av skatten, om båten används i jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet. Regeringen instämmer med Skatteverket att någon möjlighet till skattebefrielse på märkt dieselbränsle inte bör ges för dessa förbrukare. Av samma skäl är det enligt regeringens mening inte heller lämpligt med en möjlighet till skattebefrielse avseende omärkt dieselbränsle för dessa båtar.

Den som inte är skattskyldig och som använder omärkt dieselbränsle som köpts med

skatt föreslås få skattenedsättningen genom återbetalning på samma sätt som gäller för dieselbränsle som används i arbetsmaskiner, enligt 9 kap. 2 § LSE. Återbetalning medges med samma belopp som för det dieselbränsle som används i arbetsmaskinerna.

Det föreslås vidare att återbetalning respektive avdrag inte får beviljas om företaget är ett företag utan rätt till statligt stöd enligt 1 kap. 12 § LSE. Återbetalning av skatten villkoras också av att företaget lämnar uppgifter om stödmottagaren enligt 1 kap. 13 § LSE, om företagets sammanlagda återbetalning inom stödordningen överstiger vissa beloppsgränser, 15 000 euro för vattenbruksföretag och 200 000 euro för jordbruks- och skogsbruksföretag. Av 1 kap. 11 a § 7 och 8 LSE framgår att skattebefrielse för dieselbränsle inom jordbruks- och skogsbruksverksamhet är en stödordning och skattebefrielse för dieselbränsle inom vattenbruksverksamhet är en annan stödordning. Vid beräkningen av stödbeloppet inom respektive stödordning ska samtliga återbetalningar inom stödordningen läggas samman. Enligt FIBER gäller vidare att stödet bara får ges till små och medelstora företag och att stödet inte får överstiga vissa tröskelvärden, se artikel 1.1 samt artikel 2. Dessa begränsningar bedöms dock inte vara aktuella för en skattenedsättning för bränsle i vattenbruksverksamhet, med hänsyn till omfattningen av vattenbruksverksamhet i Sverige.

Regeringen instämmer med *Tillväxtverket* om att den administrativa bördan för företagen bör begränsas. Regeringen anser dock att de förslag som lämnas om ändringar i LSE ligger väl i linje med denna strävan och därför är det mest ändamålsenliga sättet på vilket Sverige kan säkerställa att de nu aktuella EU-rättsliga åtagandena uppfylls. Regeringen håller med *Transportstyrelsen* om att det inte är optimalt att ha olika definitioner på skepp och båt i olika lagstiftningar. Eftersom det i reglerna i LSE sedan länge görs åtskillnad mellan skepp och båt när det gäller vilket bränsle som får användas och hur skattebefrielse åstadkoms är det dock inte aktuellt att ändra skeppsbegreppet i LSE i enlighet med vad som föreslås av utredningen om regelförenkling för sjöfarten. När det gäller *Naturvårdsverkets* önskemål om ökad tillsyn och utredning när det gäller användningen av märkt dieselbränsle vill regeringen peka på att det finns bestämmelser om tillsyn i LSE och det

ankommer inte på regeringen att bestämma hur de myndigheter som har ansvar för tillsyn och kontroll ska organisera sin verksamhet. Naturvårdsverkets önskemål föranleder därför ingen åtgärd från regeringens sida.

Enligt 6 a kap. 1 § 10 och 11 LSE ges i dag skattebefrielse med 70 procent av energiskatten och 20 procent av koldioxidskatten på bränsle som förbrukas för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Avsikten med dessa bestämmelser är inte att ge skattebefrielse för fartygsbränsle, vilket framgår motsatsvis av att skattebefrielsen för skepp och båtar regleras i 6 a kap. 1 § 3 och 4. Av dessa bestämmelser framgår att skattebefrielse bara ges när bränslet används för annat än privat ändamål, vilket är en följd av att energiskattedirektivets bestämmelser i detta avseende. Såvitt känt har de inte heller tillämpats avseende fartygsbränsle i praktiken. För att undvika dubbel tillämpning bör dock, som Skatteverket föreslår, den befintliga skattebefrielsen begränsas så att den inte gäller för fartygsbränsle. Slutligen föreslås en språklig ändring i 6 a kap. 1 § 4 LSE, så att det tydligare framgår att fiskelicens meddelas enligt fiskelagen och medgivande att använda märkt olja lämnas enligt 2 kap. 9 § LSE.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändringar i 1 kap. 11 a §, 6 a kap. 1 och 2 a §§ samt 9 kap. 2 § LSE samt i 6 a kap. 1 § i dess lydelse enligt lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i nämnda lag, se avsnitt 3.8 och 3.22.

6.12.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2017.

Promemorians förslag Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anser att innebörden av övergångsbestämmelsen behöver preciseras, så att det framgår hur bestämmelsen i 9 kap. 2 § andra stycket LSE ska tillämpas när bränslet förbrukats före lagens ikraftträdande men återbetalningsansökan lämnas efter ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att om bränslet förbrukats före ikraftträdandet, men en ansökan om återbetalning eller ett yrkande om avdrag ges in efter ikraftträdandet, ska de äldre bestämmelserna tillämpas på ansökan respektive yrkandet. Detta gäller också kraven på att sökanden inte får vara ett företag utan rätt till statligt stöd och kraven på att sökanden ska lämna uppgifter om sin verksamhet i de fall sökandens sammanlagda återbetalning uppgår till vissa belopp, se 9 kap. 2 § andra stycket LSE, något som Skatteverket efterfrågar svar på.

För att säkerställa att ändringarna också tillämpas när vissa andra redan beslutade ändringar av de aktuella bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2018 föreslås också ändringar i lagen (2015:750) om ändring i LSE.

I fall som avses i 6 a kap. 2 a § LSE, dvs. skattebefrielse för dieselbränsle i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet, gäller att befrielse från koldioxidskatt är 1 700 kronor per kubikmeter för sådan förbrukning som sker fr.o.m. den 1 januari 2016 t.o.m. den 31 december 2018 (se prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51, SFS 2015:747). Genom en övergångsbestämmelse säkerställs att det beloppet, efter de nu föreslagna ändringarna av paragrafen, gäller även fortsättningsvis.

6.12.5 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

En nedsättning av koldioxidskatten på dieselbränsle som förbrukas i båtar och skepp i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet till den nivå som i dag gäller för andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar leder till minskade skatteintäkter.

Effekten kan förväntas vara störst för vattenbruken. Det finns enligt Jordbruksverkets uppskattningar ca 100 aktiva vattenbruksföretag som använder skepp eller båt i någon större utsträckning. Dessa beräknas använda ca 275 kubikmeter dieselbränsle per år. Om dessa beviljas återbetalning eller nedsättning av skatten på använt dieselbränsle med 1 700 kronor per

kubikmeter blir den offentligfinansiella effekten ca 0,5 miljoner kronor i minskade skatteintäkter. Fr.o.m. 2019 då återbetalningen respektive nedsättningen åter är 1 430 kronor per kubikmeter använt dieselbränsle blir den offentligfinansiella effekten av förslaget ca 0,4 miljoner kronor per år.

Omfattningen av användningen av båtar och skepp i jordbruks- och skogsbruksföretag uppskattas vara liten. En nedsättning även för dieselbränsle i båtar och skepp beräknas minska skatteintäkterna med mindre än 0,5 miljoner kronor.

Sammantaget beräknas skatteintäkterna minska med ca en miljon kronor.

Effekter för företagen

I detta avsnitt redogörs för förslagens effekter för företag i den omfattning som är nödvändigt i det aktuella lagstiftningsärendet. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. Härigenom anser regeringen, trots vad som framförs av *Regelrådet*, att gällande krav på konsekvensanalyser har tillgodosetts.

Förslaget påverkar jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksföretag som använder båt eller skepp i verksamheten. Förslaget bedöms ha störst inverkan på vattenbruksföretagen, och medför att det genomsnittliga vattenbruksföretagets skatt reduceras med ca 5 000 kronor per företag och år. Det är inte klarlagt hur denna förändring fördelas mellan vattenbruksföretagen utan uppskattningen baseras på ett genomsnittligt företag.

För jordbruks- och skogsbruksföretag innebär möjligheten att även få återbetalning av koldioxidskatten på dieselbränsle som används i båtar en minskad kostnad. Effekten har dock inte kunnat kvantifieras då omfattningen av fartygsanvändningen inom jordbruks- och skogsbruksverksamhet inte är känd.

För de aktörer som använder båtar med omärkt dieselbränsle bör ändringen inte medföra någon större administrativ börda, eftersom återbetalningen sker på samma sätt som redan i dag sker beträffande dieselbränsle i arbetsmaskiner. För de som använder skepp eller båt med fiskelicens bör den administrativa bördan inte heller öka nämnvärt jämfört med i dag. Sådana förbrukare blir i nuläget skattskyldiga för sådan förbrukning som sker i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet, om de

förvärvat bränslet utan skatt eller med den skatt som gäller för märkt dieselbränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a LSE. Förslaget innebär att de fortfarande är skattskyldiga för denna förbrukning, men får göra avdrag för del av koldioxidskatten.

Eftersom åtgärden berör förhållandevis få företag bedöms förslagen inte ha någon påverkan på jämställdheten.

Effekter för miljön

Energi- och koldioxidskatterna på fossila drivmedel och bränslen har vid sidan av det fiskala syftet en viktig miljö- och resursstyrande effekt. Skattefrihet motverkar styrningen mot klimat- och miljömålen och bör begränsas till undantagsfall eller där EU-rätten så kräver.

Det är angeläget att kostnaden för att använda fossila bränslen även i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet är så pass hög att det bidrar till att användningen av båtar och skepp begränsas till för verksamheten nödvändig användning. En nedsättning av koldioxidskatten på dieselbränsle enligt förslaget innebär att kostnaden för att använda dieseldrivna båtar och skepp i verksamheten minskar. Detta skulle kunna leda till ökad förbrukning av dieselbränsle med negativa miljö- och klimateffekter som följd. Då nedsättningen begränsas på föreslaget sätt till 1 430 kronor (1 700 kronor under åren 2017–2018) per kubikmeter kvarstår dock en stor del av kostnaden för bränslet och därmed också skattens miljöstyrande effekt. Det kan därför antas att nedsättningen inte får någon större effekt på förbrukningen av dieselbränsle och effekterna för miljön blir därför begränsade.

Effekter för myndigheter

Skatteverket behöver uppdatera deklara-tionsuppgifter, återbetalningsblankett, webb-information och it-stöd. Dessa förändringar kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

6.13 Vissa frågor på elskatteområdet

6.13.1 Ärendet och dess beredning

Finansdepartementet har remitterat betänkandet Energiskatt på el - En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) samt departementets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet. Lagförslagen finns i *bilaga 13, avsnitt 1* respektive *bilaga 13, avsnitt 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 13, avsnitt 4*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2015/04727/S2 respektive Fi2016/00836/S2).

Finansdepartementet har tidigare även remitterat betänkandet Beskattning av mikroproducerad el, m.m. (SOU 2013:46). Utredningens lagförslag i berörda delar finns i *bilaga 13, avsnitt 3*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 13, avsnitt 4*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2013/02381/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 9 juni 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 13, avsnitt 5*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 13, avsnitt 6*. Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets synpunkter. Regeringen behandlar Lagrådets synpunkter i avsnitt 6.13.3 och 6.13.12.4.

6.13.2 Bakgrund

6.13.2.1 EU:s energiskattedirektiv och lagen om skatt på energi

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, EUT L 283, 31.10.2003, s. 51, kallat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och elektrisk kraft.

Grundregeln i energiskattedirektivet är att all förbrukning av elektrisk kraft ska beskattas. Utgångspunkten är att medlemsstaternas nationella beskattning av elektrisk kraft ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Samtidigt innehåller direktivet krav

på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning eller fullständig skattebefrielse i andra situationer. Energiskattedirektivet ger medlemsstaterna möjlighet till differentiering mellan yrkesmässig och icke yrkesmässig användning samt möjlighet att begränsa omfattningen av den lägre skattenivån vid yrkesmässig användning. Energiskattedirektivet innehåller emellertid inte regler som uttryckligen ger medlemsstaterna möjlighet till regional differentiering av energiskatten eller för elektrisk kraft som förbrukas i fartyg som angjort hamn. Genom artikel 19 i energiskattedirektivet kan dock rådet efter enhälligt beslut bevilja medlemsstater tillstånd att av särskilda politiska hänsyn införa ytterligare skattebefrielser eller skattenedsättningar. Ett sådant tillstånd kan ges för högst sex år, med möjlighet till förnyat tillstånd.

Sverige har återkommande ansökt och fått undantag enligt artikel 19 som tillåter Sverige att ha en lägre energiskattesats för hushållens och serviceföretagens elförbrukning i vissa kommuner i norra delarna av landet. Det nuvarande undantaget löper ut 2017. Motsvarande gäller för den nedsatta energiskattesats för elektrisk kraft till fartyg i hamn (landström) för vilken nuvarande undantag löper ut under 2020.

På nationell nivå regleras energibeskattningen av elektrisk kraft i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, vars regler är anpassade till energiskattedirektivet. All elektrisk kraft som förbrukas i Sverige är som huvudregel skattepliktig och skatten betalas in till staten av de skattskyldiga. De skattskyldiga består i huvudsak av två kategorier, nämligen elproducenter och elleverantörer. För dessa skattskyldiga inträder skattskyldighet för elektrisk kraft när kraften levereras till någon som inte är skattskyldig eller när den tas i anspråk för annat ändamål än försäljning. Regeringen har i budgetpropositionen för 2016 aviserat att skattskyldigheten ses över i syfte att minska den administrativa bördan. Utgångspunkten för denna översyn är att skattskyldigheten för leverantörer ska ersättas med en skattskyldighet för nätinnehavare.

Nuvarande energiskatt på elektrisk kraft är sedan 1993 differentierad utifrån dels var i landet den förbrukas, dels för vilket ändamål den förbrukas. I dag är exempelvis tillverknings-

industrin samt jordbruks-, skogsbruks- och vattenbrukssektorerna lågt beskattade medan annan näringsverksamhet, t.ex. i tjänstesektorn, betalar samma energiskatt som hushållen. Nedsättning av eller befrielse från energiskatten kan utgöra statligt stöd enligt reglerna i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Som ovan nämnts har Sverige ett tidsbegränsat tillstånd att tillämpa en lägre energiskattesats för elförbrukning i hushåll och serviceföretag i vissa kommuner i norra delarna av landet. Den lägre skattenivån regleras på nationell nivå genom att det i dag i 11 kap. 3 § LSE åsatts en särskild skattesats för elförbrukning som sker i vissa kommuner för annat ändamål än i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller i yrkesmässig växthusodling. I 11 kap. 4 § LSE finns en förteckning över de kommuner där den lägre skattesatsen gäller (se avsnitt 6.13.10 för en uppräknings av berörda kommuner).

6.13.2.2 EU:s statsstödsregler

Allmänt om EU:s regler om statligt stöd och deras tillämpning

Befrielser och nedsättningar från energiskatt kan vara utformade så att de utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget. Begreppet statligt stöd är ett objektivt och rättsligt begrepp som definieras direkt i EUF-fördraget. Jämför bl.a. betänkandet Energiskatt på el - En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) s. 54–57 närmare om dess innebörd och Europeiska kommissionens tolkning. Huvudregeln är att kommissionen, utifrån EU:s regler om statligt stöd, måste pröva och godkänna åtgärdernas förenlighet med den inre marknaden innan de kan träda i kraft. Kommissionen antog under 2008 gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd, förkortade EAG (EUT C 82, 1.4.2008, s. 1). EAG har fr.o.m. den 1 juli 2014 ersatts av Riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG (EUT C 200, 28.6.2014, s. 1), som tillämpas av kommissionen vid beslut i statsstödsärenden fr.o.m. detta datum. Medlemsstaterna har åtagit sig att anpassa befintliga stödordningar till de nya riktlinjerna inom en viss tid.

Kommissionen har dock på senare år sökt förenkla förfarandet kring statsstödsprövningen. Kommissionen har antagit förordningar på olika områden, varigenom vissa kategorier av stöd har ansetts förenliga med EUF-fördraget under förutsättning att vissa villkor uppfylls (s.k. gruppundantagsförordningar). I dessa fall kan medlemsstaterna, på de villkor som anges i förordningen, införa åtgärder inom ramen för förordningen utan att behöva iaktta det normala förfarandet med föranmälan och kommissionens godkännande av åtgärderna. Det åligger dock medlemsstaterna att uppfylla olika regler om informationsskyldighet för de stöd som genomförs inom ramen för en gruppundantagsförordning.

Med stöd av ett bemyndigande från rådet enligt artikel 109 i EUF-fördraget har kommissionen antagit kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER, samt kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 369, 24.12.2014, s. 37), förkortad FIBER. I dessa förordningar anges vilka grupper av stödåtgärder som är undantagna från skyldigheten att anmäla åtgärden till kommissionen innan den genomförs. GBER och FIBER tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2014 t.o.m. den 31 december 2020.

GBER och FIBER omfattar bl.a. stöd i form av nedsättningar av eller befrielse från miljöskatter, inklusive energiskatt på elektrisk kraft. FIBER är tillämplig på stöd som beviljas små och medelstora företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter om stödet inte överstiger vissa tröskelvärden, se artikel 1.1 och artikel 2. Enligt både GBER och FIBER gäller att stöd inte får beviljas företag som befinner sig i svårigheter. Stöd får inte heller betalas ut till företag som är föremål för ett oreglerat återbetalningskrav till följd av ett kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Dessa bestämmelser framgår av artikel 1.4 i GBER samt artikel 1.3 i FIBER.

Utvärdering, övervakning och rapportering

I EEAG, GBER respektive FIBER redogör kommissionen, förutom för riktlinjer som rör den materiella bedömningen av olika former av statliga stöd, också för den utvärdering, övervakning och rapportering som sker i fråga om godkända stöd samt sådana stöd som omfattas av någon av gruppundantagsförordningarna. Dessa bestämmelser finns i punkterna 242–245, 252 och 253 i EEAG, kapitel II i GBER samt kapitel II i FIBER.

Det åligger medlemsstaterna att till kommissionen lämna dels information om stödåtgärden via ett elektroniskt anmälningssystem (senast 20 arbetsdagar efter stödåtgärdens ikraftträdande), dels en årlig rapport till kommissionen om stödåtgärden.

Vidare genomför kommissionen varje år granskningar av ett urval av medlemsstaternas stödordningar. Kommissionens senaste årliga granskning omfattade 96 stödordningar. Vid en sådan granskning undersöker kommissionen om respektive stödordning följer bestämmelserna i kommissionens beslut eller bestämmelserna i tillämplig gruppundantagsförordning. Därutöver väljer kommissionen ut ett begränsat antal enskilda stöd inom respektive stödordning för närmare kontroll av om de följer de tillämpliga reglerna för statligt stöd.

För att underlätta kommissionens övervakning är medlemsstaterna skyldiga att under tio år bevara detaljerad information och styrkande handlingar som är nödvändiga för att fastställa att samtliga villkor i EEAG, GBER respektive FIBER uppfylls.

Offentliggörande och information

Kommissionen driver ett långsiktigt förändringsarbete som ska leda till ökad insyn, effektiv utvärdering och kontroll av hur reglerna för statligt stöd följs på nationell nivå och unionsnivå samtidigt som kommissionens och medlemsstaternas institutionella befogenheter bevaras. Ett led i detta arbete är de regler om ökad offentlighet och information som lagts fast i samtliga kommissionens rättsakter på statsstödsområdet, som beslutats under senare år.

Enligt punkterna 104–106 i EEAG, artikel 9.1 i GBER samt artikel 9 i FIBER är medlemsstaterna skyldiga att se till att viss information offentliggörs på en övergripande

webbplats för statligt stöd på nationell eller regional nivå. De uppgifter som ska offentliggöras är dels viss sammanfattande information om själva stödåtgärden och den fullständiga texten till stödåtgärden, dels viss tillkommande information om varje beviljat individuellt stöd som överstiger 30 000 euro för stöd som omfattas av FIBER och som överstiger 500 000 euro i övriga fall. Uppgifterna ska redovisas per respektive stödordning. Den tillkommande information som avses för statligt stöd som ges i form av skattebefrielse är i huvudsak följande:

- Stödmottagarens namn och referens (organisationsnummer).
- Typ av företag (små eller medelstora respektive stora).
- Region där stödmottagaren är belägen, på NUTS 2-nivå.
- Verksamhetsområde på Nace-gruppnivå.
- Stödbeloppets storlek per stödmottagare, redovisat i beloppsintervall.

Medlemsstaterna är skyldiga att iaktta kraven avseende insamlande av uppgifter rörande offentlighet och information.

Redan tidigare riktlinjer respektive gruppundantagsförordningar innehöll en skyldighet för medlemsstaterna att bevara detaljerad information över varje individuellt stöd och förse kommissionen med de uppgifter som kommissionen ansåg sig behöva för att övervaka tillämpningen av EU:s statsstödsregler. En nyhet i EEAG, GBER respektive FIBER, som kommer att behöva återspeglas i den svenska hanteringen av statligt stöd på området, är emellertid de uttryckliga krav som ställs på offentliggörande och information om individuella stödmottagare.

I det följande behandlas hur det säkerställs att de nödvändiga uppgifterna för att iaktta dessa krav kan inhämtas för offentliggörande när det gäller energiskattestöd vid förbrukning av elektrisk kraft. Härutöver behöver även vissa andra uppgifter läggas ut på webbplatsen. Det gäller datum för stödets beviljande, stödets syfte, beviljande myndighet och stödåtgärdens referens.

Den 26 maj 2016 beslutade riksdagen om ändringar av reglerna i LSE i fråga om uppgiftsinsamling för statliga stöd i form av nedsättningar på bränsleskatteområdet (lag [2016:505] om ändring i lagen [1994:1776] om

skatt på energi, prop. 2015/16:159, bet. 2015/16:SkU26, rskr. 2015/16:254). I avsnitt 9.9 i den nämnda propositionen gjordes bedömningen att en bestämmelse som innebär att sekretess inte hindrar att Skatteverket lämnar uppgifter för offentliggörande måste införas. I detta arbete kommer även behovet av sekretessbrytande regler för offentliggörande av stöd på elskatteområdet beaktas (jämför även avsnitt 6.13.8).

Närmare om offentliggörande av uppgifter om svenska skattestöd på webbplatsen

Kommissionen har tagit fram ett system som möjliggör insamling, lagring och publicering av information om olika stödåtgärder. Detta tillgodoser de krav på publicering på en övergripande nationell webbplats som införts i EEAG, GBER respektive FIBER och som redovisas i tidigare avsnitt. Medlemsstaterna å sin sida ansvarar för att i tid överföra korrekt information i enlighet med dessa nya krav. Sverige ska använda sig av detta system för att uppfylla de nya kraven.

Enligt 12 a § lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler gäller sedan den 1 juli 2016 att den som genomför en stödåtgärd ska svara för själva uppgiftslämnandet. I egenskap av stödgivande myndighet ansvarar således Skatteverket för att lämna de uppgifter som följer av de nya kraven på offentliggörande. Offentliggörandet sker på den webbplats som kommissionen tagit fram. Uppladdning av data kan ske både genom manuell inmatning, överföring i filformat eller via automatisk överföring från myndigheternas befintliga datasystem.

Uppgiftslämnande av statligt stöd som ges i form av skattebefrielse skiljer sig från uppgiftslämnandet vid övriga typer av stöd. Av regelverken framgår bl.a. dels att uppgiftslämnande kan ske i intervaller (se t.ex. artikel 9.2 i GBER), dels att offentliggörande ska ske inom ett år från tidpunkten då stödet beviljades mottagaren, i motsats till sex månader som gäller för övriga stödformer.

Kommissionen har i multilaterala möten med medlemsstaterna diskuterat och tagit ställning till vissa metodologiska frågor kopplade till hur uppgiftslämnandet ska gå till. För skattestöd har därmed klargjorts att sådant stöd ska räknas samman över ett kalenderår. Detta gäller för att avgöra om tröskelvärdet för rapportering har

överskridits, men också vid själva rapporteringen ska stöd till respektive stödmottagare inom respektive stödordning räknas samman och redovisas samlat. Det innebär konkret att Skatteverket ska rapportera det samlade stödet som varje stödmottagare erhållit under ett kalenderår, med undantag för stödmottagare som inte passerar tröskelvärdet, uppdelat i enlighet med de stödordningar som stödet ges i enlighet med. En stödmottagare som under ett kalenderår erhållit 300 000 euro under två separata stödordningar som omfattas av GBER föranleder alltså inte någon redovisning om individuellt mottaget stöd på webbplatsen. För sådana stöd som beviljas under FIBER ska emellertid beaktas de lägre tröskelvärden som gäller enligt den förordningen.

Den faktiska redovisningen på webbplatsen sker för skattestöd dels sammantaget kalenderårsvis, dels inom ett år från tidpunkten då stödet ur rapporteringssynvinkel anses beviljas. Vad gäller redovisningen av uppgifter om individuella stöd per stödmottagare på webbplatsen innebär detta att stödet räknas samman över ett kalenderår och den tidpunkt som stödet för rapporteringsändamål anses beviljat bör vara den 31 december under respektive kalenderår. Tidpunkten för när uppgifterna senast ska rapporteras in till webbplatsen bör vara när ett år förflutit från tidpunkten då den sista redovisningsperioden för kalenderåret deklarerats eller avseende återbetalningar som huvudregel när ett år förflutit från utgången av det kalenderår där den förbrukning skett som återbetalningen avser.

Vidare har klarlagts hur vissa parametrar i rapporteringen, som framgår i t.ex. bilaga III till GBER, ska uttolkas för svenskt vidkommande, enligt följande. När det gäller stödmottagarens referens har kommissionen accepterat att enbart svenska organisationsnummer används. När det gäller region, utifrån indelningen på NUTS 2-nivå, där stödmottagaren geografiskt är belägen samt verksamhetsområde på Nace-gruppnivå gäller att det geografiska område respektive det verksamhetsområde ska väljas där den stödmottagande aktiviteten i huvudsak äger rum. Systemet tillåter endast att dessa uppgifter lämnas för verksamhetsområde respektive region som är belägna i Sverige.

6.13.2.3 Förslag i SOU 2015:87 samt promemoria

Energiskatt på el - En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87)

Regeringen tillsatte under 2014 Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el (dir. 2014:72). Utredningen hade i uppdrag att överväga om den nuvarande modellen för uttag av energiskatten på elektrisk kraft är ändamålsenlig samt lämna författningsförslag. En av de allmänna utgångspunkterna för uppdraget var att en förändrad energiskatt på elektrisk kraft ska vara förenlig med EU-rätten, inbegripet bl.a. EU:s regler om statligt stöd. Den 9 oktober 2015 lämnade utredningen sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87). Betänkandet har remitterats (dnr Fi2015/04727/S2).

Utredningen föreslår sammanfattningsvis följande.

- Energiskatt på elektrisk kraft tas ut med endast en skattesats oavsett användning (En skattesats satt i nivå med prognostiserad förändring av gällande normalskattesats).
- Den lägre skattenivån om 0,5 öre per kilowattimme behålls för viss förbrukning (bl.a. tillverkningsprocess i industriell verksamhet, jordbruks- skogsbruks- och vattenbruksverksamhet).
- Större datacenter ska ges en lägre skattenivå om 0,5 öre per kilowattimme.
- De lägre skattenivåerna uppnås genom ett återbetalningsförfarande eller genom avdrag i punktskattedeklaration för att skapa den nödvändiga direktkontakt mellan stödmottagare och stödgivande myndighet som behövs för att kunna uppfylla EU-rättens krav om datainsamling och offentliggörande.
- Nämnda nedsättningar medges endast om förbrukaren inte är en s.k. otillåten stödmottagare, dvs. företag i svårigheter eller ett företag med vissa oreglerade betalningskrav.
- Återbetalning medges för det nedsättningsbelopp som inom respektive stödordning överstiger 12 000 kronor per kalenderår.

- En bestämmelse om frivillig skattskyldighet införs för dem som förbrukar elektrisk kraft i större omfattning i industriell verksamhet eller i datorhall.
- Den lägre skattesats som gäller i vissa kommuner i norra Sverige slopas (den s.k. norrlandsskattesatsen, f.n. 19,3 öre per kilowattimme).

I betänkandet föreslås definitioner av otillåten stödmottagare (som sedan den 1 juli 2016 regleras i lagen (1994:1776) om skatt på energi och som har kommit att benämnas företag utan rätt till statligt stöd), uppgift om stödmottagare, datorhall samt landström.

Promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet

I Regeringskansliets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet (dnr Fi2015/04727/S2) lämnas förslag på förändringar av energibeskattningen av elektrisk kraft. Förslagen i promemorian bygger vidare på förslag i såväl betänkandet Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) som i Regeringskansliets promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet (dnr Fi2015/05650/S2). Promemoriorna och betänkandet har remitterats.

I promemorian Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet föreslås sammanfattningsvis följande.

- En nedsatt energiskattenivå för elektrisk kraft ska gälla för förbrukning i hushåll och i delar av tjänstesektorn i de områden som omfattas av den nuvarande norrlandsskattesatsen. Den lägre skattenivån uppnås genom avdrag. En förutsättning för nedsättningen är att vissa uppgifter lämnas. Vidare medges avdrag endast om förbrukaren inte är ett s.k. företag utan rätt till statligt stöd, dvs. företag i svårigheter eller ett företag med vissa oreglerade betalningskrav.
- Nedsättningarna av energiskatten för elektrisk kraft som förbrukas i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet kompletteras med dels motsvarande villkor om uppgiftslämnande för att uppfylla EU-rättens krav om

datainsamling och offentliggörande, dels en begränsning som innebär att nedsättning inte medges om förbrukaren är ett s.k. företag utan rätt till statligt stöd.

- Kravet på att uppgifter om stödmottagare måste lämnas för att statligt stöd ska medges, begränsas så att kravet endast gäller för skattenedsättningar i större omfattning.

6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning

Regeringens förslag: Energiskatt på elektrisk kraft tas ut med endast en skattesats.

Den lägre beskattningsnivån som aktualiseras vid förbrukning för vissa ändamål åstadkoms i stället enbart genom avdrag eller återbetalning. Den lägre skattenivån för s.k. landström och elektrisk kraft förbrukad i yrkesmässig växthusodling åstadkoms endast genom återbetalning i stället för genom särskilda skattesatser. En särskild återbetalningsbestämmelse för landström samt en definition av begreppet "landström" införs i lagen om skatt på energi.

Ansökan om återbetalning ska, utom i fråga om landström, göras elektroniskt.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag om elektroniska ansökningar om återbetalningar omfattar emellertid inte återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats i jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet. Utredningens förslag innebär vidare en annan lagteknisk lösning för återbetalningen av energiskatten för elektrisk kraft som används som landström.

Remissinstanserna: Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Karlskoga kommun, Affärsverket svenska kraftnät har inget att invända mot förslaget alternativt inga synpunkter på förslaget. Energimyndigheten och Fortum Värme tillstyrker utredningens förslag.

Arjeplogs kommun, Bollnäs kommun, Storumans kommun, Åsele kommun, Markaryds kommun, Jernkontoret, Region Västerbotten, Skellefteå kraft AB, Skogsindustrierna, Svenskt Näringsliv, Region Gävleborg och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tillstyrker att en skattenivå om 0,5 öre per kilowattimme fortsatt ska gälla för verksamheter som i dag har den lägsta skattesatsen.

Skogsindustrierna och *SveMin* anser att den elektriska kraft som används utanför själva tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, men i närheten av tillverkningsprocessen, av förenklings skull också ska beskattas med en skattenivå om 0,5 öre per kilowattimme. *Svenska Bioenergiföreningen (SveBio)* anser däremot att nedsättningen bara bör omfatta tillverkningsprocessen och inte exempelvis lokal-uppvärmning.

Umeå universitet avstyrker förslaget att behålla den nuvarande modellen och införa nya undantag och menar att utredningen inte har motiverat varför företag av fiskala skäl överhuvudtaget ska beskattas eller varför storförbrukare eller elintensiva företag i så fall ska ha lägre skatt. Även *Uppsala universitet* och *Konjunkturinstitutet* menar att det är oklart varför utredningen valt att behålla den nuvarande modellen. *Naturvårdsverket* anser att befintliga nedsättningar av energiskatten på elektrisk kraft gradvis bör tas bort.

Ett flertal remissinstanser, däribland *Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Skatteverket, Energimyndigheten* och *Skogsindustrierna* välkomnar en översyn av begreppet "tillverkningsprocessen i industriell verksamhet".

Konjunkturinstitutet, E.ON, Oberoende elhandlare, Skellefteå kraft AB, Svensk Energi och *Svensk Fjärrvärme* tillstyrker att endast en skattesats tas ut varefter lägre skattenivå för vissa förbrukning uppnås genom återbetalning. *IT & Telekomföretagen* bedömer att återbetalning är hanterbart för företagen. *Svenskt Näringsliv* anser att det är rimligt att etablera en direktkontakt mellan stödmottagare och stödgivande myndighet, men framhåller att det inte får innebära onödig administration och ökade kostnader för företagen.

Svenska Gjuteriföreningen avstyrker och konstaterar i likhet med *Lantbrukarnas Riksförbund* att ett återbetalningssystem innebär en ökad administrativ börda för såväl företag

som myndigheter. Även *Innovations- och kemiindustrierna i Sverige (IKEM)* och *Jernkontoret* anser att nuvarande ordning bör behållas. *IKEM* menar att det är otydligt om industrin alltid har en möjlighet att välja avdrag i stället för återbetalning. *IKEM* anser att om annan än användaren är skattskyldig ska det vara möjligt för den skattskyldige att göra avdrag för den elektriska kraft som används i tillverkningsprocess genom uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål. Om detta inte görs av den skattskyldige ska det vara möjligt för företaget som använder elektrisk kraft i tillverkningsprocessen att välja att bli skattskyldig och på så vis göra avdraget.

Markaryds kommun, Jernkontoret, Svenskt Näringsliv och *SKL* menar att det är viktigt att återbetalningsförfarandet inte orsakar administrativt merarbete för företagen. *Jernkontoret* och *Svenska Gjuteriföreningen* pekar på att företag med metallurgiska processer som inte är registrerade som skattskyldiga kommer att få hantera två olika system, eftersom avdraget för den nollskattade elektriska kraften fortsatt görs av leverantören medan företaget får ansöka om återbetalning för den 0,5-öres-beskattade kraften.

Jernkontoret, Svenskt Näringsliv, Lantbrukarnas Riksförbund och *Svenska Gjuteriföreningen* är positiva till möjligheten att ansöka om kvartalsvis återbetalning och anser att en eventuell gräns för ansökan bör vara så låg som möjligt. *Jordbruksverket* anser att växthusodlare ska omfattas av möjligheten till kvartalsvis återbetalning, oavsett storlek på verksamheten.

Skatteverket avstyrker att återbetalning ska få ske kvartalsvis. Om en sådan möjlighet ändå införs anser verket att gränsen bör sättas betydligt högre än 250 000 kilowattimmar. *Skatteverket* tillstyrker dock att återbetalningsansökan ska ske elektroniskt.

Sveriges Hamnar och *Föreningen Svensk Sjöfart* anser att förslaget om återbetalning avseende landström innebär merarbete och ökade kostnader för rederierna. *Skatteverket* vill att även återbetalningsansökan avseende landström ska lämnas elektroniskt.

Skälen för regeringens förslag: De förslag som lämnades av Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el i dess betänkande *Energiskatt på el - En översyn*

av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) om energiskatt på elektrisk kraft bör tas som utgångspunkt avseende när och hur lägre skattenivåer uppnås. Regeringen föreslår därför att endast en skattesats ska användas och att stöd i form av lägre skattenivåer i möjligaste mån ska uppnås via återbetalning eller genom avdrag i punktskattedeklaration, dvs. att statligt stöd som huvudregel förmedlas genom att stödmottagarna själva vänder sig till Skatteverket som i dessa fall är stödgivande myndighet.

Energiskattesatserna på elektrisk kraft framgår av 11 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Sedan 1994 har en årlig indexomräkning skett av såväl energiskattesatserna på elektrisk kraft som koldioxid- och energiskattesatserna på bränslen i syfte att realvärdesäkra skattesatserna. Senast i november varje år ska regeringen, med stöd av bestämmelser i LSE, i en förordning lägga fast det kommande kalenderårets koldioxid- och energiskattesatser med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen. För energiskattesatserna på elektrisk kraft gäller för 2011 och framåt att omräkningen baseras på de skattesatser som enligt LSE gällt under 2010.

Enligt 11 kap. 3 § LSE i dess nu gällande lydelse ska regeringen fastställa omräknade energiskattesatser på elektrisk kraft för 2017 vilka beräknats utifrån förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad 2016 och prisläget i juni 2009.

Konsumentprisindex har under den perioden ökat med 5,45 procent. En mervärdesskatteeffekt tillkommer om priset på elektrisk kraft i motsvarande mån förändras och om köparen är en privatperson. För företag som har rätt av dra av denna ingående mervärdesskatt tillkommer inte någon sådan effekt. Jämfört med 2016 års energiskattesatser på elektrisk kraft skulle indexomräkningen av energiskattesatserna på elektrisk kraft för 2017 medföra en höjning för hushåll och servicenäringen med 0,3 öre per kilowattimme) (0,4 öre inklusive mervärdesskatt) i södra Sverige och med 0,2 öre per kilowattimme (0,3 öre inklusive mervärdesskatt) i vissa kommuner i norra Sverige.

Regeringen kommer i enlighet med detta att fastställa skattesatserna för energiskatt på elektrisk kraft genom en förordning före november månads utgång. Regeringen föreslår i denna proposition emellertid förändringar av den bestämmelse som dels reglerar skatte-

satserna för energiskatten på elektrisk kraft, dels den årliga omräkningen. Den skattesats som ska gälla vid ingången av 2017 kommer därför uttryckas i 11 kap. 3 § vid en nivå som motsvarar normalskattenivån med beaktande av omräkningen. Då tillämplig energiskattesats för elektrisk kraft kommer att framgå direkt av lag kommer förordningen inte att tillämpas.

För att undvika att i onödan tynga återbetalningsbestämmelsen rörande skatt på elektrisk kraft som förbrukas av fartyg i hamn så överförs de nuvarande reglerna i 11 kap. 3 § första stycket 2 och fjärde stycket om vad som utgör landström till en ny bestämmelse i första kapitlet i vilken landström definieras.

När det gäller återbetalningarna instämmer regeringen i utredningens bedömning att elektroniska återbetalningar bidrar till en snabbare hantering och är till fördel både för sökanden och för Skatteverket. Regeringen föreslår därför att ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Det föreslås dock endast gälla ansökningar om återbetalning av energiskatt på annan elektrisk kraft än landström. I fråga om landström kan stödmottagaren vara ett utländskt rederi och det bedöms därför inte lämpligt att kräva elektronisk ansökan i detta fall. Ansökan om återbetalning ska, på samma sätt som gäller för deklARATIONER, vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren. En ansökan som lämnats för en sökande, som är en juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden, dvs. på motsvarande sätt som gäller för deklARATIONER och för återbetalning på bränslesidan enligt 9 kap. 7 § LSE.

Utredningen konstaterar att vissa förbrukare i industrin, särskilt inom skogsindustrin, är skattskyldiga som producenter och anser det rimligt för dessa att regleringen av den lägre skattsatsen ska ske direkt i den deklARATION som de lämnar till Skatteverket. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att de förbrukare inom industrin som redan är skattskyldiga för energiskatt på elektrisk kraft ska ges en möjlighet att uppnå nedsättningen för förbrukning i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet direkt i den punktskattedeklaration de lämnar till Skatteverket. En direktkontakt mellan stödgivande myndighet och stödmottagande företag uppnås således även i detta

fall vilket innebär att även i detta fall flyttas risken för en eventuell uppjustering av för lågt uttagen skatt som utgått under felaktiga förutsättningar, från elhandlarna till stödmottagarna. Regeringen föreslår därför att de förbrukare inom industrin som är skattskyldiga för energiskatt på elektrisk kraft ska erhålla den skattenedsättning för elförbrukning i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet genom avdrag i sin punktskattedeklaration.

Regeringen anser till skillnad från IKEM inte att det ska finnas en möjlighet för skattskyldiga att göra avdrag för den elektriska kraft som används i tillverkningsprocess genom uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål. Förslag om en sådan av IKEM efterfrågad möjlighet för företag som använder elektrisk kraft i tillverkningsprocessen att välja att bli skattskyldiga och på så vis göra avdraget, lämnas i avsnitt 6.13.4.

För att åstadkomma en konsekvent hantering av nedsättningarna av energiskatten på elektrisk kraft inom jordbrukssektorn föreslås att den lägre skattenivån för elektrisk kraft förbrukad i yrkesmässig växthusodling åstadkoms genom återbetalning, dvs. den nedsatta skattenivån för yrkesmässig växthusodling överförs på samma sätt som vid annan förbrukning i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet. Därigenom skapas även en direkt koppling mellan samtliga stödmottagare inom de areella näringarna och Skatteverket samtidigt som risken för eventuella felaktigheter som är hänförliga till uppgifter hos stödmottagaren överförs från elhandlaren till stödmottagaren. För att åstadkomma motsvarande direkta koppling mellan stödmottagare och stödgivande myndighet samt överföra den eventuella risken för felaktigheter till respektive stödmottagare föreslås att den lägre skattenivån som gäller för förbrukning av landström ska åstadkommas genom återbetalning. Därför införs en ny paragraf, 11 kap. 12 b § LSE, som reglerar återbetalningsmöjligheten av energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas som landström.

Lagrådet har i sitt yttrande ansett att det är oklart om den nu föreslagna tekniken med angivande av en enhetlig skattesats kombinerat med olika avdragsnivåer är nödvändig för att säkerställa att EU:s statsstödsregler upprätthålls. Regeringen gör emellertid bedömningen att en sådan ordning som den föreslagna innebär en ökad tydlighet för den stödgivande myndigheten

och en klar förenkling av uppgiften att kontrollera att statligt stöd inte medges ett företag utan rätt till statligt stöd i strid med EU-rätten.

Lagrådet har även lämnat den generella synpunkten att det är svårt att få en överblick över LSE bl.a. på grund av det stora antalet lagändringar som skett på kort tid. Lagrådet anser att det inte är lämpligt att genomföra ytterligare punktjusteringar utan att lagen i sin helhet ses över. Detta ryms dock inte inom ramen för detta lagstiftningsprojekt.

Den översyn av begreppet ”tillverkningsprocessen i industriell verksamhet” som utredningen föreslår samt ett flertal remissinstanser efterfrågar behandlas inte inom ramen för det förevarande lagstiftningsarbetet, utan får behandlas i ett annat sammanhang.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändringar i 11 kap. 3, 9 och 12 §§ LSE. Förslaget föranleder även att fyra nya paragrafer, 1 kap. 15 § och 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§, införs i LSE, se avsnitt 3.8.

6.13.4 Frivillig skattskyldighet i vissa fall, m.m.

Regeringens förslag: Den som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning får godkännas som frivilligt skattskyldig av Skatteverket, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall. Den som godkänts som frivilligt skattskyldig ska registreras av Skatteverket.

Återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft får, utom i fråga om landström samt förbrukning i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet, endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning får Skatteverket medge att ansökan om återbetalning av skatten görs per kalenderkvartal.

Huvudregeln om att skatten ska baseras på mätning av den elektriska kraften utvidgas så att den omfattar alla skattskyldiga, dvs. även de frivilligt skattskyldiga.

Regeringens bedömning: Vid prövning av en ansökan om godkännande som frivilligt skattskyldig bör kravet på beräknad förbrukning i

mycket stor omfattning anses uppfyllt om sökanden beräknas förbruka minst 20 gigawattimmar elektrisk kraft per kalenderår. Förbrukningsgränsen bör regleras i förordningen om skatt på energi. Möjligheten att medge att ansökan om återbetalning görs per kalenderkvartal bör kompletteras med en i den förordningen angiven förbrukningsgräns.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens, dock föreslår utredningen en högre gräns om 12 000 kronor per kalenderår för återbetalning. Utredningen behandlar inte mättningsbestämmelsen. Vissa språkliga och redaktionella ändringar har dock skett i regeringens förslag.

Remissinstanserna

Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Karlskoga kommun, och Affärsverket svenska kraftnät har inget att invända mot förslaget alternativt inga synpunkter på förslaget. *Energimyndigheten* och *Fortum Värme* tillstyrker förslaget.

Frivillig skattskyldighet

E.ON, Svensk Energi och *Svensk Fjärrvärme* tillstyrker förslaget men framhåller att oklarheter om ansvarsförhållandena kan uppstå t.ex. om skattskyldigheten återkallas utan att elleverantören får veta det. *Svensk Energi* och *Svensk Fjärrvärme* föreslår att Skatteverket upprättar en databas där det framgår vilka som är frivilligt skattskyldiga.

Skatteverket avstyrker att man ska få godkännas som frivilligt skattskyldig, i vart fall om det samtidigt finns en möjlighet till kvartalsvis återbetalning av skatten. Om en sådan möjlighet ska införas bör det förslaget träda i kraft före de övriga förslagen.

Svenskt Näringsliv, Innovations- och kemiindustrierna i Sverige (IKEM), Jernkontoret, Skogsindustrierna, SveMin och *Svenska Gjuteriföreningen* anser att det inte ska finnas något krav på förbrukning i mycket stor omfattning för att bli frivilligt skattskyldig. *IT & Telekomföretagen* och *Skogsindustrierna* anser att gränsen bör vara ca fem gigawattimmar per kalenderår, om det alls ska finnas en gräns. Vidare anser *Skogsindustrierna* att beräkningen

av förbrukningen ska ske utifrån organisationsnummer och inte per uttagspunkt. Om så inte kan ske ska ett företag med olika uttagspunkter tillåtas att lägga ihop förbrukningen i de olika uttagspunkterna vid beräkningen av gränsen.

Återbetalningsgräns

Skatteverket tillstyrker förslaget men vill ha en högre gräns om lägst 25 000 kronor per kalenderår. Även *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* anser att gränsen kan sättas högre. *Umeå universitet* tillstyrker att ett tröskelvärde införs för att öka skatteintäkterna, men anser att tröskelvärdet bör utformas som en andel (t.ex. en promille) av ett företags elförbrukning. Skatteverket föreslår en beloppsgräns på 12 000 kronor per kalenderår även för återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i jordbruk, skogsbruk och vattenbruk och tillstyrker att ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Vidare menar verket att verkställighetsföreskrifter till förtydligande av de uppgifter som ska lämnas till Europeiska kommissionen bör meddelas i form av förordning och inte i form av myndighetsföreskrifter. Skatteverket menar också att det måste tydliggöras vid vilken tidpunkt stödet anses ha lämnats. Utan sådan reglering är det inte möjligt att bedöma om nedsättningen överstiger 50 000 euro respektive 15 000 euro per kalenderår varvid uppgifter om stöd-mottagare ska lämnas till Skatteverket.

Svenska Gjuteriföreningen, Svenskt Näringsliv, Lantbrukarnas Riksförbund och *Jernkontoret* avstyrker förslaget och anser att gränsen är för hög. *Jernkontoret* och *Svenskt Näringsliv* invänder också mot att gränsen är utformad som ett tröskelvärde. *Jernkontoret* anser, i likhet med *IKEM*, att om en gräns ska införas för skattenedsättning för elförbrukning i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet bör den utformas på samma sätt och med samma belopp som för yrkesmässig jordbruks- skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet. *IKEM* anser vidare att förslagen sammantaget försämrar för tillverkningsindustrin samtidigt som de är överfinansierade och att det därför borde anpassas till det faktiska skattebortfallet från datacenter utan ökade skattekostnader för tillverkningsindustrin. Även *Lantbrukarnas Riksförbund* anser, beträffande trädgårdsnäringsen, att gränsen bör vara densamma som för jordbruket.

Vidare menar Jernkontoret och Svenska Gjuteriföreningen att elkostnaderna kan vara väsentliga i relation till de totala kostnaderna för ett mindre företag, något som Svenskt Näringsliv instämmer i.

Skogsindustrierna konstaterar, i likhet med IKEM, att förslagen sammantagna ger en överfinansiering och föreslår därför en gräns för återbetalning om 7 000 kronor per år.

Åsele kommun, Storumans kommun och *Region Västerbotten* menar att gränsen slår mot småföretagen i regionen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el föreslår i sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) att det i syfte att underlätta hanteringen och minska likviditetspåverkan kan vara motiverat att ge stora elförbrukare, tillika stödmottagare, en möjlighet att frivilligt bli skattskyldiga och därigenom få del av stödet genom löpande avdrag i stället för genom återbetalning. En liknande ordning med frivillig skattskyldighet finns inom bränslebeskattningen. Enligt 4 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, finns det möjlighet att bli godkänd som. upplagshavare. En reglering på elskatteområdet kan således utformas med förebild i en befintlig ordning. Regeringen instämmer i utredningens bedömning och anser, i likhet med E.ON, Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme, och till skillnad mot Skatteverket att en möjlighet till frivillig skattskyldighet ska införas för de som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning i datacenter eller i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. För själva förfarandets del blir följden att Skatteverket ska registrera den som godkänts som frivilligt skattskyldig, jämför 7 kap. 1 § 10 punkten g skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. Det medför att frivilligt skattskyldiga ska redovisa energiskatten på elektrisk kraft i en punktskattedeklaration för vissa redovisningsperioder (se 26 kap. 6 § SFL).

De som inte anses vara stora förbrukare blir på samma sätt som gäller i dag hänvisade till att få del av den lägre beskattningen genom återbetalning av delar av den skatt som elleverantören debiterat dem. För återbetalningarna finns uppställda gränser för att bl.a. hålla både företagets och Skatteverkets administration nere i fråga om mindre

stödbelopp. Även om nivåerna skiljer sig åt, finns det redan i dag gränser för befintliga möjligheter till återbetalning (på bränsleskatteområdet i 9 kap. 8 § LSE och på elskatteområdet i 11 kap. 12 § LSE). Dessa gränser syftar bl.a. till att hålla nere både företagets och Skatteverkets administration i fråga om mindre stödbelopp. Den nuvarande ordningen med möjligheter till frivillig skattskyldighet i form av upplagshavare respektive återbetalning är konstruerad så att lagstiftningen i det förstnämnda fallet kompletteras med gränsvärden närmare angivna i förordning, medan gränsvärdena i det senare fallet är reglerade direkt i lagtext. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att detta är en ändamålsenlig ordning även för de möjligheter som nu föreslås i form av frivillig skattskyldighet respektive återbetalning. Gränserna för återbetalning föreslås således anges i lagtext medan det förbrukningskriterium som ska gälla för möjligheten att bli frivilligt skattskyldig, ”förbrukar elektrisk kraft i mycket stor omfattning”, bör anges genom en kompletterande reglering i förordningen (2010:178) om skatt på energi. Regeringen anser således mot ovanstående bakgrund, i likhet med utredningen och till skillnad från Svenskt Näringsliv, IKEM, IT & Telekomföretagen, Jernkontoret, Skogsindustrierna, SveMin och Svenska Gjuteriföreningen, att möjligheterna till frivillig skattskyldighet bör begränsas genom att ett krav på förbrukning i mycket stor omfattning införs.

Regeringen anser att möjligheten att bli frivilligt skattskyldig vid mycket stor elförbrukning, och därigenom få del av skattenedsättningen genom löpande avdrag, bör gälla vid en elförbrukning om minst 20 gigawattimmar per år. Gränsen motiveras framför allt utifrån de potentiella likviditetseffekter som i annat fall kan uppstå för dessa företag. Möjligheten till frivillig skattskyldighet bör också bara gälla för förbrukare som kan komma i fråga för 0,5-öresnivån. Därför bör det vara ett krav att en övervägande del av elförbrukningen ska ske i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall. Regeringen anser i likhet med Skogsindustrierna att företagets samlade förbrukning bör vara av betydelse för bedömningen och inte förbrukningen per uttagspunkt, dvs. att möjligheten att bli godkänd som frivilligt skattskyldig ska vara kopplad till

förbrukarens samlade elförbrukning och dess relation till den samlade förbrukningen för vissa ändamål. Med ovan nämnda avgränsning bedöms 200–300 företag kunna ansöka om att bli godkända som frivilligt skattskyldiga. Regeringen gör således bedömningen att vid prövning av en ansökan om godkännande som frivilligt skattskyldig bör kravet på beräknad förbrukning i ”mycket stor omfattning” anses uppfyllt om den sökande beräknas förbruka minst 20 gigawattimmar elektrisk kraft per kalenderår och regeringen avser att reglera förbrukningsgränsen i förordning på motsvarande sätt som tidigare gjorts avseende upplagshavare.

Regeringen anser till skillnad från Skatteverket att även om en kvartalsvis återbetalning av skatten är möjlig för andra än skattskyldiga så kan det vara motiverat att införa en möjlighet att godkännas som frivilligt skattskyldig för de här aktuella ändamålen. Detta bl.a. för att begränsa likviditetseffekterna för såväl frivilligt skattskyldiga som för företag som ansöker om återbetalning. Den som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning föreslås därför godkännas som frivilligt skattskyldig av Skatteverket, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall. Den som har godkänts som frivilligt skattskyldig ska registreras av Skatteverket. Regeringen anser därför, till skillnad från Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme, att det saknas skäl för att Skatteverket ska upprätta en särskild databas där det framgår vilka som är frivilligt skattskyldiga.

När det gäller gränsen över vilken återbetalning ska medges konstaterar utredningen att återbetalningen av skatt på elektrisk kraft som förbrukats i datorhallar eller i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen är en ny uppgift för Skatteverket som kommer att ta en del resurser i anspråk och det är en av anledningarna till att gränsen för återbetalning inte bör sättas allt för lågt. Utredningen föreslår att gränsen bör sättas på en nivå där den får antas ha någon mer påtaglig betydelse för elförbrukaren. Utredningen gör bedömningen att en gräns om 12 000 kronor kunde vara lämplig. För ett medianföretag inom tillverkningsindustrin bedömde utredningen att återbetalningsgränsen medför en kostnad motsvarande 0,1 procent av medianföretagets

totala rörelsekostnader. Enligt utredningens bedömning kommer ca 47 000 företag att kunna få återbetalning samtidigt som 23 000 företag inte kommer att kunna få det. Baserat på nuvarande skattesatser bedöms förslaget innebära att statligt stöd i form av återbetalning inte kommer att utgå för företag som har en årlig elförbrukning som är lägre än 41 000 kilowattimmar. Mot bakgrund av den remisskritik som framförs bör dock gränsen för återbetalning sättas lägre än vad som utredningen föreslår. Regeringen föreslår därför en gräns om 8 000 kronor per kalenderår.

Utredningen föreslår att gränsen bör utformas som ett tröskelvärde, i den meningen att återbetalningen endast avser det belopp som överstiger det föreslagna gränsvärdet per kalenderår för att inte skapa incitament till ökad elförbrukning. Regeringen anser i likhet med utredningen och Umeå universitet och således till skillnad från Jernkontoret, Svenskt Näringsliv och IKEM, att gränsen för återbetalning bör utformas så att återbetalning endast gäller för det belopp som hänför sig till den del av nedsättningen som är över tröskelvärdet. Detta för att undvika de oönskade effekter som kan uppstå om företag kan uppnå totalt sett lägre beskattning genom att öka sin elförbrukning.

Regeringen anser till skillnad från Umeå universitet att tröskelvärdet inte bör utformas som en andel av ett företags elförbrukning eftersom en sådan begränsning skulle medföra återbetalning även av väldigt små belopp som skulle understiga de hanteringskostnader som återbetalningen innebär. Det särskilt med beaktande av att företagen i ett sådant fall även måste lämna uppgifter om företagets samlade elförbrukning samt av att relationen mellan berörd förbrukning och samlad förbrukning då måste ske vid prövning av om förutsättningar för återbetalning finns. Varken förutsättningarna för stödet i allmänhet eller återbetalningsgränsen skulle således knytas till elintensitet. Med det föreslagna gränsvärdet sätts en absolut nedre beloppsgräns, under vilken stöd inte utgår.

Utredningen anser att återbetalningen för landström inte bör vara beroende av att ett gränsvärde överskrids, eftersom det skulle motverka syftet med skattenedsättningen i dessa fall. Syftet med nedsättningen för landström är att fartyg i hamn ska använda elektrisk kraft från hamnen, i stället för hjälpmotorer som drivs med

obeskattad olja, för sin elförsörjning och därigenom att reducera utsläppen av försurande ämnen, se prop. 2009/10:144. Nedsättningen grundar sig på ett tidsbegränsat undantag från energiskattedirektivets regler och löper ut under 2020. Antalet återbetalningsberättigade för landström torde även vara relativt begränsat.

Samtliga företag som berörs av det föreslagna gränsvärdet för återbetalning är därmed verksamma i tillverkningsindustrin eller i datacenterbranschen. Anledningen till att skattenedsättning medges för användning av elektrisk kraft för företag med den industriella tillverkningsprocessen och för vissa datorhallar är att dessa företag är att anse som skyddsvärda, genom att de är elintensiva, är internationellt konkurrensutsatta och verkar på marknader där de inte har möjlighet kompensera sig för nationellt bestämda pålagor (se även avsnitt 6.13.9). Det förhållandet att återbetalning inte beviljas med mindre belopp än den föreslagna gränsen bedömdes av utredningen inte medföra en så påtaglig konkurrensnackdel för företagen att det påverkar företagens förutsättningar att överleva. De företag som får skattelättnaden gör det bl.a. därför att de tillhör branscher som är internationellt konkurrensutsatta och, i hög utsträckning, använder elektrisk kraft i sin produktion, dvs. de är att anse som elintensiva.

Regeringen noterar vad bl.a. Region Västerbotten anfört angående gränsens påverkan på mindre företag men konstaterar av ovan redovisade skäl att effekterna av den valda lösningen får anses acceptabla samt att lösningen innebär en likabehandling av företag oavsett var i landet de bedriver sin verksamhet. Företag som använder en mindre mängd elektrisk kraft kan visserligen fortfarande vara internationellt konkurrensutsatta, men elkostnaderna utgör en mindre andel av företagets kostnader och bedöms därför påverka företagets ekonomi i mindre utsträckning. För dessa företag är motiven för en lägre skattesats betydligt svagare. Att sänka gränsen för när återbetalning sker innebär förutom det som diskuterats ovan, en ökad administration hos Skatteverket och hos de tillkommande företagen. Denna administrations- och kostnadsökning måste ställas mot den ökade nytta företagen får av den minskade skattekostnaden, dvs. av det statliga stödet. Som beskrevs ovan bör gränsen sättas så att stödet får en påtaglig effekt för elanvändaren. Sammantaget bedöms således att gränsen om

8 000 kronor är lämplig såväl i förhållande till administrativa kostnader för att återbetala beloppen som företagets nytta av att uppbära det statliga stödet.

Mot ovanstående bakgrund föreslår regeringen att återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft, utom i fråga om landström samt förbrukning i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet, endast får göras för den del av skillnaden mellan det betalda skattebeloppet för den elektriska kraft som förbrukats för berört ändamål och 0,5 öre per kilowattimme, som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Befintlig reglering om återbetalning för jordbruk m.m. ger en möjlighet för den nedsättningsberättigade att ansöka om återbetalning per kalenderkvartal och inte endast per kalenderår. Som förutsättning för detta gäller att sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft ”i större omfattning” (11 kap. 12 § LSE). I 15 § förordningen om skatt på energi föreskrivs att Skatteverket får medge att en ansökan om återbetalning görs per kalenderkvartal om årsförbrukningen av elektrisk kraft för vilken återbetalning kan medges beräknas uppgå till minst 150 000 kilowattimmar. Eftersom bestämmelsen om återbetalning vid elförbrukning i yrkesmässig vattenbruksverksamhet enligt förslag i ett annat avsnitt flyttas till en ny paragraf i LSE bör förordningen uppdateras så att motsvarande förordningsbestämmelse gäller för yrkesmässig vattenbruksverksamhet även efter lagändringen.

När det gäller de nya återbetalningssituationer som tillkommer genom utredningens förslag föreslår utredningen att motsvarande reglering införs för dessa, dvs. att det i lagen föreskrivs att kvartalsvis återbetalning ska tillåtas om den sökande beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning samt att lagregleringen kompletteras med en förordningsreglering där förbrukningskriteriet (större omfattning) specificeras. Utredningen anser att gränsen för förbrukning i större omfattning bör sättas vid 250 000 kilowattimmar avseende de nya återbetalningssituationerna. På så sätt bedöms det återbetalningsgrundande beloppet i regel överstiga gränsen om 8 000 kronor redan under det första kvartalet under ett visst år. Regeringen anser att den av utredningen föreslagna ordningen är lämplig och att gränserna är väl avvägda och anser därför att om sökanden

beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning får Skatteverket medge att ansökan om återbetalning görs per kalenderkvartal. Regeringen instämmer i utredningens bedömning och anser således att gränsen för när förbrukning ska anses ske i större omfattning bör anges i förordning.

Enligt 11 kap. 8 § första stycket LSE, i dess nuvarande lydelse, ska den energiskatt som ska betalas av den som är skattskyldig som producent eller leverantör (skattskyldig enligt 11 kap. 5 § 1 och 2) som huvudregel bestämmas på grundval av mätning. I och med att en ny kategori av skattskyldiga för energiskatt på elektrisk kraft föreslås införas i LSE så bör även bestämmelsen om mätning justeras så att den omfattar samtliga som är skattskyldiga enligt 5 § och inte enbart de som är skattskyldiga enligt 5 § 1 och 2. Regeringen föreslår därför att huvudregeln om att energiskatten ska baseras på mätning utvidgas så att den omfattar alla skattskyldiga, dvs. även frivilligt skattskyldiga.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 11 kap. 8, 9 och 12 §§ LSE och 7 kap. 1 § SFL samt införandet av en ny paragraf, 11 kap. 6 § LSE. Förslaget påverkar även utformningen av 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§ LSE, vilka föreslås i avsnitt 6.13.3 och 6.13.8, se avsnitt 3.8 och 3.17.

6.13.5 Svenska stödordningar på elskatteområdet

Regeringens förslag: Begreppet ”stödordning” utvidgas till att även omfatta fall av statliga stöd på elskatteområdet. Det rör sig om nedsatt skatt på elektrisk kraft som förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i datorhallar, i jordbruks- och skogsbruksverksamhet, i vattenbruksverksamhet, i tjänstesektorer i vissa kommuner i norra delar av Sverige samt som landström.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: har inga synpunkter på förslaget.

Bakgrunden till förslaget: Befrielse från energiskatt och koldioxidskatt kan vara

utformade så att åtgärderna utgör statligt stöd enligt EU-rätten. I 1 kap. 11 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, definieras vilka fall av skattebefrielser på bränsleskatteområdet som utgör statligt stöd enligt EU-rätten. 1 kap. 11 a § LSE har följande lydelse.

”I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §.”

Någon motsvarande bestämmelse med uppräknning av stödordningar på elskatteområdet föreslås inte av Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el. Frågan behandlas emellertid i Regeringskansliets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet samt nedan. Se tabell 6.6 för en kort beskrivning av befintliga och föreslagna stödordningar.

Tabell 6.6 Stödordningar på energiskatteområdet

	Skattebefriat användningsområde	Bestämmelse i LSE med beaktande av förslag i denna proposition	EU-rättslig statsstödsgrund
1.	Tillverkningsindustri samt värmeproduktion i kraftvärmeanläggningar inom EU ETS	6 a kap. 1 § 9 a och 17 a	GBER
2.	Tillverkningsindustri samt värmeproduktion i kraftvärmeanläggningar utanför EU ETS	6 a kap. 1 § 9 b och 3 §	GBER
3.	Uppvärmningsbränslen inom vattenbruk	6 a kap. 1 § 10	FIBER
4.	Uppvärmningsbränslen inom jordbruk och skogsbruk	6 a kap. 1 § 11	GBER
5.	Viss fordonsdrift i gruvindustriell verksamhet	6 a kap. 1 § 13	GBER
6.	Annan värmeproduktion inom EU ETS	6 a kap. 1 § 17 b	EEAG
7.	Dieselbränsle för viss fordonsdrift inom jordbruk och skogsbruk	6 a kap. 2 a § första stycket 1	GBER
8.	Dieselbränsle för viss fordonsdrift inom vattenbruk	6 a kap. 2 a § första stycket 2	FIBER
9.	Vegetabiliska och animaliska oljor och fetter samt biogas som bränsle för uppvärmning	6 a kap. 2 b och 2 c §§	EEAG
10.	Flytande biodrivmedel	7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§	EEAG
11.	Biogas som motorbränsle	7 kap. 4 §	EEAG
12.	Elförbrukning i tillverkningsindustri	11 kap. 9 § första stycket 8 och 14 § första stycket 1	GBER
13.	Elförbrukning i datorhall	11 kap. 9 § första stycket 9 och 14 § första stycket 2	GBER
14.	Lägre skattenivå för elförbrukning i vissa kommuner i norra delar av Sverige	11 kap. 9 § första stycket 10	GBER
15.	Elförbrukning i jordbruk och skogsbruk	11 kap. 12 §	GBER
16.	Elförbrukning i vattenbruksverksamhet	11 kap. 12 a §	FIBER
17.	Elförbrukning för landström	11 kap. 12 b §	GBER

Skälen för regeringens förslag: De delar av EU:s statsstödsregler som är av betydelse i detta lagstiftningsärende redovisas i avsnitt 6.13.2.2. Det finns ett flertal fall av skattebefrielse enligt LSE som i dag antingen godkänts av kommissionen eller undantagits från anmälningsskyldighet i enlighet med någon av de aktuella gruppundantagsförordningarna på statsstödsområdet. Stödordningarna för bränsleskattenedsättningar redovisas i tabell 6.6, punkterna 1–11. I punkterna 12–17 redovisas stödordningarna för elskattenedsättningarna.

I 1 kap. 11 a § LSE definieras vad som avses med stödordning när det gäller energiskatt och koldioxidskatt på bränslen. I denna bestämmelse anges i punktform var och en av de aktuella stödordningarna. Genom bestämmelsen tydliggörs vilka skattelättnader som omfattas av begränsningarna. Det blir likaså tydligt att lättnader inte får medges företag som är i svårigheter eller är föremål för återkrav samt att uppgifter för EU-rapportering av statligt stöd ska lämnas.

Motsvarande skäl som gällde för att införa en definition av stödordningar för statliga stöd på bränsleområdet är även giltiga för stöd på elskatteområdet. Motsvarande regler som införts i LSE för att genomföra EU-rättens regler om offentliggörande och information på en webbplats samt begränsningar i form av att inte ge statligt stöd till företag i svårigheter eller som är föremål för återkrav bör även gälla för de uppräknade elskattestödordningarna i punkterna 12–17. Den aktuella bestämmelsen föreslås därför utvidgas till att även omfatta fall av statliga stöd på elskatteområdet.

Skattebefrielsen för elektrisk kraft som förbrukas i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheterna omfattas av olika gruppundantagsförordningar på statsstödsområdet (GBER för jordbruk och skogsbruk samt FIBER för vattenbruk). Därför bör dessa fall av skattebefrielse delas upp i särskilda bestämmelser i LSE och redovisas som olika stödordningar (se avsnitt 6.13.8 för förslag i denna del).

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 1 kap. 11 a § LSE, se avsnitt 3.8.

6.13.6 Stödmottagare

Regeringens förslag: Begreppet ”stödmottagare” ska även omfatta stödmottagare av statliga stöd på elskatteområdet. Stödmottagare vid skattebefrielse från energiskatten på elektrisk kraft är den som i dessa fall förbrukar kraften för ett skattebefriat ändamål.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Datainspektionen, Kommerskollegium, Trafikverket, Transportstyrelsen, Energimyndigheten, Skogsstyrelsen och Tillväxtanalys* tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter på förslaget.

Skatteverket anser att det måste förtydligas vem som är stödmottagare i de fall då elektrisk kraft ospecificerad ingår i hyran av en fastighet. Om den elektriska kraften inte levererats till hyresgästen anser Skatteverket att det ur energiskattesynpunkt är fastighetsägaren som förbrukar elkraften. Om fastighetsägaren ska anses förbruka elektrisk kraften måste det även tydliggöras om elkraften ska anses ha förbrukats för sådant ändamål som anges i den föreslagna lydelsen av 11 kap. 9 § första stycket 10 a–d lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, i de fall hyresgästen bedriver sådan verksamhet.

Även *Vattenfall* anser att begreppet stödmottagare måste förtydligas, så att det framgår om det är den enskilde kunden i bemärkelsen juridisk person som avses eller hela koncernen. I det senare fallet måste elhandelsbolagen ha kontroll över kundernas koncerntillhörighet på ett sätt som inte nödvändigtvis finns i nuvarande kundregister.

Bakgrund till förslaget: Frågan om vad som avses med stödmottagare på bränsleskattesidan har reglerats genom införandet av en ny paragraf, 1 kap. 11 b § LSE, som trädde i kraft den 1 juli 2016. Enligt nämnda bestämmelse definieras stödmottagare enligt följande.

”Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9, eller
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11.”

Det finns för närvarande inte någon motsvarande bestämmelse som definierar vem som ska anses vara stödmottagare på elskatteområdet och någon motsvarande bestämmelse med definition av stödmottagare på elskatteområdet föreslogs inte av Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el. Frågan behandlas emellertid i Regeringskansliets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet.

Skälen för regeringens förslag: För att omfattas av någon av de aktuella gruppundantagsförförordningarna på statsstödsområdet måste stöden uppfylla de krav som ställs i dessa. Ett av dessa krav är att stödmottagarna inte får vara företag i svårigheter eller föremål för återbetalningskrav beträffande olagligt erhållet statsstöd.

Av gruppundantagsförförordningarna följer även att en förutsättning för att få statligt stöd är att vissa uppgifter om stödmottagare offentliggörs på en webbplats. För att dessa villkor ska kunna uppfyllas har en definition av stödmottagare införts i LSE. När det gäller stöd på bränsleskattesidan är stödmottagaren den som antingen förbrukat bränsle för ett skattebefriat ändamål eller, avseende motorbränsle som framställts av biomassa, i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland. För att uppfylla kraven i gruppundantagsförförordningarna bör regleras vilka som är att anse som stödmottagare när det gäller statliga stöd på elskatteområdet. I fråga om befrielser på energiskatten på elektrisk kraft är det den som förbrukar elkraften för ett skattebefriat ändamål som är att anse som stödmottagare. Med stödmottagare avses den enskilde förbrukaren och inte hela koncernen i det fall förbrukaren ingår i en koncern, vilket får anses besvara *Vattenfalls* önskemål om förtydligande kring koncernföretag. *Skatteverket* efterfrågar ett förtydligande av vem som är stödmottagare i de fall då elektrisk kraft

ospecificerad ingår i hyran av en fastighet. Om den elektriska kraften inte levererats till hyresgästen anser Skatteverket att det ur energiskattesynpunkt är fastighetsägaren som förbrukar kraften. Regeringen gör en annan bedömning än Skatteverket och anser att det vid prövningen av vem som är stödmottagare enligt de föreslagna reglerna bör vara avgörande vem som i praktiken förbrukar den elektriska kraften. Detta innebär att den som förbrukar elektrisk kraft i exempelvis tillverkningsprocessen i industriell verksamhet anses vara stödmottagare, oavsett om den använda kraften ingår ospecificerad i hyran och inte anses yrkesmässigt levererad av fastighetsägaren. En annan bedömning skulle leda till att sättet för hur lokalyresgästen förses med elektrisk kraft påverkar bedömningen av om denne är att anse som stödmottagare eller inte. Att slutförbrukaren betraktas som stödmottagare är även i linje med hur avsikten är att skattelättnaden ska förmedlas. Med undantag för skattelättnaden enligt 11 kap. 9 § första stycket 10 som förmedlas via en skattskyldig, är det slutkonsumenten, vilket i det ovanstående exemplet är industriföretaget, som genom en ansökan om återbetalning eller yrkande av avdrag ska vända sig till Skatteverket för att få det statliga stödet och i förekommande fall lämna tillkommande uppgifter om sin verksamhet inför rapporteringen av statligt stöd. Begreppet ”stödmottagare” i 1 kap. 11 b § LSE, föreslås därför utvidgas till att även omfatta stödmottagare av statliga stöd på elskatteområdet.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 1 kap. 11 b § LSE, se avsnitt 3.8.

6.13.7 Företag utan rätt till statligt stöd

Regeringens förslag: Statliga stöd i form av en lägre energiskattenivå på elektrisk kraft ges inte till stödmottagare som är företag utan rätt till statligt stöd.

Med företag utan rätt till statligt stöd förstås

1. företag i ekonomiska svårigheter, och

2. företag som är föremål för betalningskrav på grundval av ett tidigare kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Utredningens och promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte stödordningarna som ger lägre skattenivå för elförbrukning i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- respektive vattenbruksverksamhet eller för elförbrukning i hushåll och företag inom tjänstesektorn i vissa delar av norra Sverige. Förslag rörande nämnda stödordningar lämnas emellertid i Regeringskansliets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Karlskoga kommun och Affärsverket svenska kraftnät* har inget att invända mot utredningens förslag alternativt inga synpunkter på förslaget. *Energimyndigheten* och *Fortum Värme* tillstyrker utredningens förslag.

Svenskt Näringsliv och *Jernkontoret* anser att definitionen som föreslås av utredningen är rimlig. Skatteverket menar att det är praktiskt omöjligt att kontrollera att företaget inte är i svårigheter vid varje enskilt betalningstillfälle.

Vid remitteringen av Regeringskansliets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet framförs följande synpunkter.

Sveriges Kommuner och Landsting anser att kraven är motiverade med hänsyn till EU-rätten.

Skatteverket påpekar att om det vid en kontroll skulle visa sig att elleverantören gjort avdrag för elförbrukning hänförlig till en stödmottagare som inte uppfyller kraven ska det otillåtna stödet återkrävas. Ett sådant återkrav, vilket även kan komma att omfattas av skattetillägg, kan av den enskilde upplevas som synnerligen ingripande eftersom stödmottagaren är ett annat subjekt än det subjekt som yrkat avdraget. Mot denna bakgrund anser Skatteverket att det av förslaget tydligt måste framgå att lagstiftarens avsikt är att Skatteverket ska rikta ett återkrav mot elleverantören och inte mot stödmottagaren. Skatteverket menar också att det måste tydliggöras vid vilken tidpunkt stödet anses ha lämnats, för att kunna bedöma

om en stödmottagare är ett företag utan rätt till statligt stöd.

Svensk Energi och *Svensk Fjärrvärme* bedömer att det kommer att vara mycket svårt för elhandelsföretagen att bedöma om ett företag är i ekonomiska svårigheter, något som *Vattenfall* och *Umeå energi* instämmer i. Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme och Vattenfall pekar på att elhandelsbolagen får agera myndighet och se till att statens förpliktelser mot EU uppfylls, vilket inte är lämpligt. De anser också att det är oklart när bedömningen av om ett företag är otillåten stödmottagare ska ske – baserat på information som finns vid avdragstillfället eller information som kommer fram vid senare tillfälle, t.ex. kommande bokslut. Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme föreslår att Skatteverket får i uppdrag att utreda och föreslå hur kontrollen av otillåtna stödmottagare ska gå till i praktiken.

Bakgrunden till förslaget: Befrielse från energiskatt och koldioxidskatt kan vara utformade så att åtgärderna utgör statligt stöd enligt EU-rätten. De delar av EU:s statsstödsregler som är av betydelse i detta lagstiftningsärendet redovisas i avsnitt 6.13.2.2 EU:s statsstödsregler. Efter förslag i prop. 2015/16:159 Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet, avsnitt 8, har det införts en bestämmelse enligt vilken befrielse från energiskatt och koldioxidskatt på bränslen som utgör statligt stöd inte får ges om den som drar fördel av stödet är ett s.k. företag utan rätt till statligt stöd. Bestämmelsen, 1 kap. 12 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, trädde i kraft den 1 juli 2016 och har följande lydelse.

”Med företag utan rätt till statligt stöd avses

1. företag i ekonomiska svårigheter enligt artikel 2.18 i Europeiska kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och
2. företag som är föremål för betalningskrav på grundval av ett tidigare kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.”

Även befrielse från energiskatt på elektrisk kraft kan vara utformad så att den utgör statligt stöd enligt EU-rätten (se avsnitt 6.13.5). Utredningen om sektorsneutral och

konkurrenskraftig energiskatt på el föreslår i sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) att vissa nedsättningar av energiskatten på elektrisk kraft som utgör statligt stöd skulle villkoras av att dessa inte skulle lämnas till otillåtna stödmottagare. Bestämmelsen i 1 kap. 12 § LSE motsvaras i huvudsak av utredningens definition av otillåten stödmottagare med skillnaden att benämningen ändrats från otillåten stödmottagare till företag utan rätt till statligt stöd. I Regeringskansliets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet lämnas förslag om att stödordningarna som ger lägre skattenivå för elförbrukning i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- respektive vattenbruksverksamhet eller för elförbrukning i hushåll och företag inom tjänstesektorn i vissa delar av norra Sverige ska villkoras av att stöd inte ska beviljas för företag utan rätt till statligt stöd.

Skälen för regeringens förslag: För att omfattas av någon av de aktuella gruppundantagsförordningarna på statsstödsområdet måste stöden uppfylla de krav som ställs i förordningarna. Det rör sig om kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER samt kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 369, 24.12.2014, s. 37), förkortad FIBER. Ett av dessa krav, som även gäller enligt kommissionens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020 (EUT C 200, 28.6.2014, s. 1), förkortade EEAG, är att ett företag som tar emot ett statligt stöd inte får vara i svårigheter eller vara föremål för återbetalningskrav beträffande olagligt erhållet stöd.

I och med medlemskapet i EU har Sverige överlåtit en del av sin beslutanderätt till EU:s institutioner. Detta har skett i olika grad. Inom vissa områden har EU ensam beslutanderätt med stöd av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Detta gäller t.ex. konkurrenspolitiken, varav statsstödsreglerna är en del.

Huvudregeln enligt EU-rätten är att statligt stöd inte är tillåtet, då det riskerar att snedvrیدا konkurrensen på den inre marknaden. Statligt stöd kan dock undantagsvis vara tillåtet i vissa fall. I EU-rätten ställs olika krav upp för att statliga stöd ska tillåtas. Ett av dessa är att ett sådant stöd, så gott som undantagslöst, inte får ges till en stödmottagare som är i ekonomiska svårigheter. Det kan endast godkännas av kommissionen under särskilda omständigheter enligt regler i kommissionens riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av icke-finansiella företag i svårigheter (EUT C 249, 31.7.2014), förkortade omstruktureringsriktlinjerna. Ett annat krav är att stöd inte får betalas ut till någon som har tagit emot ett olagligt statligt stöd och kommissionen därför riktat ett återbetalningskrav mot stödmottagaren som denne inte återbetalat.

Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el föreslår att de angivna EU-kraven sammanfattas i begreppet ”otillåten stödmottagare”, som av utredningen föreslås införas i lagen om skatt på energi. En något annorlunda språklig utformning av begreppet valdes i prop. 2015/16:159 där begreppet ”företag utan rätt till statligt stöd” i stället används. Den materiella innebörden är dock densamma som i utredningens begrepp ”otillåten stödmottagare”.

Som utredningen konstaterar är frågan om återbetalningskrav beträffande olagligt erhållet statsstöd normalt inte förenad med några bedömningsfrågor, eftersom det då finns ett beslut i saken. Denna typ av ärenden är emellertid ovanliga.

Även kravet att stödmottagarna inte får vara i svårigheter görs i förhållande till vissa i EU-rätten närmare angivna objektiva kriterier. Utredningen hanterar i sitt förslag endast statsstöd på elskatteområdet som ryms inom tillämpningsområdet för GBER. Vissa av elskattestöden genomförs dock med stöd av FIBER. På bränsleskattesidan genomförs stöd inte bara med stöd av GBER och FIBER utan vissa av stöden har även beslutats av kommissionen i enlighet med EEAG. Definitionerna av vad som är att anse som ett företag i svårigheter varierar något mellan GBER, FIBER och EEAG. Så vitt regeringen kan bedöma är dock definitionerna av vad som är att anse som ett företag i ekonomiska svårigheter

materiellt desamma i EEAG och GBER även om den språkliga utformningen av texterna varierar något. För att skapa en enklare hantering för både stödmottagare och Skatteverket är det enligt regeringens uppfattning lämpligt att definitionen i GBER genomgående används för samtliga stödordningar på elskatteområdet, dvs. på motsvarande sätt som i prop. 2015/16:159 anges för stödordningarna på bränsleskatteområdet. Även i fråga om skattestöd som sker inom ramen för FIBER uppfylls härigenom kraven. 1 kap. 12 § LSE, som trädde i kraft den 1 juli 2016, innehåller en definition av begreppet företag utan rätt till statligt stöd samt en direkt hänvisning till artikel 2.18 i GBER, där begreppet företag i ekonomiska svårigheter definieras. Hänvisningen till GBER är dynamisk, dvs. avser GBER i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen, för att säkerställa att EU-rättens statsstödsregler uppfylls vid varje tillfälle då ett miljöskattestöd beviljas inom ramen för LSE. Kraven enligt artikel 2.18 i GBER rör aktiebolag eller företag där ägarna har personligt ansvar och där mer än hälften av aktiekapitalet respektive det egna kapitalet har gått förlorat på grund av förluster, företaget är föremål för ett kollektivt insolvensförfarande eller skulle kunna försättas i konkurs, har fått viss typ av stöd eller har en viss skuldsättningsgrad. Nedan redogörs mer i detalj för dessa krav.

I GBER definieras ”företag i svårigheter” som ett företag för vilka minst en av följande omständigheter råder:

”a) I fallet med aktiebolag (utom små eller medelstora företag som funnits i mindre än tre år eller, när det gäller berättigande till riskfinansieringsstöd, små eller medelstora företag inom sju år från deras första kommersiella försäljning som berättigar till riskfinansieringsinvesteringar enligt sunda marknadsprinciper tillämpade av de finansiella intermediärer som valts ut), om över hälften av det tecknade aktiekapitalet har försvunnit på grund av ackumulerade förluster. Detta är fallet om avdrag för ackumulerade förluster från reserver (och alla andra element som vanligtvis betraktas som en del av företagets egna medel) leder till ett negativt ackumulerat belopp som överstiger hälften av det tecknade aktiekapitalet.

b) I fallet med ett företag där åtminstone några ägare har obegränsat ansvar för företagets skuld

(utom små eller medelstora företag som funnits i mindre än tre år eller, när det gäller berättigande till riskfinansieringsstöd, små eller medelstora företag inom sju år från deras första kommersiella försäljning som berättigar till riskfinansieringsinvesteringar enligt sunda marknadsprinciper tillämpade av de finansiella intermediärer som valts ut), om över hälften av det bokförda egna kapitalet har försvunnit på grund av ackumulerade förluster. Vid tillämpningen av denna bestämmelse avses med "ett företag där åtminstone några ägare har obegränsat ansvar för företagets skuld" särskilt de typer av företag som nämns i bilaga II till direktiv 2013/34/EU.

c) Om företaget är föremål för ett kollektivt insolvensförfarande eller uppfyller kriterierna i nationell lagstiftning för att försättas i kollektiv insolvens på sina fordringsägares begäran.

d) Om företaget har fått undsättningsstöd och ännu inte har betalat tillbaka lånet eller avslutat garantin, eller har fått omstruktureringsstöd och fortfarande omfattas av en omstruktureringsplan.

e) I fallet med ett företag som inte är ett litet eller medelstort företag, där, för de senaste två åren,

(1) företagets bokföringsmässiga skuldsättningsgrad har varit större än 7,5 och

(2) företagets rörelseresultat före räntor, skatter och avskrivningar, EBITDA, [dividerat med räntekostnaderna] har legat under 1,0." Detta tillägg inom klamrar ingår i andra språkversioner än den svenska.

En stödmottagare som inte uppfyller de ovan angivna kraven har inte rätt att ta emot statligt stöd. Regeringen föreslår därför att dessa krav införs som uttryckliga villkor för att medges avdrag respektive återbetalning i LSE i de fall statliga stöd förekommer på elskatteområdet. Det innebär att dessa materiella krav, på samma sätt som andra krav i skattelagstiftningen, kommer att omfattas av Skatteverkets kontrollverksamhet. Kraven påverkar inte hushåll utan endast förbrukning i ekonomisk verksamhet såsom exempelvis i ett aktiebolags verksamhet.

Med anledning av det som Skatteverket, Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme, Vattenfall och Umeå Energi anför om möjligheterna att kontrollera att företag inte är i svårigheter bör noteras att den som väljer att göra ett avdrag eller ansöka om återbetalning av skatt i de fall skattelättnaden utgör ett statligt stöd har bevisbördan för att de krav som uppställts uppfylls. Eftersom det ligger i stödmottagarens intresse att uppgifterna finns tillgängliga för den som behöver göra bedömningen kan denne förväntas vara villig att tillhandahålla nödvändiga uppgifter. Det är en uppgift för Skatteverket, att som ett led i sin sedvanliga självständiga kontrollverksamhet, utifrån riskbedömning och liknande, välja hur verket bedriver sin kontrollverksamhet av hur lagstiftningen följs. De uppgifter som behövs för att kontrollera att kraven i artikel 2.18 i GBER uppfylls bedöms regelmässigt kunna återfinnas i stödmottagarens bokföring eller på annat sätt kunna göras tillgängligt för Skatteverket som ett led i verkets kontrollverksamhet, exempelvis genom fördjupad kontroll genom revision. Regeringen finner inte tillräckliga skäl för att, som Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme efterfrågar, särskilt uppdra åt Skatteverket att utreda och föreslå hur kontrollen av otillåtna stödmottagare ska gå till i praktiken. Regeringen anser således, till skillnad från bl.a. Svensk Energi, att det är lämpligt att även de villkor som för skattenedsättningar som följer av EU-rätten bedöms av den som yrkar nedsättning, dvs. på motsvarande vis som gäller för andra materiella krav för nedsättning genom avdrag.

I det fall där stödmottagaren är annan än den skattskyldige själv, vilket kan vara fallet när avdrag görs för skatt som förbrukats i vissa verksamheter i de kommuner som avses i 4 §, åligger det alltså den skattskyldige att kunna visa att avdraget inte hänför sig till en förbrukare som vid tidpunkten då deklarationen görs är ett företag utan rätt till statligt stöd (jämför avsnitt 6.13.6 Stödmottagare och avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter). På motsvarande sätt bör den omständigheten att stödmottagaren kan komma på obestånd under den tid som förflyter mellan att ansökan om skatteåterbetalning lämnats in och Skatteverket beslutar om återbetalning sakna betydelse i sammanhanget. Det är således de faktiska förhållandena vid tidpunkten för avdragets yrkande respektive inlämnande av ansökan om återbetalning som

bör få betydelse för bedömningen av om stödmottagaren är i svårigheter vilket besvarar det önskemål om ytterligare förtydliganden av tidpunkten för bedömningen av om stödmottagaren är i svårigheter som framförs av Skatteverket, Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme och Vattenfall.

De företag, som faller in under något av de kriterier som läggs fast i artikel 2.18 i GBER, är sådana företag där det nästan är säkert att de kommer att lägga ner sin verksamhet på kort eller medellång sikt (jämför punkten 20 av omstruktureringsriktlinjerna). Det är alltså fråga om avgörande ekonomiska svårigheter där stöd i form av energiskatte-lättnader i praktiken inte bör avgöra om företaget fortsätter sin verksamhet eller inte. Huvuddelen av de krav som läggs fast i artikel 2.18 i GBER rör företag som bedrivs i bolagsform, dvs. aktiebolag, kommanditbolag eller handelsbolag. Således hänför sig *punkten a* särskilt till aktiebolag och *punkten b* särskilt till handelsbolag och kommanditbolag. I de fall där yrkesmässig verksamhet drivs av en enskild näringsidkare torde det i allt väsentligt röra sig om verksamhet av begränsad ekonomisk omfattning och insolvensbedömningen bedöms i praktiken i huvudsak innefatta fall där stödmottagaren försatts i personlig konkurs, dvs. *punkten c*. För bolag kan förutom konkurstillstånd även särskilt förfarande för att rekonstruera sin verksamhet (företagsrekonstruktion) aktualiseras. Båda dessa fall innebär dock beslut av myndighet och är därför allmänt tillgängliga.

Punkten d rör företag som har mottagit undsättningsstöd eller omstruktureringsstöd enligt omstruktureringsriktlinjerna. Sådana stöd är sällan förekommande. Det kan även noteras att definitionen av stödmottagare inom ramen för detta lagstiftningsprojekt inskränker sig till aktörer som är verksamma inom Sverige.

När det gäller kraven enligt *punkten e* begränsas de enligt definitionen till stora företag och de båda kriterierna ska ha uppfyllts under de senaste två åren. En rimlig tolkning bör vara att härmed avses de två senaste räkenskapsåren innan den tidpunkt då stödet anses beviljat, dvs. antingen när deklarationen eller ansökan om återbetalning av skatt görs. För definitionen av stora företag, se 1 kap. 13 § 1 LSE. Andelen svenska företag som faller inom definitionen för "stora företag" är mycket låg och kraven enligt

punkten e bedöms endast röra omkring 150–250 företag inom främst tillverkningsindustrin.

Noteras bör att det i den svenska språkversionen av punkten 2.18.e.2 som rör EBITDA (Earnings before interest, taxes, depreciation and amortization, dvs. resultat före finansiella poster, skatter samt av- och nedskrivningar), saknas text som visar att kriteriet avser en räntetäckningsgrad baserad på EBITDA. Texten "dividerat med räntekostnaderna" är dock nödvändig för att denna punkt ska ha ett meningsfullt innehåll. Det framgår även av andra språkversioner av förordningen att EBITDA ska divideras med räntekostnaderna. Jämför t.ex. de franska, tyska och engelska språkversionerna: "le ratio de couverture des intérêts de l'entreprise, calculé sur la base de l'EBITDA, est inférieur à 1,0"; "das anhand des EBITDA berechnete Zinsdeckungsverhältnis des Unternehmens lag unter 1,0"; "the undertaking's EBITDA interest coverage ratio has been below 1,0". Det är därför rimligt att basera kriteriet i den punkten på den engelska språkversionen, som baseras på en räntetäckningsgrad där inkomsterna utgår från måttet EBITDA.

Till ledning för tolkningen av vad som i statsstödsamhang bör avses med företag finns i bilaga I till GBER följande definition av begreppet företag: "Varje enhet, oberoende av juridisk form, som bedriver en ekonomisk verksamhet ska anses som ett företag.

Om det vid en kontroll skulle visa sig att elleverantören gjort avdrag för elförbrukning hänförlig till en stödmottagare som är annan än denne själv och som inte uppfyller kraven för skattelättnader så bör den felaktiga beskattningen omprövas så att rätt skatt betalas, dvs. på motsvarande sätt som gäller i dag om en skattskyldig tillämpat en felaktig skattesats för en av sina kunders elförbrukning. Eftersom det i dessa fall inte fråga om ett återkravsärende efter beslut av kommissionen utan fråga om en omprövning inom den vanliga beskattningsordningen finner regeringen, till skillnad från Skatteverket, inte att det finns skäl att införa ett särskilt förtydligande om hur omprövningen ska ske i dessa fall (se även avsnitt 6.13.10).

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 11 kap. 9 och 12 §§ LSE. Förslaget påverkar även utformningen av 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§

LSE, vilka föreslås i avsnitt 6.13.3 och 6.13.8, se avsnitt 3.8.

6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter

Regeringens förslag: En förutsättning för att statligt stöd i form av skattebefrielse på elskatteområdet ska beviljas är att den som yrkar avdrag eller ansöker om återbetalning lämnar uppgift till Skatteverket om

1. vilken typ av företag (små eller medelstora respektive stora) det stödmottagande företaget är,
2. i vilken region det stödmottagande företaget är beläget på NUTS 2-nivå,
3. stödmottagande företags verksamhetsområde på Nace-gruppnivå.

Kraven på uppgiftslämnande begränsas så att de endast får betydelse om nedsättningen för den enskilde stödmottagaren inom stödordningen under kalenderåret uppgår till minst

1. 15 000 euro i det fall det rör sig om stöd till vattenbruk, och
2. 50 000 euro i övriga fall.

Skattebefrielsen för elförbrukning i jordbruks- och skogsbruksverksamhet respektive vattenbruksverksamhet delas upp i två olika bestämmelser.

Regeringens bedömning: En bestämmelse som innebär att sekretess inte hindrar att Skatteverket lämnar uppgifter för offentliggörande bör införas.

Utredningens och promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte stöd inom stödordningarna som ger lägre skattenivå för elförbrukning i hushåll och företag inom tjänstesektorn i vissa delar av norra Sverige samt för elförbrukning i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- respektive vattenbruksverksamhet. Kravet på uppgiftslämnande är enligt utredningens förslag inte begränsat så att det endast får betydelse om nedsättningen för den enskilde stödmottagaren inom stödordningen under kalenderåret uppgår till minst 15 000 euro

i det fall det rör sig om stöd till vattenbruk, och 50 000 euro i övriga fall.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Jordbruksverket, Karlskoga kommun, Affärsverket svenska kraftnät och Lantbrukarnas Riksförbund* har inget att invända mot utredningens förslag alternativt har inga synpunkter på det förslaget. *Energimyndigheten* och *Fortum Värme* tillstyrker utredningens förslag.

Sveriges Kommuner och Landsting anser att kraven på uppgiftslämnande är motiverade med hänsyn till EU-rätten.

Svenskt Näringsliv och *Skogsindustrierna* anser att skyldigheten att lämna uppgifter är hanterbar för företagen.

Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme och *Vattenfall* anser att stödmottagaren bör vara skyldig att lämna uppgifter direkt till Skatteverket, eftersom elhandelsbolagen inte alltid har relevant information om elanvändarnas ekonomiska status, verksamhetsområde, storlek och region etc. *Vattenfall* påpekar att det innebär en administrativ börda för elhandlarna att lämna uppgifter om sina kunder.

Skatteverket anser att krav på att lämna uppgifter om stödmottagaren bör begränsas till ett så litet antal företag som är möjligt för att ändå uppfylla EU-rättens krav. Skatteverket tillstyrker att verkställighetsföreskrifter utfärdats till förtydligande av de uppgifter som ska lämnas till Europeiska kommissionen men anser att sådana föreskrifter bör meddelas i form av förordning.

Bakgrunden till förslaget: För att de statliga stöden på elskatteområdet ska kunna omfattas av någon av de aktuella gruppundantagsförordningarna på statsstödsområdet måste stöden uppfylla de krav som ställs i dessa. Ett av dessa krav är att vissa uppgifter om individuella stödmottagare måste inhämtas för offentliggörande.

Kraven på offentliggörande och information om statliga stöd på en webbplats framgår av artikel 9 i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER, artikel 9 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom

produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 369, 24.12.2014, s. 37), förkortad FIBER samt i punkt 104 i kommissionens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020 (EUT C 200, 28.6.2014, s. 1), förkortade EEAG. Dessa bestämmelser handlar om offentliggörande och information på en webbplats, se närmare under avsnitt 6.13.2.2 EU:s statsstödsregler.

Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el lämnar förslag om hur sådana uppgifter som krävs för att genomföra kraven på offentlighet och information på en webbplats ska hämtas in, i vissa fall av statligt stöd som ges i form av befrielse från energiskatt på elektrisk kraft. Förslaget bygger på att en förutsättning för att statligt stöd i form av nedsatt skatt på elskatteområdet ska beviljas ska vara att den som yrkar avdrag eller ansöker om återbetalning lämnar vissa uppgifter om stödmottagare. Utredningen föreslår även att en definition av begreppet ”uppgifter om stödmottagare” införs i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Utredningen föreslår också att ansökan om återbetalning, utom i fråga om landström, ska göras elektroniskt.

I promemorian Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet lämnas kompletterande förslag för de statliga stöd på elskatteområdet som inte behandlades i SOU 2015:87. I den promemorian föreslås dock att kraven på uppgiftslämnande ska begränsas till att endast avse uppgifter om stödmottagare som får stöd överstigande en viss nivå. Denna begränsning föreslogs i syfte att minska den administrativa bördan.

Efter förslag i prop. 2015/15:159 Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet har det införts en ny paragraf, 1 kap. 13 § LSE, med definition av uppgifter om stödmottagare. Den nya bestämmelsen, som har utformats med utgångspunkt från förslaget i SOU 2015:87, har följande lydelse.

”Med uppgifter om stödmottagare avses uppgift om

1. vilken typ av företag (små eller medelstora respektive stora) stödmottagaren hör till enligt bilaga I till den förordning som avses i 12 §,

2. den region där stödmottagande företag är beläget på NUTS 2-nivå enligt bilaga 1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 av den 26 maj 2003 om inrättande av en gemensam nomenklatur för statistiska territoriella enheter (NUTS) i lydelsen enligt kommissionens förordning (EU) nr 868/2014 av den 8 augusti 2014 om ändring av bilagorna till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 om inrättande av en gemensam nomenklatur för statistiska territoriella enheter (Nuts), och

3. stödmottagande företags verksamhetsområde på Nace-gruppnivå enligt bilaga 1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1893/2006 av den 20 december 2006 om fastställande av den statistiska näringsgrensindelningen Nace rev. 2 och om ändring av rådets förordning (EEG) nr 3037/90, i den ursprungliga lydelsen.”

Bestämmelsen motsvaras i huvudsak av det förslag som Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el lämnar i sitt betänkande.

I avsnitt 9.6 i prop. 2015/16:159 behandlas även frågan om vilken växelkurs som ska användas för de belopp i euro som förekommer i LSE. Sedan den 1 juli 2016 regleras denna fråga i 1 kap. 16 § LSE som har följande lydelse.

”De belopp i euro som anges i denna lag ska för varje kalenderår omräknas enligt den kurs i svenska kronor för euro som gällde den första vardagen i oktober året innan och som offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning.”

Motsvarande bestämmelse föreslogs även i avsnitt 6 i promemorian Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: För att de statliga stöden på elskatteområdet ska kunna omfattas av GBER eller FIBER så måste de uppfylla de krav som ställs i förordningarna. Ett av dessa krav är att vissa uppgifter om individuella stödmottagare måste inhämtas för offentliggörande. Förslaget i SOU 2015:87 för hanteringen av vissa elskattestöd bör användas som utgångspunkt även för övriga statliga stöd som ges i form av skattebefrielser på elskatteområdet. En

förutsättning för att statligt stöd i form av skattebefrielse på elskatteområdet ska beviljas bör således vara att den som yrkar avdrag eller ansöker om återbetalning lämnar nödvändiga uppgifter om stödmottagare. Det är lämpligt att även för elskatteområdet använda sig av samma begrepp som på bränsleskatteområdet, dvs. ”uppgifter om stödmottagare” i enlighet med den definition som införts i 1 kap. 13 § LSE. De uppgifter om stödmottagare som behövs för att uppfylla uppgiftskraven enligt EU-rätten är uppgifter om

1. vilken typ av företag (små eller medelstora respektive stora) det stödmottagande företaget är,
2. i vilken region det stödmottagande företaget är beläget på NUTS 2-nivå, och
3. stödmottagande företags verksamhetsområde på Nace-gruppnivå.

Indelningarna enligt punkterna 2 och 3 avser nomenklatur för statistiska territoriella enheter (NUTS) respektive statistisk näringsgrensindelning (Nace). De grundar sig på olika EU-förordningar. I syfte att undvika oklarheter om vilken information som ska lämnas av stödmottagaren är det lämpligt att hänvisa till rättsakten i en viss angiven lydelse, s.k. statisk hänvisning. En följd av att ha statistiska hänvisningar blir att om rättsakterna ändras behöver lagstiftaren överväga om någon ändring bör göras i den nationella lagstiftningen.

De verkställighetsföreskrifter som kan aktualiseras rörande det föreslagna uppgiftslämnandet är av begränsad omfattning och rör inte, som ifrågasätts av Skatteverket, vilka uppgifter i sig som ska lämnas. Det bör t.ex. kunna bli fråga om att regeringen på förordningsnivå, i enlighet med vad Skatteverket efterfrågat, reglerar hur ett företags region bör anges när en stödmottagande verksamhet bedrivs i flera regioner. I sådana föreskrifter kan bl.a. hänsyn tas till resultatet av de pågående diskussionerna om formen för redovisningen av uppgifter om företag m.m. i EU-databasen som sker mellan medlemsstaterna i en arbetsgrupp under ledning av Europeiska kommissionen. Regeringens föreskriftsrätt bedöms följa av regeringens kompetens att besluta verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. 7 § regleringsformen.

De ovan nämnda uppgifterna om stödmottagare behövs för att säkerställa att uppgifter kan lämnas om stödet på den webbplats som byggs upp för att öka insynen i stödgivningen i de olika medlemsstaterna. Det är dock inte uppgifter om alla individuella stödmottagare som behöver offentliggöras på webbplatsen utan endast de som tar emot statligt stöd i form av skattebefrielse som per stödordning uppgår till minst 500 000 euro avseende stöd enligt GBER samt minst 30 000 euro avseende stöd till vattenbruk enligt FIBER, allt per kalenderår. Samtidigt måste även beaktas att uppgifter kan komma att krävas även från andra stödmottagare än de som erhåller stöd över 500 000 respektive 30 000 euro från en stödgivare, exempelvis när samma stödmottagare kan erhålla stöd från flera stödgivare parallellt eller när uppgifterna behövs som ett led i kommissionens granskning av olika stödordningar. I syfte att skapa en rimlig nivå av administrativ börda för uppgiftslämnarna respektive Skatteverket föreslås därför att uppgiftslämnandet begränsas till att endast gälla som villkor för den del av nedsättningar som för respektive stödordning per kalenderår som överstiger 15 000 euro i fall som rör skattebefrielse till vattenbruk och 50 000 euro i övriga fall. Vilken växelkurs som ska användas för beloppen i euro framgår av 1 kap. 16 § LSE.

Då skattenedsättningen för elförbrukning i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheterna omfattas av olika gruppundantagsförordningar på statsstödsområdet (GBER för jordbruk och skogsbruk samt FIBER för vattenbruk) bör därför dessa fall av skattebefrielse delas upp i särskilda bestämmelser i LSE och redovisas som olika stödordningar. Uppdelning skapar inte enbart möjligheten att samla in nödvändiga uppgifter för rapportering till kommissionen för offentliggörande utan innebär även en förenkling av möjligheten att anpassa nedsättningarna utifrån de olika krav som ställs i respektive gruppundantagsförordning, exempelvis genom att tillämpa en högre gräns för informationslämnande avseende stöd till andra stödmottagare än sådana som bedriver vattenbruksverksamheter. Regeringen föreslår därför att skattenedsättningen för elektrisk kraft som förbrukas i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheterna delas upp i olika bestämmelser i LSE.

Inhämtningen av uppgifterna om stödmottagarna på elskatteområdet sker genom att

den som ansöker om återbetalning eller yrkar avdrag för egen förbrukning för ett skattebefriat ändamål samtidigt lämnar uppgifter om sig själv. När stöd i enlighet med förslaget i avsnitt 6.13.10 förmedlas genom att den skattskyldige yrkar avdrag för annans förbrukning så lämnar den skattskyldige uppgifter om större stödmottagare samt övervältrar befrielsen till dem som förbrukat elkraften för det nedsättningsberättigade ändamålet. Dessa stödmottagare kan få stöd som förmedlas via fler än en skattskyldig. Eftersom den som yrkar avdrag för skatt på annans elförbrukning i enlighet med förslaget i avsnitt 6.13.10, i vart fall inte i dagsläget, kan förväntas ha kännedom om andra stöd som stödmottagaren får inom den aktuella stödordningen så får gränsen för uppgiftslämnande i dessa fall bedömas enbart utifrån det stöd som den skattskyldige förmedlar till respektive stödmottagare.

Regeringen anser således, i likhet med Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme och Vattenfall, att det i de fall stödmottagaren erhåller nedsättningen direkt från Skatteverket bör vara stödmottagaren som ska lämna uppgifter direkt till Skatteverket. Regeringen anser däremot, till skillnad från Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme och Vattenfall att det i fråga om stöd för annans elförbrukning genom förslaget i avsnitt 6.13.10 fortsatt bör vara den skattskyldige som har att visa att de materiella kraven för nedsättning är uppfyllda. Den nödvändiga informationen får i dessa fall samlas in av den skattskyldige för att vid behov överförs till Skatteverket. För att säkerställa uppgiftslämnandet föreslås att uppgiftslämnandet görs till ett materiellt villkor för att statligt stöd i form av skattebefrielse ska kunna ges genom avdrag i deklaration eller återbetalning av skatt. Sett från den skattskyldiges eller den enskilde stödmottagarens perspektiv skulle detta kunna uppfattas som en onödig administrativ pålaga, men det handlar om Sveriges möjlighet att lämna statligt stöd och följaktligen om att sökanden över huvud taget ska kunna få skattebefrielse. Det föreslås därför att nedsättning av skatt i de aktuella fallen villkoras av att sökanden lämnar dessa uppgifter.

Som framgår ovan är medlemsstaterna skyldiga att se till att viss information om beviljade statliga stöd offentliggörs på en övergripande webbplats för statligt stöd. De uppgifter om individuella stöd som ska lämnas

för offentliggörande är bl.a. vissa uppgifter om stödmottagaren, stödinstrument (så vitt är aktuellt i detta ärende skatteförmån), stödets syfte och individuella stödbelopp. Uppgifterna ska redovisas per respektive stödmottagare och stödordning. Offentliggörande ska endast ske om det samlade stödet som en viss stödmottagare har erhållit under stödordningen överstiger 30 000 euro i de fall det statliga stödet ges i enlighet med FIBER och i övriga fall överstiger 500 000 euro, allt under ett kalenderår.

Enligt 27 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt eller som avser fastighetstaxering för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Sekretess gäller vidare i verksamhet som avser förande av eller uttag ur beskattningsdatabasen enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen (27 kap. 1 § andra stycket 1). Enligt 27 kap. 2 § första stycket 2 OSL gäller sekretess också för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden bl.a. i ärende om återbetalning av skatt. Flertalet av de uppgifter som ska offentliggöras, omfattas av sekretess enligt 27 kap. 1 eller 2 §§ OSL. Det gäller bl.a. vissa uppgifter om stödmottagare och om beviljade skatteförmåner inom olika stödordningar. Sekretessen enligt 27 kap. 1 § gäller dock enligt 6 § samma kapitel, med vissa undantag, inte beslut varigenom skatt eller pensionsgrundande inkomst bestäms eller underlag för bestämmande av skatt fastställs. Enligt 27 kap. 2 § tredje stycket 1 gäller inte heller sekretessen enligt den paragrafen beslut i bl.a. ärende om återbetalning av skatt. Ett beslut om återbetalning av skatt utvisar det belopp varmed återbetalning görs. Vidare framgår bl.a. uppgift om skatteslag. Vissa uppgifter om beviljade stöd är således offentliga i beslut.

För skatter som redovisas i en punktskatte-deklaration fattas, enligt 53 kap. 1 § skatteför-farandelagen (2011:1244), ett beslut om punktskatt för varje redovisningsperiod eller, i vissa fall, för varje händelse som medför skattskyldighet. Ett stöd som beviljas genom ett sådant beslut motsvaras av ett specifikt avdrag. Uppgifter om vilka specifika avdrag som har

gjorts framgår dock inte av beslutet om punktskatt. Vid den särskilda skattebefrielse som gäller för viss elektrisk kraft som förbrukas av tjänstesektorn i vissa delar av norra Sverige i enlighet med förslaget i avsnitt 6.13.10 kan stödmottagaren vidare vara en annan än den som lämnar punktskattedeklaration och begär det aktuella avdraget. Av ett beslut om punktskatt efter redovisning i punktskattedeklaration framgår således inte alls att ett statligt stöd har beviljats. För att kunna uppfylla EU-rättens krav på offentliggörande och information måste därmed även sådana uppgifter som omfattas av sekretess kunna offentliggöras. Att uppgifter om beviljade stöd offentliggörs är dock ett krav för att statligt stöd ska få beviljas.

Eftersom beviljade stödbelopp redovisas i stora intervall kommer inte några närmare belopp framgå. Med hänsyn till detta bedöms inte företagens konkurrensförhållanden påverkas. En del av de uppgifter som ska offentliggöras är, som framgår ovan, vidare offentliga när de ingår i beslut. Det bör också framhållas att det inte kommer att framgå av de offentliggjorda uppgifterna vilken leverantör en viss aktör har. För att offentliggörandet ska kunna ske måste införas en reglering som innebär att Skatteverket även kan lämna ut vissa uppgifter som omfattas av sekretess. Uppgifterna ska offentliggöras inom ett år från den dag då stödet beviljades. Hur bestämmelserna bör utformas beror på hur uppgiftslämnandet ska gå till och vem som ska offentliggöra uppgifterna. I 12 a § lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler föreskrivs en skyldighet för stödgivande myndigheter att lämna uppgifter för offentliggörande. På vilket sätt detta ska ske kommer att anges närmare i föreskrifter som beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Offentliggörande kan ske på olika sätt. Europeiska kommissionen tillhandahåller en webbplats, där uppgifter om stöd ska offentliggöras. Skatteverket är den myndighet som ansvarar för att lämna de uppgifter som följer av de nya kraven på offentliggörande till den databas som kommissionen tagit fram. Regeringen bedömer att en bestämmelse som innebär att sekretess inte hindrar att Skatteverket lämnar uppgifter för offentliggörande, samt närmare bestämmelser om vilka uppgifter Skatteverket ska lämna, behöver införas. Frågan om var sådana bestämmelser bör

införas och hur de bör utformas bereds vidare inom Regeringskansliet. Det förhållande att uppgifter om individuella beviljade statliga stöd ska offentliggöras och vilka dessa uppgifter är framgår av de aktuella gruppundantagsförordningarna. Av lagen om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler och eventuella särskilda bestämmelser om Skatteverkets utlämnande av uppgifter kommer det framgå att Skatteverket ska lämna de aktuella uppgifterna för offentliggörande. I de flesta fall är det den som är att anse som stödmottagare, och om vilken uppgifter ska offentliggöras, som lämnar de aktuella uppgifterna till Skatteverket. Vid skattebefrielse för elektrisk kraft som förbrukas av tjänstesektorn i vissa delar av norra Sverige i enlighet med förslaget i avsnitt 6.13.10 kan, som tidigare redogjorts för, stödmottagaren vara en annan än den som lämnar uppgifterna om ett individuellt stöd. I syfte att det även för elskattestöden tydligt ska framgå vem som är stödmottagare föreslås i avsnitt 6.13.6 förändring av den definition av stödmottagare som framgår av 1 kap. 11 b § LSE och som för närvarande avser stödmottagare på bränsleskatteområdet.

Lagförslag

Förslagen innebär införande av en ny paragraf, 11 kap. 12 a § LSE, samt ändringar i 11 kap. 9 och 12 §§ LSE. Förslagen påverkar även utformningen av 11 kap. 12 b och 14 §§ LSE, vilka föreslås i avsnitt 6.13.3, se avsnitt 3.8.

6.13.9 Lägre energiskatt på el för större datacenter

Regeringens förslag: Företag inom datacenterbranschen ska kunna få den lägre energiskattenivån om 0,5 öre per kilowattimme. Den lägre skattenivån ska gälla för anläggningar där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster, utövar sådan verksamhet, om anläggningens sammanlagda installerade effekt för annan utrustning än kyl- och fläktanläggningar uppgår till minst 0,5 megawatt. Sådana anläggningar kallas datorhallar.

Regeringens bedömning: Energibeskattningen av elektrisk kraft som förbrukas av värmeföretag för produktion av värme och kyla

som levereras till industrin och större datacenter bör ses över.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Vissa språkliga och redaktionella ändringar har dock skett i regeringens förslag.

Bakgrunden till förslaget: Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el lämnar i sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) förslag om att en skattenivå om 0,5 öre per kilowattimme ska gälla för elektrisk kraft som förbrukas i datorhallar samt att en definition av datorhall ska införas i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE.

Remissinstanserna: Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Karlskoga kommun och Affärsverket svenska kraftnät har inget att invända mot förslaget alternativt inga synpunkter på förslaget. Skatteverket har inget att invända mot att förslaget genomförs.

Uppsala universitet, Tillväxtverket, Arjeplogs kommun, Bollnäs kommun, Åsele kommun, Storumans kommun, Östersunds kommun, E.ON, IT & Telekomföretagen, Lantbrukarnas Riksförbund, Region Västerbotten, Skellefteå Kraft AB, Svensk Fjärrvärme, Svensk Energi, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Svenskt Näringsliv, Falu kommun, Avesta kommun, Västerbottens datacenterinitiativ, Basindustririket, Region Gävleborg, Business Sweden och Fortum Värme tillstyrker förslaget.

Falu kommun anser att man i framtiden kan överväga att sänka skatten ännu mer för de datacenter som är klimatneutrala eller klimatpositiva. Svenska Bioenergiföreningen (Svebio) anser att skattenedsättningen bör samordnas med de andra nordiska ländernas åtgärder på området för att undvika skattekonkurrens. Östersunds kommun menar att det bör ges incitament för att placera datacenter där det finns överskott på förnybar energi, så som i norra Sverige, eftersom det bidrar till energieffektivisering, något som också Västerbottens Datacenterinitiativ påpekar. Även Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Energieffektiviseringsföretagen, Fortum Värme och SKL framhåller att energieffektivisering bör beaktas vid nyetableringar av

datacenter. Som ett exempel föreslår SKL och Energieffektiviseringsföretagen att man bör uppmuntra till eller kräva att värmeåtervinning sker för att få skattenedsättning.

IT & Telekomföretagen, Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme anser att definitionen av datorhall är tillfredsställande. *Kammarrätten i Sundsvall* anser att begreppen informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme kan ge upphov till gränsdragningsproblem, särskilt med hänsyn till den snabba utvecklingen på området. Även Skatteverket menar att det kan bli svårt att bedöma exakt vad som omfattas av de angivna verksamheterna. Skatteverket menar vidare att förslaget bör kompletteras så att företag som har datacenterverksamhet som stödfunktion till den vanliga verksamheten inte kan kringgå reglerna och få skattenedsättningen genom att lägga datacenterverksamheten i ett separat bolag. *Multigrid Solutions AB* anser att definitionen bör ändras så att inte bara företag som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme omfattas.

SLU avstyrker förslaget. Svenska Gjuteriföreningen påpekar att små och medelstora företag i norra delen av landet kommer att finansiera de ökade skatteintäkterna, därför måste påverkan på sysselsättningen i dessa ställas mot den förväntade ökningen av arbetstillfällen i datacenterindustrin. SLU anser att sysselsättningseffekten av förslaget torde vara ytterst begränsad och pekar på att förslaget innebär att hushåll i resurssvaga kommuner får en ökad skattebörda om 252 miljoner kronor, samtidigt som resursstarka företag får en subvention. Tillväxtverket håller med om att sysselsättnings-effekterna kan förväntas vara begränsade.

SLU menar att gränsen om 0,5 megawatt installerad kapacitet är godtycklig och kommer att leda till tröskeffekter, något som också Region Gävleborg, Östersunds kommun och IT & Telekomföretagen anser. IT & Telekomföretagen föreslår också att hänsyn ska tas till den sammanlagda installerade effekten hos det företag som driver datorhallen, om denna överstiger en viss lägsta gräns, i storleksordningen 10 megawatt. Tillväxtverket, Åsele kommun, Storumans kommun, Region Västerbotten, Skellefteå kraft AB anser att nedsättningen borde omfatta datacenter med en mindre installerad effekt än 0,5 megawatt.

Naturvårdsverket anser att elektrisk kraft som används för fläktar och kyla i datacenter inte ska ha nedsatt energiskatt, eftersom det gynnar eldriven kyla jämfört med t.ex. fjärrkyla.

Business Sweden anser att nivån är rimlig men pekar på att man bör beakta möjliga följd effekter på konsolidering inom branschen samt påverkan på individuella företags incitament för energieffektivisering. Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme anser att ett högre tröskelvärde skulle vara acceptabelt. Multigrad Solutions AB framför att gränsen om 0,5 megawatt är oväntat låg, lyfter fram den gräns om fem megawatt som gäller i Norge och Finland och varnar dels för risk för ett "skattekrig" med nordiska grannländer, dels att gränsen attraherar mindre datorhallar som varken värmeåtervinner eller främjar innovation av energieffektiva lösningar.

ACON AB, Cygate AB, Fortlax AB och *InfoQB AB* ifrågasätter nyttan av en effektgräns och menar att det finns andra och bättre sätt att säkerställa att bara "riktiga" datacenter kommer i åtnjutande av skattereduktionen och hänvisar till att lagförslaget redan innehåller en tröskel för återbetalning och att förtydligande av definitionen av datacenter skulle kunna göras.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Datacenterbranschen är en bransch i stark tillväxt, både i Sverige och internationellt. Orsaker är bl.a. den ökande användningen av internet och av tjänster som tillhandahålls via nätet de senaste decennierna. Den allt mer utbredda digitaliseringen av samhället medför att behoven av datahanteringskapacitet ökar. Enligt en rapport från den internationella konsultfirman Boston Consulting Group (BCG) 2014 kommer branschens kapacitet att öka med 10 procent per år de närmaste årtiondena. BCG:s bedömning är att det kommer att krävas 60 nya s.k. megadatacenter, dvs. datacenter som har en installerad effekt på mer än fem megawatt, i Europa fram till 2020 för att möta efterfrågan. Länsstyrelsen i Norrbottens beräkningar är ännu mer optimistiska med en fördubbling av datacenterbranschens storlek fram till 2020, vilket medför ett behov av ca 200 nya megadatacenter i Europa. Sammantaget visar detta på en bransch med betydande tillväxtpotential.

Investeringsbehoven i branschen är stora och Sverige har goda förutsättningar för att attrahera dessa investeringar. Detta gäller även för de delar av landet som kan ha svårt att attrahera etableringar av nya företag. Sverige har flera

fördelar utifrån vad datacenterinvesteringar söker efter: ett svalt klimat, en väl utbyggd bredbandsinfrastruktur, en tillförlitlig elförsörjning med relativt låga elpriser och ett stabilt politiskt klimat för att nämna några. Däremot är energiskatten på elektrisk kraft för tjänsteföretag jämförelsevis hög. Som Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el redovisar i sitt betänkande är det totala elpriset, inklusive energiskatten på elektrisk kraft, relativt hög för svenska tjänsteföretag i ett europeiskt perspektiv. Såväl Finland som andra länder har ett lägre totalt elpris än Sverige. När övriga variabler är likvärdiga kan elpriset vara det som avgör var investeringen hamnar.

För att motivera en lägre energiskattesats behöver dock en sådan regeländring bidra med mer än att det kan attrahera ytterligare investeringar till Sverige. Ett sådant skäl är att etableringen av nya datacenter leder till att jobb skapas i Sverige. De stora datacentren skapar visserligen inte lika många arbetstillfällen som de traditionella näringarna och även effekterna på sysselsättningen kan förväntas vara begränsade, vilket även påpekas i remissvaren från t.ex. Tillväxtverket och SLU. De analyser som genomförts av Facebooks etablering i Luleå visar samtidigt att datacenter kan skapa betydande mervärden i närområdet. BCG:s beräkningar av de ackumulerade ekonomiska effekterna är att Facebooks etablering den första tioårsperioden, med konstruktion och drift, ger regionen nio miljarder kronor i tillkommande intäkter.

När det gäller antalet nya arbetstillfällen bedömer t.ex. Tillväxtverket att Facebooks första datorhall kommer att skapa ca 120 direkta arbetstillfällen. Till det kommer ca 30 indirekta arbetstillfällen i form av bevakningsuppdrag. När Facebooks datacenter i Luleå är fullt utbyggt, med tre planerade datorhallar, bedöms det leda till att ca 260 arbetstillfällen skapas. Därutöver tillkommer de bygg- och anläggningsarbeten som förväntas skapa upp till 300 tillfälliga arbetstillfällen per år under etableringstiden 2011–2017. Utöver de direkta arbetstillfällena uppstår även indirekta effekter i regionen. Tillväxtverket bedömer den indirekta effekten av varje nytt arbetstillfälle hos Facebook till ca 0,3 ytterligare arbetstillfällen. BCG:s beräkningar visar på en högre indirekt effekt. Enligt BCG bidrar varje arbetstillfälle hos Facebook till att

skapa 0,6–1,3 ytterligare arbetstillfällen i regionen.

Datacenter erbjuder även i vissa fall en grundläggande infrastruktur för utveckling och expansion av företag i informations- och kommunikationstekniksektorn. Det gör att företag som t.ex. tillhandhåller s.k. molntjänster också kan förväntas få bättre förutsättningar att nyetablera eller expandera befintlig verksamhet. Konsultföretaget Deloitte bedömer exempelvis att tillväxttakten för molntjänster kommer att vara hög de närmaste åren. Regeringen bedömer därmed att förslaget leder till goda förutsättningar för företagstillväxt och för att ytterligare arbetstillfällen kan skapas inom landet.

Möjligheterna att attrahera nya etableringar och potentialen för att nya arbetstillfällen skapas är inte heller i sig tillräckliga för att motivera en lägre beskattning av datacenterbranschens elanvändning. I den nuvarande ordningen har skattenedsättningarna baserats på att företagen i de branscher som ansetts skyddsvärda är utsatta för internationell konkurrens. De bedöms därmed inte kunna föra vidare nationellt bestämda kostnadsökningar till sina kunder. Dessutom handlar det om företag i branscher som använder mycket elektrisk kraft i sina verksamheter och som är att betrakta som elintensiva.

Utredningens bedömning är att elkostnaderna, inklusive skatt, utgör en betydande kostnadspost för datacenterföretag. Enligt utredningen uppgår kostnaden för elektrisk kraft normalt till ca 30 procent av de totala driftkostnaderna. För vissa datacenter kan kostnadsandelen för elektrisk kraft vara högre och i vissa fall närma sig 60 procent av driftkostnaderna. Regeringens bedömning är att datacenterbranschen, liksom de branscher som i nuläget beskattas med 0,5 öre per kilowattimme, både har hög elintensitet och hög elanvändning.

För företag som har datacenter som sin huvudsakliga verksamhet finns internationell konkurrens både i själva etableringsfasen och i den löpande verksamheten. Vid etableringar av in-house-anläggningar, som t.ex. Facebook, Google och Apple, är det länder och regioner som konkurrerar om att få etableringen. Företagen i fråga konkurrerar i det läget alltså inte med andra företag utan det är länder som i någon utsträckning konkurrerar om att locka till sig företagens etableringar. Vid etablering av nya

anläggningar jämför företagen de totala kostnaderna för etablering och drift i olika länder.

Utredningen bedömde vidare att samlokaliseringens verksamhet är internationellt konkurrensutsatt. Konkurrensituationen vid drift ser något annorlunda ut för samlokaliseringens företag jämfört med in-house-företagen. Samlokaliseringens företag hyr ut serverkapacitet till kunder vilket betyder att varje ny affär sker i förnyad konkurrens med andra samlokaliseringens företag. Detta innebär att samlokaliseringens företag är konkurrensutsatta i sin löpande verksamhet. Kostnader för t.ex. elektrisk kraft ska debiteras kunderna och väger tungt vid utvärderingen av affärsförslagen. Flertalet stora affärer är internationellt konkurrensutsatta, eftersom de potentiella kunderna inhämtar offerter från flera företag i olika länder. För företagen som köper samlokaliseringens tjänster är det inte helt avgörande var serverna befinner sig fysiskt. Vissa kunder måste lagra data i servrar placerade i landet och många kunder vill ha närhet till datacentret, men vanligtvis är kostnaderna en avgörande faktor.

Regeringens bedömning är att datacenterbranschen är såväl elintensiv som utsatt för internationell konkurrens. Det innebär att branschen är att anse som skyddsvärd. Motsvarande verksamheter omfattas redan av lägre skattenivåer i andra länder alternativt pågår ett arbete i sådan riktning. En sänkning av skattenivån är därför även motiverad utifrån hur elanvändningen i datacenter beskattas i andra länder, inklusive i länder i vår omedelbara närhet. Det är även i linje med de önskemål om en samordning av beskattningen som Svebio framför. Baserat på en samlad bedömning anser regeringen, i likhet med utredningen, därmed att det finns övervägande skäl som motiverar en lägre skattenivå för datacenterbranschen. Elektrisk kraft som förbrukas av företag inom datacenterbranschen föreslås därför beskattas med 0,5 öre per kilowattimme, dvs. vid den skattenivå som bl.a. gäller för elektrisk kraft som förbrukas i industrins tillverkningsprocess.

Nästa fråga som uppstår är om alla företag i datacenterbranschen bör få ta del av den lägre skattenivån. Om bedömningen är att alla verksamheter inte ska omfattas av den lägre skattenivån, uppstår behov av att avgränsa vilka verksamheter som lämpligen ska omfattas och av

att fastställa hur en sådan avgränsning ska utformas.

En första avgränsning gäller vilken storlek ett datacenter ska ha för att få rätt till den lägre skattesatsen. Utredningen föreslår en gräns om minst 0,5 megawatt installerad effekt. Här kan för tydlighetens skull tilläggas att med ett datacenter bör avses en anläggning belägen på en och samma geografiska plats och som är inhyst i en och samma eller angränsande byggnader. Utredningens bedömning är att ett datacenter som används för internt bruk normalt har en storlek mellan 50 och 200 kilowatt installerad effekt. Ett datacenter som vänder sig till externa kunder, har däremot enligt utredningen ofta en installerad effekt om minst 0,5 megawatt. IT & Telekomföretagen bekräftar att det är en vanlig storlek för nya datacenter. Enligt utredningen har samlokaliseringföretag och leverantörer av s.k. molntjänster ofta datacenter med en installerad effekt på minst 1 megawatt. Sammantaget innebär detta att utredningens förslag på gräns utformats så att de datacenter som får del av den lägre skattesatsen är sådana som är affärsdrivande verksamheter och där datacenterverksamheten är den huvudsakliga verksamheten. Skattelättnaden omfattar därför inte den datacenterverksamhet som endast utgör en stödfunktion för ett företags huvudsakliga verksamhet, även om företagets datacenter har en total effekt på minst 0,5 megawatt. Exempel på sådan verksamhet är datacenter som är avsedda för eget bruk inom handelsbranschen och bland företag som tillhandahåller bank- eller finansieringstjänster.

Något skäl till lägre skatt för datacenterverksamhet inom den offentliga sektorn finns inte enligt utredningens uppfattning. Förslaget ska därför bara gälla för verksamhet som bedrivs av näringsidkare.

Regeringen anser i likhet med utredningen, och till skillnad från Multigrid Solutions AB, att endast datacenter där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och därtill hörande tjänster, utövar sådan verksamhet ska omfattas av regleringen. Det är inte ovanligt att verksamhet med denna inriktning bedrivs i mindre omfattning i många typer av företag. Det är emellertid främst de företag som huvudsakligen bedriver sådan verksamhet som bedöms vara särskilt konkurrensutsatta just med anledning av

att den konkurrensutsatta andelen av verksamheten är stor. Regeringen anser, till skillnad från Skatteverket, att det saknas tillräckliga skäl för att utestänga företag som bedriver stödjande datacenterverksamhet till ett annat företag från skattenedsättningen om det förstnämnda företaget tidigare utgjort en del av det sistnämnda företaget.

Den snabba utvecklingen på området kan såsom Kammarrätten i Sundsvall framför ge upphov till vissa gränsdragningsproblem avseende begreppen informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme. Eftersom den närmare avgränsningen är avhängig av hur verksamheten är organiserad och bedrivs i de enskilda fallen samt av den tekniska utvecklingen anser regeringen att det är lämpligt att den frågan får överlämnas till rättstillämpningen att avgöra.

I beräkningen av den sammanlagda installerade effekten i datacenter väljer utredningen att inkludera den samlade effekten av all den elektriska utrustning som finns i datorhallen, utom den utrustning som påverkar klimatet i datorhallen, dvs. kyl- och fläktanläggningar. Det är alltså inte bara fråga om själva it-utrustningen utan även belysning osv. Den primära orsaken till varför kyl- och fläktanläggningar lämnas utanför är att kylningen av anläggningen kan göras på olika sätt, varav alla inte inkluderar elektrisk kraft som primär energikälla. I städer finns t.ex. möjlighet att använda sig av fjärrkyla i stället för egen kylanläggning. Naturvårdsverket anser att den elektriska kraft som används för stödprocesser i form av fläktar och kyla i datacenter inte bör ha nedsatt energiskatt, eftersom det skulle gynna eldriven kyla jämfört med andra alternativ. Svensk Energi och Svensk fjärrvärme efterfrågar en nedsättning för all elektrisk kraft och bränslen som används för att producera kyla för datacenter, även fjärrkyla. Kylning av anläggningen är visserligen ett krav för att hålla inomhusklimatet vid rätt temperatur, men för att inte snedvrider konkurrensen mellan olika alternativ, bör kyl- och fläktanläggningar exkluderas vid beräkningen av installerad effekt.

Införandet av ett gränsvärde för när den lägre skattesatsen börjar gälla kan leda till att tröskeeffekter uppstår, såsom även bl.a. SLU, Region Gävleborg och IT & Telekomföretagen påpekar. Det kan finnas en risk för att en sådan gräns leder till färre mindre datacenter genom att

lagstiftningen ger skattemässiga incitament för att bedriva datacenterverksamhet i större enheter. Utredningen pekar dock på att det även kan finnas fördelar med att bedriva verksamhet i större anläggningar, t.ex. stordriftsfördelar avseende kylning.

Gränsvärdet kan också leda till att vissa företag väljer att köpa in datacentertjänsten från externa utförare snarare än att välja att utföra den i egen regi, eftersom det kan innebära lägre totala kostnader. En gräns som bygger på installerad effekt kan också få företag som är nära gränsen att öka sin installerade effekt i syfte att komma i åtnjutande av den lägre skattesatsen, även om det inte nödvändigtvis är verksamhetsmässigt motiverat. Utredningens bedömning är att risken för den typen av beteende är låg. De negativa effekter som eventuellt kan uppstå uppvägs också av att det i första hand är större datacenterföretag som kan anses vara särskilt skyddsvärda och som är utsatta för internationell konkurrens. Utredningen finner därför att nedsättningen bör avgränsas till att omfatta större datacenterföretag.

Enligt utredningen kan en reglering som innebär en gräns om minst 0,5 megawatt installerad kapacitet förväntas träffa sådana affärsdrivande verksamheter där datacenterverksamheten är den huvudsakliga verksamheten. Utredningen gör även bedömningen att det främst är större datacenterföretag som är att anse som skyddsvärda och utsatta för internationell konkurrens. Vid sidan av vad som remissinstanserna bl.a. framför om effektgränstens nivå och riskerna för skattekongkurrens kan i sammanhanget även noteras den hemställan från Länsstyrelsen i Norrbottens län (dnr Fi2014/04055/S2) vari efterfrågas en nedsättning för större datacenter samt Svensk Energis hemställan (dnr Fi2015/00322/S2) om nedsättning för datacenter med en sammanlagd effekt över 5 megawatt. IT & Telekomföretagen har i hemställan (dnr Fi2015/01107/S2) anslutit sig till Svensk Energis förslag. Regeringen anser mot denna bakgrund, till skillnad från bl.a. SLU, Region Gävleborg och Östersunds kommun, att det är rimligt att inrikta skattestödet mot större datacenterverksamheter samt att gränsen om 0,5 megawatt installerad kapacitet är väl avvägd och svarar mot branschens struktur.

Regeringen föreslår därför att den lägre skattenivån ska gälla för anläggningar (datacenter) där en näringsidkare, som huvudsakligen

bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och därtill hörande tjänster utövar sådan verksamhet och datacentrets sammanlagda installerade effekt för annan utrustning än kyl- och fläktanläggningar uppgår till minst 0,5 megawatt. Ett sådant datacenter föreslås benämnas ”datorhall”.

Den lägre skattenivån på elektrisk kraft som förbrukats i en datorhall hos en skattskyldig föreslås uppnås genom att skattskyldiga förbrukare gör avdrag i punktskattedeklaration. I de fall elektrisk kraft i en datorhall har förbrukats av annan än den skattskyldige ges stödet i form av återbetalning efter ansökan till Skatteverket. Genom den valda lösningen skapas en direktkontakt mellan stödgivande myndighet och stödmottagare vilket medför att EU-rättens krav på offentliggörande av uppgifter om vissa stödmottagare kan tillgodoses (se även avsnitt 6.13.2.2 och 6.13.8 om uppgiftslämnande). För att uppfylla EU-rättens regler om statligt stöd så ska, i enlighet med förslaget i avsnitt 6.13.7, den lägre skattenivån inte vara tillgänglig för företag utan rätt till statligt stöd.

Falu kommun framför att man i framtiden kan överväga en ytterligare sänkning av skatten för de datacenter som är klimatneutrala eller klimatpositiva. Energiskatten på elektrisk kraft är emellertid en fiskal skatt på användningen av elektrisk kraft. Produktionen av elektrisk kraft ingår vidare i EU:s system för handel med utsläppsrätter. Skattens koppling till och påverkan på utsläppen av växthusgaser är därför begränsad. Regeringen konstaterar även att en sådan sänkning ytterligare riskerar försvaga incitamenten till energieffektivisering och dessutom innebära att skattenivån skulle komma att understiga den i rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energi-produkter och elektricitet, EUT L 283, 31.10.2003, s. 51 föreskrivna minimiskattenivån och att det av dessa skäl inte är lämpligt med ytterligare sänkningar av skattenivån. Regeringen anser i likhet med bl.a. Umeå universitet att påverkan på målsättningarna för en effektivare energianvändning bör beaktas vid etablering av datacenter men anser att företagen har ett eget ansvar för och en egen vinning av en effektivare användning av energi. En minskad användning av elektrisk kraft, som är belastad med energiskatt, leder exempelvis till lägre energikostnader för

företagen. Regeringen anser, till skillnad från Östersunds kommun och Västerbottens Datacenterinitiativ, att det inte är nödvändigt med ytterligare incitament för att placera datacenter där det finns överskott på förnybar energi. Indelningen av Sverige i elprisområden och Svenska kraftnäts tariffstruktur innebär att det redan finns sådana incitament genom att elpriserna i elöverskottsområdena i norra Sverige i genomsnitt kan förväntas vara lägre än i andra delar av landet. Regeringen anser att det även vid utformningen av skattelättnader måste beaktas att tillkommande villkor ökar komplexiteten i skattesystemet och därmed även den administrativa bördan.

Regeringen har i likhet med Svenska Gjuteriföreningen och SLU noterat effekterna av utredningens förslag på små och medelstora företag i norra delen av landet samt hushåll i resurssvaga kommuner och har därför valt att inte gå vidare med utredningens förslag om ett fullständigt slopande av den lägre skattenivån för elektrisk kraft som förbrukas i vissa kommuner i norra delarna av Sverige. I avsnitt 6.13.10 Nedsatt energiskatt för hushåll och tjänstesektor i vissa delar av norra Sverige presenteras därför ett annat förslag.

Som anges ovan efterfrågar Svensk Energi och Svensk fjärrvärme en nedsättning för all elektrisk kraft och bränslen som används för att producera kyla för datacenter, även fjärrkyla. Fjärrkyla eller fjärrvärme kan ur ett ekonomiskt och ett miljömässigt perspektiv vara ett bra alternativ för uppvärmning och kylning. Det är därför angeläget att sådan fjärrkyla och fjärrvärme ges rimliga konkurrensförutsättningar, i jämförelse med andra alternativ. Energibolag som levererar värme till industrin har i dag möjlighet att genom skattenedsättning på bränslen som använts vid värmeproduktionen få samma skattemässiga situation som om dessa bränslen använts av industrin för att producera värmen. I möjligaste mån bör konkurrensnedvridningar undvikas mellan värmeproduktion inom industrin eller större datacenter och värmeföretag, när produktionen sker för att tillgodose samma användningsändamål. För den el som industrin och de areella näringarna förbrukar tas energiskatt ut med 0,5 öre per kilowattimme. I denna proposition läggs förslag om att större datacenter ska beskattas vid motsvarande nivå. Högre energiskatt gäller för viss elektrisk kraft som

används av värmeföretag i samband med produktion av värme som levereras till industrin eller större datacenter. Skillnaderna i beskattning bör ses över.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 11 kap. 9 § LSE samt att en ny paragraf, 1 kap. 14 §, införs i LSE. Förslaget påverkar även utformningen av 11 kap. 14 § LSE, vars införande föreslås i avsnitt 6.13.3, se avsnitt 3.8.

6.13.10 Nedsatt energiskatt för hushåll och tjänstesektor i vissa delar av norra Sverige

Regeringens förslag: Den särskilda energiskattesatsen för elektrisk kraft som förbrukas i vissa kommuner i norra Sverige ersätts med en nedsatt skattenivå som uppnås genom avdrag samt begränsas för att säkerställa att nedsättningen är förenlig med EU-rätten. Avdraget uppgår till 9,6 öre per kilowattimme och gäller för förbrukning av elektrisk kraft i hushåll samt förbrukning av elektrisk kraft för annat ändamål än i industriell verksamhet, i en datorhall, i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet eller som landström. Avdrag får inte göras för elektrisk kraft som förbrukas av ett företag utan rätt till statligt stöd. En förutsättning för avdrag för skatt på elektrisk kraft som förbrukats av större stödmottagare är att den skattskyldige lämnar vissa uppgifter om dessa stödmottagare.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Enligt utredningens förslag tas den särskilda lägre beskattningsnivån för elförbrukning i norra delarna av Sverige bort. Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I regeringens förslag klargörs att avdrag endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Datainspektionen, Kommerskollegium, Trafikverket, Transportstyrelsen, Energimyndigheten, Skogsstyrelsen, Tillväxtanalys och Region Västerbotten* tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter på förslaget.

Jordbruksverket och *Lantbrukarnas Riksförbund* tycker att förslaget är bra.

Försvarsmakten konstaterar att förslaget kommer att innebära en kostnadsökning om 600 000 kronor per år, vilket är en avsevärd förbättring jämfört med ett slopande av den nedsatta skattenivån. *Svenska Elnätsupproret* tillstyrker förslaget under förutsättning att även elområde 4 får den lägre skatten. *Naturvårdsverket* anser att alla nedsättningar av energiskatten för elektrisk kraft som används för "vissa ändamål" gradvis bör sänkas över en längre tidsperiod, eftersom all elproduktion har miljöpåverkan och att elanvändning direkt eller indirekt även ökar elproduktionen.

Sveriges Kommuner och Landsting är positiva till att ersätta skattenivån med ett avdrag och anser att kraven om begränsning av den lägre skattenivån endast till andra än otillåtna stödmottagare är motiverade med hänsyn till EU-rätten.

Skatteverket avstyrker förslaget och anser att det leder till komplexitet och ökad administration, i synnerhet för elleverantörerna. Skatteverket pekar också på att den föreslagna ordningen kan ifrågasättas ur rättssäkerhets-synpunkt, eftersom den som yrkar skattebefrielse i form av avdrag riskerar bl.a. sanktioner i form av skattetillägg vid brister som rör annan persons ekonomiska förhållanden. Skatteverket påpekar att om det vid en kontroll skulle visa sig att elleverantören gjort avdrag för elförbrukning hänförlig till en stödmottagare som inte uppfyller kraven ska det otillåtna stödet återkrävas. Ett sådant återkrav, vilket även kan komma att omfattas av skattetillägg, kan av den enskilde upplevas som synnerligen ingripande eftersom stödmottagaren är ett annat subjekt än det subjekt som yrkat avdraget. Mot denna bakgrund anser Skatteverket att det av förslaget tydligt måste framgå att lagstiftarens avsikt är att Skatteverket ska rikta ett återkrav mot elleverantören och inte mot stödmottagaren. Skatteverket menar också att det måste tydliggöras vid vilken tidpunkt stödet anses ha lämnats, för att kunna bedöma om en stödmottagare är ett företag utan rätt till statligt stöd.

Svensk Energi och *Svensk Fjärrvärme* avstyrker förslaget. De framhåller att den administrativa hanteringen och ekonomiska risken blir mycket betungande för elhandlarna och att de i praktiken får utföra myndighets-

uppgifter, något som Vattenfall instämmer i. Behållandet av den lägre skattenivån innebär också att elhandlarna även fortsättningsvis måste bedöma vad som ingår i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet vilket är problematiskt, något som Vattenfall instämmer i. *Vattenfall*, *Oberoende Elhandlare* och *Umeå Energi* föreslår att elhandelsbolagen ska ges rätt att göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som förbrukats av hushållskunder i de aktuella kommunerna medan företagskunder får ansöka om återbetalning från Skatteverket. Detta framhåller också Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme som en alternativ lösning, dock påpekar de att gränsdragningen mellan hushåll och företag kan vara svår att göra.

Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme bedömer att det kommer att vara mycket svårt för elhandelsföretagen att bedöma om ett företag är i ekonomiska svårigheter, något som Vattenfall och Umeå Energi instämmer i. Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme och Vattenfall anser att stödmottagaren bör vara skyldig att lämna uppgifter direkt till Skatteverket, eftersom elhandelsbolagen inte alltid har relevant information om elanvändarnas ekonomiska status, verksamhetsområde, storlek och region etc.

Svenskt Näringsliv och *Skogsindustrierna* anser att skyldigheten att lämna uppgifter är hanterbar för företagen.

Svensk Energi, Svensk Fjärrvärme och Vattenfall anser att stödmottagaren bör vara skyldig att lämna uppgifter direkt till Skatteverket, eftersom elhandelsbolagen inte alltid har relevant information om elanvändarnas ekonomiska status, verksamhetsområde, storlek och region etc. Vattenfall påpekar att det innebär en administrativ börda för elhandlarna att lämna uppgifter om sina kunder.

Konjunkturinstitutet (KI) menar att förslaget, jämfört med ett slopande, medför ökade administrativa bördor för elhandelsföretag, tjänsteföretag och hushåll, att Sverige återkommande behöver söka undantag från EU-regler och att allokeringpolitiska snedvridningar uppstår. KI anser vidare att det saknas närmare motivering till varför norrlandsskattesatsen behålls, något som *Konkurrensverket* instämmer i.

Umeå universitet anser att nedsatt elskatt utgör en dålig modell som kallortskompensation eftersom långt ifrån alla villor och flerbostadshus värms med elektrisk kraft, något som *Uppsala*

universitet och Svenska Bioenergiföreningen (Svebio) instämmer i. Även Skatteverket och Svebio, vilka avstyrker förslaget, menar att en eventuell kompensation bör ske på annat sätt än genom energibeskattningen. Umeå universitet menar att kompensation i form av ett fast tillägg skulle vara bättre ur energieffektiviserings-synpunkt, vilket Konkurrensverket instämmer i.

Konkurrensverket avstyrker förslaget och pekar på att de faktiska ekonomiska effekterna för enskilda hushåll och företag är förhållandevis begränsade. Konkurrensverket menar också att det i promemorian saknas beräkningar för huruvida den föreslagna nivån för närvarande kan anses rimlig eller befogad. Konkurrensverket framhåller att låga elpriser under senare år, som dessutom förväntas bestå under en längre tid framöver, skulle på motsvarande sätt kunna anses motivera en sänkt stödnivå, liksom det faktum att elpriserna skiljer sig åt mellan elområdena vilket medför att elpriset i Skåne vanligtvis är 2–4 öre per kilowattimme högre än i Norrland.

Energimarknadsinspektionen anser att det är otydligt vem som har rätt till avdrag. Energimarknadsinspektionen pekar vidare på att förslaget innebär att tillverkningsindustrin inte längre får den lägre skatt som gäller i vissa kommuner i norra Sverige för den del av elkraften som förbrukas utanför tillverkningsprocessen, något som också Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme, Skogsindustrierna, Jernkontoret och Innovations- och kemiindustrierna i Sverige (IKEM) påtalar. Skogsindustrierna, Jernkontoret och IKEM avstyrker förslaget i denna del. Skogsindustrierna menar att även om den andel av förbrukningen som inte används i tillverkningsprocessen oftast kan antas ligga under fem procent av totalen, så kan det för en anläggning som använder två terawattimmar elektrisk kraft per år innebära en ökad kostnad om tio miljoner kronor årligen. Även Svenskt Näringsliv anser att det är ologiskt att en viss del av elanvändningen inom industrin i norrlandskommunerna får högre skattenivå än tjänsteföretag i samma kommuner.

Oberoende Elhandlare och Umeå energi stödjer förslaget om att elhandelsföretagen ska administrera den lägre energiskatten för hushållen i Norrland, men menar att Skatteverket ska hantera nedsättningen avseende företagen, och tillägger att det är naturligt att Skatteverket hanterar skattenedsättningar som

bygger på bedömningar av företagets verksamhet.

Bakgrunden till förslaget

En skattesats samt en lägre skattenivå genom återbetalning eller avdrag

Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el föreslår i sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) att energiskatt på elektrisk kraft ska tas ut med endast en skattesats oavsett användning samt att övriga skattesatser tas bort. Skattesatsen sätts i nivå med prognostiserad förändring av gällande normalskattesats. Lägre skattenivåer uppnås i stället via återbetalningsförfarande eller genom avdrag i punktskattedeklaration. Förändringarna syftar till att i möjligaste mån skapa en direktkontakt mellan stödmottagare och stödgivande myndighet för att uppfylla EU-rättens krav om datainsamling och offentliggörande. De föreslagna förändringarna medför även att det så långt som möjligt är respektive stödmottagare som drar nytta av nedsättningen som står den ekonomiska risken för eventuella felaktigheter i stället för den skattskyldige. Vidare föreslås att nedsättningar ska villkoras så att de uttryckligen endast är tillgängliga för förbrukare som inte är företag i svårigheter eller ett företag med vissa oreglerade betalningskrav.

Regeringen föreslår i denna proposition att energiskatt på elektrisk kraft tas ut med endast en skattesats och att den lägre beskattningsnivån som aktualiseras vid förbrukning för vissa ändamål åstadkoms genom avdrag eller återbetalning (se avsnitt 6.13.3).

Umeå Energi har i en hemställan (dnr Fi2016/00693/S2) efterfrågat förslag på hur nedsättningen kan kvarstå och utformas för att vara förenlig med EU:s statsstödsregler.

Regeringen meddelade redan i samband med att utredningens betänkande överlämnades att det inte var aktuellt att slopa den särskilda nedsättningen av energiskatten på elektrisk kraft i norra Sverige innan alternativa lösningar hade undersökts. Regeringen avsåg noggrant undersöka vilka alternativa utformningar av nedsättningen som var möjliga inom ramen för EU:s regelverk.

Lägre skattenivå i vissa kommuner i norra delar av Sverige

Den särskilda nedsättningen av energiskatten på elektrisk kraft som gäller för förbrukning av elektrisk kraft i vissa kommuner i norra delar av Sverige är att betrakta som ett stöd till hushåll och företag i vissa områden via budgetens inkomstsida, en s.k. skatteutgift. Den lägre skattenivån infördes den 1 juli 1981 och motiverades då med att den skulle kompensera för högre uppvärmningskostnader för hushåll i norra Sverige. Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energi-produkter och elektricitet, EUT L 283, 31.10.2003, s. 51, kallat energiskattedirektivet utgör en del av den EU-rättsliga ramen för utformningen av energiskatten på elektrisk kraft. Energiskattedirektivet innehåller ingen generell möjlighet att regionalt differentiera energiskatter. En grundläggande förutsättning för nedsättningen är därför att Sverige av rådet beviljas ett undantag från energiskattedirektivets regler. För att erhålla sådana undantag måste Sverige vända sig till Europeiska kommissionen för att ansöka om tillstånd. Kommissionen ska därefter, efter prövning av medlemsstatens begäran, antingen lägga fram ett förslag om att rådet ska ge tillstånd till åtgärden, eller också informera rådet om skälen till att den inte har föreslagit beviljandet. Kommissionens prövning sker med beaktande av bl.a. den inre marknadens funktion, behovet av att säkerställa en sund konkurrens samt gemenskapens politik när det gäller hälsa, miljö, energi och transport. Slutligen krävs att rådet med enhällighet beslutar att Sverige ska beviljas ett sådant undantag. Dessa undantag är inte generella utan de är förenade med villkor och begränsade i tid.

Nuvarande tillstånd att differentiera skatten för förbrukning av elektrisk kraft i norra delar av Sverige lämnades genom rådets genomförandebeslut (2012/47/EU) av den 24 januari 2012 om bemyndigande för Sverige att tillämpa en nedsatt skattenivå för el som förbrukas av hushåll och företag inom tjänstesektorn i vissa delar av norra Sverige i enlighet med artikel 19 i direktiv 2003/96/EG.

Enligt beslutet får Sverige tillämpa en nedsatt skattesats för elektrisk kraft som förbrukas av hushåll och företag inom tjänstesektorn i vissa utpekade kommuner, vilka motsvaras av de kommuner som räknas upp i 11 kap. 4 § lagen

om skatt på energi. Vidare framgår att nedsättningen i förhållande till den normala nationella skattesatsen för elektrisk kraft varken får vara större än vad som krävs för att kompensera för de extra uppvärmningskostnader som beror på det nordliga läget i förhållande till övriga delar av Sverige eller överskrida 9,6 öre per kilowattimme. Nuvarande tillstånd löper ut den 31 december 2017.

En annan del av den EU-rättsliga ramen för utformningen av energiskatten på elektrisk kraft är reglerna om statligt stöd som beskrivits i tidigare avsnitt. Reglerna om statligt stöd får betydelse för nedsättningen i den del den riktar sig till förbrukning av andra än hushåll.

Mot bakgrund av de förändringar av den lägre skattenivån som bedömdes nödvändiga för att säkerställa framtida förenlighet med EU-rätten samt den tillkommande administrativa bördan av dessa förändringar föreslås i SOU 2015:87 att den särskilda nedsättningen av energiskatten på elektrisk kraft som förbrukas i vissa kommuner i norra delar av Sverige ska slopas.

Skälen för regeringens förslag

Med anledning av det allmänt högre energi-behovet för uppvärmning i norra Sverige anser regeringen inte att det är motiverat att helt slopa den särskilda nedsättningen för förbrukning av elektrisk kraft i de norra delarna av Sverige så som föreslås i SOU 2015:87.

Säkerställa förenlighet med EU-rättens statsstödsregler

För att säkerställa att statsstödsreglerna i allmänhet och kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER, i synnerhet är tillämpliga är det viktigt att se till att energiskattedirektivet och det särskilda tillståndet följs. För att uppfylla statsstödsreglerna framöver måste uppgifter samlas in om enskilda stödmottagare för offentliggörande. Vidare måste statliga stöd villkoras så att stöden inte är tillgängliga för företag i svårigheter (exempelvis i konkurs) och inte heller för företag som underlåtit att återbetala otillåtna statliga stöd. Nedsättningar som är utformade som statliga stöd måste därför

begränsas så att de inte är tillgängliga för s.k. stödmottagare utan rätt till statligt stöd och de måste även ändras så att de förmedlas på ett sätt som ger staten tillgång till uppgifter om stödmottagarna, dvs. i enlighet med förslagen i avsnitt 6.13.7 och 6.13.8. De invändningar och önskemål som Svensk energi m.fl. framför rörande stödmottagare, företag i svårigheter och uppgiftslämnande behandlas i avsnitt 6.13.6, 6.13.7 respektive 6.13.8. Om kraven på uppgiftslämnande begränsas till att gälla större stödmottagare kan den administrativa bördan begränsas. En sådan begränsning kan ske genom att kravet på uppgiftslämnande endast gäller när stödet för en enskild stödmottagare under kalenderåret kommer att överskrida 50 000 euro i fråga om stöd till annat än vattenbruk, såsom föreslås i avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter. Regeringen anser i likhet med Svenskt Näringsliv och Skogsindustrierna att skyldigheten att lämna uppgifter är hanterbar för företagen.

Den här aktuella lägre skattenivån ska därför, i enlighet med förslaget i avsnitt 6.13.7, inte gälla för skatt på elektrisk kraft som förbrukas av ett företag utan rätt till statligt stöd. En förutsättning för avdrag för skatt på elektrisk kraft som förbrukats av större stödmottagare, dvs. stödmottagare som får stöd om minst 50 000 euro, ska som föreslås i avsnitt 6.13.8 vara att den skattskyldige lämnar vissa uppgifter om dessa stödmottagare.

Geografiskt område

Den särskilda skattelättnaden är tillämplig för förbrukning som sker i det i 11 kap. 4 § LSE utpekade geografiska området. Nedsättningen gäller i dag för förbrukning i följande kommuner.

1. Samtliga kommuner i Norrbottens län, Västerbottens län och Jämtlands län,
2. Sollefteå kommun, Ånge kommun och Örnsköldsviks kommun (Västernorrlands län),
3. Ljusdals kommun (Gävleborgs län),
4. Malung-Sälens kommun, Mora kommun, Orsa kommun och Älvdalens kommun (Dalarnas län), samt
5. Torsby kommun (Värmlands län).

Det i LSE utpekade området överensstämmer med det område inom vilket Sverige tillåts

tillämpa en lägre skattesats enligt rådets genomförandebeslut 2012/47/EU. Nuvarande nedsättningsområde behöver därför inte begränsas geografiskt.

Nedsättning enbart för hushåll och tjänstesektor

Enligt rådets genomförandebeslut bemyndigas Sverige tillämpa en nedsatt skattesats för elektrisk kraft som förbrukas av hushåll och företag inom tjänstesektorn i vissa särskilt angivna kommuner. Enligt nuvarande regler gäller den lägre skattesatsen för elektrisk kraft som förbrukas i de aktuella kommunerna för annat ändamål än i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller vid yrkesmässig växthusodling eller som landström. Den elektriska kraft som förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, vid yrkesmässig växthusodling eller som landström omfattas i stället av separata skattesatser. I SOU 2015:87 föreslås att den särskilda lägre skattenivån som gäller i vissa kommuner slopas. Den lägre skattenivån för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen, som landström eller i yrkesmässig växthusodling föreslås behållas men åstadkommas genom återbetalning, dvs. på samma sätt som i dag gäller för annat yrkesmässigt jordbruk än växthusodling samt för yrkesmässigt skogsbruk och vattenbruk. Utredningen föreslår även att större datacenter bör omfattas av återbetalningsmöjlighet ned till den lägre skattenivån.

Om den särskilda lägre skattenivån för elektrisk kraft som förbrukas i vissa kommuner behålls i form av en särskild skattesats eller avdragsrätt medför det en högre finansiell risk för den skattskyldige vid felaktigheter jämfört vid ett slopande av nedsättningen eller införande av ett återbetalningsförfarande. För att minska den finansiella risken för den skattskyldige och för att särskilja olika stödordningar från varandra kan den särskilda lägre skattenivån begränsas till att enbart gälla förbrukning av elektrisk kraft för annat ändamål än i industriell verksamhet, i en datorhall, i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet eller som landström. En sådan begränsning innebär att den skattskyldige inte behöver stå den finansiella risken för felaktigheter i samband med nedsättning till norrlandsskattenivån om det är fråga om förbrukning inom verksamheter där en lägre skattenivå ändå kan uppnås på annat sätt av

den som drar nytta av stödet. Genom en sådan begränsning säkerställs också att nedsättningen endast gäller för sådana verksamheter som omfattas av bemyndigandet enligt genomförandebeslutet.

Såsom Energimarknadsinspektionen, Svensk Fjärrvärme, Skogsindustrierna, Jernkontoret, IKEM och Svenskt Näringsliv påtalat innebär en sådan förändring att den lägre skattenivån inte ska gälla för elförbrukning som sker i industriell verksamhet utanför tillverkningsprocessen. Detta är en följd av att möjligheten till skattenedsättning är begränsad till hushåll och företag inom tjänstesektorn. Det bör samtidigt noteras att den absolut övervägande delen av elförbrukningen i industriell verksamhet sker i tillverkningsprocessen och då beskattas vid en nivå om 0,5 öre per kilowattimme, dvs. vid ca en sextiondel av den högsta skattenivån (se även avsnitt 6.13.14).

För att säkerställa förenligheten med EU-rätten föreslås därför att nedsättningen ska gälla för skatt på förbrukning av elektrisk kraft i hushåll och på förbrukning av elektrisk kraft för annat ändamål än i industriell verksamhet, i en datorhall, i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet eller som landström. Till skillnad från vad som bl.a. Svensk Energi framför så innebär ett behållande av den lägre skattenivån inte att elhandlarna även fortsättningsvis måste bedöma vad som ingår i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Då nedsättningen i denna del inte gäller för industriell verksamhet innebär förändringen att bedömningen begränsas i förhållande till vad som gäller i dag.

Nedsättningsbeloppets storlek

Den nedsatta skattenivån för elektrisk kraft som förbrukas av hushåll och företag inom tjänstesektorn i vissa särskilt angivna kommuner uppnås i dag genom en särskild skattesats. Enligt rådets genomförandebeslut får nedsättningen i förhållande till den normala nationella skattesatsen för elektrisk kraft varken vara större än vad som krävs för att kompensera för de extra uppvärmningskostnader som beror på det nordliga läget i förhållande till övriga delar av Sverige eller överskrida 9,6 öre per kilowattimme. Motsvarande begränsningar har funnits även i tidigare genomförandebeslut. Regeringen bedömer att det bör säkerställas att ned-

sättningen inte överskrider dessa begränsningar under 2017.

Nedsättningen för viss förbrukning i de berörda områdena får enligt rådets genomförandebeslut inte överstiga 9,6 öre per kilowattimme. Regeringen föreslår därför att den lägre skattenivån fr.o.m. den 1 januari 2017 regleras som en befrielse med 9,6 öre per kilowattimme. För att säkerställa att beslutets gräns respekteras föreslår regeringen även att skattenedsättningen fortsättningsvis inte ska anges som en särskild skattesats, som räknas om med förändringen av konsumentprisindex, utan som ett avdrag från normalskattesatsen.

Några remissinstanser, såsom Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket och Umeå universitet, efterfrågar ytterligare motivering till varför den lägre beskattningen av elektrisk kraft i berörda kommuner ska uppgå till 9,6 öre per kilowattimme. Konkurrensverket anför vidare att införandet av s.k. elområden innebär att elpriserna vanligtvis är lägre i norra Sverige. Regeringen anser, i likhet med bl.a. Lantbrukarnas Riksförbund, Region Västerbotten, Sveriges Kommuner och Landsting och Umeå Energi, att det kallare klimatet i norra Sverige, och det därmed högre energibehovet för uppvärmning, likväl motiverar att elanvändningen för hushåll och tjänsteföretag i berörda kommuner även fortsättningsvis ska beskattas på en lägre nivå samt att en lämplig utformning av nedsättningen är att denna nivå åstadkoms genom ett avdrag. Nedsättningen är också enligt regeringens uppfattning att anse som relativt träffsäker som en kompensation för de högre energikostnader som ett kallare klimat ger upphov till genom att den direkt sänker kostnaderna för användningen av elektrisk kraft, i allmänhet, för samtliga hushåll och tjänsteföretag i berörda kommuner. Samtidigt innebär beslutet att nedsättningen inte får vara högre än 9,6 öre per kilowattimme under perioden fram t.o.m. den 31 december 2017.

En begränsning till 9,6 öre per kilowattimme bedöms, med utgångspunkt i förändringen av konsumentprisindex för 2017, motsvara en skattehöjning om 0,4 öre per kilowattimme för användningen av elektrisk kraft hos hushåll och för tjänsteföretag i berörda kommuner. Skattehöjningen motsvarar de senaste årens snabbare utveckling av normalnivån. För att säkerställa förenligheten med EU-rätten föreslås därför att nedsättningens storlek ska begränsas

och fr.o.m. den 1 januari 2017 fastställas till 9,6 öre per kilowattimme.

Nedsättning genom skattskyldigas avdrag samt avfärdade alternativ för att åstadkomma förenlighet med EU-rätten

Den lösning som Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el förespråkar för att åstadkomma långsiktig förenlighet med EU-rätten är att, med beaktande av bl.a. den administrativa bördan, slopa den särskilda skattesatsen som gäller för förbrukning i vissa kommuner i norra Sverige. Utredningens överväganden redovisas i avsnitt 16.6 av betänkanudet.

En alternativ lösning för att säkerställa förenligheten med EU-rätten skulle kunna vara att en lägre skattenivå behålls i berörda kommuner men då enbart för hushåll och i en beloppsmässigt mer begränsad omfattning. En lösning där endast hushåll omfattas av nedsättningen innebär att tjänsteföretagen får högre beskattning jämfört med i dag. I och med att den kvarvarande delen av nedsättningen, dvs. nedsättning endast för hushåll, inte utgör statligt stöd minskar den administrativa bördan då varken datainsamling för offentliggörande eller bedömning av om stödmottagare är företag utan rätt till statligt stöd blir nödvändiga. Den administrativa bördan består i stället av att göra bedömning av om elektrisk kraft förbrukats i hushåll eller i företag. Lösningen förutsätter att Sverige återkommande söker och återkommande får undantag enligt artikel 19 i energiskattedirektivet för en sådan lägre energiskattenivå. En annan lösning där en lägre skattenivå i berörda kommuner för såväl hushåll och tjänstesektor behålls måste likt föregående alternativ begränsas beloppsmässigt. Företagens elförbrukning utanför tjänstesektorn måste också exkluderas för att säkerställa förenlighet med det bemyndigande som Sverige fått av rådet. En sådan lösning förutsätter att Sverige återkommande ansöker om och får undantag enligt artikel 19 i energiskattedirektivet för en sådan lägre energiskattenivå. I och med att företag omfattas av en sådan nedsättning måste även regler om statligt stöd beaktas vilket innebär att varken företag i svårigheter eller företag med vissa oreglerade betalningskrav får dra nytta av en sådan nedsättning. Därtill kommer att uppgifter måste samlas in om stödmottagare för offentliggörande. En nedsättning i enlighet med

sistnämnda alternativ skulle kunna förmedlas i form av en skattesats, som ett avdrag av den skattskyldige, genom återbetalning till förbrukare eller en kombination av avdrag eller skattesats och återbetalning. Vid en nedsättning som förmedlas via den skattskyldige, dvs. genom skattesats eller avdrag, står den skattskyldige den ekonomiska risken för eventuella felaktiga nedsättningar i de fall stödmottagaren och den skattskyldige inte avtalat om ersättning vid felaktigheter på grund av att stödmottagaren inte var berättigad till stöd eller i de undantagsfall avtal finns men stödmottagaren inte förmår att kompensera den skattskyldige efter att felaktigheter upptäckts. Vid en nedsättning som förmedlas direkt till förbrukande stödmottagare genom avdrag för den som är skattskyldig och genom återbetalning till de stödmottagare som inte är skattskyldiga så skulle den ekonomiska risken för eventuella felaktigheter ligga hos respektive stödmottagare. En nackdel med en återbetalningslösning är att det enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el finns mer än 80 000 företag i berörda kommuner vilka vid en återbetalningslösning måste vända sig till Skatteverket för att få nedsättningen. Därutöver skulle även samtliga hushåll i de berörda kommunerna behöva vända sig till Skatteverket för att få nedsättningen. Även vid en nedsättning som förmedlas dels via en särskild skattesats för hushåll, dels genom återbetalning för företagskunder, såsom Vattenfall, Oberoende Elhandlare och Umeå Energi föreslår så skulle en ekonomisk risk ligga kvar hos den skattskyldige för felaktigheter som består i att en lägre skattesats tagits ut på elektrisk kraft som förbrukats av näringsidkare. Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme som framhållit motsvarande alternativ lösning har även påpekat att den nödvändiga gränsdragningen mellan hushåll och företag kan vara svår att göra.

Det finns således nackdelar oavsett vilken av lösningarna som väljs. För att minska den administrativa bördan vid en nedsatt skattenivå kan det förvisso övervägas om det i syfte att minska den administrativa bördan bör införas en begränsning så att nedsättning endast beviljas när den uppgår till en viss storlek men då även en låg gräns skulle utestänga många hushåll, främst i lägenheter, från nedsättning föreslås emellertid inte någon sådan begränsning av nedsättningen.

Med beaktande av det ovanstående föreslår således regeringen att energiskatt på elektrisk kraft ska tas ut med endast en skattesats och att den särskilda skattesatsen för elektrisk kraft som förbrukas i vissa kommuner i norra Sverige ska ersättas med ett avdrag samt begränsas för att säkerställa att nedsättningen är förenlig med EU-rätten. För att säkerställa förenligheten med EU-rätten föreslås således att avdraget ska uppgå till 9,6 öre per kilowattimme och gälla för förbrukning av elektrisk kraft i hushåll och förbrukning av elektrisk kraft för annat ändamål än i industriell verksamhet, i en datorhall, i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet eller som landström. Då det är önskvärt att undvika dubbelreglering av avdragsrätt samtidigt som fullständig skattebefrielse även kan erhållas genom avdrag vid förbrukning för vissa ändamål föreslås avdrag endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter. Avdrag får inte göras för skatt på elektrisk kraft som förbrukas av ett företag utan rätt till statligt stöd. En förutsättning för avdrag för skatt på elektrisk kraft som förbrukats av större stödmottagare, dvs. stödmottagare som får stöd om minst 50 000 euro, är att den skattskyldige lämnar vissa uppgifter om dessa stödmottagare.

För nedsättning för tid efter 2017 förutsätter lösningen att Sverige även i fortsättningen återkommande söker och att rådet återkommande beviljar ett sådant undantag enligt artikel 19 i energiskattedirektivet som möjliggör en lägre energiskattenivå samt att tillämpliga statsstödsregler iakttas när det gäller nedsättningen som ges andra än hushåll.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 1 kap. 11 a § samt i 11 kap. 3 och 9 §§ LSE, se avsnitt 3.8.

6.13.11 Följdändring i skatteförfarandelagen

Regeringens förslag: Beslut om återbetalning enligt 11 kap. 12 a och 14 §§ lagen om skatt på energi, ska, i likhet med andra återbetalningar, vara att anse som beslut om punktskatt enligt skatteförfarandelagen, varför hänvisningar till dessa bestämmelser läggs till i 53 kap. 5 § i den lagen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Vid remissbehandlingen av betänkandet Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) påtalade *Kammarrätten i Sundsvall* att tillägg behövde göras i 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, eftersom ett beslut om återbetalning enligt den föreslagna 11 kap. 14 § får anses vara ett beslut om punktskatt. *Skatteverket* framförde motsvarande synpunkt.

Inga synpunkter har inkommit på förslaget i promemorian.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning föreslås att två nya återbetalningsbestämmelser, 11 kap. 12 b och 14 §§, ska införas i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. I avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter föreslås att ytterligare en återbetalningsbestämmelse, 11 kap. 12 a §, införs i LSE. I 53 kap. 5 § SFL regleras vilka beslut om återbetalning, kompensation och nedsättning som är att anse som beslut om punktskatt. Förändring av den berörda paragrafen föreslås även i lagrådsremissen Definition av beskattningsår för vissa punktskatter varför en samordning av förslagen i ett senare skede i lagstiftningsprocessen kan bli nödvändig.

Regeringen anser i likhet med *Kammarrätten i Sundsvall* och *Skatteverket* att justering av 53 kap. 5 § behöver göras för att beslut om återbetalning enligt de föreslagna återbetalningsbestämmelserna, 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§ LSE, ska anses som beslut om punktskatt enligt SFL. Därför föreslås att hänvisning till nämnda bestämmelserna läggs till i 53 kap. 5 § SFL.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 53 kap. 5 § SFL, se avsnitt 3.17.

6.13.12 Skattskyldighet för nätinnehavare m.m.

6.13.12.1 Skattskyldigheten flyttas från elleverantörer till nätinnehavare

Regeringens förslag: Elhandelsföretagens (elleverantörernas) roll som skattskyldiga för

leveranser till förbrukarna tas över av elnätsföretagen (nätinnehavarna).

Regeringens bedömning: Skattskyldig i egenskap av producent ska vara den som i Sverige framställer skattepliktig elektrisk kraft. Undantaget från skattskyldighet som producent för de mikroproducenter vars elektriska kraft blir skattepliktig enbart om den överförs till det allmänna elnätet behålls.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Vissa språkliga och redaktionella ändringar har dock skett i regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Skatteverket* och *Sveriges Energiföreningars Riksorganisation (SERO)* tillstyrker förslaget om att ersätta elleverantörernas roll som skattskyldiga med skattskyldighet för nätinnehavarna. *Statens energimyndighet*, *Energimarknadsinspektionen*, *Oberoende Elhandlare*, *Naturskyddsföreningen*, *Bixia AB*, *Fortum*, *Vattenfall*, *HSB* och *Affärsverket svenska kraftnät* avstyrker förslaget. *Svensk energi* och *E.ON* önskar att förändringen ska skjutas upp. I huvudsak synes de som motsätter sig eller är avvaktande till en förändring av skattskyldigheten vara det med anledning av tveksamheter rörande förenligheten med en nordisk slutkundsmarknad.

Vid remitteringen av promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen 2015 framför vissa remissinstanser synpunkter rörande skattskyldigheten på elektrisk kraft. *Kammarrätten i Sundsvall* påpekar att det i 11 kap. 5 § första stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, inte görs någon ändring, vilket innebär att ”yrkesmässigt” behålls i denna paragraf. *Kammarrätten* framför att det bör övervägas om det inte finns anledning att se över utformningen av 11 kap. 5 § LSE i nu aktuellt avseende.

Svensk Energi och *Svensk Fjärrvärme* anför att om möjligt bör den som enbart framställer elektrisk kraft enligt 11 kap. 2 § första stycket 1 a och b LSE undantas från skattskyldighet även om aktören yrkesmässigt levererar sin överskottsel.

Svensk Solenergi föreslår att ett undantag införs så att de mikroproducenter som omfattas av skattereduktionen kan sälja sin överskottsel utan att skattskyldighet inträder så länge som

mikroproducenten är nettoköpare av elektrisk kraft.

Bakgrunden till förslagen: Förslagen tar sin utgångspunkt i regeringens avisering i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, avsnitt 6.22.5) och det förslag som lämnades av Utredningen om nettodebitering av el (SOU 2013:46). Motsvarande förslag till förändring, som innebär att nätinnehavarna tar över elleverantörernas roll som skattskyldiga, har tidigare föreslagits av Skattnedsättningskommittén (SOU 2003:38) och aviserats av en tidigare regering (budgetpropositionen för 2006, prop. 2005/06:1 avsnitt 5.5.3.4).

Utredningen om nettodebitering av el lämnade i juni 2013 betänkandet *Beskattning av mikroproducerad el m.m.* (SOU 2013:46). I utredningsuppdraget ingick bl.a. att analysera och lämna lagförslag rörande vem som bör vara skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft. Frågan om skattskyldighet utreddes självständigt i förhållande till de övriga delarna av uppdraget. Utredningen föreslår att skattskyldigheten för elskatt, i de situationer där i huvudsak elhandelsföretagen är skattskyldiga i dag, ska tas över av elnätsföretagen. Förslaget motiveras främst med anledning av följande bakgrund. Utredningen konstaterar att avregleringen av elmarknaden har förändrat förhållandena på marknaden, exempelvis genom ökade möjligheter för kunderna att välja elhandelsföretag. Den avreglerade marknaden har också fört med sig att elhandelsföretagen, som i dag är skattskyldiga för elskatt, fått allt mindre lokalkännedom om kundens verksamhet. Elhandelsföretagens möjligheter att kontrollera och följa sina kunder har försämrats. När de ska redovisa elskatten är de i praktiken hänvisade till de uppgifter som lämnas av elnätsföretagen.

Utredningen anser vidare att det finns flera andra skäl till att lägga skattskyldigheten på elnätsföretagen. Den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige anses ha framställt den elektriska kraften och kan därmed själv bli skattskyldig. De konsekvenser detta får för utländska aktörer undviker man om elnätsföretagen i stället blir skattskyldiga. Även språkliga skäl talar för att den som är skattskyldig för elskatt bör finnas i det land där skatten tas ut. Genom att låta elnätsföretagen bli skattskyldiga, blir det också fråga om ett mer begränsat antal skattskyldiga. Någon prövning av lämpligheten förekommer inte för elhandels-

företagen. Elnätsföretagen är däremot föremål för en form av lämplighetsprövning genom ellagen, som bör kunna tjäna som en viss garanti för att staten får in sina skatteintäkter.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Sedan den 1 januari 1996 har Sverige en fri elmarknad när det gäller handel med och produktion av elektrisk kraft. Däremot är nätverksamheten fortfarande ett reglerat monopol. En huvudprincip i den reformerade marknaden är att det måste finnas klara skillnader mellan å ena sidan nätverksamhet och å andra sidan handel och produktion. Ett elnätsföretag kan således inte ingå i en juridisk person som också bedriver handel med eller produktion av elektrisk kraft. På den regelreformerade elmarknaden har slutanvändarna möjlighet att fritt välja från vem de vill ha sin elektriska kraft levererad. Någon given geografisk koppling mellan ett elhandelsföretag och en slutanvändare finns inte. Däremot är slutanvändaren, vad gäller överföringen av den elektriska kraften, hänvisad till det företag som har koncession att bedriva nätverksamhet i dennes område.

Elhandelsföretagen är enligt dagens regler skyldiga att betala energiskatt på elektrisk kraft. Det följer av 11 kap. 5 § 2 LSE. För att kunna fullgöra denna skyldighet är elhandelsföretagen beroende av elnätsföretagen. Elhandelsföretagen måste lita på andrahandsuppgifter från elnätsföretagen om mängden elektrisk kraft som levererats. Även om det inte framkommit något som talar för att elnätsföretagens rapportering skulle vara felaktig, så är det önskvärt att de aktörer som har denna kontroll, dvs. elnätsföretagen, är skattskyldiga.

Någon prövning av lämpligheten förekommer inte för den som agerar som elhandelsföretag. Det kan konstateras att elnätsföretagen genom regleringen i 2 kap. 10 § ellagen (1997:857) innan koncession medges är föremål för en form av lämplighetsprövning som, även om den inte tar sikte på uppbörd av energiskatt på elektrisk kraft, ändå bör kunna tjäna som en garanti för att dessa företag är seriösa aktörer och för att staten får in sina skatteintäkter.

Om skattskyldigheten läggs på elnätsföretagen bör detta också innebära en större stabilitet i uppbördssystemet. De investeringar och åtaganden som ligger bakom en nätkoncession medför att ett elnätsföretag under lång tid kommer att svara för uppbörden och

därigenom också kommer att kunna skapa lämpliga rutiner för detta.

Skattenedsättningskommittén påpekar också i sitt betänkande Svåra skatter! (SOU 2003:38) bl.a. att den som väljer att få sin elektriska kraft levererad av en leverantör utanför Sverige, genom förslaget om att skattskyldigheten flyttas till elnätsinnehavarna, jämföras med den som själv har framställt kraften. Detta innebär att en sådan förbrukare kan bli skattskyldig för den elektriska kraften.

I sammanhanget bör även nämnas språkliga skäl. Den som är skattskyldig borde ha lättare att avgöra t.ex. i vilken verksamhet eller för vilket ändamål elkraften förbrukats, om denne kan kommunicera med elkunder, skattemyndigheter och andra på det egna språket. Även i andra sammanhang kan det vara lättare för den som är skattskyldig för energiskatt att kommunicera med slutkunder i samma land. Motsvarande gäller givetvis för skattemyndigheterna som lättare kan kommunicera med den skattskyldige och svara för uppbörden om den skattskyldige finns i samma land som myndigheten.

Samarbetsorganisationen för de nordiska energiregulatorerna (NordREG) har beslutat att gå vidare med obligatorisk samfakturering, vilket betyder att fakturan till slutkunden ska komma från elhandelsföretaget. Detta kan i och för sig vara ett argument som talar för att elhandelsföretaget bör vara skattskyldigt för energiskatt. Mot bakgrund av alla andra argument som finns för en annan ordning, är dock detta inget bärande skäl för att låta elhandelsföretagen vara skattskyldiga för energiskatt på elkraft. Ett ytterligare steg mot en gemensam slutkundsmarknad är snarare att skattskyldigheten harmoniseras, vilket med hänsyn till att elnätsföretagen såväl i Danmark och Finland som i Norge är skattskyldiga, är ännu ett skäl för att skattskyldigheten bör ligga hos elnätsföretagen. Det kan vidare konstateras att Danmark som redan har en elhandlarcentrisk modell aktivt valt att behålla skattskyldigheten hos nätinnehavarna. Regeringen bedömer att övergången till en gemensam nordisk elhandlarcentrisk slutkundsmarknad kommer att underlättas om uppbördsmodellen för energiskatt på elektrisk kraft är densamma i de länder som omfattas av den elhandlarcentriska slutkundsmarknaden.

Antalet elnätsföretag uppgår i dag till ca 170. Detta kan jämföras med registrerade skattskyldiga för energiskatt på elektrisk kraft

som den 21 mars 2016 var sammanlagt 1 307 stycken (298 elleverantörer, 233 elproducenter och 776 producenter/ leverantörer). Sedan 2008 har antalet registrerade skattskyldiga markant ökat och antalet fortsätter att öka. I sammanhanget kan även nämnas att de energi- och miljörelaterade punktskatterna har ökat i betydelse under senare år. Skatteintäkterna från energiskatten på elektrisk kraft uppgick 2015 till ca 20,4 miljarder kronor. Om elnätsföretagen i stället blir skattskyldiga blir det alltså fråga ett mer begränsat antal skattskyldiga.

En förändring av skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft kan bidra till att förenkla elektrifiering av fordonsflottan. Detta genom att minska den administrativa bördan för dem som under nuvarande regler riskerar att bli skattskyldiga när de tillhandahåller elektrisk kraft till elfordon. En sådan förändring kan leda till att fler är intresserade av att förse elfordon med elektrisk kraft. Detta skulle exempelvis ge en möjlighet för de arbetsgivare som vill låta sina arbetstagare mot betalning ladda sina elfordon under arbetsdagen utan att arbetsgivaren blir skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft.

En förändring kan även öka intresset för mikroproduktion av elektrisk kraft om den innebär en förenkling för mikroproducenter. En sådan förenkling kan bestå i att de inom de effektramar som gäller för undantag från skatteplikt tillåts sälja energi utan att riskera att bli skattskyldig vare sig som leverantör eller som producent.

Det kan konstateras att antalet aktörer som säljer egenproducerad elektrisk kraft har ökat över tid. Om dagens regelverk med en skattskyldighet för leverantörer behålls så kan en fortsatt ökning förväntas av antalet aktörer som blir skattskyldiga när de levererar elektrisk kraft, exempelvis vid temporära produktionsöverskott då den egna förbrukningen understiger produktionen. Produktionsöverskott och en därpå följande skattskyldighet vid leverans kan även uppstå om den som framställer elektrisk kraft önskar dimensionera sina produktionsanläggningar så att produktionen löpande genererar ett överskott vilket kan säljas. Den av riksdagen beslutade förändringen av undantaget från skatteplikt, i enlighet med förslaget i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 avsnitt 6.22), innebär en möjlighet för den som framställer förnybar elektrisk kraft att behålla skattefrihet för egenförbrukad elektrisk kraft

trots att denne yrkesmässigt levererar annan elektrisk kraft. Trots utvidgningen av undantaget från skatteplikt i detta avseende så innebär ett bibehållande av den befintliga ordningen med skattskyldighet för leverantörer att mikroproducenter fortfarande kan komma omfattas av den administrativa bördan som åvilar en skattskyldig. Denna administrativa börda kan verka hämmande för dem som funderar på att, inom effektramar för undantaget från skatteplikt, producera mer elektrisk kraft från förnybara källor än enbart för det egna behovet. För det fall att skattskyldigheten som leverantör ersätts av en skattskyldighet för nätinnehavarna innebär det att mikroproducenter som genom 11 kap. 5 § femte stycket LSE är undantagna från skattskyldighet som producent kan sälja sin överskottsproduktion av elektrisk kraft till en köpare som får den köpta kraften via det koncessionspliktiga nätet utan att mikroproducenten blir skattskyldig som elleverantör. I dessa fall kommer i stället nätinnehavaren bli skattskyldig för den överförda kraften.

Oberoende Elhandlare har i en skrivelse (dnr Fi2016/02198/S2) hemställt att skattskyldigheten för energiskatten på elektrisk kraft inte ska flyttas från leverantörerna till nätinnehavarna och har anfört flera skäl för detta, vilka i huvudsak baseras på den omständigheten att man i Norden har kommit överens om en övergång till en elhandlarcentrisk modell och de effekter detta har på kundkontakt, fakturering etc.

Även *Energiföretagen Sverige* har i en skrivelse (dnr Fi2016/02874/S2) framfört invändningar mot en överflyttning av skattskyldigheten till nätinnehavarna samt efterfrågat ytterligare analys av vad förslaget leder till i en elhandlarcentrisk marknadsmodell. *Energiföretagen Sverige* anser huvudsakligen att förslaget riskerar att bli kostnadsdrivande och skapa inträdeshinder på elmarknaden för nya elhandelsföretag eller slå ut mindre elhandelsföretag.

Ovan har redovisats flera fördelar med en överflyttning av skattskyldigheten till nätinnehavarna, såsom exempelvis elnätsföretagens kännedom om mängden elektrisk kraft som levereras, att den skattskyldige och Skatteverket finns i samma land etc. Det är vidare elnätsföretagen som är skattskyldiga i våra nordiska grannländer. Mot bakgrund av det ovanstående anser regeringen att skälen för en

överflyttning av skattskyldigheten till nätinnehavarna starkt överväger skälen för att behålla skattskyldigheten hos elhandelsföretagen. Konsekvenserna av förslaget behandlas i detalj även i avsnitt 6.13.14 nedan. Regeringen anser därför att det saknas tillräckliga skäl att tillmötesgå Oberoende Elhandlares och Energiföretagen Sveriges önskemål i fråga om överflyttning av skattskyldigheten.

För att det ska vara möjligt att nå ambitionen om en fossiloberoende fordonsflotta till 2030, och, i förlängningen, den långsiktiga visionen att Sverige år 2050 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären, kommer ökade möjligheter till elektrifiering av fordonsflottan att vara av stor betydelse. I det klimatinvesteringsstöd till kommuner och regioner som regeringen föreslår i propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99) ingick de medel som för närvarande finns avsatta för investeringsstöd till laddinfrastruktur som en del. Under den nuvarande uppbörsordningen där leverantörer av elektrisk kraft är skattskyldiga riskerar emellertid de aktörer som vill förse bilar och andra motorfordon med elektrisk kraft att bli skattskyldiga om de försöker få skälig ersättning för den tillhandahållna elektriska kraften. Genom den befintliga ordningen infaller således en administrativ börda som kan verka hämmande för de aktörer som funderar på att tillhandahålla elektrisk kraft för elbilar. Svensk Energi efterfrågar i en hemställan (dnr Fi2015/03277/S2) dels att ett särskilt undantag från skattskyldighet ska införas för dem som erbjuder laddtjänster och endast säljer elektrisk kraft för fordons laddbehov, dels att förmånsbeskattning inte ska ske när anställda erhåller laddel på arbetsplatsen.

Om skattskyldigheten som leverantör ersätts av en skattskyldighet för nätinnehavarna kommer emellertid den administrativa bördan för dem som säljer elektrisk kraft minska genom att leverantörer efter ändringen inte behöver deklarerat och betala in skatt på den försålda elektriska kraften eftersom skattskyldigheten då i stället åligger nätinnehavarna och den inköpta elektriska kraften som säljs vidare redan blivit beskattad i ett tidigare led. Regeringen anser att det vid en sådan förändring saknas skäl att som Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme föreslår införa ett separat undantag från skattskyldighet som leverantör för den som framställer elektrisk kraft i enlighet med 11 kap. 2 § första stycket 1 a

och b LSE, eftersom skattskyldigheten då inte längre åligger elleverantörerna. Regeringen anser vidare att de bakomliggande problem som är grunden till Svensk Energis hemställan om undantag från skattskyldighet och förmånsbeskattning bortfaller genom ett förslag som innebär att skattskyldigheten åvilar nätinnehavare och inte dem som yrkesmässigt levererar elektrisk kraft. Den som vill tillhandahålla elektrisk kraft i yrkesmässig verksamhet blir således inte längre skattskyldig för elektrisk kraft när denne tillhandahåller elektrisk kraft till en anställd på ett sätt som inte föranleder förmånsbeskattning. Regeringen anser därmed att det saknas tillräckliga skäl för att tillmötesgå önskemålen i Svensk Energis hemställan (dnr Fi2015/03277/S2).

Svenska Bussbranschens Riksförbund (SBR) efterfrågar i två skrivelser (dnr Fi2013/04322/S2 och Fi2015/03831/S2) dels en utredning av beskattningen av elektricitet för elbussar, dels sänkt skatt på för elbussar. För att främja introduktionen på marknaden för eldrivna bussar har riksdagen efter förslag av regeringen beslutat att införa en elbusspremie. Eldrivna bussar har stor potential att minska utsläppen av såväl klimatutsläpp, luftföroreningar som av buller. Dessa underlättar en förtätning av bostäder i storstäder samt frigör biodrivmedel till lastbilar och andra tunga fordon som är svårare att elektrificera. Elbussar är ett bra exempel på ny teknik som är dyrare att investera i än konventionell teknik men billigare att använda. Det finns därmed starkare skäl att ge stöd till investering i ny teknik än att ge stöd till driften av bussarna. Möjligheterna att inom ramen för rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energi-produkter och elektricitet, EUT L 283, 31.10.2003, s. 51 bevilja nedsatt skatt för elbussar är vidare begränsade. Mot bakgrund av det ovanstående anser regeringen att det saknas tillräckliga skäl för att tillmötesgå SBR:s önskemål.

Bland den grupp av aktörer som i dag är skattskyldiga ingår inte enbart stora aktörer som Vattenfall, E.ON, m.fl. utan även mindre företag och ekonomiska föreningar. Exempel på aktörer i den senare gruppen är bostadsrättsföreningar och bostadsbolag som säljer elektrisk kraft till sina medlemmar eller hyresgäster och tar betalt för kraften utifrån uppskattad eller uppmätt

förbrukning. Ett annat exempel på någon som under dagens regler blir skattskyldig såsom leverantör är företag som säljer elektrisk kraft till elbilar. Därtill kommer även privatpersoner som säljer elektrisk kraft för 30 000 kronor eller mer. Dessa aktörer som därmed anses yrkesmässigt leverera elektrisk kraft är skattskyldiga enligt dagens regelverk och ska således redan i dag anmäla sig till Skatteverket för registrering som skattskyldig samt deklarerar och betala in energiskatt till staten.

Även om den tidigare beslutade förändringen av undantaget från skatteplikt innebär en möjlighet för en aktör att behålla skattefrihet för egenförbrukad elektrisk kraft trots att denne yrkesmässigt levererar annan elektrisk kraft så ska de som är skattskyldiga likväl betala in skatt till staten på all den skattepliktiga elektriska kraft som denne själv förbrukat och för den kraft som denne sålt till någon som inte är skattskyldig. För det fall att skattskyldighet som leverantör ersätts av en skattskyldighet för nätinnehavare så kommer dessa elproducenter enbart behöva anmäla sig för registrering som skattskyldig för det fall att de producerar skattepliktig elektrisk kraft som är skattepliktig av annat skäl än att kraften överförs till ett koncessionspliktigt nät. En sådan förändring av skattskyldigheten kan således t.ex. öka viljan för mindre aktörer att tillhandahålla elektrisk kraft bl.a. för laddning av elbilar.

De som huvudsakligen kommer att stå för uppbörderna av energiskatt på elektrisk kraft med ett sådant förslag är elnätsföretagen (nätinnehavarna). Med elnätsföretag/nätinnehavare bör förstås den som meddelats koncession enligt 2 kap. ellagen. Det är alltså innehavarna av nätkoncession som ska vara skattskyldiga. Som ytterligare förutsättning bör gälla att innehavaren också överför elektrisk kraft. Skälet till detta är att den som erhållit koncession men endast befinner sig i ett uppbyggnadsskede och som därför ännu inte överför elektrisk kraft inte bör vara skattskyldig.

Liksom i dag bör den som framställer skattepliktig elektrisk kraft även i fortsättningen vara skattskyldig, eftersom det, vid sidan av beskattningen av den elektriska kraft som överförs över det allmänna elnätet, bl.a. finns behov av att på enkelt sätt beskatta storskalig egenförbrukning av skattepliktig elektrisk kraft.

I likhet med *Skogsindustrierna*, *Sveriges Energiföreningars Riksorganisation* och *SP*

Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, och till skillnad från *Energimarknadsinspektionen*, *Fortum*, *Svensk Energi*, m.fl., anser regeringen att en överflyttning av skattskyldigheten för energiskatten på elektrisk kraft till elnätsbolagen är i linje med en elhandlarcentrisk modell samt att förslaget, genom att det bidrar till en harmonisering av villkoren för elhandelsföretagen i de olika länderna, leder till bättre förutsättningarna för en väl fungerande nordisk slutkundsmarknad för elektrisk kraft. Regeringen aviserade också i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 avsnitt 6.22.5) att skattskyldigheten för energiskatten på el skulle ses över i syfte att minska den administrativa bördan. Utgångspunkten för översynen var att skattskyldighet såsom leverantör skulle ersättas med en skattskyldighet för nätinnehavare. Energimarknadsinspektionen arbetar för närvarande med ett regeringsuppdrag om införandet av en elhandlarcentrisk modell (dnr. M2015/02636/Ee). Uppdraget ska redovisas den 1 februari 2017.

Regeringen föreslår därför att elhandelsföretagens och andra elleverantörers roll som skattskyldiga för leveranser till förbrukarna tas över av elnätsföretagen (nätinnehavarna) samt gör bedömningen att skattskyldig i egenskap av producent fortsatt ska vara den som i Sverige framställer skattepliktig elektrisk kraft. Undantaget från skattskyldighet som producent för mikroproducenter vars elektriska kraft blir skattepliktig enbart med anledning av att den överförs till ett koncessionspliktigt nät behålls. Förslaget innebär att förekomsten av ”yrkesmässigt” helt utmönstras ur 11 kap. 5 § LSE. Härigenom tillgodoses den översyn av bestämmelsen som Kammarrätten i Sundsvall efterfrågar. Förslaget att flytta skattskyldigheten till nätföretag i kombination med undantagen från skattskyldighet innebär att mikroproducenter som enbart framställer elektrisk kraft enligt 11 kap. 2 § första stycket 1 a och b LSE kan sälja överskottsel utan att skattskyldighet inträder, dvs. i likhet med vad Svensk Solenergi, Svensk Energi och Svensk Fjärrvärme efterfrågar. Enligt Utredningen om nettodebitering av el (SOU 2013:46) innebär förändringen av skattskyldighet att nätinnehavarna måste bygga upp system bl.a. för att hantera beskattningen av elektrisk kraft som förbrukas för ändamål som ska beskattas vid en lägre skattenivå vilken ska uppnås genom den

skattskyldiges försorg. För att bygga upp dessa system och inhämta nödvändig information för att hantera skattskyldigheten, krävs att nätinnehavarna ges en förhållandevis lång tid för att få systemen och uppgifterna på plats. Regeringen anser i likhet med utredningen att nätinnehavarna bör ges viss tid för förberedelsearbete före ikraftträdandet och anser därför att ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2018. Förslaget ikraftträdande skjuts således, i likhet med vad Svensk Energi och E.ON efterfrågar, upp jämfört med utredningens ursprungliga förslag till ikraftträdande. Om regeringen väljer att gå vidare med införandet av en elhandlarcentrisk modell kan det eventuellt behövas vissa kompletterande justeringar i lagen om skatt på energi för att få reformerna att fullt ut samspela med varandra.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 11 kap. 2 och 5 §§ LSE, se avsnitt 3.9.

6.13.12.2 Affärsverket svenska kraftnät undantas från skattskyldighet

Regeringens förslag: Den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen, dvs. Affärsverket svenska kraftnät, undantas från kretsen av skattskyldiga.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det som ska ligga till grund för energibeskattnings av elektrisk kraft är den slutliga förbrukningen. Elektrisk kraft som överförs mellan skattskyldiga innan sådan förbrukning sker ska alltså inte beskattas. Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) verksamhet är koncessionspliktig. En av Svenska kraftnät huvudsakliga uppgifter är att bygga ut och driva stamnätet. Stamnätet knyter ihop stora produktionsanläggningar, regionnät och utlandsförbindelser. Någon överföring av elektrisk kraft direkt till slutkunder förekommer inte från stamnätet.

Om inget undantag införs skulle Svenska kraftnät bli skattskyldigt med anledning av förslaget i avsnitt 6.13.12.1. Av detta skäl föreslår

utredningen om nettodebitering av el samt Skattenedsättningskommittén i SOU 2013:46 (s. 169) respektive SOU 2003:38 (s. 362) att Svenska kraftnät ska undantas från kretsen av skattskyldiga. I dag åstadkoms detta genom att skattskyldighet inte inträder för elektrisk kraft som levereras till en annan skattskyldig. Motsvarande bör gälla också med elnätsföretagen som skattskyldiga, dvs. skattskyldigheten ska inte inträda för elektrisk kraft som överförs från ett elnätsföretag till ett annat eller från en producent till ett elnätsföretag.

Av ovanstående skäl och för att inte onödigt tynga det föreslagna systemet, föreslås därför att Svenska kraftnät undantas från kretsen av skattskyldiga nätinnehavare.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 11 kap. 5 § LSE, se avsnitt 3.9.

6.13.12.3 Införsel av elektrisk kraft i vissa fall

Regeringens förslag: De nuvarande reglerna om skattskyldighet för den för vars räkning elektrisk kraft förs in till landet tas bort. I stället införs en ny regel om skattskyldighet för den som, utan att vara producent eller elnätsföretag, innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 11 kap. 5 § tredje stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, anges att den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige, och den som utan att betala ersättning tar emot skattepliktig elektrisk kraft, anses ha framställt den elektriska kraften. Bestämmelsen innebär att den som väljer att få sin elektriska kraft levererad från ett land utanför Sverige, själv blir skattskyldig för sin förbrukning. Motsatsvis gäller samtidigt att den utländske leverantören inte betraktas som skattskyldig och alltså inte har något ansvar för att skatt betalas för dessa leveranser.

Den som för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige anses ha framställt den elektriska kraften och kan därmed själv bli skattskyldig. Ett sådant system skapar sämre möjligheter för utländska leverantörer att komma in på den svenska marknaden, jämfört med svenska elhandelsföretag. Detta eftersom de svenska leverantörerna administrerar uppbörden av den skatt som förbrukaren i slutänden ska betala. Genom att göra elnätsföretagen till skattskyldiga undviker man detta problem. Därför föreslår regeringen ett slopande av bestämmelsen om att den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige ska anses ha framställt kraften. Eftersom elektrisk kraft i princip endast får föras in till Sverige via koncessionspliktiga nät, kommer denna förbrukning ändå att bli beskattad genom att elnätsföretagen enligt förslaget blir skattskyldiga.

Det borde inte förekomma att elektrisk kraft förs in till Sverige på annat sätt än att den kan skattemässigt fångas upp av elnätsföretagen. För att ändå kunna täcka den situationen att någon olagligt för in elektrisk kraft, bör det finnas en bestämmelse om skattskyldighet även i sådana fall. Därför föreslås att den som, utan att vara nätinnehavare, för in elektrisk kraft till Sverige blir skattskyldig, om inte den elektriska kraften går via ett elnät som innehas av en skattskyldig nätinnehavare. En motsvarande regel finns i den finska lagstiftningen som också bygger på nätinnehavarna som skattskyldiga. Bestämmelsen får ses som en säkerhetsåtgärd för att en olaglig införsel av elektrisk kraft ska kunna beskattas, även om den i praktiken inte torde få någon betydelse.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändringar i 11 kap. 5 § LSE, se avsnitt 3.9.

6.13.12.4 Utformningen av reglerna för skattskyldighetens inträde

Regeringens förslag: Skyldigheten för producent och elnätsföretag att betala energiskatt inträder dels vid egenförbrukning, dels när elektrisk kraft överförs till någon som inte är skattskyldig. För den som olagligt för in elektrisk kraft till Sverige ska skattskyldigheten inträda när kraften förs in.

Skyldighet att betala energiskatt inträder inte för en skattskyldigs förbrukning av elektrisk kraft för vilken skattskyldighet tidigare inträtt.

Skyldighet att betala energiskatt inträder inte när elektrisk kraft överförs till det elnät som innehas av den myndighet som är systemansvarig, dvs. överförs till det av Affärsverket svenska kraftnät ägda och förvaltade stamnätet.

Språkliga förändringar görs i 11 kap. 2, 5, 7, 9 och 11 §§ lagen om skatt på energi samtidigt som bl.a. ordet "levereras" och olika former av ordet "säljer" i dessa bestämmelser ersätts med "används" och i vissa fall "överförs".

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: har inga synpunkter på förslaget. Vid remissbehandlingen av Skattenedsättningskommitténs betänkande (SOU 2003:38) framhöll Energimyndigheten att förslaget om när skattskyldigheten skulle inträda borde förtydligas. Enligt Energimyndigheten täckte den föreslagna skrivningen inte in det fallet att en producent eller nätinnehavare överför elektrisk kraft till någon annan än den som förbrukar kraften, t.ex. när en nätinnehavare överför kraft till ett från koncessionsplikt undantaget industrinät med externa kunder. Industrinätsinnehavaren överför i detta fall kraften, men förbrukar den inte bara själv.

Skälen för regeringens förslag: Leveransbegreppet i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, infördes den 1 januari 1995 i och med ikraftträdandet av LSE och ersatte då begreppet "distribuerar" i den upphävda lagen (1957:262) om allmän energiskatt (EL). Av förarbetena framgår att man ansåg att det låg närmare till hands att beteckna den som överför kraften – innehavaren av en nät-koncession – som distributör. Skyldigheten att betala skatt inträder enligt nuvarande bestämmelser inte förrän den elektriska kraften faktiskt levereras till förbrukaren respektive förbrukas av producenten eller leverantören. Uttrycket leverans har enligt förarbetena samma innebörd som vad gäller skattskyldighetens inträde vid bränslebeskattningen. Elektrisk kraft kan alltså inte anses ha levererats till den slutlige förbrukaren förrän den passerat förbrukarens mätare.

Enligt Skattenedsättningskommitténs förslag i SOU 2003:38 (s. 548) ska begreppet "levereras" i

11 kap. 7 § LSE, i och med att nätinnehavarna skulle ta över rollen som skattskyldiga från elhandelsföretagen, ersättas med begreppet ”överförs”. Vidare föreslår utredningen att för den som själv för in elektrisk kraft, utan att den går via en nätinnehavares elnät, ska skattskyldigheten inträda vid den tidpunkt då kraften förs in till Sverige. Även i fortsättningen är det den slutliga förbrukningen av elektrisk kraft som ska ligga till grund för beskattning. Elektrisk kraft som överförs mellan skattskyldiga ska alltså inte beskattas. I dag åstadkoms detta genom att skattskyldighet inte inträder för elektrisk kraft som levereras till en annan skattskyldig. Sådana leveranser ska inte redovisas i skattedeklarationen. Motsvarande bör gälla också för elnätsföretag som skattskyldiga, dvs. skattskyldighet ska inte inträda för elektrisk kraft som överförs från ett elnätsföretag till ett annat eller från en producent till ett elnätsföretag. Skattskyldighet ska inte heller inträda för elektrisk kraft som överförs från ett elnätsföretag till en producent. För att anpassa reglerna om skattskyldighetens inträde till att elnätsföretagen i stället för elhandelsföretagen föreslås bli skattskyldiga, föreslås därför termen ”levereras” i flertalet av paragraferna i 11 kap. LSE ersättas med termerna ”används” respektive ”överförs”. I praktiken får dock överföringen och användningen anses ske samtidigt.

Ett av de lagrum i 11 kap. LSE som föreslås justeras språkligt är 5 § första stycket 3 som reglerar skattskyldigheten för den som fått elektrisk kraft överförd mot försäkran. I lagrådsremissen föreslogs bl.a. att uttrycket ”säljer eller förbrukar” elektrisk kraft ska ersättas med termen ”använder” elektrisk kraft. Det angavs att termen kan anses innefatta såväl försäljning som förbrukning. *Lagrådet* har emellertid i sitt yttrande pekat på att det inte klart framgår av begreppet ”använder” elektrisk kraft – i den normala betydelsen av termen ”använder” – att uttrycket avser såväl försäljning som förbrukning. Lagrådet har i stället föreslagit formuleringen ”överför eller använder elektrisk kraft”. Regeringen anser att 11 kap. 5 § första stycket 3 LSE ska utformas i enlighet med Lagrådets förslag.

Lagrådet har motsvarande synpunkt i fråga om 11 kap. 7 § första stycket 2 LSE där formuleringen ”elektrisk kraft levereras till en köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning” föreslogs ersättas av ”elektrisk kraft

används för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5”. Lagrådet har föreslagit att lagtexten ska lyda ”elektrisk kraft överförs [till någon annan] eller tas i anspråk för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5”. Regeringen anser att de av Lagrådet föreslagna termerna är ändamålsenliga. I förtydligande syfte föreslår regeringen emellertid att de placeras i omvänd ordning enligt följande: ”elektrisk kraft tas i anspråk för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5, eller överförs till någon annan”.

Med överföring av elektrisk kraft bör förstas inmatning av elektrisk kraft på det elektriska nätet, oavsett om det är fråga om stamnätet eller ett regionalt eller ett lokalt nät, liksom kundernas uttag av elektrisk kraft från det elektriska nätet.

Bestämmelsen i 11 kap. 7 § första stycket 1 a LSE bör ges en sådan utformning att det klart framgår att skattskyldighet inträder då elektrisk kraft överförs till någon som inte är skattskyldig i egenskap av producent, elnätsföretag eller frivilligt skattskyldig. Den sistnämnda kategorin skattskyldiga föreslås införas i avsnitt 6.13.4. Det innebär att skattskyldighet ska inträda när elektrisk kraft överförs till någon som är skattskyldig på grund av olaglig införsel av elektrisk kraft.

För att undvika dubbelbeskattning när en skattskyldig överför elektrisk kraft till någon annan än den som förbrukar kraften, t.ex. när en nätinnehavare överför kraft till ett från koncessionsplikt undantaget industrinät med en extern kund som är skattskyldig, bör skattskyldighet inte återigen inträda för samma elektriska kraft. Regeringen föreslår därför att skattskyldighet inte ska inträda vid förbrukning av elektrisk kraft för vilken skattskyldighet redan har inträtt.

I avsnitt 6.13.12.2 föreslås att Affärsverket svenska kraftnät ska undantas från kretsen av skattskyldiga. För att inte skattskyldighet enligt det nu lämnade förslaget ska inträda när en skattskyldig överför elektrisk kraft till stamnätet, bör därför även bestämmelserna i 11 kap. 7 § LSE kompletteras med en undantagsregel avseende Affärsverket svenska kraftnät. Detta undantag bör dock bara gälla för sådan elektrisk kraft som överförs till stamnätet och inte vara tillämpligt när elektrisk kraft i annat fall överförs till Affärsverket svenska kraftnät, t.ex. för förbrukning i dess kontorslokaler.

Den nu föreslagna ordningen innebär således att producenter och elnätsföretag ska kunna överföra elektrisk kraft till stamnätet utan att detta medför några beskattningskonsekvenser.

Regeringen föreslår således att skyldigheten för producent och elnätsföretag att betala energiskatt inträder dels vid egenförbrukning, dels när elektrisk kraft överförs till någon annan än producenter eller elnätsföretag som är skattskyldiga. För den som olagligt fört in elektrisk kraft till Sverige ska skattskyldigheten inträda när kraften förs in.

Vidare föreslås att skyldighet att betala energiskatt inte inträder när elektrisk kraft överförs till det elnät som innehåller av den myndighet som är systemansvarig, dvs. överförs till det av Affärsverket svenska kraftnät ägda och förvaltade stamnätet.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 11 kap. 2, 5, 7, 9 och 11 §§ LSE, se avsnitt 3.9.

6.13.12.5 Följdändring med anledning av att lagen om program för energieffektivisering upphört att gälla

Regeringens förslag: De bestämmelser i lagen om skatt på energi och i skatteförfarandelagen som hänvisar till den upphävda lagen om program för energieffektivisering ändras så att bestämmelser som enbart reglerar förhållandet till den upphävda lagen tas bort, liksom hänvisningarna i övriga fall.

Skälen för regeringens förslag: Efter förslag från regeringen i propositionen Program för energieffektivisering och vissa andra frågor (prop. 2012/13:9) beslutade riksdagen under 2012 att lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering skulle upphöra att gälla vid utgången av 2012 (bet. 2012/13:NU4, rskr. 2012/13:30, SFS 2012:686). Detta med anledning av att det efter att Europeiska kommissionen hade antagit nya miljöstödsriktlinjer under 2008 saknas förutsättningar att inleda nya programperioder efter utgången av 2012. Den upphävda lagen gäller dock under en övergångsperiod för företag som före utgången av 2012 hade godkänts att delta i programmet. De företag som sist godkändes under den upphävda lagen lämnar

programmet under 2017. Efter det att de sista företagen lämnat programmet saknar bestämmelserna i lagen om skatt på energi, förkortad LSE som hänvisar till den upphävda lagen om program för energieffektivisering, betydelse. Regeringen föreslår därför att de slopas fr.o.m. den 1 januari 2018. För att bestämmelserna under en övergångsperiod ska kunna tillämpas för äldre perioder även efter ikraftträdandet, exempelvis i samband med omprövningar föreslås att borttagandet kompletteras med en övergångsbestämmelse som innebär att de äldre bestämmelserna fortsatt ska tillämpas för tid före ikraftträdandet. Även de bestämmelser och hänvisningar i skatteförfarandelagen som rör kostnadsranta när befrielse från skatt på energi upphör bör som en konsekvens av det ovanstående slopas fr.o.m. den 1 januari 2018.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 1 kap. 11 a § och 11 kap. 5 och 9 §§ LSE. samt att 11 kap. 7 a, 7 b, 11 a, 11 b, 11 c och 13 §§ LSE ska upphöra att gälla, se avsnitt 3.9. Förslaget innebär även ändringar i 7 kap. 1 §, 53 kap. 5 § och 65 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) samt att 65 kap. 12 § skatteförfarandelagen ska upphöra att gälla och att rubriken närmast före sistnämnda bestämmelse ska utgå, se avsnitt 3.19.

6.13.13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Förslagen i avsnitt 6.13.3–6.13.11 träder i kraft den 1 januari 2017 medan övriga förslag i avsnitt 6.13 träder i kraft den 1 januari 2018. För att ansökningar om godkännande som frivilligt skattskyldig ska kunna prövas inför den 1 januari 2017 träder bestämmelsen om godkännande av frivilligt skattskyldiga i kraft den 15 december 2016.

Utredningens och promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I regeringens förslag ges dock Skatteverket en möjlighet att godkänna frivilligt skattskyldiga före den 1 januari 2018.

Remissinstanserna: *Skatteverket* menar att övergångsbestämmelserna måste förtydligas, så att det framgår vad som är avgörande för om

äldre eller nya bestämmelser ska tillämpas – tidpunkten för elförbrukningen, medgivande av avdrag eller återbetalning eller någon annan tidpunkt. *Bollnäs kommun, Östersunds kommun, IT & Telekomföretagen, Business Sweden, Falu kommun* och *Avesta kommun* vill ha ett snabbare genomförande. *Umeå energi* anser att ändringen bör träda i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, är nödvändiga för att säkerställa att olika EU-rättsliga krav uppfylls. Bland de krav som ska uppfyllas finns dels de krav som uppställs i rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet (EUT L 283, 31.10.2003, s. 51) och i det särskilda tillståndet för Sverige att tillämpa nedsatt energiskatt för viss elförbrukning, dels de statsstödskrav om insamling av uppgifter om individuella statliga stöd och stödmottagare för offentliggörande som iakttas fr.o.m. den 1 januari 2017. Då uppfyllandet av kraven är en förutsättning för att bevilja nedsättningarna anser regeringen till skillnad från Umeå Energi att de tillkommande kraven ska gälla fr.o.m. den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser föreslås fortsätta att gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandedatumet. Detta innebär att äldre bestämmelser är tillämpliga då den nedsättningsberättigande förbrukningen av elektrisk kraft skett före ikraftträdandet. Förslagen innebär bl.a. att en ny kategori skattskyldiga införs, frivilligt skattskyldiga. För att Skatteverket ska kunna pröva och godkänna frivilligt skattskyldiga inför den 1 januari 2017 föreslås att bestämmelsen om godkännande av frivilligt skattskyldiga träder i kraft redan den 15 december 2016. För att ge Skatteverket tillräcklig tid för att pröva ansökningarna om frivillig skattskyldighet bör den nya lagen dock träda i kraft så snart som möjligt efter det att riksdagen har beslutat att anta regeringens lagförslag. Vid avsaknad av förordningsreglering bör, även vid prövning av en ansökan om godkännande som frivilligt skattskyldig före den 1 januari 2017, kravet på beräknad förbrukning i mycket stor omfattning anses uppfyllt om den sökande kan beräknas förbruka minst 20 gigawattimmar per kalenderår.

De föreslagna förändringarna av energiskatten innebär att såväl företag som myndigheter måste ges tillfälle att anpassa sin verksamhet till

förändringarna. Regeringen anser därför att det inte är möjligt att tillmötesgå IT & Telekomföretagen, Business Sweden, m.fl. som efterfrågat ett snabbare genomförande. Den ändring som föreslås i avsnitt 6.13.11 Följändring i skatteförfarandelagen är en följd av förslagen i tidigare avsnitt och bör därför träda i kraft samtidigt med de ovannämnda förslagen, dvs. den 1 januari 2017.

Vad gäller förslagen i avsnitt 6.13.12 Skattskyldighet för nätinnehavare m.m. anser regeringen, såsom även utvecklas i avsnitt 6.13.12.1, att nätinnehavarna bör ges viss tid före ikraftträdandet för förberedelsearbete och anser därför att ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2018. Förslagens ikraftträdande skjuts således, i likhet med vad Svensk Energi och E.ON efterfrågar, upp jämfört med utredningens ursprungliga förslag till ikraftträdande. Äldre bestämmelser föreslås fortsätta att gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandedatumet. Detta innebär att äldre bestämmelser är tillämpliga avseende elektrisk kraft där skattskyldigheten inträtt före ikraftträdandet. En följd blir även att registrering och deklarationsskyldighet m.m. ska följa äldre bestämmelser för dessa situationer.

6.13.14 Konsekvensanalys

Förslagen om förändringar av energiskatten på elektrisk kraft i denna proposition berör bl.a. anpassningar av regelverket till EU:s regler för statligt stöd. Utgångspunkter för dessa förslag är de förslag som lämnades i betänkandet Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) av Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el, samt i regeringskansliets promemoria Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet (dnr Fi2015/04727/S2). Därutöver behandlas även förslaget om en överflytt av skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft till elnätsföretagen. Utgångspunkten för det förslaget är det förslag som Utredningen om nettodebitering av el lämnade i betänkandet Beskattning av mikroproducerad el m.m. (SOU 2013:46). De föreslagna regeländringarna leder till effekter för såväl slutanvändarna av elektricitet som för elhandlare, elnätsföretag och myndigheter.

Inledningsvis bör noteras att förslagen genomförs för att kunna säkerställa att EU:s regler om statligt stöd är uppfyllda och att stöd som kan vara att anse som olagliga statsstöd inte betalas ut. I förlängningen bedöms det vara en förutsättning att Sverige kan garantera att statsstödsreglerna följs för att få stöd godkända av EU-kommissionen. Det vill säga, att Sverige, i linje med de skattepolitiska riktlinjerna, ska ha hållbara regler i förhållande till EU-rätten (jämför prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, s. 104–105). Ett alternativt jämförelsescenario kan därför t.ex. vara att den lägre energiskattenivån för elektrisk kraft som förbrukas i jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet i stället slopades. I fråga om den lägre energiskatten för hushåll och tjänsteföretag i vissa delar av norra Sverige behandlas även alternativa lösningar i avsnitt 6.13.10. Syftena med de föreslagna regeländringarna behandlas även mer utförligt i avsnitten 6.13.3–6.13.10.

Effekter för företag

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter för företag i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. Beskrivningar av förslaget och dess konsekvenser i andra avseenden finns även i andra delar av denna proposition. Härigenom anser regeringen, trots vad som framförs av *Regelrådet*, *Näringslivets regelnämnd* och av andra remissinstanser, att gällande krav på konsekvensanalyser har tillgodosetts.

Förslagen om offentliggörande och information samt uttrycklig begränsning av stödgivningen till andra än företag utan rätt till statligt stöd avseende elskattestöd berör de företag som i egenskap av stödmottagare anses få del av skattelättnader som utgör statligt stöd. Det är företag verksamma inom industri- och tjänstesektorn som främst berörs av förslagen.

Nedsatt energiskatt på el genom avdrag eller återbetalning

De företag som i nuläget har rätt till en lägre skatt än normalnivån, eller som inte omfattas av

rätten till den nedsättning som gäller för vissa kommuner i norra Sverige, kommer med förslagen till anpassning till EU-rätten att få ökade administrativa kostnader. De kommer antingen själva att behöva göra avdrag för energiskatten på elektrisk kraft, som frivilligt skattskyldiga, eller söka återbetalning av skatten.

För möjligheten att bli frivilligt skattskyldig vid hög elanvändning, och därigenom få ta del av skattenedsättningen genom löpande avdrag, föreslås ett krav om en minsta elanvändning på 20 gigawattimmar per år. Gränsen motiveras framför allt av de potentiella likviditetseffekter som i annat fall kan uppstå för dessa företag. Möjligheten till frivillig skattskyldighet föreslås bara gälla för de företag som beskattas med 0,5 öre per kilowattimme. Därför föreslås det även vara ett krav att en övervägande andel av elanvändningen ska ske i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall (se avsnitt 6.13.9). Vissa företag, som tidigare inte har varit frivilligt skattskyldiga, kan därför utnyttja möjligheten till att bli frivilligt skattskyldiga, för att få skattenedsättning genom löpande avdrag. För dessa företag ökar de administrativa kostnaderna. Enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el (SOU 2015:87) förväntas totalt 200–300 företag välja att bli frivilligt skattskyldiga och i genomsnitt lägga ca 40–60 timmar per år och organisationsnummer på uppgiften. Regeringens bedömning är att denna tidsåtgång är rimlig även för de tillkommande företag som i framtiden väljer att bli frivilligt skattskyldiga. Regeringens bedömning är att de administrativa kostnaderna för de frivilligt skattskyldiga företagen sammantaget kan förväntas öka med i storleksordningen 2–5 miljoner kronor per år.

I förslaget till anpassning till EU-rätten ingår att en gräns på minst 8 000 kronor per år införs för när återbetalning ska utgå. Utredningens om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el bedömning var att det finns upp till 70 000 företag som bedriver industriell verksamhet och som kan komma i fråga för återbetalning, samt att, med utredningens förslag på gräns om 12 000 kronor per år, 38 000–56 000 företag årligen kan förväntas behöva ansöka om återbetalning. Med en lägre gräns om 8 000 kronor per år kan antalet företag som respektive år behöver ansöka om återbetalning förväntas vara högre. Regeringen bedömer att

med den lägre gränsen kommer 44 000–62 000 företag årligen att ansöka om återbetalning.

För de företag som berörs av återbetalningsgränsen innefattar regeländringen att räkna ihop den elanvändning som är berättigad till skattenedsättning och fylla i den blankett som krävs för återbetalning. Beroende på företagets elanvändning görs detta en gång per år eller en gång per kvartal. Utredningen bedömde att tidsåtgången för företagen för att administrera dylika ansökningar uppgick till 4 timmar per ansökningstillfälle. Företagen bör redan i utgångsläget ha god kännedom om hur stor andel av elanvändningen som används på ett sätt som ger rätt till en lägre skattesats. Regeringens bedömning är att den administrativa kostnaden för att ansöka om återbetalning sammantaget kan förväntas uppgå till 69–87 miljoner kronor per år.

Att förslagen till anpassning till EU-rätten innehåller en gräns för när återbetalning kan ske medför att företag med industriell verksamhet och som, inom ramen för nuvarande system, har rätt till en skattesats på 0,5 öre per kilowattimme för den elektriska kraft som används i tillverkningsprocessen, utöver ökade administrativa kostnader, även kan få högre skattekostnader. Gränsen innebär att samtliga företag som bedriver industriell verksamhet och som inte är skattskyldiga för energiskatten på elektrisk kraft, kan få en skattehöjning med upp till 8 000 kronor per år för sin användning av elektricitet i tillverkningsprocessen.

Även företag med datacenterverksamhet och som föreslås få lägre energiskatt på elektrisk kraft berörs av den föreslagna återbetalningsgränsen. För datacenter föreslås dock även en gräns för minsta installerad eleffekt, vilken innebär att samtliga datacenterföretag som omfattas av den lägre skattenivån bedöms ansöka om återbetalning för mer än 8 000 kronor per år (jämför avsnitt 6.13.9).

De industriföretag som har en elanvändning som är för låg för att nå över gränsen för när återbetalning medges föreslås inte få del av skattenedsättningen. Dessa företag har i nuvarande system en nedsättning av skattesatsen till 0,5 öre per kilowattimme. Med en gräns på 8 000 kronor per år för att kunna söka om återbetalning är ett punktestimat att ca 53 000 företag årligen kommer att ansöka om återbetalning. Det innebär att elanvändningen

för ca 17 000 företag inom tillverkningsindustrin inte förväntas vara tillräckligt hög för att komma över gränsen för rätt till återbetalning. Dessa företags elanvändning kommer därför enligt förslaget att beskattas enligt normalnivån för energiskatten på elektrisk kraft i stället för med 0,5 öre per kilowattimme. Med antagande om att dessa företag i genomsnitt förbrukar 20 000 kilowattimmar per år och med utgångspunkt i skattesatserna för 2017 kan dessa företags bruttoelkostnader förväntas i genomsnitt öka med 5 800 kronor per år. Den genomsnittliga nettokostnaden bedöms öka med ca 4 500 kronor per år.

De företag inom tillverkningsindustrin, som har en elanvändning som innebär att de kommer över gränsen, föreslås få rätt till återbetalning för den överskjutande delen av elanvändningen. Elanvändningen upp t.o.m. gränsen kommer att beskattas enligt normalnivån. Det innebär t.ex. att ett företag vars elförbrukning resulterar i en årlig kostnad för energiskatt på elektrisk kraft, enligt normalnivån, om 8 500 kronor kommer att ha rätt till återbetalning ned till 0,5 öre per kilowattimme för 500 kronor av den energiskatt på elektrisk kraft som de har betalt in under året, dvs. företaget kommer att få en återbetalning som, med utgångspunkt i förväntade skattesatser, uppgår till 491,53 kronor för det året. Återbetalningens storlek kan för detta exempel beräknas som följer:

$$491,53 \text{ kr} = (8\,500 - 8\,000 \text{ kr}) \times ((29,5 - 0,5 \text{ öre})/29,5 \text{ öre})$$

Regeringen bedömer att tillverkningsindustriföretagens bruttoskattekostnader till följd av återbetalningsgränsen sammantaget kommer att öka med ca 507 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017. Nettoeffekten beräknas uppgå till ca 395 miljoner kronor per år.

Därutöver uppstår även en ränteeffekt för de företag med industriell verksamhet som föreslås få vänta på återbetalningen. Det föreslagna återbetalningsförfarandet innebär att företagen får betala in energiskatt på elektrisk kraft enligt normalnivån och får återbetalning av skillnaden ned till den lägre skattenivån i samband med återbetalningsförfarandet. I nuläget erhåller företagen i normalfallet den lägre skattesatsen redan på fakturan. Därmed uppstår en upp-bördsförskjutning för de energiskattebetalningar som omfattas av återbetalningsförfarandet.

Uppbördsförändringarna innebär att företagens upplåningsbehov kan förväntas öka, vilket leder till att räntekostnader uppstår för de företag som påverkas av förslaget. Sammantaget bedöms ränteeffekten motsvara en bruttokostnad för företagen som uppgår till ca 15 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017. Nettoeffekten beräknas till ca 12 miljoner kronor per år.

Även skattenedsättningen för den s.k. landströmmen föreslås hanteras genom återbetalning. Det gäller också den el som används i yrkesmässig växthusodling. Företag med yrkesmässig växthusodling föreslås omfattas av samma regler som övrig jordbruksverksamhet, dvs. gränsen för återbetalning går vid 500 kronor per år. Antalet företag i branschen uppgick 2014 enligt Statistiska centralbyrån till knappt 1 000. Tidsåtgången för att administrera ansökningar bedöms uppgå till 4 timmar per ansökningstillfälle. Enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el förväntas ca 20 procent av uttagspunkterna ha tillräckligt hög elförbrukning för att få ansöka om kvartalsvis återbetalning. Dessa företag kommer att ansöka om återbetalning kvartalsvis, dvs. fyra gånger per år. Regeringens bedömning är att den administrativa kostnaden för ansökan om återbetalning uppgår till ca 2 miljoner kronor per år för den elektriska kraft som används i yrkesmässig växthusodling.

Övergången till ett återbetalningsförfarande kan även leda till likviditetseffekter för de yrkesmässiga växthusodlarna. Enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el använder dock de flesta växthusen relativt lite elektricitet. Återbetalningen för medianväxthuset uppgår t.ex. till knappt 14 000 kronor per år. Utredningens bedömning var att det inte medför några betydande likviditetsproblem. Även om medelväxthuset använder mer elektricitet torde likviditetseffekterna likväl vara små, speciellt med tanke på att kvartalsvis återbetalning är möjlig när elanvändningen överstiger 150 megawattimmar per år. Regeringens bedömning är därför att likviditetseffekterna för växthusen sammantaget kan förväntas vara begränsade.

För de skattskyldiga, i nuläget i första hand elhandelsföretagen, innebär de föreslagna anpassningarna till EU-rätten överlag en minskad administrativ börda. Enligt Energi-marknadsinspektionen finns det ca 120 elhandelsföretag i Sverige. Elhandels-

företagen är av olika storlek, allt från små företag med 100 kunder till stora företag med hundratusentals kunder. Samtliga elhandelsbolag berörs dock av förslagen. Enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el lägger ett genomsnittligt elhandelsföretag ner ca en timme per kund och år på att hantera dagens skildas skattesatser för elanvändning i olika verksamheter. Utredningen bedömer även att elhandelsföretagen totalt hanterar 60 000–70 000 företag som beskattas med 0,5 öre per kilowattimme. Med dessa utgångspunkter kan elhandelsföretagens administrativa börda bedömas minska med 60 000–70 000 timmar eller med 16–19 miljoner kronor per år.

För att de statliga stöden på elskatteområdet ska kunna omfattas av någon av de aktuella gruppundantagsförordningarna på statsstödsområdet måste stöden uppfylla de krav som ställs i dessa förordningar. Ett av dessa krav är att vissa uppgifter om individuella stödmottagare måste inhämtas för offentliggörande. För att statligt stöd i form av skattebefrielse på elskatteområdet ska beviljas bedömer regeringen därför att krav bör införas om att den som yrkar avdrag eller ansöker om återbetalning lämnar uppgifter till Skatteverket om vilken sektor stödmottagaren är verksam inom, i vilken region stödmottagaren finns samt om stödmottagaren definieras som ett litet/medelstort eller stort företag (se avsnitt 6.13.8). Kraven på uppgiftslämnande begränsas så att de endast får betydelse om nedsättningen för den enskilde stödmottagaren inom stödordningen under kalenderåret uppgår till minst 15 000 euro i det fall det rör sig om stöd till vattenbruk, och 50 000 euro i övriga fall. Detta krav bedöms initialt kräva en viss ytterligare informationsinhämtning för de skattskyldiga. Bland vattenbruket bedöms inga företag träffas av kraven, men för övriga aktörer bedöms uppgifter behöva inhämtas och rapporteras in för i storleksordningen 1 500–2 000 företag. Regeringen bedömer att uppgiftsinhämtningen medför engångsvisa kostnader för de skattskyldiga om ca 7–10 miljoner kronor. Efter som uppdatering av uppgifter endast behöver ske vid förändring av tidigare rapporterade uppgifter bedöms de löpande kostnaderna öka med 0,1–0,3 miljoner kronor per år.

Noteras bör även att skattskyldigheten föreslås överföras till elnätsföretagen fr.o.m.

2018 (se avsnitt 6.13.12). De föreslagna regeländringar som berörs i detta avsnitt bedöms dock inte medföra några ytterligare förändringar av den administrativa bördan för elnätsbolagen i och med att dessa regeländringar då redan har trätt i kraft.

Lägre energiskatt på el för större datacenter

Förslaget om att den el som används av vissa företag i datacenterbranschen ska beskattas med den lägre skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme innebär att skattekostnaden för dessa företag avsevärt minskar. Det kan emellertid vara förenat med ytterligare administrativ börda för att företagen ska kunna få ta del av den lägre skattesatsen.

Antalet företag som berörs av förslaget bedöms vara begränsat. De krav som förslaget ställer på en installerad effekt om minst 0,5 megawatt för att något ska betraktas som en datorhall innebär att mindre datacenterföretags elanvändning inte kommer att omfattas av den lägre skattesatsen. Enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el (SOU 2015:87) uppgår antalet berörda datacenterföretag till ett hundratal med en total installerad effekt om 150 megawatt. Regeringens bedömning är att bruttoskatteintäkterna för datacenterbranschen sammantaget minskar med ca 0,32 miljarder kronor per år fr.o.m. 2017, medan nettoeffekten bedöms till ca 0,25 miljarder kronor per år.

För individuella datorhallar med en installerad effekt på 1, 5 respektive 40 megawatt beräknas skattenedsättningen, beroende på var i landet datorhallarna är belägna, innebära ett minskat skatteuttag i enlighet med tabell 6.7. Noteras bör även att de större datacenterföretagen kommer att omfattas av den föreslagna återbetalningsgränsen (jämför avsnitt 6.13.4). Att skattesänkningarna blir lägre för datorhallar belägna i vissa kommuner i norra Sverige beror på att skattenivån är lägre i dessa kommuner.

Tabell 6.7 Exempel på effekter för datorhallar av olika storlek

	Årlig elanvändning (GWh/år)	Vissa kommuner i norra Sverige (mnrkr/år)	Övriga landet (mnrkr/år)
Datorhall 1 MW	8,00		
- bruttoeffekt		-1,55	-2,32
- nettoeffekt		-1,21	-1,81
Datorhall 5 MW	40,00		
- bruttoeffekt		-7,76	-11,60
- nettoeffekt		-6,05	-9,05
Datorhall 10 MW	340,00		
- bruttoeffekt		-65,96	-98,60
- nettoeffekt		-51,44	-76,91

Anm.: I beräkningen beaktas den föreslagna återbetalningsgränsen om 8 000 kronor per år (jmf avsnitt 6.13.4). I beräkningen av nettoeffekter beaktas även att punktskatten är avdragsgill mot bolagsskatten.

Källa: SOU 2015:87.

Flertalet av de datacenterföretag som föreslås omfattas av den lägre skattesatsen bedöms vara i storleksordningen 0,5–5 megawatt installerad effekt. Inom branschen finns även ett fåtal företag med en installerad effekt som överstiger 10 megawatt. Den administrativa bördan bedöms, som för andra företag som omfattas av skattenedsättning, i genomsnitt uppgå till fyra timmar per år och företag. För branschen som helhet bedöms de administrativa kostnaderna därför öka med 100 000–200 000 kronor per år.

Införandet av ett gränsvärde för när den lägre skattesatsen börjar gälla medför att tröskel-effekter kan uppstå. Det finns en risk för att gränsen leder till färre mindre datacenter eftersom lagstiftningen ger skattemässiga incitament för att bedriva datacenterverksamhet i större enheter. Gränsvärdet kan också leda till att vissa företag väljer att köpa in datacenter-tjänsten från externa utförare snarare än att välja att utföra den i egen regi, eftersom det kan innebära lägre totala kostnader. En gräns som bygger på installerad effekt kan också få företag som är nära gränsen att öka sin installerade effekt i syfte att komma i åtnjutande av den lägre skattesatsen, även om det inte nödvändigtvis är verksamhetsmässigt motiverat. Bedömningen är att risken för den typen av beteende är låg. De negativa effekter som eventuellt kan uppstå uppvägs också av att det i första hand är större datacenterföretag som kan anses vara särskilt skyddsvärda och utsatta för internationell konkurrens. Enligt regeringen är det därför rimligt att nedsättningen avgränsas till att omfatta större datacenterföretag.

En annan tänkbar effekt av förslaget är att de som bedriver verksamhet i datorhallar kan behöva installera ytterligare mätutrustning för att kunna verifiera elanvändningen i olika delar av den installerade utrustningen. Behovet av sådana investeringar skiljer sig dock åt mellan anläggningarna och det har inte bedömts vara möjligt att kvantifiera detta eventuella tillkommande investeringsbehov.

För de större datacenterföretag som föreslås beskattas med den lägre skattesatsen medför den lägre beskattningsnivån att dessa företags konkurrensförutsättningar avsevärt förstärks. Ett sätt att illustrera hur konkurrenskraften förstärks är att jämföra kostnaderna för elektricitet i olika länder. Ett sådant exempel presenteras av Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el, där presenteras en jämförelse för ett datacenter med 5 megawatt installerad effekt som är placerat bl.a. i Sverige, Nederländerna, Danmark och Finland. Med nuvarande modell är elkostnaden högre för ett datacenter i Sverige, men med den föreslagna skattesänkningen blir elkostnaden för ett datacenter lägst i Sverige bland de jämförda länderna. Samtidigt visar utredningens jämförelse att elkostnader är en betydande kostnadspost för datacenterföretag. Elkostnaden kan uppgå till 30 procent av driftkostnaderna för ett datacenter och i vissa fall närma sig 60 procent. De elrelaterade kostnadernas storlek är således en viktig konkurrensfaktor för datacenter.

Förslaget kommer även att påverka konkurrensförhållandena mellan datacenterföretag internt inom landet. Det beror på det föreslagna gränsvärdet för när den lägre skattesatsen börjar gälla. De datacenter som har en installerad effekt som är lägre än gränsen föreslås inte få ta del av den lägre skattesatsen, eftersom de inte utgör datorhallar. De mindre datacentren får följaktligen en relativ konkurrensnackdel. Därmed bedöms förslaget i viss utsträckning styra mot en ökad konsolidering av datacenterbranschen.

Datacenterbranschen är samtidigt i stark tillväxt och bedömningen är att det finns goda möjligheter för Sverige att få nya investeringar inom sektorn. Ur ett investerarperspektiv har Sverige många fördelar, t.ex. en stabil och väl utbyggd el- och bredbandsinfrastruktur och klimatrelaterade fördelar. Den jämförelsevis höga energiskatten på elektrisk kraft för tjänsteföretag kan dock vara en nackdel i detta

sammanhang. Det innebär att förslaget kan bidra till att nya datacenterföretag väljer att etablera sig i Sverige. Enligt t.ex. Boston Consulting Group kommer det att finnas ett behov av att bygga ett flertal nya större datacenter i Europa de närmaste åren.

Den samhällsekonomiska påverkan som etableringen av nya datacenterföretag kan ha har diskuterats i olika sammanhang, men är svår att kvantifiera. Givet att Sverige kan attrahera fler nyetableringar av datacenter innebär det att ett antal nya arbetstillfällen kan skapas i Sverige. Därutöver tillkommer de möjligheter etableringen av datacenter innebär för andra företag i informations- och kommunikationstekniksektorn. Det är samtidigt svårt att säkert bedöma hur och var etableringar hade skett utan stöd.

För de skattskyldiga, i nuläget i första hand elhandelsföretagen, bedöms förslaget om att datorhallar ska beskattas med den lägre skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme inte medföra någon ytterligare administrativ börda. Datorhallarna kommer att inordnas i systemet med återbetalning eller frivillig skattskyldighet, därmed påverkas inte de skattskyldigas administrativa börda av den föreslagna regeländringen.

Noteras bör även att skattskyldigheten föreslås överföras till elnätsföretagen fr.o.m. 2018 (se avsnitt 6.13.12). De föreslagna regeländringar som berörs i detta avsnitt bedöms dock inte medföra några ytterligare förändringar av den administrativa bördan för elnätsbolagen i och med att dessa regeländringar då redan har trätt i kraft.

Nedsättning för tjänsteföretag i vissa kommuner i norra Sverige

Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el föreslår i sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) att den lägre skattesatsen som gäller i vissa kommuner i norra Sverige ska tas bort. I likhet med ett flertal remissinstanser anser regeringen att nedsättningen ska vara kvar, om än i något modifierad form (jämför avsnitt 6.13.10). De föreslagna ändringarna av nedsättningen leder till att effekter uppstår för såväl de tjänste- och industriföretag som bedriver verksamhet i de kommuner som omfattas av den lägre skatte-

nivån som för de skattskyldiga för energiskatt på elektrisk kraft.

Nedsättningen av energiskatten på elektrisk kraft föreslås begränsas till 9,6 öre per kilowattimme i berörda kommuner. Begränsningen av nedsättningen innebär en viss skattehöjning för de tjänsteföretag som är verksamma i dessa kommuner. Skattehöjningen bedöms, med beaktande av förändringen av konsumentprisindex, motsvara 0,4 öre per kilowattimme fr.o.m. 2017. Tjänsteföretagens bruttoskattekostnad för energiskatten på elektrisk kraft beräknas sammantaget öka med ca åtta miljoner kronor per år. Eftersom energiskatten på elektrisk kraft är avdragsgill mot bolagsskatten bedöms tjänsteföretagens nettokostnader totalt öka med ca sex miljoner kronor per år i berörda kommuner.

Enligt Bolagsverket finns det ca 85 000 företag registrerade i de kommuner som berörs av förslaget. Uppskattningsvis är ungefär 45 000 företag i dessa kommuner att betrakta som tjänsteföretag. Vissa företag verksamma i datacenterbranschen påverkas inte av den föreslagna begränsningen av nedsättningen, eftersom de föreslås beskattas med en lägre skattesats (jämför avsnitt 6.13.9). Alla andra tjänsteföretag i berörda kommuner kommer att, oavsett storlek och verksamhet, påverkas av den föreslagna regeländringen.

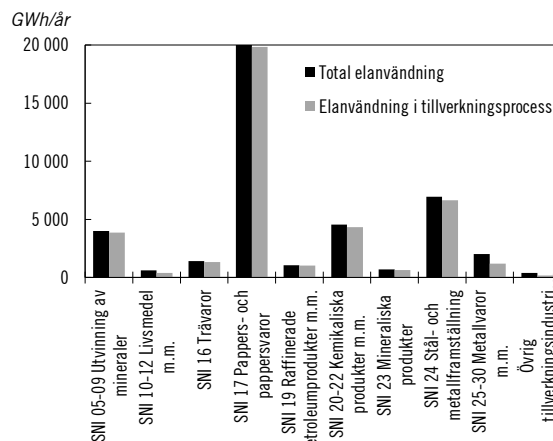
För tjänsteföretag med försäljning i berörda kommuner, t.ex. livsmedelsbutiker, innebär förslaget en viss kostnadsökning som med hänsyn tagen till skattehöjningens storlek normalt bedöms kunna kompenseras för genom höjda försäljningspriser. Även i de fall det inte är möjligt att skjuta över kostnaderna på kundkollektivet bedöms effekterna på de berörda tjänsteföretagens konkurrensförutsättningar vara mycket begränsade. I jämförelse med konkurrerande företag i övriga delar av landet kommer tjänsteföretagen i vissa kommuner i norra Sverige fortsatt ha en betydande skattnedsättning motsvarande 9,6 öre per kilowattimme använd elektricitet.

För företag i tjänstesektorn uppgår enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el medianelanvändningen till ca 12 200 kilowattimmar per år och medelanvändningen till ca 66 500 kilowattimmar per år. För medianföretaget i tjänstesektorn som har sin verksamhet i någon av de kommuner som omfattas av nedsättningen

bedöms förslaget innebära en ökad nettokostnad med ca 38 kronor per år och för medelföretaget bedöms nettokostnaden öka med drygt 207 kronor per år.

Förslaget innebär även att nedsättningen för företag i vissa kommuner i norra Sverige inte längre inkluderar den elanvändning som sker i industriell verksamhet men som inte är en del av själva tillverkningsprocessen. Den delen av industrins elanvändning kommer inte längre att få någon nedsättning av energiskatten på elektrisk kraft, utan kommer i stället att beskattas enligt normalnivån. Industrins elanvändning i tillverkningsprocessen påverkas inte, den kommer fortsatt att beskattas med 0,5 öre per kilowattimme. Huvuddelen av den elektriska kraft som används av tillverkningsindustrin förbrukas dock i tillverkningsprocessen. Baserat på statistik från elcertifikatsystemet används i genomsnitt 95 procent av den elektriska kraft som tillverkningsindustrin förbrukar i tillverkningsprocessen. Hur tillverkningsindustrins elanvändning fördelar sig inom och utanför tillverkningsprocessen, baserat på redovisningen inom ramen för elcertifikatsystemet, framgår för olika delsektorer av diagram 6.5.

Diagram 6.5 Tillverkningsindustrins elanvändning inom och utanför tillverkningsprocessen

Anm.: Genomsnittlig total elanvändning 2012–2014 enligt elcertifikatsystemet.
Källa: Energimyndigheten.

Förslaget innebär därmed i denna del en skattehöjning för elanvändningen utanför tillverkningsprocessen för industriföretag i de kommuner i norra Sverige som omfattas av nedsättningen. Uppskattningsvis berörs knappt 5 000 industriföretag som bedriver verksamhet i de kommuner som påverkas av den föreslagna regeländringen. Med oförändrade regler bedöms

skatthöjningen för 2017 motsvara 10,0 öre per kilowattimme (29,5–19,5 öre per kilowattimme). Enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el uppgår den totala elanvändningen för tillverkningsindustrin i de kommuner som omfattas av nedsättningen till ca 12 800 gigawattimmar per år. Med antagande om att 5 procent av elanvändningen i genomsnitt sker utanför tillverkningsprocessen bedöms skatthöjningen därigenom träffa en årlig elanvändning om 640 gigawattimmar per år. Bruttokostnaden för energiskatten på elektrisk kraft för företag med industriell verksamhet i berörda kommuner kan därför sammantaget beräknas öka med ca 64 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017. Eftersom energiskatten är avdragsgill mot bolagsskatten bedöms nettokostnaden för industriföretagen uppgå till 50 miljoner kronor per år.

Hur skatthöjningen för tillverkningsindustrin kan förväntas påverka individuella företag med verksamhet i norra Sverige redovisas för medel- respektive medianföretag i olika delsektorer i tabell 6.8. Som framgår av tabellen kan regeländringen förväntas leda till relativt begränsade kostnadsökningar för enskilda företag, speciellt i de delsektorer där elanvändningen är högst, t.ex. för pappers- och massaindustrin. I dessa delsektorer är också den andel elektricitet som används i tillverkningsprocessen högst. I delsektorer med lägre total elanvändning, t.ex. inom verkstadsindustrin, används en högre andel elektricitet utanför själva tillverkningsprocessen. Men även i denna delsektor kan kostnadsgenomslaget förväntas vara begränsat för individuella företag till följd av att elanvändningen för dessa företag överlag är lägre.

Tabell 6.8 Exempel på effekter för tillverkningsindustri-företag i vissa kommuner i norra Sverige

Sektor	Elan-vändning (GWh/år)	Andel el i tillverk-nings-pro-cessen	Elan-vändning utanför tillverk-ningspro-cessen (GWh/år)	Ökad skattekostnad (mnkr)	
				Brutto-effekt	Netto-effekt
Utvinning av mineraler (SNI 05–09)					
- medelföretag	91,07	97 %	3,02	0,30	0,24
- medianföretag	0,49	97 %	0,02	0,00	0,00
Tillverkning av papper och pappersvaror (SNI 17)					
- medelföretag	148,33	99 %	1,22	0,12	0,10
- medianföretag	2,15	99 %	0,02	0,00	0,00
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter m.m. (SNI 20–22)					
- medelföretag	8,94	96 %	0,39	0,04	0,03
- medianföretag	0,91	96 %	0,04	0,00	0,00
Stål- och metallframställning (SNI 24)					
- medelföretag	19,01	95 %	0,87	0,09	0,07
- medianföretag	1,66	95 %	0,08	0,01	0,01
Verkstadsindustri (SNI 25–30)					
- medelföretag	1,91	59 %	0,79	0,08	0,06
- medianföretag	0,35	59 %	0,15	0,01	0,01

Anm.: I beräkningen av nettoeffekter beaktas att punktskatten är avdragsgill mot bolagsskatten.

Källor: Statistiska centralbyrån och Energimyndigheten.

Förslaget bedöms innebära att konkurrensförutsättningarna för industriell verksamhet utjämnas inom landet. Samtliga företag som bedriver industriell verksamhet i Sverige kommer till följd av den föreslagna regeländringen att beskattas med den lägre skattesatsen (0,5 öre per kilowattimme) för den elanvändning som sker i tillverkningsprocessen och i enlighet med normalnivån för den övriga elanvändning som sker i företagen. För de individuella industriella verksamheterna i berörda kommuner leder dock förslaget, som konstaterats ovan, till högre skatterelaterade kostnader och relativt sett försvagade konkurrensförutsättningar.

Sammantaget bedöms begränsningen av den lägre skattenivån för vissa kommuner i norra Sverige öka företagets nettoskattekostnader med 56 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

För de skattskyldiga, i nuläget i första hand elhandelsföretagen, innebär förslaget om att en lägre skattenivå för vissa kommuner i norra Sverige behålls, om än i form av ett avdrag, att elhandelsföretagen fortsatt kommer att få administrera nedsättningen. Det innebär att elhandelsföretagens administrativa kostnader inte kommer att minska i den utsträckning som

bedömdes av Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el, där nedsättningen föreslogs avskaffas helt. Därutöver tillkommer de krav som ställs på att stödmottagarna inte får vara företag i svårigheter eller föremål för återbetalningskrav beträffande olagligt erhållet statsstöd. Prövningen av om ett tjänsteföretag i dessa kommuner uppfyller kravet på att stöd inte ges till företag i svårigheter kommer att ligga på den skattskyldige för energiskatten på elektrisk kraft. Därmed kan de skattskyldigas administrativa börda förväntas öka. Som framgår ovan finns det uppskattningsvis 45 000 tjänsteföretag i berörda kommuner. Regeringens bedömning är att den administrativa bördan av att kontrollera om tjänsteföretag i norra Sverige är på ekonomiskt obestånd kan förväntas öka med ca 4 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 för de skattskyldiga. Därutöver bedöms engångsvisa kostnader, för t.ex. systemutveckling, om ca 3 miljoner kronor tillkomma.

Noteras bör att de effekter som här redovisas för elhandelsföretagen kommer att överföras till elnätsföretagen fr.o.m. 2018 till följd av att skattskyldigheten för energiskatten på elektrisk kraft då föreslås tas över av elnätsföretagen (se avsnitt 6.13.12.1).

Skattskyldigheten tas över av elnätsföretagen

Förslaget om att elhandelsföretagens roll som skattskyldiga för leveranser till elförbrukarna fr.o.m. 2018 tas över av elnätsföretagen bedöms inte innebära någon förändring av det samlade uttaget av energiskatt på elektrisk kraft eller medföra någon förändring av slutanvändarnas totala kostnad för elektricitet. Kostnaden för energiskatten på elektrisk kraft bärs av slutanvändarna men uppbörden sköts normalt av någon annan aktör (i nuläget i första hand av elhandlarna). En överflyttning av skattskyldigheten från elhandlarna till elnätsföretagen förändrar inte vem som i slutändan kommer att få bära kostnaden, utan motsvarande skattekostnad kommer i stället att, i normalfallet, faktureras slutanvändarna via elnätsfakturan. Däremot innebär förslaget att den del av den administrativa hanteringen av skatteuppbörden som nu ligger hos elhandelsföretaget i stället hamnar hos elnätsföretaget.

Eftersom det är elnätsföretagen som förser elhandelsföretagen med de mätuppgifter som är nödvändiga för att redovisa och beräkna

energiskatten på elektrisk kraft, spelar elnätsföretagen redan en viktig roll för att skatteuppbörden ska fungera. Merparten av kostnaderna för skatteuppbörden bedöms därför redan ligga hos elnätsföretagen. Vissa engångsvisa kostnader tillkommer inledningsvis för elnätsbolagen, t.ex. för att kontrollera vilken typ av verksamhet som slutkunderna bedriver. Enligt Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el bedöms tidsåtgången för att kontrollera vilken typ av kund det är fråga om uppgå till någon minut per uttagspunkt och år (SOU 2015:87). Dessa kostnader bedöms kunna täckas via nättariffen. Samtidigt slipper elhandelsföretagen helt kostnaderna för uppbörden av energiskatten på elektrisk kraft. Sannantaget torde det innebära att de administrativa kostnaderna inte kommer att öka. Snarare kan kostnaden för den administrativa hanteringen av skatteuppbörden förväntas minska, bl.a. till följd av att det, till skillnad mot för elhandelsföretag, inte är möjligt för slutanvändarna att byta elnätsföretag. De extra kostnader för skatteuppbörden som uppstår vid byte av elhandelsföretag, uppstår över huvud taget inte med elnätsföretagen som skattskyldiga. Förslaget innebär även ett minskat antal skattskyldiga för energiskatten på elektrisk kraft. Det finns ca 170 elnätsföretag i Sverige, medan antalet skattskyldiga för närvarande uppgår till 1 307, varav 298 elleverantörer (elhandlare), 233 elproducenter samt 776 elproducenter/-leverantörer. Regeringens uppskattning är därmed att förslaget innebär att antalet skattskyldiga åtminstone minskar med 128 företag.

Regeringens bedömning är att förslaget innebär att de administrativa kostnaderna för elhandelsföretagen minskar med ca 30 miljoner kronor per år samtidigt som de netto ökar med ca 19 miljoner kronor per år för elnätsföretagen. Sannantaget bedöms därmed de administrativa kostnaderna för uppbörden av energiskatten på elektrisk kraft minska med ca 11 miljoner kronor per år. För elnätsföretagen bedöms engångsvisa kostnader på ca 8 miljoner kronor tillkomma för omställning av fakturasystem, klassificering av slutkundernas verksamhet m.m. Elnätsbolagens löpande driftskostnader förväntas därutöver öka med ca 1 miljon kronor per år, medan elhandelsbolagens driftskostnader, i motsvarande utsträckning, bedöms minska med ca 2 miljoner kronor per år.

En överflytt av skattskyldigheten till elnätsbolagen innebär även en harmonisering med hur skattskyldigheten är utformad i Norge, Danmark och Finland. I dessa länder ligger skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft hos elnätsföretagen. Ett lyckosamt genomförande av en gemensam nordisk elhandlarcentrisk slutkundsmarknad bör underlättas om uppbördsmodellen för energiskatt på elektrisk kraft är densamma i de länder som omfattas av den elhandlarcentriska slutkundsmarknaden. Noteras i sammanhanget bör att exempelvis Danmark redan har implementerat en elhandlarcentrisk modell med skattskyldigheten hos just elnätsbolagen.

Att elnätsföretagen, som huvudprincip, är skattskyldiga för energiskatt på elektrisk kraft bedöms underlätta inträdet på den konkurrensutsatta slutkundsmarknaden genom att elhandlare, från t.ex. andra länder, som vill sälja elektricitet i Sverige inte längre behöver hantera energiskatten på elektrisk kraft. På en gemensam nordisk slutkundsmarknad innebär förändringen att villkoren i detta avseende blir lika oavsett från vilket nordiskt land verksamhet bedrivs. Därmed bedömer regeringen, till skillnad från Energiföretagen Sverige och Oberoende elhandlare, att förslaget skapar bättre förutsättningar för en fungerande konkurrens mellan elhandlare på slutkundsmarknaden för elektricitet och snarare leder till minskade inträdeshinder.

Med en elhandlarcentrisk modell kommer det finnas såväl fakturerings- som skatterelaterade frågeställningar, t.ex. vad avser mervärdesskatt, att lösa. Regeringens bedömning är, till skillnad från Energiföretagen Sverige, att förslaget inte kan förväntas innebära en avsevärd ökning av de kostnader som beror på att elhandelsföretagen ska vidarefakturera bl.a. elnätstarifferna för elnätsföretagens räkning. Dyliga kostnader kommer att uppstå oavsett vilken part som är skattskyldig och kostnaderna för energiskatt på elektrisk kraft är bara en del av de kostnader som ska faktureras vidare.

Förslaget säkerställer även att det finns en geografisk koppling mellan det elnätsföretag som, i normalfallet, är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft och slutanvändaren av elektricitet. På den regelreformerade elmarknaden finns det en risk för att elhandlarna har mindre lokal kännedom än elnätsföretagen, som är geografiskt knutna till sina koncessionsområden. Bedömningen är därför att det blir

enklare att göra skattemässiga bedömningar genom den lokala anknypningen och en stabilare kundrelation. Förslaget innebär även att en situation där den som väljer att få sin elektricitet levererad av en aktör utanför Sverige och då själv blir skattskyldig undviks.

Noteras i sammanhanget bör även att införandet av ett återbetalningssystem innebär att frågan om vid vilken skattenivå som skatt ska tas ut av slutanvändaren av elektricitet i första hand handlar om en geografiskt väl avgränsad bedömning mellan två skattenivåer. I vissa kommuner i de norra delarna av landet är skattenivån lägre för hushåll och tjänstesektor. För övrig elanvändning ska som huvudregel skatt vid normalnivån utgå. Det innebär att den huvudsakliga bedömning som behöver göras av den skattskyldige är i vilken kommun användningen sker, vilket i allt väsentligt är avgörande för vilken skattenivå som aktualiseras. Elnätsbolagen vet genom att de är fysiskt anslutna till slutanvändaren alltid var i landet elanvändningen sker och genom att de mäter förbrukningen hur mycket elektricitet som elanvändaren förbrukar. Den komplexitet som tillkommer genom de föreslagna regeländringarna är att den elektricitet som används utanför tillverkningsprocessen i tillverkningsindustrin inte längre omfattas av den lägre skattenivån som gäller för hushåll och tjänsteföretag i vissa kommuner i norra Sverige. Regeringens bedömning är att de föreslagna ändringarna sammantaget innebär att komplexiteten i skattskyldigheten minskar och att elnätsföretagen bl.a. genom sin fysiska koppling till slutanvändaren är särskilt lämpade att hantera skattskyldigheten för energiskatten på elektrisk kraft.

Särskilt om effekterna för små företag

Den föreslagna gränsen för återbetalning innebär att vissa företag som i nuvarande system har en nedsättning av energiskatten på elektrisk kraft till 0,5 öre per kilowattimme, men som har en för låg årlig elanvändning, inte kommer att kunna få återbetalning. Dessa företags skattekostnad ökar därmed. Regeringens bedömning är att detta visserligen kommer att påverka de små företagen, men gränsen för återbetalning är låg och bedöms inte belasta företagen annat än marginellt. Den högsta möjliga kostnadsökningen blir 1 000 kronor per månad, eller 780 kronor per månad efter bolagsskatteeffekter,

vilket inte kan anses motivera att särskilda åtgärder vidtas. För mindre företag som har en årlig elanvändning som är högre än 8 000 kilowattimmar och kan ansöka om återbetalning gäller samma förfarande som för större företag. Tidsåtgången för att ansöka om återbetalning bedöms uppgå till ca 4 timmar per ansökan. Ansökan görs elektroniskt till Skatteverket och bedöms inte vara mer krävande mindre företag.

Företag i vissa kommuner i norra Sverige föreslås också få en högre skattenivå genom att nedsättningen begränsas. Effekterna av den föreslagna förändringen för små företag förväntas dock vara marginell till följd av att den förväntade justeringen av nedsättningens storlek uppgår till 0,4 öre per kilowattimme använd elektricitet.

Sammantaget bedömer regeringen därmed att särskild hänsyn inte behöver tas till små företag.

Effekter för hushåll och offentlig sektor

Förslaget om att begränsa nedsättningen för vissa kommuner i norra Sverige till 9,6 öre per kilowattimme fr.o.m. 2017 bedöms motsvara en skattehöjning med 0,4 öre per kilowattimme för de hushåll som träffas av skattenedsättningen. Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el uppskattar i sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) att ca 500 000 hushållskunder berörs av regeländringen. Totalt beräknas regeländringen resultera i en kostnadsökning för hushållen i berörda kommuner som uppgår till 20 miljoner kronor per år, inklusive mervärdesskatt. För en eluppvärmd villa med en årlig elanvändning på 20 000 kilowattimmar per år innebär förslaget att elkostnaden, allt annat lika, ökar med 100 kronor per år, inklusive mervärdesskatt. För en lägenhetskund som har en årlig elanvändning om 2 000 kilowattimmar blir motsvarande kostnadsökning, allt annat lika, 10 kronor per år, inklusive mervärdesskatt.

Även offentliga aktörers elkostnader påverkas av den föreslagna förändringen av skattenedsättningen för vissa kommuner i norra Sverige. Sammantaget beräknas kostnaderna för energiskatten på elektrisk kraft för offentlig sektor i vissa kommuner i norra Sverige öka med ca 3 miljoner kronor per år. För ett landsting som totalt förbrukar 50 gigawattimmar

elektricitet per år innebär den föreslagna begränsningen av nedsättningen exempelvis att elkostnaderna, allt annat lika, ökar med 200 000 kronor per år.

Förslaget om att skattskyldigheten flyttas över till elnätsföretagen bedöms inte öka kostnaderna för slutanvändarna av elektricitet. Till följd av att de administrativa kostnaderna för uppbörden av energiskatten på elektrisk kraft sammantaget kan förväntas minska skapas snarare förutsättningar för att de energiskatte-relaterade kostnader som överförs till slutanvändarna kan minska. Förslaget innebär därutöver att privatpersoner endast kan bli skattskyldiga för energiskatt på elektrisk kraft om de producerar skattepliktig elkraft som de inte överför till nätet. I praktiken kan de därmed endast bli skattskyldiga om de har storskalig produktion av elektricitet. Förslaget bedöms även underlätta det konkurrensutsatta bytet av elleverantör för slutkunden, eftersom skatteuppbörden då alltid är en fråga för det lokala elnätsföretaget.

Effekter för myndigheter

Skatteverket

Förslagen innebär att Skatteverket kommer att få tillkommande arbetsuppgifter. Det kommer att medföra dels initiala engångskostnader, dels ökade löpande kostnader. De initiala engångskostnaderna är främst hänförliga till it-systemutveckling men även till framtagande av nya blanketter och till information. Det bedöms att Skatteverket som ett led i sina informationsinsatser är bäst lämpat att avgöra om förslagen föranleder särskilt behov av information till företagen.

Skatteverket bedömer att de förslag som följer av betänkandet Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) innebär engångskostnader om ca 5 miljoner kronor, varav 2 miljoner kronor avser utveckling av blanketter, informationsinsatser samt godkännande av frivilligt skattskyldiga och medgivande om kvartalsvis återbetalning. 3 miljoner kronor avser kostnader för IT-utveckling. Därutöver bedöms förslagen leda till ökade löpande kostnader om ca 9,8 miljoner kronor per år, varav 8,5 miljoner kronor avser personalkostnader och 1,3 miljoner kronor avser kostnader för it-drift.

Med avseende på de förslag som behandlades i promemorian Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet (dnr Fi2015/04727/S2), bedömer Skatteverket att dessa förslag medför engångskostnader som beräknas uppgå till ca 0,6 miljoner kronor för utveckling av blanketter och informationsinsatser. Därutöver beräknas engångsvisa kostnader för it-utveckling om ca 1,2 miljoner kronor tillkomma. Förslagen bedöms även medföra ökade löpande kostnader för administration av inkommande deklarationer och kontroller vilka beräknas uppgå till ca 4,0 miljoner kronor per år. Även de löpande kostnaderna för it-drift beräknas öka och uppgå till ca 0,5 miljoner kronor per år.

Förslaget om att skattskyldigheten för energiskatten på elektrisk kraft flyttas till elnätsföretagen innebär att Skatteverket måste kontakta samtliga skattskyldiga för att utreda om de även fortsättningsvis ska vara registrerade. Kostnaden för denna insats beräknas till ca 2 miljoner kronor. Kontakter, utredning, registrering och information till de nya skattskyldiga bedöms kosta ca 0,5 miljoner kronor. Skatteverket bedömer att de löpande kostnaderna inte påverkas av en överflytt av skattskyldigheten.

Sammantaget bedöms förslagen därmed innebära att Skatteverket får engångsvisa kostnader om ca 9,3 miljoner kronor och ökade löpande kostnader om ca 14,3 miljoner kronor per år. Tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget om att skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft tas över av elnätsföretagen bedöms leda till en säkrare skatteuppbörd t.ex. eftersom elnätsföretagen genom koncessionsförfarandet, till skillnad från elhandelsföretagen, är föremål för en lämplighetsprövning. Även återbetalningsförfarandet bedöms leda till en säkrare skatteuppbörd.

De allmänna domstolarna

Genom förslagen om anpassningar till EU-rätten införs en möjlighet att under vissa förutsättningar bli frivilligt skattskyldig eller att få återbetalning av energiskatten på elektrisk kraft. Dessa möjligheter knyter båda an till elanvändningen. Förslagen bedöms inte leda till en nämnvärt ökad arbetsbörda för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Genom förslaget bedöms 53 000 företag ansöka om återbetalning. Vissa av dessa företag kommer att ansöka kvartalsvis vilket innebär att Skatteverket varje år kommer att fatta tiotusentals beslut om återbetalning. I de fall Skatteverket nekar sökanden återbetalning föreligger ett överklagbart beslut. Det är behäftat med stor osäkerhet att försöka bedöma hur många överklaganden som kommer att göras. Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el, gjorde utifrån en jämförelse med hur många överklaganden som jordbrukets återbetalningar ger upphov till, bedömningen att antalet tillkommande överklaganden kan förväntas vara få. Förslaget innebär följaktligen att det finns en risk för en ökad arbetsbörda för förvaltningsdomstolarna. Regeringens bedömning är dock att antalet tillkommande mål blir begränsat.

Genom förslaget om datorhallar tillkommer materiell lagstiftning som kan medföra gränsdragningsfrågor som i sin tur kan leda till mål hos de allmänna förvaltningsdomstolarna. Baserat på den objektiva effektgräns som föreslås, kan ett hundratal företag komma att beröras av de nya reglerna. Det bör endast i ett fåtal fall vara tveksamt om ett datacenterföretag är berättigat till en nedsatt energiskatt på elektrisk kraft. Bedömningen är därför att förslaget inte kommer att medföra en nämnvärt ökad arbetsbelastning hos de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslaget om att skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft tas över av elnätsföretagen bedöms inte medföra några effekter för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslagen bedöms sammantaget inte nämnvärt påverka antalet mål eller arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Andra myndigheter

Förslagen bedöms inte leda till ökade kostnader för andra myndigheter. Det pågående arbetet med en elhandlarcentrisk nordisk slutkundsmodell, som bl.a. Energimarknadsinspektionen är delaktig i, bedöms dock underlättas genom förslaget om att skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft flyttas från elhandelsföretagen till elnätsföretagen. Den systemansvariga myndigheten, Affärsverket svenska kraftnät, föreslås vidare undantas från kretsen av skattskyldiga.

Offentligfinansiella effekter

Förslagen innebär vissa förändringar av skattebaserna för energiskatten för elektrisk kraft. Därutöver tillkommer nya bedömningar av vissa delskattebasers storlek från de bedömningar som Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el gör i sitt betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87). I jämförelse med vad som t.ex. redovisas i Finansdepartementets publikation Beräkningskonventioner 2016 bedömer regeringen att följande förändringar av skattebaserna uppkommer:

- Den skattebas för hushåll och tjänsteföretag som omfattas av nedsättningen för vissa kommuner i norra Sverige är i utgångsläget mindre än vad som redovisas i Beräkningskonventioner 2016 och bedöms motsvara ca 8 050 gigawattimmar per år.
- Elanvändningen för större datacenter kommer enligt förslaget fr.o.m. 2017 att beskattas med 0,5 öre per kilowattimme. Bedömningen är att förslaget innebär att en elanvändning motsvarande 654 gigawattimmar för normalnivån och 656 gigawattimmar för nedsättningen i vissa kommuner i norra Sverige, sammanlagt 1 310 gigawattimmar, överförs från dessa skattebaser till skattebasen för 0,5-öresnivån.
- Från skattebasen för hushåll och tjänsteföretag som omfattas av nedsättningen för vissa kommuner i norra Sverige försvinner den elanvändning som sker i industriell verksamhet utanför tillverkningsprocessen i dessa kommuner. Den delen av elanvändningen i industriell verksamhet i norra Sverige överförs i stället till skattebasen för normalnivån. Förändringen bedöms medföra att ca 640 gigawattimmar överförs från skattebasen för nedsättningen för vissa kommuner i norra Sverige till skattebasen för normalnivån.

Sammantaget beräknas därmed skattebasen för nedsättningen för vissa kommuner i norra Sverige 2017 uppgå till 6 754 gigawattimmar, dvs. efter det att föreslagna regeländringar har genomförts.

Förslaget om en övergång till en återbetalningslösning för den förbrukning som sker i tillverkningsprocessen för företag som bedriver industriell verksamhet inkluderar en gräns för när företagen är berättigade till återbetalning, om företagen i fråga inte är frivilligt skattskyldiga. Gränsen innebär att återbetalning görs baserat på den del av den årliga skattebetalning som överstiger 8 000 kronor. Att en återbetalningsgräns föreslås införas leder även till att de företag som har en elanvändning som medför att företaget inte når över gränsen inte kommer att vara berättigade till återbetalning av energiskatten på elektrisk kraft. Förslaget bedöms därmed leda till ökade skatteintäkter och beräknas brutto uppgå till 0,51 miljarder kronor per år fr.o.m. 2017. Nettoeffekten bedöms uppgå till 0,40 miljarder kronor per år.

Förslaget om ett ändrat system för återbetalning påverkar även uppbörden av energiskatten på elektrisk kraft. Enligt förslaget får företagen den lägre skattesatsen, om de är skattskyldiga, genom ett avdrag, eller, om de inte är skattskyldiga, genom ett återbetalningsförfarande. Återbetalningsförfarandet innebär att staten får in energiskatten på elektrisk kraft enligt normalnivån och återbetalar skillnaden ned till den lägre skattenivån i samband med återbetalningsförfarandet. I nuläget erhåller företagen den lägre skattesatsen i regel redan på fakturan. Därmed uppstår en uppbördsförskjutning för de energiskattebetalningar som omfattas av återbetalningsförfarandet. Uppbördsförändringarna innebär att statens upplåningsbehov minskar, vilket leder till att statens räntekostnader minskar. Den offentligfinansiella bruttoeffekten till följd av uppbördsförändringen beräknas uppgå till ca 13 miljoner kronor per år. Nettoeffekten bedöms uppgå till ca 10 miljoner kronor per år.

Förslaget om att vissa företag i datacenterbranschen ska beskattas med den lägre skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme förväntas leda till minskade skatteintäkter. För de datacenterföretag som omfattas av förslaget bedöms skattesatsen 2017 sänkas med 29,0 respektive 19,4 öre per kilowattimme, beroende på var datacentret är beläget, och skattesänkningen bedöms träffa en årlig elanvändning om 654 respektive 656 gigawattimmar. Regeländringen beräknas därmed medföra minskade skatteintäkter brutto med ca 0,32 miljarder kronor per

år fr.o.m. 2017. Nettointäkterna bedöms minska med ca 0,25 miljarder kronor per år.

Förslaget om att begränsa skattenedsättningen för vissa kommuner i norra Sverige till 9,6 öre per kilowattimme beräknas för hushåll och tjänsteföretag leda till att skatteintäkterna brutto ökar med ca 27 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017. Nettoeffekten bedöms uppgå till ca 29 miljoner kronor per år.

Den elanvändning som sker i industriell verksamhet i vissa kommuner i norra Sverige, men som inte kan hänföras till tillverkningsprocessen, föreslås framgent beskattas enligt normalnivån, dvs. det innebär en skattehöjning för den del av elanvändningen som sker utanför tillverkningsprocessen i industriföretag i norra Sverige. Skattehöjningen bedöms för 2017 uppgå till 10,0 öre per kilowattimme och träffa en årlig elanvändning som motsvarar 640 gigawattimmar. Förslaget beräknas därmed leda till ökade skatteintäkter brutto med ca 64 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017. Nettointäkten, dvs. när hänsyn tas till att energiskatten är avdragsgill mot bolagsskatten, bedöms uppgå till ca 50 miljoner kronor per år.

Sammantaget beräknas de föreslagna regeländringarna ge ökade skatteintäkter brutto med ca 0,29 miljarder kronor per år fr.o.m. 2017. Nettoeffekten av regeländringarna bedöms totalt uppgå till ca 0,24 miljarder kronor per år och den varaktiga effekten till 0,22 miljarder kronor per år.

Den föreslagna överflytten av skattskyldigheten för energiskatt på elektrisk kraft från elhandelsföretagen till elnätsföretagen fr.o.m. 2018 förväntas inte förändra det samlade uttaget av skatt. Regeländringen bedöms därför vara offentligfinansiellt neutral.

Effekter för miljön

Syftet med energiskatten på el

Naturvårdsverket efterfrågar i sitt remissvar att den miljörelaterade styrningen genom energiskatten på elektrisk kraft tydliggörs i förhållande till de fiskala målsättningarna. Med anledning av detta önskemål, och med hänsyn tagen även till vad vissa andra remissinstanser har anfört, anser regeringen att det är angeläget att i detta sammanhang förtydliga syftet med en punktskatt som belastar användningen av elektricitet.

Energiskatten har traditionellt betraktats som en, i första hand, fiskal skatt, dvs. en skatt som primärt syftar till att generera skatteintäkter på ett kostnadseffektivt sätt (se t.ex. prop. 2009/10:41). Samtidigt kan den elprishöjande effekt i slutkundsledet som energiskatten på elektrisk kraft ger upphov till förväntas påverka hur elanvändningen utvecklas. En högre energiskatt på elektrisk kraft signalerar, allt annat lika, en ökad knapphet på elektricitet. Därmed finns det genom skattens resursstyrande egenskaper en koppling till målsättningarna för effektivare energianvändning. Prissignalen från skatten kan även på motsvarande sätt anses bidra till att slutkunderna blir mer aktiva på elmarknaden. Att förändrade elkostnader, genom skattens prissignaler, skapar incitament för elanvändarna att t.ex. anpassa sin användning av elektricitet, innebär dock inte att energiskatten på elektrisk kraft är att betrakta som en renodlad miljöskatt.

Att skatter kan vara prispåverkande är inte unikt för just energiskatten på elektrisk kraft, andra punktskatter som överförs till eller tas ut i slutkundsledet är också, indirekt eller direkt, prispåverkande och leder till förändrade relativpriser. Exempelvis signalerar en högre koldioxidskatt på fossila bränslen, förutom att kostnaden för att släppa ut koldioxid ökat, även en ökad knapphet för fossila bränslen och bidrar därmed till att skapa incitament för användarna att anpassa sin användning av dessa bränslen. Preiseffekter kan också uppstå när andra ekonomiska styrmedel används. Till exempel påverkar såväl EU:s system för handel med utsläppsrätter (handelssystemet) som elcertifikatsystemet indirekt elprisernas nivå.

Om energiskatten på elektrisk kraft skulle vara att betrakta som en renodlad miljöskatt skulle det innebära att elanvändning skulle vara att anse som något icke önskvärt ur samhällets perspektiv. I normalfallet är det inte elanvändningen i sig som ger upphov till eventuell miljöpåverkan, utan det är i regel produktionen av elektricitet som kan medföra negativa externa effekter. Om syftet med en beskattning av elektrisk kraft vore att styra bort den oönskade miljöpåverkan som elproduktionen kan ge upphov till borde eventuella miljöskatter, och liknande styrmedel, i första hand riktas mot den typ av elproduktion eller, mer specifikt, mot de bränslen som ger upphov till miljöeffekterna i fråga. En sådan utformning av de ekonomiska

styrmedlen är även i linje med principen om att förorenaren betalar.

Det är också så de ekonomiska styrmedel som syftar till att korrigera för de negativa externa effekter som uppstår i samband med produktionen av elektricitet i regel har implementerats. När det exempelvis gäller utsläpp av växthusgaser från användningen av fossila bränslen i elproduktionsanläggningar ingår dessa i den handlande sektorn i handelssystemet och utsläpp av kväveoxider från förbränningsanläggningar som producerar energi omfattas av kväveoxidavgiften.

En viktig skillnad mellan energiskatten på elektrisk kraft och energiskatterna på bränslen är följaktligen att energiskatten på elektrisk kraft utgår på elanvändningen och inte på de bränslen som används för elproduktion. Till skillnad mot de energiskatter som tas ut på bränslen, t.ex. på drivmedel, innebär det att för energiskatten på elektrisk kraft saknas, i princip, motsvarande direkta koppling till målsättningarna för en ökad andel energi från förnybara energikällor och koldioxidutsläpp.

Därmed anser regeringen att energiskatten på elektrisk kraft främst är att betrakta som en fiskal skatt, även om den resursstyrande effekt som skatten ger upphov till innebär att den kan kopplas till i första hand målsättningarna för en effektivare energianvändning. Med dessa utgångspunkter kvarstår också logiken i att det är just användningen av elektricitet som beskattas, även om all elproduktion har miljöpåverkan, som t.ex. Naturvårdsverket anför i sina remissvar. Elproduktionens negativa externa effekter omhändertas, i allt väsentligt, genom användningen av andra ekonomiska styrmedel.

Målsättningarna för effektivare energianvändning

Enligt artikel 7.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet, ska medlemsstaterna senast den 31 december 2020 ha uppnått en viss ackumulerad energibesparing i slutanvändarledet. Energiskatt på elektrisk kraft är ett av de styrmedel som nämns i Sveriges handlingsplan för att genomföra direktivets artikel 7. De energibesparingar som kan tillgodoräknas är besparingar som uppkommer till följd av den prisskillnad som uppstår i de fall svenska skattenivåer är högre än EU:s minimiskattenivåer för energiskatt, inklusive mervärdesskatt. Därutöver finns ett av riksdagen fastställt

nationellt energiintensitetsmål till 2020. Regeringens bedömning är att målsättningarna för en effektivare energianvändning kommer att nås (jämför skr. 2015/16:87). De här föreslagna förändringarna av energiskatten på elektrisk kraft förväntas inte påverka denna bedömning.

Även om en punktskatt på elanvändningen kan anses reducera användningen av elektricitet, är nettoeffekten på den totala energianvändningen mer osäker. Dels påverkas relativpriserna på energi, vilket kan leda till substitution mellan användning av elektricitet och användning av andra energiformer. Dels skapas incitament till att vidta elbesparande åtgärder, t.ex. investeringar i värmepumpar eller i andra tekniska lösningar, inklusive sådana som baseras på förnybara energikällor. Energiskatten på elektrisk kraft har vidare inte explicit utformats för att styra mot en viss nivå av elanvändning i samhället. Det gäller inte heller för de olika nedsättningarna från normalnivån. Dessa motiveras i regel av att andra hänsyn har tagits, exempelvis påverkan på vissa typer av företags internationella konkurrenskraft. De sammantagna effekterna på energianvändningen av en förändrad energiskatt på elektrisk kraft är följaktligen komplexa. Det är därför de direkta och statiska effekter som förändringar av skattens nivå kan förväntas medföra som diskuteras här. Någon kvantitativ analys av hur förslagen påverkar elanvändningen har inte genomförts.

Därmed belyses i första hand hur förslagen förväntas påverka på elanvändningen och deras potentiella påverkan på målsättningarna för en effektivare energianvändning. Förslagen innebär att större datorhallar kommer att få en lägre energiskatt på elektrisk kraft, att hushåll och tjänsteföretag i vissa kommuner i norra Sverige en något högre skattesats, att företag med industriell verksamhet i dessa kommuner kommer att beskattas enligt normalnivån för den förbrukning som sker utanför tillverkningsprocessen, samt att de industriföretag som ansöker om återbetalning får en högre genomsnittlig energiskatt på elektrisk kraft.

Något förenklat gör en högre energiskatt på elektrisk kraft det dyrare att konsumera elektricitet och elanvändningen kan därför förväntas minska och vice versa, en sänkning av skatten kan förväntas leda till en ökad elanvändning. Det innebär att en högre energiskatt på elektrisk kraft ger ökade incitament till

energieffektivisering, medan ett lägre skatteuttag leder till minskade incitament till att effektivisera energianvändningen. Baserat på detta resonemang beror således de direkta konsekvenserna av de föreslagna regeländringarna på om elanvändningen ökar eller minskar till följd av de ändrade reglerna.

Regeringens bedömning är att förslagen sammantaget innebär att en större andel av elanvändningen kommer att påverkas av en högre genomsnittlig energiskatt på elektrisk kraft än av en lägre. Förslagen innebär att elkostnaderna för datorhallar minskar med ca 247 miljoner kronor per år, medan elkostnaderna för de elanvändare som föreslås få en högre genomsnittlig skatt ökar med ca 484 miljoner kronor per år. Därmed kan användningen av elektricitet sammantaget förväntas minska till följd av de föreslagna förändringarna av beskattningen av elektrisk kraft. Med hänsyn tagen till att storleken på skatteförändringarna är begränsade är bedömningen att även påverkan på elanvändningen på kort sikt är begränsad. Påverkan på användningen av elektricitet kan dock vara högre på längre sikt. Det innebär att förslagen över tid kan förväntas styra mot en ökad elbesparing i slutanvändarledet.

Vad gäller det nationella energiintensitetsmålet kan de förändringar av relativpriserna som de föreslagna skattehöjningarna medför, såsom bl.a. *Konjunkturinstitutet* och *Umeå universitet* påpekar, leda till att företag och hushåll väljer att använda andra bränslen. Om substitutionen till andra energiformer innebär en mindre effektiv energianvändning riskerar detta påverka energiintensiteten negativt. En allmänt sänkt beskattning av energiintensiva företag i datacenterbranschen kan också leda till en ökad total energiintensitet. Som påpekats ovan är de dynamiska aspekterna av en förändrad beskattning av elektrisk kraft komplexa, t.ex. påverkar elproduktionens sammansättning den nationella energiintensiteten. Regeringen har även överlag ökat beskattningen av fossila bränslen, varför incitamenten att substituera bort från dessa bränslen redan har förstärkts. De i storlek mer betydande föreslagna ändringarna av energiskatten på elektrisk kraft omfattar även mindre, väl avgränsade, andelar av elanvändningen. Sammantaget bedömer regeringen därför att förslagets effekter på utvecklingen av den nationella energiintensiteten är begränsade.

Andra miljörelaterade effekter

I viss utsträckning kan även andra miljörelaterade målsättningar, än de som har att göra med en effektivare användning av energi, indirekt påverkas av föreslagna regeländringar. I de fall elektricitet används i processer där det finns andra miljögod alternativa kan t.ex. indirekta effekter uppstå som ett resultat av att förslagen leder till relativprisförändringar för företagets och hushållens elanvändning. Dylika indirekta effekter är dock både svåra att explicit styra mot och att bedöma. Med hänsyn tagen till den svenska elproduktionens struktur, att energiskatten på elektrisk kraft belastar användningen av elektricitet och inte de bränslen som används för elproduktion, att storleken på de föreslagna förändringarna av skattesatserna är relativt begränsade, samt att utformningen av skatten, i huvudsak, bibehålls bedömer regeringen att förslagen inte ger upphov till betydande effekter på andra miljörelaterade målsättningar, inklusive på klimatmålen.

Vad gäller klimatmålen är det viktigt att hålla i åtanke att elproduktionen sker inom den handlande sektorn i handelssystemet. Minskade utsläpp av växthusgaser som följer av en lägre elproduktion i Sverige leder därför inte till utsläppsminskningar som påverkar uppfyllnaden av det nationella etappmålet till 2020. En minskad produktion av elektricitet i Sverige påverkar väsentligt inte heller den handlande sektorns totala utsläpp eftersom dessa utsläppsrätter då, till största delen kommer att frigöras för användning någon annanstans inom handelssystemet. Strukturen för den svenska produktionen av elektricitet innebär vidare att den redan ger upphov till relativt begränsade utsläpp av växthusgaser. Till exempel svarade produktionen av elektricitet och fjärrvärme tillsammans för 12 procent av de nationella utsläppen av växthusgaser under 2014 och trenden är att utsläppen minskar över tid.

Naturvårdsverket anser att den elektricitet som används för fläktar och kyla i datacenter inte ska ha nedsatt energiskatt, eftersom det gynnar eldriven kyla jämfört med t.ex. frikyla och fjärrkyla. Naturvårdsverket menar att andra sätt att producera kyla såväl kan ha mindre miljöpåverkan som vara mer resurseffektiv. Inledningsvis kan konstateras att elproduktionens utsläpp av växthusgaser omfattas av handelssystemet. Det finns, som nämnts ovan, därutöver andra styrmedel som

internaliserar el- och fjärrvärmeproduktionens negativa externa effekter. Det är därmed oklart vilken ytterligare miljöpåverkan det är som avses. Även om den effektgräns som föreslås gäller bortser från den elektricitet som används för kyla och fläktar, kommer den elektricitet som används för kylning i större datacenter att omfattas av den lägre skattenivån. En indirekt effekt av förslaget är därmed att relativpriserna för produktion av kyla i större datacenter, såsom Naturvårdsverket m.fl. påpekar, kommer att förändras till fördel för elektrisk kraft. Samtidigt är det just den elektricitet som används i de verksamheter som bedrivs av större datacenter som förslaget avser träffa, inte den elektricitet som används av företag som bedriver annan verksamhet. På motsvarande sätt är skattenivån lägre för den elektricitet som används i tillverkningsprocessen i industrin, det gäller även för elektricitet som används för att producera kyla, om kylan kan hänföras tillverkningsprocessen. Regeringen anser dock att konkurrenssnedvridningar i möjligaste mån bör undvikas när t.ex. produktion av värme och kyla sker för att tillgodose samma ändamål och avser därför se över skillnaderna i beskattning (se avsnitt 6.13.9).

Med anledning av de förslag som framförs av bl.a. *Oberoende elhandlare* och *Solel-kommissionen* bör noteras att motiven för att styra mot en högre andel elproduktion från vissa förnybara energikällor genom t.ex. specifika nedsättningar av energiskatten på elektrisk kraft framstår som svaga. Energiskatten på elektrisk kraft utgår på användningen av elektricitet och styr därmed till sin natur inte bort från eller till en viss typ av elproduktion samtidigt som utsläpp av koldioxid från elproduktion ingår i den handlande sektorn. Befintliga nedsättningar från normalnivån definieras också normalt utifrån olika användningsområden, snarare än utifrån elektricitetens ursprung. En nedsättning av energiskatten för att gynna vissa typer av elproduktion skulle därför vara att likställa med ett renodlat driftstöd och att betrakta som en avsteg från principen om att förorenaren ska betala. Det finns även ett flertal styrmedel som syftar till att stimulera till en ökad andel elektricitet från förnybara energikällor, det gäller även specifikt för småskaliga anläggningar. Exempelvis finns det ett investeringsstöd för solcellsanläggningar samt en skattereduktion för mikroproduktion av elektricitet från förnybara

energikällor. Elproduktion från små anläggningar som producerar förnybar elektricitet är också fr.o.m. den 1 juli 2016, under vissa förutsättningar, av administrativa skäl, undantagna från skatteplikt för energiskatt på elektrisk kraft (prop. 2015/16:1). Till exempel är den elektricitet som produceras i en solcellsanläggning med en topp effekt som är mindre än 255 kilowatt undantagen från skatteplikt om ägaren inte förfogar över annan elproduktion och elektriciteten inte transporteras via elnätet. Därutöver finns även elcertifikatsystemet som genom sin utformning säkerställer att målsättningarna för utbyggnaden av ny elproduktion från förnybara energikällor kommer att nås. Regeringen får dock skäl att återkomma i frågan eftersom en utredare ser över förutsättningarna för att skattemässigt stimulera solenergi, i synnerhet elektricitet producerad med solceller (jämför prop. 2015/16:100, s. 52).

Förslaget om att skattskyldigheten för energiskatten på elektrisk kraft överförs till elnätsbolagen innebär bl.a. att den som säljer elektricitet för laddning av elbilar inte blir skattskyldig såsom elleverantör. Därmed bedömer regeringen att förslaget understödjer ambitionen om en fossiloberoende fordonsflotta.

Övriga effekter

Förslagen bedöms inte medföra betydande sociala eller fördelningsmässiga konsekvenser, t.ex. vad avser jämställdheten mellan kvinnor och män. Förslagen påverkar flera sektorer och även hushåll. Större företag i datacenterbranschen föreslås få lägre skatt medan hushåll och företag i vissa kommuner i norra Sverige föreslås få något högre skatt. Mindre företag i tillverkningsindustrin föreslås få en högre skatt i och med att ett återbetalningsförfarande införs och industri-företagens elanvändning utanför tillverkningsprocessen i norra Sverige föreslås beskattas enligt normalnivån. De direkta effekterna är högre elkostnader för de hushåll och företag som föreslås få en högre energiskatt på elektrisk kraft och lägre kostnader för de företag som föreslås få en lägre skatt.

Eftersom energiskatten på elektrisk kraft för företag tas ut på företagsnivå, till skillnad från skatten på hushåll som tas ut på individnivå, går det inte att direkt se effekterna av en reform på mäns och kvinnors ekonomiska situation. Det

går dock att belysa effekterna i termer av vem som äger företagen och tar del av de effekter som förändrade skatter innebär. Ägandet av företag är i stor utsträckning indirekt, via t.ex. privata och offentliga aktörer inom pensionssystemet. Mäns inkomster är generellt högre och därmed kan de förväntas ha en större andel av det indirekta ägandet. Män har också en större andel av det direkta ägandet i mindre icke börsnoterade företag. Därmed kan förändringar av energiskatten på elektrisk kraft för företag i större utsträckning förväntas påverka mäns inkomster.

Effekterna för hushållen beror på fördelningen mellan kvinnor och män. Om en större andel hushåll består av enbart kvinnor kommer kvinnorna att påverkas mer och vice versa. Statistiska centralbyråns statistik visar att ca 56 procent av ensamstående, med eller utan barn, är kvinnor. Det innebär att förslagen kan förväntas påverka hushåll med ensamstående kvinnor i något större utsträckning. Eftersom den föreslagna skattehöjningen för hushåll i norra Sverige är liten förväntas dock effekten av den skattehöjningen vara marginell. Sammantaget bedömer regeringen därför att såväl förslagets effekter på jämställdheten mellan kvinnor och män som de fördelningseffekter som förslagen ger upphov till kommer att vara begränsade.

6.14 Kommande skatteförändringar på energiområdet

Regeringens bedömning: För att uppfylla ramöverenskommelsen som träffats på energiområdet ("Ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna", se regeringens webbplats) bör följande förändringar i energibeskattningen göras:

- Skatten på termisk effekt bör fasas ut i två steg genom sänkningar av skattesatsen den 1 juli 2017 och den 1 januari 2018. Vid det första tillfället bör skattesatsen sänkas till 1 500 kronor per megawatt och månad. Från och med den 1 januari 2018 bör skatten slopas helt.
- Fastighetsskatten för vattenkraftverk bör sänkas i fyra steg till 0,5 procent av

taxeringsvärdet under perioden 2017–2020. Från och med den 1 januari 2017 bör skattesatsen sänkas från 2,8 procent till 2,2 procent av taxeringsvärdet, fr.o.m. den 1 januari 2018 bör skattesatsen sänkas till 1,6 procent av taxeringsvärdet, fr.o.m. den 1 januari 2019 bör skattesatsen sänkas till 1,0 procent av taxeringsvärdet och fr.o.m. den 1 januari 2020 bör skattesatsen sänkas till 0,5 procent av taxeringsvärdet.

- För att finansiera dessa skattesänkningar bör normalskattenivån för energiskatten på el höjas i två steg, den 1 juli 2017 och den 1 januari 2019. Sammantaget bedöms höjningarna preliminärt behöva uppgå till 4,2 öre per kilowattimme, exklusive mervärdesskatt.

Skälen för regeringens bedömning: Den 10 juni 2016 träffades en energipolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Överenskommelsen medför förändringar på bl.a. skatteområdet i form av ändringar i beskattningen av vatten- och kärnkraft, samt av energiskatten på elektrisk kraft för hushåll och tjänsteföretag. Överenskommelsen, benämnd "Ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna", finns tillgänglig via regeringens webbplats, och beskrivs i sin helhet i bilagan för utgiftsområde Energi (utg.omr. 21 bil. 11).

Enligt ramöverenskommelsen på energiområdet ska skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer avvecklas stegvis under en tvåårsperiod med start 2017 och fastighets-skattesatsen på vattenkraftverk ska stegvis sänkas till 0,5 procent av taxeringsvärdet under en fyraårsperiod med start samma år. Finansieringen av dessa åtgärder ska ske genom en höjning av energiskatten på elektrisk kraft för hushåll och tjänsteföretag.

Från beredningssynpunkt är det önskvärt att såväl remissinstanser som riksdag får möjlighet att ta ställning till de nämnda ändringarna på energiskatteområdet i ett enda sammanhang. Regeringen gör bedömningen att en rimlig tidpunkt för höjning av normalskattenivån för energiskatten på elektrisk kraft, med hänsyn till beredningskravet i regeringsformen, är vid

halvårsskiftet 2017. Skatten på termisk effekt utgår i efterhand med ett visst belopp per megawatt installerad effekt och månad. Det innebär att skattesatsen bör ändras så att den gäller för en viss månad och framåt. När det gäller fastighetsskatten för vattenkraftverk sker beskattningen i efterhand och per kalenderår. Det innebär att skattesatsen bör ändras retroaktivt så att den nya skattesatsen gäller fr.o.m. kalenderåret 2017 även om ändringen träder i kraft senare, exempelvis vid halvårsskiftet 2017.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det är lämpligt att samtliga skatteändringar sker med ett första ikraftträdande vid ett och samma tillfälle, den 1 juli 2017, och att den första sänkningen avseende fastighetsskatten för vattenkraftverk gäller retroaktivt för hela 2017.

Regeringen anser att utfasningen av skatten på termisk effekt bör ske i två steg genom en första sänkning den 1 juli 2017 till 1 500 kronor per megawatt och månad och en andra sänkning den 1 januari 2018 i form av ett helt borttagande av skatten.

Regeringen anser att fastighetsskatten för vattenkraftverk bör sänkas till 0,5 procent av taxeringsvärdet i fyra steg genom sänkningar av skattesatsen under perioden 2017–2020. Från och med den 1 januari 2017 bör skattesatsen sänkas från 2,8 procent till 2,2 procent av taxeringsvärdet. Den första sänkningen bör ske retroaktivt och gälla för hela kalenderåret 2017, men träda i kraft den 1 juli 2017. Från och med den 1 januari 2018 bör skattesatsen uppgå till 1,6 procent av taxeringsvärdet, fr.o.m. den 1 januari 2019 bör skattesatsen uppgå till 1,0 procent av taxeringsvärdet och fr.o.m. den 1 januari 2020 bör skattesatsen uppgå till 0,5 procent av taxeringsvärdet.

För att finansiera dessa skattesänkningar bör normalskattenivån för energiskatten på elektrisk kraft höjas i två steg, den 1 juli 2017 och den 1 januari 2019. Höjningarna bedöms sammantaget preliminärt behöva uppgå till 4,2 öre per kilowattimme, exklusive mervärdesskatt. Den första höjningen bedöms behöva uppgå till 3,0 öre per kilowattimme, exklusive mervärdesskatt. Den andra höjningen bedöms behöva uppgå till 1,2 öre per kilowattimme, exklusive mervärdesskatt. De tänkta lagstiftningsåtgärderna bedöms uppfylla förslagen i energiöverenskommelsen.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med de angivna ändringarna. Regeringen avser att under 2017 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Offentligfinansiella effekter

De offentligfinansiella kostnader som en utfasning av skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer och en sänkning av fastighetsskattesatsen för vattenkraftverk ger upphov till finansieras i enlighet med överenskommelsen genom att energiskatten på elektrisk kraft för hushåll och tjänsteföretag höjs. Sammantaget bedöms därför det kommande förslaget, i princip, vara offentligfinansiellt neutralt.

6.15 Omräkning av koldioxid- och energiskattesatserna på bränslen efter prisutveckling respektive reala inkomstökningar

Koldioxid- och energiskattesatserna på bränslen framgår av 2 kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Sedan 1994 har en årlig indexomräkning skett av skattesatserna i syfte att realvärdesäkra dem. Senast i november varje år ska regeringen, med stöd av bestämmelser i LSE, i förordning lägga fast det kommande kalenderårets koldioxid- och energiskattesatser med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen. För bensin och dieselbränsle görs för 2017 och framåt även en årlig omräkning av skattesatserna som beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten.

För omräkning och förslag om energiskattesatser på el för 2017, se avsnitt 6.13.3.

Koldioxid- och energiskattesatserna på bränslen för 2016 framgår av 2 kap. 1 § LSE i dess lydelse enligt SFS 2015:747. Beräkningen av 2017 års skattesatser sker utifrån den faktiska förändringen i konsumentprisindex (KPI) under perioden juni 2015 och juni 2016. Index har under perioden ökat med 1,02 procent. För bensin och dieselbränsle görs även en omräkning med ett schabloniserat tillägg av två procentenheter till KPI-omräkningen för att beakta utvecklingen av bruttonationalprodukten, dvs. en sammanlagd omräkning med 3,02 procent. Den tillkommande omräkningen sker av såväl energiskatten som koldioxidskatten men

uttrycks som en höjning av energiskatten. En mervärdesskatteeffekt tillkommer om priset på bränslet i motsvarande mån förändras och om köparen är en privatperson. För företag som har rätt av dra av denna ingående mervärdesskatt tillkommer inte någon sådan effekt. För 2017 medför omräkningen att skatten på bensin, miljöklass 1 höjs med 19 öre per liter (23,75 öre inklusive mervärdesskatt). Skatten på dieselbränsle, miljöklass 1 höjs med 16,8 öre per liter (21 öre inklusive mervärdesskatt).

Skattesatsförändringar för de vanligaste bränslena redovisas i tabell 6.9.

Tabell 6.9 Ändringar av skattesatserna på bränslen 2017 jämfört med 2016, inklusive mervärdesskatt

Öre/l, kr/m³, kr/1 000m³

Energislag	Omräkning av koldioxid-skatt	Omräkning av energi-skatt	Mervärdesskatt	Summa
Bensin, miljöklass 1, öre/l	3	16	4,75	23,75
Dieselbränsle, miljöklass 1, öre/l	3,3	13,5	4,2	21
Eldningsolja, kr/m ³	33	9	10,5	52,5
Naturgas, drivmedel, kr/1 000m ³	25	0	6,25	31,25

Anm.: Ingen energiskatt tas ut på naturgas för drivmedelsanvändning.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

6.16 Kemikalieskatt

6.16.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 19 december 2013 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att analysera behovet av nya ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet och, om sådant behov finns, vilken typ av styrmedel som har bäst förutsättningar att vara verkningsfullt och kostnadseffektivt.

Utredningen, som tog namnet Kemikalieskatteutredningen, redovisade sitt uppdrag den 30 mars 2015 i betänkandet Kemikalieskatt – Skatt på vissa konsumentvaror som innehåller kemikalier (SOU 2015:30). Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 14, avsnitt 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14, avsnitt 2*. En sammanställning av remissyttrandena finns

tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Fi2015/01931/S2).

Inom Finansdepartementet har promemorian Kompletterande förslag avseende kemikalieskatterna tagits fram (dnr Fi2016/01244/S2). Promemorian har remissbehandlats och innehåller vissa kompletteringar och justeringar av utredningens förslag. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 14, avsnitt 3*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14, avsnitt 4*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2016/01415/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 9 juni 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 14, avsnitt 5*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 14, avsnitt 6*. I förhållande till lagrådsremissen har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts. Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets synpunkter. Regeringen behandlar Lagrådets synpunkter i avsnitt 6.16.3.1, 6.16.3.3 och 6.16.3.4 samt i författningskommentaren (avsnitt 6.31).

6.16.2 Bakgrund

6.16.2.1 Kemikalieskatteutredningen

Kemikalieskatteutredningen hade i uppdrag att analysera behovet av nya ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet och om behov av sådana styrmedel bedömdes finnas, föreslå vilken typ av ekonomiskt styrmedel som har bäst förutsättningar att vara verkningsfullt och kostnadseffektivt. Huvudmotivet för dessa ekonomiska styrmedel skulle enligt utredningens kommittédirektiv vara att minska förekomsten av eller risken för exponering och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen från olika varugrupper.

Utredningen valde att ta fram förslag som minskar förekomsten av farliga ämnen i människors hemmiljö. Detta motiverades i betänkandet med att studier har visat att vanliga källor till farliga ämnen i människors hemmiljö är flamskyddsmedel i elektronik samt ftalater i golv och andra byggvaror som innehåller polymerer av vinylklorid, PVC.

Utredningen har tagit fram förslag på två punktskatter. Det ena förslaget är en skatt på viss elektronik och det andra förslaget är en skatt

på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid.

6.16.2.2 Utredningens förslag om skatt på viss elektronik

Den föreslagna skatten på viss elektronik har enligt utredningen utformats på så sätt att sådana varor som används ofta i hemmiljö och därmed orsakar risk för att vissa farliga ämnen tillförs människors hemmiljö ska vara föremål för beskattning. De varor som omfattas av skatteplikt definieras med hjälp av tulltaxans indelning i KN-nummer. Bl.a. omfattas spisar, mikrovågsugnar, kylskåp, frysskåp, diskmaskiner, tvättmaskiner, torktumlare, datorer, bärbara datorer, läsplattor, dammsugare, mobiltelefoner, vanliga telefoner, trådlösa telefoner, routrar, trådlösa nätverk, cd-spelare, dvd-spelare, radioapparater, tv-apparater, tv-dioder, dataskärmar samt spelkonsoler.

Skatten ska enligt förslaget uppgå till 8 kronor per kilo vara för vitvaror och 120 kronor per kilo vara för övrig elektronik. Det maximala skattebeloppet ska dock uppgå till 320 kronor per vara. Skattskyldig ska vara den som yrkesmässigt tillverkar, för in, tar emot eller importerar de aktuella varorna. Försäljning från utländska säljare till svenska konsumenter ska inte beskattas. Liksom för andra punktskatter ska det finnas ett system med uppskjuten beskattningstidpunkt för godkända lagerhållare.

Utredningen föreslår vidare att det ska finnas möjlighet till avdrag för skatt med 50 procent för den elektronik som inte innehåller additiva föreningar av brom- klor eller fosfor. För elektronik som inte innehåller nämnda additiva föreningar och inte heller reaktivt tillsatta brom- eller klorföreningar föreslås i stället att avdrag medges med 75 procent. Eftersom all elektronik enligt utredningen innehåller mer eller mindre farliga kemikalier föreslås att det inte ska vara möjligt att göra avdrag för hela skatten. För att skilja på additivt och reaktivt tillsatta föreningar hänvisas till en mätmetod som ska tas fram och som förslaget ska kompletteras med.

De förväntade intäkterna av skatten på viss elektronik bedöms uppgå till 2,4 miljarder kronor årligen. Myndigheternas löpande administrativa kostnader förväntas uppgå till 14 miljoner kronor årligen medan företagens

administrativa kostnader förväntas uppgå till 27 miljoner kronor årligen.

Enligt utredningen bidrar den föreslagna skatten till att uppnå det nationella miljömålet en giftfri miljö. Skatten förväntas leda till positiva hälsoeffekter såsom minskad risk för genskador, hormonstörande effekter, störningar på nervsystemet och reproduktionsstörande effekter. Skatten förväntas leda till en minskad försäljning av viss elektronik med 4,5 procent per år samt en omfördelning av inköpen mot varor som innehåller mindre skadliga flamskyddsmedel. Skatten bedöms leda till en överflyttning till obeskattad internationell e-handel med 0,4 procentenheter av den totala försäljningen av viss elektronik.

6.16.2.3 Promemorians förslag

I promemorian ”Kompletterande förslag avseende kemikalieskatterna” föreslås att utredningens förslag till lag om skatt på viss elektronik ska kompletteras med en lista över hur de vanligast förekommande brom-, klor- och fosforföreningarna normalt tillsätts i stället för den mätmetod som hänvisas till i förslaget samt vissa följdändringar med anledning av detta. Det föreslås även en ändring av definitionen av yrkesmässig verksamhet i förslaget till lag om skatt på viss elektronik.

6.16.3 Skatt på kemikalier i viss elektronik

6.16.3.1 Skattens huvudsakliga utformning

Regeringens förslag: En punktskatt på kemikalier i viss elektronik införs. Skatten konstrueras så att samtliga varor inom bestämda kategorier är skattepliktiga, men att det finns möjligheter till avdrag. Vilka varor som omfattas begränsas genom tulltaxans indelning i KN-nummer. Skatten tas ut med 8 kronor per kilogram för vitvaror och med 120 kronor per kilogram för övrig elektronik. Maximalt skattebelopp är 320 kronor per vara.

Regeringens bedömning: Skatten och dess utformning bör ses över och uppdateras med jämna mellanrum.

Utredningens förslag och bedömning
överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Växjö, Domstolsverket, Konkurrensverket och Statens energimyndighet* har inte haft några invändningar mot eller synpunkter på förslaget. *Domstolsverket* anför emellertid att det saknas konsekvensanalys i utredningens betänkande om hur förslagen kan påverka de allmänna förvaltningsdomstolarna, dels genom överklaganden som kommer att ske via skatteförfarandelagen och tullagen, dels genom övriga överklaganden. *Tillväxtanalys, IVL svenska miljöinstitutet* och *Återvinningsindustrierna* har avstått från att yttra sig avseende utredningens förslag. *Kommerskollegium* anför att en kemikalieskatt kan vara ett lämpligt styrmedel för att få bort farliga flamskyddsmedel i viss elektronik, men den kan leda till administrativa kostnader och svårigheter för både företag och myndigheter. De berörda kemikalierna bör begränsas med gemensam reglering inom EU, snarare än genom svensk skattelagstiftning. *Folkhälsomyndigheten* ser positivt på att med ekonomiska styrmedel begränsa antalet produkter som innehåller hälsoskadliga flamskyddsmedel och som avses användas i hemmiljö inomhus. *Tullverket* har inga synpunkter på om skatten ska införas eller inte men anför att det faktum att beskattning i vissa fall beräknas på vikt och i andra fall på antal kan förutses leda till svårigheter för såväl myndighet som för deklarant att korrekt deklarerat och beräkna skatten. Detta gäller särskilt när beskattning ska ske på en hel sändning varor som omfattas av en tulldeklaration. Därvid uppkommer bl.a. frågan om vikt, i gram, ska anges för varje enskild enhet i importsändningen och, i så fall, hur detta ska kunna redovisas i tulldeklarationen. *Skatteverket* avstyrker förslaget och anför att regleringar på EU-nivå är ett bättre styrmedel för att styra bort från farliga kemiska ämnen. *Konjunkturinstitutet* anför att förslaget om en varuskatt på viss elektronik för att minska miljö- och hälsoeffekterna från flamskyddsmedel är trubbigt. Det är viktigt att beskatta nära källan till miljö- och hälsoproblemet, men en varuskatt minskar träffsäkerheten eftersom den utöver att styra mot hälso- och miljöproblem även beskattar icke-problematisk konsumtion. Eftersom det finns befintliga styrmedel riskerar

man även en överlappning. Om det inte är möjligt att utforma skatten mer träffsäkert finns det skäl att i stället för den föreslagna skatten överväga ökade satsningar på befintliga styrmedel. En varuskatt innebär beskattning av annan användning än bara den som bedöms vara problemet. Eftersom konsumenter tvingas reducera användning utöver den problematiska och även ofarliga produktionsfaktorer drabbas är de samhällsekonomiska kostnaderna av förslaget sannolikt underskattade. *Konsumentverket* anför att varje ansträngning att minska farliga kemikaliers påverkan på vår hälsa och miljö är angelägen och betydelsefull. *Naturvårdsverket* tillstyrker förslaget och anför att kemikalieområdet hittills varit dominerat av administrativa styrmedel, i huvudsak på EU-nivå, men att takten med vilken dessa har kunnat införas inte har varit tillräcklig. Det kan därför vara motiverat att komplettera med ekonomiska styrmedel. *Naturvårdsverket* ser gärna att den föreslagna skatten införs och dess effekt noga följs upp så att erfarenheterna kan utnyttjas till fler ekonomiska styrmedel inom kemikalieområdet. De ämnen skatten är ägnad att fasa ut har varit uppmärksammade på grund av sina negativa egenskaper ur hälso- och/eller miljösynpunkt i flera decennier, och i några fall längre än det, utan att tillräcklig substitution har kommit till stånd. Minskad användning av farliga ämnen stödjer även arbetet inom avfallsområdet och kan underlätta återvinning. *Kemikalieinspektionen* tillstyrker förslaget och anför att den stödjer inriktningen att minska människors exponering för farliga ämnen i inomhusmiljö, vilket ligger väl i linje med handlingsplanen för en giftfri vardag. Genomförandet och utvecklingen av ny lagstiftning inom kemikalieområdet går för sakta och kompletterande styrmedel därför behövs för att öka skyddet för människors hälsa och miljön. Ekonomiska styrmedel kan vara ett verkningsfullt komplement till begränsningar och förbud. Ekonomiska styrmedel har hittills använts endast i begränsad omfattning inom kemikalieområdet och bör därför prövas. De ämnen som valts ut är prioriterade och relevanta för att minska användningen av farliga ämnen. *Kemikalieinspektionen* stödjer att skatten är konstruerad så att den hanterar grupper av flamskyddsmedel i stället för enskilda ämnen. Det är nödvändigt att hantera grupper av farliga ämnen för att effektivisera kemikaliekontrollen.

Det finns flera exempel där samhället har förbjudit farliga ämnen och där dessa sedan har ersatts med närbesläktade ämnen med liknande farliga egenskaper. Även de varugrupper som valts ut är prioriterade och relevanta för att minska exponeringen av farliga ämnen. Kemikalieinspektionen stödjer att samtliga varor beskattas eftersom det gör det enklare att kontrollera efterlevnad av reglerna. Att använda sig av tulltaxan för att identifiera olika varukategorier är det bästa sättet som går att använda i dagsläget. *Tillväxtverket* tillstyrker förslaget, välkomnar en ökad försäljning av miljöanpassade varor och miljövänliga produkter och ser fördelar att styra branschen och tillverkare till att använda mer miljövänliga metoder. *ElektronikBranschen* avstyrker förslaget, hänvisar till SEK Svensk elstandards yttrande och anför att Sverige ska satsa resurser på att begränsa de ämnen som är miljömässigt negativa genom redan existerande och fungerande regelsystem inom EU, främst Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/65/EU av den 8 juni 2011 om begränsning av användning av vissa farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning (omarbetning), förkortat RoHS, och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikalie-myndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG, förkortad REACH. En skatt i Sverige påverkar inte produktionen. Det pågår sedan länge frivillig substitution till bättre ämnen och substanser. Ingen seriös aktör i branschen vill ha ämnen i produkterna som skulle utgöra risk för människors hälsa eller miljön. Att föreslå beskattning av hela grupper av flamskyddsmedel är inte acceptabelt. Inom varje grupp av bromerade, klorerade och fosforbaserade flamskyddsmedel finns bättre och sämre alternativ. Eftersom skatten omfattar såväl bra som dåliga alternativ kommer den inte att gynna de företag som är proaktiva och redan har forskat fram och utvecklat produkter innehållande bättre substanser och ämnen. Förslagen hade behövt vara på CAS-

nummernivå för att vara seriöst. *Elektronik-återvinning i Sverige* stödjer det övergripande målet och instämmer i att det finns ett behov av att minska förekomsten av farliga ämnen i människors hemmiljö. Det styrmedel som används bör vara av ekonomisk karaktär och i enlighet med principen att förorenaren betalar. Tillvägagångssättet med den föreslagna punktskatten är dock inte kostnadseffektivt. Det är mycket viktigt att ekonomiska styrmedel konstrueras så att de intäkter de genererar bidrar till förebyggande och förbättrande åtgärder över tid. De finansiella system som redan finns uppbyggda inom producentansvarssystemen har inte diskuterats. Dessa får kontinuerligt information från anslutna producenter hur mycket elektriska och elektroniska produkter som tillgängliggörs på den Svenska marknaden och vilken typ dessa är. Alla producenter som sätter en ny sorts elutrustning på unionsmarknaden har också skyldighet att tillhandahålla information om vilka komponenter och vilka material som ingår och var i utrustningen det kan finnas farliga ämnen och blandningar. Producentansvarssystemen har därmed tillgång till den information som Skatteverket och Tullverket skulle behöva avkräva de skattepliktiga. Sådan infrastruktur som Skatteverket och Tullverket skulle behöva bygga upp finns i stort redan etablerad inom producentansvaret. Steget mellan en miljöförsäkringspremie för återvinning och en miljöförsäkringspremie för utfasning av kemikalier är inte långt och skulle leda till en mer kostnadseffektiv och flexibel implementering av förslaget. En miljöriskpremie vore effektiv att applicera på risken för att farliga kemikalier tillförs till människors hemmiljö och vore mer kostnadseffektiv än en punktskatt. Man bör därför byta ut skatten mot en miljöriskpremie där premiebeloppet från början sätts på en nivå som återspeglar varans farlighet och på så sätt undvika onödiga administrationskostnader som uppstår när skatteavdrag måste göras. Det finns en risk att kemikalieproducenter byter ut delar av den kemiska sammansättningen för att undkomma regelverket. Ett sätt att undvika detta är ett förbud mot kemikaliernas skadliga effekter. *El-Kretsen* avstyrker förslaget och anför att många farliga ämnen har försvunnit eller håller på att försvinna tack vara internationella initiativ som RoHS och REACH. Det gemensamma för de lyckade initiativen är att de är just internationella, vilket är en

förutsättning för att kunna påverka en global marknad. Många angränsande frågor styrs utifrån ett EU-perspektiv, exempelvis producentansvaret. Att frånga sådan praxis för en snabbare implementering kommer inte att ge de miljömässiga vinster som förespås. *Företagarna* avstyrker förslaget men anför att de är positiva till att minska förekomsten och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen. *IKEM* avstyrker förslaget, hänvisar till *Svenskt Näringslivs* yttrande och anför att existerande lagar och regler kan skapa bättre förutsättningar än de föreslagna ekonomiska styrmedlen. Den EU-gemensamma kemikalielagstiftningen REACH har inneburit betydligt minskade risker med kemikalier och varor tillverkade inom unionen. Ett fortsatt arbete på FN-nivå för att på längre sikt få till stånd en global kemikalielagstiftning och därmed komma till rätta med innehållet av oönskade ämnen i varor tillverkade utanför EU bör också fortsatt prioriteras. Sverige bör även driva på inom EU för en mer harmoniserad och utökad tillsyn och marknads kontroll. En harmoniserad kemikalielagstiftning bör i möjligaste mån också få en harmoniserad tillsyn för att kontrollera efterlevnaden. Inte minst kontrollen och tillsynen av importerade varor till unionen måste harmoniseras och stärkas. På EU-nivå finns också RoHS-direktivet som reglerar farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning, inklusive importerad sådan. En fortsatt komplettering av RoHS som utgår från kriterier och begränsningar i REACH har ett betydligt större genomslag i och med att RoHS i praktiken blivit en internationell standard. Den vetenskapliga förankringen för förslaget är svag. I utredningen har inte angivits vilka kriterier avseende hälso- och miljöegenskaper som ska vara uppfyllda för att ett ämne eller ett material ska komma i fråga för beskattning. Risken med s.k. falsk substitution, d.v.s. att ett farligt ämne byts ut mot ett annat ämne som är lika farligt eller farligare, hanteras inte på ett tillfredsställande sätt. *Miljömärkning Sverige AB* och *TCO development* anför att de är positiva till en kemikalieskatt som styrmedel för att driva på utvecklingen att minska farliga kemikalier i produkter. Produkterna säljs dock över hela världen och det är mycket sällan som de specialdesignas för den svenska marknaden. Miljömärkning är ett positivt styrmedel som under många år väglett konsumenter bort från produkter som innehåller farliga kemikalier.

Näringslivets regelrådet avstyrker förslaget och anför att det mest ändamålsenliga för att begränsa användningen av hälsofarliga kemikalier är att fortsätta arbetet med internationellt harmoniserade regleringar. Inom EU finns ett omfattande samarbete som innebär förbud och begränsningar mot användandet av ett antal kemikalier. *Regelrådet* anför att utredningens och promemorians konsekvensutredningar inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. *Svensk elektronik* hänvisar till Teknikföretagens yttrande och anför att den föreslagna skatten riskerar att minska svensk konkurrenskraft samtidigt som den inte leder till de önskade miljöförbättringarna. Regeringen borde på EU-nivå initiera ett forskningsprogram med syfte att ta fram ersättningsämnen med mindre miljöpåverkan utan försämring av säkerhet och tillförlitlighet. Den svenska marknaden är så liten i förhållande till den globala att det inte skapar incitament att finna ersättare för de beskattade kemikalierna. En svensk tillverkare kan inte heller avstå från att använda flamskyddsmedel. Även om syftet är att lägga en skatt på konsumentprodukter sker avgränsningen av produkter genom KN-nummer med bred omfattning, vilket innebär att stora delar av svensk elektronikindustri riskerar omfattande nya kostnader. Inbyggda elektroniksystem är en avgörande konkurrensfaktor för svensk industri. Moderna fabriker är beroende av intelligenta system där elektronik med uppkopplade enheter spelar en central roll. De pålagor förslaget innebär medför försämrade förutsättningar för internationellt konkurrenskraftig industriell utveckling i Sverige. Skattens negativa signalvärde riskerar att slå mycket hårt mot ansträngningar att locka ungdomar till tekniska utbildningar och elektronikbranschen. *Svensk handel* avstyrker förslaget, hänvisar till Teknikföretagens, SEK Svensk elstandards och Svenskt näringslivs yttranden och anför att de är positiva till att minska förekomsten och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Det är dock betydligt mer ändamålsenligt att begränsa användningen av olämpliga kemikalier genom internationellt harmoniserade regler och begränsningar, kombinerat med en effektiv marknads kontroll. Det finns sedan lång tid inom EU ett omfattande arbete på kemikalieområdet inom bl.a. REACH och RoHS, som bl.a. resulterat i förbud och begränsningar mot

användandet av ett antal kemikalier. Trots att EU-arbetet sker långsamt när man bäst miljöeffekt genom att reglera kemikalier på EU-nivå. Genom en samsyn med flera större länder inom EU kan arbetet med utveckling av kemikalier regleras snabbas på. Den svenska marknaden är för liten för att företag som importerar och säljer elektronikvaror ska kunna påverka globala tillverkare att utveckla och anpassa sina produkter just för den svenska marknaden. Det finns i dagsläget inte några miljövänliga alternativa kemikalier att tillgå. Företag kan inte helt avstå från att använda flamskyddsmedel eftersom produktsäkerhetslagstiftning kräver att varor uppfyller el- och brandsäkerhetskrav. Kemikalieskatten kommer därför inte påverka förekomsten av skadliga kemikalier i elektronikvaror. Skatten kommer enligt utredningen att minska IT-användningen i Sverige med knappt fem procent. Detta leder till minskad tillväxt med 450 miljoner kronor i näringslivet och 700 miljoner kronor i hela ekonomin per år. Netto kan skatten förväntas leda till en samhällsekonomisk förlust på drygt en halv miljard kronor per år. *Svenska naturskyddsföreningen* tillstyrker förslaget och anför att miljömärkning är ett bra komplement till andra styrmedel och driver utvecklingen mot mindre skadliga alternativ. Det bör förtydligas att det är skadliga kemikalier som ska beskattas. Andra skadliga kemikalier som hittas i elektronik – såsom bly, kvicksilver och PFAS – också borde beskattas. Det är bra att så många varor inom elektronikgruppen ingår i förslaget. *Svenskt Näringsliv* avstyrker förslaget och anför att det är viktigt med åtgärder för att undvika att människor exponeras för olämpliga kemikalier som kan vara skadliga för hälsan. Det mest ändamålsenliga för att begränsa användningen av hälsofarliga kemikalier är dock att fortsätta arbetet med internationellt harmoniserade regleringar. Inom EU finns ett omfattande samarbete som innebär förbud och begränsningar mot användandet av ett antal kemikalier. Den svenska marknaden globalt sett är mycket begränsad och en svensk kemikalieskatt kan komma att minska intresset för internationella företag att verka i Sverige. Miljömärkning har varit en framgångsrik åtgärd som innebär större flexibilitet än skattelagstiftning. Det saknas vetenskaplig eller annan objektiv grund för varför beskattning ska ske av just de kemikalier som föreslås. *Sveriges kommuner och landsting*

tillstyrker förslaget och anför att de är positiva till att minska förekomsten och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Nya punktskatter på produkter som innehåller farliga ämnen ger producenter och konsumenter en valmöjlighet att hitta alternativa ämnen och produkter som ger mindre skadliga effekter på människors hälsa och miljön. *Teknikföretagen* avstyrker förslaget, hänvisar till SEK Svensk elstandards och Svenskt Näringslivs yttranden och anför att de är positiva till att minska förekomsten och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Åtgärder som förbjuder eller begränsar användningen av farliga substanser i produkter, när realistiska alternativ finns tillgängliga, är positiva. Tillverkare kan dock inte helt avstå från att använda flamskyddsmedel eftersom varorna måste uppfylla el- och brandsäkerhetskrav. Det finns redan inom EU väl fungerande instrument för ämnesförbud av kemiska substanser i elektriska och elektroniska produkter. Internationellt harmoniserade och tydliga ämnesförbud är mest framgångsrikt när det gäller utfasning av farliga ämnen och har störst miljö- och hälsoeffekt. Det bör skapas ett samarbete mellan näringslivet och myndigheter för att identifiera de ämnen som har högst prioritet att föreslås för nya ämnesförbud i RoHS. Det är oprecist att använda tullkoderna. Det leder till en otydlighet då varor som aldrig kommer att användas i hem eller kontor också omfattas eftersom förslaget på tullkoder är inte avgränsat till konsumentprodukter. Produkter från flera av koderna kan användas som insatsvaror till andra produkter och i industri-anläggningar. Ett stort problem för elektronikindustrin är att varukoder som omfattar produkter som bygger upp kommunikation mellan saker, "internet of things", omfattas av förslaget. Inbyggda elektroniksystem är en avgörande konkurrensfaktor för svensk industri. Moderna fabriker är beroende av intelligenta system där elektronik med uppkopplade enheter spelar en central roll. Förslaget påverkar industriell utveckling brett i Sverige och kan leda till att stora delar av svensk elektronikindustri riskerar omfattande nya kostnader. Det är väldigt trubbigt att använda vikten, i kilo, på en vara för att bestämma vilken skatt varan ska beläggas med. De arbets- och marknadsmässiga aspekterna av förslaget i form av minskade arbetstillfällen och uteblivna exportintäkter har inte analyserats. Kostnaderna här kan vida överstiga skattens intäkter samtidigt

som skattens åsyftade effekter helt uteblir för dessa varor. Ovanpå skatten kommer även ett högre uttag för mervärdesskatt. Flera formuleringar i förslaget om skattens utformning har lånats från tobaksskattelagstiftningen. För tobak finns emellertid en EU-skattelagstiftning samt informationssystemet EMCS (Excise Movement and Control System) som används för att hålla ordning på var varorna befinner sig inom EU. Motsvarande europeiska ramverk och informationssystem finns inte för elektronik. För att undvika fusk och grå import av elektronik skulle det krävas ett sådant system. *American Chamber of Commerce to the European Union* (AmCham EU) avstyrker förslaget och anför att EU-reglering, i synnerhet REACH, är det korrekta sättet att hantera farliga ämnen på ett sammanhängande och vetenskapligt sätt över hela unionen. Nationell lagstiftning på vissa produktgrupper riskerar att underminera de väletablerade och erkända processerna för reglering för miljö och kemikalier. *Bygg & järnhandlarna* hänvisar till Elektronikbranschens och Svensk handels yttranden. *Conseil Européen de la Construction d'Electro-Domestiques AISBL* (CECED) avstyrker förslaget, hänvisar till Teknikföretagens yttrande och anför att det på europeisk nivå finns väletablerade procedurer att identifiera och fasa ut ämnen i varor. *ChemSec* anför att de är mycket positiva till en kemikalieskatt som styrmedel för att driva på utvecklingen att minska farliga kemikalier i produkter. Produkterna säljs dock över hela världen och det är mycket sällan som de specialdesignas för den svenska marknaden. *Dataspelsbranschen* anför att det vore beklagligt om spelkonsoler blev punktbeskattade. En nationell extraskatt kommer inte påverka utvecklingen av nya spelkonsoler, som i dag säljs på en internationell marknad, utan i stället slå hårt mot svenska återförsäljare, samt mot konsumenter som inte får samma möjligheter att byta ut sin gamla konsol mot en nyare och mer effektiv modell. Dessutom är skattesatsen, 320 kronor, uppemot 10 procent av det totala priset och således anmärkningsvärt hög. För en familj med knappa ekonomiska marginaler är det en bekymrande prisökning som kommer att försvåra tillgängligheten av nya spel och hämma generationsskiftet för spelkonsoler. *Digital-europe* avstyrker förslaget och anför att de stödjer målet att reducera användningen av farliga ämnen. Den föreslagna skatten är dock

inte vetenskapligt förankrad. Branschen tillverkar säkra produkter och exponeringen för vissa flamskyddsmedel i nya produkter är extremt låg och knappt mätbar. Studier visar att emissionen av ämnen från kontorsutrustning är mellan 100 000 och en miljon gånger lägre än gränsvärdena för arbetsplatser. Den enda vetenskapliga referensen i utredningen är inte aktuell för elektronik. Att förbjuda hela ämnesgrupper är inte acceptabelt eftersom de individuella ämnena har väldigt olika egenskaper. Om en kemikalieskatt över huvud taget kan rättfärdigas ska den baseras på individuella CAS-nummer. Det behövs även en definition på vilka egenskaper ett ämne ska ha för att beskattas eller inte. Utan en sådan finns en uppenbar risk att företag betalar skatten i stället för att försöka hitta säkrare alternativ som ändå kan komma att beskattas i framtiden. Det finns även en väldigt hög risk för falsk substitution. Man måste dessutom skilja på fara ("hazard") och risk ("risk"). Flera av de aktuella ämnena kan ha farliga egenskaper, men de utgör inte en risk för användaren. Det kommer att vara omöjligt att följa upp om skatten har den önskade effekten. Det kommer inte att gå att se några förbättringar om några år och jämförelser kommer att göras utifrån små nummer med stor osäkerhet. Skatten skulle utgöra ett tydligt handelshinder. Den skulle hindra import och tillverkning av varor i Sverige. *AB Electrolux* avstyrker förslaget och anför att åtgärder som förbjuder eller begränsar användningen av farliga substanser i produkter, när realistiska alternativ finns tillgängliga, är positiva. Förslaget innehåller dock en rad fallgropar. I stället bör EU-lagstiftningen RoHS och REACH användas för att reglera kemikalier i produkter. *Elektriska hushållsapparater leverantörer* (EHL) avstyrker förslaget, hänvisar till Teknikföretagens yttrande och anför att de europeiska kemikaliedirektiven REACH och RoHS bäst reglerar innehåll och utfasning. *Elon elkedjan logistic AB* (Elon) avstyrker förslaget, hänvisar till Svensk handels och Teknikföretagens yttranden och anför att det är självklart att användningen av farliga substanser ska begränsas så långt som det är möjligt. Den globala marknaden kommer dock inte att ta hänsyn till en skatt i Sverige. Lösningen är i stället att behandla detta på EU-nivå. Det borde snarare införas skattelättnader till varor som uppfyller miljökrav. *Telefonaktiebolaget LM Ericsson* (Ericsson) avstyrker förslaget, hänvisar

till yttranden från Svenskt Näringsliv, IT & Telekommunikationsföretagen inom Almega AB (Almega), Teknikföretagen, Digitaleurope samt SEK Svensk Elstandard och anför att utveckling och försäljningen av elektronik sker på en global marknad och utformningen av incitament bör vara samstämmig med övriga politiska mål för EU. RoHS har haft stort genomslag och påverkat utfasningen av oönskade ämnen långt utanför EU. Deras produkter är inte konsumentprodukter, men ingår i de tullkoder som omfattas av förslaget. Att använda tullkoder för att avgöra omfattningen blir trubbigt och otydligt. Varor som aldrig kommer att användas i hem eller kontor inkluderas också. Exempelvis omfattas en betydande del av produkter som bygger upp det publika telekomnätet och internet. En begränsning av omfattningen bör göras till att endast gälla produkter som används av konsumenter. Det skapar väldigt mycket intern administration hos många företag att använda vikten, i kilo, på en vara för att bestämma vilken skatt den ska beläggas med. *European Flame Retardants Association* (EFRA) avstyrker förslaget och anför att branschen gör omfattande ansträngningar för att följa regleringen i REACH och RoHS. Det är avgörande att medlemsstaterna tar upp frågor kring potentiellt farliga ämnen genom dessa etablerade kanaler. Eftersom det finns etablerade system för att hantera kemikalier inom EU tillför den svenska lagstiftningen inget skydd för människors hälsa eller miljön. Nationella skatteåtgärder ska respektera den inre marknaden. Den fria rörligheten av varor ska inte hindras av ett svenskt skatteprojekt. Det saknas vetenskapliga belägg och urvalskriterier för att välja just de aktuella ämnesgrupperna. Det är också ytterst viktigt att tydligt skilja på fara ("hazard") och risk ("risk"). *Hewlett-Packard* hänvisar till Almeegas yttrande och anför att de har viss förståelse för kritiken att EU:s processer avseende REACH tar tid, men de är grundliga och innefattar en ständig dialog med och respekt för industrins synpunkter och argument. *IKEA svenska försäljnings AB* (IKEA) avstyrker förslaget och anför att syftet att minska förekomsten av farliga ämnen i människors hemmiljö är en oerhört viktig fråga. Förslaget innebär dock att innovation beskattas, investeringar i forskning och utveckling straffas och kontrollen över farliga kemikalier i Sverige på sikt minskar. Ett bättre styrmedel för att styra

bort från kemiska ämnen är regleringar på EU-nivå. Eftersom det är typen av kemikalier, snarare än mängden, som blir avgörande för beskattning höjs skatten även för de som medvetet har minskat sitt kemikalieinnehåll. Skatten innebär därför inget incitament till självreglering eller positiv innovation. Det blir i stället en allomfattande konsumtionsskatt. *Almega* avstyrker förslaget, hänvisar till Svenskt Näringslivs yttrande och anför att dess medlemmar generellt är positiva till att minska och eliminera farliga ämnen i sina produkter och har gjort så under lång tid. Kemikaliefrågan är viktig och måste prioriteras. Om flamskyddsmedel skulle emitteras okontrollerat under produkternas livslängd skulle dock produkterna snart inte längre möta gällande elsäkerhetsnormer och återkallas från marknaden. Viss emission från nya elektriska produkter har konstaterats i provkammare. Emissionerna är dock extremt låga och flertalet avtar även över tid. Yrkeshygieniska gränsvärden är i de flesta fall minst en miljon gånger högre. De uppmätta emissionerna från elektriska produkter kan därför inte anses utgöra någon risk. Det har inte gjorts någon vetenskaplig riskbedömning i utredningen och det har inte definierats vilka hälso- och miljöegenskaper för ett kemiskt ämne som utgör grund för beskattning. Utredningen håller inte tydligt isär fara och risk. Sverige bör i stället öka sitt engagemang i det europeiska arbetet, speciellt kopplat till REACH och RoHS. *Korea Electronics Association* (KEA) avstyrker förslaget och anför att skatt på elektroniska produkter inte är det normala sättet att hantera kemikalier inom EU, utan både REACH och RoHS begränsar användningen av vissa kemikalier genom förbud. Beskattningen är inte i linje med EU:s miljöpolicy. Användandet av vissa flamskyddsmedel i elektroniska produkter är oundvikligt. Det finns inget bevis för att de aktuella flamskyddsmedlen skulle vara farliga för miljön eller människors hälsa. Om skatten införs bör den baseras på ämnens CAS-nummer. *Korea WTO TBT Enquiry Point* avstyrker förslaget och anför att detaljerade listor på kemikalier med deras CAS-nummer behövs för både additivt och reaktivt tillsatta flamskyddsmedel. *Lenovo Sweden AB* (Lenovo) avstyrker förslaget, hänvisar till Teknikföretagens och Almeegas yttranden och anför att åtgärder som förbjuder eller begränsar användningen av farliga substanser i produkter, när

realistiska alternativ finns tillgängliga, är positiva. Tillverkare kan dock inte helt avstå från att använda flamskyddsmedel eftersom varorna måste uppfylla el- och brandsäkerhetskrav. Det finns redan inom EU väl fungerande instrument för ämnesförbud av kemiska substanser i elektriska och elektroniska produkter. Skatten omfattar även professionella produkter eftersom grund för beskattning är tullkoder. *LG Electronics* avstyrker förslaget och anför att det inte är acceptabelt att beskatta hela grupper av ämnen. Åtgärder ska enbart riktas mot ämnen om det finns vetenskapliga bevis och i så fall ska ämnena identifieras med CAS-nummer. *Samsung Electronics Nordic AB* (Samsung) avstyrker förslaget och anför att det är nödvändigt med en lista över individuella ämnen med CAS-nummer för att kunna avgöra om ett bolag gör rätt skatteavdrag. Att basera skatten på stora grupper av kemikalier innebär en risk för negativ substitution. Det är godtyckligt att basera skatten på tullkoder, vilket inkluderar både konsumentprodukter och professionella produkter. Att produkter beskattas baserat på deras vikt oavsett hur mycket kemikalier som finns i produkten är orimligt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Behovet av styrning och val av styrmedel

Utredningen har avseende kemikalier i viss elektronik föreslagit ett ekonomiskt styrmedel i form av en ny punktskatt. En av regeringens prioriteringar i miljöpolitiken är att minska förekomsten, spridningen och exponeringen av farliga ämnen gentemot människor och miljö, med särskild fokus på barn och unga. Kemiska ämnen i varor är i dag betydligt sämre reglerade än ämnena i sig eller deras användning i kemiska produkter. Allmänna övergripande regelverk som produktsäkerhetslagen går i första hand att tillämpa på akuta hälsorisker men inte på effekter som orsakas av exponering för ett stort antal varor under en längre tidsperiod. Dagens förbud och begränsningar kommer inte åt många av de risker som är förenade med farliga kemikalier i konsumentvaror. Regeringen anser därför att det finns ett kvarvarande behov av ytterligare styrning. Särskilt saknas styrmedel som kan styra bort hela grupper av farliga ämnen med liknande kemisk struktur från marknaden

utan att varje enskilt ämne behöver utredas i detalj.

Många remissinstanser, bl.a. *Skatteverket*, har anført att reglering av de berörda kemikalierna bör ske på EU-nivå, snarare än genom svensk lagstiftning. Det har även anförts att en skatt på den svenska marknaden inte skulle påverka produktionen eftersom den svenska marknaden är så liten i förhållande till den globala. Regeringen anser att reglering på EU-nivå är ett lämpligt sätt att långsiktigt begränsa användandet av farliga kemikalier. Sådan reglering tar dock, som *Naturvårdsverket* och *Kemikalieinspektionen* påpekat, lång tid. Sådan reglering är också i allmänhet inriktad på att begränsa eller förbjuda enskilda ämnen snarare än hela grupper av ämnen, vilket kan innebära problem med s.k. falsk substitution (att begränsade eller förbjudna ämnen byts ut mot liknande ämnen som ännu inte begränsats eller förbjudits, men som potentiellt kan ge upphov till liknande negativa hälso- eller miljöeffekter). En svensk kemikalieskatt motverkar eller utesluter inte en eventuell framtida reglering på EU-nivå, utan får ses som ett kompletterande styrmedel för att minska förekomsten av farliga ämnen i människors hemmiljö. En svensk skatt med sådan konstruktion som utredningen föreslagit medför en styrning mot miljö- och hälsomässigt bättre alternativ. Även om en svensk punktskatt sannolikt inte har någon effekt på den globala marknaden och global produktion bedömer regeringen att en sådan skatt skulle kunna påverka den svenska marknaden. Exempelvis kan skatten medföra att företag i högre grad väljer att lansera de mer miljö- och hälsoanpassade delarna av sitt sortiment i Sverige, eftersom dessa varor här kommer att få en skattemässig fördel. Att andra länder inte har motsvarande skatter kan inte vara ett argument för att Sverige skulle avstå från att arbeta för en miljö- och hälsomässigt bättre konsumtion. Regeringen har som övergripande ambition att Sverige ska vara en förebild i världen – en ledande och inspirerande kraft där höjda miljöambitioner skapar innovationskraft. När EU:s regelverk inte räcker ska Sverige ha ambitionen att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier.

Elektronikåtervinning i Sverige hänvisar till producentansvarssystemen och anför att dessa kontinuerligt får information från anslutna producenter hur mycket elektriska och

elektroniska produkter som tillgängliggörs på den svenska marknaden och vilken typ dessa är. Alla producenter som sätter en ny sorts elutrustning på unionsmarknaden har också skyldighet att tillhandahålla information om vilka komponenter och vilka material som ingår och var i utrustningen det kan finnas farliga ämnen och blandningar. En sådan infrastruktur som Skatteverket och Tullverket skulle behöva bygga upp finns enligt Elektronikåtervinning i Sverige i stort redan etablerad inom producentansvaret. Elektronikåtervinning i Sverige anför vidare att en miljöriskpremie vore mer kostnads-effektiv än en punktskatt och att man därför bör byta ut skatten mot en miljöriskpremie där premiebeloppet från början sätts på en nivå som återspeglar varans farlighet. Utredningen har studerat producentansvaret som ett alternativ men gjort bedömningen att det inte är ett lämpligt styrmedel utifrån syftet med skatten. Som skäl för detta anfördes bl.a. att de krav som skulle behöva ställas inte ligger i linje med det nuvarande systemet, att det skulle vara svårt att följa upp eftersom genomförandet av systemet ligger på privata aktörer som Naturvårdsverket får mycket begränsad information från samt att producentansvarssystemet kommer in i ett försent stadium i varans livscykel utifrån inriktningen att fasa ut varor som avger farliga ämnen till människors vardagsmiljö. Regeringen instämmer i utredningens slutsats att producentansvarssystemen inte är ett lämpligt styrmedel utifrån syftet med skatten. Produktansvarssystemen fyller viktiga roller inom sina områden, men är inte lämpliga som ersättning för den föreslagna skatten.

Sammantaget anser regeringen att en svensk punktskatt är ett lämpligt styrmedel för att minska förekomsten av farliga kemiska ämnen i människors hemmiljö.

Skattens utformning och skattepliktiga varor

En grupp ämnen med farliga egenskaper som ofta finns i människors hem är flamskyddsmedel, vilka återfinns i bl.a. damm. Dessa flamskyddsmedel kommer ofta från i hemmen vanligt förekommande elektronik, såsom TV-apparater, datorer och telefoner. I syfte att minska tillförseln av sådana ämnen till människors hemmiljö har utredningen föreslagit att en skatt på skadliga ämnen i hemelektronik ska införas. Skatten ska enligt utredningen utformas på så sätt att samtliga elektronikvaror

inom vissa avgränsade grupper blir skattepliktiga och att den skattskyldige ges möjlighet till skatteavdrag om han eller hon kan visa att vissa ämnen inte förekommer i varan. *Lagrådet* har angett att en alternativ skattekonstruktion i stället för möjligheter till avdrag vore att dela in varorna i klasser med olika skatteuttag. *Lagrådet* anser att för- och nackdelarna med de olika tekniska lösningarna bör belysas. Som nämndes ovan bygger den av utredningen föreslagna konstruktionen på att samtliga varor har samma skattesats och att den skattskyldige kan ges möjlighet till olika nivåer av avdrag om han eller hon kan visa att vissa ämnen inte förekommer i varan. I de fall den skattskyldige väljer att yrka avdrag och även kan visa rätten till ett sådant avdrag blir slutresultatet samma som om varorna hade varit indelade i olika skatteklasser. I de fallen skulle en indelning i olika skatteklasser i stället för avdragsrätt ha fördelen att slutresultatet blir något tydligare. Två viktiga delar av den föreslagna konstruktionen är dock dels att den skattskyldige har ett val om avdrag ska göras eller inte, dels att det är den skattskyldige som har bevisbördan för rätten till avdraget. Även om dessa delar är möjliga att inkludera i ett system med skatteklasser skulle tydligheten minska. Ett system med skatteklasser kan lätt tolkas som att en vara med ett visst kemikalie-innehåll alltid ska ha en viss skatt, vilket i förlängningen kan ses som att det är upp till beskattningsmyndigheten att motbevisa den skattskyldiges uppgifter om en varas tillhörighet till en skatteklass. Så är inte fallet med den föreslagna skatten. Huvudregeln är att en vara beläggs med full skatt och det är enbart om den skattskyldige kan visa att skatten ska vara lägre som en lägre skatt tas ut. Sammantaget anser regeringen att den av utredningen föreslagna konstruktionen med full skatt som huvudregel och möjlighet för den skattskyldige att yrka avdrag bättre tydliggör förutsättningarna för beskattning än en indelning i skatteklasser. *Digitaleurope* och *Almega* anför att de emissioner som förekommer från elektronik är extremt låga och ligger långt under de gränsvärden som finns. Regeringen anser att även om ämnena emitteras långsamt från produkterna kommer människor att utsättas för emissionerna under lång tid, då hemmet är en plats där de flesta människor spenderar mycket tid. Eftersom hemelektronik i dag är vanligt förekommande finns det även en risk att flera individuellt låga emissioner från

olika produkter tillsammans uppgår till högre nivåer. Flera remissinstanser har anfört att flamskyddsmedel är nödvändiga av säkerhetsskäl. Syftet med den skatt som utredningen föreslagit är emellertid inte att användandet av flamskyddsmedel ska upphöra, utan att påverka användandet mot mer miljö- och hälsovänliga alternativ genom att dessa ämnen ges möjlighet till högre skatteavdrag (se nedan under "Möjligheten till skatteavdrag"). En sådan utveckling bedöms kunna ske utan att åsidosätta produktsäkerheten. Skatteverket har avstyrkt förslaget med hänvisning till de synpunkter verket har på skattens utformning. Regeringen bedömer dock att skatten, med de justeringar av utredningens förslag som regeringen föreslår nedan, kommer att kunna uppnå sitt syfte och samtidigt vara rättssäker. Sammantaget anser regeringen att det finns skäl att beskatta skadliga kemikalier i sådan elektronik som förekommer i människors hemmiljö. Den konstruktion som utredningen har föreslagit bedöms lämplig utifrån skattens syfte. Regeringen föreslår därför att en punktskatt på kemikalier i elektronik ska införas. Skatten ska utformas på så sätt att samtliga elektronikvaror inom vissa avgränsade grupper blir skattepliktiga och att den skattskyldige ges möjlighet till skatteavdrag om denne kan visa att vissa ämnen inte förekommer i varan.

Vilken elektronik som omfattas av skatten måste vara tydligt avgränsat så att den som ska betala skatt har klart för sig om en vara är skattepliktig eller inte. En sådan tydlig avgränsning är enligt utredningen att utgå från tulltaxans indelning i KN-nummer. En fördel med denna indelning är att det redan finns många system som är uppbyggda utifrån KN-nomenklaturen. Det finns även redan ett system för hur olika varugrupper ska avgränsas gentemot varandra, vilket gör att man undviker de gränsdragningsproblem som kan uppkomma om man tar fram en egen lista över vilka varor som ska vara skattepliktiga. Flera remissinstanser anser att det är alltför oprecist att använda KN-numren och påpekar att de aktuella numren även inkluderar produkter som inte förekommer i människors hem. *ElektronikBranschen*, *EHL*, *Teknikföretagen*, *Svensk handel*, *Svensk elektronik* och *Almega* har efter remissförfarandet i skrivelser den 23 juni 2016 (dnr Fi2016/02520/S2) och den 1 juli 2016 (dnr Fi2016/02691/S2) angett att lagförslaget bör

ändras så att det enbart omfattar konsumentvaror. Regeringen anser att det varken är möjligt eller lämpligt att beskatta varorna utifrån varje individuell varas faktiska användning. Ett visst mått av förenkling kring varornas användning är därför nödvändigt. De KN-nummer som utredningen har föreslagit ska omfattas av skatten omfattar sådan elektronik som vanligtvis förekommer i människors hemmiljö. Även om de föreslagna KN-numren i viss mån även inkluderar varor som används, eller kan användas, på andra platser än människors hem anser regeringen att fördelarna med att använda sig av det etablerade systemet med KN-nummer överväger nackdelarna. Det bör även noteras att i de fall varorna används även i andra miljöer än i hem, exempelvis i kontorsmiljöer, orsakar de spridning av farliga ämnen i dessa miljöer. Vilka varor som är skattepliktiga ska därför enligt regeringens förslag bestämmas utifrån tulltaxans indelning i KN-nummer. Eftersom hänvisningen till KN-nummer direkt påverkar vilka varor som är skattepliktiga bör hänvisningen avse tulltaxan i en viss angiven lydelse, s.k. statisk hänvisning. En följd av att ha en statisk hänvisning blir att om tulltaxan ändras behöver lagstiftaren överväga om någon ändring behöver göras i den nationella lagstiftningen. Det är alltid varans KN-nummer som bestämmer skatteplikten och inte varans tänkta eller faktiska användningsområde. Även varor som inte är avsedda att användas enbart i hemmiljön ska beskattas om de tillhör dessa KN-nummer. De varor som ska omfattas av skatteplikt framgår av tabell 6.10.

Tabell 6.10 KN-nummer som medför skatteplikt

KN-nummer	Exempel på varor:	Kategori:
8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40	Kylskåp och frysskåp	Vitvara
8422 11	Diskmaskiner	Vitvara
8450 11, 8450 12, 8450 19	Tvättmaskiner	Vitvara
8451 21	Torktumlare	Vitvara
8471 30, 8471 41, 8471 49	Datorer, bärbara datorer, läsplattor	Övrig elektronik
8508 11	Dammsugare	Vitvara
8516 50, 8516 60	Spisar, mikrovågsugnar	Vitvara
8517 11, 8517 12, 8517 18, 8517 62	Mobiltelefoner, vanliga telefoner, trådlösa telefoner, routrar och trådlösa nätverk	Övrig elektronik
8519 30, 8519 50, 8519 81, 8519 89	CD-spelare	Övrig elektronik
8521 10, 8521 90	DVD-spelare	Övrig elektronik
8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92, 8527 99	Radioapparater	Övrig elektronik
8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73	TV-apparater (både platta och tjocka), monitorer	Övrig elektronik
9504 50	Spelkonsoler	Övrig elektronik

Skattens benämning

Enligt utredningens förslag benämns skatten ”Skatt på viss elektronik”. Svenska naturskydds-föreningen anför att det bör förtydligas att det är skadliga kemikalier som ska beskattas. Regeringen instämmer i denna synpunkt. Även om den lagtekniska konstruktion som beskrivits ovan bygger på att samtliga varor är skattepliktiga och avdrag får göras om varorna inte innehåller vissa ämnen är det viktigt att betona att det är kemikalierna i varorna som beskattas. Valet av lagteknisk konstruktion beror på att samtliga varor i de aktuella KN-numren bedöms innehålla skadliga kemikalier i större eller mindre omfattning. För att förtydliga att det är kemikalierna som beskattas föreslår regeringen att skatten ska benämnas ”skatt på kemikalier i viss elektronik”.

Beskattning utifrån varans vikt

I en studie som genomfördes av Kemikalie-skatteutredningen framkom att storleken på varans kretskort, som står för en stor andel av förekomsten av flamskyddsmedel, samvarierar med varans vikt för varor inom gruppen övrig elektronik. En vara med högre vikt kan därmed enligt utredningen antas innehålla mer flamskyddsmedel än en vara med lägre vikt. Med

anledning av detta föreslår utredningen att beskattning ska ske utifrån varans totala vikt.

Utredningen anger vidare att vitvaror i regel väger mycket och har i sammanhanget relativt små kretskort. Kretskorten utgör därför en relativt låg andel av vikten vilket utredningen antar gäller även för den totala mängden flamskyddsmedel i vitvaror. För att inte vitvaror ska få en oproportionerligt hög skatt föreslår därför utredningen att skattesatserna sätts lägre för vitvaror än för övrig elektronik. Regeringen instämmer i utredningens bedömningar. Regeringen föreslår att skatten ska baseras på varans vikt och skattesatserna för vitvaror ska sättas lägre än för övrig elektronik. Angående vad som avses med varans vikt, se nedan under ”Skattesatser och högsta skattebelopp”.

Skattesatser och högsta skattebelopp

Eftersom ett syfte med den föreslagna skatten är att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö bedömde utredningen att en lämplig skattenivå är en sådan som medför att förekomsten av, och därmed människors exponering för, miljö- och hälsofarliga ämnen minskar. Skatten ska inte sättas så högt att den i praktiken innebär ett förbud, men heller inte så lågt att den styrande effekten uteblir.

Enligt utredningens bedömning är en rimlig målsättning att minska försäljningen av sådan elektronik som inte får högsta skatteavdrag (se avsnitt 6.16.3.2 nedan) med omkring 5 procent. Förslag på lämpliga skattenivåer har sedan tagits fram baserat på tillgänglig pris- och viktstatistik tillsammans med forskning kring priselasticiteter som kan tillämpas på de aktuella varugrupperna. Utredningen har bedömt att eftersom det handlar om en helt ny typ av skatt med betydande osäkerhet vad gäller de förväntade effekterna bör skattenivåerna inledningsvis sättas förhållandevis lågt. Låga skattesatser minskar också konkurrenspåverkan mellan svenska och utländska försäljare (se avsnitt 6.16.3.3 nedan). Regeringen delar dessa bedömningar. Regeringen föreslår därför, i likhet med utredningen, att skattesatserna ska bestämmas till 8 kr/kg för vitvaror och 120 kr/kg för övrig elektronik. För att ingen vara ska få en oproportionerligt hög skatt, vilket annars skulle kunna bli fallet för vissa tunga varor, ska skatt betalas med maximalt 320 kronor per skattepliktig vara.

Vad som ska anses utgöra en (1) vara får i varje enskilt fall avgöras enligt den Kombinerade nomenklaturens tolkningsregler, bestämmelser, anvisningar, förklarande anmärkningar m.m. som finns meddelade i anslutning till den Kombinerade nomenklaturens indelning i avdelningar, kapitel och nummer. Detta innebär exempelvis att tillbehör som samförpackas och säljs tillsammans med en vara utgör en del av varan och ska därmed räknas med i den skattepliktiga varans vikt medan tillbehör som säljs separat inte utgör en del av varan och följaktligen inte ska räknas med i den skattepliktiga varans vikt.

Tullverket har anfört att den omständigheten att beskattning i vissa fall beräknas på vikt och i andra fall på antal kan leda till svårigheter för såväl myndighet som för deklarerant att korrekt deklarerar och beräkna skatten, särskilt när beskattning ska ske på en hel sändning varor. *Ericsson* har anfört att det skapar väldigt mycket intern administration hos många företag att använda vikten på en vara för att bestämma vilken skatt den ska beläggas med. Regeringen delar inte dessa synpunkter. En varas vikt är en uppgift som kan kontrolleras med enkla medel och som både tillverkare och andra skattskyldiga bedöms kunna få reda på utan svårigheter. Även i en större sändning varor är det inte orimligt att kräva att den skattskyldige ska ha uppgifter om varornas individuella vikt. Beskattningen sker alltid utifrån varornas vikt. Bestämmelsen om maximal beskattning per vara innebär emellertid att när beskattningen nått denna gräns för en viss typ av vara blir effekten samma som om beskattning hade baserats på antal. Beräkningen av skatten sker dock alltid på samma sätt. Först multipliceras varans vikt med skattesatsen. Om resultatet överstiger den maximala skatten justeras det ner till maxnivån. Därefter appliceras eventuella avdrag (se nedan). Slutligen multipliceras resultatet med antal varor.

Uppdatering

Den föreslagna lagen är utformad efter kunskapsläget vid lagens tillkomst. Kemikalieområdet är emellertid ett område som präglas av att ny kunskap tillkommer i snabb takt. Nya mätmetoder utvecklas och kännedomen om hur olika kemikalier påverkar vår kropp och hälsa går framåt. Samtidigt utvecklas ständigt nya kemikalier som börjar användas i olika konsumentprodukter. Med anledning av detta

bör skatten och dess utformning ses över och uppdateras med jämna mellanrum.

Lagförslag

Förslaget föranleder införandet av en ny lag om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 3.2.

6.16.3.2 Möjligheten till skatteavdrag

Regeringens förslag: Det ska finnas möjlighet till avdrag med 50 procent av skatten för den elektronik som inte innehåller additivt tillsatta föreningar av brom eller klor och med 90 procent av skatten för elektronik som dessutom inte innehåller additivt tillsatta föreningar av fosfor eller reaktivt tillsatta brom- eller klorföreningar. Vid bedömningen av rätten till avdrag beaktas endast föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i kretskort (exklusive dess komponenter) eller sådana plastdelar som väger mer än 25 gram. I en bilaga till lagen anges i en lista om de vanligast förekommande brom-, klor- respektive fosforföreningarna tillsätts additivt eller reaktivt.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Enligt utredningens förslag medgavs inte avdrag för elektronik som innehåller additiva föreningar av fosfor och den högsta avdragsnivån var 75 procent. Utredningen föreslog även att lagen skulle kompletteras med en mätmetod för att avgöra om ämnen var additivt eller reaktivt tillsatta.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag i de delar där promemorian har föreslagit ändringar i utredningens förslag.

Remissinstanserna: *Kommerskollegium* anför att utredningens förslag kan leda till administrativa svårigheter och kostnader för både företag och myndigheter. *Tullverket* anför att med den av utredningen föreslagna konstruktionen med rätt till avdrag under vissa förutsättningar, kommer det att bli en grannlaga uppgift för myndigheten att fastställa korrekt skatt. För att säkert kunna bedöma om ett avdrag ska medges eller ej kommer det att behövas laboratorieanalyser, som troligen måste utföras i samband med klarering av varan. Vid efterkontroll, t.ex. revision, har varan sannolikt

redan sålts vidare och kommer inte att vara tillgänglig för analys. Att analyser genomförs i samband med klareringen kan komma att medföra att varans frigörande för övergång till fri omsättning fördröjs. Detta kan medföra negativa effekter för näringslivet med brist på förutsebarhet i fråga om när varan blir levererad till mottagaren. Vid Tullverkets importklarering tillämpas ofta ett förenklat förfarande och då får Tullverket uppgifter upp till 11 dagar efter det att varan har frigjorts. Det innebär att vid det tillfälle då tull och skatt ska fastställas kan varorna vara skingrade. I dessa fall kommer det sannolikt inte vara möjligt att ta ett varuprov för analys. Förslaget kommer att innebära en ökad administrativ börda för näringslivet i den internationella handeln. Promemorians förslag att den mätmetod som enligt utredningen ska användas för att avgöra om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt ersätts med en lista skulle underlätta Tullverkets hantering av importärenden i och med att den minskar behovet av laboratorieanalyser. *Skatteverket* anför att den av utredningen föreslagna lagstiftningen kommer att vara mycket komplicerad att tillämpa vilket medför alltför höga administrativa kostnader för såväl skattskyldiga som Skatteverket. Rätten till avdrag kommer inte att kunna bedömas på ett enkelt och enhetligt sätt. Skatteverket kommer inte heller på ett effektivt sätt ha möjlighet att kontrollera de yrkade avdragen. Förslaget innebär därmed en betydande rättsosäkerhet. Skatteverkets kontroll av elektronikvaror försvåras till följd av varornas omsättningshastighet. Det finns en risk att en tidigare saluförd version inte finns att tillgå för provtagning, vilket avsevärt försvårar eller omöjliggör en avstämning av deklARATIONERNAS innehåll för tidigare perioder. Rätten till avdrag bör konstrueras så att incitament ges till branscherna att ta fram ett verifieringssystem för att visa avsaknaden av de aktuella oönskade ämnena i de olika produkterna och för att avdraget inte blir beroende av egna mätningar/analyser. Ett sådant system skulle minska problemet med administrativ börda och rättsosäkerhet. Lagstiftaren bör därför i lagen specificera på vilket sätt den skattskyldige ska styrka rätt till avdrag. Innan förslagen genomförs måste det säkerställas att de föreslagna mät- eller analysmetoderna finns, vilket är nödvändigt för att kunna avgöra de skattepliktiga varornas innehåll och därmed bedöma om avdrag ska medges. Ett alternativ är att införa ett enkelt

system där man beskattar vissa varugrupper, utan avdragsmöjligheter. Ett bättre alternativ än det som promemorian föreslår är att avstå från att definiera reaktivt respektive additivt tillsatta föreningar och utforma bestämmelserna så att rätten till avdrag helt utgår från listan. Hur varor som innehåller brom-, klor- eller fosforföreningar som inte finns på listan ska beskattas skulle i så fall få regleras särskilt. En sådan ordning skulle innebära att vissa varor som innehåller additivt tillsatta föreningar skulle beskattas som om de innehåller reaktivt tillsatt föreningar och tvärtom, men skulle ändå vara att föredra eftersom det är oklart i vilken utsträckning det kan avgöras om en förening är reaktivt eller additivt tillsatt. *Naturvårdsverket* tillstyrker promemorians förslag och anför att de kan förenkla genomförandet av skatterna och stärka deras träffsäkerhet, givet att den föreslagna listan hålls uppdaterad. *Kemikalieinspektionen* stödjer att bevisbördan läggs på företagen att visa att varan inte innehåller ett farligt ämne för att få skattereduktion. Det ligger i linje med grundläggande principer i kemikaliekontrollen i stort. Det har inte redovisats någon metod eller haltgräns som ska användas för att fastställa huruvida varor ska anses innehålla vissa additivt tillsatta kemiska föreningar eller inte. Kemikalieinspektionen förutsätter att detta görs eftersom det krävs för tillämpningen av förslaget. Additivt tillsatta fosforbaserade flamskyddsmedel bör ingå i den grupp för vilken man får göra ett 50-procentigt avdrag för den skatt som ska betalas. Inom gruppen fosforbaserade flamskyddsmedel finns en stor variation mellan ämnenas miljö- och hälsofarlighet, men som grupp har de en lägre hälso- och miljöfarlighet än bromerade och klorerade. Kemikalieinspektionen tillstyrker promemorians förslag att lagen ska kompletteras med en lista över hur de vanligast förekommande brom-, klor- och fosforföreningarna normalt tillsätts. *Tillväxtverket* anför att utredningens förslag innebär höga administrativa kostnader för myndigheterna men framförallt för företagen. Det är av stor vikt att det tydligt framgår hur företagen ska styrka de eventuellt skattepliktiga varornas innehåll samt hur eventuella avdrag ska bedömas. Den i promemorian föreslagna listan bedöms medföra minskade administrativa kostnader och snabbare hantering för både de skattskyldiga och beskattningsmyndigheten jämfört med den tidigare föreslagna mätmetoden. *Elektronik-*

Branschen anför att utredningen har underskattat de administrativa kostnaderna för företagen. Eftersom 25 procent av skatten alltid utkrävs straffas även de mest förändringsbenägna. Det finns inga testmetoder som kan skilja på additivt och reaktivt tillsatta ämnen. Den i promemorian föreslagna listan kan inte ersätta behovet av standardiserade mätmetoder. *Elektronikåtervinning i Sverige* anför att det är rätt att varor med lägre farlighet bör möta lägre kostnader för miljökada. Förslaget om att samtliga varor inom varugruppen blir skattpliktiga och att den skattskyldige i efterhand ges möjlighet till skatteavdrag om denne kan visa att vissa ämnen inte förekommer i varan riskerar dock att generera höga administrativa kostnader. Den önskade effekten att skapa positiva marknadsincitament riskerar därmed att utebli. De administrativa kostnaderna uppstår både hos företagen, som måste bevisa rätt till skatteavdrag, och hos Skatteverket, som måste godkänna rätt till skatteavdrag. En stor del av intäkterna riskerar att gå till att finansiera administrationen av skatten. Promemorians förslag att den föreslagna mätmetoden ersätts med en lista över de vanligast förekommande föreningarna som normalt tillsätts elektronik bör bli mer hanterbart för både den skattskyldige och beskattningsmyndigheten. För att skatten ska förbli relevant måste det dock säkerställas att listan hålls uppdaterad. Företagarna anför att skatten lägger en betydande börda på företagen för att bevisa sin rätt till skatteavdrag. För mindre företag skulle det leda till en för hög beskattning då de inte har resurser att styrka sina skatteavdrag. *IKEM* anför att internationellt accepterade mät- och analysmetoder måste finnas på plats innan ett förslag som utredningens ens kan föreslås. Reglerna är oproportionerligt komplexa och innebär en rättsosäkerhet i och med att enskilda företag inte utan betydande svårigheter kommer att kunna betala rätt skatt. Eftersom Skatteverket inte på ett effektivt sätt kommer att ha möjlighet att kontrollera yrkade avdrag skulle skatten främst drabba de tillverkare som redan har kontroll på vilka ämnen som ingår i deras produkter. Promemorians förslag undanröjer delvis de svårigheter som bristen på analysmetod innebär. Det finns dock oklarheter i den föreslagna definitionen av ”reaktivt tillsatt förening”. Det behövs ett förtydligande vad som avses med ”stabil” samt en definition av ”polymer”. I

definitionen sätts likhetstecken mellan reaktivt tillsatt och kovalenta bindningar. Gränsen mellan vad som är kovalent och icke-kovalent är emellertid flytande och omöjlig att bestämma exakt. Det bör klargöras hur en förening med delvis kovalent bindning och delvis jonbindning ska bedömas. Styrkan på kovalenta bindningar kan variera avsevärt beroende på bl.a. vilka atomslag som är inblandade. Det är inte alls givet att ett ämne som har kovalenta bindningar är särskilt hårt bundet trots att det enligt definitionen anses reaktivt tillsatt. Det finns även exempel på att icke-kovalent bindning är starkare än kovalent bindning. För ämnen som inte finns upptagna på listan tvingas den skattskyldige använda icke-standardiserade mätmetoder för att visa att ämnet är reaktivt tillsatt. Flamskyddsmedel innehållande brom, klor och fosfor betraktas och behandlas på samma sätt trots att de har egenskaper som väsentligt skiljer sig åt. *Miljömärkning Sverige, TCO development* och *ChemSec* anför att den indelning i skatterabatter som föreslås inte kommer att driva på utfasningen av de mest problematiska ämnena. Skillnaden inom grupperna av flamskyddsmedel baserade på brom, klor eller fosfor är stor vad gäller miljö- och hälsoskadlighet. Dock är alla bromerade och klorerade flamskyddsmedel problematiska. Fosforbaserade flamskyddsmedel är inte oproblematiske som grupp men i det här fallet är det tydligt att de bromerade och klorerade som grupp medför betydligt större risk för människa och miljö. Det är även detta argument som rättfärdigar att man drar alla bromerade och klorerade flamskyddsmedel över en kam. Samma argument saknas för fosforbaserade ämnen som alltså måste bedömas enskilt. Det är rätt att börja med att fasa ut de halogenerade flamskyddsmedlen, som är mycket utbredda och orsakar stora problem, men det är en risk att man missar syftet genom att även inkludera alla fosforbaserade flamskyddsmedel i detta skede. Risken är att tillverkarna väljer att inte substituera alls om det är väldigt svårt och skillnaden i rabatt blir för liten mellan att substituera och ha kvar det flamskyddsmedel man använder i dag. Man bör fokusera på att fasa ut de halogenerade ämnena först och göra det mer kännbart ekonomiskt att ha kvar dem genom att ta bort skatten på fosforbaserade flamskyddsmedel. *ChemSec* föreslår att de fosforbaserade ämnen som man vet har problematiska egenskaper kan inkluderas som en

separat lista och att den skattskyldige för att vara berättigad till full skatterabatt måste lämna en fullständig innehållsdeklaration. *Näringslivets regelnämnd* anför att det är ovisst vad som kommer att krävas beträffande mätningar och analyser, men det står klart att det kommer innebära ett merarbete och ökade kostnader som blir särskilt betungande för mindre företag. Att 25 procent av skatten ska betalas även om varan inte innehåller de miljöfarliga kemikalierna medför minskade incitament för företag att fortsätta utvecklingsarbete för miljövänliga produkter. I det avseendet tycks den föreslagna skatten snarast motverka sitt syfte. Svensk elektronik anför att för mindre företag är det ofta svårt att få fullständiga materialanalyser från sina leverantörer. För att kontrollera materialet krävs därför egna tester och fullständiga mätmetoder är svårtillgängliga, långsamma och dyra. Förslaget leder därför till stort merarbete och ökade kostnader, som särskilt drabbar små och medelstora företag. *Svensk handel* hänvisar till Swerea IVF:s remissyttrande avseende promemorians förslag och anför att skattens konstruktion är oproportionerligt komplicerad och innebär omfattande administration, vilket missgynnar framförallt små företag. Av förslaget framgår inte hur företagen ska bedöma om de betalar rätt skatt eller hur Skatteverket kontrollerar om rätt skatt betalas. Den lista som promemorian föreslagit kan inte ersätta behovet av standardiserade mätmetoder. Eftersom ett företag som begär skatteavdrag måste kunna bevisa att inga av kemikalierna på listan finns i en halt över 0,1 procent i någon del av produkten krävs någon form av tester eller mätmetoder. Ämnen som redan är förbjudna finns med på listan, medan flera kända och använda flamskyddsmedel inte är med. Listan gör inte heller någon urskiljning mellan ämnen utan klassar alla som lika miljöfarliga. Listan borde baseras på en utredning gjord utifrån en riskvärdering där man tittar på kemikaliernas inneboende art och vilken typ av exponering användaren och tillverkaren riskerar att utsättas för. Även om ett företag skulle lyckas ta bort samtliga föreslagna kemikalier ur sina produkter kommer 25 procent av skatten alltid krävas, vilket missgynnar innovativa och proaktiva företag. Elektronikbranschen har redan bytt ut flamskyddsmedel till en grupp som anses vara mindre skadliga (fosforbaserade) men även dessa omfattas av kemikalieskatten. Utredningen

redovisar inga motiv eller vetenskapliga bevis för att fosfor är likställt med brom- och klorföreningar ur miljö- och hälsoperspektiv. *Svenska naturskyddsföreningen* anför att en utredning bör beställas för att utforska huruvida en skattelättnad kan vara möjlig vid fullständig varudeklaration, samt hur en Internetbaserad tjänst där företagen listar upp varans totala innehåll skulle se ut. Grupperingen av kemikalier kan förbättras och nyanseras med införandet av farokoder i bedömningen. *Svenskt Näringsliv* anför att förslaget är oproportionerligt komplicerat och kommer att medföra ett betungande och kostsamt merarbete för både företagen och Skatteverket. Att 25 procent av skatten alltid ska betalas, även om varan inte har något som helst innehåll av de kemikalier som skatten tar sikte på, är en märklig konstruktion som minskar skattens legitimitet och medför minskade incitament för företag att fortsätta sitt utvecklingsarbete för att fasa ut olämpliga kemikalier i sina produkter. Det är oklart vad som kommer att krävas beträffande mätningar och analyser, men det kommer sannolikt i många fall krävas kemiska analyser i laboratorium. Bestämmelserna kommer att bli särskilt betungande för mindre företag. *Teknikföretagen* hänvisar till Swerea IVF:s remissyttrande avseende promemorians förslag och anför att det inte framgår hur företagen ska bedöma om de betalar rätt skatt och hur Skatteverket att kontrollera om rätt skatt betalas. För att utföra marknadskontroll krävs att det finns en enkel men samtidigt korrekt och allmänt accepterad metod för mätning av en varas innehåll av kemikalierna i förslaget. Den i promemorian föreslagna listan kan inte ersätta behovet av standardiserade mätmetoder. Lagens efterlevnad måste kunna kontrolleras. Små företag har ofta svårare att få underlag från sina underleverantörer och riskerar att behöva testa mer. Enligt förslaget kommer 25 procent av skatten alltid utkrävas – även om ett företag skulle lyckas ta bort samtliga kemikalier i förslaget ur sina produkter. Detta är en allvarlig försvagning av styrmedlet och motsäger avsikten med förslaget. Fosforbaserade flamskyddsmedel är nödvändiga alternativ för utfasning av brom- och klorbaserade flamskyddsmedel. Eftersom även alternativet fosfor beskattas blir detta sannolikt ett skäl till att företag inte kommer starta gradvis övergång från brom- och klorbaserade till fosforbaserade flamskyddsmedel. Utredningen redovisar inte

heller motiv eller vetenskapliga bevis för att fosfor är likställt med brom- och klorföreningar ur miljö- och hälsoperspektiv och identifierar inte vilka alternativa flamskyddsmedel som kan användas. Teknikföretagen hänvisar vidare till en skrivelse från *Swerea IVF* avseende utredningens förslag (ej att förväxla med *Swerea IVF*:s tidigare nämnda remissyttrande över det förslag som presenterats i promemorian) där det anges bl.a. följande. Det går inte att svara generellt på om flamskyddsmedel baserade på brom, klor och fosfor är lika farliga utan man får studera varje enskilt flamskyddsmedel eftersom de har varierande farlighetsegenskaper. Bromerade och klorerade flamskyddsmedel är dock som regel persistenta och bioackumulerande, varvid dessa är olämpliga att använda över huvud taget. Det finns fosfororganiska alternativ som är mindre miljö- och hälsofarliga än de bromerade och klorerade flamskyddsmedel de ska ersätta. Om man även taxar ut fosforbaserade flamskyddsmedel är det risk att detta hämmar utveckling och framtagning av alternativ till bromerade/klorerade flamskyddsmedel. Det finns en risk att användning av nya alternativ till flamskyddsmedel inte uppfyller gällande brandkrav, varvid produktsäkerheten kan ifrågasättas. *Återvinningsindustrierna* tillstyrker promemorians förslag att lagen ska kompletteras med en lista i stället för den mätmetod som hänvisas till av utredningen. *AmCham EU* anför att det inte är berättigat att basera skatten på grupper av ämnen eftersom de har olika farlighetsegenskaper. Varje gruppering måste baseras på EU:s och OECD:s riktlinjer och vara vetenskapligt förankrad. Skatten är baserad på ämnens tekniska egenskaper, om de är additiva eller reaktiva, och inte på ämnens miljö- och hälsoegenskaper. *CECED* anför att den i promemorian föreslagna listan inte undanröjer behovet av tester. För att utvärdera innehållet av ämnen över och under gränsen om 0,1 procent måste tester fortfarande utföras. *Digitaleurope* anför att skatten baseras på flamskyddsmedels tekniska egenskaper, om de är additivt eller reaktivt tillsatta, och inte miljö- och hälsoaspekter. Detta medför att ämnen med dokumenterat bra egenskaper beskattas medan ämnen med sämre egenskaper får maximalt avdrag. Utredningen anger att additivt tillsatta ämnen ger högre emissioner än reaktivt tillsatta. I verkligheten är skillnaderna obetydliga. Flera fosforbaserade flamskyddsmedel, som studier av

bl.a. Kemikalieinspektionen visar är bra ersättare till bromerade och klorerade flamskyddsmedel, kommer att beskattas enligt förslaget. Alternativ till brom-, klor- och fosforbaserade flamskyddsmedel klarar inte alltid tekniska krav på flamskyddsmedel. Att basera skatten på genomsnittlig farlighet hos en grupp av ämnen är ovetenskapligt. Listan som promemorian föreslår är inkomplett. Dessutom måste det alltid vara möjligt att kontrollera om en deklaration stämmer. En internationell testmetod som ger reproducerbara resultat måste finnas vid i kraftträdandet. Att ta fram en internationell eller europeisk testmetod kan ta 2–5 år. Att fullt skatteavdrag inte är möjligt gör att företag inte blir motiverade att hitta säkrare alternativ. *AB Electrolux* anför att om skälet till skatten hade varit att skapa incitament att ta bort kemikalier skulle man inte föreslå att 25 procent av skatten utgår även om samtliga substanser i förslaget har tagits bort från produkterna. Den i promemorian föreslagna listan eliminerar inte behovet av tester. Tester måste fortfarande utföras för att avgöra vilka substanser som finns i produkterna och om innehållet är över eller under 0,1 procent. Det saknas en vedertagen metod för att verifiera om produkter på marknaden innehåller de aktuella kemikalierna, vilket ökar frestelsen för mindre seriösa aktörer att feldeklarera. Myndigheternas uppföljning måste vara mycket noggrann för att seriösa tillverkare inte ska påverkas negativt. Flamskyddsmedel baserade på fosfor anses ha lägre negativ inverkan på miljö och hälsa jämfört med flamskyddsmedel baserade på brom eller klor. Genom att beskatta samtliga försvinner drivkraften för företag att fasa ut flamskyddsmedel baserade på brom eller klor. *EHL* anför att den lista promemorian föreslår inte reducerar behovet av tester. Om man ska kunna avgöra om de kemikalier som produkten innehåller överstiger 0,1 procent måste tester göras. Alltså kvarstår problemet med avsaknad av testmetod. Skatteförslaget baserar sig felaktigt på flamskyddsmedelens tekniska egenskaper och inte på respektive ämnes miljö- och hälsoegenskaper. I vitvaror är det synnerligen viktigt att flamskyddsmedel fortsatt finns i produkterna och då är det viktigt att mindre skadliga flamskyddsmedel inte beläggs med lika höga skatter som de mest miljöbelastande. *Ericsson* hänvisar till *Swerea IVF*:s remissyttrande avseende promemorians förslag och anför att det för att

utföra marknadskontroll bör finnas en enkel standardiserad, och helst internationellt harmoniserad, metod för mätning av en varus innehåll. Då det saknas i förslaget blir det omöjligt att bedöma om rätt skatt betalas, vilket undergräver skattens legitimitet. Även med promemorians förslag behöver man kunna analysera produkter för att identifiera existens av de ämnen som omnämns i listan och bedöma om de förekommer i högre koncentration än 0,1 procent. En internationell mätmetod kommer att behöva finnas. Fosforbaserade flamskyddsmedel är nödvändiga alternativ för utfasning av brom- och klorbaserade flamskyddsmedel, men omfattas ändå av skatten. Detta blir sannolikt ett skäl till att företag inte kommer starta gradvis övergång från brom- och klorbaserade flamskyddsmedel, eftersom även alternativet fosfor beskattas. *Hewlett-Packard* anför att förslaget beskattar ämnernas tekniska egenskaper, och inte deras miljö- och hälsoegenskaper, vilket leder till att väl undersökta bra substitut beskattas medan olämpliga alternativ får maximal skatterabatt. Även miljömärkta produkter kommer att beskattas. Flertalet flamskyddsmedel som inte innehåller brom, klor eller fosfor rekommenderas inte som alternativ. *IKEA* anför att förslaget innebär att även varor som inte har några additiva former av brom, klor eller fosfor eller reaktivt tillsatta brom- eller klorföreningar beskattas. När det gäller bromerade flamskydd innebär de brandsäkerhetskrav som ställs att produkter utan dessa inte kan säljas. Det finns inga alternativa material som uppfyller kraven. Den i promemorian föreslagna listan kan inte ersätta behovet av standardiserade mätmetoder. För att kunna bevisa att inga av kemikalierna på listan finns i en halt över 0,1 procent i någon del av produkten krävs någon form av tester och mätmetoder. I promemorians förslag är alla listade kemikalier beskattade på samma nivå, vilket är beklagligt. Listan borde i stället omarbetas utifrån en riskvärdering där man tittar på kemikaliernas inneboende egenskaper och vilken typ av exponering användaren och tillverkaren riskerar att utsättas för. Flera av de fosforbaserade flamskyddsmedlen anses säkrare än de halogenerade. Det kan vara väldigt svårt att få tillgång till uppgifter om det exakta kemiska innehållet i elektronikvaror. *Almega* anför att reglerna blir mycket komplicerade att förstå, speciellt för små och medelstora företag. Dessa

kan inte antas ha den specialkompetens som krävs beträffande kemikalier och får mycket troligt väsentligen högre kostnader för administration och drabbas hårdare än stora företag. Det saknas en mätstandard för att särskilja additiva från reaktiva ämnen. Avsaknaden av standardiserade mätmetoder riskerar att leda till långdragna rättsprocesser. Skatteförslaget baseras felaktigt på flamskyddsmedlens tekniska egenskaper, om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt, och inte på respektive ämnes miljö- och hälsoegenskaper. Detta leder till att dokumenterat väl undersökta alternativ beskattas samtidigt som mindre lämpliga ämnen erhåller maximal skatterabatt, vilket leder till s.k. falsk substitution. Det finns ingen vetenskaplig referens för att emission av additiva ämnen skulle vara högre än reaktiva ämnen. Den lista som promemorian föreslagit löser inga problem eftersom beskattningsmyndigheten vid kontroll måste kunna fastställa att den erlagda skatten är korrekt genom en kemisk analys av produktens kemiska innehåll. Eftersom 25 procent skatt alltid ska betalas saknas incitament för substitution. Den avsedda miljöeffekten kommer därför helt att utebli. Eftersom det reviderade förslaget nu helt fokuserar på flamskyddsmedel i elektriska och elektroniska produkter bortfaller argumentet att alltid beskatta med 25 procent på grund av andra ämnen. Att utgå från en grupps genomsnittliga skadlighet är helt förkastligt. Inom varje grupp av ämnen finns det både ämnen som är olämpliga och sådana som är bevisat bra alternativ. Fosforbaserade ämnen är några av de mest väl undersökta och lämpliga alternativen till bromerade och klorerade flamskyddsmedel. *KEA* anför att miljöinriktade företag har ersatt bromerade flamskyddsmedel med fosforbaserade och anser de senare vara bättre för miljön. Det finns inte någon tydlig vetenskaplig distinktion mellan reaktivt och additivt tillsatta ämnen. Om skatten införs måste en sådan distinktion införas. *Korea WTO TBT Enquiry Point* anför att fosforbaserade flamskyddsmedel är utvecklade som ersättare för bromerade och klorerade flamskyddsmedel och är mindre skadliga för miljön och människors hälsa. Fosforbaserade flamskyddsmedel borde därför undantas från skatten. *Lenovo* anför att om man lyckas ta bort samtliga kemikalier ur sina produkter kommer 25 procent av skatten alltid krävas, vilket missgynnar proaktiva företag. Den

lista promemorian föreslår kan inte ersätta behovet av standardiserade mätmetoder. *LG Electronics* anför att det kan ifrågasättas hur marknadskontroll ska kunna ske när utredningen erkänner att det saknas testmetoder för att skilja på additiva och reaktiva ämnen. Tidigare ersättningar, som fosforbaserade flamskyddsmedel i stället för bromerade och klorerade, straffas. Eftersom förslaget inte är baserat på tillräckliga data finns det ingen garanti för företag att man inte kommer att få ångra även framtida ersättningar. *PINFA* anför att beskattning av alla additiva flamskyddsmedel som innehåller fosfor kommer att få effekter tvärt emot de tilltänkta eftersom det drabbar många brandsäkerhetslösningar som är erkända som säkrare alternativ till förbjudna eller begränsade bromerade flamskyddsmedel. Fosforbaserade brandsäkerhetslösningar är nödvändiga för att rädda liv i många apparater. Förslagets formulering inkluderar enkla, inorganiska föreningar innehållande fosfor som inte har någon kronisk påverkan på hälsa eller miljö och även naturliga fosforbaserade eller biobaserade flamskyddsmedel. De flesta nya biobaserade flamskyddsmedel är additiva. Förslaget kommer därför att hindra utvecklingen av säkrare och naturliga flamskyddsmedel. *Samsung* anför att det kommer att vara svårt för företag att veta om de betalar rätt skatt och omöjligt för Skatteverket att kontrollera. Harmoniserade och internationella testmetoder för att kontrollera skatten saknas. Att hantera ett så pass komplext system kommer att öka kostnaderna för tillverkare och distributörer, vilket ökar priserna. Det är omöjligt att bli helt befriad från skatten. *Samsung* har frivilligt fasat ut bromerade och klorerade flamskyddsmedel, men fosforbaserade medel har i princip använts som ersättning. Skatten skadar därför bolag som proaktivt har fasat ut farligare ämnen. *SEK Svensk elstandard* anför att en lista över CAS-nummer för de kemikalier som ska beskattas inte minskar behovet av standarder på området. Beskattningsmyndigheten måste vid marknadskontroll kunna avgöra om den erlagda skatten är korrekt. Utan standarder blir det i princip omöjligt att kontrollera att lagen verkligen efterlevs. Det bör därför säkerställas att de nödvändiga standarderna existerar för varje listat CAS-nummer. Förslaget baserar sig felaktigt på flamskyddsmedlens tekniska egenskaper, om ett ämne är additivt eller reaktivt, och inte på

respektive ämnes miljö- och hälsoegenskaper. Detta riskerar att få negativa följdverkningar och leda till att dokumenterade och väl undersökta alternativa ämnen kan komma att beskattas, medan mindre lämpliga ämnen erhåller maximal skatterabatt. Detta kan i sin tur leda till s.k. falsk substitution. *Swerea IVF* anför, avseende promemorians förslag, att på listan finns såväl farliga som mindre farliga ämnen. De mindre farliga flamskyddsmedel som av tidigare forskning visat sig vara likvärdiga ersättare till de allra farligaste ämnena kommer därför att beläggas med lika höga skatter som de farligaste flamskyddsmedlen. Den omfattande administrationen för företagen kan leda till att de av praktiska och ekonomiska skäl väljer att betala det högsta skattebeloppet. Ett flertal brom-, klor- och fosforinnehållande ämnen som kan ingå i elektronik finns inte med på listan. Listan innehåller även ett betydande antal ämnen som redan är reglerade i bl.a. RoHS och REACH. Att använda en lista med CAS-nummer på specifika ämnen innebär svårigheter att rätt beskatta produkter som innehåller alternativ som inte finns på listan. I RoHS väljer man i stället att reglera grupper av kemikalier, vilket gör att det inte är så lätt att komma undan med att ta fram nya varianter med liknande innehåll. Det saknas enkla och snabba analysmetoder för att identifiera fosforinnehållande ämnen. Det är möjligt att med en snabb analys tillfredsställande identifiera klor- och brominnehåll, men att säkerställa exakt vilka föreningar det rör sig om kan vara svårare och i många fall saknas standardiserade analysmetoder.

Skälen för regeringens förslag

Beskattning sker utifrån grupper av ämnen

För att ge skatten en styrande effekt mot mindre farliga flamskyddsmedel ska det, som nämnts ovan, finnas möjligheter till skatteavdrag för elektronik som innehåller sådana i stället för farligare alternativ. Med anledning av detta har utredningen, efter samråd med expertis, delat in flamskyddsmedel i tre olika grupper, baserat på om flamskyddsmedlen innehåller föreningar av brom, klor eller fosfor samt om dessa är reaktivt eller additivt tillsatta. Utredningen har sedan föreslagit att möjligheterna till skatteavdrag ska baseras på vilken grupp ämnena tillhör (se mer nedan under "Avdragsnivåerna").

Flera remissinstanser är kritiska mot att hela grupper med ämnen beskattas och anför att det är stor skillnad mellan de olika ämnena inom grupperna. Beskattning borde i stället, enligt instanserna, ske utifrån individuella ämnen identifierade genom CAS-nummer. Flera remissinstanser har även kritiserat att avdragsnivåerna baseras på om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt och anser att avdragen i stället skulle baseras på miljö- och hälsoegenskaper.

Att basera beskattningen på individuella ämnen har både för- och nackdelar. En fördel kan vara att det blir tydligt vilka ämnen som beskattas. Regeringen gör dock bedömningen att utredningens förslag på indelning efter grupper av ämnen i princip är lika enkelt. En annan fördel med beskattning utifrån individuella ämnen är att skattens nivå kan anpassas till varje ämnes farlighet. En nackdel med att beskatta utifrån individuella ämnen är att det skulle krävas omfattande studier av olika tänkbara ämnen för att avgöra deras farlighet. Många flamskyddsmedel på marknaden är enligt utredningen dåligt studerade och utredningen har bedömt det som omöjligt att utvärdera varje ämnes individuella farlighet. Om skattenivåerna avses anpassas efter varje ämnes individuella farlighet innebär det ett behov av mer omständliga beräkningar och redovisningssystem, vilket kan vara problematiskt i synnerhet när många olika skattskyldiga omfattas. En ytterligare nackdel med en beskattning som baseras på individuella ämnen snarare än ämnesgrupper är ett det är möjligt att undgå beskattning genom små ändringar av ämnenas molekylära uppbyggnad. Ett farligt ämne på listan kan ersättas med ett närbesläktat ämne som är potentiellt lika farligt men som inte finns på listan, s.k. falsk substitution. Även om målsättningen är att en lista över vilka ämnen som beskattas kontinuerligt ska uppdateras för att minska problemet med falsk substitution, är det osannolikt att detta kan ske i den utsträckning eller den takt som krävs för att en tillräcklig andel av på marknaden förekommande farliga ämnen ska omfattas av skatten. Att ekonomiska styrmedel är betydligt mindre ingripande än förbud är något som talar för att använda dem redan vid en misstanke om farlighet, vilket även stämmer väl överens med den inom miljö- och kemikaliepolitiken etablerade försiktighetsprincipen.

När det gäller att möjligheten till avdrag enligt utredningens förslag baseras på om ämnes-

grupperna är additivt eller reaktivt tillsatta får en liknande avvägning ske. Det skulle, liksom för ämnens individuella farlighet, krävas omfattande studier av olika tänkbara ämnen för att definiera grupperns miljö- och hälsoegenskaper. Att bedöma ämnens miljö- och hälsoegenskaper omfattar även ett större subjektivt bedömningsmoment än att avgöra om ämnet är additivt eller reaktivt tillsatt, vilket skulle leda till större rättsosäkerhet. Även om det finns skillnader mellan olika ämnen delar regeringen utredningens bedömning att additivt tillsatta flamskyddsmedel generellt sett frigörs lättare från materialet än reaktivt tillsatta och därmed i högre utsträckning riskerar att leda till att människor exponeras för dem. Möjligheterna till avdrag bör därför vara mindre för additivt tillsatta ämnen.

Regeringen anser att den föreslagna modellen med beskattning efter ovan nämnda grupper av ämnen utgör en rimlig avvägning mellan en träffsäker och precis miljöstyrning och vad som är möjligt med hänsyn till kunskapsläget och den administrativa bördan för de skattskyldiga. Den föreslagna modellen innebär också att problemet med s.k. falsk substitution minskas. Möjligheten till avdrag innebär att den föreslagna skatten generellt sett kommer att styra mot miljö- och hälsomässigt bättre val. Regeringen föreslår därför att möjligheterna till avdrag för skatten på kemikalier i viss elektronik ska baseras på om varan innehåller brom-, klor- eller fosforföreningar och om dessa är additivt eller reaktivt tillsatta (se nedan). Avseende de förtydliganden av begreppen som IKEM efterfrågar, se författningskommentaren.

Avdragsnivåerna

Som nämnts ovan har utredningen föreslagit att möjligheterna till avdrag ska baseras på en varas kemikalieinnehåll utifrån olika grupper av ämnen. Enligt utredningens bedömning har de flesta aktuella varor ett sådant kemikalieinnehåll att någon form av skatteavdrag kan bli aktuellt.

Den första gruppen i utredningens förslag består av flamskyddsmedel som innehåller brom-, klor- eller fosforföreningar och som tillsätts additivt. De flamskyddsmedel som utredningen har studerat som har störst negativa hälso- och miljöeffekter är flamskyddsmedel som innehåller brom-, klor- eller fosforföreningar. Därför föreslår utredningen ett skatteavdrag med 50 procent för alla skatte-

pliktiga varor som inte innehåller additivt tillsatta brom-, klor eller fosforföreningar.

Den andra gruppen i utredningens förslag består av bromerade eller klorerade flamskyddsmedel som är reaktivt tillsatta. Även om dessa inte sprider sig lika lätt till den omgivande miljön så är detta enligt utredningen en problematisk grupp ämnen som i regel är mycket svårnedbrytbara. De skattepliktiga varor som varken innehåller additivt tillsatta föreningar av brom, klor eller fosfor eller reaktivt tillsatta bromerade eller klorerade föreningar föreslås därför få göra ett skatteavdrag på 75 procent.

Den tredje gruppen är övriga flamskyddsmedel, bl.a. oorganiska flamskyddsmedel som i regel bedöms ha lägre miljö- och hälsoeffekter. Dessa flamskyddsmedel är dock inte ofarliga för människor och miljö. Utredningen föreslår därför att det inte ska vara möjligt att göra avdrag för hela skatten. Det motiveras av att samtliga varor bedöms innehålla flamskyddsmedel som alla har mer eller mindre dåliga hälso- och miljöegenskaper samt andra farliga ämnen. Elektronik innehåller så mycket farliga ämnen att den måste sorteras som farligt avfall. Både flamskyddsmedel och andra farliga ämnen riskerar enligt utredningen att spridas till människors hemmiljö och andra miljöer där människor vistas.

Många remissinstanser har kritiserat att additivt tillsatta fosforbaserade flamskyddsmedel beskattas på samma nivå som brom- och klorbaserade. Fosforbaserade flamskyddsmedel har enligt remissinstanserna tagits fram som miljövänligare alternativ till brom- och klorbaserade, är nödvändiga för att fasa ut de sistnämnda och borde därför inte omfattas av skatten. Regeringen instämmer delvis i dessa synpunkter. Brom- och klorbaserade flamskyddsmedel är ofta persistenta och bioackumulerande. Inom gruppen fosforbaserade flamskyddsmedel finns en stor variation mellan ämnens miljö- och hälsofarlighet. Även om vissa fosforbaserade flamskyddsmedel kan vara problematiska är de generellt sett bättre alternativ än de brom- och klorbaserade. Det finns även vissa fosforföreningar som är relativt ofarliga. I elektronikindustrin finns ett substitutionstryck bort från halogenerade flamskyddsmedel. Ett antal stora internationella företag använder en metod som kallas ”GreenScreen for Safer Chemicals” för att identifiera alternativ till kemikalier som är

olämpliga ur hälso- och miljöskyddssynpunkt. Denna metod pekar ut vissa fosforbaserade flamskyddsmedel som lämpliga alternativ för de halogenerade flamskyddsmedlen. Att beskatta fosforbaserade flamskyddsmedel på samma nivå som brom- och klorbaserade skulle kunna motverka den substitution som pågår. Eftersom det finns en del klart problematiska additivt tillsatta fosforbaserade flamskyddsmedel, med allvarliga miljö- och hälsofarliga egenskaper, kan de dock inte helt undantas från beskattning. Regeringen föreslår därför att additivt tillsatta fosforföreningar ska påverka rätten till skatteavdrag på samma sätt som reaktivt tillsatta brom- och klorföreningar (se nedan).

Flera remissinstanser har kritiserat att det inte är möjligt att göra avdrag med hela skatten och menar att det minskar incitamenten att byta ut farliga ämnen. Kemiska flamskyddsmedel ska behålla sina flamskyddande egenskaper under en produkts hela livslängd. Det medför att flamskyddsmedlen normalt även är persistenta i miljön. Det finns undantag men de har andra nackdelar, som t.ex. hög akvatisk toxicitet. USA:s motsvarighet till Naturvårdsverket (EPA) har gjort en omfattande utvärdering av flamskyddsmedel⁶⁵ som omfattar 29 kemiska ämnen och blandningar som är möjliga alternativ till decabromdifenyleter (decaBDE). Rapporten visar att i princip alla alternativ kan vara problematiska från hälso- och miljöskyddssynpunkt. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att samtliga aktuella varor innehåller flamskyddsmedel och andra farliga ämnen som alla har mer eller mindre dåliga hälso- och miljöegenskaper och som riskerar att spridas i människors hemmiljö. Att samtliga varor inom de varugrupper som omfattas av beskattning beläggs med viss skatt ligger i linje med principen om att förorenaren betalar. Ett fullt skatteavdrag ska därför enligt regeringens mening inte vara möjligt. För att öka miljöstyrningen och ge ytterligare incitament att byta ut de sämre alternativen föreslår dock regeringen att den högsta nivån för skatteavdrag ökas till 90 procent av skatten. De hälso- och

⁶⁵ An alternatives assessment for the flame retardant decabromodiphenyl Ether (DecaBDE). EPA. Final Report. 2014.

miljömässigt bästa alternativen ges därmed en klar fördel framför övriga alternativ.

Elektronik är en varugrupp som kännetecknas av att varorna är sammansatta av en rad olika delar som består av olika ämnen. Avdragsrätten, som baseras på att vissa ämnen inte förekommer i varan, måste anpassas till detta förhållande. En avdragsrätt som baserar sig på att ämnet inte förekommer på något ställe i varan kan möta praktiska tillämpningsproblem. Eftersom ett ämne kan förekomma på ett mycket stort antal ställen i varan skulle ett sådant avdrag kräva information om kemikalieinnehållet i ett mycket stort antal delar för att fastställa att ämnet inte förekommer i varan. Utredningen har därför föreslagit att skatteavdraget ska kopplas till om de aktuella ämnena förekommer i varans kretskort eller plastdelar vars vikt överstiger 25 gram. Utredningen motiverar detta med att flamskyddsmedel till stora delar återfinns i sådana delar. På så sätt minskas mängden uppgifter som måste samlas in genom information från tillverkaren eller mätningar. Vidare kan det inte anses lämpligt att varje spår av ett ämne ska påverka beskattningen. I utredningens betänkande och i promemorian har det därför föreslagits att endast sådana föreningar som förekommer i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet ska beaktas vid bedömningen av rätten till avdrag. Regeringen instämmer i dessa bedömningar och föreslår att enbart föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i kretskort (med undantag för kortets komponenter) eller sådana plastdelar som väger mer än 25 gram ska beaktas vid bedömningen av rätten till avdrag.

Utöver de justeringar som anges ovan instämmer regeringen i utredningens bedömning avseende avdragsnivåerna. Sammanfattningsvis föreslår regeringen därför att det ska finnas möjlighet till avdrag med 50 procent av skatten för elektronik som inte innehåller additivt tillsatta brom- eller klorföreningar och med 90 procent av skatten för elektronik som dessutom inte innehåller additivt tillsatta fosforföreningar eller reaktivt tillsatta brom- eller klorföreningar. Vid bedömningen av rätten till avdrag beaktas endast föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i kretskort (exklusive dess komponenter) eller sådana plastdelar som väger mer än 25 gram. Annorlunda uttryckt omöjlig-

gör förekomsten av additivt tillsatta brom- eller klorföreningar skatteavdrag över huvud taget, medan additivt tillsatta fosforföreningar eller reaktivt tillsatta brom- eller klorföreningar omöjliggör skatteavdrag med mer än 50 procent. Det bör påpekas att eftersom det maximala skattebeloppet fastställs innan man beaktar ett eventuellt avdrag minskar avdraget även den maximala skatten. En sammanställning över de föreslagna skattenivåerna presenteras nedan i tabell 6.11.

Tabell 6.11 Sammanställning av skattenivåer

Möjlighet till avdrag	Vitvaror	Övrig elektronik	Maximalt skattebelopp
Skatt utan avdrag	8 kr/kg	120 kr/kg	320 kr/vara
Skatt med 50 procents avdrag	4 kr/kg	60 kr/kg	160 kr/vara
Skatt med 90 procents avdrag	0,8 kr/kg	12 kr/kg	32 kr/vara

Additivt och reaktivt tillsatta ämnen

Som nämns ovan baseras bedömningen av rätten till avdrag i de flesta fall på om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt. I utredningen föreslogs att lagen skulle kompletteras med en särskild mätmetod för att avgöra om en brom-, klor- eller fosforförening var additivt eller reaktivt tillsatt. Flera remissinstanser har anmärkt på att det inte finns någon mätmetod som skiljer på additivt och reaktivt tillsatta ämnen och pekar på praktiska problem som kan uppkomma. I den remitterade promemorian anges att det finns flera problem med att ta fram en standardiserad mätmetod för att skilja på additivt och reaktivt tillsatta ämnen. Regeringen instämmer i denna bedömning. För att en sådan metod ska kunna användas på det sätt som förutsatts i utredningens förslag krävs att den är enkel att tillämpa samtidigt som den ger säkra och tydliga resultat. Att ta fram och verifiera en sådan metod har bedömts vara mycket tidskrävande. Regeringen anser därför att bedömningen av om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt, åtminstone inledningsvis, ska ske på annat sätt.

I promemorian har konstaterats att flera av de aktuella ämnena enbart kan tillsättas antingen additivt eller reaktivt, vilket innebär att några mätningar eller bedömningar inte behöver genomföras för dessa ämnen. För sådana ämnen som kan tillsättas både additivt och reaktivt är det normalt en av metoderna som i praktiken används. Enligt promemorian kan man därför i

de allra flesta fall avgöra om en förening är additivt eller reaktivt tillsatt utan att genomföra mätningar. I promemorian föreslås därför att lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik ska kompletteras med en lista där det anges hur de vanligast förekommande brom-, klor- och fosforföreningarna i de aktuella produkterna tillsätts. Flera remissinstanser har anfört att det även med listan finns ett behov av att göra mätningar för att få reda på kemikalieinnehållet och att det inte finns några standardiserade mätmetoder för sådana tester. Vissa av remissyttrandena ger även bilden av att promemorians förslag har uppfattats som att det jämfört med utredningens förslag ändrar skattenivåerna eller vilka ämnen som beskattas. Regeringen anser därför att det bör förtydligas hur den föreslagna listan är tänkt att användas. Listan är inte en lista över vilka ämnen som beskattas eller för vilka ämnen avdrag får göras. Syftet med listan är inte heller att avgöra vilka ämnen som finns i enskilda varor. Detta måste ske på något annat sätt. Det vanligaste sättet att avgöra kemikalieinnehållet bedöms bli att använda uppgifter från tillverkaren, men mätningar är också en möjlighet. Om det i något fall skulle saknas standardiserade mätmetoder kan även icke-standardiserade metoder användas. När information om en varas kemikalieinnehåll finns fungerar listan som en utgångspunkt vid bedömningen av de ämnen som förekommer i varan är additivt eller reaktivt tillsatta. Listan kan därmed, i jämförelse med utredningens förslag, kraftigt minska behovet av mätningar för att avgöra om föreningar är additivt eller reaktivt tillsatta. För en mer detaljerad genomgång av hur bedömningen av avdragsrätten görs, se nedan under "Praktisk tillämpning". Regeringen instämmer i den bedömning som görs i promemorian och föreslår att en sådan lista ska införas som en bilaga till lagen. En lista som den föreslagna bedöms förenkla beskattningen både för de skattskyldiga och för beskattningsmyndigheten. Listan fungerar som en utgångspunkt vid bedömningen av om ett ämne anses additivt eller reaktivt tillsatt.

Praktisk tillämpning

Den av utredningen föreslagna modellen med en skatt på vissa varor och möjlighet till avdrag vid lägre farlighet innebär att bevisbördan för en varas kemikalieinnehåll faller på den skattskyldige. Huvudregeln är att alla varor med vissa

KN-nummer är skattepliktiga, men avdrag medges om den skattskyldige kan visa att varan inte innehåller de i lagen angivna ämnena. Många remissinstanser har anfört att systemet kommer att leda till administrativa svårigheter för de skattskyldiga eller myndigheterna. Vissa instanser har även anfört att svårigheterna kommer att bli extra stora för små företag, eftersom de har svårare att få fram tillförlitlig information om varornas innehåll. *Kemikalieinspektionen* är positiv till att bevisbördan läggs på den skattskyldige, vilket inspektionen anser ligger i linje med grundläggande principer i kemikaliekontrollen i stort. När en ny skatt införs innebär det alltid en viss ökad administration både för de skattskyldiga och för beskattningsmyndigheterna eftersom de måste hantera en skatt som tidigare inte fanns. Regeringen delar dock inte uppfattningen att en skatt med den föreslagna konstruktionen skulle leda till administrativa svårigheter. För att kunna yrka avdrag måste den skattskyldige på något sätt få information om vilka kemikalier varan innehåller. I både REACH och RoHS finns vissa dokumentationskrav avseende varors innehåll. Den kunskap en skattskyldig måste ha för att kunna yrka avdrag enligt den föreslagna skatten går emellertid längre än detta. Att aktörer måste hålla sig informerade om varors innehåll är dock i sig inget nytt och det kan inte heller anses orimligt att en aktör ska hålla sig informerad om vilka potentiellt hälsofarliga kemikalier en vara innehåller. Den skattskyldige kan själv avgöra hur han eller hon skaffar sig information om varans innehåll, men det kan ske exempelvis genom egna provtagningar, innehållsdeklarationer eller andra uppgifter från tillverkaren. Det vanligaste sättet antas dock bli att den skattskyldige får uppgifter i någon form från tillverkaren. I sammanhanget bör påpekas att det givetvis är upp till den skattskyldige att, oavsett kemikalieinnehåll, välja om något avdrag ska yrkas.

Om beskattningsmyndigheten begär det ska den skattskyldige inkomma med uppgifter om en varas kemikalieinnehåll för att visa rätten till ett yrkat avdrag. *Skatteverket* anser att det i lagen bör specificeras på vilket sätt den skattskyldige ska styrka rätt till avdrag. Även *Tillväxtverket* anför att det är av stor vikt att det tydligt framgår hur företagen ska styrka de skattepliktiga varornas innehåll och hur eventuella avdrag ska bedömas. Regeringen anser emellertid

inte att det är lämpligt att i lagtexten begränsa på vilket sätt den skattskyldige kan styrka rätten till ett yrkat avdrag. Detta ska därför kunna ske i valfri form, men även här antas det vanligaste bli att den skattskyldige inkommer med någon form av uppgifter från tillverkaren. Utifrån dessa uppgifter kan avgöras vilka eventuella brom-, klor- och fosforföreningar varan innehåller. Uppgifterna kan sedan jämföras med den ovan nämnda listan. Om samtliga brom-, klor- och fosforföreningar som förekommer i varan finns upptagna på listan och den skattskyldige inte har några invändningar mot hur de enligt listan anses tillsatta behöver i normalfallet ingen ytterligare prövning göras. Uppgifter finns i dessa fall både om vilka föreningar varan innehåller och hur de är tillsatta. Av detta följer vilken rätt till avdrag den skattskyldige har. Det är endast om det finns något som tyder på att uppgifterna är felaktiga som beskattningsmyndigheten har skäl att granska avdraget ytterligare.

Den till lagen bilagda listan är utformad för att omfatta samtliga inom gränsvärdet förekommande brom-, klor- och fosforföreningar i minst 95 procent av de produkter som omfattas av lagen. I de allra flesta fall kommer därför de föreningar som förekommer i en produkt att omfattas av listan. Om en produkt innehåller en förening som inte förekommer på listan får en bedömning om den är additivt eller reaktivt tillsatt göras från fall till fall. Om den skattskyldige anser att föreningen är additivt tillsatt bör det accepteras utan närmare granskning och den skattskyldige behöver således inte inkomma med något ytterligare underlag. Om den skattskyldige anser att föreningen är reaktivt tillsatt och beskattningsmyndigheten begär det ska den skattskyldige inkomma med underlag för att visa om föreningen är reaktivt tillsatt. Om tillräckligt underlag inte inkommer har den skattskyldige inte styrkt rätten till avdraget och varan beskattas som om föreningen vore additivt tillsatt.

För de ämnen på listan där det anges att de tillsätts additivt respektive reaktivt gäller att de tillsätts på det sättet i minst 90 procent av alla produkter där de förekommer. Det kan därför förekomma att den skattskyldige anser att sättet föreningen enligt listan är tillsatt på inte stämmer överens med hur föreningen är tillsatt i den specifika produkt avdraget avser. *Skatteverket* har föreslagit att beskattning i ett sådant

fall ändå ska utgå från listan. Regeringen delar inte denna bedömning. Även om huvudregeln är att bedömningen om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt ska utgå från listan bör det finnas en möjlighet för den skattskyldige (eller beskattningsmyndigheten) att inkomma med annan bevisning om den anser att sättet föreningen är tillsatt på enligt listan inte stämmer överens med hur föreningen i det enskilda fallet är tillsatt. Om en förening enligt listan tillsätts reaktivt men den skattskyldige anser att föreningen i den aktuella produkten har tillsatts additivt, vilket sannolikt kommer att vara mycket ovanligt, bör detta accepteras utan närmare granskning. I den omvända situationen är det upp till den skattskyldiga att inkomma med underlag för att visa att föreningen i den aktuella produkten är reaktivt tillsatt, trots att den i listan anges som additivt tillsatt. Om tillräckligt underlag inte inkommer beskattas varan som om föreningen är tillsatt på det sätt som anges i listan.

Tullverket har anfört att den av utredningen föreslagna konstruktionen med rätt till avdrag under vissa förutsättningar skulle innebära problem att fastställa korrekt skatt och att det för att bedöma rätten till avdrag skulle behövas laboratorieanalyser. Enligt *Tullverket* skulle dock promemorians förslag avseende listan som ska biläggas lagen underlätta *Tullverkets* hantering av importärenden i och med att den minskar behovet av laboratorieanalyser. *Skatteverket* har anfört att den av utredningen föreslagna lagstiftningen kommer att vara mycket komplicerad att tillämpa. Rätten till avdrag kommer enligt *Skatteverket* inte att kunna bedömas på ett enkelt och enhetligt sätt och verket kommer inte på ett effektivt sätt kunna kontrollera de yrkade avdragen. Regeringen bedömer att med de ändringar till utredningens förslag som beskrivits och föreslagits ovan kommer den absoluta merparten av alla avdragsyrkanden kunna hanteras utan några större svårigheter för de skattskyldiga eller beskattningsmyndigheten. Detta bedöms även gälla för småföretag. I de fall småföretagen handlar med samma varor som större företag torde det faktum att de större aktörerna begär information om innehållet från tillverkare även hjälpa de mindre företagen att få samma information. Även i de fall småföretagen handlar med andra varor bedöms de dock kunna få information om innehållet, genom att begära

informationen själva, genom samarbete med andra företag eller genom hjälp från branschorganisationer.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 4–7 §§ samt bilagan till den nya lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 3.2.

6.16.3.3 Skattskyldig och skattskyldighet

Regeringens förslag: Skattskyldig är den som yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor i Sverige, yrkesmässigt låter föra in eller tar emot skattepliktiga varor från annat EU-land eller yrkesmässigt importerar skattepliktiga varor. Med yrkesmässigt avses att aktiviteten antingen utförs av annan person än en enskild person, eller utförs av en enskild person och avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk. Skattskyldigheten inträder vid tidpunkten för tillverkning, införsel, mottagande respektive import. Bestämmelser om uppskjuten skattskyldighet för godkända lagerhållare i likhet med andra punktskatter införs. Försäljning direkt från utländska säljare till svenska konsumenter ska inte beskattas.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslog en annan definition av ”yrkesmässig” med hänvisning till 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Växjö* anför att den i promemorian föreslagna definitionen av ”yrkesmässig” kommer att ligga långt ifrån vad som i allmänhet menas. En sådan utsträckt betydelse av ett vedertaget uttryck är inte lämplig. *Kommerskollegium* anför att det finns en risk för snedvridning av konkurrensen om importföretag beskattas men inte e-handelsföretag. Det vore bättre med en reglering som får mindre effekter på handeln och konkurrensen. *Tullverket* anför att det kan finnas problem med att vid tullklareringen kunna avgöra i fall importen är yrkesmässig eller inte. Tullverket saknar erfarenhet av att bedöma vad som utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen, vilket behöver göras enligt

definitionen av yrkesmässig verksamhet i den föreslagna lagen. Den definition som föreslås i promemorian medför en enklare bedömning jämfört med utredningens förslag. Den kan dock medföra vissa gränsdragningsproblem eftersom det ska göras en bedömning om de importerade varorna är avsedda för den enskilda personens eller dennes familjs personliga bruk. Det kan finnas ett behov av vägledande uttalanden. Det bör finnas ett utrymme för Tullverket att ha som utgångspunkt att det rör sig om personligt bruk utan att behöva göra mer ingående undersökningar. *Skatteverket* anför att eftersom varor som säljs från andra länder inte kommer att beskattas kommer säljare i Sverige att missgynnas gentemot utländska säljare, vilket medför en stor risk för bristande legitimitet. Upplägget kan leda till att företag som för in eller importerar beskattade varor till Sverige kommer att förlägga sin verksamhet utanför landet för att inte behöva ta ut skatt. Det finns även en risk att företag lägger upp sin handel så att den ser ut att ske från utlandet trots att den i själva verket sker från Sverige. Om förslaget genomförs bör det införas en definition av begreppet utländsk säljare, förslagsvis ”en utländsk säljare som inte har sätet för sin ekonomiska verksamhet eller ett fast etableringsställe här i landet och inte heller är bosatt eller stadigvarande vistas här”. Skatteverket tillstyrker promemorians förslag avseende ”yrkesmässig aktivitet”. *Konjunkturinstitutet* anför att skatten kan medföra att framför allt yngre konsumenter i större utsträckning än vad utredningen antar vänder sig till utländska e-handelsleverantörer som inte beskattas. *Naturvårdsverket* anför att reglerna för lagerhållare mycket liknar de som finns i produktansvaret. Samordningsfördelar kan uppnås om man använder sig av och samarbetar med EE- & Batteriregistret. Enligt förslaget kan Skatteverket förelägga den som är eller kan antas vara skyldig att redovisa punktskatt att lämna varuprov eller beskriva varor eller tjänster. Kemikalieinspektionen, som redan ägnar sig åt sådan kontroll, borde i stället få denna roll. *Kemikalieinspektionen* anför att det finns en risk för ökad obeskattad privatimport från utlandet genom e-handel. Obeskattad försäljning av elektronik kan därmed till viss del konkurrera ut beskattad försäljning, vilket minskar den miljöstyrande effekten av skatten. Även om problemet i dagsläget ser ut att vara begränsat kan det komma att bli ett problem som ökar.

ElektronikBranschen anför att handeln från utlandet kommer att öka. De tillänkta skatteintäkterna, plus företagens administrativa kostnader, utgör en direkt försvagad konkurrens mot utländsk handel som till Sverige säljer exakt samma produkter. Redan i dag är e-handeln i hemelektronikbranschen hög och nätet är en etablerad försäljningskanal som kunderna använder i allt högre utsträckning. Konkurrensen från utländska aktörer är påtaglig för svenska e-handelsföretag och lättheten att byta till en internationell e-handel har kraftigt underskattats av utredningen. Ett förväntat scenario är att svenska handlare flyttar sin verksamhet utomlands för att undgå den konkurrensnackdel som det skulle innebära att fortsätta sälja från Sverige. Butiker blir "showrooms" och köpen sker online. Analyser tyder på att mellan 500 och 1 000 årsarbeten kan försvinna, redan med utredningens försiktiga antaganden om minskad försäljning. *Elektronikåtervinning i Sverige* anför att skatten skapar snedvriden konkurrens mellan svenska aktörer och utländska aktörer. Risken är att företag som i dag är baserade i Sverige flyttar och i stället säljer sina varor på den svenska marknaden via distansförsäljning. De som utredningen föreslår som skattskyldiga täcks redan av producentansvaret. Om restriktioner för kemikalier i stället utförs genom utvidgat producentansvar kan kravet ställas även på de som säljer varor på distans till Sverige. *El-Kretsen* anför att om försäljningen från svenska producenter minskar till förmån för gränshandel och e-handel innebär det ett större antal insamlade produkter som ej finansierar sin egen återvinning. Dessa kostnader måste täckas upp av befintliga anslutna producenter. Sådana kostnader tillkommer utöver sådana kostnader som utredaren har nämnt. *El-Kretsen* delar inte utredarens bedömning att förflyttningen till e-handel från utlandet endast skulle bli marginell. Förslaget kommer enbart att medföra snedvriden konkurrens och ökat incitament för gräns- och e-handel. Företagarna anför att svenska företag i ökad utsträckning skulle tvingas konkurrera med direktimporterade produkter som är skattefria. Kunderna kommer i ökande utsträckning att välja de billigare produkterna som dessutom många gånger innehåller högre halter och farligare ämnen än de som förekommer på den svenska marknaden. Förslaget kommer enbart att slå mot de svenska företagens konkurrens-

kraft utan att nå målet. *IKEM* anför att den styrande effekten helt kan utebli genom att konsumenter näthandlar från företag baserade utanför Sveriges gränser och därmed undviker skatten. Effekterna av detta framstår som kraftigt undervärderade i betänkandet. Skatten drabbar framför allt företag med produktion och försäljning i Sverige. Resultatet kan bli att svensk näringsverksamhet upphör till förmån för utlandsbaserad. *Näringslivets regelnämnd* anför att det finns en risk att konsumenterna i högre grad väljer att köpa varor direkt från andra länder. Det finns en betydande risk att förslaget försämrar svenska företags konkurrenskraft utan att uppnå önskad miljönytta. *Svensk handel* anför att utredningen underskattar effekten av hur mycket försäljningen från utlandet kommer att öka. Analyser tyder på att mellan 500 och 1 000 årsarbeten kan försvinna med den försäljningsminskning som utredningen räknar på. Hemelektronik är den produktgrupp med högst försäljningsvärde över nätet. Nätet är en etablerad försäljningskanal som kunderna använder i allt högre utsträckning. Ca 20 procent av all handel över nätet var 2014 från företag utanför Sverige. En stor del av denna handel är elektronikvaror. Att snedvrیدا konkurrensen till utländska företags fördel är mycket skadligt i ett skede av allt mer utsuddade gränser och ökad digitalisering. *Svenska naturskyddsforeningen* anför att det är en brist att utredningen inte kunnat framlägga en lösning på hur varor som inhandlas från ett annat land via Internet, postorder eller liknande ska kunna beskattas. En utredning för hur man ska kunna inkludera importerade varor bör beställas. *Teknikföretagen* anför att skatten kan kringgås genom att svenska butiker omformas till "showrooms" och ordnar att köp och leverans sker från företags legala enheter utomlands direkt till konsumenter i Sverige. Det är ologiskt att undanta Internethandel från utlandet. Det är redan en stor del av försäljningen av produkter i dag och kommer att öka snabbare om det undantas. För vissa produktet, t.ex. TV, står Internethandeln redan för omkring 30 procent av försäljningen. Även Internethandel av stora vitvaror är i dag en realitet. Ca 20 procent av Internethandeln 2014 var från företag utanför Sverige. En stor del av denna handel är elektronikvaror. *Dataspelsbranschen* anför att med den nya skatten kommer fler e-handelspaltser att flytta sitt säte utomlands för att kunna konkurrera med lägre

konsumentpriser. *AB Electrolux* anför att undantaget för försäljning över Internet där produkterna säljs till konsumenter i Sverige från företag utanför Sverige är ett incitament att sälja och handla ännu mer produkter på nätet från utlandet. Dessa produkter kommer att vara billigare och innehålla de kemikalier man vill fasa ut. Även e-handel med vitvaror är en realitet sedan flera år. Skatten kan kringgås genom att affärer i Sverige ordnar så att konsumenten gör beställningen av produkten från ett lager utanför Sverige. *EHL* anför att det inte är rimligt att acceptera att produkter med sämre miljöinnehåll via internethandel kan säljas in till konsument i Sverige för en avsevärt lägre kostnad. *Elon* anför att en skatt slår fel om den läggs på produkter som säljs i butik i Sverige men inte omfattar samma varor som säljs över Internet från andra länder. E-handeln växer från år till år och konkurrensen från utländska aktörer via nätet ökar kraftfullt. *IKEA* anför att utredningens bedömning av ökningen av e-handeln från länder utanför Sverige är en grov underskattning som strider mot den logik som i dag styr konsumentbeteenden. Under den senaste femårsperioden har den gränsöverskridande handeln ökat till 20–25 procent av den samlade e-handeln. Förslaget kan bidra till större klimatpåverkan genom ökning av transporter och mindre möjligheter till samordnade storskaliga logistiklösningar. *Almega* anför att med hänsyn till att gränshandeln i dag är omfattande och ökar från år till år är det märkligt att den snedvridna konkurrensen som förslaget kommer att leda till inte beaktas eller ens kommenteras. Utredningens siffror kring de samhällsekonomiska konsekvenserna är gissningar utan förankring i verkligheten. En försäljningsökning via Internet med 10–15 procent är mycket trolig. Detta leder inte till någon minskning av de beskattade ämnena, snarare tvärt om. Påverkansmöjligheten flyttas utanför Sveriges gränser. *Lenovo* anför att skatten kan kringgås genom att svenska butiker omformas till "showrooms" och ordnar att köp och leverans sker från företags legala enheter utomlands direkt till konsumenter i Sverige. Det är oacceptabelt att undanta Internethandel från utlandet. Det är redan en stor del av försäljningen av produkter i dag och kommer att öka snabbare om det undantas. *LG Electronics* ifrågasätter om det har gjorts någon bedömning av den ekonomiska påverkan på handlare nära de svenska gränserna, eftersom konsumenter kan

välja att köpa sina produkter på andra sidan gränsen. *Samsung* anför att det är svårt att acceptera att det går att undvika skatten genom Internethandel från länder utanför Sverige, eftersom det påverkar konkurrensen. Den föreslagna skatten kommer att öka Internethandeln från utlandet. Det leder till en absurd situation när bolag som säljer via Internet från utlandet inte betalar någon skatt även om deras produkter innehåller de aktuella kemikalierna, medan bolag som säljer från Sverige betalar 25 procent skatt även om deras produkter inte innehåller några av kemikalierna.

Skälen för regeringens förslag

Skattskyldighet vid yrkesmässig tillverkning, införsel, mottagande och import

Svenska punktskatter tas normalt ut så tidigt som möjligt bland de aktörer som befattar sig med skattepliktiga varor. Därmed begränsas antalet skattskyldiga, vilket underlättar administration och kontroll av punktskatterna. Att antalet skattskyldiga begränsas är önskvärt även vad gäller skatt på kemikalier i viss elektronik. Som utgångspunkt bör därför skattskyldigheten placeras hos den som först befattar sig med de skattepliktiga varorna i Sverige.

Regeringen föreslår därför, i likhet med utredningen, att skattskyldig ska den vara som yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor i Sverige, yrkesmässigt låter föra in eller tar emot skattepliktiga varor från annat EU-land eller yrkesmässigt importerar skattepliktiga varor. Skattskyldigheten ska inträda vid tidpunkten för tillverkning, införsel, mottagande respektive import.

Den definition av yrkesmässig verksamhet som utredningen föreslagit motsvarar den definition som finns i 1 kap. 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi och 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel. I denna definition anges att en verksamhet anses yrkesmässig om den antingen utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen, eller bedrivs i former som är jämförliga med en till sådan näringsverksamhet hänförlig rörelse och ersättningen för omsättningen i verksamheten under ett kalenderår överstiger 30 000 kronor. *Tullverket* har i sitt remissvar pekat på vissa problem med

definitionen. Utöver dessa kan en bedömning av om en verksamhet utgör näringsverksamhet eller inte enligt 13 kap. inkomstskattelagen i vissa fall vara komplicerad, med många faktorer att beakta. I en sådan bedömning beaktas ofta förhållandena över längre tid. Vid bedömningen av om tillverkning, införsel, mottagande eller import är yrkesmässig, och därmed skattepliktig, kommer beskattningsmyndigheten i normalfallet enbart att få en "ögonblicksbild" av förhållandena. Det kan bli tidskrävande om beskattningsmyndigheten vid varje tillverkning, införsel, mottagande eller import ska behöva göra en bedömning av om den potentiellt skattskyldiges verksamhet är yrkesmässig i den mening som avses i 13 kap. inkomstskattelagen. Det behöver därför införas en enklare definition.

Med anledning av detta har i promemorian föreslagits en definition där ledning hämtats från de definitioner av enskilda personers förvärv och innehav i kommersiellt syfte som finns i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG och hur dessa har införlivats i svensk rätt. För att tydliggöra att definitionen inte avser det i andra lagar använda begreppet "yrkesmässig verksamhet" föreslås i promemorian att definitionen ändras till "yrkesmässig aktivitet", vilket även stämmer överens med hur definitionen till övervägande del används i de föreslagna lagtexterna. *Förvaltningsrätten i Växjö* anför att den föreslagna definitionen av "yrkesmässig" kommer att ligga långt ifrån vad som i allmänhet menas och anser att en sådan utsträckt betydelse av ett vedertaget uttryck inte är lämplig. Regeringen instämmer dock i de bedömningar som görs i promemorian. I enlighet med förslag från *Lagrådet* bör dock vissa språkliga justeringar av den föreslagna definitionen göras. Regeringen föreslår därför att tillverkning, införsel, mottagande eller import ska anses yrkesmässiga om de antingen utförs av en juridisk person, eller utförs av en fysisk person och avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk. Att definitionen benämns som "yrkesmässig aktivitet" bedöms vara tillräckligt för att särskilja den från det tidigare använda "yrkesmässig verksamhet". Definitionen bedöms göra det tydligare både för de skattskyldiga och för beskattningsmyndigheten vilka aktiviteter som omfattas av skatterna. För en närmare

genomgång om hur definitionen ska tillämpas i praktiken, se författningskommentaren.

Utöver de redan uppräknade situationerna används begreppet "yrkesmässig" i lagförslagen även vid bedömningen av vilka som får godkännas som lagerhållare (se nedan).

Godkända lagerhållare

Att skattskyldighet inträder redan vid tillverkning, införsel, mottagande eller import kan leda till oönskade likvida påfrestningar för berörda företag. Utredningen anser därför att bestämmelserna bör utformas så att beskattningen under vissa förutsättningar kan skjutas upp och anger att ett sätt att åstadkomma detta är att införa ett system med godkända lagerhållare.

System med godkända lagerhållare tillämpas i dag avseende snus och tuggtobak enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, och för vissa bränslen enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Konstruktionen med lagerhållare innebär att skattskyldighetens inträde skjuts upp till en senare tidpunkt än tidpunkten för tillverkning, införsel, mottagande eller import. Konstruktionen innebär också att skattskyldighetens inträde skjuts upp då varor levereras från en godkänd lagerhållare till en annan godkänd lagerhållare. Skattskyldighet inträder först då varorna levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare eller då varorna tas i anspråk för annat ändamål, exempelvis egen användning. Detta innebär att godkända lagerhållare kan hålla ett obeskattat lager och att de likvida påfrestningarna därmed blir mindre än om lagret skulle vara beskattat.

Regeringen föreslår att ett motsvarande system med godkända lagerhållare ska införas avseende skatten på kemikalier i viss elektronik. Den som avser att tillverka, föra in, ta emot eller importera skattepliktiga varor bör kunna godkännas som lagerhållare utan annat särskilt krav på omfattningen än att aktiviteterna är avsedda att ske yrkesmässigt. För att skatten inte ska medföra alltför stora likvida påfrestningar för svenska grossistföretag som köper in skattepliktiga varor från svenska leverantörer bör också den som avser att yrkesmässigt återförsälja sådana varor kunna godkännas som lagerhållare.

I likhet med vad som gäller för lagerhållare enligt LTS och LSE bör endast den som med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig som

lagerhållare kunna godkännas. Detta innebär att Skatteverket ska avslå en ansökan om godkännande som lagerhållare om sökanden är olämplig att anförtros sådan ställning. Vid Skatteverkets lämplighetsprövning menas med ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter sådana förhållanden och omständigheter som kan påverka risken för skatteundandragande.

För den som inte kan godkännas som lagerhållare, den som har fått sitt godkännande återkallat eller den som väljer att inte ansöka om ett godkännande gäller i stället att skattskyldighet inträder redan vid tidpunkten för tillverkning, införsel, mottagande respektive import.

Försäljning direkt från utländska säljare till svenska konsumenter ska inte beskattas

Vid sidan av traditionell butiksförsäljning förekommer också handel med elektronikvaror genom att svenska konsumenter beställer och köper varor via internet, postorder eller liknande. Om sådana inköp sker hos svenska säljare ska varorna beskattas enligt regeringens förslag. Beroende på vilka aktörer som hanterat varorna kan skattskyldighet redan ha inträtt i ett tidigare led i försäljningskedjan och skatten utgör då en del av det pris som efterföljande led betalar för varorna. Om skattskyldighet inte inträtt i ett tidigare led, vilket normalt är fallet om säljaren är godkänd lagerhållare, kommer skattskyldighet att inträda för lagerhållaren med anledning av försäljningen till konsument.

Om däremot inköpen sker hos utländska säljare föreslår utredningen att varorna inte ska beskattas och hänvisar bl.a. till den förhållandevis komplicerade utformning som en kemikalieskatt av nödvändighet måste ha och de stora praktiska problemen att upprätthålla en fungerande beskattning av företag som har sin verksamhet i andra länder. Många remissinstanser är negativa till detta och anser att förslaget kommer att snedvrída konkurrensen och att den övergång av handel till utlandet som förslaget kommer att leda till har underskattats. Utredningen har gjort bedömningen att den utländska e-handeln kommer att öka med 0,4 procentenheter, från 6 procent till 6,4 procent. Regeringen gör i detta avseende ingen annan bedömning än utredningen. Många elektronikprodukter har ett förhållandevis högt pris per kilogram. Detta gäller i synnerhet

mindre elektronikprodukter, som på grund av sin storlek är lätta att frakta och därmed extra attraktiva att köpa via distanshandel. I förhållande till kilopriset utgör den föreslagna skatten en liten del av det totala priset. Ett exempel kan illustrera detta. En mobiltelefon väger i dag runt 150 gram. Det innebär att skatten innan eventuella avdrag blir 18 kronor. Om kemikalieinnehållet ger rätt till avdrag blir skatten i stället 9 eller 1,80 kronor. Jämfört med telefonens pris på flera tusen kronor utgör skatten således en mycket liten del. För tyngre produkter, som vitvaror, blir skatten högre och i många fall utgör den även en större del av priset. Som nämndes ovan gör dock dessa varors vikt och storlek dem svårare att frakta och därmed mindre attraktiva att köpa via distanshandel. Detta medför att det är ett förhållandevis litet spann av produkter från utländsk e-handel som tidigare var dyrare än motsvarande produkter i butik i Sverige, men som på grund av skatten blir billigare. Andra faktorer, såsom kostnader för frakt eller annat i samband med köp från utlandet, spelar i sammanhanget sannolikt större roll för utvecklingen av utländsk e-handel än den föreslagna skatten. Regeringen bedömer därför att den föreslagna skatten endast i liten utsträckning kommer att påverka valet mellan att handla i svenska butiker eller via svensk e-handel respektive att handla från utländsk e-handel.

När det gäller mer principiella invändningar mot att utländska handlare beskattas annorlunda än svenska har regeringen förståelse för dessa. Mot invändningarna måste emellertid vägas nackdelarna och problemen med att beskatta direktförsäljning från utländska säljare. Det kan inte krävas att utländska säljare som säljer varor på distans till Sverige ska behöva sätta sig in i detaljer i nationella svenska skattebestämmelser och vara ansvariga för att redovisa och betala skatt i Sverige på ett sådant sätt som krävs för den föreslagna skatten. I andra fall då företag i andra EU-länder kan vara skattskyldiga i Sverige, exempelvis för svensk alkoholskatt, tobaksskatt eller skatt på energi, är det fråga om skatter som är harmoniserade inom EU och där beskattningen sker enligt lagstiftningar som utformats enligt bestämmelser i EU-direktiv. I de fallen är det som regel fråga om att företaget ska betala skatt i Sverige i stället för att betala motsvarande skatt i den egna medlemsstaten. Det är således inte fråga om en för säljaren främmande typ av skatt som uppkommer med anledning av

försäljningen till svenska kunder. Vidare skulle Skatteverket vara beroende av omfattande hjälp från beskattningsmyndigheter i andra länder för att kunna kontrollera att rätt skatt redovisas. Så kan vara fallet även med de harmoniserade skatterna som nämndes ovan, men för dessa skatter är det fråga om att medlemsstaterna har ömsesidiga intressen av att hjälpa varandra. Även om det finns formella möjligheter att begära hjälp från beskattningsmyndigheter i andra medlemsstater bör en icke-harmoniserad svensk skattelagstiftning inte utformas på så sätt att Skatteverket ska behöva ta omfattande sådan hjälp för att upprätthålla kontrollen av skatten. Bestämmelserna om skattskyldighet bör inte heller utformas på så sätt att någon annan än den utländske säljaren ska anses vara skattskyldig för försäljning från ett annat land till en svensk konsument. Det kan inte anses lämpligt att fraktförare eller de svenska konsumenterna blir skattskyldiga. Regeringen föreslår med anledning av detta att försäljning direkt till svensk konsument från säljare i annat land inte ska omfattas av skatten.

Skatteverket, ElektronikBranschen, Svenskt Näringsliv, Teknikföretagen, AB Electrolux, Lenovo och Samsung anför att skatten kan kringgås, exempelvis genom att affärer i Sverige utformas så att konsumenten beställer direkt från logistikcentra eller handlare i utlandet. I detta sammanhang bör inledningsvis påpekas att det, i enlighet med vad som angetts ovan avseende definitionen av yrkesmässig verksamhet, enbart är fysiska personers beställningar som på detta sätt är undantagna från beskattning, och enbart om de beställda produkterna är avsedda för personens eller dennes familjs personliga bruk. Om ett företag beställer eller tar emot produkter från en utländsk säljare anses företaget har fört in, tagit emot eller importerat varan och är därför skattskyldigt, även om varan är avsedd att vidarebefordras till en konsument.

I ett fall då en konsument väljer mellan att köpa en vara i en svensk butik eller köpa samma vara från en utländsk e-handlare kan grundpriset på varorna antas ligga närmare varandra än när varan i svensk butik kan ersättas med valfri vara från en utländsk e-handlare. Om den svenska butiken och den utländska e-handlaren ingår i samma koncern eller har samma ägare kan grundpriserna antas ligga ännu närmare varandra. Detta medför att fraktkostnaden i större mån än

annars kan jämföras med kostnaden för skatten. När konsumenten väljer att köpa varan i svensk butik tillkommer en kostnad för skatten, men om konsumenten väljer att beställa samma vara från en utländsk e-handlare tillkommer i stället kostnader för att frakta varan till Sverige. Fraktkostnader ingår indirekt som en del av priset även på varor i butik, men dessa kostnader bedöms i normalfallet vara lägre eftersom frakten då kan samordnas i en annan utsträckning än när varorna ska fraktas separat till varje enskild konsument. Om en svensk butik utformar sin verksamhet så att kunderna i stället för att köpa varorna i butiken själva beställer samma varor från en utländsk handlare är det med beaktande av förhållandet mellan fraktkostnaden vid privat direktinförsel och den, relativt låga, svenska skatten tveksamt om skatten får någon större påverkan på slutpriset i förhållande till andra faktorer. I ett scenario där den svenska butiken utformar sin verksamhet så att kunderna i stället för att köpa varorna i butiken beställer andra varor med lägre grundpris från en utländsk handlare blir slutpriset för konsumenten sannolikt lägre, men denna prissänkning skulle uppkomma även om butiken valde att föra in och sälja dessa produkter i butiken. Sammantaget bedömer regeringen att risken för att butiker kringgår skatten genom att utforma sin verksamhet så att kunder beställer direkt från en utländsk handlare är förhållandevis liten, men kommer att följa utvecklingen på området.

Skatteverket anser att det bör införas en definition av begreppet utländsk säljare. I utredningens förslag används inte begreppet "utländsk säljare" i lagtexten. Att försäljning direkt från en utländsk säljare till en svensk konsument inte omfattas av beskattning följer i förslaget inte av ett uttryckligt undantag utan av att sådan försäljning inte omfattas av definitionerna i lagen om när skattskyldighet inträder och vem som är skattskyldig. Detta främst på grund av att det enbart är yrkesmässig införsel eller import som beskattas. Med den formulering som utredningen har föreslagit finns dock, även med den förändrade definitionen av yrkesmässig som regeringen föreslagit, en viss risk för att lagen kan tolkas annorlunda än vad som åsyftas. Utredningens förslag har utformats enligt övriga punktskattelagstiftningar. I dessa finns dock betydligt färre undantag från skattskyldighet. I en situation där en person blir

skattskyldig för att ha fört in exempelvis tobaksvaror till Sverige saknas anledning att se om lagtextens ordalydelse även skulle kunna tolkas så att någon annan aktör är skattskyldig för införseln. Då icke yrkesmässig införsel inte omfattas av beskattning i den föreslagna lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik finns emellertid ett större utrymme för att, eventuellt felaktigt, tolka lagtexten så att säljaren eller t.o.m. transportören blir skattskyldig i de situationerna. För att undvika att lagtexten skulle kunna tolkas på detta sätt och för att öka tydligheten föreslår regeringen att ett uttryckligt undantag bör införas för försäljning direkt från en utländsk säljare till en konsument i Sverige. I ett sådant undantag bör ingå en definition av begreppet ”utländsk säljare” som Skatteverket har föreslagit.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 2 § samt 8–13 §§ i den nya lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 3.2.

6.16.3.4 Undantag från skattskyldighetens inträde i vissa fall

Regeringens förslag: För godkända lagerhållare undantas varor i vissa fall från skattskyldighetens inträde. Det gäller varor som levereras till köpare i annat land, lämnas för avfallsåtervinning, har återanvänts vid tillverkning av skattepliktig vara eller blivit fullständigt förstörda genom oförutsedda händelser eller force majeure samt varor för vilka skattskyldighet enligt lagen tidigare inträtt.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anför att det av utredningens förslag följer att en godkänd lagerhållare undantas från skattskyldighet för skattepliktig vara som lämnas för avfallsåtervinning. Avfallsåtervinning är inte ett begrepp som tidigare använts i punktskattelagstiftning. I författningskommentaren bör preciseras de olika situationerna för när lagerhållare undantas från skattskyldighet för skattepliktig vara, inklusive frågan om på vilket sätt lagerhållaren ska styrka att exempelvis en skattepliktig vara lämnats för avfallsåtervinning. *Tullverket* anför att det för nu

aktuella elektronikvaror kan uppstå situationer där varor exporteras för reparation eller liknande bearbetning och sedan återimporteras. Enligt verket kan det vara lämpligt att införa undantag från skattskyldighet för dessa fall.

Skälen för regeringens förslag: För att undvika dubbelbeskattning och att skatt ska behöva betalas för varor som inte kommer till sådan användning som motiverar ett skatteuttag krävs ett system där varor i vissa fall undantas från beskattning. I befintliga punktskattesystem, exempelvis lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen om tobaksskatt, finns bestämmelser om att den skattskyldige i vissa fall får göra avdrag för skatt (dvs. skatt som tidigare betalats) på varor som tas tillbaka från marknaden eftersom återtagna varor aldrig blivit föremål för konsumtion eller förbrukning. Bestämmelserna innebär att varor som en gång beskattats kan ”göras obeskattade” genom att den skattskyldige yrkar avdrag då varor tas tillbaka från marknaden. Dessa skatter skiljer sig dock från skatten på kemikalier i viss elektronik genom att de gäller varor som är avsedda att konsumeras eller förbrukas på sätt som innebär att varorna inte längre finns kvar. De varor som beskattas genom skatten på kemikalier i viss elektronik är vanligtvis avsedda att användas under en längre tid. Då syftet med skatten är att varor som innehåller oönskade kemiska ämnen ska beskattas med anledning av den negativa hälso-påverkan varorna ger upphov till medan de används är det inte lämpligt att den skattskyldige ska ha möjlighet att göra avdrag för skatt för varor som av olika anledningar tagits tillbaka från marknaden. Om den skattskyldige skulle medges avdrag för skatt i sådana situationer skulle syftet med beskattningen gå förlorad eftersom varorna i en sådan situation redan har, eller kan ha, varit föremål för användning och därmed gett upphov till den negativa hälso-påverkan som motiverar att varorna ska beskattas. Regeringen anser därför att den konstruktion med skatteavdrag som finns i andra punktskattelagstiftningar inte ska införas i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik. I stället bör annan lagstiftningsteknik användas för att skattebefria varor som inte ska vara föremål för beskattning. För den som är godkänd lagerhållare föreslår regeringen därför att följande varor undantas från skattskyldighetens inträde:

- vara för vilken skattskyldighet enligt lagen tidigare inträtt,
- vara som levereras till köpare i annat land,
- vara som blivit fullständigt förstörd genom oförutsedda händelser eller force majeure,
- vara som lämnas för avfallsåtervinning, samt
- vara som återanvänds vid tillverkning av skattepliktiga varor.

Lagrådet har anfört att det av punkten om en vara som blivit fullständigt förstörd i lagtexten bör framgå att den avser de delar där kemikalieinnehåll mäts, snarare än hela varan. Regeringen instämmer i detta. Då det är syftet även med varor som lämnas för avfallsåtervinning och varor som återanvänds vid tillverkning av skattepliktiga varor bör även dessa punkter enligt regeringens mening utformas så att det framgår att det är delarna där kemikalieinnehåll mäts som avses.

Skatteverket påpekar att ”avfallsåtervinning” inte är ett begrepp som tidigare använts i punkt-skattelagstiftning och anför att det i författningskommentaren bör preciseras de olika situationerna för när lagerhållare undantas från skattskyldighet för skattepliktig vara, inklusive frågan om på vilket sätt lagerhållaren ska styrka att exempelvis en skattepliktig vara lämnats för avfallsåtervinning. Regeringen anser inte att det är lämpligt att specificera vilka enskilda åtgärder som utgör avfallsåtervinning, då det kan skilja sig mellan olika produkter och utvecklas över tid. I författningskommentaren finns dock vissa riktlinjer för vilka åtgärder som avses. *Tullverket* har anfört att det kan vara lämpligt att införa ett undantag för varor som exporteras för reparation eller liknande bearbetning och sedan återimporteras. Regeringen anser inte att något undantag är nödvändigt i dessa fall. Om varorna ägs av en godkänd lagerhållare kommer någon skattskyldighet aldrig att utlösas av att varorna exporteras för reparation. Att reparera en skadad vara anses inte vara att ta den i anspråk för annat ändamål än försäljning, även om reparationen sker utomlands.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 14 § i den nya lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 3.2.

6.16.3.5 Förfarandet och ersättningsfrågor

Regeringens förslag: Bestämmelserna i skatteförfarandelagen ska som huvudregel vara tillämpliga på skatten på kemikalier i viss elektronik, vilket bl.a. innebär att Skatteverket blir beskattningsmyndighet. Vid yrkesmässig import ska dock skatten betalas till Tullverket och i de fallen ska förfarandebestämmelserna i tullagen vara tillämpliga i stället.

Regeringens bedömning: Någon bestämmelse om ersättning för varuprover ska inte införas i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslog att beskattningsmyndigheten, om den tog varuprover eller förelade den skattskyldige att lämna varuprover, skulle lämna ersättning med det värde varorna skulle inbringa vid försäljning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Tullverket* invänder mot att verket ska vara beskattningsmyndighet vid import och anför att det skulle vara möjligt att införa en ordning där Skatteverket är beskattningsmyndighet för samtliga import. Det skulle vara möjligt för Tullverket att ge information till Skatteverket om de import som sker av aktuella varor. En uppdelning av importen på två olika beskattningsmyndigheter kommer att medföra svårigheter för Tullverket eftersom det för varje importärende måste avgöras i fall varorna ägs av en godkänd lagerhållare eller inte. I Tullverkets klarering undersöks i princip aldrig vem som äger de varor som importeras. Det finns ingen möjlighet för Tullverket att på ett automatiserat sätt avgöra om en deklarant, och än mindre varornas ägare, är godkänd lagerhållare eller inte. Sådan kontroll skulle alltså behöva göras manuellt för varje importärende, vilket vore en mycket betungande uppgift för verket. Tullverket ser även problem med att vid tullklareringen kunna avgöra i fall importen är yrkesmässig eller inte. Tullverket saknar erfarenhet av att bedöma vad som utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen, vilket behöver göras enligt den av utredningen föreslagna definitionen av yrkesmässig verksamhet. Den definition som föreslås i

promemorian medför en enklare bedömning jämfört med utredningens förslag. Den kan dock medföra vissa gränsdragningsproblem eftersom det ska göras en bedömning om de importerade varorna är avsedda för den enskilda personens eller dennes familjs personliga bruk. Utredningens förslag att Tullverket ska utge ersättning för varuprover avviker från den normala ordningen vid import. Att ålägga myndigheten ett kostnadsansvar för förstörda prover kommer att medföra en obenägenhet att faktiskt göra provtagningar, i och med att detta då kommer att belasta myndighetens egen budget. Regeln bör därför strykas. Tullverket välkomnar promemorians förslag avseende ersättning. Eftersom den föreslagna regleringen är sådan att skatteförfarandelagen ska tillämpas för viss importbeskattning kan det finnas skäl att överväga om det inte behövs en bestämmelse i tullagen som motsvarar 5 kap. 11 a § tullagen⁶⁶, som reglerar under vilka förutsättningar skatteförfarandelagen ska tillämpas och inte tullagen. *Skatteverket* anför att ersättning inte bör betalas för varuprover. Detta skulle utgöra ett incitament för företagen att själva se till att ha tillförlitlig dokumentation för att styrka sina avdrag. Skatteverket tillstyrker promemorians förslag avseende ersättning. Det behöver vidare förtydligas vad som gäller vid överklagande av beslut om ersättning för varuprover. Utredningen har inte närmare angivit vilka laboratorier eller liknande som ska göra provtagningen då varuprover lämnas för punktskattekontroll. Om en myndighet eller en enskild extern aktör ska genomföra analysen av varorna saknar Skatteverket en analys av hur sekretessen ska kunna brytas gentemot den som gör kontrollen. Absolut sekretess gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen för den aktuella verksamheten hos Skatteverket. De sekretessbrytande bestämmelser som kan bli aktuella ska endast tillämpas undantagsvis och i speciella situationer. Bestämmelserna kan inte användas rutinmässigt. Det bör därför uttalas att möjligheten att uppdra åt en annan myndighet eller en enskild extern aktör att utföra provtagningen ryms inom befintlig reglering för brytande av sekretess eller,

om det inte är fallet, föras in en särskild sekretessbrytande regel. *Elektronikåtervinning i Sverige* anser att promemorians förslag att utesluta ersättning för varuprover är befogat. *Svensk handel* ställer sig frågande till promemorians förslag om ersättning för varuprover.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Förfarandet vid beskattning

I skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, finns bestämmelser om förfarandet vid beskattning. SFL tillämpas för alla skatter utom de som särskilt undantas. Av de i dag förekommande punktskatterna är det endast trängselskatt och skatt enligt vägtrafikskattelagen som undantagits från SFL.

Regeringen föreslår, i likhet med utredningen, att bestämmelserna i SFL ska tillämpas även för skatten på kemikalier i viss elektronik. Av detta följer att reglerna i SFL om bl.a. registrering av skattskyldiga, punktskattedeklaration, tidpunkter för redovisning och betalning av skatt, ränta, förseningsavgift, beslut om punktskatt, omprövning, överklagande, skattekontroll och rätt till ersättning blir tillämpliga. Det innebär även att Skatteverket som huvudregel blir beskattningsmyndighet.

Enligt utredningens förslag ska skatten vid import (från icke EU-länder) betalas till Tullverket. I sådana fall ska förfarandebestämmelserna i tullagen (2016:253)⁶⁷, förkortad TL, vara tillämpliga i stället för bestämmelserna i SFL. *Tullverket* invänder mot att vara beskattningsmyndighet vid import och anför att det skulle medföra svårigheter för Tullverket eftersom det måste avgöras i fall varorna ägs av en godkänd lagerhållare eller inte. I Tullverkets klarering undersöks i princip aldrig vem som äger de varor som importeras. Tullverket ser även problem med att vid tullklareringen kunna avgöra i fall importen är yrkesmässig eller inte eftersom verket saknar erfarenhet av att bedöma vad som utgör näringsverksamhet enligt 13 kapitlet

⁶⁶ Hänvisningen avser den numera upphävda tullagen (2000:1281). Motsvarande regler återfinns i 2 kap. 2 § i tullagen (2016:253).

⁶⁷ I utredningen hänvisades till den nu upphävda tullagen (2000:1281). Motsvarande regler återfinns numera i tullagen (2016:253).

inkomstskattelagen. Regeringen bedömer att de problem Tullverket pekar på avseende att avgöra om en importerad vara ägs av en godkänd lagerhållare i praktiken inte kommer att utgöra några svårigheter. Med de ändringar regeringen avser föreslå i skatteförfarandelagen och förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet kommer Tullverket att ha tillgång till Skatteverkets uppgifter om godkända lagerhållare. Med den definition av ”yrkesmässig” som regeringen föreslagit ovan kommer någon bedömning enligt 13 kap. inkomstskattelagen inte att behöva ske. Regeringen föreslår därför att Tullverket ska vara beskattningsmyndighet vid import och att förfarandebestämmelserna i TL ska vara tillämpliga i dessa fall. Tullverket har vidare anfört att eftersom den föreslagna regleringen är sådan att skatteförfarandelagen ska tillämpas för viss importbeskattning kan det finnas skäl att överväga om det inte behövs en bestämmelse i tullagen som motsvarar 5 kap. 11 a § gamla tullagen, som reglerar under vilka förutsättningar skatteförfarandelagen ska tillämpas och inte tullagen. Regeringen anser inte att det finns skäl att införa en sådan reglering. Beskattning av yrkesmässig import ska enligt den föreslagna regleringen i samtliga fall hanteras enligt tullagen, såvida den inte är undantagen beskattning. Om Tullverket är beskattningsmyndighet ska således alltid tullagen tillämpas. De fall där Tullverket ska vara beskattningsmyndighet regleras i sin helhet i den föreslagna lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Ersättning för varuprover

Av bestämmelserna i SFL följer att Skatteverket i vissa situationer har möjlighet att kräva att varuprover lämnas för punktskattekontroll och vid revision får revisorn ta prov på varor. Även TL och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen innehåller vissa regler om varuprover. Utredningen bedömde emellertid att den föreslagna skatten på kemikalier i viss elektronik skiljde sig från andra skattelagstiftningar när det gäller varuprover, framför allt vad avser de höga värden som varorna i vissa fall betingar. Varorna kommer också enligt utredningen att behöva förstöras i samband med kontrollen eftersom det i annat fall inte är möjligt att analysera vilka kemiska ämnen som varorna innehåller. Med

anledning av detta föreslog utredningen en regel om att det allmänna skulle stå för kostnaderna för sådana varuprover. *Tullverket* och *Skatteverket* är kritiska till denna ordning i sina remissvar. Tullverket anför bl.a. att om myndigheten åläggs ett kostnadsansvar för förstörda prover kommer det att medföra en obenägenhet att faktiskt göra provtagningar, i och med att detta då kommer att belasta myndighetens egen budget. Skatteverket anför bl.a. att om regeln togs bort skulle det utgöra ett incitament för företagen att själva se till att ha tillförlitlig dokumentation för att styrka sina avdrag. Båda myndigheterna hade även synpunkter på hur ersättningen skulle beräknas. I promemorian föreslogs, till skillnad från utredningens förslag, att några särskilda regler för ersättning inte skulle införas, med motiveringen att det bedömdes bli ytterst sällsynt att beskattningsmyndigheten skulle ha skäl att ta varuprover.

Regeringen instämmer i promemorians bedömning. När det gäller frågan om ersättning är det viktigt att se till hur förfarandet är tänkt att fungera. Det är den skattskyldige som har bevisbördan för rätten till eventuella avdrag. Det är således inte beskattningsmyndigheten som genom tester ska avgöra vilka ämnen varan innehåller utan den skattskyldige som, om så krävs, ska visa att varan inte innehåller sådana kemikalier som hindrar avdrag på de olika nivåerna. Detta bedöms normalt ske genom en fullständig innehållsdeklaration från tillverkaren (för att avgöra kemikalieinnehåll) och den till lagen bifogade listan (för att avgöra om ämnena är additivt eller reaktivt tillsatta). I de fall då den skattskyldige inkommer med tillräcklig bevisning finns det i normalfallet inte skäl för beskattningsmyndigheten att genomföra några mätningar, utan avdraget medges. Om den skattskyldige å andra sidan inte inkommer med tillräcklig bevisning ska avdraget avslås eftersom den skattskyldige i så fall inte har uppfyllt sin bevisbörda. Inte heller i detta fall finns skäl för beskattningsmyndigheten att genomföra några mätningar. Om den skattskyldige inte använder sig av en innehållsdeklaration från tillverkaren, antingen för att en sådan inte går att få tag på eller för att den skattskyldige väljer att inte använda den, kan mätningar behöva genomföras för att få information om varans kemikalieinnehåll. Det är dock i dessa fall den skattskyldige, och inte beskattningsmyndigheten, som har att genomföra mätningarna. De fall då

det kan bli aktuellt för beskattningsmyndigheten att göra egna mätningar är då den skattskyldige har inkommit med uppgifter om varans innehåll samtidigt som det finns skäl att betvivla uppgifterna men dessa skäl inte är så starka att avdraget kan avslås. Dessa fall bedöms dock bli ytterst sällsynta. På grund av detta anser regeringen att det inte finns tillräckliga skäl att införa några särskilda regler om ersättning för varuprover i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Skatteverket har pekat på de sekretessproblem som kan uppkomma om verket lämnar varuprover för provtagning hos ett externt laboratorium. Absolut sekretess gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, för den aktuella verksamheten hos Skatteverket och de sekretessbrytande bestämmelser som kan bli aktuella ska enligt Skatteverket endast tillämpas undantagsvis och i speciella situationer. Bestämmelserna kan inte användas rutinmässigt och det bör därför enligt Skatteverket uttalas att möjligheten att uppdra åt en annan myndighet eller en enskild extern aktör att utföra provtagningen ryms inom befintlig reglering för brytande av sekretess eller, om det inte är fallet, föras in en särskild sekretessbrytande regel. Regeringen anser att det inte finns något behov av en särskild sekretessbrytande regel. Den sekretess som enligt 27 kap. 1 § OSL gäller i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt gäller för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Som nämnts ovan bedöms det vara ytterst sällsynt att beskattningsmyndigheten har skäl att genomföra mätningar. I de fall mätningar behöver göras kommer de att avse vilka kemikalier som en viss vara innehåller och hur dessa är tillsatta. En mätning av detta kan, om den behöver genomföras externt, ske genom att beskattningsmyndigheten lämnar varan till ett laboratorium. Det bedöms inte finnas något behov av att till laboratoriet lämna ut uppgifter om vem varan tillhör eller vilka avdrag som har yrkats. I de fall innehållsdeklarationer eller intyg behöver lämnas till laboratoriet kan de avidentifieras. Alternativt kan uppgifterna i dessa handlingar förmedlas till laboratoriet på ett sätt som inte lämnar ut uppgifter den enskildes personliga eller ekonomiska förhållanden. Kemikalieinnehållet i

varan som sådant kan inte anses vara en sådan sekretessbelagd uppgift.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 15–16 §§ i den nya lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 3.2.

6.16.3.6 Internationell rätt

Regeringens bedömning: Förslaget bör anmälas enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535. Förslaget behöver inte anmälas enligt andra EU-rättsliga regler eller WTO-avtal. Förslaget strider inte mot EU:s statsstödsregler.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kommerskollegium* delar utredningens bedömning att den föreslagna skatten utgör tekniska föreskrifter som bör anmälas till Europeiska kommissionen enligt anmälningsdirektivet⁶⁸, men av andra skäl. Skattekonstruktionen är utformad för att ge incitament till tillverkare och importörer att tillhandahålla produkter som inte innehåller skadliga flamskyddsmedel. En sådan skatte reglering kan påverka konsumtionen av de berörda produkterna eftersom regleringen gynnar tillverkning av produkter som inte innehåller de skadliga kemikalierna. En sådan typ av skattelagstiftning faller inom anmälnings skyldigheten enligt anmälningsdirektivet. Det är inte nödvändigt att anmäla den föreslagna skatten till WTO:s sekretariat enligt TBT-avtalet⁶⁹. Skatten utgör inte tekniska föreskrifter i TBT-avtalets mening. Eftersom förslaget till största del berör skatteområdet är tjänstedirektivet⁷⁰ inte tillämpligt. De administrativa kostnaderna förväntas bli högre för importörer än tillverkare. Det följer av EU-domstolens

⁶⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter.

⁶⁹ Agreement on Technical Barriers to Trade (1995).

⁷⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden.

praxis att nationell skattelagstiftning måste utformas på ett sådant sätt att den faktiska effekten av skattelagstiftningen inte missgynnar importerade varor. Det föreslagna uttagandet av skatt borde sannolikt inte leda till diskriminering mot utländska produkter i den mening som avses i artikel 110 EUF⁷¹. Om det i praktiken blir svårare att yrka skatteavdrag för importörer, i förhållande till svenska tillverkare, kan det dock utgöra diskriminering enligt artikel 110 EUF. Det finns därför ett behov av att vidare utreda om det finns alternativa sätt att utforma administrationen av avdragsrätten. Administrativa svårigheter för importörer, i förhållande till svenska tillverkare, att yrka avdrag kan även strida mot diskrimineringsförbudet i artikel III GATT⁷². Nationell skattelagstiftning som får diskriminerande effekter kan dock rättfärdigas med hänvisning till artikel XX GATT. Detta förutsätter dock att det finns ett legitimt skyddsintresse och att de administrativa svårigheterna för importörerna att yrka avdrag är nödvändiga för att uppnå skyddsintresset. Det saknas en analys i utredningen av varför den föreslagna utformningen av avdragsrätten utgör det minst handelshindrande alternativet. *Svenskt Näringsliv* anför att det kan ifrågasättas om den föreslagna skatten står i överensstämmelse med EU-regler, i synnerhet principen om fri rörlighet för varor, statsstödsregler samt förekommande direktiv inom berörda branscher. *Teknikföretagen*, *Ericsson* och *Lenovo* anför att en del av produkterna som beskattas omfattas även av WTO:s plurilaterala avtal om informationsteknologi som avser att expandera handel med produkterna och att en extra skatt i Sverige för produkterna motarbetar detta syfte. *Digitaleurope*, *Hewlett-Packard* och *Almega* anför att skatten måste notifieras enligt anmälningsdirektivet. Hewlett-Packard hänvisar även till ett yttrande från Bromine Science and Environmental Forum (BSEF) i vilket det anges att skatteförslaget måste granskas av EU-kommissionen (DG COMP) då det är en miljöskatt i den mening som avses i EU:s statsstödsregler på miljöområdet samt att handlare som

säljer sina produkter via internet får statsstöd eftersom de är undantagna från skatten. *Korea WTO TBT Enquiry Point* anför att lagstiftningen utgör ett onödigt handelshinder och att den bör notifieras till WTO. Samsung anför att skatten kan strida mot EU:s statsstödsregler.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen har gjort bedömningen att den föreslagna lagen inte strider mot artikel 110 EUF eftersom den har utformats så att den ska vara objektiv och icke-diskriminerande i förhållande till importerade varor. Inhemskt tillverkade varor beskattas också och kraven på att redovisa innehållet i varan ställs inte på tillverkaren utanför Sverige utan på den som till Sverige för in eller importerar varan. Vidare ansåg utredningen att skattenivåerna inte sattes så högt att de i praktiken innebär ett förbud. Unionsrätten begränsar enligt utredningen inte medlemsstaternas frihet att upprätta ett differentierat avgiftssystem för vissa varor enligt objektiva kriterier, såsom de råvaror och produktionsmetoder som har använts, om de motiveras av mål som är förenliga med EU-rätten – exempelvis skydd av miljö eller folkhälsa – och under förutsättning att de inte leder till en situation som direkt eller indirekt gynnar inhemsk produktion. Om det visar sig att de högre skattesatserna i huvudsak drabbar importerade produkter kan detta dock innebära att skatten inte blir godtagbar. *Kommerskollegium* påpekar att de administrativa kostnaderna förväntas bli högre för importörer än tillverkare och anför att det följer av EU-domstolens praxis att nationell skattelagstiftning måste utformas på ett sådant sätt att den faktiska effekten av skattelagstiftningen inte missgynnar importerade varor. Om möjligheten att yrka skatteavdrag blir svårare i praktiken för importörer, i förhållande till svenska tillverkare, kan det enligt *Kommerskollegium* utgöra diskriminering enligt artikel 110 EUF. *Kommerskollegium* anför även att administrativa svårigheter för importörer, i förhållande till svenska tillverkare, att yrka avdrag kan även strida mot diskrimineringsförbudet i artikel III GATT. Nationell skattelagstiftning som får diskriminerande effekter kan rättfärdigas med hänvisning till artikel XX GATT, men detta förutsätter att det finns ett legitimt skyddsintresse och att de administrativa svårigheterna för importörerna att yrka avdrag är nödvändiga för att uppnå skyddsintresset. Regeringen instämmer i utredningens

⁷¹ Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

⁷² General Agreement on Tariffs and Trade (1994).

bedömning och anser inte att den föreslagna lagstiftningen är diskriminerande mot importörer. Urvalet av varor som omfattas av skatten sker enligt objektiva och icke-diskriminerande kriterier som har direkt koppling till skattens syfte – att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö. En varas ursprung eller i vilket land en skattskyldig hör hemma påverkar i sig inte skatten (se dock avsnitt 6.16.3.3 om vem som är skattskyldig). Anledningen till att de administrativa kostnaderna i vissa fall kan bli högre för importörer än för tillverkare är att tillverkarna själva vet vilka kemikalier som har använts vid tillverkningen, medan en importör på något sätt måste ta reda på detta. En sådan effekt uppkommer dock vid varje form av skatt som baserar sig på en varas innehåll. En tillverkare kommer per automatik att ha större kännedom om en varas innehåll än alla andra som på något sätt befattar sig med varan, eftersom de senare måste förlita sig på andrahandsuppgifter. Detta är oberoende av vilket land de olika aktörerna är baserade i. Skillnaden i administrativa kostnader ligger således inte mellan importörer och andra distributörer, utan mellan tillverkare och alla former av distributörer. En återförsäljare eller distributör kommer att ha samma administrativa arbete och kostnader för skatten oavsett om en vara importerats från en utländsk tillverkare eller om den köps från en svensk tillverkare. *Hewlett-Packard* och *Samsung* har anfört att skatten kan strida mot EU:s statsstödsregler. Utredningen har gjort bedömningen att skatten inte utgör ett statligt stöd i unionsrättslig mening eftersom den inte innebär ett selektivt gynnande av vissa företag eller viss produktion. Regeringen instämmer i utredningens bedömning. Som nämnts ovan sker urvalet av varor för beskattning enligt objektiva och icke-diskriminerande kriterier som har direkt koppling till skattens syfte. Något selektivt gynnande av vissa företag eller viss produktion i EU-rättslig mening föreligger inte. Att försäljning direkt från en utländsk försäljare till en svensk konsument av administrativa skäl inte omfattas av skatten innebär inte i sig att stöd till en definierbar krets av mottagare utgår. *Kommerskollegium*, *Digitaleurope*, *Hewlett-Packard* och *Almega* anser att den föreslagna skatten ska anmälas till Europeiska kommissionen enligt anmälningsdirektivet. Även utredningen har gjort denna bedömning.

Reglerna i anmälningsdirektivet återfinns i dag i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. Detta direktiv utgör dock en kodifiering av anmälningsdirektivet. Regeringen instämmer i bedömningen och avser anmäla den föreslagna lagstiftningen enligt den ordning som föreskrivs i direktiv 2015/1535. *Korea WTO TBT Enquiry Point* anför att lagstiftningen utgör ett onödigt handelshinder och att den bör notifieras till WTO. *Kommerskollegium* gör bedömningen att den föreslagna skatten inte utgör tekniska föreskrifter i TBT-avtalets mening och därmed inte behöver anmälas. Regeringen instämmer i *Kommerskollegium*s bedömning. *Teknikföretagen*, *Ericsson* och *Lenovo* anför att en del av produkterna i listan omfattas av WTO:s plurilaterala avtal om informationsteknologi som avser att expandera handel med produkterna och att en extra skatt i Sverige för produkterna skulle motarbeta detta syfte. Regeringen anser att informationsteknologi är en viktig del av utvecklingen både i Sverige och i andra länder. Syftet med skatten är inte heller att begränsa handeln med sådan teknologi. Handeln kan dock inte ske på ett sådant sätt att det uppkommer en risk för miljön eller människors hälsa. Att genom ekonomiska styrmedel påverka försäljningen mot mer hälsovänliga alternativ är något som gynnar konsumenterna och på längre sikt även branschen. De avgifter som avses i WTO:s plurilaterala avtal om informationsteknologi är dessutom sådana som är kopplade till importen av varor. I skatten finns möjlighet för importörer att bli godkända lagerhållare och på så sätt undvika att betala skatt vid importtillfället (se avsnitt 6.16.3.3 ovan). Slutligen kan noteras att det inte är själva informationsteknologin som beskattas, utan skadliga kemikalier som finns i sådana produkter.

6.16.3.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den föreslagna lagen träder i kraft den 1 april 2017. Förutom reglerna om lagerhållare tillämpas den dock först fr.o.m. den 1 juli 2017. Några övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredningen föreslog att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 2016.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. Promemorian föreslog att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 2017.

Remissinstanserna: *ElektronikBranschen, Svensk Handel, Teknikföretagen, Digitaleurope, AB Electrolux* och *LG Electronics* var kritiska till det av utredningen föreslagna i kraftträdandedatumet. *Digitaleurope* anför att lagen kan träda i kraft tidigast om två år. *Svensk Handel* anför att det är orimligt att tro att företagen ska ha ersatt alla ämnen på den i promemorian föreslagna listan till 1 juli 2017.

ElektronikBranschen, EHL, Teknikföretagen, Svensk handel och *Almega* har efter remissförfarandet i skrivelse den 23 juni 2016 (dnr Fi2016/02520/S2) anført att lagen för varje enskilt ämne ska träda i kraft när en säker mätmetod för det ämnet har etablerats.

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna lagen är uppbyggd på så sätt att en vara är skattepliktig och att avdrag sedan får göras baserat på varans kemikalieinnehåll (se avsnitt 6.16.3.1 och 6.16.3.2 ovan). Ett sådant ikraftträdande som *ElektronikBranschen, EHL, Teknikföretagen, Svensk handel* och *Almega* har föreslagit, där lagen träder i kraft vid olika tidpunkter för olika ämnen, är därför inte praktiskt möjligt att genomföra.

Eftersom den föreslagna lagen innebär att en helt ny skatt införs kommer det att behövas viss tid för beskattningsmyndigheterna att anpassa sina rutiner och system till skatten. Även de skatteskyldiga behöver en viss tid för att anpassa sina rutiner. Regeringen anser därför att den nya skatten ska tas ut fr.o.m. 1 juli 2017. Det bör dock finnas möjlighet att ansöka om att bli, och godkännas som, lagerhållare (se avsnitt 6.16.3.3 ovan) innan skatten första gången ska tillämpas. Regeringen föreslår därför att lagen ska träda i kraft den 1 april 2017 och att reglerna om lagerhållare ska tillämpas från detta datum. Övriga regler i lagen tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2017. Eftersom det är fråga om en helt ny lag och lagen inte ersätter någon tidigare reglering på samma område anser regeringen, i likhet med utredningen, att det inte finns något behov av övergångsbestämmelser.

6.16.3.8 Följändringar och justeringar avseende andra punktskatter

Regeringens förslag: Regler motsvarande de som gäller för den som har ansökt om godkännande som upplagshavare införs avseende revision hos den som har ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi eller den föreslagna lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik. Regler motsvarande de som gäller för godkända upplagshavare införs även för gallring av uppgifter och handlingar avseende godkända lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi eller den föreslagna lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har haft synpunkter på de föreslagna justeringarna.

Skälen för regeringens förslag: När den föreslagna lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik införs behöver vissa följändringar göras i skatteförordelagen (2011:1244), tullagen (2016:253) och lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. Utredningen har föreslagit att två ändringar avseende andra punktskattelagstiftningar ska genomföras i samband med detta.

Den första ändringen avser 41 kap. 3 § skatteförordelagen. I paragrafen anges hos vem revision får göras. Av punkterna 7–10 följer att Skatteverket får göra revision hos den som ansökt om godkännande som upplagshavare, registrering som varumottagare, godkännande som skattebefriad förbrukare eller godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om alkoholskatt, lagen om tobaksskatt eller lagen om skatt på energi. Utredningen bedömde att Skatteverket även vid prövning av godkännanden som lagerhållare kan behöva göra revision hos sökanden för att kontrollera förhållanden som kan ha betydelse för om sökanden är lämplig att godkännas som lagerhållare. Utredningen konstaterade att det i dag saknas möjlighet att revidera den som ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt eller lagen om skatt på energi, vilket utredningen ansåg vara ett förbiseende. Utredningen har

därför föreslagit att en ny punkt införs med bestämmelser som innebär att revision får göras hos den som ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi samt lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Den andra ändringen avser 2 kap. 12 § lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. I paragrafen regleras vissa undantag från huvudregeln om när Skatteverket ska gallra uppgifter och handlingar som behandlas i den s.k. beskattningsdatabasen. Av huvudregeln i 2 kap. 11 § framgår att uppgifter och handlingar i databasen ska gallras senast sju år efter utgången av det kalenderår då den beskattningsperiod som uppgifterna eller handlingarna kan hänföras till gick ut. Av huvudregeln går inte det dock enligt utredningen inte att få något besked om när uppgifter och handlingar om godkända aktörer, såsom ansökningshandlingar, beslut om godkännanden, återkallelse av godkännanden, m.m. ska gallras. Av 2 kap. 12 § andra stycke framgår att uppgifter och handlingar om godkända upplagshavare m.m. enligt lagen om alkoholskatt, lagen om tobaksskatt och lagen om skatt på energi ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då aktören avregistrerades. Utredningen konstaterar att liknande bestämmelser behövs för gallring av uppgifter och handlingar som avser godkända lagerhållare men att det i dag saknas sådana bestämmelser avseende godkända lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt och lagen om skatt på energi. Utredningen föreslår därför att det införs bestämmelser om att uppgifter om godkända lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi och lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då godkännandet som lagerhållare blev återkallat.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning avseende båda de föreslagna ändringarna och föreslår att sådana regler införs.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 3 kap. 15 §, 7 kap. 1 §, 26 kap. 8 § och 41 kap. 3 § skatteförfarandelagen, 2 kap. 1 § tullagen, 2 kap. 12 § i lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, se avsnitt 3.14, 3.18 och 3.21.

6.16.4 Skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid

Regeringens bedömning: Det finns inte skäl att gå vidare med utredningens förslag avseende en punktskatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att en skatt skulle införas.

Remissinstanserna: *Folkhälsomyndigheten, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Tillväxtverket, Svenska naturskydds-föreningen* och *Sveriges kommuner och landsting* tillstyrker eller är positiva till förslaget. *Kommerskollegium* är positivt till en kemikalieskatt som styrmedel, men har synpunkter på utformningen. *Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Växjö, Domstolsverket, Konkurrensverket* och *Statens energimyndighet* har inga synpunkter på förslaget. *Tullverket* har inga synpunkter på om skatten ska införas eller inte, men har framfört synpunkter på utformningen. *EPEA* har framfört synpunkter på utformningen av förslaget. *Skatteverket, Byggmateriellindustrierna, Företagarna, Golvbranschen, IKEM, Näringslivets regelnämnd, Svensk handel, Svenskt Näringsliv, Sveriges byggindustrier, AmCham EU, Amtico, BOLON, Boverket, BCF, Bygg & järnhandlarna, ECPI, ECVI, ERFMI, Gislaved folie AB, GVK, IGI, INEOS Sverige AB, Ineos Compounds Sweden AB, Perstorp, PVCMed Alliance, Reflex film AB, Ronneby kommun, Tarkett AB Sales, Tarkett Ronneby, TEKO* och *Thevinyl AB* avstyrker eller är negativa till förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen har föreslagit en skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid. Enligt förslaget utformas skatten på så sätt att sådana varor som är tillverkade av PVC och som utgör en stor del av ytskiktet i en bostad ska vara föremål för beskattning. Sådana varor utgör enligt utredningen en stor risk för exponering av farliga ämnen till människors hemmiljö. Liksom skatten på kemikalier i viss elektronik är den

föreslagna skatten uppbyggd på så sätt att vissa varor, som definieras med hjälp av tulltaxans indelning i KN-nummer, är skattepliktiga och den skattskyldige kan sedan medges avdrag om vissa ämnen inte förekommer i varan. Eftersom alla ytbeklädnader av PVC enligt utredningen innehåller mer eller mindre farliga kemikalier föreslog utredningen att det inte skulle vara möjligt att göra avdrag för hela skatten. Skatten innan eventuella avdrag ska enligt förslaget uppgå till 10 kronor per kilo vara. Skattskyldig ska vara den som yrkesmässigt tillverkar, för in, tar emot eller importerar de aktuella varorna. Försäljning från utländska säljare till svenska konsumenterna ska inte beskattas. Liksom för andra punktskatter ska det finnas ett system med uppskjuten beskattningstidpunkt för godkända lagerhållare. Remissinstanserna är generellt negativa till förslaget.

I december 2015 lämnade Kemikalieinspektionen rapporten ”Hälsoskadliga kemiska ämnen i byggprodukter – förslag till nationella regler” (Rapport 8/15) till regeringen. Rapporten har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Miljödepartementet. I rapporten föreslås bl.a. att Sverige ska införa nationella regler avseende gränsvärden för emission av hälsoskadliga kemiska ämnen från byggprodukter som används för att konstruera golv-, vägg- och innertakssektioner. För de aktuella produkterna föreslås även vissa dokumentationskrav.

Med beaktande av Kemikalieinspektionens rapport bedömer regeringen att det i nuläget inte är lämpligt att införa en skatt på de aktuella produkterna och avser därför inte gå vidare med Kemikalieskatteutredningens förslag avseende en skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid. Regeringen avser invänta beredningen av Kemikalieinspektionens rapport för att få en helhetsbild av vilka åtgärder som krävs avseende hälsofarliga kemikalier i byggprodukter. Om det efter beredningen av rapporten kommer fram ett behov av en skatt på området återkommer regeringen i frågan.

6.16.5 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Skatten på kemikalier i viss elektronik bedöms medföra 1,08 miljarder kronor i ökade skatteintäkter 2017 (halvårseffekt). Den varaktiga

offentligfinansiella effekten bedöms vara 1,98 miljarder kronor. Beräkningarna baseras på den bedömning som gjordes av kemikalieskatteutredningen, men har justeras för att bl.a. beakta senare ikraftträdande och de justeringar av utredningens förslag som regeringen föreslår, framför allt de förändrade skattenivåerna för varor som innehåller additivt tillsatt fosfor samt justeringen av den högsta avdragsnivån. Beräkningarna beaktar skatteundandragande och den påverkan på försäljningen av elektronik som bedöms uppstå till följd av förslaget, såsom viss ökning av obeskattad e-handel från utlandet.

Effekter på priser, volymer, import, export, e-handel och tillverkning

Kemikalieskatteutredningen har bedömt den föreslagna skattens effekter på bl.a. priser, volymer, import, export, e-handel och tillverkning. De justeringar av skatten som regeringen föreslår bedöms påverka effekterna i dessa avseenden i förhållandevis liten utsträckning.

Skatten beräknas medföra högre priser på berörda varor med i genomsnitt 7,5 procent vid full skatt, och lägre för de varor som medges avdrag för skatten. Detta bedöms leda till minskad konsumtion av elektronik med 4,5 procent totalt sett. E-handel från länder utanför Sverige, som inte omfattas av skatten, bedöms öka med 0,4 procentenheter (från 6 procent före skattens införande till 6,4 procent efter skattens införande). Den svenska tillverkningen av de aktuella varugrupperna bedöms ha uppgått till ca 6 miljarder kronor 2013, varav 75 procent antas exporteras och 25 procent säljas i Sverige. Exporten påverkas inte, eftersom varor som exporteras inte omfattas av skatten. Däremot bedöms försäljningen i Sverige minska något och det innebär även en minskad svensk tillverkning. Nettoimporten av de aktuella varugrupperna bedöms också minska. Skatten bedöms slutligen medföra substitution mot varor som innehåller flamskyddsmedel med mindre skadliga miljö- och hälsoeffekter. Försäljningen av varor med full skatt samt varor som medges avdrag med 50 procent av skatten förväntas minska, medan försäljningen av varor som medges högsta skatteavdrag förväntas öka till följd av skatten.

Effekter för företagen

Kemikalieskatteutredningen gjorde bedömningen att 130 svenska tillverkare och drygt

900 företag som importerar eller för in varor skulle beröras löpande av den föreslagna kemikalieskatten. Utöver det bedöms ytterligare drygt 2 000 företag som importerar och/eller för in varor beröras vid ett eller några tillfällen per år. Utredningen försökte därefter uppskatta de administrativa kostnader som skulle uppstå för olika typer av företag till följd av skatten. De administrativa kostnaderna bedömdes bestå av kostnader för stickprov för att kontrollera kemikalieinnehållet i varor, andra administrativa kostnader samt kostnader för utbildningsinsatser. Totalt beräknades företagens administrativa kostnader uppgå till 41 miljoner kronor ikraftträdandeåret och 27 miljoner kronor under efterföljande år. Att kostnaderna bedömdes vara högre under ikraftträdandeåret berodde bl.a. på att företagen då bedömdes behöva utbilda sin personal till följd av skatten och att företagen under ikraftträdandeåret bedömdes genomföra fler stickprov än under efterföljande år.

En stor del av företagens administrativa kostnader som kemikalieskatteutredningen beräknade, uppstod till följd av utredningens förslag till skatteutformning där företagen bedömdes behöva genomföra stickprov av sina varor för att kontrollera kemikalieinnehållet. Med den utformning av skatten som regeringen föreslagit kommer behovet av mätningar för att avgöra om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt att minskas drastiskt jämfört med utredningens förslag. Skatteavdrag kommer att kunna yrkas baserat på uppgifter från tillverkaren om varans kemikalieinnehåll, tillsammans med den till lagen bilagda listan med information om hur de vanligast förekommande flamskyddsmedlen har tillsatts. Därmed bedöms företagen i princip inte behöva göra mätningar på varorna om de kan få information från tillverkaren om kemikalieinnehållet. Av denna anledning gör regeringen bedömningen att företagens administrativa kostnader kommer att sjunka avsevärt med den nu föreslagna skatteutformningen, jämfört med kemikalieskatteutredningens förslag.

Kemikalieskatteutredningen bedömde vidare att små företag skulle få ökade administrativa kostnader på omkring 1 200–10 000 kronor per år. Dessa skulle primärt bestå av utgifter för administration, då mindre företag förväntades förlita sig på leverantörernas uppgifter om kemikalieinnehåll och endast i undantagsfall

genomföra analyser av varornas kemikalieinnehåll. Eftersom detta förfarande bedöms bli det normala för alla företag påverkas inte bedömningen av de administrativa kostnaderna för mindre företag nämnvärt av de justeringar av skatten som regeringen föreslår jämfört med kemikalieskatteutredningens förslag.

Effekter för människors hälsa och samhälls-ekonomiska effekter

Skatten på kemikalier i viss elektronik förväntas leda till att försäljningen av viss elektronik minskar och att andelen elektronik som innehåller mindre skadliga flamskyddsmedel ökar. Detta bedöms i sin tur leda till hälsomässiga vinster när de sjukdomar och skador som vissa flamskyddsmedel orsakar minskar. Detta bedöms vidare leda till samhällsekonomiska vinster i form av lägre sjukfrånvaro, lägre vårdkostnader samt ökad livslängd och livskvalitet. Att bedöma storleken på dessa effekter är dock i det närmaste en omöjlig uppgift. Hälsoekonomisk forskning kring kostnader för olika miljögifter är bristfällig och studier som har direkt relevans för förslaget till skatt på kemikalier i viss elektronik saknas.

Kemikalieskatteutredningen gjorde ett försök att mycket grovt uppskatta de hälsoekonomiska vinsterna av det kemikalieskatteförslag som utredningen lämnade. Beräkningen bygger bl.a. på ett "fiktivt" värde för hälsokostnaderna för flamskyddsmedel i elektronik, som tagits fram med utgångspunkt i en svensk studie om kostnaderna för diabetes och hjärtsjukdom orsakad av polyklorerad bifenyl (se Kemikalieskatteutredningens betänkande, SOU 2015:30, s. 133 ff.) Det s.k. nettonuvärdet (beräknat för de kommande 15 åren) av kemikalieskatten på viss elektronik beräknas till drygt 2 miljarder kronor. Den siffran kan jämföras med utredningens s.k. nollalternativ, som innebär att inga åtgärder vidtas förutom att EU:s medlemsländer antas förbjuda vissa flamskyddsmedel. I nollalternativet beräknas nettonuvärdet till 0,5 miljarder kronor.

Fördelningseffekter och effekter för jämställdheten

Fördelningssmässiga effekter och effekter för jämställdheten uppstår främst i den mån den föreslagna skatten påverkar konsumtionsutgifterna för olika grupper. Detta är dock svårbedömt då det saknas tillräckligt detaljerad statistik för att belysa hur olika individers konsumtionsutgifter påverkas av den föreslagna

skatten. T.ex. kommer sannolikt individer som köper många varor att beskattas högre än individer som köper färre varor, även om de totala elektronikutgifterna är desamma. Detta beror på att skatten baseras på varornas vikt, upp till ett visst tak, och inte är proportionell mot varornas pris.

Databasen Hushållens utgifter (HUT) innehåller uppgifter om hushållens utgifter för olika varugrupper. Uppgifterna i databasen ska dock tolkas med försiktighet, dels då det rör sig om en urvalsundersökning, dels då många hushåll är sambohushåll och det för dessa hushåll inte går att särskilja mäns respektive kvinnors utgifter för elektronik. Dessutom innehåller databasen, som namnet antyder, information om hushållens totala utgifter för olika varugrupper och inte t.ex. uppgifter om antalet varor inom olika varugrupper. Med detta i åtanke kan ändå några observationer göras.

I genomsnitt spenderade hushållen ca 12 700 kronor per hushåll och år på elektronik. Om denna elektronik skulle omfattas av full skatt, utan möjlighet till avdrag, skulle det motsvara ökade konsumtionsutgifter på knappt 1 000 kronor per hushåll och år, eftersom kemikalieskatteutredningen bedömde att skatten skulle motsvara ca 7,5 procent av varans pris i genomsnitt. Som andel av hushållens disponibla inkomst motsvarar utgifterna för elektronik ca 3 procent. Denna andel minskar dock med inkomst. Bland de 20 procent av hushållen med lägst inkomst utgjorde utgifterna för elektronik ca 6 procent av den disponibla inkomsten. Motsvarande andel för de 20 procent av hushållen med högst inkomst var 2 procent. En rimlig bedömning är därför att skatten på kemikalier i viss elektronik blir svagt regressiv, dvs. påverkar låginkomsthushåll i högre grad än höginkomsthushåll. På sikt, och i takt med att andelen elektronik som innehåller mindre skadliga flamskyddsmedel ökar bland hushållens inköp, kan den förväntade ökningen i konsumtionsutgifter sjunka.

När det gäller effekter för jämställdheten är de svårare att bedöma. Baserat på uppgifter i HUT om ensamhushållen, tycks konsumtionsmönstret för elektronik vara könsneutral. Samtidigt ska noteras att uppgifter på denna detaljnivå blir ytterst osäkra, beroende på det lilla urvalet av hushåll (ca 2 000 ensamhushåll om uppgifter ur tre årgångar, 2008, 2009 samt 2012, av HUT används).

Effekter för myndigheter

Skatteverket föreslås bli beskattningsmyndighet för samtliga skattskyldiga som är godkända lagerhållare, vilka av utredningen antas vara drygt 1 000 stycken. Dessutom blir Skatteverket beskattningsmyndighet för de företag som för in viss elektronik från andra EU-länder utan att vara lagerhållare. Även dessa antas av utredningen vara drygt 1 000 stycken. Skatteverket behöver initialt utforma administrativa rutiner, utveckla it-system och ta fram informationsmaterial till företag etc. Med de förenklingar som föreslås i promemorian har Skatteverket beräknat att dessa initiala kostnader kommer uppgå till 9,3 miljoner kronor. Vidare har Skatteverket beräknat att de löpande kostnaderna för handläggningen av inkommande deklarationer, kontroller, it-förvaltning m.m. kommer att uppgå till 11,1 miljoner kronor per år om de ändringar av utredningens förslag som föreslås i promemorian genomförs. Det nu aktuella förslaget avser enbart skatt på kemikalier i viss elektronik. Därför bedömer regeringen att Skatteverkets initiala kostnader för hanteringen av denna skatt uppgår till nästan 8,4 miljoner kronor och de löpande kostnaderna uppgår till drygt 10,5 miljoner kronor. Tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Tullverket föreslås bli beskattningsmyndighet för de skattskyldiga som inte är godkända lagerhållare och som importerar skattepliktiga varor till Sverige från tredjeland. Det som utmärker denna grupp är att den bedöms vara stor samt att de flesta deklarerar högst en eller två gånger per år. Det rör sig i regel om företag som har en helt annan huvudverksamhet än att importera viss elektronik. Tullverket har beräknat att myndighetens initiala kostnader för det förslag som presenteras i denna lagrådsremiss uppgår till nästan 3,7 miljoner kronor, avseende bl.a. uppbyggnad och utveckling av it-system och analysmetodik, intern utbildning och merkostnader för bedömningar av om Skatteverket eller Tullverket är beskattningsmyndighet innan it-stöd finns på plats. De löpande kostnaderna för kontroller, uppföljning och bedömning av om Skatteverket eller Tullverket är beskattningsmyndighet beräknas uppgå till nästan 2,1 miljoner kronor. Av de kostnader som Tullverket har beräknat består drygt 90 procent av de initiala kostnaderna och drygt 50 procent av de löpande

kostnaderna av bedömningar av om Tullverket eller Skatteverket är beskattningsmyndighet. Enligt uppgifter från Tullverket innefattar dessa kostnader även bedömningar av om en vara ägs av en godkänd lagerhållare, och därmed inte ska beskattas vid importtillfället, och bedömningar av om en import är yrkesmässig eller inte. De beräknade kostnaderna för dessa bedömningar har inte justerats jämfört med utredningens förslag. Enligt den av regeringen föreslagna lagstiftningen är Tullverket beskattningsmyndighet vid import (från ett land utanför EU) och Skatteverket i samtliga andra fall. Bedömningen av om Skatteverket eller Tullverket är beskattningsmyndighet avser således endast frågan om en vara importeras från ett land utanför EU eller inte. Uppgifter om detta bedöms normalt finnas tillgängliga för Tullverket. När det gäller bedömningen av om en skattepliktig vara ägs av en godkänd lagerhållare är huvudregeln vid yrkesmässig import att den som är, eller skulle ha varit, skyldig att betala tullen är skattskyldig. Från denna huvudregel finns ett undantag för varor som vid varornas övergång till fri omsättning ägs av en godkänd lagerhållare. Det är den som hävdar att undantaget är tillämpligt som ska visa att så är fallet. Tullverket behöver således endast bedöma det underlag som den som är skyldig att betala tull inkommer med. Vid denna bedömning kommer Tullverket med regeringens förslag att ha tillgång till Skatteverkets uppgifter om godkända lagerhållare i den s.k. beskattningsdatabasen (se avsnitt 6.16.3.5). När det gäller bedömningen av om en import är yrkesmässig eller inte är denna enligt regeringens förslag förenklad jämfört med utredningens förslag. För andra importörer än fysiska personer anses importen alltid vara yrkesmässig. För fysiska personer behöver en bedömning göras om varorna som importeras är avsedda för personens, eller dennes familjs, personliga bruk eller inte. I praktiken borde en sådan bedömning i de flesta fall vara relativt enkel. Sammantaget anser regeringen att Tullverket avseende de aktuella frågorna kommer att behöva göra vissa bedömningar, men att dessa till övervägande del kommer att vara okomplicerade. De löpande kostnaderna för detta bedöms uppgå till hälften av kostnaderna för bedömningen av om rätt skatt har betalats, vilket innebär ca 217 000 kronor per år. När det gäller de initiala merkostnaderna för bedömning av om Tullverket

eller Skatteverket är beskattningsmyndighet innan it-stöd finns på plats bedömer regeringen inte att några sådana merkostnader kommer att uppkomma. Som nämns ovan kommer Tullverket att få tillgång till Skatteverkets uppgifter om godkända lagerhållare. Redan i dag har Tullverket tillgång till andra uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas. Från tidpunkten då beslut om lagstiftningen fattas kommer Tullverket att ha ca sex månader att utveckla sitt it-system för att inkludera även uppgifter om godkända lagerhållare i dessa fall. Tullverkets initiala kostnader kan därför beräknas uppgå till totalt 353 000 kronor och de löpande kostnaderna till nästan 1,2 miljoner kronor per år. Tillkommande utgifter för Tullverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Slutligen kommer förslaget att innebära ökade kostnader för domstolarna då beslut enligt lagen kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol, dels genom de generella överklagandebestämmelserna i skatteförfarandelagen och i tullagen, dels genom de specifika överklagandebestämmelserna i den föreslagna lagen. Det är i nuläget mycket svårt att uppskatta hur stor del av besluten som kommer att överklagas och därmed även att beräkna kostnaderna för överklagandenas hantering. Tillkommande utgifter för domstolarna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Övriga effekter

Kemikalieskatteutredningen bedömde att försäljningen av viss elektronik via svenska butiker och svenska e-handelsplatser skulle sjunka något. Det bedömdes i sin tur leda till färre arbetstillfällen inom elektronikhandeln. Någon uppskattning av storleken på denna effekt gjordes dock inte.

Regeringen menar att en viss effekt på sysselsättningen inom svensk elektronikhandel kan uppstå. Samtidigt bedöms de långsiktiga sysselsättningseffekterna vara nära noll, eftersom minskad efterfrågan på arbetskraft inom en sektor i normalfallet förväntas leda till ökad efterfrågan på arbetskraft inom andra sektorer.

När det gäller skatteundandragande menade utredningen att de föreslagna skattenivåerna är relativt låga, vilket minskar risken för skatteundandragande. I utredningens beräkning av de offentligfinansiella effekterna av förslaget

användes ett antagande om 10 procents skatteundrandragande.

6.17 Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon

Bonus–malus-utredningen överlämnade den 29 april 2016 sitt betänkande Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon (SOU 2016:33). I betänkandet föreslås att systemet ska träda i kraft den 1 januari 2018. Betänkandet har remitterats och remisstiden gick ut den 15 augusti 2016. Utredningens betänkande bereds nu vidare inom Regeringskansliet. Regeringen vill ställa om till en fossilfri fordonsflotta. Regeringen avser att införa ett bonus–malus-system som innebär en väsentlig ambitionshöjning när det gäller den miljöstyrande effekten jämfört med dagens system, senast den 1 juli 2018. För att ge fortsatt stöd för bilar med låga utsläpp föreslår regeringen en förlängning av den s.k. supermiljöbilspremiern och av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar. Det är viktigt att alla aktörer har god förutsägbarhet inför anskaffandet av nya miljöfordon.

Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter

6.18 Undantag från trängselskatt i Backaområdet i Göteborg

Regeringens bedömning: De särskilda bestämmelserna om undantag från trängselskatt för Backaområdet i Göteborg bör träda i kraft så snart som möjligt.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen beslutade den 16 juni 2016 att föreslå för riksdagen vissa särskilda bestämmelser om undantag från trängselskatt i Backaområdet i Göteborg (se prop. 2015/16:191). Bestämmelserna ska enligt propositionen träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Det undantag som regeringen har föreslagit i propositionen förutsätter ändringar av de tekniska systemen, bl.a. systemändringar i Transportstyrelsens centrala datasystem och upphandling av och montering av ny utrustning. Det är ännu inte möjligt att säga säkert när detta kan vara klart. Regeringens förhoppning är dock att ändringarna ska kunna träda i kraft i slutet av år 2017.

Av regeringens proposition 2015/16:191 framgår att förslaget bedöms minska intäkterna från trängselskatten i Göteborg med 15 miljoner kronor årligen. Mot bakgrund av att ett ikraftträdande inte förväntas kunna ske förrän i slutet av år 2017 bedöms intäktnedgången för år 2017 vara lägre än så, och som högst 5 miljoner kronor. För efterföljande år antas dock nedgången av intäkterna motsvara 15 miljoner kronor per år.

6.19 Sänkt reklamskatt

6.19.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2016 angav regeringen att ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten för bl.a. dagspressen ska tas genom att skatten sänks med motsvarande 20 miljoner kronor fr.o.m. 2017 och med ytterligare 20 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Vidare angav regeringen att hur det stegvisa avskaffandet ska utformas behöver analyseras närmare.

Inom Finansdepartementet har promemorian Sänkt reklamskatt tagits fram (dnr Fi2016/01415/S2). En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 15, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats och innehåller bl.a. förslag om att sänka reklamskatten och höja gränsen för återbetalning av reklamskatt. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 15, avsnitt 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 15, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2016/01415/S2).

Lagrådet

Förslaget om sänkt reklamskatt är författnings-tekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.19.2 Bakgrund och gällande rätt

Successivt avskaffande av reklamskatten

1996 års reklamskatteutredning föreslog i sitt betänkande *Avskaffa reklamskatten!* (SOU 1997:53) ett avskaffande av lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam. Regeringen uttalade i 1998 års ekonomiska vårproposition (prop. 1997/98:150) att man ansåg att reklamskatten bör avskaffas. Det konstaterades dock att det vid detta tillfälle saknades förutsättningar att finansiera ett totalt avskaffande av reklamskatten. Eftersom det ansågs föreligga särskilt allvarliga problem när det gällde beskattningen av reklamtrycksaker, föreslogs ett avskaffande av skatten i denna del. Reklamskatten på reklamtrycksaker avskaffades den 1 januari 1999. Riksdagen tillkännagav den 10 april 2002 som sin mening vad skatteutskottet (bet. 2001/02:SkU20, rskr. 2001/02:201) anför om att reklamskatten bör avvecklas och att frågan, med beaktande av de budgetpolitiska målen, bör prioriteras vid kommande budgetberedning.

Efter att frågan sedan 2002 hade tagits upp i det årliga budgetarbetet genomfördes den 1 januari 2006 ett andra steg i avskaffandet av den resterande reklamskatten. Ändringen bestod i att reklamskatten på annonser i allmän nyhetstidning sänktes från 4 procent till 3 procent av beskattningsvärdet och att reklamskatten i övrigt sänktes från 11 procent till 8 procent av beskattningsvärdet fr.o.m. den 1 januari 2006. Dessutom höjdes beloppet av den skattepliktiga omsättning som berättigar till återbetalning av reklamskatt, det s.k. grundavdraget, för dagspressen från 12 miljoner kronor till 50 miljoner kronor för helt år. För populär- och fackpressen höjdes grundavdraget från 6 miljoner kronor till 10 miljoner kronor för helt år. Ytterligare steg i avskaffandet av den resterande reklamskatten genomfördes den 1 januari 2008. Den förändringen bestod i att samtliga periodiska publikationer, även gratisutdelade, retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 2007 fick samma lägre reklamskatt (3 procent) som allmänna nyhetstidningar som inte är gratisutdelade. Vidare blev samtliga självständiga periodiska publikationer, även gratisutdelade,

från samma tidpunkt berättigade till det högre grundavdraget om 50 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för 2009 anförde regeringen att det är viktigt att den resterande reklamskatten avskaffas men bedömde att förutsättningar för att finansiera ytterligare steg i avskaffandet för närvarande inte förelåg. Skatteutskottet delade i yttrande 2008/09:SkU1y regeringens bedömning men utskottet vidhöll sin tidigare inställning att hela reklamskatten ska avvecklas och förutsatte att detta skulle ske i kommande förslag från regeringen. I budgetpropositionerna för 2010–2014 vidhöll regeringen inställningen att den resterande reklamskatten bör avskaffas men prioriterade andra skatteändringar.

Presstödskommittén bedömde i sitt betänkande *Översyn av det statliga stödet till dagspressen* (SOU 2013:66) att reklamskatten bör avskaffas i enlighet med riksdagens tillkännagivande från 2002. Frågan om ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten prövades även i budgetberedningen för 2015. I budgetpropositionen för det året höll regeringen fast vid att den resterande reklamskatten bör avskaffas, men fann att det för närvarande inte förelåg förutsättningar för att finansiera ett avskaffande.

I maj 2015 tillkännagav riksdagen som sin mening vad konstitutionsutskottet (bet. 2014/15:KU12, rskr. 2014/15:195) anför om möjligheten att stegvis påbörja processen med att avveckla reklamskatten för dagspressen. När det gäller finansieringen av den stegvisa avvecklingen ansåg utskottet att den bör genomföras på det sätt som regeringen finner möjligt och lämpligt.

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.30 s. 319 f.) angav regeringen att ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten för bl.a. dagspressen ska tas genom att skatten sänks med motsvarande 20 miljoner kronor fr.o.m. 2017 och med ytterligare 20 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

I februari 2016 hemställde Sveriges Riksidrottsförbund i en skrivelse till Finansdepartementet om att regeringen ska lägga ett förslag om reklamskattens avskaffande i sin helhet, i enlighet med riksdagens tidigare tillkännagivande (dnr Fi2016/00359/S2).

Gällande rätt

Reklamskatten regleras genom lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, förkortad RSL. Enligt 1 § RSL ska reklamskatt betalas för annons, som är avsedd att offentliggöras inom landet, och för reklam, som är avsedd att spridas inom landet i annan form än annons. Med annons menas ett särskilt utrymme som upplåtits i en trycksak för återgivning av text eller bild för annan än utgivaren och sådant utrymme i trycksaken som tagits i anspråk av utgivaren för egen reklam. Med reklam menas ett meddelande som har till syfte att åstadkomma eller främja avsättning i kommersiell verksamhet av vara, fastighet, nytthet, rättighet eller tjänst. Reklam i radio, tv och internet omfattas inte av beskattningen.

Skattskyldig till reklamskatt är den som i yrkesmässig verksamhet inom landet offentliggör skattepliktig annons eller skattepliktig reklam i annan form än annons. Även den som i yrkesmässig verksamhet distribuerar annonsblad som förts in till landet utan att reklamskatt betalats vid införseln är skattskyldig (9 § RSL).

Skatten för annons i periodisk publikation är 3 procent av beskattningsvärdet och i övriga fall 8 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av vederlaget, dvs. det avtalade priset. Om något pris inte har avtalats eller om det avtalade priset är uppenbart lägre än vad som är skäligt, utgörs beskattningsvärdet av belopp som svarar mot skäligt vederlag (13 § RSL).

För annonser i periodisk publikation för vilken utgivaren har rätt till återbetalning av skatt enligt 24 §, föreligger redovisningsskyldighet bara om det sammanlagda beskattningsvärdet av publikationens annonser för beskattningsåret överstiger 60 000 kronor. För andra annonser och skattepliktig reklam föreligger redovisningsskyldighet om sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 20 000 kronor (16 § RSL).

Av 24 § första stycket RSL följer att till en skattskyldig som har redovisat reklamskatt för annonser i en självständig periodisk publikation ska beskattningsmyndigheten betala tillbaka så stor del av den betalade skatten för ett beskattningsår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 50 miljoner kronor för helt år. Som självständig periodisk publikation anses i princip varje periodisk publikation som ges ut under ett eget namn, även om det är fråga om s.k. avläggare, dvs. en periodisk publikation

som kommer ut under eget namn med delvis eget material men som i övrigt innehåller samma material som huvudtidningen (se prop. 1971:28 med förslag till förordning om annonskatt s. 11). Om en periodisk publikation däremot kommer ut i flera editioner under samma namn betraktas de olika editionerna inte som självständiga (se a. prop. a s., se också prop. 2007/08:18 Sänkt reklamskatt för vissa periodiska publikationer s. 8).

Återbetalningen sker normalt efter utgången av varje halvt beskattningsår. Beskattningsmyndigheten kan dock medge befrielse från skyldigheten att betala in reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation, om den skattepliktiga omsättningen för publikationen kan förväntas att med säkerhet inte komma att överstiga 50 miljoner kronor för ett helt år och den skattskyldige är berättigad till återbetalning enligt 24 § första stycket RSL (24 § tredje stycket RSL). Skattskyldig som inte behöver betala in reklamskatten ska ändå lämna en deklaration (33 § RSL, jfr 26 kap. 2 § 5 och 3 kap. 15 § 1 skatteförordningen (2011:1244)).

Utgivning av annonsblad, katalog eller program berättigar inte till återbetalning.

6.19.3 Sänkt reklamskatt och höjda gränser för återbetalning av skatt och redovisningsskyldighet 2017

Regeringens förslag: Skattesatsen för annons i periodisk publikation sänks från 3 procent till 2,5 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam sänks från 8 procent till 7,65 procent. Gränsen för återbetalning av reklamskatt avseende annonser i självständig periodisk publikation höjs från ett belopp motsvarande en skattepliktig omsättning om högst 50 miljoner kronor till 75 miljoner kronor för helt år. Gränsen för redovisningsskyldighet för reklamskatt för övriga annonser och reklam höjs från 20 000 kronor till 60 000 kronor.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2017.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Tullverket, Ekonomi-*

styrningsverket, Konkurrensverket, Tillväxtverket och Myndigheten för press, radio och tv tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget. Statens kulturråd, Far och Företagarna avstår från att yttra sig. Skatteverket har inga invändningar mot förslaget men anser att det är att föredra att avskaffa hela reklamskatten vid ett tillfälle. Även Sveriges Kommunikationsbyråer, Sveriges tidskrifter och TU tillstyrker förslaget men anser att skatten bör avskaffas helt redan nu för att den snedvrider konkurrensen mellan olika medier. Även Svenskt Näringsliv anser att reklamskatten snarast ska avskaffas i sin helhet. De anser vidare att promemorians förslag innebär en otillfredsställande fördröjning av ett sådant avskaffande liksom extra administrativt arbete både för staten och för företagen. Svenskt Näringsliv har dock inget att erinra mot de sänkningar som föreslås i promemorian. Svenska Journalistförbundet anser att reklamskatten ska avskaffas för allmänna nyhetstidningar och andra periodiska publikationer med karaktär av nyhetstidning, populärpress eller fackpress, men välkomnar i avvaktan på det förslaget i promemorian. De förutsätter att ett sista steg tas så snart som möjligt och framhåller att även en reducerad skatt snedvrider konkurrensen. Regelrådet finner vid en sammantagen bedömning att konsekvensutredningen uppfyller kraven i förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning.

Skälen för regeringens förslag: I maj 2015 tillkännagav riksdagen som sin mening vad konstitutionsutskottet anför om möjligheten att stegvis påbörja processen med att avveckla reklamskatten för dagspressen. Regeringen har i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.30 s. 319 f.) förklarat att ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten för bl.a. dagspressen ska tas genom att skatten ska sänkas med motsvarande 20 miljoner kronor fr.o.m. den 1 januari 2017 och med ytterligare 20 miljoner kronor fr.o.m. den 1 januari 2019. Enligt gällande lagstiftning är skattesatsen för annonser i periodiska publikationer (som bl.a. inkluderar dagspress) 3 procent och för övriga annonser (dvs. annonser i annonsblad, katalog, program eller annan form som inte utgör periodisk publikation) samt reklam 8 procent. Skattskyldiga som redovisar reklamskatt för annonser i självständiga periodiska publikationer har rätt till ett s.k. grundavdrag enligt 24 § RSL.

Grundavdraget innebär att betalad reklamskatt återbetalas till den del skatten motsvarar en reklamskattepliktig omsättning på 50 miljoner kronor per år, vilket innebär ett grundavdrag på maximalt 1,5 miljoner kronor. För övriga annonser och reklam finns inte något grundavdrag. För dessa finns endast en redovisningsgräns på 20 000 kronor som innebär att skattskyldiga som har en skattepliktig omsättning som understiger 20 000 kronor per år inte behöver redovisa eller betala reklamskatt (16 § RSL). Skattskyldiga som har en reklamskattepliktig omsättning som överstiger detta belopp ska redovisa och betala reklamskatt avseende hela omsättningen. För annonser i periodiska publikationer finns en motsvarande redovisningsgräns på 60 000 kronor (16 § RSL). Enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, förkortat EUF-fördraget, är, om inte annat föreskrivs i fördragen, stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Skattesänkningen för 2017 bör lämpligen fördelas på så sätt att 10 miljoner kronor av inkomstbortfallet för staten avser annonser i periodiska publikationer och 10 miljoner kronor avser övriga annonser och reklam. En sådan fördelning bedöms inte utgöra statligt stöd enligt artikel 107.1 EUF-fördraget. Vidare anses en sådan fördelning mer lämplig än en hantering där hela nedsättningen endast kommer en bransch till godo. För annonser i periodiska publikationer bedöms en sänkning av skattesatsen från 3 procent till 2,5 procent kombinerat med en höjning av gränsen för återbetalning av skatt i 24 § RSL från 50 miljoner kronor till 75 miljoner kronor vara den lämpligaste utformningen av skattesänkningen. Genom denna förändring bedöms färre skattskyldiga för annonser i självständiga periodiska publikationer behöva betala reklamskatt. De skattskyldiga som fortfarande behöver betala sådan reklamskatt erhåller både sänkt skattesats och ett höjt grundavdrag genom den höjda gränsen för återbetalning (grundavdraget på 1,5 miljoner kronor ökar till 1,875 miljoner kronor genom höjningen av gränsen för återbetalning). För övriga annonser och reklam bör skattesänk-

ningen lämpligen utformas på så sätt att en sänkning av skattesatsen från 8 procent till 7,65 procent kombineras med en höjning av redovisningsgränsen i 16 § RSL från 20 000 kronor till 60 000 kronor. Enligt uppgift från Skatteverket redovisar och betalar ett stort antal skattskyldiga i denna kategori mycket låga belopp i reklamskatt och många av dessa skattskyldiga utgör idrottsföreningar. Denna utformning av skattesänkningen gynnar därmed samtliga skattskyldiga genom lägre skatt att betala, samtidigt som uppskattningsvis ca 700 skattskyldiga med låg skattepliktig omsättning helt slipper redovisa och betala reklamskatt. Av dessa 700 skattskyldiga bedöms mer än hälften vara idrottsföreningar.

Svenska Journalistförbundet anser att reklamskatten bör avskaffas för periodiska publikationer och *Skatteverket*, *Sveriges Kommunikationsbyråer*, *Sveriges tidskrifter*, *TU*, och *Svenskt Näringsliv* anser att reklamskatten bör avskaffas helt. Detta för att skatten snedvrider konkurrensen mellan olika medier och för att promemorians förslag innebär extra administration för staten och företagen. Regeringen har förståelse för remissinstansernas synpunkter, men konstaterar att det för 2017 inte finns utrymme att sänka reklamskatten mer än vad regeringen tidigare aviserat (se även regeringens bedömning avseende 2019 i avsnitt 6.19.4). Vad som i övrigt har framförts av remissinstanserna föranleder inte heller att regeringen gör en annan bedömning. Därför föreslås ovan beskrivna förändringar av lagstiftningen.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 12, 16, 24 och 26 §§ RSL, se avsnitt 3.3. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

6.19.4 Sänkt reklamskatt 2019

Regeringens bedömning: Skattesatsen för annonser i periodiska publikationer bör sänkas från 2,5 procent till 1 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam bör sänkas från 7,65 procent till 6,9 procent. För det fall avsatta reformmedel bedöms räcka till ytterligare sänkning av skattesatserna, bör en sådan sänkning övervägas.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2019.

Skälen för regeringens bedömning: I promemorian Sänkt reklamskatt gjordes bedömningen att skattesänkningen på 20 miljoner kronor för 2019 lämpligen bör fördelas på motsvarande sätt som skattesänkningen för 2017, dvs. att 10 miljoner kronor av inkomstbortfallet för staten avser annonser i periodiska publikationer och 10 miljoner kronor avser övriga annonser och reklam. Regeringen avser föreslå att skattesänkningen för 2019 hanteras genom sänkningar av respektive skattesats i enlighet med promemorians förslag. Skattesatsen för annonser i periodiska publikationer bör 2019 därmed sänkas från i avsnitt 6.19.3 föreslagna 2,5 procent till 1 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam sänkas från 7,65 procent till 6,9 procent. För det fall avsatta reformmedel bedöms räcka till ytterligare sänkning av skattesatserna, bör en sådan sänkning övervägas.

Regeringen avser att under hösten 2018 återkomma till riksdagen med ett förslag. En sådan ändring bör träda i kraft den 1 januari 2019.

6.19.5 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

I avsnitt 6.19.3 beskrivs förslagen på sänkning av reklamskatten 2017. Förslagen medför minskade skatteintäkter med 20 miljoner kronor per år fr.o.m. den 1 januari 2017. Förslag om att sänka reklamskatten aviserades och budgeterades i budgetpropositionen för 2016 och beloppen ingår i den av riksdagen beslutade budgeten för 2016. Beräkningarna är dock behäftade med viss osäkerhet med anledning av att reklamskatteintäkterna för både annonser i periodiska publikationer och övriga annonser och reklam minskar sedan några år. Det är svårt att göra en uppskattning om, och i sådana fall i vilken omfattning, nedgången fortsätter. I beräkningarna har antagits att reklamskatteintäkterna för annonser i periodiska publikationer fortsätter att minska med i genomsnitt 10 procent per år t.o.m. 2017. Här görs ett avsteg från Finansdepartementets beräkningskonventioner om konstanta volymer vid reformberäkningar på statens inkomstsida, ett avsteg som motiveras

med den ihållande och relativt kraftiga minskningen av reklamskatteintäkter för annonser i periodiska publikationer de senaste åren.

I beräkningarna för övriga annonser och reklam har konstanta volymer antagits för hela beräkningsperioden, dvs. i enlighet med Finansdepartementets beräkningskonventioner. Att ett avsteg inte görs i denna del beror bl.a. på att minskningen av skatteintäkter inte varit lika kraftig som för annonser i periodiska publikationer.

Effekter för företag och andra skattskyldiga

Enligt uppgift från Skatteverket uppgick antalet skattskyldiga för reklamskatt 2015 till ca 4 900, varav en mycket stor del bestod av mindre företag och idrottsföreningar. År 2015 redovisades reklamskatt för 29 periodiska publikationer. För 20 av dessa redovisades en skattepliktig omsättning som överskred gränsen för återbetalning, varigenom reklamskatt också behövde betalas. Av övriga skattskyldiga, som redovisar reklamskatt för annons i annonsblad, katalog, program eller annan form som inte utgör periodisk publikation eller för reklam, redovisade ca 2 500 mindre än 5 000 kronor i reklamskatt och ca 3 200 mindre än 10 000 kronor i reklamskatt. Av dessa ca 3 200 skattskyldiga redovisade ca 1 500 inte någon reklamskatt alls (många skattskyldiga redovisar reklamskatt endast för vissa år men är hela tiden skattskyldiga).

De föreslagna sänkningarna av reklamskattesatserna 2017 medför positiva effekter för samtliga skattskyldiga som betalar reklamskatt, då dessa behöver betala mindre reklamskatt efter förändringarna. Exempelvis får en skattskyldig som i dag betalar 5 000 kronor per år i reklamskatt (med skattesatsen 8 procent) en sänkning av skatten med 219 kronor per år fr.o.m. 2017. En skattskyldig som i dag betalar 10 000 kronor per år i reklamskatt (med skattesatsen 8 procent) erhåller 2017 en sänkning av skatten med 438 kronor per år.

Höjningen av gränsen för återbetalning av reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation ger samtliga skattskyldiga som redovisar reklamskatt avseende sådana annonser ett större grundavdrag. Grundavdraget kommer då uppgå till 1,875 miljoner kronor i stället för nuvarande 1,5 miljoner kronor. För 2017 beräknas reklamskatt behöva betalas avseende

färre än 10 periodiska publikationer, att jämföra med 20 stycken 2015. Minskningen beror både på den antagna minskningen av reklamskatteintäkter på i genomsnitt 10 procent per år t.o.m. 2017 och på den föreslagna höjningen av gränsen för återbetalning. Uppskattningen om hur många publikationer som kommer att betala reklamskatt är dock osäker på grund av svårigheter att bedöma hur annons- och reklammarknaden kommer att utvecklas under kommande år.

Höjningen av redovisningsgränsen för reklamskatt för annonser i annonsblad, katalog, program eller annan form som inte utgör periodisk publikation och reklam beräknas leda till att ca 700 skattskyldiga inte längre kommer vara redovisningsskyldiga för reklamskatt (och därmed inte längre heller behöver betala någon reklamskatt). Av dessa ca 700 antas fler än hälften vara idrottsföreningar. Förslaget leder därmed till minskade kostnader och en minskad administrativ börda för mindre företag och idrottsföreningar som inte längre behöver redovisa och betala in reklamskatt.

Förslaget bedöms inte ha någon påverkan på det jämställdhetspolitiska delmålet om ekonomisk jämställdhet. Detta med anledning av att förslaget beloppsmässigt endast innebär mindre förändringar för de flesta skattskyldiga.

Effekter för myndigheter

Förslaget medför ökade kostnader för Skatteverket om ca 300 000 kronor för anpassning till nya nivåer på skattesatser och gränser som träder i kraft 2017. Några speciella informationsinsatser bedöms inte behövas. Den administrativa bördan för Skatteverket minskar något med anledning av att antalet redovisningsskyldiga för reklamskatt minskar i och med att gränsen för redovisningsskyldigheten för övriga annonser och reklam höjs. Samtidigt uppkommer initialt något ökad administration för Skatteverket för att åtgärda omedvetna fel i skattskyldigas redovisning med anledning av förändringarna. Tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

6.20 Alkoholskatt

6.20.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har under våren 2016 promemorian Höjning av alkoholskatten tagits fram. Den innehåller förslag om höjning av punktskatterna på öl, vin, andra jästa drycker än vin och öl samt mellanklassprodukter med 4 procent och punktskatten på etylalkohol med 1 procent. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 16, avsnitt 1*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 16, avsnitt 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fi2016/01457/S2).

I detta avsnitt behandlas promemorians förslag.

Lagrådet

Förslaget om höjd alkoholskatt är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.20.2 Gällande rätt

Beskattningen av öl, vin, andra jästa drycker än vin och öl, mellanklassprodukter och etylalkohol är harmoniserad inom EU. De inom EU gemensamma bestämmelserna om alkohol är reglerade i två direktiv. Dessa direktiv är rådets direktiv 92/83/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på alkohol och alkoholdrycker samt rådets direktiv 92/84/EEG av den 19 oktober 1992 om tillnärmning av punktskattesatser på alkohol och alkoholdrycker. Direktiven reglerar skattestrukturer, minimiskattesatser och definitioner av de skattepliktiga alkoholprodukterna. Bestämmelserna i alkoholskattedirektiven är genomförda i svensk rätt genom lagen (1994:1564) om alkoholskatt, förkortad LAS, och förordningen (2010:173) om alkoholskatt.

Enligt 2 § LAS ska skatt på öl tas ut per liter med 1,94 kronor för varje volymprocent alkohol. För öl med en alkoholhalt om högst 2,8 volymprocent tas ingen skatt ut.

Enligt 3 § LAS ska skatt på vin tas ut med 8,84 kronor per liter för drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent,

med 13,06 kronor per liter för drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent, med 17,97 kronor per liter för drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent, med 25,17 kronor per liter för drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent och med 52,68 kronor per liter för drycker med en alkoholhalt över 15 men inte över 18 volymprocent. För vin med en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent tas ingen skatt ut.

Enligt 4 § LAS ska skatt på andra jästa drycker än vin och öl tas ut på motsvarande sätt som skatt på vin, med undantag för produkter med en alkoholhalt över 15 volymprocent, vilka ses som mellanklassprodukter.

Enligt 5 § LAS ska skatt på mellanklassprodukter tas ut med 31,72 kronor per liter för drycker med en alkoholhalt om högst 15 volymprocent och med 52,68 kronor per liter för drycker med en alkoholhalt över 15 volymprocent. Exempel på drycker som beskattas som mellanklassprodukter är madeira, portvin, sherry och vermouth.

Enligt 6 § LAS ska skatt på etylalkohol (sprit) tas ut med 511,48 kronor per liter ren alkohol.

6.20.3 Alkoholskatten höjs

Regeringens förslag: Punktskatten på öl, vin, andra jästa drycker än vin och öl samt mellanklassprodukter höjs med 4 procent. Punktskatten på sprit höjs med 1 procent.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Konsumentverket, Kommerskollegium, Konkurrentverket, Tillväxtverket* och *Tillväxtanalys* har inte några synpunkter på förslaget. *Systembolaget* tillstyrker förslaget och anför att alkoholskatter är ett ändamålsenligt verktyg för att främja folkhälsan och minska alkoholrelaterade skador. Alkoholkonsumtionen i Sverige ligger fortfarande på en relativt hög nivå. Forskning visar att de mest kraftfulla och kostnadseffektiva strategierna för att begränsa alkoholkonsumtionen är att höja priset på alkohol genom beskattning och avgifter.

Ungdomens nykterhetsförbund och *IOGT-NTO* tillstyrker förslaget, men anför att höjningen bör vara större och att alkoholskatten ska indexeras efter konsumentprisindex. Realpriserna på alkohol har minskat sedan 1990-talet samtidigt som den disponibla inkomsten har ökat. Ungdomens nykterhetsförbund anför vidare att tidigare större höjningar har fört med sig positiva folkhälsoeffekter, men inte någon ökning av smuggling och införsel. Den oreglerade konsumtionen av alkohol har halverats mellan 2004 och 2014. *Folkhälso-myndigheten*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor* samt *Stockholms universitet* tillstyrker förslaget. *Skatteverket* har inga invändningar mot förslaget. *Tullverket* har inte några synpunkter på höjningen i sig, men anför att det finns ett samband mellan en höjning av skatten och en ökning av såväl den legala som illegala införseln av alkohol. Ett förväntat ökat varuflöde och en ökad illegal införsel kommer att försvåra verkets kontrollverksamhet. *Regelrådet* anför att promemorians konsekvensutredning inte uppfyller kraven om konsekvensutredning vid regelgivning. *Sprit- och vinleverantörsföreningen* (SVL) är negativ till förslaget och anför att priset som metod för att hålla nere konsumtionen måste ifrågasättas. Den oregistrerade konsumtionen växer och Systembolagets marknadsandel för sprit är knappt 45 procent. SVL anför vidare att de föreslagna skattehöjningarna är förvånande i ljuset av att det på uppdrag av Skatteutskottet gjorts en utvärdering av de fiskala effekterna av punktskattehöjningar på alkohol där slutsatsen var att Finansdepartementets modell och beräkning kan ifrågasättas. *Sveriges bryggerier* är negativa till förslaget och anför att Systembolagets försäljningsandelar har krympt stadigt sedan 2006 och är nere på rekordlåga nivåer. Det finns inget som stödjer att smuggling och införsel minskat de senaste åren. Exporten, som enbart utgör en liten del av den öl och sprit som sedan förs in i Sverige igen, har stadigt ökat sedan 2007. *Visita* är negativa till förslaget så länge det påverkar även inköp av alkohol som görs av restaurangföretag och anför att det är önskvärt att alkoholkonsumtion i så stor utsträckning som möjligt sker på restauranger. En höjd alkoholskatt kommer att höja inköpskostnaderna och driva upp restaurangernas priser, vilket i sin tur minskar konsumtionen på restauranger.

Skälen för regeringens förslag: Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska de medicinska och sociala skadorna av alkohol (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoUi, rskr. 2010/11:203). Den svenska alkoholpolitiken bygger på kunskapen om att minskad total konsumtion leder till minskade alkoholskador i befolkningen. Detta samband benämns totalkonsumtionsmodellen. Sambandet mellan pris på alkohol och konsumtion av alkohol medför att efterfrågan på alkoholprodukter tenderar att minska när priset på alkohol ökar. Alkoholskatten utgör därför ett viktigt alkoholpolitiskt instrument. Höjd skatt på alkohol bidrar till att uppnå alkoholpolitikens mål och därmed också till att främja en god hälsoutveckling i befolkningen vilket även *Systembolaget*, *Ungdomens nykterhetsförbund* och *IOGT-NTO* har påpekat.

Fram till 1998 indexerades punktskatten på alkohol årligen, med förändringen i konsumentprisindex. Därefter har punktskatten på alkohol höjts vid tre tillfällen; 2008 höjdes skatten på öl med 13 procent medan alkoholskatten på vin sänktes med 2 procent, 2014 höjdes punktskatten på öl och vin med 7 procent och på sprit med 1 procent och 2015 höjdes punktskatten på öl och vin med 9 procent och på sprit med 1 procent. Mellan maj 1998 och maj 2015 ökade totalt det nominella priset på alkoholhaltiga drycker med ca 18 procent. För motsvarande period ökade konsumentprisindex med ca 22 procent. Som anförts av exempelvis *IOGT-NTO* och *Ungdomens nykterhetsförbund* medför detta sammantaget att det reala priset på alkoholhaltiga drycker minskat sedan 1998, även inräknat 2008, 2014 och 2015 års skattehöjningar. Dessutom har hushållens disponibla inkomster i genomsnitt ökat. I syfte att motverka effekterna av den reala pris-sänkningen finns således skäl att höja alkoholskatten ytterligare vilket även tillstyrks av bl.a. *Systembolaget*, *Ungdomens nykterhetsförbund* och *IOGT-NTO*.

Vid förändringar i skatten på alkohol måste hänsyn tas till eventuella effekter på konsumtion av den s.k. oregistrerade alkoholen (resandeförsel, smuggling, internethandel respektive

hemtillverkning). Monitorundersökningen⁷³ har som huvudsyfte att ge underlag för att beräkna den totala mängden alkohol som konsumeras i landet. Detta görs genom att den i Sverige registrerade alkoholkonsumtionen (inhandlad från Systembolaget, restauranger eller öl från livsmedelshandlare) kompletteras med uppgifter om alkohol från oregistrerade anskaffningskällor. Sedan Sveriges EU-inträde 1995 har införselkvoterna för alkoholdrycker stegvis höjts och från den 1 januari 2004 gäller samma införselregler för alkohol i Sverige som i övriga EU-länder. Under perioden 1995–2004 ökade mängden resandeförd alkohol, enligt Monitorundersökningen. Samtidigt var den registrerade konsumtionen relativt konstant. År 2004 uppnåddes den högsta alkoholkonsumtionen i Sverige på ca 30 år. Den totala alkoholkonsumtionen uppgick då till ca 10,5 liter ren alkohol per person 15 år och äldre. Den oregistrerade konsumtionen uppgick till 38 procent av den totala alkoholkonsumtionen vid denna tidpunkt. Tio år senare, 2014, uppgick motsvarande totala konsumtionsmätt till ca 9,4 liter ren alkohol, vilket innebär en minskning med 4 procent jämfört med 2013 och 11 procent jämfört med 2004. Totalkonsumtionen har sedan 2009 och framåt, med undantag för 2013, varit omkring 10 procent lägre än 2004. Konsumtion av alkoholdrycker inhandlade från Systembolaget ökade kontinuerligt mellan 2005 och 2010. Därefter har konsumtionen från Systembolaget varit stabil. Systembolagets andel av den totala konsumtionen har däremot ökat från 45 procent 2004 till 61 procent 2014. CAN (2015) uppskattar att den oregistrerade konsumtionen uppgick till 23 procent av den totala alkoholkonsumtionen 2014, vilket innebär en minskning av den oregistrerade konsumtionen med ca 10 procent mellan 2013 och 2014 och med ca 54 procent mellan 2004 och 2014. Enligt CAN:s undersökning bedöms ca 64 procent av den oregistrerade konsumtionen 2014 bestå av resandeförd

alkohol, medan konsumtionen av smugglad alkohol utgjorde ca 21 procent av densamma.

Då smuggling och resandeförsel utgör en stor andel av den oregistrerade konsumtionen är priserna på alkohol i utlandet, och då särskilt priserna i Danmark och Tyskland, en relevant bakgrundsfaktor vid alkoholskattehöjningar. Prisökningarna på alkohol har enligt Eurostat mellan 2004 och 2015 varit procentuellt högre i både Danmark och Tyskland än i Sverige. Mellan 2004 och 2014 har priset på alkohol i Danmark närmast sig det i Sverige. Prisskillnaden mellan Sverige och Tyskland har under samma period varit ungefär konstant. De senaste alkoholskattehöjningarna 2014 och 2015 visar inga tendenser på oväntad minskning av skattebasen. Alkoholskatteintäkterna 2015 ökade dessutom mer än prognos.

SVL anför att den oregistrerade konsumtionen växer i takt med prisskillnaderna. Sveriges Bryggerier hänvisar till exportsiffror som visar att exporten av svenskt öl visat en stadig ökning sedan 2007. Regeringen beaktar flera statistikkällor vid alkoholskattesatsförändringar och kan konstatera att den av CAN kvantifierade resandeförda och smugglade starkölen som är av svenska märken och som exporteras till Tyskland stämmer väl överens med de uppgifter som Sveriges Bryggerier publicerar och hänvisar till i sitt remissvar. Regeringen delar även CAN:s bedömning att exportstatistiken ensamt inte kan användas som en indikator för den totala starkölsinförseln till Sverige över tid. Ett av CAN:s huvudargument till detta är att det är högst troligt att uppgången av svenska ölmärken i en inte obetydlig utsträckning har ersatt annat starköl som svenskar köpte innan exporten av svenskt starköl inleddes till den tyska gränshandeln 2004/2005.

Folkhälsomyndigheten, Systembolaget och IOGT-NTO påpekar att alkoholskattehöjningar bör åtföljas av andra insatser för att minska smuggling och främja en god folkhälsa. Regeringen har vidtagit åtgärder för att förbättra kontrollmöjligheterna avseende alkohol. Från den 1 april 2014 har övervakningen av de näringsidkare som fått tillstånd att i ett skatteupplag lagra varor som är belagda med punktskatt förbättrats. I november 2015 gav regeringen ett gemensamt uppdrag till Tullverket, Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket att kartlägga hur arbetet med att förhindra illegal hantering av

⁷³ Monitormätningarna genomfördes under perioden 1995–2012 av SoRAD (Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning) och fr.o.m. 2013 av CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning), se vidare CAN:s hemsida (<http://www.can.se/sv/Undersokningar/Monitormatningarna/>).

punktskattepliktiga varor bedrivs av myndigheterna och analysera hur samverkan kan förbättras. En delredovisning ska ske den 1 oktober 2016. Stärkta kontrollmöjligheter ökar förutsättningarna att bedriva en aktiv alkoholpolitik med väl avvägda alkoholskattehöjningar.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den övergripande trenden sedan 2004 med minskad oregistrerad konsumtion samt Systembolagets ökade försäljning håller i sig trots de senaste alkoholskattehöjningarna. Dessutom bedöms att den totala alkoholkonsumtionen i Sverige grovt sett har varit konstant de senaste åren.

Visita anför att förslaget innebär att alkoholkonsumtionen i mindre utsträckning kommer ske på restauranger, vilket är negativt både för folkhälsan och för sysselsättningen i restaurangbranschen. Regeringen bedömer att en minskad konsumtion av alkohol är en av de mer kraftfulla åtgärderna för att främja folkhälsan och att folkhälsoaspekten i detta fall väger tyngre än den begränsade påverkan höjningen eventuellt kan ha på sysselsättningen inom restaurangbranschen. IOGT-NTO och Ungdomens nykterhetsförbund anför att de föreslagna alkoholskattehöjningarna bör vara högre. *Tullverket* anför att en framtida skattehöjning kan leda till en ökad införsel av alkohol.

Som ovan diskuterats väger den oregistrerade konsumtionen tungt vid regeringens val av i vilken utsträckning alkoholskatterna ska höjas. Av hänsyn till den oregistrerade konsumtionen är det av vikt att vidta måttliga skattehöjningar samtidigt som andra relevanta omvärldsfaktorer vägs in. Sammantaget anser regeringen att de i promemorian föreslagna alkoholskattehöjningarna av folkhälsoskäl är väl avvägda vad gäller risken för en ökning av den oregistrerade konsumtionen samt eventuell negativ påverkan på sysselsättning i restaurangbranschen. Regeringen föreslår därför att punktskatten på öl, vin, andra jästa drycker än vin eller öl samt mellanklassprodukter ska höjas med 4 procent och punktskatten på sprit föreslås höjas med 1 procent. Detta innebär att skatten på öl höjs från 1,94 kronor per volymprocent och liter till 2,02 kronor per volymprocent alkohol och liter. Skatten på vin samt på andra jästa drycker än vin och öl höjs för drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent från 8,84 kronor per liter till 9,19 kronor per liter, för drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent från 13,06 kronor per liter

till 13,58 kronor per liter, för drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent från 17,97 kronor per liter till 18,69 kronor per liter, för drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent från 25,17 kronor per liter till 26,18 kronor per liter och för vin med en alkoholhalt över 15 men inte över 18 volymprocent från 52,68 kronor per liter till 54,79 kronor per liter. Skatten på mellanklassprodukter med en alkoholhalt om högst 15 volymprocent höjs från 31,72 kronor per liter till 32,99 kronor per liter och för drycker med en alkoholhalt över 15 volymprocent från 52,68 kronor per liter till 54,79 kronor per liter. Punktskatten på sprit höjs från 511,48 kronor per liter ren alkohol till 516,59 kronor per liter ren alkohol. Den särskilda skatt som i vissa fall tas ut vid privat import av alkohol från tredjeland enligt 4 kap. 3 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. samt uttag av skatt enligt 3 kap. 5 a § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter justeras på motsvarande sätt.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 2–6 §§ LAS, 4 kap. 3 § lagen om frihet från skatt vid import, m.m. och 3 kap. 5 a § lagen om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, se avsnitt 3.5, 3.7 och 3.11.

6.20.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Systembolaget* anför att det finns skäl att överväga om inte förändringen kan samordnas med Systembolagets ordinarie prisändringstillfällen den 1 mars och 1 september. Övriga remissinstanser har inte haft några synpunkter på ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Även med beaktande av vad Systembolaget har anfört bör de ändringar som föreslås träda i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att äldre bestämmelser är tillämpliga då skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet. Exempelvis ska äldre bestämmelser tillämpas om Skatteverket omprövar ett beskattningsbeslut avseende en redovisningsperiod före den 1 januari 2017.

6.20.5 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget om höjd skatt på öl med 4 procent beräknas öka skatteintäkterna med 0,16 miljarder kronor 2017. En höjning av skatten på vin och andra jästa drycker än vin och öl med 4 procent beräknas medföra ökade skatteintäkter med 0,20 miljarder kronor 2017. En höjning av skatten på mellanklassprodukter med 4 procent beräknas öka skatteintäkterna med 8 miljoner kronor 2017. En höjning av skatten på sprit med 1 procent beräknas medföra 18 miljoner kronor i ökade skatteintäkter 2017.

Totalt beräknas de föreslagna punktskatt-höjningarna medföra ökade skatteintäkter med 0,39 miljarder kronor 2017. I enlighet med Finansdepartementets Beräkningskonventioner 2016 antas full övervältring på konsumentpriserna varpå effekten på KPI medför att intäkterna beräknas bli något lägre 2018, 0,35 miljarder kronor. Varaktig effekt beräknas till 0,35 miljarder kronor.

Vid beräkningen av offentligfinansiella effekter vid alkoholskattförändringar beaktas hur alkoholskatt-höjningar påverkar anskaffningen av registrerad respektive oregistrerad anförskaffning av alkohol. Utfallet av de totala alkoholskatteintäkterna påverkas däremot i stor utsträckning även av andra faktorer som inte är direkt beroende av alkoholskatt-höjningarna såsom exempelvis kulturen kring alkoholdrickandet samt makroekonomins utveckling. SVL och Sveriges Bryggerier anför att Finansdepartementets makroprognosverksamhet kan ifrågasättas. För att öka tydligheten följer en redogörelse av Finansdepartementets ordinarie prognosverksamhet som sker

oberoende av skatteförändringar men kan ha stor påverkan på skattebaserna.

Hur alkoholskatteintäkterna och den registrerade alkoholkonsumtionen utvecklas över tid beaktas i Finansdepartementets prognoser. I de makroekonomiska prognoserna beaktas också den samlade effekten på ekonomin av skattepolitiken, inklusive effekter på t.ex. sysselsättning och sparande. Dessa analyser är grunden till de prognoser över skatteintäkter som redovisas i avsnittet om inkomster i vår- och budgetpropositionerna även för alkoholskatteintäkter. Bedömningen av en budgeteffekt blir mer osäker för de efterföljande åren, bl.a. för att skattebaserna förändras över tid. Det kan vara en stor skillnad mellan den offentligfinansiella effekten i ikraftträdandeårets priser och volymer och budgeteffekten i löpande priser och volymer efter det att den makroekonomiska utvecklingen beaktats. Denna skillnad ökar typiskt sett ju längre ifrån ikraftträdandeåret som jämförelsen avser.

Effekter för företag och jämställdhet

De företag som berörs av förändringarna är de som är skattskyldiga för alkoholskatt. En förändring av skattesatserna bedöms inte förändra den administrativa bördan för dessa företag. Eftersom efterfrågan på alkohol tenderar att minska när priset på alkohol ökar kan det innebära en minskning i omsättning inom den berörda branschen.

Vid högre pris på alkohol tenderar inte bara den totala konsumtionen att minska utan även storkonsumtionen. Generellt har socioekonomiskt sårbara grupper en förhöjd risk att drabbas av alkoholrelaterade skador. I Sverige är alkoholrelaterad dödlighet ungefär tre gånger högre i gruppen med lägst utbildning jämfört med gruppen med högst utbildning.⁷⁴ Studier visar att låginkomsttagare minskar sin konsumtion mer än andra grupper vid en generell prisökning. En generell prisökning kan således innebära en minskad ojämlikhet i alkoholrelaterade skador.

Män konsumerar generellt mer alkohol än kvinnor (Folkhälsan i Sverige – årsrapport 2014,

⁷⁴ Socioekonomiska och demografiska skillnader på ANDT-området med fokus på alkohol och tobak, Folkhälsomyndigheten 2015.

Folkhälsomyndigheten). Höjd alkoholskatt påverkar därmed män i större utsträckning än kvinnor. Utifrån detta perspektiv ökar således förslaget den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Effekter för myndigheter

Förslaget att höja skattesatsen medför endast försumbara förändringar för Skatteverket. Dessa förändringar kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Detsamma gäller en eventuellt ökad arbetsbörda inom Tullverket. Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Övriga konsekvenser

Skattehöjningen beräknas medföra att priset på en flaska öl med 5,3 volymprocent alkohol på 0,5 liter som i dag kostar 16,50 kronor ökar till 16,76 kronor inklusive mervärdesskatt. Priset på en flaska vin med 13 volymprocent alkohol på 0,75 liter som i dag kostar 64,00 kronor beräknas öka till 64,94 kronor, inklusive mervärdesskatt. Priset på en flaska spritdryck med 37,5 volymprocent alkohol på 70 cl som i dag kostar 191,00 kronor beräknas öka till 192,68 kronor, inklusive mervärdesskatt.

6.21 Omräkning av tobaksskatt efter prisutveckling (indexering)

Enligt bestämmelserna i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, ska det sedan den 1 januari 2011 ske en årlig indexomräkning av tobaksskattesatserna. Syftet är att realvärdesäkra skattesatserna. Senast i november varje år ska regeringen, med stöd av en bestämmelse i LTS, i en förordning lägga fast det kommande kalenderårets tobaksskattesatser med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen. Skattesatserna bestäms genom att de i LTS angivna skattebeloppen multipliceras med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan konsumentprisindex i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2014. När det gäller cigaretter ska omräkningen endast avse styckeskatten.

Konsumentprisindex har mellan juni 2014 och juni 2016 ökat med 0,58 procent. En mervärdesskatteeffekt tillkommer om priset på tobak i motsvarande mån förändras och om köparen är en privatperson. För företag som har rätt att dra av denna ingående mervärdesskatt tillkommer inte någon sådan effekt. Skattesatsförändringarna för tobak redovisas i tabell 6.12. Tobaksskattesatserna för 2017 kommer att framgå av en förordning som regeringen utfärdar senast i november 2016.

Tabell 6.12 Ändringar av skattesatserna på tobak för 2017 jämfört med 2016, inklusive mervärdesskatt

Kr/styck och kr/kg

Tobaksprodukt	Indexomräkning av tobaksskatt	Mervärdesskatt	Summa
Cigaretter, kr/styck	0,02	0,0047	0,0235
Cigarrer och cigariller, kr/styck	0,02	0,0044	0,0222
Röktobak, kr/kg	18,76	4,69	23,46
Snus, kr/kg	4,53	1,13	5,66
Tuggtobak, kr/kg	4,78	1,20	5,98

6.22 Definition av beskattningsår för vissa punktskatter

6.22.1 Ärendet och dess beredning

I en skrivelse som inkom till Finansdepartementet den 2 juni 2015 hemställde Skatteverket att regeringen skulle vidta åtgärder för att ändra bestämmelserna i

- skatteförfarandelagen (2011:1244), så att det av denna lag direkt framgår vad som ska avses med beskattningsår för beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt samt för beslut om beskattning vid oegentligheter,
- lagen (1994:1563) om tobaksskatt, så att det hänvisas till den föreslagna definitionen av beskattningsår,
- lagen (1994:1564) om alkoholskatt, så att det hänvisas till den föreslagna definitionen av beskattningsår, och

- lagen (1994:1776) om skatt på energi, så att det hänvisas till den föreslagna definitionen av beskattningsår.

Av en bifogad promemoria ”Definition av beskattningsår för vissa punktskatter” framgick bakgrund och förslag till reglering.

Den av Skatteverket ingivna promemorian med lagförslag, har remissbehandlats. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 17, avsnitt 1*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 17, avsnitt 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2015/03160/S2).

Utöver vad som följer av hemställan från Skatteverket föreslås vissa mindre följdändringar i skatteförfarandelagen med anledning av att vissa bestämmelser i lagen om skatt på energi har upphört att gälla. Dessa ändringar är av sådan rättelsenatur att de inte behöver remissbehandlas.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 21 april 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 17, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 17, avsnitt 4*. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

6.22.2 Bakgrund och gällande rätt

Definitionen av beskattningsår för beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt

Det finns bestämmelser om återbetalning av och kompensation för punktskatt i 24 och 25 §§ lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, förkortad RSL, 40 och 40 a §§ lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, 28–31 d §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt, förkortad LAS, och 9 och 11 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Det kan t.ex. handla om återbetalning på grund av att någon som inte är skattskyldig för punktskatt har använt punktskattepliktiga produkter på ett sätt som medför skattebefrielse. Det kan också handla om att punktskattepliktiga produkter har förts ut ur landet i ett sådant förfarande som medger rätt till återbetalning.

Fram till att punktskatterna införlivades i skattekontosystemet den 1 januari 2003 fanns en särskild ordning för återbetalningar inom punktskatteområdet. I LTS, LAS och LSE fanns

föreskrifter om när och under vilka förutsättningar skattemyndigheten kunde fatta beslut om att sökande skulle återbetala felaktigt återbetald punktskatt. Det fanns även bestämmelser om inom vilka tidsfrister sådana beslut kunde fattas. Beslut enligt RSL kunde omprövas med stöd av reglerna i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, förkortad LPP. Vid införlivandet av punktskatterna i skattekontosystemet upphävdes dessa specifika förfarandebestämmelser i respektive punktskattelag samt LPP och frågan om återkrav skulle i stället hanteras enligt de allmänna förfarandebestämmelserna i skattebetalningslagen (1997:483) och därefter i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, (se prop. 2001/02:127 s. 137 f. och prop. 2010/11:165 s. 973 f).

Enligt gällande rätt följer av 29 § andra stycket och 30 § andra stycket LTS, 28 § andra stycket, 29 § andra stycket och 30 § andra stycket LAS och 9 kap. 7 §, 11 kap. 12 § tredje stycket och 13 § tredje stycket LSE att ansökan om återbetalning ska avse ett kalenderkvartal, eller i vissa fall ett kalenderår, och ges in inom tre år efter kalenderkvartalets, eller i vissa fall kalenderårets, utgång. Återbetalning av reklamskatt för ett beskattningsår sker efter utgången av varje halvt beskattningsår vad avser återbetalning enligt 24 § RSL. Beslut om återbetalning och kompensation enligt RSL, LTS, LAS och LSE anses vara beslut om punktskatt enligt 53 kap. 5 § SFL. Ett beslut om skatt kan som huvudregel omprövas eller överklagas inom en viss given tid. Vid omprövning eller överklagande av ett beslut om skatt enligt SFL finns förfaranderegler i 66 och 67 kap. SFL. Tidsfristen för när ett beslut kan omprövas eller överklagas beräknas enligt 66 och 67 kap. SFL i dessa fall från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut (se bl.a. 66 kap. 7 och 21 §§ och 67 kap. 12 § SFL). I 3 kap. 4 § första stycket 6 och 7 SFL anges vad som ska avses med beskattningsår för punktskatt. Där framgår att med beskattningsår för punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder avses med beskattningsår det beskattningsår som framgår av 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, och för annan punktskatt det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat. Huvudregeln är att för punktskatter gäller samma beskattningsår som i 1 kap. 14 §

ML. Undantaget är fall där skatteredovisningen inte sker för redovisningsperioder. I de fall avses med beskattningsår det kalenderår under vilket en skattepliktig händelse har inträffat. Syftet med undantaget är att bestämma beskattningsår för de skattskyldiga som ska redovisa punktskatt för varje skattepliktig händelse. Detta undantag finns för att för skattskyldiga som redovisade skatt för varje skattepliktig händelse, enligt den tidigare regleringen i LPP, beräknades tiden för omprövning och överklagande från utgången av det kalenderår under vilken den skattepliktiga händelsen hade inträffat. Genom undantaget från huvudregeln behövs den tidigare ordningen (prop. 2001/02:127 s. 168).

Av 26 kap. 2 § första stycket 5 SFL följer att en skattedeklaration ska lämnas av den som är skattskyldig för punktskatt enligt någon av de lagar som anges i 3 kap. 15 §. I 26 kap. 6 § SFL anges att punktskatt ska redovisas i en punktskattedeklaration för redovisningsperioder om inte annat följer av 8 § och att den som är registrerad ska lämna en punktskattedeklaration för varje redovisningsperiod. Enligt 26 kap. 10 § SFL omfattar en redovisningsperiod en kalendermånad, om inte något annat föreskrivs. För den som kan beräknas redovisa punktskatt med ett nettobelopp på högst 50 000 kronor för beskattningsåret får Skatteverket besluta att redovisningsperioden för punktskatten ska vara ett beskattningsår enligt 26 kap. 17 § SFL. I 26 kap. 8 § SFL anges att punktskatt ska redovisas i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet, om den som är skyldig att lämna skattedeklaration är skattskyldig enligt bl.a. LTS, LAS eller LSE, och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §, eller 16 § första stycket LTS, 15 § första stycket LAS eller 4 kap. 9 § första stycket LSE och ska registreras enligt 7 kap. 1 § SFL samt inte företräds av en representant som är godkänd av Skatteverket. Beslut om återbetalning fattas efter en särskild ansökan och ska inte redovisas för redovisningsperioder eller i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet (prop. 2001/02:127 s. 139).

Kammarrätten i Sundsvall har i dom den 13 juni 2012 i mål nr 2880-10 m.fl. prövat frågan om vad som ska anses vara beskattningsår vid omprövning av återbetalning av punktskatt. I målet, som gällde omprövning av återbetalning av energiskatt till den skattskyldiges nackdel, konstaterade kammarrätten att frågan om vad

som är beskattningsår vid omprövningen av återbetalning av punktskatt inte klart framgår av lagtext eller förarbeten. Med hänvisning till bl.a. legalitetsprincipen ansåg kammarrätten att kalenderåret för förbrukningen som återbetalningen avsåg skulle anses vara beskattningsår då det var till den skattskyldiges fördel. Skatteverket överklagade domen till Högsta förvaltningsdomstolen. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövnings-tillstånd.

Definition av beskattningsår för beslut om beskattning vid oegentligheter

Under vissa omständigheter kan Skatteverket fatta beslut om beskattning vid oegentlighet enligt 27, 28 och 34 a §§ LTS, 26, 27 och 34 a § LAS samt 4 kap. 2 och 2 a §§ och 6 kap. 1 a § LSE. Det handlar främst om att varor flyttas under ett uppskovsförfarande och inte når angiven destination på grund av en oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion. I ett sådant fall ska under vissa omständigheter varorna beskattas här i landet. Skatten ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen eller varje annan person som medverkat i den otillåtna avvikelser från uppskovsförfarandet och som varit medveten om eller rimligen borde ha varit medveten om att avvikelserna var otillåtna.

Till skillnad från beslut om punktskatter som fattas enligt 53 kap. 5 § SFL omfattas inte beslut om beskattning vid oegentlighet enligt 27 och 28 § LTS, 26 och 27 § LAS och 4 kap. 2 och 2 a §§ LSE av alla bestämmelser om förfarande i SFL. Det finns särskilda bestämmelser om förfarande i 34 a § LTS, 34 a § LAS och 6 kap. 1 a § LSE och i dessa paragrafer finns också hänvisningar till vissa delar av SFL som ska tillämpas. Detta avsteg från systematiken med samtliga förfaranderegler i SFL hänger samman med oegentlighetsbeskattningens särskilda karaktär (prop. 2013/14:10 s. 113). Ett beslut om beskattning vid oegentlighet omfattas inte av regleringen för ”beslut om punktskatt” i 53 kap. SFL. Ett sådant beslut om beskattning vid oegentlighet omfattas dock av 3 kap. 15 § SFL där det anges att med punktskatt avses skatt enligt bl.a. LTS, LAS och LSE. I respektive punktskattelag hänvisas det till 66 och 67 kap. SFL i tillämpliga delar. Det innebär att om ett beslut om beskattning vid oegentlighet ska omprövas eller överklagas, oavsett vem som

initierar ärendet, är det reglerna om tidsfrister i SFL som gäller. Tidsfristen inom vilken ett beslut kan omprövas eller överklagas tar sin utgångspunkt i ett givet beskattningsår. Någon hänvisning till definitionen av beskattningsår i 3 kap. 4 § SFL finns emellertid inte i 34 a § LTS, 34 a § LAS eller 6 kap. 1 a § LSE.

Definitionen av beskattningsår används för att beräkna tidsfrister för när omprövning och överklagande kan ske. I avsaknad av hänvisning till definitionen av beskattningsår i 3 kap. 4 § SFL finns det inget bestämt beskattningsår att beräkna tidsfristerna från. Beslut om beskattning vid oegentlighet redovisas inte för redovisningsperiod, det är inte heller sådan händelse som medför skattskyldighet och ska redovisas i särskild skattedeklaration. Någon redovisningskyldighet enligt 26 kap. SFL föreligger inte och Skatteverket beslutar om oegentlighetsbeskattning enligt respektive punktskattelag (34 a § LTS, 34 a § LAS och 6 kap. 1 a § LSE, se även prop. 2013/14:10 s. 114).

EU-rätt

Förfaranderegler för punktskatt avseende alkohol, tobaksprodukter och energiprodukter är i hög grad harmoniserade inom EU. Grunden för det gemensamma regelverket är rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG (punktskattedirektivet).

Av artikel 9 andra stycket punktskatte-direktivet följer att punktskatt ska påföras och uppbäras och i tillämpliga fall återbetalas eller efterges i enlighet med det förfarande som fastställs av varje medlemsstat. Medlemsstaterna ska tillämpa samma förfarande för inhemska varor som för varor från andra medlemsstater.

6.22.3 Definition av beskattningsår

Regeringens förslag: En definition av beskattningsår för punktskatt vid beslut om återbetalning av och kompensation för punktskatt samt för punktskatt vid beslut om beskattning vid oegentlighet ska införas i skatteförfarandelagen. Enligt definitionen avses med beskattningsår det kalenderår då beslut om återbetalningen av eller kompensation för

punktskatt, eller beslut om beskattning vid oegentlighet, har meddelats.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall* tillstyrker promemorians förslag och anför att man ser med tillfredsställelse att den otydlighet som föreligger i dagens lagstiftning nu föreslås undanröjas. *Tullverket* anför att verket inte har något att invända mot förslagen i promemorian. Det är bra att den rådande osäkerheten i fråga om vad som ska avses med beskattningsår i vissa fall klargörs på detta sätt. *Kronofogdemyndigheten* tillstyrker förslagen i promemorian eftersom myndigheten anser att det är angeläget att problemet åtgärdas avseende den osäkerhet som råder beträffande inom vilken tid vissa beslut rörande punktskatter kan omprövas eller överklagas. *British American Tobacco Sweden AB* välkomnar förslaget att täppa igen luckan i nuvarande lagstiftning så att de som fått för stora återbetalningar av punktskatter från Skatteverket också kan tvingas återbetala belopp. Företaget anför bl.a. att det är helt centralt för deras verksamhet med robusta, förutsägbara och hållbara skattesystem på tobaksområdet. Detta för att ge samtliga legala aktörer samma förutsättningar att verka på marknaden, samtidigt som illegala aktörer enklare stängs ute. *Sprit & Vinleverantörsföreningen* anför att de ställer sig positiva till förslaget som skulle betyda klargörande och rättsäkerhet för alla parter. Det nuvarande tillståndet med osäkerhet om vad som menas med beskattningsår och därmed tidsramarna för eventuell prövning i fall av tvist är otillfredsställande. Föreningen har inga synpunkter på att definitionen markerar tiden för meddelande av beslut som beskattningsår, i stället för tidpunkten då en utbetalning gjordes. *Svensk Energi* ser positivt på att definitionen av beskattningsår klargörs. *Förvaltningsrätten i Falun*, *Kommerskollegium*, *JTI Sweden AB*, *Lantbrukarnas Riksförbund*, *Riksidrottsförbundet*, *Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet* och *Svenska Tidningsutgivareföreningen* har inga synpunkter på förslagen. *Regelrådet* avstår från att yttra sig.

Skälen för regeringens förslag

Beslut om återbetalning av och kompensation för punktskatt

Före införlivandet av punktskatterna i skattekontosystemet fanns det för skatt enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, förkortad LAS, och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, tydliga regler om när och hur ett beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt kunde omprövas till nackdel för den sökande. I 31 § LTS, 31 § LAS och 9 kap. 12 § LSE föreskrevs att om återbetalning av eller kompensation för skatt skett med för högt belopp på grund av en oriktig uppgift som den sökande hade lämnat eller på grund av felräkning, felskrivning eller något annat uppenbart förbiseende, fick beskattningsmyndigheten besluta att den sökande skulle betala tillbaka vad denna hade fått för mycket eller att ytterligare skatt skulle påföras. Åtgärder för att ta ut ett oriktigt utbetalat belopp eller att påföra ytterligare skatt fick inte vidtas senare än fem år efter utgången av det kalenderår under vilket beloppet betalats ut. För lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, förkortad RSL, gällde förfarandebestämmelserna i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter. Det framgår inte av förarbetena till införlivandet av punktskatterna i skattekontosystemet att möjligheten att kräva tillbaka felaktigt återbetalda belopp skulle inskränkas. Tvärtom så synes reglerna snarast ha skärpts genom att den som lämnar oriktig uppgift i en ansökan om återbetalning ska påföras skattetillägg. Vidare omfattar reglerna om skatterevision fortfarande beslut om punktskatt enligt 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. Tanken var att efterbeskattning skulle kunna ske och att tidigare ordning skulle upprätthållas. Därtill skulle även omprövningsmöjligheten på oförändrat material gälla, en möjlighet som inte fanns tidigare (prop. 2001/02:127 s. 137 ff. och 174). I samband med att punktskatterna införlivades i skattekontosystemet upphävdes också de tidigare förfarandebestämmelserna och de allmänna förfarandebestämmelserna i skattebetalningslagen (1997:483), därefter ersatta av bestämmelserna i SFL, skulle i stället tillämpas (se prop. 2001/02:127 s. 137 f. och prop. 2010/11:165 s. 973 f.). Vid omprövning och

överklagande av ett beslut om punktskatt finns förfarandereglerna i 66 och 67 kap. SFL. Ett beslut om punktskatt kan enligt 66 och 67 kap. SFL omprövas eller överklagas inom vissa tidsfrister. Tidsfristen beräknas från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut. Det har ifrågasatts om någon nu gällande definition av beskattningsår i 3 kap. 4 § första stycket SFL är tillämplig för punktskatt enligt beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Frågan har särskilt aktualiserats i fall då Skatteverket beslutar om omprövning till nackdel för den som beslutet gäller. Kammarrätten i Sundsvall har i dom den 13 juni 2012 i mål nr 2880-10 m.fl. prövat frågan om vad som ska anses vara beskattningsår vid omprövning av återbetalning av punktskatt (energiskatt). Den skattskyldige gjorde gällande att det var det kalenderår då förbrukningen, som återbetalningsansökan avsåg, hade skett som skulle anses vara beskattningsår medan Skatteverket gjorde gällande att det var det kalenderår då återbetalningen hade skett som skulle anses vara beskattningsår. Kammarrätten konstaterade att frågan om vad som är beskattningsår vid återbetalning av skatt varken berörs direkt i lagtexten eller i förarbetena samt att det tidigare fanns en särskild bestämmelse i LSE om återbetalning. Vidare konstaterade kammarrätten att både Skatteverkets och den skattskyldiges tolkning hade fog för sig. Frågan föreföll enligt kammarrätten ha förbisetts av lagstiftaren när punktskatterna infogades i skattekontosystemet, åtminstone har frågan inte särskilt berörts i förarbetena. Av legalitetsprincipen följer att skattelag inte får tillämpas analogt till den skattskyldiges nackdel. Med hänvisning till det fann kammarrätten att det i den aktuella situationen skulle strida mot allmänna rättsgrundsatser att tillämpa reglerna till nackdel för den skattskyldige. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd till Skatteverkets överklagande av domen. Det är således i gällande rätt oklart om punktskatt enligt beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt omfattas av den definition av beskattningsår som finns i 3 kap. 4 § första stycket SFL. Såväl ur en rättssäkerhetsaspekt som ur en kontrollaspekt bör det inte råda något tvivel om vad som avses med beskattningsår i dessa fall eftersom det är avgörande för att bestämma inom vilken tid ett sådant beslut kan omprövas eller överklagas,

såväl till den enskildes fördel som till dennes nackdel. För att undvika oklarheter kring hur beskattningsår ska definieras vid omprövning eller överklagande av punktskatt enligt beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt föreslår Skatteverket i sin promemoria ett tillägg till definitionen av beskattningsår. Remissinstanserna har varit positiva till att ett sådant tillägg genomförs. Regeringen delar Skatteverkets uppfattning att den oklarhet som föreligger bör undanröjas och föreslår att ett tillägg görs till definitionen av beskattningsår i SFL. Ett sådant tillägg bör avse såväl återbetalning enligt LTS, LAS och LSE som återbetalning enligt RSL. Den nya definitionen innebär ett viktigt förtydligande av den nuvarande lydelsen. Enligt den nya definitionen avses med beskattningsår vid omprövning eller överklagande av beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt det kalenderår under vilket beslutet har meddelats. Med att ett beslut har meddelats förstås att beslutet har expedierats eller fått sin slutliga form på något annat sätt (se t.ex. Hellners & Malmqvist Förvaltningslagen, 31 maj 2010, Zeteo, kommentar till 23 §). Före införlivandet av punktskatterna i skattekontosystemet beräknades tidpunkten för omprövningsfristen med utgångspunkt från när beloppet betalats ut. Tidpunkten bör dock beräknas med utgångspunkt från när beslutet meddelats eftersom en kreditering på skattekontot av t.ex. beslut om återbetalning av energiskatt inte behöver innebära att det sker en utbetalning (se 64 kap. SFL). Förslaget innebär att tanken om att förfarandet för beslut enligt punktskattelagarna regleras i SFL upprätthålls (se prop. 2010/11:165 s. 973 f.). Förslaget omfattar även återbetalningar enligt 24 och 25 §§ RSL. Förslaget överensstämmer också med den ordning som avsågs vid införlivandet av punktskatterna i skattekontosystemet. Förslaget är förenligt med den systematik som finns i SFL där det som huvudregel är möjligt att ompröva beslut avseende skatter och avgifter till nackdel inom den s.k. tvåårsfristen som finns i 66 kap. 21 § SFL. Dessutom omfattas, som redan angetts, förslaget också av övriga tillämpliga delar av 66 och 67 kap. SFL. Den tolkning av vad som ska anses som beskattningsår som Kammarrätten i Sundsvall har gjort kan innebära att en skattskyldig kan komma att ansöka om återbetalning efter det att tvåårsfristen för omprövning till

nackdel har gått ut. Det är emellertid viktigt för den enskildes rättssäkerhet att möjligheten att ansöka om återbetalning av punktskatt är tre år (se prop. 2006/07:13 s. 106 f.). Vidare kan kammarrättens tolkning av lagstiftningen innebära att beskattningsåret kan vara olika kalenderår för samma beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt, beroende på om det är den skattskyldige eller Skatteverket som vill ompröva till fördel eller om det är Skatteverket som vill ompröva till nackdel för den skattskyldige. När otydligheten i lagstiftningen tolkas till den skattskyldiges fördel, t.ex. om den skattskyldige begär omprövning, förstås med beskattningsår det kalenderår som beslutet meddelades enligt 3 kap. 4 § första stycket 7 SFL. Vill Skatteverket ompröva samma beslut till nackdel för den skattskyldige förstås med beskattningsår det kalenderår då förbrukningen, eller något annat som medför rätt till återbetalning, av den skattebefriade punktskatteprodukten gjordes enligt 3 kap. 4 § första stycket 6 SFL. I de två exemplen kan det bli samma kalenderår som anses vara beskattningsår men det kan också bli olika kalenderår som anses vara beskattningsår. Förslaget i lagrådsremissen innebär att den enskilde kan ansöka om återbetalning av eller kompensation för punktskatt i tre år men Skatteverket kan också ompröva ett sådant beslut om punktskatt inom tvåårsfristen beräknad från det kalenderår som beslutet meddelades även om det är till nackdel för den skattskyldige. Vid införlivandet av punktskatterna i skattekontosystemet var avsikten bl.a. att omprövning inom tvåårsfristen skulle kunna tillämpas (prop. 2001/02:127 s. 174). Den oklarhet som nu finns i lagstiftningen undanröjs genom förslaget.

Beslut om beskattning vid oegentlighet

Efter att punktskatterna införlivades i skattekontosystemet ska som huvudregel förfaranderegler i SFL tillämpas på beslut om punktskatt. Beslut om beskattning vid oegentlighet enligt 27 och 28 §§ LTS, 26 och 27 §§ LAS och 4 kap. 2 och 2 a §§ LSE omfattas dock inte av den generella tillämpningen av bestämmelser om förfarande i SFL. Bakgrunden till detta undantag är oegentlighetsbeskattningens särskilda karaktär (prop. 2013/14:10 s. 113). Det finns särskilda bestämmelser om förfarande i 34 a § LTS, 34 a § LAS och 6 kap. 1 a § LSE. I dessa paragrafer finns också hänvisningar till vissa kapitel och

paragrafer i SFL som ska tillämpas, bl.a. hänvisas till 66 och 67 kap. SFL i tillämpliga delar. Genom hänvisningarna till 66 och 67 kap. SFL ska omprövning och överklagande av beslut om beskattning vid oegentlighet ske på samma sätt som för punktskatter som beslutats enligt skatteförfarandelagen (prop. 2013/14:10 s. 117). Tidsfristen inom vilken ett beslut kan omprövas eller överklagas enligt tillämpliga delar av 66 och 67 kap. SFL utgår från definitionen av beskattningsår. I 34 a § LTS, 34 a § LAS och 6 kap. 1 a § LSE finns inte någon hänvisning till 3 kap. 4 § SFL där det anges vad som avses med beskattningsår för bl.a. punktskatt. I avsaknad av hänvisning till definitionen av beskattningsår i 3 kap. 4 § SFL finns det inget bestämt beskattningsår att beräkna tidsfristerna från. Beslut om beskattning vid oegentlighet är materiellt inte ett beslut om punktskatt enligt 53 kap. 5 § SFL. Vid beslut om beskattning vid oegentlighet föreligger inte någon skyldighet att redovisa skatt i deklaration. I stället uppkommer skyldigheten att betala skatt först genom Skatteverkets beslut (prop. 2013/14:10 s. 116 f.).

Att beslut om beskattning vid oegentlighet inte är ett beslut om punktskatt enligt 53 kap. 5 § SFL och avsaknaden av skyldighet att redovisa skatt enligt beslut om oegentlighet i skattedeklaration innebär att det inte kan bestämmas ett beskattningsår för dessa beslut (jfr prop. 2000/01:118 s. 124 f). För att ett beskattningsår ska kunna definieras för skatt enligt beslut om beskattning vid oegentlighet föreslår regeringen att ett tillägg till definitionen av beskattningsår ska införas som uttryckligen definierar beskattningsår för dessa situationer. Den nya definitionen innebär ett viktigt förtydligande av den nuvarande lydelsen. Enligt definitionen avses med beskattningsår för skatt enligt beslut om beskattning vid oegentlighet det kalenderår under vilket beslutet har meddelats. Med att ett beslut har meddelats förstås att beslutet har expedierats eller fått sin slutliga form på något annat sätt (se t.ex. Hellners & Malmqvist Förvaltningslagen, 31 maj 2010, Zeteo, kommentar till 23 §).

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 3 kap. 4 § första stycket SFL, se avsnitt 3.17.

6.22.4 Tidpunkt för ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt

Regeringens bedömning: Tidsfristen inom vilken en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi ska ges in till Skatteverket bör kvarstå oförändrad.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Det finns tidsfrister inom vilka en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt LTS, LAS och LSE ska ges in till Skatteverket. I 29 § andra stycket och 30 § andra stycket LTS, 28 § andra stycket, 29 § andra stycket och 30 § andra stycket LAS och 9 kap. 7 §, 11 kap. 12 § tredje stycket och 13 § tredje stycket LSE anges att ansökan ska ges in inom tre år efter kalenderkvartalets, eller i vissa fall kalenderårets, utgång. Denna tidsfrist ändrades från ett år till tre år den 1 januari 2007 (se prop. 2006/07:13 s. 106 f). Grunden för ändringen var bl.a. att återbetalningsberättigade i vissa fall gick miste om sin rätt till återbetalning på grund av omständigheter som inträffade efter att tidsfristen för återbetalning hade löpt ut. Förslagen i denna lagrådsremiss innebär bl.a. att beslut om återbetalning kan omprövas inom tvåårsfristen enligt 66 kap. 21 § SFL och att den fristen börjar räknas fr.o.m. utgången av det kalenderår som beslut om återbetalning har meddelats. Med den lösningen finns det inga skäl att ändra tidsfristen för ansökan om återbetalning. Med hänvisning till samma skäl som anges i prop. 2006/07:13 bör tidsfristen för en ansökan om återbetalning eller nedsättning lämnas oförändrad.

6.22.5 Hänvisning till definition av beskattningsår i skatteförfarandelagen

Regeringens förslag: En hänvisning till definitionen av beskattningsår för punktskatt enligt beslut om beskattning vid oegentligheter i skatteförfarandelagen införs i lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt och lagen om skatt på energi.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Vad som avses med beskattningsår framgår av 3 kap. 4 § SFL. I dag finns ingen hänvisning till 3 kap. 4 § SFL i 34 a § LTS, 34 a § LAS eller 6 kap. 1 a § LSE men däremot hänvisas det till 66 och 67 kap. SFL i tillämpliga delar. För att kunna bestämma inom vilken tid ett beslut om beskattning vid oegentlighet kan omprövas eller överklagas enligt 66 och 67 kap. SFL hänvisas det till viss tid beräknad med utgångspunkt i det kalenderår då beskattningsåret har gått ut. Utan hänvisning i respektive punktskattelag till 3 kap. 4 § SFL, i den nya lydelse som föreslås i denna lagrådsremiss, finns det inget definierat beskattningsår för punktskatt enligt beslut om beskattning vid oegentlighet och bestämmelserna i 66 och 67 kap. SFL kan inte tillämpas. Regeringen föreslår därför att en hänvisning ska införas i respektive punktskattelag. Förslaget innebär att det tydligt går att utläsa inom vilken tid ett beslut om beskattning vid oegentlighet kan omprövas eller överklagas.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 34 a § LTS, 34 a § LAS och 6 kap. 1 a § LSE, se avsnitt 3.6, 3.7 och 3.8.

6.22.6 Vissa följdändringar med anledning av ändring i lagen om skatt på energi

Regeringens förslag: Hänvisningarna i skatteförfarandelagen till ansökan och beslut om

nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt tas bort.

Promemorians förslag: Förslagen ingick inte i promemorian.

Skälen för regeringens förslag: Genom lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi upphörde bestämmelserna om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt i 9 kap. 9 § och 9 b § tredje stycket LSE att gälla fr.o.m. den 1 januari 2015 (se även prop. 2009/10:41). Hänvisningen i 53 kap. 5 § 2 SFL till beslut om nedsättning enligt 9 kap. 9 § och 9 b § tredje stycket LSE är därmed inte längre aktuell och regeringen föreslår att den tas bort. Även hänvisningen i bestämmelsen om revision i 41 kap. 2 § 4 SFL av den som har ansökt om nedsättning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 föreslås på motsvarande sätt tas bort.

Enligt lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi gäller vissa övergångsbestämmelser vilka föranleder särskilda överväganden, se vidare under avsnitt 6.22.6.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 41 kap. 2 § och 53 kap. 5 § SFL, se avsnitt 3.17.

6.22.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Den nya definitionen av beskattningsår ska tillämpas på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för annan punktskatt än reklamskatt som lämnats in efter dagen för lagens ikraftträdande samt för punktskatt enligt beslut om återbetalning av reklamskatt och beslut om beskattning vid oegentlighet som meddelats efter dagen för lagens ikraftträdande.

Den nya definitionen av beskattningsår ska även tillämpas i fråga om sådana ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt som görs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi och som lämnats in efter lagens ikraftträdande.

Äldre bestämmelser i 41 kap. 2 § och 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen ska fortfarande gälla i

fråga om sådana ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt som görs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Promemorians förslag till ikraftträdandebestämmelse för den nya definitionen överensstämmer i huvudsak med regeringens. Vad avser reklamskatten föreslås dock i promemorian att den nya definitionen ska tillämpas på ansökningar om återbetalning som lämnats in efter dagen för lagens ikraftträdande. Förslagen till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser för de följdändringar som följer av borttagandet av möjligheten att ansöka om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt ingick inte i promemorian. I promemorian föreslås att förslagen ska träda i kraft den 1 juli 2016.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Den nya lydelsen av 3 kap. 4 § SFL ska tillämpas på beslut om återbetalning av eller kompensation för annan punktskatt än reklamskatt där ansökan lämnats in efter lagens ikraftträdande. Vad gäller reklamskatt görs inte någon ansökan om återbetalning varför den nya lydelsen i stället bör tillämpas i de fall där beslut om återbetalning meddelats efter lagens ikraftträdande. Även för punktskatt enligt beslut om beskattning vid oegentlighet ska den nya lydelsen tillämpas på beslut som meddelats efter lagens ikraftträdande.

Möjligheten att ansöka om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt enligt 9 kap. 9 § och 9 b § tredje stycket LSE upphörde den 1 januari 2015 enligt lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Av övergångsbestämmelser till den lagen ska dock äldre bestämmelser fortfarande tillämpas för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att de berörda företagen kan ansöka om nedsättning senast tre år efter utgången av det kalenderår som ansökan avser, dvs. för kalenderåret 2014 senast den 31 december 2017 (se prop. 2009/10:41 s. 134). Det skulle således kunna förekomma att ansökningar om nedsättning lämnas in även efter

den 1 januari 2017 när de ändringar som föreslås i denna lagrådsremiss träder i kraft.

Det får anses lämpligt att den nya definition som föreslås i 3 kap. 4 § SFL även tillämpas på ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt som sker med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Regeringen föreslår därför att en särskild ikraftträdandebestämmelse införs med detta innehåll. Bestämmelsen bör, på motsvarande sätt som för ansökningar om återbetalning och kompensation, tillämpas första gången på ansökningar om nedsättning som har lämnats in efter lagens ikraftträdande.

Eftersom ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt kan inkomma efter den 1 januari 2017 får det anses lämpligt att bestämmelserna i 41 kap. 2 § SFL om revision och 53 kap. 5 § SFL om att beslut med anledning av en sådan ansökan utgör ett beslut om punktskatt fortfarande kan tillämpas i dessa fall. Regeringen föreslår därför att en särskild övergångsbestämmelse införs som innebär att äldre bestämmelser i 41 kap. 2 § och 53 kap. 5 § SFL fortfarande ska gälla i fråga om sådana ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt och energiskatt enligt 9 kap. 9 § och 9 b § tredje stycket LSE som görs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Genom övergångsbestämmelsen föreligger därmed i sådana fall en möjlighet för Skatteverket att utföra revisioner på samma sätt som för ansökningar om nedsättning som inkommit före den 1 januari 2017. Skatteverkets beslut med anledning av en sådan ansökan ska även anses utgöra ett beslut om punktskatt enligt 53 kap. 5 § 2.

6.22.8 Konsekvensanalys

Bakgrunden till förslaget är att i de tre punktskattelagstiftningarna lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, förkortad LAS och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, finns bestämmelser om återbetalning av punktskatt samt bestämmelser om beskattning vid oegentligheter och i LSE finns även bestämmelser om kompensation för punktskatt. I lagen (1972:266) om skatt på

annonser och reklam, förkortad RSL, finns bestämmelser om återbetalning av punktskatt. Bestämmelserna i LTS, LAS och LSE har sin grund i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG, kallat punktskattedirektivet.

Om Skatteverket har fattat beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt kan beslutet omprövas eller överklagas enligt reglerna i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. För beslut om beskattning vid oegentlighet ska vissa av förfarandereglererna i SFL tillämpas, däribland reglerna om omprövning och överklagande. Det finns dock inte någon hänvisning till 3 kap. 4 § SFL och definitionen av beskattningsår avseende beslut om beskattning vid oegentlighet. Det finns tidsfrister för omprövning och överklagande av beslut. De olika tidsfristerna beräknas från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut. För att kunna avgöra vad som ska avses med beskattningsår för respektive skatter och avgifter finns det i 3 kap. 4 § SFL en uppräkningslista av vad som avses med beskattningsår. När det gäller beslut om beskattning vid oegentlighet finns det som sagt inte någon hänvisning till 3 kap. 4 § SFL varför något beskattningsår inte kan definieras över huvud taget. Som framgår av lagrådsremissen finns det skäl att ifrågasätta om beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt omfattas av den definitionen. Även om det hade funnits en hänvisning till dagens definition av beskattningsår för beslut om beskattning vid oegentlighet kan det på samma grund ifrågasättas om ett sådant beslut skulle omfattas av definitionen som den ser ut idag.

Förslaget i lagrådsremissen syftar till att det ska finnas ett tydligt definierat beskattningsår för aktuella beslut. Det är viktigt för såväl skattskyldiga som Skatteverket att veta vad som avses vara beskattningsår eftersom tidsfristen för omprövning och överklagande bestäms utifrån det.

Alternativa lösningar

Den av lagstiftaren fastställda ordningen, att förevarande beslut ska omprövas och överklagas med stöd av regelverket i SFL, innebär att det inte finns någon alternativ lösning som är mindre ingripande än att göra ett tillägg i befintliga lagar.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget medför att skatteintäkterna ökar med 9 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

Intäkterna från Skatteverkets omprövningar av återbetalning av punktskatt på energi, alkohol och tobak varierar mellan olika år beroende på omfattningen av antalet omprövningar och inom vilka områden de genomförs. I samband med införlivandet av punktskatterna i skattekontosystemet uppstod en osäkerhet om vad som ska anses vara beskattningsår vid omprövningar och överklaganden av beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Risken med denna osäkerhet är att det saknas formellt rättsligt stöd för att göra omprövningar av återbetalningar och att intäkterna från omprövning av återbetalning av punktskatt därmed kommer att sjunka. Den offentligfinansiella effekten är därför beräknad som ett medelvärde av sex års intäkter från genomförda omprövningar av återbetalning av punktskatter utifrån den modell Skatteverket presenterat i sin hemställan. Återbetalningarna uppgick enligt Skatteverkets hemställan för åren 2009 till 2014 till ca 5,7 miljarder kronor i genomsnitt. Omprövningarna av dessa återbetalningar uppgick enligt Skatteverket till 11,6 miljoner kronor i genomsnitt. Antalet omprövningar uppgick till 302 stycken per år i genomsnitt varav de flesta var omprövningar av återbetalning av energiskatt. Detta ger att regelförändringen förväntas öka skatteintäkterna med 12 miljoner kronor per år brutto eller med 9 miljoner kronor netto per år fr.o.m. 2017.

Vad gäller reklamskatt bedöms omprövning av återbetalning av sådan inte påverka statens skatteintäkter.

Effekter för företag och enskilda

Förslaget berör de företag och enskilda vars ansökningar om återbetalning av punktskatt på energi, alkohol och tobak omprövas av Skatteverket. Förslaget bedöms inte i nämnvärd omfattning beröra de företag och enskilda som erhåller återbetalning av reklamskatt.

Under de senaste sex åren har i genomsnitt 302 omprövningar avseende återbetalning av punktskatt på energi, alkohol och tobak genomförts varje år. Dessa bedöms företrädesvis vara omprövningar av återbetalning av punktskatt på energi. Det finns idag en betydande osäkerhet om vad som ska anses som beskattningsår vid omprövning och över-

klagande av beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt samt beslut om beskattning vid oegentlighet. Denna rättsosäkerhet för företag och enskilda innebär att de inte med säkerhet kan förutse inom vilken tid de kan begära omprövning eller överklaga aktuella beslut eller inom vilken tid Skatteverket kan komma att ompröva ett sådant beslut till nackdel för dem.

Förslaget innebär en avsevärd förbättring för företag och enskilda i och med att det klart kommer att framgå vad som avses med beskattningsår för beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt samt beslut om beskattning vid oegentlighet. Regeländringarna kommer inte att leda till några ökade kostnader för företag och enskilda i form av administrativa kostnader eller andra kostnader. Förslaget bedöms inte påverka uppfyllandet av de jämställdhetspolitiska målen eller ge andra nämnbara sociala konsekvenser.

Effekter för kommuner m.fl.

Kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund kan på samma sätt som andra skattskyldiga ha rätt till återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Förslaget påverkar dessa på motsvarande sätt som det påverkar företag.

Effekter för myndigheter

Förslaget bedöms inte påverka måltillströmningen till berörda förvaltningsdomstolar. Det är bara förvaltningsrätten i Falun och Kammarrätten i Sundsvall samt Högsta förvaltningsdomstolen som berörs av förslaget. Beslut om punktskatt överprövas av Förvaltningsrätten i Falun och Kammarrätten i Sundsvall enligt 7 a § och 1 § första stycket punkten 3 förordningen (1977:937) om allmänna förvaltningsdomstolars behörighet m.m.

Om förslaget inte genomförs innebär nuvarande osäkerhet om vad som ska anses vara beskattningsår vid omprövning av beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt att Skatteverkets kontrollverksamhet förblir onödigt svår.

Förslaget bedöms leda till marginella engångskostnader för Skatteverket för i huvudsak informationsinsatser. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagets överensstämmelse med Sveriges skyldigheter som följer av medlemskap i EU

Reglerna om punktskatt på tobak, alkohol och energi är i hög grad harmoniserade genom punktskattedirektivet. Av artikel 9 andra stycket punktskattedirektivet framgår att punktskatt ska påföras och uppbäras och i tillämpliga fall återbetalas eller efterges i enlighet med det förfarande som fastställs av varje medlemsstat. Medlemsstaterna ska tillämpa samma förfarande för inhemska varor som för varor från andra medlemsstater.

De föreslagna reglerna överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Skatt på konsumtion m.m. –
mervärdesskatt

6.23 Avdragsrätt för representationsmåltider – utökad avdragsrätt för mervärdesskatt

6.23.1 Ärendet och dess beredning

Skatteverket har i en hemställan till Finansdepartementet föreslagit ändringar av avdragsrätten för ingående mervärdesskatt som avser representation samt slopande av avdragsrätten för representation vid inkomstbeskattningen (dnr Fi2015/01362/S2).

Finansdepartementet har under våren 2016 remitterat en promemoria med förslag om ändrade regler för avdragsrätt avseende representation. Förslagen i promemorian avser både mervärdesskatt och inkomstskatt. I detta avsnitt behandlas förslaget om en utökad avdragsrätt för mervärdesskatt som avser representationsmåltider. Avdragsrätten vid inkomstbeskattningen behandlas i avsnitt 6.11. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 11, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11, avsnitt 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2016/00776/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 11, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 11,*

avsnitt 4. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

6.23.2 Bakgrund

Enligt mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, är avdragsrätten begränsad vid utgifter för representation och liknande ändamål. Avdrag för ingående mervärdesskatt på sådana utgifter får inte göras i andra fall än när utgifterna får dras av vid inkomstbeskattningen. Enligt inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, får avdrag för lunch, middag eller supé göras med högst 90 kronor.

Vid det svenska inträdet i EU tillämpades andra och högre beloppsgränser avseende avdrag för mervärdesskatt på måltider för representation, t.ex. vid restaurangbesök. Högre beloppsgränser tillämpades också vid avdrag för mervärdesskatt som avser utgifter för enklare förtäring i samband med demonstrationer och visningar.

Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt, kallat mervärdesskattedirektivet, innebär att Sverige får behålla de avdragsbegränsningar som fanns vid EU-inträdet. En sådan avdragsbegränsning får dock inte utökas (EU-domstolens dom *Metropol och Stadler*, C-409/99, EU:C:2002:2, punkt 46). Mot bakgrund av detta har Skatteverket ansett att avdragsbegränsningen för representationsmåltider har utökats i förhållande till vad som gällde vid Sveriges EU-inträde. De högre beloppsgränser som har funnits vid men även efter EU-inträdet får därför användas vid beräkning av avdrag för ingående mervärdesskatt som avser representationsmåltider och förtäring i samband med demonstrationer och visningar (Skatteverkets ställningstaganden den 19 juni 2014, dnr 131 222261-14/111, 131 222261-14/111 och 131 222275-14/111). Eftersom beloppsgränserna för mervärdesskatten har förändrats vid olika tillfällen medför Skatteverkets ställningstaganden att olika beloppsgränser tillämpas i olika situationer. Beloppsgränserna för mervärdesskatten blir också andra än den som gäller vid inkomstbeskattningen (90 kronor exklusive mervärdesskatt).

6.23.3 Gällande rätt

EU-rätt

Mervärdesskattedirektivet innehåller inte några harmoniserade avdragsbegränsningar. För närvarande finns således ingen regel med uppräknade kostnader som är undantagna från avdragsrätten (EU-domstolens dom *Danfoss och AstraZeneca*, C-371/07, EU:C:2008:711, punkterna 5 och 29). Medlemsstaterna i unionen får i stället behålla de nationella avdragsbegränsningar som gällde den 1 januari 1979, till dess Europeiska rådet på kommissionens förslag enhälligt beslutar om EU-gemensamma förbud. Stater som har anslutit sig till unionen efter den tidpunkten får i stället behålla de avdragsbegränsningar som gällde vid deras anslutning (artikel 176 i mervärdesskattedirektivet).

Av EU-domstolens rättspraxis framgår att ändringar i sådana avdragsbegränsningar som är tillåtna enligt artikel 176 godtas om de medför att medlemsstaten minskar tillämpningsområdet för en avdragsbegränsning. Domstolen har även fastslagit att utvidgningar av tillämpningsområdet för sådana begränsningar inte är tillåtna (jfr *Danfoss och AstraZeneca*, punkterna 32–34). Vid den bedömningen tas även hänsyn till administrativa rättsakter, vilket t.ex. omfattar förvaltningspraxis som utvecklats av offentliga myndigheter (jfr *Danfoss AstraZeneca*, punkterna 42 och 43).

Svensk rätt

Den som bedriver en verksamhet som medför skattskyldighet till mervärdesskatt får göra avdrag för ingående mervärdesskatt som hänför sig till förvärv eller import i verksamheten (8 kap. 3 § första stycket ML). Avdrag får inte göras för ingående skatt som hänför sig till utgifter för representation och liknande ändamål för vilka den skattskyldige inte har rätt att göra avdrag vid inkomstbeskattningen (8 kap. 9 § första stycket 2 ML).

Enligt 16 kap. 2 § IL får utgifter för representation och liknande ändamål dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. För utgifter för lunch, middag eller supé får avdraget inte överstiga 90 kronor per person och måltid med tillägg för

mervärdesskatt till den del denna inte ska dras av enligt 8 kap. eller återbetalas enligt 10 kap. ML.

6.23.4 Tidigare beloppsgränser

Redan vid Sveriges anslutning till EU gällde att avdrag inte fick göras för mervärdesskatt som avsåg utgifter för representation och liknande ändamål som inte var avdragsgilla vid inkomstbeskattningen.

Den 1 januari 1995 gällde enligt dåvarande kommunalskattelagen (1928:370), förkortad KL, att utgifter för representation och liknande ändamål var omkostnader i en s.k. förvärvskälla (dvs. någon del av verksamheten) endast om de hade ett omedelbart samband med verksamheten, såsom då fråga uteslutande var om att inleda eller behålla affärsförbindelser och liknande eller då utgifterna avsåg jubileum för företaget, invigning av mer betydande anläggning för verksamheten eller jämförbara händelser eller då utgifterna var att hänföra till personalvård. Avdrag medgavs inte med större belopp än vad som kunde anses som skäligt och inte i något fall för spritdrycker och vin. Avdrag för måltidsutgifter medgavs normalt inte med större belopp än vad som motsvarade skäliga utgifter för lunch (punkt 1, tredje stycket i anvisningarna till 20 § KL i dess lydelse fram till den 1 januari 1996).

Enligt dåvarande Riksskatteverkets (RSV) rekommendationer medgavs avdrag för representation utanför hemmet i form av lunch, middag eller supé som ägde rum under kalenderåret 1995 med högst 300 kronor exklusive mervärdesskatt per person och måltid (RSV S 1994:11). För fullt avdrag vid intern representation borde kostnaden endast avse enklare former av traktering och i vart fall inte överstiga två tredjedelar av den nämnda beloppsgränsen (RSV Dt 1991:20). Därmed borde kostnaden vid intern representation inte överstiga 200 kronor per person och tillfälle.

Vidare angavs att avdrag för kostnaden borde medges vid förtäring av enklare slag i samband med demonstration eller visning. Om demonstrationen eller visningen riktade sig mot en grupp av företag eller yrkesutövare, vilkas inställning till företagets produkter eller tjänster var av ekonomisk betydelse för företaget, kunde avdrag medges med högst det belopp som rymdes inom den prisram som fastställdes i

särskilda rekommendationer (RSV Dt 1991:20). Som tidigare nämnts var den beloppsgränsen 300 kronor per person för 1995.

Fr.o.m. den 1 januari 1996 infördes ett bestämt belopp för måltidsutgifter i lagtexten. Avdrag för måltidsutgifter som avsåg lunch, middag eller supé medgavs då med högst 180 kronor exklusive mervärdesskatt per person (punkt 1, tredje stycket i anvisningarna till 20 § KL i dess lydelse fram till den 1 januari 1997). Av förenklingsskäl fick även vin och sprit ingå i beloppet (bet. 1995/96:SkU20 s. 48).

I de rekommendationer som gällde för 1996 angavs att för demonstrationer och visningar kunde avdrag medges för utgifter för enklare förtäring med högst en tredjedel av 180 kronor, dvs. 60 kronor, per person och tillfälle (RSV S 1996:11).

Fr.o.m. den 1 januari 1997 sänktes beloppsgränsen för avdrag avseende lunch, middag eller supé till 90 kronor per person (punkt 1, tredje stycket i anvisningarna till 20 § KL i dess lydelse fram till den 1 januari 2000 och därefter 16 kap. 2 § IL). Enligt det nu gällande allmänna rådet får, om sambandskravet är uppfyllt, avdrag göras med högst 60 kronor per person och tillfälle för utgifter för enklare förtäring vid PR-verksamhet som exempelvis demonstrationer och visningar (SKV A 2004:5).

6.23.5 Skatteverkets ställningstaganden

Skatteverket har som tidigare nämnts behandlat beloppsgränserna för avdrag för mervärdesskatt vid representation i tre ställningstaganden den 19 juni 2014 (dnr 131 222261-14/111, 131 222261-14/111 och 131 222275-14/111). Av dessa framgår att Skatteverket anser att mervärdesskattelagens nuvarande avdragsbegränsning för representation inte ska tillämpas när det gäller utgifter för lunch, middag eller supé samt utgifter i samband med demonstrationer och visningar, i den mån avdragsbegränsningen innebär en inskränkning av avdragsrätten i förhållande till vad som har gällt vid någon tidpunkt sedan den 1 januari 1995 och samtidigt är i strid med artikel 176 mervärdesskatte-direktivet. Skatteverkets uppfattning innebär att om kostnaden kan hänföras till en verksamhet som medför skattskyldighet enligt mervärdesskattelagen, får avdraget för mervärdesskatt beräknas på ett underlag som högst motsvarar de

beloppsgränser som gällde vid inkomstbeskattningen under 1995 eller 1996.

Skatteverkets ställningstaganden innebär att avdrag för mervärdesskatt för lunch, middag eller supé får göras enligt något av följande alternativ.

Alternativ 1

Vid måltidsutgifter i samband med extern representation får avdrag göras för den mervärdesskatt som avser en utgift om högst 300 kronor exklusive mervärdesskatt. Beloppet avser både mat och dryck. Starköl får ingå i beloppet, men inte vin eller sprit. Vid intern representation är underlaget för avdraget i stället högst 200 kronor exklusive mervärdesskatt.

Alternativ 2

Vid måltidsutgifter får avdrag göras för den mervärdesskatt som avser en utgift om högst 180 kronor exklusive mervärdesskatt. I beloppet får såväl starköl som vin och sprit ingå. Beloppet 180 kronor får användas oavsett om det gäller extern eller intern representation.

Avdraget för mervärdesskatt avseende förtäring i samband med demonstrationer och visningar får i vissa situationer också beräknas på en utgift som är högst 300 kronor per person i stället för 60 kronor som tidigare utgjorde beloppsgränsen i dessa situationer.

Beloppsgränsen för representationsmåltider vid inkomstbeskattningen förändras inte genom Skatteverkets ställningstaganden om avdrag för mervärdesskatt. Enligt vad som följer av 16 kap. 2 § IL får avdraget för utgifter för lunch, middag eller supé således inte överstiga 90 kronor per person och måltid.

De ändrade beloppsgränserna för mervärdesskatt får enligt Skatteverket också tillämpas när kommuner, landsting och kommunalförbund (fortsättningsvis kommuner) representerar, i den mån de har rätt till avdrag eller återbetalning enligt mervärdesskattelagen. Kommuner kan också ha rätt till ersättning för mervärdesskatt som inte får dras av enligt mervärdesskattelagen. Denna rätt regleras i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund. Enligt 4 § i den lagen är avdragsrätten vid måltidsutgifter för representation begränsad till de belopp som anges i mervärdesskattelagen.

6.23.6 Skatteverkets hemställan

Skatteverket föreslår i sin hemställan att mervärdesskattelagen ändras så att avdrag för ingående skatt som hänför sig till utgifter för representation bara får göras om det är skäligt och inte i något fall med ett högre belopp än den mervärdesskatt som belöper på 500 kronor exklusive mervärdesskatt per person och tillfälle eller per gåva. Beloppet bör enligt Skatteverket omfatta alla slags kostnader (mat, alkoholhaltiga och icke alkoholhaltiga drycker, teaterbiljetter, lokalhyror etc.).

Vad gäller inkomstskatt föreslår Skatteverket att avdragsrätten för utgifter för representation slopas helt.

Slutligen föreslås att samma begränsning för utgifter för representation ska gälla vid utbetalning av ersättning enligt lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund som vid beräkning av avdrag för ingående skatt enligt mervärdesskattelagen.

Skatteverkets syfte med förslagen är att få en reglering som överensstämmer med EU-rätten och som samtidigt är enkel att tillämpa.

6.23.7 Ändrad avdragsrätt för mervärdesskatt vid representation

Regeringens förslag: Vid representation får avdraget för mervärdesskatt som avser måltider eller liknande förtäring högst uppgå till den ingående mervärdesskatten på en utgift på 300 kronor per person och tillfälle. Utgifterna ska ha ett omedelbart samband med verksamheten och avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt.

Ändringen träder i kraft den 1 januari 2017.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorians förslag till lagtext är dock språkligt och redaktionellt något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att erinra mot förslaget. Dit hör *Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i*

Uppsala, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Kommerskollegium, Kronofogdemyndigheten, Bokföringsnämnden, Stockholms universitet, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Företagarna, Näringslivets Regelnämnd, Näringslivets Skattedelegation som även *Svenskt Näringsliv* ansluter sig till, *Sveriges Kommuner och Landsting, Lantbrukarnas Riksförbund, Stockholms stad, Malmö kommun, Linköpings kommun, Söderköpings kommun, Hörby kommun, Sandvikens kommun, Karlskoga kommun, Mariestads kommun, Borlänge kommun och Stockholms läns landsting.*

Skatteverket avstyrker förslaget och föreslår i stället att reglerna i huvudsak ändras i enlighet med Skatteverkets hemställan. Om förslaget ändå genomförs efterlyser Skatteverket förtydliganden om att förslaget inte förändrar innebörden av vad som utgör representation. *Sveriges advokatsamfund* avstyrker förslaget, men har inget att erinra mot att en anpassning sker till EU-rätten. Advokatsamfundet anser dock att förslaget medför en ny gränsdragningsproblematik eftersom avdraget ska vara skäligen och efterlyser dessutom ett förslag på hur sammansatta tjänster, t.ex. vid sponsorpaket, ska behandlas. *Srf konsulterna* avstyrker förslaget och anser bl.a. att det ökar komplexiteten i regelverket. *Srf konsulterna* menar att de nuvarande reglerna trots allt fungerar bra eftersom det ofta inte anses meningsfullt att utnyttja avdragsrätten maximalt. Reglerna bör enligt *Srf konsulterna* endast ändras på så sätt att avdragsrätten för mervärdesskatt får beräknas på ett underlag av 300 kronor. Utgifter för visningar, demonstrationer och liknande bör inte omfattas av begreppet representationskostnader. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* delar uppfattningen att reglerna för avdrag för mervärdesskatt måste anpassas till de som gällde vid EU-inträdet och har inga synpunkter på den valda beloppsgränsen. Fakultetsnämnden ifrågasätter däremot att kopplingen mellan reglerna för mervärdesskatt och inkomstskatt behålls. Grunden för det är att det saknas behov av en koppling enligt mervärdesskattedirektivet. *Visita* anser att avdragsrätten bör utökas till 477 kronor per person som ett första steg. *Regelrådet* anser att konsekvensanalysen är bristfällig bl.a. avseende redovisning om behovet av speciella informationsinsatser samt redovisning av

förslagets påverkan på andra kostnader och påverkan på företagens verksamhet. *Ekonomistyrningsverket* framför att förslaget även påverkar statliga myndigheter

Skälen för regeringens förslag

Behovet av ändrad reglering

Mervärdesskattelagens bestämmelse om avdragsrätt för mervärdesskatt som avser representation är kopplad till de regler som gäller för avdrag för utgifter vid representation enligt inkomstskattelagen. Enligt den lagen begränsas storleken på avdraget för lunch, middag eller supé till högst 90 kronor per person och måltid, även om den faktiska utgiften skulle vara högre. Den beloppsgränsen gäller sedan den 1 januari 1997. Sett över tid har dock olika beloppsgränser gällt för utgifter som avser representationsmåltider. De beloppsgränser som har tillämpats har framgått av lagstiftningen eller av Riksskatteverkets rekommendationer. Ett exempel på en högre beloppsgräns är att avdrag för mervärdesskatt vid måltidsutgifter i samband med extern representation har fått göras baserat på en utgift om högst 300 kronor exklusive mervärdesskatt under 1995. Då kunde underlaget för avdraget alltså vara högre än nuvarande 90 kronor per person och måltid.

Mot bakgrund av de förändringar som har gjorts under åren har frågan uppkommit om avdraget för ingående skatt har förändrats på ett sätt som inte är förenligt med EU-rätten. Som framgått ovan tillåter EU-rätten inte att i och för sig tillåtna nationella avdragsbegränsningar utvidgas, dvs. att avdragsrätten inskränks. Om inskränkningen beror på lagstiftning eller myndighetspraxis saknar betydelse.

Den minskning av underlaget för avdrag vid representationsmåltider som tidigare gjorts medför samtidigt en minskad avdragsrätt för ingående skatt. En sådan utvidgning av avdragsbegränsningen är således inte tillåten enligt mervärdesskattedirektivet. Som framgår av avsnitt 6.23.5 har Skatteverket därför ansett att högre beloppsgränser än de 90 kronor som gäller vid inkomstsbeskattningen får tillämpas för att avgöra vad som kan anses vara ett skäligen avdrag för mervärdesskatt vid representationsmåltider. Regeringen anser mot denna bakgrund att beloppsgränsen för avdrag vid representation behöver justeras.

Den nuvarande tillämpningen, såsom den beskrivs i Skatteverkets ställningstaganden, innebär att olika beloppsgränser kan gälla för representationsmåltider i olika situationer. Beloppsgränserna blir t.ex. olika beroende på om det är extern eller intern representation. Det blir också en annan beloppsgräns för en måltid med starköl än en måltid med vin. Problemen med olika beloppsgränser uppkommer även avseende kommunernas ersättning för mervärdesskatt. Vid representationsmåltider gäller dessutom andra beloppsgränser för mervärdesskatt än den som gäller vid inkomstbeskattningen. Beloppsgränsen för avdrag vid inkomstbeskattningen är fortfarande 90 kronor och den gränsen behöver inte ändras av några EU-rättsliga skäl. Ett företag kan därför behöva förhålla sig till två beloppsgränser avseende en och samma utgift. En sådan ordning är svåröverskådlig och svårtillämpad samt försvårar den praktiska hanteringen. Även om det inte är nödvändigt på grund av EU-rätten kan det därför finnas skäl att i detta fall behålla en koppling mellan skatteområdena. Regeringen delar inte *Srf konsulternas* uppfattning att dagens regler fungerar bra. Den nuvarande situationen med olika beloppsgränser kan inte anses tillfredsställande. Det finns därför skäl att ändra reglerna om avdragsrätt vid representation för måltider, även i syfte att underlätta tillämpningen och få ett tydligare och mer överskådligt regelverk.

Den närmare utformningen av mervärdesskattelagens avdragsbegränsning

En ändring av mervärdesskattelagens bestämmelse får med hänsyn till artikel 176 i mervärdesskattedirektivet inte medföra att beloppsgränserna för mervärdesskatt sänks, dvs. att rätten till avdrag för mervärdesskatt inskränks. Det begränsar möjligheterna att justera nivåerna på så sätt att en ändring av beloppsgränserna för avdraget enbart kan ske genom att gränserna höjs. En justering av beloppsgränserna för mervärdesskatt innebär i så fall att företagen får en utvidgad avdragsrätt för mervärdesskatt som avser representation.

Genom Skatteverkets ställningstaganden har avdragsrätten för mervärdesskatt förändrats för utgifter som avser representationsmåltider och förtäring i samband med demonstrationer och visningar. Olika beloppsgränser tillämpas beroende på omständigheterna, t.ex. beroende på om det gäller intern eller extern representation.

För andra former av representation har avdragsrätten inte förändrats. Det saknas därför EU-rättsliga skäl att förändra rätten till avdrag för mervärdesskatt när det handlar om andra former av representation än sådan som avser måltider och enklare förtäring.

Skatteverket, som avstyrkt förslaget, har i sin hemställan två förslag. Det ena rör avdraget för mervärdesskatt och det andra rör avdragsrätten vid inkomstbeskattningen. När det gäller mervärdesskatten föreslår Skatteverket att det ska införas en beloppsgräns som ska avse alla former av representation. Beloppsgränsen skulle därmed gälla även vid andra utgifter än måltider, t.ex. utgifter för golfspel, biljetter till idrotts-evenemang och representationsgåvor. Skatteverkets förslag innebär att det inte i något fall får göras avdrag för ingående skatt som hänför sig till utgifter för representation med ett högre belopp än den mervärdesskatt som belöper på 500 kronor exklusive mervärdesskatt per person och tillfälle eller per gåva.

En enda beloppsgräns som gäller för alla former av representation har den fördelen att det blir mer överskådligt än om det finns olika beloppsgränser för olika representationsformer. Det blir också enklare jämfört med den hantering av mervärdesskatteavdrag vid representationsmåltider som följer av Skatteverkets ställningstaganden.

När det kommer till inkomstbeskattningen så föreslår Skatteverket att avdragsrätten för utgifter som avser representation ska slopas för alla former av representation. En ändrad beloppsgräns för mervärdesskatt behöver fungera tillsammans med inkomstskattelagens regler för att kunna hanteras praktiskt. En situation med olika beloppsgränser för en och samma utgift blir svåröverskådlig och svår att tillämpa. I någon mån undviks detta om ett totalt avdragsförbud införs i inkomstskattelagen. Ett totalt slopande av avdragsrätt för alla former av representation vid inkomstbeskattningen kan dock ge upphov till nya gränsdragningsproblem och praktiska problem. Mot den bakgrunden föreslås, som framgår i avsnitt 6.11.4 inte någon helt slopad avdragsrätt för alla former av representation vid inkomstbeskattningen. I stället föreslås endast ändringar av representationsavdraget vid all slags förtäring (ät- eller drickbart). Det bildar utgångspunkten för de överväganden som i det följande görs

angående en förändrad utformning av avdragsrätten för mervärdesskatt.

Vid inkomstbeskattningen föreslås således att avdragsrätten för alla typer av representation blir oförändrad, utom när det gäller utgifter för förtäring. Det är också för förtäring som den svenska regleringen av avdraget för mervärdesskatt inte står i överensstämmelse med EU-rätten. Med hänsyn till de mindre omfattande ändringar som föreslås beträffande avdraget vid inkomstbeskattningen är det inte lämpligt att för mervärdesskattens del ha en beloppsgräns på 500 kronor som ska gälla vid alla former av representation. I sådana fall skulle det i många situationer gälla olika beloppsgränser för mervärdesskatt och inkomstskatt. Det skulle finnas två parallella regelverk om hur de avdragsgilla beloppen – som i grunden avser samma utgifter – ska beräknas, vilket skulle försvåra tillämpningen och bli svåröverskådligt.

En beloppsgräns som innebär att avdrag kan göras med mervärdesskatten som avser en utgift på 500 kronor och som ska gälla samtliga utgifter som avser varje representationstillfälle skulle vara ett nytt sätt att fastställa gränsbeloppet på, jämfört med idag när avdragsrätten för annat än måltider inte får överstiga vad som kan anses skäligt. Det kan också medföra att det uppkommer situationer där avdragsrättens omfattning inskränks i förhållande till nuvarande reglering. Skattverket tar i sin hemställan upp att avdragsrätten skulle kunna minska vid extern representation, om två måltider ingår vid ett och samma representationstillfälle. Skatteverket bedömer dock att begränsningar av avdragsrätten endast skulle uppkomma i exceptionella fall och att förslaget med en beloppsgräns för all slags representation därför inte är i strid med artikel 176 i mervärdesskattedirektivet (jfr EU-domstolens dom X Holding och Oracle Nederland, C-538/08 och C-33/09, EU:C:2010:192, punkterna 70–71). Den bedömningen får anses rimlig i det avseendet.

Även andra situationer kan dock uppkomma där begränsningen av avdraget till mervärdesskatten som belöper på 500 kronor för alla utgifter som avser representation skulle utgöra en begränsning i förhållande till nuvarande tillämpning. Ett exempel på detta gäller utgifter i samband med jubileum. Av 16 kap. 2 § IL framgår att sådana utgifter kan omfattas av avdragsbegränsningen för representation. Det kan mot den bakgrunden noteras att i ett

domstolsavgörande från 1989, från dåvarande Regeringsrätten, har ett bolag fått avdrag för representationsutgifter som uppgick till 685 kronor per person vid ett jubileum (RÅ 1989 not. 239). Detta illustrerar att en fast beloppsgräns för mervärdesskatten som avser en utgift på 500 kronor för all slags representation riskerar att stå i strid med mervärdesskattedirektivet. Uppkommer sådana problem begränsas möjligheterna att därefter ändra reglerna av artikel 176 i mervärdesskattedirektivet. Beloppet 500 kronor per representationstillfälle skulle gälla även i de fall det enbart är fråga om en utgift per person, t.ex. en måltid. I förhållande till den nuvarande tillämpningen skulle det i många fall medföra en utvidgad avdragsrätt som därefter inte får inskränkas. Därmed begränsas också möjligheterna att senare ändra reglerna på ett ändamålsenligt sätt.

Mot denna bakgrund anser regeringen att en beloppsgräns som innebär att avdrag kan göras med mervärdesskatten som belöper på 500 kronor vid alla former av representation inte bör införas. Det kan i stället vara lämpligt att göra en mer begränsad förändring av avdragsrätten för mervärdesskatt, för att på ett mer ändamålsenligt sätt lösa det EU-rättsliga problem som finns med avdragsrätten för mervärdesskatt vid förtäring i samband med representation. Om den nuvarande ordningen behålls i övriga delar minskar risken för att det uppkommer nya situationer där avdragsrätten i konkreta fall visar sig ha begränsats i förhållande till tidigare. De problem som uppkommit med avdragsrätten för mervärdesskatt gäller måltider och s.k. enklare förtäring. Det är för sådana utgifter som avdragsrätten har begränsats sedan EU-inträdet och det är med avseende på dessa som det nu kan finnas olika beloppsgränser. Det framstår därför som en lämplig åtgärd att ändra beloppsgränsen för måltider och annan förtäring samtidigt som avdragsrätten för andra representationsutgifter behålls oförändrad. Risken blir därmed mindre för att det uppkommer situationer där avdragsrätten begränsas och kommer i konflikt med artikel 176 i direktivet. En sådan ordning fungerar också bättre tillsammans med inkomstskattereglerna, där delar av den nuvarande avdragsrätten behålls (se avsnitt 6.11.4). Det medför också en klar förenkling jämfört med den nuvarande situationen.

Den högsta av de beloppsgränser som idag kan tillämpas vid representationsmåltider medför att avdraget högst får uppgå till mervärdesskatten som avser en utgift på 300 kronor per person och måltid. En lämplig åtgärd kan vara att en beloppsgräns som innebär att avdrag kan göras med mervärdesskatten som avser en utgift på 300 kronor kan bli tillämplig även i övriga situationer där avdrag för mervärdesskatt medges för måltider och liknande förtäring i samband med representation. Därmed kommer det inte att finnas flera olika beloppsgränser för representationsmåltider. Det ger utökade möjligheter till avdrag för mervärdesskatt utöver den utvidgning som redan skett i tillämpningen på grund av Skatteverkets ställningstagande. Någon högre beloppsgräns är inte nödvändig för att åtgärda situationen med flera olika beloppsgränser och få regler som är förenliga med EU-rätten. Jämfört med den nuvarande tillämpningen medför en enhetlig beloppsgräns som innebär att avdrag kan göras med mervärdesskatten som belöper på 300 kronor en mer överskådlig reglering och en enklare tillämpning.

Flera remissinstanser, bl.a. *Tillväxtverket*, *Näringslivets Regelnämnd*, *Malmö kommun* och *Stockholms läns landsting* framför synpunkter om att förslaget i promemorian förenklar tillämpningen. *Sveriges advokatsamfund*, som avstyrker förslaget, har dock framfört att det medför en ny gränsdragningsproblematik eftersom avdraget ska vara skäligt. Även *Srf konsulterna* är inne på att förslaget medför nya gränsdragningar och blir komplicerat. Att avdraget inte får överstiga vad som kan anses skäligt är en förutsättning för avdrag som redan finns och som har funnits under längre tid. Det är således inte en ändring i förhållande till tidigare. När det gäller sponsorpaket eller andra företeelser där flera tjänster kan ingå medför förslaget inte några förändringar förutom att en annan beloppsgräns kan bli aktuell avseende måltider och liknande. Några nya komplikationer bör därmed inte uppkomma. Synpunkter har också framförts om eventuella förändringar av vilka utgifter som ska hänföras till representation, t.ex. med avseende på utgifter i anslutning till demonstrationer och visningar. Förändringar av vad som utgör representation eller förutsättningarna för avdrag i övrigt är inte nödvändiga för att lösa de problem som

förleder förslaget. Regeringen finner därför inte skäl att ändra reglerna i det avseendet.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att avdraget högst får uppgå till mervärdesskatten på en utgift på 300 kronor per person och tillfälle i de situationer där avdrag för mervärdesskatt medges för måltider och liknande förtäring i samband med representation. På motsvarande sätt som tidigare ska representationsutgifterna ha ett sådant omedelbart samband med verksamheten som avses i inkomstskattelagen. Avdraget får inte heller överstiga vad som kan anses skäligt.

Förslaget medför att mervärdesskattereglerna blir förenliga med EU-rätten och underlättar tillämpningen, vilket talar för att ändringarna bör träda i kraft så snart det bedöms vara möjligt. Ändringen föreslås därför träda i kraft den 1 januari 2017.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändring av 8 kap. 9 § ML, se avsnitt 3.4.

6.23.8 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förändringar av avdragsrätten vid representation föreslås såväl avseende mervärdesskatt som inkomstskatt. Förslaget gäller i denna del en utökad avdragsrätt för mervärdesskatt. Denna del av förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 56 miljoner kronor under 2017. Den varaktiga effekten bedöms innebära minskade skatteintäkter med 49 miljoner kronor årligen. Nettoeffekten av de båda förslagen, dvs. förslagen avseende mervärdesskatt och inkomstskatt är dock positiv, se vidare avsnitt 6.11.5.

Det bör påpekas att de utökade möjligheterna till avdrag för mervärdesskatt som följer av Skatteverkets tidigare ställningstagande medför att statens mervärdesskatteintäkter bedöms minska med ca 0,50 miljarder kronor. Den intäktsminskningen är dock inte en effekt av de reformförslag som här presenteras.

Effekter för företagen

Den nuvarande regleringen i mervärdesskattelagen ger intryck av att avdragsrätten vid representationsmåltider fortfarande är begränsad till mervärdesskatten på en utgift som högst är 90 kronor. I tillämpningen medges dock avdrag med högre belopp eftersom en beloppsgräns på

90 kronor inte är förenlig med mervärdesskattedirektivet. I den nuvarande tillämpningen finns flera olika beloppsgränser för avdrag som avser representationsmåltider. En förändring behövs därmed både i syfte att göra reglerna förenliga med EU-rätten och för att få enklare och mer överskådliga regler avseende representationsavdrag.

Som framgår av avsnitt 6.23.7 har alternativ till den föreslagna regleringen övervägts. Dessa har dock bedömts innebära större förändringar än vad som är nödvändigt för att dels lösa det uppkomna EU-rättsliga problemet, dels åstadkomma en förenkling. Den alternativa lösningen med 500 kronor som underlag för mervärdesskatteavdrag riskerar också att medföra både gränsdragningsproblem och konflikter med EU-rätten.

I deklARATIONERNA för inkomstskatt eller mervärdesskatt specificeras inte avdraget vare sig för representationskostnader i allmänhet eller avdrag för måltidsrepresentation. Det saknas därför närmare uppgifter om hur många som berörs av de föreslagna ändringarna avseende avdragsrätt vid måltidsrepresentation eller i vilka branscher dessa företag finns. Förändringen bedöms dock beröra ett stort antal företag i många olika branscher som har utgifter för representationsmåltider. För företagen innebär förslaget i den del det avser mervärdesskatt att det blir en utökad avdragsrätt vid måltidsrepresentation. Den utökade avdragsrätten för mervärdesskatt bedöms för de berörda uppgå till belopp som motsvarar den offentligfinansiella effekten ovan. Den utökade avdragsrätten för mervärdesskatt beror på att beloppsgränsen 300 kronor får användas i fler situationer än i dag, exempelvis vid intern representation. För ett julbord för personalen som per person kostar 300 kronor exkl. mervärdesskatt kan avdrag i dag som mest medges med mervärdesskatten som belöper på en utgift på 200 kronor. Avdrag kan därmed göras med 24 kronor om företaget inte står för alkoholhaltiga drycker. I och med förslaget tillåts avdrag med den mervärdesskatt som belöper på hela beloppet, vilket innebär ytterligare 12 kronor i avdrag. Om kostnaden för julbordet i stället överstiger 300 kronor exklusive mervärdesskatt får detta inte någon ytterligare effekt på avdraget.

Den utökade avdragsrätten kommer emellertid inte de företag till del som saknar avdragsrätt för mervärdesskatt. Verksamheter

som saknar avdragsrätt för mervärdesskatt finns t.ex. inom finans- och försäkringsbranschen, privat vård- och omsorg, tandvård, friskolor och bostadsuthyrning.

Regelrådet anför att det saknas en redovisning av de indirekt berörda företagen utifrån antal, storlek och bransch. Flera remissinstanser kritiserar att konsekvensanalysen inte beskriver de indirekta effekterna av förslagen för vissa branscher, främst restaurangbranschen. Eftersom det i underlaget för konsekvensanalysen saknas indelning av företag efter bransch, storlek och antal påverkade går det inte heller att dra några säkra slutsatser kring konsekvenserna för företag som påverkas indirekt av förslagen. Branschspecifikt påverkas sannolikt restaurangbranschen i viss utsträckning av förslagen, se vidare avsnitt 6.11.5.

Den nuvarande rättstillämpningen gör att företagen behöver förhålla sig till flera olika beloppsgränser avseende avdrag för mervärdesskatt. Förslaget medför att endast en beloppsgräns kommer att gälla vid representationsavdrag för måltidsutgifter. Ett företag behöver därmed inte bedöma vilken av de annars tillämpliga beloppsgränserna som skulle vara aktuell i samband med representationsmåltider. Det torde också finnas mindre behov av att dela upp den samlade kostnaden för ett representations-tillfälle med avseende på de olika beloppsgränserna. Det innebär en förenkling för företagen och leder till minskad administration i samband med representationsutgifter. Eftersom representationskostnader eller avdrag för måltidsrepresentation inte specificeras i deklARATIONERNA för inkomstskatt eller mervärdesskatt går det inte att avgöra exakt hur många eller vilka kategorier av företag som berörs av förslagen. Uppskattningar av antalet tillfällen med måltidsrepresentation, genomsnittlig tidsåtgång och lönekostnader för den administrativa hanteringen ger vid handen att de administrativa kostnaderna för företagen förväntas minska med mellan 50 miljoner kronor och 240 miljoner kronor. Uppskattningar av den minskade administrativa bördan har gjorts med Tillväxtverkets Regelräknaren och intervallet avspeglar olika antaganden om antalet tillfällen, genomsnittlig tidsåtgång och lönekostnader. Beloppen gäller inte enbart förändringarna avseende mervärdesskatt utan inkluderar de förändringar som görs vid inkomstbeskattningen (se vidare avsnitt 6.11).

De föreslagna förändringarna avser avdragsrätten för en omkostnad i företagets verksamhet. Företag inom samma bransch kommer att påverkas på ett liknande sätt av den utökade avdragsrätten för mervärdesskatt. Förslaget bedöms därför inte ha någon påverkan av betydelse för konkurrensen.

Kostnader för att följa reglerna kan relativt sett vara större för små företag (Skatteverkets rapport 2006:3 Krånglig moms en företagsbroms? – om företagets fullgörandekostnader för moms s. 49). Det har dock inte bedömts nödvändigt att ta särskilda hänsyn till små företag vid utformningen av förslaget. Förslaget avser ändringar inom ramen för den befintliga ordningen för representationsavdrag och avser främst en justering av nivåerna för avdrag vid måltidsrepresentation. Ändringarna som förslaget innebär bedöms därför inte heller medföra något behov av mer omfattande informationsinsatser. Ändringarna kan dock behöva uppmärksammas, t.ex. genom viss enklare nyhetsinformation. En uppdatering av befintlig information på området kan också vara nödvändig.

Effekter för myndigheter

De olika beloppsgränser som i dagsläget gäller för avdrag för representationsmåltider komplicerar rättstillämpningen. Denna förenklas således med förslaget. I den mån förslaget har några effekter på måltillströmningen till de allmänna förvaltningsdomstolarna bör denna minska snarare än öka. Bedömningen är emellertid att effekten av förslaget i praktiken är försumbar för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

För Skatteverkets del bör den föreslagna regleringen underlätta kontrollen jämfört med de nuvarande beloppsgränserna. På sikt bör förslaget leda till att Skatteverkets arbetsbörda minskar något. Inledningsvis bedöms förslaget emellertid leda till marginella engångskostnader för Skatteverket, huvudsakligen för information till företag och personal. Några särskilda informationsinsatser torde dock inte behövas. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Som Ekonomistyrningsverket har framfört kan även myndigheternas rätt till kompensation för mervärdesskatt som avser representations-

måltider påverkas genom en justering av beloppsgränsen i mervärdesskattelagen.

Effekter för kommuner

Förslaget innebär även för kommunerna att det blir en beloppsgräns för mervärdesskatteavdrag vid representationsmåltider. Samma beloppsgräns kommer också att gälla för representation enligt lagen (2005:807) om ersättning för mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund som för representation enligt mervärdesskatte-lagen. Det medför en förenkling jämfört med den nuvarande situationen med flera olika beloppsgränser. Även för kommunernas del medför förslaget en högre beloppsgräns för att återfå mervärdesskatt på representationsutgifter och därmed en möjlighet att återfå ett större mervärdesskattebelopp för representationsmåltider.

Effekter för jämställdheten

Förslaget innebär i denna del en utvidgad avdragsrätt för mervärdesskatt. Företag som representerar får därmed en lägre skattekostnad för sin representation. Företagen kan vara juridiska personer eller fysiska personer (enskilda näringsidkare). I den mån män eller kvinnor påverkas direkt av förslagen är det alltså i den utsträckning de utövar representation i egenskap av företagare. För enskilda näringsidkare finns det tydliga skillnader av könsfördelningen mellan olika branscher, men totalt sett är det en övervikt av män (jfr På tal om kvinnor och män, SCB 2014).

I övrigt påverkas män och kvinnor endast indirekt såsom direkta eller indirekta ägare av företag. Män har generellt sett en större del av både det direkta och det indirekta ägandet i företagen.

I den utsträckning förslaget om en utvidgad avdragsrätt för mervärdesskatt har effekter för individer bedöms det därför ha negativa effekter på den ekonomiska jämställdheten.

6.24 Omsättningsgräns för mervärdesskatt

6.24.1 Ärendet och dess beredning

Skatteverket har i en hemställan till Finansdepartementet föreslagit att en skattebefrielse

för mervärdesskatt införs för beskattningsbara personer som bedriver verksamhet med liten omsättning. Skatteverket har till skrivelsen bifogat en promemoria med förslag på utformning av en sådan omsättningsgräns. Vidare har Svenskt Näringsliv i en hemställan föreslagit att en omsättningsgräns på 100 000 kronor införs (dnr Fi2015/3229/S2). E.ON, Vattenfall och Företagarna har anslutit sig till förslaget från Svenskt Näringsliv. Även Ikea Sverige har hemställt om att en omsättningsgräns för mervärdesskatt införs (dnr Fi2016/00489/S2).

Den av Skatteverket ingivna promemorian med lagförslag har remissbehandlats. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 18, avsnitt 1*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 18, avsnitt 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2016/01205/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 22 juni 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 18, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 18, avsnitt 4*. Lagrådet föreslog språkliga ändringar och förtydliganden av lagtexten. Regeringen har följt Lagrådets förslag, som behandlas i avsnitt 6.24.3, 6.24.5 och 6.24.6 samt i författningss kommentaren. Följdändringar har även gjorts i 9 a kap. 1 § och 9 d kap. 4 § mervärdesskattelagen (1994:200).

6.24.2 Bakgrund och gällande rätt

Mervärdesskattelagens bestämmelser

Reglerna om mervärdesskatt är i hög grad harmoniserade inom EU. De svenska reglerna i mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, har sin motsvarighet i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt, kallat mervärdesskattedirektivet.

Mervärdesskatt ska betalas till staten vid skattepliktig omsättning av varor och tjänster inom landet som görs av en beskattningsbar person i denna egenskap. Utgångspunkten är att den som omsätter varan eller tjänsten är skattskyldig för sådan omsättning (1 kap. 2 § ML). Mervärdesskatt ska även betalas vid skattepliktiga unionsinterna förvärv och vid import. All omsättning av varor och tjänster

samt import är skattepliktig om inget annat anges.

Två grundläggande begrepp i mervärdesskattelagen är beskattningsbar person och ekonomisk verksamhet. Med beskattningsbar person avses den som, oavsett på vilken plats, självständigt bedriver en ekonomisk verksamhet, oberoende av dess syfte eller resultat (4 kap. 1 § första stycket ML). Både fysiska personer och juridiska personer kan vara beskattningsbara personer. Mervärdesskatt ska bara betalas på försäljning av varor och tjänster som görs av beskattningsbara personer i denna egenskap. Med ekonomisk verksamhet förstås varje verksamhet som bedrivs av en producent, en handlare eller en tjänsteleverantör samt verksamhet inom fria och därmed jämställda yrken (4 kap. 1 § andra stycket ML). Försäljning av varor och tjänster som inte bara görs tillfälligt anses som ekonomisk verksamhet. Det krävs inte att det finns ett vinstsyfte med verksamheten.

Reglerna om beskattningsbar person och ekonomisk verksamhet infördes i ML den 1 juli 2013. De regler som gällde för yrkesmässig verksamhet och som tillämpades för tid före den 1 juli 2013 innehöll bl.a. en beloppsgräns på 30 000 kronor för sådana verksamheter som inte utgjorde näringsverksamhet enligt inkomstskattelagen (1999:1229) men bedrevs i former som var jämförbara med en till sådan näringsverksamhet hänförlig rörelse. Någon sådan beloppsgräns finns inte för en ekonomisk verksamhet. Det betyder att en verksamhet kan anses som en ekonomisk verksamhet oberoende av omsättningens storlek. Det innebär även att verksamheter med liten omsättning ska registreras till mervärdesskatt.

Mervärdesskattedirektivets bestämmelser

I artiklarna 282–291 i mervärdesskattedirektivet finns bestämmelser om skattebefrielse och skattelättnader för små företag. Skattebefrielse och skattelättnader får inte tillämpas på vissa transaktioner. Det gäller leveranser av nya transportmedel och tillhandahållanden som görs av beskattningsbara personer som inte är etablerade i det EU-land där skatten ska betalas (artikel 283). Medlemstaterna får också undanta andra transaktioner från tillämpningen av skattebefrielse för småföretag. Den som omfattas av regler om befrielse från mervärdesskatt har inte rätt till avdrag för mervärdesskatt

och får inte ange mervärdesskatt i sina fakturor (artikel 289). En beskattningsbar person som kan skattebefrias kan dock välja att tillämpa de allmänna mervärdesskattegränserna (artikel 290).

Sverige har rätt att införa skattebefrielse för beskattningsbara personer vars årsomsättning högst är lika med motvärdet i nationell valuta av 10 000 ECU enligt den omräkningskurs som gällde på dagen för anslutningen (artikel 287). Beloppet 10 000 ECU motsvarar 91 500 kronor vid omräkning till SEK med valutakursen per den 1 januari 1995.

6.24.3 Införande av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning

Regeringens förslag: En beskattningsbar person vars omsättning inom landet för det innevarande beskattningsåret inte överstiger 30 000 kronor får under vissa förutsättningar befrias från mervärdesskatt. Omsättningen får inte heller ha överstigit 30 000 kronor under något av de två senaste beskattningsåren.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs dock ingen ändring i 1 kap. 1 § ML om när mervärdesskatt ska betalas. Vidare har redaktionella och språkliga ändringar gjorts i regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Stockholm, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Kommerskollegium, Statskontoret, Tullverket, Bokföringsnämnden, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och Konkurrensverket* har inga synpunkter på förslaget.

Ekonomistyrningsverket, Uppsala universitet, Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen, FAR, Oberoende elhandlare, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Vattenfall AB (Vattenfall) tillstyrker förslaget. Även *Statistiska Centralbyrån (SCB), Solelkommissionen* och *Svensk Solenergi* välkomnar förslaget.

Tillväxtverket, E.ON Sverige AB (E.ON), FAR, Företagarna, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Näringslivets Regelnämnd (NNR) och Energiföretagen Sverige, Vattenfall och *Näringslivets Skattedelegation (NSD)* är positiva till införandet av en omsättningsgräns men anser

att det föreslagna beloppet är för litet. Tillväxtverket framhåller att ett högre belopp skulle mer kraftfullt bidra till regeringens mål att minska den administrativa bördan för företagen och att omsättningsgränsen bör vara ungefär lika hög som i Finland och Danmark. FAR anser att gränsen bör vara minst 90 000 kronor. Företagarna förordar en gräns på 50 000 kronor som sedan ska utvärderas, medan NSD anser att gränsen bör vara 100 000 kronor. Även *Tillväxtanalys* och *Förvaltningsrätten i Jönköping* noterar, i likhet med E.ON, FAR och LRF, att den föreslagna gränsen är låg jämfört med flera andra EU-länder. *Tillväxtanalys* anser att gränsen kan höjas något, dock inte över 10 000 ECU. LRF anser att omsättningsgränsen bör vara 60 000 kronor för att stämma överens med reglerna i inkomstskattelagen om schablonavdrag vid uthyrning av privatbostad. SKL anser att gränsen eventuellt är för låg och bör utvärderas något år efter ikraftträdandet.

Energimyndigheten och E.ON konstaterar att den föreslagna nivån innebär att solexproducerande privatpersoner med god marginal hamnar under gränsen, något som Oberoende elhandlare, Solelkommissionen och Svensk Solenergi instämmer i. E.ON förordar trots detta en högre gräns för att säkerställa att den tilltänkta gruppen kommer att omfattas av undantaget.

Förvaltningsrätten i Malmö och *Företagarna* anser att det regelverk som föreslås är relativt komplicerat vilket kan göra att fördelarna med att införa en omsättningsgräns går förlorade. E.ON menar att det är oklart om omsättningsgränsen ska tillämpas per fastighetsägare, per anläggning eller på något annat sätt i de fall då fastigheten som producerar elen är samägd.

Företagarna och NSD menar att konsekvensanalysen är otillräcklig. LRF, NNR och NSD anser att redovisningen av de offentligfinansiella effekterna är bristfällig. LRF anser även att den offentligfinansiella effekten är felräknad eller att det förekommer en felskrivning avseende den offentligfinansiella effekten. NNR och NSD jämför de offentligfinansiella effekterna med de offentligfinansiella effektberäkningar för en omsättningsgräns på 90 000 kronor som gjordes i utredningen Mervärdesskatt i ett EG-rättsligt perspektiv (SOU 2002:74) och ifrågasätter varför skillnaderna så anmärkningsvärt stora och att det talar för att de offentligfinansiella effektberäkningarna är

överdrivna. *Regelrådet* anser att konsekvensanalysen är godtagbar.

LRF pekar på att den som är skattebefriad enligt de nya bestämmelserna i 9 d kap. fortfarande verkar vara skattskyldig i den mening som avses i ML och skatteförfarandelagen samt att förslaget om att omsättningsgränsen justeras om beskattningsårets längd är längre eller kortare än tolv månader kan bli problematiskt i fråga om nystartade, säsongbetonade verksamheter.

Skälen för regeringens förslag

I mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, finns i dag ingen gräns för befrielse från mervärdesbeskattning. Frågan om att införa bestämmelser om skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning har tidigare utretts, se betänkandet *Mervärdesskatt i ett EG-rättsligt perspektiv* (SOU 2002:74) samt promemorian *Mervärdesskatt för den ideella sektorn, m.m.* (Ds 2009:58). Förslagen ledde inte till lagstiftning. Frågan om införande av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning har även berörts i regeringens proposition *Begreppet beskattningsbar person – en teknisk anpassning av mervärdesskattelagen* (prop. 2012/13:124).

Det är enligt regeringens mening angeläget att företag konkurrerar på lika villkor. Mervärdesskatt ska tas ut oavsett ett företags storlek och inte påverka företag på olika sätt. För företag med en mycket liten omsättning innebär dock administrationen av mervärdesskatten en avsevärd arbetsbörda. Regeringen har i olika sammanhang framhållit att det är angeläget att förenkla för de minsta företagen. Ett sätt att förenkla för dessa företag är att ge dem en möjlighet att bli befriade från att ta ut mervärdesskatt. Regeringen föreslår därför att en möjlighet till skattebefrielse införs för mindre företag.

Ett ytterligare skäl för att införa en skattebefrielse är att underlätta för privatpersoners försäljning av överskottsel. Huruvida försäljning av el från solceller och vindkraftverk, s.k. mikroproduktion av förnybar el, är en ekonomisk verksamhet i mervärdesskatt-hänseende har prövats av EU-domstolen. Domstolens avgörande innebär att försäljning av el från en solcellsanläggning som befinner sig på

eller i anslutning till en privatbostad utgör en ekonomisk verksamhet när den el som produceras kontinuerligt levereras in på elnätet mot ersättning (Dom Finanzamt Freistadt Rohrbach Urfahr, C-219/12, EU:C:2013:413).

Skatteverket har i en skrivelse den 5 juni 2014, dnr 131 325316-14/111, Beskattningskonsekvenser för den som har en solcellsanläggning på sin villa eller fritidshus som är privatbostad, bedömt att EU-domstolens dom innebär att försäljning av el från en solcellsanläggning som befinner sig på eller i anslutning till en privatbostad, är en ekonomisk verksamhet när den el som produceras kontinuerligt levereras in på elnätet mot ersättning. Det finns i nuläget ingen beloppsgräns för redovisning och uttag av mervärdesskatt. Mikroproducenterna är därför skyldiga att registrera sig, ta ut och redovisa mervärdesskatt oavsett omsättningens storlek, vilket medför en administrativ börda. Som en övervägande del av remissinstanserna konstaterat skulle ett införande av en omsättningsgräns underlätta såväl för dessa mikroproducenter av förnybar el som för Skatteverket.

Införande av en omsättningsgräns

Storleken på omsättningsgränsen bör bestämmas till ett belopp som ger möjlighet för beskattningsbara personer med en mycket begränsad verksamhet att slippa hantera uppbörderna av mervärdesskatt. En omsättningsgräns på 30 000 kronor är enligt regeringens uppfattning tillräcklig för att omfatta beskattningsbara personer som bedriver kommersiell verksamhet som är så begränsad att det finns skäl för att befria dem från uppbörderna av mervärdesskatt. Som flera remissinstanser, däribland Energi-myndigheten, E.ON, Oberoende elhandlare och Solelkommissionen konstaterar är denna gräns också tillräcklig för att de privatpersoner som säljer överskottet från mikroproduktion av förnybar el ska omfattas. Tillväxtverket, Företagarna, Energiföretagen Sverige och FAR föreslår ett högre belopp för att omfattas av en skattebefrielse. Regeringen ser för närvarande inget behov av en högre omsättningsgräns. Det som Svenskt Näringsliv, E.ON, Vattenfall och Företagarna framför i sitt förslag (dnr Fi2015/3229/S2) föranleder inte regeringen att göra någon annan bedömning när det gäller nivån på omsättningsgränsen. Det föreslås därför att beskattningsbara personer vars omsättningar

av skattepliktiga varor och tjänster inom landet inte överstiger 30 000 kronor per beskattningsår under vissa förutsättningar ska vara befriade från mervärdesbeskattning. En omsättningsgräns på 30 000 kronor per år kan förväntas minska den administrativa bördan både för aktörer med liten omsättning eftersom dessa inte behöver redovisa mervärdeskatt, och för Skatteverket som inte behöver administrera verksamheter med liten omsättning som inte beräknas ge några större skatteintäkter.

Vidare menar regeringen att en förutsättning är att den beskattningsbara personens omsättning inte under något av de två föregående beskattningsåren får ha överstigit 30 000 kronor. Ett sådant krav behövs för att förhindra att reglerna utnyttjas på ett inte avsett sätt, genom att verksamheter av betydligt större omfattning väljer att omfattas av omsättningsgränsen fram till dess att omsättningen överstiger 30 000 kronor. En ny beskattningsbar person bör omfattas av möjligheten till skattebefrielse redan när verksamheten påbörjas.

De som omfattas av skattebefrielsen för beskattningsbara personer med liten omsättning kommer fortfarande att anses som beskattningsbara personer i mervärdeskattelhänseende. Bestämmelserna medför därmed att den beskattningsbara personen inte är skattskyldig för omsättning som omfattas av skattebefrielsen på motsvarande sätt som om omsättningarna hade varit undantagna från skatteplikt. En beskattningsbar person vars omsättning understiger omsättningsgränsen ska således inte betala skatt för sådana transaktioner som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. Detta bör förtydligas i lagtexten så att det inte, som LRF påpekar, råder någon oklarhet beträffande skattskyldigheten. Frågan om skattskyldighet får också betydelse för frågan om registrering, se vidare nedan i avsnitt 6.24.4, samt för bestämmelserna om avdrag, se avsnitt 6.24.8. Skattebefrielsen får endast avse sådan skatt som skulle ha tagits ut på varor och tjänster som omsatts inom landet av den som är skattebefriad. Befrielsen gäller därmed inte vid omvänd skattskyldighet och import. Utländska beskattningsbara personer som omsätter varor och tjänster inom landet omfattas inte heller. Dessutom finns det vissa situationer där skattebefrielsen inte får tillämpas, se vidare avsnitt 6.24.7.

En beskattningsbar person som från verksamhetens start beräknar att omsättningen

kommer att överstiga 30 000 kronor exklusive mervärdeskatt under innevarande beskattningsår omfattas inte av bestämmelserna. Detta företag ska registreras för mervärdeskatt.

I det remitterade förslaget finns en regel om att omsättningsgränsen ska justeras om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader. LRF pekar på att regeln kan bli problematisk vid nystartade säsongsbetonade verksamheter med beskattningsår som understiger tolv månader och att förslaget bör justeras för att ta hänsyn till det. Regeringen anser dock att för den som har ett längre beskattningsår kan det vara viktigt att få justera upp omsättningsbeloppet. Enligt regeringens uppfattning är det rimligt att gränsen på motsvarande sätt också justeras nedåt när beskattningsåret är kortare än 12 månader. En ytterligare justering med hänsyn till säsongsverksamhet, d.v.s. till hur lång tid verksamhet normalt bedrivs under ett år, kan dock bli komplicerad och svår att tillämpa, både för företagen och för Skatteverket. Med hänsyn till detta anser regeringen att det inte bör införas någon särskild regel för verksamheter som är säsongsbetonade.

Regler om skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning ska enligt direktivet endast gälla för beskattningsbara personer. Bedömningen av vad som är en beskattningsbar person är alltså avgörande för tillämpningen av skattebefrielsen. Enligt ML anses varje delägare i enkla bolag och partrederier vara skattskyldig i förhållande till sin andel i bolaget eller rederiet (6 kap. 2 § ML). Omsättningsgränsen om 30 000 kronor bör således tillämpas på varje delägare i dessa fall. Detta bör gälla även i fråga om samägda fastigheter.

Lagförslagen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny bestämmelse, 9 d kap. 1 §, införs samt att ändring görs i 1 kap. 1 § ML, se avsnitt 3.4.

6.24.4 Ansökan och beslut om skattebefrielse

Regeringens förslag: Om den beskattningsbara personen inte är registrerad till mervärdesskatt gäller befrielsen utan ansökan eller beslut.

Om den beskattningsbara personen är registrerad till mervärdesskatt måste denne ansöka om befrielse hos Skatteverket. Befrielsen gäller tidigast fr.o.m. dagen för Skatteverkets beslut.

Den som ansökt om att bli beskattad och fått beslut om detta och åter vill bli skattebefriad kan bli det tidigast från ingången av det tredje beskattningsåret efter det beskattningsår då beslutet om beskattning fattades.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs dock inte någon ändring av 9 a kap. 1 § ML om begagnade varor, konstverk, samlarföremål och antikviteter. Vidare har språkliga och redaktionella ändringar gjorts i regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Malmö* anser att kopplingen mellan 9 d kap. 5 § ML och regeln om att en viss karenstid ska gälla för att åter bli beskattad respektive skattebefriad i 9 d kap. 7 § ML är oklar. *Solelkommissionen* och *Svensk Solenergi* välkomnar att skattebefrielsen gäller utan ansökan.

Skälen för regeringens förslag

Ansökan om befrielse och om beskattning

Beskattningsbara personer som inte är registrerade till mervärdesskatt och som uppfyller förutsättningarna för skattebefrielse bör omfattas av bestämmelserna utan ansökan eller beslut. Dessa personer behöver därmed inte lämna in en ansökan för att omfattas av bestämmelserna. För den som inte är registrerad till mervärdesskatt bör således skattebefrielsen ske automatiskt, om förutsättningarna beträffande omsättningens storlek är uppfyllda. Skälet till detta är att syftet med förslaget är att förenkla för företagen och minska den administrativa bördan både för företagen och för Skatteverket. Om en ansökan krävs för att

skattebefrielsen ska gälla går en stor del av denna förenkling förlorad.

Beskattningsbara personer som är registrerade till mervärdesskatt och som uppfyller förutsättningarna för befrielse måste ansöka om skattebefrielse hos Skatteverket.

I en tidigare promemoria, Mervärdesskatt för den ideella sektorn, m.m. (Ds 2009:58) gjordes bedömningen att det bör undvikas att beskattningsbara personer omväxlande omfattas av det allmänna systemet respektive av reglerna om befrielse från beskattning. En sådan ordning är svår att administrera, bl.a. vid jämkning av skatt, och leder till kontrollsvårigheter. Samma bedömning gjorde Skatteverket i det remitterade förslaget. Regeringen instämmer i Skatteverkets bedömning. Det föreslås därför att en s.k. fördröjningsregel införs för den som fått ett beslut om att bli beskattad och därefter åter vill bli skattebefriad.

Registrering

Reglerna i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, innebär att Skatteverket ska registrera den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen. Detsamma gäller bl.a. den som har rätt till återbetalning av mervärdesskatt (7 kap. 1 § första stycket 3 och 4 SFL).

Förslaget innebär att den som omfattas av skattebefrielsen för beskattningsbara personer med liten omsättning vanligtvis inte kommer att behöva registrera sig för sina omsättningar. Med den ändring som föreslås i fråga om skattskyldigheten, se avsnitt 6.24.3, förtydligas att den som omfattas av skattebefrielse inte är skattskyldig. Av detta följer att den beskattningsbara personen inte ska vara registrerad enligt 7 kap. 1 § SFL. Detta gäller dock bara för de omsättningar som omfattas av skattebefrielsen.

Registreringsskyldighet kan också uppkomma om den beskattningsbara personen genomför unionsinterna förvärv av varor eller tjänster som denne blir skattskyldig för, se vidare avsnitt 6.24.4. Den som är skattskyldig för sådana förvärv ska vara registrerad till mervärdesskatt (se 7 kap. 1 § första stycket 3 SFL). Registrering kan också behöva göras om den som är etablerad i Sverige omsätter tjänster till en beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land om köparen ska betala mervärdesskatt för tjänsterna i det landet (se 7 kap. 1 § första stycket 7 SFL).

I sådana fall kan den beskattningsbara personen ändå omfattas av skattebefrielse om

Skatteverket efter ansökan fattat ett beslut. En beskattningsbar person som är skattebefriad kan således i vissa specifika fall vara registrerad till mervärdesskatt på grund av att vissa omsättningar eller förvärv är mervärdesskattepliktiga och inte omfattas av skattebefrielsen, men trots registreringen vara befriad från beskattning för övriga omsättningar som personen gör och som omfattas av skattebefrielsen.

Särskilda bestämmelser avseende begagnade varor
I 9 a kap. ML behandlas omsättning av vissa typer av varor. Av 9 a kap. 1 § femte punkten ML framgår att kapitlet tillämpas vid en beskattningsbar återförsäljares omsättning av begagnade varor, konstverk, samlarföremål eller antikviteter som levererats till honom inom EU av en beskattningsbar person i ett annat EU-land. En förutsättning är att den beskattningsbara personens omsättning omfattas av befrielse från mervärdesskatt enligt bestämmelserna om små företag i mervärdesskattedirektivet i det landet och den förvärvade varan utgjort anläggningstillgång hos den beskattningsbara personen. Eftersom regler om skattebefrielse för små företag nu införs i Sverige behöver bestämmelsen ändras så att den även omfattar leveranser från beskattningsbara personer som är skattebefriade här.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny bestämmelse, 9 d kap. 4 § ML, införs, samt att ändring görs i 9 a kap. 1 § ML, se avsnitt 3.4.

6.24.5 Skattebefrielsen upphör

Regeringens förslag: Om omsättningsbeloppet under innevarande år överstiger 30 000 kronor och förutsättningarna för befrielse därför inte längre är uppfyllda, ska den beskattningsbara personen ta ut mervärdesskatt fr.o.m. den omsättning som innebär att omsättningsgränsen överskrids.

Om den som är skattebefriad ansöker om det, ska Skatteverket besluta att skatt ska tas ut enligt mervärdesskattelagen trots att det fortfarande finns förutsättningar för skattebefrielse. Ett sådant beslut får gälla tidigast från ingången av beskattningsåret närmast före det beskattningsår då ansökan kom in till Skatteverket.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag har dock förtydligats i fråga om skyldigheten att lämna registreringsanmälan. I promemorian föreslogs vidare en fördröjningsregel för den som fått ett beslut om skattebefrielse och därefter åter ville bli beskattad, vilket regeringen inte föreslår. Slutligen har redaktionella och språkliga ändringar gjorts i regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Malmö* framför att det, vid övergång från skattebefrielse till beskattning, bör preciseras från vilken tidpunkt beskattning tidigast får gälla. Förvaltningsrätten anser vidare att det är oklart om både automatiskt befriade och skattebefriade efter beslut omfattas. Vidare menar förvaltningsrätten att kopplingen till fördröjningsregeln för att återgå till beskattning är oklar. *LRF* pekar på att det av artikel 290 i mervärdesskattedirektivet framgår att beskattningsbara personer som kan skattebefrias får välja att tillämpa de allmänna mervärdesskatte-reglerna, och att den fördröjningsregel som föreslås därför verkar strida mot direktivet. *LRF* avstyrker därför regeln i 9 d kap. 6 § andra stycket. Slutligen pekar *LRF* på att det inte framgår av bestämmelserna i SFL att den som varit skattebefriad enligt reglerna i 9 d kap. ska ansöka om registrering enligt 7 kap. 2 § SFL när omsättningsgränsen överskrids.

Srf konsulterna menar att den kategori av företag som kommer att omfattas av det föreslagna regelverket ofta har liten kontroll över den löpande verksamheten och att bokföringen kan vara senarelagd, vilket i dessa fall är förenligt med god redovisningssed. Detta kan enligt *Srf konsulterna* leda till att företaget inte märker att omsättningsgränsen överskridits förrän långt efteråt. *Srf konsulterna* föreslår därför en regel som innebär att en högre omsättningsgräns, exempelvis 60 000 kronor, måste passeras för att skattskyldighet ska inträda under innevarande år. *Vattenfall* påpekar att de energibolag som tillämpar s.k. självfakturering för mikroproducenter måste hålla reda på när mikroproducenten överskrider omsättningsgränsen.

Skälen för regeringens förslag: En beskattningsbar person som omfattas av befrielse från mervärdesskatt kan under det innevarande året komma att överskrida den föreskrivna omsättningsgränsen. I ett sådant fall finns inte längre förutsättningar för att omfattas av de

särskilda reglerna om befrielse. I stället ska de allmänna bestämmelserna i mervärdesskattelagen tillämpas. Detsamma gäller om den beskattningsbara personen beräknar att omsättningarna kommer att överstiga 30 000 kronor. Detta gäller omedelbart och utan beslut från Skatteverket. Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader ska omsättningsgränsen justeras i motsvarande mån, se avsnitt 6.24.3.

Den omsättning som medför att omsättningsgränsen överskrids ska i sin helhet beskattas. Mervärdesskatt ska därmed tas ut på hela beloppet på den omsättning som innebär att omsättningsgränsen uppnås. Någon proportionering av fakturabeloppet så att omsättning upp till 30 000 kronor är skattefri ska inte göras. Omsättningar som skett tidigare under beskattningsåret påverkas däremot inte av att skattebefrielsen enligt 9 d kap. upphör. Det föreslås alltså inte någon retroaktiv skattskyldighet för omsättningar upp till 30 000 kronor. Den beskattningsbara personen är dock skattskyldig för den omsättning som innebär att omsättningsgränsen uppnås och omsättningarna därefter. För att tillämpa skattebefrielsen krävs alltså ett visst mått av kontroll över den löpande verksamheten så att inte omsättningsgränsen överskrids.

Srf konsulterna föreslår att ytterligare en beloppsgräns på 60 000 kronor ska införas och gälla under innevarande år. En sådan beloppsgräns kan i viss mån begränsa antalet företag som blir skattskyldiga under pågående beskattningsår. Samtidigt blir det ytterligare en beloppsgräns att förhålla sig till. Reglerna blir också mer komplicerade och svårare att överskåda om det finns olika beloppsgränser som blir tillämpliga i olika situationer. Med hänsyn till detta bör det inte införas någon ytterligare beloppsgräns.

När omsättningen hos en beskattningsbar person som inte är registrerad överskrids omsättningsgränsen på 30 000 kronor är den beskattningsbara personen skyldig att registrera sig för mervärdesskatt. *LRF* ifrågasätter om detta verkligen framgår av lagtexten. Genom ett förtydligande i 9 d kap. 5 § ML framgår att detta ska göras på det sätt som framgår av 7 kap. 2 § SFL.

Vid övergång från beskattning enligt 9 d kap. 6 § ML till skattebefrielse föreslås en fördröjningsregel som innebär att ett beslut om skattebefrielse börjar gälla först efter ingången av

det tredje beskattningsåret efter det beskattningsår under vilket ett beslut om beskattning fattades, se avsnitt 6.24.4. I det remitterade förslaget fanns även en sådan bestämmelse för den som fått ett beslut om skattebefrielse och därefter åter vill bli beskattad. Som *LRF* påpekar kan det dock ifrågasättas om det finns stöd i direktivet för att ha en fördröjningsregel för den som fått ett beslut om skattebefrielse och därefter åter vill bli beskattad. En sådan regel gör också regelverket mer komplicerat. Eftersom den som beräknar att omsättningen kommer att överstiga 30 000 kronor under innevarande år inte omfattas av skattebefrielsen blir det också oklart hur fördröjningsregeln ska fungera i praktiken för den som inte längre vill omfattas av skattebefrielse, något som *Förvaltningsrätten i Malmö* pekar på. Det kan vidare noteras att i den tidigare nämnda Ds 2009:58 föreslogs en gräns på 250 000 kronor. En så hög gräns ger andra incitament för att växla mellan skattebefrielse och skatteplikt. Med tanke på den förhållandevis låga gräns som nu föreslås och mot bakgrund av bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet om att de beskattningsbara personerna ska ha rätt att välja att omfattas av de vanliga reglerna samt mot bakgrund av att regelverket bör vara enkelt anser regeringen att det inte bör införas någon fördröjningsregel för den som fått ett beslut om skattebefrielse och sedan återigen vill bli beskattad.

Om omsättningen inte överskrider beloppsgränsen kan övergång från skattebefrielse ske genom ansökan och beslut. Promemorian innehöll ingen reglering avseende från vilken tidpunkt skattebefrielsen tidigast får upphöra i ett sådant fall. *Förvaltningsrätten i Malmö* anser att denna tidpunkt bör preciseras. Regeringen instämmer i den bedömningen. Det handlar om ett beslut om skattskyldighet för den beskattningsbara personen som också kan påverka rätten till avdrag. Mot den bakgrunden bör det framgå från vilken tidpunkt ett sådant beslut tidigast kan gälla. Skattebefrielsen kan gälla även om någon ansökan inte lämnats in. Även i sådana fall kommer det dock att behövas en ansökan för att skattebefrielsen ska upphöra. Upphörandet av skattebefrielsen kan få betydelse för den beskattningsbara personens avdragsrätt. Det är inte önskvärt med situationer där nystartade företag går miste om avdragsrätt på grund av sena ansökningar. Med hänsyn till det bör det inte ställas alltför strikta krav på när en ansökan

om beskattning senast ska ha kommit in. Om skattebefrielsen upphör ska mervärdesskatt tas ut och redovisas. Hänsyn bör därför också tas till att det kan uppstå administrativa olägenheter om skattebefrielsen kan upphöra flera år tillbaka i tiden. En sådan ordning kan påverka beskattningsbeslut som avser flera år tillbaka i tiden. För beskattningsbara personer med en omsättning under 30 000 kronor finns möjlighet att redovisa mervärdesskatt en gång per år. I många fall kan en sådan redovisning lämnas i samband med inkomstdeklarationen. Deklarationen kan därför lämnas relativt långt in på det efterföljande beskattningsåret. Tidsgränserna för att lämna en sådan deklaration kan dock variera något beroende på omständigheterna (se 26 kap. 33–33 e §§ SFL). Det är därför inte lämpligt att direkt anknyta till den tidpunkt när deklarationen för året senast skulle ha lämnats. Det kan i stället vara lämpligt att den beskattningsbara personen under hela det efterföljande beskattningsåret kan lämna en ansökan om att skatt ska tas ut. Regeringen föreslår därför att skattebefrielsen tidigast får upphöra från inledningen av beskattningsåret före det beskattningsår då ansökan kommit in till Skatteverket. Ett sådant beslut medför också att den beskattningsbara personen ska redovisa och betala mervärdesskatt på omsättning som skett från den tidpunkt då beslutet börjar gälla.

Som *Vattenfall* påpekar är det vanligt att s.k. självfakturering tillämpas när mikroproducenter säljer sin överskottsdel till ett energibolag. Detta innebär att energibolaget enligt avtal med mikroproducenten ställer ut fakturan för den el som köpts av mikroproducenten (jfr 11 kap. 4 § ML). Detta förfarande innebär dock inte att energibolaget tar över de rättigheter och skyldigheter för beskattningsbara personer som följer av mervärdesskattelagen. Det är alltså i slutänden den beskattningsbara personen (mikroproducenten) som är ansvarig för att se till att gränsen inte överskrids.

Lagförslagen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Lagförslag

Förslaget föranleder att två nya bestämmelser, 9 d kap. 5 och 6 §§ ML, införs, se avsnitt 3.4.

6.24.6 Beräkning av omsättningsgränsen

Regeringens förslag: Vid beräkningen av omsättningsgränsen ska beskattningsunderlaget från samtliga skattepliktiga omsättningar av varor och tjänster inom landet omfattas. Även vissa andra transaktioner ska ingå, bl.a. export, undantagna transaktioner som medför återbetalningsrätt, fastighetstransaktioner, finansiella transaktioner och försäkringstransaktioner. Vid beräkning av omsättningsgränsen ska inte omsättning av anläggningstillgångar ingå.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Uppräkningen av transaktioner som ska ingå vid beräkningen är dock mer omfattande i regeringens förslag. Vidare har bestämmelsen fått en annan utformning i bl.a. redaktionellt avseende.

Remissinstanserna: *Företagarna* menar att de föreslagna reglerna om hur omsättningsgränsen ska beräknas är komplicerade. *LRF* anser att det bör förtydligas vilka fastighetstransaktioner som ska ingå när omsättningen beräknas. *LRF* anser också att det bör framgå tydligare att omsättning av anläggningstillgångar inte ska ingå i beräkningen och föreslår att undantaget avseende anläggningstillgångar bör placeras sist i bestämmelsen på motsvarande sätt som i artikel 288 i mervärdesskattedirektivet.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 287 i mervärdesskattedirektivet är det den sammanlagda årsomsättningen som är avgörande för om en beskattningsbar person kan omfattas av regler om befrielse från mervärdesskatt. EU-domstolen har klarlagt att med årsomsättning avses i detta sammanhang den omsättning som den beskattningsbara personen har uppnått under ett år i den medlemsstat i vilken den beskattningsbara personen är etablerad (Dom *Schmelz*, C-97/09, EU:C:2010:632).

Vilka transaktioner som ska tas med vid beräkningen av årsomsättningen anges i artikel 288 i mervärdesskattedirektivet. Av bestämmelsen följer att det som ska ingå är skattepliktiga omsättningar (varuöverlåtelse, tillhandahållanden av tjänster och uttag), exklusive mervärdesskatt. Tillhandahållanden som undantas från skatteplikt ska således som utgångspunkt inte räknas med vid bedömningen

av om omsättningsgränsen överskridits. Detta gäller dock inte transaktioner som, till skillnad från övriga skattefria transaktioner, berättigar till återbetalning av skatt i enlighet med artikel 110 och 111 (kvalificerade undantag), transaktioner som undantas enligt artiklarna 146–149 samt 151–153 (export och internationella transporter m.m.), fastighetstransaktioner samt finansiella transaktioner som avses i artikel 135.1 b–g och försäkringstjänster, såvida de tre sistnämnda transaktionerna inte har karaktär av bitransaktioner. Detta innebär att de här nämnda transaktionerna enligt mervärdesskattedirektivet ska räknas med i beloppet 30 000 kronor trots att de inte föranleder skatteplikt.

Vissa transaktioner omfattas inte av reglerna om skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning, se artikel 283 i mervärdesskattedirektivet. Dessa transaktioner beskattas enligt mervärdesskattedirektivets allmänna regler även om den som är skattskyldig är beskattningsbar person som omfattas av bestämmelserna i 9 d kap. De ska därför inte medräknas vid beräkning av omsättningsgränsen avseende skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning. Det gäller exempelvis undantagna leveranser av nya transportmedel till andra EU-länder.

Ersättningen för unionsinterna leveranser av andra varor än nya transportmedel kommer att räknas med vid beräkningen av omsättningsgränsen. Sådana unionsinterna leveranser kan under vissa förutsättningar undantas från skatteplikt (se 3 kap. 30 a § första stycket 1 och 2 ML). Det undantaget ska dock inte gälla för den som är skattebefriad (jfr artikel 139 i mervärdesskattedirektivet). En ändring behöver därför göras i 3 kap. 30 a § ML.

Ersättning som erhålls vid avyttring av anläggningstillgångar ska inte medföra att omsättningen vid tillämpning av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning påverkas. LRF anser att detta bör förtydligas. Regeringen delar den uppfattningen. Förslaget har därför justerats på det sätt som LRF föreslår.

Lagförslagen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny bestämmelse, 9 d kap. 3 §, införs samt att ändring görs i 3 kap. 30 a § ML, se avsnitt 3.4.

6.24.7 Beskattningsbara personer och transaktioner som inte omfattas av skattebefrielse

Regeringens förslag: Beskattningsbara personer som inte är etablerade inom landet omfattas inte av skattebefrielsen. Inte heller den som är frivilligt skattskyldig för omsättning av investeringsguld, upphovsmän som omsatt vissa konstverk och den som är frivilligt skattskyldig för vissa fastighetsupplåtelser omfattas av reglerna. Skattebefrielsen omfattar inte omsättning av nya transportmedel till andra EU-länder eller uttag av varor för eget eller personalens bruk.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Enligt promemorians förslag kan den som är skattskyldig på grund av omvänd skattskyldighet inte omfattas av reglerna i 9 d kap. Något förslag om att uttag av varor inte ska omfattas av skattebefrielsen finns inte i promemorian.

Remissinstanserna: *Företagarna* anser att det vore bättre om skattebefrielsen förutsätter att företaget inte har någon omsättning eller några förvärv som ska beskattas. *SKL* anser att reglerna kan utnyttjas med avseende på uttag av varor ur verksamheten. *Srf konsulterna* menar att det redan i dag är svårt för företagen att göra rätt när det gäller omvänd skattskyldighet, och att felaktigheterna kommer att öka i och med förslaget.

Skälen för regeringens förslag

De föreslagna reglerna om skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning baseras på mervärdesskattedirektivets särskilda ordning för små företag.

Av artikel 283.1 i mervärdesskattedirektivet framgår att medlemsstaterna ska utesluta vissa transaktioner från skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning. Av artikel 283.2 i mervärdesskattedirektivet framgår att det är valfritt för medlemsstaterna att undanta vissa transaktioner från tillämpningen av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning. De transaktioner som inte får omfattas av skattebefrielsen är tillfälliga

transaktioner (enligt artikel 12), unionsinterna leveranser av nya transportmedel (artikel 138.1 och 138.2 a) och tillhandahållanden som görs av beskattningsbara personer som inte är etablerade inom landet (artikel 283.c).

Beskattningsbara personer

Av artikel 283 c i mervärdesskattedirektivet framgår att om en beskattningsbar person inte är etablerad i det land där personen utför omsättningarna faller omsättningarna utanför tillämpningsområdet för skattebefrielse oavsett transaktionens art och karaktär. En beskattningsbar person som inte är etablerad i Sverige men som ska beskattas här för omsättning av varor och tjänster kan således inte omfattas av de föreslagna bestämmelserna om skattebefrielse. Eftersom skattebefrielsen gäller omsättning inom landet omfattas inte heller situationen när en beskattningsbar person etablerad i Sverige utför omsättningar som ska beskattas i ett EU-land.

I promemorian Mervärdesskatt för den ideella sektorn m.m. (Ds 2009:58) föreslogs att ytterligare transaktioner skulle undantas från tillämpningen av skattebefrielsen. Enligt bedömningen i promemorian fanns det behov av att införa en sådan reglering avseende de särskilda bestämmelser som finns i 3 kap. 10 a–c §§ ML om undantag från skatteplikt för omsättning av investeringsguld. Reglerna innebär bl.a. att en beskattningsbar person har rätt att bli beskattad för transaktioner som annars skulle ha varit undantagna från skatteplikt. Dessa regler går inte att förena med en skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning. När en beskattningsbar person begärt att bli frivilligt beskattad avseende investeringsguld ska all omsättning, även avseende övriga eventuella aktiviteter, beskattas. Samma resonemang kan tillämpas på en upphovsman som blivit frivilligt skattskyldig enligt 1 kap. 2 a och 2 b §§ ML för omsättning av konstverk samt vid frivillig skattskyldighet för vissa fastighetsupplåtelse enligt 9 kap. ML. Regeringen föreslår därför att skattebefrielse inte ska tillämpas på omsättningar som genomförs av den som omfattas av sådan skattskyldighet.

Srf konsulterna påpekar att företagen gör oavsiktliga fel vid tillämpningen av bestämmelserna om omvänd skattskyldighet. Omvänd skattskyldighet finns vid ett antal olika omsättningar av varor och tjänster. Om en

beskattningsbar person förvärvar varor eller tjänster och blir skattskyldig för förvärvet omfattas omsättningen inte av skattebefrielsen. Det beror på att det endast är den beskattningsbara personens egna omsättningar som omfattas av skattebefrielsen. Förslaget innebär dock i sig inga förändringar av reglerna om skattskyldighet vid förvärv. Några nya skyldigheter för företagen i detta avseende införs således inte. Eftersom omvänd skattskyldighet i vissa fall förutsätter att köparen är registrerad till mervärdesskatt skulle antalet fall med omvänd skattskyldighet dock kunna bli något färre än idag för de som kommer att omfattas av befrielsen.

Företagarna anser att regelverket blir komplicerat eftersom skattebefrielsen inte omfattar alla typer av transaktioner. Företagarna menar också att det vore bättre om skattebefrielsen förutsätter att företaget inte har någon omsättning eller några förvärv som ska beskattas. En sådan ordning skulle dock medföra att skattebefrielse skulle vara utesluten om en beskattningsbar person behöver redovisa mervärdesskatt på grund av omvänd skattskyldighet, t.ex. vid inköp av tjänster från ett annat EU-land. En sådan effekt bedöms inte lämplig. Vidare ska enligt mervärdesskattedirektivet vissa transaktioner inte omfattas av skattebefrielsen (artikel 283). Det finns således inte någon möjlighet att låta alla transaktioner omfattas. Medlemstaterna får också utesluta andra transaktioner.

Enligt det remitterade förslaget kan beskattningsbara personer som ska redovisa utgående skatt p.g.a. omvänd skattskyldighet, i flertalet fall inte omfattas av bestämmelserna om skattebefrielse för någon del av verksamheten. Det gäller t.ex. omvänd skattskyldighet inom byggsektorn (1 kap. 2 § 4 b), vid omsättning av utsläppsrätter för växthusgaser (1 kap. 2 § 4 d) och för omsättning mellan beskattningsbara personer av vissa närmare angivna varor av avfall och skrot av vissa metaller (1 kap. 2 § 4 e och 1 kap. 2 § tredje stycket). I de flesta fall är det för dessa omsättningar en förutsättning för omvänd skattskyldighet att köparen är eller ska vara registrerad till mervärdesskatt (1 kap. 2 § 4 a, 4 d och 4 e §§). Den som är skattebefriad behöver normalt inte vara registrerad till mervärdesskatt. Reglerna om omvänd skattskyldighet blir därför normalt inte tillämpliga i dessa fall, om den beskattningsbara personen är skattebefriad. Det innebär att behovet av en sådan särreglering som

förelås i promemorian och som innebär att dessa beskattningsbara personer utesluts från skattebefrielsen torde vara litet.

Vid omvänd skattskyldighet för byggtjänster är det i stället normalt en förutsättning för omvänd skattskyldighet att köparen inte endast tillfälligt ska tillhandahålla byggtjänster. Detta innebär att verksamheten kan antas ha en viss omfattning. Detta innebär i sin tur att det bör vara fråga om mycket få företag som uppfyller förutsättningarna för att både vara skattebefriade och skattskyldiga för inköp av byggtjänster. En särreglering avseende beskattningsbara personer som är skattskyldiga för viss omvänd skattskyldighet på omsättningar inom landet kommer därför att få ett mycket begränsat tillämpningsområde. Mot bakgrund av det kan det ifrågasättas om en sådan särreglering blir en förenkling. Det kan tvärtom vara så att regelverket i viss mån kan bli enklare och mer överskådligt om antalet undantag från möjligheten till skattebefrielse blir färre. Mot denna bakgrund föreslår regeringen ingen särreglering för beskattningsbara personer som är skattskyldiga på grund av omvänd skattskyldighet.

Transaktioner

De transaktioner som obligatoriskt ska undantas från skattebefrielsen ska alltid beskattas enligt de vanliga reglerna.

Enligt artikel 283.1 b i mervärdesskatte-direktivet omfattas leveranser av nya transportmedel inte av reglerna avseende skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning. Särskilda regler gäller för omsättning av nya transportmedel till köpare i andra EU-länder (artikel 138.1 och 138.2 a). Omsättning av ett nytt transportmedel från en säljare i Sverige till en köpare i ett annat EU-land undantas från skatteplikt i svensk rätt enligt 3 kap. 30 a § första stycket 3 ML och ska, oavsett köparens status av beskattningsbar person eller ej, i stället förvärvsbeskattas hos köparen. Sådan omsättning ska således inte omfattas av skattebefrielsen för beskattningsbara personer med liten omsättning. Den beskattningsbara personen i Sverige ska dock inte ta ut mervärdesskatt eftersom omsättningen är undantagen. Omsättningen kan också medföra återbetalningsrätt. Dessa transaktioner måste uttryckligen undantas från tillämpningsområdet för bestämmelserna om skattebefrielse för

beskattningsbara personer med liten omsättning. Om en beskattningsbar person genomför omsättningar av nu angivet slag som inte kan omfattas av skattebefrielsen finns det inte något hinder mot att övriga omsättningar som personen utför omfattas av befrielsen.

Promemorians förslag innebär att ett förtydligande skulle införas i 3 kap. 3 § andra stycket ML om att skatteplikt inte gäller om en uthyrning av en fastighet sker till en beskattningsbar person som är skattebefriad enligt 9 d kap ML. Regeringens förslag innebär dock att den som är skattebefriad inte bedriver verksamhet som medför skattskyldighet. Något förtydligande av 3 kap. 3 § ML behövs därför inte.

SKL påpekar att reglerna kan användas på så sätt att varor som köpts in med avdragsrätt innan en övergång till skattebefrielse kan tas ut utan att bli beskattade efter en övergång till skattebefrielse. För att undvika att en sådan möjlighet uppkommer bör uttag av varor för eget eller personalens bruk enligt 2 kap. 2 § första stycket 1 inte omfattas av skattebefrielsen. För att det ska bli fråga om ett sådant uttag ska förvärvet av varan medfört rätt till avdrag för ingående skatt (se 2 kap. 3 § ML). Om en vara köpts in och avdragsrätt uppkommit kan ett uttag av varan för eget bruk inte omfattas av skattebefrielsen. Mervärdesskatt ska således tas ut på sådana uttag. Om varan köpts in efter en övergång till skattebefrielse saknas dock avdragsrätt vid förvärvet, varför någon uttagsbeskattning enligt 2 kap. 2 § inte bör ske. Mot denna bakgrund föreslås att sådana uttag som avses i 2 kap. 2 § första stycket 1 inte ska omfattas av skattebefrielsen.

Internationell handel

Skattebefrielsen omfattar endast egna omsättningar inom landet och medför därför inte befrielse från beskattning vid import eller befrielse från förvärvsbeskattning. Skattebefrielsen kan därför i princip inte omfatta förvärv för vilka betalningsskyldighet föreligger för köparen, även om denne omfattas av bestämmelserna i 9 d kap. Detta innebär att den beskattningsbara personen alltid ska beskattas för import och att unionsinterna förvärv kan medföra beskattning i vissa fall. När en beskattningsbar person som omfattas av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning förvärvar nya transport-

medel eller punktskattepliktiga varor från andra EU-länder ska således den beskattningsbara personen beskattas för dessa förvärv. Detsamma gäller om den beskattningsbara personen förvärvar andra varor från ett annat EU-land till ett värde som överstiger 90 000 kronor om säljaren inte är en beskattningsbar person som omfattas av skattebefrielse enligt bestämmelser som införts i det andra landet (2 a kap. 3 § ML). Beskattning ska dock inte ske om de sammanlagda förvärven under det innevarande eller föregående kalenderåret understiger 90 000 kronor.

Det förhållandet att förvärven ska beskattas påverkar inte möjligheten för den förvärvande beskattningsbara personen att omfattas av skattebefrielsen när det gäller egna omsättningar. Den beskattningsbara personen har dock då inte någon avdragsrätt för den skatt personen betalat vid förvärven. Genom detta uppnås således att en beskattningsbar persons förvärv kommer att belastas med mervärdesskatt som inte är avdragsgill oavsett om det är en svensk företagare eller en beskattningsbar person i ett annat land som är säljare.

Det finns även andra fall i vilka det är förvärvaren som är skyldig att betala skatt till staten. När det gäller t.ex. tjänster som tillhandahålls av en utländsk beskattningsbar person till en beskattningsbar person inom landet är köparen som huvudregel skattskyldig för omsättningen (1 kap. 2 § första stycket 2 och 5 kap. 5 §). Från den huvudregeln finns det ett antal undantag som bl.a. gäller fastighetstjänster, restaurang och catering, tillträde till evenemang och vissa kulturella evenemang.

Om inte beskattning hos den beskattningsbara personen skulle ske i dessa fall skulle det medföra att en beskattningsbar person skulle kunna köpa skattefritt av en beskattningsbar person i ett annat land, men vara tvungen att stå för mervärdesskattekostnaden om personen gjorde motsvarande inköp av en beskattningsbar person i Sverige. Den som säljer varor i Sverige skulle således försättas i en sämre konkurrenssituation.

Lagförslag

Förslagen föranleder att en ny bestämmelse, 9 d kap. 2 § ML, införs, se avsnitt 3.4.

6.24.8 Avdragsrätt och jämkning

Regeringens förslag: Den som omfattas av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning har inte rätt till avdrag för eller återbetalning av ingående skatt för omsättning som omfattas av skattebefrielsen. Vid övergång från beskattning till skattebefrielse enligt 9 d kap. ska jämkning ske vid ett enda tillfälle och avse återstoden av korrigeringsperioden, om inte den beskattningsbara personen motsätter sig det. Även om den beskattningsbara personen motsätter sig det ska jämkning ske vid ett enda tillfälle, om det finns särskilda skäl för det.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs dock att beskattningsbara personer som omfattas av skattebefrielse skulle undantas från rätten till avdrag. I promemorians förslag gjordes ingen koppling till reglerna om skattskyldighet vilket gjorde att ett uttryckligt undantag från rätten till avdrag behövdes. I promemorian föreslogs att jämkning, vid övergång till skattebefrielse, skulle ske vid ett tillfälle om inte särskilda skäl föreligger. Vidare föreslogs även i promemorian ändringar av 8 a kap. 4 § och 10 kap. 11 § ML. Slutligen har, i förhållande till promemorian, vissa redaktionella och språkliga ändringar gjorts i lagtexten.

Remissinstanserna: *Srf konsulterna* anser att reglerna om jämkning är komplicerade och menar att det blir enklare att även vid övergång från skattebefrielse till beskattning jämka vid ett enda tillfälle.

Skälen för regeringens förslag

Avdragsrätt och återbetalning

Beskattningsbara personer som omfattas av regler om skattebefrielse har inte rätt till avdrag för ingående skatt. Även rätt till återbetalning av ingående skatt saknas (se artikel 289 i mervärdesskattedirektivet). Regeringens förslag innebär att den som omfattas av skattebefrielse inte är skattskyldig till mervärdesskatt. En verksamhet med omsättningar som omfattas av skattebefrielsen är därmed inte en verksamhet som medför skattskyldighet (se 1 kap. 7 § ML).

Det medför att rätt till avdrag saknas enligt 8 kap. 3 § ML. Någon särskild regel om att den som är skattebefriad saknar rätt till avdrag behövs därmed inte. Avsaknaden av rätt till avdrag för ingående skatt omfattar i princip all ingående skatt som den beskattningsbara personen skulle ha kunnat dra av om personen inte hade omfattats av skattebefrielsen för beskattningsbara personer med liten omsättning. Enligt artikel 289 saknas också rätt till återbetalning för den som omfattas av skattebefrielse. Med hänsyn till det bör reglerna om återbetalning i 10 kap. 11 och 12 §§ ändras.

I några fall kan dock återbetalningsrätt ändå finnas. Det gäller t.ex. tillhandahållanden av nya transportmedel som inte omfattas av skattebefrielsen. Bestämmelserna om skattebefrielse är inte heller tillämpliga på leveranser av varor och tjänster som utförs av en beskattningsbar person som inte är etablerad i den medlemsstat där mervärdesskatt ska betalas (artikel 283 i mervärdesskattedirektivet). Mot bakgrund av det bör en beskattningsbar person i Sverige som är skattebefriad ha rätt till återbetalning vid skattepliktiga tillhandahållanden som anses omsatta i ett annat EU-land. Någon begränsning av återbetalningsrätten bör därför inte göras i sådana fall.

Jämkning

Jämkning av avdrag för ingående skatt regleras i artiklarna 184–192 i mervärdesskattedirektivet. Förslaget innebär att en beskattningsbar person som uppfyller förutsättningarna för skattebefrielse kan välja mellan att omfattas av skattebefrielse eller tillämpa mervärdesskattelagens allmänna regler. En beskattningsbar person kan även i övrigt, beroende på verksamhetens omfattning, övergå från att tillämpa reglerna om skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning till att tillämpa mervärdesskattelagens allmänna regler och vice versa. Reglerna medför därför att avdragsrätten för ingående skatt kan komma att förändras mellan olika beskattningsår och i viss omfattning även under pågående beskattningsår. En övergång från beskattning till skattebefrielse och omvänt innebär en sådan förändring i de faktorer som bestämt avdragsrätten att jämkning ska ske enligt artikel 184.1 i mervärdesskattedirektivet. Användningen av en vara bör i sådana fall anses ha ändrats så att avdragsrätten ökar respektive minskar på det sätt som avses i 8 a kap. ML.

Reglerna om jämkning av ingående skatt kan därför bli aktuella.

Jämkning ska ske successivt under en korrigeringsperiod. Korrigeringsperioden avseende fastigheter är tio år och avseende övriga investeringsvaror fem år (8 a kap. 6 §). För att den beskattningsbara personen ska kunna jämka avdrag för ingående skatt krävs därmed att denne under återstoden av korrigeringsperioden (dvs. under den period under vilken jämkningsperioden ska pågå) måste vara såväl registrerad till som redovisa mervärdesskatt. När det gäller den jämkning som ska göras vid övergången från skattebefrielse enligt 9 d kap. till beskattning anser *Srf konsulterna* att engångsjämkning bör ske. I dessa fall ska dock den beskattningsbara personen vara registrerad till mervärdesskatt och lämna deklarationer eftersom denne är skattskyldig till mervärdesskatt. En eventuell jämkning bör i sådana fall ske på samma sätt som gäller för andra som är skattskyldiga till mervärdesskatt, dvs. genom årlig jämkning. Någon särreglering om engångsjämkning bör inte införas för en sådan situation.

När det gäller den jämkning som kan komma ifråga vid övergången från beskattning till befrielse enligt 9 d kap. bör det finnas möjlighet för den beskattningsbara personen att fullgöra jämkningsperioden omedelbart vid övergången från beskattning till befrielse. En sådan åtgärd har stöd i artikel 189 i mervärdesskattedirektivet, där det framgår att medlemsstaterna får tillåta administrativa förenklingar avseende justering av avdrag för investeringsvaror. Jämkning vid ett enda tillfälle innebär att de beskattningsbara personerna efter fullgjord jämkning kan avregistreras från mervärdesskatt. Den beskattningsbara personen behöver därefter inte vara registrerad till mervärdesskatt och lämna deklaration bara på grund av skyldigheten att jämka, jfr 7 kap. 1 § 8 SFL. Möjligheten till engångsjämkning kan därför vara till fördel ur hanteringssynpunkt såväl för den beskattningsbara personen som för Skatteverket. Det föreslås därför att, vid övergång från beskattning till skattebefrielse, jämkning ska ske vid ett enda tillfälle och avse återstoden av korrigeringsperioden, om inte den beskattningsbara personen motsätter sig det.

Av artikel 189 i mervärdesskattedirektivet framgår att medlemsstaterna får införa lämpliga åtgärder i syfte att säkerställa att jämkningsperioden innebär några omotiverade fördelar. Det framgår

också av artikel 192 att om en beskattningsbar person övergår från att beskattas enligt en särskild ordning eller omvänt, får medlemsstaterna vidta alla nödvändiga åtgärder för att den beskattningsbara personen inte ska otillbörligen gynnas eller missgynnas. En situation då detta kan aktualiseras i detta sammanhang är då en beskattningsbar person en kort tid innan begäran om befrielse gjort en större investering som medfört avdragsrätt för ingående skatt och sedan får tillämpa årlig jämkning och därmed skjuta upp återbetalningen av ingående skatt. Det bör därför finnas en möjlighet till engångsjämkning trots att den beskattningsbara personen motsätter sig det, om det finns särskilda skäl för det.

Lagförslag

Förslaget föranleder att ändringar görs i 8 a kap. 7 § samt 10 kap. 11 och 12 §§ ML, se avsnitt 3.4.

6.24.9 Fakturering

Regeringens förslag: Om en omsättning omfattas av skattebefrielse ska mervärdesskatt inte anges i fakturan.

Promemorians förslag Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Redaktionella och språkliga ändringar av lagtexten har dock gjorts i regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Företagarna* pekar på att det inte framgår av förslaget att företag som tillämpar omsättningsgränsen i sina fakturor ska ange en hänvisning till mervärdesskattelagen, mervärdesskattedirektivet eller annan uppgift om att omsättningen är undantagen från skatteplikt.

Skälen för regeringens förslag: I 11 kap. ML finns regler om skyldighet att utfärda faktura, jfr artikel 220 i mervärdesskattedirektivet. Enligt 11 kap. 1 § ML ska en beskattningsbar person säkerställa att en faktura utfärdas av honom själv eller i hans namn och för hans räkning av köparen eller en tredje person för omsättning av varor och tjänster som görs till en annan beskattningsbar person eller till en icke beskattningsbar juridisk person.

I artikel 289 i mervärdesskattedirektivet anges att en beskattningsbar person som är skattebefriad inte ska ange mervärdesskatt på

sina fakturor. För att detta tydligt ska framgå bör en motsvarande bestämmelse införas i mervärdesskattelagen. Regeringen föreslår därför att det införs en regel om att mervärdesskatt inte ska anges i en faktura för omsättning som omfattas av skattebefrielse.

I promemorian bedömer Skatteverket att de förslagna bestämmelserna i 9 d kap. ML är att jämställa med ett sådant undantag från skatteplikt som ska anges på fakturan enligt 11 kap. 8 § 12 ML. Detta innebär att en beskattningsbar person som omfattas av befrielsen enligt 9 d kap. ML på sin faktura ska ange en hänvisning till den relevanta bestämmelsen i ML eller i mervärdesskattedirektivet eller en annan uppgift om att omsättningen är undantagen från skatteplikt. I fråga om uppgift om skattefrihet i faktura har mervärdesskattelagen samma utformning som motsvarande bestämmelse i mervärdesskattedirektivet. Någon ändring av bestämmelsen i 11 kap. 8 § 12 ML bör därför inte göras. Om en uppgift om skattebefrielse ska anges i faktura får således bedömas utifrån befintliga regler.

Lagförslag

Förslaget föranleder införandet av 11 kap. 9 a § ML, se avsnitt 3.4.

6.24.10 Förfarande

Regeringens bedömning: En beskattningsbar person som omfattas av skattebefrielse ska som utgångspunkt inte lämna mervärdesskatte-deklaration eller periodisk sammanställning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inga synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens bedömning

Deklaration

Mervärdesskatteförfarandet regleras i stor utsträckning i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. En skattedeklaration ska bl.a. lämnas av den som är skattskyldig till mervärdesskatt (se 26 kap. 2 § SFL). Om mervärdesskatt ska redovisas kan det ske i en

mervärdesskattedeclaration, eller i en särskild skattedeclaration (jfr 26 kap. 5 och 7 §§ SFL). En mervärdesskattedeclaration lämnas av den som är eller ska vara registrerad till mervärdesskatt. En särskild skattedeclaration ska dock lämnas av den som inte är eller ska var registrerad till mervärdesskatt, men som ändå ska redovisa mervärdesskatt för en viss transaktion, t.ex. vid förvärv av ett nytt transportmedel eller punktskattepliktiga varor. Detta innebär att en beskattningsbar person som omfattas av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning enligt 9 d kap. i de flesta fall inte kommer att behöva lämna en mervärdesskattedeclaration, vilket innebär en minskad administrativ kostnad såväl för företaget som för Skatteverket.

Periodisk sammanställning

Den som är registrerad till mervärdesskatt eller som är skyldig att anmäla sig för registrering, är skyldig att lämna en periodisk sammanställning (enligt 35 kap. 2 § SFL). Denna ska innehålla uppgifter om omsättningar och överföringar avseende varor som transporteras mellan EU-länder. Vidare ska den innehålla uppgift om omsättning av en tjänst som är skattepliktig i det EU-land där tjänsten är omsatt om förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för förvärvet i det landet. Uppgift ska lämnas för varje kalendermånad (om enbart varor eller om både varor och tjänster) eller kalenderkvartal (om enbart tjänster) på fastställt formulär.

Den som omfattas av skattebefrielsen för beskattningsbara personer med liten omsättning kommer som utgångspunkt inte att omfattas av kravet på registrering och därmed inte heller av anmälningskyldigheten. I den mån som den beskattningsbara personen omsätter tjänster till andra beskattningsbara personer i andra EU-länder är emellertid den beskattningsbara personen skyldig att vara registrerad enligt 7 kap. 1 § 7 SFL. En sådan beskattningsbar person kommer även att behöva inge periodisk sammanställning.

6.24.11 Kontroll och uppföljning

Regeringens bedömning: Det finns ingen betydande risk för att reglerna utnyttjas på ett

sätt som inte är avsett. Det finns dock anledning att följa utvecklingen inom detta område.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inga synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Förslaget innebär att en gräns för skattebefrielse vid omsättning på maximalt 30 000 kronor för innevarande beskattningsår införs. Med tanke på det låga beloppet bör det inte finnas någon betydande risk för att reglerna utnyttjas på ett inte avsett sätt. Trots detta finns det anledning att följa utvecklingen inom detta område.

6.24.12 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Förslagen träder i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser gäller i fråga om mervärdesskatt för vilken skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet. Bestämmelsen om att jämkning ska ske vid ett enda tillfälle för den som övergår från att vara beskattad till att vara skattebefriad tillämpas dock fr.o.m. den 1 januari 2017.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslogs dock inte någon särskild övergångsbestämmelse avseende 8 kap. 7 § ML.

Remissinstanserna: E.ON pekar på att ett flertal av de företag som träffas av de nya reglerna har kalenderår som redovisningsperiod. Om beslut om att införa en omsättningsgräns fattas i slutet av 2016 kommer det att finnas begränsade möjligheter att ansöka om avregistrering och få sin ansökan prövad innan en ny redovisningsperiod påbörjas, vilket innebär att redovisningskyldighet för mervärdesskatt kommer att kvarstå en lång tid efter att reglerna trätt i kraft. Detta innebär enligt E.ON en snedvridning av konkurrensen mellan redan registrerade elproducenter och nya sådana. Vidare anser E.ON att oklarhet kan uppkomma beträffande när skattskyldigheten upphör. *Vattenfall* undrar om fakturering till någon del ska ske med mervärdesskatt när en i nuläget

registrerad mikroproducent levererar el under tidsperioden den 1 november 2016–1 februari 2017 med fakturering i februari 2017, om mikroproducentens skattskyldighet upphör den 1 januari 2017. Slutligen pekar E.ON och Vattenfall på att ersättning mellan elbolag och mikroproducenter ofta sker genom självfakturering och att anpassning inom branschen behöver göras.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna i ML innebär att en skattebefrielse för beskattningsbara personer med omsättning under 30 000 kronor införs. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om mervärdesskatt för vilken skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet. Vattenfall efterfrågar ett förtydligande avseende fakturor som gäller leveranser både före och efter ikraftträdandet. Med anledning av det har övergångsbestämmelsen förtydligats i detta avseende. Om en vara, t.ex. el, har levererats före ikraftträdandet omfattas leveransen inte av reglerna om skattebefrielse. Mervärdesskatt ska således tas ut på en sådan leverans enligt äldre bestämmelser. Det förhållandet att en faktura för leveransen ställs ut senare påverkar inte skattskyldighetens inträde för leveransen. Som E.ON påpekar kommer en viss eftersläpning att ske i samband med ikraftträdandet. Detta är dock en naturlig följd av att nya regler införs och därmed svårt att undvika.

Bestämmelsen i 8 a kap. 7 § ML om att jämkning ska ske vid ett enda tillfälle för den som övergår från att vara beskattad till att vara skattebefriad bör tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2017. Detta behövs för att möjliggöra s.k. engångsjämknings i de fall investeringsvaran förvärvats före ikraftträdandet av de föreslagna reglerna om skattebefrielse. Det föreslås därför en särskild övergångsbestämmelse i detta avseende.

6.24.13 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget innebär att företag med en omsättning som understiger 30 000 kronor per år kan välja att vara befriade från mervärdesskatt.

Enligt uppgifter i mervärdesskatte-deklarationerna för 2014 redovisade omkring 301 000 företag en årsomsättning under

30 000 kronor. Dessa företag redovisade tillsammans en ingående skatt med omkring 18,60 miljarder kronor. Den redovisade utgående skatten för dessa företag uppgick till omkring 9,10 miljarder kronor. Detta innebär att dessa företag sammantaget redovisade mervärdesskatt att återfå från staten på omkring 9,50 miljarder kronor. Med andra ord är det många av dessa mindre företag som har större avdrag för ingående skatt än vad som motsvaras av deras utgående skatt och således har mervärdesskatt att återfå från staten.

Det är dock mest troligt att det i huvudsak är de företag som ska betala mervärdesskatt till staten, dvs. de företag som har en utgående mervärdesskatt som överstiger den ingående mervärdesskatten, som kommer välja att bli befriade från mervärdesskattningen. På motsvarande vis kan de företag som har mervärdesskatt att återfå från staten förväntas välja att fortsätta att ta ut mervärdesskatt. Av de omkring 301 000 företagen med en årsomsättning under 30 000 kronor är det ekonomiskt fördelaktigt för omkring 73 000 företag att välja att vara befriade från mervärdesskattningen. Förslaget bedöms minska skatteintäkterna 2017 med 0,28 miljarder kronor och varaktigt med 0,25 miljarder kronor.

NNR och NSD ifrågasätter varför skillnaden är så stor mellan den offentligfinansiella effekten i betänkandet Mervärdesskatt i ett EG-rättsligt perspektiv (SOU 2002:74) och Skatteverkets promemoria Omsättningsgräns för mervärdesskatt. Skälen är att beräkningen i utredningen endast omfattar företag med en omsättning inom intervallet 60 000–90 000 kronor samt att den inte tar hänsyn till vilka företag som kan tänkas välja att undantas från mervärdesskattningen. I utredningens beräkning ingår således även företag som har mervärdesskatt att återfå från staten. Skulle dessa företag välja att bli befriade från mervärdesskatt ökar inbetalningarna av mervärdesskatt, vilket också innebär att den offentligfinansiella effekten blir lägre vid ett införande av en omsättningsgräns. Regeringen delar dock Skatteverkets bedömning att dessa företag, för vilka det är ekonomiskt fördelaktigt att redovisa mervärdesskatt, i huvudsak kommer fortsätta att göra det. Vid införandet av en omsättningsgräns kommer således dessa företag fortsätta att återfå mervärdesskatt vilket medför en högre kostnad än NSDs och NNR:s bedömning.

I Skatteverkets promemoria redovisas även offentligfinansiella effekter för alternativa omsättningsgränser. Vid en omsättningsgräns på 10 000 kronor anser LRF att den offentligfinansiella effekten är felräknad eller att det förekommer en felskrivning. Regeringens bedömning är att Skatteverkets effektberäkning av en omsättningsgräns på 30 000 kronor är rimlig. Regeringen kan däremot, liksom LRF, konstatera att beräkningsmetoden för den offentligfinansiella effekten inte lämpar sig för så pass låga omsättningsgränser som på 10 000 kronor.

Effekter för myndigheter

Införandet av skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning medför att Skatteverket kommer att hantera ett nytt inslag i mervärdesskattesystemet. Skatteverket uppskattar att kostnaderna i samband med införandet av bestämmelserna uppgår till ca 60 miljoner kronor. Av denna kostnad avser ca 4,5 miljoner kronor uppdatering av informationsmaterial samt kostnader för att informera och svara på frågor om de nya reglerna. I samband med att reglerna införs kommer Skatteverket under en övergångsperiod få en ökad mängd ärenden avseende ansökningar om avregistrering från mervärdesskatt. Kostnaden för handläggningen av avregistreringsärenden uppskattas till ca 55 miljoner kronor. Tillkommande engångsvisa utgifter ska hanteras inom Skatteverkets befintliga ekonomiska ramar.

När bestämmelserna har införts kommer Skatteverket inte att behöva hantera registreringsanmälningar och deklARATIONER som ska lämnas av beskattningsbara personer med lägre omsättning än 30 000 kronor per år och som väljer att omfattas av bestämmelserna. Kostnadsbesparingen som detta medför för Skatteverket beräknas till ca 8,8 miljoner kronor per år. Sammantaget bör förslagen på sikt leda till en lägre belastning på skatteadministrationen, även om den inledningsvis kommer att öka något.

Förvaltningsrätten i Malmö menar att måltillströmningen till förvaltningsdomstolarna sannolikt kommer att öka eftersom reglerna blir ett nytt inslag i mervärdesskattesystemet. Regeringen instämmer i att det kan uppkomma nya situationer som medför att beskattningsbara personer överklagar till förvaltningsdomstolarna. Samtidigt innebär reglerna om skattebefrielse att

antalet skattskyldiga minskar eftersom 73 000 (ca 7,6 procent) beskattningsbara personer förväntas utnyttja de nya reglerna. Det kan i sin tur leda till att antalet ärenden om skatt minskar. Sammantaget bedöms effekterna för de allmänna förvaltningsdomstolarna därför som marginella.

Effekter för företagen och hushållen

Syftet med förslaget om införande av skattebefrielse från mervärdesskatt för beskattningsbar person är att undanta små verksamheter från den administrativa bördan som en mervärdesskatteregistrering innebär. Eftersom mindre företag och andra aktörer med liten omsättning ofta inte har den struktur som kommersiella företag har, är det en större risk att fel uppkommer i de mindre företagens redovisning, vilket också förorsakar administration i samband med utredningar och rättelser. Den administrativa bördan som uppkommer för dessa aktörer är omfattande i förhållande till de intäkter som verksamheten genererar.

Omsättningsgränsen 30 000 kronor förväntas innebära att 7,6 procent av alla beskattningsbara personer inte kommer att redovisa mervärdesskatt. Beskattningsbara personer med liten omsättning, som i dag inte är registrerade till mervärdesskatt, kommer inte att vara tvungna att registrera sig förutsatt att de även i övrigt uppfyller kraven för skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning. Majoriteten av företagen som omfattas av omsättningsgränsen, ca 76,7 procent, utgörs av enskild firma, handelsbolag eller dödsbon. Resterande del utgörs av aktiebolag, ekonomiska föreningar och andra juridiska personer.

De företag som har en högre ingående mervärdesskatt än utgående mervärdesskatt, och företag som ska redovisa utgående mervärdesskatt på grund av omvänd skattskyldighet, förväntas inte välja att tillämpa bestämmelserna.

Vid högre omsättningsgräns kan en del företag sannolikt välja att anpassa sig till bestämmelserna på ett inte avsett sätt genom att lägga ned verksamheten när omsättningsgränsen har uppnåtts och starta upp en ny verksamhet. Företag kommer sannolikt att missgynnas vid högre omsättningsgränser, eftersom de får konkurrera med verksamheter av hobbykaraktär som inte behöver ta ut mervärdesskatt.

Syftet med förslaget är att minska den administrativa bördan för beskattningsbara personer med liten omsättning. Förslaget

förväntas förbättra förutsättningarna t.ex. för mikroproducenter av el, privatpersoner som använder privat tomtmark för odling av grönsaker som säljs till grossist eller upplåter stallplats i ett stall på regelbunden basis, genom att deras administration underlättas av att inte behöva registrera sig för och redovisa mervärdesskatt vid liten omsättning.

Många av de mikroproducenter som levererar överskotts till energibolagen får antas välja att omfattas av reglerna om skattebefrielse. Som *Vattenfall* och *E.ON* pekar på kommer de energibolag som tillämpar s.k. självfakturering för mikroproducenter att behöva anpassa sina system till reglerna om omsättningsgräns. Situationen när mikroproducenten överskrider omsättningsgränsen kommer också att behöva hanteras av branschen (se vidare avsnitt 6.24.12). Det får dock antas att den omständigheten att de flesta mikroproducenter kommer att välja att omfattas av skattebefrielse leder till viss minskad administration även för energibolagen.

Effekter på jämställdheten

Det är svårt att bedöma förslagens påverkan på jämställdheten. Kvinnor och män kan påverkas av förslagen genom att de är företagare. För enskilda näringsidkare finns det tydliga skillnader av könsfördelningen mellan olika branscher, men totalt sett är det en övervikt av män (jfr På tal om kvinnor och män, SCB 2014). Män och kvinnor kan också påverkas som ägare av företag. Män har generellt sett en större del av både det direkta och indirekta ägandet i företagen. Om förslagen har någon påverkan på jämställdheten skulle män alltså kunna påverkas mer än kvinnor.

Övriga effekter

Mikroproducenter av el kan omfattas av bestämmelserna om skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning vilket innebär en förenkling för dessa. Om bestämmelserna inte införs ska mikroproducenter av el registreras till mervärdesskatt och lämna mervärdesskattedeklaration oavsett hur stor deras omsättning är. Den administrativa bördan som uppkommer för dessa aktörer är omfattande i förhållande till de intäkter som verksamheten genererar, och kan därför hämma utvecklingen. Förslaget förväntas därför ha positiva effekter för miljön.

6.25 Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer

6.25.1 Ärendet och dess beredning

I promemorian Sänkt mervärdesskatt på mindre reparationer (dnr Fi2016/01196/S2) föreslås att mervärdesskatten sänks från 25 procent till 12 procent på mindre reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hemtextilier. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 19, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 19, avsnitt 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2016/01196/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 19, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 19, avsnitt 4*. Lagrådet föreslog att begreppet hemtextilier skulle bytas ut mot begreppet hushållslinne, samt en mindre justering av lagtexten. Regeringen har följt Lagrådets förslag.

6.25.2 Bakgrund och gällande rätt

Möjligheten att tillämpa olika skattesatser på mervärdesskatteområdet regleras av rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt, kallat mervärdesskattedirektivet. Medlemsstaterna ska tillämpa en normalskattesats på lägst 15 procent, artikel 97 i mervärdesskattedirektivet. Det är vidare möjligt att tillämpa en eller två reducerade skattesatser på lägst 5 procent, artikel 98 i mervärdesskattedirektivet. Reducerade skattesatser får endast tillämpas på leverans av varor och tillhandahållande av tjänster i de kategorier som anges i bilaga III till mervärdesskattedirektivet. Sverige tillämpar en normalskattesats på 25 procent och två reducerade skattesatser på 6 procent respektive 12 procent. Av punkt 19 i bilaga III till mervärdesskattedirektivet följer att en reducerad skattesats får tillämpas på reparationer av cyklar, skor och lädervaror, kläder och hushållslinne.

6.25.3 Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer

Regeringens förslag: Mervärdesskatten på reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne sänks från 25 procent till 12 procent.

Ändringen träder i kraft den 1 januari 2017.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian omfattades hemtextilier av förslaget och i regeringens förslag omfattas i stället hushållslinne.

Remissinstanserna: *Avfall Sverige, Far, LRF, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Naturvårdsverket, Tillväxtverket, Tullverket* och *Återvinningsindustrierna* tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot förslaget. *Arbetsförmedlingen* tillstyrker förslaget och efterfrågar samtidigt ett resonemang kring storleken på den varaktiga sysselsättningsökningen. *Advokatsamfundet* har inget att erinra mot förslaget under förutsättning att den föreslagna lagtexten förtydligas. *Kammarrätten i Göteborg* har inget att erinra mot förslaget men anför samtidigt att det vore önskvärt med förtydligande i förarbetena av vissa begrepp. *Förvaltningsrätten i Linköping* är av uppfattningen att det kan ifrågasättas om ändring och förebyggande tjänster omfattas av begreppet reparationer och att det bör övervägas om innerbördan av begreppet reparationer ska framgå av lagtexten. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* förväntar sig att förslaget kommer att påverka sysselsättningen i tämligen liten utsträckning. IFAU konstaterar vidare att flera företag måste börja tillämpa två skattesatser, vilket ökar företagens administrativa börda. *Sveriges Skomakarmästarförbund* delar uppfattningen om att förslaget ökar incitamenten att reparera och ändra redan tillverkade varor. *Sveriges Skomakarmästarförbund* anför vidare att även materialkostnader borde omfattas av förslaget. Detta för att minska den administrativa bördan för företagen. *Sveriges Skrädderiförbund* anser att begreppet mindre reparationer är problematiskt och att förslaget inte medför positiva sysselsättningseffekter. *Svenskt Näringsliv* anser att förslaget har

begränsade effekter på sysselsättningen och svensk ekonomi. Svenskt Näringsliv menar vidare att förslaget medför avgränsningsproblem. *Företagarna* är av uppfattningen att förslaget kan medföra ökad administrativ börda för företagen. *Företagarna* anför vidare att det är tveksamt om förslaget leder till ökad efterfrågan av reparationstjänster och om förslaget bidrar till målsättningen att produkter och råvaror ska användas på ett effektivt och hållbart sätt. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* avstyrker förslaget med motiveringen att undantagen på mervärdesskatteområdet inte bör öka, utan ambitionen bör i stället vara att minska undantagen. *ESV* anför vidare att sysselsättningseffekterna är marginella och mycket osäkra. *TCO* anser att det finns behov av att ta itu med en samlad skatteöversyn med siktet på en skattereform, i stället för att göra ytterligare detaljändringar. *LO* avstyrker förslaget med motiveringen att det medför gränsdragningsproblem. *LO* anför vidare att de 270 miljoner kronorna, som förslaget beräknas kosta, kunde ha använts på ett lämpligare sätt. *Skatteverket* avstyrker förslaget och anser att mervärdesskattesänkningen medför gränsdragningsproblem. *Skatteverket* anser också att det är osäkert om förslaget leder till positiva sysselsättningseffekter. Om förslaget ändå genomförs föreslår *Skatteverket* vissa justeringar av lagtexten. *Sveriges Kommuner och Landsting* avstyrker förslaget med motiveringen att det strider mot EU-rätten. *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* anser att det inte går att bedöma om de avgränsningar som föreslås är i överensstämmelse med mervärdesskatte-direktivet. *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att produkter och råvaror används på ett effektivt och hållbart sätt. Att reparera och återanvända varor får allmänt sett anses vara bättre ur miljösynpunkt. I Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG om avfall och upphävande av vissa direktiv framhålls att förebyggande av avfall ska prioriteras för lagstiftning och politik som rör hantering av avfall. Användandet av resurser bör således ske återhållsamt. Ett varaktigt användande av redan tillverkade varor bör främjas. EU-kommissionen har också i sitt meddelande om cirkulär ekonomi

(KOM[2015] 614/2) framhållit att medlemsstaterna har en viktig roll i att uppmuntra till återanvändning och reparation. Det är därför angeläget att få fler att laga eller ändra redan tillverkade varor i stället för att köpa nytt. Vid tillhandahållande av tjänster som innebär att laga eller ändra redan tillverkade varor tas i dag mervärdesskatt ut med en skattesats om 25 procent. Det är enligt mervärdesskattedirektivet möjligt att tillämpa en reducerad skattesats på reparationer av vissa varor. En reducerad skattesats är ett sätt att ge incitament till att i större utsträckning köpa tjänster som innebär att redan tillverkade varor lagas eller ändras. Mervärdesskatten på tillhandahållande av sådana tjänster bör därför sänkas. Utgångspunkt ska tas i mervärdesskattedirektivet. Av direktivet följer att en reducerad skattesats får tillämpas på mindre reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne. Det finns ingen definition i mervärdesskattedirektivet av vad som avses med ”mindre” reparationer. Det finns vidare inte någon begränsning av vilka typer av reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne som omfattas (jämför även SOU 2011:70 s. 56). Med hänsyn till de varor som avses får det förutsättas att de reparationer som kommer i fråga är begränsade. Samtliga reparationer av de uppräknade varorna bör därför omfattas av förslaget, oavsett om det är en mindre eller större reparation. Det finns heller inte någon definition i mervärdesskattedirektivet av vad som omfattas av begreppet reparationer. *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att förslaget strider mot EU-rätten. *Förvaltningsrätten i Linköping* är av uppfattningen att det kan ifrågasättas om ändring och förebyggande tjänster omfattas av begreppet reparationer. *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* anser att det inte går att bedöma om de avgränsningar som föreslås är i överensstämmelse med mervärdesskattedirektivet. *Advokatsamfundet* är av uppfattningen att det tydligare bör framgå av lagtexten vad som omfattas av förslaget. Som nämnts ovan finns det inte någon definition i mervärdesskattedirektivet av vad som omfattas av begreppet reparationer. Det finns heller ingen entydig definition av begreppet i allmänt språkbruk eller i uppslagsverk och ordböcker. Reparera kan t.ex. innebära att laga, åtgärda, underhålla, förbättra och upprusta. Det är därför regeringens bedömning att de reparationer som

omfattas av förslaget t.ex. även kan omfatta förebyggande tjänster och förbättringar som utförs på varorna i syfte att minska behovet av framtida reparationer och att varorna förbrukas och förslits. De åtgärder som vidtas får dock inte innebära att betydande ingrepp görs i varorna och att varorna ändras påtagligt (jämför även mål 139/84, EU:C:1985:195 där EU-domstolen slår fast att en reparationstjänst övergår till att vara försäljning av en ny vara när varans väsentliga karaktär förändras i och med reparationen). En sådan tolkning bedöms inte vara i strid mot EU-rätten. Även ur ett tillämpningsperspektiv bör t.ex. vissa förebyggande åtgärder omfattas av förslaget. För att minska gränsdragningsproblem och ökad administrativ börda som befaras av några remissinstanser bör t.ex. inoljning av cykelkedjan i samband med reparation av en cykel och förstärkning av ett handtag på en läderväska också omfattas av skattesänkningen.

Innebörden av begreppet cykel bör kunna definieras utifrån det befintliga regelverket för fordonsdefinitioner. En utgångspunkt för att bedöma vad som avses med cykel bör därför kunna vara lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner. I 2 § definieras vad som avses med en cykel. I paragrafen anges tre olika kategorier av fordon som definieras som cykel. I den första kategorin omfattas fordon som är avsedda att drivas med tramp- eller vevanordning och inte är ett lekfordon. I den andra kategorin omfattas vissa eldrivna fordon utan tramp- eller vevanordningar. I den tredje kategorin omfattas vissa eldrivna fordon med en tramp- eller vevanordning. Cykel i mervärdesskattedirektivets bemärkelse bör dock endast kunna inkludera fordon med tramp- eller vevanordningar. Cyklar som omfattas av förslaget bör därför kunna vara sådana fordon som definieras som cykel i den första och tredje kategorin i 2 § lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner. Reparationer av eldrivna fordon utan tramp- eller vevanordningar som definieras i kategori två omfattas således inte av förslaget.

Med lädervaror avses normalt varor som till övervägande del består av bearbetad djurhud. I promemorian föreslogs att även s.k. konstläder skulle omfattas av begreppet läder. *Skatteverket* är av uppfattningen att konstläder inte ska omfattas av förslaget eftersom det kan leda till gränsdragningsproblem. Regeringen delar Skatteverkets uppfattning. Med lädervaror bör

därför avses varor som till övervägande del består av bearbetad djurhud.

I promemorian föreslogs att begreppet hemtextilier skulle användas i stället för begreppet hushållslinne. *Skatteverket* och *Lagrådet* anser att begreppet hushållslinne bör användas eftersom den föreslagna ändringen då är bättre i överensstämmelse med mervärdesskattedirektivet. Regeringen delar den bedömningen.

LO och *Skatteverket*, som avstyrker förslaget, samt *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Skrädderiförbund* anser att förslaget medför gränsdragningsproblem. I syfte att minska risken för gränsdragningsproblem har förslaget utformats så tydligt som det är möjligt mot bakgrund av vad som föreskrivs i mervärdesskattedirektivet. Samtliga reparationer som utförs på cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne omfattas av förslaget. *Sveriges Skrädderiförbund* lyfter fram problem med att definiera vilken omfattning en reparation kan ha för att kunna klassificeras som mindre. Eftersom förslaget omfattar samtliga reparationer bör detta inte utgöra något problem. Som nämnts ovan görs bedömningen att det är förenligt med mervärdesskattedirektivet att tillämpa en reducerad skattesats på samtliga reparationer oavsett omfattning. För att förtydliga detta ytterligare har ordet ”mindre” tagits bort i förhållande till förslaget i promemorian.

Skatteverket, *Sveriges Skomakarmästarförbund* och *Sveriges Skrädderiförbund* anför att det kan vara problematiskt att avgöra vad som utgör arbetskostnader respektive materialkostnader vid en reparation. *Företagarna* och *IFAU* anser att förslaget kan öka den administrativa bördan för företagen. I de flesta fall bör det dock inte vara svårt att avgöra vilka kostnader som är hänförliga till reparationstjänsten och vilka kostnader som är hänförliga till inköpt material. I fall där det inte är möjligt att avgöra vilken del av kostnaderna som är hänförlig till reparations-tjänsten respektive inköpt material bör den s.k. huvudsaklighetsprincipen användas (jämför t.ex. EU-domstolens avgörande i mål 349/96, EU:C:1999:9). Huvudsaklighets- respektive delningsprincipen som används generellt på mervärdesskatteområdet bör även kunna tillämpas för att avgöra hur en reparationstjänst ska beskattas.

Av mervärdesskattedirektivet framgår att när det gäller reparationer av kläder och hushålls-

linne så omfattas både lagning och ändring. För att förtydliga förslaget föreslår *Skatteverket* och *Sveriges Kommuner och Landsting* att detta ska framgå i lagtexten. Regeringen anser inte att det bör specificeras i lagtexten exakt vilka tjänster som omfattas när det gäller specifikt reparationer av kläder och hushållslinne. *Skatteverket* anser också att det bör förtydligas ytterligare vilka varor som omfattas av förslaget. Regeringen anser inte att det bör upprättas förteckningar och liknande över t.ex. vilka kläder och skor som omfattas av förslaget. Det finns en risk med att en sådan förteckning bedöms som uttömmande och att reparation av vissa varor som borde omfattas av mervärdesskattesänkningen inte kommer att omfattas av förslaget. En sådan förteckning skulle sannolikt också behöva justeras efter hand. *ESV*, som avstyrker förslaget, *IFAU*, *Sveriges Skrädderiförbund* och *Svenskt Näringsliv* anser att sysselsättningseffekterna är osäkra. Dessa remissynpunkter behandlas i avsnitt 6.25.4.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändring i 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200), se avsnitt 3.20.

6.25.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Sänkt mervärdesskatt på reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne från 25 procent till 12 procent bedöms minska skatteintäkterna med ca 0,27 miljarder kronor 2017. Den varaktiga effekten bedöms till ca 0,24 miljarder kronor.

Effekter för företagen

En lägre mervärdesskatt för reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne bedöms leda till lägre pris och därmed till ökad efterfrågan på dessa tjänster. Branschen för reparationer av de uppräknade varorna kan därmed antas öka till följd av förslaget. En relativt stor andel av företagen inom dessa branscher bedöms vara mindre företag. Förslaget innebär att vissa företag kommer att tillämpa två olika skattesatser. Ett företag som t.ex. tillhandhåller skrädderitjänster och kemtvätt kommer att tillämpa skattesatsen på 12 procent på skrädderitjänsterna och skattesatsen på 25 procent på kemtvätt. Så är också fallet för ett företag som t.ex. både säljer och reparerar cyklar.

För företag som, i och med förslaget, kommer att tillämpa olika skattesatser kan den administrativa bördan öka något. De olika tjänster som beskattas med respektive skattesats bedöms dock i de flesta fall inte vara svåra att skilja från varandra. Det är svårt att bedöma hur mycket den administrativa bördan ökar för företagen. En skillnad mellan förslaget i promemorian och det förslag som diskuterades i betänkandet Sänkt moms på vissa tjänster? (SOU 2011:70) är att begreppet mindre reparationer tolkas vidare i detta förslag jämfört med förslaget i betänkandet. En vidare tolkning av begreppet mindre reparationer borde innebära mindre gränsdragningsproblem och därmed lägre administrativa kostnader. I SOU 2011:70 gjordes beräkningar av hur företagens administrativa kostnader skulle påverkas om mervärdesskatten sänktes på mindre reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne. Baserat på uppgifter i betänkandet (s. 159) från Tillväxtverkets databas för administrativa kostnader, den s.k. MALIN-databasen, för 2009 beräknas de administrativa kostnaderna öka med ca 5 400 kronor per företag och år. I Skatteverkets rapport Krånglig moms – en företagsbroms? (Skatteverkets rapport 2006:3), som baseras på data för 2005, görs uppskattningar av företagens fullgörandekostnader för mervärdesskatt. I rapporten görs beräkningar av hur företagens kostnader påverkas om företagen måste hantera två skattesatser i stället för en. Den genomsnittliga skillnaden i fullgörandekostnader för mervärdesskatt mellan företag som hanterar två mervärdesskattesatser jämfört med företag som hanterar en mervärdesskattesats bedöms till ca 2 400 kronor per företag och år. Uppräknat med BNP till 2017 motsvarar det knappt 3 000 kronor per företag och år, dvs. drygt hälften av den kostnad som beräknas med hjälp av MALIN-databasen för 2009. Sammantaget bedöms fördelarna med förslaget överväga de nackdelar som en eventuell ökad administrativ börda kan medföra för företagen. Regeringen gör vidare bedömningen, i likhet med Skatteverket, att förslaget kan föranleda behov av informationsinsatser till företagen. Det bedöms att Skatteverket är bäst lämpat att avgöra vilka informationsinsatser som krävs.

Effekter för myndigheter

Den föreslagna ändringen kommer att innebära en ökad administration för Skatteverket, eftersom Skatteverket i vissa fall kommer att behöva bedöma om en viss tjänst ska omfattas av skattesänkningen och beskattas med 12 procent eller om tjänsten inte omfattas av förslaget och ska beskattas med 25 procent. Förslaget bedöms medföra en engångskostnad på 226 000 kronor som är hänförlig till intern och extern information. Förslaget beräknas även medföra en årlig kostnad på 1 770 000 kronor med anledning av utökad kontrollverksamhet. Tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslaget bedöms endast påverka de allmänna förvaltningsdomstolarna marginellt.

Effekter för miljön

Att reparera en vara i stället för att köpa en ny innebär i många fall att en lägre andel råvaror och mindre energi behöver tas i anspråk, att utsläppen av miljöskadliga ämnen blir lägre och att mängden avfall minskar. Samtidigt är det ofta relativt enkelt och billigt att köpa en ny vara jämfört med att reparera t.ex. en cykel, skor eller kläder. Att sänka mervärdesskatten på reparationer av vissa varor bedöms medföra att kostnaden för att köpa reparationstjänster minskar. Därmed ökar incitamenten för konsumenterna att reparera redan tillverkade varor i stället för att köpa nya. Det bedöms i sin tur leda till en förbättrad resurshushållning och till att miljöbelastningen från produktionen av nya varor minskar. Vidare kan det leda till att konsumenterna i högre utsträckning väljer att köpa produkter av högre kvalitet med större reparationsmöjligheter, vilket ytterligare kan bidra till minskad miljöbelastning.

Effekter för sysselsättning, arbetslöshet och arbetade timmar

Generellt sett förväntas ökad efterfrågan på arbetskraft i en sektor leda till att sysselsättningen i övriga sektorer minskar. Detta förklaras av att ökad efterfrågan på arbetskraft leder till högre löner och därmed högre arbetskostnader, vilket i sin tur leder till minskad efterfrågan på arbetskraft i övriga sektorer. Att lönerna stiger vid ökad efterfrågan på arbetskraft kan t.ex. vara en följd av att löntagarnas förhandlingsposition relativt arbetsgivarna förbättras då arbetslösheten temporärt sjunker. En reform som ökar efterfrågan på arbetskraft

bedöms varaktigt kunna öka sysselsättningen i ekonomin i sin helhet i den utsträckning den riktas mot personer med relativt svag anknytning till arbetsmarknaden. Detta då efterfrågan på arbetskraft i detta fall kan öka utan att det leder till ett ökat lönetryck. Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer förväntas medföra lägre priser och därmed ökad efterfrågan på dessa tjänster. Det bedöms i sin tur öka efterfrågan på arbetskraft i branschen, vilket leder till lägre arbetslöshet och högre sysselsättning i branschen. Då reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne i relativt hög grad bedöms kunna utföras av individer med låg utbildningsnivå eller individer med svag anknytning till arbetsmarknaden, bedöms förslaget även kunna leda till något högre varaktig sysselsättning och lägre arbetslöshet i ekonomin som helhet. Branschen för dessa reparationer bedöms dock sysselsätta förhållandevis få individer, varför sysselsättningseffekten bedöms liten i relation till sysselsättningen i ekonomin som helhet. Förslaget bedöms inte påverka antalet arbetade timmar bland dem som köper tjänsterna i någon större utsträckning. Orsaken är att hushållen i dagsläget bedöms ägna lite tid åt reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne.

Förslaget bedöms därmed inte medföra att tid frigörs för hushållen som kan användas till ökat marknadsarbete. *ESV, IFAU, Sveriges Skrädderiförbund och Svenskt Näringsliv* anser att sysselsättningseffekterna är osäkra. Regeringen delar uppfattningen att effekterna för sysselsättning är svåra att bedöma och behäftade med stor osäkerhet. Det huvudsakliga syftet med förslaget är heller inte att öka sysselsättning. Förslaget syftar till att få fler att laga och ändra redan tillverkade varor i stället för att köpa nytt. Det är angeläget att produkter och råvaror används på ett effektivt och hållbart sätt. Att reparera och återanvända varor får allmänt sett anses vara bättre ur miljösynpunkt. Såsom *IFAU* konstaterar kommer sysselsättningseffekten av reformen att bero dels på hur mycket försäljningen av enkla reparationstjänster ökar, dels på i vilken grad potentiellt nyanställda har svag anknytning till arbetsmarknaden. Båda dessa faktorer är svårbedömda, bl.a. beroende på bristfällig statistik. Regeringens samlade bedömning är dock att reformen kan få vissa varaktiga sysselsättningseffekter för ekonomin som helhet genom att försäljningen av de

aktuella tjänsterna ökar och genom att detta medför att individer med svag anknytning till arbetsmarknaden får sysselsättning. Samtidigt bedöms branschen för mindre reparationer sysselsätta förhållandevis få individer, varför sysselsättningseffekten bedöms liten i relation till sysselsättningen i ekonomin som helhet. Den offentligfinansiella kostnaden för sänkt mervärdesskatt på mindre reparationer bedöms dock samtidigt bli avsevärt lägre än t.ex. den offentligfinansiella kostnaden för nedsatt mervärdesskatt på restaurang- och cateringtjänster. *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. I konsekvensanalysen redogörs för förslagets effekter i den omfattning som är erforderligt i det aktuella lagstiftningsärendet. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. Härigenom anser regeringen att gällande krav på konsekvensanalyser har tillgodosetts.

Effekter för jämställdheten

Det finns olika sätt att beskriva förslagets effekter för jämställdheten. Ett sätt att försöka belysa eventuella effekter för jämställdheten är att se till vilka som arbetar inom branscherna för mindre reparationer. Eftersom dessa branscher förväntas växa till följd av förslaget, innebär det att fler individer förväntas kunna få ett arbete inom dessa sektorer. Tillgänglig statistik bedöms inte vara tillräckligt finfördelad för att på ett tillförlitligt sätt beskriva vilka som arbetar med reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne. Utifrån den statistik som är tillgänglig, som dock omfattar bredare och delvis andra grupper av sysselsatta än dessa branscher, är bilden att det främst är män som arbetar med cykelreparationer eller som skomakare, medan kvinnor dominerar inom branscherna för reparation av kläder och hushållslinne. Beroende på vilka av dessa branscher som kommer att växa mest till följd av förslaget kommer det därför att få olika effekter för sysselsättningen bland kvinnor respektive män. En sammantagen bedömning är dock att underlaget är alltför osäkert för att dra några säkra slutsatser i detta avseende.

Ett annat sätt att försöka belysa effekter för den ekonomiska jämställdheten är att se till kvinnors respektive mäns konsumtionsutgifter.

Eftersom förslaget förväntas leda till lägre priser på reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne, kommer förslaget att gynna personer som lägger förhållandevis stor andel av sina konsumtionsutgifter på reparationer av dessa varor. Befintlig statistik över hushållens konsumtionsutgifter för reparationer som omfattas av förslaget är emellertid inte tillräckligt tillförlitlig för att analysera förslagets effekter för jämställdheten. Eventuella effekter bedöms vara små då utgifterna för dessa reparationer dels utgör en mycket liten del av individens disponibla inkomst, dels förekommer bland en väldigt liten del av hushållen. Trots osäkerhet i statistiken visar den på två tendenser vad avser konsumtionsmönstren bland hushållen. Den stora merparten av hushåll som reparerar kläder, skor eller cyklar utgörs av sambohushåll. Det är således ovanligt att hushåll med ensamstående lägger pengar på reparation av nämnda varor. Utifrån könsfördelad statistik baserad på de ensamstående hushållen kan man därtill notera att betydligt fler män spenderar pengar på reparation av kläder och cyklar. Konsumtionsmönstret för reparation av skor är däremot könsneutral.

Sammantaget är det svårt att bedöma förslagets effekt för jämställdheten. Förslaget bedöms dock inte ha några betydande effekter för jämställdheten.

Fördelningseffekter

Eventuella fördelningseffekter av förslaget bedöms vara små eftersom utgifterna för reparationer dels utgör en mycket liten del av människors disponibla inkomst, dels endast förekommer i ett begränsat antal hushåll. Samma bedömning görs i SOU 2011:70 (se s. 154–156 i betänkandet).

Övriga skattefrågor

6.26 Ändrad intäktsränta på skattekontot

6.26.1 Ärendet och dess beredning

Skatteverket har i promemorian Skattekontot och intäktsräntan (dnr Fi2016/00685/S3) uppskattat att det i januari 2016 fanns ca 22 miljarder kronor mer på skattekonton än vad

som är nödvändigt för att betala skatter och avgifter. Inom regeringskansliet upprättades promemorian Ändrad intäktsränta i skattekontot, vari föreslogs att det golv för intäktsräntan som finns i skatteförfarandelagen (2011:1244) för de fall basräntan enligt ordinarie beräkning skulle understiga 1,25 procent skulle tas bort. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 20, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 20, avsnitt 2*. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Finansdepartementet (dnr Fi2016/00685/S3).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 20, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 20, avsnitt 4*. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

6.26.2 Bakgrund

Skatteverket har under senare tid sett flera tecken på att skattekontot har börjat användas som sparkonto, dvs. att inbetalningar gjorts på kontot i syfte att få ränta på insatta medel i stället för att täcka debiteringar av skatter och avgifter.

Det innebär att skattekontot används på ett sätt det inte är avsett för. Vidare får Riksgäldskontoret svårt att beräkna det framtida lånebehovet. På grund av det låga ränteläget i samhällsekonomin för närvarande, så tillgodoses dessutom den svenska statens upplåningsbehov till en högre kostnad än vad som vore möjligt vid alternativ upplåning.

Räntegapet

Intäktsräntan på skattekontot är 45 procent av basräntan. Basräntan beräknas med utgångspunkt i räntan på sexmånaders statsskuldväxlar och fastställs av Skatteverket. Den kan dock inte understiga golvvärdet 1,25 procent. Det innebär med nuvarande regler att intäktsräntan på skattekontot aldrig kan understiga 0,5625 procent. Denna räntenivå har gällt under de senaste tre åren, sedan 1 januari 2013. Räntan är skattefri och motsvarar därför en skattepliktig ränta på

0,72 procent för aktiebolag eller 0,80 procent för fysiska personer.

Det innebär att skattekontots intäktsränta har varit klart högre än bankräntorna under 2014 och, mer påtagligt, under 2015. Detta har skapat incitament för både juridiska och fysiska personer att använda skattekontot på ett icke avsett sätt.

Skatteverket uppskattar i promemorian Skattekontot och intäktsräntan (dnr Fi2016/00685/S3) att det i januari 2016 fanns ca 12 miljarder kronor mer på skattekonton för juridiska personer än vad som går att förklara med skatter och avgifter för dessa. För fysiska personer rör det sig om ca 10 miljarder kronor mer än vad som går att förklara. Således fanns det sammanlagt ca 22 miljarder kronor mer på skattekonton än vad som är nödvändigt för att betala skatter och avgifter. Enligt Skatteverkets analys tyder mycket på att dessa ca 22 miljarder är insatta på skattekontot för att generera skattefri intäktsränta, vilken på dessa belopp är ca 124 miljoner kronor på årsbasis.

Statens lånebehov

Medlen som sätts in på skattekontona går in till Riksgäldskontorets konton. När inflödet av skattemedel ökar förändrar Riksgäldskontoret sin beräkning av upplåningsbehovet. De ökningar som skett på skattekontona uppfattas av Riksgäldskontoret som temporära, vilket leder till att strategin för kortidsupplåning förändras. Upplåning av medel i det korta tidsperspektivet sker via försäljning av statsskuldsväxlar. I det rådande ränteläget kan Riksgäldskontoret sälja statsskuldsväxlarna till en negativ ränta på under 0,5 procent. Således är köparna av dessa statsskuldsväxlar beredda att betala för att få låna ut pengar. Genom det ökade inflödet av medel på skattekontona drar Riksgäldskontoret ned på försäljningen av statsskuldsväxlar i motsvarande mån. Därmed går staten miste om ränteintäkterna från försäljningen av statsskuldsväxlarna.

Det ökade inflödet av medel på skattekontot innebär alltså en utebliven intäkt för staten. Den kan uppskattas till ca 125 miljoner kronor.

6.26.3 Gällande rätt

De nu gällande principerna för ränteberäkning på skattekontot infördes i samband med skattebetalningslagen (1997:483). Då bestämdes att den skattskyldige skulle betala kostnadsränta eller tillgodoföras intäktsränta beräknad med utgångspunkt i en basränta. Basräntan skulle i sin tur beräknas med utgångspunkt i den räntesats som gäller för sexmånaders statsskuldsväxlar.

Bestämmelserna om ränta återfinns numera i 65 kap. skatteförfarandelagen. Räntan beräknas med utgångspunkt från en räntesats (basränta) som motsvarar 125 procent av räntesatsen för sexmånaders statsskuldsväxlar. Basräntan får dock lägst vara 1,25 procent. Den fastställda basräntan ska gälla fr.o.m. närmast kommande kalendermånad (3 §). Intäktsräntan beräknas till 45 procent av basräntan (4 § tredje stycket).

I 14 kap. 10 § skatteförfarandeförordningen (2011:1261) anges att det är Skatteverket som fastställer basräntan. Där anges också metoden för att räkna fram underlaget för basräntan. Säljräntan på sexmånaders statsskuldsväxlar avläses varje bankdag. Räntenoteringarna fr.o.m. den 16 i en månad t.o.m. den 15 i månaden därpå sammanvägs till en genomsnittsränta. Om det uppkommer decimaler vid beräkningen av genomsnittsräntan ska räntan avrundas till närmast hela procenttal. Om genomsnittsräntan ligger mitt emellan två hela procenttal ska den avrundas nedåt.

Genomsnittsräntan kan alltså endast beräknas till hela procenttal. Basräntan beräknas sedan enligt huvudregeln i 3 § till 125 procent av denna. Det innebär att alternativregeln för basräntans beräkning enligt 3 § sista meningen endast blir tillämplig om genomsnittsräntan är 0 eller negativ.

Det finns bestämmelser om ränta i annan lagstiftning som hänvisar till bestämmelsen om intäktsränta i 65 kap. 4 § tredje stycket. I några fall rör det sig om skatter eller avgifter som inte omfattas av skattekontosystemet. Av 2 kap. 14 § tullagen (2016:253) framgår att intäktsränta tillgodoförs på tull, annan skatt, särskild avgift eller ränta som återbetalas, och att räntesatsen ska vara den som anges i 6 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen. Enligt 8 § femte stycket lagen (2014:1470) om beskattning av privatinförsel av cigaretter ska intäktsränta utgå om skatt ska tillgodoräknas på grund av ett omprövningsbeslut eller ett beslut av domstol.

Enligt 8 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter ska intäktsränta betalas om skatt eller transporttillägg som beslutats med stöd av lagen ska återbetalas. I båda fallen ska räntan beräknas efter den räntesats som anges i 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen. Vidare finns i exempelvis 8 kap. 11 § årsredovisningslagen (1995:1554), 12 kap. 13 § ellagen (1997:857) och 12 § naturgaslagen (2005:403) bestämmelser som innebär att ränta ska betalas på en betald förseningsavgift som ett företag har rätt att få tillbaka på grund av en domstols beslut. I fråga om räntans storlek tillämpas 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen. Dessutom är vissa av bestämmelserna om ränta i 65 kap. skatteförfarandelagen, bl.a. de som finns i 4 §, tillämpliga beträffande miljöavgift enligt lagen (1990:613) om miljöavgift på utsläpp av kväveoxider vid energiproduktion, se 19 § den lagen.

Enligt artikel 27.2 andra stycket i rådets direktiv 2008/9/EG av den 12 februari 2008 om fastställande av närmare regler för återbetalning enligt direktiv 2006/112/EG av mervärdesskatt till beskattningsbara personer som inte är etablerade i den återbetalande medlemsstaten men i en annan medlemsstat, gäller följande: Ränta ska betalas efter en räntesats som ska vara densamma som den nationella räntesats som tillämpas för återbetalningar av mervärdesskatt till beskattningsbara personer som är etablerade i den återbetalande medlemsstaten enligt nationell lagstiftning i denna medlemsstat. Om ingen ränta ska betalas enligt nationell rätt vad gäller återbetalning till etablerade beskattningsbara personer, ska den ränta som ska betalas vara densamma som den ränta eller jämförlig avgift som den återbetalande medlemsstaten tillämpar för försenade betalningar av mervärdesskatt från beskattningsbara personer.

Enligt 19 kap. 21 § andra stycket mervärdesskattelagen (1994:200) ska ränta vid försenad återbetalning i vissa fall till beskattningsbara personer beräknas efter den räntesats som anges 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen (intäktsränta). Den räntesats som gäller för försenad betalning från beskattningsbara personer som är etablerade i Sverige är enligt 65 kap. 13 § skatteförfarandelagen basräntan ökad med 15 procentenheter (f.n. 16,25 procent).

Även i 17 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund finns en bestämmelse om intäktsränta, men den knyter direkt an till basräntebestämmelsen i 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen.

Dessutom finns det i ett antal andra lagar, bl.a. inom socialförsäkringsområdet, bestämmelser som knyter an till basräntan.

6.26.4 Överväganden och förslag

Regeringens förslag: Om basräntan har beräknats enligt 65 kap. 3 § sista meningen skatteförfarandelagen, ska intäktsräntan vara 0.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Riksgäldskontoret* välkomnar förslaget men anför att sänkningen bör kompletteras med andra åtgärder som exempelvis beloppsbegränsningar. *Ekonomistyrningsverket* tillstyrker förslaget i promemorian men anför att intäktsräntan bör beräknas till 25–35 procent av basräntan i stället för 45 procent för att undvika att skattekontot används som ett sparkonto. *Skatteverket* tillstyrker förslaget, men menar att om intäktsräntan sänks till 0 procent innebär det att intäktsräntan vid återbetalning av mervärdesskatt till vissa beskattningsbara personer i andra EU-länder kommer att beräknas med stöd av 65 kap. 13 § andra stycket skatteförfarandelagen. För att undvika det kan intäktsräntan på skattekontot i stället sänkas till som lägst 0,01 procent.

Näringslivets regelnämnd frågar sig om möjligheterna och effekterna av att sänka basräntans golvvärde har övervägts tillräckligt ingående för att avfärdas. Man saknar vidare en analys av om en ytterligare komplettering av reglerna för intäktsränta i skattekontot är att förutse, om bankerna i något fall skulle erbjuda negativ ränta vid insättning på bankkonto. *Svenskt Näringsliv* menar att det finns brister i konsekvensutredningen. För det fall regeringen avser gå vidare med förslaget, menar man att golvet för kostnadsräntan bör sänkas till

0,6875 procent om förslaget om att sänka golvet till 0 för intäktsröntan genomförs.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av avsnitt 6.26.2 ger skattekontona en hög avkastning jämfört med alternativa sparformer. Det finns indikationer på att detta fått till följd att skattekonton i en ökande omfattning används för kapitalplacering. Det har aldrig varit avsikten med skattekontot. Dessutom ökar kostnaden för att tillgodose statens upplåningsbehov i motsvarande mån som kontobehållningen ökar. Mot denna bakgrund bör intäktsröntan sänkas så att den inte längre är ränteledande. När det gäller *Riksgäldskontorets* och *Ekonomistyrningsverkets* förslag om ytterligare åtgärder, så kan de behöva övervägas i ett senare skede. Det ligger dock inte inom ramen för detta lagstiftningsarbete. *Näringslivets regelnämnd* saknar en analys av om en ytterligare komplettering av reglerna för intäktsränta i skattekontot är att förutse, om bankerna i något fall skulle erbjuda negativ ränta vid insättning på bankkonto. Om nu föreliggande förslag inte får eftersträvd effekt får regeringen analysera läget och överväga att föreslå ytterligare förändringar. *Svenskt Näringsliv* anser att om golvet för intäktsröntan ska sänkas, bör även golvet för kostnadsröntan sänkas och att räntenivåerna bör följas åt. Regeringen håller med om att det finns fog för att kostnadsröntan och intäktsröntan i skattekontot i normala fall även fortsättningsvis följs åt. I det mycket speciella fall som nu föreligger, där intäktsröntan på grund av det extremt låga ränteläget i samhället gör att skattekontot blir ränteledande, finns det dock skäl för att räntorna inte följs åt. Kostnadsröntan bör inte sänkas under nu gällande lägsta nivå, eftersom det då skulle uppkomma risk för stora oönskade skattekrediter.

På grund av det extremt låga ränteläget i samhället riskerar skattekontot att bli ränteledande och användas som sparkonto, vilket bör undvikas. Detta bör ske genom en lagändring som innebär att det generella golvet på 1,25 procent för basröntan inte ska tillämpas vid beräkningen av intäktsröntan. I stället bör ett särskilt golv för intäktsröntan införas. Frågan är vad som är en lämplig nivå för detta golv. Det bör å ena sidan säkerställa att intäktsröntan inte är ränteledande. Å andra sidan bör det också säkerställa att skattebetalare som betalar in medel på skattekontot för att täcka kommande skattekrav inte belastas med en ytterligare

kostnad i form av negativ intäktsränta. Det kan t.ex. vara frågan om en person som har avyttrat sin bostad med vinst och redan i samband med att betalningen erhålls vill sätta in pengar på sitt skattekonto för att täcka skatten. En person i denna situation bör inte drabbas av ytterligare belopp att betala vid slutskatteberäkningen på grund av att inbetalningen har minskat i värde genom en negativ intäktsränta på skattekontot. Därför föreslås att golvet för intäktsröntan ska vara 0. Detta uppnås genom att det i lagtexten anges att när räntegolvet enligt sista meningen i 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen är tillämpligt för basröntan, ska intäktsröntan i stället vara 0.

Intäktsröntan kommer alltså att bli 0 vid nuvarande ränteläge, men kommer att följa med det allmänna ränteläget upp när det stiger. Den kommer dock att ligga lägre än röntan i traditionella sparformer. Med en sådan ändring minskar skattekontots attraktivitet som kapitalplacering.

Skatteverket menar att om intäktsröntan sänks till 0 procent innebär det att intäktsröntan vid återbetalning av mervärdesskatt till vissa beskattningsbara personer i andra EU-länder kommer att beräknas med stöd av 65 kap. 13 § andra stycket skatteförfarandelagen. Som framgår av avsnitt 6.26.3, ska ränta vid återbetalning av mervärdesskatt i sådana fall beräknas efter samma räntesats som tillämpas för återbetalningar av mervärdesskatt till beskattningsbara personer som är etablerade i Sverige. Av 19 kap. 21 § andra stycket mervärdesskatte-lagen framgår att röntan ska beräknas enligt 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen. Således är bestämmelsen om intäktsränta enligt skatteförfarandelagen tillämplig. Enligt nationell rätt utgår således ränta i dessa situationer. Att räntesatsen enligt förslaget kan bli 0 i ett extremt ränteläge kan inte anses ändra detta förhållande. Till skillnad från *Skatteverket* gör regeringen därför bedömningen att direktivets regler om vad som gäller när ingen ränta ska betalas enligt en medlemsstats nationella rätt inte blir tillämpliga under en period då intäktsröntan enligt förslaget ska beräknas till 0. Skatteförfarandelagens intäktsränta har, som framgår av avsnitt 6.26.3 även betydelse för intäktsränta vid återbetalning enligt några andra lagar. Det har alltså bedömts att intäktsröntan enligt skatteförfarandelagen utgör en rimlig kompensation vid återbetalning enligt dessa lagar. Det finns

ingen anledning att göra någon annan bedömning i det här sammanhanget.

Lagtext

Förslaget föranleder en ändring i 65 kap. 4 § skatteförfarandelagen, se avsnitt 3.17.

6.26.5 Konsekvensanalys

Regelrådet anser att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Rådet anser att redovisningen av bl.a. alternativa lösningar och förslagets överensstämmelse med EU-rätten är bristfällig.

När det först gäller alternativa lösningar, har den enklaste lösningen föreslagits för att åtgärda det uppstådda problemet, nämligen att sänka golvet för intäktsrättan. Förhoppningsvis åtgärdar denna lösning, på ett smidigt sätt, problemet med räntesparande på skattekontot. Detta utan att skapa ytterligare problem och kostnader för företag och individer. Om lösningen inte åtgärdar problemet återkommer regeringen med ytterligare förslag till förändringar. Om detta sker kommer regeringen att diskutera de olika förslagen och deras påverkan i konsekvensanalysen.

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten, se vidare under avsnitt 6.26.4.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget beräknas öka statens intäkter med ca 0,73 miljarder kronor 2017. Effekten utgör en temporär intäktsförstärkning 2017 i och med att ränteläget förväntas återgå till en mer normal nivå 2018.

Den varaktiga effekten beräknas till ca 4 miljarder kronor.

Förslaget har även effekt på andra intäktsrätter än skattekontot i den mån de är kopplade till skatteförfarandelagens bestämmelser om intäktsrätt. Bedömningen är dock att denna effekt är statsfinansiellt försumbar.

Om skattekontots attraktivitet som kapitalplacering minskar fr.o.m. 2017 kan den statliga upplåningen öka i motsvarande mån. Så länge de korta marknadsräntorna är negativa kan ränteutbetalningarna för staten komma att öka till följd av detta. Det är emellertid svårt att bedöma hur stor denna effekt är.

Ikraftträdandet är valt med tanke på att ett nytt beskattningsår påbörjas för merparten av de

skattskyldiga vid kalenderårets början samt lagstiftningsprocessens tidsåtgång.

Effekter för myndigheter

Skatteverket kommer att behöva göra mindre justeringar i ränteberäkningsrutinerna samt informera om att intäktsrättan har ändrats, dock inte utöver redovisning av detta på sin hemsida. Detta kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Några speciella informationsinsatser behövs inte eftersom några formella skatteregler inte ändrats.

Förslaget bedöms inte få några effekter för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Effekter för företag och enskilda

Förslaget har sin grund i behovet av att motverka att skattekontot utnyttjas för sparande. Det innebär endast att golvet för intäktsrättan sänks till 0. Det är inte fråga om några ändrade förfaranden. Förslaget bedöms inte påverka företagens administrativa börda.

Förslaget torde dock innebära en kostnadsökning i och med att den skattefria avkastningen på skattekontobehållningen beräknas minska med sammanlagt 730 miljarder kronor avseende inbetalningar som avser förväntade skattedebiteringar. Av dessa kan 455 miljarder kronor antas avse juridiska personer och 275 miljarder kronor fysiska personer.

Förslaget påverkar även intäktsrätter utanför skattekontosystemet i den mån de är kopplade till skatteförfarandelagens bestämmelser om intäktsrätt. Sammantaget torde det endast röra sig om mindre belopp.

Detta är dock en konsekvens av att rätta till det icke avsedda förhållandet att skattekontot kommit att bli ränteledande.

Regelrådet anser att konsekvensutredningen är bristfällig avseende berörda företag utifrån antal, storlek och bransch, förslagets administrativa kostnader, dess påverkan på konkurrensförhållanden, dess påverkan på företagen i andra avseenden samt särskilda hänsyn till små företag.

Även *Näringslivets regelnämnd* och *Svenskt Näringsliv* anser att konsekvensutredningen brister.

Förslaget bygger på en studie genomförd av Skatteverket där man redogör för hur man kommit fram till att det finns ett överskott av medel på skattekonton jämfört med vad som kan

hänförs till skatter och avgifter. I denna studie påtalas svårigheten med att säkert kunna fastställa vilka individer eller företag som använder skattekonton för räntesparande. Genom att använda några tumregler går det att uppskatta ungefär hur stort överskottet är samt hur det är uppdelat på fysiska och juridiska personer. Någon nedbrytning av detta låter sig inte göras utan att ytterligare antaganden måste göras. Detta skulle leda till ökad osäkerhet. En uppdelning på antal, storlek och bransch skulle i detta fall vara meningslös då osäkerheten skulle vara alltför stor. Poängen i studien var att man påvisade ett oönskat sparande av medel på skattekonton som inte är avsedda att användas för detta ändamål. Därmed påtalas även att räntenivån, som föranleder detta problem, i förhållande till andra räntenivåer är för hög.

Förslaget innebär att golvet på intäktsräntan på skattekontot sänks och blir som lägst noll. I övrigt har inga formella skatteregler ändrats. Företagen ska alltid se till så att deras preliminära skatt återspeglar deras näringsverksamhets utveckling. Således har heller inte den administrativa kostnadsnivån för företag, oavsett storlek, förändrats.

Regleringen är generell och resulterar i att samtliga berörda påverkas lika. Således påverkas inte konkurrensförhållandena.

Övriga konsekvenser

Förslaget kan inte förväntas ha någon effekt på de jämställdhetspolitiska målen och jämställdheten. Det torde inte heller ha någon effekt på sysselsättningen.

6.27 Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen

Regeringens bedömning: I syfte att minska skattefusk och skatteundandragande bör uppgifter på individnivå om utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag lämnas löpande till Skatteverket. Uppgifterna bör lämnas i en arbetsgivardeklaration i stället för i en kontrolluppgift.

Det nya systemet bör införas stegvis från och med den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Skattepolitikens främsta syfte är att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Det är viktigt att medborgarna har ett högt förtroende för skattesystemet och att det finns åtgärder för att bekämpa skattefusk och skatteundandragande (se avsnitt 6.1).

I skatteförfarandelagen (2011:1244) finns flera skyldigheter om att lämna uppgifter till Skatteverket, t.ex. skyldighet att lämna kontrolluppgifter, inkomstdeklaration och skattedeclaration. Uppgiftsskyldigheten är en central beståndsdel i skattesystemet. Vårt beskattningssystem bygger till stor del på uppgifter som enskilda ska lämna. Att uppgiftsskyldigheten fullgörs är således en nödvändig förutsättning för att skattesystemet ska kunna verka på avsett sätt. Det måste finnas effektiva verktyg för att rätt uppgifter ska lämnas till Skatteverket och för Skatteverkets kontrollverksamhet i syfte att säkra ett korrekt uttag av skatter och avgifter.

Kontrolluppgift ska enligt gällande rätt lämnas om utgiven ersättning och förmån som utgör intäkt i inkomstslaget tjänst. Den som har gett ut ersättningen eller förmånen är uppgiftsskyldig. I kontrolluppgiften ska uppgift bl.a. lämnas om värdet av den ersättning eller förmån som har getts ut och om skatteavdrag. Aktuella uppgifter ska lämnas för varje betalningsmottagare och ska lämnas en gång om året. Den som har gett ut aktuell ersättning och gjort skatteavdrag ska också lämna en arbetsgivardeklaration. I en arbetsgivardeklaration ska dock uppgifter inte lämnas för varje betalningsmottagare, utan en arbetsgivardeklaration ska innehålla uppgift om bl.a. den sammanlagda ersättning som utbetalaren är skyldig att göra skatteavdrag för och sammanlagt avdraget belopp. Aktuella uppgifter avser således totalsummorna för samtliga betalningsmottagare. Uppgifterna ska lämnas varje månad till Skatteverket.

Skatteverket har den 5 februari 2016 lämnat promemorian Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen till Finansdepartementet (dnr Fi2016/00407/S3). Promemorian har remissbehandlats och bereds nu inom Finansdepartementet.

Skatteverket föreslår i sin promemoria att uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, om utbetalda ersättningar för arbete och gjorda skatteavdrag ska redovisas löpande i

stället för en gång per år i en kontrolluppgift. Skatteverket föreslår att dessa uppgifter ska lämnas i en arbetsgivardeklaration. Ett sådant förslag skulle medföra att uppgifterna skulle lämnas varje månad till Skatteverket. Skatteverket föreslår också att betalningsmottagaren ska få tillgång till dessa uppgifter löpande. Skatteverket anser att det finns många fördelar med ett sådant system. Regeringen delar den bedömningen och anser att det av Skatteverket föreslagna systemet bör införas. Syftet är att minska skattefusk och skatteundandragande. Om Skatteverket skulle få tillgång till löpande uppgifter per betalningsmottagare, skulle Skatteverket få ett bättre underlag för skattebeslut och kunna effektivisera kontrollverksamheten. Ett sådant system skulle även vara positivt för bl.a. betalningsmottagare och andra uppgiftsmottagare än Skatteverket samt ge positiva offentligfinansiella effekter.

Enligt Skatteverket skulle ett sådant förslag ha positiva offentligfinansiella effekter om totalt ca 3 miljarder kronor årligen. Skatteverket skulle bl.a. kunna jämföra uppgifterna per betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationen med andra tillgängliga uppgifter, t.ex. uppgifter i personalliggare. Skattefelet beräknas minska med ca 2,9 miljarder kronor årligen till följd av sådana kontroller. Dessutom bedömer Skatteverket att en periodiserad ränteeffekt skulle uppstå och att den beräknas uppgå till ca 118 miljoner kronor årligen.

Sådana här beräkningar kan dock, enligt regeringens mening, vara förenade med stor osäkerhet. Vid en försiktig bedömning av de offentligfinansiella effekterna skulle de dock kunna uppgå till 2 miljarder kronor årligen. För 2018 bedöms de offentligfinansiella effekterna uppgå till 300 miljoner kronor.

Avsikten är att proposition ska lämnas före utgången av 2016 och att det nya systemet ska införas stegvis från och med den 1 juli 2018. Det är fråga om en stor reform och det är därför viktigt att alla berörda får en rimlig förberedelsestid för att kunna anpassa sina it-system.

Den 28 april 2016 presenterades regeringens 10-punktsprogram mot skatteflykt. Av punkt 10 i programmet, som handlar om åtgärder mot inhemskt skattefusk och svartarbete, framgår att regeringen avser att införa uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen (se avsnitt 6.29).

6.28 Övriga åtgärder inom skatteförfarandet

Regeringen lämnade den 18 mars 2016 en remiss till Lagrådet med förslag som innebär att en näringsidkare utan fast driftställe i Sverige inte längre ska vara undantagen från skyldigheten att använda ett certifierat kassaregister om försäljning görs mot kontant betalning eller betalning med kontokort. Förslaget har anmälts till EU-kommissionen i enlighet med det regelverk som gäller för tekniska föreskrifter.

Regeringen gav den 7 april 2016 Skatteverket i uppdrag att lämna förslag på hur systemet med krav på personalliggare kan utvidgas till att även omfatta bilverkstäder, partihandel med livsmedel samt kropps- och skönhetsvård. Skatteverket har i ett tidigare uppdrag från regeringen identifierat att det finns problem med svartarbete i dessa verksamheter och gjort bedömningen att personalliggare kan vara ett effektivt verktyg för att motverka detta. Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2017.

Som framgår av regeringens 10-punktsprogram mot skatteflykt har regeringen för avsikt att tillsätta en utredning för att se över bestämmelserna om beräkning av skattetillägg. Syftet med utredningen ska vara att förstärka skattetilläggets allmänpreventiva effekt och att göra sanktionssystemet mer legitimt och rättvist.

Av 10-punktsprogrammet framgår också att regeringen avser att tillsätta en utredning som ska se över möjligheterna att införa en skyldighet för bl.a. skatterådgivare att informera Skatteverket om skatteupplägg.

Regeringen kommer även att se över om en högre kostnadsränta bör tas ut i de fall den skattskyldiga har gjort en frivillig rättelse.

I detta sammanhang kan nämnas att regeringen föreslår ökade resurser till Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket för att förstärka och intensifiera arbetet med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden (se utg.omr. 3 och 4). Regeringen avser även att ge Skatteverket ett uppdrag att lämna en rapport med goda exempel på åtgärder mot skatteflykt och skattefusk i andra länder samt föreslå andra relevanta åtgärder för att minska skatteflykt och skattefusk i Sverige (se utg.omr. 3).

6.29 Det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande

Motverkande av skatteundandragande står högt upp på den politiska agendan såväl i Sverige som i andra länder. Internationella uppskattningar av skatteundandragandet tyder på att mycket stora belopp går förlorade för världens länder. T.ex. bedömer EU-kommissionen att EU-länderna förlorar 50 miljarder euro årligen på organiserade momsbedrägerier och konservativa bedömningar från OECD talar om ett globalt skatteundandragande inom företagsbeskattningen på 100-240 miljarder dollar om året. Det bedrivs därför ett internationellt arbete i de här frågorna, bl.a. inom ramen för G20/OECDs projekt mot skattebaserosion och vinstflyttning (BEPS) och genom det globala forumet för transparens och informationsutbyte på skatteområdet.

G20/OECDs projekt för att motverka BEPS påbörjades våren 2013. Projektet avslutades formellt i oktober 2015 genom 13 rapporter (avseende 15 åtgärdsområden) och ett sammanfattande dokument som tillsammans utgör BEPS-paketet. Såväl OECD- som G20-länderna har godkänt BEPS-paketet. OECD- och G20-länderna liksom övriga deltagare i BEPS-projektet har också enats om att fortsätta arbeta tillsammans fram till 2020 för att slutföra det tekniska arbetet med vissa av åtgärdena samt för att tillförsäkra en effektiv riktad övervakning av överenskomna åtgärder. I januari 2016 enades OECD:s skattekommitté om ett inkluderande ramverk för genomförande och övervakning av BEPS-åtgärdena. Ramverket godkändes sedan av G20-länderna i februari 2016. Alla intresserade och relevanta länder och jurisdiktioner har bjudits in att delta i ramverket på likvärdiga villkor. Över 80 länder och jurisdiktioner har redan åtagit sig att delta i ramverket och fler förväntas göra det under andra halvåret 2016. En viktig del av arbetet i ramverket handlar om att stödja länder (särskilt utvecklingsländer) att genomföra BEPS-åtgärder genom att utveckla och tillhandahålla praktiska verktygslådor avseende områden som dessa länder anser vara prioriterade.

Europeiska kommissionens åtgärds paket mot skatteflykt

I januari 2016 presenterade Europeiska kommissionen ett åtgärds paket mot skatteflykt som innehöll rättsligt bindande åtgärder för att

ta itu med aggressiv skatteplanering och en extern strategi för att främja god förvaltning i skattefrågor internationellt. Åtgärds paketet bestod av:

- Förslag till direktiv mot skatteundandragande
- Rekommendation om genomförande av åtgärder mot missbruk av skatteavtal
- Förslag till direktiv om land-för-land-rapporter och automatiskt utbyte av sådana
- Meddelande om en extern strategi för effektiv beskattning

Direktivet mot skatteundandraganden

I juni 2016 antog Rådet direktivet mot skatteundandraganden. Direktivets syfte är att motverka skatteundandraganden i företagssektorn på den inre marknaden. Direktivet innebär en minimistandard och omfattar fem olika åtgärder varav tre i huvudsak överensstämmer med OECD:s rekommendationer. Räntebegränsningsregeln syftar till att avhålla företag från att ingå artificiella skuldförhållanden i syfte att minimera skatten. Regeln om utflyttningsbeskattning ska förhindra företag från att flytta tillgångar till ett annat land enbart för att undvika beskattning. Den allmänna regeln mot missbruk ska motverka aggressiv skatteplanering när andra regler inte gäller. Regeln om kontrollerade utländska bolag (CFC-regeln) ska förhindra vinstöverföring till länder med ingen eller låg skatt. Hybridreglerna ska hindra företag från att utnyttja länders skillnader i den skattemässiga behandlingen av företag och finansiella instrument i syfte att undvika beskattning.

Direktivet ska, med vissa undantag, vara implementerat senast den 31 december 2018.

Automatiskt informationsutbyte

Finansiella konton

I oktober 2014 undertecknade regeringen ett multilateralt avtal om att genomföra och tillämpa den globala standarden för automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton. Den globala standarden och modeller för avtal har tagits fram inom OECD. I maj 2016 hade 82 länder undertecknat avtalet. Den globala standarden har även tagits in i EU-rätten genom ändringar i direktivet om administrativt samarbete. Det

automatiska utbytet om finansiella konton ska påbörjas under 2017 respektive 2018. Regeringen verkar för att ytterligare länder ska ansluta sig till den globala standarden.

Land-för-land-rapporter

I januari 2016 undertecknade regeringen ett multilateralt avtal om land-för-land-rapportering och automatiskt utbyte av sådana rapporter. En modellagstiftning och modellavtal har tagits fram inom OECD. Avtalet innebär att det ska införas gemensamma bestämmelser om land-för-land-rapporter av stora multinationella koncerner. Land-för-land-rapporterna ska innehålla uppgifter om intäktsbelopp, vinst före inkomstskatt, betald och ackumulerad inkomstskatt, antalet anställda, aktiekapital, outdelad vinst och materiella anläggningstillgångar. Land-för-land-rapporterna ska lämnas av koncernerna till skattemyndigheterna. Skattemyndigheterna ska sedan utbyta rapporterna. Rapporterna ska i huvudsak användas för övergripande riskanalys avseende skattebaserosion och vinstflyttning på internprissättningsområdet. I juni 2016 hade 44 länder undertecknat avtalet.

Direktivet om administrativt samarbete

Rådets direktiv om administrativt samarbete antogs den 15 februari 2011.

Den 9 december 2014 antogs ett förslag till ändring i direktivet som innebär att den globala standarden för automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton togs in i direktivet.

Den 8 december 2015 antogs ett förslag till ändringar i direktivet som syftar till att säkerställa att upplysningar om förhandsbesked i gränsöverskridande skattefrågor och förhandsbesked om prissättning utbyts automatiskt mellan medlemsstaterna och i begränsad utsträckning även med kommissionen. Det automatiska utbytet ska påbörjas den 1 januari 2017. Utbytet ska i vissa fall även ske retroaktivt.

Den 25 maj 2016 antogs ett förslag till ändring i direktivet som innebär ett gemensamt regelverk för land-för-land-rapportering av stora multinationella koncerner till skattemyndigheterna och ett automatiskt utbyte av dessa rapporter mellan skattemyndigheterna. Ändringarna innebär att OECD:s standard för land-för-land-rapportering tas in i direktivet. Regeringen har för avsikt att senare i år lämna en proposition om de ändringar i svensk

lagstiftning som behövs för att genomföra OECD:s standard och ändringarna i direktivet.

Den 5 juli 2016 föreslog Europeiska kommissionen ytterligare ändringar i direktivet för att uppnå ökad insyn i och bättre bekämpning av skatteundandragande och skatteflykt. Förslaget, som presenterades på Ekofinrådets möte den 12 juli 2016, innebär att det införs bestämmelser som ger skattemyndigheterna tillgång till upplysningar som samlats in i enlighet med penningtvättsdirektivet.

Regeringens fortsatta arbete mot skatteundandragande

Arbetet mot skatteflykt, skatteundandragande och penningtvätt behöver fortsätta, på såväl internationell som nationell nivå. Regeringen har presenterat ett program med tio åtgärder som kommer att prioriteras i detta arbete. En av de prioriterade åtgärderna är att stärka förutsättningarna för utvecklingsländer att bekämpa kapital- och skatteflykt, eftersom detta ofta drabbar fattiga länder särskilt hårt. En annan prioriterad åtgärd är att införa automatiskt informationsutbyte om verkliga ägare. En tredje prioriterad åtgärd är att vidta ytterligare åtgärder mot inhemskt skattefusk och svartarbete. Några av dessa åtgärder, som gäller bl.a. uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen, personalliggare och kassaregister, nämns i avsnitten 6.27 och 6.28.

6.30 Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning

I tabell 6.13 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de skatte- och avgiftsförändringar som presenterats i denna proposition. För mer utförliga beskrivningar av de olika skatteåtgärderna hänvisas till tidigare avsnitt i detta kapitel.

Tre olika typer av offentligfinansiella effekter redovisas i tabell 6.13: bruttoeffekt för 2017, periodiserade nettoeffekter för 2017–2020 och varaktig effekt. Bruttoeffekten beskriver den statistiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. Bruttoeffekten beaktar således inte eventuella indirekta effekter som t.ex. regeländringens påverkan på

andra skattebaser och på konsumentprisindex. Om konsumentprisindex påverkas av en regeländring så uppkommer en indirekt effekt då utgifter i olika offentliga transfereringssystem påverkas av förändringar i konsumentprisindex.

Vid en bedömning av de kortsiktiga offentlig-finansiella effekterna av olika åtgärder är den periodiserade nettoeffekten för den konsoliderade offentliga sektorn mest relevant. I den periodiserade redovisningen hänförs förändringar i skatte- och avgiftsintäkter till det inkomstår den skattepliktiga händelsen äger rum. Vidare beaktas i nettoeffekten även vissa indirekta effekter på skatteintäkterna och på de offentliga utgifterna. Den periodiserade nettoeffekten redovisas för åren 2017–2020.

Den varaktiga effekten, som redovisas i den sista kolumnen i tabell 6.13 ger ett mått på den bestående årliga kostnaden/intäkten som en åtgärd medför, dock utan koppling till hur de offentliga finanserna påverkas ett visst år. Beräkningen baseras på nuvärdet av en åtgärds framtida nettoeffekter. På så vis möjliggörs jämförelser mellan regelförändringar vars nettoeffekter är olika fördelade över tiden. Avvikelse mellan den varaktiga effekten och de periodiserade årliga nettoeffekterna beror bl.a. på fördröjd övervältring av vissa skatter på andra skattebaser. För en närmare beskrivning av metodfrågor kopplade till denna redovisning hänvisas till Finansdepartementets publikation ”Beräkningskonventioner 2016: Metoder för effektberäkningar vid ändrade skatteregler”.

De offentligfinansiella effekterna av de åtgärder som redovisas i detta avsnitt har beräknats utifrån 2017 års prognostiserade priser och volymer. Den prognos av offentliga sektorns totala intäkter för 2017–2020, som redovisas i kapitel 7, baseras på prognoser för Sveriges ekonomiska utveckling, inklusive effekterna av de i denna proposition aviserade åtgärderna på t.ex. tillväxt och sysselsättning. I kapitel 7 redovisas intäkterna i respektive års priser och volymer.

Förslag i andra propositioner

Regeringen beslutade den 16 juni 2016 att föreslå för riksdagen vissa särskilda bestämmelser om undantag från trängselskatt i Backaområdet i Göteborg (se prop. 2015/16:191). Det undantag som regeringen har föreslagit i propositionen förutsätter bl.a. ändringar av de tekniska systemen. Det är ännu inte möjligt att säga

säkert när detta kan vara klart. Regeringens förhoppning är dock att ändringarna ska kunna träda i kraft i slutet av 2017. Ändringarna beräknas, vid full årlig effekt, medföra 15 miljoner kronor i minskade skatteintäkter för staten. Detta har beaktats i inkomstberäkningarna.

Åtgärder som redan är budgeterade

Vissa åtgärder som redovisas i denna proposition har redan aviserats och budgeterats i budgetpropositionen för 2016 och i den av riksdagen beslutade budgeten för 2016. Det gäller förslaget om begränsad uppräkningsgräns för statlig inkomstskatt, nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar och sänkt reklamskatt. Notera att nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar i denna proposition föreslås förlängas med ytterligare ett år till och med 2020.

Sammantagna effekter av skatteåtgärderna

Förslagen och bedömningarna i budgetpropositionen innebär att skatteintäkterna sammantaget ökar med 4,73 miljarder kronor år 2017. Den totala bruttoeffekten för 2017 beräknas till 2,51 miljarder kronor, se tabell 6.13.

Tabell 6.13 Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte-och avgiftsregler. Bruttoeffekt 2017, periodiserad nettoeffekt år 2017–2020 samt varaktig effekt

Miljarder kronor

	Effekt från	Brutto- effekt 2017	Periodiserad nettoeffekt				Varaktig effekt
			2017	2018	2019	2020	
Förslag i budgetpropositionen							
Skatt på arbetsinkomster – förvärsinkomstbeskattningen							
Begränsad uppräkningsgräns av den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt	2017-01-01	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13
Nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar ¹	2020-01-01					-0,30	-0,00
Skattereduktion för reparationer av vitvaror (kallat REP-avdrag)	2017-01-01	-0,19	-0,19	-0,19	-0,19	-0,19	-0,19
Höjd beloppsgräns för avdrag för resor	2017-01-01	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34
Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.							
Växa-stöd för den första anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare (tillfällig 2017-2021)	2017-01-01	-0,52	-0,41	-0,33	-0,33	-0,33	-0,03
Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter							
Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån	2017-01-01	1,65	1,65	1,65	1,65	1,65	1,65
Avdragsrätt för representationsmåltider – slopad avdragsrätt vid inkomstbeskattning	2017-01-01	0,77	0,77	1,03	1,03	1,03	1,03
Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter							
Kemikalieskatt	2017-07-01	1,12	1,08	2,17	1,98	1,98	1,98
Lika beskattning av dieselbränsle i båtar och skepp för vattenbruk, skogsbruk och jordbruk	2017-01-01	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00
Vissa frågor på elskatteområdet, summa		0,29	0,24	0,24	0,24	0,24	0,22
Varav: sänkt energiskatt på el för större datacenter	2017-01-01	-0,32	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25	-0,23
anpassning till unionens statsstödsregler, fortsatt nedsatt energiskatt i vissa delar av norra Sverige m.m.	2017-01-01	0,61	0,48	0,48	0,48	0,48	0,45
Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter							
Höjd alkoholskatt på öl och vin m.m. med 4% samt sprit med 1%	2017-01-01	0,34	0,39	0,35	0,35	0,35	0,35
Definition av beskattningsår för vissa punktskatter	2017-01-01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Skatt på konsumtion m.m. – mervärdesskatt							
Avdragsrätt för representationsmåltider – utökat skatteavdrag för mervärdesskatt	2017-01-01	-0,06	-0,06	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05
Införande av omsättningsgräns för mervärdesskatt	2017-01-01	-0,28	-0,28	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25
Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer	2017-01-01	-0,27	-0,27	-0,24	-0,24	-0,24	-0,24
Övrigt							
Ändrad intäktsränta i skattekontot (ränteeffekt)	2017-01-01	0,73	0,73	0,00	0,00	0,00	0,00
Delsumma – förslag		4,06	4,13	4,86	4,67	4,37	4,95

	Effekt från	Brutto- effekt 2017	Periodiserad nettoeffekt				Varaktig effekt
			2017	2018	2019	2020	
Bedömningar i budgetpropositionen							
Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattningen							
Begränsad uppräknings av nedre skiktgränsen för 2018	2018-01-01		1,22	1,22	1,22	1,22	
Begränsad uppräknings av övre skiktgränsen för 2018	2018-01-01		0,13	0,13	0,13	0,13	
Skatt på kapitalägande – kapital- och egendomsskatter							
Ändrade regler för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad, summa		-0,12	0,01	-0,00	-0,02	-0,03	-0,05
Varav: slopat tak för uppskovsbeloppet (tillfällig 2016-06-21-2020-06-30) ²	2016-06-21	-0,09	0,00	-0,00	-0,01	-0,02	-0,02
metod för beräkning av uppskovsbeloppet vid flytt till billigare bostad ²	2016-06-21	-0,03	0,00	-0,00	-0,00	-0,01	-0,03
Golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen, summa		0,56	0,56	0,00	0,00	0,00	0,01
Varav: avkastningsskatt på pensionsmedel	2017-01-01	0,61	0,61	0,00	0,00	0,00	0,01
räntebegränsningar i näringsverksamhet	2017-01-01	-0,05	-0,05	0,00	0,00	0,00	-0,00
Sänkt fastighetsskatt för vattenkraftverk	2017-01-01	-1,17	-0,50	-1,00	-1,50	-1,92	-1,92
Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter							
Utfasning av skatten på termisk effekt	2017-07-01	-1,91	-0,65	-1,38	-1,38	-1,38	-1,38
Höjd energiskatt på el (3,0 öre/kWh 1/7 2017; 1,2 öre/kWh 1/1 2019, exkl. mervärdesskatt)	2017-07-01	1,09	1,19	2,38	3,32	3,32	3,08
Övrigt							
Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen	2018-07-01		0,30	2,00	2,00	2,00	2,00
Delsumma – bedömningar		-1,55	0,60	1,64	3,77	3,34	3,09
Förslag i andra propositioner							
Skatt på konsumtion m.m. - övriga punktskatter							
Undantag från trängselskatt i Backaområdet i Göteborg	2017-11-01	-0,00	-0,00	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
Delsumma – förslag i andra propositioner		-0,00	-0,00	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
Summa		2,51	4,73	6,48	8,42	7,69	8,02

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Perioden 2017–2019 är aviserat och budgeterat i budgetpropositionen för 2016 och i den av riksdagen beslutade budgeten för 2016. ² Den periodiserade bruttoeffekten innehåller framtida skattebetalningar som diskonterats till tidpunkten för den skattepliktiga händelsen. Kostnaden för åtgärden beskrivs av den periodiserade nettoeffekten som är nära noll och motsvaras av skillnaden mellan uppskovsräntan och statens upplåningskostnad för skattebortfallet. Periodiserade nettoeffekter för 2016 0,00 mdkr.

Källa: Egna beräkningar.

6.31 Författningskommentarer

Förslaget till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Lagförslaget föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare. Förslaget innebär, förutsatt att vissa villkor är uppfyllda, att uttaget av arbetsgivaravgifter enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) ska begränsas till ålderspensionsavgiften och att löneavgift enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift samt löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster inte ska tas ut alls. Eftersom lagen ska ha en

begränsad giltighetstid införs reglerna om särskild beräkning i en ny lag och inte i de huvudförfattningar som berörs.

1 §

Paragrafen anger vilka avgifter och skatter som berörs av lagen.

2 §

I lagen används begrepp som också används i inkomstskattelagen (1999:1229) och i socialavgiftslagen (2000:980). Genom en uttrycklig bestämmelse i lagen klargörs att begreppen i dessa lagar har samma betydelse i förevarande lag. Det innebär t.ex. att om det i lagen talas om näringsverksamhet så avses sådan verksamhet som enligt inkomstskattelagen är att betrakta

som näringsverksamhet (jämför 13 kap. 1 § inkomstskattelagen).

3 §

Paragrafen anger på vilka ersättningar som lagen kan bli tillämplig, dvs. på ersättning som utges till personer som anställts efter den 31 mars 2016. För att bestämma vilket slag av ersättning som omfattas av lagen hänvisas till 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980). Såväl lagen (1994:1920) om allmän löneavgift som lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster hänvisar till samma kapitel i socialavgiftslagen med avseende på avgiftsunderlaget. Av denna anledning behövs ingen särskild hänvisning till dessa lagar i 3 §.

Regler om begränsning av skyldighet att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till dem som fyllt 65 år återfinns i 2 kap. 27 § socialavgiftslagen och beträffande personer födda 1937 eller tidigare i ikraftträdandebestämmelserna till samma lag. För dessa anställda ska normalt särskild löneskatt betalas, som också omfattas av den särskilda begränsningen enligt lagförslaget.

För att komma i åtnjutande av särskild beräkning enligt lagen måste arbetsgivaren ha varit ett enmansföretag under tiden från den 1 januari 2016 och fram till att den nya anställningen påbörjades. Om verksamheten påbörjades efter den 1 januari 2016 gäller motsvarande villkor för tiden mellan verksamhetens och anställningens påbörjande. Vad som avses med ett enmansföretag regleras i 4 §.

4 §

Paragrafen definierar vad som avses med ett enmansföretag.

Av *första stycket* följer att det ska vara fråga om enskild näringsverksamhet och att verksamheten bedrivs aktivt samt att någon skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt på förvärvsinkomster inte föreligger. Med aktiv näringsverksamhet avses enligt 2 kap. 23 § inkomstskattelagen (1999:1229) en verksamhet i vilken den som är skattskyldig för verksamheten har arbetat i inte oväsentlig omfattning.

Andra stycket reglerar frågan om hur verksamhet bedriven utomlands ska behandlas vid bedömningen av om ett företag är ett enmansföretag. Bestämmelsen avser att likställa anställda i andra länder med anställda i Sverige vid tillämpning av första stycket. Av 5 kap. 5 §

skatteförfarandelagen (2011:1244) framgår att skyldigheten att betala arbetsgivaravgifter på ersättning för arbete kvarstår hos arbetsgivare som saknar fast driftställe i Sverige i det fall arbetsgivaren har ingått ett avtal med mottagaren av ersättningen att denne ska fullgöra arbetsgivarens skyldighet i detta avseende.

Enligt *tredje stycket* ska vid bedömningen av om avgiftspliktig ersättning getts ut bortses från belopp som getts ut under kvalifikationsperioden och som inte överstiger 5 000 kronor till en och samma person. Innebörden av denna regel är att ett företag kan komma i åtnjutande av den särskilda beräkningen även om det gett ut ersättning till personer som utfört tillfälliga uppdrag och som inte har varit godkända för F-skatt.

5 §

Paragrafen reglerar innebörden av den särskilda beräkningen.

I stället för arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster ska enligt *första stycket* bara ålderspensionsavgiften i arbetsgivaravgifterna betalas på den ersättning som utgetts till den anställde som först får avgiftspliktig ersättning.

Om arbetsgivaren anställer flera personer och de första ersättningarna ges ut samma dag, kan nedsättningen endast utnyttjas för en av dessa. Den person som arbetsgivaren har bedömt som först anställd ska även kommande månader anses som anställd först.

Den särskilda beräkningen får bara göras under de första tolv månaderna av anställningen.

Om den anställde är född 1937 eller tidigare ska enligt övergångsbestämmelserna till socialavgiftslagen (2000:980) och 1 § lagen (1998:685) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster ingen ålderspensionsavgift betalas på ersättningen utan endast särskild löneskatt. Förslaget innebär i dessa fall att varken arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift eller särskild löneskatt ska betalas på ersättningen till den nyanställde.

Den särskilda beräkningen får enligt *andra stycket* bara användas på den del av löneunderlaget som inte överstiger 25 000 kronor per kalendermånad.

6 §

Paragrafens *första stycke* begränsar den personkrets till vilken ersättningar kan ges ut

med tillämpning av lagens regler om särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt. Från sådan tillämpning utesluts personer som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställda i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av arbetsgivaren eller någon som är närstående till denne. Det ska således inte vara möjligt att beviljas särskild beräkning genom att flytta anställda mellan verksamheter inom samma närståendekrets. Med indirekt bedriven verksamhet avses t.ex. att verksamheten bedrivs i ett fåmansföretag.

Enligt *andra stycket* är bestämmelserna om särskild beräkning inte heller tillämpliga om arbetsgivaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för särskild beräkning enligt lagen i en annan näringsverksamhet. Det innebär att om arbetsgivaren tidigare har haft en enskild näringsverksamhet och i denna fått nedsättning kan arbetsgivaren inte få ytterligare nedsättning i senare verksamheter.

7 §

Paragrafen anger de kvalitativa kraven på den anställning som kan bli föremål för särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt. För att en särskild beräkning ska komma i fråga ska anställningsavtalet avse en anställning på minst tre månader i följd och omfatta en arbetstid på minst 20 timmar per vecka. *Lagrådet* anser att villkoret om en minsta veckoarbetstid är oklart då det inte framgår om arbetstiden ska vara minst 20 timmar varje vecka eller om tiden ska beräknas som något slags genomsnitt. Kravet om en minsta veckoarbetstid innebär att arbetstiden ska uppgå till minst 20 timmar varje vecka.

8 §

Paragrafen anger att särskilt avdrag enligt lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) inte kan beräknas på underlag som samtidigt utgör underlag för särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt. Någon motsvarande begränsning behövs inte när det gäller avdrag för personer som arbetar med forskning eller utveckling enligt 2 kap. 31 § socialavgiftslagen,

eftersom ett sådant avdrag inte får medföra att avgifterna understiger ålderspensionsavgiften.

9 §

Av paragrafen framgår att nedsättningen lämnas som ett stöd av mindre betydelse. Det innebär att nedsättning bara får göras om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda. Det gäller i första hand villkoret att nedsättningen ska rymmas inom ramen för det individuella tak som är tillämpligt. Kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse behandlas närmare i avsnitt 6.6.3.6 och 6.6.10.

I bestämmelsen tillämpas en dynamisk hänvisningsteknik i fråga om kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse.

10 §

Av paragrafen framgår vilka villkor i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse som ska tillämpas om den som utger ersättning bedriver verksamhet inom jordbrukssektorn eller inom fiskeri- och vattenbrukssektorn eller inom båda dessa sektorer och samtidigt bedriver verksamhet inom någon annan sektor. Det gäller i första hand villkoren att nedsättningen ska rymmas inom det individuella taket som är tillämpligt. Kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse behandlas närmare i avsnitt 6.6.3.6 och 6.6.11.

Av *första punkten* framgår att de villkor som gäller för jordbrukssektorn ska tillämpas om den som utger ersättningen bedriver verksamhet inom denna sektor och inom någon annan sektor. Det innebär att nedsättningen ska rymmas inom ramen för de individuella och nationella taken för jordbrukssektorn. Om den som utger ersättningen bedriver verksamhet inom fiskeri- och vattenbrukssektorn och inom någon annan sektor än jordbrukssektorn, gäller enligt *andra punkten* att de villkor som gäller för fiskeri- och vattenbrukssektorn ska tillämpas i stället. Det innebär att nedsättningen ska rymmas inom ramen för de individuella och nationella taken för fiskeri- och vattenbrukssektorn.

Antag att en enskild näringsidkare bedriver verksamhet inom såväl jordbruks- som skogssektorn. Det innebär att det individuella taket för jordbrukssektorn ska tillämpas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Av *andra punkten* framgår att lagen inte ska tillämpas på ersättning som utges före ikraftträdandet.

I *tredje punkten* anges att lagen upphör att gälla vid utgången av 2021.

Den upphävda lagen ska fortfarande tillämpas på ersättning som har utgetts under perioden den 1 januari 2017 t.o.m. den 31 december 2021. Detta framgår av *fjärde punkten*.

Förslaget till lag om skatt på kemikalier i viss elektronik

Lagförslaget föranleds av förslaget i avsnitt 6.16 Kemikalieskatt.

1 §

I *första stycket* anges att skatt ska betalas till staten för sådana varor som avses i 3 §.

Hänvisningen i *andra stycket* till rådets förordning (EEG) 2658/87 är utformad på så sätt att den avser förordningen i en viss angiven lydelse, s.k. statisk hänvisning. Detta innebär att lagens tillämpningsområde inte ändras om förordningen blir föremål för ändring. Lagen ska i sådan situation fortsätta att tillämpas enligt den lydelse av förordningen som anges i paragrafen.

2 §

I paragrafen definieras vissa uttryck som förekommer i lagen.

Med begreppet ”bromförening” avses olika varianter av enskilda kemiska föreningar som innehåller grundämnet brom.

Med begreppet ”klorförening” avses olika varianter av enskilda kemiska föreningar som innehåller grundämnet klor.

Med begreppet ”fosforförening” avses olika varianter av enskilda kemiska föreningar som innehåller grundämnet fosfor.

Med ”homogent material” avses ett material som har samma fysikaliska egenskaper i materialets alla punkter och som därmed inte på mekanisk väg kan sönderdelas i olika material.

Med begreppet ”CAS-nummer” avses en sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American

Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS).

Med begreppet ”reaktivt tillsatt förening” avses en förening som är bunden till en stabil polymer med hjälp av en kemisk reaktion och bildar kovalenta bindningar. Föreningen ska alltså ingå som en del av polymeren. Polymer har här samma betydelse som i REACH-förordningen (artikel 3 punkt 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG). Att polymeren ska vara stabil innebär att den inte förändras märkbart under produktens livstid. Vid denna bedömning kan bortses från mindre förändringar som inte påverkar materialets egenskaper, exempelvis att ytan med tiden blir något mattare. Att förändringen ska vara märkbar innebär inte att den måste vara synlig med blotta ögat, utan även förändringar som enbart kan upptäckas med mätinstrument kan innebära att polymeren inte anses stabil. Att det ska bildas kovalenta bindningar avser vilken typ av bindningar som ska finnas mellan den tillsatta föreningen och ämnet den tillsätts till. Kovalenta bindningar, även kända som elektronparbindningar, bildas när flera atomer delar på ett eller flera elektronpar och bildar en molekyl. Om föreningen har flera olika typer av bindningar ska en övervägande del av dem vara kovalenta.

Med begreppet ”additivt tillsatt förening” avses en förening som är tillsatt på annat sätt än reaktivt. Alla föreningar som inte är reaktivt tillsatta enligt definitionen ovan anses alltså additivt tillsatta när det gäller beskattningen.

Med ”yrkesmässig aktivitet” avses sådan aktivitet som utförs antingen av en juridisk person, eller av en fysisk person om den avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk. Definitionen har utformats enligt *Lagrådets* förslag. I lagförslaget används begreppet avseende yrkesmässig tillverkning, införsel, mottagande och import. Om sådana aktiviteter utförs av en juridisk person anses de således vara yrkesmässiga

oavsett syfte. För fysiska personer får en bedömning göras om aktiviteten avser produkter som är avsedda för den enskilde eller dennes familjs personliga bruk. Med personligt bruk avses att det är personen eller familjemedlemmen själv som ska använda produkten. Det kan även innefatta enstaka gåvor, men inte försäljning. En bedömning måste göras utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Utgångspunkten är att privatpersoners tillverkning, införsel, mottagande eller import är avsedd för personligt bruk. Med tanke på vilka produkter som omfattas av skatten kan dock tillverkningen, införseln, mottagandet eller importen endast avse ett fåtal identiska eller likartade produkter per tillfälle innan det kan ifrågasättas om syftet kan vara annat än personligt bruk.

Begreppen "EU-land" och "tredjeland" har samma innebörd som i andra punktskattelagstiftningar. Definitionerna motsvarar de definitioner som återfinns i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Med "utländsk säljare" menas en säljare som inte har sätet för sin ekonomiska verksamhet eller ett fast etableringsställe i Sverige och inte heller är bosatt eller stadigvarande vistas här. Samtliga förutsättningar måste vara uppfyllda för att en säljare ska anses vara en utländsk säljare.

Begreppet "import" har samma innebörd som i andra punktskattelagstiftningar. Definitionen motsvarar den definition som återfinns i lagen om skatt på energi. I definitionen finns en hänvisning till rådets direktiv 2008/118/EG angående undantag för suspensiva tullförfaranden och suspensiva tullarrangemang. Eftersom hänvisningen avser begrepp inom tullförfarandet och direktivet i sin tur hänvisar till en förordning är det ändamålsenligt att hänvisningen är dynamisk, dvs. avser EU-direktivet i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen.

3 §

I paragrafens *första stycke* anges vilka varor som är skattepliktiga genom att räkna upp KN-nummer för dessa. Varorna har sorterats i 13 olika grupper utifrån undernumrens fyra första siffror och grupperna har ställts upp i punktform där punkterna numrerats 1–13. Syftet med denna indelning i punkter är dels att göra lagtexten överskådlig, dels att underlätta laghänvisningar till hel grupp av varor.

Punkt 1 omfattar kylskåp och frysar. Nummer 8418 10 avser kombinerade kyl- och frysskåp med separata yttre dörrar, nummer 8418 21 och 8418 29 avser kylskåp av hushållstyp, nummer 8418 30 avser fryssboxar med en rymd av högst 800 liter och nummer 8418 40 avser frysskåp med en rymd av högst 900 liter.

Punkt 2 omfattar diskmaskiner. Nummer 8422 11 avser diskmaskiner av hushållstyp.

Punkt 3 omfattar tvättmaskiner. Numren 8450 11, 8450 12 och 8450 19 avser maskiner för högst 10 kg torr tvätt.

Punkt 4 omfattar torkmaskiner, exempelvis torktumlare. Nummer 8451 21 avser torkmaskiner för högst 10 kg torr tvätt.

Punkt 5 omfattar datorer. Nummer 8471 30 avser bärbara maskiner för automatisk databehandling, med en vikt av högst 10 kg, med åtminstone en centralenhet, ett tangentbord och en bildskärm. Nummer 8471 41 och 8471 49 avser andra maskiner för automatisk databehandling.

Punkt 6 omfattar dammsugare. Nummer 8508 11 avser dammsugare med inbyggd elektrisk motor med en effekt av högst 1 500 W och en kapacitet (hos dammpåse eller annan behållare) av högst 20 liter.

Punkt 7 omfattar ugnar och spisar. Nummer 8516 50 avser mikrovågsugnar. Nummer 8516 60 avser andra ugnar samt spisar, kokplattor, grillar och rostar.

Punkt 8 omfattar telefoner m.m. Numren 8517 11, 8517 12 och 8517 18 avser telefonapparater, inbegripet telefoner för cellulära nät eller för andra trådlösa nät. Nummer 8517 62 avser apparater för mottagning, omvandling och sändning eller regenerering av tal, bilder eller andra data, inbegripet apparater för uppkoppling och dirigerering. Hit hör exempelvis routrar och andra apparater för kommunikation.

Punkt 9 omfattar apparater för ljudinspelning eller ljudåtergivning. Nummer 8519 30 avser skivspelare. Nummer 8519 50 avser telefonsvarare. Numren 8519 81 och 8519 89 avser andra sådana apparater än skivspelare, telefonsvarare eller sådana som drivs med mynt, sedlar, bankkort, polletter eller andra betalningsmedel. Till numren 8519 81 och 8519 89 hör exempelvis bandspelare, CD-spelare och MP3-spelare.

Punkt 10 omfattar videoapparater. Numren 8521 10 och 8521 90 avser apparater för

inspelning eller återgivning av videosignaler. Hit hör exempelvis DVD-spelare.

Punkt 11 omfattar radioapparater. Numren 8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 och 8527 99 avser apparater för mottagning av rundradio förutom sådana rundradiomottagare som används i motorfordon.

Punkt 12 omfattar monitorer, skärmar och TV-apparater. Numren 8528 41 och 8528 49 avser katodstrålerörsmotorer. Numren 8528 51 och 8528 59 avser andra monitorer. Numren 8528 71, 8528 72 och 8528 73 avser televisionsmottagare, även med inbyggd rundradiomottagare eller inbyggd utrustning för inspelning eller återgivning av ljud eller videosignaler.

Punkt 13 omfattar videospelskonsoler och videospelmaskiner. Nummer 9504 50 avser videospelskonsoler och videospelmaskiner, andra än sådana enligt 9504 30 (spel drivna med mynt, sedlar, bankkort, polletter eller andra betalningsmedel).

Även om syftet med lagen är att minska tillförseln av farliga ämnen från viss elektronik till människors hemmiljö har det vid lagens tillämpning ingen betydelse om de varor som omfattas av skatteplikt ska användas i hemmiljöer eller andra miljöer. Alla varor som är hänförliga till något av de KN-nummer som anges i paragrafen ska beskattas även om de är tänkta att användas i andra miljöer. Exempelvis omfattas en dator hänförlig till KN-nr 8471 av skatteplikt även om den är avsedd att användas i kontorsmiljö eller annan miljö.

I paragrafens *andra stycke* anges med vilka belopp skatt ska betalas för vitvaror, d.v.s. de varor som är skattepliktiga enligt punkterna 1, 2, 3, 4, 6 eller 7 i första stycket. Skatten uppgår till 8 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans vikt. Dock gäller ett maxbelopp om 320 kronor per skattepliktig vara. Det innebär att när en vitvara väger 40 kilogram eller mer fastställs skatten innan eventuellt avdrag till 320 kronor. Att den skattepliktiga varans vikt ska avrundas nedåt till närmast helt gram framgår av paragrafens fjärde stycke. Några exempel kan åskådliggöra hur skatten ska beräknas. För en vara som väger 12,0 kilogram ska skatt betalas med 96 kronor ($12,0 * 8 = 96$). För en vara som väger 15,375 kilogram ska skatt betalas med 123 kronor ($15,375 * 8 = 123$). För en vara som väger 45,3 kilogram ska skatt betalas med 320 kronor ($45,3 * 8 = 362,4$ vilket innebär

att maximala beloppet om 320 kronor för en skattepliktig vara blir tillämpligt). Om rätt till avdrag föreligger enligt 4 § kan skatten därefter reduceras med 50 procent eller 90 procent.

I paragrafens *tredje stycke* anges med vilka belopp skatt ska betalas för övrig elektronik, d.v.s. de varor som är skattepliktiga enligt punkterna 5, 8, 9, 10, 11, 12 eller 13 i första stycket. Skatten uppgår till 120 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans vikt. Dock gäller ett maxbelopp om 320 kronor per skattepliktig vara. Det innebär att när en övrig elektronikvara väger två och två tredjedels kilogram eller mer fastställs skatten innan eventuellt avdrag till 320 kronor. Att den skattepliktiga varans vikt ska avrundas nedåt till närmast helt gram framgår av paragrafens fjärde stycke. Några exempel kan åskådliggöra hur skatten ska beräknas. För en vara som väger 1,05 kilogram ska skatt betalas med 126 kronor ($1,05 * 120 = 126$). För en vara som väger 3,05 kilogram ska skatt betalas med 320 kronor ($3,05 * 120 = 366$ vilket innebär att maximala beloppet om 320 kronor för en skattepliktig vara blir tillämpligt). Om rätt till avdrag föreligger enligt 4 § kan skatten därefter reduceras med 50 procent eller 90 procent.

Av paragrafens *fjärde stycke* framgår, som tidigare nämnts, att den skattepliktiga varans vikt ska avrundas nedåt vid skatteberäkningen. Bestämmelsen om avrundning innebär att skatten för en skattepliktig vara alltid ska beräknas utifrån hela gram.

Den vikt som ska ligga till grund för skatteberäkningen är varans nettovikt, d.v.s. varans vikt exklusive emballage.

Vad som ska anses utgöra en (1) vara får i varje enskilt fall avgöras enligt den Kombinerade nomenklaturens tolkningsregler, bestämmelser, anvisningar, förklarande anmärkningar, m.m. som finns meddelade i anslutning till den Kombinerade nomenklaturens indelning i avdelningar, kapitel och nummer. Detta innebär exempelvis att tillbehör som samförpackas och säljs tillsammans med en vara utgör en del av varan och därmed ska räknas med i den skattepliktiga varans vikt medan tillbehör som säljs separat inte utgör en del av varan och följaktligen inte ska räknas med i den skattepliktiga varans vikt.

4 §

I paragrafen regleras den skattskyldiges möjligheter att göra avdrag för skatt. Den skattskyldige ska i punktskattedeklaration redovisa den skatt som beräknats enligt 3 § (skatt brutto). Om rätt till avdrag föreligger enligt 4 § kan korrigerande avdrag göras i deklARATIONEN vilket innebär att skatt att betala minskas med dessa avdrag (skatt netto).

Om avdrag yrkas i punktskattedeklarationen bör den skattskyldige bevara underlag som styrker rätten till avdrag. Vilket underlag som är tillräckligt för att avdrag ska medges får avgöras utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet. Det vanligaste underlaget bedöms bli innehållsdeklARATIONER eller annan följedokumentation till varorna som visar vilka kemikalier varorna innehåller. Ett sätt att styrka rätten till avdrag är att den skattskyldige har låtit genomföra provtagningar av varorna, där intyg från laboratorium visar vilka ämnen varorna innehåller.

Enligt paragrafens *första stycke* får avdrag göras med 50 procent av skatten för de skattepliktiga varor som uppfyller de villkor som anges i 5 §. För en vara som uppfyller dessa villkor ska således den skatt som beräknats enligt 3 § minskas med 50 procent. Om skatten beräknats till 96 kronor enligt 3 § får i sådant fall avdrag göras med 48 kronor, vilket innebär att skatt netto uppgår till 48 kronor. Eftersom regeln i 3 § om maximalt skattebelopp blir aktuell innan avdrag beräknas sänks även den maximala skatten om förutsättningarna för avdrag är uppfyllda. Om bestämmelsen om maxbelopp har tillämpats och skatten därmed beräknats till 320 kronor får avdrag göras med 160 kronor, vilket innebär att den maximala skatten netto för en vara som uppfyller villkoren i 5 § uppgår till 160 kronor.

Enligt paragrafens *andra stycke* får avdrag göras med 90 procent av skatten för de skattepliktiga varor som uppfyller både de villkor som anges i 5 § och de villkor som anges i 6 §. Om skatten beräknats till 120 kronor enligt 3 § får i sådant fall avdrag göras med 108 kronor, vilket innebär att skatt netto uppgår till 12 kronor. Om bestämmelsen om maxbelopp i 3 § har tillämpats och skatten därmed beräknats till 320 kronor får avdrag göras med 288 kronor, vilket innebär att den maximala skatten netto för en vara som uppfyller villkoren i både 5 och 6 §§ uppgår till 32 kronor.

5 §

I paragrafen regleras förutsättningarna för rätt till avdrag enligt 4 § första stycket. Samma förutsättningar gäller också, tillsammans med de förutsättningar som framgår av 6 §, för rätt till avdrag enligt 4 § andra stycket.

Av paragrafen framgår att varan inte får innehålla någon additivt tillsatt brom- eller klorförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i kretskort (med undantag för kortets komponenter) eller sådana plastdelar som väger mer än 25 gram. För att rätt till avdrag ska föreligga måste både eventuella kretskort och samtliga plastdelar som väger mer än 25 gram vara fria från additivt tillsatta brom- och klorföreningar över gränsvärdet. Om en vara inte innehåller något kretskort eller några plastdelar som väger mer än 25 gram kan en förening per definition inte heller utgöra en viss viktandel av det homogena materialet av sådana delar, varför kraven för den delen anses uppfyllda. Om någon annan del av varan än kretskort och plastdelar som väger mer än 25 gram innehåller additivt tillsatta brom- eller klorföreningar har detta ingen betydelse för rätten till avdrag. Det är av praktiska skäl som avdragsrätten avgränsats till dessa delar. I och med denna konstruktion behöver inte alla varornas delar och material analyseras och kontrolleras. Skrivningen ”med undantag för kortets komponenter” avseende kretskorten innebär att det är mönsterkortets kemikalieinnehåll som är relevant, snarare än de påmonterade komponenterna.

Begreppen homogent material, bromförening, klorförening och additivt tillsatt förening definieras i 2 §, se kommentaren till denna paragraf.

I 7 § finns vissa regler om den praktiska tillämpningen av avdragsreglerna, se kommentaren till denna paragraf.

6 §

I paragrafen regleras de förutsättningar som, tillsammans med de förutsättningar som framgår av 5 §, gäller för rätt till avdrag enligt 4 § andra stycket.

Paragrafen innehåller två punkter som båda måste vara uppfyllda för att avdrag ska medges. Varan får inte innehålla någon additivt tillsatt fosforförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i kretskort, med undantag för kortets

komponenter, eller sådana plastdelar som väger mer än 25 gram, och inte heller någon reaktivt tillsatt brom- eller klorförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller det homogena materialet i sådana plastdelar som väger mer än 25 gram. Regelns utformning motsvarar 5 §, se kommentaren till den paragrafen.

Begreppen homogent material, bromförening, klorförening, fosforförening, reaktivt tillsatt förening och additivt tillsatt förening definieras i 2 §, se kommentaren till den paragrafen.

I 7 § finns vissa regler om den praktiska tillämpningen av avdragsreglerna, se kommentaren till den paragrafen.

7 §

I paragrafen anges att de brom-, klor- och fosforföreningar som anges i bilagan till lagen ska anses vara additivt eller reaktivt tillsatta i enlighet med vad som anges i bilagan så länge inte den skattskyldige eller beskattningsmyndigheten har visat att de är tillsatta på annat sätt. Huvudregeln för de ämnen som finns upptagna på listan är alltså att de anses tillsatta på det sätt som anges i listan. Om varan exempelvis innehåller en bromförening som enligt listan tillsätts reaktivt, ses ämnet som en reaktivt tillsatt bromförening vid bedömningen av rätten till avdrag. Normalt behöver därför några mätningar inte göras för att avgöra om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt.

Om den skattskyldige eller beskattningsmyndigheten anser att de uppgifter som framgår av listan inte överensstämmer med hur ett visst ämne har tillsatts i den aktuella produkten finns en möjlighet att frånga listan. Den part som anser att uppgiften är felaktig har i så fall att visa det. För beskattningsmyndigheten bedöms dock denna möjlighet komma att utnyttjas ytterst sällan. Det är endast om det i ett särskilt fall uppstår tveksamheter huruvida kemikalieinnehållet i en produkt stämmer överens med uppgifterna i listan som beskattningsmyndigheten har anledning att motbevisa att beskattning ska ske enligt listan.

Även om huvudregeln är att listan kan användas för att avgöra om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt är det inte fråga om en ren schablonbeskattning. Om den skattskyldige exempelvis vet, eller har starka skäl att misstänka, att ett ämne i den aktuella produkten

är additivt tillsatt trots att det i listan anges som reaktivt, kan den skattskyldige inte yrka avdrag som om ämnet vore reaktivt tillsatt. Detta innebär dock inte att den skattskyldige måste ifrågasätta uppgifter från tillverkaren eller genomföra egna undersökningar av varor om det inte finns skäl att misstänka att uppgifterna skulle vara felaktiga. Om en innehållsdeklaration från tillverkaren exempelvis enbart anger vilka ämnen varan innehåller, men inte hur de är tillsatta, kan både den skattskyldige och beskattningsmyndigheten utgå från att de är tillsatta på det sätt som anges i listan, så länge det inte finns uppgifter som tyder på något annat.

Om en produkt innehåller en förening som inte förekommer på listan får en bedömning om den är additivt eller reaktivt tillsatt göras från fall till fall.

8 §

I paragrafen regleras vilka som är skattskyldiga.

Av *första punkten* framgår att den som är godkänd lagerhållare enligt 10 § är skattskyldig. Att godkänd lagerhållare kan skjuta upp beskattningen till senare tidpunkt än då varorna tillverkas, förs in till landet eller importeras följer av bestämmelserna om skattskyldighetens inträde för lagerhållare i 12 §. Att varor under vissa förutsättningar kan undantas från skattskyldighetens inträde för lagerhållare följer av 14 §.

Av *2 a-punkten* följer att den som, utan att vara godkänd lagerhållare, yrkesmässigt tillverkar skattepliktig vara är skattskyldig för sådan vara. Vad som avses med yrkesmässig verksamhet framgår av 2 §, se kommentaren till den paragrafen. Med tillverkning avses utöver industriell tillverkning även att sätta ihop komponenter till en färdig produkt. En datorbutik som, utifrån kunders önskemål eller på eget initiativ, sätter ihop komponenter (som moderkort, processor, grafikkort, minneskort, osv) till en färdig dator ska anses tillverka datorn i lagens mening. För att det ska vara fråga om tillverkning krävs dock att komponenterna som monteras ihop bildar en ny produkt. Enklare montering av olika delar av en produkt som av praktiska skäl levereras omonterad, exempelvis att montera en TV på fot eller väggfäste, anses inte som tillverkning. Att montera isär en befintlig produkt, exempelvis för reparation, och sedan montera ihop den igen ses inte heller som tillverkning.

Av 2 b-punkten följer att den som, utan att vara godkänd lagerhållare, från ett annat EU-land yrkesmässigt för in eller tar emot skattepliktig vara är skattskyldig för sådan vara. Vad som avses med EU-land respektive yrkesmässig aktivitet framgår av 2 §, se kommentaren till den paragrafen. Begreppen ”för in” och ”tar emot” förekommer även i regler om harmoniserade punktskatter. Regeln i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik skiljer sig dock från dessa genom att det enbart är yrkesmässig införsel eller yrkesmässigt mottagande som medför skattskyldighet. Detta innebär även att bedömningen av vem som är skattskyldig kan skilja sig från andra punktskatter. I ett fall där ett svenskt företag, utan att vara godkänd lagerhållare, för in en vara från ett annat EU-land och levererar den direkt till en privatperson (för dennes personliga bruk) är det exempelvis bara företagets införsel som är yrkesmässig. Det är således det svenska företaget som blir skattskyldigt eftersom företaget yrkesmässigt fört in en vara från ett annat EU-land och ingen aktör yrkesmässigt har tagit emot varan.

9 §

I paragrafen regleras vem som är skattskyldig då skattepliktiga varor yrkesmässigt importeras från tredjeland och under vilka förutsättningar varor undantas från skattskyldighet i samband med import. Regleringen motsvarar i stort den reglering som finns i 4 kap. 1 b § lagen om skatt på energi och 37 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt.

I *första stycket* regleras vem som är skattskyldig i de situationer som kan uppkomma då varor importeras.

I *andra stycket* definieras begreppen tullskuld och unionsvara som förekommer i paragrafens första stycke. Eftersom hänvisningarna avser unionsrättsliga begrepp i en förordning är det ändamålsenligt att de är dynamiska, dvs. avser EU-förordningen i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen.

Av *tredje stycket* följer att från skattskyldighet i samband med import av varor undantas varor som ägs av godkänd lagerhållare när varorna övergår till fri omsättning. För dessa varor kommer skattskyldighet i stället att inträda vid senare tillfälle. Vid vilken tidpunkt skattskyldighet inträder för varor som hanteras av godkänd lagerhållare framgår av 12 § 1. Se

kommentaren till 12 §. Bestämmelsen utgör ett undantag från huvudregeln om skattskyldighet vid yrkesmässig import. Det ankommer på den som hävdar att undantaget är tillämpligt att även visa att så är fallet. Avseende tidpunkten för övergång till fri omsättning hänvisas till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013. Eftersom hänvisningen rör ett unionsrättsligt begrepp i en förordning är den, liksom definitionerna i andra stycket, dynamisk.

10 §

I paragrafens *första stycke* regleras förutsättningarna för godkännande som lagerhållare. Delvis liknande bestämmelser finns i 38 § lagen om tobaksskatt. I punkterna 1 a)–d) ges fyra alternativa objektiva grunder för att en sökande ska kunna godkännas. Det är således tillräckligt att sökanden uppfyller någon av dessa fyra grunder. När godkännande väl har meddelats är lagerhållaren godkänd för hela sin verksamhet och inte enbart för den grund som lett till godkännandet. Exempelvis är ett företag som godkänts med anledning av att man avser att tillverka skattepliktiga varor även godkänd lagerhållare för de skattepliktiga varor som företaget importerar. Avseende vad som menas med ”tillverka”, se kommentaren till 8 §.

Förutom att en sökande ska uppfylla någon av de fyra alternativa objektiva grunderna i punkt 1 ska en sökande även vara lämplig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, vilket framgår av punkt 2.

I *andra stycket* anges förutsättningarna för återkallelse av godkännande som lagerhållare.

11 §

I paragrafen föreskrivs vad som gäller om godkänd lagerhållare försätts i konkurs. Regleringen motsvarar vad som gäller för lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt och lagen om skatt på energi.

12 §

I paragrafen regleras när skyldighet att betala skatt inträder. Att skattskyldighet inträder innebär att den skattskyldige har att redovisa och betala skatt för de varor för vilka skattskyldighet inträtt. Detta innebär dock inte att redovisning och betalning måste ske omedelbart. Tidpunkterna för detta följer av bestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Tidpunkten för skattskyldighetens inträde är av central betydelse för tillämpningen av en rad bestämmelser i lagen. Den är bl.a. avgörande för vilken skattesats som ska tillämpas i samband med skattehöjningar. Exempelvis ska, om riksdagen beslutar om höjd skatt fr.o.m. ett årsskifte, den lägre skattesatsen som gällde före årsskiftet tillämpas på de varor för vilka skattskyldighet inträtt före årsskiftet även om det av skatteförfarandelagens bestämmelser skulle följa att skatten ska redovisas och betalas först efter årsskiftet.

Tidpunkten för skattskyldighetens inträde är också det tillfälle då omfattningen av en enskild varas skatteplikt ska bedömas. Sammansättning och förpackning vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde avgör vad som ska anses utgöra en vara (se kommentaren till 3 §). Den vikt varan har vid skattskyldighetens inträde är den vikt som utgör underlag för beräkning av varans skattebelopp. Det är innehållet i varan vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde som avgör om rätt till avdrag för skatt enligt 4 § föreligger.

I *första punkten a-d* anges vid vilken tidpunkt skattskyldighet inträder för varor som hanteras av godkänd lagerhållare. Av *1 a)* framgår att skattskyldighet inträder då skattepliktig vara levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare. Vid tillämpning av denna bestämmelse ska en vara anses vara levererad till köparen även i de fall den enligt köparens anvisning ska avlämnas hos någon annan än köparen. Även i fall då en vara enligt köparens anvisning fortsatt förvaras hos lagerhållaren efter att äganderätten har övergått ska den anses levererad till köparen enligt bestämmelsen.

Av *1 b)* framgår att skattskyldighet för lagerhållare inträder då skattepliktig vara tas till eget detaljförsäljningsställe för detaljförsäljning. Med detaljförsäljningsställe avses här butikslokal med, i förekommande fall, sådant butikslager som ligger i direkt anslutning till själva butikslokalen. Fabrikslager, centrallager och andra lager dit allmänheten inte har tillträde för att göra privata inköp ska inte anses utgöra detaljförsäljningsställe. Detta gäller även för det fall sådant lager utgör lager för direktförsäljning till konsument via Internet, telefon, postorderkatalog, etc.

Av *1 c)* framgår att skattskyldighet inträder då skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning. Bestämmelsen är tillämplig om

lagerhållaren avhänder sig varan till någon annan på annat sätt än genom försäljning, exempelvis genom att ge bort varan. Bestämmelsen ska också tillämpas i de fall lagerhållaren tar i anspråk varan i den egna verksamheten. Undantaget för försäljning gäller enbart själva varan. Om en vara exempelvis monteras ner i delar i syfte att använda delarna anses detta vara ett ianspråktagande för annat ändamål än försäljning även om delarna sedan säljs.

Av *1 d)* framgår att lagerhållaren ska betala skatt för de varor som finns i lager då godkännandet som lagerhållare återkallas.

Av *andra punkten* framgår att för den som utan att vara lagerhållare yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor inträder skattskyldigheten när den skattepliktiga varan tillverkas. Avseende vad som menas med "tillverkas", se kommentaren till 8 §.

I *tredje punkten* anges att för den som, utan att vara lagerhållare, yrkesmässigt för in eller tar emot skattepliktig vara till Sverige från annat EU-land inträder skattskyldigheten när den skattepliktiga varan förs in till Sverige.

I *fjärde punkten* anges vid vilken tidpunkt skattskyldighet inträder för den som är skattskyldig med anledning av import.

13 §

I paragrafen anges att försäljning direkt från en utländsk säljare till en svensk konsument inte omfattas av skatten. Detta följer till stor del även av reglerna om skattskyldighetens inträde men för att öka tydligheten har ett uttryckligt undantag införts. Se vidare avsnitt 6.16.3.3.

Bestämmelsen är ett generellt undantag från skattskyldighetens inträde och innebär att varor för vilka skattskyldighet enligt 12 § inträder ändå inte ska beskattas om förutsättningarna i denna paragraf är uppfyllda. Undantaget gäller samtliga inblandade parter i transaktionen. För att undantaget ska vara tillämpligt krävs att båda de i första stycket uppräknade förutsättningarna ska vara uppfyllda. Dels måste försäljningen ske direkt från en utländsk säljare till en konsument i Sverige, dels måste varan levereras från ett område utanför Sveriges territorium.

I *första punkten* anges att försäljningen måste ske direkt från en utländsk säljare till en konsument i Sverige. Vad som avses med en utländsk säljare definieras i 2 §, se kommentaren till den paragrafen. Försäljningen måste ske till en konsument. Med detta avses att köpet inte

ska anses vara yrkesmässigt för köparen. Definitionen av yrkesmässig aktivitet finns i 2 §, se kommentaren till denna paragraf. Försäljningen måste vidare ske direkt till konsumenten. Det innebär att några mellanhänder i princip inte ska förekomma. Undantaget från detta är fristående transportörer som transporterar varan mellan säljaren och köparen utan något eget intresse i försäljningen. Avtalet ska ingås mellan konsumenten och säljaren och leverans ska ske direkt från säljaren till konsumenten. Om en butik i Sverige sköter beställningen från den utländska säljaren är undantaget inte tillämpligt. Om varorna levereras till en butik där köparen kan hämta ut varorna är undantaget normalt sett inte heller tillämpligt. Att varan som en del i en normal postbefordran tillfälligt förvaras hos ett postombud hindrar dock inte att undantaget är tillämpligt. Det sista kravet i första styckets första punkt är att försäljningen ska ske till en konsument i Sverige. Med detta avses att köparen vid avtalets ingående och leverans ska vara bosatt i Sverige. Det krävs dock inte att köparen är svensk medborgare.

I *andra punkten* anges att varan måste levereras från ett område utanför Sveriges territorium. Detta innebär att varan vid avtalets ingående inte ska befinna sig i Sverige. Undantaget är således inte tillämpligt om en utländsk säljare redan innan försäljningen har fört in varorna i Sverige.

14 §

I paragrafen regleras undantag från skattskyldighetens inträde för godkänd lagerhållare enligt 12 § 1. Paragrafen har delvis utformats efter Lagrådets synpunkter, se avsnitt 6.16.3.4. Bestämmelserna innebär att varor för vilka skattskyldighet inträder enligt 12 § 1 ändå inte ska beskattas om något av undantagen i denna paragraf är tillämpligt. I sådana fall ska någon skatt följaktligen inte redovisas för dessa varor i punktskattedeklaration. I de fall skatt inte redovisas för varor med stöd av bestämmelserna om undantag från skattskyldighetens inträde bör lagerhållaren emellertid bevara underlag som styrker det förhållande som ger rätt till undantag. Om förhållandet inte kan styrkas riskerar lagerhållaren att beslutet om skatt att betala den aktuella perioden omprövas och ändras.

Händelsen som medför att varan undantas från skatteplikt måste ha inträffat senast vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde. Om skattskyldighet har inträtt och någon av de uppräknade situationerna inträffar därefter undantas inte skattskyldigheten retroaktivt. Ett exempel kan illustrera detta. En lagerhållare tar i anspråk en skattepliktig vara för den egna verksamheten. Detta medför att skattskyldighet inträder enligt 12 § 1 c). Efter ianspråktagandet inträffar en brand hos lagerhållaren vid vilken varan fullständigt förstörs, vilket normalt medför att varan undantas från skattskyldighet (se 14 § andra stycket 1). Undantaget blir dock inte tillämpligt på den skattskyldighet som inträdde vid ianspråktagandet, eftersom det inte kan tillämpas retroaktivt.

I första stycket behandlas undantag som rör varan som sådan. Enligt *första stycket första punkten* undantas skattepliktig vara som skattskyldighet enligt lagen tidigare inträtt för. Bestämmelsen innebär att varor inte blir dubbelbeskattade och är tillämplig oavsett vem som tidigare har redovisat och betalat skatt för varan.

Av *första stycket andra punkten* följer att skattepliktig vara som levereras till köpare i annat land är undantagen från skatteplikt. Bestämmelsen innebär att lagerhållare inte ska betala skatt för varor som levereras utomlands. Det är dock enbart händelsen som innebär att varan levereras till en köpare i annat land som undantas och inte varan som sådan. Om varan senare skulle återinföras till Sverige kan den bli föremål för beskattning. I sammanhanget bör även noteras att skatteplikt för en godkänd lagerhållare enligt 12 § 1 b) inträder då en skattepliktig vara tas till eget försäljningsställe för detaljförsäljning. Vid försäljning från det egna försäljningsstället till en köpare i annat land har undantag enligt denna punkt således inte någon betydelse, då skattskyldigheten redan tidigare har inträtt. I enlighet med vad som nämndes inledningsvis kan undantaget inte tillämpas retroaktivt.

I andra stycket behandlas undantag som rör de delar som man enligt 5 och 6 §§ mäter kemikalieinnehåll i. Enligt *andra stycket första punkten* undantas skattepliktig vara i vilken samtliga de delar som avses i 5 och 6 §§ blivit fullständigt förstörda genom oförutsedda händelser eller force majeure. Bestämmelsen är exempelvis tillämplig då varor brunnit upp. För

att undantaget ska vara tillämpligt krävs att samtliga de delar som man enligt 5 och 6 §§ mäter kemikalieinnehåll i, dvs. varans kretskort och samtliga plastdelar som väger mer än 25 gram, ska ha blivit fullständigt förstörda. Att en vara har skadats och inte går att sälja är inte tillräckligt för att undantag enligt denna punkt ska vara tillämpligt. I sådana fall kan dock undantag enligt andra stycket, andra eller tredje punkten bli aktuella.

Av *andra stycket*, *andra punkten* framgår att skattepliktig vara i vilken samtliga de delar som avses i 5 och 6 §§ lämnats för avfallsåtervinning är undantagen från skatteplikt. Bestämmelsen möjliggör för lagerhållare att inte betala skatt för varor som är skadade, eller av andra anledningar är osäljbara, om de återvinns. Med avfallsåtervinning avses åtgärder där varan tas om hand på ett miljö- och hälsomässigt acceptabelt sätt och där materialet kommer till nytta som ersättning för annat material eller upparbetas till nya produkter, material eller ämnen som inte ska användas som bränsle eller fyllnadsmaterial. Angående vilka åtgärder som kan anses utgöra avfallsåtervinning kan ledning hämtas från bilaga 2 till avfallsförordningen (2011:927), i den mån åtgärderna för de aktuella produktdelarna är miljö- och hälsomässigt acceptabla. För att undantaget ska vara tillämpligt krävs att samtliga de delar som man enligt 5 och 6 §§ mäter kemikalieinnehåll i, dvs. varans kretskort och samtliga plastdelar som väger mer än 25 gram, lämnas för återvinning. Om delar av kretskorten eller plastdelarna blivit fullständigt förstörda eller återanvänts vid tillverkning av skattepliktig vara (se kommentarerna till andra stycket första respektive tredje punkten) är det tillräckligt att de kvarvarande delarna lämnas för avfallsåtervinning. Även i detta sammanhang bör erinras att skatteplikt för en godkänd lagerhållare enligt 12 § 1 b) inträder då en skattepliktig vara tas till eget försäljningsställe för detaljförsäljning. Om varor som tidigare har tagits till det egna försäljningsstället för detaljförsäljning senare skulle lämnas till avfallsåtervinning saknar undantaget enligt denna punkt betydelse, då skattskyldigheten redan tidigare har inträtt. I enlighet med vad som nämndes inledningsvis kan undantaget inte tillämpas retroaktivt.

Enligt *andra stycket tredje punkten* undantas skattepliktig vara i vilken samtliga de delar som avses i 5 och 6 §§ har återanvänts vid tillverkning av skattepliktig vara. Bestämmelsen innebär att

varor som lagerhållaren tar i anspråk för att använda vid tillverkningen av en annan skattepliktig vara inte ska beskattas. Om sådan återanvändning sker ska således endast den sist tillverkade varan beskattas. Med denna bestämmelse undviks dubbelbeskattning när varor återanvänds i tillverkningsprocesser. För att undantaget ska vara tillämpligt krävs att samtliga de delar som man enligt 5 och 6 §§ mäter kemikalieinnehåll i, dvs. varans kretskort och samtliga plastdelar som väger mer än 25 gram, återanvänds vid tillverkning av skattepliktig vara. Om delar av kretskorten eller plastdelarna blivit fullständigt förstörda eller lämnats för avfallsåtervinning (se kommentarerna till andra stycket första respektive andra punkten) är det tillräckligt att de kvarvarande återanvänds vid tillverkning av skattepliktig vara.

15 §

Av paragrafens *första stycke* följer att bestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244) gäller i fråga om förfarandet vid beskattningen i de fall där Skatteverket är beskattningsmyndighet.

Av *andra stycket* följer att Tullverket är beskattningsmyndighet vid import och att skatten i sådana situationer ska betalas till Tullverket samt att tullagen (2016:253) ska tillämpas i fråga om förfarandet vid sådan beskattning.

Att skatteförfarandelagen respektive tullagen blir tillämplig innebär även att överklagandereglererna i dessa lagar blir tillämpliga på merparten av de beslut som fattas enligt lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

16 §

Av paragrafens *första stycke* framgår att beslut enligt 10 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. De beslut som avses är godkännande som lagerhållare och återkallelse av godkännande som lagerhållare. För dessa beslut gäller de allmänna bestämmelserna om tidsfrist för överklagande m.m. som följer av förvaltningslagen (1986:223).

Av paragrafens *andra stycke* följer att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten avseende sådana beslut.

Bilagan

I bilagan listas de vanligast förekommande brom-, klor- och fosforföreningarna som används i elektronik. Listan är utformad för att omfatta samtliga inom gränsvärdet förekommande brom-, klor- och fosforföreningar i minst 95 procent av de produkter som omfattas av lagen, och är således inte uttömmande. Under rubriken "CAS-nummer" anges ämnets CAS-nummer för att ämnet ska kunna identifieras. Om ett ämne har flera CAS-nummer förekommer det på flera ställen i listan. Begreppet CAS-nummer definieras i 2 §. Under rubriken "Grundämne" anges om föreningen innehåller brom (Br), klor (Cl) och/eller fosfor (P). Under rubrikerna "Engelskt namn" respektive "Svenskt namn" anges föreningens namn och eventuella förkortningar. Under rubriken "Reaktivt/Additivt" anges om föreningen i allt väsentligt tillsätts additivt eller reaktivt. Med i allt väsentligt avses i detta fall att föreningen tillsätts på det sättet i minst 90 procent av alla produkter där de förekommer. Hur informationen om ett ämne i allt väsentligt är additivt eller reaktivt tillsatt ska användas vid beskattningen behandlas i kommentaren till 7 §. Se även avsnitt 6.16.3.2. Under rubriken "Kommentar" anges bl.a. om ett ämne har flera CAS-nummer och därmed förekommer på flera ställen i listan.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

12 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.19 om sänkt reklamskatt.

I *första stycket* ändras skattesatsen för annons i periodisk publikation från 3 procent till 2,5 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam från 8 procent till 7,65 procent.

I paragrafens *andra stycke* ändras skattesatsen för annons i annonsblad, katalog eller program från 8 procent till 7,65 procent.

16 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.19 om sänkt reklamskatt.

I paragrafen ändras gränsen för redovisnings-skyldigheten för reklamskatt för reklam och

andra annonser än annonser i periodiska publikationer från 20 000 kronor till 60 000 kronor. I paragrafen görs också några mindre, språkliga justeringar.

24 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.19 om sänkt reklamskatt.

I *första stycket* ändras gränsen för återbetalning av reklamskatt avseende annonser i självständig periodisk publikation från ett belopp motsvarande en skattepliktig omsättning om högst 50 miljoner kronor till ett belopp motsvarande en skattepliktig omsättning om högst 75 miljoner kronor för helt år. Ändringen påverkar även befrielsen från inbetalning av reklamskatt i tredje stycket. I första stycket görs också några mindre, språkliga justeringar.

I *tredje stycket* görs en språklig justering.

26 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.19 om sänkt reklamskatt.

I *fjärde stycket* ändras skattesatsen för reklamskatt vid import från 8 procent till 7,65 procent.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att äldre bestämmelser är tillämpliga då skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet.

Förslaget till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

1 kap.*1 §*

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen anger när mervärdesskatt ska betalas till staten. Mervärdesskatt ska inte betalas till staten om den beskattningsbara personen är befriad från skatt på omsättningen. Ett tillägg görs därför i *första stycket 1*. Den som är skattebefriad är därmed inte skattskyldig för omsättningen enligt 1 kap. 2 § första stycket 1

och bedriver inte heller verksamhet som medför skattskyldighet enligt 1 kap. 7 § andra stycket.

Ett tillägg om att förutsättningar för skattebefrielse anges i 9 d kap. införs i *andra stycket*. Vidare görs en språklig justering i andra stycket.

Paragrafen är utformad i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.3.

3 kap.

30 a §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen anger när omsättning av varor som transporteras från Sverige till ett annat EU-land undantas från skatteplikt. I paragrafen införs ett nytt *femte stycke*. Av det nya stycket framgår att undantagen i första stycket 1 och 2 för unionsinterna leveranser av andra varor än nya transportmedel inte gäller för en säljare som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. Det följer av bestämmelserna i artikel 139.1 och 2 i mervärdesskattedirektivet att sådana leveranser inte ska undantas från skatteplikt om säljaren är skattebefriad. Bestämmelsen i artikel 2.1 kan också medföra att förvärvaren av varan inte ska beskattas i destinationslandet för förvärvet. Dessa omsättningar behandlas således på ett annat sätt än motsvarande leveranser som görs av beskattningsbara personer som inte omfattas av skattebefrielse. Ändringen medför att undantaget i första stycket 1 och 2 inte blir tillämpligt för den som är befriad från skatt enligt 9 d kap. Den beskattningsbara personen kommer därför att omsätta en skattepliktig vara i Sverige. En sådan omsättning kommer dock att omfattas av skattebefrielsen eftersom det är fråga om den beskattningsbara personens egen omsättning inom landet, se författningskommentaren till 9 d kap. 1 §. Till skillnad från vad som gäller vid leveranser som omfattas av undantaget saknar en beskattningsbar person som är skattebefriad rätt till återbetalning av ingående skatt hänförlig till försäljningen, jfr författningskommentaren till 10 kap. 11 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.3.

8 kap.

9 §

Ändringarna föranleds av förslaget i 6.23 om avdragsrätt för representationsmåltider – utökad avdragsrätt för mervärdesskatt.

I paragrafen regleras när avdrag inte får göras för ingående skatt. Paragrafen ändras dels i syfte att uppnå en reglering avseende representationsavdrag vid måltider eller liknande som är förenliga med EU-rätten, dels för att underlätta tillämpningen.

I paragrafen införs ett nytt *andra stycke*. Av det nya stycket framgår att avdragsbegränsningen för representationsutgifter i första stycket 2 inte gäller för ingående skatt som avser måltider eller liknande förtäring under vissa villkor. Liknande förtäring kan t.ex. avse förtäring av enklare slag i samband med demonstration eller visning av ett företags produkter. Avdragsrätt för ingående skatt som avser måltider och liknande förtäring kan därmed finnas trots att sådana utgifter inte får dras av vid inkomstbeskattningen. Avdragsbegränsningen vid inkomstbeskattningen gäller inte enklare förtäring av mindre värde som inte kan anses som måltid, se författningskommentaren till 16 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. Det följer därmed redan av första stycket 2 att sådan förtäring inte heller omfattas av avdragsbegränsningen för mervärdesskatt. Av *första punkten* följer att utgiften ska ha ett sådant omedelbart samband med verksamheten som avses i 16 kap. 2 § IL. Det kan vara fallet då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. En grundläggande förutsättning för avdrag är dessutom att den ingående skatten avser en verksamhet som medför skattskyldighet, se 8 kap. 3 § mervärdesskattelagen (1994:200). *Andra punkten* innebär att avdraget inte heller får överstiga vad som kan anses skäligt. Det är motsvarande begränsning av avdragsrätten som idag finns i 16 kap. 2 § IL. Vid den bedömningen samt vid bedömningen av om avdraget har omedelbart samband med verksamheten bör ledning kunna hämtas i hittillsvarande praxis avseende avdrag vid representationsutgifter. Av *tredje punkten* framgår som en förutsättning att avdraget högst får uppgå till den ingående skatten på 300 kronor per person och tillfälle. Avdraget får således inte bli större än den mervärdesskatt som avser en utgift på 300 kronor exklusive mervärdesskatt per person och måltidstillfälle eller liknande. Det gäller även om utgiften skulle överstiga 300 kronor exklusive mervärdesskatt. För en utgift som avser lunch, middag eller supé bör ett

belopp på 300 kronor per person och måltid normalt anses som skäligt om förutsättningarna för avdrag är uppfyllda i övrigt. Motsvarande bör också gälla för förtäring vid demonstration eller visning för en sådan grupp av företag eller yrkesutövare som är av betydelse för företaget. Ändringarna i paragrafen syftar till att justera beloppsgränsen för avdrag för ingående skatt avseende måltider och liknande förtäring vid representation. Några andra ändringar av förutsättningarna för avdrag är inte avsedda.

Det nuvarande andra stycket i paragrafen flyttas till ett nytt *tredje stycke*.

Se vidare avsnitt 6.23.7.

8 a kap.

7 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen anger hur jämkning av avdrag för ingående mervärdesskatt ska ske. I *första stycket* görs ett tillägg. Av tillägget framgår att jämkning ska ske vid ett tillfälle och avse återstoden av korrigeringstiden när en beskattningsbar person övergår från att vara beskattad till att vara skattebefriad enligt 9 d kap. En förutsättning för att jämkning ska ske vid ett enda tillfälle är dock att den beskattningsbara personen inte motsätter sig det. I så fall ska jämkning ske enligt de vanliga reglerna, dvs. årlig jämkning. Engångsjämknin ska dock kunna ske mot den beskattningsbara personens vilja, om det finns särskilda skäl som talar för engångsjämknin. Vad som kan utgöra särskilda skäl framgår av avsnitt 6.24.8.

I paragrafen görs också språkliga justeringar.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.8.

9 a kap.

1 §

Ändringarna föranleds av förslaget i 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Ändringen i *första stycket femte punkten* innebär att bestämmelserna i 9 a kap., som behandlar begagnade varor, konstverk, samlarföremål och antikviteter, blir tillämpliga även vid leveranser av sådana varor från skattebefriade beskattningsbara personer som är etablerade inom landet. Ändringen beror på att det införs ett nytt 9 d kap. som medför att beskattningsbara personer som är etablerade inom landet kan bli skattebefriade om de har liten omsättning.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.4.

9 d kap.

1 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges förutsättningarna för skattebefrielse. Skattebefrielsen gäller beskattningsbara personer som omsätter varor och tjänster inom landet. Av första stycket följer vidare att det är den beskattningsbara personens egen omsättning som omfattas av befrielsen. Befrielsen gäller därmed inte vid skattskyldighet på grund av förvärv av varor och tjänster.

För att en beskattningsbar person ska ha rätt till befrielse får dennes omsättning inte överstiga 30 000 kronor under innevarande beskattningsår. Dessutom får omsättningen inte heller ha överstigit 30 000 kronor för något av de två senaste beskattningsåren. Vilka omsättningar som ska ingå när beloppet räknas fram framgår av 3 §.

Av *andra stycket* framgår att omsättningsgränsen justeras i motsvarande mån om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader.

Eftersom en beskattningsbar person som inte är registrerad för mervärdesskatt omfattas av skattebefrielsen utan någon ansökan, se vidare kommentaren till 4 §, krävs att denne gör en bedömning av att omsättningsgränsen kommer att understigas under innevarande beskattningsår. Om den beskattningsbara personen redan vid starten av verksamheten bedömer att omsättningsgränsen kommer att överskridas under innevarande år är inte bestämmelserna om skattebefrielse tillämpliga. Den beskattningsbara personen ska då anmäla sig för registrering och ta ut skatt redan när verksamheten startar.

Om någon som är beskattad enligt de allmänna reglerna i mervärdesskattelagen vill bli befriad krävs en ansökan till Skatteverket, se vidare kommentaren till 4 §.

Paragrafen är utformad i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.3.

2 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen är ny. Av bestämmelsen framgår att vissa beskattningsbara personer inte får

omfattas av skattebefrielsen även om villkoren i övrigt är uppfyllda. I *första stycket* anges att skattebefrielsen inte gäller beskattningsbara personer som inte är etablerade inom landet. Det är här fråga om beskattningsbara personer som utan att vara etablerade i Sverige ändå omsätter varor och tjänster i Sverige som ska beskattas.

Vidare är inte bestämmelserna tillämpliga på beskattningsbara personer som omfattas av vissa särordningar för beskattning. Det gäller t.ex. de upphovsmän som är frivilligt skattskyldiga för omsättning av konstverk enligt 1 kap. 2 b §, de som har utnyttjat möjligheten att bli frivilligt beskattade för vissa guldtransaktioner enligt 3 kap. 10 b och c §§ eller vid frivillig skattskyldighet för vissa fastighetsupplåtelse enligt 9 kap. Dessa beskattningsbara personer kan inte tillämpa skattebefrielsen på sina omsättningar. En och samma person kan således inte både vara frivilligt beskattad för vissa guldtransaktioner och befriad från beskattning för t.ex. försäljning av varor.

I *andra stycket* anges att omsättning av nya transportmedel till andra EU-länder som är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 30 a § inte omfattas av skattebefrielsen. Sådana omsättningar mellan EU-länder ska alltid beskattas i destinationslandet. Skattebefrielsen gäller inte heller sådana uttag av varor som avses i 2 kap. 2 § första stycket 1, d.v.s. uttag av varor för eget eller personalens bruk eller annars för annan användning än den egna rörelsen. Som en förutsättning för uttag gäller i dessa fall att den beskattningsbara personen ska ha haft rätt till avdrag vid förvärvet av varan (se 2 kap. 3 §). Inköp som görs sedan den beskattningsbara personen blivit skattebefriad bör därmed inte ge upphov till att mervärdesskatt ska tas ut.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.7.

3 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen är ny. Paragrafens *första stycke* innehåller en uppräkningslista av vilka transaktioner som ska beaktas vid beräkningen av om den i 1 § angivna omsättningsgränsen om 30 000 kronor har uppnåtts.

I första stycket *första punkten* anges att beskattningsunderlaget för skattepliktiga omsättningar inom landet av varor och tjänster ska inräknas. Med det avses beskattningsunderlaget för såväl omsättningar mot ersättning

som omsättningar i form av skattepliktiga uttag av varor och tjänster. Skatt enligt mervärdesskattelagen ingår inte i beskattningsunderlaget vid omsättning mot ersättning (se 7 kap. 2 §). Mervärdesskattebeloppet ska således inte ingå vid beräkning av omsättningen.

I *första stycket andra punkten* anges att även vissa andra undantagna omsättningar som berättigar till avdragsrätt för ingående skatt (kvalificerade undantag) ska räknas med vid beräkningen av omsättningsgränsen. Det gäller framställning av tidskrifter för ideella föreningar och tjänster som har samband med sådan framställning enligt 3 kap. 19 § 2, läkemedel till sjukhus och receptbelagda läkemedel enligt 3 kap. 23 § 2, flygbensin och flygfotogen enligt 3 kap. 23 § 4, guld till Sveriges riksbank enligt 3 kap. 23 § 7 samt överlåtelse av motorfordon till utländska beskickningar m.fl. enligt 3 kap. 26 a §. Vidare ska undantag som avser vissa skepp, fartyg och luftfartyg enligt 3 kap. 21–22 §§ räknas in. Undantagen avser såväl omsättning av sådana skepp, fartyg och luftfartyg som omfattas av reglerna samt omsättning av vissa varor och tjänster med anknytning till dessa fartyg. Även sådana omsättningar till beskickningar, konsulat, EU-institutioner m.m. som avses i 3 kap. 30 c § ska räknas med. Vidare ska undantagna omsättningar till NATO-styrkor och vissa styrkor på Cypern tas med i beräkningen (3 kap. 31 och 31 a §§).

I *första stycket tredje punkten* anges att vissa undantagna omsättningar som inte berättigar till avdragsrätt ska räknas med vid fastställandet av omsättningsbeloppet. Det gäller omsättning som avser fastigheter och är undantagna enligt 3 kap. 2 §, bank- och finansieringstjänster som undantas enligt 3 kap. 9 § och försäkringstjänster som undantas enligt 3 kap. 10 §. Sådana omsättningar ska dock inte räknas med i beloppet om de endast har karaktären av en bitransaktion. I artikel 288 i mervärdesskattedirektivet används uttrycket ”transaktioner som har karaktär av bitransaktioner” som är ett unionsrättsligt begrepp.

Motsvarande uttryck används i artikel 174 som avser avdragsrätt. I det sammanhanget har EU-domstolen i ett antal domar bedömt vad som är en bitransaktion. Dessa domar kan vara till ledning för vad som kan anses som en bitransaktion vid beräkning av omsättningsgränsen. EU-domstolen har bl.a. ansett att det inte är en bitransaktion när ett byggföretag säljer

en fastighet som det uppfört i egen regi (dom NCC Construction Danmark, C-174/08, EU:C:2009:669). Av domen framgår att bitransaktioner är transaktioner som endast har en underordnad eller tillfällig betydelse i förhållande till företagets totala omsättning. EU-domstolen har också ansett att med bitransaktion avses inte sådana transaktioner som är en direkt, bestående och nödvändig förlängning av ett företags beskattade verksamhet (dom Régie dauphinoise, C-306/94, EU:C:1996:290).

I första stycket *fjärde punkten* räknas slutligen upp vissa transaktioner som enligt mervärdesskattelagen anses omsatta utomlands men enligt direktivet anses omsatta inom landet och undantagna från skatteplikt och som ska räknas med i omsättningen. Det gäller följande transaktioner.

- Leverans av varor enligt 5 kap. 3 a § första stycket 1 till en plats utanför EU av säljaren eller direkt utförsel av varor till en plats utanför EU ombesörjd av en speditör eller fraktförare enligt punkten 2 i samma bestämmelse (jfr artikel 146.1 a i mervärdesskattedirektivet).
- En utländsk beskattningsbar person förvärvar varan för sin verksamhet i utlandet och hämtar den för direkt utförsel till en plats utanför EU enligt 5 kap. 3 a § första stycket 3 (jfr artikel 146.1 b i mervärdesskattedirektivet).
- Leverans av personbilar eller motorcyklar som är tillfälligt registrerade på det sätt som framgår av 5 kap. 3 a § första stycket 7 (jfr artikel 146 i mervärdesskattedirektivet).
- Leverans av varor här i landet till en fysisk person som är bosatt eller stadigvarande vistas i ett annat land än ett EU-land under vissa närmare angivna förutsättningar enligt 5 kap. 3 a § första stycket 8 (jfr artikel 147 i mervärdesskattedirektivet). Reglerna innebär att skatt betalas vid förvärvet men att denna skatt återfås vid utförseln under vissa förutsättningar.
- Tjänster som består av arbete på lös egendom enligt 5 kap. 19 § 3 om egendomen förvärvats eller importerats för att undergå sådant arbete inom EU och som därefter transporterats ut ur EU av den som tillhandahåller tjänsterna eller av kunden, om denne inte är etablerad inom landet eller för någons räkning (jfr artikel 146.1 d i mervärdesskattedirektivet).
- Lastning, lossning, transport eller andra tjänster i direkt samband med export av varor från Sverige eller ett annat EU-land eller import av varor som omfattas av 9 c kap. 1 § eller ett förfarande för temporär import med fullständig befrielse från tull eller extern transitering, enligt 5 kap. 19 § 2 a och 2 b (jfr artikel 146.1 e i mervärdesskattedirektivet).
- Förmedling av varor eller tjänster enligt 5 kap. 19 § 4 som görs för någon annans räkning i dennes namn, när omsättningen av dessa anses som en omsättning utanför EU antingen enligt 5 kap. 1 § första stycket eller 5 kap. 3 a eller 19 § (jfr artikel 153 i mervärdesskattedirektivet).

Av paragrafens *andra stycke* följer att ersättning för omsättning av anläggningstillgångar inte ska inräknas vid beräkning av omsättningsbeloppet. Med anläggningstillgångar avses både materiella och immateriella anläggningstillgångar.

Paragrafen är utformad i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.6.

4 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår att skattebefrielsen för beskattningsbara personer som inte är registrerade till mervärdesskatt gäller utan ansökan. Det innebär att skattebefrielsen enligt detta kapitel gäller automatiskt för den som inte är registrerad till mervärdesskatt.

Av *andra stycket* framgår att den som redan är registrerad till mervärdesskatt måste ansöka om att bli skattebefriad. Befrielsen gäller tidigast fr.o.m. dagen för beslutet.

I *tredje stycket* regleras fallet då en beskattningsbar person har fått ett beslut om beskattning enligt 6 § men nu åter vill bli skattebefriad. Ett sådant beslut gäller först vid ingången av det tredje beskattningsåret efter det beskattningsår då beskattningsbeslutet fattades.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.4.

5 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen är ny. Av bestämmelsen följer att om omsättningen hos en skattebefriad beskattningsbar person överstiger 30 000 kronor under ett beskattningsår ska denne börja ta ut mervärdesskatt från och med den omsättning som medför att gränsen överskrids. I en sådan situation finns inte längre förutsättningar för skattebefrielse. Den beskattningsbara personen ska då också anmäla sig för registrering hos Skatteverket på det sätt som framgår av 7 kap. 2 § i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Paragrafen är utformad i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.5.

6 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen är ny. Av bestämmelsen framgår att den som är skattebefriad har rätt att få bli beskattad även om omsättningen under året understiger 30 000 kronor. Med skattebefriad avses både den som är skattebefriad utan särskild ansökan och den som är skattebefriad efter beslut av Skatteverket. Ett beslut om att bli beskattad gäller tidigast från ingången av beskattningsåret närmast före det beskattningsår då ansökan inkom till Skatteverket.

Paragrafen är utformad i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.5.

10 kap.

11 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

I paragrafen införs ett nytt *fjärde stycke* som begränsar rätten till återbetalning när den beskattningsbara personen omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. Begränsningarna avser rätten till återbetalning enligt första och andra stycket. Begränsningen i fjärde stycket gäller dock inte vid sådan omsättning av nya transportmedel som inte omfattas av skattebefrielsen utan är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 30 a §.

Begränsningen i fjärde stycket avser inte heller rätten till återbetalning för ingående skatt som avser omsättning i ett annat EU-land enligt paragrafens tredje stycke. Den beskattningsbara personens försäljning av tjänster till en beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land blir i många fall en sådan

omsättning utom landet, eftersom huvudregeln är att tjänster som tillhandahålls mellan beskattningsbara personer ska beskattas där köparen är etablerad (jfr 5 kap. 5 §). Den beskattningsbara personen kan därför ha rätt till återbetalning för ingående skatt på kostnader som avser sådan omsättning i ett annat EU-land i enlighet med paragrafens tredje stycke. Motsvarande gäller dock inte vid försäljning av vissa varor till ett annat EU-land. En beskattningsbar person som är skattebefriad, och som säljer andra varor än nya transportmedel som ska transporteras till köparen från Sverige och varan finns här i landet när transporten påbörjas, omsätter en skattepliktig vara i Sverige (jfr författningskommentaren till 3 kap. 30 a §). En sådan omsättning kommer därför att omfattas av befrielsen och därmed inte medföra någon rätt till avdrag eller återbetalning.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.8.

12 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

I paragrafen anges när den som omsätter varor eller tjänster genom export har rätt till återbetalning av ingående skatt. Ett nytt *andra stycke* införs i paragrafen där det anges att rätt till återbetalning av ingående skatt enligt första stycket inte gäller den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.8.

11 kap.

9 a §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Paragrafen är ny. I paragrafen anges att om en omsättning omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. ska mervärdesskatt inte anges i fakturan.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.9.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

De föreslagna bestämmelserna föranleds av förslaget i avsnitt 6.24 om omsättningsgräns för mervärdesskatt och förslaget i avsnitt 6.23 om avdragsrätt för representationsmåltider.

Av den *första punkten* framgår att ändringarna träder i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas fr.o.m. ikraftträdandedatumet.

Den *andra punkten* innebär att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla i fråga om mervärdesskatt för vilken skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet. Om skattskyldigheten för en omsättning inträtt före ikraftträdandet kan omsättningen således inte omfattas av skattebefrielsen.

Genom övergångsbestämmelsen i *tredje punkten* säkerställs att 8 a kap. 7 § i den nya lydelsen kan tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2017. Detta innebär att jämkning av investeringsvaror ska ske vid ett enda tillfälle (s.k. engångsjämkning) för den som övergår från att vara beskattad till att vara skattebefriad, även i de fall investeringsvaran förvärvats och korrigeringsstiden inletts innan ikraftträdandet, om den beskattningsbara personen inte motsätter sig det eller det finns särskilda skäl för det. Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.12.

Av *fjärde punkten* framgår att den äldre lydelsen av 8 kap. 9 § ska tillämpas om rätten till avdrag inträtt före ikraftträdandet. Om en representationsmåltid ska hänföras till en redovisningsperiod före ikraftträdandet tillämpas därmed den äldre bestämmelsen.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

3 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.20 om alkoholskatt.

Ändringen i paragrafen innebär att skatten på spritdryck, starkvin, vin och starköl höjs.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

34 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.22 om definition av beskattningsår för vissa punktskatter.

I tredje stycket görs en hänvisning till 3 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244). Hänvisningen innebär att bestämmelsen om vad som avses vara beskattningsår är tillämplig på punktskatt enligt beslut om beskattning vid oegentlighet. Bestämmelsen innebär att det är

möjligt att bestämma vad som avses med beskattningsår vid omprövning och överklagande av beslut om beskattning vid oegentlighet.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

2–6 §§

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.20 om alkoholskatt.

Ändringarna i paragraferna innebär att skatten på öl, vin, andra jästa drycker än öl och vin, mellanklassprodukter samt etylalkohol höjs.

34 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.22 om definition av beskattningsår för vissa punktskatter.

Se kommentaren till 34 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

I detta avsnitt behandlas ändringar som föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

1 kap.

11 a §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.12 om lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner samt i avsnitt 6.13.5 Stödordningar på elskatteområdet.

I paragrafen anges de bestämmelser som innehåller sådana skattebefrielser som utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. De olika kategorierna av skatte-stöd definieras som stödordningar. Varje punkt i paragrafen avser en separat stödordning som antingen godkänts av kommissionen genom ett beslut eller som kommissionen underrättats om med användning av kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER, respektive kommissionens

förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 369, 24.12.2014, s. 37), förkortad FIBER.

Ändringen i *sjunde punkten* innebär att en hänvisning sker till den skattebefrielse som gäller för dieselbränsle som förbrukas i arbetsmaskiner, skepp och båtar i yrkesmässig jordbruks- och skogsbruksverksamhet. Ändringen i *åttonde punkten* innebär att motsvarande hänvisning sker till skattebefrielse för dieselbränsle som används i arbetsmaskiner, skepp och båtar i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Ändringen innebär slutligen att de stödordningar som finns på elskatteområdet tas upp i de nya *tolfte–sjuuttonde punkterna*.

11 b §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.6 Stödmottagare.

I paragrafen definieras vilka som i LSE anses vara stödmottagare. I den *tredje punkten*, som är ny, framgår att stödmottagare för de stödordningar som tas upp i 11 a § 12–17 är de som förbrukat elektrisk kraft för det nedsättningsberättigade ändamålet.

14 §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslag i avsnitt 6.13.9 Lägre energiskatt på el för större datacenter. Genom den införs begreppet ”datorhall” i lagstiftningen. Det används för att avgränsa den krets som kan få nedsättning av energiskatten på elektrisk kraft som har förbrukats i en datorhall, genom avdrag enligt 11 kap. 9 § 9 eller återbetalning enligt 11 kap. 14 §.

Med en datorhall avses en anläggning (datacenter) där viss verksamhet bedrivs, med viss utrustning, och där den installerade effekten uppgår till minst 0,5 megawatt. I ett datacenter samlas således utrustningen för verksamheten i fråga på en och samma geografiska plats och inhyses i en och samma eller angränsande byggnader (anläggningen). Det är också där som beräkningen av effekten ska ske. Ett företag kan alltså inte lägga ihop effekten av flera mindre datacenter för att på så sätt omfattas av definitionen. Beräkningen av den installerade

effekten bör i första hand kunna göras utifrån utrustningens märkeffekter. Det är den effekt utrustningen märkts upp med av tillverkaren. Saknas märkeffekt eller avviker märkeffekten uppenbart från vad som är korrekt måste den som vill komma i fråga för den lägre skatten på egen hand mäta effekten och dokumentera hur beräkningen har gjorts.

I avsnitt 6.13.9 behandlas den närmare innebörden av begreppet datacenter. I ett datacenter består utrustningen som sådan i allt väsentligt av IT-utrustning och reserv- och skyddssystem för denna utrustning. Den förstnämnda typen av utrustning är naturligtvis det centrala, medan förekomsten och omfattningen av sistnämnda system kan variera. Vanligtvis är emellertid nivån på reserv- och skyddssystem mycket hög i ett datacenter, eftersom det många gånger är en förutsättning för att möta kundernas krav. IT-utrustningen i ett datacenter består av servrar, lagringssystem och utrustning för datakommunikation.

IT-utrustningens uppgifter hör samman med tjänster i anslutning till datakommunikation, säkerhetskopiering och lagringskapacitet. Utrustningen kan ägas av den som driver datorhallen eller av dennes kunder. Det sistnämnda är vanligen fallet i fråga om s.k. collocation-företag, där företaget i fråga alltså hyr ut serverutrymme och därtill hörande tjänster till olika externa kunder. Det förstnämnda är vanligen fallet i fråga om stora multinationella företag som samlat sin datorkapacitet i datorhallar i olika delar av världen. I dessa fall är datorhallsföretagets kund vanligen något annat företag i koncernen.

Normalt har ett datacenter redundans i eltillförseln eller tillgång till reservkraft, redundanta anslutningar för datakommunikation, kontrollerad inomhusmiljö (t.ex. luftkonditionering och brandskydd) och olika säkerhetsanordningar. Reservsystemen gör att det finns redundans i olika avseenden. Det innebär att det finns alternativa system eller komponenter som oberoende av varandra tjänar samma ändamål. Det handlar vanligtvis om reservkraft i form av batterier och bränslelivna elgeneratorer, flera uttagpunkter från olika delar av elnätet och ett flertal olika förbindelser för datakommunikation. Allt i syfte att förebygga störningar eller driftsstopp i verksamheten. Skyddssystemen kan handla om en i olika avseenden kontrollerad inomhusmiljö (t.ex. med

avseende på temperatur, luftfuktighet och/eller partikelhalt), om brandskydd och om skalskydd av olika omfattning (inhägnad, inpassering, begränsad rörlighet inom byggnaden, m.m.) och om andra skydd.

När det kommer till annan verksamhet i datorhallen än ren uthyrning av serverutrymme, dvs. informationstjänstverksamhet och informationsbehandling, kan följande nämnas. Typisk datorhallsverksamhet är t.ex. molnbaserade tjänster för dokumenthantering, e-post och externa databaser (såsom bilder, videor och kartor) samt olika lösningar för företags kundhanteringssystem.

Produktionen av datorhallstjänsterna kan vara företagsspecifik eller samlokaliserad (co-location), vilket innebär att aktören erbjuder sina kunder en datorhallsmiljö koncentrerad till ett ställe. Som exempel på verksamhet som i och för sig kan bedrivas i ett datacenter, men som inte ingår i definitionen kan nämnas förlagsverksamhet, telekommunikation och data-programmering.

När det kommer till den installerade effekten, som har behandlats något inledningsvis, förutsätter definitionen av datorhall att det är fråga om ett datacenter där den sammanlagda installerade effekten för annan utrustning än kyl- och fläktanläggningar uppgår till minst 0,5 megawatt. Med detta avses den samlade effekten av all den elektriska utrustning som finns i datacentret, utom kyl- och fläktanläggningar. Det är alltså inte bara fråga om själva datorerna, utan även belysning osv. Däremot ingår inte kyl- och fläktanläggningar, dvs. anordningar som syftar till att reglera och hålla temperatur och klimatförhållanden i datacentret på en för utrustningen och verksamheten ändamålsenlig nivå. De små fläktar som sitter på själva IT-utrustningen är följaktligen inte kyl- och fläktanläggningar, utan ska ingå i den sammanlagda effekten. Det kan noteras att när väl effekten för den utrustning som får inräknas överstiger effektgränsen, kommer avdraget respektive återbetalningen av energiskatten på elektrisk kraft enligt 11 kap. 9 § resp. 11 kap. 14 § att avse all elförbrukning i datorhallen, dvs. även sådan utrustning som i och för sig inte får beaktas vid beräkningen av definitionens effektgräns.

För att en datorhall ska föreligga enligt definitionen räcker det inte med att effektgränsen uppnås eller att näringsidkaren bedriver

angiven verksamhet. Det krävs också att verksamheten med informationstjänster, m.m. är näringsidkarens huvudsakliga verksamhet och att näringsidkaren utövar sådan verksamhet i datacentret. Den kvantifierande bestämmelsen ”huvudsakligen” bör tolkas på mot-svarande sätt som i annan skattelagstiftning, dvs. minst 75 procent (jämför prop. 1999/2000:2 del 1 s. 502 f). I detta sammanhang bör det, i förekommande fall, ställas i relation till omsättningen i näringsidkarens näringsverksamhet i Sverige.

15 §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslag i avsnitt 6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning.

Genom den nya bestämmelsen införs en definition av begreppet landström i lagstiftningen. Den används för att avgränsa den krets som, enligt 11 kap. 14 §, kan få återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft som har förbrukats i ett skepp i hamn. Omfattningen motsvarar i sak den förbrukning som omfattas av nuvarande 11 kap. 3 § första stycket 2, tillsammans med den begränsning som följer av andra stycket, andra meningen i den bestämmelsen.

6 kap.

1 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.22 om definition av beskattningsår för vissa punktskatter.

Se kommentaren till 34 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt.

6 a kap.

1 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.12 om lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner.

Ändringen i *fjärde punkten* sker i förtydligande syfte.

Ändringarna i *tionde-elfte punkterna* innebär att skattebefrielsen enligt dessa bestämmelser inte omfattar sådant dieselbränsle som förbrukas i båtar eller skepp inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Skattebefrielsen för skepp och båtar som används i dessa verksamheter framgår i stället av 6 a kap. 2 a §.

2 a §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.12 om lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner.

I *första stycket* behandlas skattebefrielsen för bränsle enligt 2 kap. 1 § 3 b, dvs. omärkt dieselbränsle, som används i andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar i yrkemässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Genom ändringen i första stycket omfattas även förbrukning i skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § av möjligheten till befrielse från en del av koldioxidskatten.

Av det nya andra stycket framgår att befrielsen från koldioxidskatt enligt första stycket även gäller för bränsle enligt 2 kap. 1 § 3 a, dvs. märkt dieselbränsle, om sådant förbrukats i skepp eller båt med fiskelicens inom yrkemässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet.

För den som är skattskyldig åstadkoms skattebefrielsen genom avdrag enligt 7 kap. 1 § 2. Detta gäller även sådana förbrukare som blir skattskyldiga enligt 4 kap. 1 § 10 a eller b på grund av att de köpt bränsle utan skatt och använder båten eller skeppet inom yrkemässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet, vilket i allmänhet är att anse som användning för privat ändamål. För andra än skattskyldiga åstadkoms skattebefrielsen genom återbetalning enligt 9 kap. 2 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.12.3

9 kap.**2 §**

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.12 om lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner.

Ändringen i *andra stycket 1* innebär att en hänvisning sker till 6 a kap. 2 a § första stycket 2 som avser dieselbränsle som förbrukas inom yrkemässig vattenbruksverksamhet.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.12.3

11 kap.**3 §**

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning samt avsnitt 6.13.10 Nedsatt energiskatt för hushåll och tjänstesektor i vissa delar av norra Sverige.

Ändringen innebär att skattskyldiga endast kommer att ha en skattesats att hantera. Lägre skattenivåer för särskilda ändamål uppnås i stället genom avdrag eller återbetalning.

I *första stycket* regleras skattesatsen för energiskatt på elektrisk kraft för år 2017. Efter ändringen regleras endast en skattesats för elektrisk kraft som förbrukas och förbrukning får anses inträffa momentant vid överföringen till förbrukaren. I stycket sker även en språklig ändring.

Andra och tredje styckena innehåller bestämmelser om indexering som i huvudsak motsvarar nuvarande reglering. Basåret för indexeringen av skattesatsen för 2018 och efterföljande år uppdateras dock till 2016. Med anledning av att första stycket enligt förslaget endast ska reglera en skattesats ersätts de skrivningar som tidigare åsyftat flera skattesatser med skrivningar som åsyftar en skattesats.

5 §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.13.4 Frivillig skattskyldighet i vissa fall, m.m.

I bestämmelsen införs en ny *femte punkt*. I den nya punkten införs en skattskyldighet för den som godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §.

6 §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslagen i avsnitt 6.13.4 Frivillig skattskyldighet i vissa fall, m.m.

I bestämmelsen regleras vem som får godkännas som frivilligt skattskyldig och som därigenom blir skattskyldig enligt 5 § femte punkten. Bestämmelsen har utformats med förebild i 4 kap. 3 § som behandlar godkännande av s.k. upplagshavare, samt vad som i 4 kap. 5 och 15 §§ föreskrivs om möjligheten att återkalla ett godkännande som upplagshavare och lagerhållare.

I *första stycket* regleras de övergripande förutsättningarna för godkännande som frivilligt skattskyldiga. De som kan komma i fråga för godkännande är de som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall. Den övervägande delen av elförbrukningen måste således ske i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall. Detta motsvarar de

verksamheter som har lagts till i 11 kap. 9 § genom de nya punkterna 8 respektive 9. Med ”övervägande del” avses mer än hälften (se prop. 2009/10:144 s. 35 ang. detta kvantifierande uttryck som också används i 1 kap. 9 § andra stycket). I detta fall relaterar det till all elektrisk kraft som näringsidkaren har förbrukat under ett kalenderår. Av avsnitt 6.13.4 framgår regeringens bedömning att vid prövning av en ansökan om godkännande som frivilligt skattskyldig bör kravet på beräknad förbrukning i ”mycket stor omfattning” anses uppfyllt om den sökande beräknas förbruka minst 20 gigawattimmar elektrisk kraft per kalenderår men att gränsen ska regleras i förordningen om skatt på energi.

Av *andra stycket* framgår de ytterligare förutsättningar som måste vara uppfyllda för ett godkännande som frivilligt skattskyldig. Stycket motsvarar 4 kap. 3 § andra stycket 1.

I *tredje stycket* regleras när ett godkännande ska återkallas och motsvarar 4 kap. 5 § första stycket 1 och 3 samt andra stycket.

7 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.4 Frivillig skattskyldighet i vissa fall, m.m.

Paragrafen behandlar när skyldighet att betala energiskatt inträder. Ändringen i *första punkten* innebär att punkten är tillämplig även på den som godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 § och således inte enbart på den som är skattskyldig som producent eller elleverantör. Skattskyldigheten för dessa tre grupper ska inte inträda vid leveranser till andra som är skattskyldiga enligt 5 § 1, 2 eller 5. Detta framgår motsatsvis av första stycket punkten 1 a.

8 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.4 Frivillig skattskyldighet i vissa fall, m.m.

Ändringen i *första stycket* innebär att bestämmelsen kommer omfatta samtliga som är skattskyldiga enligt 5 § och inte enbart dem som är skattskyldiga enligt 5 § 1 och 2. Efter förändringen kommer således bestämmelsen omfatta bl.a. dem som godkänts som frivilligt skattskyldiga. Vidare görs språkliga förändringar av första och *andra stycket* genom att ”skall” ersätts med ”ska” och ”på grundval av” ersätts med ”utifrån”.

9 §

Ändringen föranleds av förslag i avsnitt 6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning, avsnitt 6.13.7 Företag utan rätt till statligt stöd, avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter, avsnitt 6.13.9 Lägre energiskatt på el för större datacenter samt avsnitt 6.13.10 Nedsatt energiskatt för hushåll och tjänstesektor i vissa delar av norra Sverige.

I *första stycket tredje punkten* görs en språklig justering.

I *första stycket femte punkten* görs dels en språklig ändring, dels ändras bestämmelsen så att det klart framgår att avdragsrätt enligt denna punkt inte omfattar sådan förbrukning och försäljning som omfattas av avdragsrätt enligt punkten 2.

Av *första stycket sjätte punkten* framgår att rätt till avdrag enligt denna punkt förutsätter att avdragsrätt inte redan följer av någon av punkterna 2, 3 eller 5. Förändringen är enbart språklig.

I *första stycket åttonde och nionde punkterna* regleras rätt till avdrag för skatt på elektrisk kraft som förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet (åttonde punkten) eller i en datorhall (nionde punkten). Innebörden av datorhall regleras i en ny paragraf, 1 kap. 14 §. Avdrag enligt åttonde punkten får endast göras i den mån avdragsrätt inte följer av föregående punkter. Någon motsvarande reglering är inte nödvändig för nionde punkten, eftersom den verksamhet som förutsätts bedrivas i datorhallen inte är av det slaget att den samtidigt skulle kunna berättiga till avdrag enligt någon av de övriga punkterna i bestämmelsen.

Genom *tionde punkten*, som är ny, införs en möjlighet för den skattskyldige att yrka avdrag för skatt på elektrisk kraft som förbrukats i de kommuner som uppräknas i 4 §, dvs. i de kommuner i norra delar av Sverige som tidigare har omfattats av den s.k. norrlandsskatte-satsen. Avdragsrätten gäller inte enbart för förbrukning av elektrisk kraft som den skattskyldige själv förbrukat utan även för annans förbrukning av elektrisk kraft som den skattskyldiges skattskyldighet inträtt för.

Nedsättningen är inte tillgänglig för stöd-mottagare som är företag utan rätt till statligt stöd. För att särskilja de olika stödordningarna och för att säkerställa att nedsättningen endast omfattar elektrisk kraft som förbrukas i hushåll och tjänstesektor exkluderas förbrukning för

viss verksamhet från nedsättningen. För elektrisk kraft som förbrukas i datorhall, yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet, i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, eller som landström uppnås en lägre skattenivå i stället genom särskilda nedsättningsmöjligheter i föregående punkter eller genom 12, 12 a, 12 b eller 14 §§. Vad som avses med ”landström” regleras i en ny paragraf, 1 kap. 15 §.

En förutsättning för avdrag enligt åttonde- tionde punkterna är att stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, vilket definieras 1 kap. 12 § LSE.

I *andra styckets* första mening regleras med vilket belopp avdrag får göras under första stycket åttonde och nionde punkterna.

I andra styckets andra mening anges med vilket belopp avdrag får göras enligt första stycket tionde punkten.

I andra styckets tredje mening regleras att avdrag endast får medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare samt avdragets fördelning per individuell stödmottagare. Detta är således en nödvändig, men inte i sig tillräcklig, förutsättning för avdrag. I avsnitt 6.13.5 Svenska stödordningar på elskatteområdet samt avsnitt 6.13.6 Stödmottagare lämnas förslag till förändring av de definitioner av ”stödordning” respektive ”stödmottagare” som anges i 1 kap. 11 a och 11 b §§. Avdragets fördelning på stödmottagare kommer i praktiken endast få betydelse för avdrag enligt första stycket tionde punkten eftersom stödmottagaren i övriga fall utgörs av den skattskyldige själv.

Av andra styckets fjärde mening följer att det särskilda uppgiftslämnandet rörande stödmottagaren, dvs. förbrukaren, endast är en förutsättning för avdrag när den till stödmottagaren hänförliga nedsättningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Kravet gäller således inte för den del av nedsättningen som uppgår till 50 000 euro eller mindre. När det gäller stöd under tionde punkten så är det fråga om stöd som förmedlas genom att den skattskyldige yrkar avdrag för skatt på egen eller annans elförbrukning. Stödmottagarna kan i dessa fall få stöd förmedlad via fler än en skattskyldig utan de andras skattskyldigas vetskap. Gränsen för uppgiftslämnande avseende stöd under tionde punkten får här bedömas utifrån det stöd som

den skattskyldige förmedlar till stödmottagaren oaktat eventuella andra stöd inom stödordningen som förmedlats av annan skattskyldig.

Av andra styckets femte mening framgår att avdragsrätt enligt första stycket tionde punkten endast föreligger om avdragsrätt inte följer av tidigare punkter i första stycket.

12 §

Ändringen föranleds av förslag i avsnitt 6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning, avsnitt 6.13.7 Företag utan rätt till statligt stöd samt avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter.

I bestämmelsen regleras under vilka förutsättningar återbetalning får medges av skatt på elektrisk kraft som förbrukas i yrkesmässig jordbruks- och skogsbruksverksamhet.

Ändringen i *första stycket* innebär att energiskattenedsättningen för elektrisk kraft som förbrukas i yrkesmässig jordbruks- och skogsbruksverksamhet regleras i denna paragraf. Den nedsatta skattenivån för yrkesmässig vattenbruksverksamhet regleras fortsättningsvis i 12 a §. Stycket ges även en annan språklig utformning.

Av det *andra stycket* följer att en förutsättning för återbetalning är att sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd samt att denne lämnar uppgifter om stödmottagare. Definitioner av ”företag utan rätt till statligt stöd” samt ”uppgifter om stödmottagare” finns i 1 kap. 12 § respektive 13 §. Kravet på särskilt uppgiftslämnande gäller som villkor för den del av återbetalningen som är hänförlig till förbrukning i jordbruks- eller skogsbruksverksamhet som överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Kravet gäller således inte om den sammanlagda nedsättningen under kalenderåret uppgår till högst 50 000 euro. Med sammanlagd nedsättning avses både avdrag och återbetalning. I första stycket görs även en justering i syfte att klargöra att det är förbrukaren som ska ansöka om återbetalning.

Det tidigare andra stycket har delats upp i två stycken. Av *tredje stycket* framgår hur återbetalningsbeloppet räknas ut samt att prövningen mot beloppsgränsen görs i förhållande till det skattebelopp som är hänförligt till den elektriska kraft som förbrukats för ändamålet under det kalenderår som ansökan avser.

Ändringen i *fjärde stycket* innebär att ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Då andra ändringar leder till att lägre skattenivåer uppnås genom återbetalning och avdrag i stället för genom flera skattesatser så kan ordet skattesatsen tas bort.

Ändringen i *femte stycket* innebär att ansökan om återbetalning ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden. När det gäller tidpunkten för ansökan sker ingen ändring i sak.

Av det nya *sjätte stycket* framgår att en begäran som har lämnats för en sökande som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden. Bestämmelsen har utformats med förebild i 8 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete (se prop. 2014/15:10 s. 27 och prop. 2008/09:77 s. 89). Motsvarande presumptionsregel föreslås även införas i 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§. Med femte och sjätte stycket motsvarande bestämmelser finns i 9 kap. 7 § LSE. Motsvarande bestämmelser för deklARATIONER finns i 4 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

12 a §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslag i avsnitt 6.13.7 Företag utan rätt till statligt stöd samt avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter.

I bestämmelsen regleras under vilka förutsättningar återbetalning får medges av skatt på elektrisk kraft som förbrukas i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Av *första stycket* framgår att det är förbrukaren som ska ansöka om återbetalning. Av *andra stycket första punkten* framgår att återbetalning inte får ske om sökanden är ett företag utan rätt till statligt stöd. I 1 kap. 12 § LSE finns en definition av företag utan rätt till statligt stöd. Av *första stycket andra punkten* framgår att återbetalning endast får ske om sökanden är ett litet eller medelstort företag enligt bilaga 1 i FIBER. Begränsningen följer av att FIBER enligt artikel 1.1 bara är tillämplig på stöd som beviljas små och medelstora företag. Av artikel 1.1 i bilaga 1 framgår att kategorin mikroföretag samt små och medelstora företag utgörs av företag som sysselsätter färre än 250 personer och vars årsomsättning inte överstiger 50 miljoner euro eller vars balansomsättning inte överstiger

43 miljoner euro per år. Av övriga bestämmelser i bilaga 1 framgår hur beräkningen av bl.a. årsomsättning ska göras. Slutligen framgår av första stycket *tredje punkten* att en förutsättning för återbetalning är att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare, vilket definieras i 1 kap. 13 § LSE.

Av *tredje stycket* framgår att kravet på särskilt uppgiftslämnande gäller som villkor för den del av återbetalningen som överstiger 15 000 euro under kalenderåret.

Fjärde stycket motsvarar 12 § fjärde stycket.

Femte stycket motsvarar 12 § femte stycket.

Sjätte stycket motsvarar 12 § sjätte stycket.

12 b §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslag i avsnitt 6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning, avsnitt 6.13.7 Företag utan rätt till statligt stöd samt avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter.

I bestämmelsen regleras rätten till återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft som har förbrukats som landström. Den lägre skattenivån för elektrisk kraft som förbrukats som landström har tidigare reglerats i 3 §. Vad som avses med landström definieras i en ny paragraf, 1 kap. 15 §.

Av *första stycket* framgår att det är förbrukaren som ska ansöka om återbetalning.

Av *andra stycket* framgår att återbetalning inte får ske om sökanden är ett företag utan rätt till statligt stöd. En definition av företag utan rätt till statligt stöd finns i 1 kap. 12 § LSE. Vidare gäller att sökanden måste lämna sådana uppgifter om stödmottagare som föreskrivs i 1 kap. 13 § LSE. Uppgiftslämnandet är ett nödvändigt, men inte i sig tillräckligt, villkor för återbetalning. Kravet på särskilt uppgiftslämnande gäller som villkor endast för den del av återbetalningen för förbrukning som överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

Tredje stycket motsvarar 12 § tredje stycket.

Fjärde stycket anger med vilket skattebelopp återbetalning kan göras.

Av *femte stycket* framgår, på motsvarande sätt som gäller enligt 12 § femte stycket, att ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår samt möjligheterna till kvartalsvis återbetalning.

Sjätte stycket motsvarar 12 § sjätte stycket.

Sjunde stycket motsvarar 12 § sjunde stycket.

14 §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.3 Nedsatt energiskatt på el endast genom avdrag eller återbetalning, avsnitt 6.13.7 Företag utan rätt till statligt stöd, avsnitt 6.13.8 Skyldighet att lämna uppgifter samt avsnitt 6.13.9 Lägre energiskatt på el för större datacenter.

Med bestämmelsen, som är ny, införs genom *första stycket* en rätt till återbetalning av energiskatt som för tillverkningsprocessen i industriell verksamhet och datorhallar korresponderar mot skattskyldiga förbrukares avdragsrätt enligt 9 §. Återbetalningsmöjligheten kan användas av dem som inte kan få stödet direkt som ett avdrag eftersom de inte är skattskyldiga.

Andra stycket och *tredje stycket* motsvarar 12 b § andra stycket och tredje stycket. Till skillnad från 12 b § omfattar 14 § nedsättning för förbrukning för fler än ett ändamål. Kravet på särskilt uppgiftslämnande gäller som villkor endast för den del av återbetalningen för förbrukning som för ett av de två ändamålen (förbrukning i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall) överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Har exempelvis återbetalning beviljats för båda ändamålen gäller kravet på uppgiftslämnande endast om nedsättningen för något av de enskilda ändamålen överskrider beloppsgränsen.

Fjärde stycket första meningen anger med vilket skattebelopp återbetalning kan göras. Andra meningen innehåller ett tröskelvärde – 8 000 kronor per kalenderår. Av det skattebelopp som kan beräknas enligt första meningen återbetalas endast den del av skillnaden mellan betalt skattebelopp och 0,5 öre per kilowattimme som överstiger tröskelvärdet.

Femte stycket motsvarar 12 § femte stycket. Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår och kan enbart lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Sjätte stycket motsvarar 12 § sjätte stycket.

Sjunde stycket motsvarar 12 § sjunde stycket.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

I detta avsnitt behandlas ändringar som föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

1 kap.**11 a §**

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.12.5 Följdändring med anledning av att lagen (2004:1196) om program för energi-effektivisering upphört att gälla.

Ändringen innebär ingen förändring i sak utan är enbart en justering av hänvisningarna i punkterna 12, 13 och 14 för att följa den omnumrering som görs i 11 kap. 9 § första stycket.

17 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.12.1 Skattskyldighet för nätinnehavare.

I paragrafen, som är ny, definieras termen nätinnehavare. Av definitionen följer att vid tillämpning av bestämmelserna i 11 kap. avses med nätinnehavare den som med stöd av en enligt 2 kap. ellagen (1997:857) meddelad koncession överför elektrisk kraft.

11 kap.**2 §**

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.12.1 Skattskyldighet för nätinnehavare och 6.13.12.4 Utformningen av reglerna för skattskyldighetens inträde.

Ändringarna i *första stycket andra punkten* är en följd av att nätinnehavarna tar över rollen som skattskyldiga från leverantörerna varvid överföring i stället för leverans får betydelse för såväl skattskyldighet som skattskyldighetens inträde. Termen "levererats" ersätts därför med "överförts" samtidigt som hänvisningen till "leverantör" och "leverantören", vilka var skattskyldiga före ändringen, ersätts med "nätinnehavare" respektive "nätinnehavaren". Någon ändring av det från skatteplikt undantagna området är inte avsedd.

5 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.13.12.1, 6.13.12.2, 6.13.12.3 och 6.13.12.5.

Av *första stycket punkten 1* följer att den som i Sverige framställer skattepliktig elektrisk kraft är skattskyldig såsom producent. Skattskyldigheten

som producent begränsas genom ett undantag i bestämmelsens sista stycke.

I första stycket *punkten 2* anges att den som är nättinnehavare är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft. Vad som avses med nättinnehavare regleras i en ny paragraf, 1 kap. 17 §.

Punkten 3 reglerar skattskyldigheten för den som fått elektrisk kraft överförd mot försäkrans. I och med att nättinnehavarna tar över rollen som skattskyldiga från leverantörerna, har termen ”förvärvats” ersatts med termen ”överförts”. Vidare har uttrycket ”säljer eller förbrukar” ersatts med begreppet ”överför eller använder”, vilket innefattar såväl försäljning som förbrukning. Samtliga ändringar är av redaktionell karaktär.

Den tidigare *punkten 4*, andra stycket samt fjärde stycket tas bort eftersom bestämmelserna inte tillämpas för tid efter 2017. Efter omnumrering av punkterna kommer därefter skattskyldigheten för frivilligt skattskyldiga regleras i *punkten 4* varefter *punkten 5* behandlar skattskyldigheten för den som för in elektrisk kraft till Sverige via ett elnät för vilket koncession inte har meddelats. Skyldig att betala energi-skatt enligt *punkten 5* är den som innehar det aktuella elnätet.

Det tidigare tredje stycket reglerade skattskyldighet för den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige och för den som fått frikraft utan att förutsättningarna i 2 § 3 varit uppfyllda. Genom att nättinnehavarna föreslås bli skattskyldiga blir denna förbrukning ändå beskattad. Det tredje stycket har därför tagits bort varefter det tidigare femte stycket, som innehåller ett undantag från skattskyldighet såsom producent, därmed blir ett nytt *andra stycke*. Det nya *andra stycket* kompletteras med en ny *andra mening* som innebär att Affärsverket svenska kraftnät inte ska vara skattskyldigt som nättinnehavare trots att verket bedriver sin verksamhet med stöd av koncession.

7 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.12.1 Skattskyldighet för nättinnehavare samt avsnitt 6.13.12.5 Följdändring med anledning av att lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering upphört att gälla.

Paragrafen behandlar när skyldighet att betala energiskatt inträder, dvs. i vilka situationer som skatt ska tas ut.

I *första punkten* klargörs inledningsvis att *punkten* är tillämplig på den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4 dvs. producenter, nättinnehavare och frivilligt skattskyldiga. Hänvisningen till punkter i 5 § uppdateras med anledning av den omnumrering som sker däri. Skattskyldigheten för dessa grupper av skattskyldiga ska inte inträda vid överföring till andra skattskyldiga enligt nämnda punkter. Detta framgår motsatsvis av första stycket *punkten 1 a*. Av denna punkt följer att skattskyldighet inträder först när skattepliktig elektrisk kraft överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, dvs. till någon som inte är producent, nättinnehavare eller frivilligt skattskyldig. Tidigare angavs att skattskyldigheten inträdde när elektrisk kraft ”levereras” till en ”förbrukare”. I och med att nättinnehavarna tar över rollen som skattskyldiga från leverantörerna, har termerna ”levereras” och ”förbrukare” ersatts med de i sammanhanget mer adekvata termerna ”överförs” respektive ”någon”. Med överföring avses även överföring av elektrisk kraft i nät som inte omfattas av koncessionsplikt. Även fortsättningsvis kommer skattskyldighet inträda för elektrisk kraft som överförs till förbrukare för förbrukning vid elframställning eftersom kraften, när överföringen sker, ännu inte använts för framställning av elektrisk kraft.

Enligt första stycket *punkten 1 b* inträder skattskyldighet också när elektrisk kraft ”förbrukas av den skattskyldige”. Vad som här åsyftas är, liksom i dag, den skattskyldiges egen förbrukning av elektrisk kraft. Det rör sig således om att producenten förbrukar sin egenframställda elektriska kraft eller att nättinnehavaren själv förbrukar den elektriska kraft som han överför från sitt nät. Här avses även sådan elektrisk kraft som överförs till producent eller frivilligt skattskyldig och som förbrukas av denne.

I första stycket *andra punkten* anges att skattskyldigheten, då elektrisk kraft tas i anspråk på ett sätt som inte står i överensstämmelse med bestämmelserna i 9 § 1–5 eller överförs till någon annan, inträder vid den tidpunkt då sådan användning sker. Med uttrycket ”tas i anspråk ... eller överförs till någon annan” avses härvid såväl förbrukning som överföring. *Punkten* stämmer i allt väsentligt överens med dess tidigare lydelse.

Enligt *tredje punkten* inträder skattskyldigheten för den som själv för in elektrisk kraft utan att den går via en nätinnehavares nät vid den tidpunkt då den elektriska kraften förs in till Sverige.

I *andra stycket* anges att skattskyldighet inte inträder vid överföring av elektrisk kraft till det av Affärsverket svenska kraftnät ägda och förvaltade stamnätet. Det ska alltså vara möjligt för t.ex. en producent att överföra elektrisk kraft till stamnätet utan att skattskyldighet ska inträda, detta trots att Affärsverket svenska kraftnät inte ingår i gruppen av skattskyldiga. Elektrisk kraft som överförs för förbrukning i t.ex. verkets kontorslokaler omfattas inte av detta undantag.

Enligt *tredje stycket* inträder inte skattskyldighet med anledning av förbrukning när skattskyldighet inträtt redan innan den elektriska kraften förbrukas hos den skattskyldige.

9 §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.13.12.1 Skattskyldighet för nätinnehavare samt avsnitt 6.13.12.5 Följdändring med anledning av att lagen om program för energieffektivisering upphört att gälla.

Tidigare angavs att avdrag i vissa i paragrafen angivna fall fick göras för skatt på elektrisk kraft som förbrukats eller sålts. I och med att nätinnehavarna tagit över rollen som skattskyldiga från leverantörerna har i *första stycket första–femte punkterna* termen ”sålts” ersatts med den i sammanhanget mer adekvata termen ”överförs”.

I första stycket andra punkten har i förtydligande syfte klargjorts att avdrag också ska medges för energiskatt på sådan elektrisk kraft som överförs för att i huvudsak förbrukas för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer.

Med anledning av att de tidigare punkterna 6 och 7 saknar betydelse efter 2017 och därför tas bort enligt förslagen i avsnitt 6.13.12.5 sker en omnumrering i första stycket varefter tidigare åttonde–tionde punkterna därefter får nummer 6–8. Hänvisningarna i *andra stycket* till berörda punkter uppdateras för att beakta omnumreringen.

11 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.12.4 Utformningen av reglerna för skattskyldighetens inträde.

I paragrafen har inledningsvis tagits in en hänvisning till 5 § första stycket 1, 2, 4 eller 5. Av denna ändring följer att paragrafen bara avser annan än skattskyldig producent, nätinnehavare, frivilligt skattskyldiga och de som har ett elnät för vilken koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Som en konsekvens av att nätinnehavarna tar över elleverantörernas roll som skattskyldiga har termen ”leverantören” ersatts med uttrycket ”den skattskyldige” vilket då innefattar såväl nätinnehavare som övriga skattskyldiga. Vidare har uttrycket ”får köpa” ersatts med det i sammanhanget mer adekvata uttrycket ”få ... överförd”. Dessutom har en språklig justering gjorts.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1920) om allmän löneavgift

3 §

Ändringen, som föranleds av förslaget i avsnitt 6.7 om förändrade nivåer för socialavgifter, innebär att den allmänna löneavgiften fr.o.m. den 1 januari 2017 uppgår till 10,72 procent.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattkontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

3 kap.

5 a §

Ändringen i paragrafen innebär att skatten på spritdryck, starkvin och vin höjs. För starköl sker ingen höjning på grund av avrundning.

I paragrafen har även gjorts en mindre redaktionell ändring i form av att ett tidigare saknat kommatecken har lagts till.

Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

12 kap.

2 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.5. Ändringen i *tredje stycket* innebär en höjning av beloppsgränsen över vilken utgifter för inställelseresor samt för resor mellan bostaden och arbets- respektive utbildningsplatsen får dras av.

16 kap.

2 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.11 angående avdragsrätt för representationsmåltider. Ändringen innebär att nuvarande avdragsbegränsning i tredje meningen ersätts med ett avdragsförbud för all slags förtäring utom sådana förfriskningar och annan enklare förtäring som inte kan anses som måltid och som är av mindre värde.

Avdragsutrymmet begränsas därigenom till sådan förtäring som kan utgöra s.k. personalvårdsförmåner enligt 11 kap. 12 § jämförd med 11 kap. 11 § IL. Som exempel på ”förfriskningar och annan enklare förtäring som inte kan anses som måltid och som är av mindre värde” kan nämnas läskande alkoholfri dryck, kaffe, te respektive kakor, bullar, frukt och en enklare smörgås som inte ersätter en måltid. För avdrag för sådan förtäring gäller också vad som föreskrivs i första meningen om omedelbart samband med näringsverksamheten och i andra meningen om att avdraget inte får överstiga vad som kan anses skäligt. I förekommande fall är det den lägsta av de kvantifierande begränsningar som förekommer i den nya tredje meningen (”mindre värde”) och den befintliga andra meningen (”skäligt belopp”) som blir utslagsgivande för avdragets beloppsmässiga storlek.

24 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.10.2 om att ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder införs.

Ändringen i paragrafen är en följd av att en ny paragraf, 24 kap. 4 a §, införs.

4 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.10.2 om att ett avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder införs.

Paragrafen är ny.

Av *första stycket* framgår att ett företag som omfattas av tillsynsförordningen inte får dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av tillsynsförordningen. Det gäller banker och andra kreditinstitut, värdepappersbolag, Svenska Skeppshypotekskassan, betalningsinstitut, vissa fondbolag och AIF-förvaltare samt motsvarande utländska företag.

Av *andra stycket* framgår att ett svenskt försäkringsföretag som omfattas av 7 kap. försäkringsrörelselagen (2010:2043), förkortad FRL, inte får dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av FRL.

Av *tredje stycket* framgår att ett utländskt försäkringsföretag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som omfattas av Solvens II-direktivet inte får dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av nationell lagstiftning som genomför Solvens II-direktivet. Vilka efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av regelverket om kapitaltäckning behandlas närmare i avsnitt 6.10.2.

Uttycket ”ränteutgifter” har samma innebörd som vid tillämpning av 24 kap. 10 a–10 f §§ IL. Det innebär att med ränteutgifter avses som utgångspunkt en kostnad för en kredit, dvs. det belopp som låntagaren betalar till långivaren utöver kapitalbeloppet som ersättning för att denne får låna pengar (se prop. 2008/09:65 s. 52 f.). I tveksamma fall får i rättstillämpningen avgöras om en utgift är en ränteutgift eller inte.

I bestämmelsen tillämpas en dynamisk hänvisningsteknik i fråga om tillsynsförordningen.

35 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.10.3 om att tidpunkten för värdeöverföring vid tillämpning av reglerna om koncernbidrag fastställs.

Av ändringen i *första stycket* framgår att som en förutsättning för avdrag för koncernbidrag – vid sidan av förutsättningarna i 3–6 §§ – gäller att värden motsvarande bidraget förs över från givaren till mottagaren senast den dag som givaren

enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, ska lämna inkomstdeklaration.

Av 32 kap. 2 § första stycket SFL framgår att det (för andra juridiska personer än dödsbon) föreligger fyra deklarationstidpunkter – den 1 mars, den 1 juli, den 1 november och den 15 december – och att vilken av dessa tidpunkter som är aktuell beror på vid vilken tidpunkt som beskattningsåret går ut. Av 32 kap. 2 § andra stycket SFL framgår att den som lämnar inkomstdeklaration elektroniskt får lämna deklaration en månad senare än vad som följer av första stycket. Av 36 kap. 4 § SFL framgår att Skatteverket ska bevilja anstånd med att lämna inkomstdeklaration, om det finns synnerliga skäl. Det innebär att om anstånd med att lämna inkomstdeklaration beviljas, ska värdeöverföringen ske senast den dag som anstånd har beviljats till.

40 kap.

15 a §

Ändringarna föranses av förslaget i avsnitt 6.10.4 om beloppsspärren i reglerna om begränsning av underskottsavdrag vid vissa ägarförändringar.

Paragrafen – som är ny – ersätter hittillsvarande 16 a §.

Av första stycket framgår att om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskotts företaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av utgiften enligt 15 § första stycket (förvärvsutgiften) bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som indirekt belöper sig på den förvärvade andelen i underskotts företaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Värdet av den indirekt förvärvade tillgången beror på hur stor andel av underskotts företaget som förvärvaren erhåller genom kapitaltillskottet.

Vad som avses med uttrycket ”en tillgång av verkligt och särskilt värde” framgår av prop. 2009/10:47 s. 15 f. Av lagtexten framgår dock uttryckligen att vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Med uttrycket ”andelen i underskotts företaget” avses ägarandelen.

Uttrycken ”uppenbart” och ”som motsvarar kapitaltillskottet” har slopats. Slopandet av uttrycket ”uppenbart” innebär att det ska göras en mindre restriktiv prövning av kravet om förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde.

Bestämmelsen kan illustreras med följande exempel. Anta att A äger underskotts företaget X AB. Underskottet i X AB är 300. Tillgångarna i X AB har ett (verkligt och särskilt) värde som motsvarar 100. B vill förvärva 60 procent av aktierna i X AB. Som utgångspunkt gäller att värdet av A:s andel av X AB före och efter förvärvet (100 respektive 40 procent) ska kvarstå oförändrad och att värdet av X AB:s underskott inte ska påverka priset på aktierna. Om B förvärvar 60 procent av aktierna i X AB genom en riktad nyemission av aktier mot betalning (ett kapitaltillskott) om 150 ($150 / [100 + 150] = 60\%$), kvarstår X AB:s underskott till den del det uppgår till 120 ($= 200\%$ av 60). Det beror på att kapitaltillskottet vid beräkningen av förvärvsutgiften ska bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet, 150, och det värde av tillgången som indirekt belöper sig på B:s förvärvade andel i X AB, 60 ($= 60\%$ av 100). Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med. Den framräknade förvärvsutgiften, 60, ska inte minskas med kapitaltillskottet, 150.

Systematiken i beloppsspärren (15, 15 a och 16 §§) är i korthet följande.

I ett första steg ska förvärvsutgiften bestämmas (15 §). Med förvärvsutgift avses bl.a. anskaffningsutgiften för att förvärva det bestämmande inflytandet över underskotts företaget (se t.ex. HFD 2016 ref. 16; jfr HFD 2014 ref. 67). Vid ett förvärv ska anskaffningsutgiften i dess helhet beaktas, inte bara utgiften för att precis få det bestämmande inflytandet, dvs. en proportionering ska inte ske (prop. 1999/2000:2, del 2, s. 474). Vid successiva förvärv ska den sammanlagda anskaffningsutgiften för att förvärva det bestämmande inflytandet beaktas (prop. 1993/94:50 s. 326). Av RÅ 2007 ref. 58 framgår att förvärv som sker efter det att förvärvaren har fått det bestämmande inflytandet över underskotts företaget inte ska räknas med i förvärvsutgiften.

Som ett led i att bestämma förvärvsutgiften ska förvärvsutgiften för vissa kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen

bestämmas på visst sätt (15 a §). Det gäller kapitaltillskott

– som har lämnats till underskotts företaget tidigare två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde, och

– varigenom förvärvaren har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde.

I ett andra steg ska förvärvsutgiften minskas med vissa kapitaltillskott (16 §). Det gäller bl.a.

– kapitaltillskott som har lämnats till underskotts företaget före ägarförändringen men tidigare två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde (16 § första stycket första meningen), och

– kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen och som har lämnats till underskotts företaget tidigare två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde (16 § första stycket andra meningen).

Kapitaltillskott enligt andra strecksatsen minskar förvärvsutgiften bara om förvärvaren genom kapitaltillskottet inte har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde samt kapitaltillskottet har lämnats inom den föreskrivna tidsperioden (16 § första stycket andra meningen jämförd med 15 a § första stycket). Om förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska i stället – om kapitaltillskottet har lämnats inom den föreskrivna tidsperioden – förvärvsutgiften bestämmas på visst sätt (15 a § första stycket).

Systematiken kan illustreras med följande exempel.

Anta att A äger underskotts företaget X AB. År 1 förvärvar B 10 procent av aktierna i X AB genom en riktad nyemission av aktier mot betalning (kapitaltillskott) om 100. År 2 lämnar B ett s.k. ovillkorligt aktieägartillskott (kapitaltillskott) till X AB om 250. År 3 förvärvar B ytterligare 30 procent av aktierna i X AB genom en riktad nyemission av aktier mot betalning (kapitaltillskott) om 400. Som förutsättning gäller att B genom kapitaltillskotten år 1 och 3 har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde. År 4 förvärvar B ytterligare 15 procent av aktierna i X AB genom ett köp för 150. Genom köpet av aktierna år 4 har B förvärvat det bestämmande inflytandet över X AB. X AB är vid den tidpunkten fortfarande ett underskotts företag. År 5 förvärvar B ytterligare 10 procent av aktierna i X AB genom ett köp för 100.

Först ska förvärvsutgiften bestämmas.

Här är det fråga om successiva förvärv. Den sammanlagda förvärvsutgiften för att förvärva det bestämmande inflytandet över underskotts företaget ska då bestämmas. Eftersom B får det bestämmande inflytandet över X AB genom köpet år 4, ska utgiften för köpet år 5 inte räknas med.

När det gäller förvärven år 1 och 3, har det första kapitaltillskottet lämnats före den i 15 a § första stycket föreskrivna tidsperioden medan det andra kapitaltillskottet har lämnats inom den i 15 a § första stycket föreskrivna tidsperioden. Det innebär att kapitaltillskottet år 1 (100) ska läggas till förvärvsutgiften. Kapitaltillskottet år 3 ska vid beräkningen av förvärvsutgiften bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet (400) och värdet av tillgången som belöper sig på B:s förvärvade andel i X AB (det värdet antas vara 50). Det innebär att ytterligare 50 (i stället för 400) ska läggas till förvärvsutgiften. Slutligen ska utgiften för köpet år 4 (150) läggas till förvärvsutgiften. Förvärvsutgiften uppgår därmed till 300 (= 100 + 50 + 150).

Därefter ska förvärvsutgiften minskas med vissa kapitaltillskott. Eftersom kapitaltillskottet år 2 (250) har lämnats inom den i 16 § första stycket första meningen föreskrivna tidsperioden, ska förvärvsutgiften minskas med kapitaltillskottet. Förvärvsutgiften ska inte minskas med kapitaltillskotten år 1 och 3 (16 § första stycket andra meningen). Skälet till det är följande. Kapitaltillskottet år 1 omfattas inte av 16 § första stycket andra meningen, eftersom det har lämnats före den i 16 § första stycket första meningen föreskrivna tidsperioden, som också gäller kapitaltillskott enligt andra meningen. Kapitaltillskottet år 3 är ett sådant kapitaltillskott som avses i 15 a §.

Det innebär att den sammanlagda förvärvsutgiften blir 50 (= 300 – 250).

Anta i stället att B genom kapitaltillskotten år 1 och 3 inte har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde. Förvärvsutgiften är i detta fall 650 (= 100 + 400 + 150). Bestämmelsen i 15 a § är inte tillämplig på kapitaltillskotten år 1 och 3, eftersom B genom kapitaltillskotten inte har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde. Kapitaltillskottet år 1 har inte heller lämnats inom den i bestämmelsen föreskrivna tidsperioden. Förvärvsutgiften ska minskas med kapitaltillskottet år 2 (250), eftersom kapitaltillskottet har lämnats inom den i 16 § första stycket första meningen föreskrivna tidsperioden. Förvärvsutgiften ska

också minskas med kapitaltillskottet år 3 (400). Detta eftersom kapitaltillskottet har lämnats inom den i 16 § första stycket första meningen föreskrivna tidsperioden, som också gäller kapitaltillskott enligt andra meningen, och kapitaltillskottet inte är ett kapitaltillskott enligt 15 a §. Förvärvsutgiften ska inte minskas med kapitaltillskottet år 1, eftersom kapitaltillskottet har lämnats före den i 16 § första stycket första meningen föreskrivna tidsperioden, som också gäller kapitaltillskott enligt andra meningen. Det innebär att förvärvsutgiften ska minskas med 650 (= 250 + 400). Den sammanlagda förvärvsutgiften blir 0 (= 650 – 650).

Andra och tredje styckena motsvarar hittillsvarande 16 a § andra och tredje styckena.

16 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.10.4 om beloppsspärren i reglerna om begränsning av underskottsavdrag vid vissa ägarförändringar.

Ändringarna i första stycket föranleds av att en ny paragraf, 15 a §, införs (och ersätter hittillsvarande 16 a §).

61 kap.

8 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att den maximala nedsättningen av förmånsvärdet enligt andra stycket begränsas till 10 000 kronor per år.

65 kap.

5 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.2 om begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt.

Ändringarna i *andra stycket* innebär att uppräkningsgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster begränsas genom att den nedre skiktgränsen fastställs till 438 900 kronor och den övre skiktgränsen till 638 500 kronor för beskattningsåret 2017. Utan begränsningen skulle den nedre skiktgränsen uppgå till 443 200 kronor och den övre skiktgränsen till 644 700 kronor för beskattningsåret 2017.

67 kap.

13 §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.4 Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror.

Av den nya nionde punkten framgår att reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden räknas som hushållsarbete. Med vitvaror avses t.ex. tvättmaskin, torktumlare och torkskåp, kyl (även inbegripet t.ex. en vinkyl), frys, diskmaskin, spis, spishällar och inbyggnadsugnar samt mikrovågsugn. Detta gäller oavsett om anläggningarna är inbyggda eller fristående. Även anordningar m.fl. funktioner samlade (t.ex. tvättmaskin med torktumlingsfunktion eller kombinerat kyl- och frysskåp) omfattas. Även köksfläkt och spiskåpa räknas som vitvaror. Installationer som t.ex. luftvärmepump, varmvattenberedare eller element utgör inte vitvaror. Som vitvaror räknas inte heller hushållsapparater som t.ex. dammsugare, strykjärn, kaffebryggare, vattenkokare, brödrost och matberedare.

Eftersom RUT-avdragets subvention riktas mot arbete omfattar avdraget bara kostnader för arbete, inklusive mervärdesskatt, och inte kostnader för material, utrustning och resor. Att subventionen är riktad mot arbete innebär att när RUT-arbete utförs måste arbetskostnaden särskiljas från övriga kostnader.

Övergångsbestämmelser till SFS 2001:1175

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om förlängning av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar.

Ändringen i *tredje punkten* innebär att reglerna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena IL ska tillämpas t.o.m. med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Av *andra punkten* framgår att bestämmelserna i 12 kap. 2 §, 16 kap. 2 §, 35 kap. 1 §, 61 kap. 8 a § och 65 kap. 5 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

Av *tredje punkten* framgår att den nya bestämmelsen i 24 kap. 4 a § tillämpas första gången på

ränteutgifter som belöper sig på tiden efter den 31 december 2016.

Av *fjärde punkten* framgår att den nya bestämmelsen i 40 kap. 15 a § och bestämmelsen i 40 kap. 16 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på kapitaltillskott som sker efter den 31 december 2016.

Av *femte punkten* framgår att den upphävda bestämmelsen i 40 kap. 16 a § gäller fortfarande för kapitaltillskott som sker före den 1 januari 2017.

Av *sjätte punkten* framgår att 67 kap. 13 § i den nya lydelsen tillämpas på hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2016, förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2016 samt hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2016 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

Förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980).

2 kap.

26 §

Ändringen, som föranleds av förslaget i avsnitt 6.7 om förändrade nivåer för socialavgifter, innebär att sjukförsäkringsavgiften i arbetsgivaravgifterna sänks till 4,35 procent, efterlevandepensionsavgiften till 0,70 procent och arbetsskadeavgiften till 0,20 procent. De sammanlagda arbetsgivaravgifterna uppgår således till 20,70 procent fr.o.m. den 1 januari 2017.

3 kap.

13 §

Ändringen, som föranleds av förslaget i avsnitt 6.7 om förändrade nivåer för socialavgifter, innebär att sjukförsäkringsavgiften i egenavgifterna sänks till 4,44 procent, efterlevandepensionsavgiften till 0,70 procent och arbetsskadeavgiften till 0,20 procent. De sammanlagda egenavgifterna uppgår således till 18,25 procent fr.o.m. den 1 januari 2017.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

2 kap.

12 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.16.3.8 Följdändringar och justeringar avseende andra punktskatter.

I paragrafen regleras vissa undantag från huvudregeln i 2 kap. 11 § om när Skatteverket ska gallra uppgifter och handlingar som behandlas i den s.k. beskattningsdatabasen. Genom ett nytt tredje stycke införs bestämmelser om att uppgifter om godkända lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi och lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då godkännandet som lagerhållare blev återkallat. Ändringen behandlas i avsnitt 6.16.3.8. Ändringen innebär att det nuvarande tredje stycket i stället blir det fjärde stycket.

Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

I detta avsnitt behandlas ändringar som föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

3 kap.

4 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.22 om definition av beskattningsår för vissa punktskatter.

I första stycket läggs en ny sjunde punkt till. I denna punkt anges vad som ska avses med beskattningsår för punktskatt enligt beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som anges i 53 kap. 5 §, dvs. återbetalning eller kompensation med stöd av lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi. Punkten anger även vad som ska avses med beskattningsår för punktskatt enligt beslut om beskattning vid oegentlighet enligt 27 och 28 §§ lagen om tobaksskatt, 26 och 27 §§ lagen om alkoholskatt och 4 kap. 2 och 2 a §§ lagen om skatt på energi. Detta innebär att även annan punktskatt än

sådan punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder eller som ska redovisas för varje skattepliktig händelse omfattas av definitionen av beskattningsår. Av bestämmelsen framgår att med beskattningsår avses det kalenderår som beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt, samt beslut om beskattning vid oegentlighet, har meddelats. Ett beslut meddelas när det expedieras eller får sin slutliga form på något annat sätt.

Ändringen medför även att nuvarande sjunde, åttonde respektive nionde punkten benämns åttonde, nionde respektive tionde punkten.

7 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.4 Frivillig skattskyldighet i vissa fall, m.m.

Förändringen av punkten 10 g innebär att frivilligt skattskyldiga läggs till bland de skattskyldiga som ska registreras av Skatteverket.

26 kap.

19 a §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare. Bestämmelsen är en följd av att nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt enligt 5 § lagen (2016:000) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 lämnas som ett stöd av mindre betydelse (se 9 § nämnda lag). Det innebär att nedsättning bara får göras om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda. Kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse behandlas närmare i avsnitt 6.6.3.6 och 6.6.12.

För att Skatteverket ska kunna kontrollera att villkoren enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda, i första hand att de individuella taken inte överskrids, ska den som utger ersättningen lämna vissa uppgifter till verket.

Av *första punkten* framgår att utbetalaren ska lämna uppgift om andra stöd som har beviljats företaget under beskattningsåret och de två föregående beskattningsåren och som anses vara sådant stöd av mindre betydelse som avses i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse.

I *andra punkten* anges att utbetalaren ska lämna de övriga uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna bedöma rätten till nedsättning. Som framgår av avsnitt 6.6.3.6 gäller de maximala stödnivåerna enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse per företag. Inom begreppet företag ryms alla de företag som ingår i en och samma intressegemenskap på ett sådant sätt att de bör ses som en enhet ("ett enda företag"). Detta innebär att i de fall den som utger ersättningen och andra företag ingår i en och samma intressegemenskap på ett sådant sätt att de bör ses som en enhet, ska uppgift lämnas om storleken på det stöd som totalt sett har beviljats alla företag som ingår i intressegemenskapen för respektive beskattningsår.

För att Skatteverket ska kunna fullgöra sin kontrollskyldighet måste utbetalaren även lämna andra uppgifter som verket anser nödvändiga. Det gäller t.ex. uppgift om inom vilken eller vilka sektorer som utbetalaren bedriver verksamhet.

41 kap.

2 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.22 om definition av beskattningsår för vissa punktskatter.

Möjligheten att ansöka om nedsättning av punktskatt enligt 9 § och 9 b § tredje stycket lagen om skatt på energi har tagits bort fr.o.m. den 1 januari 2015. Med anledning av detta tas hänvisningen till ansökningar om nedsättning av punktskatt bort i första stycket punkt fyra. Enligt övergångsbestämmelser kan ansökningar om nedsättning lämnas in i vissa fall efter den 1 januari 2015. Möjligheten till revision bör kvarstå i sådana fall, se vidare avsnitt 6.22.6.

53 kap.

5 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.11 Följdändring i skatteförfarandelagen samt avsnitt 6.22 om definition av beskattningsår för vissa punktskatter.

I bestämmelsen regleras när vissa beslut är att anse som beslut om punktskatt. *Andra punkten* ändras på så sätt att även beslut om återbetalning enligt 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§ lagen om skatt på energi är att anse som beslut om punktskatt.

Möjligheten att ansöka om nedsättning av punktskatt enligt 9 kap. 9 § och 9 b § tredje

stycket lagen om skatt på energi har tagits bort fr.o.m. den 1 januari 2015. Med anledning av detta tas hänvisningen till beslut om nedsättning av punktskatt bort i andra punkten. Enligt övergångsbestämmelser kan ansökningar om nedsättning lämnas in i vissa fall efter den 1 januari 2015. Beslut som fattas med anledning av en sådan ansökan bör även fortsättningsvis anses utgöra beslut om punktskatt, se vidare avsnitt 6.22.5 och 6.22.6.

65 kap.

4 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.26 om ändrad intäktsränta på skattekontot.

I tredje stycket införs en ny begränsning för beräkning av intäktsräntan. Intäktsräntan ska enligt styckets första mening beräknas till 45 procent av basräntan.

Basräntans beräkning framgår av 3 §. Enligt huvudregeln ska basräntan fastställas på grundval av 125 procent av räntesatsen på sexmånaders statsskuldväxlar. Enligt 14 kap. 10 § skatteförordningen (2011:1261) ska basräntan räknas fram genom att säljräntan på sexmånaders statsskuldväxlar avläses varje bankdag och räntenoteringarna fr.o.m. den 16 i en månad t.o.m. den 15 i månaden efter vägs samman till en genomsnittlig räntesats. Genomsnittsräntan rundas därefter av till närmast hela procenttal. Om genomsnittet hamnar mitt emellan två heltal, ska genomsnittsräntan rundas av nedåt.

I 3 § sista meningen anges en begränsning som innebär att basräntan får beräknas till lägst 1,25 procent. Den begränsningen blir således aktuell först om genomsnittsräntan hamnar på 0 eller blir negativ.

Enligt den nya begränsningen i förevarande paragrafs sista mening, ska i dessa fall intäktsräntan inte beräknas med koppling till basräntan, utan vara 0. Genom att den nu föreslagna spärren har konstruerats som ett golv för intäktsräntan, kommer räntan att följa med det allmänna ränteläget upp när det höjs och genomsnittsräntan på sexmånaders statsobligationer beräknas till 1 procent eller högre.

Förslaget till lag om ändring i skatteförordningen (2011:1244)

I detta avsnitt behandlas ändringar som föreslås träda i kraft den 1 juli 2017.

3 kap.

15 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.16 Kemikalieskatt.

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av de skattelagar som avser punktskatt. Syftet med uppräkningslistan är att legaldefiniera vad som avses med punktskatt när begreppet används i andra bestämmelser i lagen.

Paragrafen ändras på så sätt att uppräkningslistan kompletteras med lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik

7 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.16 Kemikalieskatt.

Paragrafen reglerar vem som ska registreras hos Skatteverket. I första stycket punkten 10 regleras vilka skattskyldiga enligt olika uppräknade punktskattelagar som ska registreras. Paragrafen ändras på så sätt att uppräkningslistan kompletteras en ny *punkt, 10 l*, som hänvisar till 8 § 1 lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik. Den nya punkten innebär att Skatteverket ska registrera den som godkänts som lagerhållare enligt lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

26 kap.

8 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.16 Kemikalieskatt.

I paragrafen regleras i vilka fall punktskatt ska redovisas i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet i stället för i en punktskattedeklaration för den aktuella redovisningsperioden.

Av *första punkten* följer att punktskatt ska redovisas i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet om den som är skyldig att lämna skattedeklaration är skattskyldig för tobaks-, alkohol- eller energiskatt och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §. Uppräkningslistan i första punkten kompletteras med lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik. Andra skattskyldiga än godkända

lagerhållare ska därmed redovisa punktskatt i särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet.

41 kap.

3 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.16 Kemikalieskatt.

I paragrafen anges hos vem revision får göras. I en ny *elfte punkt* införs bestämmelser som innebär att revision får göras hos den som ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi eller lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik. Ändringen behandlas i avsnitt 6.16.3.8.

Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

I detta avsnitt behandlas ändringar som föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

7 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.12.5 och är en följdändring med anledning av att lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering har upphört att gälla.

Förändringen av *punkten 10 g* är en följd av omnumreringen i 11 kap. 5 § lagen (1994:1776) om skatt på energi och innebär ingen ändring i sak.

53 kap.

5 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.13.12.5 och är en följdändring med anledning av att lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering har upphört att gälla.

I bestämmelsen regleras när vissa beslut är att anse som beslut om punktskatt. Ändringen innebär att hänvisningen till 11 kap. 13 § lagen om skatt på energi tas bort eftersom den bestämmelsen upphävs.

65 kap.

1 §

Ändringen föranleds av att 12 § föreslås upphävas. Se vidare avsnitt 6.13.12.5.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).

7 kap.

1 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer. I andra stycket läggs det till en sjätte punkt. Ändringen innebär att reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne ska beskattas med 12 procent i stället för med normalskattesatsen på 25 procent.

Förslaget till lag om ändring i tullagen (2016:253)

2 kap.

1 §

I paragrafen anges i vilka lagar det finns bestämmelser om skyldighet att betala annan skatt än tull vid import eller införsel till det svenska tullområdet. Uppräkningen av lagar kompletteras med lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

6 a kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.12 om lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner.

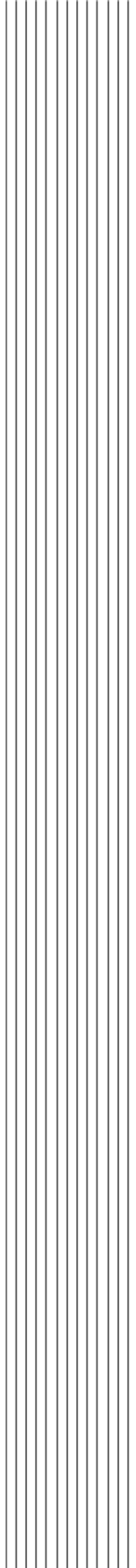
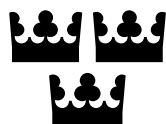
Ändringarna sker i de redan beslutade ändringarna som träder i kraft den 1 januari 2018.

Ändringen i *fjärde punkten* sker i förtydligande syfte.

Ändringarna i *tionde och elfte punkterna* innebär att skattebefrielsen enligt dessa bestämmelser inte omfattar sådant dieselbränsle som förbrukas i båtar eller skepp inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Skattebefrielsen för skepp och båtar som används i dessa verksamheter framgår i stället av 6 a kap. 2 a §.

7

Inkomster

7 Inkomster

Sammanfattning

- År 2016 väntas de totala skatteintäkterna öka med nästan 6 procent, vilket är betydligt högre än genomsnittet sedan 2000. Intäkterna från skatt på arbete ökar mest, till följd av en kraftig ökning av lönesumman.
- I denna proposition föreslår och aviserar regeringen en rad förändringar på skatteområdet som sammantaget höjer de totala skatteintäkterna med mellan 2 och 3 miljarder kronor per år 2017–2020.
- Under prognosåren 2017–2020 väntas skatteintäkterna sammantaget öka kraftigt, med i genomsnitt drygt 4 procent per år. Samtliga skattebaser väntas bidra till ökningen.
- I förhållande till prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition har prognosen för de totala skatteintäkterna reviderats upp för 2016. Prognosen är i stort sett oförändrad för 2017 och har reviderats ned för 2018–2020.

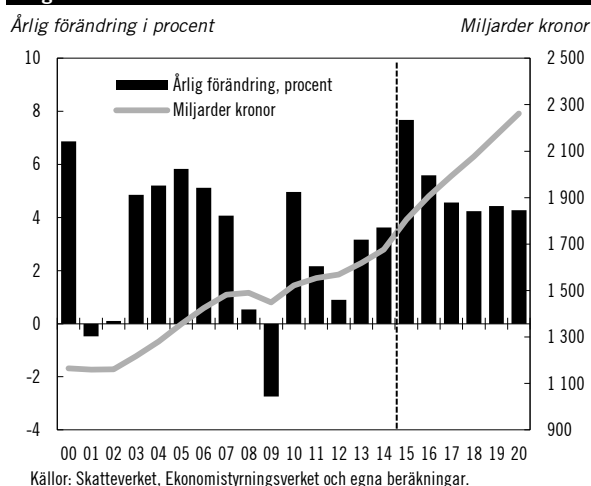
I detta avsnitt redovisas prognosen för den offentliga sektorns skatteintäkter och för inkomsterna i statens budget (se tabell 7.3 för en sammanställning). En jämförelse görs mellan nuvarande prognos och prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100). Slutligen görs en uppföljning av inkomsterna i den beslutade budgeten för 2015 och statens budget för 2016.

7.1 Offentliga sektorns skatteintäkter

Den offentliga sektorns totala skatteintäkter väntas öka med nästan 6 procent 2016 (se diagram 7.1). Det är en betydligt högre ökningstakt än genomsnittet 2000–2014 som uppgick till ca 3 procent. Det beror på att svensk ekonomi har återhämtat sig efter en lång period med lågt resursutnyttjande. Läget på arbetsmarknaden förbättras, vilket gör att lönesumman stiger kraftigt. Detta gynnar i sin tur hushållens konsumtion.

Även under de kommande prognosåren väntas de totala skatteintäkterna öka kraftigt, med drygt 4 procent per år. Samtliga skattebaser (arbete, kapital och konsumtion) väntas bidra till ökningen.

Diagram 7.1 Totala skatteintäkter

I tabell 7.1 finns en sammanställning av de beräknade effekterna av regeländringar på skatteområdet 2015–2020. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna och aviserade regeländringar. Beloppen är periodise-

rade bruttoeffekter, dvs. de anger storleken på den initiala skatteändringen. I avsnitt 6 finns en utförlig beskrivning av hur de offentligfinansiella effekterna redovisas.

De lagförslag och aviseringar som regeringen lämnar i denna proposition beräknas sammantaget medföra att skatteintäkterna brutto ökar med mellan 2 och 3 miljarder kronor per år 2017–2020. Det handlar bl.a. om höjd energiskatt på el, införandet av en kemikalieskatt, avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån, höjd alkoholskatt, utfasning av skatten på termisk effekt och sänkt fastighetsskatt på vattenkraftverk.

Med beaktande av tidigare beslutade reformer (bl.a. slopad nedsättning av socialavgifter för unga) bedöms den totala bruttoeffekten till följd av samtliga förändringar av skatte- och avgiftsregler uppgå till 6 miljarder kronor 2017.

I tabell 7.9 finns en mer detaljerad uppställning av bruttoeffekterna av regeländringarna på skatteområdet 2013–2020.

Tabell 7.1 Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar

Miljarder kronor, bruttoeffekter i förhållande till föregående år

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på arbete	12	25	3	2	2	0
Skatt på kapital	0	2	2	-1	-1	-1
Skatt på konsumtion	5	5	1	1	2	0
Övriga skatter	0	0	0	0	0	0
Totala skatteintäkter	17	32	6	1	2	-1

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Regeringens förslag: Den beräkning av inkomsterna i statens budget för 2017 som sammanställts i bilaga 1 avsnitt 2 godkänns.

Den preliminära beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2018 och 2019 enligt tabell 7.3 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skatt på arbete

Skatt på arbete kan delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna består i huvudsak av kommunal och statlig inkomstskatt. De direkta skatterna minskas av ett antal skattereduktioner. De indirekta skatterna på

arbete består huvudsakligen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Intäkterna från skatt på arbete beräknas uppgå till 60 procent av de totala skatteintäkterna 2016 och till drygt 26 procent av BNP i löpande priser (se tabell 7.2).

Intäkterna från skatt på arbete fastställs i den årliga beskattningen av hushållens inkomster som är klar i december året efter inkomståret. Det innebär att 2015 års intäkter från skatt på arbete ännu inte är fastställda, och att endast en prognos för skatteintäkterna finns tillgänglig för detta år.

Regeringen föreslår i denna proposition en höjd beloppsgräns vid avdrag för resor fr.o.m. 2017. Förslaget bedöms öka intäkterna från skatt på arbete med drygt 0,3 miljarder kronor per år.

Regeringen föreslår att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs med fyra år fr.o.m. 2017. Förslag om att förlänga den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar 2017–2019 aviserades och budgeterades i budgetpropositionen för 2016. Att förlänga nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar med ytterligare ett år, dvs. fram t.o.m. 2020, beräknas minska skatteintäkterna med 0,3 miljarder kronor 2020.

Tabell 7.2 Skatt på arbete

Procent av BNP

	Utfall	Prognos					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Direkta skatter	13,5	13,4	13,9	14,2	14,2	14,2	14,1
Kommunal skatt	15,4	15,3	15,4	15,5	15,5	15,5	15,4
Statlig skatt	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3
Reduktioner	-3,1	-3,1	-2,7	-2,7	-2,7	-2,6	-2,6
Indirekta skatter	11,8	11,8	12,1	12,3	12,3	12,3	12,2
Skatt på arbete	25,4	25,2	26,1	26,5	26,5	26,5	26,3

Anm.: Reduktioner som andel av BNP är beräknade exklusive skattereduktionen för allmän pensionsavgift. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Lönesummans tillväxt

Lönesumman (utbetalda löner) utgör drygt 70 procent av underlaget för skatt på arbete. Förändringen av antalet arbetade timmar och timlönen har därför stor betydelse för utvecklingen av skatteintäkterna. Resterande del av skatteunderlaget för skatt på arbete består av skattepliktiga transfereringar till hushållen.

Tabell 7.3 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget

Miljarder kronor

	Utfall 2013	Utfall 2014	Prognos					
			2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på arbete	972,4	993,7	1 049,1	1 138,2	1 203,9	1 256,6	1 310,1	1 363,0
1100 <i>Direkta skatter</i>	523,0	530,3	559,2	608,7	644,7	674,5	703,1	730,4
Kommunal inkomstskatt	581,9	602,7	637,1	671,5	706,1	735,7	766,8	798,3
Statlig inkomstskatt	44,8	47,4	50,7	56,6	61,1	65,0	66,8	67,8
Jobbskatteavdrag	-85,8	-100,2	-104,2	-104,9	-108,6	-111,5	-115,2	-119,5
Husavdrag	-17,5	-19,2	-23,8	-14,3	-13,7	-14,4	-15,1	-15,9
Övrigt	-0,4	-0,5	-0,6	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
1200 <i>Indirekta skatter</i>	449,4	463,4	489,9	529,5	559,2	582,1	607,0	632,6
Arbetsgivaravgifter	454,3	471,1	491,6	515,9	541,9	564,0	588,1	612,8
Egenavgifter	11,5	11,6	12,1	12,6	13,3	13,9	14,6	15,3
Särskild löneskatt	36,8	37,0	38,4	42,8	44,6	46,3	48,2	50,2
Nedsättningar	-22,9	-25,1	-19,1	-5,8	-3,8	-3,9	-4,0	-4,2
Skatt på tjänstegruppliv	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Avgifter till premiepensionssystemet	-31,0	-31,9	-33,6	-36,5	-37,2	-38,7	-40,3	-42,0
1300 Skatt på kapital	172,7	200,2	240,9	223,6	228,7	240,9	256,7	271,5
Skatt på kapital, hushåll	32,3	48,0	66,7	63,4	61,0	61,3	63,3	64,2
Skatt på företagsvinster	89,0	96,5	117,6	105,5	113,7	119,2	125,1	131,3
Avkastningsskatt	6,9	10,2	8,5	4,2	3,7	9,1	17,1	24,7
Fastighetsskatt och fastighetsavgift	31,6	32,0	32,6	32,9	32,3	32,9	32,3	31,9
Stämpelskatt	8,9	9,3	10,9	12,5	12,8	13,0	13,2	13,5
Kupongskatt m.m.	4,1	4,2	4,6	5,0	5,1	5,4	5,7	6,0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	455,8	469,5	501,6	527,0	542,6	561,5	583,7	608,1
Mervärdesskatt	339,5	355,0	380,3	400,5	413,8	430,8	449,3	470,2
Skatt på tobak	11,1	11,4	11,8	11,9	11,8	11,8	12,0	12,2
Skatt på etylalkohol	4,0	4,1	4,2	4,1	4,1	4,1	4,0	4,0
Skatt på vin m.m.	4,9	5,2	5,7	5,9	6,2	6,3	6,4	6,5
Skatt på öl	3,3	3,5	3,9	3,9	4,1	4,2	4,2	4,3
Energiskatt	40,9	39,0	40,7	44,8	46,9	49,2	51,8	53,9
Koldioxidskatt	24,0	23,3	24,6	23,7	23,7	23,7	24,0	24,3
Övriga skatter på energi och miljö	4,4	4,4	4,8	5,3	4,4	3,2	3,2	3,2
Skatt på vägtrafik	16,5	16,8	18,8	19,9	20,6	21,1	21,6	22,3
Övriga skatter	7,2	6,8	6,8	7,0	7,0	7,1	7,2	7,3
1500 Skatt på import	5,2	5,8	6,3	6,1	6,5	6,9	7,2	7,6
1600 Restfödda och övriga skatter	11,6	7,1	7,3	11,2	11,3	11,6	11,8	12,2
Restfödda skatter	-6,6	-5,9	-4,3	-4,3	-4,3	-4,3	-4,3	-4,3
Övriga skatter	18,2	13,0	11,6	15,5	15,7	15,9	16,1	16,5
Totala skatteintäkter	1 617,8	1 676,4	1 805,1	1 906,0	1 993,0	2 077,6	2 169,6	2 262,4
1700 Avgående poster, EU-medel	-5,2	-5,8	-6,3	-6,1	-6,5	-6,9	-7,2	-7,6
Offentliga sektorns skatteintäkter	1 612,6	1 670,6	1 798,9	1 900,0	1 986,5	2 070,7	2 162,3	2 254,8
1800 Avgående poster till andra sektorer	-805,0	-832,0	-877,4	-923,9	-968,1	-1 008,9	-1 051,2	-1 094,2
Kommunala skatteintäkter	-597,4	-618,3	-653,2	-687,8	-722,9	-754,1	-785,7	-817,6
Avgifter till ålderspensionssystemet	-207,5	-213,7	-224,1	-236,1	-245,1	-254,8	-265,5	-276,5
Statens skatteintäkter	807,6	838,6	921,5	976,1	1 018,4	1 061,7	1 111,1	1 160,7

Tabell 7.3 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget forts.

Miljarder kronor

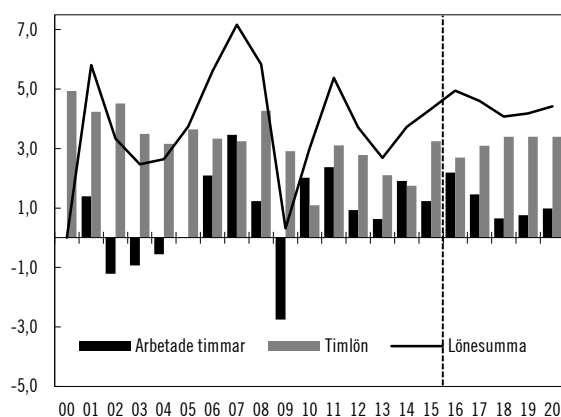
		Utfall 2013	Utfall 2014	Prognos					
				2015	2016	2017	2018	2019	2020
Statens skatteintäkter		807,6	838,6	921,5	976,1	1 018,4	1 061,7	1 111,1	1 160,7
1900	Periodiseringar	-21,1	-23,3	-27,6	24,9	5,3	-4,7	-4,4	-2,4
	Uppbördsförskjutningar	13,5	-7,2	-25,2	13,2	14,1	11,1	2,3	2,8
	Betalningsförskjutningar	-34,6	-16,2	-1,8	12,2	-8,2	-15,2	-6,1	-4,6
	Kommuner och landsting	-14,8	-7,8	8,6	1,1	-2,1	2,6	2,1	0,9
	Ålderspensionssystemet	-0,2	-0,4	0,7	1,9	0,4	0,8	0,9	0,9
	Privat sektor	-20,2	-7,9	-11,4	8,2	-5,6	-17,0	-9,2	-6,5
	Kyrkosektorn	0,5	-0,1	0,2	1,1	-1,0	-1,6	0,0	0,0
	EU	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Anstånd	0,1	0,0	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
1000	Statens skatteinkomster	786,6	815,2	893,9	1 000,9	1 023,7	1 057,1	1 106,7	1 158,3
	Övriga inkomster	4,0	-25,0	-34,4	-36,3	-44,0	-42,0	-43,6	-42,2
2000	Inkomster av statens verksamhet	48,1	41,7	39,0	31,1	27,8	29,9	30,3	32,9
3000	Inkomster av försäld egendom	20,8	0,2	0,1	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
4000	Återbetalning av lån	1,1	0,9	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5
5000	Kalkylmässiga inkomster	9,9	9,9	9,7	10,7	11,3	11,8	12,7	14,0
6000	Bidrag m.m. från EU	10,3	11,9	9,7	10,9	11,3	13,2	12,2	11,8
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-78,7	-81,6	-85,8	-94,8	-100,0	-102,5	-104,3	-106,4
8000	Utgifter som ses som krediteringar på skattekontot	-7,6	-8,0	-8,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Inkomster i statens budget		790,5	790,2	859,5	964,6	979,7	1 015,1	1 063,2	1 116,1

Anm.: Samtliga år är redovisade enligt det system som gäller för statens budget för 2017 och framåt.
Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

År 2015 växte lönesumman med 4,3 procent (se diagram 7.2), vilket främst förklaras av att timlönen ökade i hög takt. År 2016 beräknas lönesummans tillväxt bli ännu högre, främst till följd av en ökning av antalet arbetade timmar.

Diagram 7.2 Arbetade timmar, timlön och lönesumma

Årlig procentuell förändring

Anm.: Den redovisade timlönen är beräknad enligt nationalräkenskapernas (NR) principer.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Under resten av prognosperioden bedöms antalet arbetade timmar fortsätta att växa, om än i en långsammare takt. Samtidigt bedöms timlönens ökningstakt vara i stort sett oförändrad i slutet av prognosperioden. Detta medför

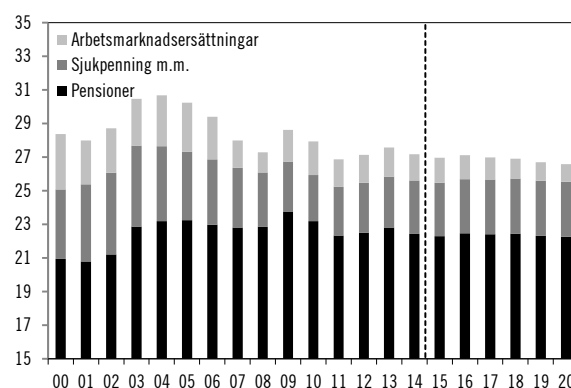
att lönesumman växer något långsammare i slutet av prognosperioden än 2016, i genomsnitt med 4,3 procent per år 2017–2020.

Transfereringar till hushållen

Prognosen för de skattepliktiga transfereringarna till hushållen baseras dels på utvecklingen av antalet pensionärer, sjukskrivna och arbetslösa, dels på löne- och prisutvecklingen.

Diagram 7.3 Transfereringsinkomster

Procent av underlaget för skatt på arbete

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Transfereringarna som andel av skatteunderlaget beräknas sjunka marginellt under prognosperioden (se diagram 7.3). Utbetalningarna av

arbetsmarknadsersättningar beräknas minska något som andel av skatteunderlaget, till följd av att arbetslösheten sjunker. Mot slutet av prognosperioden beräknas även pensionsutbetalningarna minska något som andel av skatteunderlaget, medan andelen som utgörs av ohälsorelaterade ersättningar beräknas vara i princip oförändrad under hela perioden.

Kommunal inkomstskatt

Intäkterna från kommunal inkomstskatt beräknas 2015 ha uppgått till ca 15 procent av BNP och väntas därefter ligga kvar på ungefär samma nivå under resten av prognosperioden (se tabell 7.2).

Det kommunala skatteunderlaget beräknas öka med 5,0 respektive 5,2 procent 2016 och 2017 (se tabell 7.4). Den relativt starka öknings-takten förklaras främst av en stark tillväxt av lönesumman.

Tabell 7.4 Faktisk och underliggande utveckling av kommunernas skatteunderlag

Årlig procentuell utveckling

	Utfall		Prognos				
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Faktisk utveckling	3,2	5,2	5,0	5,2	4,2	4,2	4,1
Underliggande utveckling	3,6	4,7	5,0	5,1	4,2	4,1	4,1

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget visar utvecklingen justerad för regeländringar. Att den underliggande utvecklingstakten under vissa prognosår skiljer sig från den faktiska utvecklingstakten beror på de regeländringar som regeringen föreslår och som påverkar skatteunderlaget för kommunal inkomstbeskattning.

Statlig inkomstskatt

Intäkterna från statlig inkomstskatt beräknas ha uppgått till ca 1,2 procent av BNP 2015 (se tabell 7.2). År 2016–2020 beräknas intäkterna öka med i genomsnitt 3 miljarder kronor per år.

Ökningen är störst i början av prognosperioden, vilket bl.a. förklaras av att uppräkningsgränsen för den nedre skiktgränsen för 2016 uteblev till följd av tidigare beslut om att frångå den automatiska uppräkningsgränsen för 2016. En låg inflation bidrar också till att dämpa uppräkningsgränserna.

I denna proposition föreslår regeringen en begränsad uppräkningsgräns för den nedre och övre

skiktgränsen för statlig inkomstskatt 2017. Förslaget om begränsad uppräkningsgräns för den nedre skiktgränsen aviserades och budgetterades i budgetpropositionen för 2016. Att begränsa uppräkningsgränsen för den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt beräknas öka skatteintäkterna med drygt 0,1 miljarder kronor 2017.

Regeringen aviserar dessutom i denna proposition en begränsad uppräkningsgräns för den nedre och övre skiktgränsen för 2018, vilket beräknas öka skatteintäkterna med drygt 1,3 miljarder kronor 2018.

Skattereduktioner

Skattereduktionerna bedöms totalt sett öka under prognosperioden (se tabell 7.5), bl.a. till följd av att skatteunderlaget ökar.

Tabell 7.5 Skattereduktioner

Miljarder kronor

	Utfall	Prognos					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Allmän pensionsavgift	-104	-109	-113	-119	-124	-129	-134
Fastighetsavgift	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sjöinkomst	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Jobbskatteavdrag	-100	-104	-105	-109	-111	-115	-120
Husavdrag	-19	-24	-14	-14	-14	-15	-16
Gåvor till ideell verksamhet	0,0	0,0	-	-	-	-	-
Summa	-224	-237	-233	-242	-250	-259	-270

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Beloppen för fastighetsavgift, sjöinkomst och gåvor till ideell verksamhet uppgår till mindre än 0,5 miljarder kronor. Skattereduktionen för gåvor till ideell verksamhet slopades fr.o.m. 2016.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Från och med 2016 påverkas prognosen av vissa regeländringar. Skattereduktionerna blir lägre till följd av att jobbskatteavdraget har trappats ned för personer med inkomster som överstiger ca 50 000 kronor per månad och av att det har införts begränsningar i husavdragets omfattning. Taket för RUT-avdraget har bl.a. halverats till 25 000 kronor för personer som inte fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång. Subventionsgraden för ROT-avdraget har sänkts till 30 procent av arbetskostnaden. Effekten av att taket för RUT-avdraget har sänkts bedöms dock bli begränsad eftersom majoriteten av dem som använt sig av avdraget inte har gjort avdrag som överstiger 25 000 kronor. Den 1 augusti 2016 utvidgades dessutom RUT-avdraget till att omfatta fler tjänster, vilket bedöms leda till större skattereduktioner. Statistik från Skatteverket på ut-

betalda belopp för ROT-avdrag visar på en nedgång hittills under 2016 jämfört med motsvarande period 2015, och även på en nedgång av antalet köpare av ROT-tjänster.

Regeringen föreslår i denna proposition ytterligare en utvidgning av RUT-avdraget fr.o.m. den 1 januari 2017. Förslaget innebär att RUT-avdraget även ska omfatta reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden, vilket beräknas minska skatteintäkterna med knappt 0,2 miljarder kronor.

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter

Intäkterna från indirekta skatter på arbete bedöms öka varje enskilt år under prognosperioden (se tabell 7.3). Arbetsgivar- och egenavgifter utgör den huvudsakliga delen av intäkterna från indirekta skatter. Intäkterna från dessa avgifter påverkas framför allt av utvecklingen på arbetsmarknaden.

Skatt på kapital

Intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster

Hushållens kapitalinkomster fastställs i den årliga beskattningen av deras inkomster, som är klar i december året efter inkomståret. Det innebär att 2015 års kapitalinkomster ännu inte är fastställda, och att endast en prognos för skatteintäkterna finns tillgänglig för 2015. Det preliminära taxeringsutfallet ger dock en indikation på hur skatteintäkterna har utvecklats 2015. Underlaget för hushållens skatt på kapital är nettot av kapitalinkomsterna och kapitalutgifterna. Den största delen kommer från realiserade kapitalvinster.

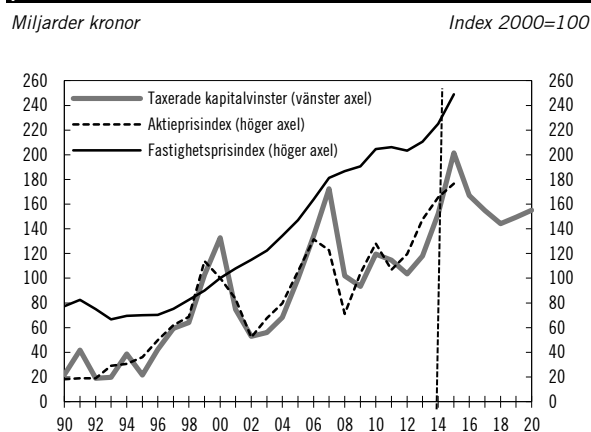
Intäkterna från hushållens skatt på kapitalinkomster beräknas ha ökat kraftigt 2015 (se tabell 7.3). Det förklaras främst av att hushållens kapitalvinster förväntas bli höga. Prognosen för 2015 baseras till stor del på information från det preliminära taxeringsutfallet för 2015, men får också stöd av utvecklingen på bostads- och aktiemarknaden (se diagram 7.4).

Kapitalvinsterna antas minska 2016 efter ett par år med en utveckling långt över den genomsnittliga nivån 1990–2013. Från och med 2017 antas hushållens kapitalvinster återgå till den genomsnittliga nivån på drygt 3 procent av BNP (de minskade kapitalvinsterna är alltså inte föranledda av ett explicit antagande om fallande

börsindex eller sänkta fastighetspriser). Ränteinkomsterna och ränteutgifterna förväntas följa ränteutvecklingen och öka under prognosperioden. Utvecklingen av kapitalvinster och direktavkastning begränsas något till följd av att en ökande andel av hushållens tillgångar väntas vara placerade på investeringssparkonton.

Sammanlagt förväntas intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster vara relativt oförändrade under den senare delen av prognosperioden och uppgå till drygt 1 procent av BNP.

Diagram 7.4 Kapitalvinster, aktieprisindex och fastighetspriser

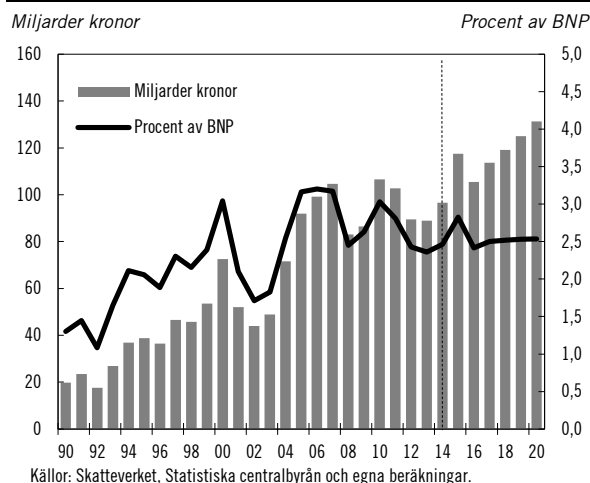

Källor: Skatteverket, Statistiska centralbyrån, Affärsvärlden och egna beräkningar.

Skatt på företagsvinster

En genomgång av de största börsnoterade bolagens redovisade vinster tyder på att vinstutvecklingen var gynnsam 2015. Intäkterna från skatt på företagsvinster beräknas därför öka starkt 2015. Denna bild bekräftas av det preliminära taxeringsutfallet. Den främsta förklaringen till ökningen är att en enskild koncern redovisade oväntat stora vinster 2015. Givet att det var en engångshändelse bedöms intäkterna från skatt på företagsvinster återgå till en lägre nivå 2016.

Till följd av att den ekonomiska aktiviteten förväntas öka i såväl Sverige som omvärlden väntas företagens vinster växa 2017–2020. Från och med 2017 påverkas prognosen positivt av regeländringar inom företagskatteområdet, avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån och slopad avdragsrätt för representationsmåltider. Som andel av BNP uppgår intäkterna från skatt på företagens vinster till ca 2,5 procent av BNP 2017–2020 (se diagram 7.5).

Diagram 7.5 Skatt på företagsvinster

Avkastningsskatt

Intäkterna från avkastningsskatten, som tas ut på sparande i pensions- och kapitalförsäkringar, ökade 2014. Intäkterna från denna skatt påverkas i hög grad av hur statslåneräntan utvecklas under kalenderåret närmast före ingången av beskattningensår. Ökningen av intäkterna från avkastningsskatten 2014 förklaras framför allt av att statslåneräntan ökade 2013.

Statslåneräntan föll 2014 och 2015, vilket bidrar till minskade skatteintäkter 2015 och 2016. Under 2016 förväntas statslåneräntan fortsätta falla, vilket bidrar till minskade skatteintäkter 2017, trots att förslaget om att införa ett golv på statslåneräntan fr.o.m. 2017 ökar skatteintäkterna med drygt 0,5 miljarder kronor.

Under resten av prognosperioden förväntas intäkterna från avkastningsskatten öka (se tabell 7.3) som en konsekvens av en stigande statslåneränta fr.o.m. 2017 och ett ökat värde på sparandet i pensions- och kapitalförsäkringar.

Fastighetsskatt och fastighetsavgift

Intäkterna från fastighetsskatten och den kommunala fastighetsavgiften beräknas ha ökat marginellt 2015 och beräknas fortsätta att öka något 2016. År 2017–2020 sänks fastighetsskattesatsen för vattenkraftverk i fyra steg, i enlighet med energiöverenskommelsen (se avsnitt 6), vilket minskar intäkterna från fastighetsskatten. Från och med 2016 beräknas intäkterna från fastighetsskatten och den kommunala fastighetsavgiften vara relativt konstanta. Som andel av BNP minskar dock intäkterna från fastighetsbeskattningen något 2014–2020 (se tabell 7.6).

Tabell 7.6 Fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift

	Utfall		Prognos				
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Småhus	14,0	14,4	14,6	15,0	16,6	16,9	17,3
Varav kommunal avgift	13,5	13,9	14,1	14,5	16,0	16,4	16,8
Hyreshus, bostadslägenheter	2,8	2,8	2,8	2,9	2,9	3,0	3,0
Varav kommunal avgift	2,6	2,7	2,7	2,8	2,8	2,9	2,9
Hyreshus, lokaler	7,6	7,7	7,8	7,9	8,0	8,2	8,3
Industrier	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Vattenkraft	5,5	5,4	5,4	4,3	3,1	1,9	1,0
Summa	32,0	32,6	32,9	32,3	32,9	32,3	31,9
Procent av BNP	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Skatt på konsumtion och insatsvaror består av mervärdesskatt och punktskatter. År 2016 beräknas intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror uppgå till 533 miljarder kronor (se tabell 7.7). Intäkterna utgör därmed drygt 12 procent av BNP. För de kommande prognosåren väntas en fortsatt ökning av dessa intäkter på mellan 3 och drygt 4 procent per år.

Tabell 7.7 Skatt på konsumtion och insatsvaror

	Utfall		Prognos				
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på konsumtion och insatsvaror	475	508	533	550	569	591	616
Utvecklingstakt (%)	3,1	6,8	5,0	3,0	3,5	4,0	4,2
Procent av BNP	12,1	12,2	12,2	12,1	12,0	12,0	11,9
Mervärdesskatt	355	380	400	414	431	449	470
Utvecklingstakt (%)	4,6	7,1	5,3	3,3	4,1	4,3	4,7
Punktskatter	120	128	133	136	138	142	145
Utvecklingstakt (%)	-1,0	6,0	4,0	2,1	1,7	2,9	2,7

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. I tabellen ingår skatt på import i punktskatterna och därmed även i skatt på konsumtion och insatsvaror, till skillnad från i tabell 7.3 där skatt på import särredovisas.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

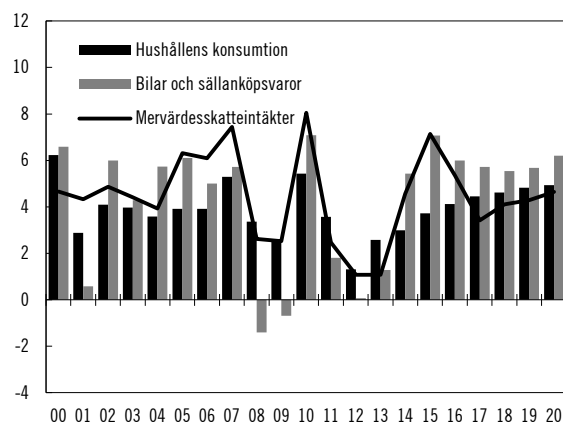
Kraftig ökning av intäkterna från mervärdesskatt

Intäkterna från mervärdesskatt kommer främst från hushållens konsumtion. Eftersom mervärdesskatten är differentierad mellan olika varu- och tjänstegrupper påverkas intäkterna av konsumtionens sammansättning (se diagram

7.6). Skattebasen för mervärdesskatten består också av investeringar och förbrukning i verksamheter som saknar skatteplikt, och som därmed inte kan dra av ingående mervärdesskatt.

Diagram 7.6 Hushållens konsumtion i löpande priser och intäkterna från mervärdesskatt

Årlig procentuell förändring

Anm.: För mervärdesskatteintäkterna finns utfall t.o.m. 2014. För hushållens konsumtion och för bilar och sällanköpsvaror finns utfall t.o.m. 2015.
Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2015 ökade hushållens konsumtion i löpande priser ungefär i linje med den genomsnittliga ökningstakten sedan 2000. Sammansättningen av hushållens konsumtion var emellertid gynnsam för mervärdesskatteintäkterna, eftersom konsumtionen av bilar och sällanköpsvaror ökade särskilt starkt. Dessutom steg företagens investeringar kraftigt i verksamhet där de inte får göra avdrag för mervärdesskatt, vilket medförde ytterligare intäkter från mervärdesskatt.

År 2016 väntas hushållens konsumtion fortsätta växa i god takt, medan företagens investeringar inte väntas öka lika starkt som 2015. Detta medför sammantaget en stor ökning av intäkterna från mervärdesskatt, om än inte lika hög som 2015. Prognosåren 2017–2020 väntas mervärdesskatteintäkterna öka stabilt med mellan 3 och 4 procent per år.

Regeringen föreslår i denna proposition ett utökat mervärdesskatteavdrag för representationsmåltider, ett införande av en omsättningsgräns för mervärdesskatt och sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer. Sammantaget väntas dessa regeländringar sänka intäkterna från mervärdesskatten med 0,6 miljarder kronor per år från 2017 och framåt.

Intäkterna från punktskatterna fortsätter öka

Punktskatterna skiljer sig från mervärdesskatten genom att de oftast är baserade på konsumerad

kvantitet i stället för på marknadspriset. I likhet med vad som gäller för övriga skatter är det på kort sikt konjunkturen som, bortsett från regeländringar, främst påverkar utvecklingen av punktskatteintäkterna.

År 2015 ökade intäkterna från punktskatter med 6 procent, vilket är en förhållandevis kraftig ökning. Den förklaras både av ett förbättrat konjunkturläge och av diverse regeländringar, så som höjd skatt på alkohol och tobak, höjda energi- och koldioxidskattesatser samt olika höjningar av miljöskatter.

Även 2016 väntas intäkterna från punktskatter öka i god takt, med 4 procent. Även detta är beror ökningen på ett förbättrat konjunkturläge, med ökad energianvändning, och på regeländringar, som exempelvis höjd energiskatt på bensin och diesel.

Under den senare delen av prognosperioden bedöms intäkterna från punktskatterna fortsätta öka, med i genomsnitt drygt 2 procent per år. De regeländringar som regeringen föreslår och aviserar i denna proposition höjer sammantaget intäkterna från punktskatterna med mellan 1 och 2 miljarder kronor per år från 2017 och framåt. Det rör sig främst om införandet av en kemikalieskatt, höjningar av alkoholskatten, höjd energiskatt på el och en utfasning av skatten på termisk effekt.

Skattekvoten

Skattekvoten visar förhållandet mellan de totala skatteintäkterna och BNP. Skattekvoten påverkas normalt främst av regelförändringar i skattesystemet. Förändringarna av skattekvoten är förhållandevis små under prognosperioden (se tabell 7.8). Förändringarna mellan 2014 och 2016 förklaras av den slopade nedsättningen av socialavgifterna för unga.

Tabell 7.8 Skattekvot, per skatteslag

Procent av BNP

	Utfall	Prognos					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skattekvot	42,8	43,4	43,6	43,8	43,9	43,9	43,7
Skatt på arbete	25,4	25,2	26,1	26,5	26,5	26,5	26,3
Skatt på kapital	5,1	5,8	5,1	5,0	5,1	5,2	5,2
Skatt på konsumtion	12,1	12,2	12,2	12,1	12,0	12,0	11,9
Övriga skatter	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Tabell 7.9 Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar

Miljarder kronor, bruttoeffekter i förhållande till föregående år.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på arbete	1,1	-14,1	11,9	24,9	3,4	1,7	1,6	-0,3
<i>Kommunalskatt</i>	<i>1,2</i>	<i>0,0</i>	<i>5,0</i>	<i>-0,8</i>	<i>0,2</i>	<i>0,1</i>	<i>0,8</i>	<i>-0,3</i>
Förändrad medelutdebitering	2,4	2,5	2,6					
Avdragsrätten för privat pensionssparande - sänkt och slopat avdrag			2,5	1,1	0,0	0,0	0,0	
Ändringar av grundavdraget (pensionärer)	-1,2	-2,5		-1,8	0,0	0,0	0,0	
Ändrade avdragsregler (pensionssparande m.m.)					0,3	0,0	0,0	0,0
Nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar					-0,2	0,0	0,0	-0,3
Övrigt	-0,1	0,0	-0,1	0,0		0,2	0,9	0,0
<i>Statlig skatt</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,7</i>	<i>1,9</i>	<i>1,2</i>	<i>1,3</i>	<i>0,0</i>	
Avdragsrätten för privat pensionssparande - sänkt och slopat avdrag			0,7	0,3				
Skiktgränsjusteringar				1,7	1,3	1,4	0,0	0,0
Övrigt		-0,3						
<i>Skattereduktioner</i>	<i>0,0</i>	<i>-12,0</i>	<i>0,0</i>	<i>8,3</i>	<i>-0,7</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Skattereduktion hushållstjänster				5,4	-0,7	0,0	0,0	0,0
Skattereduktion jobbskatteavdrag		-12,0		2,7	0,0			
Slopad skattereduktion för gåvor				0,3	0,0	0,0	0,0	
Övrigt			0,0	0,0				
<i>Socialavgifter</i>	<i>-0,1</i>	<i>-1,8</i>	<i>6,3</i>	<i>15,4</i>	<i>2,6</i>	<i>0,2</i>	<i>0,8</i>	<i>0,0</i>
Särskild löneskatt äldre				2,1	0,0	0,0	0,0	
Slopad nedsättning av socialavgifterna för unga i två steg			6,6	13,3	3,1	0,0	0,0	
Förändringar i nedsättningen av socialavgifter för unga			-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Nedsättning socialavgift	-0,1	-1,8	-0,1	0,0	-0,5	0,1	0,0	0,0
Övrigt					0,0	0,1	0,8	0,0
Skatt på kapital	-13,0	0,4	0,2	2,0	1,6	-1,5	-1,2	-0,8
<i>Inkomstskatt, företag</i>	<i>-7,2</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>2,4</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Sänkt skattesats, begränsning av ränteavdrag	-7,2							
Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån					1,7	0,0	0,0	0,0
Avdragsrätt för representationsmåltider					0,8	0,3	0,0	0,0
Övrigt		0,0						
<i>Fastighetsskatt</i>	<i>-0,6</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,0</i>
Hyreshus: sänkt skattesats, frysning av underlag, kommunal avgift 2008	-0,6							
Vattenkraft: skattesatsändringar					-1,2	-1,2	-1,2	-1,0
<i>Övriga skatter på kapital</i>	<i>-5,3</i>	<i>0,4</i>	<i>0,2</i>	<i>2,0</i>	<i>0,4</i>	<i>-0,6</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>
Golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen, avkastningsskatt på pensionsmedel				0,0	0,6	-0,6	0,0	0,0
Investeraravdrag	-0,1	-0,7						
Ändrade regler för kapitalförsäkringar	0,2	0,0	-0,1	1,0	0,0	0,0	0,0	
Investeringsfonder samt investeringssparkonto	-4,8	0,5	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	
Höjt belopp för uthyrning av privatbostäder	-0,2							
Ändrade 3:12-regler, sänkt expansionsfondsskatt, penninglån	-0,5	0,5	-0,2	0,0	0,1			
Övrigt				-0,1	-0,3	0,0	0,0	0,2
Skatt på konsumtion	3,1	0,7	5,1	5,1	1,3	1,2	1,9	0,0
<i>Mervärdesskatt</i>	<i>0,5</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Skatt på energi och miljö</i>	<i>2,3</i>	<i>0,0</i>	<i>1,3</i>	<i>4,6</i>	<i>0,3</i>	<i>0,1</i>	<i>1,9</i>	<i>0,0</i>
Energiskatt	1,1	0,0	-0,1	4,2	2,2	2,0	1,8	0,0
Koldioxidskatt	-0,1	0,0	1,1	0,0	0,0	0,3	0,1	
Skatt på termisk effekt			0,3	0,4	-1,9	-2,3	0,0	0,0
Övrigt	1,3							
<i>Övriga skatter på konsumtion och insatsvaror</i>	<i>0,3</i>	<i>0,9</i>	<i>3,7</i>	<i>0,7</i>	<i>1,5</i>	<i>1,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Skatt på vägtrafik, trängselskatt m.m.	0,2	0,1	1,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Skatt på tobak	0,1	0,1	0,7					
Skatt på alkohol		0,7	1,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
Kemikalieskatt					1,1	1,1	0,0	0,0
Restförda och övriga skatter	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totala skatteintäkter	-8,9	-13,0	17,2	31,9	6,3	1,4	2,3	-1,1
Totala skatteintäkter, exkl. kommunal utdebitering	-11,3	-15,5	14,6	31,9	6,3	1,4	2,3	-1,1

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överrens med summan. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna och aviserade regeländringar.

Källa: Egna beräkningar.

7.2 Inkomster i statens budget

Skatteinkomster

I enlighet med budgetlagen (2011:203) tillämpas en periodiserad redovisning av den offentliga sektorns skatteintäkter i budgetpropositionen. Det innebär att skatteintäkterna i avsnitt 7.1 redovisas under det inkomstår då den skattepliktiga händelsen ägde rum.

Inkomsterna i statens budget ska dock enligt samma lag även redovisas kassamässigt, dvs. när de faktiska in- och utbetalningarna av skatterna sker. Av denna anledning tillämpas även en kassamässig redovisning av statens skatteinkomster. De kassamässiga skatteinkomsterna i avsnitt 7.2 består av betalningar som kan avse skatter för olika inkomstår.

Skillnaden mellan de periodiserade skatteintäkterna och de kassamässiga skatteinkomsterna utgörs av periodiseringar. Periodiseringarna består i sin tur av uppbörds- och betalningsförskjutningar samt anstånd.

Övriga inkomster

Utfall och prognoser för de inkomster som redovisas under posten Övriga inkomster i statens budget framgår av tabell 7.3. Posten innefattar inkomsttyperna 2000–8000.

År 2016 beräknas dessa inkomster uppgå till sammanlagt -36 miljarder kronor. Inkomsterna av statens verksamhet beräknas bli lägre än 2015 medan inkomsterna av försäld egendom, de kalkylmässiga inkomsterna och bidragen från EU m.m. beräknas bli högre än föregående år. Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet beräknas öka samtidigt som utgifter som ges som krediteringar på skattekonto minskar. Från och med 2016 ska utgifter som ges som krediteringar på skattekonto i stället redovisas på budgetens utgiftssida. Förändringen syns i tabell 7.3, där inga belopp är redovisade under inkomsttypen 8 000 år 2016 och framåt. Tillsammans med övriga mindre förändringar innebär det att posten Övriga inkomster minskar något jämfört med 2015. För perioden 2017–2020 beräknas posten Övriga inkomster uppgå till i genomsnitt -43 miljarder kronor per år.

Inkomster av statens verksamhet

Inkomsttypen Inkomster av statens verksamhet består av utdelningar från statens aktieinnehav, affärsverkens och Riksbankens inlevererade överskott, ränteinkomster samt inkomster från offentligrättsliga avgifter. År 2016 beräknas dessa inkomster uppgå till 31 miljarder kronor (se tabell 7.3).

År 2017 beräknas inkomsterna av statens verksamhet minska till 28 miljarder kronor, vilket i huvudsak förklaras av låga utdelningar från statens aktier. Senare år beräknas inkomsterna gradvis öka, för att 2020 uppgå till ca 33 miljarder kronor.

Inkomster av försäld egendom

Under inkomsttypen Inkomster av försäld egendom redovisas försäljningar av olika slags statlig egendom. Inkomster från försäljningar av aktier i statligt ägda bolag utgör vanligtvis den största delen av dessa inkomster.

För 2016–2020 antas försäljningsinkomsterna beräkningstekniskt uppgå till 5 miljarder kronor per år.

Återbetalning av lån

Under inkomsttypen Återbetalning av lån redovisas bl.a. inbetalda studiemedelsavgifter (avseende återbetalning av studiemedel för lån upptagna före 1989) och av övriga lån. År 2016 beräknas inkomsterna av denna typ uppgå till 0,8 miljarder kronor, varav studiemedelsavgifterna utgör den största delen.

År 2017–2020 beräknas inkomsterna från studiemedelsavgifter successivt minska eftersom antalet återbetalare blir färre, och 2020 beräknas inkomsterna uppgå till 0,5 miljarder kronor. Studiemedelsavgiften är den årliga återbetalningspliktiga delen (amorteringen) av studiemedel tagna före 1989.

Kalkylmässiga inkomster

Under inkomsttypen Kalkylmässiga inkomster redovisas vissa avskrivningar, amorteringar och statliga pensionsavgifter. Pensionsavgifterna utgör merparten av inkomsterna.

År 2016 beräknas inkomsterna uppgå till 11 miljarder kronor. År 2017–2020 ökar inkomsterna successivt och förväntas 2020 uppgå till 14 miljarder kronor. Hela ökningen förklaras av ökade inkomster från statliga pensionsavgifter.

Bidrag m.m. från EU

Under inkomsttypen Bidrag m.m. från EU redovisas bidrag från olika EU-fonder. De största enskilda bidragen erhålls från Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Europeiska jordbruksfonden. Bidragen är främst kopplade till utgifter på anslag under utgiftsområdena 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, 19 Regional tillväxt, 22 Kommunikationer och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Inkomsterna för 2016 beräknas sammantaget uppgå till 11 miljarder kronor. År 2017–2020 beräknas inkomsterna öka något och i genomsnitt uppgå till 12 miljarder kronor per år.

Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet

Inkomsttypen Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet består av två delar, tillkommande inkomster respektive avräkningar i anslutning till skattesystemet.

Tillkommande inkomster består av inkomster som bruttoredo visas i statens budget. Motsvarande poster avräknas på andra inkomstitlar eller förekommer med samma belopp på budgetens utgiftssida. Det gäller t.ex. skatter som tillfaller EU, såsom tullmedel, jordbruks-tullar och sockeravgifter. Under tillkommande inkomster redovisas också kommunala utjämningsavgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. De tillkommande inkomsterna beräknas uppgå till i genomsnitt 10 miljarder kronor per år 2016–2020.

Den största delen av avräkningarna utgörs av statliga och kommunala myndigheters kompensation för betald mervärdesskatt. Som avräkningar redovisas dessutom avgiftsintäkter på myndigheters in- och utlåning till Riksgäldskontoret, t.ex. insättningsgarantin och stabilitetsavgifter. Avräkningarna beräknas uppgå till 105–118 miljarder kronor per år 2016–2020. Utvecklingen över tid förklaras i huvudsak av att kompensationen för mervärdesskatt följer den statliga respektive kommunala konsumtionen.

Sammantaget beräknas inkomsttypen Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet uppgå till 95–106 miljarder kronor per år 2016–2020.

Utgifter som ges som krediteringar på skattekonto

Under inkomsttypen Utgifter som ges som krediteringar på skattekonto redovisas stöd som enligt nationalräkenskaperna är att likställa med

utgifter. Från och med 2016 redovisas och budgeteras dessa utgifter under anslag på budgetens utgiftssida.

Ändrad redovisning av inkomstitlar

I statens budget för 2017 görs vissa förändringar av inkomstitelstrukturen. Följande inkomstitel läggs till: 1461 *Kemikalieskatt*

7.3 Jämförelse med prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av den beslutade budgeten för 2015 och statens budget för 2016

I detta avsnitt jämförs prognosen för skatteintäkterna i denna proposition med prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition. Vidare görs en uppföljning av inkomsterna i den beslutade budgeten för 2015 och statens budget för 2016. Prognoskillnaderna finns redovisade i tabell 7.11. I tabell 7.10 finns de viktigaste ekonomiska antagandena för skatteprognoserna och en jämförelse med motsvarande antaganden i vårpropositionen.

Jämförelse med prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete 2015 har reviderats ned jämfört med bedömningen i vårpropositionen. Det preliminära taxeringsutfallet för 2015 tyder bl.a. på högre skattereduktion för RUT- och ROT-tjänster jämfört med tidigare bedömning.

Intäkterna för övriga år under prognosperioden har också reviderats ned. Det är framför allt intäkterna från kommunal inkomstskatt som bedöms bli lägre, vilket beror på att skatteunderlaget har reviderats ned, bl.a. till följd av en lägre prognos för lönesummans utveckling 2016 och 2017 (se tabell 7.10). Även vissa transfereringsinkomster till hushållen, t.ex. ohälsorelaterade ersättningar, har reviderats ned, vilket påverkar skatteunderlaget. Det minskade skatteunderlaget innebär också att intäkterna

från statlig inkomstskatt och från arbetsgivaravgifter blir lägre.

Skatt på hushållens kapitalinkomster

De prognostiserade intäkterna från hushållens skatt på kapital har reviderats upp kraftigt för 2015 jämfört med bedömningen i vårpropositionen. Det förklaras huvudsakligen av att hushållens kapitalvinster förväntas ha blivit betydligt högre än tidigare beräknat. Till grund för revideringen ligger det preliminära taxeringsutfallet. Även för övriga år under prognosperioden har intäkterna från skatt på hushållens kapital reviderats upp, vilket också förklaras av en upprevidering av prognosen för hushållens kapitalvinster. Upprevideringen i slutet av prognosperioden beror också på att hushållens ränteinkomster bedöms bli något högre jämfört med bedömningen i vårpropositionen, samtidigt som skattereduktionen för hushållens ränteutgifter har reviderats ned, vilket därmed ger ett högre räntenetto än tidigare.

Skatt på företagsvinster

Intäkterna från skatt på företagsvinster 2015–2020 har reviderats ned jämfört med prognosen i vårpropositionen. Nedrevideringen har skett till följd av att utfallen avseende avsättningar och återföringar till/från periodiseringsfonder som blivit tillgängliga sedan bedömningen i vårpropositionen sammantaget tyder på en svagare utveckling av underliggande skatteunderlag än tidigare beräknat. Nedrevideringen beror också på att företagets resultat nu bedöms utvecklas mindre gynnsamt och att den makroekonomiska utvecklingen väntas bli mindre positiv än vad som antogs i vårpropositionen.

Avkastningsskatt

Prognosen för intäkterna från avkastningsskatten har reviderats ned för 2015–2020 jämfört med prognosen i vårpropositionen. Även prognosen för statslåneräntan, som har en avgörande betydelse för intäkterna från avkastningsskatten, har reviderats ned betydligt jämfört med prognosen i vårpropositionen. Prognosen för statslåneräntan bestäms av räntorna på 5-åriga och 10-åriga statsobligationer, som reviderats ned, framför allt på grund av att de hittillsvarande utfallen under året blivit mycket lägre än väntat. En orsak till det är den finansiella oro som följde efter att Storbritanniens befolkning röstade för att lämna EU.

Tabell 7.10 Antaganden i skatteprognoserna och förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition

Årlig procentuell förändring om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP, marknadspris ¹	3,9	6,1	5,0	4,2	4,0	4,4	4,7
Diff. VÅP16	0,0	0,1	-0,5	0,0	0,1	0,0	-0,3
Arbetade timmar ²	1,9	1,2	2,2	1,5	0,7	0,8	0,8
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,3	-0,2	0,0	0,1	-0,2
Timlön ³	1,7	3,2	2,7	3,1	3,4	3,4	3,4
Diff. VÅP16	0,0	-0,1	-0,5	-0,2	0,0	0,0	0,0
Utbetald lönesumma, skatteunderlag	3,7	4,3	5,0	4,6	4,1	4,2	4,2
Diff. VÅP16	0,0	0,0	-0,2	-0,5	0,0	0,1	-0,2
Arbetslöshet ⁴	7,9	7,4	6,8	6,3	6,3	6,3	6,2
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,4
Arbetsmarknads-politiska program ⁵	3,7	3,7	3,7	3,9	3,8	3,7	3,6
Diff. VÅP16	0,0	0,0	-0,2	0,1	-0,1	-0,3	-0,5
Hushållens konsumtionsutgifter ¹	3,0	3,7	4,3	4,5	4,6	4,8	4,9
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	-0,4
Kommunal medel-skattesats ⁶	31,86	31,99	32,10	32,10	32,10	32,10	32,10
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statslåneränta ⁶	1,6	0,6	0,4	1,2	2,3	3,1	3,8
Diff. VÅP16	0,0	0,0	-0,5	-0,7	-0,6	-0,5	-0,3
KPI juni-juni	0,2	-0,4	1,0	1,4	2,1	2,7	3,1
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,2	0,0	-0,3	-0,5	-0,1
Inkomstbasbelopp ⁷	56,9	58,1	59,3	61,7	63,6	65,5	67,7
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,8	-1,3	-1,5
Prisbasbelopp ⁷	44,4	44,5	44,3	44,8	45,4	46,3	47,6
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,3
Inkomstindex	155,6	158,9	162,1	168,6	173,9	179,1	185,0
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	-0,7	-2,2	-3,4	-4,3
Skiktgräns ⁷	420,8	430,2	430,2	438,9	449,4	467,8	490,0
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	0,8	-3,8	-5,3	-7,7
Övre skiktgräns ⁷	602,6	616,1	625,8	638,5	653,8	680,6	712,9
Diff. VÅP16	0,0	0,0	0,0	-5,1	-12,0	-14,5	-18,4

¹ Löpande priser, procentuell förändring.

² Kalenderkorrigerat, anställda.

³ Enligt NR:s definition.

⁴ Arbetslöshet 15–74 år.

⁵ Procent av arbetskraften.

⁶ Medelvärde under året, procent.

⁷ Tusental kronor.

⁸ Avser skiktgräns för statlig inkomstskatt. Tusental kronor.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Tabell 7.11 Aktuell prognos jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition, den beslutade budgeten för 2015 samt statens budget för 2016

Miljard kronor	Jämförelse med 2016 års ekonomiska vårproposition									
	Aktuell prognos 2015	Jmf. BB 2015	Aktuell prognos 2016	Jmf SB 2016	Prognos					
					2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomstår										
Skatt på arbete	1 049,1	-3,2	1 138,2	4,5	-2,4	-4,0	-6,4	-8,6	-8,6	-12,4
<i>Direkta skatter</i>	<i>559,2</i>	<i>-7,0</i>	<i>608,7</i>	<i>2,2</i>	<i>-2,2</i>	<i>-4,4</i>	<i>-5,6</i>	<i>-7,6</i>	<i>-8,3</i>	<i>-10,7</i>
Kommunal inkomstskatt	637,1	-0,6	671,5	3,1	0,9	-3,2	-4,8	-7,8	-8,8	-12,2
Statlig inkomstskatt	50,7	-0,7	56,6	-0,7	-0,9	-1,7	-2,5	-1,5	-1,2	-0,9
Jobbskatteavdrag	-104,2		-104,9	-1,2	-0,7	-0,4	-0,6	-0,5	-0,4	0,1
Husavdrag	-23,8		-14,3	1,0	-1,4	0,8	2,1	2,2	2,2	2,3
Övrigt	-0,6		-0,3	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Indirekta skatter</i>	<i>489,9</i>	<i>3,8</i>	<i>529,5</i>	<i>2,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,4</i>	<i>-0,8</i>	<i>-1,0</i>	<i>-0,3</i>	<i>-1,8</i>
Arbetsgivaravgifter	491,6	13,2	515,9	3,5	-0,1	0,7	0,1	-0,1	0,6	-0,6
Egenavgifter	12,1	-1,6	12,6	-1,0	-0,9	-1,0	-1,2	-1,3	-1,4	-1,5
Särskild löneskatt	38,4	-4,2	42,8	-0,6	-0,1	0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,2
Nedsättningar	-19,1	-3,7	-5,8	1,9	0,8	1,5	0,2	0,3	0,2	0,2
Skatt på tjänstegruppliv	0,5	-0,2	0,5	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Avgifter till premiepensionssystemet	-33,6	0,2	-36,5	-1,3	0,0	-0,9	0,2	0,3	0,3	0,4
Skatt på kapital	240,9	50,4	223,6	23,3	14,2	5,6	4,4	0,2	2,1	4,9
Skatt på kapital, hushåll	66,7	25,6	63,4	16,7	16,1	10,2	8,4	6,3	8,9	12,2
Skatt på företagsvinster	117,6	22,4	105,5	4,2	-1,7	-5,9	-1,4	-0,8	-0,8	-1,3
Avkastningsskatt	8,5	-0,6	4,2	-0,9	-0,2	-0,2	-2,7	-4,4	-3,9	-3,0
Fastighetsskatt	32,6	1,1	32,9	0,2	0,0	0,0	-1,2	-2,3	-3,6	-4,6
Stämpelskatt	10,9	1,6	12,5	3,0	0,0	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6
Kupongskatt m.m.	4,6	0,3	5,0	0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Skatt på konsumtion och insatsvaror	501,6	7,7	527,0	16,6	-0,7	6,6	3,1	2,2	2,9	0,5
Mervärdesskatt	380,3	9,3	400,5	15,3	-0,7	7,7	3,6	3,1	2,8	0,7
Skatt på tobak	11,8	0,4	11,9	0,5	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	-0,1
Skatt på alkohol	13,8	0,2	13,9	0,3	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4
Energiskatt	40,7	-1,1	44,8	-0,2	0,0	-0,6	0,5	1,4	2,0	1,5
Koldioxidskatt	24,6	-0,5	23,7	0,9	0,0	-0,8	-0,9	-1,0	-1,1	-1,4
Övriga skatter på energi och miljö	4,8	-0,2	5,3	-0,2	0,0	0,0	-0,7	-2,0	-1,5	-1,1
Skatt på vägtrafik	18,8	-0,3	19,9	-0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Övriga skatter	6,8	-0,2	7,0	0,3	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3
Skatt på import	6,3	0,3	6,1	-0,4	0,0	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5
Restförda skatter och övriga skatter	7,3	3,9	11,2	5,4	-0,5	-0,7	-0,5	-0,5	-0,5	-0,1
Totala skatteintäkter	1 805,1	59,2	1 906,0	49,4	10,6	6,9	0,2	-7,1	-4,6	-7,6
Avgår EU-skatter	-6,3	-0,3	-6,1	0,4	0,0	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Offentliga sektorns skatteintäkter	1 798,9	58,9	1 900,0	49,8	10,6	7,5	0,6	-6,7	-4,2	-7,2
Avgår, kommunala inkomstskatter	-653,2		-687,8	-3,2	-0,9	3,2	4,8	7,8	8,9	12,3
Avgår, avg. till ålderspensionssystemet	-224,1		-236,1	-3,2	-0,3	-2,6	0,7	1,4	1,4	2,4
Statens skatteintäkter	921,5	59,4	976,1	43,4	9,4	8,0	6,0	2,4	6,2	7,5
Periodiseringar	-27,6	-24,6	24,9	4,9	-9,6	32,4	-38,0	-3,6	12,7	0,3
Statens skatteinkomster	893,9	34,8	1 000,9	48,3	-0,2	40,4	-32,0	-1,2	18,9	7,8

Anm.: I den vänstra delen av tabellen ovan så görs jämförelsen av aktuell prognos för 2015 mot den beslutade budgeten för 2015. Där finns inte samma detaljeringsgrad varför några celler är tomma. Dessutom försvåras jämförelsen av att i beslutad budget för 2015 redovisas förslaget om avskaffad nedsättning av socialavgifter för unga i posten Arbetsgivaravgifter, medan det redovisas i posten Nedsättningar i aktuell prognos för 2015.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift

Intäkterna från fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift är nedreviderade för 2017–2020 jämfört med prognosen i vårpropositionen. Nedrevideringarna beror på den sänkta skattesatsen för fastighetsskatt på vattenkraft.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Utfallet för intäkterna från mervärdesskatt för 2015 har varit marginellt lägre än väntat, och har därför medfört en liten nedrevidering jämfört med prognosen i vårpropositionen. För prognosåren 2016 och framåt har det skett förhållandevis stora upprevideringar av intäkterna från mervärdesskatt. Det beror på att utfallet för 2016 hittills visat sig bli mycket starkare än vad som beräknades i vårpropositionen.

De prognostiserade intäkterna från punktskatter för 2016–2020 har sammantaget endast reviderats marginellt jämfört med prognosen i vårpropositionen. Däremot har intäkterna från de enskilda skatterna reviderats. Bland annat väntas intäkterna från koldioxidskatt bli lägre till följd av att energianvändningen har reviderats ned, enligt senaste prognosen från Energimyndigheten. Höjd skatt på el leder till förväntat högre intäkter från energiskatt, samtidigt som utfasningen av skatten på termisk effekt leder till lägre intäkter från övriga skatter på energi och miljö.

Tabell 7.12 Övriga inkomster, aktuell prognos jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
2000 Inkomster av statens verksamhet	-0,5	-3,5	-0,9	-2,9	-0,3
3000 Inkomster av försäld egendom	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4000 Återbetalning av lån	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5000 Kalkylmässiga inkomster	-0,1	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3
6000 Bidrag m.m. från EU	-0,2	-1,1	1,2	0,3	0,1
7000 Avräkningar m.m. i anslutn. till skattesystemet	0,7	-0,4	0,6	1,5	2,1
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekonto	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga inkomster	-0,1	-5,4	0,5	-1,6	1,6

Övriga inkomster

Jämfört med bedömningen i vårpropositionen är prognosen för intäkter av övriga inkomster 2016 i stort sett oförändrad (se tabell 7.12). För 2017 och 2019 har inkomsterna reviderats ned något, medan de reviderats upp marginellt för 2020. Förändringarna förklaras huvudsakligen av nedreviderade inkomster från statens innehav av aktier, förskjutningar i tiden av utbetalningar av bidrag m.m. från EU och en uppreviderad kommunal kompensation för mervärdesskatt, vilket påverkar avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet.

Uppföljning av den beslutade budgeten för 2015 och statens budget för 2016

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete har reviderats ned med 3,2 miljarder kronor för 2015 jämfört med vad som beräknades i den beslutade budgeten för 2015. Det preliminära taxeringsutfallet indikerar lägre inkomster och därmed lägre skatteintäkter från de direkta skatterna. Samtidigt har de indirekta skatterna reviderats upp till följd av att nedsättningen av socialavgifterna för unga reducerades den 1 augusti 2015.

År 2016 bedöms intäkterna från skatt på arbete bli något högre än beräknat i statens budget för 2016. Ökningen kan förklaras av att prognosen för lönesummans utveckling har reviderats upp, vilket ger högre såväl direkta som indirekta skatteintäkter.

Skatt på hushållens kapitalinkomster

För 2015 beräknas intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster ha uppgått till 66,7 miljarder kronor. Det är nästan 26 miljarder kronor högre än prognosen i den beslutade budgeten för 2015. Ökningen förklaras främst av att hushållens kapitalvinster bedöms bli högre än beräknat.

Intäkterna från hushållens skatt på kapitalinkomster 2016 bedöms bli nästan 17 miljarder

kronor högre än beräkningen i budgeten för 2016. Även denna revidering kan framför allt förklaras av hushållens kapitalvinster. Att hushållens kapitalvinster bedöms bli högre beror på utvecklingen på bostads- och aktiemarknaden.

Tabell 7.13 Övriga inkomster, aktuell prognos jämfört med statens budget för 2015 och 2016

Miljarder kronor

	Utfall 2015	Prognos SB 2015	Aktuell prognos 2016	Prognos SB 2016
2000 Inkomster av statens verksamhet	39,0	33,6	31,1	31,1
3000 Inkomster av försåld egendom	0,1	15,0	5,0	5,0
4000 Återbetalning av lån	0,9	0,9	0,8	0,8
5000 Kalkylmässiga inkomster	9,8	10,0	10,8	10,7
6000 Bidrag m.m. från EU	9,7	10,3	10,9	12,7
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-85,8	-83,5	-94,8	-88,7
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	-8,2	-8,4	0,0	0,0
Övriga inkomster	-34,4	-22,1	-36,3	-28,3

Skatt på företagsvinster

För 2015 bedöms intäkterna från skatt på företagsvinster bli betydligt högre än vad som beräknades i den beslutade budgeten för 2015. Bedömningen förstärks av det preliminära taxeringsutfallet. Upprevideringen förklaras främst av att en enskild koncern gjorde oväntat stora vinster 2015 och av ett högre utfall för 2014 än vad som tidigare beräknades.

År 2016 förväntas intäkterna från skatt på företagsvinster bli högre än vad som beräknades i budgeten, bl.a. på grund av det högre utfallet för 2014.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror bedöms 2015 bli nästan 8 miljarder kronor högre än vad som beräknades i den beslutade budgeten för 2015. Det beror på att intäkterna från mervärdesskatten har varit betydligt högre än väntat, vilket i sin tur beror både på en starkare återhämtning av konjunkturen och på att sammansättningen i hushållens konsumtion var gynnsam för mervärdesskatteintäkterna.

År 2016 väntas intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror uppgå till 527 miljarder kronor, vilket är nästan 17 miljarder kronor högre än vad som beräknades i budgeten för 2016. Även för detta år förklaras de högre

beräknade intäkterna med att utfallet för mervärdesskatten hittills varit betydligt högre än väntat.

Övriga inkomster

Utfallet för övriga inkomster blev 12 miljarder kronor lägre 2015 än vad som beräknades i budgeten för 2015. Det lägre utfallet beror främst på att inkomsterna från försäljningar av statlig egendom blev 15 miljarder kronor lägre än det beräkningstekniska antagandet som ingick i beräkningen i budgeten för 2015. Resterande del förklaras i huvudsak av lägre inkomster av statens verksamhet och högre avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet, till följd av en större kommunal kompensation för mervärdesskatt än beräknat.

Inkomsterna i prognosen för 2016 har minskat med 8 miljarder kronor jämfört med budgeten för 2016. Minskningen förklaras framför allt av införandet av resolutionsavgifter och av en uppreviderad prognos över kommunal kompensation för mervärdesskatt som medför ökade avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet.

7.4 Lagstiftning som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster

I avsnitt 6 lämnar regeringen förslag till den skattelagstiftning som påverkar beräkningen av statens inkomster. I detta avsnitt lämnar regeringen förslag till annan lagstiftning som påverkar samma beräkning.

7.4.1 Upphävande av lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats för byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder

Ärendet och dess beredning

En översyn som Regeringskansliet har gjort har visat att lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats för byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder har förlorat sin betydelse och bör upphävas. Synpunkter på förslaget att upphäva lagen har inhämtats från Boverket, Skatteverket och länsstyrelserna. Enligt regeringens mening är förslaget så enkelt att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Regeringens förslag: Lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats för byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder ska upphöra att gälla vid utgången av 2016.

Skälen för regeringens förslag: Den stödform som ligger till grund för krediteringar enligt lagen (2003:347) om kreditering på skattekonto av belopp som beviljats för byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder finns inte längre kvar. Lagen har därmed förlorat sin betydelse och bör därför upphävas.

7.4.2 Ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Ärendet och dess beredning

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har i en skrivelse till regeringen den 17 december 2015 (Fi2015/05659/K) föreslagit ett förtydligande i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund (LEMK) för att säkerställa att kommuner erhåller ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt som avser boendeformen hem för vård eller boende (HVB). En promemoria har därefter upprättats i Finansdepartementet. En sammanfattning av promemorian och dess lagförslag finns i *bilaga 21* avsnitt 1 respektive 2.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 21* avsnitt 3. Remissyttrandena och en sammanställning av dessa finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2016/01859/K).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 25 augusti 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 21* avsnitt 4. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 21* avsnitt 5. Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Gällande rätt

Ersättning för mervärdesskatt

I verksamhet som är undantagen från mervärdesskatteplikt enligt mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, saknas avdragsrätt för ingående mervärdesskatt. Exempel på sådana verksamheter är sjukvård, tandvård, social omsorg och utbildning, dvs. verksamheter som kommuner och landsting ansvarar för att tillhandahålla. Avsaknaden av avdragsrätt för ingående mervärdesskatt medför att verksamhet som kommuner och landsting utför i helt egen regi gynnas framför upphandling av skattepliktiga tjänster inom ramen för sådan verksamhet från externa utförare, eftersom ett utförande helt i egen regi ger upphov till lägre

ingående mervärdesskatt. För att åstadkomma konkurrensneutralitet vid valet mellan att utföra tjänsterna i egen regi och att köpa motsvarande skattepliktiga tjänster av externa utförare, kompenseras kommuner och landsting sedan 1991 av staten för kostnader för ingående mervärdesskatt. Bestämmelser om detta finns numera i LEMK. Ersättning lämnas enligt lagen efter ansökan hos Skatteverket.

När en extern utförare anlitas för att bedriva verksamhet som är undantagen från mervärdesskatt kommer en del av priset att inkludera leverantörens kostnad för icke avdragsgill mervärdesskatt, s.k. dold mervärdesskatt. Av denna anledning infördes 1991 även en särskild ersättning för att kompensera kommuner och landsting för de ökade kostnader som till följd av den dolda mervärdesskatten uppstår vid upphandling av verksamhet från andra utförare inom sjukvårds-, tandvårds-, omsorgs- och utbildningsområdet. Även denna ersättning regleras i LEMK. Ersättning utgår med 6 procent av kostnaden vid upphandling och bidragsgivning eller, om det framgår att en viss del avser lokalkostnader, med 18 procent för denna del och 5 procent för resterande del, och med 18 procent av kostnaden vid hyra av lokaler för vissa boendeformer. Ersättning utgår dock inte om den fastighet som en lokal är inrymd i upplåts av staten, en kommun, ett landsting, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund.

Enligt 1 § andra stycket LEMK har kommunalförbund, samordningsförbund och landsting samma rätt till ersättning som kommuner.

Särskilt om ersättning för mervärdesskatt vid tillhandahållande av stadigvarande bostad

Enligt 8 kap. 9 § första stycket ML får avdrag inte göras för ingående mervärdesskatt som hänför sig till stadigvarande bostad. Förbudets syfte är att begränsa avdrag som är hänförliga till privata levnadskostnader. Förbudet innebär att kommunerna inte medges ersättning via kompensationsystemet för kostnader som är hänförliga till en sådan bostad. Detta leder till ökade kostnader när en kommun äger eller hyr en sådan bostad (när lokalen hyrs ut saknar fastighetsägaren avdragsrätt för sin ingående skatt och måste till följd av detta höja hyran).

Kommunerna gavs dock 1998 enligt bestämmelser som motsvarade den nuvarande regle-

ringen i 2, 4 och 5 §§ LEMK rätt till ersättning för ingående skatt som inte får dras av enligt ML och för dold mervärdesskatt, hänförlig till särskilda boendeformer som betraktas som tillhandahållande av stadigvarande bostad enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). De boendeformer som avses är enligt 4 § LEMK särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd (5 kap. 5 § andra stycket SoL), bostäder med särskild service för människor med funktionshinder (5 kap. 7 § tredje stycket SoL), boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet och boende i bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna (9 § 8 och 9 LSS). Enligt promemorian Ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner och landsting var skälen till förändringen att gränsdragningen mellan lokaler för stadigvarande bostad och lokaler för vård och omsorg hade visat sig svår att göra, och att det var komplicerat för kommunerna att göra korrekta uppskattningar av hur stora ytor som användes för vård och omsorg respektive för stadigvarande bostad. Rätt till ersättning borde dock enligt promemorian föreligga oavsett om verksamheten i dessa boenden var att betrakta som social omsorg eller som tillhandahållande av stadigvarande bostad. Någon prövning av om det är fråga om tillhandahållande av stadigvarande bostad eller inte skulle således inte behöva göras i dessa fall (Ds 1997:74 s. 10 och 11).

Ny praxis

I samband med införandet av bestämmelsen om rätt till ersättning enligt LEMK för de ovan nämnda boendeformerna bedömde regeringen att boendeformen HVB inte behövde omfattas av den föreslagna regleringen. Regeringens bedömning grundade sig på det förhållandet att de dåvarande skattemyndigheterna hade jämfört denna boendeform med institutionsvård, och således inte ansett att boendeformen bestått i tillhandahållande av stadigvarande bostad (prop. 1997/98:153 s. 11). Därmed hade återbetalning av ingående mervärdesskatt medgivits för dessa kostnader.

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har dock nyligen i en dom bedömt att uthyrning av

boenderum som ska användas för HVB för ensamkommande flyktingbarn utgör uthyrning av stadigvarande bostad (HFD 2015 not. 56). HFD:s avgörande innebär att kommuner inte har rätt till ersättning för dold mervärdesskatt i dessa fall.

SKL har i den ovan nämnda skrivelsen till regeringen efterfrågat en ändring av regleringen för att möjliggöra en rätt till ersättning för kommuner i dessa situationer.

Ändrad rätt till ersättning för mervärdesskatt

Regeringens förslag: Rätten till ersättning för ingående mervärdesskatt, och för dold mervärdesskatt, ska ändras till att även omfatta de fall då kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund bedriver boendeformerna hem för vård eller boende eller stödboende i egen regi.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens. I promemorians förslagsavsnitt nämns visserligen inte något om landstings, kommunalförbunds och samordningsförbunds rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt. Promemorians författningsförslag innebär dock att även dessa aktörer ges rätt till ersättning.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. *Konkurrensverket*, *Skatteverket*, *SKL*, samtliga kommuner som besvarat remissen och *Branschorganisationen Svensk Vård* tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget. *Refero Revision AB* tillstyrker förslaget, med tillägget att det också bör omfatta korttidsboenden enligt LSS. *Sveriges Allmänna Bostadsföretag* tillstyrker förslaget, men föreslår också att regeringen överväger ett förtydligande i ML med motsvarande innebörd. Syftet med en sådan ändring skulle vara att tydliggöra att uthyrning av boenderum som används i HVB-verksamhet som bedrivs av en kommun inte ska definieras som stadigvarande bostad. Därmed skulle fastighetsföretag kunna bli frivilligt skattskyldiga för mervärdesskatt i samband med uthyrning av boenderum och gemensamma ytor i byggnader som används i kommunernas HVB-verksamhet och för stödboende som bedrivs i egen regi.

Almega, *Fastighetsägarna*, *Svenskt Näringsliv* och *Vårdföretagarna* avstyrker förslaget och anser att ett förtydligande i stället ska göras i ML för att komma till rätta med de problem som beskrivs i promemorian. Organisationerna föreslår att begreppet stadigvarande bostad i ML inte längre ska omfatta boenden där inslag av vård och social omsorg finns. Undantaget i 4 § LEMK för särskilda boenden skulle då kunna tas bort.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med vad som ovan anförts har HFD i en dom gjort bedömningen att tillhandahållande av boende i HVB för ensamkommande flyktingbarn utgör uthyrning av stadigvarande bostad, vilket innebär att kommunerna inte har rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt eller för dold mervärdesskatt hänförlig till hyra av lokaler i de fall de bedriver verksamhet av detta slag i egen regi. Kommunerna har däremot rätt till ersättning för dold mervärdesskatt vid upphandling av social omsorg. För att ersättning även ska kunna utgå när verksamheten bedrivs i egen regi för såväl icke avdragsgill ingående mervärdesskatt som dold mervärdesskatt krävs en ändring av 4 § LEMK. För att undvika gränsdragningsproblem bör ändringen omfatta samtliga HVB.

Den 1 januari 2016 infördes den nya boendeformen stödboende i 6 kap. 1 och 2 §§ SoL. Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till stödboenden för barn och unga i åldern 16–20 år som behöver vårdas och bo utanför det egna hemmet. Även denna boendeform kan i rättspraxis komma att betraktas som tillhandahållande av stadigvarande bostad, och bör därför omfattas av den föreslagna regleringen.

Till skillnad från *Refero Revision AB* anser regeringen inte att det, inom ramen för detta lagstiftningsärende, föreligger skäl att även låta korttidsboenden enligt LSS omfattas av rätten till ersättning enligt LEMK.

Regeringen anser, i motsats till *Almega*, *Fastighetsägarna*, *Svenskt Näringsliv* och *Vårdföretagarna*, att den föreslagna förändringen med en koppling till SoL och LSS i LEMK är att föredra. Enligt ML är uthyrning av stadigvarande bostad generellt undantagen från skatteplikt. Särregler avseende uthyrning av HVB bör i möjligaste mån undvikas i ML. Med ändringen undviks vid fastställandet av ersättning problematiken med gränsdragningen mellan å ena sidan stadigvarande bostad och å andra sidan

lokaler för vård och omsorg. Förslaget stöds också av en majoritet av remissinstanserna.

Regeringen anser mot denna bakgrund att rätten till ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt bör ändras till att även omfatta de fall då kommuner bedriver HVB eller stödboende i egen regi. Även kommunalförbund och landsting kan bedriva HVB och stödboenden i egen regi. De bör därför också ha rätt till motsvarande ersättning. Även samordningsförbund, som för närvarande inte kan bedriva verksamhet av det aktuella slaget, bör, främst av lagtekniska skäl, omfattas av ändringen.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2017. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Stockholms, Malmö och Linköpings kommuner*, avstyrker förslaget i den del som det innebär att kommunerna inte ska ha rätt till ersättning för tiden innan lagändringen träder i kraft. *SKL* och *Refero Revision AB* anser att lagändringen måste ges retroaktiv verkan eftersom staten har kostnadsansvaret för ensamkommande barn och då kommuner inte ska belastas av mervärdesskatt.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att den aktuella ändringen kan träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår därför att den ska träda i kraft den 1 januari 2017.

I promemorian föreslås att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla vid fastställande av ersättning som avser tid före ikraftträdandet, vilket innebär att kommunerna inte skulle vara berättigade till ersättning enligt LEMK för ingående mervärdesskatt eller dold mervärdesskatt som är att hänföra till boendeformerna HVB eller stödboende, som bedrivits i egen regi och som uppstått under denna tid. Den ersättning som skulle kunna erhållas om ändringen i lagen tillämpades retroaktivt skulle

dock vara högst begränsad i förhållande till den samlade kommunala verksamhetens kostnader. Dessutom har kommunerna erhållit extra statsbidrag om sammanlagt drygt 8,3 miljarder kronor för 2015 och 2016 med anledning av ökningen av antalet asylsökande och nyanlända hösten 2015. Enligt regeringen får kommunerna därmed anses vara kompenserade för kostnadsökningen under den aktuella perioden. Regeringen anser därför, i enlighet med vad som föreslagits i promemorian, men till skillnad från bl.a. *Stockholms, Malmö och Linköpings kommuner*, att äldre föreskrifter bör gälla vid fastställande av ersättning som avser tid före ikraftträdandet av den ändrade regleringen.

Konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslaget bedöms få begränsade effekter på statens inkomster och för de företag som bedriver HVB eller stödboenden.

Förslaget skapar likvärdiga förutsättningar för kommunerna att upphandla eller bedriva HVB och stödboenden i egen regi.

De ökade kostnader som till följd av förslaget kan uppkomma hos Skatteverket bedöms kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har besvarat remissen instämmer i eller har inga invändningar mot bedömningen. *Skatteverket* bedömer att förslaget endast kommer att få en mindre påverkan på myndighetens verksamhet. *SKL* och flera av kommunerna anser att förslaget innebär negativa ekonomiska konsekvenser för kommunerna om ändringen inte ges retroaktiv verkan.

Skälen för regeringens bedömning:

Offentligfinansiella effekter

Regeringens förslag innebär att ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt enligt LEMK kan utgå för HVB som bedrivs i kommunal regi. Vidare kommer ersättning av detta slag enligt samma lag även att utgå för stödboenden som bedrivs i kommunal regi. Ersättning enligt LEMK redovisas i statens budget som en kreditering på inkomsttiteln 7222 Kompensation för mervärdesskatt, kommuner.

När ersättningarna till kommunerna ökar minskar denna inkomstitel i motsvarande utsträckning, och vice versa.

Uppgift saknas om hur stor ersättning för ingående och dold mervärdesskatt som utgick till kommunerna enligt 2 § LEMK avseende lokaler för HVB för ensamkommande barn innan dessa betraktades som stadigvarande bostad. Omfattningen av den HVB-verksamhet som bedrivs för ensamkommande barn är dock liten i förhållande till verksamheten i de boenden som bedrivs enligt SoL och LSS som kommunerna redan i dag får ersättning för enligt 4 § LEMK. Den senare ersättningen uppgick 2015 till nästan 1,1 miljarder kronor. Förslaget kan förväntas leda till att en något mindre andel HVB kommer att bedrivas i privat regi, jämfört med om någon ändring inte hade gjorts. Det är svårt att på förhand avgöra hur stor ersättning som kommer utgå för stödboenden som bedrivs i kommunal regi, och hur stor del av dessa boenden som kommer att ersätta boenden av andra slag för vilka ersättning också utgår enligt LEMK. Sammantaget bedöms dock förslaget få begränsade effekter på statens inkomster.

Effekter för kommunerna

För kommunerna innebär förändringen att skillnaderna i förutsättningarna för dem att bedriva verksamhet av det aktuella slaget i egen respektive privat regi neutraliseras.

Effekter för de privata utförarna

När kommunerna ges samma förutsättningar att upphandla eller bedriva verksamhet på det aktuella området påverkas de privata utförarna negativt jämfört om någon ändring inte gjorts. I enlighet med vad som ovan anförts kommer dock de privata aktörerna inte att missgynnas i förhållande till verksamhet som bedrivs i kommunal regi.

Effekter för Skatteverket

En mindre ökning av antalet ansökningar om ersättning avseende HVB och stödboenden kan förväntas hos Skatteverket. Denna ökning bedöms dock kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för

kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

4 §

Genom ändringen undantas HVB och stödboenden, som regleras i 6 kap. 2 § SoL, från tillämpningen av regleringen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen vid fastställandet av ersättning enligt 2 § LEMK. Detta innebär att kommuner har rätt till ersättning enligt 2 § för ingående skatt som inte får dras av enligt ML, och enligt 5 § för dold mervärdesskatt som är hänförlig till boenden av detta slag som bedrivs i kommunal regi.

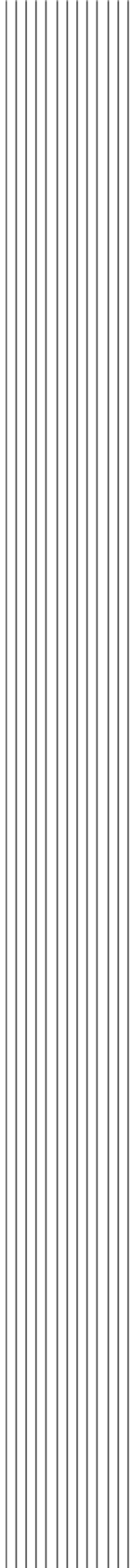
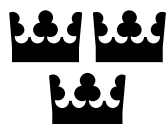
Till följd av att landsting, kommunalförbund och samordningsförbund i 1 § LEMK jämföras med kommuner blir den aktuella ändringen även tillämplig på verksamhet som dessa aktörer bedriver.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2017. Enligt övergångsbestämmelsen gäller äldre föreskrifter fortfarande vid fastställande av ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

8

Utgifter

8 Utgifter

Sammanfattning

- De takbegränsade utgifterna beräknas öka med knappt 186 miljarder kronor mellan 2015 och 2020. Detta motsvarar en genomsnittlig ökning om ungefär 3 procent per år.
- Som andel av BNP faller de takbegränsade utgifterna från 27,3 procent till 25,5 procent mellan 2015 och 2020.
- De utgiftsområden som bidrar mest till utgiftsökningen mellan 2015 och 2020 är utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familj och barn och utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, som sammanlagt ökar med drygt 32 miljarder kronor under perioden.
- Utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget väntas sammanlagt öka med knappt 69 miljarder kronor mellan 2015 och 2020.
- Jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition minskar de takbegränsade utgifterna 2016–2020 med mellan 15 och 38 miljarder kronor per år. Det beror främst på att färre personer beräknas uppbära ersättning från regelstyrda transfereringssystem. Huvudskälet till detta är den kraftigt nedreviderade prognosen för antalet asylsökande som väntas komma till Sverige, vilket i första hand påverkar utgiftsområdena 8 Migration och 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Därutöver väntas antalet personer i transfereringssystemen under bl.a. utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktions-

nedsättning bli lägre jämfört med beräkningarna i vårpropositionen.

I detta avsnitt redovisas och analyseras utvecklingen av utgifterna i statens budget och de takbegränsade utgifterna. Utgiftssidan i statens budget delas in i 27 utgiftsområden och posten Minskning av anslagsbehållningar. Till budgetens utgiftssida hör även Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen (se avsnitt 9.2). De utgifter som omfattas av utgiftstaket, de s.k. takbegränsade utgifterna, består av utgifterna under utgiftsområde 1–25 och 27 samt utgifterna inom ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Tabell 8.1 Utgifter under utgiftsområden i statens budget och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inget annat anges

	Utfall		Beräknat			
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Utgifter under utgiftsområden exkl. stats-skuldsräntor ¹	867,4	911,6	947,7	966,6	973,0	984,4
<i>Procent av BNP</i>	<i>20,9</i>	<i>20,9</i>	<i>20,8</i>	<i>20,4</i>	<i>19,7</i>	<i>19,0</i>
Statsskuld-räntor m.m. ¹	21,9	4,6	16,5	18,4	29,9	36,7
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,6</i>	<i>0,7</i>
Summa utgiftsområden	889,3	916,2	964,1	984,9	1 002,9	1 021,1
<i>Procent av BNP</i>	<i>21,4</i>	<i>21,0</i>	<i>21,2</i>	<i>20,8</i>	<i>20,3</i>	<i>19,7</i>
Ålderspensions-systemet vid sidan av statens budget	267,5	285,3	300,4	314,4	324,8	336,2
<i>Procent av BNP</i>	<i>6,4</i>	<i>6,5</i>	<i>6,6</i>	<i>6,6</i>	<i>6,6</i>	<i>6,5</i>
Takbegränsade utgifter²	1 134,9	1 196,9	1 248,1	1 281,0	1 297,8	1 320,6
<i>Procent av BNP</i>	<i>27,3</i>	<i>27,4</i>	<i>27,4</i>	<i>27,1</i>	<i>26,3</i>	<i>25,5</i>
Utgiftstak³	1 158	1 215	1 274	1 332	1 392	1 466
Budgeterings-marginal	23,1	18,1	25,9	51,0	94,2	145,4

¹ Inklusive förbrukning av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit.² Utgiftsområden i statens budget (exklusive U026 Statsskuld-räntor m.m.) och ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.³ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2019 samt bedömning av nivån för 2020 (se avsnitt 5.2).

Källa: Egna beräkningar.

8.1 Utgiftsramar för 2017

Regeringens förslag: Utgifterna för 2017 fördelas på utgiftsområden enligt tabell 8.2.

Beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2017 enligt tabell 8.2 godkänns.

Beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2017 enligt tabell 8.2 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på utgiftsområden. Regeringens förslag till ramar för utgiftsområdena för 2017 redovisas i tabell 8.2. Utgiftsramen för ett utgiftsområde anger den nivå som årets anvisade anslagsmedel för området högst får uppgå till. I prognosen för utgifterna per utgiftsområde för 2016, i förslaget till utgiftsramar för 2017 och i beräkningen av utgiftsramarna för 2018–2020, har hänsyn tagits till tidigare beslutade och nu föreslagna eller aviserade utgiftsreformer (avsnitt 8.3 och 8.5). Till grund för prognoserna och utgiftsramarna ligger vidare regeringens prognos för den makroekonomiska utvecklingen, volymantaganden för vissa transfereringssystem samt pris- och löneomräkningen av främst förvaltningsanslagen (avsnitt 8.3 och 8.5).

Förbrukningen av anslagsbehållningar på anslag för förvaltnings- och investeringsändamål för 2017–2020 redovisas samlat under posten Minskning av anslagsbehållningar i stället för under respektive utgiftsområde (tabell 8.2 och tabell 8.3).

Tabell 8.2 Utgiftsramar 2017

Tusental kronor

Utgiftsområde	Utgiftsram 2017
1 Rikets styrelse	13 268 476
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	15 258 562
3 Skatt, tull och exekution	10 985 564
4 Rättsväsendet	42 466 641
5 Internationell samverkan	1 913 291
6 Försvar och samhällets krisberedskap	50 254 364
7 Internationellt bistånd	34 990 005
8 Migration	32 580 319
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	68 496 164
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	107 051 805
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 774 451
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	89 491 398
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	32 635 380
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	75 656 514
15 Studiestöd	22 433 999
16 Utbildning och universitetsforskning	72 381 263
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	14 521 254
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 764 560
19 Regional tillväxt	3 595 481
20 Allmän miljö- och naturvård	8 403 539
21 Energi	2 876 898
22 Kommunikationer	55 114 917
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	17 189 401
24 Näringsliv	6 456 020
25 Allmänna bidrag till kommuner	105 554 920
26 Statsskuldräntor m.m.	16 467 790
27 Avgiften till Europeiska unionen	29 586 305
Minskning av anslagsbehållningar	-7 019 457
Summa utgiftsområden¹	964 149 824
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor²	947 743 134
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	300 395 000
Takbegränsade utgifter	1 248 138 134
Budgeteringsmarginal	25 861 866
Utgiftstak för staten	1 274 000 000

¹ Inklusive minskning av anslagsbehållningar.² Exklusive minskning av anslagsbehållningar för statsskuldräntor.

Källa: Egna beräkningar.

8.2 Preliminära utgiftsramar för 2018 och 2019 samt beräkning för 2020

Regeringens förslag: Den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2018 och 2019 enligt tabell 8.3 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar för det andra och tredje tillkommande budgetåret. Regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2018 och 2019 samt beräkning av den preliminära fördelningen för 2020 redovisas i tabell 8.3.

I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) ingick en beräkningsteknisk överföring till hushållssektorn 2017–2019 i utgifterna i statens budget vid sidan av de 27 utgiftsområdena, men som en del av de takbegränsade utgifterna. Den motsvarade skillnaden mellan regeringens föreslagna och aviserade budgetförstärkningar och budgetförsvagningar i propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99) och i 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100) samt i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1). Den beräkningstekniska överföringen redovisas, i enlighet med regeringens avsikt, som en finansiering av nya utgiftsreformer i tabell 1.1 i denna proposition. Därmed redovisas inte någon beräkningsteknisk överföring som en del av de takbegränsade utgifterna i denna proposition. I enlighet med tidigare hantering ingår den beräkningstekniska överföringen inte heller i redovisningen av förändringar till följd av beslutade, föreslagna eller aviserade åtgärder i avsnitt 8.3, 8.5 och 9.1.

Tabell 8.3 Utgifter per utgiftsområde 2015–2020

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2015 Utfall	2016 Anslag ¹	2016 Prognos	2017 Förslag ²	2018 Förslag ³	2019 Förslag ³	2020 Beräknat
1 Rikets styrelse	12 281	12 788	12 906	13 268	13 464	13 633	13 888
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	14 442	15 027	15 016	15 259	15 492	16 029	16 566
3 Skatt, tull och exekution	10 754	10 783	10 751	10 986	11 194	11 424	11 673
4 Rättsväsendet	40 429	42 280	41 344	42 467	43 617	44 984	46 193
5 Internationell samverkan	1 934	2 049	2 118	1 913	1 919	1 924	1 931
6 Försvar och samhällets krisberedskap	48 271	49 128	49 031	50 254	51 406	53 726	55 931
7 Internationellt bistånd	32 213	34 679	32 589	34 990	41 480	44 372	46 160
8 Migration	18 725	43 863	42 530	32 580	15 582	12 764	11 406
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	64 979	71 143	63 854	68 496	69 274	67 791	67 602
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	102 603	110 348	106 347	107 052	107 498	108 020	110 481
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	38 136	36 184	36 021	34 774	33 747	33 212	33 064
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	82 931	87 129	86 273	89 491	93 230	96 422	99 507
13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering	15 362	21 297	20 743	32 635	32 672	26 310	22 765
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	64 971	78 977	74 235	75 657	77 098	78 862	80 637
15 Studiestöd	19 216	21 712	19 740	22 434	22 936	23 955	25 108
16 Utbildning och universitetsforskning	62 954	68 545	66 205	72 381	74 715	74 685	75 879
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	13 281	13 928	13 872	14 521	14 640	14 666	14 668
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	1 074	6 564	4 223	6 765	6 786	6 803	6 817
19 Regional tillväxt	2 243	3 261	2 912	3 595	3 405	3 486	3 410
20 Allmän miljö- och naturvård	5 938	7 839	7 759	8 404	8 127	8 404	8 251
21 Energi	2 291	2 812	2 774	2 877	2 740	2 798	2 358
22 Kommunikationer	47 242	53 675	52 527	55 115	55 561	58 441	60 064
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	13 398	18 926	16 413	17 189	19 290	18 192	17 894
24 Näringsliv	5 475	5 892	5 854	6 456	6 591	6 734	6 278
25 Allmänna bidrag till kommuner	102 037	93 398	93 350	105 555	105 814	106 037	106 103
26 Statsskuldräntor m.m.	21 936	10 769	4 584	16 468	18 412	29 887	36 686
27 Avgiften till Europeiska unionen	44 232	36 327	32 210	29 586	39 657	41 109	42 237
Minskning av anslagsbehållningar				-7 019	-1 426	-1 809	-2 476
Summa utgiftsområden⁴	889 345	959 324	916 180	964 150	984 920	1 002 865	1 021 077
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor⁵	867 409	948 555	911 596	947 743	966 552	973 021	984 436
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	267 466		285 333	300 395	314 425	324 827	336 155
Takbegränsade utgifter	1 134 875		1 196 929	1 248 138	1 280 977	1 297 848	1 320 591
Budgeteringsmarginal	23 125		18 071	25 862	51 023	94 152	145 409
Utgiftstak för staten⁶	1 158 000		1 215 000	1 274 000	1 332 000	1 392 000	1 466 000

¹ Inklusive riksdagens beslut i enlighet med propositionerna Extra ändringsbudget för 2016 – Ändring av rätten till bistånd för vissa utlänningar (prop. 2015/16:146, bet. 2015/16:42, rskr. 2015/16:210) och Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FIU21, rskr. 2015/16:316) samt förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2).

² Regeringens förslag till utgiftsramar för 2017 i denna proposition (se tabell 8.2).

³ Regeringens förslag till preliminära utgiftsramar för 2018 och 2019.

⁴ Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.

⁵ Exklusive minskning av anslagsbehållningar för statsskuldräntor.

⁶ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2019 samt bedömning av nivå för 2020 (se avsnitt 5.2).

Källa: Egna beräkningar.

8.3 Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid

I detta avsnitt analyseras utgiftsförändringarna 2015–2020. Analysen ger en uppfattning om hur nivåerna på statens utgifter utvecklas totalt mellan respektive år, hur medlen fördelas på olika områden och vilka faktorer som driver utgiftsutvecklingen. Dessa faktorer utgörs bl.a. av reformer, volymer och makroekonomisk utveckling. Med reformer avses tidigare beslutade och aviserade åtgärder samt förslag och aviseringar i denna proposition och i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016:17:2).

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med knappt 186 miljarder kronor mellan 2015 och 2020, vilket motsvarar ungefär 3 procent per år i genomsnitt. Den makroekonomiska utvecklingen förklarar den enskilt största delen av utgiftsökningen och motsvarar sammanlagt 80 miljarder kronor. Utgiftsökningarna 2015–2020 förklaras också av reformer. Dessa bidrar till ökade utgifter på sammanlagt 36 miljarder kronor, vilka bl.a. hänför sig till utgiftsförändringar under utgiftsområdena 25 Allmänna bidrag till kommuner, 22 Kommunikationer och 16 Utbildning och universitetsforskning. Förändringen av volymerna i transfereringssystemen väntas sammanlagt öka utgifterna med 32 miljarder kronor mellan 2015 och 2020. Ökningen är störst 2016 jämfört med föregående år, framför allt avseende utgifter för migration och nyanländas etablering. Under perioden 2017–2020 har utvecklingen av volymerna en relativt liten påverkan på de takbegränsade utgifterna. Posterna pris- och löneomräkning, tekniska justeringar och övrigt förklarar utgiftsökningar om sammanlagt 39 miljarder kronor mellan 2015 och 2020.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna, och de viktigaste faktorerna bakom den årliga förändringen redovisas i tabell 8.4. I den efterföljande beskrivningen motsvaras varje rad i tabellen av en rubrik.

Tabell 8.4 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med föregående år

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Takbegränsade utgifter	62	51	33	17	23
<i>Förklaras av:</i>					
Beslut om reformer ¹	27	20	-9	0	-2
Pris- och löneomräkning	3	2	4	5	6
Övriga makroekonomiska förändringar	14	17	18	17	14
Volym ²	29	5	0	-7	4
Tekniska justeringar ³	10	0	1	1	1
Övrigt	-21	6	19	2	0

¹ Anslagsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99) föreslogs och Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2) föreslås tillföras anslag som påverkas av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

² Begreppet volym innefattar ett antal olika förklaringar till utgiftsförändringar, bl. a. antal personer i vissa transfereringssystem, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen.

³ Utgiftsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå.
Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

I detta avsnitt beskrivs förändringen av de takbegränsade utgifterna över tid till följd av riksdagens tidigare beslut samt regeringens nu aktuella förslag och aviseringar, oavsett i vilken proposition de har presenterats. Det är således den samlade budgeteffekten på de takbegränsade utgifterna, både vad gäller reformer och finansieringen av dessa, i förhållande till föregående år som redovisas. I beskrivningen ingår budgeteffekterna av att tidigare reformer eller temporära program upphör eller minskar i omfattning.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer beräknas öka utgifterna under utgiftstaket med sammanlagt 36 miljarder kronor mellan 2015 och 2020. I tabell 8.5 redovisas hur denna förändring fördelas på enskilda år och utgiftsområden. Nedan kommenteras några av de största förändringarna.

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

I budgetpropositionerna för 2015 (prop. 2014/15:1) och 2016 presenterades satsningar för att förstärka Sveriges försvarsförmåga. Satsningarna beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2016–2020, jämfört med föregående år.

Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

En del av kostnaderna för mottagande av asylsökande är avräkningsbara från biståndsramen. En konsekvens av att de avräkningsbara utgifterna minskat under utgiftsområde 8 Migration jämfört med beräkningen i budgetpropositionen för 2016 är att regeringen i propositionerna Vårändringsbudget för 2016 och Höständringsbudget för 2016 sammantaget har föreslagit en ökning av medel till utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för 2016. Detta medför att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2016 jämfört med föregående år. I denna proposition presenteras också reformer, bl.a. ett nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga, som påverkar avräkningarna från biståndsramen. Detta beräknas medföra att utgifterna under utgiftsområdet minskar 2017, ökar 2018 och minskar 2019–2020, jämfört med föregående år.

Utgiftsområde 8 Migration

I propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99) presenterades en ökning av anslaget för Migrationsverkets förvaltningskostnader. Detta beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2016, jämfört med föregående år. I denna proposition presenteras bl.a. förslag om ett fortsatt tillskott till Migrationsverkets förvaltningsanslag och en dimensionering av Migrationsverkets verksamhet främst till följd av ett nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga. Förslagen medför sammantaget att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2017, minskar 2018 och ökar 2019, jämfört med föregående år.

I budgetpropositionen för 2016 presenterades reformer avseende bl.a. en ny placeringsform och ett nytt ersättningssystem för mottagande av ensamkommande barn samt höjd ersättning till kommunerna för skola till asylsökande barn. Reformerna beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2016 och

bidra till minskade utgifter 2017, jämfört med föregående år.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

I propositionen Vårändringsbudget för 2016 presenterades anslagsökningar för läkemedelsförmånen till följd av 2016 års avtal med Sveriges Kommuner och Landsting, vilket beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2016, jämfört med föregående år. I denna proposition presenteras förslag om fortsatt ersättning till landstingen för läkemedelsförmåner, vilket lämnar utgifterna i stort sett oförändrade 2017 och innebär att de minskar något 2018, jämfört med föregående år.

I budgetpropositionen för 2016 presenterades reformer avseende bl.a. förstärkning av sjukvården och ändrad uppräknings av timersättningen i den statliga assistansersättningen. Reformerna bidrar till att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2016 och därefter minskar 2017–2019, jämfört med föregående år.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades reformer inom bl.a. äldreomsorg och förlossningsvård som ökade utgifterna 2015 jämfört med föregående år. Eftersom en del av reformerna hade en avtagande storlek beräknas dock utgifterna under utgiftsområdet minska 2016–2019, jämfört med föregående år. En utgiftsförändring avseende bemanning i äldreomsorgen är beräknad t.o.m. 2018.

År 2020 kommer ett antal tidigare beslutade tillfälliga reformer, avseende bl.a. förlossningsvård, kvinnors hälsa och ungas psykiska ohälsa att upphöra. Detta innebär att utgifterna under utgiftsområdet beräknas minska 2020 jämfört med 2019.

Tabell 8.5 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med föregående år till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer

Milljarder kronor

Minustecken innebär anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning

	2016	2017	2018	2019	2020
UO 1 Rikets styrelse	0,18	0,25	-0,03	-0,09	-0,03
UO 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	-0,01	0,01	0,00	-0,02	-0,01
UO 3 Skatt, tull och exekution	0,01	0,05	-0,01	-0,01	0,00
UO 4 Rättsväsendet	0,42	-0,02	0,37	0,51	0,29
UO 5 Internationell samverkan	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
UO 6 Försvar och samhällets krisberedskap	1,09	0,80	0,44	1,42	1,11
UO 7 Internationellt bistånd	2,71	-2,95	2,69	-1,25	-0,18
UO 8 Migration	2,01	2,05	-8,36	2,69	-0,05
UO 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	4,27	-3,53	-1,67	-3,36	-1,41
UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	1,15	0,55	0,20	0,12	0,00
UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,26	0,00	0,00	0,00	0,00
UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,64	0,33	0,20	0,14	0,00
UO 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering	0,72	2,40	-6,26	-2,94	-0,31
UO 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	3,00	0,25	1,01	0,69	0,25
UO 15 Studiestöd	0,75	1,03	0,56	0,17	0,08
UO 16 Utbildning och universitetsforskning	3,81	3,05	1,26	-0,89	-0,05
UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	0,46	0,48	0,00	-0,08	-0,12
UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5,32	0,19	0,00	-0,01	-0,01
UO 19 Regional tillväxt	0,75	0,23	-0,19	0,08	-0,08
UO 20 Allmän miljö- och naturvård	1,82	0,59	-0,31	0,25	-0,18
UO 21 Energi	0,46	0,11	-0,11	0,05	-0,45
UO 22 Kommunikationer	2,75	1,88	0,30	2,04	0,38
UO 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	3,14	-0,64	0,54	0,07	-0,33
UO 24 Näringsliv	0,35	0,22	0,08	0,10	-0,51
UO 25 Allmänna bidrag till kommuner	-9,05	12,29	0,26	0,22	0,07
UO 27 Avgiften till Europeiska unionen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa utgiftsförändringar	27,00	19,62	-9,02	-0,08	-1,54

Anm.: Anslagsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket ingår inte. Nu föreslagna och aviserade reformer avser förslag och aviseringar i denna proposition och de förslag i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2) som inte avser regelstyrda transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar).

Källa: Egna beräkningar

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Till följd av reformer som presenterades i budgetpropositionen för 2016, avseende bl.a. borttagande av den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen, beräknas utgifterna under utgiftsområdet öka 2016, jämfört med 2015.

Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering

I denna proposition presenteras ett nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga som innebär att utgifterna under utgiftsområdet tillfälligt ökar 2017, för att sedan minska 2018–2020, jämfört med föregående år.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades reformer avseende bl.a. arbetslöshetsförsäkringen, extratjänster, traineejobb, utbildningskontrakt och Arbetsförmedlingens verksamhet. Reformerna medför att utgifterna ökar 2016–2019, jämfört med föregående år

I denna proposition presenteras förslag om bl.a. nedrevidering av antal extratjänster och traineejobb samt tillskott till Arbetsförmedlingen. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition bidra till att utgifterna under utgiftsområdet minskar 2017, är i stort sett oförändrade 2018 och ökar 2019–2020, jämfört med föregående år.

Utgiftsområde 15 Studiestöd

I denna proposition presenteras reformer avseende studiemedel för fler platser inom lärlingsvux, yrkesvux samt lärar- och förskoleutbildning, vilket innebär ökade utgifter under utgiftsområdet 2017–2020, jämfört med föregående år.

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

I denna proposition presenteras förslag om satsningar på forskning, innovation och högre utbildning. Satsningarna medför att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018, minskar något 2019 och ökar 2020, jämfört med föregående år.

Hösten 2015 vidtog regeringen utgiftsbegränsande åtgärder för 2016 som bl.a. innebar att medel för fler anställda i lågstadiet betalades ut 2015 för verksamhet under 2016. Som en följd av den förtida utbetalningen kunde medel omfördelas till senare år i propositionen Vårändringsbudget för 2016 respektive 2016 års

ekonomiska vårproposition. Därtill minskades de särskilda medlen till universitet och högskolor. Sammantaget bidrar detta till minskade utgifter under utgiftsområdet 2016 och ökade utgifter 2017, jämfört med föregående år.

I budgetpropositionen för 2016 presenterades reformer avseende bl.a. höjda lärarlöner, specialpedagogisk fortbildningssatsning i grundskolan och fler platser inom yrkesvux och yrkeshögskola. Reformerna får till följd att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2016–2018 och minskar 2019, jämfört med föregående år.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 och i budgetpropositionen för 2016 presenterades åtgärder avseende bl.a. grundskolan och en utökning av antalet platser inom den högre utbildningen och vuxenutbildningen. Åtgärderna beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2016 jämfört med 2015. Vidare presenterades i budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1) reformer kopplade till den av riksdagen beslutade inriktningen för forsknings- och innovationspolitiken som beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2016, jämfört med 2015.

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

I budgetpropositionen för 2016 presenterades reformer avseende bl.a. investeringsbidrag för uppförande av hyresbostäder och stöd till kommuner för att öka byggandet av bostäder. Reformerna innebär att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2016, jämfört med 2015.

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades reformer för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Reformerna innebär att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2016, jämfört med 2015.

Utgiftsområde 22 Kommunikationer

I denna proposition presenteras reformer avseende bl.a. insatser för ökat cyklande, kapacitetshöjande åtgärder i järnvägsinfrastrukturen och vidmakthållande av den statliga transportinfrastrukturen. Reformerna beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2016–2020, jämfört med föregående år.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades reformer avseende bl.a. förstärkningar av järnvägsunderhållet som beräknas innebära att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2016, jämfört med 2015. Dessa reformer upphör 2019, vilket bidrar till minskade utgifter jämfört med 2018.

Till följd av tidigare beslutade reformer, avseende bl.a. infrastruktursatsningar i Stockholm, i enlighet med förslag i bl.a. propositionen Förändrad trängselskatt och infrastruktursatsningar i Stockholm (prop. 2013/14:76, bet. 2013/14:SkU24, rskr. 2013/14:186) beräknas utgifterna under utgiftsområdet öka 2016 jämfört med 2015.

Ett antal tillfälliga reformer som beslutades efter förslag i budgetpropositionen för 2016, avseende bl.a. kollektivtrafik och järnväg i landsbygd samt väg- och järnvägsunderhåll i landsbygd upphör 2020. Detta bidrar till minskade utgifter under utgiftsområdet 2020 jämfört med 2019.

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

I denna proposition föreslås åtgärder avseende bl.a. höjt stöd till bredbandsutbyggnad samt omfördelning av förväntade utbetalningar inom landsbygdsprogrammet. Åtgärderna innebär ökade utgifter under utgiftsområdet 2016–2018 jämfört med föregående år. Även i budgetpropositionen för 2016 presenterades förslag och aviseringar avseende bl.a. omfördelning mellan år av medel inom landsbygdsprogrammet. Till följd av detta beräknas utgifterna under utgiftsområdet öka 2016 och minska 2017 och 2018, jämfört med föregående år.

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

I denna proposition presenteras åtgärder som innebär att kommuner och landsting tillförs permanenta medel för att höja kvaliteten och anställa fler inom välfärden. Detta medför att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2017 jämfört med föregående år. Med anledning av flyktingsituationen föreslog regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2015 (prop. 2015/16:47) ett tillfälligt stöd till kommuner och landsting. Stödet avsåg endast 2015, vilket innebär att utgifterna under utgiftsområdet minskar 2016 jämfört med 2015.

I budgetpropositionen för 2016 presenterades reformer som bl.a. innebar borttagande av vissa

av de förändringar i det kommunalekonomiska utjämningsystemet som infördes efter förslag av den förra regeringen och en satsning på tandvård för unga vuxna. Som en följd av dessa reformer beräknas utgifterna under utgiftsområdet minska 2016 och öka 2017 och 2018, jämfört med föregående år.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades ett förslag om att kompensera kommunsektorn med anledning av förslaget att slopa nedsättningen av arbetsgivaravgiften för unga. Åtgärden beräknas bidra till ökade utgifter under utgiftsområdet 2016 och 2017, jämfört med föregående år.

Till följd av finansieringen av prioriterade utbildningsreformer inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, som beslutades efter förslag i budgetpropositionen för 2016, beräknas utgifterna under utgiftsområdet minska 2016, 2017 och 2018, jämfört med föregående år.

Till följd av en reform som presenterades i budgetpropositionen för 2014, avseende utökad matematikundervisning i årskurs 4–6, beräknas utgifterna under utgiftsområdet öka 2016 och 2017, jämfört med föregående år.

Pris- och löneomräkning

Regeringen genomför årligen en pris- och löneomräkning av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål. Omräkningen gör att utgifterna ökar 2016–2020, jämfört med föregående år (se tabell 8.4).

Omräkningen för budgetåret (2017) baseras på utfallsstatistik för pris- och löneutvecklingen två år tidigare (2015). Pris- och löneomräkningen för de efterföljande åren (2018–2020) är preliminär och beräknas i särskild ordning.

I tabell 8.6 summeras pris- och löneomräkningen för 2016 och 2017 per utgiftsområde, medan omräkningen på anslagsnivå redovisas för respektive anslag i utgiftsområdesvolymernas härledningstabeller.

Huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas används för myndigheters förvaltningsutgifter. För dessa anslag styrs omräkningen av löneindex, hyresindex och index för övriga förvaltningskostnader. Indexförändringarna framgår av tabell 8.7.

Metoden och de bakomliggande principerna för statens pris- och löneomräkning redovisas närmare i avsnitt 8.6.

Tabell 8.6 Pris- och löneomräkning

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2016	2017
1 Rikets styrelse	204	186
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	35	32
3 Skatt, tull och exekution	196	155
4 Rättsväsendet	672	618
5 Internationell samverkan	4	3
6 Försvar och samhällets krisberedskap	496	323
7 Internationellt bistånd	17	12
8 Migration	89	73
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	51	44
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	148	127
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	6	5
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	2	3
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	162	152
15 Studiestöd	3	11
16 Utbildning och universitetsforskning	757	703
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	132	63
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	16	15
20 Allmän miljö- och naturvård	20	20
21 Energi	7	7
22 Kommunikationer	-2	-486
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	51	40
24 Näringsliv	30	23
Summa	3 097	2 129

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 8.7 Omräkningsfaktorer i pris- och löneomräkningen av myndigheters förvaltningsanslag

Procent		2016	2017
Löneindex		2,35	1,82
varav arbetskostnadsindex		3,11	2,67
varav produktivitetsavdrag		0,76	0,85
Hyresindex		-0,08	0,06
Index för övriga förvaltningskostnader		0,03	0,25

Källa: ESV, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Övriga makroekonomiska förändringar

De statliga utgifterna påverkas av den ekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden. Flera transfereringar till hushållen följer den allmänna pris- och löneutvecklingen. Sjukpenningen påverkas t.ex. av inkomstindex och prisbasbelopp medan föräldraförsäkringen påverkas av timlön och prisbasbelopp. År 2015–2020 väntas pris- och löneutvecklingen ta fart, vilket medför öknings- utgifter dessa år. Sammanlagt ökar utgifterna med ca 80 miljarder kronor mellan 2015 och 2020 till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Nedan redovisas förklaringar till de större utgiftsförändringarna. I avsnitt 4 finns en närmare beskrivning av den makroekonomiska utvecklingen 2016–2020.

Inkomstgrundade pensioner ökar

De inkomstgrundade pensionerna i ålderspensionssystemet står för huvuddelen av den utgiftsökning som är hänförlig till den makroekonomiska utvecklingen 2016–2020. Ålderspensionssystemet följer normalt löneutvecklingen i samhället, som avspeglas i inkomstindex. Från och med 2017 kommer inkomstindex att beräknas utifrån förändringen i nominell genomsnittsinkomst de senaste två åren. För närvarande befinner sig ålderspensionssystemet i en period av balansering, vilket innebär att pensionerna i stället följer balansindex. Balansindex består av inkomstindex och det s.k. balanstalet som är ett mått på pensionssystemets finansiella ställning. Från och med 2017 används vid beräkningen av balansindex i stället för balanstalet ett s.k. dämpat balanstal. Syftet med förändringen är att skapa en jämnare utveckling av pensionerna. Den makroekonomiska utvecklingen väntas

medföra att utgifterna för ålderspensionssystemet ökar med 9–16 miljarder kronor per år 2016–2020.

Biståndet ökar till följd av växande

bruttonationalinkomst

Utvecklingen av bruttonationalinkomsten bedöms öka biståndsramen med ca 2 miljarder kronor per år 2016–2020.

Volymer i transfereringssystemen

Begreppet volymförändringar innefattar bl.a. utvecklingen av antalet personer i transfereringssystemen och längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem. I begreppet ingår också förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystem som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen. Utgiftsökningar om sammanlagt 32 miljarder kronor mellan 2015 och 2020 är hänförliga till volymförändringar, främst på grund av att antalet barn och pensionärer ökar över tiden. Utgifter relaterade till utgiftsområde 8 Migration ökar kraftigt 2016, jämfört med föregående år men minskar sedan över tid.

Nedan redovisas förklaringar till de större utgiftsförändringarna under prognosperioden som beror på volymförändringar.

Fler barn och pensionärer

Antalet uttagna dagar med föräldrapenning har ökat under 2000-talet och beräknas fortsätta att öka med ca 9 procent mellan 2015 och 2020 (se tabell 8.8). Ökningen beror dels på att fler barn föds, dels på att fler barn invandrar. Det ökade antalet barn medför att antalet barnbidrag väntas öka med knappt 12 procent mellan 2015 och 2020 (se tabell 8.8). Detta medför ökande utgifter under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Antalet personer med inkomstpension beräknas öka markant framöver (se tabell 8.8). Ökningen beror dels på demografiska faktorer, dvs. att pensionärerna blir fler, dels på att de blivande ålderspensionärerna i allt högre utsträckning har haft en pensionsgrundande inkomst. De blivande pensionärerna har också en i genomsnitt högre inkomstgrundad pension än dagens ålderspensionärer, vilket innebär att de inte väntas erhålla garantipension i samma utsträckning. Som en följd av detta väntas antalet pensionärer med garantipension minska mellan

2015 och 2020 (se tabell 8.8). En svagare utveckling av inkomstpensionerna under slutet av perioden innebär att antalet pensionärer som till någon del erhåller garantipension ökar marginellt mellan 2019 och 2020. Sammantaget innebär dessa trender att en successivt växande andel av de samlade pensionsutbetalningarna från statens budget och ålderspensionssystemet kommer att utbetalas från ålderspensionssystemet, och att de pensioner som betalas ut från statens budget under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom successivt minskar.

Ökande utgifter för nyanlända

Ett flertal konflikter och fattigdom i vår omvärld har bidragit till att ett mycket stort antal människor har tvingats lämna sina hemländer. Sverige tog 2015 emot 162 877 asylsökande, vilket var en fördubbling jämfört med 2014. Det senaste halvåret har dock väsentligt färre sökt asyl i Sverige, vilket medfört att Migrationsverket har reviderat ned prognosen för antalet asylsökande. I utgiftsprognosen för utgiftsområde 8 Migration återspeglas denna utveckling genom minskade utgifter med 31,2 miljarder kronor mellan 2016 och 2020. Utgiftsförändringarna under utgiftsområde 8 Migration påverkar också utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, eftersom en del av kostnaderna för de asylsökandes första tid i Sverige avräknas från biståndsramen. En effekt av de minskande utgifterna för migration blir därför att utgifterna för internationellt bistånd ökar.

Den genomsnittliga vistelsetiden i mottagningssystemet för personer som sökt asyl var 104 dagar under 2015. Vid utgången av 2015 uppgick antalet inskrivna personer i mottagningssystemet till 181 890 personer. Antalet beräknas gradvis minska, för att vid utgången av 2016 uppgå till 123 800 personer.

Enligt Migrationsverkets planeringsantagande väntas omkring 62 900 personer beviljas uppehållstillstånd 2016 och därmed bli kommunplacerade. Utgifterna för ersättningar

och insatser för etablering av nyanlända under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering beräknas öka från drygt 20 miljarder kronor 2016 till drygt 32 miljarder kronor 2018, för att sedan minska till drygt 22 miljarder kronor 2020. För mottagandet får kommunerna bl.a. en schablonersättning som utbetalas under en tvåårsperiod. Det stora antalet ensamkommande barn och ungdomar som sökte asyl i Sverige under 2015 har stor effekt på utgifterna under utgiftsområdet under prognosperioden. Detta eftersom kommunerna får särskild ersättning för mottagandet av dessa barn och ungdomar och de dessutom oftast stannar flera år inom kommunens omsorg.

Av de som beviljas uppehållstillstånd är ungefär hälften 20–64 år. De flesta av dessa personer skrivs in i etableringsuppdraget, vars syfte är att underlätta inträdet på arbetsmarknaden. Deltagare i etableringsuppdraget är berättigade till etableringsersättning i två år. År 2015 uppgick antalet deltagare i etableringsuppdraget till ca 48 400 personer. Antalet deltagare i etableringsuppdraget förväntas öka kraftigt fram t.o.m. 2018, då det beräknade antalet deltagare uppgår till ca 87 900 personer, för att därefter minska till ca 55 400 personer 2020 (se tabell 8.8).

Utgifter för statlig assistansersättning väntas öka

Antalet personer som får personlig assistans med ersättning från staten förväntas minska 2016 jämfört med 2015, för att sedan ligga på en konstant nivå. Samtidigt bedöms det genomsnittliga antalet beviljade timmar per brukare fortsätta öka (se tabell 8.8). Sammantaget bedöms utgifterna för statlig assistansersättning öka 2016–2020. Mellan 2016 och 2017 är utgiftsökningen särskilt markant. Det beror på att utgifterna för 2016 är tillfälligt lägre eftersom Försäkringskassan den 1 oktober 2016 övergår från förskotts- till efterskottbetalning av ersättningen.

Tabell 8.8 Volymer inom olika transfereringssystem

Utgifts- område	Köns- fördelning Utfall 2014	Köns- fördelning Utfall 2015	Utfall 2015	Prognos				
				2016	2017	2018	2019	2020
8 Asylsökande, genom- snittligt antal inskrivna	35,8%kv 64,2%m	33,2%kv 66,8%m	100 166	158 100	88 600	55 600	44 700	38 300
9 Antal personer med assistansersättning	46,1%kv 53,9%m	45,9%kv 54,1%m	16 152	15 952	15 831	15 831	15 831	15 831
9 Antal timmar assistans per vecka per beviljad brukare, genomsnitt	98,5%kv ² 101,3%m ²	98,4%kv ² 101,4%m ²	126,0	128,3	130,5	132,6	134,7	136,7
10 Antal sjukpenning- dagar (netto) ¹ , miljoner	63,5%kv 36,5%m	64,1%kv 35,9%m	56,7	60,0	62,0	62,5	62,8	63,2
10 Antal rehabiliterings- penningdagar (netto) ¹ , miljoner	66,5%kv 33,5%m	67,7%kv 32,3%m	2,6	2,8	3,3	3,4	3,5	3,6
10 Antal personer med sjukersättning	59,7%kv 40,3%m	59,7%kv 40,3%m	313 236	298 966	287 278	278 856	272 504	267 674
10 Antal personer med aktivitetsersättning	46,8%kv 53,2%m	46,9%kv 53,1%m	35 783	38 275	40 195	41 938	43 595	45 230
10 Antal personer med sjuk- och aktivitets- ersättning som erhåller bostadstillägg	54,2%kv 45,8%m	53,3%kv 46,7%m	128 297	128 669	130 002	131 321	132 613	133 879
11 Antal personer med garantipension	80,0%kv 20,0%m	79,6%kv 20,4%m	768 600	701 800	673 200	645 800	634 100	637 000
11 Antal pensionärer som erhåller bostadstillägg	77,7%kv 22,3%m	76,8%kv 23,2%m	286 700	287 500	286 200	287 000	290 300	293 700
ÅP Antal personer med tilläggs pension	52,1%kv 47,9%m	52,1%kv 47,9%m	2 018 400	2 048 200	2 065 700	2 068 700	2 035 800	1 973 000
ÅP Antal personer med inkomstpension	49,9%kv 50,1%m	50,0%kv 50,0%m	1 392 600	1 491 800	1 586 700	1 677 300	1 763 800	1 846 600
12 Antal barnbidrag	88,0%kv 12,0%m	81,7%kv 18,3%m	1 796 211	1 834 582	1 884 352	1 934 208	1 972 628	2 011 836
12 Antal uttagna föräldra- penningdagar (netto) ¹ , miljoner	74,7%kv 25,3%m	73,8%kv 26,2%m	52,9	53,6	55,0	56,4	57,6	58,8
12 Antal uttagna tillfälliga föräldrapeningdagar (netto) ¹ , miljoner	54,8%kv 45,2%m	54,5%kv 45,5%m	6,9	7,1	7,2	7,3	7,5	7,6
13 Antal deltagare i etableringsinsatser	43,5%kv 56,5%m	42,7%kv 57,3%m	48 356	60 664	83 507	87 930	68 425	55 382
15 Antal personer med studiehjälp	48,3%kv 51,7%m	47,7%kv 52,3%m	398 200	394 800	404 600	415 400	428 900	441 300
15 Antal personer med studiemedel ³	59,3%kv 40,7%m	60,1%kv 39,9%m	509 500	518 000	535 300	543 300	544 700	544 300

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundat till närmaste hundratal om inte annat anges. Arbetslöshetstal och antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är nära sammankopplade med den konjunkturella utvecklingen. De redovisas därför inte i denna tabell utan ingår i kategorin makroekonomiska förutsättningar. Siffrorna beaktar inte effekten av reformer som föreslås och aviseras i denna budgetproposition.

¹ Antal dagar med partiell ersättning är omräknade till hela dagar.

² Könsfördelningen baseras på genomsnittligt antal timmar per brukare och inte summan. Därför summerar inte andelarna till 100 procent. År 2015 hade kvinnor 98,4 procent av det genomsnittliga antalet timmar beviljad assistans per vecka. Motsvarande siffra för männen var 101,4 procent.

³ Brutto räknat antal. När stödmottagare under året har studerat på flera utbildningsnivåer eller både i Sverige och utomlands uppstår dubbelräkning. Netto räknat var antalet studiemedelstagare 482 200 personer 2014 och 475 900 personer 2015.

Källa: Egna beräkningar.

Helårsekvivalenter i vissa ersättningsystem

Antalet personer som försörjs i olika ersättningsystem har betydelse för utgiftsutvecklingen. Så kallade helårsekvivalenter möjliggör jämförelser mellan olika transfereringssystem, eftersom volymer i många fall mäts på olika sätt i olika transfereringssystem (t.ex. antal dagar i sjukpenningen och genomsnittligt antal personer i sjuk- och aktivitetsersättningen). Två personer som under ett år är sjukskrivna på halvtid bildar tillsammans en helårsekvivalent. Även personer med sjuklön, dvs. sjukfrånvaro från vecka två, räknas in i beräkningen av en helårsekvivalent. Tabell 8.9 inkluderar alltså både personer som är i arbete och personer som står utanför arbetsmarknaden.

Sammanställningen av helårsekvivalenter i tabellen grundar sig på statistik över faktiska utbetalningar. I tabellen redovisas antalet helårsekvivalenter i transfereringssystem relaterade till arbetslöshet och ohälsa, dvs. outnyttjad potentiell arbetskraft. Frivillig frånvaro som t.ex. studier, och andra liknande transfereringssystem är inte inkluderade i tabellen.

Tabellen inkluderar också ekonomiskt bistånd som är en kommunal utgift, vilket medför dubbelräkningar eftersom individer som erhåller ersättning från statliga ersättningsystem också kan vara berättigade till ekonomiskt bistånd.

Antalet helårsekvivalenter som andel av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år beräknas minska med 0,7 procentenheter mellan 2017 och 2020. Antalet helårsekvivalenter minskar även i absoluta tal mellan 2015 och 2020 för sjuk- och aktivitetsersättningen, arbetslöshetsersättningen och arbetsmarknadspolitiska program.

År 2000–2016 var antalet helårsekvivalenter exkl. ekonomiskt bistånd som andel av befolkningen i åldrarna 20–64 år i genomsnitt 18,1 procent per år. År 2006–2014 var motsvarande siffra i genomsnitt 16,8 procent per år. Under perioden 2017–2020 beräknas det genomsnittliga antalet helårsekvivalenter som andel av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år bli 15,6 procent per år.

Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition har beräknat antal helårsekvivalenter reviderats ned (se tabell 8.9).

Tabell 8.9 Helårsekivalenter i vissa transfereringssystem

Tusental, andel av befolkning 20-64 år i procent inom parantes

	Utfall		Prognos					Förändring mot 2016 års ekonomiska vårproposition				
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Sjuk- och rehabiliteringspenning ¹	199 (3,5)	223 (3,9)	233 (4,1)	240 (4,2)	241 (4,2)	243 (4,2)	244 (4,2)	-8,9	-13,4	-16,7	-19,4	-21,9
Sjuk- och aktivitetsersättning	304 (5,4)	300 (5,3)	287 (5,0)	279 (4,9)	273 (4,7)	269 (4,6)	266 (4,5)	-3,8	-6,8	-9,2	-11,3	-12,9
Arbetslöshetsersättning	86 (1,5)	81 (1,4)	71 (1,3)	68 (1,2)	69 (1,2)	69 (1,2)	69 (1,2)	-4,5	-3,8	-4,0	-5,9	-8,3
Arbetsmarknadspolitiska program ²	168 (3,0)	164 (2,9)	162 (2,8)	161 (2,8)	155 (2,7)	158 (2,7)	162 (2,8)	-4,8	3,6	1,5	-1,3	-1,7
Etableringsersättning	29 (0,5)	41 (0,7)	54 (0,9)	76 (1,3)	80 (1,4)	62 (1,1)	50 (0,9)	2,6	8,9	-8,1	-34,8	-36,7
Summa	786 (14,0)	809 (14,3)	807 (14,2)	823 (14,3)	819 (14,1)	802 (13,8)	792 (13,5)	-19,4	-11,5	-36,4	-72,7	-81,5
Ekonomiskt bistånd	100 (1,8)	98 (1,7)	95 (1,7)	92 (1,6)	92 (1,6)	95 (1,6)	98 (1,7)	2,2	1,2	0,4	-2,5	-7,5
Summa inkl. ekonomiskt bistånd³	886 (15,8)	907 (16,0)	902 (15,9)	915 (15,9)	911 (15,7)	897 (15,4)	890 (15,2)	-17,0	-9,7	-35,8	-75,7	-89,6
Befolkning 20-64 år	5625	5664	5688	5747	5791	5826	5873					

Anm.: Beloppen avser åldersgruppen 20-64 år och är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Siffrorna beaktar inte effekten av reformer som föreslås och aviseras i denna budgetproposition.

¹ Inklusive sjuklön som betalas av arbetsgivaren.

² Från och med 2015 är även traineejobb och extratjänster inkluderade. Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som får ersättning i form av rehabiliteringspenning eller etableringsersättning räknas till sjuk- och rehabiliteringspenning respektive etableringsersättning.

³ Summeringen innehåller dubbelräkningar då individer som ingår i andra ersättningssystem också kan vara berättigade ekonomiskt bistånd.

Källa: Egna beräkningar och Statistiska centralbyrån.

Tekniska justeringar

När en utgiftsförändring inte har samma nettoeffekt på den offentliga sektorns konsoliderade utgifter eller det offentliga finansiella sparandet som på de takbegränsade utgifterna kan det motivera en teknisk justering av utgiftstaket. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och justeringarna föreslås normalt i budgetpropositionen.

De utgiftsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå 2016 bidrar till ökade utgifter om 10 miljarder kronor jämfört med 2015. Detta beror främst på att vissa stöd har flyttats till utgiftssidan i stället för att som tidigare budgeteras på inkomstsidan. År 2017–2020 beräknas de tekniska justeringarna uppgå till 0–1 miljarder kronor per år.

Övriga utgiftspåverkande faktorer

En del av förändringarna av de takbegränsade utgifterna 2016–2020 förklaras av andra faktorer än beslutade, föreslagna och aviserade reformer, pris- och löneomräkningen, samt övriga makroekonomiska förändringar eller volymer. Dessa övriga faktorer består exempelvis av EU-avgiften och förändringar av anslagsbehållningar. Den främsta förklaringen till utvecklingen av posten Övriga utgiftspåverkande faktorer är att avgiften till Europeiska unionen fluktuerar mycket under hela perioden. Fluktuationen beror framför allt på retroaktiva rabatter på medlemsavgiften. Därutöver påverkas posten Övriga utgiftspåverkande faktorer av variationer i storleken på de avräkningar som kan göras från biståndsramen på grund av kostnader för mottagande av asylsökande. Denna faktor är särskilt markant 2016 jämfört med 2015.

8.4 Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2016

Utgifterna i statens budget för 2016, inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar, bedöms enligt den aktuella prognosen bli lägre än de beslutade utgiftsramarna (se. tabell 8.10). Denna utveckling beror på minskningar av

utgifterna under flera olika utgiftsområden, bl.a. utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. Minskningen motverkas dock delvis av en stor ökning av utgifterna under utgiftsområde 8 Migration (se diagram 8.1).

I tabell 8.11 redovisas av riksdagen beslutade ramar för utgiftsområdena, beslutade och föreslagna ändringar i budgeten samt de prognostiserade utgifterna för varje utgiftsområde och för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. För vissa utgiftsområden skiljer sig de aktuella utgiftsprognoserna väsentligt från de medel som riksdagen ursprungligen anvisade i budgeten.

Nedan redogörs för de utgiftsområden där avvikelserna mellan utgiftsprognoserna och de ursprungligt anvisade medlen är som störst.

Tabell 8.10 Takbegränsade utgifter och statsskuldsräntor m.m. 2016

Miljarder kronor

	Statens budget ¹	Prognos	Differens prognos-budget
Summa utgiftsområden	923,1	916,2	-6,9
Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.	10,8	4,6	-6,2
Utgifter exkl. utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. ²	912,4	911,6	-0,8
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	285,5	285,3	0,2
Takbegränsade utgifter³	1 197,9	1 196,9	-0,9

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2015/16:FIU10).

² Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.

³ I de takbegränsade utgifterna ingår ej utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Källa: Egna beräkningar

Tabell 8.11 Utgifter 2016

Miljarder kronor

Utgiftsområde	Urspr. budget ¹	Ändringsbudget ²	Förslag till ändringsbudget ²	Totalt anvisat ³	Prognos	Differens prognos – urspr. budget	Differens prognos – totalt anvisat
1 Rikets styrelse	12,7	0,1	0,0	12,8	12,9	0,2	0,1
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	14,8	0,2		15,0	15,0	0,2	0,0
3 Skatt, tull och exekution	10,8			10,8	10,8	0,0	0,0
4 Rättsväsendet	41,6	0,6	0,1	42,3	41,3	-0,2	-0,9
5 Internationell samverkan	1,9	0,1		2,0	2,1	0,2	0,1
6 Försvar och samhällets krisberedskap	48,8	-0,1	0,4	49,1	49,0	0,2	-0,1
7 Internationellt bistånd	32,4	-4,1	6,4	34,7	32,6	0,2	-2,1
8 Migration	19,4	30,8	-6,4	43,9	42,5	23,1	-1,3
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	69,2	1,8	0,1	71,1	63,9	-5,4	-7,3
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	109,9	0,3	0,1	110,3	106,3	-3,5	-4,0
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	36,2			36,2	36,0	-0,2	-0,2
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	87,1			87,1	86,3	-0,9	-0,9
13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering	21,1	0,2		21,3	20,7	-0,3	-0,6
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	79,7	-0,8	0,1	79,0	74,2	-5,4	-4,7
15 Studiestöd	21,7		0,0	21,7	19,7	-2,0	-2,0
16 Utbildning och universitetsforskning	69,5	-0,9	0,0	68,5	66,2	-3,2	-2,3
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	13,7	0,1	0,1	13,9	13,9	0,2	-0,1
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	7,1	-0,5		6,6	4,2	-2,8	-2,3
19 Regional tillväxt	3,3	0,0		3,3	2,9	-0,3	-0,3
20 Allmän miljö- och naturvård	7,7	-0,3	0,4	7,8	7,8	0,1	-0,1
21 Energi	2,8			2,8	2,8	0,0	0,0
22 Kommunikationer	54,1	-0,5	0,1	53,7	52,5	-1,6	-1,1
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	18,9	0,0	0,0	18,9	16,4	-2,5	-2,5
24 Näringsliv	6,0	-0,1	0,0	5,9	5,9	-0,1	0,0
25 Allmänna bidrag till kommuner	93,4			93,4	93,3	0,0	0,0
26 Statsskuldräntor m.m.	10,8			10,8	4,6	-6,2	-6,2
27 Avgiften till Europeiska unionen	31,8		4,5	36,3	32,2	0,4	-4,1
Minskning av anslagsbehållningar	-3,1						
Summa utgiftsområden	923,1	27,2	5,9	959,3	916,2	-6,9	-43,1
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor	912,4			948,6	911,6	-0,8	-37,0
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	285,5			285,5	285,3		
Takbegränsade utgifter	1 197,9				1 196,9	-0,9	
Budgeteringsmarginal	17,1				18,1	0,9	
Utgiftstak för staten	1 215,0				1 215,0		

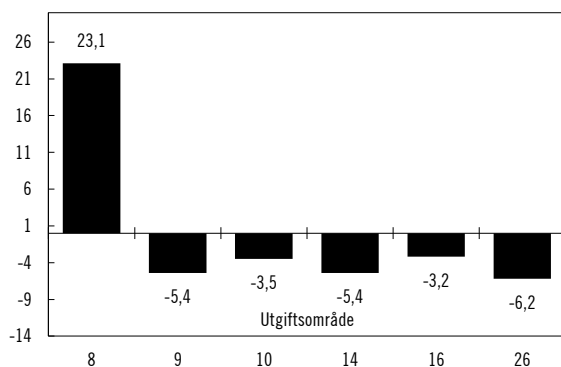
Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2015/16:FiU10).² Där 0,0 anges har ändringsbudget beslutats eller förslag till ändringsbudget lämnats, men beloppet för utgiftsområdet totalt uppgår till mindre än 50 miljoner kronor.³ Anvisat i statens budget enligt riksdagens beslut efter förslag i propositionerna Extra ändringsbudget för 2016 – Ändring av rätten till bistånd för vissa utlänningar (prop. 2015/16:146, bet. 2015/16:42, rskr. 2015/16:210) och Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:316) samt förslag i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2).

Källa: Egna beräkningar.

Diagram 8.1 Skillnad mellan utgiftsprognos för 2016 och ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2016¹ för vissa utgiftsområden

Miljarder kronor

¹ Enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2015/16:FiU10).

Källa: Egna beräkningar.

Utgiftsområde 8 Migration

Upprevideringen förklaras av det stora antalet asylsökande som kom hösten 2015, vilket har lett till att fler är inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem än enligt de beräkningar som låg till grund för budgeten för 2016.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Nedrevideringen förklaras till största del av att Försäkringskassan inför efterskottsbetalning av den statliga assistansersättningen fr.o.m. den 1 oktober 2016.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Nedrevideringen beror bl.a. på att färre personer är i behov av sjukersättning och att öknings-takten på inflödet till sjukförsäkringssystemet har justerats ned jämfört med tidigare beräkningar.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Nedrevideringen beror bl.a. på minskad arbetslöshet, vilket innebär lägre utgifter för a-kassan, och mindre efterfrågan på subventionerade anställningar än vad som beräknades i budgeten för 2016.

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Nedrevideringen förklaras till största del av att det finns ett flertal nya satsningar inom skolområdet där statsbidrag ännu inte söks fullt ut eller där det tar tid för Skolverket att bygga upp en ny verksamhet. Därutöver görs en

nedrevidering av de medel som beräknats för traineeutbildning och utbildningskontrakt.

Utgiftsområde 26 Statskuldsräntor m.m.

Nedrevideringen beror främst på ett lägre ränteläge jämfört med vad som prognostiserades vid framtagandet av budgeten för 2016. Det har medfört väsentligt högre överkurser i samband med att Riksgäldskontoret har emitterat statsobligationer. Därutöver har räntebetalningarna på lån i svenska kronor blivit lägre än vad som beräknades vid framtagandet av budgeten.

Förändring av anslagsbehållningar (exklusive utgiftsområde 26 Statskuldsräntor m.m.)

Statliga myndigheter har vissa möjligheter att omfördela sina utgifter över tiden. Medel på anslag som inte utnyttjas under ett budgetår kan inom vissa gränser sparas till efterföljande år. Det innebär att en myndighet utöver årets anvisade anslagsmedel kan använda tidigare sparade anslagsmedel, vilket ger en viss flexibilitet i myndighetens planering. I regel uppgår den del som myndigheten får disponera efterföljande år till 3 procent av myndighetens förvaltningsanslag. Myndigheter har också möjlighet att inom vissa gränser låna av efterföljande års anslag, s.k. anslagskredit.

I budgeten för 2016 var den beräknade förändringen av anslagsbehållningarna inte fördelad per utgiftsområde utan redovisades under posten Minskning av anslagsbehållningar. De totala utgifterna redovisades i statens budget som summan av utgiftsramarna och beräkningsposten Minskning av anslagsbehållningar.

I den aktuella prognosen för 2016 ingår emellertid förändringen av anslagsbehållningarna under respektive utgiftsområde. Förändringen av anslagsbehållningarna 2016 kan därför beräknas som skillnaden mellan prognostiserat utfall och anvisade medel med hänsyn tagen till förslag till ändringar i budgeten, indragningar av anslagsmedel och medgivna överskridanden (se tabell 8.12).

År 2016 kommer anslagsbehållningarna att öka jämfört med 2015 i den mån utgifterna är lägre än totalt anvisade medel i budgeten för 2016, med beaktande av de ändringar som beslutades efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2016 och som föreslås i

propositionen Höständringsbudget för 2016. Anslagsbehållningarna kommer att minska i den mån utgifterna överstiger totalt anvisade medel eller till följd av beslut om indragningar.

Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2016 beslutades om anslagsökningar under t.ex. utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Utgifterna har emellertid i den aktuella prognosen för 2016 reviderats ned och de totala utgifterna i statens budget är lägre än de ursprungligt anvisade medlen i budgeten för 2016. Anslagsbehållningarna beräknas därför öka mellan årsskiftet 2015/16 och årsskiftet 2016/17.

Tabell 8.12 Beräknad förändring av anslagsbehållningar 2016 (exklusive statsskulsräntor)

Miljarder kronor

	Ingående ramöverföringsbelopp ¹	10,7
+	Anvisat i ursprunglig budget ²	915,5
+	Anvisat i vårändringsbudget för 2016 ³	27,2
+	Förslag till höständringsbudget för 2016 ⁴	5,9
+	Medgivna överskridanden	0,0
-	Indragningar	15,7
-	Prognos	911,6
=	Beräknat utgående överföringsbelopp	32,0
	Beräknad förändring av anslagsbehållningar	21,3

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Från samtliga belopp har utgiftsområde 26 Statsskulsräntor m.m. exkluderats.

¹ Enligt Årsredovisning för staten 2015 (skr. 2015/16:101).

² Enligt riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2016 (bet 2015/16:FiU1, rskr 2015/16:51).

³ Enligt riksdagens beslut efter förslag i propositionerna Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:316) och Extra ändringsbudget för 2016 – Ändring av rätten till bistånd för vissa utlänningar (prop. 2015/16:146, bet. 2015/16:42, rskr. 2015/16:210).

⁴ Enligt förslag i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2).

Källa: Egna beräkningar.

8.5 Förändring av de takbegränsade utgifterna sedan 2016 års ekonomiska vårproposition

I 2016 års ekonomiska vårproposition presenterade regeringen en beräkning av de takbegränsade utgifterna för 2017–2020. I denna

proposition görs en reviderad beräkning. Förändringarna jämfört med vårpropositionen redovisas i tabell 8.13, fördelade på olika förklaringsfaktorer.

Tabell 8.13 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020
Takbegränsade utgifter i 2016 års ekonomiska vårproposition	1 264,5	1 296,1	1 335,4	1 356,5
Beslut om reformer	21,6	12,4	18,5	20,8
Reviderad pris- och löneomräkning	-0,1	-0,4	-0,9	-2,0
Övriga makroekonomiska förändringar	-3,0	-5,9	-9,8	-13,0
Volymförändringar ¹	-23,8	-27,5	-40,2	-44,7
Tekniska justeringar ²	0,2	0,2	0,2	0,2
Minskning av anslagsbehållningar	-8,6	-3,6	-9,3	-4,0
Beräkningsteknisk överföring till hushållen ³	-0,2	-1,3	-6,0	0,0
Övrigt	-2,5	11,0	9,9	6,9
Total utgiftsförändring	-16,3	-15,1	-37,6	-35,9

Takbegränsade utgifter i budgetpropositionen för 2017 **1 248,1** **1 281,0** **1 297,8** **1 320,6**

¹ Begreppet volym innefattar ett antal olika förklaringar till utgiftsförändringar, bl.a. antal personer i vissa transfereringssystem, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till de makroekonomiska förutsättningarna.

² Utgiftsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå.

³ Posten beräkningsteknisk överföring redovisas inte längre på utgiftssidan i statens budget. Beloppen som redovisas i tabellen överensstämmer med den beräkningstekniska överföringen i 2016 års ekonomiska vårproposition (prop 2015/16:100).

Källa: Egna beräkningar.

I tabell 8.14 redovisas förändringarna av utgiftsramarna för 2017–2020 i förhållande till beräkningarna i vårpropositionen. Utgifterna inom respektive utgiftsområde är fördelade på samma förklaringsfaktorer som i tabell 8.13 (i tabell 8.14 utgörs kolumnen Övrigt av summan av posterna Reviderad pris- och löneomräkning, Tekniska justeringar, Minskning av anslagsbehållningar, Beräkningsteknisk överföring till hushållen och Övrigt).

Tabell 8.14 Förändring av utgiftsramar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Total förändring 2017	Varav				Total förändring 2018	Total förändring 2019	Total förändring 2020
		Beslut/reform 2017	Makro 2017	Volym 2017	Övrigt ¹ 2017			
1 Rikets styrelse	402	335			66	382	303	277
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	247	234	25	-12		137	193	129
3 Skatt, tull och exekution	40	40				48	41	18
4 Rättsväsendet	160	160				435	878	1 102
5 Internationell samverkan	5	5				6	6	6
6 Försvar och samhällets krisberedskap	14	14				31	-70	-257
7 Internationellt bistånd	4 974	-858	-186		6 018	10 421	9 216	5 807
8 Migration	-15 403	5 449	2	-20 853		-17 753	-11 778	-10 912
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	969	1 746		-769	-8	771	776	755
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-3 346	466	13	-3 825		-4 624	-6 190	-7 019
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	329		89	240		594	735	775
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	164	450	-356	69		778	540	301
13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering	3 593	2 095	111	1 387		-12 194	-28 881	-33 727
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-3 202	-1 835	-1 367			-3 121	-2 964	-3 291
15 Studiestöd	1 014	1 057	38	-74	-6	1 561	1 650	1 531
16 Utbildning och universitetsforskning	-59	-53			-6	1 372	1 143	1 328
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	495	496			-1	484	424	231
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	-394	-394				-587	89	78
19 Regional tillväxt	19	19				34	40	-1
20 Allmän miljö- och naturvård	812	812				905	1 630	1 645
21 Energi	88	88				134	183	222
22 Kommunikationer	152	152				190	3 301	4 535
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-214	276	48	3	-541	1 732	585	424
24 Näringsliv	566	255			311	730	809	921
25 Allmänna bidrag till kommuner	10 477	10 610			-133	10 417	10 576	10 578
26 Statsskuldräntor m.m.	1 814				1 814	-3 482	808	552
27 Avgiften till Europeiska unionen	-8 083				-8 083	683	718	725
Minskning av anslagsbehållningar	-8 611				-8 611	-3 573	-9 271	-4 031
Beräkningsteknisk överföring till hushållen ²	-215				-215	-1 340	-5 953	
Summa utgiftsområden	-13 193	21 619	-1 583	-23 833	-9 396	-14 831	-30 463	-27 295
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor	-14 963	21 619	-1 583	-23 833	-11 165	-11 350	-31 271	-27 848
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-1 378		-1 380	2		-3 732	-6 293	-8 068
Takbegränsade utgifter	-16 341	21 619	-2 963	-23 831	-11 165	-15 082	-37 564	-35 916

¹ Inklusive tekniska justeringar. De förändringar som föranleder teknisk justering av utgiftstaket redovisas i avsnitt 5.2.² Posten beräkningsteknisk överföring redovisas inte längre på utgiftssidan i statens budget. Beloppen som redovisas i tabellen överensstämmer med den beräkningstekniska överföringen i 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100).

Nu föreslagna och aviserade reformer 2017–2020

För varje utgiftsområde sammanfattas i tabell 8.15 anslagseffekterna av de reformer som regeringen i denna proposition föreslår för 2017 och aviserar för 2018–2020 samt av de förslag för 2016 som regeringen lämnar i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2). Anslagseffekterna redovisas i förhållande till den beräkning som låg till grund för 2016 års ekonomiska vårproposition.

Under respektive utgiftsområde redovisas föreslagna eller aviserade reformer som beräknas ha en större anslagspåverkan. I normalfallet förutsätts att de redovisade anslagsförändringarna motsvaras av lika stora utgiftsförändringar. För en redovisning av samtliga reformer hänvisas till respektive utgiftsområdesvolym i denna proposition. De reformer för 2017–2020 som redovisas i tabellen presenteras kortfattat nedan.

Tabell 8.15 Nu föreslagna och aviserade reformer

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2016	2017	2018	2019	2020
1 Rikets styrelse	0	335	307	233	232
Varav					
Flytt av medel för organiserad sysselsättning		72	72	72	72
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning		234	238	235	230
Varav					
Medlemskap i AIIB		208	204	201	198
3 Skatt, tull och exekution		40	49	49	49
4 Rättsväsendet	113	160	434	900	1 199
Varav					
Förstärkning av Polismyndigheten		100	280	700	1 000
Förstärkning av Säkerhetspolisen		80	170	200	200
Tillskott Rättsliga biträden ¹	70				
5 Internationell samverkan		5	5	5	5
6 Försvar och samhällets krisberedskap	351	14	4	-26	-26
Varav					
Delfinansiering av tillskott för anskaffning av materiel	-99				
Tillskott för anskaffning av materiel	450				
7 Internationellt bistånd	6 402	-858	1 848	600	430
Varav					
Bistånd och internationella klimatinvesteringar		500	500	500	500
Lägre avräkningar till följd av minskade kostnader för asylmottagande	6 402				
Ändrade avräkningar till följd av nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga		-1 234	1 654	420	265
Ökade avräkningar till följd av ökat antal vidarebosatta		-165	-347	-357	-367
8 Migration	-6 402	5 449	-2 768	-54	-32
Varav					
Flytt av medel för organiserad sysselsättning		-72	-72	-72	-72
Tillskott till Migrationsverkets förvaltningsanslag		1 685	1 245	475	68
Dimensionering av Migrationsverkets verksamhet		2 801	-5 361	-1 474	-1 009
Minskade kostnader för asylmottagande ¹	-6 402				
Ökat antal vidarebosatta		315	662	682	702
Tillskott till domstolsprövningar i utlänningsmål		473	504	217	180
Tillskott för fler rättsliga biträden		95	163	74	64
Tillskott för fler offentliga biträden		54			
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	61	1 746	1 554	1 452	1 377
Varav					
Höjt allmänt tandvårdsbidrag		50	100	100	100
Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna		1 780	1 555	1 555	1 555
Minskade medel för HIV-prevention		-70	-70	-70	-70
Flytt av medel för glasögon till vissa barn och unga		-120	-120	-120	-120
Tillskott till bilstöd för personer med funktionsnedsättning	61				

Utgiftsområde	2016	2017	2018	2019	2020
Indexering av den statliga assistansersättningen		-76	-169	-264	-363
Tillskott till Statens institutionsstyrelse		40	50	50	50
Neddragning av medel för utveckling av socialt arbete		-86	-98	-98	-98
Forskning, innovation och högre utbildning		40	95	145	175
Tillskott till Inspektionen för vård och omsorg		70	70	70	70
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	140	466	601	601	598
Varav					
Höjd garantinivå och höjt bostadstillägg i sjuk- och aktivitetsersättningen		336	506	506	506
Ersättning för höga sjuklönkostnader ¹	110				
Tillskott till Försäkringskassan	30	130	95	95	95
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn		450	700	680	680
Varav					
Höjt flerbarnstillägg		300	300	300	300
Höjt underhållsstöd och höjt grundavdrag			250	230	230
Höjda inkomstgränser i bostadsbidraget		150	150	150	150
13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering		2 095	-4 377	-6 420	-6 445
Varav					
Tidiga insatser via civila samhället		135	110	100	30
Medel till kommunerna för nyanlända med särskilda behov		80	50	30	30
Minskade utgifter för mottagande av ensamkommande barn och unga		1 729	-4 616	-6 625	-6 671
Avveckling av ersättning för sfi i ABO		-100	-100	-100	
Reform för effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor		-107	-278	-402	-428
Ökat antal vidarebosatta		97	212	221	255
Hemutrustningslån		58	17	18	-1
Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor		89	89	189	189
Åtgärder mot segregation		50	75	100	100
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	130	-1 835	-1 849	-621	-204
Varav					
Kompetenskartläggningar av asylsökande		90	55	55	55
Tillskott till Arbetsförmedlingen	130	520	570	700	600
Sänkt utvecklingsersättning för ungdomar utan gymnasieutbildning		-36	-69	-77	-84
Ändrad deltidsbegränsning i arbetslöshetsförsäkringen m.m.		99	121	125	128
Extratjänster och moderna beredskapsjobb		327	653	825	1 009
Nedrevidering antal extratjänster och traineejobb		-1 508	-1 168	-473	0
Studiestartsstöd		-395	-790	-778	-761
Reform för effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor		-705	-1 447	-1 330	-1 397
Effektivisering av garantierna		-209	-201	-213	-224
Fler platser i Samhall		24	118	118	118
Höjt lönebidragstak		160	280	380	390
Europeiska socialfonden m.m. för 2014–2020		-214	8	54	-21
15 Studiestöd	5	1 057	1 499	1 713	1 793

Utgiftsområde	2016	2017	2018	2019	2020
Varav					
Studiemedel för fler platser inom lärar- och förskolläraryrket		29	59	91	126
Studiemedel för fler platser inom lärlingsvux		136	167	171	177
Studiemedel för fler platser inom yrkesvux		337	495	674	706
Borttagen avskrivning för behörighetsgivande studier			-180	-180	-180
Studiestartsstöd		471	914	935	965
16 Utbildning och universitetsforskning	0	-53	1 351	1 254	1 668
Varav					
Utveckling av nationella prov		34	70	70	70
Finansieringar på gymnasieområdet		-54	-33	-9	-9
Försöksverksamhet: Utökad undervisning i svenska		80			
Omdisponering av medel från skolutvecklingsanslaget till andra skolsatsningar			-27	-72	-150
Skyldighet att erbjuda lovskola, överföring av medel till U025		-30	-60	-60	-60
Fler platser inom lärlingsvux		156	208	208	208
Fler platser inom yrkesvux		363	513	663	663
Nedrevidering antal traineejobb		-200	-119	-71	
Rätt till komvux, överföring av medel till U025		-534	-530	-530	-532
Tidsbegränsat anställda inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården		50	200	200	50
Utbildningskontrakt		-136	-136	-136	-136
Flytt av anslag för upprustning av skollokalerna		480	680		
Kompensation för mervärdesskatt till Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping		76	76	76	76
Flytt av särskilt utbildningsstöd		-155	-158	-161	-165
Neddragning till följd av förändringar i kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning		-300	-300	-300	-300
Forskning, innovation och högre utbildning		60	765	1 100	1 165
Fler platser inom lärar- och förskolläraryrket		54	108	162	216
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	120	496	477	496	439
Varav					
Satsning på scenkonst		70	61	64	64
Tidiga insatser för asylsökande och nyanlända som bor på anläggningsboende	65	135	120	106	41
Flytt av särskilt utbildningsstöd		155	158	161	165
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik		-394	-588	87	77
Varav					
Flytt av anslag för upprustning av skollokalerna		-480	-680		
19 Regional tillväxt		19	34	40	-1
20 Allmän miljö- och naturvård	430	812	905	1 641	1 673
Varav					
Miljöövervakning		12	42	52	52
Förstärkt stöd till internationellt miljö- och klimatarbete		131	174	147	121
Förlängd supermiljöbilspremie	180	700			

Utgiftsområde	2016	2017	2018	2019	2020
Klimatanpassning		10	10	70	120
Utsläppsbroms			300	300	300
Återföring av medel för skydd av värdefull natur	250	-250			
Förstärkning klimatinvesteringsstöd		100	100	700	700
Forskning, innovation och högre utbildning		25	170	273	285
21 Energi		88	133	198	258
Varav					
Energiforskning		70	115	185	250
22 Kommunikationer	53	152	402	3 596	5 009
Varav					
Ersättning för kostnader avseende ID-kontroller	53				
Förstärkning stadsmiljöavtal		250	500		
Närtidssatsning på järnväg		200			
Utveckling av transportinfrastrukturen					1 000
Vidmakthållande av transportinfrastrukturen				3 700	4 000
Minskat återflöde från EU-budgeten		-199	-199	-199	-199
Justerad prognos avseende trängselskatterna i Stockholm		-88	107	93	140
Justerad prognos avseende trängselskatterna i Göteborg		-18	-22	-14	52
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0	276	527	581	428
Varav					
Förstärkning Jordbruksverket		60	60	60	60
Anslag för finansiella korrigeringar avvecklas		-75	-75	-75	-75
Tillskott Finansiella korrigeringar	75				
Finansiering Finansiella korrigeringar	-75				
Omfördelning av landsbygdsprogrammet samt finansiering av förstärkning Jordbruksverket		123	316	244	-30
Stöd för bredbandsutbyggnad		100	150	250	350
Forskning, innovation och högre utbildning			25	38	50
24 Näringsliv	0	566	722	826	971
Varav					
Forskning, innovation och högre utbildning		265	420	530	675
En förändrad finansieringsmodell för Patent- och registreringsverket ²		311	311	311	316
25 Allmänna bidrag till kommuner		10 477	10 417	10 576	10 578
Varav					
Avgiftsfri tandvård för unga			-159		
Flytt av medel för glasögon till vissa barn och unga		120	120	120	120
Höjd beloppsgräns för reseavdrag ²		-311	-311	-311	-311
Läsa-skriva-räkna-garanti: Kommunal kompensation			130	130	130
Rätt till komvux, överföring av medel från U016		534	530	530	532
Skyldighet att erbjuda lovskola, överföring av medel från U016		30	60	60	60
Staten bekostar vaccin vid pandemi		-56	-56	-56	-56
Utveckling av nationella prov			-61	-61	-61
Välfärdsmiljarderna		10 000	10 000	10 000	10 000

Utgiftsområde	2016	2017	2018	2019	2020
Anslagsökning till följd av ny prognos för LSS- utjämningen ²		178	178	178	178
27 Avgiften till Europeiska unionen	4 500				
Varav					
Avgiften till Europeiska unionen ¹	4 500				
Summa anslagsförändringar	5 902	21 797	12 626	18 641	20 987
Varav anslagsökningar	12 504	38 343	38 516	41 102	42 654
Varav anslagsminskningar	-6 602	-16 546	-25 890	-22 460	-21 668
Summa ökning av takbegränsade utgifter	5 902	21 797	12 626	18 641	20 987
Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ²		178	178	178	183
Ökning av takbegränsade utgifter exkl. utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket³	5 902	21 619	12 448	18 464	20 804

¹ Förslag i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2) som avser främst regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås. Dessa medför sänkta anslagsnivåer netto om ca -1,7 miljarder kronor. Förslag till följd av nya reformer medför höjda anslagsnivåer netto om ca 7,6 miljarder kronor. Därmed uppgår de föreslagna anslagsförändringarna till sammanlagt 5,9 miljarder kronor.

² Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket, se avsnitt 5.2.

³ Motsvarar de utgifter som till följd av reformer minskar budgeteringsmarginalen.

Källa: Egna beräkningar.

Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Flytt av medel för organiserad sysselsättning

1:5 Länsstyrelserna m.m.

Ansvar för att samordna insatser som syftar till att stärka asylsökandes kunskaper i svenska och andra etableringsfrämjande åtgärder flyttas från Migrationsverket till länsstyrelserna. Medel överförs från utgiftsområde 8 Migration.

Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Medlemskap i AIIB

1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Det kapitaltillskott som följer av Sveriges medlemskap i Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB) tillförs anslaget.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Förstärkning av Polismyndigheten

1:1 Polismyndigheten

För att ge Polismyndigheten möjlighet att öka antalet anställda tillförs anslaget ytterligare medel. Av dessa medel avser 25 miljoner kronor per år 2017–2020 en engångsvis satsning för att motverka illegal cabotageverksamhet.

Förstärkning av Säkerhetspolisen

1:2 Säkerhetspolisen

Anslaget ökas i syfte att ge Säkerhetspolisen möjlighet att intensifiera arbetet med att vidareutveckla arbetet mot terrorism och stärka skyddet avseende vitala samhällsfunktioner samt att motverka främmande makts underrättelseverksamhet.

Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Bistånd och internationella klimatinvesteringar

1:1 Biståndsverksamhet

Med den föreslagna ökningen stärks möjligheterna till klimatfinansiering i låg- och medelinkomstländer. Detta medför även att biståndsramen kommer att motsvara 0,99 procent av BNI enligt Europeiska National- och regionalräkenskapssystemet (ENS 2010).

Ändrade avräkningar till följd av nytt ersättningsystem för ensamkommande barn och unga

1:1 Biståndsverksamhet

Anslaget minskas 2017 och ökas fr.o.m. 2018 till följd av att regeringen avser att införa ett nytt ersättningsystem för ensamkommande barn och unga. Det nya ersättningsystemet innebär att de avräkningsbara kostnaderna för mottagande av asylsökande under utgiftsområde 8 Migration ökar 2017 för att därefter minska, vilket ger motsatt effekt på utgifterna under detta anslag.

Ökade avräkningar till följd av ökat antal vidarebosatta

1:1 Biståndsverksamhet

Anslaget minskas till följd av att regeringen föreslår att antalet vidarebosatta (kvotflyktingar) ökas från dagens nivå på 1 900 personer årligen till 3 400 personer 2017 och därefter 5 000 personer årligen. Ett ökat antal vidarebosatta innebär att de avräkningsbara kostnaderna för mottagande av asylsökande under utgiftsområde 8 ökar, vilket ger motsatt effekt på detta anslag.

Utgiftsområde 8 Migration

Flytt av medel för organiserad sysselsättning

1:1 Migrationsverket

Ansvar för att samordna insatser som syftar till att stärka asylsökandes kunskaper i svenska och andra etableringsfrämjande åtgärder flyttas från Migrationsverket till länsstyrelserna. Medel förs till utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

Tillskott till Migrationsverkets förvaltningsanslag

1:1 Migrationsverket

Anslaget ökas till följd av fler antal inskrivna personer i mottagningsystemet och behov av att avgöra betydligt fler ärenden än vad anslaget är dimensionerat för.

Dimensionering av Migrationsverkets verksamhet

1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Anslaget ökas 2017 och minskas fr.o.m. 2018 till följd av att regeringen bl.a. avser att genomföra en omläggning av ersättningsystemet för ensamkommande barn och unga.

Ökat antal vidarebosatta*1:3 Migrationspolitiska åtgärder*

Anslaget ökas till följd av att antalet vidarebosatta (kvotflyktingar) föreslås öka från dagens nivå på 1 900 personer årligen till 3 400 personer 2017 och därefter 5 000 personer årligen.

Tillskott till domstolsprövningar i utlänningsmål*1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål*

Anslaget ökas till följd av att antalet inkomna mål till migrationsdomstolarna väntas bli väsentligt fler än vad anslaget är dimensionerat för.

Tillskott för fler rättsliga biträden*1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål*

Anslaget ökas till följd av att antalet personer i behov av rättsligt biträde väntas bli väsentligt fler än vad anslaget är dimensionerat för, eftersom antalet inkomna mål till migrationsdomstolarna väntas öka.

Tillskott för fler offentliga biträden*1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden*

Anslaget ökas till följd av att antalet personer i behov av offentligt biträde väntas bli väsentligt fler än vad anslaget är dimensionerat för.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg**Höjt allmänt tandvårdsbidrag***1:4 Tandvårdsförmåner*

Anslaget ökas med anledning av att regeringen föreslår höjt allmänt tandvårdsbidrag för gruppen 65–74 år.

Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna*1:5 Bidrag till läkemedelsförmånerna*

Anslaget ökas för att ersätta landstingen för stigande kostnader för läkemedelsförmåner.

Minskade medel för HIV-prevention*2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar*

Anslaget minskar till följd av att insatser på nationell nivå minskar och att statens bidrag till kommuner och landsting tas bort.

Flytt av medel för glasögon till vissa barn och unga*4:2 Vissa statsbidrag inom funktionsbindersområdet*

Medel från anslaget flyttas till det generella statsbidraget under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Indexering av den statliga assistansersättningen*4:4 Kostnader för statlig assistansersättning*

För att uppnå en stabil utveckling av statens utgifter för assistansersättningen föreslås en lägre uppräknings av schablonbeloppet för 2017. Anslaget minskar eftersom uppräknings leder till att utgifterna blir lägre än enligt tidigare nivå.

Tillskott till Statsens institutionsstyrelse*4:6 Statens institutionsstyrelse*

Anslaget ökas för att möjliggöra för Statens institutionsstyrelse att möta en stor efterfrågan på platser genom ny- och ombyggnation samt rekrytering av personal.

Neddragning av medel för utveckling av socialt arbete*4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.*

Anslaget minskar i syfte att delvis finansiera tillskotten till Statens institutionsstyrelse, Socialstyrelsen (för stöd i familjehemsvården) och Inspektionen för vård och omsorg (för ökad tillsyn i familjehemsvården) under utgiftsområde 9 samt satsningen på Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor under utgiftsområde 13.

Forskning, innovation och högre utbildning*7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*

Medel tillförs anslaget för en satsning på forskning, högre utbildning och innovation.

Tillskott till Inspektionen för vård och omsorg*8.2 Inspektionen för vård och omsorg*

Medel tillförs anslaget för att möjliggöra för myndigheten att långsiktigt fullgöra sitt uppdrag, en ambitionshöjning avseende tillsyn av assistentanordnare samt handläggning och tillsyn av Hem för vård eller boende (HVB) till följd av det stora antalet asylsökande ensamkommande barn.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Höjd garantinivå och höjt bostadstillägg i sjuk- och aktivitetsersättningen

1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Regeringen föreslår att ersättningsgraden i bostadstillägget för personer med sjuk- och aktivitetsersättning höjs. Även gränsen för skälig levnadsnivå i det särskilda bostadstillägget höjs. Dessutom föreslås att garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättningen höjs. Med anledning av detta ökas anslaget.

Tillskott till Försäkringskassan

2:1 Försäkringskassan

Anslaget ökas till följd av att regeringen föreslår flera reformer som sträcker sig över hela välfärdsområdet och som har administrativa konsekvenser för Försäkringskassan. Vidare ökas anslaget till följd av att den ökade migrationen medför fler ärenden hos Försäkringskassan, främst inom familje- och etableringsförmånerna.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Höjt flerbarnstillägg

1:1 Barnbidrag

Medel tillförs fr.o.m. 2017 eftersom flerbarnstillägget höjs för det tredje barnet.

Höjt underhållsstöd och höjt grundavdrag

1.3 Underhållsstöd

Anslaget ökas då regeringen föreslår att underhållsstödet höjs för barn som är 15 år och äldre och som är underkompenserade i förhållande till sina behov. Dessutom aviseras en höjning av grundavdraget för bidragsskyldiga föräldrar så att de får behålla ett högre belopp för egna levnadsomkostnader inom underhållsstödet.

Höjda inkomstgränser i bostadsbidraget

1.8 Bostadsbidrag

Medel tillförs anslaget till följd av att regeringen föreslår att inkomstgränsen inom bostadsbidraget höjs för sammanboende och för ensamstående föräldrar.

Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering

Tidiga insatser via civila samhället

1:1 Etableringsåtgärder

Medel tillförs anslaget för civila samhällets organisationer för tidiga insatser för asylsökande och nyanlända på anläggningsboenden.

Medel till kommunerna för nyanlända med särskilda behov

1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Medel tillförs anslaget för att öka kommunernas möjlighet att få ersättning för särskilda kostnader för nyanlända.

Minskade utgifter för mottagande av ensamkommande barn och unga

1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Anslaget ökas 2017 och minskas fr.o.m. 2018 till följd av att regeringen bl.a. avser att införa ett nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga och färre ensamkommande barn och unga.

Avveckling av ersättning för sfi i ABO

1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare

Regeringen föreslår att den pågående satsningen på svenska för invandrare (sfi) på anläggningsboenden (ABO) avvecklas. Med anledning av detta minskas anslaget.

Reform för effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor

1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare

Regeringen föreslår att nystartsjobben reformeras bl.a. genom att subventionen höjs för långtidsarbetslösa och nyanlända, vilket beräknas leda till att fler nyanlända får ett nystartsjobb. Därmed minskas anslagen.

Ökat antal vidarebosatta

1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare

Anslagen ökas till följd av att regeringen föreslår att antalet vidarebosatta (kvot-

flyktingar) ska öka. Detta leder till fler deltagare inom etableringsuppdraget och därmed ökade utgifter för etableringsersättning och insatser inom etableringsuppdraget.

Hemutrustningslån

1:5 Hemutrustningslån

Anslaget ökas till följd av att fler nyanlända förväntas beviljas hemutrustningslån.

Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor

3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Anslaget ökas till följd av att regeringen föreslår en ny strategi för att möjliggöra att arbetet på området blir långsiktigt och förebyggande.

Åtgärder mot segregation

4:1 Åtgärder mot segregation

Medel tillförs anslaget för att stärka samordningen i arbetet mot segregationen, delvis genom inrättandet av en statlig delegation.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Kompetenskartläggningar av asylsökande

1:1 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen tillförs medel för att kunna erbjuda kompetenskartläggningar till asylsökande.

Tillskott till Arbetsförmedlingen

1:1 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen tillförs medel för att hantera etableringsuppdraget eftersom antalet deltagare i uppdraget beräknas öka.

Sänkt utvecklingsersättning för ungdomar utan gymnasieutbildning

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Anslaget minskas till följd av att regeringen avser att sänka utvecklingsersättningen för ungdomar 20–24 år som saknar gymnasieutbildning.

Ändrad deltidsbegränsning i

arbetslöshetsförsäkringen m.m.

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Anslaget ökas till följd av att regeringen bl.a. avser att ändra regelverket för arbetslöshetsersättning på deltid till 60 veckor.

Extratjänster och moderna beredskapsjobb

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslagen ökas till följd av att regeringen avser att förändra regelverket för extratjänsterna. Stödet utgår för arbete på 100 procent och anordnarbidraget höjs under de första tre månaderna.

Nedrevidering antal extratjänster och traineejobb

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslagen minskas till följd av att det tar tid för nya arbetsmarknadspolitiska insatser att komma igång.

Studiestartsstöd

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Regeringen avser införa ett nytt rekryterande studiestöd, studiestartsstöd, under utgiftsområde 15, för att få fler arbetslösa med kort utbildning och stora utbildningsbehov att studera på grundläggande eller gymnasial nivå för att förbättra deras möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Därmed föreslås att anslagen minskas.

Reform för effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Regeringen avser att reformera nystartsjobben genom att subventionen sänks för personer som varit arbetslösa mellan ett till två år, tiden med stöd begränsas till max två år och subventionen

höjs för långtidsarbetslösa och nyanlända. Dessutom införs krav på anställningsvillkor som är likvärdiga med kollektivavtal. Förslagen innebär att anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* ökas och att anslagen 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* och 1:12 *Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar* minskas.

Effektivisering av garantierna

1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*

Jobb- och utvecklingsgarantin (JUG) och jobbgarantin för unga (JOG) effektiviseras och därmed minskas anslaget.

Fler platser i Samhall

1:4 *Lönebidrag och Samhall*

Medel tillförs anslaget för fler utvecklingsanställningar i Samhall under 2017–2020.

Höjt lönebidragstak

1:4 *Lönebidrag och Samhall*

Anslaget ökas till följd av att taket för den bruttolön som får ligga till grund för bidrag till arbetsgivare som anställer höjs fr.o.m. den 1 januari 2017.

Europeiska socialfonden m.m. för 2014–2020

1:6 *Europeiska socialfonden m.m.*

Medel omfördelas inom socialfondsprogrammet 2014–2020 på grund av försenad uppstart i början av programperioden.

Utgiftsområde 15 Studiestöd

Studiemedel för fler platser inom lärar- och förskolläraryt utbildning

1:2 *Studiemedel*

1:3 *Avsättning för kreditförluster*

1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor*

Medel tillförs anslagen då behovet av studiemedel ökar med anledning av regeringens förslag om tillskott av medel för utökad antal platser vid lärar- och förskolläraryt utbildningen.

Studiemedel för fler platser inom lärlingsvux

1:2 *Studiemedel*

1:3 *Avsättning för kreditförluster*

1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor*

Medel tillförs anslagen då regeringens förslag om utökad antal platser inom lärlingsutbildningen

för vuxna (lärlingsvux) medför att behovet av studiemedel ökar.

Studiemedel för fler platser inom yrkesvux

1:2 *Studiemedel*

1:3 *Avsättning för kreditförluster*

1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor*

Medel tillförs anslagen då regeringens förslag om utökad antal platser inom den yrkesinriktade gymnasiala vuxenutbildningen inom komvux (yrkesvux) medför att behovet av studiemedel ökar.

Borttagen avskrivning för behörighetsgivande studier

1:3 *Avsättning för kreditförluster*

Anslaget minskas då möjligheten att skriva av lån vid behörighetsgivande studier föreslås upphöra. Åtgärden utgör en del av finansieringen för Studiestartsstödet.

Studiestartsstöd

1:7 *Studiestartsstöd*

1:8 *Centrala studiestödsnämnden*

Anslagen ökas till följd av att ett nytt rekryterande studiestöd, studiestartsstöd, avses införas för att få fler arbetslösa med kort utbildning och stora utbildningsbehov att studera på grundläggande eller gymnasial nivå. Centrala studiestödsnämndens anslag ökas för administrations- och utvecklingskostnader.

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Utveckling av nationella prov

1:1 *Statens Skolverk*

1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet*

Anslagen ökas för att möjliggöra genomförandet av delar av förslagen från utredningen om nationella prov. En del av tillskottet finansieras genom en minskning av utgifter under utgiftsområde 25.

Finansieringar på gymnasieområdet

1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet*

Anslaget minskas för att möjliggöra andra prioriterade satsningar på skolområdet. Detta bedöms inte påverka verksamheten som finansieras via anslaget.

Försöksverksamhet: Utökad undervisning i svenska

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget ökas då satsningen på försöksverksamhet med utökad undervisningstid i svenska och svenska som andra språk i grundskolan föreslås förlängas under 2017.

Omdisponering av medel från skolutvecklingsanslaget till andra skolsatsningar

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget minskas för att möjliggöra andra prioriterade satsningar på skolområdet. Den beräknade nivån på anslaget bedöms vara högre än den verksamhet som har planerats för. Omdisponeringen används helt till satsningar inom skolans område och påverkar inte befintliga eller planerade satsningar som finanseras via anslaget.

Skyldighet att erbjuda lovskola, överföring av medel till UO 25

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Det riktade statsbidraget för lovskola minskas för att finansiera ett införande av en skyldighet för huvudmännen att erbjuda lovskola i årskurs 8 och 9. Medlen överförs till utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Fler platser inom lärlingsvux

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildningen

Medel tillförs anslaget för att möjliggöra en utökning av antalet platser inom lärlingsvux i syfte att motverka arbetslöshet och underlätta omställning. Satsningen är inklusive anordnarbidrag.

Fler platser inom yrkesvux

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildningen

Medel tillförs anslaget för att möjliggöra en utökning av antalet platser inom yrkesvux i syfte att motverka arbetslöshet och underlätta omställning.

Nedrevidering av antal traineejobb

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildningen

Anslaget minskas till följd av en minskning av de medel som tidigare beräknats för traineejobb.

Rätt till komvux, överföring av medel till UO 25

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildningen

Medel för satsningen Rätt till komvux som aviserades i budgetpropositionen för 2016 överförs till kommunerna under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommunerna.

Tidsbegränsat anställda inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildningen

Anslaget ökas för att möjliggöra utbildning för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården i syfte att underlätta kompetensförsörjningen inom dessa sektorer.

Utbildningskontrakt

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildningen

De medel som tidigare beräknats för utbildningskontraktet föreslås fr.o.m. 2017 avsättas för utbildning inom yrkesvux och lärlingsvux.

Flytt av anslag för upprustning av skollokaler

1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer

De ändamål och verksamheter som avser statsbidrag för renovering av skollokaler och utemiljöer för förskolor, skolor och fritidshem och som har finansierats under utgiftsområde 18 flyttas till utgiftsområde 16, eftersom stödet bör hanteras tillsammans med övriga utbildningsfrågor.

Kompensation för mervärdesskatt till Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping

2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Anslaget ökas med anledning av kompensation för mervärdesskatt till Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping.

Flytt av särskilt utbildningsstöd

2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Det särskilda utbildningsstödet flyttas till utgiftsområde 17 eftersom detta stöd till största del används för folkhögskolornas stödinsatser för personer med funktionsnedsättning.

Neddragning till följd av förändringar i**kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning**

2:65: *Särskilda medel till universitet och högskolor*
Till följd av förslaget i budgetpropositionen för 2016 att avsluta den kvalitetsbaserade resurstilldelningen till utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska medel som tidigare fördelats inom systemet inte längre användas. Anslaget minskas därför.

Forskning, innovation och högre utbildning

3:1 *VR: Forskning och forskningsinformation*

3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet*

2:64 *Särskilda medel till universitet och högskolor*

2:6 *Lunds universitet*

2:10 *Stockolms universitet*

2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m.*

Anslagen tillförs medel för satsningar på forskning, innovation och högre utbildning för att möta samhällsutmaningar inom hälsa, digitalisering, hållbart samhällsbyggande, miljö och klimat samt kvalitet i det högre utbildningssystemet.

Fler platser inom lärar- och förskolläraryt utbildning

Anslagen till universitet och högskolor: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Anslaget tillförs medel med anledning av regeringens förslag om ökat antal platser vid lärar- och förskolläraryt utbildningen.

Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid**Satsning på scenkonst**

1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet*

2:1 *Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen*

2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål*

Anslagen ökas för att stödja ett fortsatt brett utbud av musik av hög kvalitet och god tillgänglighet till musikverksamheter i hela landet samt för att förstärka bidragen till scenkonstverksamheter.

Tidiga insatser för asylsökande och nyanlända som bor på anläggningsboende

14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen*

Anslaget ökas i syfte att utnyttja folkbildningens kapacitet att bidra till verksamhet riktad till asylsökande och boende på anläggningsboende.

Flytt av särskilt utbildningsstöd

14:4 *Särskilt utbildningsstöd*

Det särskilda utbildningsstödet flyttas från utgiftsområde 16 eftersom detta stöd till största del används för folkhögskolornas stödinsatser för personer med funktionsnedsättning.

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik**Flytt av anslag för upprustning av skollokaler**

1:13 *Upprustning av skollokaler*

De ändamål och verksamheter som avser statsbidrag för renovering av skollokaler och utemiljöer för förskolor, skolor och fritidshem och som har finansierats från utgiftsområde 18 flyttas till utgiftsområde 16, eftersom stödet bör hanteras tillsammans med övriga utbildningsfrågor.

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**Miljöövervakning**

1:2 *Miljöövervakning m.m.*

Anslaget ökas i syfte att förstärka den nationella miljöövervakningen.

Förstärkt stöd till internationellt miljö- och klimatarbete

1:7 *Avgifter till internationella organisationer*

Ytterligare medel tillförs för medlemsavgifter till internationella organisationer på miljö- och klimatområdet.

Förlängd supermiljöbilspremie

1:8 *Supermiljöbilspremie*

Anslaget för supermiljöbilspremien förlängs till 2017 i avvaktan på ett planerat införande av ett s.k. bonus-malussystem.

Klimatanpassning*1:10 Klimatanpassning*

Ytterligare medel tillförs anslaget för förebyggande, kunskapshöjande och samordnande insatser i syfte att stärka arbetet med klimatanpassning.

Utsläppsbroms*1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar*

För att minska det totala antalet utsläppsrätter inom EU:s system för handel med utsläppsrätter avser regeringen att 2018 införa ett program för att köpa och annullera utsläppsrätter från systemet. Därmed ökas anslaget.

Förstärkning klimatinvesteringsstöd*1:17 Klimatinvesteringar*

Ansökningarna till det klimatinvesteringsstöd som infördes 2015 har vida överstigit efterfrågan och regeringen föreslår därför en förstärkning och förlängning av stödet. Därmed ökas anslaget.

Forskning, innovation och högre utbildning*2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader**2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning*

Medel tillförs anslagen för att stärka klimat- och miljöforskningen.

Utgiftsområde 21 Energi**Energiforskning***1:4 Energiforskning*

Anslaget tillförs medel för att förlänga och förstärka pågående insatser inom energiforskning.

Utgiftsområde 22 Kommunikationer**Förstärkning stadsmiljöavtal***1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur*

Anslaget ökas med anledning av att satsningen på stadsmiljöavtal förstärks samt utökas till att omfatta insatser för ökat cyklande.

Närtidssatsning på järnväg*1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur*

Regeringen avser genomföra en särskild satsning för kapacitetshöjande åtgärder i järnvägsinfrastrukturen under 2017. Därmed tillförs anslaget medel.

Utveckling av transportinfrastrukturen*1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur*

Medel för investeringar i den statliga transportinfrastrukturen ökas till gagn för transportsektorn.

Vidmakthållande av transportinfrastrukturen*1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*

Medel för vidmakthållande av den statliga transportinfrastrukturen ökas till gagn för transportsektorn.

Minskat återflöde från EU-budgeten*1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk*

Återflödet från EU-budgeten till inkomstsidan på statens budget avseende stöd till transeuropeiska nätverk bedöms minska. Därmed minskas berört anslag på utgiftssidan på statens budget.

Justerad prognos avseende**trängselskattintäkterna i Stockholm***1:11 Trängselskatt i Stockholm*

Orsaken till förändringen är främst ändrade prognoser för intäkterna från trängselskatten. Intäktsförändringar föranleder motsvarande anslagsförändringar på utgiftssidan i statens budget.

Justerad prognos avseende**trängselskattintäkterna i Göteborg***1:14 Trängselskatt i Göteborg*

Orsaken till förändringen är främst ändrade prognoser för intäkterna från trängselskatten. Intäktsförändringar föranleder motsvarande anslagsförändringar på utgiftssidan i statens budget.

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Förstärkning Jordbruksverket

1:8 Statens jordbruksverk

Jordbruksverkets förvaltningsanslag förstärks 2017–2020 i syfte att säkerställa att målen med den gemensamma jordbrukspolitiken ges förutsättningar att förverkligas under EU:s innevarande budgetperiod.

Anslag för finansiella korrigeringar avvecklas

1:12 Finansiella korrigeringar m.m.

Anslaget avvecklas. Anslagsändamålet flyttas till anslag 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.

Omfördelning av landsbygdsprogrammet samt finansiering av förstärkning Jordbruksverket

1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Inom landsbygdsprogrammet föreslås en omfördelning av avsatta medel mellan år för att anpassa utgiftsnivån till förväntade utbetalningar inom programmet. Vidare minskas den nationella medfinansieringen av landsbygdsprogrammet för att finansiera en höjning av Jordbruksverkets förvaltningsanslag.

Stöd för bredbandsutbyggnad

1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Anslaget ökas med anledning av att stödet för bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet höjs under resterande del av programperioden.

Forskning, innovation och högre utbildning

1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Medel tillförs anslaget för satsningar på forskning, innovation och högre utbildning.

Utgiftsområde 24 Näringsliv

Forskning, innovation och högre utbildning

1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

1:3 Institutens strategiska kompetensmedel m.m.

Medel tillförs Verket för innovationssystem (Vinnova) och Research Institutes of Sweden

AB (RISE AB) för att bl.a. användas för forskning och innovation på områdena Samverkan inom strategiska innovationsområden (SIO), Test och demonstrationsanläggningar, Verifiering av forskningsresultat, Hälsoutmaningen och hållbart samhällsbyggande. Dessutom föreslås medel till ökad samverkan mellan akademi och näringsliv samt för att förbättra möjligheterna till kommersialisering av forskningsresultat.

En förändrad finansieringsmodell för Patent- och registreringsverket

1:21 Patent- och registreringsverket

Regeringen föreslår att Patent- och registreringsverket (PRV) övergår från avgiftsfinansiering till anslagsfinansiering fr.o.m. 1 januari 2017. För att säkerställa en effektiv hantering av det immaterialrättsliga området föreslår regeringen att ett nytt anslag i statsbudgeten inrättas för detta ändamål.

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Avgiftsfri tandvård för unga

1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Anslaget minskas med anledning av att kostnadsökningen är lägre 2018 än vad som tidigare beräknats till följd av att reformen avgiftsfri tandvård för unga nu genomförs i tre i stället för två etapper.

Flytt av medel för glasögon till vissa barn och unga

1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Medel flyttas till anslaget från utgiftsområde 9.

Höjd beloppsgräns för reseavdrag

1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Den ökning av kommunsektorns skatteintäkter som uppstår till följd av höjt tak för beloppsgränsen för reseavdrag neutraliseras. Därmed minskar anslaget.

Läsa-skriva-räkna-garanti: Kommunal kompensation

1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Kommunerna kompenseras för ökade utgifter med anledning av införandet av en Läsa-skriva-räkna-garanti. Medel överförs från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Rätt till komvux, överföring av medel från UO16*1:1 Kommunalekonomisk utjämning*

En rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux införs. Medel för denna satsning överförs till kommunerna från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Skyldighet att erbjuda lovskola, överföring av medel från UO16*1:1 Kommunalekonomisk utjämning*

Kommunerna kompenseras för införande av en skyldighet för huvudmännen att erbjuda lovskola i årskurs 8 och 9. Därmed överförs medel från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Staten bekostar vaccin vid pandemi*1:1 Kommunalekonomisk utjämning*

Medel flyttas från anslaget i samband med att staten övertar landstingens ansvar för att köpa in vaccin i händelse av en pandemi.

Utveckling av nationella prov*1:1 Kommunalekonomisk utjämning*

Kostnaderna minskar till följd av genomförande av en del av förslagen från Utredningen om nationella prov (SOU 2016:25), bl.a. att antalet nationella prov föreslås minska. Därmed överförs medel till utgiftsområde 16 för att finansiera delar av utvecklingen av nationella prov.

Välfärds miljarderna*1:1 Kommunalekonomisk utjämning**1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen*

Anslagen tillförs medel för att möjliggöra bättre kvalitet och fler anställda i välfärden samt bidra till att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar för verksamheten. Resurser tillförs och fördelas inledningsvis med hänsyn till antal asylsökande och nyanlända i kommuner och landsting.

Anslagsökning till följd av ny prognos för LSS-utjämningen*1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader*

Medel tillförs anslaget då utjämningsbidraget beräknas öka. Bidraget finansieras med en utjämningsavgift för kommuner via inkomstitel 7121 utjämningsavgift för lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)-kostnader. Bidrag och avgift är beräknade så att

de sammanlagda avgifterna och bidragen uppgår till samma belopp.

Pris- och löneomräkning av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål

I 2016 års ekonomiska vårproposition gjordes en slutlig pris- och löneomräkning för 2017 och en preliminär pris- och löneomräkning för 2018–2020. För 2018–2020 har budgeteffekten av den preliminära pris- och löneomräkningen reviderats ned för samtliga år (se tabell 8.14). Justeringen beror dels på en omkategorisering av flera pris- och löneomräknade anslag, dels på ändrade makroekonomiska antaganden jämfört med bedömningen i vårpropositionen.

Antalet anslag som pris- och löneomräknas har minskat jämfört med vårpropositionen, som en följd av att regeringen har omkategoriserat vissa pris- och löneomräknade anslag så att de fr.o.m. 2017 fastställs med ett bestämt nominellt belopp. De berörda anslagen används nästan uteslutande till annat än förvaltningsutgifter. Omläggningen ger en mer ändamålsenlig och enhetlig anslagskategorisering. De berörda verksamheterna kompenseras fullt ut för utebliven pris- och löneomräkning 2017 och 2018 samt i vissa fall även 2019 och 2020. Omläggningen innebär dock att utgifterna för pris- och löneomräkningen 2017 revideras ned. På sikt uppstår en besparing.

Övriga makroekonomiska förändringar

Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition har de anslag som styrs av den makroekonomiska utvecklingen justerats med hänsyn tagen till den bedömning av den makroekonomiska utvecklingen som görs i denna proposition (se avsnitt 4). Sammantaget har den makroekonomiska utvecklingen bidragit till en nedrevidering av utgifterna (se tabell 8.14). De största underliggande förändringarna är ett nytt antagande om inkomstindex, som ger en lägre utgiftsprognos för ålderspensionssystemet, samt en ny bedömning av ett flertal arbetsmarknadsrelaterade faktorer som sammantaget ger lägre utgifter under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv i förhållande till bedömningen i vårpropositionen.

Volym i transfereringssystem

De beräknade utgifterna för 2017–2020 har även förändrats till följd av nya prognoser över antalet personer som uppbär ersättning från regelstyrda transfereringssystem. De nya prognoserna för olika transfereringssystem framgår av tabell 8.16. Sammantaget innebär förändringarna att utgifterna väntas bli avsevärt lägre än vad som beräknades i 2016 års ekonomiska vårproposition (se tabell 8.14).

De mest betydande nedrevideringarna jämfört med vårpropositionen är hänförliga till transfereringssystemen för migration och nyanländas etablering. Prognosen för antalet asylsökande har justerats ned kraftigt, vilket ger stor påverkan på bedömningen av antalet inskrivna i Migrationsverkets mottagningsystem och antalet nyanlända i kommunerna, jämfört med beräkningen i vårpropositionen.

Även inom transfereringssystemen för ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas väsentliga volymminskningar jämfört med beräkningarna i vårpropositionen. En lägre ökningstakt i antalet startade sjukfall har föranlett en nedrevidering av utgiftsprognosen för sjukpenning. Därutöver justeras prognosen för antalet personer med aktivitets- och sjukersättning ned.

Tekniska justeringar

Vissa av de förslag som regeringen lämnar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket (se tabell 8.13). De budgetförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå uppgår till 0,2 miljarder kronor per år fr.o.m. 2017, vilket främst beror på att statsbidragen till kommuner har sänkts för att neutralisera att det kommunala skatteunderlaget blir högre när gränsen för reseavdrag justeras (se vidare avsnitt 5.2). I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor varför nivån på utgiftstaket är oförändrad (se avsnitt 5.2).

Tabell 8.16 Volym i olika transfereringssystem 2017 - 2020

Förändring mot 2016 års ekonomiska vårproposition inom parentes

Utgiftsområde	2017	2018	2019	2020
8 Asylsökande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	88,6 (-94,5)	55,6 (-85,4)	44,7 (-63,2)	38,3 (-59,1)
9 Antal personer med assistansersättning, tusental	15,8 (-0,3)	15,8 (-0,3)	15,8 (-0,3)	15,8 (-0,3)
10 Antal sjukpenningdagar (netto), miljoner	62,0 (-1,0)	62,5 (-4,0)	62,8 (-5,5)	63,2 (-6,4)
10 Antal personer med sjukersättning ¹ , tusental	287,3 (-4,6)	278,9 (-6,7)	272,5 (-8,5)	267,7 (-9,6)
10 Antal personer med aktivitetsersättning, tusental	40,2 (-0,7)	41,9 (-1,4)	43,6 (-2,2)	45,2 (-3,0)
10 Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning som erhåller bostadstillägg, tusental	130,0 (-1,0)	131,3 (-1,6)	132,6 (-2,2)	133,9 (-2,8)
13 Antal deltagare i etableringsinsatser, tusental	83,5 (3,9)	87,9 (-16,0)	68,4 (-44,1)	55,4 (-46,0)

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval med större förändringar redovisas i tabellen. Se tabell 8.8 för könsuppdelade utfall.

¹ Antal dagar med partiell ersättning är omräknade till hela dagar.

Källa: Egna beräkningar

Minskning av anslagsbehållningar

Myndigheternas förbrukning av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskrediter utgör en osäkerhet i beräkningen av de takbegränsade utgifterna (se avsnitt 8.4). I förhållande till bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition har utgiftsprognoserna för 2017–2020 sammantaget justerats ned mer än anslagna medel, vilket innebär att posten Minskning av anslagsbehållningar revideras ned. Förändringarna förklaras bl.a. av en ny bedömning av hur anslagsförbrukningen under utgiftsområde 22 Kommunikationer fördelas mellan åren, med störst effekt 2019.

Beräkningsteknisk överföring till hushållen

I enlighet med regeringens avsikt med den beräkningstekniska överföringen redovisas överföringen som en finansiering av nya utgiftsreformer i tabell 1.1 i denna proposition. Därmed redovisas inte någon beräkningsteknisk överföring som en del av de takbegränsade utgifterna i denna proposition. Skillnaden jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition framgår av tabell 8.13.

Övrigt

Revideringar av utgiftsprognoserna kan även föranledas av nya prognosmetoder, justeringar till följd av ny information, korrigeringar av tidigare gjorda fel och regeländringar utom regeringens direkta kontroll, t.ex. ändringar i EU:s regelverk.

Jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition revideras utgifterna till följd av övriga faktorer sammantaget ned för 2017. Förändringen beror bl.a. på en återbetalning av EU-avgiften till följd av retroaktiva rabatter, som bedöms ske 2017 i stället för 2016. Utgifterna justeras upp till följd av övriga faktorer 2018–2020. Upprevideringen beror främst på att utgifterna för internationellt bistånd beräknas bli högre till följd av lägre avräkningar för mottagande av asylsökande.

8.6 Pris- och löneomräkning

Metoden och de bakomliggande principerna för statens pris- och löneomräkning redovisas närmare i faktarutan nedan, följt av ett förslag om nya riktlinjer för den del av försvarsprisindex som avser förbandsverksamhet.

Pris- och löneomräkning

Generella riktlinjer

Riksdagen beslutade 1992 om nya principer för styrning av de statliga myndigheterna (prop. 1991/92:100, bet. 1991/92:FiU20, rskr. 1991/92:128; se även prop. 1993/94:100, bet. 1993/94:FiU10, rskr. 1993/94:132). Syftet var att överföra ansvar och befogenheter avseende finansiell styrning från regeringen till myndigheterna. Ett viktigt steg var att myndigheternas ekonomiska ramar, i motsats till tidigare, skulle fastställas på förhand. Övergången till rambudgetering åtföljdes av ett regelverk avseende formerna för pris- och löneomräkning. Följande huvudprinciper angavs för pris- och löneomräkningen av myndigheternas anslag:

- En myndighets verksamhet ska prövas som en helhet och anslagsnivån ska vara ett uttryck för den beslutade och förväntade ambitionsnivån i verksamheten.
- Den allmänna prisutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn ska utgöra utgångspunkt vid fastställandet av kompensationen för kostnadsutvecklingen inom samtliga resursslåg.
- Statsmakternas ansvar inom ramen för den statliga budgetprocessen ska skiljas från frågor som det ankommer på staten som arbetsgivare att förhandla om.

Grunden för omräkningen är sedan dess att förvaltningsanslag, dvs. anslag som används för statliga myndigheters förvaltningsutgifter, räknas om utifrån pris- och löneförändringar i övriga samhället med två års eftersläpning. Med förvaltningsutgifter avses statliga myndigheters utgifter för löner, hyra och övriga förvaltningskostnader. Omräkning görs med olika index för prisutvecklingen inom de tre nämnda utgiftsgrupperna.

Löneindex

För omräkningen av lönedelen i pris- och löneomräkningen beräknar Statistiska centralbyrån varje år ett arbetskostnadsindex avseende utvecklingen för tjänstemän inom tillverkningsindustrin. Arbetskostnadsindex minskas därefter med ett produktivitetsavdrag som motsvarar genomsnittet av de senaste tio

årens produktivitetsutveckling inom den privata tjänstesektorn enligt nationalräkenskaperna.

Hyresindex

Hyresindex beräknas enligt två olika metoder, beroende på om avtalet för fastigheten i fråga kan omförhandlas under det kommande budgetåret eller inte. Lokalhyror som inte kan omförhandlas under det kommande budgetåret räknas om med ett index som motsvarar 70 procent av konsumentprisindexförändringen två år före det aktuella budgetåret. Omräkningen för hyresavtal som kan omförhandlas bygger på prisutvecklingen under perioden från det att avtalet tecknades till det att avtalet ska omförhandlas. Detta omräkningstal vägs samman för varje berört anslag och beräknas utifrån den lokala hyresutvecklingen i de områden där myndighetens fastigheter är belägna.

Index för övriga förvaltningskostnader

För omräkningen av övriga förvaltningsutgifter används en sammanvägning av ett flertal index från Statistiska centralbyrån.

Andra omräkningsmodeller

Det generella systemet för pris- och löneomräkning, med kompensation genom löneindex, hyresindex och index för övrig förvaltning, avser i första hand statliga myndigheters förvaltningsutgifter. Det förekommer dock att även anslag för andra typer av utgifter pris- och löneomräknas. Ett sådant exempel är investeringsutgifter, som räknas om med särskilda index (försvarets utgifter för materiel och förbandsverksamhet räknas om med försvarsprisindex, medan ramarna för utveckling och vidmakthållande av infrastruktur räknas om med nettoprisindex).

Redovisning till riksdagen

Regeringen redovisar årligen utfallet av pris- och löneomräkningen, samt vilken metod som använts, för riksdagen. Redovisningen görs i budgetpropositionen och i den ekonomiska vårpropositionen.

Generella riktlinjer för prisomräkning av försvarets förbandsanslag

Ärendet och dess beredning: Försvarsprisindex väger samman prisutvecklingen avseende flera kostnadsslag, däribland oljeprodukter. Regeringskansliet har i en promemoria (Fi2016/02371/BATOT) konstaterat att det index som enligt 1992 års försvarsbeslut (prop. 1991/92:102, bet. 1991/92:FöU12, rskr 1991/92:337-338) ska användas för att mäta prisutvecklingen avseende oljeprodukter inte längre är tillgängligt och bedömer därför att indexet behöver ersättas.

Promemorian har remitterats. Remissyttranden har inkommit från Ekonomistyrningsverket, Försvarets materielverk, Försvarsmakten, Statistiska centralbyrån (SCB) och Totalförsvarets forskningsinstitut.

Regeringens förslag: Vid pris- och löneomräkningen av försvarets förbandsanslag ska fr.o.m. budgetåret 2017 de riktlinjer som ligger till grund för den generella pris- och löneomräkningen tillämpas.

Regeringens bedömning: Vid prisomräkningen av försvarets förbandsanslag bör prisutvecklingen avseende oljeprodukter i försvarsprisindex representeras av Statistiska centralbyråns prisindex för inhemsk tillgång.

Promemorians förslag: Regeringens bedömning avseende index för oljeprisets utveckling överensstämmer med promemorians förslag. Promemorian innehöll inte något förslag om riktlinjer för pris- och löneomräkning av förbandsanslaget.

Remissinstanserna: *Ekonomistyrningsverket* tillstyrker promemorians förslag och *Totalförsvarets forskningsinstitut* har inget att invända. *Försvarets materielverk* har inga synpunkter. SCB bedömer att det inte finns något till buds stående alternativ som bättre än myndighetens prisindex för inhemsk tillgång (ITPI för SPIN 19) överensstämmer med det nu tillämpade indexet (IMPI för SPIN 19). Även *Försvarsmakten* delar bedömningen i promemorian och framhåller att myndighetens planeringsförutsättningar har påverkats negativt av att IMPI för SPIN 19 inte har kunnat

användas i pris- och löneomräkningen. Enligt myndighetens analys är dock ITPI för SPIN 19 något mindre följsamt än IMPI för SPIN 19 vid förändringar i importpriserna för oljeprodukter och det föreslagna indexet skulle, räknat från år 2009, ha gett en något lägre kompensation.

Skälen för regeringens förslag och bedömning:

Riktlinjerna för den generella pris- och löneomräkningen bör tillämpas även vid omräkning av anslag för förbandsverksamheten
Prisomräkningen av försvarets materielanslag hanteras sedan 2012 enligt samma riktlinjer som ligger till grund för den generella pris- och löneomräkningen (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:FiU1, rskr 2010/11:64). Det innebär att regeringen beslutar om de komponenter som ingår i försvarsprisindex för prisomräkning av materielanslagen inom ramen för de av riksdagen beslutade generella riktlinjerna för pris- och löneomräkning. Regeringen redovisar utfallet och den metod som använts för riksdagen. Prisomräkningen av försvarets förbandsanslag hanteras dock alltjämt enligt den detaljerade regleringen i 1992 års försvarsbeslut. Regeringen anser att de skäl som framfördes avseende tillämpningen av de generella riktlinjerna för pris- och löneomräkning för materielanslagen även är giltiga för förbandsanslaget. Riksdagens styrning av pris- och löneomräkningen av anslagen blir mer enhetlig och systemet blir mer ändamålsenligt då regeringen ges möjlighet att vid behov justera omräkningsprinciperna för att möta framtida ändrade förutsättningar. Regeringen anser därför att prisomräkningen av försvarets förbandsanslag bör hanteras enligt de riktlinjer som ligger till grund för den generella pris- och löneomräkningen, så att samtliga delkomponenter i försvarsprisindex regleras på samma sätt. Regeringen avser även fortsättningsvis att årligen redovisa vilken metod som använts vid pris- och löneomräkningen samt utfallet av denna.

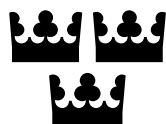
Behov av nytt index över prisutvecklingen för delfaktorn oljeprodukter

Omräkningen av Försvarsmaktens förbandsanslag baseras på delindex för löner, lokaler, oljeprodukter och övrigt. För delfaktorn oljeprodukter ska enligt riksdagens beslut SCB:s index över prisutvecklingen för importerade oljeprodukter användas. Det index som hittills använts benämns IMPI (prisindex för

importmarknad). Produktkategorin för vilken prisutvecklingen mäts är Stenkolsprodukter och raffinerade petroleumprodukter, och benämns SPIN 19 (kategori nr 19 i Standard för svensk produktindelning). Sedan 2013 har sekretessbestämmelser inneburit att SCB inte kunnat offentliggöra IMPI för SPIN 19. Vid beräkningarna av försvarsprisindex 2015–2016 har därför IMPI för SPIN 19, på rekommendation av SCB, tillfälligt ersatts med ITPI (prisindex för inhemsk tillgång) för SPIN 19. För att undvika osäkerhet i förutsättningarna för pris- och löneomräkningen anser regeringen att IMPI för SPIN 19 fr.o.m. 2017 bör ersättas permanent. SCB har tidigare förordat att ITPI för SPIN 19 bör användas i stället för IMPI för SPIN 19 (Fi2016/01997/BATOT). En jämförelse av indexserierna för IMPI respektive ITPI för SPIN 19 visar att de utvecklats snarlikt 1990–2012. De ekonomiska konsekvenserna av att ersätta IMPI för SPIN 19 med ITPI för SPIN 19 bedöms således vara marginella. Regeringen gör därför bedömningen att vid prisomräkningen av försvarets förbandsanslag bör prisutvecklingen avseende oljeprodukter i försvarsprisindex representeras av ITPI för SPIN 19.

9

Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statskulden

9 Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskulden

Sammanfattning

- Det finansiella sparandet förstärks kraftigt under prognosperioden. År 2020 beräknas sparandet uppgå till 1,5 procent av BNP.
- Det finansiella sparandet bedöms tillfälligt försämrats 2016 och 2017 jämfört med 2015. Försämringen kan i stor utsträckning förklaras av att kostnaderna inom migrationsområdet beräknas öka till följd av det stora antalet människor som sökte asyl i Sverige under slutet av 2015.
- De finansiella tillgångarna överstiger skulderna med ca 20 procent av BNP under hela prognosperioden 2016–2020. Den konsoliderade bruttoskulden för den offentliga sektorn minskade 2015 till 43,4 av BNP, efter att de tre senaste åren dessförinnan ha ökat. Bruttoskulden understeg därmed med god marginal referensvärdet inom stabilitet- och tillväxtpakten som är 60 procent av BNP. Under prognosperioden förväntas bruttoskulden fortsätta att minska och understiga 35 procent av BNP år 2020.
- Den konsoliderade statsskulden beräknas ha uppgått till 1 352 miljarder kronor 2015, vilket motsvarade 32,5 procent av BNP. Statsskulden beräknas fr.o.m. 2016 minska både nominellt och som andel av BNP samtliga år.
- Kommunsektorn bedöms redovisa ett försämrat finansiellt sparande 2016 jämfört med föregående år. Till stor del beror det på

att det tillfälliga stödet till kommunsektorn 2015 i nationalräkenskaperna redovisas som en inkomst 2015, men till övervägande del väntas förbrukas 2016. Det finansiella sparandet i kommunsektorn väntas uppgå till mellan -0,3 och -0,5 procent av BNP 2016–2020.

I detta avsnitt redovisas den offentliga sektorns finanser enligt redovisningsprinciperna i nationalräkenskaperna (NR). Redovisningen görs både för de enskilda delsektorerna staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn, och för den totala konsoliderade offentliga sektorn. Konsolideringen innebär att inbördes transfereringar mellan de olika delsektorerna räknas av.

Skatter och statsbidrag redovisas enligt den ordning som gällde före den genomgripande revideringen av NR i maj 2010. Därmed överensstämmer redovisningen bättre med redovisningen i statens budget och den kommunala redovisningen. Det innebär dock att skatter och statsbidrag för den offentliga sektorns delsektorer avviker från den nuvarande redovisningen i NR. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn och dess delsektorer påverkas emellertid inte av denna avvikelse. Redovisningen av inkomster och utgifter för den konsoliderade offentliga sektorn påverkas inte heller.

Med begreppet offentlig sektor avses här den gamla definitionen som i NR:s nya redovisning benämns offentlig förvaltning.

9.1 Effekterna av regeringens politik på de offentliga finanserna

I detta avsnitt redovisas budgeteffekterna av regeringens aktiva finanspolitik, dvs. reformer och finansieringen av dessa. Nivån på den offentliga sektorns inkomster och utgifter påverkas även av andra orsaker, som i detta sammanhang inte definieras som regeringens politik. Exempelvis kan utgiftsnivån förändras av ändrade volymer i rättighetsbaserade transfereringssystem eller förändrade makroekonomiska förutsättningar. Redovisningen av budgeteffekter utgår normalt från att anslagsförändringar utnyttjas fullt ut.

Effekterna av förslag och aviseringar sedan 2016 års ekonomiska vårproposition

I tabell 9.1 redovisas budgeteffekterna av de reformer och finansieringar som föreslås och aviseras i denna proposition och i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2). Tabellen redovisar budgeteffekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande samt hur dessa fördelar sig på utgifter och inkomster enligt NR. Av tabellen framgår på en övergripande nivå hur utformningen av politiken har förändrats sedan 2016 års ekonomiska vårproposition beslutades (prop. 2015/16:100).

I redovisningen av budgeteffekterna för 2016 i tabell 9.1 ingår endast de förslag i propositionen Höständringsbudget för 2016 som avser nya reformer och finansiering. Dessa förslag medför att de takbegränsade utgifterna blir ca 7,6 miljarder kronor högre jämfört med den av riksdagen beslutade budgeten för 2016, varav 6,4 miljarder kronor avser en ökning av anslaget för biståndsverksamhet till följd av minskad avräkning för kostnader för asylmottagande. Totalt föreslår regeringen att anslagen ökas med 5,9 miljarder kronor. Av dessa avser ca -1,7 miljarder kronor anslag där den föreslagna anslagsförändringen är ett resultat av att volymer eller makroekonomiska förutsättningar förändrats jämfört med den bedömning som låg till grund för beräkningen av anslagen i statens budget för 2016. Ändringarna har i dessa fall inte någon koppling till nya reformer (se även tabell 8.15).

Tabell 9.1 Budgeteffekter av nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar

Budgeteffekt i förhållande till 2016 års ekonomiska vårproposition på den offentliga sektorns finansiella sparande, miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	7,6	21,6	12,4	18,5	20,8
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	0,0	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4
Summa utgiftsförändringar	7,6	21,3	12,1	18,1	20,4
Skatter, netto ²	0,0	4,7	6,5	8,4	7,7
Övriga inkomstreformer ³	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto	0,0	4,7	6,5	8,4	7,7
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	-7,6	-16,6	-5,6	-9,7	-12,7
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>

¹ Se avsnitt 8.5 för en mer detaljerad genomgång av de förslag och aviseringar som påverkar budgetens utgiftssida. Tabell 8.15 visar de beräknade budgeteffekterna av förslagen och aviseringarna per utgiftsområde.

² Effekterna på de offentliga finanserna av föreslagna och aviserade förändringar av skatteregler beskrivs närmare i tabell 6.13.

³ Övriga inkomstreformer beskrivs i avsnitt 7.2.

Källa: Egna beräkningar.

Av tabell 9.1 framgår att de föreslagna och aviserade reformerna och finansieringarna på budgetens utgifts- och inkomstsida sammantaget medför att den offentliga sektorns finanser försvagas 2017–2020, jämfört med beräkningarna i vårpropositionen. Samtidigt beräknas färre personer söka asyl i Sverige 2016–2020, jämfört med den bedömning som låg till grund för vårpropositionen. Det medför att statens utgifter för bl.a. mottagande och etablering nu beräknas bli väsentligt lägre, vilket i sin tur gör att det finansiella sparandet förstärks. Det är rimligt att anta att en viktig förklaring till det lägre antalet asylsökande hittills under 2016, och de minskade prognoserna för åren framöver, är de förändringar av asylopolitiken som riksdagen har beslutat om i enlighet med regeringens förslag i bl.a. propositionen Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet (prop. 2015/16:67, bet. 2015/16:JuU24, rskr. 2015/16:122) och propositionen Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (prop. 2015/16:174, bet. 2015/16:SfU16, rskr. 2015/16:303). De beräknade lägre utgifter som följer av färre asylsökande redovisas i denna proposition dock inte som en budgeteffekt av regeringens politik, utan som en förändring till följd av ändrade volymer (se avsnitt 8.5 och tabell 8.13). Det beror bl.a. på att konsekven-

serna för de offentliga finanserna av den ändrade asylpolitiken är mycket svåra att uppskatta.

Reformerna och finansieringarna beräknas medföra högre utgifter med ca 12–21 miljarder kronor per år 2017–2020, medan inkomsterna förstärks med ca 5–8 miljarder kronor per år.

I tabell 1.1 redovisas också de effekter som regeringens förslag och aviseringar i denna proposition har på det finansiella sparandet. I tabell 1.1 ingår som en del av finansieringen den beräkningstekniska överföringen som redovisades i vårpropositionen. I enlighet med tidigare hantering ingår den beräkningstekniska överföringen inte i redovisningen av budgeteffekter av regeringens politik i avsnitt 8.3, 8.5 och 9.1.

Effekter av den samlade politiken i förhållande till föregående år

I tabell 9.2 redovisas den samlade budgeteffekten av alla riksdagens tidigare beslut samt regeringens nu aktuella förslag och aviseringar, oavsett i vilken proposition de presenterats. Budgeteffekterna i tabellen är beräknade i förhållande till föregående år, och visar därmed i vilken utsträckning som den aktiva finanspolitiken, både vad gäller reformer och finansieringen av dessa, medför att de offentliga finanserna försvagas eller förstärks i förhållande till föregående år. Denna redovisning är en del av analysen av finanspolitikens inriktning, som sammanfattas i tabell 9.7.

För hela den redovisade perioden i tabell 9.2, 2015–2020, bedöms den sammanlagda effekten av den aktiva finanspolitiken vara ungefär neutral för de offentliga finanserna. För 2015 bedöms finanspolitiken ha medfört att det finansiella sparandet förstärktes något. För 2016 bedöms finanspolitiken medföra att det finansiella sparandet försvagas något, vilket bl.a. förklaras av högre statsbidrag till kommuner och landsting.

Tabell 9.2 Samlade budgeteffekter av regeringens politik i förhållande till föregående år

Budgeteffekter i förhållande till föregående år av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar på den offentliga sektorns finansiella sparande
Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	14,8	27,0	19,6	-9,0	-0,1	-1,5
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	-11,1	18,2	-10,2	3,3	2,3	3,3
varav stöd till kommuner och landsting ²	-8,8	17,6	-8,8	0,0	0,0	0,0
varav lånefinansierade infrastrukturinvesteringar ³	-1,7	0,0	-0,4	3,3	1,7	2,8
Summa utgiftsförändringar⁴	3,7	45,2	9,5	-5,7	2,2	1,8
Skatter, brutto ^{5,6}	13,9	31,9	6,3	1,4	2,3	-1,1
Indirekta effekter av skatter ⁶	-1,7	-3,2	1,4	2,0	0,1	0,5
Övriga inkomstreformer ⁷	0,8	2,0	0,2	-1,2	-0,1	0,0
Summa inkomstförändringar, netto⁴	13,0	30,7	8,0	2,2	2,3	-0,5
Utgifts- och inkomstförändringar, effekt på offentliga sektorns finansiella sparande^{4,8}	9,3	-14,5	-1,5	7,9	0,1	-2,3
Procent av BNP	0,2	-0,3	0,0	0,2	0,0	0,0

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Avsnitt 8.3 innehåller en mer detaljerad genomgång av utvecklingen av de takbegränsade utgifterna. I tabell 8.5 redovisas förändringarna per utgifts-område.

² Det tillfälliga stödet till kommuner och landsting som föreslogs i propositionen Extra ändringsbudget för 2015 (prop. 2015/16:47) utbetalades från statsbudgeten i december 2015 men bedöms till större delen medföra förändrad konsumtion i kommunsektorn först 2016.

³ Posten visar förändringen av nettouplåningen för väg- och järnvägsobjekt. Nettouplåning utgör skillnaden mellan nyupplåning och amortering.

⁴ För utgiftsreformer innebär minustecken anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning. För inkomstreformer innebär minustecken att skatteinkomsterna minskar. För den sammanlagda budgeteffekten av utgifts- och inkomstreformer innebär minustecken att de offentliga finanserna försvagas jämfört med året innan.

⁵ Se tabell 7.9. Förändrad kommunal utdebitering ingår i tabell 7.9 men ska inte ingå i tabell 9.2 eftersom den ska visa budgeteffekter av tidigare riksdagsbeslut och förslag från regeringen.

⁶ För skattereformer beskriver bruttoeffekten den statistiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. En indirekt effekt kan uppkomma om regeländringen påverkar andra skattebaser eller konsumentprisindex (om t.ex. konsumentprisindex påverkas består den indirekta effekten av att utgiftsnivån i olika offentliga transfereringssystem påverkas via prisbasbeloppet).

⁷ Se avsnitt 7.2 för en genomgång av övriga inkomstreformer i denna proposition.

⁸ Exklusive indirekta effekter av utgiftsreformer på inkomstsidan.

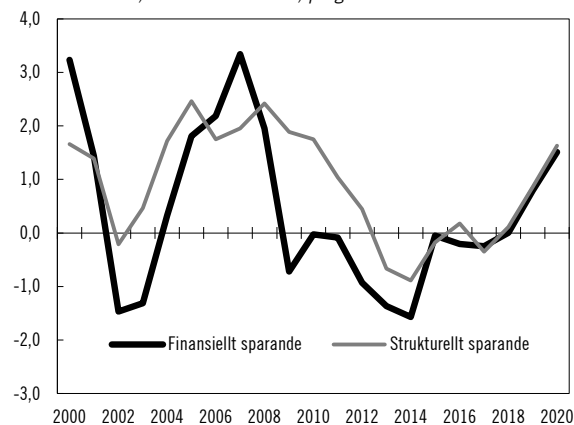
Källa: Egna beräkningar.

9.2 Den offentliga sektorns finanser

De offentliga finanserna förstärktes kraftigt 2015 efter att underskottet nått sin botten 2014. (se diagram 9.1 och tabell 9.3).

Diagram 9.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP, utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Förbättringen av de offentliga finanserna förklaras främst av den starka tillväxten i ekonomin och av med att regeringen sedan den tillträdde fört en ansvarsfull ekonomisk politik, men också av händelser som tillfälligt förstärkte det finansiella sparandet i staten och kommunsektorn 2015.

Normalt sker en offentlig-finansiell förstärkning då skatteintäkterna ökar i ungefär samma takt som BNP i löpande priser, medan de offentliga utgifterna ökar något långsammare vid en oförändrad politik. Anledningen till detta är att vissa transfereringar inte automatiskt räknas upp i takt med att ekonomin växer. Anslagen till de statliga myndigheterna kompenseras vidare inte fullt ut för att lönerna ökar, eftersom viss produktivitetökningsförutsätts i pris- och löneomräkningssystemet. Utan nya aktiva beslut förstärks därför de offentliga finanserna normalt automatiskt.

År 2016 beräknas de offentliga finanserna försämrade, främst till följd de högre utgifter som uppkommer av det mycket stora antalet personer som sökte asyl i Sverige under hösten 2015. Samtidigt innebär bidraget av den s.k. automatiska budgetförstärkningen att övriga utgifter växer långsammare än BNP. Sammantaget väntas de offentliga finanserna marginellt försämrade.

Tabell 9.3 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Procent av BNP, utfall 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	2 032	2 134	2 225	2 321	2 428	2 539
Procent av BNP	48,9	48,9	48,9	49,0	49,1	49,1
Skatter och avgifter	1 792	1 900	1 986	2 071	2 162	2 255
procent av BNP	43,1	43,5	43,7	43,7	43,7	43,6
Kapitalinkomster	60	59	57	62	71	82
Övriga inkomster	181	175	181	188	195	202
Utgifter	2 034	2 143	2 236	2 321	2 389	2 461
Procent av BNP	48,9	49,1	49,1	49,0	48,3	47,6
Utgifter exkl. räntor	2 007	2 119	2 211	2 289	2 352	2 416
Räntor ²	27	24	25	31	37	45
Finansiellt sparande	-2	-9	-11	0	39	78
Procent av BNP	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	0,8	1,5
Strukturellt sparande						
Procent av potentiell BNP	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6

² Inklusivt räntor på pensionskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

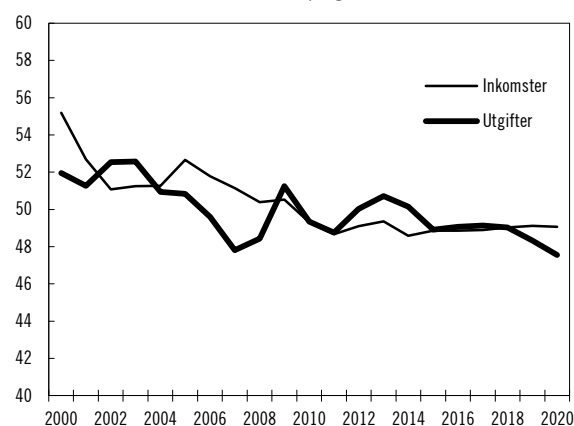
Underskottet i de offentliga finanserna beräknas i stort sett vara oförändrat 2017 jämfört med 2016, vilket beror på att utgifterna inom migrationsområdet förväntas fortsätta öka, samtidigt som ålderspensionssystemets och kommunsektorns finanser försämrade (se fördjupningsrutan Svag utveckling av de offentliga finanserna mellan 2016 och 2017).

Främst till följd av den automatiska budgetförstärkningen väntas de offentliga finanserna förstärkas mot slutet av perioden (se tabell 9.3 och diagram 9.2). Den genomsnittliga förstärkningen av de offentliga finanserna beräknas uppgå till 0,3 procent av BNP per år 2015–2020. Inkomsterna ökar sammantaget som andel av BNP, medan utgifterna i stort sett är oförändrade som andel av BNP.

Det strukturella sparandet, som är justerat för bl.a. de konjunkturella variationerna, visar den underliggande nivån (se diagram 9.1). I förhållande till potentiell BNP beräknas det strukturella sparandet tillfälligt försämrade till ett underskott 2017, men vara positivt för övriga prognosår. År 2020 beräknas det strukturella sparandet ha förstärkts med 2,5 procent av potentiell BNP i förhållande till det kraftiga underskott som redovisades 2014.

Diagram 9.2 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter

Procent av BNP, utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatteintäkterna följer BNP-tillväxten under prognosperioden

Den offentliga sektorns skatteintäkter som andel av BNP (skattekvoten) uppgick enligt NR till 43,1 procent av BNP 2015 (se tabell 9.4).

De förändringar av skattelagstiftningen som föreslås i denna proposition (se avsnitt 6) och de förändringar som tidigare har genomförts medför att skattekvoten ökar med 0,7 procentenheter mellan 2015 och 2016. Samtidigt medför förändringar av sammansättningen av skattebaserna att skatteinkomsterna minskar som andel av BNP. Dessutom minskar skattekvoten på grund av att en inbetalning av bolagsskatt på ca 15 miljarder kronor, som tillfälligt förstärkte inkomsterna 2015, faller bort. Sammantaget ökar dock skattekvoten mellan 2015 och 2016. År 2017–2020 utvecklas skatteinkomsterna mer i linje med BNP-tillväxten.

Tabell 9.4 Den offentliga sektorns skatter och avgifter

Procent av BNP, utfall 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens direkta skatter	15,3	15,7	15,8	15,9	16,0	15,9
Företagens direkta skatter	3,0	2,6	2,7	2,7	2,8	2,9
Avgifter på arbetsgivare och egenföretagare	11,8	12,1	12,3	12,3	12,3	12,2
Mervärdesskatt	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1
Fastighetskatt och fastighetsavgift	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6
Övriga indirekta skatter	3,3	3,3	3,2	3,2	3,1	3,1
Summa	43,2	43,6	43,8	43,9	43,9	43,7
Till offentlig sektor	43,1	43,5	43,7	43,7	43,7	43,6
<i>Avgående medel till</i>						
EU	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Anm.: Utfall 2015 enligt NR, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2015 som redovisas i avsnitt 7.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utgiftskvoten oförändrad i början av prognosperioden

Utgiftskvoten, dvs. utgifternas storlek i förhållande till BNP, beräknas öka mellan 2015 och 2016 (se tabell 9.5). De ökade kostnader som uppstår till följd av det stora antalet asylsökande förväntas vägas upp av den automatiska budgetförstärkningen, och av att utgifter inom ohälsområden, som sjuk- och aktivtätning, beräknas växa långsammare än BNP.

År 2017 prognostiseras utgifterna vara oförändrade som andel av BNP jämfört med 2016. Samtidigt som konsumtionsutgifterna i kommunsektorn och de offentliga investeringarna prognostiseras öka snabbare än BNP, minskar utgifterna under posten Övriga transfereringar och subventioner. Denna minskning följer av att den retroaktiva rabatten på medlemsavgiften till EU väntas avräknas mot avgiften först 2017.

Den offentliga sektorns utgifter beräknas minska som andel av BNP fr.o.m. 2018. Både den offentliga konsumtionen och transfereringarna till hushållen växer långsammare än BNP, bl.a. till följd av de åtgärder som vidtagits för att säkerställa mottagningssystemet.

Ränteutgifterna ökar successivt som andel av BNP fr.o.m. 2018 och avviker därmed från utvecklingen för övriga utgiftslag, vilket följer av den prognostiserat högre räntenivån.

Tabell 9.5 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP, utfall 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Konsumtion	26,1	26,4	26,7	26,5	26,1	25,5
Investeringar	4,3	4,5	4,6	4,5	4,4	4,4
Transfereringar till hushåll	14,4	14,1	14,1	14,0	13,7	13,4
Pensioner ¹	7,8	7,8	7,8	7,8	7,7	7,6
Hälsorelaterat ²	2,7	2,5	2,6	2,5	2,5	2,4
Arbetsmarknad	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6
Familjer och barn	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Övrigt	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3
Övriga transfereringar och subventioner ³	3,4	3,5	3,2	3,4	3,4	3,4
Ränteutgifter ⁴	0,7	0,6	0,5	0,7	0,8	0,9
Summa utgifter	48,9	49,1	49,1	49,0	48,3	47,6
Exklusive räntor	48,3	48,5	48,6	48,4	47,6	46,7

¹ Avser totala pensionsutbetalningar till hushåll. Utöver ålderspensioner inkluderar exempelvis utbetalningar för garantipensioner.

² Omfattar bl.a. sjukpenning samt sjuk- och aktivitetsersättning.

³ Inklusiva ofördelade utgifter.

⁴ Inklusiva räntor på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Svag utveckling av de offentliga finanserna mellan 2016 och 2017

De offentliga finanserna förväntas förstärkas påtagligt fram t.o.m. 2020. Mellan 2015 och 2017 försämrar dock det finansiella sparandet, trots en god realekonomisk utveckling. En viktig förklaring till att återhämtningen initialt är svag är de ökade utgifterna för att klara det oväntat stora antalet asylsökande 2015. Denna effekt på sparandet är störst mellan 2015 och 2016, men utgifterna beräknas även öka 2017 för den offentliga sektorn sammantaget.

I tabell 9.6 specificeras bakomliggande faktorer som har stor effekt på den årliga utvecklingen av det finansiella sparandet. Dessa faktorer har dels delats in i inkomster och utgifter, dels i specificerade förändringar som beror på aktiv finanspolitik, utgifter för asylsökande och övriga utgiftsförändringar i staten samt förändringar av det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet och kommunsektorn. Slutligen tillkommer posten Övrigt som omfattar alla förändringar som inte är specificerade i tabellen.

Av tabellen framgår att utgifterna ger ett litet negativt bidrag till förändringen mellan 2016 och 2017, medan både bidragen från den aktiva finanspolitiken och inkomstutvecklingen är

neutrala, trots att statsbudgetens utgifter genom den automatiska budgetförstärkningen ger ett positivt bidrag. Det är bl.a. utvecklingen i ålderspensionssystemet och kommunsektorn, och utgifterna för asylsökande som försämrar sparandet. Posten Övrigt omfattar bl.a. kapitalinkomsterna, som växer svagare än BNP.

Tabell 9.6 Bidraget från olika faktorer till utvecklingen av det finansiella sparandet

Årlig förändring, procent av BNP

	2016	2017
Inkomster	0,0	0,0
Utgifter	-0,1	-0,1
Finansiellt sparande	-0,2	0,0
<i>Aktiv finanspolitik</i>	-0,3	0,0
<i>Asylsökande¹</i>	-0,6	-0,2
<i>Statsbudgetens utgifter²</i>	1,1	0,6
<i>Ålderspensionssystemets sparander</i>	-0,2	-0,1
<i>Kommunsektorns sparande</i>	-0,2	-0,1
<i>Övrigt</i>	-0,0	-0,2

¹ Med hänsyn taget till flaskhalseffekter o.d. som bedöms uppstå och som medför fördröjningar av hur statsbidragen används i den kommunala verksamheten.

² Statsbudgetens utgifter inkl. Riksgäldskontorets nettoutlåning som de redovisas i NR, och exkl. direkta utgifter för migration och aktiv finanspolitik.

Det strukturella sparandet stärks fram t.o.m. 2020

En ofta använd indikator på finanspolitikens effekter på efterfrågan är förändringen av det strukturella sparandet. Det är ett grovt mått på finanspolitikens inriktning och innefattar inte bara aktiv finanspolitik i statens budget, utan även flera andra faktorer som beskrivs nedan. Måttet tar inte hänsyn till effekten av regelförändringar, som t.ex. kan påverka antalet asylsökande. Även de finanspolitiska åtgärdernas utformning påverkar deras effekt på efterfrågan, vilket inte beaktas i denna analys.

Om förändringen av det strukturella sparandet är nära noll indikerar det att finanspolitiken, bortsett från effekten av de automatiska stabilisatorerna, har en neutral effekt på resursutnyttjandet i ekonomin. Om det strukturella sparandet i stället ökar eller minskar indikerar det att finanspolitiken har en åtstramande respektive expansiv effekt på resursutnyttjandet.

I detta avsnitt redovisas en analys av förändringen av det finansiella sparandet 2016–2020. Analysen ger en övergripande bild av hur finanspolitiken väntas påverka efterfrågan de närmaste åren. Det bör dock framhållas att osäkerheten i analyser av detta slag är stor.

År 2016 förväntas resursutnyttjandet i ekonomin öka (se rad 11 i tabell 9.7). Ökningen i resursutnyttjandet beräknas förstärka de offentliga finanserna genom de automatiska stabilisatorerna (se rad 2 i tabellen). Samtidigt försvagar skattebasernas sammansättning och engångseffekter det offentliga sparandet (se rad 3 och 4 i tabellen). Att engångseffekter försvagar det offentliga sparandet beror till stor del på att skatteintäkterna från bolagsvinster bedöms ha varit tillfälligt höga 2015. De engångseffekter på det finansiella sparandet som redovisas 2016 och 2017 beror på periodiseringar av Sveriges avgift till EU. Skillnaden mellan det finansiella sparandets förändring å ena sidan, och nettoeffekten av de automatiska stabilisatorerna, skattebasernas sammansättning och engångseffekter å andra sidan, utgör förändringen av det strukturella sparandet. Den automatiska budgetförstärkningen förklarar till stor del de positiva värdena för raden Övrigt i tabellen.

Effekten av den aktiva finanspolitiken på statens budget (se rad 6 i tabellen) är i stort sett neutral sett över hela prognosperioden. Det strukturella sparandet påverkas även av

förändringar i ålderspensionssystemets och kommunsektorns sparande. Sparandet försvagas i både pensionssystemet och kommunsektorn 2016–2018, vilket har en expansiv effekt. År 2019 och 2020 har sparandet i kommunsektorn och pensions-systemet en neutral effekt på efterfrågan.

Tabell 9.7 Indikatorer för impuls till efterfrågan

Årlig förändring, procent av BNP och potentiell BNP

	2016	2017	2018	2019	2020
1 Förändring av finansiellt sparande, procent av BNP	-0,2	0,0	0,3	0,8	0,7
2 Automatiska stabilisatorer	0,5	0,1	-0,1	0,0	0,0
3 Skattebasernas sammansättning	-0,4	0,1	0,1	0,1	0,0
4 Engångseffekter	-0,6	0,3	-0,2	0,0	0,0
5 Förändring av strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	0,4	-0,5	0,5	0,7	0,8
6 Aktiv finanspolitik ¹	-0,3	0,0	0,2	0,0	0,0
7 Kapitalkostnader, netto	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0
8 Kommunsektorns finanser	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
9 Pensionssystemets finanser	-0,2	-0,1	-0,1	0,1	0,0
10 Övrigt	1,0	-0,1	0,5	0,7	0,7
11 BNP-gap, förändring i procentenheter	0,9	0,2	-0,2	-0,1	0,0

¹ Avser utgifts- och inkomstförändringar 2016–2020 i förhållande till tidigare år av beslutade, föreslagna och aviserade reformer (se tabell 9.2).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Statens finanser

Statens finanser förstärktes kraftigt mellan 2014 och 2015, bl.a. till följd av en ansvarsfull finanspolitik, men uppvisade fortsatt underskott 2015. Både budgetsaldot i redovisningsstrukturen för statens budget och det finansiella sparandet enligt NR prognostiseras vara positivt fr.o.m. 2016. Mellan 2014 och 2020 förstärks både budgetsaldot och det finansiella sparandet i staten med över 150 miljarder kronor.

Det finansiella sparandet i staten

Statens inkomster utgörs i huvudsak av inkomster från skatt på arbete samt skatt på kapital och konsumtion. Dessa inkomster uppgick 2015 till ca 87 procent av statens totala inkomster. Av resterande del svarade kapitalinkomsterna för 2 procent, medan transfereringarna från övriga sektorer uppgick till ca 3 procent. Enligt NR redovisas även vissa kalkylmässiga poster, i huvudsak kapitalförslit-

ning, som inkomster. Dessa poster uppgick till resterande 9 procent av inkomsterna 2015.

Tabell 9.8 Statens inkomster och utgifter

Miljarder kronor, om inte annat anges, utfall 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 051	1 117	1 162	1 211	1 266	1 323
<i>Procent av BNP</i>	<i>25,3</i>	<i>25,6</i>	<i>25,5</i>	<i>25,6</i>	<i>25,6</i>	<i>25,6</i>
Skatter och avgifter	912	976	1 018	1 061	1 111	1 160
Kapitalinkomster	22	26	24	26	27	30
Övriga inkomster	117	115	120	124	129	133
Utgifter	1 057	1 115	1 150	1 181	1 196	1 215
<i>Procent av BNP</i>	<i>25,4</i>	<i>25,5</i>	<i>25,3</i>	<i>24,9</i>	<i>24,2</i>	<i>23,5</i>
Utgifter exkl. räntor	1 034	1 093	1 127	1 153	1 167	1 186
<i>Procent av BNP</i>	<i>24,9</i>	<i>25,0</i>	<i>24,8</i>	<i>24,4</i>	<i>23,6</i>	<i>22,9</i>
Ränteutgifter ¹	23	21	22	27	29	29
Finansiellt sparande	-6	2	12	30	70	108
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,3</i>	<i>0,6</i>	<i>1,4</i>	<i>2,1</i>

¹ Inklusivt räntor på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I huvudsak var det staten som svarade för den kraftiga förbättringen av de offentliga finanserna mellan 2014 och 2015. Underskottet i statens finansiella sparande minskade i förhållande till BNP med 1,5 procent mellan dessa år. Detta förklaras främst av den starka tillväxten i ekonomin och av att regeringen sedan den tillträdde fört en stram ekonomisk politik, men också av den extra inbetalningen av bolagsskatt 2015 om ca 15 miljarder kronor.

År 2016 beräknas statens finanser förstärkas, främst till följd av den snabba konjunkturuppgången (se tabell 9.8). Finanserna förstärks trots att tillfälliga faktorer försämrar sparandet, dels faller de tillfälligt högre skatteinbetalningar som gjordes 2015 bort, dels ökar utgifterna för det stora antalet personer som sökt asyl i Sverige. I stället är det övriga utgifter som växer långsammare än BNP.

Det finansiella sparandet i staten beräknas förstärkas mellan 2016 och 2017. Det beror på att utgifterna minskar som andel av BNP. Utöver den förväntade automatiska budgetförstärkningen medför regleringen av den retroaktiva rabatten på EU-avgiften, som nu förväntas ske 2017, att utgifterna utvecklas svagare 2017 än 2016. Samtidigt är utgifterna inom migrations- och integrationsområdet fortsatt förhöjda. Även inkomsterna från flera skatteslag beräknas minska som andel av BNP.

Från och med 2018 väntas det finansiella sparandet i staten successivt stärkas, vilket i större utsträckning än tidigare år kan förklaras av den automatiska budgetförstärkningen. Utgifterna minskar också som andel av BNP till följd av att kostnaderna för migration och integration successivt väntas minska. Regleringen av rabatten på EU-avgiften medför dock att förstärkningen mellan 2017 och 2018 blir mindre än den annars skulle ha varit (se avsnitt 8).

Från statens finansiella sparande till budgetsaldot

Statens finansiella sparande visar förändringen av den finansiella förmögenheten, exklusive effekten av värdeförändringar. Budgetsaldot visar statens lånebehov (i tabell 9.9 med omvänt tecken) och därmed dess påverkan på statskulden.

Det finansiella sparandet påverkas inte av försäljningar eller köp av finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökad utlåning, eftersom sådana transaktioner inte förändrar den finansiella förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av dessa transaktioner.

Förutom denna skillnad avviker redovisningen i statens budget i flera andra avseenden från redovisningen i NR. Bland annat redovisas budgetsaldot kassamässigt, medan NR tillämpar en periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatteintäkter och ränteutgifter.

Det finansiella sparandet 2015 blev betydligt starkare än budgetsaldot. Enligt redovisningsprinciperna för statens budget försämrade räntorna budgetsaldot i förhållande till det finansiella sparandet. I huvudsak svarade valuta- och kursdifferenser för denna skillnad (se vidare avsnittet Varierande nivå på statsskuld-räntorna). De kassamässigt inbetalda skatterna beräknas också ha blivit lägre än de prognostiserade debiterade skatteintäkterna, vilket ytterligare försämrar saldot i förhållande till det finansiella sparandet. Skillnaden förklaras både av uppbördsförskjutningar, huvudsakligen hänförliga till juridiska personer, och av betalningsförskjutningar, främst i förhållande till kommuner och landsting. Det innebär att de intäkter som är hänförliga till kommunsektorn inte beräknas bli fullt så stora som de utbetalningar staten gjort till sektorn under kalenderåret. Däremot innebar försäljningar av aktieinnehav och extra utdelningar att budgetsaldot förstärktes i förhållande

till sparandet enligt NR. Övriga finansiella transaktioner, som framför allt avser lån till Riksbanken för upplåning i utländsk valuta och till Centrala studiestödsnämnden, gav ett negativt bidrag till budgetsaldot i förhållande till sparandet enligt NR-redovisningen.

År 2016 beräknas det finansiella sparandet i stället bli lägre än budgetsaldot. De kassamässiga räntorna som de kassamässiga inkomsterna från skatter, samt försäljningar av aktieinnehav och extrautdelningar m.m., förstärker budgetsaldot i förhållande till det finansiella sparandet. Övriga finansiella transaktioner försvagar däremot budgetsaldot i förhållande till sparandet enligt NR.

Tabell 9.9 Statens finansiella sparande och budgetsaldo 2015–2020

Miljarder kronor, utfall 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande	-6	2	12	30	70	108
Justeringar till budgetsaldo						
Räntor, periodisering, kursvinster/förluster	-6	10	-2	2	-8	-15
Periodisering av skatter	-18	25	5	-5	-4	-2
Köp och försäljning av aktier, extra utdelningar m.m. ¹	11	6	5	5	5	5
Övriga finansiella transaktioner m.m.	-14	-12	-13	-12	-2	-3
Budgetsaldo	-33	30	7	21	60	93

¹ Inkluderar justeringar avseende Riksbankens inlevererade överskott.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2017–2020 förväntas statens finanser växa starkare enligt NR än enligt budgetredovisningen.

Statens budgetsaldo

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen.

Beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2017 enligt tabell 9.10 godkänns.

Beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2017 enligt tabell 9.10 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster

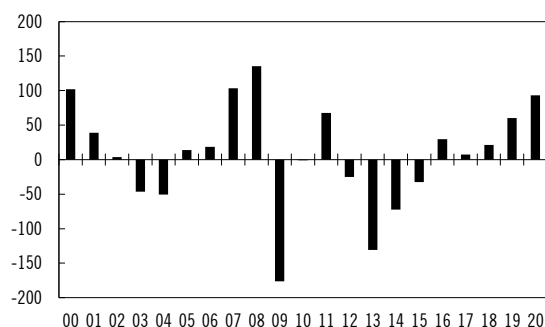
och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Ett budgetöverskott innebär ett minskat lånebehov för staten och att statsskulden därigenom normalt minskar. Det motsatta förhållandet gäller vid ett budgetunderskott. För att statens budgetsaldo ska överensstämma med dess lånebehov redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigeringspost på utgiftssidan av statens budget.

Överskott i statens budget 2016–2020

Statens budget visade ett underskott under 2012–2015, som vänds till ett överskott i prognosen för 2016–2020 (se diagram 9.3). Detta betyder att statens lånebehov under prognosperioden är negativt, vilket bidrar till en lägre statsskuld. Budgetsaldo ingår även som en del i beräkningarna av det finansiella sparandet, men då rensat från kassamässiga effekter, framför allt avseende skatter och utgifter för statskuldsräntor.

Diagram 9.3 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor, utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016–2020

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Tabell 9.10 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor, utfall för 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	860	965	980	1015	1063	1116
Utgifter exkl. stats- skuldsräntor ¹	867	912	948	967	973	984
Statsskuldsräntor m.m. ²	22	5	16	18	30	37
Riksgäldskontorets nettoutlåning ³	10	12	8	9	0	2
varav						
In-/utlåning från myndigheter (ränte- konto)	-1	0	0	0	0	0
Inbetalning av premiepensionsmedel inkl. ränta	-37	-39	-40	-42	-43	-45
Utbetalning av premiepensionsmedel	37	38	40	42	43	45
CSN, studielån	5	5	5	4	5	6
Investeringslån till myndigheter	0	1	1	1	1	1
Resolutionsreserven/ Stabilitetsfonden	-3	-7	-7	-8	-9	-10
Kärnavfallsfonden	0	0	0	0	0	0
Lån till Riksbanken	10	12	9	7	-1	-1
Lån till andra länder	0	0	0	0	-1	-3
Nettoutlåning – infrastruktur- investeringar	-1	0	-1	2	4	7
Övrigt, netto	0	2	1	1	1	1
Kassamässig korrigering ⁴	-7	7	0	0	0	0
Statens budgetsaldo	-33	30	7	21	60	93

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Inklusiv förändring av anslagsbehållningar.

² Avser utgifterna under utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

³ Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2017 beräknas uppgå till 8 225 872 000 kronor.

⁴ Den kassamässiga korrigeringen för 2017 beräknas uppgå till 0 kronor.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Varierande nivå på statsskuldsräntorna

Utgifterna för statsskuldsräntorna varierar kraftigt från år till år. Avgörande för ränteutgifternas nivå över tid är statsskuldens storlek, inhemska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs. Den upplåningsteknik som Riksgäldskontoret väljer kan på kort sikt få betydande effekter på de kassamässiga ränteutgifterna, främst genom att utgifterna omfördelas över tiden, t.ex. genom över- eller underkurser i samband med emissioner av statsobligationer.

Överkurser (eller underkurser) uppstår om marknadsräntan understiger (överstiger) obligationens kupongränta vid emissions-

tillfället. Köparen av obligationen är då beredd att betala ett högre (lägre) pris eftersom detta kompenseras av en högre (lägre) löpande avkastning fram till att obligationen förfaller. Över- respektive underkursen utgörs av skillnaden mellan nuvärdet av obligationens kassaflöden diskonterade med gällande marknadsräntor (obligationens pris vid emissions-tillfället) och det nominella belopp som Riksgäldskontoret betalar tillbaka till långivaren då obligationen förfaller.

År 2015 uppgick ränteutgifterna till ca 1 miljard kronor mer än vad som ursprungligen anvisades i statens budget för 2015. Jämfört med beräkningen i samband med budgeten för 2015 påverkades ränteutgifterna av att valutakursförlusterna och kursförlusterna blev högre än budgeterat (ca 10 respektive 9 miljarder kronor). Detta motverkades dock till stor del av högre överkurser vid emissioner (ca 12 miljarder kronor) och lägre utgifter för lån i svenska kronor (ca 5 miljarder kronor).

Valutakursförluster uppstår på instrument i utländsk valuta om valutakursen vid förfallotidpunkten är högre än då kontraktet ingicks. Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan (egentligen är kursdifferenser samma sak som en över- eller underkurs fast vid en köptransaktion i stället för en säljtransaktion).

För 2016 förväntas ränteutgifterna minska kraftigt jämfört med föregående år. Den lägre utgiftsnivån förklaras främst av gynnsammare kurseffekter. År 2015 belastades räntebetalningarna bl.a. av valutakursförluster i schweizerfranc, som uppgick till ca 5 miljarder kronor, till följd av den schweiziska centralbankens beslut att överge kopplingen till euron i januari 2015. Därutöver ökar ränteutgifterna av att Riksgäldskontoret realiserade valutakursförluster mot den amerikanska dollarn och det brittiska pundet under första halvåret 2015. Vid sidan av valutakursförlusterna betalade Riksgäldskontoret även ut ca 5 miljarder kronor i upplupen inflationskompensation i samband med att ett realobligationslån förföll 2015. Någon motsvarande betalning kommer inte att äga rum 2016.

År 2017–2020 finns huvudsakligen två sinsemellan motverkande faktorer som påverkar ränteutgifterna: stigande marknadsräntor och en minskande statsskuld. Ränteutgifterna har

sjunkit kraftigt sedan mitten av 1990-talet, framför allt på grund av att räntenivåerna i dag är markant lägre. Under de fem första åren av 2000-talet uppgick de genomsnittliga ränteutgifterna årligen till ca 67 miljarder kronor, vilket motsvarade ca 2,6 procent av BNP. Under de senaste fem åren har ränteutgifterna i genomsnitt uppgått till ca 21 miljarder kronor eller ca 0,5 procent av BNP.

Valutakurseffekter på Riksbankens lån i Riksgäldskontoret står för merparten av nettoutlåningen

Riksgäldskontoret lånar ut pengar till – och ansvarar för inlåning i förhållande till – myndigheter, samt vissa statliga bolag och fonder. Riksgäldskontorets nettoutlåning är en post på budgetens utgiftssida som vid sidan om anslagsfinansierade utgifter påverkar budgetsaldot. Nettoutlåningen speglar den totala nettoförändringen av all in- och utlåning under en viss period. En ökad nettoutlåning kan alltså bero på en ökad utlåning eller en minskad inlåning under perioden. Nettoutlåningen omfattar både löpande statlig verksamhet, som t.ex. studielån, och tillfälliga poster, som oftast beslutas med kort varsel och därför inte går att förutse. På grund av dessa tillfälliga poster varierar nettoutlåningen kraftigt från år till år.

Riksbanken har vid två tillfällen under de senaste åren, 2009 och 2013, tagit upp lån i Riksgäldskontoret för förstärkning av valutareserven. Dessa lån uppgick den 31 december 2015 till sammanlagt 241 miljarder kronor. Vid omsättning av enskilda lån uppstår valutakursdifferenser, vilket påverkar nettoutlåningen. Fram t.o.m. 2020 förväntas valutakursförluster hänförliga till Riksbankens lån uppstå, motsvarande 27 miljarder kronor, vilket ökar nettoutlåningen.

Den s.k. stabilitetsavgiften, som betalas av banker och finansiella institut, ersätts 2016 av en resolutionsavgift. Avgiftsuttaget för resolutionsavgiften är ungefär dubbelt så högt som avgiftsuttaget för stabilitetsavgiften. Behållningen på resolutionsreserven/stabilitetsfonden ökar över prognosperioden, dels på grund av större inbetalningar, dels till följd av ränteintäkter på behållningen, vilket bidrar till en lägre nettoutlåning.

Statens budgetsaldo justerat för större engångseffekter

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2015 (skr.2015/16:101) redovisades det tillfälliga stödet till kommunerna om 9,8 miljarder kronor, som riksdagen beslutade om i december 2015, som en engångseffekt, vilket är huvudförklaringen till att engångseffekter försämrade budgetsaldot för 2015 (se tabell 9.11). I denna proposition föreslås att 10 miljarder kronor tillförs kommunerna permanent fr.o.m. 2017, varför denna förstärkning inte räknas som en engångseffekt i prognosen för 2017–2020.

I 2016 års ekonomiska vårproposition förväntades att Sveriges reduktion på EU-avgiften för 2014 och 2015 skulle avräknas mot Sveriges avgift för 2016. I denna proposition beräknas reduktionen i stället försenas ytterligare ett år, vilket påverkar budgetsaldot negativt 2016 och positivt 2017. För 2016–2020 görs ett beräkningstekniskt antagande om försäljningar av aktier i statliga bolag som också påverkar budgetsaldot positivt. Riksbankens upplåning för förstärkning av valutareserven påverkar budgetsaldot negativt 2016–2018. Den ökade skulden till följd av upplåningen för Riksbankens valutareserv motsvaras dock av en motsvarande fordran på banken.

Tabell 9.11 Statens budgetsaldo samt justering för större engångseffekter

Miljarder kronor, utfall för 2015, prognos för 2016–2020.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Statens budgetsaldo	-33	30	7	21	60	93
Större engångs-effekter	16	5	-5	4	-5	-4
<i>varav</i>						
Tidigarelagda utbetalningar	5	-5	0	0	0	0
Tillfälligt stöd till kommuner	10	0	0	0	0	0
EU-avgift, försenad rabatt	3	3	-10	0	0	0
EU-avgift, korrigering retroaktiv BNI	-1	-2	0	0	0	0
Extra utdelning och återföring av kapital	-9	0	0	0	0	0
Exportkreditnämnden, netto	-1	0	0	0	0	0
Aktieförsäljning, del ¹	0	-5	-5	-5	-5	-5
Premiepensionsmedel utbetalning-/förvaltning	38	38	40	42	43	45
Premiepensionsavgifter inbetalning	-37	-39	-40	-42	-43	-45
Lån till Svenska kraftnät	-1	1	1	1	1	1
Lån till Riksbanken ²	10	12	9	7	-1	-1
Övrigt, netto	-1	1	1	1	1	1
Statens budgetsaldo justerat för större engångseffekter	-16	34	2	25	56	89

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹För perioden 2016–2020 görs ett beräkningstekniskt antagande om försäljningsinkomster från statens aktier motsvarande 5 miljarder kronor per år.²Avser Riksbankens lån i Riksgäldskontoret.

Källor: Riksgäldskontoret, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Ålderspensionssystemets finanser

Trots att avgiftsinkomsterna var lägre än pensionsutbetalningarna var det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet positivt 2015 (se tabell 9.12). Överskottet förklaras av att direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar var tillräckligt stor för att täcka avgiftsunderskottet. Detta förväntas också vara fallet 2016. Från och med 2017 bedöms kapital-inkomsterna inte vara tillräckligt stora för att täcka avgiftsunderskottet, vilket innebär att det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet fr.o.m. 2017 bedöms bli negativt.

Tabell 9.12 Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter

Miljarder kronor, om annat inte anges

Utfall för 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avgifter	247	261	269	279	289	302
Pensioner	265	282	296	310	320	332
Avgiftsöverskott	-17	-20	-27	-32	-31	-30
Räntor, utdelningar	29	25	26	28	31	33
Förvaltningsutgifter m.m.	-4	-4	-5	-5	-6	-7
Finansiellt sparande	8	1	-6	-9	-6	-4
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,2</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

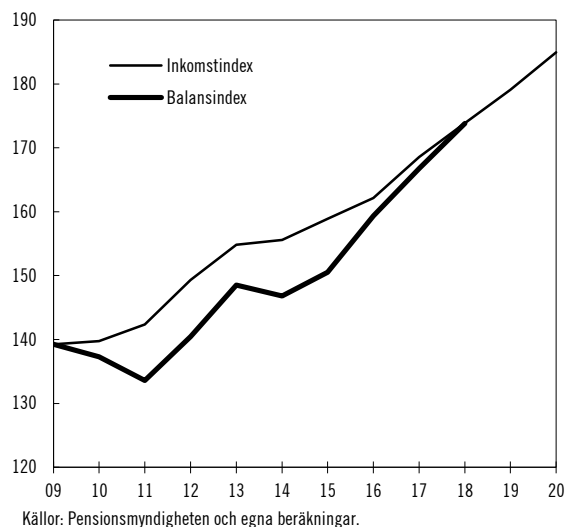
Alla inkomstpensioner och tilläggs-pensioner som erhålls efter 65 års ålder, är följsamhets-indexerade. I ett läge då pensionssystemets finanser är i balans bygger följsamhetsindexeringen på förändringen av inkomstindex. Om pensionssystemets skulder överstiger systemets tillgångar aktiveras balanseringen. Det innebär att följsamhetsindexeringen bygger på förändringen av balansindex, i stället för inkomstindex. Balanseringen är ett sätt att genom en justering av indexeringen säkerställa att pensionssystemets utgifter inte över tid överstiger dess inkomster. Balansindex bestäms utifrån utvecklingen av inkomstindex och balansstalets storlek. Om balansindex överstiger 1,0000 kommer balansindex att utvecklas starkare än inkomstindex det givna året. Omvänt kommer balansindex i stället att ha en svagare utveckling än inkomstindex om balansindex understiger 1,0000. Balanseringen är aktiverad så länge balansindex understiger nivån för inkomstindex.

Balanseringen förväntas vara aktiverad t.o.m. 2018 (vilket framgår av att den tjockare linjen i diagram 9.4 ligger under den tunnare fram t.o.m. 2018). Detta innebär att pensionerna stiger mer än utvecklingen av inkomstindex om balansindex överstiger 1,0000. För 2015–2018 överstiger balansindex 1,0000, vilket innebär att balansindex ökar mer än inkomstindex under dessa år (se tabell 9.13). Eftersom balanseringen inte är aktiverad 2018–2020 bestäms följsamhetsindexeringen av inkomstindex för dessa år.

Diagram 9.4 Utvecklingen av inkomstindex och balansindex

Index (1999=100)

Fastställda tal 2009–2016, prognos 2017–2020

I beräkningarna tillämpas fr.o.m. 2017 de förändrade regler för balanseringen och utformningen av inkomstindex som beslutats efter förslag i propositionen En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna (prop.2014/15:125, bet. 2015/16:SfU6, rskr. 2015/16:32). De nya reglerna syftar till att jämna ut svängningarna mellan åren och innebär i korthet att enbart en tredjedel av balanseringseffekten påverkar pensionerna. Den nya utformningen av inkomstindex innebär bl.a. att det ska beräknas utifrån förändringen av den nominella genomsnittsinkomsten mellan de två närmast föregående åren. För närvarande beräknas inkomstindex som ett genomsnitt av de tre senaste årens reala utveckling av pensionsgrundande inkomst, med tillägg av utvecklingen av konsumentprisindex.

Tabell 9.13 Inkomstindex, balanstal och balansindex

Procentuell förändring om inte annat anges

Fastställda tal 2015–2016, prognos 2017–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomstindex	2,1	2,0	4,0	3,2	3,0	3,3
Balansindex	2,5	5,9	4,6	4,2		
Följsamhetsindexering ¹	0,9	4,2	3,0	2,6	1,4	1,7
Balanstal	1,0040	1,0375	1,0201	1,0103	1,0056	1,0041

¹ Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggspensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex (eller balansindex) minus normen 1,6 procent. Normen motsvarar det förskott som läggs till pensionen när den beviljas.

² Balanstalet uttrycker inte procentuell förändring, utan anger systemets tillgångar i förhållande till dess skulder.

Källor: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

Kommunsektorns finanser

År 2016 bedöms kommunsektorn redovisa ett lägre finansiellt sparande jämfört med föregående år (se tabell 9.14). Till stor del beror det på att det tillfälliga stödet till kommunsektorn om 9,8 miljarder kronor, som riksdagen beslutade om i december 2015, i NR tas upp som en inkomst 2015. Stödet väntas dock till stor del förbrukas 2016, och därmed belasta utgiftssidan det året. Samtidigt utvecklas skatteunderlaget i kommunsektorn starkt 2016 till följd av det förbättrade läget på arbetsmarknaden. Den genomsnittliga skattesatsen i kommunsektorn höjdes dessutom inför 2016 med 11 öre per hundra kronor i beskattningsbar inkomst. Även statsbidragen ökar betydligt 2016, främst till följd av ett stort antal asylsökande, men även till följd av satsningar inom bl.a. utbildningsområdet.

Skatteinkomsterna fortsätter att utvecklas positivt 2017, för att sedan dämpas något 2018–2020. Samtidigt ökar statsbidragen avsevärt 2017, till stor del på grund av den höjning av det generella bidraget som föreslås i denna proposition. Därefter minskar statsbidragen successivt t.o.m. 2020, som en följd av lägre riktade bidrag inom migrations- och integrationsområdena.

Tabell 9.14 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges

Utfall för 2015, prognos för 2016–2020.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totala inkomster	959	1 014	1 072	1 099	1 133	1 172
Procent av BNP	23,1	23,2	23,6	23,2	22,9	22,7
Skatter ¹	639	671	706	736	767	798
Kommunal fastighetsavgift	16	17	17	19	19	20
Statsbidrag exkl. mervärdesskatt	161	184	202	191	185	181
Skatter och bidrag, procent av BNP	19,6	20,0	20,3	20,0	19,6	19,3
Kapitalinkomster	10	8	8	10	15	22
Övriga inkomster	133	133	140	144	148	152
varav moms	59	64	67	69	69	70
Totala utgifter	964	1 026	1 090	1 121	1 158	1 199
Procent av BNP	23,2	23,5	24,0	23,7	23,4	23,2
Konsumtion	795	852	901	933	959	985
procentuell utveckling ²	5,6	7,2	5,8	3,5	2,8	2,7
Investeringar	90	98	107	109	111	113
Övriga utgifter ³	79	76	83	79	88	100
Finansiellt sparande	-5	-12	-18	-21	-25	-26
Procent av BNP	-0,1	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5
Resultat före extra ordinära poster	16	23	15	11	9	8

Anm.: Skatter och bidrag som andel av BNP inkluderar intäkter från den kommunala fastighetsavgiften. I tabellen redovisas den faktiska utvecklingen av statsbidragen.

Den större delen av skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet förklaras av redovisningen av investeringar och avskrivningar. Balanskravet och kravet på god ekonomisk hushållning för kommuner och landsting är kopplade till resultatet, medan det finansiella sparandet är kopplat till målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (se vidare avsnitt 10).

¹ Utfall 2015 enligt NR, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2015 som redovisas i avsnitt 7.1.

² Löpande priser.

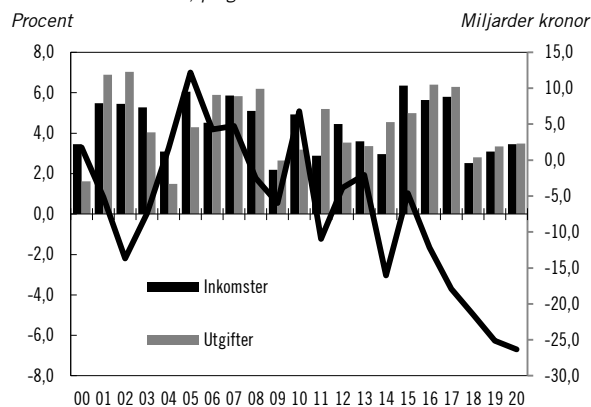
³ Inkluderar nettoköp av mark och fastigheter.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den goda inkomstutvecklingen fram t.o.m. 2017 ger utrymme för en stark ökning av den kommunala konsumtionen. Samtidigt bidrar den demografiska utvecklingen till att behovet av kommunala välfärdstjänster ökar successivt under prognosperioden. Även investeringsbehovet är stort. Det finansiella sparandet och resultatet beräknas därmed försämrats successivt under prognosperioden (se diagram 9.5). Det finansiella sparandet uppgår till -0,5 procent av BNP 2020. Även resultatet bedöms minska under prognosperioden och uppgå till 8 miljarder kronor 2020. Det innebär att sektorn som helhet bedöms klara det kommunala balanskravet under hela prognosperioden.

Diagram 9.5 Utvecklingen av kommunsektorns inkomster och utgifter samt finansiellt sparande

Utfall för 2000–2015, prognos för 2016–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

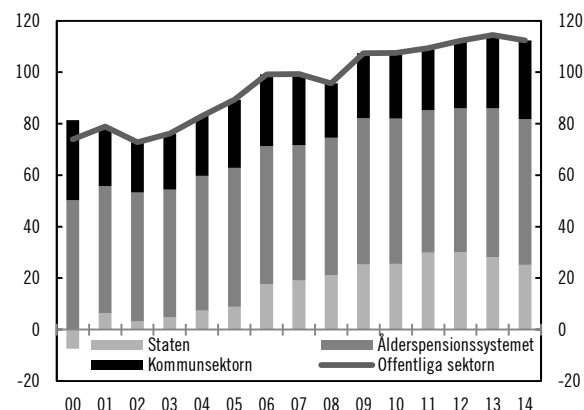
9.3 Nettoförmögenheten och skuldutvecklingen

Nettoförmögenheten

Den offentliga sektorns nettoförmögenhet består av både realkapital och finansiella tillgångar, med avdrag för skulder. Realkapitalet, eller kapitalstocken, innefattar både materiella tillgångar, som t.ex. byggnader och anläggningar, och immateriella tillgångar, som t.ex. datorprogram. Större delen av den offentliga sektorns kapitalstock består av byggnader, vägar och annan infrastruktur som inte ger någon direkt avkastning. En del av kapitalstocken används för produktion av offentliga tjänster, som t.ex. skolor, sjukhus och kontorsbyggnader, medan andra delar, t.ex. infrastrukturen, ger en samhällsekonomisk avkastning. Vidare ingår numera mark som tillgångsslag i den officiella statistiken. De finansiella tillgångarna omfattar såväl olika fordringar på den privata sektorn som aktier. Aktieinnehaven kan vara likvida tillgångar förknippade med ett tydligt avkastningskrav, som t.ex. AP-fondernas aktieinnehav. Innehaven kan också vara en form för kontroll av realkapital, som t.ex. statens ägande av Vattenfall AB.

Diagram 9.6 Den offentliga sektorns nettoförmögenhet fördelad på sektorer

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skulderna omfattar finansiella skulder samt statens och den kommunala sektorns åtaganden för tjänstepensioner. Den s.k. Maastrichtskulden, av vilken statsskulden utgör en övervägande del, redovisas till nominellt värde. I finansräkenskaperna definieras skulden till sitt marknadsvärde. Posten Övriga skulder inkluderar skillnaden mellan marknadsvärdet och den nominellt värderade Maastrichtskulden.

Vid utgången av 2014 uppgick den offentliga sektorns totala nettoförmögenhet till över 110 procent av BNP (se diagram 9.6), varav ägandet i reala tillgångar översteg 90 procent av BNP. Den finansiella nettoförmögenheten, dvs. skillnaden mellan finansiella tillgångar och skulder, uppgick därmed till över 20 procent av BNP.

Fördelningen av nettoförmögenheten på sektorer visar att statens andel av förmögenheten är lägst då den offentliga sektorns skuld huvudsakligen består av statsskulden. Både den kommunala sektorns och statens nettoförmögenhet består till övervägande del av reala tillgångar, medan ålderspensionssystemets nettoförmögenhet utgörs av finansiella tillgångar. År 2000–2012 ökade nettoförmögenheten med närmare 40 procent av BNP. Mellan 2012 och 2014 har den dock varit i stort sett oförändrad som andel av BNP. Det beror framför allt på ökningen av bruttoskulden, som redovisas i skuldavsnittet nedan.

Tabell 9.15 Den offentliga sektorns tillgångar och skulder 2014

	Miljarder kronor	Procent av BNP
Tillgångar	7 088	181
Finansiella tillgångar	3 487	89
varav aktier	1 574	40
Kapitalstock	3 601	92
varav mark	741	19
Skulder	2 683	68
Maastrichtskuld ¹	1 755	45
Pensionsskuld	327	8
Övrigt	602	15
Förmögenhet	4 405	112
Staten	986	25
Ålderspensionssystemet	2 216	57
Kommunsektorn	1 202	31

Anm.: År 2014 är det senast redovisade utfallsåret i den offentliga statistiken.

¹ Maastrichtskulden är redovisad konsoliderad i denna tabell. Posten Övrigt inkluderar konsolideringsfaktorn mellan staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn.

Källor: Statistiska centralbyrån.

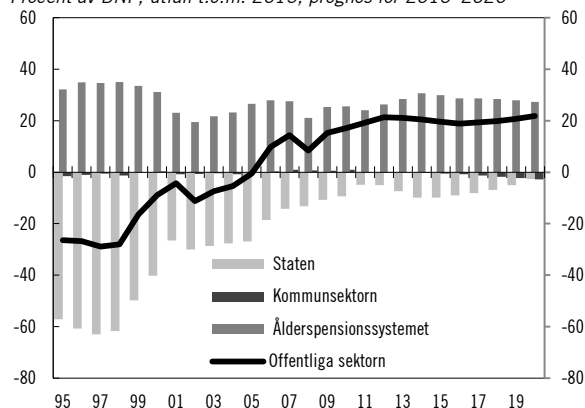
Finansiell nettoförmögenhet

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet ligger huvudsakligen i AP-fonderna i ålderspensionssystemet, medan statens finansiella nettoförmögenhet är negativ. Kommunsektorns finansiella tillgångar och skulder har sedan år 2000 i stort sett varit lika stora (se diagram 9.7).

Den offentliga sektorns kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar, som huvudsakligen är hänförliga till ålderspensionssystemet, överstiger ränteutgifterna. Den totala skulden inkluderar statens och kommunsektorns åtaganden för de förmånsbestämda tjänstepensionerna som intjänats fr.o.m. 1998. De totala skulderna för de fonderade avgiftsbestämda tjänstepensionerna ingår, i likhet med premiepensionssystemet, inte i den offentliga sektorn utan redovisas i försäkringssektorn.

Diagram 9.7 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP, utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den finansiella nettoförmögenheten minskade från 20,5 procent av BNP 2014 till 19,6 procent av BNP 2015 (se diagram 9.7 och tabell 9.16). Minskningen var i dess helhet hänförlig till den starka BNP-tillväxten (se sista raden i tabell 9.16).

Underskottet i det finansiella sparandet och den fortsatt starka konjunkturtillväxten medför att den finansiella nettoförmögenheten växer långsammare än BNP mellan 2016 och 2017. Samtidigt medför värdeförändringar i framför allt pensionssystemet att den finansiella nettoförmögenheten ökar som andel av BNP.

Från och med denna proposition görs prognoser för värdeökningarna av värdepappers-tillgångarna i samtliga sektorer (se näst sista raden Tabell 9.16).

Tabell 9.16 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP

Utfall för 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Staten	-9,8	-9,0	-8,1	-6,8	-5,0	-2,7
Ålderspensionssystemet	30,0	28,7	28,7	28,5	28,0	27,3
Kommunsektorn	-0,5	-0,8	-1,3	-1,8	-2,3	-2,8
Offentlig sektor	19,6	18,8	19,3	19,9	20,7	21,9
<i>Förändring</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,8</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>0,8</i>	<i>1,2</i>
<i>Bidrag till förändringen</i>						
<i>Finansiellt sparande</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,8</i>	<i>1,5</i>
<i>Värdeförändringar m.m.</i>	<i>0,3</i>	<i>0,4</i>	<i>1,5</i>	<i>1,3</i>	<i>0,8</i>	<i>0,6</i>
<i>Nominell BNP-förändring</i>	<i>-1,2</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,8</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,8</i>	<i>-0,9</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den finansiella nettoförmögenheten beräknas öka som andel av BNP fr.o.m. 2017. Detta för-

klaras främst av den beräknade värdeökningen av statens värdepappersinnehav. Framöver bidrar också de förväntade överskotten i det finansiella sparandet till att den finansiella nettoförmögenheten stärks. I slutet av prognosperioden beräknas den finansiella nettoförmögenheten på nytt överstiga 20 procent av BNP.

Skuldutvecklingen

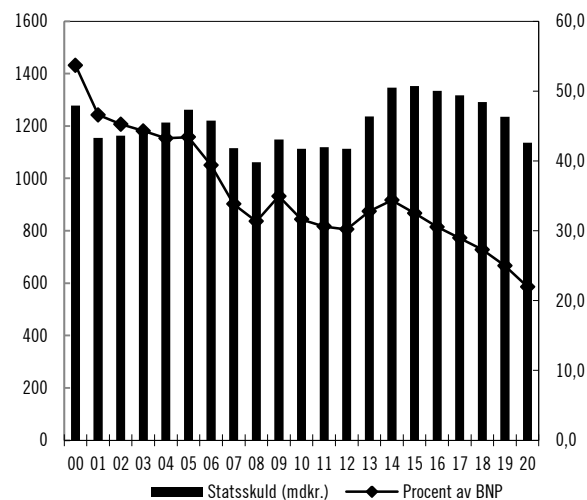
Statens budget visade ett underskott på 33 miljarder kronor 2015. Att statsskulden trots detta enbart ökade med 5 miljarder kronor (se tabell 9.17) beror bl.a. på att de s.k. stats-skuldsdispositionerna var mindre vid utgången av 2015 än vid utgången av 2014. Skuldsdispositionerna innefattar bl.a. orealiserade valutakursdifferenser och upplupen inflationskompensation som påverkar skulden, men inte statens budgetsaldo och nettolånebehov.

Diagram 9.8 Statsskuldens utveckling

Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor

Procent av BNP

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar

Från och med 2016 bidrar budgetöverskotten till att statsskulden minskar, både nominellt och uttryckt som andel av BNP (se tabell 9.17 och diagram 9.9). I slutet av 2020 beräknas skuld-kvoten, dvs. den konsoliderade statsskulden som andel av BNP, uppgå till ca 22 procent.

Tabell 9.17 Statsskuldens förändring

Miljarder kronor, utfall för 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Okonsoliderad statsskuld vid ingången av året	1 394	1 403	1 387	1 371	1 345	1 291
Förändring av okonsoliderad statsskuld	9	-17	-16	-25	-55	-98
Varav						
Lånebehov ¹	33	-30	-7	-21	-60	-93
Skulddispositioner m.m.	-24	13	-8	-4	5	-5
Okonsoliderad statsskuld vid årets slut ²	1 403	1 387	1 371	1 345	1 291	1 193
Eliminering av myndigheters innehav av statspapper	51	52	53	54	55	56
Statsskuld vid årets slut³	1 352	1 334	1 318	1 291	1 235	1 137
Statsskuld-förändring ⁴	6	-18	-17	-26	-56	-99
Statsskuld i procent av BNP	32,5	30,6	29,0	27,3	25,0	22,0

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹Identiskt med statens budgetsaldo med omvänt tecken.

²I den okonsoliderade statsskuden ingår statliga myndigheters innehav av statspapper.

³Här avses konsoliderad statsskuld vilket innebär att statliga myndigheters innehav av statspapper räknats bort.

⁴Avser statsskuld-förändring beräknad på den konsoliderade statsskuden.

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld är låg

Maastrichtskulden definieras av EU-regler och är det skuldbegrepp som används vid bedömningen av medlemsländernas offentliga finanser inom ramen för stabilitet- och tillväxtpakten. För svenska förhållanden innebär definitionen att skulden består av den konsoliderade statsskuden och kommunsektorns skulder på kapitalmarknaden, med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

Inför Sveriges EU-inträde den 1 januari 1995 uppgick den konsoliderade bruttoskuden till över 1 200 miljarder kronor, vilket motsvarade ca 70 procent av BNP (se diagram 9.9). Sedan dess har det nominella värdet ökat med närmare 600 miljarder kronor, för att vid utgången av 2015 uppgå till ca 1 800 miljarder kronor.

Skulden har emellertid minskat kraftigt som andel av BNP sedan 1994, och uppgick vid utgången av 2015 till 43,4 procent av BNP

(skuldkvoten), vilket kan jämföras med referensvärdet inom stabilitet- och tillväxtpakten om högst 60 procent av BNP (se tabell 9.19).

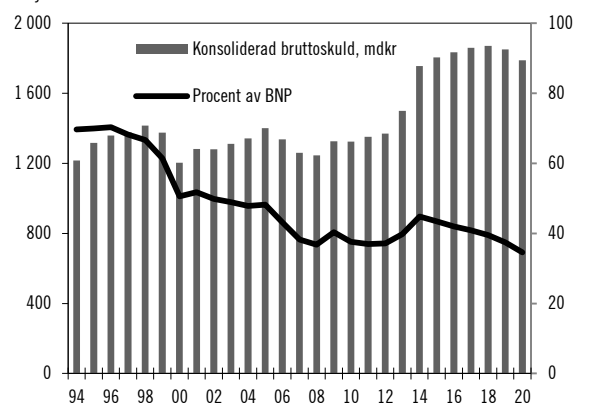
Utvecklingen av skulden beror på det finansiella sparandet, som kan fördelas på primärt sparande, ränteutgifter och s.k. stockflödesförändringar. Detta flöde utgörs av finansiella transaktioner och periodiseringar som inte påverkar det finansiella sparandet.

Diagram 9.9 Den konsoliderade bruttoskuden

Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor

Procent av BNP

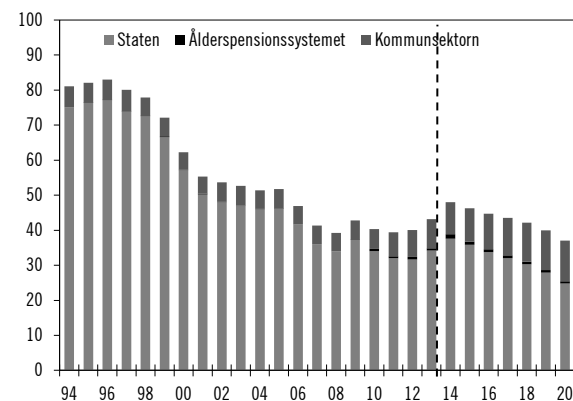
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Merparten av ökningen sedan 1995 skedde i staten mellan 2012 och 2014 (se diagram 9.9 och diagram 9.10), då skulden ökade med ca 380 miljarder kronor, vilket motsvarade en ökning om 7,6 procent av BNP. Statens finansiering av Riksbankens lån för förstärkningen av valutareserven 2013 ökade skulden med 2,7 procentenheter. Vidare ökade skulden 2014 med ca 1,8 procent av BNP till följd av regelförändringar som innebar att andra myndigheter än Riksgäldskontoret får inneha utestående återköpsavtal avseende finansiella instrument, s.k. repor, över årsskiftet. Effekten bruttoredo visas i NR, men är lika stor på tillgångar och skulder och därför neutral för den finansiella förmögenheten. Eftersom dessa repor hanteras av Kammarkollegiet påverkas inte statsskuden enligt redovisningen i statsbudgeten, som endast speglar Riksgäldskontorets skuldhantering. I övrigt bidrog även underskotten i de offentliga finanserna och valutakurseffekter till att skulden ökade mellan 2012 och 2014.

Diagram 9.10 Den offentliga sektorns bruttoskuld fördelad på sektorer

Procent av BNP

Utfall för 1994–2015, prognos för 2016–2020

Anm.: Summan av de tre delsektorernas skuld överstiger den totala Maastrichtskulden eftersom den totala skulden är konsoliderad.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bruttoskulden beräknas öka t.o.m. 2018 till följd av underskotten i det finansiella sparandet, men i långsammare takt än BNP. År 2020 beräknas skulden understiga 35 procent av BNP.

Tabell 9.18 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen

Procent av BNP om annat inte anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miljarder kronor	1 805	1 834	1 860	1 870	1 850	1 788
Procent av BNP	43,4	42,0	40,9	39,5	37,4	34,5
Förändring	-1,4	-1,4	-1,1	-1,4	-2,1	-2,9
Bidrag till förändringen						
Primärt finansiellt sparande	-0,4	-0,2	-0,1	-0,5	-1,4	-2,2
Ränteutgifter	0,5	0,4	0,4	0,5	0,6	0,7
Stock-flöde	1,2	0,5	0,3	0,2	0,4	0,3
Periodisering av räntor och skatter	0,8	-0,7	-0,1	0,3	0,4	0,4
Försäljning av aktier m.m.	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Övrigt	0,3	1,3	0,5	0,0	0,1	0,0
Nominell BNP-förändring	-2,6	-2,1	-1,7	-1,6	-1,7	-1,7

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9.4 Finansiellt sparande enligt olika bedömare

I detta avsnitt redovisas en jämförelse mellan de senaste prognoserna för det finansiella sparandet gjorda av regeringen i denna proposition, Ekonomistyrningsverket (ESV), Konjunktur-

institutet (KI), Riksbanken, OECD, Europeiska kommissionen och Internationella valutafonden (IMF). Vid en jämförelse av de olika bedömningarna är det viktigt att beakta att de har gjorts vid olika tidpunkter och kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken.

Prognosjämförelse avseende det finansiella sparandet

För innevarande år är ESV:s och regeringens prognoser för utvecklingen av den offentliga sektorns finansiella sparande förhållandevis lika. KI räknar däremot med en betydande försämring av de offentliga finanserna jämfört med 2015, och avviker därmed från regeringens bedömning. I huvudsak beror skillnaden på att KI gör bedömningen att skatteinkomsterna, framför allt från kapitalbeskattningen, utvecklas svagare än i regeringens prognos. År 2017 är ESV:s och KI:s prognoser för den offentliga sektorns finansiella sparande helt i linje med regeringens.

Tabell 9.19 Bedömningar av finansiellt sparande

Procent av BNP

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Regeringen	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	0,8	1,5
KI, 160831	-0,1	-0,6	-0,3	0,2	0,6	0,5
KI exkl. åtgärder	-0,1	-0,6	-0,3	0,3	1,2	1,8
ESV, 160906	-0,1	0,0	-0,3	0,0	0,5	1,2
Riksbanken, 160907	-0,1	0,1	0,0	0,2	-	-
EU-kommissionen, 160503	0,0	-0,4	-0,7	-	-	-
OECD, 160601	-1,1	-0,6	-0,3	-	-	-
IMF, 160412	-0,9	-0,9	-0,8	-0,4	-0,2	0,0

Källor: Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Europeiska kommissionen, OECD samt Internationella valutafonden.

Regeringens prognos för det finansiella sparandet 2016 överensstämmer i stort sett med Europeiska kommissionens prognos. År 2017 gör kommissionen bedömningen att det finansiella sparandet försämras i högre utsträckning än vad regeringen prognostiserar. Skillnaden mellan de olika prognoserna beror framför allt på olika bedömningar av den ekonomiska återhämtningen, konsumtionsefterfrågan, utvecklingen på arbetsmarknaden och inflationsutvecklingen.

Prognosjämförelse avseende det strukturella sparandet

I tabell 9.20 redovisas olika bedömares prognoser för den offentliga sektorns strukturella sparande. Skillnaderna gentemot andra bedömare är i vissa fall större vid jämförelser av det strukturella sparandet än det finansiella sparandet. Skillnaden beror dels på olika prognoser för BNP-gapet, dels på olika beräkningsmetoder.

Tabell 9.20 Bedömningar av strukturellt/konjunkturjusterat sparande

Procent av potentiell BNP

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Regeringen	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6
KI, 160831	-0,2	-0,5	-0,8	-0,3	0,3	0,5
KI exkl. åtgärder	-0,2	-0,4	-0,8	0,0	1,1	2,0
ESV, 160906	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6
EU-kommissionen, 160503	0,3	-0,5	-0,5	–	–	–
OECD, 160601	-0,4	-0,8	-1,2	–	–	–
IMF, 160412	-0,7	-1,0	-1,0	-0,6	-0,5	-0,3

Källor: Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Europeiska kommissionen, OECD samt Internationella valutafonden.

EU-avgiften högre utgifter i förhållande till beräkningarna i vårpropositionen.

För 2017–2020 beräknas inkomsterna från framför allt skatt på arbete och kapital bli lägre än enligt föregående prognos. Även kapitalinkomsterna förväntas bli lägre.

Samtidigt beräknas utgifterna inom migrationsområdet bli lägre, både till följd av de åtgärder som genomförts för att säkerställa mottagningssystemet och av lägre volymprognoser. Utgifterna har dessutom reviderats ned 2017 till följd av att reduktionen på EU-avgiften väntas bli uppskjuten till detta år.

Revideringar inom arbetsmarknads- och ohälsområdet medför också beräknat lägre utgifter i förhållande till vårpropositionen. Den sammantagna effekten är att de offentliga finanserna förstärks betydligt för hela prognosperioden jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition.

9.5 Uppföljning av den offentliga sektorns finanser

Den offentliga sektorn redovisade ett sparande nära balans 2015 (se tabell 9.21). Jämfört med det utfall som fanns tillgängligt när 2016 års ekonomiska vårproposition beslutades har sparandet reviderats ned med 2 miljarder kronor. Det är huvudsakligen inkomsterna från bolagsskatt som har reviderats ned, samtidigt som den kommunala konsumtionen i stället har reviderats upp.

För 2016 har prognosen för det finansiella sparandet reviderats upp. Prognosen för inkomsterna från hushållens skatt på kapital och skatt på konsumtion har reviderats upp i förhållande till beräkningen i vårpropositionen.

Utgifterna har reviderats ned för 2016 jämfört med beräkningen i vårpropositionen. I huvudsak är det utgifterna relaterade till migrations-, arbetsmarknads- och ohälsområdet som beräknas bli lägre än tidigare. Investeringsutgifterna i framför allt kommunsektorn förväntas däremot bli högre. Likaså innebär den förväntat senarelagda regleringen av rabatten på

Tabell 9.21 Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande i 2016 års ekonomiska vårproposition	0	-19	-31	-17	4	35
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,1</i>	<i>0,7</i>
Förändringar						
Inkomster	-1	3	-9	-15	-16	-16
Skatter	0	7	1	-7	-4	-7
Staten	0	8	6	2	6	7
Ålderspensionssystemet	0	3	-1	-1	-1	-2
Kommunsektorn	0	-3	-5	-8	-9	-12
Övriga inkomster	-1	-5	-10	-8	-11	-9
Utgifter	1	-8	-28	-32	-50	-59
Kommunal konsumtion	1	-1	-4	-18	-31	-40
Ålderspensioner	0	0	-2	-4	-7	-8
Ränteutgifter	1	-2	-4	-3	-6	-5
Övriga primära utgifter	-1	-4	-19	-7	-7	-6
Förändring av finansiellt sparande	-2	10	19	17	35	43
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,2</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,7</i>	<i>0,8</i>
Stat	-1	10	23	19	35	42
Ålderspensionssystem	0	0	-2	-1	0	1
Kommunsektor	-1	0	-1	-2	-1	-1
Finansiellt sparande i budgetpropositionen för 2017	-2	-9	-11	0	39	78
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,8</i>	<i>1,5</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 9.22 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2016 års ekonomiska vårproposition						
Finansiell nettoförmögenhet	811	782	745	720	717	744
<i>Procent av BNP</i>	<i>19,5</i>	<i>17,8</i>	<i>16,3</i>	<i>15,2</i>	<i>14,5</i>	<i>14,3</i>
Konsoliderad skuld	1 805	1 864	1 876	1 912	1 936	1 922
<i>Procent av BNP</i>	<i>43,4</i>	<i>42,5</i>	<i>41,1</i>	<i>40,3</i>	<i>39,1</i>	<i>36,9</i>
Förändringar						
Finansiell nettoförmögenhet	5	40	135	222	304	388
Konsoliderad skuld	0	-30	-16	-42	-86	-134
Budgetpropositionen för 2016						
Finansiell nettoförmögenhet	816	822	880	942	1022	1132
<i>Procent av BNP</i>	<i>19,6</i>	<i>18,8</i>	<i>19,3</i>	<i>19,9</i>	<i>20,7</i>	<i>21,9</i>
Konsoliderad skuld	1 805	1 834	1 860	1 870	1 850	1 788
<i>Procent av BNP</i>	<i>43,4</i>	<i>42,0</i>	<i>40,9</i>	<i>39,5</i>	<i>37,4</i>	<i>34,5</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

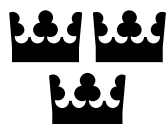
Konsoliderad bruttoskuld och den finansiella nettoförmögenheten jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition

Jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition har den finansiella nettoförmögenheten reviderats upp i betydligt större utsträckning än det ackumulerade finansiella sparatet (se tabell 9.22). Detta beror på en kraftig upprevidering av värderingen av tillgångarna som följer av den ändrade principen om att prognostisera värdeökningar av värdepappersinnehavet.

Maastrichtskulden beräknas bli lägre än enligt föregående prognos. Det är i huvudsak statens ackumulerade lånebehov som nu bedöms bli lägre än i vårpropositionen.

10

Kommunsektorns finansier och sysselsättning

10 Kommunsektorns finanser och sysselsättning

Sammanfattning

- Kommunsektorns resultat före extraordinära poster uppgick till 16 miljarder kronor 2015. Kommunerna redovisade sammantaget ett resultat på 15 miljarder kronor, medan landstingen redovisade ett resultat på 1 miljard kronor. Medelresultatet för kommunsektorn uppgick till 14 miljarder kronor 2011–2015.
- Skatteinkomsterna förväntas öka starkt 2016 och 2017 i takt med att utvecklingen på arbetsmarknaden fortsätter att förbättras. På några års sikt ökar antalet arbetade timmar långsammare, vilket bidrar till att skatteinkomsterna ökar långsammare, för att 2018–2020 ligga nära den genomsnittliga ökningstakten 2000–2015.
- Statsbidragen ökar 2016 och 2017, främst till följd av förslaget i denna proposition om kraftigt förhöjda generella statsbidrag till kommunsektorn och det mycket stora antalet asylsökande 2015.
- Den starka inkomstutvecklingen ger utrymme att både öka konsumtionen och förbättra resultatet 2016. Därefter ökar dock utgifterna i högre takt än inkomsterna och resultatet väntas successivt minska t.o.m. 2020, för att då uppgå till 8 miljarder kronor. Det finansiella sparandet bedöms samtidigt minska från -12 till -26 miljarder kronor 2016–2020.
- Den kommunala konsumtionen bedöms öka mycket starkt 2016 och 2017. Behovet

av kommunala tjänster påverkas mycket av den demografiska utvecklingen, med fler barn och äldre i befolkningen, samt av en stadig befolkningsökning och ett stort mottagande av asylsökande.

- Den kommunfinansierade sysselsättningen bedöms öka med ca 87 000 personer mellan 2015 och 2020.
-

10.1 Kommunerna och landstingen – en viktig del av svensk ekonomi

Kommunsektorn, dvs. kommuner och landsting, ansvarar för merparten av de skattefinansierade välfärdstjänsterna. Sektorn utgör därmed en viktig del av den svenska ekonomin. Kommunsektorns totala utgifter motsvarade 2015 ca 23 procent av BNP, varav ca 19 procentenheter utgjordes av konsumtionsutgifter. Resterande del utgjordes av transfereringar, investeringar och ränteutgifter.

Kommunerna och landstingen sysselsätter ungefär en fjärdedel av det totala antalet sysselsatta i Sverige. Omkring 80 procent av dessa är kvinnor. Därtill kommer personer anställda i privata företag som utför tjänster som finansieras av kommuner och landsting. Totalt var drygt 1,3 miljoner personer sysselsatta i kommunalt finansierad verksamhet 2015.

Kommunerna och landstingen finansierar till två tredjedelar sin verksamhet med kommunal inkomstskatt. Det är därför av stor betydelse för

kommunsektorns finanser hur sysselsättningen utvecklas.

Statsbidragen, den näst största inkomstposten för kommunsektorn, utgör omkring en sjättedel av de sammanlagda inkomsterna. Statsbidragen utgörs av dels generella statsbidrag, dels riktade statsbidrag. De senare bidragen är avsedda att användas till vissa specificerade verksamheter eller ändamål.

Därutöver kan kommuner och landsting finansiera sina verksamheter med avgifter. Möjligheten att använda avgiftsfinansiering begränsas dock av lag, och varierar mellan olika verksamheter.

10.2 Finansiellt sparande och ekonomiskt resultat

Kommunsektorns skatteinkomster bestäms av de skattesatser som kommunerna och landstingen fastställt, samt av utvecklingen för det kommunala skatteunderlaget. Det kommunala skatteunderlaget består främst av summan av utbetalda löner, drygt 70 procent, och pensioner, drygt 20 procent. Statsbidragen fördelas genom anslag i statens budget.

Kommunsektorns inkomster har en stor påverkan på utvecklingen av utgifterna, som till drygt 80 procent utgörs av konsumtionsutgifter. Enligt det s.k. balanskravet i 8 kap. 4 § kommunallagen (1991:900) ska kommuner och landsting upprätta en budget där kostnaderna inte överstiger intäkterna. Dessutom ställer lagen krav på god ekonomisk hushållning. Av denna anledning har många kommuner och landsting finansiella mål som bygger på att resultatet ska uppgå till en andel av skatteintäkterna och de generella statsbidragen. I praktiken innebär detta att kommuner och landsting oftast budgeterar för positiva resultat.

Skillnaden mellan resultat och finansiellt sparande

Balanskravet och kravet på god ekonomisk hushållning för kommuner och landsting är kopplade till resultatet, medan det finansiella sparandet är kopplat till målet för den offentliga sektorns finansiella sparande. Det finansiella sparandet motsvarar skillnaden mellan in-

komsterna och utgifterna.⁷⁵ Den större delen av skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet förklaras av redovisningen av investeringar och avskrivningar. I resultatet ingår endast årets avskrivningar, och således inte årets investeringsutgifter. I det finansiella sparandet ingår däremot investeringarna som en utgift, vilket drar ned det finansiella sparandet samma år som investeringen görs. Däremot belastar inte avskrivningarna det finansiella sparandet.

Prognosprinciper

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser antas sektorn bedriva en utgiftspolitik som är förenlig med balanskravet. Vidare antas den genomsnittliga kommunalskattesatsen vara oförändrad. Prognosen grundar sig på ett antagande om oförändrad politik, inklusive beslutade, föreslagna och aviserade förändringar av statsbidragen. De riktade statsbidragen kan dock variera på grund av vissa utgifter som är kopplade till antalet personer i olika ersättnings- och transfereringssystem, t.ex. antalet asylsökande.

Sammantaget blir skatteunderlagets tillväxt viktigt för utvecklingen av inkomsterna i prognosen. På några års sikt antas i normalfallet kommunsektorn som helhet redovisa ett resultat som är i linje med god ekonomisk hushållning.⁷⁶ Den prognostiserade utvecklingen av skatteunderlaget blir därmed vanligtvis styrande för prognosen för utgifterna på några års sikt.

Finansiellt sparande och ekonomiskt resultat 2015

De senaste tio åren har kommunsektorn redovisat starkare finanser än under 1990-talet och början av 2000-talet. Det ekonomiska

⁷⁵ Det finansiella sparandet definieras av det internationella regelverket för nationalräkenskaperna. Det är nationalräkenskaperna som är grunden för regeringens utfallsredovisning av det finansiella sparandet och prognos för kommunsektorns finanser.

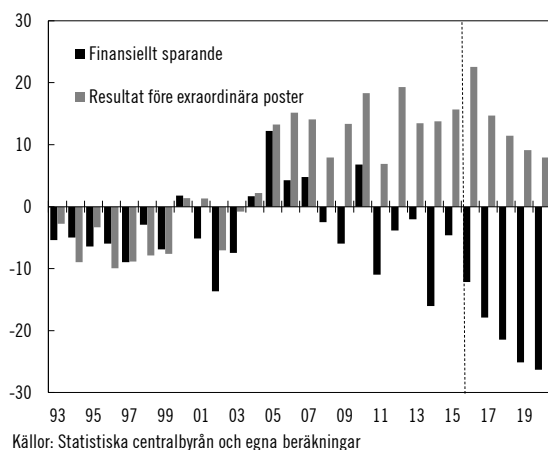
⁷⁶ God ekonomisk hushållning antas i normalfallet motsvara ett resultat som motsvarar ungefär 2 procent av skatteintäkterna och de generella statsbidragen, vilket också är ett vanligt förekommande mål inom kommunsektorn.

resultatet har varit positivt alla år sedan 2004 (se diagram 10.1). Skillnaden mellan det finansiella sparandet och resultatet har samtidigt ökat, främst på grund av högre investeringsutgifter.

Kommunsektorns finanser har de senaste åren även påverkats av tillfälliga poster, exempelvis pensionsskuldssökningar till följd av förändringar av diskonteringsräntan för pensioner. Detta påverkar jämförelsen mellan resultatet och det finansiella sparandet.

Diagram 10.1 Finansiellt sparande och resultat

Miljarder kronor, utfall för 1993–2015, prognos 2016–2020

Det förbättrade finansiella sparandet 2015 jämfört med 2014 berodde till stor del på det tillfälliga stöd till kommunsektorn om 9,8 miljarder kronor som riksdagen beslutade om i december 2015. Hela beloppet redovisades som en inkomst för kommunsektorn 2015 i termer av finansiellt sparande, samtidigt som förbrukningen av resurserna kan ske både 2015 och 2016. I resultat termer har kommunsektorn redovisat 1 miljard kronor av intäkten 2015. Resterande del kommer att redovisas som en intäkt 2016, vilket bidrar till ett förbättrat resultat detta år.

Samtidigt ökade både inkomsterna, även exklusive det tillfälliga stödet, och utgifterna i en högre årstakt än den genomsnittliga ökningen sedan 1993. Såväl skatteinkomsterna som konsumtionsutgifterna ökade. Det berodde bl.a. på en stark utveckling på arbetsmarknaden och på det stora antalet asylsökande.

Resultatet för kommunsektorn före extraordinära poster var något högre än 2014 (se tabell 10.1).

Tabell 10.1 Kommunsektorns resultaträkning

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens intäkter	155	170	178	179	196
Verksamhetens kostnader	-781	-807	-837	-872	-917
Avskrivningar	-24	-26	-28	-28	-30
Verksamhetens netto-kostnader	-650	-663	-687	-721	-751
Skatteintäkter	540	561	584	602	634
Generella statsbidrag och utjämning	123	120	123	127	128
Finansnetto	-6	2	-6	6	4
Resultat före extraordinära poster	7	19	13	14	16
Extraordinära poster	0	0	9	-1	-0
Årets resultat	7	19	22	13	15

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Generella statsbidrag redovisas enligt redovisningen i kommuner och landsting, inte enligt nationalräkenskaperna. Det innebär att statsbidraget för läkemedelsförmånen och fastighetsavgiften ingår.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Mellan 2014 och 2015 ökade intäkterna med 5,5 procent, vilket bl.a. förklaras av en ökning av verksamhetens intäkter om nästan 10 procent. Detta var en stor ökning jämfört med genomsnittet för 2011–2015, som uppgick till 4,1 procent per år. Ökningen berodde främst på ökade riktade statliga bidrag till följd av det stora antalet asylsökande, men även på en tillfällig återbetalning av premier från AFA Försäkring om 4,9 miljarder kronor.

Skatteintäkterna ökade också starkt 2015. Ökningen, som uppgick till 5,3 procent, berodde främst på att skatteunderlaget ökade, men även på att den genomsnittliga skattesatsen höjdes med 13 öre per 100 kronor i beskattningsbar inkomst.

De generella statsbidragen, som de redovisas av kommuner och landsting, ökade med 0,8 procent mellan 2014 och 2015, bl.a. till följd av att det tillfälliga stödet till kommunsektorn delvis togs upp som en intäkt 2015.

År 2015 ökade verksamhetens kostnader med 5,2 procent för kommunsektorn som helhet. Ökningen var stor jämfört med genomsnittet 2011–2015, som uppgick till 4,1 procent per år. Den stora kostnadsökningen mellan 2014 och 2015 förklaras bl.a. av det stora antalet asylsökande 2015.

Försämrat finansiellt sparande 2016–2020

År 2016 bedöms kommunsektorn redovisa ett försämrat finansiellt sparande jämfört med föregående år (se tabell 10.2). Till stor del beror det på att det tillfälliga stödet som riksdagen beslutade om i december 2015 inte tas upp som en inkomst 2016 i nationalräkenskaperna, men däremot till stor del väntas förbrukas och därmed belasta utgiftssidan det året.

Tabell 10.2 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges, utfall för 2015, prognos för 2016–2019

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	959	1 014	1 072	1 099	1 133	1 172
<i>Utveckling i procent</i>	6,3	5,6	5,8	2,5	3,1	3,5
Skatter	639	671	706	736	767	798
Kommunal fastighetsavgift	16	17	17	19	19	20
Statsbidrag exkl. mervärdesskatt	161	184	202	191	185	181
<i>Generella bidrag</i>	98	90	102	102	102	102
<i>Riktade bidrag</i>	63	94	100	89	82	78
Kapitalinkomster	10	8	8	10	15	22
Övriga inkomster ¹	133	133	140	144	148	152
Varav komp. för mervärdesskatt	59	64	67	69	69	70
Utgifter	964	1 026	1 090	1 121	1 158	1 199
<i>Utveckling i procent</i>	5,0	6,4	6,3	2,8	3,3	3,5
Konsumtion	795	852	901	933	959	985
Investeringar	90	98	107	109	111	113
Transfereringar	76	75	82	78	83	87
Övriga utgifter ²	3	1	0	1	5	13
Finansiellt sparande	-5	-12	-18	-21	-25	-26
Resultat	16	23	15	11	9	8

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatten är inkluderad i övriga inkomster och inte i statsbidragen.

² Inkluderar nettoköp av mark och fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Samtidigt utvecklas skatteunderlaget i kommunsektorn starkt 2016 och 2017 till följd av det förbättrade läget på arbetsmarknaden. Vidare höjdes den genomsnittliga skattesatsen i kommunsektorn för 2016 med 11 öre per 100 kronor i beskattningsbar inkomst. Även statsbidragen ökar i hög takt 2016 och 2017, främst till följd av det stora antalet asylsökande, men även till följd av förslaget i denna proposition om en höjning av det generella statsbidraget med 10 miljarder kronor per år

fr.o.m. 2017. Skatteinkomsternas utveckling dämpas något 2018–2020, men ligger trots antagandet om oförändrade skattesatser nära den genomsnittliga årliga ökningstakten 1994–2015. Den svagare utvecklingen beror i huvudsak på att lönesumman ökar långsammare när arbetsmarknaden når ett balanserat resursutnyttjande och på att skattesatserna i kommunsektorn, enligt den ovan nämnda prognosprincipen, antas vara oförändrade. Samtidigt minskar statsbidragen mot slutet av prognosperioden, framför allt till följd av lägre riktade statsbidrag inom migrations- och integrationsområdena.

Den starka inkomstutvecklingen 2016 och 2017 ger utrymme för en stark ökning av den kommunala konsumtionen.

Kommunsektorn bedöms som helhet under prognosperioden uppnå ett resultat som är något sämre än vad som normalt anses vara i linje med god ekonomisk hushållning.

10.3 Kommunsektorns inkomster

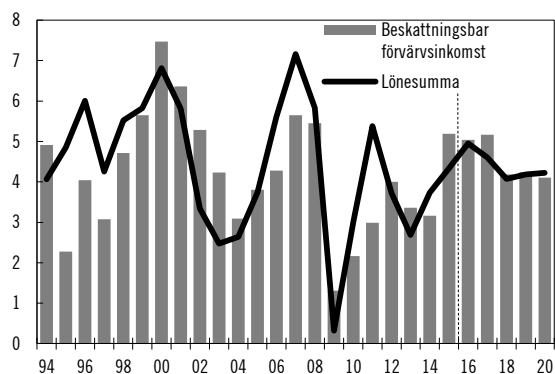
Kommunsektorns inkomster består framför allt av inkomster från skatt på arbete och av statsbidrag. Skatteinkomsterna är till stor del beroende av utvecklingen på arbetsmarknaden. Statsbidragens utveckling påverkas främst av beslutade, föreslagna och aviserade förändringar till följd av ny politik, men även av demografiska förändringar.

Stark tillväxt i sysselsättningen ökar skatteinkomsterna framöver

I regeringens prognos bedöms sysselsättningen öka i hög takt under de närmaste åren. Det bidrar till att också lönesumman ökar starkt, med i genomsnitt 4,4 procent per år 2016–2020, vilket är mer än genomsnittet 2000–2015. Pensionerna ökar också i relativt hög takt, med i genomsnitt 4,3 procent per år. Detta innebär att skatteunderlaget för kommuner och landsting ökar i god takt 2016–2020 (se diagram 10.2).

Diagram 10.2 Lönesumma och kommunal beskattningsbar inkomst

Procentuell förändring, utfall för 1993–2015, prognos för 2016–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Vid förändringar av skattelagstiftningen som påverkar det kommunala skatteunderlaget, neutraliseras som regel effekterna av dessa genom att nivån på det generella statsbidraget höjs eller sänks (s.k. skattereglering).

År 2015 begränsades avdragsrätten för privat pensionssparande och 2016 slopades avdragsrätten helt. Detta beräknas öka de kommunala skatteinkomsterna med knappt 4 miljarder kronor per år under prognosperioden. Vidare höjdes grundavdraget för pensionärer över 65 år i statens budget för 2016, vilket minskar skatteinkomsterna med knappt 2 miljarder kronor per år. Båda dessa förändringar neutraliseras genom skatteregleringar. En samlad bild av utvecklingen av både skatter och statsbidrag, justerad för skatteregleringar, redovisas i tabell 10.3.

Skatteinkomsterna, justerade för regeländringar som påverkar det kommunala skatteunderlaget, bedöms öka med 5,1 procent 2016. Den höga utvecklingstakten beror till viss del på att den genomsnittliga kommunalskatten höjs, men den främsta förklaringen är att det kommunala skatteunderlaget utvecklas starkt. Skatteinkomsterna, justerat för regeländringar som påverkar det kommunala skatteunderlaget, bedöms fortsätta att öka i god takt, med i genomsnitt 4,4 procent per år 2017–2020. Utvecklingen mattas dock av något mot slutet av prognosperioden till följd av att antalet arbetade timmar ökar i en långsammare takt (se tabell 10.3).

Tabell 10.3 Skatter och statsbidrag

Utfall för 2015 i miljarder kronor

	Utfall 2015	Prognos, procentuell förändring				
		2016	2017	2018	2019	2020
Skatteinkomster justerade för regeländringar ¹	637	5,1	5,1	4,2	4,2	4,1
Ökat skatte- underlag		4,7				
Ändrad kommunal- skattesats		0,4				
Statsbidrag justerade för skatteregleringar	164	13,6	9,9	-5,3	-3,3	-2,1
Skatter och bidrag exkl. ersättning för mervärdesskatt	801	6,8	6,1	2,1	2,7	2,9

Anm.: I tabellen redovisas utvecklingen av statsbidrag exklusive ersättning för mervärdesskatt. För 2017–2020 antas oförändrad skattesats. Redovisningen av skatter och bidrag exkluderar fastighetsavgift.

¹ Utfall 2015 enligt NR, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2015 som redovisas i avsnitt 7.2.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stark ökning av statsbidragen

Kommuner och landsting får bidrag från staten i form av dels ett generellt statsbidrag, dels riktade statsbidrag. De riktade statsbidragen finansieras från ett flertal olika utgiftsområden. Bidragen från utgiftsområde 8 Migration och utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandranes etablering beräknas uppgå till ca 40 miljarder kronor per år 2016 och 2017. Det motsvarar ca 40 procent av de totala riktade statsbidragen dessa år. Därefter minskar bidragen från dessa utgiftsområden successivt fram t.o.m. 2020, för att då uppgå till 17 miljarder kronor. Det motsvarar knappt 25 procent av de totala riktade statsbidragen 2020. Bidraget till landstingen för läkemedelsförmånen under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beräknas uppgå till 22–24 miljarder kronor per år 2016–2020, och utgöra ungefär en fjärdedel av de totala riktade statsbidragen dessa år. Kommunsektorn får också ersättning från staten som avser kompensation för kostnader för viss mervärdesskatt i verksamhet som är undantagen från mervärdesskatteplikt enligt mervärdesskattelagen (1994:200).

Tabell 10.4 visar den beräknade utvecklingen av de generella och riktade statsbidragen 2016–2020. Minskningen av det generella statsbidraget 2016 jämfört med 2015 beror till stor del på att nivån var tillfälligt hög 2015 på

grund av det tillfälliga stödet till kommunsektorn om 9,8 miljarder kronor detta år. Det generella statsbidraget ökar sedan kraftigt 2017 till följd av förslaget i denna proposition om tillskott till kommunsektorn om 10 miljarder kronor per år fr.o.m. 2017. Åren därefter är bidraget i princip oförändrat.

Kommuner och landsting kompenseras för avskaffandet av nedsättningen av socialavgifterna för unga och för det höjda grundavdraget för pensionärer. Samtidigt innebär andra justeringar en sänkning av det generella statsbidraget. Ett exempel på detta är den beslutade begränsningen av avdragsrätten för privatpensionssparande som leder till ett förbättrat skatteunderlag för kommunsektorn.

Tabell 10.4 Årlig förändring av statsbidragen

Miljarder kronor

Utfall i nivå för 2015, prognos för 2016–2020

	Nivå	Förändring, miljarder kronor				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Generellt bidrag	98	-8,7	12,0	0,3	0,2	0,1
Riktade bidrag	63	31,2	5,9	-11,0	-6,5	-4,0
Totala statsbidrag, faktisk utveckling	161	22,5	17,9	-10,7	-6,3	-4,0
Totala statsbidrag, justerade för skatteregleringar	164	21,9	18,2	-10,7	-6,2	-3,9

Anm.: I tabellen redovisas utvecklingen av generella och riktade statsbidrag exklusive kompensation för mervärdesskatt. De specialdestinerade statsbidragen inkluderar också kapitaltransfereringar. Skatteregleringar avser kompensation för regeländringar som påverkar det kommunala skatteunderlaget.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

De riktade statsbidragen ökar kraftigt 2016, för att sedan öka i långsammare takt 2017. Därefter minskar de riktade bidragen successivt fram t.o.m. 2020 (se tabell 10.4). Den tydliga ökningen 2016 beror främst på att antalet asylsökande ökade kraftigt 2015. De riktade bidragen ökar också till följd av beslutade satsningar, främst inom områden som sjukvård, utbildning och äldreomsorg. Minskningen fr.o.m. 2018 är framför allt hänförlig till minskade migrations- och integrationsrelaterade bidrag. Det beror bl.a. på omläggningen av ersättningssystemet för ensamkommande barn och på färre personer i mottagningssystemet.

Generella statsbidrag bör som utgångspunkt användas när staten förmedlar medel till kommunerna, även om det finns tillfällen när riktade bidrag är lämpliga att använda. För regeringen är det viktigt att minska det totala antalet styrsignaler som kommuner och landsting får (se vidare utg.omr. 25 avsnitt 2.5.4).

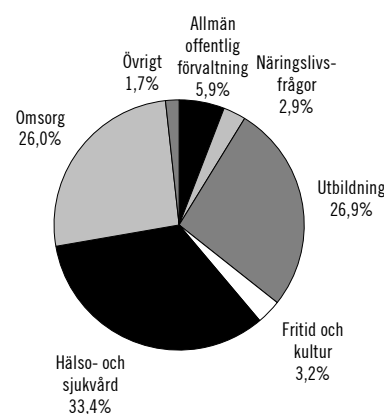
Kommunsektorns inkomster bedöms också öka när kommuner och landsting anställer ungdomar eller långtidsarbetslösa på traineejobb och extratjänster. Det beror på att kommuner och landsting får kompensation från staten för löne- och handledningskostnader som följer med dessa anställningar.

10.4 Kommunsektorns utgifter

Kommunsektorns utgifter fördelas mellan ett antal olika verksamhetsområden. Störst andel av utgifterna går till hälso- och sjukvård (se diagram 10.3). Därefter följer utgifter för utbildning och för omsorg (främst för barn, äldre och funktionshindrade).

Diagram 10.3 Kommunsektorns totala utgifter 2014 fördelade efter verksamhetsområde

Procent

Anm.: Allmän offentlig förvaltning inkluderar bl.a. kommunledning, nämnd- och styrelseverksamhet, samt utgifter för fastighetsförvaltning.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Av de totala utgifterna avser drygt 80 procent kommunal konsumtion, dvs. välfärdstjänster inom främst vård, skola och omsorg som finansieras med skattemedel. Kommunerna och landstingen har därutöver utgifter för investeringar och transfereringar, t.ex. utgifter för ekonomiskt bistånd.

De kommunala välfärdstjänsterna är sysselsättningsintensiva och personalkostnader (inklusive arbetsgivaravgifter och kostnader för avtalsförsäkringar) utgör den klart största delen av konsumtionsutgifterna, ca 60 procent. Ungefär en tredjedel av konsumtionsutgifterna går till förbrukning av insatsvaror och till vissa tjänster som används i produktionen.

Andelen tjänster som produceras av privata utförare, men finansieras med skattemedel, har

ökat under lång tid. Exempelvis har antalet fristående skolor och privata äldreboenden blivit fler. År 2015 utgjorde kostnaderna för privata utförare 17 procent av kommunsektorns totala konsumtionsutgifter, vilket var en ökning med 5 procentenheter jämfört med 2000.

Delar av den kommunala verksamheten finansieras helt eller delvis med avgifter, t.ex. barnomsorg, fritidsverksamhet och viss sjukvård. Dessa inkomster dras av på utgiftssidan i redovisningen av de totala kommunala konsumtionsutgifterna. År 2015 uppgick inkomsterna från avgifter till ca 14 procent av de totala konsumtionsutgifterna.

Förändrad demografi framöver

Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för behovet av resurser inom olika välfärdstjänster. Om exempelvis antalet elever ökar behöver fler lärare anställas för att inte lärartätheten ska sjunka.

År 2000–2015 ökade antalet personer i arbetsför ålder med drygt 450 000, samtidigt som antalet barn (0–19 år) och äldre (80 år och äldre) ökade i betydligt mindre omfattning. Personer i de två sistnämnda åldersgrupperna är oftare brukare av kommunala välfärdstjänster än personer i övriga åldersgrupper.

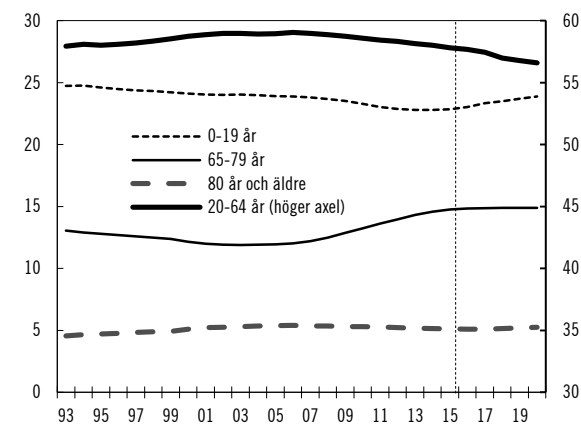
Från och med 2016 och fem år framåt förväntas den totala befolkningstillväxten tillta. Det sker främst genom att antalet barn ökar snabbare än tidigare. Även antalet äldre väntas öka i snabb takt fram till 2020, även om det är först åren därefter som gruppen väntas öka betydligt mer än befolkningen som helhet (se diagram 10.4).

Befolkningsutvecklingen påverkas framöver bl.a. av utvecklingen av antalet asylsökande. När den asylsökande fått uppehållstillstånd som gäller minst 12 månader ingår personen i befolkningsstatistiken. Då ökar antalet personer i befolkningen, samtidigt som ålderssammansättningen påverkas. Bland de asylsökande som var inskrivna i Migrationsverkets mottagnings-system i juli 2016 var 47 procent under 19 år, medan 52 procent var 20–64 år och endast 1 procent var över 64 år. Detta innebär att antalet personer i arbetsför ålder på sikt ökar till följd av mottagandet av asylsökande.

Diagram 10.4 Olika åldersgrupper som andel av befolkningen

Procent

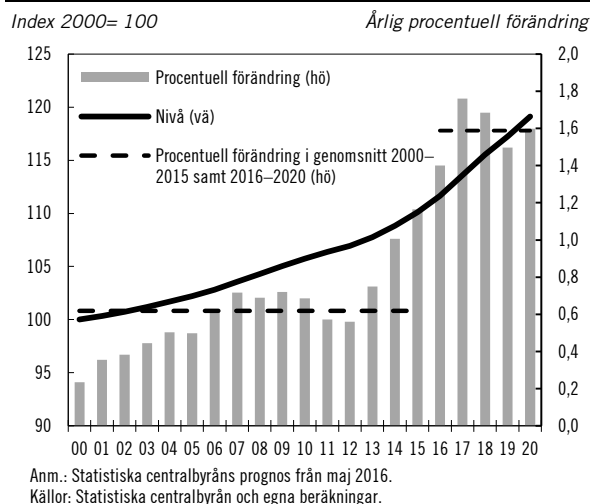
Utfall t.o.m. 2015, prognos för 2016–2020

Anm.: Statistiska centralbyråns prognos från maj 2016.

Källa: Statistiska centralbyrån.

I diagram 10.5 visas en modellberäkning av hur mycket konsumtionsvolymen (dvs. mängden arbetade timmar, lokaler och förbrukningsvaror etc.) inom hela den kommunala välfärdssektorn behöver öka för att tillgodose det demografiskt betingade behovet. Beräkningen är ett mått på hur mycket konsumtionen måste öka för att mängden resurser per brukare ska hållas konstant. För 2000–2015 beräknas ökningen till i genomsnitt 0,6 procent per år. För 2016–2020 beräknas konsumtionsvolymen behöva öka med i genomsnitt 1,6 procent per år för att följa den demografiska utvecklingen, alltså närmare tre gånger så mycket som den genomsnittliga årliga ökningen 2000–2015. Eftersom antalet barn och äldre ökar uppstår det större behovet främst inom skolan, äldreomsorgen samt hälso- och sjukvården. Som en konsekvens av detta kommer också efterfrågan på arbetskraft i dessa sektorer att öka.

Diagram 10.5 Demografiskt betingad konsumtionsutveckling i kommunsektorn, modellberäkning

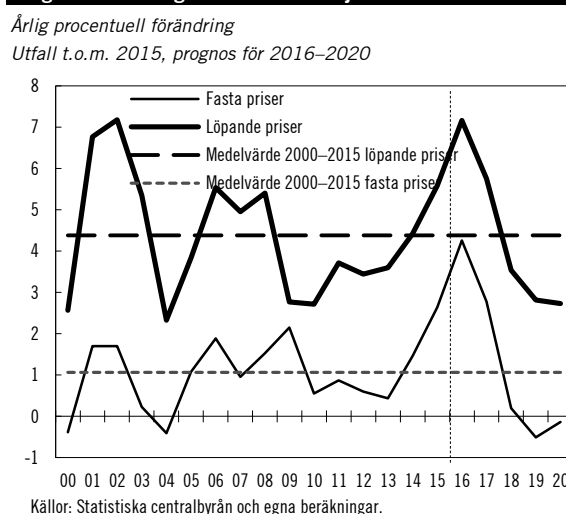
De kommunala konsumtionsutgifterna ökar 2016–2018

Kommunsektorns konsumtionsutgifter ökade preliminärt med 2,6 procent i fasta priser 2015, vilket var den högsta ökningstakten sedan 1998 (se diagram 10.6). En relativt stor del av ökningen, preliminärt ca 0,4 procentenheter, kan förklaras av det stora antalet asylsökande 2015.

Konsumtionen bedöms öka i god takt under de närmaste åren. Tillväxten bedöms bli starkare än genomsnittet sedan 2000. Kommuner och landsting fortsätter att påverkas av mottagandet av asylsökande och den demografiska utvecklingen. Med fler barn och äldre i befolkningen ökar behovet av välfärdstjänster. Regeringens satsningar inom vård, skola och omsorg bidrar tillsammans med en stark utveckling av skatteunderlaget till konsumtionstillväxten. Kommunsektorn föreslås dessutom i denna proposition tillföras 10 miljarder kronor i höjt statsbidrag fr.o.m. 2017, vilket ger kommuner och landsting ytterligare möjligheter att öka konsumtionen.

År 2016 och 2017 bedöms konsumtionen öka mycket starkt, med 4,3 respektive 2,8 procent i fasta priser. Under senare delen av prognosperioden utvecklas konsumtionen svagt, bl.a. till följd av en mer dämpad utveckling av skatteinkomsterna, prognosprincipen om oförändrad politik och det förväntat lägre antalet asylsökande. I genomsnitt minskar konsumtionen med -0,2 procent per år i fasta priser 2018–2020. I prognosen antas att kommunsektorn mot slutet av prognosperioden anpassar utgifterna

för att nå ett resultat som är i linje med god ekonomisk hushållning. På grund av detta bedöms inte konsumtionstillväxten i prognosen vara tillräcklig för att möta det demografiskt betingade resursbehovet under slutet av prognosperioden. I prognosen antas också att produktiviteten på sikt är oförändrad i kommunsektorn. Att ta vara på möjligheterna att effektivisera verksamheterna är således av stor vikt om kommunerna och landstingen ska klara utmaningarna framöver.

Diagram 10.6 Utgifter för välfärdstjänster

I kommunsektorns finansiella sparande och resultat ingår konsumtionsutgifterna i löpande priser. Prisutvecklingen bestäms främst av löneutvecklingen i sektorn. Lönekostnaden per timme i kommunsektorn väntas öka med 2,5–3,8 procent per år 2016–2020. Lönerna i kommunsektorn väntas öka snabbare än i näringslivet, till följd av regeringens satsningar på höjda lärarlöner, den särskilda satsningen på löneökningar för undersköterskor och ett stort rekryteringsbehov i sektorn. Konsumtionsutgifterna i löpande priser beräknas öka med 2,7–7,2 procent per år 2016–2020 (se diagram 10.6).

Utveckling av investeringar, transfereringar och räntor

Knappt 8 procent av kommunsektorns totala utgifter består av transfereringar till staten, näringslivet och hushållen. Denna andel har varit i princip konstant under de senaste tio åren. Kommunsektorns transfereringar till staten utgörs främst av sektorns del av assistans-

ersättningen. Transfereringarna till näringslivet utgörs främst av olika subventioner till företag, exempelvis subventioner av kollektivtrafiken.

Transfereringarna bedöms öka under prognosperioden och uppgå till 87 miljarder kronor 2020, varav 45 miljarder kronor beräknas betalas ut till hushållen. Transfereringarna till hushållen i form av ekonomiskt bistånd bedöms minska något 2016 och 2017, för att sedan öka marginellt fram t.o.m. 2020. Transfereringarnas andel av de totala utgifterna förändras dock inte nämnvärt under prognosperioden.

Ränteutgifterna bedöms minska 2016, för att sedan öka mot slutet av prognosperioden, bl.a. till följd av stigande räntenivåer. Kommunsektorns långfristiga skulder har ökat under de senaste åren. En högre skuldsättning leder också till att ränteutgifterna ökar. Räntenettet, dvs. skillnaden mellan ränteinkomsterna och ränteutgifterna, beräknas dock vara ungefär lika stort 2020 som 2016.

Kommunsektorns investeringsutgifter har ökat de senaste åren. År 2015 uppgick de fasta bruttoinvesteringarna till 90 miljarder kronor, eller 2,2 procent av BNP. Kommunsektorn är inne i en period där omfattande investeringar görs. Många växande kommuner är i behov av nya lokaler, t.ex. för förskolor, samtidigt som den demografiska utvecklingen också ökar behoven inom skolan, sjukvården och äldreomsorgen i kommuner och landsting. Äldre byggnader och infrastruktur behöver dessutom rustas upp eller bytas ut. Ränteläget är lågt och resultaten har varit relativt goda de senaste åren, vilket ökar benägenheten att investera. Investeringsutgifterna bedöms öka med sammanlagt 23 miljarder kronor i löpande priser fram till 2020, och då uppgå till 113 miljarder kronor.

Ytterligare investeringar sker i de kommunala företagen, exempelvis i bostadsbolagen. Dessa investeringar belastar dock inte det finansiella sparandet i kommunsektorn i någon större utsträckning.

Stor osäkerhet i prognosen

Utöver de risker som är kopplade till den makroekonomiska utvecklingen (se avsnitt 4) finns det ett antal faktorer som innebär en ökad osäkerhet rörande utvecklingen av kommunsektorns finanser.

Kommunsektorn befinner sig i en period av omställning till ett ökat demografiskt betingat tryck på välfärdstjänsterna. Samtidigt innebär den senaste tidens befolkningsökning ytterligare utmaningar för kommuner och landsting, särskilt för skolan och socialtjänsten. De stora förändringarna av förutsättningarna och behoven leder till att osäkerheterna är större än vanligt i regeringens prognos. Samtidigt är osäkerheten om utvecklingen i omvärlden och om hur antalet asylsökande kommer att utvecklas framöver stor.

Under den närmaste tiden kommer kommunerna att behöva expandera och anställa i en snabb takt. Även antalet anställda i vissa personalkategorier hos landstingen behöver öka. Detta leder till ett ökat rekryteringsbehov i en sektor där det redan sedan tidigare finns en stor brist på flera olika kategorier av kvalificerad arbetskraft.

Den framtida utvecklingen av den kommunala konsumtionen och sysselsättningen i kommunsektorn påverkas av hur snabbt kommuner och landsting kan anpassa sina verksamheter och sin personalstyrka.

Om den kommunala sektorn får svårt att rekrytera personal kan detta innebära en press uppåt på löneläget i sektorn och/eller en ökad medelarbetstid. Det finns också en risk för att personaltätheten i de kommunala verksamheterna minskar, exempelvis i form av större klasser i skolan. Samtidigt innebär den stora efterfrågan på personal en möjlighet att öka sysselsättningen, i synnerhet bland utrikes födda.

Även inom byggsektorn har bristen på arbetskraft ökat de senaste åren. Om byggföretagen har svårt att rekrytera personal kan det påverka i vilken takt kommunerna kan genomföra planerade investeringsprojekt. Det bidrar till osäkerhet i prognosen för kommunsektorns investeringsutgifter.

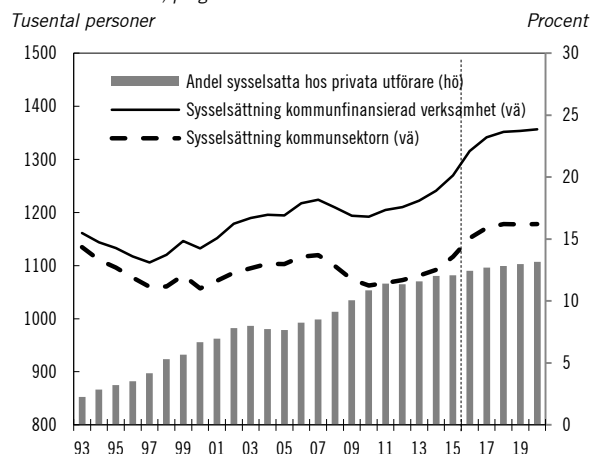
10.5 Kommunalt finansierad sysselsättning

Den kommunalt finansierade sysselsättningen omfattar dels personer som är sysselsatta i kommunsektorn, dels personer som är sysselsatta i näringslivet och producerar välfärdstjänster som finansieras med skattemedel.

Sysselsatta på fristående skolor eller äldreboenden som drivs av privata utförare räknas exempelvis som sysselsatta i kommunalt finansierad verksamhet. Antalet sysselsatta i kommunalt finansierade verksamheter uppgick 2015 till drygt 1,3 miljoner personer, varav 1,1 miljoner var sysselsatta i kommunsektorn. I kommunsektorn var 23 procent av de anställda män och 77 procent kvinnor.

Diagram 10.7 Kommunalt finansierad sysselsättning

Utfall 1993–2015, prognos 2016–2020

Anm.: Subventionerade anställningar som plusjobb, traineejobb och extratjänster ingår också i den kommunalt finansierade sysselsättningen. Svenska kyrkan ingick i kommunsektorn fram till 1999.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Under lång tid har en allt större andel av den kommunalt finansierade verksamheten kommit att bedrivas av privata utförare (se diagram 10.7). Detta har bidragit till att sysselsättningen i kommunsektorn har ökat långsammare än den kommunalt finansierade sysselsättningen.

Den kommunalt finansierade sysselsättningen har ökat varje år sedan 2010 och bedöms fortsätta öka starkt under prognosperioden. Den demografiska utvecklingen, med fler barn och äldre i befolkningen, ökar behovet av personal i skola, vård och omsorg. Det stora antalet asylsökande 2015 medför större behov inom främst skolan och socialtjänsten. Sammanlagt bedöms den kommunalt finansierade sysselsättningen öka med ca 87 000 personer 2015–2020 (se tabell 10.5). En del av ökningen beror på regeringens satsningar på trainee- och extratjänster i kommunerna, samt på förslaget i denna proposition om tillskott till kommunsektorn om 10 miljarder kronor per år fr.o.m. 2017.

Tabell 10.5 Kommunalt finansierad sysselsättning

Tusental personer 2015, årsvis förändring i tusentals personer för 2016–2020

Utfall för 2015, prognos för 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kommunsektorn	1 117	35	19	7	-1	0
Kommuner	841	32	17	6	-2	0
Landsting	275	3	2	1	2	0
Näringslivet	153	10	7	3	2	3
Totalt	1 270	46	26	10	2	3

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Antalet arbetade timmar är ett bättre mått på den faktiska arbetsinsatsen än antalet sysselsatta, eftersom de sysselsatta kan ha olika arbetstid och då t.ex. sjukfrånvaron kan variera mellan åren. Antalet arbetade timmar i kommunalt finansierade verksamheter har sedan början av 1990-talet i stort sett varit konstant som andel av det totala antalet arbetade timmar i ekonomin (se diagram 10.8). Antalet kommunalt finansierade arbetade timmar har dock utvecklats starkare än antalet sysselsatta i kommunalt finansierade verksamheter, vilket återspeglar en stigande medelarbetsstid i dessa verksamheter.

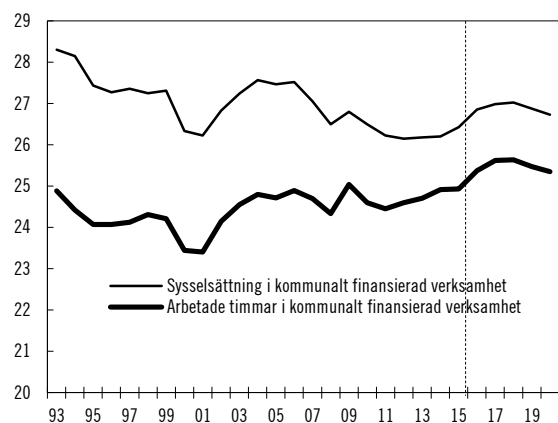
Under de närmaste åren förväntas den kommunalt finansierade sysselsättningen och de kommunalt finansierade arbetade timmarna öka i snabb takt, vilket leder till att kommunsektorns andel av sysselsättningen respektive det totala antalet arbetade timmar i hela ekonomin ökar.

I kommunalt finansierade verksamheter är graden av deltidsarbete högre än i andra verksamheter i ekonomin. Detta innebär att de kommunalt finansierade verksamheternas andel av det totala antalet arbetade timmar är lägre än dessa verksamheters andel av den totala sysselsättningen.

Diagram 10.8 Kommunalt finansierad sysselsättning och arbetade timmar

Procent av total sysselsättning respektive totalt arbetade timmar i ekonomin

Utfall 1993–2015, prognos 2016–2020

Anm.: Subventionerade anställningar som plusjobb, traineejobb och extratjänster ingår också i den kommunalt finansierade sysselsättningen. Svenska kyrkan ingick i kommunsektorn fram till 1999.

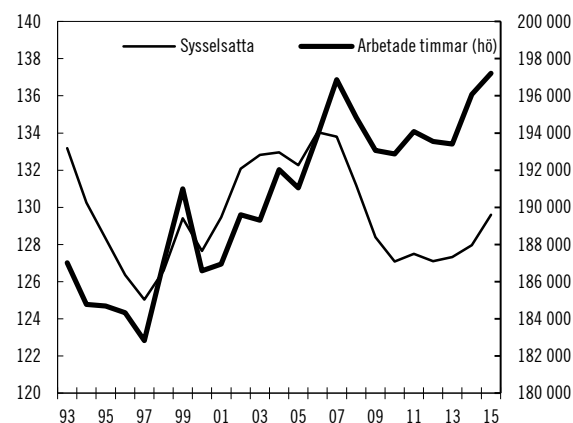
Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Genom att sätta den kommunalt finansierade sysselsättningen och antalet kommunalt finansierade arbetade timmar i relation till befolkningen får man ett grovt mått på hur arbetsinsatsen per brukare utvecklats. Den kommunalt finansierade sysselsättningen per invånare minskade påtagligt 2007–2010, men har sedan 2013 ökat på nytt, särskilt 2015 (se diagram 10.9). Sedan 1990-talets början har antalet arbetade timmar i kommunalt finansierad verksamhet per invånare ökat trendmässigt.

Diagram 10.9 Kommunalt finansierad sysselsättning och arbetade timmar per 1 000 invånare

Antal sysselsatta

Antal arbetade timmar

Anm.: Subventionerade anställningar som plusjobb, traineejobb och extratjänster ingår också i den kommunalt finansierade sysselsättningen. Svenska kyrkan ingick i kommunsektorn fram till 1999. De som söker asyl i Sverige räknas in i befolkningen först när de fått uppehållstillstånd som gäller minst 12 månader, även om de till viss del är brukare av välfärdstjänster. I och med det stora antalet asylsökande under slutet av 2015 är sysselsättningen och de arbetade timmarna per 1 000 invånare därmed troligen något överskattade i närtid.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

10.6 Kommunsektorns tillgångar och skulder

Kommunernas och landstingens balansräkningar visar den finansiella ställningen vid årets slut och ger en bild av vilka tillgångar som kommunerna respektive landstingen förfogar över och hur dessa tillgångar har finansierats.

Kommunsektorns tillgångar utgörs framför allt av anläggningstillgångar, bl.a. mark, byggnader, gator, vägar samt vatten- och avloppsnät. Övriga tillgångar är främst omsättningstillgångar som utgörs av förråd, lager, kortfristiga fordringar och placeringar samt kapital i kassa eller bank.

Kommunsektorns totala tillgångar uppgick till 1 123 miljarder kronor 2015, vilket motsvarar en ökning om 7,5 procent jämfört med 2014 (se tabell 10.6). Det var en något högre ökningstakt än genomsnittet för 2011–2015, som uppgick till 7,1 procent. När det gäller värderingen av kommunala anläggningstillgångar är det viktigt att beakta att dessa enligt kommunala redovisningsprinciper inte värderas till marknadsvärdet. Det är i stället det historiska anskaffningsvärdet som ligger till grund för värderingen. Det innebär att tillgångar redovisas till utgiften vid anskaffningstillfället (anskaffningsvärdet), med avdrag för årliga avskrivningar och eventuella nedskrivningar.

Tabell 10.6 Kommunsektorns balansräkning

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Materiella och immateriella anläggningstillgångar	415	442	466	504	540
Finansiella anläggningstillgångar	238	232	246	261	285
Bidrag till infrastruktur	2	2	2	4	4
Omsättningstillgångar	204	246	256	276	294
Summa tillgångar	857	921	970	1 045	1 123
Eget kapital	376	396	418	433	449
Varav årets resultat	7	19	22	13	15
Varav resultatutjämningsreserv			7	7	8
Avsättningar	102	109	125	134	141
Långfristiga skulder	187	211	220	249	301
Kortfristiga skulder	192	206	207	229	232
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	857	921	970	1 045	1 123
Ansvarsförbindelser	621	591	637	628	629
Varav pensionsförpliktelser intjänade före 1998	366	365	387	373	360

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Statistiska centralbyrån.

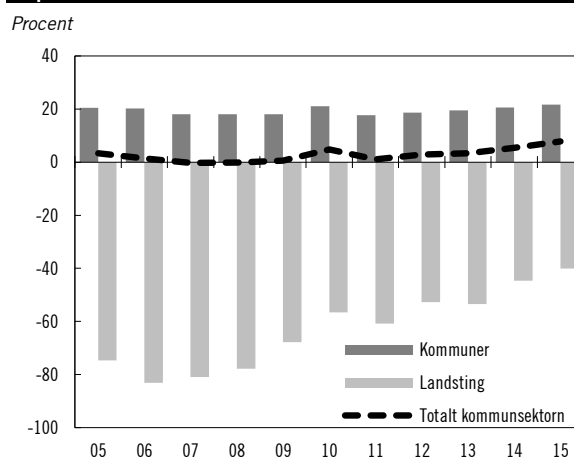
Kommunsektorns totala skulder utgörs av avsättningar till bl.a. pensioner samt lång- och kortfristiga skulder. En stor del av de långfristiga skulderna utgörs av lån som vidareutlånats till kommunägda företag. Kommunsektorns skulder uppgick till 674 miljarder kronor 2015, vilket var en ökning med 10 procent jämfört med 2014. De långfristiga skulderna, som till knappt 80 procent utgjordes av lån i banker och kreditinstitut 2015, ökade med 21 procent mellan 2014 och 2015. I genomsnitt ökade skulderna med 17 procent per år 2011–2015. De långfristiga skulderna har ökat förhållandevis snabbt under senare år. Detta beror på ökade investeringsutgifter, vilket i sin tur förklarar det ökade värdet på anläggningstillgångarna.

Kommunsektorns soliditet

Soliditet är ett nyckeltal som anger hur stor del av tillgångarna som är finansierade med eget

kapital, och är ett mått på det långsiktiga finansiella utrymmet. Att ha en hög soliditet är positivt och ökar möjligheterna att hantera framtida konjunkturedgångar samt att investera och öka upplåningen. Mellan 2014 och 2015 minskade soliditeten enligt balansräkningen för kommunsektorn som helhet från 41 procent till 40 procent.

Soliditeten för kommunsektorn kan också redovisas inklusive hela pensionsförpliktelsen, dvs. inklusive den del av pensionerna som tjänats in före 1998 och som redovisas som en ansvarsförbindelse (se tabell 10.6). Inklusive pensionsförpliktelser intjänade före 1998, uppgick soliditeten 2015 till 8 procent för kommunsektorn som helhet. Det var en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2014. Den pensionsskuld som redovisas som en ansvarsförbindelse minskade för andra året i rad, vilket bidrog till att soliditeten förbättrades (se diagram 10.10).

Diagram 10.10 Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser

Skulderna i kommunsektor förväntas öka under prognosperioden

Kommunsektorns skulder på kapitalmarknaden ingår i den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden. År 2015 var kommunsektorns andel av den offentliga sektorns bruttoskuld ca 21 procent, vilket kan jämföras med ca 8 procent 1994.

Staten har en väsentligt högre skuld än kommunsektor. Under den senaste tjuugoårsperioden har dock statens skuld som andel av BNP minskat, medan kommunsektorns andel har ökat. Sedan 1994 har kommunernas och

landstingens skuld ökat från knappt 6 procent av BNP till över 9 procent. Under prognosperioden beräknas kommunsektorns skuld fortsätta öka, till över 11 procent av BNP. Investeringarna väntas fortsätta vara höga i sektorn, samtidigt som ränteläget är fortsatt lågt, vilket ökar incitamenten att låna på kapitalmarknaden.

10.7 Jämförelse med 2016 års ekonomiska vårproposition

Jämfört med prognosen i 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) har kommunsektorns finansiella sparande reviderats marginellt, med ned till -2 miljarder kronor per år 2015–2020 (se tabell 10.7).

Inkomsterna från skatt på arbete har reviderats ned, främst till följd av ett preliminärt taxeringsutfall, reviderade pensionsinkomster och en något svagare utveckling av lönesumman.

De högre statsbidragen 2017 beror främst på förslaget i denna proposition om högre generella statsbidrag fr.o.m. 2017. Åren därefter är statsbidragen betydligt lägre, främst på grund av nedreviderade prognoser för antalet asylsökande och omläggningen av ersättningsystemet för ensamkommande barn och unga.

På utgiftssidan har den kommunala konsumtionen anpassats till de lägre inkomsterna fr.o.m. 2018 och har därmed reviderats ned markant för 2018–2020. Investeringens utgifter har reviderats upp hela prognosperioden till följd av nya investeringsplaner från kommuner och landsting. Upprevideringen av investeringarna påverkar det finansiella sparandet, men inte det ekonomiska resultatet, som har reviderats upp med 1–3 miljarder kronor för samtliga år.

Jämfört med prognosen i vårpropositionen har den kommunfinansierade sysselsättningen reviderats upp med 4 000–7 000 personer för 2016 och 2017. För 2018–2020 har sysselsättningen reviderats ned med 10 000–22 000 personer. Den lägre prognosen för sysselsättningen för den senare perioden beror främst på en lägre prognos för antalet asylsökande.

Tabell 10.7 Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition

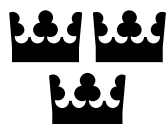
Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totala inkomster	0	-3	1	-22	-33	-41
Skatter	0	-3	-5	-8	-9	-12
Kommunal fastighetsavgift	0	0	0	0	0	0
Statsbidrag exkl. mervärdesskatt	-1	-1	5	-13	-21	-24
Övriga inkomster	2	2	2	1	-1	-3
varav komp. mervärdesskatt	2	2	3	1	0	-2
Totala utgifter	1	-3	3	-20	-32	-40
Konsumtion	1	-1	-4	-18	-31	-40
Investeringar	0	2	5	3	3	3
Övriga utgifter	0	-3	2	-5	-4	-3
Finansiellt sparande	-1	0	-1	-2	-1	-1
Resultat före extra-ordinära poster	2	2	3	1	2	2

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

11

Statens investeringar och finansiella befogenheter

11 Statens investeringar och finansiella befogenheter

Sammanfattning

- Statens samlade investeringar, exklusive investeringar i forskning och utveckling, beräknas uppgå till 63,8 miljarder kronor 2017. Investeringsvolymen ökar därefter successivt för att uppgå till 78,5 miljarder kronor 2020.
 - Den totala låneramen för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet föreslås uppgå till 38,9 miljarder kronor 2017, vilket innebär att låneramen är oförändrad jämfört med den beslutade ramen för 2016.
 - Den totala kreditramen för rörelsekapital föreslås uppgå till 14,0 miljarder kronor 2017, vilket är en ökning med 1,6 miljarder kronor jämfört med den beslutade ramen för 2016.
 - För 2017 föreslår regeringen beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 442 miljarder kronor, vilket är en ökning med 14 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen för 2016.
-

propositionen för 2016. Investeringsplanen baseras på ett nytt regelverk för investeringsplanering. Syftet är att ge riksdagen en samlad bild av de planerade totala investeringarna i staten för de kommande fyra budgetåren.

I sammanställningen tas såväl samhällsinvesteringar som investeringar som används i statens egen verksamhet upp. Med samhällsinvesteringar avses investeringar i vägar och järnvägar, försvarsmateriel och krisberedskap, fastigheter och markanläggningar samt affärsverkens investeringar i elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart. För dessa investeringar presenterar regeringen investeringsplaner under respektive utgiftsområde. Med investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet avses investeringar som finansieras med den låneram som riksdagen beslutar om samlat för alla myndigheter (se avsnitt 11.2). Beräkningarna av investeringarna i statens egen verksamhet baseras på myndigheternas budgetunderlag. För dessa investeringar presenteras inte någon investeringsplan.

11.1 En samlad investeringsplan för staten

I detta avsnitt presenterar regeringen för första gången en fullständig investeringsplan för staten i enlighet med vad regeringen utlovade i budget-

Tabell 11.1 Investeringsplan för staten

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Summa 2017-2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar							
Vägar och järnvägar ¹	18 247	19 628	19 942	24 683	26 616	29 829	101 070
Försvarsmateriel och krisberedskap ²	9 954	8 534	10 714	10 892	12 427	13 226	47 259
Fastigheter och markanläggningar ³	1 589	2 382	3 152	3 501	3 078	3 034	12 766
Elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart (affärsverk) ⁴	2 411	2 515	1 534	2 746	2 937	2 886	10 103
Statens egen verksamhet ⁵	9 669	13 023	12 758	11 702	10 578	10 246	45 284
Summa nyanskaffning	41 871	46 082	48 100	53 525	55 637	59 221	216 482
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar (nyanskaffning)</i>	<i>39 309</i>	<i>42 593</i>	<i>44 161</i>	<i>49 332</i>	<i>50 929</i>	<i>54 587</i>	<i>199 010</i>
Finansiering av nyanskaffning							
Anslag	26 916	26 915	30 434	31 114	32 906	34 067	128 520
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	-161	3 353	2 499	6 467	8 453	11 539	28 957
Lån i RGK för statens egen verksamhet (nyupplåning)	8 762	11 764	11 633	11 004	9 734	9 461	41 832
Medfinansiering/förskott avseende infrastruktur	1 948	2 174	1 049	2 129	1 583	1 678	6 439
Egna medel (affärsverk)	1 625	962	793	1 303	1 526	1 169	4 791
Övrig finansiering	2 781	914	1 692	1 508	1 435	1 308	5 943
Summa finansiering av nyanskaffning	41 871	46 082	48 100	53 525	55 637	59 221	216 482
Vidmakthållande av befintliga investeringar							
Vägar och järnvägar	3 909	4 328	4 163	4 094	6 869	7 784	22 909
Försvarsmateriel och krisberedskap	6 757	7 687	6 877	6 812	6 926	7 104	27 719
Fastigheter och markanläggningar	1 009	3 134	3 223	2 579	2 466	2 509	10 776
Elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart	499	904	1 407	1 714	1 912	1 907	6 940
Summa vidmakthållande	12 174	16 054	15 670	15 199	18 172	19 303	68 344
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar (vidmakthållande)</i>	<i>5 954</i>	<i>8 263</i>	<i>9 252</i>	<i>8 180</i>	<i>11 024</i>	<i>12 189</i>	<i>40 645</i>
Finansiering av vidmakthållande							
Anslag	10 722	12 347	11 543	11 169	14 056	15 099	51 867
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	385	2 817	2 609	2 512	2 544	2 803	10 469
Egna medel (affärsverk)	385	407	628	677	823	844	2 972
Övrig finansiering	682	482	891	840	748	557	3 036
Summa finansiering av vidmakthållande	12 174	16 054	15 670	15 199	18 172	19 303	68 344
Summa investeringar i nyanskaffning och vidmakthållande	54 045	62 136	63 770	68 724	73 809	78 524	284 826
<i>Summa varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>45 263</i>	<i>50 857</i>	<i>53 413</i>	<i>57 512</i>	<i>61 954</i>	<i>66 775</i>	<i>239 655</i>
Statens investeringar i forskning⁶	32 138	33 174	33 748	34 558	35 165	35 643	139 114
Summa statens investeringar inklusive forskning	86 183	95 310	97 518	103 282	108 974	114 167	423 940

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Trafikverkets investeringar.

² Investeringar hos Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

³ Investeringar hos Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Naturvårdsverket och Riksdagsförvaltningen.

⁴ Investeringar hos Affärsverket svenska kraftnät, Luftfartsverket och Sjöfartsverket. Affärsverket svenska kraftnäts investeringar i elförsörjning svarar för merparten av beloppet.

⁵ Investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som finansieras med lån i Riksgäldskontoret enligt 7 kap. 1 § budgetlagen. Omfattar i princip alla statliga myndigheter.

⁶ Beräkningarna baseras på vissa antaganden. För anslagsfinansierad forskning baseras beräkningen på utfallet 2015 för anslagsmedel som användes till forskning. Motsvarande andelar har applicerats på de beräknade anslagen för 2016–2020. För bidragsfinansierad forskning har utfallet 2015 antagits gälla även för kommande år. För 2016 uppgår investeringsbeloppet till 33,2 miljarder kronor. Det är beräknat utifrån de statliga anslagen för forskning 2016 som enligt Statistiska centralbyråns beräkningar uppgår till 34,4 miljarder kronor. Från detta belopp har exkluderats beräknade forskningsbidrag till andra sektorer uppgående till 8,8 miljarder kronor. Därutöver har forskningsbidrag till staten från andra sektorer adderats till beloppet med 7,7 miljarder kronor.

Källa: I denna proposition redovisade investeringsplaner och egna beräkningar.

I nationalräkenskaperna klassificeras forskning som en investering. I den samlade investeringsplanen ingår därför även en beräkning av statens investeringar i forskning. På motsvarande sätt som gäller för övriga delar av investeringsplanen är det endast den forskning som bedrivs i staten som ingår i beräkningen. Det innebär att statens bidrag till forskning i andra sektorer inte ingår i planen, medan medel som staten erhåller för forskning ingår. Med de antaganden som är gjorda i beräkningarna av forskning i investeringsplanen uppstår en mindre diskrepans jämfört med redovisningen under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (utg.omr. 16 avsnitt 9.3.2).

Utöver de investeringar som redovisas i investeringsplanen lämnar staten bidrag till investeringar i andra sektorer. I denna proposition föreslår och beräknar regeringen bl.a. bidrag till investeringar i bostadsbyggande som uppgår till 4,3 miljarder kronor 2017 och totalt 15,1 miljarder kronor 2017–2020.

Den samlade investeringsplanen

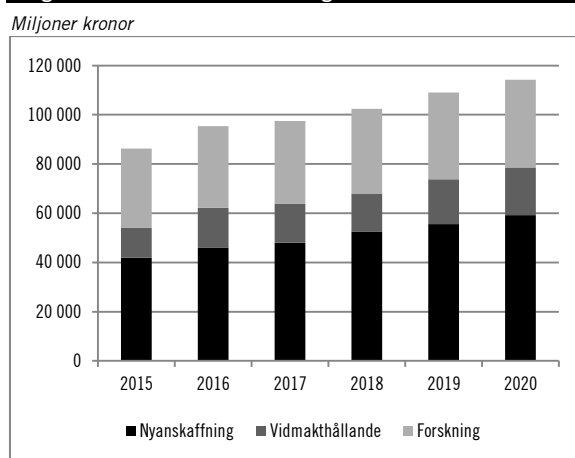
De sammanlagda investeringarna i staten i form av anskaffning och utveckling av nya investeringar, vidmakthållande av befintliga investeringar och forskning beräknas uppgå till 424 miljarder kronor 2017–2020. Av dessa avser 216 miljarder kronor nyanskaffning, 68 miljarder kronor vidmakthållande och 139 miljarder kronor forskning (se tabell 11.1 och diagram 11.1).

Av de totala investeringarna 2017–2020 beräknas 68 procent finansieras med anslag, 19 procent med lån i Riksgäldskontoret och 13 procent på annat sätt. Av statens samhällsinvesteringar beräknas 75 procent finansieras med anslag.

Investeringarna i anskaffning och utveckling av nya investeringar respektive vidmakthållande av befintliga investeringar ökar med 16,4 miljarder kronor i löpande priser mellan

2016 och 2020. Investeringar i vägar och järnvägar samt försvarsmateriel svarar för den största delen av ökningen.

Diagram 11.1 Statens investeringar

Källa: Egna beräkningar.

Ökningen av infrastrukturinvesteringarna beror till stor del på att produktionstakten successivt ökar i de delvis trängselskattefinansierade projekten i Stockholm och Göteborg samt på byggandet av Ostlänken mellan Järna och Linköping. Regeringen avser att lämna en infrastrukturproposition till riksdagen som avser planperioden 2018–2029 och de ekonomiska ramarna för dessa år. Regeringen har i denna proposition beräknat att utvecklings- och vidmakthållandeanslagen kommer att ökas med totalt 3,7 miljarder kronor 2019 och med 5 miljarder kronor 2020 i förhållande till de beräknade utgiftsramarna i 2016 års ekonomiska vårproposition. I investeringsplanen beaktas dessa höjningar.

För en mer utförlig analys av investeringarna hänvisas till de investeringsplaner som redovisas under respektive utgiftsområde.

Regeringen avser att lämna en forskningsproposition till riksdagen som anger inriktningen för forskningspolitiken 2017–2026. Regeringen har i denna proposition beräknat en höjning av anslagen för forskning med totalt 1,5,

2,1 respektive 2,8 miljarder kronor för 2018, 2019 och 2020 i förhållande till de beräknade utgiftsramarna i vårpropositionen. Dessa höjningar ingår i beräkningarna i investeringsplanen.

Jämförelse med tidigare års utfall

Omfattningen av de årliga planerade investeringarna i anläggningstillgångar (se raden Summa varav investeringar i anläggningstillgångar i tabell 11.1) kan jämföras med utfallet för statens investeringar de senaste åren som redovisas i årsredovisningen för staten (se tabell 11.2).

Tabell 11.2 Utfall statens investeringar 2010–2015

Miljoner kronor

År	Investeringar exkl. finansiella tillgångar	Investeringar inkl. finansiella tillgångar
2010	49 785	61 695
2011	40 486	44 673
2012	44 650	47 506
2013	46 991	51 342
2014	48 482	51 673
2015	45 263	48 661

Källa: Årsredovisningar för staten för åren 2010–2015, not om investeringar till finansieringsanalysen.

År 2010 genomfördes, i likhet med 2009, omfattande investeringar, bl.a. till följd av finanskrisen. Det rörde sig bl.a. om ökade investeringar i infrastruktur samt kapitaltillskott till statliga bolag. De följande åren låg investeringarna på mer normala nivåer.

I tabell 11.2, som visar utfallet för statens investeringar, redovisas investeringarna både exklusive och inklusive finansiella tillgångar (aktier och värdepapper). Investeringar i aktier och värdepapper redovisas däremot inte i tabell 11.1, som visar den framåtblickande planeringen. Skälet till detta är att de finansiella investeringarna varierar över tid beroende på kapitalbehovet hos de statligt ägda bolagen och hos de internationella finansiella institutioner i vilka Sverige är medlem. Investeringarna beslutas av riksdagen för det år kapitalbehovet uppkommer. Under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning lämnas förslag om kapitaltillskott till statliga bolag om sammanlagt 0,4 miljarder kronor 2017.

11.2 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet

Enligt 7 kap. 1 § budgetlagen (2011:203) beslutar riksdagen årligen om en total låneram i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet. Vidare beslutar riksdagen årligen om en total kreditram i Riksgäldskontoret för att täcka behovet av rörelsekapital i statens verksamhet enligt 7 kap. 4 § samma lag.

Låneram för 2017

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 38 900 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I Tabell 11.3 redovisas regeringens förslag till låneram avseende investeringar i anläggningstillgångar i statens verksamhet 2017. Låneramen anger det högsta lånebelopp som regeringen och myndigheterna under regeringen får ha i Riksgäldskontoret under året inklusive tidigare tagna lån.

Beloppen på utgiftsområdesnivå är preliminära, då regeringen normalt fastställer respektive myndighets låneram i samband med att regleringsbrevet beslutas.

För 2016 beslutade riksdagen om en låneram på 38,9 miljarder kronor. Förslaget innebär att låneramen för 2017 är oförändrad jämfört med 2016. Den genomsnittliga ökningstakten för låneramen uppgick 2002–2016 till 4,0 procent per år.

Myndigheternas totala skuld avseende investeringar i anläggningstillgångar uppgick vid halvårsskiftet 2016 till 30,4 miljarder kronor, vilket är ca 0,3 miljarder kronor mer än vid samma tidpunkt 2015. Av den totala låneramen kommer knappt 0,3 miljarder kronor inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna. Syftet med detta är att regeringen ska kunna hantera situationer då lånebehov uppstår till följd av oförutsedda händelser.

Tabell 11.3 Låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde ¹	Beslutad låneram 2016 ²	Låneram i regl.brev 30/6 2016	Skuld 30/6 2016	Begärd låneram 2017
1 Rikets styrelse ³	1 544	1 563	1 162	1 618
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ⁴	807	788	501	843
3 Skatt, tull och exekution	1 725	1 725	1 368	1 690
4 Rättsväsendet	5 863	6 063	5 025	6 212
5 Internationell samverkan	15	15	8	12
6 Försvar och samhällets krisberedskap	8 732	8 594	7 323	7 229
7 Internationellt bistånd	80	80	57	78
8 Migration	441	541	441	664
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	448	448	301	468
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	2 009	1 931	1 760	2 009
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	272	350	296	400
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	8	8	4	8
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	935	935	494	997
15 Studiestöd	181	181	80	181
16 Utbildning och universitetsforskning	7 678	7 678	5 826	8 380
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	669	669	448	637
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	322	322	229	322
20 Allmän miljö- och naturvård	298	298	218	336
21 Energi	32	32	19	31
22 Kommunikationer	3 977	3 927	3 038	3 972
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	2 161	2 161	1 554	2 146
24 Näringsliv	349	349	251	373
Ej fördelat	355	-	-	295
Summa	38 900	38 656	30 401	38 900

¹ Låneramarna har fördelats till de utgiftsområden som de tillhör i statens budget för 2017.² Riksdagen beslutar om den totala ramen som visas på summeraden. Inom den totala ramen beslutar regeringen om fördelningen per myndighet.³ Exklusive Riksdagsförvaltningen.⁴ Exklusive Riksrevisionen.

Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

I tabell 11.4 visas utvecklingen av nyttjandegraden av beslutade låneramar, dvs. faktisk upplåning i förhållande till den totala beslutade låneramen, sedan 2002.

Tabell 11.4 Låneskuld och låneramar 2002–2016

Miljoner kronor

År	Lån 30/6	Låneram	Nyttjandegrad 30/6
2002	14 878	22 500	66%
2003	14 618	23 500	62%
2004	16 494	25 000	66%
2005	18 594	26 500	70%
2006	19 752	28 000	71%
2007	20 384	28 500	72%
2008	22 155	30 300	73%
2009	23 559	31 700	74%
2010	24 055	32 500	74%
2011	25 910	33 000	79%
2012	26 954	34 350	78%
2013	28 695	36 800	78%
2014	29 744	38 600	77%
2015	30 062	37 900	79%
2016	30 401	38 900	78%

Anm.: Exkl. Riksdagsförvaltningen, Riksrevisionen och Riksdagens ombudsmän.
Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Lånevolymen ökade med 15,5 miljarder kronor mellan 2002 och 2016, medan nyttjandegraden ökade med 12 procentenheter till 78 procent. Regeringens målsättning är att nyttjandegraden, i enlighet med vad finansutskottet uttalat, ska fortsätta att öka (bet. 2009/10:FiU1 och bet. 2013/14:FiU1). De senaste åren har nyttjandegraden uppgått till strax under 80 procent per den 30 juni.

Räntekontokreditram för 2017

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 14 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheterna placerar överskottslikviditet och finansierar sitt behov av rörelsekapital i Riksgäldskontoret. Respektive myndighet har för dessa ändamål ett räntekonto med kredit. Den beräknade kreditramen för 2017 redovisas fördelad per utgiftsområde i tabell 11.5, tillsammans med saldo och bruttoskuld per den 30 juni 2016. Med bruttoskuld avses det maximala kreditutnyttjandet under det första halvåret 2016. Merparten av myndigheterna hade överskott på sina räntekonton. Under det första halvåret 2016 utnyttjade dock 34 myndigheter sin kredit vid något tillfälle.

De beslutade krediterna för myndigheternas räntekonton uppgick för 2016 till sammanlagt 12,4 miljarder kronor. Regeringen föreslår att den sammanlagda kreditramen för myndigheternas räntekonton får uppgå till högst 14,0 miljarder kronor 2017, varav ca 0,1 miljarder kronor inledningsvis inte kommer att fördelas till myndigheterna. Det är en ökning med 1,6 miljarder kronor jämfört med den ram som riksdagen beslutade för 2016. Ökningen beror huvudsakligen på att Försvarsmaktens räntekontokredit, till skillnad från tidigare år, inkluderas i sammanställningen.

Tabell 11.5 Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde ¹	Beslutad kreditram 2016 ²	Saldo 30/6 2016 ³	Brutto-skuld 2016 ⁴	Begärd kreditram 2017
1 Rikets styrelse ⁵	899	-1 185	15	919
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ⁶	637	-1 929	198	637
3 Skatt, tull och exekution	983	-1 031	0	954
4 Rättsväsendet	2 969	-3 448	0	2 989
5 Internationell samverkan	0	-5	0	1
6 Försvar och samhällets krisberedskap	782	-7 386	115	1 932
7 Internationellt bistånd	33	-159	0	33
8 Migration	150	229	310	250
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	374	-467	83	412
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	7	-717	0	420
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	832	126	731	673
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	8	-10	0	8
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	387	-744	0	391
15 Studiestöd	77	-75	0	77
16 Utbildning och universitetsforskning	566	-24 599	36	570
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	357	-171	98	343
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	239	-95	60	240
20 Allmän miljö- och naturvård	84	-196	18	59
21 Energi	34	-50	10	33
22 Kommunikationer	2 411	-10 765	0	2 512
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	289	-1 434	129	327
24 Näringsliv	150	-536	6	149
Ej fördelat	132			74
Summa	12 400	-54 650	1 807	14 000

¹ Räntekontokreditramarna har fördelats till de utgiftsområden som de tillhör i statens budget för 2017.² Riksdagen beslutar om den totala ramen som visas på summeraden. Inom den totala ramen beslutar regeringen om fördelningen per myndighet.³ Ett negativt belopp för saldo innebär en behållning i Riksgäldskontoret.⁴ Avser maximalt kreditutnyttjande 1 januari 2016–30 juni 2016.⁵ Exklusive Riksdagsförvaltningen och Riksdagens ombudsmän.⁶ Exklusive Riksrevisionen.

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

11.3 Övriga kreditramar

I 7 kap. 1–5 §§ budgetlagen anges de villkor som gäller för finansiering av statens investeringar och utlåning. Av 7 kap. 6 § samma lag följer att riksdagen för en viss myndighet, ett visst lån eller en viss anskaffning kan besluta att finansiering ska ske på annat sätt än vad som följer av 7 kap. 1–5 §§. I detta avsnitt samman-

ställs de lån och kreditramar som regeringen lämnar förslag om under respektive utgiftsområde. De föreslagna övriga krediterna i budgetpropositionen för 2017 uppgår till sammanlagt 303,6 miljarder kronor. Den största posten, 150 miljarder kronor, utgörs av begärda kreditramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven som i tabell 11.6 redovisas under raden Riksgäldskontoret.

Tabell 11.6 Låneramar och krediter enligt 7 kap. 6 § budgetlagen, förslag i denna proposition

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Verksamhet	Skuld 30/6 2015	Beslutad kreditram 2016	Skuld 30/6 2016	Föreslagna kreditramar 2017
<u>Låneramar</u>					
2	Fortifikationsverket	10 233	11 700	10 306	13 100
2	Statens fastighetsverk	12 146	14 300	12 496	15 200
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	0	300	107	1 550
9	Socialstyrelsen	72	100	1	100
9	Folkhälsomyndigheten	0	350	45	350
21	Affärsverket Svenska kraftnät	6 376	10 500	5 375	8 650
22	Trafikverket	41 417	42 000	40 779	42 800
22	Luffartsverket	0	3 750	0	3 750
22	Sjöfartsverket	141	500	-93	450
<u>Övriga krediter</u>					
2	Riksgäldskontoret	-	-	-	150 000
2/23	Kammarkollegiet	-636	355	-608	355
2	Statens tjänstepensionsverk	-73	100	-35	100
6	Försvarets materielverk	5 640	19 000	7 324	19 000
6	Krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden	0	40 000	0	40 000
10	Försäkringskassan	57	140	97	170
11	Pensionsmyndigheten	261	8 000	-30	8 000
Summa förslag om övriga kreditramar					303 575

Anm.: Affärsverk har inom beslutade kreditramar även möjlighet att låna utanför Riksgäldskontoret.

Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

11.4 Statlig utlåning

Av 6 kap. 3 § budgetlagen följer att regeringen får besluta om utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för det ändamål och upp till det belopp som riksdagen har beslutat om.

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2015 (skr. 2015/16:101) har regeringen redogjort för

den samlade statliga utlåningen. Den statliga utlåningen uppgick den 31 december 2015 till 433,8 miljarder kronor, varav den största posten uppgick till 240,7 miljarder kronor och utgjordes av Riksbankens lån i Riksgäldskontoret. Regeringens förslag till ramar för statlig utlåning under 2017 lämnas under respektive utgiftsområde och sammanställs i tabell 11.7.

Tabell 11.7 Ramar för statlig utlåning, förslag i denna proposition

Miljoner kronor

		Skuld 30/6 2015	Beslutad låneram 2016	Skuld 30/6 2016	Föreslagna låneramar 2017
15	Studielån	201 507	211 000	207 630	217 000
24	Svensk Exportkredit AB	0	125 000	0	125 000
17	Kungliga Operan AB	-	-	-	120
Summa förslag om statlig utlåning					342 120

Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

11.5 Statliga garantier

Regeringen får enligt 6 kap. 3 § budgetlagen besluta om att ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden för det ändamål och upp till det belopp som riksdagen har beslutat om. En fullständig redovisning av den statliga garantiverksamheten finns i skrivelsen Års-

redovisning för staten 2015. Statens utestående garantiåtaganden uppgick den 31 december 2015 till 1 876 miljarder kronor. Åtaganden inom ramen för insättningsgaranti och exportkreditgarantier utgjorde huvuddelen.

Förslagen till beslut om garantiramar för 2017 lämnas under respektive utgiftsområde och sammanställs i tabell 11.8.

Tabell 11.8 Garantiramar, förslag i denna proposition

Miljoner kronor

	Beslutade garantiramar 2015	Utfärdade garantier 30/6 2015	Beslutade garantiramar 2016	Utfärdade garantier 30/6 2016	Föreslagna garantiramar 2017
Riksgäldskontoret					
Stabilitetsfonden	-	-	-	-	750 000
Resolutionsreserven	-	-	-	-	200 000
Nordiska investeringsbanken, garantikapital ¹		18 055		18 096	18 436
Nordiska investeringsbanken, garantier för projektinvesteringsslån ¹	6 169	5 776	6 183	4 951	5 798
Nordiska investeringsbanken, garantier för miljöinvesteringsslån ¹	954	219	956	170	967
Exportkreditnämnden					
Exportkreditgarantier	500 000	236 932	450 000	244 956	450 000
Investeringsgarantier	10 000	4 698	10 000	4 131	10 000
Sida					
Garantier för biståndsverksamhet	10 000	3 535	10 000	3 437	12 000
Boverket					

	Beslutade garantiramar 2015	Utfärdade garantier 30/6 2015	Beslutade garantiramar 2016	Utfärdade garantier 30/6 2016	Begärda garantiramar 2017
Kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, för lösen av kommunala borgensåtaganden samt för lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt	10 000	1 670	10 000	1 640	10 000
Kreditgarantier till kreditinstitut som lånar ut pengar till enskilda för förvärv av bostad (förvärvsgarantier)	5 000	0	5 000	0	5 000
Summa förslag om garantiramar					1 462 200

Källa: Garantimyndigheterna (Riksgäldskontoret, Exportkreditnämnden, Sida och Boverket) och egna beräkningar.

¹Nordiska investeringsbankens garantiramar beslutas i euro. Beloppen för 2015 har räknats om från euro till Riksbankens slutkurs för SEK/EUR den 30 juni 2014 (9,1965). Beloppen för 2016 har räknats om från euro till Riksbankens slutkurs för SEK/EUR den 30 juni 2015 (9,2173). Omräkning av beloppen för 2017 har gjorts till växelkursen SEK/EUR 9,32.

11.6 Beställningsbemyndiganden

Enligt 6 kap. 1 § första stycket budgetlagen får regeringen, för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat för budgetåret, beställa varor eller tjänster samt besluta om bidrag, ersättning, lån eller liknande som medför utgifter under senare budgetår än det budgeten avser.

Regeringens förslag till beställningsbemyndiganden lämnas under respektive utgiftsområde. På anslagsnivå redovisas vidare information om bl.a. nya och infriade åtaganden 2015–2017.

I tabell 11.9 redovisas en sammanfattning av begärda bemyndiganden för 2017. I kolumnen Ingående åtaganden redovisas de åtaganden som staten vid ingången av 2017 beräknas ha till följd av beställningar av varor och tjänster samt beslut om bidrag m.m. I nästa kolumn redovisas nya åtaganden av denna typ som staten förväntas göra 2017. Kolumnen Infriade åtaganden visar åtaganden som regeringen ingått tidigare år och som förväntas bli betalda 2017. Kolumnen Utestående åtaganden utgör summan av ingående och nya åtaganden, med avdrag för infriade åtaganden. I kolumnen Begärda bemyndiganden redovisas omfattningen av de bemyndiganden som regeringen begär under de olika utgiftsområdena i denna proposition.

Av tabell 11.9 framgår att regeringen i denna proposition begär beställningsbemyndiganden om totalt 442 miljarder kronor. Jämfört med de beställningsbemyndiganden som riksdagen beslutade efter förslag i budgetpropositionen för 2016 innebär förslagen för 2017 en ökning med ca 14 miljarder kronor, eller 3,3 procent. I förändringen ingår såväl stora minskningar som ökningsar. De största minskningarna kan hänföras till utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet

vid sjukdom och funktionsnedsättning (2,7 miljarder kronor), utgiftsområde 7 Internationellt bistånd (2,7 miljarder kronor) och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (2,5 miljarder kronor). De största ökningarna kan hänföras till utgiftsområde 22 Kommunikationer (22,5 miljarder kronor) och utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård (1,1 miljarder kronor).

Regeringen begär vidare ett bemyndigande att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för 2017 (se utg.omr. 27 avsnitt 3).

För anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg begärs inget bemyndigande för 2017 eftersom inga nya åtaganden kommer att ingås. Vid utgången av 2017 kommer det dock fortfarande att finnas utestående åtaganden som beräknas uppgå till 0,4 miljarder kronor för anslaget.

För anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning begärs inget bemyndigande för 2017 eftersom inga nya åtaganden kommer att ingås. Vid utgången av 2017 kommer det dock fortfarande att finnas utestående åtaganden som beräknas uppgå till 2,5 miljarder kronor för anslaget.

Tabell 11.9 Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2017

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Ingående åtaganden 2017	Nya åtaganden 2017	Infriade åtaganden 2017	Utestående åtaganden 2017	Begärda bemyndiganden 2017
1 Rikets styrelse	241	207	206	242	242
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	106	57	57	106	106
4 Rättsväsendet	140	80	80	140	140
5 Internationell samverkan	204	105	97	212	214
6 Försvar och samhällets krisberedskap	89 127	20 430	16 081	93 477	94 010
7 Internationellt bistånd	76 645	18 784	21 112	74 316	74 350
8 Migration	224	168	88	303	303
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	1 515	736	771	1 481	1 508
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	757	2 043	700	2 100	2 100
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	20 755	19 789	16 415	24 129	24 129
15 Studiestöd	4	4	4	4	4
16 Utbildning och universitetsforskning	31 073	17 773	13 158	35 688	35 703
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	863	923	695	1 090	1 092
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 432	2 925	2 914	3 443	3 443
19 Regional tillväxt	6 636	3 084	2 774	6 946	7 150
20 Allmän miljö- och naturvård	3 918	3 198	1 770	5 346	5 356
21 Energi	2 980	2 864	1 751	4 093	4 131
22 Kommunikationer	142 894	50 314	33 950	159 258	160 336
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	8 018	19 732	3 221	24 529	24 529
24 Näringsliv	2 593	1 954	1 642	2 905	2 905
Summa	392 125	165 170	117 488	439 807	441 751

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.
Källa: Egna beräkningar.

11.7 Bemyndigande att överskrida anslag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen, besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen får regeringen efter riksdagens bemyndigande besluta att ett anslag får överskridas om det är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att

ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget ska kunna uppfyllas.

För de flesta anslag kan oundvikliga utgiftsökningar i förhållande till anvisade medel rymmas inom den högsta tillåtna anslagskrediten om 10 procent som föreskrivs i 3 kap. 8 § första stycket budgetlagen. Det finns ytterst sällan behov av att överskrida anslag för förvaltningsändamål med mer än vad som ryms inom denna kredit. Något särskilt bemyndigande som ger regeringen befogenhet att besluta om överskridande av anslag som anvisats för förvaltningsändamål behöver därför inte inhämtas. Vid behov kommer regeringen i stället att föreslå ändringar i budgeten.

När det däremot gäller anslag som anvisats för regelstyrd verksamhet, icke påverkbara EU-relaterade utgifter och oförutsedda utgifter kan så stora förändringar inträffa att utgifterna inte ryms inom den högsta tillåtna anslagskrediten.

Regeringen avser i sådana fall att i första hand återkomma till riksdagen med förslag om ändrade anslag. Förändringarna kan dock inträffa snabbt och betalningarna kan behöva göras utan dröjsmål. Regeringen bör därför bemyndigas att, om beslut om ändring i budgeten inte hinner inväntas, besluta om överskridande när de förutsättningar som anges i 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen är uppfyllda. Överskridandet får inte vara större än att det ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten. Bemyndigandet begärs för ett budgetår i taget. Regeringens avsikt är att liksom tidigare skett föreslå ändringar av berörda anslag som ersätter de medgivna överskridandena.

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2015 lämnades en redovisning av vilka anslag som regeringen hade medgivit överskridande av 2015.

Under 2016 har regeringen hittills medgivit följande överskridanden:

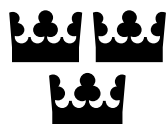
- anslaget 1:13 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet med 12 miljoner kronor, samt
- anslaget 1:12 *Finansiella korrigeringar m.m.* under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel med 75 miljoner kronor.

Regeringen föreslår i propositionen Höständringsbudget för 2016 att de ovan angivna anslagen tillförs medel som täcker de medgivna överskridandena (prop. 2016/17:2).

Ett eventuellt utnyttjande av bemyndigandet senare under året kommer att redovisas i årsredovisningen för staten för 2016.

12

Granskning och ekonomisk styrning

12 Granskning och ekonomisk styrning

I detta avsnitt redovisar regeringen sin bedömning av EU:s rekommendationer till Sverige inom ramen för den europeiska terminen och av Finanspolitiska rådets rekommendationer och bedömningar. Vidare innehåller avsnittet information om Riksrevisionens revisionsberättelse över årsredovisningen för staten 2015. Avslutningsvis lämnas en redovisning av arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten.

12.1 Den europeiska terminen och EU:s rekommendation till Sverige

Den europeiska terminen är ett ramverk som syftar till att öka samstämmigheten i rapporteringen och granskningen av de åtgärder som medlemsstaterna vidtar inom ramen för EU:s tillväxt- och sysselsättningsstrategi (Europa 2020), stabilitets- och tillväxtpakten samt förfarandet för övervakning av makroekonomiska obalanser.

I november 2015 inleddes den sjätte europeiska terminen. Europeiska kommissionen föreslog då i den årliga tillväxtöversikten att den ekonomiska politiken inom EU skulle inriktas på en ny ansats till investeringar, struktur-reformer för att modernisera medlemsstaternas ekonomier och en ansvarsfull finanspolitik.

I februari 2016 presenterades kommissionens s.k. landrapporter, som innehåller analyser av medlemsstaternas ekonomier. Dessa omfattade även en fördjupad granskning av eventuella makroekonomiska obalanser i medlemsstaterna. Mot bakgrund av dessa rapporter, samt de

nationella reformprogram och stabilitets- och konvergensprogram som hade utarbetats av medlemsstaterna under våren 2016, lämnade kommissionen i maj samma år förslag till landspecifika rekommendationer till medlemsstaterna. Till grund för rekommendationerna låg även Europeiska rådets politiska prioriteringar för den ekonomiska politiken inom EU.

Landspecifika rekommendationer riktas till medlemsstaterna inom ramen för den ekonomisk-politiska samordningen. Dessa rekommendationer är inte bindande, men utgör ett viktigt politiskt instrument inom den europeiska terminen. Regeringen ser rekommendationerna som en möjlighet för EU att uppmuntra till en ansvarsfull ekonomisk politik och uppfyllelse av de mål som medlemsstaterna gemensamt kommit överens om. Varje medlemsstat avgör själv hur den ska förhålla sig till rekommendationerna, och ytterst är det parlamenten i varje medlemsstat som beslutar om den nationella ekonomiska politiken.

I slutet av juni 2016 ställde sig Europeiska rådet bakom de landspecifika rekommendationerna, som därefter formellt antogs av rådet för ekonomiska och finansiella frågor den 12 juli 2016. Samtliga medlemsstater har fått rekommendationer, med undantag av Grekland, som har ett särskilt stödprogram. Sverige fick liksom föregående år endast en rekommendation, med förslag till ett antal åtgärder för att minska riskerna för den makroekonomiska stabiliteten. Nedan redogörs för regeringens bedömning med anledning av denna rekommendation.

Rekommendationen till Sverige

Europeiska kommissionen publicerade den 18 maj 2016 sitt förslag till rekommendation till Sverige. I förslaget framhåller kommissionen bl.a. att finanspolitiken, så som den redovisats i Sveriges konvergensprogram från april 2016 och enligt kommissionens vårprognos, förväntas ligga i linje med stabilitets- och tillväxtpaktens regler.

Kommissionen behandlar i sitt förslag de svenska hushållens höga skuldsättning, som fortsätter att öka i snabb takt. En viktig orsak till ökningen är enligt kommissionen de starka skatteincitamenten för ägda bostäder, genom relativt låg fastighetsskatt och generös avdragsrätt för bostadsräntor. Kommissionen påpekar att den höga skuldsättningen utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten. Kommissionen noterar att regeringen har vidtagit vissa åtgärder för att bromsa utvecklingen, däribland tagit fram lagstiftning som möjliggör amorteringskrav för nya bostadslån, men anser att Finansinspektionens mandat för makrotillsynsåtgärder bör förtydligas så att det finns möjlighet att vidta ytterligare åtgärder om det skulle behövas.

Kommissionen pekar också på bostadsmarknaden som en källa till instabilitet. Kommissionen noterar att bostadspriserna i Sverige har stigit nästan konstant de senaste 20 åren och att de fortsätter att stiga, bl.a. på grund av strukturella brister på bostadsmarknaden. Utbudet av bostäder hämmas, enligt kommissionen, av en ineffektiv användning av det befintliga beståndet, en hög grad av hyreskontroll, ett otillräckligt utbud av mark för nybyggnation, en svag konkurrens i byggsektorn och komplexa planprocesser. Dessa faktorer bidrar till stigande priser och begränsar rörligheten på arbetsmarknaden samt försvårar integrationen av nyanlända. Kommissionen noterar att regeringen har vidtagit åtgärder för att komma tillrätta med dessa problem, bl.a. genom att öka den offentliga finansieringen av bostadsinvesteringar och genom att förenkla planprocesser, men menar samtidigt att det inte gjorts några framsteg att reformera hyres-sättningsystemet.

I det formella rådsbeslutet från den 12 juli 2016 rekommenderas Sverige att

- ta itu med hushållens ökande skuldsättning genom att korrigera skatteincitamenten, särskilt genom att stegvis begränsa avdragsrätten för utgiftsräntor för bostadslån eller genom att höja fastighetsskatten,
- säkerställa att makrotillsynsmyndigheten har mandat att i god tid genomföra åtgärder för att värna den finansiella stabiliteten, samt att
- främja bostadsinvesteringar och effektivisera bostadsmarknaden, bl.a. genom att införa större flexibilitet i hyressättningen och genom att se över utformningen av beskattningen av kapitalvinster för att underlätta bostadstransaktioner.

Regeringens bedömning av rekommendationen

Regeringen delar Europeiska kommissionens bedömning att hushållens ökande skuldsättning utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten. En snabb ökning av hushållens skulder har ofta tenderat att föregå djupare och mer utdragna konjunkturedgångar. Bostadspriserna och hushållens skulder har stigit i relativt snabb takt i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Priserna ökade även i många andra OECD-länder under 1990-talet och i början av 2000-talet, men till skillnad från utvecklingen i dessa länder skedde ingen betydande prisnedgång i Sverige i samband med finanskrisen 2008 och 2009. Tillväxttakten i utlåningen till hushåll har tilltagit under de senaste åren och den årliga tillväxttakten uppgick till 7,6 procent i juli 2016. Det är framför allt lån med bostäder som säkerhet som driver tillväxten. Även bostadspriserna har ökat betydligt de senaste åren, i synnerhet priserna på bostadsrätter. Bostadspriserna har dock ökat i en betydligt långsammare takt 2016 än 2015. Inbromsningen kan delvis bero på det amorteringskrav som infördes den 1 juni 2016.

En stor del av ökningen av bostadspriserna och hushållens skuldsättning sedan mitten av 1990-talet kan förklaras av strukturella och makroekonomiska faktorer. Allt fler hushåll äger sin bostad. Utbudet av bostäder i framför allt storstäder har dock ökat långsammare än befolkningen och de bostadsrelaterade skatterna har sänkts, särskilt i samband med införandet av

en takbegränsad kommunal fastighetsavgift 2008. Samtidigt har hushållens inkomster ökat i god takt och realräntan sjunkit.

Med snabbt stigande bostadspriser ökar risken för att det ska ske en prisnedgång. En kraftig nedgång i bostadspriserna kan få stor påverkan på hushållens förmögenhet. Om hushållens reala förmögenhet skulle minska finns en risk för att hushållen också minskar sin konsumtion, vilket i sin tur utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten. Samtidigt bedömer Finansinspektionen i sin årliga bolåneundersökning 2016 att hushållen överlag har tillräckliga marginaler i sin ekonomi för att kunna hantera ränteökningar och inkomstbortfall. Detta minskar risken för att banker och andra kreditinstitut ska göra kreditförluster på hushållens bolån.

Under de senaste åren har flera åtgärder vidtagits för att minska riskerna som är förknippade med den höga skuldsättningen, bl.a. har skärpta kapitalkrav för banker, ett bolånetak och höjda riskvikter för bolån införts.

Regeringens utgångspunkt är att ökade amorteringar på sikt minskar skuldsättningen och förbättrar hushållens motståndskraft mot störningar. Riksdagen har antagit regeringens lagförslag om amorteringskrav, som ger Finansinspektionen mandat att utfärda föreskrifter avseende amorteringskrav på nya bolån i syfte att motverka makroekonomiska stabilitetsrisker förknippade med hushållens skuldsättning (prop. 2015/16:89, bet. 2015/16:FiU30, rskr. 2015/16:179). Lagändringarna trädde i kraft den 1 maj 2016. Därefter har Finansinspektionen, efter regeringens godkännande, beslutat om föreskrifter om amorteringskrav, som trädde i kraft den 1 juni 2016.

Regeringen och berörda myndigheter fortsätter att analysera riskerna med hushållens skuldsättning. Regeringen är beredd att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas. Frågan om Finansinspektionen bör få ett bredare mandat att införa åtgärder för att bl.a. minska riskerna med hushållens skuldsättning bereds för närvarande i Regeringskansliet. Även riksdagens finansutskott har pekat på behovet av ett sammanhållet och tydligt ramverk för den svenska makrotillsynen och framhållit vikten av att regeringen i en snar framtid återkommer med förslag om detta (bet. 2015/16:FiU41 s. 43 och 44).

Regeringen delar också kommissionens bedömning att utformningen av skattesystemet kan påverka hushållens skuldsättning. Det är samtidigt viktigt att upprätthålla stabila och förutsebara regler för så betydelsefulla beslut som köp av bostäder. Behovet av åtgärder på området måste ses långsiktigt och hanteras varsamt. Detta gäller särskilt t.ex. förändringar av ränteavdraget.

Utöver en utfasning av ränteavdragen rekommenderar kommissionen en högre beskattning av privatägda fastigheter. Den tidigare statliga fastighetsskatten ersattes med det nuvarande systemet med fastighetsavgifter då skatten av många ansågs vara orättvis och därför saknade folkligt stöd. Detta ansågs överväga de ekonomiska argumenten för en fastighetsskatt (prop. 2007/08:27 s. 73 ff).

Regeringen delar även kommissionens bedömning att skattesystemet kan påverka rörligheten på bostadsmarknaden. De senaste årens förändringar av bostadsbeskattningen har gått i riktning mot en minskad löpande beskattning och en ökad beskattning vid transaktionstillfällen. Detta kan ha lett till inlåsnings effekter, särskilt för bostäder som haft en stor värdestegring. För att öka rörligheten på bostads- och arbetsmarknaden aviserar regeringen i denna proposition att reglerna för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad bör ändras. Förslaget har remissbehandlats och regeringen avser att senare under hösten 2016 återkomma till riksdagen med ett sådant förslag (se avsnitt 6.8).

Regeringen delar kommissionens bedömning att det bristande utbudet av bostäder utgör en viktig utmaning. Flera åtgärder har redan vidtagits för att öka utbudet och regeringen planerar ytterligare åtgärder som bl.a. ska öka utbudet av nya hyresbostäder, effektivisera plan- och överklagandeprocesser och främja ett ökat utbud av byggbar mark (se även utg.omr. 18 avsnitt 3.6).

Hyressättningsystemet är konstruerat för att skapa en balans mellan hyresgästernas rätt till trygghet i sitt boende och skäliga hyror för såväl den enskilde hyresgästen som fastighetsägarna. En övergång till mer marknadsmässiga hyror innebär risker för både samhället och den enskilde, då fastighetsägarnas möjligheter att tillhandahålla bostäder till alla grupper kommer att begränsas, eftersom det finns hushåll som inte kommer att kunna efterfråga bostäder till

rådande marknadshyra. Regeringen bedömer därför inte att en avreglering skulle leda till att fler bostäder som ekonomiskt svaga hushåll kan efterfråga blir tillgängliga.

Systemet för hur hyrorna bestäms reformerades 2011 och ändringar i de särskilda regler som gäller för att bestämma hyran i nyproducerade hyreslägenheter trädde i kraft den 1 januari 2013. En särskild förhandlare har haft i uppdrag att tillsammans med de stora organisationerna på hyresbostadsmarknaden se över möjligheterna att utveckla hyressättnings-systemet (N2016/02174/PUB). Regeringen har även aviserat att en utredning ska tillsättas i syfte att djupare analysera problemen och ta fram förslag till författningsändringar så att hyres-sättningsystemet kan utvecklas och bli mer ändamålsenligt.

12.2 Finanspolitiska rådets bedömningar

Finanspolitiska rådet har till uppgift att utvärdera måluppfyllelsen och inriktningen på finanspolitiken.

Den 16 maj 2016 publicerade Finanspolitiska rådet sin årliga rapport om svensk finanspolitik. I detta avsnitt redovisas rådets huvudsakliga bedömningar och rekommendationer i rapporten tillsammans med en kort redogörelse för regeringens bedömning av dessa.

Stabiliseringspolitiken och målet för det finansiella sparandet

Rådet konstaterar att överskottsmålet inte har nåtts i ett bakåtblickande perspektiv. Det gäller både om tidshorizonten omfattar 2006–2015 och 2000–2015.

Rådet betonar att svensk ekonomi enligt de flesta bedömare är på väg in i en högkonjunktur under 2016. Det anser att stabiliseringspolitiska överväganden därför talar för att finanspolitiken borde vara betydligt stramare 2016–2018 än den politik som regeringen presenterade i 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100). Rådet menar att det finns en betydande avvikelse mellan det finansiella sparandet och vad överskottsmålet kräver. Avvikelsen kan enligt rådet endast till en mindre del förklaras av de

tillfälligt höga utgifterna för mottagandet av asylsökande. Enligt rådet har regeringen inte presenterat några skäl mot aktiva budgetförstärkningar, trots att det föreligger en avvikelse från överskottsmålet. Dessutom menar rådet att det inte finns något åtagande om att finansiera oförutsedda utgiftsökningar eller reformer. Sammantaget anser rådet att detta är ett brott mot det finanspolitiska ramverket.

Regeringen delar inte rådets uppfattning att regeringen bryter mot det finanspolitiska ramverket och att finanspolitiken borde vara betydligt stramare 2016–2018. När regeringen tillträdde var underskottet stort, på grund av att omfattande ofinansierade reformer, främst skattesänkningar, hade genomförts av den förra regeringen. Regeringen har sedan den tillträdde fört en stram ekonomisk politik som medfört att det underskott som ärvdes från den förra regeringen har minskat kraftigt. Under de kommande åren bedöms såväl det finansiella sparandet som det strukturella sparandet vara nära balans.

Regeringens prognoser utgår från Migrationsverkets planeringsantagande som innebär betydligt färre asylsökande per år 2016–2020 jämfört med 2015. Därmed är en betydande del av utgifterna kopplade till migration och etablering av tillfällig karaktär. Det är rimligt att en exceptionell händelse, som det mycket stora antalet asylsökande 2015, kan hanteras utan krav på kortsiktiga budgetförstärkningar.

Regeringen anser även att en tydlig åtstramning av finanspolitiken skulle medföra ett ytterligare tryck på penningpolitiken, som redan är mycket expansiv. En sådan inriktning på den ekonomiska politiken skulle kunna öka riskerna kopplade till hushållens skuldsättning.

Den offentliga skuldsättningen är förhållandevis låg och förtroendet för Sveriges offentliga finanser är högt. I enlighet med vad som har anförts i avsnitt 5.1 kan därför sparandet stärkas i en takt som värnar samhällsekonomisk balans utan att hållbarheten eller förtroendet för de offentliga finanserna äventyras. Det finansiella sparandet förväntas stärkas och på sikt gå mot överskott som överstiger nivån på överskottsmålet.

Sammantaget anser regeringen att den förda politiken är väl avvägd och ändamålsenlig.

Utgiftstaket

Regeringen är enligt budgetlagen (2011:203) skyldig att vidta åtgärder för att klara utgiftstaket om det är hotat, men borde enligt rådet ha avstått från att använda bokföringsmässiga åtgärder i slutet av 2015 för att öka sannolikheten för att klara utgiftstaket 2016. Rådet anser att det visserligen hade inneburit en större risk att behöva föreslå en höjd nivå på utgiftstaket för 2016, men att det samtidigt skulle ha upprätthållit en högre trovärdighet för utgiftstaket.

Regeringen instämmer inte i rådets bedömning. Det oväntat stora antalet asylsökande under hösten 2015 innebar att utgifterna väntades öka kraftigt 2016. För att hantera osäkerheten i utgiftsutvecklingen och säkra tillräckliga marginaler under utgiftstaket vidtog regeringen åtgärder för att minska de planerade utgifterna för 2016 på en rad områden. Det rörde sig både om tidigareläggningar av betalningar inom vissa områden och om minskade utgifter genom sänkt ambitionsnivå eller senareläggning av verksamheter. Regeringens möjligheter att tidigarelägga betalningar begränsas både av budgetlagens bestämmelser om redovisning mot anslag och av de regelverk som oftast styr transfereringar av olika slag. Regeringen agerade således inom den begränsade flexibilitet som budgetlagen medger, på samma sätt som tidigare regeringar gjort.

Regeringen bedömer att en tidigareläggning av utgifterna under de rådande omständigheterna var ett bättre och långsiktigt stramare alternativ än att föreslå en höjning av utgiftstaket. Att höja utgiftstaket skulle allvarligt ha skadat förtroendet för detta viktiga finanspolitiska styrmedel. Genom att tidigarelägga utgifterna tog regeringen ansvar för både utgiftstaket och de offentliga finanserna.

Integration

Rådet instämmer i regeringens bedömning att den stora ökningen av antalet asylsökande motiverar utbildningsåtgärder, utökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder och fler subventionerade anställningar. Rådet anser även att det är nödvändigt att stimulera framväxten av fler jobb med låga kvalifikationskrav i både privat och offentlig sektor. Rådet menar att nya

anställningsformer med lägre lön kan vara ett verktyg för att stimulera en sådan utveckling. Rådet förespråkar emellertid inte generellt lägre löner som en metod för att öka sysselsättningen och anser inte heller att staten ska gripa in i lönebildningen genom lagstiftning, eftersom detta är en fråga för arbetsmarknadens parter. Rådet anser dock att en expertkommission skyndsamt bör tillsättas med uppgift att stödja parternas arbete med att förbättra integrationen på arbetsmarknaden och ta fram förslag till åtgärder som underlättar nyanländas etablering på arbetsmarknaden.

Regeringen anser att det är viktigt att stimulera framväxten av jobb i privat och offentlig sektor med goda villkor för personer med kort utbildning. Regeringen har därför genomfört och föreslår även i denna proposition insatser för att öka arbetsgivarnas benägenhet att anställa personer som står långt från arbetsmarknaden. Exempelvis förväntas förslaget i denna proposition om en mer träffsäker utformning av nystartsjobben bidra till en snabbare arbetsmarknads-etablering. Även införandet av sänkta arbetsgivaravgifter för enmansföretag som anställer en person möjliggör för fler av dessa företag att ta steget att anställa. För personer med kort utbildning kan även regeringens satsning på moderna beredskapsjobb i staten vara en viktig väg in på svensk arbetsmarknad. Genom jobb med lägre kvalifikationskrav och goda villkor kan etableringen förbättras för nyanlända som står långt ifrån arbetsmarknaden. Regeringen anser att lönebildningen är en fråga för arbetsmarknadens parter.

Regeringen anser att etableringen på arbetsmarknaden måste bli mer effektiv för nyanlända. Därför har regeringen genomfört och avser även i kommande propositioner att föreslå åtgärder för bättre och snabbare etablering (se avsnitt 1.4). Resultat från forskning och utvärderingar utgör en viktig utgångspunkt i arbetet med dessa reformer. Regeringen bjuder därför löpande in forskare och andra experter för att diskutera åtgärder för att förbättra etableringen på arbetsmarknaden. Regeringen anser därför att det inte finns behov av att tillsätta en expertkommission av det slag som rådet efterfrågar.

Infrastruktur

Rådet upprepar sin rekommendation till regeringen från 2015 om att införa ett ramverk för infrastrukturbeslut. Syftet med ett sådant ramverk skulle enligt rådet vara att tydliggöra de samhällsekonomiska avvägningarna utan att inskränka den politiska beslutsmakten. Ett ramverk av detta slag bör enligt rådet innehålla krav på att alla beslut om infrastrukturinvesteringar ska föregås av en samhällsekonomisk kalkyl. Sådana kalkyler bör göras för fler investeringsprojekt än vad som beräknas rymmas inom investeringsbudgeten. Efter beslut och genomförande ska en uppföljning genomföras. Ett regelverk bör enligt rådet skapas som beskriver hur beslutsunderlagen ska utformas och uppföljningar genomföras.

Rådet hänvisar vidare till en rapport från Trafikverket och konstaterar att de planerade investeringarna i höghastighetsjärnväg mellan Stockholm och Göteborg/Malmö bedöms som samhällsekonomiskt mycket olönsamma. Detta gäller, enligt rådet, oberoende av hur investeringarna finansieras. Rådet anser därför att investeringarna inte bör genomföras.

Redan i dag utgör samhällsekonomiska analyser en viktig del av underlaget inför beslut om större infrastrukturinvesteringar. Regeringen avser att lämna en proposition med förslag till ekonomiska ramar för en nationell plan för investeringar av detta slag 2018–2029. Arbetet med en sådan proposition utgår från myndighetsunderlag i vilka samhällsekonomiska bedömningar ingår. Vid genomförandet av den nationella planen kommer regeringen, utifrån underlag från Trafikverket, att besluta om vilka projekt som ska påbörjas under de närmaste åren. En utgångspunkt, både för beslutet om den nationella planen och för de årliga besluten, är samhällsekonomisk lönsamhet. Det är dock viktigt att poängtera att även andra faktorer än samhällsekonomisk lönsamhet måste vägas in när beslut fattas om olika infrastrukturprojekt, exempelvis regionalpolitiska aspekter.

Regeringen anser att nya stambanor skulle stärka järnvägens konkurrenskraft och förbättra förutsättningarna för arbetspendling. På regeringens uppdrag undersöker Trafikverket möjligheterna att sänka byggkostnaderna för höghastighetsbanorna. Samtidigt ses nyttoberäkningarna över. Trafikverket arbetar också

på regeringens uppdrag bl.a. med att redovisa uppdaterade uppgifter om kostnader och nytta för en uppgradering av befintliga stambanor mellan Stockholm och Göteborg/Malmö.

Arbetslöshetsmålet

Rådet bedömer att regeringen inte kommer att nå sitt mål om lägst arbetslöshet inom EU till 2020. Rådet menar att det vore bättre om regeringen omformulerade sitt arbetslöshetsmål till separata mål för olika grupper. Exempel på sådana är mål för att förbättra arbetsmarknadsintegrationen av nyanlända, mål för snabbare inträde på arbetsmarknaden för unga och mål för en successivt höjd pensionsålder.

Regeringen delar inte rådets bedömning att det vore bättre med separata arbetslöshetsmål för olika grupper. Målet om att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU år 2020 vägleder den ekonomiska politiken. Regeringen instämmer dock i rådets bedömning att det är viktigt att inte ha ett ensidigt fokus på den aggregerade arbetslösheten. Vissa personer är mer utsatta än andra på arbetsmarknaden. För att politiken ska bli ändamålsenlig och bidra till lägre arbetslöshet och ökad sysselsättning anser regeringen att det är nödvändigt att följa arbetsmarknadsutvecklingen och identifiera de väsentliga problemen på arbetsmarknaden. Detta innebär att analysera olika gruppers förutsättningar på arbetsmarknaden, exempelvis för unga, utomeuropeiskt födda, nyanlända och vuxna utan fullföljd gymnasieutbildning. Regeringen presenterar sin bedömning av utmaningarna för politiken på detta område årligen i den ekonomiska vårpropositionen.

Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män

Rådet har gjort en genomgång av regeringens bilagor om ekonomisk jämställdhet och bedömer att bilagorna ger en bra beskrivning av fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Rådet menar emellertid att regeringen bör precisera tidssatta mål för den ekonomiska jämställdheten och regelbundet utvärdera den förda politiken mot dessa mål.

Regeringens mål är att kvinnors sysselsättningsgrad ska vara lika hög som mäns och att löneskillnaderna mellan kvinnor och män

ska utjämnas. Antalet myndigheter med uppdrag att ta fram en plan för jämställdhetsintegrering har utökats 2016. Därutöver avser regeringen att inrätta en jämställdhetsmyndighet 2018. Myndigheten ska bidra till ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Jämställdhetsperspektivet ska även beaktas vid utformningen av budgetpolitiken. I arbetet med budgetpropositionen för 2017 har regeringen därför ställt högre krav än tidigare på att effekter för jämställdheten synliggörs. På så sätt kan konsekvenser för jämställdheten beaktas redan vid beslut om inriktning på politiken och fördelning av resurser.

Beteendeeffekter av regeringens politik

Rådet anser att regeringen i sin beräkning av föreslagna skatthöjningars effekt på statens inkomster bortser från att försvagade drivkrafter påverkar arbetsutbudet negativt. Därmed menar rådet att skatteinkomsterna kommer att öka betydligt mindre än vad regeringen antar. Rådet anser att regeringens reformer till följd av detta delvis är finansierade med inkomster som sannolikt inte kommer att realiseras.

När förändringar av skatte- och avgiftsregler föreslås redovisas de offentligfinansiella effekterna. Redovisningen av dessa effekter ska vara så enkel och tydlig som möjligt. I enlighet med de beräkningskonventioner som finns på området är beräkningarna som redovisas i allmänhet statiska, dvs. hänsyn tas inte till eventuella beteendeförändringar, som t.ex. förändrat arbetsutbud. Anledningen till detta är att det råder stor osäkerhet om vilka effekter ändringar av detta slag har på beteenden och att sådana eventuella effekter i regel inte i betydande grad slår igenom på kort eller medellång sikt. Principen att endast statiska effekter av skatthöjningar och skattesänkningar redovisas har tillämpats åtminstone sedan 1997.

I prognosen över den makroekonomiska utvecklingen gör regeringen en samlad bedömning av hur reformer påverkar den makroekonomiska utvecklingen, både i form av kortsiktiga effekter och i form av effekter på den långsiktiga produktions-, sysselsättnings- och arbetslöshetsnivån. I denna bedömning beaktas även eventuella effekter av skatteförändringar på arbetsutbud och sysselsättning. Prognosen för den makroekonomiska utvecklingen används

sedan som utgångspunkt för prognosen för de offentliga finanserna. Det innebär att eventuella förändringar av arbetsutbudet till följd av skatteförändringar även påverkar prognosen för de offentliga inkomsterna och utgifterna. Regeringen delar därmed inte rådets uppfattning att regeringens reformer delvis skulle vara finansierade med inkomster som sannolikt inte kommer att realiseras.

Klimatpolitiken

Rådet bedömer att den stora globala utmaningen för att stoppa klimatförändringarna är att minska utsläppen från kolkraft på ett kostnadseffektivt sätt. Svensk klimatpolitik bör därför enligt rådet inriktas på åtgärder som direkt eller indirekt bidrar till en utfasning av kolanvändningen i världen. Rådet anser att detta är betydligt viktigare än att minska oljeanvändningen. Rådet menar vidare att en snabb minskning av oljeanvändningen i Sverige, kombinerad med sektorsvisa reduktionsmål inom landets gränser, riskerar att bli dyr för Sverige, utan att leda till minskade globala växthusgasutsläpp eller visa vägen för hur världen kan minska sitt beroende av fossila bränslen.

Regeringen delar inte rådets syn på klimatpolitiken. Regeringen anser att Sverige ska vara en global föregångare i klimatomställningen och ett av de första fossilfria välfärdsländerna. Nyckeln till att minska de globala klimatutsläppen är att rikare länder går före och sprider lösningar, samtidigt som utvecklingsländerna ges stöd i sin klimatomställning och klimatanpassning. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska utsläppen och för att påskynda omställningen till ett hållbart samhälle. Målet är 100 procent förnybar elproduktion 2040. Samtidigt deltar Sverige i en rad internationella samarbeten på klimat- och energiområdet, där strävan är att minska klimatpåverkan och främja energieffektivisering och investeringar i förnybar energi. Sverige bidrar vidare med mer medel per medborgare än något annat land till FN:s gröna klimatsfond för att finansiera kostnadseffektiva utsläppsminskningar och anpassningsprojekt i de utvecklingsländer som drabbas hårdast av klimatförändringarna.

Regeringen anser att utsläppen måste minska från en rad olika utsläppskällor, inte bara

kolkraft, för att hålla den globala temperaturökningen så långt ned som möjligt under 2 grader.

12.3 Riksrevisionens granskning av årsredovisningen för staten 2015

Riksrevisionen har för årsredovisningen för staten 2015 (skr. 2015/16:101) lämnat en revisionsberättelse utan reservation eller avvikande mening (Fi2016/02813/BATOT). Enligt myndigheten har regeringen i alla väsentliga avseenden upprättat de finansiella delarna av årsredovisningen i enlighet med 10 kap. 5–10 §§ budgetlagen och även i övrigt lämnat information som är förenlig med årsredovisningens finansiella delar. Riksrevisionens uttalande omfattar, liksom tidigare år, inte avsnittet om den offentliga sektorns finansiella sparande. Skälet till detta är att informationen i avsnittet, enligt myndigheten, är behäftad med olika grader av osäkerhet och inte möjlig att verifiera med tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis.

Riksrevisionen har även genomfört en effektivitetsgranskning av årsredovisningen för staten 2015. Myndighetens granskningsrapport Granskning av Årsredovisningen för staten 2015 har av riksdagen överlämnats till regeringen (Fi2016/02325/BATOT). Regeringens skrivelse med anledning av granskningsrapporten ska senast den 14 november 2016 lämnas till riksdagen.

12.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen

I detta avsnitt redovisas i korthet det arbete som regeringen drivit i syfte att utveckla den ekonomiska styrningen i staten, dvs. resultatstyrning och finansiell styrning samt intern styrning och kontroll. Den ekonomiska styrningen syftar till att understödja såväl en effektiv fördelning av medel inom den statliga budgetprocessen som uppfyllandet av de budgetpolitiska målen.

Utvecklingen av den ekonomiska styrningen bedrivs med utgångspunkt i regeringens behov av att styra olika verksamheter för att genomföra

politiken och nå de beslutade målen för dessa samt regeringens och riksdagens behov av att följa upp genomförandet och måluppfyllelsen. Vid utvecklingen av styrningen ska myndigheternas kärnverksamheter värnas och olikheter i förutsättningar och verksamheter beaktas.

Resultatstyrning

Regeringens resultatstyrning ska bidra till förverkligandet av de politiska målen och ge underlag för att bedöma hur utvecklingen ser ut på olika områden i förhållande till dessa mål.

Effektivare statsförvaltning

Ekonomistyrningsverket (ESV) har 2015 och 2016 regeringens uppdrag att sprida goda exempel på effektivisering i statsförvaltningen avseende resultat, arbetssätt och metoder samt styrning och uppföljning. I dialog med andra myndigheter, genom bl.a. enkätundersökningar och möten, har ESV kunnat identifiera och publicera goda exempel på effektiviseringar. Vidare har metoder för en effektivare ärendehandläggning prövats på sex myndigheter. Ett resultat av uppdraget är utvecklingen av ESV:s webbplats med information om tillvägagångssätt vid effektivisering av verksamheter samt goda exempel på planering och styrning som lett till effektiviseringar i myndigheter. ESV ska senast den 9 december 2016 redovisa sina slutsatser och samlade erfarenheter av uppdraget.

Arbetet med att värna legitimiteten i välfärdssystemen

Legitimiteten i såväl skatte- som välfärdssystemen baseras på att rätt belopp krävs från, respektive beviljas rätt person, hushåll eller organisation. För att värna välfärdssystemen och komplettera det arbete som bedrivs på myndigheter och i utredningar, har regeringen inrättat en delegation med uppdrag att motverka överutnyttjande och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system (dir. 2016:60). Delegationen ska bidra till att resurser som fördelas genom dessa system når rätt målgrupp. Delegationen ska kontinuerligt avrapportera olika delar av uppdraget och lämna en slutlig redovisning senast den 1 december 2019.

I samband med införandet av bidragsbrottslagen (2007:612) uttalade regeringen att den hade för avsikt att noga följa upp vilka konsekvenser införandet av lagen fick för rättsväsendets myndigheter och vid behov återkomma i frågan. Vidare anförde regeringen att den även i övrigt hade för avsikt att följa upp reformen när den varit i kraft under en tid. Bidragsbrottslagen har nu varit i kraft i ca tio år. En särskild utredare har därför getts i uppdrag att utvärdera tillämpningen av lagen och de effekter som den har fått (dir. 2016:61). Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2017.

Stärkt tillämpning av jämställdhetsbudgetering

I arbetet med budgetpropositionen för 2017 har tillämpningen av jämställdhetsbudgetering stärkts. Det innebär att prioriteringar, vägval och resursfördelning i budgeten så långt möjligt sker med beaktande av konsekvenserna för jämställdheten, för att i största möjliga mån främja jämställdhet. Därmed ställs krav på jämställdhetsanalyser som en grund för medelsfördelningen. Ett utvecklingsarbete pågår i Regeringskansliet med att se över resultatanalyser och redovisning av budgetförslag för att i ökad utsträckning integrera jämställdhetsperspektivet och synliggöra konsekvenserna för jämställdheten i resultattexter och i politikens inriktning. Arbetet har kommit olika långt inom olika utgiftsområden och fortsätter inför kommande budgetpropositioner.

Finansiell styrning

Regeringens finansiella styrning ska säkerställa att det finns tydliga regler för redovisningen och användningen av statens medel samt bidra till en effektiv resursanvändning.

Regeringens förslag till beslut om beställningsbemyndiganden

Utformningen av regeringens förslag till beslut om beställningsbemyndiganden har ändrats i denna proposition. I stället för enskilda förslag för varje beställningsbemyndigande har förslagen, i likhet med förslagen om anslag, samlats i en tabell för respektive utgiftsområde. Syftet är att tydligare åskådliggöra omfattningen av föreslagna beställningsbemyndiganden, eftersom dessa innebär ingående av ekonomiska åtaganden och därmed framtida utgifter inom

utgiftsområdet. Ändringen påverkar inte innebörden av riksdagens beslut om beställningsbemyndiganden.

Redovisning och styrning av statens investeringar

I budgetpropositionen för 2016 redogjorde regeringen för det utvecklingsarbete som pågår inom Regeringskansliet med att förbättra redovisningen, styrningen och kontrollen av statens investeringar (prop. 2015/16:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.5).

I enlighet med vad regeringen utlovade i budgetpropositionen för 2016 presenteras i denna proposition enhetligt strukturerade investeringsplaner för samhällsinvesteringar inom olika områden och en sammanställning av statens samtliga planerade investeringar. Detta möjliggörs bl.a. av ändringar i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, som trädde i kraft den 1 januari 2016. För att få en större överensstämmelse med nationalräkenskapernas definition av statens investeringar, och ge riksdagen en mer fullständig bild av omfattningen av statens investeringar, har den samlade investeringsplanen kompletterats med uppgifter om statens investeringar i forskning och utveckling (se avsnitt 11.1). ESV har i sitt regleringsbrev för 2016 fått i uppdrag att ta fram uppgifter om statens investeringar i forskning och utveckling och anvisningar som innebär att denna information på sikt kan erhållas från myndigheterna. ESV redovisade den första delen av uppdraget den 31 maj 2016 och ska senast den 15 april 2017 redovisa den resterande delen.

Investeringsplanerna i denna proposition innehåller mer information än tidigare år. I planerna presenteras investeringar per objekt/objektgrupp uppdelade på posterna Anskaffning och utveckling av nya investeringar respektive Vidmakthållande av befintliga investeringar. Vidare framgår av planen hur investeringarna kommer att finansieras och hur stor del av investeringarna som beräknas redovisas som anläggningstillgångar i balansräkningen (se vidare avsnitt 11.1).

Förslaget till riksdagsbeslut har setts över och formulerats om för att tydliggöra att riksdagens godkännande av investeringsplanen utgör en riktlinje. Det innebär att regeringen får avvika från beräkningarna i planen och när det bedöms nödvändigt även från den redovisade strukturen i planen.

Överföring av medel till statliga bolag och internationella finansiella institutioner

Inom Regeringskansliet har under de senaste åren bedrivits ett utvecklingsarbete med att åstadkomma en korrekt och fullständig redovisning av värdet av statens aktier och andra andelar i företag och internationella finansiella institutioner.

Bakgrunden till arbetet är bl.a. att Riksrevisionen i samband med sin årliga granskning av myndigheternas årsredovisningar har uppmärksammat vissa brister i redovisningen av överföring av medel till statliga bolag och internationella finansiella institutioner. Regeringen gav därför ESV, i myndighetens regleringsbrev för 2015, i uppdrag att kartlägga och analysera frågan samt lämna förslag till en enhetlig hantering och redovisning.

Med stöd av ESV:s rapport har gränsdragningen mellan kapitaltillskott som ska redovisas som ägarandel respektive driftbidrag för den löpande verksamheten klargjorts. För statliga bolag bör principen vara att medel från staten (ägaren) ska hanteras och redovisas som kapitaltillskott. Medel till vissa bolag, som inte bedrivs på kommersiella villkor, och som ska användas för att finansiera den löpande verksamheten eller speciella insatser under året bör dock betraktas och redovisas som bidrag. För investerings- och utvecklingsbanker bör överföringar av medel som leder till att svenska statens andel i banken varaktigt ökar betraktas och hanteras som kapitaltillskott. Medel som är avsedda att finansiera förmånliga lån eller bidrag eller har karaktären av medlemsavgift bör dock betraktas och redovisas som bidrag. Det senare gäller även medel som avser underliggande fond hos en bank. Kapitaltillskott beslutas av riksdagen i särskild ordning, medan driftbidrag, utan något särskilt ställningstagande från riksdagen, kan finansieras från anslag som har ett ändamål som omfattar en sådan användning.

För att få en korrekt redovisning av statens ägarandelar i internationella finansiella institutioner (investeringsbanker och utvecklingsbanker) har regeringen i ESV:s regleringsbrev för 2016 gett myndigheten i uppdrag att fortsätta sitt arbete med att kartlägga och sammanställa de medel som historiskt utbetalats och redovisats som driftbidrag, men som rätteligen borde ha redovisats som kapitaltillskott. Underlag med fastställda belopp ska senast den 1 december 2016 överlämnas till de myndigheter som svarar

för redovisningen av ägarandelarna i respektive institut, så att dessa ska kunna redovisa beloppen i sina årsredovisningar för 2016.

Effektiv och ändamålsenlig hantering av EU-medel

ESV har haft i uppdrag att stödja de svenska myndigheter som har ett utpekat ansvar för förvaltning av EU-medel. Uppdraget har avsett att stödja såväl myndigheternas arbete med att avge en årlig förvaltningsförklaring enligt det nya regelverket för EU:s programperiod 2014–2020 som deras arbete med genomförandet av EU-regelverk i övrigt.

Regeringen bedömer att ESV:s stöd till de aktuella myndigheterna har varit värdefullt, och att myndigheterna har ett fortsatt behov av hjälp från ESV i deras arbete med att på ett effektivt sätt implementera EU:s regelverk i Sverige.

Intern styrning och kontroll samt internrevision

En väl fungerande intern styrning och kontroll hos myndigheterna är en förutsättning för genomförandet av regeringens politik, och för att hela styr- och ansvarskedjan ska fungera väl. Regeringens avsikt med regelverket för intern styrning och kontroll är att ge myndigheternas ledningar förutsättningar att driva verksamheten på ett effektivt sätt och uppnå önskat resultat. Myndighetsledningarnas ansvar för den interna styrningen och kontrollen framgår av myndighetsförordningen (2007:515).

Internrevisionen utgör ett centralt stöd för myndighetsledningarna i arbetet med att säkerställa en god intern styrning och kontroll. Förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll gäller för de myndigheter som ska följa internrevisionsförordningen (2006:1228). Drygt 60 myndigheter omfattas av de två förordningarna, vilket gör att förordningskraven täcker omkring 90 procent av statens utgifter.

ESV har i uppgift att utveckla och förvalta den interna styrningen och kontrollen samt internrevisionen i staten.

Betryggande intern styrning och kontroll

De myndigheter som omfattas av förordningen om intern styrning och kontroll ska enligt förordningen om årsredovisning och budgetunderlag i sin årsredovisning göra en bedömning av huruvida den interna styrningen och kontrollen är betryggande. Genom myndig-

heternas bedömning kan regeringen få en bild av den interna styrningen och kontrollen i staten som helhet. ESV har i rapporten Redovisning över den statliga internrevisionen (ESV 2016:14) redovisat sin granskning av samtliga myndigheters bedömningar av den interna styrningen och kontrollen i årsredovisningarna för 2015. Enligt ESV har myndigheterna, med några få undantag, bedömt att de har en intern styrning och kontroll som fungerar betryggande.

Regeringen bedömer att det finns en betryggande intern styrning och kontroll i staten som helhet.

Väl fungerande internrevision

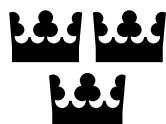
ESV lämnar varje år en rapport till regeringen i vilken myndigheten redovisar hur internrevisionen fungerar i staten som helhet. I rapporten kan ESV även lyfta fram områden som behöver utvecklas eller påpeka brister för regeringen i enskilda myndigheters tillämpning av internrevisionsförordningen.

I rapporten Redovisning över den statliga internrevisionen 2016 gör ESV bedömningen att internrevisionsförordningen i huvudsak följs av de myndigheter som omfattas av den. ESV påpekar dock att vissa myndigheter inte tillsätter befattningen internrevisionschef i tid när internrevisionschefen har slutat eller när krav införts för myndigheten att följa internrevisionsförordningen. ESV anser även att det är angeläget att alla myndigheter har en genomtänkt process för hur internrevisionens resultat ska tas om hand.

Regeringen bedömer att internrevisionen fungerar väl i staten som helhet, och följer utvecklingen för de myndigheter som inte har följt förordningen under hela eller delar av 2015.

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2017

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2017

Innehållsförteckning

1	Specifikation av budgetens utgifter för 2017	5
2	Specifikation av budgetens inkomster för 2017.....	19

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2017

I det följande sammanställs budgetens anslag för 2017. Anslagen är fördelade på utgiftsområden.

		1000-tal kronor
1	Rikets styrelse	13 268 476
1	Statschefen	136 996
1	Kungliga hov- och slottsstaten	136 996
2	Riksdagen samt JO m.m.	1 851 446
1	Riksdagens ledamöter och partier m.m.	880 313
2	Riksdagens förvaltningsanslag	767 892
3	Riksdagens fastighetsanslag	113 000
4	Riksdagens ombudsmän (JO)	90 241
3	Sametinget	45 243
1	Sametinget	45 243
4	Regeringskansliet m.m.	7 379 026
1	Regeringskansliet m.m.	7 379 026
5	Länsstyrelserna	2 736 126
1	Länsstyrelserna m.m.	2 736 126
6	Demokratipolitik	383 516
1	Allmänna val och demokrati	87 340
2	Justitiekanslern	48 734
3	Datainspektionen	54 354
4	Svensk författningssamling	1 300
5	Valmyndigheten	19 588
6	Stöd till politiska partier	172 200
7	Nationella minoriteter	117 417
1	Åtgärder för nationella minoriteter	102 917
2	Åtgärder för den nationella minoriteten romer	14 500
8	Mediefrågor	600 767
1	Presstödet	567 119
2	Myndigheten för press, radio och tv	33 648
9	Sieps samt EU-information	17 939
1	Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	17 939
2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	15 258 562
1	Statskontoret	94 266
2	Kammarkollegiet	60 994
3	Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	14 350
4	Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
5	Statliga tjänstepensioner m.m.	12 614 000
6	Finanspolitiska rådet	9 803

1000-tal kronor

7	Konjunkturinstitutet	63 455
8	Ekonomistyrningsverket	160 999
9	Statistiska centralbyrån	555 134
10	Bidragsfastigheter	193 000
11	Finansinspektionen	512 180
12	Riksgäldskontoret	315 702
13	Bokföringsnämnden	9 959
14	Vissa garanti- och medlemsavgifter	210 370
15	Riksrevisionen	324 200
16	Finansmarknadsforskning	29 916
17	Upphandlingsmyndigheten	84 687
18	Statens servicecenter	3 104

3 Skatt, tull och exekution 10 985 564

1	Skatteverket	7 357 366
2	Tullverket	1 743 925
3	Kronofogdemyndigheten	1 884 273

4 Rättsväsendet 42 466 641

1	Polismyndigheten	21 922 144
2	Säkerhetspolisen	1 291 510
3	Åklagarmyndigheten	1 473 459
4	Ekobrottsmyndigheten	648 449
5	Sveriges Domstolar	5 519 637
6	Kriminalvården	8 346 747
7	Brottsförebyggande rådet	111 476
8	Rättsmedicinalverket	418 012
9	Gentekniknämnden	5 444
10	Brottsoffermyndigheten	40 561
11	Ersättning för skador på grund av brott	121 943
12	Rättsliga biträden m.m.	2 338 657
13	Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 984
14	Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	22 174
15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	47 157
16	Säkerhets- och integritetsskydds-nämnden	17 966
17	Domarnämnden	9 321
18	Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	92 000

5 Internationell samverkan 1 913 291

1	Avgifter till internationella organisationer	1 328 554
2	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	151 048
3	Nordiskt samarbete	13 595
4	Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	3 826
5	Inspektionen för strategiska produkter	29 400
6	Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	45 358
7	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	25 402
8	Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	16 675
9	Svenska institutet	119 743

		1000-tal kronor
10	Information om Sverige i utlandet	15 475
11	Samarbete inom Östersjöregionen	164 215
6	Försvar och samhällets krisberedskap	50 254 364
1	Försvar	46 128 276
1	Förbandsverksamhet och beredskap	32 533 082
2	Försvarmaktens insatser internationellt	1 132 851
3	Anskaffning av materiel och anläggningar	10 369 356
4	Forskning och teknikutveckling	586 542
5	Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	10 499
6	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	24 522
7	Officersutbildning m.m.	211 961
8	Försvarets radioanstalt	979 689
9	Totalförsvarets forskningsinstitut	176 045
10	Nämnder m.m.	6 051
11	Internationella materielsamarbeten, industrifrågor m.m.	89 678
12	Försvarsunderrättelsedomstolen	8 000
2	Samhällets krisberedskap	3 682 234
1	Kustbevakningen	1 117 441
2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	74 850
3	Ersättning för räddningstjänst m.m.	21 080
4	Krisberedskap	1 121 857
5	Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	239 171
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 062 445
7	Statens haverikommission	45 390
3	Strålsäkerhet	384 457
1	Strålsäkerhetsmyndigheten	384 457
4	Elsäkerhet	59 397
1	Elsäkerhetsverket	59 397
7	Internationellt bistånd	34 990 005
1	Internationellt utvecklingssamarbete	34 990 005
1	Biståndsverksamhet	33 706 103
2	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 095 848
3	Nordiska Afrikainstitutet	14 594
4	Folke Bernadotteakademin	107 023
5	Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
6	Utvärdering av internationellt bistånd	16 437
8	Migration	32 580 319
1	Migrationsverket	5 904 447
2	Ersättningar och bostadskostnader	23 728 000
3	Migrationspolitiska åtgärder	741 547
4	Domstolsprövning i utlänningsmål	1 042 723
5	Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	255 800
6	Offentligt biträde i utlänningsärenden	396 150

1000-tal kronor

7	Utresor för avvisade och utvisade	356 202
8	Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	155 450
9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	68 496 164
1	Hälso- och sjukvårdspolitik	34 728 804
1	Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	34 885
2	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	81 560
3	Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	140 964
4	Tandvårdsförmåner	5 747 835
5	Bidrag för läkemedelsförmånerna	24 049 736
6	Bidrag till folkhälsa och sjukvård	2 729 286
7	Sjukvård i internationella förhållanden	485 476
8	Bidrag till psykiatri	1 108 993
9	Läkemedelsverket	132 018
10	E-hälsomyndigheten	144 051
11	Bidrag för mänskliga vävnader och celler	74 000
2	Folkhälsopolitik	581 697
1	Folkhälsomyndigheten	380 030
2	Insatser för vaccinberedskap	88 500
3	Bidrag till WHO	37 665
4	Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
3	Funktionshinderspolitik	246 625
1	Myndigheten för delaktighet	57 883
2	Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4	Politik för sociala tjänster	30 766 028
1	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	24 096
2	Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	411 514
3	Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	266 995
4	Kostnader för statlig assistansersättning	25 931 000
5	Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	2 473 858
6	Statens institutionsstyrelse	946 750
7	Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	711 815
5	Barnrättspolitik	52 318
1	Barnombudsmannen	24 557
2	Barnets rättigheter	27 761
6	Alkohol, narkotika, doping, tobak samt spel	213 871
1	Alkoholsortimentsnämnden	242
2	Åtgärder avseende alkohol, narkotika, doping, tobak samt spel	213 629
7	Forskningspolitik	580 996
1	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	33 998
2	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	546 998
8	Socialstyrelsen	1 325 825
1	Socialstyrelsen	627 986
2	Inspektionen för vård och omsorg	697 839

		1000-tal kronor
10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	107 051 805
1	Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	98 590 037
1	Sjukpenning och rehabilitering m.m.	41 740 154
2	Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	48 706 606
3	Handikappersättningar	1 384 000
4	Arbetssskadeersättningar m.m.	3 015 000
5	Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	33 277
6	Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 901 000
7	Ersättning för höga sjuklönekostnader	810 000
2	Myndigheter	8 461 768
1	Försäkringskassan	8 395 404
2	Inspektionen för socialförsäkringen	66 364
11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 774 451
1	Ersättning vid ålderdom	34 240 900
1	Garantipension till ålderspension	13 364 900
2	Efterlevandepensioner till vuxna	11 545 300
3	Bostadstillägg till pensionärer	8 377 200
4	Äldreförsörjningsstöd	953 500
2	Myndigheter	533 551
1	Pensionsmyndigheten	533 551
12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	89 491 398
1	Barnbidrag	27 347 011
2	Föräldraförsäkring	41 696 503
3	Underhållsstöd	2 690 000
4	Adoptionsbidrag	32 284
5	Barnpension och efterlevandestöd	1 048 000
6	Vårdbidrag för funktionshindrade barn	4 069 900
7	Pensionsrätt för barnår	7 467 700
8	Bostadsbidrag	5 140 000
13	Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	32 635 380
1	Nyanlända invandrares etablering	32 162 956
1	Etableringsåtgärder	209 030
2	Kommunersättningar vid flyktningmottagande	21 643 414
3	Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	6 379 887
4	Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare	3 598 643
5	Hemutrustningslån	331 982
2	Diskriminering	174 885
1	Diskrimineringsombudsmannen	111 966
2	Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	62 919

1000-tal kronor

3	Jämställdhet	247 539
1	Särskilda jämställdhetsåtgärder	247 539
4	Segregation	50 000
1	Åtgärder mot segregation	50 000
14	Arbetsmarknad och arbetsliv	75 656 514
1	Arbetsmarknad	74 764 312
1	Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	8 381 086
2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	27 445 318
3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	11 272 336
4	Lönebidrag och Samhall m.m.	18 405 468
5	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	117 960
6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014-2020	1 181 070
7	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	40 546
8	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	65 671
9	Bidrag till administration av grundbeloppet	55 547
10	Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
11	Bidrag till lönegarantiersättning	1 575 000
12	Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	6 216 007
2	Arbetsliv	892 202
1	Arbetsmiljöverket	738 917
2	Arbetsdomstolen	32 600
3	Internationella arbetsorganisationen (ILO)	32 222
4	Medlingsinstitutet	58 463
5	Arbetslivspolitik	30 000
15	Studiestöd	22 433 999
1	Studiehjälp	3 427 850
2	Studiemedel	15 292 371
3	Avsättning för kreditförluster	1 963 965
4	Statens utgifter för studiemedelsräntor	368 690
5	Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000
7	Studiestartsstöd	448 000
8	Centrala studiestödsnämnden	829 747
9	Överklagandenämnden för studiestöd	14 226
16	Utbildning och universitetsforskning	72 381 263
1	Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	21 714 531
1	Statens skolverk	1 055 963
2	Statens skolinspektion	409 644
3	Specialpedagogiska skolmyndigheten	712 572
4	Sameskolstyrelsen	41 249
5	Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	2 868 670
6	Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	263 077
7	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	4 630 000

1000-tal kronor

8	Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	177 325
9	Bidrag till svensk undervisning i utlandet	90 692
10	Fortbildning av lärare och förskolepersonal	295 226
11	Bidrag till vissa studier	17 525
12	Myndigheten för yrkeshögskolan	107 448
13	Statligt stöd till vuxenutbildning	1 453 775
14	Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	2 171 588
15	Upprustning av skollokaler och utemiljöer	480 000
16	Fler anställda i lågstadiet	2 300 000
17	Skolforskningsinstitutet	23 146
18	Praktiknära skolforskning	18 211
19	Bidrag till lärarlöner	4 442 000
20	Särskilda insatser inom skolområdet	156 420

2	Universitet och högskolor	42 621 873
1	Universitetskanslersämbetet	137 398
2	Universitets- och högskolerådet	146 782
3	Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 684 040
4	Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 066 943
5	Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 982 302
6	Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 119 873
7	Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 039 526
8	Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 504 493
9	Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 669 947
10	Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 580 369
11	Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 336 777
12	Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 082 429
13	Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 484 334
14	Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	854 065
15	Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	696 179
16	Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 506 141
17	Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 082 273
18	Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 499 593
19	Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	643 531
20	Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	369 250
21	Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	634 496
22	Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	227 090
23	Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 029 306
24	Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	323 317
25	Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	766 819
26	Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	254 064
27	Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	525 658
28	Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	234 620
29	Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	237 135
30	Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	92 543
31	Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	894 005
32	Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	139 059
33	Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	583 055
34	Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	105 206
35	Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	197 275
36	Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och	49 490

	utbildning på forskarnivå	
37	Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	97 639
38	Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	31 987
39	Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	476 847
40	Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	67 386
41	Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	408 483
42	Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	62 277
43	Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	433 294
44	Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	92 372
45	Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	374 906
46	Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	63 458
47	Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	373 379
48	Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	53 466
49	Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	296 793
50	Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	47 423
51	Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	343 773
52	Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	48 249
53	Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	158 283
54	Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	9 513
55	Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	62 611
56	Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	6 102
57	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	127 784
58	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	9 609
59	Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	395 592
60	Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	57 840
61	Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	24 553
62	Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	10 580
63	Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 193 384
64	Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	579 243
65	Särskilda medel till universitet och högskolor	414 532
66	Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 521 132
3	Forskning	7 904 651
1	Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	5 844 916
2	Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	280 061
3	Vetenskapsrådet: Förvaltning	160 919
4	Rymdforskning och rymdverksamhet	373 044
5	Rymdstyrelsen: Förvaltning	28 518
6	Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer	551 309
7	Institutet för rymdfysik	54 427
8	Kungl. biblioteket	362 343
9	Polarforskningssekretariatet	46 478
10	Sunet	48 755
11	Centrala etikprövningsnämnden	7 257
12	Regionala etikprövningsnämnder	40 912
13	Särskilda utgifter för forskningsändamål	105 712
4	Vissa gemensamma ändamål	140 208
1	Internationella program	81 589
2	Avgift till Unesco och ICCROM	30 886

		1000-tal kronor
3	Kostnader för Svenska Unescorådet	10 214
4	Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	17 519
17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	14 521 254
1	Kulturområdesövergripande verksamhet	2 055 017
1	Statens kulturråd	44 483
2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	336 301
3	Skapande skola	187 654
4	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	39 481
5	Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 851
6	Bidrag till regional kulturverksamhet	1 422 836
7	Myndigheten för kulturanalys	14 411
2	Teater, dans och musik	1 309 311
1	Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	1 006 604
2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	190 599
3	Statens musikverk	112 108
3	Litteraturen, läsandet och språket	333 846
1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	147 724
2	Myndigheten för tillgängliga medier	120 192
3	Institutet för språk och folkminnen	65 930
4	Bildkonst, arkitektur, form och design	81 176
1	Statens konstråd	8 614
2	Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	32 944
3	Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 551
4	Bidrag till bild- och formområdet	28 067
5	Kulturskaparnas villkor	417 289
1	Konstnärsnämnden	21 489
2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	395 800
6	Arkiv	378 688
1	Riksarkivet	378 688
7	Kulturmiljö	937 135
1	Riksantikvarieämbetet	223 613
2	Bidrag till kulturmiljövård	253 522
3	Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
8	Museer och utställningar	1 533 670
1	Centrala museer: Myndigheter	1 128 591
2	Centrala museer: Stiftelser	253 971
3	Bidrag till vissa museer	52 214
4	Riksutställningar	43 435
5	Forum för levande historia	55 379
6	Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80

		1000-tal kronor
9	Trossamfund	102 006
1	Nämnden för statligt stöd till trossamfund	10 093
2	Stöd till trossamfund	91 913
10	Film	547 144
1	Filmstöd	547 144
11	Medier	104 464
1	Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland	21 220
2	Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 252
3	Avgift till europeiska audiovisuella observatoriet	483
4	Statens medieråd	21 953
5	Stöd till taltidningar	57 556
12	Ungdomspolitik	320 226
1	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	41 786
2	Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	243 440
3	Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	35 000
13	Politik för det civila samhället	2 107 181
1	Stöd till idrotten	1 935 311
2	Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
3	Bidrag för kvinnors organisering	28 163
4	Stöd till friluftorganisationer	47 785
5	Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
6	Insatser för den ideella sektorn	28 758
14	Folkbildning	4 244 165
1	Bidrag till folkbildningen	3 855 540
2	Bidrag till tolkutbildning	58 765
3	Särskilda insatser inom folkbildningen	175 000
4	Särskilt utbildningsstöd	154 860
15	Tillsyn över spelmarknaden	49 936
1	Lotteriinspektionen	49 936
18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 764 560
1	Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	6 520 369
1	Bostadspolitisk utveckling	24 000
2	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	99 500
3	Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
4	Boverket	253 791
5	Statens geotekniska institut	45 947
6	Lantmäteriet	554 131
7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	1 000 000
8	Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	1 800 000
9	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	2 700 000

1000-tal kronor

2	Konsumentpolitik	244 191
1	Konsumentverket	156 254
2	Allmänna reklamationsnämnden	43 732
3	Fastighetsmäklarinspektionen	21 372
4	Åtgärder på konsumentområdet	18 459
5	Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374
19	Regional tillväxt	3 595 481
1	Regionala tillväxtåtgärder	1 557 637
2	Transportbidrag	400 864
3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014-2020	1 636 980
20	Allmän miljö- och naturvård	8 403 539
1	Miljöpolitik	7 632 937
1	Naturvårdsverket	442 248
2	Miljöövervakning m.m.	355 214
3	Åtgärder för värdefull natur	997 535
4	Sanering och återställning av förorenade områden	868 018
5	Miljöforskning	80 036
6	Kemikalieinspektionen	257 589
7	Avgifter till Internationella organisationer	272 131
8	Supermiljöbilspremie	700 000
9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	227 101
10	Klimatanpassning	117 000
11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	787 565
12	Insatser för internationella klimatinvesteringar	205 000
13	Internationellt miljösamarbete	20 900
14	Hållbara städer	4 500
15	Skydd av värdefull natur	1 268 000
16	Havs- och vattenmyndigheten	230 100
17	Klimatinvesteringar	700 000
18	Elbusspremie	100 000
2	Miljöforskning	770 602
1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	57 599
2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	713 003
21	Energi	2 876 898
1	Statens energimyndighet	281 284
2	Insatser för energieffektivisering	233 000
3	Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	10 000
4	Energiforskning	1 420 788
5	Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket	52 600
6	Planeringsstöd för vindkraft	15 000
7	Energimarknadsinspektionen	118 898
8	Energiteknik	440 000
9	Elberedskap	255 000

1000-tal kronor

10	Avgifter till internationella organisationer	25 328
11	Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	25 000
22	Kommunikationer	55 114 917
1	Transportpolitik	54 688 463
1	Utveckling av statens transportinfrastruktur	24 107 726
2	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	21 556 141
3	Trafikverket	1 305 021
4	Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188 308
5	Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
6	Ersättning avseende icke statliga flygplatser	82 513
7	Trafikavtal	900 000
8	Viss internationell verksamhet	28 757
9	Statens väg- och transportforskningsinstitut	48 174
10	Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	150 000
11	Trängselskatt i Stockholm	1 448 531
12	Transportstyrelsen	2 086 091
13	Trafikanalys	65 483
14	Trängselskatt i Göteborg	1 027 434
15	Sjöfartsstöd	1 632 000
2	Politiken för informationssamhället	426 454
1	Post- och telestyrelsen	28 516
2	Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	140 278
3	Grundläggande betaltjänster	33 537
4	Informationsteknik och telekommunikation	22 844
5	Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	126 014
6	Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse	75 265
23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	17 189 401
1	Skogsstyrelsen	402 982
2	Insatser för skogsbruket	321 540
3	Statens veterinärmedicinska anstalt	120 483
4	Bidrag till veterinär fältverksamhet	106 283
5	Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	14 933
6	Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	124 349
7	Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
8	Statens jordbruksverk	603 563
9	Bekämpande av växtskadegörare	5 000
10	Gårdsstöd m.m.	6 498 000
11	Intervention för jordbruksprodukter m.m.	130 000
12	Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	24 250
13	Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	179 000
14	Livsmedelsverket	317 491
15	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	145 160
16	Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	42 913
17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 495 431
18	Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 028 409
19	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	79 830

		1000-tal kronor
20	Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4 116
21	Åtgärder på fjällägenheter	1 529
22	Främjande av rennäringen m.m.	103 915
23	Sveriges lantbruksuniversitet	1 820 493
24	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	565 776
25	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
24	Näringsliv	6 456 020
1	Näringspolitik	5 869 582
1	Verket för innovationssystem	221 746
2	Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 893 335
3	Institutens strategiska kompetensmedel	629 962
4	Tillväxtverket	272 898
5	Näringslivsutveckling	460 022
6	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	57 951
7	Turistfrämjande	119 606
8	Sveriges geologiska undersökning	197 864
9	Geovetenskaplig forskning	5 807
10	Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
11	Bolagsverket	22 842
12	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
13	Konkurrensverket	143 322
14	Konkurrensforskning	13 661
15	Upprustning och drift av Göta kanal	123 210
16	Omstrukturerings och genomlysning av statligt ägda företag	23 200
17	Kapitalinsatser i statliga bolag	1 000
18	Avgifter till vissa internationella organisationer	17 780
19	Finansiering av rättegångskostnader	18 000
20	Bidrag till företagsutveckling och innovation	309 461
21	Patent- och registreringsverket	315 588
2	Utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande	586 438
1	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	24 612
2	Kommerskollegium	86 091
3	Exportfrämjande verksamhet	361 889
4	Investeringsfrämjande	62 266
5	Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
6	Bidrag till standardiseringen	31 063
25	Allmänna bidrag till kommuner	105 554 920
1	Kommunalekonomisk utjämning	94 657 037
2	Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	3 890 933
3	Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	6 950
4	Stöd med anledning av flyktingsituationen	7 000 000
26	Statsskuldräntor m.m.	16 467 790
1	Räntor på statsskulden	16 312 590
2	Oförutsedda utgifter	10 000

		1000-tal kronor
3	Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
27	Avgiften till Europeiska unionen	29 586 305
1	Avgiften till Europeiska unionen	29 586 305
Summa anslag		971 169 281

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2017

I det följande beräknas budgetens inkomster för 2017. Inkomsterna är fördelade på inkomsttyper och inkomstitlar.

		1000-tal kronor
Skatt på arbete		1 203 897 753
1100	Direkta skatter på arbete	644 673 535
1110	<i>Inkomstskatter</i>	767 229 100
1111	Statlig inkomstskatt	61 098 753
1115	Kommunal inkomstskatt	706 130 347
1120	<i>Allmän pensionsavgift</i>	119 147 538
1121	Allmän pensionsavgift	119 147 538
1130	<i>Artistskatt</i>	1 865
1131	Artistskatt	1 865
1140-1150	<i>Skattereduktioner</i>	-241 704 968
1141	Allmän pensionsavgift	-119 114 566
1144	Fastighetsavgift	-240 735
1151	Sjöinkomst	-53 698
1153	Jobbskatteavdrag	-108 615 008
1154	Husavdrag	-13 663 961
1155	Gåvor till ideell verksamhet	0
1156	Övriga skattereduktioner	-17 000
1200	Indirekta skatter på arbete	559 224 218
1210	<i>Arbetsgivaravgifter</i>	541 881 353
1211	Sjukförsäkringsavgift	82 398 811
1212	Föräldraförsäkringsavgift	44 172 648
1213	Arbetsskadeavgift	5 096 844
1214	Ålderspensionsavgift	180 452 721
1215	Efterlevandepensionsavgift	19 877 691
1216	Arbetsmarknadsavgift	44 234 697
1217	Allmän löneavgift	163 948 481
1218	Ofördelade avgifter	0
1219	Nedsatta avgifter	1 699 460
1240	<i>Egenavgifter</i>	13 258 814
1241	Sjukförsäkringsavgift	268 398
1242	Föräldraförsäkringsavgift	1 116 844
1243	Arbetsskadeavgift	128 678
1244	Ålderspensionsavgift, netto	5 204 702

1000-tal kronor

1245	Efterlevandepensionsavgift	502 478
1246	Arbetsmarknadsavgift	3
1247	Allmän löneavgift	3 911 684
1248	Ofördelade avgifter	0
1249	Nedsatta avgifter	2 126 027
1260	<i>Avgifter till premiepensionssystemet</i>	-37 182 250
1261	Avgifter till premiepensionssystemet	-37 182 250
1270	<i>Särskild löneskatt</i>	44 624 694
1271	Pensionskostnader, företag	35 458 139
1272	Pensionskostnader, staten	3 866 431
1273	Förvärvsinkomster	3 938 011
1274	Egenföretagare	1 362 113
1275	Övrigt	0
1280	<i>Nedsättningar</i>	-3 825 487
1282	Arbetsgivaravgifter	-1 699 460
1283	Egenavgifter, generell nedsättning	-2 038 860
1284	Egenavgifter, regional nedsättning	-87 167
1290	<i>Tjänstegruppliv</i>	467 094
1291	Tjänstegruppliv	467 094
1300	Skatt på kapital	228 671 126
1310	<i>Skatt på kapital, hushåll</i>	60 991 059
1311	Skatt på kapital	76 168 272
1312	Skattereduktion kapital	-15 186 596
1313	Expansionsmedelsskatt	9 383
1320	<i>Skatt på företagsvinster</i>	113 738 004
1321	Skatt på företagsvinster	113 738 004
1322	Skattereduktioner	0
1330	<i>Kupongskatt</i>	5 141 524
1331	Kupongskatt	5 141 524
1340	<i>Avkastningsskatt</i>	3 723 364
1341	Avkastningsskatt, hushåll	0
1342	Avkastningsskatt, företag	3 449 713
1343	Avkastningsskatt på individuellt pensionssparande	273 651
1350	<i>Fastighetsskatt</i>	32 322 340
1351	Fastighetsskatt, hushåll	688 621

1000-tal kronor

1352	Fastighetsskatt, företag	14 428 394
1353	Kommunal fastighetsavgift, hushåll	13 901 218
1354	Kommunal fastighetsavgift, företag	3 304 107
1360	<i>Stämpelskatt</i>	12 754 835
1361	Stämpelskatt	12 754 835
1400	Skatt på konsumtion och insatsvaror	542 572 582
1410	<i>Mervärdesskatt</i>	413 751 188
1411	Mervärdesskatt	413 751 188
1420	<i>Skatt på alkohol och tobak</i>	26 197 083
1421	Skatt på tobak	11 778 428
1422	Skatt på etylalkohol	4 096 392
1423	Skatt på vin	6 021 429
1424	Skatt på mellanklassprodukter	162 924
1425	Skatt på öl	4 132 203
1426	Privatinförsel av alkohol och tobak	5 707
1430-1460	<i>Skatt på energi och miljö</i>	74 995 708
1430	<i>Energiskatt</i>	46 894 982
1431	Skatt på elektrisk kraft	23 184 342
1432	Energiskatt bensin	11 875 265
1433	Energiskatt oljeprodukter	11 534 660
1434	Energiskatt övrigt	300 715
1440	<i>Koldioxidskatt</i>	23 657 241
1441	Koldioxidskatt bensin	7 811 478
1442	Koldioxidskatt oljeprodukter	15 076 230
1443	Koldioxidskatt övrigt	769 533
1450-1460	<i>Övriga skatter på energi och miljö</i>	4 443 485
1451	Svavelskatt	12 202
1452	Skatt på råtallolja	0
1453	Särskild skatt mot försurning	51 965
1454	Skatt på bekämpningsmedel	135 304
1455	Skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer	2 347 143
1456	Avfallsskatt	268 320
1457	Avgifter till Kemikalieinspektionen	54 485
1458	Övriga skatter	126 375
1459	Intäkter från EU:s handel med utsläppsrätter	331 691
1461	Kemikalieskatt	1 116 000
1470	<i>Skatt på vägtrafik</i>	20 589 934
1471	Fordonsskatt	14 138 914

1000-tal kronor

	1472	Vägavgifter	850 854
	1473	Trängselskatt	2 730 000
	1474	Skatt på trafikförsäkringspremier	2 870 166
1480	Övriga skatter		7 038 669
	1481	Systembolaget AB:s överskott	205 999
	1482	Inlevererat överskott från Svenska Spel AB	4 899 662
	1483	Skatt på spel	17 137
	1484	Lotteriskatt	1 431 160
	1485	Lotteriavgifter	31 001
	1486	Skatt på annonser och reklam	197 918
	1488	Lokalradioavgifter	143 092
	1489	Avgifter avseende Myndigheten för radio och tv	8 700
	1491	Avgifter för telekommunikation	104 000
	1492	Försäljningskatt på motorfordon	0
1500	Skatt på import		6 544 499
	1511	Tullmedel	6 510 204
	1512	Sockeravgifter	34 295
1600	Restförda och övriga skatter		11 329 183
1610	Restförda skatter		-4 321 262
	1611	Restförda skatter, hushåll	-1 410 028
	1612	Restförda skatter, företag	-2 911 234
1620	Övriga skatter, hushåll		3 530 266
	1621	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-187 740
	1622	Omprövningar äldre beskattningsår	774 577
	1623	Anstånd	1 088 877
	1624	Övriga skatter	1 610 319
	1625	Skattetillägg	205 058
	1626	Förseningsavgifter	39 175
1630	Övriga skatter företag		150 206
	1631	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-1 237 790
	1632	Omprövningar äldre beskattningsår	400 000
	1633	Anstånd	-1 000 000
	1634	Övriga skatter	510 046
	1635	Skattetillägg	1 085 476
	1636	Förseningsavgifter	392 474
1640	Intäkter som förs till fonder		11 969 973
	1641	Insättningsgarantiavgifter	1 514 447
	1642	Avgifter till Kärnavfallsfonden	2 460 865

1000-tal kronor

1644	Batteriavgifter	4 464
1645	Kväveoxidavgifter	590 197
1647	Resolutionsavgift	7 400 000
Totala skatteintäkter		1 993 015 143
1700	Avgående poster, skatter till EU	-6 544 499
1710	<i>EU-skatter</i>	-6 544 499
1711	EU-skatter	-6 544 499
Offentliga sektorns skatteintäkter		1 986 470 644
1800	Avgående poster, skatter till andra sektorer	-968 068 432
1810	Skatter till andra sektorer	-968 068 432
1811	Kommunala inkomstskatter	-722 945 209
1812	Avgifter till AP-fonder	-245 123 223
Statens skatteintäkter		1 018 402 212
1900	Periodiseringar	5 312 418
1910	<i>Uppbördsförskjutningar</i>	14 119 527
1911	Uppbördsförskjutningar	14 119 527
1920	<i>Betalningsförskjutningar</i>	-8 224 328
1921	Kommuner och landsting	-2 081 476
1922	Ålderspensionssystemet	433 567
1923	Företag och hushåll	-5 621 216
1924	Kyrkosamfund	-996 130
1925	EU	40 927
1930	<i>Anstånd</i>	-582 781
1931	Anstånd	-582 781
1000	Statens skatteinkomster	1 023 714 630
2100	Rörelseöverskott	2 575 163
2110	<i>Affärsverkens inlevererade överskott</i>	422 500
2114	Luftfartsverkets inlevererade överskott	12 500

1000-tal kronor

2116	Affärsverket Svenska Kraftnäts inlevererade utdelning och inleverans av motsvarighet till statlig skatt	410 000
2118	Sjöfartsverkets inlevererade överskott	0
2120	Övriga myndigheters inlevererade överskott	452 663
2124	Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	32 663
2126	Inlevererat överskott av statsstödd exportkredit	100 000
2127	Inlevererat överskott av övriga myndigheter	320 000
2130	Riksbankens inlevererade överskott	1 700 000
2131	Riksbankens inlevererade överskott	1 700 000
2200	Överskott av statens fastighetsförvaltning	384 000
2210	Överskott av fastighetsförvaltning	384 000
2215	Inlevererat överskott av statens fastighetsförvaltning	384 000
2300	Ränteinkomster	1 706 057
2320	<i>Räntor på näringslån</i>	-928
2314	Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	32
2316	Ränteinkomster på vattenkraftslån	0
2322	Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	-1 050
2323	Räntor på övriga näringslån	0
2324	Ränteinkomster på lokaliseringlån	90
2340	<i>Räntor på studielån</i>	37 000
2341	Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier och garantilån för studerande	0
2342	Ränteinkomster på allmänna studielån	37 000
2343	Ränteinkomster på studielån upptagna efter 1988	0
2390	<i>Övriga ränteinkomster</i>	1 669 985
2391	Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0
2392	Räntor på intressemedel	0
2394	Övriga ränteinkomster	68 085
2397	Räntor på skattekonto m.m., netto	1 601 900
2400	Inkomster av statens aktier	11 000 000
2410	<i>Inkomster av statens aktier</i>	11 000 000
2411	Inkomster av statens aktier	11 000 000
2500	Offentligrättsliga avgifter	10 024 824
2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	986 490

1000-tal kronor

2522	Fastställande av åldersgränser för framställning i film	0
2525	Finansieringsavgift från arbetslöshetskassor	3 396 135
2526	Utjämningsavgift från arbetslöshetskassor	0
2527	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	27 000
2528	Avgifter vid bergsstaten	11 500
2529	Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	403 700
2531	Avgifter för registrering i förenings- m.fl. register	2 336
2532	Avgifter vid kronofogdemyndigheterna	1 460 000
2534	Avgifter vid Transportstyrelsen	1 303 000
2535	Avgifter för statliga garantier	0
2537	Miljöskyddsavgifter	150 000
2539	Täktavgift	0
2541	Avgifter vid Tullverket	0
2542	Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	4 100
2548	Avgifter för Finansinspektionens verksamhet	511 000
2551	Avgifter från kärnkraftverken	296 000
2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	437 310
2553	Registreringsavgift till Fastighetsmäklarinspektionen	18 010
2557	Avgifter vid statens internbank i Riksgäldskontoret	4 373
2558	Avgifter för årlig revision	162 037
2559	Avgifter för etikprovning av forskning	28 476
2561	Efterbevaknings- och tillsynsavgifter	21 357
2562	CSN-avgifter	802 000
2600	Försäljningsinkomster	67 000
2624	Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	67 000
2625	Utförsäljning av beredskapslager	0
2627	Offentlig lagring, försäljningsintäkter	0
2700	Böter m.m.	1 186 960
2711	Restavgifter och dröjsmålsavgifter	95 000
2712	Bötesmedel	953 000
2713	Vattenföroreningsavgift m.m.	1 020
2714	Sanktionsavgifter m.m.	90 000
2717	Kontrollavgifter vid särskild skattekontroll	47 940
2800	Övriga inkomster av statens verksamhet	819 795
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	819 795
2000	Inkomster av statens verksamhet	27 763 799
3100	Inkomster av försålda byggnader och maskiner	0

1000-tal kronor

3120	<i>Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner</i>	0
3125	Fortifikationsverkets försäljning av fastigheter	0
3200	Övriga inkomster av markförsäljning	0
3211	Övriga inkomster av markförsäljning	0
3300	Övriga inkomster av försåld egendom	5 000 000
3311	Inkomster av statens gruvegendom	0
3312	Övriga inkomster av försåld egendom	5 000 000
3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
4100	Återbetalning av näringslån	670
4120	<i>Återbetalning av jordbrukslån</i>	400
4123	Återbetalning av lån till fiskerinäringen	400
4130	<i>Återbetalning av övriga näringslån</i>	270
4131	Återbetalning av vattenkraftslån	0
4132	Återbetalning av lån avseende såddfinansiering	0
4136	Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	70
4137	Återbetalning av övriga näringslån, Statens jordbruksverk	0
4138	Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	0
4139	Återbetalning av lokaliseringslån	200
4300	Återbetalning av studielån	529 100
4311	Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	0
4312	Återbetalning av allmänna studielån	100
4313	Återbetalning av studiemedel	529 000
4500	Återbetalning av övriga lån:	161 680
4516	Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	0
4525	Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	1 000
4526	Återbetalning av övriga lån	160 680
4000	Återbetalning av lån	691 450
5100	Avskrivningar och amorteringar	97 000
5120	<i>Avskrivningar på fastigheter</i>	97 000
5121	Amortering på statskapital	97 000

1000-tal kronor

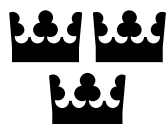
5130	<i>Uppdragsmyndigheters komplementkostnader</i>	0
5131	Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	0
5200	Statliga pensionsavgifter	11 197 000
5211	Statliga pensionsavgifter	11 197 000
5000	Kalkylmässiga inkomster	11 294 000
6100	Bidrag från EU:s jordbruksfonder	8 515 430
6110	<i>Bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket</i>	6 565 430
6111	Gårdsstöd	6 431 000
6113	Övriga interventioner	130 000
6114	Exportbidrag	0
6115	Djurbidrag	0
6116	Offentlig lagring	0
6119	Övriga bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket	4 430
6120	<i>Bidrag från EU till landsbygdsutvecklingen</i>	1 950 000
6123	Europeiska utvecklings och garantifonden - garantisektionen 2000–2006	0
6124	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2007–2013	0
6125	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2014–2020	1 950 000
6200	Bidrag från EU till fiskenäringen	162 400
6213	Bidrag från Europeiska fiskefonden 2007–2013	0
6214	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2014–2020	162 400
6300	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden	1 407 000
6313	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2007–2013	0
6314	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020	1 407 000
6400	Bidrag från Europeiska socialfonden	979 000
6413	Bidrag från Europeiska socialfonden 2007–2013	0
6414	Bidrag från Europeiska socialfonden 2014–2020	979 000
6500	Bidrag till transeuropeiska nätverk	22 000
6511	Bidrag till transeuropeiska nätverk	22 000

1000-tal kronor

6900	Övriga bidrag från EU	186 000
6911	Övriga bidrag från EU	186 000
6912	Bidrag till EU:s omstrukturingsfond för sockersektorn	0
6000	Bidrag m.m. från EU	11 271 830
7100	Tillkommande skatter	10 149 176
7110	<i>EU-skatter</i>	6 503 573
7112	Tullmedel	6 469 414
7113	Jordbrukstullar och sockeravgifter	34 159
7114	Avgifter till EU:s omstrukturingsfond för sockersektorn	0
7120	<i>Kommunala utjämningsavgifter</i>	3 645 603
7121	Utjämningsavgift för LSS-kostnader	3 645 603
7200	Avräkningar	-110 151 056
7210	<i>Intäkter som förs till fonder</i>	-11 969 973
7211	Intäkter som förs till fonder	-11 969 973
7220	<i>Kompensation för mervärdesskatt</i>	-98 181 083
7221	Avräknad mervärdesskatt, statliga myndigheter	-31 738 230
7222	Kompensation för mervärdesskatt, kommuner	-66 442 853
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-100 001 880
8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
9000	Löpande redovisade skatter m.m.	0
Summa inkomster		979 733 829

Bilaga 2

Tabellsamling
makroekonomisk
utveckling, offentliga
finanser och fördelning

Bilaga 2

Tabellsamling makroekonomisk utveckling, offentliga finanser och fördelning

Innehållsförteckning

1	Tabeller Den makroekonomiska utvecklingen	5
2	Tabeller Utgifter	13
3	Tabeller Offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskuld	15
4	Tabeller Inkomstfördelning	18

Tabellförteckning

Tabell 1	BNP-tillväxt i omvärlden.....	5
Tabell 2	Försörjningsbalans, fasta priser	5
Tabell 3	Försörjningsbalans, fasta priser. Kalenderkorrigerad	6
Tabell 4	Försörjningsbalans, löpande priser	6
Tabell 5	Försörjningsbalans, deflatorer	7
Tabell 6	Bidrag till BNP-tillväxt	7
Tabell 7	Fasta bruttoinvesteringar	7
Tabell 8	Hushållens ekonomi.....	8
Tabell 9	Näringslivets produktion, baspris	8
Tabell 10	Offentlig produktion, baspris	9
Tabell 11	Bytesbalans.....	9
Tabell 12	Bruttonationalinkomst (BNI)	9
Tabell 13	Arbetsmarknad	10
Tabell 14	Sysselsatta i näringslivet	11
Tabell 15	Sysselsatta i offentliga myndigheter	11
Tabell 16	Resursutnyttjande och potentiella variabler.....	11
Tabell 17	Löneutveckling och inflation	12
Tabell 18	Räntor och valutor.....	12
Tabell 19	Utgiftstak och budgeteringsmarginal.....	13
Tabell 20	Utgifter per utgiftsområde.....	14
Tabell 21	Den konsoliderade offentliga sektorns finanser	15
Tabell 22	Statens finanser	16
Tabell 23	Ålderspensionssystemet.....	16
Tabell 24	Kommunsektorns finanser.....	17
Tabell 25	Strukturellt sparande	17
Tabell 26	Andel som får högre, oförändrad/marginell eller lägre ekonomisk standard till följd av reformer i budgetpropositionen för 2017.....	18
Tabell 27	Förändring av utökad inkomst och individuell utökad inkomst till följd av reformer i budgetpropositionen för 2017 i olika räkneexempel	18

1 Tabeller Den makroekonomiska utvecklingen

Tabell 1 BNP-tillväxt i omvärlden

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020
 Procentuell förändring, fasta priser

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
USA	1,6	2,2	1,7	2,4	2,6	1,8	2,3	2,3	2,2	2,2
Euroområdet	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
EU	1,8	-0,5	0,2	1,4	2,0	1,5	1,5	1,5	1,7	1,7

Källor: Eurostat, Bureau of Economic Analysis och egna beräkningar.

Tabell 2 Försörjningsbalans, fasta priser

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Mdkr 2015 ¹	Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1 879	1,9	0,8	1,9	2,2	2,7	3,1	2,7	2,7	2,9	3,0
Offentliga konsumtionsutgifter	1 084	0,8	1,1	1,3	1,3	2,6	4,0	2,2	-0,2	-0,8	-0,6
<i>Stat</i>	289	0,7	2,5	3,6	1,0	2,5	3,2	0,7	-1,5	-1,7	-2,1
<i>Kommunsektor</i>	795	0,9	0,6	0,4	1,5	2,6	4,3	2,8	0,2	-0,5	-0,1
Fasta bruttoinvesteringar	1 007	5,7	-0,2	0,6	7,5	7,0	5,6	2,1	2,8	4,3	5,0
<i>Näringsliv</i>	833	7,1	-0,7	0,7	8,8	8,3	6,1	1,3	3,0	5,0	5,7
<i>Stat</i>	90	-2,8	-0,6	-2,6	-1,7	0,6	-0,7	6,1	3,4	2,0	4,2
<i>Kommunsektor</i>	79	3,9	5,1	2,9	7,7	2,4	7,0	6,6	0,1	-0,4	-0,9
Lagerinvesteringar ²	15	0,5	-1,1	0,2	0,1	0,2	0,2	-0,2	0,0	0,0	0,0
Export	1 878	6,1	1,0	-0,8	3,5	5,9	2,6	4,0	3,9	4,0	4,5
<i>Varuexport</i>	1 282	6,8	0,3	-2,9	2,3	3,3	3,8	3,7	3,7	3,8	4,3
<i>Tjänsteexport</i>	596	4,0	3,0	5,0	6,3	12,1	0,2	4,5	4,1	4,5	4,9
Import ³	1 704	7,3	0,5	-0,1	6,3	5,5	4,2	3,9	4,1	4,1	4,4
<i>Varuimport</i>	1 164	8,7	-0,8	-1,7	4,6	5,4	5,6	3,8	4,0	4,0	4,4
<i>Tjänsteimport</i>	540	3,7	4,3	4,1	10,3	5,6	1,1	4,1	4,3	4,5	4,4
BNP	4 159	2,7	-0,3	1,2	2,3	4,2	3,5	2,3	1,9	2,3	2,7

¹ Fasta priser, referensår 2015.

² Lagerinvesteringarna är uttryckta som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

³ I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 3 Försörjningsbalans, fasta priser. Kalenderkorrigerad

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Mdkr 2015 ¹	Procentuell förändring, fasta priser									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1 879	1,9	0,9	1,9	2,3	2,6	3,0	2,8	2,8	2,9	2,9
Offentliga konsumtionsutgifter	1 084	0,8	1,6	1,3	1,5	2,3	3,6	2,6	-0,1	-0,8	-1,0
<i>Stat</i>	289	0,7	2,9	3,6	1,2	2,2	2,9	1,0	-1,4	-1,6	-2,4
<i>Kommunsektor</i>	795	0,9	1,2	0,5	1,7	2,2	3,8	3,2	0,4	-0,5	-0,5
Fasta bruttoinvesteringar	1 007	5,7	0,2	0,6	7,7	6,7	5,2	2,4	2,9	4,3	4,7
<i>Näringsliv</i>	833	7,1	-0,4	0,7	8,9	8,0	5,8	1,6	3,1	5,1	5,4
<i>Stat</i>	90	-2,8	-0,5	-2,6	-1,7	0,5	-0,9	6,3	3,5	2,0	4,1
<i>Kommunsektor</i>	79	4,0	5,2	2,9	7,7	2,3	6,9	6,8	0,2	-0,4	-0,9
Export	1 878	6,1	1,6	-0,8	3,7	5,5	2,2	4,4	4,0	4,1	4,1
<i>Varuexport</i>	1 282	6,9	0,9	-2,9	2,6	2,9	3,3	4,2	3,9	3,8	3,9
<i>Tjänsteexport</i>	596	4,0	3,5	4,9	6,5	11,7	-0,3	5,0	4,3	4,5	4,5
Import ²	1 704	7,4	1,1	-0,1	6,5	5,0	3,8	4,3	4,3	4,2	4,1
<i>Varuimport</i>	1 164	8,7	-0,1	-1,7	4,9	4,9	5,1	4,3	4,2	4,0	4,0
<i>Tjänsteimport</i>	540	3,7	4,6	4,1	10,3	5,4	0,9	4,3	4,4	4,5	4,2
BNP	4 159	2,7	0,1	1,2	2,4	3,9	3,2	2,5	2,0	2,3	2,4

¹ Referensår 2015, beloppen är inte kalenderkorrigerade.² I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 4 Försörjningsbalans, löpande priser

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Mdkr 2015	Procentuell förändring, löpande priser, om inte annat anges									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1 879	3,6	1,3	2,6	3,0	3,7	4,3	4,5	4,6	4,8	4,9
Offentliga konsumtionsutgifter	1 084	3,9	3,7	4,0	3,9	5,1	6,5	5,3	3,2	2,7	2,5
<i>Stat</i>	289	4,4	4,4	4,9	2,5	3,8	4,6	4,1	2,4	2,3	1,8
<i>Kommunsektor</i>	795	3,7	3,4	3,6	4,4	5,6	7,2	5,8	3,5	2,8	2,7
Fasta bruttoinvesteringar	1 007	5,9	0,5	1,0	9,5	9,2	6,8	3,6	4,3	5,9	6,6
<i>Stat</i>	90	-2,0	1,2	-2,7	-0,4	1,9	0,2	8,1	5,4	4,0	6,3
<i>Kommunsektor</i>	79	7,0	6,6	3,3	9,6	4,1	8,7	8,8	2,3	2,0	1,8
Export	1 878	5,0	0,0	-3,3	5,6	7,7	0,0	4,9	4,8	5,0	5,4
<i>Varuexport</i>	1 282	5,2	-1,4	-6,0	4,5	4,6	0,0	4,4	4,3	4,3	4,8
<i>Tjänsteexport</i>	596	4,5	4,0	4,0	8,3	15,1	0,1	6,1	5,8	6,3	6,7
Import ¹	1 704	7,1	-0,6	-2,9	8,0	6,4	1,2	5,0	5,2	5,2	5,5
<i>Varuimport</i>	1 164	8,3	-2,7	-5,3	5,7	4,7	1,5	5,0	5,0	5,0	5,5
<i>Tjänsteimport</i>	540	3,6	5,3	3,6	13,7	10,4	0,7	5,2	5,4	5,5	5,5
Nettoexport ²	174	4,7	4,9	4,5	3,7	4,2	3,5	3,5	3,4	3,3	3,3
BNP	4 159	3,9	0,8	2,3	3,9	6,1	5,0	4,2	4,0	4,4	4,7

¹ I summering av BNP utgör importen en avdragspost.² Export minus import, som andel av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 5 Försörjningsbalans, deflatorer

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020
 Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1,7	0,5	0,7	0,7	1,0	1,2	1,7	1,8	1,9	1,9
Offentliga konsumtionsutgifter	3,0	2,6	2,6	2,5	2,4	2,4	3,0	3,5	3,5	3,1
Fasta bruttoinvesteringar	0,3	0,8	0,3	1,8	2,0	1,2	1,5	1,5	1,5	1,5
Lagerinvesteringar	1,9	179,6	-67,6	5,2	11,8	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Export	-1,0	-1,0	-2,5	2,0	1,7	-2,5	0,9	0,9	0,9	0,9
Varuexport	-1,6	-1,7	-3,2	2,1	1,2	-3,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Tjänsteexport	0,5	0,9	-0,9	1,9	2,7	0,0	1,6	1,6	1,7	1,7
Import	-0,2	-1,1	-2,8	1,7	0,9	-2,8	1,1	1,0	1,0	1,0
Varuimport	-0,3	-1,9	-3,7	1,1	-0,7	-3,9	1,1	1,0	1,0	1,0
Tjänsteimport	0,0	0,9	-0,4	3,1	4,6	-0,5	1,0	1,0	1,0	1,0
Bytesförhållande	-0,8	0,1	0,3	0,4	0,8	0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
BNP	1,2	1,1	1,1	1,6	1,9	1,5	1,9	2,1	2,1	2,0

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 6 Bidrag till BNP-tillväxt

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020
 Fasta priser, procentenheter, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	0,9	0,4	0,9	1,0	1,2	1,4	1,2	1,2	1,3	1,4
Offentliga konsumtionsutgifter	0,2	0,3	0,3	0,4	0,7	1,0	0,6	-0,1	-0,2	-0,2
Stat	0,0	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Kommunsektor	0,2	0,1	0,1	0,3	0,5	0,8	0,5	0,0	-0,1	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	1,3	-0,1	0,1	1,7	1,7	1,3	0,5	0,7	1,1	1,3
Lagerinvesteringar	0,5	-1,1	0,2	0,1	0,2	0,2	-0,2	0,0	0,0	0,0
Export	2,8	0,5	-0,4	1,5	2,6	1,2	1,8	1,8	1,9	2,1
Import	-3,0	-0,2	0,0	-2,5	-2,2	-1,7	-1,6	-1,7	-1,8	-1,9
BNP¹	2,7	-0,3	1,2	2,3	4,2	3,5	2,3	1,9	2,3	2,7

¹ Procentuell förändring.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 7 Fasta bruttoinvesteringar

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Mdkr 2015 ¹	Procentuell förändring, fasta priser									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Näringsliv²	641	6,8	2,3	0,7	6,1	6,1	4,0	0,6	2,5	4,7	4,9
Varuproducenter	307	5,5	-0,4	1,6	3,9	7,6	2,8	0,6	1,9	4,0	6,4
Industri	198	8,8	-3,1	1,8	3,9	8,3	1,8	0,4	1,7	3,9	6,7
Övriga varuproducenter	109	-0,2	4,7	1,4	4,1	6,5	4,7	0,9	2,3	4,0	5,8
Tjänsteproducenter ²	334	8,1	4,8	-0,3	8,2	4,7	5,1	0,7	3,0	5,3	3,7
Bostäder	192	8,0	-11,8	0,9	19,8	16,6	13,3	3,1	4,5	6,1	7,7
Offentlig sektor³	169	-0,2	1,7	-0,3	2,4	1,4	2,9	6,3	1,8	0,8	1,8
Stat	90	-2,8	-0,6	-2,6	-1,7	0,6	-0,7	6,1	3,4	2,0	4,2
Kommunsektor	79	3,9	5,1	2,9	7,7	2,4	7,0	6,6	0,1	-0,4	-0,9
Totalt	1 007	5,7	-0,2	0,6	7,5	7,0	5,6	2,1	2,8	4,3	5,0

¹ Fasta priser, referensår 2015.

² Exklusive bostäder.

³ Här avses den skattefinansierade delen av offentlig sektor som i nationalräkenskaperna benämns Offentliga myndigheter.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 8 Hushållens ekonomi

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Hushållens inkomster		Procentuell förändring, fasta priser									
	Mdkr 2015 ¹	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Real disponibel inkomst ²		4,1	3,8	1,7	2,2	2,7	1,8	2,2	2,3	1,9	1,9
Prisindex ³		1,7	0,5	0,7	0,7	1,0	1,2	1,7	1,8	1,9	1,9
Nominell disponibel inkomst	2 036	5,9	4,3	2,5	2,9	3,7	3,0	3,9	4,2	3,9	3,8
Lönesumma ⁴	1 660	5,4	3,7	2,7	3,7	4,3	5,0	4,6	4,1	4,2	4,2
Övriga faktorinkomster ⁵	173	2,4	-6,9	1,8	4,6	2,5	2,1	2,3	3,3	3,6	3,5
Räntor och utdelningar, netto ⁶	128	0,6	1,1	-0,4	0,2	0,9	0,4	0,0	1,0	0,8	0,3
Offentliga transfereringar	599	-1,1	4,3	4,6	1,1	2,0	2,8	4,2	2,9	2,2	2,7
<i>Pensioner</i>	326	0,5	6,3	5,7	0,3	2,8	4,8	4,2	3,8	2,9	3,2
<i>Sjukdom</i>	114	-2,2	2,1	2,5	3,7	4,4	-2,2	6,2	1,8	1,9	2,4
<i>Arbetsmarknad</i>	32	-13,7	6,7	6,1	-7,2	-1,2	2,1	1,5	-4,3	-6,9	-1,7
<i>Familjer och barn</i>	68	2,4	4,2	3,7	2,6	2,6	3,0	4,3	4,1	3,0	2,6
<i>Studier</i>	14	-0,5	0,5	0,5	1,2	-2,3	0,1	7,2	3,8	3,5	3,0
<i>Övrigt</i>	34	-2,5	-3,2	3,7	4,9	-5,1	1,8	-0,3	0,8	1,6	1,8
Privata transfereringar ⁷	121	23,4	9,5	6,6	4,3	9,1	1,3	5,4	4,4	4,3	4,8
Skatter och avgifter	-662	0,0	3,0	3,7	4,2	6,7	7,7	4,9	4,7	4,6	4,1
Hushållens sparande		Andel av disponibel inkomst									
	Mdkr 2015 ¹	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nettosparande, exklusive sparande i avtalspensioner	156	5,2	7,9	7,8	7,7	7,7	6,6	6,0	5,7	4,8	3,8
Nettosparande i avtalspensioner (inklusive pps ⁸)	194	8,7	8,8	8,6	8,8	9,5	9,5	9,4	9,3	9,2	9,3
Totalt nettosparande ⁹	351	12,7	15,3	15,1	15,2	15,7	14,7	14,1	13,7	12,9	11,9
Finansiellt sparande	290	11,0	14,8	14,4	14,1	14,2	12,7	12,1	11,5	10,5	9,2

Anm.: Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkningen av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringar överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

¹ Fasta priser, referensår 2015.

² Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten deflateras med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

³ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

⁴ Lönesumman motsvarar antalet arbetade timmar multiplicerat med timlön.

⁵ Består bland annat av egenföretagares inkomster.

⁶ Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.

⁷ Består främst av utbetalda privatfonderade avtalspensioner.

⁸ Premiepensionssparande.

⁹ Total sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande)).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 9 Näringslivets produktion, baspris

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

		Procentuell förändring, fasta priser									
	Mdkr 2015 ¹	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Varuproducenter	1 025	2,3	-4,2	-1,8	2,2	5,1	2,0	2,5	2,2	3,0	3,9
<i>Industri</i>	633	4,1	-7,0	-1,1	-0,8	3,9	0,6	2,9	2,6	3,4	4,4
<i>Byggverksamhet</i>	236	-2,3	-5,9	-3,7	12,1	9,8	6,2	2,7	2,1	2,9	4,3
Tjänsteproducenter	1 857	4,8	2,0	3,9	2,9	4,4	4,2	2,5	2,6	3,1	3,2
<i>Tjänsteproducenter exkl. FoF²</i>	1 391	4,7	1,8	3,5	3,5	4,9	4,6	3,6	3,4	3,8	4,1
Näringslivet totalt	2 882	3,9	-0,4	1,8	2,6	4,7	3,4	2,5	2,5	3,1	3,5

¹ Fasta priser, referensår 2015.

² Finans- och fastighetstjänstsektörerna.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 10 Offentlig produktion, baspris

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Mdkr 2015 ¹	Procentuell förändring, fasta priser									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kommunsektor	520	-0,3	0,0	-1,3	0,2	1,1	3,2	2,0	0,2	-0,3	0,3
Stat	227	-0,8	2,4	1,7	1,5	1,5	2,9	-0,6	-1,6	-2,0	-2,4
Total offentlig produktion	746	-0,5	0,7	-0,4	0,6	1,2	3,1	1,2	-0,4	-0,8	-0,5

Anm.: Den offentliga produktionen är mindre än den offentliga konsumtionen eftersom offentlig sektor köper mer varor och tjänster från privat sektor än den säljer.

¹ Fasta priser, referensår 2015.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 11 Bytesbalans

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor, löpande priser, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Handelsbalans	131	136	137	129	117	99	96	91	86	81
<i>procent av BNP</i>	<i>3,6</i>	<i>3,7</i>	<i>3,6</i>	<i>3,3</i>	<i>2,8</i>	<i>2,3</i>	<i>2,1</i>	<i>1,9</i>	<i>1,7</i>	<i>1,6</i>
Tjänstebalans	67	68	80	72	106	104	115	123	136	152
Faktorinkomster	71	81	73	75	86	93	104	111	114	118
Löpande transfereringar	-46	-68	-64	-66	-69	-48	-68	-72	-75	-78
Bytesbalans	223	217	227	210	240	248	247	254	260	273
<i>procent av BNP</i>	<i>6,1</i>	<i>5,9</i>	<i>6,0</i>	<i>5,4</i>	<i>5,8</i>	<i>5,7</i>	<i>5,4</i>	<i>5,4</i>	<i>5,3</i>	<i>5,3</i>
Kapitaltransfereringar	-8	-6	-9	-6	-8	-8	-9	-10	-11	-11
Finansiellt sparande	215	211	218	204	232	240	238	244	250	262
<i>procent av BNP</i>	<i>5,9</i>	<i>5,7</i>	<i>5,8</i>	<i>5,2</i>	<i>5,6</i>	<i>5,5</i>	<i>5,2</i>	<i>5,2</i>	<i>5,1</i>	<i>5,1</i>
Bytesförhållande										
<i>procentuell utveckling</i>	<i>-0,8</i>	<i>0,1</i>	<i>0,3</i>	<i>0,4</i>	<i>0,8</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>

Anm.: Utfall för handels- och tjänstebalans enligt Betalningsbalansstatistiken.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 12 Bruttonationalinkomst (BNI)

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor, löpande priser

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP	3 657	3 685	3 770	3 918	4 159	4 367	4 550	4 734	4 943	5 175
Primära inkomster netto	109	120	102	88	96	100	106	113	115	119
BNI	3 766	3 805	3 872	4 006	4 255	4 467	4 656	4 846	5 058	5 294

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 13 Arbetsmarknad

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Nivå, tusental, om in annat anges 2015	Procentuell förändring, om inte annat anges									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ¹	4 159	2,7	-0,3	1,2	2,3	4,2	3,5	2,3	1,9	2,3	2,7
Produktivitet ²	475	1,0	0,0	1,0	0,7	2,3	0,8	1,3	1,5	1,6	1,3
Produktivitet i näringslivet	524	1,3	0,2	1,5	1,3	2,9	1,3	1,7	1,9	1,9	1,6
Arbetade timmar ³	7 751	2,0	-0,1	0,4	1,5	1,6	2,5	0,9	0,4	0,7	1,4
Medelarbetstid ⁴	160	-0,3	-0,8	-0,7	0,1	0,2	0,7	-0,6	-0,2	0,0	0,6
Kalenderkorrigerad utveckling⁵											
BNP ¹	4 159	2,7	0,1	1,2	2,4	3,9	3,2	2,5	2,0	2,3	2,4
Produktivitet ²	474	0,9	-0,4	0,9	0,5	2,6	1,2	1,0	1,3	1,5	1,6
Produktivitet i näringslivet	524	1,2	-0,3	1,5	1,1	3,3	1,7	1,3	1,7	1,9	2,0
Arbetade timmar ³	7 752	2,0	0,7	0,4	1,8	1,0	1,9	1,5	0,6	0,8	0,8
Medelarbetstid ⁴	160	-0,3	0,0	-0,6	0,4	-0,4	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Sysselsatta, 15–74 år	4 837	2,3	0,7	1,0	1,4	1,4	1,8	1,5	0,6	0,7	0,8
Sysselsatta, 20–64 år	4 541	2,2	0,6	1,0	0,9	1,4	1,8	1,5	0,6	0,6	0,8
Sysselsättningsgrad, 15–74 år ⁶		65,4	65,5	65,7	66,2	66,7	67,2	67,5	67,3	67,4	67,5
Sysselsättningsgrad, 20–64 år ^{6,7}		79,4	79,4	79,8	79,9	80,5	81,2	81,7	81,4	81,5	81,6
Arbetskraften, 15–74 år	5 223	1,4	0,9	1,1	1,3	0,8	1,1	1,0	0,6	0,7	0,7
Arbetskraftsdeltagande, 15–74 år ⁸		70,9	71,1	71,5	71,9	72,0	72,1	72,1	71,8	71,9	72,0
Arbetslöshet, 15–74 år ⁹		7,8	8,0	8,0	7,9	7,4	6,8	6,3	6,3	6,3	6,2
Befolkning, 15–74 år	7 257	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	1,0	1,0	1,0	0,5	0,5
Befolkning, 20–64 år	5 643	0,6	0,5	0,5	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	0,6	0,6
Programdeltagare ¹⁰		4,4	4,5	4,7	4,6	4,5	4,5	4,8	4,7	4,6	4,5
Deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program vid Arbetsförmedlingen											
		Tusentals personer, årsgenomsnitt									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sysselsatta		9	10	14	16	16	16	44	53	55	56
I utbildning		168	177	186	176	175	177	162	150	144	140
Totalt¹¹		178	187	201	191	191	193	206	204	198	196

Anm.: Prognosen baseras på hittills föreslagna och genomförda reformer.

¹ BNP till marknadspris, fasta priser. Nivå avser miljarder kronor.² Arbetsproduktivitet mätt som BNP till baspris per arbetad timme.³ Enligt nationalräkenskaperna. Nivå avser miljoner timmar.⁴ Avser arbetade timmar per år enligt nationalräkenskaperna dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta i åldersgruppen 15–74 år enligt AKU.⁵ Konjunkturinstitutets kalenderkorrigering.⁶ Antal sysselsatta i procent av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁷ Sysselsättningsgrad enligt EU:s 2020-mål.⁸ Antal i arbetskraften i procent av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁹ I procent av arbetskraften.¹⁰ Personer i nystartsjobb eller konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program vid Arbetsförmedlingen, i procent av arbetskraften.¹¹ Till följd av avrundning stämmer inte alltid totalen med delarna.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsförmedlingen, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Tabell 14 Sysselsatta i näringslivet

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Nivå, tusental 2015	Procentuell förändring									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Varuproducenter	1 092	3,1	-0,3	-0,8	-0,2	0,8	-0,5	0,4	0,7	0,6	0,6
Industri	585	1,3	-1,8	-2,2	-1,5	-0,8	-1,6	0,2	0,5	0,4	0,4
Byggsamhet	339	4,9	1,8	0,9	2,1	2,4	3,2	0,5	1,1	1,1	1,0
Tjänsteproducenter	2 233	2,9	1,1	1,6	2,4	1,6	2,6	2,2	0,8	1,3	1,6
exkl. finans- och fastighetsverksamhet	2 060	2,9	1,2	1,6	2,4	1,8	2,6	2,2	0,8	1,3	1,6
Näringslivet totalt	3 325	3,0	0,6	0,8	1,5	1,4	1,6	1,6	0,8	1,1	1,3

Anm.: Tabellen avser sysselsättning enligt nationalräkenskaperna.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 15 Sysselsatta i offentliga myndigheter

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

	Nivå, tusental 2015	Procentuell förändring									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kommunala myndigheter	1 117	0,5	0,5	0,8	1,0	2,3	3,2	1,7	0,6	0,0	0,0
Staten	248	0,2	1,9	2,2	1,3	0,6	1,5	-0,3	-1,2	-1,5	-2,4
Offentliga myndigheter totalt	1 365	0,4	0,7	1,0	1,1	2,0	2,9	1,3	0,3	-0,3	-0,4

Anm.: Tabellen avser sysselsättning enligt nationalräkenskaperna (NR). Offentliga myndigheter och kommunala myndigheter är NR-begrepp som skiljer sig från begreppen offentlig sektor respektive kommunal sektor. Skillnaden ligger i att kommunernas så kallade affärsdrivande verksamheter inte omfattas av de förstnämnda begreppen, utan förs till näringslivet i NR:s branschindelade (funktionsindelade) statistik.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 16 Resursutnyttjande och potentiella variabler

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Resursutnyttjande	Nivå 2015	Skillnaden mellan faktisk och potentiell nivå, i procent av potentiell nivå									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP-gap		-1,6	-2,7	-2,7	-2,2	-0,9	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Produktivitetgap		0,1	-0,8	-0,4	-0,8	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Produktivitetgap i näringslivet		0,4	-0,7	-0,3	-0,9	0,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Timgap		-1,7	-2,0	-2,3	-1,4	-1,2	-0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
Sysselsättningsgap		-1,7	-2,0	-2,0	-1,7	-1,2	-0,4	0,2	0,1	0,0	0,0
Potentiella variabler	Nivå 2015	Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges. Kalenderkorrigerade värden									
Potentiell BNP ¹	4 197	1,2	1,2	1,2	1,8	2,6	2,3	2,3	2,2	2,3	2,4
Potentiell produktivitet ²	473	0,3	0,5	0,6	0,9	1,4	1,2	1,3	1,3	1,5	1,6
Pot. produktivitet i näringslivet ²	521	0,6	0,8	1,1	1,7	1,8	1,8	1,7	1,7	1,9	2,0
Pot. antal arbetade timmar ³	7 846	1,2	1,0	0,7	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8
Pot. sysselsättning, 15–74 år ⁴	4 898	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
Jämviktsarbetslöshet, 15–74 år ⁵		6,8	6,8	6,8	6,7	6,5	6,4	6,4	6,4	6,3	6,2
Potentiella variabler, löpande priser	Nivå 2015	Miljarder kronor									
Potentiell BNP ⁶		3 707	3 793	3 881	4 016	4 197	4 356	4 540	4 737	4 951	5 172

¹ Potentiell BNP till marknadspris. Miljarder kronor. Fasta priser, referensår 2015.

² Kronor per timme.

³ 10 000-tal.

⁴ 1000-tal.

⁵ Skillnaden mellan potentiell arbetskraft och potentiell sysselsättning i procent av potentiell arbetskraft.

⁶ Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2015) multiplicerat med BNP-deflatorn.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 17 Löneutveckling och inflation

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020
Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nominell löneutveckling, konjunkturlönestatistiken										
Industri	2,5	3,9	2,0	2,5	2,5	2,5	3,0	3,4	3,4	3,4
Byggindustri	3,1	2,6	3,0	3,1	1,7	2,7	3,2	3,4	3,4	3,4
Näringslivets tjänstesektor	2,4	3,0	2,3	2,9	2,4	2,6	3,0	3,4	3,4	3,4
Statliga myndigheter	1,9	2,1	2,6	2,3	2,5	2,5	3,0	3,4	3,4	3,4
Kommunala myndigheter	2,3	2,7	2,9	2,8	2,7	3,1	3,3	3,5	3,5	3,4
Totalt, konjunkturlönestatistiken	2,4	3,0	2,5	2,8	2,4	2,7	3,1	3,4	3,4	3,4
Totalt, nationalräkenskaperna ¹	3,1	2,8	2,1	1,7	3,2	2,7	3,1	3,4	3,4	3,4
Konsumentprisernas utveckling										
KPI, årsgenomsnitt	3,0	0,9	0,0	-0,2	0,0	1,0	1,5	2,1	2,8	3,1
KPIF, årsgenomsnitt ²	1,4	1,0	0,9	0,5	0,9	1,5	1,7	1,9	2,0	2,0
Nettoprisindex, årsgenomsnitt	2,0	1,2	-0,3	-0,1	-0,9	0,4	1,6	2,2	2,9	3,2
Prisbasbelopp, tusen kronor	42,8	44,0	44,5	44,4	44,5	44,3	44,8	45,4	46,3	47,6

Anm.: Konjunkturlönestatistiken för 2015 avser prognos.

¹ Kalenderkorrigerad. Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

² Mätt på underliggande inflation. I beräkningen av KPIF (KPI med fast bostadsränta) hålls den del av förändringen i räntekostnader för egnahem som beror på förändrade räntesatser konstant.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 18 Räntor och valutor

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020
Årsgenomsnitt

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
6-månadersränta ¹	1,7	1,2	0,9	0,4	-0,3	-0,6	-0,3	0,6	1,5	2,4
5-årsränta ¹	2,3	1,1	1,6	0,9	0,2	-0,1	0,9	1,9	2,8	3,6
10-årsränta ¹	2,6	1,6	2,1	1,7	0,7	0,6	1,4	2,4	3,2	3,9
Differens 10-årsränta Sverige-Tyskland ¹	0,0	0,0	0,5	0,5	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
6-månadersränta (EUR) ¹	0,7	0,0	0,1	0,0	-0,3	-0,5	-0,5	-0,1	0,8	2,3
Växelkurs, kronindex KIX ²	108	106	103	107	113	110	110	110	109	108
SEK per EUR	9,0	8,7	8,7	9,1	9,4	9,4	9,4	9,3	9,2	9,1
SEK per USD	6,5	6,8	6,5	6,9	8,4	8,4	8,3	8,2	8,0	7,9
USD per EUR	1,4	1,3	1,3	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

¹ Avser stadsskuldväxel för löptider kortare än ett år och stadsobligation för löptider längre än ett år.

² Index, oktober 1992 = 100.

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

2 Tabeller Utgifter

Tabell 19 Utgiftstak och budgeteringsmarginal

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Utgiftstak	1 063	1 084	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 332	1 392	1 466
Takbegränsade utgifter	989	1 022	1 067	1 096	1 135	1 197	1 248	1 281	1 298	1 321
Budgeteringsmarginal	74	62	28	11	23	18	26	51	94	145
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	7,5	6,0	2,6	1,0	2,0	1,5	2,1	4,0	7,3	11,0

Anm.: Utgiftstakets nivå för 2019 är regeringens förslag i denna proposition. Utgiftstakets nivå för 2020 är regeringens bedömning i denna proposition.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 20 Utgifter per utgiftsområde

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2015 Utfall	2016 Anslag ¹	2016 Prognos	2017 Förslag ²	2018 Förslag ³	2019 Förslag ³	2020 Beräknat
1 Rikets styrelse	12 281	12 788	12 906	13 268	13 464	13 633	13 888
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	14 442	15 027	15 016	15 259	15 492	16 029	16 566
3 Skatt, tull och exekution	10 754	10 783	10 751	10 986	11 194	11 424	11 673
4 Rättsväsendet	40 429	42 280	41 344	42 467	43 617	44 984	46 193
5 Internationell samverkan	1 934	2 049	2 118	1 913	1 919	1 924	1 931
6 Försvar och samhällets krisberedskap	48 271	49 128	49 031	50 254	51 406	53 726	55 931
7 Internationellt bistånd	32 213	34 679	32 589	34 990	41 480	44 372	46 160
8 Migration	18 725	43 863	42 530	32 580	15 582	12 764	11 406
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	64 979	71 143	63 854	68 496	69 274	67 791	67 602
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	102 603	110 348	106 347	107 052	107 498	108 020	110 481
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	38 136	36 184	36 021	34 774	33 747	33 212	33 064
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	82 931	87 129	86 273	89 491	93 230	96 422	99 507
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	15 362	21 297	20 743	32 635	32 672	26 310	22 765
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	64 971	78 977	74 235	75 657	77 098	78 862	80 637
15 Studiestöd	19 216	21 712	19 740	22 434	22 936	23 955	25 108
16 Utbildning och universitetsforskning	62 954	68 545	66 205	72 381	74 715	74 685	75 879
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	13 281	13 928	13 872	14 521	14 640	14 666	14 668
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	1 074	6 564	4 223	6 765	6 786	6 803	6 817
19 Regional tillväxt	2 243	3 261	2 912	3 595	3 405	3 486	3 410
20 Allmän miljö- och naturvård	5 938	7 839	7 759	8 404	8 127	8 404	8 251
21 Energi	2 291	2 812	2 774	2 877	2 740	2 798	2 358
22 Kommunikationer	47 242	53 675	52 527	55 115	55 561	58 441	60 064
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	13 398	18 926	16 413	17 189	19 290	18 192	17 894
24 Näringsliv	5 475	5 892	5 854	6 456	6 591	6 734	6 278
25 Allmänna bidrag till kommuner	102 037	93 398	93 350	105 555	105 814	106 037	106 103
26 Statsskuldräntor m.m.	21 936	10 769	4 584	16 468	18 412	29 887	36 686
27 Avgiften till Europeiska unionen	44 232	36 327	32 210	29 586	39 657	41 109	42 237
Minskning av anslagsbehållningar				-7 019	-1 426	-1 809	-2 476
Summa utgiftsområden⁴	889 345	959 324	916 180	964 150	984 920	1 002 865	1 021 077
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor⁵	867 409	948 555	911 596	947 743	966 552	973 021	984 436
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	267 466		285 333	300 395	314 425	324 827	336 155
Takbegränsade utgifter	1 134 875		1 196 929	1 248 138	1 280 977	1 297 848	1 320 591
Budgeteringsmarginal	23 125		18 071	25 862	51 023	94 152	145 409
Utgiftstak för staten⁶	1 158 000		1 215 000	1 274 000	1 332 000	1 392 000	1 466 000

¹ Inklusive riksdagens beslut i enlighet med propositionerna Extra ändringsbudget för 2016 – Ändring av rätten till bistånd för vissa utlänningar (prop. 2015/16:146, bet. 2015/16:42, rskr. 2015/16:210) och Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FU21, rskr. 2015/16:316) samt förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2).

² Regeringens förslag till utgiftsramar för 2017 i denna proposition (se tabell 8.2).

³ Regeringens förslag till preliminära utgiftsramar för 2018 och 2019.

⁴ Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.

⁵ Exklusive minskning av anslagsbehållningar för statsskuldräntor.

⁶ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2019 samt bedömning av nivå för 2020 (se avsnitt 5.2).

Källa: Egna beräkningar.

3 Tabeller Offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskuld

Tabell 21 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 780	1 809	1 861	1 904	2 032	2 134	2 225	2 321	2 428	2 539
<i>procent av BNP</i>	<i>48,7</i>	<i>49,1</i>	<i>49,4</i>	<i>48,6</i>	<i>48,9</i>	<i>48,9</i>	<i>48,9</i>	<i>49,0</i>	<i>49,1</i>	<i>49,1</i>
Skatter och avgifter ¹	1 549	1 563	1 612	1 672	1 792	1 900	1 986	2 071	2 162	2 255
<i>procent av BNP</i>	<i>42,4</i>	<i>42,4</i>	<i>42,8</i>	<i>42,7</i>	<i>43,1</i>	<i>43,5</i>	<i>43,7</i>	<i>43,7</i>	<i>43,7</i>	<i>43,6</i>
Kapitalinkomster	73	71	72	62	60	59	57	62	71	82
Övriga inkomster ²	157	176	176	169	181	175	181	188	195	202
Utgifter	1 783	1 843	1 912	1 965	2 034	2 143	2 236	2 321	2 389	2 461
<i>procent av BNP</i>	<i>48,8</i>	<i>50,0</i>	<i>50,7</i>	<i>50,2</i>	<i>48,9</i>	<i>49,1</i>	<i>49,1</i>	<i>49,0</i>	<i>48,3</i>	<i>47,6</i>
Transfereringar och subventioner ³	658	684	717	729	746	773	791	824	848	872
Hushåll	534	557	582	589	601	618	643	662	676	694
Näringslivet	66	67	67	72	74	79	80	80	86	88
Utlandet	58	60	67	68	71	77	67	83	87	90
Konsumtion	921	955	993	1 031	1 084	1 154	1 215	1 255	1 288	1 320
Investeringar m.m.	158	165	166	172	178	192	205	211	215	224
Ränteutgifter ⁴	46	40	36	33	27	24	25	31	37	45
Finansiellt sparande	-3	-34	-52	-61	-2	-9	-11	0	39	78
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,9</i>	<i>-1,4</i>	<i>-1,6</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,8</i>	<i>1,5</i>
Staten	-12	-40	-44	-49	-6	2	12	30	70	108
Pensionssystemet	20	10	-5	4	8	1	-6	-9	-6	-4
Kommunsektorn	-11	-4	-2	-16	-5	-12	-18	-21	-25	-26
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	1,0	0,4	-0,7	-0,9	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6
Finansiell ställning										
Konsoliderad bruttoskuld	1 351	1 370	1 499	1 755	1 805	1 834	1 860	1 870	1 850	1 788
<i>procent av BNP</i>	<i>36,9</i>	<i>37,2</i>	<i>39,8</i>	<i>44,8</i>	<i>43,4</i>	<i>42,0</i>	<i>40,9</i>	<i>39,5</i>	<i>37,4</i>	<i>34,5</i>
Finansiell nettoförmögenhet	702	786	794	804	816	822	880	942	1 022	1 132
<i>procent av BNP</i>	<i>19,2</i>	<i>21,3</i>	<i>21,1</i>	<i>20,5</i>	<i>19,6</i>	<i>18,8</i>	<i>19,3</i>	<i>19,9</i>	<i>20,7</i>	<i>21,9</i>

¹ Utfall 2015 enligt NR, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2015 som redovisas i avsnitt 7.1.

² Utgår av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i nationalräkenskaperna (NR), ex kapitalförslitningen av investeringar.

³ Inklusiv ofördelade utgifter.

⁴ Inklusiv räntor på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 22 Statens finanser

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	943	928	955	976	1 051	1 117	1 162	1 211	1 266	1 323
Skatter och avgifter ¹	801	785	807	840	912	976	1018	1061	1111	1160
Kapitalinkomster	38	32	35	24	22	26	24	26	27	30
Övriga inkomster ²	104	111	113	112	117	115	120	124	129	133
Utgifter	955	968	999	1 025	1 057	1 115	1 150	1 181	1 196	1 215
Transfereringar till privat sektor ³	377	387	400	407	414	425	422	447	457	465
Bidrag till kommunsektorn	185	182	192	204	220	248	269	260	254	251
Ålderspensionsavgifter	22	22	21	22	23	25	24	24	24	25
Konsumtion	245	256	269	275	285	298	310	318	325	331
Investeringar m.m.	87	91	89	89	90	97	101	106	108	115
Ränteutgifter ⁴	39	30	29	28	23	21	22	27	29	29
Finansiellt sparande	-12	-40	-44	-49	-6	2	12	30	70	108
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,3</i>	<i>-1,1</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,3</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,3</i>	<i>0,6</i>	<i>1,4</i>	<i>2,1</i>
Budgetsaldo	68	-25	-131	-72	-33	30	7	21	60	93
<i>procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>-0,7</i>	<i>-3,5</i>	<i>-1,8</i>	<i>-0,8</i>	<i>0,7</i>	<i>0,2</i>	<i>0,4</i>	<i>1,2</i>	<i>1,8</i>
Statsskuld	1 119	1 113	1 236	1 347	1 352	1 334	1 318	1 291	1 235	1 137
<i>procent av BNP</i>	<i>30,6</i>	<i>30,2</i>	<i>32,8</i>	<i>34,4</i>	<i>32,5</i>	<i>30,6</i>	<i>29,0</i>	<i>27,3</i>	<i>25,0</i>	<i>22,0</i>

¹ Utfall 2015 enligt NR, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2015 som redovisas i avsnitt 7.1.² Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.³ Inklusivt ofördelade utgifter.⁴ Inklusivt räntor på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 23 Ålderspensionssystemet

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020

Miljarder kronor, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	243	250	253	263	277	287	296	307	321	335
Socialförsäkringsavgifter	195	202	208	214	224	236	245	255	266	277
Statliga ålderspensionsavgifter m.m.	21	21	20	22	23	25	24	23	23	24
Räntor, utdelningar m.m.	27	27	25	27	30	26	27	29	32	34
Utgifter	223	240	258	259	269	286	302	316	327	339
Pensioner	220	236	254	255	265	282	296	310	320	332
Övriga utgifter	4	4	4	4	5	5	5	6	6	7
Finansiellt sparande	20	10	-5	4	8	1	-6	-9	-6	-4
<i>procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,2</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 24 Kommunsektorns finanser

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020
 Miljarder kronor, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	810	846	876	902	959	1 014	1 072	1 099	1 133	1 172
Skatter ¹	538	561	582	603	639	671	706	736	767	798
Kommunal fastighetsavgift	14	15	15	16	16	17	17	19	19	20
Statsbidrag	136	132	140	149	161	184	202	191	185	181
<i>Skatter och statsbidrag, procent av BNP</i>	<i>18,8</i>	<i>19,2</i>	<i>19,6</i>	<i>19,6</i>	<i>19,6</i>	<i>20,0</i>	<i>20,3</i>	<i>20,0</i>	<i>19,6</i>	<i>19,3</i>
Kapitalinkomster	11	14	14	13	10	8	8	10	15	22
Övriga inkomster	109	124	124	122	133	133	140	144	148	152
<i>varav kompensation för mervärdesskatt</i>	<i>48</i>	<i>50</i>	<i>52</i>	<i>55</i>	<i>59</i>	<i>64</i>	<i>67</i>	<i>69</i>	<i>69</i>	<i>70</i>
Utgifter	821	850	878	918	964	1 026	1 090	1 121	1 158	1 199
Transfereringar till hushåll	39	38	40	41	39	40	40	41	43	45
Övriga transfereringar	29	32	32	34	38	35	42	36	40	42
Konsumtion	673	696	721	753	795	852	901	933	959	985
Investeringar ²	70	74	77	83	88	95	104	105	107	109
Ränteutgifter ³	10	10	8	7	5	4	3	5	9	17
Finansiellt sparande	-11	-4	-2	-16	-5	-12	-18	-21	-25	-26
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,5</i>
Resultat före extraordinära poster	7	19	13	14	16	23	15	11	9	8

Anm.: Skatter och statsbidrag som andel av BNP inkluderar inkomster från den kommunala fastighetsavgiften.

¹ Utfall 2015 enligt NR, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2015 som redovisas i avsnitt 7.1.

² Investeringarna inkluderar även köp av mark och fastigheter, netto.

³ Inklusive räntor på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 25 Strukturellt sparande

Utfall för 2011–2015, prognos för 2016–2020
 Procent av potentiell BNP, om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande, miljarder kronor	-3	-34	-52	-61	-2	-9	-11	0	39	78
Finansiellt sparande, procent av BNP	-0,1	-0,9	-1,4	-1,6	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	0,8	1,5
Justering för BNP-gap	0,7	1,3	1,3	1,0	0,4	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0
Justering för arbetslöshetsgap	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Justering för skattebasernas sammansättning	0,3	0,2	-0,5	-0,6	-0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
Justering för engångseffekter ¹	0,0	-0,3	-0,3	0,1	-0,5	0,1	-0,2	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande	1,0	0,4	-0,7	-0,9	-0,2	0,2	-0,3	0,1	0,9	1,6
BNP-gap, procent²	-1,6	-2,7	-2,7	-2,2	-0,9	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0

¹ Engångseffekter för 2012, 2013 och 2015 rör återbetalningen av försäkringspremier från AFA Försäkring. Engångseffekter 2014–2017 beror på periodiseringar av Sveriges avgift till Europeiska unionen. År 2015 inkluderar även en engångsvis skatteinbetalning från en internationell koncern.

² Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4 Tabeller Inkomstfördelning

Tabell 26 Andel som får högre, oförändrad/marginell eller lägre ekonomisk standard till följd av reformer i budgetpropositionen för 2017

Procent

Inkomstgrupp (ekvivalerad disponibel inkomst)	Högre	Oförändrad	Lägre
Inkomstgrupp 1	17,5	82,1	0,4
Inkomstgrupp 2	13,1	86,9	0,0
Inkomstgrupp 3	4,1	95,7	0,2
Inkomstgrupp 4	2,1	97,5	0,4
Inkomstgrupp 5	1,3	96,9	1,7
Inkomstgrupp 6	0,5	96,3	3,2
Inkomstgrupp 7	0,8	91,9	7,2
Inkomstgrupp 8	0,2	79,9	19,9
Inkomstgrupp 9	0,2	65,6	34,2
Inkomstgrupp 10	0,1	40,7	59,2

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 27 Förändring av utökad inkomst och individuell utökad inkomst till följd av reformer i budgetpropositionen för 2017 i olika räkneexempel

Procentuell förändring av

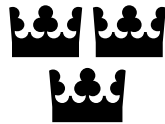
	Högre	Bas	Lägre
Utökad inkomst			
Inkomstgrupp 1	0,70	0,56	0,42
Inkomstgrupp 2	0,48	0,37	0,25
Inkomstgrupp 3	0,33	0,23	0,13
Inkomstgrupp 4	0,26	0,18	0,09
Inkomstgrupp 5	0,20	0,12	0,05
Inkomstgrupp 6	0,15	0,09	0,03
Inkomstgrupp 7	0,10	0,05	-0,01
Inkomstgrupp 8	0,05	0,01	-0,04
Inkomstgrupp 9	0,00	-0,03	-0,07
Inkomstgrupp 10	-0,03	-0,05	-0,07
Individuell utökad inkomst			
Kvinnor	0,28	0,18	0,10
Män	0,15	0,08	0,02

Anm. Det exakta utfallet av välfärdstjänster och därmed utökad inkomst och individuell utökad inkomst beror på i vilken grad kommunerna kommer hinna anställa personal och i vilken mån de väljer att satsa på investeringar. För att åskådliggöra detta redovisas två alternativa scenarier. I det lägre alternativet har kommunerna svårt att expandera. I det andra är det lättare att anställa och utöka volymen av välfärdstjänster. I det lägre alternativet är välfärdstjänsterna 2 miljarder lägre än i basalternativet och i det högre är de 2 miljarder högre. På lång sikt antas tillskottet i kommunerna leda till en ökad offentlig konsumtion motsvarande tillskottet.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bilaga 3

Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män

Bilaga 3

Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män

Innehållsförteckning

Sammanfattning och slutsatser	7
1 Jämställdhetspolitikens mål och inriktning	8
1.1 Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.....	8
1.2 En jämställd politik skapas i verksamhetens dagliga arbete.....	8
2 Skillnader på arbetsmarknaden ger lägre arbetsinkomster för kvinnor	9
2.1 Kvinnor står oftare än män utanför arbetsmarknaden.....	10
2.2 Kvinnor har kortare arbetstid än män.....	11
2.3 Kvinnor har lägre löner än män	14
3 Från arbetsinkomst till individuell disponibel inkomst	21
3.1 Skatter och transfereringar utjämnar skillnader i marknadsinkomst.....	21
3.2 Inkomsternas utveckling	22
3.3 Fler män än kvinnor försörjer sig bara genom arbete.....	24
3.4 Sammanboende kvinnors ekonomiska självständighet har ökat	25
4 Ekonomisk ojämlikhet bland pensionärer	26
4.1 Olika inkomstkällor har olika stor betydelse för äldre kvinnor respektive äldre män.....	26
4.2 Inkomstgapet mellan kvinnor och män bland pensionärer	28
5 Valfärdstjänster bidrar till välståndet och påverkar inkomstskillnaderna.....	30
5.1 Ett vidgat inkomstbegrepp fångar värdet av valfärdstjänster	30
5.2 De offentliga tjänsternas omfattning och fördelning på individnivå.....	31
6 Konsekvenser av regeringens politik för den ekonomiska jämställdheten	32
6.1 Effekter på kvinnor och mäns individuella inkomster.....	32
6.2 Effekt på individuell utökad inkomst	33
Underbilaga 1: Begrepp och data.....	34
Underbilaga 2: Tabeller inklusive indikatorer för delmål 2, ekonomisk jämställdhet	37

Tabellförteckning

Tabell 2.1	De fem vanligaste yrkena för kvinnor respektive män 2015.....	16
Tabell 2.2	Chefer och anställda bland kvinnor och män 2014, efter sektor.....	16
Tabell 2.3	Medellön och löneskillnader i de fem vanligaste chefsyrkena för kvinnor respektive män 2015	17
Tabell 2.4	Oförklarad lönegap i de vanligaste yrkena och chefsyrkena 2015.....	18
Tabell 3.1	Från arbetsinkomst till individuell disponibel inkomst 2014	21
Tabell 3.2	Genomsnittlig marknadsinkomst och kapitalinkomst för kvinnor och män med toppinkomster 2014	23
Tabell 3.3	Antal kvinnor och män med toppinkomster 2014	24
Tabell 3.4	Andel personer vars inkomst enbart består av utökad marknadsinkomst 2014.....	25
Tabell 3.5	Sammanboende kvinnor med högre inkomst än sin partner 2014, fördelade efter kvinnans ålder, födelseland och familjetyp	26
Tabell 5.1	Välfärdstjänster till kvinnor och män 2014, fördelade efter ålder, hushållstyp och födelse-region	32
Tabell U.1	Nettoinkomst efter hushållstyp och antal barn 2014.....	37
Tabell U.2	Ersatta dagar för vård av barn 1974–2015	37
Tabell U.3	Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst 2014	37
Tabell U.4	Kvinnors lön som andel av mäns löner efter sektor 1994–2014	38
Tabell U.5	Segregeringsindex efter ålder 2014	38
Tabell U.6	Sysselsatta efter ålder och anknytningsgrad till arbetsmarknaden 2015 ..	38
Tabell U.7	Sysselsatta efter ålder och vanlig arbetad tid 2015.....	38
Tabell U.8	Avgångna från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program 2014/2015.....	39
Tabell U.9	Personer med sjuk- och aktivitetsersättning efter ålder december 2015.	39
Tabell U.10	Pågående sjukpenningfall i december 1974–2014.....	39
Tabell U.11	Från löneinkomst till individuell disponibel inkomst 2014	40

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Arbetsinkomst för kvinnor och män 1995–2014	10
Diagram 2.2	Arbetskraftsdeltagande 2005–2015, efter födelseregion.....	10
Diagram 2.3	Utanför arbetskraften, 2015, efter orsak och födelseregion	11
Diagram 2.4	Faktisk medelarbetstid för sysselsatta, 2005–2015	11
Diagram 2.5	Överenskommen och faktisk arbetstid 2015, med utan eller barn	11
Diagram 2.6	Andel personer som arbetade deltid 1995–2015	12
Diagram 2.7	Orsaker till deltidsarbete 2015	12
Diagram 2.8	Mammors uttag av föräldraledighetsdagar respektive föräldrapenningdagar	13
Diagram 2.9	Pappors uttag av föräldraledighetsdagar respektive föräldrapenningdagar	13
Diagram 2.10	Uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av barn, 2005–2015.....	14
Diagram 2.11	Sjukpenningtalet 1994–2015.....	14
Diagram 2.12	Totalt lönegap mellan kvinnor och män 1993–2015.....	15
Diagram 2.13	Oförklarad lönegap mellan kvinnor och män 1996–2015	18
Diagram 3.1	Marknadsinkomst för kvinnor och män 1995–2014	22
Diagram 3.2	Individuell disponibel inkomst 1995–2014.....	22
Diagram 3.3	Andel kvinnor respektive män i olika inkomstgrupper 2014	23
Diagram 3.4	Kapitalinkomstens andel av marknads-	23
Diagram 3.5	inkomsten samt andel män resp. kvinnor i tiondelen med högst inkomster 2014.....	23
Diagram 3.5	Andel personer vars inkomst enbart består av utökad marknadsinkomst 2014.....	24
Diagram 3.6	Sammanboende kvinnors andel av hushållsinkomsten 1995–2014	25
Diagram 3.7	Andel av hushållen där kvinnan har högre inkomst än mannen, 1995 resp. 2014.....	25
Diagram 4.1	Genomsnittlig individuell bruttoinkomst 2013 för personer äldre än 65 år, efter inkomstslag.....	27
Diagram 4.2	Genomsnittlig individuell bruttoinkomst 2013, efter ålder och inkomstslag.....	27
Diagram 4.3	Genomsnittlig individuell disponibel inkomst 2013 för personer äldre än 65 år.....	28
Diagram 4.4	Genomsnittlig individuell disponibel inkomst 2013, efter ålder.....	28
Diagram 4.5	Inkomstgapet 1995–2013.....	29
Diagram 4.6	Inkomstgapet 2013 efter ålder.....	29
Diagram 4.7	Olika inkomstslags bidrag till inkomstgapet 2013.....	30
Diagram 4.8	Olika inkomstslags bidrag till inkomstgapet 2013, efter ålder.....	30
Diagram 5.1	Individuell utökad inkomst för kvinnor och män, 2014.....	31
Diagram 6.1	Andel kvinnor respektive män (20 år och äldre) som får en förändrad individuell disponibel inkomst	33
Diagram 6.2	Andel kvinnor respektive män (20 år och äldre) som får en förändrad individuell utökad inkomst.....	33
Diagram 6.3	Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män (20 år och äldre)	33

Sammanfattning och slutsatser

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Jämställdhet handlar om mänskliga rättigheter och är en demokratifråga. Jämställdhet bidrar också till välbefinnande och sysselsättning genom att både kvinnors och mäns potential tillvaratas och främjas. Det är därför viktigt att politiken har ett jämställdhetsperspektiv som integreras i all verksamhet och i alla steg i beslutsfattande. Ekonomisk jämställdhet är ett delmål som innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

År 2014 hade kvinnor i förvärsaktiv ålder ca 76 procent av mäns medianarbetsinkomst, en skillnad som motsvarar ungefär 74 000 kronor på ett år. Kvinnors lägre inkomster förklaras delvis av att det är färre kvinnor än män som har ett arbete, vilket beror på att arbetskraftsdeltagandet är lägre bland kvinnor än bland män.

Kvinnors lägre arbetsinkomster förklaras också av att kvinnor har kortare arbetstid än män. Kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män och har en högre frånvaro på grund av föräldraledighet och ohälsa.

En förklaring till kvinnors kortare arbetstid är att de tar ett större ansvar än män för det obetalda hem- och omsorgsarbetet och det är också betydligt vanligare att kvinnor arbetar deltid för att ta hand om barn.

Kvinnor har under lång tid haft högre sjukfrånvaro än män. Under de senaste åren har kvinnors sjukfrånvaro ökat, vilket innebär att skillnaden i sjukfrånvaro blivit ännu större. Att kvinnor har en högre sjukfrånvaro kan delvis förklaras av att kvinnor tar ett större aktivt föräldraansvar än män.

En annan förklaring till kvinnors lägre arbetsinkomster är att kvinnor ersätts med en lägre lön för sitt arbete än vad män gör. Lönegapet beror till stor del på att arbetsmarknaden kännetecknas av en könsmässig uppdelning. Kvinnor är överrepresenterade i yrken och befattningar med lägre löner.

De könsbetingade skillnaderna i arbetsinkomster utjämnas i viss mån av skatter och transfereringar. Den sammantagna skillnaden mellan kvinnor och män i individuell disponibel inkomst, efter skatter och transfereringar, var

ca 43 000 kronor 2014 bland dem i förvärsaktiv ålder. Att kunna försörja sig genom betalt arbete är centralt i den svenska jämställdhetspolitiken. Det är färre kvinnor än män som kan försörja sig och sina barn genom betalt arbete. Dessutom är det vanligare att kvinnor är beroende av sin partner för försörjning än vad det är bland män. Skillnaderna i inkomst i förvärsaktiv ålder leder också till inkomstskillnader mellan kvinnor och män bland pensionärer eftersom arbetsinkomsterna ligger till grund för ålderspensionen.

Kvinnors arbetsinkomster har ökat i snabbare takt än mäns sedan mitten av 1990-talet. Det är en följd av att skillnaden i arbetstid mellan könen har minskat och att kvinnors arbetskraftsdeltagande har ökat. Dessutom har arbetsmarknaden blivit mindre könsuppdelad. Sammanboende kvinnors ekonomiska självständighet har ökat, och i drygt en fjärdedel av de sammanboende hushållen har kvinnan en högre inkomst än mannen 2014. Målet om ekonomisk jämställdhet är dock fortfarande inte uppfyllt. Kvinnor har fortfarande lägre löner, lägre sysselsättningsgrad, kortare arbetstid och högre sjukfrånvaro än män. Ett systematiskt och långsiktigt arbete behöver bedrivas för att påskynda utvecklingen mot ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

En viktig del i att skapa en mer jämställd arbetsmarknad är att minska ofrivilligt deltidsarbete och öka kvinnors arbetskraftsdeltagande. Heltidsarbete ska vara norm på hela arbetsmarknaden, med deltidsarbete som möjlighet. En utbyggnad av välfärdssektorn har störst betydelse för kvinnors villkor på arbetsmarknaden, eftersom kvinnor fortfarande tar större ansvar än män för det obetalda hem- och omsorgsarbetet. I ett modernt arbetsliv krävs också goda arbetsvillkor och en god arbetsmiljö. En god arbetsmiljö inbegriper både en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö. Dessutom behöver de stora skillnaderna i pensionsinkomster mellan kvinnor och män minska.

1 Jämställdhetspolitikens mål och inriktning

1.1 Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv

Regeringens jämställdhetspolitik bygger på det av riksdagen beslutade övergripande målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Som grund har regeringen fyra delmål som ska vägleda i utformningen av politiken:

1. En jämn fördelning av makt och inflytande.
2. Ekonomisk jämställdhet.
3. En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.
4. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

I denna bilaga behandlas i första hand målet om ekonomisk jämställdhet, men även målet om en jämn fördelning av det obetalda arbetet och målet om en jämn fördelning av makt och inflytande berörs.

Delmålet om ekonomisk jämställdhet innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet. Vidare inbegriper delmålet att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar i fråga om tillgång till arbete och samma möjligheter och villkor i fråga om såväl anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor som utvecklingsmöjligheter i arbetet. Målet har ett livscykelperspektiv, dvs. det avlönade arbetet ska innebära ekonomisk trygghet och självständighet även under pensionsåren.

Egen inkomst är viktigt för ekonomisk självständighet

Ekonomisk jämställdhet handlar om fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Målet innebär inte bara att kvinnor och män ska ha samma möjligheter att försörja sig själva genom betalt arbete, det ska även leda till att ekonomisk jämställdhet uppnås. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter att vara ekonomiskt självständiga och kunna försörja sig själva och eventuella barn genom arbete.

I många inkomstfördelningsstudier antas individens ekonomiska standard bero på den

samlade hushållsinkomsten och hur många som ingår i hushållet. Det innebär t.ex. att i ett hushåll med två vuxna tillskrivs båda lika stora inkomster oavsett om någon tjänat mer än den andra.

Traditionellt har hushållet ofta setts som en ekonomisk enhet där hushållets agerande är oberoende av vem i hushållet som har vilka inkomster. Modern forskning visar dock att fördelningen av resurser inom hushållet påverkar hushållets beteende, och därmed respektive partners välfärd. Möjligheten att uppbära en egen inkomst ger kvinnor ökad makt att påverka beslutsfattandet inom familjen. Hur mycket de olika individerna bidrar till hushållets inkomst har alltså betydelse för beslutsfattandet i familjen.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det därför av betydelse att studera hur stor inkomst kvinnor respektive män förfogar över och vilken möjlighet kvinnor och män har till egen inkomst/försörjning. I bilagan studeras kvinnors och mäns individuella inkomster med särskilt fokus på utvecklingen av inkomsterna från arbete och på möjligheterna för kvinnor och män att försörja sig själva.

1.2 En jämställd politik skapas i verksamhetens dagliga arbete

Sverige har en feministisk regering med höga ambitioner att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. I genomförandet av en feministisk politik är jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering strategiska redskap för regeringen.

Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i verksamheten och i alla steg av beslutsprocesserna.

Jämställdhetsintegrering som strategi syftar till att främja jämställdhet genom att synliggöra och motverka ojämställda villkor. Det innebär bl.a. att ett jämställdhetsperspektiv ska vara en integrerad del av det dagliga arbetet på alla nivåer och i alla stadier hos de aktörer som normalt är involverade i det politiska beslutsfattandet.

För att uppnå bestående resultat är det nödvändigt med ett systematiskt och kontinuerligt jämställdhetsarbete. För att detta ska realiseras krävs politiskt engagemang och ett aktivt ledarskap, både med att skapa förutsättningarna och genom jämställdhetsanalyser,

statistik och uppföljning. Denna bilaga är en del av detta arbete.

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av principen om jämställdhetsintegrering i budgetprocessen. Det innebär att budgetpolitikens jämställdhetseffekter ska utvärderas och att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras på alla nivåer i budgetförfarandet.

I Regeringskansliet pågår ett utvecklingsarbete för stärkt tillämpning av jämställdhetsbudgetering. Jämställdhetsperspektivet ska beaktas i utformningen av budgetpolitiken. I arbetet med budgetpropositionen för 2017 har regeringen ytterligare höjt ambitionen och ställt utökade krav på att effekter på jämställdheten synliggörs. På så sätt kan konsekvenser för jämställdheten beaktas redan vid beslut om inriktning på politiken och fördelning av resurser. En redovisning av det ekonomiska utfallet av denna proposition för kvinnor respektive mäns individuella inkomster redovisas i avsnitt 6.1.

Jämställdhetsperspektivet förstärks även i myndighetsstyrningen. För att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering har utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) utökats från 41 myndigheter till att omfatta 59 myndigheter samt Folkbildningsrådet. De 19 nytillkomna verksamheterna har fått i uppdrag att under 2016 redovisa en plan för jämställdhetsintegrering som ska genomföras under 2017 och 2018.

Målsättningen är att utvecklingen av jämställdhetsintegreringen ska leda till en tydlig förflyttning framåt av arbetet för jämställdheten under mandatperioden.

Jämställdhetsutredningen har i betänkandet Mål och myndighet - En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken (SOU 2015:86) lämnat förslag om hur jämställdhetspolitikens mål, inriktning och organisation kan utvecklas ytterligare. Utredningen ville stärka styrningen av jämställdhetspolitiken och föreslog bl.a. att en ny jämställdhetsmyndighet ska inrättas.

Regeringen vill förtydliga styrningen av jämställdhetspolitiken. Därför avser regeringen att inrätta en särskild förvaltningsmyndighet för jämställdhetspolitiken. Myndighetens uppgift bör vara att bidra till en strategisk styrning och uppföljning, samt ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. En organisationskommitté kommer att tillsättas under hösten 2016, och myndigheten beräknas kunna starta sin verksamhet den 1 januari 2018.

Jämställdhetsutredningen föreslår också en justering av de nuvarande fyra delmålen, där den största förändringen är att ett femte delmål om jämställd hälsa, vård och omsorg införs. Detta förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen vill se en föräldraförsäkring som bidrar till ett jämställt föräldraskap. Föräldraförsäkringen ska vara bättre anpassad till en modern arbetsmarknad och de krav den ställer, samt till ett modernt familjeliv och för alla olika former av familjer. I linje med regeringens initiativ på området har en tredje reserverad månad i föräldraförsäkringen införts och föräldraförsäkringsutredningen (dir. 2016:10) har startat sitt arbete för att utreda hur försäkringen bättre kan anpassas till olika familjekonstellationer och ett förändrat arbetsliv.

Regeringen ser behov av att vidta åtgärder som bidrar till att hemarbetet och omsorgen om barn fördelas mer jämställt än i dag samt att barnets rättigheter till likvärdiga villkor, utveckling och sina föräldrar stärks. I linje med regeringens strävanden på området har det kommunala vårdnadsbidraget avskaffats.

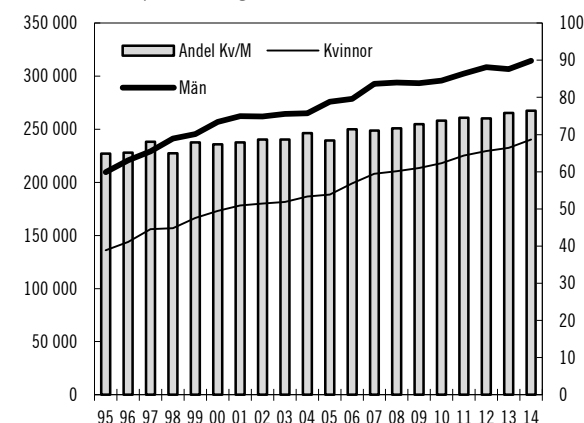
2 Skillnader på arbetsmarknaden ger lägre arbetsinkomster för kvinnor

I detta avsnitt studeras hur möjligheten till försörjning genom betalt arbete skiljer sig åt mellan könen samt orsakerna till kvinnors lägre arbetsinkomster.

År 2014 hade kvinnor ca 76 procent av mäns medianarbetsinkomst, dvs. summan av löne- och företagarinkomst, vilket motsvarar en skillnad på ca 74 000 kronor. Kvinnornas arbetsinkomst har dock ökat snabbare än männens, vilket har lett till att skillnaden har minskat (se diagram 2.1). Kvinnors arbetsinkomster har ökat med 77 procent sedan 1995. Ökningen för män under samma period har varit 50 procent.

Diagram 2.1 Arbetsinkomst för kvinnor och män 1995–2014

Medianinkomst i kronor (2016 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kvinnors lägre inkomster kan bl.a. förklaras av att kvinnor inte deltar på arbetsmarknaden i samma utsträckning som män och att kvinnor i genomsnitt har kortare arbetstid än män. Kvinnor har dessutom lägre timlöner än män, vilket till stor del beror på att arbetsmarknaden kännetecknas av en könsmissig uppdelning.

2.1 Kvinnor står oftare än män utanför arbetsmarknaden

En förklaring till att kvinnor i genomsnitt har lägre arbetsinkomster är att färre kvinnor än män har ett arbete, dvs. färre kvinnor än män är sysselsatta. Detta beror främst på att färre kvinnor än män deltar i arbetskraften eftersom skillnaderna i arbetslöshet mellan kvinnor och män är små.¹

Sedan början av 1990-talet har kvinnors arbetskraftsdeltagande varit omkring 5 procentenheter lägre än mäns. Kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande förklaras främst av att kvinnor står utanför arbetskraften till följd av sjukdom samt studerar på heltid i större omfattning än män. Sjukdom och studier förklarar omkring 40 respektive 16 procent av skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande. Om hänsyn tas till dessa skillnader skulle det totala

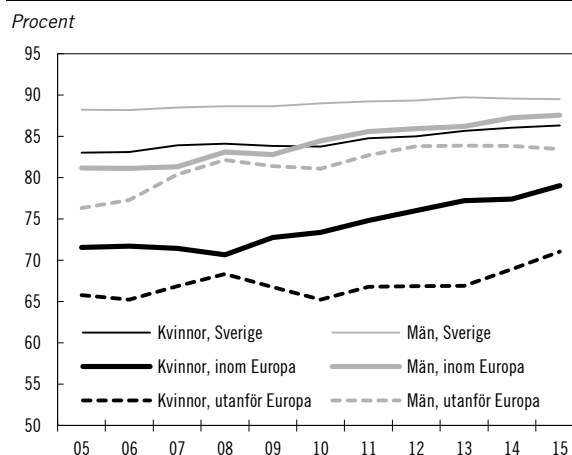
¹ Skillnader i arbetslöshet förklaras av härkomst snarare än kön (se prop. 2015/16:100 s. 191–202).

gapet i arbetskraftsdeltagandet på ca 5 procentenheter 2015 reduceras till omkring 2 procentenheter.

Födelseregion och utbildning spelar roll

En viktig förklaring till den totala skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män är ett lågt arbetskraftsdeltagande bland utrikes födda kvinnor, i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor. År 2015 stod nästan 30 procent av alla utomeuropeiskt födda kvinnor i åldern 20–64 år utanför arbetskraften. Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män är 12 procentenheter medan motsvarande skillnad endast är 3 procentenheter för inrikes födda kvinnor och män (se diagram 2.2). Skillnaden mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män har emellertid minskat de senaste åren, till följd av att utomeuropeiskt födda kvinnors arbetskraftsdeltagande har ökat.

Diagram 2.2 Arbetskraftsdeltagande 2005–2015, efter födelseregion

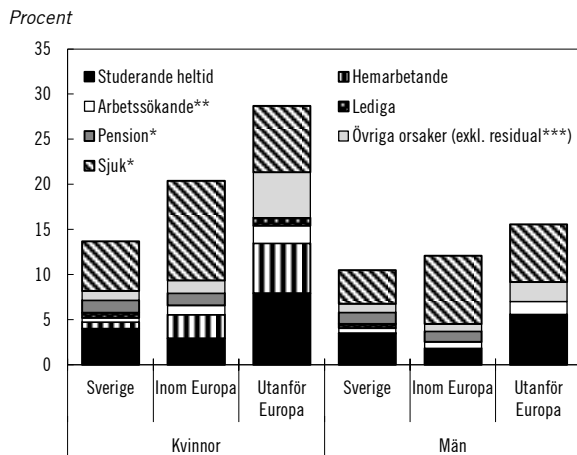

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Arbetskraftsdeltagandet uttryckt i procent mäter arbetskraftsdeltagandet i en viss grupp i förhållande till gruppens totala storlek. Gruppen inom Europa avser kvinnor och män födda inom Europa men utanför Sverige.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Förutom sjukdom och studier, som är viktiga förklaringar till kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande, utgör hemarbete en betydande orsak till varför utrikes födda kvinnor, och i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor, står utanför arbetskraften (se diagram 2.3). Av utomeuropeiskt födda kvinnor utanför arbetskraften uppger 20 procent att de står utanför arbetsmarknaden på grund av hemarbete. Endast 5 procent av inrikes födda kvinnor utanför arbetskraften uppger detsamma.

En ytterligare förklaring till utomeuropeiskt födda kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande kan vara att kvinnor som nyligen invandrat till Sverige inte tar del av arbetsförberedande insatser eller arbetsmarknadspolitiska program i lika stor utsträckning som män (se utg.omr. 13).

Diagram 2.3 Utanför arbetskraften, 2015, efter orsak och födelseregion

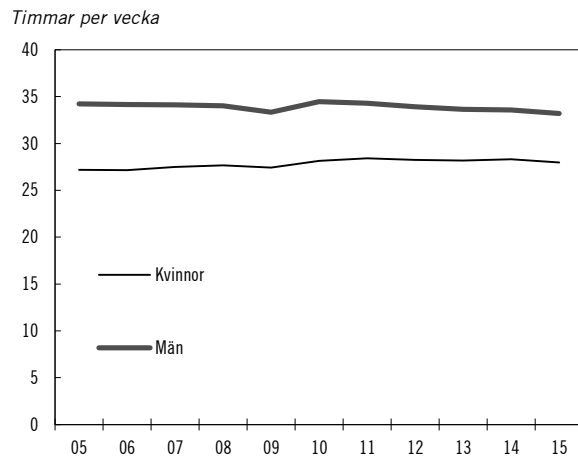
Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Gruppen inom Europa avser kvinnor och män födda inom Europa men utanför Sverige. * Förtidspension av hälsoskäl ingår i gruppen sjuka. ** Beträktar sig som arbetsökande men uppfyller ej definitionskrav för arbetslösa. *** Värmligtiga ingår sedan januari 2011 som en del av gruppen övriga orsaker. Källa: Statistiska centralbyrån.

Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män varierar även med utbildningsnivå. Avsaknad av gymnasieutbildning påverkar kvinnors arbetskraftsdeltagande betydligt mer än mäns, oavsett födelseregion. Bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning står ca 40 procent utanför arbetskraften. Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män är i denna grupp omkring 19 procentenheter medan skillnaden endast är 2 procentenheter mellan eftergymnasialt utbildade kvinnor och män. I den senare gruppen är arbetskraftsdeltagandet 89 procent respektive 91 procent.

2.2 Kvinnor har kortare arbetstid än män

Arbetsinkomsten påverkas även av arbetstiden för de som är i arbete. I genomsnitt arbetade kvinnor 5,2 timmar mindre per vecka än män 2015, vilket motsvarar 16 procent kortare arbetstid (se diagram 2.4). Skillnaden i arbetstid har emellertid minskat med nästan 2 timmar per vecka jämfört med 2005, främst till följd av att kvinnors arbetstid har ökat. Detta har bidragit till att kvinnors arbetsinkomster har ökat snabbare än mäns de senaste decennierna.

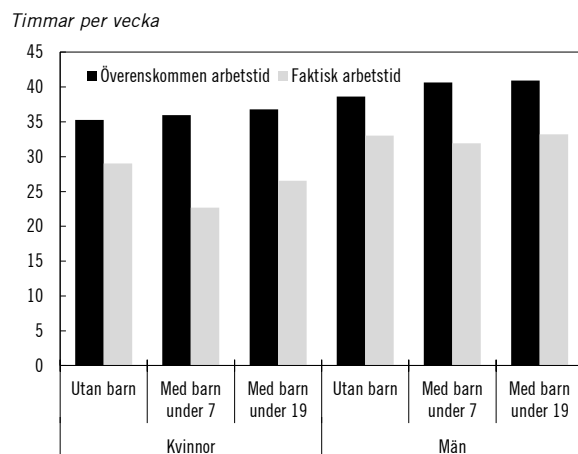
Diagram 2.4 Faktisk medelarbetstid för sysselsatta, 2005–2015

Anm.: Statistiken avser faktisk arbetad tid för sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år. Källa: Statistiska centralbyrån.

Kvinnors kortare arbetstid beror dels på att många kvinnor arbetar deltid vilket leder till en kortare överenskommen arbetstid, dels på att kvinnor i högre grad är frånvarande från arbetet, vilket leder till en kortare faktisk arbetstid. Skillnaden i frånvaro mellan kvinnor och män är som störst i samband med familjebildning (se diagram 2.5).

Diagram 2.5 Överenskommen och faktisk arbetstid 2015, med utan eller barn

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Överenskommen arbetstid avser den tid en arbetstagare skulle arbeta utan någon frånvaro. Skillnaden mellan överenskommen arbetstid och faktisk arbetstid utgörs av frånvaro, exempelvis föräldraledighet, vård av barn eller sjukfrånvaro. Källa: Statistiska centralbyrån.

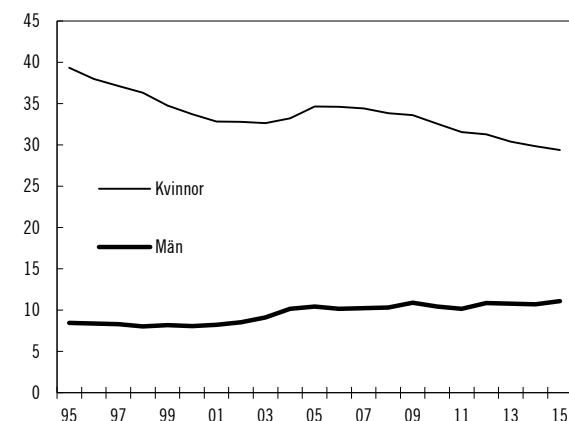
År 2015 var kvinnor med barn under 7 år i genomsnitt frånvarande från sitt arbete 37 procent av den överenskomna arbetstiden, vilket motsvarar ungefär 13 timmar per vecka. Mäns arbetstid och frånvaro påverkas inte i samma utsträckning av förekomsten av barn.

Många kvinnor vill arbeta mer

Cirka 30 procent av alla sysselsatta kvinnor arbetar deltid, motsvarande siffra för män är 10 procent (se diagram 2.6). Andelen kvinnor som arbetar heltid har stigit de senaste decennierna och var 2015 på sin hittills högsta nivå. Samtidigt har deltidarbete ökat något bland män, vilket bidragit till minskade skillnader i arbetstid mellan kvinnor och män.

Diagram 2.6 Andel personer som arbetade deltid 1995–2015

Procent av sysselsatta

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Med deltid avses överenskommen arbetstid på mindre än 35 timmar per vecka.
Källa: Statistiska centralbyrån.

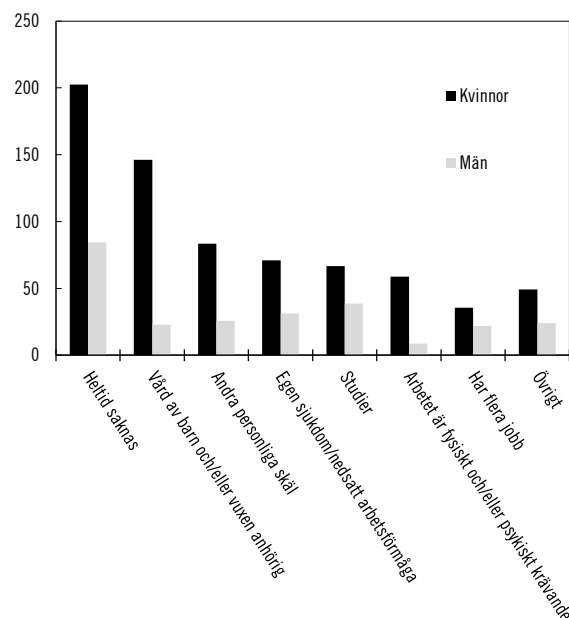
Den vanligaste orsaken till deltidarbete är avsaknad av heltidstjänst. Detta är vanligare bland kvinnor än bland män, omkring 200 000 kvinnor och 85 000 män arbetar deltid på grund av avsaknad av heltidstjänst (se diagram 2.7). I många kvinnodominerade yrken finns en deltidnorm som kan göra det svårt för både kvinnor och män inom dessa yrken att bli erbjudna en heltidstjänst (SOU 2005:66). De senaste två åren har dock andelen kvinnor som arbetar deltid på grund av avsaknad av heltidstjänst minskat, vilket även det har lett till att skillnaden i arbetstid mellan kvinnor och män har minskat något.

Den näst vanligaste orsaken till att arbeta deltid bland kvinnor är att de tar hand om barn och/eller vuxen anhörig. Nästan 150 000 kvinnor, motsvarande 20 procent av de deltidarbetande kvinnorna, uppgav denna orsak (se diagram 2.7). Samtidigt angav knappt 25 000 män att de arbetade deltid för att ta hand om barn och/eller en vuxen anhörig. Antalet män som arbetar deltid för att ta hand om barn och/eller en vuxen anhörig har emellertid nästan fördubblats sedan 2005. Bland kvinnor har

andelen som arbetar deltid för att ta hand om barn minskat med drygt 3 procentenheter. Detta betyder att skillnaden mellan kvinnor och män har minskat något.

Diagram 2.7 Orsaker till deltidarbete 2015

Antal personer i tusental

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Orsaker till deltidarbete skiljer sig mellan sektorer. Inom kommunal och privat sektor är det en övervägande majoritet av de deltidarbetande kvinnorna som arbetar deltid till följd av att det saknas heltidstjänster. Inom landsting och statlig sektor är det vanligare att kvinnor arbetar deltid för att ta hand om barn och/eller vuxen anhörig.

Skev fördelning av föräldraledighet och vård av barn

Kvinnor är i högre grad än män frånvarande från arbetet till följd av föräldraledighet. År 2015 tog kvinnor ut 74 procent av föräldrapenningdagarna. Kvinnors andel av föräldrapenningdagarna under barnets första år är ännu större. Bland barn födda 2013 tog kvinnor ut 81 procent av föräldrapenningdagarna under barnets första två år.

Föräldrapenninguttag är emellertid inte nödvändigtvis detsamma som föräldraledighet. Både kvinnor och män varvar betald ledighet med obetald ledighet, vilket medför att fördelningen av föräldrapenningdagar inte är ett

fullständigt mått på kvinnors och mäns totala frånvaro till följd av föräldraledighet (se diagram 2.8 och diagram 2.9).

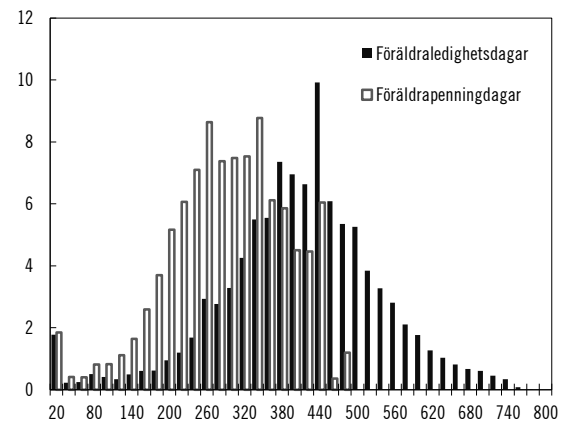
Kvinnor och män som fick sitt första barn 2009 var i genomsnitt föräldralediga i 13,3 respektive 3,5 månader under barnets två första år. Cirka 23 procent av männen var inte föräldralediga alls under barnets första två år. I genomsnitt tar kvinnor ut nästan 4 månader fler föräldraledighetsdagar än föräldrapenningdagar, medan män i genomsnitt tar ut 1,3 månader fler föräldraledighetsdagar. Kvinnor är därmed inte bara föräldralediga längre tid än män utan har också längre perioder av obetald ledighet.

Utvecklingen går mot en mer jämställd föräldraledighet, om än långsamt. Inspektionen för socialförsäkringen har undersökt hur föräldraledighetslängderna har utvecklats för barn födda 1994–2006 och funnit att framför allt män utökat föräldraledigheten.² Andelen föräldrar som delar jämställt, dvs. med en fördelning inom intervallet 40–60 procent, på föräldrapenningdagarna under barnets två första år har också ökat. Ju högre utbildning föräldrarna har desto mer sannolikt är det att de fördelar föräldraledigheten lika och särskilt betydelsefullt är det om kvinnan har hög utbildning. Om föräldrarna är inrikes födda, sysselsatta i offentlig sektor, har ungefär lika stora inkomster eller bor i ett storstadsområde ökar också sannolikheten för ett jämnt uttag.³

Hushållets ekonomi verkar inte vara avgörande för fördelningen av föräldrapenningdagar utan kön förefaller vara den enskilt viktigaste förklaringen till hur föräldrapenningdagar fördelas inom ett hushåll.

Diagram 2.8 Mammors uttag av föräldraledighetsdagar respektive föräldrapenningdagar

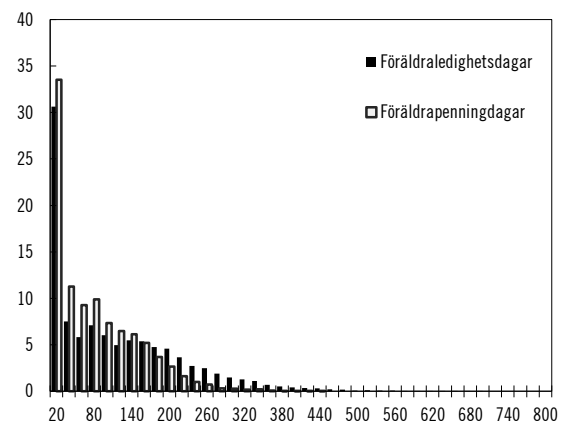
Procent

Anm.: Avser förstagsföräldrar till barn födda 2009 och fram till barnets tvåårsdag. Horisontell axel anger antalet föräldraledighetsdagar respektive föräldrapenningdagar. Varje stapel motsvarar 20 dagar. Vertikal axel anger i procent andelen mammor som tagit ut ett visst antal föräldraledighets- och föräldrapenningdagar.
Källa: SOU 2014:28.

Diagram 2.9 Pappors uttag av föräldraledighetsdagar respektive föräldrapenningdagar

Procent

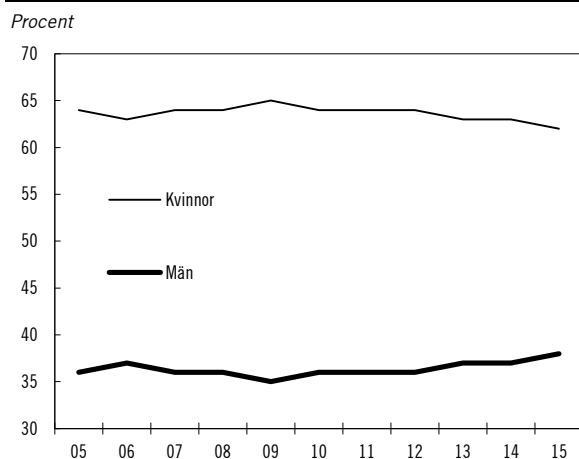

Anm.: Avser förstagsföräldrar till barn födda 2009 och fram till barnets tvåårsdag. Horisontell axel anger antalet föräldraledighetsdagar respektive föräldrapenningdagar. Varje stapel motsvarar 20 dagar. Vertikal axel anger i procent andelen pappor som tagit ut ett visst antal föräldraledighets- och föräldrapenningdagar.
Källa: SOU 2014:28.

Kvinnor tar inte bara ut en större andel av föräldraledigheten än män utan är också oftare hemma för vård av barn (VAB), vilket minskar kvinnors arbetstid ytterligare. År 2015 tog kvinnor ut 62 procent av VAB-dagarna. Fördelningen av uttaget av VAB-dagar har bara blivit marginellt mer jämställd de senaste 10 åren. Skillnaden mellan kvinnors och mäns uttag har minskat med 4 procentenheter (se diagram 2.10).

² Föräldrapenning och föräldraledighet (Inspektionen för Socialförsäkringen, rapport 2013:13).

³ De jämställda föräldrarna (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013:8).

Diagram 2.10 Uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av barn, 2005–2015

Källa: Försäkringskassan.

Forskning visar att kvinnors andel av hushållsarbetet ökar när ett par får barn. Innan par får sitt första barn är fördelningen relativt jämn, men när de får barn blir hushållsarbetet mer snedfördelat. Kvinnors hushållsarbete påverkas av såväl antalet barn som barnens ålder, medan mäns hushållsarbets-tid är mycket mindre känslig för dessa faktorer (SOU 2014:28).

Kvinnor har även högre sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron har varierat kraftigt över tid, framför allt för kvinnor. De senaste åren har sjukpenningtalet stigit både för kvinnor och för män. Uppgången har emellertid varit starkare för kvinnor och den relativa skillnaden i kvinnors och mäns sjukpenningtal har aldrig varit större (se även utg.omr. 10). År 2015 var kvinnors sjukfrånvaro nästan dubbelt så hög som mäns (se diagram 2.11).

Att kvinnor är sjukfrånvarande i större utsträckning än män är inte unikt för Sverige utan gäller även för andra länder med hög sysselsättningsgrad bland kvinnor.

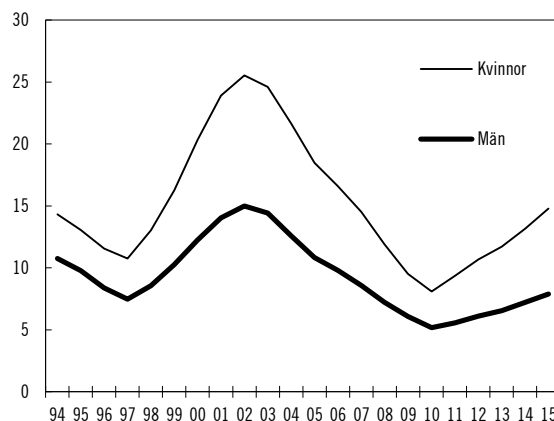
Det finns faktorer som delvis kan förklara skillnaden i sjukfrånvaro mellan könen. Att kvinnor och män arbetar i olika yrken är en sådan faktor. Kvinnor arbetar oftare än män i yrken och sektorer med sämre upplevd psykosocial arbetsmiljö.⁴ Kvinnor är

⁴ Kvinnors sjukfrånvaro, Redovisning av regeringsuppdrag (Försäkringskassan 2013). Se även SOU 2014:74.

överrepresenterade i vård- och omsorgsyren där sjukfrånvaron är hög för både kvinnor och män. Dock är sjukfrånvaron även högre för kvinnor än för män som arbetar inom samma yrke. Att sjukfrånvaron skiljer sig åt kan bero på att kvinnor och män som har samma yrke i hög grad har olika arbetsuppgifter och olika arbetsbelastning.⁵ Ett större ansvar för hemmet i kombination med förvärvsarbete är ytterligare en förklaring till den högre sjukfrånvaron för kvinnor.⁶

Diagram 2.11 Sjukpenningtalet 1994–2015

Antal sjukpenningdagar per försäkrad

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 16–64 år. Alla dagar är omräknade till nettodagar, t.ex. två dagar med halv ersättning blir en dag.
Källa: Försäkringskassan.

2.3 Kvinnor har lägre löner än män

Arbetsinkomsten påverkas även av hur stor ersättning den sysselsatta får för sitt arbete, dvs. den sysselsattas tim- eller månadslön. I genomsnitt uppgick kvinnors månadslön till ca 87 procent av männens 2015. Skillnaden innebär att det totala lönegapet mellan könen var 13 procent eller ca 4 400 kronor per månad (se diagram 2.12).⁷ Den enskilt viktigaste orsaken till löneskillnaden är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och har olika befattning, där

⁵ Kunskapssammanställning - Belastning, genus och hälsa i arbetslivet, (Arbetsmiljöverket 2013:9).

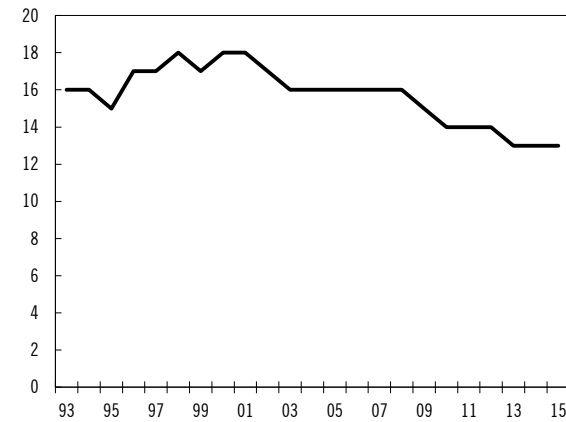
⁶ Kvinnors och mäns sjukfrånvaro (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering 2011:2) och Kvinnors sjukfrånvaro (Försäkringskassan 2013).

⁷ I denna beräkning är deltidslöner uppräknade till heltidslöner. Eftersom många kvinnor arbetar deltid är den faktiska löneskillnaden större.

kvinnor är överrepresenterade i yrken och befattningar med lägre löner.

Diagram 2.12 Totalt lönegap mellan kvinnor och män 1993–2015

Procent

Anm.: Det totala lönegapet mäter procentuell skillnad mellan kvinnors och mäns månadslöner uppräknade till motsvarande heltid. Ett lönegap på 13 procent medför att en kvinna som jobbar heltid tjänar i snitt 87 procent av lönen för en man som jobbar heltid.
Källa: Medlingsinstitutet.

Utbildningsvalen påverkar i stor utsträckning de yrken som kvinnor och män arbetar med. Även möjligheten till högre befattningar påverkas av utbildningens inriktning och längd.⁸ Kvinnor är överrepresenterade på högre utbildningar och allt fler kvinnor gör inbrytningar i traditionellt mansdominerade högskoleutbildningar. Samma tendenser återfinns dock inte bland männen, som i betydligt mindre utsträckning gör inbrytningar i traditionellt kvinnodominerade utbildningar.

Det har över tid skett vissa förändringar i könsfördelningen på arbetsmarknaden. Inom de äldre åldersgrupperna är arbetsmarknaden mer uppdelad än inom yngre åldersgrupper och inom flertalet yrkesgrupper där män dominerar i de äldre åldersgrupperna dominerar i stället kvinnor i de yngre åldersgrupperna. Särskilt tydligt är det inom yrken som kräver eftergymnasial utbildning, exempelvis arkitekter och jurister.

Det totala lönegapet har varierat något över tid men har det senaste decenniet minskat med nästan 4 procentenheter. Till stor del är

minskningen en följd av att arbetsmarknaden har blivit mindre könsuppdelad. Ytterligare en förklaring är att kvinnor i genomsnitt har haft högre löneökningar än män de senaste åren.⁹

Kvinnor och män arbetar inom olika yrken

Inom de fem vanligaste yrkena bland kvinnor är genomsnittslönen relativt jämn, mellan 22 000 och 30 000 kronor i månaden (se tabell 2.1). Spridningen är betydligt högre bland de vanligaste mansdominerade yrkena. Två mansdominerade yrken utmärker sig särskilt genom avsevärt högre löner än övriga yrken. Företags säljare, det vanligaste yrket bland män, och mjukvaru- och systemutvecklare har båda genomsnittliga löner på över 40 000 kronor i månaden. Inom yrket företags säljare förekommer också den största löneskillnaden mellan kvinnor och män. Kvinnor som är företags säljare har i genomsnitt 92 procent av männens lön i samma yrke.

För företags säljare och mjukvaru- och systemutvecklare är dessutom lönespridningen, mätt som kvoten mellan 90:e och 10:e percentilen i lönefördelningen, större än i de andra yrkesgrupperna, vilket visar på att möjligheten att göra lönekarriär är större inom dessa yrken.

Även om kvinnodominerade yrken generellt sett har lägre löner än mansdominerade yrken, tenderar lönen för kvinnor inom kvinnodominerade yrken, exempelvis barnskötare och förskollärare, ofta att vara högre än för män i samma yrken. Detta kan bl.a. bero på att medelåldern är högre bland kvinnor än bland män i dessa yrken.

⁸ I tidigare års bilagor om ekonomisk jämställdhet ges en översikt över utvecklingen avseende utbildningsinriktning och längd. Se också Underlag till jämställdhetsutredningen U2014:06 och SOU 2015:50 för en beskrivning av mäns och kvinnors utbildningsval, samt SCB, Tema: Utbildning; Könsstruktur per utbildning och yrke 1990–2030.

⁹ Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2014? Vad säger den officiella lönestatistiken? (Medlingsinstitutet 2015).

Tabell 2.1 De fem vanligaste yrkena för kvinnor respektive män 2015

Andel kvinnor i procent och genomsnittlig månadslön i kronor (2015 års priser)

	Antal anställda		Månadslön		Löneskillnader	
	Totalt	Andel kvinnor	Kvinnor	Män	Kv/M (%)	Löne-spridning P90/P10
Kvinnor						
Undersköterskor inom hemtjänst m.m.	132 300	92	26 200	25 900	101	1,3
Barnskötare	80 100	90	22 300	20 800	107	1,4
Grundskollärare	97 300	74	30 200	29 600	102	1,5
Förskollärare	67 600	96	27 900	26 200	106	1,3
Vårdbiträden	77 500	82	23 800	23 700	100	1,4
Män						
Lastbilsförare m.fl.	63 300	5	27 800	27 000	103	1,2
Mjukvaru- och system-utvecklare m.fl.	64 200	21	39 900	41 500	97	1,9
Lager- och terminal-personal	73 400	22	25 700	26 500	95	1,5
Företagssäljare	91 000	29	36 200	40 700	92	2,3
Maskinställare och maskinoperatör, metallarbetare	44 800	13	26 500	28 000	95	1,5

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Färre kvinnor än män är chefer

År 2014 var 37 procent av alla chefer kvinnor, och 63 procent var män. Andelen chefer som är kvinnor har ökat med omkring 10 procentenheter sedan 2001. Könsfördelningen bland chefer skiljer sig mycket åt mellan olika sektorer. Inom kommun och landsting är runt 70 procent av alla chefer kvinnor medan endast 30 procent av cheferna i privat sektor är kvinnor (se tabell 2.2). Inom alla sektorer är andelen chefer som är kvinnor lägre än andelen anställda som är kvinnor. Det tyder på att kvinnor är underrepresenterade som chefer oavsett sektor.

Tabell 2.2 Chefer och anställda bland kvinnor och män 2014, efter sektor

Procent

	Chefer		Anställda	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Privat sektor	30	70	39	61
Offentlig sektor	62	38	72	28
<i>Stat</i>	43	57	53	47
<i>Landsting</i>	71	29	79	21
<i>Kommuner</i>	68	32	77	23
Totalt	37	63	54	45

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Den ojämna könsfördelningen bland chefer är särskilt påtaglig på de allra högsta chefsposterna. Av börsföretagen är det endast 6 procent som har en kvinna som styrelseordförande och omkring 5 procent som har en kvinna som verkställande direktör. Männens dominans i börsföretagens styrelser har emellertid minskat sedan början av 2000-talet. År 2016 har andelen styrelseledamöter som är kvinnor ökat till strax över 30 procent. Även andelen kvinnor i börsbolagens ledningar har ökat och är för första gången över 20 procent.¹⁰

De vanligaste chefsyrkena bland kvinnor återfinns främst inom de kvinnodominerade vård- och omsorgsyren. Bland män är de vanligaste chefsyrkena verkställande direktör och försäljnings- och marknadschef (se tabell 2.3).

I likhet med löneskillnaderna för de kvinno- respektive mansdominerade yrkena (se tabell 2.1) är lönenivåerna inom de chefsyrken som är vanligast bland kvinnor lägre än bland chefsyrken som är vanligast bland män. Dessutom är medellönen lägre för kvinnor även inom samma chefsyrke. Det tyder på att möjligheterna att göra lönekarriär är mindre för kvinnor än för män både sett till skillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade chefsyrken men också inom samma chefsyrke.¹¹

¹⁰ Andra AP-fondens Kvinnoindex för 2016.

¹¹ Chefens chef är en man, Ledarnas jämställdhetsbarometer 2013, Ledarna.

Tabell 2.3 Medellön och löneskillnader i de fem vanligaste chefsyrkena för kvinnor respektive män 2015

Andel kvinnor i procent och genomsnittlig månadslön i kronor (2015 års priser)

	Anställda		Löneskillnader		
	Andel kvinnor	Kvinnor	Män	Kv/M (%)	Löne-spridning P90/P10
Kvinnor					
Enhetschefer inom äldreomsorg, nivå 2	86	38 200	41 700	92	1,4
Avdelnings- och enhetschefer inom hälsa och sjukvård, nivå 2	80	43 400	50 100	87	1,6
Rektorer, nivå 2	65	44 700	45 700	98	1,4
Övriga verksamhetschefer inom samhällsservice, nivå 2	50	40 700	42 100	96	1,7
Ekonomi- och finanschefer, nivå 2	36	48 000	68 200	70	2,6*
Män					
Verkställande direktörer m.fl.	17	61 900	76 700	81	4,4
Driftchefer inom bygg, anläggning och gruva, nivå 2	5	46 100	45 100	102	1,8
Försäljnings- och marknadschefer, nivå 1	25	59 100	63 900	92	3,0
Försäljnings- och marknadschefer, nivå 2	30	48 300	59 900	81	2,9
Produktionschefer inom tillverkning, nivå 2	15	43 500	44 700	97	2,1

Anm.: Lönegap avser här hur stor andel kvinnors löner utgör utav mäns löner inom samma yrke eller befattning. * Avser lönespridning 2014.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

En förklaring till kvinnors underrepresentation i chefspositioner kan vara utbildningsvalet. Andelen civilekonomer och civilingenjörer är tämligen hög bland de högre chefsbefattningarna i näringslivet. Att arbetsgivarna har haft ett begränsat urval av kvinnor att rekrytera från bland civilingenjörer och civilekonomer kan ha varit en hämmande faktor. Andelen kvinnor i toppositioner har emellertid ökat och en förklaring är att utbildningsvalet blivit mindre könsbundet och att andelen kvinnor med relevant utbildning har ökat. Däremot är det fortfarande betydligt vanligare att män innehar toppositioner givet samma utbildning och ålder (SOU 2014:81). Det tyder på att kvinnors

underrepresentation som chefer inte enbart kan hänföras till utbildningsvalet.

Andelen kvinnor och män som är chefer är lika stor fram till 30-årsåldern. Därefter är andelen kvinnor i chefspositioner konstant medan andelen män fortsätter att öka fram till 50-årsåldern.¹² Att kvinnor tar den större delen av föräldraledigheten och oftare arbetar deltid under småbarnsåren kan vara en delförklaring till underrepresentationen i toppositioner. Dels minskar många kvinnors arbetsutbud när de får barn och de kommer därmed efter i uppbyggnaden av arbetslivserfarenhet, vilket kan göra det svårare att konkurrera om chefspositioner. Dels kan det påverka arbetsgivares förväntningar på hur kvinnor och män ska bete sig på arbetsmarknaden, s.k. statistisk diskriminering. Om arbetsgivare utgår ifrån att kvinnor kommer att arbeta färre timmar och ha större ansvar för hem och barn, och därmed ha mindre möjligheter till övertidsarbete och resor än män, kan det leda till att en kvinna i barnafödande ålder inte erbjuds samma möjligheter i yrkeslivet oavsett om hon har barn eller inte.

Sverige har en förhållandevis låg andel kvinnor med höga chefstjänster jämfört med vissa länder med kort eller ingen lagstadgad föräldraledighet. I dessa länder är det mindre förväntad skillnad på hur sysselsatta kvinnor och män betar sig på arbetsmarknaden, vilket kan leda till att den statistiska diskrimineringen blir mindre och det blir lättare för karriärorienterade kvinnor att nå toppositioner.¹³

En annan förklaring handlar sannolikt om normer och att det fortfarande kan finnas en föreställning om att chefen är en man. Eftersom en viss typ av maskulinitet fortfarande kan utgöra normen för chefskap, riskerar kvinnor att inte uppfylla kriterierna och följden kan bli att kvinnor som inte stämmer med chefsidealet utesluts från rekryteringsprocesserna (SOU 2014:80).

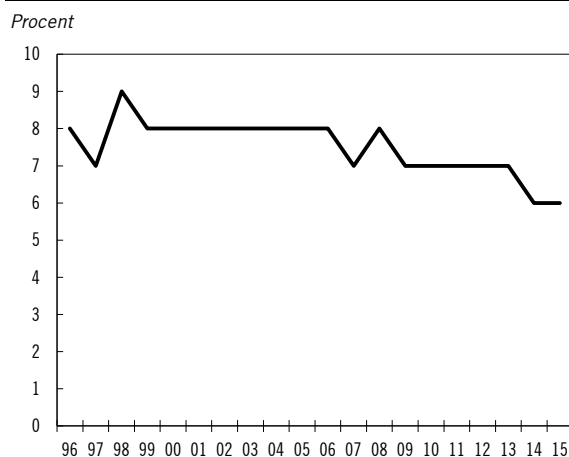
¹² Bygren och Gähler, Family formation and men's and women's attainment of workplace authority, Social Forces, 2012.

¹³ Mandel och Semyonov, A Welfare State Paradox: State Intervention and Women's Employment Opportunities in 22 Countries, American Journal of Sociology, 2006.

Det oförklarade lönegapet

Förutom yrke och befattning kan skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner förklaras av att kvinnor och män har olika utbildningar och arbetstid samt arbetar inom olika sektorer. Exempelvis blir skillnaden mellan kvinnor och mäns löner större när hänsyn tas till utbildning vilket är ett resultat av att kvinnor i genomsnitt har högre utbildning än män men arbetar inom yrken med lägre lön. När hänsyn tas till ålder, utbildning, sektor, yrke samt arbetstid minskar lönegapet mellan kvinnor och män från 13 till 6 procentenheter. Det lönegap som kvarstår kallas för oförklarad lönegap (se diagram 2.13).

Diagram 2.13 Oförklarad lönegap mellan kvinnor och män 1996–2015

Anm.: Det oförklarade lönegapet är det lönegap som kvarstår när hänsyn tagits till att kvinnor och män har olika ålder, utbildning, arbetstid och arbetar inom olika yrken.
Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Storleken på det oförklarade lönegapet skiljer sig mellan olika sektorer och är som störst inom privat sektor (7 procent) och som minst inom kommunal sektor (1 procent). Den största skillnaden mellan totalt och oförklarad lönegap finns inom landstinget där lönegapet minskar med 17 procentenheter när hänsyn tas till ålder, utbildning, arbetstid och yrke. Det är till stor del ett resultat av att kvinnor och män i större utsträckning än i andra sektorer arbetar inom olika yrken i landstinget. Inom privat sektor skiljer sig det oförklarade lönegapet betydligt mellan tjänstemän (9 procent) och arbetare (4 procent), vilket exempelvis skulle kunna bero på att användandet av individuell lönesättning

kan skilja sig mellan grupperna men också att lönespridningen generellt sett är större inom tjänstemannayrken än arbetaryrken.¹⁴

Tabell 2.4 Oförklarad lönegap i de vanligaste yrkena och chefsyrkena 2015

Vanligaste yrkena	Kvinnors lön i procent av mäns lön
Kvinnor	
Undersköterskor inom hemtjänst m.m.	100
Barnskötare	101
Grundskollärare	100
Förskollärare	101
Vårdbiträden	99
Män	
Lastbilsförare m.fl.	–
Mjukvaru- och systemutvecklare m.fl.	96
Lager- och terminalpersonal	95
Företags säljare	94
Maskinställare och maskinoperatör, metallarbetare	95
Vanligaste chefsyrkena	
Kvinnor	
Enhetschefer inom äldreomsorg, nivå 2	96
Avdelnings- och enhetschefer inom hälsa och sjukvård, nivå 2	87
Rektorer, nivå 2	97
Övriga verksamhetschefer inom samhällsservice, nivå 2	95
Ekonomi- och finanschefer, nivå 2	82
Män	
Verkställande direktörer m.fl.	79
Driftchefer inom bygg, anläggning och gruva, nivå 2	98
Försäljnings- och marknadschefer, nivå 1	97
Försäljnings- och marknadschefer, nivå 2	82
Produktionschefer inom tillverkning, nivå 2	–

Anm.: Med oförklarad lönegap avses kvinnors lön i procent av mäns lön när hänsyn tagits till utbildning, arbetstid och ålder för de vanligaste yrkena och chefsyrkena bland kvinnor och män.
Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

När hänsyn tas till ålder, utbildning, arbetstid och sektor inom de vanligaste yrkena för

¹⁴ Lönebildningsrapporten 2012 Konjunkturinstitutet. Lönebildningsrapportens analys inkluderar förutom ålder, utbildning, yrke och arbetstid (beräknat som heltid eller deltid), även region, näringsgren, födelseland, utbildningsinriktning, arbetsplatsstorlek samt om arbetstagaren får timlön eller månadslön.

kvinnor och män, framkommer att de kvinno-dominerade yrkena har jämställda löner medan kvinnor tjänar omkring 5 procent mindre än män inom de mansdominerade yrkena (se tabell 2.4). Samma bild återfinns dock inte bland de vanligaste chefsyrkena. Både inom de vanligaste chefsyrkena för kvinnor och de vanligaste chefsyrkena för män har kvinnor lägre lön än män även när hänsyn tagits till ålder, utbildning, arbetstid och sektortillhörighet.

Det oförklarade lönegapet kan bero på diskriminering mellan kvinnor och män. Det kan också bero på skillnader i faktorer som inte beror på kön, som individuella egenskaper eller skillnader i arbetsuppgifter, dvs. information som inte finns tillgängliga att inkludera i analysen.

På liknande sätt som kvinnors längre föräldraledighet och deltidsarbete kan påverka kvinnors möjligheter till chefspositioner kan det också påverka löneutvecklingen. Empiriska studier av föräldraledighetens effekter påvisar oftast negativa effekter på lön. Men i många studier är den negativa effekten på lön större för män än för kvinnor och dessutom tenderar effekten att öka med högre utbildning och lön. Att den negativa effekten är större för män än för kvinnor brukar förklaras med att männen i betydligt mindre utsträckning förväntas vara frånvarande, vilket ger en större signaleffekt. En tolkning av detta är att kvinnornas löner är lägre redan innan de är frånvarande eftersom de förväntas vara det, medan männens löneutveckling påverkas först när de verkligen är frånvarande. Den negativa effekten på lön tycks dock vara mindre på 2000-talet än den var på 1990-talet och är dessutom numera ungefär lika stor för män som för kvinnor, givet lika lång ledighet. En förklaring till de minskade skillnaderna kan vara att det under 2000-talet blivit allt vanligare att både kvinnor och män är föräldralediga, vilket minskar signaleffekten (SOU 2014:28).

I såväl svensk som internationell forskning har det konstaterats att deltidsarbete har en negativ effekt på lönen. Den negativa effekten tenderar att växa allteftersom deltidsarbetet pågår. Skillnader i uppbyggnaden av humankapital är en orsak till skillnaderna i lön

mellan hel- och deltidsarbetare. Kvinnors deltidsarbete utgör därför även en förklaring till kvinnors lägre löner.¹⁵

Kvinnors lägre löner kan också vara ett resultat av valet att arbeta på arbetsplatser som tillåter mer flexibilitet i termer av tid på kontoret och hemarbete, respektive mängden resor och övertid.¹⁶

¹⁵ Frånvaroeffekter på lönen för kvinnor och män (Konjunkturinstitutet 2011).

¹⁶ Goldin och Katz, The cost of workplace flexibility for high-powered professionals, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2011.

Fördjupningsruta: Jämställdhet och tillväxt

Under de senaste decennierna har frågan om sambandet mellan jämställdhet mellan kvinnor och män och ekonomisk tillväxt diskuterats livligt. Det finns idag många rapporter som visar på sambandet mellan jämställdhet och ekonomisk utveckling.¹⁷

En förklaring till sambandet mellan jämställdhet och ekonomisk utveckling är att ekonomisk tillväxt till stor del återspeglar hur människors kompetens, talang och skaparkraft tas tillvara, inte minst på arbetsmarknaden. Ökad jämställdhet kan bidra till ökad tillväxt genom att minska ineffektiviteter, dels genom att tillvaratagandet av talang förbättras, dels genom att öka utbildningsnivån i arbetskraften.¹⁸

Det finns flera kanaler genom vilken en ökad jämställdhet på arbetsmarknaden kan påverka den ekonomiska tillväxten. En sådan är kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande och arbetstid. Idag förvärvsarbetar en lägre andel kvinnor än män i Sverige, och betydligt fler kvinnor än män arbetar deltid. Om fler kvinnor får möjlighet att arbeta heltid bidrar det till den ekonomiska tillväxten.

Ökad jämställdhet kan också bidra till ekonomisk tillväxt genom att minska horisontell och vertikal segregation på arbetsmarknaden, dvs. att kvinnor och män arbetar i olika näringsgrenar och/eller har olika yrken. Om denna segregering minskar, dvs. om kvinnor och män i högre utsträckning väljer utbildning och yrke efter fallenhet och inte efter kön, ökar sannolikheten att både kvinnors och mäns kompetens tas tillvara. Samma argument kan användas för entreprenörskap och företagande, eftersom färre kvinnor än män är företagare.

I studier som undersöker sambandet mellan jämställdhet och tillväxt på en övergripande nivå, i s.k. tillväxtregressioner, visas att jämställdhet mellan kvinnor och män och ekonomisk tillväxt är positivt korrelerade i de flesta studier, om än inte i alla. Det finns dock en rad metodologiska

problem med dessa studier, vilket gör resultaten svårtolkade.¹⁹

Flera studier undersöker vilken betydelse ökad jämställdhet, främst kvinnors ökade förvärvsfrekvens, haft på den ekonomiska utvecklingen. Dessa studier visar att kvinnors inträde på arbetsmarknaden starkt bidragit till den ekonomiska utvecklingen under de senaste decennierna, både genom att arbetskraften ökat, och genom att befolkningens kompetens nyttjats bättre på arbetsmarknaden.²⁰ På ett liknande sätt finns studier som skattar hur mycket högre BNP skulle bli om jämställdheten ökar. Dessa studier visar att det fortfarande finns en betydande potential för ekonomisk utveckling av ökad jämställdhet.²¹

Det finns också flera studier som undersöker vilka faktorer som ligger bakom kvinnors inträde på arbetsmarknaden, bl.a. hur sociala normer och kulturella förväntningar påverkar kvinnors arbetskraftsdeltagande.²² Andra studier lyfter fram att politiska beslut, t.ex. om föräldrapenning och barnomsorg, underlättar kvinnors möjlighet att kombinera förvärvsarbete och familjeliv.²³ Några studier, främst från USA, pekar också på andra faktorer – som teknologiska landvinningar, introduktionen av p-piller och medicinska framsteg – som underlättat kvinnors inträde på arbetsmarknaden.²⁴

¹⁷ Se t.ex. The Global Gender Gap Report 2015, World Economic Forum 2015.

¹⁸ Det bör förtydligas att tillväxten kan bli högre under en anpassningsperiod (under tiden samhället blir mer jämställt), men att tillväxten efter denna period inte fortsätter vara högre. Dock är produktionsnivån och sysselsättningen högre efter anpassningsperioden.

¹⁹ Se t.ex. Bandiera och Natraj, Does Gender Inequality Hinder Development and Economic Growth? Evidence and Policy Implications, World Bank Research Observer 28, 2013.

²⁰ Se t.ex. Hsieh, Jones, Hurst, och Klenow, The Allocation of Talent and U.S. Economic Growth, NBER Working paper 18693, 2013.

²¹ Se t.ex. Cuberes och Teignier, Aggregate Effects of Gender Gaps in the Labor Market: A Quantitative Estimate, Jour. of Human Capital, 2016.

²² Se t.ex. Fernandez, Fogli och Olivetti, Mothers and Sons: Preference Formation and Female Labor Force Dynamics, Quarterly Journal of Economics, 2004.

²³ Se t.ex. Lewis, Work-Family Balance, Gender and Policy, 2009.

²⁴ Se t.ex. Greenwood, Seshadri, och Yorukoglu, Engines for Liberation. Review of Economic Studies, 2005.

Goldin och Katz, The Power of the Pill: Oral Contraceptives and Women's Career and Marriage Decisions, Journal of Pol. Economy, 2002.

Albanesi och Olivetti, Gender Roles and Medical Progress, Journal of Political Economy, 2016.

3 Från arbetsinkomst till individuell disponibel inkomst

3.1 Skatter och transfereringar utjämnar skillnader i marknadsinkomst

Skatte- och transfereringssystemen bidrar till att minska skillnaderna mellan kvinnors och mäns inkomster och den totala inkomstspridningen i samhället. Det är betydligt större skillnad mellan kvinnors och mäns marknadsinkomster (arbetsinkomster och kapitalinkomster) än vad det är i individuell disponibel inkomst. När hänsyn tas till skatter och transfereringar minskar skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster från ca 70 procent i marknadsinkomst till ca 80 procent i individuell disponibel inkomst (se tabell 3.1).

Män har i genomsnitt högre marknadsinkomster än kvinnor. Det gäller för såväl arbetsinkomster som kapitalinkomster. Skillnaden är dock störst för kapitalinkomster där kvinnors andel uppgår till knappt hälften av männens. Totalt utgör kvinnors marknadsinkomster ca 70 procent av männens (se tabell 3.1).

Kvinnor har dock en större andel av både skattefria och skattepliktiga transfereringar. Att de skattepliktiga ersättningarna från socialförsäkringen är högre, förklaras till stor del av att kvinnor är mer sjukskrivna och tar ut en större

andel av föräldraledigheten än män. Den totala årliga inkomsten från socialförsäkringarna blir därför högre för kvinnor, även om män till följd av högre löner har en högre ersättning räknat i kronor per dag. En viss utjämnande effekt uppstår även genom att enbart arbetsinkomster upp till en viss nivå ger rätt till ersättning från socialförsäkringen.

Kvinnors större andel av de skattefria transfereringarna förklaras i huvudsak av att det är vanligare att kvinnor är ensamstående föräldrar. Därmed har kvinnor i större utsträckning än män ersättningar som är förknippade med föräldraskap, t.ex. barnbidrag och underhållsstöd. Ensamstående föräldrars möjlighet till heltidsarbete och egenförsörjning är ofta mindre än sammanboendes. Den större andelen kvinnor bland ensamstående föräldrar gör därför att kvinnor ofta har ett större behov av det inkomstprövade bostadsbidraget än män. Kvinnors högre andel av transfereringarna leder till en utjämning av inkomstskillnaderna.

Inkomtskillnaderna mellan kvinnor och män jämnas också ut av skattesystemet. Männens högre marknadsinkomster och progressiviteten i skattesystemet innebär att de betalar mer i skatt.

Tabell 3.1 Från arbetsinkomst till individuell disponibel inkomst 2014

Inkomster i kronor per år (2016 års priser) och andelar i procent

	Medelinkomst från inkomstslaget, samtliga personer			Andel med inkomst från inkomstslaget		Medelinkomst för personer med inkomst från inkomstslaget		
	Kvinnor	Män	Kv/M (%)	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kv/M (%)
Arbetsinkomst	231 800	314 200	74	86	88	270 300	357 900	76
+Inkomst av kapital	21 600	42 400	51	63	64	34 200	66 600	51
=Marknadsinkomst	253 300	356 600	71	91	92	279 600	387 600	72
+Skattepliktig ersättning	33 800	26 600	127	48	39	70 300	67 800	104
=Inkomst före skatt	287 100	383 200	75	96	96	297 600	398 200	75
-Skatt	68 000	101 100	67	94	94	72 100	107 600	67
=Inkomst efter skatt och före stöd	219 200	282 100	78	97	96	227 000	292 900	78
+Summa hushållsstöd	11 100	7 500	148	44	17	32 900	24 700	133
+Skatterfritt individuellt stöd	2 800	7 200	39	39	37	7 000	19 400	36
- Återbetalning studiemedel och givet underhållsbidrag	3 000	3 000	100	26	21	11 600	14 000	83
=Individuell disponibel inkomst	233 300	290 700	80	100	100	235 700	294 500	80

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

3.2 Inkomsternas utveckling

Kvinnors marknadsinkomster har ökat snabbare än mäns

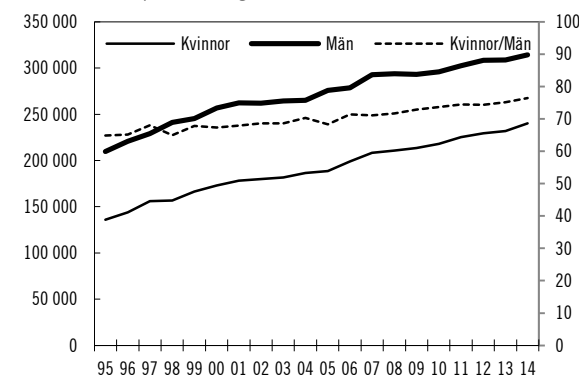
För de flesta utgör arbetsinkomsten den största delen av marknadsinkomsten. Skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetsinkomster får därför ett stort genomslag på marknadsinkomsten, framför allt kring medianen.

Marknadsinkomsten har i procentuella termer ökat snabbare för kvinnor än för män under perioden 1995–2014, medan skillnaden per år i kronor legat förhållandevis stabilt kring 70 000 kronor (se diagram 3.1). Kvinnors ökade marknadsinkomster kan framför allt förklaras av ökade arbetsinkomster och är en följd av att kvinnors arbetstid ökat sedan mitten av 1990-talet.

Kapitalinkomster är ungefär lika vanligt förekommande bland kvinnor som bland män. Drygt 60 procent av både kvinnor och män hade kapitalinkomster under 2014 (se tabell 3.1). Det genomsnittliga beloppet är dock betydligt mindre för kvinnor än för män, vilket framför allt förklaras av lägre kapitalinkomster hos kvinnor i den övre delen av inkomstfördelningen. Skillnaden är betydligt mindre i mitten och i nedre delen av inkomstfördelningen.

Diagram 3.1 Marknadsinkomst för kvinnor och män 1995–2014

Medianinkomst i kronor (2016 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Individuella disponibla inkomster har dock ökat i samma takt

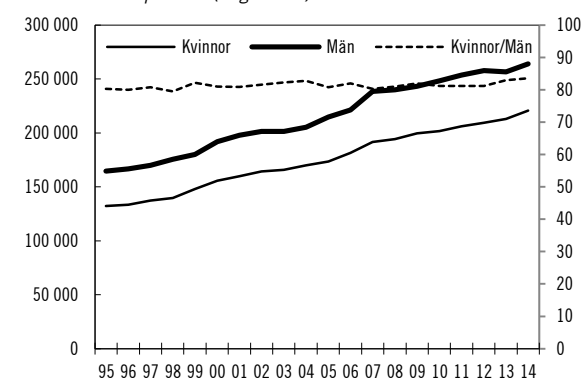
Sedan mitten av 1990-talet har relationen mellan kvinnors och mäns individuella disponibla inkomster varit förhållandevis konstant kring

80 procent. I kronor räknat har skillnaden ökat med ca 10 000 kronor (se diagram 3.2).

Att de relativa disponibla inkomsterna inte har förändrats i någon större utsträckning samtidigt som skillnaden mellan kvinnors och mäns marknadsinkomster har minskat, kan dels förklaras av att kvinnors transfereringsinkomster har minskat i takt med ökade marknadsinkomster, dels av att transfereringarna har ökat i en betydligt långsammare takt än marknadsinkomsterna vilket är en effekt av att priserna ökar långsammare än lönerna.²⁵ Då transfereringar är vanligare bland kvinnor än bland män innebär det att ökade marknadsinkomster inte får fullt genomslag på utvecklingen i individuell disponibel inkomst.

Diagram 3.2 Individuell disponibel inkomst 1995–2014

Medianinkomst i kronor (2016 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

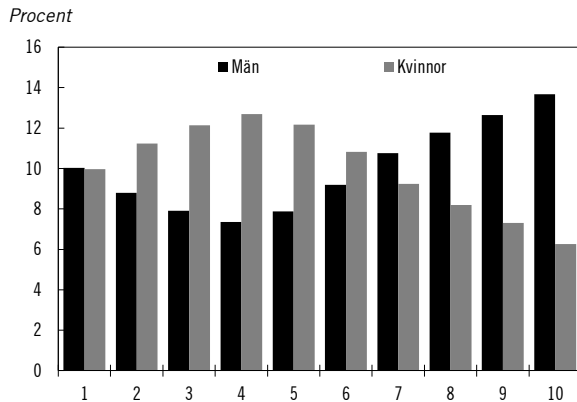
Inkomster i toppen av fördelningen

Kvinnor har i genomsnitt lägre inkomster än män och är underrepresenterade i den övre delen av inkomstfördelningen. I diagram 3.3 har befolkningen 20–64 år delats in i tio lika stora grupper rangordnade efter storleken på den individuella disponibla inkomsten. Om kvinnor och män fördelade sig på samma sätt över inkomstgrupperna skulle 10 procent av kvinnorna och 10 procent av männen återfinnas i varje inkomstgrupp. Kvinnor är dock överrepresenterade i inkomstgrupp 2–6 medan

²⁵ Transfereringarna är prisindexerade medan marknadsinkomsterna styrs av löneökningar. Vid reallönetillväxt ökar löner mer än priser. Därmed ökar marknadsinkomsterna mer än transfereringarna.

männen är överrepresenterade i inkomstgrupp 7–10.

Diagram 3.3 Andel kvinnor respektive män i olika inkomstgrupper 2014

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Gruppindelningen baseras på individuell disponibel inkomst.

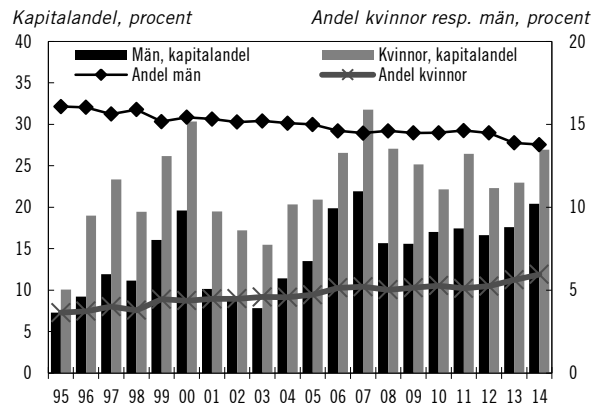
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Genom att studera marknadsinkomsten kan förhållandet mellan kapitalinkomster och arbetsinkomster analyseras.

Av de tio procenten i befolkningen som har högst marknadsinkomst är männen överrepresenterade precis som vid individuell disponibel inkomst. Men skillnaderna har minskat och under tidsperioden 1995–2014 har andelen män som tillhör tiondelen med högst marknadsinkomst sjunkit från 16,1 procent till 13,8 procent, se diagram 3.4. För kvinnorna har motsvarande andel ökat från 3,6 procent till 5,9 procent.

Ser man till hur stor andel av marknadsinkomsten som består av kapitalinkomster har kvinnorna i den högsta tiondelen systematiskt högre andel kapitalinkomst och högre genomsnittlig kapitalinkomst än männen.

Diagram 3.4 Kapitalinkomstens andel av marknadsinkomsten samt andel män resp. kvinnor i tiondelen med högst inkomster 2014

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I tabell 3.2 har den översta tiondelen delats upp i mindre inkomstgrupper. I tabellen ser man att männen har högre kapitalinkomster än kvinnorna i den översta tusendelen, vilket inte är fallet i de andra percentilgrupperna²⁶. Däremot har männen systematiskt högre marknadsinkomster än kvinnorna.

Tabell 3.2 Genomsnittlig marknadsinkomst och kapitalinkomst för kvinnor och män med toppinkomster 2014

Tusental kronor (2016 års priser)

	Marknadsinkomst		Kapitalinkomst	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
P90–p95	631	634	71	50
P95–P99	944	952	250	176
P99–P99,9	2 052	2 113	1 226	917
P99,9–P100	8 974	10 391	7 447	7 645

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I tabell 3.3 framgår att skillnaden i antalet kvinnor och män är som störst i den högsta tusendelen.

²⁶ Percentilgrupper innebär att individerna rankas från lägsta hundradelen till den högsta hundradelen efter sin marknadsinkomst och delas in i hundra lika stora grupper.

Tabell 3.3 Antal kvinnor och män med toppinkomster 2014

Antal personer i tusental och andel kvinnor i procent

	Kvinnor	Män	Andel kvinnor
P90–P95	84	188	0,45
P95–P99	63	154	0,41
P99–P99,9	13	36	0,35
P99,9–P100	1	4	0,24

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

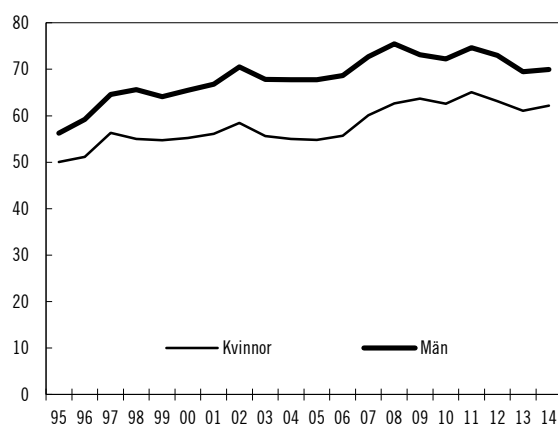
3.3 Fler män än kvinnor försörjer sig bara genom arbete

Att kunna försörja sig genom betalt arbete är centralt i den svenska jämställdhetspolitiken. Med inkomst från arbete avses i detta sammanhang utökad marknadsinkomst, dvs. inkomster från arbete, kapital, föräldrapenning, underhållsstöd och barnbidrag, samt pension och studiemedel.

Andelen som helt och hållet försörjer sig genom utökad marknadsinkomst har ökat bland både kvinnor och män. Andelen har dock under samtliga år 1995–2014 varit större bland män än kvinnor. År 2014 var det 62 procent av kvinnorna och 70 procent av männen i förvärvsaktiv ålder som levde i hushåll där utökad marknadsinkomst utgjorde hela hushållsinkomsten (se diagram 3.5).

Diagram 3.5 Andel personer vars inkomst enbart består av utökad marknadsinkomst 2014

Procent

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Att fler män än kvinnor har sin försörjning från enbart marknadsinkomster är ett mönster som syns i de flesta åldersgrupper. Undantaget är ungdomar 20–24 år där situationen är den

omvända. Av tabell 3.4 framgår också att andelen som enbart försörjer sig genom utökad marknadsinkomst är större bland sammanboende än bland ensamstående, vilket gäller för såväl kvinnor som män. Det kan delvis förklaras av att behovsprövade transfereringar baseras på hushållets samlade inkomster. Behovet av bidrag ur transfereringssystemen är ofta större hos ensamstående än sammanboende hushåll. I sammanboende hushåll kan låga marknadsinkomster hos den ena parten kompenseras genom högre inkomster från den andra, vilket gör att hushållet inte är berättigat till inkomstprövade transfereringar. Även bland utrikes födda är andelen som enbart försörjs genom utökade marknadsinkomster större bland män än kvinnor. Utrikes födda kvinnor är generellt sett en grupp med låga marknadsinkomster. Gruppen är en av de mest ekonomiskt utsatta i Sverige.

Tabell 3.4 Andel personer vars inkomst enbart består av utökad marknadsinkomst 2014

Procent

	Kvinnor	Män
Åldersgrupper		
20–24 år	70	67
25–34 år	59	69
35–44 år	59	69
45–54 år	65	74
55–64 år	61	69
Hushållstyper		
Ensamstående m barn 0–6 år	27	57
Ensamstående m barn 7–17 år	43	68
Ensamstående 20–44 år, utan barn	69	67
Ensamstående 45–64 år, utan barn	54	59
Sammanboende m barn 0–6 år	53	63
Sammanboende m barn 7–17 år	72	82
Sammanboende 20–44 år, utan barn	75	80
Sammanboende 45–64 år, utan barn	66	76
Födelseland		
Inrikes födda	65	73
Utrikes födda	50	56
Totalt	62	70

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

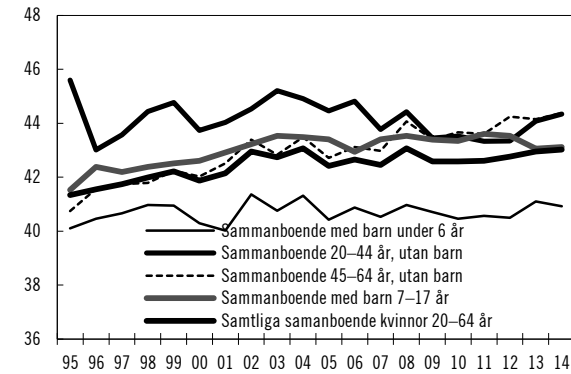
3.4 Sammanboende kvinnors ekonomiska självständighet har ökat

Kvinnors ekonomiska självständighet har sedan 1970-talet ökat. Sammanboende kvinnors andel av hushållsinkomsten har ökat från 31 procent 1975 till ca 43 procent 2014. En viktig förklaring till denna utveckling är den kraftiga ökningen av antalet arbetande kvinnor som skedde 1970–1999. Därefter har antalet arbetstimmar fortsatt att öka för de sysselsatta kvinnorna. Ökningen har varit störst bland sammanboende kvinnor.

Sedan mitten av 1990-talet har emellertid sammanboende kvinnors andel av hushållsinkomsten legat relativt konstant. Lägst andel av hushållsinkomsten har sammanboende kvinnor med små barn, vilket till stor del förklaras av att många kvinnor i denna grupp är föräldralediga eller arbetar deltid (se diagram 3.6).

Diagram 3.6 Sammanboende kvinnors andel av hushållsinkomsten 1995–2014

Procent

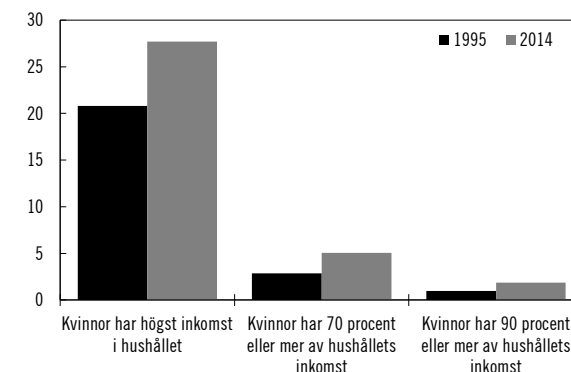
Anm.: Statistiken avser sammanboende kvinnor i åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Andelen sammanboende hushåll där kvinnan har en högre inkomst än sin man har ökat sedan mitten av 1990-talet. År 1995 hade 21 procent av kvinnorna i åldern 20–64 år en högre individuell disponibel inkomst än mannen i familjen (se diagram 3.7). En andel som fram till 2014 ökat till ca 28 procent. Andelen kvinnor som står för minst 70 procent av hushållsinkomsten har också ökat. Även om det är från låga nivåer har andelen kvinnor som svarar för minst 70 procent av hushållets samlade inkomster nästan fördubblats mellan 1995 och 2014. År 2014 var det omkring 5 procent av de sammanboende kvinnorna i åldrarna 20–64 år som svarade för mer än 70 procent av hushållets inkomster och ca 2 procent där kvinnorna svarade för mer än 90 procent av hushållets samlade inkomster.

Diagram 3.7 Andel av hushållen där kvinnan har högre inkomst än mannen, 1995 resp. 2014

Procent

Anm.: Statistiken avser sammanboende kvinnor i åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Drygt hälften av de kvinnor som har högre inkomst än sin partner är äldre än 45 år. Det är vanligare att dessa kvinnor bor i hushåll utan

barn än i hushåll med barn. I hushållen med barn är det ungefär lika stor andel som har äldre respektive yngre barn. De allra flesta kvinnor som har högre inkomst än sin partner är födda i Sverige (se tabell 3.5).

Tabell 3.5 Sammanboende kvinnor med högre inkomst än sin partner 2014, fördelade efter kvinnans ålder, födelse-land och familjetyp

	Andel
<i>Procent</i>	
Åldersgrupper	
20–24 år	5
25–34 år	18
35–44 år	24
45–54 år	25
55–64 år	27
Hushållstyp	
Sammanboende med barn 0–6 år	24
Sammanboende med barn 7–17 år	22
Sammanboende 20–44 år, utan barn	16
Sammanboende 45–64 år, utan barn	38
Födelse-land	
Inrikes födda	80
Utrikes födda	20

Anm.: Statistiken avser sammanboende kvinnor i åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4 Ekonomisk ojämlikhet bland pensionärer

Skillnader mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, t.ex. beträffande arbetskraftsdeltagande, löner, befattningar, arbetstid och frånvaro, leder till att kvinnor har betydligt lägre arbetsinkomster än män (se avsnitt 2 ovan). Pensionssystemet är utformat så att pensionen främst ska spegla tidigare arbetsinkomster. Eftersom det finns skillnader i arbetsinkomst mellan kvinnor och män under arbetslivet, kommer det därför också att finnas skillnader mellan kvinnor och män när de har gått i pension.

4.1 Olika inkomstkällor har olika stor betydelse för äldre kvinnor respektive äldre män

Den inkomstgrundade allmänna pensionen²⁷ är i genomsnitt den största inkomstkällan för personer över 65 år (se diagram 4.1).²⁸ År 2013 utgjorde den inkomstgrundade allmänna pensionen i genomsnitt ca 50 procent av mäns respektive kvinnors individuella bruttoinkomst. Kvinnor hade i genomsnitt ca 4 500 kronor lägre inkomst per månad från den inkomstgrundade allmänna pensionen jämfört med män.²⁹ För de allra äldsta var skillnaden mellan kvinnor och män avsevärt större, ca 6 700 kronor per månad, och för de yngsta pensionärerna var skillnaden mindre, ca 2 200 kronor per månad (se diagram 4.2). Detta förklaras av att skillnaden mellan män och kvinnor i sysselsättningsgrad under förvärvsaktiv ålder har minskat över tid.

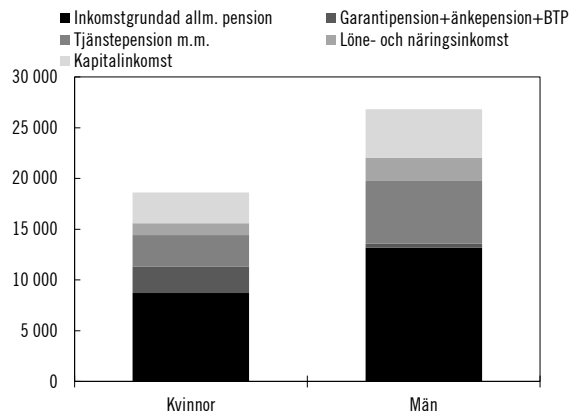
²⁷ För personer födda 1953 eller senare består den inkomstgrundade allmänna pensionen av inkomstpension och premiepension. För personer födda 1938–1953 kan även tilläggs-pension ingå. Tilläggs-pension ersätter ATP som fanns i det gamla pensionssystemet. För personer födda 1937 eller tidigare består den allmänna inkomstgrundade pensionen av tilläggs-pension.

²⁸ Analysen i detta avsnitt bygger på kapitel 2 i promemorian Jämställda pensioner? (Ds 2016:19).

²⁹ Skillnaden i genomsnittlig inkomstbaserad pension mellan kvinnor och män återspeglar inte bara skillnader i arbetsinkomster under förvärvsaktiva år, utan också att kvinnor i genomsnitt lever längre än män. Den reala lönetillväxten över tid innebär att yngre pensionärer i genomsnitt har högre pension än äldre pensionärer. Att det finns betydligt fler kvinnor än män bland de äldsta i befolkningen innebär då att personer med relativt låg inkomstpension väger tyngre vid beräkning av genomsnittet för kvinnor än vid motsvarande beräkning för män.

Diagram 4.1 Genomsnittlig individuell bruttoinkomst 2013 för personer äldre än 65 år, efter inkomstslag

Kronor per månad, 2013 års priser

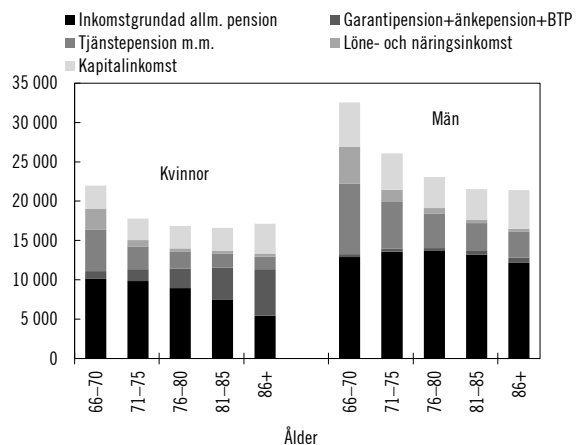

Anm.: I posten tjänstepension m.m. ingår även privat pension och vissa övriga pensionsinkomster.

Källor: Statistiska centralbyrån (Statistiskt analysregister, STAR) och egna beräkningar.

Diagram 4.2 Genomsnittlig individuell bruttoinkomst 2013, efter ålder och inkomstslag

Kronor per månad, 2013 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Tjänstepension är det näst största inkomstslaget för både kvinnor och män. Män fick 2013 i genomsnitt ungefär dubbelt så stor inkomst från tjänstepension jämfört med kvinnor.³⁰ Tjänstepensionen avtar med stigande ålder både för kvinnor och för män.³¹ Detta gäller oavsett om

³⁰ De flesta som arbetar har, förutom allmän pension, en tjänstepension via sin arbetsgivare. För den allmänna pensionen finns ett intjänandetak på 7,5 inkomstbasbelopp. En sådan gräns finns inte i tjänstepensionen. I posten tjänstepension m.m. ingår även privat pension och vissa övriga pensionsinkomster. Dessa inkomstslag är dock små jämfört med tjänstepensionen.

³¹ En anledning till att pensionen avtar med stigande ålder är att den reala lönetillväxten över tid gör att nytillkomna pensionärer i genomsnitt har högre tjänstepension än äldre pensionärer. En annan bidragande orsak är

tjänstepensionen mäts i kronor eller som andel av den totala bruttoinkomsten. Att kvinnor i genomsnitt har lägre tjänstepension beror på att tjänstepensionen, i likhet med den inkomstrelaterade allmänna pensionen, är en återspeglning av den inkomst en individ har haft under förvärvslivet. Skillnaden förstärks av att avsättningen till tjänstepensionen som procent av lönen är större för högre inkomster (över 7,5 inkomstbasbelopp) än för lägre inkomster.

Kapitalinkomster är i genomsnitt det tredje största inkomstslaget för både kvinnor och män. År 2013 utgjorde kapitalinkomster i genomsnitt 18 procent av männens bruttoinkomst och 16 procent av kvinnornas bruttoinkomst. Kapitalinkomsterna är förhållandevis jämnt fördelade över olika åldersgrupper. Eftersom den totala bruttoinkomsten avtar med stigande ålder innebär det att kapitalinkomsternas andel av bruttoinkomsten ökar med stigande ålder. Detta gäller för både kvinnor och män.

Grundskyddet i det allmänna pensionssystemet, dvs. garantipension och bostadstillägg för pensionärer (BTP), samt änkepension, är viktiga inkomstkällor för äldre kvinnor. Det är framför allt kvinnor som har så låga inkomster att de får del av grundskyddet. År 2013 utgjorde dessa inkomstslag i genomsnitt ca 14 procent av de äldre kvinnornas individuella bruttoinkomst. För män var motsvarande andel betydligt lägre, ca 1,5 procent. För de allra äldsta kvinnorna är inkomster från garantipension, änkepension och BTP den största inkomstkällan. År 2013 utgjorde dessa inkomstslag i genomsnitt ca 34 procent av den totala bruttoinkomsten för kvinnor äldre än 85 år.

Män arbetar efter 65 års ålder i högre utsträckning än kvinnor, och har därför större löne- och näringsinkomster än kvinnor. Ungefär 21 procent av männen och 12 procent av kvinnorna i åldersgruppen 65–74 år var sysselsatta 2015. År 2013 utgjorde löne- och näringsinkomster i genomsnitt ca 9 procent av männens och 6 procent av kvinnornas bruttoinkomst. Uttryckt i kronor per månad hade män i genomsnitt nästan dubbelt så stor inkomst från löne- och näringsinkomster som kvinnor (2 300 kronor per månad för män och 1 200 kronor för kvinnor). Löne- och näringsinkomster avtar med stigande ålder för både

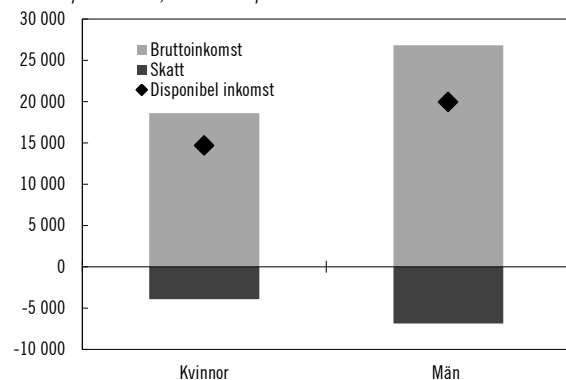
att det blir allt vanligare att tjänstepensionen tas ut under en begränsad tid i stället för livsvarigt.

kvinnor och män. Att inkomsterna avtar gäller oavsett om de mäts i kronor eller som andel av den totala bruttoinkomsten.

Sammantaget hade kvinnor äldre än 65 år i genomsnitt en bruttoinkomst per månad som var ca 8 200 kronor, eller 31 procent, lägre än mäns genomsnittliga bruttoinkomst 2013. Eftersom män har högre bruttoinkomster betalar de också i genomsnitt mer i skatt, vilket verkar utjämnande på skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män (se diagram 4.3). År 2013 hade kvinnor äldre än 65 år i genomsnitt en disponibel inkomst per månad som var ca 5 300 kronor, eller 26 procent lägre än den genomsnittliga disponibla inkomsten för män äldre än 65 år.

Diagram 4.3 Genomsnittlig individuell disponibel inkomst 2013 för personer äldre än 65 år

Kronor per månad, 2013 års priser

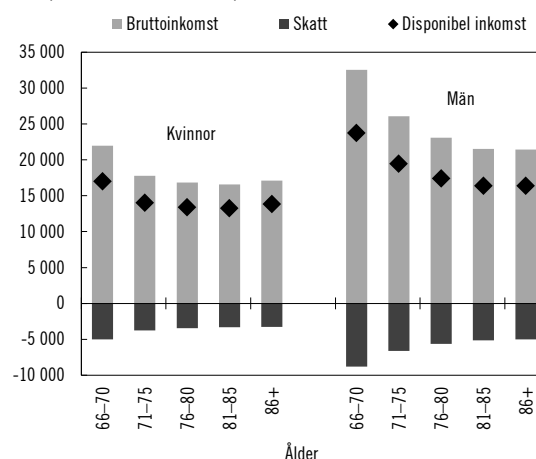

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

För både kvinnor och män gäller att totala bruttoinkomster och disponibla inkomster i genomsnitt är högre för de yngre pensionärerna (66–70 år). Inkomsterna avtar med stigande ålder, men planar ut i de allra översta åldersgrupperna (se diagram 4.4). För kvinnor är det främst avtagande pensionsinkomster, delvis kompenserat av högre inkomster från grundskydd och änkepension, samt lägre skattbetalningar som bidrar till åldersprofilen. För män är det främst lägre inkomster från tjänstepension och lägre löne- och näringsinkomster i de övre åldersgrupperna som förklarar åldersprofilen för de disponibla inkomsterna.

Diagram 4.4 Genomsnittlig individuell disponibel inkomst 2013, efter ålder

Kronor per månad, 2013 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar

4.2 Inkomstgapet mellan kvinnor och män bland pensionärer

Inkomstgapet är i princip oförändrat sedan 1995

Inkomstgapet mellan kvinnor och män definieras i resten av detta avsnitt som skillnaden mellan mäns och kvinnors genomsnittliga individuella disponibla inkomster i förhållande till mäns genomsnittliga individuella disponibla inkomster:

$$\text{Gap} = 100 \cdot \frac{(\text{ink. för män} - \text{ink. för kvinnor})}{\text{inkomst för män}}$$

Inkomstgapet visar således hur många procent lägre kvinnors inkomst är i jämförelse med mäns.

Den individuella disponibla inkomsten för personer äldre än 65 år är i genomsnitt 25-30 procent lägre för kvinnor än för män. Denna relation har varit relativt stabil sedan mitten av 1990-talet (se diagram 4.5).³²

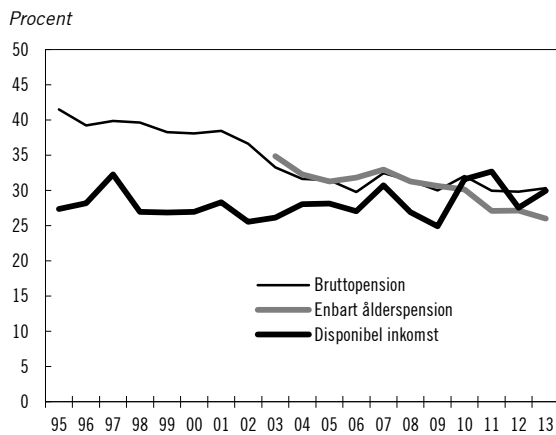
Till följd av kvinnors ökade arbetsinkomster har skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga allmänna ålderspension successivt minskat fram till 2013. Skillnaden

³² Observera att de olika datamaterialen, Hushållens ekonomi (HEK) i Diagram 4.1 och STAR i diagram 4.5 skiljer sig något i skattningen av den procentuella skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga disponibla inkomst 2013.

mellan kvinnors och mäns genomsnittliga bruttopension (allmän pension, tjänstepension och privat pension) minskade fram till 2005, och har därefter varit relativt konstant runt 30 procent.

Att gapet i disponibel inkomst inte har minskat beror bl.a. på att minskningen av gapet i den allmänna pensionen har motverkats av att tjänstepensioner, arbetsinkomster och kapitalinkomster har ökat sin andel av de totala inkomsterna för pensionärer (dessa inkomstslag tenderar att verka i riktning mot ökade skillnader mellan kvinnor och män, se nedan).

Diagram 4.5 Inkomstgapet 1995–2013

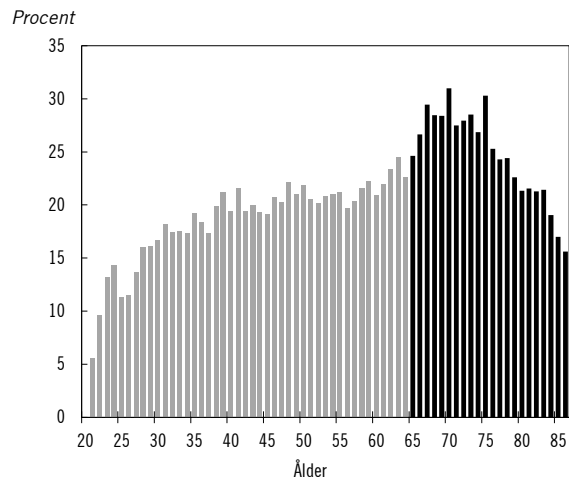

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK) och egna beräkningar.

Inkomstgapet är större för pensionärer än för förvärvsaktiva och störst för yngre pensionärer

Inkomstgapet varierar i betydande grad mellan olika åldersgrupper (se diagram 4.6). Inkomstgapet uppkommer tidigt i arbetslivet för att sedan stabiliseras på en nivå kring 20 procent. Gapet är i genomsnitt större för pensionärer än för personer i förvärvsaktiv ålder. Inkomstgapet för personer i förvärvsaktiv ålder, 20–64 år, är i genomsnitt 19 procent, jämfört med 26 procent för dem som är äldre än 65 år.

Diagram 4.6 Inkomstgapet 2013 efter ålder

Anm.: Individuer grupperade i ettårsklasser. I den högsta åldersgruppen i diagrammet ingår samtliga personer i befolkningen som är äldre än 85 år.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Trots att de äldsta kvinnorna bland pensionärerna har haft ett mycket lägre arbetskraftsdeltagande än de kvinnor som nyligen har gått i pension är inkomstgapet mellan kvinnor och män minst bland de äldsta pensionärerna. Att de äldsta kvinnorna har så låga pensionsinkomster att de får del av grundskydd (garantipension och BTP) är den viktigaste orsaken till att åldersprofilen för inkomstgapet under pensionärlivet ser ut på detta sätt. I frånvaro av dessa inkomstslag skulle inkomstgapet i stället vara störst bland de äldsta pensionärerna.

Grundskydd, änkepension och skatter krymper inkomstgapet – övriga inkomstslag vidgar gapet

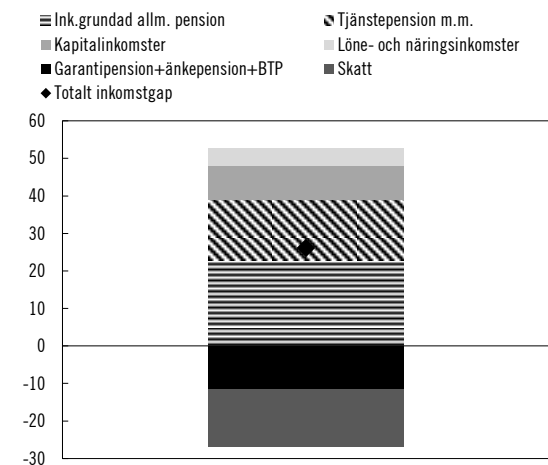
Olika inkomstslag bidrar i olika grad till inkomstgapet. Summan av de enskilda inkomstslagens bidrag till gapet motsvarar det totala gapet. Begreppet bidrag till gapet innebär alltså den genomsnittliga skillnaden mellan kvinnor och män avseende ett visst inkomstslag relaterat till mäns genomsnittliga disponibla inkomst.

Av diagram 4.7 framgår att garantipension, änkepension och BTP, tillsammans med skatten, bidrar till att det genomsnittliga inkomstgapet minskar, medan alla de delar som är inkomstrelaterade, dvs. som speglar inkomsten under förvärvslivet, ökar gapet. Den inkomstgrundade allmänna pensionen är det enskilda inkomstslag som bidrar mest till inkomstgapet. Även tjänstepension och privat pension har en betydande effekt på det totala inkomstgapet. Gapet ökas också av arbetsinkomster efter 65 års ålder och

kapitalinkomster eftersom dessa inkomster är större för män än för kvinnor.

Diagram 4.7 Olika inkomstslags bidrag till inkomstgapet 2013

Procentenheter

Anm.: I posten tjänstepension m.m. ingår även privat pension och vissa övriga pensionsinkomster.

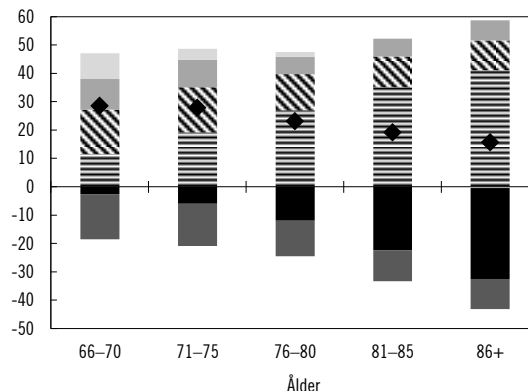
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Hur olika inkomstslag bidrar till inkomstgapet varierar beroende på vilken åldersgrupp som studeras (se diagram 4.8). Den inkomstrelaterade allmänna pensionen bidrar mer till det totala inkomstgapet för äldre än för yngre pensionärer. Låga pensionsinkomster för de äldsta kvinnorna kompenseras dock av inkomster från garantipension, änkepension och BTP, dvs. dessa inkomstslag bidrar till att sluta inkomstgapet betydligt mer för de äldsta än för de yngsta pensionärerna. Det positiva bidraget till inkomstgapet från löneinkomster avtar med stigande ålder. För övriga inkomstslag, dvs. tjänstepension, kapitalinkomster och skatter, är bidraget till gapet förhållandevis konstant över olika åldersgrupper.

Diagram 4.8 Olika inkomstslags bidrag till inkomstgapet 2013, efter ålder

Procentenheter

= Ink. grundad allm. pension
 = Kapitalinkomster
 = Garantipension+änkepension+BTP
 ◆ Totalt inkomstgap
 = Tjänstepension m.m.
 = Löne- och näringsinkomster
 = Skatt

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

5 Valfärdstjänster bidrar till välståndet och påverkar inkomstskillnaderna

5.1 Ett vidgat inkomstbegrepp fångar värdet av välfärdstjänster

Välfärdstjänster som barnomsorg och äldreomsorg underlättar både kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande och inkomstmöjligheter. Men välfärdstjänster bidrar också i sig till människors välfärd.

Den offentliga sektorns omfördelning sker till stor del i form av subventionerade tjänster, som t.ex. skola och hälsovård. De individuellt inriktade offentliga tjänsterna motsvarar ca 19 procent av BNP 2015 och transfereringarna motsvarar ca 15 procent av BNP 2015. Eftersom värdet av de offentligt finansierade tjänsterna inte ingår i den disponibla inkomsten tenderar analyser som använder disponibel inkomst som enda inkomstbegrepp att underskatta välfärden. Eftersom välfärdstjänsterna är generella och tillfaller alla utan hänsyn till betalningsförmåga kommer också skillnader i välfärd mellan olika grupper i befolkningen att överskattas.

Hur den svenska inkomstfördelningen påverkas om hänsyn tas till subventionerade

välståndstjänster har analyserats i flera fördelningspolitiska redogörelser.³³ Där räknas de totala subventionerna samman för varje hushåll och fördelas sedan lika på varje medlem i hushållet. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det mer relevant att studera hur stora resurser individen förfogar över. Begreppet individuell utökad inkomst, som avser summan av individuell kontant disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster per person kan, liksom begreppet individuell disponibel inkomst, användas för att jämföra den ekonomiska situationen mellan kvinnor och män.³⁴ I individuell utökad inkomst inkluderas välfärdstjänster inom områdena utbildning, barnomsorg, hälso- och sjukvård, socialt skydd (främst äldreomsorg), samt fritid och kultur.³⁵ Tjänster som kan konsumeras av många personer gemensamt (kollektiva tjänster), såsom infrastruktur, försvar och rättsväsende, beaktas inte.

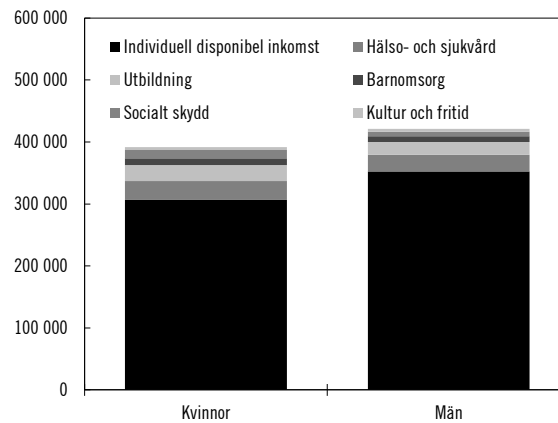
5.2 De offentliga tjänsternas omfattning och fördelning på individnivå

Kvinnor mottar totalt sett mer subventionerade välfärdstjänster än män. Det har en utjämnande effekt på skillnaderna i välfärd mellan kvinnor och män, dvs. skillnaden mellan kvinnors och mäns individuella utökade inkomst är mindre än skillnaden mellan individuell disponibel inkomst (se diagram 5.1).

Kvinnor mottar mer av alla välfärdstjänster, utom kultur och fritid, jämfört med män. Det kan förklaras av att kvinnor oftare har hela ansvaret för barn, att de i genomsnitt studerar i högre utsträckning än män och lever längre än män. Särskilt stor är skillnaden vad gäller socialt skydd (främst äldreomsorg).

Diagram 5.1 Individuell utökad inkomst för kvinnor och män, 2014

Kronor, 2014 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Behovet av välfärdstjänster varierar kraftigt över livet. Sammansättningen av välfärdstjänsterna varierar därför med ålder och med hemmaboende barn. I tabell 5.1 redovisas värdet av de samlade välfärdstjänsterna 2014, uppdelat på kön, åldersgrupper och förekomst av hemmaboende barn upp till 19 år. Värdet av tjänster som gick till kvinnor uppgick i genomsnitt till ca 85 300 kronor. För män uppgick värdet i genomsnitt till ca 68 700 kronor. Kvinnor i alla grupper, utom gruppen 65 år och äldre med barn, mottar välfärdstjänster till ett högre värde än män. Vidare är subventionerad barnomsorg och utbildning mycket betydelsefullt och lyfter upp föräldrarnas och barnens välfärd i förhållande till kvinnor och män utan hemmaboende barn.

Värdet av välfärdstjänsterna redovisas också uppdelat mellan den individuella effekten för de vuxna respektive värdet föräldrar får indirekt för att de har barn. Kvinnor tar del av mer välfärdstjänster än män även om barnens välfärdstjänster inte beaktas, med undantag av gruppen 65 år och äldre med barn.

³³ Se t.ex. prop. 1999/2000:1 Förslag till statsbudget, finansplan m.m. bilaga 4 och prop. 2012/13:100 bilaga 2.

³⁴ SCB:s simuleringsmodell FASIT används för att beräkna en stor del av de offentliga individuella tjänsterna och för att fördela dem till individerna (se underbilaga 1 för en beskrivning av hur värdet av olika offentliga välfärdstjänster har beräknats).

Tabell 5.1 Vårldstjänster till kvinnor och män 2014, fördelade efter ålder, hushållstyp och födelserregion

Kronor, 2014 års priser

	Totalt	Värdet från vuxen	Värdet från barnen*
Samtliga 20+år			
Kvinnor	85 300	49 100	36 200
Män	68 700	38 700	30 000
Samtliga 20+ år utan barn			
Kvinnor	58 100	58 100	0
Män	44 600	44 600	0
Samtliga 20+ år med barn			
Kvinnor	147 600	28 500	119 200
Män	132 300	22 800	109 400
20–64 år utan barn			
Kvinnor	34 600	34 600	0
Män	29 300	29 300	0
20–64 år med barn			
Kvinnor	147 700	28 500	119 200
Män	132 300	22 600	109 700
65+ år utan barn			
Kvinnor	93 900	93 900	0
Män	76 100	76 100	0
65+ år med barn			
Kvinnor	108 100	46 500	61 600
Män	130 900	50 100	80 800
Födda i Sverige, 20+ år	75 300	44 600	30 700
Kvinnor	82 900	49 900	33 000
Män	67 700	39 200	28 400
Födda i Europa, 20+ år	75 900	43 600	32 400
Kvinnor	83 000	48 900	34 100
Män	67 800	37 500	30 400
Födda utanför Europa, 20+ år	95 900	37 500	58 400
Kvinnor	111 000	40 800	70 200
Män	80 100	34 100	46 000

Anm.: I analysen beaktas vårldstjänster inom områdena utbildning inklusive barnomsorg, hälso- och sjukvård, socialt skydd (främst äldreomsorg) samt fritid och kultur. I hushåll med sammanboende fördelas vårldstjänsterna lika mellan de vuxna. Om dessa dessutom har barn tilldelas vårldstjänsterna riktade till barnen lika mellan de vuxna. * Värdet från barns vårldstjänster är olika i olika grupper, vilket primärt beror på att antalet barn i genomsnitt är olika i de olika grupperna.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kvinnor tillgodoräknas barnomsorg och utbildning i högre utsträckning än män, vilket är en följd av att barnen oftare är folkbokförda hos modern. För hälso- och sjukvårdstjänster är värdet högre för kvinnor än för män upp till 65 år, därefter är bilden den motsatta. Kvinnor 20–64 år, med undantag för dem utan barn, mottar

även mer socialt skydd, där bl.a. äldreomsorg ingår, jämfört med män.

Vuxna födda utanför Europa mottar vårldstjänster till ett högre värde än de födda i Europa. Skillnaden beror framför allt på värdet utom-europeiska föräldrar får indirekt för barn då gruppen i genomsnitt har fler barn än kvinnor och män födda i Europa.

6 Konsekvenser av regeringens politik för den ekonomiska jämställdheten

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det viktigt att studera hur stora ekonomiska resurser kvinnor respektive män förfogar över, dvs. den egna individuella inkomsten. De reformer som regeringen aviserar i denna proposition bidrar till att stärka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

En viktig del av omfördelningen i den svenska vårldsmodellen är offentligt finansierade vårldstjänster. Regeringens reformförslag 2017 ökar vårldstjänsterna med 4,4 miljarder kronor. Reformen som påverkar hushållens disponibla inkomst minskar den med 0,8 miljarder kronor.

6.1 Effekter på kvinnor och mäns individuella inkomster

Regeringens reformer i denna proposition väntas sammantaget minska skillnaderna i de individuella disponibla inkomsterna genom att minskningen i disponibla inkomster för män är något högre än för kvinnor.

För 83 procent av kvinnorna påverkas individuell disponibel inkomst lite eller inte alls av regeringens reformer, medan den väntas minska för 10 procent av kvinnorna (se diagram 6.1). För män är det 23 procent som väntas få lägre individuell disponibel inkomst och 73 procent påverkas lite eller inte alls.

Diagram 6.1 Andel kvinnor respektive män (20 år och äldre) som får en förändrad individuell disponibel inkomst

Anm.: Individer som beräknas få en ökning eller minskning av sin individuella disponibla inkomst som är mindre än 50 kronor per månad placeras i kategorin Oförändrad/marginell.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättningen och höjd BTP till dem med sjuk- och aktivitetsersättningen gynnar i högre grad kvinnor än män. Det höjda flerbarnstillägget och höjd inkomstnivå för reducering av bostadsbidraget gynnar också kvinnor i högre grad.

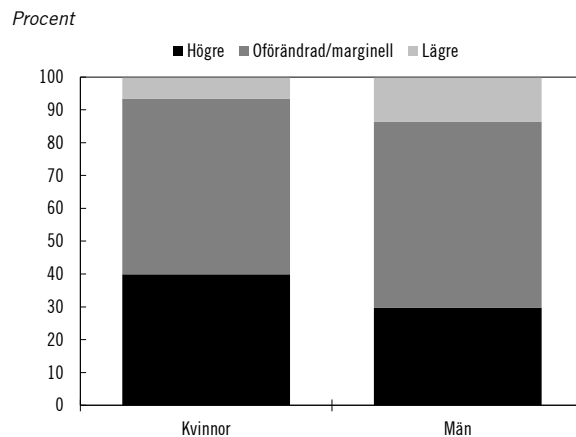
Förslagen om begränsad uppräknings av den nedre och övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt 2017 påverkar män i större utsträckning än kvinnor eftersom fler män än kvinnor har inkomster som överstiger den nedre och den övre skiktgränsen. Av dem som direkt berörs av förslagen beräknas 32 procent vara kvinnor och 68 procent vara män. De män som berörs förväntas få en något högre skattehöjning i genomsnitt än de kvinnor som berörs. Förslagen bidrar därför till att minska skillnaden i individuell disponibel inkomst mellan kvinnor och män.

Höjningen av beloppsgränsen för avdrag för resor till och från arbetet bedöms sammantaget påverka jämställdheten mellan kvinnor och män endast i liten utsträckning.

6.2 Effekt på individuell utökad inkomst

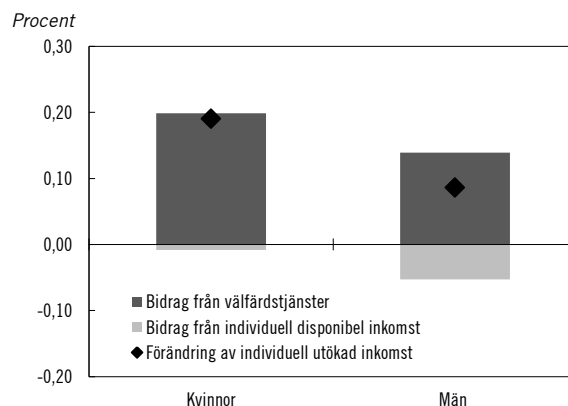
Både kvinnor och män får i genomsnitt en högre utökad inkomst till följd av de reformer som föreslås 2017. När satsningarna på bl.a. vård, skola och omsorg beaktas, påverkas en större andel kvinnor respektive män positivt av regeringens politik än om analysen begränsas till individuell disponibel inkomst. Den individuella utökade inkomsten väntas öka för 40 procent av kvinnorna, minska för 7 procent och påverkas lite eller inte alls för 54 procent till följd av

regeringens politik under 2017 (se diagram 6.2). Av männen bedöms 30 procent få en ökning, 14 procent få en minskning, och för 57 procent bedöms den individuella utökade inkomsten påverkas lite eller inte alls.

Diagram 6.2 Andel kvinnor respektive män (20 år och äldre) som får en förändrad individuell utökad inkomst

Anm.: Individuell utökad inkomst definieras i underbilagan. Individer som beräknas få en ökning eller minskning av sin individuella utökade inkomst som är mindre än 50 kronor per månad placeras i kategorin Oförändrad/marginell.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Satsningar på välfärdstjänster bidrar till att höja den individuella utökade inkomsten, samtidigt som sänkt individuell disponibel inkomst påverkar den utökade individuella inkomsten i negativ riktning. Bidraget från satsningarna på välfärdstjänster till förändringen av den individuella utökade inkomsten beräknas vara något större för kvinnor än för män (se diagram 6.3). Det beror huvudsakligen på att reformerna är fördelade efter tidigare användningsmönster, där kvinnor nyttjar de aktuella välfärdstjänsterna i högre grad än män.

Diagram 6.3 Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män (20 år och äldre)

Anm.: Individuell disponibel inkomst och individuell utökad inkomst definieras i underbilagan.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Underbilaga 1: Begrepp och data

Inkomstbegrepp

Disponibel inkomst: Hushållens sammanlagda inkomst från arbete, kapital, näringsverksamhet och positiva transfereringar minus negativa transfereringar såsom skatt, betalt underhållsbidrag och återbetalda studielån. Erhållna studielån ingår som en positiv transferering.

Individuell disponibel inkomst (även kallad nettoinkomst): För att kunna jämföra individers ekonomiska situation, utan den utjämnande effekt som erhålls vid studier av hushållsinkomster, beräknas den individuella disponibla inkomsten. Det sker genom en summering av alla individuella inkomster och genom att fördela hushållsgemensamma inkomster, som t.ex. bostadsbidrag eller barnbidrag, lika mellan hushållets vuxna. Den individuella disponibla inkomsten är särskilt viktig för att jämföra inkomstsituationen mellan kvinnor och män.

Individuell utökad inkomst: Individuell disponibel inkomst kompletteras så att hushållets inkomst även omfattar subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje hushåll och fördelas sedan lika på varje medlem i hushållet. Värdet av offentliga tjänster antas inte bero på familjens storlek eller sammansättning, dvs. det uppstår inga stordriftsfördelar för denna typ av resursomfördelning.

Ekvivalerad disponibel inkomst (ekonomisk standard): Hushållets disponibla inkomst divideras med konsumtionsvikten enligt den svenska konsumtionsenhetsskalan från 2004. Genom att justera den disponibla inkomsten för försörjningsbörda skapas ett mått som är jämförbart mellan hushåll av olika storlek. Begreppet är framtaget för att på ett så rättvisande sätt som möjligt spegla den ekonomiska standard som hushållen lever under. Ekvivalerad disponibel inkomst och ekonomisk standard används därför synonymt i texterna.

Individens ekonomiska standard: Det inkomstbegrepp som huvudsakligen används är hushållsbaserat, men redovisningen sker i regel på individnivå. Hushållets ekonomiska standard tilldelas då samtliga hushållsmedlemmar.

Lön: Överenskommen månadslön omräknad till heltid. Lönestrukturstatistikens månadslön innehåller flera olika lönekomponenter.

Förutom fast lön ingår även fasta lönetillägg och ett stort antal rörliga lönetillägg som t.ex. tillägg för obekvämt arbetstid. Årsvisa belöningsystem som t.ex. bonus, vinstdelning eller tilldelning av aktier/optioner ingår inte i lönestrukturstatistiken.

Standardvägd månadslön: För att få en mer nyanserad bild av löneskillnaderna mellan kvinnor och män kan strukturella skillnader i form av yrke, ålder och utbildning rensas bort genom s.k. standardvägning. Detta sker genom att genomsnittlig månadslön för respektive kön beräknas för kombinationer av fyra åldersgrupper, två utbildningskategorier, två arbetstidsgrupper, två sektorsgrupper och inom varje yrke (429 yrken inom SSYK 12). Dessa genomsnittslöner vägs för respektive kön samman med antalet anställda inom varje grupp. Yrkesgrupperna i statistiken har ändrats 2004 och 2014. Faktorer som inte beaktas vid standardvägning är t.ex. arbetsledansvar och yrkeserfarenhet.

Redovisningsgrupper och bakgrundsvariabler

Percentiler: De värden på inkomsten som delar in befolkningen i 100 lika stora grupper sorterade efter stigande inkomst.

Medianinkomsten: Inkomsten för den 50:e percentilen. De som tjänar mer är lika många som de som tjänar mindre än detta värde.

Svensk standard för yrkesklassificering (SSYK): SSYK 2012 är en uppdatering av den tidigare yrkesklassifikationen SSYK 96, som den också ersätter. SSYK 2012 bygger på en internationell yrkesstandard. I den nya standarden finns fler yrkesområden, yrkesgrupper och yrken än i den tidigare standarden och den omfattar 147 yrkesgrupper och 429 olika yrken.

Datamaterial och beräkningsmetoder

HEK – Hushållens ekonomi

Urvalsundersökningen Hushållens ekonomi (HEK) var 1975–2013 källan till Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik. Från och med undersökningsår 2014 ersätts emellertid HEK med ny totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF, se nedan).

HEK var en urvalsundersökning som genomfördes varje år. Urvalet bestod av individer som

var 18 år eller äldre bland samtliga hushåll och individer som var folkbokförda i landet i slutet av undersökningsåret. Både urvalspersonen och tillhörande hushållsmedlemmar ingick i undersökningen. Uppgifterna samlades in från deklarationsuppgifter, telefonintervjuer och olika administrativa register. I den sista versionen av HEK (2013) ingick ca 39 000 individer fördelade på ca 17 000 hushåll.

Hushållsbegreppet i HEK bygger på s.k. kosthushåll. Ett kosthushåll utgörs av alla personer som bor i samma bostad och har gemensam hushållning. I kosthushållet ingår t.ex. kvarboende ungdomar. Ett kosthushåll kan också bestå av flera generationer, syskon eller kompisar som bor tillsammans och har gemensam hushållning. Barn som bor lika mycket hos båda föräldrarna räknas till det hushåll där de är folkbokförda och ingår således endast i den ene förälderns hushåll.

TRIF – Totalräknad inkomstfördelningsstatistik

SCB beslutade 2010 att lägga ner urvalsundersökningen HEK och ersätta den med totalräknad registerbaserad inkomstfördelningsstatistik (TRIF). HEK och TRIF har samma syfte, nämligen att beskriva utvecklingen och fördelningen av hushållens inkomster. Framställningen av statistiken skiljer sig dock åt, vilket medför att de båda datakällorna inte är fullt jämförbara. De huvudsakliga skillnaderna i framställningen av statistik är undersökningarnas upplägg, konstruktionen av hushållsbegrepp samt tillämpningen av inkomstbegreppet för disponibel inkomst.

TRIF baseras helt och hållet på administrativa register från bl.a. Skatteverket och Försäkringskassan, medan HEK var en urvalsundersökning som samlade in uppgifter både via telefonintervjuer (t.ex. uppgifter om hushållssammansättning) och administrativa register.

Hushållsbegreppet i TRIF bygger på s.k. bostadshushåll. Bostadshushållet utgörs av samtliga personer som är folkbokförda på samma fastighet och lägenhet. Det speglar således personers folkbokförda boende, och till skillnad från hus-

hållsbegreppet i HEK finns det inte några krav på gemensam hushållning inom hushållet.³⁶

Skillnaden i disponibel inkomst mellan HEK och TRIF är hanteringen av sådana inkomster som inte finns i administrativa register, vilket i det här fallet handlar om transferering av underhållsbidrag mellan separerade föräldrar. I HEK samlas data om underhållsbidrag in i intervjun. I TRIF används i stället en modell för simulering av underhållsbidrag.

Förändringar i framställningen av statistik tenderar att leda till s.k. tidsseriebrott. I en nyligen publicerad rapport ger SCB en översiktlig bild av hur de ändrade förutsättningarna för statistiken påverkar statistikens kvalitet och jämförbarhet.³⁷

Studien baseras på analyser av tre parallella årgångar av TRIF och HEK (2011–2013). Den övergripande bilden är att TRIF ger något högre skattningar av den ekonomiska standardens medelvärde och median samt en något mer sammanpressad inkomstspridning än HEK (lägre Gini-koefficient och en lägre andel med inkomster under 60 procent av medianen). Enligt SCB:s studie är detta främst en följd av det ändrade hushållsbegreppet, medan förändringen av inkomstbegreppet endast har marginell betydelse.³⁸

STAR – Statistiskt Analysregister

Finansdepartementet har i arbetet med denna redogörelse endast haft tillgång till ett obundet slumpmässigt urval från den totalräknade statistiken (TRIF). Detta urval finns tillgängligt för 2013–2014 och refereras till som STAR i denna redogörelse. I STAR-urvalet för 2014 ingår ca 1,8 miljoner individer fördelade på ca 640 000 bostadshushåll. De uppgifter som i denna redogörelse refereras till TRIF som källa är hämtade från den begränsade mängd

³⁶ Personer som saknar uppgift om lägenhetsidentitet i folkbokföringen undantas från kravet om folkbokföring på lägenhet. För dessa personer, ca 300 000, används familjebegreppet i SCB:s Register över totalbefolkningen (RTB) som approximation för bostadshushåll.

³⁷ Se SCB, Övergång från urvalsbaserad till totalräknad inkomstfördelningsstatistik, Hushållens ekonomi bakgrundsfakta 2016:1.

³⁸ Vid redovisning av inkomstnivå efter hushållstyp tycks för flertalet hushållstyper (sammanboende med barn undantaget) disponibel inkomst bli något lägre i TRIF än i HEK. För flertalet hushållstyper (sammanboende med barn undantaget) redovisas också en större andel med inkomster under 60 procent av medianen i TRIF än i HEK.

bearbetningar av den totalräknade statistiken som SCB har publicerat.

Lönestrukturstatistik

Lönestrukturstatistiken har till syfte att årligen ge en översiktlig och jämförbar statistik om lönestrukturen för hela arbetsmarknaden. Den belyser lönenivå, lönestruktur och löneutveckling. Statistiken innehåller uppgifter om kön, ålder, yrke, utbildning, näringsgren och region. Den är därför lämplig att använda som underlag för olika analyser och jämförelser mellan mäns och kvinnors löner. Statistiken är uppdelad i fem sektorer, privat sektor: arbetare respektive tjänstemän, kommunal sektor, landstingssektor och statlig sektor. Statistiken baseras på totalundersökningar av kommuner, landsting och stat och en urvalsundersökning av ungefär 50 procent av löntagarna i den privata sektorn. Samtliga företag med minst 500 anställda är med varje år.

AKU - Arbetskraftsundersökningarna

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) är en urvalsundersökning som genomförs av Statistiska centralbyrån. Syftet med AKU är att beskriva den aktuella arbetsmarknadssituationen för befolkningen i åldern 15-74 år samt att ge information om utvecklingen på arbetsmarknaden. AKU tar fram månatlig, kvartalsvis och årlig statistik med tonvikt på såväl antal som andel sysselsatta respektive arbetslösa.

Undersökningarna baseras på ett representativt urval. Bruttourvalet under 2014 var ca 358 000 personer varav drygt 241 000 svarande. Datainsamlingen sker i första hand genom telefonintervjuer genomförda av Statistiska centralbyråns intervjuare.

Beräkning av välfärdstjänster 2014

FASIT används för att beräkna en stor del av de offentliga individuella tjänsterna och fördela dessa till individerna. De välfärdstjänster som omfattas finns inom områdena barnomsorg och fritidshem, utbildning, hälso- och sjukvård, socialt skydd, samt fritid och kultur. För flertalet av välfärdstjänsterna inom dessa områden finns det individuppgifter, dvs. en koppling mellan individ och tjänst med tillhörande subventionsbelopp. Av SCB:s dokumentation framgår i detalj hur beräkningarna görs. Nedan följer en kortfattad beskrivning.

Barnomsorg och fritidshem: Beräkningarna för förskola och fritidshem finns på individnivå per

termin. Kostnaderna baseras på årskostnad för en individ exklusive avgiften på kommunnivå.

Utbildning: Uppgifter på individnivå om omfattningen av deltagande i olika utbildningsformer och uppgifter om årskostnader används för att beräkna kostnad per studerande.

Hälso- och sjukvård: Läkemedelskostnaden fördelas på hela befolkningen efter kön, åldersgrupp och landsting. Landstingets kostnader för specialiststandvård fördelas jämnt över de personer som har fått tandvårdsbidrag av staten. Slutenvårdens kostnader fördelas på hela befolkningen efter kön, åldersgrupp och landsting. Öppenvårdskostnaden fördelas efter åldersgrupp och kön. Kostnaderna gäller för 2014 men fördelningen baseras på tidigare uppgifter från HEK-intervjun och Patientregistret.

Socialt skydd: För äldreomsorgen finns individuppgifter. Årskostnad beräknas för varje hemtjänsttagare i ordinärt boende och särskilt boende i respektive län. Avgiften är borträknad från kostnaden. Kostnaden för färdtjänst har fördelats på alla i åldersgrupperna 65-79 och 80- efter kön och län. För arbetsmarknadsutbildning finns kostnadsuppgifter och individuppgifter från Arbetsförmedlingen. Utifrån den totala kostnaden för åtgärden beräknas en dagkostnad för respektive utbildningsform. För individerna finns uppgift om antal dagar i åtgärden.

Fritid och kultur: Kostnader för deltagande i olika fritidsföreningars verksamhet och besök på liveframträdande som konsert, teater-, opera-, balett- och dansföreställning, har fördelats på alla i åldersgruppen 7-80 år efter hushållets disponibla inkomst.

Utökad inkomst: Beräkningen av hushållens utökade inkomst baseras på de värden av välfärdstjänster som beräknats av FASIT. Värdet av äldreomsorg har dock fördelats på hushållen efter ålder och kön. Det innebär att äldreomsorg, färdtjänst samt hälso- och sjukvård har fördelats försäkringsmässigt. Övriga välfärdstjänster har fördelats efter faktisk konsumtion.

Underbilaga 2: Tabeller inklusive indikatorer för delmål 2, ekonomisk jämställdhet

Tabell U.1 Nettoinkomst efter hushållstyp och antal barn 2014

Medianinkomst i 1000-tals kronor och antal personer i 1000-tal, 20-år

	Individuell disponibel inkomst		Antal	
	Kv.	Män	Kv.	Män
Ensamboende 20-år	136	140	879	804
Ensamstående med barn 0-19 år	189	166	177	63
1 barn	171	149	100	41
2 barn	217	213	77	22
Sammanboende utan barn 20-år	120	162	1065	1067
Sammanboende med barn 0-19 år	166	236	888	902
1 barn	144	204	333	344
2 barn	184	257	405	408
3+ barn	167	248	149	150

Anm.: Nettoinkomst är det samma som individuell disponibel inkomst. Individuell disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.2 Ersatta dagar för vård av barn 1974-2015

Antal dagar i 1 000-tal och könsfördelning i procent

	Föräldrapenning			Tillfällig föräldrapenning		
	Antal	Andel kv.	Andel män	Antal	Andel kv.	Andel män
1974	19 017	100	0	689	60	40
1980	27 020	95	5	3 042	63	37
1985	33 193	94	6	4 156	67	33
1990	48 292	93	7	5 731	66	34
1995	47 026	90	10	4 890	68	32
2000	35 661	88	12	4 403	66	34
2005	42 659	80	20	4 421	64	36
2006	43 483	79	21	4 957	63	37
2007	45 291	79	21	4 571	64	36
2008	47 260	79	21	4 664	64	36
2009	47 839	78	22	4 489	65	35
2010	49 719	77	23	4 657	64	36
2011	50 284	76	24	5 044	64	36
2012	50 778	76	24	4 959	64	36
2013	51 448	75	25	5 718	63	37
2014	52 174	75	25	5 920	63	37
2015	53 177	74	26	6 069	62	38

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.3 Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst 2014

Tusentals kronor per år och fördelning i procent, 20-64 år

	Medelinkomst för dem med inkomstslag		Kv./M (%)	Andel med inkomst	
	Kv.	Män		Kv.	Män
Marknaden	279,5	387,7	72	91	92
+ Löneinkomst	271,7	361,3	75	84	84
+ Näringsinkomst	58,8	85,0	69	8	12
+ Ränta och utdelning	11,4	37,1	31	62	62
+ Kapitalvinst	76,4	84,2	91	19	23
Välfärdsstaten	74,6	64,2	116	68	60
Lönerelaterade ersättningar exkl. pension	61,0	54,1	113	44	35
+ Sjukpenning	49,3	52,2	94	14	8
+ Sjuk- och aktivitetsersättning	100,2	112,6	89	8	5
+ Föräldrapenning	34,6	22,4	154	23	18
+ Arbetsmarknadsstöd	54,4	63,5	86	8	8
Pensioner					
+ Pensioner	71,8	104,9	68	7	7
Lönerelaterade ersättningar inkl. pension	67,7	67,0	101	47	39
Försörjningsrelaterade bidrag	15,7	12,7	123	39	32
+ Barnbidrag	13,8	12,3	113	38	31
+ Underhållsbidrag	17,6	16,0	110	5	2
Behovsprövade bidrag	40,4	39,3	103	7	6
+ Bostadsbidrag	23,2	19,9	116	5	4
+ Ekonomiskt bistånd	46,8	43,8	107	4	4
Övriga bidrag	35,8	31,0	115	27	19
+ Skattepliktigt och skattefritt studiestöd (inkl. lån)	53,1	52,0	102	10	7
+ Övriga skattepliktiga och skattefria bidrag	23,5	17,5	134	19	13
Negativa transfereringar	74,9	110,0	68	95	95
- Skatt	69,7	105,4	66	94	94
- Återbetalt studielån	11,0	11,9	93	25	16
- Givet underhållsbidrag	16,100	17,6	91	2	5
- Övriga negativa transfereringar	6,1	7,6	81	37	33
Individuell disponibel inkomst	235,6	294,8	80	99	99

Anm.: Nettoinkomst är detsamma som individuell disponibel inkomst. Att innehållet i denna tabell skiljer sig något från tabell 3.1 beror delvis på olika populationsavgränsningar, där tabell 3.1 baseras på helårsbefolkningen, och delvis på olika summeringar av inkomstslagen.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.4 Kvinnors lön som andel av mäns löner efter sektor 1994–2014

Procent. E = ej standardvägt, S = standardvägt

	Kommuner		Landsting		Staten		Privat		Samtliga	
	E	S	E	S	E	S	E	S	E	S
94	86	.	74	.	83	.	85	.	84	.
96	87	98	71	94	83	93	85	91	83	92
98	89	98	71	93	84	92	83	90	82	91
00	90	98	71	93	84	92	84	90	82	92
02	90	98	71	92	84	92	85	90	83	92
04	91	98	71	93	85	92	85	91	84	92
06	92	98	72	93	87	93	86	91	84	92
08	92	99	73	93	88	93	86	91	84	92
09	93	99	73	94	89	93	87	92	85	93
10	94	99	73	94	89	94	87	92	86	93
11	94	99	74	94	91	94	87	92	86	93
12	94	99	75	94	91	94	88	92	86	93
13	94	99	76	94	92	94	88	92	87	93
14	95	99	76	95	92	94	88	93	87	94

Anm.: Standardvägningen 2014 är gjord med hjälp av SSYK 2012, tidigare år med hjälp av SSYK 96.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.5 Segregeringsindex efter ålder 2014

	Index
20–34	49,9
35–49	53,4
50–64	60,5
Totalt	54,0

Anm.: Storleken på index kan variera mellan noll och hundra där noll innebär att kvinnors och mäns representation i varje enskilt yrke är lika stor medan ett index lika med hundra är liktydigt med att kvinnor och män har fullständigt olika yrken. Det betyder att ju större index desto högre grad av könssegregering på arbetsmarknaden och omvänt ju mindre index desto mindre könssegregering. Indexet är beräknat på yrken enligt Svensk standard för svensk yrkesklassificering (SSYK 2012).

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.6 Sysselsatta efter ålder och anknätningsgrad till arbetsmarknaden 2015

Procentuell fördelning 20–64 år

	Anställda				Företagare	
	Fast anställda		Tidsbegränsat anställda		Kvinnor	Män
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män		
20–24	44,0	53,1	54,1	43,4	1,9	3,5
25–34	73,3	74,6	22,5	18,0	4,2	7,4
35–44	85,0	81,7	9,5	6,3	5,5	12,0
45–54	84,9	79,2	7,7	5,0	7,4	15,9
55–64	86,3	75,1	6,4	5,8	7,2	19,1
Totalt	78,9	75,7	15,4	11,9	5,7	12,4

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.7 Sysselsatta efter ålder och vanlig arbetad tid 2015

Procentuell fördelning 20–64 år

	Deltid		Heltid	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
20–24	50,3	29,2	49,7	70,8
25–34	28,3	11,8	71,7	88,1
35–44	27,8	7,2	72,1	92,8
45–54	23,5	6,4	76,5	93,6
55–64	30,8	13,0	69,3	87,0
Totalt	29,4	11,1	70,6	88,9

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.8 Avgångna från gymnasieskolan efter program eller anknötning till program 2014/2015

Procent

	Kvinnor	Män
Barn- och fritid (BF)	65	35
Bygg- och anläggning (BA)	8	92
El- och energi (EE)	4	96
Fordons- och transport (FT)	13	87
Handels- och administration (HA)	62	38
Hantverk (HV)	93	7
Hotell- och turism (HT)	83	18
Industritekniska (IN)	11	89
Naturbruk (NB)	68	33
Restaurang- och livsmedel (RL)	60	40
VVS- och fastighet (VF)	2	98
Vård- och omsorg (VO)	84	16
Riksrekryterande utbildningar (RX)	13	87
Ekonomi (EK)	53	47
Estetiska (ES)	67	33
Humanistiska (HU)	83	17
Naturvetenskap (NA)	53	47
Samhällsvetenskap (SA)	66	34
Teknik (TE)	17	83
Int. Baccalaureate (IB)	63	38
Totalt	50	50

Källor: Skolverket och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.9 Personer med sjuk- och aktivitetsersättning efter ålder december 2015

Antal och könsfördelning i procent

	Antal		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
20-24 år	8 368	9 640	46,5	53,5
25-34 år	13 283	14 441	47,9	52,1
35-44 år	19 687	15 678	55,7	44,3
45-54 år	54 702	34 862	61,1	38,9
55-64 år	103 900	67 539	60,6	39,4
Totalt	199 940	142 160	58,4	41,6

Anm.: Aktivitetsersättning gäller personer 19-29 år. Sjukersättning gäller personer 30 år och äldre.

Källa: Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.10 Pågående sjukpenningfall i december 1974–2014

Antal i tusental

	60–190 dagar		180 dagar och mer	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
1974	25,3	30,3	21,3	29,8
1975	26,1	30,3	23,3	32,4
1976	25,6	29,0	23,1	31,8
1977	22,8	24,7	21,7	26,9
1978	21,1	21,3	20,6	24,9
1979	23,0	22,5	22,6	25,3
1980	16,8	16,5	18,4	19,1
1981	16,5	15,5	16,3	17,2
1982	21,6	20,5	20,9	21,0
1983	22,7	20,8	21,0	21,2
1984	26,1	21,9	25,2	24,2
1985	29,7	24,8	28,5	26,5
1986	30,9	24,1	34,0	29,5
1987	34,3	25,4	39,1	33,6
1988	34,5	24,9	46,1	37,5
1989	32,5	23,2	48,0	38,5
1990	31,4	22,7	48,0	38,2
1991	27,6	21,6	49,5	39,6
1992	27,5	21,3	56,1	48,5
1993	27,4	19,8	44,2	39,5
1994	28,4	19,1	42,8	35,3
1995	23	15,4	41,2	31,3
1996	24	15,5	39,6	28,9
1997	24,9	15,6	42,1	29
1998	31,1	18,5	54,6	35,8
1999	38	22	71,1	44,4
2000	43,3	23,9	90,6	53,4
2001	45,3	26,3	108,4	61,7
2002	42	24,7	117,4	66,8
2003	37,8	22,1	116,3	65
2004	35,6	20,7	98,2	54,9
2005	29,9	17,7	81,6	45,4
2006	28,6	17	73,5	41,1
2007	22,3	13,8	63	35
2008	18,6	11,9	46,5	27,1
2009	17,9	11,5	32,8	20,3
2010	21,9	12,8	28,4	17,3
2011	23,5	13,3	37,5	20,5
2012	25,3	14,3	39,0	21,2
2013	30,5	16,4	47,3	24,9
2014	33,9	18,1	56,8	28,8

Anm.: I statistiken ingår enbart sjukpenningfall och inte alla typer av pågående sjukskrivningar.

Källor: Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.11 Från löneinkomst till individuell disponibel inkomst 2014

Inkomster i kronor per år (2016 års priser) och andelar i procent

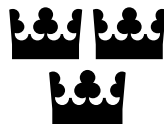
	Medelinkomst från inkomstslaget för samtliga personer			Andel med inkomst från inkomstslaget		Medelinkomst för de personer med inkomst från inkomstslag		
	Kvinnor	Män	Kv/M(%)	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kv/M(%)
Lön	227 400	303 700	75	84	84	271 600	361 500	75
+Förtagarinkomst	4 400	10 500	42	8	12	58 500	86 400	68
=Arbetsinkomst	231 800	314 200	74	86	88	270 300	357 900	76
+Ränta, utdelning	7 000	22 800	31	62	62	11 400	36 900	31
+Kapitalvinst	15 300	20 900	73	16	19	94 100	111 500	84
-Kapitalförlust	700	1 400	50	3	4	28 200	30 600	92
=Inkomst av kapital	21 600	42 400	51	63	64	34 200	66 600	51
=Marknadsinkomst	253 300	356 600	71	91	92	279 600	387 600	72
+Sjukpenning, SA-ersättning mm	14 400	9 600	150	20	12	70 500	78 600	90
+Föräldrapenning	8 200	4 100	200	23	18	35 600	22 500	158
+Arbetsmarknadsstöd	4 300	5 200	83	8	8	54 100	63 400	85
+Pension	5 100	6 800	75	7	6	72 700	107 600	68
+Övr. skattepliktig inkomst	1 800	1 000	180	7	3	26 600	34 000	78
=Skattepliktig ersättning	33 800	26 600	127	48	39	70 300	67 800	104
=Inkomst före skatt	287 100	383 200	75	96	96	297 600	398 200	75
-Statlig och kommunal inkomstskatt	64 900	94 100	69	93	92	70 100	102 400	68
-Kapitalskatt	1 400	5 700	25	81	82	1 800	7 000	26
-Övriga skatter	1 600	1 300	123	94	93	1 800	1 400	129
=Inkomst efter skatt och före stöd	219 200	282 100	78	97	96	227 000	292 900	78
+Barnbidrag	5 300	3 800	139	38	31	13 900	12 300	113
+Bostadsstöd	2 100	1 500	140	7	6	28 100	26 300	107
+Ekonomiskt bistånd och äldreförsörjningsstöd	1 800	1 700	106	4	4	46 900	43 600	108
+Underhållsstöd och bidrag mottaget	1 800	400	450	10	3	18 200	15 200	120
+Jämställdhetsbonus	100	100	100	4	4	1 300	1 300	100
+Övriga hushållsstöd	100	100	100	1	1	14 400	15 200	95
=Summa hushållsstöd	14 400	4 300	335	44	17	32 900	24 700	133
+Studiestöd (bidrag+lån)	5 400	3 400	159	10	7	53 300	52 000	103
+Övrigt individuellt stöd	600	400	150	32	31	17 000	11 500	148
=Skattefritt individuellt stöd	2 800	7 200	39	39	37	7 000	19 400	36
-Underhållsbidrag givet	300	1 100	27	2	6	15 300	17 200	89
-Återbetalning studiemedel	2 700	1 900	142	25	16	11 000	11 900	92
=Individuell disponibel inkomst	233 300	290 700	80	100	100	235 700	294 500	80

Källor: Statistiska centralbyrån

Bilaga 4

Begränsad uppräknning av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2017

Bilaga till avsnitt 6.2

Bilaga 4

Begränsad uppräknning av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2017

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	7

1 Sammanfattning

I promemorian föreslås att vid bestämmandet av den nedre skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster för beskattningsåret 2017 ska uppräknningen ske med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet. Den nedre skiktgränsen beräknas därmed uppgå till 438 400 kronor för beskattningsåret 2017. För att få samma basår, dvs. beskattningsår 2017, vid efterföljande uppräknningar av skiktgränserna ska även den övre skiktgränsen fastställas. Den övre skiktgränsen beräknas uppgå till 644 000 kronor för beskattningsåret 2017.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 65 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

65 kap.

5 §²

För fysiska personer är den statliga inkomstskatten på beskattningsbara förvärvsinkomster
– 20 procent av den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en nedre skiktgräns, och

– 5 procent av den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en övre skiktgräns.

Skiktgränserna bestäms med utgångspunkt i en nedre skiktgräns på 430 200 kronor för beskattningsåret 2016 och en övre skiktgräns på 625 800 kronor för beskattningsåret 2016.

Skiktgränserna bestäms med utgångspunkt i en nedre skiktgräns på 438 400 kronor för beskattningsåret 2017 och en övre skiktgräns på 644 000 kronor för beskattningsåret 2017.

För de därpå följande beskattningsåren uppgår skiktgränserna till skiktgränserna för det föregående beskattningsåret multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni året före beskattningsåret och prisläget i juni andra året före beskattningsåret plus två procentenheter. Skiktgränserna fastställs av regeringen före utgången av året före beskattningsåret och avrundas uppåt till helt hundratal kronor.

Om en enskild näringsidkare enligt 1 kap. 13 § andra stycket har ett beskattningsår som inte sammanfaller med kalenderåret, ska de skiktgränser som gäller vid detta beskattningsårs utgång tillämpas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2015:775.

3 Förteckning över remissinstanserna

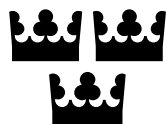
Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Förvaltningsrätten i Falun, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Statskontoret, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Näringslivets Skattedelegation, Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Företagarförbundet Fria Företagare, Landsorganisationen i Sverige (LO), Pensionärernas Riksorganisation (PRO) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Bilaga 5

Begränsad uppräknning av den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2017

Bilaga till avsnitt 6.2

Bilaga 5

Begränsad uppräknning av den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2017

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	7

1 Sammanfattning

Inför budgetpropositionen för 2017 är det angeläget att skatteförslag kan förberedas genom bl.a. remittering. Om förslagen kommer att presenteras i budgetpropositionen för 2017, och med vilken utformning, blir beroende av de överläggningar som förs i det slutliga arbetet med budgetpropositionen.

I promemorian föreslås att vid bestämmandet av den övre skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster för beskattningsåret 2017 ska uppräknningen ske med förändringen i konsumentprisindex plus en procentenhet. Den övre skiktgränsen beräknas därmed uppgå till 637 900 kronor för beskattningsåret 2017.

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Häriigenom föreskrivs att 65 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

*Lydelse enligt promemorian Begränsad
uppräknings av den nedre skiktgränsen för statlig
inkomstskatt för 2017*

Föreslagen lydelse

65 kap.

5 §²

För fysiska personer är den statliga inkomstskatten på beskattningsbara förvärvsinkomster
– 20 procent av den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en nedre
skiktgräns, och

– 5 procent av den del av den beskattningsbara förvärvsinkomsten som överstiger en övre
skiktgräns.

Skiktgränserna bestäms med utgångspunkt i
en nedre skiktgräns på 438 400 kronor för
beskattningsåret 2017 och en övre skiktgräns på
644 000 kronor för beskattningsåret 2017.

Skiktgränserna bestäms med utgångspunkt i
en nedre skiktgräns på 438 400 kronor för
beskattningsåret 2017 och en övre skiktgräns på
637 900 kronor för beskattningsåret 2017.

För de därpå följande beskattningsåren uppgår skiktgränserna till skiktgränserna för det föregående
beskattningsåret multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet
mellan det allmänna prisläget i juni året före beskattningsåret och prisläget i juni andra året före
beskattningsåret plus två procentenheter. Skiktgränserna fastställs av regeringen före utgången av året
före beskattningsåret och avrundas uppåt till helt hundratal kronor.

Om en enskild näringsidkare enligt 1 kap. 13 § andra stycket har ett beskattningsår som inte
sammanfaller med kalenderåret, ska de skiktgränser som gäller vid detta beskattningsårs utgång
tillämpas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse enligt Finansdepartementets promemoria Begränsad uppräknings av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2017.

3 Förteckning över remissinstanserna

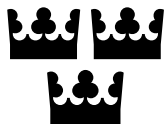
Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Förvaltningsrätten i Falun, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Statskontoret, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Näringslivets Skatte-delegation, Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Företagarförbundet Fria Företagare, Kungliga Tekniska högskolan, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lunds universitet och Pensionärernas Riksorganisation (PRO).

Bilaga 6

Nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar

Bilaga till avsnitt 6.3

Bilaga 6

Nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar

Innehållsförteckning

1	Lagförslagen i promemorian.....	5
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	5
2	Förteckning över remissinstanser.....	6

1 Lagförslagen i promemorian

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 61 kap. 8 a § ska ha följande lydelse,
dels att punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (2001:1175) om ändring i nämnda lag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

61 kap.

8 a §²

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensen och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska förmånsvärdet sättas ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den jämförbara bilen.

I stället för vad som sägs i första stycket om storleken på nedsättningen av förmånsvärdet ska detta värde tas upp till 60 procent av förmånsvärdet för den jämförbara bilen, om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol.

En nedsättning av förmånsvärdet enligt andra stycket får göras med högst 16 000 kronor i förhållande till den jämförbara bilen.

En nedsättning av förmånsvärdet enligt andra stycket får göras med högst 10 000 kronor i förhållande till den jämförbara bilen.

3. Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2016.

3. Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2019.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2013:960.

2 Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Förvaltningsrätten i Stockholm, Domstolsverket, Statskontoret, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Naturvårdsverket, Statens Energimyndighet, Trafikverket, Transportstyrelsen, Bil Sweden, Energigas Sverige, Regelrådet, Motorbranschens Riksförbund, Motormännens Riksförbund och Sveriges Kommuner och Landsting.

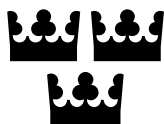
Därutöver har ett yttrande inkommit från Magnus Nilsson Produktion, E.ON Sverige AB och Ynnor AB.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Arbetsgivarverket, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Gröna Bilister och Landsorganisationen i Sverige.

Bilaga 7

Utvidgat RUT-avdrag för reparationer av vitvaror

Bilaga till avsnitt 6.4

Bilaga 7

Utvidgat RUT-avdrag för reparationer av vitvaror

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	5
2	Lagförslagen i promemorian	6
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	7
4	Lagförslagen i lagrådsremissen Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror	8
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	8
5	Lagrådets yttrande	9

1 Sammanfattning

Inför budgetpropositionen för 2017 är det angeläget att skatteförslag kan förberedas genom remittering och granskning av Lagrådet. Om förslagen kommer att presenteras i budgetpropositionen för 2017, och med vilken utformning, blir beroende av de överläggningar som förs i det slutliga arbetet med budgetpropositionen.

I promemorian föreslås att det ska införas en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror i bostaden. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

2 Lagförslagen i promemorian

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 67 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt förslag²

Föreslagen lydelse

67 kap.

13 §

Med hushållsarbete avses vid tillämpningen av detta kapitel följande.

1. Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.
2. Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.
3. Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.
4. Häck- och gräsklippning, krattning och ogrärensning samt beskärning och borttagande av träd och buskar som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.
5. Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.
6. Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.
7. Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering i samband med flytt mellan bostäder.
8. Arbete som avser installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, dataprogram och dataförbindelser samt handledning och rådgivning i samband med sådant arbete, när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden
9. *Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

¹ Lagen omtryckt 2008:83.

² Lagrådsremissen Kompletteringar av RUT-avdraget.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande kommit in från Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Linköping, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Konjunkturinstitutet, Statskontoret, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Statens energimyndighet, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), About Time AB, Aktiebolaget Electrolux, Almega, Avfall Sverige, Elektriska Hushållsapparat Leverantörer, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarförbundet Fria Företagare, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Näringslivets Regelnämnd, Regelrådet, Småföretagarnas Riksförbund, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och Återvinningsindustrierna.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: ElektronikBranschen, Elon Svenska AB, Naturskyddsföreningen, Näringslivets Skattedelegation, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Svensk Handel, Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco), Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Konsumenter, Sveriges Pensionärers Riksförbund, Teknikföretagen och Västsvenska Handelskammaren.

4 Lagförslagen i lagrådsremissen Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Häri genom föreskrivs att 67 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:99

Föreslagen lydelse

67 kap.

13 §

Med hushållsarbete avses vid tillämpningen av detta kapitel följande.

1. Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.
2. Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.
3. Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.
4. Häck- och gräsklippning, krattning och ogrärensning samt beskärning och borttagande av träd och buskar som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.
5. Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.
6. Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.
7. Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering i samband med flytt mellan bostäder.
8. Arbete som avser installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, dataprogram och dataförbindelser samt handledning och rådgivning i samband med sådant arbete, när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

9. Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas på hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2016, förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2016 samt hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2016 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-01

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror

Enligt en lagrådsremiss den 26 maj 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

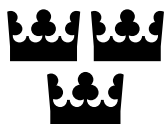
Förslaget har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Peter Österberg och rättsakkunnige Henrik Hasslemark.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 8

Höjd beloppsgräns för avdrag för resor

Bilaga till avsnitt 6.5

Bilaga 8

Höjd beloppsgräns för avdrag för resor

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1299)	6
3	Förteckning över remissinstanser.....	7

1 Sammanfattning

I promemorian föreslås att beloppsgränsen över vilken utgifter för inställelseresor samt för resor mellan bostaden och arbets- respektive utbildningsplatsen får dras av höjs från 10 000 till 11 000 kronor.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1299)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1299)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

2 §²

Utgifter som avses i följande paragrafer ska dras av utan någon beloppsmässig begränsning, nämligen utgifter

- vid tjänsteresor enligt 5–17 §§,
- vid tillfälligt arbete på annan ort eller vid dubbel bosättning enligt 18–22 och 31 §§,
- för hemresor enligt 24 och 31 §§,
- för egenavgifter enligt 36 §,
- för arbetsgivaravgifter enligt 36 a §, och
- i hobbyverksamhet enligt 37 §.

Första stycket gäller också i fråga om utgifter för resor i tjänsten som företas med annat transportmedel än egen bil eller förmånsbil.

Utgifter för inställelseresor enligt 25 § och för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen enligt 26–31 §§ ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 10 000 kronor. Övriga utgifter ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 5 000 kronor.

Utgifter för inställelseresor enligt 25 § och för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen enligt 26–31 §§ ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 11 000 kronor. Övriga utgifter ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 5 000 kronor.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2012:832.

3 Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttrande över promemorian kommit in från Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Naturvårdsverket, Trafikanalys, Tillväxtverket, Landsorganisationen i Sverige och Motorbranschens riksförbund.

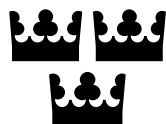
Yttrande har dessutom inkommit från Svensk Kollektivtrafik.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Trafikverket, BIL Sweden, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, FöretagarFörbundet Fria Företagare, Gröna Bilister, Motormännens riksförbund, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Kommuner och Landsting och Tjänstemännens Centralorganisation.

Bilaga 9

Växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare (tillfälligt 2017–2021)

Bilaga till avsnitt 6.6

Bilaga 9

Växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare (tillfälligt 2017–2021)

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021	6
	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	8
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	9
3	Förteckning över remissinstanserna.....	10
4	Lagradsremissens lagförslag.....	11
	Förslag till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021	11
	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	13
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	14
5	Lagrådets yttrande.....	15

1 Sammanfattning

Inför budgetpropositionen för 2017 är det angeläget att skatteförslag kan förberedas genom remittering och granskning av Lagrådet. Om förslagen kommer att presenteras i budgetpropositionen för 2017, och med vilken utformning, blir beroende av de överläggningar som förs i det slutliga arbetet med budgetpropositionen.

I promemorian föreslås ett delvis återinförande av de bestämmelser om särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt för enmansföretag som anställer en person, som infördes den 1 juni 2006 och slopades av den förra regeringen vid utgången av samma år. Den nya lagen föreslås vara temporär och tillämpas på ersättningar som betalas ut t.o.m. den 31 december 2021.

Förslaget innebär att enmansföretag som anställer en person endast ska betala ålderspensionsavgift enligt socialavgiftslagen (2000:980) på den ersättning som betalas till den anställda. Med enmansföretag förstås enskilda näringsidkare som inte har haft någon anställd efter den 31 december 2015.

En nedsättningsberättigad anställning ska omfatta minst tre månader och en arbetstid på minst 20 timmar per vecka. Nedsättningen gäller till den del ersättningen till den nyanställda inte överstiger 25 000 kronor per månad och under högst tolv månader.

Nedsättningen utgör ett stöd av mindre betydelse enligt EU-rätten. Det innebär att nedsättning bara får göras om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas på ersättningar som betalas ut därefter och avser anställningar som inte påbörjats före den 1 april 2016.

I promemorian föreslås även en ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) med anledning av förslaget att införa ett system med tonnagebeskattning.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om särskild beräkning av

1. arbetsgivaravgifter enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980),
2. löneavgift enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift, och
3. löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

2 § Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229) och socialavgiftslagen (2000:980).

3 § Bestämmelserna i denna lag tillämpas på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2016 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §, eller
2. om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, att arbetsgivaren sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §.

4 § Med ett enmansföretag avses en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgift eller särskild löneskatt, om ersättningen utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket föreligger ska bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 § 1 eller 2 sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

5 § På ersättning som utges till den som först anställs i ett enmansföretag ska under längst tolv kalendermånader i följd ingen annan avgift eller löneskatt betalas än ålderspensionsavgift enligt socialavgiftslagen (2000:980), om inte annat följer av 6 eller 7 §.

Vad som sägs i första stycket gäller endast till den del den avgiftspliktiga ersättningen till den anställde uppgår till högst 25 000 kronor per kalendermånad.

6 § Bestämmelserna i 5 § gäller inte om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte heller om arbetsgivaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för särskild beräkning i en annan näringsverksamhet.

7 § Bestämmelserna i 5 § gäller endast om anställningsavtalet avser en anställning på minst tre månader i följd och omfattar en arbetstid på minst 20 timmar per vecka.

8 § I stället för vad som föreskrivs om särskilda avdrag i lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) gäller att ersättning som är föremål för särskild beräkning enligt 5 § inte får ingå i underlaget för sådant avdrag.

9 § Särskild beräkning enligt 5 § får bara göras om beräkningen uppfyller villkoren för att utgöra stöd av mindre betydelse enligt

1. kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse,

2. kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn, eller

3. kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn.

10 § Vid bedömningen av om den särskilda beräkningen enligt 9 § anses vara stöd av mindre betydelse ska de villkor tillämpas som avser

1. stöd inom sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor, och

2. stöd inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor än sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas på ersättning som betalas ut från och med den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2021.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***27 kap.****1 §¹**

Sekretess gäller i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt eller som avser fastighetstaxering för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden.

Sekretess gäller vidare

1. i verksamhet som avser förande av eller uttag ur beskattningsdatabasen enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen,

2. hos kommun eller landsting för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som Skatterättsnämnden har lämnat i ett ärende om förhandsbesked i en skatte- eller taxeringsfråga, och

3. hos Försäkringskassan för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som Skatteverket har lämnat i ett ärende om särskild sjukförsäkringsavgift.

Med skatt avses i detta kapitel skatt på inkomst och annan direkt skatt samt omsättningsskatt, tull och annan indirekt skatt. Med skatt jämställs arbetsgivaravgift, prisregleringsavgift och liknande avgift, avgift enligt lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund, skattetillägg och förseningsavgift samt expeditionsavgift och tilläggsavgift enligt lagen (2004:629) om trängselskatt. Med verksamhet som avser bestämmande av skatt jämställs verksamhet som avser bestämmande av pensionsgrundande inkomst.

Med skatt avses i detta kapitel skatt på inkomst och annan direkt skatt samt omsättningsskatt, tull och annan indirekt skatt. Med skatt jämställs arbetsgivaravgift, prisregleringsavgift och liknande avgift, avgift enligt lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund, skattetillägg, *återkallelseavgift* och förseningsavgift samt expeditionsavgift och tilläggsavgift enligt lagen (2004:629) om trängselskatt. Med verksamhet som avser bestämmande av skatt jämställs verksamhet som avser bestämmande av pensionsgrundande inkomst.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3, 4 eller 6 §.

För uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år. För uppgift om avgift enligt lagen om avgift till registrerat trossamfund gäller dock sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2011:1427.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244) att det ska införas en ny paragraf, 26 kap. 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

19 a §

Vid särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt enligt 5 § lagen (2016:000) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 ska den som utger ersättningen lämna

1. uppgift om annat stöd som har beviljats den uppgiftsskyldige under beskattningsåret och de två föregående beskattningsåren och som anses vara sådant stöd av mindre betydelse som avses i

– kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse,

– kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn, eller

– kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, och

2. de övriga uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna bedöma om särskild beräkning får göras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Riksrevisionen, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Falun, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Statskontoret, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Regelrådet, Almi Företagspartner AB, Föreningen Svenskt Näringsliv, FAR, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas Riksförbund, Näringslivets Regelnämnd, Sjöfartens Arbetsgivareförbund (SARF), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Yttranden har även inkommit från Småföretagarnas Riksförbund och Janne Näsström.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Företagarförbundet Fria Företagare, Näringslivets skattedelegation, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Svensk sjöfart och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om särskild beräkning av

1. arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980),
2. löneavgift enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift, och
3. löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

2 § Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229) och socialavgiftslagen (2000:980).

3 § Bestämmelserna i denna lag tillämpas på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2016 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §, eller
2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §.

4 § Med ett enmansföretag avses i denna lag en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om enmansföretaget har en sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket ska det bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 § 1 eller 2 sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

5 § På ersättning som utges till den anställde som först får avgiftspliktig ersättning i ett enmansföretag ska under längst tolv kalendermånader i följd ingen annan avgift eller löneskatt betalas än ålderspensionsavgift enligt socialavgiftslagen (2000:980), om inte annat följer av 6 eller 7 §.

Första stycket gäller endast till den del den avgiftspliktiga ersättningen till den anställde uppgår till högst 25 000 kronor per kalendermånad.

6 § Bestämmelserna i 5 § gäller inte om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte heller om arbetsgivaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för särskild beräkning enligt denna lag i en annan näringsverksamhet.

7 § Bestämmelserna i 5 § gäller endast om anställningsavtalet avser en anställning på minst tre månader i följd och omfattar en arbetstid på minst 20 timmar per vecka.

8 § I stället för vad som föreskrivs om särskilda avdrag i lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) gäller att ersättning som är föremål för särskild beräkning enligt 5 § inte får ingå i underlaget för särskilda avdrag.

9 § Särskild beräkning enligt 5 § får bara göras om beräkningen uppfyller villkoren för att utgöra stöd av mindre betydelse enligt

1. kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse,

2. kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn, eller

3. kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn.

10 § Vid bedömningen av om den särskilda beräkningen enligt 9 § anses vara stöd av mindre betydelse ska de villkor tillämpas som avser

1. stöd inom sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor, och

2. stöd inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, om den som utger ersättningen bedriver verksamhet både inom denna sektor och inom någon annan sektor än sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Lagen tillämpas på ersättning som utges från och med den 1 januari 2017.
 3. Lagen upphör att gälla vid utgången av 2021.
 4. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för ersättning som har utgetts under perioden den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2021.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

1 §¹

Sekretess gäller i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt eller som avser fastighetstaxering för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden.

Sekretess gäller vidare

1. i verksamhet som avser förändring av eller uttag ur beskattningsdatabasen enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen,

2. hos kommun eller landsting för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som Skatterättsnämnden har lämnat i ett ärende om förhandsbesked i en skatte- eller taxeringsfråga, och

3. hos Försäkringskassan för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som Skatteverket har lämnat i ett ärende om särskild sjukförsäkringsavgift.

Med skatt avses i detta kapitel skatt på inkomst och annan direkt skatt samt omsättningsskatt, tull och annan indirekt skatt. Med skatt jämställs arbetsgivaravgift, prisregleringsavgift och liknande avgift, avgift enligt lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund, skattetillägg och förseningsavgift samt expeditionsavgift och tilläggsavgift enligt lagen (2004:629) om träningsavgift. Med verksamhet som avser bestämmande av skatt jämställs verksamhet som avser bestämmande av pensionsgrundande inkomst.

Med skatt avses i detta kapitel skatt på inkomst och annan direkt skatt samt omsättningsskatt, tull och annan indirekt skatt. Med skatt jämställs arbetsgivaravgift, prisregleringsavgift och liknande avgift, avgift enligt lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund, skattetillägg, återkallelseavgift och förseningsavgift samt expeditionsavgift och tilläggsavgift enligt lagen (2004:629) om träningsavgift. Med verksamhet som avser bestämmande av skatt jämställs verksamhet som avser bestämmande av pensionsgrundande inkomst.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3, 4 eller 6 §.

För uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år. För uppgift om avgift enligt lagen om avgift till registrerat trossamfund gäller dock sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2011:1427.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att det i skatteförfarandelagen (2011:1244) ska införas en ny paragraf, 26 kap. 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

19 a §

Vid särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt enligt 5 § lagen (2016:000) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 ska utbetalaren lämna

1. uppgift om annat stöd som har beviljats utbetalaren under beskattningsåret och de två föregående beskattningsåren och som anses vara sådant stöd av mindre betydelse som avses i

– kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse,

– kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn, eller

– kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn, och

2. de övriga uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna bedöma om särskild beräkning får göras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-01

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Annika Brickman samt justitierådet Agneta Bäcklund.

Växa-stöd för den första anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare

Enligt en lagrådsremiss den 26 maj 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021,
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
3. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Robert Sand.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om särskild beräkning av vissa avgifter för enmans-företag under åren 2017–2021

7 §

Enligt paragrafen ska bestämmelserna i 5 § gälla endast om anställningsavtalet avser en anställning på minst tre månader i följd och omfattar en arbetstid på minst 20 timmar per vecka.

Villkoret om en minsta veckoarbetstid är oklart. Det framgår inte om arbetstiden ska vara minst 20 timmar varje vecka eller om tiden ska beräknas som något slags genomsnitt. Frågan bör besvaras under den fortsatta beredningen.

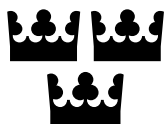
Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 10

Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån m.m.

Bilaga till avsnitt 6.10

Bilaga 10

Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda lån m.m.

Innehållsförteckning

1	Lagförslagen i promemorian	5
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	5
2	Förteckning över remissinstanser.....	8
3	Lagförslagen i lagrådsremissen	9
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	9
4	Lagrådets yttrande	12

1 Lagförslagen i promemorian

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 40 kap. 16 a § ska upphöra att gälla,
dels att 24 kap. 1 §, 35 kap. 1 § och 40 kap. 16 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 24 kap. 4 a § och 40 kap. 15 a §, och närmast före 24 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 kap.

1 §²

I detta kapitel finns bestämmelser om

– tillämpning i inkomstslaget näringsverksamhet av vissa bestämmelser i inkomstslaget kapital i 2 och 3 §§,

– partiell fission i 3 a §,

– kapitalrabatt på optionslån i 4 §,

– avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skuldförbindelser i 4 a §,

– avdragsrätt för ränta på vinstandelslån i 5–10 §§,

– begränsningar i avdragsrätten för ränta på vissa skulder i 10 a–10 f §§,

– avdrag för lämnad utdelning i 11 §, och

– skattefria utdelningar i 12–22 §§.

En bestämmelse om skattefrihet för utdelning från privatbostadsföretag finns i 15 kap. 4 §.

Bestämmelser om i vilken utsträckning ersättningar i form av livränta och liknande utbetalningar för avyttrade tillgångar räknas som ränta finns i 44 kap. 35 och 37–39 §§.

Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skuldförbindelser

4 a §

Följande ränteutgifter får inte dras av:

– ränteutgifter på efterställda skuldförbindelser som får ingå i kapitalbasen enligt artiklarna 52 och 63 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012.

– ränteutgifter på efterställda skuldförbindelser som får ingå i kapitalbasen enligt artikel 88 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II).

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2012:757.

35 kap.

1 §

Koncernbidrag ska dras av hos givaren och tas upp hos mottagaren, om förutsättningarna för avdrag i *detta kapitel* är uppfyllda.

Koncernbidrag ska dras av hos givaren och tas upp hos mottagaren, om förutsättningarna för avdrag i 3, 4, 5 eller 6 § är uppfyllda och värden motsvarande bidraget förs över från givaren till mottagaren senast den dag som givaren enligt skatteförfarandelagen (2011:1244) ska lämna inkomstdeklaration.

Med koncernbidrag avses inte en ersättning som är en utgift för givaren för att förvärva eller bibehålla inkomster.

40 kap.

15 a §

Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskotts företaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av utgiften enligt 15 § första stycket bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och värdet av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskotts företaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Vid bedömningen enligt första stycket ska hänsyn inte tas till tillgångar som underskotts företaget kan antas ha förvärvat i samråd med den nya ägaren.

Vid tillämpningen av andra stycket likställs en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag med underskotts företaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

16 §³

Utgiften enligt 15 § första stycket ska minskas med kapitaltillskott som har lämnats till underskotts företaget före ägarförändringen men tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde. Detsamma gäller, med undantag för vad som anges i 16 a §, kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen. Utgiften ska också minskas med kapitaltillskott som under samma tid har lämnats till en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarför-

Utgiften enligt 15 § första stycket ska minskas med kapitaltillskott som har lämnats till underskotts företaget före ägarförändringen men tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde. Detsamma gäller, med undantag för kapitaltillskott enligt 15 a §, kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen. Utgiften ska också minskas med kapitaltillskott som under samma tid har lämnats till en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarför-

³ Senaste lydelse 2009:1453.

ändringen ingick i samma koncern som underskotts företaget.

ändringen ingick i samma koncern som underskotts företaget.

Första stycket gäller inte kapitaltillskott som har lämnats av en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskotts företaget.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Bestämmelsen i 24 kap. 4 a § tillämpas första gången på ränteutgifter som belöper sig på tiden efter den 31 december 2016.
 3. Bestämmelsen i 35 kap. 1 § tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.
 4. Bestämmelserna i 40 kap. 15 a och 16 §§ tillämpas första gången på förvärv som sker efter den 31 december 2015.

2 Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Sveriges riksbank, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Stockholm, Domstolsverket, Riksgäldskontoret, Finansinspektionen, Skatteverket, Bokföringsnämnden, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Finansbolagens Förening, Fondbolagens förening, Föreningen Svenskt Näringsliv, Lantbrukarnas Riksförbund, Näringslivets regelnämnd, Näringslivets Skattedelegation, Regelrådet, Svensk Försäkring, Svenska bankföreningen, Svenska Riskkapitalföreningen och Svenska Skeppshypotekskassan.

Därutöver har ett yttrande inkommit från Länsförsäkringar AB.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: FAR, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige, Sparbankernas riksförbund, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska Försäkringsföreningen, Svenska Kreditföreningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges kommuner och landsting.

3 Lagförslagen i lagrådsremissen

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 40 kap. 16 a § ska upphöra att gälla,
dels att 24 kap. 1 §, 35 kap. 1 § och 40 kap. 16 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 24 kap. 4 a § och 40 kap. 15 a §, och närmast före 24 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 kap.

1 §²

I detta kapitel finns bestämmelser om
 – tillämpning i inkomstslaget näringsverksamhet av vissa bestämmelser i inkomstslaget kapital i 2 och 3 §§,

– partiell fission i 3 a §,

– kapitalrabatt på optionslån i 4 §,

– avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder i 4 a §,

– avdragsrätt för ränta på vinstandelslån i 5–10 §§,

– begränsningar i avdragsrätten för ränta på vissa skulder i 10 a–10 f §§,

– avdrag för lämnad utdelning i 11 §, och

– skattefria utdelningar i 12–22 §§.

En bestämmelse om skattefrihet för utdelning från privatbostadsföretag finns i 15 kap. 4 §.

Bestämmelser om i vilken utsträckning ersättningar i form av livränta och liknande utbetalningar för avyttrade tillgångar räknas som ränta finns i 44 kap. 35 och 37–39 §§

Avdragsförbud för ränta på vissa efterställda skulder

4 a §

Ett företag som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012, får inte dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av den förordningen.

Ett svenskt försäkringsföretag som omfattas av 7 kap. försäkringsrörelselagen (2010:2043) får inte dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av den lagen.

Ett utländskt försäkringsföretag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbets-

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

Senaste lydelse av 40 kap. 16 a § 2009:1453.

² Senaste lydelse 2012:757.

området och som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II), får inte dra av ränteutgifter på efterställda skulder som får ingå i kapitalbasen vid tillämpning av nationell lagstiftning som genomför det direktivet.

35 kap.

1 §

Koncernbidrag ska dras av hos givaren och tas upp hos mottagaren, om förutsättningarna för avdrag i *detta kapitel* är uppfyllda.

Koncernbidrag ska dras av hos givaren och tas upp hos mottagaren, om förutsättningarna för avdrag i 3, 4, 5 eller 6 § är uppfyllda och värden motsvarande bidraget förs över från givaren till mottagaren senast den dag som givaren enligt skatteförfarandelagen (2011:1244) ska lämna inkomstdeklaration.

Med koncernbidrag avses inte en ersättning som är en utgift för givaren för att förvärva eller bibehålla inkomster.

40 kap.

15 a §

Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskotts företaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av utgiften enligt 15 § första stycket bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskotts företaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Vid bedömningen enligt första stycket ska hänsyn inte tas till tillgångar som underskotts företaget kan antas ha förvärvat i samråd med den nya ägaren.

Vid tillämpningen av andra stycket likställs en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag med underskotts företaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

16 §³

Utgiften enligt 15 § första stycket ska minskas med kapitaltillskott som har lämnats till underskotts företaget före ägarförändringen men tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde. Detsamma gäller, med undantag för *vad som anges i 16 a §*, kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen. Utgiften ska också minskas med kapitaltillskott som under samma tid har lämnats till en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskotts företaget.

Första stycket gäller inte kapitaltillskott som har lämnats av en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskotts företaget.

Utgiften enligt 15 § första stycket ska minskas med kapitaltillskott som har lämnats till underskotts företaget före ägarförändringen men tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde. Detsamma gäller, med undantag för *kapitaltillskott enligt 15 a §*, kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen. Utgiften ska också minskas med kapitaltillskott som under samma tid har lämnats till en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskotts företaget.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Den nya bestämmelsen i 24 kap. 4 a § tillämpas första gången på ränteutgifter som belöper sig på tiden efter den 31 december 2016.
 3. Bestämmelsen i 35 kap. 1 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.
 4. Den nya bestämmelsen i 40 kap. 15 a § och bestämmelsen i 40 kap. 16 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på kapitaltillskott som sker efter den 31 december 2016.
 5. Den upphävda bestämmelsen i 40 kap. 16 a § gäller fortfarande för kapitaltillskott som sker före den 1 januari 2017.

³ Senaste lydelse 2009:1453.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-02

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Ökad beskattning av företag i finanssektorn och vissa förenklingar på företagsskatteområdet

Enligt en lagrådsremiss den 26 maj 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

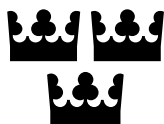
Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Fredrik Opander, biträdd av ämnesrådet Christian Thomann.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 11

Avdrag för representationskostnader (både inkomst- och mervärdesskatt)

Bilaga till avsnitt 6.11 och 6.23

Bilaga 11

Avdrag för representationskostnader (både inkomst- och mervärdesskatt)

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)	5
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	6
2	Förteckning över remissinstanser avseende promemorian	7
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	8
	Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).....	8
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	9
4	Lagrådets yttrande	10

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 9 § mervärdesskattelagen (1994:200)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

9 §²

Avdrag får inte göras för sådan ingående skatt som hänför sig till

1. stadigvarande bostad om inte annat följer av 10 §,
 2. utgifter för representation och liknande ändamål för vilka den skattskyldige inte har rätt att göra avdrag vid inkomstbeskattningen enligt 16 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229),
 3. förvärv av varor för försäljning från fartyg i de fall som avses i 5 kap. 3 a § tredje stycket, eller
 4. kostnader vid uttag av tjänst där beskattningsunderlaget beräknats enligt 7 kap. 5 § andra stycket.
- I 9 a kap. 13 § och 9 b kap. 3 § finns ytterligare begränsningar av rätten till avdrag för ingående skatt.

Första stycket 2 gäller inte utgifter som avser måltider eller liknande förtäring, om

1. avdraget högst uppgår till den ingående skatten på 300 kronor per person och tillfälle,
2. utgifterna inte överstiger vad som kan anses skäligt, och
3. utgifterna har ett sådant omedelbart samband med verksamheten som avses i 16 kap. 2 § inkomstskattelagen.

I 9 a kap. 13 § och 9 b kap. 3 § finns ytterligare begränsningar av rätten till avdrag för ingående skatt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande om rätten till avdrag inträtt före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 2000:500.

² Senaste lydelse 2011:1253.

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

2 §²

Utgifter för representation och liknande ändamål ska dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. *För utgifter för lunch, middag eller supé får avdraget inte överstiga 90 kronor per person och måltid med tillägg för mervärdesskatt till den del denna inte ska dras av enligt 8 kap. eller återbetalas enligt 10 kap. mervärdesskattelagen (1994:200).*

Utgifter för representation och liknande ändamål ska dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. *Utgifter för förtäring ska dock bara dras av om det är fråga om förfriskningar och annan enklare förtäring som inte kan anses som måltid och som är av mindre värde.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången för beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2016.

2. Bestämmelsen i 16 kap. 2 § i dess äldre lydelse gäller fortfarande för beskattningsår som påbörjats före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2007:1419.

2 Förteckning över remissinstanser avseende promemorian

Remissvar har inkommit från Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Uppsala, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Kommerskollegium, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Bokföringsnämnden, Juridiska Fakulteten vid Uppsala universitet, Stockholms Universitet, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Företagarna, Lantbrukarnas Riksförbund, Näringslivets Regelnämnd, Näringslivets Skattedelegation, Regelrådet, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF), Visita, Stockholms kommun, Malmö kommun, Linköpings kommun, Söderköpings kommun, Hörby kommun, Karlskoga kommun, Mariestads kommun, Borlänge kommun, Stockholms läns landsting.

Följande remissinstanser har uttryckligen avstått från att yttra sig eller inte kommit in med svar. Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Solna kommun, Hallands läns landsting, FAR, Företagarförbundet Fria Företagare, Svenska Bankföreningen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Göteborgs kommun, Vellinge kommun, Mölndals kommun, Uppsala kommun, Helsingborgs kommun, Timrå kommun, Strängnäs kommun, Åtvidabergs kommun, Trelleborgs kommun, Åre kommun, Strömstads kommun, Sollefteå kommun, Vansbro kommun, Piteå kommun, Mora kommun, Skåne läns landsting, Dalarnas läns landsting, Norrbottens läns landsting.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 9 § mervärdesskattelagen (1994:200)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

9 §²

Avdrag får inte göras för sådan ingående skatt som hänförs till

1. stadigvarande bostad om inte annat följer av 10 §,
2. utgifter för representation och liknande ändamål för vilka den skattskyldige inte har rätt att göra avdrag vid inkomstbeskattningen enligt 16 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229),
3. förvärv av varor för försäljning från fartyg i de fall som avses i 5 kap. 3 a § tredje stycket, eller
4. kostnader vid uttag av tjänst där beskattningsunderlaget beräknats enligt 7 kap. 5 § andra stycket.

För sådana utgifter som avses i första stycket 2 får avdrag dock göras för ingående skatt som avser måltider eller liknande förtäring, om

1. utgifterna har ett sådant omedelbart samband med verksamheten som avses i 16 kap. 2 § inkomstskattelagen,

2. avdraget inte överstiger vad som kan anses skäligt, och

3. avdraget högst uppgår till den ingående skatten på 300 kronor per person och tillfälle.

I 9 a kap. 13 § och 9 b kap. 3 § finns ytterligare begränsningar av rätten till avdrag för ingående skatt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande om rätten till avdrag inträtt före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 2000:500.

² Senaste lydelse 2011:1253.

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

2 §²

Utgifter för representation och liknande ändamål ska dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. *För utgifter för lunch, middag eller supé får avdraget inte överstiga 90 kronor per person och måltid med tillägg för mervärdesskatt till den del denna inte ska dras av enligt 8 kap. eller återbetalas enligt 10 kap. mervärdesskattelagen (1994:200).*

Utgifter för representation och liknande ändamål ska dras av bara om de har omedelbart samband med näringsverksamheten, såsom då det uteslutande är fråga om att inleda eller upprätthålla affärsförbindelser eller liknande eller då utgifterna avser jubileum eller personalvård. Avdraget får inte överstiga vad som kan anses skäligt. *Utgifter för förtäring ska dock bara dras av om det är fråga om förfriskningar och annan enklare förtäring som inte kan anses som måltid och som är av mindre värde.*

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2007:1419.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-01

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Annika Brickman samt justitierådet Agneta Bäcklund.

Avdragsrätt för representation

Enligt en lagrådsremiss den 26 maj 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200),
2. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

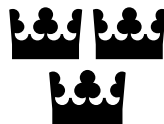
Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kansliråden Karl-Henrik Bucht och Lars Mattisson.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 12

Lika beskattning av
dieselbränsle i båtar,
skepp och
arbetsmaskiner inom
jordbruk, skogsbruk och
vattenbruk

Bilaga till avsnitt 6.12

Bilaga 12

Lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner inom jordbruk, skogsbruk och vattenbruk

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	5
2	Förteckning över remissinstanserna.....	11
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	12
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	12
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	17
4	Lagrådets yttrande	21

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi dels att 1 kap. 11 a §, 6 a kap. 1 och 2 a §§ och 9 kap. 2 § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 7 kap. 7 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt promemorian Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet *Föreslagen lydelse*

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1, 7. 6 a kap. 2 a § 1 och 7 kap. 7 § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2, 8. 6 a kap. 2 a § 2 och 7 kap. 7 § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a och 3 c–3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 8 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 9 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 10,
15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 14 § första stycket 3.

Lydelse enligt lagrådsremissen Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
1. Förbrukning		100 procent	100 procent	100 procent
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning				
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § eller fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –	–	–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	20 procent	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
1. Förbrukning		100 procent	100 procent	100 procent
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning				
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § lämnats eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –	–	–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	20 procent	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

Lydelse enligt lagrådsremissen Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet *Föreslagen lydelse*

2 a §

För drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med 1 430 kronor per kubikmeter, om bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

För drift av *båtar och skepp samt andra* motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med 1 430 kronor per kubikmeter, om bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

Befrielsen enligt första stycket gäller också bränsle som avses 2 kap. 1 § första stycket 3 a, för vilket skatt har betalats, och som förbrukats för drift av skepp, båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § lämnats eller båt för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

7 §¹

Den som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § 10 a eller b får göra avdrag för koldioxidskatt med 1 430 kr per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § 3 a, för vilket skatt inte har betalats, om det förbrukats i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

Avdrag får dock göras endast om den

¹ Tidigare 7 kap. 7 § upphävd genom 2001:518.

skattskyldige inte är ett företag utan rätt till statligt stöd² och den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare³ för sin verksamhet. Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast om avdraget medför att den skattskyldiges sammanlagda nedsättningar enligt första stycket och 6 a kap. 2 a § per kalenderår uppgår till minst 15 000 euro i yrkesmässig vattenbruksverksamhet eller 200 000 euro i övriga fall.

Lydelse enligt lagrådsremissen Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet *Föreslagen lydelse*

9 kap.

2 §

Om någon som inte är skattskyldig eller skattebefriad förbrukare har förbrukat bränsle på ett sådant sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap., medger beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatten på bränslet.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9–11, 13 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b, 2 c eller 3 § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om sin verksamhet i enlighet med vad som framgår av 1 kap. 13 §, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § 2, eller
2. 200 000 euro i övriga fall.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 b § eller 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9–11, 13 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b, 2 c eller 3 § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om sin verksamhet i enlighet med vad som framgår av 1 kap. 13 §, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning, *sammanräknat med avdrag enligt 7 kap. 7 §*, inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § 2 *sammanräknat med avdrag enligt 7 kap. 7 § 2*, eller
2. 200 000 euro i övriga fall.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
2. Beloppet som anges i 6 a kap. 2 a § ska vara 1 700 kronor per kubikmeter för sådan förbrukning som sker från och med den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2018.
2. Beloppet som anges i 7 kap. 7 § första stycket ska vara 1 700 kronor per kubikmeter för sådan förbrukning som sker från och med den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2018.
3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

² Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § lagrådsremissen Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

³ Enligt lydelsen av 1 kap. 13 § lagrådsremissen Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

2 Förteckning över remissinstanserna

Följande remissinstanser har yttrat sig över promemorian:

Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Trafikverket, Transportstyrelsen, Konkurrensverket, Sjöfartsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Lantbrukarnas Riksförbund, Regelrådet, Skogsindustrierna, Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet, Svenskt Näringsliv, Vattenbrukarnas Riksförbund (numera Sveriges Skaldjursodlares Producentorganisation ek. för., Matfiskodlarna Sverige AB och De recirkulerande vattenbrukarna Sverige ek. för.), Skärgårdarnas Riksförbund, Skärgårdsredarna, Skärgårdsstiftelsen.

Följande remissinstanser avstår från att yttra sig eller har inte avhört: Trafikverket, Lantbrukarnas Riksförbund Skogsägarna, Naturskyddsföreningen, Näringslivets Regelnämnd, SMF Skogsentreprenörerna, Svensk Energi.

Utanför remisslistan har även följande inkommit med svar: Företagarna.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 a §, 6 a kap. 1 och 2 a §§ och 9 kap. 2 § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:159

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a och 3 c–3 d §§,
11. 7 kap. 4 §.

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a och 3 c–3 d §§,
11. 7 kap. 4 §.

Lydelse enligt prop. 2015/16:159

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
1. Förbrukning a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § eller fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –	–	–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	20 procent	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–

Andamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Andamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
1. Förbrukning		100 procent	100 procent	100 procent
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning				
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –	–	–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	20 procent	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råttallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

*Lydelse enligt prop. 2015/16:159**Föreslagen lydelse*

2 a §

För drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med 1 430 kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

För drift av *skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 §* samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med 1 430 kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

När det gäller skepp och båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787) medges skattebefrielse enligt första stycket också för bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

*Lydelse enligt prop. 2015/16:159**Föreslagen lydelse*

9 kap.

2 §

Om någon som inte är skattskyldig eller skattebefriad förbrukare har förbrukat bränsle på ett sådant sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap., medger beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatten på bränslet.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9–11, 13 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b, 2 c eller 3 § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare för sin verksamhet, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § 2, eller
2. 200 000 euro i övriga fall.

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § första stycket 2, eller
2. 200 000 euro i övriga fall.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 b § eller 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
2. Beloppet som anges i 6 a kap. 2 a § ska vara 1 700 kronor per kubikmeter för sådan förbrukning som sker från och med den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2018.
3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2015:750) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS (2015:750)

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
1. Förbrukning		100 procent	100 procent	100 procent
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning				
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § eller fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råttallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
1. Förbrukning		100 procent	100 procent	100 procent
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning				
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § lämnats eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxidskatt	Befrielse från svavelskatt
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	20 procent	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råttallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-08

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Lika beskattning av dieselbränsle i båtar, skepp och arbetsmaskiner inom jordbruk, skogsbruk och vattenbruk

Enligt en lagrådsremiss den 2 juni 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
2. lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

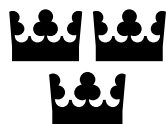
Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Anna Sundblad Stahre.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 13

Vissa frågor på elskatteområdet

Bilaga till avsnitt 6.13

Bilaga 13

Vissa frågor på elskatteområdet

Innehållsförteckning

1	Lagförslagen i SOU 2015:87.....	5
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	5
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	11
2	Promemorians lagförslag.....	13
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	13
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	19
3	Lagförslagen i SOU 2013:46 i berörda delar.....	20
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	20
4	Förteckning över remissinstanserna.....	24
	SOU 2015:87	24
	Promemorian Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet	24
	SOU 2013:46	24
5	Lagrådsremissens lagförslag.....	26
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	26
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	35
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	37
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	42
6	Lagrådets yttrande	44

1 Lagförslagen i SOU 2015:87

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi
dels att 11 kap. 4 § ska upphöra att gälla,
dels att 11 kap. 3, 5, 7, 9 och 12 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas sex nya bestämmelser, 1 kap. 12–15 §§ samt 11 kap. 6 och 14 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

12 §

Med otillåten stödmottagare avses

1. företag i ekonomiska svårigheter enligt artikel 2 punkt 18 i Europeiska kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilka stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

2. företag som är föremål för betalningskrav på grundval av ett tidigare kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

13 §

Med uppgifter om stödmottagare avses uppgift om

1. vilken typ av företag (små eller medelstora respektive stora) stödmottagaren hör till enligt bilaga I till den förordning som avses i 12 §.

2. den region där stödmottagande företag är beläget på Nuts II-nivå enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 av den 26 maj 2003 om inrättande av en gemensam nomenklatur för statistiska territoriella enheter (NUTS), och

3. stödmottagande företags verksamhetsområde på Nace-gruppnivå enligt Rådets förordning (EEG) nr 3037/90 av den 9 oktober 1990 om statistisk näringsgrensindelning i Europeiska gemenskapen, i dess ändrade lydelse enligt kommissionens förordning (EEG) nr 761/93.

14 §

Med datorhall avses en anläggning (datacenter) där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och därtill hörande tjänster, utövar sådan verksamhet och datacentrets sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,5 megawatt.

Effekten för kyl- och fläktanläggningar får inte räknas med i den installerade effekten enligt första stycket.

15 §

Med landström avses elektrisk kraft som förbrukas i skepp som används för sjöfart och som har en bruttodräktighet om minst 400, när skeppet ligger i hamn och spänningen på den elektriska kraft som överförs till skeppet är minst 380 volt.

Som landström anses inte elektrisk kraft som förbrukas när skeppet används för privat ändamål eller när skeppet är upplagt eller på ett varaktigt sätt är taget ur trafik.

11 kap.

3 §¹

Energiskatten utgör

1. 0,5 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling,

2. 0,5 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i skepp som används för sjöfart och som har en bruttodräktighet om minst 400, när skeppet ligger i hamn och spänningen på den elektriska kraft som överförs till skeppet är minst 380 volt,

3. 18,5 öre per kilowattimme för annan elektrisk kraft än som avses under 1 och 2 och som förbrukas i kommuner som anges i 4 §, och

4. 28,0 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i övriga fall.

Energiskatten är 29,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft.

För kalenderåret 2011 och efterföljande kalenderår ska energiskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar *de* i första stycket angivna *skattebeloppen* multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2009. *Beloppen* avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång *de* omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

Första stycket 2 gäller inte när skeppet används

För kalenderåret 2018 och efterföljande kalenderår ska energiskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar *det* i första stycket angivna *skattebeloppet* multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2016. *Beloppet* avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång *det* omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

¹ Senaste lydelse SFS 2010:1088.

för privat ändamål eller när skeppet är upplagt eller på ett varaktigt sätt är taget ur trafik.

5 §²

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. yrkesmässigt framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),
2. yrkesmässigt levererar av honom framställd skattepliktig elektrisk kraft eller av annan framställd elektrisk kraft (leverantör),
3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 säljer eller förbrukar elektrisk kraft, som förvärvats utan skatt mot försäkran enligt 11 §,
4. för annat ändamål än det som var föremål för skattefriheten, säljer eller förbrukar elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 7.

5. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §.

Den som godkänts att delta i ett program för energieffektivisering enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering och som förbrukat elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 6–7 eller skatten återbetalats enligt 13 § är skyldig att betala energiskatt om tillsynsmyndigheten beslutar att,

1. åtagandena enligt 14 eller 15 § lagen om program för energieffektivisering inte är uppfyllda, eller
2. återkalla godkännanden enligt 12, 17 eller 18 § lagen om program för energieffektivisering.

Den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige och den som utan att betala ersättning tar emot skattepliktig elektrisk kraft anses ha framställt den elektriska kraften.

Med tillsynsmyndighet i andra stycket, 7 b § första stycket och 11 c § första stycket menas den myndighet som avses i 19 § lagen om program för energieffektivisering.

6 §

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall.

För godkännande som skattskyldig enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli frivilligt skattskyldig är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

7 §³

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2, när elektrisk kraft
 - a) levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2, eller

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 *eller* 5, när elektrisk kraft
 - a) levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 *eller* 5, eller

² Senaste lydelse 2004:1197.

³ Senaste lydelse 2002:422.

- b) tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, och
 2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft levereras till en köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning.

9 §⁴

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats eller sålts för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller sålts för förbrukning för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den mån avdrag inte har gjorts enligt 2,

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den mån avdrag inte har gjorts enligt 2, 3 eller 5,

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §.

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den mån avdragsrätt inte följer av 2, 3 eller 5,

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §,

8. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är en otillåten stödmottagare, i den mån avdragsrätt inte följer av 2, 3, 5 eller 6,

9. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är en otillåten stödmottagare.

Avdrag enligt första stycket 8 och 9 medges med skillnaden mellan 29,5 öre och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §.

För kalenderåret 2018 och efterföljande kalenderår ska skillnaden enligt andra stycket beräknas med de belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i första stycket angivna beloppen multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i

⁴ Senaste lydelse 2004:1197.

juni 2016. Beloppen avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade belopp som enligt denna paragraf ska användas vid avdrag påföljande kalenderår.

12 §⁵

Om elektrisk kraft har förbrukats i *annan yrkesmässig jordbruksverksamhet än vid växthusodling eller i yrkesmässig skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet*, beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp beräknat efter skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet.

14 §

Om elektrisk kraft har förbrukats av annan än skattskyldig

1. *i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet,*

2. *i en datorhall, eller*

3. *som landström*

beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften, om sökanden inte är en o tillåten stödmottagare och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §.

Rätt till återbetalning föreligger för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp som uppgår till 0,5 öre per kilowattimme. I fall som avses i första stycket 1 och 2 får återbetalning endast göras för den del som överstiger 12 000 kr per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår och i fall som avses i första stycket 1 och 2 lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

⁵ Senaste lydelse 2007:1387.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En begäran som lämnats för en sökande som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 §¹ skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §²

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9 och 11–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
 - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
 - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
 - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
 - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
 - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
 - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
 - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
 - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
 - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
 - j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, eller
 - k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

¹ Senaste lydelse 2014:1474.

² Senaste lydelse 2014:1474.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi dels att 1 kap. 11 a och 11 b §§ och 11 kap. 3, 9, 12 och 14 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas två nya paragrafer, 1 kap. 16 § och 11 kap. 12 a §.

Lydelse enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet *Föreslagen lydelse*

1 kap.

1 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a och 3 c–3 d §§,
11. 7 kap. 4 §.

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen *samt energiskatt på elektrisk kraft* förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a och 3 c–3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 8 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 9 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 10,
15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 14 § första stycket 3.

11 b §

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9, *eller*
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört motorbränslet in till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredje land i fall som avses i 11 a § 10 eller 11.

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9,
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredje land i fall som avses i 11 § 10 eller 11, *eller*
3. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 12–17.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

16 §

De belopp i euro som anges i denna lag ska för varje kalenderår omräknas enligt den kurs i svenska kronor för euro som gällde den första vardagen i oktober året innan och som offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning.

*Lydelse enligt SOU 2015:87**Föreslagen lydelse*

11 kap.

3 §¹

Energiskatten är 29,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft.

Energiskatt ska betalas med 29,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft.

För kalenderåret 2018 och efterföljande kalenderår ska energiskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2016. Beloppet avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

9 §²

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats eller sålts för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller sålts för förbrukning för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den mån avdrag inte har gjorts enligt 2,

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den *utsträckning* avdrag inte har gjorts enligt 2,

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den mån avdragsrätt inte följer av 2, 3 eller 5,

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den *utsträckning* avdragsrätt inte följer av 2, 3 eller 5,

¹ Senaste lydelse 2010:1088.

² Senaste lydelse 2004:1197.

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §,

8. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är *en otillåten stödmottagare*, i den mån avdragsrätt inte följer av 2, 3, 5 eller 6,

9. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är *en otillåten stödmottagare*.

8. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är *ett företag utan rätt till statligt stöd*³, i den *utsträckning* avdragsrätt inte följer av *föregående punkter*,

9. förbrukats i en datorhall⁴ hos den skattskyldige, om denne inte är *ett företag utan rätt till statligt stöd*,

10. förbrukats i *kommuner som avses i 4 § av annan än företag utan rätt till statligt stöd*⁵ för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

b) i en datorhall⁶,

c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller

e) som landström⁷.

Avdrag enligt första stycket 8 och 9 medges med skillnaden mellan 29,5 och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §.

Avdrag enligt första stycket 8 och 9 medges med skillnaden mellan *den för förbrukningsåret gällande skattesatsen enligt 3 §* och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 10 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8–10 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §⁸ samt uppgift om *avdragets fördelning på stödmottagare*. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

För kalenderåret 2018 och efterföljande kalenderår ska skillnaden enligt andra stycket beräknas med de belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i meningen angivna beloppen multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2016. Beloppen avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads

³ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

⁴ Enligt lydelsen av 1 kap. 14 § SOU 2015:87.

⁵ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

⁶ Enligt lydelsen av 1 kap. 14 § SOU 2015:87.

⁷ Enligt lydelsen av 1 kap. 15 § SOU 2015:87.

⁸ Lydelse enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

utgång de omräknade belopp som enligt denna paragraf ska användas vid avdrag påföljande kalenderår.

Om elektrisk kraft har förbrukats i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp beräknat efter skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet.

Nuvarande lydelse

12 §⁹

Om elektrisk kraft har förbrukats i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd¹⁰. Återbetalning får endast ske om sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §¹¹. Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp beräknat efter 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast ske när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

Föreslagen lydelse

12 a §

Om elektrisk kraft har förbrukats i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren om

⁹ Senaste lydelse 2007:1387.

¹⁰ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

¹¹ Lydelse enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften. Återbetalning får bara ske om sökanden

1. inte är ett företag utan rätt till statligt stöd¹²,

2. är ett litet eller medelstort företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

3. lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §¹³. Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp beräknat efter 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast ske när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

Lydelse enligt SOU 2015:87

Föreslagen lydelse

14 §

Om elektrisk kraft har förbrukats av annan än skattskyldig

1. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet,

Om elektrisk kraft har förbrukats av annan än skattskyldig

1. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet,

¹² Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

¹³ I lydelsen enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

2. i en datorhall, eller

3. som landström

beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften, om sökanden inte är *en otillåten stödmottagare* och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §.

Rätt till återbetalning föreligger för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp som uppgår till 0,5 öre per kilowattimme. I fall som avses i första stycket 1 och 2 får återbetalning endast göras för den del som överstiger 12 000 *kr* per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår och i fall som avses i första stycket 1 och 2 lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En *begäran* som lämnats för en sökande som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

2. i en datorhall¹⁴, eller

3. som landström¹⁵

beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften, om sökanden inte är *ett företag utan rätt till statligt stöd*¹⁶ och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare som avses i 1 kap. 13 §¹⁷ *samt uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål. Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning under en stödordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.*

Rätt till återbetalning föreligger för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp som uppgår till 0,5 öre per kilowattimme. I fall som avses i första stycket 1 och 2 får återbetalning endast göras för den del som överstiger 12 000 *kronor* per kalenderår.

En *ansökan* som lämnats för en sökande som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹⁴ Enligt lydelsen av 1 kap. 14 § SOU 2015:87.

¹⁵ Enligt lydelsen av 1 kap. 15 § SOU 2015:87.

¹⁶ Lydelse enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

¹⁷ Lydelse enligt promemoria Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

53 kap.

5 §¹

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt
 - a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
 - b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller
 - c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och
2. beslut om återbetalning, kompensation eller nedsättning enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a eller 9 §, 9 b § tredje stycket, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12 eller 13 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt
 - a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
 - b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller
 - c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och
2. beslut om återbetalning, kompensation eller nedsättning enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a eller 9 §, 9 b § tredje stycket, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12, 12 a, 13 eller 14 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2011:1244.

3 Lagförslagen i SOU 2013:46 i berörda delar

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi dels att 11 kap. 2, 5, 7, 9 och 11–11 b §§ ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 1 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 a§

Vid tillämpning av bestämmelserna i 11 kap. avses med nättinnehavare den som överför elektrisk kraft med stöd av en koncession enligt 2 kap. ellagen (1997:857).

11 kap.

2 §¹

Elektrisk kraft är inte skattepliktig om den

1. framställts i Sverige i ett vindkraftverk av en producent som inte yrkesmässigt levererar elektrisk kraft,

2. i annat fall framställts i Sverige av en producent som förfogar över en installerad generatoreffekt av mindre än 100 kilowatt och som inte yrkesmässigt levererar elektrisk kraft,

3. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning levererats av en producent eller en leverantör till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller leverantören,

4. framställts och förbrukats på fartyg eller annat transportmedel,

5. förbrukats för framställning av elektrisk kraft, eller

6. framställts i ett reservkraftsaggregat.

1. framställts i Sverige

a) i en anläggning av mindre installerad generatoreffekt än 100 kilowatt,

b) av någon som förfogar över en installerad generatoreffekt av mindre än 100 kilowatt, och

c) inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857),

2. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning levererats av en producent eller en leverantör till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller leverantören,

3. framställts och förbrukats på fartyg eller annat transportmedel,

4. förbrukats för framställning av elektrisk kraft, eller

5. framställts i ett reservkraftsaggregat.

Vad som i första stycket 1 a respektive b anges om installerad generatoreffekt ska för elektrisk kraft som framställs från

a) vind eller vågor motsvaras av 250 kilowatt installerad generatoreffekt,

b) sol motsvaras av 450 kilowatt installerad topp effekt, och

¹ Senaste lydelse 2005:960.

c) annan energikälla utan generator motsvaras av 100 kilowatt installerad effekt.

När en producent eller en anläggning framställer elektrisk kraft från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 respektive b, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggning ska de effekter som avses i andra stycket först räknas om till motsvarande 100 kilowatt installerad generatoreffekt.

5 §²

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. yrkesmässigt framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),

2. yrkesmässigt levererar av honom framställd skattepliktig elektrisk kraft eller av annan framställd elektrisk kraft (leverantör),

3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 säljer eller förbrukar elektrisk kraft, som förvärvats utan skatt mot försäkran enligt 11 §,

4. för annat ändamål än det som varit föremål för skattefriheten, säljer eller förbrukar elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt gjorts enligt 9 § 7,

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som

1. i Sverige yrkesmässigt framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),

2. är nätinnehavare,

3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 använder elektrisk kraft, som överförs utan skatt mot försäkran enligt 11 §,

4. för annat ändamål än det som varit föremål för skattefriheten, använder elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt gjorts enligt 9 § 7,

5. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Den som godkänts att delta i ett program för energieffektivisering enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering och som förbrukat elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 6–7 eller skatten återbetalats enligt 13 § är skyldig att betala energiskatt om tillsynsmyndigheten beslutar att,

1. åtagandena enligt 14 eller 15 § lagen om program för energieffektivisering inte är uppfyllda, eller

2. återkalla godkännanden enligt 12, 17 eller 18 § lagen om program för energieffektivisering.

Den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige och den som utan att betala ersättning tar emot skattepliktig elektrisk kraft anses ha framställt den elektriska kraften.

Med tillsynsmyndighet i andra stycket, 7 b § första stycket och 11 c § första stycket menas den myndighet som avses i 19 § lagen om program för energieffektivisering.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som enbart framställer elektrisk kraft i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte systemansvarig myndighet enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

² Senaste lydelse 2004:1197.

7 §³

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 eller 2, när elektrisk kraft
 - a) *levereras till en förbrukare* som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 eller 2, eller
 - b) *tas i anspråk* för annat ändamål än *försäljning*, och
2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft *levereras till en köpare eller tas i anspråk* för annat ändamål än *försäljning*.

a) *överförs till någon* som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 eller 2, eller

b) *förbrukas av den skattskyldige*,

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft *används* för annat ändamål än *som avses i 9 § 1–5, och*

3. *för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 5, när elektrisk kraft förs in till Sverige.*

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldighet enligt första stycket 1 b inträder inte om skattskyldighet redan har inträtt.

9 §⁴

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats eller *sålts* för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
 2. i huvudsak förbrukats eller *sålts* för *förbrukning* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,
 3. förbrukats eller *sålts* för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 §,
 4. förbrukats eller *sålts* för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,
 5. förbrukats eller *sålts* för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den mån avdrag inte har gjorts enligt 2,
1. förbrukats eller *överförts* för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
 2. i huvudsak förbrukats eller *överförts* för *att i huvudsak förbrukas* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,
 3. förbrukats eller *överförts* för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 §,
 4. förbrukats eller *överförts* för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,
 5. förbrukats eller *överförts* för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den mån avdrag inte har gjorts enligt 2,

³ Senaste lydelse 2002:422.

⁴ Senaste lydelse 2004:1197.

6. förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den mån avdrag inte har gjorts enligt 2, 3 eller 5,

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §.

11 §⁵

Annan än den som är skattskyldig *får köpa* elektrisk kraft utan energiskatt mot att han lämnar en försäkran till *leverantören* att den elektriska kraften *skall* användas för ett sådant ändamål som avses i 9 § 1–5.

Annan än den som är skattskyldig *enligt 5 § första stycket 1 eller 2 kan få* elektrisk kraft *överförd* utan energiskatt mot att han lämnar en försäkran till *den skattskyldige* att den elektriska kraften *ska* användas för ett sådant ändamål som avses i 9 § 1–5.

11 a §⁶

Som skattebefriad förbrukare får godkännas den som

1. deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering,
2. förbrukar elektrisk kraft i annan industriell tillverkningsprocess än sådan som avses i 9 § 2, 3 eller 5, och
3. med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheter i övrigt är lämplig.

Ett godkännande enligt första stycket får meddelas för viss tid eller tills vidare. Ett godkännande får förenas med villkor.

Den som godkänts som skattebefriad förbrukare har rätt att från en skattskyldig *köpa* elektrisk kraft utan skatt i *det fall som omfattas* av godkännandet.

Den som godkänts som skattebefriad förbrukare har rätt att från en skattskyldig *få* elektrisk kraft *överförd* utan skatt i *enlighet med vad som framgår* av godkännandet.

11 b §⁷

En skattebefriad förbrukare *skall* löpande bokföra *inköp* och *förbrukning* av elektrisk kraft befriad från skatt och på lämpligt sätt se till att det finns underlag för kontrollen av att kraften använts för det ändamål som var förutsättning för skattebefrielsen.

En skattebefriad förbrukare *ska* löpande bokföra *mottagande* och *användning* av elektrisk kraft befriad från skatt och på lämpligt sätt se till att det finns underlag för kontrollen av att kraften använts för det ändamål som var förutsättning för skattebefrielsen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014 i fråga om 11 kap. 2 § och i övrigt den 1 januari 2015.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 2004:1197.

⁶ Senaste lydelse 2004:1197.

⁷ Senaste lydelse 2004:1197.

4 Förteckning över remissinstanserna

SOU 2015:87

Följande remissinstanser har yttrat sig över betänkandet:

Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Konsumentverket, Kommerskollegium, Försvarsmakten, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Statens jordbruksverk, Sveriges lantbruksuniversitet, Naturvårdsverket, Konkurrensverket, Statens energimyndighet, Energimarknadsinspektionen, Trafikverket, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Arjeplogs kommun, Bollnäs kommun, Gällivare kommun, Härjedalens kommun, Karlskoga kommun, Linköpings kommun, Luleå kommun, Markaryds kommun, Malmö kommun, Skellefteå kommun, Storumans kommun, Åsele kommun, Östersunds kommun, Affärsverket svenska kraftnät, Business Sweden, Energieffektiviseringsföretagen, E.ON, Fortum, Innovations- & Kemiindustrierna i Sverige (IKEM), IT & Telekomföretagen, Jernkontoret, Lantbrukarnas riksförbund, Oberoende elhandlare, Regelrådet, Region Västerbotten, Skellefteå kraft AB, Skogsindustrierna, Svemin, Svensk energi, Svensk fjärrvärme, Svenskt näringsliv, Sveriges Hamnar, Sveriges Kommuner och Landsting samt Sveriges tvätteriförbund.

Följande remissinstanser avstår från att yttra sig eller har inte avhört:

Bengtfors kommun, Botkyrka kommun, Forshaga kommun, Hagfors kommun, Härryda kommun, Högsby kommun, Klippans kommun, Kramfors kommun, Lysekils kommun, Ronneby kommun, Skara kommun, Skinnskattebergs kommun, Uppsala kommun, Vansbro kommun, Värnamo kommun, Västerviks kommun, Affärsverken Energi Karlskrona AB, Branschföreningen Tågoperatörerna, Facebook, Företagarna, Google, Konsumenternas energimarknadsbyrå, Microsoft, Svensk handel, Svensk Vindenergi, Svenska naturskyddsföreningen, Sveriges Redareförening samt Vattenfall.

Utanför remisslistan har även följande inkommit med svar:

Avesta kommun, Basindustririket, Echandia Marine Sweden AB, Falu kommun, Föreningen Svensk Sjöfart, Multigrid Solutions AB, Region

Gävleborg, Reveman Energy Academy, Skärgårdsredarna, Svenska Bioenergiföreningen, Svenska Gjuteriföreningen, Svenska Kalkföreningen, Tekniska verken i Linköping AB, Umeå Energi samt Västerbottens Datacenterinitiativ.

Promemorian Den särskilda norrlandsskattenivån och vissa statsstödskrav på elskatteområdet

Följande remissinstanser har yttrat sig över promemorian:

Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Datainspektionen, Kommerskollegium, Försvarsmakten, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket, Trafikverket, Transportstyrelsen, Konkurrensverket, Statens energimyndighet, Energimarknadsinspektionen, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Region Västerbotten, Lantbrukarnas Riksförbund, Näringslivets Regelnämnd, Regelrådet, Skogsindustrierna, Svensk Energi, Svensk fjärrvärme, Svenska Bioenergiföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges kommuner och landsting, Teknikföretagen.

Följande remissinstanser avstår från att yttra sig eller har inte avhört:

SMF Skogsentreprenörerna, Vattenbrukarnas Riksförbund.

Utanför remisslistan har även följande inkommit med svar:

Fastighetsägarna, Svensk Solenergi, Vattenfall AB, Jernkontoret, Innovations- & Kemiindustrierna i Sverige (IKEM), Solel-kommissionen, Oberoende elhandlare, Umeå energi AB, Svenska Elnätsupproret, Statens fastighetsverk, ACON AB, Cygate AB, Fortlax AB och InfoQB AB.

SOU 2013:46

Följande remissinstanser har yttrat sig över betänkandet:

Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Konsumentverket, Boverket, Kommerskollegium, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll

(SWEDAC), Havs- och vattenmyndigheten, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Statens jordbruksverk, Sveriges lantbruksuniversitet, Kungliga tekniska högskolan, Konkurrensverket, Elsäkerhetsverket, Statens energimyndighet, Energimarknadsinspektionen, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtverket, Regelrådet, Affärsverket svenska kraftnät, Bostadsrätterna Sverige, Energigas Sverige, Fastighetsägarna Sverige, Företagarna, HSB Riksförbund, Lantbrukarnas riksförbund, Oberoende elhandlare, Riksbyggen, Svensk Elbrukarförening, Svensk energi, Svensk fjärrvärme, Svensk Solenergi, Svensk vindenergi, Svensk vindkraftförening, Svenska Naturskyddsföreningen, Svenskt näringsliv, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Sveriges energiföreningars riksorganisation (SERO), Sveriges kommuner och landsting, Sveriges Tekniska Forskningsinstitut.

Följande remissinstanser avstår från att yttra sig eller har inte avhört:

Elmateriel Leverantörernas förening, Elöverkänsligas riksförbund, Konsumenternas Energimarknadsbyrå, Nord Pool Spot, Svensk Vattenkraftförening, Sveriges Konsumenter, Villaägarnas riksförbund.

Utanför remisslistan har även följande inkommit med svar:

Tekniska verken i Linköping, O2, Stockholms stad Miljöförvaltningen, Telge Energi Vind ek. för., Harald Överholm, Bixia, Fortum, EON Sverige, Vattenfall, Bengt Stridh, Telge Energi, Telge Kraft, Exergetics Energisystemteknik AB, Bostads AB Mimer, Hedemora kommun, Askersunds kommun, Sollentuna kommun, Svebio, Kalmar kommun, Hushållnings-sällskapets förbund, Eskilstuna kommun, Sigtuna kommun, ÅF-infrastruktur Göteborg.

5 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi dels att 1 kap. 11 a och 11 b §§ och 11 kap. 3, 5, 7, 8, 9 och 12 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas sex nya paragrafer, 1 kap. 14 och 15 §§ och 11 kap. 6, 12 a, 12 b och 14 §§.

Lydelse enligt SFS 2016:505

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §.

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen *samt energiskatt på elektrisk kraft* förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 8 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 9 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 10,
15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §.

11 b §

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9, *eller*
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört motorbränslet in till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11.

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9,
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11, *eller*
3. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 12–17.

*Nuvarande lydelse**Energiskatten utgör*

1. 0,5 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling,

2. 0,5 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i skepp som används för sjöfart och som har en bruttodräktighet om minst 400, när skeppet ligger i hamn och spänningen på den elektriska kraft som överförs till skeppet är minst 380 volt,

3. 18,5 öre per kilowattimme för annan elektrisk kraft än som avses under 1 och 2 och som förbrukas i kommuner som anges i 4 §, och

4. 28,0 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i övriga fall.

För kalenderåret 2011 och efterföljande kalenderår ska energiskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i första stycket angivna skattebeloppen multipli-

Föreslagen lydelse

14 §

Med datorhall avses en anläggning

1. där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster utövar sådan verksamhet, och

2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,5 megawatt.

Effekten för kyl- och fläktanläggningar får inte räknas med i den installerade effekten enligt första stycket.

15 §

Med landström avses elektrisk kraft som förbrukas i skepp som används för sjöfart och som har en bruttodräktighet om minst 400, när skeppet ligger i hamn och spänningen på den elektriska kraft som överförs till skeppet är minst 380 volt. Som landström anses inte elektrisk kraft som förbrukas när skeppet används för privat ändamål eller när skeppet är upplagt eller på ett varaktigt sätt är taget ur trafik.

11 kap.3 §¹

Energiskatt ska betalas med 29,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft.

För kalenderåret 2018 och efterföljande kalenderår ska energiskatt betalas med ett belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multipli-

¹ Senaste lydelse 2010:1088.

cerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2009. *Beloppen* avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång *de* omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

Första stycket 2 gäller inte när skeppet används för privat ändamål eller när skeppet är upplagt eller på ett varaktigt sätt är taget ur trafik.

cerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2016. *Beloppet* avrundas till hela tiondels ören.

Regeringen fastställer före november månads utgång *det* omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

5 §²

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),
2. yrkesmässigt levererar av honom framställd skattepliktig elektrisk kraft eller av annan framställd elektrisk kraft (leverantör),
3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 säljer eller förbrukar elektrisk kraft, som förvärvats utan skatt mot försäkran enligt 11 §,
4. för annat ändamål än det som var föremål för skattefriheten, säljer eller förbrukar elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 7.

5. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §.

Den som godkänts att delta i ett program för energieffektivisering enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering och som förbrukat elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 6–7 eller skatten återbetalats enligt 13 § är skyldig att betala energiskatt om tillsynsmyndigheten beslutar att,

1. åtagandena enligt 14 eller 15 § lagen om program för energieffektivisering inte är uppfyllda, eller
2. återkalla godkännanden enligt 12, 17 eller 18 § lagen om program för energieffektivisering.

Den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige och den som utan att betala ersättning tar emot skattepliktig elektrisk kraft anses ha framställt den elektriska kraften.

Med tillsynsmyndighet i andra stycket, 7 b § första stycket och 11 c § första stycket menas den myndighet som avses i 19 § lagen om program för energieffektivisering.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Lag (2015:749).

6 §

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall.

För ett sådant godkännande krävs att den sökande är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande

² Senaste lydelse 2015:749.

inte längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

7 §³

Skyldighet att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2, när elektrisk kraft

a) levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2, eller

b) tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, och

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft levereras till en köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning.

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 *eller* 5, när elektrisk kraft

a) levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 *eller* 5 eller

8 §

Energiskatt som *skall* betalas av den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1 *eller* 2 *skall bestämas på grundval* av mätning av den elektriska kraftens energiinnehåll.

När det finns särskilda skäl får beskattningsmyndigheten i visst fall medge att energiskatten får bestämmas på annan grund än mätning av den elektriska kraften.

Om den elektriska kraften inte kan bestämmas på en grund som anges i första eller andra stycket *skall* den i stället beräknas efter vad som är skäligt.

Energiskatt som *ska* betalas av den som är skattskyldig enligt 5 § *ska* bestämmas *utifrån* mätning av den elektriska kraftens energiinnehåll.

Om den elektriska kraften inte kan bestämmas på en grund som anges i första eller andra stycket *ska* den i stället beräknas efter vad som är skäligt.

9 §⁴

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats eller sålts för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller sålts för förbrukning för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller sålts för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den *mån avdrag inte har gjorts enligt 2*,

6. förbrukats i den industriella tillverknings-

5. förbrukats eller sålts för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den *utsträckning avdragsrätt inte följer av 2*,

6. förbrukats i den industriella tillverknings-

³ Senaste lydelse 2002:422.

⁴ Senaste lydelse 2004:1197.

processen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den mån avdrag inte har gjorts enligt 2, 3 eller 5,

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §.

processen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2, 3 eller 5,

7. tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §,

8. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd⁵, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

9. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd⁶,

10. förbrukats i kommuner som avses i 4 § av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd⁷ för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

b) i en datorhall,

c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller

e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 8 och 9 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 10 medges med 9,6 öre per kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8–10 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare⁸ samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket 10 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

12 §⁹

Om elektrisk kraft har förbrukats i annan yrkesmässig jordbruksverksamhet än i yrkesmässig

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av

⁵ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

⁶ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

⁷ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

⁸ Enligt lydelsen av 1 kap. 13 § enligt SFS 2016:505.

⁹ Senaste lydelse 2007:1387.

växthusodling eller i yrkesmässig skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, beslutar beskattningsmyndigheten efter ansökan om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraften.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns. *Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och ett belopp beräknat efter skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.*

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet.

energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd¹⁰ och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare¹¹.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och *lämnas elektroniskt*. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet *och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.*

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 a §

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden
1. *inte är ett företag utan rätt till statligt stöd¹²,*

¹⁰ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

¹¹ Enligt lydelsen av 1 kap. 13 § enligt SFS 2016:505.

¹² Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

2. omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

3. lämnar uppgifter om stödmottagare¹³.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalender-kvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalender-kvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 b §

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat som landström.

Återbetalning får dock endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd¹⁴ och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare¹⁵ samt uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål.

¹³ Enligt lydelsen av 1 kap. 13 § enligt SFS 2016:505.

¹⁴ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

¹⁵ Enligt lydelsen av 1 kap. 13 § enligt SFS 2016:505.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning under en stödordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalender-kvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

14 §

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

- 1. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, eller*
- 2. i en datorhall.*

Återbetalning får dock endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd¹⁶ och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare¹⁷ samt uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning under en stödordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 12 000 kronor per kalenderår.

¹⁶ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

¹⁷ Enligt lydelsen av 1 kap. 13 § enligt SFS 2016:505.

Ansökan om återbetalning ska omfatta kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2016 i fråga om 11 kap. 6 § och i övrigt den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § och 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. 1 §¹

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
 - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
 - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
 - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
 - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
 - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
 - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
 - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
 - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
 - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
 - j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkrafts-reaktorer, eller
 - k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

¹ Senaste lydelse 2015:893.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

53 kap.

5 §²

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt
 - a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
 - b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller
 - c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och
2. beslut om återbetalning, kompensation eller nedsättning enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a eller 9 §, 9 b § tredje stycket, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12 eller 13 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.
2. beslut om återbetalning, kompensation eller nedsättning enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a eller 9 §, 9 b § tredje stycket, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12, 12 a, 12 b, 13 eller 14 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet

² Senaste lydelse 2011:1244.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹ dels att 11 kap. 7 a, 7 b, 11 a, 11 b, 11 c och 13 §§ ska upphöra att gälla, dels att 1 kap. 11 a § och 11 kap. 2, 5, 7, 9 och 11 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 1 kap. 17 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,	1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,	2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,	3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,	4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,	5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,	6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § 1,	7. 6 a kap. 2 a § 1,
8. 6 a kap. 2 a § 2,	8. 6 a kap. 2 a § 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,	9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,	10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,	11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 8 och 14 § första stycket 1,	12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 9 och 14 § första stycket 2,	13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 10,	14. 11 kap. 9 § första stycket 8,
15. 11 kap. 12 §,	15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,	16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §.	17. 11 kap. 12 b §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Med nättinnehavare avses den som överför elektrisk kraft med stöd av en koncession enligt 2 kap. ellagen (1997:857).

¹ Senaste lydelse av

7 a § 2004:1197

7 b § 2004:1197

11 a § 2004:1197

11 b § 2004:1197

11 c § 2011:1370

13 § 2006:1508.

Lydelse enligt SFS 2015:749

Föreslagen lydelse

11 kap.

2 §

Elektrisk kraft är inte skattepliktig om den

1. framställts
 - a) i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt,
 - b) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och
 - c) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857),
 2. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning *levererats* av en producent eller en *leverantör* till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller *leverantören*,
 2. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning *överförts* av en producent eller en *nätinnehavare* till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller *nätinnehavaren*,
 3. framställts och förbrukats på fartyg eller annat transportmedel,
 4. förbrukats för framställning av elektrisk kraft,
 5. framställts i ett reservkraftsaggregat och inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen, eller
 6. framställts
 - a) i en anläggning med en sammanlagd installerad effekt av mindre än 100 kilowatt,
 - b) från bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1–6,
 - c) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 100 kilowatt, och
 - d) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen.

Vad som anges i första stycket 1 a respektive b om installerad generatoreffekt ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,
2. sol, motsvaras av 255 kilowatt installerad toppeffekt, och
3. annan energikälla utan generator, motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a, b respektive 6 c, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som avses i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a respektive b. Vid bedömningen av förutsättningarna i 6 c ska omräkning först ske till motsvarande 100 kilowatt installerad generatoreffekt.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

Föreslagen lydelse

5 §

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),
2. yrkesmässigt *levererar av honom framställd* skattepliktig elektrisk kraft eller av annan framställd elektrisk kraft (*leverantör*),
2. är *nätinnehavare*,
3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 *säljer eller förbrukar* elektrisk kraft, som *förvärvats* utan skatt mot försäkran enligt 11 §,
3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 *använder* elektrisk kraft, som *överförts* utan skatt mot försäkran enligt 11 §,
4. för annat ändamål än det som var föremål för *skattefriheten*, *säljer eller förbrukar* elektrisk kraft *för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 7*,

5. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §.

Den som godkänts att delta i ett program för energieffektivisering enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering och som förbrukat elektrisk kraft för vilken avdrag för skatt har gjorts enligt 9 § 6–7 eller skatten återbetalats enligt 13 § är skyldig att betala energiskatt om tillsynsmyndigheten beslutar att,

1. åtagandena enligt 14 eller 15 § lagen om program för energieffektivisering inte är uppfyllda, eller

2. återkalla godkännanden enligt 12, 17 eller 18 § lagen om program för energieffektivisering.

Den för vars räkning elektrisk kraft förs in till Sverige och den som utan att betala ersättning tar emot skattepliktig elektrisk kraft anses ha framställt den elektriska kraften.

Med tillsynsmyndighet i andra stycket, 7 b § första stycket och 11 c § första stycket menas den myndighet som avses i 19 § lagen om program för energieffektivisering.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b.

4. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §,

5. innebar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. *Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den som är systemansvarig myndighet enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).*

7 §

Skyldighet att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 5, när elektrisk kraft

a) *levereras till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 5, eller*

b) *tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, och*

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft *levereras till en köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning.*

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, när *skattepliktig* elektrisk kraft

a) *överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, eller*

b) *förbrukas av den skattskyldige,*

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft *används* för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5, och

3. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 5, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldighet enligt första stycket 1 b inträder inte om skattskyldighet redan har inträtt.

9 §

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats eller *sålts* för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller *sålts* för *förbrukning* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller *sålts* för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller *sålts* för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller *sålts* för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. *förbrukats i den industriella tillverkningsprocessen hos den skattskyldige, om denne deltar i ett program enligt 3 § lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2, 3 eller 5,*

7. *tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande enligt 11 a §.*

8. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

9. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

10. förbrukats i kommuner som avses i 4 § av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd³ för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

1. förbrukats eller *överförts* för förbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats eller *överförts* för *att i huvudsak förbrukas* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats eller *överförts* för förbrukning vid sådan framställning av produkter som avses 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats eller *överförts* för förbrukning vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats eller *överförts* för förbrukning i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. *förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd², i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,*

7. *förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,*

8. *förbrukats i kommuner som avses i 4 § av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd⁴ för annat ändamål än*

a) i industriell verksamhet,

² Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

³ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

⁴ Enligt lydelsen av 1 kap. 12 § enligt SFS 2016:505.

- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 8 och 9 medges med skillnaden mellan den för förbrukningsåret gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 10 medges med 9,6 öre per kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8–10 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket 10 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Nuvarande lydelse

Annan än den som är skattskyldig får köpa elektrisk kraft utan energiskatt mot att han lämnar en försäkran till leverantören att den elektriska kraften skall användas för ett sådant ändamål som avses i 9 § 1–5.

- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den för förbrukningsåret gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 6–8 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare⁵ samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket 10 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Föreslagen lydelse

11 §⁶

Annan än den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2, 4 eller 5 kan få elektrisk kraft överförd utan energiskatt mot att han lämnar en försäkran till den skattskyldige att den elektriska kraften ska användas för ett sådant ändamål som avses i 9 § 1–5.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

⁵ Enligt lydelsen enligt SFS 2016:505.

⁶ Senaste lydelse 2004:1197.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)
dels att 65 kap. 12 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 65 kap. 12 § ska utgå,
dels att 7 kap. 1 § och 53 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt förslag 2.2

Föreslagen lydelse

7 kap.
1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
 - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
 - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
 - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
 - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
 - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
 - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
 - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 5 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
 - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
 - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
 - j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, eller
 - k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

53 kap.**5 §¹**

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt

a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller

c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och

2. beslut om återbetalning, kompensation eller nedsättning enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a eller 9 §, 9 b § tredje stycket, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12, 12 a, 12 b, 13 eller 14 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.

2. beslut om återbetalning, kompensation eller nedsättning enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a eller 9 §, 9 b § tredje stycket, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12, 12 a, 12 b eller 14 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3. Den som är skattskyldig som leverantör enligt 11 kap. 5 § första stycket 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi, i den äldre lydelsen, ska fortfarande vara registrerad fram till dess att denne redovisat skatt på den elektriska kraft som levererats till en förbrukare som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 5 eller tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning senast den 31 december 2017.

¹ Lydelse enligt lagförslag 2.2.

6 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-03-10

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet

Enligt en lagrådsremiss den 3 mars 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
2. lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Susanne Åkerfeldt samt departementssekreterarna Viktor Gunnarsson och Ulf Olovsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i lagen om skatt på energi

För att genomföra EU-rättens regler om offentliggörande och information på en webbplats om företag som ges statligt stöd samt begränsningar i rätten till stöd till företag som är i svårigheter eller föremål för återkrav av olagligt statsstöd föreslås ändringar i reglerna för bränslebeskattningen.

1 kap. 12 §

I paragrafen definieras uttrycket ”företag utan rätt till statligt stöd”. Med det avses ett företag som har ekonomiska svårigheter på det sätt som anges i punkt 1 eller är ett företag som är föremål för betalningskrav på grund av ett tidigare kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden. I remissen används det definierade uttrycket bl.a. i 7 kap. 1, 3 a, 3 c, 3 d och 4 §§. På grund av utformningen av definitionen blir de nämnda bestämmelserna i 7 kap. svåra att läsa. Lagrådet föreslår att utformningen av definitionen övervägs ytterligare i det fortsatta

lagstiftningsarbetet. Vidare underlättas läsningen om punkterna 2 och 3 i 3 a, 3 c och 3 d §§ samt punkterna 1 och 2 i 4 § byter plats.

1 kap. 13 §

I paragrafen definieras uttrycket ”uppgifter om stödmottagare”. I lagrummet regleras vilka uppgifter som måste samlas in för att Sverige ska kunna uppfylla EU-rättens krav på offentliggörande och information på webbplatsen. Det anges i tre punkter vilken information som måste lämnas om stödmottagaren, uppgift om företagets storlek, var det är beläget och dess verksamhetsområde. Uppgifterna ska lämnas till Skatteverket.

Det definierade uttrycket används inte i lagförslagen i remissen, även om en hänvisning för ett annat motsvarande fall förekommer i 9 kap. 2 §. Lagrådet sätter därför i fråga om definitionen behövs. Det har dock vid föredragningen upplysts att definitionen behövs för förordningsändringar och för kommande förslag till ändringar i 11 kap. Eftersom Lagrådet inte har tagit del av dessa förslag kan Lagrådet inte bedöma om definitionen har fått en ändamålsenlig utformning.

7 kap. 1, 3 a, 3 c, 3 d och 4 §§

Se vad Lagrådet anfört under 1 kap. 12 §.

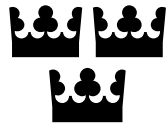
Förslaget till lag om ändring i lagen om ändring i lagen om skatt på energi

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 14

Kemikalieskatt

Bilaga till avsnitt 6.16

Bilaga 14

Kemikalieskatt

Innehållsförteckning

1	Kemikalieskatteutredningens förslag till lagtext	5
	Förslag till lag om skatt på viss elektronik.....	5
	Förslag till lag om skatt på kemikalier i ytbeklädnader av polymerer av vinylklorid ⁹	
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	13
	Förslag till lag om ändring i tullagen (2000:1281)	16
	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet	17
2	Förteckning över remissinstanser för SOU 2015:30	18
3	Lagförslag i promemorian Kompletterande förslag avseende kemikalieskatterna	19
	Förslag till ändring i förslaget till lag om skatt på viss elektronik.....	19
	Förslag till ändring i förslaget till lag om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid	28
4	Förteckning över remissinstanser för promemorian Kompletterande förslag avseende kemikalieskatterna	29
5	Lagrådsremissens lagförslag.....	30
	Förslag till lag om skatt på kemikalier i viss elektronik	30
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	40
	Förslag till lag om ändring i tullagen (2016:253)	43
	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet	44
6	Lagrådets yttrande	45

1 Kemikalieskatteutredningens förslag till lagtext

Förslag till lag om skatt på viss elektronik

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för viss elektronik.

I denna lag avser hänvisningar till KN-nr den lydelse av den Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistik-nomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2015.

Innebörden av vissa uttryck

2 § I denna lag avses med

- *viss elektronik*: sådan vara som är hänförlig till något av de KN-nr som anges i 3 §.
- *bromförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet brom.
- *klorförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet klor.
- *fosforförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet fosfor.
- *homogent material*: ett material som har samma fysikaliska egenskaper i hela materialet och som på mekanisk väg inte kan sönderdelas i olika material.
- *yrkesmässig verksamhet*: en verksamhet som
 1. utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), eller
 2. bedrivs i former som är jämförliga med en till sådan näringsverksamhet hänförlig rörelse och ersättningen för omsättningen i verksamheten under ett kalenderår överstiger 30 000 kronor.
- *EU-land*: områden utanför Sveriges territorium som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde.
- *tredje land*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde.
- *import*: införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredje land under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

Skattepliktens omfattning och skattebelopp

3 § Skatt ska betalas för varor hänförliga till följande KN-nr:

1. 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30 och 8418 40,
2. 8422 11,
3. 8450 11, 8450 12 och 8450 19,
4. 8451 21,
5. 8471 30, 8471 41 och 8471 49,
6. 8508 11,
7. 8516 50 och 8516 60,
8. 8517 11, 8517 12, 8517 18 och 8517 62,
9. 8519 30, 8519 50, 8519 81 och 8519 89,
10. 8521 10 och 8521 90,
11. 8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 och 8527 99,
12. 8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och

8528 73, samt
13. 9504 50.

För vara som är skattepliktig enligt första stycket 1–4 eller 6–7 ska skatt betalas med 8 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än 320 kronor per skattepliktig vara.

För vara som är skattepliktig enligt första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med 120 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än 320 kronor per skattepliktig vara.

Vid beräkning av skatt enligt andra och tredje stycket ska den skattepliktiga varans nettovikt avrundas nedåt till närmaste helt gram.

4 § För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § får den skattskyldige göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § och de villkor som framgår av 6 § får den skattskyldige i stället för vad som anges i första stycket göra avdrag för skatt med 75 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

5 § För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag för skatt enligt hänvisning till denna paragraf får varan inte innehålla någon additivt tillsatt bromförening, klorförening eller fosforförening i varans kretskort (exklusive dess komponenter) eller i sådana plastdelar av varan som väger mer än 25 gram.

Vid tillämpning av första stycket ska en enskild bromförening, klorförening eller fosforförening anses vara additivt tillsatt om den är möjlig att extrahera ur materialet i sådan halt som anges i teknisk bilaga till denna lag genom att använda den metod som där anges.

Om varan saknar kretskort ska villkoret i första stycket att varans kretskort inte får innehålla någon additivt tillsatt bromförening, klorförening eller fosforförening anses vara uppfyllt.

Om varan inte har någon plastdel som väger mer än 25 gram ska villkoret i första stycket att sådana plastdelar som väger mer än 25 gram inte får innehålla någon additivt tillsatt bromförening, klorförening eller fosforförening anses vara uppfyllt.

6 § För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag för skatt enligt hänvisning till denna paragraf får det homogena materialet i varans kretskort (exklusive dess komponenter) och det homogena materialet i sådana plastdelar av varan som väger mer än 25 gram inte innehålla någon bromförening eller klorförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet.

Om varan saknar kretskort ska villkoret i första stycket att det homogena materialet i varans kretskort inte får innehålla någon bromförening eller klorförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet anses vara uppfyllt.

Om varan inte har någon plastdel som väger mer än 25 gram ska villkoret i första stycket att det homogena materialet i sådana plastdelar som väger mer än 25 gram inte får innehålla någon bromförening eller klorförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet anses vara uppfyllt.

Skattskyldighet och lagerhållare

7 § Skyldig att betala skatt (skattskyldig) är den som

1. godkänts som lagerhållare enligt 9 §,
2. i annat fall än som avses i 1, yrkesmässigt tillverkar skattepliktig vara,
3. i annat fall än som avses i 1, från ett annat EU-land till Sverige yrkesmässigt för in eller tar emot skattepliktig vara, eller
4. vid yrkesmässig import av skattepliktig vara är skattskyldig enligt 8 §.

8 § Skattskyldig för yrkesmässig import av skattepliktig vara enligt 7 § 4 är,

1. om en tullskuld uppkommer i Sverige till följd av importen: den som är skyldig att betala tullen,
 2. om importen avser en unionsvara eller om varan ska förtullas i Sverige men inte är belagd med tull: den som skulle ha varit skyldig att betala tullen om varan hade varit tullbelagd,

3. om skyldighet att betala tull med anledning av importen uppkommer, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull, i ett annat EU-land till följd av att ett sådant enhetstillstånd som avses i 4 kap. 24 § andra stycket tullagen (2000:1281) åberopas: innehavaren av tillståndet.

Med *tullskuld* förstås detsamma som i rådets förordning (EEG) nr 2913/92 av den 12 oktober 1992 om inrättandet av en tullkodex för gemenskapen. Med *unionsvara* förstås detsamma som med gemenskapsvara i den förordningen.

Från skattskyldighet enligt första stycket undantas varor som, vid varornas övergång till fri omsättning enligt artikel 79 i rådets förordning (EEG) nr 2913/92, ägs av en godkänd lagerhållare enligt 9 §.

9 § Som lagerhållare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka skattepliktiga varor,
 2. från ett annat EU-land föra in eller ta emot skattepliktiga varor,
 3. importera skattepliktiga varor från tredje land, eller
 4. från godkänd lagerhållare köpa skattepliktiga varor för återförsäljning till näringsidkare,
- om denne med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig som lagerhållare.

Godkännande som lagerhållare ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om lagerhållaren begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

10 § Om en godkänd lagerhållare försätts i konkurs, övergår godkännandet till konkursboet. Konkursboet är skattskyldigt för varor för vilka skattskyldighet enligt 11 § 1 inträder efter konkursbeslutet.

Skattskyldighetens inträde

11 § Skyldighet att betala skatt inträder

1. för den som är godkänd lagerhållare när
 - a) skattepliktig vara levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare,
 - b) skattepliktig vara tas till eget försäljningsställe för detaljförsäljning,
 - c) skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, eller
 - d) godkännandet som lagerhållare återkallas, varvid skattskyldigheten omfattar skattepliktiga varor

som då ingår i dennes lager,

2. för den som är skattskyldig enligt 7 § första stycket 2, när den skattepliktiga varan tillverkas,

3. för den som är skattskyldig enligt 7 § första stycket 3, när den skattepliktiga varan förs in till Sverige,

4. för den som är skattskyldig enligt 8 § när skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat. I fall som avses i 8 § första stycket 3 inträder skattskyldigheten vid den tidpunkt då skyldighet att betala tull inträder eller skulle ha inträtt i det andra EU-landet.

Undantag från skattskyldighetens inträde för lagerhållare

12 § Från skattskyldighet för godkänd lagerhållare undantas skattepliktig vara som

1. skattskyldighet tidigare inträtt för enligt denna lag,
2. levereras till en köpare i annat land,
3. blivit fullständigt förstörd genom oförutsedda händelser eller force majeure,

4. lämnas för avfallsåtervinning, eller
5. har återanvänts vid tillverkning av skattepliktig vara.

Ersättning för varuprover

13 § Om Skatteverket med stöd av bestämmelser i skatteförfarandelagen (2011:1244) tar prov på varor i samband med revision eller annars förelägger den som är eller kan antas vara skattskyldig att lämna varuprov ska verket ersätta varans värde. Ersättning ska ske med belopp som motsvarar det pris varan skulle inbringa vid försäljning. Detsamma gäller när Tullverket tar varuprov med stöd av bestämmelser i tullagen (2000:1281).

Förfarande

14 § I fråga om förfarandet vid beskattningen gäller, utom vad som avses i andra stycket, bestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Tullverket beslutar om skatt för den som enligt 8 § är skattskyldig vid import. Skatten ska betalas till Tullverket. För skatt som ska betalas till Tullverket gäller tullagen (2000:1281).

Överklagande

15 § Ett beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till Kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

Förslag till lag om skatt på kemikalier i ytbeklädnader av polymerer av vinylklorid

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid.

I denna lag avser hänvisningar till KN-nr den lydelse av den Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistik-nomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2015.

Innebörden av vissa uttryck

2 § I denna lag avses med

– *golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid*: sådan vara som är hänförlig till något av de KN-nr som anges i 3 §.

– *CAS-nummer*: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS).

– *yrkesmässig verksamhet*: en verksamhet som

1. utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), eller

2. bedrivs i former som är jämförliga med en till sådan näringsverksamhet hänförlig rörelse och ersättningen för omsättningen i verksamheten under ett kalenderår överstiger 30 000 kronor.

– *EU-land*: områden utanför Sveriges territorium som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde.

– *tredje land*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde.

– *import*: införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredje land under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

Skattepliktens omfattning och skattebelopp

3 § Skatt, enligt denna lag, ska betalas för varor hänförliga till KN-nr 3918 10.

För vara som är skattepliktig enligt första stycket ska skatt betalas med 10 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt.

4 § För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § får den skattskyldige göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § och de villkor som framgår av 6 § får den skattskyldige i stället för vad som anges i första stycket göra avdrag för skatt med 75 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

5 § För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag enligt hänvisning till denna paragraf får varan inte innehålla något av nedan uppräknade kemiska ämnen i högre andel än 0,1 procent av varans vikt.

CAS-nummer	Namn	Förkortning
117-81-7	Di(2-etylhexyl)ftalat	DEHP
84-74-2	Dibutylftalat	DBP
84-69-5	Diisobutylftalat	DIBP
117-82-8	Di(2-metoxietyl)ftalat	
85-68-7	Bensylbutylftalat	BBP
71888-89-6	Di(grenade C6-C8)alkylftalater	DIHP
68515-42-4	Di(grenade och raka C7-C11)alkylftalater	
84777-06-0	1,2-Benzendikarboxylsyradipentylester, grenad och rak, n-Pentylisopentyl-ftalat, Dipentylftalat	DHNUP
605-50-5	Diisopentylftalat, diamylftalat	
776297-69-9	N-pentyl-isopentylftalat	
131-18-0	Dipentylftalat	DPP
84-75-3	Dihexylftalat	DHP

6 § För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag enligt hänvisning till denna paragraf får varan inte innehålla något av nedan uppräknade kemiska ämnen i högre andel än 0,1 procent av varans vikt.

CAS-nummer	Namn	Förkortning
28553-12-0 och 68515-48-0	Diisononylftalat	DINP
26761-40-0 och 68515-49-1	Diisodecylftalat	DIDP
117-84-0	Di-n-oktylftalat	DNOP

Skattskyldighet och lagerhållare

7 § Skyldig att betala skatt (skattskyldig) är den som

1. godkänts som lagerhållare enligt 9 §,
 2. i annat fall än som avses i 1, yrkesmässigt tillverkar skattepliktig vara, eller
 3. i annat fall än som avses i 1, från ett annat EU-land till Sverige yrkesmässigt för in eller tar emot skattepliktig vara.
4. vid yrkesmässig import av skattepliktig vara är skattskyldig enligt 8 §.

8 § Skattskyldig för yrkesmässig import av skattepliktig vara är,

1. om en tullskuld uppkommer i Sverige till följd av importen: den som är skyldig att betala tullen,
2. om importen avser en unionsvara eller om varan ska deklarerats för övergång till fri omsättning i Sverige men inte är belagd med tull: den som skulle ha varit skyldig att betala tullen om varan hade varit tullbelagd,
3. om skyldighet att betala tull med anledning av importen uppkommer, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull, i ett annat EU-land till följd av att ett sådant enhetstillstånd som avses i 4 kap. 24 § andra stycket tullagen (2000:1281) åberopas: innehavaren av tillståndet.

Med *tullskuld* förstås detsamma som i rådets förordning (EEG) nr 2913/92 av den 12 oktober 1992 om inrättandet av en tullkodex för gemenskapen. Med *unionsvara* förstås detsamma som med gemenskapsvara i den förordningen.

Från skattskyldighet enligt första stycket undantas varor som, vid varornas övergång till fri omsättning enligt artikel 79 i rådets förordning (EEG) nr 2913/92, ägs av en godkänd lagerhållare enligt 9 §.

9 § Som lagerhållare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka skattepliktiga varor,
2. från ett annat EU-land föra in eller ta emot skattepliktiga varor,
3. importera skattepliktiga varor från tredje land, eller

4. från godkänd lagerhållare köpa skattepliktiga varor för återförsäljning till näringsidkare, om denne med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig som lagerhållare.

Godkännande som lagerhållare ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om lagerhållaren begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

10 § Om en godkänd lagerhållare försätts i konkurs, övergår godkännandet till konkursboet. Konkursboet är skattskyldigt för varor för vilka skattskyldighet enligt 11 § 1 inträder efter konkursbeslutet.

Skattskyldighetens inträde

11 § Skyldighet att betala skatt inträder

1. för den som är godkänd lagerhållare när
 - a) skattepliktig vara levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare,
 - b) skattepliktig vara tas till eget försäljningsställe för detaljförsäljning,
 - c) skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, eller
 - d) godkännandet som lagerhållare återkallas, varvid skattskyldigheten omfattar skattepliktiga varor som då ingår i dennes lager,
2. för den som är skattskyldig enligt 7 § första stycket 2, när den skattepliktiga varan tillverkas,
3. för den som är skattskyldig enligt 7 § första stycket 3, när den skattepliktiga varan förs in till Sverige,
4. för den som är skattskyldig enligt 8 § när skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat. I fall som avses i 8 § första stycket 3 inträder skattskyldigheten vid den tidpunkt då skyldighet att betala tull inträder eller skulle ha inträtt i det andra EU-landet.

Undantag från skattskyldighetens inträde för lagerhållare

12 § Från skattskyldighet för godkänd lagerhållare undantas skattepliktig vara som

1. skattskyldighet enligt denna lag tidigare inträtt för,
2. levereras till en köpare i annat land,
3. blivit fullständigt förstörd genom oförutsedda händelser eller force majeure,
4. lämnas för avfallsåtervinning, eller
5. har återanvänts vid tillverkning av skattepliktig vara.

Förfarande

13 § I fråga om förfarandet vid beskattningen gäller, utom vad som avses i andra stycket, bestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Tullverket beslutar om skatt för den som enligt 8 § är skattskyldig vid import. Skatten ska betalas till Tullverket. För skatt som ska betalas till Tullverket gäller tullagen (2000:1281).

Överklagande

14 § Ett beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.
Prövningstillstånd krävs vid överklagande till Kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 §, 7 kap. 1 §, 26 kap. 8 § samt 41 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

15 §

Med punktskatt avses skatt enligt

1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, 2. lagen (1972:820) om skatt på spel, 3. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, 4. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel, 5. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m., 6. lagen (1991:1482) om lotteriskatt, 7. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m., 8. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 9. lagen (1994:1564) om alkoholskatt, 10. lagen (1994:1776) om skatt på energi, 11. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, 12. lagen (1999:673) om skatt på avfall, 13. lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, <i>och</i> 14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.	13. lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, 14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., 15. <i>lagen (2016:000) om skatt på viss elektronik, och</i> 16. <i>lagen (2016:000) om skatt på golvbeklädningsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid.</i>

7 kap.

1 §¹

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9 och 11–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,

¹ Senaste lydelse 2013:369.

7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,

8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,

9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

10. den som är skattskyldig enligt

a) lagen (1972:820) om skatt på spel,

b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,

c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,

d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,

e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,

f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,

g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,

h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,

i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,

j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, *eller*

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *och*

j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer,

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,

l) 7 § 1 § lagen (2016:000) om skatt på viss elektronik,

eller

m) 7 § 1 § lagen (2016:000) om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid, *och*

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

26 kap.

8 §

Punktskatt ska redovisas i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet, om den som är skyldig att lämna skattedeklaration är skattskyldig enligt

1. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, *eller* lagen (1994:1776) om skatt på energi och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §,

1. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, *lagen (2016:000) om skatt på viss elektronik eller lagen (2016:000) om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid* och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §,

2. 16 § första stycket lagen om tobaksskatt, 15 § första stycket lagen om alkoholskatt eller 4 kap. 9 § första stycket lagen om skatt på energi och ska registreras enligt 7 kap. 1 § samt inte företräds av en representant som är godkänd av Skatteverket, *eller*

3. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m.

41 kap.**3 §²**

Revision får göras hos

1. den som är eller kan antas vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078),
 2. någon annan juridisk person än ett dödsbo,
 3. den som har anmält sig för registrering,
 4. den som har ansökt om eller är godkänd för F-skatt,
 5. sådant ombud för en utländsk beskattningsbar person som avses i 6 kap. 2 §,
 6. sådan representant som avses i 16 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 15 a § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller 4 kap. 9 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi,
 7. den som har ansökt om godkännande som upplagshavare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,
 8. den som har ansökt om registrering som varumottagare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,
 9. den som har ansökt om godkännande som skattebefriad förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, *och*
 10. den som har ansökt om godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi.
9. den som har ansökt om godkännande som skattebefriad förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,
 10. den som har ansökt om godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, *och*
 11. den som har ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi, lagen (2016:000) om skatt på viss elektronik eller lagen (2016:000) om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

² Senaste lydelse 2013:369.

Förslag till lag om ändring i tullagen (2000:1281)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 11 § tullagen (2000:1281) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

11 §¹

Bestämmelser om skyldighet att med anledning av import eller införsel som avses i 3 kap. 3 eller 3 a § betala annan skatt än tull finns i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, mervärdesskattelagen (1994:200), lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Skatt som avses i första stycket *skall* fastställas och betalas enligt det förfarande som gäller för tull, om inte annat föreskrivits. Om det i beskattningsunderlaget för sådan skatt *skall* ingå tullvärde, tull eller motsvarande avgift som fastställts i annan valuta, *skall* sådant underlag omräknas till svensk valuta efter den kurs som enligt tullagstiftningen gällde den dag som tullvärdet fastställdes.

Bestämmelser om skyldighet att med anledning av import eller införsel som avses i 3 kap. 3 eller 3 a § betala annan skatt än tull finns i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, mervärdesskattelagen (1994:200), lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, *lagen (2016:000) om skatt på viss elektronik och lagen (2016:000) om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid.*

Skatt som avses i första stycket *ska* fastställas och betalas enligt det förfarande som gäller för tull, om inte annat föreskrivits. Om det i beskattningsunderlaget för sådan skatt *ska* ingå tullvärde, tull eller motsvarande avgift som fastställts i annan valuta, *ska* sådant underlag omräknas till svensk valuta efter den kurs som enligt tullagstiftningen gällde den dag som tullvärdet fastställdes.

Denna lag träder ikraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2004:117.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 12 § i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska ha följande lydelse.

2 kap.

12 §¹

Uppgifter och handlingar som avser

1. revision ska gallras tio år efter utgången av det kalenderår då revisionen avslutades, och
2. fastighetstaxering ska gallras tolv år efter utgången av det taxeringsår som uppgifterna eller handlingarna kan hänföras till.

Uppgifter och handlingar om godkända upplagshavare, registrerade varumottagare, tillfälligt registrerade varumottagare, registrerade avsändare eller godkända skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt samt lagen (1994:1776) om skatt på energi ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då aktören avregistrerades.

Uppgifter och handlingar som avses i 4 a § ska gallras tio år efter utgången av det kalenderår då de meddelanden som är kopplade till den administrativa referenskoden enligt 22 b § andra stycket lagen om tobaksskatt, 21 b § andra stycket lagen om alkoholskatt eller 6 kap. 4 § andra stycket lagen om skatt på energi eller annan sammanhållande identifikationsuppgift senast ändrades.

Uppgifter och handlingar om godkända lagerhållare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (2016:000) om skatt på viss elektronik samt lagen (2016:000) om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då godkännandet som lagerhållare blev återkallat.

Denna lag träder ikraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2012:775.

2 Förteckning över remissinstanser för SOU 2015:30

Efter remiss har yttranden över Kemikalieskatteutredningens betänkande Kemikalieskatt – skatt på vissa konsumentvaror som innehåller kemikalier (SOU 2015:30) lämnats av Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Växjö, Domstolsverket, Kommerskollegium, Folkhälsomyndigheten, Tullverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Konkurrensverket, Statens energimyndighet, Tillväxtverket, Byggmateriåindustrierna, ElektronikBranschen, Elektronikåtervinning i Sverige, El-Kretsen, Företagarna, Golvbranschen, IKEM, Miljömärkning Sverige AB, Näringslivets regelnämnd, Regelrådet, Svensk elektronik, Svensk handel, Svenska naturskyddsföreningen, Svenskt näringsliv, Sveriges byggindustrier, Sveriges kommuner och landsting, TCO development och Teknikföretagen.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Tillväxtanalys, IVL svenska miljöinstitutet, Återvinningsindustrierna.

Utöver instanserna på remisslistan har yttranden även inkommit från American Chamber of Commerce to the European Union, Amtico International AB, Boverket, British Coatings Federation, Bygg & järnhandlarna, Conseil Européen de la Construction d'Electro-Domestiques AISBL, ChemSec, Dataspeålsbranschen, Digitaleurope, AB Electrolux, Elektriska hushåålsapparat leverantörer, Elon elkedjan logistic AB, Environmental Protection Encouragement Agency, Telefonaktiebolaget LM Ericsson, European Council for Plasticisers and Intermediates, the European Council of Vinyl Manufacturers, European Flame Retardants Association, European Resilient Flooring Manufacturers' Institute, Gislaved folie AB, GVK-AB Svensk våtrumskontroll, Hewlett-Packard, IGI the Global Wallcoverings Association, IKEA svenska försååljnings AB, INEOS Sverige AB, Ineos Compounds Sweden AB, IT & Telekomföretagen inom Almega AB, Korea Electrronics Association, Korea WTO TBT Enquiry Point, Lenovo Sweden AB, LG Electronics, Perstorp holding AB, Phosphorus, Inorganic & Nitrogen Flame Retardants

Association, PVCMed Alliance, Reflex film AB, Ronneby kommun, Samsung Electronics Nordic AB, Tarkett AB Sales, Tarkett Ronneby, TEKO Sveriges textil & modeföretag och Thevinyl AB.

3 Lagförslag i promemorian Kompletterande förslag avseende kemikalieskatterna

Förslag till ändring i förslaget till lag om skatt på viss elektronik

Härigenom föreskrivs i fråga om förslaget till lag om skatt på viss elektronik
dels att 2, 5 och 6 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 7 §, av följande lydelse,
dels att 13 § och rubriken närmast före 13 § ska utgå,
dels att det ska införas en bilaga med följande lydelse.

Lydelse enligt SOU 2015:30

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag avses med

- *viss elektronik*: sådan vara som är hänförlig till något av de KN-nr som anges i 3 §.
- *bromförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet brom.
- *klorförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet klor.
- *fosforförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet fosfor.
- *homogent material*: ett material som har samma fysikaliska egenskaper i hela materialet och som på mekanisk väg inte kan sönderdelas i olika material.

– *CAS-nummer*: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS).

– *reaktivt tillsatt förening*: En förening som är bunden till en stabil polymer genom en kemisk reaktion och bildar kovalenta bindningar.

– *additivt tillsatt förening*: En förening som är tillsatt på annat sätt än reaktivt.

- *yrkesmässig verksamhet*: en verksamhet som
 1. utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), eller
 2. bedrivs i former som är jämförliga med en till sådan näringsverksamhet hänförlig rörelse och ersättningen för omsättningen i verksamheten under ett kalenderår överstiger 30 000 kronor.

– *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av

1. annan person än en enskild person, eller
2. en enskild person om den avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk.

– *EU-land*: områden utanför Sveriges territorium som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde.

– *tredje land*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde.

– *import*: införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredje land under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

5 §

För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag för skatt enligt hänvisning till denna paragraf får *varan* inte innehålla någon additivt tillsatt bromförening, klorförening eller fosforförening i *varans kretskort (exklusive dess komponenter)* eller i sådana plastdelar av *varan* som väger mer än 25 gram.

För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag för skatt enligt hänvisning till denna paragraf får *det homogena materialet i varans kretskort (exklusive dess komponenter)* och *det homogena materialet i sådana plastdelar av varan* som väger mer än 25 gram inte innehålla någon additivt tillsatt bromförening, klorförening eller

fosforförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet.

Vid tillämpning av första stycket ska en enskild bromförening, klorförening eller fosforförening anses vara additivt tillsatt om den är möjlig att extrahera ur materialet i sådan halt som anges i teknisk bilaga till denna lag genom att använda den metod som där anges.

Om varan saknar kretskort ska villkoret i första stycket att varans kretskort inte får innehålla någon additivt tillsatt bromförening, klorförening eller fosforförening anses vara uppfyllt.

Om varan inte har någon plastdel som väger mer än 25 gram ska villkoret i första stycket att sådana plastdelar som väger mer än 25 gram inte får innehålla någon additivt tillsatt bromförening, klorförening eller fosforförening anses vara uppfyllt.

6 §

För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag för skatt enligt hänvisning till denna paragraf får det homogena materialet i varans kretskort (exklusive dess komponenter) och det homogena materialet i sådana plastdelar av varan som väger mer än 25 gram inte innehålla någon bromförening eller klorförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet.

För att skattepliktig vara ska omfattas av rätt till avdrag för skatt enligt hänvisning till denna paragraf får det homogena materialet i varans kretskort (exklusive dess komponenter) och det homogena materialet i sådana plastdelar av varan som väger mer än 25 gram inte innehålla någon reaktivt tillsatt bromförening eller klorförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet.

Om varan saknar kretskort ska villkoret i första stycket att det homogena materialet i varans kretskort inte får innehålla någon bromförening eller klorförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet anses vara uppfyllt.

Om varan inte har någon plastdel som väger mer än 25 gram ska villkoret i första stycket att det homogena materialet i sådana plastdelar som väger mer än 25 gram inte får innehålla någon bromförening eller klorförening i högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet anses vara uppfyllt.

6 a §¹

De bromföreningar, klorföreningar och fosforföreningar som anges i den tekniska bilagan till denna lag ska anses vara additivt eller reaktivt tillsatta i enlighet med vad som anges i bilagan så länge inte den skattskyldige eller beskattningsmyndigheten har visat att de är tillsatta på annat sätt.

9 §

Som lagerhållare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka skattepliktiga varor,
2. från ett annat EU-land föra in eller ta emot skattepliktiga varor,
3. importera skattepliktiga varor från tredje land, eller

Som lagerhållare får godkännas den som i Sverige avser att yrkesmässigt

¹ Den föreslagna 6 a § är ny i förhållande till utredningens förslag. I den kommande lagrådsremissen avseende hela förslaget till lag om skatt på viss elektronik kommer numreringen att justeras.

4. från godkänd lagerhållare köpa skattepliktiga varor för återförsäljning till näringsidkare, om denne med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig som lagerhållare.

Godkännande som lagerhållare ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om lagerhållaren begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

13 §

Om Skatteverket med stöd av bestämmelser i skatteförfarandelagen (2011:1244) tar prov på varor i samband med revision eller annars förelägger den som är eller kan antas vara skattskyldig att lämna varuprov ska verket ersätta varans värde. Ersättning ska ske med belopp som motsvarar det pris varan skulle inbringa vid försäljning. Detsamma gäller när Tullverket tar varuprov med stöd av bestämmelser i tullagen (2000:1281).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

Bilaga till lag om skatt på viss elektronik

CAS-nummer	Grund-ämne	Engelskt namn	Svenskt namn	Reaktivt/Additivt	Kommentar
1003300-73-9	P	Phosphoric acid, mixed esters with [1,1'-bisphenyl- 4,4'-diol] and phenol; BPBP	Fosforsyra, blandade estrar med [1,1'-bisfenyl- 4,4'-diol] och fenol	reaktivt	
11120-29-9	Cl	Polychlorinated biphenyls (PCB)	Polyklorerade bifenyler	additivt	Samma ämne har CAS 1336-36-3, 11120-29-9
115-86-6	P	Triphenylphosphate (TPHP)	Triphenylfosfat	additivt	
115-88-8	P	Diphenyl octyl phosphate	Difenyloktylfosfat	additivt	
115-96-8	P, Cl	Tris(2-chloroethyl) phosphate (TCEP)	Tris(2-kloretyl)fosfat	additivt	
1163-19-5	Br	Decabromodiphenyl Ether, 2,2',3,3',4,4',5,5',6,6'-Decabromodiphenyl ether (BDE-209)	Dekabromodifenyleter	additivt	
118-79-6	Br	2,4,6-Tribromophenol	2,4,6-Tribromofenol	additivt	
1195978-93-8	Br	FR-122P (polymer)	FR-122P (polymer)	reaktivt	
12124-97-9	Br	Ammonium bromide	Ammoniumbromid	additivt	
1241-94-7	P	2-ethylhexyl diphenyl phosphate	2-etylhexyl difenylfosfat	additivt	
124-64-1	P, Cl	Tetrakis(hydroxymethyl)-phosphonium chloride (THPC)	Tetrakis(hydroximetyl)fosfonium-klorid	additivt	
125997-21-9	P	Resorcinolbis(biphenylphosphate) (PBDPP)	Resorcinolbis(bifenylfosfat)	additivt	Samma ämne har CAS 57583-54-7 och 125997-21-9
126-72-7	P	Tris(2,3-dibromopropyl)phosphate	Tris(2,3-dibromopropyl)fosfat	additivt	
126-73-8	P	Tri-n-butyl phosphate (TBP)	Tri-n-butylfosfat	additivt	
1330-78-5	P	Tricresyl phosphate (TCP)	Tricresylfosfat	additivt	
1336-36-3	Cl	Polychlorinated biphenyls (PCB)	Polyklorerade bifenyler	additivt	Samma ämne har CAS 1336-36-3 och 11120-29-9
135229-48-0	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
13560-89-9	Cl	Bis(hexachlorocyclopentadieno) Cyclooctane (Dechlorane A)	Bis(hexaklorocyclopentadieno) cyklooktan	additivt	
13654-09-6	Br	Decabromobiphenyl (decaBB)	Deka-bromobifenyl	additivt	
13674-84-5	P, Cl	Tris(1-chloro-2-propyl) phosphate (TCPP)	Tris(1-klor-2-propyl)fosfat	additivt	
13674-87-8	P, Cl	Tris(1,3-dichloro-2-propyl)phosphate (TDCPP)	Tris(1,3-diklor-2-propyl)fosfat	additivt	
139638-58-7	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
142474-86-0	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyl difenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
150103-83-6	P	Diethylethane phosphonate (DEEP)	Dietyletanfosfonat	additivt	Samma ämne har CAS 78-38-6 och 150103-83-6
15541-60-3	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2

158725-44-1	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
174956-83-3	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 25155-23-1, 95660-61-0 och 174956-83-3
181028-79-5	P	Bisphenol A bis-(diphenyl phosphate); BAPP	Bisfenol A bis-(difenylyfosfat)	reaktivt	Samma ämne har CAS 181028-79-5 och 5945-33-5
182346-21-0	Br	2,2',3,4,4'-Pentabromodiphenyl ether (BDE-85)	2,2',3,4,4'-Pentabromodifenyl eter (BDE-85)	additivt	
182677-30-1	Br	2,2',3,4,4',5'-Hexabromodiphenyl ether (BDE-138)	2,2',3,4,4',5'-Hexabromodifenyl eter (BDE-138)	additivt	
184538-58-7	P	Oligomeric ethyl ethylene phosphate/Alkylphosphate Oligomer (Fyrol PNX, Fyrol PNX LE)	Alkylfosfatoligomer	additivt	
184963-09-5	Cl	Chlorinated polymers and elastomers	Klorerade polymerer och elastomerer	reaktivt	Grupp med många ämnen t.ex. PVC (CAS 9002-86-2) och Neopren (CAS 184963-09-5)
189084-61-5	Br	2,3,4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-66)	2,3,4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-66)	additivt	
189084-62-6	Br	2',3,4,6'-Tetrabromodiphenyl ether/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-71/49)	2',3,4,6'-Tetrabromodifenyl eter/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl eter (BDE-71/49)	additivt	Samma ämne har CAS 189084-62-6 och 243982-82-3
189084-66-0	Br	2,2',4,4',6-Pentabromodiphenyl ether (BDE-100)	2,2',4,4',6-Pentabromodifenyl eter (BDE-100)	additivt	
189084-66-0	Br	2,3',4,4',6-Pentabromodiphenyl ether (BDE-119)	2,3',4,4',6-Pentabromodifenyl eter (BDE-119)	additivt	
19186-97-1	Br, P	Tris (tri bromoneopentyl) phosphate	Tris (tribromoneopentyl) fosfat	additivt	
20566-35-2	Br	2-Hydroxy-propyl-2-(2-hydroxy-ethoxy)-ethyl-TBP	2-Hydroxiopropyl-2-(2-hydroxiethoxi)-etyl-TBP	additivt	
207122-15-4	Br	2,2',4,4',5,6'-Hexabromodiphenyl ether (BDE-154)	2,2',4,4',5,6'-Hexabromodifenyl eter (BDE-154)	additivt	
21850-44-2	Br	Tetrabromobisphenol A Bis (2,3-dibromopropyl) Ether	Tetrabromobisfenol A Bis (2,3-dibromopropyl) eter	reaktivt	
218768-84-4	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2
225789-38-8	P	Aluminum diethylphosphinate	Aluminum dietylfosfinat	additivt	
242-555-3	P	Dimethyl propane phosphonate (DMPP)	Dimetylpropanfosfonat	additivt	
243982-82-3	Br	2',3,4,6'-Tetrabromodiphenyl ether/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-71/49)	2',3,4,6'-Tetrabromodifenyl eter/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl eter (BDE-71/49)	additivt	Samma ämne har CAS 189084-62-6 och 243982-82-3
25155-23-1	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 25155-23-1, 95660-61-0 och 174956-83-3
25327-89-3	Br	Tetrabromobisphenol A diallyl ether	Tetrabromobisphenol A diallyleter	reaktivt	
25637-99-4	Br	Hexabromocyclododecane (HBCD)	Hexabromocyklododekan	additivt	Samma ämne har CAS 3194-55-6 och 25637-99-4
25713-60-4	Br	2,4,6-tris(2,4,6-tribromophenoxy)-1,3,5-triazine (TTBP-TAZ)	2,4,6-tris(2,4,6-tribromofenoxi)-1,3,5-triazin (TTBP-TAZ)	additivt	

26040-51-7	Br	Bis-(2-ethylhexyl)-3,4,5,6-tetrabromo-phthalate (BEH-TEBP)	Bis-(2-ethylhexyl)-3,4,5,6-tetrabromo-ftalat	additivt	
26248-87-3	P, Cl	Tris(3-chloropropyl) phosphate	Tris(3-klorpropyl)fosfat	additivt	
26444-49-5	P	Diphenylcresylphosphate	Difenylkresylfosfat	additivt	
26762-91-4	Br	1,2,3-Tribromo-phenyl-allyl-ether	1,2,3-Tribromofenylallyleter	reaktivt	
26967-76-0	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIIPP)	Isopropylerad trifenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
27460-02-2	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyl difenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
2781-11-05	P	Diethyl N,N bis (2-hydroxyethyl) aminomethylphosphonate	Dietyl N,N bis (2-hydroxietyl) aminometylfosfonat	additivt	
27858-07-7	Br	Octabromobiphenyl (octaBB)	Okta-bromobifenyl	additivt	
284685-45-6	P	Zinc Diethylphosphinate	Zink Dietylfosfinat	additivt	
287-477-0	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
28906-13-0	Br	TBBA carbonate oligomer	TBBA karbonat oligomer	reaktivt	
29761-21-5	P	Isodecyl diphenyl phosphate	Isodecyl difenylfosfat	additivt	
30496-13-0	Br	Brominated Epoxy Polymers	Brominerade epoxipolymerer	reaktivt	Samma ämne har CAS 68928-70-1 och 3072-84-2
3194-55-6	Br	Hexabromocyclododecane (HBCD)	Hexabromocyklododekan	additivt	Samma ämne har CAS 3194-55-6 och 25637-99-4
32534-81-9	Br	Penta-bromodiphenyl ether (Penta-BDE)	Penta-bromodifenyleter	additivt	
32536-52-0	Br	Octa-bromodiphenyl ether (Octa-BDE)	Okta-bromodifenyleter	additivt	
32588-76-4	Br	Ethylene Bis-Tetrabromophthalimide	Etylen Bis-Tetrabromofthalimid	additivt	
3278-89-5	Br	2,4,6-Tribromo-phenyl-allyl-ether	2,4,6-Tribromofenylallyleter	reaktivt	
32844-27-2	Br	TBBA-bisphenol A-phosgene polymer	TBBA-bisfenol A-fosgen polymer		
3322-93-8	Br	1,2-Dibromo-4-(1,2-dibromoethyl)cyclohexane	1,2-Dibromo-4-(1,2-dibromoetyl)cyklohexan	additivt	
35109-60-5	Br	2,3-Dibromopropyl- 2,4,6-tribromophenyl ether (DPTE)	2,3-Dibromopropyl- 2,4,6-tribromofenyl eter (DPTE)	additivt	
35948-25-5	P	Dihydrooxaphosphophenantreneoxid (DOPO)	Dihydrooxafosofenantrenoxid	reaktivt	
36355-01-8	Br	Hexabromobiphenyl (hexaBB)	Hexa-bromobifenyl	additivt	
37853-59-1	Br	1,2-Bis(2,4,6-tribromo-phenoxy) ethane	1,2-Bis(2,4,6-tribromo-fenoxi)etan	additivt	
37853-61-5	Br	TBBA-dimethyl-ether	TBBA-dimetyleter	reaktivt	
39635-79-5	Br	Tetrabromo-bisphenol S	Tetrabromo-bisfenol S	reaktivt	
40039-93-8	Br	TBBA-epichlorhydrin oligomer	TBBA-epiklorhydrinligomer	reaktivt	
40088-47-9	Br	3,3',4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-77)	3,3',4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-77)	additivt	
41318-75-6	Br	2,4,4'-Tribromobiphenyl ether (BDE-28)	2,4,4'-Tribromobifenyl eter (BDE-28)	additivt	
41583-09-9	P	Melamine Phosphate	Melamin fosfonat	additivt	
4162-45-2	Br	TBBA bis-(2-hydroxy-ethyl-ether)	TBBA bis-(2-hydroxietyleter)	reaktivt	

42757-55-1	Br	TBBS-bis-(2,3-dibromo-propyl-ether)	TBBS-bis-(2,3-dibromo-propyl-eter)	additivt	
446255-38-5	Br	2,2',3,3',4,4',5,6'-Octabromodiphenyl ether (BDE-196)	2,2',3,3',4,4',5,6'-Octabromodifenyl eter (BDE-196)	additivt	
52434-90-9	Br	Hexahydro-1,3,5-tris(2,3-dibromopropyl)-1,3,5-triazine-2,4,6-trione	Hexahydro-1,3,5-tris(2,3-dibromopropyl)-1,3,5-triazin-2,4,6-trion	additivt	
52907-07-0	Br	Ethylene-bis(5,6-dibromo-norbornane-2,3-dicarboximide)	Etylen-bis(5,6-dibromo-norbornan-2,3-dikarboximid)	additivt	
5436-43-1	Br	2,2',4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-47)	2,2',4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-47)	additivt	
55481-60-2	Br	Bis(methyl)tetrabromo-phtalate	Bis(metyl)tetrabromoftalat	additivt	
55566-30-8	P	Tetrakis(hydroxymethyl)phosphonium sulphate (THPS)	Tetrakis(hydroximetyl)fosfoniums ulfat	additivt	
563-04-2	P	Tri-m-cresyl-phosphate (TMCP)	Tri-m-cresylfosfat	additivt	
56386-64-2	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2
56803-37-3	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och 78-33-1
56827-92-0	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyldifenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
57137-10-7	Br	Poly tribromo-styrene	Polytribromostyren	reaktivt	
57583-54-7	P	Resorcinolbis(biphenylphosphate) (PBDPP)	Resorcinolbis(bifenyfosfat)	additivt	Samma ämne har CAS 57583-54-7 och 125997-21-9
58965-66-5	Br	Tetra-decaboro-diphenoxy-benzene	Tetra-decaboro-difenoxi-bensen	additivt	
59447-57-3	Br	Poly(pentabromobenzyl acrylate)	Polypentabromobensylakrylat	reaktivt	
5945-33-5	P	Bisphenol A bis-(diphenyl phosphate); BAPP	Bisfenol A bis-(difenylfosfat)	reaktivt	Samma ämne har CAS 181028-79-5 och 5945-33-5
60348-60-6	Br	2,2',4,4',5-Pentabromodiphenyl ether (BDE-99)	2,2',4,4',5-Pentabromodifenyl eter (BDE-99)	additivt	
607-99-8	Br	2,4,6-Tribromoanisol (TBA)	2,4,6-Tribromoanisol	additivt	
608-71-9	Br	Pentabromo-phenol	Pentabromofenol	additivt	
61368-34-1	Br	Tribromo-styrene	Tribromostyren	additivt	
6145-73-9	P, Cl	Tris(2-chloropropyl) phosphate	Tris(2-klorpropyl)fosfat	additivt	
615-58-7	Br	2,4-Dibromophenol	2,4-Dibromofenol	additivt	
632-79-1	Br	Tetrabromophthalic anhydride	Tetrabromoftalanhydrid	reaktivt	
63387-28-0	Br	2,2',3,3',4,4',5,5',6'-Nonabromodiphenyl ether (BDE-206)	2,2',3,3',4,4',5,5',6'-Nonabromodifenyl eter (BDE-206)	additivt	
63449-39-8	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
63747-58-0	Br	Poly-(m-phenylene methylphosphonate) (Fyrol PMP)	Poly-(m-fenylene metylfosfonat) (Fyrol PMP)	additivt	
65652-41-7	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och

					78-33-1
66034-17-1	P	Piperazine pyrophosphate	Piperazinpyrofosfat	additivt	
68333-79-9	P	Ammoniumpolyphosphate	Ammoniumpolyfosfat	reaktivt	
68631-49-2	Br	2,2',4,4',5,5'-Hexabromobiphenyl ether (BDB 153)	2,2',4,4',5,5'-Hexabromobifenyl eter (BDB 153)	additivt	
68664-06-2	P	Polyphosfonat	Polyfosfonat	reaktivt	
68928-70-1	Br	Tetrabromobisphenol A-tetrabromobisphenol A diglycidyl ether copolymer	Tetrabromobisfenol A-tetrabromobisfenol A diglycidyleter kopolymer	reaktivt	
68937-40-6	P	Tris(isobutylphenyl) phosphate	Tris(isobutylfenyl) fosphate	additivt	
68937-41-7	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIPP)	Isopropylerad trifenyfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
69882-11-7	Br	Poly(2,6-dibromo-phenylene oxide)	Poly(2,6-dibromo-fenyleneoxid)	reaktivt	
70682-74-5	Br	TBBA-TBBA-diglycidyl-ether oligomer	TBBA-TBBA-diglycidyl-eter oligomer	reaktivt	
71342-77-3	Br	TBBA carbonate oligomer, 2,4,6-tribromo-phenol terminated	TBBA carbonat oligomer, (2,4,6-tribromo-fenol terminated)	reaktivt	
72668-27-0	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIPP)	Isopropylerad trifenyfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
75790-69-1	Br	TBPA, glycol-and propylene-oxide esters	TBPA, glykol-och propylenoxid estrar	additivt	
77226-90-5	P	Poly[phosphonate-co-carbonate]	Polyfosfonatcokarbonat	reaktivt	
7723-14-0	P	Red phosphorous	Röd fosfor	additivt	
78-30-8	P	Tri-o-cresyl phosphate (TOCP)	Tri-o-cresylfosfat	additivt	
78-32-0	P	Tri-p-cresyl phosphate (TCP)	Tri-p-cresylfosfat	additivt	
78-33-1	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och 78-33-1
78-38-6	P	Diethylethane phosphonate (DEEP)	Dietyletanfosfonat	additivt	Samma ämne har CAS 78-38-6 och 150103-83-6
78-40-0	P	Triethyl phosphate (TEP)	Trietylfosfat	additivt	
78-42-2	P	Tris(2-ethylhexyl) phosphate (TEHP)	Tris(2-etylhexyl)fosfat	additivt	
78-51-3	P	Tris(2-butoxyethyl) phosphate (TBEP)	Tris(2-butoxietyl)fosfat	additivt	
79-94-7	Br	TBBPA (Tetrabromobisphenol A)	Tetrabromobisfenol A	reaktivt	Samma ämne har CAS 79-94-7 och 30496-13-0
79-95-8	Cl	Tetrachlorobisfenol A (TCBA)	Tetraklorobisfenol A	reaktivt	
84852-53-9	Br	Decabromodiphenyl ethane	Dekabromodifenyletan	additivt	
85-22-3	Br	Pentabromoethylbenzene	Pentabromoetylbenzen	additivt	
85422-92-0	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
85535-84-8	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9

85535-85-9	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
87-83-2	Br	Pentabromotoluene	Pentabromotoluen	additivt	
88497-56-7	Br	Brominated Polystyrene	Bromerad polystyren	reaktivt	
9002-86-2	Cl	Chlorinated polymers and elastomers	Klorerade polymerer och elastomerer	reaktivt	Grupp med många ämnen t.ex. PVC (CAS 9002-86-2) och Neopren (CAS 184963-09-5)
94334-64-2	Br	TBBA carbonate oligomer, phenoxy end capped	TBBA karbonat oligomer (Fenoxy end capped)	reaktivt	
95660-61-0	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	

Förslag till ändring i förslaget till lag om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid

Härigenom föreskrivs att 2 § i förslaget till lag om skatt på golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SOU 2015:30

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag avses med

– golvbeläggingsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid: sådan vara som är hänförlig till något av de KN-nr som anges i 3 §.

– CAS-nummer: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS).

– *yrkesmässig verksamhet*: en verksamhet som
1. utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), eller

2. bedrivs i former som är jämförliga med en sådan näringsverksamhet hänförlig rörelse och ersättningen för omsättningen i verksamheten under ett kalenderår överstiger 30 000 kronor.

– *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av

1. annan person än en enskild person, eller
2. en enskild person om den avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk.

– *EU-land*: områden utanför Sveriges territorium som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde.

– *tredje land*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde.

– *import*: införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredje land under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

9 §

Som lagerhållare får godkännas den som i *yrkesmässig verksamhet* i Sverige avser att

1. tillverka skattepliktiga varor,
2. från ett annat EU-land föra in eller ta emot skattepliktiga varor,
3. importera skattepliktiga varor från tredje land, eller

4. från godkänd lagerhållare köpa skattepliktiga varor för återförsäljning till näringsidkare, om denne med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig som lagerhållare.

Godkännande som lagerhållare ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om lagerhållaren begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

4 Förteckning över remissinstanser för promemorian Kompletterande förslag avseende kemikalieskatterna

Efter remiss har yttranden över promemorian Kompletterande förslag avseende kemikalieskatterna lämnats av Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Växjö, Domstolsverket, Kommerskollegium, Folkhälsomyndigheten, Tullverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Konkurrensverket, Statens Energimyndighet, Tillväxtanalys, Livsmedelsverket, Boverket, American Chamber of Commerce to the European Union, Byggmaterialindustrierna, Conseil Européen de la Construction d'Electro-Domestiques AISBL, ChemSec, Dataspelebranschen, DIGITALEUROPE, European Flame Retardants Association, AB Electrolux, Elektriska hushållsapparater leverantörer, ELON Elkedjan Logistic AB, Telefonaktiebolaget LM Ericsson, Elektronikbranschen, Elektronikåtervinning i Sverige, Golvbranschen, Hewlett-Packard, IKEA Svenska försäljnings AB, IKEM, INEOS Compounds Sweden AB, IT och Telecomföretagen inom Almega, Lenovo Sweden AB, Näringslivets Regelnämnd, Regelrådet, Riflex Film AB, Samsung Electronic AB, Svensk Elektronik, Svensk handel, Svenska Naturskyddsföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges Byggindustrier, Swerea IVF AB, Tarkett AB Sales, Teknikföretagen, Thevinyl AB och Vinnova.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Tillväxtverket, Amtico International AB, British Coatings Federation, Bygg & järnhandlarna, European Council for Plasticisers and Intermediates, the European Council of Vinyl Manufacturers, El-Kretsen AB, Environmental Protection Encouragement Agency, European Resilient Flooring Manufacturers' Institute, Företagarna, Gislaved Folie AB, GVK AB Svenska Våtrumskontroll, IGI the Global Wallcoverings Association, Korea Electronics Association KEA, Korea WTO TBT Enquiry Point, LG Electronics Nordic AB, Miljömärkning Sverige AB, Perstorps Holding AB, Phosphorus, Inorganic & Nitrogen Flame Retardants Association, PVC Med Alliance,

Ronneby kommun, Sveriges kommuner och landsting, TCO Development.

Utöver instanserna på remisslistan har yttranden även inkommit från SEK Svensk elstandard och BOLON.

5 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för sådan elektronik som anges i 3 §.

Lagens hänvisningar till KN-nr avser den lydelse av Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2015.

Innebörden av vissa uttryck

2 § I denna lag avses med

- *bromförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet brom,
- *klorförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet klor,
- *fosforförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet fosfor,
- *homogent material*: ett material som har samma fysikaliska egenskaper i hela materialet och som på mekanisk väg inte kan sönderdelas i olika material,
- *CAS-nummer*: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS),
- *reaktivt tillsatt förening*: en förening som är bunden till en stabil polymer genom en kemisk reaktion och bildar kovalenta bindningar,
- *additivt tillsatt förening*: en förening som är tillsatt på annat sätt än reaktivt,
- *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av
 1. annan person än en enskild person, eller
 2. en enskild person om den avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk,
- *EU-land*: områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde,
- *tredjeland*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,
- *utländsk säljare*: en säljare som inte har sätet för sin ekonomiska verksamhet eller ett fast etableringsställe i Sverige och inte heller är bosatt eller stadigvarande vistas här,
- *import*: införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredjeland under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

Skattepliktens omfattning och skattebelopp

3 § Skatt ska betalas för varor hänförliga till följande KN-nr:

1. 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30 och 8418 40,
2. 8422 11,
3. 8450 11, 8450 12 och 8450 19,
4. 8451 21,
5. 8471 30, 8471 41 och 8471 49,
6. 8508 11,
7. 8516 50 och 8516 60,
8. 8517 11, 8517 12, 8517 18 och 8517 62,

9. 8519 30, 8519 50, 8519 81 och 8519 89,
10. 8521 10 och 8521 90,
11. 8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 och 8527 99,
12. 8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt
13. 9504 50.

För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med 8 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än 320 kronor per skattepliktig vara.

För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med 120 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än 320 kronor per skattepliktig vara.

Vid beräkning av skatt enligt andra och tredje styckena ska den skattepliktiga varans nettovikt avrundas nedåt till närmaste hela gram.

4 § För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § får den skattskyldige göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

För skattepliktig vara som uppfyller villkoren i både 5 och 6 §§ får den skattskyldige i stället för vad som anges i första stycket göra avdrag för skatt med 90 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

5 § Rätt till avdrag för skatt enligt denna paragraf föreligger om varan inte innehåller någon additivt tillsatt brom- eller klorförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

1. ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller
2. en plastdel som väger mer än 25 gram.

6 § Rätt till avdrag för skatt enligt denna paragraf föreligger om varan inte innehåller

1. någon additivt tillsatt fosforförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

- a) ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller
- b) en plastdel som väger mer än 25 gram, eller

2. någon reaktivt tillsatt brom- eller klorförening som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

- a) ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller
- b) en plastdel som väger mer än 25 gram.

7 § De brom-, klor- och fosforföreningar som anges i bilagan till denna lag ska vid tillämpning av lagen anses vara additivt eller reaktivt tillsatta i enlighet med vad som anges i bilagan om inte den skattskyldige eller beskattningsmyndigheten har visat att de är tillsatta på annat sätt.

Skattskyldighet och lagerhållare

8 § Skattskyldig enligt denna lag är den som

1. godkänts som lagerhållare enligt 10 §,
2. i annat fall än som avses i 1

- a) yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor, eller
- b) från ett annat EU-land till Sverige yrkesmässigt för in eller tar emot skattepliktiga varor.

Regler om skattskyldighet vid yrkesmässig import finns i 9 §.

9 § Skattskyldig för yrkesmässig import av skattepliktiga varor är

1. om en tullskuld uppkommer i Sverige till följd av importen: den som är skyldig att betala tullen,

2. om importen avser en unionsvara eller om varan ska deklarerats för övergång till fri omsättning i Sverige men inte är belagd med tull: den som skulle ha varit skyldig att betala tullen om varan hade varit tullbelagd.

Med *tullskuld och unionsvara* förstås detsamma som i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

Från skattskyldighet enligt första stycket undantas varor som, vid varornas övergång till fri omsättning enligt artikel 201 i förordning (EU) nr 952/2013, ägs av en godkänd lagerhållare enligt 10 §.

10 § Som lagerhållare får godkännas den som

1. i Sverige avser att yrkesmässigt

- a) tillverka skattepliktiga varor,
- b) från ett annat EU-land föra in eller ta emot skattepliktiga varor,
- c) importera skattepliktiga varor från tredjeland, eller
- d) från godkänd lagerhållare köpa skattepliktiga varor för återförsäljning till näringsidkare, och

2. med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig som lagerhållare.

Godkännande som lagerhållare ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om lagerhållaren begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

11 § Om en godkänd lagerhållare försätts i konkurs, övergår godkännandet till konkursboet. Konkursboet är skattskyldigt för varor för vilka skattskyldighet enligt 12 § 1 inträder efter konkursbeslutet.

Skattskyldighetens inträde

12 § Skyldighet att betala skatt inträder

1. för den som är godkänd lagerhållare, när

- a) en skattepliktig vara levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare,
- b) en skattepliktig vara tas till eget försäljningsställe för detaljförsäljning,
- c) en skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, eller
- d) godkännandet som lagerhållare återkallas, varvid skattskyldigheten omfattar skattepliktiga varor som då ingår i dennes lager,

2. för den som är skattskyldig enligt 8 § första stycket 2, när den skattepliktiga varan tillverkas,

3. för den som är skattskyldig enligt 8 § första stycket 3, när den skattepliktiga varan förs in till Sverige,

4. för den som är skattskyldig enligt 9 §, när skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat.

Undantag från skattskyldighetens inträde

13 § Skattskyldigheten inträder inte för en skattepliktig vara som

1. säljs direkt från en utländsk säljare till en konsument i Sverige, och
2. levereras från ett område utanför Sveriges territorium.

14 § För en godkänd lagerhållare inträder inte skattskyldighet för en skattepliktig vara som

1. skattskyldighet enligt denna lag tidigare inträtt för,
2. levereras till en köpare i ett annat land,
3. blivit fullständigt förstörd genom oförutsedda händelser eller force majeure,
4. lämnas för avfallsåtervinning, eller

5. har återanvänts vid tillverkning av skattepliktiga varor.

Förfarande och överklagande

15 § I fråga om förfarandet vid beskattningen gäller bestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244), utom i de fall som avses i andra stycket.

Tullverket beslutar om skatt för den som enligt 9 § är skattskyldig vid import. Sådan skatt ska betalas till Tullverket. För skatt som ska betalas till Tullverket gäller tullagen (2016:253).

16 § Beslut enligt 10 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.
 2. Bestämmelserna i 1–9 och 12–15 §§ tillämpas första gången på skattskyldighet som inträder efter utgången av juni 2017.

Bilaga till lag om skatt på kemikalier i viss elektronik

CAS-nummer	Grund-ämne	Engelskt namn	Svenskt namn	Reaktivt/ Additivt	Kommentar
1003300-73-9	P	Phosphoric acid, mixed esters with [1,1'-bisphenyl- 4,4'-diol] and phenol; BPBP	Fosforsyra, blandade estrar med [1,1'-bisfenyl- 4,4'-diol] och fenol	reaktivt	
11120-29-9	Cl	Polychlorinated biphenyls (PCB)	Polyklorerade bifenyler	additivt	Samma ämne har CAS 1336-36-3, 11120-29-9
115-86-6	P	Triphenylphosphate (TPHP)	Triphenylfosfat	additivt	
115-88-8	P	Diphenyl octyl phosphate	Difenyloktylfosfat	additivt	
115-96-8	P, Cl	Tris(2-chloroethyl) phosphate (TCEP)	Tris(2-kloretyl)fosfat	additivt	
1163-19-5	Br	Decabromodiphenyl Ether, 2,2',3,3',4,4',5,5',6,6'-Decabromodiphenyl ether (BDE-209)	Dekabromodifenyleter	additivt	
118-79-6	Br	2,4,6-Tribromophenol	2,4,6-Tribromofenol	additivt	
1195978-93-8	Br	FR-122P (polymer)	FR-122P (polymer)	reaktivt	
12124-97-9	Br	Ammonium bromide	Ammoniumbromid	additivt	
1241-94-7	P	2-ethylhexyl diphenyl phosphate	2-etylhexyl difenylfosfat	additivt	
124-64-1	P, Cl	Tetrakis(hydroxymethyl)-phosphonium chloride (THPC)	Tetrakis(hydroximetyl)fosfonium-klorid	additivt	
125997-21-9	P	Resorcinolbis(biphenylphosphate) (PBDPP)	Resorcinolbis(bifenylfosfat)	additivt	Samma ämne har CAS 57583-54-7 och 125997-21-9
126-72-7	P	Tris(2,3-dibromopropyl)phosphate	Tris(2,3-dibromopropyl)fosfat	additivt	
126-73-8	P	Tri-n-butyl phosphate (TBP)	Tri-n-butylfosfat	additivt	
1330-78-5	P	Tricresyl phosphate (TCP)	Tricresylfosfat	additivt	
1336-36-3	Cl	Polychlorinated biphenyls (PCB)	Polyklorerade bifenyler	additivt	Samma ämne har CAS 1336-36-3 och 11120-29-9
135229-48-0	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
13560-89-9	Cl	Bis(hexachlorocyclopentadieno) Cyclooctane (Dechlorane A)	Bis(hexaklorocyclopentadieno) cyklooktan	additivt	
13654-09-6	Br	Decabromobiphenyl (decaBB)	Deka-bromobifenyl	additivt	
13674-84-5	P, Cl	Tris(1-chloro-2-propyl) phosphate (TCPP)	Tris(1-klor-2-propyl)fosfat	additivt	
13674-87-8	P, Cl	Tris(1,3-dichloro-2-propyl)phosphate (TDCPP)	Tris(1,3-diklor-2-propyl)fosfat	additivt	
139638-58-7	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
142474-86-0	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyl difenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
150103-83-6	P	Diethylethane phosphonate (DEEP)	Dietyletanfosfonat	additivt	Samma ämne har CAS 78-38-6 och 150103-83-6
15541-60-3	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2

158725-44-1	Br	Brominated epoxy resin end-capped with tribromophenol	Brominerad epoxi resin (end-capped with tribromofenol)	reaktivt	Samma ämne har CAS 139638-58-7, 135229-48-0 och 158725-44-1
174956-83-3	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 25155-23-1, 95660-61-0 och 174956-83-3
181028-79-5	P	Bisphenol A bis-(diphenyl phosphate); BAPP	Bisfenol A bis-(difenylyfosfat)	reaktivt	Samma ämne har CAS 181028-79-5 och 5945-33-5
182346-21-0	Br	2,2',3,4,4'-Pentabromodiphenyl ether (BDE-85)	2,2',3,4,4'-Pentabromodifenyl eter (BDE-85)	additivt	
182677-30-1	Br	2,2',3,4,4',5'-Hexabromodiphenyl ether (BDE-138)	2,2',3,4,4',5'-Hexabromodifenyl eter (BDE-138)	additivt	
184538-58-7	P	Oligomeric ethyl ethylene phosphate/Alkylphosphate Oligomer (Fyrol PNX, Fyrol PNX LE)	Alkylfosfatoligomer	additivt	
184963-09-5	Cl	Chlorinated polymers and elastomers	Klorerade polymerer och elastomerer	reaktivt	Grupp med många ämnen t.ex. PVC (CAS 9002-86-2) och Neopren (CAS 184963-09-5)
189084-61-5	Br	2,3,4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-66)	2,3,4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-66)	additivt	
189084-62-6	Br	2',3,4,6'-Tetrabromodiphenyl ether/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-71/49)	2',3,4,6'-Tetrabromodifenyl eter/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl eter (BDE-71/49)	additivt	Samma ämne har CAS 189084-62-6 och 243982-82-3
189084-66-0	Br	2,2',4,4',6-Pentabromodiphenyl ether (BDE-100)	2,2',4,4',6-Pentabromodifenyl eter (BDE-100)	additivt	
189084-66-0	Br	2,3',4,4',6-Pentabromodiphenyl ether (BDE-119)	2,3',4,4',6-Pentabromodifenyl eter (BDE-119)	additivt	
19186-97-1	Br, P	Tris (tri bromoneopentyl) phosphate	Tris (tribromoneopentyl) fosfat	additivt	
20566-35-2	Br	2-Hydroxy-propyl-2-(2-hydroxy-ethoxy)-ethyl-TBP	2-Hydroxiopropyl-2-(2-hydroxiethoxi)-etyl-TBP	additivt	
207122-15-4	Br	2,2',4,4',5,6'-Hexabromodiphenyl ether (BDE-154)	2,2',4,4',5,6'-Hexabromodifenyl eter (BDE-154)	additivt	
21850-44-2	Br	Tetrabromobisphenol A Bis (2,3-dibromopropyl) Ether	Tetrabromobisfenol A Bis (2,3-dibromopropyl) eter	reaktivt	
218768-84-4	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2
225789-38-8	P	Aluminum diethylphosphinate	Aluminum dietylfosfinat	additivt	
242-555-3	P	Dimethyl propane phosphonate (DMPP)	Dimetylpropanfosfonat	additivt	
243982-82-3	Br	2',3,4,6'-Tetrabromodiphenyl ether/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-71/49)	2',3,4,6'-Tetrabromodifenyl eter/2,2',4,5'-Tetrabromodiphenyl eter (BDE-71/49)	additivt	Samma ämne har CAS 189084-62-6 och 243982-82-3
25155-23-1	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 25155-23-1, 95660-61-0 och 174956-83-3
25327-89-3	Br	Tetrabromobisphenol A diallyl ether	Tetrabromobisfenol A diallyleter	reaktivt	
25637-99-4	Br	Hexabromocyclododecane (HBCD)	Hexabromocyklododekan	additivt	Samma ämne har CAS 3194-55-6 och 25637-99-4
25713-60-4	Br	2,4,6-tris(2,4,6-tribromophenoxy)-1,3,5-triazine (TTBP-TAZ)	2,4,6-tris(2,4,6-tribromofenoxi)-1,3,5-triazin (TTBP-TAZ)	additivt	

26040-51-7	Br	Bis-(2-ethylhexyl)-3,4,5,6-tetrabromo-phthalate (BEH-TEBP)	Bis-(2-ethylhexyl)-3,4,5,6-tetrabromo-ftalat	additivt	
26248-87-3	P, Cl	Tris(3-chloropropyl) phosphate	Tris(3-klorpropyl)fosfat	additivt	
26444-49-5	P	Diphenylcresylphosphate	Difenylkresylfosfat	additivt	
26762-91-4	Br	1,2,3-Tribromo-phenyl-allyl-ether	1,2,3-Tribromofenylallyleter	reaktivt	
26967-76-0	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIPP)	Isopropylerad trifenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
27460-02-2	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyl difenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
2781-11-05	P	Diethyl N,N bis (2-hydroxyethyl) aminomethylphosphonate	Dietyl N,N bis (2-hydroxietyl) aminometylfosfonat	additivt	
27858-07-7	Br	Octabromobiphenyl (octaBB)	Okta-bromobifenyl	additivt	
284685-45-6	P	Zinc Diethylphosphinate	Zink Dietylfosfinat	additivt	
287-477-0	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
28906-13-0	Br	TBBA carbonate oligomer	TBBA karbonat oligomer	reaktivt	
29761-21-5	P	Isodecyl diphenyl phosphate	Isodecyl difenylfosfat	additivt	
30496-13-0	Br	Brominated Epoxy Polymers	Brominerade epoxipolymerer	reaktivt	Samma ämne har CAS 68928-70-1 och 3072-84-2
3194-55-6	Br	Hexabromocyclododecane (HBCD)	Hexabromocyklododekan	additivt	Samma ämne har CAS 3194-55-6 och 25637-99-4
32534-81-9	Br	Penta-bromodiphenyl ether (Penta-BDE)	Penta-bromodifenyleter	additivt	
32536-52-0	Br	Octa-bromodiphenyl ether (Octa-BDE)	Okta-bromodifenyleter	additivt	
32588-76-4	Br	Ethylene Bis-Tetrabromophthalimide	Etylen Bis-Tetrabromofthalamid	additivt	
3278-89-5	Br	2,4,6-Tribromo-phenyl-allyl-ether	2,4,6-Tribromofenylallyleter	reaktivt	
32844-27-2	Br	TBBA-bisphenol A-phosgene polymer	TBBA-bisfenol A-fosgen polymer		
3322-93-8	Br	1,2-Dibromo-4-(1,2-dibromoethyl)cyclohexane	1,2-Dibromo-4-(1,2-dibromoetyl)cyklohexan	additivt	
35109-60-5	Br	2,3-Dibromopropyl- 2,4,6-tribromophenyl ether (DPTE)	2,3-Dibromopropyl- 2,4,6-tribromofenyl eter (DPTE)	additivt	
35948-25-5	P	Dihydrooxaphosphophenantreneoxid (DOPO)	Dihydrooxafosfofenantrenoxid	reaktivt	
36355-01-8	Br	Hexabromobiphenyl (hexaBB)	Hexa-bromobifenyl	additivt	
37853-59-1	Br	1,2-Bis(2,4,6-tribromo-phenoxy) ethane	1,2-Bis(2,4,6-tribromo-fenoxi)etan	additivt	
37853-61-5	Br	TBBA-dimethyl-ether	TBBA-dimetyleter	reaktivt	
39635-79-5	Br	Tetrabromo-bisphenol S	Tetrabromo-bisfenol S	reaktivt	
40039-93-8	Br	TBBA-epichlorhydrin oligomer	TBBA-epiklorhydrinligomer	reaktivt	
40088-47-9	Br	3,3',4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-77)	3,3',4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-77)	additivt	
41318-75-6	Br	2,4,4'-Tribromobiphenyl ether (BDE-28)	2,4,4'-Tribromobifenyl eter (BDE-28)	additivt	
41583-09-9	P	Melamine Phosphate	Melamin fosfonat	additivt	
4162-45-2	Br	TBBA bis-(2-hydroxy-ethyl-ether)	TBBA bis-(2-hydroxietyleter)	reaktivt	

42757-55-1	Br	TBBS-bis-(2,3-dibromo-propyl-ether)	TBBS-bis-(2,3-dibromo-propyl-eter)	additivt	
446255-38-5	Br	2,2',3,3',4,4',5,6'-Octabromodiphenyl ether (BDE-196)	2,2',3,3',4,4',5,6'-Octabromodifenyl eter (BDE-196)	additivt	
52434-90-9	Br	Hexahydro-1,3,5-tris(2,3-dibromopropyl)-1,3,5-triazine-2,4,6-trione	Hexahydro-1,3,5-tris(2,3-dibromopropyl)-1,3,5-triazin-2,4,6-trion	additivt	
52907-07-0	Br	Ethylene-bis(5,6-dibromo-norbornane-2,3-dicarboximide)	Etylen-bis(5,6-dibromo-norbornan-2,3-dikarboximid)	additivt	
5436-43-1	Br	2,2',4,4'-Tetrabromodiphenyl ether (BDE-47)	2,2',4,4'-Tetrabromodifenyl eter (BDE-47)	additivt	
55481-60-2	Br	Bis(methyl)tetrabromo-phtalate	Bis(metyl)tetrabromoftalat	additivt	
55566-30-8	P	Tetrakis(hydroxymethyl)phosphonium sulphate (THPS)	Tetrakis(hydroximetyl)fosfoniums ulfat	additivt	
563-04-2	P	Tri-m-cresyl-phosphate (TMCP)	Tri-m-cresylfosfat	additivt	
56386-64-2	P	Melamine Polyphosphate	Melaminpolyfosfat	reaktivt	Samma ämne har CAS 15541-60-3, 218768-84-4 och 56386-64-2
56803-37-3	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och 78-33-1
56827-92-0	P	Linear alkyl diphenyl phosphate	Linjär alkyldifenylfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 27460-02-2, 142474-86-0 och 56827-92-0
57137-10-7	Br	Poly tribromo-styrene	Polytribromostyren	reaktivt	
57583-54-7	P	Resorcinolbis(biphenylphosphate) (PBDPP)	Resorcinolbis(bifenyfosfat)	additivt	Samma ämne har CAS 57583-54-7 och 125997-21-9
58965-66-5	Br	Tetra-decaboro-diphenoxy-benzene	Tetra-decaboro-difenoxi-bensen	additivt	
59447-57-3	Br	Poly(pentabromobenzyl acrylate)	Polypentabromobensylakrylat	reaktivt	
5945-33-5	P	Bisphenol A bis-(diphenyl phosphate); BAPP	Bisfenol A bis-(difenylfosfat)	reaktivt	Samma ämne har CAS 181028-79-5 och 5945-33-5
60348-60-6	Br	2,2',4,4',5-Pentabromodiphenyl ether (BDE-99)	2,2',4,4',5-Pentabromodifenyl eter (BDE-99)	additivt	
607-99-8	Br	2,4,6-Tribromoanisol (TBA)	2,4,6-Tribromoanisol	additivt	
608-71-9	Br	Pentabromo-phenol	Pentabromofenol	additivt	
61368-34-1	Br	Tribromo-styrene	Tribromostyren	additivt	
6145-73-9	P, Cl	Tris(2-chloropropyl) phosphate	Tris(2-klorpropyl)fosfat	additivt	
615-58-7	Br	2,4-Dibromophenol	2,4-Dibromofenol	additivt	
632-79-1	Br	Tetrabromophthalic anhydride	Tetrabromoftalanhydrid	reaktivt	
63387-28-0	Br	2,2',3,3',4,4',5,5',6'-Nonabromodiphenyl ether (BDE-206)	2,2',3,3',4,4',5,5',6'-Nonabromodifenyl eter (BDE-206)	additivt	
63449-39-8	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
63747-58-0	Br	Poly-(m-phenylene methylphosphonate) (Fyrol PMP)	Poly-(m-fenylene metylfosfonat) (Fyrol PMP)	additivt	
65652-41-7	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och

					78-33-1
66034-17-1	P	Piperazine pyrophosphate	Piperazinpyrofosfat	additivt	
68333-79-9	P	Ammoniumpolyphosphate	Ammoniumpolyfosfat	reaktivt	
68631-49-2	Br	2,2',4,4',5,5'-Hexabromobiphenyl ether (BDB 153)	2,2',4,4',5,5'-Hexabromobifenyl eter (BDB 153)	additivt	
68664-06-2	P	Polyphosfonat	Polyfosfonat	reaktivt	
68928-70-1	Br	Tetrabromobisphenol A-tetrabromobisphenol A diglycidyl ether copolymer	Tetrabromobisfenol A-tetrabromobisfenol A diglycidyleter kopolymer	reaktivt	
68937-40-6	P	Tris(isobutylphenyl) phosphate	Tris(isobutylfenyl) fosphate	additivt	
68937-41-7	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIPP)	Isopropylerad trifenyfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
69882-11-7	Br	Poly(2,6-dibromo-phenylene oxide)	Poly(2,6-dibromo-fenyleneoxid)	reaktivt	
70682-74-5	Br	TBBA-TBBA-diglycidyl-ether oligomer	TBBA-TBBA-diglycidyl-eter oligomer	reaktivt	
71342-77-3	Br	TBBA carbonate oligomer, 2,4,6-tribromo-phenol terminated	TBBA karbonat oligomer, (2,4,6-tribromo-fenol terminated)	reaktivt	
72668-27-0	P	Isopropylated triphenyl phosphate (TIPP)	Isopropylerad trifenyfosfat	additivt	Samma ämne har CAS 68937-41-7, 26967-76-0 och 72668-27-0
75790-69-1	Br	TBPA, glycol-and propylene-oxide esters	TBPA, glykol-och propylenoxid estrar	additivt	
77226-90-5	P	Poly[phosphonate-co-carbonate]	Polyfosfonatcokarbonat	reaktivt	
7723-14-0	P	Red phosphorous	Röd fosfor	additivt	
78-30-8	P	Tri-o-cresyl phosphate (TOCP)	Tri-o-cresylfosfat	additivt	
78-32-0	P	Tri-p-cresyl phosphate (TCP)	Tri-p-cresylfosfat	additivt	
78-33-1	P	t-Butylated triphenyl phosphate mixture	t-Butylerad trifenyfosfat-blandning	additivt	Samma ämne har CAS 56803-37-3, 65652-41-7 och 78-33-1
78-38-6	P	Diethylethane phosphonate (DEEP)	Dietyletanfosfonat	additivt	Samma ämne har CAS 78-38-6 och 150103-83-6
78-40-0	P	Triethyl phosphate (TEP)	Trietylfosfat	additivt	
78-42-2	P	Tris(2-ethylhexyl) phosphate (TEHP)	Tris(2-etylhexyl)fosfat	additivt	
78-51-3	P	Tris(2-butoxyethyl) phosphate (TBEP)	Tris(2-butoxyetyl)fosfat	additivt	
79-94-7	Br	TBBPA (Tetrabromobisphenol A)	Tetrabromobisfenol A	reaktivt	Samma ämne har CAS 79-94-7 och 30496-13-0
79-95-8	Cl	Tetrachlorobisfenol A (TCBA)	Tetraklorobisfenol A	reaktivt	
84852-53-9	Br	Decabromodiphenyl ethane	Dekabromodifenyletan	additivt	
85-22-3	Br	Pentabromoethylbenzene	Pentabromoetylensen	additivt	
85422-92-0	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
85535-84-8	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9

85535-85-9	Cl	Chlorinated paraffins	Klorparaffiner	additivt	Samma ämne har CAS 85535-84-8, 85422-92-0, 63449-39-8, 287-477-0 och 85535-85-9
87-83-2	Br	Pentabromotoluene	Pentabromotoluen	additivt	
88497-56-7	Br	Brominated Polystyrene	Bromerad polystyren	reaktivt	
9002-86-2	Cl	Chlorinated polymers and elastomers	Klorerade polymerer och elastomerer	reaktivt	Grupp med många ämnen t.ex. PVC (CAS 9002-86-2) och Neopren (CAS 184963-09-5)
94334-64-2	Br	TBBA carbonate oligomer, phenoxy end capped	TBBA karbonat oligomer (Fenoxy end capped)	reaktivt	
95660-61-0	P	Trixylyl phosphate (TXP)	Trixylenylfosfat	additivt	

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 §, 7 kap. 1 §, 26 kap. 8 § och 41 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 15 §

Med punktskatt avses skatt enligt

1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
2. lagen (1972:820) om skatt på spel,
3. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
4. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,
5. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
6. lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
7. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m.,
8. lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
9. lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
10. lagen (1994:1776) om skatt på energi,
11. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
12. lagen (1999:673) om skatt på avfall,
13. lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, *och*
14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.

13. lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer,
14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *och*
15. lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik.

7 kap. 1 §¹

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,

¹ Senaste lydelse 2015:893.

8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,

9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

10. den som är skattskyldig enligt

a) lagen (1972:820) om skatt på spel,

b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,

c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,

d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,

e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,

f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,

g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,

h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,

i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,

j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, *eller*

j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer,

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *eller*

l) 8 § första stycket 1 lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik,

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

26 kap.

8 §

Punktskatt ska redovisas i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet, om den som är skyldig att lämna skattedeklaration är skattskyldig enligt

1. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, *eller* lagen (1994:1776) om skatt på energi och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §,

1. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi *eller* lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 §,

2. 16 § första stycket lagen om tobaksskatt, 15 § första stycket lagen om alkoholskatt eller 4 kap. 9 § första stycket lagen om skatt på energi och ska registreras enligt 7 kap. 1 § samt inte företräds av en representant som är godkänd av Skatteverket, *eller*

3. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m.

41 kap.

3 §²

Revision får göras hos

1. den som är eller kan antas vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078),

2. någon annan juridisk person än ett dödsbo,

3. den som har anmält sig för registrering,

4. den som har ansökt om eller är godkänd för F-skatt,

² Senaste lydelse 2013:369.

5. sådant ombud för en utländsk beskattningsbar person som avses i 6 kap. 2 §,
 6. sådan representant som avses i 16 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 15 a § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller 4 kap. 9 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi,
 7. den som har ansökt om godkännande som upplagshavare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,
 8. den som har ansökt om registrering som varumottagare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,
 9. den som har ansökt om godkännande som skattebefriad förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, *och*
 10. den som har ansökt om godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi.
9. den som har ansökt om godkännande som skattebefriad förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi,
 10. den som har ansökt om godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, och
 11. *den som har ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi eller lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik.*

Denna lag träder ikraft den 1 juli 2017.

Förslag till lag om ändring i tullagen (2016:253)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § tullagen (2016:253) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Bestämmelser om skyldighet att betala annan skatt än tull vid import eller införsel till det svenska tullområdet finns i

- lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
- mervärdesskattelagen (1994:200),
- lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
- lagen (1994:1564) om alkoholskatt, *och*
- lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Bestämmelser om skyldighet att betala annan skatt än tull vid import eller införsel till det svenska tullområdet finns i

- lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
- mervärdesskattelagen (1994:200),
- lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
- lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
- lagen (1994:1776) om skatt på energi, *och*
- *lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik.*

Skatt som avses i första stycket ska fastställas och betalas enligt det förfarande som gäller för tull, om inte något annat föreskrivits. Om det i beskattningsunderlaget för sådan skatt ska ingå tullvärde, tull eller motsvarande avgift som fastställts i annan valuta, ska sådant underlag omräknas till svensk valuta efter den kurs som enligt tullagstiftningen gällde den dag då tullvärdet fastställdes.

Denna lag träder ikraft den 1 juli 2017.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 12 § i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 12 §²

Uppgifter och handlingar som avser

1. revision ska gallras tio år efter utgången av det kalenderår då revisionen avslutades, och
2. fastighetstaxering ska gallras tolv år efter utgången av det taxeringsår som uppgifterna eller handlingarna kan hänföras till.

Uppgifter och handlingar om godkända upplagshavare, registrerade varumottagare, tillfälligt registrerade varumottagare, registrerade avsändare eller godkända skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt samt lagen (1994:1776) om skatt på energi ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då aktören avregistrerades.

Uppgifter och handlingar som avses i 4 a § ska gallras tio år efter utgången av det kalenderår då de meddelanden som är kopplade till den administrativa referenskoden enligt 22 b § andra stycket lagen om tobaksskatt, 21 b § andra stycket lagen om alkoholskatt eller 6 kap. 4 § andra stycket lagen om skatt på energi eller annan sammanhållande identifikationsuppgift senast ändrades.

Uppgifter och handlingar om godkända lagerhållare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi samt lagen (2016:000) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska gallras sju år efter utgången av det kalenderår då godkännandet som lagerhållare blev återkallat.

Denna lag träder ikraft den 1 april 2017.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2003:670.

² Senaste lydelse 2012:775.

6 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-21

Närvarande: Närvarande: F.d. justitieråden Bo Svensson och Gustaf Sandström samt justitierådet Ingemar Persson.

Skatt på kemikalier i vissa konsumentvaror

Enligt en lagrådsremiss den 9 juni 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om skatt på kemikalier i viss elektronik,
2. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),
3. lag om ändring i tullagen (2016:253),
4. lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Johan Westlund.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen lämnas förslag till en lag om skatt på kemikalier i viss elektronik. Syftet med skatten är att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö. Förslaget innebär att samtliga elektronikvaror inom vissa avgränsade grupper blir skattepliktiga. Någon reglering som motsvarar den som finns i den föreslagna lagen finns inte i svensk rätt och inte heller på EU-nivå.

Lagförslaget har föregåtts av ett utredningsbetänkande och en promemoria från Finansdepartementet. Bl.a. remissutfallet ger vid handen att tillämpningsproblem kommer att uppkomma. Omfattningen av dessa problem är emellertid svår att bedöma.

Lagrådet motsätter sig inte att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Vad gäller de enskilda bestämmelserna har Lagrådet följande synpunkter.

Lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik

2 §

Lagrådet föreslår att yrkesmässig aktivitet definieras på följande sätt:

– *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av

1. en juridisk person, eller
2. en fysisk person och avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk,

3–6 §§

Avsikten med bestämmelserna är att göra skatteuttaget beroende av vilka miljöeffekter varorna har. Den tekniska lösning som valts innebär att avdrag i förekommande fall görs med 50 procent eller 90 procent av den skatt som skulle ha tagits ut enligt 3 § om inte reduceringsreglerna i 4–6 §§ varit tillämpliga.

Ett alternativ som ligger nära till hands är att åstadkomma differentieringen genom att redan från början föra varorna till tre klasser med olika skatteuttag (100 procent, 50 procent och 10 procent av skatten enligt 3 §).

I den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet bör för- och nackdelar med de olika tekniska lösningarna belysas.

För den händelse att den i remissen föreslagna lösningen behålls har Lagrådet följande synpunkter på lagtexten.

14 §

Lagrådet föreslår att paragrafen ges följande lydelse:

För en godkänd lagerhållare inträder inte skattskyldighet för en skattepliktig vara

1. för vilken skattskyldighet enligt denna lag tidigare inträtt, eller

2. som levereras till en köpare i ett annat land.

Skattskyldighet inträder inte heller för en skattepliktig vara som

1. genom oförutsedda händelser eller force majeure blivit fullständigt förstörd i de delar som avses i 5 och 6 §§,

2. lämnas för avfallsåtervinning, eller

3. har återvänt vid tillverkning av skattepliktiga varor.

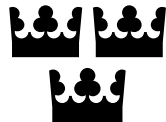
Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar övriga lagförslag utan erinran.

Bilaga 15

Sänkt reklamskatt

Bilaga till avsnitt 6.19

Bilaga 15

Sänkt reklamskatt

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Sänkt reklamskatt	5
2	Lagtext.....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam...	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam...	8
3	Förteckning över remissinstanserna.....	9

1 Sammanfattning av promemorian Sänkt reklamskatt

Regeringen har i budgetpropositionen för 2016 förklarat att ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten för bl.a. dagspressen ska tas genom att skatten ska sänkas med motsvarande 20 miljoner kronor fr.o.m. den 1 januari 2017 och med ytterligare 20 miljoner kronor fr.o.m. den 1 januari 2019.

I promemorian föreslås att skattesänkningen för 2017 hanteras genom en sänkning av skattesatsen för annonser i periodiska publikationer från 3 procent till 2,5 procent. Vidare föreslås att gränsen för återbetalning av reklamskatt avseende dessa annonser höjs från ett belopp motsvarande en skattepliktig omsättning om högst 50 miljoner kronor per år till 75 miljoner kronor. För annonser i annonsblad, katalog, program eller annan form som inte utgör periodisk publikation samt för reklam föreslås att skattesatsen sänks från 8 procent till 7,65 procent. Vidare föreslås att gränsen för redovisningsskyldighet för reklamskatt på denna typ av annonser och reklam höjs från 20 000 kronor till 60 000 kronor.

Skattesänkningen för 2019 föreslås hanteras genom en sänkning av skattesatsen för annonser i periodiska publikationer från 2,5 procent till 1 procent samt en sänkning av skattesatsen för övriga annonser och reklam från 7,65 procent till 6,9 procent.

2 Lagtext

Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

Härigenom föreskrivs att 12, 16, 24 och 26 §§ lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Skatten för annons i periodisk publikation tas ut med 3 procent av beskattningsvärdet och annars med 8 procent av beskattningsvärdet.

För annons i annonsblad, katalog eller program tas skatten ut med 8 procent även om publikationen är periodisk.

I fråga om periodisk publikation, för vilken utgivaren *äger* rätt till återbetalning av skatt enligt 24 §, föreligger redovisningsskyldighet endast om det sammanlagda beskattningsvärdet av publikationens annonser för beskattningsår överstiger 60 000 kronor. I annat fall föreligger redovisningsskyldighet om sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 20 000 kronor. *Är* ett beskattningsår längre eller kortare än tolv månader *skall* de angivna gränserna räknas upp eller ned i motsvarande mån.

Till skattskyldig, som redovisat reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation, återbetalar beskattningsmyndigheten så stor del av den *erlagda* skatten för ett beskattningsår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 50 miljoner kronor för helt år. Återbetalningen sker efter utgången av varje halvt beskattningsår. För första halvåret av ett beskattningsår får återbetalat belopp *ej* överstiga skatten på en omsättning om hälften av det nämnda beloppet. *Är* ett beskattningsår längre eller kortare än tolv månader ska den angivna gränsen räknas upp eller ned i motsvarande mån.

Skattskyldig som ger ut annonsblad, katalog eller program är inte berättigad till återbetalning av

Föreslagen lydelse

12 §¹

Skatten för annons i periodisk publikation tas ut med 2,5 procent av beskattningsvärdet och annars med 7,65 procent av beskattningsvärdet.

För annons i annonsblad, katalog eller program tas skatten ut med 7,65 procent även om publikationen är periodisk.

16 §²

I fråga om periodisk publikation, för vilken utgivaren *har* rätt till återbetalning av skatt enligt 24 §, föreligger redovisningsskyldighet endast om det sammanlagda beskattningsvärdet av publikationens annonser för beskattningsår överstiger 60 000 kronor. I annat fall föreligger redovisningsskyldighet om det sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 60 000 kronor. *Om* ett beskattningsår är längre eller kortare än tolv månader *ska* de angivna gränserna räknas upp eller ned i motsvarande mån.

24 §³

Till skattskyldig, som redovisat reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation, återbetalar beskattningsmyndigheten så stor del av den *betalade* skatten för ett beskattningsår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 75 miljoner kronor för helt år. Återbetalningen sker efter utgången av varje halvt beskattningsår. För första halvåret av ett beskattningsår får återbetalat belopp *inte* överstiga skatten på en omsättning om hälften av det nämnda beloppet. *Om* ett beskattningsår är längre eller kortare än tolv månader ska den angivna gränsen räknas upp eller ned i motsvarande mån.

¹ Senaste lydelse 2007:1167.

² Senaste lydelse 1984:156.

³ Senaste lydelse 2007:1167.

reklamskatt för sådan trycksak.

Föreligger rätt till återbetalning enligt första stycket får beskattningsmyndigheten, om den skattepliktiga omsättningen kan förväntas med säkerhet *icke* överstiga det högsta belopp för helt år som anges i första stycket, medge befrielse från skyldighet att inbetala reklamskatt.

Om synnerliga skäl föreligger, kan beskattningsmyndigheten återbetala skatt tidigare än som anges i första stycket.

Föreligger rätt till återbetalning enligt första stycket får beskattningsmyndigheten, om den skattepliktiga omsättningen kan förväntas med säkerhet *inte* överstiga det högsta belopp för helt år som anges i första stycket, medge befrielse från skyldighet att inbetala reklamskatt.

26 §⁴

Skyldig att betala reklamskatt för import från tredjeland av annonsblad som har getts ut i sådant land är den som med anledning av importen är skyldig att betala tull för annonsbladen eller skulle ha varit skyldig att göra detta om annonsbladen hade varit tullbelagda.

För den som är skattskyldig enligt första stycket inträder skattskyldigheten vid den tidpunkt då skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat.

Skatt enligt första stycket ska betalas till Tullverket.

Reklamskatt vid import tas ut med 8 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

Reklamskatt vid import tas ut med 7,65 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

⁴ Senaste lydelse 2016:256.

Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

Härigenom föreskrivs att 12 och 26 §§ lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

Föreslagen lydelse

12 §

Skatten för annons i periodisk publikation tas ut med 2,5 procent av beskattningsvärdet och annars med 7,65 procent av beskattningsvärdet.

För annons i annonsblad, katalog eller program tas skatten ut med 7,65 procent även om publikationen är periodisk.

Skatten för annons i periodisk publikation tas ut med 1 procent av beskattningsvärdet och annars med 6,9 procent av beskattningsvärdet.

För annons i annonsblad, katalog eller program tas skatten ut med 6,9 procent även om publikationen är periodisk.

26 §

Skyldig att betala reklamskatt för import från tredjeland av annonsblad som har getts ut i sådant land är den som med anledning av importen är skyldig att betala tull för annonsbladen eller skulle ha varit skyldig att göra detta om annonsbladen hade varit tullbelagda.

För den som är skattskyldig enligt första stycket inträder skattskyldigheten vid den tidpunkt då skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat.

Skatt enligt första stycket ska betalas till Tullverket.

Reklamskatt vid import tas ut med 7,65 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

Reklamskatt vid import tas ut med 6,9 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

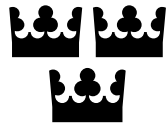
Efter remiss har yttranden över promemorian Sänkt reklamskatt kommit in från Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Tullverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Myndigheten för press, radio och tv, Regelrådet, Svenska Journalistförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommunikationsbyråer, Sveriges Tidskrifter och TU.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna synpunkter: Statens kulturråd, Far, Företagarna, Sveriges Annonsörer och Sveriges Marknadsförbund.

Bilaga 16

Alkoholskatt

Bilaga till avsnitt 6.20

Bilaga 16

Alkoholskatt

Innehållsförteckning

1	Lagtext.....	5
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt	5
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.	7
	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter	8
2	Förteckning över remissinstanser för promemorian Höjning av alkoholskatten ...	9

1 Lagtext

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs att 2–6 §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Skatt ska betalas för öl som hänförs till KN-nr 2203 om alkoholhalten överstiger 0,5 volymprocent. Skatt ska även betalas för produkter innehållande en blandning av öl och icke-alkoholhaltig dryck hänförlig till KN-nr 2206 om alkoholhalten i blandningen överstiger 0,5 volymprocent.

Skatt tas ut per liter med 1,94 kronor för varje volymprocent alkohol. Skatt tas ut per liter med 2,02 kronor för varje volymprocent alkohol.

För öl med en alkoholhalt om högst 2,8 volymprocent tas skatt ut med 0 kronor.

3 §²

Skatt ska betalas för vin som hänförs till KN-nr 2204 och 2205 om alkoholhalten uppkommit enbart genom jäsning och

1. alkoholhalten överstiger 1,2 volymprocent men uppgår till högst 15 volymprocent, eller

2. alkoholhalten överstiger 15 volymprocent men uppgår till högst 18 volymprocent och vinet producerats utan tillsatser.

Skatt tas ut per liter för
drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 8,84 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,06 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 med 17,97 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 25,17 kronor, och för
drycker med en alkoholhalt över 15 men inte över 18 volymprocent med 52,68 kronor.

Skatt tas ut per liter för
drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 9,19 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,58 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent med 18,69 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 26,18 kronor, och för
drycker med en alkoholhalt över 15 men inte över 18 volymprocent med 54,79 kronor.

För vin med en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent tas skatt ut med 0 kronor.

4 §³

Skatt ska betalas för andra jästa drycker än vin eller öl som hänförs till KN-nr 2206 samt sådana drycker som hänförs till KN-nr 2204 och 2205 men som inte omfattas av skatteplikt enligt 3 §, om alkoholhalten överstiger 1,2 men inte 10 volymprocent eller om alkoholhalten överstiger 10 men inte 15 volymprocent under förutsättning att alkoholhalten uteslutande har uppkommit genom jäsning.

Skatt tas ut per liter för
drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 8,84 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,06 kronor,

Skatt tas ut per liter för
drycker med en alkoholhalt över 2,25 men inte över 4,5 volymprocent med 9,19 kronor,
drycker med en alkoholhalt över 4,5 men inte över 7 volymprocent med 13,58 kronor,

¹ Senaste lydelse 2014:1495.

² Senaste lydelse 2014:1495.

³ Senaste lydelse 2014:1495.

drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent med 17,97 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 25,17 kronor.

För andra jästa drycker med en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent tas skatt ut med 0 kronor.

drycker med en alkoholhalt över 7 men inte över 8,5 volymprocent med 18,69 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent med 26,18 kronor.

5 §⁴

Skatt ska betalas för mellanklassprodukter med en alkoholhalt över 1,2 men inte över 22 volymprocent som hänförs till KN-nr 2204, 2205 och 2206 men som inte beskattas enligt 2–4 §§.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt om högst 15 volymprocent med 31,72 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 15 volymprocent med 52,68 kronor.

Skatt tas ut per liter för drycker med en alkoholhalt om högst 15 volymprocent med 32,99 kronor, och för

drycker med en alkoholhalt över 15 volymprocent med 54,79 kronor.

6 §⁵

Skatt ska betalas för varor hänförliga till KN-nr 2207 och 2208 med en alkoholhalt överstigande 1,2 volymprocent även om dessa ingår i en vara som hänförs till ett annat KN-kapitel. Skatt ska även betalas för drycker som hänförs till KN-nr 2204, 2205 och 2206 om alkoholhalten överstiger 22 volymprocent.

Skatt tas ut med 511,48 kronor per liter ren alkohol.

Skatt tas ut med 516,59 kronor per liter ren alkohol.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

⁴ Senaste lydelse 2014:1495.

⁵ Senaste lydelse 2014:1495.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse***4 kap.****3 §¹**

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp:

	tull	skatt
Spritdryck	4 kr/liter	259 kr/liter
Starkvin	2 kr/liter	78 kr/liter
Vin	1 kr/liter	35 kr/liter
starköl	3 kr/liter	19 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg

*Föreslagen lydelse***4 kap.****3 §**

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp:

	tull	skatt
Spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
Starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
Vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2014:1493.

Förslag till lag ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 a § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

5 a §¹

Saknas tillräckliga uppgifter för att fastställa skatten enligt 5 § första stycket får denna tas ut med	
200 kronor/liter för spritdryck,	202 kronor/liter för spritdryck,
52 kronor/liter för starkvin,	54 kronor/liter för starkvin,
26 kronor/liter för vin,	27 kronor/liter för vin,
10 kronor/liter för starköl,	10 kronor/liter för starköl,
106 öre/styck för cigaretter,	106 öre/styck för cigaretter,
68 öre/styck för cigariller och cigarrer och	68 öre/styck för cigariller och cigarrer och
752 kronor/kg för röktobak.	752 kronor/kg för röktobak.

I denna bestämmelse förstås med

spritdryck: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent,

starkvin: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 men inte 22 volymprocent,

vin: annat vin än starkvin samt annan alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 3,5 men inte 15 volymprocent och som inte är starköl,

starköl: öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent, och

cigarill: cigarrer med en högsta vikt av 3 gram per styck.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2014:1498.

2 Förteckning över remissinstanser för promemorian Höjning av alkoholskatten

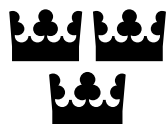
Efter remiss har yttranden över promemorian Höjning av alkoholskatten lämnats av Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Konsumentverket, Kommerskollegium, Folkhälsomyndigheten, Tullverket, Skatteverket, Stockholms universitet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, IOGT-NTO, Regelrådet, Sprit- och Vinleverantörsföreningen, Sveriges Bryggerier, Systembolaget AB, Ungdomens Nykterhetsförbund och Visita.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Konjunkturinstitutet, Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), Företagarna, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenskt Näringsliv och Svensk handel.

Bilaga 17

Definition av beskattningsår för vissa punktskatter

Bilaga till avsnitt 6.22

Bilaga 17

Definition av beskattningsår för vissa punktskatter

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	5
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt	8
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt	9
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	10
2	Förteckning över remissinstanserna.....	11
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	12
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	12
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt	16
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt	17
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	18
4	Lagrådets yttrande.....	19

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

3 kap.

4 §¹

Nuvarande lydelse

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<u>För</u>	<u>avses med beskattningsår</u>
1. skatt enligt	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§
a) inkomstskattelagen (1999:1229),	inkomstskattelagen eller, för svenska
b) lagen (1984:1052) om statlig fastighets- skatt,	handelsbolag, räkenskapsåret
c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och	
d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt	
e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avse i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdes- skattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes- skattelagen
5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts eller förvärvet har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes- skattelagen
7. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat

¹ Senaste lydelse 2014:288.

8. övriga skatter	det kalenderår som skatten ska betalas för
9. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt	det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

3 kap.

4 §

Föreslagen lydelse

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<u>För</u>	<u>avses med beskattningsår</u>
1. skatt enligt a) inkomstskattelagen (1999:1229), b) lagen (1984:1052) om statlig fastighets- skatt, c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomstskattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avse i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdes- skattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts eller förvärvet har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes- skattelagen
7. annan punktskatt, <i>om inte annat följer av 8,</i>	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
8. punktskatt enligt a) beslut som avses i 53 kap. 5 § skatte- förfarandelagen (2011:1244), b) 27 och 28 §§ lagen (1994:1563) om tobaksskatt,	<i>det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensation, eller beslutet om beskattning vid oegentlighet, har meddelats</i>

c) 26 och 27 §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt, eller

d) 4 kap. 2 och 2 a §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi

9. övriga skatter

det kalenderår som skatten ska betalas för

10. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt

det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2. Bestämmelserna tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som har lämnats in efter lagens ikraftträdande och på beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §¹

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27 och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27 eller 28 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 27 eller 28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2. Bestämmelserna tillämpas första gången på beslut om oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 2013:1071.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1994:1564) om alkoholskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §¹

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26 och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 26 eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

<p>I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.</p>	<p>I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.</p>
--	--

Om den som är skattskyldig enligt 26 eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2. Bestämmelserna tillämpas första gången på beslut om oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 2013:1073.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 a §¹

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2 och 2 a §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2 eller 2 a § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2 eller 2 a § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.
2. Bestämmelserna tillämpas första gången på beslut om oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 2013:1075.

2 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Definition av beskattningsår för vissa punktskatter lämnats av Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Tullverket, Kronofogdemyndigheten, British American Tobacco Sweden AB, JTI Sweden AB, LRF, Riksidrottsförbundet, Sprit & Vinleverantörsföreningen, Svensk Energi, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet och Tidningsutgivarna.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Innovations- och kemiindustrierna, Näringslivets regelnämnd, Philip Morris AB, Regelrådet, SEKAB BioFuels & Chemicals AB, Swedish Match Distribution AB, Svenska Tobakslleverantörsföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges Annonserer och Sveriges Bryggerier.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 §, 41 kap. 2 § och 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

3 kap.

4 §¹

Nuvarande lydelse

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<u>För</u>	<u>avses med beskattningsår</u>
1. skatt enligt a) inkomstskattelagen (1999:1229), b) lagen (1984:1052) om statlig fastighets- skatt, c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomstskattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avse i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastnings skatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdes- skattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes- skattelagen
5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller omsättningen har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes- skattelagen
7. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat

¹ Senaste lydelse 2015:892.

8. övriga skatter det kalenderår som skatten ska betalas för
9. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt det kalenderår som avgiften ska betalas för.
- Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

3 kap.

4 §

Föreslagen lydelse

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<u>För</u>	<u>avses med beskattningsår</u>
1. skatt enligt a) inkomstskattelagen (1999:1229), b) lagen (1984:1052) om statlig fastighets- skatt, c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomst- skattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avse i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdes- skattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes- skattelagen
5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller omsättningen har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes- skattelagen
7. punktskatt enligt a) beslut som avses i 53 kap. 5 § skatteför- farande lagen (2011:1244), b) 27 och 28 §§ lagen (1994:1563) om tobaks- skatt, c) 26 och 27 §§ lagen (1994:1564) om alkohol- skatt, eller d) 4 kap. 2 och 2 a §§ lagen (1994:1776) om	<i>det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensation, eller beslutet om beskattning vid oegentlighet, har meddelats</i>

skatt på energi

8. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
9. övriga skatter	det kalenderår som skatten ska betalas för
10. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt	det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***41 kap.****2 §**

Skatteverket får besluta om revision för att kontrollera

1. att uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. har fullgjorts,	
2. att det finns förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. som kan antas uppkomma,	
3. skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
4. att den som har ansökt om återbetalning, kompensation <i>eller nedsättning</i> av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,	4. att den som har ansökt om återbetalning <i>eller</i> kompensation av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
5. att den som har ansökt om återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,	
6. att den som har eller kan antas ha upplåtit en plats för torg- och marknadshandel har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 13 §, eller	
7. att den som har eller kan antas ha omsatt investeringsguld har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 14 §.	

Skatteverket får besluta om revision också för att inhämta uppgifter av betydelse för kontroll enligt första stycket 1–4 av någon annan än den som revideras.

53 kap.**5 §**

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt	
a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,	
b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller	
c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och	
2. beslut om återbetalning, kompensation <i>eller nedsättning</i> enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a <i>eller</i> 9 §, 9 b § <i>tredje stycket</i> , 10 eller 11 § eller 11 kap. 12 eller 13 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.	2. beslut om återbetalning <i>eller</i> kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12 eller 13 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 4 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för annan punktskatt än reklamskatt som har lämnats in efter lagens ikraftträdande och på beslut om återbetalning av reklamskatt och beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

3. Bestämmelserna i 3 kap. 4 § i den nya lydelsen ska även tillämpas i fråga om sådana ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt eller energiskatt enligt 9 kap. 9 § och 9 b § tredje stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi som görs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Bestämmelserna ska tillämpas första gången på ansökningar om nedsättning som har lämnats in efter lagens ikraftträdande.

4. Äldre bestämmelser i 41 kap. 2 § och 53 kap. 5 § gäller fortfarande för sådana ansökningar om nedsättning av koldioxidskatt eller energiskatt enligt 9 kap. 9 § och 9 b § tredje stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi som görs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (2009:1497) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §¹

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27 och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27 eller 28 § av någon annan än den som förelägs eller revideras.

<p>I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.</p>	<p>I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.</p>
---	--

Om den som är skattskyldig enligt 27 eller 28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
2. Bestämmelserna i 34 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 2013:1071.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1994:1564) om alkoholskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §¹

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26 och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 26 eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

<p>I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.</p>	<p>I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.</p>
--	--

Om den som är skattskyldig enligt 26 eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 34 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 2013:1073.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 kap.

1 a §¹

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2 och 2 a §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2 eller 2 a § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2 eller 2 a § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 6 kap. 1 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beslut om beskattning vid oegentlighet som har meddelats efter lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 2013:1075.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-04-26

Närvarande: F.d. justitierådet Lennart Hamberg samt justitieråden Anita Saldén Enéerus och Ingemar Persson.

Definition av beskattningsår för vissa punktskatter

Enligt en lagrådsremiss den 21 april 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),
2. lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
3. lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
4. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

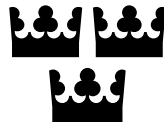
Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Ann-Christine Ålander.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 18

Omsättningsgräns för mervärdesskatt

Bilaga till avsnitt 6.24

Bilaga 18

Omsättningsgräns för mervärdesskatt

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)	5
2	Förteckning över remissinstanserna.....	13
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	14
	Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)	14
4	Lagrådets yttrande	19

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom förskrivs i fråga om mervärdesskattelagen (1994:200)¹ dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 3 och 30 a §§, 8 kap. 9 §, 8 a kap. 4 och 7 §§, 10 kap. 11–11 a och 12 §§ ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel 9 d och en ny paragraf 11 kap. 9 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

Mervärdesskatt ska betalas till staten enligt denna lag

1. vid sådan omsättning inom landet av varor eller tjänster som är skattepliktig och görs av en beskattningsbar person i denna egenskap,
2. vid skattepliktigt unionsinternt förvärv av varor som är lös egendom, om inte omsättningen är gjord inom landet, eller
3. vid sådan import av varor till landet som är skattepliktig.

Vad som utgör omsättning eller import anges i 2 kap. Vad som utgör unionsinternt förvärv anges i 2 a kap. Huruvida skatteplikt föreligger för en omsättning, ett unionsinternt förvärv eller import anges i 3 kap. Vad som avses med beskattningsbar person anges i 4 kap. I vilka fall en omsättning anses ha gjorts inom landet anges i 5 kap.

Vad som utgör omsättning eller import anges i 2 kap. Vad som utgör unionsinternt förvärv anges i 2 a kap. Huruvida skatteplikt föreligger för en omsättning, ett unionsinternt förvärv eller import anges i 3 kap. Vad som avses med beskattningsbar person anges i 4 kap. I vilka fall en omsättning anses ha gjorts inom landet anges i 5 kap. *Bestämmelser om skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning finns i 9 d kap.*

Till staten ska också betalas belopp som i en faktura eller liknande handling betecknats som mervärdesskatt, även om beloppet inte utgör mervärdesskatt enligt denna lag.

3 kap.

3 §³

Undantaget enligt 2 § omfattar inte

1. upplåtelse eller överlåtelse av verksamhetstillbehör,
2. omsättning av växande skog, odling och annan växtlighet utan samband med överlåtelse av marken,
3. upplåtelse eller överlåtelse av rätt till jordbruksarrende, avverkningsrätt och annan jämförlig rättighet, rätt att ta jord, sten eller andra naturprodukter samt rätt till jakt, fiske eller bete,
4. rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser och motsvarande i campingverksamhet,
5. upplåtelse av lokaler och andra platser för parkering, inklusive förtöjning och ankring, av transportmedel,
6. upplåtelse av förvaringsboxar,

¹ Lagen omtryckt 2000:500.

² Senaste lydelse 2013:368.

³ Senaste lydelse 2013:1108.

7. upplåtelse av utrymmen för reklam eller annonsering på fastigheter,
8. upplåtelse för djur av byggnader eller mark,
9. upplåtelse för trafik av väg, bro eller tunnel samt upplåtelse av spåranläggning för järnvägstrafik,
10. korttidsupplåtelse av lokaler och anläggningar för idrottsutövning,
11. upplåtelse av terminalanläggning för buss- och tågtrafik till trafikoperatörer, och
12. upplåtelse till en mobiloperatör av plats för utrustning på en mast eller liknande konstruktion och tillhörande utrymme för teknisk utrustning som omfattas av upplåtelsen.

Undantaget enligt 2 § gäller inte heller när en fastighetsägare, ett konkursbo eller en sådan mervärdesskattegrupp som avses i 6 a kap. för stadigvarande användning i en verksamhet som medför skattskyldighet eller som medför rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1, 6, 9, 11, 11 e eller 12 § helt eller delvis hyr ut en sådan byggnad eller annan anläggning, som utgör fastighet. Skatteplikt gäller dock inte om uthyrningen avser stadigvarande bostad. Uthyrning till staten, en kommun, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund som avses i 4 § lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser är skattepliktig även om uthyrningen sker för en verksamhet som inte medför skattskyldighet eller rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1, 6, 9, 11, 11 e eller 12 §. Skatteplikt gäller dock inte för uthyrning till en kommun, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund, om fastigheten vidareuthyrs av kommunen, kommunalförbundet eller samordningsförbundet för användning i en verksamhet som bedrivs av någon annan än staten, en kommun, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund och som inte medför skattskyldighet eller rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1, 6, 9, 11, 11 e eller 12 §. Det som har sagts om uthyrning gäller även för upplåtelse av bostadsrätt.

Undantaget enligt 2 § gäller inte heller när en fastighetsägare, ett konkursbo eller en sådan mervärdesskattegrupp som avses i 6 a kap. för stadigvarande användning i en verksamhet som medför skattskyldighet eller som medför rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1, 6, 9, 11, 11 e eller 12 § helt eller delvis hyr ut en sådan byggnad eller annan anläggning, som utgör fastighet. Skatteplikt gäller dock inte om uthyrningen avser stadigvarande bostad *eller om uthyrningen sker till en beskattningsbar person som är skattebefriad enligt 9 d kap.* Uthyrning till staten, en kommun, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund som avses i 4 § lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser är skattepliktig även om uthyrningen sker för en verksamhet som inte medför skattskyldighet eller rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1, 6, 9, 11, 11 e eller 12 §. Skatteplikt gäller dock inte för uthyrning till en kommun, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund, om fastigheten vidareuthyrs av kommunen, kommunalförbundet eller samordningsförbundet för användning i en verksamhet som bedrivs av någon annan än staten, en kommun, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund och som inte medför skattskyldighet eller rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1, 6, 9, 11, 11 e eller 12 §. Det som har sagts om uthyrning gäller även för upplåtelse av bostadsrätt.

Andra stycket tillämpas också

1. vid uthyrning i andra och tredje hand,
2. vid bostadsrättshavares upplåtelse av nyttjanderätt till fastighet som innehas med bostadsrätt, och
3. när en byggnad eller annan anläggning som utgör fastighet uppförs eller genomgår omfattande till- eller ombyggnad i syfte att anläggningen helt eller delvis ska kunna hyras ut för sådan verksamhet som avses i andra stycket.

I 9 kap. finns särskilda bestämmelser om skattskyldighet för sådan uthyrning, bostadsrättsupplåtelse och upplåtelse av nyttjanderätt som anges i andra och tredje styckena.

30 a §⁴

Från skatteplikt undantas omsättning av varor som transporteras av säljaren eller köparen eller för någonders räkning från Sverige till ett annat EU-land, om

1. köparen är en beskattningsbar person eller en juridisk person som inte är en beskattningsbar person och agerar i denna egenskap i ett annat EU land,
2. varorna är punktskattepliktiga och förvärvaren inte är en privatperson, eller
3. varorna är nya transportmedel.

Från skatteplikt undantas en sådan överföring av vara som avses i 2 kap. 1 § andra stycket om förhållandena är sådana som anges i första stycket 1–3 i den här paragrafen.

Om köparen antingen är en juridisk person som inte är en beskattningsbar person eller en beskattningsbar person som saknar rätt till avdrag eller återbetalning motsvarande den i 10 kap. 1–4 a eller 10 kap. 9–13 §§, gäller undantaget i första stycket 1 enbart om

1. det sammanlagda beloppet för köparens unionsinterna förvärv i det EU land som förvärvet äger rum i under kalenderåret eller det närmast föregående kalenderåret överstiger det belopp som landet har fastställt enligt artikel 3.2 i rådets direktiv 2006/112/EG, eller
2. köparen har utnyttjat en möjlighet att bli skattskyldig för sina förvärv i det EU-land som avses i 1.

Detsamma gäller om köparen är en beskattningsbar person vars förvärv avser en jordbruks-, skogsbruks- eller fiskeverksamhet som omfattas av schablonbeskattning enligt bestämmelserna i avdelning XII kapitel 2 i rådets direktiv 2006/112/EG.

Undantaget från skatteplikt i första stycket 1 gäller inte om säljaren omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap.

8 kap.

9 §⁵

Avdrag får inte göras för sådan ingående skatt som hänför sig till

1. stadigvarande bostad om inte annat följer av 10 §,
2. utgifter för representation och liknande ändamål för vilka den skattskyldige inte har rätt att göra avdrag vid inkomstbeskattningen enligt 16 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229),
3. förvärv av varor för försäljning från fartyg i de fall som avses i 5 kap. 3 a § tredje stycket, eller
4. kostnader vid uttag av tjänst där beskattningsunderlaget beräknats enligt 7 kap. 5 § andra stycket.

Den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. har inte rätt till avdrag för ingående skatt.

I 9 a kap. 13 § och 9 b kap. 3 § finns ytterligare begränsningar av rätten till avdrag för ingående skatt.

8 a kap.

4 §

Om inte annat följer av 5 § eller 11–14 §§, skall jämkning ske i följande fall:

Om inte annat följer av 5 § eller 11–14 §§, ska jämkning ske i följande fall:

1. om användningen av en investeringsvara vars förvärvande helt eller delvis medfört avdragsrätt för ingående skatt ändras på så sätt att avdragsrätten minskar,
2. om användningen av en investeringsvara vars förvärvande inte medfört rätt till avdrag för ingående skatt eller endast delvis medfört sådan rätt ändras på så sätt att avdragsrätten ökar,
3. om en annan investeringsvara än en fastighet avyttras och omsättningen är skattepliktig, under förutsättning att förvärvet av varan endast delvis medfört avdragsrätt,

⁴ Senaste lydelse 2015:888.

⁵ Senaste lydelse 2011:1253.

4. om en fastighet överläts under förutsättning att avdrag gjorts för ingående skatt på kostnader för ny-, till- eller ombyggnad som avses i 2 § första stycket 2 eller 4,

5. om en fastighet som avses i 2 § första stycket 3 överläts *eller*,

6. om en fastighetsägare, bostadsrättshavare eller hyresgäst försätts i konkurs, under förutsättning att han haft rätt till avdrag för ingående skatt som hänför sig till kostnader för investeringsvaror som avses i 2 § första stycket 2, 3 eller 4.

5. om en fastighet som avses i 2 § första stycket 3 överläts,

6. om en fastighetsägare, bostadsrättshavare eller hyresgäst försätts i konkurs, under förutsättning att han haft rätt till avdrag för ingående skatt som hänför sig till kostnader för investeringsvaror som avses i 2 § första stycket 2, 3 eller 4,

7. om den som är skattebefriad enligt 9 d kap. övergår till att tillämpa de allmänna bestämmelserna i denna lag vilket medför att rätten till avdrag ökar, eller

8. om den som tillämpar de allmänna bestämmelserna i denna lag övergår till att vara skattebefriad enligt 9 d kap. vilket medför att rätten till avdrag minskar.

Statens fordran på grund av jämkning enligt första stycket 6 får göras gällande i en konkurs, om fordran uppkommer på grund av att gäldenären försätts i konkurs.

7 §⁶

Vid ändrad användning av en investeringsvara *skall* avdrag för ingående skatt jämkas varje räkenskapsår under återstoden av korrigeringstiden.

Vid överlåtelse av investeringsvaror samt i fall som avses i 4 § första stycket 6 *skall* avdrag som gjorts för ingående skatt jämkas vid ett enda tillfälle och jämkningen *skall* avse återstoden av korrigeringstiden.

I återstoden av korrigeringstiden *skall* räknas in det räkenskapsår under vilket användningen ändras eller överlåtelse sker.

Avser en ändrad användning eller en överlåtelse endast en del av en fastighet *skall* endast den ingående skatt som hänför sig till denna del jämkas.

Vid ändrad användning av en investeringsvara *ska* avdrag för ingående skatt jämkas varje räkenskapsår under återstoden av korrigeringstiden.

Vid överlåtelse av investeringsvaror samt i fall som avses i 4 § första stycket 6 *ska* avdrag som gjorts för ingående skatt jämkas vid ett enda tillfälle och jämkningen *ska* avse återstoden av korrigeringstiden.

Jämkning enligt 4 § 8 ska ske vid ett enda tillfälle och avse återstoden av korrigeringstiden om inte särskilda skäl talar mot det.

I återstoden av korrigeringstiden *ska* räknas in det räkenskapsår under vilket användningen ändras eller överlåtelse sker.

Avser en ändrad användning eller en överlåtelse endast en del av en fastighet *ska* endast den ingående skatt som hänför sig till denna del jämkas.

9 d kap.

Skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning

⁶ Senaste lydelse 2000:1358.

Beskattningsbara personer som omfattas av skattebefrielse

1 §

En beskattningsbar person ska befrias från skatt på omsättning av varor och tjänster som den beskattningsbara personen om-sätter inom landet under ett beskattningsår om omsättningen enligt 3 §

1. under beskattningsåret inte beräknas överstiga 30 000 kronor, och

2. under de två senaste beskattningsåren inte för något av åren överstigit 3 000 kronor.

Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader ska omsättningsgränsen enligt första stycket justeras i motsvarande mån.

2 §

Beskattningsbara personer som inte är etablerade inom landet eller som är skattskyldiga enligt 1 kap. 2 § 4 a, 4 b, 4 d och 4 e, 2 a eller 2 b §, 3 kap. 10 a–c §§ eller kap. har inte rätt till skattebefrielse.

Skattebefrielsen omfattar inte omsättning av nya transportmedel som undantas från skattepliket enligt 3 kap. 30 a §.

Omsättningsbeloppet

3 §

I det belopp som avses i 1 § ska inräknas

1. ersättning från skattepliktig omsättning av varor och tjänster inom landet med undantag för ersättning för omsättning av anläggningstillgångar

2. beskattningsunderlaget för skattepliktigt uttag,

3. ersättning från omsättning som är undantagen från skattepliket enligt 3 kap. 19 § 2, 21, 21 a, 22 eller 23 § 2, 4 och 7 samt 26 a §,

4. ersättning från omsättning av fastigheter som är undantagen från skattepliket enligt 3 kap. 2 § samt från omsättning som är undantagen från skattepliket enligt 3 kap. 9 eller 10 § om omsättningen inte endast har karaktären av bitransaktioner, och

5. ersättning från omsättning som anses gjord utomlands enligt 5 kap. 3 a § första stycket 1–3 och 8, samt 19 § 2 a, 2 b, 3 och 4.

I beloppet som avses i första stycket ska inte ingå skatt enligt denna lag.

Ansökan och beslut

4 §

Om den beskattningsbara personen inte är eller

ska vara registrerad till mervärdesskatt gäller skattebefrielsen utan ansökan eller beslut.

För beskattningsbara personer i andra fall än som avses i första stycket gäller skattebefrielsen endast om Skatteverket efter ansökan av den beskattningsbara personen har beslutat om detta. Befrielsen får gälla tidigast från och med den dag Skatteverket har beslutat om denna.

5 §

Om den som är skattebefriad ansöker om det ska Skatteverket besluta att skatt ska tas ut enligt denna lag trots att förutsättningarna för skattebefrielse enligt 1 § alljämt föreligger.

6 §

Ett beslut om beskattning enligt 5 § får fattas tidigast efter utgången av det andra beskattningsåret efter det beskattningsår under vilket ett beslut om skattebefrielse fattades.

Ett beslut om skattebefrielse får fattas först efter utgången av det andra beskattningsåret efter det beskattningsår under vilket ett beslut om beskattning enligt 5 § fattades.

Skattebefrielsen upphör utan beslut

7 §

Om förutsättningarna för befrielse upphör på grund av att det belopp som avses i 1 § överstiger 30 000 kronor under innevarande år ska den beskattningsbara personen ta ut skatt enligt denna lag och anmäla sig för registrering hos Skatteverket enligt 7 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

10 kap.

11 §⁷

Den som i en ekonomisk verksamhet omsätter varor eller tjänster inom landet har rätt till återbetalning av ingående skatt för vilken denne saknar rätt till avdrag enligt 8 kap. på grund av att omsättningen är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 19 § första stycket 2, 21 §, 21 a §, 22 §, 23 § 2, 4 eller 7, 26 a §, 30 a §, 30 c §, 30 e §, 31 §, 31 a §, 32 § eller enligt 9 c kap. 1 §.

Rätt till återbetalning föreligger också för ingående skatt som hänför sig till sådan omsättning av varor och tjänster som avses i 3 kap. 9 § utom tredje stycket 2, 10 § eller 23 § 1 om

1. förvärvaren är en beskattningsbar person som i ett land utanför EU har antingen sätet för sin ekonomiska verksamhet eller ett fast etableringsställe till vilket tjänsten tillhandahålls eller, om den beskattningsbara personen saknar sådant säte eller etableringsställe i det landet, den beskattningsbara personen är bosatt eller stadigvarande vistas där,

⁷ Senaste lydelse 2015:888.

2. förvärvaren inte är en beskattningsbar person och förvärvaren är bosatt eller stadigvarande vistas i ett land utanför EU, eller

3. omsättningen har direkt samband med varor som ska exporteras till ett land utanför EU.

Rätt till återbetalning föreligger också för ingående skatt avseende förvärv och import som hänförs till omsättning i ett annat EU-land under förutsättning att

1. omsättningen är skattepliktig eller medför återbetalningsrätt motsvarande den som avses i denna paragraf eller 12 § i det land där omsättningen görs,

2. omsättningen skulle ha varit skattepliktig eller skulle ha medfört rätt enligt denna paragraf eller 12 § till återbetalning om omsättningen gjorts här i landet, och

3. rätten till återbetalning inte ska utövas genom en ansökan med stöd av 1 eller 2 §.

Den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. har inte rätt till återbetalning enligt första och andra stycket.

11 §⁸

Den som är en beskattningsbar person bara på grund av tillfällig omsättning av nya transportmedel enligt 4 kap. 2 § har rätt till återbetalning av ingående skatt om omsättningen är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 30 a §. Denna återbetalningsrätt avser den mervärdesskatt som säljaren betalat som en del av ersättningen för sitt förvärv eller vid import eller vid ett unionsinternt förvärv av transportmedlet. Högre belopp än som motsvarar den skatt säljaren skulle ha blivit skyldig att betala om säljaren hade varit skattskyldig för omsättningen kan dock inte återbetalas

Vid sådan omsättning av nya transportmedel som undantas från beskattning enligt 3 kap. 30 a § föreligger rätt till återbetalning av ingående skatt för vilken den beskattningsbara personen inte kunnat få avdrag enligt 8 kap. eller återbetalning enligt övriga bestämmelser i detta kapitel. Denna återbetalningsrätt avser den mervärdesskatt som säljaren betalat som en del av ersättningen för sitt förvärv eller vid import eller vid ett unionsinternt förvärv av transportmedlet. Högre belopp än som motsvarar den skatt säljaren skulle ha blivit skyldig att betala om säljaren hade varit skattskyldig för omsättningen kan dock inte återbetalas.

Återbetalning enligt första stycket kan medges först sedan transportmedlet har levererats.

12 §⁹

Den som omsätter varor eller tjänster genom export har rätt till återbetalning av ingående skatt för vilken han saknar rätt till avdrag enligt 8 kap. på grund av att omsättningen sker utanför EU. Rätten till återbetalning gäller under förutsättning att omsättningen är skattepliktig eller undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 10 a §, 19 § första stycket 2, 21 §, 23 § 2, 3 eller 4 eller 30 e §.

Rätt till återbetalning av ingående skatt enligt första stycket gäller inte den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap.

11 kap.

9 a §

Den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. ska inte ange mervärdesskatt på faktura som utfärdas i enlighet med 1 eller 7 § och som avser omsättningar som omfattas av skattebefrielsen.

⁸ Senaste lydelse 2015:888.

⁹ Senaste lydelse 2011:283.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

2 Förteckning över remissinstanserna

Följande remissinstanser har yttrat sig över promemorian:

Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Jönköping, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Kommerskollegium, Statskontoret, Tullverket, Ekonomistyrningsverket, Bokföringsnämnden, Statistiska centralbyrån, Uppsala universitet, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, Konkurrensverket, Statens energimyndighet, Energi marknadsinspektionen, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, E.On, FAR, Företagarna, Lantbrukarnas Riksförbund, Näringslivets Regel-nämnd, Oberoende elhandlare, Regelrådet, Solel-kommissionen, Srf konsulterna, Energiföretagen Sverige, Svensk solenergi, Svenskt Näringsliv, Sveriges kommuner och landsting, Vattenfall, Näringslivets skattedelegation.

Följande remissinstanser avstår från att yttra sig eller har inte avhört:

Konjunkturinstitutet, Stockholms handelskammare.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs i fråga om mervärdesskattelagen (1994:200)¹ dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 30 a §, 8 a kap. 7 § och 10 kap. 11 och 12 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas ett nytt kapitel, 9 d, och en ny paragraf, 11 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

Mervärdesskatt ska betalas till staten enligt denna lag

1. vid sådan omsättning inom landet av varor eller tjänster som är skattepliktig och görs av en beskattningsbar person i denna egenskap,

2. vid skattepliktigt unionsinternt förvärv av varor som är lös egendom, om inte omsättningen är gjord inom landet, eller

3. vid sådan import av varor till landet som är skattepliktig.

Vad som utgör omsättning eller import anges i 2 kap. Vad som utgör unionsinternt förvärv anges i 2 a kap. *Huruvida* skatteplikt föreligger för en omsättning, ett unionsinternt förvärv eller import anges i 3 kap. Vad som avses med beskattningsbar person anges i 4 kap. I vilka fall en omsättning anses ha gjorts inom landet anges i 5 kap.

Till staten ska också betalas belopp som i en faktura eller liknande handling betecknats som mervärdesskatt, även om beloppet inte utgör mervärdesskatt enligt denna lag.

1. vid sådan omsättning inom landet av varor eller tjänster som är skattepliktig *men inte omfattas av skattebefrielse* och som görs av en beskattningsbar person i denna egenskap,

Vad som utgör omsättning eller import anges i 2 kap. Vad som utgör unionsinternt förvärv anges i 2 a kap. *I vilka fall det finns* skatteplikt för en omsättning, ett unionsinternt förvärv eller import anges i 3 kap. Vad som avses med beskattningsbar person anges i 4 kap. I vilka fall en omsättning anses ha gjorts inom landet anges i 5 kap. *Förutsättningarna för skattebefrielse anges i 9 d kap.*

3 kap.

30 §³

Från skatteplikt undantas omsättning av varor som transporteras av säljaren eller köparen eller för någonderas räkning från Sverige till ett annat EU-land, om

1. köparen är en beskattningsbar person eller en juridisk person som inte är en beskattningsbar person och agerar i denna egenskap i ett annat EU-land,

2. varorna är punktskattepliktiga och förvärvaren inte är en privatperson, eller

3. varorna är nya transportmedel.

Från skatteplikt undantas en sådan överföring av vara som avses i 2 kap. 1 § andra stycket om förhållandena är sådana som anges i första stycket 1–3 i den här paragrafen.

Om köparen antingen är en juridisk person som inte är en beskattningsbar person eller en beskattningsbar person som saknar rätt till avdrag eller återbetalning motsvarande den i 10 kap. 1–4 a eller 10 kap. 9–13 §§, gäller undantaget i första stycket 1 enbart om

¹ Lagen omtryckt 2000:500.

² Senaste lydelse 2013:368.

³ Senaste lydelse 2015:888.

1. det sammanlagda beloppet för köparens unionsinterna förvärv i det EU-land som förvärvet äger rum i under kalenderåret eller det närmast föregående kalenderåret överstiger det belopp som landet har fastställt enligt artikel 3.2 i rådets direktiv 2006/112/EG, eller

2. köparen har utnyttjat en möjlighet att bli skattskyldig för sina förvärv i det EU-land som avses i 1.

Detsamma gäller om köparen är en beskattningsbar person vars förvärv avser en jordbruks-, skogsbruks- eller fiskeverksamhet som omfattas av schablonbeskattning enligt bestämmelserna i avdelning XII kapitel 2 i rådets direktiv 2006/112/EG.

Undantaget från skatteplikt i första stycket 1 eller 2 gäller inte om säljaren omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap.

8 a kap.

7 §⁴

Vid ändrad användning av en investeringsvara *skall* avdrag för ingående skatt jämkas varje räkenskapsår under återstoden av korrigeringstiden.

Vid ändrad användning av en investeringsvara *ska* avdrag för ingående skatt jämkas varje räkenskapsår under återstoden av korrigeringstiden. *Vid övergång till skattebefrielse enligt 9 d kap. ska dock jämkning ske vid ett enda tillfälle och avse återstoden av korrigeringstiden, om inte den beskattningsbara personen motsätter sig det. Även om den beskattningsbara personen motsätter sig det ska jämkning ske vid ett enda tillfälle, om det finns särskilda skäl för det.*

Vid överlåtelse av investeringsvaror samt i fall som avses i 4 § första stycket 6 *skall* avdrag som gjorts för ingående skatt jämkas vid ett enda tillfälle och jämkningen *skall* avse återstoden av korrigeringstiden.

Vid överlåtelse av investeringsvaror samt i fall som avses i 4 § första stycket 6 *ska* avdrag som gjorts för ingående skatt jämkas vid ett enda tillfälle och jämkningen *ska* avse återstoden av korrigeringstiden.

I återstoden av korrigeringstiden *skall* räknas in det räkenskapsår under vilket användningen ändras eller överlåtelse sker.

I återstoden av korrigeringstiden *ska* räknas in det räkenskapsår under vilket användningen ändras eller överlåtelse sker.

Avser en ändrad användning eller en överlåtelse endast en del av en fastighet *skall* endast den ingående skatt som hänför sig till denna del jämkas.

Avser en ändrad användning eller en överlåtelse endast en del av en fastighet *ska* endast den ingående skatt som hänför sig till denna del jämkas.

9 d kap.

Skattebefrielse för beskattningsbara personer med liten omsättning

Beskattningsbara personer som omfattas av skattebefrielse

1 §

En beskattningsbar person ska befrias från skatt på omsättning av varor och tjänster som den

⁴ Senaste lydelse 2000:1358.

beskattningsbara personen gör inom landet under ett beskattningsår, om omsättningen enligt 3 §

1. inte beräknas överstiga 30 000 kronor under beskattningsåret, och

2. inte har överstigit 30 000 kronor för något av de två närmast föregående beskattningsåren.

Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader, ska beloppet enligt första stycket justeras i motsvarande mån.

2 §

Beskattningsbara personer som inte är etablerade inom landet eller som är skattskyldiga för omsättning enligt 1 kap. 2 b §, 3 kap. 10 b och 10 c §§ eller 9 kap. har inte rätt till skattebefrielse.

Skattebefrielsen omfattar inte omsättning av nya transportmedel som undantas från skatteplik enligt 3 kap. 30 a § eller omsättning som avses i 2 kap. 2 § 1.

3 §

I det belopp som avses i 1 § ska följande inräknas:

1. beskattningsunderlaget för skattepliktig omsättning av varor och tjänster inom landet,

2. ersättning från omsättning som är undantagen från skatteplik enligt 3 kap. 19 § 2, 21, 21 a, 22, 23 § 2, 4 eller 7, 26 a, 30 c, 31 eller 31 a §,

3. ersättning från omsättning som är undantagen från skatteplik enligt 3 kap. 2, 9 eller 10 §, om omsättningen inte endast har karaktären av en bitransaktion, och

4. ersättning från omsättning som anses gjord utomlands enligt 5 kap. 3 a § första stycket 1, 2, 3, 7 eller 8 eller 19 § 2 a, 2 b, 3 eller 4.

Ersättning för omsättning av anläggningstillgångar ska inte ingå i beloppet enligt första stycket.

Ansökan och beslut om skattebefrielse

4 §

Om den beskattningsbara personen inte är eller ska vara registrerad till mervärdesskatt, gäller skattebefrielsen utan ansökan eller beslut.

För andra beskattningsbara personer gäller skattebefrielsen endast om Skatteverket efter ansökan av den beskattningsbara personen har beslutat om detta. Befrielsen gäller tidigast från och med den dag Skatteverket har beslutat om den.

Ett beslut om skattebefrielse gäller tidigast från ingången av det tredje beskattningsåret efter det beskattningsår då ett beslut om beskattning fattades

enligt 5 § andra stycket.

Skattebefrielse upphör

5 §

Om förutsättningarna för befrielse upphör på grund av att det belopp som avses i 1 § överstiger 30 000 kronor under innevarande beskattningsår, ska den beskattningsbara personen ta ut skatt enligt denna lag och anmäla sig för registrering hos Skatteverket på det sätt som framgår av 7 kap. 2 § skatte-förfarandelagen (2011:1244).

Om den som är skattebefriad ansöker om det, ska Skatteverket besluta att skatt ska tas ut enligt denna lag trots att det fortfarande finns förutsättningar för skattebefrielse enligt 1 §. Ett sådant beslut gäller tidigast från ingången av beskattningsåret närmast före det beskattningsår då ansökan kom in till Skatteverket.

10 kap.

11 §⁵

Den som i en ekonomisk verksamhet omsätter varor eller tjänster inom landet har rätt till återbetalning av ingående skatt för vilken denne saknar rätt till avdrag enligt 8 kap. på grund av att omsättningen är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 19 § första stycket 2, 21 §, 21 a §, 22 §, 23 § 2, 4 eller 7, 26 a §, 30 a §, 30 c §, 30 e §, 31 §, 31 a §, 32 § eller enligt 9 c kap. 1 §.

Rätt till återbetalning föreligger också för ingående skatt som hänför sig till sådan omsättning av varor och tjänster som avses i 3 kap. 9 § utom tredje stycket 2, 10 § eller 23 § 1 om

1. förvärvaren är en beskattningsbar person som i ett land utanför EU har antingen sätet för sin ekonomiska verksamhet eller ett fast etableringsställe till vilket tjänsten tillhandahålls eller, om den beskattningsbara personen saknar sådant säte eller etableringsställe i det landet, den beskattningsbara personen är bosatt eller stadigvarande vistas där,

2. förvärvaren inte är en beskattningsbar person och förvärvaren är bosatt eller stadigvarande vistas i ett land utanför EU, eller

3. omsättningen har direkt samband med varor som ska exporteras till ett land utanför EU.

Rätt till återbetalning föreligger också för ingående skatt avseende förvärv och import som hänför sig till omsättning i ett annat EU-land under förutsättning att

1. omsättningen är skattepliktig eller medför återbetalningsrätt motsvarande den som avses i denna paragraf eller 12 § i det land där omsättningen görs,

2. omsättningen skulle ha varit skattepliktig eller skulle ha medfört rätt enligt denna paragraf eller 12 § till återbetalning om omsättningen gjorts här i landet, och

3. rätten till återbetalning inte ska utövas genom en ansökan med stöd av 1 eller 2 §.

Den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. har inte rätt till återbetalning för ingående skatt enligt första och andra styckena, utom för ingående skatt som avser sådan omsättning av nya transportmedel som är undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 30 a §.

⁵ Senaste lydelse 2015:888.

12 §⁶

Den som omsätter varor eller tjänster genom export har rätt till återbetalning av ingående skatt för vilken han saknar rätt till avdrag enligt 8 kap. på grund av att omsättningen sker utanför EU. Rätten till återbetalning gäller under förutsättning att omsättningen är skattepliktig eller undantagen från skatteplikt enligt 3 kap. 10 a §, 19 § första stycket 2, 21 §, 23 § 2, 3 eller 4 eller 30 e §.

Rätt till återbetalning av ingående skatt enligt första stycket gäller inte den som omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap.

11 kap.

9 a §

Om en omsättning omfattas av skattebefrielse enligt 9 d kap. ska mervärdesskatt inte anges i fakturan.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om mervärdesskatt för vilken skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet.
 3. Bestämmelsen i 8 a kap. 7 § i den nya lydelsen tillämpas dock från och med den 1 januari 2017.

⁶ Senaste lydelse 2011:283.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-08-22

Närvarande: f.d. justitierådet Lennart Hamberg samt justitieråden Anita Saldén Enérus och Ingemar Persson.

Omsättningsgräns för mervärdesskatt

Enligt en lagrådsremiss den 22 juni 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Anna Sundblad Stahre, biträdd av kanslirådet Lars Mattisson.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

1 kap. 1 §

I bestämmelsen anges att mervärdesskatt ska betalas till staten bl.a. vid sådan omsättning inom landet av varor och tjänster som är skattepliktig och görs av en beskattningsbar person i denna egenskap (punkten 1). Enligt förslaget ska skyldigheten inskränkas i de fall omsättningen omfattas av skattebefrielse, varvid avses de föreslagna nya reglerna i 9 d kap. Eftersom förslaget till 9 d kap. är utformat så att det är den beskattningsbara personen som i tillämpliga fall omfattas av befrielse, bör samma uttryckssätt användas i 1 kap. 1 §, som då skulle kunna utformas enligt följande.

Mervärdesskatt ska betalas till staten enligt denna lag

1. vid sådan omsättning inom landet av varor eller tjänster som är skattepliktig och görs av en beskattningsbar person i denna egenskap, i den utsträckning den beskattningsbara personen inte är befriad från skatt på omsättningen,

2....

9 d kap. 1 §

Den föreslagna lydelsen av paragrafen kan uppfattas som att det för skattebefrielse alltid krävs ett beslut ("ska befrias"). Eftersom bestämmelserna om skattebefrielse i 9 kap. även avser situationer där en beskattningsbar person är skattebefriad utan ansökan eller beslut, se 4 § första stycket, bör inledningen av paragrafen utformas så att paragrafen täcker även dessa fall. Det kan ske enligt följande.

En beskattningsbar person är enligt bestämmelserna i detta kapitel befriad från skatt på omsättning av varor och tjänster ...

9 d kap. 3 §

Av paragrafen framgår hur det relevanta omsättningsbeloppet ska beräknas. I omsättningsbeloppet ska inräknas förutom beskattnings-underlaget från skattepliktiga omsättningar av varor och tjänster inom landet även vissa andra transaktioner. I förtydligande syfte föreslår Lagrådet i första stycket att orden "det belopp som avses i 1 §" ersätts med "den omsättning som avses i 1 §". I andra stycket bör på motsvarande sätt ordet "beloppet" ersättas med "omsättningen".

9 d kap. 5 §

I första stycket anges vad som gäller om omsättningen under beskattningsåret uppnår den i 1 § angivna beloppsgränsen om 30 000 kronor. Den beskattningsbara personen är skattskyldig för den omsättning som innebär att beloppsgränsen överskrids och varje omsättning därefter. Vidare ska en beskattningsbar person som inte är registrerad för mervärdesskatt när omsättningen överskrider beloppsgränsen registrera sig för mervärdesskatt. Lagtexten har fått en svårtillgänglig formulering. Lagrådet föreslår att första stycket istället formuleras enligt följande.

Om förutsättningarna för skattebefrielse upphör på grund av att den omsättning som avses i 1 § överstiger 30 000 kronor under innevarande beskattningsår, ska den beskattningsbara personen ta ut skatt enligt denna lag för den omsättning som medför att beloppet överskrids

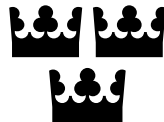
och anmäla sig för registrering hos Skatteverket på det sätt som framgår av 7 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

I andra stycket finns bestämmelser om frivillig skattskyldighet på ansökan av den som är skattebefriad. Eftersom första och andra styckena behandlar olika situationer föreslår Lagrådet att andra stycket placeras i en ny 6 § under en egen rubrik. Om detta förslag följs, får hänvisningen i 4 § sista stycket ändras.

Bilaga 19

Sänkt mervärdesskatt på mindre reparationer

Bilaga till avsnitt 6.25

Bilaga 19

Sänkt mervärdesskatt på mindre reparationer

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).....	5
2	Förteckning över remissinstanser.....	7
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	8
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).....	8
4	Lagrådets yttrande.....	10

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200) i stället för lydelsen enligt lagen (2015:748) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2015:748

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatt enligt denna lag tas ut med 25 procent av beskattningsunderlaget om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Skatten tas ut med 12 procent av beskattningsunderlaget för

1. rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser och motsvarande i campingverksamhet,
2. omsättning av sådana konstverk som avses i 9 a kap. 5 §, och som ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,
3. import av sådana konstverk, samlarföremål och antikviteter som avses i 9 a kap. 5–7 §§,
4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av sådana livsmedel som avses i artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, med undantag för
 - a) annat vatten som avses i artikel 6 i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten, ändrat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003, än sådant vatten som tappas på flaskor eller i behållare som är avsedda för försäljning, och
 - b) spritdrycker, vin och starköl, och
5. omsättning av restaurang- och cateringtjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl.

6. mindre reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hemtextilier.

Skatten tas ut med 6 procent av beskattningsunderlaget för

1. omsättning, unionsinternt förvärv och import av följande varor, om inte annat följer av 3 kap. 13 och 14 §§, under förutsättning att varorna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam:
 - böcker, broschyrer, häften och liknande alster, även i form av enstaka blad,
 - tidningar och tidskrifter,
 - bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn,
 - musiknoter, samt
 - kartor, inbegripet atlas, väggkartor och topografiska kartor,
2. omsättning, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 5, 6, 7 eller 10 samt annan omsättning än för egen verksamhet, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 3 kap. 18 §, allt under förutsättning att programmen och katalogerna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam,
3. omsättning av radiotidningar samt omsättning, unionsinternt förvärv och import av kassettidningar, om inte annat följer av 3 kap. 17 §, och av kassetter eller något annat tekniskt medium som återger en uppläsning av innehållet i en vara som omfattas av 1,
4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av en vara som genom teckenspråk, punktskrift eller annan sådan särskild metod gör skrift eller annan information tillgänglig särskilt för läshandikappade, om inte annat följer av 3 kap. 4 §,

5. tillträde till konserter, cirkus-, teater-, opera- eller balettföreställningar eller andra jämförbara föreställningar,
 6. tjänster som avses i 3 kap. 11 § 2 och 4 om verksamheten inte bedrivs av och inte heller fortlöpande i mer än ringa omfattning understöds av det allmänna,
 7. tillträde till och förevisning av djurparker,
 8. upplåtelse eller överlåtelse av rättigheter som omfattas av 1, 4 eller 5 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dock inte när det är fråga om fotografier, reklamalster, system och program för automatisk databehandling eller film, videogram eller annan jämförbar upptagning som avser information,
 9. upplåtelse eller överlåtelse av rättighet till ljud- eller bildupptagning av en utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk,
 10. omsättning av tjänster inom idrottsområdet som anges i 3 kap. 11 a § första stycket och som inte undantas från skatteplikt enligt andra stycket samma paragraf, och
 11. personbefordran utom sådan befordran där resemomentet är av underordnad betydelse.
-

2 Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttranden över promemorian Sänkt mervärdesskatt på mindre reparationer lämnats av Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Linköping, Kommerskollegium, Tullverket, Skatteverket, Ekonomistyrningsverket, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Naturvårdsverket, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Advokatsamfundet, Avfall Sverige, Far, Företagarna, LO, Regelrådet, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Skomakarmästarförbund, Sveriges Skrädderiförbund, Svenskt Näringsliv, TCO, Återvinningsindustrierna. Därutöver har LRF yttrat sig över promemorian. Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: IVL Svenska Miljöinstitutet, Näringslivets skattedelegation och SACO.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200) i stället för lydelsen enligt lagen (2015:748) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2015:748

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatt enligt denna lag tas ut med 25 procent av beskattningsunderlaget om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Skatten tas ut med 12 procent av beskattningsunderlaget för

1. rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser och motsvarande i campingverksamhet,

2. omsättning av sådana konstverk som avses i 9 a kap. 5 §, och som ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,

3. import av sådana konstverk, samlarföremål och antikviteter som avses i 9 a kap. 5–7 §§,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av sådana livsmedel som avses i artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, med undantag för

a) annat vatten som avses i artikel 6 i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten, ändrat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003, än sådant vatten som tappas på flaskor eller i behållare som är avsedda för försäljning, och

b) spritdrycker, vin och starköl, *och*

5. omsättning av restaurang- och catering-tjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl.

b) spritdrycker, vin och starköl,

5. omsättning av restaurang- och catering-tjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl, *och*

6. reparationer av

a) cyklar, som är fordon med tramp- eller vevanordning och som anges i 2 § lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner,

b) skor och andra lädervaror, och

c) kläder och hemtextilier.

Skatten tas ut med 6 procent av beskattningsunderlaget för

1. omsättning, unionsinternt förvärv och import av följande varor, om inte annat följer av 3 kap. 13 och 14 §§, under förutsättning att varorna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam:

– böcker, broschyrer, häften och liknande alster, även i form av enstaka blad,

– tidningar och tidskrifter,

– bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn,

– musiknoter, samt

– kartor, inbegripet atlaser, väggkartor och topografiska kartor,

2. omsättning, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 5, 6, 7 eller 10 samt annan omsättning än för egen verksamhet, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 3 kap. 18 §, allt under förutsättning att programmen och katalogerna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam,

3. omsättning av radiotidningar samt omsättning, unionsinternt förvärv och import av kassettidningar, om inte annat följer av 3 kap. 17 §, och av kassetter eller något annat tekniskt medium som återger en uppläsning av innehållet i en vara som omfattas av 1,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av en vara som genom teckenspråk, punktskrift eller annan sådan särskild metod gör skrift eller annan information tillgänglig särskilt för läshandikappade, om inte annat följer av 3 kap. 4 §,

5. tillträde till konserter, cirkus-, teater-, opera- eller balettföreställningar eller andra jämförliga föreställningar,

6. tjänster som avses i 3 kap. 11 § 2 och 4 om verksamheten inte bedrivs av och inte heller fortlöpande i mer än ringa omfattning understöds av det allmänna,

7. tillträde till och förevisning av djurparker,

8. upplåtelse eller överlåtelse av rättigheter som omfattas av 1, 4 eller 5 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dock inte när det är fråga om fotografier, reklamalster, system och program för automatisk databehandling eller film, videogram eller annan jämförlig upptagning som avser information,

9. upplåtelse eller överlåtelse av rättighet till ljud- eller bildupptagning av en utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk,

10. omsättning av tjänster inom idrottsområdet som anges i 3 kap. 11 a § första stycket och som inte undantas från skatteplikt enligt andra stycket samma paragraf, och

11. personbefordran utom sådan befordran där resemomentet är av underordnad betydelse.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-01

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer

Enligt en lagrådsremiss den 26 maj 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2015:748) om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Mikaela Sonnerby.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Enligt förslaget ska en reducerad mervärdesskattesats tillämpas på vissa reparationer. Av punkt 19 i bilaga III till mervärdesskattedirektivet framgår att en reducerad skattesats får tillämpas på reparationer av cyklar, skor och lädervaror samt kläder och hushållslinne (inbegripet lagning och ändring).

Den svenska regleringen bör så noga som möjligt följa direktivet.

Det innebär bl.a. att den lägre skattesatsen får tillämpas för alla skoreparationer oavsett materialet i skon samt att den skattesatsen inte kan tillämpas på alla hemtextilier – det i remissen valda ordet – utan endast på vad som kan omfattas av begreppet "hushållslinne". Ordet motsvaras i andra språkversioner exempelvis av "household linen", "linge de maison", "Haushaltswäsche". Det synes klart att detta inte är samma sak som "hemtextilier", ett ord som skulle kunna omfatta t.ex. mattor, gardiner och möbeltyg.

Att som föreslås i remissen låta ordet "reparationer" (eller, i direktivet, "mindre reparationer") omfatta inte bara lagning utan även ändring, så länge reparationen inte innebär betydande ingrepp så att varan påtagligt ändras (jfr remissen avsnitt 4.2), torde vara acceptabelt.

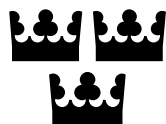
Lagrådet föreslår att punkten 6 får följande lydelse:

6. reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne.

Bilaga 20

Ändrad intäktsränta på skattekontot

Bilaga till avsnitt 6.26

Bilaga 20

Ändrad intäktsränta på skattekontot

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	5
2	Förteckning över remissinstanserna.....	6
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	7
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	7
4	Lagrådets yttrande.....	8

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 65 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

65 kap.

4 §

Kostnadsränta beräknas, om inte annat föreskrivs, efter en räntesats som motsvarar basräntan.

På debiterad preliminär skatt som ska betalas den 12 i andra månaden efter beskattningsåret eller senare beräknas inte kostnadsränta från och med den 13 i andra månaden efter beskattningsåret till och med den 3 i femte månaden efter beskattningsåret på belopp till och med 30 000 kronor. Detsamma gäller slutlig skatt som ska betalas.

Intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar 45 procent av basräntan.

Intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar 45 procent av basräntan. *Om basräntan har beräknats enligt 3 § sista meningen, ska intäktsräntan i stället vara 0.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser tillämpas på ränta som hänför sig till tid före ikraftträdandet.

2 Förteckning över remissinstanserna

Domstolsverket, Riksgäldskontoret, Tullverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Naturvårdsverket, Energimarknadsinspektionen, Bolagsverket, Regelrådet, Almega, Svenska Bankföreningen, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige, Näringslivets regelnämnd, Svenskt näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges kommuner och landsting och Tjänstemännens centralorganisation.

Svar har inkommit från alla remissinstanser utom Företagarna.

Landsorganisationen i Sverige, Sveriges akademikers centralorganisation och Sveriges kommuner och landsting avstår från att yttra sig.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 65 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

65 kap.

4 §

Kostnadsränta beräknas, om inte annat föreskrivs, efter en räntesats som motsvarar basräntan.

På debiterad preliminär skatt som ska betalas den 12 i andra månaden efter beskattningsåret eller senare beräknas inte kostnadsränta från och med den 13 i andra månaden efter beskattningsåret till och med den 3 i femte månaden efter beskattningsåret på belopp till och med 30 000 kronor. Detsamma gäller slutlig skatt som ska betalas.

Intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar 45 procent av basräntan.

Intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar 45 procent av basräntan. *Om basräntan har beräknats enligt 3 § sista meningen, ska intäktsräntan i stället vara 0.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ränta som avser tid före ikraftträdandet.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-06-01

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Annika Brickman samt justitierådet Agneta Bäcklund.

Ändrad intäktsränta på skattekontot

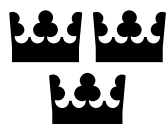
Enligt en lagrådsremiss den 26 maj 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Nils-Fredrik Carlsson.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 21

Ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt

Bilaga 21

Ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund.....	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	7
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	8
	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund.....	8
5	Lagrådets yttrande.....	9

1 Sammanfattning av promemorian

Enligt lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund har kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund rätt till ersättning för ingående skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200) samt dold mervärdesskatt. I promemorian föreslås att lagen ändras så att rätten till ersättning även omfattar de fall då kommuner i egen regi bedriver boendeformerna hem för vård eller boende respektive stöd-boende. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund.

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen skall dock inte tillämpas i fråga om sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Föreslagen lydelse

4 §

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen *ska* dock inte tillämpas i fråga om sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket *och 6 kap. 2 §* socialtjänstlagen (2001:453), *såvitt avser hem för vård eller boende och stödboenden*, samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian Ändrad rätt till ersättning för viss mervärdeskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund kommit in från Konkurrensverket, Skatteverket, Arvidsjaurs kommun, Askersunds kommun, Falkenbergs kommun, Gotlands kommun, Hallsbergs kommun, Karlsborgs kommun, Linköpings kommun, Ljusnarsbergs kommun, Malmö kommun, Nacka kommun, Nordmalings kommun, Simrishamns kommun, Stockholms kommun, Söderköpings kommun, Vännäs kommun, Ystads kommun, Östra Göinge kommun, Almega, Fastighetsägarna, Svenska Vård, Svenskt Näringsliv, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag, Sveriges Kommuner och Landsting och Vårdföretagarna.

Därutöver har yttrande även inkommit från Refero Revision AB.

Bollnäs kommun, Fagersta kommun, Grums kommun, Helsingborgs kommun, Höörs kommun, Norbergs kommun, Oxelösunds kommun, Umeå kommun, Upplands Väsby kommun, Valdemarsviks kommun, Vellinge kommun, Vänersborgs kommun och Årjängs kommun har avstått från att yttra sig eller inte kommit in med något svar.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen skall dock inte tillämpas i fråga om sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Föreslagen lydelse

4 §

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen *ska* dock inte tillämpas i fråga om

1. sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453),

2. sådana hem för vård eller boende och stödboenden som anges i 6 kap. 2 § socialtjänstlagen, och

3. sådana boendeformer som anges i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2012:385.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-08-31

Närvarande: F.d. justitierådet Lennart Hamberg samt justitieråden Anita Saldén Enéus och Ingemar Persson.

Ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Enligt en lagrådsremiss den 25 augusti 2016 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Victor Hensjö, biträdd av departementssekreteraren Maria Antonsson.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde
den 14 september 2016

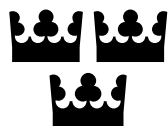
Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden
Lövin, Y Johansson, M Johansson, Baylan, Hultqvist, Andersson,
Hellmark Knutsson, Ygeman, A Johansson, Bolund, Bah Kuhnke,
Strandhäll, Fridolin, Wikström, Eriksson, Skog, Ekström

Föredragande: statsminister Löfven och statsråden Lövin, Y
Johansson, M Johansson, Baylan, Hultqvist, Andersson, Hellmark
Knutsson, Ygeman, A Johansson, Bolund, Bah Kuhnke, Strandhäll,
Fridolin, Eriksson, Skog, Ekström

Regeringen beslutar proposition 2016/17:1
Budgetpropositionen för 2017

Rikets styrelse

1

Förslag till statens budget för 2017

Rikets styrelse

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	7
Diagramförteckning	9
1 Förslag till riksdagsbeslut	11
2 Lagförslag.....	13
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.....	13
3 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse	15
3.1 Omfattning.....	15
3.2 Utgiftsutveckling	15
3.3 Mål för utgiftsområdet.....	16
3.4 Resultatredovisning.....	17
3.5 Politikens inriktning	17
4 Statschefen	19
4.1 Budgetförslag.....	19
4.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	19
5 Riksdagen och Riksdagens ombudsmän	23
5.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet	23
5.2 Resultatredovisning 2015.....	24
5.2.1 Resultat.....	24
5.2.2 Analys och slutsatser	24
5.3 Den årliga revisionens iakttagelser.....	25
5.4 Budgetförslag.....	25
5.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.....	25
5.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	26
5.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	28
5.4.4 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO).....	32
6 Sametinget och samepolitiken	35
6.1 Omfattning.....	35
6.2 Utgiftsutveckling	35
6.3 Mål.....	36

6.4	Resultatredovisning	36
6.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	36
6.4.2	Resultat	36
6.4.3	Analys och slutsatser.....	38
6.4.4	Årlig revision	38
6.5	Politikens inriktning.....	38
6.6	Budgetförslag	39
6.6.1	3:1 Sametinget	39
7	Regeringskansliet m.m.....	41
7.1	Budgetförslag	41
7.1.1	4:1 Regeringskansliet m.m.....	41
8	Länsstyrelserna.....	47
8.1	Omfattning	47
8.2	Utgiftsutveckling.....	47
8.3	Mål.....	47
8.4	Resultatredovisning.....	47
8.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	48
8.4.2	Resultat	48
8.4.3	Analys och slutsatser.....	52
8.5	Politikens inriktning.....	53
8.6	Budgetförslag	54
8.6.1	5:1 Länsstyrelserna m.m.	54
9	Demokratipolitik och mänskliga rättigheter.....	57
9.1	Omfattning	57
9.2	Utgiftsutveckling.....	57
9.3	Mål för demokratipolitiken.....	58
9.4	Resultatredovisning för ett högt och mer jämlikt valdeltagande.....	58
9.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	58
9.4.2	Resultat	58
9.4.3	Analys och slutsatser.....	59
9.5	Resultatredovisning för ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna	60
9.5.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	60
9.5.2	Resultat	60
9.5.3	Analys och slutsatser.....	61
9.6	Resultatredovisning för stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen	61
9.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	61
9.6.2	Resultat	62
9.6.3	Analys och slutsatser.....	64
9.7	Resultatredovisning för en ökad demokratisk medvetenhet	65
9.7.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	65
9.7.2	Resultat	65
9.7.3	Analys och slutsatser.....	67
9.8	Resultatredovisning för arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.....	67
9.8.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	68
9.8.2	Resultat	68
9.8.3	Analys och slutsatser.....	72

9.9	Resultatredovisning för arbetet med att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat	73
9.9.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	74
9.9.2	Resultat	74
9.9.3	Analys och slutsatser	75
9.9.4	Årlig revision	75
9.10	Politikens inriktning	76
9.11	Resultatredovisning för Justitiekanslern och Datainspektionen	79
9.11.1	Mål för Justitiekanslern och Datainspektionen	79
9.11.2	Resultat	80
9.11.3	Analys och slutsatser	82
9.12	Mål för mänskliga rättigheter	82
9.13	Resultatredovisning	82
9.13.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	83
9.13.2	Resultat	83
9.13.3	Analys och slutsatser	85
9.14	Politikens inriktning	86
9.15	Budgetförslag	87
9.15.1	6:1 Allmänna val och demokrati	87
9.15.2	6:2 Justitiekanslern	88
9.15.3	6:3 Datainspektionen	89
9.15.4	6:4 Svensk författningssamling	89
9.15.5	6:5 Valmyndigheten	90
9.15.6	6:6 Stöd till politiska partier	90
10	Nationella minoriteter	93
10.1	Omfattning	93
10.2	Utgiftsutveckling	93
10.3	Mål	94
10.4	Resultatredovisning	94
10.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	94
10.4.2	Resultat	94
10.4.3	Analys och slutsatser	99
10.5	Politikens inriktning	100
10.6	Budgetförslag	101
10.6.1	7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	101
10.6.2	7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	102
11	Medier	103
11.1	Omfattning	103
11.2	Budgetförslag	103
11.2.1	8:1 Presstödet	103
11.2.2	8:2 Myndigheten för press, radio och tv	104
11.3	Höjda stödnivåer för endagstidningar	106
12	Sieps samt EU-information	109
12.1	Omfattning	109
12.2	Utgiftsutveckling	109
12.3	Resultatredovisning	109
12.3.1	Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier	109

12.3.2	Analys och slutsatser avseende Svenska institutet för europapolitiska studier.....	110
12.3.3	Resultat avseende EU-information.....	110
12.3.4	Analys och slutsatser avseende EU-information	110
12.4	Politikens inriktning.....	110
12.5	Budgetförslag	111
12.5.1	Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	111

Bilagor

Bilaga 1	Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna
----------	--

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	12
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.....	15
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse...	16
Tabell 3.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse	16
Tabell 4.1	Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	19
Tabell 4.2	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten.....	22
Tabell 5.1	Intäkter, kostnader och transfereringar	24
Tabell 5.2	Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.....	25
Tabell 5.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	26
Tabell 5.4	Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	26
Tabell 5.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag.....	27
Tabell 5.6	Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	28
Tabell 5.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag.....	29
Tabell 5.8	Investeringsplan	30
Tabell 5.9	Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	32
Tabell 5.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	33
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom området Sametinget och samepolitiken.....	35
Tabell 6.2	Inkomna och beslutade ansökningar till samisk kultur 2013–2015	38
Tabell 6.3	Anslagsutveckling 3:1 Sametinget.....	39
Tabell 6.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Sametinget.....	39
Tabell 7.1	Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.	41
Tabell 7.2	Offentlighetsrättslig verksamhet	41
Tabell 7.3	Uppdragsverksamhet	42
Tabell 7.4	Viss resultatinformation för Regeringskansliet.....	43
Tabell 7.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Regeringskansliet m.m.	44
Tabell 8.1	Utgiftsutveckling inom området Länsstyrelserna.....	47
Tabell 8.2	Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.....	54
Tabell 8.3	Offentlighetsrättslig verksamhet	54
Tabell 8.4	Inkomsttitlar 2015	54
Tabell 8.5	Uppdragsverksamhet	54
Tabell 8.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 5:1 Länsstyrelserna m.m.....	55
Tabell 9.1	Utgiftsutveckling inom området Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	57
Tabell 9.2	Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen 2000–2015.....	62

Tabell 9.3	Förtroende för demokratiska institutioner 1990–2015.....	66
Tabell 9.4	Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati.....	87
Tabell 9.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:1 Allmänna val och demokrati	87
Tabell 9.6	Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern.....	88
Tabell 9.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:2 Justitiekanslern.....	88
Tabell 9.8	Anslagsutveckling 6:3 Datainspektionen	89
Tabell 9.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:3 Datainspektionen	89
Tabell 9.10	Anslagsutveckling 6:4 Svensk författningssamling	89
Tabell 9.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:4 Svensk författningssamling.....	90
Tabell 9.12	Anslagsutveckling 6:5 Valmyndigheten.....	90
Tabell 9.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:5 Valmyndigheten.....	90
Tabell 9.14	Anslagsutveckling 6:6 Stöd till politiska partier	90
Tabell 9.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 6:6 Stöd till politiska partier.....	91
Tabell 9.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:6 Stöd till politiska partier	91
Tabell 10.1	Utgiftsutveckling inom området Nationella minoriteter	93
Tabell 10.2	Antal anslutna kommuner och landsting till förvaltningsområde.....	95
Tabell 10.3	Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	101
Tabell 10.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	102
Tabell 10.5	Anslagsutveckling 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	102
Tabell 10.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	102
Tabell 11.1	Anslagsutveckling 8:1 Presstöd	103
Tabell 11.2	Beställningsbemyndigande för anslaget 8:1 Presstöd.....	104
Tabell 11.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:1 Presstöd	104
Tabell 11.4	Anslagsutveckling 8:2 Myndigheten för press, radio och tv.....	104
Tabell 11.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:2 Myndigheten för press, radion och tv.....	105
Tabell 11.6	Offentligrättslig verksamhet – Avgifter för analog kommersiell radio.	105
Tabell 11.7	Offentligrättslig verksamhet – Särskild avgift och viten.....	105
Tabell 11.8	Offentligrättslig verksamhet – Avgifter för ansökan om tillstånd att sända tv och digital kommersiell radio	105
Tabell 11.9	Offentligrättslig verksamhet – Utgivningsbevis för webbsidor m.m....	106
Tabell 12.1	Utgiftsutveckling inom området Sieps samt EU-information	109
Tabell 12.2	Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	111
Tabell 12.3	Uppdragsverksamhet.....	112
Tabell 12.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information.....	112

Diagramförteckning

Diagram 9.1	Hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda	74
-------------	--	----

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner de höjda stödnivåerna för endagstidningar (avsnitt 11.3),
2. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1,
3. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Riksdagsstyrelsen föreslår att riksdagen

4. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen (avsnitt 2.1 och 5.4.1),
5. bemyndigar Riksdagsförvaltningen att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 5.4.2),
6. beslutar att Riksdagsförvaltningen får finansiera förvärvet av andel i fastigheten Iason 1 i dess helhet med anslag (avsnitt 5.4.3),
7. godkänner investeringsplanen som riktlinje för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2017–2020 (avsnitt 5.4.3),
8. bemyndigar Riksdagsförvaltningen att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 500 000 000 kronor (avsnitt 5.4.3),
9. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till Riksdagsförvaltningens disposition, enligt tabell 1.1.

Riksdagens ombudsmän (JO) föreslår att riksdagen

10. beslutar att Riksdagens ombudsmän (JO) för 2017 får anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet (avsnitt 5.4.4),
11. för budgetåret 2017 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, som står till Riksdagens ombudsmäns (JO) disposition, enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Kungliga hov- och slottsstaten	136 996
2:1	Riksdagens ledamöter och partier m.m.	880 313
2:2	Riksdagens förvaltningsanslag	767 892
2:3	Riksdagens fastighetsanslag	113 000
2:4	Riksdagens ombudsmän (JO)	90 241
3:1	Sametinget	45 243
4:1	Regeringskansliet m.m.	7 379 026
5:1	Länsstyrelserna m.m.	2 736 126
6:1	Allmänna val och demokrati	87 340
6:2	Justitiekanslern	48 734
6:3	Datainspektionen	54 354
6:4	Svensk författningssamling	1 300
6:5	Valmyndigheten	19 588
6:6	Stöd till politiska partier	172 200
7:1	Åtgärder för nationella minoriteter	102 917
7:2	Åtgärder för den nationella minoriteten romer	14 500
8:1	Presstödet	567 119
8:2	Myndigheten för press, radio och tv	33 648
9:1	Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	17 939
Summa		13 268 476

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
6:6	Stöd till politiska partier	172 200	2018
8:1	Presstödet	70 000	2018-2019
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		242 200	

2 Lagförslag

Riksdagsstyrelsen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen

Härigenom föreskrivs att 10 § lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹

Stöd är avsett att bekosta handläggargjälpen åt riksdagens ledamöter. Stödet beräknas efter normen att det ska motsvara kostnaden för en politisk sekreterare per riksdagsledamot.

Vid bestämmandet av stödets storlek ska beloppet 59 300 kr per politisk sekreterare och månad ligga till grund för beräkningen.

Vid bestämmandet av stödets storlek för 2017 ska beloppet 60 600 kr per politisk sekreterare och månad ligga till grund för beräkningen.

Denna lag träder i kraft den 31 december 2016.

¹ Senaste lydelse 2015:807.

3 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

3.1 Omfattning

I utgiftsområde 1 Rikets styrelse ingår avsnitten Statschefen, Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän, Sametinget och samepolitiken, Regeringskansliet m.m., Länsstyrelserna, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter, Nationella minoriteter, Medier och Sieps samt EU-information.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Statschefen</i>							
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	127	135	134	137	140	143	146
Summa Statschefen	127	135	134	137	140	143	146
<i>Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän</i>							
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	876	867	879	880	894	911	931
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	701	715	738	768	780	796	814
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	87	100	88	113	70	70	70
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	86	89	89	90	92	94	96
Summa Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän	1 750	1 772	1 794	1 851	1 837	1 871	1 911
<i>Sametinget och samepolitiken</i>							
3:1 Sametinget	40	41	39	45	43	44	45
Summa Sametinget och samepolitiken	40	41	39	45	43	44	45
<i>Regeringskansliet m.m.</i>							
4:1 Regeringskansliet m.m.	6 834	7 105	7 271	7 379	7 536	7 630	7 792
Summa Regeringskansliet m.m.	6 834	7 105	7 271	7 379	7 536	7 630	7 792
<i>Länsstyrelserna</i>							
5:1 Länsstyrelserna m.m.	2 543	2 638	2 623	2 736	2 786	2 841	2 905
Summa Länsstyrelserna	2 543	2 638	2 623	2 736	2 786	2 841	2 905

Demokratipolitik och mänskliga rättigheter							
6:1 Allmänna val och demokrati	53	77	64	87	87	65	60
6:2 Justitiekanslern	41	41	40	49	50	51	52
6:3 Datainspektionen	46	49	48	54	55	57	58
6:4 Svensk författningssamling	1	1	1	1	1	1	1
6:5 Valmyndigheten	18	21	21	20	20	20	21
6:6 Stöd till politiska partier	171	172	172	172	172	172	172
Summa Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	329	361	344	384	386	367	364
Nationella minoriteter							
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	101	103	101	103	103	103	103
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	16	15	14	15	15	15	2
Summa Nationella minoriteter	117	117	116	117	117	117	104
Medier							
8:1 Presstödet	487	567	536	567	567	567	567
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	28	34	33	34	34	35	35
Summa Medier	515	601	569	601	601	602	603
Sieps samt EU-information							
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	18	18	17	18	18	19	19
Summa Sieps samt EU-information	18	18	17	18	18	19	19
Äldreanslag							
2015 8:1 Presstödsnämnden	7	0	0	0	0	0	0
Summa Äldreanslag	7	0	0	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 01 Rikets styrelse	12 281	12 788	12 906	13 268	13 464	13 633	13 888

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 717	12 717	12 717	12 717
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	186	407	656	929
Beslut	203	174	90	74
Överföring till/från andra utgiftsområden	96	98	101	97
Övrigt	66	68	69	71
Ny ramnivå	13 268	13 464	13 633	13 888

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 3.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelat. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor	
	2017
Transfereringar ¹	1 397
Verksamhetsutgifter ²	11 837
Investeringar ³	34
Summa ramnivå	13 268

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Samepolitik

Samepolitikens övergripande mål är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

Nationella minoriteter

Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1, utg.omr.1 bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

Medier

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

För övriga delområden inom utgiftsområdet finns inga av riksdagen bundna mål.

Mål beslutade av regeringen, eller i förekommande fall Riksdagsförvaltningen och Riksdagens ombudsmän (JO), redovisas på den underindelade nivån, se respektive avsnitt.

3.4 Resultatredovisning

Resultatredovisning lämnas på den underindelade nivån, se respektive avsnitt.

För avsnittet Medier sker resultatredovisningen samlat i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. För avsnittet Sametinget och samepolitiken sker resultatredovisningen avseende rennäring och andra näringar under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

3.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning redovisas i förekommande fall på den underindelade nivån, se respektive avsnitt.

För avsnittet Medier redovisas politikens inriktning samlat i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

4 Statschefen

4.1 Budgetförslag

4.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

2015	Utfall	127 384	Anslags- sparande	1 094
2016	Anslag	135 378 ¹	Utgifts- prognos	133 597
2017	Förslag	136 996		
2018	Beräknat	139 714 ²		
2019	Beräknat	142 643 ³		
2020	Beräknat	145 713 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 137 005 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 137 005 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 137 004 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att täcka utgifter för statschefens officiella funktioner inklusive utgifter för kungafamiljen samt för Kungliga hovstatens och Kungliga slottsstatens förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Kungliga hovstaten (Hovstaten) och Kungliga slottsstaten (Slottsstaten) har som huvuduppgift att bistå statschefen och övriga medlemmar av kungafamiljen i deras officiella plikter. I uppgiften ligger även att vårda det kungliga kulturarvet och att visa detta kulturarv för allmänheten. Anslaget fördelas på Hovstaten (51 procent) och Slottsstaten (49 procent).

Anslagsmedlen som avser Hovstaten disponeras av Kammarkollegiet och betalas ut engångsvis efter rekvisition till H.M. Konungens hovförvaltning. Anslagsmedel som avser Slottsstaten får användas efter beslut av Riksmarskalksämberet.

Resultatredovisning

Verksamheten inom Hovstaten

Kungens konstitutionella, statsceremoniella och officiella uppgifter utgör kärnan i Hovstatens årliga verksamhet. I dessa uppgifter ingår bl.a. öppnande av riksmötet, ordförandeskap i utrikesnämnden och i konseljer, audienser, statsbesök, officiella besök, representation och möten med företrädare för offentlig och privat sektor samt det civila samhället. Kungen stöds i sitt uppdrag av övriga medlemmar av kungafamiljen.

Av verksamhetsberättelsen för 2015 framgår att närmare 60 audienser med utländska ambassadörer hållits. Statsbesök från Indien och Tunisien har tagits emot och statsbesök har genomförts till Finland och Litauen.

Det framgår vidare att det, liksom tidigare år, funnits ett stort intresse av kungligt deltagande i olika sammanhang. Under 2015 inkom närmare 1 800 förfrågningar, en ökning med 9 procent. Kungen har, med stöd av övriga kungafamiljen, genomfört 800 officiella programpunkter under året.

Till Hovstaten hör Riksmarskalksämberet med kansli, ekonomi och personalavdelning, Hovmarskalksämberet och Informationsavdelningen.

Verksamheten inom Slottsstaten

Slottsstatens verksamhet omfattar huvudsakligen vård och underhåll av det kungliga kulturarvet samt utställnings- och visningsverksamhet. Organisatoriskt ansvarar Ståthållarämbetet för förvaltningen av de elva kungliga slotten med tillhörande byggnader och parker. Ett flertal underhålls- och renoveringsprojekt pågår i samarbete med Statens fastighetsverk. Det mest omfattande är den pågående fasadrenoveringen av Stockholms slott.

De kulturhistoriskt värdefulla samlingarna i slotten, med omkring 250 000 föremål, förvaltas inom Slottsstaten av Kungl. Husgerådskammaren med Bernadottebiblioteket. Ett kontinuerligt konserveringsarbete bedrivs och arbete med datakatalogisering av samlingarna pågår.

En satsning på utökade öppettider under de senaste åren och effektivare marknadsföring har inneburit ett ökat intresset för att besöka och ta del av det kungliga kulturarvet. Besöken vid de kungliga besöksmålen ökade till drygt 1 446 000, en ökning med närmare 20 procent mot föregående år.

Hovstatens ekonomi

I enlighet med den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riksmarskalks-ämbetet, vars huvudsakliga innehåll återges under avsnittet Regeringens överväganden nedan, består den ekonomiska redovisningen av Hovstatens verksamhet av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter.

Redovisningen följer vedertagna principer och i tillämpliga delar de principer som sedan tidigare tillämpas för Slottsstaten.

Anslagsmedel som avser Hovstaten uppgick 2015 till 65 miljoner kronor. Medlen används för att finansiera kostnader för representation, statsbesök, resor, transporter, personal m.m. samt levnadsomkostnader som är direkt kopplade till statschefens funktion.

Anslaget till Hovstaten utgjorde 81 procent av verksamhetens intäkter. Övriga intäkter bestod framför allt av avgifter och andra ersättningar vilka uppgick till närmare 19 procent av intäkterna.

Den största kostnadsposten, 64 procent, utgjordes av personalkostnader. Övriga driftkostnader, där de största posterna avser för-

brukningskostnader och köpta tjänster, motsvarade 22,5 procent av kostnaderna.

Verksamheten inom Hovstaten resulterade 2015 i en negativ kapitalförändring om 1,2 miljoner kronor. Utfallet är en följd av en relativt omfattande verksamhet med stora arrangemang under året.

Slottsstatens ekonomi

Slottsstaten har såsom tidigare lämnat en årsredovisning enligt gängse utformning.

Slottsstatens verksamhet finansieras genom anslag, med hyres- och arrendeintäkter, intäkter från visningar av de kungliga slotten och genom intäkter från försäljning i slottsbodar. Anslagna medel till Slottsstaten uppgick 2015 till 62,5 miljoner kronor vilket motsvarar drygt 39 procent av verksamhetens intäkter. Övriga intäkter härrör främst från avgifter och andra ersättningar och uppgick till 95,6 miljoner kronor, en ökning med närmare 11 miljoner kronor jämfört med föregående år. I huvudsak är det ökade entré- och visningsintäkter som ligger bakom intäktsökningen.

Av verksamhetens kostnader utgjorde personalkostnaderna 58 procent och övriga driftkostnader 39 procent. Resterande kostnader avser främst avskrivningar.

Slottsstaten redovisar en positiv kapitalförändring för 2015 på 1,2 miljoner kronor. Den balanserade kapitalförändringen uppgår till ca 25 miljoner kronor varav närmare hälften hänförs till den s.k. Grusmedelsfonden.

Anställda inom Hov- och Slottsstaten

Omräknat till heltidstjänster motsvarar de tillsvidareanställda 208 tjänster, varav 66 är anställda inom Hovstaten och 142 inom Slottsstaten. Det innebär ingen förändring sedan föregående år. Förutom tillsvidareanställda medarbetare anlätades ett stort antal personer för tillfälliga uppdrag, bl.a. i samband med representation och i visningsverksamheten.

Revisionens iakttagelser

Den verksamhet som Hovstaten bedriver omfattas inte av Riksrevisionens granskning enligt lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Revision utförs av en extern revisor, enligt vilkens uppfattning årsredovisningen för 2015 ger en i alla väsentliga

avseenden rättvisande bild av Hovstatens finansiella ställning, resultat och finansiering.

Slottsstatens årsredovisning granskas av Riksrevisionen. Riksrevisionens bedömning är att årsredovisningen för 2015 i alla väsentliga avseenden är upprättad enligt förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ger en rättvisande bild av ekonomiska resultat, finansiering och finansiella ställning.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att verksamheten vid Hovstaten och Slottsstaten under 2015 har varit omfattande.

Årsredovisningen avseende Hovstaten är sedan 2013 mer utförlig än tidigare år, i enlighet med den kompletterande överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riksmarskalksämberet, se vidare under Regeringens överväganden nedan. Av redovisningarna framgår att förbrukningen av anslaget varierar mellan åren. Under 2015 har såväl kostnader som intäkter ökat, kostnaderna mer än intäkterna, vilket resulterat i en negativ kapitalförändring. Utfallet är en följd av en relativt omfattande verksamhet med stora arrangemang under året. Årets negativa kapitalförändring kompenseras emellertid av tidigare års överskott. Kapitalförändringen över tid visar att verksamheten bedrivs på ett sätt som är förenligt med anslaget storlek.

När det gäller Slottsstaten framgår det av årsredovisningen för 2015 att intäkter från avgifter och andra ersättningar fortsatt är betydande. I likhet med tidigare år översteg dessa ersättningar intäkter av anslag.

Regeringens överväganden

Kungliga hov- och slottsstaten ska enligt överenskommelse med regeringen årligen lämna en berättelse över den samlade verksamheten (prop. 1996/97:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Verksamhetsberättelsen ligger till grund för regeringens bedömning av medelsbehovet. Av det totala anslaget tillförs Hovstaten 51 procent medan Slottsstaten tilldelas 49 procent. Anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten grundar sig på relationen mellan deras faktiska kostnader 1996. Kostnadsfördelningsnyckeln

ska gälla långsiktigt och inte justeras av smärre förändringar i organisationen eller verkligt kostnadsutfall. Några förändringar som gjort det motiverat att komma överens om en annan anslagsfördelning har hittills inte inträffat.

Regeringen och Riksmarskalksämberet har sedermera kommit överens om att som grund för en eventuell framtida ändring av anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten ska större organisatoriska förändringar dem emellan redovisas i verksamhetsberättelsen för det budgetår då förändringen sker. Anslaget fördelning på de olika verksamhetsområdena ska dessutom bli föremål för en kontinuerlig diskussion mellan Riksmarskalksämberet och Regeringskansliet (prop. 2005/06:1 utg.omr. 1 avsnitt 6).

Enligt tidigare överenskommelser har tyngdpunkten i verksamhetsberättelsen legat på en redovisning av hur tilldelade medel använts när det gäller Slottsstaten. Regeringen och Riksmarskalksämberet enades emellertid 2013 om att den ekonomiska redogörelsen för Hovstaten ska utgöras av en uppställning som liknar den redogörelse som tidigare lämnats för Slottsstaten. Detta innebär att uppställningen ska bestå av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter (prop. 2013/14:1 utg.omr. 1 avsnitt 4).

I förarbetena till regeringsformen framgår att hovet står utanför den statliga förvaltningsorganisationen (prop. 1973:90 s. 176). Den verksamhet som Hovstaten bedriver omfattas inte av lagen om revision av statlig verksamhet m.m. Hovstaten omfattas inte heller av anslagsförordningens (2011:223) bestämmelser, om bl.a. prövning av anslagssparande och indragning av anslag, eller andra delar av det ekonomiska regelverket för myndigheter under regeringen. Kammarkollegiet utbetalar anslagsmedlen engångsvis efter rekvisition. Överenskommelsen ändrar inte ordningen i dessa avseenden.

Regeringen föreslår att 136 996 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 139 714 000 kronor, 142 643 000 kronor respektive 145 713 000 kronor.

Tabell 4.2 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	135 378	135 378	135 378	135 378
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 643	4 353	7 282	10 353
Beslut	-24	-16	-17	-17
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	136 996	139 714	142 643	145 713

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

5 Riksdagen och Riksdagens ombudsmän

5.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet

Riksdagen har som det främsta demokratiska statsorganet konstitutionellt fastställda uppgifter i det svenska statsskicket. Riksdagen med dess ledamöter har som folkets främsta företrädare också en central roll i opinionsbildningen och en skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Riksdagen har även uppgifter som följer av internationella åtaganden och av medlemskapet i Europeiska unionen.

Riksdagens arbete bedrivs i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen, riksdagsordningen och särskilda riksdagsbeslut om arbetets inriktning.

Riksdagsförvaltningens uppgift

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet. Förvaltningens verksamhet regleras i riksdagsordningen och i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen samt i annan lagstiftning och i föreskrifter på riksdagsområdet.

Riksdagsförvaltningen har endast en verksamhetsgren: *Stöd till den parlamentariska processen.*

Riksdagsförvaltningen har till uppgift att stödja riksdagens arbete. Förvaltningen ska se till att kammaren, utskotten, EU-nämnden, ledamöterna och övriga riksdagsorgan får det stöd och den service de behöver. Förvaltningen ska också informera allmänheten om riksdagens arbete och om EU-frågor samt handlägga

ärenden som rör riksdagens internationella kontakter. Dessutom ansvarar förvaltningen för att vårda riksdagens byggnader och samlingar samt för myndighets- och förvaltningsuppgifter.

Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen

Riksdagsförvaltningen ska skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- svara för väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikanslier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Dessa uppdrag utgör grunden för de fem uppdragsområden som Riksdagsförvaltningens verksamhet är indelad i:

- A. Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier
- C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete
- D. Vård och bevarande av byggnader och samlingar
- E. Myndighet och arbetsgivare.

5.2 Resultatredovisning 2015

5.2.1 Resultat

Sammanfattningsvis har Riksdagsförvaltningen genomfört sina uppdrag med ett tillfredsställande resultat.

För en mer utförlig redogörelse över arbetet i riksdagen hänvisas till Riksdagens årsbok för riksmötesåret 2014/15 och Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2015 (2015/16:RS1) samt utskottens egna verksamhetsberättelser.

Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att riksdagen har kunnat fullgöra sina uppgifter enligt bestämmelserna i regeringsformen och riksdagsordningen. Arbetet i kammaren har genomförts enligt planeringen och riksdagens protokoll har kommit ut i rätt tid. Utskotten och EU-nämnden har fått ett väl fungerande stöd och bästa möjliga förutsättningar har skapats för internationella besök.

Riksdagsförvaltningen har under året avslutat projektet Rixrenovering, som stegvis har ersatt berednings- och beslutsprocessens it-stöd med moderna lösningar. Förvaltningen har också digitaliserat dokumenthanteringen i de parlamentariska församlingarna och fortsatt arbetet med att möjliggöra en tillfällig flytt av kammarens sammanträden.

Stöd och service till ledamöter och partikanslier

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att ledamöter och partikanslier har fått ett väl fungerande stöd och en god service. Enligt förvaltningens serviceundersökning är ledamöterna mycket nöjda med förvaltningen i sin helhet.

Service till ledamöterna har fortsatt att utvecklas och rätt säkerhetsnivåer har upprätthållits. Under året har förvaltningen genomfört ett arbete för att fastställa rätt säkerhetsnivåer.

Kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete

Riksdagsförvaltningen har säkerställt att allmänheten, massmedier, vidareinformatörer, skolor och speciella målgrupper getts möjligheter att få information och kunskap om riksdagens arbete. Det har blivit enklare att söka, följa och bevaka riksdagens arbete och beslut i bl.a. digitala kanaler. Intresset för skolvisningar har fortsatt att vara högt och fler klasser än

tidigare har kunnat tas emot på visningar och i Demokrativerkstaden.

Riksdagsförvaltningen har under 2015 invigt den nya Demokrativerkstaden för elever i årskurs 7–9.

Vård och bevarande av byggnader och samlingar

Riksdagsförvaltningen har utvecklat sitt arbete med att vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar på ett systematiskt sätt. Styrningen och ledningen av fastighetsverksamheten har fortsatt att utvecklas. Fastighetsprojekten och arbetet med att tillgängliggöra äldre riksdagsdokument har bedrivits enligt plan.

Förvaltningen har också avslutat projekt Mercurius del B och har börjat förbereda etableringen av en ny godsmottagning.

Myndighet och arbetsgivare

Förvaltningen bedömer att den har varit en väl fungerande och framsynt myndighet och arbetsgivare. Bedömningen baseras på att sjukfrånvaron har varit fortsatt låg, att utvecklingsinsatser för chefer i huvudsak har genomförts enligt plan, att tillgången till it-stöd har varit stabil och att Riksdagsförvaltningen har nått de detaljerade miljömålen (med reservation för osäkerheter i vissa mätningar).

Riksdagsförvaltningen har under året lanserat en vision för förvaltningen och inlett arbetet med att utveckla förvaltningens värdegrund. Förvaltningen har också påbörjat ett arbete med att uppdatera sina miljömål.

5.2.2 Analys och slutsatser

I tabellen nedan framgår Riksdagsförvaltningens intäkter, kostnader och transfereringar för verksamhetsgrenen *Stöd till den parlamentariska processen*.

Tabell 5.1 Intäkter, kostnader och transfereringar

Miljoner kronor			
	2015	2014	2013
Intäkter ¹	33	32	34
Kostnader	1 568	1 477	1 611
<i>Nettokostnad</i>	<i>1 534</i>	<i>1 445</i>	<i>1 578</i>
Transfereringar	496	490	475
Totalt²	2 030	1 935	2 053

¹ Exklusive intäkter av anslag.

² Alla belopp i tabellen redovisas i miljoner kronor. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

De högre kostnaderna för 2015 jämfört med 2014 beror främst på att avsättningen för framtida pensioner och inkomstgarantier inklusive sociala avgifter har ökat jämfört med föregående år samt på ett högre utfall för inkomstgarantier och pensioner. Utöver de nedlagda kostnaderna, 1 568 miljoner kronor, har 496 miljoner kronor betalats ut i form av stöd och bidrag. Dessa avser framför allt stöd till partigrupperna i riksdagen (289,9 miljoner kronor, varav 244 miljoner kronor för politiska sekreterare), stöd till politiska partier (171 miljoner kronor), bidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer (15 miljoner kronor), bidrag till interparlamentariskt samarbete (16 miljoner kronor) och resebidrag till skolor (2,5 miljoner kronor).

Intäkterna kan främst hänföras till uthyrning av lokaler i Riksdagsförvaltningens fastigheter, överenskommelse med Riksdagens ombudsmän (JO) om vissa tjänster och försäljning av riksdagstryck.

Konstitutionsutskottet kommer under hösten 2016 att behandla Riksdagsförvaltningens årsredovisning för 2015. Vid behandlingen av årsredovisningen för 2014 (bet. 2015/16:KU1) hade utskottet inget att invända.

5.3 Den årliga revisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens uppfattning ger årsredovisningen en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av Riksdagsförvaltningens finansiella ställning den 31 december 2015.

5.4 Budgetförslag

5.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	876 043	Anslags-sparande	37 983
2016	Anslag	867 133 ¹	Utgifts-prognos	878 798
2017	Förslag	880 313		
2018	Beräknat	894 373 ²		
2019	Beräknat	911 401 ³		
2020	Beräknat	931 378 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 880 314 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 880 313 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 880 313 tkr i 2017 års prisnivå.

Anslagets ändamål

Anslaget får användas för kostnader för

- ersättningar som riksdagens ledamöter enligt lag har rätt till inom ramen för sitt ledamotsuppdrag,
- stöd till riksdagsledamöternas och parti-gruppernas arbete i riksdagen,
- talmannens verksamhet, resor och representation,
- utskottens utgående besök samt utrikes och inrikes resor och utfrågningar,
- internationellt och interparlamentariskt samarbete samt bidrag till interparlamentariskt samarbete,
- bidrag till föreningar i riksdagen samt för
- språkutbildning till riksdagens ledamöter.

Förslag till ändringar av stödet för politiska sekreterare

Riksdagsstyrelsens förslag: Vid bestämmandet av stödet för 2017 till kostnader för politiska sekreterare åt riksdagens ledamöter ska beloppet 60 600 kronor per politisk sekreterare och månad ligga till grund för beräkningen. Ändringen ska träda i kraft den 31 december 2016.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: Stödet till partigrupperna i riksdagen för politiska sekreterare till riksdagens ledamöter beräknas med utgångspunkt i ett schablonbelopp per mandat i enlighet med lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen. Stödet är avsett att täcka kostnaderna för handläggarrhjälp åt riksdagens ledamöter och beräknas efter normen en politisk sekreterare per riksdagsledamot. Schablonbeloppet för stödet till politiska sekreterare föreslås räknas upp med 2,2 procent från nuvarande 59 300 kronor till 60 600 kronor fr.o.m. den 1 januari 2017. Förslaget innebär att nivån på anslaget behöver höjas med 5 444 000 kronor. Riksdagsstyrelsen beslutade i juni 2016 om en framställning till riksdagen med förslag till bl.a. en ny lag om ersättning för riksdagens ledamöter och en ny lag om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen. De nya lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Tabell 5.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	867 133	867 133	867 133	867 133
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	7 736	21 709	38 632	58 485
Beslut	5 444	5 531	5 636	5 760
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	880 313	894 373	911 401	931 378

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Med reservation för uppräknigen av stödet till politiska sekreterare på 5 444 000 kronor har Riksdagsförvaltningen gjort bedömningen att det preliminärt anvisade anslaget för 2017, inklusive beräknat anslagssparande, bör kunna rymma den ordinarie verksamheten.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 880 313 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.* för 2017. För 2018,

2019 och 2020 beräknas anslaget till 894 373 000 kronor, 911 401 000 kronor respektive 931 378 000 kronor.

5.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor				
2015	Utfall	701 118	Anslags-sparande	47 442
2016	Anslag	715 382 ¹	Utgifts-prognos	738 365
2017	Förslag	767 892		
2018	Beräknat	780 117 ²		
2019	Beräknat	796 056 ³		
2020	Beräknat	813 518 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 765 992 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 765 992 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 765 992 tkr i 2017 års prisnivå.

Anslagets ändamål

Anslaget får användas för Riksdagsförvaltningens förvaltningsutgifter, bidrag till föreningar i riksdagen och resebidrag till skolor. Anslaget får också användas för kostnader för stipendier till skolungdomar och kostnader för nämnder och riksdagsorgan enligt lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Riksdagsstyrelsen har fastställt en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen 2015–2018 (dnr 1574-2014/15). Planen reviderades under våren 2016. Riksdagsförvaltningen ska bedriva sin verksamhet med utgångspunkt i uppdraget att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete. Ambitionen är att höja kvaliteten och effektiviteten i stödet till den parlamentariska processen genom att förbättra arbetssätten och ta tillvara digitala möjligheter.

Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.

Förvaltningen ska skapa driftsäkra och användarvänliga it-system som stöder den parlamentariska processen och utveckla de digitala arbetssätten i kammaren, utskotten och EU-nämnden. Förvaltningen ska också stärka sin

kunskap om aktuella sakpolitiska frågor och författningsarbete samt fortsätta att utveckla EU-arbetet.

Stöd och service till ledamöter och partikanslier

Förvaltningen ska ge professionell och samlad service som är lätt tillgänglig i ett servicecenter och i digitala kanaler, samordna sitt kunskapsstöd till ledamöterna och partikanslierna, skapa förutsättningar för effektiva arbetsätt med hjälp av moderna tekniska lösningar, t.ex. samarbets- och mötestjänster, utveckla, fastställa och upprätthålla säkerhetsnivåerna för säkerhetsskyddet med hänsyn tagen till omvärldsförändringar ur ett hot- och riskperspektiv samt arbeta systematiskt med informationssäkerheten utifrån ett ledningssystem.

Under 2015 vidtogs säkerhetshöjande åtgärder mot bakgrund av den höjda hotnivån. Genomförda säkerhetsåtgärder tillsammans med ytterligare planerade åtgärder medför behov av en nivåhöjande ökning av förvaltningsanslaget med 20 200 000 kronor. När det gäller det kontinuerliga säkerhetsarbetet tillkommer under 2017 även engångskostnader och mot bakgrund av det föreslås 1 900 000 kronor som en engångshöjning av anslaget för 2017. Totalt föreslås att anslaget höjs med 22 100 000 kronor för 2017. Det kan också bli aktuellt för riksdagsstyrelsen att återkomma till riksdagen om en eventuell medelförstärkning med koppling till it-säkerhet för it-system.

Vidare åtgärder för att säkerställa tillgången till övernattningsbostäder kan komma att genomföras.

Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete

Förvaltningen ska kontinuerligt utveckla den digitala kommunikationen så att den möter nya behov och förväntningar samt utveckla det redaktionella och pedagogiska arbete som gör riksdagens arbete mer begripligt och intressant. Informationen och kommunikationen om EU till externa målgrupper och även mötesplatser för kunskap och dialog ska utvecklas.

Vård och bevarande av byggnader och samlingar

Förvaltningen ska tydliggöra servicenivåerna och förbättra kommunikationen om fastigheter och lokaler. Förvaltningen ska vidare ta fram styrdokument för fastigheter och samlingar. Väl fungerande processer ska etableras för bl.a. förvaltning av fastigheter, interiörer och konst. Äldre riksdagsdokument ska digitaliseras för att

kunna göras tillgängliga via riksdagens webbplats.

Myndighet och arbetsgivare

Förvaltningen ska etablera ett systematiskt arbete med ständiga förbättringar med utgångspunkt i bl.a. värdegrunden och visionen. Förvaltningen ska skapa förutsättningar för ett modernt och ansvarstagande ledarskap och medarbetarskap och fortsätta att utveckla den strategiska kompetensförsörjningen. Förvaltningen ska även följa principerna för klarspråk i all kommunikation, förbättra informationen om Riksdagsförvaltningen och göra uppgifter ur förvaltningens diarium tillgängliga på riksdagens webbplats.

Det pågår även en översyn av lagen (2006:999) med ekonomiadministrativa bestämmelser m.m. för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen (REA-lagen) i syfte att säkerställa ett relevant och tydligt regelverk. En ny lag beräknas träda i kraft den 1 januari 2017.

Anslagsförändringar

Tabell 5.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	715 382	715 382	715 382	715 382
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	8 385	21 731	36 792	53 291
Beslut	22 100	20 573	20 993	21 453
Överföring till/från andra anslag	22 025	22 431	22 889	23 392
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	767 892	780 117	796 056	813 518

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Med anledning av säkerhetshöjande åtgärder föreslås förvaltningsanslaget höjas med 22 100 000 kronor för 2017, varav 20 200 000 kronor är nivåhöjande.

Som framgår under anslag 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* föreslår riksdagsstyrelsen att kostnadsfördelningen mellan förvaltningsanslaget och fastighetsanslaget ska renodlas

ytterligare. Den föreslagna ändringen innebär att 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* ökar med 22 025 000 kronor och 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* minskar med motsvarande belopp.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 767 892 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 780 117 000 kronor, 796 056 000 kronor respektive 813 518 000 kronor.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: För 2017 beräknas investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet uppgå till ca 54 000 000 kronor. De investeringar som är planerade för 2017 inryms inom nuvarande låneram. Det föreslås därför inte någon förändring av låneramen för 2017.

5.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifter-prognos
2015	Utfall	87 311		17 649
2016	Anslag	100 000 ¹		87 710
2017	Förslag	113 000		
2018	Beräknat	70 000		
2019	Beräknat	70 000		
2020	Beräknat	70 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Anslaget ändamål

Anslaget får användas för kostnader för särskilt beslutat underhåll i Riksdagsförvaltningens egna fastigheter och bostadsrätter. Det får också användas för kostnader för renoverings- och

underhållsåtgärder, evakueringslokaler i samband med renoveringsarbeten, markskötsel och utemiljö, konst, fast inredning samt kostnader för it-system kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för att täcka kostnader för räntor och avskrivningar för ovanstående.

Anslaget får under 2017 också användas för kostnader för förvärv av andel i fastigheten Iason 1.

Förvärv av andel i fastigheten Iason 1

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen får finansiera förvärvet av andel i fastigheten Iason 1 i dess helhet med anslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen samäger fastigheten Iason 1 med Systembolaget. Ägarandelen är 50 procent vardera. Riksdagsstyrelsen beslutade 2015 att ge riksdagsdirektören i uppdrag att undersöka förutsättningarna för och förbereda ett eventuellt förvärv av Systembolagets del av fastigheten. Riksdagsstyrelsen beslutade i juni 2016 om ett förvärv av Systembolagets andel i fastigheten Iason 1.

Enligt REA-lagen ska anläggningstillgångar som används i verksamheten finansieras med lån medan mark ska finansieras med anslag. Riksdagen kan enligt REA-lagen besluta att finansiering ska ske på annat sätt. Riksdagsförvaltningens nuvarande andel i fastigheten Iason 1 är i sin helhet finansierad med anslag. Eftersom markvärdet utgör den större delen av kostnaden för det nu aktuella förvärvet och mark enligt REA-lagen ska anslagsfinansieras, vore det för att uppnå en enhetlig finansiering av fastigheten lämpligt om även den del av förvärvet som avser byggnad finansieras med anslag. Förvärvet föreslås därför i dess helhet finansieras med anslag. Köpeskillingen uppgår till 43 000 000 kronor och anslaget föreslås därför höjas 2017.

Anslaget ändamål föreslås också ändras så att det framgår att anslaget också får användas till kostnader med anledning av förvärvet.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Riksdagsförvaltningen arbetar vidare med den långsiktiga planeringen för att utveckla fastigheterna. Varje fastighet har nu en fastställd underhållsplan som uppdateras löpande. En arbetsgrupp är tillsatt för att omsätta inriktningen i den strategiska lokalplanen till en genomförandeplan för kommande fastighetsrenoveringar. Ledamotshuset, fastigheten Mars och Vulcanus 1, är först ut, följt av ett antal säkerhetsåtgärder vid entréerna. Samtliga fastigheter är i dåligt skick och omfattande renoveringsarbeten beräknas pågå in på 2030-talet. Detta kommer att påverka kostnaderna för avskrivningar och räntor. Som en följd av renoveringarna kommer även kostnaderna för tillfälliga evakueringslokaler att vara höga.

Uppdraget från riksdagsstyrelsen från 2013 att utreda och lämna förslag på hur tillgången till övernattningsbostäder kan säkerställas på kort och lång sikt, har resulterat i ett fortsatt arbete där förvaltningen nu ser över olika möjligheter till lösningar.

Ändring av anslagets ändamål

År 2012 infördes ett särskilt fastighetsanslag för Riksdagsförvaltningen. Som ett led i att ytterligare renodla fördelningen av kostnaderna mellan förvaltningsanslaget och fastighetsanslaget bör alla kostnader för anskaffning och underhåll av konst finansieras från fastighetsanslaget. Även andra kostnader, som exempelvis kostnader för markskötsel och utemiljö, som har en tydlig koppling till Riksdagsförvaltningens fastighetsägande bör finansieras från fastighetsanslaget. Vidare bör de hyresintäkter som Riksdagsförvaltningen har med anledning av fastighetsägandet redovisas mot fastighetsanslaget, eftersom de har en tydlig koppling till kostnaderna för fastigheterna. Som en följd av detta behöver fastighetsanslagets ändamål i viss mån förtydligas. De föreslagna ändringarna medför att fastighetsanslaget minskas med 22 025 000 kronor och förvaltningsanslaget ökas med motsvarande belopp.

Projekt ledamotshuset (kvarteret Mars och Vulcanus 1)

Förstudien om utveckling av ledamotshuset är avslutad och riksdagsstyrelsen beslutade i april 2016 att starta programarbetet. Programarbetet innebär att fastställa vad som ska åstadkommas med projektet och kommer att inledas med en

fördjupad analys kring två alternativa ambitionsnivåer. Riksdagsstyrelsen väntas fatta beslut om den närmare inriktningen på projektet under hösten 2016.

Under 2017 beräknas riksdagsstyrelsen besluta om start av projektering. Projekteringen kommer att klargöra hur det som beslutats i programarbetet ska utföras. För 2017 uppskattas investeringskostnaden för programarbete och projektering till 20 000 000 kronor. Först när projekteringen är slutförd kan projektets totala ekonomiska omfattning uppskattas. En uppskattning är att totalkostnaden kan komma att uppgå till mellan 300 miljoner kronor och 1 500 miljoner kronor och att projektet kommer att pågå fram till mellan 2020 och 2023 beroende på val av alternativ och ambitionsnivå. Investeringsplanen utgår ifrån den högsta ambitionsnivån.

Anslagsförändringar

Tabell 5.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	100 000	100 000	100 000	100 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	35 025	-7 975	-7 975	-7 975
Överföring till/från andra anslag	-22 025	-22 025	-22 025	-22 025
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	113 000	70 000	70 000	70 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med anledning av förvärvet av andel i fastigheten Iason 1 på 43 000 000 kronor föreslås en anslagshöjning för 2017 samtidigt som beräkningen av anslagsnivån justeras nedåt. Nettoförändringen för denna del är 35 025 000 kronor för 2017.

Med anledning av ändringen av anslagsändamålet föreslår riksdagsstyrelsen att 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* minskar med 22 025 000 kronor och att 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* ökar med motsvarande belopp.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 113 000 000 kronor anvisas under 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 70 000 000 kronor för respektive år.

Investeringsplan

Riksdagsstyrelsens förslag: Investeringsplanen för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2017–2020 (tabell 5.8.) godkänns som riktlinje.

Tabell 5.8 Investeringsplan

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Förvärv av andel i fastigheten Iason 1			43			
Summa utgifter för anskaffning och utveckling			43			
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>			43			
Finansiering						
Anslag			43			
Summa finansiering av anskaffning och utveckling			43			
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Underhåll och renoveringsplan	8,2	9,3	55	30	30	30
Projekt ledamotshuset		7,5	20	50	400	500
Summa utgifter för vidmakthållande	8,2	16,8	75	80	430	530
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	8,2	16,8	75	80	430	530
Finansiering						
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	8,2	16,8	75	80	430	530
Summa finansiering av vidmakthållande	8,2	16,8	75	80	430	530

Nivån på investeringar som föreslås för perioden 2017–2020 baserar sig på nuvarande beslutade och planerade underhålls- och renoveringsåtgärder av Riksdagsförvaltningens fastigheter.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag:

Riksdagsförvaltningen bemyndigas att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 500 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: De investeringar som är planerade för 2017 inryms inom nuvarande låneram. Därför föreslås ingen förändring av låneramen för 2017.

Mål för Riksdagens ombudsmän (JO) 2017

Riksdagens ombudsmäns (JO) uppgift är att, enligt 13 kap. 6 § regeringsformen samt lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen), utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Det främsta syftet med JO:s verksamhet är att främja rättssäkerheten.

De övergripande målen för verksamheten är följande:

- Att genom tillsyn över efterlevnaden av lagar och andra författningar hos dem som utövar offentlig verksamhet främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen.
- Att främja den internationella spridningen av idén om rättslig kontroll genom oberoende ombudsmannainstitutioner.
- Att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (National Preventive Mechanism, NPM) enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta Nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat).

Verksamheten ska bedrivas med hög kvalitet och vara effektiv. Handläggningstiderna och ärendebalansen ska hållas på en rimlig nivå.

Mer preciserade mål för verksamheten kommer att anges i JO:s verksamhetsplan för 2017.

Resultatredovisning

Resultat

De övergripande mål som sattes upp för 2015 överensstämmer med de övergripande mål som nu föreslås för 2017.

För 2015 hade i verksamhetsplanen mer preciserade mål satts upp när det gällde bl.a. handläggningstiderna för klagomålsärenden samt inspektionsverksamheten. För klagomålsprövningen var målet att minst 80 procent av avskrivningsärendena skulle vara avslutade inom två månader från det att ärendet kommit in. För de remitterade ärendena var målet att andelen ärenden med längre handläggningstid än ett år inte skulle överstiga 25 procent.

För inspektionsverksamheten var målet att tillsynsavdelningarna skulle avsluta 25 inspektioner och att Opcat-enheten (tidigare NPM-enheten) skulle avsluta 16 inspektioner.

Under 2015 hade ca 90 procent av avskrivningsärendena avslutats inom två månader. Av de remitterade ärendena hade 59 procent en handläggningstid som översteg ett år.

På tillsynsavdelningarna avslutades 29 inspektioner och på Opcat-enheten avslutades 8 inspektioner.

Under 2015 besvarades 163 remisser i lagstiftningsärenden.

JO tog under året emot 27 utländska besök för information och diskussion och deltog i 18 aktiviteter utomlands.

Under de första fyra månaderna 2016 har antalet nyinkomna ärenden ökat med drygt 250 ärenden jämfört med motsvarande period 2015.

Analys och slutsatser

Riksdagens konstitutionsutskott har betonat att klagomålsprövningen är JO:s viktigaste uppgift och den som är bäst ägnad att uppfylla syftet med JO:s verksamhet i stort. Denna verksamhet har också prioriterats.

Under 2015 registrerades 7 486 nya klagomålsärenden. En ökning med ca 250 ärenden jämfört med föregående år. Målet för handläggningstider för avskrivningsärenden har dock nåtts. Däremot har målet inte nåtts när det gäller de remitterade ärendena, där andelen ärenden med en handläggningstid längre än ett år ökat från 34 till 59 procent. Ett skäl till att andelen ökat är att ett stort antal äldre ärenden avgjorts under året.

Målet för tillsynsavdelningarnas inspektionsverksamhet har nåtts. Målet för Opcat-enhetens inspektionsverksamhet har inte nåtts. Enheten har under året analyserat tidigare iakttagelser och upprättat rapporter. Detta arbete har tagit mer tid i anspråk än vad som kunde förutses vilket medfört att inspektionsverksamheten fått stå tillbaka.

JO:s bedömning är att ärendehandläggningen hållit samma höga kvalitet som under tidigare år.

Under de första fyra månaderna 2016 har antalet nyinkomna ärenden ökat påtagligt jämfört med tidigare år. Om antalet nyinkomna ärenden fortsätter att öka på samma sätt under

resten av året kommer JO att notera det största antalet nyregistrerade ärenden någonsin.

För ytterligare resultatinformation hänvisas till JO:s ämbetsberättelse för verksamhetsåret 2014-07-01–2015-06-30 samt till årsredovisningen för 2015.

Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har för 2015 bedömt årsredovisningen som i allt väsentligt rättvisande.

5.4.4 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

2015	Utfall	85 649	Anslags-sparande	11 555
2016	Anslag	89 041 ¹	Utgifts-prognos	89 041
2017	Förslag	90 241		
2018	Beräknat	92 039 ²		
2019	Beräknat	93 979 ³		
2020	Beräknat	96 006 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 90 241 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 90 241 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 90 241 tkr i 2017 års prisnivå.

Anslagets ändamål

Anslaget får användas för Riksdagens ombudsmäns (JO) förvaltningsutgifter och anskaffningar av anläggningstillgångar.

Anslagsfinansiering av anläggningstillgångar

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Riksdagens ombudsmän (JO) får för 2017 anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: JO har hittills fått använda anslagsmedel för att finansiera sina anläggningstillgångar, bl.a. med hänsyn till att dessa investeringar normalt är av ringa omfattning. Enligt 11 § lagen (2006:999) med ekonomi-

administrativa bestämmelser m.m. för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen ska anläggningstillgångar finansieras med lån i Riksgäldskontoret, om inte riksdagen beslutar att finansiering ska ske på annat sätt. Under 2017 uppskattas investeringsbehovet till ca 700 000 kronor, beloppet avser investering i ett elektroniskt arkiv.

Riksdagens ombudsmäns (JO) överväganden

För att bevara elektroniska handlingar och information för framtiden behöver JO investera i ett elektroniskt arkiv. Som redovisats ovan uppskattas kostnaden för denna investering till 700 000 kronor varav licensavgiften beräknas till ca 500 000 kronor och konsultkostnader för konfiguration/installation till ca 200 000 kronor. Den löpande driftskostnaden för ett elektroniskt arkiv uppskattas till 100 000 kronor per år. JO begär ingen förstärkning av anslaget 2017 med anledning av detta.

The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) har besökt Opcat-enheten och av den rapport som lämnats till regeringen framgår att man gör en bedömning av att Opcat-verksamheten är underbemannad. JO har tagit hjälp av extern- och internrevisionen för en genomgång av styrningen och rapporteringen av Opcat-verksamheten. Revisorernas genomgång visar att styrningen och rapporteringen behöver utvecklas. För närvarande har enheten förstärkts med en tjänst och består av fem tjänster. JO begär ingen förstärkning av anslaget 2017 med anledning av detta.

Tabell 5.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	89 041	89 041	89 041	89 041
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 200	2 998	4 938	6 965
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	90 241	92 039	93 979	96 006

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Riksdagens ombudsmän föreslår att 90 241 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Riksdagens ombudsmän (JO)* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 92 039 000 kronor, 93 979 000 kronor respektive 96 006 000 kronor.

6 Sametinget och samepolitiken

6.1 Omfattning

Området omfattar främst Sametingets verksamhet i frågor som bidrar till att verka för en levande samisk kultur, som finansieras från anslag 3:1 *Sametinget*.

Samepolitiken ingår i flera utgiftsområden, bland andra utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom området Sametinget och samepolitiken

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Sametinget och samepolitiken</i>							
3:1 Sametinget	40	41	39	45	43	44	45
Summa Sametinget och samepolitiken	40	41	39	45	43	44	45

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Mål

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologisk hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

6.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av de åtgärder som bidragit till att verka för en levande samisk kultur. Resultaten av de åtgärder som vidtagits avseende rennäring och andra näringar redovisas under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Målet berör dock även andra politikområden. Resultaten av åtgärder inom dessa redovisas under respektive politikområde. Den del som rör samerna som nationell minoritet redovisas t.ex. under avsnittet Nationella minoriteter.

6.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- samiskt inflytande och delaktighet,
- utvecklingen av det samiska språkets användning och ställning, och
- utvecklingen av ett starkt och mångfaldigt samiskt kulturliv.

Bedömningarna utgår främst från Sametingets årsredovisning. I bedömningen vägs även in resultat från lägesrapporter och utredningar från t.ex. Sametinget.

6.4.2 Resultat

Samiskt inflytande och delaktighet

Regeringen har under 2015 fortsatt arbetet med att säkerställa det samiska folkets särskilda ställning. För att säkra detta och för att uppnå målet om en levande samisk kultur är möjligheten till inflytande och delaktighet grundläggande. Det handlar bl.a. om att det samiska folket ska involveras formaliserat i processen

inför beslut i frågor som berör samiska förhållanden. Ett uppdrag har getts för att utreda och analysera de rättsliga frågeställningar som aktualiseras vid införandet av en konsultationsordning.

Regeringen har under året intensifierat förhandlingarna om en nordisk samekonvention. Sverige har som ordförandeland kallat till tre förhandlingmöten. Förhandlingarna är nu, under finskt ordförandeskap, inne i en slutfas och ambitionen är att slutföra förhandlingarna så snart som möjligt. Syftet med konventionen är att bekräfta och stärka det samiska folkets rättigheter så att samerna kan bevara, utöva och utveckla sin kultur och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landsgränserna. I konventionen behandlas bl.a. rätten till självbestämmande och konsultation med företrädare för det samiska folket.

En annan väg till inflytande är möjligheten att yttra sig i samband med remisser. Sametinget har under 2015 besvarat 234 remisser, vilket är en ökning från 2014 då antalet besvarade remisser uppgick till 201. Jämfört med 2013 är det mer än en fördubbling. Detta har resulterat i att Sametinget behövt lägga mer resurser på detta arbete, men också att fler frågor har belysts utifrån ett samiskt perspektiv. De flesta remisserna berör liksom föregående år undersökningstillstånd, vägar, vindkraftsetableringar och kommunernas planarbete.

Vidare har två dialogmöten genomförts mellan Sametinget och ansvarigt statsråd. Tanken är att inom denna process föra en dialog om det framtida arbetet i viktiga samepolitiska frågor.

Regeringen har också inom ramen för Samling mot rasism genomfört ett dialogmöte med företrädare för samiska partier och organisationer. Vid mötet diskuterades den rasism som riktas mot samer, de huvudsakliga utmaningarna som finns och hur dessa bäst kan mötas. Underlaget från detta möte har bl.a. legat till grund för den kommande nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Inom ramen för Sametingets arbete med jämställdhetsintegrering har myndigheten tagit fram en handlingsplan för att säkerställa att det finns likvärdiga förutsättningar för alla oavsett kön. Sametinget anser att det finns många kunskapsluckor om vilka jämställdhetsproblem som finns i det samiska samhället. Därför avser

Sametinget att arbeta med att kartlägga inom vilka områden utvecklingsbehoven är som störst.

Vidare har Sametinget enligt regeringsuppdrag (dnr S2015/03140/FS) tagit fram en kunskaps-sammanställning om samers psykosociala ohälsa. En av slutsatserna är att det finns en koppling mellan diskriminering av samer, genom historien och i dag, och psykosocial ohälsa. Sametinget lämnar också ett antal förslag om hur dessa utmaningar fortsatt ska hanteras (dnr S2016/04411/FS).

Vidare har regeringen tillsammans med samiska representanter deltagit vid FN:s permanenta forum för urfolksfrågor under 2016.

Sverige har under 2016 också stått värd för ett möte med det Nordiska ämbetsmannaoorganet för samiska frågor (NÄS). NÄS består av delegationer från Sverige, Norge och Finland och ska behandla alla samiska frågor som är gemensamma för utvecklingen av språk, kultur, näringar och samhällsliv.

Det samiska språkets användning och ställning

Enligt 2 kap. 1 § sametingslagen (1992:1433) ska Sametinget själva fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet. I Sametingets språkpolitiska handlingsprogram fastställer Sametinget mål för området. Programmet ligger även till grund för Sametingets arbete inom verksamhetsområdet språk. Målet är att Sametinget ska bidra till utvecklingen av de samiska språkens användning och ställning i samhället, framför allt i de traditionellt samiska områdena.

I den lägesrapport som Sametinget lämnat för 2015 framgår bl.a. att den nuvarande nivån och takten på språkrevitalisering av de samiska språken är långt från tillräcklig för att öka antalet språkanvändare. Lägesrapporten visar också att många samiska barn och ungdomar inte får möjlighet att lära sig samiska tillräckligt, trots flera års minoritetspolitiskt arbete (se även avsnitt 10 Nationella minoriteter).

För att bidra till utvecklingen av de samiska språkens användning och ställning i samhället bedriver Sametinget arbete via Sametingets språkavdelning och språkcentrum. Språkcentrum har under 2015 finansierats med 6 miljoner kronor från anslag 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* (se avsnitt 10). Resterande verksamhet finansieras från förvaltningsanslaget. Språkarbetet har bl.a. resulterat i metodutveckling via

mentorprogram, språkbadsläger, utarbetande av en ordboksapp, anordnande av språkkonferenser, informationsinsatser och andra åtgärder för att revitalisera de samiska språken. Vidare har Sametinget arbetat med rådgivning och terminologifrågor samt handlagt bidrag till korttidsstudier i samiska. Under 2015 har 163 000 kronor utbetalats i korttidsstudiebidrag, av det beloppet har 65 procent fördelats till kvinnor och 35 procent till män.

Det totala beviljade beloppet är en ökning med 25 procent jämfört med 2014. Antalet ansökningar har dock minskat de senaste åren. Under 2015 inkom 47 ansökningar, jämfört med 64 under 2014 och 89 under 2013. Liksom tidigare år är det fler kvinnor än män som söker och får bidrag till korttidsstudier.

Sametinget har också under 2015 fortsatt det samnordiska samarbetet Giellagáldu, som är ett kunskaps- och expertorgan avseende samisk språkvård. Samarbetet har möjliggjort språkvårds- och utvecklingsarbete över nationsgränserna. Härutöver har en rad olika insatser vidtagits under året för att stärka de nationella minoritetsspråken, däribland det samiska språket. Resultatet av dessa insatser redovisas under avsnitt 10 Nationella minoriteter.

En levande samisk kultur

Sametingets kulturpolitiska handlingsprogram ligger till grund för Sametingets arbete inom verksamhetsområdet kultur. I detta program fastställs även Sametingets mål för området. Sametinget ska bidra till utvecklingen av ett starkt och mångfaldigt konst- och kulturliv. För att uppnå detta fördelar Sametinget framför allt bidrag till samisk kultur och organisationer. Bidraget fördelas med medel från anslag 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete*, anslagspost 5 Bidrag till samisk kultur under utgiftsområde 17 samt via medel ur Samefonden. Under 2015 tilldelades Sametinget knappt 14,4 miljoner kronor från anslaget. Från dessa medel beviljade Sametinget 102 av 147 inkomna ansökningar. Det kan jämföras med 2014 då 144 ansökningar inkom och 89 beviljades.

Tabell 6.2 Inkomna och beslutade ansökningar till samisk kultur 2013–2015

	2013	2014	2015
Antal Inkomna	132	144	147
Antal Beslutade	97	89	102

De projekt som beviljats mest bidrag finns inom kategorierna musik/jojk, media, bild/formkonst och övrigt.

Giron Sámi Teáther har under 2015 producerat fyra föreställningar, vilket är en föreställning mindre än 2014. Publikantalet har också minskat jämfört med både 2014 och 2013. Två produktioner har varit helt samiskspråkiga 2015, vilket kan jämföras med 2014 då fyra produktioner delvis var samiskspråkiga.

Antalet utlån vid Samernas bibliotek är i princip på samma nivå som 2014 och uppgick 2015 till 1032. Jämfört med 2013 är det en minskning.

6.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det arbete som genomförts avseende samiskt inflytande och delaktighet samt insatser inom språk och kultur har utgjort viktiga steg för att nå det övergripande målet. Regeringen kan dock konstatera att arbetet bör fortsätta i samma riktning och att det fortsatt behövs insatser inom flera politikområden för att uppfylla målet inom politiken för det samiska folket. För att långsiktigt säkerställa samiskt inflytande och delaktighet är enligt regeringens bedömning arbetet med att införa en konsultationsordning centralt. Arbetet med en nordisk samekonvention är ett viktigt steg för att bekräfta och stärka efterlevnaden av det samiska folkets rättigheter.

Regeringen bedömer att Sametinget fyller en viktig funktion genom att bevaka att samiska behov beaktas i samhällsplanering. Efterfrågan från olika aktörer som önskar utnyttja och ändra användningen av marken inklusive naturresurserna i Sápmi har ökat, vilket påverkar Sametingets roll i samhällsplaneringen. Vidare bedömer regeringen att Sametingets språkrevitaliserande insatser i vissa områden har vänt den negativa språkbytesprocessen. Genom att utveckla digitala språkverktyg såsom ordboksapp och möjliggöra samisktalande arenor och

mentorsprogram har intresset för att lära sig och att återta det samiska språket ökat i flera åldersgrupper. Insatserna har också lett till att fler personer intresserat sig för att lära sig samiska och visat på att de språkrevitaliserande insatserna gett effekt. Regeringens bedömning är att det krävs fortsatt arbete för att uppnå målet. Det samiska biblioteket har en viktig funktion för att synliggöra och tillgängliggöra den samiska litteraturen och därmed stärka de samiska språken.

Regeringens bedömning är att det särskilda stödet till samisk kultur är viktigt för att möjliggöra för det samiska folket att själva kunna förmedla sin historia, sitt språk och sin identitet.

6.4.4 Årlig revision

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse med modifieringar för Sametinget. Riksrevisionen har lämnat uttalanden med reservation med anledning av att årsredovisningen 2015 inte är upprättad i enlighet med gällande regelverk, inte ger en rättvisande bild av det ekonomiska resultatet, finansiering och finansiella ställningar samt att ledningen inte har efterlevt de föreskrifter som är tillämpliga för användning av anslag och inkomster. Modifieringen avser i huvudsak anslag 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* inom utgiftsområde 23. Regeringen avser att följa de åtgärder som Sametinget redovisat avseende dialog med bl.a. länsstyrelserna och revidering av rutiner. Regeringen avser också att återkomma med ytterligare åtgärder med anledning av iakttagelserna.

6.5 Politikens inriktning

Den särskilda ställning som det samiska folket har som Sveriges urfolk ska respekteras och efterlevnaden av deras rättigheter ska säkerställas.

Regeringen konstaterar att den strukturella rasism och diskriminering som det samiska folket genom historien utsatts för bl.a. fått till följd att det samiska språket och kulturen på många platser i Sápmi helt eller delvis försvunnit.

Den psykosociala ohälsa som finns hos vissa delar av den samiska befolkningen är också oroväckande.

Regeringen avser därför att fortsätta arbetet med en höjd ambitionsnivå för att främja det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv och stärka samernas rätt till självbestämmande. Regeringen värnar ett samiskt samhällsliv med framtidstro.

För att stärka samiskt självbestämmande och samiskt inflytande avser regeringen bl.a. att fortsätta arbetet med att införa en konsultationsordning.

Regeringen bedriver även ett arbete för att lösa den gränsöverskridande renskötseln (se vidare under utg.omr. 23).

För att bekräfta och stärka det samiska folkets rättigheter att bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv kommer regeringen även att arbeta för att slutföra förhandlingarna om en nordisk samekonvention med möjligheten att konventionen kan ratificeras under mandatperioden.

Regeringen kommer, i enlighet med vad Sverige meddelat FN:s råd för mänskliga rättigheter, att arbeta i riktning mot en ratifikation av konventionen ILO 169. En ratifikation av konventionen ILO 169 är dock ytterst en fråga för riksdagen att besluta om.

Regeringen avser att under 2017 tillföra särskilda medel för genomförandet av val till Sametinget.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 3:1 Sametinget

Tabell 6.3 Anslagsutveckling 3:1 Sametinget

Tusental kronor				
2015	Utfall	39 731	Anslags-sparande	-1 832
2016	Anslag	40 897 ¹	Utgifts-prognos	38 997
2017	Förslag	45 243		
2018	Beräknat	42 995 ²		
2019	Beräknat	43 841 ³		
2020	Beräknat	44 815 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 42 279 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 42 277 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 42 279 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sametingets och Nationellt samiskt informationscentrums förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Samefonden.

Regeringens överväganden

Tabell 6.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Sametinget

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	40 897	40 897	40 897	40 897
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	758	1 464	2 298	3 257
Beslut	3 588	634	646	661
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	45 243	42 995	43 841	44 815

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget 3:1 *Sametinget* ökas med 800 000 kronor. Medlen avses användas till förvaltningskostnader vid Sametinget. Det under

utgiftsområde 23 upptagna anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* minskas till följd av detta med 1 000 000 kronor. Vidare ökas anslaget 3:1 *Sametinget* tillfälligt med 3 000 000 kronor under 2017 för att genomföra val till Sametinget.

Anslaget minskas med 251 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 45 243 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Sametinget* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 42 995 000 kronor, 43 841 000 kronor respektive 44 815 000 kronor.

7 Regeringskansliet m.m.

7.1 Budgetförslag

7.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	6 834 082		331 506
2016	Anslag	7 104 798 ¹	Utgifts- prognos	7 270 553
2017	Förslag	7 379 026		
2018	Beräknat	7 536 322 ²		
2019	Beräknat	7 629 619 ³		
2020	Beräknat	7 791 548 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 400 057 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 7 341 410 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 7 335 410 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Regeringskansliets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för utrikesrepresentationen, kommittéväsendet och gemensamma ändamål (hyror, kapitalkostnader m.m.).

Mål

Regeringskansliet ska vara ett effektivt och kompetent instrument för regeringen i dess uppgift att styra riket och förverkliga sin politik.

Årlig revision

Riksrevisionen har uttalat att Regeringskansliet i alla väsentliga avseenden upprättat årsredovisningen enligt förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, instruktion, regleringsbrev och särskilda regeringsbeslut för myndigheten. Vidare har Riksrevisionen bedömt att Regeringskansliet har gett en rättvisande bild av myndighetens ekonomiska resultat, finansiering och finansiella ställning per den 31 december 2015.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.2 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	170 402	–	–	–
Prognos 2016	160 000	–	–	–
Budget 2017	160 000	–	–	–

Inkomsterna från expeditonsavgifter och ansökningsavgifter för viseringar m.m., som redovisas på inkomsttitel, beräknas 2017 till 160 000 000 kronor. Verksamheten utförs vid utlandsmyndigheterna.

Tabell 7.3 Uppdragsverksamhet*Tusental kronor*

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	2 063	2 063	0
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Prognos 2016	1 800	1 800	0
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Budget 2017	1 800	1 800	0
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)

Avgifter för näringslivsfrämjande tjänster vilka går utöver en utlandsmyndighets grundläggande uppdrag beräknas 2017 till 1 800 000 kronor. Med näringslivsfrämjande tjänster avses tjänster för främjande av svensk export samt för främjande av investeringar och turism i Sverige.

Regeringens överväganden

Regeringskansliets verksamhet

I följande tabell redovisas viss resultatinformation för Regeringskansliet.

Tabell 7.4 Viss resultatinformation för Regeringskansliet

	2011	2012	2013	2014	2015
Antal tjänstgörande (inkl. politikeravtal)	4 344	4 498	4 631	4 637	4 534
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>59/41</i>	<i>59/41</i>	<i>60/40</i>	<i>60/40</i>	<i>60/40</i>
Anställda på politikeravtalet	201	200	199	188	181
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>49/51</i>	<i>48/52</i>	<i>47/53</i>	<i>49/51</i>	<i>53/47</i>
Andel kvinnor/män av anställda på chefsavtalet	44/56	44/56	46/54	48/52	48/52
Sjukfrånvaro andel av arbetstid	2,0	1,9	2,1	2,2	2,5
<i>bland kvinnor/män</i>	<i>2,4/1,3</i>	<i>2,3/1,3</i>	<i>2,7/1,3</i>	<i>2,8/1,4</i>	<i>3,1/1,5</i>
Antal diarieförda ärenden	100 966	91 753	96 341	89 790	83 883
Regeringsärenden	6 355	5 595	5 579	5 283	5 007
Propositioner och skrivelser	171	187	198	238	179
Författningsärenden	1 600	995	1 177	1 583	1 069
Kommitté- och tilläggsdirektiv	124	133	127	166	137
Regleringsbrev och ändringsbeslut	665	669	631	647	693
SOU-serien	86	95	87	92	110
Ds-serien	46	60	77	46	60
Interpellationssvar	453	436	503	514	804
Frågesvar till riksdagen	723	729	765	696	1 091
Brevsvar till enskilda	27 571	26 643	26 106	25 203	22 008
Arbetsdagar i EU:s rådsarbetsgrupper	2 444	2 556	2 556	2 509	1 998
Arbetsdagar i Europeiska kommissionens kommittéer och expertgrupper	1 563	1 438	1 595	1 650	1 598
Arbetsdagar i internationella organisationer utanför EU	3 890	3 991	3 883	3 710	3 717
Faktapromemorior till EU-nämnden	164	159	163	87	65
Reg. internationella handlingar	15 345	13 722	14 027	13 161	11 167
Utlandsstationerade	571	588	581	578	579
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>54/46</i>	<i>54/46</i>	<i>56/44</i>	<i>56/44</i>	<i>56/44</i>

Regeringskansliet, kommittéerna och utlandsmyndigheterna hade i genomsnitt under 2015 tillsammans 4 534 tjänstgörande (exklusive lokalanställda vid utlandsmyndigheterna). Andelen kvinnor och män är densamma sedan 2013.

Av de tjänstgörande var ca 4 procent anställda på politikeravtalet. Andelen kvinnor anställda på politikeravtalet har ökat medan andelen på chefsavtalet ligger på samma nivå som för 2014. Sjukfrånvaron har ökat men är fortsatt låg i förhållande till staten totalt. Det gäller både bland kvinnor och bland män.

Under 2015 och 2016 har fortsatta effektiviseringar av förvaltningsstödet genomförts.

Ytterligare redovisning av Regeringskansliets arbete återfinns i Regeringskansliets årsbok 2015 och på www.regeringen.se.

Utrikesrepresentationen

Utrikesrepresentationen bestod per den 1 augusti 2016 av 104 utlandsmyndigheter, varav 89 ambassader, 8 konsulat samt 7 representationer och delegationer. Fyra ambassader¹ är under etablering. Sverige har diplomatiska förbindelser med i stort sett alla självständiga stater i världen. Vidare har Sverige drygt 350 honorärkonsulat. Från och med den 1 januari 2000 t.o.m. den 1 augusti 2016 har regeringen beslutat att öppna 25 ambassader, 5 karriärkonsulat och en delegation. För samma period

¹ Beirut, Lima, Manila och Tunis.

har regeringen beslutat att stänga 21 ambassader och 7 karriärkonsulat.

Anslagsförändringar

Tabell 7.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 098 798	7 098 798	7 098 798	7 098 798
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	122 361	255 331	405 849	571 394
Beslut	67 474	90 134	31 029	31 714
Överföring till/från andra anslag	23 993	24 435	24 935	19 112
Övrigt ³	66 400	67 624	69 008	70 530
Förslag/ beräknat anslag	7 379 026	7 536 322	7 629 619	7 791 548

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Här ingår förändringar av valutakurser samt lokalkostnader i utlandet.

Sverige tar plats i FN:s säkerhetsråd 2017 och 2018. För insatser relaterade till det svenska medlemskapet i FN:s säkerhetsråd som stärker regeringens arbete med fredsdiplomati, kvinnors aktiva deltagande i fredsprocesser, folkrätt och mänskliga rättigheter, för att förebygga och hindra återfall i konflikter, föreslår regeringen att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* tillförs 19 500 000 kronor 2017 och 39 000 000 kronor 2018.

Mot bakgrund av ökat behov av resurser för migrationsarbete föreslår regeringen att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* tillförs 2 500 000 kronor fr.o.m. 2017 och 20 000 000 kronor som engångsbelopp för 2017 respektive 2018.

I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100 s. 235) aviserades en flytt av utlandsplacerad verksamhet för omvärldsbvakning, analys och främjande på utbildnings-, forsknings- och innovationsområdet från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser till Regeringskansliet. För detta ändamål förs 23 000 000 kronor till anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* Finansieringen sker genom att anslagen 1:2 *Verket för innovationssystem: forskning och utveckling*, 1:5 *Näringslivsutveckling* och 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* under utgifts-

område 24 *Näringsliv* minskas med 4 000 000 kronor, 2 000 000 kronor respektive 17 000 000 kronor. Regeringen föreslår även ytterligare finansiering med 12 000 000 kronor genom anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* under utgiftsområde 16 *Utbildning och universitetsforskning* som minskas med 8 000 000 kronor, anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* under utgiftsområde 20 *Allmän miljö- och naturvård* som minskas med 2 000 000 kronor och anslaget 1:4 *Energiforskning* under utgiftsområde 21 *Energi* som minskas med 2 000 000 kronor.

Regeringen har beslutat att öppna ett antal nya utlandsmyndigheter med inriktning på främjandeverksamhet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1 avsnitt 7.1.1). I syfte att stärka svensk export bör möjligheterna till främjandeinsatser vid dessa nya utlandsmyndigheter förstärkas. Regeringskansliet tillfördes medel i propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99 s. 57, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) och regeringen föreslår att medel om 6 000 000 kronor tillförs anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* även för 2017–2019. Finansieringen sker genom att anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* under utgiftsområde 24 *Näringsliv* minskas med motsvarande belopp.

För att stärka svensk kapacitet för medling, dialog och konfliktförebyggande föreslås att 6 000 000 kronor tillförs anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* för 2017–2020.

Finansieringen av polisrådgivarverksamheten vid FN-representationen i New York flyttas från Polismyndigheten till Regeringskansliet. För detta föreslås att 3 500 000 kronor förs från anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 *Rättsväsendet* till anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* fr.o.m. 2017.

För att finansiera en ambassadör mot människohandel föreslår regeringen att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* tillförs 2 000 000 kronor för 2017–2020. Finansieringen sker genom att anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* under utgiftsområde 9 *Hälsovård, sjukvård och social omsorg* minskas med motsvarande belopp.

Sammantaget innebär ovan redovisade förslag till anslagsförändringar att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* ökar med 94 500 000 kronor 2017. Medlen avser bl.a. personella förstärkningar.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslagsnivån minskas med ca 3 030 000 kronor 2017 och med ca 1 110 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 7 379 026 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 536 322 000 kronor, 7 629 619 000 kronor respektive 7 791 548 000 kronor.

8 Länsstyrelserna

8.1 Omfattning

Området Länsstyrelserna avser den samordnade länsförvaltningen med de 21 länsstyrelserna. Området omfattar anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* Anslaget finansierar en del av länsstyrelsernas verksamhetskostnader. Resterande del av kostnaderna, drygt 36 procent, finansieras huvudsakligen med bidrag. De största bidragsgivarna 2015 var Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

8.2 Utgiftsutveckling

Under 2017 beräknas anslaget tillföras medel för att finansiera regeringens arbete med tidiga insatser för nyanlända samt för arbete med djurskydd.

Tabell 8.1 Utgiftsutveckling inom området Länsstyrelserna

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Länsstyrelserna</i>							
5:1 <i>Länsstyrelserna m.m.</i>	2 543	2 638	2 623	2 736	2 786	2 841	2 905
Summa Länsstyrelserna	2 543	2 638	2 623	2 736	2 786	2 841	2 905

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

8.3 Mål

Regeringens mål för området Länsstyrelserna är att nationella mål ska få genomslag i länen samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Målet omfattar samtliga län oavsett ansvars- och uppgiftsfördelning mellan stat och kommun.

8.4 Resultatredovisning

Länsstyrelserna har uppgifter inom ramen för nationella mål, vilka är fördelade på ett stort antal utgiftsområden med flera riksdagsbundna mål. Målen återfinns under respektive utgiftsområde. Detta innebär att beslut och insatser inom olika utgiftsområden ofta får konsekvenser för länsstyrelsernas verksamhet. Utöver den resultatredovisning som görs i detta avsnitt hänvisas till respektive utgiftsområde i denna proposition.

De 21 länsstyrelserna verkar utifrån uppgiften att vara statens regionala företrädare. Länsstyrelserna ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndigheternas ansvarsområden samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Länsstyrelserna har uppgifter i fråga om bl.a. livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor, regional tillväxt, infrastrukturplanering, hållbar samhällsplanering och boende, energi och klimat, kulturmiljö, skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, naturvård, miljö- och hälsoskydd, lantbruk och landsbygd, fiske, regionaliserad rovdjursförvaltning, folkhälsa, jämställdhet och integration. Utöver dessa uppgifter har vissa länsstyrelser särskilda uppgifter, såsom bl.a. förvaltning av vattendistrikt, fjällfrågor, vissa rennärlingsfrågor, tillsyn rörande penningtvätt och frågor om tillstånd att anordna kampsportsmatcher.

För många av de offentliga åtaganden som utförs av kommuner eller andra aktörer har länsstyrelserna även uppgifter som rör samordning, tillsyn, uppföljning och utvärdering.

8.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen har sedan budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1) redovisat indikatorer för vissa av länsstyrelsens verksamheter. I regleringsbrevet för 2015 fick länsstyrelserna i uppdrag att följa upp och utvärdera dessa resultatindikatorer. Uppdraget redovisades i september 2015. Av redovisningen framgår att korrelationen mellan länsstyrelsens insatser och förändringar av indikatorn ibland är oklar. För vissa områden tycks användningen av nyckeltal vara mer ändamålsenlig. Vidare har statistiken för vissa indikatorer en fördröjning som försvårar användningen av den. Mot bakgrund av länsstyrelsernas uppföljning väljer regeringen att för verksamhetsåret 2015 inte redovisa några resultatindikatorer. Regeringen delar länsstyrelsernas bedömning att det för ett konstruktivt användande av indikatorer är av vikt att de har en legitimitet hos länsstyrelserna. Med hänsyn till att resultatindikatorer ska redovisas i samband med budgetpropositionen och att det finns ett fortsatt intresse hos länsstyrelserna avser

regeringen att återkomma kring hur arbetet med sådana indikatorer kan bedrivas och utvecklas framöver.

8.4.2 Resultat

I resultatredovisningen redogörs för ett antal av länsstyrelsernas verksamhetsområden som utgår från de uppgifter som länsstyrelserna har enligt förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion. Verksamhetsområdena har valts utifrån bl.a. deras storleksmässiga betydelse för länsstyrelsernas verksamhet. Redovisningen omfattar således inte all den verksamhet som länsstyrelserna bedriver.

Samordnings- och sektorsövergripande arbete

Länsstyrelserna har i uppgift att arbeta sektorsövergripande och utifrån ett statligt helhetsperspektiv samt inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Det sektorsövergripande arbetet är av stor betydelse för länsstyrelsernas uppdrag att främja länens utveckling. Länsstyrelserna samverkar med ett stort antal aktörer inom olika områden, vilket följer av den mångskiftande och breda verksamhet som länsstyrelserna ansvarar för.

Länsstyrelserna bidrar till att främja den regionala utvecklingen genom att bl.a. samordna vissa statliga insatser i länet.

Klimat, energi och miljö

Länsstyrelsernas arbete för att bidra till att nå de nationella miljö-, klimat- och energimålen samt att på regional nivå samordna arbetet med anpassning till ett förändrat klimat har under 2016 bedrivits med ett gott resultat.

Miljöarbete

Länsstyrelsernas insatser är betydelsefulla för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ska kunna nås, bl.a. i förhållande till kommunernas och näringslivets arbete. Vid många länsstyrelser är arbetet med att verka för att miljö kvalitetsmålen nås väl integrerat i länsstyrelsens övriga verksamhet. En bred och regelbunden samverkan har skett inom länen.

Länsstyrelserna har samverkat genom RUS (Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet) och flera länsstyrelser har även deltagit

i regionala samverkansnätverk. Samtliga länsstyrelser har arbetat i någon form med regionala åtgärdsprogram i samverkan med länets aktörer.

Regionalt klimat- och energiarbete samt klimat-anpassning

Länsstyrelserna har uppnått ett bra resultat i arbetet med de regionala klimat- och energi-strategierna (M2016/00861/Ee). Med tydlig koppling till detta arbete har länsstyrelserna bistått Naturvårdsverket i hanteringen av ansökningar om stöd från det lokala investeringsstödet Klimatklivet. Länsstyrelserna har samverkat sinsemellan genom LEKS (länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning).

Länsstyrelserna har genomfört en rad insatser för arbetet med klimatanpassning med de regionala handlingsplanerna som grund. Det har handlat om bl.a. samordning och samverkan, information, kunskapsuppbyggnad och integrering av klimatanpassning i andra planer och program.

Avseende arbetet med handlingsplaner för grön infrastruktur har varierande initiativ tagits av länen i form av samråd med kommuner, framtagande av projektplaner, regional förankring samt undersökning av arter och biotoper.

Hållbar samhällsplanering

Länsstyrelserna har ett viktigt uppdrag i arbetet med att främja en hållbar samhällsplanering. Som statens företrädare i planprocessen och kontaktpunkt mot kommunerna medverkar länsstyrelserna till att den fysiska planeringen bidrar till en hållbar utveckling och nationella miljömål. Inom ramen för länsstyrelsens verksamhet för hållbar samhällsplanering ryms flera olika uppdrag. Länsstyrelserna arbetar utifrån plan- och bygglagen (2010:900) och ger kommunerna råd och stöd samt kan överpröva vissa av kommunens beslut gällande fysisk planering. Genom att bidra till framtagande av kunskapsunderlag inom ramen för sina ansvarsområden främjas även möjligheten att tillvarata olika typer av värden i planprocessen.

När det gäller bostadsförsörjning har länsstyrelserna i uppgift att stödja kommunerna och yttra sig över deras arbete samt att göra regionala bostadsmarknadsanalyser och följa bostadsmarknaden i länet. Länsstyrelserna har fått fortsatt uppdrag att stödja kommuner och andra aktörer i arbetet med att underlätta inträde på bostadsmarknaden. Ett pågående arbete hos läns-

styrelserna är att minska handläggningstiderna för bl.a. överklagande av detaljplaner och av bygglov inklusive förhandsbesked. Några av länsstyrelserna har ännu inte uppnått målen, se vidare utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik (avsnitt 3.5).

Krisberedskap

Länsstyrelserna är som geografiskt områdesansvariga på regional nivå centrala aktörer i det svenska krisberedskapssystemet.

Riksrevisionen granskade under 2015 länsstyrelsernas arbete med samhällets krisberedskap (RiR 2015:18). Riksrevisionens övergripande slutsats var att länsstyrelsernas krisberedskapsarbete bör förbättras i flera avseenden för att alla län ska kunna leva upp till statsmakternas mål och krav. Regeringen delar denna bedömning. Riksrevisionen har funnit brister inom exempelvis länsstyrelsernas uppföljning av kommunernas krisberedskapsarbete, i tillsynsverksamheten, i utbildning och övning samt i utvecklingen av det civila försvaret. Länsstyrelserna har lagt ner stora resurser på deltagande i hanteringen av flyktingsituationen under 2015. Vissa länsstyrelser indikerar att hanteringen av flyktingsituationen på olika sätt förstärkt krishanteringsförmågan vilket är positivt. Utvecklingen av samverkan både inom län, mellan län och med grannländerna har under 2015 gått i positiv riktning. Denna utveckling bedöms skapa förbättrade förutsättningar för en länsgemensam planering samt bidra till en ökad förmåga att hantera olyckor och kriser.

Civilt försvar

Det förändrade omvärldsläget har lett till att arbetet med samhällets förmåga vid krigsfara och krig (höjd beredskap) har återupptagits. Under 2015 beslutade regeringen om planeringsanvisningar för det civila försvaret till bl.a. länsstyrelserna. Arbetet redovisades i juni 2016 och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Många länsstyrelser har under 2015 fortsatt att formera arbetet med civilt försvar, där samverkan huvudsakligen sker med Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Vidare har ett flertal länsstyrelser inom ramen för arbetet med civilt försvar fördjupat samarbetet med frivilligorganisationer genom dialoger och nya avtal.

Landsbygd och lantbruk

Länsstyrelserna har under 2015 bl.a. informerat om det nya Landsbygdsprogrammet 2014–2020 och upprättat nya åtagandeplaner. Arbetet med landsbygdsprogrammet har också samordnats med andra relevanta utvecklingsprocesser i länet.

Jämställdhet

Samtliga länsstyrelser har tagit fram strategier för jämställdhetsintegrering inom respektive län för perioden 2014–2016. Länsstyrelserna arbetar strategiskt med jämställdhetsintegrering och alla länsstyrelser har redovisat exempel på jämställdhetsintegrerade processer, exempelvis gällande integration, kulturmiljö och offentliga miljöer. Flertalet länsstyrelser har även ett brett regionalt samarbete med andra aktörer, exempelvis myndigheter och kommuner.

Länsstyrelserna har under de senaste åren arbetat med att stärka samordningen av insatser mellan berörda myndigheter och organisationer för att motverka mäns våld mot kvinnor. Detta bedöms ha lett till en förbättrad samverkan till stöd för våldsutsatta kvinnor, barn som bevittnat våld, inklusive utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

ANDT-arbetet

Länsstyrelserna har även ansvar för samordning och att stödja genomförandet av den nationella alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT). ANDT-samordningen har under året fortsatt utveckla gemensamma riktlinjer och underlag för att höja den gemensamma kvaliteten i arbetet och kunna erbjuda likvärdiga insatser i hela landet.

Länsstyrelsernas alkohol- och tobakstillsyn utgör en bärande del i det alkohol- och tobaksförebyggande arbetet. Länsstyrelsernas ANDT-samordningsfunktion och tillsynshandläggare samverkar i allt högre utsträckning, för att främja en helhetssyn i det ANDT-förebyggande arbetet.

Tillsyn, skydd och kontroll*Miljöskydd*

Länsstyrelsernas miljötillsyn är en viktig del i arbetet med att nå de svenska miljömålen. Länsstyrelserna har fortsatt bedrivit tillsyn och tillsynsvägledning med gott resultat, exempelvis när det gäller att initiera åtgärder för efter-

behandling av förorenade områden, genomföra tillsyn av miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter samt genom tillsynsvägledning avseende enskilda avlopp.

Nästan alla länsstyrelser har arbetat för att utveckla arbetsmetoder och handläggning för att förbättra sin tillståndsprövning och tillsyn. Det är dock angeläget att denna utveckling fortsätter så att genomförd tillsyn sker i sådan utsträckning att den kan möta de behov som identifieras i länen. Det finns en medvetenhet bland länsstyrelserna om behovet av att utveckla tillsynen samt att höja ambitionsnivån.

De flesta länsstyrelser deltar i Miljösamverkan Sverige som är en viktig arena för att utveckla samsyn och praktiska handläggningsrutiner inom de olika tillsynsområdena.

Naturvård

Skydd av områden och arter samt förvaltning och skötsel av skyddade områden är det mest omfattande verksamhetsområdet för länsstyrelserna. Under 2015 ökade insatserna för förvaltning och skötsel av skyddade områden. Genom de ökade satsningarna har en stor insats kunnat göras för att avhjälpa tidigare brister i de skyddade områdena. Regeringen bedömer dock att takten i skyddsarbetet på länsstyrelserna är för låg inom alla områden. I länsstyrelsernas uppdrag om skydd och förvaltning av värdefulla områden ingår därför att slutföra ärenden och fatta beslut om naturreservat i syfte att minska ärendebalanser (dnr Fi2016/01354/SFÖ).

Lantbruk och landsbygd, livsmedelskontroll samt djurskydd

När det gäller länsstyrelsens landsbygds- och lantbruksverksamhet har den påverkats negativt av att handläggnings- och kontrollsystemet av de nya stöden har varit försenat.

Länsstyrelsernas revisioner av kommunernas livsmedelskontroll sker i en omfattning som motsvarar plan. För kontrollen av primärproduktionen av livsmedel är det samlade resultatet positivt och både det totala antalet kontroller och andelen riskbaserade kontroller ökar i flera län. Det egna arbetet med att utveckla samverkan mellan länsstyrelser inom kontrollen av primärproduktionen och länsstyrelsernas arbete för ökad kommunal samverkan inom övrig livsmedelskontroll har påbörjats på flera håll och förväntas utvecklas under de kommande åren i enlighet med pågående uppdrag.

När det gäller djurskyddskontrollen har antalet kontroller sjunkit något jämfört med tidigare år. Under året genomförde länsstyrelserna knappt 12 000 kontroller och hanterade en ungefär lika stor mängd inkomna anmälningsärenden. Av de utförda kontrollerna var 39 procent riskbaserade, vilket också är en något lägre andel än föregående år. Antalet beslut och ärenden som har hanterats, t.ex. förelägganden, djurförbud och åtalsanmälningar har dock ökat något. Den genomsnittliga tiden som länsstyrelserna som kollektiv lägger på olika typer av djurskyddskontroller och beslut har minskat, vilket tyder på en ökad effektivitet i länsstyrelsernas arbete.

De tidigare av Jordbruksverket och länsstyrelserna redovisade uppdragen om resursanvändningen inom djurskyddskontrollen (dnr N2015/01386/DL, N2015/00696/DL) visade på att förutsättningarna och effektiviteten i djurskyddskontrollarbetet skiljer sig relativt kraftigt åt mellan olika län. Mot denna bakgrund har Rådet för djurskyddskontroll beslutat att ta upp skillnader i effektivitet som ett nytt fokusområde för rådets arbete.

Rådet för djurskyddskontroll har fortsatt att på ett konstruktivt och framåtblickande sätt arbeta för att utveckla djurskyddskontrollen.

Skydd mot olyckor

Länsstyrelsernas arbete med stöd till och tillsyn av kommunernas arbete med skydd mot olyckor (LSO) har fortsatt under 2015. Av länsstyrelsernas årsredovisningar framkommer det att de flesta länsstyrelser bedömer att kommunerna uppfyller lagens intentioner men att det finns vissa brister. När det gällde länsstyrelsernas tillsynsarbete visade Riksrevisionens granskning att tillsynens omfattning är för begränsad. Riksrevisionen rekommenderade därför länsstyrelserna att utveckla arbetet för att uppnå Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) kriterier för tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor (RiR 2015:18). Regeringen delar denna rekommendation (skr. 2015/16:88).

Ärendehandläggning

Ärendevolym

Under 2015 inkom ca 236 000 ärenden till länsstyrelserna, vilket är en halvering jämfört med

2014. Halveringen beror på att under 2015 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbruksstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets nya it-system.

Antalet öppna ärenden vid årets slut uppgick till ca 69 602 stycken, varav drygt 6 000 var äldre än två år, vilket är en minskning jämfört med 2014. Den totala andelen ärenden som överklagades under 2015 i relation till hur många som beslutades, uppgick till 2,6 procent. Det är en ökning jämfört med 2014 års nivå på 1,6 procent.

Handläggningstider

Sedan 2010 ska länsstyrelserna i sina verksamhetsplaner ange mål för handläggningstider för ett urval av ärendeslag. Länsstyrelsernas mål för handläggningstider är formulerade som antal dagar från ankomst till beslut, utifrån hur många dagar merparten (minst 90 procent) av ärendena ska beslutas inom. Den genomsnittliga måluppfyllelsen för ärendegrupperna med gemensamma mål var 81 procent, vilket är en ökning jämfört med 2014.

Migration och integration

Länsstyrelsernas deltagande i hanteringen av flyktingsituationen har tagit stora resurser i anspråk under 2015. Utifrån olika förutsättningar har länsstyrelserna genomfört omfattande insatser i syfte att främja och skapa beredskap och kapacitet för mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn i kommunerna, och även för att stärka det civila samhällets roll inom etablering och integration.

Mottagande av vissa nyanlända

Under 2015 har länsstyrelserna disponerat 60 miljoner kronor i bidrag till kommuner enligt 37 § och 51 miljoner kronor i bidrag till kommuner enligt 37a § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar. Länsstyrelserna har beviljat bidrag i enlighet med gällande prioriteringar och bidragen bedöms ha använts som ett ändamålsenligt verktyg i integrationsarbetet. Identifierade utmaningar i kommunernas såväl som den egna verksamheten har överlag hanterats konstruktivt.

Länsstyrelsernas arbete med ordinarie uppdrag präglades under hösten i hög grad av hantering av akuta frågor, exempelvis framtagande av evakueringsplatser. Utöver detta på-

verkades även arbetet med överenskommelser om mottagande av nyanlända av förestående förändringar av lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen). Även om både det faktiska mottagandet och de överenskomna platserna ökade 2015 jämfört med 2014 var uppnådda resultat i relation till länstalen förhållandevis lågt. Sammantaget tecknades överenskommelser om 10 806 anvisningsbara platser att jämföra med länstalet om 23 098 platser.

Beredskap och kapacitet att ta emot ensamkommande barn

Länsstyrelsernas arbete med att skapa beredskap och kapacitet för mottagande av ensamkommande barn i kommunerna har under 2015 präglats av tvära kast. I april 2015 visade Migrationsverkets prognos ett betydligt lägre behov av platser än tidigare beräkningar. Denna prognos aviserades till länsstyrelserna med information om ett eventuellt behov av att säga upp överenskommelser om platser. Länsstyrelserna påbörjade en diskussion med kommunerna om neddragning men fick avbryta den redan i maj då antalet asylsökande ensamkommande barn började öka. I slutet av året var antalet asylsökande ensamkommande barn så stort att det påverkade kommunerna och hela mottagnings-systemet på ett genomgripande sätt.

År 2015 var första året som Sveriges samtliga 290 kommuner hade tecknat överenskommelser om mottagande av asylsökande ensamkommande barn. Vid årets slut uppgick det totala antalet överenskomna platser till 4 551, jämfört med 2 016 platser 2014. Den stora ökningen av platser kan delvis förklaras av länsstyrelsens insatser och delvis av Migrationsverkets möjlighet att göra utvidgade anvisningar av ensamkommande barn till kommuner. Det totala antalet överenskomna platser ska också ses mot bakgrund av att antalet asylsökande ensamkommande barn redan i juli översteg det årligt framtagna platsbehovet och därefter skedde anvisningar av ensamkommande barn i princip såsom anknytning och utvidgad anvisning. Totalt ansökte 35 669 ensamkommande barn om asyl under 2015, varav andelen flickor var 8 procent och andelen pojkar var 92 procent. Länsstyrelserna bedöms ha haft ett väl fungerande samarbete med Migrationsverket och bedöms också ha arbetat aktivt i den viktiga

nationella samverkan med övriga ansvariga aktörer.

8.4.3 Analys och slutsatser

Den genomförda resultatbedömningen av länsstyrelsernas verksamhet 2015 visar att de flesta verksamheter har kunnat genomföras på ett likvärdigt eller förbättrat sätt jämfört med 2014. Sammantaget bedöms länsstyrelsernas verksamheter ha bedrivits på ett tillfredsställande sätt. Det finns dock, liksom tidigare år, skillnader mellan de olika länsstyrelsernas resultat.

Exempel på områden med förbättrade resultat är miljö, energi och klimat samt landsbygd. Exempel på områden där arbete bedöms återstå är, liksom tidigare år, nationella minoriteter samt mänskliga rättigheter och diskriminering.

Förutom att utföra de myndighetsuppgifter som vilar på länsstyrelserna krävs också ett strategiskt utvecklingsarbete för olika sakfrågor där intern samordning mellan länsstyrelsernas olika ansvarsområden liksom samverkan med aktörer utanför myndigheten bör prioriteras.

Miljöområdet är länsstyrelsernas största verksamhetsområde totalt. Inom området finns både förbättrade och försämrade resultat. När det gäller miljötillsyn kan konstateras att flertalet länsstyrelser, trots en positiv utveckling, anger att de har svårt att genomföra tillsynen utifrån de behov som finns. Denna fråga kommer delvis att ingå i Miljötillsynsutredningen (dir. 2016:32).

Den samlade bedömningen är att länsstyrelsernas verksamhet avseende allmänna veterinära frågor har uppnått ett bra resultat. Antalet kontroller inom foder i primärproduktionen bedöms ha ökat och fler uppgifter har lämnats angående 2015 års kontroller än för föregående år.

Den samlade bedömningen är också att länsstyrelserna har uppnått ett bra resultat i sitt arbete med migration och integration. Länsstyrelserna har under året gjort stora insatser i och för mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn, inte minst under höstens omfattande asylmottagande. De förändrade förutsättningarna för verksamheten har inneburit att länsstyrelserna har behövt omprioritera mellan verksamhetsområden.

8.5 Politikens inriktning

Länsstyrelsernas roll i en sammanhållen offentlig förvaltning

Länsstyrelserna har en viktig roll i att upprätthålla en väl fungerande offentlig förvaltning och en hållbar utveckling i hela landet. Länsstyrelsernas arbete med regional samordning och samverkan mellan stat och kommun och mellan offentlig sektor och privat sektor bidrar till att skapa goda förutsättningar för att nationella mål ska få genomslag i länen. Detta gäller exempelvis länsstyrelsernas arbete med att integrera klimat och miljö i det regionala utvecklingsarbetet.

Fördelning av det regionala utvecklingsansvaret

Landstingen i Uppsala, Västmanlands, Väster- norrlands och Norrbottens län har ansökt om att ta över det regionala utvecklingsansvaret. Till följd av detta har regeringen föreslagit att lagen om regionalt utvecklingsansvar utvidgas till att omfatta även dessa län fr.o.m. den 1 januari 2017 (prop. 2015/16:176).

Ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun regleras genom lagar och förordningar inom flera olika sektorer. Detta innebär att det regionala utvecklingsansvaret fördelas olika mellan länsstyrelser, landsting och kommuner i olika delar av landet.

Indelningskommittén

Indelningskommittén (dir. 2015:77) har i sitt delbetänkande lämnat förslag som innebär en sammanläggning av vissa län och landsting samt nya länsstyrelser för de nya länen. Kommittén föreslår att förändringarna när det gäller länen och länsstyrelserna ska träda i kraft den 1 januari 2018 och för landstingen den 1 januari 2019 (SOU 2016:48). Regeringen kommer att ta ställning till kommitténs förslag efter att ha inhämtat remissinstansernas synpunkter.

Länsstyrelsernas finansiering

En stor del av länsstyrelsernas verksamhetskostnader finansieras genom bidrag från andra myndigheter. Att stora delar av länsstyrelsernas

verksamhet inte är direktfinansierad innebär onödig administration och detaljstyrning.

För att väsentligen förbättra länsstyrelsernas förutsättningar att bedriva en effektiv, ändamåls- enlig och kostnadseffektiv verksamhet avser regeringen att pröva möjligheten att i ökad utsträckning ge länsstyrelserna dispositionsrätt över medel på sakanslag som i dag betalas ut till länsstyrelserna som bidrag från andra myndigheter.

Mottagande av nyanlända och tidiga insatser för asylsökande

Det stora antalet asylsökande under hösten 2015 innebar en hård belastning på det svenska mottagningsystemet. Den kraftiga ökningen av antalet ensamkommande barn medför fortsatta utmaningar när det gäller långsiktig kapacitet och hållbarhet i kommunernas mottagande.

För att möjliggöra för så många asylsökande som möjligt att nå av tidiga insatser föreslog regeringen i vårpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:100 s. 34) en mer ändamålsenlig ansvarsfördelning av verksamheten. Enligt förslaget ska Migrationsverket fr.o.m. 2017 inte längre ansvara för svenskundervisning eller andra etableringsförberedande åtgärder. Regeringen föreslår i stället att länsstyrelserna får ansvaret för att samordna och organisera tidiga etableringsinsatser för asylsökande. Inom ramen för detta ansvar ska länsstyrelserna bl.a. utlysa medel till framför allt civilsamhällets organisationer för att genomföra tidiga insatser.

Länsstyrelserna har också en viktig roll i genomförandet av den nya lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning som trädde i kraft den 1 mars 2016.

Regeringen tillför därför medel för länsstyrelsernas arbete med dessa frågor.

Regionalt brottsförebyggande arbete

Samhällets brottsförebyggande insatser behöver utvecklas. I syfte att skapa likvärdiga förutsättningar för att bedriva ett kunskapsbaserat och effektivt brottsförebyggande arbete över hela landet har regeringen tagit initiativ till en ny nationell brottsförebyggande satsning. Inom denna satsning avser regeringen att inrätta regionala brottsförebyggande samordnare vid

länsstyrelserna. Länsstyrelserna kommer att få i uppdrag att vara den aktör på regional nivå som kan bidra till lokal samverkan, kunskaps-spridning och expertstöd främst till kommunerna, men även andra aktörer. Regeringen anser att denna åtgärd är avgörande för att höja den kommunala förmågan att arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande, inte minst på lokal nivå, och ökar förutsättningarna för ett mer effektivt och långsiktigt brottsförebyggande arbete.

Medel för dessa åtgärder tillförs under utgiftsområde 4 Rättsväsendet (avsnitt 2.7).

Miljötillsyn

Regeringen avser förstärka länsstyrelsernas arbete med tillsyn av förorenade områden. Medel för detta tillförs under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård (avsnitt 3.11).

8.6 Budgetförslag

8.6.1 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tabell 8.2 Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor				
År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos	
2015	Utfall	2 542 873		26 045
2016	Anslag	2 638 348 ¹		2 622 550
2017	Förslag	2 736 126		
2018	Beräknat	2 786 166 ²		
2019	Beräknat	2 841 146 ³		
2020	Beräknat	2 904 577 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 731 602 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 726 800 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 2 726 806 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för de 21 länsstyrelsernas förvaltningsutgifter samt för ersättningar till samverkansorgan och landsting för de uppgifter som dessa övertagit från länsstyrelserna enligt lagen (2002:34) om samverkansorgan i länen och lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län. Anslaget får användas för regeringens behov av vissa mindre utvecklingsinsatser och visst europeiskt samarbete. Anslaget får även

användas för utgifter för den svenska offentliga medfinansieringen av tekniskt stöd i de territoriella programmen Nord, Sverige-Norge, Botnia-Atlantica, Norra Periferin samt del-finansiering av förvaltningsorganisationen för Laponiatjuottjudus enligt Laponiaförordningen (2011:840).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 8.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor				
Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	177 074	-	-	-2 200
Prognos 2016	200 018	18 100	22 400	-4 300
Budget 2017	184 116	18 400	22 100	-3 700

De avgifter som får disponeras utgörs bl.a. av avgifter inom djur- och lantbruksområdet, avgifter för utbildningar inom miljöbalkens område samt registreringsavgifter för jaktområden.

Tabell 8.4 Inkomsttitlar 2015

Tusental kronor		
Inkomsttitel	Rubricering	Belopp
2537	Miljöskyddsavgift	118 773
2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	25 123
2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	15 773
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	11 232
2714	Sanktionsavgifter m.m.	10 232
	Övriga inkomster mot inkomsttitel	-4 057
Summa		177 076

Sammanlagt redovisades under 2015 inkomster på 12 inkomsttitlar. I tabell 8.4 redovisas de volymmässigt största inkomsttitlarna.

Tabell 8.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	-	-	-4 600
Prognos 2016	349 600	355 600	-6 000
Budget 2017	357 800	362 600	-4 800

Uppdragsverksamhet avser till största delen resurssamordning med anledning av den läns-

styrelsegemensamma it-enhet som är placerad i Västra Götalands län.

Regeringens överväganden

Tabell 8.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 595 248	2 595 248	2 595 248	2 595 248
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	40 146	92 791	150 655	211 958
Beslut	28 733	24 697	20 229	20 680
Överföring till/från andra anslag	72 000	73 438	75 019	76 694
Övrigt	-1	-9	-2	-2
Förslag/ beräknat anslag	2 736 126	2 786 166	2 841 146	2 904 577

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

I den ekonomiska vårpropositionen för 2016 (2015/16:100 s. 232) aviserade regeringen att anslaget ska ökas med 72 000 000 kronor fr.o.m. 2017 för länsstyrelsernas uppgift avseende tidiga insatser för asylsökande.

Nu aviserade och föreslagna anslagsförändringar innebär att länsstyrelsernas anslag ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2017 för sin roll i genomförandet av den nya lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Anslagsförändringens konsekvenser är svåra att bedöma.

Anslaget minskas med 1 900 000 kronor per år fr.o.m. 2017 för att finansiera Ekonomistyrningsverkets arbete kopplat till ansvaret för viss EU-revision, vilket Ekonomistyrningsverket övertog från länsstyrelserna 2009. Anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

Genom propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99 s. 58, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) ökades anslaget engångsvis med 25 000 000 kronor för djurskyddskontrollverksamhet. För att bibehålla nivån på djurskyddskontrollverksamheten ökas anslaget med 25 000 000 kronor.

Mot bakgrund av situationen med ett starkt ökat bostadsbyggande avser regeringen att fortsätta tillföra resurser till länsstyrelserna för handläggning och rådgivning rörande plan- och bygglovsärenden (PBL), för att upprätthålla korta handläggningstider för överklagade PBL-ärenden och för att hantera den större ärendemängden för länsstyrelserna. Anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* ökas därför med 30 000 000 kronor 2017 och 2018. Från och med 2019 ökas anslaget med 25 000 000 kronor årligen.

Anslaget minskas med 867 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslagsnivån minskas med 33 500 000 kronor 2017 och 38 110 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 2 736 126 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 786 166 000 kronor, 2 841 146 000 kronor respektive 2 904 577 000 kronor.

9 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

9.1 Omfattning

Politikområdet omfattar Valmyndighetens, Justitiekanslerns och Datainspektionens verksamhet. Politikområdet omfattar också inom demokratipolitiken arbetet för ett högt och mer jämlikt valdeltagande, ett breddat och jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna, stärkta möjligheter till inflytande,

insyn och delaktighet mellan valen, en ökad demokratisk medvetenhet, värna demokratin mot våldsbejakande extremism samt att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat. Politikområdet omfattar därutöver samordning och utveckling av frågor om mänskliga rättigheter på nationell nivå, liksom statligt stöd till politiska partier och utgifter för Svensk författningssamling (SFS).

9.2 Utgiftsutveckling

Tabell 9.1 Utgiftsutveckling inom området Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Demokratipolitik och mänskliga rättigheter</i>							
6:1 Allmänna val och demokrati	53	77	64	87	87	65	60
6:2 Justitiekanslern	41	41	40	49	50	51	52
6:3 Datainspektionen	46	49	48	54	55	57	58
6:4 Svensk författningssamling	1	1	1	1	1	1	1
6:5 Valmyndigheten	18	21	21	20	20	20	21
6:6 Stöd till politiska partier	171	172	172	172	172	172	172
Summa Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	329	361	344	384	386	367	364

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

9.3 Mål för demokratipolitiken

Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

För det fortsatta arbetet med att förverkliga målet för demokratipolitiken angavs i skrivelsen En politik för en levande demokrati (skr. 2013/14:61) fem inriktningar, vilka alljämt gäller:

- ett högt och mer jämlikt valdeltagande,
- ett breddat och jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna,
- stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen,
- en ökad demokratisk medvetenhet, och
- att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Därutöver omfattar demokratipolitiken även inriktningen:

- att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat.

9.4 Resultatredovisning för ett högt och mer jämlikt valdeltagande

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som syftar till att uppnå ett högt och mer jämlikt valdeltagande (skr. 2013/14:61) samt det arbete som bedrivits av Valmyndigheten under 2015.

9.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet med ett högt och mer jämlikt valdeltagande bedöms utifrån:

- analyser av utvecklingen av 2014 års valdeltagande vilket inbegriper ett jämlikt deltagande mellan kvinnor och män,
- insatser för att främja ett högt och mer jämlikt valdeltagande, och

- insatser som syftar till att säkerställa att allmänna val genomförs på ett tillförlitligt och effektivt sätt.

9.4.2 Resultat

Valdeltagandet ökade i såväl de nationella allmänna valen som i det svenska Europaparlamentsvalet 2014. Som redovisades i budgetpropositionen för 2016 (utg.omr. 1 avsnitt 9.5.3) är därmed den övergripande bilden att valdeltagandet är högt och stigande. Samtidigt visar Statistiska centralbyråns studier (2015) att det fortfarande finns stora skillnader i valdeltagande mellan olika befolkningsgrupper. I det valdistrikt som hade lägst valdeltagande i riksdagsvalet 2014 röstade endast 48 procent medan 95 procent av de röstberättigade röstade i det valdistrikt som hade högst deltagande. I Europaparlamentsvalet 2014 fanns 92 distrikt där andelen röstande understeg 30 procent. Samtidigt fanns det ett distrikt som hade över 80 procent valdeltagande. Det finns ett visst samband mellan valdistriktens valdeltagande och hur de är befolkningsmässigt sammansatta. Valdistrikt med lägst deltagande kännetecknas av låga medelinkomster, låg utbildningsnivå och en hög andel utrikes födda bland de röstberättigade.

Historiskt sett har män röstat i högre grad än kvinnor, men sedan några årtionden röstar kvinnor i något högre grad än män. I 2014 års Europaparlamentsval fanns visserligen inte någon skillnad, men i riksdagsvalet 2014 var andelen röstande bland kvinnor en procentenhet större än bland män.

Regeringen har under mellanvalsåret 2015 fortsatt att verka för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Insatser har genomförts som en del av ett långsiktigt arbete för att öka tilliten till och förtroendet för det demokratiska systemet och politiska processer, vilket i sin tur kan bidra till viljan att rösta hos olika målgrupper i kommande allmänna val.

Valmyndigheten har följt upp valen 2014

Valmyndighetens arbete under 2015 har varit inriktat främst på uppföljning av valen 2014, omval till kommunfullmäktige i Båstad, arbete till följd av ändringar av vallagen och andra författningar, arbete till följd av upphandling av it-

konsulter för drift och förvaltning av valdata-systemet samt planering av den organisationsförändring som innebär att Valmyndigheten fr.o.m. den 1 april 2016 har Skatteverket som värmyndighet.

För att skapa förutsättningar för effektivitets- och kvalitetsförbättringar i Valmyndighetens verksamhet och därmed minska myndighetens sårbarhet fick Valmyndigheten i november 2015 i uppdrag att förbereda överföring av administrativa och handläggande uppgifter till Skatteverket per den 1 april 2016 (dnr Ku2015/02646/D). I uppdraget ingick bl.a. att förbereda överföring av förvaltningen, driften och utvecklingen av it-systemet för valadministrationen till Skatteverket. Uppdraget redovisades den 29 april 2016 (dnr Ku2016/01095/D).

Vidare beslutade regeringen i februari 2016 om en ändring i förordningen (2007:977) med instruktion för Valmyndigheten, vilket innebär att Valmyndigheten fr.o.m. den 1 april 2016 har Skatteverket som värmyndighet. Valmyndigheten kvarstår som nämndmyndighet men har inget eget arbetsgivaransvar. Detta nya sätt att organisera Valmyndigheten på påverkar inte oberoendet i beslutsfattandet som central valmyndighet.

Nyhets- och valinformation till alla samhällsgrupper

I december 2014 fick Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) i uppdrag att fortsätta driva webbplatsen ”Alla väljare” med lättläst nyhetsinformation (dnr Ju2014/06942/D). Under perioden januari–oktober 2015 hade webbplatsen 5,3 miljoner sidvisningar och 3 000–9 000 besökare per dag.

Myndigheten för tillgängliga medier fick i december 2015 i uppdrag att fortsätta driva webbplatsen (dnr Ku2015/02785/D). Webbplatsen riktar sig även fortsättningsvis särskilt till befolkningsgrupper med i tidigare allmänna val lägre valdeltagande än övriga röstberättigade, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättningar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet i november 2016.

Länderjämförande studie har genomförs om valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2014

I december 2014 gavs Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) i uppdrag att genomföra en länderjämförande studie om valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2014 i EU:s medlemsländer (dnr Ju2013/08433/D, SB2014/08455/FCK). Uppdraget redovisades i maj 2016 (dnr Ku2016/01337/D). Av studien framgår att viktiga förklaringsfaktorer till högre valdeltagande i Europaparlamentsval är bl.a. om det hålls parallella val till nationella församlingar samt förekomst av obligatorisk röstning.

Snabbare omval och skärpta krav kring valedlar utreds

Regeringen beslutade i oktober 2015 om direktiv (dir. 2015:104) till en särskild utredare att överväga och lämna förslag på hur omval ska kunna genomföras snabbare än i dag. Utredaren ska också överväga och föreslå ändringar i fråga om hur valedlar tillhandahålls i anslutning till röstmottagningsställen för att säkerställa valhemligheten. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2016.

9.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de genomförda insatserna kan bidra till ett högt och mer jämlikt valdeltagande. En rad faktorer påverkar individens benägenhet att rösta. Den effekt som insatser inom regeringens demokratipolitik har på valdeltagandet är svåra att mäta och avgränsa från andra faktorer som påverkar valdeltagandet. Sammantaget är regeringens bedömning att de insatser som har genomförts för att öka valdeltagandet har aktualiserat valens och rösträttens betydelse vilket kan medföra ett ökat intresse för valen och bidra till viljan hos olika målgrupper att rösta i kommande allmänna val.

Mot bakgrund av SCB:s analyser om valdeltagandets utveckling bedömer regeringen att det finns ett behov av ytterligare insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Trots att valdeltagandet ökat i de tre senaste nationella allmänna valen liksom i de två senaste Europaparlamentsvalen är det fortfarande alltför stora skillnader i valdeltagande mellan olika valdistrikt

och befolkningsgrupper. Det är särskilt angeläget att fortsätta genomföra insatser som kan bidra till att valdeltagandet ökar i socio-ekonomiskt svaga stadsdelar där valdeltagandet är lågt.

Valmyndighetens arbete under 2015 har präglats av den kommande organisationsförändringen samt av att det har varit ett mellanvalsår.

Organisationsförändringen som trädde i kraft den 1 april 2016 innebär att det på sikt skapas goda förutsättningar för effektivitets- och kvalitetsförbättringar i Valmyndighetens verksamhet och att myndighetens sårbarhet därmed minskar. Regeringen bedömer att med omorganiseringen säkerställs att Valmyndigheten får ökad möjlighet att koncentrera sig på sin kärnverksamhet, dvs. att planera och genomföra allmänna val och landsomfattande folkomröstningar. Med Skatteverket som värmyndighet underlättas också arbetet med ett nytt valdatasystem inför framtida val.

Regeringen bedömer att Myndigheten för tillgängliga mediers drift av webbplatsen ”Alla väljare” har möjliggjort för personer med läsvårigheter att tillgodogöra sig information och ta del av den politiska debatten under mellanvalsperioden. Det är viktigt att fortsätta detta arbete.

Den länderjämförande studien om valdeltagandet i Europaparlamentsval utgör ett värdefullt kunskapsunderlag för det fortsatta arbetet gällande valdeltagande i Europaparlamentsvalet.

9.5 Resultatredovisning för ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som syftar till ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna. Arbetet med att förebygga hot och våld mot förtroendevalda redovisas i avsnitt 9.9.

9.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet med ett breddat och mer jämlikt deltagande i de politiska församlingarna bedöms utifrån:

- representationen av olika delar av befolkningen inom de folkvalda församlingarna, vilket inbegriper ett jämlikt deltagande mellan kvinnor och män.

9.5.2 Resultat

Ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna

2014 års demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande har bl.a. haft i uppdrag att se över frågor om de politiskt förtroendevaldas villkor och föreslå åtgärder för att fler ska engagera sig som politiskt förtroendevalda, särskilt när det gäller underrepresenterade grupper. Utredningens förslag behandlas närmare i avsnitt 9.6.2.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har i uppdrag att 2014–2017 genomföra insatser i syfte att fler unga kvinnor och unga män ska ta på sig uppdrag som politiskt förtroendevalda och för att motverka att unga politiker väljer att lämna sina uppdrag i förtid (dnr U2014/03352/UC). Uppdraget delredovisades i februari 2016 (dnr U2016/00966/UF), se utg.omr. 17 avsnitt 3.2.3.

Vissa samhällsgrupper är underrepresenterade i de folkvalda församlingarna

I september 2014 fick Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att undersöka vilka som blivit nominerade och valda vid Europaparlamentsvalet och valen till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige 2014 (dnr Ju2014/05631/D). Uppdraget delredovisades i april 2015 (dnr Ku2015/01452/D) och slutredovisades i mars 2016 (dnr Ku2016/00823/D).

Kvinnor är underrepresenterade

SCB:s analyser visar att kvinnor är underrepresenterade bland dem som väljs in på alla politiska nivåer. Mest jämställda efter valen 2014 blev landets landstingsfullmäktigförsamlingar med 48

procent kvinnor och 52 procent män. Av dem som valdes in i riksdagen och kommunfullmäktige 2014 var 44 procent kvinnor och 56 procent män. Jämfört med 2010 års val innebär det en minskning av andelen kvinnor i riksdagen med en procentenhet och en ökning av andelen kvinnor i kommunfullmäktige med en procentenhet. Över tid har representativiteten gentemot den röstberättigade befolkningen avseende kön ökat successivt för alla nivåer.

Andel folkvalda i åldern 18–29 ökar

Ålderssammansättningen skiljer sig åt mellan de olika politiska nivåerna. Andelen folkvalda i åldern 18–29 år har ökat mellan 1991 och 2014 på alla politiska nivåer, men framför allt bland riksdagens ledamöter. Under denna period har andelen riksdagsledamöter i åldern 18–29 år ökat från en procent 1991 till elva procent i valet 2014. Motsvarande ökning för kommunfullmäktigeledamöterna är mindre markant, från fem procent 1991 till åtta procent i valet 2014. Trots ökningarna är unga underrepresenterade bland de valda på alla politiska nivåer jämfört med den röstberättigade befolkningen där de utgör 19 procent.

Utrikes födda är underrepresenterade

Utrikes födda är underrepresenterade i de folkvalda församlingarna. Efter valet 2014 var andelen utrikes födda bland de valda omkring åtta procent på alla politiska nivåer, vilket inte innebar någon förändring jämfört med valet 2010. Trots att andelen utrikes födda har ökat bland de folkvalda sett över en längre tidsperiod har andelen utrikes födda ökat i snabbare takt i den röstberättigade befolkningen. Det har lett till att utrikes födda var underrepresenterade i högre grad vid valet 2014 jämfört med valet 2002. Detta gäller framförallt landstings- och kommunfullmäktigevalen.

Funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning är underrepresenterade i kommunfullmäktige. Av de folkvalda i kommunfullmäktige 2014 har 20 procent en funktionsnedsättning. Andelen kan jämföras med andelen i befolkningen 16–64 år med en funktionsnedsättning, som 2012 var omkring 26 procent.

9.5.3 Analys och slutsatser

Regeringen anser att SCB:s analyser utgör ett viktigt kunskapsunderlag om förtroendevaldas representativitet i politiska beslutande församlingar. Kvinnor, unga och utrikes födda är underrepresenterade jämfört med den röstberättigade befolkningen i såväl riksdag som kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige. Även personer med funktionsnedsättning är underrepresenterade.

Trots utvecklingen mot en i flera avseenden förbättrad social representativitet sett över tid anser regeringen att utvecklingen sammantaget visar på ett behov av ytterligare åtgärder för ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna. Det huvudsakliga ansvaret för att förbättra den sociala representativiteten ligger hos de politiska partierna eftersom de ansvarar för nominerings- och rekryteringsprocesserna inför allmänna val.

9.6 Resultatredovisning för stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som syftar till att stärka och utveckla individens möjligheter att delta i och påverka offentliga beslutsprocesser som utformar samhället och berör den egna vardagen.

9.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet med att stärka möjligheterna till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen bedöms utifrån:

- omfattningen av medborgerligt engagemang i demokratiska processer och intresset för att engagera sig i och påverka samhällets utveckling, och
- tillämpningen av formella inflytandeformer, såsom medborgarförslag, folkinitiativ och medborgardialog.

9.6.2 Resultat

Medborgarnas engagemang, delaktighet och deltagande i demokratin och i demokratiska processer påverkas av olika faktorer och händelser i omvärlden. Deltagande och engagemang är till exempel högre under valår än i perioderna mellan valen. Tydliga partipolitiska motsättningar och särskilda sakfrågor som får stor uppmärksamhet bidrar till att mobilisera deltagande och politisk aktivitet. Vid sidan av regeringens insatser på området utförs ett viktigt arbete av organisationer i det civila samhället och av myndigheter på olika nivåer. Regeringens insatser är betydelsefulla men behöver ses i ett större sammanhang och utgör endast en av flera faktorer som påverkar medborgarnas deltagande och delaktighet i demokratin.

Befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin följs upp

För att öka kunskapen och förbättra uppföljningen av demokratipolitiken gav regeringen den 12 november 2015 Göteborgs universitet i uppdrag att ta fram indikatorer om befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin mellan valen (dnr Ku2015/02716/D). Uppdraget genomfördes av SOM-institutet vid Göteborgs universitet och indikatorerna grundar sig på frågor som institutet under flera decennier årligen har ställt i intervjuundersökningar till svenska folket. Uppdraget redovisades den 30 maj 2016 (dnr Ku2016/01409/D).

I rapporten redovisas uppgifter från 2015 som visar att 63 procent av den vuxna befolkningen är mycket eller ganska intresserade av politik. Det politiska intresset i Sverige ligger således kvar på samma höga nivå som under 2014, de högsta nivåerna sedan mätningarna påbörjades 1986. En större andel män än kvinnor uppger att de är intresserad av politik, 69 procent jämfört med 58 procent. Intresset för politik är också större i storstäderna jämfört med på landsbygden och i mindre tätorter, 69 procent jämfört med 57 procent.

Rapporten visar att 37 procent av befolkningen under 2015 diskuterade politik minst en gång i veckan. Även detta ligger på en jämförelsevis hög nivå, den högsta sedan mitten av 1990-talet och skillnaderna mellan kvinnor och män är små. Enligt rapporten anser 25 procent av den vuxna befolkningen att de har goda eller mycket goda möjligheter att påverka beslut på kommunal nivå och 20 procent på nationell nivå. Andelen som upplever att de kan påverka politiska beslut uppvisar en stadig ökning sedan millennieskiftet även om en svag tendens till minskning kan urskiljas mellan 2014 och 2015. Det är endast fem procent som anser att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut som fattas på EU-nivå. Det råder inga betydande skillnader mellan män och kvinnor när det gäller den bedömda möjligheten att kunna påverka politiska beslut. Andelen som anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut på nationell nivå är större bland personer bosatta i storstadsområdena jämfört med personer bosatta i övriga landet.

Tabell 9.2 Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen 2000–2015

Andel i befolkningen (procent), 16–85 år, som svarar att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut

		2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Goda möjligheter påverka beslut i EU	Kvinnor	1	3	5	3	5	5	6	5
	Män	3	2	3	3	3	3	6	4

	Totalt	2	3	4	3	4	4	6	5
Goda möjligheter påverka beslut i Sverige	Kvinnor	6	14	17	16	21	19	24	19
	Män	10	10	14	15	18	18	23	20
	Totalt	8	12	16	16	20	19	24	20
Goda möjligheter påverka beslut i den egna kommunen	Kvinnor	14	20	23	22	26	25	30	26
	Män	18	15	22	22	24	23	27	25
	Totalt	16	17	22	22	25	24	28	25

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2016.

2014 års demokratiutredning – delaktighet och jämlikt inflytande

2014 års demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande lämnade i januari 2016 betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5). Utredningen konstaterar sammanfattningsvis att demokratin i dag står stark, men att det politiska inflytandet inte är jämnt fördelat. Utredningen föreslår bl.a. en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år vid val till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Utredningen föreslår också att en s.k. folkmotion införs till kommun- och landstingsfullmäktige som ersätter de nuvarande bestämmelserna om medborgarförslag. Andra bedömningar rör bl.a. ökad insyn i kommunala beslutsprocesser, stärkt medborgardialog, ett öppnare remissförfarande, medborgerlig förslagsrätt till riksdagen och stärkta möjligheter för personer med funktionsnedsättning att delta i demokratin.

Betänkandet har remitterats och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Lokala resurscenter stärker individers demokratiska delaktighet

I många socioekonomiskt utsatta stadsdelar och bostadsområden finns problem med att delar av befolkningen inte deltar i eller känner sig delaktiga i demokratin. Regeringen beslutade därför den 17 juli 2015 om en satsning på lokala resurscenter för demokratisk delaktighet i socioekonomiskt utsatta bostadsområden (dnr Ku2015/01964/D). Efterfrågan på medel från föreningslivet för att starta lokala resurscenter har varit stor och verksamhet har påbörjats eller är på väg att byggas upp i åtta av landets mest socioekonomiskt utsatta områden. Det är ännu för tidigt att på individnivå mäta effekten på den demokratiska delaktigheten.

Delaktighet bland personer med psykisk ohälsa

Kunskapen om hur deltagandet och delaktigheten i demokratin mellan valen ser ut för personer med psykisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa är begränsad. Regeringen beslutade därför den 26 november 2015 att ge Myndigheten för delaktighet i uppdrag att genomföra en undersökning av den demokratiska delaktigheten mellan valen bland personer med psykisk funktionsnedsättning. Undersökningen ska redovisas den 18 oktober 2016 (dnr Ku2015/02854/D).

Medborgare kan påverka beslut i fullmäktige

Sedan 2001 har det funnits en möjlighet för boende i kommuner och landsting att genom medborgarförslag väcka ärenden i fullmäktige. Över tid har det skett en successiv ökning av antalet kommuner och landsting som valt att införa medborgarförslag. 2015 hade tre av fyra kommuner och landsting infört denna förslagsrätt. Under 2014 lämnades det in totalt runt 3 000 medborgarförslag. De flesta besvarades men enbart 14 procent beviljades (SOU 2016:5).

Ett annat sätt för medborgare att påverka offentligt beslutsfattande mellan valen är genom att väcka frågan om folkomröstning. Det förstärkta folkinitiativet infördes 2011 och innebär att en rådgivande folkomröstning ska hållas i en fråga om minst tio procent av de röstberättigade begär det och under förutsättning att inte två tredjedelar av närvarande ledamöter i fullmäktige motsätter sig det.

Sedan det förstärkta folkinitiativet infördes 2011 har antalet folkomröstningar ökat. Under de fyra första åren, mellan 2011 och 2015, har ca 70 initiativ till folkomröstningar lämnats in till kommun- och landstingsfullmäktige. Av dessa har 57 procent bedömts uppfylla kraven som ställs för namninsamlingar. Totalt har 20

folkinitiativ lett till att folkomröstningar genomförts på kommun- eller landstingsnivå. Detta kan jämföras med de 12 folkinitiativ som ledde till folkomröstningar under åren 1994 till 2011 (SOU 2016:5).

En undersökning genomförd av demokratiutredningen visar att 83 procent av landets kommuner och landsting genomför någon form av medborgardialog och användandet har ökat över tid.

2014 års demokratiutredning pekar på att även om användandet av formella inflytandeformer som medborgarförslag, folkinitiativ och medborgardialog har ökat och bidrar till demokratin kan de också skapa problem. Hanteringen av medborgarförslag är t.ex. ofta administrativt tung för kommunerna. Det förekommer också medborgardialoger som skapar falska förhoppningar om inflytande och som kan påverka demokratins legitimitet negativt.

Inga nya europeiska medborgarinitiativ 2015

Sedan 2012 har EU-medborgare möjlighet att genom att lämna in ett medborgarinitiativ som stöds av minst en miljon EU-medborgare uppmana Europeiska kommissionen att, inom ramen för dess befogenheter, lägga fram ett lagförslag. I minst sju av EU:s medlemsstater ska stödförklaringarna uppgå till ett visst antal, i Sveriges fall 15 000.

Under 2015 har inte något initiativ inkommit till Valmyndigheten, som är behörig myndighet för kontroll och intygande av stödförklaringar från personer med svenskt personnummer. Däremot pågår tre namnsamlingar som kan komma att lämnas in under 2016.

Europeiska kommissionen har inlett ett arbete för att förbättra instrumentets användbarhet och öka antalet godkända initiativ.

Förslag om större delaktighet i frågor som beslutas på EU-nivån

Den 1 februari 2016 överlämnade utredningen om delaktighet i EU sitt betänkande EU på hemmaplan (SOU 2016:10). Utredningen konstaterar att individer och intresseorganisationer har väsentligt sämre möjligheter till insyn och inflytande i de politiska frågor som beslutas på EU-nivån jämfört med i de frågor

som inte har EU-koppling. Det svenska politiska systemet har inte sedan medlemskapet inleddes förändrats på ett sätt som fullt ut möjliggör för medborgaren att tillvarata existerande kanaler för inflytande. Som orsaker framför utredningen dels kunskapsbrist om det svenska demokratiska systemets relation till EU, dels maktförskjutningar och förändrade roller för de politiska institutionerna samt frånvaro av ett kontinuerligt offentligt samtal om EU-relaterade frågor.

Utredningen föreslår ett antal åtgärder, bl.a. i syfte att förbättra informationen om och delaktigheten i beslutsfattande på EU-nivån. Betänkandet har remitterats under våren 2016 och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

9.6.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de genomförda insatserna bidrar till att stärka befolkningens möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen.

Övergripande finns ett stort engagemang och intresse för politik och samhällsfrågor hos den svenska befolkningen. Samtidigt är det oroande att vissa grupper står utanför och varken deltar eller känner sig delaktiga i demokratin. En del av de demokratiska klyftorna har en geografisk koppling. Andelen som står utanför demokratin är större i socioekonomiskt utsatta bostadsområden. Det finns också en klyfta mellan stad och land, där en lägre andel av befolkningen på landsbygden än i storstadsregionerna anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut på nationell nivå.

Satsningen på lokala resurscenter för demokratisk delaktighet i landets socioekonomiskt mest utsatta bostadsområden förväntas bli av stor betydelse för att möta samhällsutmaningen med ökande demokratiska klyftor.

Det är positivt att tillämpningen av formella inflytandeformer som medborgarförslag, folkinitiativ och medborgardialog fortsätter att öka i landets kommuner och landsting. Samtidigt uppstår ibland problem vid genomförandet. Exempelvis kan medborgardialoger skapa falska förhoppningar om inflytande som påverkar demokratins legitimitet negativt.

Uppdraget om den demokratiska delaktigheten bland personer med psykisk funktions-

nedsättning förväntas ge ett värdefullt kunskapsunderlag för det fortsatta arbetet.

Det låga antalet europeiska medborgarinitiativ understryker behovet av den Europeiska kommissionens pågående arbete med att förbättra instrumentets användbarhet.

2014 års demokratiutredning utgör ett viktigt underlag för att utveckla demokratipolitiken. Inom ramen för det fortsatta arbetet ingår att överväga vilka åtgärder som ska genomföras. Likaså utgör betänkandet från Utredningen om delaktighet i EU ett viktigt underlag.

Sammanfattningsvis är det angeläget att allmänheten och övriga aktörer ges goda förutsättningar att tillvarata möjligheterna till inflytande, insyn och delaktighet, oavsett beslutsnivå.

9.7 Resultatredovisning för en ökad demokratisk medvetenhet

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som syftar till att stärka medvetenheten om och stödet för demokratins grundläggande principer. Insatser som rör en ökad demokratisk medvetenhet genom samverkan med trossamfundet redovisas i utgiftsområde 17 avsnitt 12.4.2.

9.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Att öka den demokratiska medvetenheten handlar om ett arbete för att på olika arenor stärka demokratins fundament i form av befolkningens stöd för och kunskap om styrelseskicket, de demokratiska värderingarna samt demokratins beslutsformer. Insatser för att stärka den demokratiska medvetenheten kan bidra till en ökad demokratisk delaktighet bland medborgarna, till ett stärkt demokratisk samtal, till att förebygga polarisering mellan olika grupper i samhället samt till att motverka rasism, radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism.

Arbetet med ökad demokratisk medvetenhet bedöms utifrån:

- befolkningens stöd för och kunskap om demokratin som styrelseskick samt dess grundläggande värderingar,
- befolkningens bedömning av demokratins sätt att fungera, och

- förtroendet för demokratin i allmänhet och för demokratins institutioner, såsom regering, riksdag och EU:s institutioner.

9.7.2 Resultat

Demokratiska värderingar liksom kunskap om det demokratiska styrelseskicket och förtroende för demokratins institutioner påverkas av en rad faktorer och inte minst av händelser i omvärlden, såväl nationellt som internationellt. Kriser och skandaler av olika slag kan exempelvis minska förtroende för demokratin och dess institutioner samtidigt som hot mot säkerheten såsom terrorism kan bidra till att öka uppslutningen kring demokratin och dess institutioner. Vid sidan av regeringens insatser utförs även arbete för att öka den demokratiska medvetenheten av organisationer i det civila samhället och av myndigheter på olika nivåer. Regeringens insatser på området är betydelsefulla men behöver ses i ett större sammanhang och utgör endast en av flera faktorer som påverkar den demokratiska medvetenheten i befolkningen.

Den demokratiska medvetenheten följs upp

För att öka kunskapen och förbättra uppföljningen av demokratipolitiken gav regeringen hösten 2015 Göteborgs universitet i uppdrag att ta fram och redovisa indikatorer som belyser hur demokratins tillstånd i Sverige utvecklas över tid. Uppdraget genomfördes av SOM-institutet. Mer om uppdraget redovisas i avsnitt 9.6.2.

Redovisningen visar att en majoritet av befolkningen är ganska eller mycket nöjd med hur demokratin fungerar i Sverige. Andelen nöjda har dock minskat från 77 procent till 69 procent mellan 2014 och 2015. Detta innebär ett brott i kurvan och den lägsta andelen nöjda sedan 2005. Rapporten visar att män är mindre nöjda med hur demokratin fungerar än kvinnor, att lågutbildade är mindre nöjda än högutbildade och att personer bosatta på landsbygden är mindre nöjda än personer bosatta i andra typer av regioner.

Andelen av befolkningen som har ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen har minskat från 40 procent 2014 till 28 procent 2015 samtidigt som förtroendet för regeringen har minskat från 47 procent till 32 procent och

förtroendet för kommunstyrelserna har minskat från 27 till 20 procent. Förtroendet för riksdag och regering har legat på en högre nivå under perioden 2009–2014 men har i mätningen 2015 sjunkit till en nivå som motsvarar den som gällde före 2009. Förtroendet för riksdag, regering och kommunstyrelser har mellan 2014 och 2015 minskat mer bland män än bland kvinnor. Även förtroendet för politiska partier och för svenska politiker i allmänhet har minskat tydligt mellan 2014 och 2015. Minskningen skiljer sig där inte tydligt mellan män och kvinnor.

När det gäller synen på hur demokratin fungerar i EU visar Göteborgs universitets redovisning att andelen av befolkningen som är mycket eller ganska nöjd har minskat från 48 procent 2014 till 42 procent 2015. Sedan millennieskiftet har andelen som svarar att de är nöjda med demokratin i EU dock ökat från en nivå på 22 procent. Andelen som är nöjda med hur demokratin i EU fungerar är något större bland män än kvinnor. Andelen i befolkningen som har mycket eller ganska stort förtroende för EU-kommissionen respektive Europaparlamentet är i båda fallen 17 procent.

Tabell 9.3 Förtroende för demokratiska institutioner 1990–2015

Andel i befolkningen (procent), 16–85 år, som svarar att de har mycket eller ganska stort förtroende

Förtroende för:	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Riksdagen	25	28	28	23	44	39	38	35	40	28
Regeringen	20	26	27	21	52	46	44	40	47	32
Kommunstyrelserna	x	x	19	17	26	22	24	19	27	20
De politiska partierna	x	x	11	10	25	21	20	18	23	16
Europaparlamentet	x	x	8	10	19	16	15	17	22	17
EU-kommissionen	x	x	7	10	21	16	15	17	22	17

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2015, x = uppgift saknas

Utbildningsinsats motverkar rasism och främjar den demokratiska medvetenheten

För att öka den demokratiska medvetenheten bland skolelever har Forum för levande historia fått i uppdrag att genomföra en utbildningsinsats. Insatsen ska pågå under perioden 2015–2017 och bidra till att skapa ett jämlikt samhälle präglad av respekt för alla människors lika värde och rättigheter och till att främja demokratin (dnr Ku2015/00219/KA). Myndigheten har under 2015 inom ramen för uppdraget genomfört kunskaphöjande insatser bl.a. i form av regionala konferenser. En utvärdering visar att 90 procent av de som har deltagit anser att lärdomar från konferenserna är tillämpbara i deras professionella yrkesroll.

Kunskap om medier ökar den demokratiska medvetenheten

Ett kritiskt och medvetet förhållningssätt till medier och tillgänglig information är en allt viktigare förutsättning för individers demokratiska deltagande och för ett fungerande demokratiskt samtal. Statens medieråd har ett pågående arbete för att öka medie- och

informationskunnighet bland barn och unga som även syftar till att stärka dem mot anti-demokratiska och våldsbejakande budskap på internet och i sociala medier (dnr Ju2013/03289/D, Ju2014/04192/D). Statens medieråd har fått ett särskilt uppdrag att under 2016 stärka detta arbete genom att utveckla, översätta och sprida utbildningsmaterialet MIK för mig, respektive delar av det material som ingår i No Hate Speech Movement (dnr Ku2016/01622/LS).

Elevresor till Förintelsens minnesplatser ökar medvetenheten

Svenska kommittén mot antisemitism (SKMA) beviljades i maj 2014 ett bidrag om 5 miljoner kronor för elevresor till Förintelsens minnesplatser i Polen i syfte att belysa behovet av demokratiskt samarbete i Europa (dnr Ju2014/03127/D, Ku2015/01449/D). I projektet, som slutredovisades i februari 2016, har 408 elever och 81 lärare från 84 skolor på 31 orter deltagit (dnr Ku2016/00413/D). SKMA bedömer sammantaget att de medverkande eleverna har tagit stort intryck av besöken på Förintelsens platser och fått fördjupade kun-

skaper på en rad områden. Flertalet har också blivit mer aktiva för att motverka fördomar och rasism i sin vardag. I en enkät svarar många deltagare att de bättre förstår värdet av ett demokratiskt samhälle där alla behandlas lika samt att de efter resan i högre grad ser värdet av ett kritiskt förhållningssätt till budskap exempelvis på internet (dnr Ju2014/03127/D, Ku2015/01449/D, Ku2016/00413/D).

Demokratisk medvetenhet bland EU:s medborgare främjas

EU:s stödprogram Ett Europa för medborgarna 2014–2020 syftar bl.a. till att främja kunskap och medvetenhet om Europas historia och utvecklingen mot demokrati. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor fungerar som svensk kontaktpunkt för programmet som även ska bidra till att stimulera till demokratisk delaktighet och belysa den mångfald som finns inom EU. Europeiska kommissionen mottog under 2015 totalt 17 ansökningar om medel från programmet med svenskt huvudmannaskap, varav fem beviljades (dnr Ku2016/00575/D).

9.7.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de genomförda insatserna i de fall där data finns tillgängliga bidrar till att skapa en ökad demokratisk medvetenhet i form av ett stärkt stöd för och ökad kunskap om demokratin och dess grundläggande principer.

Sammanfattningsvis är de flesta människor i Sverige nöjda med hur demokratin fungerar. Det är dock oroande att andelen som är nöjda har minskat mellan 2014 och 2015. Även förtroendet för de politiska institutionerna (riksdag, regering och kommunstyrelser) har minskat mellan de två åren. Regeringens uppföljning visar att det är en mindre andel män än kvinnor som är nöjda med demokratin och som har förtroende för de politiska institutionerna. Även personer med lägre utbildning och personer som är bosatta på landsbygden är i genomsnitt mindre nöjda med demokratin och har lägre förtroende för de politiska institutionerna än personer med högre utbildning och personer som är bosatta i andra typer av regioner. En del av den negativa utvecklingen har troligtvis sin förklaring i det parlamentariska läget.

Resor till Förintelsens minnesplatser har varit ändamålsenliga och har ökat den demokratiska medvetenheten bland de grupper av skolelever som deltagit i verksamheten och i deras omgivning. Likaså har EU:s stödprogram Ett Europa för medborgarna varit ändamålsenligt.

9.8 Resultatredovisning för arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som regeringen har vidtagit i syfte att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Åtgärderna har redovisats till riksdagen i skrivelsen Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism (skr. 2014/15:144–).

Den våldsbejakande extremismen i Sverige består i huvudsak av tre miljöer: högerextremism, vänsterextremism och islamistisk extremism. Det finns också ensamagerande extremister som kan motiveras till våldshandlingar av olika ideologier, men som inte tillhör etablerade grupper eller nätverk.

Enbart generella demokratistärkande åtgärder är inte tillräckligt för att förebygga våldsbejakande extremism. Erfarenheter från andra länder och från regeringens tidigare insatser visar att frågor om våldsbejakande extremism måste inkluderas i insatser som syftar till att öka demokratisk medvetenhet och respekten för alla människors lika värde och rättigheter. Utöver det behövs specifika åtgärder som särskilt syftar till att utveckla arbetet med individer i riskzonen och för att individer ska lämna våldsbejakande extremistiska rörelser.

Åtgärder för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism utgör en viktig del av arbetet mot terrorism. Insatserna mot terrorism omfattar utöver det förebyggande arbetet åtgärder för att förhindra och försvåra terrorism. Regeringens arbete mot terrorism beskrivs inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

9.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism bedöms utifrån fem bedömningsgrunder:

- stärka den nationella samordningen för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism,
- stärka arbetet som riktas till ungdomar i syfte att förebygga radikaliserings,
- stärka arbetet med att identifiera riskfaktorer och stödja individer i riskzonen,
- stärka arbetet med individer för att de ska lämna våldsbejakande extremistiska rörelser, och
- utveckla nordiskt och internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte med syfte att förbättra det svenska förebyggande arbetet.

Målsättningen med regeringens åtgärder inom detta område är att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism. I samordnarens kartläggning över Sveriges kommuners arbete mot våldsbejakande extremism som togs fram våren 2016 anger en fjärdedel av kommunerna att det existerar någon form av våldsbejakande extremism i kommunen (Den nationella samordnaren 2016). I dessa kommuner är högerextremism mest förekommande, ca 50 procent. Näst mest förekommande är islamistisk extremism, 36 procent. Cirka 14 procent av kommunerna anger att det finns vänsterextremism.

För att uppnå målet bedömer regeringen att kunskapen om våldsbejakande extremism måste öka hos myndigheter, kommuner och det civila samhällets organisationer och att dessa olika aktörer i sin tur behöver utveckla förebyggande insatser och metoder. Det är utifrån denna inriktning av arbetet som resultaten redovisas.

9.8.2 Resultat

Stärka den nationella samordningen för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

Nationell samordning krävs för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, eftersom många olika aktörer måste vara aktiva i arbetet.

Nationell samordning är också nödvändigt för att stödja kommunerna i att utveckla sitt förebyggande arbete.

Den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

Regeringen beslutade den 26 juni 2014 om att tillsätta en nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (dir. 2014:103). Samordnaren har fått tilläggsdirektiv (dir. 2015:27, dir. 2015:86 och dir. 2016:43). Den huvudsakliga målgruppen för arbetet är Sveriges 290 kommuner. Den nationella samordnarens arbete har bl.a. resulterat i att varje kommun har utsett en kontaktperson för arbetet. Med stöd av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har den nationella samordnaren tagit fram en virtuell plattform för samverkan som används som ett nätverk och stöd i arbetet kommuner emellan. Kontaktpersonerna har också varit ett stöd för samordnaren då de bl.a. har kunnat bidra till att skapa en lägesbild över det arbete som bedrivs i Sverige. Fyra kommuner – Borlänge, Göteborg, Stockholm och Örebro – ingår i ett pilotprojekt med s.k. Kunskapshus som är en beteckning för lokal samverkan mellan olika kommunala verksamheter som ska utgöra en modell för hur kommuner och landsting kan optimera sina resurser för att stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande miljöer. Pilotprojektet syftar till att samla den kommunala expertisen och samordningsansvaret för att på ett mer effektivt sätt möta utmaningarna i arbetet mot våldsbejakande extremism. Detta möjliggör ett brett underlag om hur olika typer av kommuner med varierande lokala kontexter arbetar förebyggande mot våldsbejakande extremism, vilket också på sikt kommer att generera specifik kunskap om olika arbetssätt och metoder.

Referensgrupp av nationella myndigheter m.fl.

Under 2014 inrättade den nationella samordnaren en referensgrupp av 15 nationella myndigheter samt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Referensgruppen har bidragit till en starkare samordning av arbetet. Arbetet har gått från att initialt handla om kunskaps- och erfarenhetsutbyte till att skapa och diskutera konkreta insatser mot våldsbejakande extremism. Referensgruppen har träffats sammanlagt sju gånger under perioden hösten 2014 till våren 2016.

Nationellt nätverk av experter

Under 2015 fick den nationella samordnaren i uppdrag att inrätta ett expertnätverk vars kunskap och kontakter kan gynna utvecklingen av det förebyggande arbetet på nationell, regional och lokal nivå (dir. 2015:27). Samordnaren har inrättat två olika forum för experter, ett nätverk av forskare och ett nätverk av praktiker. Inom ramen för forskarnätverket har den nationella samordnaren initierat olika forskningsprojekt för att öka kunskapen om våldsbejakande extremism.

Stärka arbetet som riktas till ungdomar i syfte att värna demokratin och alla människors lika värde och rättigheter

Forum för levande historia genomför regelbundet en undersökning av ungdomars tolerans och attityder till utsatta grupper i samhället. Undersökningen omfattar ungdomar i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 1–3 i gymnasieskolan. Resultaten från den senast genomförda undersökningen från 2013 visar att 12 procent av ungdomarna är mycket oroliga för terrorism, 18 procent mycket oroliga för ökad främlingsfientlighet och att 16 procent är mycket oroliga för ökad invandring (Forum för levande historia 2014). Av studien framgår att var fjärde skolelev tydligt upplever att nynazism är ett problem i Sverige i dag och att var tredje upplever att rasism är det. Studien visar också att 18 procent av de skolelever som är utrikes födda har blivit retade för sitt ursprung i skolan minst en gång under det senaste året och att en lika stor andel har blivit retade även utanför skolan på grund av detta. Av inrikes födda med båda föräldrarna födda i Sverige är motsvarande andel 3 procent.

Ett arbete som syftar till att värna demokratin och alla människors lika värde och rättigheter och som riktas till barn och ungdomar bör både förebygga de omständigheter som kan bidra till radikaliserings, t.ex. rasism, diskriminering, hot och hat, och förebygga de ideologiska och antidemokratiska, politiska och religiösa föreställningar som legitimerar våld som en politisk metod för att förändra samhället. I syfte att utveckla det förebyggande arbetet behöver därför olika personalgrupper som arbetar med verksamheter för barn och ungdomar kunskap och vägledning. De behöver också kunna bemöta

och diskutera barns och ungdomars oro för terrorism och nynazism.

Grundläggande och fördjupade utbildningsinsatser riktade till yrkesgrupper på lokal nivå

Regeringen har gett i uppdrag till den nationella samordnaren att genomföra grundläggande och fördjupade utbildningsinsatser riktade till yrkesgrupper på lokal nivå (dir 2014:103). Enligt den nationella samordnarens erfarenhetsberättelse har de sedan 2014 genomfört ca 200 utbildningstillfällen med sammanlagt 20 000 deltagare (dnr Ku2016/01650/D). Av samordnarens kartläggning av kommunernas arbete framgår att 90 procent har besökt samordnarens webbplats och anger också att den har varit till stor hjälp i deras arbete. Kommuner anger även att de har haft stor användning av det digitala utbildningsmaterialet Samtalskompassen som finns tillgängligt på samordnarens webbplats sedan det lanserades under 2015.

Förlängning och utveckling av den nationella kampanjen No Hate Speech Movement

Regeringen gav under 2015 Statens medieråd i uppdrag att utveckla kampanjen No Hate Speech Movement till att också omfatta insatser för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (dnr Ku2015/01869/D). Genom detta uppdrag förlängdes också kampanjen i sin helhet t.o.m. 2016.

Enligt den delrapport som Statens medieråd har lämnat om uppdraget är kampanjen No Hate Speech Movement på väg att bli en etablerad kanal för att nå ut med information om näthat (dnr Ku2016/01042/D).

Stöd till verksamhet som motverkar antidemokratiskt beteende och radikaliserings

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har sedan 2012 fördelat medel till det civila samhällets organisationer för att göra förebyggande insatser mot våldsbejakande extremism enligt förordningen (2011:1508) om statsbidrag för verksamhet som värnar demokratin. Även kommuner kan söka statsbidrag för denna typ av verksamhet om de samarbetar med minst en organisation. Under 2015 mottog MUCF 41 ansökningar och beviljade totalt 15 organisationer och en kommun statsbidrag med sammanlagt 5 099 300 kronor. En utvärdering som genomförts av de organisationer som har fått stöd under 2015 visar att 9 av de 16 projekt som beviljats bidrag 2015 arbetar mot vålds-

bejakande extremism i termer av radikal islamism och förebyggandet av ungas anslutning och rekrytering till religiöst krig i konfliktzoner. Projektens huvudsakliga målgrupper är ungdomar och inriktar sig på olika former av demokratiserande arbete eller arbete mot antidemokratiska beteenden. Statsbidraget är av central vikt för att organisationerna ska kunna arbeta med förebyggande insatser. Det är enligt utvärderingen ännu för tidigt att uttala sig om andra effekter (Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – utvärdering av projekt som har beviljats bidrag under 2015 av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF 2016).

I december 2015 beslutade regeringen att MUCF skulle fördela 8 miljoner kronor under 2016 utifrån förordningen. Fram t.o.m. mars 2016 hade myndigheten mottagit 35 ansökningar. Antalet som söker statsbidrag visar att intresset för att utveckla förebyggande verksamheter är stort. I propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99 s. 58) tillförde regeringen ytterligare 8 miljoner kronor för att möta detta intresse.

Stärka arbetet med att identifiera riskfaktorer och stödja individer i riskzonen

Säkerhetspolisen bedömer att ett hundratal individer inom de vänsterextremistiska respektive högerextremistiska miljöerna har avsikt eller förmåga att begå politiskt motiverade brott. I samband med demonstrationer och ordningsstörningar kan dock fler personer mobiliseras som traditionellt inte ingår i miljöerna, dvs. inte kan knytas till ideologiskt motiverade brott. Sedan 2012 har ca 300 personer, varav ett fyrtiotal kvinnor, rest från Sverige till konfliktområden i terrorismsyfte, framförallt till Syrien och Irak.

Regeringen har identifierat att olika yrkesgrupper har bristande kunskap om vilka insatser som kan riktas till individer som riskerar att involveras i eller redan är involverade i våldsbejakande extremistiska grupper eller miljöer. Utöver att dessa individer behöver insatser är föräldrar, syskon och andra anhöriga identifierade som viktiga i ett förebyggande arbete.

Förbättrat stöd till anhöriga

Regeringen gav i mars 2015 den nationella samordnaren i uppdrag att förbättra stödet till anhöriga genom att aktivt bistå med rådgivning och utbildning till myndigheter, kommuner, organisationer och trossamfund (dir. 2015:27). Samordnaren har t.ex. startat ett pilotprojekt för stöd till mammor och familjer vars barn är involverade i våldsbejakande extremism. Projektet prövas nu i ett antal kommuner.

Pilotverksamhet med en nationell stödtelefon

Den nationella samordnaren fick i augusti 2015 i uppdrag att genomföra en pilotverksamhet med en nationell stödtelefon dit anhöriga, kommuner och organisationer kan vända sig för att få information, rådgivning och stöd (dir. 2015:86). Stödtelefonen lanserades den 16 november 2015 och Röda Korset är ansvarigt för att genomföra verksamheten med stöd från den nationella samordnaren. Material om stödtelefonen har producerats på åtta olika språk (svenska, engelska, arabiska, kurdiska, turkiska, somaliska, serbokroatiska och persiska) och går att beställa gratis på Röda Korsets webbplats.

Stöd för socialtjänsten i ärenden som rör våldsbejakande extremism har utvecklats

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen utarbetat en vägledning för socialtjänstens arbete mot våldsbejakande extremism: Våldsbejakande extremism – stöd för socialtjänstens arbete med barn och unga vuxna (dnr Ku2016/01320/D). I den enkätundersökning som myndigheten genomförde som grund för vägledningen framkommer att 11 procent av kommunerna under det senaste året hade varit i kontakt med barn under 18 år som var involverade – eller misstänkts riskera att involveras – i våldsbejakande extremism. Av kommunerna hade också 11 procent varit i kontakt med unga vuxna i åldern 18–25 år med denna problematik. Framförallt gäller socialtjänstens kontakter våldsbejakande islamistisk extremism. Av undersökningen framkommer att det är ovanligt att socialtjänsten ger insatser till barn och unga vuxna på grund av våldsbejakande extremism, trots att flera olika verksamheter inom socialtjänsten kommer i kontakt med problemet. Det material som Socialstyrelsen har tagit fram ska utgöra ett stöd för socialtjänsten att utveckla sitt arbete inom ramen för sina ordinarie insatser.

Utveckla trossamfundens stöd till föräldrar, ungdomar och anhöriga

Nämnden för statligt stöd till trossamfund har på uppdrag av regeringen och i dialog med de samfund som vill utveckla sitt arbete med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism stimulerat dessa samfunds stöd till ungdomar, föräldrar och anhöriga (dnr Ku2016/00645/D). Inom ramen för uppdraget har myndigheten bl.a. bistått kommuner och trossamfund i att utveckla sitt samarbete.

Utveckla och sprida kunskap och metoder

Regeringen gav i augusti 2015 Göteborgs universitet ett uppdrag att utveckla och sprida kunskap och metoder för att minska rekryteringen av människor till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer (dnr U2015/01523/UH). Som ett led i detta uppdrag inrättade Göteborgs universitet Segerstedtinstitutet som ett nytt nationellt resurscentrum mot våldsbejakande ideologier och rörelser. Segerstedtinstitutet har bl.a. vidareutvecklat en kurs för lärare, socialarbetare och ungdomsarbetare om 15 högskolepoäng. Cirka 60 personer deltog under 2015. Institutet har även genomfört fortbildningsdagar för relevanta yrkesprofessioner samt gett handledning till ett trettio-tal kommuner t.ex. när det gäller lokala handlingsplaner mot våldsbejakande extremism, att utveckla lokala behovsanalyser och ta fram preventionsprogram.

Arbetet med individer för att de ska lämna våldsbejakande extremistiska rörelser

För att kunna förebygga extremism och terrorism behövs insatser för att individer ska lämna våldsbejakande extremistiska rörelser. Sådana insatser behöver också genomföras för de individer som lagförs för brott relaterade till extremism eller terrorism.

Det finns inga uppgifter om hur många individer som faktiskt lämnar de våldsbejakande extremistiska miljöerna eftersom det saknas uppföljningar.

Lokala insatser för individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser har utvecklats

Regeringen gav i mars 2015 den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism i uppdrag att stötta rele-

vanta aktörer i att utveckla arbetet med de individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser och de individer som återvänder och som misstänks ha deltagit i väpnade strider i andra länder (dir. 2015:27). I syfte att utveckla arbetet har den nationella samordnaren initierat en kunskapsöversikt över studier som har undersökt individers utträden ur olika slutna miljöer (dnr Ku2016/01651/D). Kunskapsöversikten visar bl.a. att de som lämnat högerextrema miljöer upplever större svårigheter att bygga upp ett nytt liv utanför gruppen än de som lämnat vänsterextrema miljöer. Allra svårast är det för dem som lämnar våldsbejakande islamistiska miljöer. Utträdesprocessen realiserar ofta av sociala och praktiska faktorer. Interventioner som syftar till att stödja individers utträden bör därför fokusera på dessa faktorer. Utifrån kunskapsöversikten lämnar samordnaren förslag på nio riktlinjer för utformandet av interventioner som syftar till att få individer att lämna våldsbejakande extremism. Dessa riktlinjer kommer att användas i samordnarens fortsatta arbete.

Stöd till verksamheter som stöder individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser

Regeringen gav i december 2014 MUCF i uppdrag att fortsätta fördela stöd till verksamheter som stödjer individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser under perioden 2015–2018 enligt förordningen (2011:1508) om statsbidrag för verksamhet som värnar demokratin. Av de 16 projekt som har fått stöd under 2015 arbetar minst ett med insatser för att utveckla verksamhet till individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser.

Metoder och arbetssätt för att förebygga våldsbejakande extremism inom de särskilda ungdomshemmen har kartlagts

Statens institutionsstyrelse (SiS) har på uppdrag av regeringen gjort en kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas i arbetet för att förebygga våldsbejakande extremism inom myndighetens särskilda ungdomshem (dnr Ku2016/01401/D). Myndigheten redogör för olika metoder och arbetssätt som kan användas i slutna miljöer. Det handlar bl.a. om risk- och screeninginstrument, behandlingsmetoder, strukturerade insatser och vårdens organisering. SiS bedömer att det förebyggande arbetet inom de särskilda ungdomshemmen behöver för-

stärkas inom några områden, t.ex. att utbilda personalen om våldsbejakande extremism, testa ett screeninginstrument för att identifiera ungdomar med våldsbejakande extremistisk problematik och förstärka arbetet med demokrati och mänskliga rättigheter inom ramen för SiS skolverksamhet. Myndigheten kommer att ta fram en handlingsplan för det fortsatta arbetet.

Metoder och arbetsätt för att förebygga våldsbejakande extremism inom Kriminalvården har kartlagts

Kriminalvården har på uppdrag av regeringen gjort en kartläggning av metoder och arbetsätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism hos klienter i häkte, anstalt eller frivård samt i arbetet med de klienter som redan är anslutna, eller på annat sätt har koppling, till våldsbejakande extremistiska grupper (dnr Ju2016/04230/KRIM). Kartläggningen visar att Kriminalvården har goda förutsättningar att arbeta effektivt mot våldsbejakande extremism, myndigheten arbetar redan idag med flera av de metoder och arbetsätt som identifierats som betydelsefulla. Den genomförda kartläggningen påvisar ett antal områden där existerande strukturer kan kompletteras för att bättre svara mot behoven. För att stärka Kriminalvårdens arbete mot våldsbejakande extremism kommer bl.a. våldsbejakande extremism att vara ett fokusområde i myndighetens strategi för forsknings- och utvärderingsarbetet under 2016–2020 och vara ett strategiskt område för Kriminalvårdens behandlingsinsatser fr.o.m. 2017. Myndigheten ser också behov av att utveckla och implementera utbildningsinsatser i fort- och vidareutbildning samt i grundutbildningen för personal.

Utveckla internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte med syfte att förbättra det svenska förebyggande arbetet

Målsättningen med det internationella kunskaps- och erfarenhetsutbytet är att det ska bidra till att utveckla samtliga delar av det förebyggande arbetet i Sverige.

Nordiskt kunskaps- och erfarenhetsutbyte

Sverige har under 2015 varit drivande i att de nordiska länderna gemensamt har utvecklat sitt samarbete för att förebygga våldsbejakande

extremism, inom ramen för den avsiktsförklaring som undertecknades av ansvariga ministrar i januari 2015 (dnr Ku2015/00352/D).

Samarbetsområdena består av konkreta initiativ som framför allt syftar till att intensifiera arbetet på lokal nivå och öka kunskapen om drivkrafterna bakom radikaliserings till våldsbejakande extremism. Det nordiska samarbetet förstärker och bygger ut regeringens åtgärder mot våldsbejakande extremism.

Internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte

Sverige deltar i Policy Planners' Network on Countering Polarisation and Radicalisation (PPN) för erfarenhetsutbyte mellan tjänstemän från Storbritannien, Belgien, Tyskland, Frankrike, Nederländerna, Spanien, Finland, Norge, Danmark och Kanada. Nätverket har under perioden september 2015 till augusti 2016 träffats under tre tillfällen för att diskutera och fördjupa sig i hur man kan stödja anhöriga, hur man kan upptäcka och förebygga ensamagerande extremister och terrorister samt hur migrations-situationen hösten 2015 bidrog till mobilisering av högerextrema grupperingar och nätverk.

9.8.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de genomförda och pågående åtgärderna har utvecklat det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Samtidigt är utvecklingen av våldsbejakande extremism och terrorism i världen illavarslande. Under 2015 och 2016 har fruktansvärda terrordåd utförts i många städer i världen, antingen genomförda av Daesh eller av grupper eller av individer som delar denna eller andra islamistiska terroristorganisationers värderingar. Högerextremistiska grupper och nätverk har mobiliserat genom demonstrationer men också genom att aktivt sprida rasistisk propaganda och konspirationsteorier. Många kommuner är på väg att utveckla sitt förebyggande arbete, vilket regeringen välkomnar. Regeringen gör bedömningen att arbetet för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism måste gå hand i hand med skärpt lagstiftning och säkerhetshöjande åtgärder. Arbetet måste fortsätta och utvecklas ytterligare.

Den nationella samordnarens arbete har gjort Sverige bättre rustat

Regeringen bedömer att det arbete som den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism utfört har bidragit till att Sverige i dag är bättre rustat än tidigare för de utmaningar som finns med våldsbejakande extremism på nationell och lokal nivå. I den nationella samordnarens lägesbild av kommunernas förebyggande arbete framkommer att totalt 61 procent av kommunerna har påbörjat ett sådant arbete. De har antingen tagit fram en handlingsplan eller är på väg att skaffa en handlingsplan, alternativt har de tagit fram riktlinjer för arbetet och inkluderat dem i andra handlingsplaner. Mycket arbete återstår dock och de insatser som gjorts behöver utvecklas och konkretiseras ytterligare, bl.a. behöver fler kommuner genomföra utbildningsinsatser. Även myndigheters och kommuners personal behöver utbildningar om våldsbejakande extremism.

Myndigheters arbete behöver fortsätta och utvecklas
Regeringen bedömer att uppdragen till de olika myndigheterna, inom ramen för området värna demokratin mot våldsbejakande extremism, kommer att ge dem bättre förutsättningar i sitt förebyggande arbete. Viktiga personalgrupper, som t.ex. arbetar inom socialtjänsten, de särskilda ungdomshemmen och inom Kriminalvården, kommer med hjälp av kunskapsunderlag att kunna få bättre vägledning i frågor som rör våldsbejakande extremism.

Genom Sveriges deltagande i det europeiska samarbetet om strategisk kommunikation mot våldsbejakande extremism och terrorism under 2015 och 2016 har det visat sig vara viktigt att Sverige tar fram ny och fördjupad kunskap om omfattningen av och innehållet i den våldsbejakande propaganda som förekommer på internet och i sociala medier. Vilken roll den digitala miljön har för radikaliserings och rekrytering till våldsbejakande extremism och terrorism behöver också analyseras. Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att det är viktigt att i digitala miljöer där det förekommer våldsförhållande budskap sprida positiva motbudskap om demokrati och våra grundläggande värden (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 7 Förhindra radikaliserings och rekrytering i digitala miljöer). För att effektivt och långsiktigt kunna förebygga och bemöta våldsbejakande

budskap på nätet behöver propagandan först kartläggas till form och innehåll.

Statsbidrag till det civila samhällets organisationer och kommuner viktigt

Antalet inkomna ansökningar avseende det statsbidrag för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism som fördelas av MUCF visar att intresset för att utveckla förebyggande verksamhet är stort. Den nationella samordnaren har sannolikt bidragit till att fler aktörer har blivit medvetna om behovet att utveckla förebyggande insatser.

Internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte utvecklar nya insatser i Sverige och andra länder

Den internationella samverkan och kunskapsutbytet som Sverige deltar i när det gäller att utveckla insatser för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism är betydelsefullt. Det har bidragit till att utveckla det nationella arbetet, t.ex. när det gäller att kartlägga och analysera våldsbejakande budskap och propaganda som sprids via internet och sociala medier och till att utveckla ett nätverk av nordiska städer, Nordic Safe Cities. Olika länders arbete och även de forskningsinsatser som görs är viktiga källor till kunskap om det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism. Det gäller särskilt de pågående forskningsinsatserna som bl.a. genomförs av FN för att skapa ökad kunskap om grundorsaker till radikaliserings och rekrytering till strider i utlandet för terroristorganisationer.

9.9 Resultatredovisning för arbetet med att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som regeringen har vidtagit i syfte att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat. I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, utg.omr. 1 avsnitt 9) aviserades en handlingsplan för att förebygga hot mot det demokratiska samtalet. I propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, s. 58) tillfördes 3 miljoner kronor till kunskapsinhämtning om växande hot och hat i samhället. Syftet med den kommande handlingsplanen är att förebygga utsatthet hos centrala aktörer som deltar i det offentliga samtalet och att förebygga före-

komsten av hot och hat i det offentliga rummet. Områden som berörs av åtgärder för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat är

- insatser för ett breddat och mer jämlikt deltagande i de politiska församlingarna (avsnitt 9.5),
- insatser för stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen (avsnitt 9.6) och en ökad demokratisk medvetenhet (avsnitt 9.7),
- insatser för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (avsnitt 9.8), insatser mot rasism och andra former av fientlighet (utg.omr. 13) och hatbrott (utg.omr. 13 och utg.omr. 4),
- brottsförebyggande arbete (utg.omr. 4), och
- insatser för kulturskaparnas villkor (utg.omr. 17).

9.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat bedöms utifrån:

- omfattningen och konsekvenserna av hot, våld och trakasserier mot aktörer som är centrala deltagare i det offentliga samtalet som t.ex. förtroendevalda, journalister och kulturskapare, och
- omfattningen och konsekvenserna av hot och hat mot människor som deltar i samtal i det offentliga rummet.

9.9.2 Resultat

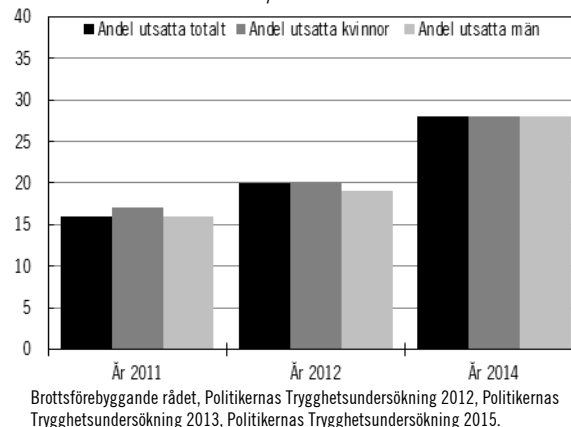
Högre utsatthet för hot och hat bland förtroendevalda vid valår

Hot och hat som riktas mot förtroendevalda i samband med deras politiska uppdrag är ett hot mot det demokratiska samtalet och i förlängningen ett hot mot demokratin. I september 2014 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att genomföra en tredje kartläggning av förtroendevaldas utsatthet för hot, våld och trakasserier (dnr Ju2014/05282/D). Kartläggningen redovisades i rapporten Politikernas trygghetsundersökning (PTU) 2015 i december

2015. Nästan tre av tio förtroendevalda uppger att de har utsatts för hot, våld eller trakasserier i samband med sitt politiska uppdrag under valåret 2014. Mellanvalsåret 2012 var motsvarande andel två av tio förtroendevalda. Utsattheten utgörs främst av hot och trakasserier och är högre oavsett ålder, kön eller partitillhörighet jämfört med mellanvalsåret 2012. Det finns ingen skillnad i andel utsatta kvinnor och män. Däremot är förtroendevalda kvinnor som innehar ordförandeposter och kvinnor som är kända hos allmänheten, aktiva eller exponerade på internet eller i sociala medier i högre grad utsatta än män i samma position.

Diagram 9.1 Hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda

Andel utsatta förtroendevalda i procent

Hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda får konsekvenser. Totalt har en av fem av samtliga förtroendevalda påverkats av utsatthet eller oro för att utsättas. Påverkan har t.ex. lett till att förtroendevalda har lämnat uppdrag, fattat ett annat beslut än vad som ursprungligen var tänkt, undvikit att engagera sig eller uttala sig i en fråga eller tvekat inför en åtgärd. Politikernas trygghetsundersökning 2015 visar även att det finns behov av stöd till förtroendevalda och att förtroendevalda har kännedom om det stödet. Endast 40 procent av dem som har uttryckt ett mycket eller ganska stort behov av stöd har fått det stöd som de har behövt. 31 procent har inte fått stöd eller hjälp överhuvudtaget. Vidare har nästan fyra av tio förtroendevalda i riksdag, landsting och kommun inte kännedom om huruvida det finns en handlingsplan för att förebygga och hantera hot, våld och trakasserier. Drygt tre av tio förtroendevalda har inte kännedom om huruvida det finns en säkerhetsansvarig.

Enligt Brå måste anmälningsbenägenheten öka för att stärka det förebyggande arbetet och för att utsattheten inte ska normaliseras. Även under valåret 2014 är andelen händelser som polisanmäls låg. Det främsta skälet som anges är att man inte trodde att en anmälan skulle leda till något. Var femte förtroendevald polisanmälde inte eftersom man ser händelsen som en del i uppdraget. Brå fick i juni 2016 i uppdrag av regeringen att genomföra en fjärde kartläggning av förtroendevaldas utsatthet för hot, våld och trakasserier som avser mellanvalsåret 2016 (dnr Ku2016/01675/D). Uppdraget ska redovisas senast den 9 november 2017.

Mer kunskap om journalisters och kulturskarpes utsatthet

Ett arbete för att identifiera omfattningen och konsekvenserna av utsattheten för hot och hat hos aktörer som är centrala deltagare i det offentliga samtalet pågår. Enligt den kunskapsöversikt som Brå på uppdrag av regeringen redovisade i april 2015 om hot, våld och trakasserier mot personer med uppdrag eller anställningar av särskild betydelse för det demokratiska samhället (dnr Ju2014/05640/D) liknar politiker och journalister varandra i utsattheten för hot, våld och trakasserier. De är särskilt utsatta för hot och trakasserier, få polisanmäler, många har inte fått det stöd som de hade behövt, påverkan är vanligt, och det förebyggande arbetet rapporteras vara bristfälligt. I den senaste undersökningen från den s.k. Journalistpanelen från Göteborgs universitet, uppger en tredjedel av journalisterna att de har utsatts för hot de senaste tolv månaderna (Göteborgs universitet, 2013). Skillnaden i andel utsatta kvinnor och män är liten. Det är något vanligare att manliga journalister har utsatts för hot och våld. Dock utsätts långt fler kvinnliga journalister för hot om sexuellt våld och sexistiska kommentarer. I juni 2016 gav regeringen Göteborgs universitet i uppdrag att kartlägga utsattheten för hot, våld och trakasserier hos journalister i syfte att uppdatera och systematisera kunskapen om journalisters utsatthet (dnr Ku2016/01674/D). Uppdraget ska redovisas senast den 15 september 2017.

Myndigheten för kulturanalys publicerade i april 2016 rapporten Hotad kultur? En undersökning om hot, trakasserier och våld mot

konstnärer och författare i Sverige (Myndigheten för kulturanalys, 2016:3). Undersökningen visar att var sjätte konstnär och författare har utsatts för hot, trakasserier, stöld, våld eller skadegörelse som har varit kopplad till deras yrkesutövning under de senaste tolv månaderna. Skillnaden i andel utsatta kvinnor och män är liten. Däremot är antalet drabbade kvinnliga konstnärer nästan tre gånger så stort som antalet drabbade manliga konstnärer. Rapporten är den första i sitt slag och myndigheten avser att presentera en slutrapport med bl.a. fördjupade analyser i höst.

9.9.3 Analys och slutsatser

Allt fler upplever ett hårdare samhällsklimat och en hårdare samtalston i Sverige. Rapporterna som redogjorts för ovan från Brottsförebyggande rådet, Göteborgs universitet och Myndigheten för kulturanalys möjliggör på sikt jämförelser över tid och mellan olika aktörer som är centrala för det demokratiska samtalet. Kartläggningarna utgör ett viktigt kunskapsunderlag för regeringen och lägger grunden för ett effektivt förebyggande arbete. I dag finns dock för lite kunskap om hur omfattningen och konsekvenserna av hot och hat i det offentliga rummet och mot olika aktörer som deltar i det offentliga samtalet har utvecklats. I det fortsatta arbetet är även breda åtgärder som förebygger näthat och verkar samtalsstärkande genom att t.ex. utrusta barn och unga med medie- och informationskunnighet av stor vikt.

9.9.4 Årlig revision

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med uttalande med reservation för Valmyndighetens årsredovisning för första kvartalet 2016 (Ku2016/01721/D, Ku2016/01416/D). Grunden för uttalande med reservation är att resultatposten Övriga driftskostnader är för lågt redovisad med 1 024 000 kronor. En korrekt redovisning skulle ha medfört ett överskridande av anslagsposten med 64 000 kronor. Valmyndigheten har redovisat för regeringen att inga åtgärder med anledning av den felaktiga periodiseringen vidtas eftersom Skatteverket fr.o.m. den 1 april 2016 har tagit över Val-

myndighetens tillgångar och skulder och att Valmyndigheten inte ska lämna någon ytterligare årsredovisning. (Ku2016/01721/D). Regeringen instämmer i denna bedömning.

9.10 Politikens inriktning

Svensk demokrati är stark. Samtidigt finns utmaningar. För att säkerställa en öppen och levande demokrati i framtiden behöver demokratin både stärkas och värnas.

Det är mycket angeläget att stärka demokratin, inte minst i socialt utsatta områden. Åtgärder för ett högt och jämlikt valdeltagande och åtgärder för att öka delaktigheten mellan valen behövs. Alla, oavsett bakgrund och bostadsort, ska få möjlighet att göra sin röst hörd.

Det är likaledes angeläget att värna demokratin. Kraftfulla insatser för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism pågår. Detta arbete förstärks. Samtalstonen i Sverige hårdnar. Regeringen kommer därför att ta krafttag för att motverka hot och hat mot det demokratiska samtalet.

Demokratin i Sverige utvecklas åt två håll. Samtidigt som intresset för politik och deltagandet i allmänna val ökar finns tecken på vidgade demokratiska klyftor där delar av befolkningen varken deltar eller känner sig delaktiga. En stor utmaning är den ökande polariseringen mellan olika grupper. Polariseringsen har sin grund i segregation och klyftor i samhället som gör att kontakt och kommunikation mellan grupper i befolkningen minskar. Utan möten och samtal där åsikter och perspektiv kan brytas mot varandra undergrävs demokratins fundament. Polariseringsen tar sig bl.a. uttryck i ett hårdnat offentligt diskussionsklimat, hot och hat mot olika typer av opinionsbildare, rasism och rekrytering till våldsbejakande extremistiska miljöer.

För att motverka polarisering och skapa förutsättningar för ett öppet, solidariskt och sammanhållet Sverige lämnar regeringen förslag till satsningar för ett Sverige som håller ihop inom flera utgiftsområden i denna proposition (se även utg.omr. 13 avsnitt 4.6 och utg.omr. 17 avsnitt 3.6.1). Inom utgiftsområdet genomför regeringen två viktiga satsningar i Ett Sverige som håller ihop, dels förstärkt arbete mot vålds-

bejakande extremism, dels åtgärder inom ramen för handlingsplanen för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat.

Insatser för valdeltagande och möjlighet till inflytande mellan valen

Regeringen avser att under 2017 påbörja arbetet med valdeltagandesatsningar inför de allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019, med fokus på socioekonomiskt svaga områden och befolkningsgrupper som röstar i mindre utsträckning. Regeringen kommer också att fortsätta utveckla arbetet med att stärka möjligheterna att delta i och påverka politiska beslutsprocesser mellan valen.

Värna demokratin mot våldsbejakande extremism
Våldsbejakande extremism är en av vår tids största utmaningar. Att utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism har fortsatt mycket hög prioritet.

Den viktigaste förebyggande insatsen är det arbete som har påbörjats av den nationella samordnaren. Det finns genom en bred politisk överenskommelse kring åtgärder mot terrorism en enighet om att detta arbete är viktigt.

Riksdagen har gett regeringen tillkänna att det arbete som bedrivs av den nationella samordnaren bör tas tillvara och att det finns behov av att kontinuerligt utveckla arbetet mot våldsbejakande extremism (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 2 Nationell samordnare). Regeringen delar riksdagens bedömning att det finns ett behov av att vidareutveckla och fördjupa det kunskapsbaserade förebyggande arbetet och har därför förlängt uppdraget till den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism till den 12 januari 2018 (dir. 2016:43) samt även utsett en ny samordnare för det fortsatta uppdraget. Den nationella samordnaren överlämnade den 29 juni 2016 en Nationell strategi mot våldsbejakande extremism som kommer vara vägledande för samordnarens fortsatta arbete (dnr Ku2016/01651/D). Strategin ligger i linje med regeringens förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism och terrorism.

Behovet av en nationell samordning för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism är långsiktigt. I samordnarens uppdrag ingår därför att analysera och föreslå hur det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism nationellt bör samordnas och organiseras inom ramen för befintlig myndighetsstruktur

fr.o.m. januari 2018. Den nationella samordnaren har även fått i uppdrag att analysera vilket ansvar kommunerna har för, och vilket arbete de bedriver med, att förebygga radikaliserings och rekrytering till våldsbejakande grupper. Utifrån denna analys ska den nationella samordnaren utreda olika alternativ till hur kommunernas ansvar bör utformas samt föreslå vilka åtgärder som skulle kunna vidtas mot kommuner som inte lever upp till sitt ansvar. Med dessa åtgärder anser regeringen att riksdagens tillkännagivande om en Nationell samordnare är tillgodosett. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Riksdagen har vidare tillkännagivit för regeringen att det finns behov av att sprida kunskap om våldsbejakande islamistiska organisationers övergrepp och ideologi samt att uppgiften att genomföra detta förslagsvis kan tillföras Forum för levande historia (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 3 Kunskapshöjande åtgärder). Att genomföra en sådan kunskaps-höjande uppgift är den nationella samordnaren, som sedan 2014 har ett huvudansvar för att genomföra sådana utbildningsinsatser, bäst lämpad för (dir. 2014:103). Regeringen delar riksdagens uppfattning om att det finns ytterligare behov av att sprida kunskap. Vidare finns behov av ytterligare kunskapsinhämtning och analys. Därför avsätter regeringen medel till sådana åtgärder t.o.m. 2020. De kunskaps-höjande och kunskapsinhämtande åtgärder som vidtas bör omfatta alla former av våldsbejakande extremism, men samtidigt anpassas och skräddarsys efter myndigheters och kommuners behov av kunskap.

Regeringen delar vidare riksdagens synpunkter om att medarbetare t.ex. inom skolan måste vara uppmärksamma på tendenser till radikaliserings. Statens skolverk har påbörjat ett sådant arbete. Myndigheten har bl.a. deltagit i Europarådets projekt Teaching controversial issues som syftar till att utveckla vidareutbildningar och stödmaterial för lärare och pedagoger om hur de kan undervisa i kontroversiella ämnen, t.ex. om extremism och terrorism. I enlighet med vad som anges i propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99 s. 58) tillförde regeringen även ytterligare medel till det förebyggande arbetet inom detta område. Göteborgs universitet, som redan har i uppdrag att utveckla och sprida kunskap och metoder för att minska rekryteringen till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska

organisationer, har fått uppdraget att genomföra ytterligare insatser (dnr Ku2016/01622/LS). En särskilt viktig del av detta uppdrag är det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i skolorna, inklusive stöd till lärare, fritidspersonal och socialarbetare. Arbetet med att stärka respekten för alla människors lika värde och rättigheter och med demokratins idéer måste vara långsiktigt och spridas. Regeringen förlänger därför Göteborgs universitets uppdrag om det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i skolorna t.o.m. 2018. Med dessa åtgärder anser regeringen att riksdagens tillkännagivanden om kunskapshöjande åtgärder är tillgodosett. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Riksdagen har vidare tillkännagivit för regeringen att det finns anledning att se över behovet av ett förtydligt ansvar för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga för att motverka radikaliserings, liksom formerna för ett sådant ansvar (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 4 Ansvar för skolhuvudmän m.fl.). I Socialstyrelsens stödmaterial till socialtjänsten Våldsbejakande extremism – stöd för socialtjänstens arbete med barn och unga (Socialstyrelsen, 2016) lyfter myndigheten fram att våldsbejakade extremism bland barn och ungdomar är en riskfaktor och utgör skäl för orosanmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen. Myndigheter som arbetar med barn och unga är enligt lag skyldiga att anmäla om barn och ungdomar far illa. Den gäller också personal som arbetar med barn och unga i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet eller i annan sådan verksamhet på hälso- och sjukvårdens eller socialtjänstens område. Regeringen anser att ytterligare förtydliganden för skolhuvudmän inte behöver göras, utan att befintlig lagstiftning ska tillämpas i dessa fall. Det finns dock behov att utveckla det lokala samarbetet mellan skola, socialtjänst och polis inom befintliga samverkansforum, t.ex. för brottsförebyggande arbete. I den nationella samordnarens tilläggsdirektiv ingår att bistå kommunerna i att utveckla sitt kunskapsbaserade arbete och att ge kunskap och stöd till olika personalgrupper i frågor om våldsbejakande extremism (dir. 2016:43). Med dessa åtgärder anser regeringen att riksdagens tillkännagivande om förtydligt ansvar för skolhuvudmän m.fl. är tillgodosett. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Framgångsfaktorer i det förebyggande arbetet är att utveckla lokal samverkan mellan kommuner och organisationer. Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att det bör utvecklas metoder och redskap för att identifiera organisationer och samfund som vill motverka radikaliserings och att dessa organisationer och samfund bör stärkas och stödjas (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 6 Stärka och stödja samfund och organisationer som vill motverka radikaliserings). Riksdagen har även tillkännagivit för regeringen att det bör utvecklas metoder och redskap för kommuner för att identifiera samfund och organisationer som inte bör få stöd från det allmänna eftersom de inte lever upp till grundläggande demokrativärderingar (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 5 Identifiera samfund och organisationer som inte bör få stöd från det allmänna). I den nationella samordnarens tilläggsdirektiv (dir. 2016:43) har regeringen förtydligat att samordnaren ska stödja kommunerna i att identifiera och utveckla samarbete med organisationer och trossamfund som vill förebygga antidemokratiska beteenden, radikaliserings och rekrytering till våldsbejakande extremism. För att ytterligare bistå kommunerna i detta arbete har regeringen gett MUCF i uppdrag att ta fram och sprida en vägledning för samverkan mellan kommuner och det civila samhällets organisationer i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (dnr Ku2016/01622/LS).

Regeringen bedömer att den verksamhet som det civila samhällets organisationer och kommuner skapar är nödvändig för att det förebyggande arbetet ska ha framgång och gör därför statsbidraget till förebyggande verksamheter mot våldsbejakande extremism mer långsiktigt genom att förlänga det till 2025. Detta är en del av regeringens satsning för ett Sverige som håller ihop (utg.omr. 17 avsnitt 2.6.1). Under 2016 har regeringen tillfört sammanlagt 15,5 miljoner kronor för statsbidrag till verksamhet som värnar demokratin (dnr Ku2016/01622/LS).

Regeringen förstärker vidare arbetet med att säkerställa att inga offentliga medel ska kunna gå till organisationer som förespråkar antidemokratiska värderingar. Det pågår t.ex. en intern översyn av hur demokratikriterier är formulerade i olika förordningar och uppdrag till myndigheter övervägs. Vidare har regeringen tillsatt en utredning som ska se över statens stöd till trossamfund (dir. 2016:62). Dessa åtgärder

tillsammans med de övriga förebyggande insatser som redovisats i detta avsnitt gör att regeringen anser att riksdagens tillkännagivanden om att identifiera samfund och organisationer som inte bör få stöd från det allmänna och att stärka och stödja organisationer som vill motverka radikaliserings är tillgodosett. Tillkännagivandena får därmed anses slutbehandlade.

Riksdagen har gett regeringen tillkänna att det är viktigt att i digitala miljöer där det förekommer våldsförhållande budskap som utgör verktyg i rekrytering till extremistiska organisationer och konstellationer sprida positiva motbudskap om demokrati och våra grundläggande värden (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 7 Förhindra radikaliserings och rekrytering i digitala miljöer). Internationellt driver flera länder inom EU vikten av att via internet sprida motbudskap för att utmana extremistiska och våldsbejakande budskap och propaganda. Regeringens bedömning är att det bästa sättet att bemöta sådan propaganda är med kunskap. Statens medieråd har tagit fram ett digitalt utbildningsmaterial om medie- och informationskunnighet, MIK för mig, som syftar till att stärka barn och unga mot antidemokratiska och våldsbejakande budskap. Materialet finns tillgängligt på myndighetens webbplats. Samtidigt står vi inför utmaningar när det gäller extremistisk och våldsbejakande propaganda som kräver nya analyser och kartläggningar.

Det finns ingen samlad bild över innehållet i eller mängden av den extremistiska propaganda eller de hot och hat som olika våldsbejakande extremistiska grupperingar eller individer sprider i Sverige. Nya kartläggningar och analyser av hur den extremistiska propagandan ser ut i Sverige är en förutsättning för att göra de förebyggande verktygen mer träffsäkra och proaktiva samt för att överväga åtgärder om t.ex. positiva motbudskap. För att fortsatt, effektivt och långsiktigt kunna förebygga våldsbejakande budskap som olika grupper och individer sprider via internet och sociala medier behöver propagandan först kartläggas till utseende och form. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har därför fått i uppdrag av regeringen att göra kartläggningar och analyser av våldsbejakande extremistisk propaganda (dnr Ku2016/01373/D). Resultaten av dessa analyser ska spridas till olika yrkesgrupper och till det civila samhällets organisationer i samverkan med bl.a. den nationella samordnaren. Uppdraget ska slutrapporteras den 6 mars

2019. Med dessa åtgärder anser regeringen att riksdagens tillkännagivande om att förhindra radikaliserings och rekrytering i digitala miljöer är tillgodosett. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Riksdagen har också tillkännagivit för regeringen att det är viktigt att myndigheter och kommuner har beredskap för att hantera avhoppare som fortfarande förespråkar våldsbejakande ideologier eller som återvänder och misstänks ha begått grova brott utomlands (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, mom. 9 Beredskap för att hantera avhoppare). Regeringen bedömer att myndigheterna och kommunerna har fått verktyg och riktlinjer för att utveckla sin beredskap och sitt förebyggande arbete i relation till dessa individer, dels genom den nationella samordnarens kunskapsöversikt, dels genom Socialstyrelsens, Statens Institutionsstyrelses och Kriminalvårdens rapporter och kunskapsstöd till sina personalgrupper (se avsnitt 9.8.2, Arbete med individer för att de ska lämna våldsbejakande extremistiska rörelser). Nya uppdrag till dessa myndigheter övervägs därutöver om behov finns. Med dessa åtgärder anser regeringen att riksdagens tillkännagivande om beredskap för att hantera avhoppare är tillgodosett. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Med dessa nya uppdrag under 2016 och 2017 förstärker regeringen det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism ytterligare.

Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

Regeringen ser med oro på tendenser mot ett mer splittrat samhälle där människor med olika bakgrund, värderingsmönster och livsstilar i allt mindre utsträckning möts och kommunicerar med varandra. Samtidigt hårdnar samhälls- och debattklimatet. Därför förlängs och förstärks nu det breda arbetet för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat. Som aviserades i föregående års budgetproposition kommer regeringen under 2017 att presentera en handlingsplan för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat. Arbetet med handlingsplanen prioriteras också i regeringens budgetförslag för 2017. Med handlingsplanen inleds ett strategiskt och systematiskt arbete för att förebygga utsatthet för hot och hat i det offentliga rummet och hos centrala aktörer som deltar i det offentliga samtalet som förtroendevalda, journa-

lister och kulturskapare. Handlingsplanen är en del av regeringens satsning för ett Sverige som håller ihop.

Kunskap om utsattheten lägger grunden för ett effektivt förebyggande arbete. Regeringen fortsätter därför arbetet med att samla in kunskap på området. För att motverka normalisering av hot och hat ska det finnas rutiner för att förebygga och hantera utsatthet och berörda ska ha kännedom om dessa. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har tilldelats medel för att stärka den lokala nivån i att förebygga utsatthet för hot och hat hos förtroendevalda. Vidare är rättsväsendets åtgärder av stor vikt (se vidare utg.omr. 4). Polismyndighetens utvecklingsarbete för att förstärka sin förmåga att bekämpa brott som hotar grundläggande fri- och rättigheter är fortsatt prioriterat.

Det är genom det breda förebyggande arbetet som hot och hat inte ges möjlighet att gro och få fäste. Medie- och informationskunnighet är ett viktigt verktyg för att stärka barn och ungdomar mot antidemokratiska och våldsbejakande budskap och propaganda. Regeringen gör därför inom ramen för Ett Sverige som håller ihop en satsning på Statens medieråds arbete med att stärka barns och ungas medie- och informationskunnighet. För att förebygga utsatthet i det offentliga rummet behövs även ett mer systematiskt arbete mot näthat. Kommande lagförslag i syfte att säkerställa ett starkt och väl avvägt skydd för den personliga integriteten och polisiära insatser på området måste förenas med ett strategiskt förebyggande arbete mot näthat. Regeringen avser därför att återkomma med insatser för att förebygga näthat.

9.11 Resultatredovisning för Justitiekanslern och Datainspektionen

9.11.1 Mål för Justitiekanslern och Datainspektionen

Justitiekanslern har som mål att vaka över tryck- och yttrandefriheten samt värna integriteten och rättssäkerheten i den offentliga verksamheten. Myndigheten ska med hög kvalitet och effektivitet bevaka statens rätt. Justitiekanslern ska medverka till att rättstillämpningen är effektiv och av hög kvalitet.

Datainspektionen har som mål att upptäcka och förebygga hot mot den personliga integriteten. Verksamheten ska främst inriktas på områden som bedöms vara särskilt känsliga ur ett integritetsperspektiv, nya företeelser och användningsområden av teknik samt områden där risken för missbruk eller felaktig användning bedöms vara särskilt stor.

En samlad resultatbedömning görs för Justitiekanslern respektive Datainspektionen utifrån hur väl de har uppfyllt de uppgifter som åligger dem.

9.11.2 Resultat

Justitiekanslerns verksamhet

Antalet inkomna ärenden till Justitiekanslern uppgick 2015 till ca 7 800, vilket är en minskning jämfört med 2014 då antalet inkomna ärenden översteg 10 000. Minskningen förklaras främst av att det under föregående år inkom ovanligt många ersättningsanspråk av en viss typ. I stort sett samtliga av dessa ärenden avgjordes under 2014. Under 2015 inkom endast ca 170 sådana ersättningsanspråk vilka samtliga avgjordes under året. Antalet avgjorda ärenden var högre jämfört med antalet inkomna ärenden vilket innebar att balanserna fortsatte att minska. Det är framförallt balanserna inom den skadereglerande verksamheten som har arbetats av.

Under 2015 har myndigheten fortsatt att utveckla sina arbetsrutiner för att skapa ett bättre arbetsklimat samt för att ytterligare effektivisera och kvalitetssäkra verksamheten. De mål för handläggningstider som myndigheten har satt upp för olika typer av ärenden har i allt väsentligt uppnåtts.

Under 2015 handlade myndigheten ca 1 250 tillsynsärenden. Antalet inkomna tillsynsärenden minskade med ca 4 procent jämfört med 2014. Justitiekanslern har under 2015 genomfört fem inspektioner. Dessa skedde vid Länsstyrelsen i Jämtlands län, Åklagarkammaren i Östersund, Kronofogdemyndigheten i Helsingborg, Centrala etikprövningsnämnden och Kungliga biblioteket.

Det allmänna intrycket från inspektionerna var att de inspekterade verksamheterna, med ett undantag, fungerade väl eller mycket väl. Beträffande en av myndigheterna konstaterade Justitiekanslern att diarieföringen, trots på-

pekanden i samband med tidigare granskningar, av myndighetens ärendeförteckningar enligt 29 § myndighetsförordningen, fortfarande var bristfällig och belyste vissa fortsatta förbättringsområden. Beträffande de övriga fyra myndigheterna gjorde Justitiekanslern påpekanden om vissa brister i bl.a. handläggningen, diarieföringen och akthållningen.

Arbetet med att värna tryck- och yttrandefriheten har främst skett genom att pröva inkomna anmälningar om brott mot tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Antalet inkomna ärenden på det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området har under 2015 minskat avsevärt jämfört med 2014. Detta beror till stor del beror på den stora mängd anmälningar som inkom med anledning av publiceringar på webbplatsen www.lexbase.se.

Liksom tidigare år har en stor del av anmälningarna under 2015 avsett publiceringar som inte omfattas av grundlagsskydd. Det gäller ofta uttalanden på hemsidor och bloggar där webbplatsen inte omfattats av den s.k. databasregeln i 1 kap. 9 § YGL. Ärendena ska då hanteras av allmän åklagare och inte av Justitiekanslern.

Under 2015 inkom ca 3 100 skadeståndsärenden till Justitiekanslern, vilket är en minskning med knappt 50 procent jämfört med 2014. Minskningen i förhållande till föregående år beror på att det under 2014 inkom en ovanligt stor mängd ersättningsanspråk som en följd av Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens granskning. Totalt avsåg cirka två tredjedelar ersättningsanspråk enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder. Myndigheten avgjorde omkring 2 400 sådana ärenden under 2015. Ersättning beviljades i ca 90 procent av fallen.

Antalet inkomna ärenden om rättshjälp ökade något under 2015 och uppgick till ca 2 600 ärenden. Justitiekanslern har under året överklagat beslut i närmare 40 rättshjälpsärenden.

Datainspektionens verksamhet

Datainspektionen har under året arbetat för att säkra individens rätt till integritet genom sin tillsyn över behandlingen av personuppgifter samt tillsyn och tillståndsgivning inom kreditupplysnings- och inkassoverksamhet.

Tillsyn över behandlingen av personuppgifter

Under 2015 har Datainspektionen inriktat verksamheten på områden som bedömts vara särskilt känsliga ur ett integritetsperspektiv, nya företeelser och användningsområden av teknik samt områden där risken för missbruk eller felaktig användning bedömts vara särskilt stor.

Datainspektionen har under året bl.a. granskat Polismyndighetens behandling av personuppgifter och Migrationsverkets personuppgiftsbehandling i samband med verkets hantering av visumansökningar. Under året avslutades också en omfattande granskning av hur landets landsting och regioner arbetar med behovs- och riskanalyser för att förhindra obefogad och okontrollerad spridning av patientuppgifter. Tillsyn har även genomförts av arbetsgivares behandling av personuppgifter om anställda.

Antalet inledda tillsynsärenden uppgick till 53 stycken vilket är en minskning jämfört med 2014. Antalet avslutade ärenden uppgick till 87 stycken vilket också det är en minskning jämfört med föregående år. En förklaring är att Datainspektionen under 2015 handlagt ett osedvanligt stort antal remisser och delningar, vilket försvårat möjligheterna att avdela tillräckliga resurser till nya tillsynsaktiviteter. Härtill kommer att myndigheten under 2015 lagt större resurser på tillsyn enligt kameraövervakningslagen (2013:460) än föregående år.

Datainspektionen har under 2015 fortsatt arbetet med att värna den personliga integriteten i samband med utvecklingen av e-förvaltning inom stat, kommun och landsting. Arbetet bestod i inspektioner, remissyttranden, samverkan och information.

Datainspektionen har under 2015 bedrivit en aktiv informationsverksamhet i syfte att synliggöra integritetsfrågorna i samhället. Antalet prenumeranter på myndighetens tidning och pressmeddelanden har ökat. Press, radio och TV har fortsatt visat ett stort intresse för Datainspektionens områden. Myndigheten har medvetet styrt över fler frågor av enklare karaktär till webbplatsen vilket har medfört att förfrågningar per mejl och telefon från allmänheten har minskat.

I likhet med tidigare år har myndigheten under 2015 fortsatt att arrangera utbildningar för bl.a. personuppgiftsombud, genomfört informationsinsatser vid seminarier och konferenser samt besvarat frågor genom myndighetens upplysningstjänst.

Myndighetens arbete med remisser och deltagande i kommittéer har ökat kraftigt under de senaste åren och tar nu en avsevärd del av myndighetens resurser i anspråk.

Datainspektionen har bedrivit en aktiv samverkan med andra myndigheter och organisationer. Syftet med samverkan har varit att åstadkomma samsyn i integritetsfrågor, att utbyta information om handläggning av ärenden och klargöra gränser mellan myndigheternas tillsynsansvar. Under året har samverkan skett med bl.a. Post- och telestyrelsen, Myndigheten för samhällskydd och beredskap samt med Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten. Datainspektionen har också samverkat med Finansinspektionen i syfte att samordna tillämpningen av god inkassosed och informera om tillsynsaktiviteter av verksamheter som även står under Finansinspektionens tillsyn.

Datainspektionen bedriver också en aktiv internationell samverkan. Antalet timmar som lades på internationell verksamhet under 2015 har minskat något jämfört med 2014. En förklaring är att det arbete som bedrivits med EU:s dataskyddsreglering nu i större utsträckning blivit en nationell verksamhet. Arbetet med deltagande i EU:s tillsyn över och utveckling av dataskyddsdirektivet har dock fortsatt vara en viktig del av det internationella arbetet under 2015. Myndigheten deltar därutöver bl.a. i tillsynen över den centrala stödfunktionen i Schengens informationssystem (SIS) samt i den EU-gemensamma tillsynsmyndigheten för Europol (Joint Supervisory Body of Europol, JSB). Vidare deltar Datainspektionen i Customs Joint Supervisory Authority (JSA Customs) som har till uppgift att granska behandlingen av personuppgifter i tullinformationssystemet Customs Information Systems (CIS).

*Tillsyn och tillståndsgivning inom**kreditupplysnings- och inkassoverksamhet*

Under 2015 avslutade Datainspektionen sex tillsynsärenden enligt kreditupplysningslagen. Tillsynsverksamheten på kreditupplysningsområdet har under 2015 bl.a. inriktats på att kartlägga kreditupplysningsföretagens bevakningstjänster, att upprätthålla de förelägganden som inspektionen meddelade kreditupplysningsföretag under 2011 och att agera när klagomål från allmänheten pekat på brister i kreditupplysningsföretags verksamhet i det enskilda fallet.

En ändamålsenlig inkassoverksamhet och en väl fungerande tillsyn över inkassoföretagen är viktig, inte minst mot bakgrund av inkassoföretagens ofta centrala roll i relation till personer med skuldproblem. När det gäller Datainspektionens arbete med tillsyn enligt inkassolagen har antalet påbörjade tillsynsärenden minskat från 38 stycken 2014 till 21 stycken 2015. Antalet avslutade ärenden minskade under samma period från 41 till 18. Minskningen är ett resultat av att myndigheten har ändrat sin strategi på området så att fokus flyttats från nya tillståndshavare till färre aktörer som bedriver verksamhet av betydande omfattning och verksamhet där det finns anledning att misstänka brister i rutiner. En annan förklaring är myndighetens kompetensförsörjning vilket inneburit att vissa planerade tillsynsaktiviteter på inkassoområdet inte kunnat genomföras. Datainspektionens avsikt är att tillsynsverksamheten under kommande år ska ligga på en högre nivå än under 2015.

Tillsyn enligt kameraövervakningslagen

Genom kameraövervakningslagen som trädde i kraft den 1 juli 2013 har Datainspektionen ett centralt tillsynsansvar för all kameraövervakning i samhället. För att tillvarata allmänna intressen har myndigheten också i uppgift att överklaga länsstyrelsernas beslut om kameraövervakning.

Under året har myndigheten genomfört den första bredare granskningen på området sedan kameraövervakningslagen trädde i kraft. Vidare har Datainspektionen under 2015 mottagit och granskat 726 beslut från länsstyrelserna i tillståndsärenden, en nedgång med ca 10 procent sedan föregående år. Under samma period tog myndigheten emot 117 beslut från länsstyrelserna i andra ärenden gällande kameraövervakning. Under 2015 har Datainspektionen överklagat 44 länsstyrelsebeslut om tillstånd till kameraövervakning till förvaltningsrätt.

9.11.3 Analys och slutsatser

Justitiekanslern

Regeringen bedömer att Justitiekanslern har uppfyllt de mål som regeringen har satt upp för verksamheten. Det är av vikt att myndigheten fortsätter med det arbete som bedrivs för att vidareutveckla verksamheten.

Datainspektionen

Regeringen bedömer att Datainspektionen har uppfyllt de mål som regeringen har satt upp för verksamheten. Med utgångspunkt i ett omfattande uppdrag och ett föränderligt och växande arbetsfält har Datainspektionen gjort väl avvägda prioriteringar i sin verksamhet under året.

9.12 Mål för mänskliga rättigheter

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1, utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62).

9.13 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av de strukturella åtgärder som bidragit till målet att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Målet berör många politikområden. Omhändertagandet av särskilda konventionsåtaganden redovisas under respektive utgiftsområde. Barnrättspolitikerna redovisas t.ex. under utgiftsområde 9 avsnitt 8, regerings politik mot diskriminering samt jämställdhetspolitiken under utgiftsområde 13 avsnitt 4 respektive avsnitt 5 och funktionshinderspolitiken under utgiftsområde 9 avsnitt 6.

Utgångspunkten för målet är att den svenska rättsordningen ska stå i överensstämmelse med de konventioner som Sverige har anslutit sig till och att konventionsåtagandena ska beaktas, i enlighet med principen om fördragskonform tolkning, vid tillämpningen av svensk rätt inom hela den offentliga verksamheten, såväl inom stat som inom kommuner och landsting. Det innebär att det är en central uppgift för regeringen att säkerställa att Sveriges internationella åtaganden efterlevs i alla delar av landet, i alla delar av offentlig sektor såväl nationellt som regionalt och kommunalt. Resultatredovisningen tar därför avstamp bl.a. i de synpunkter och rekommendationer som Sverige har fått från internationella granskningsorgan efterföljt av resultatet av de i huvudsak strukturella åtgärder som vidtagits för att säkerställa full respekt för

Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

9.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- samordning och systematisering av arbetet med att säkerställa respekten för de mänskliga rättigheterna på nationell nivå,
- kunskapen om och integreringen av frågor om mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet och civilsamhället, och
- utvecklingen av arbetet med mänskliga rättigheter inom EU.

Bedömningsunderlaget utgörs främst av rapporter från givna regeringsuppdrag samt rapportering från internationella granskningsorgan, Europarådet och EU.

9.13.2 Resultat

Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan

I början av 2015 genomförde FN:s råd för mänskliga rättigheter en granskning av Sverige inom ramen för Universal Periodic Review (UPR). UPR-granskningen är inte kopplad till en särskild konvention vilket innebär att alla frågor med bäring på mänskliga rättigheter kan lyftas under granskningen. Sverige mottog 208 rekommendationer och accepterade 154. Resultatet av detta innebär att Sverige accepterat att bl.a. arbeta med att:

- inrätta en oberoende nationell institution för mänskliga rättigheter i enlighet med Parisprinciperna,
- utveckla arbetet mot diskriminering genom att bredda Diskrimineringsombudsmannens (DO) mandat, stärka relevant lagstiftning och vidta andra åtgärder mot diskriminering (se vidare under utg.omr. 13 avsnitt 4),
- förstärka arbetet mot rasism genom att bl.a. anta en nationell plan mot rasism och hatbrott (se vidare under utg.omr. 13 avsnitt 4),

- säkerställa ett effektivt skydd för de nationella minoriteterna och överväga ytterligare åtgärder för att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter samt specifika åtgärder för att skydda och främja romernas ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (se vidare under avsnitt 10),
- genomföra en fördjupad dialog med Sameetinget och stärka samernas självbestämmande samt ge samerna möjlighet att bli konsulterade i frågor som berör dem (se vidare under avsnitt 6),
- vidta konkreta åtgärder i syfte att minska löneskillnader mellan män och kvinnor och fortsätta det förebyggande arbetet för att förhindra våld mot kvinnor (se vidare under utg.omr. 13 avsnitt 5),
- förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning avseende tillgänglighet och delaktighet, bl.a. avseende tillgång till anställning (se vidare under utg.omr. 9 avsnitt 6), och
- säkerställa att frihetsberövade personer bereds tillgång till grundläggande rätts-säkerhetsgarantier enligt internationell standard.

Därutöver accepterade Sverige inte rekommendationen om att införa tortyr som ett särskilt brott i den svenska brottslagstiftningen med hänvisning till att beredning pågår av frågan.

I maj 2015 besöktes Sverige av Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT). Kommittén rekommenderade Sverige att bl.a. minska restriktionsanvändningen i häkten, att vidta åtgärder mot den isolering som restriktionerna många gånger leder till och att införa obligatoriska hälsoundersökningar av frihetsberövade. Den 25 maj 2016 lämnade Sverige en uppföljande rapport till CPT.

I februari 2016 granskades Sverige av FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor gällande efterlevnaden av konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Kommittén rekommenderade bl.a. att Sverige säkerställer att konventionen implementeras i den nationella rättsordningen och att den är direkt tillämpbar i nationella domstolar, att Sverige implementerar sina internationella åtaganden gällande asylsökande och flyktingar och att riksdagen vidtar

nödvändiga åtgärder i syfte att implementera rekommendationerna (se även utg.omr. 13 avsnitt 5).

I mars 2016 granskades Sverige av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter gällande den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR). Sverige rekommenderades bl.a. att säkerställa att konventionen får full effekt i den nationella rättsordningen, etablera en oberoende institution för mänskliga rättigheter, utvidga diskrimineringskyddet till alla samhällsområden och stärka rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I juni 2016 granskades Sverige av FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK). Kommittén rekommenderade bl.a. Sverige att inkorporera ESK-konventionen, att ratificera tilläggsprotokollet till konventionen, ge utsatta EU-medborgare tillgång till hälsovård och socialt bistånd, säkerställa att det samiska folket får möjlighet att ge sitt samtycke till alla beslut som rör dem samt att säkerställa kommunernas tillämpning av de mänskliga rättigheterna.

Rekommendationerna analyseras rutinmässigt i syfte att se över vilka åtgärder som behöver vidtas för att de ska kunna efterlevas. I syfte att bidra till samordning och systematisering av arbetet med mänskliga rättigheter har regeringen under 2015 fortsatt implementeringen av en förbättrad intern ordning för internationell konventionsgranskning. Arbetet bygger i hög grad på transparens och samråd med civilsamhället.

Den 1 juni 2016 lämnade Sverige en rapport till Europarådets rådgivande kommitté som övervakar efterlevnaden av ramkonventionen om skydd för de nationella minoriteterna samt en rapport till Europarådets expertkommitté för den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som övervakar efterlevnaden av stadgan. I rapporterna lyfter Sverige särskilt fram rätten till språk och kultur samt utbildningsfrågor.

Ett samordnat och systematiskt arbete för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna

En rad åtgärder har vidtagits för ett samordnat och systematiskt arbete inom offentlig verksamhet, men också gällande civilsamhället. Åt-

gärden innefattar bl.a. den förbättrade ordningen för konventionsgranskning, men också olika kunskapshöjande åtgärder.

Förstärkt kompetens om mänskliga rättigheter

Regeringen har under 2015 fortsatt att stärka kompetensen om mänskliga rättigheter hos statligt anställda genom det särskilda uppdraget till Uppsala universitet (dnr A2014/03095/DISK). Uppdraget har hittills bl.a. resulterat i etablerade samverkansformer och ett övergripande program för kompetensutveckling inklusive en webbaserad utbildning.

Stärkt arbete för mänskliga rättigheter på regional och kommunal nivå

Överenskommelsen med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om att stärka arbetet för de mänskliga rättigheterna på kommunal nivå har fortgått under 2015 (dnr A2014/02289/DISK och A2011/04602/DISK). Inom ramen för uppdraget genomför SKL en handlingsplan för ett stärkt arbete för mänskliga rättigheter i kommuner och landsting. De övergripande målen för handlingsplanen är att utveckla arbetet med att stärka respekten för mänskliga rättigheter samt utveckla och öka kunskapen om hur mänskliga rättigheter kan omsättas i praktiken. Insatserna syftar till varaktiga förändringar i kommuners och landstings styrsystem. Målgruppen är framför allt ledande förtroendevalda och nyckelpersoner inom förvaltningen.

Länsstyrelserna har utifrån sitt uppdrag om att i sin verksamhet belysa, analysera och beakta mänskliga rättigheter redovisat sina insatser i årsredovisningen. Dessa har resulterat i att länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter utvecklats, men nivån mellan olika länsstyrelser skiljer sig fortfarande åt. Regeringen arbetar aktivt med berörda länsstyrelser för att utveckla resultaten inom deras ansvarsområde när det gäller mänskliga rättigheter.

Samordning av länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter

I syfte att utveckla arbetet har regeringen gett Länsstyrelsen i Dalarna ett treårigt uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter (dnr A2014/01944/DISK). Regeringen har också tydliggjort i regleringsbrevet för 2016 att det åligger varje länsstyrelse att i årsredovisningen redovisa de åtgärder som har vidtagits för att samordna och utveckla arbetet för mänskliga

rättigheter. Uppdraget har bl.a. resulterat i att alla länsstyrelser har samlats kring uppdragets innehåll. Vidare har det resulterat i att länsstyrelsernas nätverk för mänskliga rättigheter återupptagits. Nätverket har bl.a. påbörjat arbetet med att ta fram en gemensam vägledning för ett rättighetsbaserat arbetssätt där grundprincipen är att ge företräde åt lösningar som beaktar Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter. Syftet med arbetssättet är att det ska bidra till ett systematiskt förhållningssätt gällande mänskliga rättigheter.

Mänskliga rättigheter i utbildningar

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har 2015 redovisat uppdraget om att kartlägga hur frågor om mänskliga rättigheter beaktas i utbildningar som leder till vissa examina samt redovisa goda exempel på detta (dnr U2015/05653/UH). UKÄ:s sammanvägda intryck är att undervisningen om mänskliga rättigheter fungerar väl.

Folkbildningsrådet har i enlighet med uppdrag (dnr A2014/01286/DISK) fortsatt sin utbildningssatsning om mänskliga rättigheter inom folkbildningen. Satsningen är uppdelad i tre faser och den första var riktad mot att stärka ledningsgruppers kompetens i dessa frågor. Fas två har påbörjats under 2015 och syftar till att stärka lärares och cirkelledares kompetens kring mänskliga rättigheter. Åtta projekt tilldelades medel i början av året, och slutrapportering sker 2017.

Sammantaget avsatte regeringen under 2015 ca 12 miljoner kronor för ovan nämnda uppdrag.

Grundläggande rättigheter inom EU

Europeiska kommissionen rapporterar årligen om tillämpningen av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. I april lämnades den sjätte rapporten av vilken det bl.a. framgår att kommissionen avser att säkra en hög nivå av skydd av de grundläggande rättigheterna i EU. Eftersom stadgan är bindande för medlemsländerna vid tillämpningen av unionsrätten kontrollerar kommissionen att den följs. Rådet har i juni antagit rådsslutsatser bl.a. om vikten av att göra stadgan mer känd exempelvis genom olika webb-verktyg, konferenser och årlig kollokvium. Slutsatserna tar även upp ett antal områden där stadgan har betydelse, såsom säker-

het, rasism, asyl och migration samt barns rättigheter.

Av Lissabonfördraget följer att EU ska ansluta sig till Europakonventionen. I april 2013 nåddes en överenskommelse mellan EU och Europarådets medlemsstater på förhandlarnivå som innebar ett utkast till anslutningsavtal. EU-domstolen har emellertid i ett yttrande slagit fast att anslutningsavtalet inte fullt ut är förenligt med EU-fördragen. Förhandlingarna har där- efter återupptagits inom EU. Sveriges övergripande målsättning är att anslutningen ska komma till stånd så snart som möjligt och att den ska bidra till att stärka såväl den enskildes ställning som Europakonventionen och Europadomstolen.

Allmänna rådet beslutade i december 2014 att inrätta en årlig dialog i rådet för att främja och värna rättsstaten i EU, parallellt med kommissionens ansvar som väktare av fördragen och tillämpning av sitt ramverk för att undanröja hot mot rättsstaten. Dialogen ska baseras på objektivitet, icke-diskriminering och likabehandling av alla medlemsstater och utformas så att de drar nytta av andra EU-institutioners och internationella organisationers instrument och expertis. Första dialogen hölls i november 2015 på temat respekten för rättsstatsprincipen i digitaliseringens tid.

9.13.3 Analys och slutsatser

Sveriges konventionsefterlevnad kan inte tas för given. De rekommendationer som Sverige har fått under året avseende Sveriges konventionsefterlevnad innebär en fingervisning om att säkerställandet av full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter är en aktuell fråga. Regeringen bedömer därför att det är viktigt att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Strukturer som värnar Sveriges konventionsåtaganden utgör en förutsättning för att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Regeringens bedömning är att det inom statlig, regional och kommunal verksamhet under en längre tid har bedrivits ett aktivt arbete avseende såväl metodutveckling och kvalitetssäkring som kompetensutveckling och utbildning. De insatser som har genomförts genom de uppdrag

som regeringen har beslutat under de senaste åren, bl.a. för att höja kunskapen och samordna arbetet för mänskliga rättigheter på nationell, regional och lokal nivå, har lagt en grund för regeringens bedömningar avseende en kommande sammanhållen struktur för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna.

Arbetet med mänskliga rättigheter förutsätter även samverkan med andra länder och internationella organisationer, inte minst inom EU och FN.

9.14 Politikens inriktning

De mänskliga rättigheterna gäller alla, överallt, utan undantag. Att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter är en självklar princip som trots dess universalitet inte är verklighet ännu. Vi lever i en tid som mer än någonsin kräver att de internationella överenskommelserna och normerna om mänskliga rättigheter tas på största allvar. Arbetet med mänskliga rättigheter är inte en fråga bara för staten och kan inte hanteras i sidospår eller begränsas till kortvariga projekt och avgränsade satsningar. Arbetet måste bedrivas strukturerat och systematiskt. På samma sätt som respekt för Sveriges konventionsåtaganden är en naturlig del av riksdagens och regeringens normgivning, måste sådan respekt utgöra en genomgripande hänsyn i det reguljära arbetet hos såväl kommunala och regionala som berörda statliga myndigheter.

Arbetet med mänskliga rättigheter bör också ske i samarbete och samverkan med andra länder, aktörer och organisationer. EU är en viktig arena, liksom FN och andra multilaterala organisationer. Under 2015 antog världens stats- och regeringschefer den s.k. Agenda 2030 med 17 nya globala mål. Arbete med mänskliga rättigheter är en förutsättning för genomförandet av agendan. Regeringen har en hög ambition för genomförandet av Agenda 2030, både internationellt och nationellt. Detta gäller inte minst respekten för mänskliga rättigheter.

Regeringen kommer under hösten 2016 att till riksdagen lämna en skrivelse om regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter. Strategins innebörd är att efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter inte kan tas för given,

varken på kort eller på lång sikt. Istället måste fortsatta steg tas mot en sammanhållen struktur för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna.

Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

För att en sammanhållen struktur för främjande och skydd av mänskliga rättigheter ska vara hållbar över tid och under skilda förhållanden måste den inkludera ett starkt rättsligt och institutionellt skydd för de mänskliga rättigheterna. Grundläggande är att svensk lagstiftning är utformad i överensstämmelse med Sveriges konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter.

En viktig del i en sammanhållen struktur är förslaget om att inrätta en nationell institution för de mänskliga rättigheterna, i enlighet med de s.k. Parisprinciperna. Riksdagen bör vara huvudman för en sådan institution.

Ett samordnat och systematiskt arbete inom offentlig verksamhet

Arbetet med att säkerställa efterlevnaden av Sveriges konventionsåtaganden berör ett stort antal aktörer inom det offentliga, på såväl statlig som regional och kommunal nivå. Detta ställer stora krav på ett systematiskt och samordnat arbete.

Regeringen har en central roll i etablerandet av ett sådant samordnat och systematiskt arbete, både genom dess myndigheter och genom samverkan med kommuner och landsting. Ett övergripande perspektiv måste upprätthållas, så att alla berörda aktörer har tydliga roller i relation till Sveriges konventionsåtaganden. Regeringen kommer att arbeta för att dessa aktörer ska ha tillgång till erforderlig och aktuell kunskap om Sveriges konventionsåtaganden och vilka krav dessa innebär för den egna verksamheten. Regeringen kommer även verka för att de initiativ som tas runt om i landet ska ha förutsättningar att bli livskraftiga och resultatet av den metodutveckling och det lärande som sker ska följas upp och spridas till andra aktörer.

Arbetet med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet

Aktörer inom det civila samhället och näringslivet spelar en stor roll för att säkerställa Sveriges konventionsefterlevnad.

Många av det civila samhällets organisationer bevakar aktivt att de mänskliga rättigheterna respekteras inom den offentliga verksamheten

samt dokumenterar och påtalar kränkningar av rättigheterna. Organisationerna kanaliseras på så vis en stor kunskap om hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses i praktiken. Regeringen kommer därför att fortsätta arbeta för ett väl utformat system för ekonomiskt stöd till det civila samhällets arbete på området. Former för löpande samråd bör finnas när det gäller frågor som rör mänskliga rättigheter.

Regeringen kommer också att fortsätta arbetet med den handlingsplan som regeringen tagit fram för företagande och mänskliga rättigheter.

9.15 Budgetförslag

9.15.1 6:1 Allmänna val och demokrati

Tabell 9.4 Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

2015	Utfall	52 732	Anslags-sparande	9 608
2016	Anslag	77 340 ¹	Utgifts-prognos	63 515
2017	Förslag	87 340		
2018	Beräknat	87 340		
2019	Beräknat	65 340		
2020	Beräknat	60 340		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för val, uppföljning och utveckling av demokratipolitiken, åtgärder för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism samt åtgärder för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Anslaget får användas för administrationskostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 9.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	58 340	58 340	58 340	58 340
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	29 000	29 000	7 000	2 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	87 340	87 340	65 340	60 340

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor årligen för 2017–2019 respektive 15 000 000 kronor årligen för 2020–2025. Dessa medel avser att göra statsbidraget till förebyggande verksamheter mot våldsbejakande extremism långsiktigt.

Statsbidraget kan sökas av det civila samhällets organisationer och kommuner.

Anslaget ökas vidare med 10 000 000 kronor årligen för 2017–2018 för att förlänga uppdraget till Göteborgs universitets om förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i skolorna.

Anslaget ökas även med 4 000 000 kronor årligen för 2017–2020 för kunskapsspridning, ökad kunskapsinhämtning och analys av våldsbejakande extremism.

Anslaget ökas slutligen med ytterligare 5 000 000 kronor årligen för 2017–2020 för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 12 000 000 kronor 2019 och med 22 000 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 87 340 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 87 340 000 kronor, 65 340 000 kronor respektive 60 340 000 kronor.

9.15.2 6:2 Justitiekanslern

Tabell 9.6 Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos	56
2015	Utfall	41 002		
2016	Anslag	40 505 ¹		39 979
2017	Förslag	48 734		
2018	Beräknat	49 707 ²		
2019	Beräknat	50 763 ³		
2020	Beräknat	51 874 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 48 737 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 48 737 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 48 737 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Justitiekanslerns förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 9.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	40 505	40 505	40 505	40 505
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 234	2 065	2 969	3 921
Beslut	6 995	7 137	7 289	7 448
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	48 734	49 707	50 763	51 874

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

För att ge Justitiekanslern möjlighet att utöka sin extraordinära tillsyn ökas anslaget med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2017. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet, anslaget 1:1 *Polismyndigheten* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 48 734 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Justitiekanslern* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 49 707 000 kronor, 50 763 000 kronor för respektive 51 874 000 kronor.

9.15.3 6:3 Datainspektionen

Tabell 9.8 Anslagsutveckling 6:3 Datainspektionen

Tusental kronor

År	Utfall	2015	Anslags-sparande	2016
2015	Utfall	45 587	-240	
2016	Anslag	48 689 ¹	Utgifts-prognos	47 753
2017	Förslag	54 354		
2018	Beräknat	55 479 ²		
2019	Beräknat	56 675 ³		
2020	Beräknat	57 908 ⁴		

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 54 357 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 54 357 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 54 357 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Datainspektionens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 9.9 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:3 Datainspektionen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	48 689	48 689	48 689	48 689
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	673	1 692	2 778	3 898
Beslut	4 992	5 098	5 208	5 321
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	54 354	55 479	56 675	57 908

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Anslaget ökas fr.o.m. 2017 med 5 000 000 kronor för Datainspektionens tillkommande arbetsutgifter med anledning av EU:s dataskyddsförordning. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet, anslagen 1:1 *Polismyndigheten*, 1:3 *Åklagarmyndigheten*, 1:5 *Sveriges Domstolar*, 1:6 *Kriminalvården* och 1:16 *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten*, minskas som en följd av detta med 1 000 000 kronor vardera.

Regeringen föreslår att 54 354 000 kronor anvisas under anslaget 6:3 *Datainspektionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 55 479 000 kronor, 56 675 000 kronor respektive 57 908 000 kronor.

9.15.4 6:4 Svensk författningssamling

Tabell 9.10 Anslagsutveckling 6:4 Svensk författningssamling

Tusental kronor

År	Utfall	2015	Anslags-sparande	2016
2015	Utfall	1 106	194	
2016	Anslag	1 300 ¹	Utgifts-prognos	1 200
2017	Förslag	1 300		
2018	Beräknat	1 300		
2019	Beräknat	1 300		
2020	Beräknat	1 300		

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för den kostnadsfria tilldelningen av Svensk författningssamling till kommuner, landstings- och kommunbibliotek samt för det planerade elektroniska kungörandet av lagar och förordningar.

Kompletterande information

I författningssamlingsförordningen (1976:725) finns bestämmelser om den kostnadsfria tilldelningen av Svensk författningssamling.

Regeringens överväganden

Tabell 9.11 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:4 Svensk författningssamling

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 300	1 300	1 300	1 300
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 300	1 300	1 300	1 300

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Riksdagen har beslutat om elektroniskt kungörande av författningar (prop. 2015/16:157, bet. 2015/16:KU26, rskr. 2015/16:251). Ett arbete pågår inom Regeringskansliet för att möjliggöra elektroniskt kungörande.

Regeringen föreslår att 1 300 000 kronor anvisas under anslaget 6:4 *Svensk författningssamling* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 300 000 kronor för respektive år.

9.15.5 6:5 Valmyndigheten

Tabell 9.12 Anslagsutveckling 6:5 Valmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	18 163	-415
2016	Anslag	21 285 ¹	20 999
2017	Förslag	19 588	
2018	Beräknat	19 968 ²	
2019	Beräknat	20 385 ³	
2020	Beräknat	20 832 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 19 590 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 19 589 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 19 589 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Valmyndighetens verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 9.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:5 Valmyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	19 285	19 285	19 285	19 285
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	694	1 080	1 505	1 962
Beslut	-391	-398	-406	-415
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	19 588	19 968	20 385	20 832

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Anslaget minskas med 393 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 19 588 000 kronor anvisas under anslaget 6:5 *Valmyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 19 968 000 kronor, 20 385 000 kronor respektive 20 832 000 kronor.

9.15.6 6:6 Stöd till politiska partier

Tabell 9.14 Anslagsutveckling 6:6 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	170 881	319
2016	Anslag	172 200 ¹	172 200
2017	Förslag	172 200	
2018	Beräknat	172 200	
2019	Beräknat	172 200	
2020	Beräknat	172 200	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till politiska partier. Enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier lämnas stöd till politiskt parti som deltagit i val till riksdagen dels

som ett partistöd, dels som ett kanslistöd för ett år i taget räknat fr.o.m. den 15 oktober. Partistödet lämnas som ett mandatbidrag.

besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 172 200 000 kronor 2018.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 6:6 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 172 200 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (2006:999) om ekonomiadministrativa bestämmelser för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen krävs bemyndigande för beslut om bl.a. bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför utgifter under senare budgetår än det år budgeten avser, vilket gäller för stödet till politiska partier.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 6:6 *Stöd till politiska partier*

Tabell 9.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:6 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	127 848	129 098	171 200	
Nya åtaganden	171 200	171 200	172 200	
Infriade åtaganden	-127 848	-129 098	-171 200	-172 200
Utestående åtaganden	129 098	171 200	172 200	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	171 200	171 200	172 200	

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringens överväganden

Tabell 9.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:6 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	171 200	171 200	171 200	171 200
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 000	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	172 200	172 200	172 200	172 200

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2017.

Regeringen föreslår att 172 200 000 kronor anvisas under anslaget 6:6 *Stöd till politiska partier* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 172 200 000 kronor årligen.

10 Nationella minoriteter

10.1 Omfattning

Området omfattar frågor om skydd och stöd för de nationella minoriteterna och de historiska minoritetsspråken som finansieras från anslag 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* respektive 7:2 *Åtgärder för den nationella minoriteten romer*. Verksamhet som rör de nationella minoriteterna bedrivs även inom t.ex. områdena utbildnings-, språk- och samepolitik.

10.2 Utgiftsutveckling

Tabell 10.1 Utgiftsutveckling inom området Nationella minoriteter

Milljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Nationella minoriteter</i>							
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	101	103	101	103	103	103	103
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	16	15	14	15	15	15	2
Summa Nationella minoriteter	117	117	116	117	117	117	104

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

10.3 Mål

Målet för politiken avseende nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

Målet ska följas upp inom följande delområden (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272):

- diskriminering och utsatthet,
- inflytande och delaktighet, och
- språk och kulturell identitet.

10.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av de åtgärder som bidragit till målet att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. I avsnittet saknas delvis könsuppdelad statistik.

10.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- kommuners, landstings och myndigheters efterlevnad av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och Sveriges internationella åtaganden inom området,
- informations- och kunskapshöjande insatser för att förstärka efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter,
- Diskrimineringsombudsmannens (DO) och andra aktörers arbete mot diskriminering och utsatthet,
- utvecklingen av samråd med och inflytande för de nationella minoriteterna,
- språk- och kulturaktiviteter för och av de nationella minoriteterna, och
- insatser för att stärka de nationella minoritetsspråken.

Bedömningarna utgår främst från Sametingets och Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Nationella minoriteter – minoritetspolitikens utveckling 2015, som fortsättningsvis benämns Uppföljningsrapport 2015. Uppföljningsrapporten för 2015 har särskilt riktats in på barn från de nationella minoriteterna och deras rätt till språk inom förskola och skola. Vidare utgår bedömningarna från återrapporteringar av uppdrag och Länsstyrelsen i Stockholms läns årliga rapport om strategin för romsk inkludering (Strategin för romsk inkludering – Lägesrapport 2015). Slutbetänkandet och delrapporter från Kommissionen mot antiziganism har också beaktats.

10.4.2 Resultat

Efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och Sveriges åtaganden

I syfte att ta ytterligare steg i arbetet med att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter beslutade regeringen den 1 september 2016 om direktiv till en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn och analys av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt angränsande frågor (dir. 2016:73).

Insatser av kommuner och landsting

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk tillförsäkrar samtliga fem nationella minoriteter i Sverige särskilda rättigheter. Dessa rättigheter anger en miniminivå för arbetet med minoritetspolitiken.

Därutöver har kommuner och landsting efter ansökan hos regeringen möjlighet att få ingå i ett förvaltningsområde för finska, meänkieli eller samiska, som innebär vissa utökade rättigheter för tornedalingar, samer och sverigefinnar. För de merkostnader som detta innebär beviljas kommuner och landsting statsbidrag. Antalet kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena uppgår 2016 till 75 kommuner och 14 landsting (tabell 10.2). Totalt avsattes ca 79 miljoner kronor per år 2015 och 2016 för statsbidrag till kommuner och landsting i förvaltningsområden.

Tabell 10.2 Antal anslutna kommuner och landsting till förvaltningsområde

	2014	2015	2016
Antal kommuner	68	75	75
Antal landsting	13	14	14

Från den 1 februari 2015 anslöts ytterligare sju kommuner till förvaltningsområdena. Inga nya kommuner anslöts inför 2016. Under 2016 har åtta nya ansökningar inkommit om att ingå i ett eller flera förvaltningsområden inför 2017.

Den största delen av statsbidragen till kommuner och landsting har under 2015 använts till samordning och språk- och kulturaktiviteter. Cirka 13 procent har använts till merkostnader inom förskoleverksamhet och 11 procent till service och omvårdnad inom äldreomsorgen. Fördelningen är likvärdig med föregående år.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Same-tinget avlämnade den 1 februari 2016 en rapport avseende regeringsuppdraget att utvärdera och analysera användningen av statsbidraget för förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska (dnr Ku2015/01867/DISK). I denna konstaterar myndigheterna att det råder stora skillnader i hur kommuner tolkar och tillämpar föreskrifterna på området.

Statliga myndigheters insatser

Under 2015 har Folkhälsomyndigheten, Institutet för språk och folkminnen, Statens kulturråd, länsstyrelserna, Sameskolstyrelsen, Statens skolinspektion, Statens skolverk, Socialstyrelsen, Universitets- och högskolerådet, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Försäkringskassan haft särskilda uppdrag i form av riktade insatser för de nationella minoriteterna i enlighet med myndigheternas regleringsbrev och instruktioner. Detta har bl.a. resulterat i att frågorna på olika sätt integrerats i respektive myndighets verksamhet och att möjligheterna till inflytande och delaktighet stärkts. Exempelvis har Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Försäkringskassan tillsammans med Arbetsförmedlingen under 2015 inbjudit till och genomfört möten med alla minoritetsgrupper i syfte att fånga upp önskemål och synpunkter gällande hur de samråd som myndigheterna genomför ska utformas.

Socialstyrelsen har, som resultat av ett regeringsuppdrag under 2015 om rätt till äldre-

omsorg, avlämnat en rapport som pekar på problem i form av bristande kunskap om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk hos såväl anställda som hos folkvalda samt brist på information på minoritetsspråken. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2016 komplettera publikationen *Din rätt till vård och omsorg* – en vägvisare för äldre samt översätta skriften till finska, meänkieli och samiska. Vidare ska Socialstyrelsen verka för att informationen sprids till berörda kommuner. Uppdraget ska redovisas under oktober 2016.

Regeringen beviljade under 2016 Nordens Valfärdscenter medel för att genomföra en studie om hur livssituationen för samer med funktionsnedsättning och deras anhöriga i de samiska förvaltningskommunerna ser ut. Studien ska slutredovisas i januari 2017.

Efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden

Den 1 juni 2016 lämnade Sverige en rapport till Europarådets rådgivande kommitté som övervakar efterlevnaden av ramkonventionen om skydd för de nationella minoriteterna samt en rapport till Europarådets expertkommitté för den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som övervakar efterlevnaden av stadgan. I rapporterna lyfter Sverige särskilt fram rätten till språk och kultur samt de utmaningar som finns bl.a. på utbildningsområdet. Rapporterna redogör för den utveckling som har skett sedan de senaste rapporteringstillfällena och identifierar de områden där behovet av insatser kvarstår.

Informations- och kunskaphöjande insatser för att förstärka efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter

Samtliga kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena har på olika sätt informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter (Uppföljningsrapport 2015).

Länsstyrelsen i Stockholms län och Same-tinget har under 2015 vidtagit ett flertal åtgärder för att höja kunskapen och bidra till erfarenhetsutbyte. Bland annat har samtliga länsstyrelser bjudits in till en uppstartskonferens

med anledning av det gemensamma uppdrag länsstyrelserna har inom området. Länsstyrelsen och Sametinget har också fortsatt samordningen av ett nätverk för statliga myndigheter som bedöms vara särskilt relevanta för implementeringen av minoritetspolitiken. Därutöver har myndigheterna genomfört ett flertal kommunbesök. Ett viktigt verktyg för att sprida kunskap om de nationella minoriteterna och Sveriges minoritetsåtaganden är webbplatsen *minoritet.se*. Under 2015 avsattes 1,2 miljoner kronor för att finansiera webbplatsen (dnr A2014/04438/DISK). Besöksantalet har fortsatt att öka avsevärt och uppgick 2015 till 148 500 besökare, jämfört med 104 000 besökare 2014.

Inom ramen för strategin för romsk inkludering har Länsstyrelsen i Stockholms län 2012–2015 finansierat ett nationellt nätverk för kommuner som arbetar med romsk inkludering.

Diskriminering och utsatthet

Förekomsten av diskriminering och hatbrott

Antalet anmälningar till Diskrimineringsombudsmannen (DO) om diskriminering av judar, romer, samer, sverigefinnar eller tornedalingar har under 2015 varit relativt konstant. I likhet med tidigare år bedöms att merparten av anmälningarna rör diskriminering av romer och DO konstaterar att det förekommer en utbredd diskriminering av romer. Ärendena är dock bevismässigt svåra eftersom det ofta rör sig om korta händelseförlopp utan vittnen.

Knappt hälften av kommunerna inom förvaltningsområdena har utbildat sin personal om diskrimineringsfrågor, vilket är likvärdigt med föregående år. För landstingen är motsvarande siffra 64 procent, en ökning med 33 procentenheter från föregående år.

Kommissionen mot antiziganism har i juni 2016 lämnat sitt slutbetänkande till regeringen (SOU 2016:44). I detta och andra rapporter som tagits fram under 2015 (dnr Ku2015/00416/DISK) framgår bl.a. att det finns ett samband mellan de historiska övergrepp som beskrivs i *Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet* (Ds 2014:8) och romers utsatta situation i dag i det svenska samhället. Kommissionen menar att det negativa förhållningssätt som har präglat många av de statliga och kommunala åtgärderna gällande romer fortlever och

påverkar romers tillgång till de mänskliga rättigheterna än i dag.

Slutredovisningen från Folkhälsomyndigheten avseende uppdraget om en fördjupad studie om romska flickors och kvinnors livssituation och hälsa (dnr A2012/02102/DISK) visar bl.a. att romska flickor och kvinnor överlag upplever att de blir sämre bemötta av olika aktörer i samhället. Studien visar också att de hyser lägre förtroende för olika samhällsfunktioner, att de har sämre ekonomi och något sämre hälsa samt oftare är utsatta för våld eller hot om våld än övriga befolkningen. Romska flickor och kvinnor har också en sämre förankring i samhället och mer ohälsosamma levnadsvanor jämfört med befolkningen i stort.

Insatser för att motverka utsatthet och diskriminering

Regeringen har inom ramen för Samling mot rasism genomfört dialogmöten med företrädare för den judiska och romska minoriteten samt med företrädare för samerna. Vid mötena diskuterades den rasism som riktas mot grupperna och hur den bäst kan mötas. Underlaget från mötena har bl.a. legat till grund för den kommande nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

De utsedda pilotkommunerna inom ramen för strategin för romsk inkludering har haft ett särskilt ansvar att säkerställa romers rättigheter.

Arbetsförmedlingens uppdrag att stödja romers etablering och motverka hinder på arbetsmarknaden (dnr A2012/01386/DISK) har resulterat i att kundresurser med inriktning mot den nationella minoriteten romer, som fungerat som en länk mellan arbetssökande romer och arbetsförmedlare, bidragit till ca 190 nyinskrivningar 2015. Under 2014 var motsvarande siffra ca 120 nyinskrivningar. Under 2015 har kundresurserna bidragit till att ca 120 personer har kommit ut i arbete, mot ca 90 personer under 2014. Arbetsförmedlingen konstaterar att det råder skillnader mellan kvinnor och män avseende hur många som kommer ut i olika insatser. I det uppdrag som beslutats till Arbetsförmedlingen 2016 (dnr Ku2016/00654/DISK) ingår därför bl.a. att stärka arbetet för att förbättra kvinnors möjligheter att ta del av insatserna. I uppdraget ingår även att säkerställa att det i myndigheten finns för verksamheten nödvändiga kunskaper om romer som nationell minoritet. Under 2015 har

ca 2 600 personer internt och 8 900 personer externt tagit del av en särskilt riktad webbutbildning i detta syfte.

Socialstyrelsens uppdrag att se till att lämplig uppdragsutbildning tas fram och görs tillgänglig för att utbilda personer med romsk språk- och kulturkompetens (brobyggare) för arbete inom socialtjänsten och inom hälso- och sjukvården (dnr A2014/01285/DISK) har hittills gett positiva resultat. Flera kommuner upplever att brobyggarna har hjälpt till att lösa situationer på individnivå på ett bättre sätt och bidragit till att fler romer får tillit till myndigheterna. Uppdraget slutredovisades i september 2016.

Statens skolverk har inom ramen för sitt uppdrag inom strategin för romsk inkludering (dnr A2012/01387/DISK) under 2015 fortsatt tillhandahålla uppdragsutbildning för brobyggare med romsk språk- och kulturkompetens inom skola och förskola.

Under 2015 har Statskontoret genomfört en utvärdering av brobyggerverksamheten inom områdena utbildning, socialtjänst och arbete som bl.a. visar att verksamheten inom skolan har lett till att:

- öka kunskapen bland personalen inom den kommunala förvaltningen och hos den romska minoriteten,
- många elever som fått stöd av brobyggare tycks ha förbättrat sin studiesituation och har lättare att fullfölja skolutbildningen, och
- enskilda individer har fått ett bättre stöd från lärare än de hade tidigare för att kunna tillgodose sina rättigheter.

Statskontorets samlade bedömning av brobyggerverksamheten är att den har bidragit till romsk inkludering och att högskoleutbildningen har höjt de kommunala brobyggarnas kompetens och medverkat till att de arbetar mer professionellt. Sammantaget har ca 5 miljoner kronor avsatts för brobyggerverksamheten under 2015. Regeringen har därför beslutat att verksamheten ska fortsätta under 2016 (dnr Ku2016/00995/DISK).

I mars 2016 presenterade Socialstyrelsen ett utbildningsmaterial riktat till personal inom socialtjänsten som stöd i bemötandet och i ett inkluderande arbetssätt, med särskilt fokus på den romska gruppen (dnr Ku2016/00697/DISK). För att säkerställa att

materialet används på lokal nivå beslutade regeringen i maj 2016 att Socialstyrelsen med utgångspunkt i detta ska genomföra en utbildningsinsats riktad till socialtjänsten (dnr Ku2016/01242/DISK).

För att se till att de metoder och arbetssätt som har tagits fram i arbetet med romsk inkludering 2012–2015 sprids ytterligare har regeringen 2016, efter en utlysning till samtliga kommuner, fattat beslut om bidrag till fem nya kommuner som under två år ska utveckla kommunala modeller för romsk inkludering.

Kommissionen mot antiziganism har lämnat sin slutredovisning Kraftsamling mot antiziganism (SOU 2016:44) till regeringen i juni 2016. I denna lämnas ett antal rekommendationer till regeringen med utgångspunkt från kommissionens övergripande slutsats om att det i stor utsträckning saknas styrning och kontinuitet i politiken på området och i initiativ från andra aktörer. Inom ramen för sitt arbete har kommissionen genomfört kunskapshöjande insatser för att förebygga och motverka antiziganism. Bland annat har kommissionen genomfört en stor spridning av ett utbildningsmaterial med lärarhandledning som utgår från regeringens vitbok. Insatsen har riktats till skolor och andra berörda delar av samhället i hela Sverige.

Diskrimineringsombudsmannen har inom ramen för myndighetens prioriterade område ”lika rättigheter och möjligheter för judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar” under 2015 framför allt arbetat med samers och romers rättigheter på olika sätt.

Inflytande och delaktighet

I 88 procent av kommunerna och 91 procent av landstingen inom förvaltningsområdena har de nationella minoriteterna getts möjlighet till inflytande genom formaliserade samråd. I likhet med tidigare år har störst positiv utveckling skett bland landstingen där 14 procentenheter fler än tidigare har getts möjlighet till samråd.

I 71 procent av kommunerna och 82 procent av landstingen inom förvaltningsområdena har dialogen med minoriteterna, som även kan omfatta annat än formaliserade samråd, varit avgörande för beslut och inriktning på verksamheten.

För att stödja och underlätta verksamheten för de organisationer som företräder de nationella minoriteterna beviljas statsbidrag. Av de 13 organisationer som under 2015 ansökte om statsbidrag beviljades 9 bidrag om totalt 4,6 miljoner kronor.

Inom förvaltningsområdena ger 38 procent av kommunerna och 55 procent av landstingen någon form av ersättning till representanter för de nationella minoriteterna som medverkar i samråd. För kommunerna är situationen i princip likvärdig med föregående år medan den andel av landstingen som gett ersättning ökat med 17 procentenheter jämfört med 2014.

Samtliga myndigheter som har fått uppdrag inom ramen för strategin för romsk inkludering har på olika sätt involverat romer i sitt arbete. Av Länsstyrelsens slutrapport framgår att den romska delaktigheten har varit tydlig i alla pilotkommuners organisation, men sett olika ut. Formerna för deltagande har varierat från information till inflytande, delvis i relation till vilka aktiviteter det handlat om. Utvecklingen av strukturer för dialog och inflytande för romer är främst synlig i de kommuner som ingått i projektet med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om att utveckla systematiska och kvalitativa samråd. Dessa kommuner har uppfattat SKL:s projekt som mycket positivt, vilket också romer i kommunerna bekräftar.

I maj 2016 fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att genomföra insatser som ska bidra till att förbättra förutsättningarna för romers engagemang i det civila samhället och för romska organisationers deltagande i samhällslivet, däribland i arbetet för romsk inkludering. Mot bakgrund av vad bl.a. Folkhälsomyndighetens studie visat om hur romska flickor och kvinnor upplever sin hälsosituation och livssituation, har MUCF fått i uppdrag att fördela bidrag till organisationer inom det civila samhället för olika hälsofrämjande insatser riktade till romer. Myndigheten ska i genomförandet av uppdraget särskilt uppmuntra romska flickors och kvinnors deltagande (dnr Ku2016/01243/DISK).

Språk och kultur

Tillgången till de nationella minoriteternas språk och kultur

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets uppföljning under 2015 visar att de flesta kommunerna inom förvaltningsområdena har kartlagt behovet av service inom förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk och av personal som behärskar språken. Kommuner som ingår i förvaltningsområdena kartlägger också behoven av modersmål inom förskolan och skolan i större utsträckning än kommuner utanför förvaltningsområdena, men framför allt för de språk som ingår i det berörda förvaltningsområdet. Jiddisch erbjuds som modersmålsundervisning i mycket liten utsträckning.

Vidare framgår att kommuner inom förvaltningsområdena kommit längre gällande t.ex. modersmålsundervisning och modersmål i förskola och förskoleklass jämfört med många kommuner utanför förvaltningsområdena. Endast ett fåtal kommuner utanför förvaltningsområdena har tillgodosett efterfrågan på modersmål i förskolan och i förskoleklass. Samtidigt finns det vissa kommuner inom förvaltningsområdena som inte erbjuder sådan förskoleverksamhet på de nationella minoritetsspråken som de enligt lag är skyldiga att tillhandahålla. Bristen på språkkunnig personal framkommer som en av orsakerna (Uppföljningsrapport 2015).

Uppföljningsrapporten visar också att efterfrågan på modersmål på de nationella minoritetsspråken i förskolan ökat något under 2015 i kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska och samiska. Utanför förvaltningsområdena har behovet ökat endast i ett fåtal kommuner.

Även inom skolan finns skillnader mellan kommuner som ingår i och som inte ingår i ett eller flera förvaltningsområden gällande tillgången till modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken. Kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska och samiska uppger att de erbjuder modersmålsundervisning och att utbudet motsvarar den efterfrågan som finns, något färre kommuner i förvaltningsområdet för meänkieli uppger det samma. I de fall som kommuner utanför förvaltningsområdena erbjuder modersmålsundervisning är det oftast på finska. Modersmålsundervisning i romani chib erbjuds i lika stor

utsträckning i kommuner som ingår i något förvaltningsområde som i de som inte gör det. Inom ramen för strategin för romsk inkludering har dock romska företrädare inom ramen för Länsstyrelsen i Stockholms läns samråd framfört att kommunerna är dåliga på att tillhandahålla modersmålsundervisning i de kommuner de haft kännedom om. I de fall det finns tillgång till modersmåls lärare förekommer det ofta att det inte är rätt varietet som erbjuds. Vidare saknas det modersmåls lärare i flera av varieteterna av romani chib. De romska företrädarna efterfrågar såväl ökad kunskap om bestämmelser kring modersmålsundervisning i kommunerna som tillgång till modersmåls lärare i fler varieteter.

Inom skolan har antalet som ansökt om modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken ökat under 2015, framför allt i kommuner som ingår i ett eller flera förvaltningsområden.

Insatser för att stärka de nationella minoriteternas språk och kultur

Liksom föregående år har samtliga kommuner och en majoritet av landstingen i förvaltningsområdena genomfört insatser för att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kultur under 2015. Samtliga kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena har också på olika sätt informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter. Informationen har getts på alla berörda minoritetsspråk och på svenska.

Statens skolverk (Skolverket) har genomfört ett flertal olika åtgärder för att höja kunskapen om de nationella minoriteterna. Inom ramen för Skolverkets uppdrag (dnr Ku2015/01721/DISK) har myndigheten arbetat för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk. Skolverket har även arbetat fram kursplaner i ämnet modersmål för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib som första respektive andra språk. Sammantaget tilldelades Skolverket ca 1,2 miljoner kronor.

Sameskolstyrelsen har, enligt regleringsbrev för 2015, vidtagit åtgärder för den integrerade samiska undervisningen. Sammanlagt avsattes 1 miljon kronor för uppdraget. Under 2015 har detta resulterat i att integrerad samisk undervisning finns tillgänglig i 14 kommuner, vilket är något färre än under 2014. Flertalet av de 14 kommunerna har dock ökat antalet under-

visningstimmar vilket innebär att den samiska undervisningen når fler elever än tidigare år.

Statens kulturråd (Kulturrådet) har genom de riktade stöden till nationella minoriteters kulturverksamhet fördelat 8,3 miljoner kronor under 2015. Genom stöd till planerad utgivning av litteratur och produktionsbidrag till kulturtidskrifter har 1,7 miljoner kronor fördelats till utgivning med bäring på nationella minoriteters språk och kultur (utg.omr. 17, anslag 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* ap. 1). Kulturrådets bidragsgivning har bl.a. främjat drift av teatrar och bibliotek, genomförandet av kulturfestivaler, konserter och utställningar samt utgivning av litteratur och kulturtidskrifter. Uppföljning från 2015 visar också att det verksamhetsstöd som fördelats utgör den finansiella grundstommen för centrala kulturstrukturer inom respektive minoritetsgrupp (se även Nationella minoriteters kultur inom utg.omr. 17, avsnitt 3.4.2).

Vidare har Institutet för språk och folkminnen under 2015 fördelat 3,5 miljoner kronor till 24 olika projekt för revitalisering av minoritetsspråken. Totalt inkom 44 ansökningar 2015 om 6,4 miljoner kronor. Språkprojekt som riktats till barn och ungdomar samt läsfrämjande har prioriterats.

Inom ramen för strategin för romsk inkludering har pilotkommunerna genomfört ett flertal olika åtgärder för den romska minoritetens språk och kultur. Bl.a. har barnböcker som speglar romers vardag och språk tagits fram och spridits till förskolor och bibliotek.

Forum för levande historias utställning Vi är romer, som delfinansierats av regeringen, avslutades i december 2015 (dnr Ku2016/00546/DISK). Över 500 workshoppar och ca 130 fortbildningar av elever, tjänstemän och andra besökare har genomförts. En utvärdering av utställningen visar att den bl.a. har bidragit till att bemöta och motverka stereotyper och präglats av dialog. Vandringsutställningen planeras nu att fortsätta på andra håll i landet.

10.4.3 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen av arbetet med att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter i förvaltningsområdena har gått i positiv riktning under de senaste åren. I många avseenden finns ett tydligt ansvarstagande för att säkerställa efter-

levnaden av rättigheterna inom förvaltningsområdena. Samtidigt finns tydliga indikationer på att den positiva utvecklingen stannat av både inom och utom förvaltningsområdena, t.ex. fungerar statsbidraget och förvaltningsområdenas utvecklingsarbete inte fullt ut tillfredsställande. Det råder bl.a. stora skillnader i hur kommuner tolkar och tillämpar föreskrifterna på området. Det finns också betydande brister såväl inom som utom förvaltningsområdena och på samtliga nivåer i samhället, särskilt i fråga om möjligheten att lära sig, använda och utveckla sitt minoritetsspråk. En samordning av insatserna inom politikområdet är nödvändig för att fortsatt utveckling ska vara möjlig.

Sammantaget har nationell och internationell uppföljning tydligt visat på ett antal utmaningar och att det finns starka skäl för att genomföra en samlad genomlysning och översyn av minoritetspolitiken med avstamp i utvecklingen på området. Regeringen bedömer mot den bakgrunden att den nu beslutade översynen En förstärkt minoritetspolitik – översyn av lagen om minoriteter och minoritetsspråk (dir. 2016:73) tillsammans med andra åtgärder är nödvändig för att säkerställa en fortsatt positiv utveckling. Med tanke på dessa pågående processer beslutade regeringen att inför 2016 inte ansluta ytterligare kommuner till förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli.

Vidare bedömer regeringen att samråden med de nationella minoriteterna har stor betydelse och att de har fått ett större genomslag under senare år, vilket i sin tur resulterat i en djupare kunskap och förståelse för de nationella minoriteternas förutsättningar och behov hos det allmänna. Samtidigt måste det regelbundet säkerställas att de olika former som används är ändamålsenliga och att det finns en reell möjlighet till inflytande och delaktighet. Erfarenheterna från arbetet med strategin för romsk inkludering visar att romsk delaktighet i arbetet är en framgångsfaktor. Integreringen av de nationella minoriteternas rättigheter inom ordinarie strukturer i det allmänna har också gått framåt såväl inom minoritetspolitiken i stort som inom ramen för strategin för romsk inkludering.

De uppdrag som olika myndigheter har haft bedöms på ett tydligt sätt ha bidragit till, och i vissa fall även varit en avgörande faktor för, minoritetspolitikens genomslag och utveckling.

Därutöver bedömer regeringen att arbetet med romsk inkludering har utvecklats positivt. Länsstyrelsen i Stockholms läns slutredovisning om arbetet med romsk inkludering 2012–2015 (dnr Ku2016/00940/DISK) visar att arbetet under 2015 resulterat i ett mer rättighetsbaserat arbetssätt vilket har varit en framgångsfaktor.

Myndigheter har tagit fram kunskap och verktyg som underlag och stöd för genomförandet av strategin för romsk inkludering. Pilotkommunerna har under strategins första fyra år utvecklat strukturer som ligger till grund för ett mer långsiktigt arbete med romsk inkludering. Spridningen av dessa arbetssätt och erfarenheter har bidragit till att fler kommunala initiativ tagits. Verksamheten med brobyggare inom olika områden har varit en framgångsfaktor. Romskt deltagande har varit av central betydelse för att nå framgång i arbetet.

Kommissionen mot antiziganism har med sina insatser bidragit till att uppmärksamma och öka kunskapen om antiziganismen och dess konsekvenser i Sverige och på så sätt kompletterat arbetet med romsk inkludering.

10.5 Politikens inriktning

Sverige ska säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter, särskilt i ljuset av de internationella åtagandena på området. För att uppnå detta krävs olika åtgärder. En central del är att upprätthålla grundskyddet i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och säkerställa de nationella minoriteternas möjlighet till inflytande.

Regeringen tar fortsatta steg för att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter nu och i framtiden genom att bl.a. se över hur förvaltningsområdenas roll kan tydliggöras och hur ordningen med statsbidrag ska se ut. Regeringen avser därför att avvakta anslutning av ytterligare kommuner till förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska.

För att barn ska få reell tillgång till sitt språk kommer regeringen även att analysera vilka behov som finns i fråga om förskoleverksamhet eller annan pedagogisk omsorg på de nationella minoritetsspråken i syfte att identifiera metoder för verksamhetsutveckling eller stöd till huvudmän.

Att våga, vilja och kunna tala sitt språk är för många centralt för identiteten som en del av en nationell minoritet. I detta behöver staten ta ett större ansvar. Regeringen kommer därför att förlänga det befintliga statsbidraget för deltagande i insatser för att förstärka tillgången på lärare i minoritetsspråk (se vidare under utg.omr. 16 avsnitt 9.2.5).

Regeringen kommer också fortsätta att genomföra särskilda insatser för att utveckla, fördjupa och sprida arbetet inom ramen för strategin för romsk inkludering. Regeringen avser att vidareutveckla redan pågående insatser inom områdena arbete, utbildning, hälsa och social omsorg, men samtidigt mer tydligt stödja arbetet inom andra områden såsom kultur och språk, liksom romers situation på bostadsmarknaden. Insatserna bör också än tydligare utgå från de mänskliga rättigheterna, något som visat sig vara en framgångsfaktor i arbetet på lokal nivå.

Regeringens utgångspunkt är att uppmärksamma konsekvenserna av antiziganismen i samhället i det fortsatta arbetet. Regeringen kommer att ta ställning till de förslag som Kommissionen mot antiziganism i sitt slutbetänkande har lämnat till regeringen i juni 2016 (SOU 2016:44). Därutöver ingår även regeringens arbete mot antiziganism i den kommande nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (se vidare under utg.omr. 13 avsnitt 4.6).

Regeringen anser att det även fortsättningsvis är viktigt att verka för att romer involveras i arbetet. Den brobyggerverksamhet som genomförs inom flera samhällsområden är ett exempel på detta och bör utvecklas vidare. Det är också angeläget att förbättra romers möjligheter att organisera sig och delta i arbetet med romsk inkludering och i samhället i stort. Det gäller inte minst romska flickor och kvinnor vars kompetens måste tas tillvara i arbetet så att strategins insatser även kommer dem till del.

Regeringens beslut om bidrag till de fem kommuner som avser att utveckla kommunala modeller för romsk inkludering är en viktig del i det kommande arbetet med att säkerställa att kunskap och erfarenheter från arbetet sprids ytterligare.

Arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande om fortsatta satsningar för bekämpandet av antiziganism och för romsk

inkludering (bet. 2014/15:KU16, rskr. 2014/15:156) kommer därmed att fortsätta.

10.6 Budgetförslag

10.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Utgifter
2015	Utfall	101 292	1 625	
2016	Anslag	102 917 ¹		101 440
2017	Förslag	102 917		
2018	Beräknat	102 917		
2019	Beräknat	102 917		
2020	Beräknat	102 917		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för de nationella minoriteterna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och enligt språklagen (2009:900) samt enligt Sveriges minoritetsåtaganden. Anslaget får även användas för Länsstyrelsen i Stockholms läns och Sametingets utgifter för det nationella samordningsansvaret för minoritetspolitiken samt för uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därutöver får anslaget användas för utgifter för statsbidrag enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, meänkeli och samiska samt för utgifter för statsbidrag för verksamhet som främjar regeringens minoritetspolitik.

Regeringens överväganden

Tabell 10.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	102 917	102 917	102 917	102 917
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	102 917	102 917	102 917	102 917

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 102 917 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 102 917 000 kronor respektive år.

10.6.2 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tabell 10.5 Anslagsutveckling 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

2015	Utfall	16 064	Anslags-sparande	436
2016	Anslag	14 500 ¹	Utgifts-prognos	14 292
2017	Förslag	14 500		
2018	Beräknat	14 500		
2019	Beräknat	14 500		
2020	Beräknat	1 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete och samordning för att främja den nationella minoriteten romers rättigheter och livsvillkor. Anslaget får även användas för utgifter för utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder för den nationella minoriteten romer.

Regeringens överväganden

Tabell 10.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	14 500	14 500	14 500	14 500
Förändring till följd av:				
Beslut				-13 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	14 500	14 500	14 500	1 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 13 000 000 kronor fr.o.m. 2020.

Regeringen föreslår att 14 500 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Åtgärder för den nationella minoriteten romer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 500 000 kronor, 14 500 000 kronor respektive 1 500 000 per år.

11 Medier

11.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Myndigheten för press, radio och tv samt presstöd. Medieområdet är delat mellan utgiftsområdena 1 Rikets styrelse och 17 Kultur, medier och trossamfund och fritid. I den del av budgetpropositionen som behandlar det senare utgiftsområdet återfinns en mer utförlig beskrivning och analys av medieområdet.

11.2 Budgetförslag

11.2.1 8:1 Presstöd

Tabell 11.1 Anslagsutveckling 8:1 Presstöd

Tusental kronor

2015	Utfall	486 733	Anslags- sparande	80 386
2016	Anslag	567 119 ¹	Utgifts- prognos	536 190
2017	Förslag	567 119		
2018	Beräknat	567 119		
2019	Beräknat	567 119		
2020	Beräknat	567 119		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till presstöd och utvecklingsstöd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 8:1 *Presstöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har beslutat om ett utvecklingsstöd för tryckta allmänna nyhetstidningar i syfte att ge förutsättningar för en långsiktig utveckling av elektroniska publiceringstjänster. För att möjliggöra för presstödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv att fatta beslut om utvecklingsstöd till fleråriga utvecklingsprojekt bör regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 8:1 *Presstöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 11.2 Beställningsbemyndigande för anslaget 8:1 Presstödet

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		70 000		
Nya åtaganden	70 000	35 000		
Infriade åtaganden		-35 000	-35 000	-35 000
Utestående åtaganden	70 000	70 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	70 000	70 000		

Regeringens överväganden**Tabell 11.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:1 Presstödet**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	567 119	567 119	567 119	567 119
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	567 119	567 119	567 119	567 119

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 567 119 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Presstödet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 567 119 000 kronor för respektive år.

11.2.2 8:2 Myndigheten för press, radio och tv**Tabell 11.4 Anslagsutveckling 8:2 Myndigheten för press, radio och tv**

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	27 971	-588	
2016	Anslag	33 893 ¹		32 827
2017	Förslag	33 648		
2018	Beräknat	34 025 ²		
2019	Beräknat	34 706 ³		
2020	Beräknat	35 472 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 33 439 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 33 440 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 33 440 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för press, radio och tv:s förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 11.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	33 893	33 893	33 893	33 893
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	374	974	1 671	2 456
Beslut	-618	-841	-858	-877
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	33 648	34 025	34 706	35 472

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Delar av verksamheten vid Myndigheten för press, radio och tv finansieras genom att medel anvisas från rundradiokontot till statens budgets inkomstsida. För 2017 föreslås att 8 700 000 kronor delfinansierar myndighetens verksamhet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 609 000 kronor för 2017 och ca 820 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 33 648 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 34 025 000 kronor, 34 706 000 kronor respektive 35 472 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 11.6 Offentligrättslig verksamhet – Avgifter för analog kommersiell radio

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	130 097	–	–	–
Prognos 2016 ¹	124 488	–	–	–
Budget 2017 ¹	106 288	–	–	–

¹För 2016 anges det belopp som Myndigheten för press, radio och tv har fastställt avgifterna till och inkluderar inbetalning av engångsbelopp för tre tillstånd. Beloppet har inte räknats upp för 2017 eftersom avgiften beräknas utifrån förändringar i KPI för oktober månad. Några engångsinbetalningar har inte beräknats inflyta under 2017.

För närvarande finns 103 sändningstillstånd för analog kommersiell radio som löper fram till den 31 juli 2018.

Tabell 11.7 Offentligrättslig verksamhet – Särskild avgift och viten

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	1 400	–	–	–
Prognos 2016 ¹		–	–	–
Budget 2017 ¹		–	–	–

¹ Att lämna en prognos och budget för särskilda avgifter och viten är inte möjligt då dessa är beroende av framtida beslut av granskningsnämnden för radio och tv samt domstolsutslag.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för inkassering och eventuell indrivning av särskild avgift enligt radio- och tv-lagen (2010:696). Under 2015 inkasserades sammanlagt 1 400 000 kronor i särskilda avgifter.

Tabell 11.8 Offentligrättslig verksamhet – Avgifter för ansökan om tillstånd att sända tv och digital kommersiell radio

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	–	22	22	0
Prognos 2016	–	280	280	0
Budget 2017	–	0	0	0

Möjligheten att utlysa och meddela tillstånd för marksänd tv är beroende av hur stort frekvensutrymme som fördelats för sådana sändningar. Hur många tillstånd som kan meddelas är också beroende av hur det tillgängliga utrymmet fördelats mellan olika tjänster och tekniska lösningar. Myndigheten har under 2016 utlyst 3 nationella sändningstillstånd för marksända programtjänster samt tillstånd för regionala och lokala programtjänster. Myndigheten har tagit emot 8 ansökningar.

Tabell 11.9 Offentligrättslig verksamhet – Utgivningsbevis för webbsidor m.m.

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	–	240	743	-503
Prognos 2016	–	200	570	-370
Budget 2017	–	200	570	-370

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för att utfärda utgivningsbevis för webbsidor m.m. Verksamheten är delvis avgiftsfinansierad. Under 2015 inflöt 240 000 kronor i ansökningsavgifter. Målet är att avgifterna ska täcka 35 procent av kostnaderna för verksamheten. De inkomna avgifterna 2015 täckte ca 32 procent av kostnaderna.

11.3 Höjda stödnivåer för endags-tidningar

Ärendet och dess beredning: I december 2011 fick en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att göra en översyn av presstödet och lämna förslag till hur ett framtida stödsystem kan utformas (dir. 2011:112).

Kommittén, som antog namnet Presstöds-kommittén, överlämnade i september 2013 slutbetänkandet Översyn av det statliga stödet till dagspressen (SOU 2013:66). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Kulturdepartementet (Ku2013/01810/MF).

Riksdagen beslutade med anledning av regeringens proposition Statens stöd till dagspressen (prop. 2014/15:88) att som sin mening tillkännage vad konstitutionsutskottet anfört om Presstöds-kommitténs övriga förslag (bet. 2014/15:KU12 mom. 8, rskr. 2014/15:195) som rör frågan om ökat driftsstöd för lågfrekventa tidningar. Regeringen har därefter i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1 avsnitt 11.3) lämnat förslag om förändrade stödnivåer för lågfrekventa tidningar i form av jämnare stödtrappa för endags- och tvådagartidningar samt en höjning av stödnivåerna för tvådagartidningar. Efter riksdagens beslut (bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:104) och Europeiska kommissionens godkännande beslutade regeringen den 10

december 2015 om ändring i presstödsförordningen (1990:524). Genom förordningsändringen trädde förändringarna i kraft den 1 januari 2016.

Av redogörelsen för behandlingen av riksdagens skrivelser (bet. 2015/16:KU21, rskr. 2015/16:275) framgår att konstitutionsutskottet anser att utskottets tillkännagivande om ett ökat driftsstöd för lågfrekventa dagstidningar inte är tillgodosett fullt ut och delar därför inte regeringens bedömning som redovisas i skrivelse 2015/16:75 att tillkännagivandet är slutbehandlat. Utskottet förutsätter att regeringen så snart som möjligt återkommer i frågan, t.ex. i budgetpropositionen.

Regeringens förslag: Stödbeloppet för tidningar som kommer ut en gång per vecka höjs.

Kommitténs förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Presstöds-kommittén föreslår att stödnivåerna höjs med 10 procent för endagstidningar.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Göteborgs universitet*, tillstyrker förslaget. *Pres(s)gruppen* och *Sveriges Fådagartidningar* påpekar att en uppräknig av driftsstödet måste genomföras oavsett övriga förslag. Sveriges Fådagartidningar instämmer i att det behövs ökade incitament för att stimulera dagstidningar att gå från endagsutgivning till tvådagars utgivning, men anser att den föreslagna höjningen knappt kompenserar för den urgröning som skett av presstödet senaste åren. *Presstödsnämnden* har inga invändningar mot att stödbeloppen ändras. *Skånska Dagbladet* anser att stödet till lågfrekventa tidningar är opropor-tionerligt högt. *Konkurrensverket* avstyrker förslaget och anser att det ur konkurrens-hänseende i stället hade varit önskvärt med en större neddragning av driftsstödet, för att på sikt successivt avskaffa det helt.

Skälen för regeringens förslag: Presstödet regleras i presstödsförordningen (1990:524), vars bestämmelser i stor utsträckning är bundna med riksdagen. I 2 kap. 4 § presstödsförordningen finns bestämmelser om det allmänna driftsstödet till lågfrekventa tidningar som utkommer en gång per vecka. Driftsstödet är uppbyggt som en stödtrappa med olika stödbelopp beroende på nivån på den sålda upplagan.

Riksdagen har tillkännagivit som sin mening vad konstitutionsutskottet anfört om att inom ramen för det befintliga anslaget öka driftsstödet för lågfrekventa tidningar. Av tillkännagivandet framgår att de förändringar av stödet för lågfrekventa tidningar som kommittén föreslår inte bör genomföras, av samma skäl som regeringen redovisat i presstödspropositionen. Utskottet konstaterar dock samtidigt att även lågfrekventa tidningar befinner sig i en svår ekonomisk situation och att det finns skäl att öka stödet även för dessa. Hur en sådan ökning närmare bör utformas får enligt utskottet utredas vidare.

I betänkandet 2015/16:KU1 välkomnade utskottet regeringens förslag i budgetpropositionen om höjda stödnivåer för dagstidningar som kommer ut två gånger per vecka och en jämnare stödtrappa för dagstidningar som kommer ut en eller två gånger per vecka (nämnda bet. s. 51). Utskottet konstaterade dock att riksdagens tillkännagivande om ett ökat driftsstöd för lågfrekventa dagstidningar rör både endags- och tvådagarsstidningar, att regeringens förslag om en jämnare stödtrappa för endagsstidningar i sig inte innebär ett ökat driftsstöd för dessa tidningar och att tillkännagivandet därmed inte är tillgodosett fullt ut (nämnda bet. s. 59 f.).

Regeringen noterar att det i betänkandet 2015/16:KU21 anges att utskottet fortfarande inte anser att tillkännagivandet är fullt ut tillgodosett.

Tidningar med utgivning en eller två dagar i veckan har kommit att spela en allt större roll för nyhetsförmedling och opinionsbildning i olika delar av landet. Samtidigt är stödintensiteten för endagsstidningar högre än för andra kategorier av tidningar och det tidigare beräknade ekonomiska utrymmet på anslaget har använts för andra prioriterade förändringar när det gäller stöd till dagstidningar.

Nuvarande stödnivåer har varit oförändrade sedan 2009, någon indexuppräknings har inte skett. Även endagsstidningar befinner sig i en ekonomiskt svår situation och har betydelse för lokal bevakning, granskning och nyhetsförmedling. Regeringen bedömer, till skillnad från *Konkurrensverket*, att det finns behov av höjda stödnivåer även för endagsstidningar.

Stödbeloppet för tvådagarsstidningar har sedan tidigare höjts med 10 procent bl.a. för att öka incitamenten för tidningar att gå från endagsutgivning till tvådagarsutgivning och

bättre spegla de skilda förutsättningarna för utgivning av endags- respektive tvådagarsstidningar. För att behålla incitamenten för tidningar att öka utgivningsfrekvensen bör stödbeloppet för endagsstidningar lämpligen höjas med 5 procent. Liksom tidigare får driftsstödet dock inte överstiga 75 procent av de rörelsekostnader som är förknippade med utgivningen av den stödberättigade tidningen.

Tabell 11.10 Förslag till förändrad stödtrappa för endagsstidningar

Såld upplaga	Nuvarande stödbelopp	Nytt stödbelopp (avrundat till jämna tusental)
Minst 9 000	5 260 000 kr	5 523 000 kr
Minst 8 000	4 701 000 kr	4 936 000 kr
Minst 7 000	4 141 000 kr	4 348 000 kr
Minst 6 000	3 862 000 kr	4 055 000 kr
Minst 5 000	3 582 000 kr	3 761 000 kr
Minst 4 000	3 246 000 kr	3 408 000 kr
Minst 3 000	2 910 000 kr	3 056 000 kr
Minst 2 000	2 239 000 kr	2 351 000 kr
Minst 1 500	1 679 000 kr	1 763 000 kr
Minst 750 ¹	högst 1 679 000 kr	högst 1 763 000 kr

¹ Gäller tidningar huvudsakligen på samiska eller meänkieli.

Genomförandet av förslaget och konsekvenser

Enligt regeringen bör förslaget lämpligen genomföras den 1 januari 2017. Presstödsförordningens giltighetstid är begränsad till den 31 december 2019.

Förändringen innebär inga negativa konsekvenser för några andra driftsstödstitidningar. I stället får endagsstidningar en höjning av det allmänna driftsstödet med 5 procent i förhållande till nuvarande beräkningsmodell.

Även tidningar med begränsat driftsstöd får stöd i enlighet med bidragsskalan för lågfrekventa tidningar. Förändringen innebär därmed följändringar som påverkar också dessa tidningar. Detta innebär att det högsta stödet som kan utgå för en tidning med ett redaktionellt innehåll som till minst 25 procent är skrivet på ett av språken finska, meänkieli eller samiska och som har rätt till begränsat driftsstöd höjs till 1 763 000 kronor. Även tidningar på andra språk än svenska som uppfyller kraven på stöd enligt 2 kap. 11 § presstödsförordningen berörs av de förändrade bidragssatserna. Regeringens bedömning är att förslaget kan få positiva effekter för små företags konkurrens-

förmåga eller villkor i övrigt, för sysselsättningen och för möjligheten att nå de minoritetspolitiska målen.

Höjningen är inte av den arten att den bedöms oproportionerlig i förhållande till icke-driftsstödsberättigade tidningar. Den föreslagna förändringen beräknas innebära att statens kostnader för presstödet ökar med ca 8 miljoner kronor baserat på nuvarande upplagor och tidningar. Ökningen bedöms rymmas inom ramen för presstödsanslaget.

12 Sieps samt EU-information

12.1 Omfattning

Området omfattar myndigheten Svenska institutet för europapolitiska studiers (Sieps) verksamhet samt informations- och kommunikationsinsatser gällande samarbetet inom EU.

12.2 Utgiftsutveckling

Tabell 12.1 Utgiftsutveckling inom området Sieps samt EU-information

Milljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Sieps samt EU-information</i>							
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	18	18	17	18	18	19	19
Summa Sieps samt EU-information	18	18	17	18	18	19	19

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

12.3 Resultatredovisning

12.3.1 Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) är en myndighet vars uppgifter bl.a. är att

- ta fram forskningsbaserade analyser och annat underlag om utvecklingen av EU-samarbetet och Sveriges europapolitik och göra detta tillgängligt för beslutsfattare i den politiska beslutsprocessen i Sverige och
- tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör EU som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet.

Forskningsrapporter, analyser och spridning av dessa

Verksamheten vid Sieps har bedrivits inom fem övergripande ramprojekt. EU:s politiska och konstitutionella system, medlemsstaterna och europeisk integration, ekonomisk politik i Europa, EU:s inre marknad samt EU:s externa relationer. Inom varje område ryms ett antal projekt som oftast är fleråriga. Resultaten av projekten presenteras i form av rapporter och seminarier. Under 2015 har de flesta rapporterna från Sieps tagits fram inom forskningsområdena EU:s externa relationer och EU:s politiska och konstitutionella system. Sieps har publicerat 34 rapporter och anordnat 15 seminarier under 2015.

Sieps forskare blir ofta i sina expertroller tillfrågade av medier i olika aktuella frågor som gäller EU-samarbetet.

Kompetensförsörjning på EU-området

Sieps har under året erbjudit både allmänna och specialiserade utbildningar om EU-samarbetet som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet. Därutöver erbjuder Sieps även för kunder i offentlig verksamhet anpassade EU-utbildningar som utformas i samråd med beställaren och ska täcka dennes behov av kompetensförsörjning inom EU-området.

12.3.2 Analys och slutsatser avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Forskningsrapporter, analyser och spridning av dessa

Sieps har under 2015 belyst olika frågor inom EU-samarbetet, bl.a. flera rapporter om aspekter av den inre marknaden liksom om EU:s utrikespolitik samt om vissa för EU centrala energipolitiska frågeställningar. Regeringen bedömer att Sieps även framgångsrikt etablerat olika kanaler för spridning av forskningsresultaten och bidragit till en god kunskapsbas om EU i Sverige.

Kompetensförsörjning på EU-området

En allmänt god kunskapsgrund om EU-samarbetet bidrar till att det kan föras ett mångfasetterat offentligt samtal kring detta. De utbildningar som Sieps genomfört har gett möjlighet till fördjupade kunskaper om EU. Enligt deltagarnas utvärderingar av utbildningarna håller de hög kvalitet.

12.3.3 Resultat avseende EU-information

Under budgetåret 2015 har medel avsatts för att informera om hur rekryteringen via uttagningsprov till EU:s institutioner går till samt vilka anställningsmöjligheter det finns inom EU:s

institutioner. Uppdraget har genomförts av Universitets- och högskolerådet (UHR).

Medel har även avsatts för att under 2015 finansiera gemensamma aktiviteter med Europeiska kommissionen och Europaparlamentet kring informationsinsatser för att bland unga öka kunskapen och förståelsen i Sverige för det Europeiska samarbetet. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) och UHR har under 2015 haft regeringens uppdrag att inom ramen för det s.k. strategiska partnerskapet samarbeta med kommissionen och Europaparlamentet för att genomföra denna verksamhet.

12.3.4 Analys och slutsatser avseende EU-information

De anställda inom EU:s institutioner och organ rekryteras från alla EU:s medlemsländer. Rekrytering av svenska medborgare till EU:s institutioner och organ behöver främjas och behovet förstärks av att en stor del av de svenska medborgare som arbetar inom dessa strukturer kommer att uppnå pensionsålder inom den kommande tioårsperioden. Insatserna från UHR för att informera om möjligheterna för svenska medborgare att få anställning i EU:s institutioner har enligt regeringens uppfattning genomförts väl.

Behovet av att öka kunskapen om EU-frågor bland vidareinformatörer som lärare, journalister samt förtroendevalda och unga är fortsatt stort vilket har visats bl.a. av utredningen om delaktighet i EU i betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10). Regeringen avser att återkomma till denna fråga.

Det är regeringens uppfattning att EU-informationssamarbetet mellan UHR, MUCF, Europeiska kommissionen och Europaparlamentet har bidragit till ökad kunskap på området.

12.4 Politikens inriktning

Svenska institutet för europapolitiska studier

Det finns ett ökande behov av initierade analyser kopplade till EU:s utveckling utifrån ett svenskt perspektiv. Efterverkningarna av den brittiska

folkomröstningen kommer på olika sätt att påverka utvecklingen av EU. Även förutsättningarna för svenska ställningstaganden i olika frågor inom EU-samarbetet påverkas. Utvecklingen inom centrala politikområden behöver belysas och analyseras. Enligt regeringens bedömning har Sieps en viktig roll att fylla i dessa sammanhang. Verksamheten bör därför i högre grad inriktas på frågor som får större betydelse för EU:s utveckling.

Utbildnings- och kommunikationsinsatser på EU-området

Mot bakgrund av slutsatserna i betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) finns det enligt regeringens bedömning ett stort behov av att mer aktivt utveckla en god kunskapsbas om EU på nationell, regional och lokal nivå. Bland annat har Sieps utbildningsinsatser på detta område en viktig roll att fylla. Utbildningsinsatserna ska tydligt bidra till att fler relevanta aktörer och vidareinformatörer får tillgång till en bredare kunskapsbas och att det förs ett mångfasetterat offentligt samtal kring EU-samarbetet.

För att stärka svenska positioner i EU-samarbetet är det viktigt att det finns ett svenskt och ett nordiskt perspektiv i de beredningsprocesser som pågår inom olika samarbetsområden. Därför kommer även under 2017 medel att avsättas från anslaget för att främja att svenska medborgare får anställning inom EU:s institutioner, byråer och organ.

Vidare kommer samarbete att ske även under 2017 med Europeiska kommissionen och med Europaparlamentet kring informationsinsatser riktade till yngre personer i Sverige, så som framhölls i betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10).

12.5 Budgetförslag

12.5.1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tabell 12.2 Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

2015	Utfall	18 025	Anslags-sparande	-82
2016	Anslag	17 619 ¹	Utgifts-prognos	17 053
2017	Förslag	17 939		
2018	Beräknat	18 200 ²		
2019	Beräknat	18 563 ³		
2020	Beräknat	18 974 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 17 888 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 17 888 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 17 888 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska institutet för europapolitiska studiers förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för kommunikationsinsatser på EU-området. Anslaget får användas för utgifter för att medfinansiera medel från EU. Vidare får anslaget användas för att främja rekrytering av svenska medborgare till tjänster inom EU:s institutioner, byråer och organ.

Kompletterande information

Inom ramen för informationssamarbetet med Europeiska kommissionen och Europaparlamentet kan medel från anslaget användas för informationsinsatser i Sverige om EU-samarbetet som beslutas under budgetåret 2017.

Ändamålsformuleringen vad avser EU-rekryteringen har utvidgats från EU:s institutioner till att även omfatta EU:s byråer och organ.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Sieps har möjlighet att ta ut avgifter för utbildningsverksamhet som myndigheten bedriver.

Tabell 12.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	1 440	2 450	-1 010
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Prognos 2016	1 500	2 500	- 1 000
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Budget 2017	1 500	2 500	-1 000
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)

Sieps får ta ut avgifter upp till full kostnads-
täckning för uppdragsverksamheten vid myndig-
heten samt disponera intäkterna i verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 12.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	17 619	17 619	17 619	17 619
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	382	696	1 061	1 475
Beslut	-64	-116	-118	-121
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	2	1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	17 939	18 200	18 563	18 974

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga
förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en
pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 17 939 000 kronor
anvisas under anslaget 9:1 *Svenska institutet för
europapolitiska studier samt EU-information* för
2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget
till 18 200 000 kronor, 18 563 000 kronor
respektive 18 974 000 kronor.

Bilaga 1

Förteckning över
Sveriges
utlandsmyndigheter
samt ackrediteringar för
de Stockholmsbaserade
ambassadörerna

Bilaga 1

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna

Innehållsförteckning

I. Beskickningar	5
II. Delegationer	6
III. Karriärkonsulat	6
IV. Stockholmsbaserade ambassadörer	7

1.1 Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 augusti 2016

I. Beskickningar	Haag
(sidoackrediteringar inom parentes)	Hanoi
Abu Dhabi	Harare
(Kuwait, Manama)	(Lilongwe, Port Louis)
Abuja	Havanna
(Accra)	Helsingfors
Addis Abeba	Islamabad
(Djibouti)	Jakarta
Alger	(Dili)
Amman	Jerevan
Ankara	Kabul
Astana	Kampala
(Bisjkek)	(Bujumbura, Kigali)
Athen	Kairo
Bagdad	Khartoum
Baku	(Bangui, Juba, N'Djamena)
Bamako	Kiev
(Niamey, Nouakchott, Ouagadougou)	Kigali ¹⁾
Bangkok	Kinshasa
(Yangon, Vientiane)	(Brazzaville, Libreville, Malabo, Yaoundé)
Beirut (under etablering)	Kuala Lumpur
Belgrad	Köpenhamn
(Podgorica)	La Paz ¹⁾
Berlin	Lima (under etablering)
Bern	Lissabon
(Vaduz)	(Bissau, Praia)
Bogotá D.C.	London
(Caracas, La Paz, Quito)	Luanda
Brasilia	(Sao Tomé, Príncipe)
Budapest	Lusaka
Buenos Aires	Madrid
(Asunción, Montevideo)	(Andorra la Vella)
Bukarest	Manila (under etablering)
Canberra	Maputo
(Apia, Funafuti, Nuku`alofa, Suva, Honiara, Port Moresby, Port Vila, Södra Tarawa, Yaren, Wellington)	(Antananarivo, Mbabane)
Chisinau	Mexico
Damaskus	Minsk
Dar es Salaam	Monrovia
Dhaka	Moskva
Doha	Nairobi
Guatemala	(Moroni, Victoria)
(San Salvador, Tegucigalpa, San José, Managua, Panamá)	New Delhi
	(Colombo, Kathmandu, Thimphu, Malé)
	Nicosia
	Oslo
	Ottawa
	Ouagadougou ¹⁾

Paris
(Monaco)
Peking
(Ulan Bator)
Phnom Penh
Prag
Pretoria
(Gaborone, Maseru, Windhoek)
Pristina¹⁾
Pyongyang
Rabat
Reykjavik
Riga
Riyadh
(Muscat, Sana'a)
Rom
(San Marino)
Santiago de Chile
Sarajevo
Seoul
Singapore
(Bandar Seri Bagawan)
Skopje
(Pristina, Tirana)
Tallinn
Tbilisi
(Jerevan)
Teheran
Tel Aviv
Tirana¹⁾
Tokyo
(Ngerulmud, Majuro, Palikir)
Tunis (under etablering)
(Tripoli)
Vilnius
Warszawa
Washington
Wien
(Bratislava, Ljubljana)
Zagreb

II. Delegationer

Sveriges ständiga representation vid Europeiska Unionen (EU) i Bryssel

Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna i New York

Sveriges ständiga representation vid de internationella organisationerna i Genève

Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco) i Paris

Sveriges ständiga representation vid Europarådet i Strasbourg

Sveriges ständiga delegation vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) i Wien

Sveriges delegation vid Nato i Bryssel

III. Karriärkonsulat

a) Generalkonsulat

Hongkong
Istanbul
Jerusalem
Mariehamn
Mumbai
New York
S:t Petersburg
Shanghai

¹⁾ Beskickningen förestås av en chargé d'affaires

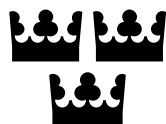
IV. Stockholmsbaserade ambassadörer

De åtta sändebuden har följande ackrediteringar (landets namn inom parentes):

1. Basseterre (St Christopher och Nevis), Belmopan (Belize), Bridgetown (Barbados), Castries (St Lucia), Georgetown (Guyana), Kingston (Jamaica), Kingstown (St Vincent och Grenadinerna), Nassau (Bahamas), Paramaribo (Surinam), Port-au-Prince (Haiti), Port of Spain (Trinidad och Tobago), Roseau (Dominica), Santo Domingo (Dominikanska Republiken), St George's (Grenada), St John's (Antigua och Barbuda)
2. Heliga Stolen, Valletta (Malta)
3. Asmara (Eritrea)
4. Baku (Azerbajdzjan) Asjchabad (Turkmenistan), Dusjanbe (Tadzkistan), Tasjkent, (Uzbekistan)
5. Sofia (Bulgarien)
6. Abidjan (Elfenbenskusten), Banjul (Gambia), Conakry (Guinea), Dakar (Senegal), Freetown (Sierra Leone), Lomé (Togo), Porto Novo (Benin)
7. Dublin (Irland)
8. Bryssel (Belgien), Luxemburg (Luxemburg)

Samhällsekonomi och finansförvaltning

2

Förslag till statens budget för 2017

Samhällsekonomi och finansförvaltning

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	6
Diagramförteckning	9
1 Förslag till riksdagsbeslut	11
2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	13
2.1 Omfattning.....	13
2.2 Utgiftsutveckling	14
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	17
2.4 Resultatredovisning.....	18
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	18
2.4.2 Resultat.....	18
2.4.3 Politikens inriktning.....	18
3 Finansmarknad.....	19
3.1 Omfattning.....	19
3.2 Mål för finansmarknadsområdet	19
3.3 Det finansiella systemets uppgifter.....	19
3.4 Resultatredovisning.....	20
3.4.1 Resultat för det finansiella systemet.....	21
3.4.2 Resultat för en hållbar utveckling.....	31
3.4.3 Resultat för effektiviteten i den statliga finansförvaltningen ..	33
3.4.4 Myndigheternas uppgifter, medel för att nå målen och vissa resultat	36
3.4.5 Analys och slutsatser	41
3.5 Politikens inriktning	42
3.6 Budgetförslag.....	45
3.6.1 1:11 Finansinspektionen.....	45
3.6.2 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	46
3.6.3 1:12 Riksgäldskontoret.....	47
3.6.4 1:16 Finansmarknadsforskning	50
3.6.5 Krediterna till Sjunde AP-fonden upphör.....	51
4 Statlig förvaltningspolitik.....	53
4.1 Omfattning.....	53
4.2 Mål.....	53

4.3	Resultatredovisning	53
4.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	53
4.3.2	Resultat	53
4.3.3	Analys och slutsatser.....	57
4.4	Politikens inriktning.....	57
4.5	Budgetförslag	59
4.5.1	1:1 Statskontoret	59
4.5.2	1:2 Kammarkollegiet	60
4.5.3	1:8 Ekonomistyrningsverket	61
4.5.4	1:18 Statens servicecenter	62
5	Statliga arbetsgivarfrågor	65
5.1	Omfattning	65
5.2	Mål	65
5.3	Resultatredovisning	65
5.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	65
5.3.2	Resultat	66
5.3.3	Analys och slutsatser.....	89
5.4	Politikens inriktning.....	90
5.5	Budgetförslag	91
5.5.1	1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor.....	91
5.5.2	1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.....	91
6	Offentlig upphandling	95
6.1	Omfattning	95
6.2	Mål	95
6.3	Resultatredovisning.....	95
6.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	95
6.3.2	Resultat	95
6.3.3	Analys och slutsatser	99
6.4	Politikens inriktning.....	100
6.5	Budgetförslag	101
6.5.1	1:17 Upphandlingsmyndigheten	101
7	Statistik	103
7.1	Omfattning	103
7.2	Mål och villkor för området	103
7.3	Resultatredovisning	103
7.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	103
7.3.2	Resultat	104
7.3.3	Analys och slutsatser.....	108
7.4	Politikens inriktning.....	108
7.5	Budgetförslag	111
7.5.1	1:9 Statistiska centralbyrån	111
8	Prognos- och uppföljningsverksamhet	113
8.1	Omfattning	113
8.2	Mål för området	113
8.3	Resultatredovisning	113
8.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	113
8.3.2	Resultat	113
8.3.3	Analys och slutsatser.....	117

8.4	Politikens inriktning	117
8.5	Budgetförslag.....	118
8.5.1	1:6 Finanspolitiska rådet	118
8.5.2	1:7 Konjunkturinstitutet	118
9	Fastighetsförvaltning.....	119
9.1	Omfattning.....	119
9.2	Mål.....	119
9.3	Resultatredovisning.....	120
9.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	120
9.3.2	Resultat.....	120
9.3.3	Analys och slutsatser	123
9.4	Politikens inriktning	123
9.5	Budgetförslag.....	124
9.5.1	Statens fastighetsverk	124
9.5.2	1:10 Bidragsfastigheter	126
9.5.3	Fortifikationsverket.....	127
10	God redovisningssed för företag och organisationer	131
10.1	Omfattning.....	131
10.2	Mål för god redovisningssed för företag och organisationer	131
10.3	Resultatredovisning.....	131
10.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	131
10.3.2	Resultat.....	131
10.3.3	Analys och slutsatser	132
10.4	Politikens inriktning	133
10.5	Budgetförslag.....	133
10.5.1	1:13 Bokföringsnämnden	133
11	Riksrevisionen.....	135
11.1	Riksrevisionen	135
11.2	Mål för Riksrevisionen.....	135
11.2.1	Uppdrag.....	136
11.3	Resultatredovisning.....	136
11.3.1	Resultat.....	136
11.3.2	Analys och slutsatser	137
11.3.3	Revisionens iakttagelser	137
11.4	Budgetförslag.....	138
11.4.1	1:15 Riksrevisionen.....	138
12	Kapitaljustering i Nordiska investeringsbanken.....	141
12.1	Kapitaljustering i Nordiska investeringsbanken	141
13	Vissa medlems- och garantiavgifter	145
13.1	Omfattning.....	145
13.2	Mål, indikatorer och resultat	145
13.3	Budgetförslag.....	146
13.3.1	1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter	146
Bilaga 1	Statsförvaltningens utveckling inkl. underbilaga Myndighetschefer och ordförande i styrelsemyndigheter	
Bilaga 2	Förslag till ändring av Nordiska investeringsbankens stadgar	

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp.....	12
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	12
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling UO2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	14
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	15
Tabell 2.3	Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar.....	16
Tabell 2.4	Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar.....	17
Tabell 3.1	Ärendestatistik hos konsumenternas Bank- och försäkringsbyrå samt Konsumenternas försäkringsbyrå.....	27
Tabell 3.2	Finansiell folkbildning.....	31
Tabell 3.3	Finansinspektionens varningslista.....	31
Tabell 3.4	Styckkostnad per betalning.....	34
Tabell 3.5	Utestående garantier, tillgångar och förväntade förluster.....	36
Tabell 3.6	Utestående lån, tillgångar och förväntad förlust.....	36
Tabell 3.7	Lån med kreditrisk hos Riksgäldskontoret.....	36
Tabell 3.8	Finansinspektionens kostnader för olika verksamheter.....	37
Tabell 3.9	Företagens omdöme om Finansinspektionen.....	38
Tabell 3.10	Fördelning av Riksgäldskontorets förvaltningskostnader.....	39
Tabell 3.11	Vetenskaplig publicering.....	40
Tabell 3.12	Deltagare i seminarier och konferenser.....	40
Tabell 3.13	Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen.....	45
Tabell 3.14	Offentligrättslig verksamhet.....	46
Tabell 3.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Finansinspektionen.....	46
Tabell 3.16	Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter.....	46
Tabell 3.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter.....	47
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret.....	47
Tabell 3.19	Resultater för Riksgäldskontorets garanti- och utlåningsverksamhet.....	47
Tabell 3.20	Resultatet för in- och utlåningsverksamheten i statens internbank.....	48
Tabell 3.21	Insättningsgaranti- och investerarskydd.....	48
Tabell 3.22	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Riksgäldskontoret.....	48
Tabell 3.23	Anslagsutveckling 1:16 Finansmarknadsforskning.....	50
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Finansmarknadsforskning.....	50
Tabell 3.25	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning.....	51
Tabell 4.1	Korruption och effektivitet.....	54
Tabell 4.2	Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret.....	59
Tabell 4.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statskontoret.....	59
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet.....	60
Tabell 4.5	Offentligrättslig verksamhet.....	60
Tabell 4.6	Uppdragsverksamhet.....	60
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Kammarkollegiet.....	60
Tabell 4.8	Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket.....	61
Tabell 4.9	Uppdragsverksamhet.....	62
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Ekonomistyrningsverket.....	62

Tabell 4.11	Anslagsutveckling 1:18 Statens servicecenter	62
Tabell 4.12	Uppdragsverksamhet	63
Tabell 4.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Statens servicecenter....	63
Tabell 5.1	Ärenden vid Statens ansvarsnämnd 2013–2015.....	70
Tabell 5.2	Ärenden vid Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd 2013–2015 ...	70
Tabell 5.3	Ärenden vid Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor 2013–2015.....	70
Tabell 5.4	Ärenden vid Statens överklagandenämnd 2013–2015.....	71
Tabell 5.5	Anmälda till Trygghetsstiftelsen 2013–2015	72
Tabell 5.6	De som lämnat Trygghetsstiftelsen 2013–2015.....	72
Tabell 5.7	Genomsnittsålder för respektive kompetenskategori och för samtliga anställda 2015	74
Tabell 5.8	Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetenskategori och kön 2013–2015	74
Tabell 5.9	Fördelningen den 8 september 2016 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt	77
Tabell 5.10	BESTA-klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2015.....	78
Tabell 5.11	Deltagande i Värdegrundsforum 2013–2016.....	85
Tabell 5.12	Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall 2013–2015	86
Tabell 5.13	Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	91
Tabell 5.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor.....	91
Tabell 5.15	Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.....	91
Tabell 5.16	Uppdragsverksamhet	92
Tabell 5.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	92
Tabell 5.18	Beviljad respektive utnyttjad övrig kredit av SPV 2013–2015.....	93
Tabell 6.1	Genomsnittligt antal anbudsgivare per upphandling.....	96
Tabell 6.2	Anslagsutveckling 1:17 Upphandlingsmyndigheten.....	101
Tabell 6.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Upphandlingsmyndigheten	101
Tabell 7.1	Resultatindikatorer	104
Tabell 7.2	Intäkter, kostnader och registerutdrag	104
Tabell 7.3	Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån	111
Tabell 7.4	Uppdragsverksamhet	111
Tabell 7.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Statistiska centralbyrån	111
Tabell 8.1	Prognosprecision och systematiska fel för BNP-tillväxt.....	114
Tabell 8.2	Prognosprecision och systematiska fel för arbetslöshet.....	114
Tabell 8.3	Prognosprecision och systematiska fel för KPI-inflation	115
Tabell 8.4	Prognosavvikelse jämförelse ESV och regeringen.....	116
Tabell 8.5	ESV:s prognosavvikelse för statens inkomster.....	116
Tabell 8.6	ESV:s prognosavvikelse för takbegränsade utgifter	117
Tabell 8.7	Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet	118
Tabell 8.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Finanspolitiska rådet ...	118
Tabell 8.9	Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet	118
Tabell 8.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Konjunkturinstitutet ..	118
Tabell 9.1	Statens byggnader, mark och fast egendom	120
Tabell 9.2	Fastighetsförvaltningens omfattning.....	120
Tabell 9.3	Uppgifter om det ekonomiska läget för Statens fastighetsverk.....	120
Tabell 9.4	Uppgifter om det ekonomiska läget för Fortifikationsverket.....	121
Tabell 9.5	Utveckling av hyresintäkter för SFV	121
Tabell 9.6	Utveckling av hyresintäkter för FortV	121

Tabell 9.7	Utveckling av driftkostnaderna för SFV	121
Tabell 9.8	Utveckling av driftkostnaderna för FortV	121
Tabell 9.9	Utveckling av underhållskostnaderna för SFV	121
Tabell 9.10	Utveckling av underhållskostnaderna för FortV	122
Tabell 9.11	Utveckling av driftnettot för SFV	122
Tabell 9.12	Utveckling av driftnettot för FortV	122
Tabell 9.13	Utveckling av vakansgraden för SFV	122
Tabell 9.14	Utveckling av vakansgraden för FortV.....	122
Tabell 9.15	Utveckling avseende kundnöjdheten för SFV	122
Tabell 9.16	Utveckling avseende kundnöjdheten för FortV	122
Tabell 9.17	Utveckling av energianvändningen för SFV	123
Tabell 9.18	Utveckling av energianvändningen för FortV.....	123
Tabell 9.19	Utveckling avseende nöjda medarbetare för SFV.....	123
Tabell 9.20	Utveckling avseende nöjda medarbetare för FortV.....	123
Tabell 9.21	Investeringsplan för SFV 2017–2020.....	125
Tabell 9.22	Statens fastighetsverks pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2017–2020.....	126
Tabell 9.23	Uppgifter om den utnyttjade låneramen för Statens fastighetsverk	126
Tabell 9.24	Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter.....	126
Tabell 9.25	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Bidragsfastigheter.....	127
Tabell 9.27	Investeringsplan för FortV 2017–2020.....	128
Tabell 9.28	Fortifikationsverkets pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2017–2020.....	129
Tabell 10.1	Resultatindikatorer för Bokföringsnämndens verksamhet.....	132
Tabell 10.2	Normgivningsprojektens status 2015.....	132
Tabell 10.3	Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden.....	133
Tabell 10.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Bokföringsnämnden...	133
Tabell 11.1	Kostnadernas fördelning mellan verksamhetsgrenarna 2013–2015.....	137
Tabell 11.2	Anslagsutveckling 1:15 Riksrevisionen	138
Tabell 11.3	Offentligrättslig verksamhet Avgifter för årlig revision, inkomsttitel 2558.....	138
Tabell 11.4	Uppdragsverksamhet.....	138
Tabell 11.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Riksrevisionen	139
Tabell 12.1	Effekter av förslaget om kapitaljustering i NIB på Sveriges andelar i och garantiåtagande till banken.....	143
Tabell 13.1	Anslagsutveckling 1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter.....	146
Tabell 13.2	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter	147

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Anvisade resp. beräknade medel, prognoser för innevarande år och utfall	14
Diagram 3.1	Svenska bankers marknadsfinansiering.....	22
Diagram 3.2	Storbankernas genomsnittliga likviditetstäckningsgrad	22
Diagram 3.3	Storbankernas kapitaltäckning	23
Diagram 3.4	Försäkringsföretagens solvenskvot.....	24
Diagram 3.5	Hushållens skuldsättning.....	24
Diagram 3.6	Hushållens räntekostnader efter skatt.....	25
Diagram 3.7	Finansiellt stressindex (CISS)	25
Diagram 3.8	Okonsoliderad statsskuld	26
Diagram 3.9	Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden	28
Diagram 3.10	Bankernas bruttomarginal på nya tremånaderslån	28
Diagram 3.11	Storbankernas genomsnittliga avkastning på eget kapital	29
Diagram 3.12	Volymviktade belåningsgrader för nya bolån	29
Diagram 3.13	Andelen hushåll med belåning över 85 procent	30
Diagram 3.14	Antal e-fakturor och privata internetbetalningar.....	30
Diagram 3.15	Myndigheternas betyg för kvalitet och service	34
Diagram 3.16	Nedlagd tid på tillsyn, regelgivning och tillståndsprövning	37
Diagram 3.17	Tid och kostnad operativ tillsyn.....	37
Diagram 3.18	Regelgivning, aktiviteter	38
Diagram 4.1	Förtroende för den nationella regeringen.....	54
Diagram 5.1	Andelen anställda inom olika åldersgrupper i staten 2010 och 2015	73
Diagram 5.2	Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2015	76
Diagram 5.3	Fördelning av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2006–2015. Visar även fördelningen exkl. Försvarsmakten.....	76
Diagram 5.4	Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2016	77
Diagram 5.5	Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelad på förklaringsfaktorer 2006–2015	77
Diagram 5.6	Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens kategorier och kön i staten 2015	79
Diagram 5.7	Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkning i arbetsför ålder 2006–2015.....	80
Diagram 5.8	Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2006–2015	81
Diagram 5.9	Sjukfrånvaro totalt och uppdelat på kön 2006–2015	82
Diagram 5.10	Anställda som har nybeviljats sjukpension 2006–2015.....	83
Diagram 5.11	Anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet 2013–2015.....	83
Diagram 5.12	Andel som upplever inflytande, stöd, stress m.m.	84
Diagram 5.13	Upplever stor arbetsbelastning, alldeles för mycket att göra.....	85
Diagram 5.14	Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd 2006–2015.....	86

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor för stabilitetsfonden (avsnitt 3.6.3),
2. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor för resolutionsreserven (avsnitt 3.6.3),
3. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättande av nya myndigheter (avsnitt 4.5.2),
4. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet (avsnitt 4.5.2),
5. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen (avsnitt 5.5.2),
6. godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 som riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (avsnitt 9.5.1),
7. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar (avsnitt 9.5.1),
8. godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 som riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (avsnitt 9.5.3),
9. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 13 100 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar (avsnitt 9.5.3),
10. bemyndigar regeringen att ställa ut statliga garantier för grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken som inklusive tidigare gjorda åtaganden uppgår till högst 1 978 147 338 euro (avsnitt 12.1),
11. godkänner ändringen av Nordiska investeringsbankens stadgar, som dels innebär att Sveriges andel av garantierna för bankens projektinvesteringslån anges till 622 134 827 euro och att andelen av garantierna för dess miljöinvesteringslån anges till 103 689 138 euro, dels syftar till att vinstfördelningen ska baseras på medlemsländernas andelar av bankens

- grundkapital och inte på det inbetalade kapitalet (avsnitt 12.1),
12. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1,
13. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionen föreslår att riksdagen

14. bemyndigar Riksrevisionen att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 000 000 kronor (avsnitt 11.4.1),
15. för budgetåret 2017 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Statskontoret	94 266
1:2	Kammarkollegiet	60 994
1:3	Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	14 350
1:4	Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
1:5	Statliga tjänstepensioner m.m.	12 614 000
1:6	Finanspolitiska rådet	9 803
1:7	Konjunkturinstitutet	63 455
1:8	Ekonomistyrningsverket	160 999
1:9	Statistiska centralbyrån	555 134
1:10	Bidragfastigheter	193 000
1:11	Finansinspektionen	512 180
1:12	Riksgäldskontoret	315 702
1:13	Bokföringsnämnden	9 959
1:14	Vissa garanti- och medlemsavgifter	210 370
1:15	Riksrevisionen	324 200
1:16	Finansmarknadsforskning	29 916
1:17	Upphandlingsmyndigheten	84 687
1:18	Statens servicecenter	3 104
Summa		15 258 562

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:10	Bidragfastigheter	30 000	2018
1:16	Finansmarknadsforskning	76 000	2018–2022
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		106 000	

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning omfattar politiken för finansmarknaden och den statliga förvaltningspolitiken.

Innehållet i och indelningen av utgiftsområdet är samma som tidigare år, med undantag för förslag om kapitaljustering i Nordiska investeringsbanken.

Utgifter för transfereringar utgör ca 84 procent av den anslagsfinansierade verksamheten och verksamhetsutgifter för ett femtontal myndigheter utgör 16 procent av utgiftsområdets anslagsmedel.

Drygt en tredjedel av utgiftsområdets myndigheter finansieras i huvudsak via avgifter.

Myndigheter inom utgiftsområdet är Statistiska centralbyrån, Finansinspektionen, Riksgäldskontoret, Fortifikationsverket, Statens fastighetsverk, Riksrevisionen, Statens tjänstepensionsverk, Kammarkollegiet, Statens servicecenter, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Upphandlingsmyndigheten, Konjunkturinstitutet, Arbetsgivarverket, Finanspolitiska rådet och Bokföringsnämnden.

Därutöver ingår ett tiotal nämnder m.m. inom främst det arbetsgivarpolitiska området.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling U02 Samhällsekonomi och finansförvaltning
Miljoner kronor

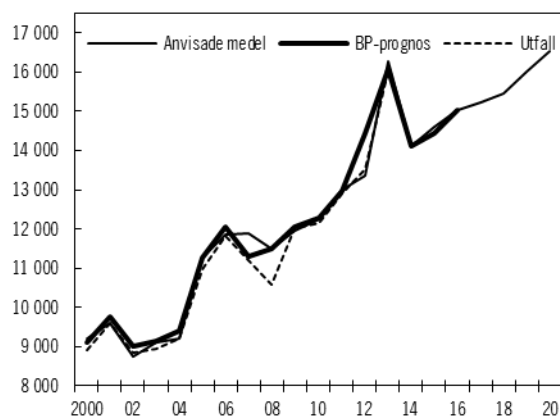
	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Statskontoret	90	89	90	94	96	99	101
1:2 Kammarkollegiet	50	53	55	61	61	62	61
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	9	12	12	14	18	18	18
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1	2	2	2	2	2	2
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	12 135	12 426	12 450	12 614	12 805	13 311	13 803
1:6 Finanspolitiska rådet	10	10	10	10	10	10	10
1:7 Konjunkturinstitutet	61	62	61	63	65	65	67
1:8 Ekonomistyrningsverket	148	166	160	161	174	164	167
1:9 Statistiska centralbyrån	545	552	557	555	565	577	590
1:10 Bidragsfastigheter	339	196	193	193	190	190	190
1:11 Finansinspektionen	445	491	493	512	522	533	544
1:12 Riksgäldskontoret	258	307	285	316	321	328	335
1:13 Bokföringsnämnden	10	11	10	10	10	10	11
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	2	215	211	210	206	203	200
1:15 Riksrevisionen	309	320	315	324	331	338	345
1:16 Finansmarknadsforskning	29	30	30	30	30	30	31
1:17 Upphandlingsmyndigheten		83	78	85	86	88	90
1:18 Statens servicecenter		3	3	3	0	0	0
Totalt för U02 Samhällsekonomi och finansförvaltning	14 442	15 027	15 016	15 259	15 492	16 029	16 566

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utfallet 2015 var 160 miljoner kronor lägre än totalt anvisade medel i statens budget 2015 (14 600 miljoner kronor). Avvikelsen förklaras i huvudsak av anslagen 1:5 *Statliga tjänstepensioner m m*, 1:12 *Riksgäldskontoret* samt 1:10 *Bidragsfastigheter*.

Prognosen för utfallet 2016 motsvarar i huvudsak anvisade medel 2016.

Utvecklingen över en längre period framgår av diagram 2.1. Under perioden har ca 55 olika anslag funnits inom utgiftsområdet, varav ett 10-tal anslag existerat under hela perioden, dock vissa med delvis olika ändamål och innehåll över tiden. Dessa tio anslag har svarat för 80–96 procent per år av utgiftsområdets anslagsmedel/utfall.

Diagram 2.1 Anvisade resp. beräknade medel, prognoser för innevarande år och utfall
Miljoner kronor

Källa: Budgetpropositioner 2000–2017 och Årsredovisning för staten 2000–2015

Budgetförslaget

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	14 812	14 812	14 812	14 812
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	31	74	120	171
Beslut	222	222	220	214
Övriga makro- ekonomiska förutsättningar	68	111	146	217
Volym	120	268	739	1 160
Överföring till/från andra utgifts- områden	5	5	-9	-9
Övrigt	0	0	0	0
Ny ramnivå	15 259	15 492	16 029	16 566

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Utgiftsområdet föreslås öka med 447 miljoner kronor jämfört med 2016. Det kan jämföras med de 238 miljoner kronor som området tidigare (i budgetpropositionen 2016) beräknats öka med. Bakom den föreslagna ökningen med ytterligare 209 miljoner kronor ligger i huvudsak fem förändringar:

- Riksdagens beslut (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) om medlemskap i Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB), som innebär att utgiftsområdet och anslag 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* föreslås öka med 208 miljoner kronor 2017.
- Att anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* nu föreslås 33 miljoner kronor lägre än tidigare beräknat för 2017 främst pga. marginellt lägre volymantaganden.
- Att fyra förvaltningsanslag föreslås tillföras sammantaget 28 miljoner kronor 2017 (se nedan).
- Cirka 8 miljoner kronor högre pris- och löneomräkning av förvaltningsanslagen för 2017 än tidigare beräknat.
- Att fem förvaltningsanslag föreslås minskas med drygt 2 miljoner kronor för att finansiera nationell digital infrastruktur (se vidare utg. omr. 22 avsnitt 4.5.1).

Övriga nya förslag om anslagsförändringar finansieras genom omfördelning inom utgiftsområdets ram.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Efter olika tidsbegränsade satsningar på värdegrundsfrågor i staten föreslås nu arbetet för en god förvaltningskultur i staten permanentas fr.o.m. 2017 genom att Statskontoret tillförs 5 miljoner kronor per år för uppgiften. Finansiering sker genom att anslag 1:9 *Statistiska centralbyrån* minskas med 3,5 miljoner kronor per år och att regeringens förvaltningspolitiska utvecklingsmedel (inom ramen för anslag 1:1 *Statskontoret*) minskas med resterande belopp.

Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* ökas med drygt 2,8 miljoner kronor under 2017 och med drygt 1 miljon kronor per år 2018 och 2019 för en avropsportal för tolktjänster. Finansiering sker genom att tre anslag under utgiftsområde 4 Rättsväsendet och utgiftsområde 8 Migration minskas med sammanlagt motsvarande belopp. Anslaget ökas även med ca 2 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 för att förstärka auktorisationsverksamheten. Vidare ökas anslaget med 0,9 miljoner kronor per år 2017–2019 för administration av statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemi-vaccinering. Finansiering sker genom att anslag under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med motsvarande belopp. Anslaget ökas också med 1 miljon kronor per år 2017–2020 för stöd i samband med omlokalisering av verksamhet. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:1 *Statskontoret* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* ökas med 1,9 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 för att viss EU-revision, vilket Ekonomistyrningsverket övertog från länsstyrelserna 2009. Anslag under utgiftsområde 1 Rikets styrelse minskas med motsvarande belopp. Riksdagen har tidigare beslutat om samma anslagsförändring för innevarande budgetår (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310). Från och med 2018 beräknas anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* tillföras 10 miljoner kronor för den digitala infrastrukturen.

Anslag 1:9 *Statistiska centralbyrån* föreslås ökas med 1 miljon kronor engångsvis 2017 för uppdrag om framtagande av indikatorer till välfärds mått. Vidare föreslås anslaget minskas

med 1,8 miljoner kronor fr.o.m. 2017 för att finansiera nationell digital infrastruktur.

Anslag 1:11 *Finansinspektionen* föreslås ökas med 15 miljoner kronor fr.o.m. 2017 för fler uppgifter som följer av ny lagstiftning samt ett behov av att stärka upp existerande verksamhet och då främst tillsynen. Anslag 1:12 *Riksgäldskontoret* föreslås öka med 5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 som kompensation för uppdraget som resolutionsmyndighet där det inte längre är möjligt att lägga vissa administrativa kostnader på stabilitetsfonden.

Nu föreslagna anslagsförändringar framgår översiktligt av tabell 2.3.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Av tabell 2.4 framgår att ett 10-tal tidigare aviserade och tidsbegränsade anslagsförändringar i budgetpropositionerna för 2013–2016 även påverkas budgetförslaget för 2017 respektive beräknade anslag för 2018–2020.

Tabell 2.3 Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Miljoner kronor

		Budget 2016 ¹	Förslag 2017	Beräkn. 2018	Beräkn. 2019	Beräkn. 2020
1:1 Statskontoret	Värdegrundsarbete	89	3,5	3,5	3,5	3,5
	Finansiering av stödfunktion omlokalisering		-1	-1	-1	-1
1:2 Kammarkollegiet	Tolkverksamhet, ökad auktorisation	53	2	2	2	2
	Handläggning av statlig ersättning till narkoleptiker (medel från U09)		0,9	0,9	0,9	
	Avropsportal för tolktjänster (medel från U04 o U08)		2,8	1	1	
	Stödfunktion omlokalisering		1	1	1	1
1:5 Statl. tjänstepensioner m.m.	Revidering av makro- och volymantaganden	12 426	-33	-197	-161	
1:8 Ekonomistyrningsverket	EU-revision (medel från U01)	166	1,9	1,9	1,9	1,9
	Nationell digital infrastruktur			10	10	10
1:9 Statistiska centralbyrån	Finansiering av värdegrundsarbete	552	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5
	Finansiering av digital infrastruktur		-1,8	-1,8	-1,8	-1,8
	Alternativa välfärdsåtgärder		1			
1:11 Finansinspektionen	Förstärkt tillsyn m.m.	491	15	15	15	15
1:12 Riksgäldskontoret	Administrativa kostnader för resolutionsuppdraget	307	5	5	5	5
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	Kapitaltillskott AIB 2017–2020	215	208	204	201	198
Vissa förvaltningsanslag ²	Övrig finansiering av nationell digital infrastruktur		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Alla förvaltningsanslag-	Reviderad pris- och löneomräkning		8	15	20	
Summa anslagsförändringar jämfört med beräknat i budgetpropositionen 2016			209	53	89	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Anslagen 1:1 Statskontoret, 1:2 Kammarkollegiet, 1:8 Ekonomistyrningsverket, 1:11 Finansinspektionen, 1:12 Riksgäldskontoret, 1:13 Bokföringsnämnden och 1:17 Upphandlingsmyndigheten minskas med 2–217 tkr per år.

Tabell 2.4 Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Miljoner kronor

		Budget 2016 ¹	Förändr. 2017	Förändr. 2018	Förändr. 2019	Förändr. 2020
1:1 Statskontoret	Förvaltn.politiska utbildn.insatser upphör (BP16)	89			1	1
1:2 Kammarkollegiet	Delfinansiering OpenPEPPOL upphör (BP14)	53	0,3	0,3	0,3	0,3
1:3 Fl:s EU-avgifter	Höjda avgifter till EU-myndigheter (BP16)	12	2	5	5	5
1:5 Statl. tjänstepensioner m.m.	Enligt tidigare makro- och volymantaganden	12 426	221	576	1 046	
1:7 Konjunkturinstitutet	Utveckling av DSGE-modell slutförd (BP16)	62			-1	-1
1:8 Ekonomistyrningsverket	Finansiering OpenPEPPOL upphör (BP14)	164	-2	-2	-2	-2
	Minskade medel för EU-revision (BP16)		-4	-4	-18	-19
	Finansiering av Kl:s DSGE-modell (BP16)		-1	-1		
	Anpassning av statlig redovisning (BP13)					-1
1:9 Statistiska centralbyrån	Nytt migrationsregister (BP16)	552	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
1:10 Bidragsfastigheter	Minnesmärke flodvågskatastrofen 2004 (BP16)	195	-3	-6	-6	-6
1:13 Bokföringsnämnden	Engångstillskott normgivningsarbete (BP16)	11	-1	-1	-1	-1
1:18 Statens servicecenter	Utlokaliseringssupdrag upphör (BP16)	3		-3	-3	-3
10-tal PLO-anslag	<i>PLO-effekter av tidigare generella besparingar inkl. finansiering e-förvaltning (SB15)²</i>		0	0	0	0

¹ Exklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 (215 miljoner kronor för anslagen 1:14 Vissa garanti- o medl. avgifter samt 1:8 Ekonomistyrningsverket).

² PLO-effekter på tidigare års minskningar enligt beslut om SB15, innebär att 10-talet PLO-anslag sammantaget ökar med 90-100 tkr 2017-18 (2-30 tkr/anslag)

Konsekvenser för sysselsättning, jämställdhet samt klimat och miljö

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar i utgiftsområdet avseende förvaltningsanslagen är mycket begränsade och bedöms ha marginella sysselsättningseffekter, på sin höjd 20 årsarbetskrafter brutto. Det kan jämföras med utgiftsområdets personalram på ca 4 300 årsarbetskrafter. Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar, liksom produktivitetsskrivet i pris- och löneomräkningen bedöms leda till färre sysselsatta i utgiftsområdet.

Utvecklingen i utgiftsområdets stora avgiftsfinansierade verksamhet bedöms ha större betydelse för sysselsättningen än budgetförslagen. Denna utveckling, som bestäms av efterfrågan m.m. är dock svårbedömd.

Regeringens förslag (utg.omr. 14 avsnitt 4.5) om att införa moderna beredskapsjobb i staten, bedöms innebära en sysselsättningsökning i utgiftsområdets anslags- och avgiftsfinansierade verksamheter. Hur stor den kan bli är svårt att bedöma.

Av samma skäl som ovan bedöms konsekvenserna av budgetförslaget för jämställdhet samt klimat och miljö som begränsade, i den mån de nu kan bedömas. Ytterligare ett skäl till begränsade jämställdhetskonsekvenser är att bara en liten del av utgiftsområdets verksamhet har enskilda medborgare som målgrupp. Verksam-

heterna domineras av inomstatlig verksamhet och tillsyn av finansiella företag. Andra insatser som redovisas i utgiftsområdet bedöms dock ha positiva effekter för klimat och miljö. Mål och insatser för en hållbar utveckling förekommer bl.a. för finansmarknaden och offentlig upphandling, i Agenda 2030-arbetet, i Konjunkturinstitutets miljöekonomiska arbete och i SCB:s utvecklade miljöstatistik.

AIIB:s konsekvenser för sysselsättning, jämställdhet samt klimat och miljö i Asien är svårbedömt då banken nyligen inlett sin verksamhet och bara fattat beslut om några få projekt.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Nedan redovisas de av riksdagen beslutade målen (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315, prop. 2015/16:1, utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118).

Finansmarknaden

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenterna.

- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Statlig förvaltningspolitik

- En innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete.

För övriga delområden inom utgiftsområdet, avsnitt 5–13, finns inga av riksdagen beslutade mål. De mål som är beslutade av regeringen, eller i förekommande fall Riksrevisionen, redovisas på den underindelade nivån, se respektive avsnitt.

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I avsnitt 3.3.1 redovisas ett urval indikatorer kopplade till målen för finansmarknadsområdet och i avsnitt 4.3.1 indikatorer för att bedöma statsförvaltningens utveckling avseende effektivitet och förtroende.

2.4.2 Resultat

Resultatredovisningen görs i avsnitt 3–13 och i bilaga 1 Statsförvaltningens utveckling.

2.4.3 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdets båda riksdagsbundna mål redovisas i avsnitt 3.4 och 4.4. Även i efterföljande avsnitt redovisas politikens inriktning för regeringens delmål.

3 Finansmarknad

3.1 Omfattning

Området finansmarknad omfattar åtgärder för ett stabilt finansiellt system och en effektiv statlig finansförvaltning. Avsnittet innehåller bl.a. en redovisning av regeringens och myndigheters åtgärder för att uppnå målen för det finansiella systemet.

Regeringens myndigheter på området är Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. I syfte att stödja finansmarknadsforskningen finns ett särskilt anslag. För nämnda verksamheter redovisas budgetförslag. Vidare lämnas förslag till vissa krediter och garantier.

3.2 Mål för finansmarknadsområdet

Riksdagen har beslutat om följande mål för finansmarknadsområdet (prop. 2015/16:1, utg. omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.
- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

3.3 Det finansiella systemets uppgifter

Det finansiella systemet utgör en viktig del av det globala samhällets infrastruktur och är en förutsättning för att det moderna samhället ska kunna fungera och växa. Det finansiella systemet tillhandahåller tre centrala funktioner:

- förmedling av betalningar,
- omvandling av sparande till finansiering, och
- hantering av risker.

I dag behöver i princip alla i samhället tjänster för att förmedla betalningar. Merparten av alla betalningar görs via tjänster och konton som bankerna tillhandahåller. Det finansiella systemets andra funktion, att omvandla sparande till finansiering, behövs bl.a. för att privatpersoner ska kunna omfördela sin konsumtion över tiden. Då sparande omvandlas till investeringar skapas sysselsättning och tillväxt i ekonomin. Sparande omvandlas bl.a. till utlåning som tillhandahålls av banker och andra kreditinstitut. På så sätt kan t.ex. hushåll med begränsade tillgångar köpa en bostad. För finansiering av statsskulden är även staten beroende av finansmarknaderna. Det finansiella systemets tredje funktion behövs då företag och privatpersoner vill hantera olika ekonomiska risker. Som exempel kan nämnas privatpersoners försäkring mot bränder och andra olycks-händelser. Andra exempel är företag som vill försäkra sig om värdet av en affär i en annan valuta eller som vill begränsa ränterisken i en lånefinansierad investering.

3.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultat genom att indikatorer kopplas till målen. Redovisningen omfattar även resultatet av verksamheten hos myndigheterna inom området. Slutligen görs en analys med slutsatser avseende måluppfyllelsen.

Statliga medel för att nå målen

Ansvar för att målen för det finansiella systemet uppnås delas mellan regeringen, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. Även Riksbanken, Konkurrensverket och Konsumentverket har uppgifter inom området men omfattas i formell mening inte av de aktuella målen.

Målet avseende en hållbar utveckling är nytt för 2016 och insatserna är därför under utveckling. Såväl regeringens initiativ som myndigheternas insatser avses komma att bidra till att målet uppfylls.

Målet om en effektiv statlig finansförvaltningen ligger i huvudsak inom Riksgäldskontorets ansvarsområde.

Regeringen och myndigheterna disponerar flera olika medel för att nå målen för det finansiella systemet, bl.a. i form av reglering och tillsyn. Vissa medel syftar till att förhindra framtida finansiella kriser, medan andra har till uppgift att stärka krishanteringsförmågan om en kris ändå skulle uppstå. Det krävs ett nära samarbete mellan myndigheterna emellan, eftersom ansvaret för att förebygga en finansiell kris och för att hantera en sådan delas mellan myndigheterna. Som stöd för samarbetet finns det Finansiella stabilitetsrådet. Särskilda medel för att stärka konsumentskyddet på det finansiella området finns också.

Medlen för att nå målet att statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt utgörs främst av de regelverk, avtal och kontostrukturer som utgör statens betalningsmodell. På motsvarande sätt är regelverken för statens garanti- och utlåningsverksamhet medel för att uppnå effektivitet i denna verksamhet.

Omvärldsfaktorer som påverkar måluppfyllelsen

Den globala finanskrisen 2008–2009 gjorde det tydligt att finansiella problem i ett land snabbt

kan spridas till andra länder. Att problemen sprids globalt beror inte bara på att aktörer lånar av och handlar med varandra över nationsgränserna. I många fall har banker i olika länder liknande verksamhet varför de också är utsatta för samma typ av risker. Problem som uppstår i en enskild bank eller på en enskild marknad kan därför utvecklas till en förtrondekris för hela banksystemet. På liknande sätt bidrar en positiv utveckling på de globala finansmarknaderna till ökat förtroende för de inhemska finansmarknaderna. Den realekonomiska utvecklingen, globalt och inom landet, har också stor betydelse för stabiliteten och förtroendet för det finansiella systemet.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder används för att bedöma måluppfyllelsen.

För det finansiella systemet:

- svenska bankers marknadsfinansiering,
- storbankernas genomsnittliga likviditetstäckningsgrad,
- storbankernas kapitaltäckning,
- försäkringsföretagens solvenskvot,
- hushållens skuldsättning, amorteringsvilja efter belåningsgrad och räntekostnader efter skatt,
- finansiellt stressindex,
- okonsoliderad statskulda,
- företagens kapitalförsörjning,
- antal ärenden hos konsumenternas Bank- och finansbyrå och Konsumenternas försäkringsbyrå,
- kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden,
- bankernas bruttomarginal på nya tremånaderslån,
- storbankernas genomsnittliga avkastning på eget kapital,
- volymviktade belåningsgrader och andelen hushåll med högre belåning än 85 procent,
- antal e-fakturor och privata internetbetalningar,

- finansiell folkbildning och
- Finansinspektionens varningslista.

För hållbarhetsområdet redovisas ännu inga indikatorer eftersom målet är nytt för 2016. Däremot redovisas några initiativ inom området.

För den statliga finansförvaltningen:

- styckkostnad per statlig betalning,
- myndigheternas betyg för kvalitet och service och
- risken för stora förluster inom Riksgäldskontorets garanti- och utlåningsverksamhet.

3.4.1 Resultat för det finansiella systemet

Nedan beskrivs inledningsvis förutsättningarna för resultatutvärderingen av målen för det finansiella systemet. Därefter följer ett antal indikatorer som beskriver måluppfyllelsen för det finansiella systemet och hur statens åtgärder har bidragit till utvecklingen.

Förutsättningarna för resultatutvärderingen

Styrningen och resultatutvärderingen i förhållande till målet för det finansiella systemet är komplex av flera skäl. Ett finansiellt system kan alltid bli stabilare och konsumentskyddet kan alltid bli starkare. Samtidigt kan vissa åtgärder och regleringar göra att den ekonomiska utvecklingen hämmas, varför en avvägning måste göras utifrån vad som är samhällsekonomiskt motiverat. Avvägningar av detta slag är svåra då det finns en mängd omvärldsfaktorer att ta hänsyn till.

Det finns även målkonflikter mellan de olika delmålen för det finansiella systemet (*finansiell stabilitet, förtroende, fungerande marknader och konsumentskydd*). Exempelvis kan höjda kapitalkrav göra det svårare för nya företag att komma in på marknaden. Detta kan på kort sikt leda till att konkurrensen och marknadens effektivitet försämras, vilket är negativt för konsumenterna. Om åtgärden på lång sikt leder till att stärka den finansiella stabiliteten är det däremot positivt för samhällsekonomin. Vidare kan en hög lönsamhet i t.ex. bankerna ses som positivt ur stabilitetssynpunkt, men kan vara negativt för

konsumenten om lönsamheten är en följd av höga räntemarginaler och höga avgifter. I flera fall förekommer även positiva kopplingar mellan de olika delmålen. När marknaderna fungerar väl stärks förtroendet mellan aktörerna på finansmarknaden samtidigt som förtroendet bland konsumenterna ökar. Väl fungerande marknader och ett högt förtroende kan på så sätt stärka både den finansiella stabiliteten och konsumentskyddet.

Målets komplexitet gör att det inte finns något enskilt mått som beskriver den sammanlagda måluppfyllelsen. I stället används flera olika indikatorer i resultatredovisningen. En del av indikatorerna är direkt knutna till något av delmålen, medan andra kopplas till flera mål. Av detta skäl klassificeras inte merparten av indikatorerna i förhållande till de olika delmålen.

Finansiell stabilitet, fungerande marknader och förtroende

I detta avsnitt definieras inledningsvis de tre delmålen avseende finansiell stabilitet, fungerande marknader och förtroende. Därefter utvärderas resultatet för de tre delmålen. Resultatutvärderingen avseende det fjärde delmålet konsumentskydd redovisas under egen rubrik, då flera av de indikatorerna är mer direkt knutna till detta delmål.

Definitioner av delmål för finansiell stabilitet, fungerande marknader och förtroende

Med finansiell stabilitet menas att det finansiella systemet ska kunna upprätthålla sina tre grundläggande funktioner även under ogynnsamma omständigheter. Systemet ska ha god motståndskraft mot störningar som hotar de grundläggande funktionerna. Det finansiella systemet ska bygga på väl fungerande marknader. Detta är kopplat till ambitionen om sund konkurrens och mångfald i utbudet av finansiella tjänster. Fungerande marknader är också samhällsekonomiskt effektiva. Målet anger också att ett högt och ömsesidigt förtroende mellan de företag och konsumenterna som verkar på de finansiella marknaderna är en förutsättning för finansiell stabilitet.

En stor andel marknadsfinansiering

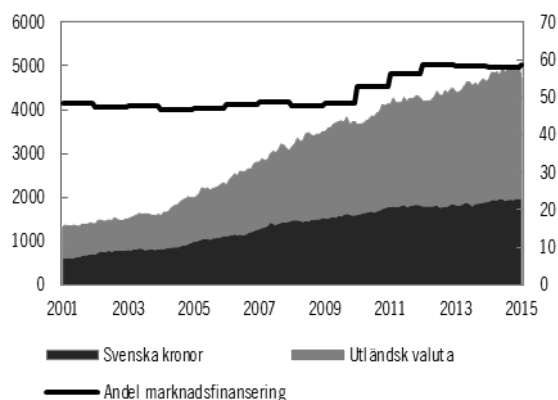
En av sårbarheterna i det svenska banksystemet är att en stor andel (knappt 60 procent) av

bankernas totala finansiering utgörs av marknadsfinansiering, varav en stor del är i utländsk valuta. I ett scenario där marknadsaktörerna inte vill förnya bankernas lån eller köpa deras värdepapper kan bankerna få svårt att sköta sin dagliga verksamhet. Om bankerna ställer in betalningar kan stora problem uppstå för bankernas kunder och motparter samt samhället i stort.

Andelen marknadsfinansiering har varit relativt konstant de senaste åren. Volymen marknadsfinansiering har dock successivt ökat, bortsett från 2015 då volymen i december återgick till att vara samma som vid årets början (diagram 3.1). Av marknadsfinansieringen är 60 procent finansierad i utländsk valuta och 40 procent i svenska kronor. Finansieringen i utländsk valuta utgörs till stor del av certifikat med kort löptid, medan finansieringen i svenska kronor till stor del utgörs av säkerställda obligationer för vilka säkerheten utgörs av pant-rätt i bostäder.

Diagram 3.1 Svenska bankers marknadsfinansiering

Miljarder kronor Procent

Källa: Finansinspektionen

De svenska bankernas höga andel marknadsfinansiering och låga andel inlåning från hushållen, jämfört med banker i andra europeiska länder, beror på att svenska hushåll i större utsträckning än andra europeiska hushåll sparar i aktier, fonder och kapitalförsäkringar.

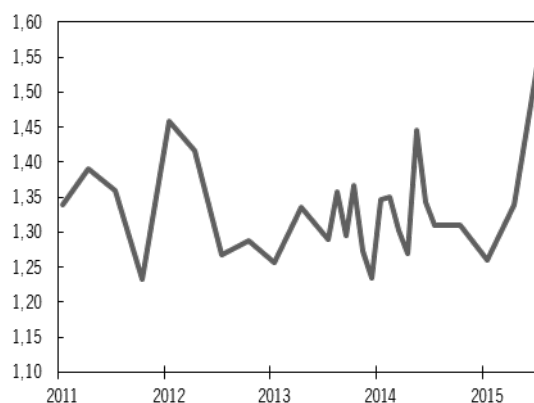
Stärkta likviditetsreserver

För att stärka bankerna mot och i likviditetskriser liknande de som uppkom under den globala finanskrisen 2008–2009 har kraven på deras riskhantering skärpts och likviditetsreserverna utökats. Ett viktigt led i detta arbete är Baselkommitténs och Finansinspektionens regler om kvantitativa likviditetstäckningskrav

(LCR). I Sverige började kraven gälla 2013, medan de internationella riktlinjerna innebär att kraven ska fasas in under 2015–2019. I Sverige omfattas alla banker med en balansomslutning på över 100 miljarder kronor av LCR-kravet, vilka i dagsläget är åtta stycken¹. LCR-kravet innebär att bankerna ska hålla en tillräcklig likviditetsbuffert som motsvarar minst 30 dagars nettokassautflöden under stressade förhållanden. Kraven gäller för euro och amerikanska dollar och för samtliga valutor sammantaget.

Diagram 3.2 Storbankernas genomsnittliga likviditetstäckningsgrad

Kvot

Källa: Finansinspektionen

I diagram 3.2 visas den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden för de svenska storbankerna. Om likviditetstäckningsgraden överstiger 1,0 uppfyller banken LCR-kraven, vilket är fallet för samtliga år under perioden 2011–2015. Som framgår av diagrammet varierar likviditetsgraden över året. En orsak är att bankerna under våren betalar utdelning till aktieägarna, en annan att bankerna har incitament att hålla nere sin balansräkning inför årsskiftet eftersom resolutionsavgiften baseras på respektive banks balansräkning vid årets slut.

Under 2015 var den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden för storbankerna 1,4. Under det fjärde kvartalet 2015 steg likviditetstäckningsgraden från 1,3 till 1,6.

¹ Nordea, SEB, Handelsbanken, Swedbank, SBAB, Kommuninvest, Länsförsäkringar och Skandiabanken.

Ökad kapitaltäckning

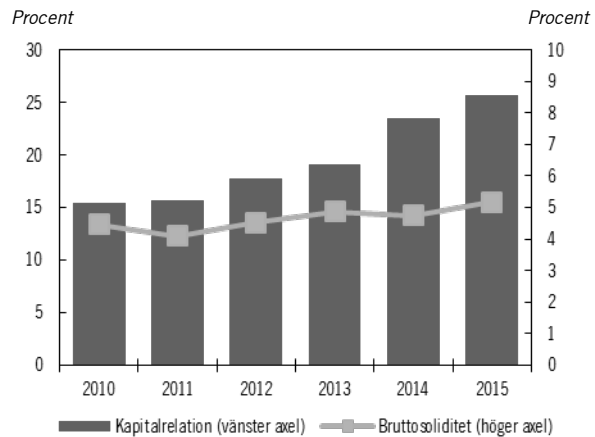
En ytterligare sårbarhet i det finansiella systemet är att banker har en begränsad förmåga att absorbera förluster. Sedan den globala finanskrisen 2008–2009 har regelverket för att stärka bankernas motståndskraft mot kreditförluster skärpts i flera omgångar. Nya kapitaltäckningsregelverk togs fram inom EU genom kapitaltäckningsdirektivet (CRD IV) och tillsynsförordningen (CRR). För att ytterligare stärka de svenska systemviktiga bankernas kapitalstyrka enades regeringen, Riksbanken och Finansinspektionen i november 2011 om att åtminstone de fyra storbankerna bör hålla extra kapital motsvarande 5 procent av riskvägda tillgångar. Det kan även noteras att Finansinspektionen höjt riskviktsgolvet för bolån till 25 procent. Det högre riskviktsgolvet innebär högre kapitaltäckningskrav.

Finansinspektionen har därutöver, med stöd av lagen (2014:966) om kapitalbuffertar, infört ytterligare en buffert i form av en s.k. kontracyklisk kapitalbuffert. Den kontracykliska kapitalbufferten utökas i perioder av hög kredit-tillväxt och är fastställd till 1,0 procent fr.o.m. den 13 september 2015 och 1,5 procent fr.o.m. den 27 juni 2016. Finansinspektionen har beslutat att höja det kontracykliska buffertvärdet till 2,0 procent fr.o.m. den 17 mars 2017.

I diagram 3.3 nedan redovisas hur den genomsnittliga totala kapitalrelationen för storbanker utvecklats sedan 2010. Som framgår har andelen ökat med några procentenheter per år för att uppgå till 25,7 procent vid 2015 års slut. De höjda kapitalkraven har sannolikt bidragit till den stigande kapitaltäckningsgraden.

Som komplement till att mäta kapitaltäckning i riskvägda tillgångar används bruttosoliditet som mått. Bruttosoliditeten anger hur stort det egna kapitalet är i förhållande till bankens totala tillgångar och åtaganden utanför balansräkningen. I diagram 3.3 framgår att storbankernas bruttosoliditet var runt 5,2 vid 2015 års slut, vilket är något högre än tidigare år.

Diagram 3.3 Storbankernas kapitaltäckning

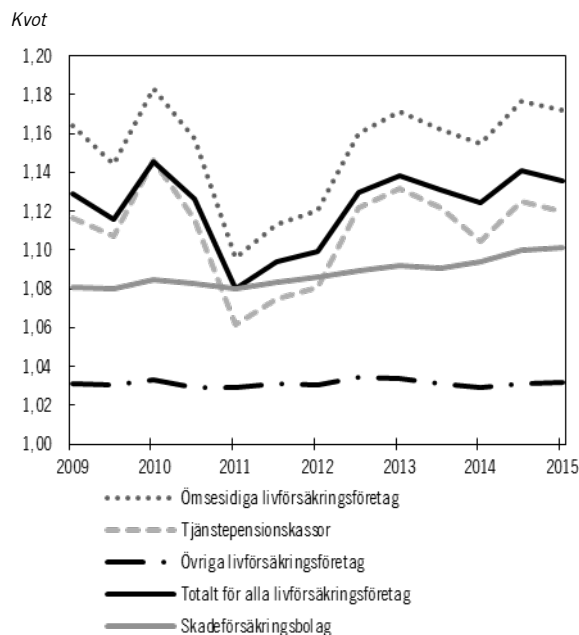

Källa: Finansinspektionen och Riksbanken

Försäkringsföretagens solvenskvot

För att säkerställa att försäkringsföretagen klarar att möta sina åtaganden på kort och lång sikt ska ett företags kapitalbas minst uppgå till en beräknad erforderlig solvensmarginal. Denna marginal beräknas utifrån verksamhetens art och omfattning. Solvenskvoten beräknas genom att kapitalbasen delas med erforderlig solvensmarginal. Om kapitalbasen understiger den erforderliga solvensmarginalen ska Finansinspektionen ingripa. En kvot som överstiger 1 innebär att företaget kan fullgöra sina åtaganden.

Finansiell stress påverkar försäkringsföretagen olika, eftersom deras åtaganden och placeringsinriktning skiljer sig åt. Skadeförsäkringsföretag har ofta korta åtaganden (t.ex. hemförsäkringar), medan livförsäkringsföretag har långa åtaganden (t.ex. garanterade pensionsåtaganden). Åtagandena återspeglas i hur skade- och livförsäkringsföretag placerar sina tillgångar. Tillsammans med den diskonteringsränta som försäkringsföretagen ska använda när de nuvärdesberäknar sina åtaganden får finansiell stress olika påverkan på solvenskvoten.

Diagram 3.4 Försäkringsföretagens solvenskvot

Källa: Finansinspektionen

Den genomsnittliga solvenskvoten har överstigit 1 för samtliga typer av försäkringsföretag sedan 2009 (diagram 3.4).

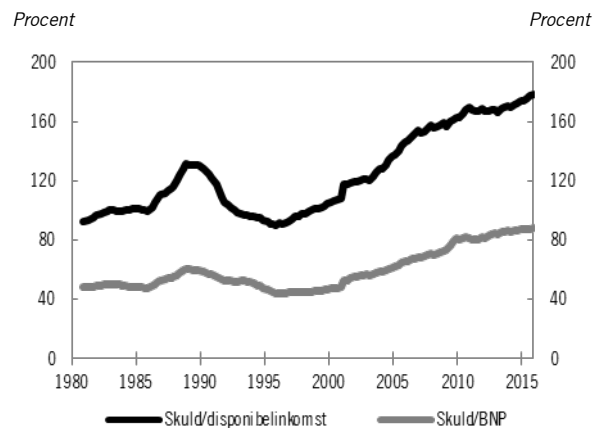
Solvenskvoten för samtliga typer av försäkringsföretag steg under det första halvåret 2015 för att gå ned något under det andra halvåret. Vid 2015 års slut var dock ändå solvenskvoterna något högre än 2014 års slut.

Den 1 januari 2016 trädde EU:s nya regelverk för försäkringsföretag, Solvens II, i kraft. Kommande resultatredovisning kommer att göras utifrån detta regelverk.

Hög skuldsättning hos hushållen

Hushållens höga skuldsättning är en risk som kan hota den realekonomiska utvecklingen och på sikt även den finansiella stabiliteten. Historiskt har finansiella kriser ofta föregåtts av hög skuldsättning och snabb tillväxt i krediter och fastighetspriser.

Hotet mot den realekonomiska utvecklingen följer framför allt av att hushållen antas minska sin konsumtion i en situation då bostadspriserna faller och räntorna stiger. Lägre bostadspriser kan göra hushållen försiktigare samtidigt som högre räntor minskar utrymmet för konsumtion. De direkta effekterna på den finansiella stabiliteten uppkommer först om bankerna får så stora kreditförluster att deras kapital inte räcker till för att täcka förlusterna alternativt att förtroendet för banken kraftigt minskar och de då får svårt att finansiera sig på marknaden.

Diagram 3.5 Hushållens skuldsättning

Källa: Finansinspektionen

Hushållens skuldsättning har fördubblats sedan 1980, både som andel av disponibel inkomst och som andel av BNP (diagram 3.5). Hushållens skulder som andel av den disponibla inkomsten steg särskilt kraftigt mellan 2000 och 2010. Under 2015 ökade andelen med 5 procentenheter (från 174 till 179 procent), vilket är högre än den genomsnittliga ökningstakten sedan 1980. Finansinspektionens stickprov visar att hushåll med nya bolån i genomsnitt hade en belåningsgrad på 65 procent 2015, vilket är något lägre än 2014 och 2013. De höga bostadspriserna och hushållens skuldsättning lyfts fram som en risk för makroekonomisk stabilitet av flera bedömare, såsom EU-kommissionen, Finansinspektionen och Riksbanken.

I syfte att dämpa hushållens skuldsättning införde Finansinspektionen allmänna råd om bolånetak 2010. Bolånetaket innebär att nya lån med bostad som säkerhet inte bör överstiga 85 procent av bostadens marknadsvärde. Finansinspektionen har också infört ett riskviktsgolv för bolån som säkerställer att bankerna har mer kapital i förhållande till deras bolån för att bättre spegla de kreditrisker som finns i bostadsutlåningen. Tillsammans med den allmänna debatten om hushållens skuldsättning bedöms bolånetaket och höjda riskvikter för bolån ha bidragit till att skuldsättningstakten avtog 2010. Lägre räntor, god inkomstutveckling för hushållen och hög efterfrågan på bostäder har dock gjort att hushållens skuldsättning ökat de senaste åren.

Prisökningen på bostäder sedan början av 1990-talet har gjort att hushållen behövt låna mer vid bostadsköp och att många låntagare avstått från att amortera. När låntagarna räknar med att bostadspriserna fortsätter att stiga ses

skälen att betala av på lånen som svagare. De senaste fem åren har dock andelen hushåll som amorterar på sina bolån ökat (för mer information, se Finansinspektionens årliga rapport om den svenska bolånemarknaden).

Förklaringar till att amorteringsviljan stigit för hushåll med belåningsgrad över 70 procent är sannolikt Bankföreningens tidigare rekommendationer om amortering samt de senaste årens allmänna debatt om hushållens skuldsättning. I debatten har förslaget om amorteringskrav diskuterats och i mars 2016 beslutade riksdagen om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. I juni 2016 införde Finansinspektionen amorteringskrav med stöd av ändringarna i lagen.

Hushållens räntekostnader fortsätter att minska

Ett annat sätt att mäta hushållens skuldbörda är att sätta deras räntebetalningar efter skatt i förhållande till deras disponibla inkomst. Av diagram 3.6 framgår att hushållens räntekvot under en lång tid stadigt har minskat, bortsett från åren 2008 och 2012. Under 2015 fortsatte kvoten att minska från 3,1 till 2,5 procent. Motsvarande kvot 1993 var 8 procent. En fortsatt räntenedgång i kombination med stigande disponibla inkomster har gjort att räntekvoten minskat trots att hushållens skulder ökat. Bidragande är även att allt fler hushåll väljer lån med en kortare räntebindningstid som ofta är förknippad med lägre räntor. Vid 2015 års slut uppgick andelen hushåll med räntebindningstid upp till tre månader till 73 procent jämfört med 61 procent i slutet av 2011. Kortare räntebindningstid innebär dock att hushållen blir mer känsliga för en ränteuppgång. Räntorna ligger för närvarande på historiskt låga nivåer och det finns anledning att förvänta sig att de kommer att stiga i framtiden.

Diagram 3.6 Hushållens räntekostnader efter skatt

Räntekostnad i förhållande till disponibel inkomst (procent)

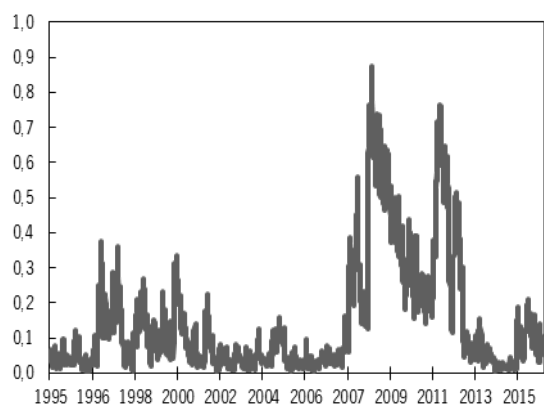
Källa: Finansinspektionen

Trots att hushållen lånar mer i förhållande till sina inkomster (diagram 3.5) har de överlag tillräckliga marginaler för att klara sina betalningar. Finansinspektionens stresstester visar att få hushåll med nya bolån skulle få problem att betala på sina lån om räntorna stiger eller om deras inkomster minskar. Andelen hushåll med små marginaler har dessutom minskat de senaste åren.

Stressindex för de finansiella marknaderna

I det tredje delmålet för det finansiella systemet konstateras att ett högt ömsesidigt förtroende mellan de företag som verkar på de finansiella marknaderna är en förutsättning för finansiell stabilitet. Finansiellt stressindex (CISS) består av fyra delindex som mäter volatilitet på aktie-, penning-, valuta- och obligationsmarknaden. Det sammanvägda indexet ger en god bild av hur hög stressen är på de svenska finansiella marknaderna.

Diagram 3.7 Finansiellt stressindex (CISS)

Källa: Finansinspektionen

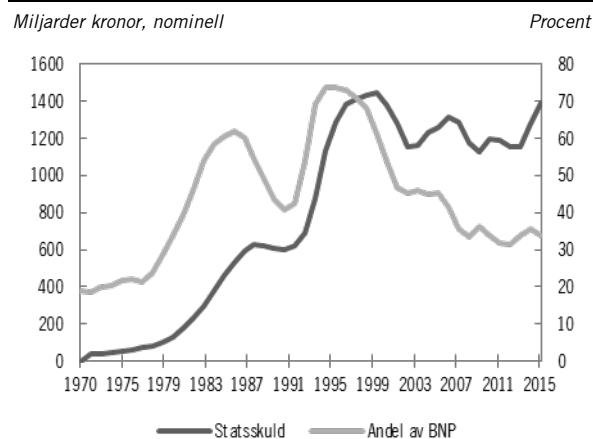
Av diagram 3.7 framgår att stressnivån varit något högre 2015 jämfört med åren 2012–2014. I förhållande till åren under finans- och skuld-krisen var stressnivån under 2015 dock betydligt lägre. Den expansiva penningpolitiken som Riksbanken och många andra centralbanker fört de senaste åren utgör en viktig förklaring till de lägre stressnivåerna efter finans- och skuld-krisen.

Statens krishanteringsförmåga har förstärkts och statsskulden är fortsatt låg

Förtroendet för statens förmåga att hantera finansiella kriser påverkas av i vilken utsträckning det finns krishanteringsregler som är ändamålsenliga, tydliga och kända. I februari 2016 infördes nya krishanteringsregler som innebär att staten genom Riksgäldskontoret kan ta kontroll över och hantera ett krisdrabbat finansiellt företag. Detta förfarande, som kallas resolution, är endast aktuellt om det krävs för att bevara den finansiella stabiliteten. I resolution är det i första hand aktieägare och långgivare som ska bära företagets förluster, inte staten. Aktieägarna förlorar sitt kapital och skulder till långgivarna skrivs med vissa undantag ner eller konverteras. Skuldnedskrivning och konvertering blir därmed det centrala verktyget för att hantera banker i kris.

Även om de nya krishanteringsreglerna innebär att det i första hand är aktieägare och långgivare till de drabbade instituten som ska bära kostnaderna kan statens ekonomiska ställning ha betydelse för omvärldens förtroende för statens förmåga att hantera finansiella kriser. Den svenska statsskulden är låg ur ett historiskt och internationellt perspektiv, vilket bidrar till att stärka förtroendet för statens generella krishanteringsförmåga. Ett ökat förtroende minskar även risken för att en finansiell kris ska inträffa.

Diagram 3.8 Okonsoliderad statsskuld

Källa: Riksgäldskontoret

Vid 2015 års slut uppgick den okonsoliderade statsskulden² till 1 403 miljarder kronor, motsvarande 34 procent av BNP. Av statsskulden utgjorde 241 miljarder kronor vidareutlåningen till Riksbanken. När den okonsoliderade statsskulden var som störst i förhållande till BNP, i mitten av 1990-talet, uppgick skuldkvoten till mer än 70 procent. I förhållande till BNP har statsskulden därmed halverats de senaste 20 åren.

Den konsoliderade offentliga bruttoskulden (Maastrichtskulden) var 43 procent som andel av BNP vid slutet av 2015. Motsvarande skuld för EU som helhet var samtidigt i genomsnitt 85 procent av BNP, dvs. nästan dubbelt så hög som för Sverige.

Företagens kapitalförsörjning

Ytterligare ett viktigt bedömningskriterium för det finansiella systemets funktionssätt är företagets kapitalförsörjning. Ett väl fungerande ramverk och system för kapitalförsörjning är avgörande för att företag ska kunna starta och expandera. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses av den privata marknaden. Statens roll är marknadskompletterande, t.ex. vid tidiga utvecklings-skeden och vid kommersialisering av innovativa affärsidéer för små och medelstora bolag.

² Den okonsoliderade statsskulden är det officiella statsskuldmåttet, vilket motsvarar den skuld som Riksgäldskontoret förvaltar. I denna proposition redovisas i huvudsak måttet konsoliderad statsskuld som visar statens skuld till aktörer utanför staten. Skillnaden utgörs av myndigheters innehav av statspapper.

Företagens möjligheter att via det finansiella systemet finansiera investeringar är viktig för konkurrenskraft och fler jobb och därmed för regeringens mål om EU:s lägsta arbetslöshet 2020.

Almi Företagspartner AB (Almi) har en viktig marknadskompletterande roll att fylla avseende finansiering till små och medelstora företag. Almis anslag förstärktes 2015, vilket skapade utrymme att fortsatt prioritera insatser riktade till företag i tidiga skeden. Almis finansieringsverksamhet visar gott resultat och bedöms bidra till tillväxt i befintliga företag och till att nya företag startas.

Efterfrågan på statligt riskkapital i tidiga skeden var stor 2015. Antalet investeringar inom ramen för verksamheten vid Almi ökade något under 2015 jämfört med föregående år. Almi Invest AB (Almi Invest) hade vid utgången av 2015 innehav i 377 portföljbolag och andelar i 10 fondbolag. Almi Invests riskkapitalinvesteringar genomförs oftast tillsammans med privata medinvestorare. Under 2015 har Almi Invests investeringar om 208 miljoner kronor bidragit till att privata investorer tillskjutit ytterligare 986 miljoner kronor. Detta innebär en upp-
växling på drygt 4,5 kronor per investerad krona från Almi Invest.

Ytterligare beskrivning av företagens kapitalförsörjning återfinns i utg.omr. 24.

Konsumentskydd på det finansiella området

Definition av delmål för konsumentskydd

När konsumentskyddet är starkt följer finansiella aktörer gällande regler och konsumenterna ges korrekt och tydlig information för att kunna göra välgrundade val. Vidare krävs att de villkor som erbjuds är skäliga, att de finansiella företagen är stabila och att de förvaltade tillgångarna är väl skyddade.

Det är svårt att mäta graden av konsumentskydd, liksom effekterna av enskilda konsumentskyddande åtgärder. En komplicerande faktor vid resultatutvärderingen är att både förtroendet för de finansiella marknaderna och för konsumentskyddet påverkas av marknadsutvecklingen.

Prioriterade risker

I den senaste konsumentskyddsrapporten från Finansinspektionen (maj 2016) lyfts tre

prioriterade risker i konsumenttillsynen fram: konsumtionslån som leder till överskuldssättning, att konsumenterna får råd om finansiella tjänster som inte är lämpliga utifrån deras behov eller förutsättningar samt att fondbolag inte beskriver inriktningen på och aktiviteten i sin fondförvaltning på ett rättvisande sätt.

I 2016 års konsumentrapport från Konsumentverket anges, liksom tidigare år, att marknaderna för försäkringar och bank- och finanstjänster är bland de tio mest problematiska. En viktig anledning är att det överlag är svårt att jämföra produkterna på dessa marknader, eftersom alternativen är svåröverskådliga.

Mindre förändringar i ärendestatistiken över tiden

Ett sätt att utvärdera konsumentskyddet är att analysera ärendestatistik från t.ex. Konsumenternas Bank- och finansbyrå. I tabell 3.1 nedan redovisas inkomna ärenden som avsåg klagomål respektive information uppdelat på kategorierna låna, spara, betala och övrigt.

Tabell 3.1 Ärendestatistik hos konsumenternas Bank- och försäkringsbyrå samt Konsumenternas försäkringsbyrå

Antal ärenden

		Betala	Låna	Spara	Övrigt	Totalt
2011	Klagomål	839	846	711	121	2 517
	Information	372	764	725	161	2 022
2012	Klagomål	927	878	718	127	2 650
	Information	477	730	996	132	2 335
2013	Klagomål	1 061	690	641	120	2 512
	Information	431	717	830	120	2 098
2014	Klagomål	950	711	472	108	2 241
	Information	365	808	829	131	2 133
2015	Klagomål	1 060	729	440	98	2 327
	Information	408	918	658	106	2 090

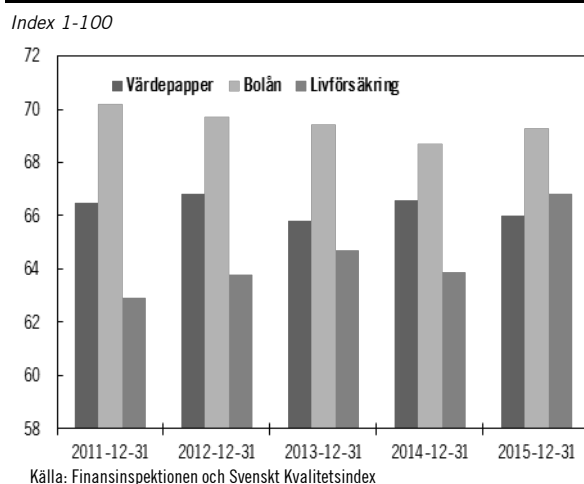
Statistiken visar att antalet inkomna ärenden varit relativt konstant åren 2011–2015 även om vissa skillnader finns mellan hur anmälningsfrekvensen mellan områdena betala, låna och spara utvecklats under samma tid.

Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden

Svenskt kvalitetsindex (SKI) utför en undersökning över nöjdheten inom olika marknader för finansiella produkter riktade till privatkunder. I diagram 3.9 nedan redovisas resultatet av kundnöjdheten för sparandeprodukter i

värdepapper, bolåneprodukter och för privata livförsäkringar.

Diagram 3.9 Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden

Resultatet visar relativt små förändringar i kundnöjdhet för sparandeprodukter i värdepapper, även om nöjdheten sjunkit något under 2015. Enligt SKI är en av de största utmaningarna inom branschen att förbättra transparensen.

Kundnöjdheten när det gäller bolån minskade varje år under perioden 2009–2014 för att därefter öka 2015. Den svagare siffran för 2014 har sannolikt sin förklaring i att tilliten till branschen skadades när media uppmärksammade skillnader i bankernas beräkningsmetoder för listräntan, enligt Finansinspektionens bedömning. Den starkare siffran för 2015 antas ha sin förklaring i att prissättningen av bolånen blivit mer transparent. För livförsäkringar har kundnöjdheten stigit varje år sedan 2011, bortsett från 2014 då avgifterna fick ökat fokus. Under 2015 har informationen kring privata livförsäkringar förbättras, vilket tillsammans med ett ökat engagemang från kunderna antas ha bidragit till den relativt kraftiga uppgången jämfört med året innan.

Vid en jämförelse av kundnöjdhetsnivåerna för de olika produkterna under 2015 kan konstateras att nivån för bolån är något högre än för livförsäkring som i sin tur är något högre än för värdepapper.

Ökade bruttomarginaler för nya bolån

För många hushåll är bolånet ett av de största ekonomiska åtagandena, varför räntan spelar en stor roll för hushållens ekonomi. Under 2015 använde hushållen runt 2,5 procent av sina disponibla inkomster till att betala räntor på lån

(diagram 3.6). Trots att andelen är lägre än tidigare är det ur ett konsumentperspektiv viktigt att konkurrensen på bolånemarknaden fungerar väl och att konsumentskyddet på denna marknad är starkt.

Ett sätt att mäta hur väl en marknad fungerar är att studera företagets vinstmarginaler. Om vinstmarginalerna är höga kan detta vara en signal om att konkurrensen är låg. Transparens kring vinstmarginaler stärker kundernas möjlighet att pressa priserna samtidigt som nya aktörer kan lockas in på marknaden.

Diagram 3.10 Bankernas bruttomarginal på nya tremånaderslån

I diagram 3.10 visas skillnaden mellan den faktiska ränta som kunderna betalar för sina nya tremånaders bolån och den finansieringskostnad för nya bolån med tremånaders räntebindningstid som Finansinspektionen beräknar. Diagrammet visar att bruttomarginalen pressades ner under finanskrisen för att därefter stiga. Vid 2015 års slut uppgick bruttomarginalen på bolån enligt Finansinspektionens beräkningar till 1,62 procent, jämfört med 1,54 procent året innan. Som framgår av diagrammet är bolånemarginalen historiskt hög. Den ökande marginalen beror sannolikt på flera faktorer. Efter finanskrisen har bankerna arbetat för att återuppbygga lönsamheten, men samtidigt har höjda kapital- och likviditetskrav ökat bankernas kostnader för finansiering av bolån.

Konkurrens

Den svenska banksektorn är i hög grad koncentrerad till de fyra storbankerna Nordea, SEB, Swedbank och Handelsbanken. Vid utgången av 2015 stod de fyra storbankerna för 73 procent av utlåningen och 74 procent av

inlåningen.³ I förhållande till föregående år är den sammantagna utlåningsandelen för storbankerna oförändrad medan inlåningsandelen ökat med 2 procentenheter. Storbankernas sammantagna andelar har i stort varit oförändrade de senaste tio åren, bortsett från 2008 och 2009 då de ökade något för att sedan minska åren efter.

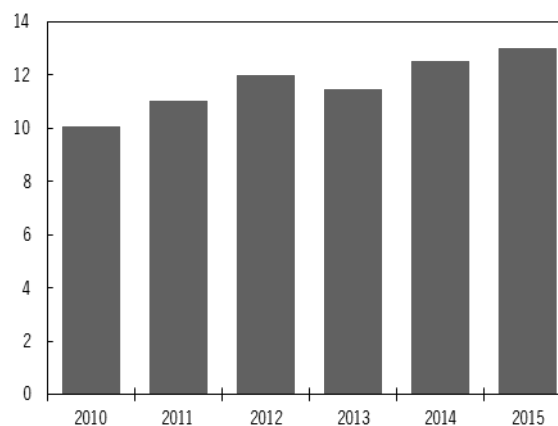
Storbankernas genomsnittliga årliga avkastning på eget kapital har sedan 2000 varit runt 14 procent, vilket är betydligt högre än för flertalet banker i övriga Europa. Orsaker till detta är att den genomsnittliga europeiska banken har haft högre kostnader och att de svenska storbankerna har haft mindre kreditförluster. I diagram 3.11 framgår att storbankernas avkastning på eget kapital stigit från 10 till 13 procent mellan 2010 och 2015.

I syfte att främja konkurrensen på bolåne marknaden infördes i juli 2014 en ny modell för ränteskillnadsersättning. Modellen gör det billigare för hushåll med bundna bolån att byta bank. För att förbättra öppenheten kring bolåneräntorna införde Finansinspektionen i juni 2015 nya regler som innebär att företag som erbjuder bolån ska informera om den genomsnittliga räntan för varje räntebindningstid som företaget erbjuder. Företaget ska även informera om vilka omständigheter som påverkar räntesättningen. Enligt reglerna bör företagen lämna informationen på sin webbplats. Det finns anledning att tro att många konsumenter inte förstår skillnaden mellan listränta och genomsnittsränta tillräckligt väl. Finansinspektionen avser därför att fortsätta att arbeta för att öka transparensen kring hur bolåneräntan bestäms och förbättra konsumenternas möjlighet att jämföra olika erbjudanden.

Stigande bruttomarginal på tremånaders bolån (diagram 3.10) och en högre genomsnittlig avkastning på storbankernas eget kapital (diagram 3.11) indikerar att konkurrensen på den svenska bankmarknaden inte är helt tillfredsställande.

Diagram 3.11 Storbankernas genomsnittliga avkastning på eget kapital

Procent

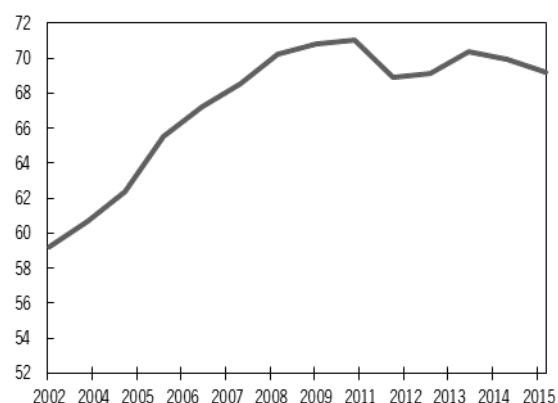
Källa: Finansinspektionen

Hushållens sårbarhet

Hushållens skuldsättning berör både delmålet om finansiell stabilitet och konsumentskydd. För den finansiella stabiliteten är det viktigt att skulderna inte är så höga att hushållen kraftigt drar ner på sin konsumtion om räntorna stiger och bostadspriserna faller. För konsumentskyddet handlar det om att enskilda hushåll kan drabbas hårt om de har skulder som är större än att de kan klara av en förändrad livssituation, arbetslöshet, stigande räntor eller ett prisfall på bostadsmarknaden. På så sätt kan hushållens belåningsgrad även användas som indikator för hushållens sårbarhet. Detsamma gäller indikatorerna över hushållens skuldnivå, amorteringsvilja och räntekostnader.

Diagram 3.12 Volymviktade belåningsgrader för nya bolån

Procent

Källa: Finansinspektionen

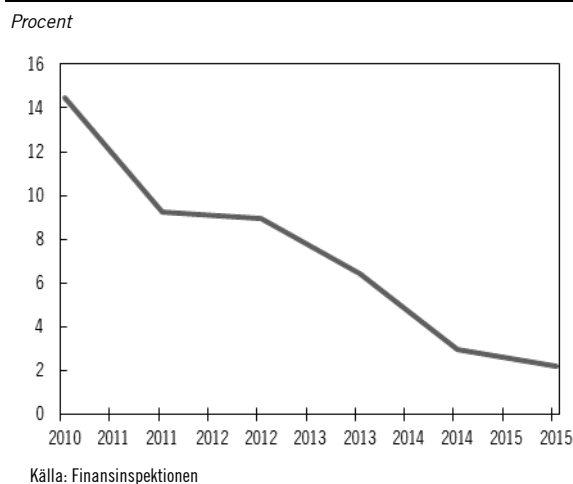
I diagram 3.12 visas hushållens genomsnittliga belåningsgrad för nya bostadslån volymviktad. Volymviktningen innebär att storleken på lånet

³ Marknadsandelarna baseras på bankernas verksamhet i Sverige. Motsvarande marknadsandelar som redovisades i budgetpropositionen för 2016 baserades på bankernas totala verksamhet, varför de skiljer sig åt.

påverkar hur stor vikt ett hushåll får när den genomsnittliga belåningsgraden beräknas.

Som framgår av diagrammet steg belåningsgraden för nya lån relativt kraftigt fram till 2010. Därefter har belåningsgraden minskat något, bortsett från en mindre ökning under 2013. Sedan 2013 har belåningsgraden fallit med en procentenhet. Finansinspektionens allmänna råd för tak på bolån i oktober 2010, höjda riskvikter för bolån hos bankerna samt diskussionerna om det amorteringskrav som infördes i juni 2016 bedöms vara viktiga förklaringar till utvecklingen de senaste åren. Samma faktorer bedöms ha bidragit till att andelen av den totala bolånestocken som utgörs av lån med belåningsgrad över 85 procent minskat från drygt 14 procent 2010 till runt 2 procent 2015 (diagram 3.13).

Diagram 3.13 Andelen hushåll med belåning över 85 procent

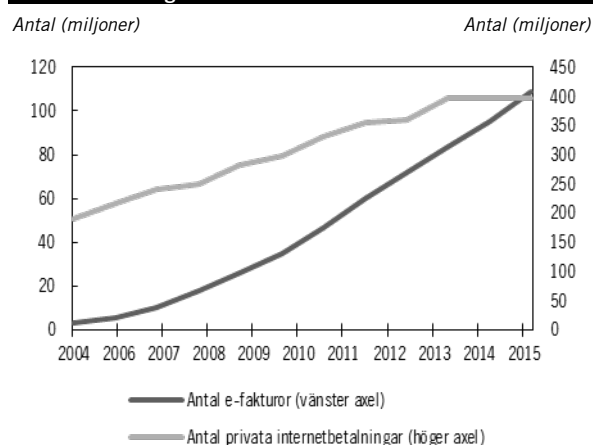
Färre hushåll med hög belåning minskar risken för stora minskningar i konsumtionen vid ett eventuellt prisfall på bostäder. En lägre skuldsättning minskar också risken för finansiell oro.

Ökad användning av elektroniska betalningar

Anpassningen till en minskad kontanthantering har gått mycket snabbt i Sverige jämfört med i många andra länder. Antalet kortbetalningsautomater i butik har fortsatt att öka liksom användningen av e-fakturer och internetbetalningar. Förändringen innebär minskade risker med kontanthantering och effektivare automatiska transaktioner. För överföring av pengar har användningen av mobilapplikationen

Swish ökat kraftigt. I en enkätundersökning från 2015 svarade 51 procent av de tillfrågade att de använder Swish jämfört med 19 procent 2014.⁴

Diagram 3.14 Antal e-fakturer och privata internetbetalningar

Källa: Svenska Bankföreningen

I diagram 3.14 visas utvecklingen av det totala antalet utförda privata internetbetalningar och betalningar via e-faktura. Av diagrammet framgår tydligt att antalet e-fakturer fortsätter att öka, medan antalet privata internetbetalningar i stort var oförändrat under perioden 2013–2015. Den ökade användningen av elektroniska betaltjänster kan ses som ett bevis på att både kunder och handel har högt förtroende för och ser stor nytta med betaltjänsterna. Utvecklingen är positiv, men det finns också grupper av konsumenter som har svårt att hantera de nya tekniska lösningarna eller helt saknar tillgång till dem. I kombination med att hanteringen av kontanter i samhället minskar innebär detta att de aktörer som utvecklar nya sätt att betala har en stor utmaning att skapa lättanvända tjänster.

Finansiell folkbildning

Komplexa finansiella produkter och bristande information gör att konsumenter utsätts för särskilda risker på finansmarknadsområdet. I vissa fall förekommer det även intressekonflikter, t.ex. när förmedlare och rådgivare får provision från de som säljer produkterna.

Sedan 2008 har Finansinspektionen som mål att stärka konsumenternas ställning på finansmarknaden genom finansiell folkbildning. För

⁴ Insight Intelligence "Sverige Betalar" 2015.

detta ändamål har Finansinspektionen särskilt anvisade medel i sin budget. Arbetet bedrivs bl.a. via en omfattande privat och offentlig samverkan inom det etablerade nätverket ”Gilla din ekonomi”.

Tabell 3.2 Finansiell folkbildning

	2011	2012	2013	2014	2015
Anslag folkbildning (mnr)	5	5	7	7	7
Folkbildning (antal personer)	11 900	57 000	72 949	102 633	199 993

Källa: Finansinspektionen

Av tabell 3.2 framgår att närmare 120 000 personer fick del av verksamheten i någon form under 2015. Utbildning bedrivs inom ett flertal projekt, bl.a. ”Koll på cashen” riktat till gymnasieelever, ”Ekonomismart” riktat till unga arbetslösa, ”SFI-ekonomi” riktat till nyanlända elever i kommunala undervisningen i svenska för invandrare, ”Trygga din ekonomiska framtid” riktat till anställda via fackförbund och studieförbund samt projektet ”Tryggare ekonomi på äldre dar” riktat till pensionärer. Arbets sättet innebär att Finansinspektionen utbildar personer som i sin tur utbildar konsumenter i de olika grupperna. På så sätt får Finansinspektionens aktiviteter större genomslag och bättre spridning.

Utvärderingarna av olika folkbildningsinsatser har överlag varit positiva (medelbetyg över fyra av fem) och har inte föranlett några väsentliga ändringar i nuvarande folkbildningsstrategi.

Merparten av de kurser som Finansinspektionen och nätverket Gilla Din Ekonomi driver är relativt korta, avgränsade och situationsanpassade för utvalda målgrupper. En majoritet av deltagarna påvisar efter avslutad kurs resultat i termer av nytta och ett ökat intresse

Långsiktiga effekter på kunskapsnivåer och ekonomisk medvetenhet är svåra att mäta och utvärdera efter korta möten och utbildningspass. Bäst förutsättningar bedöms föreligga inom skolan och vuxenundervisningen på grund av längre undervisningstid samt bättre möjligheter till dialog om utbildningens innehåll och resultat.

Finansinspektionen har även tillgång till andra kompletterande beslutsunderlag för att löpande kunna anpassa den finansiella folkbildningen. Ett samarbete med forskare inom privatekonomiska

ämnen hjälper också Finansinspektionen att beskriva det aktuella kunskapsläget hos allmänheten och att anpassa de insatser som erbjuds.

Finansinspektionen tar också årligen fram en konsumentskyddsrapport. I den rapport som publicerades i maj 2016 konstateras att myndigheten inom ramen för finansiell folkbildning också samarbetar med fristående forskare för att undersöka hur kunskapen om privatekonomi och finansiella koncept ser ut hos svenska sparare. Till exempel visar undersökningar att det är viktigt att utbilda barn och unga i ekonomiska begrepp i tidiga år, vilket har lett till att Finansinspektionen under våren 2016 har inlett ett samarbete med Mitthögskolan i ett forskningsprojekt om att inkludera privatekonomi i undervisningen redan i förskolan.

Även om den privatekonomiska förmågan har förbättrats hos den ökande grupp som tagit del av informations- och utbildningsinsatserna kvarstår problemet med att hushållen ofta har ett kunskaps- och informationsunderläge. Finansiella tjänster och produkter utvecklas i snabb takt och många av produkterna är komplexa och svåra att förstå. Detta faktum motiverar de genomförda statliga insatserna.

Finansinspektionens varningslista

Finansinspektionen publicerar regelbundet en varningslista över företag som erbjuder konsumenter och investerare finansiella tjänster eller produkter utan att företaget har nödvändiga tillstånd i eller utanför Sverige. Detta görs i samarbete med tillsynsmyndigheter i andra länder. Av tabell 3.3 framgår att antalet sådana varningar ligger ungefär på samma nivå 2015 som året innan. En ökad volym varningar för oseriösa företag kan innebära att konsumentskyddet genom en ökad tillsyn blivit bättre, men kan även vara en indikator på att antalet oseriösa verksamhetsutövare ökat.

Tabell 3.3 Finansinspektionens varningslista

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antal varningar	646	853	753	574	891	806

Källa: Finansinspektionen

3.4.2 Resultat för en hållbar utveckling

Eftersom både regering och riksdag fäster stor vikt vid en hållbar utveckling även på finansmarknadsområdet finns ett nytt mål som också

ska omfattas av dessa aspekter fr.o.m. 2016. Insatserna för att nå målet är under utveckling men både regeringsinitiativ och insatser från myndigheterna kan bidra till måluppfyllelsen.

De uppdrag som Finansinspektionen har fått under 2015 avseende hållbarhet har hittills resulterat i två rapporter. Över tid finns även en målsättning att utveckla indikatorer som löpande kan redovisas och belysa risker avseende hållbarhet på finansmarknaden.

Miljö- och hållbarhetsperspektiv i kreditgivning till företag

Finansinspektionen har redovisat bankernas interna regler om kreditgivning till företag utifrån ett miljö- och hållbarhetsperspektiv (Fi2015/05377/B).

Undersökningen omfattade nio banker som tillsammans står för majoriteten av den totala företagsutlåningen i Sverige. Kartläggning visar att bankernas interna regler fastställer att miljörisken ska bedömas vid kreditgivning till företag som en del av kreditrisken och ryktesrisken. Det är alltså fråga om en bedömning utifrån den ekonomiska aspekten, där en förhöjd miljörisk kan leda till en dålig affär för banken.

Det finns inga regelkrav på att bankerna ska vidta ytterligare åtgärder för att främja ett miljö- och hållbarhetsperspektiv i sin kreditgivning. Enligt vad Finansinspektionen kan utläsa av bankernas interna regler har många av bankerna på frivillig väg vidtagit kompletterande åtgärder. Genom olika självpåtagna initiativ, t.ex. genom att följa olika internationella principer eller ansluta sig till internationella initiativ och standarder, gör flera banker ansträngningar för att anpassa kreditgivningen så att den i större utsträckning tar hänsyn till risker relaterade till miljö- och hållbarhet. I synnerhet gäller detta de större bankerna samt banker med internationell verksamhet.

Klimatförändringar och finansiell stabilitet

Finansinspektionen har även haft regeringens uppdrag att redovisa klimatförändringarnas effekter på finansiell stabilitet (Fi2016/00927/FPM). Två större risker identifieras. För det första ökar *klimatriskerna* när den globala medeltemperaturen och havsnivåerna stiger samtidigt som extremväder blir vanligare. En direkt konsekvens av denna utveckling är att försäkringskostnaderna ökar när skadorna blir fler och mer omfattande.

Samtidigt kommer höjda klimatskatter och skärpt reglering leda till en genomgripande förändring av produktions- och konsumtionsmönster som bidrar till omställning i delar av ekonomin. Därmed uppstår en s.k. *omställningsrisk* som påverkar den finansiella sektorn.

I rapporten redovisas också att svenska pensionsfonder på aggregerad nivå har en ganska begränsad del av tillgångarna placerade i koldioxidintensiva företag med höga koldioxidutsläpp jämfört med andra i andra länder.

Sammantaget ser inte Finansinspektionen i dag klimat- och omställningsrisker som ett betydande hot mot den finansiella stabiliteten i Sverige. Samtidigt konstateras att det finns kunskapsluckor som behöver fyllas för att en säkrare bedömning ska kunna göras. Företagen behöver bl.a. utveckla olika former av stress-tester och scenarioanalyser för att fånga hur sårbarheten mer konkret kan komma till uttryck och få indikationer på möjliga förebyggande åtgärder.

Koldioxidavtryck

Ett annat mått på hållbarhet som kan följas upp är koldioxidutsläpp, även om det i dag ger ett begränsat underlag för att bedöma de totala finansiella klimatrelaterade riskerna. Detta förklaras dels av att det vanligen inte finns tillgång till statistik för ett företags totala utsläpp inklusive s.k. scope tre⁵, dels att denna statistik inte täcker alla typer av klimatrisker. Statistiken utgör dock t.ex. ett bra underlag för finansiella investerares dialog med företag avseende bl.a. utsläppsminskningsskrav på företag.

AP-fonderna tog under 2015 ytterligare ett steg, genom att börja redovisa sina s.k. koldioxidavtryck för aktieportföljen på ett enhetligt sätt. Fonderna har börjat redovisa detta utifrån tre parametrar:

- Det absoluta koldioxidavtrycket för aktieportföljen, motsvarande ägd andel av bolagens totala utsläpp.

⁵ Scope 1, direkta koldioxidutsläpp som ägs och kontrolleras av företaget, Scope 2, koldioxidutsläpp från tillverkad eller inköpt elektricitet, Scope 3 utsläpp som är en följd av företagets verksamhet men inte ägs eller kontrolleras av företaget.

- Koldioxidintensitet, motsvarande absolut koldioxidavtryck i förhållande till ägarandel av bolagens marknadsvärde.
- Koldioxidintensitet, motsvarande absolut avtryck i förhållande till ägarandel av bolagens omsättning.

När det gäller fondbolagen finns ännu ingen samlad bild av deras respektive koldioxidavtryck. Frågan har dock varit föremål för växande uppmärksamhet, vilket bl.a. tagit sig uttryck i att Fondbolagens förening under våren 2016 arbetat fram en vägledning för samordnad redovisning av koldioxidavtrycket för fondbolag. Även Svensk Försäkring beslutade i juni om en gemensam rekommendation för hur försäkringsföretagen ska beräkna och redovisa koldioxidavtrycket i sina investeringsportföljer.

3.4.3 Resultat för effektiviteten i den statliga finansförvaltningen

För att statens finansförvaltning ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt krävs att de regelverk, avtal och kontostrukturer som stödjer statens betalningsmodell och modellen för statens garanti- och utlåningsverksamhet är ändamålsenliga. Resultatutvärderingen bygger till stor del på en kvalitativ bedömning av de regelverk som stödjer modellerna.

Statens betalningsmodell

Den statliga betalningsmodellen ska tillgodose statsmakternas uttalade krav på kostnadseffektivitet, säkerhet, information och valfrihet samt att staten ska ha en konkurrensneutral relation till bankerna.

I sin roll som statens internbank ansvarar Riksgäldskontoret för att förvalta och utveckla den statliga betalningsmodellen samt tillhandahålla den infrastruktur som de statliga myndigheterna behöver för att genomföra sina betalningar och för att få tillgång till de anslagsmedel och lån som respektive myndighet blivit tilldelad. Statens betalningsmodell är en samlad benämning på de regelverk, avtal, kontostrukturer och system som stöder myndigheternas betalningar. Huvudaktörerna i modellen är Riksgäldskontoret, ramavtalsbankerna och myndigheterna.

Betalningsmodellen är en kombination av ett centraliserat och decentraliserat ansvar. Den centraliserade delen består i att Riksgäldskontoret upphandlar ramavtal för betaltjänster åt myndigheterna samt samlar likviditeten från alla in- och utbetalningar i staten på ett ställe, statens centralkonto i Riksbanken. Det decentraliserade ansvaret innebär att myndigheterna själva initierar och tar emot betalningar. Det är också myndigheternas eget ansvar att samtliga utbetalningar görs till rätt mottagare, med rätt belopp och vid rätt tidpunkt. Myndigheterna är skyldiga att använda ramavtalen för betaltjänster, såvida inte Riksgäldskontoret medgett något annat.

Fördelar med ramavtal på området

Det finns flera fördelar med att upphandlingen är centraliserad. Upphandlingsläget gentemot bankerna förbättras med stora betalningsvolymmer, samtidigt som höga och enhetliga krav kan ställas när det gäller teknik, säkerhet, likviditetshantering, återrapportering etc. Eftersom avtalen fordrar investeringar hos bankerna i form av anpassad infrastruktur och återrapportering, är det också motiverat att stora volymer upphandlas vid ett och samma tillfälle. De administrativa kostnaderna reduceras vid en central upphandling då den enskilda myndigheten inte behöver bedriva en omfattande, komplicerad och tidskrävande upphandlingsprocess. Myndigheterna står själva för kostnaden för de tjänster som används, vilket skapar incitament för god kostnadseffektivitet.

Effektivt med centraliserad likviditetsförsörjning

Den statliga betalningsmodellen är konstruerad så likviditeten från alla in- och utbetalningar till och från staten samlas på ett ställe: statens centralkonto i Riksbanken. Riksgäldskontoret följer dagligen myndigheternas in- och utbetalningar och ser till att inga över- eller underskott ligger kvar på myndigheternas bankkonton över natten. När in- och utbetalningar inte är i balans, hanterar Riksgäldskontoret skillnaden genom att placera eller låna på marknaden. Denna likviditetsförvaltning är effektiv eftersom den minimerar det dagliga behovet av upplåning. På så sätt reduceras både statens räntekostnader och risk.

Riksgäldskontoret gör prognoser över myndigheternas betalningar, vilket tillsammans med förfallande lån utgör grunden för Riksgäldskontorets låneplanering de två närmaste åren.

Prognoserna är en förutsättning för att åstadkomma en effektiv statsskuldsvärdning.

Styckkostnad per statlig betalning

Kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen mäts som styckkostnad per betalning. Som framgår av tabell 3.4 har kostnaden per betalning minskat från 63 öre 2011 till 55 öre 2015. Detta motsvarar en minskning med cirka 13 procent.

Tabell 3.4 Styckkostnad per betalning

Kronor					
	2011	2012	2013	2014	2015
Antal betalningar (miljoner)	152	151	157	164	171
Total kostnad (miljoner)	96	86	89	91	94
Styckkostnad	0,63	0,57	0,57	0,56	0,55

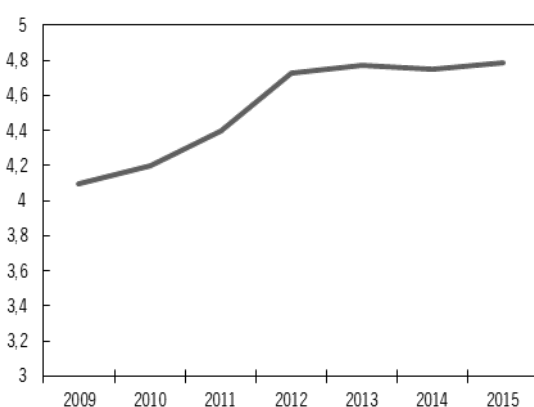
Källa: Riksgäldskontoret

Riksgäldskontorets service till myndigheterna

Riksgäldskontoret har även i uppdrag att utbilda och ge stöd till myndigheterna i betalningsfrågor. Betalningsverksamheten är i stora delar decentraliserad, varför det är viktigt att Riksgäldskontoret ger god service till myndigheterna. För att mäta graden av kvalitet och service gör Riksgäldskontoret varje år en kundundersökning, där myndigheterna på en femgradig skala svarar på hur de upplever den kvalitet och service Riksgäldskontoret ger på området.

Diagram 3.15 Myndigheternas betyg för kvalitet och service

Betyg, 1-5

Källa: Riksgäldskontoret

Av diagram 3.15 framgår myndigheternas sammanvägda betyg från de årliga kundundersökningarna sedan 2009. Resultatet pekar på att myndigheterna under hela perioden varit nöjda med de tjänster och den service som Riksgälds-

kontoret tillhandahållit. Under 2015 blev resultatet 4,79 på en femgradig skala. Detta innebär en fortsatt ökning och överstiger verksamhetens mål på 4,50. Mest nöjda var kunderna med handläggningstiden, kunskapsnivån och tillgängligheten.

Stärkt säkerhet i statens betalningar

Det är centralt att säkerheten i statens betalningsmodell är hög. Det bedrivs därför ett fortlöpande arbete för att öka säkerheten och effektiviteten i modellen. Riksgäldskontoret lämnar årligen en rapport till regeringen om riskerna i den statliga betalningsmodellen.⁶⁶ I rapporten avseende 2015 bedömer Riksgäldskontoret att säkerheten i betalningsmodellen är fortsatt god. För att ytterligare stärka säkerheten i betalningsmodellen införde Riksgäldskontoret under våren 2015 krav på att myndigheterna ska använda beloppsgränser på bankkonton som används för utbetalningar i syfte är att minska risken för felaktiga betalningar. Myndigheterna uppmanades också att se över avtal som de har tecknat med leverantörer som utför betalningar på uppdrag av myndigheten. Riksgäldskontoret har under 2015 även påbörjat arbetet med nya ramavtal för betaltjänster.

Under 2015 inledde Riksgäldskontoret utvecklingen av ett nytt systemstöd för att hantera information om statliga myndigheters betalningar och deras in- och utlåning. En nyhet är att systemet även kommer att hantera utländsk valuta. Arbetet är ett led i att förbättra servicen till myndigheterna och att ytterligare effektivisera hanteringen av statliga betalningar.

Sedan september 2015 är det även möjligt för myndigheter att upphandla betaltjänsten Swish. Myndigheten ansöker om medgivande hos Riksgäldskontoret och upphandlar sedan själv tjänsten från en ramavtalsbank. Under 2015 fick fem myndigheter tillstånd att upphandla Swish.

Negativa räntor

Negativa räntor har tillämpats på myndigheternas räntekonton sedan februari 2015 när reporäntan blev negativ. Även räntorna på in- och utlåning i löptider upp till cirka fem år har varit till stor del negativa under året.

⁶⁶ Från och med 2016 lämnas rapporten vartannat år.

Garanti- och utlåningsverksamheten

Regeringen får enligt budgetlagen ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden för det ändamål och med högst det belopp som riksdagen bestämmer. Ett statligt garantiåtagande innebär att staten går i borgen för någon annans betalningsåtaganden, vilket leder till en finansiell risk för staten. Generella regler för hanteringen av statliga garantier finns i budgetlagen och förordningen (2011:211) om utlåning och garantier.

Regelverket innebär bl.a. att staten ska ta ut en garantiavgift motsvarande den förväntade kostnaden för åtagandet, om inte riksdagen beslutar annat. Förväntade kostnader för garantier består av de förväntade förluster och administrativa kostnader som är förknippade med åtagandet. Förväntad förlust är ett statistiskt mått för de kreditförluster som beräknas kunna uppstå på grund av att en garanti- eller låntagare med en viss sannolikhet inte kommer att fullgöra sitt åtagande. Avgifter för förväntade förluster sätts in på konton hos Riksgäldskontoret, i bank eller placeras i värdepapper. Garantiverksamheten förväntas därmed vara självfinansierad på lång sikt. Dessa principer för garantigivningen kallas för den statliga garantimodellen.

Exempel på stora garantiåtaganden som omfattas av garantimodellen är exportkreditgarantier och kreditgarantier för infrastrukturprojekt. Riksdagen har dock möjlighet att besluta om att undanta specifika garantier från garantimodellen. Det finns därför garantier som regleras i särskilda lagar eller på annan grund har andra villkor än de som stipuleras i budgetlagen. Avgifter för sådana garantier är vanligen angivna direkt i lag och kan fastställas på andra grunder än att de ska täcka de förväntade kostnaderna. Insättningsgarantin, som utgör statens största garantiåtaganden, är exempel på en garanti som hanteras i särskild ordning.

Riksgäldskontorets uppdrag inom garanti- och utlåningsverksamheten

Riksgäldskontoret ställer ut och förvaltar statliga garantier och lån på uppdrag av regeringen grundat på beslut av riksdagen. Uppdraget innefattar att värdera de ekonomiska riskerna, sätta avgifter och bestämma villkoren för de garantier och lån som ställs ut. I uppdraget ingår också att hantera fordringar. Riksgäldskontoret ska bidra till att statens risk begränsas och att statens rätt

tryggas. Riksgäldskontoret ska även arbeta aktivt för att andra myndigheters garanti- och utlåningsverksamhet bedrivs på ett effektivt sätt och för att utveckla hanteringen av statliga garantier och lån i samverkan med de andra myndigheterna.

Garantiportföljen

Vid utgången av 2015 uppgick de totala garanterade beloppet för vilket Riksgäldskontoret ansvarar till 33,7 miljarder kronor⁷, vilket var 1 miljard kronor mindre än vid föregående årsskifte. För en sammanställning över statens totala garanterade åtaganden, se utg.omr. 1 avsnitt 11. Minskningen av det garanterade beloppet för vilket Riksgäldskontoret ansvarar beror främst på att kreditgarantin till Öresundsbro Konsortiet, det enskilt största åtagandet, krympte till följd av att konsortiets skulder minskade. Inga nya garantier tillkom under året.

Däremot fick Riksgäldskontoret i uppdrag att ta fram ett avtal om en kreditgaranti till European Spallation Source ERIC (ESS). Garantin får uppgå till högst 600 miljoner kronor och gäller ett överbrygningslån från 2016 t.o.m. som längst 2022. ESS är ett konsortium som upprättats av ett antal europeiska länder för att bygga och driva en anläggning i Lund för forskning inom bl.a. materialvetenskap, strukturkemi, biologi och geofysik. Dessa länder ska finansiera anläggningen, men under en del av byggnationsfasen behövs det överbrygningslån som staten kommer att garantera.

Av garantiåtagandena stod infrastrukturprojekt för 54,9 procent, pensionsåtaganden för tidigare anställda i statliga myndigheter som omvandlats till bolag för 25,4 procent, internationella åtaganden för 18,4 procent samt finansiering och övriga åtaganden för 1,2 procent.

⁷ Exklusive insättningsgarantin, investerarskyddet och garantier för bankers värdepappersupplåning.

Tabell 3.5 Utestående garantier, tillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor, 31 december 2015

	2013	2014	2015
Utestående garantier	34 606	34 652	33 704
Tillgångar	1 704	1 642	996
Reservkonto	286	289	334
Värdering fordringar	1 380	1 306	627
Förväntade framtida avgifter	38	47	36
För förväntad förlust			
Förväntade förluster	806	909	836

Källa: Riksgäldskontoret

Reservtillgångarna minskade med 646 miljoner kronor under 2015. Det förklaras främst av att värdet sjönk på de tillgångar vilka erhöles när Riksgäldskontoret infriade kreditgarantin till Saab Automobil AB i samband med bolagets konkurs 2011. Vid 2015 års utgång uppgick tillgångarna till 1 miljarder kronor, medan reserveringen för framtida förluster uppgick till 0,8 miljarder kronor.

Utlåning med kreditrisk

Riksgäldskontorets utlåning till låntagare utanför staten (exklusive lån med villkorad återbetalning) uppgick till knappt 11 miljarder kronor vid slutet av 2015, vilket är en liten minskning jämfört med året innan (tabell 3.6). Förändringen beror framför allt på att en förstärkning av kronan mot euron minskade utlåningen till Irland mätt i kronor.

Tabell 3.6 Utestående lån, tillgångar och förväntad förlust

Miljoner kronor, 31 december 2015

	2013	2014	2015
Utestående lån	12 326	11 008	10 935
Tillgångar	1 083	778	777
Förväntade förluster	651	363	326

Källa: Riksgäldskontoret

Under 2015 var tillgångarna i utlåningsverksamheten i princip oförändrade. Avsättningarna för förväntade förluster minskade med 37 miljoner kronor.

I tabell 3.7 redovisas samtliga lån med kreditrisk hos Riksgäldskontoret. Denna tabell avser till största del de lån som redovisas i tabell 3.6, men innefattar även lån med villkorade återbetalningar (s.k. royaltylån).

Tabell 3.7 Lån med kreditrisk hos Riksgäldskontoret

Miljoner kronor, 31 december 2015

	Låneram	Utestående lån	Nedskrivning till följd av förväntade kreditförluster
SVEDAB AB ¹	3 361	5 396	292
A-train AB	1 000	1 000	10
Irland ²	600 m €	5 519	-
Svensk Exportkredit AB	80 000	-	-
Övriga		245	-
Totalt		12 160	302

Källa: Riksgäldskontoret

¹ Det utlånade beloppet till Svedab överstiger utlåningsramen då ramen anges exklusive kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt (Svedab:s låneram inkl. kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt uppgår till 5 800 miljoner kronor).

² Ingen ytterligare utlåning kan ske till Irland då ramen är fullt utnyttjad.

Låg risk för stora förluster i garanti- och utlåningsverksamheten

I Årsredovisning för staten (skr. 2015/16:101) lämnas en särskild redovisning och riskanalys av statliga garantier och utlåning. Risken för stora förluster i den ordinarie portföljen bedöms sammantaget som låg, men inte lika låg som vid det föregående årsskiftet. Den något ökade risken beror i första hand på att andelen enskilt stora garantier och lån blivit större och att kreditrisken i några av dem är högre än tidigare.

3.4.4 Myndigheternas uppgifter, medel för att nå målen och vissa resultat

Nedan redogörs för myndigheternas roll i förhållande till målet. Vidare redovisas ett antal resultat och prestationer vilka har direkt koppling till myndigheternas insatser för att bidra till målen.

Finansinspektionen

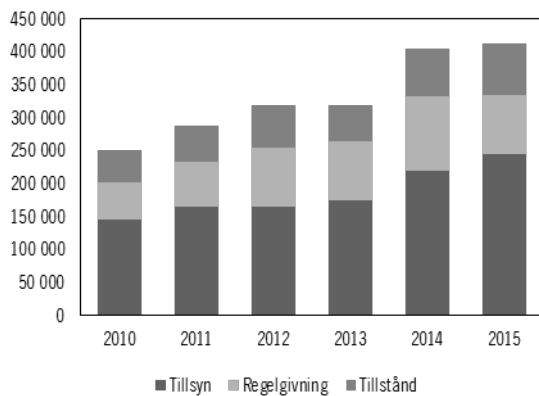
De statliga medel som Finansinspektionen förfogar över för att bidra till måluppfyllelsen (avseende stabilitet, förtroende, fungerande marknader och konsumentskydd) utgörs främst av finansiell tillsyn, reglering av finansiella företag och tillståndsprövning.

Finansinspektionen har under en rad av år anvisats ökade resurser, bl.a. för ökad tillsyn och regelgivning med syfte att bättre kunna bidra till måluppfyllelsen. I samband med budgetpropositionen för 2014 beslutades att resurserna skulle ökas med ytterligare 100 miljoner under

åren 2014–2016, utöver tidigare beslutat resurstillskott på 103 miljoner kronor (2012–2014).

Diagram 3.16 Nedlagd tid på tillsyn, regelgivning och tillståndsprövning

Antal timmar

Källa: Finansinspektionen

Av diagram 3.16 framgår hur den nedlagda arbetstiden utvecklats inom olika områden. Inom tillsyn och tillståndsprövning kan en betydande ökning noteras, vilket är ett resultat av att myndigheten anvisats ökade anslagsmedel och att antalet tillståndsprövningar ökat. Av tabell 3.8 framgår kostnadsfördelningen.

Tabell 3.8 Finansinspektionens kostnader för olika verksamheter

Tusentals kronor

Verksamhet	2012	2013	2014	2015
Tillsyn	201 288	215 180	277 303	325 238
Regelgivning	92 639	100 943	113 355	104 412
Tillstånd och anmälningar	64 225	62 021	78 360	88 033
Finansmarknadsstatistik	13 756	13 869	13 749	14 075
Finansiell folkbildning	4 665	7 773	7 311	6 185
Penningtvätts-samordning	3 004	5 718	4 671	5 040
Samhällsskydd och beredskap	4 004	7 110	15 213	12 588
Avgifter till EU-myndigheter	5 711	6 789	8 068	8 565
Totalt	389 292	419 403	518 030	564 136

Källa: Finansinspektionen

Tillsyn

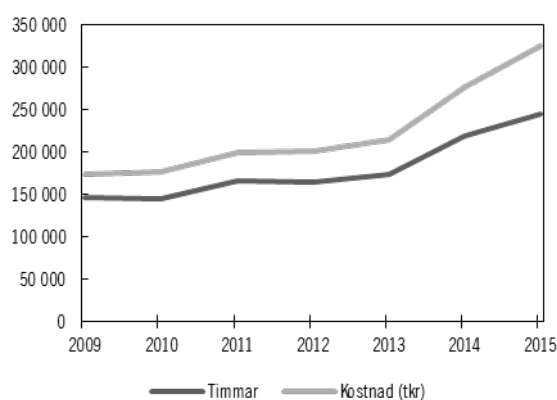
Strategin för tillsynen inom Finansinspektionen är inriktad på målen för det finansiella systemet och kan delas in enligt följande:

- Riskbaserad genom att fokus riktas mot de största riskerna. Utifrån detta får Finans-

inspektionen en tydlig utgångspunkt för var fokus bör ligga inom tillsynen.

- Tillsynen ska vara heltäckande, vilket innebär att alla aktörer som verkar på basis av ett tillstånd från Finansinspektionen ska bli föremål för tillsynsinsatser i någon utsträckning. Ambitionen är att alla företag ska bli föremål för minst en tillsynsinsats under en treårsperiod.
- Företagen rapporterar löpande in en stor mängd data och dessa ger återkommande upphov till ett stort antal tillsynskontakter, utredningar och kontroller.

Diagram 3.17 Tid och kostnad operativ tillsyn

Källa: Finansinspektionen

Under 2015 användes 58 procent (eller 325 miljoner kronor) av myndighetens totala resurser inom området tillsyn, vilket är en högre andel än året innan. Av diagram 3.17 framgår att verksamheten har ökat både sett till kostnader och antalet arbetade timmar.

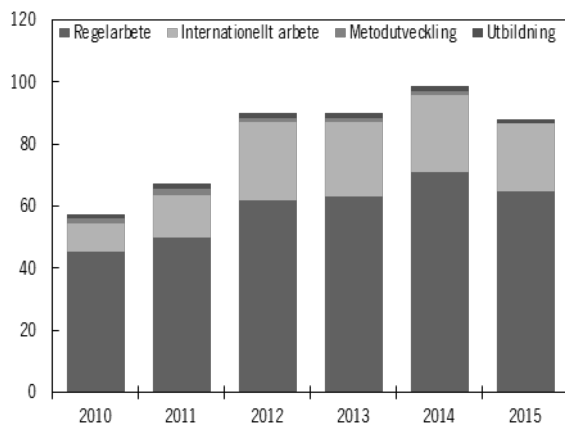
Finansinspektionen har redovisat hur tillsynen fördelas på olika typer av tillsynsinsatser och på olika företagskategorier. Av redovisningen framgår det också hur stor andel av företagen som blir föremål för någon tillsynsinsats under året och under en treårsperiod. Finansinspektionen når upp till kravet om en heltäckande tillsyn när det gäller de största och för stabiliteten och konsumentskyddet mest betydande företagen, dvs. banker, försäkringsbolag, infrastruktur-företag, värdepappersbolag och fondbolag. Finansinspektionen har dock inte nått upp till målet om heltäckande tillsyn när det gäller vissa mindre aktörer som betal-företag, försäkringsförmedlare och konsumentkreditinstitut, vilket beror på medvetna prioriteringar inom myndigheten.

Regelgivning

Av diagram 3.18 framgår att nedlagd tid för regelgivningsarbetet ligger fortsatt på en hög nivå men har minskat med 9 procent jämfört med 2014.

Diagram 3.18 Regelgivning, aktiviteter

Tusentals timmar

Källa: Finansinspektionen

Under året har 17 procent av tiden lagts ned på att genomföra Solvens 2-regelverket, vilket är samma nivå som föregående år. Kostnaderna för regelgivning drivs framför allt av de ökade internationella regelkraven.

Tillstånd

De företag som vill bedriva finansiell verksamhet ska som huvudregel först ansöka om ett tillstånd av Finansinspektionen. Syftet med tillståndsprövningen är att säkerställa att företagen ska kunna leva upp till de krav som ställs. Kraven utgör ofta instrument för stärkt finansiell stabilitet och konsumentskydd.

Ambitionen för Finansinspektionen är att handlägga samtliga ärenden om tillstånd på ett effektivt och enhetligt sätt, utan att göra avkall på de krav som ställs för respektive tillstånd. Tillståndsprövningen är avgiftsfinansierad och nivån på avgifterna bygger på principen om full kostnadstäckning över tid. Kostnadstäckningsgraden uppvisade ett ackumulerat underskott vid det senaste årsskiftet.

Antalet ärenden som beslutades uppgick till 4 335 och var därmed på en fortsatt hög nivå under 2015.

De genomsnittliga handläggningstiderna har ökat, vilket bl.a. förklaras av ett ökat antal ärenden där prövningarna ofta gjordes enligt ny lagstiftning där nya ställningstaganden först måste göras.

Företagens omdömen

Finansinspektionen genomför årligen en företagsenkät med hjälp av telefonintervjuer. Drygt 500 finansiella företag får bedöma myndighetens verksamhet och hur de tycker att kontakterna har fungerat. Resultatet av enkäten används i Finansinspektionens arbete med att utveckla verksamheten. Resultatet visar generellt att förtroendet för Finansinspektionens sätt att utföra sitt arbete är fortsatt stort.

Tabell 3.9 Företagens omdöme om Finansinspektionen

Procent

	2012	2013	2014	2015
Andel som har förtroende för FI:s sätt att sköta arbetet	85	82	80	77
Andel som anser att FI ger ett professionellt bemötande	85	86	81	77
Andel som anser att FI håller hög kvalitet på analyser och beslut	78	71	60	60
Andel som anser att FI:s föreskrifter och allmänna råd är ändamålsenliga	68	71	60	55
Andel som anser att FI är tydlig med vilka regler som gäller	65	64	56	48
Andel som ger FI:s webbplats ett positivt omdöme utifrån sitt behov	87	82	75	70
Totalt	78	76	69	65

Källa: Finansinspektionen

Av tabell 3.9 framgår att resultatet dock är lägre än tidigare år. En tänkbar förklaring kan enligt Finansinspektionen vara den osäkerhet som råder om och när olika regler kommer att införas och hur de kommer att se ut.

Av analysen framgår att det finns en tydlig skillnad mellan stora och små företag, där mindre företag har ett lägre förtroende än stora. Förklaringar till minskat förtroende bland mindre företag kan bl.a. utgöras av att de liksom de större berörs av nya regelverk och omfattande rapporteringskrav, men har mindre resurser för att möta kraven.

För att bättre kunna analysera resultaten har Finansinspektionen följt upp enkäten med ett antal intervjuer. Resultatet av dessa intervjuer pekar på att det finns en fortsatt stor efterfrågan på dialog, rådgivning och tydlighet kring regelverk. Finansinspektionen hävdar också att de har som fortsatt ambition att vara tydliga och proaktiva i dialogen med företagen när det gäller förändringar i lagar och regler. Ett led i detta är att återkommande bjuda in till s.k. FI-forum kring dessa frågor samt att ha återkommande möten med branschföreträdare och i samband

med större regelprojekt även referensgruppsmöten. Under 2016 har myndigheten också förbättrat sin webbplats med fokus på att det ska vara enkelt för besökarna att hitta information om regler och olika ställningstaganden.

Riksgäldskontoret

Riksgäldskontoret ska bidra till målen för det finansiella systemet, särskilt målet om en effektiv statlig finansförvaltning. Huvuduppgifterna för myndigheten är ansvar för:

- Statens internbank.
- Statsskuld förvaltning.
- Garantier och utlåning.
- Insättningsgaranti och investerarskydd.
- Finansiell stabilitet och konsumentskydd.

Av tabell 3.10 framgår utvecklingen av Riksgäldskontorets samtliga förvaltningskostnader. Redovisningen avser såväl anslagsfinansierad verksamhet som finansiering via avgifter eller fonder. Driftkostnaderna ökade under 2015 inom området finansiell stabilitet och konsumentskydd, vilket är ett resultat av förberedelser inför uppdraget som resolutionsmyndighet. De ökade kostnaderna inom Statens internbank avser it-konsultkostnader vid utveckling av nytt koncernkontosystem. Riksgäldskontoret har bedrivit ett rationaliseringsarbete sedan 2013, vilket medfört sänkta kostnader bl.a. inom skuldförvaltningen.

Tabell 3.10 Fördelning av Riksgäldskontorets förvaltningskostnader

Miljoner kronor

	2012	2013	2014	2015
Statens internbank	48,7	39,7	39,3	46,3
Skuldförvaltning	207,3	213,4	190,0	184,7
Garantier och lån	59,1	35,1	35,0	37,9
Finansiell stabilitet och konsumentskydd	27,9	26,0	22,9	27,4
Totalt	343,0	314,3	287,2	296,3

Källa: Riksgäldskontoret

Resolutionsmyndighet

Från och med den 1 februari 2016 är Riksgäldskontoret resolutionsmyndighet med ansvar för det nya regelverk för krishantering som till stora delar ersätter bankstödslagstiftningen från 2008. Under 2015 arbetade myndigheten

intensivt med att förbereda sig inför den nya rollen.

Myndigheten har bl.a. tagit fram nya föreskrifter om resolution och arbetat med processfrågor gällande framställandet av resolutionsplaner, informationsinsamling och modell för resolutionsavgifter.

Hanteringen av krisande banker ska enligt lagen (2015:1016) om resolution i första hand finansieras genom att förluster och kostnader för återkapitalisering bärs av aktie- och fordringsägare. Men under extraordinära omständigheter kan det krävas extern finansiering. Därför inrättas en resolutionsreserv som ska byggas upp med avgifter från de företag som omfattas av reglerna.

Insättningsgaranti och investerarskydd

Riksgäldskontoret är garantimyndighet enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti och lagen (1999:158) om investerarskydd. Uppdraget är att bidra till finansiell stabilitet och ett starkt konsumentskydd genom att hantera insättningsgarantin och investerarskyddet med hög servicenivå och till låga kostnader. Insättningsgarantin motverkar risken för en allvarlig störning i det finansiella systemet genom att den skapar trygghet för insättarna och minskar risken för uttagsanstörningar.

Alla institut som omfattas av insättningsgarantin betalar en årlig avgift till Riksgäldskontoret. De medel som betalas in förs till en fond som förvaltas av Kammarkollegiet på uppdrag av Riksgäldskontoret. Den 31 december 2015 uppgick insättningsgarantinfondens marknadsvärde till 35,2 miljarder kronor. Det motsvarar 2,3 procent av de garanterade insättningarna per den 31 december 2014. Sverige uppfyller därmed med råge minimikravet (0,8 procent) på fondens storlek enligt det nya EU-direktivet om förstärkt insättningsgaranti.

Inga ersättningsfall inträffade under 2015 och gamla ersättningsfall slutreglerades under 2015 (investerarskyddet CTA).

Riksgäldskontoret gör en årlig undersökning avseende kännedomen, kunskapen om och förtroendet för insättningsgarantin. Resultatet av undersökningen 2015 visade att 51 procent av de tillfrågade känner till att det finns ett skydd för insättningar. Motsvarande resultat föregående år var 55 procent. Förändringen är inte statistiskt säkerställd. Av de tillfrågade som känner till skyddet svarade 88 procent att de har ganska

eller mycket stort förtroende för insättningsgarantin.

Finansmarknadsforskning

Verket för innovationssystem (Vinnova) har i uppdrag att utforma ett forskningsprogram för finansmarknadsforskning med syfte att stärka den svenska finansmarknadsforskningens internationella konkurrenskraft och öka dess relevans för både privata och offentliga aktörer inom den finansiella sektorn.

Satsningen utgår ifrån aktuella finansiella utmaningar i samhället och är därför bred och tvärvetenskaplig. Flera vetenskapliga discipliner ingår såsom nationalekonomi, företagsekonomi, beteendevetenskap, juridik, statistik och matematik.

Finansmarknadsforskningsprogrammet består i huvudsak av två insatsformer: långsiktig finansiering av tre forskningscentrum och utlysningar av projektmedel inom olika områden.

Programmet för finansmarknadsforskning bidrar, enligt en internationell utvärdering som genomfördes under 2014, till nya forskningsresultat, ökad kvalitet i forskarutbildningen, ökad databasanvändning samt ökat kunskapsutbyte mellan branschen och forskare på området. Resultaten leder i sin tur till ökat forskningsbaserat beslutsfattande hos finansmarknadens aktörer.

Programmet ska samfinansieras och samfinansieringen uppgår enligt Vinnova till 48 procent från privat sektor, 15 procent från övriga offentliga aktörer och 37 procent från Vinnova. Mellan 2010 och 2015 har Vinnova betalat ut omkring 185 miljoner kronor. Under samma period har privata finansiärer finansierat forskningscentrum och projekt med 243 miljoner kronor. Finansiering från övriga offentliga aktörer uppgår till 77 miljoner kronor.

Tabell 3.11 Vetenskaplig publicering

Antal

	2013	2014	2015
Artiklar	70	62	58
Konferensbidrag	115	174	118
Monografier	0	1	5
Totalt	185	237	181

Källa: Vinnova

Centrumen sprider sina forskningsresultat på flera olika sätt: dels genom akademiska och praktiska konferenser, dels genom samarbete med andra forskare och branschaktörer. Under 2015 arrangerade Riksbanken och Swedish House of Finance en makrotillsynskonferens med inlägg från världsledande forskare och deltagande av beslutsfattare på hög nivå. Konferensen är ett exempel där akademisk forskning är relevant för finansbranschen och där både akademiker och praktiker får ett stort utbyte av att samarbeta.

Tabell 3.12 Deltagare i seminarier och konferenser

Antal

	2014	2015
Deltagare	4905	5830

Källa: Vinnova

Under 2015 öppnade Swedish House of Finance sin databasplattform för svenska forskare. I databaserna finns det unik data som möjliggör forskning utifrån svenska förhållanden. Plattformen gör det möjligt för forskare att donera sina databaser så att andra forskare kan använda dessa.

Det finns några finansierade projekt inom programmet som kan definieras inom begreppet hållbar utveckling. Det är främst inom social hållbar utveckling, dvs. forskning kring hur finansiella marknader påverkar socialt utsatta grupper.

Övriga myndigheter med koppling till finansmarknadsområdet

Riksbankens huvuduppgift är att upprätthålla ett fast penningvärde. Banken har även i uppdrag att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende enligt riksbankslagen (1 kap. 2 § lagen [1988:1385] om Sveriges riksbank).

På det finansiella området utövar Konsumentverket tillsyn genom bestämmelser i bl.a. konsumentkreditlagen (2010:1846), marknadsföringslagen (2008:486) och lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

Pensionsmyndighetens uppdrag är att administrera och betala ut den allmänna pensionen (inkomstpension, premiepension och garanti-pension), men också att ge såväl generell som individuell information om pensionen.

3.4.5 Analys och slutsatser

Resultatredovisningen syftar i huvudsak till att klargöra om målen för området är uppfyllda.

Det finansiella systemet

Det finansiella systemet är en förutsättning för att det moderna samhället ska kunna fungera och för att ekonomin ska växa – samtidigt är det känsligt för störningar som kan leda till omfattande samhällsekonomiska och sociala kostnader. Resultatutvecklingen avseende det finansiella systemets stabilitet går i olika riktning.

De främsta sårbarheterna utgörs av att det svenska banksystemet är stort och tätt sammanlänkat, att storbankerna har en hög andel marknadsfinansiering (varav en stor del i utländsk valuta) och att bankerna har en begränsad möjlighet att absorbera förluster.

Vidare utgör hushållens höga skuldsättning en risk för såväl enskilda hushåll som för den realekonomiska utvecklingen och på sikt även för den finansiella stabiliteten. Andelen hushåll som har kort räntebindningstid ökar, vilket leder till att enskilda hushåll och samhällsekonomin påverkas kraftigare vid en ränteuppgång. Finansinspektionens införande av allmänna råd avseende bolånetak på 85 procent i oktober 2010 och diskussionerna om det amorteringskrav som infördes i juni 2016 bedöms ha bidragit till att andelen av den totala bolånestocken som utgörs av lån med belåningsgrad över 85 procent har minskat från 14 procent 2010 till 2 procent 2015.

De krav som införts för svenska banker vad gäller likviditetsreserver och kapitaltäckning har bidragit till måluppfyllelsen för delmålet om finansiell stabilitet genom att stärka motståndskraften mot marknadsoro, kreditförluster och lägre intjäning.

Det är svårt att påvisa att de nya reglerna om ränteskillnadsersättning och ökad transparens kring räntesättningen av bolån har haft effekt på konkurrensen, även om det är rimligt att anta det. Bankerna redovisar stigande bruttomarginaler på bolån och storbankernas högre avkastning på eget kapital indikerar att konkurrensen på den svenska bankmarknaden inte är tillräcklig.

Måluppfyllelsen av delmålet om förtroende påverkas bl.a. av statens ekonomiska ställning, eftersom det tillsammans med krishanterings-

regelverken har betydelse för statens förmåga att hantera finansiella kriser. Den svenska statskulden är låg ur ett historiskt och internationellt perspektiv, vilket tillsammans med nya krishanteringsregler bedöms ha bidragit till måluppfyllelsen.

Finansinspektionens tillsynsverksamhet bidrar till att de finansiella aktörerna följer gällande regler. På konsumentskyddsområdet finns risker som bl.a. grundar sig på att det är svårt att jämföra och förstå finansiella produkter och bedöma behovet av dessa. För att bidra till måluppfyllelsen om ett starkt konsumentskydd bedriver Finansinspektionen även insatser för finansiell folkbildning. Under 2015 fick närmare 120 000 personer del av utbildningsinsatserna, vilket är 17 procent fler än föregående år. Både tillsyns- och utbildningsverksamheten bedöms ha bidragit till måluppfyllelsen. Statistik visar att antalet inkommande klagomåls- och informationsärenden till Konsumenternas Bank- och finansbyrå varit relativt konstant de senaste åren, medan kundnöjdheten gällande livförsäkringsprodukter ökat något enligt Svenskt kvalitetsindex (SKI). Användningen av elektroniska betalningar har fortsatt att öka, vilket ses som ett bevis på att både kunder och handel har ett högt förtroende och ser stor nytta med betaltjänsterna.

Effektiv finansförvaltning i staten

Resultatutvärderingen avseende effektiviteten i statens finansförvaltning är genomgående positiv. De regelverk, avtal och kontostrukturer som stödjer statens betalningsmodell bedöms vara utformade på ett sätt som främjar hög effektivitet. De centralt upphandlade ramavtalen av betal- och korttjänster bedöms leda till lägre priser, samtidigt som de möjliggör enhetliga och högt ställda krav vad gäller teknik, säkerhet, likviditetshantering och återrapportering. Eftersom myndigheterna själva står för kostnaden för de betaltjänster som de använder finns incitament för god kostnadseffektivitet. Den centraliserade likviditetsförvaltningen minimerar statens dagliga behov av upplåning och reducerar både statens räntekostnader och risk.

I den rapport som Riksgäldskontoret lämnade till regeringen avseende riskerna i statens betalningsmodell under 2015 bedöms säkerheten i betalningsmodellen som god. Myndigheternas enkätsvar avseende Riksgäldskontorets kvalitet och service inom betalningsverksamheten pekar

fortsatt på höga resultat. Genomsnittskostnaden för en statlig betalning har minskat från 83 till 55 öre mellan 2010 och 2015. Detta styrker att kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen har förbättrats ytterligare de senaste åren.

Sedan 2011 innehåller budgetlagen tydliga regler för både statliga garantier och för statlig utlåning med kreditrisk. I den förordning om utlåning och garantier som regeringen beslutade i samband med ändringarna i budgetlagen 2011 ges detaljerade regler för garanti- och kreditmyndigheternas arbete. Regelverken och de grundprinciper som regelverken bygger på bedöms vara utformade på ett sätt som främjar hög effektivitet, även om det saknas kvantitativa indikatorer som stödjer bedömningen.

Myndigheterna

Myndigheterna inom området, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret, har i allt väsentligt bidragit till de fastlagda målen. Finansinspektionen har bl.a. genom ökade insatser inom finansiell tillsyn och tillståndsprövning utvecklat kraven och på så sätt bidragit till målen. Det är dock viktigt att kostnadstäckningsgraden upprätthålls inom Finansinspektionens tillståndsverksamhet och regeringen utgår från att myndigheten fortsätter ett effektiviseringsarbete med målet att nå full kostnadstäckning. Riksgäldskontorets arbete med att genomföra uppdraget som resolutionsmyndighet har bidragit till det förebyggande arbetet inom området. Regeringen understryker betydelsen av att verksamheten inom myndigheterna bedrivs effektivt och med god kvalitet. Insatserna inom finansmarknadsforskningen har bidragit till ökade kunskaper inom området.

3.5 Politikens inriktning

För att stärka förutsättningarna för Finansinspektionen att bidra till ett väl fungerande finansiellt system har myndighetens resurser ökat med drygt 200 miljoner kronor under åren 2012–2016.

I denna proposition föreslås att Finansinspektionen anvisas ökade resurser motsvarande 15 miljoner kronor fr.o.m. 2017. En ökning av Finansinspektionens resurser motiveras både av att myndigheten får fler uppgifter som följer av

ny lagstiftning samt ett behov av att stärka upp existerande verksamhet och då främst tillsynen.

Riksgäldskontorets resurser stärks med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2017 som ett resultat av att myndighetens finansieringsförutsättningar ändrats i samband med genomförandet av reglerna för krishantering.

Nedan redogörs för ett antal angelägna initiativ som regeringen tagit eller avser att ta för att nå målen.

Insatser för att nå målet för det finansiella systemet

Makrotillsynsåtgärderna utvecklas

Riksdagen har uttalat att regeringen snarast bör presentera ett sammanhållet och tydligt ramverk för den svenska makrotillsynen (bet. 2015/16:FiU41). Regeringen prioriterar arbetet med att vidta väl avvägda åtgärder inom området makrotillsyn för att bl.a. dämpa ökningstakten i hushållens skuldsättning. Regeringen och berörda myndigheter har vidtagit en rad åtgärder med syftet, senast införandet av ett amorteringskrav den 1 juni 2016, vilket innebär att kreditinstitut som lämnar bolån till enskilda personer ska tillämpa återbetalningsvillkor som är förenliga med en sund amorteringskultur och motverka alltför hög skuldsättning hos hushållen. Regeringen och berörda myndigheter fortsätter att analysera riskerna med hushållens skuldsättning och har beredskap att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas. I Regeringskansliet pågår också ett arbete i syfte att tydliggöra Finansinspektionens mandat att införa åtgärder för att bl.a. minska riskerna med hushållens skuldsättning.

Reglerna för krishantering utvecklas

Regeringen bedömer att det nya gemensamma EU-regelverket för att värna den finansiella stabiliteten som trädde i den 1 februari 2016 kommer att vara mycket viktigt för att kunna förebygga och hantera kriser i finansiella företag. Regelverket innehåller bl.a. ett nytt förfarande, som benämns resolution, för att rekonstruera eller avveckla fallerande kreditinstitut och värdepappersbolag.

Centralt i resolution är att företagets ägare och långivare, snarare än staten och skattebetalarna, ska bära eventuella förluster, vilket regeringen anser vara en viktig princip.

Regeringen deltar också aktivt i det fortsatta arbetet på EU-nivå med vilka krav som ska ställas på finansiella företag. Det handlar dels om att se över MREL (dvs. minimikraven på företagens kapitalbas och nedskrivningsbara skulder), dels att genomföra den internationella standarden för globalt systemviktiga banker, som benämns TLAC (Total Loss Absorbing Capacity) vad gäller nedskrivningsbara skulder.

För att täcka kostnader för krishantering har en ny fond – resolutionsreserven – skapats. Riksdagen har i samband med beslutet uttalat att regeringen bör utreda hur bestämmelserna i lagen om resolution om riskavgiften kan utformas så att kriterierna för att fastställa riskavgifterna blir tydligare reglerade och därefter återkomma till riksdagen med förslag under 2017 (bet. 2015/16:FiU17).

Inom EU pågår för närvarande ett arbete med att revidera och ytterligare förbättra kapitaltäckningsregelverket, vilket också har betydelse för den finansiella stabiliteten.

Stärkt finansiell rådgivning och provision

Regeringen arbetar för att stärka konsumentskyddet på marknaden för finansiell rådgivning. Syftet är att konsumentskyddet ska vara likvärdigt oavsett om rådgivningen handlar om sparande i värdepapper eller i försäkring, samtidigt som reglerna ska vara proportionerliga och ta hänsyn till de olikheter som finns när det gäller olika produkter och marknader.

Regeringen arbetar med flera lagstiftningsprojekt för att åtgärda problemen som sammantaget kommer att samverka till att begränsa problemen samtidigt som konsumentskyddet stärks på flera olika sätt. Nämnas kan t.ex. lagförslag som i svensk rätt genomför EU-direktivet om marknader för finansiella instrument (MiFID II) och tillhörande förordning (MiFIR) samt försäkringsdistributionsdirektivet (IDD).

Effektiv bekämpning av marknadsmissbruk och bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism

Sedan juli i år gäller nya bestämmelser som ger Finansinspektionen befogenhet att ingripa mot vissa överträdelse av EU:s marknadsmissbruksförordning (prop. 2015/16:120). Regeringen avser att under hösten föreslå ytterligare lagstiftning i syfte att insiderhandel m.m. ska kunna bekämpas effektivt. Förslagen kommer att bygga på förslag från 2012 års marknadsmissbruksutredning (SOU 2014:46) och promemorian

Bekämpning av marknadsmissbruk (Fi2016/01010/V). I betänkandet föreslås bl.a. att det ska införas administrativa sanktioner för överträdelse av förbuden mot marknadsmissbruk. I promemorian föreslås bl.a. att åklagare ska ha möjlighet att framställa ett yrkande om administrativ sanktion som ska kunna prövas om åtalet ogillas. Regeringen bedömer att ny lagstiftning bör kunna träda i kraft den 1 februari 2017.

Mot bakgrund av händelser i omvärlden och ett ökat terrorismhot bedrivs ett omfattande och aktivt arbete, såväl nationellt som internationellt för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Det arbete med genomförande av EU:s fjärde penningtvättsdirektiv som nu pågår kommer att förstärka det svenska systemet inom området.

Förbättrad flytträtt vid pensionssparande

En särskild utredare har lämnat förslag till lagstiftning om bl.a. en utökad flytträtt av befintligt försäkrings-sparande (SOU 2012:64). Förslagen har remissbehandlats. Tjänstepensionsbeskattningsutredningen har i sitt slutbetänkande (SOU 2015:68) lämnat förslag till justering av de skatterättsliga reglerna för att möjliggöra flytt av hela eller delar av en pensionsförsäkrings värde till en annan pensionsförsäkring som inte är under utbetalning. Förslaget möjliggör en sammanläggning av tjänstepensionsförsäkringar respektive privata pensionsförsäkringar. Betänkandet har remissbehandlats.

En utökad flytträtt av pensionssparande förutsätter att konsumentskyddet stärks genom att problem med intressekonflikter och bristande information åtgärdas. Följande initiativ har tagits:

- Som nämns ovan om finansiell rådgivning och provision kommer regeringen att ta ett samlat grepp om rådgivnings- och distributionsmarknaden. Med de förslag som lämnas där begränsas de problem med *intressekonflikter* som har förekommit i samband med investeringsrådgivning och distribution av försäkringsbaserade investeringsprodukter.
- För att öka *transparensen* vid flytt av privat pensionssparande och individuell tjänstepension har Finansinspektionen haft i uppdrag att verka för att det ska nås en branschöverenskommelse om tydligare information. En sådan överenskommelse har träffats och har trätt i kraft den

1 januari 2016. Den innehåller krav på information i årliga värdebesked om villkor och avgifter vid flytt. Överenskommelsen innehåller även krav vid flyttsituationen på avgivande och mottagande företag att lämna fördjupad information i faktablad om garantier och avgiftsuttag.

Ett utökat inflytande för konsumenter över tjänstepensionen och privat pensionsparande är en viktig reform som även innebär att pensionsparandet blir mer lättöverskådligt. Genom ovan beskrivna åtgärder i syfte att ta om hand problem med intressekonflikter och bristande information kommer konsumentskyddet att stärkas avsevärt på detta område. Genomförandet av dessa åtgärder innebär även att det finns anledning att ta initiativ till nya regler som utökar och effektiviserar flytträtten. Regeringen har som ambition att under mandatperioden ta initiativ till nya regler på flytträttsområdet.

Ökade finansieringsmöjligheter för mindre finansiella företag

Det finns ett stort antal banker på den svenska bankmarknaden som är mindre och verksamma på regionala eller lokala marknader. En utmaning för mindre aktörer är ofta tillgången till kapital. Regeringen ser nu över möjligheterna för sparbanker att ta in kapital och förstärka sin finansiella styrka.

Tillgång till finansiella tjänster

Att distributionen av finansiella tjänster fungerar väl är av central betydelse för nya och mindre företags utveckling. Regeringen överväger formerna för hur adekvat information ska kunna tillhandahållas om hur väl det finansiella systemet förmår tillgodose företagens behov av sådana tjänster.

Ny organisering av det statliga riskkapitalet

Regeringen har under 2016 lämnat förslag som skapar förutsättningar för ett bättre nyttjande av statens resurser för kapitalförsörjning, en ökad volym av riskvilligt kapital, samt flexibilitet att kunna möta förändrade behov av marknadskompletterande finansiering. Dessa insatser beskrivs i utg.omr. 24.

Fler asylsökandes ska kunna få ett eget bankkonto

Regeringen har prioriterat insatser för att hitta en lösning som innebär att de asylsökande som har undantagits från kravet på arbetstillstånd ska

kunna öppna ett bankkonto. Finansinspektionen har därför med utgångspunkt i ett uttalande av den europeiska banktillsynsmyndighetens (Eba) tagit fram ett förslag för tillämpningen i Sverige. Förslaget innebär att de kort som visar att en person är asylsökande och får vistas i Sverige i väntan på beslut (s.k. LMA-kort) som utfärdas av Migrationsverket, tillsammans med en vidimerad kopia av id-handlingen från Migrationsverket ska gälla som id-handling och därmed möjliggöra ett individuellt bankkonto. I juni bjöd regeringen in Finansinspektionen, Migrationsverket, Svenska Bankföreningen och representanter för bankerna till diskussioner och nådde en överenskommelse om förslaget. Detta kunde börja tillämpas fr.o.m. den 15 juli 2016 när Migrationsverkets rutiner var på plats.

Riksbanken ses över

Regeringen avser att med anledning av riksdagens tillkännagivande tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning av det svenska penningpolitiska ramverket och riksbankslagen (bet. 2015/16:FiU41). Utredningen kommer att ges ett brett formulerat uppdrag rörande Riksbanken, såsom penningpolitikens mål och medel, tydliggöranden om ansvaret för finansiell stabilitet och ansvarsfördelningen inom valutapolitiken.

En särskild fråga som ska klargöras av utredningen är ansvaret för kontanthantering och kontantförsörjningen, eftersom det enligt regeringens bedömning finns behov av att klargöra statens ansvar i frågan. I översynen ska därför även Riksbankens ansvar ses över.

Regeringen avser även att återkomma till riksdagen med förslag med anledning av de förslag som lämnats av utredningen om Riksbankens finansiella oberoende och balansräkning (SOU 2013:9). Detta gäller bl.a. frågor om hur Riksbankens balansräkning, eget kapital och vinstdisposition bör regleras i riksbankslagen.

Insatser för att nå målet om en hållbar utveckling

Sedan 1 januari 2016 finns ett nytt mål som anger att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling, exempelvis i enlighet med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen inklusive Addis Ababa Action Agenda om

utvecklingsfinansiering. För att bidra till målet har regeringen bl.a. prioriterat följande initiativ:

- Frågan om hållbara fonder är prioriterad för regeringen. I 2014 års fondutrednings slutbetänkande En hållbar, transparent och konkurrenskraftig fondmarknad (SOU 2016:45) lämnas därför förslag på detta område. Med utgångspunkt i det som presenteras i utredningen har regeringen därutöver för avsikt att fortsätta arbeta med frågor om hur hållbarhetsarbetet på fondmarknaden kan utvecklas.
- Regeringen har gett Finansinspektionen i uppdrag att inom sitt ansvarsområde kartlägga och analysera vilka möjligheter myndigheten har att bidra till målet om en hållbar utveckling. Initiativet utgör också ett led i arbetet med att fylla kunskapsluckor samt underlätta uppföljning. Uppdraget ska redovisas senast den 7 november 2016.
- Regeringen har fört samtal med finansbranschen för att främja större genomlysning och öppenhet i samband med kreditgivning till företag, utifrån ett miljö- och hållbarhetsperspektiv. Resultatet av samtalen är bl.a. att Svenska Bankföreningen avser att samordna det fortsatta arbetet genom att ta fram ett förslag på åtgärdsplan före kommande årsskifte. Regeringen värdesätter detta initiativ högt och kommer att följa arbetet noga.
- För att öka jämförbarheten av redovisningen av koldioxidutsläpp har regeringen aktivt initierat en dialog med finansbranschen. I november 2015 inbjöd därför regeringen till ett rundabordsamtal med olika finansiella företag för att diskutera möjligheten att ta fram en jämförbar standard för koldioxidredovisning. Därefter har branschorganisationerna arbetat vidare med detta och en vägledning och ett underlag för redovisning av koldioxidavtryck för fonder har tagits fram. Vidare har branschen beslutat om en gemensam rekommendation för hur försäkringsföretagen ska beräkna och redovisa koldioxidavtrycket i sina investeringsportföljer.
- Regeringen har under mandatperioden främjat gröna investeringar. En mängd olika statliga aktörer erbjuder lån och riskkapital

till gröna verksamheter. Dessutom ger flera statliga och kommunala bolag ut gröna obligationer. Ett arbete har inletts i Regeringskansliet för att analysera förutsättningarna för att öka andelen gröna investeringar i samhället. Det handlar bl.a. om att se över utbudet av gröna obligationer samt möjligheten att i större omfattning kanalisera klimatinvesteringar genom internationella finansiella institutioner.

- Regeringen har i en skrivelse redovisat AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2015 (skr. 2015/16:130). I skrivelsen uttalas att hållbarhet är en väsentlig aspekt inom AP-fondernas verksamhet för att uppnå långsiktigt hög avkastning och god riskhantering. En viktig aspekt av hållbarhetsarbetet är att påverka företag i portföljerna att agera hållbart. För att med legitimitet söka påverka är det viktigt att AP-fonderna agerar föredömligt när det gäller det interna hållbarhetsarbetet.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:11 Finansinspektionen

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

2015	Utfall	445 009	Anslags-sparande	16 580
2016	Anslag	491 044	Utgifts-prognos	492 821
2017	Förslag	512 180		
2018	Beräknat	521 758 ¹		
2019	Beräknat	532 501 ¹		
2020	Beräknat	544 244 ¹		

¹ Motsvarar 512 209 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finansinspektionens förvaltningsutgifter, för Krigsförsäkringsnämnden och för samordningsorganet för tillsyn över åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.14 Offentlighetsrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	574 906	79 191	88 033	-8 842
Prognos 2016	573 000	85 000	90 000	-5 000
Budget 2017	579 000	90 000	88 000	2 000

Finansinspektionen tar i huvudsak ut två slag av avgifter, dels för tillstånd m.m. som regleras i förordningen (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen, dels avgifter för Finansinspektionens anslagsfinansierade verksamhet enligt förordningen (2007:1135) om årliga avgifter för finansiering av Finansinspektionens verksamhet. Avgifterna bestäms i syfte att uppnå full kostnadstäckning över tid. De årliga avgifterna har en konstruktion som innebär att en höjning av anslaget är saldoneutralt, eftersom motsvarande belopp tas upp på inkomstsidan.

I beloppen för intäkter till inkomsttitel ingår även sanktionsavgifter som företagen under tillsyn betalar vid överträdelser. Överskotten förklaras bl.a. av dessa inbetalningar.

Regeringens överväganden**Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Finansinspektionen**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	491 044	491 044	491 044	491 044
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	6 330	15 603	26 035	37 438
Beslut	14 806	15 111	15 422	15 762
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	512 180	521 758	532 501	544 244

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Finansinspektionen tillförs ökade resurser för att myndigheten får fler uppgifter som följer av ny lagstiftning samt ett behov av att stärka upp existerande verksamhet och då främst tillsynen. Anslaget ökas därför sammantaget med 15 miljoner kronor fr.o.m. 2017. Av anslaget beräknas 7 miljoner kronor avsättas för satsningar inom den finansiella folkbildningen. Anslaget minskar med 217 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av den nationella digitala infrastrukturen. Se även under utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1.

Regeringen föreslår att 512 180 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Finansinspektionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 521 758 000 kronor, 532 501 000 kronor respektive 544 244 000 kronor.

3.6.2 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter**Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter**

Tusental kronor

2015	Utfall	8 565	Anslags-sparande	585
2016	Anslag	12 150	Utgifts-prognos	11 976
2017	Förslag	14 350		
2018	Beräknat	17 550		
2019	Beräknat	17 550		
2020	Beräknat	17 550		

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten.

Regeringens överväganden

Tabell 3.17 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 150	12 150	12 150	12 150
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	2 200	5 400	5 400	5 400
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	14 350	17 550	17 550	17 550

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2,2 miljoner kronor fr.o.m. 2017 till följd av att avgifterna som Finansinspektionen ska betala till EU-myndigheterna ökar enligt en fastställd plan. Regeringen föreslår att 14 350 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 550 000 kronor för respektive år.

3.6.3 1:12 Riksgäldskontoret

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	257 568		Anslags-sparande	56 011
2016	Anslag	307 420		Utgifts-prognos	285 430
2017	Förslag	315 702			
2018	Beräknat	321 242 ¹			
2019	Beräknat	327 653 ¹			
2020	Beräknat	334 883 ¹			

¹ Motsvarar 315 719 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksgäldskontorets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Avgifter tas ut för verksamheterna inom områdena garantier och krediter, statens internbank, bankstöd samt insättningsgaranti och investerarskydd.

De riskavspeglande garanti- och kreditavgifterna finansieras av garanti- respektive låntagarna eller genom anslag på statsbudgeten. I enlighet med budgetlagen (2011:203) ska ränta eller avgift tas ut motsvarande statens förväntade kostnad för lånet eller åtagandet, om inte riksdagen för ett visst lån eller åtagande beslutat annat. Vidare föreskrivs att om lån- eller garanti-tagaren ska betala en ränta eller avgift som inte täcker kostnaderna ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras.

Dessa avgifter, samt återvinningar från tidigare infrianden, placeras på räntebärande konton hos Riksgäldskontoret och ska finansiera eventuella infrianden i myndighetens garanti- och kreditverksamhet. De administrativa avgifter som tas ut disponeras av Riksgäldskontoret för att täcka de administrativa kostnaderna i verksamheten. Målet är att avgifterna ska täcka infrianden och administrationskostnaderna sett över en längre tid. Modellen ska vara finansiellt självbärande och tydligt visa vad kostnaderna för statens garanti- och kreditgivning uppgår till. Kassaflödesmässigt är dock reservkontona konsoliderade med statens övriga finanser. Detta innebär att inbetalda avgifter minskar statens upplåningsbehov, statsskulden och statens räntekostnader, medan infrianden leder till motsatt effekt.

Tabell 3.19 Resultater för Riksgäldskontorets garanti- och utlåningsverksamhet

Tusental kronor

	Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014		41 818	250 496	166 380	84 116
Utfall 2015		18 239	117 654	45 043	-427 390
Prognos 2016		26 532	94 524	15 602	78 923
Budget 2017		22 467	75 698	26 405	49 293

För 2015 resulterade Riksgäldskontorets garanti- och utlåningsverksamhet i ett underskott på 427 miljoner kronor. Underskottet förklaras främst av de nedskrivningar som gjorts avseende verksamhetens fodringar i Orio AB. För 2016 och 2017 beräknas det uppskattade resultatet för

garanti- och kreditverksamheten till 79 respektive 49 miljoner kronor.

Under 2015 uppgick avgifterna inom statens internbank till 4,3 miljoner kronor. För 2016 och 2017 beräknas motsvarande avgifter till 4,9 respektive 4,7 miljoner kronor per år. Avgifterna inom statens internbank förs till inkomsttitel på statsbudgeten. Avgifterna används som styrmedel i strävan mot ökad effektivisering av den finansiella verksamheten inom staten. För att undvika subventionering har Riksgäldskontoret även möjlighet att ta ut avgifter av kunder som inte är myndigheter.

Tabell 3.20 Resultatet för in- och utlåningsverksamheten i statens internbank

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	4 276			
Prognos 2016	4 877			
Budget 2017	4 700			

Verksamheten insättningsgaranti och investerarskydd finansieras genom Riksgäldskontorets förvaltningsanslag. Administrationskostnaden för denna verksamhet avräknas från efterföljande års avgifter och redovisas mot inkomsttitel 2552 *Övriga offentligrättsliga avgifter*. Resterande avgifter placeras på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i skuldförbindelser utfärdade av staten. Avgifter för insättningsgaranti och investerarskydd betalas av de institut som är anslutna till garantin respektive skyddet.

Tabell 3.21 Insättningsgaranti- och investerarskydd

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	13 409			
Prognos 2016	15 485			
Budget 2017	17 500			

Regeringens överväganden

Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	307 420	307 420	307 420	307 420
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	3 321	8 756	15 066	22 182
Beslut	4 961	5 066	5 167	5 281
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/beräknat anslag	315 702	321 242	327 653	334 883

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Riksgäldskontoret har sedan den 1 februari 2016 i uppdrag att vara resolutionsmyndighet enligt krishanteringsdirektivet. I detta sammanhang har finansieringsförutsättningarna ändrats. Stabilitetsfonden kan inte användas till administrationskostnader för resolutionsuppgifter utan ska finansieras via anslag. Medel motsvarande 5 miljoner kronor föreslås därför tillföras anslaget fr.o.m. 2017. Anslaget minskas med 52 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av den nationella digitala infrastrukturen. Se utg.omr. 22, avsnitt 4.5.1.

Regeringen föreslår att 315 702 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 321 242 000 kronor, 327 653 000 kronor respektive 334 883 000 kronor.

Ramar till stabilitetsfonden och resolutionsreserven

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor för stabilitetsfonden.

Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor för resolutionsreserven.

Skälen för regeringens förslag: I samband med genomförandet av krishanteringsdirektivet ändrades reglerna för stabilitetsfonden och en ny fond för finansiering av krishanteringsåtgärder, resolutionsreserven, inrättades. Båda fonderna finansieras genom avgifter från banksystemet. I samband därmed beslutades att riksdagen årligen ska fastställa krediter och garantiramar för stabilitetsfonden respektive resolutionsreserven. Detta följer av lagen (2015:1017) om förebyggande statligt stöd till kreditinstitut och lagen (2015:1016) om resolution. Enligt den numera upphävda lagen (2008:814) om statligt stöd till kreditinstitut fanns en obegränsad kredit i Riksgäldskontoret för det fall medlen i stabilitetsfonden inte räckte till. I samband med behandlingen av vårändringsbudgeten för 2016 (prop. 2015/16:99 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) bemyndigade riksdagen regeringen att besluta om sådana krediter och garantier avseende 2016. Inför 2017 bör nya bemyndiganden därför lämnas.

Stabilitetsfonden kan komma att användas för att finansiera förebyggande åtgärder enligt lagen om förebyggande statligt stöd. Sådana åtgärder kan vara generella kapitaltillskottsprogram där medel kan behöva tas i anspråk från fonden. Fonden består i dagsläget av ca 40 miljarder kronor. Regeringen bedömer att medlen utgör en betydande resurs för att vidta eventuella krisinsatser, dvs. förebyggande statligt stöd eller användning av statliga stabiliseringsverktyg. Om man utgår ifrån en analys utifrån vad som skulle krävas för att stärka de 10 största bankernas kapitalbas med 2–4 procentenheter föreligger ett behov av stöd med ca 50–60 miljarder kronor. Det program som inrättades vid krisen 2008 hade ett fastställt belopp om högst 50 miljarder kronor, vilket var det sammanlagda kapitaltill-

skott som staten kunde medge. Samma belopp utgör för närvarande utgångspunkt för stabilitetsfondens lånemöjligheter och föreslås även gälla för 2017.

Garantiramen för stabilitetsfonden bör bestämmas utifrån det faktum att i första hand generella stödåtgärder i form av garantiprogram till samtliga banker kan komma att bli aktuella. Garantiramen för stabilitetsfonden bör vara på ett högre belopp än den ram som gäller för resolutionsreserven, eftersom det här blir fråga om generella stödåtgärder till samtliga banker. Den ram som fanns i garantiförordningen från 2008 var baserad på de svenska bankernas upplåning under viss period. Den ramen var då 750 miljarder kronor även om utnyttjandet aldrig var över 400 miljarder. Då bankernas upplåning till viss del ökat föreslås ändå att garantiramen för stabilitetsfonden ska uppgå till 750 miljarder kronor. Samma belopp utgör för närvarande ramen för stabilitetsfondens möjlighet att medge garantier och föreslås även gälla för 2017.

I krishanteringsdirektivet regleras de åtgärder för vilka resolutionsmyndigheten får använda medel i resolutionsreserven (artikel 101.1). De åtgärder det rör sig om är bl.a. lån eller garantier. Myndigheten kan också under vissa förutsättningar betala ut kompensation till företaget, dess ägare och borgenärer. Det rör sig om sådana fall när en värdering visar att ägare, borgenärer och insättningsgarantisystemet fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Det kan också röra sig också om situationer när resolutionsmyndigheten väljer att diskretionärt undanta vissa skulder i samband med att skuldnedskrivningsverktyget tillämpas. Innan resolutionsreserven får användas vid sådant tillfälle, måste aktie- och fordringsägare ha bidragit till förlusttäckning och återkapitalisering med ett belopp motsvarande minst 8 procent av företagets totala skulder eller 20 procent av riksvägda tillgångar. Bedömningen är att det krävs ett tämligen drastiskt scenario för att Riksgäldskontoret ska behöva använda några större belopp ur resolutionsreserven.

Vad gäller resolutionsreservens kreditram bör den främst bli aktuell i frågan om förlusttäcknings- och återkapitaliseringsåtgärder efter det att nedskrivning av 8 procent av företagets totala tillgångar eller 20 procent av företagets riskvägda tillgångar skett. Därutöver kan resolutionsreservens kreditram komma att

användas till att betala ut kompensation till företagets ägare och borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation, enligt resonemanget ovan. Kreditramen om 100 miljarder kronor motiveras därför av att den bör ha åtminstone samma förmåga till förlusttäcknings- och återkapitaliseringsåtgärder som kreditramen till stabilitetsfonden, dvs. 50 miljarder kronor, samt dessutom innehålla utrymme för att hantera eventuella kompensationsfall.

Att uppskatta eventuella kompensationskostnader är givetvis mycket svårt, men det finns anledning att sätta kreditramen så pass högt som 100 miljarder kronor då plötsliga ändringar i ramen under en kris kan ge en negativ signaleffekt i sig och därmed förvärra situationen. I det fall myndigheten sätter en eller flera storbanker i resolution samtidigt bör det finnas en låneram för resolutionsreserven om 100 miljarder kronor. Samma belopp utgör för närvarande ramen för resolutionsreservens möjlighet att medge lån och föreslås även gälla för 2017.

Garantiramen för resolutionsreserven kan användas för att banker i resolution initialt kan behöva stöd för sin finansiering (likviditet). Garantier kan ges till banken själv eller till Riksbanken. Att uppskatta likviditetsbehov i en kris-situation är givetvis mycket svårt, men Riksgäldskontorets bedömning är att likviditetsstöd till ett antal av Sveriges storbanker skulle behöva uppgå till minst 100 miljarder kronor. Då det även här kan finnas en negativ signaleffekt i att under ett krisförlopp behöva justera garantiramen föreslår regeringen att garantiramen för resolutionsfonden sätts till 200 miljarder kronor.

3.6.4 1:16 Finansmarknadsforskning

**Tabell 3.23 Anslagsutveckling
1:16 Finansmarknadsforskning**

Tusental kronor

År	Utfall	2015	Anslags-sparande	710
2016	Anslag	29 919	Utgifts-prognos	30 129
2017	Förslag	29 916		
2018	Beräknat	29 913 ¹		
2019	Beräknat	30 442 ¹		
2020	Beräknat	31 133 ¹		

¹ Motsvarar 29 535 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för finansmarknadsforskning och högst 2 procent av anslaget får användas för programanknutna förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

**Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för
1:16 Finansmarknadsforskning**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	29 919	29 919	29 919	29 919
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	0	384	919	1 619
Beslut	-3	-389	-396	-405
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	29 916	29 913	30 442	31 133

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 29 916 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 29 913 000 kronor, 30 442 000 kronor respektive 31 133 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 76 000 000 kronor 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: Från och med 2016 lämnades ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning*. Regeringen bedömde att det för verksamheten bör medges en möjlighet att ingå fleråriga ekonomiska åtaganden om finansiering av olika forskningssatsningar.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 76 000 000 kronor 2018–2022.

Tabell 3.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusentals kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräkn. 2018	Beräkn. 2019	Beräkn. 2020- 2022
Ingående åtaganden		76 000			
Nya åtaganden	76 000	27 000			
Infriade åtaganden		27 000	-45 000	-27 000	-4 000
Utestående åtaganden	76 000	76 000			
Tilldelat/ föreslaget bemyndigande	76 000	76 000			

3.6.5 Krediterna till Sjunde AP-fonden upphör

Kostnaderna för Sjunde AP-fondens verksamhet ska täckas med förvaltningsavgifter som tas ur de två fonderna AP7 Aktiefond och AP7 Räntefond. Sjunde AP-fonden har också disponerat två krediter i Riksgäldskontoret. En kredit på räntekonto och en låneram för anläggningstillgångar. Syftet med räntekontokrediten var ursprungligen att skapa neutralitet mellan generationer av premiepensionssparare. För att hantera neutraliteten mellan generationer och för att kunna hantera ett akut likviditetsbehov i fonden har regeringen därför sedan uppbyggnaden av fonden varje år fått ett bemyndigande av riksdagen om en kredit till fonden på räntekonto hos Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigades även för 2016 att besluta att Sjunde AP-fonden dels får tillgång till en kredit i Riksgäldskontoret som kunde uppgå till högst 40 000 000 kronor, dels för att ta upp lån i Riksgäldskontoret till högst 2 500 000 kronor för investeringar i anläggningstillgångar. Under 2016 har regeringen dock inte beslutat om några krediter till Sjunde AP-fonden. Skälet är att Sjunde AP-fonden har betalat den skuld som fonden haft på räntekontokrediten och något behov av låneram för anläggningstillgångar finns för närvarande inte. Regeringen lämnar därför inga förslag till nya bemyndiganden i denna proposition.

4 Statlig förvaltningspolitik

4.1 Omfattning

Statlig förvaltningspolitik omfattar styrning, ledning, organisation och utveckling av de statliga myndigheterna samt vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun, inklusive regional ansvarsfördelning. Vidare omfattar området myndigheterna Ekonomistyrningsverket (ESV), Kammarkollegiet, Statens servicecenter och Statskontoret. I avsnittet ingår även en övergripande redovisning av politiken för elektronisk förvaltning.

Budgetförslaget inom området elektronisk förvaltning behandlas inom utg.omr. 22, avsnitt 5. Statliga arbetsgivarfrågor redovisas i avsnitt 5, Offentlig upphandling i avsnitt 6 och statlig fastighetsförvaltning i avsnitt 9. Redovisning av ansvarsfördelningen för regionalt utvecklingsansvar finns i utg.omr. 1 avsnitt 8.

4.2 Mål

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

4.3 Resultatredovisning

Resultatredovisningen görs för vissa aspekter av den statliga förvaltningens utveckling på en

övergripande nivå. Vidare redovisas vissa förvaltningspolitiska åtgärder som vidtagits, liksom resultaten hos de myndigheter som omfattas av området.

4.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Världsbankens indikator för offentlig sektors måluppfyllelse
- Organisationen Transparency Internationals ranking av världens länder utifrån korruption i offentlig sektor
- OECD:s undersökning om allmänhetens förtroende för den nationella regeringen

Indikatorerna förklaras närmare i avsnitt 4.3.2. I bedömningen vägs också undersökningar från t.ex. OECD in, liksom resultat för utgiftsområdets myndigheter, som avser statlig förvaltningspolitik. Per utgiftsområde redogörs för hur förvaltningen fungerar inom dessa.

4.3.2 Resultat

Världsbankens indikator Government Effectiveness (GE) beskriver effektivitet i bred mening och avser måluppfyllelse för hela den offentliga sektorn. Med indikatorn redogör Världsbanken för kvalitet i offentliga tjänster och institutioner, självständighet från politiska påtryckningar, kvaliteten på politikens utformning och genomförande samt beständigheten i

politiska åtaganden. Mätningar har gjorts 2006–2014 och uppdateras årligen. Den svenska offentliga sektorn har under hela mätperioden tillhört en av de mest effektiva. Rankat på percentilen ligger Sverige på 95,7 av världens länder (se tabell 4.1). En viss nedgång syntes dock under 2014 jämfört med de fem föregående årens resultat. Ett förändrat resultat mellan två år ska tolkas försiktigt, men regeringen kommer att följa den fortsatta utvecklingen noga.

Indikatorn Corruption Perceptions Index (CPI) förs av organisationen Transparency International. Sedan 1995 rankas världens länder utifrån graden av korrupcion i den offentliga sektorn. Sverige har legat bra till i alla mätningar. I CPI 2015 rankas svensk offentlig sektor som världens tredje minst korrupta (se tabell 4.1).

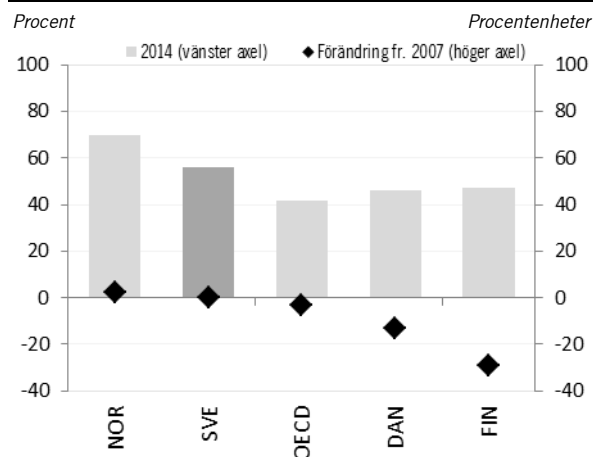
Tabell 4.1 Korrupcion och effektivitet

Sveriges placering i Corruption Perceptions Index (CPI) och Government Effectiveness (GE)

År	CPI (placering)	GE (percentil)
2015	3	-
2014	4	95,7
2013	3	98,6
2012	4	98,6
2011	4	98,6
2010	4	98,6
2009	3	98,6
2008	1	98,1
2007	4	98,1
2006	6	96,1

OECD ger vartannat år ut Government at a Glance (GaaG). Där följs offentlig sektor upp inom en rad områden, bl.a. allmänhetens förtroende för den nationella regeringen. Som framgår av diagram 4.1 ligger Sverige klart över OECD-snittet. Som förändring i procentenheter har förtroendet heller inte förändrats mellan 2007 och 2014.

Diagram 4.1 Förtroende för den nationella regeringen

Källa: OECD (2015), Government at a glance 2015

En innovativ och samverkande statsförvaltning

Agenda 2030 för hållbar utveckling

Regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030, den FN-resolution om hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling som generalförsamlingen antog i september 2015 och som sträcker sig över 15 år. Som startpunkt för Sveriges arbete anordnade regeringen en större lanseringskonferens i januari 2016.

Agendan och de 17 målen ligger i stora delar i linje med de mål som riksdagen beslutat inom utgiftsområdena. Inom flera områden finns redan i dag initiativ, handlingsplaner och strategier som kan bidra till att uppfylla agendans mål. Samtliga departement har t.ex. tagit fram interna handlingsplaner för Sveriges politik för global utveckling kopplat till de globala målen. En skrivelse som beskriver regeringens arbete med sin politik för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 överlämnades till riksdagen i maj 2016 (skr. 2015/16:182). Regeringen arbetar också på bred front för att öka takten i miljömålsarbetet, vilket har betydelse för agendans genomförande.

För att få en helhetsbild av hur Sverige uppfyller agendans mål och delmål, inklusive en redovisning av på vilka områden det behöver vidtas ytterligare åtgärder, tillsatte regeringen i mars 2016 en delegation för arbetet med Agenda 2030. Delegationen ska senast den 1 mars 2017 lämna ett fullständigt förslag till handlingsplan av Sveriges genomförande av agendan, med delredovisning senast den 1 november 2016. En förutsättning för genomförandet är att arbetet bedrivs brett i samhället, bl.a. genom forskning, i

näringsliv, kommuner samt i civilsamhället. Delegationen har därför i uppgift att förankra och stimulera detta arbete. Delegationens uppdrag löper till den 11 mars 2019 (dir. 2016:18).

De statliga myndigheterna har en viktig roll i Sveriges genomförande av Agenda 2030. Regeringen har gett ett 80-tal statliga myndigheter i uppdrag att kartlägga och redovisa hur deras verksamheter bidrar till att de globala målen nås nationellt och internationellt och om det finns behov av ytterligare åtgärder (Fi2016/01355/SFÖ). Kartläggningen utgör bl.a. ett underlag för delegationens arbete.

Digital förnyelse av det offentliga Sverige

Den offentliga förvaltningen måste kontinuerligt utveckla sin verksamhet och hitta innovativa lösningar för att möta de krav som följer av förändringar i omvärlden. Regeringen driver sedan 2015 programmet Digitalt först för en digital förnyelse av det offentliga Sverige i linje med de övergripande målen för digitaliseringen, förvaltningspolitiken samt e-förvaltningen. Regeringen har fattat beslut om ett antal strategiska uppdrag inom styrning och digital mognad, innovativa digitala lösningar samt en digital infrastruktur (se utg.omr. 22 avsnitt 4.4.2).

I en delrapport till ett pågående regeringsuppdrag om statliga och kommunala myndigheters arbete med att tillgängliggöra handlingar för vidareutnyttjande har Statskontoret bedömt att den spontana utvecklingen på området är svag (Fi2015/04644/SFÖ). Bedömningen är i linje med olika internationella jämförelser där Sverige tappar placeringar inom framförallt öppna data (se utg.omr. 22 avsnitt 4.4.2). För att främja utvecklingen har regeringen vidtagit ett antal åtgärder, bl.a. har Riksarkivet fått i uppdrag att främja myndigheters arbete med att tillgängliggöra information och öppna data (Fi2016/01537/SFÖ). Uppdraget ska genomföras i samarbete med Lantmäteriet och pågår till och med 31 december 2018.

Vidare har Statens servicecenter fått i uppdrag av regeringen att i samverkan med Riksarkivet utveckla en förvaltningsgemensam tjänst för e-arkiv (N2014/03415/ITP). Syftet är att göra det enklare och mer kostnadseffektivt för myndigheterna att införa och använda e-arkiv. En delredovisning lämnades den 28 februari 2016 (N2016/01802/EF).

Övriga resultat för e-förvaltning redogörs för i utg.omr. 22 och för e-upphandling i utg.omr. 2 avsnitt 6.

Rättssäkerhet och effektivitet

En utvecklad och mer strategisk styrning

Regeringen har under 2015 genomfört ett antal kunskapsseminarier på universitet och högskolor i olika delar av landet om hur styrningen av offentlig förvaltning kan utvecklas. Återkommande frågor i diskussionerna med forskare, fackliga företrädare och offentliga arbetsgivare var behovet av att stärka tilliten som utgångspunkt för styrning på alla nivåer, effektivisera och minska eventuell onödig administration för att frigöra mer tid för kärnuppgifter. Andra frågor som berördes var behovet av att i ökad grad ta till vara medarbetarnas kompetens och erfarenheter, och att öka utrymmet för strategisk styrning bl.a. genom minskad detaljstyrning och ökad långsiktighet.

Regeringen har mot denna bakgrund initierat en tillitsreform. Denna syftar till att utveckla formerna för en styrning och uppföljning som balanserar behovet av kontroll med förtroendet för medarbetarnas kunskap och erfarenheter. Som ett led i detta arbete har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att kartlägga, analysera och i vissa delar lämna förslag om statens styrning av verksamhet som utförs av statliga myndigheter, kommuner och landsting (Fi2016/00372/SFÖ). Uppdraget, som består av flera delar, ska redovisas vid olika tillfällen under 2016. De delar som har redovisats handlar om mer tid till kärnverksamhet (Statskontoret 2016:19) respektive utvecklat medarbetar- och ledarskap (Statskontoret 2016:20) redovisades den 29 juni 2016 (Fi2016/00372/SFÖ). Rapporterna bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Statskontoret har i rapporten Forskning i praktiken undersökt relationen mellan tillit och kontroll (Fi2016/00488/SFÖ). Statskontoret konstaterar bl.a. att ansvarskänslan och engagemanget i en verksamhet ökar när den centrala styrningen minskar och medarbetarna får bättre möjlighet att delta i planeringen av arbetet.

Vidare har Statskontoret under 2016 redovisat ett regeringsuppdrag om att kartlägga myndigheternas arbete för att förebygga korrupcion (Statskontoret 2015:23). Statskontoret anser att det generellt hos myndigheterna finns brister i

beredskap och medvetenhet om korruption. Regeringen har mot denna bakgrund i april 2016 uppdragit åt Statskontoret att kartlägga hur statliga myndigheter under regeringen arbetar med s.k. visselblåsarfunktioner för att upptäcka misstänkta fall av korruption och vad myndigheternas erfarenheter av sådana funktioner är (Fi2016/01356/SFÖ).

Statskontorets rapporter är en del i myndighetens uppdrag att förse regeringen med relevanta, konkreta och användbara beslutsunderlag för omprövning och effektivisering av den statliga förvaltningen. Under 2015 har så gott som alla departementet anlitat Statskontoret. Av vad som framgår av Statskontorets uppföljningar håller myndighetens rapporter och uppdrag hög kvalitet. Uppföljningar visar också att uppdragen utgör viktiga beslutsunderlag och att de har kommit till nytta i flera sammanhang.

ESV har bistått regeringen och övriga myndigheter med underlag i syfte att utveckla den ekonomiska styrningen, öka effektiviteten samt förbättra den interna styrningen och kontrollen i statsförvaltningen (se även Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12:4). ESV:s prognoser för statens inkomster och utgifter respektive redovisning av det ekonomiska läget utgör ett väsentligt underlag för Regeringskansliets analyser av statens ekonomi. Vidare är ESV:s revision av EU-medel grunden för regeringens nationella intygande till EU-kommissionen.

Effektivitetsvinster med administrativ samordning
Statlig inköpsamordning syftar till att åstadkomma besparingar för staten genom att samordna statliga myndigheters inköp av varor och tjänster. Totalt förvaltar Kammarkollegiet 1 300 ramavtal och ESV fem stycken. Användningen av Kammarkollegiets ramavtal, mätt i omsättning, ökade från ca 11,8 till ca 13,5 miljarder kronor under 2015. Miljöhänsyn har varit ett särskilt fokus under ramavtalsupphandlingarna för myndigheten under året. ESV påbörjade ramavtalsupphandlingar av ekonomisystem och e-inköp under hösten 2015. Avtalet för e-inköp riktar sig för första gången även till kommuner och landsting.

Kammarkollegiet tillhandahåller tjänster för statliga myndigheters fordringsbevakningar. Jämfört med föregående år har både antalet kunder (från 126 till 132) och kundnöjdheten ökat. Andelen som ansåg att myndighetens

tjänster är bra eller mycket bra steg från 71,5 till 82 procent.

Det interna statliga försäkringssystemet hos Kammarkollegiet ska hålla statens kostnader för skadehantering på en låg nivå. Vidare ska kravet på god säkerhet för statlig utställningsgaranti upprätthållas. En grundläggande verksamhetsförsäkring tecknades 2015 av sammanlagt 211 försäkringstagare. Nivån har varit i stort sett konstant under en längre tid. Genom en förlikning har alla försäkringsanspråk för tågolyckan i Kimstad 2010 tillgodosetts. Av storskadorna kvarstår brandskadan i Mariefred 2014 oregerad. Kammarkollegiet lanserade under 2015 ett metodstöd för riskanalys, som vid årets slut hade använts av 23 statliga myndigheter.

Kammarkollegiets kapitalförvaltning syftar till en trygg förvaltning med god avkastning och låg risk för i huvudsak statlig sektor. Kammarkollegiets tjänster inom kapitalförvaltningen nyttjades 2015 av drygt 400 kunder till ett värde av 174 miljarder kronor, en ökning med fyra miljarder från 2014. Aktieindexkonsortier och ränte- och företagsobligationskonsortier har nått myndighetens mål. Däremot ser inte de aktivt förvaldade aktiekonsortier ut att uppfylla myndighetens mål.

Statens servicecenter har till uppgift att tillhandahålla tjänster avseende administrativt stöd åt myndigheter under regeringen. Syftet är att genom stordriftsfördelar och digitalisering öka effektiviteten och minska administrationskostnaderna. Under 2015 erbjöd myndigheten tjänster inom ekonomi- samt lönerelaterade tjänster. Vid utgången av 2015 var totalt 144 myndigheter och 5 stiftelser anslutna till ett eller flera av myndighetens tjänsteområden, en nettoökning med sex myndigheter. Cirka 30 procent av statens anställda (71 000 personer) omfattades av tjänsterna. Samtliga kundmyndigheter fick en ren revisionsberättelse. Bland de kundmyndigheter som inte fick högsta betyg i ESV:s ekonomiadministrativa värdering var ett fall delvis relaterat till Statens servicecenters leverans. Myndighetens mätningar av kundnöjdhet indikerar att kvaliteten i de lönerelaterade tjänsterna är bra, medan de ekonomirelaterade tjänsterna uppvisar brister. Den kritik som finns gäller bl.a. användarvänligheten i produktionssystemen.

Mätt i löner per årsarbetare har servicecentrets produktivitet inom löneadministrationen minskat med sex procent till 835 löner (exkluderat

sive kundsupport). För hanteringen av leverantörsfakturer har produktiviteten ökat då myndigheten med befintlig personal hanterade en total volymökning på ca 50 000 fakturer. Per årsarbetare var snittet 27 974 fakturer. Användare på myndigheter med fler än 2 000 anställda är generellt mer nöjda än andra. I april 2016 redovisade Statens servicecenter ett regleringsbrevsuppdrag om åtgärder för att minska de administrativa kostnaderna för myndigheter med färre än 100 anställda i samband med användningen av servicecentrets tjänster (Fi2016/01458/SFÖ).

Förordningen (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster trädde i kraft den 1 januari 2016. Förordningen innebär att det blir obligatoriskt för 107 myndigheter att vara anslutna till Statens servicecenters lönerelaterade tjänster senast den 1 januari 2017. Syftet med förordningsregleringen är att påskynda arbetet med att effektivisera statens administration och att frigöra tid för myndigheternas kärnverksamhet.

Kvalitet, service och tillgänglighet

Regeringen gav i januari 2016 Statens servicecenter i uppdrag att analysera och föreslå vilka funktioner inom statliga myndigheter som kan vara lämpliga att bedriva samordnat i staten och utanför storstadsområdena. Uppdraget omfattar främst myndighetsfunktioner där det finns möjligheter till stordriftsfördelar, effektiviseringar och kvalitetsförbättringar genom samordning och koncentration. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 april 2017. Myndigheten delredovisade uppdraget den 1 juni (Fi2016/00274/SFÖ).

Statskontoret redovisade i mars 2016 sitt regeringsuppdrag om att kartlägga de statliga myndigheternas lokalisering (Statskontoret 2016:8). I uppdraget ingick bl.a. att lämna förslag till vägledande utgångspunkter för statliga myndigheters lokalisering.

Regeringen gav den 16 juni E-hälsomyndigheten i uppdrag att lokalisera delar av verksamheten till Kalmar (S2016/04275/FS).

4.3.3 Analys och slutsatser

Den statliga förvaltningen fungerar i huvudsak bra och står sig effektivitetsmässigt väl i ett internationellt perspektiv. Förtroendet för förvaltningen håller en jämn, hög nivå och graden av korruption är låg. Myndigheterna inom utgiftsområdet är överlag väl fungerande. Regeringen ser positivt på det användarorienterade arbetssätt som flera myndigheter tillämpar. Resultat från t.ex. användarundersökningar och en aktiv omvärldsbevakning är viktiga verktyg för att fortsätta utveckla verksamheterna.

Även om den offentliga förvaltningen håller en fortsatt hög nivå har dock Sverige fallit något i Världsbankens mätningar. Det finns också indikationer på att svensk förvaltning inte använder digitaliseringens möjligheter att effektivisera verksamheter fullt ut.

Det finns ett behov av att minska detaljstyrningen till förmån för en mer strategisk styrning som kännetecknas av tillit och förtroende. Detta utesluter dock inte tydligare styrning när så är befogat. Den svenska förvaltningsmodellen bygger på att respektive myndighet i stor utsträckning själv väljer hur en uppgift ska utföras. Samtidigt kräver bl.a. digitaliseringen allt oftare gemensamma lösningar och investeringar. Genom analyser och operativ verksamhet bidrar utgiftsområdets myndigheter till att utveckla en väl balanserad styrning och att den statliga förvaltningen även fortsättningsvis uppfyller de mål som beslutats av riksdagen. För att klara detta behövs ökad samordning, ett tydligt ledarskap och ett medarbetarskap som främjar en god utveckling av den statliga förvaltningen.

4.4 Politikens inriktning

Innovativ och samverkande förvaltning

Agenda 2030

Det fortsatta arbetet med att genomföra Agenda 2030, både nationellt och internationellt, är prioriterat av regeringen. Agendan är omfattande, vilket ställer krav på att regeringens kommande insatser är verksamhetsanpassade och utformade utifrån en analys för respektive utgiftsområde. Det är viktigt att både statliga och icke-statliga aktörer, t.ex. arbetsmarknadens

parter, forskare, kommuner, näringsliv och civilsamhället engageras och deltar vid genomförandet av agendan. I ett första skede har regeringen tillsatt en delegation, vars arbete regeringen kommer att följa noga.

Myndigheters öppna data

För att ta tillvara digitaliseringens möjligheter är det viktigt att offentliga data hos myndigheter finns tillgängliga och kan användas. Ett ökat vidareutnyttjande av myndigheters information, i synnerhet genom öppna data, kan bidra till ökad tillväxt och nya jobb, ökad öppenhet och effektiviseringar i förvaltningen. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att statliga myndigheter i högre grad ska arbeta med öppna data, bl.a. genom att använda portalen oppnadata.se.

Rättssäkerhet och effektivitet

En utvecklad och mer strategisk styrning

Regeringens tillitsreform syftar till att utveckla och effektivisera den offentliga förvaltningen med tillit som grund och minskad detaljstyrning. Styrningen ska vara strategisk, långsiktig, verksamhetsanpassad och utgå från ett helhetsperspektiv. Tillit och förtroende i balans med uppföljning och kontroll möjliggör ett stort delegerat ansvar till statliga myndighetsledningar som därigenom ges goda förutsättningar att leda och styra sina verksamheter.

Med utgångspunkt i Statskontorets rapport om utvecklat medarbetarskap och ledarskap (Statskontoret 2016:20) avser regeringen att se över vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas för att medarbetarnas erfarenhet och kompetens tas till vara i de statliga myndigheterna. Det är också viktigt att myndighetsledningarna verkar för en kultur som är lyhörd, både inåt och utåt, och där medarbetarna uppmuntras att tänka innovativt.

Regeringen har vidare tillsatt en tillitsdelegation som ska arbeta för ökad tillit i styrningen av den offentliga sektorn (dir. 2016:51). Delegationen ska genomföra projekt som främjar idé- och verksamhetsutveckling när det gäller kommunal verksamhet och som omfattar hela styrkedjan, från den nationella nivån till genomförandet i kommuner och landsting.

Förordningsreglering av lönerelaterade tjänster

Regeringen avser att påskynda arbetet med att effektivisera statens administrativa stödverksamhet och därigenom ge mer tid till myndig-

heternas kärnverksamhet. Utgångspunkten är att stegvis under 2017–2021 utvidga förordningsregleringen av Statens servicecenters lönerelaterade tjänster med lämpliga myndigheter under regeringen.

Myndigheternas lokalförsörjning

Regeringens målsättning är att fortsätta effektivitetsarbetet avseende lokalförsörjning och minska lokalkostnadernas andel av de totala kostnaderna för statens verksamhet. En av regeringens utgångspunkter är vad Statens servicecenter tar upp om mindre myndigheters lokalförsörjning i en rapport om administrativa kostnader för små myndigheter (Fi2016/01458/SFÖ). Regeringen avser att uppdraga till ESV att ta fram nyckeltal på området.

Kvalitet, service och tillgänglighet – statens närvaro och lokalisering

En ändamålsenlig regional indelning

Staten ska ta sitt ansvar för ett Sverige som håller ihop. En förutsättning för detta är en ändamålsenlig regional indelning, där enskildas tillgång till offentliga tjänster är oberoende av var i landet man bor. Indelningskommittén har lämnat sitt delbetänkande med förslag för delar av landet på väsentligt färre län och landsting (SOU 2016:48). Enligt kommittéen kan de nya länens och länsstyrelsernas indelning träda i kraft den 1 januari 2018 och de nya landstingen den 1 januari 2019. Regeringen kommer att ta ställning till kommitténs förslag efter att ha hämtat in remissinstansernas synpunkter.

Spridningen av statliga myndigheter ska öka

I arbetet med ett Sverige som håller ihop avser regeringen vidare under 2017 att fortsätta verka för att öka spridningen av statliga myndigheter över landet. Utgångspunkten är att nya myndigheter i första hand bör lokaliseras utanför Stockholms län. Det är viktigt att det finns arbetstillfällen för tjänstemän och akademiker även utanför de större städerna. Regeringen avser också att fortsätta arbetet med att omlokalisera myndigheter. I det fortsatta arbetet avser regeringen att inrätta en stödfunktion hos Kammarkollegiet för myndigheter som är föremål för omlokalisering. Utöver omlokaliseringar avser regeringen att utveckla myndighetsstyrningen i övrigt, bl.a. med utgångspunkt i en rapport från Statskontoret om statliga

myndigheters lokalisering (Statskontoret 2016:8), så att regionala hänsyn beaktas i större utsträckning. Regeringen har också gett Statens servicecenter i uppdrag att analysera och föreslå vilka funktioner inom de statliga myndigheterna som kan vara lämpliga att bedriva samordnat i staten och utanför storstäderna. Regeringen följer detta uppdrag med stort intresse.

Utvecklad service över hela landet

Den som inte kan ta del av statliga myndigheters utvecklade service och tjänster över internet ska ändå säkerställas god service i hela landet. I dessa fall är det viktigt att digitaliseringens möjligheter används som ett verktyg för att utveckla den lokala servicen.

Regeringen är positiv till att myndigheter inrättar gemensamma servicekontor när så är lämpligt. Regeringen avser att återkomma med hur den utvecklingen kan främjas ytterligare, i synnerhet för att öka samverkan mellan statliga myndigheter på lokal nivå och kommuner.

4.5 Budgetförslag

4.5.1 1:1 Statskontoret

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret

Tusental kronor				
2015	Utfall	90 379	Anslags-sparande	5 718
2016	Anslag	88 564	Utgifts-prognos	90 365
2017	Förslag	94 266		
2018	Beräknat	96 089 ¹		
2019	Beräknat	99 155 ²		
2020	Beräknat	101 334 ³		

¹ Motsvarar 94 271 tkr i 2017 års prisnivå.

² Motsvarar 95 304 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 95 306 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statskontorets förvaltningsutgifter och för regeringens behov av vissa förvaltningspolitiska insatser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statskontoret

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	88 564	88 564	88 564	88 564
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 994	4 759	6 692	8 785
Beslut	-2 507	-2 550	-1 527	-1 561
Överföring till/från andra anslag	5 215	5 316	5 426	5 545
Övrigt		1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	94 266	96 089	99 155	101 334

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 500 000 kronor per år fr.o.m. 2017 för arbete för en god förvaltningskultur (se avsnitt 5.4). Vidare minskas anslaget med 1 000 000 kronor per år under 2017–2020 för att finansiera Kammarkollegiets stöd till myndigheter i samband med omlokalisering av verksamhet. Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* ökas med motsvarande belopp. Anslaget minskas med 17 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 225 000 kronor 2017.

Regeringen föreslår att 94 266 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statskontoret* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 96 089 000 kronor, 99 155 000 kronor respektive 101 334 000 kronor.

4.5.2 1:2 Kammarkollegiet

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor				
2015	Utfall	50 332	Anslags-sparande	5 509
2016	Anslag	53 334	Utgifts-prognos	54 777
2017	Förslag	60 994		
2018	Beräknat	60 775 ¹		
2019	Beräknat	61 966 ²		
2020	Beräknat	61 333 ³		

¹ Motsvarar 59 549 tkr i 2017 års prisnivå.

² Motsvarar 59 435 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 57 573 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kammarkollegiets förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för vissa nämnder. Anslaget får även användas för att bevaka statens rätt och andra allmänna intressen samt vissa mindre skadestånd.

Kompletterande information

Nämnderna är Fideikommissnämnden, Resegarantinämnden, Statens överklagandenämnd, Statens skaderegleringsnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor och Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar.

Med mindre skadestånd avses skadestånd upp till 600 000 kronor enligt 4 § förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.5 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor				
Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	5 985		17 012	-11 027
Prognos 2016	4 800		17 550	-12 750
Budget 2017	4 850		18 450	-13 600

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten avser auktorisation av tolkar m.m. och stiftelserätt. Intäkterna disponeras inte av Kammarkollegiet.

Tabell 4.6 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	202 008	179 408	22 600
Prognos 2016	202 735	190 535	12 200
Budget 2017	203 500	193 600	9 900

Kammarkollegiets verksamhet finansieras till större delen av avgifter från uppdragsverksamheten, se avsnitt 4.3.2.

Regeringens överväganden

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	53 334	53 334	53 334	53 334
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	706	1 818	3 007	4 236
Beslut	6 954	5 623	5 625	3 763
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	60 994	60 775	61 966	61 333

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 823 000 kronor under 2017 och med 1 020 000 kronor per år 2018–2019 för en avropsportal för tolktjänster, m.m. Finansiering sker genom att anslagen 1:5 *Sveriges Domstolar* och 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet samt anslaget 1:1 *Migrationsverket* under utgiftsområde 8 Migration minskas sammanlagt med motsvarande belopp. Vidare ökas anslaget med 2 000 000 kronor under 2017 och med 2 400 000 kronor under 2018 samt med 2 300 000 kronor per år fr.o.m. 2019 för att förstärka auktorisationsverksamheten i syfte att öka antalet muntliga och skriftliga provtillfällen (se utg.omr. 13 avsnitt 3).

Anslaget ökas även med 1 000 000 kronor per år under 2017–2020 för att ge stöd till myndig-

heter i samband med omlokalisering av verksamhet. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:1 *Statskontoret* minskas med motsvarande belopp.

Vidare ökas anslaget med 900 000 kronor per år 2017–2019 för administrationen av statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering. Finansiering sker genom att anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 61 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av nationell digital infrastruktur. Se även utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 292 000 kronor 2017.

Regeringen föreslår att 60 994 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 60 775 000 kronor, 61 966 000 kronor respektive 61 333 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare nyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättande av nya myndigheter.

Skälen för regeringens förslag: I avvaktan på ett riksdagsbeslut om anslag för ändamålet anser regeringen att tillgångar och övriga utgifter för nya myndigheters räkning vid anskaffningstillfället tillfälligt bör finansieras från en kredit hos Kammarkollegiet. När en myndighet har bildats bör anskaffningen av tillgångar eller övriga utgifter inklusive ränta regleras genom betalning av krediten.

Krediten har nyttjats med mellan 268 000–38 577 000 kronor under den senaste femårsperioden. Hittills under 2016 har ingen organisationskommitté nyttjat krediten. För vilka nya myndigheter som krediten behöver utnyttjas under 2017, och i vilken utsträckning, är svårt att bedöma. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen bemyndigar regeringen att för 2017 låta Kammarkollegiet disponera en kredit på räntekonto i Riksgälds-

kontoret på högst 250 000 000 kronor för att tillgodose behovet av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet.

Skälen för regeringens förslag: Kreditramen är avsedd att finansiera enstaka stora skador eller anhopningar av skador. En nyttjad kredit ska återbetalas inom ramen för försäkringssystemet. Om den sammanlagda försäkringsersättningen som Kammarkollegiet ska betala för en enskild skadehändelse överstiger 50 000 000 kronor, ska dock regeringen besluta om hur det överstigande beloppet ska finansieras utanför det statliga försäkringssystemet. Riksdagen har tidigare beslutat om en sådan tillsvidare gällande kredit. Krediten aktualiseras för riksdagens prövning på nytt.

4.5.3 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor				
2015	Utfall	148 071	Anslags-sparande	4 432
2016	Anslag	165 517 ¹	Utgifts-prognos	160 382
2017	Förslag	160 999		
2018	Beräknat	173 988 ²		
2019	Beräknat	164 380 ³		
2020	Beräknat	166 653 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 170 826 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 158 146 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 156 869 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekonomistyrningsverkets förvaltningsutgifter och för verksamhetsstöd för den statliga budgetprocessen.

Kompletterande information

De verksamhetsstöd som avses anges i 26 a § förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet (RK Statsbudgetsstöd).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.9 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	26 616	23 248	3 368
(varav tjänsteexport)	5 047	4 869	178
Prognos 2016	25 400	27 400	-2 000
(varav tjänsteexport)	3 100	3 200	-100
Budget 2017	20 300	22 700	-2 400
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Uppdragsverksamheten avser områdena Ekonomisk styrning, Administrativa system och Tjänsteexport.

Regeringens överväganden

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	163 617	163 617	163 617	163 617
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 106	5 173	8 638	12 442
Beslut	-4 724	5 198	6 338	5 121
Överföring till/från andra anslag			-14 213	-14 527
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	160 999	173 988	164 380	166 653

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 900 000 kronor per år fr.o.m. 2017 för att finansiera Ekonomistyrningsverkets arbete kopplat till ansvaret för viss EU-revision, vilket Ekonomistyrningsverket övertog från länsstyrelserna 2009. Anslaget

5:1 *Länsstyrelserna m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse minskas med motsvarande belopp. Under 2017 och 2018 minskas anslaget med 1 000 000 kronor för en tillfällig finansiering av en ny makromodell vid Konjunkturinstitutet. Anslaget minskas med 17 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även utg. omr. 22 avsnitt 4.5.1. För att varaktigt finansiera nationella digitala tjänster ökas anslaget med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 5 586 000 kronor 2017.

Regeringen föreslår att 160 999 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 173 988 000 kronor, 164 380 000 kronor respektive 166 653 000 kronor.

4.5.4 1:18 Statens servicecenter

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:18 Statens servicecenter

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags- sparande	
2016	Anslag	3 000	Utgifts- prognos 2 957
2017	Förslag	3 104	
2018	Beräknat	0	
2019	Beräknat	0	
2020	Beräknat	0	

Ändamål

Anslaget får användas för Statens servicecenters utgifter för särskilda utvecklingsprojekt innefattande bl.a. utlokalisering av myndighetsfunktioner.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.12 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	297 124	315 225	-18 101
Prognos 2016	361 242	366 041	-4 799
Budget 2017	448 000	448 000	0

Verksamheten vid Statens servicecenter finansieras med avgiftsintäkter från de myndigheter som är anslutna till Statens servicecenter. Statens servicecenter erbjuder tjänster inom ekonomiadministration, löneadministration och e-handel. Fram till dess att myndighetens verksamhet är självfinansierande disponerar myndigheten en räntekontokredit. Vid utgången av 2015 uppgick utnyttjad räntekontokredit till 177 314 000 kronor. Regeringen har satt som mål att Statens servicecenter ska ha sin ekonomi i balans senast 2030 och senast under 2017 på årsbasis nå ett balanserat resultat.

Regeringens överväganden

Tabell 4.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Statens servicecenter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 000	3 000	3 000	3 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	104	169	238	309
Beslut		-3 169	-3 238	-3 309
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	3 104	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 3 104 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Statens servicecenter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 0 kronor.

5 Statliga arbetsgivarfrågor

5.1 Omfattning

Området Statliga arbetsgivarfrågor omfattar personal- och lönepolitiska frågor, såsom löneutveckling, pensionsvillkor, arbets- och anställningsvillkor i offentlig anställning, statlig arbetsrätt och kompetensförsörjning. I området ingår bl.a. frågor om arbetsmiljö och hälsa, jämställdhet, mångfald och värdegrundsarbete inom staten. Till området hör Arbetsgivarverket, Statens tjänstepensionsverk (SPV) och följande nämnder: Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens överklagandenämnd, Offentliga sektorns särskilda nämnd, samt Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse.

5.2 Mål

Regeringens mål för området Statliga arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att kompetens finns för att nå verksamhetens mål.

Målet utgår från den långtgående arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten. Arbetsgivarpolitiken utvecklas i samverkan mellan myndigheterna och samordnas av Arbetsgivarverket. För att uppnå målet måste staten vara en attraktiv och föredömlig arbetsgivare. De statliga myndigheterna ska bedriva ett strategiskt arbete med sin kompetensförsörjning. Att de statsanställda avspeglar befolkningens sammansättning har betydelse för legitimiteten och allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen.

Ett respektfullt och värdigt bemötande av allmänheten är av stor vikt för förtroendet.

Regeringen har satt upp följande delmål för de statliga arbetsgivarna.

- Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande.
- Andelen kvinnor på ledande befattningar i staten ska öka.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska.
- Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer.
- Arbetsmiljön i staten ska vara god.
- De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman.

5.3 Resultatredovisning

Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten är långtgående och följs årligen upp av regeringen.

5.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till regeringens mål och delmål används i huvudsak följande indikatorer:

- myndigheternas arbete med kompetensförsörjningen,
- personalförsörjningsläget i staten,

- utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden,
- andelen kvinnor på ledande befattningar i staten,
- löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten,
- andelen anställda med utländsk bakgrund på olika nivåer i staten,
- den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten,
- utvecklingen av nybeviljade sjukpensioner i staten,
- utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA), och
- årets arbetsmiljöundersökning (genomförs vartannat år).

År 2015 var ca 252 400 personer anställda i den statliga sektorn vilket motsvarar 5,6 procent av samtliga sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden. Bland samtliga månadsavlönade statsanställda har 94 procent av kvinnorna och 95 procent av männen en heltidsanställning. Heltid är således norm inom statsförvaltningen. I bilaga 1 Statsförvaltningens utveckling ges en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten.

5.3.2 Resultat

En samordnad statlig arbetsgivarpolitik

Här redovisas hur myndigheterna inom området och Trygghetsstiftelsen bidragit till regeringens mål att den statliga arbetsgivarpolitiken ska vara samordnad.

Arbetsgivarverket

Arbetsgivarverket är både en förvaltningsmyndighet under regeringen och en medlemsorganisation. Arbetsgivarverket har vidare i uppgift att utföra stabsuppgifter åt regeringen.

Den statliga arbetsgivarpolitiken utvecklas genom samverkan mellan Arbetsgivarverkets medlemmar och samordnas av Arbetsgivarverket. Arbetsgivarverket förhandlar och sluter kollektivavtal på statens vägnar för det statliga avtalsområdet. Verket företräder medlemmarna i arbetstvister och svarar för information, rådgivning och utbildning i arbetsgivarfrågor.

Alla statliga myndigheter som har arbetsgivaransvar är medlemmar i Arbetsgivarverket. Enligt Arbetsgivarverkets årsredovisning företrädde verket därutöver 25 icke-obligatoriska medlemmar med anknytning till det statliga området.⁸ Dessa medlemmar har sammanlagt drygt 5 000 anställda, vilket utgör ca 2 procent av samtliga anställda hos Arbetsgivarverkets medlemmar. Vidare har Arbetsgivarverket serviceavtal med riksdagen och dess myndigheter samt med Kungliga Hovstaterna. Arbetsgivarverket ger därutöver service till vissa nordiska myndigheter, sammanlagt tre arbetsgivare (att jämföra med fyra 2014).

Arbetsgivarverket är en avgiftsfinansierad myndighet vars verksamhet finansieras av medlemsavgifter. Medlemsavgiften har de senaste åren uppgått till 0,085 procent av respektive medlems bruttolönesumma. År 2015 uppgick intäkterna av medlemsavgifter och serviceavgifter till ca 85 miljoner kronor, att jämföra med ca 81,7 miljoner kronor 2014. Totalt uppgick intäkter och avgifter och andra ersättningar till ca 93,9 miljoner kronor 2015, att jämföra med ca 90 miljoner kronor 2014.

Avtal

Av de tre nuvarande ramavtalen om löner m.m. för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet (RALS) gäller ett tills vidare och två år tidsbegränsade. Med Sveriges akademikers centralorganisation (Saco-S) gäller RALS sedan 2010 tills vidare.⁹ Med Seko, service- och kommunikationsfacket samt med Offentliganställdas Förhandlingsråds förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna (OFR/S,P,O) gäller avtalen t.o.m. den 30 september 2016.¹⁰

År 2015 har präglats av fortsatta förhandlingar om ett nytt statligt tjänstepensionsavtal. I november 2015 slöts en överenskommelse om Pensionsavtal för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet 2016 (PA 16) mellan Arbetsgivarverket å ena sidan, och Saco-S och Seko å den andra sidan. I februari 2016 träffades en överens-

⁸ Medlemskapet för Business Sweden avser endast handelskontoren. Zornsamlingarnas status har tydliggjorts under 2015. Tidigare var Zornsamlingarna obligatorisk medlem hos Arbetsgivarverket men nu räknas de till de icke-obligatoriska.

⁹ RALS 2010-T.

¹⁰ RALS 2013–2016.

kommelse mellan ovan angivna parter och OFR/S,P,O om anslutning av OFR/S,P,O till avtal och förhandlingsprotokoll med anledning av det träffade pensionsavtalet PA 16.

I april 2016 slöt parterna på det statliga avtalsområdet ett nytt ramavtal för samverkan, Samverkan för framtiden, som träder i kraft den 1 januari 2017.

Uppföljning av vissa avtal

Sedan den 1 november 2013 gäller det särskilda villkorsavtalet för vissa statliga anställningar (VASA). Syftet med avtalet är att tillhandahålla en gemensam och ändamålsenlig villkorsreglering för de tidsbegränsade anställningar som ingås med stöd av anställningsförordningen (1994:373) för att främja arbetsmarknadspolitiska mål. Avtalet är avsett att tillämpas på tidsbegränsade anställningar hos arbetsgivaren av en och samma arbetstagare enligt avtalets tillämpningsområde under en maximal sammanlagd tid om tolv månader. I september 2015 fanns det 42 anställningar där VASA tillämpades, att jämföra med 26 anställningar i september 2014.

Sedan den 1 april 2014 gäller avtalet rörande villkor för tidsbegränsad anställning som studentmedarbetare. Syftet med avtalet är att underlätta för studerande på universitets- och högskolenivå att under terminerna få anställning inom det statliga avtalsområdet, parallellt med att de bedriver studier. Genom detta avtal kan statliga verksamheter också underlätta framtida rekryteringar av färdigutbildade akademiker. I september 2015 fanns det 29 anställningar enligt studentmedarbetaravtalet, att jämföra med 14 anställningar i september 2014.

Styrmodell och prioriteringar

År 2015 var det sista året på den tidigare gemensamma strategin för den statliga arbetsgivarpolitiken. Strategins fem långsiktiga prioriteringar, se nedan, var direkt styrande för Arbetsgivarverkets verksamhet.

- En tydlig arbetsgivarpolitik leder till en effektiv verksamhet.
- Verksamheternas behov av utveckling styr kompetensförsörjningen.
- Våra avtal bidrar till en effektiv verksamhet.
- Ledarskap och medarbetarskap i samspel utvecklar verksamheten.

- En god arbetsmiljö främjar verksamhetsutveckling.

För att styra vilka övergripande arbetsgivarpolitiska områden och därmed vilka aktiviteter i handlingsplanen som bör prioriteras 2015 hade Arbetsgivarverkets styrelse fastställt följande fokusområden; ett längre arbetsliv, arbetsgivarrollen, och sifferlösa tillsvidareavtal.

Prioriteringarna följs upp genom att använda indikatorer som mäts med hjälp av de årliga medlemsundersökningarna samt genom Arbetsgivarverkets konjunkturbarometer och lönestatistik.

I november 2015 beslutade Arbetsgivarkollegiet om en ny arbetsgivarpolitisk strategi för 2016–2020 där visionen Arbetsgivare för framtiden – statens kompetens utvecklar samhället, ska fungera som ledstjärna i en fördjupad arbetsgivarpolitisk samverkan.

Medlemsorganisationen

Arbetet med att utveckla formerna för den nya medlemsorganisationen som trädde i kraft under hösten 2014 fortsatte under 2015.

Förändringen innebär en ny indelning i fem sektorer och tre medlemsråd. Medlemsråden ska vara rådgivande till Arbetsgivarverkets styrelse. Den nya strukturen syftar till att fördjupa arbetsgivarverksamheten och att förtydliga och förstärka medlemmarnas inflytande inom medlemsorganisationen.

Medlemsundersökningar

De årliga medlemsundersökningarna riktar sig till medlemschefer respektive medlemsföreträdare (personalchefer eller motsvarande) och mäter bedömningar om Arbetsgivarverkets verksamhet och indikatorer för de fem långsiktiga prioriteringarna.

Svarsfrekvensen uppgår 2015 till 40 procent för medlemscheferna (57 procent för 2014) och till 72 procent för medlemsföreträdarna (76 procent för 2014).

Utöver de årliga medlemsundersökningarna utvärderas också Arbetsgivarverkets olika arrangemang, möten och utbildningar kontinuerligt av deltagarna.

Statens tjänstepensionsverk

Statens tjänstepensionsverk (SPV) ansvarar för frågor som rör den statliga tjänstepensioneringen och statens tjänstegrupplivförsäkring. Hur

SPV:s verksamhet finansieras framgår av avsnitt 5.5.2.

Under 2015 har SPV arbetat med att implementera regler enligt tolkningar av Pensionsnämnden PA 03 i it-systemen, att utveckla funktionen för försäkringskvalitet för att säkerställa information som lämnats i exempelvis pensionsbesked och på Minpension.se, samt att göra anpassningar för att hantera ändringen av den s.k. PISA-förordningen och för att administrera vissa förmåner enligt avtal om omställning. SPV har under 2015 även arbetat med införandet av det nya statliga tjänstepensionsavtalet PA 16 och uppdaterat föreskrifterna om lämnande av uppgifter till systemet för automatisk matrikelföring.

Den statliga försäkringsmodellen

SPV har det övergripande ansvaret för att försäkringstekniskt korrekta kostnader beräknas för statliga tjänstepensioner och liknande förmåner. I detta ingår att SPV med tillgängligt underlag ska påföra arbetsgivarna rätt premier utifrån ett statsfinansiellt perspektiv.

Premierna fastställs inom ramen för en statlig försäkringsmodell med en fiktiv försäkringsrörelse. Beräkningarna sker enligt försäkringstekniska riktlinjer som beslutas av SPV.

De premier som myndigheterna och andra berörda arbetsgivare betalar till SPV och de förmåner som SPV betalar ut, redovisas på inkomstitel 5211 *Statliga pensionsavgifter* respektive belastar anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Förmånerna ska finansieras fullt ut inom ramen för försäkringsrörelsen. För ett enskilt budgetår finns dock ingen direkt koppling mellan utgifterna på anslaget och inkomsterna på inkomstiteln. Detta beror på att premierna avser beräknade pensionskostnader för aktiv personal, medan anslaget belastas med de förmåner som under året betalas ut till pensionärer och andra förmånstagare.

Den ekonomiska ställningen i försäkringsrörelsen framgår av konsolideringsgraden, dvs. tillgångarna i förhållande till skulderna. De mycket låga räntenivåerna för tioåriga statsobligationer och lång realränteobligation under inledningen av 2015 föranledde SPV:s styrelse att se över sin konsolideringspolicy, sina premienivåer och sitt konsolideringsmål. För att hålla premienivån stabil och förutsägbar för myndigheterna fastställde SPV ett långsiktigt mål, som innebär att konsolideringsgraden vid utgången

av 2018 ska uppgå till minst 106 procent. Konsolideringsgraden i sparrörelsen uppgick till 103,6 procent vid utgången av 2015 (103,8 procent för 2014).

Prestationer

För att SPV bl.a. ska kunna lämna korrekt pensionsinformation till individen om dennes pension är det nödvändigt att SPV har aktuella anställningsuppgifter. SPV ska svara för en automatisk matrikelföring av dem som omfattas av statliga tjänstepensionsbestämmelser. Som ett mått på kvaliteten i matrikelregistret redovisar SPV den s.k. aktualiseringsgraden som beskriver andelen personer för vilka anställningsuppgifterna är korrekta och uppdaterade. Aktualiseringsgraden har ökat under de senaste åren och uppgick till ca 96 procent för 2015 (att jämföra med knappt 86 procent för 2009).

Driftkostnaderna jämförs sedan flera år tillbaka med tjänstepensionsföretaget Alecta. Jämförelsen görs utifrån aktörernas respektive driftkostnadsprocent, vilket är ett nyckeltal som sätter driftkostnaderna i relation till premieinkomsterna. SPV:s driftkostnadsprocent har minskat från 3,1 till 2,4 procent mellan 2014 och 2015, medan trenden för Alectas driftkostnadsprocent är marginellt ökande, från 1,5 till 1,6 procent. Driftkostnadsprocent är dock ett trubbigt nyckeltal eftersom premieinkomsterna kan fluktuera mellan olika år, exempelvis beroende på ändringar i de försäkringstekniska antagandena och premiergleringar av engångskaraktär.

När det gäller säkerheten i form av andelen felaktiga utbetalningar är SPV:s mål att alla statliga utbetalningar till minst 99 procent ska vara korrekta med 90 procents säkerhet. Resultatet ackumuleras över tid. Den ackumulerade felprocenten var 2,4 procent under både 2014 och 2015. Nivån är dock inte tillräckligt låg för att SPV:s eget uppsatta mål ska nås. Precis som tidigare år gäller en stor andel av felen belopp under 50 kronor. SPV startade ett arbete med att förfina kontrollen av utbetalningar under 2015. En utveckling av systemstödet för utbetalningar skapade bättre förutsättningar att särredovisa resultatet för den statliga pensionsverksamheten och SPV kunde i årsredovisningen för 2015 redovisa enbart utbetalningar avseende den statliga verksamheten, jämfört med tidigare år då alla pensionsutbetalningar redovisats i sin helhet.

SPV hanterar återkrav som beror på att för mycket pension eller ersättning betalats ut. Under 2015 har SPV gjort en insats för att åtgärda rättningar av fel som följer av regelstyrda systemförändringar och regel Anpassningar i systemstöden. Detta bidrar till att belopp möjliga att återkräva utifrån för mycket utbetald pension ökat i jämförelse med 2014, från cirka 9,3 miljoner kronor till 13,5 miljoner kronor. Dock har insatsen fortlöpt sedan andra halvan av 2014, varför ökningen också var relativt stor mellan åren 2013 och 2014. Jämfört med 2013 har möjliga återkrav utifrån fel orsakade av SPV ökat med cirka en halv miljon kronor. Ökningen beror på att felen i genomsnitt inneburit högre återkravsbelopp under de senaste två åren jämfört med 2013. I antal har dock mängden möjliga återkrav utifrån fel som orsakats av SPV nästan halverats jämfört med 2013 (60 återkrav 2013, 31 återkrav 2015).

Resultatet av SPV:s årliga kontroll av vissa utbetalda pensionsförmåner mot Skatteverkets inkomstuppgifter visar på att antalet kontrollerade förmåner och återkrävda belopp minskat sedan kontrollen infördes 2010. Detta beror främst på att den totala andelen ärenden minskat. År 2015 kontrollerades 568 förmåner och ca 1,4 miljoner kronor återkrävdes, att jämföra med 2010 då 1 169 förmåner kontrollerades och 9,2 miljoner kronor återkrävdes. Kontrollerade förmåner avser det senast fastställda inkomståret, dvs. att kontroll genomförd av SPV 2015 avser inkomstår 2013.

Pensionsinformation, kundnöjdhet och samverkan
SPV har under 2015 fortsatt att utveckla nya digitala tjänster och arbetat med att förbättra pensionsinformationen. Under 2015 utvärderades effekten av flera informationssatsningar inom ramen för Nöjd Kund Index och webbplatsen fick höga betyg. SPV har även varit aktivt i framtagandet av gemensamma webbaserade bransch- och myndighetslösningar som Minpension.se.

SPV gör årligen mätningar av hur nöjda målgrupperna är med de tjänster och den service som verket står för. Den övergripande nöjdheten bland arbetsgivarna uppgick till 84 på en 100-gradig skala, att jämföra med 87 för 2014. Nöjdheten bland de statligt anställda har uppmätts till 66, vilket är oförändrat jämfört med 2014. Nöjdheten bland pensionärer har ökat något och uppgår till 77, att jämföra med 75 för

2014. SPV uppfyller vidare de serviceåtaganden som myndigheten satt upp som mål.

Samverkan inom det s.k. Myndighetsnätverket i Sundsvallsregionen fortsätter att utvecklas. Under hösten 2015 genomfördes en utvärdering av myndighetsnätverket och utvärderingen talar för att nätverket fungerar väl, verkar kostnads-sparande och skapar ett mervärde vid rekrytering.

Statlig pensionsverksamhet m.m.

Området Statlig pensionsverksamhet m.m. inrymmer bl.a. administrationen av de förmånsbestämda pensionerna enligt statliga tjänstepensionsbestämmelser och den statliga tjänstegrupplivförsäkringen. Verksamheten står för drygt två tredjedelar av SPV:s omsättning och ska bedrivas med full kostnadstäckning över tid. Verksamhetsutfallet för 2015 var positivt och uppgick till cirka 15 miljoner kronor.

Inomstatliga pensionsuppdrag

För att underlätta de administrativa processer som myndigheterna ska hantera i samband med tjänstepensioneringar kan SPV erbjuda en enklare pensionshantering för de myndigheter som efterfrågar detta. Denna verksamhet har utvecklats ytterligare under året. I december 2015 var 178 myndigheter som sammanlagt omfattar ca 184 000 statligt anställda anslutna till tjänsten. Avgifterna har successivt kunnat sänkas sedan 2010, i takt med ökad anslutningsgrad och fr.o.m. den 1 januari 2016 har avgifterna sänkts med ytterligare ca 15 procent. Verksamhetsområdet ska bedrivas med full kostnadstäckning. Verksamhetsutfallet för området Inomstatliga pensionsuppdrag blev ett underskott om 116 000 kronor.

Pensionsverksamhet på uppdrag

SPV bedriver uppdragsverksamhet enligt den affärsstrategi som regeringen fastställde i enlighet med förslag från SPV (S2011/00054/ESA).

Uppdragsverksamheten inrymmer bl.a. administrationen av de premiebestämda pensionerna enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Ungefär en tredjedel av SPV:s omsättning hänförs till denna verksamhet. Målet för verksamheten är att generera ett verksamhetsutfall, exklusive ränteintäkter avseende balanserade vinstmedel, som på fem år motsvarar minst sex procent av verksamhetens intäkter. Områdets ekonomiska resultat 2015 bidrar till att detta mål nås för femte året i följd.

Nämndmyndigheter inom området

Till området hör fyra nämndmyndigheter, som prövar vissa frågor inom den delegerade statliga arbetsgivarpolitiken.

Statens ansvarsnämnd

Statens ansvarsnämnd prövar frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avskedande, avstängning och läkarundersökning med tvång beträffande statligt anställda i högre befattningar. Till denna krets hör bl.a. myndighetschefer, domare, åklagare och professorer.

Under 2015 hade nämnden fem sammanträden och därutöver har vissa beslut fattats per capsulam. Av tabell 5.1 framgår utvecklingen av antalet anmälningsärenden som inlett i behörig ordning de senaste tre åren.

Tabell 5.1 Ärenden vid Statens ansvarsnämnd 2013–2015

Antal ärenden	2013	2014	2015
Pågående ärenden	1	0	4
Inkomna ärenden	11	13	8
Avgjorda ärenden	12	9	11
– varav avsked/avstängning	0	0	2
– varav läkarundersökning	0	0	0
– varav åtalsanmälan	1	1	2
– varav disciplinansvar	3	1	3
– varav avskrivna ärenden	8	7	4
Kvarstående ärenden	0	4	1

Källa: Statens ansvarsnämnd.

Svea hovrätt utför administrativa uppgifter åt nämnden. Förvaltningsutgifter avseende Statens ansvarsnämnd belastar anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor*.

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd utövar vissa befogenheter som tillkommer arbetsgivaren enligt statliga pensionsbestämmelser i deras lydelse den 31 december 1991 eller tidigare. Nämnden prövar vidare vissa frågor enligt den statliga grupplivförsäkringen.

Tvister rörande den statliga grupplivförsäkringen avgörs av Skiljenämnden för grupplivfrågor, som bildas av ledamöterna i Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

Under 2015 sammanträdde nämnden tre gånger. Av tabell 5.2 framgår hur många ärenden som nämnden avgjort under de senaste tre åren.

Tabell 5.2 Ärenden vid Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd 2013–2015

Antal ärenden	2013	2014	2015
Pågående	0	0	0
Inkomna	11	9	10
Avgjorda	11	9	10
– varav grupplivärenden	11	9	10
– varav pensionsärenden	0	0	0
Kvarstående ärenden	0	0	0

Källa: Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

SPV utför administrativa och handläggande uppgifter åt nämnden. Förvaltningsutgifter avseende Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd belastar anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor*.

Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor

Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor har till uppgift att pröva frågor om tvister om tillämpningen av avtalet om ersättning vid personskada (PSA). Skiljenämnden prövar vidare överklaganden av beslut av Kammarkollegiet om bl.a. ersättning vid skada i skolan eller vid arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Skiljenämnden prövar även andra frågor i den utsträckning det framgår av avtal, andra författningar eller beslut.

Av tabell 5.3 framgår hur många ärenden som prövats av skiljenämnden under de senaste tre åren.

Tabell 5.3 Ärenden vid Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor 2013–2015

Antal ärenden	2013	2014	2015
Pågående	49	53	91
Inkomna	114	150	171
Återförvisade	3	3	0
Avgjorda (i sak)	95	96	192
– varav PSA	53	47	120
– varav författningsreglerade	42	49	72
Avgjorda (övriga)	12	13	12
Kvarstående ärenden	53	91	58

Källa: Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor.

Som framgår av tabellen har antalet inkomna ärenden ökat under 2014 och 2015. Under 2015 hade skiljenämnden tolv sammanträden, vilket är tre fler än 2014 och 2013, för att hantera ökningen av antalet ärenden och den ärendebalans som uppstod 2014.

Kammarkollegiet utför administrativa och handläggande uppgifter åt skiljenämnden.

Förvaltningsutgifter avseende skiljenämnden belastar anslaget 1:2 *Kammarkollegiet*. Kostnaderna för skiljenämnden uppgick 2015 till 1 355 000 kronor.

Statens överklagandenämnd

Statens överklagandenämnd (SÖN) prövar överklaganden av beslut i anställningsärenden i statsförvaltningen med undantag av universitets- och högskolesektorn.¹¹ Nämnden prövar även överklaganden av beslut om utbildning i skydd mot olyckor (övriga ärenden) och beslut som rör totalförsvarspliktiga (försvarsmaktsärenden).

Under 2015 hade SÖN 20 sammanträden. Nämnden har som mål att ett ärende ska vara avgjort senast tre månader från ankomstdagen. Måluppfyllelsen för 2015 var 95 procent, att jämföra med 95 procent för 2014 och med 93 procent för 2013.

Av tabell 5.4 framgår antalet inkomna och avgjorda ärenden under de senaste tre åren samt hur många av dessa som bifallits.

Tabell 5.4 Ärenden vid Statens överklagandenämnd 2013–2015

Antal ärenden	2013	2014	2015
Anställningsärenden och övriga ärenden			
Inkomna	1 515	1 182	1 517
Avgjorda	1 433	1 198	1 541
– varav bifall	19	28	36
Försvarsmaktsärenden			
Inkomna	404	255	213
Avgjorda	450	307	229
– varav bifall	0	6	0

Källa: Statens överklagandenämnd.

Kammarkollegiet utför administrativa och handläggande uppgifter åt SÖN. Förvaltningsutgifter avseende nämnden belastar anslaget 1:2 *Kammarkollegiet*. Kostnaderna för SÖN uppgick 2015 till 4 045 000 kronor.

Offentliga sektorns särskilda nämnd

Offentliga sektorns särskilda nämnd, även kallad SHA-nämnden, tillkom genom det s.k. särskilda huvudavtalet den 29 november 1976 för den

offentliga sektorn (SHA). Avtalet ansluter till arbetsrättsreformen den 1 januari 1977 (prop. 1975/76:105). På begäran av förhandlande part ska nämnden i sitt utlåtande ange om den anser att ett kollektivavtal i något visst ämne skulle kränka den politiska demokratin.

SHA-nämnden består av representanter för arbetsgivar- respektive arbetstagersidan samt riksdagen. Nämnden har hittills endast behandlat ett ärende, som avgjordes den 6 december 1995. Förvaltningsutgifter avseende SHA-nämnden belastar anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor*.

Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse

Trygghetsstiftelsen bildades av staten och de statsanställdas huvudorganisationer 1990 i samband med att parterna på det statliga avtalsområdet enades om trygghetsavtalet för statligt anställda. Den 1 januari 2015 ersattes trygghetsavtalet av avtal om omställning. Trygghetsstiftelsen har fått i uppdrag att bedriva verksamhet enligt det nya avtalet.

Trygghetsstiftelsens verksamhet finansieras genom avgifter från statliga myndigheter och andra arbetsgivare som omfattas av avtalet om omställning. Avgifterna fastställs genom centrala kollektivavtal mellan områdets parter. Den totala avgiften för stiftelsen var oförändrad 2015 och uppgick till 0,3 procent av arbetsgivarnas lönesummor. Avgiften uppgick till 302 miljoner kronor 2015, jämfört med 292 miljoner kronor 2014.

Anmälda till Trygghetsstiftelsen

När en statsanställd blir uppsagd på grund av arbetsbrist eller innehaft en tidsbegränsad anställning som löpt ut och som omfattas av avtalet om omställning skickas en anmälan till Trygghetsstiftelsen. Det gäller även när någon till följd av omlokalisering väljer att inte följa med till den nya orten och därför säger upp sig.

¹¹ Överklagade anställningar inom denna sektor prövas av Överklagandenämnden vid högskolan.

Tabell 5.5 Anmälda till Trygghetsstiftelsen 2013–2015

Anmälda till Trygghetsstiftelsen	2013	2014	2015
Antal	2 278	2 124	2 189
Kvinnor	51 %	52 %	49 %
Män	49 %	48 %	51 %
Tillsvidareanställda	37 %	33 %	25 %
Tidsbegränsat anställda	63 %	67 %	75 %
Snittålder	41 år	41 år	39 år

Källa: Trygghetsstiftelsen.

Som framgår av tabell 5.5 ökade antalet anmälda till Trygghetsstiftelsen under 2015 efter att ha minskat mellan 2013 och 2014. Den tillfälliga minskningen 2014 förklaras av att staten genomförde få större förändringar under det året men att antalet större förändringar ökade igen under 2015. Andelen kvinnor respektive män som anmäls är relativt jämn, men under de senaste tio åren är det endast under 2012 och 2015 som andelen män har varit större än andelen kvinnor.

Snittåldern för dem som anmäldes till Trygghetsstiftelsen har sjunkit och uppgick till 39 år under 2015. Den låga snittåldern beror på att många som anmäls är personer under 35 år som lämnar tidsbegränsade anställningar inom universitets- och högskolesektorn.

Vid utgången av 2015 var det totalt 4 089 personer som anmäls till Trygghetsstiftelsen, som omfattas av avtalen och som inte fått en permanent lösning på sin situation. Det är betydligt färre jämfört med utgången av 2014 och 2013, då antalet uppgick till 4 815 personer respektive 4 894 personer. Minskningen beror på den tidsgräns om sju år som infördes i trygghetsavtalet 2008 och som tillämpades första gången 2015. Under 2015 lämnade 514 personer avtalet i samband med att tidsgränsen om sju år inföll. Av de 4 089 personerna som var anmälda hos stiftelsen hade 52 procent en tillfällig lösning eller var i målinriktad åtgärd.

De som lämnade Trygghetsstiftelsen

De som lämnar Trygghetsstiftelsen har antingen fått en permanent lösning eller så har tidsgränsen för trygghetsavtalet respektive ramtiden för avtalet om omställning infallit, vilket innebär att de inte längre omfattas av stiftelsens verksamhet.

Tabell 5.6 De som lämnat Trygghetsstiftelsen 2013–2015

Lämnat Trygghetsstiftelsen	2013	2014	2015
Totalt antal	1 991	2 124	2 955
Antal inom tidsgräns/ramtid	1 991	2 124	2 441
Kvinnor	53 %	53 %	52 %
Män	47 %	47 %	48 %
Nytt arbete/startat eget företag	51 %	50 %	50 %
Avböjt kontakt	33 %	34 %	38 %
Pension	11 %	9 %	8 %
Övrigt	5 %	7 %	4 %
Snittålder	45 år	44 år	42 år

Källa: Trygghetsstiftelsen.

Av de 2 955 personer som lämnade Trygghetsstiftelsen under 2015, inföll tidsgränsen för 514 personer. Trygghetsstiftelsen har räknat bort dessa i sin redovisning av de som lämnade stiftelsen för att resultatet för 2015 ska vara jämförbart med tidigare år.

Av de 2 441 personer som lämnade Trygghetsstiftelsen av annan anledning än att de uppnått tidsgränsen, fick 50 procent ett nytt arbete eller startade eget företag. Det är samma nivå som tidigare år. Andelen som avböjt kontakt har fortsatt att öka och uppgick 2015 till 38 procent. Enligt Trygghetsstiftelsens enkätundersökningar har nio av tio i den gruppen fått ett nytt arbete men inte meddelat stiftelsen var de fått arbetet. Andelen som gick i pension har minskat de senaste åren och utgjorde 8 procent under 2015. Det var fortsatt en större andel kvinnor än män som lämnade Trygghetsstiftelsen. Majoriteten av de som har lämnat Trygghetsstiftelsen var tidigare anställda inom universitets- och högskolesektorn.

Av de som lämnat en tillsvidareanställning fick 73,4 procent under 2015 ett nytt arbete eller en annan lösning innan uppsägningstidens slut. Det kan jämföras med 76,8 procent för 2014. Av de personer som lämnat en tidsbegränsad anställning fick 84,2 procent under 2015 en lösning inom nio månader från att deras anställning löpte ut. Detta kan jämföras med 83,5 procent under 2014. Trygghetsstiftelsen har målsättningen att 75 procent av de som anmäls ska ha fått en lösning innan de angivna tiderna. Stiftelsen har därmed inte nått sin målsättning för de som lämnat en tillsvidareanställning, men överträffat målsättningen för de som lämnat en tidsbegränsad anställning.

Nöjdheten med Trygghetsstiftelsens stöd

Trygghetsstiftelsens undersökningar visar på en hög nöjdhet hos de som tagit del av stiftelsens stöd. Under 2015 tyckte 88 procent att stödet bidragit till att öka deras förutsättningar att nå en ny sysselsättning. Stiftelsen har därmed nått sin målsättning att minst 80 procent av de som tagit del av stödet ska vara nöjda.

En attraktiv och föredömlig arbetsgivare

Verksamhetens behov av utveckling styr kompetensförsörjningen i myndigheterna.

Viktiga kanaler för myndigheterna i detta arbete är bl.a. Arbetsgivarverkets rapporter och webbplats som bl.a. har en söktjänst för lediga jobb i statsförvaltningen. Under 2015 hade sidan drygt 200 000 unika besökare, att jämföra med ca 194 000 år 2014.

Under 2015 har Arbetsgivarverket tillsammans med sina medlemmar påbörjat arbetet med att ta fram ett stöd som ska kunna användas i olika typer av profilering av staten som attraktiv arbetsgivare. Det ska även kunna användas för medlemmarnas kompetensförsörjning, enskilt eller tillsammans.

En strategisk kompetensförsörjning i staten

Åldersstrukturen i staten

Under 2016–2025 beräknas ca 55 000 personer i statsförvaltningen uppnå sin pensionsålder. I denna grupp finns ett antal individer (knappt 5 000 personer) som uppnådde sin pensionsålder enligt gällande tjänstepensionsavtal före 2015, men som kvarstår i anställning. Det finns således en generationsväxling att hantera.

För att följa utvecklingen i detta avseende används uppgifter om åldersstrukturen i staten.

Diagram 5.1 Andelen anställda inom olika åldersgrupper i staten 2010 och 2015

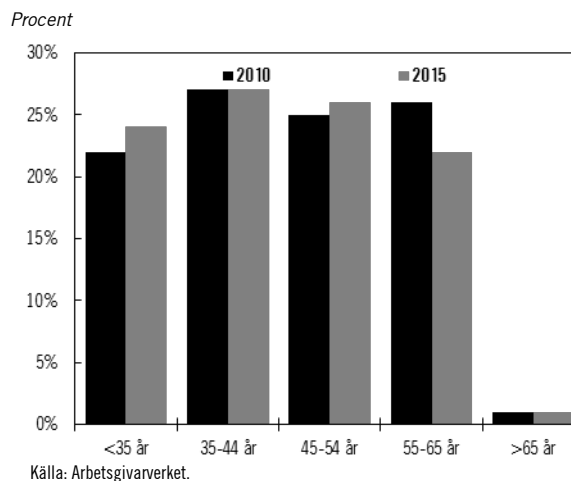

Diagram 5.1 visar att den totala andelen anställda under 35 år har ökat med två procentenheter mellan 2010 och 2015 från 22 till 24 procent. Nedbrutet per kön har andelen män under samma period ökat från 22 till 25 procent och andelen kvinnor ökat från 22 till 23 procent i denna åldersgrupp.

Avseende åldersgruppen 35–44 år har den totala andelen legat oförändrad mellan 2010 och 2015. Andelen kvinnor i denna åldersgrupp har ökat från 27 till 28 procent medan andelen män har minskat från 26 till 25 procent.

Andelen kvinnor i åldersgruppen 45–54 år har ökat något från 25 till 26 procent medan andelen män är oförändrad och uppgår till 25 procent. Den marginella förändringen avseende kvinnorna återspeglas i statistiken över den totala andelen statsanställda i åldersgruppen, som ökat en procentenhet jämfört med föregående år, från 25 till 26 procent.

Beträffande andelen anställda i åldersgruppen 55–65 år mellan 2010 och 2015 har denna minskat med fyra procentenheter från 26 till 22 procent. Detta gäller både totalt sett och för män respektive kvinnor.

Genomsnittsåldrarna för kompetenskategorierna lednings-, kärn- och stödkompetens avseende samtliga anställda framgår av tabell 5.7.

Tabell 5.7 Genomsnittsålder för respektive kompetenskategori och för samtliga anställda 2015

Genomsnittsålder			
	Alla	Kvinnor	Män
Ledningskompetens	49	49	49
Kärnkompetens	43	43	43
Stödkompetens	46	46	46
Samtliga	44	44	44

Källa: Arbetsgivarverket.

Skillnaden i genomsnittsålder mellan könen är liten. Mycket små förändringar har skett vid en jämförelse mellan 2015 och föregående år.

Medianåldern för pensionsavgångar är 65 år

Medianåldern för när statsanställda avgår med pension är 65 år, vilket den har varit sedan 2008 för både kvinnor och män. Pensionsavgångar inkluderar förmånerna ålderspension, sjukpension och pensionsersättning.

Färre statsanställda fortsätter att arbeta efter 67-årsdagen. Antalet anställda som är 67 år eller äldre minskade från 2014 till 2015, från 1 731 personer 2014 till 1 649 personer 2015. Dock ökade antalet från 2013 till 2014.

Fördelningen efter kompetenskategori och kön framgår av tabell 5.8.

Tabell 5.8 Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetenskategori och kön 2013–2015

Antal			
	2013	2014	2015
Ledningskompetens	36	48	63
– varav kvinnor	11	15	21
– varav män	25	33	42
Kärnkompetens	1 042	1 168	1 124
– varav kvinnor	330	365	357
– varav män	712	803	767
Stödkompetens	247	315	255
– varav kvinnor	145	152	130
– varav män	102	163	125
Oklassad	229	200	207
– varav kvinnor	58	56	60
– varav män	171	144	147
Summa	1 554	1 731	1 649
– varav kvinnor	544	588	568
– varav män	1 010	1 143	1 081

Källa: Arbetsgivarverket.

Jämfört med 2014 har antalet anställda som är 67 år eller äldre minskat inom kategorierna kärnkompetens och stödkompetens. I kategorierna ledningskompetens och oklassade har dock en

ökning skett. Av totala antalet anställda som är 67 år eller äldre uppgår andelen kvinnor till 34 procent och andelen män till 66 procent, vilket är oförändrade nivåer jämfört med 2014.

Utbildningsbakgrund bland de statsanställda

Medelåldern är högre inom statlig sektor än på den övriga arbetsmarknaden och uppgick 2015 till 44 år för både kvinnor och män. En stor anledning till detta är att utbildningsnivån i statlig sektor är högre än på arbetsmarknaden i övrigt, vilket innebär att de anställda i de yngsta åldersgrupperna är få. Av de anställda inom statlig sektor 2015 hade 75 procent eftergymnasial utbildning. En majoritet av dessa har en utbildning som är två år eller längre. På arbetsmarknaden i stort var andelen med eftergymnasial utbildning 47 procent.

Män i staten har i snitt en högre utbildningsnivå än kvinnor inom staten. Bland yngre statsanställda är dock inte den skillnaden lika tydlig, däremot finns stora skillnader mellan vilka utbildningsområden som kvinnor och män finns inom. Inom det enskilt största utbildningsområdet säkerhetstjänster finns en mycket stor majoritet män. Detta område inkluderar poliser och militär personal. Även inom teknikområdet dominerar männen, medan kvinnorna är fler inom övriga områden, bl.a. inom socialt arbete och omsorg, hälso- och sjukvård samt pedagogik och lärarutbildning.

Konjunkturbarometern för den statliga sektorn

På uppdrag av Arbetsgivarverket genomför Konjunkturinstitutet två gånger per år en konjunkturbarometer för den statliga sektorn i vilken samtliga medlemmar hos Arbetsgivarverket ingår. Av medlemmarna svarade 79 procent på Konjunkturbarometern våren 2016 – som vägs samman utifrån antalet anställda vid respektive medlem – vilket representerar 89 procent av de anställda hos Arbetsgivarverkets medlemmar. Detta är samma nivå på svarsfrekvens och representation jämfört med undersökningen hösten 2015.

Allt färre medlemmar förändrar antalet anställda över en sexmånadersperiod. I vårens undersökning var antalet anställda oförändrat hos 85 procent av medlemmarna, medan 10 procent ökat och 5 procent hade minskat antalet anställda. Enligt prognosen väntas antalet anställda om sex månader också vara oförändrat

hos tre av fyra medlemmar men fler hos var femte medlem.

Vårens undersökning visar en markant ökning av andelen medlemmar som upplever svårigheter att behålla personal. Andelen ökade från 10 till 42 procent i vårens undersökning.

Andelen medlemmar som har haft brist på lämpliga sökanden uppgick under våren 2015 till 43 procent, vilket är en liten minskning med tre procentenheter jämfört med motsvarande period 2015. I undersökningen hösten 2015 uppgick motsvarande andel till 57 procent. Även fortsättningsvis är det framför allt bland högutbildade som bristen är mest framträdande.

Av de som haft brist på lämpliga sökande uppger 11 procent att brist gäller chefer med personalansvar på de två högsta chefsnivåerna. I förra höstens undersökning var motsvarande andel 7 procent.

Störst brist på lämpliga sökanden finns i vårens undersökning fortfarande inom it-verksamhet där det är 54 procent av medlemmarna som anger brist på lämpliga sökanden. Precis som på arbetsmarknaden i stort är bristen liten när det gäller it-support medan bristen är hög bland den kompetens som bygger och utvecklar it-system. Därutöver finns bristen främst inom forskning och utbildning där nu 40 procent uppger brist. Brist förekommer även inom juridiskt och allmänt utredningsarbete, där är andelen 29 procent.

Andelen medlemmar vars verksamhet påverkats i en stor omfattning av bristen på lämpliga sökande har minskat från 14 procent i undersökningen hösten 2015 till 9 procent i vårens undersökning. Andelen medlemmar vars verksamhet påverkats i en liten omfattning har minskat från 85 procent till 77 procent. Andelen medlemmar som inte påverkats alls har ökat från 1 till 14 procent.

Andelen medlemmar som sagt upp personal under det senaste halvåret har minskat.

Andelen medlemmar som haft omfattande pensionsavgångar uppgår till 24 procent, vilket är en lika stor andel som under hösten 2015. Effekterna av pensionsavgångarna har dock ökat det senaste halvåret. Jämfört med för ett år sedan är det 56 procentenheter fler som uppger att verksamheten påverkas negativt. Bland de medlemmar som haft omfattande pensionsavgångar anser en majoritet av dem att kompetensförsörjningen påverkats negativt, främst inom verksamhetsområdena Försvar,

Näringslivsfrågor inkl. miljöskydd, bostadsförsörjning och samhällsutveckling samt Utbildning.¹²

Av Konjunkturbarometern framgår vidare att 6 av 10 medlemmar har en oförändrad personalomsättning, medan var tredje medlem haft en ökad personalomsättning 2015 jämfört med 2014. Sex procent av medlemmarna uppger att personalomsättningen har minskat.

En majoritet av medlemmarna har inte förändrat sitt övertidsuttag (den del som kompenseras i pengar) mellan 2014 och 2015.

Bedömningar inför myndighetsdialogerna 2016

Utifrån de underlag som togs fram av respektive departementet från bl.a. myndigheternas årsredovisningar inför myndighetsdialogerna under våren 2016 ges de arbetsgivarpolitiska frågorna generellt sett motsvarande uppmärksamhet som 2015.

I knappt tre fjärdedelar av underlagen ges kompetensförsörjningen en tydlig koppling till verksamheten, vilket är ungefär samma omfattning som förra året. Sjukfrånvaro (arbetsmiljö) är i likhet med tidigare år mest förekommande tätt följt av frågor som rör jämställdhet (könsfördelning, andelen kvinnor på ledande befattningar och löneskillnader/löneutveckling.) Medarbetarundersökningar nämns i större omfattning än 2015 liksom frågor om mångfald och personalrörlighet. Chef- och ledarskapsfrågor och värdegrundsfrågor nämns i motsvarande omfattning. Frågor om hot och våld tas i likhet med 2015 upp endast i ett fåtal underlag.

I drygt en tredjedel av underlagen nämns frågor som rör praktikplatser och praktikanter i staten. Frågan är aktuell mot bakgrund av uppdragen i början av året till flertalet myndigheter att tillhandahålla praktikplatser för nyanlända och för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Departementens bedömning av hur myndigheter tar sitt arbetsgivarpolitiska ansvar förekommer i knappt hälften av underlagen, dvs. en viss minskning från 2015.

¹² Med verksamhetsområde avses COFOG-grupper (Classification of the Functions of the Government), vilket är en internationell klassifikation som används för att gruppera verksamheter inom offentlig sektor, och som syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion och ändamål.

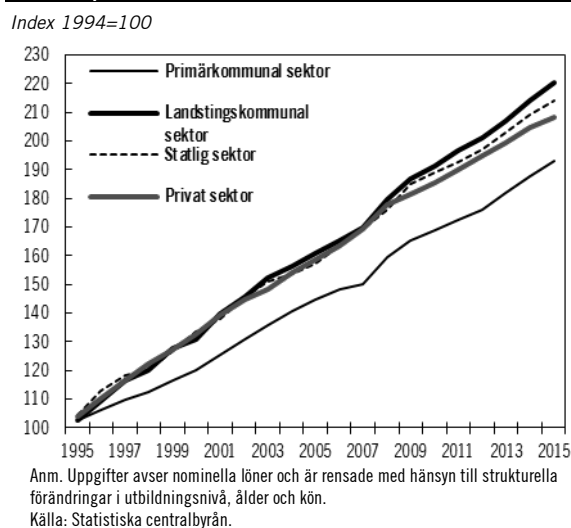
Uppföljning av delmålen för de statliga arbetsgivarna

Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande. Arbetsgivarverket, som sluter kollektivavtal på statens vägnar, har tolkat detta som att staten inte ska förhandla först vid en ny avtalsperiod. Lönekostnadsutvecklingen inom staten som helhet får på sikt inte överstiga den konkurrensutsatta sektorn.

Som underlag för uppföljningen av delmålet används utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer.

Diagram 5.2 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2015

Som framgår av diagram 5.2 fortsätter löneutvecklingen i staten att relativt väl följa utvecklingen på arbetsmarknaden i stort.

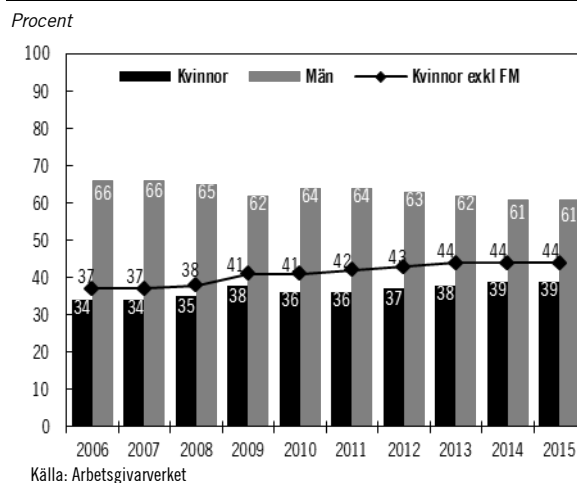
Andelen kvinnor på ledande befattningar i staten ska öka

Som underlag för uppföljningen av delmålet används i första hand statistik över andelen kvinnor respektive män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet (ledningskompetens).

I kompetenskategori ledningskompetens klassas personal med formellt personalansvar som har till uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer, oberoende av om ledningsuppgifterna avser kärn- eller stödverksamhet. En avgörande förklaring till att andelen kvinnor på ledande befattningar i staten sjönk efter 2009 är den strukturella ändring som

skett inom Försvarsmakten i och med att personalförsörjningssystemet i fråga om gruppbefäl, soldater och sjömän förändrades den 1 juli 2010. Personalansvar har delegerats till befäl i insatsorganisationen. Personer som innehar dessa anställningar är i huvudsak män.

Diagram 5.3 Fördelning av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2006–2015. Visar även fördelningen exkl. Försvarsmakten

Som framgår av diagram 5.3 har den totala andelen kvinnor på ledande befattningar ökat från 34,0 procent 2006 till 39,0 procent 2014. År 2015 uppgår andelen till 38,9 procent. Det finns nu drygt 6 300 chefer som är kvinnor och drygt 9 900 som är män. År 2006 var ca 4 200 chefer kvinnor och ca 8 100 män.

Vid en exkludering av anställda tillhörande ledningskompetens inom Försvarsmakten uppgår andelen kvinnor på ledande befattningar i staten 2015 till 44,1 procent, dvs. en minskning med 0,3 procentenheter från 2014.

Av diagram 5.3 framgår dels den totala fördelningen av kvinnor och män på ledande befattningar 2006–2015, dels utvecklingen 2006–2015 exklusive Försvarsmakten.

Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

Under 2015 anställde regeringen totalt 28 myndighetschefer, av vilka 16 (57 procent) var kvinnor och 12 (43 procent) var män.

Den 8 september 2016 var andelen kvinnor bland myndighetscheferna 49,7 procent, dvs. 1,0 procentenheter högre än 2015. Förändringar i myndighetsstrukturen har påverkat det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer. Dessa uppgår nu till 195, att jämföra med 199 år 2015.

Tabell 5.9 Fördelningen den 8 september 2016 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

Antal	Kvinnor	Män	Totalt
Generaldirektörer	50	52	102
Landshövdingar	13	8	21
Rektorer ¹	15	16	31
Överintendenter	3	7	10
Övriga titlar ²	16	15	31
Myndighetschefer totalt³	97	98	195⁴

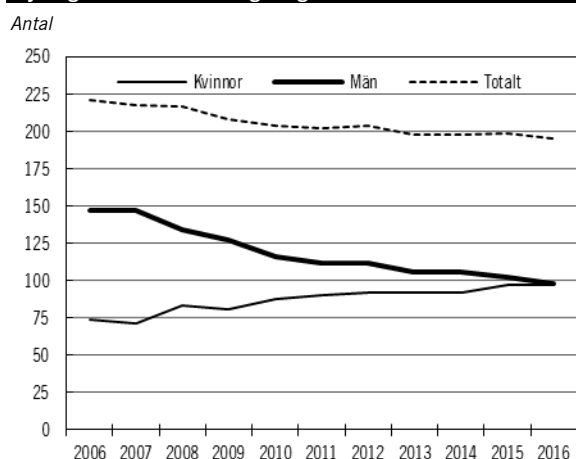
1 Regeringen anställer rektorer vid statliga universitet och högskolor efter förslag från lärosätets styrelse.

2 Här ingår myndighetschefer med andra eller unika titlar såsom ombudsman, direktörer, ordföranden samt rikspolischef, riksåklagare etc.

3 Inklusive vikarierande myndighetschefer.

4 Försvarsexportmyndigheten, Marknadsdomstolen, Patentbesvärsträtten och Statens va-nämnd har upphört som myndigheter.

Av diagram 5.4 framgår att 2016 är andelen kvinnor hittills den högsta bland myndighetschefer som regeringen anställt, under den redovisade perioden.

Diagram 5.4 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2016

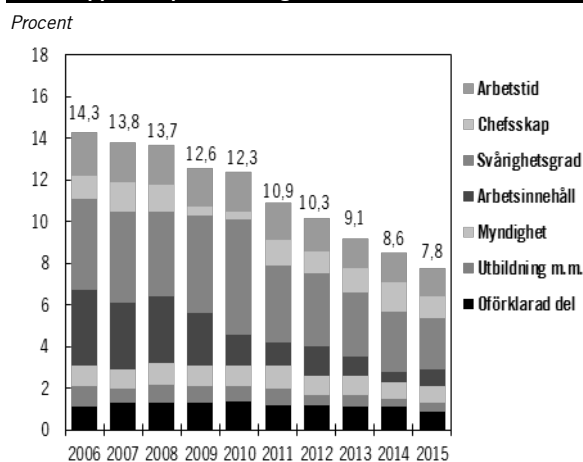
Fördelningen för de enskilda åren har tidigare redovisats i respektive budgetproposition.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska

Som underlag för uppföljningen av delmålet används den partsgemensamma lönestatistiken.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten har mer än halverats sedan 2000 då den uppgick till knappt 18 procent. I september 2015 var statsanställda kvinnors genomsnittslön totalt sett 7,8 procent lägre än statsanställda mäns genomsnittslön. År 2014 var motsvarande löneskillnad 8,6 procent, dvs. en minskning med 0,8 procentenheter mellan åren. Av diagram 5.5

framgår löneskillnaderna 2006–2015 uppdelat på förklaringsfaktorer.

Diagram 5.5 Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelat på förklaringsfaktorer 2006–2015

Källa: Arbetsgivarverket.

Den statistiska analys som Arbetsgivarverket har gjort utifrån den partsgemensamma lönestatistiken visar att den genomsnittliga löneskillnaden nästan helt kan hänföras till mätbara faktorer.¹³

Löneskillnaden beror på att fler kvinnor än män arbetar deltid, arbetets svårighetsgrad och innehåll samt att fler män än kvinnor är chefer. Vidare påverkar det att arbetsinnehåll och löner ser olika ut hos olika myndigheter. Det finns också skillnader när det gäller utbildning, erfarenhet och i vilken region den anställda arbetar.

Den s.k. oförklarade löneskillnaden

Den löneskillnad som slutligen blir kvar, den s.k. oförklarade löneskillnaden som inte kan förklaras av den mätbara information som finns tillgänglig i den partsgemensamma lönestatistiken, uppgick i september 2015 till 0,9 procent, en minskning med 0,2 procentenheter jämfört med 2014. År 2003 var den som högst sedan mätningen inleddes och uppgick då till 2,0 procent.

Se även utg.omr. 14 avsnitt 5.6 avseende kvinnor och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken.

Förklaringsfaktorer

Som framgår av diagram 5.5 är det som tidigare är två faktorer som tillsammans står för hälften

¹³ Arbetsgivarverkets rapport om löneskillnader mellan statsanställda kvinnor och män 2000–2015, (Fi2016/02091/ESA).

av den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män. Dessa två viktigaste förklaringar är att kvinnor jämfört med män oftare har arbetsuppgifter på en lägre grupperingsnivå (svårighetsgrad) och att kvinnor i större utsträckning än män arbetar deltid. Skillnader i grupperingsnivå är 2015 fortfarande den viktigaste förklaringsfaktorn, även om den har minskat något (0,4 procentenheter) i betydelse. En anledning till denna minskning är den ökade andelen chefer på låga grupperingsnivåer främst bland män. Andelen kvinnor har också ökat på de högre nivåerna, samtidigt som kvinnors medellön ökat snabbare än mäns på motsvarande nivåer.

År 2015 var det 15,2 procent av kvinnorna som arbetade deltid (15,3 procent 2014) medan motsvarande andel för männen var 7,5 procent (7,6 procent 2014).

Bland samtliga månadsavlönade statsanställda har 94 procent av kvinnorna och 95 procent av männen en heltidsanställning. År 2014 var motsvarande siffra 94 procent för både kvinnorna och männen.

Närmare om grupperingsnivå (svårighetsgrad)

För att bättre kunna analysera lönestatistiken i staten har parterna på det statliga avtalsområdet kommit överens om en indelning av arbetsuppgifter i arbetsområden och grupperingsnivåer. Denna indelning, BESTA-systemet, delar upp arbetsuppgifter på ett sextiototal arbetsområden och på sex grupperingsnivåer. Grupperingsnivån anger arbetsuppgifternas omfång och komplexitet. Den ska också återspegla det ansvar, den självständighet, de kunskaper och de erfarenheter som krävs för att utföra dem. Sammantaget var det knappt 31 000 anställda som inte var klassade 2015.

Som framgår av tabell 5.10 är nivå 3 den vanligaste BESTA-klassificeringen. För chefer, dvs. personer som tillhör kompetenskategori ledningskompetens finns en särskild nivågruppering. Här är nivå 4 och 5 de vanligaste. Genom att jämföra antalet klassade som chefer med antalet som inte är klassade som chefer ser man att det går ca 15 anställda per chef i staten. Myndighetschefer ingår inte i chefskollektivet här eftersom de överhuvudtaget inte är klassade enligt BESTA-systemet.

Tabell 5.10 BESTA-klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2015

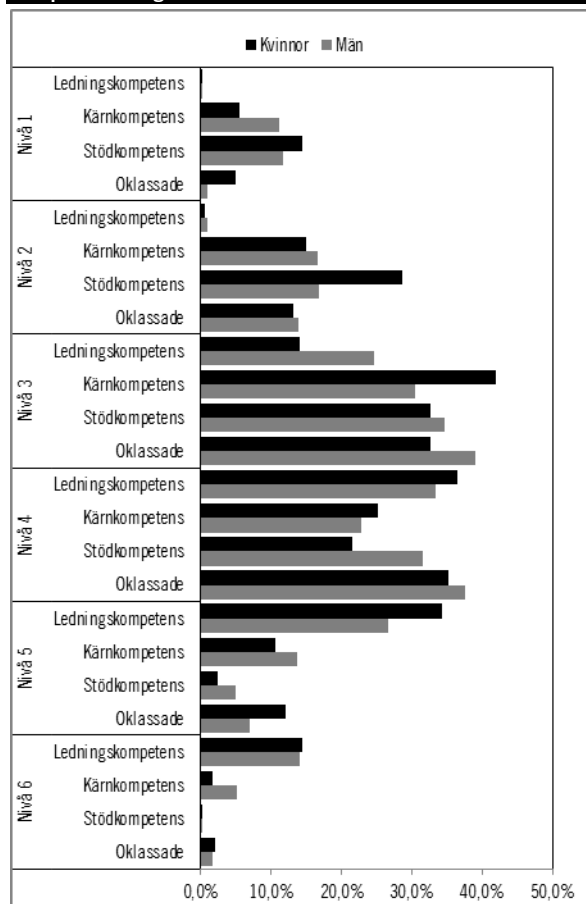
Antal och procentuell fördelning

Grupperingsnivå	Anställda, ej klassade som chef	Anställda, klassade som chef
Nivå 1	20 681	0
Andel kvinnor	46,9	
Andel män	53,1	
Nivå 2	37 563	0
Andel kvinnor	57,4	
Andel män	42,6	
Nivå 3	73 536	2 779
Andel kvinnor	60,1	30,3
Andel män	39,9	69,7
Nivå 4	50 400	4 859
Andel kvinnor	54,2	44,8
Andel män	45,8	55,2
Nivå 5	20 489	4 251
Andel kvinnor	45,5	47,7
Andel män	54,5	52,3
Nivå 6	5 340	1 911
Andel kvinnor	26,9	42,5
Andel män	73,1	57,5
Oklassade	30 598	
Andel kvinnor	35,3	
Andel män	64,7	
Summa	238 607	13 800

Källa: Arbetsgivarverket.

Av diagram 5.6 redovisas grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens-kategorier och kön 2015.

Diagram 5.6 Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetenskategori och kön i staten 2015

Källa: Arbetsgivarverket.

Genomsnittslöner

Enligt urvalet i Arbetsgivarverkets rapport uppgick statsanställda kvinnors genomsnittslön i september 2015 till 32 220 kronor i månaden medan statsanställda män i genomsnitt hade 34 936 kronor.

Inom chefskollektivet hos Arbetsgivarverkets medlemmar har löneskillnaderna mellan kvinnor och män varierat under den studerade perioden. Mellan 2004 och 2015 ökade snittlönen för kvinnliga chefer från 38 034 till 52 621 kronor per månad, medan snittlönen för manliga chefer ökade från 39 434 till 49 648 kronor. År 2004 var genomsnittslönen 3,6 procent högre för manliga chefer än för kvinnliga. För 2015 visar statistiken att genomsnittslönen för kvinnliga chefer är 6,0 procent högre än för manliga chefer.

Genomsnittlig löneutveckling

Den genomsnittliga löneutvecklingen i årstakt under statistikperioden 2014 och 2015 har liksom under föregående avtalsperiod 2010–2012 och de tidigare statistikperioderna 2012 och 2013 samt 2013 och 2014 varit högre för de kvinnliga

cheferna än för de manliga. Den uppgår till 4,6 procent för de kvinnliga cheferna och 3,7 procent för de manliga. Denna beräkning gäller endast identiska individer, dvs. de som varit anställda på samma myndighet under hela mätperioden.

För statsanställda, exklusive chefer, har den genomsnittliga löneutvecklingen varit 3,4 procent för både kvinnor och män.

Partsgemensamt arbete

Parterna har ett gemensamt ansvar för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Parterna ska också främja alla medarbetares lika möjligheter att på sakliga grunder påverka sin löneutveckling.

I nu aktuella avtal har centrala parter bl.a. träffat överenskommelse om att partsgemensamt bedriva fyra utvecklingsområden inom Partsrådet¹⁴. Ett av områdena rör centrala parter stöd till lokal lönebildning. Arbetet ska fortgå t.o.m. den 31 december 2016.

Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer

Som underlag för uppföljningen av delmålet används statistik avseende hur stor andel av de statsanställda som har utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda eller personer som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är utrikes födda, i enlighet med SCB:s definition. En sammanfattning av statistiken redovisas i diagram 5.7 och diagram 5.8.

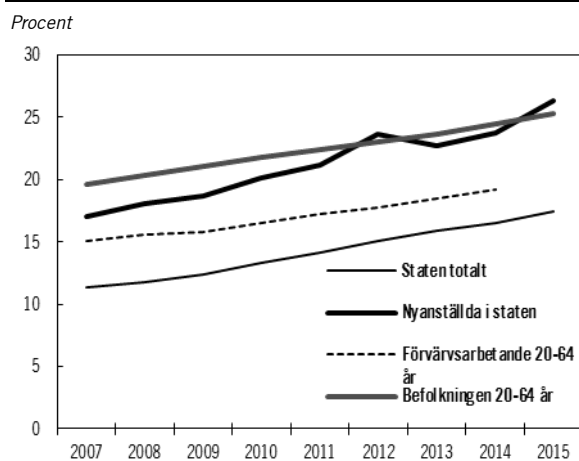
Tidigare år har redovisad statistik avseende andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten samt befolkning i arbetsför ålder inkluderat Arbetsgivarverkets frivilliga medlemmar utöver de obligatoriska medlemmarna. I denna proposition redovisas för första gången statistik endast för de obligatoriska medlemmarna för samtliga jämförelseår, varför små differenser förekommer jämfört med tidigare redovisad statistik i budgetpropositionerna.

¹⁴ Rådet för partsgemensamt stöd inom det statliga avtalsområdet. Partsrådet är en ideell förening vars medlemmar är Arbetsgivarverket, OFR/S,P,O, Saco-S och Seko.

Totalt hade ca 41 100 statsanställda utländsk bakgrund 2015. Andelen anställda med utländsk bakgrund i staten ökar stadigt och uppgick 2015 till 17,4 procent, vilket är en ökning med 0,8 procentenheter jämfört med 2014.

Andelen anställda med utländsk bakgrund förändras över tid. Många av dem som i dag är statsanställda rekryterades när andelen med utländsk bakgrund i befolkningen var lägre än i dag. Det är därför intressant att följa andelen nyanställda med utländsk bakgrund inom staten eftersom det på sikt påverkar andelen med utländsk bakgrund bland de statsanställda totalt sett.

Diagram 5.7 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkning i arbetsför ålder 2006–2015

Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Timanställda m.fl. ingår ej, källa: Arbetsgivarverket.

Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år, källa: Arbetsgivarverket.

Förvärvsarbetande 20-64 år, källa: Statistiska centralbyråns (SCB) registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). I RAMS ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik avseende 2015 av förvärvsarbetande 20-64 år n/a. Befolkningen 20-64 år, källa: SCB:s befolkningsstatistik.

Som framgår av diagram 5.7 har andelen med utländsk bakgrund ökat bland de nyanställda i staten med 2,5 procentenheter från 2014 till 26,3 procent. Andelen är högre jämfört med den totala andelen befolkning med utländsk bakgrund i staten totalt som ligger på 25,3 procent. Det är andra gången detta inträffat under den senaste tioårsperioden (närmast inträffade det 2012).

Mellan 2005 och 2014 (senast jämförbara uppgifter) uppgick ökningen av andelen med utländsk bakgrund till 6,0 procentenheter inom gruppen statsanställda och till 5,3 procentenheter inom gruppen förvärvsarbetande i Sverige. Diagram 5.7 illustrerar att andelen nyanställda

med utländsk bakgrund är högre i staten än andelen med utländsk bakgrund på arbetsmarknaden totalt. Vad gäller takten för andelen anställda med utländsk bakgrund ökar den snabbare i staten än bland det totala antalet förvärvsarbetande.

Nedbrutet per födelseregion är 14,3 procent av de statsanställda födda utrikes och 3,1 procent födda i Sverige med två föräldrar som är födda utomlands. Bland de utrikesfödda har de som kommer från länder utanför EU och Norden successivt ökat under de senaste åren.

Könsfördelningen

I diagram 5.8 framgår att andelen med utländsk bakgrund i statsförvaltningen var 17,6 procent bland kvinnorna och 17,0 procent bland männen för 2015. Det innebär en ökning med 0,8 procentenheter för kvinnor och med 0,9 procentenheter för män jämfört med 2014. Att andelen är något lägre bland män hänger samman med strukturen i de tre mest mansdominerade verksamhetsområdena Försvar, Näringslivsfrågor m.m. samt Samhällsskydd och rättsskipning. Inom dessa verksamhetsområden har mellan drygt 6 och drygt 10 procent av de anställda utländsk bakgrund. De låga andelarna kan till viss del förklaras av en skev könsfördelning och det krav på svenskt medborgarskap som följer av lagstiftning, bl.a. lagen (1994:260) om offentlig anställning, eller av säkerhetsklassning som gäller för vissa arbetsuppgifter inom dessa verksamhetsområden. Att en betydande andel av verksamheterna bedrivs i regioner med en befolkning med få invånare med utländsk bakgrund kan också ha betydelse.

Var och på vilka kompetenskategorierna finns de anställda med utländsk bakgrund inom staten?

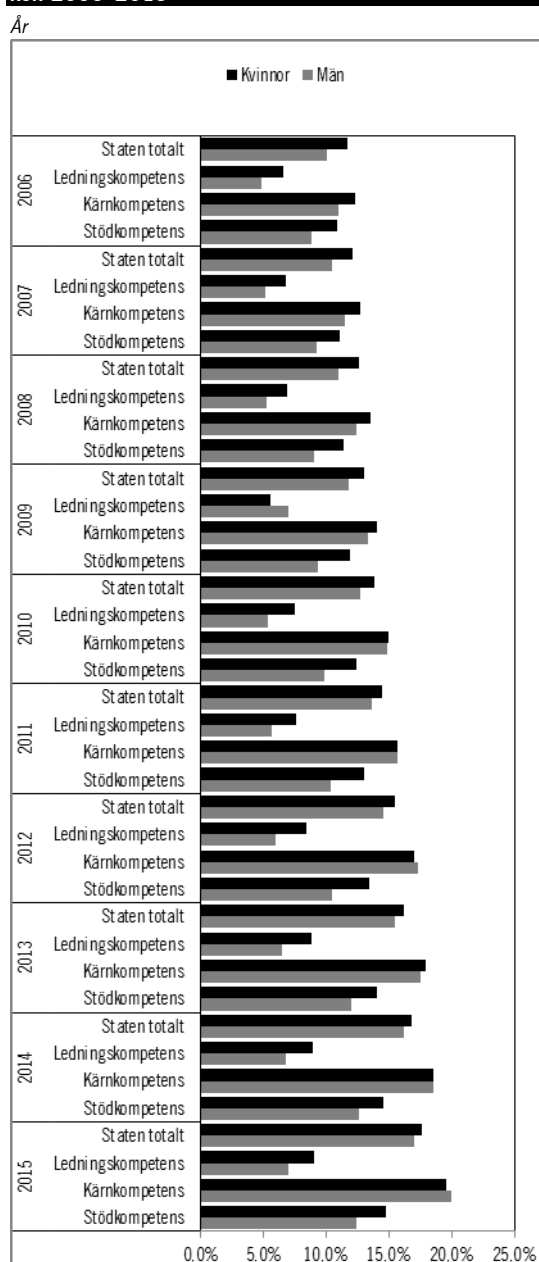
I staten är andelen anställda med utländsk bakgrund högst inom verksamhetsområdet Utbildning, där 29,1 procent av de anställda har utländsk bakgrund.

Andelen med utländsk bakgrund skiljer sig avsevärt åt mellan regioner, men kanske främst mellan storstadsområden och landsbygd. Utanför de tre storstadsområdena är andelen personer med utländsk bakgrund lägre än genomsnittet. Det gäller oavsett om jämförelsen görs för befolkningen, samtliga sysselsatta på arbetsmarknaden eller statligt anställda. Högst andel med utländsk bakgrund i staten finns i de tre storstadsområdena Stockholm (22,0 procent),

Göteborg (19,0 procent) och Malmö (22,6 procent).

Avseende olika kompetens kategorier tillhör en högre andel av de anställda med utländsk bakgrund kategorin kärnkompetens jämfört med anställda med svensk bakgrund. Motsatsen gäller dock för kategorierna stöd- och ledningskompetens. Andelen som tillhör ledningskompetens är mer än dubbelt så hög bland anställda med svensk bakgrund (7,9 procent) jämfört med bland dem med utländsk bakgrund (3,2 procent).

Diagram 5.8 Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2006–2015

Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Timanställda m.fl. ingår ej.
Källa: Arbetsgivarverket.

Diagram 5.8 illustrerar att det inte föreligger någon större skillnad mellan könen för de med utländsk bakgrund ifråga om kärnkompetens. Däremot är det en större andel kvinnor än män med utländsk bakgrund inom grupperna lednings- och stödkompetens.

Åldersstrukturen

Medelåldern för samtliga anställda är lägre bland personer med utländsk bakgrund än bland övriga statsanställda. Däremot är medelåldern för nyanställda högre för personer med utländsk bak-

grund än för övriga statsanställda. Den totala andelen anställda i åldrarna 25–34 år var 21,3 procent 2015 (att jämföra med 21,0 procent för 2014), medan andelen anställda i gruppen med utländsk bakgrund var 31,9 procent (att jämföra med 32,0 procent för 2014). Andelen äldre är generellt lägre bland anställda med utländsk bakgrund. Bland samtliga statligt anställda var andelen som var 55 år och äldre 23,5 procent under 2015 (att jämföra med 24,1 procent 2014), och bland anställda med utländsk bakgrund uppgick andelen till 16,6 procent (vilket är en oförändrad nivå jämfört med 2014).

Stöd för myndigheterna

Arbetsgivarverket har tagit fram en strategi för den statliga arbetsgivarpolitiken som riktar sig till de statliga arbetsgivarna. Målsättningen med strategin är bl.a. att säkerställa en långsiktig kompetensförsörjning som stödjer en effektiv verksamhet och som lever upp till medborgarnas krav på kvalitet och service. En viktig del av strategin är ett inkluderande synsätt som berör vikten av att ta till vara och utveckla den kompetens som verksamheten behöver för en effektiv verksamhet och ökad mångfald.

Arbetsmiljön i staten ska vara god

Som underlag för uppföljningen av arbetsmiljön i staten används uppgifter om sjukfrånvaro, sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet och anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA). Utvecklingen av antalet anmälningar enligt PSA är en ny indikator, där redovisningen initialt omfattar tre år. I år ingår också den arbetsmiljöundersökning som genomförs vartannat år i underlaget.

Den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten

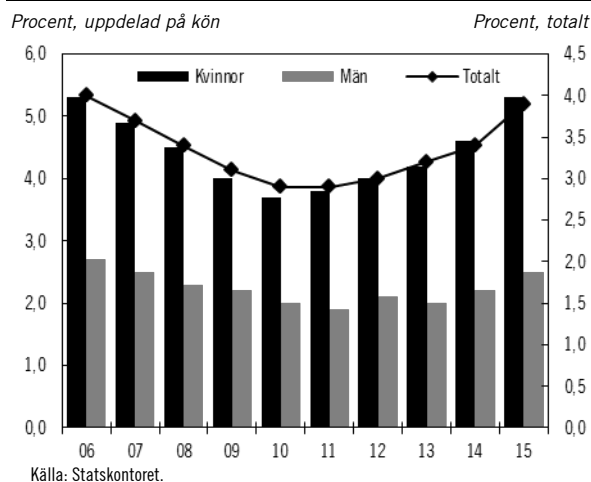
Sjukfrånvaron är lägre i staten än i de andra arbetsmarknadssektorerna. Liksom inom de andra sektorerna har dock den totala sjukfrånvaron i staten ökat de senaste åren.

Enligt Statskontorets årliga sammanställning av sjukfrånvaron i staten, planade trenden med minskande sjukfrånvaro ut 2011 och bröts 2012, då sjukfrånvaron ökade med 0,1 procentenhet till 3,0 procent. Ökningen har därefter fortsatt. För 2015 uppgick sjukfrånvaron till 3,9 procent, vilket innebär att den nästan var tillbaka på nivån för 2006, som var 4,0 procent.

Den ökning av sjukfrånvaron som skett sedan 2011 förklaras till största delen, 73 procent, av

ökad långtidsfrånvaro (mer än 60 dagar). Mellan 2014 och 2015 ökade långtidsfrånvaron med 2,2 procentenheter till 52,9 procent.

Diagram 5.9 Sjukfrånvaro totalt och uppdelat på kön 2006–2015

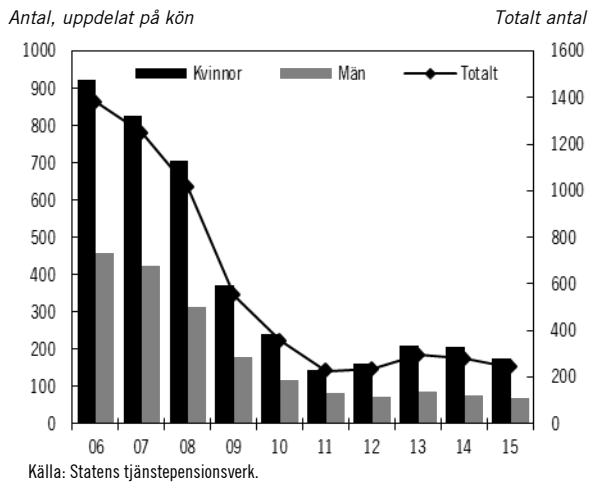
Som framgår av diagram 5.9 har kvinnor i genomsnitt en högre sjukfrånvaro än män. Under de senaste åren har skillnaderna ökat och under 2013–2015 har kvinnornas sjukfrånvaro varit mer än dubbelt så hög som männens.

För kvinnor finns det sedan 2011 en tydlig trend med ökande sjukfrånvaro. Mellan 2014 och 2015 ökade sjukfrånvaron med 0,7 procentenheter till 5,3 procent. Sjukfrånvaron är därmed tillbaka på samma nivå som 2006.

För män uppgick sjukfrånvaron under 2015 till 2,7 procent, vilket är en ökning med 0,2 procentenheter från året innan. Även för män går det att se en trend med ökande sjukfrånvaro, såtillvida att sjukfrånvaron under åren 2012–2015 har varit högre än för 2011. För männen är sjukfrånvaron tillbaka på samma nivå som 2007.

Utvecklingen av nybeviljade sjukpensioner i staten
Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har beroende på omfattningen rätt till en sjukpension eller tillfällig sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. I den följande redovisningen inkluderar begreppet sjukpension även tillfälliga sjukpensioner.

Som framgår av diagram 5.10 skedde det en markant minskning av antalet nybeviljade sjukpensioner mellan 2006 och 2011, från 1 380 till 227 stycken. Därefter har nybeviljandet varit högre, dock utan någon tydligt uppåtgående trend. Under de senaste tre åren har det nybeviljats 296, 280 respektive 244 sjukpensioner.

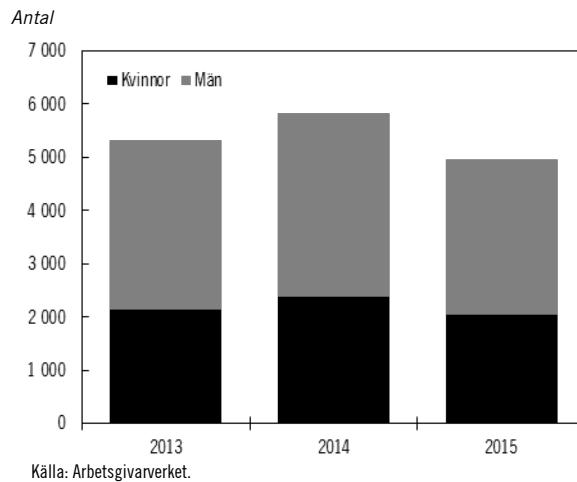
Diagram 5.10 Anställda som har nybeviljats sjukpension 2006–2015

Det finns en tydlig skillnad mellan könen beträffande nybeviljade sjukpensioner. Under 2015 beviljades 175 kvinnor och 69 män sjukpension. Förändringarna i nybeviljandet mellan åren följer samma mönster, men könsskillnaden har ökat. Under 2006 var det 67 procent av sjukpensionerna som beviljades till kvinnor och 33 procent som beviljades till män. År 2015 beviljades 72 procent av sjukpensionerna till kvinnor och 28 procent till män.

Utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA)

Om en statligt anställd drabbas av personskada som bedöms vara en arbetsskada, har vederbörande rätt till ersättning enligt det statliga personskadeavtalet (PSA). Med arbetsskada avses arbetsolycksfall, färdolycksfall, vålds- eller misshandelsfall, smittskada samt särskild utlandsskada.

Som framgår av diagram 5.11 minskade antalet anmälningar enligt PSA från 2014 till 2015 efter att ha ökat från 2013 till 2014. Totalt gjordes det 4 968 anmälningar under 2015, jämfört med 5 821 anmälningar under 2014 och 5 309 anmälningar under 2013.

Diagram 5.11 Anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet 2013–2015

Majoriteten av anmälningarna enligt PSA avser män. Under perioden har dock männens andel minskat något, från 60 procent 2013 till knappt 59 procent 2015, medan kvinnornas andel har ökat något från 40 procent till drygt 41 procent.

Årets arbetsmiljöundersökning

Sedan 1989 genomför Statistiska centralbyrån, på uppdrag av Arbetsmiljöverket, en arbetsmiljöundersökning vartannat år. Undersökningen omfattar ca 130 frågor inom arbetsmiljöområdet.

I undersökningen 2015 uppgick antalet svarande till 7 120, varav 517, motsvarande 7,2 procent av de svarande, var anställda i staten.¹⁵ Av dessa var 298 kvinnor och 219 män.

I Arbetsgivarverkets rapport Arbetsmiljön i statlig sektor år 2015 presenterar Arbetsgivarverket ett urval av frågorna. Syftet är att belysa arbetsmiljön i statlig sektor i jämförelse med tidigare undersökningar samt i jämförelse med andra sektorer och arbetsmarknaden som helhet. Förändringarna för statsanställda i undersökningen 2015 är relativt små jämfört med motsvarande undersökning 2013. Av rapporten framgår bl.a. följande.

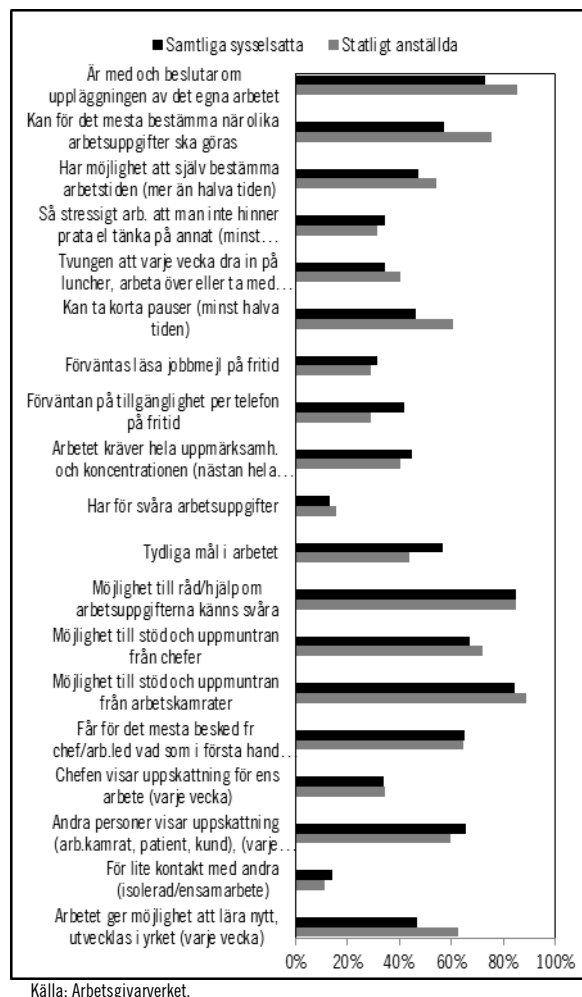
- Signifikant större andel i staten svarar att det är tydligt vem som har arbetsmiljöansvaret samt att det pågår systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen.

¹⁵ I undersökningen avgränsas statlig sektor på samma sätt som i SCB:s arbetskraftsundersökningar, vilket innebär att de statliga affärsverken redovisas i privat sektor.

- Statligt anställda är i högre grad nöjda med sina arbeten. En större andel statsanställda, 79,6 procent (78,6 år 2013), anser att de har ett i hög grad intressant och stimulerande arbete i jämförelse med arbetsmarknaden totalt sett, 69,5 procent.
- Statsanställda kan i högre utsträckning än samtliga sysselsatta i befolkningen bestämma när och hur olika arbetsuppgifter ska utföras. De är också i högre grad med och beslutar om uppläggningsen av det egna arbetet. De statsanställda är även mer nöjda med sina arbetstider än anställda på arbetsmarknaden som helhet.
- Statligt anställda kvinnor, 27,5 procent, upplever i högre grad att det är svårt att framföra kritiska synpunkter på arbetsförhållanden än statligt anställda män, 21,7 procent. Skillnaden mot förra mätningen är en ökning med 6 procentenheter för kvinnorna och en minskning för männen med något mer än 6 procentenheter inom statlig sektor.
- Anställda som upplever att de på arbetsplatsen blivit utsatta för diskriminering på grund av kön är på arbetsmarknaden 4,5 procent. Bland statligt anställda är andelen 7,7 procent. Bland kvinnor totalt på arbetsmarknaden upplever 7,1 procent könsdiskriminering, medan motsvarande andel bland statsanställda kvinnor är 11,8 procent.
- Andelen anställda som svarat att de upplevt åldersdiskriminering är högst bland de statligt anställda kvinnorna, 10,2 procent jämfört med kvinnor på arbetsmarknaden totalt, 5,2 procent. Större andel av de offentligt anställda männen upplever att de på arbetsplatsen blivit utsatta för diskriminering på grund av kön jämfört med män totalt sett på hela arbetsmarknaden.
- Andelen statsanställda som utsatts för hot och våld är med årets andel på 22,2 procent historiskt sett den högsta nivån sedan första mätningen 1995. Andelen är signifikant högre i staten än totalt sett. Andelen för statligt anställda män ökade från 22,4 procent 2013 till 25,3 procent 2015. Även bland de statligt anställda kvinnorna har en ökning skett från 12,4 procent 2013 till 19,6 procent 2015.

Av diagram 5.12 framgår andel som upplever inflytande, stöd, uppskattning, stress, ensamarbete och möjlighet att lära nytt (utvecklas i yrket) av statligt anställda respektive samtliga sysselsatta på arbetsmarknaden.

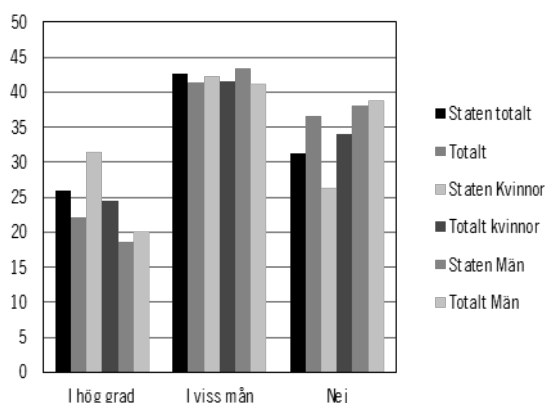
Diagram 5.12 Andel som upplever inflytande, stöd, stress m.m.

Av diagram 5.13 framgår arbetsbelastningen för sysselsatta i staten jämfört med sysselsatta på arbetsmarknaden, uppdelat på kön.

Diagram 5.13 Upplever stor arbetsbelastning, alldeles för mycket att göra

Procent

Källa: Arbetsgivarverket utifrån underlag från SCB/Arbetsmiljöverket.

Grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman

Som underlag för uppföljningen av delmålet att de statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman redovisas det arbete som Värdegrundsdelegationen utfört, samt utvecklingen av antalet ärenden vid myndigheternas personalansvarsnämnder.

Värdegrundsdelegationen

I syfte att stärka den statliga värdegrunden¹⁶ och främja värdegrundsarbetet i statsförvaltningen avsattes medel för 2013–2016. För att vara ett stöd för de statliga myndigheterna i deras arbete med värdegrundsfrågor inrättades Värdegrundsdelegationen som en arbetsgrupp i Regeringskansliet.

Till och med våren 2016 har Värdegrundsdelegationen arrangerat sexton Värdegrundsforum där frågor kring de sex värdegrundsprinciperna har behandlats. Sammanlagt har forumen haft 1 179 deltagare (se tabell 5.11) från 187 statliga myndigheter och deltagare från fackliga organisationer.

Därutöver har delegationen genomfört stödjande aktiviteter direkt med ett antal myndigheter i syfte att underlätta värdegrundsarbetet genom skraddarsydda aktiviteter. Föredrag vid personaldagar och för chefs- och lednings-

grupper är exempel på sådana aktiviteter, ett seminarium för myndighetshandläggare i Regeringskansliet är ett annat.

Sammanlagt har hittills 64 sådana aktiviteter genomförts vid 34 myndigheter för att ge stöd till och för att ta del av myndigheternas arbete med värdegrundsfrågor.

I Värdegrundsdelegationens utbildningar, för att stödja myndigheternas eget arbete med den gemensamma statliga värdegrunden, har 277 personer från 111 myndigheter hittills deltagit. Under året har en metodstödande handledning arbetats fram för myndigheternas eget värdegrundsarbete.

Det har varit en fortsatt efterfrågan från myndigheterna på de fyra skrifter som Värdegrundsdelegationen publicerat på sin hemsida, varav tre översatts till engelska. Även kommuner och andra aktörer har beställt skrifterna.

Tabell 5.11 Deltagande i Värdegrundsforum 2013–2016

Antal		
År	Värdegrundsforum	Deltagare
2013	Värdegrundsforum 2013 – introduktion av Värdegrundsdelegationen	108
2014	Att motverka korruption	96
	Bemötande och service	49
	Universitet och högskolor – värdegrundsarbete i UH-sektorn	54
	Fri åsiktsbildning	57
	Korruption och tillväxt	40
	Den professionella statstjänstemannen	59
	En kultur som motverkar korruption	43
	Nyanställda och den statliga värdegrunden	67
2015	Bemötande och respekt	67
	Jämställdhet och statlig värdegrund – vad betyder det för introduktionen av nyanställda?	81
	En heldag om god förvaltning och statlig värdegrund	130
	Fri åsiktsbildning – yttrandefriheten i ett digitalt medielandskap	88
2016	God förvaltningskultur, värdegrund och korruption	117
	Hur tillämpas de grundläggande rättsliga principerna i rekryteringsförfarandet?	71
	Myndigheter med stora utmaningar, diskriminerade medborgare och värdegrundens betydelse ¹	52
Summa deltagare		1 179

¹ Arrangerades i samverkan med Kommissionen mot antiziganism.
Källa: Värdegrundsdelegationen.

¹⁶ Skriften Den gemensamma värdegrunden för de statsanställda – grundläggande rättsliga principer innehåller en sammanfattande redovisning av de grundläggande rättsliga principerna för statsförvaltningen.

Värdegrundsdelegationen ska senast den 31 december 2016 lämna en samlad redovisning av arbetet och en bedömning av resultat till Regeringskansliet (Finansdepartementet).

Myndigheternas personalansvarsnämnder

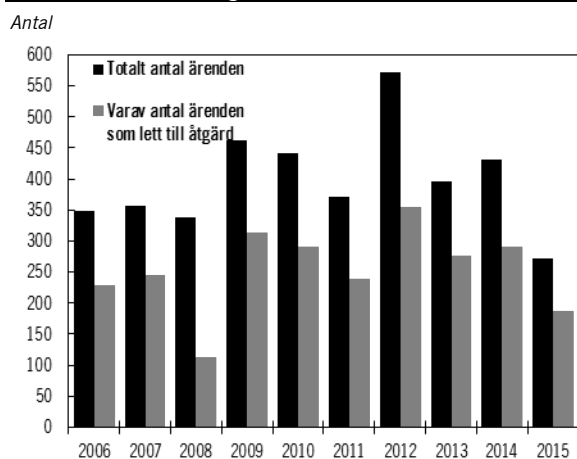
Myndigheternas personalansvarsnämnder handlägger ärenden som rör disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning och skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden när det gäller statligt anställda.

För statligt anställda med högre befattningar, t.ex. myndighetschefer, domare, åklagare, polischefer och professorer, prövas frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning, läkarundersökning eller avskedande av Statens ansvarsnämnd.

Myndigheternas personalansvarsnämnder har viktiga funktioner när det gäller att upprätthålla allmänhetens förtroende för statlig förvaltning och tillgodose arbetstagarnas intresse av en korrekt handläggning av de enskilda ärendena.

De statliga myndigheterna hanterade 272 personalansvarsärenden under 2015, vilket är 159 färre ärenden än 2014. Av diagram 5.14 framgår utvecklingen av antalet personalansvarsärenden under perioden 2006–2015.

Diagram 5.14 Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd 2006–2015

Anm. Uppgifterna bygger på en enkätundersökning. Svarsfrekvensen uppgick för år 2006 till 95 procent, 2007 till 100 procent, 2008 till 97 procent, 2009 till 96 procent, 2010 till 98 procent, 2011 till 99 procent, 2012 till 98,6 procent, 2013 till 99 procent, 2014 till 98,6 procent och 2015 till 96,7 procent.

Källa: Ds 2006:19 samt Arbetsgivarverket 2006–2015.

Tabell 5.12 Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall 2013–2015

Antal

Typ av ärende	Ärenden som lett till åtgärd		
	2013	2014	2015
Uppsägning	35	27	6
Avskedande	13	22	27
Varning	111	136	83
Löneavdrag	53	66	46
Åtalsanmälan	64	41	28
Avstängning	2	2	6
Totalt¹	276	291	187

¹ Diskrepansen mellan del- och totalsummorna i tabellen beror på att vissa ärenden lett till mer än en åtgärd.

Källa: Arbetsgivarverket.

Övriga aktuella frågor inom den statliga arbetsgivarpolitiken

Uppdrag till myndigheterna att tillhandahålla praktikplatser 2016–2018

Regeringen gav i februari 2016 flertalet myndigheter i uppdrag att ta emot nyanlända arbetssökande och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik under perioden den 1 april 2016 – den 31 december 2018 (Fi2016/00386/ESA respektive A2016/00216/A). Myndigheterna ska gemensamt ta emot i genomsnitt minst 1 000 nyanlända för praktik per år under den aktuella perioden.

Myndigheterna ska senast den 1 oktober 2016, 1 april 2017, 1 april 2018 och 15 januari 2019 redovisa till Statskontoret hur uppdraget genomförs och vilka resultat som nåtts enligt instruktion från Statskontoret. Statskontoret ska i sin tur vid angivna tidpunkter till regeringen redovisa hur arbetet med uppdragen fortskrider. Ett första sådant tillfälle är senast den 1 december 2016.

Arbetsförmedlingen genomförde under perioden den 1 januari 2013 – den 31 december 2015 på regeringens uppdrag¹⁷ ett praktikantprogram i statliga myndigheter för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Cirka 60 myndigheter erbjöd och tecknade överenskommelser om ca 1 490 praktikplatser. Totalt tog 37 myndigheter emot

¹⁷ A2012/4066/A.

ca 500 praktikanter inom programmet (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 4.5).

Uppdrag till Statskontoret gällande sjukfrånvaron vid myndigheterna

Regeringen har med anledning av den ökande sjukfrånvaron vid myndigheterna gett Statskontoret i uppdrag att genomföra en analys av hur myndigheterna arbetar med att förebygga och minska sjukfrånvaron bland sina anställda (Fi2015/05652/RS). Statskontoret ska redovisa uppdraget senast den 17 oktober 2016.

Nytt statligt tjänstepensionsavtal

Den 1 januari 2016 trädde ett nytt statligt tjänstepensionsavtal kallat PA 16 i kraft. Avtalet är uppdelat på två avdelningar:

- avdelning I med de nya pensionsbestämmelserna där ålderspensionen är helt premiebestämd, dvs. avtalet reglerar storleken på premien,
- avdelning II med bestämmelser som motsvarar det förra pensionsavtalet PA 03, där ålderspensionen delvis är förmånsbestämd, dvs. pensionsnivån regleras i avtalet.

Avdelning I gäller för arbetstagare födda 1988 eller senare, medan avdelning II gäller för arbetstagare födda före 1988.

Avdelning I följer i stor utsträckning utformningen av de premiebestämda pensionsavtal som har slutits inom privat och kommunal sektor under de senaste tio åren. Det innebär att för lönedelar upp till 7,5 inkomstbasbelopp, motsvarande en månadslön om 37 000 kronor, uppgår premien för ålderspensionen till 4,5 procent och för lönedelar däröver uppgår premien till 30 procent.

För anställda som omfattas av avdelning I i PA 16 gäller inte det statliga delpensionsavtalet. Avdelning I innefattar dock en ålderspension benämnd Flex, med en premie om 1,5 procent. Förmånen kan antingen användas för att trappa ned arbetstiden i slutet av arbetslivet, eller ge en högre pension efter pensioneringen. Liknande förmåner finns inom andra avtalsområden, men ingår då inte i tjänstepensionsavtalet utan regleras i branschavtal.

PA 16 medför att de premier som myndigheterna betalar för den förmånsbestämda ålderspensionen successivt kommer att växlas mot premier för de premiebestämda ålderspensionerna. Det innebär att inkomsterna på inkomst-

titeln Statliga pensionsavgifter kommer att sjunka. Även utbetalningarna av de förmånsbestämda ålderspensionerna, som belastar anslaget *Statliga tjänstepensioner m.m.*, kommer att sjunka, men med en eftersläpning i förhållande till premieinkomsterna.

Effekten på inkomsterna kommer att vara liten under de första åren, för att sedan öka. Det beror på att det initialt är få av de statsanställda som omfattas av avdelning I i PA 16. Det ökade inslaget av premiebestämda ålderspensioner i PA 16 medför ökade utgifter för premiebefrielseförmåner. Från omkring 2050 börjar utgifterna sjunka, vilket på lång sikt jämnar ut effekten på inkomsterna. Över tid bedöms skiftet till ett system med premiebestämda ålderspensioner inte medföra ökade kostnader för staten.

Nya bestämmelser avseende myndighetschefer

Regeringen har beslutat om nya regler för avgångsförmåner till myndighetschefer fr.o.m. den 1 januari 2017. Syftet med avgångsförmånerna är att skapa ekonomisk trygghet i den omställningssituation som kan uppstå efter att en anställning har avslutats i olika skeden av karriären.

En ny förordning (2016:411) om tjänstepension, inkomstgaranti och avgångsvederlag till myndighetschefer, förkortad chefsförmånsförordningen, innebär bl.a. skärpta villkor för att få en inkomstgaranti. Tidigaste ålder för att få en garanti blir 61 år mot tidigare 55 år. Vidare införs en jämningsmöjlighet för att minska riskerna för missbruk av inkomstgaranti när en förmånstagare arbetar åt någon annan utan att uppbära ersättning för detta eller på annat sätt reducerar andra inkomster under garantitiden. Samtliga myndighetschefer som saknar en avgångsförmån och som inte är tjänstledig från annan statlig anställning omfattas av den nya ordningen. Tidigare har bl.a. rektorer vid statliga universitet och högskolor varit undantagna från de generella regelverk som gällt för högre befattningshavare i staten.

Den 1 juli 2015 ändrades lagen (1994:260) om offentlig anställning som innebär att cheferna för de statliga affärsverken ska omfattas av den s.k. förflytningskyldigheten för myndighetschefer. Ändringen innebar samtidigt en möjlighet att skilja de först nämnda cheferna från deras anställningar. Syftet med ändringarna är att anställningsvillkoren för cheferna för de tre

statliga affärsverken ska jämföras med villkoren för cheferna för andra statliga förvaltningsmyndigheter som lyder omedelbart under regeringen.

De nya bestämmelserna avseende myndighetschefer överensstämmer med förslag som den särskilda utredaren lämnade i slutbetänkandet Myndighetschefers villkor (SOU 2011:81).

Utredning om vissa villkor för statsråd och statssekreterare

Regeringen beslutade den 3 september 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheten för ett statsråd att vara ledig i samband med ett barns födsel eller adoption samt för tid därefter, i syfte att utöva sitt föräldraskap (dir. 2015:93).

Den 23 mars 2016 beslutade regeringen att ge utredningen i uppdrag att även undersöka om det behövs förändringar av förutsättningarna för statsråd och statssekreterare att, inom en viss tid efter det att de har lämnat sitt uppdrag respektive sin anställning, ingå avtal om respektive åta sig vissa typer av anställningar och uppdrag (dir. 2016:26). I utredningens uppdrag ingår att vid behov föreslå ändringar i systemet för avgångsförmåner för statssekreterare.

Uppdraget enligt tilläggsdirektivet ska redovisas senast den 31 december 2016.

Erfarenheter av regeringen utnämningsspolitik avseende myndighetschefer

Under 2007 förändrades regeringens rekryteringspolitik i och med att annonsering blev huvudregel vid rekrytering av myndighetschefer. I stort har rekryteringsarbetet formmässigt bedrivits likartat sedan dess, även om riksdagens beslut att dels införa sekretessbestämmelser vid rekrytering av myndighetschefer (prop. 2009/10:56), dels ta bort kravet i Regeringsformen på svenskt medborgarskap för den som utses till myndighetschef har påverkat utformningen av rekryteringsprocessen (prop. 2009/10:80).

Rekryteringen av myndighetschefer inleds regelmässigt med att en kravprofil upprättas, kravprofilen biläggs ärendets akt så snart regeringen fattat beslut i anställningsärendet. Därefter publiceras annonsen, som utgår från kravprofilen, på regeringens hemsida samt i de kanaler som anses relevanta för befattningen i fråga. Normalt hanterar det för myndigheten ansvariga departementet granskning och urval av kandidater som anmält sitt intresse.

Under 2016 har en för Regeringskansliet gemensam stödfunktion för detta arbete inrättats i Förvaltningsavdelningen för att åstadkomma en högre grad av samordning i regeringens arbete att rekrytera myndighetschefer. Funktionen biträder det departement som har ansvar för en viss rekrytering med chefsförsörjningskompetens. Ansvar att leda och genomföra rekryteringen ankommer dock även fortsättningsvis på den politiska ledningen för det departement eller del av departement som ansvarar för myndigheten i fråga.

Under perioden 2007–2014 rekryterades ungefär 250 ordinarie myndighetschefer och sedan regeringsskiftet 2014 har ytterligare ca 50 rekryteringar genomförts. Ända sedan det s.k. verksledningsbeslutet 1987 (prop. 1986/87:99) har regeringens ambition varit att en myndighetschef ska verka i minst 12 år. Eftersom huvudregeln är att samma person maximalt kan vara chef under nio år på en och samma myndighet inrymmer denna ambition att en sådan individ ska växla chefsuppdrag minst en gång under sin totala tid som myndighetschef.

Det kan konstateras att ungefär 15 procent, ca 50 stycken, av de totalt ca 300 personer som rekryterats sedan 2007 lämnat sitt uppdrag i förtid, förflyttats eller inte erbjudits fortsatt anställning efter den första perioden om sex år. Även om jämförelser med motsvarande utfall för tidigare år är svåra att göra förefaller detta resultat oroväckande högt. En anledning till denna utveckling kan vara att betydligt fler individer än tidigare, under den senaste 10-årsperioden, erbjudits anställning som myndighetschefer utan att dessförinnan ha varit verksamma i statsförvaltningen. Det förefaller också som att den nya rekryteringspolitiken fått konsekvensen att experter i högre grad än tidigare kommit att rekryteras till uppdraget som myndighetschef med följd att färre generalister kommit i fråga för sådana befattningar. Av regeringens chefspolicy framgår att samtliga myndighetschefer ska besitta förmåga att leda verksamheten, företräda verksamheten samt att företräda det statliga arbetsgivarintresset.¹⁸

För att framgångsrikt kunna bedriva ett relevant ledarskap i staten krävs kunskap om och

¹⁸ Se regeringens skrivelse Utnämningsspolitiken (skr. 2009/10:43).

förståelse för de grundläggande värden som statsförvaltningen vilar på. I syfte att fullt ut tillvarata den samlade kompetensen i chefskollektivet kommer regeringen mot denna bakgrund att intensifiera kraven på att myndighetscheferna ska ta del av erbjudna insatser inom ramen för regeringens chefsutvecklingsprogram. I en snabbt föränderlig tid krävs att även väl fungerande chefer fortlöpande tar del av olika former av kompetensutveckling eftersom det annars finns risk att ledarskapet stagnerar i stället för att utvecklas i takt med tiden.

Befintliga myndighetschefer har över tid ansetts lämpliga att utgöra en god källa för regeringens chefsförsörjning. Detta har exempelvis återspeglats i att väl fungerande chefer erbjudits chefsuppdrag för större myndigheter. Skulle trenden med att allt fler chefer som slutar sitt första chefsuppdrag i staten förstärkas blir konsekvensen att färre befintliga chefer kan komma ifråga för ett nytt chefsuppdrag vilket sammantaget innebär en påtaglig risk för suboptimering av regeringens chefsförsörjningspolitik. Det är därför av högsta vikt att förvaltningspolitiska värden tydligt genomsyrar rekryteringsprocessen i samband med anställning av ny myndighetschef.

5.3.3 Analys och slutsatser

Staten totalt

Regeringen noterar att utvecklingen är fortsatt positiv för flertalet av de delmål som har ställts upp för staten som arbetsgivare och där utvecklingen följs upp med angivna resultatindikatorer.

- Löneutvecklingen i staten fortsätter att relativt väl följa utvecklingen på arbetsmarknaden i stort.
- Andelen kvinnor på ledande befattningar har minskat marginellt och ligger kvar på ungefär samma nivå som 2014.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män fortsätter att minska.
- Andelen anställda med utländsk bakgrund har ökat på samtliga nivåer.
- Sjukfrånvaron i staten fortsätter dock att öka.
- Antalet nybeviljade sjukpensioner har minskat och ligger på en låg nivå.

- Antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet minskade.

Regeringen följer arbetet med den nya arbetsgivarpolitiska strategin för 2016–2020 som Arbetsgivar Kollegiet beslutat och som nämns under avsnitt 5.3.2.

Det tillgängliga underlaget, som redovisats under samma avsnitt, visar att kompetensförsörjningen i staten i huvudsak fungerar väl.

Arbetsgivarverket

Regeringen anser att den verksamhet som Arbetsgivarverket bedrivit bidrar till att utveckla och samordna den statliga arbetsgivarpolitiken. Arbetsgivarverket tar sitt arbetsgivarpolitiska ansvar och bedriver ett strategiskt arbete med sin egen kompetensförsörjning. Det är dock viktigt att Arbetsgivarverket beaktar sina dubbla roller som förvaltningsmyndighet och medlemsorganisation.

Det är i första hand Arbetsgivarverkets medlemmar som ska bedöma verkets resultat, vad gäller dess roll som medlemsorganisation. Medlemsundersökningarna visar på en nöjdhet i nivå med förra årets bedömningar.

Regeringen bedömer att de stabsuppgifter som verket utfört åt regeringen har utförts på ett tillfredsställande sätt.

Statens tjänstepensionsverk (SPV)

Regeringens samlade bedömning är att SPV bedriver den statliga tjänstepensioneringen och statens tjänstegrupplivförsäkring i enlighet med regeringens styrning.

Avseende försäkringsmodellen har SPV, som en konsekvens av de låga räntenivåerna för tioåriga statsobligationer och lång realobligation, sett över sin konsolideringspolicy, sina premienivåer och sitt konsolideringsmål, i syfte att hålla premierna på en stabil och förutsägbar nivå.

Regeringens mål för SPV:s huvudsakliga verksamhetsområde, Statlig pensionsverksamhet m.m., är att effektiviteten och säkerheten ska öka samt att servicen till statliga myndigheter, anställda och pensionärer ska förbättras. Driftkostnadsprocenten har sjunkit, men nyckeltalets konstruktion gör att det är svårt att uttala sig om resultatet i relation till målet om ökad effektivitet.

tet. Andelen felaktiga utbetalningar är oförändrad, samtidigt som återkraven har ökat med 4,2 miljoner kronor efter att SPV gjort omräkningar av förmåner under utbetalning till följd av regelstyrda förändringar och anpassningar i systemstöden, vilket sammantaget visar på att säkerheten inte har förändrats. Positivt är att SPV har ökat aktualiseringsgraden. Enligt de kundundersökningar som SPV genomfört var målgruppen pensionärer något mer nöjda 2015 än 2014, medan de statligt anställda är oförändrat nöjda och arbetsgivarnas nöjdhet har minskat med några indexenheter. Det faktum att SPV lever upp till sina serviceåtaganden och att pensionsinformationen har utvecklats visar på att servicen till de olika målgrupperna har förbättrats.

SPV lever upp till de ekonomiska kraven på verksamheten. Anslutningsgraden till tjänsten Enklare pensionshantering har ökat sedan föregående år och avgifterna har sänkts ytterligare fr.o.m. den 1 januari 2016.

Regeringen bedömer att SPV tar sitt arbetsgivarpolitiska ansvar. SPV arbetar aktivt och strategiskt med att säkerställa kompetensförsörjningen. SPV arbetar även systematiskt med sin verksamhetsutveckling på flertalet sätt, vilket leder till effektiviseringar och ökad förvaltningsnytta.

Nämndmyndigheter inom området

Nämndmyndigheterna inom området fyller viktiga funktioner för att upprätthålla allmänhetens förtroende för statlig förvaltning och säkerställa en korrekt handläggning av de enskilda ärendena. Regeringen bedömer att nämndmyndigheterna fungerar väl och bedriver en effektiv verksamhet.

5.4 Politikens inriktning

Uppdragen till myndigheterna att tillhandahålla praktikplatser 2016–2018 och regeringens satsning på moderna beredskapsjobb i staten är viktiga delar i regeringens sysselsättningspolitik. Moderna beredskapsjobb i staten införs successivt från 2017 och ska sysselsätta minst 5 000 personer 2020. Syftet med satsningarna är att ge fler personer som står långt från

arbetsmarknaden möjlighet till ett framtida arbete, arbetslivserfarenhet och lön. Se även utg.omr. 14 avsnitt 4.5.

Efter tidsbegränsade satsningar på värdegrundsfrågor i form av projektet Offentlig etos 2010–2012 och genom Värdegrundsdelegationen 2013–2016 fortsätter nu arbetet för en god förvaltningskultur i staten fr.o.m. 2017. Statskontoret får i uppgift att främja och samordna arbetet för en god förvaltningskultur och tillförs 5 miljoner kronor per år för uppgiften. I det fortsatta arbetet för förtroendet för statsförvaltningen och dess anställda ska ledarskapets betydelse och rollen som statstjänsteman vara i fokus. Detta är centrala delar i arbetet med den av regeringen lanserade tillitsreformen. Reformen beskrivs närmare i avsnitt 4.3.2. Det arbete som Värdegrundsdelegationen bedrivit ska tas tillvara i det fortsatta arbetet.

Sjukfrånvaron i staten följer utvecklingen på arbetsmarknaden i stort och ökar nu för fjärde året i rad. Erfarenheter och kunskaper från myndigheternas arbetsmiljöarbete behöver tas tillvara och spridas inom förvaltningen som en del i ett intensifierat arbetsmiljöarbete.

Det är angeläget att de statliga arbetsgivarna arbetar strategiskt med sin kompetensförsörjning och utvecklar formerna för att marknadsföra staten som en attraktiv arbetsgivare. Myndigheterna ska bidra till uppfyllelsen av delmålen som regeringen satt upp där frågor om jämställdhet är av central betydelse.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tabell 5.13 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	1 479		964
2016	Anslag	2 443	Utgifts- prognos	2 408
2017	Förslag	2 443		
2018	Beräknat	2 443		
2019	Beräknat	2 443		
2020	Beräknat	2 443		

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga arbetsgivarfrågor som Arbetsgivarverket utfört åt regeringen eller Regeringskansliet och som inte ingår i Arbetsgivarverkets uppgifter som medlemsorganisation samt för regeringens behov inom det arbetsgivarpolitiska området.

Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter avseende vissa nämnder inom det arbetsgivarpolitiska området.

Kompletterande information

De aktuella nämnderna på det arbetsgivarpolitiska området är: Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd inbegripet Skiljenämnden för grupplivfrågor samt Offentliga sektorns särskilda nämnd.

Enligt avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S) ska tvister rörande frågor i avtalet avgöras genom skiljedom av en skiljenämnd. Skiljenämnden för grupplivfrågor bildas enligt avtalet av ledamöterna i Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

Regeringens överväganden

Tabell 5.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 443	2 443	2 443	2 443
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 443	2 443	2 443	2 443

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 443 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 443 000 kronor per år.

5.5.2 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tabell 5.15 Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	12 135 032		-45 249
2016	Anslag	12 426 000 ¹	Utgifts- prognos	12 450 000
2017	Förslag	12 614 000		
2018	Beräknat	12 805 000		
2019	Beräknat	13 311 000		
2020	Beräknat	13 803 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tjänstepensionsförmåner, avgångsförmåner, grupplivförmåner och personskadeersättningar samt liknande förmåner som följer av anställningar med statliga villkor. Därtill får anslaget användas för utgifter för räntor avseende sådana förmåner.

Vidare får anslaget användas för utgifter för löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster respektive enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader samt för premieskatt enligt lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för

grupplivförsäkring m.m. Anslaget får även användas för löneavgifter enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980).

Anslaget får dessutom användas för förvaltningsutgifter vid Statens tjänstepensionsverk för biträde vid handläggningen av pensionsärenden avseende lärare m.fl. som överförs från statligt reglerade anställningar genom riksdagens beslut om kommunalt huvudmannaskap för lärare m.fl.

Kompletterande information

Följande förordningar reglerar utbetalningar från anslaget:

- förordningen (1991:704) om fastställande av särskild löneskatt på statens pensionskostnader,
- förordningen (2002:869) om utbetalning av statliga tjänstepensions- och grupplivförmåner och
- förordningen (SAVFS 1990:3 A 1) om utbetalning av personskadeersättning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.16 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	286 324	266 006	20 318
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	285 800	284 630	1 170
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	286 180	281 445	4 735

SPV disponerar för administrationskostnader det belopp från inkomsttiteln 5211 *Statliga pensionsavgifter* som anges i verkets regleringsbrev. För 2016 uppgår detta till 184 500 000 kronor. Därutöver fastställer regeringen årligen de administrationsavgifter som de s.k. självförsäkrarna, dvs. de myndigheter m.fl. som skuldför sina pensionsåtaganden i respektive balansräkning, ska betala till SPV. För 2015 uppgick dessa till ca 3,9 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Tabell 5.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 426 000	12 426 000	12 426 000	12 426 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	68 000	111 000	146 000	217 000
Volymer	120 000	268 000	739 000	1 160 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	12 614 000	12 805 000	13 311 000	13 803 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget belastas med utbetalningar av statliga tjänstepensionsförmåner, premiefrielseförmåner, grupplivförmåner, personskadeersättningar samt räntor och skatter på dessa förmåner. Basen utgörs till stor del av utbetalningar hänförliga till redan beviljade förmåner.

I posten Övriga makroekonomiska förutsättningar ingår bl.a. effekten av att vissa förmåner som belastar anslaget årligen indexeras med prisbasbeloppets förändring.

I posten Volymer avspeglas antalet förmåner som nybeviljas under budgetperioden och storleken på dessa förmåner.

Regeringen föreslår att 12 614 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 12 805 000 000 kronor, 13 311 000 000 kronor respektive 13 803 000 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen.

Skälen för regeringens förslag: SPV får bedriva uppdragsverksamhet när det gäller

pensionshanteringen där väsentliga penningflöden hanteras. SPV hanterar även flödet för premiebestämda pensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Enbart det senare flödet omsätter ca 370 miljoner kronor varje månad och faktureras med väldigt kort tid för betalning. Skulle t.ex. betalningen för de två största fakturorna utebli en månad motsvarar det ett belopp och en räntekontobelastning på ungefär 70 miljoner kronor. Regeringen bedömer fortsatt att SPV har ett behov av ett rörelsekapital i form av en övrig kredit i Riksgäldskontoret under 2017.

För att minimera risken för övertrassering av likvida medel föreslås att krediten avseende förmedling av premiebestämda pensioner även 2017 uppgår till 75 miljoner kronor, dvs. samma nivå som för 2016. Krediten för att tillgodose likviditetsbehov i samband med pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning föreslås fortsatt uppgå till 25 miljoner kronor, vilket motsvarar 2016 års nivå.

För 2015 utnyttjades drygt 51 miljoner kronor av krediten som uppgick till 75 miljoner kronor och som är avsedd för premiebestämda pensioner. Krediten som uppgick till 25 miljoner kronor och som är avsedd för pensionsutbetalningar utnyttjades inte alls. Se tabell 5.18.

Tabell 5.18 Beviljad respektive utnyttjad övrig kredit av SPV 2013–2015

Tusental kronor

	2013	2014	2015
Total beviljad kredit	100 000	100 000	100 000
– varav premiebestämda pensioner	75 000	75 000	75 000
– varav pensionsutbetalningar	25 000	25 000	25 000
Total utnyttjad kredit	24 063	50 492	51 163
– varav premiebestämda pensioner	24 063	50 492	51 163
– varav pensionsutbetalningar	0	0	0

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Regeringen bör bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 miljoner kronor för att tillgodose SPV:s behov av likviditet i samband med pensionshanteringen, dvs. avseende premiebestämda pensioner och pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning.

6 Offentlig upphandling

6.1 Omfattning

Området offentlig upphandling omfattar främst följande lagar:

- lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU),
- lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster (LUF),
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFSS).

Området omfattar vidare det statliga upphandlingsstödet, elektronisk upphandling, tillsyn, rättsmedel m.m.

6.2 Mål

Regeringens mål är att den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas. På så sätt bidrar den offentliga upphandlingen till en väl fungerande samhällsservice till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling samtidigt som skatte- medlen används på bästa sätt.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att mäta resultatet för målet att tillvarata konkurrensen används följande indikator: Antalet anbud per upphandling.

Möjligheterna att följa upp utvecklingen inom området med hjälp av indikatorer i övrigt är därför för närvarande begränsade. Tillsammans med Upphandlingsmyndigheten (UHM) förs diskussioner beträffande utveckling av indikatorer. Därutöver pågår ett arbete som syftar till att förbättra den nationella upphandlingsstatistiken, inklusive statistikinsamlingen som ett led i arbetet med att utveckla indikatorer för den offentliga upphandlingen.

6.3.2 Resultat

Genomsnittligt antal anbudsgivare per upphandling ligger på i stort sett samma nivå för perioden 2011–2014 (se tabell 6.1). Konkurrensen på marknaden tillvaratas i jämn utsträckning.

Tabell 6.1 Genomsnittligt antal anbudsgivare per upphandling

2011–2014

2011	4,4
2012	4,8
2013	4,7
2014	4,5

Källa: Konkurrensverkets rapportserie 2015:9 Siffror och fakta om offentlig upphandling.

Ett omfattande reformarbete inom upphandlingsområdet pågår. Reformen fokuserar på tre områden: upphandlingslagstiftningen, Upphandlingsmyndigheten och Nationella upphandlingsstrategin.

Genomförande av nya EU-direktiv på upphandlingsområdet

Regeringen har överlämnat propositionen Nytt regelverk om upphandling (prop. 2015/16:195) till riksdagen. Propositionen innehåller förslag till tre nya lagar om upphandling, varav två ska ersätta nuvarande LOU och LUF och en är ny och avser upphandling av koncessioner.

Det statliga upphandlingsstödet

Sedan den 1 september 2015 har det statliga upphandlingsstödet stärkts och samlats hos UHM. Myndigheten ger stöd, information och vägledning om offentlig upphandling inklusive bl.a. innovationsupphandling, miljö- och sociala krav. UHM:s arbete genomsyras av en strategisk syn på hela inköpsprocessen och stödet som ges omfattar hela upphandlingsprocessen från behovsanalys till utvärdering och uppföljning. Målgrupperna för upphandlingsstödet är upphandlande myndigheter och enheter samt leverantörer inbegripet små och medelstora företag och idéburna organisationer.

Myndigheten har bl.a. arbetat med ett projekt om inköp som styrmedel. Projektet visar hur inköp kan användas för att uppnå samhälleliga och lokala politiska mål och hur myndigheters arbete med livscykelkostnader (LCC) kan lyftas till en strategisk nivå samt öka användningen av LCC-kalkyler. UHM har genomfört pilotprojekt hos fyra upphandlande myndigheter om användandet av tidig dialog för att förbättra

förståelsen och ge ökad kunskap om vilka lösningar marknaden kan erbjuda eller utveckla.

UHM har vidareutvecklat databasen med hållbarhetskriterier för offentlig upphandling beträffande miljökrav och sociala krav för olika produktområden. Databasen innehåller även en funktion som listar vilka krav som kan användas för att påverka de nationella miljö kvalitetsmålen. I samarbete med Kemikalieinspektionen har UHM kommunicerat det stöd för giftfri förskola som utarbetades på Konkurrensverket (KKV).

UHM har arbetat med att underlätta för den offentliga sektorn att använda upphandling som ett sätt att uppnå energieffektivisering.

Myndigheten har vidare genomfört ett projekt kopplat till sysselsättningskrav i offentlig upphandling samt tagit fram en checklista på vad man ska tänka på vid ställandet av sådana krav.

UHM har också utvecklat kriterier för arbets- och anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal inom området persontransporter och arbetet pågår.

Myndigheten har även fortsatt det arbete som påbörjades på KKV med att ta fram konkret metod- och kompetensstöd för innovationsupphandling.

UHM har genomfört flera stödinsatser för att underlätta för små och medelstora företag att delta i offentliga upphandlingar. I vägledningen ”Är inköpen av samma slag?” behandlas kontraktvärdesberäkning vid direktupphandling vilket bl.a. kan påverka hur små och medelstora företag får tillgång till offentliga kontrakt. Dessutom har en elektronisk vägledning om direktupphandling tagits fram.

I ett särskilt uppdrag från regeringen, som medföljde från KKV, har UHM arbetat med att förstärka kompetensen vid upphandling av vård, omsorg och andra stödjande åtgärder för äldre och personer i alla åldrar med funktionsnedsättning.

På regeringens uppdrag har UHM gett upphandlande myndigheter och andra aktörer upphandlingsrättslig vägledning med anledning av den rådande flyktingsituationen.

I juni 2016 gavs UHM i uppdrag att förstärka kompetensen när det gäller upphandling av livsmedel och måltidstjänster inom offentlig sektor. Uppdraget syftar till att stärka kompetensen hos upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer gällande strategisk upphandling av livsmedel och måltidstjänster. Insatserna ska

fokusera på att ge en målgruppsanpassad kompetensutveckling och informations-spridning, bl.a. i form av branschdialoger och information om goda exempel på området (se utg. omr. 23 avsnitt 2). Uppdraget ska slutredovisas i februari 2019.

Övrigt

Statskontoret har fått regeringens uppdrag att utvärdera i vilken utsträckning inrättandet av en fristående myndighet för det statliga upphandlingsstödet har skapat bättre förutsättningar för väl fungerande upphandlingar och bidragit till regeringens mål för offentlig upphandling. Uppdraget delrapporterades den 30 maj 2016 och slutredovisas den 31 oktober 2017.

Nationella upphandlingsstrategin

Regeringen har antagit en nationell upphandlingsstrategi för att skapa förnyelse inom offentlig sektor och i näringslivet (Fi2016/00833/OU). Syftet med strategin är att uppnå regeringens mål om offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för väl fungerande verksamheter och vara ett medel för att nå miljömässiga och sociala hållbarhetsmål. Strategin behövs för att innovationsupphandling ska bli en del av de upphandlande myndigheternas verksamhetsutveckling.

I strategin presenteras förslag på konkreta åtgärder som kan vidtas i de upphandlande myndigheternas och enheternas organisationer.

Upphandlingsstrategin vänder sig främst till företrädare för de statliga myndigheterna. Regeringen vill med hjälp av Upphandlingsstrategin även verka för att företrädare för kommuner och landsting, samt andra upphandlande myndigheter och enheter, tar fram styrande dokument för att förverkliga motsvarande mål i sina verksamheter.

UHM ska verka för att Nationella upphandlingsstrategin genomförs och får genomslag främst genom information och vägledning. Myndigheten har även i uppdrag att följa upp hur Upphandlingsstrategin har påverkat upphandlande myndigheter och enheters inköpsarbete samt vilka övriga effekter som kan påvisas med anledning av Upphandlingsstrategin. Regeringen kommer att noga följa resultatet av uppdraget.

Tillsynen över den offentliga upphandlingen

KKV ansvarar för tillsynen över den offentliga upphandlingen i Sverige. Myndigheten bedriver tillsyn både genom ansökan om upphandlings-skadeavgift och tillsynsbeslut och har i likhet med tidigare år fokuserat på otillåtna direkt-upphandlingar och lagt särskild vikt vid talan om upphandlings-skadeavgift. KKV utövar även en bredare tillsyn genom särskilda tillsynsbeslut som uppmärksammar upphandlande myndigheter och enheter som brustit i sin skyldighet att tillämpa LOU eller annan lagstiftning på upphandlingsområdet. Besluten ger konkret vägledning för andra upphandlande myndigheter och enheter.

Upphandlings-skadeavgift

KKV kan ansöka om upphandlings-skadeavgift på eget initiativ men måste också, i vissa fall, ansöka om upphandlings-skadeavgift. Under 2015 avgjordes 17 ansökningar om upphandlings-skadeavgift i förvaltningsdomstol, varav 15 ansökningar om upphandlings-skadeavgift på eget initiativ och två ansökningar om obligatorisk upphandlings-skadeavgift.

KKV har gjort en uppföljning av de ärenden om upphandlings-skadeavgift som drivits i domstol under de fem år som reglerna om avgift funnits. Uppföljningen visade att 88 procent av de myndigheter som ålagts att betala upphandlings-skadeavgift hade genomfört organisationsförändringar för att åstadkomma effektivare och mer kompetenta upphandlingsverksamheter. KKV fattade under 2015 beslut i 32 tillsyns-ärenden där verket har tagit ställning i olika upphandlingsrättsliga frågor.

Övrigt

KKV har undersökt kommunernas upphandlingar på området hem för vård eller boende för barn och unga och har i en rapport lämnat ett antal förslag till förbättringar.

Vidare har KKV kartlagt landstingens upphandlingar och kostnader för hyrläkare. Landsting köper in hyrläkare vid sidan om sina upphandlade ramavtal. KKV:s rapport visar att kostnaderna för detta har ökat de senaste åren. I rapporten ges förslag till åtgärder för att stimulera till mer effektiva upphandlingar i framtiden.

Även konkurrensrelaterade problem vid upphandling av livsmedel och måltidstjänster har

identifierats och åtgärder för att stimulera till mer effektiva upphandlingar i framtiden föreslås.

Upphandling och villkor enligt kollektivavtal

För att ta tillvara de nya EU-direktivens tydligare handlingsutrymme för medlemsstaterna att ställa krav på villkor enligt kollektivavtal, ILO:s kärnkonventioner samt arbetsrättsliga lagar och kollektivavtal, har regeringen tagit fram förslag till ny lagstiftning gällande miljö-, social- och arbetsrättsliga hänsyn vid upphandling. Förslagen ingår i regeringens ovan nämnda proposition Nytt regelverk om upphandling (prop. 2015/16:195). De innebär bl.a. att upphandlande myndigheter och enheter ska i upphandlingar ställa villkor avseende lön, semester och arbetstid, om det är behövligt och de går att fastställa. I övrigt får upphandlande myndigheter och enheter ställa särskilda villkor, såsom försäkringar, pensioner eller annan ledighet än semester för fullgörande av kontrakt eller koncessioner. Förslagen bygger på delbetänkandet Upphandling och villkor enligt kollektivavtal (SOU 2015:78) från utredningen med samma namn. Den utredningen hade även i uppdrag att bl.a. analysera förutsättningarna för att ratificera ILO:s konvention nr 94. Slutbetänkandet Arbetsklausuler och sociala hänsyn i offentlig upphandling- ILO:s konvention nr 94 samt en internationell jämförelse (SOU 2016:15) har skickats ut på remiss.

Interimistiska beslut vid överprövning av upphandlingar

Med anledning av flyktingsituationen under hösten 2015 utarbetades ett förslag till ändringar av samtliga lagar på upphandlingsområdet i syfte att allmänt underlätta genomförandet av skyndsamma upphandlingar (prop. 2015/16:129). Lagbestämmelserna förtydligades på så sätt att det uttryckligen framgår att användarnas intresse, allmänintresset och övriga berörda intressen ska beaktas vid domstolarnas skadeavvägningar. Ändringarna trädde i kraft den 1 juni 2016 (SFS 2016:389–391).

Elektronisk upphandling

Genom att använda elektroniska processer i hela inköpsprocessen kan mycket tid vinnas. När anbud kan lämnas elektroniskt kan det också leda till minskad risk för formella fel och därmed till fler anbud som uppfyller kraven i upphandlingen. Ökad användning av elektroniska lösningar kan också leda till fler gränsöverskridande upphandlingar.

Bristen på standarder för e-upphandling är ett problem. Det arbete som sker inom standardiseringsgrupperingen SFTI (Single Face To Industry), där UHM deltar, har därför en viktig funktion att fylla. Detsamma gäller det Europeiska samarbetet beträffande elektronisk upphandling där Peppol, e Sens och CEN med arbetsgruppen BII är centrala eftersom de verkar för gränsöverskridande e-upphandling.

I december 2015 överlämnade UHM rapporten Underlag till handlingsplan för en genomgående elektronisk inköpsprocess (Fi2015/05695/UR). UHM har undersökt upphandlande myndigheters och leverantörers beredskap inför övergång till en elektronisk inköpsprocess och lämnat förslag på åtgärder för att öka användningen av elektroniska lösningar.

Utredningen om ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster

Reglerna om upphandling av sociala tjänster och andra särskilda tjänster i 2014 års upphandlingsdirektiv möjliggör införandet av ett förenklat och mer flexibelt regelverk för upphandling av välfärdstjänster. Välfärdsutredningen har mot denna bakgrund fått i uppdrag att bl.a. föreslå hur bestämmelser om upphandling av sådana tjänster ska utformas i de nya upphandlingslagarna. Vidare ska utredaren bl.a. klargöra hur valfrihetssystemen enligt LOV bör klassificeras rättsligt och bedöma om det finns behov av justeringar av LOV utifrån den rättsliga klassificeringen (dir. 2015:22, dir. 2015:100 och dir. 2015:108). Se vidare utg.omr. 25 avsnitt 2.5.4.

Utredningen för ett stärkt civilsamhälle

Utredningen för ett stärkt civilsamhälle redovisade i februari 2016 betänkandet Palett för

ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13). I uppdraget har ingått bl.a. att lämna förslag till hur det civila samhällets organisationers möjligheter att delta i offentliga upphandlingar kan förbättras. Utredningen föreslår ett antal åtgärder i detta syfte. Utredningen föreslår vidare bl.a. att UHM ska ges i uppdrag att i sitt arbete med att utveckla upphandlingskriterier särskilt beakta de mervärden som det civila samhällets organisationer erbjuder samt ta fram en vägledning för upphandlande myndigheter som kan underlätta för det civila samhällets organisationer att delta i offentlig upphandling. Utredningens betänkande har remitterats och bereds för närvarande, se vidare utg. omr. 17 avsnitt 16:4.

Miljömässigt hållbar offentlig upphandling inom EU

Inom området miljömässigt hållbar offentlig upphandling finns en expertgrupp och ett särskilt nätverk för elva medlemsstater inom EU (G11). Sverige var ordförande för G11-mötet våren 2015.

Nordisk och internationell samverkan

De nordiska länderna uppvisar många likheter som kan bilda grund för ett samarbete om och utveckling av upphandlingsstödande åtgärder. Det gäller bl.a. synen på statens roll i upphandlingsstödande sammanhang. Flera av de nordiska länderna har någon form av statligt upphandlingsstöd.

Mycket tyder på att en ökad koordinering av de nordiska ländernas arbete skulle kunna bidra till en ökad och mer effektiv spridning av erfarenheter, kunskaper och upphandlingsstödande åtgärder som redan tillhandahålls i Norden. Gemensamma nordiska åtgärder inom miljömässigt och socialt hållbar offentlig upphandling bidrar dessutom till större positiva miljöeffekter och sociala effekter.

Betydelsen av hållbar upphandling och innovationsupphandling lyfts allt mer fram i internationella organisationer, biståndsverksamhet och genomförandet av FN:s mål för hållbar global utveckling. Ett svenskt erfarenhetsutbyte med FN-systemet kan bidra positivt till denna utveckling.

6.3.3 Analyser och slutsatser

Det statliga upphandlingsstödet

En väl fungerande offentlig upphandling är mycket betydelsefull för den offentliga sektorns funktion och därmed för en väl fungerande samhällsservice som tillgodoser medborgarnas berättigade förväntningar liksom samhälleliga krav på sociala och miljömässiga hänsyn. Det förbättrade statliga upphandlingsstödet, genom inrättandet av UHM, har ökat förutsättningarna för att upphandlande myndigheter och enheter har den kompetens som behövs för att genomföra sina upphandlingar strategiskt och mer effektivt. Av avgörande betydelse för en väl fungerande offentlig upphandling är effektiv konkurrens och UHM verkar därför inom ramen för sitt ansvarsområde för en effektiv konkurrens. UHM bör även ha ett brett perspektiv på den offentliga upphandlingen vilket bl.a. innebär att beakta miljöhänsyn, sociala hänsyn och att främja innovationer. Det innebär i sin tur att det strategiska perspektivet på offentlig upphandling är centralt. UHM bör fortsatt verka i nära samarbete med den kommunala sektorn, t.ex. för att fortsättningsvis kunna förstärka kompetensen vid upphandling inom vård och omsorg, för att bidra till att nå målen för politikområdet.

Regeringens bedömning är att verksamheten med att förvalta och utveckla hållbarhetskriterier och den förankringsprocess som använts för detta har varit framgångsrik vilket är centralt för miljömässigt hållbar offentlig upphandling. UHM behöver fortsatt ges goda förutsättningar att prioritera arbetet med hållbar offentlig upphandling.

Höga miljökrav som är möjliga att uppnå i upphandlingar, certifieringssystem och standarder är viktiga drivkrafter för att få till stånd mer gröna innovationer.

Rätt använd kan upphandling utgöra ett effektivt instrument för att åstadkomma flera positiva effekter i samhället, inklusive lägre arbetslöshet, ökad tillväxt och sysselsättning samt stödja de nationella miljö kvalitetsmålen.

6.4 Politikens inriktning

Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för att genomföra regeringens politik och regeringen arbetar med hur politiska prioriteringar tydligare kan förverkligas genom upphandlingsförfaranden.

Regeringen avser att se över målet för området offentlig upphandling i syfte att bättre uttrycka regeringens prioriteringar.

Rätt använt kan offentlig upphandling även vara ett viktigt verktyg för att nå andra politiska prioriteringar inom t.ex. klimat- och miljöpolitiken, jämställdhet samt sysselsättningsmålet 2020. De offentliga inköpen är också viktiga vid genomförandet av FN:s Agenda 2030.

Nytt upphandlingsregelverk

Baserat på den nya reglering som regeringen föreslår i propositionen Nytt regelverk om upphandling (prop. 2015/16:195) kommer regeringen att arbeta för att regelverket ska bidra till att öka effektiviteten i de offentliga utgifterna och till att ge upphandlande myndigheter och enheter bättre och tydligare möjligheter att beakta miljöhänsyn, sociala hänsyn och innovativa lösningar vid sina upphandlingar. Det nya regelverket kan också bidra till att stärka förtroendet för den inre marknaden och främja tillväxten.

Upphandlingar som inte omfattas av direktiven

Regeringen kommer se över hur områden som inte omfattas av de nya upphandlingsdirektiven kan användas strategiskt för att förverkliga regeringens politik. Regeringen avser att tillsätta en utredning med uppdrag att se över regleringen av de upphandlingar som inte omfattas av upphandlingsdirektiven. Syftet med översynen är att regleringen ska förenklas, men även att analysera hur strategisk upphandling används bäst på de områden som inte omfattas av direktiven och föreslå nödvändiga bestämmelser.

Upphandlingsmyndigheten

UHM:s stöd är en viktig förutsättning för en rättssäker, effektiv och socialt och miljömässigt hållbar upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling. Ett fortsatt viktigt

fokus är att myndigheten ska främja innovativa lösningar inom upphandling. Genom bl.a. satsningen för utvecklande inköp kommer UHM fortsatt bidra till utveckling av offentlig upphandling och stimulera användning av upphandlingsmetoder som främjar innovationer. Genom den nationella upphandlingsstrategin ges rätt förutsättningar för att uppnå de förvaltningspolitiska målen vad gäller upphandlande myndigheters och enheters ansvar för att upphandla strategiskt och använda skatte-medlen på ett ansvarsfullt sätt. UHM:s uppdrag att genomföra och följa upp upphandlingsstrategin är av avgörande betydelse.

Särskilt uppdrag om offentlig avtalsamverkan

I den nya LOU föreslås bestämmelser om undantag från upphandlingsreglerna vid samarbeten mellan upphandlande myndigheter (Hamburg-samarbeten), som bygger på EU-domstolens praxis (prop. 2015/16:195). I syfte att förstärka kunskapsläget om kommuners och landstings möjligheter till avtalsamverkan gav regeringen i juni 2016 UHM i uppdrag att analysera detta undantag från upphandlingsreglerna samt att analysera möjligheten för inköpscentraler att bedriva grossistverksamhet.

Särskilda satsningar inom politikområdet

Upphandling som främjar innovationer och alternativa lösningar

Det finns en stor potential i att använda upphandling som ett verktyg för att främja utveckling och innovation. Genom att använda metoder för innovationsupphandling, inklusive funktionsupphandling, kan offentlig sektor stimulera utvecklingen av helt nya innovativa lösningar som inte existerar på marknaden idag. Den offentliga sektorn kan, i egenskap av aktiv beställare och första kund, driva på marknaden till att utveckla lösningar på viktiga samhällsutmaningar. Regeringen arbetar för att fler myndigheter ska främja utveckling och innovation i sina upphandlingar.

En miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling

Möjligheterna till miljömässiga upphandlingar ska förbättras i hela den offentliga sektorn. Sverige ska ligga i framkant och fortsatt vara ett föredöme när det gäller miljöanpassad offentlig upphandling. Den offentliga sektorn har också en viktig funktion för och möjlighet att främja

innovativa och nya miljö- och energitekniklösningar. Regeringen avser att arbeta för att fler myndigheter ska ställa miljökrav i sina upphandlingar.

Sysselsättningsmålet 2020

Regeringens mål är att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Offentlig upphandling är ett effektivt instrument för att åstadkomma flera positiva effekter i samhället, inklusive lägre arbetslöshet och ökad sysselsättning. Utifrån Trafikverkets redovisade uppdrag att i sina upphandlingar arbeta för ökad sysselsättning för personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden, har ett arbete påbörjats med att se över vilka andra myndigheter som kan få liknande uppdrag.

Upphandlingsstatistik

En god upphandlingsstatistik kan bidra till en positiv utveckling på upphandlingsområdet. Regeringen har därför påbörjat ett arbete som syftar till att förbättra den nationella upphandlingsstatistiken, inklusive statistikinsamlingen och ett författningsförslag kommer att arbetas fram.

Elektronisk upphandling

Elektronisk upphandling är för regeringen en fortsatt prioriterad fråga. Kravet på obligatorisk elektronisk kommunikation i de nya lagarna på upphandlingsområdet kommer att bidra till en snabb utveckling av den elektroniska upphandlingen. Regeringen avser även att ta fram en handlingsplan för en genomgående elektronisk inköpsprocess, vilken kommer att vara betydelsefull för en fortsatt utveckling av den elektroniska upphandlingen.

Överprövning

Regeringen avser se över rättsmedlen inom offentlig upphandling i syfte att göra dem mer effektiva.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 1:17 Upphandlingsmyndigheten

**Tabell 6.2 Anslagsutveckling
1:17 Upphandlingsmyndigheten**

Tusental kronor			
2015	Utfall		Anslags- sparande
2016	Anslag	82 850	Utgifts- prognos 77 718
2017	Förslag	84 687	
2018	Beräknat	86 339 ¹	
2019	Beräknat	88 155 ¹	
2020	Beräknat	90 091 ¹	

¹ Motsvarar 84 687 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Upphandlingsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

**Tabell 6.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för
1:17 Upphandlingsmyndigheten**

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	82 850	82 850	82 850	82 850
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 841	3 493	5 309	7 245
Beslut	-4	-4	-4	-4
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	84 687	86 339	88 155	90 091

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 84 687 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 Upphandlingsmyndigheten för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 86 339 000 kronor, 88 155 000 kronor respektive 90 091 000 kronor.

7 Statistik

7.1 Omfattning

Området omfattar Statistiska centralbyråns (SCB) verksamhet som utgörs av utveckling, produktion, spridning och samordning av statistik. SCB ansvarar för att producera dels officiell statistik inom flera områden, t.ex. arbetsmarknadsstatistik och nationalräkenskaper (NR), dels annan statlig statistik inom främst utbildnings- och socialområdet. På uppdrag producerar myndigheten även statistik åt andra statistikansvariga myndigheter och övriga beställare.

SCB har även till uppgift att samordna Sveriges officiella statistik. Den officiella statistiken är indelad i 22 ämnesområden, 108 statistikområden och 354 produkter. Av dessa regleras 100 stycken av EU-förordningar, främst inom området jordbruk. För närvarande finns det 27 statistikansvariga myndigheter. SCB är den största av de statistikansvariga myndigheterna och under 2015 ansvarade SCB för 120 av de 354 produkter som avsåg officiell statistik.

Cirka 46 procent av SCB:s verksamhet finansieras genom avgifter från främst uppdragsfinansierad statistikproduktion. Den officiella statistiken utgör ca 25 procent av uppdragsverksamhetens totala volym. Statistisk bearbetning står för 21 procent, tjänsteexporten för 10 procent och övriga undersökningar för 69 procent av uppdragsverksamhetens intäkter. Statliga myndigheter utgör den största kundkategorin och står för ungefär tre fjärdedelar av uppdragsverksamhetens intäkter.

SCB:s internationella statistiksamarbete är omfattande och påverkar i stor utsträckning SCB:s verksamhet och utvecklingen av den officiella statistiken. Det avser framför allt det

samarbete som bedrivs inom ramen för det europeiska statistiksystemet. Den officiella statistiken regleras till stor del av EU:s rättsakter, bl.a. jordbruksstatistiken, den ekonomiska statistiken och arbetsmarknadsstatistiken där den officiella statistiken nästan uteslutande regleras av dessa akter.

7.2 Mål och villkor för området

Målet för verksamheten är statistik av god kvalitet som är tillgänglig för användarna. Ett villkor är att kostnaderna för uppgiftslämnandet ska minska och att statistikproduktionen ska vara effektiv.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet att uppnå statistik av god kvalitet mäts bl.a. genom punktlighet i publicering, nöjdhetsindex och allmänhetens förtroende. Statistik som är tillgänglig för användarna mäts bland annat genom antal tabeller i och uttag från SCB:s statistikdatabas (SSD) samt antal besök på webbplatsen. Kostnaderna för uppgiftslämnandet mäts som uppgiftslämnarnas totala kostnader och kostnadsförändringen jämfört med föregående år. Effektiviteten i statistikproduktionen mäts genom produktivitetsförändringen.

Tabell 7.1 Resultatindikatorer

	2013	2014	2015
Statistikdatabasen			
- antal tabeller	3 194	3 390	3 548
- antal uttag (1000-tal)	1 164	1 235	1 092
Webbplatsen			
- antal besök (1000-tal)	6 806	7 699	8 688
Punktlighet i publiceringen (%)	97	99	98
Nöjd kundindex i uppdragsverksamheten			
- <i>Leveransenkåten</i> (7-gradig skala)	6,0	6,0	6,0
- <i>NöjdKundIndex</i> ² (10-gradig skala)	-	7,8	-
Allmänhetens inställning (mycket eller ganska positiv) (%)	72	79	79
Uppgiftslämnarnas kostnader (mnkr) ¹	615	671	451
Uppgiftslämnarnas kostnader (förändring jämfört med föregående år i mnkr)	2	-10	-36
Produktivitetsförändring (%)	4,8	2,1	2,0

¹ Varje år räknas en ny bas fram för jämförelse då det är olika undersökningar som genomförs respektive år. Ny basnivå är justerad för 2014.

² Nöjd kundindex är en webbenkät riktad till ett antal kunder och genomförs vartannat år.

7.3.2 Resultat

Löpande statistikproduktion

SCB har inom ramen för den anslagsfinansierade verksamheten (561 miljoner kronor) producerat statistik i enlighet med den arbetsplan som myndigheten lämnade till regeringen i början av 2015 (Fi2015/603/SFÖ). Arbetsplanen innehöll bl.a. planerad produktion och planerade större förändringar i statistiken under året. År 2015 har SCB fortsatt arbetet med att utveckla en processororienterad verksamhet samt fullföljt myndighetens program för prioriterade kvalitetssatsningar. För att höja organisationens förmåga till utveckling samt leveranskapacitet av produkter och tjänster och för att skapa fokus kring resultat, har myndigheten påbörjat förändringar av styrningsprocessen för utvecklingsprojekt.

SCB har inom ramen för uppdragsverksamheten (ca 521 miljoner kronor) producerat statistik i en något ökad omfattning jämfört med föregående år. Syftet är att utnyttja det statistiska materialet och den statistiska kompetensen för att tillgodose användarnas behov.

SCB fick knappt 7 miljoner kronor i bidrag från EU (s.k. EU-grants) för anpassningar, utveckling och viss försöksverksamhet under 2015. Motsvarande bidrag 2014 var ca 8 miljoner kronor.

Tabell 7.2 Intäkter, kostnader och registerutdrag

	2013	2014	2015
Totala intäkter (mnkr)	1 042	1 054	1 082
varav			
- anslagsintäkter	547	558	561
- avgiftsintäkter och övr. ersättn.	495	496	521
Andel av avgiftsintäkter avs. officiell statistik från andra statistikansvariga myndigh. (%)	24	26	25
Totala kostnader (mnkr)	1 040	1 044	1 079
Antal registerutdrag enligt personuppgiftslagen (PUL)	199	111	113

Av den totala volymen uppdrag 2015 uppgick andelen uppdrag som SCB utförde åt andra statistikansvariga myndigheter till 36 procent, vilket är ca 2 procentenheter högre jämfört med föregående år. Uppdragen avsåg utöver officiell statistik även utrednings- och utvecklingsuppdrag.

De totala kostnaderna för SCB:s verksamhet uppgick 2015 till 1 079 miljoner kronor, vilket var en ökning med 35 miljoner kronor jämfört med 2014 (se tabell 7.2). Ökningen utgörs främst av ökade lönekostnader samt ökade driftskostnader för it-tjänster och avgifter för dataprogram.

Andelen statistikprodukter som publicerades enligt fastställd tidsplan var 98 procent under 2015, vilket är i nivå med 2014 års resultat (se tabell 7.1). Att statistiken publiceras i tid och i enlighet med fastställda tidsplaner är av vikt för såväl statistikens tillgänglighet som kvalitet.

I SCB:s uppdrag ingår att minska och underlätta uppgiftslämnandet så att kostnaderna för dem som lämnar uppgifter till statistiken ska bli lägre.

Ramen för kostnadsberäkningen för uppgiftslämnandet utgörs av SCB:s anslagsfinansierade statistik samt officiell statistik som produceras på uppdrag av andra myndigheter. Varje år räknas det fram en ny bas för jämförelse då det är olika undersökningar som genomförs respektive år. År 2015 beräknades den totala kostnaden för uppgiftslämnandet uppgå till 451 miljoner kronor vilket är 36 miljoner kronor lägre än 2014 eller motsvarande 7,9 procent lägre. Kostnaden för företag och organisationer uppskattades till 381 miljoner kronor.

Minskningen återfinns främst hos företag och organisationer.

Bland förklaringarna till minskningen finns förändrade tekniska lösningar för uppgiftslämnande, som t.ex. övergång från pappersbaserade enkäter till webbinsamling samt ökade möjligheter att lämna filer som kan genereras av företagens egna administrativa system. Vidare har tröskelvärdet för att lämna uppgifter höjts så att färre företag måste lämna uppgifter. Som ett led i att minska bördan för företagen har SCB tillsammans med Bolagsverket, Skatteverket, Finansinspektionen och Bokföringsnämnden startat ett samarbete med syfte att påvisa hur gemensamma begrepp och ett standardiserat rapporteringsformat kan underlätta inrapporteringen av finansiell information. SCB samråder även med Näringslivets Regelnämnd, Sveriges Kommuner och Landsting och Regelrådet inför såväl ny statistik som utvidgningar och neddragningar som kan påverka uppgiftslämnarna.

Enligt SCB:s regleringsbrev ska statistiken göras mer tillgänglig och användbar. En av de viktigaste kanalerna för SCB att sprida och kommunicera statistik är SCB:s statistikdatabas på myndighetens webbplats. Tillgången till informationen som finns där är avgiftsfri. År 2015 uppmättes 8,7 miljoner besök på webbplatsen vilket motsvarar en ökning med ca 13 procent jämfört med 2014 (se tabell 7.1).

SCB:s centrala statistikservice besvarade närmare 13 400 förfrågningar om statistik per telefon och 4 900 förfrågningar per e-post. De vanligaste frågorna gällde befolknings- och arbetsmarknadsstatistik. Antalet uttag av statistikuppgifter från SSD minskade med knappt 12 procent 2015 från att ha ökat med 6 procent året innan (se tabell 7.1). Totalt gjordes 1 092 000 uttag 2015. Antalet tabeller som finns upplagda i SSD har ökat från 3 390 år 2014 till 3 548 år 2015.

För att underlätta uttag har SCB utvecklat webbplatsen för att den i högre grad ska vara användbar på olika sorters datorer, läsplattor och smarta telefoner.

År 2015 lanserades "Sverige i siffror". Det är ett nytt sätt för SCB att presentera statistik för unga och ovana statistikanvändare. Kärnan i satsningen är en ny ingång till SCB:s webbplats som visar ett urval av SCB:s statistik om Sverige i text och infografik som är ett sätt att presentera statistik på ett lättillgängligt sätt med bl.a.

interaktiva diagram. Det finns också en trycksak med ett urval av den statistik som finns på den nya ingången på webbplatsen.

Statistiken i "Sverige i siffror" är utvald utifrån kursplanen i samhällskunskap för grundskolan och gymnasiet samt de vanligaste frågorna till SCB:s statistikservice. Det handlar om statistik inom områdena befolkning, arbetsmarknad, samhällsekonomi och allmänna val. För att göra Sverige i siffror användbart i skolan har lärarhandledningar för mellanstadiet, högstadiet respektive gymnasieskolan tagits fram.

SCB medverkade för andra året i rad i ett samarrangemang av ett s.k. hackaton i syfte att utveckla webbtjänster och appar för ökad tillgänglighet av SCB:s öppna data i SSD och genom det API (Application Programming Interface) som finns tillgängligt för alla användare.

I syfte att nå fler målgrupper, stärka varumärket och öka kännedomen om myndigheten är SCB aktiv på plattformar för sociala nätverk. Här besvarar SCB frågor, publicerar information om ny statistik och nyheter om myndighetens aktiviteter.

Kundnöjdheten för uppdragsverksamheten uppgick enligt SCB:s s.k. leveransenkät till 6,0 på en sjugradig skala, vilket är i nivå med de senaste två åren (se tabell 7.1). Enkäten vänder sig till uppdragskunder som köper statistik för mer än 10 000 kronor.

Undersökningen Allmänhetens förtroende för SCB omfattar 1 500 personer (15 år och äldre). Av de tillfrågade hade 95 procent hört talas om SCB. Av dessa uppger 79 procent att de har mycket eller ganska stort förtroende för SCB vilket är en förbättring med 7 procentenheter jämfört med 2013 och oförändrat jämfört med 2014 (se tabell 7.1).

Krav på produktivitetsökning

Produktiviteten inom SCB ska öka med i genomsnitt 3 procent per år. Totalproduktiviteten, vilket omfattar produktionsinsatserna för arbete, lokaler och övrigt ökade med 2,0 procent 2015 (se tabell 7.1). Under den senaste femårsperioden har den i genomsnitt ökat med 1,2 procent per år och för den senaste tioårsperioden är den genomsnittliga ökningen 2,9 procent. De kvalitetsförbättringar som har gjorts under senare år beaktas inte i

produktivtetsberäkningarna. Produktiviteten kan variera mellan enskilda år till följd av kalendereffekter och andra tillfälliga orsaker och bör därför främst följas genom att beräkna utvecklingen under en längre period. SCB har för att effektivisera verksamheten bl.a. minskat sina förhyrda lokaler i Stockholm genom en förtätning av arbetsplatser och har därmed sänkt sina kostnader.

Samordning av officiell statistik

En viktig del av samordningen av den officiella statistiken utgörs av seminarieverksamhet för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte bland de statistikansvariga myndigheterna. Under året höll SCB med stöd av ådet för den officiella statistiken (ROS) sin årliga tvådagarskonferens om den officiella statistiken. Konferensen hade drygt 150 deltagare från 23 myndigheter, näringsliv och kommuner. Flera seminarier och workshops har anordnats under 2015 avseende bl.a. frågor som omfattar röjandekontroll, datalager och webbpanelundersökningar. Vidare finns ett antal arbetsgrupper som behandlar väsentliga och gemensamma frågeställningar som rör produktionen av officiell och europeisk statistik för de 27 statistikansvariga myndigheterna.

Nationalräkenskaperna

Utvecklingsarbetet inom Nationalräkenskaperna (NR) har under 2015 varit inriktat på att utveckla ämnesinnehållet utifrån de krav som ställs på NR enligt internationella regelverk och användare. Under året har dessutom arbetet fortsatt med att kvalitetsäkra produktionssystemet, där fokus är att ta fram ett förbättrat it-stöd för att effektivisera och öka tillförlitligheten samt spårbarheten i beräkningarna.

Samordning av ekonomisk korttidsstatistik

Under 2015 genomfördes en samordning av den ekonomiska korttidsstatistiken avseende produktion, lager, leveranser och order i form av nya blanketter, insamlingsvariabler samt urvals- och bearbetningsmetoder. En minskad urvalsosäkerhet i kvartalsberäkningarna har uppnåtts

utan att öka uppgiftslämnarbördan genom att mervärdesskatteuppgifter har använts. Den ekonomiska korttidsstatistiken bytte också produktionssystem. Gemensamma verktyg används nu i större utsträckning och en ny gemensam förvaltningsorganisation har införts.

Förändringar i statistik om hushållens ekonomi

I början av 2015 publicerades för sista gången statistik från undersökningen om Hushållens ekonomi (HEK). Undersökningen har ersatts med en totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF) och undersökningen om hushållens boendeutgifter (BUT), som genomförs för första gången 2016.

Arbetskraftsundersökningar

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) beskriver de aktuella arbetsmarknadsförhållandena för hela befolkningen i åldersgruppen 15–74 år. Utvecklingsarbetet i AKU sker löpande och grundar sig främst på nationella behov men även på krav från EU. Ett kontinuerligt arbete pågår med att säkra kvaliteten i hela SCB:s verksamhet. För att hantera svårigheterna att upprätthålla svarsnivåerna som är en av faktorerna som påverkar kvaliteten i statistiken har ett flertal åtgärder vidtagits. En åtgärd som genomförts under 2015 är försöket i Arbetskraftsundersökningarna (AKU) med en extern leverantör av intervjudata. de experiment och tester med kombinerad insamling (olika insamlingsmetoder kombineras i en och samma undersökning t.ex. telefonintervju och webbenkät) som görs i några intervjubaserade undersökningar för att minska bortfallet samt övergång från surveybaserad till registerbaserad statistik. Ingen entydigt positiv effekt av vidtagna åtgärder kan dock ännu utläsas.

Löpande kvalitetsarbete

Utvecklingen av ASPIRE-systemet (A System for Product Improvement, Review and Evaluation), där myndighetens tio viktigaste produkter granskas av internationella experter samt myndighetens vetenskapliga råd där ledande akademiker, både internationella och

nationella rådfrågas i frågor som rör statistisk metodik, bedöms ge ett effektivt stöd i det löpande kvalitetsarbetet. SCB:s kvalitetscertifiering enligt ISO 20252, en internationell standard för marknad, opinion och samhällsundersökningar, där kraven för certifiering till stor del överensstämmer med riktlinjerna för europeisk statistik bedöms ge ett ändamålsenligt stöd i kvalitetsarbetet.

Jämställdhetsstatistik

SCB har under lång tid publicerat jämställdhetsstatistik. Publikationen ”På tal om kvinnor och män, Lathund om jämställdhet” har getts ut sedan 1984 och publiceras numera vartannat år. Sedan 2012 finns också en temaingång om jämställdhet på SCB:s webbplats. I temaingången redovisas aktuell jämställdhetsstatistik i form av indikatorer för uppföljning av jämställdhetspolitiken samt statistik inom några fördjupningsområden. En nödvändig förutsättning för framtagande av jämställdhetsstatistik är tillgång till könsuppdelad statistik. Enligt 14 § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken ska individbaserad officiell statistik vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. ROS har via SCB:s regleringsbrev fått i uppgift att följa upp efterlevnaden av bestämmelsen. Resultatet av uppföljningarna redovisas i ROS årliga rapport för Sveriges officiella statistik.

En del av SCB:s internationella engagemang och arbete avser jämställdhetsstatistiken. SCB eftersträvar att ha en ledande position på detta område och har fått internationellt erkännande för sitt arbete.

Statistik om det civila samhället

Statistik om det civila samhället publicerades för fjärde gången i december 2015. Ett utvecklingsarbete har pågått under 2015 som gjort det möjligt att för första gången publicera satelliträkenskaper. Denna redovisning, som avser 2013, ger en samlad bild av det civila samhället relaterat till nationalräkenskaperna. Andra nyheter i samband med denna publicering var exempelvis redovisning av privata utförare av kommun- och landstingsköpta tjänster samt en ny redovisning av individers ideella arbete.

Miljöstatistik

SCB utvecklar kontinuerligt miljöstatistiken och är först i världen med att redovisa luft-räkenskaper för växthusgaser och luftföroreningar kvartalsvis och inte årsvis.

SCB:s miljöstatistik omfattar även andra områden som till exempel mark- och vattenanvändning samt miljöräkenskaper. Dessa utgör ett viktigt underlag för såväl nya styrmedel och åtgärder som uppföljning av de nationella miljö-kvalitetsmålen.

Ny statistik över antal asylsökande

I takt med att antalet asylsökande kraftigt ökade under andra halvan av 2015 inkom ett stort antal frågor till SCB om hur detta avspeglades i och påverkade statistik samt befolkningsprognoser. Ett frågor och svar dokument togs fram som publicerades på webbplatsen. Dessutom har ett förslag till en ny tabell över antalet asylsökande per månad tagits fram. Tabellen redovisas på SCB:s webbplats från mars 2016. SCB har också initierat ett samarbete med andra myndigheter som har information om eller på andra sätt är särskilt berörda av den nya situationen med ett ökat asylsökande.

Problem med svarsbortfall

Den nedåtgående trenden i andelen svarande i SCB:s frivilliga enkätundersökningar till främst individer och hushåll har fortsatt. Den negativa trenden är inte unik för SCB utan delas av andra nationella och internationella statistikproducenter. Bortfall innebär alltid en risk för en försämrad kvalitet. Den allvarigaste effekten av bortfall är ett snedvidet resultat, vilket kan leda till över- eller underskattningar av resultaten.

Bortfallet kan delas in i dem som avböjer att delta, har stora språksvårigheter, är sjuka eller som SCB inte får kontakt med. De som man inte får kontakt med står för den största ökningen.

En bidragande orsak till svarsbortfall är bl.a. att allt fler aktörer kontakter allmänheten i olika ärenden, ofta i syfte att sälja, varför människor i allt högre utsträckning väljer att inte svara på obekanta nummer. En ytterligare faktor är att allt fler personer i dag har mobila telefonabonnemang i stället för fasta, vilka i högre

utsträckning inte är registrerade på personer. Det försvårar möjligheten för SCB att kunna nå individer.

Ett exempel på en åtgärd som visat sig vara effektiv är en modifierad insamlingsstrategi för telefonintervjuer. Vidare har även tekniska och metodologiska förutsättningar utvecklats för att förbereda införandet av blandade former för datainsamling. I partisympatiundersökningen (PSU) har test med s.k. ”mixed mode”, där urvalspersonerna erbjöds att svara via webbenkät som ett komplement och alternativ till telefonintervju, genomförts. För att reducera de negativa effekterna av bortfall används s.k. kalibreringsteknik vid beräkningar. Metoden kan dock inte kompensera effekterna av bortfall fullt ut.

Europeisk statistik

Utveckling, framställning och spridning av statistik regleras till stor del av EU:s rättsakter. SCB deltar i drygt 100 arbetsgrupper som organiseras av kommissionen (Eurostat) och bidrar också aktivt till arbetet i rådets arbetsgrupp för statistik. SCB:s generaldirektör är Sveriges representant i kommittén för det statistiska programmet. Vidare deltar SCB i det internationella statistiksamarbetet inom ramen för FN, OECD och det nordiska samarbetet. Enligt regeringen är det viktigt att SCB även i fortsättningen aktivt deltar i det internationella statistiksamarbetet och fortsätter att verka för en ökad jämförbarhet i statistiken. Det gäller framför allt det europeiska statistiksamarbetet där en stor del av utvecklingen av statistiken sker och där samarbetet ofta resulterar i bindande rättsakter.

7.3.3 Analys och slutsatser

SCB har under 2015 planenligt utvecklat, producerat, spridit och samordnat officiell och europeisk statistik i enlighet med sin uppgift. Statistiken har i stor utsträckning använts som underlag för forskning, beslutsfattande och samhällsdebatt. Den uppdragsbaserade statistikverksamheten bedöms ha bidragit till en ökad statistikanvändning i samhället.

SCB bedriver ett målinriktat arbete för att säkerställa en effektiv och kvalitetssäkrad

statistikproduktion. Det är viktigt att kvalitetsarbetet fortsätter inom alla områden, bland annat genom att göra statistikproduktionen mer processinriktad med standardiserade verktyg och metoder. SCB bedöms i stor utsträckning nå målet om en statistik av god kvalitet samt, genom utveckling av ny statistik och förbättringar av sina digitala lösningar för åtkomst till SSD och annat statistiskt material, öka tillgängligheten till statistiken.

Regeringen bedömer att myndigheten har en god medvetenhet om problematiken rörande svarsbortfall och ser det som positivt att flera insatser kring bland annat insamling och beräkningsmetodik genomförts i syfte att hantera och reducera de negativa effekterna av svarsbortfall. Regeringen bedömer vidare att myndigheten bedrivit ett systematiskt och effektivt arbete, självständigt och i samverkan med andra myndigheter och intressenter, för att minska kostnaderna för uppgiftslämnande. Indikatorn om kostnadsutvecklingen för uppgiftslämnande (se tabell 7.1) pekar på att kostnaderna har minskat.

7.4 Politikens inriktning

Regeringen anser att statistiksystemet även fortsättningsvis bör bygga på en decentraliserad organisationsmodell, där ett flertal statistikansvariga myndigheter förväntas ha ett stort inflytande. Vidare bör SCB ha ansvar för samordningen av statistiksystemet. Detta omfattar framställningen av officiell statistik såväl som europeisk statistik.

För att den officiella statistiken ska bidra till samhällsekonomisk effektivitet och samhällsnytta kommer regeringen rikta uppmärksamhet mot en förbättrad tillgänglighet av den officiella statistiken för alla användare. Regeringen anser att det är angeläget att SCB förstärker sina insatser för att ta vara på de möjligheter som digitaliseringen möjliggör i detta avseende. Detta arbete bör ske i samverkan med andra statistikansvariga myndigheter och inom ramen för samordningen av statistiksystemet.

Vidare är det angeläget att arbetet för att minska bortfallet i urvalsundersökningar fortsätter med en bred ansats och att de negativa effekterna av bortfallet hanteras och reduceras med stöd av vetenskaplig metodik. Myndigheten

måste vara fortsatt proaktiv med att analysera och noga följa effekterna av de pågående förändringar som påverkar svarsbortfall.

För att underlätta en effektiv produktion av officiell statistik kommer regeringen löpande att överväga förändringar som tillvaratar berörda myndigheters möjlighet att kunna dela data och uppgifter med varandra.

Det är även av vikt att kostnaderna för uppgiftslämnarna, som till stor del bärs av företag och organisationer, hålls nere och inte ökar. Här ser regeringen arbetet med en ökad samverkan mellan uppgiftsinsamlade myndigheter som väsentligt. SCB ska genom sin samordnande roll för systemet för den officiella statistiken arbeta för att en sådan samverkan sker där så är möjligt. Omvärldens krav på ny statistik och förbättrad kvalitet i befintlig statistik måste främst mötas med löpande omprioriteringar och en ökad effektivitet i produktionen av statistik. Det är därför enligt regeringen angeläget att SCB fortsatt effektiviserar sin verksamhet och produktion.

I betänkandet En databas för övervakning av och tillsyn över finansmarknaderna (SOU 2012:79) föreslog 2011 års utredning om finansmarknadsstatistiken att ansvaret för finansmarknadsstatistiken skulle flyttas från Finansinspektionen till SCB. Regeringen vidtar ingen åtgärd med anledning av förslaget.

Regeringens åtagande om att skapa förtroende för statistiken

Det europeiska statistiksystemet

Det europeiska statistiksystemet (ESS) är ett partnerskap mellan kommissionen (Eurostat), de nationella statistikinstituterna och andra nationella statistikorgan som i medlemsstaterna ansvarar för att utveckla, framställa och sprida den statistik som behövs för Europeiska unionens verksamhet.

Kommittén för det statistiska programmet (ESS-kommittén) har till uppgift att ge professionell vägledning åt ESS. ESS-kommittén godkände 2005 riktlinjerna för europeisk statistik. Riktlinjerna reviderades 2011.

Den statsfinansiella krisen i euroområdet som inleddes 2010 uppenbarade brister i ESS och visade att statistikens trovärdighet behöver förstärkas. Kommissionen lämnade därför den 24 april 2012 förslag till ändring av Europa-

parlamentets och rådets förordning (EG) nr 223 om europeisk statistik.

Europaparlamentet och rådet beslutade den 29 april 2015 förordning (EU) nr 2015/759 om ändring av förordning (EG) nr 223/2009 om europeisk statistik. Beslutet innebär bl.a. att medlemsstaterna, enligt artikel 11.4 i nämnda förordning, senast den 9 juni 2017 ska offentliggöra ett åtagande om att skapa förtroende för statistiken. Det handlar om specifika politiska åtaganden av medlemsstaternas regeringar om att förbättra eller vidmakthålla villkoren för att genomföra riktlinjerna för europeisk statistik. Det kan inbegripa nationella program för säkerställande av hög kvalitet, inklusive självutvärderingar, förbättringsåtgärder och övervakningsmekanismer. Åtagandet ska syfta till att säkra allmänhetens förtroende för europeisk statistik. Åtagandet, som regelbundet ska övervakas av kommissionen, bör uppdateras vid behov.

Det svenska statistiksystemet

Det svenska systemet för officiell statistik är decentraliserat, vilket innebär att SCB ansvarar för sektorsövergripande statistik medan 26 andra myndigheter ansvarar för den officiella statistiken inom sina områden. SCB ansvarar dessutom för samordning av systemet för den officiella statistiken.

Statistikutredningen 2012 överlämnade i december 2012 sitt slutbetänkande Vad är officiell statistik? En översyn av statistiksystemet och SCB (SOU 2012:83). Utredningens samlade bedömning var att systemet för den officiella statistiken i huvudsak fungerar väl i dag. Utredningen fann inte några grundläggande systemfel som kräver att systemet genomgår en mer genomgripande förändring, utan ansåg att det decentraliserade systemet både kan och bör upprätthållas. Utredningen bedömde, utifrån bl.a. kontakter med användare och utländska organ, att dagens officiella statistik huvudsakligen är av god kvalitet.

EU:s expertgranskningar

Under 2014 och 2015 genomfördes expertgranskningar i medlemsländerna av efterlevnaden av riktlinjerna för europeisk statistik. Europeiska rådgivande organet för statistikstyrning redovisade i sin årsrapport 2015 Eurostats efterlevnad av riktlinjerna.

Enligt expertgranskningsrapporten uppvisar Statistiska centralbyrån (SCB) att deras statistik-

framställning har en hög grad av överensstämmelse gällande alla delar i riktlinjerna för europeisk statistik. Endast ett allvarligt problem identifierades. Det gäller den beslutsroll som nämnderna för konsumentprisindex och byggnadsindex ges i SCB:s instruktion. Rapporten rekommenderar att det ändras så att nämnderna endast har en rådgivande roll.

Enligt rapporten uppvisar övriga svenska statistikansvariga myndigheters statistikframställning en hög grad av överensstämmelse med riktlinjerna för europeisk statistik. Enligt rapporten behöver samordningen av det svenska statistiksystemet stärkas eftersom ansvaret är decentraliserat till ett stort antal myndigheter.

Regeringens åtgärder för att upprätthålla förtroendet för statistiken

Riksdagen beslutade 2013 om ändringar i lagen (2001:99) om den officiella statistiken (prop. 2013/14:7 bet. 2013/14:FiU7, rskr. 2013/14:58). Kraven på statistikens kvalitet förtydligades genom att följande kvalitetskriterier infördes i lagen: relevans, noggrannhet, aktualitet, punktlighet, tillförlitlighet, jämförbarhet och samstämmighet. Beslutet innebär att samma kvalitetskriterier nu gäller för den europeiska statistiken och för den officiella statistiken.

Regeringen framhöll i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118) sin helhetsbedömning om att systemet för den officiella statistiken i huvudsak fungerar väl i dag och att den officiella statistiken huvudsakligen är av god kvalitet. Regeringens bedömning grundar sig på slutsatserna från Statistikutredningen 2012.

För att fortsatt upprätthålla förtroendet för statistiken behöver dock systemet för den officiella statistiken utvecklas vidare. Samordningen av statistiksystemet kan stärkas. Likaså kan kvalitetsuppföljningen av statistiken stärkas.

Mot denna bakgrund har en översyn gjorts av SCB:s instruktion som resulterade i att regeringen den 22 juni 2016 beslutade förordningen (2016:822) med instruktion för Statistiska centralbyrån. Den nya förordningen slår fast att SCB är nationell statistikbyrå (NSI). Det innebär att SCB ska samordna all verksamhet på nationell nivå för att utveckla, framställa och sprida europeisk statistik. SCB ska fungera som kommissionens (Eurostat) enda

kontaktpunkt för statistikfrågor. SCB:s samordningsansvar ska omfatta alla andra nationella myndigheter med ansvar för utveckling, framställning och spridning av europeisk statistik. SCB ska i synnerhet ha ansvaret på den nationella nivån för att samordna statistisk programplanering och rapportering, kvalitetsövervakning, metodik, överföring av uppgifter samt information om ESS:s statistikåtgärder.

I förordningen slås också fast att SCB årligen ska lämna en rapport till regeringen om systemet för den officiella statistiken. Rapporten ska innehålla myndighetens analys av de utvärderingar av kvaliteten som de statistikansvariga myndigheterna ska göra.

Genom den nya förordningen stärks samordningen av systemet för den officiella statistiken. I portalparagrafen anges att SCB ansvarar för samordningen av systemet för den officiella statistiken. Vid myndigheten finns ett råd för den officiella statistiken. Rådet ska bistå myndigheten när den utför sina samordningsuppgifter. Antalet ledamöter i rådet för den officiella statistiken utökas från sex till tolv, samtidigt som det anges att myndighetscheferna för sex namngivna statistikansvariga myndigheter ska ingå i rådet. Ett utvidgat råd bedöms ge bättre möjligheter till samordning, förankring, kunskapspridning och stöd inom systemet för den officiella statistiken.

Förordningen innebär vidare att nämnden för konsumentprisindex och nämnden för byggnadsindex inte ska vara formellt inrättade i myndigheten. Därmed upphör deras beslutande roll när det gäller tillämpningen av de grunder som gäller för indexberäkningarna. Regeringen följer därmed den rekommendation som EU:s expertgranskare lämnade.

Regeringen beslutade samma dag om ändring i förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Enligt förordningens nya lydelse ska de statistikansvariga myndigheterna utvärdera den officiella statistikens kvalitet inom sitt statistikområde. SCB får meddela föreskrifter om verkställighet av utvärderingarna. Ändringen innebär att det skapas en ny institutionell ram för kvalitetsuppföljning av den officiella statistiken. SCB får som samordnande myndighet en central roll i detta arbete. Ändringen är en viktig förändring jämfört med tidigare ordning och är i linje med de förslag som Statistikutredningen 2012 lämnade.

Regeringen bedömer att de åtgärder som nu vidtagits är tillräckliga för att säkra allmänhetens förtroende för statistiken och uppfyller de krav som ställs i förordningen om europeisk statistik. Regeringen kommer följa utvecklingen inom området och är beredd att vid behov vidta ytterligare åtgärder för att upprätthålla förtroendet för statistiken.

7.5 Budgetförslag

7.5.1 1:9 Statistiska centralbyrån

Tabell 7.3 Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	545 448	16 506	
2016	552 406		556 593
2017	Förslag	555 134	
2018	Beräknat	565 305 ¹	
2019	Beräknat	577 397 ¹	
2020	Beräknat	590 122 ¹	

¹ Motsvarar 554 170 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statistiska centralbyråns förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	512 719	509 753	2 966
(varav tjänsteexport)	53 548	54 826	-1 278
Prognos 2016	498 000	508 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	57 000	59 200	-2 200
Budget 2017	500 000	505 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	55 000	55 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 7.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	552 406	552 406	552 406	552 406
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	7 632	18 885	31 105	43 964
Beslut	-4 904	-5 986	-6 114	-6 248
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	555 134	565 305	577 397	590 122

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2017 för att finansiera förstärkningen av Statskontoret för arbete för en god förvaltningskultur.

Vidare ökas anslaget med 1 000 000 kronor 2017 för uppdrag till SCB att ta fram indikatorer för välfärds-mått. Anslaget minskas med 1 800 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även under utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 571 000 kronor 2017.

Regeringen föreslår att 555 134 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 565 305 000 kronor, 577 397 000 kronor respektive 590 122 000 kronor.

8 Prognos- och uppföljningsverksamhet

8.1 Omfattning

Prognos- och uppföljningsverksamheten har flera syften. Verksamheten ska bidra till att det finanspolitiska ramverket efterlevs, att politiska beslut och prioriteringar är välgrundade samt till transparens vad gäller redovisningen av den ekonomiska politiken.

Inom området ska ansvariga myndigheter följa upp och analysera utfall, utarbeta kort- och medelfristiga prognoser samt analysera den samhällsekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna. Budgetprognoser och prognoser för svensk och internationell makroekonomi är viktiga verksamheter inom området.

Därutöver ingår också arbetet med att ta tillvara de resultat från den nationalekonomiska forskningen som är relevanta för utformningen av den ekonomiska politiken. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad och bedrivs inom Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket (ESV), Finanspolitiska rådet och Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). ESV:s övriga verksamheter redovisas tillsammans med förslaget till anslaget 1:8 i avsnitt 4.

8.2 Mål för området

Regeringens mål för området är att åstadkomma tillförlitliga och väldokumenterade prognoser, analyser och uppföljningar av den samhällsekonomiska och statsfinansiella utvecklingen.

8.3 Resultatredovisning

8.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen av prognos- och analysverksamheten används dels kvantitativa mått på prognosprecisionen för de viktigaste prognosvariablerna, dels de omdömen om prognoserna och analyserna som lämnas av läsarna av Konjunkturinstitutets rapportserie Konjunkturläget.

Resultatet redovisas nedan för de olika myndigheterna både i beskrivande text och med hjälp av indikatorer som anges i anslutning till respektive myndighet.

8.3.2 Resultat

Konjunkturinstitutets prognosprecision är i linje med andra bedömares. Prognoserna har varit tillförlitliga och relativt träffsäkra. Skillnaderna mellan prognosmakarnas prognosfel är förhållandevis små och det är svårt att påvisa att något prognosinstitut skulle vara bättre eller sämre än något annat.

Konjunkturinstitutets styrka ligger framför allt i tillförlitliga bedömningar av svensk ekonomi. Dessa bedömningar visar på såväl djup som bredd samt god teoretisk och empirisk förankring. Prognosunderlagen är utförliga och väldisponerade. Underlagen har också relevanta fördjupningar som förklarar hur myndigheten gjort olika bedömningar och pedagogiska fördjupningar av mer allmänbildande karaktär.

Även ESV:s prognosprecision är i linje med andra bedömares. Myndighetens prognoser ut-

gör underlag till regeringen för att bedöma om åtgärder behöver vidtas för att nå de budgetpolitiska målen. ESV:s prognoser är väl underbyggda och håller hög kvalitet.

Konjunkturinstitutets resultat

Systematiska fel och prognosprecision

Prognosprecision och förekomsten av systematiska fel mäts vanligtvis genom kvantitativa mätningar av skillnader mellan prognosen och det faktiska utfallet. Genom att jämföra olika prognosmakares prognosprecision vid olika tidpunkter ges en kompletterande bild av hur Konjunkturinstitutet lyckats i jämförelse med andra prognosmakare. Olika prognosmakare publicerar emellertid olika antal prognoser och vid olika tillfällen, vilket kan påverka både förutsättningarna för och bedömningen av precisionen. En utvärdering av systematiska fel (medelfel) och prognosprecision (mätt med medelabsolutfel) finns i sin helhet i Konjunkturinstitutets Specialstudie Nr. 48 Utvärdering av makroekonomiska prognoser.

I tabellerna nedan visas medelfel och medelabsolutfel för BNP-tillväxten, arbetslösheten och KPI-inflationen. Medelfelen är medelvärden av prognosfelen för prognoser gjorda under de angivna tidsperioderna. Positiva och negativa prognosfel som i genomsnitt är lika stora medför att medelfelet blir noll. Medelabsolutfelet är medelvärdet av prognosernas absolutfel under en tidsperiod. Måttet bortser från om prognosfelen är positiva eller negativa och adderar storleken på prognosfelen oberoende av deras riktning. Konjunkturinstitutets prognosprecision, mätt med medelabsolutfelet, för 2015 var bättre än genomsnittet bland prognosinstituten för inflationen och reporäntan och nära genomsnittet för övriga variabler. Åren 1997–2015 var Konjunkturinstitutet det prognosinstitut som hade högst prognosprecision, mätt med medelabsolutfelet, för både KPI-inflationen och den underliggande inflationen. I likhet med samtliga övriga prognosmakare underskattade Konjunkturinstitutet BNP-tillväxten för 2015 och överskattade KPI-inflationen och arbetslösheten. Åren 1997–2015 överskattade Konjunkturinstitutet i genomsnitt BNP-utvecklingen, arbetslösheten och KPI-inflationen. Den genomsnittliga överskattningen var dock liten, i samtliga fall mindre än 0,1 procentenheter.

Konjunkturinstitutets genomsnittliga överskattning av reporäntan var under samma period större, drygt 0,3 procentenheter.

Tabell 8.1 Prognosprecision och systematiska fel för BNP-tillväxt

Medelvärden av absoluta prognosfel resp. av prognosfel

	2015 ¹		1997–2015 ²	
	Medelabsolutfel	Medelfel	Medelabsolutfel	Medelfel
ESV	1,17	1,13	-	-
HUI	1,30	1,30	0,63	-0,03
KI	1,05	1,05	0,62	-0,07
LO	1,30	1,30	0,74	-0,15
Nordea	1,25	1,25	0,69	-0,06
Riksbanken	0,99	0,99	0,66	0,03
Regeringen	1,13	1,13	0,72	0,10
SEB	1,13	1,13	0,66	-0,06
SHB	0,97	0,97	0,63	-0,15
Sv Näringsliv	0,86	0,86	0,68	0,22
Swedbank	1,25	1,25	0,94	0,03
Medelvärde	1,13	1,12	0,70	-0,01

Avvikelse = utfall minus prognos.

¹Avser prognoser för 2015 publicerade under 2014 och 2015.

²Avser prognoser för resp. år publicerade under resp. innevarande år.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 8.2 Prognosprecision och systematiska fel för arbetslöshet

Medelvärden av absoluta prognosfel resp. av prognosfel

	2015 ¹		1997–2015 ²	
	Medelabsolutfel	Medelfel	Medelabsolutfel	Medelfel
ESV	0,11	-0,10	-	-
HUI	0,17	-0,1	0,22	-0,02
KI	0,22	-0,20	0,17	-0,04
LO	0,35	-0,35	0,27	-0,07
Nordea	0,25	-0,25	0,23	-0,04
Riksbanken	0,13	-0,04	0,19	-0,05
Regeringen	0,13	-0,06	0,20	-0,05
SEB	0,14	-0,04	0,17	-0,01
SHB	0,20	-0,2	0,22	-0,02
Sv Näringsliv	0,12	-0,04	0,25	-0,10
Swedbank	0,23	-0,18	0,26	-0,13
Medelvärde	0,19	-0,14	0,22	-0,05

Avvikelse = utfall minus prognos.

¹Avser prognoser för 2015 publicerade under 2014 och 2015.

²Avser prognoser för resp. år publicerade under resp. innevarande år.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 8.3 Prognosprecision och systematiska fel för KPI-inflation

Medelvärden av absoluta prognosfel resp. av prognosfel

	2015 ¹		1997–2015 ²	
	Medel- absolutfel	Medelfel	Medel- absolutfel	Medelfel
ESV	0,57	-0,50	-	-
HUI	0,66	-0,70	0,25	-0,13
KI	0,44	-0,44	0,14	-0,01
LO	0,35	-0,35	0,19	0,05
Nordea	0,68	-0,68	0,22	-0,01
Riksbanken	0,72	-0,72	0,16	-0,04
Regeringen	0,68	-0,63	0,17	0,00
SEB	0,53	-0,53	0,18	-0,07
SHB	0,93	-0,93	0,21	-0,10
Sv Näringsliv	1,00	-1,00	0,24	-0,06
Swedbank	0,89	-0,89	0,25	-0,09
Medelvärde	0,68	-0,67	0,20	-0,05

Avvikelse = utfall minus prognos.

¹Avser prognoser för 2015 publicerade under 2014 och 2015.²Avser prognoser för resp. år publicerade under resp. innevarande år.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Modellverksamhet

Såväl den regelbundna kvantitativa prognosverksamheten som den fördjupade makroekonomiska analysen förutsätter ett kontinuerligt metodutvecklingsarbete. Med anledning av detta har regeringen gett Konjunkturinstitutet i uppdrag att utveckla ett lämpligt modellstöd för arbetet med medelfristiga (1–10 år) makroekonomiska scenarier vid Konjunkturinstitutet och Regeringskansliet (Fi2014/03569/E1). Arbetet med att utveckla en sådan modell pågår för närvarande.

Under 2015 intensifierade Konjunkturinstitutet arbetet med att se över, uppdatera och utveckla modellen EMEC (Environmental Medium Term Economic Model), som bl.a. används för att göra miljöekonomiska analyser.

Fördjupade specialstudier

Konjunkturinstitutet genomför även fördjupade analyser inom olika specialområden av betydelse för förståelsen av den makroekonomiska utvecklingen. Analyserna ingår i myndighetens kontinuerliga utvecklingsarbete och redovisas bl.a. i form av fördjupningar i publikationen Konjunkturläget. År 2015 innehöll Konjunkturläget 15 fördjupningar, bl.a. om

- bostadspriser och ränteutveckling,
- effekten av ökad flyktinginvandring till Sverige, och

- effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens.

Konjunkturinstitutet har även sammanställt en rapport om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen, den s.k. Lönebildningsrapporten.

Miljöekonomiskt arbete

Konjunkturinstitutet har i uppdrag att sammanställa en årlig rapport om miljöpolitikens samhällsekonomiska aspekter. Temat för 2015 års rapport var styrmedel för att minska koldioxidutsläppen från vägtransporter, med fokus på personbilarna. I rapporten redogörs bl.a. för vilka marknadsmisslyckanden som kan motivera sådan styrning och de viktigaste befintliga styrmedlen på området, drivmedelsbeskattningen och EU:s koldioxidkrav för nya bilar, analyseras. Två styrmedelsreformer analyseras: kvotplikten på biodrivmedel och bonus-malus-systemet för nya personbilar. Rapporten avslutas med en analys av de samhällsekonomiska konsekvenserna av ett tänkt klimatmål, som innebär att koldioxidutsläppen halveras till 2030, och av vilka fördelningseffekter det kan få.

Ekonomistyrningsverkets resultat

Analys

ESV:s prognoser baseras på prognoser för enskilda anslag och inkomstitlar. Myndigheten förbättrar kontinuerligt sina verktyg för att kunna analysera och följa upp prognoserna.

År 2015 fick ESV i uppdrag att fördjupa analysen inom vissa områden i statens budget särskilt med avseende på migration, ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning samt integration och jämställdhet. Myndigheten fick därutöver även i uppdrag att utvärdera statens upplåning och skuldförvaltning 2011–2015.

Prognosprecision

I syfte att mäta måluppfyllelsen gör ESV årligen en uppföljning av prognosprecisionen (Prognosutvärdering 2015, ESV 2016:36). I uppföljningen jämför ESV sin prognosprecision avseende BNP och den offentliga sektorns sparande med andra prognosmakare. När det gäller utgifterna och inkomsterna i statens budget jämförs ESV:s precision med regeringens precision. ESV gör även en fördjupad utvärdering och analys av sina egna

prognosavvikelser för utgifterna och inkomster-na på statens budget.

ESV:s utvärdering visar att samtliga studerade prognosmakare genomgående underskattade BNP för 2015. De statliga prognosinstituten var inledningsvis mer optimistiska än de flesta bankerna, men alla underskattade tillväxten. Detta berodde i huvudsak på att prognosmakarna underskattade utvecklingen av den offentliga konsumtionen och av investeringarna. Inget prognosinstitut låg nära utfallet för 2015.

Prognosfelen för det finansiella sparandet följde samma mönster som för BNP, dvs. prognoserna för det finansiella sparandet underskattade genomgående utfallet. Samtliga prognosinstitut utom ett redovisade hösten 2013 prognoser för det finansiella sparandet 2015 som låg i nivå med utfallet. ESV reviderade succesivt ned sin prognos fram till september 2015, då myndigheten reviderade upp sin bedömning.

ESV och regeringen är de enda prognosmakarna som gör prognoser över statens budget med samma detaljeringsgrad och struktur, varför en jämförelse av sådana prognoser är möjlig endast mellan dessa två. ESV underskattade budgetsaldot 2015, medan regeringen överskattade saldodot. Sammantaget var ESV:s prognosprecision för budgetsaldot 2015 sämre än regeringens precision, mätt med medelabsolutfelet. År 2014 var situationen den omvända.

Tabell 8.4 Prognosavvikelse jämförelse ESV och regeringen

Miljarder kronor

	Utfall	Prognosavvikelse snitt ESV	Prognosavvikelse snitt regeringen
2015 ¹			
Totala inkomster	860	-32,4	-10,0
Totala utgifter	892	-19,4	-17,8
Budgetsaldo	-32	-13,0	7,9
2014 ²			
Totala inkomster	790	9,8	35,6
Totala utgifter	862	-8,9	-8,4
Budgetsaldo	-72	18,8	44,1

Avvikelse = prognos minus utfall.

Anm.: Ett positivt värde på prognosavvikelsen innebär en överskattning, ett negativt värde en underskattning.

¹ Jämförelsen 2015 avser prognosavvikelser i september 2013, april och september 2014 samt mars och september 2015.

² Jämförelsen 2014 avser prognosavvikelser september 2012, mars och september 2013 samt april och september 2014.

Källa: Ekonomistyrningsverket.

ESV:s utvärdering av sin prognosprecision

Enligt ESV:s fördjupade utvärdering av sin prognosprecision underskattade myndigheten statens inkomster 2015 främst till följd av att man underskattade inkomsterna från skatt på kapital. Den genomsnittliga prognosavvikelsen som andel av utfallet visar att ESV underskattade statens inkomster mer 2015 än 2014.

Tabell 8.5 ESV:s prognosavvikelse för statens inkomster

Miljarder kronor

	Utfall	Prognosavvikelse snitt	Andel av utfall
2015 Totalt ¹	894	-30,3	-3,4 %
2014 Totalt ²	815	10,1	1,2 %

¹ Jämförelsen 2015 avser prognosavvikelser i september 2013, april och september 2014 samt mars och september 2015.

² Jämförelsen 2014 avser prognosavvikelser september 2012, mars och september 2013 samt april och september 2014.

Källa: Ekonomistyrningsverket.

ESV underskattade även statens utgifter under 2015. Den genomsnittliga underskattningen av de takbegränsade utgifterna som andel av utfallet var större för 2015 än för 2014. En stor del av prognosavvikelsen beror på nya politiska beslut. När den aggregerade utgiftsprognosen bryts ned på utgiftsområden framkommer det att de största avvikelserna mellan prognoser och utfall fanns inom följande utgiftsområden:

- migration (utg.omr. 8),
- hälsovård, sjukvård och social omsorg (utg.omr. 9),
- ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning (utg.omr. 10),
- utbildning och universitetsforskning (utg.omr. 16),
- allmänna bidrag till kommuner (utg.omr. 25) och
- avgiften till Europeiska unionen (utg.omr. 27).

Tabell 8.6 ESV:s prognosavvikelse för takbegränsade utgifter

Miljarder kronor

	Utfall	Prognosavvikelse snitt	Andel av utfall
2015			
Totalt	1 135	-23,1	-2,0 %
-Utgiftsområden exkl. räntor	867	-23,4	-2,7 %
-Ålderspensions- systemet	267	0,3	0,1 %
2014			
Totalt	1 096	-9,3	-0,9 %
-Utgiftsområden exkl. räntor	838	-10,8	-1,3 %
-Ålderspensions- systemet	258	1,4	0,6 %

¹Jämförelsen 2015 avser prognosavvikelser i september 2013, april och september 2014 samt mars och september 2015.

²Jämförelsen 2014 avser prognosavvikelser september 2012, mars och september 2014 samt april och september 2014.

Källa: Ekonomistyrningsverket.

Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet publicerade den 16 maj 2016 sin årliga rapport i serien Svensk finanspolitik (Fi2016/02045/E2).

Årets rapport innehöll bl.a. bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet, sysselsättningen, infrastrukturen och klimatet. Med den årliga rapporten som utgångspunkt anordnade finansutskottet en offentlig utfrågning av rådets ordförande och finansministern. Regeringen kommenterar rådets samtliga förslag i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.2.

Rådet har även anordnat konferenser i syfte att öka den offentliga diskussionen om den ekonomiska politiken.

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi

ESO ska bidra till att bredda och fördjupa underlaget för framtida samhällsekonomiska och finanspolitiska avgöranden. Uppgiften utförs framför allt genom att forskare och institutioner får i uppdrag att genomföra studier som ges ut i ESO:s skriftserie och publiceras på expertgruppens hemsida. ESO anordnar även seminarier och konferenser i syfte att stimulera debatten. ESO-studiernas författare offentliggör också sina resultat för en bredare publik genom bl.a. debattinlägg i tidningar.

År 2015 publicerades fem rapporter, som handlade om regleringen av spelmarknaden, kommunalt lagtrots, ungas arbetsmarknadsetablering, kriminalpolitik och föräldrapenning.

8.3.3 Analys och slutsatser

Utvärderingar och djupgående analyser är viktiga ingångsvärden för utformningen av den ekonomiska politiken och för att kunna fatta välgrundade beslut.

Genom att utvärderingar samt kvalificerade och fördjupade analyser bidrar myndigheterna till ökad förståelse för utvecklingen av svensk ekonomi. Vid utvärderingen av sina prognoser beaktar regeringen myndigheternas prognoser.

Genom seminarier m.m. bidrar myndigheterna till en ökad öppenhet och tydlighet kring den ekonomiska politikens syften och ändamålsenlighet.

Regeringen anser att myndigheterna har en viktig roll för utformningen av den ekonomiska politiken och att de genom sina olika verksamheter bidrar till att målet för området uppfylls.

8.4 Politikens inriktning

Regeringen lägger stor vikt vid att de analyser som används för den framtida ekonomiska politikens utformning bygger på bästa praxis. Det är även viktigt att den ekonomiska politiken är begriplig och förståelig för alla medborgare.

Myndigheterna ska därför fortsätta att utveckla sina analysmetoder och utvärderingar i syfte att förbättra underlaget för den ekonomiska politiken och debatten i samhället. Myndigheterna ska vidare fortsätta att öka prognosprecisionen genom utveckling och fördjupning av den ekonomiska analysen samt utveckla uppföljningen av sina prognosmetoder. Särskild vikt ska läggas på områden av stor ekonomisk betydelse.

8.5 Budgetförslag

8.5.1 1:6 Finanspolitiska rådet

Tabell 8.7 Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

2015	Utfall	9 592	Anslags-sparande	109
2016	Anslag	9 688	Utgifts-prognos	9 577
2017	Förslag	9 803		
2018	Beräknat	9 994 ¹		
2019	Beräknat	10 203 ¹		
2020	Beräknat	10 427 ¹		

¹ Motsvarar 9 804 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finanspolitiska rådets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	9 688	9 688	9 688	9 688
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	115	305	514	738
Beslut		1	1	1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	9 803	9 994	10 203	10 427

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 9 803 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Finanspolitiska rådet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 994 000 kronor, 10 203 000 kronor respektive 10 427 000 kronor.

8.5.2 1:7 Konjunkturinstitutet

Tabell 8.9 Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

2015	Utfall	60 619	Anslags-sparande	1 769
2016	Anslag	61 827	Utgifts-prognos	61 375
2017	Förslag	63 455		
2018	Beräknat	64 806 ¹		
2019	Beräknat	65 172 ²		
2020	Beräknat	66 629 ²		

¹ Motsvarar 63 457 tkr i 2017 års prisnivå.

² Motsvarar 62 432 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konjunkturinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	61 827	61 827	61 827	61 827
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 623	2 971	4 408	5 888
Beslut	5	8	-1 063	-1 086
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	63 455	64 806	65 172	66 629

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 63 455 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 64 806 000 kronor, 65 172 000 kronor respektive 66 629 000 kronor.

9 Fastighetsförvaltning

9.1 Omfattning

Området fastighetsförvaltning omfattar förvaltning av fastigheter som av försvarspolitiska, kulturhistoriska eller andra skäl har ansetts lämpliga att förvaltas av staten. Fastigheterna är bl.a. regeringsbyggnader, länsresidens, ambassader, de kungliga slotten, museer, teatrar, monument, försvarsfastigheter, vissa fastigheter för den egna verksamheten, markområden och vissa fastigheter som har donerats till staten.

Statens kulturfastigheter förvaltas tillsammans med vissa andra fastigheter främst av Statens fastighetsverk (SFV). Fortifikationsverket (FortV) förvaltar fastigheter som främst används för försvarsändamål. Verksamheterna finansieras framför allt genom avgifter, dvs. hyresintäkter. Övriga myndigheter som förvaltar fastigheter gör det främst för sin egen verksamhet. Det är t.ex. Trafikverket, Sjöfartsverket och Sveriges Lantbruksuniversitet. En stor markförvaltare är också Naturvårdsverket.

9.2 Mål

Målet för området fastighetsförvaltning är en kostnadseffektiv statlig fastighetsförvaltning. Förvaltningen ska ske med rimligt risktagande samt med likvärdig avkastning och service i jämförelse med andra alternativ. I korthet innebär detta att de fastighetsförvaltande myndigheterna ska tillämpa följande övergripande målsättningar:

- Fastigheterna ska förvaltas så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås.

- Fastigheternas värden ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.
- Hyresgästerna ska ges ändamålsenliga och konkurrenskraftiga lokaler, markområden och anläggningar.
- Myndigheterna ska uppfattas som kompetenta och serviceinriktade hyresvärdar.
- Myndigheterna ska inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen.

Hänsynen till miljö- och kulturmiljövärden ska i tillämpliga delar motsvara vad som gäller för andra stora fastighetsförvaltare.

SFV ska i sin verksamhet uppnå ett resultat efter finansiella poster motsvarande en avkastning om 3,8 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån i Riksgäldskontoret. FortV ska i sin verksamhet uppnå ett resultat som efter finansiella poster motsvarar en avkastning om 3,8 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån i Riksgäldskontoret.

Inom SFV:s fastighetsbestånd finns det en kategori fastigheter som benämns bidragsfastigheter. Bidragsfastigheterna är de fastigheter som saknar förutsättningar att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. Målet för SFV:s bidragsfastigheter är att deras intäkter på sikt ska öka. För övriga fastighetsförvaltande myndigheter finns inga särskilda mål för förvaltningen eftersom fastigheterna endast utgör en liten del av myndighetens verksamhet.

9.3 Resultatredovisning

9.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Grunderna för resultatbedömningarna avseende SFV och FortV baseras på årsredovisningarna samt övrig redovisning och statistik.

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till målen används i huvudsak följande indikatorer:

- hyresintäkt i kronor per kvadratmeter,
- driftkostnad i kronor per kvadratmeter,
- underhållskostnad i kronor per kvadratmeter,
- driftnetto i kronor per kvadratmeter,
- ekonomisk vakansgrad,
- utveckling av kundnöjdhet,
- energianvändning, och
- utveckling avseende nöjda medarbetare.

9.3.2 Resultat

SFV och FortV är de två största förvaltarna av statens fastigheter. De förvaltar bl.a. olika kulturhistoriskt värdefulla byggnader och ett stort antal försvarsanläggningar med tillhörande byggnader. Fastigheternas värdet förändring sedan 2013 framgår av tabell 9.1.

Tabell 9.1 Statens byggnader, mark och fast egendom

Bokfört värde i miljoner kronor

	2013	2014	2015
Staten totalt	36 415	39 274	39 723
- varav SFV	13 697	13 677	13 457
- varav FortV	9 729	9 836	10 122
SFV:s och FortV:s andel	64,3 %	59,9 %	59,4 %

Källa: Årsredovisningarna för staten 2013, 2014 och 2015.

Uppgifterna i tabellen bör bedömas med viss försiktighet då bl.a. vissa tillgångar med kulturhistoriskt värde inte behöver tas upp i balansräkningen. Andra myndigheter som förvaltar fast egendom är bl.a. Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Riksdagsförvaltningen, Sveriges lantbruksuniversitet, Trafikverket, Svenska kraftnät och Kammarkollegiet. Statens totala tillgångar i byggnader, mark och annan fast egendom ökade något under 2015.

Det är främst värdena hos Naturvårdsverket, Fortifikationsverket, Trafikverket och Svenska

kraftnät som har ökat. För t.ex. SFV, Sjöfartsverket och Luftfartsverket har värdena sjunkit.

Minskningen vad avser SFV:s bokförda värden beror främst på avskrivningar samt nedskrivna projekt. Under 2015 har få större ombyggnader m.m. tillgångsredovisats. Sett över några år har investeringar i fastigheter för Regeringskansliets räkning höjt det bokförda värdet.

Från och med den 1 januari 2015 överfördes förvaltningsansvaret för Riksantikvarieämbetets kulturfastigheter till Statens fastighetsverk.

FortV:s bokförda värde har ökat något jämfört med 2014 vilket främst beror på att investeringstakten är relativt hög.

Tabell 9.2 Fastighetsförvaltningens omfattning

Lokalarea (1 000 m²)

	2012	2013	2014	2015
SFV:s bestånd	1 685	1 680	1 679	1 678
- varav marknadsfastigheter	–	–	–	1 204
- varav kostnadshyresfastigheter	–	–	–	97
- varav bidragsfastigheter	367	360	362	377
FortV:s bestånd ¹	2 494	2 492	2 497	2 515

¹Försvarsanläggningar redovisas normalt som bruttoarea. Omräkningsfaktor till lokalarea, som är ett vanligare jämförelsetal, är 0,83.

Källa: Statens fastighetsverk och Fortifikationsverket.

Sedan 2008 har inga större förändringar skett av SFV:s totala lokalarea. Uppgifterna om lokalarea för FortV omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet.

För 2015 uppgick SFV:s resultat före fastighetsförsäljningar till 392 miljoner kronor. Avkastningskravet till staten uppgick till 151 miljoner kronor för 2015, vilket motsvarar 4,2 procent av det genomsnittliga myndighetskapitalet.

Tabell 9.3 Uppgifter om det ekonomiska läget för Statens fastighetsverk

Miljoner kronor

	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017
Totala intäkter	2 897	2 845	2 845	2 888	2 862	2 888
Totala kostnader	2 455	2 375	2 499	2 496	2 199	2 116
Resultat	442	470	346	392	663	772

Källa: Statens fastighetsverk.

För 2015 uppgick FortV:s resultat till 25 miljoner kronor inklusive fastighetsförsäljningar.

Det är en är en viss ökning jämfört med 2014 men något lägre än budgeterat vilket främst beror på att intäkter i avyttringsverksamheten är framskjutna till 2016. Myndigheten har avseende 2015, som ett resultat av avkastningskravet om 4,2 procent av det genomsnittliga myndighetskapitalet, betalat in 34 miljoner på statens centralkonto.

Tabell 9.4 Uppgifter om det ekonomiska läget för Fortifikationsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017
Totala intäkter	3 490	3 466	3 273	3 172	3 209	3 094
Totala kostnader	3 255	3 339	3 272	3 147	3 092	2 925
Resultat	235	127	1	25	117	169

Källa: Fortifikationsverket.

Resultatindikatorer

Myndigheterna SFV och FortV förvaltar olika typer av bestånd. FortV:s bestånd är till ytan 50 procent större än SFV:s och en inte obetydlig del av beståndet är enklare förrådsytor som ibland är kallförråd. Myndigheterna har inte samma marknadsförutsättningar för sina bestånd. Sammantaget medför detta att det i flera fall är missvisande att jämföra myndigheternas nyckeltal med varandra. Syftet med indikatorerna och nyckeltalen är att redovisa en utveckling över tid för respektive myndighet. SFV har sedan årsskiftet en ny ekonomimodell för att SFV ska bli mer jämförbart med andra fastighetsförvaltande organisationer samt för en mer transparent redovisning. Införande av en ny ekonomimodell har inneburit att verksamhetsgrenarna har ändrats jämfört med tidigare år. Förändringen av verksamhetsgrenar påverkar möjligheten till jämförelse med tidigare års värden varför resultatindikatorerna för 2015 främst kommer att redovisas på en aggregerad nivå för SFV samt att det därför i vissa delar saknas siffror för tidigare år.

Hyresintäkt i kronor per kvadratmeter

Tabell 9.5 Utveckling av hyresintäkter för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
SFV	1 370	1 361	1 372

SFV:s hyresintäkter per kvadratmeter håller sig på en relativt stabil nivå. Hyresintäkterna påverkas bl.a. av vakansgraden, vilket till viss del kan förklara variationen mellan åren.

Tabell 9.6 Utveckling av hyresintäkter för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
FortV	608	605	583

FortV har, även om det förekommer viss variation mellan åren, haft en stabil nivå avseende hyresintäkterna per kvadratmeter.

Driftkostnad i kronor per kvadratmeter

Tabell 9.7 Utveckling av driftkostnaderna för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
SFV Marknadsfastigheter	–	–	269
SFV Kostnadsfastigheter	–	–	216
SFV Bidragsfastigheter	–	–	190
SFV Totalt	–	–	266

SFV:s driftkostnader skiljer sig normalt sett något mellan åren, vilket huvudsakligen kan förklaras av skillnader i energipriser och klimat. De totala driftkostnaderna har minskat något under 2015.

Tabell 9.8 Utveckling av driftkostnaderna för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
FortV	38	37	44

FortV har en stabil nivå avseende driftkostnaden per kvadratmeter. Myndigheten arbetar aktivt med långsiktiga planer för att sänka driftkostnaderna. Dock har man under 2015 behövt lägga något mer resurser på driften av sina fastigheter.

Underhållskostnad i kronor per kvadratmeter

Tabell 9.9 Utveckling av underhållskostnaderna för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
SFV Marknadsfastigheter	–	–	414
SFV Kostnadsfastigheter	–	–	403
SFV Bidragsfastigheter	–	–	767
SFV Totalt	–	–	510

SFV:s underhållskostnader varierar över tid och genomsnittet påverkas av i vilken utsträckning myndigheten genomfört underhållsåtgärder i

större ombyggnadsprojekt eller renoveringsprojekt. De totala underhållskostnaderna har minskat något under 2015.

Tabell 9.10 Utveckling av underhållskostnaderna för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
FortV	88	102	86

FortV hade under 2014 ett sedan tidigare upp-
dämt behov av underhåll som under 2015 planat
ut något och behovet ligger nu på normala
nivåer.

Driftnetto i kronor per kvadratmeter

Driftnetto är intäkter minus kostnader före
avskrivningar och räntor. Det redovisade drift-
nettot speglar resultatet i den normala förvalt-
ningsverksamheten.

Tabell 9.11 Utveckling av driftnettot för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
SFV Marknadsfastigheter	–	–	849
SFV Kostnadsfastigheter	–	–	318
SFV Bidragsfastigheter	–	–	49
SFV Totalt	–	–	510

Driftnettot för SFV skiljer sig mellan åren,
främst beroende på underhållsåtgärder i samband
med större ombyggnadsprojekt. Den totala
direktavkastningen för SFV (driftnettot i
förhållande till fastigheternas bokförda värden)
har ökat till 7,8 procent jämfört med 7,6 procent
föregående år.

Tabell 9.12 Utveckling av driftnettot för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2013	2014	2015
FortV	254	249	242

Driftnettot för FortV har minskat något på
grund av något lägre intäkter och något högre
driftkostnader under 2015.

Vakansgrad

I statens fastighetsbestånd finns vissa lokalytor
som inte är uthyrda vilket brukar beskrivas som
en fastighetsförvaltares vakansgrad.

Tabell 9.13 Utveckling av vakansgraden för SFV

Ekonomisk vakansgrad i procent

	2013	2014	2015
SFV Marknadsfastigheter	1,7	2,7	2,3
SFV Kostnadsfastigheter	–	–	–
SFV Bidragsfastigheter	–	–	17,3

Den höga vakansgraden för bidragsfastigheterna
är normalt eftersom dessa fastigheter tillhör
fastighetskategorin just på grund av bristen på
tillräckliga hyresintäkter.

Tabell 9.14 Utveckling av vakansgraden för FortV

Vakansgrad av uthyrningsbar area

	2013	2014	2015
FortV	4,1 %	3,7 %	3,3 %

FortV arbetar aktivt med att sänka vakansgraden
och myndigheten har de senaste åren sänkt
vakansgraden med flera procentenheter.

Mätning av kundnöjdhet

SFV och FortV genomför vart annat år kund-
undersökningar (NKI, Nöjd Kund Index) som
visar måluppfyllelsen avseende bl.a. tillhanda-
hållande av det kunderna efterfrågar samt hur
kunderna uppfattar dem som hyresvärd.

Tabell 9.15 Utveckling avseende kundnöjdheten för SFV

NKI

	2011	2013	2015
SFV	70	71	70

SFV har en kundnöjdhet som motsvarar
branschen i övrigt. Värdet ligger på en relativt
konstant nivå.

Tabell 9.16 Utveckling avseende kundnöjdheten för FortV

NKI

	2011	2013	2015
FortV	64	58	61

FortV har stärkt sina indexvärden. Förändringen
kan delvis förklaras med att kunderna känner att
osäkerheten gällande myndighetens framtid nu
är klargjord.

Energianvändning

Myndigheterna har fortsatt fokus på miljö- och
kulturmiljövärden och arbetet med att upprätta
vårdplaner för alla statliga byggnadsminnen fort-
går.

Tabell 9.17 Utveckling av energianvändningen för SFVEnergi-/Mediaförbrukning i kWh/m²

	2013	2014	2015
SFV	146	151	140

SFV har under en flerårsperiod minskat energianvändningen vilket är en effekt av flera energisparande investeringar och åtgärder. I myndighetens energiförbrukning återfinns även den el som myndigheten levererar till hyresgästen.

Tabell 9.18 Utveckling av energianvändningen för FortVEnergi-/Mediaförbrukning i kWh/m²

	2013	2014	2015
FortV	147	135	120

FortV har under 2015 minskat energianvändningen per kvadratmeter med ytterligare 11 procent jämfört med föregående år. En del av den effekten kommer av energisparande åtgärder. En mindre del av minskningen kommer sig av att förbrukningen redovisas annorlunda och i stället belastar hyresgästen.

Mätning av nöjda medarbetare

SFV och FortV genomför undersökningar gällande nöjda medarbetare (NMI, Nöjd Medarbetar Index).

Tabell 9.19 Utveckling avseende nöjda medarbetare för SFV

NMI

	2009	2011	2013	2015
SFV	69	69	72	67

SFV arbetar aktivt med att få mer nöjda medarbetare men myndigheten har sedan den senaste mätningen försämrat sina värden. Förklaringen antas vara den omorganisation som har genomförts under 2015. För kvinnliga medarbetare inom SFV är NMI-värdet 64 och motsvarande värde för män är 69.

Tabell 9.20 Utveckling avseende nöjda medarbetare för FortV

NMI

	2011	2013	2014	2015
FortV	80	81	75	72

FortV har trots tidigare aviserat beslut om avveckling bibehållit ett högt medarbetarindex. Myndigheten låg innan aviseringen på mycket höga nivåer. Dock har det sjunkit något under 2015 vilket främst förklaras av en stor omorganisation som genomförts i myndigheten.

9.3.3 Analys och slutsatser

Den statliga fastighetsförvaltningen fungerar i huvudsak bra. Berörda myndigheter har under 2015 på ett tillfredställande sätt genomfört sitt uppdrag och uppfyllt sina uppgifter och mål. Resultatindikatorerna pekar på en stabil verksamhet där externa faktorer får nyckeltalen att variera men där trenden avseende effektiviteten är positiv.

9.4 Politikens inriktning

De av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet ligger i huvudsak fast. Detta innebär bl.a. att fastighetsförvaltningen bör vara skild från brukandet av lokaler och mark, att statens fastighetsförvaltning bör bedrivas med ett så långt som möjligt marknadsmässigt avkastningskrav samt att de fastigheter som av historiska eller andra skäl är olämpliga att föra över till bolag bör läggas i en samordnad förvaltning i myndighetsform.

De fastighetsförvaltande myndigheterna ska bl.a. förvalta fastigheterna så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås. Värdet på fastigheternas ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktig lämplig nivå. Myndigheterna ska också inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen, särskilt vad gäller energieffektivisering och begränsad klimatpåverkan.

Statens fastighetsförvaltning

Utifrån tidigare utredningar har flera åtgärder vidtagits i syfte att effektivisera statens fastighetsförvaltning. Bland annat har regeringen beslutat om uppdrag till SFV och FortV om att utveckla sitt samarbete och hitta synergier. Vidare har Riksantikvarieämbetets fastighetsbestånd förts över till SFV för att få en mer enhetlig förvaltning av statens kulturhistoriskt viktiga fastigheter. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med information om den fortsatta inriktningen av den statliga fastighetsförvaltningen.

Statlig kulturfastighetsstrategi

Regeringen arbetar vidare med att ta fram en strategi som utgår ifrån den nya anslagsnivå som föreslås för SFV:s bidragsfastigheter. En sådan strategi är tänkt att utgöra underlag för bl.a. den framtida omfattningen av förvaltningen och hur en avveckling av vissa befintliga fastigheter kan ske.

Hyressättning av vissa kulturfastigheter

Regeringen avser att återkomma i de frågor som berör det som riksdagen 2009 gav regeringen till känna, nämligen att vidta vissa åtgärder som rör kulturinstitutionernas lokalkostnader (bet. 2009/10:KrU1, rskr. 2009/10:144). Med anledning av tillkännagivandet beslutade regeringen att ge en utredare ett tilläggsdirektiv för att belysa frågan (dir. 2010:119).

Bakgrunden till uppdraget är att det finns ett flertal problem kring tillämpningen av nuvarande kostnadshyresmodell. Detta har lett till omfattande diskussioner om modellen och dess effekter. Utredaren har därefter i ett betänkande (SOU 2011:31) föreslagit principer och utgångspunkter för nya hyresavtal mellan SFV och de fem institutionerna med kostnadshyror: Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB, Naturhistoriska riksmuseet, Nationalmuseum och Historiska museet.

Ambitionen är att förändra principerna för hyressättningen för berörda institutioner för att nå en mer ändamålsenlig hyressättning och att avtalen för dessa institutioners huvudbyggnader ska omförhandlas. Målet är att en mer transparent modell ska tillämpas för att hyreskostnaderna ska bli mer förutsebara. Regeringen avser att börja tillämpa nya principer under 2017.

9.5 Budgetförslag

9.5.1 Statens fastighetsverk

SFV:s uppgift är att förvalta det fastighetsbestånd som regeringen bestämmer. Det övergripande målet för myndigheten är att förvaltningen ska ske på ett sätt som innebär god resurshushållning och hög ekonomisk effektivitet, samtidigt som fastigheternas värden i vid

mening ska bevaras och utvecklas. Förvaltningen av fastigheter ska tillgodose primärverksamhetens behov av lokaler och ta hänsyn till brukarens nytta av de resurser som läggs ner på lokalanskaffningen.

SFV:s verksamhet finansieras med hyresintäkter samt med lån hos Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar. SFV disponerar även anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för att finansiera underhållskostnader och löpande driftunderskott i sina bidragsfastigheter.

Större investeringar i pågående projekt

Under 2017 och åren framöver genomförs renovering och ombyggnad av vissa regeringsbyggnader i Stockholm. För närvarande pågår renovering och ombyggnad av kvarteret Björnen.

SFV genomför en renovering och ombyggnad av Nationalmuseum. Vidare genomförs också en ombyggnad av Universitetshuset i Uppsala. SFV kommer också att renovera kajer och dykdalber på Skeppsholmen i Stockholm.

Planerade större investeringar som inte är beslutade av regeringen

SFV har genomfört en förstudie avseende en renovering och ombyggnad av Kungliga Operans huvudbyggnad i Stockholm. Förstudien påvisar att det finns möjlighet till ytterligare scenutrymme samt förbättrade publika utrymmen samtidigt som byggnaden renoveras och byggs om.

Kvarteret Rosenbad i Stockholm avses renoveras om några år och nästa steg är en förstudie.

Gustavianum i Uppsala behöver ställas om för förändrad museal verksamhet.

Byggnaden Carolina Rediviva i Uppsala avses delvis byggas om för verksamhetens behov. Utöver det genomförs vissa åtgärder i universitetshuset på samma ort.

Vidare planerar SFV att genomföra en om- och tillbyggnad av ambassadkansliet i Peking.

På Skeppsholmen i Stockholm planeras för en renovering av vandrarhemmet i hantverkskasernen.

I kvarteret Krubban i Stockholm planeras för en ombyggnad av den före detta ämbetsbyggnaden.

I Rom planerar SFV att utföra en ombyggnad av ambassadkansliet och utveckla fastigheten för att möjliggöra samlokalisering med ett annat nordiskt land.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 godkännes som riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (tabell 9.21)

Tabell 9.21 Investeringsplan för SFV 2017–2020

Miljoner kronor

	Utfall 2015 ¹	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Marknadshyresfastighet	-	6	35	50	38	0
Kostnadshyresfastighet	-	0	0	0	0	0
Mark	-	10	16	17	6	0
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	-	16	51	67	44	0
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>-</i>	<i>16</i>	<i>51</i>	<i>67</i>	<i>44</i>	<i>0</i>
Finansiering						
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	-	16	51	67	44	0
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	-	16	51	67	44	0
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Marknadsfastighet	-	1 338	1 432	1 006	564	615
Kostnadshyresfastighet	-	469	367	165	144	100
Bidragsfastigheter	-	144	137	136	134	70
Mark	-	37	43	23	25	25
Summa utgifter för vidmakthållande		1 988	1 979	1 330	867	810
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>		<i>1 552</i>	<i>1 575</i>	<i>944</i>	<i>514</i>	<i>660</i>
Finansiering						
Anslag 1:10 Bidragsfastigheter	-	144	137	136	134	70
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	-	1 552	1 575	944	513	660
Övrig finansiering	-	292	267	250	220	80
Summa finansiering av vidmakthållande		1 988	1 979	1 330	867	810

¹ Jämförbara siffror för 2015 saknas eftersom redovisningen i budgetpropositionen nu sker i annan form än tidigare och att komponentredovisning har införts för staten. SFV har sedan årsskiftet dessutom en ny ekonomimodell för att bl.a. uppnå en mer transparent redovisning.

Tabell 9.22 Statens fastighetsverks pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2017–2020

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräk. 2018	Beräk. 2019	Beräk. 2020
Projekt som är beslutade av regeringen¹						
Regerings- byggnader, kv. Björnen	254	470	367	193	-	-
National- museum	305	308	237	20	-	-
Skeppsholmen, kajanläggning m.m.	1	6	29	14	22	-
Universitets- huset i Uppsala	2	34	20	-	-	-
Riddarholmen, Stenbockska palatset,	2	10	18	-	-	-
Större projekt som planeras men inte är beslutade av regeringen²						
	Utfall t.o.m. 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräk. 2018	Beräk. 2019	Beräk. 2020
Marknads- hyresfast.	-	818	998	799	542	615
Kostnads- hyresfast.	-	161	130	145	144	100
Mark	-	-	-	-	-	-
Summa	-	979	1 128	944	686	715

¹ Projekten i tabellen listas i ordning efter total investeringskostnad. Alla objekten där ort inte anges ligger i Stockholm.

² Summering per fastighetskategori och år för planerade investeringar över 20 miljoner kronor.

Planerade investeringar som understiger 20 miljoner kronor ingår inte i redovisningen i tabell 9.22.

Omfattningen av dessa projekt beräknas 2017–2020 uppgå till mellan ca 580 och 920 miljoner kronor per år.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar.

Skälen för regeringens förslag: SFV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2016 om 14 300 000 000 kronor för investeringar i mark,

anläggningar och lokaler. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna har angett ökas med 900 000 000 kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2017 besluta att SFV får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar.

Tabell 9.23 Uppgifter om den utnyttjade låneramen för Statens fastighetsverk

Miljoner kronor

	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017
Utnyttjad låneram	11 712	12 012	11 945	13 498	15 200
Utnyttjad andel av låneram (%)	95,2	93,9	93,9	94,4	100,0

9.5.2 1:10 Bidragsfastigheter

Tabell 9.24 Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	338 604	1 314	
2016	Anslag	195 500	192 693
2017	Förslag	193 000	
2018	Beräknat	190 000	
2019	Beräknat	190 000	
2020	Beräknat	190 000	

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll, av och löpande driftunderskott för de bidragsfastigheter som SFV förvaltar. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för att utveckla bidragsfastigheter. Anslaget får även användas för utgifter gällande investeringen i samband med uppförandet av en minnesvård efter flodvågskatastrofen i Sydostasien 2004.

Regeringens överväganden

Tabell 9.25 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	195 500	195 500	195 500	195 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-2 500	-5 500	-5 500	-5 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	193 000	190 000	190 000	190 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För 2017 föreslår regeringen att anslaget för underhåll av bidragsfastigheter ska uppgå till 193 miljoner kronor. Med bidragsfastigheter avses de fastigheter som saknar förutsättningar att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. SFV förvaltar över 100 s.k. bidragsfastigheter. Bidragsfastigheterna omfattar ca 1 000 byggnader och anläggningar. I ungefär hälften av bidragsfastigheterna ingår parker och trädgårdar. Vidare ingår bl.a. kungliga slottsmiljöer, ett antal slotts- och herrgårdsmiljöer, flera stora slottsparker, ett antal fästningsmiljöer, ruiner, kloster, bruksmiljöer samt Vasaminnena. Två världsarv, Drottningholms slott och delar av Karlskrona örlogsstad, ingår också i bidragsfastigheterna. För 2017 föreslås anslaget förstärkas med 3 000 000 kronor för att täcka utgifter i samband med uppförandet av en minnesvård efter flodvågskatastrofen i Sydostasien 2004.

Regeringen föreslår att 193 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för 2017. För 2018 till 2020 beräknas anslaget till 190 000 000 kronor per år. Regeringen avser att återkomma med information till riksdagen om en strategi som utgår ifrån de minskade resurser som föreslås finnas tillgängliga för ändamålet.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som avser att vårda och underhålla de statliga fastigheter som utgör en del av det svenska kulturarvet förutsätter att fleråriga ekonomiska åtaganden kan ingås. De ekonomiska bindningar som avses är större enskilda underhållsprojekt där kostnaden överstiger 10 000 000 kronor. Övriga mindre projekt innebär inte några mer omfattande ekonomiska bindningar och bör betraktas som löpande.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll på bidragsfastigheter som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2018.

Tabell 9.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden			30 000	
Nya åtaganden		30 000	30 000	
Infriade åtaganden			-30 000	-30 000
Utestående åtaganden		30 000	30 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	30 000	30 000	30 000	0

9.5.3 Fortifikationsverket

FortV:s huvuduppgift är att förvalta en viss del av statens fasta egendom, främst fastigheter avsedda för försvarsändamål, s.k. försvarsfastigheter. Fastigheterna ska förvaltas så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås, att ändamålsenliga mark-, anläggnings- och lokalresurser kan tillhandahållas på för brukaren konkurrenskraftiga villkor samt så att fastigheternas värden bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.

FortV har också ansvar för att etablera, förvalta och avyttra byggnader, anläggningar m.m. för försvarets behov i samband med internationella fredsbevarande och humanitära insatser. Inom FortV:s uppdrag ryms också att bedriva fortifikatoriskt utvecklingsarbete så att kompetens för det svenska samhällets behov inom skydds- och anläggningsteknik kan utvecklas och säkerställas.

FortV:s verksamhet finansieras främst med hyresintäkter och med lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 godkännes som riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (tabell 9.27).

Tabell 9.27 Investeringsplan för FortV 2017–2020

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Byggnader och markanläggningar	348	656	935	1 629	1 371	1 371
Mark	15	45	20	20	20	20
Försvarsanläggningar	156	231	560	524	355	355
Flygfält	83	75	275	17	44	44
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	602	1 007	1 790	2 190	1 790	1 790
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>602</i>	<i>1 007</i>	<i>1 790</i>	<i>2 190</i>	<i>1 790</i>	<i>1 790</i>
Finansiering						
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	489	860	1 550	1 950	1 650	1 650
Övrig finansiering	113	147	240	240	140	140
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	602	1 007	1 790	2 190	1 790	1 790
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Byggnader och markanläggningar	480	488	479	479	479	479
Försvarsanläggningar	87	89	140	140	140	140
Flygfält	11	11	11	11	11	11
Summa utgifter för vidmakthållande	578	588	630	630	630	630
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>190</i>	<i>293</i>	<i>410</i>	<i>510</i>	<i>510</i>	<i>510</i>
Finansiering						
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	151	240	350	450	450	450
Övrig finansiering	39	53	60	60	60	60
Avgifter	388	295	220	120	120	120
Summa finansiering av vidmakthållande	578	588	630	630	630	630

Tabell 9.28 Fortifikationsverkets pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2017–2020

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräk. 2018	Beräk. 2019	Beräk. 2020
Projekt som är beslutade av regeringen¹						
Karlsborg, rull- och taxi- bana m.m.	6	2	71	37	-	-
Luleå, hangar (Hkp 14)	5	1	40	28	-	-
Ronneby, hangar för helikoptrar	56	240	120	3	-	-
Ronneby, helikopter- platta m.m.	4	20	40	6	-	-
Ronneby, driv- medelsanlägg- ning	5	12	15	15	5	-
Sverige, hemlig anläggning	7	50	27	-	-	-
Såtenäs, åtgärder taxibana	-	19	19	-	-	-
Vidsel, flyg- ledartorn	19	35	10	-	-	-
Större projekt som planeras men inte är beslutade av regeringen²						
	Utfall t.o.m. 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräk. 2018	Beräk. 2019	Beräk. 2020
Nybyggnad	45	40	440	864	902	709
Ombyggnad	49	8	321	454	544	1509
Mark	15	50	50	20	20	20
Summa	109	98	811	1 338	1 466	2 238

¹ Projekten i tabellen listas i ordning efter total investeringskostnad. Alla objekten där ort inte anges ligger i Stockholm.

² Summering per år för planerade investeringar över 20 miljoner kronor.

Planerade investeringar som understiger 20 miljoner kronor ingår inte i redovisningen (tabell 9.28).

Omfattningen av dessa beräknas under åren 2017 till 2020 uppgå till mellan ca 550 och 900 miljoner kronor per år.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 13 100 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar.

Skälen för regeringens förslag: FortV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2016 om 11 700 000 000 kronor för investeringar i mark, anläggningar och lokaler. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna har angett ökas med 1 400 000 000 kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2017 besluta om att FortV får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 13 100 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar.

10 God redovisningssed för företag och organisationer

10.1 Omfattning

Området omfattar Bokföringsnämnden och dess normgivning i redovisningsfrågor. Nämnden är statens expertorgan på redovisningsområdet och ger ut allmänna råd, ofta med vägledningar, då ramlagstiftningen på området förutsätter kompletterande normgivning. Nämnden består av elva ledamöter som utses av regeringen och ett kansli med motsvarande sju heltidstjänster.

10.2 Mål för god redovisningssed för företag och organisationer

Det mål regeringen har fastställt för området är följande. Bokföringsnämnden ska utveckla god redovisningssed. Verksamheten ska bidra till att förbättra standarden i de mindre och medelstora företagens bokföring och årsredovisningar respektive årsbokslut genom informationsinsatser.

10.3 Resultatredovisning

Resultatbedömning görs i huvudsak utifrån målet för delområdet. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Bokföringsnämndens årsredovisning.

10.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ett urval av indikatorer har använts i syfte att ge en övergripande bild av verksamheten och beskriva hur det har utvecklats under året.

Indikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att utveckla god redovisningssed är

- aktuell status för K-regelverken, och
- andel normgivningsarbete.

Indikatorer och bedömningsgrunder för information till småföretagare m.m. är

- andel information till småföretag m.m.,
- antal frågor från företag m.m., och
- antal webbplatsbesök.

10.3.2 Resultat

Bokföringsnämndens verksamhet består dels av normgivningsarbete och myndighetskontakter, dels i information till småföretagare m.m. De senaste åren är utvecklingen för resursfördelningen dessa områden emellan en förskjutning från normgivningsarbete och myndighetskontakter till information till småföretagare m.m. I takt med att regelverken i K-projektet har kommit på plats har resurser omfördelats till informationsverksamhet avseende tillämpningsfrågor kopplade till dessa. Även om K-regelverken funnits på plats en tid är det först nu som tillämpningsfrågor uppkommer. Detta har för-

anlett Bokföringsnämnden att publicera flera principiellt viktiga klargöranden som nämnden gjort i brevsvaret till enskilda frågeställare på webbplatsen.

Bokföringsnämnden har även märkt av en generell ökad efterfrågan på information. Myndigheten gör bedömningen att orsaker till detta kan vara en ökad kännedom om nämndens arbete och att företag som sedan ändringen om frivillig revision för små aktiebolag vänder sig till Bokföringsnämnden för svar på frågor i stället för till en revisor. Informationsverksamhetens andel av totala verksamhetskostnader har fortsatt att öka under 2015. För fyra år sedan var andelen av verksamhetskostnaderna som avsåg normgivningsarbete ca 81 procent.

Tabell 10.1 Resultatindikatorer för Bokföringsnämndens verksamhet

	2013	2014	2015
Normgivningsarbete (% av kostnaderna)	77	63	60
Information till småföretag m.m. (% av kostnaderna)	23	37	40
Frågor från företag m.m. (tusental)	3,7	3,5	3,7
Webbplatsbesök (tusental)	228	277	247

Källa: Bokföringsnämnden.

De kompletterade normer (allmänna råd och tillhörande vägledning) som Bokföringsnämnden utfärdar finns i samlade regelverk. För årsbokslut respektive årsredovisning finns det regelverk för olika kategorier av företag. Företagen ska utifrån företagsform och storlek tillämpa något av regelverken K1–K4.

Under 2015 har nämnden i arbete med att utveckla normgivningen remitterat ett förslag avseende regler för företag som ska upprätta årsbokslut. Totalt har kostnaderna för K-regelverken under perioden 2003 t.o.m. 2015 uppgått till nästan 54 miljoner kronor. Bokföringsnämnden deltar även i normgivningsarbete som bedrivs av andra myndigheter och internationella organ i syfte att främja utvecklingen av god redovisningssed även inom områden där nämnden inte själv direkt verkar.

Genom deltagande i internationellt samarbete sprids kunskap om svenska redovisningsregler och nämnden hålls informerade om hur omvärlden valt att lösa redovisningsproblem som är eller kan bli aktuella i Sverige. Sedan 2015 deltar Bokföringsnämnden i arbetet i EU:s kommitté för redovisningsdirektivet (Accounting Directive Committee, ADC). Vidare deltar Bok-

föringsnämnden sedan 2014 i arbetet i EU:s föreskrivande kommitté för redovisningsfrågor (Accounting Regulatory Committee, ARC) som medverkar vid EU-kommissionens beslut om antagande av lagstiftning om finansiell rapportering i noterade bolag.

Tabell 10.2 Normgivningsprojektens status 2015

Kategori/projekt	Status
K1: Enskilda näringsidkare, fysiska personers handelsbolag och ideella föreningar med nettoomsättning om högst tre miljoner kronor.	Allmänna råd med tillhörande vägledning beslutades 2006 och 2010.
K2: Mindre aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser samt de enskilda näringsidkare, handelsbolag och ideella föreningar som inte vill eller kan tillämpa K1.	Allmänna råd med tillhörande vägledning beslutades 2008 och 2009. Ett förslag avseende K2-regler för företag som ska upprätta årsbokslut remitterades 2015.
K3: Större icke-noterade företag, mindre företag som inte valt K1-K2.	Allmänt råd med tillhörande vägledning beslutades 2012. Ett allmänt råd under vilka förutsättningar företag får byta mellan K2 och K3 beslutades också 2012. Arbete med ett K3-regelverk för årsbokslut pågår.
K4: Företag som i sin koncernredovisning följer internationella redovisningsregler (IFRS).	Allmänt råd beslutades 2012.
Löpande bokföring (BFL:s regler om verifikationer, arkivering m.m.).	Allmänt råd med tillhörande vägledning beslutades 2013.

Källa: Bokföringsnämnden.

10.3.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att måluppfyllelsen är god och att Bokföringsnämnden i hög grad bidrar till att uppfylla målet för god redovisningssed för företag och organisationer.

Genom att tydliggöra vad som är god redovisningssed och verka för bättre kvalitet i redovisningen förbättras jämförbarheten mellan olika företags årsredovisningar respektive årsbokslut. Detta har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att analysera företagens ekonomiska ställning. Normerna underlättar för t.ex. banker och rådgivare att korrekt bedöma olika företags ekonomiska ställning och resultat. Vad som är god redovisningssed har också en stor betydelse för beskattningen av företag.

Regeringens bedömning är att det arbete Bokföringsnämnden bedrivit under flera år avseende förenklingar är betydelsefullt. Genom att ut-

veckla normgivningen och ta fram information och vägledning med utgångspunkt från användarens behov har myndigheten en betydande roll i att bidra till att minska företagens administrativa kostnader.

10.4 Politikens inriktning

Bokföringsnämnden ska fortsätta att arbeta för att främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning. Regeringen anser att verksamheten fortsatt ska inriktas mot att förenkla regler och minska företagens administrativa kostnader.

Till följd av bl.a. EU:s nya redovisningsdirektiv tillkommer ny lagstiftning på bokföringsområdet. Flera ändringar har trätt i kraft 2016 och fler kan förväntas att träda i kraft de närmsta åren. En uppdaterad normgivning är en förutsättning för att företagen ska kunna tillämpa den nya lagstiftningen på avsett sätt. Regeringen betonar att det är angeläget att Bokföringsnämnden hanterar arbetet med att uppdatera normgivningen samtidigt som den fortsatt svarar upp mot företagets behov av information.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 1:13 Bokföringsnämnden

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

2015	Utfall	10 153	Anslags-sparande	-181
2016	Anslag	10 519	Utgifts-prognos	10 190
2017	Förslag	9 959		
2018	Beräknat	10 164 ¹		
2019	Beräknat	10 384 ¹		
2020	Beräknat	10 611 ¹		

¹ Motsvarar 9 960 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Bokföringsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 10.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	10 519	10 519	10 519	10 519
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	152	371	606	849
Beslut	-712	-726	-741	-757
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	9 959	10 164	10 384	10 611

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

I budgetpropositionen för 2016 tillfördes anslaget 700 000 kronor för tillkommande normgivningsarbete vid införandet av ny lagstiftning på bokföringsområdet. Dessa tillfälliga medel upphör fr.o.m. 2017.

Regeringen föreslår att 9 959 000 kronor anvisas under anslag 1:13 *Bokföringsnämnden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 164 000 kronor, 10 384 000 kronor respektive 10 611 000 kronor.

11 Riksrevisionen

11.1 Riksrevisionen

Riksrevisionens uppdrag är att granska att statliga insatser når dit de ska, att skattemedel används så effektivt som möjligt, att statliga insatser är samhällsnyttiga och att god ordning råder i den statliga redovisningen. Riksrevisionen har även i uppdrag att vara det nationella revisionsorganet i internationella sammanhang samt att bedriva internationellt utvecklings-samarbete. Granskningen sker genom årlig revision och effektivitetsrevision.

Riksrevisionen tillhör riksdagens kontrollmakt och har mandat att granska all statlig verksamhet, exempelvis regeringen, Regeringskansliet, domstolarna, förvaltningsmyndigheterna och riksdagsförvaltningen. Men också statligt finansierad verksamhet i kommunal regi och statligt ägda bolag kan granskas.

Det breda uppdraget ger en unik möjlighet för Riksrevisionen att bidra med ett helhetsperspektiv på tillståndet i den offentliga verksamheten och att följa utvecklingen över tid. Riksrevisionens starka mandat och unika uppdrag ställer samtidigt också krav på myndighetens egen verksamhet och förmåga att utvecklas.

För sin verksamhet disponerar Riksrevisionen anslagen 1:15 *Riksrevisionen* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning samt anslaget 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklings-samarbete* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

11.2 Mål för Riksrevisionen

Riksrevisorerna har angett två ledord för granskningsverksamheten och de är *förtroende* och *hållbarhet*. Det innebär att Riksrevisionen ska bidra till

- ett högt förtroende för det offentliga åtagandet
- att det statliga åtagandet bedrivs med högsta möjliga kvalitet givet tillgängliga resurser och att det är långsiktigt hållbart.

Dessutom ska Riksrevisionen vara ett föredöme för annan statlig verksamhet nationellt och internationellt.

Riksrevisionen kommer att organisera och planera sin verksamhet utifrån dessa ledord samt utarbeta indikatorer för måluppfyllelse.

Granskningsverksamheten bedrivs med tre tidsperspektiv. I det *långsiktiga perspektivet* har Riksrevisionen som mål att efter en fyraårsperiod kunna uttala sig generellt om det offentliga åtagandet; om det håller vad det lovar, om det är effektivt, oförvitligt och bedrivs med högsta möjliga kvalitet givet tillgängliga resurser. På *medellång sikt* (dvs. verksamhet det kommande året) inriktas Riksrevisionens granskning mot till exempel viktiga reformer, problem som identifierats eller förtroende- och hållbarhetsindikationer som signalerar problem för viktiga samhällsfunktioner. På *kort sikt* ska det alltid finnas utrymme i verksamheten att snabbt påbörja granskning av oförutsedda händelser. Sammantaget ska all granskning ha det långsiktiga perspektivet i åtanke, så att granskningarna under en fyraårsperiod bidrar till en helhetsbild.

Centralt för ett granskningsarbete med tre tidsperspektiv är ett systematiskt löpande arbete med omvärlds- och riskanalys som ger kunskap om var olika granskningar gör största möjliga nytta utifrån respektive utgiftsområde samt ur ett helhetsperspektiv. Ambitionen är att på grundval av Riksrevisionens granskningar, kompletterade med andra aktörers utvärderingar och uppföljningar, återkommande kunna ge ett samlat uttalande om allmänhetens förtroende för och hållbarheten i det statliga åtagandet.

11.2.1 Uppdrag

Riksrevisionen redovisar sin verksamhet under tre verksamhetsgrenar: årlig revision, effektivitetsrevision och internationell verksamhet. Under 2016 har en översyn gjorts av Riksrevisionens ekonomistyrningsmodell vilket har medfört att verksamhetsgrenen omvärldsriktad verksamhet har överförts till de övriga tre verksamhetsgrenarna.

Genom årlig revision granskar Riksrevisionen om de statliga myndigheternas årsredovisningar är tillförlitliga och om räkenskaperna är rättvisande samt med vissa undantag om myndigheterna följer tillämpliga regler och särskilda beslut. Riksrevisionen reviderar i enlighet med den internationella revisionsstandarden ISSAI för finansiell revision av statlig verksamhet. ISSAI (International Standards for Supreme Audit Institutions) utgår från ISA (International Standard on Auditing) som utgör god revisionssed när det gäller finansiell revision.

Effektivitetsrevisionen ska främst ta sikte på förhållanden med anknytning till statens budget, genomförandet och resultatet av statlig verksamhet och åtaganden i övrigt men får också avse de statliga insatserna i allmänhet. Granskningen ska främja en sådan utveckling att staten med hänsyn till allmänna samhällsintressen får ett effektivt utbyte av sina insatser (effektivitetsrevision). Effektivitetsrevisionen ska huvudsakligen inriktas på granskning av hushållning, resursutnyttjande, måluppfyllelse och samhällsnytta. Som ett led i effektivitetsrevisionen får förslag lämnas om alternativa insatser för att nå avsedda resultat.

Ytterligare en av Riksrevisionens uppgifter är att bedriva internationellt utvecklingssamarbete. Syftet är att stödja utvecklingen av oberoende professionella revisionsorgan, bidra till utveck-

ling av demokrati och stärka parlamentens kontrollmakt i olika delar av världen.

I utvecklingssamarbetet arbetar Riksrevisionen i långsiktiga samarbetsprojekt till stöd för institutionell och professionell kapacitetsutveckling för partnerinstitutionerna. Det övergripande målet är att de nationella revisionsmyndigheterna ska arbeta i enlighet med internationella standarder (ISSAI).

Vidare företräder Riksrevisionen Sverige som det nationella revisionsorganet i internationella sammanhang och är därmed också medlem i The International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) och i EU:s kontaktkommitté. Som medlem i INTOSAI tillämpar Riksrevisionen INTOSAI-standarder (ISSAI) för revisionens genomförande. Som nationellt revisionsorgan ska Riksrevisionen samarbeta med den europeiska revisionsrätten (ECA). Samarbetet sker främst genom att Riksrevisionen är ECA behjälplig vid rättens granskningsbesök i Sverige.

11.3 Resultatredovisning

11.3.1 Resultat

Under 2015 slutfördes den årliga revisionen av 2014 års årsredovisningar i enlighet med god revisionssed och i rätt tid. Arbetet präglades av två större nyheter, nämligen Riksrevisionens instruktion för revisorns granskning av resultatredovisning och annan information i årsredovisningen (RRI) samt den nya revisionsberättelsen med fem uttalanden. Båda användes för första gången.

Effektivitetsrevisionen följde under året den inriktning av revisionen som riksrevisorerna har beslutat om. Riksrevisionen publicerade 22 granskningsrapporter. Höstens arbete präglades av åtgärder för att långsiktigt höja kvaliteteten och öka produktiviteten, mätt som antalet granskningsrapporter per resursinsats. Hit hör en ambition att höja kompetensen genom utbildning och rekrytering samt nya former för kvalitetssäkring.

Det internationella utvecklingsarbetet, som bedrivs inom ett antal utvecklingssamarbeten, bedöms ha bidragit till målet om att stärka de nationella revisionsorganens förmåga att bedriva

revision i enlighet med internationella standarder.

Riksrevisionen investerade under 2015 i verksamhetsutveckling såsom utveckling av it-stödet för årlig revision, etablering av en it-arkitektur samt en modell för förvaltningsstyrning.

Tabell 11.1 Kostnadernas fördelning mellan verksamhetsgrenarna 2013–2015

Tusentals kronor

	2013	2014	2015
Årlig revision	133 892	151 556	152 209
Effektivitetsrevision	122 778	120 897	132 246
Internationellt utvecklingssamarbete	34 765	36 027	36 579
Omvärldsriktad verksamhet ¹	21 149	22 927	27 828

¹ Omvärldsriktad verksamhet kommer från och med 2016 att ingå i övriga verksamhetsgrenar.

11.3.2 Analys och slutsatser

Resultaten av Riksrevisionens verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning. Riksrevisionen redovisar i den årliga uppföljningsrapporten en uppföljning av genomförda granskningar.

Sedan hösten 2015 pågår ett förändringsarbete med att se över Riksrevisionens verksamhet. Riksrevisionen kommer att i större omfattning än tidigare möta den inriktning av verksamheten som riksdagen beslutade om 2010, att i högre grad analysera effekter och kostnadseffektivitet. Syftet med utvecklingsarbetet är att skapa enkla och effektiva arbetssätt som ger stöd till professionell utveckling. Målet är att öka produktiviteten och kvaliteten i verksamheten, genom att producera fler rapporter med delvis nytt innehåll i effektivitetsrevisionen, samt att minska de administrativa kostnaderna.

En rad åtgärder har vidtagits i linje med förändringsarbetets mål och syfte.

Effektivitetsrevisionen har omorganiserats för att bättre möta verksamhetens mål om ökad effektivitet och produktivitet. Nio enheter har skapats för att granskningen ska täcka hela det statliga åtagandet och samtliga utgiftsområden i statens budget. Ämnessakkunniga har också rekryterats till effektivitetsrevisionen för att öka sak- och metodkunskapen och stödja utvecklingen mot mer specialiserade och fördjupade granskningar. En ny arbetsprocess för kvalitets-

säkring av effektivitetsrevision har dessutom genomförts.

En ny infrastruktur har byggts för att tillgodose behov av myndighetens interna kompetensutveckling.

Förändringar har även genomförts inom den årliga revisionen i syfte att ytterligare fokusera professionaliteten inom verksamhetsgrenen. Verksamheten styrs nu av en ny chef och en ny ledningsgrupp och det tekniska stödet till den årliga revisionen är under utveckling.

I Riksrevisionens förändringsarbete ingår även en översyn av myndighetens internationella arbete för att verksamheten ska kunna uppnå högre resultat. Anslagsökningen från 40 till 50 miljoner kronor har gett Riksrevisionen möjlighet att ytterligare öka stödet till revisionsmyndigheter i utvecklingsländer.

Verksamhetsstödet har omorganiserats för att nå en högre effektivitet, minskade OH-kostnader och modernisering i att producera de tjänster och service som en välfungerade revisionsverksamhet kräver. I omorganiseringen har resurser överförts från verksamhetsstödet till kärnverksamheten.

Med utgångspunkt från de mål och medel som i övrigt formulerats för Riksrevisionens tre verksamhetsgrenar är bedömningen att verksamhetens resultat i stort är godkända.

11.3.3 Revisionens iakttagelser

Finansutskottet har uppdragit åt en revisionsbyrå att utföra extern revision av Riksrevisionen. Revisionen har i sin revisionsberättelse bedömt att Riksrevisionens årsredovisning är i allt väsentligt rättvisande.

11.4 Budgetförslag

11.4.1 1:15 Riksrevisionen

Tabell 11.2 Anslagsutveckling 1:15 Riksrevisionen

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	309 133		14 635
2016	Anslag	319 661	Utgifts-prognos	315 400
2017	Förslag	324 200		
2018	Beräknat	330 561 ¹		
2019	Beräknat	337 523 ¹		
2020	Beräknat	344 915 ¹		

¹ Motsvarar 324 200 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksrevisionens förvaltningsutgifter utom för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den årliga revision som Riksrevisionen utför är i allt väsentligt avgiftsbelagd. Inkomsterna tillförs inkomstitel 2558 *Avgifter för årlig revision*.

Tabell 11.3 Offentligrättslig verksamhet Avgifter för årlig revision, inkomstitel 2558

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	156 446	152 169	4 277	-5 049
Prognos 2016	150 000	144 000	6 000	951
Budget 2017	150 000	149 000	1 000	1 951

Den årliga revisionen ska vara avgiftsbelagd. Inkomsterna redovisas mot inkomstitel och disponeras således inte av Riksrevisionen. Avgifterna ska beräknas så att full kostnads-täckning uppnås och över tiden anpassas så att varken överskott eller underskott uppstår. Riksrevisionen gör årligen en justering av avgifterna.

Avgiftsintäkterna är högre 2015 än de budgeterade intäkterna om 140 500 000 kronor och föregående år. Det beror dels på fler fakturerade timmar, dels på att avgifterna höjdes under 2015.

Avgiftshöjningen genomfördes för att anpassa avgifterna till rådande kostnadsnivå. Det ackumulerade underskottet halverades jämfört med 2014 på grund av att antalet fakturerade timmar ökade och de gemensamma kostnaderna för årlig revision minskade.

Tabell 11.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Årets över-/underskott	Ackumulerat över-/underskott
Utfall 2015	220	178	42	469
Prognos 2016	200	250	-50	419
Budget 2017	200	250	-50	369

Den internationella uppdragsverksamheten har under 2015 avsett revision av verksamheten inom Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States).

Riksrevisionen har för avsikt att göra en översyn av verksamheten under 2016 för att på sikt ha möjlighet att minska överskottet. Det ackumulerade överskottet i uppdragsverksamheten kommer att successivt utnyttjas för internationell uppdragsverksamhet.

Låneram för Riksrevisionen

Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen bemyndigas att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 000 000 kronor.

Skälen för Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen bedömer att det för kommande år finns fortsatt behov av investeringar i systemstöd och teknisk infrastruktur. Det gäller bland annat behov av investeringar av systemstöd för att effektivisera inom både kärnverksamheten och stödverksamheten. Vidtagna rationaliseringar m.m. innebär att myndigheten kan fortsätta att genomföra investeringarna inom ramen för det beräknade anslaget och nuvarande låneram. Riksrevisionen föreslår således att riksdagen bemyndigar Riksrevisionen att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare

gjord upplåning uppgår till högst 15 000 000 kronor.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 11.5 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Riksrevisionen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	319 661	319 661	319 661	319 661
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	4 539	10 900	17 862	25 254
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	324 200	330 561	337 523	344 915

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Riksrevisionen bedömer att anvisat anslag det kommande året endast bör påverkas av pris- och löneomräkningen.

Riksrevisionen föreslår att anslaget 1:15 *Riksrevisionen* för 2017 anvisas med 324 200 000 kronor. Anslaget för 2018, 2019 och 2020 bör beräknas till 330 561 000 kronor, 337 523 000 kronor respektive 344 915 000 kronor.

12 Kapitaljustering i Nordiska investeringsbanken

12.1 Kapitaljustering i Nordiska investeringsbanken

Ärendet och dess beredning

Vid Nordiska investeringsbankens (NIB) årsmöte den 26 maj 2016 gav bankens guvernörer direktörsstyrelsen i uppdrag att se över medlemsländernas samtliga kapitalandelar och ta fram förslag för att åtgärda de diskrepanser som över tid uppstått mellan respektive medlemslands olika kapitalandelar. Den 3 augusti 2016 antog direktörsstyrelsen ett förslag till en ny överenskommelse, vilket godkändes av bankens guvernörer den 7 september 2016. Överenskommelsen innebär att respektive medlemslands andelar av inbetalt kapital, garantikapital samt särskilt garantikapital för långivning till icke-medlemsländer justeras så att dessa likställs med medlemsländernas andelar av grundkapital i banken. Dessutom innebär överenskommelsen att vissa följdändringar i bankens stadgar ska göras. Målet är att genomföra förändringarna innan utgången av januari 2017, förutsatt att kapitaljusteringen och stadgeändringarna innan dess har ratificerats av medlemsländerna.

Synpunkter på kapitaljusteringen och förslaget till stadgeändring har inhämtats från Riksgäldskontoret, som är den myndighet som ansvarar för Sveriges garantiförbindelse till NIB. Den föreslagna stadgeändringen och en svensk översättning av denna finns i *bilaga 2*.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att ställa ut statliga garantier för grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken som inklusive tidigare gjorda åtaganden uppgår till högst 1 978 147 338 euro.

Riksdagen godkänner ändringen av Nordiska investeringsbankens stadgar, som dels innebär att Sveriges andel av garantierna för bankens projektinvesteringslån anges till 622 134 827 euro och att andelen av garantierna för dess miljöinvesteringslån anges till 103 689 138 euro, dels syftar till att vinstfördelningen ska baseras på medlemsländernas andelar av bankens grundkapital och inte på det inbetalade kapitalet.

Skälen för regeringens förslag: När NIB grundades beslutades att bankens grundkapital (inbetalt kapital och garantikapital) skulle fördelas mellan medlemsländerna enligt en fördelningsnyckel som byggde på deras relativa andelar av världsekonomin. Varje medlemslands respektive andel av det inbetalade kapitalet och garantikapitalet, och därmed även grundkapitalet, var således identisk vid denna tidpunkt. Fördelningsnyckeln har därefter justerats årligen för att avspegla förändringar av medlemsländernas andelar av världsekonomin. Kapitalhöjningar i NIB har skett vid sex tillfällen: 1984, 1987, 1993, 1999, 2005 och 2011. Eftersom medlemsländernas bidrag till dessa har baserats på uppdaterade fördelningsnycklar, samtidigt som de existerande kapitalandelarna inte justerats, har

det över tid uppstått en diskrepans mellan respektive medlemslands olika typer av kapitalandelar i banken. Även medlemsländernas andelar av de särskilda garantierna för långivning till icke-medlemsländer, s.k. projektinvesteringslån (PIL), och miljöinvesteringslån (MIL) skiljer sig från deras andelar av grundkapitalet.

Diskrepansen har lett till oenighet om hur vinstutdelningen ska fördelas, eftersom valet av kapitalandel som grund för fördelning av vinsten påverkar respektive medlemslands andel av vinsten. Stadgarna ger utrymme för olika tolkningar, men utdelningen har hittills baserats på respektive lands andel av det inbetalade kapitalet. Diskrepansen kan också anses utgöra ett principiellt problem eftersom medlemsländernas relativa ansvar för de olika delarna av bankens kapital inte är desamma.

För att åtgärda det ovan beskrivna problemet beslutade guvernörsstyrelsen den 7 september 2016 att respektive medlemslands andelar av inbetalt kapital och garantikapital ska justeras så att dessa likställs med medlemsländernas andelar av grundkapitalet i banken. Även andelarna av MIL- och PIL-garantierna ska justeras på detta sätt. Medlemsländernas andelar av grundkapitalet i NIB förändras dock inte. Justeringen kräver en ändring av bankens stadgar eftersom dessa anger medlemsländernas andelar av MIL- och PIL-garantierna i absoluta tal. Stadgarna ändras även så att det tydliggörs att vinstfördelningen ska baseras på medlemsländernas andelar av bankens grundkapital och inte på det inbetalade kapitalet.

För Sveriges del innebär förslaget att landets andel av det inbetalade kapitalet minskar från 38,1 procent till 34,6 procent (tabell 12.1). Nedjusteringen medför en engångsåterbetalning till svenska staten om 138 385 012 kronor, som kommer att redovisas mot inkomstitel. Nedjusteringen av det inbetalade kapitalet kompenseras av att garantikapitalet vad gäller bankens grundkapital justeras upp från 34,3 procent till 34,6 procent, vilket innebär att åtagandet kommer att uppgå till 1 978 147 338 euro. Förändringen av garantiåtagandet har ingen budgeteffekt. Sveriges andel av eventuell framtida vinstutdelning blir 3,5 procentenheter lägre jämfört med den period då utdelningen baserades på det inbetalade kapitalet. Vinstutdelning till medlemsländerna sker när bankens finansiella ställning så tillåter. Sveriges andel av PIL-garantierna justeras ner från 37,3 procent till

34,6 procent, eller 622 134 827 euro, medan andelen av MIL-garantierna är i princip oförändrad på 34,6 procent, eller 103 689 138 euro. Sammantaget innebär justeringen att det statliga garantiåtagandet till NIB sjunker. Kapitaljusteringen förändrar inte Sveriges röststyrka i bankens styrorgan.

Anslagsmedel för MIL-garantiernas årliga avgifter kommer liksom tidigare att ligga under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. En engångsavgift till Riksgäldskontoret betalades i början av 2000-talet för PIL-garantierna och PIL är för närvarande helt avgiftsbefriade tills vidare. Det innebär att infrianden, t.ex. det nu aktuella infriandet för MIL-garantin till det fallerade lånet till ukrainska Landmont Ltd i stället ska belasta Riksgäldskontorets garantireserv och inte anslag på statens budget.

Av 9 kap. 8 § andra stycket regeringsformen och 6 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) framgår att regeringen inte utan riksdagens godkännande får ställa ut kreditgarantier. Enligt 10 kap. 3 § regeringsformen krävs riksdagens godkännande för att regeringen ska kunna ingå en bindande överenskommelse som förutsätter att en lag ändras eller i övrigt gäller ett ämne som riksdagen ska besluta om. Mot denna bakgrund kräver utökningen av Sveriges garantiåtagande för NIB:s grundkapital och ändringen av institutionens stadgar riksdagens godkännande.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen dels godkänner ändringen av NIB:s stadgar, dels bemyndigar regeringen att ställa ut statliga garantier för NIB:s projektinvesteringslån och miljöinvesteringslån som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 622 134 827 euro respektive 103 689 138 euro.

Tabell 12.1 Effekter av förslaget om kapitaljustering i NIB på Sveriges andelar i och garantiåtagande till banken*Tusental kronor¹ (procent av bankens respektive totala kapitalpost, avrundat till en decimal)*

	Nuvarande allokering	Efter föreslagen kapitaljustering	Förändring ²
Inbetalt kapital	1 486 816 (38,1)	1 348 431 (34,6)	-138 385 (-3,5)
Garantikapital	18 297 948 (34,3)	18 436 333 (34,6)	138 385 (0,3)
Grundkapital	19 784 764 (34,6)	19 784 764 (34,6)	-
PIL-garantier	6 251 441 (37,3)	5 798 297 (34,6)	-453 144 (-2,7)
MIL-garantier	966 674 (34,6)	966 383 (34,6)	-292 (0,03)

¹ Valutakurs 1 EUR = 9,32 SEK² Procentenheter. Negativa tal innebär en återbetalning för inbetalt kapital och en minskning av det statliga garantiåtagandet för garantikapitalet.³ På grund av avrundning förändras inte andelen i procent.

13 Vissa medlems- och garantiavgifter

13.1 Omfattning

Området omfattar (kapitaltillskottet till) Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB), årliga medlemsavgifter till Bruegel, European Institute of Public Administration (EIPA) och Europarådets utvecklingsbank (CEB), samt garantier till fem internationella finansieringsinstitut.

13.2 Mål, indikatorer och resultat

Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar

Sverige undertecknade den 29 juni 2015 avtalet för inrättandet av AIIB med förbehåll för riksdagens godkännande. Riksdagen beslutade den 21 juni 2016 att godkänna avtalet (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310). Regeringen beslutade den 22 juni 2016 att ratificera avtalet. Sverige blev formellt medlem i AIIB den 23 juni 2016, efter att ratifikationsinstrumentet deponerats.

I riksdagens beslut om AIIB bemyndigades regeringen att under 2016–2020 för anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* besluta om kapitaltillskott på högst 1 100 000 000 kronor till AIIB som sker genom teckning av aktier som tilldelas medlemsländerna. Kapitaltillskottet betalas in genom fem lika stora årliga utbetalningar, varav fyra återstår. OECD:s biståndskommitté DAC beräknas sent 2016 fatta beslut om till vilken grad kapitaltillskott i AIIB är att beteckna som internationellt bistånd.

AIIB inrättades formellt i januari 2016. Uppbyggnaden och utvecklingen av verksamheten fortgår planenligt. I juni 2016 beslutade bankens direktörsstyrelse om finansiering till de första projekten.

Bruegel

Bruegel är en tankesmedja vars forskning bidrar till fördjupad förståelse av de, främst ekonomiska, utmaningar som Europa kan väntas möta i en globaliserad värld. Medlemskapet ger Sverige möjlighet att på nära håll ta del av Bruegels verksamhet. Bruegels medlemmar är företag, institutioner samt en majoritet av EU-medlemsländer. Styrelsemedlemmarna utses för att på ett balanserat sätt representera tankesmedjans olika medlemmar. Ingen enskild medlem bidrar med mer än 3–5 procent av årsbudgeten, i syfte att säkra tankesmedjans oberoende och objektivitet.

Bruegel är en ideell organisation enligt belgisk lag, som styrs enligt sina stadgar. Alla intäkter och kostnader redovisas i årsredovisningarna. I dessa redogörs även för Bruegels verksamhet och utveckling. Vart tredje år utvärderas Bruegel av en oberoende kommitté, och i den senaste utvärderingen som genomfördes 2013 fick Bruegel goda omdömen avseende verksamheten 2010–2012. En ny kommitté ska utvärdera Bruegel under 2016. Bruegel har flera år i rad fått utmärkelser för god transparens.

European Institute of Public Administration

Sveriges medlemsavgift till EIPA syftar till att stödja EIPA:s arbete med att genom forsknings-

och utbildningsverksamhet bidra till utvecklingen av den offentliga förvaltningen i Europa. EIPA:s verksamhet stödjer den europeiska integrationsprocessen och är inriktad på EU:s institutioner, beslutsprocesser samt förvaltning och EU-rätt.

För att bedöma måluppfyllelsen används uppgifter om antalet deltagare i EIPA:s olika utbildningsinsatser. År 2015 uppgick antalet deltagare i EIPA:s aktiviteter till 12 280 stycken, vilket är något tusental färre deltagare jämfört med 2008–2014, men fler deltagare än i början av 2000-talet. Även om utvecklingen innebär ett minskat antal deltagare jämfört med föregående år, är utfallet i linje med tidigare års resultat och visar att antalet deltagare är relativt stabilt över tid.

Europarådets utvecklingsbank

Av Redovisning av verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken samt de regionala utvecklings- och investeringsbankerna 2014 och 2015 (skr. 2015/16:145) framgår mål, prioriteringar och resultat för CEB. Medlemsavgiften sänktes mellan 2013 och 2014, från ca 34 000 till 24 000 euro, men ökade till 26 300 euro 2015 och ca 26 700 euro 2016.

Garantier till vissa internationella finansieringsinstitut

I enlighet med garantimodellen ska anslaget kunna belastas om Sveriges garantier i sex (av ett tiotal) internationella finansiella institutioner behöver infrias: Europeiska investeringsbanken (EIB), Nordiska investeringsbanken (NIB), Världsbanken (IBRD), Europeiska utvecklingsbanken (EBRD), Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB) och CEB.

Garantikapitalet innebär att svenska staten och övriga medlemsländer förbinder sig att under vissa omständigheter tillskjuta ett bestämt kapitalbelopp till instituten, utöver det kapital som betalats in.

Utestående garantiåtaganden på ca 89,5 miljarder kronor vid utgången av 2015 har redovisats i skrivelsen Årsredovisning för staten 2015 (skr. 2015/16:101, avsnitt 2.4.2, tabell 2.40, bet. 2015/16:FiU28, rskr. 2015/16:311).

Praxis är att medlemsstaterna utökar andelen inbetalt kapital i stället för att infria garanti-kapitalet.

Riksgäldskontoret¹⁹ har bedömt sannolikheten som låg för att staten skulle behöva skjuta till omfattande kapitaltillskott. Det baseras på att de finansiella institutionerna har en stark underliggande kreditvärdighetsprofil och en stark kapacitet att utan stöd från medlemsländerna kunna fullgöra sina åtaganden. Det speglar en låg sannolikhet att dessa institutioner får problem som skulle påkalla omfattande kapitaltillskott.

Medlemsstaternas inbetalda kapital utgör institutionernas egna kapital som sedan belånas utifrån samma hävstångsmekanism som i banker. Institutionernas utlåning bidrar till de ekonomiska och sociala mål som medlemsländerna enats om (se ovan nämnda skr. 2015/16:145).

13.3 Budgetförslag

13.3.1 1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter

Tabell 13.1 Anslagsutveckling 1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter

Tusental kronor

2015	Utfall	2 005	Anslags-sparande	365
2016	Anslag	215 370 ¹	Utgifts-prognos	210 772
2017	Förslag	210 370		
2018	Beräknat	206 370		
2019	Beräknat	203 370		
2020	Beräknat	200 370		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges årliga medlemsavgifter eller statsbidrag till Bruegel, European Institute of Public

¹⁹ Statens garantier och utlåning – en riskanalys mars 2016 (Fi2016/01053/BATOT).

Administration (EIPA) samt Europarådets utvecklingsbank (CEB).

Anslaget får även användas för utgifter för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut.

Anslaget får även användas för utgifter för eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv.

Anslaget får även användas för kapitalinsats till Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB).

Regeringens överväganden

Tabell 13.2 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 370	2 370	2 370	2 370
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	208 000	204 000	201 000	198 000
–Varav AIIB	208 000	204 000	201 000	198 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	210 370	206 370	203 370	200 370

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Till följd av riksdagens beslut om att godkänna avtalet om inrättande av AIIB (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) föreslås anslaget öka med ca 200 000 000 kronor per år 2017–2020 för att täcka de återstående fyra femtedelarna av kapitaltillskottet till AIIB (motsvarande 25,2 miljoner US-dollar per år).

Beräknade utgifter för statsbidrag eller förvaltningsutgifter i form av medlemsavgifter till CEB, EIPA samt tankesmedjan Bruegel är en följd av Sveriges medlemskap i dessa organisationer.

Budgetförslaget baseras på antagandet om oförändrade eller svagt nominellt ökade utgifter för Bruegel, EIPA och CEB motsvarande 102 000, 55 000 och 27 000 euro 2017–2020. Någon garantiavgift för Sveriges Hus i Sankt Petersburg beräknas inte fr.o.m. 2017 varför detta exkluderats i anslagets ändamål.

Inga medel beräknas för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut eller för eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv (under 2016–2020).

Regeringen föreslår att 210 370 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 206 370 000 kronor, 203 370 000 kronor respektive 200 370 000 kronor.

Bilaga 1

Statsförvaltningens utveckling

Bilaga 1

Statsförvaltningens utveckling

Innehållsförteckning

1	Inledning	7
2	Den statliga förvaltningens organisation och utveckling.....	7
2.1	Statsförvaltningens utveckling	7
2.2	Antal myndigheter	8
2.3	Organisationsförändringar per departement.....	8
3	Personalstrukturen m.m. i staten.....	10
3.1	De anställda	10
3.2	Åldersstrukturen	12
3.3	Könsfördelningen.....	14
3.4	Anställda med utländsk bakgrund.....	15
3.5	Personalrörligheten.....	17
3.6	Uppsägningar i staten	18
3.7	Sjukfrånvaro.....	19
3.8	Lönenivåer och löneutveckling	23
	Myndighetschefer per den 8 september 2016.....	31
	Ordförande i styrelsemyndigheter per den 8 september 2016.....	36

Tabellförteckning

Tabell 3.1	Antalet anställda och andelen kvinnor och män i procent 2013–2015 fördelade efter COFOG-grupper.....	11
Tabell 3.2	Fördelning total andel statsanställda per kompetenskategori samt könsfördelning för respektive kategori 2015	11
Tabell 3.3	Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetenskategori och kön 2013–2015	13
Tabell 3.4	Andelen nybeviljade respektive löpande delpensioner 2015 hos anställda inom olika kompetens kategorier	14
Tabell 3.5	Fördelningen den 8 september 2016 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt.....	14
Tabell 3.6	Andelen anställda med utländsk bakgrund fördelade på COFOG-grupper och kompetens kategorier 2015.....	17
Tabell 3.7	De som lämnade Trygghetsstiftelsen 2012–2015	19
Tabell 3.8	Sjukfrånvaron inom olika COFOG-grupper 2013–2015.....	20
Tabell 3.9	Nominell och real löneutveckling i statlig sektor, 1997–2015	24
Tabell 3.10	BESTA-klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2015	26

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Antal myndigheter under regeringen 2000–2015.....	8
Diagram 3.1	Antalet statsanställda 1995–2015	10
Diagram 3.2	Åldersstrukturen i staten och på arbetsmarknaden totalt 2015, andel fast anställda av de sysselsatta i arbetskraften	12
Diagram 3.3	Nybeviljade ålderspensioner 2006–2015.....	12
Diagram 3.4	Nybeviljade delpensioner 2003–2015	14
Diagram 3.5	Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2016	15
Diagram 3.6	Andel med utländsk bakgrund för; staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2006–2015.....	15
Diagram 3.7	Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2006–2015	16
Diagram 3.8	Personalrörlighet fördelad på kompetens kategorier, ålder och kön	18
Diagram 3.9	Totalt inflöde av uppsagda till Trygghetsstiftelsen 1990–2015.....	18
Diagram 3.10	Sjukfrånvaro total och uppdelad på kön och 2006–2015	19
Diagram 3.11	Förändringen i sjukfrånvaron 2015 vid myndigheterna.....	20
Diagram 3.12	Sjukfrånvaro 1990–2015 enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar.....	21
Diagram 3.13	Anställda som har nybeviljats sjukpension 2006–2015.....	21
Diagram 3.14	Andel som upplever inflytande, stöd, stress m.m.	23
Diagram 3.15	Upplever stor arbetsbelastning, alldeles för mycket att göra.....	23
Diagram 3.16	Genomsnittlig månadslön i olika sektorer på arbetsmarknaden 2015....	23
Diagram 3.17	Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2015	24
Diagram 3.18	Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelat på förklaringsfaktorer 2006–2015	25
Diagram 3.19	Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens kategorier och kön i staten 2015	26

1 Inledning

Regeringen ger i denna bilaga en beskrivning av den statliga förvaltningens organisation och utveckling. Vidare ges en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten.

Tidigare har bilagan innehållit en redovisning av respektive departements bedömning av framtida personalkonsekvenser inom staten som följer av de förslag som regeringen lämnar i budgetpropositionen och andra propositioner under året. I budgetpropositionen för 2017 redovisas i stället personalkonsekvenserna i respektive avsnitt, antingen samlat för utgiftsområdet eller i samband med redogörelsen av förslagen. I andra propositioner som lämnas till riksdagen under 2016 framgår eventuella personalkonsekvenser oftast av konsekvensavsnittet i respektive proposition.

En ständigt pågående utveckling och förnyelse av statsförvaltningen är en förutsättning för att regeringens politik ska få genomslag inom alla områden. Utvecklingsarbete bedrivs både av regeringen och av myndigheterna. I budgetpropositionen för 2017 utg.omr. 2 avsnitt 4 redovisar regeringen sin bedömning av den statliga förvaltningspolitiken och dess utveckling.

Regeringen redovisar årligen i budgetpropositionen sin bedömning av den statliga arbetsgivarpolitiken och dess utveckling för riksdagen, se utg.omr. 2 avsnitt 5.

2 Den statliga förvaltningens organisation och utveckling

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

2.1 Statsförvaltningens utveckling

Nedan följer en internationell jämförelse av svensk offentlig sektor samt en kort beskrivning av de statliga myndigheternas lokalisering.

Effektivitet, låg korruption och hög trovärdighet

Världsbankens indikator Government Effectiveness (Worldwide Governance Indicators) beskriver effektivitet i den offentliga sektorn i bred mening och avser måluppfyllelse. Med indikatorn redogör Världsbanken för kvalitet i offentliga tjänster och institutioner, självständighet från politiska påtryckningar, kvaliteten på politikens utformning och genomförande samt beständigheten i politiska åtaganden. Mätningar har gjorts 2006–2014 och uppdateras årligen. Den svenska offentliga sektorn har under hela mätperioden tillhört en av de mest effektiva. En viss nedgång syntes dock under 2014 jämfört med de fem föregående årens resultat. Rankat på percentilen ligger Sverige på 95,7 av världens länder. Ett förändrat resultat mellan två år ska tolkas med försiktighet, men regeringen kommer att följa den fortsatta utvecklingen noga.

Indikatorn Corruption Perceptions Index (CPI) förs av organisationen Transparency International. Sedan 1995 rankas länder utifrån graden av korruption i den offentliga sektorn. Sverige har legat bra till i alla mätningar. I CPI 2015 rankas svensk offentlig sektor som världens tredje minst korrupta.

OECD ger vartannat år ut Government at a Glance (GaaG). Där följs offentlig sektor upp inom en rad områden, bland annat allmänhetens förtroende för den nationella regeringen, där Sverige ligger klart över OECD-snittet. Förtroendet har också varit oförändrat mellan 2007 och 2014.

Den statliga närvaron i landet

På regeringens uppdrag har Statskontoret kartlagt den statliga närvaron i landet (Statskontoret 2016:8). Kartläggningen visar att staten finns representerad i alla län och i 265 av landets kommuner. Av myndigheternas huvudkontor finns 60 procent i Stockholms

län. De statliga arbetsplatserna finns ofta på större orter.

I absoluta tal minskade antalet statliga arbetstillfällen mest på de minsta tätorterna, det vill säga tätorter med en befolkning med upp till 10 000 invånare. Totalt försvann 133 arbetsställen på dessa orter under perioden 2008 till 2014.

Relateras antalet statligt anställda på länsnivå till befolkningen i länet är andelen statligt anställda högst i Uppsala län, Norrbottens län och Stockholms län. Lägst är andelen i Kalmar län, Jönköpings län och Kronobergs län. Andelen statligt förvärvsarbetande har ökat i städer med minst 50 000 invånare under perioden 2008 till 2014. Andelen statliga jobb i tätorter med över 50 000 invånare har ökat i något högre grad jämfört med andra sektorer och i jämförelse med andelen av befolkningen som bor på dessa orter.

Antalet servicearbetsställen har minskat under perioden 2008 till 2014, men finns i en majoritet av kommunerna. Ofta finns dessa arbetsplatser i kommuner som kan anses utgöra länscentra i respektive län.

Statskontoret menar att staten i många delar av landet har stor betydelse för att personer med högre utbildning ska kunna få kvalificerade arbeten. Högst andel kvalificerad arbetskraft som har staten som arbetsgivare finns i Uppsala län, Gotlands län och i Västerbottens län.

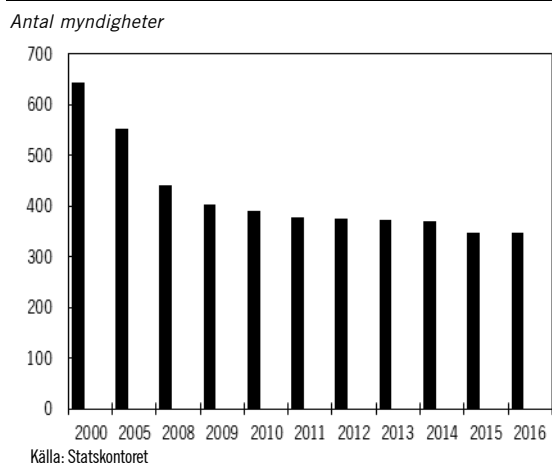
2.2 Antal myndigheter

I början och mitten av 2000-talet minskade antalet myndigheter relativt snabbt. Mellan 2000 och 2007 minskade antalet myndigheter med 175 stycken. Antalet myndigheter har fortsatt att minska men med avtagande takt. Den 1 januari 2016 fanns det enligt Statskontoret 347 myndigheter under regeringen, vilket är en minskning med två myndigheter sedan den 1 januari 2015. Statistiken omfattar förvaltningsmyndigheter och domstolar som lyder under regeringen och som regeringen har utfärdat en specifik förordning med instruktion för, eller som styrs av en särskild lag. Statistiken omfattar inte myndigheter som har ett tidsbegränsat uppdrag, så som delegationer och kommittéer. De så kallade utlandsmyndig-

heterna ingår i myndigheten Regeringskansliet.

Totalt har tre myndigheter (Presstödsnämnden, Statens va-nämnd och Försvarsexportmyndigheten) avvecklats och en myndighet nybildats (Upphandlingsmyndigheten) under perioden 2 januari 2015–1 januari 2016. I diagram 2.1 redovisas utvecklingen av antalet myndigheter under regeringen mellan 2000 och 2016.

Diagram 2.1 Antal myndigheter under regeringen 2000–2015

2.3 Organisationsförändringar per departement

Nedan följer en redogörelse för organisationsförändringar per departement under perioden augusti 2015 till juli 2016.

Finansdepartementet

Under rubriken Justitiedepartementet redogörs för ändringar i domstolsprövningen av immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden. Som en konsekvens av den nya domstolsordningen, som beslutades av riksdagen den 2 mars 2016, har Marknadsdomstolen avvecklats och upphört som myndighet den 31 augusti 2016.

I regeringsbeslut den 22 juni 2016 entledigades ledamöterna i Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut och instruktionen för nämnden upphävdes. Verksamheten upphörde den 1 juli 2016.

Från och med den 1 februari 2016 är Riksgäldskontoret resolutionsmyndighet med ansvar för det nya regelverk för krishantering

som till stora delar ersätter bankstöds-
lagstiftningen från 2008. För att främja en
effektiv styrning av den nya verksamheten har
regeringen inrättat ett särskilt beslutsorgan,
Resolutionsdelegationen, inom Riksgälds-
kontoret.

Försvarsdepartementet

Den 31 december 2015 avvecklades och upp-
hörde Försvarsexportmyndigheten. Fortsatta
exportstödsuppgifter inom försvarsområdet
har förts över till Försvarets materielverk.

Justitiedepartementet

Den 2 mars 2016 beslutade riksdagen att
bifalla regeringens proposition om Patent- och
marknadsdomstolen (prop. 2015/16:57, bet.
2015/16:JuU10, rskr. 2015/16:159). Ändring-
arna innebär att domstolsprövningen av
immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga
och konkurrensrättsliga mål och ärenden från
och med den 1 september 2016 ska ske samlat i
en särskild domstol i första instans (Patent-
och marknadsdomstolen) och i en särskild
domstol i andra instans (Patent- och
marknadsöverdomstolen). Stockholms ting-
srätt är Patent- och marknadsdomstol och
Svea hovrätt är Patent- och marknadsöver-
domstol. Som en konsekvens av förslaget har
Patentbesvärsträtten och Marknadsdomstolen
avvecklats och upphört som myndigheter den
31 augusti 2016.

Kulturdepartementet

Regeringen beslutade i februari 2016 om en
ändring i förordningen (2007:977) med
instruktion för Valmyndigheten. Ändringen
innebär att Valmyndigheten från och med den
1 april 2016 har Skatteverket som värd-
myndighet (Ku2016/00271/RS). Valmyndig-
heten kvarstår som nämndmyndighet men har
inget eget arbetsgivaransvar.

Den tidigare kommittén Kulturbryggans
verksamhet permanentades fr.o.m. den
1 oktober 2015. Verksamheten drivs vidare
som ett särskilt beslutsorgan inom Konstnär-
nämnden.

Miljö- och energidepartementet

Ansvar för Statens va-nämnds uppgifter
övertogs av mark- och miljödomstolarna den
1 januari 2016. Förändringen innebar att
Statens va-nämnd avvecklades och upphörde
som myndighet den 31 december 2015.

Näringsdepartementet

Under rubriken Justitiedepartementet redo-
görs för ändringar i domstolsprövningen av
immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga
och konkurrensrättsliga mål och ärenden.

Socialdepartementet

Ersättningsnämnden bildades 1 januari 2013
och hade, enligt lagen (2012:663) om ersätt-
ning på grund av övergrepp eller försummelse i
samhällsvården av barn och unga i vissa fall, till
uppgift att besluta i ersättningsfrågorna efter
det att ansökan lämnats till nämnden. Myndig-
hetens uppdrag var tidsbegränsat och myndig-
hetens verksamhet upphörde den 30 juni 2016.

Försäkringskassan har fått ett tillskott på
7,5 miljoner kronor för att stärka det allmänna
ombudet och ombudets kansli. Resursför-
stärkningen syftar framförallt till att utifrån
behovet av prejudikat driva fram fler väg-
ledande domar inom områden där bedöm-
ningsutrymmet i de enskilda fallen är stort
liksom där besluten har påtagliga ekonomiska
konsekvenser för enskilda och det allmänna.

Som ett led i att effektivisera det kunskaps-
baserade arbetet inom familjerättsområdet
samlade regeringen det statliga ansvaret för
familjerättsliga frågor, familjerådgivning,
föräldraskapsstöd och internationella adop-
tioner i en och samma myndighet, Myndig-
heten för internationella adoptionsfrågor
(MIA), 1 september 2015. Förändringen
innebär att det ansvar och de uppgifter som
Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har
inom ovanstående områden överförs till MIA.
Med anledning av förändringarna bytte MIA
namn den 1 januari 2016 till Myndigheten för
familjerätt och föräldraskapsstöd.

3 Personalstrukturen m.m. i staten

Ansvar för den statliga arbetsgivarpolitiken har till stor del delegerats till de statliga myndigheterna. Det innebär att myndigheterna, utifrån sina uppgifter, har en betydande frihet vad gäller bl.a. att utforma organisation, arbetsprocesser, lönebildning och kompetensförsörjning.

För att regeringen ska kunna följa utvecklingen av kompetensförsörjningen redovisar myndigheterna varje år sedan 1997 sin kompetensförsörjning till regeringen. Från och med 2003 sker denna redovisning i myndigheternas årsredovisning.

Myndigheterna ska i sin kompetensförsörjning säkerställa att relevant kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som de är ålagda och för att tillgodose sina behov på både kort och lång sikt. Myndigheterna ska i sin strategiska kompetensförsörjning systematiskt analysera vilken kompetens som behövs för att de ska klara sina nuvarande och framtida uppgifter.

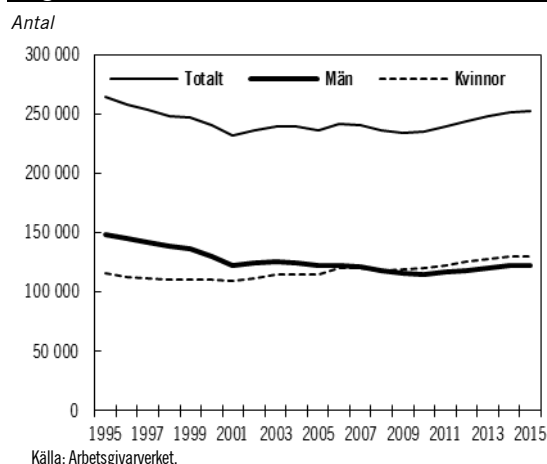
3.1 De anställda

Antalet statsanställda

År 2015 var 252 407 personer anställda i den statliga sektorn, vilket är en ökning med knappt 900 sedan 2014. Sedan 2010 har antalet anställda ökat med ca 17 500. De statsanställda motsvarar 5,6 procent av samtliga sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden.

Av diagram 3.1 framgår utvecklingen av antalet statsanställda under perioden 1995–2015, uppdelat på kvinnor och män.

Diagram 3.1 Antalet statsanställda 1995–2015

Fram till 2008 var fler män än kvinnor anställda i staten, men sedan 2009 är förhållandet det omvända.

Uppföljningen av utvecklingen i staten redovisas fr.o.m. 2008 efter den internationella klassifikationen COFOG¹. Vissa justeringar har gjorts avseende några myndigheters COFOG-tillhörighet.

Som framgår av tabell 3.1 finns flest anställda inom COFOG-gruppen Utbildning och minst antal inom gruppen Fritidsverksamhet, kultur och religion. I jämförelse med 2014 sker den största ökningen inom Socialt skydd m.m.

Störst ökning bland enskilda myndigheter uppvisar Migrationsverket och Arbetsförmedlingen, med nära 1 200 respektive 1 100 anställda vardera. Polismyndigheten uppvisar en minskning med ca 400 anställda.

¹ COFOG (Classification of the functions of the government) syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion eller ändamål.

Tabell 3.1 Antalet anställda och andelen kvinnor och män i procent 2013–2015 fördelade efter COFOG-grupper

Grupper, antal och procentuell fördelning

Kön	2013	2014	2015
Allmän offentlig förvaltning	28 647	28 615	28 176
Andel kvinnor	62	62	62
Andel män	38	38	38
Försvar	26 994	27 812	28 071
Andel kvinnor	21	20	20
Andel män	79	80	80
Samhällsskydd och rättskipning	52 049	52 516	52 307
Andel kvinnor	47	47	48
Andel män	53	53	52
Näringslivsfrågor m.m. ¹	24 739	25 087	25 043
Andel kvinnor	48	48	48
Andel män	52	52	52
Fritidsverksamhet, kultur och religion	2 657	2 603	2 532
Andel kvinnor	61	60	61
Andel män	39	40	39
Utbildning	74 632	75 445	74 651
Andel kvinnor	54	54	54
Andel män	46	46	46
Socialt skydd m.m. ²	38 107	39 437	41 627
Andel kvinnor	68	68	68
Andel män	32	32	32
TOTALT	247 825	251 515	252 407
Andel kvinnor	51	52	52
Andel män	49	48	48

¹ Näringslivsfrågor, miljöskydd samt bostadsförsörjning och samhällsutveckling.² Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård.

Källa: Arbetsgivarverket.

Anställningsformer inom staten

Fördelningen mellan tillsvidareanställda, visstidsanställda och timanställda m.fl. är i princip oförändrade inom staten 2015 jämfört med 2014.

I september 2015 var ca tre fjärdedelar av de statsanställda tillsvidareanställda. Av kvinnorna hade 78 procent en tillsvidareanställning jämfört med 73 procent av männen. Av de anställda var 18 procent visstidsanställda, 17 procent av kvinnorna och 20 procent av männen. Återstående 6 procent av de anställda hade betings-, dag- eller timanställningar, varav 5 procent var kvinnor och 7 procent var män.

Bland de tidsbegränsat anställda ingår bl.a. de som har en provanställning, de som fått möjlighet till tjänstledighet för att prova annan statlig anställning och chefer för myndigheter som anställs av regeringen för en bestämd tid.

En stor del av de tidsbegränsade anställningarna inom staten grundar sig på arbetets

karaktär eller förutsättningar och vilar på reglering i lag, förordning eller kollektivavtal. Exempel är soldater och sjömän där både lag och kollektivavtal reglerar förutsättningarna och tingsnotariernas författningsreglerade anställningar inom Sveriges Domstolar.

Andelen tidsbegränsade anställningar skiljer sig åt mellan olika myndigheter. År 2015 fanns, liksom tidigare år, den högsta andelen tidsbegränsat anställda inom universitet och högskolor. Även andelen timanställda m.fl. skiljer sig åt mellan myndigheterna. Det kan t.ex. vara fråga om säsongsanställningar, vilket är särskilt vanligt vid de statliga museerna.

Befattningsstruktur i staten

Av tabell 3.2 framgår fördelningen av statsanställda totalt per kompetenskategori samt könsfördelningen inom respektive kategori för 2015.

Med ledningskompetens avses personal med formellt personalansvar som har till uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer, oavsett om uppgifterna avser kärn- eller stödkompetens. Kärnkompetens avser personal med sakområdeskompetens inom myndighetens verksamhetsområde. Stödkompetens avser personal med stödfunktion för lednings- och kärnkompetens, utan specifik sakområdeskompetens inom myndighetens verksamhetsområde.

Tabell 3.2 Fördelning total andel statsanställda per kompetenskategori samt könsfördelning för respektive kategori 2015

Procent

	Totalt i staten	varav kvinnor	varav män
Ledningskompetens	7	39 ¹	61
Kärnkompetens	66	51	49
Stödkompetens	24	60	40
Oklassade	3	39	61

¹ Vid en exkludering av anställda tillhörande ledningskompetens inom Försvarsmakten uppgår andelen kvinnor på ledande befattningar i staten 2015 till 44 % och andelen män till 56 %. Se utg. omr. 2 avsnitt 5, diagram 5.3.

Källa: Arbetsgivarverket.

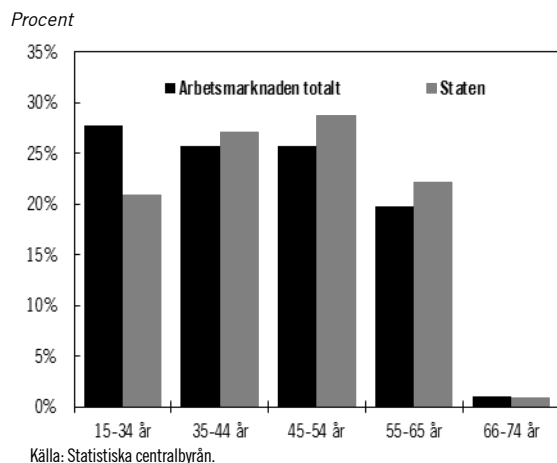
Totalt sett överensstämmer fördelningen för 2015 med 2014. Nedbrutet per kön syns vissa skillnader i jämförelse med 2014 vad avser tre kategorier. Andelen kvinnor har ökat med en procentenhet från 50 till 51 procent i gruppen kärnkompetens samtidigt som andelen män minskat från 50 till 49 procent. Andelen

kvinnor har minskat med två procentenheter från 62 till 60 procent i gruppen stöd-kompetens samtidigt som andelen män ökat från 38 till 40 procent. Den största skillnaden återfinns i kategorin oklassade där andelen kvinnor har minskat med fem procentenheter från 44 till 39 procent och andelen män ökat från 56 till 61 procent.

3.2 Åldersstrukturen

Staten har en äldre personalstyrka än arbetsmarknaden i övrigt. År 2015 var medelåldern för statligt anställda 44 år för både kvinnor och män. Se diagram 3.2 för åldersstrukturen i staten och på arbetsmarknaden 2015.

Diagram 3.2 Åldersstrukturen i staten och på arbetsmarknaden totalt 2015, andel fast anställda av de sysselsatta i arbetskraften

Att medelåldern för statsanställda är högre förklaras till stor del av att utbildningsnivån i statlig sektor är högre än på arbetsmarknaden i övrigt, vilket innebär att de anställda i den yngsta åldersgruppen är få.

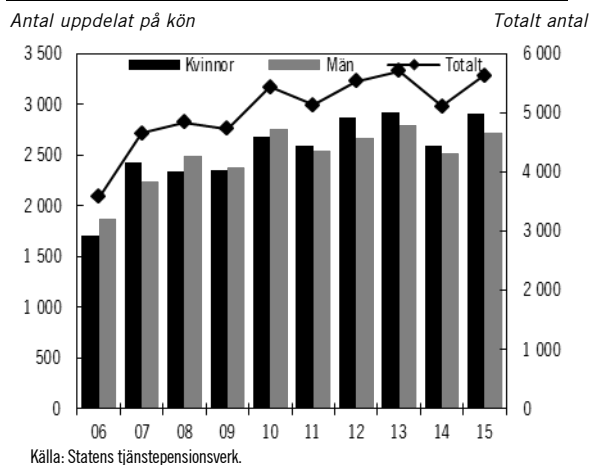
Åldersfördelningen i staten 2015 har ändrats något i jämförelse med 2014. Av de statsanställda var 29 procent 45–54 år (att jämföra med 27 procent 2014), 22 procent var 55–65 år (att jämföra med 23 procent 2014) och 28 procent var 35–44 år (att jämföra med 27 procent 2014).

På hela arbetsmarknaden var ca 21 procent 55 år eller äldre, medan ca 28 procent var yngre än 35 år.²

Nybeviljade ålderspensioner

Under 2015 nybeviljades det 5 626 förmånsbestämda ålderspensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Det är 516 fler än 2014 men 84 färre än 2013. Sett till de senaste tio åren finns en uppåtgående trend i nybeviljandet av ålderspensioner. Under de senaste fem åren har trenden mattats av och nybeviljandet har fluktuerat runt 5 400 ålderspensioner per år.

Diagram 3.3 Nybeviljade ålderspensioner 2006–2015

Under åren 2006–2010 var det undantaget 2007 fler män än kvinnor som nybeviljades ålderspension. Under åren 2011–2015 har det i stället varje år varit fler kvinnor än män som nybeviljats ålderspension.

Medianåldern för när statsanställda går i pension är fortsatt 65 år. Det finns dock en tydlig trend att allt färre avgår med ålderspension vid 65-årsdagen. I stället har både andelen som tar ut ålderspensionen före 65 år och andelen som tar ut pensionen efter 65 år ökat.

Under 2015 avgick 1 085 personer vid 65-årsdagen, vilket motsvarar 19 procent, jäm-

² Data är insamlade under året och skattas för hela året. Populationen skiljer sig något från den åldersstruktur som redovisas i diagram 5.1, avsnitt 5.3.2. Här redovisar Arbetsgivarverket läget per september 2015. I Arbetsgivarverkets underlag ingår affärsverken. Dessa ingår inte i de siffror avseende staten som Statistiska centralbyrån (SCB) redovisar.

fört med 21 procent 2014 och 24 procent 2013. Av kvinnorna avgick 21 procent vid 65-årsdagen, medan 17 procent av männen gjorde det. Det är ett tydligt mönster att en större andel kvinnor än män avgår vid 65-årsdagen.

Under 2015 var det 2 483 personer som tog ut sin ålderspension efter att de fyllt 65 år. Det innebär att andelen som sköt upp uttaget av sin ålderspension minskade med en procentenhet till 44 procent. Minskningen med en procentenhet gäller både kvinnor och män. Under 2015 tog 47 procent av männen ut sin pension efter att de fyllt 65 år, medan 42 procent av kvinnorna gjorde det. Det finns en tydlig skillnad mellan könen som innebär att en större andel män än kvinnor arbetar längre än till 65 år.

Andelen som tar ut sin ålderspension före 65 år fortsatte att öka under 2015. Totalt avgick 2 058 personer, motsvarande 37 procent före månaden då de fyllde 65 år. Under 2014 och 2013 var det 34 respektive 33 procent som gjorde det. Män har i större utsträckning än kvinnor en lägre pensionsålder än 65 år, medan kvinnor i större utsträckning använder eventuell rätt till lägre pensionsålder enligt övergångsbestämmelser till äldre pensionsavtal. Vidare använder kvinnor i större utsträckning än män möjligheten till s.k. förtida uttag av sin ålderspension. Under 2015 var det 37 procent av kvinnorna och 36 procent av männen som gick i pension före månaden de fyllde 65 år. Det kan jämföras med 2014 då andelen var 35 procent för kvinnor och 33 procent för män och 2013 då andelen var 33 procent både för kvinnor och för män.

Antalet statsanställda som har månadslön och är 67 år eller äldre har minskat, från 1 731 personer 2014 till 1 649 personer 2015. Fördelningen efter kompetenskategori och kön framgår av tabell 3.3.

Tabell 3.3 Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetenskategori och kön 2013–2015

Antal	2013	2014	2015
Ledningskompetens	36	48	63
– varav kvinnor	11	15	21
– varav män	25	33	42
Kärnkompetens	1 042	1 168	1 124
– varav kvinnor	330	365	357
– varav män	712	803	767
Stödkompetens	247	315	255
– varav kvinnor	145	152	130
– varav män	102	163	125
Oklassad	229	200	207
– varav kvinnor	58	56	60
– varav män	171	144	147
Summa	1 554	1 731	1 649
– varav kvinnor	544	588	568
– varav män	1 010	1 143	1 081

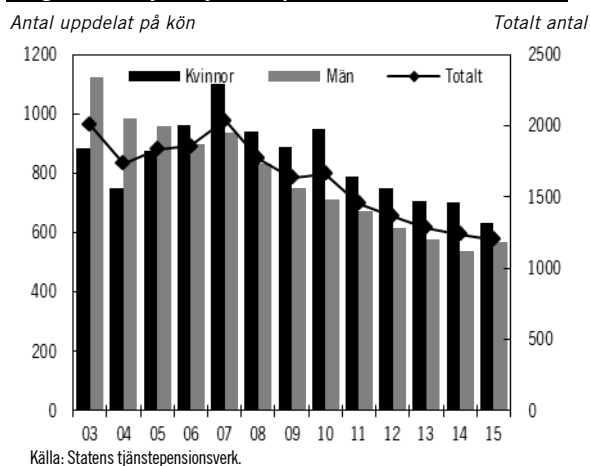
Källa: Arbetsgivarverket.

Jämfört med 2014 har antalet anställda som är 67 år eller äldre minskat inom kategorierna kärnkompetens och stödkompetens medan kategorierna ledningskompetens och oklassade har ökat. Av totala antalet anställda som är 67 år eller äldre uppgår andelen kvinnor till 34 procent och andelen män uppgår till 66 procent, vilket är oförändrade nivåer jämfört med 2014.

Nybeviljade delpensioner

Under 2015 nybeviljades det 1 202 delpensioner enligt Avtal om delpension för arbetstagare hos staten. Det är 35 färre än under 2014 och 80 färre än under 2013. Sedan 2007 har det varje år utom 2010 nybeviljats färre delpensioner än året innan.

Den totala andelen beviljade delpensioner av antal aktiva 61–64 år har fortsatt att minska och uppgår till 17 procent för 2015, jämfört med 18 procent för 2014 och 21 procent för 2013.

Diagram 3.4 Nybeviljade delpensioner 2003–2015

De första tre åren efter att avtalet om delpension infördes 2003 var det fler män än kvinnor som beviljades delpension. De senaste tio åren är det fler kvinnor än män som beviljats förmånen.

Omfattningen på beviljade delpensionsledigheter skiljer sig mellan kvinnor och män. Kvinnor beviljas i högre utsträckning delpension upp till 20 procent. Män beviljas i högre utsträckning den högsta omfattningen av delpension som är 50 procent.

Tabell 3.4 Andelen nybeviljade respektive löpande delpensioner 2015 hos anställda inom olika kompetens-kategorier

Procent	Nybeviljade delpensioner 2015	Löpande delpensioner 2015
Ledningskompetens	3,4	2,5
Kärnkompetens	61,7	62,0
Stödkompetens	34,5	35,0
Oklassade	0,4	0,5

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Av tabell 3.4 framgår att delpension är vanligast förekommande hos anställda inom kompetenskategorin Kärnkompetens och minst vanliga inom Ledningskompetens.

Beviljade delpensioner står i relativ god proportion till kompetenskategoriernas relativa andel (se tabell 3.2).

3.3 Könsfördelningen

Jämn könsfördelning i staten

Staten är den sektor som har jämnast könsfördelning på arbetsmarknaden. År 2009 fanns

det för första gången fler kvinnor än män bland de statsanställda. År 2015 var andelen kvinnor 52 procent.

Av tabell 3.1 framgår dock att könsfördelningen skiljer sig åt mellan COFOG-grupperna och därmed också mellan myndigheter och kompetenskategorier.

Andel kvinnor och män med chefsuppgifter

Andelen chefer som är kvinnor har långsiktigt ökat i staten. Totalt finns nu drygt 6 300 chefer som är kvinnor (39 procent) och drygt 9 900 som är män (61 procent).

År 2006 var ca 4 200 chefer kvinnor (34 procent), och ca 8 100 män (66 procent).

Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

Under 2015 anställde regeringen totalt 28 myndighetschefer, av vilka 16 (57 procent) var kvinnor och 12 (43 procent) var män.

Den 8 september 2016 var andelen kvinnor bland myndighetscheferna 49,7 procent, dvs. 1,0 procentenheter högre än 2015. Förändringar i myndighetsstrukturen har påverkat det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer. Dessa uppgår nu till 195, att jämföra med 199 år 2015.

Tabell 3.5 Fördelningen den 8 september 2016 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

Antal	Kvinnor	Män	Totalt
Generaldirektörer	50	52	102
Landshövdingar	13	8	21
Rektorer ¹	15	16	31
Överintendenter	3	7	10
Övriga titlar ²	16	15	31
Myndighetschefer totalt³	97	98	195⁴

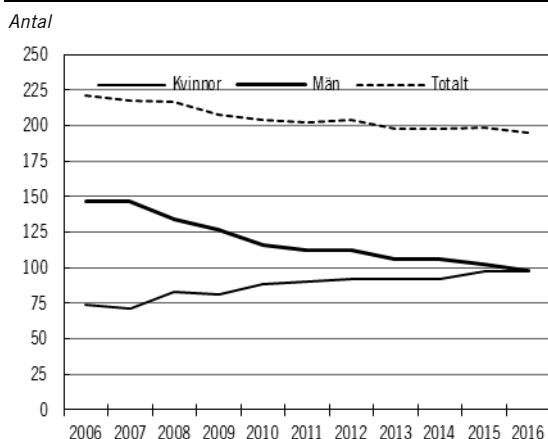
¹ Regeringen anställer rektorer vid statliga universitet och högskolor efter förslag från lärosätets styrelse.

² Här ingår myndighetschefer med andra eller unika titlar såsom ombudsmän, direktörer, ordföranden samt rikspolischef, riksåklagare etc.

³ Inklusivt vikarierande myndighetschefer.

⁴ Försvarexportmyndigheten, Marknadsdomstolen, Patentbesvärsträtten och Statens va-nämnd har upphört som myndigheter.

Av diagram 3.5 framgår att 2016 är andelen kvinnor hittills den högsta bland myndighetschefer som regeringen anställt, under den redovisade perioden.

Diagram 3.5 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2016

Fördelningen för de enskilda åren har tidigare redovisats i respektive budgetproposition.

3.4 Anställda med utländsk bakgrund

Andelen anställda med utländsk bakgrund fortsätter att öka

Tidigare år har redovisat statistik avseende andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten samt befolkning i arbetsför ålder inkluderat Arbetsgivarverkets frivilliga medlemmar utöver de obligatoriska medlemmarna. I denna proposition redovisas för första gången statistik endast för de obligatoriska medlemmarna för samtliga jämförelseår, varför små differenser förekommer jämfört med tidigare redovisat statistik i budgetpropositionerna.

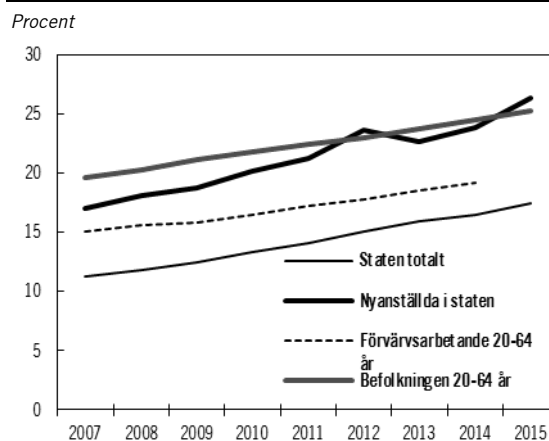
Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda eller personer som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är utrikes födda, i enlighet med SCB:s definition.

Totalt hade ca 41 100 statsanställda utländsk bakgrund 2015. Andelen anställda med utländsk bakgrund i staten ökar stadigt och uppgick 2015 till 17,4 procent, vilket är en ökning med 0,8 procentenheter jämfört med 2014. Diagram 3.6 visar att bland de nyanställda i staten har andelen med utländsk bakgrund ökat med 2,5 procentenheter från 2014 till 26,3 procent, vilket nästan är i linje med den totala andelen med utländsk bakgrund i staten (25,3 procent 2015).

Andelen anställda med utländsk bakgrund förändras över tid. Många av dem som i dag är

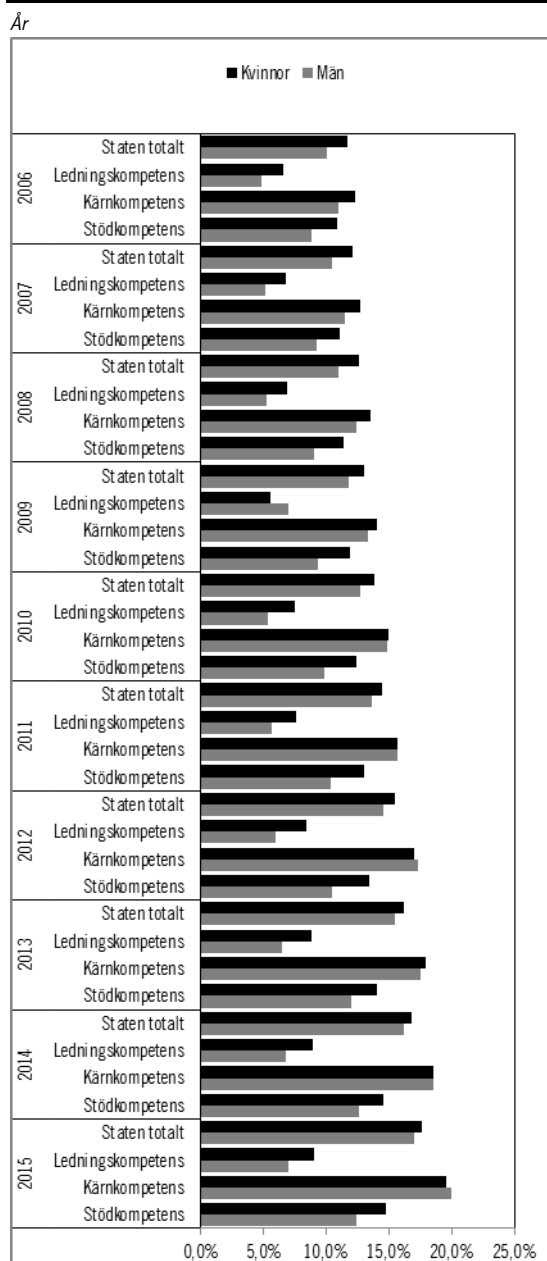
statsanställda rekryterades när andelen med utländsk bakgrund i befolkningen var lägre än i dag. Det är därför intressant att följa andelen nyanställda med utländsk bakgrund inom staten eftersom det på sikt påverkar andelen med utländsk bakgrund bland de statsanställda totalt sett.

Mellan 2005 och 2014 uppgick ökningen av andelen med utländsk bakgrund till 6,0 procentenheter inom gruppen statsanställda och till 5,3 procentenheter inom gruppen förvärvsarbetande i Sverige (senast jämförbara uppgifter för gruppen förvärvsarbetande härrör från 2014). Diagram 3.6 illustrerar att andelen nyanställda med utländsk bakgrund är högre i staten än andelen med utländsk bakgrund på arbetsmarknaden totalt. Vad gäller takten för andelen anställda med utländsk bakgrund ökar den snabbare i staten än bland det totala antalet förvärvsarbetande.

Diagram 3.6 Andel med utländsk bakgrund för; staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2006–2015

Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Tidanställda m.fl. ingår ej, källa: Arbetsgivarverket. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år, källa: Arbetsgivarverket. Förvärvsarbetande 20–64 år, källa: Statistiska centralbyråns (SCB) registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). I RAMS ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik avseende 2015 av förvärvsarbetande 20–64 år n/a. Befolkningen 20–64 år, källa: SCB:s befolkningsstatistik.

Nedbrutet per födelseregion är 14,3 procent av de statsanställda födda utrikes och 3,1 procent födda i Sverige med två föräldrar som är födda utomlands. Bland de utrikesfödda har de som kommer från länder utanför EU och Norden successivt ökat under de senaste åren.

Diagram 3.7 Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2006–2015

Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Timanställda m.fl. ingår ej.
Källa: Arbetsgivarverket.

Könsfördelningen

Som framgår av diagram 3.7 var andelen med utländsk bakgrund i statsförvaltningen 17,6 procent bland kvinnorna och 17,0 procent bland männen för 2015. Det innebär en ökning med 0,8 procentenheter för kvinnor och med 0,9 procentenheter för män jämfört med 2014. Att andelen är något lägre bland män hänger samman med strukturen i de tre mest mansdominerade COFOG-grupperna Försvar, Näringslivsfrågor m.m. samt Samhällsskydd

och rättskipning. Inom dessa grupper har mellan drygt 6 och drygt 10 procent av de anställda utländsk bakgrund. De låga andelarna kan till viss del förklaras av en skev könsfördelning och det krav på svenskt medborgarskap som följer av lagstiftning, bl.a. lagen (1994:260) om offentlig anställning, eller av säkerhetsklassning som gäller för vissa arbetsuppgifter inom dessa grupper. Att en betydande andel av verksamheterna bedrivs i regioner med en befolkning med få invånare med utländsk bakgrund kan också ha betydelse.

Åldersstrukturen

Medelåldern är lägre bland personer med utländsk bakgrund. Den totala andelen anställda i åldrarna 25–34 år var 21,3 procent 2015, medan andelen anställda i gruppen med utländsk bakgrund var 31,9 procent. Andelen äldre är generellt lägre bland anställda med utländsk bakgrund. Bland samtliga statligt anställda var andelen som var 55 år och äldre 23,5 procent under 2015, och bland anställda med utländsk bakgrund uppgick andelen till 16,6 procent.

Var och inom vilka kompetenskategorier finns de anställda med utländsk bakgrund i staten?

Andelen med utländsk bakgrund skiljer sig avsevärt åt mellan regioner, men kanske främst mellan storstadsområden och landsbygd. Utanför de tre storstadsområdena är andelen personer med utländsk bakgrund lägre än genomsnittet. Det gäller oavsett om jämförelsen görs för befolkningen, samtliga sysselsatta på arbetsmarknaden eller statligt anställda. Högst andel med utländsk bakgrund i staten finns i de tre storstadsområdena Stockholm (22,0 procent), Göteborg (19,0 procent) och Malmö (22,6 procent).

Vad avser olika kompetenskategorier tillhör en högre andel av de anställda med utländsk bakgrund kategorin kärnkompetens jämfört med anställda med svensk bakgrund. Motsatsen gäller dock för kategorierna stöd- och ledningskompetens. Andelen som tillhör ledningskompetens är mer än dubbelt så hög bland anställda med svensk bakgrund (7,9 procent) jämfört med bland dem med utländsk bakgrund (3,2 procent).

Diagram 3.7 illustrerar att det inte föreligger någon större skillnad mellan könen för de med utländsk bakgrund ifråga om kärnkompetens. Däremot är det en större andel kvinnor än män med utländsk bakgrund inom grupperna lednings- och stödkompetens.

Variation mellan COFOG-grupperna

Andelen anställda med utländsk bakgrund varierar mellan olika delar av statsförvaltningen då verksamhetens karaktär har betydelse. Av tabell 3.6 framgår andelen anställda med utländsk bakgrund fördelad på COFOG-grupper och kompetens kategorier.

Tabell 3.6 Andelen anställda med utländsk bakgrund fördelade på COFOG-grupper och kompetens kategorier 2015

Procent	Kompetenskategori			
	Totalt	Ledning	Kärn	Stöd
Allmän offentlig förvaltning	13,3	7,1	14,2	12,7
Försvar	6,3	4,1	6,2	6,6
Samhällsskydd och rättsskipning	10,6	5,3	10,9	12,0
Näringslivsfrågor m.m.	10,5	7,8	10,8	10,3
Fritidsverksamhet, kultur och religion	14,7	10,0	14,5	14,5
Utbildning	29,1	14,8	34,9	18,4
Socialt skydd m.m.	20,5	12,0	22,3	15,0
Totalt	17,4	7,8	19,8	13,9

Källa: Arbetsgivarverket.
Anm. Uppgifterna i tabellen baseras på alla anställda med månadsavlönad anställning hos Arbetsgivarverkets obligatoriska medlemmar. Timavlönade m.fl. ingår inte.

Den högsta andelen anställda med utländsk bakgrund, 29,1 procent, finns inom gruppen Utbildning. Det är också denna grupp som har flest anställda i statlig sektor. Universitetens och högskolornas verksamhet karaktäriseras av internationellt samarbete inom både forskning och utbildning och rekryteringar sker ofta internationellt. Det förklarar den relativt höga andelen anställda med utländsk bakgrund inom gruppen. Även andelen nyanställda med utländsk bakgrund är högst inom Utbildning, 41,8 procent 2015.

Gruppen Socialt skydd m.m. har den näst högsta andelen anställda med utländsk bakgrund, 20,5 procent. Övriga fem grupper har andelar under genomsnittet på 17,4 procent.

Gemensamt för alla grupper utom Fritidsverksamhet, kultur och religion, är att andelen

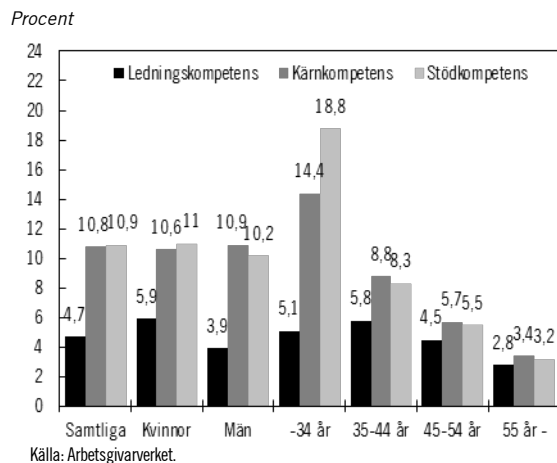
anställda med utländsk bakgrund successivt ökat varje år under perioden 2005–2015.

Inom gruppen Fritidsverksamhet, kultur och religion ökar även andelen med utländsk bakgrund, men inte varje år. Det beror delvis på att förändringarna inom denna, den minsta gruppen, påverkas procentuellt mer även av små förändringar i antalet anställda. Här finns endast totalt ca 2 200 anställda varav ca 310 individer med utländsk bakgrund. Personalomsättningen är också relativt sett högst inom denna grupp.

Den lägsta andelen anställda med utländsk bakgrund finns inom gruppen Försvar, där 6,3 procent av de anställda har utländsk bakgrund. Inom både grupperna Försvar och Näringslivsfrågor m.m., där affärsverken finns, samt inom gruppen Samhällsskydd och rättsskipning, finns befattningar som förutsätter svenskt medborgarskap. Detta krav kan antas sänka andelen anställda med utländsk bakgrund inom dessa grupper. Inom gruppen Försvar har endast 0,3 procent av de anställda annat medborgarskap än svenskt. Inom gruppen Samhällsskydd och rättsskipning är motsvarande andel 0,6 procent. Inom den största gruppen Utbildning har 17,2 procent utländskt medborgarskap, att jämföra med 5,8 procent i statsförvaltningen och 9,5 procent i befolkningen mellan 20–64 år.

3.5 Personalrörligheten

Mellan september 2014 och september 2015 uppgick personalrörligheten i staten till 11 procent. Det innebär att rörligheten ökat med en procentenhet i jämförelse med perioden september 2013–september 2014. Med personalrörlighet avses här nyanställningar och avgångar vid myndigheterna oavsett om det skett inom staten eller i förhållande till andra arbetsmarknadssektorer.

Diagram 3.8 Personrörlighet fördelad på kompetens kategorier, ålder och kön

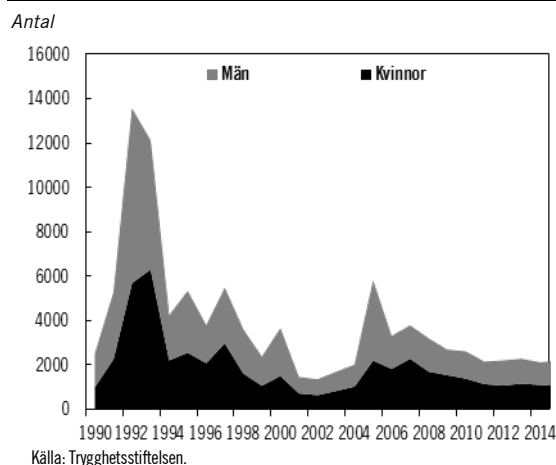
I likhet med tidigare år var rörligheten under 2015 totalt sett högre bland anställda under 35 år, för att sedan avta med stigande ålder. Personrörligheten var också högre inom kompetenskategorierna kärn- och stöd-kompetens än inom kategorin ledningskompetens, framför allt i den yngsta åldersgruppen. Skillnaderna i personrörligheten mellan kvinnor och män var marginella. Skillnaden i rörlighet mellan kvinnor och män i ledningskompetens har dock ökat med 0,7 procentenheter och uppgår nu till 2,0 procent. Den högsta personrörligheten, 14 procent, finns i COFOG-grupp Fritidsverksamhet, kultur och religion. Den lägsta finns i Samhällsskydd och rättsskipning, 8 procent.

3.6 Uppsägningar i staten

Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse har som ändamål att stödja och hjälpa statsanställda som på grund av arbetsbrist är uppsägningshotade, uppsagda eller arbetslösa. Detsamma gäller när någon till följd av omlokalisering av en myndighets verksamhet väljer att inte följa med till den nya orten.

Trygghetsstiftelsen bildades 1990 i samband med att parterna på det statliga avtalsområdet enades om trygghetsavtalet för statligt anställda. Från och med 2015 arbetar stiftelsen efter ett nytt avtal, benämnt avtal om omställning. Trygghetsstiftelsens stöd till de uppsagda är individinriktat och ska underlätta återgång till arbete.

Sedan starten 1990 har det totala inflödet till Trygghetsstiftelsen varit nästan 100 900 personer.

Diagram 3.9 Totalt inflöde av uppsagda till Trygghetsstiftelsen 1990–2015

Under 2015 uppgick antalet anmälda personer till Trygghetsstiftelsen till 2 189 personer, vilket är 65 fler än 2014 men 89 färre än 2013. De senaste åren har majoriteten av de som anmäls till Trygghetsstiftelsen lämnat en tidsbegränsad anställning. Under 2015 hade 75 procent av de anmälda lämnat en tidsbegränsad anställning, jämfört med 67 procent 2014 och 63 procent 2013. Majoriteten av de anmälda, 84 procent, kom från universitets- och högskolesektorn.

Andelen kvinnor som anmäldes till Trygghetsstiftelsen under 2015 uppgick till 49 procent och andelen män till 51 procent. Året innan var andelen kvinnor 52 procent och andelen män 48 procent. Andelen kvinnor respektive män som anmäls är relativt jämn, men under de senaste tio åren är det endast under 2012 och 2015 som andelen män har varit större än andelen kvinnor.

De personer som är aktuella för stiftelsens insatser är de som anmäls till Trygghetsstiftelsen, som omfattas av avtalen och som inte fått en permanent lösning på sin arbets-situation. Vid utgången av 2015 uppgick dessa totalt till 4 089 personer. Det är betydligt färre jämfört med utgången av 2014 och 2013, då antalet uppgick till 4 815 personer respektive 4 894 personer. Minskningen beror på den tidsgräns om sju år som infördes i trygghetsavtalet 2008 och som tillämpades första gången 2015.

Av de 4 089 personerna som var anmälda hos stiftelsen hade 52 procent en tillfällig

lösning eller var i målinriktad åtgärd. De allra flesta av dem har en tillfällig anställning. Andra är på praktik, inskolning, utbildning eller håller på att starta ett eget företag.

Tabell 3.7 De som lämnade Trygghetsstiftelsen 2012–2015

Lämnat Trygghetsstiftelsen	2013	2014	2015
Totalt antal	1 991	2 124	2 955
Antal inom tidsgräns/ramtid	1 991	2 124	2 441
Kvinnor	53 %	53 %	52 %
Män	47 %	47 %	48 %
Nytt arbete/startat eget företag	51 %	50 %	50 %
Avböjt kontakt	33 %	34 %	38 %
Pension	11 %	9 %	8 %
Övrigt	5 %	7 %	4 %
Snittålder	45 år	44 år	42 år

Källa: Trygghetsstiftelsen.

Av de 2 955 personer som lämnade Trygghetsstiftelsen under 2015, inföll tidsgränsen för 514 personer. Trygghetsstiftelsen har räknat bort dessa i sin redovisning av de som lämnade stiftelsen för att resultatet för 2015 ska vara jämförbart med tidigare år.

Det är fortsatt en större andel kvinnor än män som lämnar Trygghetsstiftelsen. Majoriteten av de som lämnar Trygghetsstiftelsen var tidigare anställda inom universitets- och högskolesektorn.

Av de 2 441 personer som lämnade Trygghetsstiftelsen av annan anledning än att de uppnått tidsgränsen, fick 50 procent ett nytt arbete eller startade eget företag. Det är samma nivå som tidigare år. Andelen som avböjt kontakt har fortsatt att öka och uppgick 2015 till 38 procent. Enligt Trygghetsstiftelsens enkätundersökningar har nio av tio i den gruppen fått ett nytt arbete men inte meddelat stiftelsen var de fått arbetet.

Av de som lämnat en tillsvidareanställning fick 73,4 procent under 2015 ett nytt arbete eller en annan lösning innan uppsägningstidens slut. Motsvarande uppgift för 2014 och 2013 var 76,8 procent respektive 77,9 procent. Av de personer som lämnat en tidsbegränsad anställning fick 84,2 procent under 2015 en lösning inom nio månader från uppsägningen. Detta kan jämföras med 83,5 procent under 2014 och 85,2 procent under 2013. Trygghetsstiftelsens målsättning är satt till 75 procent både för dem som lämnat en tillsvidare-

anställning och för dem som lämnat en tidsbegränsad anställning.

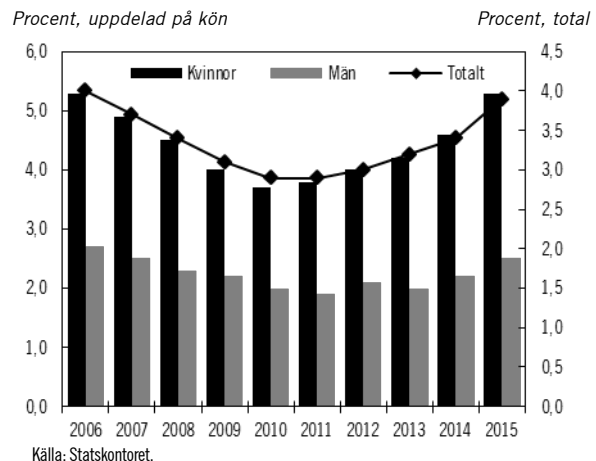
3.7 Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter

Enligt Statskontorets årliga sammanställning av sjukfrånvaron i staten, planade trenden med minskande sjukfrånvaro ut 2011 och bröts 2012, då sjukfrånvaron ökade med 0,1 procentenhet till 3,0 procent. Ökningen har därefter fortsatt. För 2015 uppgick sjukfrånvaron till 3,9 procent, vilket innebär att den nästan var tillbaka på nivån för 2006, som var 4,0 procent.

Den ökade sjukfrånvaron mellan 2011 och 2015 förklaras till största delen, 73 procent, av ökad långtidsfrånvaro (mer än 60 dagar). Mellan 2014 och 2015 ökade långtidsfrånvaron med 2,2 procentenheter till 52,9 procent.

Diagram 3.10 Sjukfrånvaro total och uppdelad på kön och 2006–2015

Som framgår av diagram 3.10 har kvinnor i genomsnitt en högre sjukfrånvaro än män. Under de senaste åren har skillnaderna ökat och under 2013–2015 har kvinnornas sjukfrånvaro varit mer än dubbelt så hög som männens.

För kvinnor finns det sedan 2011 en tydlig trend med ökande sjukfrånvaro. Mellan 2014 och 2015 ökade sjukfrånvaron med 0,7 procentenheter till 5,3 procent. Sjukfrånvaron är därmed tillbaka på samma nivå som 2006.

För män uppgick sjukfrånvaron under 2015 till 2,7 procent, vilket är en ökning med 0,2 procentenheter från året innan. Även för

män går det att se en trend med ökande sjukfrånvaro, så tillvida att sjukfrånvaron under åren 2012–2015 har varit högre än för 2011. För männen är sjukfrånvaron tillbaka på samma nivå som 2007.

De senaste årens ökning av sjukfrånvaron gäller för alla åldersgrupper. Mellan 2014 och 2015 ökade sjukfrånvaron mest för anställda som är 50 år eller äldre. Sett över de senaste tio åren har dock den största förändringen skett bland anställda som är yngre än 30 år och för anställda i åldern 30–49 år. För båda dessa grupper var sjukfrånvaron högre 2015 än 2006.

Sjukfrånvaron varierar mellan statens olika COFOG-grupper (se avsnitt 3.1).

Tabell 3.8 Sjukfrånvaron inom olika COFOG-grupper 2013–2015

Procent			
COFOG-grupp	2013	2014	2015
Allmän offentlig förvaltning	3,2	3,4	3,9
Försvaret	1,5	2,0	2,3
Samhällsskydd och rättsskipning	3,8	3,9	4,6
Näringsliv, miljö, bostad och samhällsutveckling	3,1	3,4	3,7
Fritidsverksamhet, kultur, och religion	3,1	3,4	4,2
Utbildning	2,2	2,4	2,7
Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård	5,2	5,7	6,3
Totalt	3,2	3,4	3,9

Källa: Statskontoret.

Den högsta sjukfrånvaron finns inom gruppen Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård, där sjukfrånvaron uppgick till 6,3 procent under 2015. Det är en ökning med 0,6 procentenheter sedan 2014 och med 1,1 procentenheter sedan 2013. Näst högst sjukfrånvaro, 3,9 procent, finns inom gruppen Samhällsskydd och rättsskipning. För den gruppen ökade sjukfrånvaron med 0,7 procentenheter mellan 2014 och 2015.

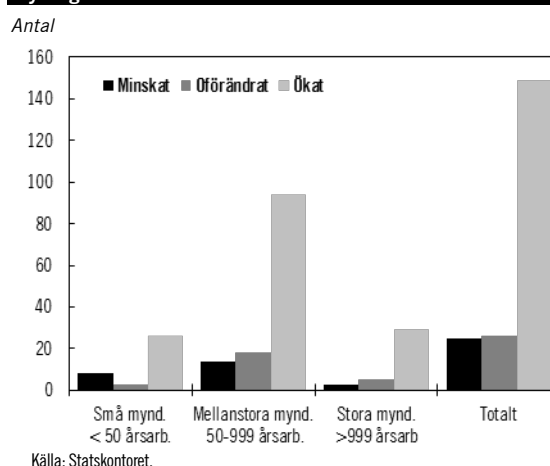
Den grupp som har lägst sjukfrånvaro är Försvaret. Mellan 2014 och 2015 ökade sjukfrånvaron med 0,3 procentenheter till 2,3 procent. Gruppen Utbildning uppvisar också en låg sjukfrånvaro, även om sjukfrånvaron har ökat de senaste två åren med 0,2 respektive 0,3 procentenheter till totalt 2,7 procent.

Att myndigheter inom gruppen Försvaret hade den lägsta totala sjukfrånvaron och myndigheterna inom Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård hade den högsta, återspeglar könsfördelningen inom verksamheterna. På

försvarsmyndigheterna var andelen män 80 procent och inom det sociala området var andelen kvinnor 69 procent. Gruppen Utbildning hade lägst sjukfrånvaro både för kvinnor (3,8 procent) och för män (1,5 procent). Då andelen kvinnor inom utbildningsområdet var hög blev dock den totala sjukfrånvaron för området högre än inom Försvaret, där sjukfrånvaron var 4,2 procent för kvinnor och 1,8 procent för män.

Av de statliga myndigheterna hade 74 procent högre sjukfrånvaro 2015 än 2014, medan 26 procent hade samma eller lägre sjukfrånvaro 2015 än 2014.

Diagram 3.11 Förändringen i sjukfrånvaron 2015 vid myndigheterna

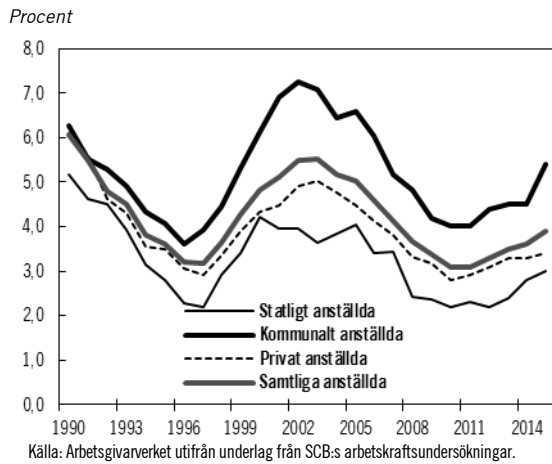
Bland de små myndigheterna, dvs. myndigheter med mindre än 50 årsarbetskrafter, hade 11 av 37 oförändrad eller minskad sjukfrånvaro under 2015 jämfört med 2014, medan 26 hade ökad sjukfrånvaro. I de medelstora myndigheterna, dvs. myndigheter med 50–999 årsarbetskrafter, var sjukfrånvaron lägre eller oförändrad i 32 och högre i 94 av de totalt 126 berörda myndigheterna. Av de stora myndigheterna, dvs. myndigheter med minst 1 000 årsarbetskrafter, var sjukfrånvaron lägre eller oförändrad i 8 och högre i 29 av sammanlagt 37 myndigheter.

Sjukfrånvaron i staten jämfört med andra sektorer

I Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar jämförs sjukfrånvaron mellan olika arbetsmarknadssektorer. Eftersom definitioner och mätmetoder är helt olika mellan sjukfrånvarouppgifterna i myndigheternas årsredovisningar som Statskontoret samman-

ställer och SCB:s arbetskraftsundersökningar, är dessa siffror inte jämförbara med de som visas i diagrammet nedan.

Diagram 3.12 Sjukfrånvaro 1990–2015 enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar ökade sjukfrånvaron i staten 2015 med 0,2 procentenheter till 3,0 procent. Sjukfrånvaron bland anställda på arbetsmarknaden sammantaget ökade med 0,3 procentenheter till 3,9 procent.

SCB:s arbetskraftsundersökningar visar att sedan 1990 har sjukfrånvaron varit lägre i staten än i de andra sektorerna. Att statsanställda i snitt är mindre sjuka än andra hänger samman med att staten har en större andel anställda med tjänstemannayrken än de andra arbetsmarknadssektorerna. Om man skulle jämföra enbart tjänstemannagrupper inom de olika sektorerna med varandra skulle skillnaderna bli mindre. Samtliga sektorer följer samma trend, dock nådde sjukfrånvaron inom staten inte ens under åren i början av 2000-talet upp till mer än lite drygt 4 procent.

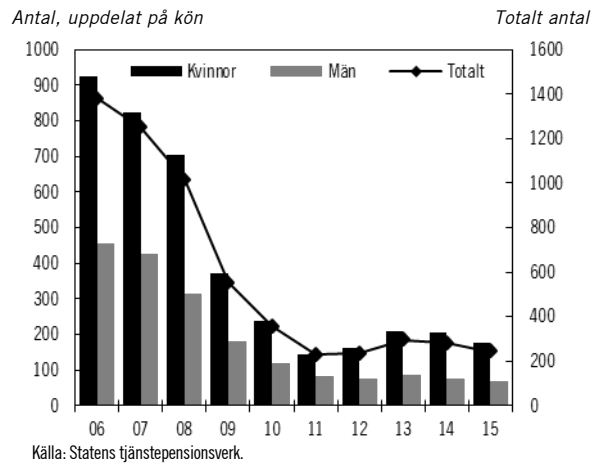
Antal sjukpensioner

Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har beroende på omfattningen rätt till en sjukpension eller tillfällig sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. I den följande redovisningen inkluderar begreppet sjukpension även tillfälliga sjukpensioner.

Som framgår av diagram 3.13 skedde det en markant minskning av antalet nybeviljade sjukpensioner mellan 2006 och 2011, från 1 380 till 227 stycken. Därefter har nybevil-

jandet varit högre, dock utan någon tydligt uppåtående trend. Under de senaste tre åren har det nybeviljats 296, 280 respektive 244 sjukpensioner.

Diagram 3.13 Anställda som har nybeviljats sjukpension 2006–2015

Det finns en tydlig skillnad mellan könen beträffande nybeviljade sjukpensioner. Under 2015 beviljades 175 kvinnor och 69 män sjukpension. Förändringarna i nybeviljandet mellan åren följer samma mönster, men könskillnaden har ökat. Under 2006 var det 67 procent av sjukpensionerna som beviljades till kvinnor och 33 procent som beviljades till män. År 2015 beviljades 72 procent av sjukpensionerna till kvinnor och 28 procent till män.

De flesta av kvinnorna beviljades sjukpension med en lägre omfattning än 100 procent, medan de flesta av männen beviljades sjukpension på 100 procent. I antal var det dock mer än dubbelt så många kvinnor än män som beviljades sjukpension 2015 på 100 procent.

För 2015 sänktes medianåldern för kvinnor som beviljades en sjukpension med knappt fem månader till 56 år och sju månader. För män höjdes medianåldern med sex månader till 59 år.

Årets arbetsmiljöundersökning

Sedan 1989 genomför Statistiska centralbyrån, på uppdrag av Arbetsmiljöverket, en arbetsmiljöundersökning vartannat år. Undersökningen omfattar ca 130 frågor inom arbetsmiljöområdet.

I undersökningen 2015 uppgick antalet svarande till 7 120, varav 517, motsvarande 7,2 procent av de svarande, var anställda i staten.³ Av dessa var 298 kvinnor och 219 män.

I Arbetsgivarverkets rapport Arbetsmiljön i statlig sektor år 2015 presenterar Arbetsgivarverket ett urval av frågorna. Syftet är att belysa arbetsmiljön i statlig sektor i jämförelse med tidigare undersökningar samt i jämförelse med andra sektorer och arbetsmarknaden som helhet. Förändringarna för statsanställda i undersökningen 2015 är relativt små jämfört med motsvarande undersökning 2013. Av rapporten framgår bl.a. följande.

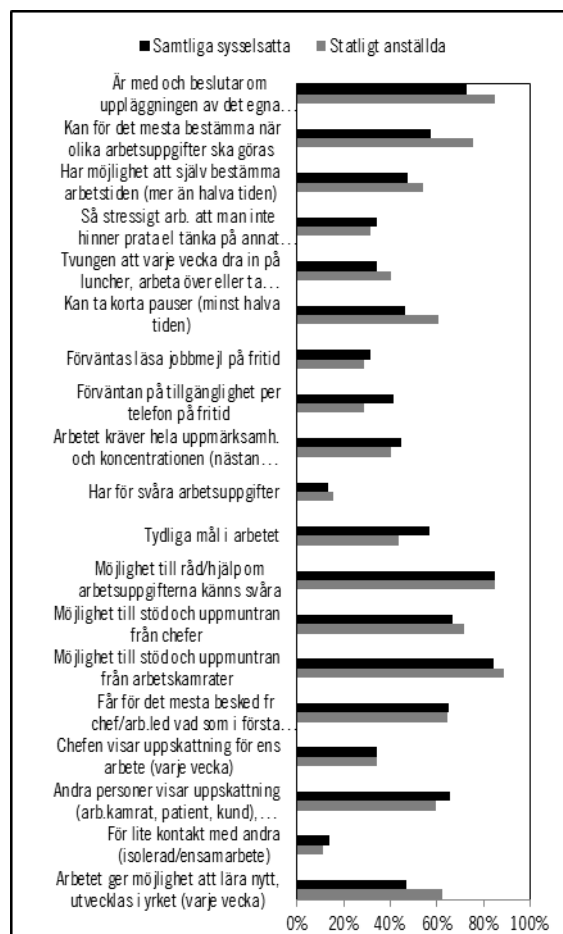
- Signifikant större andel i staten svarar att det är tydligt vem som har arbetsmiljöansvaret samt att det pågår systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen.
- Statligt anställda är i högre grad nöjda med sina arbeten. En större andel statsanställda, 79,6 procent (78,6 år 2013), anser att de har ett i hög grad intressant och stimulerande arbete i jämförelse med arbetsmarknaden totalt sett, 69,5 procent.
- Statsanställda kan i högre utsträckning än samtliga sysselsatta i befolkningen bestämma när och hur olika arbetsuppgifter ska utföras. De är också i högre grad med och beslutar om uppläggningsen av det egna arbetet. De statsanställda är även mer nöjda med sina arbetstider än anställda på arbetsmarknaden som helhet.
- Statligt anställda kvinnor, 27,5 procent, upplever i högre grad att det är svårt att framföra kritiska synpunkter på arbetsförhållanden än statligt anställda män, 21,7 procent. Skillnaden mot förra mätningen är en ökning med 5 procentenheter för kvinnorna och en minskning för männen med något mer än 6 procentenheter inom statlig sektor.
- Anställda som upplever att de på arbetsplatsen blivit utsatta för diskriminering på grund av kön är på arbetsmarknaden 4,5 procent. Bland statligt anställda är

andelen 7,7 procent. Bland kvinnor totalt på arbetsmarknaden upplever 7,1 procent könsdiskriminering, medan motsvarande andel bland statsanställda kvinnor är 11,8 procent.

- Andelen anställda som svarat att de upplevt åldersdiskriminering är högst bland de statligt anställda kvinnorna, 10,2 procent jämfört med kvinnor på arbetsmarknaden totalt, 5,2 procent. Större andel av de offentligt anställda männen upplever att de på arbetsplatsen blivit utsatta för diskriminering på grund av kön jämfört med män totalt sett på hela arbetsmarknaden.
- Andelen statsanställda som utsatts för hot och våld är med årets andel på 22,2 procent historiskt sett den högsta nivån sedan första mätningen 1995. Andelen är signifikant högre i staten än totalt sett. Andelen för statligt anställda män ökade från 22,4 procent 2013 till 25,3 procent 2015. Även bland de statligt anställda kvinnorna har en ökning skett från 12,4 procent 2013 till 19,6 procent 2015.

Av diagram 3.14 framgår andel som upplever inflytande, stöd, uppskattning, stress, ensamarbete och möjlighet att lära nytt (utvecklas i yrket) av statligt anställda respektive samtliga sysselsatta på arbetsmarknaden.

³ I undersökningen avgränsas statlig sektor på samma sätt som i SCB:s arbetskraftsundersökningar, vilket innebär att de statliga affärsverken redovisas i privat sektor.

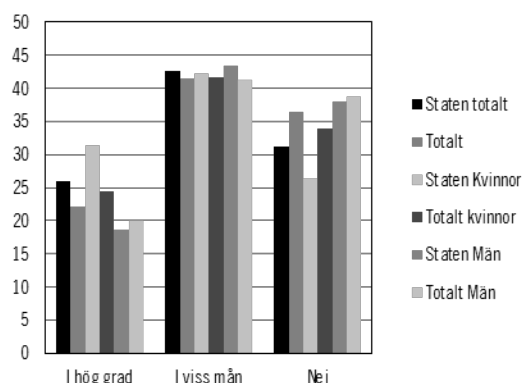
Diagram 3.14 Andel som upplever inflytande, stöd, stress m.m.

Källa: Arbetsgivarverket

Av diagram 3.15 framgår arbetsbelastningen för sysselsatta i staten jämfört med sysselsatta på arbetsmarknaden, uppdelat på kön.

Diagram 3.15 Upplever stor arbetsbelastning, alldeles för mycket att göra

Procent

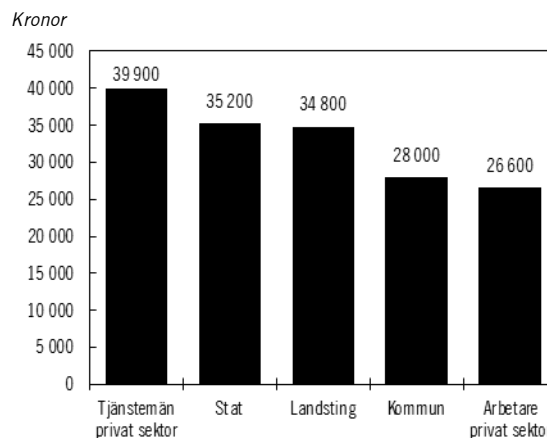

Källa: Arbetsgivarverkets rapport utifrån underlag från SCB/Arbetsmiljöverket.

3.8 Lönenivåer och löneutveckling

Lönenivåer

I diagram 3.16 redovisas den genomsnittliga månadslönen för olika sektorer på arbetsmarknaden 2015.

Diagram 3.16 Genomsnittlig månadslön i olika sektorer på arbetsmarknaden 2015

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den genomsnittliga månadslönen i staten uppgick till 35 200 kronor. Medellönen på arbetsmarknaden totalt var 32 000 kronor.

Löneutvecklingen i staten

Arbetsgivarverket träffar som arbetsgivarpart avtal på statens vägnar med de fackliga parterna Offentliganställdas Förhandlingsråds förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna (OFR/S,P,O), Sveriges Akademikers Centralorganisation Staten (Saco-S) samt Seko, service- och kommunikationsfacket.

Nuvarande ramavtal om löner m.m. för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet (RALs) gäller tills vidare med Saco-S⁴. Med OFR/S,P,O och med Seko är avtalen tidsbegränsade och gäller t.o.m. den 30 september 2016.⁵

Arbetsgivarverket har tagit fram uppgifter om den kollektiva löneutvecklingen 1997–2015 kopplat till årstakt, se tabell 3.9.

⁴ RALS 2010-T.⁵ RALS 2013–2016.

Tabell 3.9 Nominell och real löneutveckling i statlig sektor 1997–2015

Procent

Statistik period sept–sept	Avtalsperiod för centrala avtal	Löne- utv. års- takt	Föränd- ring i KPI ¹	Real löneutv. i årstakt
1997–1998	RALS ² 1998–2001	3,8	-0,1	3,9
1998–1999	RALS 1998–2001	3,8	0,4	3,4
1999–2000	RALS 1998–2001	3,8	1,0	2,8
2000–2001	RALS 2001	4,2	2,5	1,7
2001–2002	RALS 2002–2004	3,8	2,1	1,7
2002–2003	RALS 2002–2004	3,6	1,9	1,7
2003–2004	RALS 2002–2004	3,4	0,4	3,0
2004–2005	RALS 2004–2007	3,1	0,4	2,7
2005–2006	RALS 2004–2007	3,2	1,4	1,8
2006–2007	RALS 2004–2007	3,2	2,2	1,0
2007–2008	RALS 2007–2010	3,7	3,5	0,2
2008–2009	RALS 2007–2010	3,4	-0,3	3,7
2009–2010	RALS 2007–2010	4,1	1,3	2,8
2010–2011	RALS 2010–2012/ RALS-T	2,9 ³	2,6	0,3 ⁴
2011–2012	RALS 2010–2012/ RALS-T	2,3	0,9	1,4
2012–2013	RALS 2012–2013/ RALS-T	2,6	0,0	2,6
2013–2014	RALS 2013–2016/ RALS-T	2,2	-0,2	2,4
2014–2015	RALS 2013–2016/ RALS-T	2,3	0,0	2,3
Genomsnittlig årlig ökning 1997–2015		3,3	1,1	2,2

¹ Förändringen är beräknad som förändring i årsmedeltal.

² RALS: Ramavtal om löner m.m. för arbetstagare i staten.

³ Siffran korrigerad på grund av ytterligare inkommit utfall.

⁴ Konsekvenskorrigerad siffra.

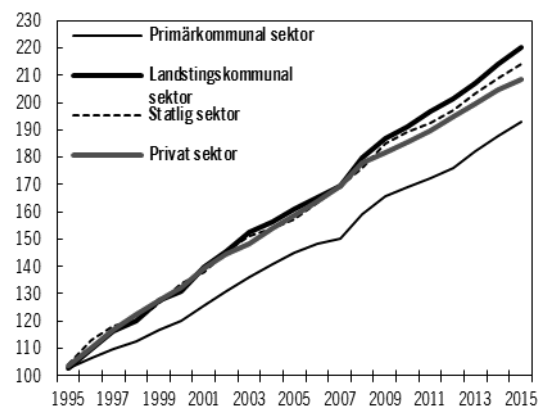
Källa: Arbetsgivarverket.

Utvecklingen av genomsnittliga löner

Löneutvecklingstakten inom det statliga området har förhållandevis väl följt utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från tiden efter ramanslagsreformen.

Diagram 3.17 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2015

Index 1994=100

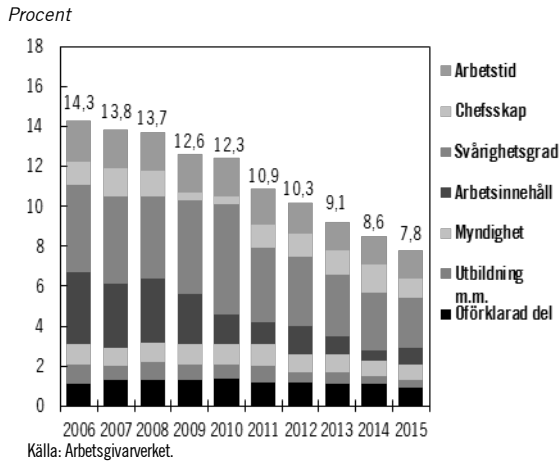
Anm. Uppgifterna avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön
Källa: Statistiska centralbyrån.

Mellan 1994 och 2015 uppgick löneutvecklingen inom landstingen till 120,3 procent, inom den statliga sektorn till 114,0 procent och inom den privata sektorn till 108,3 procent. Under samma period var löneutvecklingen inom den kommunala sektorn 93,1 procent.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män

Regeringens mål är att löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska. Som underlag för uppföljningen av delmålet används den partsgemensamma lönestatistiken.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten har mer än halverats sedan 2000 då den uppgick till knappt 18 procent. I september 2015 var statsanställda kvinnors genomsnittslön totalt sett 7,8 procent lägre än statsanställda mäns genomsnittslön. År 2014 var motsvarande löneskillnad 8,6 procent, dvs. en minskning med 0,8 procentenheter mellan åren. Av diagram 3.18 framgår löneskillnaderna 2006–2015 uppdelat på förklaringsfaktorer.

Diagram 3.18 Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelat på förklaringsfaktorer 2006–2015

Den statistiska analys som Arbetsgivarverket har gjort utifrån den partsgemensamma lönestatistiken visar att den genomsnittliga löneskillnaden nästan helt kan hänföras till mätbara faktorer⁶.

Löneskillnaden beror på att fler kvinnor än män arbetar deltid, arbetets svårighetsgrad och innehåll samt att fler män än kvinnor är chefer. Vidare påverkar det att arbetsinnehåll och löner ser olika ut hos olika myndigheter. Det finns också skillnader när det gäller utbildning, erfarenhet och i vilken region den anställda arbetar.

Den s.k. oförklarade löneskillnaden

Den löneskillnad som slutligen blir kvar, den s.k. oförklarade löneskillnaden som inte kan förklaras av den mätbara information som finns tillgänglig i den partsgemensamma lönestatistiken, uppgick i september 2015 till 0,9 procent, en minskning med 0,2 procentenheter jämfört med 2014. År 2003 var den som högst sedan mätningen inleddes och uppgick då till 2,0 procent.

Se även utg.omr. 14 avsnitt 5.6 avseende kvinnor och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken.

Förklaringsfaktorer

Som framgår av diagram 3.18 är det som tidigare är två faktorer som tillsammans står för hälften av den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män. Dessa två viktigaste

förklaringar är att kvinnor jämfört med män oftare har arbetsuppgifter på en lägre grupperingsnivå (svårighetsgrad) och att kvinnor i större utsträckning än män arbetar deltid. Skillnader i grupperingsnivå är 2015 fortfarande den viktigaste förklaringsfaktorn, även om den har minskat något (0,4 procentenheter) i betydelse. En anledning till denna minskning är den ökade andelen chefer på låga grupperingsnivåer främst bland män. Andelena kvinnor har också ökat på de högre nivåerna, samtidigt som kvinnors medellön ökat snabbare än mäns på motsvarande nivåer.

År 2015 var det 15,2 procent av kvinnorna som arbetade deltid (15,3 procent 2014) medan motsvarande andel för männen var 7,5 procent (7,6 procent 2014).

Bland samtliga månadsavlönade statsanställda har 94 procent av kvinnorna och 95 procent av männen en heltidsanställning. År 2014 var motsvarande siffra 94 procent för både kvinnorna och männen.

Närmare om grupperingsnivå (svårighetsgrad)

För att bättre kunna analysera lönestatistiken i staten har parterna på det statliga avtalsområdet kommit överens om en indelning av arbetsuppgifter i arbetsområden och grupperingsnivåer. Denna indelning, BESTA-systemet, delar upp arbetsuppgifter på ett sextioal arbetsområden och på sex grupperingsnivåer. Grupperingsnivån anger arbetsuppgifternas omfång och komplexitet. Den ska också återspegla det ansvar, den självständighet, de kunskaper och de erfarenheter som krävs för att utföra dem. Sammantaget var det knappt 31 000 anställda som inte var klassade 2015.

Som framgår av tabell 3.10 är nivå 3 den vanligaste BESTA-klassificeringen. För chefer, dvs. personer som tillhör kompetenskategori ledningskompetens, finns en särskild nivågruppering. Här är nivå 4 och 5 de vanligaste. Genom att jämföra antalet klassade som chefer med antalet som inte är klassade som chefer ser man att det går ca 15 anställda per chef i staten. Myndighetschefer ingår inte i chefskollektivet här eftersom de överhuvudtaget inte är klassade enligt BESTA-systemet.

⁶ Arbetsgivarverkets rapport om löneskillnader mellan statsanställda kvinnor och män 2000–2015 (Fi2016/02091/ESA).

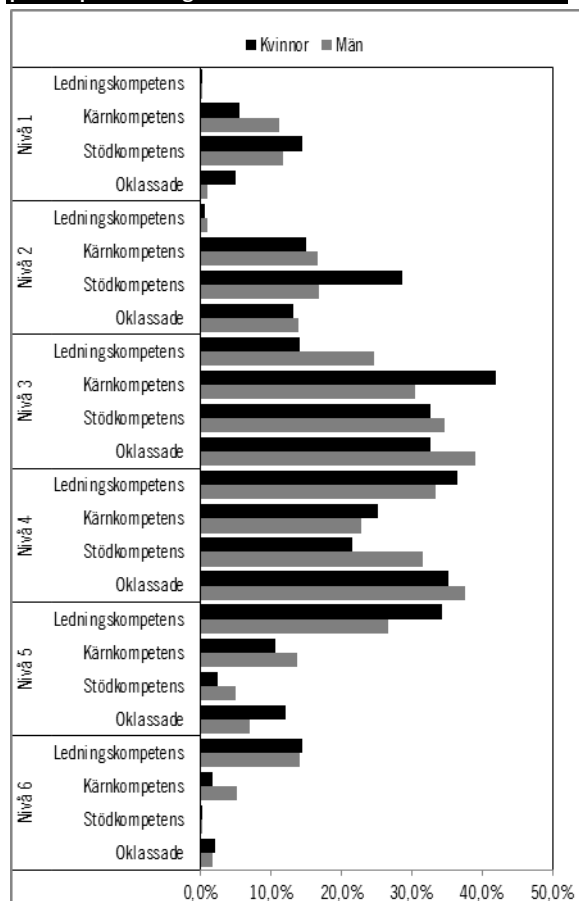
Tabell 3.10 BESTA-klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2015

Antal och procentuell fördelning

Grupperingsnivå	Anställda, ej klassade som chef	Anställda, klassade som chef
Nivå 1	20 681	0
Andel kvinnor	46,9	
Andel män	53,1	
Nivå 2	37 563	0
Andel kvinnor	57,4	
Andel män	42,6	
Nivå 3	73 536	2 779
Andel kvinnor	60,1	30,3
Andel män	39,9	69,7
Nivå 4	50 400	4 859
Andel kvinnor	54,2	44,8
Andel män	45,8	55,2
Nivå 5	20 489	4 251
Andel kvinnor	45,5	47,7
Andel män	54,5	52,3
Nivå 6	5 340	1 911
Andel kvinnor	26,9	42,5
Andel män	73,1	57,5
Oklassade	30 598	
Andel kvinnor	35,3	
Andel män	64,7	
Summa	238 607	13 800

Källa: Arbetsgivarverket.

Av diagram 3.19 redovisas grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens-kategorier och kön 2015.

Diagram 3.19 Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens-kategorier och kön i staten 2015

Källa: Arbetsgivarverket.

Genomsnittslöner

Enligt urvalet i Arbetsgivarverkets rapport uppgick statsanställda kvinnors genomsnittslön i september 2015 till 32 220 kronor i månaden medan statsanställda män i genomsnitt hade 34 936 kronor.

Inom chefskollektivet hos Arbetsgivarverkets medlemmar har löneskillnaderna mellan kvinnor och män varierat under den studerade perioden. Mellan 2004 och 2015 ökade snittlönen för kvinnliga chefer från 38 034 till 52 621 kronor per månad, medan snittlönen för manliga chefer ökade från 39 434 till 49 648 kronor. År 2004 var genomsnittslönen 3,6 procent högre för manliga chefer än för kvinnliga. För 2015 visar statistiken att genomsnittslönen för kvinnliga chefer är 6,0 procent högre än för manliga chefer.

Genomsnittlig löneutveckling

Den genomsnittliga löneutvecklingen i årstakt under statistikperioden 2014 och 2015 har liksom under föregående avtalsperiod 2010–2012 och de tidigare statistikperioderna 2012

och 2013 samt 2013 och 2014 varit högre för de kvinnliga cheferna än för de manliga. Den uppgår till 4,6 procent för de kvinnliga cheferna och 3,7 procent för de manliga. Denna beräkning gäller endast identiska individer, dvs. de som varit anställda på samma myndighet under hela mätperioden.

För statsanställda, exklusive chefer, har den genomsnittliga löneutvecklingen varit 3,4 procent för både kvinnor och män.

Partsgemensamt arbete

Parterna har ett gemensamt ansvar för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Parterna ska också främja alla medarbetares lika möjligheter att på sakliga grunder påverka sin löneutveckling.

I nu aktuella avtal har centrala parter bl.a. träffat överenskommelse om att partsgemensamt bedriva fyra utvecklingsområden inom Partsrådet⁷. Ett av områdena rör centrala parters stöd till lokal lönebildning. Arbetet ska fortgå t.o.m. den 31 december 2016.

⁷ Rådet för partsgemensamt stöd inom det statliga avtalsområdet. Partsrådet är en ideell förening vars medlemmar är Arbetsgivarverket, OFR/S,P,O, Saco-S och Seko.

Underbilaga Myndighetschefer och ordförande i styrelsemyndigheter

Underbilaga Myndighetschefer och ordförande i styrelsemyndigheter

Innehållsförteckning

Myndighetschefer per den 8 september 2016	33
Ordförande i styrelsemyndigheter per den 8 september 2016.....	38

Myndighetschefer per den 8 september 2016

Regeringen redovisar nedan en sammanställning över myndighetschefer som lyder omedelbart under regeringen och som anställs genom beslut av regeringen. Sammanställningen redovisar förhållandena per den 8 september 2016⁸.

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Affärsverket svenska kraftnät	GD	Odenberg	Mikael
Allmänna reklamationsnämnden	Ordförande	Ahnmé Kågerman	Britta
Arbetsdomstolen	Ordförande	Lilja Hansson	Cathrine
Arbetsförmedlingen	GD	Sjöberg	Mikael
Arbetsmiljöverket	GD	Zelmin-Ekenhem	Erna
Barnombudsmannen	Barnombudsman	Malmberg	Fredrik
Blekinge tekniska högskola	Rektor	Hederstierna	Anders
Bolagsverket	GD	Bränström	Annika
Boverket	GD	Valik	Janna
Brottsförebyggande rådet	GD	Wennerström	Erik
Brottsoffermyndigheten	GD	Öster	Annika
Centrala studiestödsnämnden	GD	Forsberg	Christina
Datainspektionen	GD	Svahn Starrsjö	Kristina
Diskrimineringsombudsmannen	Ombudsman	Broberg	Agneta
Domstolsverket	GD	Holmgren	Martin
E-hälsomyndigheten	GD	Håkansta	Torsten
Ekobrottsmyndigheten	GD	Håkansson	Eva
Ekonomistyrningsverket	GD	Wikström	Mats
Elsäkerhetsverket	GD	Falemo	Elisabet
Energimarknadsinspektionen	GD	Vadasz Nilsson	Anne
Exportkreditnämnden	GD	Jatko	Anna-Karin
Fastighetsmäklarinspektionen	Ordförande	Westberg	Eva
Finansinspektionen	GD	Thedéén	Erik
Finanspolitiska rådet	Kanslichef	Sonnegård	Joakim
Folke Bernadotteakademin	GD	Söder	Sven-Eric
Folkhälsomyndigheten	GD	Carlson	Johan
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd	GD	Forsberg	Ethel
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (FORMAS)	GD	Petersson	Ingrid
Fortifikationsverket	GD	Karlström	Urban
Forum för levande historia	Överintendent	Lomfors	Ingrid
Försvarets materielverk	GD	Mårtensson	Göran
Försvarets radioanstalt	GD	Hartelius	Dag
Försvårshögskolan	Rektor	Enmark	Romulo

⁸ På grund av särskilda bestämmelser ingår inte Arbetsgivarverket och Regeringskansliet i sammanställningen.

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Försvarsmakten	ÖB	Bydén	Micael
Försvarsunderrättelsesdomstolen	Ordförande	Sjöblom	Hases Per
Försäkringskassan	GD	Begler	Ann-Marie
Gymnastik- och idrottshögskolan	Rektor	Larsén	Karin
Göteborgs universitet	Rektor	Fredman	Pam
Havs- och vattenmyndigheten	GD	Granit	Jakob
Högskolan Dalarna	Rektor	Hilliges	Marita
Högskolan i Borås	Rektor	Brorström	Björn
Högskolan i Gävle	Rektor	Johansson	Maj-Britt
Högskolan i Halmstad	Rektor	Alexandersson	Mikael
Högskolan i Skövde	Rektor	Karlsson	Sigbritt
Högskolan Kristianstad	Rektor	Pihl	Håkan
Högskolan Väst	Rektor	Norén	Kerstin
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	GD	Ekborg	Peter
Inspektionen för socialförsäkringen	GD	Hemström-Hemmingsson	Maria
Inspektionen för strategiska produkter	GD	Ahlström	Christer
Inspektionen för vård och omsorg	GD	Hult Backlund	Gunilla
Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	GD	Åslund	Olof
Institutet för rymdfysik	Föreståndare	Barabash	Stanislav
Institutet för språk och folkminnen	GD	Johansson Lind	Ingrid
Justitiekanslern	JK	Skarhed	Anna
Kammarkollegiet	GD	Larsson	Gunnar
Karlstads universitet	Rektor	Bergenheim	Åsa
Karolinska institutet	Rektor vik.	Dahlman-Wright	Karin
Kemikalieinspektionen	GD	Cromnier	Nina
Kommerskollegium	GD	Stelling	Anna
Konjunkturinstitutet	GD	Hansson Brusewitz	Urban
Konkurrensverket	GD	Sjöblom	Dan
Konstfack	Rektor	Lantz	Maria
Konstnärsnämnden	Direktör	Larsson	Ann
Konsumentverket	GD och KO	Tisell	Cecilia
Kriminalvården	GD	Öberg	Nils
Kronofogdemyndigheten	Rikskronofogde	Gellerbrant Hagberg	Christina
Kungl. biblioteket	Riksbibliotekarie	Herdenberg	Gunilla
Kungl. Konsthögskolan	Rektor vik.	Geschwind	Peter
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Rektor	Ryding Alin	Cecilia
Kungl. Tekniska högskolan	Rektor	Gudmundson	Peter
Kustbevakningen	GD	Jönsson	Lena
Lantmäteriet	GD	Kjellson	Bengt
Linköpings universitet	Rektor	Dannetun	Helen
Linnéuniversitetet	Rektor	Hwang	Stephen
Livruskammaren och Skokloster slott med Stiftelsen Hallwylska palatset	Överintendent	Hagberg	Magnus

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Livsmedelsverket	GD	Sohlström	Annica
Lotteriinspektionen	GD	Hallstedt	Håkan
Luftfartsverket	GD	Sundin	Olle
Luleå tekniska universitet	Rektor	Serte	Johan
Lunds universitet	Rektor	von Schantz	Torbjörn
Läkemedelsverket	GD	Andersson Forsman	Catarina
Länsstyrelsen i Blekinge län	Landshövding	Andnor Bylund	Berit
Länsstyrelsen i Dalarnas län	Landshövding	Thörn	Ylva
Länsstyrelsen i Gotlands län	Landshövding	Schelin Seidegård	Cecilia
Länsstyrelsen i Gävleborgs län	Landshövding	Bill	Per
Länsstyrelsen i Hallands län	Landshövding	Sommestad	Lena
Länsstyrelsen i Jämtlands län	Landshövding	Hägglund	Jöran
Länsstyrelsen i Jönköpings län	Landshövding vik.	Wirtén	Anneli
Länsstyrelsen i Kalmar län	Landshövding vik.	Almqvist	Malin
Länsstyrelsen i Kronobergs län	Landshövding	Alsér	Kristina
Länsstyrelsen i Norrbottens län	Landshövding	Österberg	Sven-Erik
Länsstyrelsen i Skåne län	Landshövding vik.	Enander	Göran
Länsstyrelsen i Stockholms län	Landshövding	Heister	Chris
Länsstyrelsen i Södermanlands län	Landshövding	Hagberg	Liselott
Länsstyrelsen i Uppsala län	Landshövding vik.	von Knorring	Johan
Länsstyrelsen i Värmlands län	Landshövding	Johansson	Kenneth
Länsstyrelsen i Västerbottens län	Landshövding	Andersson	Magdalena
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	Landshövding	Holmgren	Gunnar
Länsstyrelsen i Västmanlands län	Landshövding	Akhtarzand	Minoo
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	Landshövding	Bäckström	Lars
Länsstyrelsen i Örebro län	Landshövding	Larsson	Maria
Länsstyrelsen i Östergötlands län	Landshövding	Nilsson	Elisabeth
Malmö högskola	Rektor	Tham	Kerstin
Medlingsinstitutet	GD	Gunnarsson	Carina
Migrationsverket	GD	Danielsson	Anders
Mittuniversitetet	Rektor	Söderholm	Anders
Moderna museet	Överintendent	Birnbaum	Daniel
Myndigheten för delaktighet	GD vik.	Ekman Aldén	Malin
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	GD	Svartz	Kristina
Myndigheten för kulturanalys	Direktör	Härd	Sverker
Myndigheten för press, radio och tv	GD vik.	Schierbeck	Peter
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	GD	Lindberg	Helena
Myndigheten för tillgängliga medier	GD	Larsson	Magnus
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	GD vik.	Cedervärn	Jan
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	GD	Nyberg	Lena
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	Direktör	Lennartsson	Fredrik
Myndigheten för yrkeshögskolan	GD	Persson	Thomas
Mälardalens högskola	Rektor vik.	Pettersson	Paul
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	Överintendent	Arell	Berndt

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Naturhistoriska riksmuseet	Överintendent	Westerberg	Jan Olov
Naturvårdsverket	GD	Risinger	Björn
Nordiska Afrikainstitutet	Direktör	Soiri	Iina
Patent- och registreringsverket	GD	Ås Sivborg	Susanne
Pensionsmyndigheten	GD	Westling Palm	Katrin
Polarforskningssekretariatet	Föreståndare	Dahlbäck	Björn
Polismyndigheten	Rikspolischef	Eliasson	Dan
Post- och telestyrelsen	GD vik.	Wretman	Catarina
Revisorsnämnden	Direktör	Johansson	Per
Riksantikvarieämbetet	Riksantikvarie	Amréus	Lars
Riksarkivet	Riksarkivarie vik.	Åström Iko	Karin
Riksgäldskontoret	Riksgäldsdirektör	Lindblad	Hans
Riksutställningar	GD	Nolmark	Rebecka
Rymdstyrelsen	GD	Norberg	Olle
Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet)	GD	Löow	Lars
Rättsmedicinalverket	GD	Rodrigo	Monica
Sjöfartsverket	GD	Zetterdahl	Ann-Catrine
Skatteverket	GD	Hansson	Ingemar
Skogsstyrelsen	GD	Sundqvist	Herman
Skolforskningsinstitutet	Direktör	Adamson	Lena
Socialstyrelsen	GD	Wigzell	Olivia
Specialpedagogiska skolmyndigheten	GD	Bååth	Greger
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	GD	Axelsson	Susanna
Statens centrum för arkitektur och design	Överintendent vik.	Kimby	Jan
Statens energimyndighet	GD	Brandsma	Erik
Statens fastighetsverk	GD	Anderson	Björn
Statens försvarshistoriska museer	Överintendent	Bengtsson	Staffan
Statens geotekniska institut	GD	Karlsson	Åsa-Britt
Statens haverikommission	GD	Ytterberg	Hans
Statens historiska museer	Överintendent	Jansén	Maria
Statens institutionsstyrelse	GD	Ehliasson	Kent
Statens jordbruksverk	GD	Denneberg	Leif
Statens konstråd	Direktör	Malm	Magdalena
Statens kulturråd	GD	Forssell	Staffan
Statens maritima museer	Överintendent	Grundberg	Leif
Statens medieråd	Direktör	Thorslund	Ewa
Statens museer för världskultur	Överintendent	Follin	Ann
Statens musikverk	GD	Westerberg	Stina
Statens servicecenter	GD	Pålsson	Thomas
Statens skolinspektion	GD	Ångmo	Helén
Statens skolverk	GD	Ekström	Anna
Statens tjänstepensionsverk	GD	Stymne	Joakim
Statens veterinärmedicinska anstalt	GD	Mattsson	Jens
Statens väg- och transportforskningsinstitut	GD	Bjelfvenstam	Jonas

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Statistiska centralbyrån	GD	Lundgren	Stefan
Statskontoret	GD	Mattson	Ingvar
Stockholms konstnärliga högskola	Rektor	Crabtree	Paula
Stockholms universitet	Rektor	Söderbergh Widding	Astrid
Strålsäkerhetsmyndigheten	GD	Persson	Mats
Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac)	GD	Strömbäck	Peter
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	GD	Petri Gornitzka	Charlotte
Svenska institutet	GD	Rembe	Annika
Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)	Direktör	Sjögren	Eva
Sveriges geologiska undersökning	GD	Söderberg	Lena
Sveriges lantbruksuniversitet	Rektor	Högberg	Peter
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)	GD	Brennerfelt	Rolf
Säkerhetspolisen	Säkerhetspolischef	Thornberg	Anders
Södertörns högskola	Rektor	Amberg	Gustav
Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	GD	Wallström	Sofia
Tillväxtverket	GD	Nordlöf	Gunilla
Totalförsvarets forskningsinstitut	GD	Lind	Jan-Olof
Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	GD	Malm	Christina
Trafikanalys	GD	Saxton	Brita
Trafikverket	GD	Erixon	Lena
Transportstyrelsen	GD	Ågren	Maria
Tullverket	Generaltulldirektör	Mattsson	Therese
Umeå universitet	Rektor	Adolfsson	Hans
Universitets- och högskolerådet	GD	Melin	Ulf
Universitetskanslersämbetet	Universitetskansler vik.	Pontén	Annika
Upphandlingsmyndigheten	GD	Ek	Inger
Uppsala universitet	Rektor	Åkesson	Eva
Verket för innovationssystem (Vinnova)	GD	Brogren	Charlotte
Vetenskapsrådet	GD	Stafström	Sven
Åklagarmyndigheten	Riksåklagare	Perklev	Anders
Örebro universitet	Rektor	Schnürer	Johan
Överklagandenämnden för studiestöd	Direktör	Åhgren	Hans Göran

Ordförande i styrelsemyndigheter per den 8 september 2016

Regeringen redovisar nedan en sammanställning över ordförandena i de myndigheter som leds av en styrelse. Sammanställningen redovisar förhållandena per den 8 september 2016.

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Affärsverket svenska kraftnät	Överdirektör	Netz	Bo
AP-fonden Första	GD	Karlström	Urban
AP-fonden Andra	F.d. VD	Arwidson	Marie S.
AP-fonden Tredje	F.d. statsråd	Nuder	Pär
AP-fonden Fjärde	F.d. VD	McPhee	Sarah
AP-fonden Sjätte	Civilekonom	Lindsö	Ebba
AP-fonden Sjunde	F.d. landshövding	Källstrand	Bo
Arbetsförmedlingen	GD	Erixon	Lena
Arbetsgivarverket	Rikspolischef	Eliasson	Dan
Blekinge tekniska högskola	Konsult	Örn	Peter
E-hälsomyndigheten	Hälsa- och sjukvårdsdirektör	Lundgren	Lena
Exportkreditnämnden	VD	Roxendal	Jan
Finansinspektionen	Landshövding	Österberg	Sven-Erik
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd	Professor	Ingvar	Martin
Fortifikationsverket	F.d. landshövding	Norrfalk	Maria
Försvarets materielverk	Konsult	Nygren	Jan
Försvarshögskolan	Landshövding	Egardt	Peter
Försäkringskassan	F.d. VD	Böhlin	Birgitta
Gymnastik- och idrottshögskolan	F.d. landshövding	Eriksson	Björn
Göteborgs universitet	Landshövding	Schelin Seidegård	Cecilia
Högskolan Dalarna	Direktör	Samuelsson	Peter
Högskolan i Borås	F.d. ordförande	Andersson	Roland
Högskolan i Gävle	Regionråd	Blanck	Carina
Högskolan i Halmstad	F.d. generaltulldirektör	Starrin	Karin
Högskolan i Skövde	Docent	Wass	Urban
Högskolan Kristianstad	Regionöverläkare	Kvist	Ulf
Högskolan Väst	F.d. landshövding	Eriksson	Eva
Karlstads universitet	VD	Johansson	Karin
Karolinska institutet	F.d. statsråd	Leijonborg	Lars
Konstfack	F.d. kulturråd	Rennerstedt	Kristina
Konstnärsnämnden	Chefredaktör	Kindstrand	Gunilla
Kungl. Konsthögskolan	Direktör	Svedberg	Berit
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	F.d. kulturchef	Carlsson	Sture
Kungl. Tekniska högskolan	VD	Ekholm	Börje
Lantmäteriet	F.d. GD	Sandebring	Hans

Linköpings universitet	GD	Ekström	Anna
Linnéuniversitetet	Professor	Brändström	Dan
Lotteriinspektionen	Chefsjurist	Håkansson	Per
Luftfartsverket	F.d. VD	Olson	Jan
<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Luleå tekniska universitet	Ordförande	Nordmark	Eva
Lunds universitet	Ambassadör	Hafström	Jonas
Malmö högskola	Forsknings- och utvecklingsdirektör	Fransson	Gun-Britt
Mittuniversitetet	Seniorrådgivare	Nygårds	Peter
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	Professor	Anell	Anders
Mälardalens högskola	Landshövding	Hagberg	Liselott
Post- och telestyrelsen	Civilekonom	Hedén	Åke
Pensionsmyndigheten	F.d. GD	Wigzell	Kerstin
Riksgäldskontoret	F.d. GD	Gustafsson	Yvonne
Rymdstyrelsen	Landshövding	Egardt	Peter
Sjöfartsverket	Egen företagare	Sundling	Jan
Skogsstyrelsen	Forskningschef	Larsson Stern	Marie
Socialstyrelsen	F.d. landshövding	Skogö	Ingemar
Statens fastighetsverk	F.d. statssekreterare	Olsson	Sten
Statens kulturråd	F.d. statssekreterare	Stuart Hamilton	Ulrika
Statens servicecenter	F.d. landshövding	Holmberg	Barbro
Statens tjänstepensionsverk	F.d. GD	Sjöstrand	Mats
Statens väg- och transportforskningsinstitut	VD	Löfsjögård	Malin
Stockholms konstnärliga högskola	Professor	Bremer	Kåre
Stockholms universitet	Justitieråd	Calissendorff	Kerstin
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	F.d. GD	Gustafsson	Yvonne
Sveriges lantbruksuniversitet	GD	Brennerfelt	Rolf
Södertörns högskola	Landshövding	Akhtarzand	Minoo
Tillväxtverket	Landshövding	Alsér	Kristina
Totalförsvarets forskningsinstitut	F.d. GD	Gustafsson	Yvonne
Trafikverket	F.d. GD	Sjöstrand	Mats
Transportstyrelsen	F.d. GD	Annerberg	Rolf
Umeå universitet	VD	Evrell	Lennart
Universitets- och högskolerådet	F.d. universitetsdirektör	Rehnqvist	P-O
Uppsala universitet	Docent	Lemne	Carola
Verket för innovationssystem (Vinnova)	Direktör	Johansson	Hasse
Vetenskapsrådet	F.d. rektor	Bladh	Agneta
Örebro universitet	F.d. GD	Sandebring	Hans

Bilaga 2

Förslag till ändring av
Nordiska
investeringsbankens
stadgar

Bilaga 2

Förslag till ändring av Nordiska investeringsbankens stadgar

Innehållsförteckning

Förslag till ändring av Nordiska investeringsbankens stadgar	3
PROPOSAL FOR AMENDMENT OF STATUTES	5

Förslag till ändring av Nordiska investeringsbankens stadgar

8.3, 9.3 och 10 c §§

Nuvarande lydelse

§ 8.3

Medlemsländerna täcker bankens förluster förorsakade av utebliven betalning i anslutning till projektinvesteringsslån och projektinvesteringssgarantier upp till följande belopp:

Danmark	EUR	377 821 491
Estland	EUR	13 139 366
Finland	EUR	344 859 832
Island	EUR	15 586 072
Lettland	EUR	19 057 647
Litauen	EUR	29 471 632
Norge	EUR	329 308 526
Sverige	EUR	670 755 434

§ 9.3

Medlemsländerna täcker till 100 procent bankens förluster förorsakade av utebliven betalning i anslutning till miljöinvesteringsslån och miljöinvesteringssgarantier upp till följande ursprungligen fastställda belopp:

Danmark	EUR	70 112 698
Estland	EUR	2 189 894
Finland	EUR	51 377 349
Island	EUR	3 186 941
Lettland	EUR	3 176 275
Litauen	EUR	4 911 939
Norge	EUR	61 324 467
Sverige	EUR	103 720 437

§ 10 c)

Banken skall i sin verksamhet eftersträva ett sådant överskott att fondbildning och skälig förräntning av det enligt § 4 inbetalade kapitalet möjliggörs.

Föreslagen lydelse

§ 8.3

Medlemsländerna täcker bankens förluster förorsakade av utebliven betalning i anslutning till projektinvesteringsslån och projektinvesteringssgarantier upp till följande belopp:

Danmark	EUR	379 208 157
Estland	EUR	16 486 418
Finland	EUR	318 902 260
Island	EUR	17 020 181
Lettland	EUR	24 052 957
Litauen	EUR	35 108 442
Norge	EUR	387 086 760
Sverige	EUR	622 134 827

§ 9.3

Medlemsländerna täcker till 100 procent bankens förluster förorsakade av utebliven betalning i anslutning till miljöinvesteringsslån och miljöinvesteringssgarantier upp till följande belopp:

Danmark	EUR	63 201 359
Estland	EUR	2 747 736
Finland	EUR	53 150 377
Island	EUR	2 836 697
Lettland	EUR	4 008 826
Litauen	EUR	5 851 407
Norge	EUR	64 514 460
Sverige	EUR	103 689 138

§ 10 c)

Banken ska i sin verksamhet eftersträva ett sådant överskott att fondbildning och skälig avkastning på det enligt § 3 tecknade grundkapitalet möjliggörs.

PROPOSAL FOR AMENDMENT OF STATUTES**SECTIONS 8.3, 9.3 and 10 c***Present wording***Section 8.3**

The Member countries shall cover the Bank's losses arising from failure of payment in connection with project investment loans and project investment guarantees up to the following amounts:

Denmark	EUR	377,821,491
Estonia	EUR	13,139,366
Finland	EUR	344,859,832
Iceland	EUR	15,586,072
Latvia	EUR	19,057,647
Lithuania	EUR	29,471,632
Norway	EUR	329,308,526
Sweden	EUR	670,755,434

Section 9.3

The Member countries shall cover 100 per cent of the Bank's losses arising from failure of payment in connection with environmental investment loans and environmental investment guarantees up to the following originally established maximum amounts:

Denmark	EUR	70,112,698
Estonia	EUR	2,189,894
Finland	EUR	51,377,349
Iceland	EUR	3,186,941
Latvia	EUR	3,176,275
Lithuania	EUR	4,911,939
Norway	EUR	61,324,467
Sweden	EUR	103,720,437

Section 10 c)

In its operations, the Bank shall aim for a profit allowing the formation of reserves and reasonable return on the paid-in capital referred to in Section 4.

*New wording***Section 8.3**

The Member countries shall cover the Bank's losses arising from failure of payment in connection with project investment loans and project investment guarantees up to the following amounts:

Denmark	EUR	379,208,157
Estonia	EUR	16,486,418
Finland	EUR	318,902,260
Iceland	EUR	17,020,181
Latvia	EUR	24,052,957
Lithuania	EUR	35,108,442
Norway	EUR	387,086,760
Sweden	EUR	622,134,827

Section 9.3

The Member countries shall cover 100 per cent of the Bank's losses arising from failure of payment in connection with environmental investment loans and environmental investment guarantees up to the following amounts:

Denmark	EUR	63,201,359
Estonia	EUR	2,747,736
Finland	EUR	53,150,377
Iceland	EUR	2,836,697
Latvia	EUR	4,008,826
Lithuania	EUR	5,851,407
Norway	EUR	64,514,460
Sweden	EUR	103,689,138

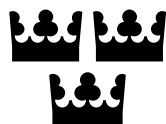
Section 10 c)

In its operations, the Bank shall aim for a profit allowing the formation of reserves and reasonable return on the subscribed authorised capital referred to in Section 3.

PROP.

Skatt, tull och exekution

3

Förslag till statens budget för 2017

Skatt, tull och exekution

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Skatt, tull och exekution	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	9
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	11
2.4 Resultatredovisning.....	11
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	11
2.4.2 Resultat.....	11
2.4.3 Analys och slutsatser	11
2.5 Politikens inriktning	12
3 Skatt.....	13
3.1 Mål för skatt	13
3.2 Resultatredovisning.....	13
3.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	13
3.2.2 Resultat.....	14
3.2.3 Analys och slutsatser	21
3.3 Politikens inriktning	22
3.4 Budgetförslag.....	24
3.4.1 1:1 Skatteverket.....	24
4 Tull.....	27
4.1 Mål för tull.....	27
4.2 Resultatredovisning.....	27
4.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	27
4.2.2 Resultat.....	28
4.2.3 Analys och slutsatser	32
4.3 Politikens inriktning	33
4.4 Budgetförslag.....	34
4.4.1 1:2 Tullverket	34
5 Exekution.....	35
5.1 Mål för exekution.....	35

5.2	Resultatredovisning	35
5.2.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	35
5.2.2	Resultat	36
5.2.3	Analys och slutsatser.....	39
5.3	Politikens inriktning.....	39
5.4	Budgetförslag	40
5.4.1	1:3 Kronofogdemyndigheten	40

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.....	9
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution	11
Tabell 3.1	Eftersträvade skatteintäkter och avgifter säkerställs.....	14
Tabell 3.2	Användning av e-tjänster och enkelt att göra rätt.....	15
Tabell 3.3	Kontroll, rättssäkerhet och enhetlighet	16
Tabell 3.4	Förebygga och motverka brottslighet inom skatteområdet.....	17
Tabell 3.5	Förtroende för Skatteverkets verksamhet	19
Tabell 3.6	Resursanvändning	20
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket	24
Tabell 3.8	Offentligrättslig verksamhet Skatteverket	24
Tabell 3.9	Uppdragsverksamhet Skatteverket	24
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Skatteverket	24
Tabell 4.1	Eftersträvade tull-, skatte- och avgiftsintäkter säkerställs.....	28
Tabell 4.2	Förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet	29
Tabell 4.3	Förtroende för Tullverkets verksamhet	31
Tabell 4.4	Resursanvändning	31
Tabell 4.5	Anslagsutveckling 1:2 Tullverket	34
Tabell 4.6	Offentligrättslig verksamhet Tullverket	34
Tabell 4.7	Uppdragsverksamhet	34
Tabell 4.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Tullverket.....	34
Tabell 5.1	Upprätthålla en god betalningsvilja och motverka överskuldssättning....	36
Tabell 5.2	Förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet	37
Tabell 5.3	Resursanvändning	38
Tabell 5.4	Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten.....	40
Tabell 5.5	Offentligrättslig verksamhet Kronofogdemyndigheten.....	40
Tabell 5.6	Uppdragsverksamhet Kronofogdemyndigheten.....	40
Tabell 5.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Kronofogdemyndigheten	40

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Uppbörd fördelad på inkomstitlar	14
Diagram 3.2	Ärendevolyt i folkbokföringsverksamheten	18
Diagram 3.3	Totala utgifter fördelat på verksamhet	20
Diagram 4.1	Samhällsnytta av beslagtagna narkotika	29
Diagram 5.1	Inkomna ansökningar om skuldsanering	37

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution enligt tabell 1:1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Skatteverket	7 357 366
1:2	Tullverket	1 743 925
1:3	Kronofogdemyndigheten	1 884 273
Summa		10 985 564

2 Skatt, tull och exekution

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution omfattar huvuduppgifterna beskattning, uppbörd av skatt, tull och avgifter samt verkställighet och indrivning av skatter och avgifter. Nära knutet till och starkt integrerade med huvuduppgifterna finns verksamheter med andra syften som antingen följer av eller direkt stödjer arbetet med huvuduppgifterna exempelvis folkbokföring, id-kort, fastighetstaxering, bouppteckningar,

gränsskydd och verkställighet av enskildas betalningsanspråk. Inom skatte-, tull- och exekutionsområdet bedrivs även brottsbekämpning. Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Tullverket är förvaltningsmyndigheter för respektive huvuduppgift. Kustbevakningen bedriver viss verksamhet inom utgiftsområdet genom att medverka i övervaknings- och kontrollverksamheten och ansvara för tullkontrollen till sjöss.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Skatteverket	7 193	7 194	7 192	7 357	7 526	7 689	7 856
1:2 Tullverket	1 774	1 727	1 693	1 744	1 745	1 782	1 821
1:3 Kronofogdemyndigheten	1 787	1 861	1 866	1 884	1 923	1 953	1 997
Totalt för utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution	10 754	10 783	10 751	10 986	11 194	11 424	11 673

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	10 783	10 783	10 783	10 783
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	156	377	615	864
Beslut	47	35	26	27
Överföring till/från andra utgifts- områden				
Övrigt	0	0	0	0
Ny ramnivå	10 986	11 194	11 424	11 673

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

I budgetpropositionen för 2016 beräknades utgiftsområdet att öka med 145 000 000 kronor. Nu föreslås utgiftsområdet öka med 203 000 000 kronor. Huvudskälen till att utgiftsområdet ökar med 58 000 000 kronor mer än vad som tidigare beräknats är dels nya förslag om ca 40 000 000 kronor, dels att pris- och löneuppräkningen nu är 19 000 000 kronor högre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2016. Pris- och löneomräkningen för 2017 uppgår till sammanlagt 156 000 000 kronor.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen föreslår att arbetet med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden intensifieras. Skatteverkets anslag ökas därför tillfälligt med 15 000 000 kronor 2017, 30 000 000 kronor 2018, 2019 respektive 2020.

Regeringen föreslår i utg. omr. 22 avsnitt 4.5.1 en reform som innebär att vissa nationella digitala tjänster och nationella digitala grunddata ska finansieras gemensamt i staten. Därför minskas utgiftsområdets anslag varaktigt med ca 30 000 000 kronor. Skatteverket ansvarar för den nationella digitala tjänsten Mina meddelanden och därför föreslås att myndighetens anslag ökas varaktigt med 38 900 000 kronor från 2017. Från 2018 beräknas anslaget ökas varaktigt med ytterligare 4 100 000 kronor. Skatteverket ansvarar även för viss nationell digital grunddata (t.ex. databasen Navet med folkbokföringsuppgifter). Regeringen föreslår

därför att anslaget ökas varaktigt med ytterligare 5 600 000 kronor från 2017 för att tillhandahålla grunddata åt andra statliga myndigheter.

Regeringen föreslår i propositionen En ny lag om personnamn (prop. 2015/16:180) att Skatteverket ska bli ensam namnmyndighet. För att finansiera kostnader för bl.a. utveckling av it-system föreslår regeringen att 10 000 000 kronor överförs engångsvis 2017 till anslaget från utg.omr. 4 Rättsväsendet, anslag 1:6 *Kriminalvården*.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2016 tillfördes Skatteverket en förstärkning för att bl.a. förstärka arbetet med att skydda den svenska skattebasen. För 2017 tillförs anslaget planerligt 10 000 000 kronor varaktigt. Vidare återförs ca 5 000 000 kronor till anslaget som under 2016 tillfälligt finansierade viss verksamhet vid Ekobrottsmyndigheten och Bokföringsnämnden.

Kronofogdemyndigheten föreslogs i budgetpropositionen för 2016 en varaktig ökning till följd av bl.a. ändrade skuldsaneringsregler för enskilda. För 2017 uppgår dessa medel till 10 000 000 kronor. För arbete mot överskuld-sättning för företagare tillförs anslaget planerligt en tillfällig ökning under tre år. För 2017 uppgår dessa medel till 10 000 000 kronor.

I budgetpropositionen för 2014 tillfördes Tullverket tillfälliga medel t.o.m. 2017 för arbete med införande av unionstillkodexen. För 2017 minskas dessa medel med 8 000 000 kronor och uppgår därmed till 26 000 000 kronor. I budgetpropositionen för 2013 tillfördes Tullverket 5 000 000 kronor årligen under fem år för avskrivningskostnader för anskaffning av nya mobila scanners. Efter 2017 upphör dessa tillfälliga medel.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	56
Verksamhetsutgifter ²	10 899
Investeringar ³	31
Summa ramnivå	10 986

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgiftsområdets utgifter utgörs i huvudsak av verksamhetsutgifter.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle för medborgare och näringsliv samt motverka brottslighet (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:SkU1, rskr. 2008/09:87).

2.4 Resultatredovisning

En övergripande resultatbedömning av utgiftsområdet görs i huvudsak utifrån målet för utgiftsområdet och bygger på resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder. Stöd för resultatbedömningen är bl.a. respektive myndighets årsredovisning, utvärderingar, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser. En detaljerad resultatredovisning och bedömning följer under delområdena skatt, tull respektive exekution.

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En utgångspunkt är att bedömningsgrunder snarare än resultatindikatorer har använts för att analysera och bedöma utvecklingen. Detta då det är förknippat med stora osäkerheter att isolera enskilda företeelser som förklaringar till en förändring. Även om indikatorerna inte ger någon

fullständig bild av utgiftsområdets i många fall komplexa verksamhet tillför de relevant information för att göra en bedömning av hur utgiftsområdet har utvecklats. På grund av myndigheternas olika karaktär och verksamheternas omfattning presenteras indikatorerna och bedömningsgrunderna i sitt sammanhang för respektive delområde.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som används för samlad analys och slutsatser för utgiftsområdet är

- total uppbörd och indrivet belopp,
- uppbördsförlustens storlek,
- skattefelets utveckling,
- brottsbekämpande insatser,
- samhällsnyttovärde,
- enkelt att nå myndigheterna,
- svenskt kvalitetsindex ranking, och
- uttalande från Riksrevisionen.

2.4.2 Resultat

Resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna presenteras i sitt sammanhang under delområdena skatt, tull respektive exekution. Där återfinns en mer detaljerad resultatredovisning, analys och bedömning av resultatet.

2.4.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att samtliga myndigheters måluppfyllelse är god och att myndigheterna i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Respektive myndighet har tagit in skatt, tull och avgifter samt drivit in skulder till staten på ett för samhället effektivt sätt.

De informations- och kunskapsinsatser samt kontrollåtgärder som har genomförts av myndigheterna under 2015 bedöms ha bidragit till att minimera eller begränsa skattefelet dvs. skillnaden mellan de fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga. Det är dock otillfredsställande att skattefelets utveckling och storlek inte kan bedömas tydligare.

Inom utgiftsområdet är användningen av digitala lösningar hög, vilket har bidragit till ökad enhetlighet, kvalitet och effektivitet. Vidare innebär användning av digitala lösningar att det

blir enklare för medborgare och företag att fullfölja sina skyldigheter.

Gemensamt för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten är fokus på insatser för att förenkla regelverk och förebygga fel så att det blir rätt från början. Regeringens bedömning är att verksamheten inom utgiftsområdet har bidragit till arbetet mot att samhällssystemen utnyttjas på icke avsett sätt.

Samtliga myndigheter deltar utifrån sina respektive ansvarsområden i arbetet mot organiserad brottslighet. Under 2015 har Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten bidragit i det gemensamma samverkansarbetet bl.a. genom att återta brottsvinster utifrån den strategi som togs fram 2014. Regeringens samlade bedömning är att insatserna för att bekämpa brottslighet är av stor betydelse och att det bidrar till ett välfungerande samhälle.

Regelbundna undersökningar visar att medborgarnas och företagens förtroende för myndigheterna sammantaget är högt. Regeringen gör bedömningen att samtliga myndigheter bedriver ett positivt och långsiktigt arbete med att stärka medborgarnas och företagens förtroende för myndigheterna.

Riksrevisionen har granskat myndigheternas årsredovisningar och dessa har bedömts som i allt väsentligt rättvisande.

2.5 Politikens inriktning

Myndigheterna inom utgiftsområdet ska underlätta för medborgare och företag att göra rätt för sig. Regeringen understryker vikten av att de som kommer i kontakt med myndigheterna ska få en enhetlig behandling och känna förtroende för rättssäkerheten i regelsystemen. Kvinnor och män ska ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheterna. Ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i allt arbete som bedrivs i myndigheterna i syfte att bidra till att jämställdhetspolitikens mål uppnås.

Regeringen anser att de regelverk och rutiner som myndigheterna själva disponerar över ska vara så enkla som möjligt. För att stärka legitimiteten ska dessa vara möjliga att förstå och inte leda till onödigt stora administrativa kostnader för dem som ska tillämpa reglerna. Nyttan av förenklingar ska dock alltid vägas mot behovet av att säkerställa uppbörden och intäkterna samt motverka fel och fusk. Myndigheterna ska bidra med att utarbeta förslag till förenklingar av de nationella och internationella regelverken, med beaktande av behovet av kontrollmöjligheter.

Kontroller och sanktioner syftar till att förstärka och upprätthålla normer och att se till att regelverken följs. Regeringen betonar att det är viktigt att arbeta mot att samhällssystemen utnyttjas på icke avsett sätt. Myndigheterna ska utifrån sina respektive kompetensområden fortsätta att delta i arbetet mot organiserad brottslighet.

Regeringen bedömer att fortsatta förändringar och effektiviseringar är nödvändiga för att klara av framtidens krav. Standardisering och automatisering av arbetsflöden liksom utveckling av digitala tjänster för att effektivisera är av stor betydelse. Myndigheternas utveckling ska förbättra servicen till medborgare och företag och i lämpliga delar bygga på gemensamma lösningar för statsförvaltningen.

Regeringen kommer att genomföra en reform för att utveckla moderna beredskapsjobb i staten (se utg.omr. 14 avsnitt 4.7). Jobb med lägre kvalifikationskrav och goda arbetsvillkor är en viktig väg in på arbetsmarknaden. De moderna beredskapsjobben kan ge arbetslivserfarenhet och därigenom möjlighet till framtida arbete. Utgiftsområdets myndigheter ska bidra genom att skapa jobb med lägre kvalifikationskrav och goda arbetsvillkor som ger arbetslivserfarenhet och lön inom sina respektive verksamheter.

3 Skatt

3.1 Mål för skatt

För Skatteverket ska målet för utgiftsområdet uppnås genom att

- eftersträvade skatte- och avgiftsintäkter säkerställs rättssäkert och på ett för samhället ekonomiskt effektivt sätt samt på ett sätt som är kostnadseffektivt och enkelt för medborgare och företag,
- brottslighet inom skatteområdet förebyggs och bekämpas, och
- medborgare och företag har förtroende för Skatteverkets verksamhet och att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheten.

3.2 Resultatredovisning

Resultatbedömning av delområde skatt görs i huvudsak utifrån målet för delområdet. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Skatteverkets årsredovisning, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser.

3.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ett urval av indikatorer används i syfte att ge en övergripande bild av delområdet och beskriva hur det har utvecklats under året. Några av indikatorerna har även använts för den samlade analysen för utgiftsområdets utveckling i avsnitt 2 Skatt tull och exekution. Dessa har markerats inom parentes (UO). De övriga indikatorerna

används specifikt för att belysa och fördjupa redovisningen vad gäller utvecklingen inom delområde skatt.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att eftersträvade skatte- och avgiftsintäkter säkerställs på ett rättssäkert och effektivt sätt är

- total uppbörd (UO),
- uppbördsförlustens storlek (UO),
- skattefelets utveckling (UO),
- användning av digitala tjänster och enkelt att göra rätt,
- andel medborgare och företag som instämmer i att det är lätt att göra rätt för sig avseende skatter,
- antal revisioner,
- andel revisioner som resulterar i ändring,
- antal rättsliga externa ställningstaganden, och
- andel överprövningsärenden i domstol som innebär ändring.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att förebygga och motverka brottslighet inom skatteområdet är

- antal beslutade brottsanmälningar antal inkomna brottsutredningar,
- antal avslutade brottsutredningar, och
- antal beslag.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för arbetet med god registerkvalitet för att bidra till ett väl fungerande samhälle är

- antal kontroller avseende bosättning i folkbokföringsregistret.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att medborgare och företag ska ha förtroende för Skatteverkets verksamhet är

- enkelt att nå myndigheten (UO),
- andel medborgare och företag som instämmer i att det är lätt att få information av Skatteverket,
- svenskt kvalitetsindex ranking (UO), och
- andel medborgare och företag som instämmer i att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som syftar till god resursanvändning är

- total resursförbrukning (anslag),
- antal anställda,
- andel sjukfrånvaro, och
- uttalande från Riksrevisionen (UO).

3.2.2 Resultat

Eftersträvade skatte- och avgiftsintäkter säkerställs

Skatteverket fastställer och redovisar den stora merparten av de skatter som betalas i Sverige. Under 2015 betalades det in 1 736 miljarder kronor i skatt. Det är en ökning med 9,5 procent jämfört med 2014, vilket motsvarar 152 miljarder kronor. Efter utbetalningar av kommunalskatte-medel m.m. var nettouppbörden ca 129 miljarder kronor högre än 2014. Uppbördens sammansättning framgår av diagram 3.1.

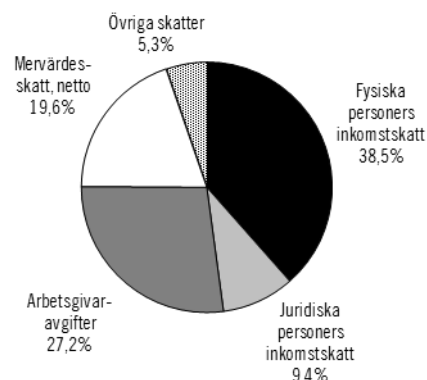
Tabell 3.1 Eftersträvade skatteintäkter och avgifter säkerställs

	2013	2014	2015
Uppbörd, brutto (mdkr)	1 536	1 584	1 736
Uppbörd, netto (mdkr)	852	882	1 011
Uppbördsförlusten (%)	0,37	0,32	0,22

Källa: Skatteverket.

Diagram 3.1 Uppbörd fördelad på inkomstitlar

Andel i procent

Källa: Skatteverket.

Uppbördens förändring beror främst på förhållanden som ligger utanför Skatteverkets inflytande. Det handlar t.ex. om förändringar av skatteregler, löner, priser och konjunkturläge. Störst förändring jämfört med 2014 uppvisar mervärdesskatt som ökat med ca 26 procent. Skatteverket är sedan 2015 beskattningsmyndighet för mervärdesskatt vid import, vilket Tullverket tidigare var. Detta förklarar ca 50 miljarder kronor av mervärdesskattens totala ökning om ca 70 miljarder kronor.

Uppbördsförlusten, dvs. fastställda skatter som inte har betalats till Skatteverket, uppgick 2015 till 0,22 procent vilket motsvarar ca 3,8 miljarder kronor. Storleken på de totala uppbördsförlusterna beror i hög grad på konjunktursvängningar och andra externa förhållanden. Trots detta kan noteras att nivån är lägre än genomsnittet för de senaste tio åren om ca 0,36 procent och att nivån är mycket lägre än det internationella genomsnittet. I OECD:s rapport Working Smarter in Tax Debt Management 2014 var genomsnittet för de länder som deltog i undersökningen ca 3 procent. Skatteverket lyfter fram att ett framgångsrikt arbete inom borgenärsområdet och att betalningsperspektivet allmänt har förstärkts vid hantering av skatteärenden bidrar till låga uppbördsförluster.

Skattefelets utveckling

Skattefelet är skillnaden mellan de fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga. Skatteverket bedömer att åtgärderna mot identifierade risker på ett tillfredsställande sätt har bidragit till att minska skattefelet jämfört med hur stort skattefelet skulle ha varit utan åtgärderna. Drygt hälften av myndighetens totala tid avsåg åtgärder med

fokus på att minska skattefelet. Av denna tid avsåg ca 75 procent kontroll, ca 20 procent vägledning, drygt 3 procent strukturutveckling och knappt 2 procent attitydpåverkan. Jämfört med 2014 innebär det att det har skett en liten förskjutning från kontroll till vägledning och strukturutveckling. För att begränsa skattefelet måste därutöver vissa grundläggande funktioner i myndigheten hålla hög kvalitet. Det handlar t.ex. om effektiv ärendehantering, väl fungerande it-system och god registerkvalitet.

För att få tydligare uttalanden om skattefelets utveckling har regeringen angett i Skatteverkets regleringsbrev för 2015 att myndigheten utöver beskrivning av åtgärder för att minska skattefelet årligen ska bedöma i vilken grad skattefelet har förändrats. Av Skatteverkets redovisning avseende skattefelets utveckling går att utläsa att indikatorerna som rör förutsättningarna att göra rätt i huvudsak har utvecklats i positiv riktning de senaste åren.

Det har fortsatt varit en huvudinriktning inom skatteverksamheten att förenkla och underlätta så att medborgare och företag gör

rätt. En ökad användning av digitala tjänster bidrar till detta. Under 2015 har myndigheten fortsatt att utveckla de digitala tjänsterna såväl inom myndigheten som gemensamt med andra inom den statliga förvaltningen. Det handlar både om nya tjänster och att förbättra befintliga. Samtliga indikatorer som mäter användningen av e-tjänster visar positiv utveckling och antalet rättelser av formella fel minskar.

Däremot bedömer Skatteverket, utifrån svar i attitydundersökningarna, att upplevd risk för upptäckt, motivation och social tillit var ungefär oförändrade mellan 2013 och 2015. Även felutrymmet bedöms oförändrat utifrån indikatorn andel förifyllda inkomstdeklarationer utan ändring. Skatteverket inledde vid halvårsskiftet 2015 slumpvisa skattekontroller i syfte att förbättra underlaget för bedömningen av skattefelet så att det på sikt blir möjligt att med ökad precision göra uttalanden om skattefelets utveckling. Resultat och slutsatser från de slumpvisa kontrollerna kommer att presenteras löpande från 2016. Samlade slutsatser av arbetet kommer att presenteras först 2018.

Tabell 3.2 Användning av e-tjänster och enkelt att göra rätt

Andel i procent

	2013	2014	2015
Andel privatpersoner utan näringsverksamhet som lämnade sin inkomstdeklaration elektroniskt	77	79	81
- kvinnor	52	52	52
- män	48	48	48
Andel privatpersoner med näringsverksamhet som lämnade sin inkomstdeklaration elektroniskt	22	28	32
Andel företag som lämnade skattedeklaration (mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter) elektroniskt	75	77	82
Andel förifyllda inkomstdeklarationer utan ändring	75	75	75
Formella fel av det totala antalet grundbeslut mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter	1,3	1,4	1,1
Andel medborgare som instämmer i att det är enkelt att deklarerat	83	82	82
- kvinnor	84	81	83
- män	83	83	82
Andel företag som instämmer i att det är enkelt för företag att lämna uppgifter om olika skatter	61	65	62

Källa: Skatteverket.

Beskattning och kontrollverksamheten

Ärendevolymerna inom beskattningsverksamheten ökade 2015 och främsta orsaken var fler registrerade för mervärdesskatt och arbetsgivare. Antalet inkomna ärenden för ROT- och RUT-avdrag har ökat med 500 000 ärenden, ökningen är ca 12 procent respektive ca 10 procent jämfört med 2014. Det nya lagkravet om att begäran om utbetalning enbart kan göras elektroniskt har dock inneburit väsentligt kortare genomströmningstider. Ansökan via e-tjänst hanteras på drygt en dag och pappersansökan på

nästan 4,5 dagar. Lagkravet om elektronisk ansökan har tagits väl emot av företagen och dispensreglerna har använts i liten utsträckning.

Antalet inkomna självrättelser har minskat, vilket var enligt förväntningarna om att de som har haft större belopp att redovisa redan har lämnat in självrättelser. Beslutat belopp efter självrättelser av oredovisade tillgångar och inkomster utomlands var 217 miljoner kronor. Självrättelser har därmed inneburit tillkommande skatt om ca 1,7 miljarder kronor under perioden 2011–2015.

Tabell 3.3 Kontroll, rättssäkerhet och enhetlighet

	2013	2014	2015
Beslutade belopp efter självrettelser av oredovisade tillgångar och inkomster utomlands (mnkr)	317	335	217
Antal revisioner	3 488	3 020	3 152
Andel revisioner som resulterar i ändring (%)	80	79	81
Antal tillfällen Skatteverket begärt information från andra länder	527	438	575
– varav tillfällen informationsutbytesavtal tillämpades	59	72	116
Rättsliga externa ställningstaganden (antal)	76	84	104
Andel överprövningsärenden i domstol som innebär ändring (%)	19	16	18

Källa: Skatteverket.

Den totala nedlagda tiden inom beskattningsområdet har ökat under 2015 och den största ökningen avsåg kontrollverksamheten. Kontrollerna ska ske mot områden där risken för skattefel är högst. Det breda arbetet mot fel och fusk i företag har varit fortsatt prioriterat under 2015. Vidare har arbetet varit inriktat mot skatteundandragande och att stoppa allvarligt fusk, vilket har innefattat även kompetens- och metodutveckling. Antalet revisioner har ökat något men är fortsatt lägre än jämfört med 2013. Kontrollverksamheten innefattar andra utredningsformer än revisioner och Skatteverket eftersträvar att använda den mest effektiva formen i det enskilda ärendet. Det har de senaste åren inneburit en förskjutning från revisioner till skrivbordskontroller och att det genomförs färre tillsynsbesök av kassaregister och personalliggare.

I regleringsbrevet för 2015 gav regeringen Skatteverket i uppdrag att kartlägga och analysera skatteplaneringen inom välfärdssektorn samt att särskilt granska företag inom välfärdssektorerna. Skatteverket har redovisat uppdraget i två rapporter (Fi2015/03932/S3, Fi2016/00810/S3). Den skatteplanering som Skatteverket har identifierat för beskattningsåret 2014 sker genom räntor på externa lån, koncernbidrag, utdelningar till fysiska personer och fysiska personers försäljningar av aktier i fåmansaktiebolag. Enligt Skatteverkets rapporter förekommer i princip inte längre skatteplanering med interna räntor sedan nya begränsningsregler för ränteavdrag infördes 2013, däremot har planeringen med externa räntor ökat. Sammantaget har dock skatteplaneringen med räntor minskat väsentligt beskattningsåret 2013 jämfört med Skatteverkets kartläggning av beskattningsåren 2009 och 2010.

I en globaliserad ekonomi är internationellt samarbete viktigt för att identifiera och utreda

internationellt skattefusk och hitta inkomster som dolts i utlandet. Skatteverket använder i allt högre utsträckning Sveriges informationsutbytesavtal och samarbetar nära med flera länder för att spåra tillgångar utomlands.

Rättssäkerhet och enhetlighet

Rättsliga ställningstaganden är ett verktyg som Skatteverket använder för att säkerställa att ärendehantering, kontroller och rättstillämpning utförs korrekt och enhetligt så att alla behandlas lika. Fram t.o.m. 2015 har ca 1 500 rättsliga ställningstaganden publicerats. Under 2015 publicerades 104 ställningstaganden varav flera har haft stort genomslag eftersom de berört många medborgare och företag. Detta gäller exempelvis ställningstagandet som förtydligar gränsdragningen mellan ekonomisk verksamhet och privat verksamhet.

Vidare är andelen överprövningsärenden i domstol som innebär ändring fortsatt låg, vilket Skatteverket anser indikerar en god kvalitet.

Under 2015 har Skatteverket inom beskattningsverksamheten genomfört kvalitetsuppföljningar på fem områden. Sammantaget konstaterar Skatteverket att en stor del av ärendehantering har genomförts med god kvalitet och enhetlighet. Det fanns dock brister i grundförutsättningarna för god kvalitet i vissa delområden och i andra områden faktiska kvalitetsbrister. Exempelvis bedömde Skatteverket att nästan en tredjedel av ärendena i kvalitetsuppföljningen avseende handläggning av formella fel angående mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter var förenade med brister i handläggningen. De mest frekventa bristerna var att rättelse hade gjorts och att beslut hade fattats utan föregående kommunikation med företaget. Där allvarliga brister identifierades har myndigheten påbörjat arbetet med att reducera eller eliminera dessa.

Förebygga och motverka brottslighet inom skatteområdet

Skatteverkets arbete med att förebygga och motverka brottslighet inom skatteområdet sker dels i beskattningsverksamheten, dels i den särskilda skattebrottsenheten. Antalet brottsanmälningar från Skatteverkets kontrollverksamhet i beskattningsverksamheten har minskat, men brottsanmälningarna har blivit mer omfattande eftersom antalet brottsmisstankar ökar.

Skattebrottsenhetens verksamhet består i huvudsak av att biträda åklagare vid Ekobrottsmyndigheten i förundersökningar om misstanke om brott enligt skattebrottslagen (1971:69) och bokföringsbrott. Ärendeflödet till skattebrottsenheten har fortsatt att minska och så även antalet avslutade ärenden. Antalet brottsmisstankar har dock ökat något under 2015 och då även antal brottsmisstankar per ärende. Det indikerar att ärendena har blivit mer komplicerade och att det huvudsakliga arbetet avser medelsvåra och särskilt krävande utredningar som avser kvalificerad brottslighet, är juridiskt komplicerade eller av stor omfattning.

Det faktum att ekonomisk brottslighet blir mer komplex och får fler internationella förgreningar och kopplingar till den digitala ekonomin ställer nya kompetenskrav. Skatteverket har därför under 2015 stärkt kompetensen inom internetanvändning och fortsatt arbetet och samverkan internationellt inom OECD och med övriga nordiska skatteadministrationer.

Skatteverket har vidare tillsatt en nationell samordnare för arbetet mot identitetsrelaterad brottslighet. Problemet med att äkta, falska eller manipulerade identiteter används som brottsverktyg berör flera myndigheter och samhällsfunktioner. Samordnaren ska bl.a. föreslå åtgärder inom ramen för myndighetens uppdrag men även identifiera områden där det finns behov av regelförändringar så att Skatteverket kan föra detta vidare till regeringen.

Tabell 3.4 Förebygga och motverka brottslighet inom skatteområdet

	2013	2014	2015
Antal beslutade brottsanmälningar	2 802	1 880	1 785
Antal inkomna brottsutredningar	1 532	1 312	1 148
Antal avslutade brottsutredningar	1 834	1 316	1 199
Antal brottsmisstankar	17 231	19 048	19 275
Antal beslag i avslutade brottsutredningar	547	440	440
– varav mängdärenden ¹	18	13	2
– varav projekt och särskilt krävande ärenden ²	529	427	438

¹ Mindre omfattande bokföringsbrott och okomplicerade skattebrott.

² Projektärenden avser medelsvåra ärenden, särskilt krävande ärenden avser kvalificerad brottslighet, juridiskt komplicerade ärenden och ärenden av stor omfattning.

Källa: Skatteverket.

Skatteverket är en av flera myndigheter som kraftsamlar inom ramen för den myndighetsgemensamma samverkan mot organiserad brottslighet vilken syftar till att förhindra och bekämpa organiserad och storskalig brottslighet. Skatteverket är en av de myndigheter utöver Polismyndigheten som bidrar med mest resurser i denna samverkan. Skatteverkets deltagande i förundersökningar och underrättelseärenden har minskat något resursmässigt men myndighetens skattekontroller i form av revisioner av företag med koppling till organiserad och ekonomisk brottslighet har ökat jämfört med 2014.

Skatteverket deltar även i regeringsuppdraget med att förbättra rättsväsendets informationsförsörjning (RIF). För Skatteverkets del innebär det t.ex. att utveckla it-stöd för elektroniskt utbyte av information framför allt i samarbete med Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten. Under 2015 har myndigheten bl.a. infört bättre funktionalitet för att göra brottsanmälningar samt en ny gemensam applikation för åklagare och Skatteverket i syfte att undvika dubbelprovning i de fall detta kan vara aktuellt.

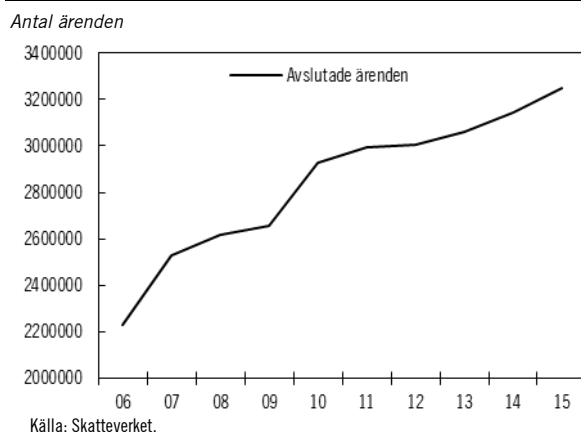
Av Skatteverkets totala kostnader avser ca 3 procent brottsbekämpning. Sedan 2015 styrs verksamheten samlat som en skattebrottsenhet för riket med verksamhet vid 8 orter i stället för som tidigare då verksamheten var organiserad i en skattebrottsenhet per region med verksamhet vid 15 orter. Syftet med organisationsförändringen är att säkerställa långsiktigt goda resultat och effektivitet i verksamheten bl.a. genom högre enhetlighet och kvalitet till följd av gemensam styrning och ledning.

Rättvisande register för att bidra till ett väl fungerande samhälle

Målet för utgiftsområdet är bl.a. att bidra till ett väl fungerande samhälle för medborgare och näringsliv. En del i detta är att Skatteverket upprätthåller god registerkvalitet. Att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens verkliga bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden är inte bara en förutsättning för Skatteverkets fastställande av skatter utan även för att andra samhällsfunktioner har ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Felaktigheter i folkbokföringen kan uppkomma exempelvis när en person inte anmäler utflyttning från Sverige, men det förekommer även att felaktiga uppgifter avsiktligt lämnas till folkbokföringen i syfte att möjliggöra t.ex. bedrägeri och identitetsstöld.

På åtta år har det totala antalet avslutade ärenden inom folkbokföringsverksamheten ökat med nästan 30 procent. Antalet avslutade ärenden 2015 var över 720 000 fler än antalet avslutade ärenden 2007.

Diagram 3.2 Ärendevoly m i folkbokföringsverksamheten

Ökningen sedan 2013 är ca 185 000 avslutade ärenden. De senaste åren har det även skett en förskjutning från enklare registreringsärenden till mer kvalificerade ärenden. Sedan 2014 prövar Skatteverket uppehållsrätten för EES- och EU-medborgare. Prövningen är omfattande och resurskrävande. Vidare har tidigare års analys av folkbokföringsregistret visat att det håller en god kvalitet, men att felaktigheter som uppstår främst hänförs till när en person är folkbokförd här trots att personen inte bor i Sverige.

Mot bakgrund av ökade ärendeflöden och ett identifierat behov av att öka antalet kontroller omdisponerade Skatteverket resurser från andra verksamhetsområden till folkbokföringsverk-

samheten under 2015. Antalet invandringsärenden, som ofta är komplexa, har fortsatt att öka under 2015. Resursförstärkningen har inneburit att den regionala spridningen avseende avslutade invandringsärenden har minskat under året. Antalet ärenden i bosättningskontrollen har ökat, men Skatteverkets ambition att öka andelen utredningar av externa upplysningar om felaktigheter i folkbokföringen har dock inte varit möjlig att förverkliga under 2015.

Skatteverket bedömer att de åtgärder som genomförts riktade mot bedrägligt beteende, dvs. avsiktliga fel och vilseledande uppgiftslämning, har fått genomslag. Arbetet har skett i samverkan med Migrationsverket och aktiviteterna har varit preventiva kontroller, bosättnings- och identitetsutredningar samt efterkontroller av adresser. En kvalitetsuppföljning avseende bosättningskontrollen visar att urvalsprocessen för kontroller i huvudsak har skett på ett enhetligt sätt. Urvalsarbetet är riskbaserat och områden där det är störst risk för fel prioriteras. Andelen utredningar som leder till ändring i folkbokföringsregistret är 83 procent, vilket visar att rätt ärenden valts ut för utredning.

Samverkan med bl.a. Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Försäkringskassan för att förenkla processen för nyanlända i deras myndighetskontakter har fortsatt under 2015. På fyra orter har samverkan mellan myndigheterna möjliggjort för nyanlända att träffa representanter för flera myndigheter vid samma tillfälle. Detta har enligt utvärderingen varit positivt dels genom att nyanlända upplever trygghet och kontroll över sin egen situation, dels genom att etableringsprocessen kan påbörjas snabbare (S2016/04105/SF).

Skatteverket har i promemorian Samordningsnummer till asylsökande – redovisning av uppdrag (Fi2015/04871/S3) lämnat ett förslag om hur samtliga asylsökande ska kunna tilldelas samordningsnummer. Promemorian är föremål för remissbehandling. Regeringen avser att återkomma i frågan.

På samma sätt som folkbokföringen är fastigheters taxeringsvärden av vikt för andra ändamål än skatteberäkning. Lantmäteriet och Statistiska centralbyrån använder exempelvis uppgifter ur Skatteverkets fastighetstaxeringsregister. Under 2015 har Skatteverket slutfört den allmänna småhustaxeringen. Utvärderingen visar att kontroller och intag av aktuella uppgifter från fastighetsägaren i de fall där det funnits anled-

ning har bidragit till rättvisande taxeringsvärden. Förenklat ska taxeringsvärdet vara 75 procent av fastighetens sannolika marknadspris och Skatteverkets undersökning visar att spridningen mellan hur fastighetstaxeringsvärdena skiljer sig har minskat jämfört med förra gången undersökningen gjordes.

Förtroende för Skatteverkets verksamhet

Att enkelt kunna komma i kontakt med Skatteverket och få den service som efterfrågas är viktigt för förtroendet för myndighetens verksamhet. Information och service ska därför vara behovsanpassad och lättillgänglig. Ett sätt är via digitala tjänster, ett annat är service via telefon och e-post. Under 2015 har Skatteverket förbättrat webbplatsens funktioner, tjänster och innehåll för att dessa ska bli än mer lättillgängliga och motsvara användarnas behov samt minska efterfrågan i andra mer resurskrävande kanaler. Vidare lanserades ”Mina sidor” i slutet av året, där privatpersoner och företagare kan logga in för att se sina uppgifter. Antalet besök via mobiltelefon och surfplatta var ca 49 procent fler än året innan.

De fysiska mötena med medborgare sker på servicekontoren som Skatteverket har tillsammans med Försäkringskassan och Pensions-

myndigheten. Antalet besök minskade med ca 12 procent jämfört med 2014 och ungefär hälften av besöken rörde Skatteverkets verksamhet. Myndigheterna har i inriktningen för hur servicesamverkan behöver utvecklas konstaterat att behovet av fysiska möten kommer att finnas kvar, men över tid kommer det sannolikt att minska tack vare digitaliseringen som sker i samhället och utvecklingen av de e-tjänster som många efterfrågar eller använder redan i dag.

Skatteverkets undersökningar visar att andelen medborgare och företagare som instämmer i påståendet att det är lätt att få information av Skatteverket är i nivå med resultatet 2013. Skatteverket bedömer att det positiva resultatet 2014 var påverkat av att påståendet detta år flyttades från början till slutet av telefonintervjuerna. I attitydundersökningen 2015 placerades påståendet likt 2013 och myndigheten bedömer därför nivån till oförändrad.

Skillnaden mellan kvinnor och män vad gäller andel medborgare som instämmer i påståendet att det är lätt att få information av Skatteverket är inte statistiskt säkerställt. Skatteverket konstaterade dock i en analys 2014 att det fanns viss skillnad mellan kvinnor och män i bemötandet till mäns fördel. Bl.a. identifierades att män fick mer extra information i samtal med Skatteupplysningen och vid besök på Servicekontoren.

Tabell 3.5 Förtroende för Skatteverkets verksamhet

	2013	2014	2015
Skatteupplysningen (antal telefonsamtal och e-post)	4 286 166	4 402 432	4 589 673
Andel medborgare som instämmer i att det är lätt att få information av Skatteverket (%)	67*	74*	67
– kvinnor	65	75	64
– män	69	73	70
Andel företag som instämmer i att det är lätt att få information av Skatteverket (%)	60	70*	61
Svenskt kvalitetsindex (indexvärde)	67,4	70,0	67,9
Andel medborgare som instämmer i att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift (%)	71*	74*	79*
– kvinnor	73	76	80
– män	69	71	79
Andel företag som instämmer med att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift (%)	70	77*	69

*Skillnaden mellan året och ett viktat jämförelsetal av data från de två föregående åren är statistiskt säkerställt.
Källa: Skatteverket och Svenskt kvalitetsindex.

Flera aktiviteter i Skatteverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering med bäring på bemötandet har genomförts under 2015. Exempelvis sker utbildning i jämställt bemötande som en integrerad del i den digitala bemötandebildningen och även genom specifika föreläsningar

och diskussioner i verksamheten. Vidare har riktlinjerna för Skatteverkets information till företagare uppdaterats i syfte att utmana bilden av vem som driver företag. Skatteverket vill på detta sätt bidra till att på sikt vidga normen så att fler kan identifiera sig som potentiella företagare.

Medborgarnas och företagens förtroende för Skatteverket påverkar viljan att göra rätt för sig och efterlevnaden av skattereglerna positivt. Det är därför viktigt att ärendehantering, kontroller och rättstillämpning utförs korrekt och enhetligt så att alla behandlas lika. Skatteverkets betyg i svenskt kvalitetsindex har minskat, men ligger fortsatt på en hög nivå. Samtidigt ökade dock de flesta andra myndigheterna i mätningen sina index. Ett värde över genomsnittet (index 63,9) visar att förtroendet för Skatteverket är högt.

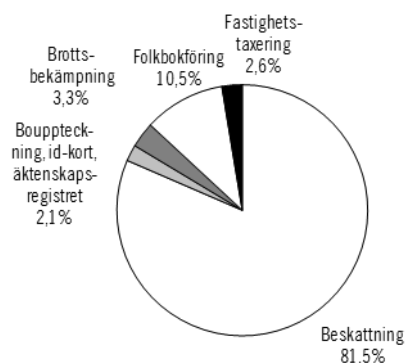
Även den undersökning avseende medborgare som genomförts under 2015 visar att förtroendet för Skatteverket är fortsatt högt. En större andel medborgare uppgav att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift, men vad gäller företagen är det färre som instämmer i påståendet. Det bör dock noteras att svarsfrekvensen i undersökningen har sjunkit de senaste åren. Skatteverket har därför 2015 genomfört en parallell undersökning med annan mätmetod och med denna uppnått högre svarsfrekvens. Då det inte finns något resultat bakåt i tiden att jämföra med redovisar Skatteverket utfallet först nästa år. Resultatet avseende andelen som instämde i påståendet att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift vid användning av nya metoden var mer positivt bland företagen (76 procent) medan medborgare instämde i lägre grad (72 procent). Skatteverkets slutsats är att skillnaderna beror på tillfälligheter.

Resursanvändning

Verksamheten finansieras i huvudsak via anslag om ca 7 miljarder kronor. Bidrag och avgifter uppgick till cirka en miljard kronor. Ungefär 70 procent av utgifterna utgörs av personalkostnader. Totala utgifternas fördelning per verksamhet framgår av diagram 3.3.

Diagram 3.3 Totala utgifter fördelat på verksamhet

Andel i procent

Källa: Skatteverket.

Tabell 3.6 Resursanvändning

	2013	2014	2015
Resursförbrukning ¹ (mnkr)	6 934	6 970	7 193
Antal anställda	10 371	10 492	10 456
– andel kvinnor (%)	66	66	66
– andel män (%)	34	34	34
Sjukfrånvaro (%)	3,8	4,0	4,5
– kvinnor	4,6	4,9	5,5
– män	2,3	2,4	2,5
Uttalande från Riksrevisionen	rättvisande	rättvisande	rättvisande

¹ Utöver detta disponerar Skatteverket anslaget 9:2 ap.2 Stöd till trossamfund under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, anslaget 1:11 ap.2 Trängselskatt i Stockholm och anslaget 1:14 ap.3 Trängselskatt i Göteborg under utgiftsområde 22 Kommunikationer samt intäkter av avgifter.
Källa: Skatteverket.

Den totala sjukfrånvaron var 2014 högre än genomsnittlig sjukfrånvaro i de statliga myndigheterna. Skatteverkets analys visade att den höga sjukfrånvaron var stressrelaterad och rörde vissa delar av verksamheten. Under 2015 har myndigheten därför inlett riktade insatser inom dessa verksamheter. Vidare har jämförande studier gjorts för att identifiera bakomliggande faktorer utifrån långsiktighet och hållbarhetsperspektiv. Detta arbete har fokuserat på organisation, arbetssätt, ledarskap och medarbetarskap. Trots insatserna ökade dock sjukfrånvaron ytterligare under 2015 med 0,5 procentenheter till 4,5 procent. Ökningen jämfört med 2014 är densamma som ökningen för statlig sektor totalt, men Skatteverket har högre sjukfrånvaro än genomsnittet om 3,9 procent, vilket även är den högsta sjukfrånvaron som myndigheten har noterat under den senaste tioårsperioden. Sjukfrånvaron

ökar mest för kvinnor som fortsatt har högre sjukfrånvaro jämfört med män och även skillnaden mellan könen ökar. Det är framför allt kvinnors långtidssjukfrånvaro som ökar vilket också är en trend de senaste åren. Långtidssjukfrånvaron för kvinnor uppgick till 3,1 procent och mäns till 1,0 procent.

Riksrevisionen har granskat Skatteverkets årsredovisning och denna har bedömts som i allt väsentligt rättvisande. I en särskild revisionsrapport avseende Skatteverkets administration av inkomstgrundande ålderspension och uppbörd av ålderspensionsavgifter uppmärksammar Riksrevisionen myndighetens ledning på vissa iakttagelser. Riksrevisionen rekommenderar Skatteverket att bl.a. förbättra dokumentation och skriftliga rutinbeskrivningar på området.

3.2.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att Skatteverkets måluppfyllelse är god och att myndigheten i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Regeringen delar Skatteverkets bedömning att de åtgärder som vidtagits har bidragit till att minska skattefelet jämfört med hur stort det skulle ha varit utan åtgärderna. Regeringen efterfrågar dock mer precision i uttalanden om såväl skattefelets utveckling som skattefelets storlek. Det är positivt att Skatteverket har inlett arbete med systematiska slumpvisa kontroller, vilket på sikt kan antas ge bättre förutsättningar för att kunna följa skattefelets utveckling över tid.

Regeringen konstaterar att införandet av krav om elektronisk begäran om utbetalning av ROT- och RUT-avdrag har fallit väl ut. En ansökan via e-tjänst hanteras mer än fyra gånger så snabbt som en pappersansökan och lagkravet har tagits väl emot av företagen. Användningen av e-tjänster generellt har fortsatt att öka. Regeringen instämmer med Skatteverket i att en ökad användning av e-tjänster bidrar till förenklingar för medborgare och företag i att fullfölja sina skyldigheter.

Det är viktigt att skattereglerna följs och att resurserna i kontrollverksamheten koncentreras till områden med högst risk för fel och fusk. Att åtta av tio genomförda kontroller leder till ändring tyder på att urvalet har hög precision. Regeringen noterar att Skatteverket bedömer att felutrymmet, upplevd risk för upptäckt, motiva-

tion och social tillit var ungefär oförändrade 2013–2015. Ett syfte med kontroll och sanktioner är att förstärka och upprätthålla normer och regeringen anser därför att det är bra att kontrollverksamheten har ökat under 2015. Att upprätthålla kontrollnivåerna är av vikt för den upplevda risken att bli upptäckt vid skattefusk.

Vidare kan konstateras att Skatteverket i allt högre utsträckning använder Sveriges informationsutbytesavtal och samarbetar nära med flera länder för att spåra tillgångar utomlands som enligt regelverket ska beskattas i Sverige. Regeringen välkomnar denna positiva utveckling då internationellt samarbete är viktigt i dagens globaliserade ekonomi.

Regeringen anser att Skatteverkets registerkvalitet i huvudsak är bra, men den kan bli ännu bättre för att säkerställa ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Skatteverket har tillfört resurser till verksamhetsområdet men ännu har inte kontrollerna ökat i den omfattning som var planerat. Ökad automatisering kan möjliggöra omfördelning av resurser från manuell ärendehantering till kontrollverksamhet. Volymerna och komplexiteten i ärendena ökar, vilket också förstärker behovet av att utveckla arbetssätt och samverkan. Regeringen ser ett ökat behov av samverkan mellan myndigheter för att skapa enklare och mer effektiva processer för nyanlända. Därför har regeringen gett myndigheterna i uppdrag att fortsätta samarbetet i en omfattning som möjliggör att fler nyanlända kan möta myndigheterna på detta sätt i etableringsprocessen (A2016/01467/EXPCH).

Regeringen gör bedömningen att Skatteverket är en viktig samverkanspart i myndigheternas gemensamma satsning mot att bekämpa den organiserade brottsligheten. Vidare håller Skatteverkets leveranser och underlag inom RIF-arbetet god kvalitet. Då trenden i den brottsbekämpande verksamheten med allt mer komplexa ärenden fortsätter är det viktigt att de möjligheter som finns till samverkan med andra myndigheter tillvaratas och vidareutvecklas.

Undersökningar under 2015 visar att Skatteverket fortsatt har ett högt förtroende. Regeringen konstaterar att negativ publicitet under våren 2016 kan ha skadat förtroendet, vilket aktualiserar vikten av att fortsatt bedriva ett långsiktigt arbete med att stärka medborgarnas och företagets förtroende för myndigheten.

Regeringen ser positivt på de insatser som har gjorts för att hindra att sjukfrånvaron ökar men

anser att det krävs ytterligare ansträngningar och analyser av varför sjukfrånvaron bland kvinnor ökar.

3.3 Politikens inriktning

Skattepolitikens främsta syfte är att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Vid sidan om detta ska den även skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt, hög sysselsättning och ett rättvist fördelat välstånd (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254).

Arbete mot skatteundandragande

Regeringen anser att ett fungerande skattesystem där var och en gör rätt för sig är en förutsättning för den svenska modellen. En alltmer globaliserad ekonomi gör att det finns ett stort behov av att skydda den svenska skattebasen och säkerställa ett effektivt användande av automatiska informationsutbyten. Skatteflykt och skatteundandragande innebär stora kostnader för Sverige och andra länder och det drar undan resurser från vår gemensamma välfärd. Skattefusk och skatteundandragande skadar såväl en fri och rättvis konkurrens som att det kan vidga klyftor och öka ojämlikheten när skatteuttaget övervältras på andra grupper i samhället.

Att motverka skattefusk och aggressiv skatteplanering är en hög politisk prioritering. I syfte att intensifiera arbetet med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden föreslår regeringen att medel tillförs Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket under perioden 2017–2020. Det är viktigt att samverkan mellan de båda myndigheterna är god och fortsätter att utvecklas.

Vad gäller att motverka skatteflykt och skattefusk utvecklar Skatteverket löpande arbetssätt och samverkan, bl.a. genom att ta del av andra länders erfarenheter. Regeringen följer dessa insatser noga och har för avsikt att ge Skatteverket i uppdrag att lämna en rapport till regeringen med goda exempel på åtgärder mot skatteflykt och skattefusk i andra länder samt

föreslå andra relevanta åtgärder för att minska skatteflykt och skattefusk i Sverige.

Regeringen presenterade i april 2016 ett 10-punktsprogram mot skatteflykt som är styrande för det fortsatta arbetet mot skatteflykt, skatteundandragande och penningtvätt. Som ett led i detta arbete har regeringen i budgetpropositionen för 2016 tillfört en successiv förstärkning av Skatteverkets resurser för att myndigheten ska kunna utöka den internationella kontrollen av skattefusk och skatteupplägg. Skatteverket kommer med automatiskt informationsutbyte att få tillgång till stora mängder information från andra länders skatteadministrationer. Skatteverket ska dels förstärka ärendehandläggningen, dels utveckla it-system för informationsutbyte för att kunna använda den information som erhålls på ett effektivt sätt. Vidare ska Skatteverket enligt regeringsuppdrag uppmuntra att skattepolicyfrågor diskuteras i företagens ledning (Fi2016/02469/S3).

I 10-punktsprogrammet mot skatteflykt lyfter regeringen även fram att utvecklingsländerna drabbas hårt av det internationella skatteundandragandet. Det efterfrågestyrda arbete med kapacitetsuppbyggnad som Skatteverket bedriver i utvecklingsländer är därför av central betydelse för att möjliggöra för dessa länder att upptäcka och motverka skatteflykt samt att få in de skatter som ska betalas i enlighet med deras skattelagstiftning. Regeringen lyfter även fram vikten av kapacitetsuppbyggnad i skrivelsen Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 (skr. 2015/16:182).

Högt förtroende för skattesystemet

En vägledande princip för skattepolitiken är att medborgarna och företagen ska ha ett högt förtroende för skattesystemet och skatter ska tas ut på ett rättssäkert sätt (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254). Skatteverket ska därför fortsätta att prioritera insatser för att säkerställa enhetlighet och rätts-säkerhet i skattesystemet. Det handlar bl.a. om rimliga handläggningstider, enhetlig rättstillämpning och rätt kontrollnivåer.

Ett högt förtroende för skattesystemet kräver åtgärder för att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden. För att öka de allmänpreventiva effekterna anser regeringen att Skatteverket ska prioritera sådana områden där

riskerna för allvarliga fel är höga och där fusk är särskilt förtroendeskadligt. Kontroller ska i huvudsak riktas mot att upptäcka och åtgärda avsiktliga fel och träffsäkerheten måste därför vara hög. Kontrollerna ska ske tidigt för att öka den preventiva effekten på individnivå och ska följas upp genom återkommande kontroller i syfte att minska upprepat fel och fusk. Det är viktigt att arbetet med urvals- och riskanalyser liksom uppföljningssystem fortsätter att utvecklas.

En minskning av skattefelet kan bredda skattebaserna. Regeringen vill därför att Skatteverket kontinuerligt och med högre precision ska följa såväl skattefelets utveckling som skattefelets storlek över tid. Regeringen kommer att fortsätta följa Skatteverkets insatser för att kunna mäta skattefelets storlek.

Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet och organiserad brottlighet

Skatteverket är en viktig samarbetspart i det arbete som regeringen har initierat för att myndigheterna ska arbeta gemensamt mot att samhällssystemen utnyttjas på ett icke avsett sätt. Samverkan mellan myndigheter är centralt eftersom frågorna är komplexa och berör flera myndigheter. Skatteverket ska t.ex. bidra i regeringens delegation mot överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (dir. 2016:60).

Skatteverket ska även fortsatt bidra och utveckla samverkan inom ramen för arbetet med att bekämpa organiserad brottlighet. Regeringen har även beslutat att Säkerhetspolisen, Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten och Skatteverket ska vidareutveckla och förstärka sitt samarbete för att mer effektivt bekämpa finansiering av terrorism (Ju2016/03577/PO). Uppdraget är en åtgärd inom regeringens överenskommelse med Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna kring åtgärder mot terrorism.

God service till privatpersoner och företag

Inom folkbokföringsområdet är det viktigt att pågående samarbete med andra myndigheter för att förbättra etableringsprocessen för enskilda fortsätter. Det är angeläget att Skatteverket kan hantera de ärendemängder som kommer av ökat antal nyanlända samtidigt som det löpande registerkvalitetsarbetet är av vikt.

Skatteverket har omfattande kontakter med medborgare och företag. Kvinnor och män ska ges samma möjligheter och villkor. Därför anser regeringen att det är angeläget att fortsätta arbetet med jämställdhetsintegrering och att använda kunskapen om hur olika företagsformer t.ex. skattefusk, fördelar sig avseende kön. Arbetet omfattar t.ex. att vidareutveckla den individbaserade verksamhetsstatistiken och de slutsatser myndigheten kan dra utifrån denna. Regeringen kommer att följa arbetet noga.

Medborgarnas och företagens uppgiftslämnande ska i första hand ske genom digitala lösningar eftersom det bidrar till ökad rätts-säkerhet, kvalitet och effektivitet. Det är centralt att utvecklingen av digitala lösningar fortsätter såväl inom myndigheten som gemensamt med andra inom den statliga förvaltningen. Det är även viktigt att arbetet med att utveckla de digitala tjänsterna för företagen fortsätter utifrån förhållningssättet att uppgiftslämnandet måste anpassas till olika företags behov och förutsättningar.

Högt förtroende för myndigheten är en förutsättning för att Skatteverket effektivt ska kunna utföra sitt uppdrag och säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn. Därför vill regeringen betona att det är viktigt att Skatteverket aktivt arbetar med insatser för att stärka medborgarnas och företagens förtroende för myndigheten.

3.4 Budgetförslag

3.4.1 1:1 Skatteverket

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	7 192 649		98 376
2016	Anslag	7 194 417	Utgifts-prognos	7 191 661
2017	Förslag	7 357 366		
2018	Beräknat	7 525 597 ¹		
2019	Beräknat	7 688 911 ¹		
2020	Beräknat	7 856 037 ¹		

¹ Motsvarar 7 371 467 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skatteverkets förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder och bidrag till vissa internationella organisationer inom skatteområdet samt maximalt 30 000 000 kronor i ersättningsbelopp enligt vissa lagar.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Offentligrättslig verksamhet Skatteverket

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras ²	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	8 367	74 040	109 161	-35 121
Prognos 2016	8 300	78 400	111 400	-33 000
Budget 2017	8 300	96 900	129 900	-33 000

¹ Avser intäkter för förhandsbesked och låneförbud samt ansökningsavgift för äktenskapsregistret, gåvomottagare (t.o.m. 2015) och europeiskt arvsintyg.

² Avser intäkter för prissättningsbesked, aviseringssystemet, ID-kort, namnrenden (fr.o.m. 2017) och kopior av allmänna handlingar.

Tabell 3.9 Uppdragsverksamhet Skatteverket

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet ¹	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	939 249	915 317	23 932
(varav tjänsteexport)	(35 659)	(32 307)	(3 352)
Prognos 2016	912 000	927 000	-15 000
(varav tjänsteexport)	(33 250)	(33 250)	(0)
Budget 2017	931 000	926 000	5 000
(varav tjänsteexport)	(33 250)	(33 250)	(0)

¹ Avser pensionsadministration för AP-fonderna och premiepensionssystemet, resurssamordning med verksamhetsstöd till Kronofogdemyndigheten och Statens servicecenter (t.o.m. 2015), servicekontorsamverkan med Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, tjänsteexport, SPAR, försäljning av uppgifter ur data-register samt offentlig inköps- och resurssamordning.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 194 417	7 194 417	7 194 417	7 194 417
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	102 922	255 502	417 175	582 620
Beslut	60 027	75 677	77 319	79 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/beräknat anslag	7 357 366	7 525 597	7 688 911	7 856 037

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att Ekobrottsmyndighetens och Skatteverkets arbete med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden intensifieras. Skatteverkets anslag ökas därför tillfälligt med 15 000 000 kronor 2017, 30 000 000 kronor 2018, 2019 respektive 2020.

Regeringen föreslår i utg. omr. 22 avsnitt 4.5.1 en reform som innebär att vissa nationella digitala tjänster och nationella digitala grunddata ska finansieras gemensamt i staten. Skatteverket ansvarar för den nationella digitala tjänsten Mina meddelanden och därför föreslås att anslaget ökas varaktigt med 38 900 000 kronor från 2017. Från 2018 beräknas anslaget ökas varaktigt med ytterligare 4 100 000 kronor. Vidare ansvarar Skatteverket för nationella digitala grunddata (t.ex. databasen Navet med folkbokföringsuppgifter). Regeringen föreslår att anslaget ökas varaktigt med ytterligare 5 600 000 kronor från 2017 för att tillhandahålla grunddata åt andra statliga myndigheter. Samtidigt minskas anslaget varaktigt med ca 24 600 000 kronor för att finansiera den samlade reformen. Den samlade nettoeffekten för reformen blir därmed en varaktig förstärkning fr.o.m. 2017 om 19 900 000 kronor. Nettoeffekten fr.o.m. 2018 beräknas till sammanlagt 24 000 000 kronor.

Regeringen föreslår i propositionen En ny lag om personnamn (prop. 2015/16:180) bl.a. att Skatteverket ska bli ensam namnmyndighet. Regeringen anser att kostnaden för den löpande hanteringen för vissa namnrenden bör avgifts-

finansieras. Regeringen avser att i förordning närmare föreskriva för vilka namnändringar Skatteverket ska ta ut en avgift och storleken på avgifterna. Avgifterna ska disponeras av Skatteverket. För att finansiera kostnader för bl.a. utveckling av it-system föreslås att 10 000 000 kronor överförs engångsvis 2017 till anslaget från anslag 1:6 *Kriminalvården* under utg.omr. 4 Rättsväsendet.

I budgetpropositionen för 2016 tillfördes Skatteverket en förstärkning för att kunna förstärka arbetet med att skydda den svenska

skattebasen och säkerställa effektivt användande av automatiskt informationsutbyte. Förstärkningen sker stegvis 2016–2018 och 2017 tillförs 10 000 000 kronor varaktigt. Vidare återförs ca 5 000 000 kronor till anslaget som under 2016 tillfälligt finansierade verksamhet vid Ekobrottsmyndigheten och Bokföringsnämnden.

Regeringen föreslår att 7 357 366 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skatteverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 525 597 000 kronor, 7 688 911 000 kronor respektive 7 856 037 000 kronor.

4 Tull

4.1 Mål för tull

För Tullverket ska målet för utgiftsområdet uppnås genom att

- eftersträvade tull-, skatte- och avgiftsintäkter, liksom efterlevnaden av in- och utförelsestrukturer säkerställs rättssäkert och på ett för samhället ekonomiskt effektivt sätt samt på ett sätt som är kostnadseffektivt och enkelt för medborgare och företag med beaktande av behovet av enkla tullförfaranden,
- säkerhet i leveranskedjan främjas,
- brottslighet inom tullområdet förebyggs och bekämpas, och
- medborgare och företag har förtroende för Tullverkets verksamhet och att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheten.

4.2 Resultatredovisning

Resultatbedömning av delområde tull görs i huvudsak utifrån målet för delområdet. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Tullverkets årsredovisning, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser.

4.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ett urval av indikatorer har använts i syfte att ge en övergripande bild av delområdet och beskriva hur det har utvecklats under året. Några av

indikatorerna har även använts för den samlade analysen för utgiftsområdets utveckling i avsnitt 2 Skatt, tull och exekution. Dessa har markerats inom parentes (UO). De övriga indikatorerna används specifikt för att belysa och fördjupa redovisningen vad gäller utvecklingen inom delområde tull.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att eftersträvade tull-, skatte- och avgiftsintäkter säkerställs rättssäkert och kostnadseffektivt är

- total uppbörd (UO),
- uppbördsfelets storlek (UO),
- skattefelets utveckling (UO),
- andel automatklarerade ärenden,
- antal kontroller vid klarering, och
- antal kontroller i efterhand.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet är

- samhällsnyttovärde narkotikabeslag (UO),
- antal utslagna eller allvarligt störda kriminella nätverk,
- samhällsnyttovärde alkohol och tobakbeslag (UO),
- antal inledda förundersökningar avseende tullrelaterad ekonomisk brottslighet, och
- antal fysiska kontroller.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att medborgare och företag ska ha förtroende för Tullverkets verksamhet är

- svenskt kvalitetsindex ranking (UO),
- enkelt att nå myndigheten (UO), och
- ranking i internationella studier.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som syftar till god resursanvändning är

- total resursförbrukning,
- antal anställda,
- andel sjukfrånvaro, och
- uttalande från Riksrevisionen (UO).

4.2.2 Resultat

Eftersträvade tull-, skatte- och avgiftsintäkter säkerställs

Tabell 4.1 Eftersträvade tull-, skatte- och avgiftsintäkter säkerställs

	2013	2014	2015
Uppbörd (mdkr)	57	59	11
Uppbördsfelet (%)	0,18	0,18	0,19
Skattefelets utveckling (bedömning)	i.u.	i.u.	i.u.
Automatklarerade ärenden (%)	86,1	86,5	86,8
Kontroller vid klarering (antal)	81 006	82 832	86 622
Kontroller i efterhand (antal)	4 675	4 065	4 189

Källa: Tullverket.

Tullverket fastställer och tar ut tullar, skatter och avgifter i samband med import och export. Den stora uppbördsminskningen förklaras av att Tullverket fr.o.m. 1 januari 2015 inte längre är beskattningsmyndighet för mervärdesskatt vid import för mervärdesskatteregistrerade företag. I stället är Skatteverket beskattningsmyndighet för dessa deklareranter. Jämfört med föregående år har tullmedel ökat med ca 8 procent och detta förklaras främst av att värdet på importen av vissa varor med relativt höga tullsats har ökat bl.a. på kläder, skor, maskiner och utrustning. Tullavgifter utgör s.k. traditionella egna medel och ingår i systemet för finansiering av EU-budgeten.

Fastställda belopp ska betalas i sin helhet inom utsatt tid och skillnaden, dvs. den icke influtna uppbörden av den debiterade uppbörden, är det som benämns som uppbördsfelet. Uppbördsfelet ligger ungefär på samma nivå som tidigare. Att andelen ökat något kan till största del förklaras av förändrad mervärdesskattehantering. Att få in uppbörden från mindre, icke mervärdesregistrerade företag och privatpersoner är svårare än från stora företag.

Skattefelet är skillnaden mellan de fastställda och de teoretiskt riktiga beloppen. Det är angeläget att följa skattefelet för att fånga upp brister av olika slag och för att kunna vidta korrigerande åtgärder. Tullverket arbetar utifrån tre områden som Tullverket kan påverka och som har betydelse för skattefelet; vägledning och attityder, strukturutveckling och kontroller. Inom respektive område har Tullverket vidtagit flera åtgärder för att stärka och upprätthålla regler eller upptäcka fel. Årets kvalitetsmätning indikerar att andelen tulldeklarerationer som är riktiga och fullständiga är i nivå med tidigare år och andelen riktiga och korrekta deklarerationer från uppbördssynpunkt har ökat med 10 procent jämfört med 2014 till 89 procent 2015. Eftersom Tullverket upphört att vara beskattningsmyndighet för vissa mervärdesskattefrågor är kvalitetsmätningen inte fullt ut jämförbar med tidigare år. Mätningen är dock en indikation på effekten av Tullverkets arbete för att det ska bli rätt från början. Sammantaget kan Tullverket inte kvantitativt uttala sig om i vilken grad skattefelet har påverkats, men man bedömer dock att myndighetens åtgärder har bidragit till att skattefelet är mindre än vad det skulle ha varit om inte åtgärderna vidtagits.

Syftet med klarering är att frigöra varor och säkerställa en korrekt uppbörd efter att deklarerations- och uppgiftsskyldigheten enligt tullagstiftningen har uppfyllts av företagen. Automatklarering innebär att elektroniska ärenden tullklareras genom automatisk databehandling i tulldatasystemet i stället för att klareras av en tulltjänsteman. Klareringsverksamheten är beroende av näringslivets handelsmönster och val av tullförfaranden, vilket i sin tur beror på vilka tillstånd och vilken nivå av förenklingar som företagen har möjlighet att få enligt tullagstiftningen. Även om antalet klareringsärenden har ökat med 6 procent och uppgick till ca 7 miljoner 2015 har automatklaringsgraden inte ökat i samma takt, vilket

har medfört att flera ärenden måste hanteras manuellt. Tidsåtgången per ärende har dock minskat och det förklaras av att inflödet av komplexa ärenden har minskat liksom antalet tidskrävande varuundersökningar. Elektroniskt uppgiftslämnande ger möjlighet till minskad manuell hantering och ett effektivare resursutnyttjande i kontrollarbetet.

Efterkontroller sker i huvudsak genom tullrevisioner och eftergranskningar för att granska att rätt uppgifter har lämnats och att tull, skatt och andra avgifter har betalats på rätt sätt. Tullrevisioner är den kontrollform som mest påverkar resultatet för korrekt uppbörd. Under året har antal tullrevisioner minskat men den debiterade uppbörden till följd av Tullverkets kontroller har sammanlagt ökat med 13 procent, varav debiteringar till följd av efterkontroller ökat med 43 procent.

Unionstullkodexen gäller sedan den 1 maj 2016 och en ny tullag har beslutats. Förändringarna i unionstullkodexen syftar till att modernisera tullhanteringen bl.a. genom elektronisk tullhantering, öka säkerhetsnivån vid EU:s yttre gräns och underlätta för näringslivet. För genomförandet av unionstullkodexen har Tullverket tilldelats 92 miljoner kronor fördelat över åren 2014 t.o.m. 2017 (prop. 2013/14:1). Myndigheten har utöver det även tilldelats tillfälliga medel om 10 miljoner respektive 75 miljoner kronor vid höständringsbudgeten för 2013 respektive 2014 (prop. 2013/14:2 respektive prop. 2014/15:2). Till den 1 maj 2016 har flera grundläggande it-system driftsatts och flera ska driftsättas successivt de kommande åren. Regeringen följer arbetet noga.

Förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet

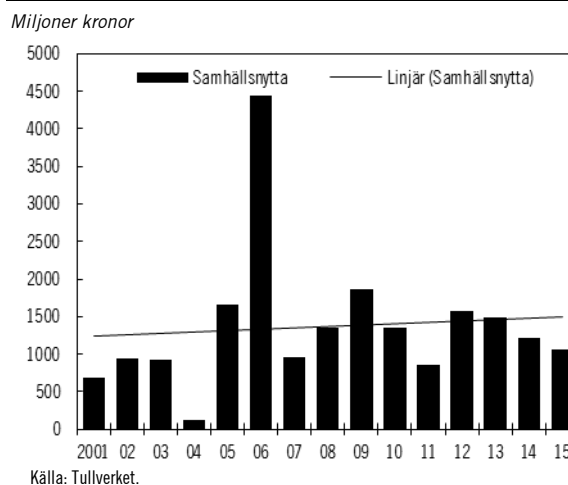
Tabell 4.2 Förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet

	2013	2014	2015
Samhällsnytta av narkotikabeslag (mnkr)	1 481	1 211	1 057
Utslagna eller allvarligt störda kriminella nätverk (antal)	11	22	17
Samhällsnytta av alkohol- och tobakbeslag (mnkr)	109	133	155
Inledda förundersökningar vad avser tullrelaterad ekonomisk brottslighet (antal)	73	44	36
Fysiska kontroller (antal)	96 557	89 570	74 208

Källa: Tullverket.

Tullverket beräknar samhällsnyttan av beslagtagna narkotika respektive beslagtagna och omhändertagna alkohol och tobak enligt den modell som presenterades i betänkandet En gräns – en myndighet (SOU 1998:18). Samhällsnyttan av beslagtagna narkotika varierar över enskilda år bl.a. beroende på vilka preparat som beslagtas, ju högre farlighetsgrad ett preparat har desto högre värde ges det. Sedan mätningen börjat är trenden svagt uppåtgående även om de senaste årens utveckling varit negativ.

Diagram 4.1 Samhällsnytta av beslagtagna narkotika

Under året har en längre nationell kontroll-operation mot post- och kurirflödet genomförts samtidigt som kontrollnivån i övriga flöden har bibehållits. Beslagen i post- och kurirflödet har i huvudsak varit läkemedel, narkotiska tabletter och dopningspreparat vilket har bidragit till att minska tillgången på detta för framförallt ungdomar. Minskningen av beslagtagna kat får

stort genomslag i sammanställningen av de beslagtagna mängderna av narkotika och dopningsmedel. Som mest beslagtogs ca 19 ton kat 2011 och 2015 beslagtogs knappt en fjärdedel, 3,5 ton. Minskningen av katbeslagen beror framförallt på förändrade och mer restriktiva regler i andra EU-länder som lett till en minskad införsel av den i vikt tyngre varan färsk kat.

Inom ramen för kontrollverksamheten har Tullverkets riktade arbete mot kriminella nätverk framför allt berört narkotikasmuggling, men även alkoholsmuggling och tobaksmuggling har omfattats. Med kriminellt nätverk avses när flera identifierade personer (minst tre) tillsammans ägnar sig åt brottslighet som uppfyller kraven för organiserad brottslighet enligt EU:s elva kriterier. Med allvarligt skadat eller utslaget kriminellt nätverk menas att dess verksamhet upphört eller skadats och detta anses ha uppnåtts när verksamheten bedöms vara begränsad under längre tid (minst ett år) och endast kan drivas vidare i mindre omfattning. Detta uppnås när hälften av antalet identifierade medlemmar dömts till fängelse i Sverige eller i utlandet, varav hälften för grovt brott. Den tid som lagts ned på organiserad och storskalig brottslighet har minskat med ca 12 procent på grund av att myndigheten behövt prioritera att minska ärendebalanser inom utredningsverksamheten.

Ett led i det brottsbekämpande arbetet är att komma åt den ekonomiska vinningen av brott. Under året har Tullverket, i ett enskilt ärende, medverkat till att egendom motsvarande 4,4 miljoner kronor har förverkats. Under året har myndigheten medverkat till att egendom motsvarande 5,4 miljoner kronor har förverkats som utbyte av brott.

Samverkan med andra myndigheter är centralt för Tullverkets förmåga att bedriva en effektiv kontrollverksamhet. Tullverket samverkar både nationellt och internationellt för att förhindra brottslighet. Inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet deltog Tullverket i 13 operationer och initierade två ärenden. Inom ramen för EU:s kontrolloperationer deltog myndigheten i 20 internationella kontrolloperationer riktade mot hot mot hälsa, miljö och säkerhet. Vad gäller vapen deltog Tullverket i en särskild operation inriktad mot illegal handel med skjutvapen över internet som resulterade i flera vapenbeslag i Sverige.

Avseende samhällsnytta av beslagtagna alkohol och tobak utgör beslagsvärdet detsamma som skattebortfallet. Samhällsnyttan i form av skattebortfall och punktskatter redovisas som en indikator på Tullverkets insatser för att förebygga och avslöja ekonomisk brottslighet och på de potentiellt undandragna avgifterna. Storskalig införsel av alkohol och tobak avser volymer i transportmedel som är avsedda för kommersiella transporter, medan frekvent införsel avser regelbunden införsel, oberoende av volymer och transportmedel. Ökningen 2015 hänförs till ett stort beslag av tobak. Inom området internetbeställd alkohol har Tullverket nått en tydlig effekt av arbetet med kontroller på lager, påförande av transporttillägg samt samarbete med olika transportörer. De stora transportföretagen transporterar inte längre alkohol åt oseriösa leverantörer. Tullverket utfärdar straffföreläggande för vissa ekobrott samt tulltillägg. Det sistnämnda har även en förebyggande effekt och används i huvudsak när företag brister vid fullgörandet av anmälnings- och uppgiftsskyldigheten. Under 2015 utfärdades 11 straffförelägganden och 674 tulltillägg. Tulltilläggen ökade med 31 procent till knappt 12 miljoner kronor.

Under 2015 har 36 förundersökningar inletts om misstanke om tullrelaterad ekonomisk brottslighet. Av de inledda förundersökningarna överlämnades 10 ärenden till åklagare vid Ekobrottsmyndigheten som väckte åtal i fem ärenden. Dock har åklagarna, i likhet med 2014, avvisat flera ärenden då de ansett att Tullverket inte har kunnat styrka grov oaktsamhet (vårdslös tullredovisning) eller uppsåt (tullbrott eller grovt tullbrott). Tullverket har tagit initiativ till utökad dialog med Ekobrottsmyndigheten i syfte att förbättra arbetsmetoderna och öka lagföringen. Regeringen har även lämnat ett uppdrag åt Tullverket, Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket att kartlägga hur arbetet med att förhindra illegal hantering av punktskattepliktiga varor bedrivs av myndigheterna samt analysera hur samverkan kan förbättras (Fi 2015/05353/S3). En delredovisning ska lämnas den 1 oktober 2016 och uppdraget ska slutredovisas den 1 oktober 2017.

Antalet fysiska kontroller har fortsatt att minska. Utöver att antal tjänstemän har minskat är den främsta förklaringen att myndigheten fortsatt att prioritera insatser mot det tyngre godsflödet, men även att myndigheten under 2015 arbetat med att minska ärendebalanserna i

brottsutredningsverksamheten. Vidare har myndigheten även arbetat med att förbättra urvalet genom att styra urvalet kvalitativt i stället för kvantitativt. Mer tid har lagts per kontroll för att ytterligare öka kvaliteten vid genomsökning av kontrollobjekten.

I dag kontrolleras fler män än kvinnor i kontrollverksamheten. En manuell mätning under en månad i de olika trafikslagen (flyg, färja, buss, etc.) visade att ca 80 procent av de som kontrollerades var män. Fler män än kvinnor döms även för tullrelaterade brott. Statistiken av beslag av varor som misstänks ha förts in illegalt i landet visar att de flesta beslagen sker hos män. Inom ramen för myndighetens uppdrag om att jämställdhetsintegrera verksamheten, som Tullverket har sedan 1 januari 2016, arbetar Tullverket med att fördjupa analysen kring könsmonster. Regeringen avvaktar myndighetens analys enligt den tidplan som gäller för uppdraget.

Förtroende för Tullverkets verksamhet

Tabell 4.3 Förtroende för Tullverkets verksamhet

	2013	2014	2015
Svenskt kvalitetsindex företag (indexvärde)	73	71	i. u.
Tullsvår (antal e-post och telefonsamtal)	108 815	103 564	110 168
Kurser och infoträffar (antal)	492	473	402
Global Enabling Trade Report, tuldelen, WEF (ranking)	–	3	–
Doing Business, tuldelen VB (ranking)	–	4	4

Källa: Svenskt kvalitetsindex, Tullverket, World Economic Forum, Världsbanken.

Efterlevnaden av in- och utförelse regler påverkas positivt av att medborgare och företag har ett högt förtroende för Tullverket. Därför är det viktigt att handläggningstider hålls nere, att rättstillämpningen håller hög kvalitet och att kontroller utförs korrekt och enhetligt så att alla behandlas lika.

Till Tullverkets upplysningstjänst, Tullsvår, kan företag och medborgare vända sig för att få tullinformation via telefon och e-post. Myndighetens utgångspunkt är dock att webbplatsen ska vara förstahandsvalet för att få svar på frågor bl.a. eftersom webbplatsen är tillgänglig 24 timmar om dygnet och säkerställer enhetliga

svar. För att mäta andelen nöjda frågeställare, samt bemötande, har Tullsvår ringt upp de företag som kontaktat Tullverket under oktober månad. Resultatet visar att något fler män (81 procent) var nöjda med svaret de fått jämfört med kvinnorna (77 procent). Vad gäller bemötandet upplevde 95 procent av kvinnorna att de fick ett bra bemötande medan motsvarande siffra bland männen var 86 procent.

Vikten av ett smidigt varuflöde lyfts ofta fram i internationella studier, t.ex. i Global Enabling Trade Report 2014 från World Economic Forum, som jämför hur enkelt det är för företag att bedriva handel i olika länder. I ett flertal internationella studier placeras Sverige väl, men i några studier, hamnar Sverige efter flera viktiga handelspartners. Regeringen gav därför Tullverket i uppdrag att analysera möjligheterna att inom myndighetens ansvarsområde och inom ramen för EU-regelverket förenkla för företagen (Fi2015/02621/S3). Myndigheten har inte kunnat utläsa någon entydig bild av att det skett någon försämring av Sveriges placering i internationella mätningar, varken på övergripande nivå eller i underliggande index som ligger närmast Tullverkets verksamhetsområde. Myndigheten beskriver att den största utmaningen främst ligger i att behålla placeringarna och att införandet av den nya unionstullkodexen torde leda till att skillnaderna mellan EU:s medlemsländer minskar över tid. Tullverkets bedömning är även att Sverige har komparativa fördelar inom områdena service, samverkan och kundorientering.

Resursanvändning

Tabell 4.4 Resursanvändning

	2013	2014	2015
Resursförbrukning (mnkr)	1 660	1 651	1 773
Antal anställda	2 096	2 012	2 057
– kvinnor (%)	48	48	49
– män (%)	52	52	51
Sjukfrånvaro (%)	3,1	3,3	4,0
– kvinnor	3,9	4,3	5,4
– män	2,4	2,5	2,6
Uttalande från Riksrevisionen	rättvisande	rättvisande	rättvisande

Källa: Tullverket.

Verksamheten finansieras i huvudsak via anslag om ca 1,7 miljarder kronor. Bidrag och avgifter uppgick till ca 10 miljoner kronor. Ungefär 71 procent av utgifterna utgörs av personalkostnader. Av verksamhetens totala utgifter avsåg 61 procent brottsbekämpningen och 39 procent effektiv handel. Vid årets slut hade Tullverket ca 2 miljoner kronor i underskott. Under 2015 har myndigheten haft tillfällig förstärkning till följd av att Tullverket tilldelades 75 miljoner kronor i höständringsbudgeten 2014 och tillskottet har används för arbete med införandet av unionstullkodex och tillhörande it-system (prop. 2014/15:2).

Antal anställda i Tullverket uppgick vid årets slut till 2 057 och könsfördelningen är jämn mellan män och kvinnor, även om fler män arbetar inom brottsbekämpning (60 procent) och fler kvinnor (60 procent) arbetar inom effektiv handel. Sjukfrånvaron har ökat något men ligger i nivå med genomsnittet i staten. Kvinnor har en högre sjukfrånvaro (5,4 procent) jämfört med män (2,6 procent) och jämfört med 2014 har kvinnors sjukfrånvaro ökat med ca 20 procent. Vad avser åldern har sjukfrånvaron ökat mest bland anställda över 50 år.

Myndigheten verkar i hela landet, men har personal framför allt på de tre huvudorterna Stockholm, Göteborg och Malmö samt vid gränsorter med större varuflöden där mycket trafik passerar.

Riksrevisionen har granskat Tullverkets årsredovisning och denna har bedömts som i allt väsentligt rättvisande. Europeiska kommissionen gör även löpande granskningar av medlemsstaternas tullmyndigheter i syfte att försäkra sig om att medlemsstaterna följer det gemensamma regelverket och därmed skyddar de traditionella egna medlen. Under 2015 har kommissionens granskning syftat till att granska hur Tullverket sköter förvaltningen av gemenskapens förmånsordning samt hanteringen av räkenskaperna för de traditionella egna medel som myndigheten uppbär. Kommissionens bedömning är att hanteringen överlag är tillfredsställande. Vissa brister noterades dock avseende myndighetens rapportering och det konstaterades att fler efterhandskontroller av ursprungshandlingar i vissa typer av ärenden behövs. Tullverket har sett över rutinerna och vidtagit vissa förbättringsåtgärder.

4.2.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att Tullverkets målpuppfyllelse är god och att Tullverket i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Det är viktigt att reglerna om in- och utförelse följs och att resurserna i kontrollverksamheten koncentreras till områden med högst risk för fel och fusk. Det är positivt att Tullverket har utvecklat modellen för skattefelet, och regeringens bedömning är att utvecklingsarbetet behöver fortsätta så att brister och områden med hög risk identifieras och att lämpliga åtgärder vidtas snabbt och effektivt.

Regeringens bedömning är att den verksamhet Tullverket bedriver utgör ett betydande hinder för storskalig smuggling och illegal handel med varor. Myndighetens ingripande mot kriminella aktörer och beslag av varor har gjort det svårare att få ut illegala varor på marknaden samtidigt som Tullverket har bidragit till att stärka konkurrensneutraliteten så att företag som vill bedriva legitim handel har goda förutsättningar för det.

Utvecklingen av samhällsnytta av beslagtagen narkotika visar att värdet har minskat de senaste åren, däremot är den trenden positiv över tid. Regeringens bedömning är att Tullverket har gjort flera betydelsefulla insatser bl.a. genom att samverka med andra länder har utvecklats så att vissa beslag, som tidigare gjordes i Sverige, nu i stället görs vid andra länders gränser. Det är därför svårt att göra en bedömning av utvecklingen. Vidare ser regeringen positivt på att Tullverket arbetar med att utveckla kvaliteten i det fysiska urvalet. Samtidigt anser regeringen att minskningen av antalet utförda fysiska kontroller de senaste åren är otillfredsställande. Regeringens anser därför att det är viktigt att Tullverket följer och analyserar utvecklingen på såväl kort som lång sikt. Åtgärder och arbetssätt måste utvärderas och analyseras i förhållande till resultaten så att rätt insatser vidtas och att en hög kontrollnivå kan upprätthållas.

Tullverkets unika kunskap om varuflödet måste förvaltas och vidareutvecklas. Regeringen anser att myndighetens analys- och under rättelseverksamhet kan förbättras så att effekten av vidtagna åtgärder blir större. Regeringen ser positivt på att samverkan nationellt och internationellt med såväl myndigheter som andra aktörer utvecklas. Det är även betydelsefullt att

samarbetet med Polismyndigheten vad gäller vapensmuggling fortsätter att utvecklas.

Regeringens bedömning är att Tullverket arbetar med att stärka medborgarnas och näringslivets förtroende för myndigheten. Internationella jämförelser indikerar att det är enkelt för företag att bedriva gränsöverskridande handel i Sverige. Regeringen delar Tullverkets slutsats om att en stor utmaning ligger i att behålla Sveriges placering i de internationella jämförelserna.

Regeringen noterar att sjukfrånvaron för framförallt kvinnor har ökat. Regeringens bedömning är att utveckling behöver analyseras så att rätt åtgärder kan vidtas för att minska sjukfrånvaron bland kvinnor.

4.3 Politikens inriktning

Tullverket har en viktig uppgift och ska prioritera insatser för att göra det så enkelt som möjligt för företag och medborgare att göra rätt för sig samtidigt som de skyddar medborgarna från hot mot hälsa, miljö och säkerhet.

Myndighetens kontrollverksamhet bidrar till mål inom flera olika politikområden. Det gäller t.ex. arbete mot smuggling av kulturföremål, utrotningsshotade djur, kontanta medel och narkotika. Förutom att denna smuggling i sig är brottslig kan den utgöra en källa för finansiering av terrorism. Det kan även tullrelaterad ekonomisk brottslighet utgöra. Regeringen anser därför att det är viktigt att samverka med berörda myndigheter vidareutvecklas och att Tullverket arbetar utifrån aktuella läges- och hotbilder inom samtliga restriktions- och riskområden. Regeringen anser även att det är angeläget att Tullverket intensifierar arbetet med att utveckla moderna och effektiva systemstöd för riskanalys och underrättelseverksamhet. Detta arbete är viktigt för att myndigheten ska kunna fortsätta utveckla kvaliteten på kontrollerna samtidigt som en hög kontrollnivå upprätthålls.

Kontroller ska genomföras i syfte att säkerställa korrekt uppbörd och att regelverken följs. Att förhindra smuggling av narkotika liksom att förhindra storskalig, frekvent illegal införsel av alkohol och tobak är särskilt viktigt samtidigt som detta måste balanseras mot Tullverkets ansvar inom samtliga risk- och restriktionsområden. Sådana områden rör exempelvis varor som kan användas vid terroristbrott och annan organiserad brottslighet och det kan röra t.ex. vapen och vissa kemikalier.

Regeringen vill betona vikten av att Tullverket drar fördel av det faktum att myndigheten ansvarar för hela varuflödet och bättre tillvaratar kompetenserna i myndighetens olika delar. Därigenom bedömer regeringen att Tullverket kan göra än mer riktade kontrollinsatser och samtidigt bidra till ökad konkurrensneutralitet.

Med anledning av införandet av unions-tullkodexen, och de nya it-systemen som införs successivt, gör regeringen bedömningen att myndigheten måste fortsätta att anpassa organisationen och omfördela resurser så att den operativa kapaciteten säkerställs.

Tullverket har omfattande kontakter med medborgare och företag och vid dessa kontakter är det viktigt att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor. Regeringen anser att det är viktigt att myndigheten har god kunskap om könsmönster och vilken betydelse de har vid t.ex. smuggling eller informationsinhämtning. Regeringen vill betona vikten av att myndigheten säkerställer tillräcklig kompetens och analysförmåga i syfte att klarlägga mönster som har betydelse för könsstrukturer och jämställdhet. Regeringen kommer att följa arbetet nog.

För att stödja regeringens satsning enligt exportstrategin ska Tullverket fortsätta bidra med bl.a. riktade kunskapshöjande åtgärder till företag för att underlätta deras långsiktiga och hållbara beslut i tullrelaterade frågor (skr. 2015/16:48).

4.4 Budgetförslag

4.4.1 1:2 Tullverket

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 1:2 Tullverket

Tusental kronor

År	Utfall	Intäkter	Anslags-sparande	Resultat
2015	Utfall	1 773 827		-2 249
2016	Anslag	1 727 170	Utgifts-prognos	1 693 194
2017	Förslag	1 743 925		
2018	Beräknat	1 745 118 ¹		
2019	Beräknat	1 781 679 ¹		
2020	Beräknat	1 820 691 ¹		

¹ Motsvarar 1 711 867 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tullverkets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.6 Offentligrättslig verksamhet Tullverket

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	4 655	81	4 736	0
Prognos 2016	1 800	125	1 925	0
Budget 2017	1 900	100	2 000	0

Tabell 4.7 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	212	212	0
(varav tjänsteexport)	(17)	(17)	(0)
Prognos 2016	440	440	0
(varav tjänsteexport)	(20)	(20)	(0)
Budget 2017	418	418	0
(varav tjänsteexport)	(20)	(20)	(0)

Regeringens överväganden

Tabell 4.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Tullverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 727 170	1 727 170	1 727 170	1 727 170
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	24 976	59 010	96 432	136 362
Beslut	-8 222	-41 063	-41 923	-42 841
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	1 743 925	1 745 118	1 781 679	1 820 691

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår i denna proposition att vissa nationella digitala tjänster och nationella digitala grunddata tillhandahålls avgiftsfritt för statliga myndigheter (se utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1). Därför minskas Tullverkets anslag med 354 000 kronor varaktigt från 2017.

I budgetpropositionen för 2014 tillfördes Tullverket tillfälliga medel t.o.m. 2017 för arbete med införande av unionstullkodexen (UCC). För 2017 uppgår dessa medel till 26 000 000 kronor. I budgetpropositionen för 2013 tillfördes Tullverket 5 000 000 kronor årligen under fem år för avskrivningskostnader för anskaffning av nya mobila scanners. Efter 2017 upphör dessa tillfälliga medel.

Regeringen föreslår att 1 743 925 kronor anvisas under anslag 1:2 *Tullverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 745 118 kronor, 1 781 679 kronor respektive 1 820 691 kronor.

5 Exekution

5.1 Mål för exekution

För Kronofogdemyndigheten ska målet för utgiftsområdet uppnås genom att

- upprätthålla en god betalningsvilja i samhället, motverka företeelser som kan leda till överskuld sättning samt underlätta för medborgare och företag att göra rätt för sig, och
- medborgare och företag har förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet och att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheten.

5.2 Resultatredovisning

Resultatbedömning av delområde exekution görs i huvudsak utifrån målet för delområdet. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Kronofogdemyndighetens årsredovisning, rapporter samt Riksrevisionens iakttagelser.

5.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ett urval av indikatorer har använts i syfte att ge en övergripande bild av delområdet och beskriva hur det har utvecklats under året. Några av indikatorerna har även använts för den samlade analysen för utgiftsområdets utveckling i avsnitt 2 Skatt tull och exekution. Dessa har markerats inom parentes (UO). De övriga indikatorerna används specifikt för att belysa och fördjupa

redovisningen vad gäller utvecklingen inom delområde exekution.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att upprätthålla en god betalningsvilja och motverka överskuld sättning är

- indrivet belopp (UO),
- antal allmänna och enskilda mål,
- antal ansökningar om betalningsförelägganden och handräckning,
- antal ansökningar om skuldsanering,
- antal inkomna konkurstillsyns ärenden,
- antal timmar brottsbekämpning (UO), och
- totalt belopp avseende betalningssäkringar och kvarstad.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamheten som syftar till att underlätta för medborgare och företag att göra rätt för sig och ha förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet är

- svenskt kvalitetsindex ranking (UO), och
- enkelt att nå myndigheten (UO).

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som syftar till god resursanvändning är

- total resursförbrukning,
- antal anställda,
- andel sjukfrånvaro, och
- uttalande från Riksrevisionen (UO).

5.2.2 Resultat

Upprätthålla en god betalningsvilja och motverka överskuldssättning

Tabell 5.1 Upprätthålla en god betalningsvilja och motverka överskuldssättning

	2013	2014	2015
Indrivet belopp (mdkr)	9,9	10,8	10,2
Inkomna allmänna och enskilda mål (antal)	2 210 059	2 225 147	2 269 013
– varav allmänna	1 635 094	1 635 564	1 658 426
– varav enskilda	574 965	589 583	610 590
– avhysningsmål ¹	8 490	7 071	6 684
Inkomna betalningsförelägganden och handräckningar (antal)	1 204 171	1 185 469	1 209 749
Inkomna skuld-saneringsärenden (antal)	9 208	10 083	11 263
Inkomna konkurstillsyns-ärenden (antal)	8 140	7 615	7 085
Inkomna lönegaranti-processer (antal)	146	116	80
Samverkan brottsbekämpning (timmar)	7 819	7 976	7 100
Säkrat belopp betalningssäkring (mnkr)	134	153	224
Säkrat belopp kvarstad (mnkr)	50	50	48

¹ Avhysningsmål ingår i enskilda mål.
Källa: Kronofogdemyndigheten.

Kronofogdemyndighetens huvuduppgift är att driva in fordringar. Under 2015 drev myndigheten in ca 10 miljarder kronor varav knappt 6 miljarder kronor drevs in till staten (allmänna mål) och drygt 4 miljarder kronor till privata borgenärer (enskilda mål). Det indrivna beloppet är en minskning om 5 procent, men det beror främst på enskilda händelser 2014 som fick stor effekt på indrivet belopp. När det gäller allmänna mål är det vanligt förekommande att gäldenären betalar i nära anslutning till att målet överlämnas till Kronofogdemyndigheten för indrivning. För enskilda mål är löneutmätning den åtgärd som genererar mest pengar till borgenärerna.

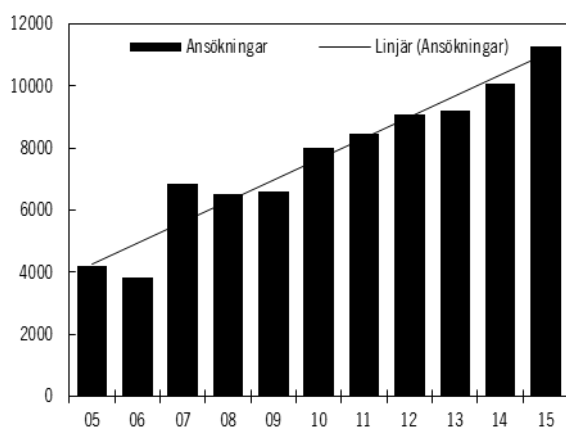
Antal gäldenärer som är restförda hos Kronofogdemyndigheten har legat på en stabil nivå runt 500 000 gäldenärer de senaste tio åren. Av

dessa utgjorde 428 000 gäldenärer fysiska personer och 66 procent var män. Flest gäldenärer fanns i åldersgruppen 45–54 år, följt av åldersgruppen 35–44 år. Antalet barn som är gäldenärer i Kronofogdemyndighetens register har ökat något och uppgick till 813 stycken, vilket är 43 fler än 2014. Sedan statistiken började följas har antalet barn i myndighetens indrivningsdatabas minskat med 82 procent från 2003 till 2015. Myndigheten driver ett aktivt arbete för att minska antalet barn med skulder i myndighetens register och de vanligaste skulderna som barn har är böter, skuld till brottsofferfonden och skadestånd.

Antalet avhysningar fortsätter att minska, både vad gäller antal inkomna ansökningar och antalet verkställda bl.a. till följd av ett långsiktigt förebyggande samarbete med kommuner och hyresvärdar. Antalet barn som berörts av verkställda avhysningar har ökat med 3 procent. Sammanlagt omfattades 472 barn och i 181 av Sveriges 290 kommuner har inga barn berörts av verkställda avhysningar.

Summarisk process är ett förenklat förfarande där myndigheten i stället för domstol i otvistiga ärenden kan besluta om exempelvis någons rätt att kräva betalning. Den vanligaste formen av mål är betalningsförelägganden, vilka utgjorde 97 procent av de inkomna ansökningarna. Grunden för ansökningarna handlade framförallt om fordringar som köpts upp av inkassobolag och fordringar för telekom och energirelaterade tjänster, ansökningar från banker och finansbolag samt obetalda trafikförsäkringar. Ansökningarna riktar sig främst mot fysiska personer och endast 12 procent hade en juridisk person som svarande. Av ansökningarna mot fysiska personer utgjorde män 57 procent och kvinnor 43 procent. Den största åldersgruppen var 45–54 år, även om det var relativt jämnt mellan de tre åldersgrupperna 26–34 år, 35–44 år och 45–54 år.

Vad avser den könsuppdelade statistiken går det inte att i nuläget säga om siffrorna kan förklaras av bristande jämställdhetsfokus, myndigheten har ännu inte gjort någon sådan analys. Kronofogdemyndigheten ingår sedan 2016 i det s.k. JIM-arbetet som syftar till att jämställdhetsintegrera verksamheten.

Diagram 5.1 Inkomna ansökningar om skuldsanering

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Antalet ansökningar om skuldsanering fortsätter att öka. De senaste tio åren har antalet inkomna skuldsaneringsärenden i stort sett tredubblat och vid utgången av 2015 hade ca 25 700 personer en pågående skuldsanering. Under 2015 kom 54 procent av ansökningarna från män och 63 procent av männens ansökningar beviljades medan 72 procent av ansökningar från kvinnor beviljades. Sammantaget beviljades ca 67 procent av ansökningarna om skuldsanering.

Produktiviteten i form av antal avslutade skuldsaneringsärenden per årsarbetskraft har fortsatt att sjunka och myndigheten har bedömt att handläggningstiderna legat på en oacceptabel nivå. Därför har myndigheten fr.o.m. 2016 utökat skuldsaneringsverksamheten med ytterligare två team, omdisponerat resurser så att andra verksamhetsdelar handlägger skuldsanerings- och omprövningsärenden samt förstärkt styrningen. En ny skuldsaneringslag träder i kraft den 1 november 2016. Ambitionen är att denna lag ska förenkla skuldsaneringsförfarandet men även ge fler möjlighet att ansöka om skuldsanering. Regeringen har tilldelat Kronofogdemyndigheten ytterligare resurser för arbetet att motverka överskuldättning hos enskilda med 10 miljoner 2016 respektive 2017 och därefter 15 miljoner kronor varaktigt. För arbete med införande av den nya lagen om skuldsanering för företagare har Kronofogdemyndigheten tillförts 10 miljoner kronor per år från 2016 t.o.m. 2018 (bet. 2014/15 SkU1, rskr. 2014/15:62).

Kronofogdemyndigheten är tillsynsmyndighet i konkurser, vilket innebär att myndigheten bedriver tillsyn över konkursförvaltarnas arbete. Inflödet av konkursärenden har minskat med sju procent. Av de 940 konkurser som avsåg fysiska personer stod 79 procent män bakom

konkurserna och den största åldersgruppen var 45–54 år. Vad avser lönegarantiprocesser har antalet inkomna ärenden fortsatt minska. Förklaringen till minskningen är troligen att ansökningsavgiften till tingsrätten höjdes från 450 kronor till 2 800 kronor 2014.

Kronofogdemyndigheten har inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet bidragit med kompetens inom tillgångsinriktad brottsbekämpning. Bland annat har en jourverksamhet etablerats för att säkerställa tillgångar som samverkande myndigheter påträffat hos gäldenärer som misstänks för, eller haft samröre med, organiserad brottslighet. Arbetstid motsvarande drygt 4 årsarbetskrafter har lagts ned på samarbetet och det har bl.a. inneburit att 20 miljoner kronor säkrats i dessa ärenden (12 miljoner kronor 2014). Samarbetet inom brottsutbytesfrågor med andra myndigheter har bidragit till att betalningssäkringar av skatt och avgifter för 224 miljoner kronor har kunnat göras vilket motsvarar 55 procent av det yrkade beloppet (49 procent 2014).

Förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet

Tabell 5.2 Förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet

	2013	2014	2015
Svenskt kvalitetsindex privatpers. (indexvärde)	58,1	58,3	68,8
NKI (indexvärde)	68	i.u	66
Kundservice (antal e-post och telefonsamtal)	1 414 252	1 416 159	1 456 938

Källa: Svenskt kvalitetsindex och Kronofogdemyndigheten.

Svenskt kvalitetsindex inom samhällsservice för 2015 indikerar en större förändring vad gäller uppfattning om bl.a. image, servicekvalitet och effektivitet. Myndighetens egen undersökning visar dock att andelen nöjda har sjunkit jämfört med 2013 och det hänförs framförallt till frågor kopplade till tillgänglighet och effektiv handläggning. Undersökningen visar även att kvinnor är något mer nöjda (69 NKI) med Kronofogdemyndigheten än män (64 NKI).

Antalet kundkontakter har ökat något. Under 2015 har väntetiderna i kundservice ökat och tillgängligheten minskat.

Förbättrad hantering av skulder till det allmänna är ett initiativ mellan Kronofogdemyn-

digheten och de största statliga ingivarna av fordringar att tillsammans utveckla rutiner och arbetssätt som innebär att myndigheterna själva, så långt det är möjligt, driver in fordringarna. Arbetet ingår som en del i regeringens strategi mot överskuldssättning. Samarbetet har utvecklats under året och myndigheterna har delat erfarenheter och kunskap mellan varandra. Det finns samsyn i att myndigheterna snabbare måste kunna erbjuda lösningar utifrån den skuldsattes situation. Det handlar t.ex. om att erbjuda avbetalningsplaner, informera om möjlighet till nedsättning eller att aktivt söka upp unga vuxna förstagångsskuldsatta för att tydliggöra konsekvenserna av utebliven betalning. För staten innebär det ökade samarbetet en effektivare ärendehantering och ett ökat förtroende för myndigheternas verksamheter.

Resursanvändning

Tabell 5.3 Resursanvändning

	2013	2014	2015
Resursförbrukning (mnkr)	1 794	1 763	1 787
Antal anställda	2 261	2 241	2 255
– kvinnor (%)	67	67	67
– män (%)	33	33	33
Sjukfrånvaro (%)	4,0	4,5	5,2
– kvinnor	4,6	5,4	6,4
– män	2,8	2,7	2,7
Uttalande från Riksrevisionen	rättvisande	rättvisande	rättvisande

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Verksamheten finansieras i huvudsak via anslag om ca 1,8 miljarder kronor. Vid årets slut hade myndigheten ett sparande om ca 67 miljoner kronor varav 13 miljoner kronor återlämnades. Det stora sparandet är en följd av en medveten återhållsamhet i syfte att finansiera kommande byte av myndighetens stordatorsystem men även en följd av att personalomsättningen varit högre än väntat under året.

Enhetligheten i handläggningen bedöms överlag vara god men handläggningstiderna har varierat, bl.a. har de ökat kraftigt inom skuld-saneringsverksamheten. Granskningar av kvalitet visar att kvaliteten i handläggningen inom flera områden varit fortsatt bra och legat kvar på en

oförändrad nivå. Kvaliteten inom skuld-saneringen har dock minskat.

Det förebyggande arbetet utgår från att kunskap är avgörande för förmågan att kunna hantera en ekonomi i obalans. Genom olika aktiviteter, i egen regi och med andra aktörer, kan myndigheten bidra till ökad kunskap och därmed minska riskerna för överskuldssättning. Kronofogdemyndigheten har sedan 2012 haft en satsning att främja forskning inom myndighetens område. Resultaten hittills har inneburit ny kunskap exempelvis om hur myndigheten bör närma sig s.k. evighetsgäldenärer för att de ska motiveras att förändra sin situation och söka hjälp för att komma ur sin skuldproblematik.

Av antalet anställda var 67 procent kvinnor och andelen chefer som var kvinnor uppgick till 56 procent. Kronofogdemyndigheten bedriver sin verksamhet från 37 orter i landet och är indelad i tre verksamhetsområden och huvudkontor.

Den totala sjukfrånvaron har fortsatt att öka och det är bland kvinnor som ökningen skett. Jämfört med staten som helhet har myndighetens sjukfrånvaro ökat mer då den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten låg på 3,9 procent 2015. För att komma till rätta med problemen har Kronofogdemyndigheten tillsammans med företagshälsovården under 2015 bl.a. gjort riktade insatser mot team med höga sjuktal. Dessutom har samtliga enheter inom ett verksamhetsområde med höga sjuktal haft personalgenomlysningar under såväl 2014 som 2015 i syfte att lära cheferna att analysera frånvaromönster och i att reflektera kring orsaker och förbättringsmöjligheter. Därefter har en handlingsplan för att minska sjukfrånvaron tagits fram. Trots vidtagna åtgärder och förbättringsinsatser har man inte kunnat se några effekter i form av minskad sjukfrånvaro. Myndigheten har under 2016 fortsatt arbeta med att identifiera de bakomliggande faktorerna till sjuktalet och en försöksverksamhet i mindre skala har inletts tillsammans med företagshälsovården kring sjukanmälan där medarbetaren ska sjukanmäla sig till företagshälsovården i stället för närmaste chef. Myndigheten fortsätter även att fördjupa analysen kring sjukfrånvaron.

Riksrevisionen har granskat Kronofogdemyndighetens årsredovisning och har bedömt den som i allt väsentligt rättvisande.

5.2.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att Kronofogdemyndighetens måluppfyllelse är god och att myndigheten bidrar i hög grad till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Myndighetens handläggningstider har inom viktiga områden blivit längre och kunderna anser att tillgängligheten har minskat. Regeringen noterar att myndigheten har vidtagit kraftfulla åtgärder genom att bl.a. omfördela resurserna och utöka med ytterligare team, vilket bedöms som positivt. Regeringen har även tillfört myndigheten resurser för införandet av den nya skuldsaneringslagen och myndigheten arbetar med att förnya grundläggande it-system. På sikt bedöms detta leda till minskade handläggningstiderna inom skuldsaneringsområdet och utvecklingen av nya it-system bedöms leda till effektivare handläggning då dessa system kommer att möjliggöra utveckling av bl.a. e-tjänster.

En viktig utgångspunkt för att förebygga överskuldsättning är kunskap. Regeringens bedömning är att myndighetens stärkande och aktiverande arbetssätt är betydelsefullt för att på längre sikt minska antalet överskuldsatta i samhället. Det är vidare viktigt att myndigheten tillvaratar den kunskap som forskningen inom myndighetens verksamhetsområde leder till. Samverkan och ett helhetsperspektiv utifrån den skuldsattes situation är centralt. Det myndighetsövergripande samarbetet för att förbättra hanteringen av statliga fordringar har utvecklats på ett positivt sätt. Det bedöms som särskilt viktigt att arbetet med att identifiera att rätt ärenden överlämnas till Kronofogdemyndigheten fortsätter.

Myndighetens arbete med att förenkla för företagen genom att skapa fler elektroniska lösningar är betydelsefullt och bidrar till att effektivisera handläggningen. Det är även viktigt att myndigheten internt har ändamålsenliga it-system. Därför är det positivt att myndigheten påbörjat sitt arbete med att ersätta stordatorsystemen.

De undersökningar som har gjorts tyder på att förtroendet för myndigheten är fortsatt stabilt. Regeringen betonar vikten av att myndigheten omhändertar de förbättringsområden som har identifierats i tidigare undersökningar.

Regeringen ser positivt på de insatser som har gjorts för att hindra att sjukfrånvaron ökar men

anser att det krävs ytterligare ansträngningar och analyser av varför sjukfrånvaron bland kvinnor ökar.

5.3 Politikens inriktning

Kronofogdemyndigheten har en viktig funktion i arbetet med att upprätthålla god betalningsvilja i samhället. Regeringen anser därför att insatser som underlättar för medborgare och företag att göra rätt för sig ska prioriteras.

Det är viktigt att arbetet med att tidigt identifiera företeelser och fenomen som är av betydelse för att motverka långvarig överskuldsättning fortsätter och att myndigheten utifrån denna kunskap vidtar förebyggande åtgärder samt ger stöd åt parterna att själva lösa sina mellanhavanden på frivillig väg. Regeringen understryker vikten av samverkan med andra aktörer och myndigheter i detta arbete.

Kronofogdemyndigheten har omfattande kontakter med medborgare och företag och vid dessa kontakter är det viktigt att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor. Därför anser regeringen att det är angeläget att fortsätta arbetet med jämställdhetsintegrering och att använda kunskapen om hur olika företeelser t.ex. överskuldsättning, fördelar sig avseende kön. I arbetet bör behovet av att vidareutveckla den individbaserade verksamhetsstatistiken beaktas. Regeringen kommer att följa arbetet noga.

Regeringen anser att myndighetens arbete med att utveckla organisationen och arbetssätten så att verksamheten kan bedrivas mer effektivt och därmed tillgodose medborgarnas behov är positivt. I likhet med tidigare år understryker regeringen vikten av att prioritera utveckling av it-system och automatisering samt att detta arbete leder till snabbare handläggning och högre kvalitet. Det är centralt att myndigheten möjliggör för medborgare och företag att i högre grad använda digitala lösningar. De möjligheter som finns till samarbete och samverkan med andra myndigheter och aktörer för att förenkla för medborgare och företag ska tillvaratas.

Regeringen vill framhålla att Kronofogdemyndigheten är en viktig samarbetspart i myndigheternas gemensamma arbete mot att samhällssystemen utnyttjas på ett icke avsett sätt. Samverkan mellan myndigheter är centralt eftersom frågorna är komplexa och berör flera

myndigheter. Myndigheten ska exempelvis bidra i regeringens delegation mot överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (dir. 2016:60). Kronofogdemyndigheten ska även fortsatt bidra och utveckla samverkan inom ramen för arbetet med att bekämpa den organiserade brottsligheten.

5.4 Budgetförslag

5.4.1 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2015	Utfall	1 787 123	Anslags-sparande	66 518
2016	Anslag	1 861 359	Utgifts-prognos	1 865 656
2017	Förslag	1 884 273		
2018	Beräknat	1 923 423 ¹		
2019	Beräknat	1 953 457 ²		
2020	Beräknat	1 996 619 ²		

¹ Motsvarar 1 889 133 tkr i 2017 års prisnivå.

² Motsvarar 1 880 391 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kronofogdemyndighetens förvaltningsutgifter samt för forskning inom exekutionsområdet.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.5 Offentligrättslig verksamhet Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	1 438 460	1 500	-1 500	0
Prognos 2016	1 460 000	0	0	0
Budget 2017	1 460 000	0	0	0

Tabell 5.6 Uppdragsverksamhet Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	17 681	-14 994	2 687
(varav tjänsteexport)	(5 339)	(-4 650)	(689)
Prognos 2016	10 761	-10 598	163
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Budget 2017	10 470	-10 726	-256
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)

Regeringens överväganden

Tabell 5.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 861 359	1 861 359	1 861 359	1 861 359
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	27 809	62 100	101 216	144 579
Beslut	-4 895	-36	-9 118	-9 319
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 884 273	1 923 423	1 953 457	1 996 619

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

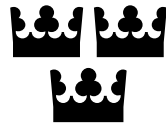
Regeringen föreslår i denna proposition att vissa nationella digitala tjänster och nationella digitala grunddata tillhandahålls avgiftsfritt för statliga myndigheter (se utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1). Därför minskas anslaget med 4 864 000 kronor varaktigt från 2017.

I budgetpropositionen för 2016 föreslogs myndigheten en varaktig ökning till följd av bl.a. ändrade skuldsaneringsregler för enskilda. För 2017 uppgår dessa medel till 10 000 000 kronor. För arbete mot överskuldssättning för företagare tillförs Kronofogdemyndigheten planenligt en tillfällig ökning under tre år. För 2017 uppgår dessa medel till 10 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 884 279 kronor anvisas under anslag 1:3 *Kronofogdemyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 923 423 kronor, 1 953 457 kronor respektive 1 996 619 kronor.

Rättsväsendet

4

Förslag till statens budget för 2017

Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	9
2	Rättsväsendet	11
2.1	Utgiftsområdets omfattning	11
2.2	Utgiftsutveckling	12
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	13
2.4	Resultatredovisning.....	13
2.4.1	De övergripande målen för kriminalpolitiken	13
2.4.2	Flödet i rättskedjan.....	17
2.4.3	Brottsförebyggande arbete.....	22
2.4.4	Utredning och lagföring.....	24
2.4.5	Dömande verksamhet.....	29
2.4.6	Verkställighet av påföljd.....	32
2.4.7	Stöd till brottsoffer.....	34
2.4.8	Kompetensförsörjning inom rättsväsendet.....	38
2.5	Analys och slutsatser	40
2.5.1	Utredning och lagföring.....	41
2.5.2	Dömande verksamhet.....	41
2.5.3	Verkställighet av påföljd.....	42
2.5.4	Stöd till brottsoffer.....	42
2.5.5	Brottsförebyggande arbete.....	43
2.5.6	Kompetensförsörjning	44
2.6	Politikens inriktning	44
2.6.1	Ett tryggare Sverige i en föränderlig omvärld	44
2.6.2	Åtgärder anpassade efter en omvärld i förändring.....	45
2.6.3	Insatser för ett tryggare samhälle	46
2.6.4	Åtgärder för att utveckla rättsväsendets verksamheter	49
2.7	Budgetförslag.....	51
2.7.1	1:1 Polismyndigheten	52
2.7.2	1:2 Säkerhetspolisen	54
2.7.3	1:3 Åklagarmyndigheten	55
2.7.4	1:4 Ekobrottsmyndigheten	56
2.7.5	1:5 Sveriges Domstolar.....	56
2.7.6	1:6 Kriminalvården	58
2.7.7	1:7 Brottsförebyggande rådet.....	60
2.7.8	1:8 Rättsmedicinalverket	61

2.7.9	1:9 Gentekniknämnden.....	62
2.7.10	1:10 Brottsoffermyndigheten	62
2.7.11	1:11 Ersättning för skador på grund av brott	63
2.7.12	1:12 Rättsliga biträden m.m.....	63
2.7.13	1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.....	64
2.7.14	1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar.....	65
2.7.15	1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete.....	65
2.7.16	1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	66
2.7.17	1:17 Domarnämnden.....	67
2.7.18	1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	68

Tabellförteckning

Tabell 1.1 Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.....	12
Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet.....	12
Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 04 Rättsväsendet	12
Tabell 2.4 Antal anmälda brott 2015 samt procentuell förändring sedan 2006 respektive 2014.....	15
Tabell 2.5 Andel utsatta för brott mot person 2014	15
Tabell 2.6 Kostnadsutveckling i rättsväsendet 2006–2015.....	22
Tabell 2.7 Kostnadsutveckling brottsförebyggande arbete 2006–2015	24
Tabell 2.8 Inkomna ärenden 2006–2015	26
Tabell 2.9 Kostnadsutveckling utredning och lagföring 2006–2015	29
Tabell 2.10 Uppfyllelse av verksamhetsmål: omloppstid i månader för avgjorda mål 2009–2015, 75:e percentilen.....	30
Tabell 2.11 Den totala målutvecklingen (exkl. migrationsmål) 2009–2015	30
Tabell 2.12 Överbalanser 2009–2015	31
Tabell 2.13 Kostnadsutveckling dömande verksamhet 2006–2015	31
Tabell 2.14 Kostnadsutveckling verkställighet av påföljd 2006–2015.....	34
Tabell 2.15 Kostnadsutveckling stöd till brottsoffer 2006–2015	36
Tabell 2.16 Utbetalad brottsskadeersättning fördelat på brottstyper	38
Tabell 2.17 Antal anställda inom rättsväsendet 2012–2015	40
Tabell 2.18 Andel sjukfrånvaro i förhållande till tillgänglig arbetstid inom rättsväsendet 2012–2015	40
Tabell 2.19 Utgiftsutveckling 2006–2016	51
Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten.....	52
Tabell 2.21 Offentligrättslig verksamhet	52
Tabell 2.22 Uppdragsverksamhet	52
Tabell 2.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Polismyndigheten.....	54
Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen	54
Tabell 2.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Säkerhetspolisen	55
Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten.....	55
Tabell 2.27 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Åklagarmyndigheten.....	55
Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten	56
Tabell 2.29 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten	56
Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar	56
Tabell 2.31 Offentligrättslig verksamhet	57
Tabell 2.32 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Sveriges Domstolar	58
Tabell 2.33 Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården	58
Tabell 2.34 Avgiftsbelagd verksamhet.....	58
Tabell 2.35 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Kriminalvården	60
Tabell 2.36 Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet	60
Tabell 2.37 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Brottsförebyggande rådet ...	61

Tabell 2.38	Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket	61
Tabell 2.39	Uppdragsverksamhet. Rättsgenetik	61
Tabell 2.40	Uppdragsverksamhet. Rättskemi	61
Tabell 2.41	Uppdragsverksamhet. Rättsintyg.....	61
Tabell 2.42	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Rättsmedicinalverket	62
Tabell 2.43	Anslagsutveckling 1:9 Gentekniknämnden	62
Tabell 2.44	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Gentekniknämnden	62
Tabell 2.45	Anslagsutveckling 1:10 Brottsoffermyndigheten.....	62
Tabell 2.46	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Brottsoffermyndigheten....	63
Tabell 2.47	Anslagsutveckling 1:11 Ersättning för skador på grund av brott.....	63
Tabell 2.48	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Ersättning för skador på grund av brott	63
Tabell 2.49	Anslagsutveckling 1:12 Rättsliga biträden m.m.....	63
Tabell 2.50	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Rättsliga biträden m.m.....	64
Tabell 2.51	Anslagsutveckling 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.....	64
Tabell 2.52	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.....	65
Tabell 2.53	Anslagsutveckling 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	65
Tabell 2.54	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar.....	65
Tabell 2.55	Anslagsutveckling 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	65
Tabell 2.56	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	66
Tabell 2.57	Anslagsutveckling 1:16 Säkerhets- och integreritetskyddsnämnden	66
Tabell 2.58	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Säkerhets- och integreritetskyddsnämnden	67
Tabell 2.59	Anslagsutveckling 1:17 Domarnämnden	67
Tabell 2.60	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Domarnämnden	67
Tabell 2.61	Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	68
Tabell 2.62	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet.....	68
Tabell 2.63	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet.....	69

Diagramförteckning

Diagram 2.1 Förtroende för rättsväsendet 2006–2015	14
Diagram 2.2 Förtroendet för myndigheter i rättsväsendet 2006–2015	14
Diagram 2.3 Indikatorer på otrygghetens utveckling 2006–2015.....	14
Diagram 2.4 Andel kvinnor och män utsatta för brott mot person* samt andel hushåll utsatta för brott mot egendom** 2006–2014.....	16
Diagram 2.5 Andel unga män och kvinnor (16–24 år) utsatta för misshandel och hot 2006–2014.....	16
Diagram 2.6 Andelen anmälda brott fördelat på ingripandebrott samt offerbrott med och utan interaktion.....	18
Diagram 2.7 Procentuell utveckling sedan 2006 av antalet skäligen misstänkta personer, ärenden redovisade till åklagare, brottsmisstankar inkomna till Åklagarmyndigheten och personuppklarade brott 2006–2015	19
Diagram 2.8 Andel ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden och andel personuppklarade brott av anmälda brott 2006–2015.....	19
Diagram 2.9 Avgjorda brottmål i tingsrätt fördelat på domslut med påföljden böter och i övriga domslut 2006–2015.....	20
Diagram 2.10 Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt 2006–2015.....	21
Diagram 2.11 Andel frigivna från fängelse 2003–2013 som återfaller* i brott inom ett år	21
Diagram 2.12 Utfärdade ordningsböter 2006–2015	26
Diagram 2.13 Medelbeläggning i anstalt och medelantal frivårdsklienter.....	32
Diagram 2.14 Brott utsattas erfarenheter av delar av polisens arbete, enligt NTU 2009– 2015.....	35
Diagram 2.15 Brott utsattas erfarenheter av åklagare respektive bemötande i domstol, enligt NTU 2009–2015	35
Diagram 2.16 Inkomna och avgjorda ärenden	37
Diagram 2.17 Utbetalad brottsskadeersättning och intäkter av regress	38

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Polismyndigheten	21 922 144
1:2	Säkerhetspolisen	1 291 510
1:3	Åklagarmyndigheten	1 473 459
1:4	Ekobrottsmyndigheten	648 449
1:5	Sveriges Domstolar	5 519 637
1:6	Kriminalvården	8 346 747
1:7	Brottsförebyggande rådet	111 476
1:8	Rättsmedicinalverket	418 012
1:9	Gentekniknämnden	5 444
1:10	Brottsoffermyndigheten	40 561
1:11	Ersättning för skador på grund av brott	121 943
1:12	Rättsliga biträden m.m.	2 338 657
1:13	Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 984
1:14	Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	22 174
1:15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	47 157
1:16	Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	17 966
1:17	Domarnämnden	9 321
1:18	Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	92 000
Summa		42 466 641

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusentals kronor*

Anslag		Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:18	Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	140 000	2018-2022
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		140 000	

2 Rättsväsendet

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom utgiftsområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet inriktad på att avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga olika typer av ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, förebygga brott, utreda brott, se till att den som begått brott lagförs, verkställa påföljder och rättsliga anspråk samt ge stöd till dem som drabbats av brott. Utgiftsområdet innefattar myndigheter inom polisen och åklagarväsendet, Sveriges Domstolar samt Kriminalvården. Dessutom ingår Rättsmedicinalverket, Brottsförebyggande rådet (Brå), Brottsoffermyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Domarnämnden och Gentekniknämnden.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Polismyndigheten	20 758	21 839	21 164	21 922	22 544	23 469	24 283
1:2 Säkerhetspolisen	1 147	1 201	1 183	1 292	1 438	1 498	1 531
1:3 Åklagarmyndigheten	1 356	1 451	1 428	1 473	1 504	1 537	1 571
1:4 Ekobrottsmyndigheten	592	636	632	648	669	682	697
1:5 Sveriges Domstolar	5 325	5 415	5 390	5 520	5 626	5 745	5 871
1:6 Kriminalvården	7 974	8 120	8 082	8 347	8 577	8 794	8 987
1:7 Brottsförebyggande rådet	97	98	100	111	114	116	118
1:8 Rättsmedicinalverket	362	405	398	418	426	435	444
1:9 Gentekniknämnden	5	5	5	5	6	6	6
1:10 Brottsoffermyndigheten	36	40	41	41	41	42	43
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	98	122	113	122	122	122	122
1:12 Rättsliga biträden m.m.	2 544	2 709	2 663	2 339	2 339	2 339	2 339
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	90	83	76	40	40	40	40
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	12	21	16	22	24	24	24
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	7	22	22	47	47	47	47
1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	16	19	16	18	18	19	19
1:17 Domarnämnden	8	8	8	9	8	8	8
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	1	85	6	92	73	60	41
Totalt för utgiftsområde 04 Rättsväsendet	40 429	42 280	41 344	42 467	43 617	44 984	46 193

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Förändring av anslagen inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet redovisas under avsnitt 2.7 Budgetförslag.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivå 2017–2020. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	41 574	41 574	41 574	41 574
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	619	1 396	2 247	3 149
Beslut	275	648	1 165	1 472
Överföring till/från andra utgiftsområden	-1	-1	-1	-2
Övrigt		0	0	0
Ny ramnivå	42 467	43 617	44 984	46 193

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 04 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	2 168
Verksamhetsutgifter ²	39 978
Investeringar ³	320
Summa ramnivå	42 467

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet.

Målet för rättsväsendet är den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Rättssäkerhet innebär att rättskipning och annan myndighetsutövning ska vara förutsebar och enhetlig samt bedrivs med hög kvalitet. Med rättstrygghet avses att enskilda personer och andra rättssubjekt ska vara skyddade mot brottsliga angrepp på liv, hälsa, frihet, integritet och egendom.

Målen är beslutade av riksdagen (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:JuU1, rskr. 1997/98:87).

2.4 Resultatredovisning

Resultatredovisningen inleds med en uppföljning av de övergripande målen för kriminalpolitiken och hur flödet i rättskedjan utvecklats. Därefter följer regeringen mer i detalj upp det senaste årets måluppfyllelse inom respektive verksamhetsområde: brottsförebyggande verksamhet, utredning och lagföring, dömande verksamhet, verkställighet av påföljd samt stöd till brottsutsatta. Även kompetensförsörjningen inom rättsväsendet redovisas. I de fall mål har satts av regeringen redovisas dessa under respektive målområde.

2.4.1 De övergripande målen för kriminalpolitiken

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för kriminalpolitiken, att minska brottsligheten och öka människors trygghet, används följande indikatorer:

- kvinnors och mäns utsatthet för brott enligt Nationella trygghetsundersökningen,
- antal anmälda brott inom olika brottskategorier, och
- kvinnors och mäns upplevelse av trygghet enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Bedömningen av brottslighetens utveckling kompletteras också med information från olika specialstudier.

Rättsväsendets mål, den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, rör komplexa begrepp som är svåra att fånga i enstaka indikatorer. Såväl rättssäkerheten som rättstryggheten förutsätter dock ett välutvecklat och välfungerande rättsväsende, vilket belyses indirekt genom indikatorer som mäter kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet. Rättssäkerheten och rättstryggheten är också beroende av människors förtroende för rättsväsendet. Förtroendet är en viktig förutsättning för att människor ska anmäla brott, delta i brottsutredningar och ställa upp som vittnen. För att mäta förtroendet för rättsväsendet används följande indikator:

- kvinnors och mäns förtroende för rättsväsendet enligt Nationella trygghetsundersökningen.

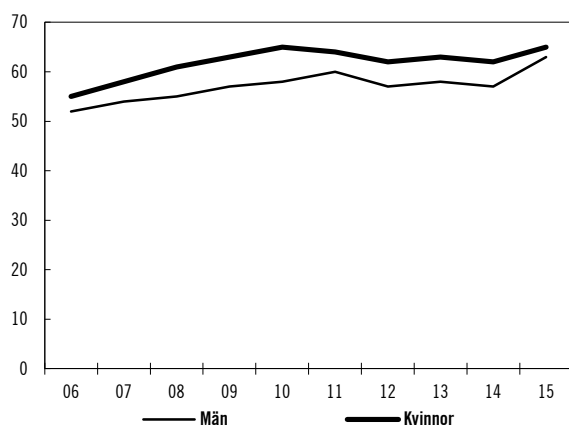
Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är en frågeundersökning som genomförs årligen sedan 2006. I undersökningen svarar varje år runt 12 000 slumpmässigt utvalda personer i befolkningen på frågor om utsatthet för brott, upplevelse av trygghet samt förtroende för och erfarenheter av rättsväsendet.

Starkt förtroende för rättsväsendet

Som redovisats i tidigare budgetpropositioner har förtroendet för rättsväsendet ökat märkbart enligt NTU sedan mätningarna påbörjades 2006. Efter att ha legat relativt stabilt de senaste åren ökade förtroendet på nytt 2015 då 64 procent uppgav att de har ganska eller mycket stort förtroende för rättsväsendet (se diagram 2.1). Kvinnor har överlag något större förtroende för rättsväsendet än män. Det är också något vanligare att yngre personer har stort förtroende för rättsväsendet än äldre.

Diagram 2.1 Förtroende för rättsväsendet 2006–2015

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

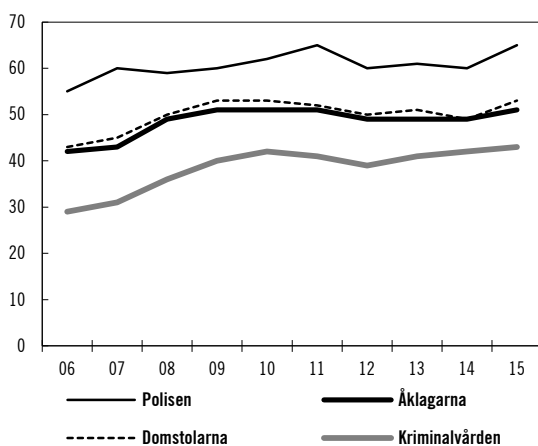

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Nivån på förtroendet skiljer sig åt mellan olika myndigheter i rättsväsendet, vilket är naturligt givet deras olika uppgifter och roller. För såväl polisen som för åklagarna, domstolarna och Kriminalvården har förtroendet ökat något sedan föregående år och för samtliga myndigheter ligger nivån tydligt högre än när undersökningen påbörjades 2006 (se diagram 2.2). Generellt har män något lägre förtroende än kvinnor för polisen medan förtroendet för åklagarna, domstolarna och Kriminalvården däremot inte skiljer sig mellan könen i någon större utsträckning.

Diagram 2.2 Förtroendet för myndigheter i rättsväsendet 2006–2015

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

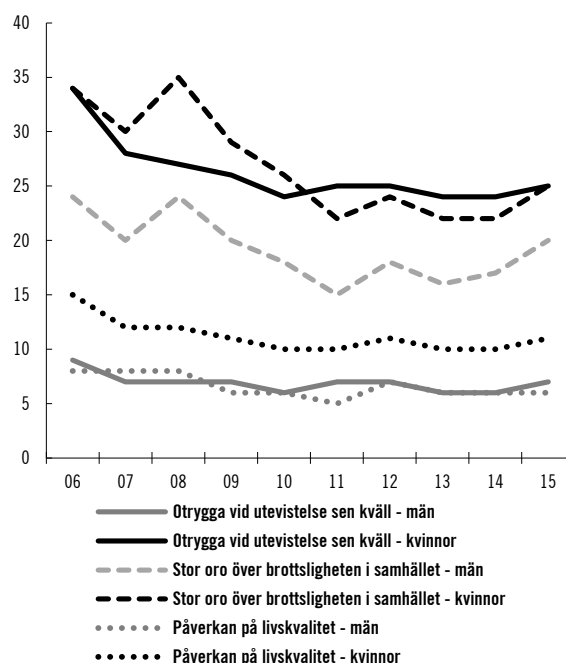
Tryggheten har ökat över tid

Att öka tryggheten är ett viktigt kriminalpolitiskt mål som rättsväsendets myndigheter

men även andra samhällsaktörer bidrar till. NTU mäter flera olika aspekter av otrygghet, exempelvis upplevelsen av otrygghet vid utevistelse sen kväll i det egna bostadsområdet, oro för att själv drabbas av brott eller att någon närstående ska drabbas. I 2015 års mätningar ligger otryggheten generellt på en något högre nivå än året innan men som redovisats i tidigare budgetpropositioner uppvisar samtliga indikatorer på människors otrygghet tydligt minskande trender sedan undersökningen påbörjades 2006.

Diagram 2.3 Indikatorer på otrygghetens utveckling 2006–2015

Andel otrygga/oroliga/påverkade

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Som framgår av diagram 2.3 ovan upplever dock kvinnor överlag betydligt större otrygghet än män. År 2015 uppgav exempelvis runt 25 procent av kvinnorna att de känner sig otrygga vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet att jämföra med 7 procent av männen. Mer än var tionde kvinna upplever otryggheten så påtaglig att den påverkar livskvaliteten. Det finns således skäl att särskilt uppmärksamma kvinnors otrygghet.

Fler brott anmäls men andelen utsatta för brott har inte ökat

Efter en tydlig ökning av antalet anmälda brott mellan 2006 och 2009 stabiliserades nivån därefter kring 1,4 miljoner anmälda brott årligen. Sedan 2014 ökar dock antalet anmälda brott igen och 2015 uppnåddes den högsta nivån någonsin med drygt 1,5 miljoner anmälda brott. Även om denna utveckling inte behöver betyda att fler brott begås ställs stora krav på rättsväsendet som får allt fler ärenden att hantera.

Bedrägerier är den brottstyp där anmälningarna har ökat mest under senare år och trenden fortsatte 2015. Sedan 2006 har antalet anmälda bedrägerier, framför allt internetrelaterade, ökat med nästan 240 procent. En stor del av fallen utgörs av kort- och kreditbedrägerier där det ofta saknas förutsättningar att nå framgång i utredningarna. Även de anmälda skadegörelsebrotten ökade kraftigt i antal 2015 och förklarar tillsammans med bedrägerierna större delen av den totala ökningen av anmälda brott under året.

År 2015 fortsatte antalet anmälda fall av misshandel att öka något. Ökningen består främst av misshandel mot barn och gärningspersonen är oftast en bekant. Anmäld misshandel mot barn har ökat under flera decennier, vilket studier visar bl.a. beror på ökad anmälningsbenägenhet vid exempelvis förskolor och skolor. De anmälda sexualbrotten, som också i hög grad påverkas av benägenheten att anmäla, har även de ökat tydligt under en lång tid men minskade något 2015. Denna minskning hänger dock i huvudsak samman med att nivån året innan var särskilt hög på grund av några stora ärenden med många brott detta år. Även de anmälda tillgreppsbrotten, som är en antalsmässigt stor kategori, minskade 2015, en trend som pågått under många år.

Tabell 2.4 Antal anmälda brott 2015 samt procentuell förändring sedan 2006 respektive 2014

	Antal anmälda brott 2015	Procentuell förändring sedan 2006	Procentuell förändring sedan 2014
Misshandel	85 067	10 %	2 %
Sexualbrott	18 057	49 %	-11 %
Tillgrepp	529 563	-9 %	-2 %
Bedrägeri	174 366	239 %	21 %
Brott mot trafikbrottslagen	80 006	2 %	-3 %
Brott mot narkotikastrafflagen	94 035	41 %	-1 %
Samtliga brott	1 503 399	23 %	4 %

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Långt ifrån alla brott anmäls och anmälningsbenägenheten kan variera över tid och mellan olika brottskategorier. Tidigare studier visar exempelvis att brott i nära relationer anmäls i lägre utsträckning än andra brott. Inom vissa områden påverkas också antalet anmälda brott i huvudsak av vilka resurser myndigheterna i rättsväsendet lägger på att upptäcka brotten. Det gäller exempelvis trafikbrott och narkotikabrott. Antalet anmälda brott är således ingen tillförlitlig indikator på brottslighetens utveckling.

NTU är i vissa avseenden en mer relevant källa för att bedöma utvecklingen av brottsligheten. NTU omfattar ett tiotal vanliga brottstyper som drabbar personer och hushåll. Som har redovisats i tidigare budgetpropositioner har andelen kvinnor och män som uppger att de blivit utsatta för våldsbrott i NTU varit stabil över tid och t.o.m. och med minskat något. Det tyder på att det ökade antalet anmälda våldsbrott i första hand beror på att fler brott anmäls och inte på att fler brott begås.

Tabell 2.5 Andel utsatta för brott mot person 2014

	Samtliga	Män	Kvinnor
Misshandel	2,1	2,5	1,6
Sexualbrott	1,0	0,3	1,8
Hot	4,1	3,6	4,6
Trakasserier	4,0	3,2	5,0
Bedrägeri	3,1	3,1	3,0
Personrån	0,7	0,9	0,5
Något brott mot person	11,3	10,5	12,2

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

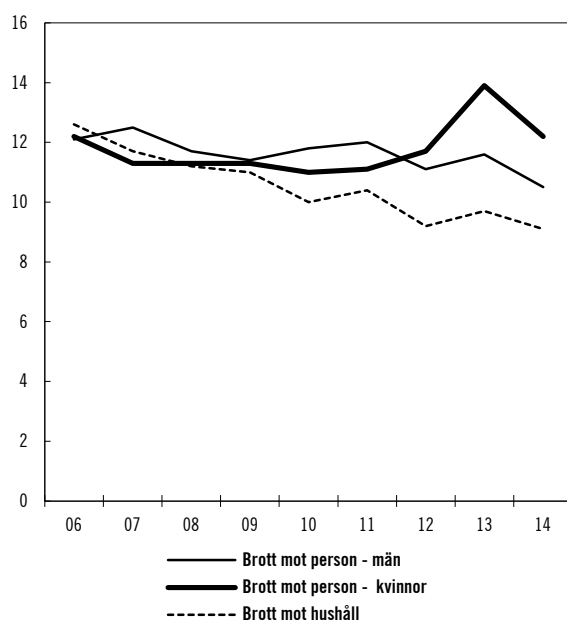
Enligt NTU är trakasserier, hot och bedrägeri de vanligaste brotten mot både kvinnor och män. Män uppger i något större utsträckning att de har utsatts för misshandel medan en större andel

kvinnor uppger att de har utsatts för hot och trakasserier. Det är vidare nästan bara kvinnor, inte minst unga kvinnor, som uppger att de har utsatts för sexualbrott.

Det är vanligare att kvinnor än män utsätts för brott i en nära relation. Exempelvis uppger kvinnor som utsatts för misshandel att gärningspersonen var en närstående i 37 procent av fallen, medan motsvarande andel för män var tre procent.

Diagram 2.4 Andel kvinnor och män utsatta för brott mot person* samt andel hushåll utsatta för brott mot egendom 2006–2014**

Andel utsatta för brott

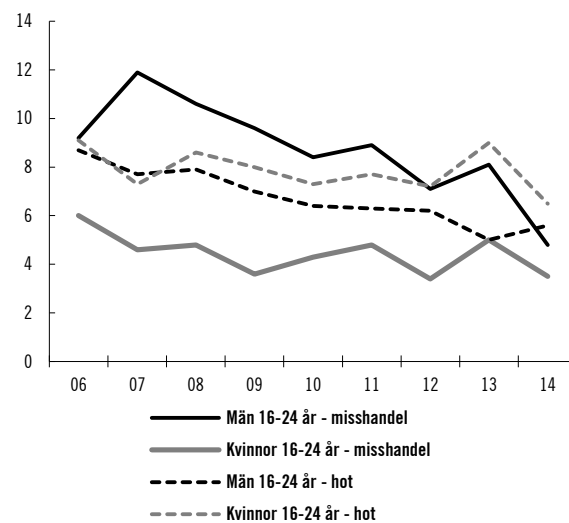

* Misshandel, hot, trakasserier, sexualbrott, personrån och bedrägeri
 ** Bostadsinbrott, bilstölder, stöld ur och från fordon samt cykelstölder
 Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Som framgår av diagram 2.4 har andelen som uppger att de har utsatts för något brott mot person under åren varierat mellan ca 10-14 procent. För män är dock trenden något sjunkande med allt färre utsatta över tid. Framför allt uppger färre unga män att de utsatts för misshandel, hot och trakasserier. Unga kvinnors utsatthet för dessa brott har däremot inte minskat på motsvarande sätt.

Diagram 2.5 Andel unga män och kvinnor (16–24 år) utsatta för misshandel och hot 2006–2014

Andel utsatta

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Enligt NTU har andelen brott mot hushåll minskat sedan 2006 (se diagram 2.4), vilket beror på att de fordonsrelaterade brotten blivit färre. Ungefär en procent av hushållen uppger att de utsatts för bostadsinbrott, en siffra som varit stabil sedan mätningarna började.

De allt fler anmälda bedrägerierna återspeglas också i NTU, om än inte lika tydligt. Även i NTU uppges en stor del av bedrägerierna ha begåtts via internet.

NTU mäter även upplevd utsatthet för hatbrott. Andelen personer som uppgett att de blivit utsatta för hatbrott har legat relativt stabilt sedan undersökningen påbörjades. Hatbrott med främlingsfientliga motiv är vanligast. Enligt NTU uppger 1,8 procent av de tillfrågade att de har utsatts för sådana brott under 2013.

Av NTU framgår att utsattheten för brott är ojämnt fördelad över befolkningen. Drygt en procent av de tillfrågade i NTU har drabbats av mer än hälften av de brott mot person som rapporterats i undersökningen. Unga vuxna och ensamstående föräldrar, i synnerhet kvinnor, är grupper som är särskilt utsatta för upprepade brott.

NTU mäter också utsatthet för brott och otrygghet i 15 socioekonomiskt utsatta

stadsdelar i landet, s.k. URBAN 15-områden¹. Enligt NTU är utsattheten för brott något högre i dessa stadsdelar än i landet i övrigt. Mest påtagliga är dock skillnaderna i upplevelsen av otrygghet och hur den påverkar livskvaliteten. I den senaste mätningen uppgav nästan hälften av de tillfrågade i de utsatta statsdelarna att de känner otrygghet vid utevistelse en sen kväll i det egna området och enligt 24 procent har otryggheten en stor påverkan på livskvaliteten². Motsvarande siffror för hela riket är 15 respektive 8 procent.

Vissa grupper är sannolikt under-representerade i frågeundersökningar som NTU. Det gäller inte minst särskilt utsatta grupper, exempelvis missbrukare och hemlösa. NTU vänder sig heller inte till barn under 16 år. Undersökningen ger således ingen fullständig bild av utsattheten i befolkningen.

Vissa typer av brott ingår inte i NTU. Det gäller bl.a. brott mot företag och vissa andra brott som inte är direkt riktade mot enskilda personer, såsom narkotika- och skattebrott. Det går heller inte, varken utifrån anmälningsstatistiken eller NTU, att få en bild av den organiserade brottslighetens omfattning. Däremot kan andra källor ge en bild av förändrade aktiviteter inom den organiserade brottsligheten. Enligt undersökningar från bl.a. Brå och polisen förekommer ett omfattande utnyttjande av välfärds- och förmånssystemen, ofta med företag och falska eller manipulerade intyg som brottsverktyg. Uppgifter tyder också på en ökning av antalet skotts-skadade personer de senaste åren och antalet fall av dödligt våld med skjutvapen fortsatte att öka 2015. Inte sällan har sådana händelser kopplingar till kriminella konflikter.

Generellt uppvisar det dödliga våldet dock ett annat mönster med en nedåtgående trend de senaste 25 åren. Enligt Brås årliga specialstudie över anmält dödligt våld konstaterades 112 sådana fall 2015. Detta är 25 fler fall än året innan och den högsta nivån på många år men

fortfarande inom ramen för normala upp- och nedgångar.

2.4.2 Flödet i rättskedjan

En viktig del i bedömningen av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras i rättskedjans olika delar. I detta avsnitt följs statistik över anmälda brott, utredning och lagföring samt verkställighet av utdömda påföljder. Annan verksamhet som inte hör till denna process, exempelvis polisens brottsförebyggande och ordningshållande arbete, stöd och information till brottsoffer, domstolarnas hantering av tvistemål och verksamheten inom de allmänna förvaltningsdomstolarna ingår inte i denna beskrivning utan redogörs för under respektive verksamhetsområde.

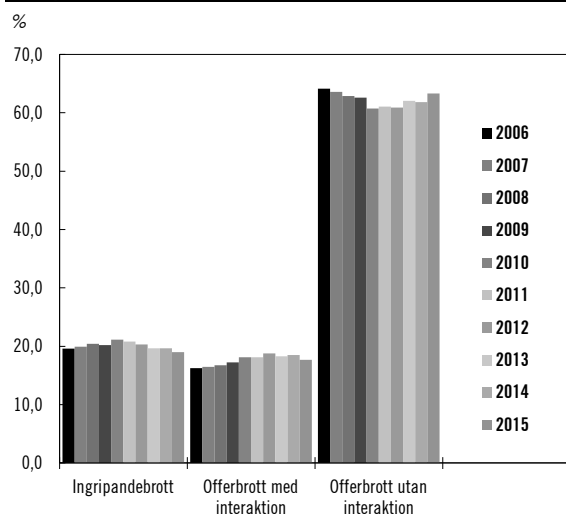
Brottsstrukturen påverkar möjligheterna att utreda och klara upp brott

Som tidigare nämnts anmäldes drygt 1,5 miljoner brott i Sverige 2015, vilket är fyra procent mer än året innan och den högsta nivån någonsin. Rättsväsendets förutsättningar att hantera och klara upp de anmälda brotten är i stor utsträckning beroende av vilken typ av brott som anmäls. För att kunna tolka utredningsresultatet krävs därför kunskap om de anmälda brottens karaktär och sammansättning. Polismyndigheten har påpekat att den anmälda brottsligheten grovt kan delas in i tre kategorier med olika förutsättningar för utredningsarbetet:

- ingripandebrott såsom trafik- och narkotikabrott, vilka generellt är enkla att klara upp,
- brott mot person med interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade, exempelvis hot och misshandel, vilka i allmänhet bedöms vara medelsvåra att klara upp, och
- brott utan interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade, exempelvis skadegörelse, vilka överlag är svåra att klara upp.

¹ I januari 2012 beslutade regeringen att 15 stadsdelar i nio kommuner ska omfattas av ett urbant utvecklingsarbete. Dessa s.k. URBAN 15-områden präglas bl.a. av låg förvärvsfrekvens och ett högt uttag av försörjningsstöd.

² Antalet svaranden i NTU i dessa områden är alltför få för att resultaten ska kunna delas upp på kvinnor och män.

Diagram 2.6 Andelen anmälda brott fördelat på ingripandebrott samt offerbrott med och utan interaktion

Källa: Bygger på officiell kriminalstatistik.

Andelen brott av dessa tre slag var ungefär densamma 2015 som 2006 och inga avgörande strukturförändringar har skett under perioden. På senare år har dock andelen ingripandebrott minskat något medan andelen offerbrott utan interaktion med gärningspersonen har ökat. En närmare granskning av den anmälda brottsligheten sedan 2006 visar flera trender som kan ha påverkat förutsättningarna för utredningsarbetet. Exempelvis har antalet bedrägerier, särskilt internetrelaterade sådana, ökat påtagligt vilket sannolikt har försvårat utredningsarbetet. Vidare tycks benägenheten att anmäla våldsbrott ha ökat vilket kan ha inneburit att fler mindre allvarliga och därmed mer svårupplärade våldsbrott anmäls. Att tillgreppsbroten, som är särskilt svårupplärade, minskade tydligt fram till 2010 är en trend som i stället förbättrade förutsättningarna för det sammantagna utredningsresultatet. Även Polismyndighetens aktivitet mot narkotikabrott, som har ökat anmälningarna av de relativt lättupplärade brotten eget bruk och innehav av narkotika, har över tid bidragit till att öka antalet upplärade brott.

En del förändringar i den anmälda brottsligheten tycks således ha bidragit till fler svårupplärade brott medan andra bidragit till fler lättupplärade brott. För att få en sammantagen bild av hur utvecklingen av den anmälda brottsligheten har påverkat de övergripande

förutsättningarna för att nå uppkläring har en analys av brottsammansättningen genomförts³. Resultaten visar att sammansättningen av olika brottstyper under de senaste fem åren i stort inte har förändrats på ett sätt som bör vara avgörande för det sammantagna utredningsresultatet, med visst undantag för 2015. Under detta år bestod ökningen av anmälda brott i stor utsträckning av bedrägeri- och skadegörelsebrott som generellt är svårupplärade varför det är rimligt med en något lägre andel upplärade brott 2015.

Uppbromsning av flödet i början av rättskedjan

För att få en bild av flödet i början av rättskedjan används ett antal indikatorer som på olika sätt överlappar varandra:

- antal personer skäligen misstänkta för brott,
- antal och andel ärenden redovisade från polis till åklagare,
- antal inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten, och
- antal och andel personupplärade brott⁴.

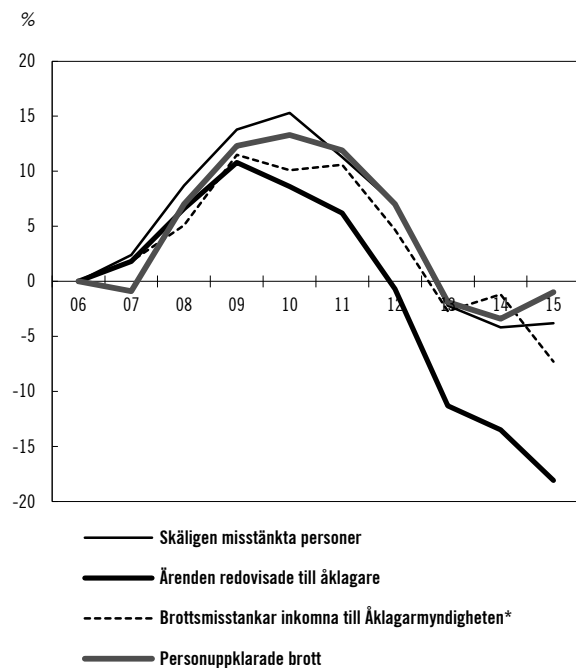
I diagram 2.7 nedan illustreras den procentuella utvecklingen sedan 2006 av antal skäligen misstänkta personer, antal ärenden redovisade till åklagare, antal inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten och antal personupplärade brott. Det generella mönstret karakteriseras av tydliga ökningarna åren efter 2006 följt av markanta minskningar under senare år. År 2015 låg nivåerna generellt något lägre än 2006. Särskilt tydligt har antalet ärenden redovisade till åklagare minskat, vilka 2015 var 18 procent färre än 2006. Däremot har dessa redovisade ärenden över tid kommit att innehålla något fler brottsmisstankar, vilket av allt att döma

³ Justitiedepartementet har undersökt förutsättningarna för den sammantagna personuppleringen genom att analysera strukturförändringar i den anmälda brottsligheten. De anmälda brotten har delats in i 34 olika brottskategorier vars genomsnittliga uppläringsåren 2006-2010 utgör basen för att beräkna en förväntad personuppläringsåren därefter.

⁴ Med personupplärade brott avses brott för vilka det har beslutats om åtal, meddelats åtalsunderlåtelse eller utfärdats strafföreläggande, dvs. brott till vilka det har bundits en gärningsperson.

resultat i något fler personuppljade brott per ärende. Det hänger delvis samman med att ärenden med ett stort antal brott har blivit vanligare.

Diagram 2.7 Procentuell utveckling sedan 2006 av antalet skäligen misstänkta personer, ärenden redovisade till åklagare, brottsmisstankar inkomna till Åklagarmyndigheten och personuppljade brott 2006–2015

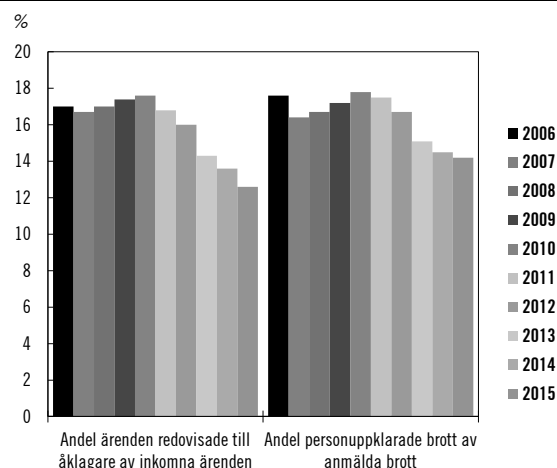

Källa: Officiell kriminalstatistik samt statistik från Polismyndighetens respektive Åklagarmyndighetens årsredovisningar.

* Uppgifter saknas för åren 2006 och 2007 och har därför uppskattats utifrån antalet ärenden redovisade till åklagare.

Som framgår av diagram 2.8 har andelen ärenden som redovisas till åklagare av samtliga inkomna ärenden och andelen personuppljade brott av samtliga anmälda brott minskat under senare år. Allt färre av de ärenden som hanteras av rättsväsendet går således vidare i rättskedjan. År 2015 låg andelen personuppljade brott på den lägsta nivån sedan 1999. Att andelen ärenden som polisen redovisar till åklagare har minskat på ett liknande sätt tyder på att minskningarna kan härledas redan till detta led.

Diagram 2.8 Andel ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden och andel personuppljade brott av anmälda brott 2006–2015

Källa: Polisens årsredovisning samt Officiell kriminalstatistik.

Utredningsresultatet har studerats närmare för olika brottskategorier och det kan konstateras att de senaste årens försämringar gäller för många olika brottsområden. Inga förändringar i sammansättningen av uppljade brott tyder på att resultatförsämringarna beror på att mindre allvarlig brottslighet har nedprioriterats till förmån för mer allvarlig brottslighet. Däremot finns tecken på att brottsligheten till sin karaktär blivit allt mer tidskrävande att utreda. Under senare år har exempelvis den genomsnittliga tidsåtgången för huvudförhandlingar i domstol ökat och den genomsnittliga tiden per förordnande för offentliga försvarare har ökat med drygt 40 procent sedan 2006. Användningen av tolkar har också ökat markant vilket påverkar tiden det tar att genomföra såväl förhör som huvudförhandlingar. Att brotten i allt större utsträckning begås med hjälp av internet och över landsgränser kan också ha påverkat då kraven på tekniska bevis och internationellt samarbete ökar. För att få mer kunskap om sådana förändringar och hur de påverkar förutsättningarna för rättsväsendet har regeringen gett Brå i uppdrag att studera den anmälda brottslighetens karaktär över tid. Uppdraget ska redovisas senast den 15 oktober 2016.

Att användningen av förundersökningsbegränsning ökat har också haft viss, om än begränsad, påverkan på utvecklingen. Förundersökningsbegränsning används för att effektivisera brottsbekämpningen och kunde tidigare enbart beslutas av åklagare. Sedan 2013 har även polisen i vissa fall rätt att fatta sådana beslut. Brå har konstaterat (Brå-rapport

2015:17) att antalet beslut om förundersökningsbegränsning har fördubblats under åren 2006–2014. Samtidigt påpekar Brå att sådana beslut är förhållandevis få och inte mer än i relativt liten utsträckning kan förklara minskningen av antalet personuppljade brott och den allt lägre upplklaringsandelen.

Färre lagföringar och domslut

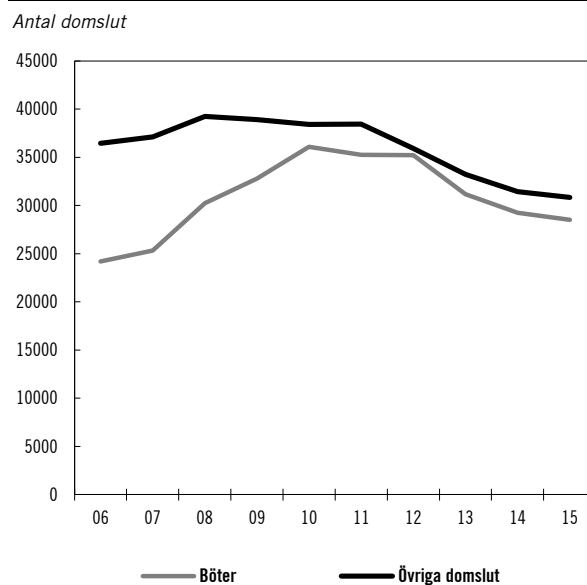
För att bedöma flödet i den senare delen av rättskedjan används följande indikatorer:

- antal och typ av lagföringar och
- antal domslut i brottmål i tingsrätt.

I linje med utvecklingen av antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppljade brott ökade antalet lagföringsbeslut fram t.o.m. 2009 varefter utvecklingen vände. Under de senaste åren har antalet lagföringsbeslut minskat tydligt. År 2015 fattades nästan 25 procent färre lagföringsbeslut jämfört med 2009. Genomgående avser drygt 80 procent av lagföringsbesluten män medan knappt 20 procent avser kvinnor. Den nedåtgående utvecklingen återspeglas även i antalet sakprövade brottmål i tingsrätt respektive antalet fällande domslut i sådana mål. Efter att ha ökat tydligt mellan 2006 och 2010 har dessa minskat de senaste åren. År 2015 var exempelvis antalet domslut i tingsrätt 20 procent färre jämfört med 2010.

Ökningen i antalet domslut fram till 2010 bestod huvudsakligen av enklare mål där påföljden bestämdes till böter (se diagram 2.9), dvs. ofta mindre resurskrävande mål som inte sällan avgörs utan huvudförhandling. Domslut med allvarligare påföljd än böter har som framgår av diagrammet minskat under en längre tid. År 2015 registrerades drygt 30 800 sådana domslut, vilket är den lägsta nivån under de senaste två decennierna.

Diagram 2.9 Avgjorda brottmål i tingsrätt fördelat på domslut med påföljden böter och i övriga domslut 2006–2015

Källa: Officiell kriminalstatistik.

En del av de enklare brottmålen avgörs på handlingarna och kräver därmed överlag mindre resurser än mål som avgörs efter huvudförhandling. Över tid har allt fler brottmål kommit att avgöras utan huvudförhandling. Det beror i stor utsträckning på en regelförändring 2008. Antalet brottmål som avgörs med huvudförhandling har dock fortsatt att minska även under senare år. Jämfört med 2010 avgjordes nästan 20 procent färre brottmål genom huvudförhandling under 2015. I detta avseende har således belastningen på domstolarna minskat.

Å andra sidan har domstolarnas belastning avseende brottmål ökat genom att de mest komplicerade brottmålen, som kräver särskilt långa förhandlingstider, har blivit fler och tar allt mer resurser i anspråk. Antalet brottmål med mer än 18 timmars huvudförhandling har ökat med 30 procent mellan 2006 och 2015, från knappt 350 mål till 450 mål. Antalet särskilt tidskrävande mål av detta slag utgör visserligen en mycket liten del av det totala antalet brottmål men tar på grund av sin komplexa karaktär en inte oväsentlig, och allt större, del av resurserna i anspråk. Att denna typ av brottmål har ökat i domstolarna är ett tecken på att rättsväsendet i allt större utsträckning hanterar komplex brottslighet som är tidskrävande att utreda och lagföra.

Färre dömda till fängelse

För att bedöma flödet i den sista delen av rättskedjan används följande indikatorer:

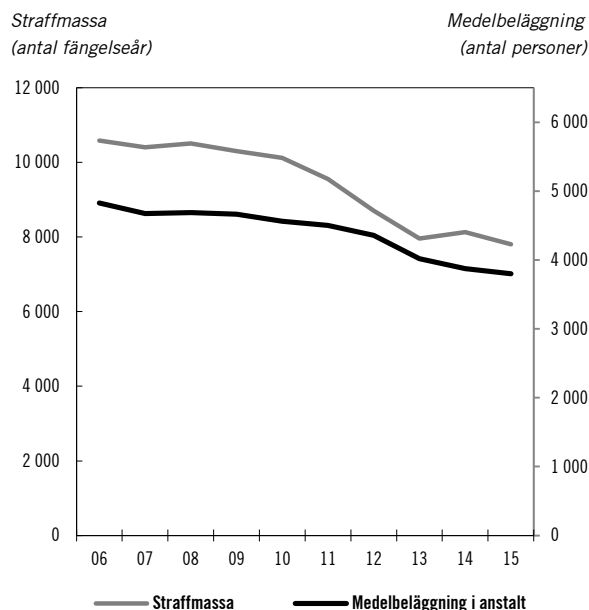
- antalet domslut med påföljden fängelse,
- antal utdömda fängelseår i tingsrätterna (straffmassa), och
- medelbeläggning i anstalt.

För att få en bild av utvecklingen efter avtjänad påföljd följs även

- statistik över återfall i brott.

Antalet domslut med huvudpåföljden fängelse har minskat kontinuerligt sedan 2006. År 2015 dömdes ca 27 procent färre personer till fängelse jämfört med 2006. Den totala straffmassan, dvs. den totalt utdömda fängelsetiden under ett kalenderår, har också minskat i ungefär samma storleksordning under denna period (se diagram 2.10). Efter en mindre ökning 2014 minskade straffmassan åter 2015 samtidigt som utvecklingen med allt färre personer intagna i anstalt också fortsatte under året. Jämfört med 2006 var medelbeläggningen i anstalt 20 procent lägre 2015. De flesta intagna är män. Andelen kvinnor i fängelse uppgår endast till ca 5 procent.

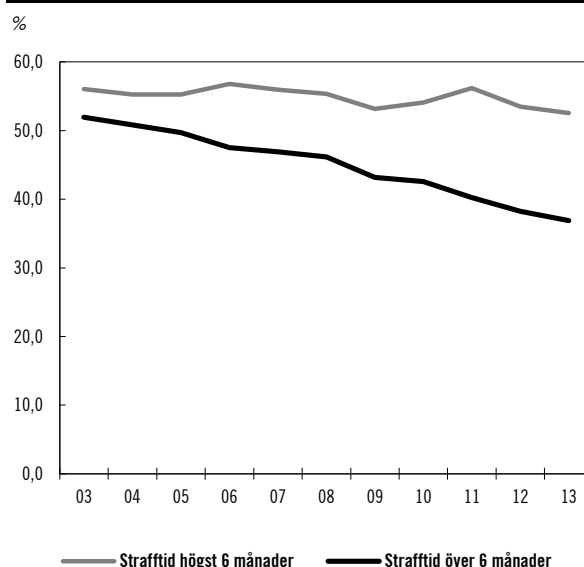
Diagram 2.10 Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt 2006–2015

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Statistiken över återfall i brott visar hur vanligt det är att personer lagförs på nytt efter frigivning eller efter annan lagföring. Återfallsproblematiken är särskilt tydlig bland män, ca 26 procent av männen återfaller i ett nytt brott inom ett år medan motsvarande andel för kvinnor ligger runt 18 procent. Störst är risken för återfall bland dem som är mest brottsbelastade sedan tidigare. Bland de som frigives efter en fängelsepåföljd återfaller knappt hälften inom ett år. I detta avseende är trenden dock positiv över tid. För drygt tio år sedan återföll 54 procent av dem som frigavs från fängelse inom ett år, jämfört med 45 procent bland dem som frigavs 2013, som är den senaste statistiken. Särskilt tydlig är minskningen bland dem som dömts till fängelsestraff över sex månader, för vilka det också finns bättre förutsättningar för Kriminalvården att bedriva ett mer utvecklat återfallsförebyggande arbete. Bland dessa återföll 52 procent av dem som frigavs 2003 inom ett år, vilket kontinuerligt har minskat till 37 procent 2013. Det saknas dock kunskap om vad denna minskning beror på. Att den tidigare brottsbelastningen har minskat bland dömda över sex månader kan ha bidragit till utvecklingen. Andelen personer med många tidigare belastningar har minskat i denna grupp samtidigt som andelen utan tidigare belastning har ökat.

Diagram 2.11 Andel frigivna från fängelse 2003–2013 som återfaller* i brott inom ett år

Källa: Preliminär officiell kriminalstatistik.
* Med återfall avses ny lagföring.

Utveckling av rättsväsendets kostnader 2006–2015

Tabell 2.6 Kostnadsutveckling i rättsväsendet 2006–2015

Miljoner kronor

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens kostnader	28 040	30 029	31 709	32 367	34 427	35 712	36 571	37 544	38 325	38 627
Transfereringar	1 456	1 591	1 739	1 778	1 947	2 117	2 267	2 407	2 591	2 679
Summa	29 496	31 620	33 448	34 145	36 374	37 829	38 838	39 951	40 916	41 306

Källa: Årsredovisningar för rättsväsendets myndigheter 2006-2015.

Rättsväsendets kostnader ökade med 0,95 procent 2015 jämfört med föregående år. Mellan 2006 och 2015 har rättsväsendets kostnader ökat med ca 40 procent eller med ca 11,8 miljarder kronor. Av ökningen utgörs ca 4,6 miljarder kronor av pris- och löneomräkning av anslag inom utgiftsområdet. Övrig kostnadsutveckling under de senaste tio åren beror framförallt på de reformer som regeringen genomfört för att stärka brottsbekämpningen, öka effektiviteten och förbättra resultatet i rättskedjan.

2.4.3 Brottsförebyggande arbete

Mål

Regeringens mål för den brottsförebyggande verksamheten är att brottsligheten ska minska och att antalet brottsoffer ska bli färre.

De myndigheter inom rättsväsendet som bidrar till måluppfyllelsen är Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten och Brottsförebyggande rådet. Därutöver bidrar Kriminalvården med återfallsförebyggande arbete.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att värdera resultatet och måluppfyllelsen för den brottsförebyggande verksamheten är följande:

- polisens förmåga att upprätthålla ordning och säkerhet,
- utvecklingen av polisens förmåga att bedriva planlagd brottsförebyggande verksamhet, och
- utvecklingen av polisens samverkan med andra aktörer.

Förutom dessa bedömningsgrunder kan i viss mån utvecklingen avseende utsatthet för brott, upplevd trygghet och förtroendet för rättsväsendets myndigheter enligt NTU också användas för att bedöma måluppfyllelsen i den brottsförebyggande verksamheten. Resultaten från NTU har beskrivits tidigare i avsnitt 2.4.1.

Enligt regeringens uppfattning är det viktigt att det brottsförebyggande arbetet genomförs väl genomtänkt och att arbetet baseras på beprövade metoder. Det brottsförebyggande arbetet ska vara planlagt, utgå från väl utarbetade problembilder och vara lokalt förankrat i den nya Polismyndigheten.

I tidigare avsnitt påpekas att brottsutvecklingen i stort påverkas av rättsväsendets insatser men också av många andra faktorer som ligger utanför de rättsvårdande myndigheternas kontroll. Detta mått är därför svårt att använda som bedömningsgrund för bedömning av effektiviteten i rättsväsendet.

Verksamhetens resultat

Det brottsförebyggande arbete som polisen bedriver genom yttre verksamhet omfattar såväl planlagd som händelsestyrd verksamhet. Verksamheten omfattar, förutom insatser som primärt syftar till att förebygga brott, också insatser som syftar till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet genom ingripanden när brott begås, omhändertagande av alkohol- och/eller narkotikapåverkade personer, övervakning av trafik samt hantering av större evenemang såsom demonstrationer och idrottsevenemang. Verksamheten handlar dessutom om att hjälpa människor i nöd efter att de larmat 112.

Under 2015 har Polismyndighetens verksamhet bedrivits parallellt med att

organisationen genomgått en genomgripande ombildning. Samtidigt har antalet migranter som kommit till Sverige ökat kraftigt. Den 12 november 2015 beslutade regeringen att tillfälligt införa gränskontroll vid inre gräns. Polismyndigheten lade under årets sista månader avsevärda resurser på gränskontrollarbetet i polisregion Syd och Väst. Detta medförde att myndigheten fann det nödvändigt att omprioritera resurser från andra verksamhetsområden.

I november höjde Säkerhetspolisen tillfälligt terrorhotnivån till en fyra på en femgradig skala. Den förhöjda hotbilden medförde att Polismyndigheten tillsammans med Säkerhetspolisen vidtog åtgärder för att öka vaksamheten och beredskapen samt genomförde särskilda tillsyns- och bevakningsinsatser. Situationen under året har därmed inneburit påfrestningar för Polismyndigheten.

Polismyndigheten har under året bedrivit planlagd brottsförebyggande verksamhet. För att polisen ska kunna bidra till att minska brottsligheten krävs ett utvecklat samarbete med andra relevanta aktörer. Antalet samverkansöverenskommelser med kommunerna fortsätter att öka och uppgick vid slutet av året till 275.

Under 2015 har det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet inriktats på att ta fram och utveckla medborgarlöften. Dessa syftar bl.a. till att öka den polisiära förankringen i lokalsamhället och utgår ifrån medborgardialoger där lokalsamhället får en möjlighet att beskriva vilka problem som upplevs angelägna att åtgärda. Under 2015 har medborgarlöften utfärdats i ca 90 kommuner och vid utgången av 2016 är målsättningen att Polismyndigheten tillsammans med kommunerna ska ha tecknat medborgarlöften i stort sett i alla landets kommuner.

Arbetet med sociala insatsgrupper fortsatte under året. Sociala insatsgrupper är en samverkansform mellan bl.a. polis, socialtjänst och skola som ska möjliggöra ett samlat stöd till unga som har hamnat i eller riskerar att hamna i en kriminell livsstil. Enligt Socialstyrelsen uppger ett femtiotal kommuner och stadsdelar att de arbetar med stöd till unga enligt denna modell. Socialstyrelsen ska slutredovisa en utvärdering av arbetet med sociala insatsgrupper senast den 30 september 2017.

Övrigt brottsförebyggande arbete har framför allt inriktats på insatser kopplade till

bostadsinbrott och brottsförebyggande projekt i bostadsområden och kommuner. Polismyndigheten har bl.a. tillsammans med kommuner, medborgarsammanslutningar, Stöldskyddsföreningen och försäkringsbolag samverkat kring spridningen av märkning av stöldbegärlig egendom med s.k. märk-dna.

Under 2015 identifierade Polismyndigheten 53 utsatta bostadsområden, varav 14 kategoriserats som särskilt prioriterade. De prioriterade områdena kännetecknas enligt Polismyndigheten av en problematik som i hög grad kräver extra uthålliga insatser från flera samhällsaktörer. I dessa bostadsområden förekommer bl.a. social oro, skjutningar och etablerade kriminella nätverk. Polismyndigheten har inlett arbetet med att tillföra områdespolis i dessa bostadsområden. Områdespoliserna ska bl.a. arbeta med förtroendeskapande åtgärder. Mot bakgrund av ett regeringsuppdrag som lämnades i december 2015 arbetar Polismyndigheten med att utöka det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet till att även omfatta samverkan på lokal nivå, med ett särskilt fokus på utsatta områden. Uppdraget kommer att slutredovisas i oktober 2017.

Lokalt brottsförebyggande arbete

Brottsförebyggande rådet har en viktig roll i att stödja och utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet i landet. Under 2015 aviserade regeringen en satsning på nationellt stöd till brottsförebyggande arbete. Som ett första steg i satsningen fick Brå i uppdrag att ta fram ett förslag till förstärkt stöd och samordning av det brottsförebyggande arbetet, vilket Brå redovisade i november. Brå föreslår bl.a. ökad samordning av nationella insatser och att regionala brottsförebyggande samordnare inrättas vid länsstyrelserna. Förutom att planera och utveckla framtida insatser fortsatte myndigheten sitt arbete med att ta fram och sprida kunskap inom det brottsförebyggande området samt att ge praktiskt metodstöd till aktörer inom och utom rättsväsendet. En stor del av det bestod i att ge polisen stöd under det första året med den nya organisationen. Brå har vidare tagit fram en plan för sitt arbete med jämställdhetsintegrering som ska genomföras 2016–2018. Ett av målen är att Brå ska medverka till att ett jämställdhetsperspektiv integreras i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Förebyggande arbete mot ekonomisk brottslighet

Ekobrottsmyndigheten bedriver brottsförebyggande arbete som avser ekonomisk brottslighet. I likhet med tidigare år har Ekobrottsmyndigheten bedrivit ett aktivt informations- och påverkansarbete i samarbete med myndigheter, företag och organisationer. Ekobrottsmyndighetens arbete utgår från en strategi och en handlingsplan. Myndigheten tar vidare fram en årlig lägesbild som beskriver hur den ekonomiska brottsligheten i Sverige ser ut, som ligger till grund för prioriteringar av åtgärder. Under 2015 genomfördes åtgärder med fokus på bygg-, städ-, restaurang- och transportbranschen. Vidare prioriterades organiserad och grov ekonomisk brottslighet samt aktörer som underlättar brott mot välfärden och tidigare ostraffade småföretagare.

Säkerhetspolisens brottsförebyggande arbete

Under 2015 har Säkerhetspolisens förebyggande arbete i hög grad präglats av konflikten i

Mellanöstern. Antalet individer som reser från Sverige till konfliktområden i terrorismsyfte har fortsatt att öka under 2015 och antalet resenärer närmade sig i slutet av året 300 personer, främst män. En viktig uppgift har varit att bedöma om de som återvänder har en avsikt och förmåga att begå terroristbrott i Sverige eller utomlands.

Migrationsverket har utvecklat sitt förebyggande arbete för att lyckas identifiera personer som kan utgöra ett säkerhetshot mot Sverige och andra länder.

Säkerhetspolisen har därutöver också bedrivit förebyggande arbete inom ramen för författningsskyddsverksamheten, kontraspionageverksamheten, personskyddsverksamheten och säkerhetsskyddsverksamheten, likväl som i arbetet med att förhindra olaglig spridning av massförstörelsevapen, dess vapenbärare och produkter samt kunskap som kan användas för tillverkning av sådana vapen.

Kostnadsutveckling**Tabell 2.7 Kostnadsutveckling brottsförebyggande arbete 2006–2015**

Miljoner kronor

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens kostnader	5 909	6 268	6 598	6 985	7 518	8 098	7 812	8 056	8 068	8 570

Källa: Årsredovisningarna 2006-2015 för Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Brottsförebyggande rådet. Årsredovisningen för staten avseende Säkerhetspolisen.

2.4.4 Utredning och lagföring**Mål**

Regeringens mål för utredning och lagföring är att verksamheten ska bedrivas med högt ställda krav på rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet och att brottsuppleringen ska öka.

De myndigheter inom rättsväsendet som omfattas av verksamheten är Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården (för häktesverksamhet), Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden samt Säkerhetspolisen. Utöver rättsväsendets myndigheter bidrar Tullverket, Skatteverket och Kustbevakningen. Dessa myndigheters verksamhet redovisas under utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution respektive 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma resultatet och måluppfyllelsen för utredning och lagföring används flera av de indikatorer som tidigare redovisats i den samlade bedömningen. De indikatorer som används är följande:

- antal och andel ärenden redovisade från polis till åklagare,
- antal inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten,
- antal och andel personupplärd brott,
- antal utfärdade ordningsböter,
- antal och andel lagförda personer och brottsmisstankar, och
- genomströmningstider.

Bedömningen baseras på såväl den sammantagna utvecklingen som utvecklingen för olika brottskategorier.

Rättsväsendets verksamhet är komplex och därför svår att på ett heltäckande sätt fånga i ett antal statistiska mått. En stor mängd värdefullt arbete utförs inom området utredning och lagföring utan att det resulterar i ärenden redovisade till åklagare eller i personuppläsnade brott. Det är vidare svårt att definiera exakt vilken uppläsningsnivå som är rimlig, eftersom förutsättningarna att klara upp de anmälda brotten varierar kraftigt. De brottsbekämpande myndigheterna måste dock alltid sträva efter att uppnå en så hög brottsuppläsning som möjligt och se till att personer som begår brott får stå till svars för sina gärningar. I ljuset av detta tillför indikatorerna värdefull och nödvändig information om utvecklingen i verksamheten.

Verksamhetens resultat

Ärendeflöde

Ett brottsärende som inkommer till Polismyndigheten innehåller ett eller flera anmälda brott. Ett anmält brott innehåller i sin tur en eller flera brottsmisstankar (dvs. varje brotts handling som en person kan misstänkas för). Mellan 2014 och 2015 ökade antalet inkomna ärenden till Polismyndigheten med 2 procent (exklusive ärenden från övervakning med trafiksäkerhetskameror). Det totala antalet brott som anmäldes till brottsbekämpande myndigheter ökade med 4 procent. Det var framförallt antalet anmälda skadegörelsebrott och bedrägeribrott som ökade. Inflödet av bedrägeribrott har som tidigare nämnts ökat mycket kraftigt under de senaste tio åren. Sedan 2006 har antalet anmälda brott ökat med 239 procent, vilket i stor utsträckning beror på att den tekniska utvecklingen har gjort det möjligt att begå allt fler typer av bedrägeribrott.

Antalet inkomna ärenden till Polismyndigheten gällande narkotikabrott minskade med 6 procent. Narkotikabrott är ett s.k. ingripandebrott som är beroende av polisens egna insatser för att upptäckas. Enligt Polismyndigheten beror minskningen sannolikt på de omprioriteringar av resurser som gjordes under hösten 2015 med anledning av det stora antalet migranter som kom till Sverige och terrorhoten.

Antalet ärenden som Polismyndigheten redovisade till åklagare minskade under 2015 med 5,4 procent. Det innebär att andelen redovisade ärenden av avslutade ärenden (dvs. ärenden som slutredovisats till åklagare, lagts ned eller överlämnats till annan myndighet och därmed är avslutade i Polismyndighetens diarium) minskade från 13,4 till 12,5 procent. Antalet och andelen redovisade ärenden minskade i de flesta brottskategorier. Andelen redovisade ärenden av bearbetade ärenden, dvs. av de ärenden där förundersökning eller motsvarande hade inletts, var dock oförändrad i förhållande till föregående år.

Ur ett flerårigt perspektiv har trenden varit att antalet inkomna ärenden har ökat svagt samtidigt som Polismyndigheten har inlett förundersökning i en allt mindre andel av fallen. I de ärenden där förundersökning har inletts har en allt större andel ärenden lagts ned under utredningens gång och en allt mindre andel ärenden har redovisats till åklagare för beslut i åtalsfrågan.

Till Åklagarmyndigheten inkom under 2015 ca 171 900 ärenden eller drygt 439 000 brottsmisstankar, vilket innebär en minskning med 4 procent avseende ärenden och 6 procent avseende brottsmisstankar. Antalet beslutade brottsmisstankar ökade dock med 5 procent jämfört med föregående år, vilket främst beror på ett ökat antal beslut om lagföring. Inkomna brottsmisstankar avser brottsmisstankar som inkommit till åklagare, antingen genom anmälan om brott där åklagare ska vara förundersökningsledare eller som färdig utredning där polisen ansvarat för utredningen. Beslutade brottsmisstankar beskriver antalet brottsmisstankar där det fattats någon form av beslut, t.ex. beslut om förundersökning, nedläggning, strafföreläggande eller åtal.

Till Ekobrottsmyndigheten inkom ca 6 350 ärenden eller drygt 48 300 brottsmisstankar. Det är en ökning av antalet inkomna ärenden med 14 procent sedan 2014, samtidigt som antalet brottsmisstankar minskat med 15 procent. Ökningen av antalet inkommande ärenden motsvarar den mängd ärenden som upprättats med anledning av uppgifter från Bolagsverket om försenade årsredovisningar under 2015. Myndigheten räknar med att i framtiden kunna motverka denna typ av brottslighet genom brottsförebyggande åtgärder.

Tabell 2.8 Inkomna ärenden 2006–2015

Antal

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polismyndigheten	1 169 461	1 332 165	1 449 494	1 492 952	1 436 089	1 473 103	1 458 684	1 447 626	1 502 377	1 543 745
Åklagarmyndigheten	197 088	197 267	202 738	211 430	208 985	210 692	202 346	185 702	179 044	171 839
Ekobrottsmyndigheten	4 186	4 160	4 485	4 782	4 374	4 545	4 591	6 369	5 573	6 357

För Polismyndighetens del redovisas endast inkomna brottsärenden, inklusive ärenden från övervakning med trafiksäkerhetskameror. Siffrorna gällande Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten inkluderar även andra ärenden än sådana som avser ansvar för brott.

Genomströmningstider

Medelgenomströmningstiden för bearbetade ärenden hos Polismyndigheten, dvs. ärenden där förundersökning eller annan slags brottsutredning bedrivits, minskade från 90 till 88 dagar mellan 2014 och 2015. Tiden mäts från inledd förundersökning till dess att ärendet avslutats hos polisen.

Den totala genomsnittliga genomströmningstiden från att anmälan har inkommit till åklagarkammaren till dess beslut har fattats ökade under 2015 med 42 dagar till 138 dagar. Denna ökning förklaras främst av att beslut fattades för ett stort antal bedrägerimisstankar som hade varit under utredning en lång tid. Genomströmningstiden mätt från inkommet beslutsunderlag från polisen till åklagares beslut i åtalsfrågan minskade dock med en dag till 16 dagar.

Vid Ekobrottsmyndigheten minskade genomströmningstiden mätt från inkommen anmälan till beslut med 67 dagar till i genomsnitt 181 dagar 2015. Detta beror främst på att volymen av s.k. mängdärenden, som har en kort utredningstid, ökade i förhållande till mer komplexa projektärenden och särskilt krävande ärenden samt på att andelen direktavskrivna brottsmisstankar ökade.

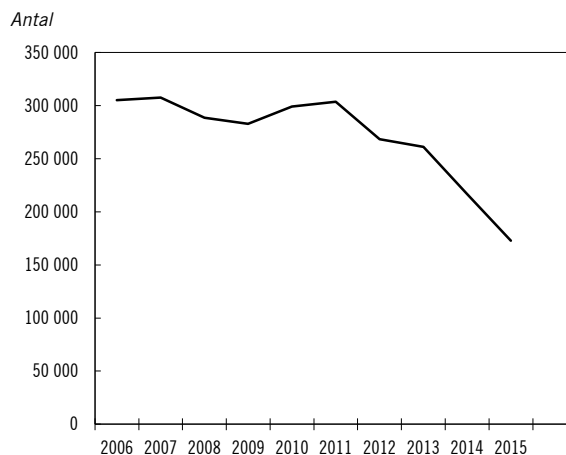
Uppklaring och lagföring

När brottsbekämpande myndigheter lyckas knyta en gärningsperson till ett brott genom att åklagare fattar beslut om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse räknas brottet som personupplarat i den officiella kriminalstatistiken. Brott kan också bli upplarat på andra sätt än genom personupplaring. Det gäller exempelvis brott som inte blir föremål för lagföring på grund av beslut om förundersökningsbegränsning eller om det konstateras att den anmälda gärningen inte är ett brott eller att den misstänkte är under 15 år.

Vanligtvis korrelerar utvecklingen av antalet personupplarade brott med utvecklingen av

antalet ärenden som redovisas från polis till åklagare. Under 2015 gick dock utvecklingen i olika riktningar. Medan antalet ärenden redovisade till åklagare uppvisade en tydlig minskning ökade antalet personupplarade brott med ca 1,5 procent. Detta beror bl.a. på att ett antal stora bedrägeriärenden med många registrerade brott och brottsmisstankar klarades upp under året. Antalet personupplarade bedrägeribrott ökade med 18 procent. Även antalet personupplarade narkotikabrott ökade men inte i samma stora utsträckning (2 procent). Personupplaringsprocenten minskade dock med en halv procentenhet från 14,5 till 14 procent.

Antalet ordningsböter som Polismyndigheten utfärdade fortsatte att minska i ungefär samma utsträckning som året innan. År 2015 utfärdades ca 40 000 färre ordningsböter för trafikbrott, vilket motsvarar en minskning med 14 procent. För övriga specialstraffrättsliga brott minskade antalet utfärdade ordningsböter med ca 1 500 eller 22 procent. Som framgår av diagram 2.12 har det sammantagna antalet utfärdade ordningsböter minskat kraftigt från och med 2012. Merparten av de ordningsböter som utfärdas avser trafikbrott.

Diagram 2.12 Utfärdade ordningsböter 2006–2015

Källa: Polismyndigheten.

Antalet personer som lagfördes (dvs. åtalades, fick strafföreläggande eller meddelades åtalsunderlåtelse) genom beslut av Åklagarmyndigheten minskade under 2015 med 3 procent till 110 391. Andelen lagförda personer (av det totala antalet misstänkta personer där beslut om lagföring eller avskrivning fattats) låg kvar på 65 procent, vilket är motsvarande nivå som föregående år. Andelen lagförda brottsmisstankar ökade med 3 procentenheter till 65 procent, vilket förklaras av att lagföringsbeslut fattades för ett stort antal bedrägerimisstankar.

Antalet personer som lagfördes genom beslut vid Ekobrottsmyndigheten minskade under året med drygt 8 procent till 1 921 stycken. Andelen lagförda personer minskade med två procentenheter till 21 procent 2015. Antalet lagförda brottsmisstankar minskade med 56 procent och uppgick till 8 094. Andelen lagförda brottsmisstankar minskade från 33 procent 2014 till 18 procent 2015.

Forensiskt utredningsstöd

Den forensiska verksamheten är en viktig förutsättning för utredningsverksamheten som bedrivs av polis och åklagare. Den 1 januari 2015 ombildades Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) till Nationellt forensiskt centrum (NFC), vilket utgör en avdelning inom Polismyndigheten. Ärendeutvecklingen 2006–2015 vid SKL/NFC visar på ett kontinuerligt ökat behov av forensiska undersökningar och analyser. Under 2015 ökade det totala antalet begärda undersökningar, exklusive personprover för dna-analys, med 2,5 procent. Antalet begärda undersökningar av personprover för dna-analys fortsatte däremot att minska (-9,5 procent). Antalet avslutade ärenden minskade med 3 procent, vilket emellertid ska ses i ljuset av att antalet kraftigt ökade under 2014 (13 procent). Även antalet utförda undersökningar vid de forensiska sektionerna i polisregionerna minskade under 2015.

Antalet expedierade ärenden vid Rättsmedicinalverkets olika verksamheter förändrades i vissa avseenden under 2015. Inom rättspsykiatri ökade antalet rättspsykiatriska undersökningar med ca 5 procent. Antalet expedierade rättsintyg fortsatte att minska. Rättsintygen har totalt sett minskat med ca 7 procent sedan 2014 och med ca 11 procent sedan 2013. Antalet utfärdade rättsintyg är generell

sett lågt (5 078 stycken 2015) om man ser till antalet anmälda vålds- och sexualbrott i landet. Det totala antalet expedierade utlåtanden efter rättsmedicinska undersökningar (obduktioner och likbesiktningar) i landet ökade under 2015 med 15 procent jämfört med 2014. Antalet expedierade ärenden inom rättskemin minskade med 6 procent till ca 89 000 ärenden. Inom rättsgenetiken minskade antalet ärenden med ca 200 till drygt 3 250.

Insatser för att förbättra effektiviteten och kvaliteten i brottsutredningsverksamheten

Sedan flera år bedrivs en löpande samverkan mellan polis och åklagare i både strategiska och operativa frågor. Denna samverkan har ytterligare förstärkts genom myndigheternas nya organisationer. Inför bildandet av Polismyndigheten den 1 januari 2015 anpassade Åklagarmyndigheten sin organisation så att den överensstämmer med Polismyndighetens regionindelning. Därigenom finns bättre förutsättningar att identifiera vad som fungerar bra i respektive region och vad som bör utvecklas. Exempelvis medverkar cheferna för åklagarområdena i polisregionernas operativa ledningsgrupper. Myndigheterna har också tagit fram ett gemensamt verktyg för månatlig uppföljning av den utrednings- och lagföringsverksamhet som berör dem båda. Åklagarmyndigheten deltar även i Polismyndighetens s.k. nationella beredningsgrupp som har i uppgift att analysera avvikelser i utredningsresultaten och faktorer som påverkar resultaten. Även Brå deltar i detta arbete.

Under 2015 har samverkan också bedrivits mellan Åklagarmyndigheten och Nationellt forensiskt centrum vid Polismyndigheten i syfte att korta handläggningstiderna för kriminaltekniska undersökningar och undvika onödiga undersökningar. Detta arbete fortsätter under 2016.

I mars 2015 redovisade Polismyndigheten ett regeringsuppdrag om att utveckla arbetet mot hatbrott. Myndigheten aviserade en ambitionshöjning på området och en målsättning är att upplärning och lagföring av hatbrott ska öka och att medarbetarna får en större kunskap om och förståelse för hatbrottsproblematiken. Satsningen omfattar även ett mer utvecklat brottsförebyggande arbete, främst genom en utökad kontakt och dialog med grupper utsatta för hatbrott. Polismyndigheten har även bedrivit

ett utvecklingsarbete för att förstärka sin förmåga att bekämpa brott som hotar grundläggande fri- och rättigheter. Arbetet kommer att följas upp av regeringen under våren 2017.

Även vid Åklagarmyndigheten har handläggningen av hatbrott varit ett prioriterat område och myndigheten har bl.a. genomfört en granskning av hatbrottsärenden samt påbörjat en översyn av hatbrottsriktlinjerna.

För att förbättra arbetet med att återta brottsvinster har Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten fortsatt sitt samarbete i enlighet med den gemensamma strategi och handlingsplan som tagits fram. Utgångspunkten för arbetet är att den myndighet som har bäst förutsättningar att åstadkomma önskat resultat ska agera.

Arbetet mot gränsöverskridande brottslighet

Brottsligheten drar nytta av globalisering, fri rörlighet och digitalisering. Satsningar mot internationella brottsnätverk och organiserad brottslighet bidrar till att öka myndigheternas kompetens, skapa kontakter och bygga upp informationsflöden. För att bygga upp förmågan att fånga upp ärenden med internationella kopplingar, tillvarata internationell information och förbättra samordningen inom hela organisationen har Polismyndigheten börjat skapa internationella, operativa funktioner i polisregionerna. Myndigheten har också utsett en särskild koordineringsfunktion för det myndighetsgemensamma arbetet inom ramen för EU:s policycykel mot internationell och organiserad brottslighet. De europeiska fonderna för de yttre gränserna och den inre säkerheten utnyttjas för projektverksamhet i form av särskilda uppdrag.

Informationsutbytet inom EU har fortsatt att utvecklas under 2015. Inom ramen för Prümsamarbetet har Sverige anslutits till det automatiserade fingeravtrycksutbytet. Dna-utbyte sker med över hälften av de anslutna medlemsstaterna. Detta bidrar till att identifiera och lagföra gärningsmän och kartlägga internationell brottslighet. Möjligheten att göra förfrågningar till fordonsregister inom EU omfattar nu samtliga 19 anslutna medlemsstater och underlättar för polisen att göra kontroller av utländska fordon.

Åklagarväsendets operativa samarbete med andra länder är ett frekvent inslag i arbetet och myndigheternas internationella engagemang har under året genom egna initiativ varit betydande. Myndigheterna har bidragit till utvecklingen av det rättsliga samarbetet inom EU, inklusive till det europeiska åklagarkontoret Eurojust, där antalet ärenden har ökat under 2015 och blivit mer komplexa. Myndigheterna har även deltagit i andra internationella samarbeten, exempelvis det Europeiska straffrättsliga nätverket (EJN), nätverket av revisorer för att bekämpa ekonomisk brottslighet (ALEFA) och den svenska funktionen för brottsutbytesfrågor, Asset Recovery Office (ARO). Sveriges riksåklagare har deltagit aktivt i internationella samarbeten och har bl.a., som ordförande i EU-nätverket NADAL (Network of Public Prosecutors or equivalent institutions at the Supreme Judicial Courts of the Member States of the European Union), i oktober 2015 anordnat dess åttonde möte.

Förslaget om en förordning om en europeisk åklagarmyndighet förhandlades intensivt av regeringen under 2015 och är fortfarande föremål för omfattande diskussioner mellan medlemsstaterna. Förhandlingarna avseende en ny förordning för Eurojust avslutades i huvudsak i rådet i mars 2015.

Genom medverkan i internationella fredsfrämjande insatser har Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården bidragit till institutionell kapacitetsuppbyggnad för att stärka såväl internationell som nationell fred och säkerhet.

Isoleringsbrytande åtgärder för intagna i häkte

Av de som var häktade med restriktioner fick 26 procent isoleringsbrytande åtgärder under minst två timmar per dygn 2015. För gruppen unga under 21 år med restriktioner var andelen 32 procent. Av de som var häktade utan restriktioner fick 72 procent isoleringsbrytande åtgärder under minst två timmar per dygn. För unga utan restriktioner var andelen 76 procent. I jämförelse med 2014 har det skett en liten ökning i samtliga kategorier förutom för unga utan restriktioner där andelen i stället har minskat något. Kvinnor får isoleringsbrytande åtgärder i större utsträckning än män (32 respektive 80 procent för kvinnor jämfört med 25 respektive 72 procent för män). Kriminalvården har under 2015 genomfört en

nulägeskartläggning av häktesverksamheten. Utifrån denna har myndigheten format ett pågående utvecklingsarbete avseende isoleringsbrytande åtgärder. Under året har också Kriminalvården och Åklagarmyndigheten gemensamt tagit fram förslag för ett effektivare arbete med att bryta isoleringen av häktade.

Kostnadsutveckling

Myndigheternas kostnader inom verksamheten utredning och lagföring uppgick till knappt 16,1 miljarder kronor 2015, vilket är något lägre än föregående år. Sett ur ett längre perspektiv har kostnaderna dock kontinuerligt ökat.

Tabell 2.9 Kostnadsutveckling utredning och lagföring 2006–2015

Miljoner kronor

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens kostnader	11 264	12 160	12 985	13 024	13 898	14 362	15 408	15 691	16 221	16 075

Källa: Årsredovisningarna 2006–2015 för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Kriminalvården.

En stor del av Polismyndighetens resurser på området utredning och lagföring går åt till att hantera våldsbrott. Under de senaste sex åren har mellan 36 och 40 procent av resurstiden lagts på våldsbrott samtidigt som antalet inkomna våldsbrottsärenden utgör ca 10 procent av det totala antalet inkomna ärenden.

Inom Åklagarmyndigheten utgjordes ca 25 procent av de avslutade brottsmisstankarna av vålds- och sexualbrott och 40 procent av resurserna användes för att handlägga sådana brottsmisstankar.

Under 2015 ökade kostnaderna för utredning och lagföring hos Ekobrottsmyndigheten marginellt jämfört med 2014. Av de resurser som myndigheten lade på utredning och lagföring användes 10 procent till att hantera mängdärenden, 52 procent till mer komplexa projektärenden och 38 procent till särskilt krävande ärenden.

förvaltningsdomstolarna. Sveriges Domstolar omfattar även hyres- och arrendenämnderna, Rättshjälpsmyndigheten, Rättshjälpsnämnden och Domstolsverket. Verksamheten vid migrationsdomstolarna redovisas under utgiftsområde 8.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

- omloppstider,
- inkomna, avgjorda och balanserade mål,
- överbalanser, och
- produktivitet, mätt som antalet avgjorda mål och ärenden i förhållande till kostnaderna.

2.4.5 Dömande verksamhet

Mål

Regeringens mål för Sveriges Domstolar är att mål och ärenden ska avgöras med hög kvalitet och effektivitet. Målbalanserna och omloppstiderna ska hållas på en rimlig nivå. Domstolsverket ska skapa förutsättningar för domstolarna att uppfylla målet för verksamheten bl.a. genom en ändamålsenlig resursfördelning och stöd i verksamhetsutvecklingen.

Inom den dömande verksamheten verkar de allmänna domstolarna och de allmänna

Verksamhetens resultat

Omloppstider

Regeringen har beslutat om målsättningar för hur långa omloppstider olika typer av mål högst bör ha i domstolarna. Målsättningarna gäller hur lång handläggningstid 75 procent av målen högst bör ha från att de kommit in till domstolen till att de har avgjorts. Verksamhetsmålen och resultaten framgår av tabell 2.10

Tabell 2.10 Uppfyllelse av verksamhetsmål: omloppstid i månader för avgjorda mål 2009–2015, 75:e percentilen

Månader

	Mål 2015	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tingsrätter								
Tvistemål exkl. gem. ansökan om äktenskapsskillnad	7,0	7,0	7,6	7,9	7,3	7,2	7,0	7,0
Brottmål. exkl. förtursmål	5,0	5,3	5,1	5,2	4,9	4,9	4,8	4,5
Hovrätter								
Tvistemål	5,0	7,7	5,0	4,7	5,0	5,6	6,3	5,1
Brottmål exkl. förtursmål	5,0	8,2	7,2	7,4	7,2	7,6	7,5	7,1
Förvaltningsrätter								
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	6,0	6,4	8,1	10,0	8,5	7,0	6,4	6,0
Kammarrätter								
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	6,0	9,0	9,5	7,2	6,8	7,5	7,0	7,9

Källa: Sveriges Domstolars årsredovisning 2009-2015. 2012 justerade regeringen hovrätternas verksamhetsmålet för tvistemål från 6,0 till 5,0 månader.

Omloppstiderna har under 2015 minskat för samtliga verksamhetsmål utom för kammarrätterna. Verksamhetsmålen för tingsrätterna avseende omloppstider för både tvistemål och brottmål och för förvaltningsrätterna uppnåddes. Hovrätternas omloppstider för tvistemål minskade med mer än en månad och ligger nu marginellt över verksamhetsmålet. Även hovrätternas omloppstider för brottmål förbättrades men ligger två månader över verksamhetsmålet. Resultaten för hyres- och arrendenämnderna förbättrades markant. Omloppstiderna minskade från 7,5 månader 2014 till 5,7 månader 2015. Verksamhetsmålet på 4,0 månader nåddes dock inte.

Under 2015 pågick ett antal riktade åtgärder för att minska handläggningstider och balanser vid Sveriges Domstolar. Som exempel kan nämnas en förstärkningsstyrka med ett antal domare som kan tas i anspråk vid frånvaro på grund av utbildning och långvarig sjukskrivning eller vid handläggning av större mål och balansarbetningar. Vissa domstolar har också tilldelats ekonomiska resurser för att kunna göra tillfälliga insatser för att minska omloppstider och överbalanser. Omständigheter som domstolarna menar har försvårat uppfyllelsen av

verksamhetsmålen är bl.a. personalomsättning, rekryteringssvårigheter och målens komplexitet och omfattning.

Sett över den senaste sjuårsperioden har omloppstiderna varierat men för majoriteten av verksamhetsmålen ligger omloppstiderna på en lägre nivå än tidigare.

Inkomna, avgjorda och balanserade mål

Antalet inkomna mål (exklusive migrationsmål) till domstolarna minskade med 3,2 procent 2015 jämfört med 2014. Antalet avgjorda mål minskade under samma period med 2,7 procent och antalet balanserade mål minskade med 5,7 procent. Utvecklingen under de senaste sju åren framgår av tabell 2.11.

Tabell 2.11 Den totala målutvecklingen (exkl. migrationsmål) 2009–2015

Antal mål

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Inkomna mål	337 173	347 860	346 844	351 055	349 439	345 794	334 793
Avgjorda mål	329 510	335 900	352 689	357 423	351 906	351 244	341 876
Balanserade mål	132 897	144 456	138 456	131 911	129 296	123 851	116 744

Källa: Sveriges Domstolars årsredovisning 2009-2015 och Domstolsverket.

Sedan 2012 har antalet inkomna och avgjorda mål minskat. Antalet avgjorda mål har överstigit antalet inkomna mål sedan 2011, vilket medfört att de totala balanserna har minskat successivt under perioden och denna utveckling fortsatte under 2015.

Domstolarnas totala balans kan delas upp i en så kallad arbetsbalans och en överbalans. Med arbetsbalans avses det antal mål i balans som statistiskt är förenligt med att regeringens verksamhetsmål gällande omloppstider kan nås. Det antal mål som överstiger arbetsbalansen definieras som överbalans.

Tabell 2.12 Överbalanser 2009–2015

Antal mål

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antal mål	12 204	21 489	15 268	7 151	5 776	2 939	293

Källa: Sveriges Domstolars årsredovisning.

Överbalansen 2015 var 293 mål vilket är en minskning med 90 procent jämfört med 2014. Sedan 2010 har överbalansen gradvis minskat med totalt 97 procent. Tingsrätterna och förvaltningsrätterna har för närvarande underbalanser. Hovrätterna har en överbalans på totalt 170 mål. Kammarrätterna har en överbalans på 3 915 mål, vilket är en ökning med knappt 1 300 mål jämfört med 2014. En stor del av överbalansen vid kammarrätterna utgörs dock av 3 900 socialförsäkringsmål vid Kammarrätten i Stockholm. Målen rör ersättning för kostnader till följd av vård i annat land inom EU och kammarrätten har inväntat ett avgörande från

Högsta förvaltningsdomstolen som kom under våren 2016.

Kostnadsutveckling och produktivitet

Verksamhetsområdet inbegriper både verksamheten inom Sveriges Domstolar (exklusive migrationsdomstolarna) och de transfereringar och övriga utbetalningar som utgörs av kostnader under anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* Verksamhetens kostnader avser utfallet på anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* medan transfereringar m.m. avser utfallet på anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.*

Tabell 2.13 Kostnadsutveckling dömande verksamhet 2006–2015

Miljoner kronor

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens kostnader	3 890	4 108	4 259	4 418	4 572	4 816	4 928	5 171	5 226	5 325
Transfereringar m.m.	1 326	1 455	1 607	1 621	1 804	2 002	2 157	2 260	2 432	2 544
Summa kostnader	5 165	5 563	5 866	6 039	6 376	6 818	7 086	7 431	7 658	7 869

Källa: Sveriges Domstolars årsredovisningar 2006–2015.

Under perioden 2006–2015 har verksamhetskostnaderna inom Sveriges Domstolar ökat med 37 procent. Under 2015 ökade kostnaderna med närmare två procent, vilket främst förklaras av ökade kostnader för om- och nybyggnationer av domstolslokaler. Produktiviteten, mätt som antalet avgjorda mål och ärenden i förhållande till de totala fastprisberäknade kostnaderna på anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar*, har minskat under 2015. Antalet inkomna mål, liksom antalet avgjorda mål och ärenden, har fortsatt att minska. Antalet avgjorda mål har dock överstigit antalet inkomna mål och balanserna var under 2015 på den lägsta nivån hittills under 2000-talet.

Utgifterna för rättsliga biträden ökade med 4,6 procent under 2015 och totalt med 92 procent under perioden 2006–2015. Under 2015 utgjorde utgifterna för offentlig försvarare 54 procent av utgifterna på anslaget. Andra större utgiftsposter gällde målsägandebiträde, offentligt biträde och rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1996:1619). Den totala ökningen av utgifterna på anslaget förklaras främst av ökade utgifter för offentlig försvar. Ökningen beror delvis på att timkostnadsnormen höjts och att det totala antalet debiterade timmar ökat. Timkostnadsnormen räknas årligen ut efter förslag från

Domstolsverket och fastställs av regeringen i förordningen (2009:1237) om timkostnadsnorm inom rättshjälpsområdet.

2.4.6 Verkställighet av påföljd

Mål

Regeringens mål för verksamheten är att påföljderna ska verkställas på ett säkert, humant och effektivt sätt och att antalet återfall i brott ska minska.

Kriminalvården ansvarar för att verkställa påföljder inom verksamhetsområdet.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Uppfyllelsen av målet att påföljder ska verkställas på ett säkert, humant och effektivt sätt bedöms bl.a. utifrån

- myndighetens arbete med att förbättra den interna styrningen och kontrollen,
- effektiviteten i resursutnyttjandet,
- antalet rymningar och andra allvarliga händelser, och
- graden av strukturerad sysselsättning i anstalt.

Måluppfyllelsen avseende det återfallsförebyggande arbetet under verkställigheten bedöms bl.a. utifrån

- andelen klienter som har en verkställighetsplan,
- andelen klienter som har fullföljt behandlingsprogram,
- klienternas deltagande i utbildning, och
- andelen klienter som har blivit föremål för särskilda utslussningsåtgärder.

Verksamhetens resultat

Intern styrning och kontroll

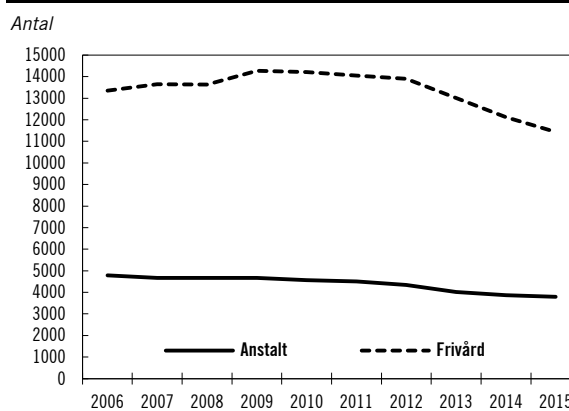
Kriminalvården har under 2015 fortsatt sitt sedan tidigare påbörjade arbete med att vidta en rad åtgärder för att förbättra den interna styrningen och kontrollen. Sedan januari 2015 har t.ex. myndigheten en ny organisation som

bl.a. innebär att kärnverksamheten leds av nationella chefer direkt underställda generaldirektören. En ny styr- och uppföljningsmodell har utvecklats och delvis implementerats. Myndigheten har under året även utvecklat arbetet med egenkontroll och förberett inrättandet av en ny tillsynssektion.

Beläggning och effektivt resursutnyttjande

Antalet intagna i anstalt och antalet frivårdsklienter fortsatte att minska under 2015. Medelbeläggningen i anstalt minskade med två procent och medelantalet frivårdsklienter med sex procent i förhållande till föregående år.

Diagram 2.13 Medelbeläggning i anstalt och medelantal frivårdsklienter

Källa: Kriminalvårdens årsredovisningar 2007-2015.

Kriminalvården har under året fortsatt att vidta åtgärder för att hantera överkapaciteten på kort sikt men även arbetat med långsiktiga strategier för myndighetens framtida infrastruktur vid anstalter och häkten. Samtidigt som klienttillströmningen har minskat har myndighetens personalresurser ökat. Kriminalvården redovisar att denna kapacitet bl.a. har utnyttjats för genomförande av stora utbildningsinsatser och resursförstärkningar i klientverksamheten.

Säkerhet

Efter att antalet rymningar från anstalter i de högre säkerhetsklasserna ökade påtagligt 2014, från noll till sex, var antalet sådana rymningar 2015 åter igen noll. Kriminalvården har under året haft fortsatt fokus på att vidta anpassade säkerhetshöjande åtgärder vid anstalter i säkerhetsklass 2 i enlighet med behov som påvisats vid en genomförd inventering. Kriminalvården har också inlett ett arbete för att utveckla säkerheten inom frivården. Antalet allvarliga händelser i anstalt respektive frivård var

2015 ca 150 respektive 30, vilket är i nivå med föregående år.

Återfallsförebyggande arbete

Andelen klienter som hade en verkställighetsplan 2015 varierade mellan 91 och 98 procent beroende på verkställighetsform, bortsett från gruppen intagna med mycket kort strafftid där andelen var 66 procent. Kriminalvårdens projekt för att utveckla kvaliteten i verkställighetsplaneringen har fortsatt under året. Projektet beräknas pågå till slutet av 2016.

Sysselsättningsgraden i anstalt minskade något i förhållande till föregående år. Den uppgick till 79 procent men varierar mellan olika anstalter och anstaltsavdelningar. Gradens av sysselsättning är högre för kvinnor (91 procent) än för män (79 procent). Brottsförebyggande rådet presenterade under året en rapport om sysselsättning i anstalt (Brå 2015:20) där ett antal brister konstaterades samt förslag på åtgärder presenterades.

Av de klienter som under 2015 avslutade sin verkställighet av skyddstillstånd respektive fängelse i anstalt hade en knapp tredjedel respektive en dryg fjärdedel deltagit i behandlingsprogram. Cirka 80 procent av dessa fullföljde hela programmet. Resultaten innebär en viss försämring i förhållande till föregående år. Kriminalvårdens ambition om att öka deltagandet i långa och medellånga behandlingsprogram har inte uppnåtts under året. Däremot kan konstateras att antalet klienter som deltagit i program riktade till våldsbrottsdömda mer än fördubblades jämfört med året innan.

Regeringen gav under året Kriminalvården i uppdrag att kartlägga metoder och arbetssätt som kan användas i arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism hos myndighetens klienter respektive i arbetet med de klienter som redan har koppling till våldsbejakande extremistiska grupper. Uppdraget har redovisats, se utgiftsområde 1.

En fjärdedel av klienterna i anstalt påbörjade någon form av utbildning under 2015, vilket är i nivå med föregående år. Majoriteten av utbildningarna utgörs av teoretiska kurser på gymnasial nivå. Kriminalvården har sedan slutet av 2015 haft regeringens uppdrag att utreda

förutsättningarna för att myndigheten ska kunna erbjuda kompletterande utbildning på gymnasial nivå för intagna i anstalt som saknar fullständig gymnasieutbildning. I myndighetens redovisning presenteras ett flertal åtgärder som behöver vidtas för att uppnå detta, bl.a. att öka tillgängligheten till studie- och yrkesvägledning, öka utbudet av vuxenutbildning och att utveckla möjligheter till stöd i undervisningen på klientens modersmål.

Andelen intagna som frigavs från anstalt via särskild utslussningsåtgärd var 13 procent 2015. Det är en ökning med en procentenhet i förhållande till föregående år och den första ökningen sedan 2009. Kriminalvården har under året inlett en analys av arbetet med de särskilda utslussningsåtgärderna och andra frigivningsförberedande insatser i syfte att ta fram en handlingsplan för att öka andelen klienter som frigives från anstalt med adekvata frigivningsförberedelser. Regeringen anslog 25 miljoner kronor årligen i budgetpropositionen 2016 för Kriminalvårdens arbete med utslussning. I slutet av 2015 fick Kriminalvården också regeringens uppdrag att förstärka arbetet med utslussning. Uppdraget ska redovisas 2018.

Samverkan

I Riksrevisionens rapport Återfall i brott – hur kan samhällets samlade resurser användas bättre (2015:4) drogs bl.a. slutsatsen att det brister i myndigheternas planering och samverkan samt att det finns vissa oklarheter kring ansvars- och resursfördelning mellan berörda aktörer. Kriminalvården har under året inrättat en funktion som samordnare på nationell nivå som ska arbeta med myndighetens samverkan med andra relevanta aktörer. Kriminalvården har också inlett ett arbete med att inventera omfattningen av samverkan med kommuner och landsting i syfte att identifiera utvecklingsområden. Regeringen har under året tagit initiativ till en hearing mellan Kriminalvården och näringslivet, i syfte att stimulera parterna till utökad samverkan.

Kostnadsutveckling

Tabell 2.14 Kostnadsutveckling verkställighet av påföljd 2006–2015

Miljoner kronor

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens kostnader	4 292	4 805	5 128	5 340	5 579	5 705	5 508	5 642	5 725	6 074
Transfereringar	11	12	11	11	10	10	12	10	12	14
Summa kostnader	4 303	4 817	5 139	5 351	5 589	5 715	5 520	5 652	5 737	6 088

Källa: Kriminalvårdens årsredovisning 2006-2015. Verksamhetens kostnader 2006-2012 har korrigerats jämfört med redovisning i föregående budgetpropositioner. Sedan årsredovisningen för 2014 redovisar Kriminalvården verkställighetskostnaderna exklusive kostnader för internationellt bistånd. Vidare har migrationsrelaterade kostnader tidigare ingått i redovisningen av verkställighetskostnader under perioden 2006-2010.

Verksamhetsområdet omfattar verksamhet inom frivården, anstalter samt Kriminalvårdens transportverksamhet för såväl nationella som internationella transporter. Internationella transporter inom migrationsområdet redovisas under utgiftsområde 8 Migration. Häktesverksamheten ingår som en del i verksamhetsområdet Utredning och lagföring.

Kostnaderna för verksamhetsområdet har ökat sedan 2013. Mellan 2014 och 2015 ökade kostnaderna med 349 miljoner kronor till en nivå på drygt 6 miljarder kronor. Utvecklingen förklaras av ökade kostnader för personal och övrig drift.

2.4.7 Stöd till brottsoffer

Mål

Regeringens mål är att skadeverkningarna av brott ska minska och att verksamheten till stöd för brottsoffer bedrivs på ett effektivt och rättsäkert sätt med hög kvalitet. Den som drabbats av brott ska få adekvat information och ett gott bemötande från rättsväsendets myndigheter. De myndigheter inom rättsväsendet som bidrar till måluppfyllelsen genom brottsofferrelaterade verksamheter är Brottsoffermyndigheten, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Sveriges Domstolar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen används bl.a. följande indikatorer:

- brottsutsattas erfarenheter av polisens, åklagarnas och domstolarnas arbete,

- antalet inkomna och avgjorda brottsskadeärenden,
- genomsnittlig handläggningstid för brottsskadeärenden,
- inkomna medel från regressverksamheten,
- antalet aktiva regressärenden vid årets slut, och
- antalet inkomna och beviljade ansökningar till brottsofferfonden.

Verksamhetens resultat

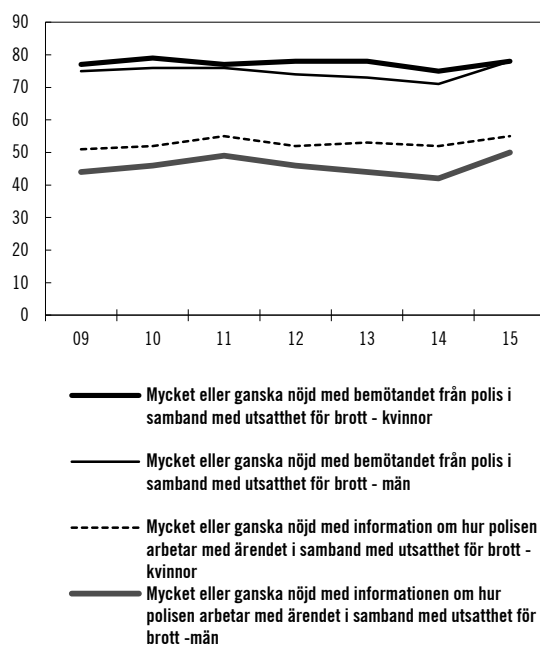
För att kunna bedöma måluppfyllelsen inom området följer regeringen dels de åtgärder som myndigheterna vidtagit för att förbättra bemötandet av brottsutsatta och informationen till brottsutsatta, dels Brottsoffermyndighetens resultat avseende handläggning av brottsskadeärenden m.m. Inledningsvis redovisas rättsväsendets allmänna arbete, därefter Brottsoffermyndighetens arbete specifikt. När det gäller rättsväsendets allmänna arbete utgår bedömningen framför allt från ett urval av resultatindikatorer från Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

Rättsväsendets arbete

Rättsväsendet ska tillsammans med övriga aktörer i samhället ge stöd åt dem som drabbas av brott. Många av de anställda inom rättsväsendets myndigheter kommer på ett eller annat sätt i kontakt med personer som har drabbats av brott. Myndigheterna och deras personal behöver därför kunna bemöta brottsdrabbade på ett professionellt sätt, ge dem relevant information och vid behov hjälpa dem att få kontakt med andra aktörer, t.ex. med den kommunala socialtjänsten eller det civila samhällets organisationer. Inte minst är det

viktigt att polisen informerar om brottsutsattas möjlighet att få stöd och hjälp från brottsofferstödande organisationer. Det har under senare år tagits många initiativ inom såväl rättsväsendet som inom andra politikområden för att vidareutveckla och förbättra stödet till dem som drabbas av brott, inte minst våldsutsatta kvinnor och barn.

Diagram 2.14 Brottsutsattas erfarenheter av delar av polisens arbete, enligt NTU 2009–2015

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

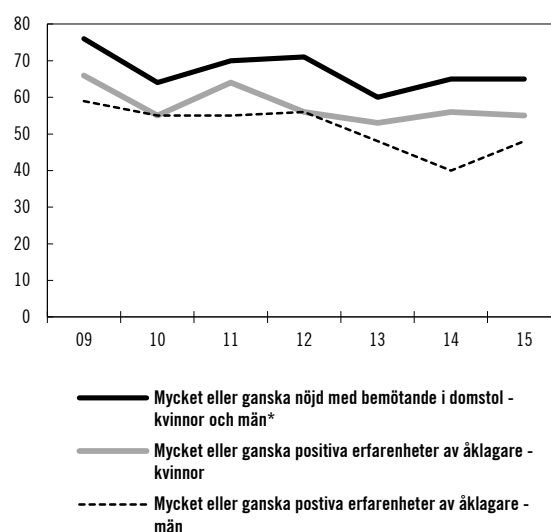
Som framgår av diagrammet ovan visar NTU att en majoritet av de personer som varit i kontakt med polisen med anledning av utsatthet för brott är nöjda med det bemötande man fått (totalt 78 procent). Över tid är kvinnor något mer nöjda med bemötandet än män. Däremot är brottsutsatta mindre nöjda med den information de fått från polisen (totalt 52 procent). Här ser man större skillnader mellan kvinnor (55 procent) och män (50 procent).

Vidare visar NTU att en majoritet av de personer som varit i kontakt med polisen med anledning av utsatthet för brott är nöjda med polisens tillgänglighet (totalt 75 procent). När det gäller polisens effektivitet och förmågan att utreda och klara upp brottet är man betydligt mindre positiv (totalt 33 procent). Sammantaget uppger drygt hälften (58 procent) att de har en positiv erfarenhet av polisen. Generellt sett uppger kvinnor oftare att de har positiva

erfarenheter av polisen än män, förutom när det gäller brott som innehållit hot eller våld.

Skillnaderna mellan olika åldersgrupper är små men äldre personer (65–79 år) är och har över tid varit den grupp som har mer positiv erfarenhet av polisens arbete än övriga brottsutsatta. Erfarenheten av polisen skiljer sig mycket lite åt mellan olika grupper i befolkningen. Man ser t.ex. inga tydliga skillnader i erfarenheterna hos dem som polisanmält ett brott beroende på boendeort, bostadstyp eller utbildningsnivå. Detta gäller oavsett om brottet innehållit hot eller våld, eller inte.

Diagram 2.15 Brottsutsattas erfarenheter av åklagare respektive bemötande i domstol, enligt NTU 2009–2015

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

När det gäller personer som har varit i kontakt med en åklagare på grund av utsatthet för brott uppger ungefär hälften (51 procent) att de har mycket eller ganska positiva erfarenheter av kontakten med åklagaren. Undersökningen visar att fler kvinnor än män har positiva erfarenheter av kontakten med åklagare (55 procent respektive 48 procent). Sett över tid kan en svag negativ trend noteras.

Av de som har varit i kontakt med en domstol under senare år uppger två tredjedelar (65 procent) att de är nöjda med bemötandet som de fick i domstolen. Utvecklingen har varit relativt stabil sedan 2007. Vidare visar NTU att en övervägande majoritet (69 procent) av dem som haft erfarenhet av målsägandebiträde är positiva.

Eftersom underlaget av personer som har erfarenhet av domstol och åklagare är begränsat bör dock de årsvisa resultaten samt utvecklingen över tid tolkas med viss försiktighet. Det gäller

även för personer som har varit i kontakt med en domstol och målsägandebiträde varför resultatet inte presenteras uppdelat på kön. Resultatet ger emellertid en indikation om utvecklingen.

Bemötande

Ombildningen av polisen till en myndighet har medfört en förändrad organisering även av polisens brottsofferarbete. I stället för att respektive polismyndighet har sin egen organisation för brottsofferarbete och personsäkerhet bygger myndigheten nu upp en verksamhet på tre olika nivåer över hela landet. En nationell, en regional och en lokal nivå. Syftet är att förbättra möjligheterna att styra verksamheten och göra den mer enhetlig. Myndigheten har också lagt ihop brottsofferarbetet med personsäkerhetsskyddet, vilket innebär att man tar ett helhetsgrepp om alla brottsoffer.

Mot bakgrund av en tidigare genomförd utvärdering av polisens arbete med riskanalyser vid våld på individnivå tog en arbetsgrupp inom Polismyndigheten under 2015 fram förslag på åtgärder för att förbättra hanteringen av riskanalyser. Åtgärderna ska genomföras under de närmsta åren och tar sikte på bl.a. utbildningsfrågor, it-stöd, arbetsprocesser, uppföljning och utvärdering.

Brottsofferperspektivet är en viktig aspekt i Åklagarmyndighetens tillsyns- och metodutvecklingsarbete. Myndigheten arbetar brett mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld samt fridskränkingsbrott. Inom ramen för Åklagarmyndighetens plan för jämställdhetsintegrering utgör bemötandefrågor ett av flera fokusområden. I det arbetet ingår bl.a. att förtydliga jämställdhetsperspektivet i handboken för bemötande av brottsoffer.

Det bedrivs ett omfattande arbete med bemötandefrågor i domstolarna sedan ett antal

år. Domstolsverket ger ekonomiskt stöd till många insatser på området och domstolarna är aktiva i detta arbete på flera olika teman kring bemötande och domskrivning. Det har t.ex. tagits fram informationsbroschyrer på olika språk och skyltar till rättssalarna som visar vilka roller de olika aktörerna har. Domstolsverket har också anordnat ett erfarenhetsutbyte mellan olika domstolar om bemötande av parter och vittnen.

Under 2015 började en ny handlingsplan att gälla för Sveriges Domstolars arbete med bemötandesfrågor. Handlingsplanen syftar till att säkerställa ett återkommande och systematiskt arbete med dessa frågor.

Information

Brottsoffermyndigheten har under året påbörjat en riktad utbildningsinsats mot landets samtliga åklagarområden i ersättningsrätt och det regelverk som styr rätten till brottsskadeersättning. Vidare har myndigheten regeringens uppdrag att ta fram en lärarhandledning riktad till förskolepersonal för att boken Liten och webbplatsen jagvillveta.se ska få ytterligare spridning. Syftet är att ge personal kunskap om brottsutsatta barns rättigheter och förskolepersonalens skyldigheter samt att ge verktyg för att samtala med barn om dessa frågor.

Brottsoffermyndighetens arbete och resultat

Brottsoffermyndighetens uppgift är att främja brottsoffers rättigheter, behov och intressen samt vara ett informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor. I den övergripande rollen att uppmärksamma och synliggöra brottsofferfrågor ingår även att initiera samverkan kring och sprida information om brottsofferfrågor.

Kostnadsutveckling

Tabell 2.15 Kostnadsutveckling stöd till brottsoffer 2006–2015

Miljoner kronor

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens kostnader	32	38	39	45	41	38	40	41	45	43
Transfereringar	119	124	121	146	133	105	98	137	147	121
Summa kostnader	151	162	160	191	174	143	138	178	192	164

Källa: Brottssoffermyndighetens årsredovisning 2006–2015.

Verksamheten omfattar både Brottsoffermyndighetens arbete och de transfereringar som utgörs av kostnader för brottsskadeersättning under anslaget 1:11 *Ersättning för skador på grund av brott*. Även Brottsofferfonden ingår i verksamheten. Brottsofferfondens medel är dock inte uppförda på statens budget utan finansieras huvudsakligen av lagöverträdare, som betalar en särskild avgift till fonden.

Mellan 2013 och 2015 har kostnaderna, inklusive transfereringar för verksamheten, i löpande priser minskat med ca 8 procent och uppgick 2015 till drygt 164 miljoner kronor.

Brottskadeärenden

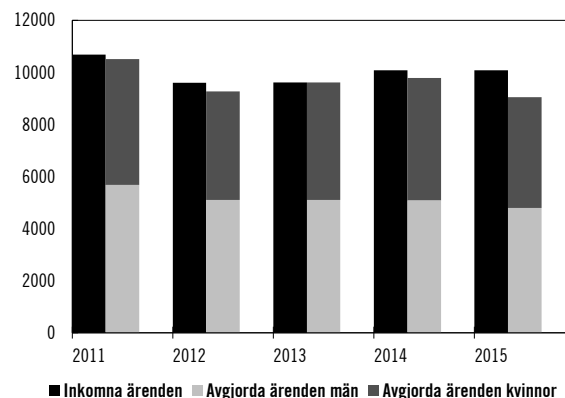
Om en dömd person inte kan betala utdömt skadestånd och den brottsdrabbade inte har någon försäkring som täcker skadan, kan personen i vissa fall få ersättning från staten. Sådan ersättning kallas brottsskadeersättning.

Antalet inkomna brottsskadeärenden 2015 uppgick till ca 10 000, vilket är i nivå med föregående år. Under årets sista månader minskade inflödet av ärenden något men det är för tidigt för att kunna bedöma om nedgången är av tillfällig karaktär. Antalet avgjorda ärenden minskade med 7,6 procent och uppgick till drygt 9 000. Under 2015 utbetalades knappt 98 miljoner kronor i brottsskadeersättning, vilket är en minskning med ca 12 procent i förhållande till den ovanligt höga nivån föregående år. Minskningen beror i första hand på att färre ärenden har avgjorts men också på att andelen bifallsbeslut är något lägre än föregående år. Ärendebalansen fortsätter att öka och uppgår till 2 900 ärenden. Jämfört med 2014 innebär det 56 procent fler ärenden i balans. Sannolikt har balansen påverkats av bl.a. införandet av ett nytt dokument- och ärendehanteringssystem och ändringar av praxis avseende kränkingsersättning vid vissa brottstyper. De senaste åren har också myndighetens serviceåtagande gentemot sökande ökat genom att myndigheten i allt väsentligt själv hämtar in nödvändig utredning i stället för att förelägga sökande om komplettering. I Brottsoffermyndighetens handläggningstid ingår därför även den tid som myndigheten avvaktar besked från exempelvis Kronofogdemyndigheten, försäkringsbolag och vårdgivare. Myndigheten har vidtagit åtgärder för att effektivisera handläggningen, minska balanserna och förkorta handläggningstiderna. Det nya dokument- och

ärendehanteringssystemet förväntas innebära rationaliseringar på sikt. Handläggningstiden för ett ärende att registreras, beredas, avgöras och expedieras var under året i genomsnitt 86 dagar, vilket är längre handläggningstid än föregående år.

Diagram 2.16 Inkomna och avgjorda ärenden

Inkomna och avgjorda ärenden

Källa: Brottsoffermyndighetens årsredovisningar.

Under 2015 inkom 338 ansökningar om brottsskadeersättning avseende barn som har bevittnat brott, vilket är i nivå med föregående år. Andelen beviljade ansökningar uppgår till ca 71 procent vilket är en marginell sänkning jämfört med föregående år. Totalt betalades drygt 1,7 miljoner kronor ut till sökande i denna ärendekategori.

Tabell 2.16 Utbetalad brottsskadeersättning fördelat på brottstyper

Brottstyp	Antal inkomna ärenden	Utbetalad ersättning tkr
Våldtäkt inkl. grov våldtäkt mot vuxen	196 (183)	9 176 (9 509)
Våldtäkt inkl. grov våldtäkt mot barn	98 (73)	11 271 (9 054)
Misshandel inkl. försök till mord/dråp riktat mot vuxen	1 996 (2 400)	22 966 (29 723)
Misshandel inkl. försök till mord/dråp riktat mot barn	317 (429)	2 741 (3 849)
Våld i nära relation mot kvinna inkl. grov kvinnofridskränkning	534 (667)	9 937 (14 506)
Rån	1 016 (1 072)	9 058 (11 337)
Olaga hot	817 (834)	5 322 (5 150)
Övergripping i rättsak	45 (60)	252 (531)
Utpressning	75 (56)	599 (652)
Överträdelse av kontaktförbud	16 (26)	70 (172)
Människohandel	0 (0)	0 (0)

Källa: Brottsoffermyndighetens årsredovisning för 2015. Föregående års siffror inom parentes.

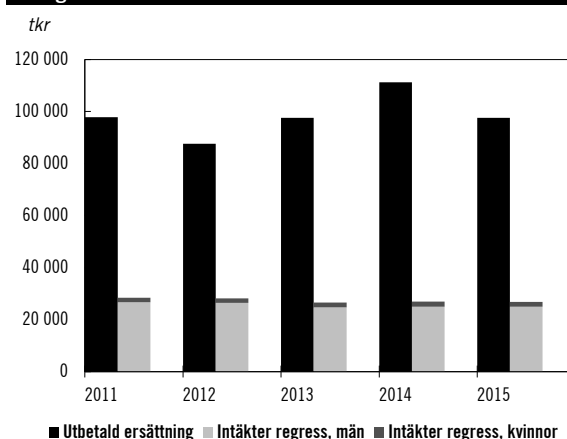
Sammanställningen av utbetalad brottsskadeersättning fördelat på brottstyper (tabell 2.16) visar att antalet ärenden avseende grova sexualbrott ökat medan antalet misshandelsbrott och våld i nära relation minskat.

Genom regressverksamheten kräver staten gärningspersoner på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten, i deras ställe, betalat ut till brottsoffer.

Intäkterna från regressverksamheten uppgick till drygt 31 miljoner kronor 2015, vilket i princip är i nivå med föregående år. Vid utgången av 2015 fanns drygt 38 000 aktiva regressärenden vilket är en ökning med ca 5 procent jämfört med föregående år. Av de betalningsskyldiga var 93 procent män.

Tidigare betalade myndigheten ut brottsskadeersättning även till den som på grund av egen tidigare brottslighet hade en skuld till staten för utbetalad brottsskadeersättning. En kvittning kunde då bara genomföras om personen i fråga lämnade sitt medgivande. Från och med halvårsskiftet 2014 har Brottsoffermyndigheten rätt att kvitta oavsett personens inställning. En beviljad brottsskadeersättning kan numera

användas till att betala, helt eller delvis, personens skulder avseende tidigare utbetalad brottsskadeersättning. Vid en jämförelse mellan 2013, innan möjligheterna till kvittning infördes, och 2015 kan konstateras att såväl antalet kvittningar som intäkterna för kvittningar mer än fördubblats.

Diagram 2.17 Utbetalad brottsskadeersättning och intäkter av regress

Källa: Brottsoffermyndighetens årsredovisningar.

Brottsofferfonden

Under 2015 uppgick Brottsofferfondens intäkter till drygt 35 miljoner kronor, vilket var en ökning med ca 17 procent jämfört med föregående år. Knappt 32 miljoner kronor fördelades under året från fonden till olika brottsofferinriktade projekt och verksamheter. En allt större del av fondens medel går till Brottsofferjouren Sverige och lokala brottsofferjourer. De möter många typer av brottsoffer och ansvarar även för såväl samordning som praktiskt genomförande av vittnesstödsverksamheten vid domstolarna. Vidare beviljades en tredjedel av fondens medel till viktinologiska forskningsprojekt inom olika ämnen och inriktningar. Kvinnor och män har beviljats medel i samma utsträckning. Antalet ansökningar till Brottsofferfonden har minskat över tid och Brottsoffermyndigheten har under året därför genomfört informationsinsatser för att stimulera till ansökningar.

2.4.8 Kompetensförsörjning inom rättsväsendet

Målet för området statliga arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att kompetens finns för att nå

verksamhetens mål. För att uppnå målet måste staten vara en attraktiv och föredömlig arbetsgivare. De statliga myndigheterna ska bedriva ett strategiskt arbete med sin kompetensförsörjning. Statliga arbetsgivare ska bl.a. sträva efter att öka andelen kvinnor på ledande befattningar, öka andelen anställda med utländsk bakgrund på alla nivåer och säkerställa en god arbetsmiljö. De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman.

Rättsväsendets myndigheter arbetar fortlöpande med dessa frågor och bedriver ett aktivt kompetensutvecklings- och kompetensförsörjningsarbete. I syfte att behålla och öka kompetensen hos de anställda inom rättsväsendet har myndigheterna genomfört ett flertal utbildningar. Myndigheterna har också genomfört olika chefsutvecklings- och chefsförsörjningsprogram för att stärka ledarskapet och möta kommande behov av framtida chefer. Flera av rättsväsendets myndigheter bedriver även ett aktivt värdegrundsarbete.

Vid utgången av 2015 uppgick antalet anställda inom rättsväsendet till 46 585, en minskning med drygt 250 anställda sedan 2014.

Myndigheternas arbete för att främja jämställdhet och likabehandling bedrivs långsiktigt. För att stärka jämställdheten har regeringen identifierat jämställdhetspolitiska mål inom olika utgiftsområden. Inom Polismyndigheten ska andelen poliser som är kvinnor, av det totala antalet poliser, öka. I dag är 31 procent av poliserna kvinnor. Bland de civilanställda uppgår andelen kvinnor till 67 procent. Polismyndigheten har vidtagit särskilda åtgärder för att öka jämställdheten, bl.a. åtgärder för att öka andelen kvinnor bland personer i ledningskompetens. Rättsväsendets myndigheter lägger mycket fokus på jämställdhetsaspekter vid rekrytering i syfte att uppnå en mer jämn könsfördelning. Andelen anställda kvinnor inom rättsväsendet har ökat marginellt under 2015 och flertalet av myndigheterna hade fler anställda kvinnor än män. Andelen kvinnor på ledande befattningar har ökat under 2015 och i flera av rättsväsendets myndigheter är det en högre andel kvinnor än män som är klassade som ledningskompetens. Även i de myndigheter som har en överrepresentation av män med ledningskompetens, arbetar man aktivt med

dessa frågor i syfte att uppnå en mer jämn könsfördelning.

Andelen anställda med utländsk bakgrund vid rättsväsendets största myndighet, Polismyndigheten, uppgick 2015 till 8 procent, en ökning med 0,3 procentenheter sedan 2014. Vid Kriminalvården och Sveriges Domstolar uppgick andelen anställda med utländsk bakgrund 2015 till 17 procent respektive 10 procent, vilket är samma andelar som 2014. Flertalet av rättsväsendets myndigheter arbetar aktivt med mångfalds- och integrationsfrågor, i syfte såväl att öka den etniska mångfalden som att bredda kompetensen inom myndigheterna.

Inom ramen för genomförandet av regeringens strategi för funktionshinderspolitiken 2011–2016 har arbete genomförts som syftar till att bl.a. stärka kompetensen gällande förutsättningar och behov hos personer med funktionsnedsättning.

Sjukfrånvaron har ökat i merparten av rättsväsendets myndigheter och uppgick till 4,5 procent 2015. Trenden är dock densamma som i staten i övrigt, dvs. att sjukfrånvaron ökar. Störst är sjukfrånvaron bland kvinnorna. Rättsväsendets myndigheter bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete för att upprätthålla en god arbetsmiljö och värna om de anställdas hälsa.

Tabell 2.17 Antal anställda inom rättsväsendet 2012–2015

	2015	2014	2013	2012
Polisen	28 264	28 689	28 488	28 347
Kvinnor	11 892	12 049	11 965	11 622
Män	16 372	16 640	16 523	16 725
Kriminalvården	8 968	8 873	8 820	8 673
Kvinnor	4 215	4 170	4 146	3 990
Män	4 753	4 703	4 674	4 683
Sveriges Domstolar	6 883	6 853	6 702	6 584
Kvinnor	4 887	4 866	4 758	4 740
Män	1 996	1 987	1 944	1 844
Åklagarmyndigheten	1 361	1 341	1 334	1 335
Kvinnor	912	897	894	881
Män	449	444	441	454
Övriga myndigheter i rättsväsendet¹	1 109	1 085	1 167	1 063
Kvinnor	674	660	653	584
Män	436	425	514	479
Totalt	46 585	46 841	46 711	46 185
Kvinnor	22 558	22 642	22 500	21 902
Män	24 006	24 199	24 200	24 283

Källa: Myndigheternas årsredovisningar samt arbetsgivarstatistiken.
¹ Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Domarnämnden, Ekobrottsmyndigheten, Gentekniknämnden, Justitiekanslern, Revisorsnämnden och Rättsmedicinalverket.

Tabell 2.18 Andel sjukfrånvaro i förhållande till tillgänglig arbetstid inom rättsväsendet 2012–2015

År	Kvinnor	Män	Samtliga
2015	6,4 %	3,1 %	4,5 %
2014	5,1 %	3,0 %	3,9 %
2013	4,8 %	2,9 %	3,8 %
2012	4,9 %	2,9 %	3,8 %

Källa: Arbetsgivarverket/Statskontoret.

2.5 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de övergripande målen för kriminalpolitiken och rättsväsendet delvis har uppnåtts. Som tidigare nämnts har tryggheten i samhället ökat tydligt de senaste tio åren och utsattheten för brott har sammantaget minskat något. Förtroendet för rättsväsendet ligger också på en fortsatt hög nivå. Brottsligheten och tryggheten påverkas av många faktorer, även sådana som ligger utanför kriminalpolitikens och rättsväsendets kontroll. Oavsett vad som ligger

bakom utvecklingen är den positiv. Regeringen ser dock allvarligt på att otryggheten är särskilt utbredd i socialt utsatta områden och att kvinnor är mer otrygga än män. Regeringen avser därför att återkomma med initiativ på dessa områden.

Rättsväsendets förutsättningar att hantera brottsligheten påverkas även av vilka resurser som tillförs myndigheterna. De senaste tio åren har rättsväsendet fått betydande resursförstärkningar. Det sammantagna antalet årsarbetskrafter inom Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar och Kriminalvården har ökat med nästan 15 procent under denna tid. Samtidigt har befolkningen ökat med ca 8 procent och antalet anmälda brott med ca 23 procent.

Trots dessa resursförstärkningar har rättsväsendets resultat i flera avseenden inte förbättrats. Exempelvis klaras inte fler brott upp i dag än för tio år sedan och antalet ärenden redovisade till åklagare har minskat tydligt de senaste åren. Denna utveckling bör dock ses mot bakgrund av att det finns tecken på att brottsligheten har blivit allt mer komplex. Viss brottslighet tycks också ha blivit mer tidskrävande att hantera på grund av omvärldsförändringar som it-utvecklingen, ökad migration och internationalisering. Detta kommer bl.a. till uttryck i förekomsten av stora mål vid landets domstolar som upptar omfattande resurser, en ökad användning av tolkar och längre huvudförhandlingstider för brottmål i domstol.

Den förändrade brottsligheten, med exempelvis fler brott som begås på internet och tecken på en ökad aktivitet hos den organiserade brottsligheten, ställer också myndigheterna inför krävande utmaningar.

För att öka kunskapen om huruvida förutsättningarna för det brottsutredande arbetet har förändrats över tid har regeringen gett Brå i uppdrag att bl.a. analysera hur förundersökningarnas och brottmålen omfattning och komplexitet har utvecklats under det senaste decenniet.

Även om det finns trender som över tid har försvårat rättsväsendets arbete ser regeringen allvarligt på att rättsväsendets resultat, trots resursförstärkningar, i flera viktiga avseenden uppvisar en tydlig tillbakagång de senaste åren.

Merparten av rättsväsendets myndigheter deltar sedan 2015 i regeringens satsning Jämställdhetsintegrering i Myndigheter (JiM).

Syftet är att myndigheternas verksamhetsområden ska bidra till att de jämställdhetspolitiska målen nås. Regeringen vill betona vikten av att myndigheternas ansträngningar för att främja jämställdhet fortsätter.

2.5.1 Utredning och lagföring

Regeringen bedömer att målet om att brottsupplaskningen ska öka delvis har uppnåtts under 2015 men att utvecklingen på området generellt sett inte är tillfredsställande.

Som framgår av resultatavsnittet och tidigare budgetpropositioner har utvecklingen på området utredning och lagföring varit negativ i flera år. Resultaten 2015 förstärker i flera avseenden denna utveckling. Bland annat minskade antalet lagförda personer och färre ärenden redovisades till åklagare, såväl sammantaget som sett till enskilda brottskategorier. Även antalet ärenden relaterade till Polismyndighetens egeninitierade insatser, såsom inkomna ärenden om narkotikabrott och utfärdade ordningsböter, uppvisade en tydligt negativ utveckling. Samtidigt ökade antalet personupplaskade brott, vilket beror på att ett stort antal bedrägerier klarades upp under året.

År 2015 var det första året i den nya Polismyndigheten och en viss påfrestning på den ordinarie verksamheten var förväntad. Myndigheten har också haft en ansträngd arbetssituation på grund av det stora inflödet av asylsökande hösten 2015. De migranter som inte sökte asyl innebar också mycket arbete för Polismyndigheten. Samtidigt vill regeringen betona vikten av att arbetet med utredning och lagföring levererar ett resultat som upprätthåller förtroendet för verksamheten. Det är angeläget att Polismyndigheten prioriterar brottsutredningsverksamheten så att fler brott kan klaras upp. Det är också centralt att Polismyndigheten säkerställer en hög kompetens hos sina förundersökningsledare och brottsutredare. Polismyndigheten behöver även fortsätta att utveckla sin förmåga att använda de verktyg som finns för internationellt samarbete och informationsutbyte.

Det ständigt ökande inflödet av bedrägeribrott ställer rättsväsendet inför stora utmaningar. För att förhindra och försvåra möjligheterna att begå bedrägeribrott krävs

åtgärder och regeringen kommer därför att återkomma med initiativ på området.

Att minska isoleringen av intagna i häkte är viktigt av såväl humanitära skäl som för rättssäkerheten. Regeringen ser därför allvarligt på resultatet när det gäller isoleringsbrytande åtgärder. Skillnaderna mellan män och kvinnor måste också uppmärksammas särskilt. Regeringen förväntar sig att vidtagna åtgärder och pågående arbete framöver kommer att öka omfattningen av de isoleringsbrytande åtgärderna. Regeringen bedömer dock att det trots pågående åtgärder finns utrymme för ytterligare insatser och kommer därför att återkomma med ytterligare initiativ på området.

2.5.2 Dömande verksamhet

Regeringen bedömer att målet för den dömande verksamheten, att mål och ärenden ska avgöras med hög kvalitet och effektivitet, delvis är uppnått.

Regeringen ser sammantaget en positiv utveckling under året med övervägande kortare omloppstider och minskande balanser. Resultaten kan till viss del förklaras av en minskad måltillströmning men också av riktade åtgärder för att minska handläggningstider och balanser vid Sveriges Domstolar. Regeringen ser också positivt på att Sveriges Domstolar arbetar kontinuerligt för att förbättra bemötande, domskrivning och kommunikation.

Det processrättsliga regelverket har stor betydelse för domstolarnas effektivitet. De minskade omloppstiderna i tingsrätt och förvaltningsrätt kan delvis förklaras av de reformer som genomförts under senare år. Regeringen bedömer att även genomförda förändringar i de yttre tingsrätts- och förvaltningsrättsorganisationerna har haft långsiktigt goda effekter för måluppfyllelsen vid Sveriges Domstolar.

Produktiviteten, dvs. antalet avgjorda mål i förhållande till kostnaderna, har minskat de senaste åren. Framför allt beror det på att personalkostnaderna har ökat. Satsningar för att höja kvaliteten i den dömande verksamheten och förtroendet för domstolarna kan också ha påverkat produktiviteten negativt i ett kortare perspektiv. Regeringen anser dock att det är viktigt att produktiviteten hos domstolarna inte fortsätter att minska.

Utgifterna för rättsliga biträden har ökat med 92 procent sedan 2006. Till stor del utgörs utgifterna av kostnader för offentliga försvarare men även av kostnader för exempelvis målsägandebiträden, rättshjälp och offentliga biträden. Utgiftsökningen beror delvis på att timersättningen har räknats upp till följd av den årliga uppräkningsmen även på att fler timmar debiteras per förordnande. Utvecklingen går mot större mål, med flera tilltalade och målsäganden i ett och samma mål. Regeringen följer utvecklingen noga och har bl.a. gett en särskild utredare i uppdrag att utreda hur stora och komplicerade brottmål kan handläggas på ett mer effektivt sätt men med bevarade krav på rättssäkerhet. Uppdraget ska redovisas senast den 7 december 2017.

2.5.3 Verkställighet av påföljd

Regeringens bedömning är att målen för verksamheten delvis har uppnåtts. Det finns tendenser till en positiv utveckling inom några områden men samtidigt har de resurser som frigjorts med anledning av den minskande klienttillströmningen ännu inte fått något tydligt genomslag i verksamhetens resultat. Regeringen har höga förväntningar på Kriminalvårdens fleråriga utvecklingsarbete och har förståelse för att effekterna av detta komplexa arbete tar tid. Regeringen är dock angelägen om att arbetet bedrivs på ett sådant sätt att de positiva effekterna av genomförda insatser inte ytterligare fördröjs.

En god säkerhet är viktig ur ett samhällsskyddsperspektiv och en förutsättning för Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete. Det är därför positivt att Kriminalvårdens säkerhetshöjande åtgärder under året har haft önskad effekt och att myndigheten fortsätter detta arbete samt utvecklar säkerhetsarbetet vid frivårdskontoren.

Att bedriva ett effektivt återfallsförebyggande arbete är en central uppgift för Kriminalvården. Det ställer krav på myndighetens förmåga att utreda och bedöma klienternas behov och förutsättningar samt erbjuda relevanta insatser. Det är därför positivt att myndigheten har lämnat ett flertal förslag om åtgärder för att öka antalet intagna som deltar i kompletterande utbildning på gymnasial nivå. Det är också tillfredsställande att andelen intagna som friges

genom särskilda utslussningsåtgärder inte längre minskar och att myndigheten bedriver ett brett utvecklingsarbete avseende utslussning och andra frigivningsförberedelser.

Återfallsförebyggande och frigivningsförberedande åtgärder kräver ofta insatser från flera aktörer. Kriminalvårdens initiativ för att driva på arbetet med samverkan är därför positivt och går i linje med det uppdrag regeringen har gett Kriminalvården för att förstärka utslussningsarbetet.

Det är däremot inte tillfredsställande att resultaten inom flera områden inom klientverksamheten visar stillastående eller tillbakagående resultat, t.ex. att andelen klienter som genomgår adekvata behandlingsprogram har sjunkit och att den totala sysselsättningsgraden i anstalt inte är högre. Skillnaderna mellan kvinnor och män i detta avseende är också allt för stora. Regeringen förväntar sig att Kriminalvårdens nya organisation, som möjliggör en tydligare nationell styrning och ledning, tillsammans med pågående utvecklingsarbete, ska bidra till en positiv utveckling av resultaten på dessa områden.

2.5.4 Stöd till brottsoffer

Regeringen anser att målet för verksamheten stöd till brottsutsatta delvis har uppnåtts.

Nationella trygghetsundersökningen visar att brottsutsatta ofta är nöjda med sina kontakter med rättsväsendet men det finns fortsatt utrymme för förbättringar. Skillnaderna mellan brottsutsatta kvinnors och mäns erfarenheter av rättsväsendet måste beaktas och mer finns att göra när det gäller exempelvis polisens information och effektivitet. Även domstolarernas, Domstolsverkets och Åklagarmyndighetens arbete med bemötandefrågor och information till brottsoffer behöver utvecklas vidare.

Det är positivt att fler utnyttjade möjligheten att ansöka om brottsskadeersättning under 2015. Brottsoffermyndighetens informationskampanjer, bl.a. riktade till poliser och åklagare, och ett enklare ansökningsförfarande har med stor sannolikhet bidragit till detta. Däremot har såväl handläggningstiderna som ärendebalanserna för brottsskadeärenden ökat kraftigt. Utvecklingen är oroande då detta påverkar människors möjligheter till den upprättelse och

reparation som brottsskadeersättningen är avsedd för. Även om myndigheten har vidtagit vissa åtgärder för att effektivisera handläggningen är regeringens bedömning att målen för verksamheten brottsskadeärenden inte har uppnåtts. Regeringen ser behov av att myndigheten vidtar ytterligare åtgärder för att bryta den negativa utvecklingen.

Att staten utövar regress från dömda gärningspersoner är en viktig signal från samhället. Antalet aktiva regressärenden har fortsatt att öka men intäkterna var ungefär desamma 2015 som föregående år. Regress-intäkterna finansierade runt en tredjedel av årets utbetalda brottsskadeersättning. Möjligheten till kvittning har fallit ut mycket väl och intäkterna i samband med kvittning har mer än fördubblats sedan 2014. Regeringen bedömer att målen för regressverksamheten har uppnåtts.

Brottsofferfonden har stor betydelse för finansieringen av ideella organisationers brottsofferarbete och viktimologisk forskning. Bidragen från Brottsofferfonden når många olika verksamheter som gagnar brottsoffer och regeringen bedömer att målen för Brottsofferfonden har uppnåtts. Däremot ser regeringen behov av att myndigheten i större utsträckning tillvaratar den utvecklingspotential som finns i rollen som informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor.

Statskontoret har genomfört en myndighetsanalys av verksamheten vid Brottsoffermyndigheten vilken redovisades i juni 2016. Enligt Statskontoret fullgör myndigheten överlag sitt uppdrag och huvuddelen av verksamheten är välfungerande men det finns utvecklingsområden bl.a. avseende den interna styrningen, inte minst när det gäller handläggningen av brottsskadeärenden.

2.5.5 Brottsförebyggande arbete

Regeringen kan konstatera att tryggheten i samhället ligger på en hög nivå och att allmänhetens förtroende för rättsväsendet är fortsatt högt. Detta tyder på att rättsväsendets myndigheter bidrar till en positiv utveckling, såväl enskilt som i samverkan med andra samhällsaktörer. Samtidigt finns det enligt regeringens mening fortfarande en betydande utvecklingspotential på det brottsförebyggande området. Polismyndigheten är en central aktör i

detta sammanhang. Enligt Polismyndigheten har det brottsförebyggande arbetet, i kombination med en flexibel ingripandeverksamhet, bidragit till att förhindra att brott begås. Däremot anser myndigheten att det inte är möjligt att bedöma i vilken omfattning detta har skett. Enligt regeringen är det mycket viktigt att Polismyndigheten bedriver ett proaktivt, väl genomtänkt och planlagt brottsförebyggande arbete. För att regeringen ska kunna följa och bedöma myndighetens resultat måste Polismyndigheten göra en strukturerad årlig uppföljning av den brottsförebyggande verksamheten, inklusive övrig yttre verksamhet, såsom ingripandeverksamheten. Även om Polismyndigheten under året har påbörjat arbetet med strukturerade och kunskapsbaserade brottsförebyggande insatser saknas en tydlig redovisning av myndighetens brottsförebyggande arbete. Eftersom underlaget för att värdera måluppfyllelsen är otillräckligt är regeringens samlade bedömning att målet för den brottsförebyggande verksamheten inte har uppnåtts för Polismyndigheten.

Ombildningen av polisen är ett omfattande arbete som innebär påfrestningar, inte minst på personalen, samtidigt som verksamheten ska bedrivas med fortsatt höga krav på effektivitet och kvalitet. Regeringen ser positivt på det utvecklingsarbete som Polismyndigheten bedriver för att säkerställa en lokalt förankrad polisverksamhet och för att etablera mer evidensbaserade arbetsmetoder i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Väl utarbetade lokala problembilder med konkreta och uppföljningsbara aktiviteter utgör enligt regeringens mening grunden för ett framgångsrikt brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete.

För att förebygga ekonomisk brottslighet krävs kunskap om riskområden och utvecklingstendenser. Ekobrottsmyndigheten prioriterar sina resurser utifrån analyser av den ekonomiska brottsligheten och skapar därmed förutsättningar för ett effektivt arbete.

Säkerhetspolisen har under 2015 utvecklat sin samverkan med särskilt Polismyndigheten men även med andra svenska myndigheter och internationella partner för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Regeringen anser att det är viktigt att Säkerhetspolisen fortsätter utveckla denna samverkan och att den operativa förmågan prioriteras främst.

Sammanfattningsvis anser regeringen att det brottsförebyggande arbetet fortsatt behöver utvecklas och tydliggöras. Aktörer utanför rättsväsendet behöver involveras i högre grad och arbetet måste bedrivas på ett mer strukturerat sätt på såväl lokal som regional och nationell nivå. I detta utvecklingsarbete har Brå en central roll för att bidra till samordning mellan myndigheter och andra samhällsaktörer och sprida kunskap om brottsförebyggande åtgärder.

2.5.6 Kompetensförsörjning

Regeringens sammantagna bedömning är att myndigheternas kompetensförsörjningsarbete bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och att myndigheterna arbetar aktivt med dessa frågor. Det är dock angeläget att arbetet med att utveckla den strategiska kompetensförsörjningen fortsätter för att kunna möta framtida utmaningar och behov. Det är därför positivt att myndigheterna arbetar aktivt med chefsutvecklingsprogram och olika kompetenshöjande åtgärder för de anställda. Detta skapar förutsättningar för myndigheternas verksamhetsutveckling på kort och lång sikt.

Utvecklingen går också i rätt riktning när det gäller andelen kvinnor på ledande befattningar. Däremot är exempelvis andelen poliser som är kvinnor fortfarande alltför låg inom Polismyndigheten.

Mångfalden i Sverige är stor och en personalsammansättning av kvinnor och män med olika etniska tillhörigheter och erfarenheter skapar goda förutsättningar för en effektiv verksamhet. Ett långsiktigt mångfaldsarbete har i viss mån bidragit till att öka andelen anställda med olika etniska tillhörigheter inom rättsväsendet men skillnader finns mellan myndigheterna. Regeringen ser det som angeläget att myndigheterna fortsätter att arbeta med dessa frågor.

Det är vidare tillfredsställande att myndigheterna utvecklar och driver såväl säkerhetsfrågorna som arbetsmiljöinsatserna med hög prioritet. Sjukfrånvaron har dock ökat och regeringen kommer därför att fortsätta följa utvecklingen på detta område.

2.6 Politikens inriktning

2.6.1 Ett tryggare Sverige i en föränderlig omvärld

Sverige är på många sätt ett tryggt land att leva i. Samtidigt har ojämlikheten ökat över tid. På såväl större som mindre orter runt om i Sverige finns bostadsområden som i allt större utsträckning kommit att påverkas av brottslighet och otrygghet. Orsaken till denna utveckling är komplex och mångfacetterad.

Det är därför angeläget med kraftfulla insatser för att förebygga brott och öka tryggheten, inte minst i socialt utsatta områden. För att motverka brottsligheten i socialt utsatta områden har regeringen aviserat en särskild satsning på ökad polis närvaro. Regeringen har också aviserat en översyn av lagstiftningen gällande attacker mot blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner, för att ytterligare skydda dem i deras arbete.

För att skapa ett tryggt samhälle krävs såväl möjligheter till arbete och en aktiv och inkluderande välfärdspolitik som ett strategiskt och målmedvetet brottsförebyggande arbete. Regeringen genomför därför en särskild satsning på det brottsförebyggande arbetet, med utökade resurser, en nationell samordnare och ett samlat program som spänner över flera politikområden.

I socialt utsatta områden, liksom i andra delar av Sverige, krävs också åtgärder mot organiserad brottslighet. Sådan brottslighet har blivit alltmer komplex och varierad och utgör en stor utmaning för hela samhället. I slutet av 2015 presenterade regeringen en långsiktig och samlad insats som tar sikte på att angripa organiserad brottslighet från flera håll.

Utvecklingen i omvärlden ställer stora krav på rättsväsendets verksamhet. Globaliseringen och den tekniska utvecklingen medför såväl nya möjligheter som utmaningar. Pågående väpnade konflikter har medfört att miljontals människor är på flykt. Under det senaste året har Sverige tagit emot ett mycket stort antal asylsökande, vilket har inneburit en utmaning för samhället och en ökad arbetsbelastning för vissa delar av rättsväsendet, i synnerhet polisen, t.ex. när det gäller gränskontroll och ordningsstörningar kring och angrepp på asylboenden.

Rättsväsendets arbete, liksom lagstiftningen, måste löpande anpassas efter förändrade

samhällsförutsättningar. För regeringen är det centralt att fler brott förhindras och att fler brott klaras upp. Det gäller både vardagsbrott och brottslighet som utgör ett hot mot det öppna, demokratiska och rättssäkra samhället, som organiserad brottslighet, terrorism och hatbrott. Regeringen anser att myndigheternas arbete med utredning och lagföring, inklusive samarbetet mellan polis och åklagare, behöver vidareutvecklas. Samtidigt ska de personer som utsätts för eller på annat sätt drabbas av brott få stöd och skydd.

Att ett stort antal personer, oftast kvinnor, varje år blir utsatta för brott av närstående är oacceptabelt. Insatserna mot mäns våld mot kvinnor har över åren stärkts och många åtgärder har genomförts. Det finns nu behov av att ta ett gemensamt ansvar för att fortsätta prioritera denna viktiga fråga och få insatserna att i än större utsträckning leda till faktiska förbättringar.

Kvinnors upplevda otrygghet är betydligt större än mäns. Fler kvinnor än män känner sig otrygga i offentliga miljöer. Det finns även skillnader i mäns och kvinnors utsatthet för brott och egna brottslighet. Regeringen prioriterar arbetet med att skapa ett mer jämställt samhälle högt och fortsätter arbetet för att nå de särskilda jämställdhetsmål som aviserades i budgetpropositionen för 2016.

Möjligheten att leva ett tryggt liv utan brottslighet ska inte vara beroende av i vilken del av landet eller i vilket område man bor i eller vem man är. Regeringen satsar på att genom breda och långsiktiga åtgärder bygga ett starkare samhälle, där rättsväsendet tillsammans med andra aktörer tar ansvar för att ge människor en tryggare tillvaro.

2.6.2 Åtgärder anpassade efter en omvärld i förändring

Stora utmaningar för polisverksamheten

Det senaste året har utvecklingen i omvärlden på ett tydligt sätt ändrat förutsättningarna för polisens planering av sin verksamhet. Det stora antalet asylsökande under andra halvåret 2015 saknar motstycke i modern tid och situationen har medfört en ökad arbetsbelastning för Polismyndigheten inom en rad olika verksamhetsområden. Under samma tid har

verksamheten präglats av ombildningen till en nationell polismyndighet, som inledde sin verksamhet den 1 januari 2015.

För att ge Polismyndigheten möjlighet att öka sina personella resurser föreslår regeringen att medel tillförs myndigheten de kommande åren. Regeringen följer myndighetens resursbehov och kommer vid behov att återkomma i frågan.

Det finns också ett behov av att frigöra mer polisiära resurser till sådana uppgifter som kräver polisiär kompetens. För att bidra till den utvecklingen arbetar regeringen med frågan om att renodla polisverksamheten och föreslår i denna budgetproposition att medel omfördelas till Kriminalvården för att den myndigheten i större utsträckning ska utföra transporter som annars skulle ha utförts av Polismyndigheten. Inom Regeringskansliet pågår dessutom beredning av ytterligare förslag med samma syfte, bl.a. möjligheten att flytta vissa uppgifter enligt djurskyddslagen och lagen om tillsyn över hundar och katter till annan aktör än Polismyndigheten.

Polismyndighetens huvuduppgift är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp. För att åstadkomma detta krävs en lokalt förankrad och närvarande polis där arbetet bedrivs målinriktat med högt ställda krav på effektivitet och kvalitet. Såväl det brottsförebyggande arbetet som utredningsverksamheten avseende begångna brott måste förbättras.

Fler poliser behöver utbildas för att kunna möta myndighetens behov av ett ökat antal poliser i verksamheten. Polismyndigheten har också ett stort behov av fler anställda med annan kompetens än den polisiära för att kunna fullgöra sina uppgifter och svara upp mot de krav som en omvärld i ständig utveckling och förändring ställer. Det är emellertid verksamhetens behov som ska styra sammansättningen av såväl de anställdas kompetenser som antalet anställda inom myndigheten.

Polismyndigheten behöver även bli väsentligt bättre på att attrahera kvinnor och personer med utländsk bakgrund till polisyrket. Jämställdhet och mångfald inom myndigheten utgör en viktig del av Polismyndighetens samlade förmåga att lösa sitt uppdrag och regeringen följer noga utvecklingen i detta avseende. Att andelen kvinnor ska öka bland poliserna inom Polismyndigheten är också ett av regeringens jämställdhetsmål på rättsväsendets område.

Det faktum att säkerhet i dag inte kan särskiljas i nationella och internationella delar på samma sätt som tidigare gör att polisverksamhet är en strategiskt viktig del av såväl politiken för rättsväsendet som för utrikes- och säkerhetspolitiken. Svensk representation i polisiära och rättsliga frågor på den internationella arenan är därför viktigt ur såväl inrikes- och utrikes- som säkerhetspolitiska perspektiv.

Ökade krav på rättsväsendet till följd av utvecklingen på migrationsområdet

Under det gångna året har resurser inom Polismyndigheten omprioriterats till förmån för arbetet med kontroller vid inre gräns samt ordningshållning och tillsyn vid asylboenden.

Eftersom fler personer har sökt asyl i Sverige kan också fler personer antas få avslag på sina asylansökningar. På sikt kommer myndigheten därför att behöva avsätta mer resurser till inre utlänningskontroller och verkställigheter.

Eftersom migrationen till EU är fortsatt hög, kommer höga krav att ställas på gränspolisens verksamhet, t.ex. verkställighet av av- och utvisningsbeslut samt arbete vid gränskontroll. Sverige behöver ha en bra gränspolisär kompetens både för att utföra verksamhet nationellt och för att bidra i gemensamma EU-operationer.

Det är viktigt att asyl- och mottagnings-systemet är hållbart. Hållbarheten innefattar förmågan att möta omvärldsförändringar, en god rättslig kvalitet och effektiva myndigheter. Det är av stor vikt att verkställigheterna av av- och utvisningsbeslut fungerar effektivt och rättsäkert. De människor som får avslag på sin asylansökan ska lämna Sverige och återvända.

Även migrationsdomstolarna står inför avsevärda utmaningar till följd av en ökad arbetsbelastning i och med det stora antalet asylsökande som har kommit till Sverige under senare tid. För att förbättra förutsättningarna att hålla handläggningstiderna i migrationsmål och övriga mål på en rimlig nivå även vid en kraftigt ökad måltillströmning avser regeringen att lämna förslag om utökade möjligheter för de domstolar som är migrationsdomstolar att överlämna mål till andra domstolar.

Rättsmedicinalverket har fått i uppdrag att genomföra medicinska åldersbedömningar (Ju2016/03931/Å). För att inte riskera att

myndighetens övriga verksamhet påverkas behöver myndigheten tillföras ytterligare medel.

Ett starkare skydd för markägare

Otillåtna bosättningar utgör en inskränkning av markägarens rätt till sin egendom. Regeringen avser att lämna förslag om hur markägares möjligheter att få handräckning vid otillåtna bosättningar kan förbättras.

En ny säkerhetsskyddslag

Utvecklingen i omvärlden innebär även ett ökat hot mot säkerhetskänslig verksamhet i form av terrorism, spioneri, sabotage och andra brott. Ett antal händelser har i närtid förstärkt denna bild. Den ökade sårbarheten ställer förändrade krav på säkerhetsskydd, bl.a. avseende utvecklingen på informationsteknikområdet, en ökad internationell samverkan och förstärkt skydd av samhällsviktiga funktioner. I betänkandet En ny säkerhetsskyddslag föreslås att nuvarande säkerhetsskyddslag ersätts av en ny lag som ska svara mot de förändrade kraven på säkerhetsskydd. Arbetet med betänkandet kommer att fortsätta i Regeringskansliet under 2017.

2.6.3 Insatser för ett tryggare samhälle

Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet fortsätter

För att minska det lidande som brott leder till behöver brott förhindras och förebyggas. Det är också samhällsekonomiskt lönsamt. Här ligger ett ansvar inom alla politikområden att skapa goda livsmöjligheter för alla individer, genom generella välfärdssatsningar och insatser för att ge fler tillgång till arbete för att minska klyftorna och öka sammanhållningen i samhället. Regeringen har genom sin politik presenterat ett flertal sådana åtgärder under mandatperioden och kommer att fortsätta lägga konkreta förslag för att skapa ett Sverige som håller ihop.

Därutöver behövs mer riktade insatser för att minska sannolikheten att brott begås. I det arbetet har rättsväsendets myndigheter ett stort och viktigt ansvar men utan andra aktörer som

kommuner, näringslivet och civilsamhällets organisationer när vi inte ända fram.

Samhällets brottsförebyggande arbete behöver utvecklas. I syfte att skapa likvärdiga förutsättningar för att bedriva ett kunskapsbaserat och effektivt brottsförebyggande arbete över hela landet har regeringen därför tagit initiativ till en nationell brottsförebyggande satsning. Denna satsning består av flera delar, där den förstärkning som Brottsförebyggande rådet fick genom budgetpropositionen för 2016 för att skapa en nationell stöd- och samordningsfunktion är en av grundpelarna. Regeringen avser även att tillsätta en nationell samordnare som ska fungera som ett stöd och en länk mellan de aktörer i samhället som på olika sätt kan bidra till att förebygga brott.

Inom ramen för satsningen avser regeringen att inrätta regionala brottsförebyggande samordnare vid länsstyrelserna. Länsstyrelserna kommer att få i uppdrag att vara den aktör på regional nivå som kan bidra till lokal samverkan, kunskaps spridning och expertstöd främst till kommunerna men även till andra aktörer. Regeringen anser att denna åtgärd är avgörande för att höja den kommunala förmågan att arbeta brottsförebyggande och trygghetskapande, inte minst på lokal nivå och för att öka förutsättningarna för ett mer effektivt brottsförebyggande arbete som är hållbart på lång sikt.

För att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och strukturerat brottsförebyggande arbete inom alla samhällssektorer kommer regeringen även att ta fram ett nytt nationellt brottsförebyggande program. Avsikten med programmet är bl.a. att tydliggöra de olika aktörernas roller, mandat och ansvar och på så vis bidra till att brottsförebyggande arbete blir en fråga som hela samhället känner ett ansvar för och kan bidra till.

Förbättrad utslussning från anstalt och frivård

Insatser för att förebygga återfall är en central del av det brottsförebyggande arbetet. Cirka 60 procent av dem som dömts till skyddstillsyn och 70 procent av dem som frigivits från fängelse återfaller inom tre år. Personer som upprepade gånger begår brott står också för en relativt stor andel av den totala brottsligheten i samhället. Varje person som lyckas lämna det kriminella livet är därför en stor vinst för samhället. Ingen

klient ska återfalla i brott och missbruk bara för att tiden efter frigivningen eller övervakningens upphörande inte är tillräckligt väl planerad. Ett väl fungerande arbete med utslussning är därför en av de mest angelägna frågorna för regeringen när det kommer till arbetet med att förhindra återfall. Utöver det tidigare beslutade uppdraget om förstärkt arbete med utslussning som Kriminalvården ska redovisa 2018, har regeringen gett en utredare i uppdrag att lämna förslag på en modell för samverkan kring återfallsförebyggande insatser med ett tydligt individfokus, s.k. inslussgrupper.

Kraftfull satsning för att motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Att förebygga och motverka våld och andra övergrepp mot kvinnor och barn, inklusive hedersrelaterat våld, är högt prioriterat av regeringen. Arbetet omfattar även hbtq-personers utsatthet. Regeringen har på rättsväsendets område satt upp ett jämställdhetsmål om att andelen personer i befolkningen som blir utsatta för våld i nära relationer ska minska. Det långsiktiga målet är att våldet helt ska upphöra. För att nå det målet lägger regeringen stor vikt vid att utveckla det våldsförebyggande arbetet. Ambitionen är att i högre grad lägga fokus på mäns ansvar och delaktighet, liksom på maskulinitetsnormer.

Regeringen bedriver ett kraftfullt arbete inom området och har sedan tillträdet 2014 beslutat en mängd åtgärder. Ett antal av dessa har tydliga beröringspunkter med förslag från Nationella samordnaren mot våld i nära relationer. Som en del i satsningen har Brå nyligen fått i uppdrag att ta fram en kunskaps sammanställning om polisiära metoder och arbetsätt för att förebygga upprepat våld mot vuxna och barn i nära relationer. Det kunskapsunderlag Brå tar fram ska bidra till att på sikt utveckla Polismyndighetens förebyggande arbete mot upprepat våld i nära relationer. Ytterligare ett antal förslag bereds i Regeringskansliet.

Regeringen tar detta samhällsproblem på största allvar. Det är viktigt att förbättrade resultat kan påvisas när det gäller t.ex. lagföring av förövare och att brottsoffer får sina rättigheter tillgodosedda, liksom stöd och skydd utifrån behov. En stärkt uppföljning och utvärdering är i detta sammanhang centralt.

Regeringen kommer under hösten 2016 att presentera en nationell strategi för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (se utg.omr. 13).

Att motverka sexualbrott är en viktig del i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. 2014 års sexualbrottskommitté har i uppdrag att göra en översyn av våldtäktsbrottet och att granska rättsväsendets hantering av våldtäktsärenden. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2016.

Förstärkt skydd mot hot och andra kränkningar

Även den tekniska utvecklingen och framväxten av internet har påverkat förutsättningarna för rättsväsendet. Det har inneburit positiva förändringar för yttrandefriheten och den demokratiska debatten men även medfört att hot och andra former av kränkningar av den personliga integriteten har tagit nya former. Det är många gånger kvinnor eller ungdomar som drabbas av kränkningarna. För att bättre kunna motverka hot och allvarliga kränkningar, såväl på internet som i övrigt, krävs att det straffrättsliga regelverket är anpassat efter den karaktär problemen har i dag. I februari 2016 tog regeringen emot förslag från en utredning (Ju 2014:10) på hur lagstiftningen kan förändras och moderniseras. Regeringen arbetar med att ta fram de lagförslag som behövs för att säkerställa ett starkt och väl avvägt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten. Även det brottsförebyggande arbetet förstärks och regeringen avser att ta fram en handlingsplan för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat (utg.omr. 1 avsnitt 9.9).

Regeringen kommer inom kort även att besluta om en nationell plan mot rasism och hatbrott för att säkerställa ett långsiktigt och systematiskt arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (utg.omr. 13 avsnitt 4.4).

Vidare avser regeringen att lämna en proposition till riksdagen under 2017 som behandlar förslagen i betänkandet Ett utvidgat straffrättsligt skydd för transpersoner m.m.

Det fortsatta arbetet mot terrorism

Terrorism hotar internationell fred och säkerhet, nationell säkerhet och våra grundläggande fri-

och rättigheter. Arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism och kampen mot terrorism är fortsatt högt prioriterade frågor för regeringen.

Sveriges strategi mot terrorism utgör utgångspunkten för Sveriges långsiktiga nationella och internationella arbete mot terrorism. Vi måste förebygga, förhindra och försvåra terrorism och om ett terroristattentat ändå genomförs måste samhället kunna hantera konsekvenserna av det. Arbetet kräver ett väl fungerande samarbete mellan ansvariga myndigheter och aktörer. Terrorism är gränsöverskridande och internationellt samarbete är nödvändigt.

Den överenskommelse som regeringen ingick med Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet i december 2015 om åtgärder mot terrorism tar sin utgångspunkt i strategin. Inom ramen för överenskommelsen har lagstiftning antagits och flera myndigheter har fått uppdrag inom sina ansvarsområden. Bland annat har regleringen avseende personer som reser till konfliktområden för att delta i eller få träning i terroristhandlingar skärpts, genom införandet av ett särskilt straffansvar för resor i terrorismsyfte. Utöver de åtgärder som redan genomförts har regeringen bl.a. för avsikt att låta se över hela den straffrättsliga regleringen på terrorismområdet i syfte att åstadkomma ett effektivt och överskådligt regelverk som samtidigt är förenligt med ett väl fungerande skydd för mänskliga fri- och rättigheter.

Regeringen föreslår även att Säkerhetspolisen tillförs medel för att myndigheten bl.a. ska kunna öka sina personella resurser i syfte att bibehålla sin förmåga att skydda rikets säkerhet och vår demokrati.

Det förebyggande arbetet är särskilt viktigt för att långsiktigt motverka radikaliserings och våldsbejakande extremism och terrorism. Den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism har ett viktigt uppdrag att förbättra samverkan mellan myndigheter, kommuner och organisationer. Det är viktigt att det förebyggande arbetet vidareutvecklas och fördjupas.

2.6.4 Åtgärder för att utveckla rättsväsendets verksamheter

Tillsyn över polis och kriminalvård

Polisens och Kriminalvårdens långtgående befogenheter att ingripa i enskildas liv förutsätter en effektiv och kontinuerlig tillsyn av myndigheternas verksamhet, såväl intern som extern. Delar av den statliga tillsynen behandlas för närvarande av Tillitsdelegationen (dir. 2016:51) och i ett uppdrag till Statskontoret (Fi2015/00132/SFÖ). Regeringen kommer därutöver att i särskild ordning, i samband med en bred översyn, att analysera hur tillsynen inom rättsväsendet bäst kan bedrivas. Regeringen avsätter, i avvaktan på en samlad bedömning av tillsynens utformning, medel för att förstärka såväl den interna som den externa tillsynen. Vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Kriminalvården inrättas tillsynsorgan direkt under myndighetsledningen. Vidare ges Justitiekanslern (JK) möjlighet att utöka sin extraordinära tillsyn, vilket kommer att kunna innebära att tillsynen över bl.a. polisen och Kriminalvården ökar. Regeringen föreslår därför att JK tillförs medel för att myndigheten ska kunna öka sina personella resurser.

Åtgärder för att minska isoleringen av häktade

Sverige har fått internationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning. Senast i februari 2016 riktade Europeiska kommittén mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) allvarlig kritik mot Sverige när det kommer till isoleringen av häktade. Även nationellt har det framkommit kritik mot bl.a. häktningen av barn, restriktionsanvändningen och mot den isolering av häktade som denna många gånger leder till. Frågan om åtgärder för att minska isoleringen av intagna i häkte är en av de mest prioriterade frågorna för regeringen när det kommer till bl.a. Kriminalvårdens verksamhet. En grundläggande utgångspunkt är att häktning innebär ett lidande för den enskilde och att den som är häktad inte bör isoleras från omvärlden i större utsträckning än vad som är nödvändigt. Att minska isoleringen av intagna i häkte är viktigt av såväl humanitära skäl som ur rättssäkerhetssynpunkt. Regeringen vidtog under 2015 flera åtgärder på

området och har höga förväntningar på resultatet av dessa pågående arbeten. Till exempel har regeringen gett Brå i uppdrag att genomföra en kartläggning av situationen i häkte. Häktes- och restriktionsutredningen har dessutom lämnat förslag som innebär bl.a. nya alternativ till häktning, begränsning av häktningstiderna, lagstiftad rätt till mänsklig kontakt och särskilda regler för frihetsberövade barn. Förslagen har remitterats och regeringen överväger att återkomma med förslag i dessa delar.

Digitaliseringen av rättsväsendet

Digitalisering är ett strategiskt verktyg för att utveckla verksamheterna i rättsväsendet. För myndigheterna bidrar digitalisering till en effektivare verksamhet, högre kvalitet samt mer utvecklat underlag för kunskap, analys och uppföljning. Sedan flera år bedriver myndigheterna ett långsiktigt och av regeringen prioriterat arbete med att utveckla ett elektroniskt informationsutbyte i brottmåls- hanteringen. Arbetet ställer tydliga krav på samverkan. För att säkerställa Brås arbete med att tillvarata de möjligheter till ny statistik och verksamhetsuppföljning som digitaliseringen innebär föreslår regeringen att myndigheten tillförs medel. Regeringen bedömer även att det finns en utvecklingspotential i att använda digitalisering för att förbättra servicen till enskilda i rättskedjan och därmed öka möjligheten till delaktighet och insyn. Ett exempel på det är uppdraget till Brottsoffermyndigheten att ge förslag om ett förbättrat digitalt bemötande av brottsoffer.

Rättsinformation

I Regeringskansliet pågår en översyn av rättsinformationsförordningen. Inriktningen på arbetet är att den offentliga rättsinformationen inte längre ska ha som syfte att samla all rättsinformation på en och samma plats, utan att det i stället tydliggörs att ansvaret för att tillhandahålla rättsinformationen ligger på de informationsansvariga offentliga organen. Skälet till detta är framför allt att det ger en förbättrad tillgång till rättsinformation för allmänheten samtidigt som den offentliga resursanvändningen blir mer effektiv och ändamålsenlig.

Samordningsmyndighetens ansvar bör framför allt bestå i att förvalta, utveckla och underhålla den portal som lotsar enskilda vidare till rättsinformationen, vilken bör fokuseras till målgrupperna enskilda medborgare och vidareutnyttjare.

2.7 Budgetförslag

Tabell 2.19 Utgiftsutveckling 2006–2016
Miljoner kronor

	Utfall 2006	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2009	Utfall 2010	Utfall 2011	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Prognos 2016
1:1 Polismyndigheten	15 431	16 532	17 780	17 967	18 883	19 704	20 478	20 698	21 079	20 758	21 164
1:2 Säkerhetspolisen	725	788	870	899	940	985	987	1 070	1 106	1 147	1 183
1:3 Åklagarmyndigheten	889	966	977	1 053	1 168	1 168	1 233	1 278	1 310	1 356	1 428
1:4 Ekobrottsmyndigheten	349	374	370	390	425	423	445	532	582	592	632
1:5 Sveriges Domstolar	3 890	4 108	4 259	4 418	4 572	4 816	4 928	5 171	5 226	5 325	5 390
1:6 Kriminalvården	5 447	5 928	6 329	6 782	7 164	7 503	7 380	7 604	7 744	7 974	8 082
1:7 Brottsförebyggande rådet	65	63	56	61	63	67	70	81	89	97	100
1:8 Rättsmedicinalverket	229	247	261	273	297	312	334	345	362	362	398
1:9 Gentekniknämnden	3	3	4	4	4	4	4	5	5	5	5
1:10 Brottsoffermyndigheten	27	30	30	30	31	33	31	33	36	36	41
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	87	91	86	89	80	65	57	98	111	98	113
1:12 Rättsliga biträden m.m.	1 326	1 455	1 607	1 621	1 804	2 002	2 157	2 260	2 432	2 544	2 663
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	28	32	44	34	35	40	51	54	67	90	76
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	3	3	3	4	4	15	12	38	12	12	16
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	6	7	6	7	7	7	21	7	7	7	22
1:16 Säkerhets- och integritetsskydds-nämnden			10	10	10	13	16	16	17	16	16
1:17 Domarnämnden						7	7	8	7	8	8
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet										1	6

2.7.1 1:1 Polismyndigheten

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags-sparande	Utfall
2015	Utfall	20 758 484		415 262
2016	Anslag	21 839 037 ¹	Utgifts-prognos	21 163 695
2017	Förslag	21 922 144		
2018	Beräknat	22 544 027 ²		
2019	Beräknat	23 468 575 ³		
2020	Beräknat	24 282 576 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 22 099 517 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 22 525 305 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 22 807 244 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende Polismyndighetens verksamhet. Anslaget får också användas för avvecklingsutgifter som kan uppstå till följd av den genomförda ombyggnaden av Rikspolisstyrelsen, polismyndigheterna och Statens kriminaltekniska laboratorium. Därutöver får anslaget användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.21 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	64 726	693 731	692 468	1 263
Prognos 2016	70 000	704 000	842 000	-138 000
Budget 2017	70 000	710 000	742 000	-32 000

De offentligrättsliga avgifter som inte får disponeras är avgifter från tillståndsgivningen samt Riksbankens transporter. Polismyndigheten disponerar avgifter från stämningsmannadelgivning, passhantering och nationella id-kort.

Tabell 2.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	34 883	30 672	4 211
(varav tjänsteexport)	18 964	18 964	
Prognos 2016	35 000	37 000	-2 000
(varav tjänsteexport)	21 000	21 000	
Budget 2017	35 000	37 000	-2 000
(varav tjänsteexport)	21 000	21 000	

Den uppdragsverksamhet som ovanstående intäkter avser är, förutom tjänsteexport, prover som utförs av Nationellt forensiskt centrum, utbildning av ordningsvakter samt kontroller av väktarhundar.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 100 000 000 kronor 2017, 280 000 000 kronor 2018, 700 000 000 kronor 2019 och 1 000 000 000 kronor 2020. Av dessa medel avser 25 000 000 kronor per år 2017-2020 en engångsvis satsning för att motverka illegal cabotageverksamhet.

För att utveckla arbetet med flygande inspektioner av nyttofordon ökas anslaget med 10 700 000 kronor från och med 2017. Finansiering sker genom minskning av anslagen 1:12 *Transportstyrelsen*, 1:3 *Trafikverket*, 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* och 1:13 *Trafikanalys* under utgiftsområde 22 *Kommunikationer*.

Antalet studerande som antas till polisutbildningen har ökat vilket medför ökade utgifter på anslagen 1:2 *Studiemedel*, 1:3 *Avsättning för kreditförluster* och 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor* under utgiftsområde 15 *Studiestöd*. För att finansiera de ökade utgifterna avseende studiestödet minskas anslaget 2017 med 27 610 000 kronor och för 2018 med 23 820 000 kronor. För 2019 och 2020 minskas anslaget med 200 000 kronor respektive 380 000 kronor.

Regeringen har för avsikt att lämna förslag om att Kriminalvården i större utsträckning ska utföra transporter av frihetsberövade som annars skulle ha utförts av Polismyndigheten. För att finansiera de ökade utgifterna som därmed uppstår för Kriminalvården minskas anslaget

med 35 000 000 kronor från och med 2017. Anslaget 1:6 *Kriminalvården* ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår en stärkt tillsyn, såväl intern som extern, av polisen och Kriminalvården. För att finansiera regeringens förslag minskas anslaget med 20 000 000 kronor från och med 2017. Anslagen 1:2 *Säkerhetspolisen* och 1:6 *Kriminalvården* ökas med 3 000 000 kronor respektive 10 000 000 kronor från och med 2017. Anslaget 6:2 *Justitiekanslern* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas från och med 2017 med 7 000 000 kronor.

För att finansiera och därmed säkerställa möjligheten för Totalförsvarets forskningsinstitut att utveckla sitt stöd till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen minskas anslaget med 5 000 000 kronor från och med 2017. Anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap ökas med motsvarande belopp.

Regeringen har för avsikt att föreslå en utökning av Kustbevakningens rättsliga befogenheter. Förslaget medför ökade utgifter för Kustbevakningen. För att finansiera utgiftsökningen minskas anslaget 2017 med 5 000 000 kronor. Från och med 2018 minskas anslaget med 10 000 000 kronor. Anslaget 2:1 *Kustbevakningen* under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap ökas med motsvarande belopp.

Den nationella digitala infrastrukturen behöver vidareutvecklas. De nationella digitala tjänsterna Mina meddelanden, e-legitimation, digital tjänst för ekonomiskt bistånd (SSBTEK) och e-handel kommer därför i fortsättningen att finansieras via anslag. Regeringen avser också att skapa ett avgiftsfritt utbyte av grunddata mellan statliga myndigheter. För att bidra till finansieringen av denna utveckling minskas anslaget med 8 274 000 kronor från och med 2017. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Finansieringen av polisrådgivarverksamheten vid FN-representationen i New York flyttas från Polismyndigheten till Regeringskansliet. För att finansiera Regeringskansliets ökade utgifter minskas anslaget med 3 500 000 kronor från och med 2017. Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp.

Regeringen har för avsikt att föreslå en ny lag om skydd mot användning av vissa polisiära kännetecken på motorfordon. Polismyndigheten ska kunna ge ägaren av ett motorfordon tillstånd att använda skyddade polisiära kännetecken på fordonet och tillståndet ska kunna registreras i vägtrafikregistret som hanteras av Transportstyrelsen. För att möjliggöra denna typ av registrering behöver Transportstyrelsens it-system utvecklas. I syfte att finansiera utvecklingskostnaden minskas anslaget med 200 000 kronor per år under åren 2017 till och med 2021. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* under utgiftsområde 22 Kommunikationer ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera en avropsportal för tolktjänster m.m. minskas anslaget 2017 med 941 000 kronor. 2018 och 2019 minskas anslaget med 340 000 kronor för vardera år. Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

Från och med 2017 minskas anslaget med 3 000 000 kronor för att finansiera utvecklingen av statistik för bättre uppföljning och styrning av rättsväsendet. Anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* ökas med motsvarande belopp.

Från och med 2017 minskas anslaget även med 1 000 000 kronor för att bidra till finansieringen av tillkommande uppgifter för Datainspektionen. Anslaget 6:3 *Datainspektionen* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår mot bakgrund av ovan att 21 922 144 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Polismyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 544 027 000 kronor, 23 468 575 000 kronor respektive 24 282 576 000 kronor.

Tabell 2.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	21 560 567	21 560 567	21 560 567	21 560 567
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	359 597	800 499	1 277 525	1 777 547
Beslut	39 980	221 724	670 074	984 920
<i>Beslut BP17³</i>	<i>39 175</i>	<i>218 566</i>	<i>662 186</i>	<i>962 346</i>
- varav				
<i>Förstärkning av Polismyndigheten</i>	<i>75 000</i>	<i>255 000</i>	<i>675 000</i>	<i>975 000</i>
<i>Illegala cabotage-transporter</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>
<i>EU-direktiv flygande inspektioner</i>	<i>10 700</i>	<i>10 700</i>	<i>10 700</i>	<i>10 700</i>
<i>Tillsyn</i>	<i>-20 000</i>	<i>-20 000</i>	<i>-20 000</i>	<i>-20 000</i>
<i>Studiestöd polisutbildning</i>	<i>-27 610</i>	<i>-23 820</i>	<i>-200</i>	<i>-380</i>
<i>Långsiktig finansiering FOI-stöd till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen</i>	<i>-5 000</i>	<i>-5 000</i>	<i>-5 000</i>	<i>-5 000</i>
<i>Rättsliga befogenheter KBV</i>	<i>-5 000</i>	<i>-10 000</i>	<i>-10 000</i>	<i>-10 000</i>
<i>Nationell digital infrastruktur</i>	<i>-8 274</i>	<i>-8 274</i>	<i>-8 274</i>	<i>-8 274</i>
<i>Polisrådgivare</i>	<i>-3 500</i>	<i>-3 500</i>	<i>-3 500</i>	<i>-3 500</i>
<i>Tillstånd för fordon med skyddade polisiära kännetecken</i>	<i>-200</i>	<i>-200</i>	<i>-200</i>	<i>-200</i>
<i>Avropsportal tolktjänster</i>	<i>-941</i>	<i>-340</i>	<i>-340</i>	
<i>Tillkommande arbetsuppgifter Datainspektionen</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>
Överföring till/från andra anslag	-38 000	-38 764	-39 591	-40 458
Överföring BP17 ³	-38 000	-38 000	-38 000	-38 000
Transporter frihetsberövade	-35 000	-35 000	-35 000	-35 000
Digitalisering Brå	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Övrigt	0	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	21 922 144	22 544 027	23 468 575	24 282 576

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.2 1:2 Säkerhetspolisen

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor				
2015	Utfall	1 146 529	Anslags-sparande	18 264
2016	Anslag	1 201 364 ¹	Utgifts-prognos	1 183 235
2017	Förslag	1 291 510		
2018	Beräknat	1 437 564 ²		
2019	Beräknat	1 498 230 ³		
2020	Beräknat	1 531 033 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 409 219 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 438 012 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 438 012 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhetspolisens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen ser behov av att ge Säkerhetspolisen möjlighet att intensivfiera arbetet mot terrorism och stärka skyddet avseende vitala samhällsfunktioner samt att motverka främmande makts underrättelseverksamhet.

Anslaget ökas därför med 80 000 000 kronor 2017, 170 000 000 kronor 2018 samt 200 000 000 kronor från och med 2019.

För att finansiera en stärkt tillsyn av Säkerhetspolisens verksamhet ökas anslaget med 3 000 000 kronor från och med 2017. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår mot bakgrund av ovan att 1 291 510 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Säkerhetspolisen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 437 564 000 kronor, 1 498 230 000 kronor respektive 1 531 033 000 kronor.

Tabell 2.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 191 364	1 191 364	1 191 364	1 191 364
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-				
Omräkning ²	17 078	41 385	67 682	95 248
Beslut	83 068	204 815	239 184	244 421
Beslut BP1 ³	83 000	173 000	203 000	203 000
- varav				
<i>Förstärkning</i>				
Säkerhetspolisen	80 000	170 000	200 000	200 000
Tillsyn	3 000	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 291 510	1 437 564	1 498 230	1 531 033

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.3 1:3 Åklagarmyndigheten

Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	1 355 938	46 559
2016	Anslag	1 450 500 ¹	1 428 197
2017	Förslag	1 473 459	
2018	Beräknat	1 504 486 ²	
2019	Beräknat	1 537 245 ³	
2020	Beräknat	1 570 752 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 473 555 tkr i 2017 års prispnivå.

³ Motsvarar 1 473 555 tkr i 2017 års prispnivå.

⁴ Motsvarar 1 473 555 tkr i 2017 års prispnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Åklagarmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Från och med 2017 minskas anslaget med 1 000 000 kronor vilka tillförs Utgiftsområde 1

Rikets styrelse, anslag 6:3 Datainspektionen, som förstärkning till Datainspektionens tillkommande uppgifter till följd av EU:s dataskyddsförordning. Vidare minskas anslaget från och med 2017 med 3 000 000 kronor för att finansiera utvecklingen av statistik för bättre uppföljning och styrning av rättsväsendet. Anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* ökas med motsvarande belopp. Anslaget minskas med 346 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 1 473 459 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 504 486 000 kronor, 1 537 245 000 kronor respektive 1 570 752 000 kronor.

Tabell 2.27 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 450 500	1 450 500	1 450 500	1 450 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-				
omräkning ²	27 210	58 228	91 080	124 681
Beslut	-1 251	-1 179	-1 205	-1 231
Beslut BP17 ³	-1 346	-1 346	-1 346	-1 346
- varav				
<i>Tillkommande arbetsuppgifter</i>				
<i>Datainspektionen</i>	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
<i>Nationell digital infrastruktur</i>	-346	-346	-346	-346
Överföring till/från andra anslag	-3 000	-3 063	-3 130	-3 198
Överföring BP1 7 ³				
<i>Digitalisering Brå</i>	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 473 459	1 504 486	1 537 245	1 570 752

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	592 020	10 982	
2016	Anslag	636 098 ¹	631 797
2017	Förslag	648 449	
2018	Beräknat	669 242 ²	
2019	Beräknat	682 301 ³	
2020	Beräknat	697 440 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 658 317 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 658 318 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 658 317 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekobrottsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att Ekobrottsmyndigheten tillförs medel för att, i samverkan med Skatteverket, förstärka och intensiviera arbetet med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden. I detta syfte tillförs myndigheten 10 000 000 kronor 2017 och 20 000 000 kronor per år 2018-2020.

Anslaget minskas med 88 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 648 449 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 669 242 000 kronor, 682 301 000 kronor respektive 697 440 000 kronor.

Tabell 2.29 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	636 098	636 098	636 098	636 098
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	6 455	17 118	29 864	44 641
Beslut	5 896	16 026	16 339	16 701
Beslut BP17 ³	9 912	19 912	19 912	19 912
<i>- varav</i>				
Förstärkta insatser mot skattefusk	10 000	20 000	20 000	20 000
<i>Nationell digital infrastruktur</i>	-88	-88	-88	-88
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	648 449	669 242	682 301	697 440

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.5 1:5 Sveriges Domstolar

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	5 324 512	157 099	
2016	Anslag	5 415 185 ¹	5 390 028
2017	Förslag	5 519 637	
2018	Beräknat	5 626 322 ²	
2019	Beräknat	5 745 387 ³	
2020	Beräknat	5 871 014 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 5 516 635 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 5 516 634 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 5 516 968 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende de allmänna domstolarnas, de allmänna förvaltningsdomstolarnas, hyres- och arrendenämndernas, Rättshjälpsmyndighetens, Rättshjälpsnämndens, Notarienämndens samt Domstolsverkets verksamhet. Vidare får anslaget användas för utgifter avseende den regionala avdelningen vid

den enhetliga patentdomstolen. Anslaget får även användas för utgifter i samband med avvecklingen av Patentbesvärsrätten, Marknadsdomstolen och Statens va-nämnd.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.31 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	150 226	16 795		
Prognos 2016	155 000	17 600		
Budget 2017	155 000	17 600		

Under 2016 beräknas Sveriges Domstolar leverera in avgifter till inkomsttitel på statsbudgeten motsvarande 155 miljoner kronor, varav 123 miljoner kronor utgör ansökningsavgifter, 9 miljoner kronor kungörandeavgifter och 23 miljoner kronor efterbevaknings- och tillsynsavgifter. Återbetalning av medel för rättshjälpskostnader m.m. beräknas uppgå till 39 miljoner kronor.

Avgiftsinkomster och andra ersättningar som disponeras härrör i huvudsak från uthyrning av lokaler och personal, försäljning av kopior och rättsfallspubliserings. Dessa uppgick 2015 till ca 17 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 2 000 000 kronor förs till anslaget under 2017 från det under utgiftsområde 22 upptagna anslaget 2:3 *Grundläggande betalningstjänster* för att finansiera domstolarnas ökade kostnader till följd av lagen (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät som trätt i kraft den 1 juli 2016.

Den nationella digitala infrastrukturen behöver vidareutvecklas. De nationella digitala tjänsterna Mina meddelanden, e-legitimation, digital tjänst för ekonomiskt bistånd (SSBTEK) och e-handel kommer därför i fortsättningen att finansieras via anslag. Regeringen avser också att skapa ett avgiftsfritt utbyte av grunddata mellan statliga myndigheter. För att bidra till finansieringen av denna utveckling minskas anslaget med 3 218 000 kronor från och med

2017. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Från och med 2017 minskas anslaget med 3 000 000 kronor för att finansiera utvecklingen av statistik för bättre uppföljning och styrning av rättsväsendet. Anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* ökas med motsvarande belopp.

Från och med 2017 minskas anslaget med 1 000 000 kronor vilka tillförs utgiftsområde 1 Rikets styrelse, anslag 6:3 *Datainspektionen*, som förstärkning till Datainspektionens tillkommande uppgifter till följd av EU:s dataskyddsförordning.

År 2017 minskas anslaget med 941 000 kronor, 2018 med 340 000 kronor och 2019 med 340 000 kronor för att finansiera en avropsportal för tolktjänster m.m. Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 5 519 637 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 626 322 000 kronor, 5 745 387 000 kronor respektive 5 871 014 000 kronor.

Tabell 2.32 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 415 185	5 415 185	5 415 185	5 415 185
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	85 910	195 288	314 018	438 937
Beslut	22 030	21 406	21 859	22 691
Beslut BP17 ³	-3 159	-4 558	-4 558	-4 218
<i>- varav</i>				
Utbyggnad bredbandsnät	2 000			
<i>Tillkommande arbetsuppgifter</i>				
Data- inspektionen	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Avropsportal tolktjänster	-941	-340	-340	
Nationell digital infrastruktur	-3 218	-3 218	-3 218	-3 218
Överföring till/från andra anslag	-3 488	-5 557	-5 675	-5 799
<i>Överföringar</i>				
BP17 ³	-2 710	-2 710	-2 710	-2 710
Digitalisering Brå	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
<i>Övrigt</i>				
Förslag/ beräknat anslag	5 519 637	5 626 322	5 745 387	5 871 014

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.6 1:6 Kriminalvården

Tabell 2.33 Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	7 973 820		102 962
2016	Anslag	8 120 000 ¹	Utgifts- prognos	8 082 272
2017	Förslag	8 346 747		
2018	Beräknat	8 577 314 ²		
2019	Beräknat	8 794 413 ³		
2020	Beräknat	8 987 355 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 423 435 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 464 566 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 8 464 566 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kriminalvårdens förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för utgifter för:

- övervakningsnämnderna,
- övervakare, biträdande övervakare, förtroendemän, och
- statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område.

Kompletterande information

Statsbidrag regleras i förordningen (2002:954) om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.34 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter som inte får disponeras/ Intensivövervakning	Intäkter som får disponeras/Arbetsdrift
Utfall 2015	2 074	103 157
Prognos 2016	2 100	105 000
Budget 2017	2 300	108 000

Kriminalvården disponerar inkomster från arbetsdriften och terapiverksamheten inom kriminalvården. För arbetsdriften gäller inte kravet på full kostnadstäckning. Det ekonomiska målet är att intäkterna till 50 procent ska täcka de direkta kostnaderna för arbetsdriften. För terapiverksamheten gäller att avgifterna ska delfinansiera verksamheten.

Av 5 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att dömda som verkställer ett fängelsestraff under intensivövervakning med elektronisk kontroll ska betala en avgift. Avgiften uppgår till 80 kronor per dag, dock högst 9 600 kronor. Avgiften ska betalas i förskott till Kriminalvården för att därefter kvartalsvis tillföras Brottsofferfonden.

Regeringens överväganden

Regeringen avser att i en proposition lämna förslag om att Kriminalvården ska i större

utsträckning utföra transporter av frihetsberövade som annars skulle ha utförts av Polismyndigheten. Detta leder till att Kriminalvården får ökade kostnader. Anslaget ökas med 35 000 000 kronor från och med 2017 till följd av detta. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* minskas med motsvarande belopp.

För att finansiera en stärkt tillsyn av Kriminalvårdens verksamhet ökas anslaget med 10 000 000 kronor från och med 2017. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* minskas med motsvarande belopp.

För att säkerställa den långsiktiga finansieringen av Sveriges fängelsemuseum och för att samla hanteringen av bidragen till samma museum minskas anslaget med 1 500 000 kronor från och med 2017 i enlighet med vad som aviserades i 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100). Det under utgiftsområde 17 upptagna anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 10 000 000 kronor 2017 för att finansiera arbetet med en ny namnlag. Det under utgiftsområde 3 upptagna anslaget 1:1 *Skatteverket* ökas med motsvarande belopp. Anslaget minskas med 1 514 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer. Vidare minskas anslaget med 31 500 000 kronor från och med 2017 för att finansiera följande förslag:

1. 25 000 000 kronor från och med 2017 för att finansiera inrättandet av regionala brottsförebyggande samordnare vid länsstyrelserna. Anslaget 1:15 *Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete* ökas med motsvarande belopp.
2. 3 000 000 kronor från och med 2017 för att finansiera utvecklingen av statistik för uppföljning och styrning av rättsväsendet. Anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* ökas med motsvarande belopp.
3. 1 000 000 kronor från och med 2017 för att finansiera förstärkning till Datainspektionens tillkommande uppgifter till följd av EU:s dataskyddsförordning. Anslaget 6:3 *Datainspektionen* under utgiftsområde 1 ökas med motsvarande belopp.
4. 2 500 000 kronor från och med 2017 för att finansiera Patent- och

registreringsverkets nya uppgift om tillsyn inom kollektiv rättighetsförvaltning. Anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* under utgiftsområde 24 ökas med motsvarande belopp.

Mot bakgrund av ovanstående förslag föreslår regeringen att 8 346 747 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kriminalvården* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 577 314 000 kronor, 8 794 413 000 kronor respektive 8 987 355 000 kronor.

Tabell 2.35 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	8 120 000	8 120 000	8 120 000	8 120 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	108 768	259 092	429 426	616 993
Beslut	87 479	167 164	213 298	217 978
<i>Beslut i BP17³</i>	<i>-30 014</i>	<i>-20 014</i>	<i>-20 014</i>	<i>-20 014</i>
<i>- varav</i>				
<i>Ny namnlag</i>	<i>-10 000</i>			
<i>Kollektiv rättighets- förvaltning</i>	<i>-2 500</i>	<i>-2 500</i>	<i>-2 500</i>	<i>-2 500</i>
<i>Tillkommande arbetsuppgifter</i>				
<i>Data- inspektionen</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>
<i>Tillsyn</i>	<i>10 000</i>	<i>10 000</i>	<i>10 000</i>	<i>10 000</i>
<i>Regionala brottsförebyggare -de samordnare</i>				
	<i>-25 000</i>	<i>-25 000</i>	<i>-25 000</i>	<i>-25 000</i>
<i>Nationell digital infrastruktur</i>				
	<i>-1 514</i>	<i>-1 514</i>	<i>-1 514</i>	<i>-1 514</i>
<i>Överföring till/från andra anslag</i>				
	30 500	31 057	31 689	32 384
<i>Överföringar</i>				
<i>BP17³</i>	<i>30 500</i>	<i>30 500</i>	<i>30 500</i>	<i>30 500</i>
<i>Sveriges fängelsmuseum</i>				
	<i>-1 500</i>	<i>-1 500</i>	<i>-1 500</i>	<i>-1 500</i>
<i>Transport frihetsberövade</i>				
	35 000	35 000	35 000	35 000
<i>Digitalisering</i>				
<i>Brå</i>	<i>-3 000</i>	<i>-3 000</i>	<i>-3 000</i>	<i>-3 000</i>
<i>Övrigt</i>		1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	8 346 747	8 577 314	8 794 413	8 987 355

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.7 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 2.36 Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor				
2015	Utfall	96 853	Anslags- sparande	2 904
2016	Anslag	98 281 ¹	Utgifts- prognos	99 732
2017	Förslag	111 476		
2018	Beräknat	113 581 ²		
2019	Beräknat	115 926 ³		
2020	Beräknat	118 473 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 111 483 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 111 482 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 111 482 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsförebyggande rådets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

För att utveckla statistik för bättre uppföljning och styrning av rättsväsendet föreslås att Brottsförebyggande rådets anslag ökas med 12 000 000 kronor från och med 2017. Anslagen 1:1 *Polismyndigheten*, 1:3 *Åklagarmyndigheten*, 1:5 *Sveriges Domstolar* och 1:6 *Kriminalvården* minskas med 3 000 000 kronor vardera.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 111 476 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 113 581 000 kronor, 115 926 000 kronor respektive 118 473 000 kronor.

Tabell 2.37 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	98 281	98 281	98 281	98 281
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 212	3 085	5 178	7 451
Beslut	-17	-11	-12	-12
Överföring till/från andra anslag	12 000	12 226	12 478	12 752
<i>Överföring</i>				
BP17 ³	12 000	12 000	12 000	12 000
<i>Digitalisering</i>				
Brå	12 000	12 000	12 000	12 000
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	111 476	113 581	115 926	118 473

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.8 1:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 2.38 Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	362 046		Anslags- sparande	20 321
2016	Anslag	405 112 ¹		Utgifts- prognos	398 421
2017	Förslag	418 012			
2018	Beräknat	425 989 ²			
2019	Beräknat	434 833 ³			
2020	Beräknat	444 384 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 418 036 tkr i 2017 års prispivå.

³ Motsvarar 418 036 tkr i 2017 års prispivå.

⁴ Motsvarar 418 036 tkr i 2017 års prispivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rättsmedicinalverkets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet inom rättsgenetik, delar av rättskemin samt inom rättsmedicin vad gäller utfärdande av rättsintyg.

Tabell 2.39 Uppdragsverksamhet. Rättsgenetik

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	20 920	24 722	-3 802
Prognos 2016	21 500	24 400	-2 900
Budget 2017	21 000	25 000	-4 000

Tabell 2.40 Uppdragsverksamhet. Rättskemi

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	59 314	67 493	-8 179
Prognos 2016	58 000	70 800	-12 800
Budget 2017	67 000	67 000	0

Tabell 2.41 Uppdragsverksamhet. Rättsintyg

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	21 349	20 816	533
Prognos 2016	19 500	18 700	800
Budget 2017	22 000	22 000	0

Den rättsgenetiska verksamheten resulterade i ett underskott 2015, vilket bidrog till att det ackumulerade överskottet för denna verksamhet minskade något. Den rättskemiska verksamheten resulterade i ett underskott, vilket minskade det ackumulerade överskottet väsentligt. Rättsintygverksamheten resulterade i ett överskott. Det bidrog till att den verksamhetens ackumulerade underskott minskade.

Regeringens överväganden

Från och med 2017 ökas anslaget med 6 000 000 kronor för att finansiera Rättsmedicinalverkets ökade kostnader för att genomföra medicinska åldersbedömningar.

Anslaget minskas med 96 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 418 012 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 425 989 000 kronor, 434 833 000 kronor respektive 444 384 000 kronor.

Tabell 2.42 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	400 612	400 612	400 612	400 612
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	11 455	19 295	28 013	37 427
Beslut	5 945	6 082	6 208	6 345
<i>Beslut i BP17³</i>	<i>5 904</i>	<i>5 904</i>	<i>5 904</i>	<i>5 904</i>
<i>-varav</i>				
Åldersbedömning	6 000	6 000	6 000	6 000
Nationell digital infrastruktur	-96	-96	-96	-96
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	418 012	425 989	434 833	444 384

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.9 1:9 Gentekniknämnden

Tabell 2.43 Anslagsutveckling 1:9 Gentekniknämnden

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2015	Utfall	5 004		328
2016	Anslag	5 359 ¹	Utgifts- prognos	5 302
2017	Förslag	5 444		
2018	Beräknat	5 552 ²		
2019	Beräknat	5 670 ³		
2020	Beräknat	5 794 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 5 444 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 5 444 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 5 444 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Gentekniknämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 5 444 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Gentekniknämnden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till

5 552 000 kronor, 5 670 000 kronor respektive 5 794 000 kronor.

Tabell 2.44 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Gentekniknämnden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 359	5 359	5 359	5 359
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	86	194	312	436
Beslut	-1	-1	-1	-1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	5 444	5 552	5 670	5 794

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2.7.10 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tabell 2.45 Anslagsutveckling 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2015	Utfall	36 244		2 390
2016	Anslag	40 011 ¹	Utgifts- prognos	40 546
2017	Förslag	40 561		
2018	Beräknat	41 382 ²		
2019	Beräknat	42 266 ³		
2020	Beräknat	43 190 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 40 564 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 40 564 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 40 565 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsoffermyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 40 561 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Brottsoffermyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 41 382 000 kronor, 42 266 000 kronor respektive 43 190 000 kronor.

Tabell 2.46 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	40 011	40 011	40 011	40 011
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	557	1 375	2 259	3 183
Beslut	-7	-4	-4	-4
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	40 561	41 382	42 266	43 190

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2.7.11 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 2.47 Anslagsutveckling 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	97 525	24 716	
2016	121 935 ¹		113 349
2017	Förslag	121 943	
2018	Beräknat	121 953 ²	
2019	Beräknat	121 953 ³	
2020	Beräknat	121 953 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 121 953 tkr i 2017 års prismetod.

³ Motsvarar 121 953 tkr i 2017 års prismetod.

⁴ Motsvarar 121 953 tkr i 2017 års prismetod.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar för skador på grund av brott i enlighet med bestämmelserna i brottsskadelagen (2014:322).

Kompletterande information

Bestämmelser om brottsskadeersättning finns i Brottsskadeförordningen (2014:327).

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 121 943 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Ersättning för skador på grund av brott* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 121 953 000 kronor, 121 953 000 kronor respektive 121 953 000 kronor.

Tabell 2.48 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	121 935	121 935	121 935	121 935
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	8	18	18	18
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	121 943	121 953	121 953	121 953

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.7.12 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tabell 2.49 Anslagsutveckling 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	2 544 319	-230 049	
2016	2 708 657 ¹		2 663 000
2017	Förslag	2 338 657	
2018	Beräknat	2 338 657	
2019	Beräknat	2 338 657	
2020	Beräknat	2 338 657	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättsliga biträden som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebiträde och rättshjälpslagen (1996:1619) ska betalas av allmänna medel. Anslaget får vidare användas för utgifter som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde ska betalas av allmänna medel, exklusive utgifter som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Anslaget får även användas för utgifter för medlare enligt 6 kap. 18 a § och 21 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken samt rättegångsbiträde enligt 20 kap. 2 b § föräldrabalken. Anslaget får användas för utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn samt för utgifter för bevisning, parter, tolk, översättning och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser samt ersättning till likvidatorer och bouppteckningsförrättare.

Dessutom får anslaget användas för utgifter som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte ska betalas av annan myndighet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 2 338 657 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 338 657 000 kronor, 2 338 657 000 kronor respektive 2 338 657 000 kronor.

Tabell 2.50 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	2 338 657	2 338 657	2 338 657	2 338 657
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 338 657	2 338 657	2 338 657	2 338 657

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.7.13 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 2.51 Anslagsutveckling 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor				
2015	Utfall	89 920	Anslags-sparande	-7 982
2016	Anslag	82 981 ¹	Utgifts-prognos	76 198
2017	Förslag	39 984		
2018	Beräknat	39 987 ²		
2019	Beräknat	39 987 ³		
2020	Beräknat	39 987 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 39 987 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 39 987 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 39 987 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som uppkommer för staten i samband med vissa skaderegleringar samt för utgifter för ersättning till vissa ombuds- och rättegångskostnader. Anslaget får även användas för utgifter i samband med statens skadeståndsansvar om den enhetliga patentdomstolen överträder EU-rätten.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 39 984 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 39 987 000 kronor, 39 987 000 kronor respektive 39 987 000 kronor.

Tabell 2.52 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	39 981	39 981	39 981	39 981
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	3	6	6	6
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	39 984	39 987	39 987	39 987

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.7.14 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 2.53 Anslagsutveckling 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	12 370	8 004	
2016	21 374 ¹		16 045
2017 Förslag	22 174		
2018	Beräknat	24 174	
2019	Beräknat	24 174	
2020	Beräknat	24 174	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Från anslaget får betalas årsavgifter till Haag-konferensen för internationell privaträtt, Internationella institutet i Rom för unifiering av privaträtten (UNIDROIT), Association Internationale des Hautes Juridictions Administratives, Bernunionen (WIPO=World Intellectual Property Organization), till Interpol och Schengen Information System samt till kostnader för förebereidelsearbete och medlemsavgifter för den enhetliga patentdomstolen.

Kompletterande information

Vidare får bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar samt internationellt samarbete och forskning med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Regeringens överväganden

För att finansiera medlemsavgiften till den enhetliga patentdomstolen föreslås anslaget öka med 800 000 kronor från 2017 och ytterligare 2 000 000 kronor från 2018 så som aviserades i budgetpropositionen för 2015.

Regeringen föreslår att 22 174 000 kronor anvisas under anslag 1:14 *Avgifter till vissa internationella sammanslutningar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 174 000 kronor, 24 174 000 kronor respektive 24 174 000 kronor.

Tabell 2.54 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	21 374	21 374	21 374	21 374
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	800	2 800	2 800	2 800
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	22 174	24 174	24 174	24 174

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.7.15 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tabell 2.55 Anslagsutveckling 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	7 156	1	
2016	22 157 ¹		21 839
2017 Förslag	47 157		
2018	Beräknat	47 157	
2019	Beräknat	47 157	
2020	Beräknat	47 157	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i syfte att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande rådet belastar anslaget med

vissa egna kostnader direkt kopplade till denna verksamhet.

Regeringens överväganden

Regeringen ser ett behov av att fortsätta utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet. I budgetpropositionen för 2016 föreslog regeringen att en nationell stöd- och samordningsfunktion upprättas hos Brottsförebyggande rådet för detta syfte. Det saknas dock en regional aktör som kan vara en länk mellan nationell och lokal nivå, stimulera genomförandet av befintlig kunskap på lokal nivå och stödja ett långsiktigt utvecklingsarbete på området. I linje med regeringens ambition föreslås att länsstyrelserna får i uppdrag att inrätta regionala brottsförebyggande samordnare. Anslaget ökas därmed med 25 000 000 kronor från och med 2017. Anslaget 1:6 *Kriminalvården* minskas med motsvarande belopp.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 47 157 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 47 157 000 kronor, 47 157 000 kronor respektive 47 157 000 kronor.

Tabell 2.56 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

	2017	2018	2019	2020
<i>Tusental kronor</i>				
Anvisat 2016¹	22 157	22 157	22 157	22 157
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	25 000	25 000	25 000	25 000
<i>Beslut i BP17²</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>
<i>-varav</i>				
<i>Regional brottsförebyggande samordnare</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>	<i>25 000</i>
<i>Överföring till/från andra anslag</i>				
<i>Övrigt</i>				
Förslag/beräknat anslag	47 157	47 157	47 157	47 157

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.16 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tabell 2.57 Anslagsutveckling 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

2015	Utfall	16 390	Anslags-sparande	2 526
2016	Anslag	18 714 ¹	Utgifts-prognos	16 418
2017	Förslag	17 966		
2018	Beräknat	18 322 ²		
2019	Beräknat	18 709 ³		
2020	Beräknat	19 118 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 17 967 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 17 967 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 17 967 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Från och med 2017 minskas anslaget med 1 000 000 kronor vilka tillförs utgiftsområde 1 Rikets styrelse, anslag 6:3 *Datainspektionen*, som förstärkning till Datainspektionens tillkommande uppgifter till följd av EU:s dataskyddsförordning.

Regeringen föreslår att 17 966 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 322 000 kronor, 18 709 000 kronor respektive 19 118 000 kronor.

Tabell 2.58 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	18 714	18 714	18 714	18 714
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	254	629	1 037	1 469
Beslut	-1 002	-1 021	-1 042	-1 065
<i>Beslut i BP17³</i>	<i>-1 003</i>	<i>-1 003</i>	<i>-1 003</i>	<i>-1 003</i>
<i>-varav</i>				
<i>Tillkommande arbetsuppgifter</i>				
Datainspektionen	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	17 966	18 322	18 709	19 118

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.17 1:17 Domarnämnden

Tabell 2.59 Anslagsutveckling 1:17 Domarnämnden

Tusental kronor				
2015	Utfall	8 121	Anslags-sparande	-151
2016	Anslag	7 942 ¹	Utgifts-prognos	7 914
2017	Förslag	9 321		
2018	Beräknat	8 152 ²		
2019	Beräknat	8 311 ³		
2020	Beräknat	8 496 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 021 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 021 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 8 021 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Domarnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Det ökande antalet ärenden rörande anställning av domare till migrationsdomstolarna medför ökade kostnader för Domarnämnden.

Regeringen föreslår därför att 1 300 000 kronor tillförs anslaget under 2017. Det under utgiftsområde 8 upptagna anslaget 1:4 *Domstolsprövning i utlänningsmål* minskas med samma belopp under 2017.

Regeringen föreslår att 9 321 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 Domarnämnden för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 152 000 kronor, 8 311 000 kronor respektive 8 496 000 kronor.

Tabell 2.60 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Domarnämnden

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 942	7 942	7 942	7 942
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	80	211	370	555
Beslut	1 299	-1	-1	-1
<i>Beslut BP17³</i>	<i>1 300</i>	<i>-1</i>	<i>-1</i>	<i>-1</i>
<i>-varav</i>				
<i>Förstärkning Domarnämnden</i>				
	1 300			
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	9 321	8 152	8 311	8 496

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

2.7.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet

**Tabell 2.61 Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten
finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet**

Tusental kronor

2015	Utfall	1 489	Anslags- sparande	15 511
2016	Anslag	85 000 ¹	Utgifts- prognos	5 914
2017	Förslag	92 000		
2018	Beräknat	73 000		
2019	Beräknat	60 000		
2020	Beräknat	41 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden för inre säkerhet, samt för administration av fonden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 140 000 000 kronor 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: Fonden är en del av flera EU-fonder kopplade till EU:s fleråriga budgetram som sträcker sig från och med 2014 till och med 2020. Sverige har från EU-budgeten tilldelats ca 300 miljoner kronor för projekt inom ramen för fondens ändamål. Verksamheten ska bedrivas utifrån ett nationellt program som delvis omfattar fleråriga projekt. Åtaganden medför således utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 140 000 000 kronor 2018–2022.

Tabell 2.62 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2022
Ingående åtaganden		140 000			
Nya åtaganden	140 000	80 000			
Infriade åtaganden		-80 000	-60 000	-50 000	-30 000
Utestående åtaganden	140 000	140 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	200 000	140 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 92 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 73 000 000 kronor, 60 000 000 kronor respektive 41 000 000 kronor.

Tabell 2.63 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet

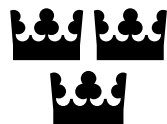
Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	85 000	85 000	85 000	85 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	7 000	-12 000	-25 000	-44 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	92 000	73 000	60 000	41 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Internationell samverkan

5

Förslag till statens budget för 2017

Internationell samverkan

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan.....	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	10
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	12
2.4 Resultatredovisning.....	12
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	12
2.4.2 Resultat.....	12
2.4.3 Analys och slutsatser	27
2.5 Politikens inriktning	29
2.5.1 Fredsdiplomati – för effektiv hantering av konflikters grundorsaker	30
2.5.2 Sveriges engagemang i internationella organisationer	33
2.5.3 Forskning, exportkontroll, Nordiskt samarbete, Sverige bilden och stöd till svenskar i utlandet	34
2.5.4 Samarbete inom Östersjöregionen och Ryssland	35
2.6 Budgetförslag.....	36
2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer.....	36
2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.....	36
2.6.3 1:3 Nordiskt samarbete	37
2.6.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet.....	38
2.6.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter	39
2.6.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	40
2.6.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforsknings- institut (SIPRI).....	40
2.6.8 1:8 Bidrag till utrikespolitiska institutet.....	41
2.6.9 1:9 Svenska institutet.....	42
2.6.10 1:10 Information om Sverige i utlandet	42
2.6.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	43

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan	10
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 5 Internationell samverkan	11
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 5 Internationell samverkan	11
Tabell 2.4	Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer.....	36
Tabell 2.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer.....	36
Tabell 2.6	Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.....	36
Tabell 2.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet'.....	37
Tabell 2.8	Anslagsutveckling 1:3 Nordiskt samarbete.....	37
Tabell 2.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Nordiskt samarbete	37
Tabell 2.10	Anslagsutveckling 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet.....	38
Tabell 2.11	Härledning anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda samt diverse kostnader för rättsväsendet	38
Tabell 2.12	Anslagsutveckling 1:5 Inspektionen för strategiska produkter	39
Tabell 2.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Inspektionen för strategiska produkter	39
Tabell 2.14	Anslagsutveckling för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning.....	40
Tabell 2.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	40
Tabell 2.16	Anslagsutveckling 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforsknings-institut (SIPRI).....	40
Tabell 2.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforsknings-institut (SIPRI)	41
Tabell 2.18	Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till utrikespolitiska institutet	41
Tabell 2.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bidrag till utrikespolitiska institutet.....	41
Tabell 2.20	Anslagsutveckling 1:9 Svenska institutet.....	42
Tabell 2.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Svenska institutet.....	42
Tabell 2.22	Anslagsutveckling 1:10 Information om Sverige i utlandet	42
Tabell 2.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Information om Sverige i utlandet	43
Tabell 2.24	Anslagsutveckling 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	43
Tabell 2.25	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen.....	44
Tabell 2.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen.....	44

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 5 Internationell samverkan enligt tabell 1.1, anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.
2. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Avgifter till internationella organisationer	1 328 554
1:2	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	151 048
1:3	Nordiskt samarbete	13 595
1:4	Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	3 826
1:5	Inspektionen för strategiska produkter	29 400
1:6	Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	45 358
1:7	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	25 402
1:8	Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	16 675
1:9	Svenska institutet	119 743
1:10	Information om Sverige i utlandet	15 475
1:11	Samarbete inom Östersjöregionen	164 215
Summa		1 913 291

Tabell 1.2 Beställningsbemyndigande

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1.11 Samarbete inom Östersjöregionen	213 500	2018–2027

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som gäller Sveriges förhållande till och överenskommelser med andra stater och internationella organisationer. Inom utgiftsområdet verkar två myndigheter: Inspektionen för strategiska produkter och Svenska institutet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan
Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 398	1 473	1 546	1 329	1 329	1 329	1 329
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	133	136	135	151	153	155	158
1:3 Nordiskt samarbete	13	14	13	14	14	14	14
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	2	4	4	4	4	4	4
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	30	29	30	29	30	31	31
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	42	46	45	45	45	45	45
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	24	28	28	25	25	25	25
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	16	17	17	17	17	17	17
1:9 Svenska institutet	90	98	99	120	123	125	128
1:10 Information om Sverige i utlandet	14	15	15	15	15	15	15
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	171	189	186	164	164	164	164
Totalt för utgiftsområde 05 Internationell samverkan	1 934	2 049	2 118	1 913	1 919	1 924	1 931

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 5 Internationell samverkan**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 905	1 905	1 905	1 905
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3	8	13	19
Beslut	5	5	6	6
Överföring till/från andra utgifts- områden				
Övrigt	0	0	0	0
Ny ramnivå	1 913	1 919	1 924	1 931

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016 Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.**Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 5 Internationell samverkan**

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	1 543
Verksamhetsutgifter ²	368
Investeringar ³	2
Summa ramnivå	1 913

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet Internationell samverkan är att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Övergripande bedömningsgrunder i denna redovisning utgörs av de intentioner regeringen uttryckte i politikens inriktning för 2015. Regeringen använder sig även av myndigheters och internationella organisationers årsrapporter och årsredovisningar, svenska och internationella utvärderingar, revisioner, analyser samt forskning. Ett urval indikatorer används för att redovisa resultaten gällande Inspektionen för strategiska produkters (ISP) verksamhet samt för insatserna för information om Sverige i utlandet och Svenska institutet (SI).

ISP bedöms när det gäller författningsreglerad verksamhet utifrån rättsenlighet och kvalitet i myndighetsutövningen, kostnadseffektivitet, korta handläggningstider och små ärendebalanser samt enkla rutiner för sökanden. ISP bedöms vidare utifrån myndighetens mervärde genom stödet till Regeringskansliet, bidragen till det nationella arbetet för icke-spridning samt en väl fungerande samverkan med andra berörda myndigheter.

De statliga insatserna för information om Sverige i utlandet och SI:s verksamhet bedöms utifrån följande resultatindikatorer:

- Nation Brands index, andra internationella index och SI:s studier om bilden av Sverige utomlands,
- uppföljande enkäter om främjandeaktiviteter,
- antal inslag i tryckt och digital media samt på webben,
- annonsvärde,
- antal följare i sociala media,
- antal studenter, fördelat mellan män och kvinnor, som väljer Sverige som studiedestination,

- antalet institutioner utomlands som undervisar i svenska,
- ökad andel exporterande företag,
- ökad attraktionskraft för investeringar, kompetens och turister,
- utrikesförvaltningens handlingsplan för feministisk utrikespolitik 2015–2018.

2.4.2 Resultat

Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik gör skillnad. I det följande redovisas resultat från ett intensivt och aktivt arbete – i närområdet såväl som globalt. De insatser som genomförs inom utgiftsområdet bidrar till resultat bl.a. inom någon eller flera av nedan fyra övergripande profilfrågor. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer genomsyrar arbetet.

Fred och säkerhet i närområdet

Rysslands olagliga annektering av Krim och militära närvaro i östra Ukraina utgör den största utmaningen mot den europeiska säkerhetsordningen sedan kalla krigets slut. Sverige har i olika forum aktivt främjat fredlig utveckling i Europa. Centralt i detta har varit att värna upprätthållandet av OSSE:s principer, inklusive det breda säkerhetsbegreppet samt den europeiska säkerhetsordningen då dessa utmanats av främst Ryssland. Förtroendeskapande åtgärder genom Wiendokumentet och fördraget om observationsflygningar (Open Skies Treaty) har fortsatt. Nordiskt och nordisk-baltiskt samarbete har under året intensifierats och bidrar till långsiktig stabilitet i vårt närområde. Sverige har aktivt arbetat för att stödja Ukrainas väg mot ett fredligt och demokratiskt samhälle och var en av initiativtagarna till att upprätta EU:s insats till stöd för en civil säkerhetssektorreform i Ukraina (EUAM Ukraina). Sverige var även en av initiativtagarna bakom EU:s utarbetande av en global strategi för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik och har aktivt bidragit i utarbetandet av denna strategi.

Feministisk utrikespolitik

Arbetet med den feministiska utrikespolitiken sker genom att hela utrikespolitiken omsätter ett systematiskt jämställdhetsperspektiv byggt på kunskap och analys. Syftet är att stärka kvinnors och flickors rättigheter, representation och resurser. Sedan i november 2015 vägleds utrikesförvaltningens arbete av en handlingsplan med mål och fokusområden.

FN

Sverige har spelat en mycket aktiv roll i FN under året som gått. Inte minst märks det i samband med förhandlingsarbetet inför och under de fyra framgångsrika FN-konferenser som hölls under 2015: konferensen om utvecklingsfinansiering i Addis Abeba, klimatmötet i Paris (COP21), antagandet av Agenda 2030 med de globala målen för hållbar utveckling i New York samt konferensen om katastrofhantering i Sendai. Dessa åtaganden är milstolpar av stor betydelse för global hållbar utveckling och säkerhet. Regeringen har fördjupat arbetet med Sveriges politik för global utveckling (PGU) för att bidra till ett effektivt och samstämmigt genomförande av Agenda 2030. Samtliga departement har tagit fram interna handlingsplaner för PGU kopplat till de globala målen. En skrivelse om PGU i genomförandet av Agenda 2030 överlämnades till riksdagen i maj. Sverige har också varit pådrivande inom FN:s arbete med fredsbyggande, nedrustning och icke-spridning. De svenska ansträngningarna har medfört omfattande dialog med länder från hela världen med slutsatsen att den svenska rösten behövs i FN:s arbete.

Folklig förankring

Regeringen har fört dialog om ett stort antal frågor med representanter för det civila samhället, med de folkvalda i riksdagen, med företrädare för kommuner och lokala grupper samt med ungdomsorganisationer. Genom återkommande tillfällen för utbyte och dialog har utrikespolitiken både vässats och fördjupats.

Nedan redovisas insatser inom ramen för olika anslagsposter. Ovan prioriteringar är tvärgående och återfinns under flera olika rubriker i den följande redovisningen. Utrikesförvaltningens

förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1.

Internationell krishantering

I Sveriges internationella krishanteringspolitik ingår ett antal instrument. Sveriges deltagande i freds- och säkerhetsfrämjande insatser är ett av dessa instrument och finansieras inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan, anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, anslaget 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt samt utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, anslaget 1:1 Biståndsverksamhet, den del som enligt OECD-DAC räknas som bistånd. Se budgetpropositionen för 2014 (prop. 2014/15, UO5, avsnitt 2.4.2) för de propositioner, skrivelser och strategier som väglett de svenska insatserna.

I det följande redogörs för resultaten av det svenska deltagandet i internationell krishantering, finansierade under alla tre utgiftsområden.

Inriktning och genomförande

De myndigheter som deltog med personal i internationella insatser under 2015 är Försvarsmakten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Folke Bernadotteakademin, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kriminalvården, Domstolsverket och Åklagarmyndigheten. Under 2015 fortsatte de myndigheter som bidrar till freds- och säkerhetsfrämjande insatser sitt samverkansarbete inom ramen för det myndighetsråd som inrättades på regeringens uppdrag hösten 2013. Rådet har till uppgift att skapa förutsättningar för en effektiv samverkan mellan berörda myndigheter inom internationell fredsfrämjande verksamhet. Både Regeringskansliet och myndigheterna har arbetat aktivt för att öka jämställdhetsintegreringen av de utsändande myndigheternas arbete, inklusive genom riktade regleringsbrevsuppdrag om att ta fram särskilda handlingsplaner för arbetet.

De svenska bidragen

Under 2015 bidrog Sverige med personal till närmare 40 civila och militära krishanteringsinsatser under ledning av EU, FN, OSSE och Nato. Vid slutet av 2015 var omkring 470 personer utsända jämnt fördelat mellan civila och militära insatser, vilket är i samma storleksordning som under 2014. Av dessa var cirka 100 kvinnor och 370 män. För civila insatser utgjordes Sveriges bidrag i slutet av 2015 av 133 män och 80 kvinnor, vilket motsvarar 38 procent kvinnor. För de militära bidragen var motsvarande siffror i slutet av 2015 237 män och 20 kvinnor, vilket motsvarar 8 procent kvinnor.

I förhållande till 2014 har antalet kvinnor som Sverige sänt ut till civila krishanteringsinsatser under 2015 ökat med 15 procent.

Kostnaden för Sveriges samlade engagemang under 2015 var cirka 1 230 miljoner kronor, varav drygt 300 miljoner kronor för civila insatser. Sverige är det tredje största personalbidragande landet till EU:s civila krishanteringsinsatser.

Sveriges bidrag till internationell civil krishantering har koncentrerats till regioner och konflikter som är prioriterade ur ett utrikes-, säkerhets- och biståndspolitiskt perspektiv i beaktande av omvärldens skiftande behov. Även ett försvars- och rättspolitiskt perspektiv har beaktats. Detta arbete ligger i linje med samstämmighetsarbetet inom ramen för Sveriges politik för global utveckling (PGU). På dessa områden har Sverige ett brett utrikespolitiskt engagemang och som regel också ett utvecklingsamarbete baserat på en resultatstrategi. Bedömningen är att de svenska bidragen har uppnått uppställda mål, att de genomgående motsvarat högt ställda internationella förväntningar och att personalen löst uppgifterna på ett bra sätt. Sveriges personal i insatser är uppskattade för sina kunskaper och sitt engagemang. Nedan presenteras de samlade resultaten för de svenska bidragen.

Afghanistan

EU:s polisinsats i Afghanistan (EUPOL Afghanistan) har med dess nya mandat som främsta syfte att stödja inrikesministeriet och polisorganisationen med att genomföra ett strategiskt reform- och utvecklingsarbete. Sverige har särskilt fokuserat på att utbilda kvinnliga polislärare till den särskilda polisskola

för kvinnor som kommer att inrättas. Insatsens mandat sträcker sig till slutet av 2016. Det svenska personalbidraget till insatsen uppgick i slutet av 2015 till 14 personer, vilket motsvarar 16 procent av den totala internationella personalstyrkan.

Att Sverige kunde bidra med väpnad styrka under 2015 och 2016 i landet har riksdagen beslutat utifrån propositionerna Svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission (RSM) i Afghanistan (prop. 2014/15:13) samt Fortsatt svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats RSM i Afghanistan (prop. 2015/16:41).

Sverige avslutade under 2015 sitt bidrag med en militär rådgivare till FN:s insats i Afghanistan (UNAMA).

Afrika

Afrika är fortsatt en viktig region för svenska bidrag till krishanteringsinsatser. Sverige har under 2015 bidragit med personal i åtta EU-insatser och fem FN-insatser i Afrika med olika syfte och inriktning.

Under 2015 fortsatte Sveriges engagemang i flera insatser i Sahelregionen.

I Mali bidrog Sverige med personal till EU:s militära utbildningsinsats (EUTM Mali) och EU:s civila förmågehöjande insats i Mali (EUCAP SAHEL Mali). EUTM Mali syftar till att stärka landets militära kapacitet och har sedan etableringen 2013 tränat nära 8 000 soldater och bidragit med rådgivning till Malis försvarsledning. Sverige bidrog med ett tiotal officerare under 2015. EUCAP SAHEL Mali utbildar landets polis, gendarmeri och nationalgarde. Sedan lanseringen i början av 2015 har insatsen tränat drygt 700 personer från de civila säkerhetsstyrkorna. Sverige bidrog med fyra personer till insatsen.

Sveriges numerärt största militära styrkebidrag gick även 2015 till FN:s insats i Mali (MINUSMA). Det svenska bidraget om cirka 250 personer är ett högkvalitativt underrättelsebidrag, vilket alltså är en ny och mycket uppskattad förmåga i FN. MINUSMA:s uppgift är bland annat att bidra till säkerhet och stabilisering, skydda civila samt stödja parterna att uppfylla fredsavtalet som skrevs på den 20 juni 2015. Regeringen lade i mars 2016 en proposition till riksdagen om att förlänga det svenska bidraget till och med juni 2017 (prop.

2015/16:119). Sverige bidrog under 2015 också med tre poliser och en kriminalvårdare till MINUSMA.

I Niger bidrog Sverige till EU:s civila förmågehöjande insats (EUCAP SAHEL Niger) som under 2015 verkade för att utvidga sin närvaro till Agadez, en transitort för många migranter, i syfte att fördjupa engagemanget i gräns- och migrationsrelaterade frågor. Sverige bidrog med två personer till insatsen.

Under året bidrog även Sverige till EUNAVFOR Operation Atalanta med ett styrkebidrag bestående av befälhavare för insatsen, stabspersonal baserad ombord på ett nederländskt fartyg, fartygsbaserade stridsbåtar och helikoptrar med besättningar. Därutöver har Försvarsmakten deltagit vid insatsens operativa högkvarter i Storbritannien. Insatsens nuvarande mandat löper till december 2016. Operation Atalanta har tillsammans med det internationella samfundets övriga åtgärder och sjöfartsnäringens ökade skyddsåtgärder bidragit till att sjöröveriet på Afrikas horn minskat markant.

I Somalia fortsatte Sverige sitt deltagande under 2015 i EU:s militära utbildningsinsats EUTM Somalia. Insatsen syftar till institutionell uppbyggnad inom försvarssektorn genom strategisk rådgivning och direkt stöd till den somaliska nationella armén genom utbildning, rådgivning och mentorskap.

Sverige lämnade bidrag till FN:s insats i Somalia (UNSOM) och till FN:s lokala kontor för drogkontroll och förebyggande av brott (UNODC).

På Afrikas horn bidrog Sverige under 2015 med personal till EU:s insats för regional maritim kapacitetsuppbyggnad (EUCAP Nestor). Den svenska personalen har bland annat bidragit med expertis inom logistik, kommunikationssystem och maritim flygövervakning. Insatsen syftar till att bistå Djibouti, Seychellerna, Somalia och Tanzania i stärkandet av deras sjöfartssäkerhetskapacitet och bekämpandet av sjöröveri. Fokus under 2015 låg främst på Somalia. Insatsens mandat löper till utgången av 2016.

Sveriges bidrag till FN:s insats i Sydsudan (UNMISS) minskade under 2015. Kriminalvården drog tillbaka sin personal då insatsens nya mandat innebär att insatserna till stöd för reformarbete upphörde för att istället fokusera på skydd av civila. Försvarsmaktens bidrag minskade från fyra till två

militärobservatörer och polisens bidrag minskade från 14 till 12 personer under samma period.

Sverige har under 2015 deltagit i FN:s stabiliseringsinsats i DR Kongo (MONUSCO) med poliser, militärobservatörer och kriminalvårdare. Oenighet har under 2015 fortsatt att råda mellan DRK och FN om MONUSCO:s storlek och uppdrag, vilket lett till en än mer försämrad relation mellan landets regering och insatsen. Även i MONUSCO har skyddet av civila varit en central uppgift för missionen.

Liberia inledde under 2015 en period av återhämtning efter att landet förklarats ebolafritt i maj 2015. FN:s insats UNMIL har därför återupptagit sin neddragning vilken väntas avslutas inom det närmaste året om utvecklingen i landet så medger. Sveriges bidrag till insatsen bestod i slutet av 2015 av personal från polisen och Kriminalvården om totalt 21 personer.

I Centralafrikanska republiken bidrog Sverige med stabsofficerare till EU:s militära insats (EUFOR RCA), som har till uppgift att skydda flygplatsen och civila samt möjliggöra återvändande av internflyktingar. På begäran av FN och Centralafrikanska republikens interimspresident förlängdes insatsen till den 15 mars 2015. Sverige bidrog även med två personer till den militära rådgivningsinsatsen i Centralafrikanska republiken, EUMAM RCA som bland annat syftar till att bistå den FN-ledda reformen av säkerhetssektorn.

FN:s stabiliseringsinsats i Centralafrikanska republiken (MINUSCA) bildades 2014 för att skydda civila och stödja Centralafrikanska republikens transition ut ur den våldsamma interna konflikt som skakade landet. Sverige har under 2015 fortsatt sitt bidrag med kriminalvårdsexpertis till insatsen.

Mellanöstern och Nordafrika

I början av 2016 återupptog Sverige sitt stöd till EUBAM Libyen genom ett bidrag om tre personer till den planeringsgrupp som har till uppgift att förbereda för en möjlig civil insats med fokus på rättsväsende, polis och gränshantering.

För att bidra till att rädda liv och bekämpa människosmuggling på Medelhavet inrättade EU under 2015 en militär insats på Medelhavet (EUNAVFOR MED operation Sophia). Sverige har verkat för att insatsen ska genomföras i linje

med folkrätten. Insatsen har hittills räddat ungefär 22 000 människor och gripit cirka 90 smugglare på Medelhavet. Sverige bidrog med tre stabsofficerare och en politisk rådgivare till operationshögkvarteret.

Sverige har fortsatt att bidra till EU:s polisinsats i Palestina (EUPOL COPPS) som har till uppgift att stödja den palestinska polisen och rättsväsendet. Sveriges bidrag till observatörsinsatsen i Hebron (TIPH) fortsatte under 2015 med bl.a. observatörer, en politisk rådgivare, en press- och informationsexpert, medicinsk personal samt stöd till driftsbudgeten. Insatsen har till uppgift att rapportera om incidenter i Hebron, såsom sammandrabbningar, arresteringar (inklusive av barn) bosättningsvåld och rörelserestriktioner samt verka för ökad trygghet bland den palestinska befolkningen.

Det svenska mångåriga deltagandet i FN:s övervakningsmission i Mellanöstern, UNTSO, fortsatte under 2015. Insatsens uppgift är att övervaka vapenstillstånderna mellan Israel, Libanon och Syrien samt fredsavtalen mellan Israel, Egypten och Jordanien. Sverige bidrog med sex officerare till den operativa styrkan som består av cirka 150 militärobservatörer. Konflikten i Syrien har fortsatt begränsat insatsens möjligheter att verka i landet.

Sverige deltar sedan augusti 2015 med ett bidrag i den militära utbildningsinsatsen som genomförs av koalitionen mot Daesh i norra Irak. Det svenska bidraget utgörs av en styrka om 35 personer med uppgift att utbilda det irakiska försvaret i syfte att bidra till dess förmåga att stå emot Daesh framryckning (prop. 2014/15:104 och prop. 2015/16:40).

Västra Balkan

EU:s rättsstödsinsats i Kosovo (EULEX Kosovo) har till uppgift att stödja Kosovos uppbyggnad av ett fungerande och hållbart rättsväsende, bekämpande av korruptionen och inrättande av en rättsstat i norr. Insatsen stödjer även dialogen mellan Belgrad och Pristina. Insatsens mandat har förlängts till juni 2018 och under denna sista mandatperiod halveras personalstyrkan till 800 personer. I slutet av 2015 bidrog Sverige med 27 personer till insatsen. I takt med insatsens utfasning och övergång av ansvaret till lokala myndigheter och till EU-närvaron minskar även Sveriges bidrag successivt.

Framsteg har skett inom så gott som samtliga rättsstatsområden under 2015, särskilt inom tull och polis. Det är framförallt inom domstolsväsendet och på åklagarsidan som arbete återstår att göra.

Hemtagnings effekterna för Polismyndigheten var fortsatt betydande under året, dels med anledning av den stora kosovariska diasporan i Sverige, dels då en del av de säkerhetsutmaningar som Kosovo står inför delas av länder i EU.

I OSSE:s fältmissioner i Serbien, Montenegro och Kosovo har svensk personal arbetat med polisreform, kompetensutveckling för den lokala polisen och rättsvärdande myndigheter samt bidragit till OSSE:s arbete mot organiserad brottslighet.

Sverige bidrog fortsatt till EU:s militära insats i Bosnien och Hercegovina (EUFOR Althea) med stabsofficerare. Insatsen har till uppgift att stödja reformeringen av den bosniska säkerhetssektorn och består för närvarande av cirka 600 personer.

Östeuropa och Centralasien

Sedan Rysslands illegala annektering av Krim 2014 har Sveriges fokus på Östeuropa ökat. Sverige prioriterar stöd till EU:s civila rådgivande insats i Ukraina, EUAM Ukraina. Insatsen har till uppgift att stödja reform av den civila säkerhetssektorn, inklusive polisen och rättsväsendet.

Under 2015 har insatsen fortsatt arbetet med att stödja reform av Ukrainas civila säkerhetssektor. Insatsen har bland annat gett råd till ukrainska myndigheter och bistått i strategiarbetet för reform av den civila säkerhetssektorn. I januari 2016 beslutades att stärka insatsens operativa stöd och upprätta fältnärvaro i Lviv och Kharkiv. Som en följd av det kommer personalstyrkan under 2016 att öka och kunna uppgå till 140 personer. Sverige bidrog under 2015 med sex personer.

Under 2015 har EU:s civila observatörsinsats i Georgien (EUMM Georgien) fortsatt bidragit till stabilisering genom sitt uppdrag att övervaka avtalet om eldupphör mellan Ryssland och Georgien efter konflikten 2008. Insatsens närvaro har bidragit till att förbättra säkerhetsläget och minska spänningar längs de administrativa skiljelinjerna till Abchazien och Sydossetien. Sverige har bidragit med drygt 20 personer, cirka 10 procent av den totala

personalstyrkan, vilka huvudsakligen tjänstgjorde som observatörer.

Sverige har även under 2015 lämnat bidrag till EU:s gränsstöds- och kapacitetsbyggnadsinsats (EUBAM Moldavien).

Under 2015 bidrog Sverige också fortsatt med finansiellt och personalmässigt stöd till OSSE:s särskilda observatörsmision i Ukraina (SMM Ukraina). Missionen bidrar till OSSE:s övervakning av genomförandet av de så kallade Minskavtalen och har till uppgift att övervaka och rapportera om säkerhetsläget, situationen för de mänskliga rättigheterna och facilitera dialog. I slutet av 2015 bestod missionen av drygt 660 internationella observatörer, varav 25 utsända från Sverige. Svensk personal vid OSSE:s fältmissioner i Moldavien, Kosovo, Serbien och Montenegro har medverkat i OSSE:s arbete med mänskliga rättigheter, jämställdhet, polisreform, och förebyggande av konflikter.

Övriga insatser

Den nordiska stridsgruppen (NBG) stod under första halvåret 2015 i beredskap att ställas till EU:s förfogande under svensk ledning.

Sverige deltog under 2015 i den internationella kommissionen mot straffrihet i Guatemala (CICIG). Den svenska poliskontingenten har tillsammans med poliser och jurister från länder i Latinamerika, Europa och Guatemala arbetat i flera omfattande brottsutredningar och bidragit till att högt uppsatta personer inom statsapparaten och den organiserade brottsligheten har åtalats och dömts.

UNMOGIP är FN:s övervakningsinsats vid kontrollinjen mellan Indien och Pakistan. Området präglas av stor militär närvaro och brott mot vapenvilan förekommer. Under 2015 fortsatte Sverige med ett bidrag av militärobservatörer till insatsen.

På stilleståndslinjen mellan Nord- och Sydkorea övervakar NNSC (Neutral Nations Supervisory Commission) vapenstilleståndsavtalet mellan länderna. Under 2015 bidrog Sverige som en av två medlemmar med officerare till kommissionens arbete. Uppdraget syftar till att övervaka att vapenstilleståndsavtalet efterlevs, att det inte sker någon ytterligare upptrappning längs stilleståndslinjen samt att den övningsverksamhet som genomförs är av defensiv karaktär.

Annan freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Utöver krishanteringens använder sig Sverige också av andra freds- och säkerhetsfrämjande instrument. Denna verksamhet finansieras i huvudsak över anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.

Sverige har stärkt sitt engagemang inom FN och ger ett mångsidigt stöd till FN:s olika organ och verksamhet inom freds- och säkerhetsfrämjande. Sverige har gett bidrag till FN:s politiska avdelning, dess medlingskontor och FN:s utbildningsarbete för att stärka deras verksamhet. Sverige har även verkat för en förstärkning av FN:s fredsbevarande och konfliktförebyggande verksamhet genom att stödja doktrinutveckling och fortsatta reformer av FN-sekretariatet.

Sverige har sedan våren 2012 innehaft ordförandeskapet för FN:s fredsbyggandekommissionens landkonfiguration för Liberia. Ordförandeskapet i landkonfigurationen syftar dels till att bistå Liberia i återuppbyggnaden av landet, dels till att bidra till att utveckla FN-systemets förmåga att stödja konfliktdrabbade staters återhämtning.

Sedan februari 2016 är Sverige vice ordförande i FN:s fredsbyggandekommissionens organisatoriska kommitté efter att ha varit ordförande för kommittén år 2015. Sverige har under året verkat för att effektivisera fredsbyggandekommissionens arbete och relevans, inte minst under förhandlingen av resolutionen om översyn av FN:s fredsbyggandearkitektur. Sverige har också verkat för att stärka fredsbyggandekommissionens rådgivande funktion, samarbetet mellan dess landkonfigurationer, mellan FN och regionala organisationer samt mellan fredsbyggandekommissionen och länderna på dess agenda.

Isabella Lövin, minister för internationellt utvecklingssamarbete och klimat samt vice statsminister, är sedan början av 2015 medordförande tillsammans med Sierra Leones finansminister i den Internationella dialogen om freds- och statsbyggande. Inom ramen för den Internationella dialogen, vars syfte är att främja ett bättre utvecklingssamarbete med sviktande och konfliktdrabbade länder, har Sverige under året arbetat för ett stärkt fokus på genomförande av New Deals principer på landnivå. Att det i

den nya utvecklingsagendan som antogs av FN:s medlemsstater i september 2015 finns ett mål om fred och säkerhet, SDG 16, ska ses som en stor framgång för de medlemmar i den internationella dialogen, däribland Sverige, som lade ned stor kraft på detta.

Arbetet med att genomföra FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet är en viktig del i Sveriges feministiska utrikespolitik. Detta bidrog till att stärka och synliggöra kvinnor som aktörer för fred. Som ett led i genomförandet fick samtliga utlandsmyndigheter under 2015 i uppdrag att uppmärksamma 15-årsjubileet av säkerhetsrådsresolutionen 1325.

Sverige inledde också arbetet med att ta fram en ny handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet. Som en del i arbetet genomfördes under 2015 konsultationer i fem konflikt- och postkonfliktländer och en referensgrupp med representanter från myndigheter och civilsamhället tillsattes. Detta har lett till att den nya handlingsplanen är relevant, välförankrad och genomförbar, samt att den bygger på erfarenheter och perspektiv från konfliktdrabbade länder.

Det konkreta arbetet med att stärka kvinnors inflytande och meningsfulla deltagande i fredsprocesser har intensifierats under 2015. Detta har bland annat skett inom ramen för det uppdrag som regeringen har gett Folke Bernadotteakademien för att utveckla ett nätverk för kvinnor och medling samt genom Sveriges medverkan i det nordiska nätverket för kvinnor som medlare. Nätverket har bidragit till Sveriges samlade stöd till Genève-samtalen om Syrienkrisen samt fredsansatserna i Afghanistan.

Sverige har under 2015 bidragit till att EU har inrättat en högnivårådgivare för jämställdhet samt kvinnor, fred och säkerhet vilket är ett viktigt steg i arbetet med att stärka EU:s interna och externa arbete på området. Sverige har inlett processen med att sekondera en svensk expert till dennes stab.

Regeringens analys är att måluppfyllelsen är god vad gäller analys, kunskap och genomförande av politiken för kvinnor, fred och säkerhet.

I syfte att främja effektivitet och internationell samsyn kring FN:s fredsfrämjande insatser, har Sverige genom Folke Bernadotteakademien haft en ledande roll i organisationen International

Forum for the Challenges of Peace Operations, bland annat genom forskning och kapacitetsbyggande inom det freds- och säkerhetsfrämjande området. För att öka koherensen mellan FN-insatser har den svenska polisen tillsammans med ett antal andra polisbidragande länder varit drivande i framtagandet av en internationell polisdoktrin (SGF). Samarbetet inom ramen för det nordisk-amerikanska säkerhetspolitiska dialogforumet (US-Nordic Security Dialogue) som fokuserar på fredsfrämjande, fredsbyggande och konfliktförebyggande frågor har fortsatt.

Det Europeiska fredsinstitutet, som grundades 2014 av bland annat Sverige och har sitt säte i Bryssel, har varit engagerat i ett flertal internationella medlings- och dialogprojekt i främst Mellanöstern och Nordafrika. Institutet har därmed kunnat bidra till och komplettera EU:s globala arbete för fred.

Folke Bernadotteakademien förvaltar den så kallade Fredsmiljonen. Fredsmiljonens syfte är att bidra till att öka och fördjupa kunskapen om säkerhetspolitik, inklusive fredsfrämjande, nedrustning och icke-spridning, inom civilsamhället. Under 2015 har 13 organisationer beviljats verksamhetsstöd och 36 projektbidrag utbetalats. Bidrag från Fredsmiljonen har under 2015, inom ramen för den tematiska prioriteringen fredsfrämjande med fokus på konfliktförebyggande, gett stöd till seminarier, publikationer, utställningar och kapacitetsstärkande utbildningar. Ett exempel på detta är organisationen Life and Peace Institute (LPI) som spridit information och skapat medvetenhet om konflikten i Demokratiska republiken Kongo (DRK) hos den svenska allmänheten.

Sverige har också aktivt bidragit till utvecklingen av global cyberpolitik som hanteras i en rad olika internationella sammanhang och i allt större utsträckning påverkar utrikes-, säkerhets-, och utvecklingspolitiken i internationella organisationer och i regionala samt bilaterala dialoger. Sverige har fortsatt ställt en svensk tjänsteman till förfogande för tjänstgöring vid den Europeiska utrikestjänstens grupp för cyberfrågor. Sverige bidrar också med en senior polistrådgivare till utrikestjänstens krishanteringsstrukturer. I FN:s generalförsamlings första utskott initierade och höll Sverige ett anförande, med stöd av 33 länder, med anledning av FN-resolutionen om

informations- och telekommunikationsfrågor i en internationell säkerhetskontext. Sverige har även fortsatt varit engagerad i OSSE:s arbete med förtroendeskapande åtgärder på området.

Sanktioner har blivit ett allt viktigare komplement till andra freds- och säkerhetsfrämjande åtgärder i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Inräknat de sanktioner som har beslutats av FN finns det nu över trettio sanktionsregimer. Sanktionerna mot Ryssland som följd av landets aggression mot Ukraina och olagliga annektering av Krim förlängdes under 2015 liksom övriga åtgärder inom ramen för politiken för icke erkännande av Rysslands olagliga annektering av Krim. Uppgåelsen med Iran om dess kärntekniska program och den därtill kopplade gradvisa avtrappningen av de omfattande sanktionerna förbereddes under året. Restriktiva åtgärder mot bakgrund av utvecklingen i Burundi beslutades under året. Det har varit en prioriterad uppgift för Sverige att stödja en aktiv och adekvat respons på utvecklingen i olika delar av världen genom en effektiv och rättssäker användning av sanktionsinstrumentet.

Översynen av existerande straffrättslig lagstiftning på terrorismområdet, både i Sverige och på regional nivå inom Europarådet, intensifierades med anledning av det internationella arbetet för att bekämpa terrorism och genomföra FN:s säkerhetsrådsresolutioner mot Isil (Da'esh) och Al-Qaida. Sverige fortsatte driva att sanktioner måste genomföras i full förenlighet med internationell rätt, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.

Nedrustning och icke-spridning

Sverige spelade en aktiv roll vid icke-spridningsfördraget NPT:s översynskonferens våren 2015 och i arbetet i FN:s generalförsamlings första utskott hösten 2015, inklusive genom ett antal seminarier med finansiering från anslaget 1:6. I detta arbete har Sverige konsekvent lyft fram vikten av kvinnors och mäns jämställda deltagande i nedrustningsdiskussioner.

Under 2015 gick Sverige med i det nylanserade internationella partnerskapet för verifikation av kärnvapenedrustning (IPNDV). Den svenska tekniska expertisen finansieras bland annat genom anslaget 1:6. Sverige gick

2015 åter med i de-alertinggruppen, som verkar för sänkt stridsberedskap för kärnvapen, och bidrog även finansiellt till projekt för riskreducering i bredare bemärkelse.

I juli 2015 nåddes en överenskommelse mellan EU, Frankrike, Storbritannien, Tyskland, USA, Ryssland, Kina och Iran om Irans kärntekniska program. Sverige lämnade ett finansiellt bidrag till det internationella atomenergiorganet IAEA för dess utökade inspektioner i Iran.

Sverige bidrog även till den mekanism för utredning av skuldfrågan vid användning av kemiska vapen i Syrien, som FN och Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW) gemensamt tillsatt.

Sverige har fortsatt deltagit i diskussionerna om autonoma vapensystem och lämnat bidrag till en SIPRI-studie på området.

Sverige har under 2015 deltagit i arbetet för att främja och stärka de internationella konventionerna på nedrustningsområdet, bland annat vid översynskonferensen för konventionen om klusterammunition (CCM) och statspartsmötena för konventionen om biologiska och toxiska vapen (BTWC), konventionen om kemiska vapen (CWC) respektive Ottawakonventionen om antipersonella landminor. Sveriges uttaxerade bidrag till dessa konventioner och möten finansieras under anslaget 1:1.

Sverige har fortsatt verkat för genomförandet av FN:s handlingsprogram om små och lätta vapen, inklusive genom bidrag till FN:s fond för vapenreglering.

Exportkontroll

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är de centrala myndigheterna på exportkontrollområdet. Verksamheten vid ISP finansieras under anslaget 1:5.

Regeringen redovisar årligen grunderna för den svenska exportkontrollpolitiken, arbetet och dess resultat, samt utvecklingen på området i en skrivelse till riksdagen. Den senaste utgörs av rskr. 2015/16:114 Strategisk exportkontroll – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden 2015. Skrivelsen innehåller också en redovisning av exporten av krigsmateriel och av produkter med dubbla användningsområden.

ISP har hanterat en fortsatt stor inströmning av ärenden med godtagbara handläggningstider, även om dessa ökat något för de flesta ärendetyper p.g.a. hög belastning och komplexitet. När det gäller förhandsbesked på krigsmaterielområdet, vilket tillhör de mest komplexa ansökningarna, avgjordes 79 procent av ärendena på mindre än tre månader vilket kan jämföras med 91 procent 2014 respektive 89 procent 2013. I ärenden om utförelsetillstånd hade 97 procent av ansökningarna fått ett beslut inom en månad vilket kan jämföras med 98 procent 2014 respektive 97 procent 2013. Under 2015 föredrogs 16 ärenden för Exportkontrollrådet (EKR). ISP har lämnat ett omfattande stöd till krigsmaterielexportkommittén (KEX) och lagt betydande resurser på remissvar om kommitténs förslag.

Ansökningarna om tillstånd enligt förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition har fortsatt öka under 2015. Inom området kontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA) har utförelseärendena ökat med 11 procent under året, vilket innebär att dessa sammantaget har ökat med över 300 procent under det senaste decenniet. Sanktionerna mot Ryssland har inneburit en ökad och mer komplicerad prövning samt ett omfattande arbete med att informera om regelverken. Förhandlingarna under 2015 om sanktionslättnader visavi Iran har krävt ett grundligt analysarbete för att förbereda myndigheten för förväntade nya och ändrade uppgifter. Tillsynsverksamheten har ökat i omfattning och detaljgrad. De 25 tillsynsbesök som genomfördes under året utgör ett viktigt led i att säkerställa att företagen efterlever gällande regelverk och för att följa upp tidigare identifierade brister.

ISP har bistått Regeringskansliet med värdefull expertkompetens i internationella förhandlingar och i EU-arbetet.

Sveriges engagemang i internationella organisationer

Sveriges starka internationella engagemang och svensk utrikespolitik har fortsatt att vara inriktade på bred internationell samverkan och samarbete. Sverige har under 2015 varit en aktiv aktör i FN, EU, Europarådet, OSSE, NMR, OECD och i sitt partnerskap i Nato. De obligatoriska avgifterna till internationella organisationer finansieras från anslag 1:1, och utgör drygt 70 procent av utgiftsområdet. Utvecklingen av kostnader på anslaget är framförallt beroende av förändringar i organisationernas arbete och valutakurser och lämnar minimalt utrymme för svensk påverkan. År 2012 uppgick utfallet till 0,98 miljarder kronor medan utfallet uppgick till 1,4 miljarder kronor år 2015, en differens på drygt 400 miljoner kronor. Nedan redogörs för Sveriges engagemang inom ramen för respektive internationell organisation.

FN

Dagens största utmaningar är gränsöverskridande och kan endast hanteras genom globalt samarbete. Genom FN bidrar Sverige bland annat till att förebygga konflikter, stödja fredsansträngningar, främja återuppbyggnaden av konfliktdrabbade stater och förhindra att de återfaller i konflikt, samt verka för nedrustning och ickespridning. FN utgör också en viktig kanal för Sveriges humanitära arbete och för våra ansträngningar för att bekämpa fattigdom, främja en hållbar utveckling och bekämpa klimatförändringarna. Stärkandet av folkrätten, främjandet av de mänskliga rättigheterna, även på internet, och jämställdhet är andra prioriterade områden för Sverige i FN. Sveriges engagemang och trovärdighet inom FN:s olika politikområden utgjorde också grunden för den framgångsrika svenska kandidaturen till en plats i FN:s säkerhetsråd för perioden 2017–2018, som avslutades genom invalet 28 juni 2016.

Det svenska stödet för FN:s arbete sker genom politik- och idéutveckling, aktivt deltagande i FN:s olika organ, ekonomiska bidrag och tillhandahållande av personalresurser till organisationens olika verksamheter. Förutom styrkebidraget till FN:s insats i Mali, har Sverige under året bidragit med militärobservatörer,

stabsofficerare, polis, kriminalvårdare och annan civil personal till FN:s fredsinsatser. Som ett led i genomförandet av rekommendationerna från de tre översyner av FN:s fredsfrämjande verksamhet som stod klara 2015, har Sverige verkat för en förstärkning av FN:s fredsbevarande, fredsbyggande och konfliktförebyggande kapacitet genom att stödja fortsatta reformsträngningar. Därutöver har Sverige lämnat stöd till olika FN-institutioner och organisationer nära kopplade till FN-systemet genom finansiella bidrag. Stödet har bland annat gått till utbildningsinsatser för personal som deltar i fredsoperationer, erfarenhetsutbyte, forskning, medling och institutionellt kapacitetsuppbyggande samt till arbete som bidrar till kunskapsspridning i centrala säkerhetspolitiska frågor.

EU

I linje med vad regeringen anfört i andra sammanhang utgör EU det centrala forumet för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU, inklusive krishantering och fredsfrämjande insatser, fortsatte att utvecklas under 2015. Detta manifesterades bland annat genom omfattande rådsslutsatser vid utrikesrådet i maj 2015, där Sverige framgångsrikt drev den civila krishanteringens och jämställdhetsperspektivets viktiga roller i krishantering och fredsfrämjande insatser. Sverige var även fortsatt pådrivande när det gäller utvecklingen av EU som global aktör och ett nära partnerskap med FN och andra organisationer. Sverige har även drivit vikten av att Agenda 2030 integreras inom samtliga politikområden på EU-nivå i linje med det fördragsbundna åtagandet att främja Policy Coherence for Development (PCD).

Sverige har arbetat för att stärka EU:s partnerskap med Nato, inte minst genom att underlätta delaktighet för europeiska Nato-medlemmar som inte är medlemmar i EU, däribland Norge. Under första halvåret 2015 ansvarade Sverige för beredskapsperioden för den nordiska stridsgruppen (EU Battle Group), som är en del av GUSP-samarbetet, och där bland annat Norge ingick.

Under året inledde EU:s höga representant för utrikes- och säkerhetspolitiska frågor arbetet med den globala strategin för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik, där Sverige har varit en stark drivkraft.

Sverige gav stöd till EU:s institut för säkerhetsstudier (EUISS) samt EU:s satellitcentrum (EU SatCen). Deltagandet i insatser inom ramen för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitik (GSFP) sker i huvudsak genom personalbidrag finansierade under utgiftsområdena 5, 6 och 7.

OSSE

Genom stödet till OSSE och dess institutioner har Sverige bidragit till att främja säkerhet och stabilitet i OSSE-regionen, utifrån en brett definierad syn på säkerhet, som omfattar såväl militär rustningskontroll som mänskliga rättigheter, rättssäkerhet och demokrati.

Sverige har arbetat aktivt för att säkerställa att samtliga OSSE:s deltagande stater ska leva upp till OSSE:s normer, principer och åtaganden och för att stärka EU:s röst i organisationen. Detta har gällt inte minst i relation till OSSE:s normativa och praktiska hantering av den ryska aggressionen mot Ukraina, vilken fortsatt dominerar OSSE:s dagordning. Till OSSE:s insatser i Ukraina, med tonvikt på OSSE:s särskilda observatörsmission, har Sverige bidragit med politiskt, finansiellt och personalmässigt stöd.

Liksom tidigare år har Sverige fokuserat särskilt på arbetet inom den mänskliga dimensionen. Sverige innehar fortsatt rollen som EU:s samordnare för yttrande- och mediefrihetsfrågor vid OSSE i Wien. Vidare har Sverige verkat aktivt för att Wiendokumentet och fördraget om observationsflygningar (Open Skies Treaty) ska upprätthållas och genomföras. Som ett led i detta har Sverige mot ersättning ställt ett observationsplan till förfogande för andra fördragsstater inom ramen för Open Skies.

Sverige har ställt personal till förfogande för tjänster i sekretariatet, institutionerna och fältmissionerna och bidragit med observatörer till OSSE:s valobservationsinsatser. Det svenska stödet till OSSE:s projektverksamhet har varit inriktat på främjande av demokrati och mänskliga rättigheter, mediefrihet samt ökad kapacitet för civilsamhället.

Europarådet

I Europarådet har Sverige under året fortsatt att aktivt stödja generalsekreterarens reformsträvanden och medverkat till ökat fokus i program och budget på organisationens kärnområden – respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer.

Sverige har, som medlemsstat till Europarådet, bidragit till dess ordinarie budget, delbudgetar samt budgetarna för vissa partsavtal. Sverige är den tredje största givaren, efter Danmark och Norge, till den verksamhet som finansieras med frivilliga bidrag.

Den ryska aggressionen mot Ukraina, inklusive den olagliga annekteringen av Krim, har präglat Europarådets arbete även under det senaste året. Sverige har aktivt verkat för att stödja Ukraina genom Europarådets olika instrument. Sverige har bland annat gett ett omfattande stöd till organisationens verksamhet i landet för att underlätta reformarbetet i Ukraina. Under perioden 2011–2014 var Sverige största bilaterala givare till detta reformarbete genom ett substantiellt finansiellt bidrag till Europarådets handlingsplan för Ukraina. Motsvarande stöd lämnas även under perioden 2015–2017.

Sverige har verkat för ökat samarbete med Europarådet och reformer i riktning mot ökad demokrati, fria och rättvisa val, respekt för MR-åtaganden och rättsstatens principer för att förbättra utvecklingen i Azerbajdzjan.

En skrivelse ska överlämnas till riksdagen under hösten 2016 innehållande en redogörelse av verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under 2015 och första halvåret 2016.

Partnerskapet med Nato

Sveriges partnerskap med Nato bygger på Partnerskap för fred och Euroatlantiska partnerskapsrådet. På grundval av deltagandet i Enhanced Opportunities Programme (EOP), som medger ett mer skraddarsytt och förutsägbart partnerskap, har Sverige aktivt verkat för att utveckla samarbetet om säkerheten i Östersjöregionen med Nato och Finland. Det har bland annat resulterat i en närmare politisk dialog och ökat övnings- och informationssamarbete på detta område. Vidare har Sverige förlängt sitt bidrag till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats RSM i Afghanistan samt fortsatt att lämna stöd till Natos insats KFOR i Kosovo.

OECD

I OECD har Sverige verkat för att organisationen aktivt ska stödja medlemslänternas ansträngningar för att i ekonomi och samhälle skapa bättre förutsättningar för en hållbar utveckling i form

av ökad sysselsättning, kvalitativt arbete, god utbildning, ett aktivt miljö- och klimatarbete samt välbefinnande. En stärkt social dialog nationellt och globalt har, liksom jämställdhetsperspektivet, varit särskilt prioriterat. Sverige har i enlighet med regeringens övergripande prioriteringar betonat OECD:s särskilda förutsättningar att genom sin multidisciplinära analys- och granskningsstruktur bistå medlemsländerna i genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Under 2015 har forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning fortsatt genomförts genom bidrag till svenska och utländska forskningsinstitut och organisationer, med finansiering under anslagen 1:6, 1:7 och 1:8.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har löpande bistått Utrikesdepartementet i arbetet med aktuella nedrustnings- och icke-spridningsfrågor. Expertstöd har lämnats på områdena kärnvapen, biologiska och kemiska vapen samt rymd- och missilfrågor. Under 2015 har FOI inlett ytterligare arbete vad gäller verifikation av kärnvapenedrustning, som en del av det svenska engagemanget i frågan.

Stockholms internationella freds-forskningsinstitut (SIPRI) har fortsatt bedrivit forskning inom områdena nedrustning, icke-spridning, militära utgifter och regional säkerhetspolitik, liksom på området säkerhet och utveckling. SIPRI har spridit information och skapat opinion, både nationellt och internationellt, genom rapporter, seminarier, databaser och den internationellt välkända årsboken.

Utrikespolitiska institutet (UI) har under året fortsatt arbetet med att internationalisera verksamheten samt att stärka den policyrelaterade verksamheten. Institutets samverkan med forskare och experter i andra länder har ökat. UI:s verksamhet har organiserats för att ytterligare samordna olika verksamheter såsom forskning, publikationer, seminarier och användning av sociala medier i syfte att stärka genomslagskraften utåt.

Nordiskt samarbete

Vid sitt möte under Nordiska rådets sessionsvecka i Reykjavik 27–29 oktober 2015 antog de nordiska statsministrarna två nya statsministerinitiativ inriktade på utbyte av erfarenheter inom nordiska samhällslösningar för att öka nordisk konkurrenskraft, samt att minska och förebygga gränshinder genom en förstärkt dialog med arbetsmarknadens parter. I anslutning till sessionen genomfördes även en rad andra ministermöten med betydelse för Sveriges förbindelser med våra grannländer, däribland ett nordiskt utrikesministermöte samt ett nordiskt samarbetsministermöte.

Under hösten inleddes nästa fas i reformarbetet inom Nordiska ministerrådet genom en temadiskussion mellan de nordiska samarbetsministrarna. Samarbetsministrarna godkände även en plan för det fortsatta arbetet med profileringsstrategin, som grundar sig i samarbetsministrarnas vision för det nordiska samarbetet från 2014 – Tillsammans är vi starkare – om ett gränslöst, innovativt, synligt och utåtriktat Norden.

Gränshinderrådet, som är regeringarnas centrala aktör för avlägsnandet av existerande gränshinder mellan de nordiska länderna, bidrog under 2015 till att 12 gränshinder för såväl privatpersoner som företag klarades av.

Under 2015 omprövades det nordiska samarbetet med Ryssland efter att Nordiska ministerrådets kontor i nordvästra Ryssland registrerades som utländsk agent. Samarbetsministrarna beslutade om avveckling av kontoret samt ett nytt samarbetsprogram med Ryssland via andra kanaler.

Sveriges bilaterala relationer med de nordiska länderna har under året präglats av ett intensivt besöksutbyte inom handel, näringsliv och kultur.

Det nordiska utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet har under 2015 fortsatt att utvecklas. Det gäller såväl engagemanget för närområdesfrågorna som utökad samverkan kring viktiga globala frågor och den internationella utvecklingen, inte minst inom FN. Även det nordisk-baltiska samarbetet (NB8) har varit fortsatt prioriterat. Frågor inom regional säkerhet, energisamarbete, strategisk kommunikation och Östliga partnerskapet dominerade dagordningen.

Sverige ledde under 2015 det nordiska försvarssamarbetet i NORDEFECO, som tog

substantiella kliv framåt under året. Utgångspunkten för de svenska ordförandeskapsprioriteringarna var den vision för 2020 som antogs i december 2013. Bland annat genomfördes förhandlingar om avtal om alternativbaser på flygsidan, ett koncept utarbetades för förutsättningarna för en kvalificerad flygövning i Norden (Northern Flag) och mot bakgrund av det rådande säkerhetsläget beslutade de nordiska försvarsministrarna om ett system för säker kommunikation.

I övrigt hänvisas till regeringens skrivelse om nordiskt samarbete (Skr. 2015/16:90) som redogör för Sveriges samarbete under 2015 med de övriga nordiska ländernas regeringar, med huvudsaklig inriktning på verksamheten i Nordiska ministerrådet.

Konsulär verksamhet

Svenska medborgare och personer med hemvist i Sverige har erhållit råd och stöd av UD och utlandsmyndigheterna när de råkat i svårigheter utomlands eller befunnit sig i krisdrabbade områden. Finansiering sker från anslag 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet. Vissa ärenden har enbart hanterats av utlandsmyndigheterna, andra har krävt UD:s inblandning. Antalet enskilda konsulära ärenden är fortsatt omfattande. Information till allmänheten om UD:s reseråd och ambassadernas reseinformation har fortsatt varit en omfattande uppgift. En omfattande konsulär krishanteringsinsats genomfördes i samband med jordbävningen i Nepal. Krisövningar har genomförts vid ambassaderna i Amman, Aten, Kampala, Libanon, Paris, Tokyo, Washington samt för beredskaps- och konsulärt ansvariga vid utlandsmyndigheterna i Mellanösternregionen.

Sverigefrämjande i utlandet

Insatserna för information om Sverige i utlandet genomförs av utlandsmyndigheterna med finansiering från anslaget 1:10 Information om Sverige i utlandet samt av myndigheten Svenska institutet (SI), vars främjandeverksamhet huvudsakligen finansieras från anslag 1:9 Svenska institutet.

Som stöd i främjandet har utlandsmyndigheterna Strategin för arbetet med Sverige bilden utomlands som tagits fram av Nämnden för Sverige främjande i utlandet (NSU), en samarbetsorganisation för de statliga aktörerna inom främjandet. I strategin har NSU identifierat fyra gemensamma profilområden: kreativitet, innovation, hållbarhet och samhälle.

Utlandsmyndigheternas Sverige främjande verksamhet

Det långsiktiga Sverige främjandet syftar till att stärka förutsättningarna för internationell samverkan. Målen för de statliga insatserna för information om Sverige i utlandet är att

- öka omvärldens kunskap om och förtroende för Sverige,
- skapa relationer och nätverk inom nyckelområden,
- underlätta nya samarbeten, utbyten och handel med omvärlden.

Utlandsmyndigheterna har 2015 och första halvåret 2016, med utgångspunkt i främjandeplaner och med stöd av SI:s stöd och utbud, genomfört Sverige främjande aktiviteter tillsammans med SI och andra främjandeorganisationer, svenska företag och lokala partners. Utlandsmyndigheterna har fortsatt sina satsningar på de kulturella och kreativa näringar som bedöms ha störst exportpotential och av relevans i arbetet med Sverige bilden: musik, film, dataspel, marknadskommunikation, mode, design och litteratur. Fokus har också legat på profilområdena i Strategin för arbetet med Sverige bilden utomlands och aktiviteter som bidrar till att genomföra handlingsplanen för regeringens feministiska utrikespolitik. Många av insatserna har varit integrerade, det vill säga de kombinerar främjande av Sverige bilden med handelsfrämjande (som finansieras under utgiftsområde 24 Näringsliv).

Under 2015 har även arbetet inletts med att genomföra åtgärderna i Sveriges exportstrategi, vilken inkluderar insatser för att stärka Sverige bilden i utlandet och stärka talangattraktionen. Bland annat har ett uppdrag lagts på SI i syfte att åstadkomma ett utökat utbud av stipendieprogram och besöksprogram som lockar fler studenter, forskare och

strategiskt viktiga personer till Sverige. Satsningen för att öka internationaliseringen inom de kulturella och kreativa näringarna har inletts, som bland annat inkluderar en jämförelsestudie med andra länder. Ett digitalt skyltfönster, Showcase Sweden, har lanserats som samlar och gör tillgängligt kulturella och kreativa näringar.

Sveriges arbete med offentlig diplomati syftar till att påverka och få genomslag för svensk politik, svenska intressen och prioriterade frågor genom att utlandsmyndigheterna arbetar direkt mot individer och grupper i det civila samhället. Som verktyg används den tematiska kalendern för Sverige främjande och offentlig diplomati, vilken skapar förutsättningar för att stärka kommunikationen till målgrupper i utlandet. Genom kampanjen Midwives4all har utlandsmyndigheterna drivit frågan om vikten av att öka investeringar till barnmorskepraktiken i världen för att förbättra barn- och mödrahälsan vilket har bidragit till prioriteringarna inom den feministiska utrikespolitiken. Vidare, har inom arbetet med offentlig diplomati, kommunikationskampanjen "First generation" inletts. Kampanjen syftar till att skapa internationellt engagemang kring arbetet för de globala målen och lyfta världens lärare och utbildares viktiga roll.

Svenska institutet

SI:s mål för sin verksamhet inom främjandeområdet är en stärkt och uppdaterad Sverige bild utomlands genom aktiviteter som skapar kännedom om och intresse för Sverige och ökad talangmobilitet. Detta innefattar insatser och aktiviteter för att öka kunskaperna om och intresset för svenska språket samt att studenter väljer Sverige som destination för högre utbildning.

Under 2015 har SI genomfört främjandeaktiviteter i 128 länder, inklusive de 26 länder som regeringen identifierat som prioriterade för handels- och Sverige främjande. Verksamheten har haft 1 500 medieinslag utomlands, motsvarande 400 miljoner läsare (2014: 1 800 respektive 500 miljoner och 2013: 1 800 respektive 700 miljoner). Det minskade mediegenomslaget beror på SI:s nedprioritering av att genomföra egna evenemang.

SI har fortsatt utveckla verksamheten mot att erbjuda ett basutbud med koncept, evenemangsförslag och presentationsmaterial om Sverige som kan användas i många länder och anpassas till lokala behov och förutsättningar. I basutbudet ingår en filmbox med ett tiotal titlar med undertexter på åtta främmande språk, utställningsmaterial för att främja hållbarhet samt koncept och material till stöd för genomförande av handlingsplanen för den feministiska utrikespolitiken. I oktober ersattes tidigare digitala plattformar av webbplatsen sharingsweden.se som på en plats samlar och gör tillgängligt hela SI:s utbud för att främja Sverige. Uppföljande enkätundersökningar visar att kännedomen om SI:s material för att främja Sverige har ökat och att fler personer på fler platser i världen nåtts med oförändrat antal resurser.

SI:s digitala kommunikation om Sverige har utökats och anpassats för att följa med i en utveckling där sociala medier spelar en allt större och viktigare roll i den internationella dialogen och där filmer och bilder utgör ett allt viktigare verktyg i främjandet.

SI har webbplatser om Sverige och svenska förhållanden på svenska, engelska, tyska, franska, arabiska, kinesiska och ryska. Under 2015 hade de fem miljoner besökare och antalet följare av SI:s sociala medier har ökat till 2,7 miljoner från 1,3 miljoner 2014 och drygt 800 000 2013. Två längre, interaktiva berättelser på temana migration och klimat har resulterat i ökat intresse, både vad gäller antal besökare och längd man vistas på webbplatsen.

För att få underlag om hur omvärlden uppfattar Sverige och för att kunna förmedla en uppdaterad och relevant bild av Sverige har SI tillsammans med utlandsmyndigheterna genomfört undersökningar av Sverige-bilden i Colombia, Indien, Indonesien, Israel, Nigeria och Ryssland.

Under 2015 genomförde SI besök för ett 70-tal journalister som resulterat i 125 artiklar. Denna verksamhet bedöms vara ett effektivt verktyg för att få internationellt genomslag för svenska prioriterade frågor. Erbjudandet kompletteras med webbplatsen Media Room, som erbjuder utländska medier att fritt ladda ner och använda medieinslag, där ett inslag om avfallshantering laddats ned flest gånger.

Svenska institutet i Paris (SI Paris), som är en enhet under myndigheten, har fortsatt vara en

mötesplats för kultursamarbeten, med drygt 100 000 besökare och 400 medieinslag. Som en del i SI:s omfattande arbete med att ta fram material och stöd på temat hållbarhet och miljö genomförde SI Paris inför klimattoppmötet COP 21 en större satsning (Grön Attitude!), innefattande utställningar, workshops, film och seminarier för att illustrera och visa upp svenska, kreativa lösningar för en mer hållbar värld.

Inom verksamhetsområdet Talangmobilitet har SI haft en omfattande relationsskapande verksamhet för stipendiater och alumner i syfte att fördjupa kännedomen om och kontakten med Sverige. Nätverket för utländska studenter som varit i Sverige omfattar idag närmare 10 000 personer. Inom ramen för genomförandet av regeringens exportstrategi har SI fått i uppdrag att ta fram en alumnplattform för utlandsmyndigheter, lärosäten och svenska företag. Med satsningen "Global Swede" har SI tillsammans med Utrikesdepartementet och Näringsdepartementet, uppmärksammat internationella studenter som utmärkt sig inom innovation och entreprenörskap.

Stöd till svenskundervisning har fortsatt lämnats under 2015 och är avgörande för att bevara svenska språkets ställning utomlands, dels i en tid då humanistiska studier på akademisk nivå dras ned i flera länder, dels för att komplettera svensklektorernas ofta låga löner. Vid 228 institutioner i 38 länder finns kurser i Sverigestudier för 33 458 studenter. Drygt 32 svensklektorer fick stöd från SI. Under året lanserade SI en gratis webbkurs i svenska för nybörjare som riktar sig till utländska studenter som ska studera i Sverige men nu anpassats för att omfatta alla som vill lära sig svenska språket. Stödet till svenskundervisning bedöms bidra till att attrahera talanger till svenska företag, och säkra tillgången på översättare som bidrar till exporten av svensk litteratur utomlands.

Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet

Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet (NSU) har fortsatt verkat för ett integrerat och resurseffektivt främjande. Strategiska frågor och ökat informationsutbyte har prioriterats i samarbetet och regeringens exportstrategi har varit dominerande i nämndens diskussioner.

Regeringen har även delat ut Musikexportpriset, som uppmärksammar

insatser i musikbranschen som bidragit till framgångar för svensk export.

Sverigefrämjandet i utlandet berör även utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid samt utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 4 Utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande.

Samarbete inom Östersjöregionen

Det övergripande målet för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen är att främja integration och samverkan kring Östersjön, en förbättrad miljö i regionen samt att stödja en demokratisk utveckling i Ryssland. Utfallet för det svenska stödet till samarbete inom Östersjöregionen 2015 var 173 miljoner kronor vilket är en ökning med 9 miljoner kronor i förhållande till 2014 och 16 miljoner kronor i förhållande till 2013. Av utfallet ska 24,8 miljoner kronor avräknas biståndsramen – detta innefattar insatser inom ramen för SI:s verksamhet. Genom Östersjösamarbetet 2015 finansierades SI:s Östersjösamarbete, Sidas och SI:s insatser i Ryssland avseende demokrati, mänskliga rättigheter och miljö, samt insatser inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen, Östersjöstaternas råd (CBSS – Council of Baltic Sea States), Nordliga dimensionen, Arktiska rådet och Barentsrådet.

SI har under 2015 inom ramen för samarbetet i Östersjöregionen visat goda resultat. SI:s verksamhet har ökat intresset och kapaciteten hos mottagarna att söka EU-finansiering och att genomföra EU:s strategi för Östersjöregionen. SI har inlett arbetet med kapacitetsuppbyggnad för genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen genom ledningen av strategins samordningsområde Capacity tillsammans med Föreningen Norden och Centrum Balticum Foundation i Åbo. SI:s projektstödsverksamhet har bidragit till att nå en högre utväxling av anslaget via medfinansiering av och förstudier kopplade till EU:s stödinstrument i Östersjöregionen samt till ett ökat svenskt deltagande i program för gränsöverskridande och transnationellt samarbete, s.k. Interreg-program. SI har också stärkt nätverken och kunskapsutbytet mellan

civilsamhällesorganisationer, akademi och entreprenörer i länderna kring Östersjön och i Östliga Partnerskapet (ÖstP). Unga ledare och beslutsfattare från regionen har stärkt sin kompetens avseende bland annat ansvarstagande ledarskap, hållbar offentlig förvaltning, säkerhetsfrågor, kreativa näringar och kvinnors entreprenörskap. Kontakten med ryskspråkiga grupper i Östersjöländerna har stärkts genom utökad kommunikation om Sverige på ryska samt genom riktade projektstöd till civilsamhällessamarbeten som främjar ökad inkludering. Stipendier till studenter från Östersjöstaterna har ökat den akademiska rörligheten och därmed bidragit till att skapa kontakter mellan ungdomar i regionen. SI har under 2015 fortsatt stärkt sitt arbete med alumnverksamhet för att utveckla kontakterna och nätverken mellan tidigare och nya stipendiater. En rad evenemang har genomförts som lett till ökad kunskap om och intresse för Sverige och svenska värderingar.

Stödet till samarbetet med Ryssland kanaliseras huvudsakligen genom Sida och via SI. Till följd av den politiska utvecklingen i Ryssland har huvuddelen av Sidas stöd under 2015 fokuserats på demokrati och mänskliga rättigheter. Stödet till civilsamhällets organisationer har inneburit att dessa kunnat upprätthålla sina samarbeten med ryska partnerorganisationer vilka fått det allt svårare att verka till följd av repressiv lagstiftning. Utvecklingen inom såväl demokrati liksom uppfyllandet av mänskliga rättigheter i Ryssland fortsatte gå i en negativ riktning 2015. Trots den förvårade situationen kunde de flesta planerade samarbeten genomföras. Bl.a. har insatser till stöd för MR-aktivister och HBTQ-personer genomförts, liksom kapacitetsuppbyggnad av ryska fackföreningar och organisationer som arbetar för att minska våld i hemmet. SI har gett stöd till kultursamarbete, expert- och journalistutbyten, evenemang och utställningar samt stipendier och akademisk samverkan. Myndigheten noterar att intresset från rysk och svensk sida alltjämt är stort för samarbete. SI har även lanserat en ny digital kommunikativ plattform för Ryssland. Inom miljöområdet sker stödet normalt genom finansiering av investeringar i syfte att uppnå gränsöverskridande miljöförbättringar. Sidas stöd kanaliseras främst via internationella finansiella institutioner såsom Europeiska

utvecklingsbanken, Nordiska investeringsbanken och Nordiska miljöinvesteringsbolaget (NEFCO). Förutsättningarna för samarbetet har dock påverkats negativt av den ekonomiska nedgången i Ryssland och de sanktioner som EU införde med avseende på Rysslands aggression gentemot Ukraina. Nya krediter från internationella finansiella institutioner har stoppats, vilket kraftigt begränsat genomförandet av Sidas insatsportfölj.

De regionala samarbetsinitiativen som Sverige är del av har fortsatt sin verksamhet under 2015. I Barentsregionen har arbetet för en hållbar ekonomisk utveckling samt arbetet med transport-, hälso- och miljöfrågor fortskridit. Ryssland tog i oktober 2015 över ordförandeskapet från Finland och kommer att under kommande år fokusera Barentssamarbetet på miljö och klimat, transport och logistik samt kultur och ungdom. Länsstyrelserna i Västerbotten och Norrbotten har framförallt prioriterat kultur-, näringslivs- och ungdomsfrågor inom ramen för Barentssamarbetet. Inom Arktiska rådet har innevarande amerikanska ordförandeskap tagit initiativ inom telekommunikation, forskningssamarbete och skydd av marina områden utanför nationell jurisdiktion, vilket Sverige deltagit aktivt i. Utöver det har arbetet med miljö- och klimatfrågorna fortskridit och fokuserats kring regional tillämpning av Parisavtalet. Sverige har verkat för ett förstärkt arbete för en hållbar ekonomisk utveckling i Arktis samt för en tydligare nationell implementering av policyrekommendationer. Verksamheten inom Östersjöstaternas råd (CBSS – Council of Baltic Sea States) har under 2015 genomförts under estniskt, följt av polskt ordförandeskap. Det polska, liksom det estniska, ordförandeskapet har kraftsamlat på genomförandet av de nya riktlinjer som antogs i slutet av det finländska ordförandeskapet och som fastställde tre långsiktiga prioriteringar: Regional identitet, Hållbar och framgångsrik region samt Säker och trygg region. Det polska ordförandeskapet har stärkt samverkan med EU:s strategi för Östersjöregionen och genomfört flera gemensamma möten med de nationella samordnarna för EU:s strategi för Östersjöregionen och arrangerat en finansieringskonferens för att stärka projektkapaciteten för CBSS såväl som EU:s

strategi för Östersjöregionen. Flera event för unga förändringsaktörer har arrangerats, exempelvis inom BalticLab där unga från samtliga Östersjöländer träffas för att utöka sina kunskaper inom hållbart entreprenörskap, skapa gemensamma projekt och bygga regionala nätverk samt inom ramen för CBSS sommaruniversitet. CBSS har stärkt sitt engagemang att bistå i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen genom att tillsammans med Myndigheten för Samhällskydd och Beredskap samordna området för skydd mot landbaserade naturkatastrofer och skydd mot organiserad brottslighet. CBSS har också ett samordningsansvar i EU:s strategi för Östersjöregionen för grannlandssamarbetet som främst tar sikte på samverkan på lokal nivå inom och utanför EU i Östersjöregionen. CBSS sekretariatet har också ett samordningsansvar för det regionala klimatanpassningsarbetet genom EU:s strategi för Östersjöregionen. På grund av EU:s riktlinjer för möten på politisk nivå med Ryssland efter landets aggression mot Ukraina inställdes det till juni 2015 planerade utrikesministermötet inom CBSS i Estland.

2.4.3 Analys och slutsatser

Sveriges internationella engagemang och svensk utrikes- och säkerhetspolitik har fortsatt att vara inriktade på bred internationell och global samverkan och samarbete. Dagens största utmaningar är gränsöverskridande och måste hanteras genom globalt samarbete. Agenda 2030 och åtagandena vid konferensen om utvecklingsfinansiering i Addis Abeba, klimatkonferensen i Paris och konferensen om katastrofhantering i Sendai ställer högre krav på samstämmighet mellan politikområden i enlighet med Sveriges politik för global utveckling (PGU). Det är angeläget att Sverige genom en bred och effektiv utrikespolitik står väl rustat för att möta de globala utmaningar som världen står inför. Det finns ett stort behov av att verka för att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter utvecklas och fördjupas. Som ett exempel kan nämnas svenskt stöd till journalistutbildningar och oberoende ryskspråkiga medier i bl.a. Estland och Lettland som har bidragit till att stärka grundläggande europeiska värderingar och samhällenas

motståndskraft mot desinformation och propaganda.

Sveriges politik och engagemang i syfte att upprätthålla den europeiska säkerhetsordningen är viktigt och måste fortsätta. Genom att verka med en bredd av instrument och i dialog - bilateralt, regionalt och multilateralt - bidrar Sverige till den fortsatta målsättningen fred och säkerhet i Europa.

Internationell krishantering

Sveriges bidrag till internationell civil krishantering har koncentrerats till regioner och konflikter som är prioriterade ur ett utrikes-, säkerhets- och biståndspolitiskt perspektiv. Även det försvars- och rättspolitiska perspektivet har beaktats. Bedömningen är att de svenska bidragen har bidragit till att uppnå målet att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder, att de genomgående motsvarat högt ställda internationella förväntningar och bidragit till att insatserna kunnat uppfylla sina mål och att personalen löst uppgifterna på ett bra sätt. Sveriges personal i insatser är vidare uppskattade för sina kunskaper och sitt engagemang.

Sveriges engagemang i internationella organisationer

Sverige har under 2015 varit en aktiv aktör i FN, EU, OSSE, Europarådet, NMR, OECD och i sitt partnerskap till Nato. När det gäller FN har Sverige fortsatt sitt starka engagemang inom organisationen och ger ett mångsidigt stöd till FN:s olika organ och verksamhet inom freds- och säkerhetsfrämjande. Sverige har gett bidrag till FN:s utbildningsverksamhet och även verkat för en förstärkning av FN:s fredsbevarande och konfliktförebyggande verksamhet genom att stödja doktrinutveckling och fortsatta reformer av FN-sekretariatet.

I linje med vad regeringen anfört i andra sammanhang utgör EU det centrala forumet för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Regeringen är pådrivande för att utveckla EU som global aktör, för att bevara och stärka den europeiska säkerhetsordningen och för att EU ska ha ett nära partnerskap med FN och andra internationella organisationer. Trots stora

utmaningar som EU ställts inför under året har det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU, inklusive krishantering och fredsfrämjande insatser, fortsatt att utvecklas. Efter terrorisdåden i Paris kom artikel 42.7 i EU-fördraget att användas. Sverige har gett stöd till Frankrike inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, genom bidrag i bl.a. Irak och Afrika.

Nedrustning och icke-spridning

Sverige har deltagit aktivt i det internationella arbetet för nedrustning och icke-spridning inom det bredare FN-systemet och särskilt lyft fram det humanitära perspektivet för att sätta människan i centrum. Denna ansats samlar brett stöd inom det internationella samfundet. Särskilt fokus har riktats på områden och insatser där Sverige kan göra tydlig skillnad och där svensk politik kan få bäst genomslag, inklusive i de projektbidrag som utbetalats under året.

Teknisk sakkunskap från Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), liksom studier och seminarier av Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), har gett ett bättre sakunderlag i regeringens arbete med nedrustnings- och icke-spridningsfrågor och bidragit till att Sverige kunnat inta en aktiv roll med hög trovärdighet.

Inspektionen för strategiska produkter

Regeringens bedömning är att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) uppvisar ett gott resultat i sin verksamhet. Myndigheten bedriver ett aktivt kvalitetsarbete och arbetar löpande med att stärka arbetsrutiner och förbättra beslutsunderlag. Myndighetens effektivitet, t.ex. mätt som genomsnittliga handläggningstider och ärendebalanser, bedöms som god, även om en mer ansträngd resurssituation börjar ge effekter.

Sverigefrämjande i utlandet och Svenska institutet

Utlandsmyndigheternas främjandeplaner och strategin för Sverigebilden i utlandet har väsentligt bidragit till att öka medvetenheten och kompetensen hos utlandsmyndigheterna att

bedriva ett integrerat, samordnat och långsiktigt främjande. Främjandeplanerna visar på fortsatta framsteg när det gäller mål- och resultatstyrning. Svenska institutets (SI) Sverigefrämjande verksamhet har haft god effekt för att sprida information och kunskap om Sverige i utlandet. Sverige fortsätter att rankas högt i internationella jämförelsestudier och index av världens länder, vilket tyder på att det samlade Sverigefrämjandet har fortsatt öka omvärldens kunskap om och förtroende för Sverige.

SI:s utökade verksamhet inom området Talangmobilitet, med ökad aktivitet i alumninätverken som följd, visar att denna verksamhet är relevant för Sverige som destination för studier på högre nivå. Alumnerna utgör en viktig tillgång för svenska företag med internationell verksamhet.

Genom att utrikesförvaltningen och SI avsatt mer resurser för digital kommunikation, har detta bidragit till att fortsatt hålla Sverige i framkant på detta område, samtidigt som det stärker Sveriges arbete inom offentlig diplomati. Flera av utlandsmyndigheternas och SI:s Sverigefrämjande aktiviteter har bidragit till att genomföra målsättningarna i utrikesförvaltningens handlingsplan för den feministiska utrikespolitiken, framförallt fokusområde 4 (Främja kvinnors och flickors deltagande som aktörer i arbetet för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling.) och 5 (Stärka kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt och tillgång till ekonomiska resurser, inklusive genom produktivt arbete med anständiga arbetsvillkor.).

Regeringens samlade bedömning är att de statliga insatserna för att främja Sverige utomlands har bidragit till att uppnå målet för utgiftsområdet om att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder, inklusive de specifika målen för Sverigefrämjandet.

Samarbete inom Östersjöregionen

Regeringens övergripande bedömning är att Östersjösamarbetet överlag har gett goda resultat. Samarbetet har bland annat bidragit till ökad integration och ökad samverkan mellan länderna i regionen. Den negativa demokratiska utvecklingen i Ryssland och landets aggression mot Ukraina har gjort att stödet blivit ännu mer

angeläget. Ökade mellanfolkliga kontakter med Ryssland, samt insatser som bidrar till ökad förståelse och ömsesidigt förtroende mellan invånare från olika språkgrupper i regionen, har varit, och förblir, viktiga för att motverka detta.

Feministisk utrikespolitik

Regeringen bedömer att den feministiska utrikespolitiken har fått stort genomslag genom det stora intresse den väcker och de ökade möjligheter detta ger till dialog och påverkan. Politiken har också gett konkreta resultat. Detta har bland annat skett genom riktade förhandlingsinsatser som har gett starka texter om jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter i bland annat Agenda 2030-sammanhanget, genom särskilda initiativ som bland annat har resulterat i ett svenskt och ett nordiskt medlingsnätverk för kvinnor och genom institutionellt påverkansarbete som bland annat har resulterat i inrättandet av en ny funktion som högnivårådgivare i jämställdhets- och 1325-frågor inom EEAS. Den feministiska utrikespolitiken har ett särskilt fokus på att stärka kvinnor som aktörer för fred. Inom ramen för detta arbete har Sverige gett stöd till syriskas kvinnors deltagande i fredsprocessen. Sveriges långsiktiga stöd till kvinnoorganisationer i Colombia har stärkt kvinnors deltagande i fredsprocessen och lett till konkreta förslag i de pågående fredsförhandlingarna.

2.5 Politikens inriktning

Sverige ska även fortsatt vara en stark internationell aktör i en tid med globala utmaningar.

Det säkerhetspolitiska läget i Europa och vårt eget närområde är det allvarigaste på 25 år. Den europeiska säkerhetsordningen utmanas av Ryssland. EU står inför en rad utmaningar både vad gäller dess inre och yttre säkerhet. I vårt södra och sydöstra grannskap dras stater och institutioner ner i en våldsspiral och miljontals människor är på flykt undan konflikter och våld. Klimatförändringar och miljöförstöring samt ohållbart nyttjande av naturresurser påverkar människors livsvillkor och antidemokratiska krafter utmanar mänskliga rättigheter och

rättsstaten. Migration och flyktingströmmar påverkar situationen framför allt i länder och regioner som redan brottas med utvecklingsutmaningar och fattigdomsbekämpning.

I ljuset av detta krävs ett breddat och fördjupat utrikespolitiskt engagemang för att bidra till en säkrare och fredligare värld, som i sin tur stärker förutsättningarna för jobb och hållbar tillväxt i både Sverige och globalt. Sverige har flera instrument till sitt förfogande för att hantera utmaningar i närområdet och globalt, såsom diplomati, ekonomiskt utbyte, kunskap, utvecklingssamarbete, tekniköverföring och totalförsvar. I linje med vad regeringen anfört i andra sammanhang utgör EU vår viktigaste utrikespolitiska plattform, och en hävstång för globalt genomslag av vår politik. Ett starkt och sammanhållet Europa ligger därmed i Sveriges intresse. Det är centralt att Ryssland utvecklas till en modern och demokratisk rättsstat, samtidigt som mellanfolkliga kontakter runt Östersjön fördjupas.

Sverige arbetar också inom ramen för FN, regionala organisationer och det nordiska samarbetet för att freds- och utvecklingssträvanden ska få starkare genomslag.

Regeringen avser därför genom en proaktiv fredspolitik bidra till att förhindra återfall i konflikt, förebygga och stoppa våld samt verka för långsiktiga och lokalt förankrade förutsättningar för hållbar fred. Kraftsamling sker för såväl medlemskapet i FN:s säkerhetsråd som för övrig fredsdiplomati. Grundorsakerna som tvingar människor på flykt måste hanteras. Den feministiska utrikespolitiken genomsyrar hela arbetet, och är en ny och världsunik dagordning för fred, säkerhet och hållbar utveckling. Den syftar till att stärka kvinnors rättigheter, representation och tillgång till resurser. Arbetet sker genom att hela utrikespolitiken använder sig av ett systematiskt jämställdhetsperspektiv byggt på kunskap och analys och utifrån utrikesförvaltningens handlingsplan för en feministisk utrikespolitik.

I januari 2017 tar Sverige plats i FN:s säkerhetsråd samtidigt som FN:s nästa generalsekreterare tillträder. Att Sverige valdes in i rådet är en stor seger för svensk utrikespolitik. Sverige kommer att föra en engagerad politik för internationell fred och säkerhet. Regeringen har också beredskap att agera i nya frågor som kan komma att behandlas i rådet.

Sverige kommer att verka för att stärka kvinnors aktiva deltagande i fredsprocesser, att FN bättre kan förebygga och hindra återfall i konflikter, att klimatförändringens säkerhetspolitiska konsekvenser tas på allvar samt att rådet ytterligare utvecklar samarbetet med FN:s fredsbyggandekommission. Under tiden i FN:s säkerhetsråd kommer Sverige att fortsätta att stå upp för demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och hållbar utveckling.

Sverige kommer vidare att arbeta för ökad transparens, representativitet och effektivitet i säkerhetsrådet, liksom vi gör i FN-systemet i stort och i andra multilaterala organisationer. Regeringen avser att verka för att stärka samarbetet mellan EU och FN.

Sverige kommer inom ramen för FN och EU samt andra internationella forum att verka för ett brett och inkluderade internationellt engagemang i genomförandet av Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen inklusive Addis Ababa Action Agenda om utvecklingsfinansiering.

2.5.1 Fredsdiplomati – för effektiv hantering av konflikters grundorsaker

Att investera i fredsbyggande och konfliktförebyggande är ett effektivt sätt att främja utveckling, bekämpa fattigdom och minska flyktingströmmar. Sverige kan göra mer. Vår potential är inte fullt utnyttjad. Regeringen gör därför en satsning på fredsdiplomati som ska stärka synergierna mellan utvecklingssamarbetet, politisk dialog och medling med fokus på:

- konfliktförebyggande, dialog och medling;
- säkerhetspolitisk analys och dialog för fred och säkerhet i Europa;
- deltagande i internationell krishantering genom fredsfrämjande EU- och FN-insatser;
- klimat, miljö och säkerhet genom att integrera klimat- och hållbarhetsfrågor i säkerhetspolitiken; och
- att gå i bräschen för nedrustning och icke-spridning.

Medlemskapet i FN:s säkerhetsråd blir i detta sammanhang en viktig plattform för Sveriges arbete för fred och hållbar utveckling.

Kapacitet för konfliktförebyggande, dialog och medling

Satsning på svensk kapacitet för dialog och medling utgör en konkretisering av regeringens feministiska utrikespolitik och handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet. Forskning och erfarenhet visar att kvinnors inflytande och meningsfulla deltagande är avgörande för att nå hållbara fredsavtal. Det svenska mervärdet som medlingsaktör ligger framför allt i kompetensen och den politiska drivkraften att främja kvinnliga medlare och fredsbyggare. Framgångsrik medling fordrar långsiktighet, flexibilitet, tematisk och geografisk kompetens, strategisk prioriteringsförmåga och riskmedvetenhet.

Genom inrättandet av ett medlingssekretariat med tillhörande resurser kommer Sverige att få kapacitet att svara upp mot ett ökande och reellt behov av riktat stöd för snabba insatser i politiskt angelägna fredsprocesser. Även Sveriges stöd till det Europeiska fredsinstitutet är en viktig del i detta.

FN genomför ett viktigt arbete inom förebyggande diplomati och har genom sin nya agenda för hållbar fred satt konfliktförebyggande och fredsbyggande i centrum för sin fredsfrämjande verksamhet. En av de viktigaste aktörerna i detta arbete är FN-sekretariatets avdelning för politiska frågor.

Sverige vill vara en pålitlig partner till FN inom dessa frågor genom verksamhetsstöd och personella bidrag. Sverige fortsätter även sitt engagemang i FN:s fredsbyggandekommission, inklusive ordförandeskapet för dess Liberiakonfiguration. Också engagemanget i den internationella dialogen om fredsbyggande och statsbyggande i sviktande och konfliktdrabbade länder fortsätter.

Säkerhetspolitisk analys och dialog för fred och säkerhet i Europa

För att möta utmaningarna i närområdet och Europa bedriver Sverige en säkerhetsfrämjande politik.

Initiativ som stödjer dialog, avspänning och mellanfolkliga relationer i och kring Östersjön fortsätter. Regeringens handlingskraft förblir stark genom en aktiv politik för ökad stabilitet i vårt närområde och internationellt. Det handlar såväl om initiativ med våra nordiska och baltiska

partners som med, där möjligt, lämpliga delar av ryska samhället.

Sverige ska aktivt bidra till utvecklingen av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Stödet till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) inklusive dess konfliktförebyggande- och krishanteringsarbete, inte minst i Ukraina med observationsmissionen SMM, fortsätter.

Deltagande i internationell krishantering

Målet för Sveriges deltagande i internationella krishanteringsinsatser är att skapa förutsättningar för människor i konflikt- och postkonfliktsituationer att leva i fred, frihet, säkerhet och rättvisa. Genom att delta i internationella fredsfrämjande insatser bidrar Sverige till att förebygga, hantera och lösa kriser och konflikter samt till fredsbyggande. Regeringens utgångspunkter är försvaret av universella normer och värden såsom demokrati, folkrätt, mänskliga rättigheter och jämställdhet, mänsklig säkerhet, värdighet och utveckling. I internationella krishanteringsinsatser ska särskilt kvinnors och flickors roll och intressen beaktas. Sverige ska synliggöra och stärka kvinnors inflytande och deltagande som aktörer i fredsprocesser och fredsbyggande, liksom att förhindra sexuellt våld i konflikt.

Effektiv krishantering kräver substantiella och kvalificerade bidrag från berörda länder. Sverige avser fortsätta att vara en pålitlig och solidarisk partner i det internationella fredsfrämjande arbetet inom framför allt EU och FN.

Sveriges deltagande i freds- och säkerhetsfrämjande insatser finansieras inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan, utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap samt utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Utrikes-, säkerhets- och biståndspolitiska bedömningar och prioriteringar är därför styrande för svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser.

Afrika söder om Sahara

En stor del av världens mest konfliktbenägna stater finns i Afrika söder om Sahara och antalet krishanteringsinsatser inom ramen för FN, AU och EU fortsätter att öka. Sverige har ett betydande engagemang för hållbar utveckling och hållbar fred i Afrika. Fokus kommer även

under 2017 att ligga på bidrag till Mali: FN:s stabiliseringsinsats MINUSMA, där Sverige deltar med ett underrättelseförband om 250 personer samt EU:s insatser för att reformera säkerhetsstyrkorna i Mali, EUTM Mali och EUCAP Sahel Mali. Sverige kommer fortsätta att lämna bidrag till andra FN- och EU-krishanteringsinsatser i regionen, som t.ex. EUTM Somalia. Det ligger även i svenskt intresse att fortsatt bekräfta stödet till AU som central aktör och stödja utvecklingen av den afrikanska freds- och säkerhetsarkitekturen.

Mellanöstern och Nordafrika

Situationen i stora delar av Mellanöstern och Nordafrika har förvärrats under året. Sveriges engagemang i pågående insatser i regionen kvarstår. Det är angeläget att världssamfundet har beredskap att delta om och när en fredsfrämjande insats i Syrien och i andra för Sverige prioriterade områden blir aktuella.

Sverige bidrar fortsatt till EU-insatsen EUNAVFOR MED Operation Sophia.

Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan

Nivån på svenska krishanteringsinsatser i Östeuropa, med fokus på Ukraina, är fortsatt hög. Samtidigt minskar omfattningen av insatserna i Västra Balkan i samband med att utvecklingen i regionen normaliseras och stabiliseras. Det svenska stödet för krishanteringsinsatser i Västra Balkan anpassas därmed till de behov som föreligger.

Asien

Det fortsatt oroande säkerhetsläget i Afghanistan innebär att Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission (RSM) förlängs. Det ligger i svenskt intresse att genom bidrag till RSM fortsatt stödja utvecklingen av de afghanska säkerhetsstrukturernas förmåga att hantera säkerheten i landet. Den av regeringen tillsatta utvärderingen om Sveriges samlade engagemang i Afghanistan under perioden 2002–2014 förväntas presenteras i slutet av 2016. Utifrån utvärderingens slutsatser kommer regeringen att kunna dra lärdomar inför framtida insatser.

Latinamerika

Regionen är föremål för mycket få krishanteringsinsatser och det svenska engagemanget är begränsat. Vid en fredsuppgörelse i Colombia kommer Sverige att

ha beredskap att ge stöd till den av FN:s säkerhetsråd redan beslutade fredsinsatsen.

Integrera klimat och säkerhet med säkerhetspolitiken

Regeringen avser vidareutveckla det internationella arbetet med klimat och säkerhet. Sverige ska vara policyledande inom politikområdet klimat och säkerhet och bedriva aktivt påverkansarbete gentemot såväl bilaterala som multilaterala aktörer. Att såväl klimatförändringar som konflikter drabbar kvinnor på särskilda sätt ska vägleda insatser.

Sverige ska därmed arbeta aktivt för ett brett säkerhetspolitiskt agerande genom att integrera klimat-, resiliens- och hållbarhetsfrågor i en sammanhållen svensk utrikes-, säkerhets- och utvecklingspolitik.

I bräschen för nedrustning och icke-spridning

Sverige ska under 2017, genom en aktiv politik och god teknisk expertis, fortsatt vara en stark röst för nedrustning och icke-spridning i FN, EU och bilateralt. En vägledande princip är det humanitära perspektivet, som sätter människan i centrum. Till exempel lyfter Sverige konsekvent fram det humanitära perspektivet som argument för att driva kärnvapenedrustning framåt i en snabbare takt. Sverige verkar även för jämställt deltagande av kvinnor och män i nedrustningsarbetet. Insatser för nedrustning och icke-spridning finansieras under anslagen 1:2 och 1:6. Sveriges obligatoriska bidrag till de internationella konventionerna finansieras under anslaget 1:1.

Sverige ska verka för att driva arbetet med kärnvapenedrustning framåt, bidra till insatser för förtroendeskapande och riskreducering och vara en aktiv partner för verifikation av kärnvapenedrustning. Sverige ska även verka för att värna det internationella atomenergiorganet IAEA:s viktiga uppdrag att förhindra spridning av kärnvapen, liksom dess roll för nukleär säkerhet.

Sverige ska kunna bidra till insatser för att eliminera och förhindra spridning av biologiska och kemiska vapen, liksom för att föra diskussionen om autonoma vapensystem framåt. Sverige ska också verka för genomförandet av

FN:s handlingsprogram om små och lätta vapen och FN:s vapenhandelsfördrag, inklusive genom att uppmärksamma kopplingarna till könsbaserat våld.

2.5.2 Sveriges engagemang i internationella organisationer

Sverige bedriver ett aktivt arbete i FN, EU, OSSE, Europarådet, OECD och i sitt partnerskap med Nato. De obligatoriska avgifterna till internationella organisationer, som utgör den större delen av utgiftsområdet och finansieras under anslag 1:1, möjliggör genomslag för Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik och samlade internationella engagemang.

FN

FN utgör den centrala arenan för Sveriges arbete med globala utmaningar. Genom stöd till FN kommer Sverige att förebygga konflikter, stabilisera konfliktbenägna länder, främja fredsbyggande samt verka för nedrustning och icke-spridning. FN utgör också en central kanal för Sveriges humanitära arbete och för våra ansträngningar i frågor om fattigdom, hållbar utveckling, klimatförändringar och migration. Stärkandet av folkrätten och främjandet av de mänskliga rättigheterna liksom att stärka kvinnors och flickors inflytande och meningsfulla deltagande kommer att vara andra prioriterade områden för Sverige i FN. Dessa prioriteringar kommer också att präglade Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017–2018.

EU

I linje med vad regeringen anfört i andra sammanhang utgör EU det centrala forumet för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige ska även fortsättningsvis vara pådrivande när det gäller utvecklingen av EU som global aktör. Det är angeläget att EU genom en bred och effektiv utrikespolitik står väl rustat för att möta de globala utmaningar som Europa och världen står inför. Sverige kommer under 2017 fortsatt att verka för stärkt integrering av FN:s

säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet i EU:s insatser.

OSSE

Det svenska stödet till OSSE syftar till att främja säkerhet och samarbete i OSSE-regionen. Sverige kommer under året fortsatt aktivt verka för att värna organisationens normer, principer och åtaganden och för att stärka EU:s röst i organisationen. Arbetet tar sin utgångspunkt i det breda säkerhetsbegreppet och omfattar såväl militär rustningskontroll som mänskliga rättigheter, rättssäkerhet och demokrati, med särskilt fokus på yttrande- och mediefrihet, kvinnors rättigheter och civilsamhället.

Europarådet

Sverige prioriterar Europarådets kärnområden, mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i syfte att bidra till en gemensam värdegrund. Under 2017 kommer Sverige att verka för att säkerställa att övervakningssystemet enligt Europakonventionen och Europadomstolen kan fortsätta att fungera effektivt även på lång sikt. Sverige kommer vidare att prioritera arbetet för jämställdhet och kvinnors representation. Fortsatt modernisering av Europarådets organisation och arbetsmetoder är prioriterat. Sveriges stöd till Europarådets arbete för att stödja reformprocesserna i Ukraina fortsätter.

OECD

Sverige ska använda sig av och bidra till OECD som kunskapsorganisation, och föra dialog med organisationen i policyfrågor om ekonomi och samhällsbyggnad. Prioriterade frågor under 2017 är genomförandet av Agenda 2030 och FN:s sjutton hållbara utvecklingsmål, uppföljningen av klimatavtalet från Paris (COP21), jämställdhetsarbetet, den digitala ekonomin och inkluderande tillväxt.

Partnerskapet med Nato

Sveriges partnerskap med Nato fortsätter att utvecklas utifrån deltagandet i samarbetsprogrammet *Enhanced Opportunities Programme*. Fokus ligger på politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framför allt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde och till internationell krishantering.

2.5.3 Forskning, exportkontroll, Nordiskt samarbete, Sverige-bilden och stöd till svenskar i utlandet

Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Den forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning som bedrivs av bl.a. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) och Utrikespolitiska institutet (UI), med finansiering under anslagen 1:6, 1:7 och 1:8, bidrar till att regeringen kan driva en aktiv politik och att Sverige internationellt kan vara en trovärdig aktör.

FOI ska fortsatt stödja regeringens arbete med aktuella nedrustnings- och icke-spridningsfrågor. SIPRI:s verksamhet, med fokus på nedrustning, rustningskontroll och andra vapenfrågor, spelar fortsatt en viktig roll. UI bistår Regeringskansliet med analys och forskning kring internationella frågor.

Exportkontroll

Sverige ska upprätthålla en strikt och effektiv exportkontroll. Under våren 2017 avser regeringen att lägga en proposition om en ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater.

Sverige fortsätter att aktivt delta i översynen av EU:s exportkontrollsystem för produkter med dubbla användningsområden, liksom i det internationella samarbetet inom ramen för de fem exportkontrollregimerna.

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) finansieras under anslaget 1:5 och är en

nyckelaktör för att trygga Sveriges internationella åtaganden om icke-spridning av massförstörelsevapen samt våra nationella målsättningar vad avser export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. ISP hanterar även genomförandet av vissa EU-beslut om sanktioner. Därutöver ska ISP under 2017 lägga grund för ett effektivt genomförande av den nya krigsmateriellagstiftningen och fortsatt hantera sitt breddade uppdrag avseende tillståndsgivning för handel med Iran.

Nordiskt samarbete

Som en del i nästa steg i reformeringen av Nordiska ministerrådet (NMR) – Nytt Norden 2.0 – genomförs nya reformer under 2017. Vidare fortsätter arbetet med NMR:s program för demokrati, inkludering och säkerhet.

Arbetet med statsministerinitiativet om nordiska lösningar på globala samhällsutmaningar från 2015 kommer att vara centralt inom samtliga sektorer och fokusera på innovativa lösningar inom områden där de nordiska länderna har kärnkompetens samt kopplas till bl.a. genomförandet av Agenda 2030.

Arbetet med gränshinder, och Gränshinderrådets verksamhet, är högt prioriterat och bidrar till att främja jobb och tillväxt. Mot bakgrund av den deklaration som de nordiska statsministrarna antog under 2015, om stärkt dialog med arbetsmarknadens parter, kommer fokus att ligga på de gränshinder som dialogen har identifierat.

Regeringen kommer att verka för fortsatt fördjupning av det nordiska utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska området. Det avser såväl frågor rörande vårt närområde som europeiska och globala frågor. Under 2017 inleds även förberedelserna inför det svenska ordförandeskapet i NMR, samt det informella utrikespolitiska samarbetet och samordningsansvaret för det nordisk-baltiska samarbetet, samtliga under 2018.

Konsulär verksamhet

Den författningsstyrda konsulära verksamheten är en huvuduppgift för utrikesförvaltningen. Inför 2017 vidtas ytterligare åtgärder för att

utveckla arbetsverktygen för stöd till särskilt utsatta grupper samt för att stärka den förebyggande kommunikationen. En beredskap och organisation ska även finnas för att vid en kris eller katastrof utomlands kunna bistå drabbade svenska medborgare och den personkrets som framgår av lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser.

Sverigefrämjande i utlandet och Svenska institutet

Utlandsmyndigheterna fokuserar fortsatt på aktiviteter inom de profilmråden som identifierats i Strategin för Sverige bilden: hållbarhet, innovation, kreativitet och samhällslösningar. Arbetet med att genomföra insatserna inom regeringens exportstrategi för att stärka Sverige bilden i utlandet fortsätter.

Som en del i strategin genomförs ytterligare opinionsmätningar i länder utanför Europa under 2017 där Sverige bilden är svag men potentialen för handel är stor. Anslaget för information om Sverige i utlandet kommer även användas för ytterligare insatser som initieras av Nämnden för Sverige främjande i utlandet. I det fortsatta arbetet med att bygga en stark Sverige bild kommer Strategin för arbetet med Sverige bilden i utlandet att ses över.

Svenska institutet

Svenska institutet kommer fortsatt tillhandahålla ett uppdaterat grundutbud av skalbara, flexibla koncept, evenemangsförslag och presentationsmaterial om Sverige inom de profilmråden som identifierats i Strategin för Sverige bilden och inom jämställdhet till stöd för genomförandet av den feministiska utrikespolitiken. Parallellt fokuserar myndigheten ytterligare på kommunikation genom digitala kanaler för att vara där målgrupperna är och möjliggöra en resurseffektiv global kommunikation.

Arbetet med att attrahera utländska studenter till Sverige fortsätter. Institutet kommer under året att utveckla sitt uppdrag inom exportstrategin med att ta fram en alumniplattform för utlandsmyndigheter, lärosäten och svenska företag.

2.5.4 Samarbete inom Östersjöregionen och Ryssland

Breda mellanfolkliga kontakter runt Östersjön är fortsatt en viktig prioritering. Det är centralt att svenska aktörer utökar sitt deltagande i samarbeten som både utvecklar och berikar regionen i linje med EU:s Östersjöstrategi. Därigenom främjas hållbar och stärkt utveckling i regionen. Insatser som främjar ökade kontakter mellan Sverige och Ryssland på regional och lokal nivå är fortsatt prioriterade, liksom insatser som främjar jämställdhet samt miljöinsatser som påverkar den gemensamma miljön i Östersjöområdet och Barentsregionen. Stöd för ökad yttrandefrihet och förmedling av saklig information om Sverige behöver prioriteras, också som ett sätt att hantera desinformation.

För 2017 förbereder Sverige ett bilateralt lån till Ukraina på 100 miljoner US-dollar i syfte att bidra till finansiell och ekonomisk stabilitet i Ukraina. En mindre del av finanseringen avses ske inom utgiftsområde 5 och anslaget för samarbete inom Östersjöregionen. Förhandlingarna om lånet fortgår och det är för närvarande osäkert när regeringen kan återkomma till riksdagen med förslag om ett avtal.

Barentsrådets arbete med att åtgärda miljömässigt förorenade områden i nordvästra Ryssland, s.k. *hot spots*, liksom arbetet med en klimataktionsplan för regionen kommer att vara centralt under 2017. För att åstadkomma ett mer hållbart resursutnyttjande i Arktis är det viktigt att Sverige fortsätter att arbeta för att öka kunskapen om den arktiska miljöns resiliens. Sverige spelar en viktig och aktiv roll för att bidra till att Arktis förblir ett säkerhetspolitiskt lågspänningsområde, inte minst genom arbetet inom Arktiska rådet.

Inom ramen för Östersjöstaternas råd (Council of Baltic Sea States, CBSS) arbetar Sverige för att påverka rådets verksamhet utifrån svenska intressen och prioriteringar.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.4 Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2015	Utfall	1 398 487	Anslags-sparande	17 067
2016	Anslag	1 472 604	¹ Utgifts-prognos	1 545 603
2017	Förslag	1 328 554		
2018	Beräknat	1 328 554		
2019	Beräknat	1 328 554		
2020	Beräknat	1 328 554		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifterna avseende Sveriges medlemskap i internationella organisationer, främst Förenta nationerna (FN), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

Kompletterande information

Belastningen på anslaget påverkas såväl av valutafluktuationer som av antalet freds- och säkerhetsfrämjande insatser.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 328 554	1 328 554	1 328 554	1 328 554
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 328 554	1 328 554	1 328 554	1 328 554

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 328 554 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 328 554 000 kronor, 1 328 554 000 kronor respektive 1 328 554 000 kronor.

2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2015	Utfall	132 957	Anslags-sparande	1 330
2016	Anslag	136 472	¹ Utgifts-prognos	134 513
2017	Förslag	151 048		
2018	Beräknat	152 937	²	
2019	Beräknat	155 425	³	
2020	Beräknat	158 213	⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 150 778 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 150 777 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 150 778 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja fred och säkerhet, förebygga konflikter, genomföra sanktioner och humanitär

verksamhet samt främja respekten för folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Det får ske genom stöd till projekt, seminarier, konferenser, utbildnings- och forskningsinsatser och andra särskilda insatser, samt som statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Anslaget får även användas för utgifter för att ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande-, säkerhetsfrämjande- och konfliktförebyggande verksamhet inom ramen för Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nato/PFF eller andra mellanstatliga eller enskilda organisationer.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 10 miljoner kronor från 2017 för en satsning på fredsdiplomati; konfliktförebyggande, medling och dialog, kvinnor som fredsaktörer, säkerhetspolitisk analys och dialog samt fredsfrämjande insatser.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Milljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	140 072	140 072	140 072	140 072
Förändring till följd av:				
Pris- och löneomräkning ²	1 131	3 154	5 484	8 095
Beslut ³	9 846	9 711	9 869	10 046
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/beräknat anslag	151 048	152 937	155 425	158 213

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ I raden ingår tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar.

Regeringen föreslår att 151 048 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till

152 937 000 kronor, 155 425 000 kronor respektive 158 213 000 kronor.

2.6.3 1:3 Nordiskt samarbete

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

2015	Utfall	12 919	Anslags-sparande	676
2016	Anslag	13 595 ¹	Utgifts-prognos	13 400
2017	Förslag	13 595		
2018	Beräknat	13 595		
2019	Beräknat	13 595		
2020	Beräknat	13 595		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nordiskt bilateralt och multilateralt samarbete. Anslaget får också användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Föreningen Norden. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för att främja samarbetsprojekt i Norden, särskilt projekt med specifikt gränsregional prägel samt till samarbetsprojekt företrädesvis i närområdet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.9 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	13 595	13 595	13 595	13 595
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	13 595	13 595	13 595	13 595

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 595 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiskt samarbete* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 595 000 kronor, 13 595 000 kronor respektive 13 595 000 kronor.

2.6.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

2015	Utfall	1 970	Anslags-sparande	1 856
2016	Anslag	3 826	¹ Utgifts-prognos	3 771
2017	Förslag	3 826		
2018	Beräknat	3 826		
2019	Beräknat	3 826		
2020	Beräknat	3 826		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter:

- enligt lagen (2003:491) om konsulärt ekonomiskt bistånd
- för konsulära insatser vid en kris eller en katastrof utomlands enligt lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser eller liknande händelser
- för höjd beredskap och initiala åtgärder vid en konsulär kris
- för insatser för bortförda eller kvarhållna barn i utlandet samt utgifter för resor och andra utgifter som har till syfte att främja rätten till umgänge mellan barn och föräldrar
- i samband med rättegång inför internationell domstol eller liknande organ där svenska staten är part eller deltar på annat liknande sätt
- för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer
- för ersättning enligt sjöförklaringskungörelsen (1967:294) till person som enligt sjölagen (1994:1009) tillsammans med svensk utlandsmyndighet deltar vid sjöförklaring och enligt sjöförklaringskungörelsen till annan än befälhavaren och medlem av besättningen för inställelse till förhör vid sjöförklaring inför svensk utlandsmyndighet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.11 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 826	3 826	3 826	3 826
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	3 826	3 826	3 826	3 826

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 3 826 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 826 000 kronor, 3 826 000 kronor respektive 3 826 000 kronor.

2.6.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

2015	Utfall	29 649	Anslags-sparande	856
2016	Anslag	29 015	¹	Utgifts-prognos 29 688
2017	Förslag	29 400		
2018	Beräknat	29 972	²	
2019	Beräknat	30 600	³	
2020	Beräknat	31 269	⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 29 401 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 29 402 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 29 402 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för strategiska produkter (ISP) förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, om inte någon annan myndighet har detta till uppgift. Inspektionen är därtill nationell myndighet med de uppgifter som följer av lagen (1994:118) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen och förordningen (1997:121) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen m.m.

Inspektionen ska också fullgöra de uppgifter som myndigheten tilldelas enligt sådana förordningar om ekonomiska sanktioner som beslutas av Europeiska gemenskapen, enligt beslut som regeringen meddelar med anledning av sådana förordningar eller enligt föreskrifter som regeringen beslutar med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner. Inspektionen prövar även frågor om tillstånd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012 och utför de uppgifter som följer därmed.

Regeringens överväganden

Vissa delar av inspektionens verksamhetskostnader ska inte täckas av avgifter. Det gäller internationell verksamhet som inte är kopplad till tillstånds- och tillsynsarbetet, inklusive exportkontrollstöd utomlands, samt den verksamhet som inspektionen bedriver som endast behörig myndighet för genomförandet av vissa internationella sanktioner.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	29 015	29 015	29 015	29 015
Förändring till följd av:				
Pris- och löne-omräkning ²	384	954	1 582	2 251
Beslut ³	1	3	3	3
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	29 400	29 972	30 600	31 269

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ I raden ingår tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar.

Regeringen föreslår att 29 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 29 972 000 kronor, 30 600 000 kronor respektive 31 269 000 kronor.

2.6.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tabell 2.14 Anslagsutveckling för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

År	Utfall	42 266	Anslags-sparande	438
2015	Utfall	42 266	Anslags-sparande	438
2016	Anslag	45 808	Utgifts-prognos	45 150
2017	Förslag	45 358		
2018	Beräknat	45 358		
2019	Beräknat	45 358		
2020	Beräknat	45 358		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning, däribland relevant verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Utrikespolitiska institutet (UI) och statsbidrag till projekt som svenska och utländska organisationer och institut genomför på området.

Regeringens överväganden

Anslaget förlås minska med 450 000 kronor från 2017 för en överföring av medel, som tidigare år har tilldelats Svenska institutet från anslaget, för insatser som uppmärksammar Raoul Wallenbergs minne och gärning samt det svenska engagemanget för mänskliga rättigheter och demokrati. Anslag 1:9 *Svenska institutet* förlås öka med 360 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.15 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	45 808	45 808	45 808	45 808
Förändring till följd av:				
Beslut	-450	-450	-450	-450
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	45 358	45 358	45 358	45 358

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 358 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 45 358 000 kronor, 45 358 000 kronor, respektive 45 358 000 kronor.

2.6.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

År	Utfall	24 402	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	24 402	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	28 402	Utgifts-prognos	28 402
2017	Förslag	25 402		
2018	Beräknat	25 402		
2019	Beräknat	25 402		
2020	Beräknat	25 402		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) för vetenskaplig forskning i konfliktfrågor samt frågor rörande

internationellt samarbete för fred och säkerhet i enlighet med stiftelsens stadgar.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	25 402	25 402	25 402	25 402
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	25 402	25 402	25 402	25 402

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 402 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 402 000 kronor, 25 402 000 kronor respektive 25 402 000 kronor.

2.6.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet

Tusental kronor

2015	Utfall	15 675	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	16 675	Utgifts-prognos	16 675
2017	Förslag	16 675		
2018	Beräknat	16 675		
2019	Beräknat	16 675		
2020	Beräknat	16 675		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Utrikespolitiska institutet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bidrag till utrikespolitiska institutet

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	16 675	16 675	16 675	16 675
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	16 675	16 675	16 675	16 675

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 16 675 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 16 675 000 kronor, 16 675 000 kronor respektive 16 675 000 kronor.

2.6.9 1:9 Svenska institutet

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

2015	Utfall	90 039	Anslags-sparande	5 022
2016	Anslag	98 066	¹ Utgifts-prognos	99 418
2017	Förslag	119 743		
2018	Beräknat	122 505	²	
2019	Beräknat	125 284	³	
2020	Beräknat	127 960	⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 119 750 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 119 750 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 119 749 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska institutets förvaltningsutgifter.

Anslaget får även användas för Svenska institutets Sverigefrämjande uppgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås öka med 19 996 000 kronor från 2017, varav 360 000 kronor för insatser som uppmärksammar Raoul Wallenbergs minne och gärning samt det svenska engagemanget för mänskliga rättigheter och demokrati. Ökningen föreslås finansieras genom att anslaget 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* minskar med 450 000 kronor och anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* minskar med 24 500 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Svenska institutet

Miljoner kronor	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	98 066	98 066	98 066	98 066
Förändring till följd av:				
Pris- och löne- omräkning ²	1 711	4 007	6 322	8 552
Beslut ³	19 966	20 432	20 896	21 342
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	119 743	122 505	125 284	127 960

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ I raden ingår tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar.

Regeringen föreslår att 119 743 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Svenska institutet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 122 505 000 kronor, 125 284 000 kronor respektive 127 960 000 kronor.

2.6.10 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

2015	Utfall	14 267	Anslags-sparande	208
2016	Anslag	15 475	¹ Utgifts-prognos	15 253
2017	Förslag	15 475		
2018	Beräknat	15 475		
2019	Beräknat	15 475		
2020	Beräknat	15 475		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för information om Sverige i utlandet samt för det allmänna Sverigefrämjandet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	15 475	15 475	15 475	15 475
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	15 475	15 475	15 475	15 475

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 475 00 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 15 475 000 kronor, 15 475 000 kronor respektive 15 475 000 kronor.

2.6.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2015	Utfall	171 342		8 873
2016	Anslag	188 715	¹	Utgifts-prognos 186 005
2017	Förslag	164 215		
2018	Beräknat	164 215		
2019	Beräknat	164 215		
2020	Beräknat	164 215		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för samarbete, samverkan och integration inom Östersjöregionen. Anslaget får vidare användas för utgifter för insatser i Ryssland avseende miljö samt mänskliga rättigheter och demokrati,

Svenska institutets Östersjösamarbete samt insatser i eller i nära anslutning till Östersjöområdet bl.a. inom ramen för Östersjöstaternas råd, Nordliga dimensionen, Arktiska rådet och Barentsrådet. Anslaget får även användas för räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, avseende bilateralt lån till Ukraina.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 213 500 000 kronor 2018–2027.

Skälen för regeringens förslag: Sida, Svenska institutet och Regeringskansliet behöver besluta om bidrag i form av fleråriga stipendier, långsiktiga insatser på miljöområdet samt insatser inom mänskliga rättigheter och demokrati. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 213 500 000 kronor 2018–2027.

Tabell 2.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2027
Ingående åtaganden	84 306	198 872	203 894			
Nya åtaganden	169 973	133 997	105 050			
Infriade åtaganden	-55 407	-128 975	-97 444	-109 821	-60 680	-40 999
Utestående åtaganden	198 872	203 894	211 500			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	159 200	213 500	213 500			

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås minska med 24 500 000 kronor från 2017 för en överföring av medel, som tidigare år har tilldelats Svenska institutet från anslaget, för Svenska institutets förvaltningskostnader, till anslag 1:9 *Svenska institutet*.

Sverige har erbjudit Ukraina ett bilateralt lån om 100 miljoner US-dollar. En mindre del av lånets räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, kommer att finansieras från UO5.

Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

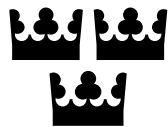
Tusental kronor	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	188 715	188 715	188 715	188 715
Förändring till följd av:				
Beslut	-24 500	-24 500	-24 500	-24 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	164 215	164 215	164 215	164 215

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 164 215 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 164 215 000 kronor, 164 215 000 kronor respektive 164 215 000 kronor.

Försvar och samhällets krisberedskap

6

Förslag till statens budget för 2017

Försvaret och samhällets krisberedskap

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Utgiftsområde 6 Försvaret och samhällets krisberedskap	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Mål för utgiftsområdet.....	12
2.2.1 Det militära försvaret	12
2.2.2 Samhällets krisberedskap.....	13
3 Försvaret.....	15
3.1 Mål för det militära försvaret	15
3.1.1 Mål från och med 2016	15
3.1.2 Mål till och med 2015	15
3.2 Beredskapskredit för totalförsvaret	16
3.3 Resultatredovisning.....	16
3.3.1 Omvärldsutveckling	16
3.3.2 Bedömningsgrunder och indikatorer.....	16
3.3.4 Resultat.....	18
3.3.5 Analys och slutsatser	43
3.3.6 Årlig revision.....	44
3.4 Politikens inriktning	44
3.4.1 Totalförsvaret	44
3.4.2 Försvarens operativa förmåga	44
3.4.3 Krigsförbandens förmåga	45
3.4.4 Personalförsörjning	45
3.4.5 Försvarens underrättelseverksamhet	47
3.4.6 Internationellt försvarssamarbete	47
3.4.7 Beredskap och operativ verksamhet	48
3.4.8 Materiel- och logistikförsörjning.....	49
3.4.9 Forskning och utveckling.....	50
3.5 Budgetförslag.....	50
3.5.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	50
3.5.2 1:2 Försvarens insatser internationellt	54
3.5.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	55

3.5.4	1:4 Forskning och teknikutveckling	58
3.5.5	1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	59
3.5.6	1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	60
3.5.7	1:7 Officersutbildning m.m.	61
3.5.8	1:8 Försvarets radioanstalt.....	61
3.5.9	1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut.....	62
3.5.10	1:10 Nämnder m.m.	63
3.5.11	Försvarets materielverk.....	64
3.5.12	1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.....	65
3.5.13	1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen.....	66
4	Samhällets krisberedskap	69
4.1	Mål för samhällets krisberedskap.....	69
4.2	Resultatredovisning	69
4.2.1	Bedömningsgrunder	70
4.2.2	Resultat	70
4.3	Politikens inriktning.....	80
4.4	Budgetförslag	83
4.4.1	2:1 Kustbevakningen.....	83
4.4.2	2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	84
4.4.3	2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	85
4.4.4	2:4 Krisberedskap	86
4.4.5	2:6 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	87
4.4.6	2:7 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	88
4.4.7	2:8 Statens haverikommission	90
5	Strålsäkerhet	93
5.1	Omfattning	93
5.2	Utgiftsutveckling.....	93
5.3	Resultatredovisning	93
5.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	93
5.3.2	Resultat	93
5.3.3	Analys och slutsatser.....	94
5.4	Politikens inriktning.....	94
5.5	Budgetförslag	94
5.5.1	3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten.....	94
6	Elsäkerhet	97
6.1	Omfattning	97
6.2	Utgiftsutveckling.....	97
6.3	Resultatredovisning	97
6.3.1	Resultat	97
6.3.2	Analys och slutsatser.....	99
6.4	Politikens inriktning.....	99
6.4.1	Elsäkerhet	99
6.5	Budgetförslag	100
6.5.1	4:1 Elsäkerhetsverket	100

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Underindelning av utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap samt myndigheter vars verksamhet helt eller delvis finansieras inom utgiftsområdet.....	11
Tabell 2.2	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.....	12
Tabell 2.3	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap	12
Tabell 3.1	Försvarsmaktens anslagsförbrukning under 2015.....	17
Tabell 3.2	Personella förändringar i Försvarsmakten	24
Tabell 3.3	Personalkostnader i Försvarsmakten	25
Tabell 3.4	Andelen bemannade befattningar inom stridskrafterna 2015	27
Tabell 3.5	Anslagsförbrukning för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt ...	33
Tabell 3.6	Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	50
Tabell 3.7	Investeringsplan för vidmakthållande av försvarsmateriel	51
Tabell 3.8	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	52
Tabell 3.9	Redovisning av vidmakthållande och avveckling	53
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	54
Tabell 3.11	Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	54
Tabell 3.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	55
Tabell 3.13	Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	55
Tabell 3.14	Investeringsplan för anskaffning av försvarsmateriel	56
Tabell 3.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar.....	57
Tabell 3.16	Redovisning av anskaffningar.....	57
Tabell 3.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar.....	58
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling.....	58
Tabell 3.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Forskning och teknikutveckling.....	59
Tabell 3.20	Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten.....	59
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten.....	59
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.....	60
Tabell 3.23	Uppdragsverksamhet	60
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	60
Tabell 3.25	Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.	61
Tabell 3.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Officersutbildning m.m.	61
Tabell 3.27	Anslagsutveckling 1: 8 Försvarets radioanstalt	61
Tabell 3.28	Uppdragsverksamhet	61
Tabell 3.29	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Försvarets radioanstalt .	62
Tabell 3.30	Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	62
Tabell 3.31	Uppdragsverksamhet	62

Tabell 3.32	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	63
Tabell 3.33	Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.	63
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Nämnder m.m.	64
Tabell 3.35	Uppdragsverksamhet.....	64
Tabell 3.36	Anslagsutveckling 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.....	65
Tabell 3.37	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.	65
Tabell 3.38	Anslagsutveckling 1:12 Förvarsunderrättelsedomstolen.....	66
Tabell 3.39	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Förvarsunderrättelsedomstolen.....	66
Tabell 4.1	Antal omkomna i bränder	71
Tabell 4.2	Kostnader och intäkter för Rakel 2013–2015	75
Tabell 4.3	Olje- och kemskyddsoperationer 2011–2015	77
Tabell 4.4	Anmälda brott och utfärdade böter 2011–2015.....	77
Tabell 4.5	Genomsnittlig utredningstid 2013–2015.....	79
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen.....	83
Tabell 4.7	Offentligrättslig verksamhet.....	83
Tabell 4.8	Uppdragsverksamhet.....	83
Tabell 4.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 2:1 Kustbevakningen.....	84
Tabell 4.10	Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	84
Tabell 4.11	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	85
Tabell 4.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	85
Tabell 4.13	Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.....	85
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	86
Tabell 4.15	Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap.....	86
Tabell 4.16	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap	87
Tabell 4.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Krisberedskap.....	87
Tabell 4.18	Anslagsutveckling 2:6 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.....	87
Tabell 4.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	88
Tabell 4.20	Anslagsutveckling 2:7 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ..	88
Tabell 4.21	Offentligrättslig verksamhet.....	88
Tabell 4.22	Uppdragsverksamhet.....	89
Tabell 4.23	Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	90
Tabell 4.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:7 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	90
Tabell 4.25	Anslagsutveckling 2:8 Statens haverikommission	90
Tabell 4.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:8 Statens haverikommission	91
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom område Strålsäkerhet.....	93
Tabell 5.2	Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten.....	94
Tabell 5.3	Offentligrättslig verksamhet.....	94
Tabell 5.4	Uppdragsverksamhet.....	95
Tabell 5.5	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	95

Tabell 5.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten.....	95
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom område Elsäkerhet	97
Tabell 6.2	Anslagsutveckling 4:1 Elsäkerhetsverket.....	100
Tabell 6.3	Offentlighetsrättslig verksamhet	100
Tabell 6.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Elsäkerhetsverket.....	100

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Andel befattningar i insatsorganisationen, exkl. hemvärn, med tillgänglighet inom högst tre månader.....	19
Diagram 3.2	Gångtimmar per fartygstyp.....	22
Diagram 3.3	Producerade flygtimmar JAS 39	23
Diagram 3.4	Tillväxten av GSS/K relativt Försvarmaktens målbild och planering	25
Diagram 3.5	Tillväxten av GSS/T relativt Försvarmaktens målbild och planering	26
Diagram 3.6	Antal sökande till grundläggande militär utbildning.....	26
Diagram 3.7	Återinvesteringskvot	35
Diagram 4.1	Fördelning av medel från anslag 2:4 2015	72

Bilagor

1	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2014:27)	
---	--	--

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att för 2017 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden (avsnitt 3.2),
2. godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2017–2028 som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.5.1),
3. godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2017–2028 som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.5.3),
4. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 19 000 000 000 kronor för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital (avsnitt 3.5.11),
5. bemyndigar regeringen att under 2017–2020 besluta om upplåtelse och överlåtelse av materiel under förutsättning att materielen kan avvaras med hänsyn till Försvarsmaktens operativa förmåga och att det i övrigt är i linje med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för 2016–2020 (avsnitt 3.5.12),
6. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 550 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar (avsnitt 4.4.6),
7. godkänner investeringsplanen för krisberedskap för 2017–2020 som riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps investeringar (avsnitt 4.4.6),
8. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap enligt tabell 1.1,
9. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor*

Anslag		
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap	32 533 082
1:2	Försvarsmaktens insatser internationellt	1 132 851
1:3	Anskaffning av materiel och anläggningar	10 369 356
1:4	Forskning och teknikutveckling	586 542
1:5	Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhet	10 499
1:6	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	24 522
1:7	Officersutbildning m.m.	211 961
1:8	Försvarets radioanstalt	979 689
1:9	Totalförsvarets forskningsinstitut	176 045
1:10	Nämnder m.m.	6 051
1:11	Internationella materielsamarbeten, industrifrågor m.m.	89 678
1:12	Försvarsunderrättelsedomstolen	8 000
2:1	Kustbevakningen	1 117 441
2:2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	74 850
2:3	Ersättning för räddningstjänst m.m.	21 080
2:4	Krisberedskap	1 121 857
2:6	Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	239 171
2:7	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 062 445
2:8	Statens haverikommission	45 390
3:1	Strålsäkerhetsmyndigheten	384 457
4:1	Elsäkerhetsverket	59 397
Summa		50 254 364

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap	18 000 000
1:3	Anskaffning av materiel och anläggningar	75 000 000
2:2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	45 000
2:4	Krisberedskap	900 000
3:1	Strålsäkerhetsmyndigheten	65 000
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		94 010 000

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

2.1 Omfattning

För att återspegla den verksamhet som finansieras från utgiftsområde 6 *Försvar och samhällets krisberedskap*, har regeringen valt att i budgetpropositionen gruppera utgiftsområdets verksamhet i tre underindelningar: Försvar

(anslag 1:1 till 1:12), Samhällets krisberedskap (anslag 2:1 till 2:8), Strålsäkerhet och Elsäkerhet (anslag 3:1 och anslag 4:1).

Figuren nedan visar fördelningen i de tre undergrupperna samt hemvisten för de myndigheter vars verksamhet helt eller delvis finansieras inom utgiftsområde 6 under 2017.

Tabell 2.1 Underindelning av utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap samt myndigheter vars verksamhet helt eller delvis finansieras inom utgiftsområdet

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap				
Försvar			Samhällets krisberedskap	Strålsäkerhet och Elsäkerhet
- Försvarsmakten inkl. Militära underrättelse-tjänsten	- Försvarets radioanstalt	- Försvars-högskolan (Officers-utbildning)	- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	- Strålsäkerhets-myndigheten
- Försvarets materielverk	- Statens inspektion för försvars-underrättelse-verksamheten		- Kust-bevakningen	- Elsäkerhets-verket
- Totalförsvarets forskningsinstitut	- Försvars-underrättelse-domstolen		- Statens haveri-kommission	
- Totalförsvarets rekryterings-myndighet				
<i>Försvarsdepartementet</i>			<i>Justitie-departementet</i>	<i>Miljö- och energi-departementet</i>

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Försvar	37 597	38 275	38 143	46 128	47 256	49 499	51 613
Samhällets krisberedskap	3 418	3 544	3 500	3 682	3 700	3 770	3 851
Strålsäkerhet	368	372	371	384	391	399	408
Elsäkerhet	53	60	60	59	59	59	60
Äldreanlag	6 835	6 878	6 957	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap	48 271	49 128	49 031	50 254	51 406	53 726	55 931

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Tabell 2.3 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	48 827	48 827	48 827	48 827
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	323	1 025	1 930	3 031
Beslut	1 104	1 645	3 176	4 418
Överföring till/från andra utgifts- områden	-2	-2	-2	-2
Övrigt	2	7	7	7
Ny ramnivå	50 254	51 406	53 726	55 931

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FöU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2.2 Mål för utgiftsområdet

De övergripande målen för vår säkerhet är att värna samhällets funktionalitet och att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). Hävdandet av vårt lands suveränitet är en förutsättning för att Sverige ska kunna uppnå målen för vår säkerhet.

2.2.1 Det militära försvaret

Mål från och med 2016

Riksdagen har beslutat att (prop. 2014/15:109 avsnitt 5.2, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) målet för det militära försvaret från och med 2016 ska vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig,
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp samt
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

De krav på Försvarsmaktens operativa förmåga som riksdagen tidigare beslutat om upphörde vid utgången av 2015.

Mål till och med 2015

Det mål som riksdagen beslutat om för det militära försvaret gällde till och med utgången av 2015: att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet (prop. 2008/09:140 avsnitt 5.1, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). Detta skulle ske genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig samt,
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Försvarsmakten skulle ha en operativ förmåga som möjliggjorde omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga skulle uppnås enskilt och tillsammans med andra.

Resultatredovisningen görs i huvudsak mot de mål och krav som gällde till och med 2015.

2.2.2 Samhällets krisberedskap

Krisberedskap

De mål som regeringen angivit och som förtydligades i budgetpropositionen för 2015, delas in i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen

- att minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet,
- att värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder. Krisberedskapsarbete utgör också en utgångspunkt för arbete med det civila försvaret.

Civilt försvar

Civilt försvar är den verksamhet som myndigheter, kommuner och landsting samt enskilda, företag och föreningar m.fl. vidtar i fredstid i form av beredskapsplanering och civil verksamhet som behövs under krigsförhållanden.

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att

målet för det civila försvaret från och med 2016 ska vara att

- värna civilbefolkningen,
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och
- bidra till Försvarsmakten vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Skydd mot olyckor

Målet för skydd mot olyckor är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet bereda människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

3 Försvar

3.1 Mål för det militära försvaret

3.1.1 Mål från och med 2016

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att målet för det militära försvaret från och med 2016 ska vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig,
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och, om det krävs,
- försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp samt
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Regeringen har angett (prop. 2014/15:109) att Försvarsmakten bör bidra till målen för vår säkerhet och målen för det militära försvaret genom att enskilt och tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer lösa följande uppgifter:

- upprätthålla tillgänglighet i fred samt beredskap för intagande av höjd beredskap för att kunna förebygga och hantera konflikter och krig, skydda Sveriges handlingsfrihet inför politisk, militär eller

annan påtryckning och, om det krävs, försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp,

- främja vår säkerhet genom deltagande i operationer på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet,
- upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och, i enlighet med internationell rätt, värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta och
- med befintlig förmåga och resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov.

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att de krav på Försvarsmaktens operativa förmåga som riksdagen tidigare beslutat upphörde vid utgången av 2015. I enlighet med riksdagens beslut intog Försvarsmakten den nya organisationen den 1 januari 2016.

3.1.2 Mål till och med 2015

Det mål som riksdagen beslutat om för det militära försvaret gällde till och med utgången av 2015: att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). Detta skulle ske genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig samt
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Försvarsmakten skulle ha en operativ förmåga som möjliggjorde omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga skulle uppnås enskilt och tillsammans med andra.

Resultatredovisningen görs i huvudsak mot de mål och krav som gällde till och med 2015.

3.2 Beredskapskredit för totalförsvaret

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fick nyttja en kredit i Riksgäldskontoret på högst 40 000 000 000 kronor för 2016. Regeringen anser att motsvarande bemyndigande bör lämnas för 2017. Beredskapskrediten ska säkerställa att en nödvändig beredskapshöjning inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar nödvändiga betalningsmedel. Om beredskapskrediten utnyttjas avser regeringen att återkomma till riksdagen med redovisning av behovet av medel för den fortsatta verksamheten.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2017 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Omvärldsutveckling

Under 2015 har den försämrade säkerhetspolitiska situationen efter den olagliga annekteringen av Krim och Rysslands agerande i övrigt bestått utan synbar förbättring. Den ryska militära förmågan har också fortsatt att utvecklas och har manifesterats i bl.a. övningsverksamheten. Rysk militär aktivitet är fortsatt utmanande i Sveriges närområde kombinerat med anti-västlig retorik. Den ryska retoriken gällande användning av kärnvapen är särskilt oroväckande. Påverkansoperationer och cyberattacker är också en del av den försämrade säkerhetspolitiska situationen som Sverige måste förhålla sig till. Regeringen kan samtidigt konstatera att den viktiga politiska enigheten att principfast möta det ryska agerandet inom EU och över Atlanten har bestått och bedöms ha påverkat Ryssland och dess handlingsmöjligheter.

Den säkerhetspolitiska situationen i Europa har också påverkats negativt av konflikten i Mellanöstern. Det ryska militära ingripandet i konflikten under 2015 gav prov på förmågan och viljan att snabbt förflytta, om än begränsade, militära resurser utanför det egna närområdet och uppnå strategisk överraskning.

Behovet av att stärka Sveriges militära förmåga och våra försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten är alltjämt stort. Denna utveckling bedöms fortsätta.

3.3.2 Bedömningsgrunder och indikatorer

Regeringens redovisning utgår från följande bedömningsgrunder:

- Försvarsmaktens operativa förmåga
- Krigsförbandens förmåga
- Personalförsörjning
- Internationellt förmågeutvecklingssamarbete
- Beredskap och insatser
- Materiel- och logistikförsörjning
- Forskning och utveckling
- Försvarsunderrättelseverksamhet

De resultatindikatorer som används är följande:

- Andelen befattningar som har tillgänglighet inom högst tre månader
- Antalet rekryterade gruppbefäl, soldater och sjömän i förhållande till Försvarets planering och målbild

- Bemanningen inom stridskrafterna
- Materieluppfyllnadsgrad
- Återinvesteringskvot
- Materieförsörjningskostnader i förhållande till Försvarets materielverks fakturerade intäkter från kunder.

Tabell 3.1 Försvarets anslagsförbrukning under 2015

Miljoner kronor

Verksamhet	Förbandsverksamhet och beredskap Anslag 1:1	Försvarets insatser internationellt Anslag 1:2	Anskaffning av materiel & anläggningar Anslag 1:3	Materiel & anläggningar Anslag 1:4	Forskning & teknikutveckling Anslag 1:5	Summa
1. Insatser						
Internationella insatser	742	923	1	-12	-	1 654
Nationella insatser	41	-	1	-	-	41
Totalt insatser	783	923	1	-12	-	1 695
2. Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap						
Insatsorganisationen gemensamt						
Arméförband	7 098	-	1 788	784	-	9 670
Marinförband	4 182	-	1 711	861	-	6 755
Flygvapenförband	7 144	-	4 852	2 676	20	14 692
Lednings- och underrättelseförband	2 092	-	1 186	1 469	-	4 747
Logistikförband	902	-	251	988	-	2 141
Hemvärnsförband och nationella skyddsstyrkor	1 959	-	31	-17	-	1 973
Totalt insatsorganisationen/ Beredskap	23 377	-	9 819	6 761	20	39 977
3. Utveckling						
Forskning och utveckling	31	-	2	8	563	604
Materielutveckling	285	-	23	-9	-	300
Totalt utveckling	316	-	25	-1	563	904
4. Övriga verksamheter						
	369	-	-	-3	-	366
5. Fredsfrämjande verksamhet						
	27	-	-	-1	-	26
6. Stöd till samhället						
	14	-	-	-	-	14
Summa	24 886	923	9 845	6 745	584	42 982

Källa: Försvaretsmakten. Beloppen i tabellen är avrundade till miljoner kronor.

3.3.3

3.3.4 Resultat

I tabell 3.1 redovisas Försvarsmaktens anslagsförbrukning under 2015 uppdelad på produktgrupper, enligt Försvarsmaktens redovisning. Produktgruppen övriga verksamheter omfattar bl.a. statsceremoniell verksamhet och exportstöd.

Av tabellen kan bl.a. utläsas anslagsförbrukning per stridskraft. Jämfört med 2014, inom parantes, har förbrukningen på anslag 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* ökat något, för arméförbanden (6 806 miljoner kronor), marinförbanden (4 111 miljoner kronor), flygvapenförbanden (6 579 miljoner kronor), logistikförbanden (886 miljoner kronor) och hemvärnsförband- och nationella skyddsstyrkorna (1 630 miljoner kronor). Anslagsförbrukningen för lednings- och underrättelseförbanden har sjunkit något jämfört med 2014 då den uppgick till 2 137 miljoner kronor.

Försvarsmaktens operativa förmåga

Försvarsmaktens samlade operativa förmåga har i stort sett varit oförändrad under 2015 även om enskilda krigsförband ökat sin krigsduglighet, bl.a. som följd av en ökad övningsverksamhet. Bedömningen utgår från den värdering som sker på såväl krigsförbandsnivå som operativ nivå, vilken myndigheten redovisar för regeringen. Sådana värderingar är alltid behäftade med osäkerheter. Osäkerheterna bedöms dock inte vara så stora att de väsentligt påverkar regeringens samlade bedömning av Försvarsmaktens operativa förmåga.

Regeringens bedömning är att Försvarsmakten 2015 i fredstid löst uppgifter såväl nationellt som internationellt med god kvalitet. Det finns ett antal allvarliga begränsningar inte minst vid höjd beredskap och då ytterst vid ett väpnat angrepp mot Sverige. De största bristerna finns vid operationer i högre konfliktnivåer men även avseende uthållighet vid längre operationer i lägre konfliktnivåer. Samtidigt har den säkerhetspolitiska situationen och ökade militära verksamheten i närområdet ökat kravet på försvarsförmåga som inriktas mot den nationella försvarsdimensionen, vilket ökar allvaret i och

konsekvenserna av de brister som finns i den operativa förmågan.

Försvarsmakten har under året haft förmåga att främja svensk säkerhet genom nationella operationer. Regeringen bedömer att Försvarsmakten har haft förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet respektive att värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Vissa begränsningar har funnits, bl.a. avseende uthållighet vid långvariga påfrestningar. Begränsningar har funnits i förmåga att möta olika händelseutvecklingar och hot som kan uppstå vid ett snabbt och allvarligt försämrat omvärldsläge.

Försvarsmakten har haft begränsningar i förmågan att ta emot militärt stöd. Begränsningarna kvarstår sedan föregående år.

Regeringen bedömer att Försvarsmakten, även om det inte är en dimensionerande uppgift, har haft förmåga att lämna stöd till det övriga samhället och till andra myndigheter.

Regeringen bedömer att Försvarsmakten har haft förmåga att genomföra internationella insatser. Vidare har Försvarsmakten vid deltagandet i internationella insatser haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera hot.

Enligt den försvarspolitiska inriktningen t.o.m. 2015 skulle Försvarsmakten ha förmåga att utveckla det militära försvaret för att över tiden anpassa det till förändrade hot, krav och förutsättningar. Förmågan skulle upprätthållas genom att följa utvecklingen inom bl.a. militärteknik och konflikters karaktär, samt genom övningar, operationer, kompetensutveckling, forskning, teknikutveckling och studier. Regeringen bedömer att Försvarsmakten, med hänsyn tagen till neddragningen av anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling*, genom bl.a. utökad övningsverksamhet har godtagbar förmåga att vidareutveckla det militära försvaret.

Försvarsmakten ska enligt sin instruktion ha en aktuell operativ planering. Denna finns utformad i myndighetens försvarsplanering. Regeringen beslutade i december 2015 om anvisningar för Försvarsmaktens försvarsplanering samt om uppdrag till Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap avseende totalförsvarsplanering. Försvarsmakten har under året bedrivit försvarsplanering i enlighet med givna inriktningar.

Krigsförbandens förmåga

Regeringen bedömer att krigsförbanden i stort har utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut men att bl.a. personalsituationen i vissa förband är ansträngd. För att följa utvecklingen av krigsförbandens förmåga är krigsdugligheten central. Den sammanfattar förbandens förmåga att lösa sina uppgifter och beror främst på tillgången till materiel och övad personal. Detaljerad redovisning av verksamheten under 2015 återfinns under respektive stridskraft. Förstärkningar på anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* har bidragit till att stärka försvarsförmågan. En i jämförelse med tidigare år ökad övningsmängd och högre komplexitet i övningarna har bidragit till krigsdugligheten. Exempelvis har brigadledningsförmåga övats och huvuddelen av Försvarsmaktens krigsförband, skolor och centra har genomfört beredskapsövningar. Beredskapsövning har bl.a. genomförts på Gotland. Under året har ca 500 personer kallats in till tjänstgöring.

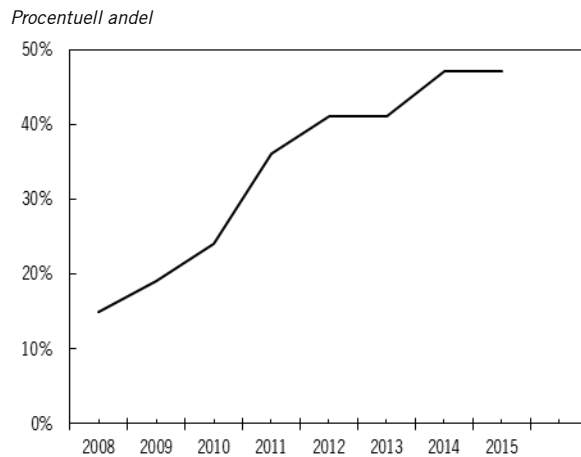
Beredskapsanpassningar till följd av den höga militära aktiviteten i vårt närområde har genomförts under året.

Av vikt i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2009 var att öka krigsförbandens användbarhet och tillgänglighet.

Enligt den inriktningen bör normalt huvuddelen av förbanden i insatsorganisationen vara tillgängliga inom tre månader och inget förband bör normalt ha en tillgänglighet överstigande sex månader. Huvuddelen av förbanden ska, vid höjd beredskap, kunna påbörja lösandet av krigsuppgift inom några dagar. Tillgängligheten vid höjd beredskap ska dock inte för något förband överstiga en vecka.

Diagram 3.1 nedan redovisar andelen befattningar i insatsorganisationen, exklusive hemvärnsförband, som enligt Försvarsmakten är tillgängliga inom högst tre månader. I diagrammet redovisas hur andelen har förändrats mellan 2008 och 2015. Under slutåret 2015 var värdet 47 procent. Regeringen bedömer, sett över perioden 2008–2015, att resultatet indikerar att Försvarsmakten allt bättre uppfyller tillgänglighetskravet att huvuddelen av förbanden normalt bör vara tillgängliga inom tre månader.

Diagram 3.1 Andel befattningar i insatsorganisationen, exkl. hemvärn, med tillgänglighet inom högst tre månader

Källa: Försvarsmakten.

Försvarsmaktsgemensamma stridskrafter

Lednings- och underrättelseförband

Regeringen bedömer att ledningsförbanden i likhet med 2014 i stora drag utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. I likhet med tidigare år begränsar dock brist på personal, t.ex. avseende officerare med ledningssystemkompetens, och materiel ledningsförbandens uppbyggnadstakt och verksamhet, samt även förbandens möjlighet att stödja övriga stridskrafter. Krigsdugligheten förbättras kontinuerligt med införande av ledningssystem inom både lednings- och underrättelseförbanden. Regeringen avser fortsatt noga följa införandet av ledningssystem, särskilt avseende markstridskrafterna.

Under 2015 har följande lednings- och underrättelseförband vidmakthållits:

- ett högkvarter med stabsförband,
- ett rörligt operativt ledningsförband (ROL/FHQ, utvecklades i samband med årsskiftet 2015/2016),
- en sambandsbataljon,
- en ledningsplatsbataljon,
- en telekrigsbataljon,
- ett it-försvarsförband med Computer Emergency Response Team (CERT),
- ett psyopsförband,
- Försvarsmaktens centrum för meteorologi och oceanografi (METOCC),
- Försvarsmaktens telekrigsstödenhet (TKSE),

- Försvarsmaktens telenät- och markteleförband (FMTM) (i samband med årsskiftet 2015/2016 blev detta en del av Försvarsmaktens telekommunikations- och informationssystemförband (FMTIS),
- fyra regionala staber,
- en nationell underrättelseenhet (NUE) (i samband med årsskiftet 2015/2016 blev detta en del av högkvarteret), samt
- ett specialförband.

Samarbetet och samverkan mellan de regionala staberna och lednings- samt underrättelseförbanden har utvecklats sedan 2014 bl.a. genom övning. Delar av ledningsförbanden är delaktiga i Mali-insatsen Minusma, där de genomförda insatserna har utvecklat förbandens förmåga, men samtidigt påverkat resurser till utbildnings- och utvecklingsverksamheten negativt.

Övningen Combined Joint Exercise (CJSE) 15 har genomförts, där det övergripande syftet var att utveckla och vidmakthålla Försvarsmaktens operativa och taktiska ledningsförmåga genom att framför allt öva officerare. Lednings- och underrättelseförbanden har deltagit vid övningarna BrigStri 15 och Våreld 15 där respektive övningsmålsättning nåddes. Ledningsförband har deltagit i den Nato/PfP-ledda interoperabilitetsövningen Coalition Warrior Interoperability eXploration (CWIX 15). Samtliga ledningsförband deltog i bred omfattning i Arméövning 15 och Flygvapenövning 15.

Arbetet med att inrätta förbandet FMTIS ur FMTM och delar av Försvarsmaktens logistik (FMLOG) har genomförts och förbandet inrättades den 1 januari 2016. Rörlig operativ ledning utvecklades under året.

Införandet av materiel inom ramen för Försvarsmaktens ledningssystem fortgår och innebär, enligt myndigheten, en utvecklad förmåga inom lednings- och underrättelseförbanden. Samtidigt finns förseningar i flera viktiga anskaffningar som riskerar att inverka negativt på den operativa förmågan.

Tillförseln av ny informationsinfrastruktur för hantering av information upp till Hemlig/Top Secret har senarelagts av Försvarsmakten från 2014 till 2017. Vidare medför ekonomiska begränsningar att en översyn av den totala

systemdesignen för arméns ledningssystem, inklusive nytt radio- och stridsledningssystem, kommer att behöva göras under 2016.

Viktigare lagda beställningar är bl.a. uppgradering av radaranläggningar och kommunikationssystem till arméns stridsledningssystem. Regeringen har under året fattat beslut om fortsatt anskaffning av informations- och ledningssystemet SWECCIS.

De brister som tidigare konstaterats inom ledningsförbanden minskar i takt med att materiel och personal tillförs, men kommer att kvarstå i den nya försvarspolitiska inriktningsperioden.

Logistikförband

Regeringen bedömer att logistikförbanden i likhet med 2014 i stora drag utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Brister föreligger framför allt rörande förmågan att stödja hela försvarsmaktsorganisationen vid höjd beredskap eller krig.

Logistikförbanden har upprätthållit tillgänglighet och beredskap i enlighet med regeringens beslut.

Under 2015 har följande logistikförband vidmakthållits:

- en operativ ledningsteknisk bataljon,
- en teknisk bataljon,
- två logistikbataljoner,
- två sjukhuskompanier,
- två sjukvårdsförstärkningskompanier,
- ett transportledningsskompani,
- Försvarsmaktens logistik (FMLOG) stab samt
- tre nationella logistikstödsenheter (National Support Element, NSE).

Logistikförbanden har förberett övergången till ny organisation fr.o.m. 1 januari 2016 där samtliga logistikförband krigsorganiserats. I samband med detta övergår delar av logistikförbanden till FMTIS.

Krigsförbandsövningar har genomförts och pliktpersonal har kallats in till repetitionsutbildning. Logistikförbanden har bl.a. deltagit i Arméövning 15 och Flygvapenövning 15. Under Arméövning 15 övades samverkan avseende medicinsk evakuering tillsammans med personal från Sahlgrenska universitetssjukhuset.

Logistikförbanden har deltagit i beredskapsövning på Gotland och genomfört ett antal transiteringar under året. I samband med beredskapsövningen på Gotland övades förnödenhetsförsörjning av de enheter som tillförts försvaret av ön.

Övningsverksamheten har ökat logistikförbandens förmåga att stödja arméstridskrafterna när de verkar i brigads ram.

Fortsatt uppbyggnad av teknisk underhållskapacitet har skett över hela landet. Logistikförbanden har underhållit materiel i bruk. Den materiella statusen i krigsförbanden har förbättrats genom att delar av den s.k. reparationskulden har upparbetats. Logistikförbandens materietillgänglighet begränsas bl.a. av att materiel för internationella insatser har prioriterats vid genomförande av underhåll.

Delar av logistikförbanden verkar kontinuerligt med hög tillgänglighet. Under året har logistikförbanden bidragit till upprätthållande av beredskap för NBG 15. Logistikförbanden har deltagit i förberedelser och genomförande av det svenska bidraget till Minusma. Försvarsmaktens begränsade tillgång till läkare och sjuksköterskor innebär svårigheter att över tid försörja internationella insatser med sjukvårdskompetens i nuvarande omfattning.

Under året har bl.a. strömförsörjningsutrustning, fältutrustning och skyddsutrustning (Kroppsskydd 12/S) tillförts vissa krigsförband.

Regeringen avser fortsatt följa Försvarsmaktens arbete med att åtgärda bristerna inom logistikförbanden exempelvis avseende begränsningar i materielens tillgänglighet. I den nya inriktningsperioden avser regeringen särskilt följa utvecklingen av logistikförbandens förmåga att verka i höjd beredskap inklusive krig.

Arméstridskrafterna

Regeringen bedömer att arméstridskrafterna i likhet med 2014 i stora drag utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Arméstridskrafterna har upprätthållit tillgänglighet och beredskap i enlighet med regeringens beslut. Trots detta kvarstår brister, inte minst avseende förmågan att verka med samtliga krigsförband vid ett försvar mot väpnat angrepp. Bristerna berör såväl personal som materiel.

Under 2015 har följande arméförband vidmakthållits:

- två brigadstaber,
- fem mekaniserade bataljoner,
- en motoriserad skyttebataljon,
- en lätt skyttebataljon,
- tre stridvagnskompanier,
- två artilleribataljoner,
- två luftvärnsbataljoner,
- en jägarbataljon,
- en underrättelsebataljon,
- en säkerhetsbataljon,
- två ingenjörsbataljoner,
- två militärpolis kompanier,
- ett CBRN-kompani (förband för skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel),
- ett tungt transportkompani,
- en livbataljon samt
- fyrtio hemvärnsbataljoner.

Arméstridskrafterna har under 2015 fokuserat verksamheten på uppbyggnad av krigsförbanden samt förberedelser för internationella insatser och vidmakthållande av NBG 15.

Repetitionsutbildningar, krigsförbandsövningar (KFÖ), krigsförbandskurser m.m. har genomförts. Två krigsförband har genomfört KFÖ med totalförsvarspliktig personal.

De nationellt försvarsinriktade förbandsövningarna Vintersol 15 och Våreld 15 har genomförts. Ledningsträningsovningar har genomförts som del i uppbyggnaden av brigad- och brigadledningsförmåga. Arméövning 15 har genomförts och huvuddelen av de stående krigsförbanden deltog i denna övning.

Förbandsövningar och beredskapsövningar har genomförts, bl.a. på Gotland, med mekaniserade förband och luftvärn. Detta har utvecklat förmågan att förflytta förband och samordna verksamheten med andra stridskrafter.

Arméförbandens deltagande i internationella insatser har förbättrat förmågan att agera tillsammans med andra länder och organisationer. Samtidigt har deltagandet i Minusma påverkat den materiella tillgängligheten negativt vid vissa krigsförband.

Bemanningen med kontinuerligt tjänstgörande soldater (GSS/K) vid arméns krigsförband har varit god, medan bemanningen av tidvis tjänstgörande soldater (GSS/T) inte har nått de uppsatta målen. Regeringen konstaterar att krigsplacering samt repetitionsutbildning av totalförsvarspliktig personal är avgörande för den sammantagna förmågan hos arméns krigsförband.

Materieförsörjningen av armén har i stort sett löpt enligt plan. Tillgången på vissa fordonstyper, reservdels- och verktygssatser samt sambands- och ledningssystem är fortfarande en begränsande faktor. När det gäller fordon och sambandsutrustning är det främst materiel i den s.k. basplattan i form av nya radioapparater och lastbilar som dras med förseningar.

Den planerade tillförseln av ny radio, som ersättare till radio 180, har försenats, där påbörjad leverans skjutits från 2017 till 2018. Tillförsel av nytt korträckviddigt luftvärn kommer enligt Försvarsmakten försenas från 2017 till 2019. Serieproduktion av Sveriges 24 artilleripjäser (Archer) har påbörjats under 2015. Tillförsel av samtliga pjäser planeras under 2016 och 2017.

Regeringen bedömer att hemvärnsförbanden har utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Hemvärnsförbanden har under året genomfört ett 40-tal KFÖ och drygt 80 ytterligare övningar i syfte att öva särskilda moment, så kallade särskilda övningar förband (SÖF). Hemvärnets musikkårer har genomfört ett stort antal vaktparader.

Hemvärnets stöd till samhället har under 2015 omfattat ca 33 000 timmar. Det innebär en minskning med över 60 000 timmar i förhållande till 2014. Den höga siffran för 2014 förklaras av de stora stödinsatserna vid branden i Västmanland och översvämningarna i Halland. Under 2013 och 2012 uppgick stödet till ca 46 000 timmar per år.

Hemvärnsförbanden har vidmakthållit sina förmågor under året. Tillförsel av och utbildning på fordon och gruppradio har genomförts. En granatkastarpluton har rekryterats och utbildats. Rekryteringen visar en ökning om ca 300 hemvärnssoldater. Den största delen rekryterade är tidigare värnpliktiga.

Flera övningar har genomförts med uppgift att skydda marin- och flygbaser. Inspektioner

och utbildningskontroller av totalt elva hemvärnsbataljoner har genomförts.

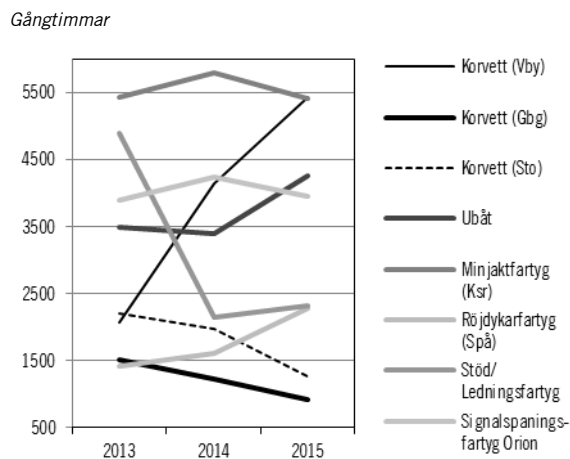
Under 2015 firade Hemvärnet 75 år vilket uppmärksammats på olika sätt.

Marinstridskrafterna

Regeringen bedömer att marinstridskrafterna i stora drag utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Produktionsmålen för de marina krigsförbanden har uppnåtts. Marinstridskrafterna har upprätthållit tillgänglighet och beredskap i enlighet med regeringens beslut. Huvuddelen av de marina förbanden har en tillfredsställande personaluppfyllnad. Dock finns bristande redundans inom vissa nyckelkategorier.

Antalet gångtimmar har ökat för flertalet plattformar inom marinstridskrafterna under 2015 jämfört med under 2014, främst till följd av ökad övningsverksamhet (se diagram 3.2).

Diagram 3.2 Gångtimmar per fartygstyp

Källa: Försvarsmakten.

Regeringen bedömer att genomförd insats- och övningsverksamhet, nationellt och internationellt, har bidragit till de marina stridskrafternas förmågeutveckling och operativa förmåga, inte minst vad gäller maringemensamt och försvarsmaktsgemensamt uppträdande. Här kan t.ex. nämnas deltagande i nationella och internationella ubåtsjaktövningar, den nationella övningen SWENEX samt deltagande i övningarna Baltops, Northern Coasts och den bilaterala övningen FINSWEEX med Finland.

Metoderna för att genomföra förbandsproduktion under pågående nationella operationer i form av olika sjöövervakningsuppdrag har utvecklats och bidragit till utvecklingen av krigsförbandens förmåga.

Under 2015 har marinstridskrafterna deltagit med enheter i EUNAVFOR Operation Atalanta utanför Somalias kust vilket har utvecklat förbandsverksamheten.

Under 2015 har följande marinförband vidmakthållits:

- två sjöstridsflottiljledningar,
- två korvettdivisioner,
- två minröjningsdivisioner,
- två underhållsdivisioner,
- en röjdykardivision,
- en ubåtsflottilj med ledning,
- en amfibiebataljon,
- ett bevakningsbåtskompani,
- en marin basbataljon samt
- en sjöinformationsbataljon.

En tidigare industriell omstrukturering av marinområdet har lett till produktionsstörningar, med följderna att marinstridskrafterna drabbats av leveransförseningar och förseningar av nya projekt. Regeringen kommer därför fortsatt att nära följa materielutvecklingen inom marinområdet.

Bland viktigare leveranser inom marinmateriel finns korvett typ Visby modifierad till version 5, modifiering och livstidsförlängning av undervattensräddningsfarkost och modifierade gruppbåtar. Materielproduktionen inom marinmateriel har drabbats av förseningar avseende bl.a. navigationssystem, skjutfältsbåtar, modifiering av vedettbåt typ Malmö och modifiering av lednings- och lagfartyget Styrso.

Under 2015 har regeringen fattat beslut om anskaffning av två ubåtar.

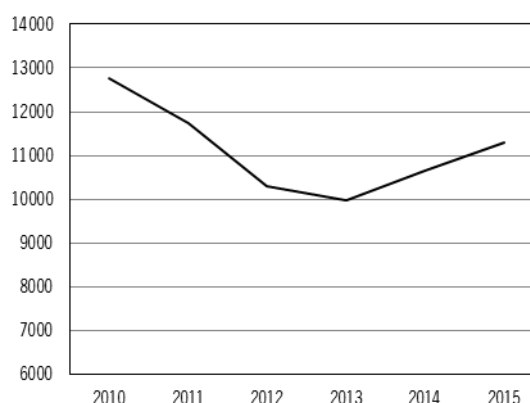
Flygstridskrafterna

Regeringen bedömer att flygstridskrafterna i likhet med 2014 i stora drag utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut.

Flygtidsproduktionen för JAS 39 har fortsatt att öka till följd av förstärkning av förbandsanslaget samt förbättrad försörjning av reservdelar och utbytesenheter. Under 2015 producerades 11 278 flygtimmar JAS 39, jämfört med 10 643 år 2014 (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Producerade flygtimmar JAS 39

Flygtimmar

Källa: Försvarsmakten.

Incidentberedskapen har under hela året funnits tillgänglig med hög startberedskap och har tidvis anpassats med anledning av periodvis förhöjd övningsverksamhet i närområdet.

Utökad incidentberedskap i relation till antal producerade flygtimmar har inneburit att utbildning av flygförare inte har kunnat genomföras i avsedd omfattning.

Under 2015 har följande flygförband vidmakthållits:

- en stridslednings- och luftbevakningsbataljon,
- två flygbasbataljoner,
- fyra stridsflygdivisioner JAS 39 samt
- en transport- och specialflygsenhet, bestående av transportflygdivision Tp 84, ledningsflyggrupp ASC 890, signalspaningsdivision S 102B, central transportflygdivision samt den svenska kontingent som ingår i Heavy Airlift Wing inom ramen för SAC (Strategic Airlift Command).

Såväl nationella som internationella övningar har under året bidragit till den operativa förmågan. Flygvapenövning 15 genomfördes delvis koordinerat med arméförbanden inom ramen för Arméövning 15. Cross Border Training pågår frekvent, som en del av det nordiska försvarssamarbetet.

Flygvapenförbanden har med transportflyg lämnat bidrag till insatsen i Mali.

Under 2015 skedde slutleverans i enlighet med den handlingsplan för JAS 39C/D som riksdagen beslutade 2007 (prop. 2006/07:100, bet. 2006/07:FiU21, rskr. 2006/07:222). Utvecklingen av JAS 39C/D fortsätter med

införandet av materielsystemversion 20, vilken emellertid försenats och föranlett ökade kostnader. Under året har därutöver bl.a. radarjaktrobotar av typ METEOR tillförts flygförbanden.

Regeringen har inte fattat beslut om några anskaffningar till flygförbanden under 2015. Försvarsmakten har emellertid under året beställt simulator till taktiskt transportflygplan Tp 84 och flygsäkerhetshöjande åtgärder på taktiskt transportflygplan Tp 84.

Det ekonomiska resultatet för 2015 påverkades av att flygplan av typen JAS 39A/B avvecklats, demonterats och därefter invärderats som komponenter.

Helikopter bataljonen har vidmakthållit sin förmåga. Deltagandet med en helikopter enhet i Operation Atalanta har utvecklat förmågan att verka i den sjöoperativa rollen. Helikopterkapacitet har levererats till polismyndigheterna och fr.o.m. den 15 november 2015 är den tillgänglig dygnet runt. Verksamhet i form av övningar och förberedelser har skett i nära samarbete med Polismyndigheten.

Regeringen fattade 2015 beslut om en justering av beställningen avseende helikopter 14 med innebörden att antalet helikoptrar med kapacitet att lösa sjöoperativa uppgifter ska utökas från fem till nio stycken, inom ramen för de totalt 18 beställda helikoptrarna. Under året har därtill två helikopter 14D (interimistisk version) och en helikopter 14F (sjöoperativ version) tillförts helikopterförbandet.

Därutöver har Försvarsmakten bl.a. beställt underhåll för helikopter 14-systemet. I enlighet med Försvarsmaktens planering avvecklades under 2015 helikopter 10-systemet.

Personalförsörjning

Regeringen bedömer att personalförsörjningen för flertalet personalkategorier utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Inom kategorin tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) visar utvecklingen att det blir svårt att nå de mål som riksdag och regering beslutat. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska lämna förslag till en långsiktigt hållbar personalförsörjning.

Grunderna för Försvarsmaktens personalförsörjning i perioden 2010–2015 angavs i riksdagens inriktningsbeslut 2009 och riksdagens beslut 2010 (prop. 2009/10:160, bet. 2009/10:FöU8, rskr. 2009/10:269) om

utformningen av den reformerade totalförsvarspikten, frivillig rekrytering och frågor kopplade till grundläggande militär utbildning. Regeringen följer kontinuerligt upp reformen av personalförsörjningen. Utöver resultatindikatorn rörande antalet rekryterade GSS i förhållande till Försvarsmaktens planering och målbild följer regeringen även förändringar i personalstrukturen och frivilligverksamheten.

Tabell 3.2 redovisar hur antalet anställda har förändrats från 2014 till och med första halvåret 2016.

Tabell 3.2 Personella förändringar i Försvarsmakten

	2014-12-31	2015-12-31	2016-06-30
Officerare totalt	7 576	7 279	7 087 ¹
- varav män	94 %	94 %	94 %
- varav kvinnor	6 %	6 %	6 %
Specialistofficerare totalt	1 575	1 869	1 958
- varav män	91 %	91 %	91 %
- varav kvinnor	9 %	9 %	9 %
Civilanställda totalt	5 195	5 132	5 172
- varav män	59 %	60 %	60 %
- varav kvinnor	41 %	40 %	40 %
Reservofficerare totalt	6 348	6 347	6 367
- varav män	97 %	97 %	97 %
- varav kvinnor	3 %	3 %	3 %
Kontinuerligt tjt. GSS totalt	5 570	5 807	5 556
- varav män	89 %	89 %	89 %
- varav kvinnor	11 %	11 %	11 %
Tidvis tjt. GSS totalt	3 462	3 769	3 801
- varav män	92 %	90 %	90 %
- varav kvinnor	8 %	10 %	10 %

¹Varav 2 422 placerade på befattningar för specialistofficerare.
Källa: Försvarsmakten.

Genomsnittsåldern för yrkesofficerare (officerare och specialistofficerare) var 42 år under 2013 och 2014. Under 2015 steg snittåldern till 43 år. För civilanställda ligger genomsnittsåldern kvar på 46 år under åren 2013–2015.

Regeringen konstaterar att andelen yrkesofficerare som är kvinnor har legat relativt konstant de senaste åren och är för närvarande 6 procent. I gruppen officerare är andelen kvinnor 6 procent medan andelen bland specialistofficerare är 9 procent. Även i gruppen kontinuerligt tjänstgörande soldater är läget oförändrat och andelen kvinnor är 11 procent. I gruppen reservofficerare är andelen kvinnor oförändrat 3 procent. Bland de civilanställda har

andelen kvinnor minskat något från 41 procent till 40 procent.

Inom ramen för regeringens uppdrag jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM), har Försvarsmakten uppdragits att implementera den handlingsplan för jämställdhetsintegrering som fastställdes 2013. Under 2015 har myndigheten genomfört ett arbete för att säkerställa att styrning och uppföljning avseende jämställdhet och jämlikhet integreras i verksamheten. En satsning har skett för att stärka myndighetens struktur för systematiskt arbete med jämställdhet, bl.a. genom granskning av inriktande planer för internationell insats, styrningar för medicinska bedömningsgrunder samt militärstrategisk doktrin. Försvarsmakten och Försvarets materielverk har samarbetat angående jämställdhetsintegrering av den fysiska arbetsmiljön och materielens och utrustningens användbarhet. Regeringen ser positivt på det arbete som myndigheterna genomfört.

I tabell 3.3 redovisas hur Försvarsmaktens personalkostnader har utvecklats från och med 2012. Personalkostnaderna anges i löpande priser.

Tabell 3.3 Personalkostnader i Försvarsmakten

Milljoner kronor (löpande priser)

År	2012	2013	2014	2015
Lönekostnader ¹	8 136	8 222	8 262	8 313
Sociala avgifter ²	4 254	3 809	3 768	4 034
Övrigt ³	509	539	464	534
Totalt	12 898	12 570	12 495	12 880

¹ Lönekostnader exklusive arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal.

² Sociala avgifter enligt lag och avtal samt pensionskostnader

³ Övriga personalkostnader

Källa: Försvarsmakten.

Sammantaget har lönekostnaderna relativt 2014 ökat något. Ökningen beror på genomförd lönerrevision och ökade kostnader för övningsdygnstillägg. Samtidigt har en minskning skett bl.a. beroende på lägre semesterlöneskuld. De sociala avgifterna har ökat med 7 procent som delvis kan förklaras av höjda arbetsgivaravgifter för vissa ålderskategorier.

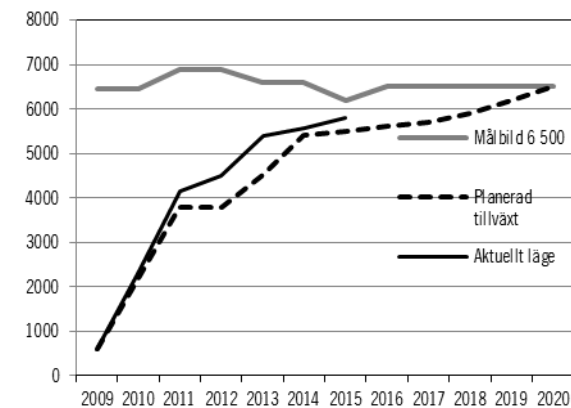
Antalet rekryterade gruppbefäl, soldater och sjömän i förhållande till Försvarsmaktens målbild och planering

Regeringen bedömer att den frivilliga personalförsörjningen i olika grad har utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Försvarsmaktens planering har förändrats över tid liksom målbilden för antalet GSS/K respektive GSS/T i krigsförbanden (se diagram 3.4 och diagram 3.5).

Rekryteringen av GSS/K har utvecklats i stort enligt Försvarsmaktens planering och i vissa fall överstigit planeringsmålen. År 2015 hade Försvarsmakten rekryterat 5 807 GSS/K i förhållande till 5 650 som var målet för 2015 och målbilden på totalt 6 500.

Diagram 3.4 Tillväxten av GSS/K relativt Försvarsmaktens målbild och planering

Antal rekryterade GSS/K

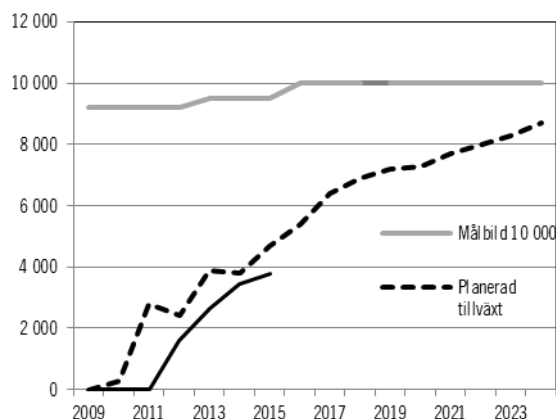
Källa: Försvarsmakten.

Samtidigt redovisar Försvarsmakten en högre personalomsättning av GSS/K, definierad som avbruten anställning på i huvudsak egen begäran, än vad myndigheten utgått från i sina planeringsantaganden. Under 2015 avbröt 17 procent av GSS/K anställningen tidigare än planerat. Under perioden 2012–2015 har avgångarna fluktuerat mellan 14 och 19 procent. Myndigheten redovisar vidare att det är positivt att den genomsnittliga anställningstiden för de GSS/K som avslutar sin anställning i förtid har ökat från 1,8 år till 2,5 år från 2013 till 2015.

Rekryteringen av GSS/T har inte nått planeringsmålen, vilket påverkar förutsättningarna för att säkerställa uppfyllnad i krigsförbanden. Försvarsmakten har från 2011 successivt justerat ned rekryteringsmålen. Försvarsmakten hade 2015 rekryterat 3 769 GSS/T i förhållande till 4 650 som var målet 2015 med en målbild på totalt 10 000.

Diagram 3.5 Tillväxten av GSS/T relativt Försvarsmaktens målbild och planering

Antal rekryterade GSS/T

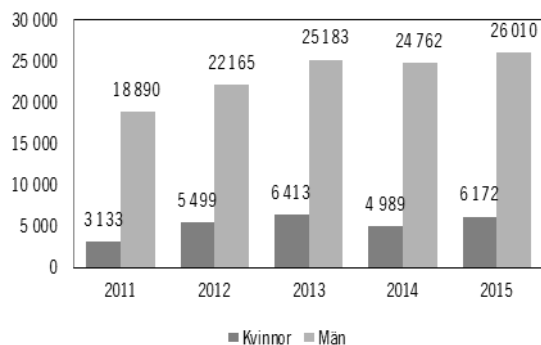

Källa: Försvarsmakten.

Antalet ansökningar till den grundläggande militära utbildningen har varit fortsatt stort. Det totala antalet sökande uppgick 2015 till 32 182 personer, varav 6 172 kvinnor och 26 010 män (se diagram 3.6).

Diagram 3.6 Antal sökande till grundläggande militär utbildning

Tusental

Källa: Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

Försvarsmakten reducerade under 2014 antalet platser till GMU efter en avvägning mellan förbandsproduktion, övriga uppgifter och tillgängliga resurser. Det resulterade i att 2014 års planering om 4 500 individer inte uppnåddes. Totalt påbörjade ca 2 300 rekryter GMU 2014, jämfört med ca 3 800 under 2013. Inför 2015 ökades antal platser till 3 000, att jämföra med de 4 650 platser som planerades i budgetunderlaget för 2015. Utfallet 2015 var att ca 2 700 rekryter påbörjade GMU, varav 14 procent kvinnor och 86 procent män. Av dessa har under året ca 1 350 fullföljt utbildningen, 13 procent kvinnor och 87 procent män, och ingått anställning som GSS/T eller K, påbörjat utbildning mot officer eller

specialistofficer eller tecknat avtal med hemvärnet, jämfört med ca 1 500 under 2014.

Andelen kvinnor som valt att ta anställning eller att teckna avtal efter genomförd grundutbildning var 14 procent 2015 jämfört med 16 procent 2014. Mål enligt Försvarsmaktens jämställdhetsplan är att 20 procent av de som genomför grundläggande militär utbildning ska vara kvinnor. Från den 1 januari 2016 har den tidigare grundläggande militära utbildningen (GMU) ersatts av en ny, förlängd grundutbildning.

Krigsförbanden är fortfarande till stor del uppfyllda av tidigare utbildade värnpliktiga. Då flertalet av de värnpliktiga inte har repetitionsutbildats sedan grundutbildningen sjunker deras användbarhet successivt samtidigt som de inte kan användas till insatser i fredstid. Användbarhet och förmåga höjs i takt med att de tidigare värnpliktiga byts ut mot nyutbildad personal. Även de som utbildas men som inte fullföljer sin anställning bidrar vid sin krigsplacering till att höja förmågan. Försvarsmakten är därmed fortfarande till stor del beroende av krigsplacerad men ej anställd totalförsvarspliktig personal för att fullt ut bemanna alla krigsförband.

Med anledning av detta samt mot bakgrund av det försämrade omvärldsläget beslutade regeringen i december 2014 om att åter aktivera den del av plikttagstiftningen som ger Försvarsmakten möjlighet att med stöd av lagen om totalförsvarsplikt kalla in även den krigsplacerade personal som inte är anställd i Försvarsmakten till repetitionsutbildning. Därigenom förbättras Försvarsmaktens möjligheter att öva hela krigsförband vilket i sin tur verkar positivt för krigsdugligheten hos dessa förband. Med stöd av detta beslut kallade Totalförsvarets rekryteringsmyndighet på uppdrag av Försvarsmakten in 527 personer till repetitionsutbildning med stöd av lagen om totalförsvarsplikt under 2015. Av de 527 inkallade var det 326 personer som genomförde repetitionsutbildning under 2015. Ca 200 personer genomförde inte repetitionsutbildningen då de beviljades uppskov på grund av arbete, studier, hälsa samt övriga skäl.

Yrkes- och reservofficerare

Den antalsmässiga obalansen mellan officersbefattningar och officerare samt mellan officerare och specialistofficerare har minskat

under 2015. Antalet officerare har fortsatt minska medan antalet specialistofficerare har ökat, vilket följer myndighetens personalförsörjningsplan. Till dess att antalet grundutbildade specialistofficerare svarar mot myndighetens behov fortsätter Försvarmakten att placera officerare på de vakanta specialistofficersbefattningarna. Vid årsskiftet var ca 2 600 officerare och ca 1 700 grundutbildade specialistofficerare placerade på specialistofficersbefattningar.

Antalet kontinuerligt tjänstgörande yrkesofficerare är fler än planerat, bl.a. på grund av att avgångarna är färre än planerat. Försvarmakten räknar emellertid med omfattande pensionsavgångar kommande år. Under många år har reservofficerssystemet haft ett begränsat inflöde, resultatet av detta är en ogynnsam ålders- och kompetensstruktur. Medelåldern är 50 år och andelen kvinnor bland reservofficerarna är 3 procent. Försvarmakten har arbetat enligt sin strategi för att komma i balans mellan tillgång och behov av reservofficerare. Försvarmakten erbjuder regelmässigt en avgången yrkesofficer en ny anställning som reservofficer, för att skapa bättre förutsättningar att tillföra kompetenser och erfarenheter till den samlade volymen av reservofficerare. Utveckling och genomförande av grundläggande reservofficersutbildning av blivande reservofficerare har även fortsatt under 2015. Försvarmakten har under 2015 genomfört första steget mot den av regeringen beslutade inomverksutbildningen av såväl specialist- som taktiska reservofficerare. De elever som har eller kommer att ha en civil högskoleexamen om 180 högskolepoäng kommer genom utbildningen att examineras som taktiska reservofficerare. Utbildningen kommer att fortsatt utvecklas under 2016 och 2017.

Bemanningen inom stridskrafterna

Personalförsörjningen syftar ytterst till att kunna bemanna organisationens befattningar med krigsplacerad personal. Andelen bemannade befattningar 2015 i den organisation som beslutades i inriktningspropositionen 2009 redovisas i tabell 3.4. Redovisningen inkluderar tidigare värnpliktiga samt tidigare anställd personal som krigsplacerats efter sin anställning.

Tabell 3.4 Andelen bemannade befattningar inom stridskrafterna 2015

Stridskraft	Andel bemannade befattningar
Lednings- och underrättelseförband	ca 65 %
Logistikförband	ca 65 %
Arméförband	ca 80 %
Marinförband	ca 80 %
Flygvapenförband	ca 80 %

Källa: Försvarmakten

Under 2015 har arbetet med att krigsplacera personal koncentrerats på den nya krigsorganisation som riksdagen beslutade ska gälla från 1 januari 2016. Den nya organisationen innebär förändringar som gör att krigsplaceringen måste göras om på ett stort antal befattningar inom olika krigsförband. Den redovisade andelen bemannande befattningar i den tidigare organisationen enligt ovan är därför oförändrad jämfört med läget 31 december 2014.

Veteransoldater

Försvarmaktens arbete med veteranfrågor har fortsatt under 2015. Ett systematiskt uppföljningssystem efter internationell militär insats har skapats i syfte att följa upp de enskilda individerna från hemkomst och fem år framåt. Vidare har Försvarmakten genomfört ett gemensamt seminarium tillsammans med andra myndigheter med veteranverksamhet i syfte att identifiera samarbetsområden. Vidare fortsätter samarbetet mellan Försvarmakten och de ideella organisationer som stödjer veteraner och deras anhöriga liksom forskningen inom veteranområdet.

Frivillig försvarsverksamhet

Frivillig försvarsverksamhet är av stor betydelse för det svenska totalförsvarets folkförankring och utvecklingen av krigsförbandens operativa förmåga. Regeringen bedömer att verksamheten under 2015 i stort svarat mot planeringen. Under året har det genomförts 19 grundläggande soldatutbildningar för frivilliga (GU-F) med drygt 400 godkända elever. Av dessa var 42 procent kvinnor.

Ett fyrtiotal rekryteringshelger har genomförts. Av omkring 2 000 anmälda deltagare fullföljde endast drygt 900 utbildningen. Utbildningarna blir ofta snabbt fulltecknade och alla intresserade kan inte beredas plats i det tidiga antagningskedet. På

grund av stort antal sena återbud blir dock många platser tomma vid själva genomförandet.

Ett antal av de frivilliga försvarsorganisationerna har genomfört befattningsutbildningar, bl.a. till ordonnans, kock, signalist, hemvärnssjukvårdare, flygförare, besättningsmän, bil- och hundförare. Även ledarskaps- och instruktörsutbildningar har genomförts.

Ungdomsverksamhet genomförs årligen för ca 7 000 ungdomar i central, regional och lokal regi.

De frivilliga försvarsorganisationerna har fått organisationsstöd (organisations- och verksamhetsbidrag) inom ramen för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*. Organisationsstödet uppgick till ca 45,4 miljoner kronor, vilket var en oförändrad nivå i förhållande till 2014, och gick bl.a. till administrativ basverksamhet, rekrytering syftande till nuvarande och kommande uppdrag samt till verksamhetsutveckling.

Internationellt förmågeutvecklingssamarbete

Under 2015 fördjupade Sverige sina försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten vilket enligt regeringens bedömning bidragit till säkerheten och stabiliteten i närområdet. I september 2015 undertecknades ett ramavtal om försvarssamarbete med Polen. I juni 2016 undertecknades också ett samarbetsprogram med Storbritannien. Regeringen bedömer vidare att Försvarsmaktens deltagande i internationella förmågeutvecklingssamarbeten under 2015 har bidragit till ökad interoperabilitet och kostnadseffektivitet.

Utvecklingen av Sveriges partnerskap med Nato, främst inom ramen för Enhanced Opportunities Programme (EOP) har fortsatt. Det fördjupade samarbetet har särskilt fokuserat på politisk dialog, deltagande i övningsplanering och tillgång till kvalificerade övningar.

Under 2015 har ett antal aktiviteter och samarbeten genomförts såsom deltagande i övningar samt möten och seminarier på olika nivåer. Sverige har fortsatt att anmäla förband till Natos snabbinsatsstyrkas reservstyrkeregister. Förberedelser för ikraftträdandet av Sverige samförståndsavtal med Nato om världsstöd har vidtagits.

Försvarsmaktens engagemang i förmågeutvecklingsprojekt inom den europeiska

försvarsbyrån, EDA, har fortsatt under 2015. Försvarsmakten deltog under 2015 i 24 olika projekt, bl.a. för tillvaratagande av analyskunskaper för att säkerställa förmåga till teknisk destruering av hemmagjorda bomber. Exempel på andra projekt är en EU-gemensam modulär sjukvårdsförmåga för internationella insatser, utbyte av reservdelar med andra länder samt analys av hybridhotens påverkan på militär förmågeutveckling. Det har i flera fall identifierats möjligheter till samarbetslösningar.

Sverige har sedan lång tid ett brett och djupt försvarspolitiskt samarbete med USA. I maj 2015 kom Sverige och USA överens om att uppdatera det svensk-amerikanska försvarspolitiska samarbetet. Som ett led i detta har dialogen fördjupats på såväl militär som på politisk nivå. Under året har också övningsutbytet fortsatt och USA har bjudits in att delta i Cross Border Training. För att fortsätta fördjupa den bilaterala relationen med USA undertecknades en bilateral avsiktsförklaring i juni 2016.

Nordiskt försvarssamarbete

Multilateralt

Under 2015 var Sverige ordförande i det nordiska försvarssamarbetet Nordefco (Nordic Defence Cooperation). Det svenska ordförandeskapet tog sin utgångspunkt i den politiska vision som de nordiska länderna enades om hösten 2013. Under 2015 har arbetet fortsatt med att stärka den säkerhetspolitiska dialogen och koordineringen mellan länderna på det säkerhets- och försvarspolitiska området. Ett exempel på detta är att öka informationsutbytet rörande kränkningar och incidenter i vårt närområde. Det försämrade säkerhetspolitiska läget i Östersjöregionen föranledde de nordiska ministrarna att skriva en gemensam artikel som betonade vikten av ett förstärkt nordiskt samarbete.

Under det svenska ordförandeskapet upprättades handlingsplaner inom prioriterade områden såsom etablerandet av en gemensam nordisk luftlägesbild, säker kommunikation och samarbete i internationella insatser. En ytterligare prioritering för ordförandeskapet var fördjupningen av det nordisk-baltiska samarbetet. Under ordförandeskapet verkade Sverige för att utveckla övningsverksamheten i Norden och tillvarata hela det nordiska

övningsområdet genom att verka för etableringen av en nordisk flygövning – Northern Flag. Övnings- och tränings-samarbetet har därtill fortsatt bl.a. inom ramen för det gränsöverskridande samarbetet mellan flygstriidskrafterna, Cross Border Training. Under året framförhandlades ett avtal för gemensamt utnyttjande av alternativa landningsplatser. Under 2015 genomförde Försvarsmakten 196 aktiviteter, inklusive inom ramen för CBT, inom nordiskt försvarssamarbete vilken är en ökning från 2014 (188 st) och 2013 (133 st). Sammanfattningsvis har samarbetet inom Nordefco 2015 utvecklats och fördjupats. Det har bidragit till Försvarsmaktens operativa förmåga och bedöms ha bidragit till att höja tröskeln för incidenter, kriser och konflikter i närområdet.

Finland

I februari 2015 presenterade Sveriges och Finlands försvarsministrar huvuddragen i försvarsmakternas gemensamma rapport i vilken olika samarbetsområden utretts: inom stridskrafterna, säker kommunikation samt materielförsörjning och logistikförsörjning. Regeringen har under 2015 gett Försvarsmakten i uppdrag att gå vidare med utvecklingen av den gemensamma svensk-finska marina stridsgruppen (SFNTG) samt etablera säker kommunikation på politisk och militärstrategisk nivå. I det inriktningsbeslut som fattades i juni 2015 angavs vidare att samarbetet med Finland är av särskild vikt. Som ett led i det fördjupade samarbetet har Försvarsdepartementet initierat ett tjänstemannautbyte med försvarsministeriet i Helsingfors.

Det bilaterala samarbetet som även ska omfatta operativ planering och förberedelser för gemensamt användande av civila och militära resurser i olika scenarier har påbörjats under året. Sammantaget bedömer regeringen att det bilaterala fördjupade försvarssamarbetet med Finland har tagit betydande steg framåt under 2015 vilket bedöms ha bidragit till båda ländernas säkerhet.

Danmark

I januari 2016 undertecknades ett samförståndsavtal med Danmark med målet att öka den operativa effekten inom maritima insatser och flyginsatser i fredstid. Arbetet med att fördjupa samarbetet i enlighet med

samförståndsavtalet bereds vidare tillsammans med Danmark t.ex. genom att se över möjligheten att förenkla tillträdesärenden för att under vissa förutsättningar kunna ge varandra tillgång till att landa på varandras flygbaser, möjlighet att bunkra i varandras hamnar och förberedelser för att under vissa omständigheter ha tillgång till varandras sjö- och luftterritorium.

Utredning

Den 12 november 2015 tillsatte regeringen en särskild utredare (Fö 2015:04) som ska analysera förutsättningarna enligt regeringsformen för Sverige att, under förutsättning att nödvändiga politiska beslut fattas, med militära resurser agera gemensamt med annan stat för att möta ett väpnat angrepp mot någon av staterna samt för att hindra kränkningar av någon av staternas territorium i fred och under krig mellan främmande stater. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2016.

Beredskap och insatser

Beredskap och nationella operationer

Bedömningarna utgår från de krav som finns i Försvarsmaktens beredskapsorder och beslut om nationella insatser. Nationell beredskap har upprätthållits i syfte att hävda den territoriella integriteten. Stridsflyg med incidentuppgifter har funnits tillgänglig med hög startberedskap och incidentberedskapen har ständigt anpassats mot utvecklingen i närområdet.

Elva kränkningar av svenskt luftrum har skett under 2015, vilket är i nivå med 2014 och 2013. Sverige har kränkt danskt luftrum vid två tillfällen.

Fartyg har funnits tillgängliga för att identifiera och ingripa mot överträdelser av tillträdesbestämmelserna. Ingen kränkning har skett på havsytan.

Som en respons på den tidvis höga militära aktiviteten i närområdet har beredskapsanpassningar genomförts, framförallt med flyg- och marinstridskrafter.

På land har beredskapsstyrkor och bevakningsförband ständigt funnits avdelade. Under 2015 har 600 bevakningsinsatser genomförts, att jämföra med ca 450 stycken under 2014. Framförallt kopplas denna fortsatta ökning av bevakningsinsatserna till bevakning av

skyddsvärd verksamhet, såsom transportverksamhet och stationär bevakning.

Den utökade övningsverksamheten har bidragit till att visa svensk vilja och förmåga att värna sitt territorium. Övningsverksamheten bidrar därmed till att höja tröskeln mot angrepp, hot och påtryckningar. Därtill har verksamheten bidragit till att Försvarsmaktens förmåga att planera, leda och genomföra militära operationer har utvecklats och i förlängningen till att förmågan att hävda Sveriges territoriella integritet har stärkts.

I likhet med 2014 har den ökade verksamheten i närområdet resulterat i att antalet operationer kvarliggert på förhöjd nivå.

Regeringen konstaterar att Försvarsmakten har lämnat värdefullt stöd till civil verksamhet, däribland till Migrationsverket i samband med flyktingsituationen under 2015. Försvarsmaktens stöd till Migrationsverket har samordnats med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Stödet har bestått i att fyra anläggningar för boende har ställts till förfogande varav en, Älvdalen, har använts. Uppemot 50 personer har i olika befattningar lämnat stöd till flyktingrelaterad verksamhet. Vidare har stöd till polisen lämnats vid fem tillfällen, bl.a. vid höjning av terrorhotnivån då stödet omfattade materiel, personal samt transport med medeltung helikopter. Försvarsmakten har även upprätthållit beredskap att kunna stödja med flygtransportresurs med anledning av ebola utbrottet i Västafrika.

Stöd som har lämnats enligt lagen om skydd mot olyckor har skett vid ett 70-tal tillfällen, vilket är något lägre än under 2014 och 2013.

Avseende stödet till polisen har detta utökats och från slutet av 2015 upprätthålls helikopterkapacitet dygnet runt.

Under hösten slöts en ramöverenskommelse mellan Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Försvarsmakten om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning. Regeringen ser överenskommelsen som ett viktigt steg i ökat samarbete för att möta hotet från terrorism. Sammantaget bedömer regeringen att Försvarsmakten har kunnat erbjuda stöd till civil verksamhet under året.

Internationella insatser

Regeringens bedömning är att de förband som deltagit i internationella insatser har uppfyllt de krav som ställs i respektive insatsområde på

förbandets organisation, bemanning, utrustning och genomförande.

Under 2015 har Försvarsmakten deltagit med en väpnad styrka i Minusma (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali) i Mali, RSM (Resolute Support Mission) i Afghanistan, EUNAVFOR Operation Atalanta utanför Afrikas Horn samt sedan augusti i den multinationella koalitionen mot Daesh i Irak. Försvarsmakten har vidare deltagit i EUTM (European Training Mission) Mali, EUTM Somalia samt i EUMAM (European Union Military Advisory Mission) i Centralafrikanska Republiken samt i EU:s insats mot människosmugglare på Medelhavet, EUNAVFORMED Operation Sophia. Vidare har Försvarsmakten deltagit i verksamhet inom ramen för säkerhetssektorsreform och kapacitetsbyggande.

Försvarsmakten har under 2015 deltagit i samtliga EU:s militära GSFP-insatser.

Under 2015 har 1 357 personer varav 110 kvinnor, varit insatta i internationella insatser. Detta är en ökning jämfört med föregående år, då 853 personer var insatta i internationella insatser, vilket främst beror på den ökade närvaron i Minusma. År 2013 uppgick antalet till 1 499 personer.

Försvarsmakten har fortsatt genomförandet av resolution 1325 omfattande bl.a. chefsansvar, utbildning och jämställdhetsintegrering under utbildning inför och i de internationella insatserna.

Internationella styrkeregister

Sverige har anmält förband till FN:s, EU:s och Natos internationella styrkeregister. Dessa register sammanställer de resurser som Sverige efter nationellt beslut kan bidra med till internationella insatser under ledning av FN, EU eller Nato.

Minusma, Mali

Försvarsmakten har under 2015 deltagit med stabsofficerare på central och regional nivå inom ramen för FN:s insats i Mali, Minusma. Det av riksdagen beslutade bidraget med ett underrättelseförband har bidragit med operativa underrättelser till Minusmas styrkechef som en del av det multinationella underrättelseförbandet ASIFU (All Sources Information Fusion Unit). Förbandsbidragets huvuduppgift är att förse insatsens underrättelseenhet med information

som kan användas för att uppfylla säkerhetsrådets mandat. Det svenska bidraget uppgick vid årsskiftet till ca 250 personer. Förbundet verkar i en komplex miljö med många aktörer, ett extremt klimat och i ett område med bristfällig infrastruktur.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till Minusma under 2015 bidragit till att uppnå insatsens mål, och inneburit viktiga erfarenheter för Försvarmakten.

EUNAVFOR Operation Atalanta

Under våren 2015 deltog Försvarmakten med ett styrkebidrag till EUNAVFOR (European Union Naval Force) Operation Atalanta. Syftet med insatsen är att bidra till avvärjande, förebyggande och bekämpande av piratdåd och väpnade rån utanför Somalias kust. Det svenska styrkebidraget var baserat ombord det nederländska fartyget Johan de Witt och utgjordes av styrkechef med stabspersonal samt fartygsbaserade stridsbåtar och helikoptrar med besättningar. Totalt bestod det svenska förbandet av 77 personer fördelade på 52 befattningar. Därutöver har Försvarmakten bemannat fem befattningar vid operationens operativa högkvarter i Northwood.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till insatsen under 2015 bidragit till att uppnå syftet med insatsen och bidragit till Försvarmaktens erfarenheter att verka i en multinationell kontext.

Resolute Support Mission (RSM), Afghanistan

Försvarmakten har under 2015 bidragit till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission (RSM) med ca 28 personer. Personalen består i huvudsak av rådgivare till de afghanska säkerhetsstyrkorna och stabspersonal baserade på Camp Marmal i Mazar-e-Sharif i norra Afghanistan. Stabsofficerare har även tjänstgjort vid högkvarteret för insatsen i Kabul inklusive en samverkansofficer utsänd från det regionala kommandot i Mazar-e-Sharif (Train Advice Assist-North/TAAC-N). Tyskland är ramansvarig nation för TAAC-N.

Under 2015 har antalet befattningar som Sverige bemannat inom det operativa högkvarteret i Kabul minskat i antal.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till RSM under 2015 bidragit till de afghanska säkerhetsstyrkornas förmåga att

självständigt bedriva militär verksamhet. Regeringen delar Försvarmaktens bedömning att engagemanget även bidragit till viktiga erfarenheter för Försvarmakten, inte minst förmågan att samverka med andra länder i sin roll som bl.a. rådgivare och stabsofficerare. Den svenska styrkan har bidragit till att bibehålla och utveckla myndighetens förmåga att samverka med andra länder och att ge militärt stöd.

Operation Inherent Resolve (OIR), Irak

Det svenska styrkebidraget i Irak har sedan augusti 2015 varit operativt inom ramen för den multinationella koalitionen OIR (Operation Inherent Resolve) mot Daesh i norra Irak. Uppgiften är utbildning och rådgivning till de irakiska självförsvarsstyrkorna. Den svenska styrkans verksamhet omfattar utbildning av irakiska förband i bl.a. vapentjänst, strid i bebyggelse, sjukvård och skydd mot vägbomber samt rådgivning till irakiska förbandschefer på bataljons- och brigadnivå.

Styrkan har bidragit till de lokala styrkornas utbildningsresultat och utvecklat relationer med soldater och chefer i det lokala området.

Regeringens bedömning är att den svenska styrkan under 2015 bidragit till de irakiska säkerhetsstyrkornas förmåga att självständigt bedriva militära operationer mot Daesh. Regeringen delar Försvarmaktens bedömning att viktiga erfarenheter gjorts avseende möjligheten till att ge militärt stöd och att samverka med andra nationer.

Nordic Battlegroup (NBG) 15

Under första halvåret 2015 ledde Försvarmakten för tredje gången en stridsgrupp och bildade Nordic Battlegroup 15 tillsammans med Estland, Finland, Irland, Lettland, Litauen och Norge. Interaktionen med deltagande länder har fungerat väl, bl. a. genom högkvarterets samordnande roll samt det ansvar som rörlig operativ ledning/force headquarters ålades för integreringen av de andra ländernas förband och stabspersonal i NBG 15. Utvärderingen av NBG 15 visar att utbildning och övning av förbandet varit utvecklande och att förmågan varit högre än i tidigare stridsgrupper. NBG 15 hade vid inledning av beredskapen en del brister i ledningsförmågan orsakat av sena materielleveranser samt ett inte fullt driftsatt ledningssystem. Detta åtgärdades delvis genom

kompletterande utbildning och övning under inledningen av beredskapen.

Regeringens bedömning är att deltagandet i NBG 15 har stärkt Försvarsmaktens förmåga att verka i en multinationell kontext.

European Training Mission (EUTM) Mali

Försvarsmakten har under 2015 bidragit till EU:s utbildningsinsats i Mali med en stabsofficer och ett utbildnings- och träningsteam, totalt tio personer. Den svenska personalen har ingått i den gemensamma nordisk-baltiska utbildningsgruppen som leds av Finland. Gruppen har bestått av utbildare från Sverige, Finland, Estland, Lettland och Litauen. Utbildningen har genomförts enligt plan på plats i Koulikoro, nordöst om huvudstaden Bamako.

Insatsen ingår i en långsiktig EU-strategi för hela regionen och till uppgifterna hör att bistå med rådgivning till Malis försvarsledning samt att tillhandahålla utbildning av Malis försvarsmakt. Insatsen har en koppling till det svenska bidraget till Minusma.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till EUTM Mali under 2015 bidragit till de maliska säkerhetsstyrkornas förmåga att självständigt bedriva militär verksamhet och bidragit till Försvarsmaktens erfarenheter att verka i en multinationell kontext.

European Training Mission (EUTM) Somalia

Försvarsmakten deltog under 2015 med totalt nio personer till insatsen, fördelade på ställföreträdande chef för insatsen, stabsofficerare i insatsens högkvarter samt ett utbildningsteam. EU:s utbildningsinsats i Somalia har bjudits in av den somaliska regeringen för att utbilda den somaliska regeringen säkerhetsstyrkor och därigenom förbättra säkerheten i landet.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till EUTM Somali under 2015 bidragit till den somaliska regeringen säkerhetsstyrkors förmåga att självständigt bedriva militär verksamhet och bidragit till Försvarsmaktens erfarenheter att verka i en multinationell kontext.

Säkerhetssektorreform (SSR)

Sveriges SSR- och militärt kapacitetsbyggande verksamhet har de senaste åren ökat i omfattning.

Försvarsmakten bidrog under 2015 till SSR- och kapacitetsuppbyggande verksamhet i Ukraina, Georgien, Moldavien, på västra Balkan och i östra Afrika. Verksamheten har bestått av erfarenhets- och utbildningsutbyten, kunskapsöverföring med bl.a. expertstöd, sekonderad personal och stöd till militär kapacitetsuppbyggnad.

Regeringens bedömning är att verksamheten bidragit positivt till utvecklingen inom respektive verksamhetsområde.

Kosovo

Försvarsmaktens verksamhet i Kosovo har under 2015 utgjorts av stöd till uppbyggnad och etablering av Kosovos säkerhetsstrukturer. Sverige har bemannat tre rådgivarbefattningar i Nato Advisory Team (NAT), Nato Liaison and Advisory Team (NLAT), två stabsbefattningar inom KFOR högkvarter, samt en Military Liaison Officer (MLO) vid ambassaden i Pristina. Arbetet med utveckling av ett träningscentrum för räddningstjänst, där Försvarsmakten bidrar med expertis, har tagit mer tid än planerat. Detta har sammantagit lett till ett underutnyttjande av tilldelade medel 2015.

Regeringens bedömning är att det svenska stödet bidragit till att utveckla förmågan inom Kosovos säkerhetsstrukturer. Engagemanget har även bidragit till Försvarsmaktens erfarenheter att verka i en multinationell kontext med rådgivare och stabspersonal.

Ekonomiskt utfall

Anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* uppgick 2015 till 1 878 835 000 kronor. Det ekonomiska utfallet på anslaget innebar ett underutnyttjande om 955 000 000 kronor. Anledningen var främst att anslagsreservationen för en eventuell insats med NBG 15 inte nyttjades samt lägre kostnader för EUNAVFOR Operation Atalanta, OIR och EUTM Somalia.

Regeringen ökade tilldelningen av medel för RSM Afghanistan med 20 miljoner kronor. Anledningen var en högre takt i återställningsarbetet av materiel som använts inom ramen för det svenska engagemanget i Isaf.

Tabell 3.5 visar tilldelade medel och utfall på anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt*. Regeringen anser att prognosbedömningarna behöver förbättras och justeringar göras under året.

Tabell 3.5 Anslagsförbrukning för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Miljoner kronor

Insats	Tilldelade medel	Utfall	Utfall/ram
RSM	113	113	100 %
Minusma	660	639	97 %
Atalanta	75	37	49 %
OIR	45	39	86 %
Uppföljning av personal i internationella insatser	20	16	82 %
Athens	17	17	97 %
EUTM Mali	16	13	84 %
EUTM Somalia	35	22	64 %
SSR	20	17	87 %
Personal i insatsnära stab	12	5	45 %
Stöd till Ana Trust Fund	3	3	100 %
NBG 15	900	0	0 %
Totalt 1:2¹	1 879	1 016	54 %

¹ Total ram för anslag 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt inklusive beslut om ändringar i statens budget, avrundat till miljoner kronor.

Försvarsmaktens stöd till samhället

Riksdagen har tillkännagivit att regeringen bör förtydliga Försvarsmaktens uppgift att lämna stöd till samhället och även tydligare bör följa upp myndighetens arbete med planer och förberedelser för uppgiften samt säkerställa att samverkan sker mellan Försvarsmakten och det övriga samhället (bet. 2011/12:FöU2, rskr. 2011/12:131).

I Konstitutionsutskottets betänkande 2015/16:KU21 anför Konstitutionsutskottet att Försvarsutskottet förra året såg positivt på att regeringen redovisade en förbättrad återrapportering och uppföljning, men konstaterade att tillkännagivandet även tog sikte på förbättrad styrning av Försvarsmaktens stöd till samhället vid kriser. Konstitutionsutskottet anför vidare att Försvarsutskottet konstaterar att det fortfarande finns ett behov av att komplettera tidigare redovisning med uppgifter om vilka åtgärder som vidtagits för att förbättra styrningen inom området. Konstitutionsutskottet delar Försvarsutskottets uppfattning.

Utifrån Riksrevisionens rekommendationer (RiR 2011:5) och riksdagens ovan nämnda tillkännagivande, konstaterade regeringen i budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1, utgiftsområde 6) att det fanns anledning att se över hur Försvarsmakten på ett bättre sätt kan

medverka i arbetet inom samhällets krisberedskap. Exempel på detta skulle kunna vara att Försvarsmakten ska delta i den planering som sker i samverkansområden vid övningar. Det skulle enligt regeringens bedömning kunna bidra till att Försvarsmaktens uppgift att lämna stöd till civila aktörer tydliggjordes utifrån vilka möjligheter som finns och hur ett stöd kan levereras. Regeringen följde upp inriktningen i beslutet av Försvarsmaktens regleringsbrev.

I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1, utgiftsområde 6) utvecklade regeringen sin syn på Försvarsmaktens uppgift att lämna stöd till samhället i samband med överväganden runt Försvarsmaktens stöd till polisen med medeltung helikopterkapacitet. Den 19 december 2013 beslutade regeringen att uppdraga åt Försvarsmakten och dåvarande Rikspolisstyrelsen att gemensamt skapa en förmåga som innebär att Försvarsmakten med kort varsel ska kunna stödja polisen med medeltung helikopter i situationer där sådan transport är av större vikt för genomförandet av en polisiär insats (Fö2013/1312/MFI). Av beslutet framgår att Försvarsmakten senast den 1 januari 2016 ska ha beredskap att utföra ovan nämnda helikoptertransporter dygnet runt, året om. Vidare framgår att Försvarsmakten i den takt uppbyggnaden av förmågan tillåter ska utföra ovan nämnda transporter på begäran av Rikspolisstyrelsen. Den 16 juni 2016 beslutade regeringen att Försvarsmakten även fortsatt ska utföra helikoptertransporter åt polisen i enlighet med regeringens beslut den 19 december 2013 (Fö2016/00886/MFI). Försvarsmakten respektive Rikspolisstyrelsen (efter polisens omorganisering Polismyndigheten) har kontinuerligt redovisat genomförd verksamhet till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet respektive Justitiedepartementet). Av redovisningarna framgår att samverkan fungerat väl. En förmåga att genomföra helikoptertransporter har skapats och Försvarsmakten har på begäran av polisen genomfört helikoptertransporter i enlighet med regleringsbeslutet. För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att författningsreglera stödet med helikoptertransporter.

Regeringen angav i den försvarspolitiska inriktningspropositionen att Försvarsmakten ska bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov samt vissa överväganden kopplat till detta. Genom beslut den 25 juni 2015 om

inriktning för Försvarsmaktens verksamhet för åren 2016 till och med 2020 beslutade regeringen bl.a. att förmågan att samutnyttja militära och civila resurser bör öka. Därigenom har regeringens styrning förtydligats ytterligare. Vidare fattade regeringen den 10 december 2015 beslut om uppdrag till Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap avseende totalförsvarsplanering. Beslutet innebär en återupptagen planering för totalförsvaret och inbegriper således både militär och civil verksamhet. I beslutet betonar regeringen bl.a. att de tre delarna i målet för det civila försvaret är ömsesidigt förstärkande. Med utgångspunkt i en helhetssyn som omfattar hela hotskalan, ett gemensamt regelverk och en sammanhållen planeringsprocess ska planeringen för det civila försvaret samordnas såväl med Försvarsmaktens försvarsplanering som med planeringen för fredstida krissituationer. Beslutet innebär att regeringens styrning på området har förtydligats ytterligare.

På myndighetsnivå har samverkan utvecklats och Försvarsmakten ingår i hög grad i krisberedskapens strukturer. Med etableringen och utvecklingen av regionala staber har förutsättningarna för samverkan mellan Försvarsmakten och regionala aktörer ökat. Försvarsmakten och polisen genomför samövningar enligt förordningen om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning. Regeringen konstaterar vidare att Försvarsmakten lämnat stöd till Migrationsverket i samband med flykting-situationen under 2015. Exempelen visar att styrningen inom området är tydlig.

När stöd ska lämnas till andra myndigheter informerar Försvarsmakten Regeringskansliet om i vilken utsträckning som stödet lämnas. Det innebär att regeringen har god insyn i det stöd Försvarsmakten lämnar. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att styrningen inom området sammantaget är tydlig. Därmed anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Grundorganisation, miljö och fysisk planering

Grundorganisation

Försvarsmaktens totala hyreskostnader uppgick under 2015 till ca 2 204 miljoner kronor. Under 2014 var den totala hyreskostnaden ca 2 350 miljoner kronor. Minskningen beror främst på

att andrahandsuthyrningen av lokaler till Försvarets materielverk minskat då de tecknat egna hyresavtal med Fortifikationsverket.

Miljöfrågor

Flera styrande dokument vid Försvarsmakten har uppdaterats under 2015 med hänsyn tagen till att strategiska miljöbedömningar ska tillämpas i planerings- och beslutsprocesser.

Under 2015 har arbetet med Försvarsmaktens gemensamma miljöledningssystem pågått vilket bl.a. omfattar en utvärdering av miljöarbetet och miljömålen. Inom arbetet med miljöledning har även internrevisioner påbörjats som ett första steg mot ett löpande revisionsarbete vid förbanden.

Generationsmålet innebär bl.a. att miljöpolitiken ska fokusera sitt arbete så att konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt. Samtliga miljö kvalitetsmål kan påverkas i samband med upphandling. Under 2015 upphandlade försvarssektorn varor och tjänster för ca 26 miljarder kronor. Miljökrav ställdes för ca 5 miljarder kronor, eller 20 procent, av upphandlingsvärdet inom försvarssektorn 2015. Genomsnittet för staten totalt är att miljökrav ställs i ca 60 procent av det sammanlagda upphandlingsvärdet. Regeringen följer löpande upp frågan i sin styrning av myndigheterna inom försvarssektorn.

Vind- och vågkraft

Höga objekt som t.ex. byggnader, vindkraftverk och telemaster kan i flera avseenden påverka Försvarsmaktens verksamhet. Försvarsmakten gör en s.k. hindersprovning mot bakgrund av de behov och verksamheter Försvarsmakten och andra myndigheter inom försvarssektorn har. Det gäller t.ex. övnings- och skjutverksamhet, militär luftfart och kommunikations- och sensorsystem. Under året har Försvarsmakten gått ut med information om att samråd ska ske med myndigheten för alla objekt som överstiger 20 meter utanför tätort samt 45 meter inom tätort.

Det är förhållandevis sällan som konflikter uppstår mellan Försvarsmaktens verksamhet och vindkraftsprojekt. I över 90 procent av de individuella positionerna som Försvarsmakten analyserat under året har myndigheten inget att erinra. År 2015 fick Försvarsmakten 225 vindkraftremisser, vilket är 75 färre än 2014. Potentialen till vindkraftsutbyggnad utifrån

inskickade remisser där Försvarmakten inte framfört några synpunkter uppskattas till ca 3 700 vindkraftverk.

Under 2015 fick Försvarmakten en remiss avseende vågkraft och det rörde förlängd arbetstid för parken Kungshamn/Smögen. I detta ärende hade Försvarmakten inget att erinra.

Materiel- och logistikförsörjning

Nedan redovisas resultatet vad gäller materiel- och logistikförsörjning utifrån de resultatindikatorer och den bedömningsgrund som presenterades i avsnitt 3.3.2 Bedömningsgrunder och indikatorer.

Materieluppfyllnadsgrad

Materieluppfyllnadsgraden utgör en samlad bedömning av i vilken utsträckning krigsorganisationen över lag förfogar över den materiel som krävs för att lösa ålagda uppgifter.

Resultatet för 2015 har värderats i förhållande till 2009 års försvarspolitiska inriktning. Bedömningen utgår från Försvarmaktens värdering av krigsförbanden.

Materieluppfyllnadsgraden varierar mellan krigsförbanden. Under 2015 medförde brister i tillgången till materiel att det, i likhet med föregående år, fanns begränsningar i flera krigsförbands förmåga att lösa sina uppgifter. En marginell försämring av materieluppfyllnadsgraden kunde skönjas. Brister fanns inom såväl dimensionerande materiel som inom förnödenhetsförsörjningen.

Återinvesteringskvot

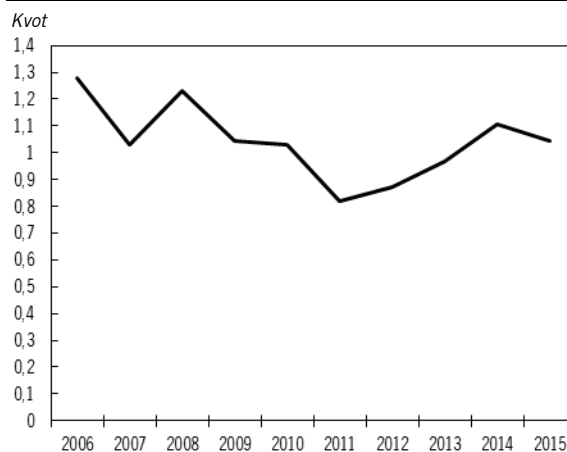
Återinvesteringskvoten beskriver i vilken utsträckning förslitna beredskapsinventarier ersätts. En återinvesteringskvot större än 1 innebär att det bokförda värdet för åter- eller nyanskaffning av beredskapsinventarier överstiger avskrivningsbeloppet. I kvoten ställs värdet av årets anskaffning av beredskapsinventarier i relation till årets avskrivningar av beredskapsinventarier.

Genomsnittet för återinvesteringskvoten under de senaste tio åren är 1,04.

Under perioden 2006 till 2010 var återinvesteringskvoten för varje enskilt år över 1. Under 2011 sjönk kvoten till sin lägsta nivå för de senaste tio åren (0,82). Utvecklingen har

sedan denna notering i huvudsak varit positiv och kvoten har under 2014 och 2015 åter varit större än 1. Dessa år har därmed det bokförda värdet av nya beredskapsinventarier överstigit förslitningen.

Diagram 3.7 Återinvesteringskvot

Källa: Försvarmaktens årsredovisningar, egna beräkningar.

Materieförsörjningskostnader i relation till fakturerade intäkter

Försvarets materielverks kostnader för anskaffning av varor och materiel samt materieförsörjningstjänster i förhållande till myndighetens fakturerade intäkter kan ses som ett mått på effektiviteten i materieförsörjningen.

Då det som faktureras kan ha upparbetats under flera år används glidande treårsgenomsnitt för att jämma ut effekten av enskilda år.

För perioden 2008–2015 har materieförsörjningskostnadskvoten utvecklats från knappt 0,8 till drygt 0,9 för att därefter sjunka till 0,85. Försvarets materielverks omkostnader uppgår således enligt denna kvot till 15 procent av de fakturerade intäkterna. Med tanke på de årsvisa variationerna i underlaget är det ännu inte möjligt att bedöma en långsiktig trend.

Strategisk styrning av materieförsörjningen

Regeringen har fortsatt arbetet med att utveckla resultatredovisningen i materieförsörjningen. I betänkandet *Investeringsplanering för försvarsmateriel* (SOU 2014:15) föreslog utredaren hur regeringen i budgetpropositionen ytterligare kan förbättra redovisningen till riksdagen. Syftet är att skapa goda förutsättningar för riksdagen att utöva sin finansmakt. Även Försvarsberedningen framhöll betydelsen av att utredningens förslag omhändertas. Försvarmakten har därför på uppdrag av regeringen inkommit med förslag till

12-åriga investeringsplaner inom materielområdet. Regeringen redovisar planerna under anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* respektive och 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* (se avsnitt 3.5).

Ekonomistyrningsverket har på uppdrag av regeringen föreslagit hur en renodling av Försvarmaktens anslag kan åstadkommas. Detta i syfte att tydliggöra och effektivisera dess användning enligt den inriktning som anges i Investeringsplaneringsutredningen (SOU 2014:15). Regeringen tillsatte under hösten 2015 i enlighet med den försvarspolitiska inriktningspropositionen en särskild utredare med uppgift att se över den samlade materiel- och logistikförsörjningen till Försvarmakten (dir. 2015:71). Arbetet pågår och utredaren lämnar sitt betänkande senast den 15 december 2016. Efter sedvanlig remisshantering av utredningens förslag avser regeringen att återkomma med information och eventuella förslag till riksdagen.

Redovisning av pågående materielprojekt

Ubåt A26

Efter riksdagens godkännande (prop. 2009/10:99, bet. 2009/1:FiU21, rskr. 2009/10:348) beslutade regeringen den 1 juli 2010 om anskaffning av två nya ubåtar som ersättning för två befintliga ubåtar.

Den 19 mars 2015 fattade regeringen ett beslut om att bemyndiga Försvarmakten att få beställa produktion och byggnation av två nya ubåtar. Under 2015 har beställningar lagts och produktion och byggnation av de två ubåtarna startade under hösten 2015. Till och med 2015 har Försvarmakten upparbetat 955 miljoner kronor i anslagsmedel inom projektet. Med anledning av projektets omfattning följer regeringen utvecklingen särskilt noga.

Halvtidsmodifiering ubåt typ Gotland

Den 11 december 2014 fattade regeringen ett beslut om att bemyndiga Försvarmakten att beställa halvtidsmodifiering av två ubåtar typ Gotland. Till och med 2015 har Försvarmakten upparbetat 291 miljoner kronor i anslagsmedel inom projektet. Inga ekonomiska eller operativa avvikelser har redovisats.

Korvett typ Visby

Anskaffningen av korvett typ Visby syftar till att vidmakthålla en kvalificerad förmåga till sjöstrid.

Utvecklingen av systemet påbörjades under 1990-talet och har vid ett flertal tillfällen försenats och fördröjats.

Under 2015 levererades det femte fartyget i serien efter genomförda åtgärder. Projektet slutredovisas därmed. Totalt har Försvarmakten upparbetat 10,7 miljarder kronor i anslagsmedel inom projektet.

Ersättning lätt torped

Efter riksdagens godkännande (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:FöU1, rskr. 2010/11:103) har regeringen den 14 oktober 2010 beslutat om att ersätta det nuvarande lätta torpedsystemet. Vapensystemet syftar till att vidmakthålla en kvalificerad väpnad förmåga.

Under 2015 har projektet försenats ytterligare och flera avvikelser har identifierats. Förprojekteringen har emellertid inletts. Arbetet med en kravharmoniseringsprocess för att innehålla ekonomisk ram fortsätter under 2016. Torped 45 vidmakthålls intill 2023 för att undvika ett förmågeglapp.

Till och med 2015 har det i princip inte upparbetats några anslagsmedel inom projektet.

Halvtidsmodifiering av röjdykfartyg typ Spårö

Regeringen har den 10 januari 2013 beslutat att anskaffa halvtidsmodifiering av två röjdykfartyg typ Spårö som ingår i minröjningsdivisionerna. Halvtidsmodifieringen syftar till att förlänga fartygens tekniska och operativa livslängd.

Under 2015 har projektet försenats ytterligare. Till och med 2015 har Försvarmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet. Eftersom ingen beställning lagts har inga ekonomiska avvikelser redovisats.

Uppgradering av stridsbåtar

Regeringen har den 14 mars 2013 beslutat att anskaffa uppgradering av stridsbåt 90. Uppgraderingen omfattar bl.a. motorer och framdrivningssystem samt lednings-, sambands- och navigationssystem och syftar till att förlänga båtarnas tekniska och operativa livslängd. Båtarna ingår i amfibiebataljonen.

Uppgraderingen var planerad att beställas under 2015 men avses istället att beställas under 2016. Till och med 2015 har Försvarmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet. Eftersom ingen beställning lagts har inga ekonomiska avvikelser redovisats.

Signalspaningsfartyg

Regeringen beslutade den 22 april 2010 om anskaffning av ett nytt signalspaningsfartyg. Den 14 november 2013 beslutade regeringen att Försvarsmakten fick utöka den ekonomiska ramen för anskaffningen sedan offertförfrågningsunderlaget visat på en högre kostnadsbild än den bedömning som det ursprungliga beslutet var baserad på.

Anskaffningen syftar till att tillgodose behovet av underrättelseinhämtning till sjöss och ersätter det nuvarande signalspaningsfartyget HMS Orion.

Under 2015 har projektet försenats ytterligare. Eftersom ingen beställning lagts har inga ekonomiska avvikelser redovisats.

Artillerisystem ARCHER

Regeringen har efter riksdagens godkännande (prop. 2005/06:132, bet. 2005/06:FöU10, rskr. 2005/06:264) beslutat om anskaffning av 24 stycken ARCHER-enheter i form av renovering och modifiering av haubits 77B. Anskaffningen har skett i samarbete med Norge. Beslutet syftar till att säkerställa en kvalificerad förmåga till indirekt eld samt ge möjligheter till att delta i insatser internationellt med artilleriförband. ARCHER-systemet skulle ha varit operativt i Försvarsmakten 2012. På grund av tekniska problem har tillförseln av systemet försenats.

Fyra pjäser levererades i en förserie hösten 2013, varpå Försvarsmakten kunde påbörja utbildningen.

Norge har meddelat att de beslutat att avbryta samarbetet med Sverige rörande ARCHER. Regeringen har i höständeringsbudgeten för 2016 föreslagit hur de pjäser Norge valt att avstå från bör hanteras. Sverige har ett fortsatt operativt behov av artilleriförmåga och regeringen bedömer att ARCHER tillgodoser detta.

Serieleveranser till den svenska Försvarsmakten påbörjades under hösten 2015 och samtliga pjäser kommer att levereras till Försvarsmakten under 2016 och 2017.

Fram till 2014 har Försvarsmakten upparbetat ca 1,2 miljarder kronor i anslagsmedel inom projektet. Inga anslagsmedel har upparbetats under 2015.

I och med att samtliga Haubits 77B utgått ur insatsorganisationen, för att byggas om till ARCHER och att det uppstått förseningar i tillförseln av ARCHER, har förmågan till indirekt eld varit nedsatt.

Splitterskyddad bandvagn

Regeringen har efter riksdagens godkännande (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:FöU1, rskr. 2010/11:103) beslutat om anskaffning av upp till 60 stycken splitterskyddade bandvagnar.

Anskaffningen omfattade initialt 48 stycken bandvagn 410 och tillhörande systemmateriel. Genom att utlösa en option beslutade regeringen 2013 om anskaffning av ytterligare bandvagnar vilket innebär att projektet omfattar totalt 150 stycken bandvagnar. Beslutet syftar till att vidmakthålla förmåga till trupptransport, ledning, sjuktransport och logistik genom att ersätta äldre fordon som avvecklas. Materielen tillförs bl.a. ingenjörsbataljonerna och logistikbataljonerna under 2013–2016. Fram till 2014 hade 48 stycken fordon levererats till Försvarsmakten. Under 2015 har 105 stycken fordon levererats till Försvarsmakten varav följer att samtliga fordon är slutlevererade. Projektet slutredovisas därmed.

Till och med 2014 har Försvarsmakten upparbetat ca 690 miljoner kronor i anslagsmedel inom projektet. Under 2015 har 931 miljoner kronor utbetalats. Inga ekonomiska eller operativa avvikelser från ursprungsplanen har redovisats.

Splitterskyddade hjulgående fordon

Regeringen har efter riksdagens godkännande (prop. 2009/10:2, bet. 2009/10:FiU11, rskr. 2009/10:47) beslutat om anskaffning av högst 113 stycken splitterskyddade hjulgående fordon.

Anskaffningen omfattar 113 stycken pansarterrängbil 360, integrationskostnader för vapenstation och ledningssystem, systemmateriel samt underhåll och utbildning. Beslutet innebär att pansarterrängbil 360 ska kunna användas för trupptransport, ledning, sjuktransport och reparation i syfte att ge förmåga till rörlighet med en hög skyddseffekt.

Materielen kommer att tillföras den motoriserade skyttebataljonen. Ursprungligen planerades materielen vara operativ från 2012, men på grund av förseningar i projektet tillfördes 42 fordon under 2013 och 2014. Resterande 71 fordon har tillförts Försvarsmakten 2015. Projektet slutredovisas därmed.

Till och med 2015 har ca 3,2 miljarder kronor upparbetats inom ramen för projektet. Under 2015 har ca 10 miljoner kronor utbetalats. Inga ekonomiska avvikelser från ursprunglig ekonomisk ram har redovisats.

Korträckviddigt luftvärn

Regeringen har efter riksdagens godkännande (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FöU1, rskr. 2012/13:93) den 20 december 2012 beslutat att anskaffa korträckviddig luftvärnsförmåga.

Regeringen lämnade bifall till Försvarmaktens hemställan att använda Rb98 (IRIS-T) som korträckviddig luftvärnsrobot samt att upphandla det systemstöd som behövs för detta ändamål. Anskaffningen syftar till att vidmakthålla en kvalificerad korträckviddig luftvärnsförmåga.

Planerad driftsättning är försenad och planeras nu till 2019. Leverans av robotar påbörjades under 2014 och har fortsatt under 2015.

Fram till 2015 har ca 26 miljoner kronor upparbetats inom ramen för projektet. Under 2015 har 168 miljoner kronor utbetalats. Försvarmakten har aviserat ökade kostnaderna inom projektet. Analys och beredning för att hantera de ökade kostnader pågår hos myndigheten.

Satellitkommunikation

Regeringen beslutande den 28 februari 2013 om anskaffning av ytterligare ett system för satellitkommunikation, FM Satkom. FM Satkom omfattar basstation (serverplats och antenner), fjärranslutningsenhet (kommunikationsstationer som är permanent monterade i farkoster) samt soldatburna terminaler. Anskaffningen omfattar vidare ytterligare fjärranslutningsenheter och burna terminaler. Anskaffningen syftar till att förbättra driftssäkerheten, öka redundansen och öka tillgängligheten på system för kommunikation vid internationella insatser och förberedande övningar. FM Satkom planeras i huvudsak tillföras sambandsbataljonen som en central resurs som kan fördelas till andra förband när behov uppstår.

Under 2015 har endast förberedelser för kommande beställning skett. Systemet planeras beställas under 2016 och vara operativt från 2019. Till och med 2015 har Försvarmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet. Inga ekonomiska avvikelser har rapporterats.

Stridsvagn 122

Under 2015 har ett arbete med att ta in offerter pågått. Regeringen beslutade den 11 januari 2016 om att renovera 88 stycken stridsvagn 122 och

åtta stycken bärgningsbandvagn 120A. Beställningen av renoveringen är planerad till 2016. Beställningen är samordnad med motsvarande renovering av stridsfordon 90. Renoveringen omfattar livstidsförlängande åtgärder och integrering av ett ledningssystem (stridsledningssystem bataljon, SLB). Renoveringen syftar till att vidmakthålla en förmåga till god rörlighet och stor eldkraft från en plattform med hög skyddsnivå i arméstridskrafterna som kan användas i ett brett omfång av konfliktnivåer och hotsscenarier för att kunna vara fortsatt operativa till 2030.

Stridsvagnarna planeras att tillföras successivt och i sin helhet vara operativa från 2018 med slutleverans 2023.

Ledningsförmåga mark

Regeringen fattade den 16 maj 2013 beslut om ledningsförmåga mark i och med bemyndigande till Försvarmakten att anskaffa stridsledningssystem bataljon (SLB), gemensamt taktiskt radiosystem (GTRS) och kommunikationsnod. De tre anskaffningarna syftar tillsammans till att medge en kvalificerad ledningsförmåga (Battle Management System – BMS). Införandet av BMS i insatsorganisationen kommer att ske successivt under planeringsperioden samt initialt taktas med renoveringen av Stridsvagn 122 samt Stridsfordon 90.

Leveranser av SLB är försenade från 2015 till 2016. Beställning av radio GTRS har försenats och skjutits fram till 2016 med planerade leveranser från 2018 och framåt. Däremot har kommunikationsnoder levererats under 2015.

Under 2015 har drygt 303 miljoner kronor upparbetats i projektet.

Materiel till telekrigsbataljonen

Regeringen har den 26 september 2013 beslutat om att anskaffa materiel till telekrigsbataljonen.

Anskaffningen syftar till att komplettera förbandets materiel med mer kvalificerad utrustning än vad förbandet i dag förfogar över så att det i högre grad ska kunna lösa de internationella uppgifter som fastställts i förbandets målsättning. Materielen beställdes hösten 2014 varefter Försvarets materielverk tagit fram upphandlingsunderlag, systemdefinitioner och genomfört delstudier.

I och med att förbandet omorganiserats i Försvarmaktsorganisation 16 har även det materiella behovet kommit att förändras något.

Utifrån dessa förutsättningar har Försvarsmakten beslutat att tillföra radar-pansarterrängbil ARTE 740 med varianter, för behov i förbandet. Sedan tidigare hade Försvarsmakten beslutat att avveckla dessa fordon. Därför begärde Försvarsmakten i juni 2015 omförhandling av uppdraget. För närvarande väntar Försvarsmakten på ny offert från Försvarets materielverk.

Under 2015 har drygt sex miljoner kronor upparbetats inom projektet.

Lastbilar

Regeringen har den 3 oktober 2013 beslutat om att anskaffa lastbilar. Beställningen omfattar min- och splitterskyddade men även oskyddade terränglastbilar inklusive klargöringsfordon för flygbaser. Terrängframkomlighetskraven skiftar från skogsbilväg till terräng beroende på var i organisationen bilarna ska krigsplaceras. Ett ramavtal har upprättats i ett gemensamt projekt mellan Försvarets materielverk och Norska Forsvarets logistikorganisasjon. Lastbilarna var vid beställning planerade att levereras 2014 men har försenats och planeras nu vara driftsatta tidigast 2017.

Till och med 2015 har Försvarsmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

Mörkerstridsutrustning

Regeringen har den 7 oktober 2013 beslutat om att anskaffa mörkerstridsmateriel. Beställningen omfattar infraröda sikten för handeldvapen och tyngre vapen som kulspruta samt sikten för granatgevär. I beställningen ingår även infraröda observationskikare och laseravståndsmätare.

Anskaffningen syftar till att krigsförbanden ska kunna upprätthålla hög förmåga till samlad verkan med grupp, pluton, kompani och bataljon i mörker. Anskaffningen syftar även till att minska riskerna för vådabekämpning av såväl egna förband som tredje part.

Beställningen har omplanerats av Försvarsmakten och är framskjuten två år från perioden 2018–2021 till perioden 2020–2023. Till och med 2015 har Försvarsmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

Anpassning telekom ledningsplatser

Regeringen har den 7 oktober 2013 beslutat om att anskaffa anpassning av telekommunikation vid ledningsplatser. Beställningen omfattar servrar, datorer, routrar och switchar. Syftet med

anskaffningen är att skapa förutsättningar för brigadledningsförmåga. Telekom ledningsplatser planeras att tillföras brigadstaberna och blir operativt successivt under de kommande åren. Projektet beställdes sent 2014 och planerad driftsättning är 2019–2021. Fram till 2015 har ca 60 miljoner kronor upparbetats inom ramen för projektet. Inga ekonomiska avvikelser från ursprunglig ekonomisk ram har redovisats.

Stridsfordon 90

Under 2015 har arbete med att ta in offerter pågått. Regeringen beslutade den 11 januari 2016 om att renovera 262 stycken stridsfordon 90. Beställningen av renoveringen är planerad till 2016. Beställningen är samordnad med motsvarande renovering av stridsvagn 122.

Renovering omfattar livstidsförlängande åtgärder som gör att systemet förblir operativt till minst 2030 samt integrering av ett ledningssystem (stridsledningssystem bataljon, SLB). CV 90-systemet är en viktig komponent i markstridskrafterna i och med sin förmåga att bekämpa kvalificerat motstånd samt ta och försvara terräng i höga konfliktsituationer. Näst efter stridsvagnar är CV 90 de bäst skyddade fordonen i arméstridskrafterna, något som i kombination med god rörlighet och eldkraft ger ett system som täcker ett brett omfång av konfliktnivåer och hot såväl nationellt som internationellt.

Stridsfordonen planeras att tillföras successivt och i sin helhet vara operativa från 2018 med slutleverans 2023.

Brobåndvagn

Regeringen beslutade den 22 maj 2014 att anskaffa tre brobandvagnar. Manöverförbandens rörlighet och operativa effekt i såväl terräng som urban miljö förbättras avsevärt om det finns tillgång till brobandvagnsystem, något som i dag saknas i Försvarsmakten. Till och med 2015 har inga medel upparbetats inom projektet och inga avvikelser har rapporterats.

Informationsinfrastruktur

Regeringen har den 28 februari 2013 beslutat om anskaffning av informationsinfrastruktur.

Beställningen omfattar en plattform av både hård- och mjukvaror som realiserar en klient-, server-, kommunikations- och nätverksinfrastruktur. Investeringen syftar till att Försvarsmaktens informationssystem ska kunna

hantera information klassad upp till Hemligt/Top secret. Inledningsvis tillförs informationsinfrastrukturen Högkvarteret med stabsförband inklusive MUST, nationella underrättelseenheten (NUE), brigadstaberna, stridslednings- och luftbevakningsbataljonen, sjöinformationsbataljonen och manöverbataljonerna.

Enligt den ursprungliga planeringen skulle anskaffningen ha påbörjats 2014. På grund av förseningar relaterade till säkerhetsklassning har anskaffningen skjutits fram till 2016 och den planerade driftsättningen har omplanerats från 2015 till 2019. Till och med 2015 har Försvarsmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

Långräckviddig flygburen jaktrobot

Regeringen beslutade efter riksdagens godkännande 2010 om anskaffning och integration av radarjaktrobot METEOR till JAS 39C/D och JAS 39E (prop. 2009/10:1, bet. 2009/10:FöU1, rskr. 2009/10:104). Det nya vapensystemet ersätter befintlig radarjaktrobot 99 som beväpning vid stridsflygdivisionerna.

I och med införandet av JAS 39C/D materielsystemversion 20 under 2016 är METEOR operativ i Försvarsmakten. Serieleveranserna av robotsystemet genomförs under perioden fram till 2021. Några avvikelser i detta avseende har inte redovisats.

Av sekretesskäl är en ekonomisk redovisning inte möjlig att lämna i budgetpropositionen. Inga ekonomiska avvikelser från ursprunglig ekonomisk ram har emellertid redovisats.

Helikopter 14

Den 13 september 2001 beslutade regeringen om anskaffning av helikopter 14 (NH 90). Helikoptersystemet ska lösa såväl markoperativa som sjöoperativa uppgifter. Anskaffningen omfattar bl.a. 18 stycken helikopter 14 i två olika konfigurationer. Materielen tillförs helikopterflottiljen.

Under 2015 beslutade regeringen att ytterligare fyra helikoptrar (sammanlagt nio) ska modifieras till sjöoperativ version. Vidare levererades de sista två av totalt sju helikoptrar i den interimistiska D-versionen, liksom den första sjöoperativa helikoptern i slutlig konfiguration (helikopter 14F). Ursprunglig planerad slutleverans var 2009. Samtliga 18

helikoptrar planeras i dag vara överlämnade till Försvarsmakten 2020.

Till och med 2015 har ca 5,9 miljarder kronor upparbetats inom projektets ekonomiska ram.

JAS 39E

Regeringen har efter riksdagens godkännande beslutat om utveckling och anskaffning av 60 stycken JAS 39E (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FöU1, rskr. 012/13:93, prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU21, rskr. 2013/14:317). Beslutet innebär att stridsflygsystemet bl.a. får ökad prestanda avseende räckvidd, vapenlast och sensorer.

Under 2015 har leveransen av det första provflygplanet förskjutits från 2015 till 2016. I övrigt bedöms verksamheten fortgå enligt plan.

Till och med 2015 har ca 7,2 miljarder kronor upparbetats inom projektet. Inga ekonomiska avvikelser har rapporterats i förhållande till den ekonomiska ramen.

Effektivisering av stödverksamhet

Genom propositionen En effektivare försvarslogistik (prop. 2011/12:86, bet. 2011/12:FöU9, rskr. 2011/12:291) påbörjades en omställning av logistikverksamheten i syfte att frigöra medel inom materiel- och logistikförsörjningen för att stödja förbandsverksamheten.

Försvarsmakten och Försvarets materielverk har redovisat att de årliga kostnaderna inom försvarslogistiken 2015 minskat med knappt 600 miljoner kronor. Engångsvisa omställningskostnader i myndigheterna gör att den totala årliga kostnadsminskningen uppgår till knappt 450 miljoner kronor. Över tid beräknar myndigheterna att effekten av dessa omställningskostnader klingar av. Samtidigt som besparingsarbetet gått framåt har regeringen, i likhet med tidigare år, konstaterat att det kvarstår flera frågor för att myndigheterna ska slutligt kunna genomföra den avsedda omställningen.

Till följd av den försvarspolitiska inriktningspropositionen justerade regeringen genom sitt inriktningsbeslut till Försvarsmakten resp. Försvarets materielverk (25 juni 2015, Fö nr 7 resp. Fö nr 8) målet för omställningen av försvarslogistiken till att stödja målet att öka krigsförbandens förmåga. Tills vidare kvarhåller regeringen besparingskravet på 760 miljoner

kronor som istället ska förstärka förbandsverksamheten.

Internationellt materielsamarbete

Det bi- och multilaterala samarbetet på materielområdet är säkerhetspolitiskt betydelsefullt och bidrar på olika sätt till Försvarmaktens operativa förmåga; det bilaterala samarbetet genom att främja konkreta samarbetsprojekt och exportmöjligheter, och det multilaterala samarbetet genom att skapa strukturella förutsättningar för ökat samarbete, interoperabilitet och goda industriella villkor. Regeringen arbetade därför aktivt för att stärka dessa samarbeten.

I mars 2015 signerade de nordiska försvarsministrarna ett omarbetat avtal om försvarsmaterielsamarbete. Avtalet har nu ratificerats av Sverige och underavtal om upphandlingar har undertecknats.

Vid Europeiska rådet i juni 2015 diskuterade stats- och regeringscheferna försvars- och säkerhetsfrågor, som en uppföljning till det möte som genomfördes i december 2013. Sverige arbetade aktivt för att säkerställa att det fortsatta arbetet med industri- och marknadsfrågor inom EU ska beakta försvarsmaterielmarknadens särart och behovet att tillgodose medlemsstaternas säkerhetsintressen inom ramen för den gemensamma marknaden.

Ett mål med Sveriges internationella materiel-samarbete är att säkra tillgången till för Sverige viktig försvarsteknologi, att dela risker och kostnader för utveckling och vidmakthållande av förmågor över livscykeln med andra länder. I förlängningen underlättar det även att ha gemensamma system vid övningar och insatser. Inriktningen för det internationella materiel-samarbetet 2015 har varit att det tydligt bör bidra till Försvarmaktens operativa förmåga på ett kostnadseffektivt sätt.

Regeringens bedömning är att det internationella materielsamarbetet bidrar till en effektivare materielförsörjning, t.ex. genom delade underhållskostnader och genom att förbättra försörjningssäkerheten till det svenska försvaret. Det har också bidragit till att bevara viktiga kompetenser inom forskningsområdet i Sverige. Det bilaterala materielsamarbetet regleras ofta genom s.k. samförståndsavtal. Sverige har för närvarande ett trettiotal sådana avtal. Avtalet mellan Sverige och Saudiarabien avslutades under 2015.

Exportstöd

Den exportstödande verksamheten har använts som ett medel att främja en kostnadseffektiv materielförsörjning ur ett livscykelerspektiv. De statliga aktörernas medverkan i export-sammanhang har kontinuerligt prioriterats, baserat på den bedömda nyttan för Försvarmakten.

En grundläggande förutsättning för det statliga exportstödet är att exporten godkänns av ansvarig exportkontrollmyndighet. Krigsmateriel exportutredningen (den s.k. KEX-utredningen) lämnade sitt slutbetänkande i juni 2015. Regeringen bereder utredningens förslag.

Den i vårändringsbudgeten för 2015 (prop. 2014/15:99) aviserade avvecklingen av Försvarexportmyndigheten har genomförts. Försvarexportmyndigheten upphörde som myndighet den 31 december 2015 och vissa uppgifter fördes över till Försvarets materielverk. Regeringen lägger särskild vikt vid att den nya myndighetsstrukturen ska kunna hantera den exportstödande uppgiften parallellt med andra uppdrag samt bibehålla och utveckla transparens och affärsmässighet.

I början av 2016 genomförde också statsministern en resa till Indien, där främjandet av JAS 39 Gripen var en viktig del.

Forskning och utveckling

Regeringen bedömer resultaten inom forskning och utveckling på försvarsområdet som tillfredsställande i förhållande till den inriktning som lämnades i budgetpropositionen för 2015.

Regeringen angav i budgetpropositionen för 2015 en minskad ambitionsnivå inom forskning och utveckling där reduceringarna syftade till att stärka förbandsverksamheten. Den ökade ambitionen avseende förbandsverksamhet medförde reducering av anslaget 1:5 *Forskning och teknikutveckling*.

I linje med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet i juni 2015 har ett arbete inletts med att analysera och utveckla förmågan att genomföra aktiva operationer i cybermiljön.

Samtliga leveranser inom Forsknings- och teknikutvecklingsplanen har genomförts som planerat.

Totalförsvarets forskningsinstitut utförde under året forskning och utveckling avseende skydd mot och hot från kemiska, biologiska,

radiologiska och nukleära ämnen (CBRN) på regeringens uppdrag. Detta har bidragit till att utveckla och bibehålla svensk grundkompetens och förmåga att utföra oberoende bedömningar rörande hot och risker inom CBRN-området.

Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvårshögskolan har på regeringens uppdrag även genomfört forskning och analysstöd för regeringens behov med tillfredsställande resultat.

Den 29 oktober 2015 beslutade regeringen att tillsätta utredningen Forskning och utveckling på försvarsområdet (dir. 2015:103). En särskild utredare ska lämna förslag till inriktningen, omfattningen och utförandet av forsknings- och utvecklingsverksamhet på försvarsområdet med hänsyn till de förändrade kraven på den svenska försvarsförmågan i enlighet med 2015 års försvarspolitiska proposition. Uppdraget ska redovisas senast den 16 december 2016.

Försvårunderrättelseverksamhet

Försvårunderrättelseverksamheten, som ska utgöra ett stöd för försvars- utrikes- och säkerhetspolitiken, bedrivs av Försvårsmakten, Försvårets radioanstalt, Försvårets materielverk och Totalförsvårets forskningsinstitut.

Verksamheten har bidragit till att nå målen för det militära försvåret avseende att hävda Sveriges nationella intressen, förebygga och hantera konflikter och krig. Verksamheten har även bidragit till och skapat underlag för omvärldsbevakningen, insatser samt utvecklingen av insatsorganisationen.

Försvårsmakten har genom den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten under 2015 bedrivit försvårunderrättelseverksamhet och tagit fram efterfrågade underlag för regeringens, Regeringskansliets och Försvårsmaktens samt andra myndigheters behov. Den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten har vidare lämnat stöd till underrättelsefunktionen i EU (EU INTCEN – European Union Intelligence Analysis Centre). Verksamheten har även under 2015 i stor utsträckning präglats av det försämrade omvärldsläget och den ökade militära aktiviteten i närområdet.

Försvårets radioanstalt har under 2015 bedrivit försvårunderrättelseverksamhet och tagit fram efterfrågade underlag för regeringens, Regeringskansliets, Försvårsmaktens, Säkerhetspolisens och Nationella operativa avdelningens

behov. Händelseutvecklingen under 2015, avseende bl.a. terrorism och cyberhot, har ställt höga krav på Försvårets radioanstalt att möta uppdragsgivarnas behov av tidskritiska underrättelser. Fortsatt stöd har lämnats till Försvårsmaktens internationella insatser. Försvårets materielverk och Totalförsvårets forskningsinstitut har inom sina kompetensområden också bidragit till försvårunderrättelseverksamheten.

Försvårunderrättelsesdomstolen har under 2015 bedrivit en, enligt regeringen, väl fungerande verksamhet där processen för tillståndsärenden tillgodoser kraven på effektivitet och rättssäkerhet.

Statens inspektion för försvårunderrättelseverksamheten har under 2015 bl.a. genomfört verksamhet i enlighet med dess uppgift som kontrollmyndighet enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvårunderrättelseverksamhet. Statens inspektion för försvårunderrättelseverksamheten har under 2015 genomfört 31 granskningar och 22 kontroller på enskilds begäran vilket kan jämföras med 2014 då det genomfördes 28 granskningar respektive 10 kontroller på enskilds begäran. Kontrollverksamheten resulterade i tre synpunkter, två riktade sig till Försvårsmakten och en till Försvårets radioanstalt. Därutöver har ett granskningsärende avseende Försvårets radioanstalts personuppgiftsbehandling resulterat i en anmälan till Datainspektionen.

Kontrollverksamheten har dock inte föranlett Statens inspektion för försvårunderrättelseverksamheten att framföra några synpunkter till regeringen. Enligt regeringens bedömning visar Statens inspektion för försvårunderrättelseverksamhetens genomförande av kontroller och att dessa i förekommande fall resulterar i synpunkter att systemet fungerar på det sätt regelverket föreskriver.

I december 2015 lämnade regeringen en skrivelse till riksdagen med rapport om integritetsskydd vid signalspaning i försvårunderrättelseverksamheten (skr. 2015/16:70 Integritetsskydd vid signalspaning i försvårunderrättelseverksamhet). I skrivelsen uttrycker regeringen uppfattningen att systemet för att värna den personliga integriteten vid signalspaning i försvårunderrättelseverksamhet fungerar på det sätt som avsetts i lagstiftningen.

3.3.5 Analys och slutsatser

År 2015 avslutades den försvarspolitiska inriktningsperiod som beslutades av riksdagen 2009. Periodens resultat anger utgångspunkten för det nya försvarsbeslutet. Regeringen bedömer att Försvarsmaktens operativa förmåga och tillgänglighet sammantaget har ökat under denna period och 2015 i stort möter de krav som riksdag och regering ställt på myndigheten. Regeringen bedömer att den ökade övningsmängden och högre komplexiteten i övningarna har bidragit till en förbättring av krigsförbandens krigsduglighet och höjning av tröskeln mot angrepp, hot och påtryckningar.

Det försämrade säkerhetspolitiska läget innebär samtidigt att begränsningarna i Försvarsmaktens operativa förmåga utgör en större risk. Det ställer krav på att öka den operativa förmågan. Allvaret i de begränsningar som Försvarsmakten redovisar ökar i takt med att förmågan hos andra länder i Sveriges närområde ökar. Det gäller särskilt begränsningarna i förmågan att möta olika händelseutvecklingar och hot som kan uppstå vid ett snabbt och allvarligt försämrat omvärldsläge.

Regeringen bedömer att de kvarstående bristerna i personalförsörjningen är problematiska. Både andelen som genomfört GMU och rekryteringen av GSS/T ligger väsentligt lägre än planerat och motsvarar inte behoven i krigsförbanden. Samtidigt förbättras personalsituationen av möjligheten att med stöd av lagen om totalförsvarspåbud kalla in även den krigsplacerade personal som inte är anställd i Försvarsmakten till repetitionsutbildning.

En central indikator på organisationens tillgänglighet är andelen befattningar i stridskrafterna med en tillgänglighet på högst tre månader. Att denna andel, exklusive hemvärnsförband, ökat i perioden indikerar att Försvarsmakten allt bättre uppfyller tillgänglighetskravet, dvs. att huvuddelen av förbanden normalt bör vara tillgängliga inom tre månader.

Sammantaget bedömer regeringen att Försvarsmaktens resultat 2015 utgör en god grund för att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret under försvarsinriktningsperioden 2016 t.o.m. 2020.

Tillsammans med en stärkt förmåga skapar fördjupade försvars- och säkerhetspolitiska

samarbeten handlingsfrihet för Sverige. Regeringen har i olika avseenden fördjupat Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten med andra länder och organisationer bl.a. med Finland, inom det nordiska samarbetet och genom ett differentierat partnerskap med Nato.

Regeringen redovisade i budgetpropositionen för 2016 att ett arbete påbörjats för att analysera avvikelserna i investeringsplaneringen. Problembilden utgjordes främst av förseningar, men i vissa fall även av befarade fördyringar.

Antalet förseningar var under 2015 fortfarande högt, även om en minskning skett sedan 2014. Utöver detta har Försvarets materielverk redovisat en något förbättrad leveransförmåga.

Materielförsörjningskostnaderna i relation till fakturerade intäkter varierar något, men uppvisar i genomsnitt inte några större förändringar.

Regeringen kan i resultatet för 2015 konstatera samma utmaningar i materielförsörjningen som tidigare. Förseningar och behov av ekonomiska omplaneringar bidrar till att materieluppfyllnaden av krigsorganisationen är lägre än vad som är önskvärt.

Problembilden är komplex. Regeringen kan emellertid konstatera att bristfälliga kalkylunderlag i många fall leder till stora ekonomiska omplaneringsbehov. Riskhanteringen och kapaciteten att metodmässigt hantera kostnadsutvecklingen bedöms också kunna förbättras. Sammanfattningsvis finns det ett behov av att utveckla kompetenser samt effektivisera processer och rutiner för att minska ledtider och risker i materielförsörjningen. Regeringen kan konstatera att Försvarsmakten och Försvarets materielverk vidtagit åtgärder i denna riktning och avser följa myndigheternas fortsatta utvecklingsarbete under de kommande åren.

Vidare bedömer regeringen att resultaten inom forskning och utveckling på försvarsområdet är tillfredsställande i förhållande till den lämnade inriktningen.

Det är regeringens bedömning att försvarsunderrättelsemyndigheterna har uppfyllt de av riksdagen och regeringen ställda kraven samt att myndigheterna har fortsatt att vidareutveckla verksamheten på ett positivt sätt.

Regeringen bedömer vidare att Försvarsunderrättelsesdomstolen och Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten på ett

fullgott sätt har genomfört den verksamhet som åligger dem.

3.3.6 Årlig revision

Riksrevisionen har gjort löpande granskningar och granskning av Försvarsmaktens årsredovisning. Riksrevisionen uppfattar att Försvarsmaktens årsredovisning i alla väsentliga avseenden ger en rättvisande bild avseende finansiell ställning och resultat.

Riksrevisionen har i sin granskning gjort iakttagelser som resulterat i ett antal rekommendationer till Försvarsmakten. Dessa iakttagelser visar på brister i bl.a. redovisning av beredskapstillgångar och kostnader för personal. Försvarsmakten ges möjlighet att svara på dessa iakttagelser.

Regeringen har uppmärksammat Riksrevisionens iakttagelser och myndighetens bedömning gällande rekommendationer och förbättringar av den interna styrningen och kontrollen. Regeringen kommer i dialog med Försvarsmakten att fortsatt följa myndighetens arbete med att komma tillrätta med bristerna.

För Försvarets materielverk har Riksrevisionen avgivit en revisionsberättelse med modifieringar, i vilken man lämnat uttalanden med reservation. Riksrevisionen rekommenderar Försvarets materielverk att redovisa mottagna royaltier, viten och skadeersättningar som intäkt av avgifter i resultaträkningen samt justera balanserat över-/underskott i balansräkningen. Riksrevisionen hänvisar också till ett uttalande från Ekonomistyrningsverket om hur denna redovisning ska göras. Om redovisningen gjorts i enlighet med Ekonomistyrningsverkets och Riksrevisionens bedömning skulle årets resultat 2015 blivit ett överskott på ca 5 miljoner kronor istället för det nu redovisade underskottet på drygt 45 miljoner kronor. Resterande del av de i balansräkningen redovisade intäkterna, 600 miljoner kronor, skulle ha påverkat det balanserade överskottet som då skulle ha uppgått till 801 miljoner kronor istället för nu redovisade 201 miljoner kronor. I övrigt bedömer Riksrevisionen att Försvarets materielverks årsredovisning för 2015 är rättvisande.

Försvarets materielverk avser att justera sina redovisningsrutiner i enlighet med Riksrevisionens uttalande. Myndigheten för en dialog

med Ekonomistyrningsverket om den redovisningstekniska lösningen.

3.4 Politikens inriktning

Det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden 2016 t.o.m. 2020 är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret. Regeringen föreslår i enlighet med tidigare avisering i budgetpropositionen 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 6) att försvarsanslagen förstärks 2017 för att kunna fullfölja den försvarspolitiska inriktningen.

3.4.1 Totalförsvaret

Det försämrade omvärldsläget och den ökade osäkerheten i närområdet understryker vikten av att ha en modern och sammanhållen totalförvarsplanering. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan om den fortsatta utvecklingen av totalförvarsplaneringen. Som underlag för regeringens arbete finns bl.a. förslag till grundsyn för totalförvarsplaneringen som Försvarsmakten och Myndigheten för samhälls-skydd och beredskap lämnade den 10 juni 2016 på uppdrag av regeringen. Myndigheterna ska även senast den 10 juni 2017 redovisa en samlad bedömning av Försvarsmaktens behov av stöd från bevakningsansvariga myndigheter inför och vid höjd beredskap samt bevakningsansvariga myndigheters möjligheter att tillhandahålla sådant stöd inom ramen för det civila försvaret.

3.4.2 Försvarsmaktens operativa förmåga

Försvarsmaktens operativa förmåga utgörs av krigsförbandens förmåga och myndighetens förmåga att använda krigsförbanden i militära operationer, ytterst för att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Utifrån regeringens övergripande inriktning ska Försvarsmakten fokusera på åtgärder som leder till en ökad operativ förmåga. Det handlar bl.a. om att repetitionsutbildning, övningsverksamhet och materielanskaffning genomförs med utgångspunkt i krigsförbandens huvuduppgifter i krig.

Det civila försvarets förmåga att stödja Försvarmakten under höjd beredskap och ytterst i krig påverkar krigsförbandens förmåga att lösa sina uppgifter och är nödvändig för att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret.

Försvarmaktens operativa förmåga är ett mått på hur väl myndigheten kan försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Sveriges operativa förmåga, tillsammans med förmågan hos övriga aktörer i närområdet och militärgeografiska förutsättningar avgör vårt militärstrategiska läge. Regeringen följer kontinuerligt denna utveckling.

De ändringar i lagen (1994:588) om utbildning inom ramen för internationellt militärt samarbete som riksdagen beslutade den 25 juni 2016 (prop. 2015/16:122, bet. 2015/16:FöU14, rskr. 2015/16:247) ger regeringen ökade befogenheter att sända väpnad styrka utomlands för övning och annan utbildning.

3.4.3 Krigsförbandens förmåga

Samtliga krigsförband ska från den 1 januari 2016 kunna mobiliseras och användas samtidigt i händelse av höjd beredskap och ytterst i krig. Regeringens inriktning är att krigsförbandens krigsduglighet ska öka. Regeringen anser att under den försvarspolitiska inriktningsperioden ska Försvarmakten prioritera att höja krigsdugligheten hos de förband som har lägst krigsduglighet framför att ytterligare höja de förband som redan har godtagbar duglighet. Utgångspunkten bör vara att inget krigsförbands krigsduglighet ska sjunka.

Inriktningen att arméstridskrafterna ska kunna agera samtidigt med två krigsdugliga brigader innebär bl.a. att funktionsförbanden inklusive ledning och logistikförband ska anpassas utifrån detta. Det får bl.a. till följd att förmågekrav på sambandslösningar måste anpassas för att möjliggöra tillgång till krigsförband på bredden. Inriktningen är att samtliga krigsförband ska ha en godtagbar krigsduglighet. Sammantaget innebär detta att regeringen under 2017 kommer att prioritera omsättning och förnyelse av materiel inom verkan och förstärkning av mängdmateriel med tonvikt på samband, personlig utrustning och fordon. Hemvärnsförbandens numerär och höga beredskap samt deras tillgänglighet i fred är av central betydelse för försvaret av Sverige.

Tillförsel av granatkastarplutoner till fyra hemvärnsbataljoner fortsätter under 2017 och ökar den operativa förmågan hos hemvärnsförbanden.

Marinstridskrafterna ska ha en hög tillgänglighet, uthållighet och ökad operativ förmåga. Under 2017 ska marinstridskrafterna säkerställa att besättningar och nyckelpersonal rekryteras och tillförs förbanden. Vidare ska åtgärder vidtas för att säkerställa nödvändigt underhåll av krigsförbandens plattformar och materiel i syfte att öka tillgängligheten. Övningsverksamheten ska fortsatt prioriteras.

Krigsdugligheten i stridsflygförbanden ska öka under den försvarspolitiska inriktningsperioden. Under 2017 ska Försvarmakten fortsatt arbeta för att öka tillgängligheten i stridsflygsystemet. Vidare ska flygstridskrafternas förmåga till skydd och spridning inom och mellan baser stärkas. Kravet på operativ tillgänglighet av flygplan medför att planen för ombeväpningen från JAS 39C/D till JAS 39E kan behöva anpassas så att befintliga JAS 39 C/D kan tas ur drift så sent som möjligt. Riksdagens medgivande av nyproduktion av komponenter och flygplan (prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU21, rskr. 2013/14:316) ger i det avseendet förutsättningar för en mer gynnsam ombeväpningsplan.

Regeringen bedömer att det fr.o.m. 2017 inom ledningsområdet ska ligga ett ökat fokus på att sambandet inom varje stridskraft respektive mellan relevanta delar av olika stridskrafter, utformas utifrån uppgiften att med hela krigsorganisationen försvara Sverige mot ett väpnat angrepp.

Sveriges förmåga inom cyberområdet kommer fortsatt utvecklas och förstärkas. Försvarmakten har regeringens uppdrag att, med stöd av Försvarets radioanstalt, analysera och redovisa hur förmågan att utföra aktiva operationer i cybermiljön kan utvecklas.

3.4.4 Personalförsörjning

Att stärka krigsförbandens krigsduglighet utgör grunden för regeringens överväganden rörande Försvarmaktens personalförsörjning. Därför har regeringen tillsatt en utredning om en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det militära försvaret (dir. 2015:98). Senast den 30 september 2016 kommer utredningen att

överlämna sitt betänkande till regeringen. Betänkandet kommer därefter att remitteras och beredas i Regeringskansliet. Utöver detta kommer regeringen särskilt att följa rekryteringen till krigsförbanden, genomförandet av den nya militära grundutbildningen, officersförsörjningen, krigsplaceringen av personal samt myndighetens arbete med repetitionsutbildning.

För att bidra till en större rekryteringsbas och därmed bredda kompetensen inom myndigheten anser regeringen att det är av särskild vikt att Försvarsmakten fortsätter att vidta åtgärder för att andelen kvinnor i myndigheten ska öka på alla nivåer. Regeringen kommer att följa Försvarsmaktens och Totalförsvarets rekryteringsmyndighets arbete med att åstadkomma en jämnare könsfördelning i Försvarsmakten. Likaså följer regeringen de båda myndigheternas övriga arbete med jämställdhetsintegrering av verksamheten.

Regeringen betonar de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse för utbildning och bemanning inom totalförsvaret. En stark försvarsvilja är avgörande för försvaret av Sverige. Regeringen framhåller därför vikten av de frivilliga försvarsorganisationernas roll för folkförankringen av såväl Försvarsmakten som totalförsvaret.

Veteran- och anhörigstöd

Regeringens bedömning: För att stärka och utveckla veteran- och anhörigstödet ska Försvarsmakten senast den 1 juli 2017 inrätta ett särskilt veterancentrum inom myndigheten.

Skälen för regeringens bedömning:

Veteranfrågorna är prioriterade och viktiga frågor för regeringen. Det finns ett starkt folkligt stöd för veteranerna. Att ta ett tydligt ansvar för dem är viktigt för försvarets folkliga förankring och stärker rekryteringskraften. Verksamheten utvecklas kontinuerligt av ansvariga myndigheter. Riksdagen har vid två tillfällen tillkännagivit sin mening gällande veteranpolitiken (bet. 2014/15:FöU7, rskr.2014/15:132 och bet. 2015/16:FöU8, rskr.2015/16:149). Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2016 avseende

Försvarsmakten gett myndigheten i uppdrag att redovisa hur myndigheten avser fortsätta utveckla veteran- och anhörigverksamheten, med en strävan att arbeta myndighetsöverskridande. Enligt uppdraget i regleringsbrevet skulle Försvarsmakten, med grund i det lagstadgade uppföljningsansvaret, fortsätta att utveckla konceptet för råd och vägledning till veteraner och deras anhöriga, utveckla formerna för koordinering av forskning över ett brett vetenskapligt fält, liksom metoder för att säkerställa relevant statistik. Myndigheten ska även bidra till en successivt ökad folkförankring, där veteraners meritvärde särskilt bör framhållas. I Försvarsmaktens delårsrapport 2016 redovisade myndigheten uppdraget. Regeringen konstaterar att dagens veteranenhet inom Försvarsmakten de senaste åren har utvecklats så att flera av dessa uppgifter redan omhändertats. För att ytterligare stärka myndighetens veteran- och anhörigstöd avser regeringen fatta beslut om att ett särskilt veterancentrum ska inrättas inom Försvarsmakten.

I betänkandet En svensk veteranpolitik – ett ansvar för hela samhället (SOU 2014:27) som redovisades den 7 maj 2014 föreslår utredaren bl.a. inrättandet av en nationell veteranmyndighet och att begreppet veteran bör utvidgas att gälla även civil personal. Betänkandet har remissbehandlats (se bilaga 1). Flertalet remissinstanser har i huvudsak varit positiva till betänkandet och välkomnar att staten ska ta ett ökat ansvar och ge ett tydligare erkännande till personal som har tjänstgjort i en internationell insats eller verksamhet, civil eller militär, genom en samlad och utvecklad veteranpolitik. Att inrätta en nationell veteranmyndighet har dock bemötts av kritik från ett antal remissinstanser, bl.a. Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Folke Bernadotteakademin, Statskontoret och Fortifikationsverket. Remissinstanserna motsätter sig förslaget med hänvisning till att de anser att utredningen inte med önskvärd tydlighet påvisat behov av att bilda en ny myndighet och att förslaget riskerar att leda till ett otydligt ansvarsförhållande mellan anställningsmyndigheten och den föreslagna veteranmyndigheten. När det gäller att vidga begreppet veteran till att även omfatta civil personal som på statens uppdrag genomför utlandstjänstgöring så har även det bemötts av kritik från bl.a. Folke Bernadotteakademin och

Myndigheten för samhällskydd och beredskap. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att det i dagsläget inte finns skäl för att införa en nationell veteranmyndighet eller att utvidga begreppet veteran så som det föreslås i utredningen. Regeringen avser återkomma till riksdagen när ett särskilt veterancentrum inom Försvarsmakten har inrättats.

3.4.5 Försvarsunderrättelseverksamheten

En god försvarsunderrättelseförmåga är avgörande för att i tid fatta beslut om utveckling och användning av våra stridskrafter samt för Sveriges möjligheter att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik och i övrigt för kartläggning av yttre hot mot landet. Försvarsunderrättelser ger väsentliga bidrag till Försvarsmaktens operativa förmåga. Regeringen har tidigare framhållit vikten av en god förmåga att inhämta, bearbeta, analysera och delge försvarsunderrättelser. Arbetet med att vidare stärka och utveckla dessa förmågor ska fortgå.

3.4.6 Internationellt försvarssamarbete

Regeringspartierna har kommit överens med Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna om inriktningen för försvaret för 2016–2020. I propositionen Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) redovisar regeringen en inriktning för att stärka den svenska försvarsförmågan. Inriktningen omfattar även internationellt försvarssamarbete. I propositionen anføres bland annat följande:

Säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra och hot mot freden och vår säkerhet avvärs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer. Mot bakgrund av den försämrade säkerhetspolitiska situationen i vårt närområde anser regeringen att Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten bör fördjupas. Sverige är militärt alliansfritt. Sveriges internationella försvarssamarbeten begränsas ytterst av att vi inte åtar oss försvarsförpliktelser.

Sverige är medlem i FN:s säkerhetsråd under 2017 och 2018. Under 2017 bör Sverige fortsatt bidra till FN genom deltagande i insatser, bidrag

till kapacitets- och konceptutveckling samt utbildningsstöd inom FN:s ram. Sverige bör fortsatt verka för gemensamma nordiska styrkebidrag till FN.

I linje med den av regeringen överenskomna inriktningen bör Sverige under 2017 fortsatt bidra till EU:s krishanteringsinsatser, samt arbeta för att stärka EU:s befintliga planerings- och ledningskapacitet för dessa. I enlighet med inriktningspropositionen fortsätter samarbete med NATO inom ramen för ett differentierat partnerskap.

Vid sidan av de multilaterala samarbetena spelar bilaterala relationer och samarbetsavtal en viktig roll för att stärka säkerheten i vår del av världen.

Samarbete i Norden

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet stärker fortsatt behovet av ett fördjupat nordiskt samarbete för att bidra till en stabiliserande tröskeeffekt i närområdet.

Det fördjupade samarbetet med Finland är fortsatt av särskild vikt. Under 2017 kommer arbetet med att fördjupa samarbetet med Finland att pågå inom alla stridskrafter. Etableringen av säker kommunikation på relevanta nivåer är angeläget för utvecklingen i övrigt. Operativ planering och förberedelser för gemensamt användande av civila och militära resurser i olika scenarier bör fortsätta under 2017.

Sverige ser fortsatt goda möjligheter till att fördjupa det fredstida militära samarbete med Danmark på marin- och flygområdet utifrån det samförståndsavtal som undertecknades i januari 2016. Arbetet med att implementera samförståndsavtalet bereds vidare, för att under vissa förutsättningar, kunna ge varandra tillgång till varandras sjö- och luftterritorium. Sverige har även ett omfattande försvarspolitiskt samarbete med Norge. Detta samarbete bör fortgå under 2017.

Under 2017 kommer samarbetet fortsatt fördjupas och Sverige avser arbeta för etablerandet av en kvalificerad flygövning (Northern Flag), införandet av gemensam luftlägesbild, förenklad tillståndshantering samt fortsätta det pågående arbetet med att etablera alternativbaser för flyg. Att ytterligare stärka samarbetet med ett eller flera nordiska länder är

av betydelse för att möjliggöra effektivare resursanvändning och ökad militär förmåga.

3.4.7 Beredskap och operativ verksamhet

Höjd beredskap

Krigsorganisationens beredskap för intagande av höjd beredskap i händelse av krig eller krigsfara är central för den operativa förmågan. Under 2017 ska därför arbetet med försvarsplanering och mobiliseringsplanering fortsätta i enlighet med regeringens särskilda anvisningar. Försvarsmakten ska upprätthålla beredskap att mobilisera samtliga krigsförband i enlighet med beslutade beredskapskrav.

Incidentberedskap och nationella operationer

Försvarsmakten ska upprätthålla förmåga att hävda territoriell integritet i enlighet med beslutade tillgänglighets- och beredskapskrav. Verksamheten ska anpassas mot rådande omvärldsläge och militär övningsverksamhet. Svenskt sjöterritorium och luftrum ska kontinuerligt övervakas och incidentberedskap ska upprätthållas.

Försvarsmakten bör fortsatt markera närvaro i Östersjön, inklusive på och kring Gotland i syfte att värna svenska intressen. Sverige har en möjlighet och ett ansvar att påverka utvecklingen i Östersjöområdet.

Försvarsmaktens stöd till övriga samhället

Försvarsmakten ska bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov inom ramen för befintliga förmågor och resurser. Stödet till polisen med medeltung helikopterkapacitet förlängs och regeringens avsikt är att stödet ska bli en ordinarie uppgift för Försvarsmakten.

Internationella insatser

Genom deltagande i internationella kris- hanteringsinsatser bidrar Sverige till fred, stabilitet, hävdande av internationell rätt och respekt för mänskliga rättigheter, främjande av jämställdhet samt till att motverka hot från stater

och icke-statliga aktörer mot svensk och internationell säkerhet. Det är också ett sätt att visa solidaritet och fördjupa samarbetet med länder och organisationer som är viktiga för säkerheten i vårt närområde. Internationella insatser bör genomföras med Försvarsmaktens ordinarie krigsförband eller delar av krigsförband.

Det svenska bidraget till Minusma (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali) bör enligt regeringens bedömning fortsatt utgöra en del i insatsens underrättelseenhet och innehålla för verksamhetens genomförande nödvändiga skydds- och logistikfunktioner. Bidraget föreslås även omfatta stabsofficerare vid relevanta staber. Vidare överväger regeringen att med start 2017 bidra med taktiskt transportflyg till insatsen. Regeringen avser återkomma med en proposition till riksdagen.

Regeringen anser att Sverige ska stödja utvecklingen av de afghanska säkerhetsstrukturernas förmåga att hantera säkerheten i Afghanistan genom att fortsatt bidra till utbildnings- och rådgivningsinsatsen Resolute Support Mission under 2017. Regeringen avser återkomma med en proposition till riksdagen.

Sverige stödjer den globala koalitionen ansträngningar för att besegra Daesh. Regeringen överväger en fortsättning och förstärkning under 2017 av det svenska militära bidraget till koalitionen som verkar i norra Irak, samt att lyfta den nuvarande geografiska begränsningen till norra Irak. Regeringen återkommer i det fallet med en proposition till riksdagen.

Regeringen anser att Sverige fortsatt bör genomföra insatser för säkerhetssektorreform och militärt kapacitetsbyggande. Inriktningen är att Sverige bl.a. ska bidra till EU:s utbildningsinsatser EUTM Mali, EUTM Somalia och EUTM RCA (Centralafrikanska republiken). Insatsernas syfte är att utbilda personal inom ländernas säkerhetsstyrkor.

Sverige ska vid de internationella insatserna stödja och påskynda ansträngningarna att genomföra FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 från år 2000 om kvinnor, fred och säkerhet samt säkerhetsrådsresolution 1820 från 2008 om sexuellt våld i konflikter. Att verka för genomförande av resolution 1325 och efterföljande resolutioner är prioriterat för regeringen. Genomförandet av resolutionerna

bidrar till att nå regeringens målsättningar för försvars-, säkerhets-, utrikes-, utvecklings- och jämställdhetspolitiken. I arbetet ska hänsyn tas till kvinnors roll som aktörer och till kvinnors och flickor särskilda utsatthet och skyddsbehov i kris och konflikter.

3.4.8 Materiel- och logistikförsörjning

Strategisk styrning av materieförsörjningen

Materieförsörjningen ska genom leveranser till krigsförbanden bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga. Regeringen lämnar ett förslag till investeringsplan för åren 2017–2028 (se avsnitt 3.5) för att förbättra den långsiktiga strategiska styrningen av Försvarsmaktens materieförsörjning.

Regeringen föreslår bl.a. utifrån Ekonomi- styrningsverkets förslag (ESV 2015:47) och Försvarsmaktens budgetunderlag en förändrad anslagsstruktur för Försvarsmakten. Anslaget 1:4 *Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar* avvecklas. Medlen tillförs anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*. Den förändrade anslagsstrukturen renodlar anslagen, förbättrar den ekonomiska styrningen inom försvarsområdet samt ger förutsättningar för en effektivare materieförsörjning av krigsförbanden.

Eftersom det är angeläget att tillgodose krigsförbandens, i vissa fall tidskritiska, behov inom materiel- och logistikförsörjningen krävs en viss grad av finansiell flexibilitet. Den tidigare tillsatta utredningen om en översyn av materiel- och logistikförsörjningen till Försvarsmakten (Fö 2015:01, dir. 2015:71) pågår. Utredningen kommer att lämna sitt betänkande senast i december 2016.

Riksdagen har tillkännagivit att tillgången till långräckviddiga bekämpningssystem är så betydelsefull att det bör vara en prioriterad fråga under kommande mandatperioder (bet. 2015/16:FöU3, rskr. 2015/16:49). Regeringen avser behandla frågan inför nästa försvarsinriktningsperiod (jmf. skr. 2015/16:75, s. 46).

För att klara miljömålen och bidra till en långsiktigt hållbar utveckling vid upphandlingar bedömer regeringen att försvarssektorn behöver

bli bättre på att ställa miljökrav i upphandlingarna.

Väsentliga säkerhetsintressen

I den försvarspolitiska inriktningspropositionen för 2016–2020 aviserade regeringen avsikten att fortsätta arbetet med utgångspunkter och mål som rör väsentliga säkerhetsintressen. Regeringen har sedermera i inriktningsbesluten för försvarsinriktningsperioden uppdragit åt Försvarsmakten och Försvarets materielverk att sträva efter att långsiktigt bibehålla och utveckla stridsflyg- och undervattensförmågan på ett sätt som är rationellt i förhållande till kraven på krigsduglighet och god hushållning med statens resurser.

Regeringen avser mot denna bakgrund fortsätta analysera hur Sveriges säkerhetsintressen bäst tillgodoses. En utgångspunkt för arbetet är att statens intressen av operativ effekt, kostnadseffektivitet, rationalitet samt ekonomisk balans tillgodoses.

Internationellt materiel- och logistiksamarbete

Försvaret är en nationell angelägenhet och EU:s medlemsstaters val av säkerhetspolitisk lösning återspeglas också i materieförsörjningen, t.ex. vad gäller synen på försörjningstrygghet och upprätthållande av strategiska kompetenser för militära förmågor.

Regeringen anser att det fortsatta arbetet inom EU avseende industri- och marknadsfrågor därför bör beakta försvarsmaterielmarknadens särart och behovet att tillgodose medlemsstaternas säkerhetsintressen, inom ramen för den gemensamma marknaden. I detta sammanhang beaktar regeringen även möjligheten att upprätthålla den transatlantiska länken.

De samarbeten som Sverige ingår ska värderas utifrån hur samarbetet bidrar till krigsförbandens operativa förmåga på kort och lång sikt samt en säkerhetspolitisk helhetsbedömning.

Exportstöd

Regeringen bedömer att exportstödjande verksamhet bör användas som ett medel för att främja en kostnadseffektiv materieförsörjning

och därmed bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga. Särskilt inom undervatten- och stridsflygområdet bedöms export vara betydelsefullt för en kostnadseffektiv materieförsörjning av förbanden genom att över tid bidra till finansiering av nödvändig utveckling och produktion. Regeringen anser att en grundläggande utgångspunkt för statens engagemang i exportfrågor är att det finns en tydlig koppling till Försvarsmaktens operativa förmåga, kort- och långsiktigt. Det ska också finnas ett förhandsbesked från Inspektionen för strategiska produkter om den tilltänkta exporten eller samarbetet är kontrollerat enligt krigsmateriellagen (1992:1300). Det exportstöd som staten genomför kommer därför under 2017 att utgå från en försvars- och säkerhetspolitisk helhetsbedömning som inbegriper konsekvenserna för Försvarsmaktens operativa förmåga.

3.4.9 Forskning och utveckling

Regeringen kommer under 2017 att fortsätta den successiva ominriktningen av forskning och utveckling på försvarsområdet mot att i större utsträckning öka Försvarsmaktens möjligheter att möta framtida hot.

Regeringen ser fortsatt positivt på civil-militära samarbeten för att främja effektiviteten i forskningsverksamheten. Även internationell samverkan är ett betydelsefullt verktyg för att uppnå en högre effektivitet. Regeringen avser förstärka forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden.

Den av regeringen 2015 tillsatta utredningen Forskning och utveckling på försvarsområdet (dir. 2015:103) ska redovisa sitt uppdrag senast den 16 december 2016. Regeringen avser därefter att återkomma till riksdagen med de förslag som kan bli aktuella med anledning av utredningen.

3.5 Budgetförslag

3.5.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

2015	Utfall	24 885 126	Anslags-sparande	-268 371
2016	Anslag	26 304 776 ¹	Utgifts-prognos	25 662 597
2017	Förslag	32 533 082		
2018	Beräknat	33 308 089 ²		
2019	Beräknat	33 984 920 ³		
2020	Beräknat	35 668 482 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 32 776 294 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 32 807 840 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 33 682 845 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utbildnings- och övningsverksamhet för utvecklingen av Försvarsmaktsorganisationen, planering, insatser samt försvarsunderrättelseverksamhet. Anslaget får vidare användas till att finansiera åtgärder med avsikt att bibehålla materielens eller anläggningens tekniska förmåga eller prestanda samt åtgärder för att upprätthålla minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget används även för stöd till frivilliga försvarsorganisationer samt för stöd till veteran- och anhörigorganisationer. Även fasta kostnader för multinationella samarbeten finansieras från detta anslag. Anslaget får vidare användas för det säkerhetsfrämjande samarbetet med andra länder samt till exportfrämjande åtgärder inom försvarssektorn.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2017–2028 godkänns som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar.

Skälen för regeringens förslag:

Investeringsplanen är regeringens förslag till inriktning för vidmakthållande av befintliga investeringar för åren 2017–2028 och dess struktur bygger på investeringsplaneringsutredningens förslag (SOU 2014:15). Förslaget till inriktning utgår från planerat investeringsbehov i enlighet med den försvarspolitiska

inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251). Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringsplanens omfattning och inriktning för perioden 2017–2028 med utgångspunkt i nuvarande materielbehov. Regeringen anser att förslaget bör ses i ett helhetsperspektiv kopplat till målen för det militära försvaret, krigsförbandens krigsduglighet och Försvarsmaktsorganisationens utveckling.

Regeringen kommer årligen återkomma till riksdagen med en uppdatering av inriktningen för det aktuella budgetåret och de efterföljande sex åren. Senast i samband med genomförandet av nästa försvarspolitiska inriktningsbeslut, för perioden efter 2020, bör regeringen redovisa en ny investeringsplan för den då aktuella tolvårsperioden.

Tabell 3.7 Investeringsplan för vidmakthållande av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023- 2028	Summa 2017- 2028
Vidmakthållande av befintliga investeringar anslaget 1:1										
Arméstridskrafter	784	834	552	699	890	830	816	744	5 151	9 682
Marinstridskrafter	861	1 030	902	997	737	900	720	688	4 660	9 604
Flygstridskrafter	2 676	2 163	2 155	1 994	1 829	2 023	2 090	2 145	12 865	25 101
Operativ ledning	1 469	1 380	1 105	1 246	1 086	1 161	1 227	1 246	7 415	14 486
Logistik	988	880	850	708	1 115	836	903	858	4 194	9 464
Stödfunktioner	-21	1 397	1 281	1 151	1 252	1 350	1 344	1 419	8 315	16 112
Summa utgifter för vidmakthållande	6 757	7 684	6 845	6 795	6 909	7 100	7 100	7 100	42 600	84 449
<i>Varav projektrelaterade</i>										
Myndighetskostnader (FMV)	916	916	931	935	952	978	978	978	5 868	11 620
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	1 193	1 146	1 570	801	753	774	774	774	4 644	10 091
Finansiering										
Anslag	6 757	7 684	6 845	6 795	6 909	7 100	7 100	7 100	42 600	84 449
Summa finansiering	6 757	7 684	6 845	6 795	6 909	7 100	7 100	7 100	42 600	84 449

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 18 000 000 000 kronor 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2017 ingår objekt med ekonomiskt utfall fr.o.m. 2018 som redan beställts (utestående åtaganden) och objekt som

planeras beställas under 2017 (nya åtaganden). Anskaffningar inom anslaget hänför sig till vidmakthållande av tidigare investeringar i materiel och anläggningar. Verksamheten omfattar bl.a. underhåll av Försvarsmaktens materiel och anläggningar som inte är av löpande eller driftskaraktär. Verksamheten bidrar därmed till att uppfylla målen för det militära försvaret och bibehålla krigsförbandens krigsduglighet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 18 000 000 000 kronor 2018–2022.

Tabell 3.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2022
Ingående åtaganden	20 078 348			
Nya åtaganden	3 336 429			
Infriade åtaganden	-5 625 591	-5 684 607	-5 549 310	-6 555 269
Utestående åtaganden	17 789 186			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	18 000 000			

Anm: Åtaganden för 2017 omfattar även åtaganden som har flyttats från anslaget 1:4 *Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar*.

Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Förslaget till investeringsplan utgörs väsentligen av större vidmakthållande som Försvarsmakten har beställt under 2016 eller tidigare, samt större beställningar under 2017 enligt nu liggande planering.

Tabell 3.9 Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Vidmakthållande indirekt eldsystem
	Återanskaffning Grk ammunition
	Vidmakthållande Stridsfordonssystem
	Vidmakthållande utbildningsmateriel
Marinstridskrafter	Vidmakthållande sensorer
	Vidmakthållande sjöinformationssystem
	Vidmakthållande Ubåt och ubåträddningssystem
	Vidmakthållande Sjöstridssystem
Flygstridskrafter	Vidmakthållande JAS 39 Gripen
	Vidmakthållande Stridsflygsystem
	Vidmakthållande Helikoptersystem
	Vidmakthållande Transportflygsystem
	Vidmakthållande SK60
Operativ ledning	Vidmakthållande gemensamt ledningsstöd
	Vidmakthållande Fasta nät
Logistik	Vidmakthållande förplägnadssystem
	Vidmakthållande personligt utrustningssystem
	Vidmakthållande logistikledningssystem
Stödfunktioner	Återanskaffning reservmateriel

Regeringens överväganden

För att förbättra den ekonomiska styrningen inom försvarsområdet och ge förutsättningar för en effektivare materielförsörjning av krigsförbanden samt mot bakgrund av Ekonomistyrningsverkets förslag (ESV 2015:47) föreslår regeringen en förändrad anslagsstruktur för Försvarsmakten. Förslaget innebär att anslaget 1:4 *Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar* avvecklas och att den del av verksamheten som avser att bibehålla materielens tekniska förmåga eller prestanda samt åtgärder för att upprätthålla minsta bestånd av beredskapsvaror i lager finansieras via anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*. Till följd av detta kompletteras ändamålet för anslaget.

Anslaget har i förhållande till 2016 beräknats enligt följande.

I syfte att renodla anslagen och förbättra den ekonomiska styrningen inom försvarsområdet föreslås anslaget öka med 5,9 miljarder kronor fr.o.m. 2017 genom överföring från 1:4 *Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar*.

Till följd av att Lantmäteriet, fr.o.m. den 1 maj 2016, i stället för Försvarsmakten, är

ansvarig tillståndsmyndighet för spridning av sammanställningar av geografisk landinformation som inhämtats från luftfartyg eller liknande registrering, föreslås anslaget minska med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2017. Anslaget 1:8 *Lantmäteriet* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik föreslås öka med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 9,9 miljoner kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 It-politik under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Vidare föreslås anslaget minska med 250 000 kronor fr.o.m. 2017. Anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* föreslås öka med motsvarande belopp i syfte att öka verksamhetsbidraget till Centralförbundet Folk och Försvar.

Anslaget har vidare i förhållande till 2016, med anledning av vad regeringen anfört i tidigare budgetpropositioner, beräknats enligt följande.

Så som aviserades i budgetpropositionen för 2016 ökade anslaget för att stärka den operativa förmågan i krigsförbanden. Därmed föreslås anslaget öka med 126 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 360 miljoner kronor 2018, 351 miljoner kronor 2019 och 620 miljoner kronor 2020.

Av samma anledning föreslogs en omföring mellan anslag. Till följd av detta ökade anslaget med 300 miljoner kronor 2016–2018. Anslaget beräknas därmed minska med 300 miljoner fr.o.m. 2019. Anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* minskas med motsvarande belopp 2016–2018.

Vidare ökade anslaget till följd av rationaliseringen inom logistikverksamheten. Mot bakgrund av detta beräknas anslaget öka med 58 miljoner kronor fr.o.m. 2017.

Som aviserades i budgetpropositionen för 2015 ökade anslaget i syfte att stärka Sveriges försvarsförmåga. Med anledning av detta föreslås anslaget öka med 15 miljoner kronor 2017. Vidare beräknas anslaget öka med 170 miljoner kronor 2018, 550 miljoner kronor 2019 och 1 265 miljoner kronor 2020.

Vidare ökade anslaget för att möjliggöra överlåtelse av fastighet till följd av utbyggnaden av Stockholms tunnelbana. I jämförelse med 2016 föreslås anslaget minska med 20 miljoner kronor.

Vidare minskade anslaget för att finansiera prioriterade satsningar. Anslaget föreslås därför minska med 105 000 kronor 2017 och beräknas öka med 1,3 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Som aviserades i budgetpropositionen för 2014 ökade anslaget i syfte att stödja reformeringen av det militära försvaret. En ökning av anslaget om 100 miljoner kronor föreslås 2017 för att fortsätta reformeringen.

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	26 304 776	26 304 776	26 304 776	26 304 776
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	28 911	456 175	973 711	1 581 308
Beslut	6 201 396	6 645 430	6 920 456	8 134 222
Överföring till/från andra anslag	-2 000	-2 032	-2 072	-2 118
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	32 533 082	33 308 089	33 984 920	35 668 482

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 32 533 082 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 33 308 089 000 kronor, 33 984 920 000 kronor respektive 35 668 482 000 kronor.

3.5.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

2015	Utfall	923 306	Anslags- sparande	955 529
2016	Anslag	1 025 715 ¹	Utgifts- prognos	946 217
2017	Förslag	1 132 851		
2018	Beräknat	1 148 144 ²		
2019	Beräknat	1 168 630 ³		
2020	Beräknat	1 194 830 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 132 933 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 132 932 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 132 933 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för särutgifter för den verksamhet med förband utomlands som Försvarsmakten genomför efter beslut av riksdag och regering. Vidare får anslaget användas för Sveriges del av de gemensamma kostnader som kan komma att uppstå i samband med EU-ledda insatser internationellt, som finansieras via den s.k. ATHENA-mekanismen. Vidare får anslaget användas för särutgifter för Försvarsmaktens bidrag till insatser internationellt som inte innebär sändande av väpnad styrka till andra länder, förutom militärobservatörer, samt sekondering av personal till internationella stabsbefattningar kopplade till pågående insatser.

Regeringens överväganden

Tabell 3.12 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 124 715	1 124 715	1 124 715	1 124 715
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	8 076	23 285	43 769	69 965
Beslut	60	144	146	150
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 132 851	1 148 144	1 168 630	1 194 830

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 132 851 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 148 144 000 kronor, 1 168 630 000 kronor respektive 1 194 830 000 kronor.

3.5.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	9 844 979		-62 423
2016	Anslag	8 865 827 ¹	Utgifts- prognos	9 506 513
2017	Förslag	10 369 356		
2018	Beräknat	10 650 286 ²		
2019	Beräknat	12 163 847 ³		
2020	Beräknat	12 533 194 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 520 256 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 813 632 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 11 928 605 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utveckling, anskaffning, återanskaffning och avveckling av anslagsfinansierad materiel och anläggningar. Anslaget finansierar även åtgärder,

avseende anslagsfinansierad materiel och anläggningar, där avsikten är att förändra teknisk förmåga eller prestanda inklusive förlängning av livstiden. Vidare får anslaget användas för finansiering av förstagångsanskaffning av beredskapsvaror samt anskaffning med syfte att öka minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget finansierar omställnings- och avvecklingskostnader som kan komma att uppstå inom ramen för pågående omstrukturering av logistik- och materiel-försörjningen samt forskning och utveckling.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2017–2028 godkänns som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar.

Skälen för regeringens förslag:

Investeringsplanen är regeringens förslag till inriktning för materielinvesteringar 2017–2028 och dess struktur bygger på Investeringsplaneringsutredningens förslag (SOU 2014:15). Förslaget till inriktning utgår från planerat materielbehov i enlighet med den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251). Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för perioden 2017–2028 med utgångspunkt i nuvarande materielbehov.

Regeringen anser att förslaget bör ses i ett helhetsperspektiv kopplat till målen för det militära försvaret, krigsförbandens krigsduglighet och Försvarsmaktsorganisationens utveckling.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i enskilda materielanskaffningar är alltså betydande. Förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och bemyndiganderam, är därför inte osannolika.

Regeringen kommer årligen återkomma till riksdagen med en uppdatering av inriktningen för det aktuella budgetåret och de efterföljande

sex åren. Senast i samband med genomförandet av nästa försvarspolitiska inriktningsbeslut, för perioden efter 2020, avser regeringen redovisa en

ny investeringsplan för den då aktuella tolvårsperioden.

Tabell 3.14 Investeringsplan för anskaffning av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023- 2028	Summa 2017- 2028
Anskaffning och utveckling av nya investeringar anslaget 1:3										
Arméstridskrafter	1 788	1 146	2 153	1 796	2 506	2 670	2 923	2 832	16 733	31 613
Marinstridskrafter	1 711	1 674	2 004	2 734	2 053	1 206	2 040	2 699	13 400	26 136
Flygstridskrafter	4 852	3 910	4 040	3 838	5 279	6 362	5 891	5 329	29 806	60 545
Operativ ledning	1 186	1 048	1 179	1 250	1 021	1 223	1 187	1 188	10 239	17 287
Logistik	251	257	336	224	109	308	35	171	1 118	2 301
Stödfunktioner	56	198	679	830	1 239	1 287	980	837	7 049	12 901
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	9 844	8 233	10 391	10 672	12 207	13 056	13 056	13 056	78 345	150 783
<i>Varav projektrelaterade myndighetskostnader (FMV)</i>	<i>613</i>	<i>613</i>	<i>623</i>	<i>631</i>	<i>642</i>	<i>657</i>	<i>657</i>	<i>657</i>	<i>3 942</i>	<i>7 809</i>
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>7 777</i>	<i>6 615</i>	<i>8 206</i>	<i>8 433</i>	<i>9 228</i>	<i>10 293</i>	<i>10 293</i>	<i>10 293</i>	<i>61 758</i>	<i>118 504</i>
Finansiering										
Anslag	9 844	8 233	10 391	10 672	12 207	13 056	13 056	13 056	78 345	150 783
Summa finansiering	9 844	8 233	10 391	10 672	12 207	13 056	13 056	13 056	78 345	150 783

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 75 000 000 000 kronor 2018–2027.

under 2017 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 75 000 000 000 kronor 2018–2027.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2017 ingår objekt med ekonomiskt utfall fr.o.m. 2018 som redan beställts (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2017 (nya åtaganden). Försvarsmakten behöver besluta om anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar som sträcker sig över flera år. Anskaffningarna bidrar till att uppfylla målen för det militära försvaret och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet. Verksamheten omfattar även avveckling av tidigare investeringar i materiel samt utfasning av förbrukad eller utsliten materiel. Regeringen bör därför bemyndigas att

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2027
Ingående åtaganden	62 587 860	63 847 915	68 261 731			
Nya åtaganden	10 771 703	12 593 816	16 421 062			
Infriade åtaganden	-9 511 648	-8 180 000	-10 004 078	-10 156 018	-11 416 363	-53 106 334
Utestående åtaganden	63 847 915	68 261 731	74 678 715			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	66 000 000	70 900 000	75 000 000			

Anm: Åtaganden för 2017 omfattar även åtaganden som har flyttats från anslaget 1:4 Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar.

Redovisning av anskaffningar

Förslaget till investeringsplan utgörs huvudsakligen av större anskaffningar som Försvarsmakten har beställt under 2016 eller tidigare, samt avser att beställa inom försvarsperioden enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 3.16 Redovisning av anskaffningar

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Anskaffning Archer
	Renovering av stridsvagn 122
	Fordonsburet granatkastarsystem
	Utökad pansarvärnsförmåga
	Renovering av stridsfordon 90
	Anskaffning av lastbilar
	Anskaffning av insatsförmåga luftvärn
	Anskaffning av brobandvagn
Marinstridskrafter	Anskaffning Medelräckviddigt luftvärn
	Modifiering av korvetter Gävle/Sundsvall
	Halvtidsmodifiering av Spårö/Sturkö
	Anskaffning undervattenssensorer
	Anskaffning av Ubåt A-26
	Halvtidsmodifiering av ubåt typ Gotland
	Anskaffning av nytt lätt torpedsystem
	Halvtidsmodifiering av stridsbåt 90
Anskaffning Bojbat	
Flygstridskrafter	Utveckling och anskaffning av JAS 39
	Livstidsförlängning TP84
	Anskaffning flygbasskydd
	Anskaffning av underhåll av helikopter 14
	Anskaffning av helikopter 14
Operativ ledning	Anskaffning av infoinfrastruktur
	Anskaffa yttäckande samband
Logistik	Anskaffning Taktiska tält
Stödfunktioner	Systemledning gemensamt

Regeringens överväganden

För att förbättra den ekonomiska styrningen inom försvarsområdet och ge förutsättningar för en effektivare materielförsörjning av krigsförbanden, samt mot bakgrund av Ekonomistyrningsverkets förslag (ESV 2015:47), föreslår regeringen en förändrad anslagsstruktur för Försvarsmakten. Förslaget innebär att anslaget 1:4 *Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar* avvecklas och att den del av verksamheten som avser att förändra materielens tekniska förmåga eller prestanda, avveckla, förlänga livstiden, förstagångsanskaffning av beredskapsvaror samt anskaffning med syfte att öka minsta bestånd av beredskapsvaror i lager finansieras via anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*. Till följd av detta kompletteras ändamålet för anslaget.

Anslaget har i förhållande till 2016 beräknats enligt följande.

I syfte att förbättra den ekonomiska styrningen inom försvarsområdet föreslås anslaget öka med 1,35 miljarder kronor fr.o.m. 2017.

Anslaget har vidare i förhållande till 2016, med anledning av vad regeringen anfört i tidigare budgetpropositioner, beräknats enligt följande.

Så som aviserades i budgetpropositionen för 2016 ökade anslaget för att stärka den operativa förmågan i krigsförbanden. Till följd av detta föreslås anslaget öka med 191 miljoner kronor 2017. Vidare beräknas anslaget öka med 303 miljoner kronor 2018, 437 miljoner kronor 2019 och 423 miljoner kronor 2020.

Av samma anledning föreslås en omföring mellan anslag 2016–2018. Till följd av detta minskade anslaget med 300 miljoner kronor 2016–2018. Anslaget beräknas därmed öka med 300 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Vidare minskade anslaget för att finansiera utökade behov av vidmakthållande. Till följd av detta föreslås anslaget minska med 100 miljoner kronor fr.o.m. 2017.

Därutöver minskade anslaget till följd av rationaliseringar inom logistikverksamheten. Anslaget föreslås därmed minska med 58 miljoner kronor fr.o.m. 2017.

Så som aviserades i budgetpropositionen för 2015 ökade anslaget för att stärka Sveriges försvarsförmåga. Till följd av detta föreslås anslaget öka med 430 miljoner kronor 2017, 475 miljoner kronor 2018, 1 360 miljoner kronor 2019 och 1 505 miljoner kronor 2020.

Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	8 415 827	8 415 827	8 415 827	8 415 827
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	138 861	244 597	392 465	572 447
Beslut	1 814 668	1 989 862	3 355 555	3 544 920
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	10 369 356	10 650 286	12 163 847	12 533 194

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 10 369 356 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 650 286 000 kronor, 12 163 847 000 kronor respektive 12 533 194 000 kronor.

3.5.4 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	583 678	Anslags- sparande	-466
2016	Anslag	605 058 ¹	Utgifts- prognos	595 912
2017	Förslag	586 542		
2018	Beräknat	591 905 ²		
2019	Beräknat	591 905 ³		
2020	Beräknat	591 905 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera forskning och teknikutveckling. Anslaget får vidare finansiera det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP), verksamhet vid luftstridssimuleringscentrum (FLSC) samt övrig flygteknisk forskning. Anslaget får också finansiera forsknings- och utvecklingsverksamhet som genomförs inom ramen för det svenska deltagandet i den europeiska försvarsbyrån (EDA).

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2016, med anledning av vad regeringen anfört i tidigare budgetpropositioner, beräknats enligt följande.

Så som aviserades i budgetpropositionen för 2016 minskades anslaget i syfte att stärka Sveriges försvarsförmåga. I samma syfte föreslås anslaget minska med 20 miljoner kronor fr.o.m. 2017. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* föreslås öka med motsvarande belopp.

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	605 058	605 058	605 058	605 058
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-19 991	-19 990	-19 990	-19 990
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	1 475	6 837	6 837	6 837
Förslag/beräknat anslag	586 542	591 905	591 905	591 905

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 1 475 000 kr 2017 och 6 837 000 kr 2018 vilket motsvarar den preliminära prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 586 542 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 591 905 000 kronor, 591 905 000 kronor respektive 591 905 000 kronor.

3.5.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	8 359		4 765
2016	Anslag	12 916 ¹	10 349
2017	Förslag	10 499	
2018	Beräknat	10 685 ²	
2019	Beräknat	10 898 ³	
2020	Beräknat	11 140 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 500 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 499 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 10 500 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten bedriver med att kontrollera försvarsunderrättelseverksamheten hos de myndigheter som enligt förordningen (2000:131) om försvarsunderrättelseverksamhet bedriver sådan verksamhet, samt att i enlighet

med lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet verkställa beslut om tillgång till signalbärare.

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2016 beräknats enligt följande.

Anslaget föreslås minska med 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2017. Sedan myndigheten bildades har verksamheten, dess omfattning och kostnader stabiliserats på en nivå som ger en god kontroll över försvarsunderrättelseverksamheten.

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 916	12 916	12 916	12 916
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	125	355	620	920
Beslut	-2 542	-2 586	-2 638	-2 696
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	10 499	10 685	10 898	11 140

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 10 499 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 685 000 kronor, 10 898 000 kronor respektive 11 140 000 kronor.

3.5.6 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	17 807	Anslags-sparande	5 617
2016	Anslag	24 248 ¹	Utgifts-prognos	20 699
2017	Förslag	24 522		
2018	Beräknat	25 512 ²		
2019	Beräknat	26 308 ³		
2020	Beräknat	26 823 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 525 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 525 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 24 526 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera lämplighetsundersökningar av totalförsvarspliktiga, centralredovisning av totalförsvarets personal, registerföring över krigsplacerad personal samt enskilda ärenden inom området. Vidare får anslaget användas till att finansiera Totalförsvarets rekryteringsmyndighets verksamhet med att ge myndigheter och andra med bemanningsansvar inom totalförsvaret stöd och service avseende bemanning.

Avgiftsbelagd verksamhet vid Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tabell 3.23 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	146 775 -	133 963 -	12 812 -
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	149 300 -	146 300 -	3 000 -
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	155 000 -	154 000 -	1 000 -

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2016 beräknats enligt följande.

Anslaget minskas med 199 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 It-politik under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	24 248	24 248	24 248	24 248
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	471	1 466	2 268	2 787
Beslut	-197	-202	-208	-212
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	24 522	25 512	26 308	26 823

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 522 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 512 000 kronor, 26 308 000 kronor respektive 26 823 000 kronor.

3.5.7 1:7 Officersutbildning m.m.

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	2018	Anslags-sparande	5 361
2015	Utfall	208 572		
2016	Anslag	209 705 ¹	Utgifts-prognos	206 694
2017	Förslag	211 961		
2018	Beräknat	215 655 ²		
2019	Beräknat	219 828 ³		
2020	Beräknat	224 727 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 212 212 tkr i 2017 års prismet.

³ Motsvarar 212 212 tkr i 2017 års prismet.

⁴ Motsvarar 212 211 tkr i 2017 års prismet.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera det treåriga officersprogrammet vid Försvarshögskolan. Vidare får anslaget finansiera forskning och utveckling m.m. inom vissa av högskolans kompetensområden. Anslaget får även användas för att finansiera kurser inom ramen för Partnerskap för fred (PPF) samt viss forskning och analysstöd för regeringens behov.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	209 705	209 705	209 705	209 705
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 096	5 532	9 697	14 587
Beslut	160	418	426	435
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	211 961	215 655	219 828	224 727

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 211 961 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020

beräknas anslaget till 215 655 000 kronor, 219 828 000 kronor respektive 224 727 000 kronor.

3.5.8 1:8 Försvarets radioanstalt

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1: 8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

År	Utfall	2018	Anslags-sparande	-3 661
2015	Utfall	881 923		
2016	Anslag	924 926 ¹	Utgifts-prognos	908 038
2017	Förslag	979 689		
2018	Beräknat	1 051 752 ²		
2019	Beräknat	1 072 730 ³		
2020	Beräknat	1 096 536 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 033 797 tkr i 2017 års prismet.

³ Motsvarar 1 033 797 tkr i 2017 års prismet.

⁴ Motsvarar 1 033 797 tkr i 2017 års prismet.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera signalspaning och informationssäkerhetsverksamhet m.m. som Försvarets radioanstalt bedriver och kapitalkostnaden för den teknikutveckling som behövs för dessa verksamheter. Anslaget får även användas för Försvarets radioanstalts bidrag till att ge förvarning om förändrade förhållanden i vår omvärld samt myndighetens lämnande av stöd vid fredsfrämjande internationell verksamhet.

Avgiftsbelagd verksamhet vid Försvarets radioanstalt

Tabell 3.28 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	4 795	4 797	-2
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Prognos 2016	4 000	4 000	0
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Budget 2017	1 000	1 000	0
(varav tjänsteexport)	-	-	-

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2016, med anledning av vad regeringen anfört i tidigare budgetpropositioner, beräknats enligt följande.

Så som aviserades i budgetpropositionen för 2016 ökade anslaget fr.o.m. 2016 för att stärka försvarsunderrättelseförmågan. I samma syfte föreslås anslaget öka med 44 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 99 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.29 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	924 926	924 926	924 926	924 926
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	10 729	26 979	45 966	67 512
Beslut	44 034	99 847	101 838	104 098
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	979 689	1 051 752	1 072 730	1 096 536

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 979 689 000 kronor anvisas anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 051 752 000 kronor, 1 072 730 000 kronor respektive 1 096 536 000 kronor.

3.5.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor				
2015	Utfall	168 956	Anslags- sparande	4 685
2016	Anslag	178 796 ¹	Utgifts- prognos	176 269
2017	Förslag	176 045		
2018	Beräknat	159 580 ²		
2019	Beräknat	162 974 ³		
2020	Beräknat	166 542 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 156 450 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 156 449 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 156 450 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet samt åtgärder för att främja den svenska försvarsindustrins exportverksamhet. Anslaget får även finansiera forskning avseende skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel (CBRN) samt forskning och analysstöd för regeringens behov. Anslaget får vidare finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden.

Avgiftsbelagd verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 3.31 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	893 669	885 753	7 916
(varav tjänsteexport)	44 547	40 395	4 152
Prognos 2016	897 500	897 500	0
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	0
Budget 2017	899 404	896 104	3 300
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	0

Regeringens överväganden

Till följd av att medel tillförs för att finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden kompletteras ändamålet för anslaget.

Anslaget har i förhållande till 2016 beräknats enligt följande.

För att finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden föreslås anslaget öka med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2017. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet föreslås minska med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 228 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 It-politik under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Anslaget har vidare i förhållande till 2016, med anledning av vad regeringen anfört i tidigare budgetpropositioner, beräknats enligt följande.

Så som aviserades i budgetpropositionen för 2015 minskas anslaget i syfte att finansiera en satsning för att stärka Sveriges försvarsförmåga. Därför föreslås anslaget minska med 10 miljoner kronor 2017 och beräknas minska med 30 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.32 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	178 796	178 796	178 796	178 796
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	2 468	6 094	10 027	14 161
Beslut	-5 218	-25 309	-25 848	-26 414
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	176 045	159 580	162 974	166 542

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 176 045 000 kronor anvisas anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* för 2017. För 2018, 2019 och

2020 beräknas anslaget till 159 580 000 kronor, 162 974 000 kronor respektive 166 542 000 kronor.

3.5.10 1:10 Nämnder m.m.

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	5 477	Anslags-sparande	324
2016	Anslag	5 801 ¹	Utgifts-prognos	5 718
2017	Förslag	6 051		
2018	Beräknat	6 051 ²		
2019	Beräknat	6 051 ³		
2020	Beräknat	6 051 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som bedrivs av vissa mindre nämnder samt bidrag till exempelvis Svenska Röda Korset och Centralförbundet Folk och Försvar.

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2016 beräknats enligt följande.

Anslaget föreslås öka med 250 000 kronor fr.o.m. 2017 i syfte att öka verksamhetsbidraget till Centralförbundet Folk och Försvar. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* föreslås minska med motsvarande belopp.

Tabell 3.34 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 801	5 801	5 801	5 801
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	250	250	250	250
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	6 051	6 051	6 051	6 051

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 6 051 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 051 000 kronor, 6 051 000 kronor respektive 6 051 000 kronor.

3.5.11 Försvarets materielverk

Avgiftsbelagd verksamhet vid Försvarets materielverk

Försvarets materielverk är, med undantag av det nedan behandlade anslaget 1:11 *Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.*, en avgiftsfinansierad myndighet vars främsta uppgift är att anskaffa, vidmakthålla och avveckla materiel och förnödenheter på uppdrag av Försvarmakten och andra kunder. Myndigheten förser även Försvarmakten med logistiskt stöd i form av materielförsörjning, underhåll och service.

Myndigheten bistår Försvarmakten i fråga om långsiktig materielförsörjningsplanering och materielsystemkunskap. För de enskilda uppdragen utformar Försvarets materielverk offerter utifrån Försvarmaktens fastställda materielplan.

Försvarmakten gör sedan kundbeställningar gentemot Försvarets materielverk. Kundbeställningarna utgör ett åtagande för Försvarets materielverk gentemot kunden och är grunden för uppföljning av myndighetens verksamhet. Försvarets materielverk får disponera intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten.

Tabell 3.35 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	20 888 847	-20 934 345	-45 498
(varav tjänsteexport)	163 779	166 936	-3 157
Prognos 2016	18 079 000	-18 079 000	0
(varav tjänsteexport)	100 000	-100 000	0
Budget 2017	17 634 000	17 634 000	0
(varav tjänsteexport)	100 000	-100 000	0

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 19 000 000 000 kronor för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital.

Skälen för regeringens förslag: Försvarets materielverk behöver ett rörelsekapital för att finansiera utestående förskott till industrin och övrigt behov av rörelsekapital samt för hanteringen av vissa avtal inom försvarsexportområdet.

3.5.12 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	62 156	Anslags-sparande	4 269
2015	Utfall	62 156	Anslags-sparande	4 269
2016	Anslag	109 220 ¹	Utgifts-prognos	95 825
2017	Förslag	89 678		
2018	Beräknat	80 590 ²		
2019	Beräknat	82 177 ³		
2020	Beräknat	83 997 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 79 185 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 79 150 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 79 150 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Försvarets materielverks tillhandahållande av resurser inom materiel- och logistikförsörjning för stöd till regeringen. Anslaget får även användas för att finansiera verksamhet avseende överlåtelse och upplåtelse av materiel, exportstöd inom försvarsområdet samt avvecklingskostnader m.m. till följd av avvecklingen av Försvarexportmyndigheten. Anslaget får vidare användas för, inom ovan nämnda område, Försvarets materielverks förvaltningskostnader. Anslaget får likaså användas till Sveriges certifieringsorgan för it-säkerhet (CSES) samt signatörskapet för Common Criteria Recognition Arrangement (CCRA).

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den genomförda omorganisationen av den exportstödande verksamheten inom försvarsområdet samt riksdagens behandling av budgetpropositionen för 2016 så ändras ändamålet för anslaget.

Anslaget har i förhållande till 2016 beräknats enligt följande.

Anslaget minskas med 653 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 It-politik under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Anslaget har i förhållande till 2016, med anledning av vad regeringen anfört i tidigare budgetpropositioner, beräknats enligt följande.

Så som aviserades i budgetpropositionen för 2016 ökas anslaget för att finansiera de uppgifter som förts över från Försvarexportsmyndigheten till Försvarets materielverk. Till följd av detta föreslås anslaget minska med 19,7 miljoner kronor 2017 och beräknas minska med 30,2 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.37 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	109 220	109 220	109 220	109 220
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	922	2 876	5 134	7 667
Beslut	-719	-878	-895	-915
Överföring till/från andra anslag	-19 746	-30 628	-31 283	-31 976
Övrigt	1	0	1	1
Förslag/beräknat anslag	89 678	80 590	82 177	83 997

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 89 678 000 kronor anvisas anslaget 1:11 *Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 80 590 000 kronor, 82 177 000 kronor respektive 83 997 000 kronor.

Överlåtelse och upplåtelse av materiel

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017–2020 besluta om upplåtelse och överlåtelse av materiel under förutsättning att materielen kan avvaras med hänsyn till Försvarmaktens operativa förmåga och att det i övrigt är i linje med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för 2016–2020.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har enligt 8 kap. 6 § budgetlagen (2011:203) mandat att överlåta viss materiel. En förutsättning för en sådan överlåtelse är att materielen (lös egendom) inte behövs för statens verksamhet.

Regeringen anförde i inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109) att det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden 2016 t.o.m. 2020 är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret. Regeringen anförde i samma proposition att exportstödande verksamhet bör användas som ett medel för att främja en kostnadseffektiv materiel- och logistikförsörjning samt att export också stärker företagets möjligheter att bibehålla en stark konkurrenskraftig teknologinivå och den kompetens som krävs för att underhålla och vidmakthålla Försvarsmaktens materielsystem. Sådan export kan också innebära möjligheter till kostnadsdelning och därmed lägre kostnader för vidmakthållande och vidareutveckling för Försvarsmakten.

I denna utveckling mot ökad operativ förmåga i krigsförbanden bör materiel, som visserligen behövs för statens verksamhet, kunna överlåtas eller upplåtas under förutsättning att materielen kan avvaras med hänsyn till Försvarsmaktens operativa förmåga och att det i övrigt är i linje med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för perioden 2016–2020.

Upplåtelse eller överlåtelse av sådan materiel som utgör krigsmateriel förutsätter även att ett tillstånd lämnas enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

3.5.13 1:12 Försvarsunderrättelse-domstolen

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:12 Försvarsunderrättelse-domstolen

Tusental kronor

År	Utfall	7 004	Anslags-sparande	1 040
2016	Anslag	7 922 ¹	Utgifts-prognos	8 039
2017	Förslag	8 000		
2018	Beräknat	8 144 ²		
2019	Beräknat	8 308 ³		
2020	Beräknat	8 492 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 000 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 000 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 8 000 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Försvarsunderrättelse-domstolen bedriver med att pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.39 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Försvarsunderrättelse-domstolen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	7 922	7 922	7 922	7 922
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	79	223	387	571
Beslut	-1	-1	-1	-1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	8 000	8 144	8 308	8 492

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 8 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Försvarsunderrättelse-domstolen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 144 000 kronor, 8 308 000 kronor respektive 8 492 000 kronor.

4 Samhällets krisberedskap

4.1 Mål för samhällets krisberedskap

Krisberedskap

De av regeringen angivna målen för krisberedskap, som förtydligades i budgetpropositionen för 2015, indelas i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen

- att minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet,
- att värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder. Krisberedskapsarbete utgör också en utgångspunkt för arbete med det civila försvaret.

Civilt försvar

Civilt försvar är den verksamhet som myndigheter, kommuner och landsting samt enskilda, företag och föreningar m.fl. vidtar i fredstid i form av beredskapsplanering och civil verksamhet som behövs under krigsförhållanden.

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att

målet för det civila försvaret från och med 2016 ska vara att

- värna civilbefolkningen,
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och
- bidra till Försvarsmakten vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Skydd mot olyckor

Målet för skydd mot olyckor är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet bereda människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

4.2 Resultatredovisning

Sveriges förmåga att förebygga, hantera och lära från olyckor och kriser bygger på den samlade förmågan hos alla aktörer i samhället. Bedömningen av vilka resultat som har uppnåtts i förhållande till målen baseras på de aktiviteter och prestationer som har utförts, främst inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, men även inom andra utgiftsområden. Även privata verksamheter och andra faktorer i omvärlden påverkar utvecklingen av samhällets krisberedskap.

Förmågan att hantera kriser i samhället i fredstid skapar även en grundläggande förmåga

att hantera ett eventuellt läge med höjd beredskap.

4.2.1 Bedömningsgrunder

Regeringens redovisning av resultaten inom samhällets krisberedskap utgår från följande bedömningsgrunder:

- Förmåga att förebygga olyckor och kriser.
- Förmåga att hantera olyckor och kriser.
- Generell utveckling av förmågor.

Bedömningsgrunderna ger viss information om området, men resultatredovisningen påverkas till större delen av andra faktorer så som demografiska förändringar, teknisk utveckling, ändringar i befolkningens levnadsvanor och hälsoutveckling samt förändrat klimat.

Förutsättningarna för att följa upp arbetet med krisberedskap och civilt försvar som avser s.k. sällanhändelser med stora samhällskonsekvenser skiljer sig från förutsättningarna att följa upp arbetet med att förebygga och hantera olyckor som dagligen drabbar enskilda individer.

Underlag som ligger till grund för resultatredovisningen är bl.a. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB:s) utredningar och uppföljningar av inträffade händelser, MSB:s övergripande bedömningar avseende förmågor, risker och sårbarheter i samhället, risk- och sårbarhetsanalyser, länsstyrelser och andra myndigheters årsredovisningar, Riksrevisionens rapporter, redovisningar av Kustbevakningens och MSB:s internationella insatsverksamheter.

4.2.2 Resultat

Förmåga att förebygga olyckor och kriser

Den nationella risk- och förmågebedömningen visar på brister

Statliga myndigheter analyserar i enlighet med förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap de risker och sårbarheter som finns inom det egna ansvarsområdet. Med utgångspunkt bl.a. i dessa risk- och

sårbarhetsanalyser har MSB redovisat övergripande bedömningar avseende förmågor, risker och sårbarheter i samhället.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap konstaterar att det genomförs en rad åtgärder för att minska risker och sårbarheter, vilket myndigheten ser som mycket positivt. Trots det redovisas nationella brister inom främst följande fem områden: förmågan att förebygga och hantera störningar i elförsörjningen, dricksvattenförsörjningen, läkemedelsförsörjningen, inom informations- och cybersäkerhetsområdet samt förmågan att förebygga och hantera radiologiska och nukleära händelser.

Utöver ovan nämnda sårbarheter, pekar MSB ut ett antal utvecklingsområden. Myndigheten anser att det krävs en ökad kunskap om ansvar och roller inom det geografiska områdesansvaret. Dessutom bör arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser liksom arbetet med civilt försvar utvecklas hos myndigheterna.

Stärkt olycks- och brandförebyggande arbete

Inom området skydd mot olyckor ingår allt från vardagsnära olyckor till sådana olyckor som kan påverka stora delar av befolkningen. I Sverige omkommer ca 3 000 personer i olyckor varje år. Drygt 100 000 personer läggs in på sjukhus och ca 700 000 personer uppsöker en akutmottagning efter skador på grund av olyckor. Män är överrepresenterade i de flesta olyckstyper, närmare 2/3 av de som omkommer i olyckor är män. Samhällets kostnader för olyckor är omfattande, ca 66 miljarder kronor per år.

Antalet omkomna i bränder i Sverige varierar år från år men trenden är nedåtgående. Under 2015 ökade dock antalet omkomna i bränder med 32 personer jämfört med föregående år. Män löper ungefär dubbelt så hög risk att omkomma i en brand jämfört med kvinnor och för äldre personer är risken större än för yngre.

Tabell 4.1 Antal omkomna i bränder

År	Antal döda
2006	110
2007	127
2008	116
2009	124
2010	130
2011	102
2012	103
2013	98
2014	81
2015	113

Källa: MSB:s årsredovisning för 2015.

Kommunernas olycksförebyggande verksamhet har stor betydelse för människors säkerhet och trygghet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap stödjer löpande den verksamheten genom exempelvis framtagande av statistik och analyser som kan ligga till grund för att inrikta kommunernas olycksförebyggande verksamhet.

Samverkansgruppen för brandskyddsfrågor som samordnas av MSB, har bedrivit flera aktiviteter inom ramen för den av MSB antagna nationella strategin för stärkt brandskydd. Resultatet av samverkan är ett stärkt brandskydd som ytterst syftar till att minska antalet omkomna och allvarligt skadade i bränder.

Ett stärkt olycks- och brandförebyggande arbete är även en viktig del i MSB:s uppdrag att verka för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Förebyggande arbete viktigt för att minska konsekvenser av naturolyckor

Under 2015 har MSB betalat ut 20,8 miljoner kronor i bidrag till 16 kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor. Flera projekt har avsett översvämningsskydd. Myndigheten har uppdaterat 28 översvämningsskarteringar. Dessa ger en högre detaljeringsgrad och en längre planeringshorisont för kommunerna.

Länsstyrelserna har med stöd av MSB färdigställt riskhanteringsplaner för de områden som har identifierats med betydande översvämningsskydd. Riskhanteringsplanerna har rapporterats in till EU-kommissionen, i enlighet med översvämningsskyddsdirektivet.

En säkrare hantering av farliga ämnen

Det förebyggande arbetet med farliga ämnen, som med en förkortning kallas CBRNE (kemiska, biologiska, radiologiska, nukleära och explosiva ämnen) har fortsatt att utvecklas. Den aktörsgemensamma strategin har uppdaterats under ledning av MSB där prioriterade områden för det fortsatta arbetet pekas ut, exempelvis gränskontroll av farliga ämnen. Strategins syfte är att bidra till en ökad samverkan och samordning av CBRNE-arbetet i Sverige.

Inom området kärnenergieberedskap har MSB tillsammans med Strålsäkerhetsmyndigheten och länsstyrelserna i Hallands-, Kalmar-, Skåne-, Uppsala- och Västerbottens län redovisat ett regeringsuppdrag avseende en gemensam handlingsplan för förbättring av den radiologiska och nukleära beredskapen. Aspekter som lyfts fram rör bl.a. utveckling av organisation och ledning. Förslagen i redovisningen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Nya strategier för att hantera information och it-incidenter på ett säkert sätt

Betänkandet Informations- och cybersäkerhet i Sverige – Strategi och åtgärder för säker information i staten (SOU 2015:23) redovisades i mars 2015. Ett resultat av utredningen är att regeringen har beslutat att införa ett system för obligatorisk it-incidentrapportering för statliga myndigheter. Systemet infördes den 1 april 2016.

I mars 2015 redovisades även betänkandet En ny säkerhetsskyddslag (SOU 2015:25). I betänkandet föreslås att nuvarande säkerhetsskyddslag ersätts av en ny lag som bättre svarar mot de förändrade kraven på säkerhetsskydd, bl.a. avseende utvecklingen på informations- och cybersäkerhetsområdet, en ökad internationell samverkan och ett förstärkt skydd av samhällsviktiga funktioner. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Förslagen i ovan nämnda betänkanden kommer att ligga till grund för ett förbättrat informations- och cybersäkerhetsarbete.

EU-direktivet om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem, det s.k. NIS-direktivet, har nyligen trätt ikraft. Direktivet innebär bl.a. högre krav på enskilda aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet beroende av informationssystem. En särskild utredare har fått

i uppdrag att bedöma hur direktivet ska genomföras i svensk rätt. Uppdraget ska redovisas den 1 maj 2017.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har tillsammans med övriga myndigheter i Samverkansgruppen för informationssäkerhet (Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarets radioanstalt, Försvarmakten, Post- och telestyrelsen och Försvarets materielverk) följt upp och slutrapporterat den nationella handlingsplanen för samhällets informationssäkerhet från 2012. I handlingsplanen ingår ett trettiotal åtgärds-punkter för att öka informationssäkerheten i samhället, vilka till största del har genomförts med ett gott resultat.

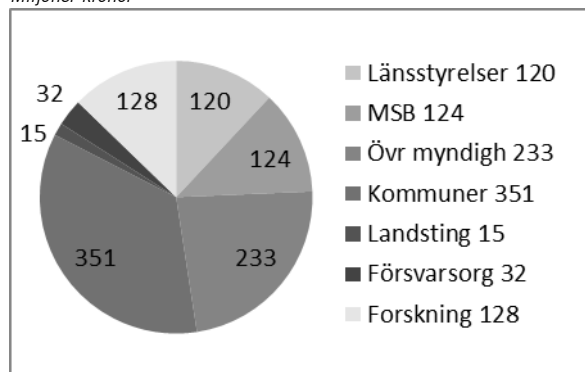
Inom MSB har även arbetet med att minska sårbarheten för industriella informations- och styrsystem (även kallade SCADA) fortsatt. Samverkan har skett med Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Department of Homeland Security (DHS) i USA. OECD har initierat en revidering av rekommendationen om skydd av kritisk industriell infrastruktur.

Viktiga insatser inom krisberedskapen genom särskilda medel

Anslag 2:4 Krisberedskap har använts för att genomföra tvärsektorieella projekt och åtgärder inom krisberedskapen och det civila försvaret. Under 2015 fördelade MSB sammanlagt 1 003 miljoner kronor till dels myndigheter för projekt, dels kommuner och landsting för åtgärder utifrån lagen om extraordinära händelser (LEH). Därutöver har medel tilldelats frivilliga försvarsorganisationer för uppdrag samt till forskning och studier inom området.

Diagram 4.1 Fördelning av medel från anslag 2:4 2015

Miljoner kronor

Källa: MSB:s årsredovisning för 2015.

Med finansiering från anslaget har myndigheterna deltagit i sammanlagt 266 projekt, varav 145 avslutades under 2015. Myndigheterna anger att resultaten och den uppbyggda förmågan från närmare vart tredje projekt redan varit användbara vid en inträffad händelse. De frivilliga försvarsorganisationerna har under 2015 deltagit i 96 uppdrag varav ungefär vart tredje uppdrag kommit till nytta vid en inträffad händelse. Det är framförallt under flyktingsituationen som resultaten av de finansierade projekten och uppdragen hos länsstyrelser och andra myndigheter samt frivilliga försvarsorganisationer har gett effekt.

Samarbetet inom EU och med Nato ökar

I februari 2015 beslutade regeringen att MSB och Kustbevakningen ska bidra med resurser till den europeiska insatskapaciteten vid nödsituationen inom ramen för EU:s civilskyddsmekanism. Myndigheterna har i nära dialog med EU-kommissionen vidtagit åtgärder för att genomföra uppdraget.

Inom EU togs under året även initiativ till att utveckla EU:s samlade förmåga att hantera utbrott av smittsamma sjukdomar. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har deltagit i arbetsgrupper inom detta arbete.

Under 2015 etablerades ett särskilt samarbetsformat mellan Sverige och Nato för det civila beredskapsarbetet, vilket samlar allierade, Sverige och Finland. Det svenska deltagandet i samarbetet utgår från fyra prioriteringar.

1. Utveckling av det civila försvaret som en del av totalförsvaret.
2. Civil beredskapsplanering i relation till det svenska värdlandsstödsavtalet med Nato.
3. Strategisk kommunikation.
4. Ett utvecklat övningsarbete.

Civilt försvar återupptas

Under 2015 har regeringen dels beslutat om planeringsanvisningar för det civila försvaret, dels beslutat att Försvarmakten och MSB ska utarbeta en gemensam grundsyn för en samordnad totalförvarsplanering. Arbetet redovisades i juni 2016 och bereds nu vidare i Regeringskansliet.

Arbetet med totalförsvaret och höjd beredskap har under 2015 fokuserat på åtgärder som syftar till att bygga upp kunskap, dela information och skapa förutsättningar för kommande arbete. Med stöd av medel från anslag 2:4 Krisberedskap har 13 projekt inom civilt försvar genomförts av berörda myndigheter, i syfte att öka kunskapsnivån om civilt försvar och civil-militär samverkan.

Tillsammans med Försvarshögskolan har MSB genomfört grundläggande utbildningar inom totalförsvaret och höjd beredskap i syfte att höja kompetensen hos bevakningsansvariga myndigheter. Under året har MSB även påbörjat ett projekt i syfte att möjliggöra en bedömning av samhällets förmåga att stödja Försvarsmakten inom områdena transport och logistik samt försörjning av livsmedel, drivmedel, elektricitet, telekommunikation och sjukvårdsresurser.

Analys och slutsatser av förebyggande förmågor

För att uppfylla målen för krisberedskapen, målen för det civila försvaret samt målet för arbetet med skydd mot olyckor, har det under 2015 bedrivits ett förebyggande arbete. Regeringens bedömning är att målen delvis har uppnåtts.

Arbetet har handlat om att förbättra skyddet mot olyckor och att stärka krisberedskapen inom olika områden, t.ex. förebyggande åtgärder avseende bränder, hantering av farliga ämnen, förbättringar av informationssäkerheten och återupptagen planering för civilt försvar.

Utifrån MSB:s nationella risk- och förmågebedömning delar regeringen bedömningen att mycket positivt görs, men att det fortfarande kvarstår brister inom krisberedskapen som behöver åtgärdas. Analyserna visar bl.a. på utvecklingsbehov vad gäller förmågan att förebygga och hantera störningar i elförsörjningen och dricks-vattenförsörjningen.

Sverige står inför flera utmaningar som påverkar arbetet med skydd mot olyckor. Det som i varierande grad påverkar utvecklingen är bl.a. urbanisering, socioekonomiska faktorer och klimatförändringar. Insatserna på området behöver utvecklas i takt med den övriga samhällsutvecklingen. Det framtida arbetet med skydd mot olyckor bör i största möjliga utsträckning utgå från enskilda individers

förutsättningar och behov. Regeringen anser att MSB:s stöd till kommunernas olycksförebyggande verksamhet bidrar till att stärka arbetet med skydd mot olyckor, men att stödet behöver utvecklas.

Att vidta förebyggande åtgärder är generellt sett mer samhällsekonomiskt lönsamt i ett längre tidsperspektiv än att finansiera konsekvenserna av en inträffad naturolycka. Regeringen anser att MSB:s stöd inom naturolycksområdet har bidragit positivt till det förebyggande arbetet och att de ekonomiska bidrag som myndigheten fördelat till kommuner för förebyggande åtgärder har bidragit till att minska konsekvenserna vid inträffade händelser.

När det gäller en säkrare hantering av farliga ämnen och kärnenergiberedskap utgör den gemensamma strategin för samverkan och samordning av CBRNE-arbetet i Sverige en viktig utgångspunkt för att förebygga olyckor. Det nationella samarbetet som bedrivs på myndighetsnivå är grundläggande för att behålla en god nivå. Regeringen bedömer att de förbättringsförslag som redovisats gällande arbetet med kärnenergiberedskap utgör en god grund för utvecklingen av den nationella beredskapen.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har genom sin verksamhet i samverkan med berörda aktörer bidragit till att informations- och cybersäkerheten i samhället har förbättrats, bl.a. som en följd av arbetet med den nationella handlingsplanen för samhällets informationssäkerhet. Regeringen anser dock att det krävs ett fortsatt arbete för att stärka informationssäkerheten i samhället och att MSB där har en viktig samordnande roll. För att hålla jämna steg med den digitala utvecklingen och skydda samhällsviktig verksamhet behöver alla aktörer i samhället fortlöpande stärka förmågan att förebygga och hantera it-incidenter. För aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet kommer genomförandet av NIS-direktivet att innebära höjda krav på en god informationssäkerhet, vilket i sin tur gynnar hela samhället.

Utifrån uppdraget att återuppta planeringen för det civila försvaret har en första redovisning av hur planeringsarbetet fortskrider och vilka resultat som hittills uppnåtts redovisats i juni 2016. Regeringen bedömer att den kunskaps-höjande verksamhet som bedrivits på området civilt försvar under 2015, med fokus på

utbildningsinsatser, projektarbeten och erfarenhetsutbyten har bidragit till att skapa en ökad förståelse inför det fortsatta planeringsarbetet.

Vad beträffar samarbetet inom EU bedömer regeringen att det svenska bidraget till den europeiska insatskapaciteten vid nödsituationer har medverkat till att stärka EU:s samlade förmåga att kunna bidra till insatser och stöd genom civilskyddsmekanismen. Regeringen anser att det svenska civila beredskapssamarbetet med Nato har bidragit till att stärka det svenska arbetet med att återuppta planeringen för det civila försvaret.

Förmåga att hantera olyckor och kriser

Alarmeringstjänsten av betydelse för samhällets skydd mot olyckor

Mellan staten och SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm) finns ett alarmeringsavtal som syftar till att säkerställa en effektiv 112-tjänst och möjligheten att tillkalla eller komma i kontakt med polis, statlig och kommunal räddningstjänst samt ambulans. SOS Alarm utför även en del andra uppgifter inom ramen för samhällets skydd mot olyckor och krisberedskap t.ex. ansvara för hänvisningstjänsterna jourhavande präst och giftinformation, det särskilda informationsnumret 113 13 samt att förmedla händelseinformation till ansvariga myndigheter. Dessa uppgifter regleras i alarmeringsavtalet.

Under 2015 tog SOS Alarm emot ca 3 miljoner samtal till nödnumret 112, varav ca 2 miljoner var så kallade skarpa nödsamtal. Andelen verkliga nödsamtal har markant ökat de senaste fem åren. 2010 var andelen skarpa samtal ca 60 procent och 2015 var andelen ca 70 procent. Det har även skett en kraftig ökning av antalet nödsamtal där det funnits behov av tolkning. Under 2015 mer än fördubblades antalet samtal med tolkbehov jämfört med 2014. Vidare har antalet samtal till jourhavande präst ökat markant de senaste åren. Sedan 2008 har dessa samtal ökat med drygt 40 procent.

Enligt alarmeringsavtalet ska medelsvarstiden för nödnumret 112 vara högst 8 sekunder. Under 2015 var den drygt 13 sekunder. SOS Alarm arbetar aktivt för att förbättra svarstiderna och under 2015 infördes bl.a. nationell mottagning av nödsamtalen i syfte att minska svarstiderna.

SOS Alarm anger att orsakerna till att bolaget inte har kunnat utföra uppgifterna enligt nyss nämnda krav i alarmeringsavtalet bl.a. är att bolaget inte har haft långsiktigt stabila ekonomiska förutsättningar.

Under 2015 tog SOS Alarm även emot ca 6 000 samtal till det särskilda informationsnumret 113 13 samt besvarade ca 900 samtal till numret för försvunna barn 116 000. Utöver det vidareförmedlade SOS Alarm händelseinformation till ansvariga myndigheter vid ett antal allvarliga händelser.

Utav MSB:s tillsynsrapport avseende SOS Alarms fullgörande av alarmeringsavtalet framgår att myndigheten ser mycket allvarligt på att SOS Alarm inte har kunnat leva upp till kraven gällande svarstider för 112-tjänsten.

Stärkt räddningstjänst genom ökad samverkan

Den kommunala verksamheten för räddningstjänst med hel- och deltidanställda brandmän är av stor vikt för människors säkerhet och trygghet. Majoriteten (ca 60 procent) av brandmännen är anställda på deltid. Många kommuner har svårigheter att rekrytera deltidanställda brandmän, vilket har lett till att beredskapen för räddningstjänst tidvis inte har kunnat upprätthållas.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har vidtagit ett antal åtgärder för att stödja kommunernas verksamhet för räddningstjänst. Myndigheten har exempelvis i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) påbörjat ett gemensamt arbete med fokus på rekrytering av deltidanställda brandmän.

För att räddningstjänsten ska vara effektiv är samverkan och samordning nödvändig. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap stödjer räddningstjänsterna i arbetet med att stärka samverkan och samordning bl.a. genom olika forum för räddningstjänstansvariga myndigheter samt genom bidrag till ledningsplatser. I samverkan med berörda aktörer har MSB även tagit fram och implementerat gemensamma grunder för samverkan och ledning, vilka ska bidra till att skapa förutsättningar för samordnande insatser vid olyckor och kriser.

Andelen kvinnor inom den kommunala räddningstjänsten är ca 4 procent. Andelen personer med annan bakgrund än nordisk är ännu lägre. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap stödjer löpande räddningstjänsternas

arbete för jämnare könsfördelning och mångfald. Det sker bland annat genom att myndigheten i samverkan med SKL arbetar för att öka kunskapen inom området.

Ökad anslutning till Rakel

Anslutningen till kommunikationssystemet Rakel fortsätter att öka. Vid utgången av 2015 uppgick antalet abonnemang till 61 717, varav 3228 tillkom under året. Under 2015 tog Teracom över drift, underhåll och kundstöd av Rakel. Arbetet med robust och säker kommunikation för samhällsviktiga aktörer har därmed fortsatt att utvecklas under 2015.

Kostnaderna för Rakel uppgick till 505 miljoner kronor, medan intäkterna summerade till 538 miljoner kronor. Rakel har därmed en ekonomisk stabilitet efter 2015, när stödfinansieringen av driften genom anslag upphör.

Tabell 4.2 Kostnader och intäkter för Rakel 2013–2015

Tusental kronor			
	2013	2014	2015
Kostnader	474 414	491 384	505 486
Intäkter	399 421	503 290	538 570

Källa: MSB:s årsredovisning för 2015.

En ny övningsinriktning

Samhällets förmåga att hantera olyckor och kriser stärks genom planering och genomförande av övningar. I början av 2015 beslutade MSB om en ny övningsinriktning för de myndigheter som anges i förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.

Övningsinriktningen gäller under 2016–2018 för tvärssektoriella övningar på nationell och regional nivå. Ett syfte med inriktningen är att aktörerna gemensamt ska prioritera förmågor och utveckla erfarenhetshantering efter genomförda övningar.

Under 2015 vidtogs förberedelser inför den stora samverkansövningen som var planerad att genomföras hösten 2016 (SAMÖ-16). Övningen ställdes dock in med anledning av att många aktörer istället behövde prioritera arbetet med flyktingsituationen.

En stärkt samordning under hanteringen av flyktingsituationen

Under hösten 2015 gav regeringen MSB i uppdrag att dels samordna ansvariga aktörers

hantering av flyktingsituationen, dels utarbeta nationella lägesbilder och rapportera förhållanden som skulle kunna föranleda åtgärder från regeringen (Ju2015/07321/SSK). Uppdraget var en precisering och konkretisering av MSB:s befintliga uppdrag.

Inom ramen för sin samordnande roll har MSB genomfört samverkanskonferenser, rapporterat lägesbilder över situationen, samordnat information till allmänhet och myndigheter samt förmedlat personella och materiella resurser. Utöver den samordnande rollen har MSB även lämnat stöd till berörda aktörer avseende boende, logistik samt samverkans- och ledningsinsatser.

Även frivilligverksamheten spelade en betydande roll under hanteringen av flyktingsituationen. Exempelvis bidrog frivilliga försvarsorganisationer med sin kompetens inom bl.a. kriskommunikation och stabsarbete. Svenska Röda Korset anvisades medel (Ju2015/07318/SSK) att bedriva, organisera och samordna hjälpverksamhet runt om i landet för människor på flykt. Medlen fördelades mellan Röda Korset, Rädda Barnen och Sveriges stadsmissioner och användes bland annat till samordning och introduktion av nya frivilliga, insatser vid centralstationer, hjälptelefon för barn, rådgivning och tillhandahållande av basbehov.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bidrog till att underlätta användningen av frivilliga resurser genom att utveckla den s.k. Resurskartan. Med hjälp av verktyget kan myndigheter anmäla behov av stöd från frivilliga organisationer, som i sin tur kan redovisa vilka kompetenser och resurser som finns tillgängliga. Erfarenheterna kommer MSB att ta vidare i sitt fortsatta utvecklingsarbete.

En organisatorisk åtgärd som har vidtagits för att stärka krisberedskapen är att Migrationsverket har inkluderats bland de myndigheter som har ett särskilt ansvar på området.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps insatser har ökat

Under 2015 har MSB genomfört 226 insatser, varav 172 internationella inom ramen för svensk biståndspolitik och 54 nationella insatser. MSB har aldrig tidigare haft ett så stort antal samtidigt pågående insatser.

Antalet nationella insatser ökade jämfört med 2014 då de uppgick till 36 stycken. Den dominerande händelsen var hanteringen av flyktingar där MSB bistod med ett 20-tal insatser. Myndigheten bidrog med samordning och stöd till såväl Migrationsverket som till kommuner inom områdena boendestöd, logistik samt ledning och samverkan. Övriga nationella stödinsatser var främst inom ramen för oljeskydd och CBRNE.

De internationella insatserna ligger kvar på samma höga nivå som under 2014. Under 2015 genomförde MSB 126 humanitära insatser i 33 länder. Många av dem är även relaterade till hanteringen av flyktingströmmar. Myndighetens stöd till bl.a. FN har främst omfattat experter inom bl.a. logistik, samt boende- och kontorslösningar för att möjliggöra samordning och humanitär närvaro i fält. Vidare har MSB bidragit till att stärka andra länders förmåga att hantera kriser och katastrofer och har under 2015 genomfört 20 insatser i 19 länder. Ett exempel på insats är stöd till utvecklingen av en civil lägesbilds- och koordineringscentral i norra Irak med syfte att stärka krissamordningen i regionen. Myndigheten har också bidragit till bl.a. EU:s insatser inom ramen för den gemensamma säkerhets och försvarspolitiken (GSFP) inom missionsstöd. Sammanlagt rör det sig om ca 27 årsarbetskrafter till stöd för missioner inom civil kris- och konflikthantering. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har även bidragit med insatser inom bl.a. minröjning och återuppbyggnad av infrastruktur. Resultaten för Sveriges deltagande i freds- och säkerhetsfrämjande insatser redovisas samlat under utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps arbete med jämställdhet och miljö

Arbetet som MSB bedriver för att integrera bl.a. jämställdhets- och miljöperspektiv i insatsverksamheten har fortgått. En målsättning är att minst 40 procent av myndighetens utsända personal ska vara kvinnor. Under 2015 var antalet utsända kvinnor 26 procent jämfört med 31 procent 2014. En utmaning för att nå målet om jämnare könsfördelning är att efterfrågan rör experter inom främst traditionellt mansdominerade yrkesgrupper. När det gäller jämställdhetsintegrering i övrigt så har MSB identifierat faktorer som måste beaktas för att

skapa lika villkor för kvinnor och män i arbetet med att ta fram kvalitetssäkrade metoder och teknik för räddningsinsatser. Därutöver har andelen examinerade kvinnor i MSB:s utbildningar ökat, vilket på sikt förbättrar förutsättningarna för en jämnare könsfördelning och mångfald vid kommunala räddningstjänstinsatser.

Myndigheten har också förtydligat sitt arbete med miljöfrågor. En miljöutredning har pekat ut fyra olika utvecklingsområden inom insatsverksamheten; grön profil, humanitärt miljöstöd, stöd till miljökatastrofer samt miljö och klimatanpassning i katastrofriskreducerande verksamhet. Vidare har MSB identifierat att dess verksamhet berör 11 utav de 16 miljö-kvalitetsmålen. En plan med åtgärder för att verka för att relevanta delar av generationsmålet och miljö-kvalitetsmålen nås, ska upprättas. Myndigheten har under året även upprättat och fastställt en ny miljöpolicy.

En säkerställd effektivitet i Kustbevakningens räddningstjänst

Kustbevakningen ansvarar för miljö-räddningstjänsten till sjöss och deltar på anmodan av räddningsledare i sjöräddning- och annan räddningstjänst. Kustbevakningens personalvakanser i den operativa verksamheten tillsammans med ett ökat deltagande i internationella operationer har gjort att den nationella beredskapen för miljö-räddningstjänst till sjöss periodvis varit utsatt för påfrestningar. Myndighetens krishanteringsförmåga och tekniska förmåga på området har legat på en konstant hög nivå under hela året.

Efter tidigare rekryteringsuppehåll har myndigheten anställt aspiranter för kärnverksamheten. Kustbevakningen har även genomfört andra åtgärder för att kunna säkerställa den nationella beredskapen och uthålligheten i den sjöoperativa verksamheten, bl.a. genom att prioritera personella och materiella resurser där behoven och riskerna är som störst. Den ojämna könsfördelningen inom myndigheten har förbättrats bl.a. genom att 25 procent av de nya aspiranterna är kvinnor.

Tabell 4.3 Olje- och kemskyddsoperationer 2011–2015

Antal	2011	2012	2013	2014	2015
Oljeskyddsoperationer	42	50	43	55	34
Kemskyddsoperationer	0	2	2	0	6

Källa: Kustbevakningens årsredovisning för 2015.

Under 2015 genomförde Kustbevakningen totalt 40 miljöräddningsinsatser. Antalet upptäckta och anmälda utsläpp av olja har minskat över tid. För andra skadliga ämnen ligger antalet upptäckta utsläpp på en konstant låg nivå.

Inom sjöräddningen samverkar Kustbevakningen med Sjöfartsverket, Svenska Sjøräddningssällskapet, Försvarmakten och Polismyndigheten. Kustbevakningen medverkade i 158 sjöräddningsinsatser (115 under 2014). Utöver sjöräddningsinsatserna i Sverige har Kustbevakningen även genomfört storskaliga sjöräddningar i Medelhavet.

Kustbevakningens internationella arbete

Kustbevakningen har under 2015 på ett effektivt sätt och med hög kvalitet deltagit i de av Frontex koordinerade operationerna Triton och Poseidon i Medelhavet. Kustbevakningens insatser har bidragit till att man i tid har kunnat upptäcka ett stort antal nödställda fartyg och båtar med flyktingar. Detta har inneburit att många människors liv har kunnat räddas. Under 2015 räddade Kustbevakningen över 8 000 personer i sök- och räddningsinsatser.

Därutöver har Kustbevakningens insatser lett till att misstänkta människosmugglare har kunnat gripas och överlämnas till både italienska och grekiska myndigheter. Myndighetens deltagande i Frontex insatser har genomförts med hänsynstagande till myndighetens nationella verksamhet och beredskap.

Under 2015 har Kustbevakningen fortsatt deltagit i Baltic Sea Region Border Control Cooperation (BSRBCC), i vilket Östersjöstaternas gräns- och kustbevakningsmyndigheter samverkar i såväl övningar som skarpa operationer.

Kustbevakningen har även samverkat med övriga östersjöländer inom Baltic Sea Task Force – Operative Committee (BSTF/OPC) i syfte att bekämpa den organiserade brottsligheten i regionen.

Under 2015 har Kustbevakningen genomfört övningar och samarbetat i fråga om miljöräddningstjänst och miljöövervakning, framför

allt inom ramen för avtalen Helsingforskonventionen (samverkan mellan Östersjöländerna), Köpenhamnsavtalet (nordisk samverkan) och Bonn-avtalet (samverkan med länder kring Nordsjön).

En fortsatt utveckling av Kustbevakningens brottsbekämpning, övervaknings-, tillsyns och kontrollverksamhet

Tabell 4.4 Anmälda brott och utfärdade böter 2011–2015

Antal	2011	2012	2013	2014	2015
Sjösäkerhetstillsyn *					
<i>anmälda brott</i>	114	94	89	113	35
<i>ordningsbot</i>	62	92	74	61	25
Fiskerikontroll					
<i>misstänkta brott</i>	235	299	215	186	136
Miljöövervakning					
<i>rapporterade brott **</i>	2	1	15	15	1
<i>förundersökn (utsläpp)</i>	126	120	94	69	59
Sjötrafikövervakning					
<i>anmälda brott</i>	625	391	76	57	48
<i>ordningsbot</i>	580	398	415	369	306
Sjöfyllerikontroll					
<i>anmälda brott</i>	192	197	128	101	80
Rattfyllerikontroll					
<i>anmälda brott</i>	105	82	44	24	45

Källa: Kustbevakningens årsredovisning för 2015.

* Farligt gods, lastsäkring och bemanning

** Jakt, naturvård och artskydd

Inom Kustbevakningens tillsyns-, kontroll- och övervakningsverksamhet är trenden att antalet anmälda och misstänkta brott, liksom antalet utfärdade ordningsförelägganden minskar. Sedan en promillegräns för sjöfylleri infördes 2010 har andelen upptäckta brott minskat från 9 procent till 3,5 procent 2015.

Antalet misstänkta fiskebrott minskade och andelen brottsanmälningar som avsåg yrkesfisket var 7 procent av det totala antalet anmälda fiskebrott. Sveriges deltagande i EU:s gemensamma fiskerikontrollprogram, *Joint Deployment Plans*, har varit fortsatt högt och i nivå med kraven från EU.

Tillsyns-, kontroll- och övervakningsverksamheten omfattar drygt 40 procent av myndighetens totala prestationskostnader. Kustbevakningen har minskat patrulltiden till sjöss med 6 procent under året, men ökat antalet flygtimmar med 4 procent. Utgångspunkten i inriktningen och planeringen av övervaknings- och kontrollverksamheten har varit att med

räddningstjänstberedskapen som grund, ge de flyg- och sjöoperativa enheterna goda förutsättningar för förebyggande övervakning och effektiva insatser.

Kustbevakningen har fortsatt att utveckla sina metoder inom den brottsbekämpande verksamheten. Myndigheten har samverkat med Polismyndigheten och Tullverket i arbetet med att bekämpa den grova organiserade brottsligheten. Detta har bl.a. skett genom myndighetens medverkan i det nationella operativa rådet och i flera underrättelsecenter. Myndighetens samverkan med Tullverket har fördjupats genom bl.a. utarbetande av gemensamma mål. Kontroll av varor och gods ombord och i hamnar har skett efter urval baserat på underrättelse och riskanalys.

Analys och slutsatser av hanterande förmågor

När det inträffar en olycka eller en kris är målen för krisberedskapen att värna människors hälsa och säkerhet samt att hindra eller begränsa skador på egendom eller miljö. Regeringen bedömer att målen delvis har uppnåtts.

Många svenska insatser har genomförts både i Sverige och internationellt under året för att ta hand om konsekvenserna av en olycka eller en kris. Insatser har gjorts för att rädda liv och miljö, bekämpa olika slags brott, eller för att skänka trygghet till människor på flykt.

Kommunernas verksamhet för räddningstjänst är av grundläggande betydelse för människors säkerhet och trygghet. Att många kommuner inte kan upprätthålla sin beslutade beredskap för räddningstjänst är därför allvarligt. Statens stöd till kommunernas räddningstjänstverksamhet behöver således utvecklas och regeringen följer noga utvecklingen på området. Arbetet genom olika räddningstjänstforum har bidragit till en effektivare räddningstjänst genom att samverkan och samordning har stärkts. Regeringen anser dock att samverkan mellan berörda aktörer inte är tillräcklig utan måste stärkas ytterligare. Vad gäller räddningstjänstens personalsammansättning anser regeringen att den i högre grad bör spegla hur samhället ser ut. Det bör bidra till att höja den samlade kompetensen och kvaliteten i stort inom den verksamheten.

Alarmeringstjänsten är en samhällsviktig verksamhet som har stor betydelse för såväl

nödställda personer som samhällets skydd mot olyckor och krisberedskap. Antalet inkommande samtal på nödnumret 112 liksom antalet samtal som behöver tolkas på ett annat språk ligger på en hög nivå. Regeringen ser allvarligt på att svarstiderna för nödnumret 112 inte uppfyllts och följer noggrant utvecklingen inom området.

En god övningsverksamhet bidrar till arbetet att uppfylla målen för samhällets krisberedskap. Övningsverksamheten måste omfatta aktörer från alla delar i samhället. Den stora samverkansövningen som sedan tidigare var planerad att genomföras hösten 2016 var MSB och Länsstyrelsen i Västra Götalands län tvungna att ställa in på grund av flyktingsituationen. Det är dock viktigt att fortsätta med planering och genomförande av övningar framöver för att stärka förmågan att hantera de olyckor och kriser som uppstår.

Till följd av bl.a. flera allvarliga konflikter i omvärlden blev antalet asylsökande som sökte sig till Sverige fler än någonsin under 2015. Under året sökte 163 000 människor asyl i Sverige, varav drygt 35 000 var ensamkommande barn. Att ta emot ett så stort antal människor under en så kort tid har ställt stora krav på flera aktörer i samhället och inneburit påfrestningar för viktiga funktioner i samhället. Regeringens bedömning är att MSB:s stöd, samordningsaktiviteter och lägesbilder har bidragit till att skapa en gemensam bild av situationen och stärkt den samordnade hanteringen, vilket i sin tur bidragit till en effektivare användning av samhällets samlade resurser.

När det gäller insatser och hantering på andra ställen i världen har MSB:s internationella engagemang medverkat till en framgångsrik hantering av inträffade händelser. Antalet insatser som MSB genomför samtidigt är den högsta någonsin. Verksamheten har bidragit till att minska lidande och skadeverkningar vid allvarliga olyckor och katastrofer. Regeringen ser positivt på MSB:s internationella engagemang men anser att det är viktigt att myndigheten fortsätter sitt arbete med att öka andelen kvinnor inom insatsverksamheten.

Kustbevakningens personalbrist har under året i en del avseenden påverkat myndighetens förmåga på ett negativt sätt, främst i fråga om den sjöoperativa verksamheten. Vidare har myndighetens deltagande i internationella insatser, särskilt när det gällt snabba sådana, ställt stora krav på myndigheten. Kustbevakningen

har därför vidtagit en rad åtgärder för att kunna öka effektiviteten och komma till rätta med vakansläget. Andelen kvinnor i verksamheten har ökat och rekryteringen av aspiranter visar på en fortsatt positiv trend vad avser könsfördelningen

Regeringen bedömer att Kustbevakningen, trots de särskilda verksamhetsförutsättningar som gällt under året, har uppfyllt de uppsatta målen för verksamheten. I det sammanhanget anser regeringen att Kustbevakningen har vidtagit de åtgärder som varit nödvändiga för att på ett så effektivt sätt som möjligt kunna upprätthålla den nationella beredskapen när det hastigt har ställts nya och angelägna krav på myndigheten i fråga om omfattande internationell medverkan. Kustbevakningen har deltagit i Frontex insatser i Medelhavet. Vidare har Kustbevakningens deltagande i regionala miljöräddningstjänstsamarbeten resulterat i en bättre beredskap och större förmåga att i samarbete med andra länder hantera både nationella och internationella incidenter som t.ex. stora oljeutsläpp. Regeringen vill i detta sammanhang lyfta fram Kustbevakningens insatser med storskaliga sjöräddningar i Medelhavet. Kustbevakningens samverkan med andra myndigheter och medverkan i internationella insatser bedöms på ett positivt sätt ha påverkat förmågan att kunna bidra till att rädda liv vid storskaliga händelser till sjöss även i Sverige. Regeringen bedömer att Kustbevakningens omfattande räddningsinsatser på Medelhavet med fartyg, båtar och flyg har genomförts med hög effektivitet och kvalitet.

Regeringen bedömer att Kustbevakningen under de särskilda förhållanden som har gällt för myndigheten under 2015 har uppnått tillfredsställande resultat inom sin brottsbekämpande verksamhet. Enligt regeringen är det dock angeläget att Kustbevakningen framöver förbättrar sina resultat på detta område. Myndigheten har haft en hög ambitionsnivå i fråga om att vidareutveckla sin förmåga på detta område. Samma bedömning görs i fråga om myndighetens övervaknings-, kontroll- och tillsynsverksamhet. Regeringen vill i detta sammanhang understryka betydelsen av att Kustbevakningen ytterligare utvecklar sitt samarbete med främst Polismyndigheten och Tullverket för en ännu effektivare brottsbekämpning till sjöss. Enligt regeringen bör det

finnas tydliga samordningsfördelar och effektivitetsvinster med en sådan utveckling.

Generell utveckling av förmågor

Tillsyn

Under 2015 har MSB genomfört tillsyn av länsstyrelsernas arbete inom området skydd mot olyckor. En fungerande statlig tillsyn över kommunernas räddningstjänst och förebyggande verksamhet är viktigt för att uppnå ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor i hela landet.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap konstaterar att länsstyrelsernas tillsyn över kommunerna arbete inom området skydd mot olyckor behöver utvecklas avseende bl.a. systematik och omfattning.

Uppföljning och samordning har även skett av länsstyrelsernas tillsyn över verksamheter som omfattas av Sevesolagen. I det sammanhanget konstaterar MSB att de länsstyrelser som besökts under året inom de flesta områden uppfyller Sevesolagstiftningens krav medan områden som bl.a. tillsynsplanering och tillsynsprogram kan utvecklas vidare. Myndigheten har även rapporterat om den nationella efterlevnaden av Sevesodirektivet till EU-kommissionen under året.

Uppföljning, utredning och lärande

Verksamheten vid Statens haverikommission utgör ett viktigt verktyg i ett systematiskt säkerhetsarbete. Andelen utredningar som slutfördes inom tolv månader var 80 procent 2015, vilket är en markant förbättring i förhållande till föregående år. Den genomsnittliga utredningstiden har också minskat från drygt 16 månader till ca 11 månader.

Tabell 4.5 Genomsnittlig utredningstid 2013–2015

månader			
	2013	2014	2015
Utredningstid	13,6	16,2	10,9

Källa: Statens haverikommissionens årsredovisning för 2015.

Analys och slutsats av generella förmågor

När det gäller den statliga tillsynen över kommunernas arbete med skydd mot olyckor, så finns det vissa brister på främst den regionala nivån. Regeringen anser att det begränsar statens

möjligheter att i nödvändiga avseenden stödja den kommunala räddningstjänsten. Vad gäller tillsynen av Sevesoanläggningar så anser regeringen att det är viktigt att länsstyrelserna fortsätter att vidareutveckla sitt tillsynsarbete för att kunna uppfylla de krav som ställs i Sevesolagstiftningen.

Regeringen anser att verksamheten som bedrivs vid Statens haverikommission har bidragit till att nå målen för såväl krisberedskapen som för skydd mot olyckor. Under året har myndigheten i huvudsak uppvisat goda verksamhetsresultat. Det är angeläget att myndigheten fortsätter att effektivisera sin undersökningsverksamhet.

4.3 Politikens inriktning

Ökad förmåga att förebygga olyckor och kriser

Sveriges krisberedskap måste ständigt utvecklas för att kunna möta utmaningar som sträcker sig från allvarliga olyckor och händelser till större kriser – t.ex. naturolyckor, oljeutsläpp, störningar i el- och vattenförsörjningen – eller i värsta fall krig. I ett samhälle som hela tiden förändras finns det således ett kontinuerligt behov av att skapa förutsättningar att förhindra händelser, som kan få allvarliga konsekvenser. I detta arbete blir de offentliga aktörernas risk- och sårbarhetsanalyser viktiga för att identifiera och genomföra nödvändiga åtgärder som kan eliminera eller mildra brister i förmåga och sårbarheter. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har i en nationell risk- och förmågebedömning angett att det finns ett antal allvarliga risker, hot och utmaningar för både offentliga och privata samhällsviktiga verksamheter. En central utgångspunkt är att samhällsviktiga verksamheter bör vara robusta och ha en reservkapacitet om något inträffar.

Med det förändrade omvärldsläget ser regeringen en nödvändighet i att återuppta planeringen för det civila försvaret, där en viktig del är att säkerställa betydelsefulla samhällsfunktioner. Med digitaliseringen följer nya hot och risker. Myndigheter, kommuner och landsting samt enskilda aktörer drabbas allt oftare av olika it-incidenter, vilka riskerar att orsaka allvarliga samhällsstörningar.

Sammantaget ställer detta krav på ett mer strategiskt arbete inom krisberedskapen.

Civilt försvar stärks

Med anledning av ett förändrat omvärldsläge och en ökad osäkerhet i närområdet är arbetet med att skapa en modern och sammanhållen totalförsvarsplanering prioriterat. Planeringen för totalförsvaret har återupptagits och ska genomföras utifrån de anvisningar regeringen har beslutat. Det är angeläget att den påbörjade planeringen samordnas mellan det civila och det militära försvaret, liksom att kunskapen om det civila försvaret ökar och att beredskapsåtgärder som behöver vidtas i samverkan med berörda aktörer identifieras.

Regeringen vill särskilt betona vikten av att samarbetet med privata aktörer utvecklas inom området. Frivilligperspektivet behöver också omhändertas i det fortsatta arbetet. Detta är viktigt då frivilligorganisationerna utgör en god resurs för förankring och bidrar med sin kompetens till förstärkt förmåga i samhället.

Att identifiera och möta informationspåverkan är en del av krisberedskapen i fredstid och det civila försvaret vid höjd beredskap. I enlighet med ansvarsprincipen bör alla berörda aktörer ansvara för att identifiera och möta informationspåverkan inom sina respektive ansvarsområden. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska bidra till att utveckla och stödja berörda aktörers beredskap mot informationspåverkan genom framför allt kunskapsspridning, stöd till samverkan och samordning av kriskommunikation.

En stärkt kommunal räddningstjänst

Kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänstverksamhet har en grundläggande betydelse för människors säkerhet och trygghet. Regeringen anser att statens stöd till kommunerna inom området skydd mot olyckor behöver förstärkas och utvecklas för att säkerställa en hög kvalitet i hela landet. Vidare behöver den statliga tillsynen över kommunernas verksamhet utvecklas och förtydligas för att säkerställa ett likvärdigt och tillfredställande skydd mot olyckor, med hänsyn till lokala förhållanden.

Strategi för ökad informations- och cybersäkerhet

Det förändrade omvärldsläget gör att samhällets behov av informations- och cybersäkerhet har

ökat påtagligt. Digitaliseringen i samhället har bl.a. inneburit nya former av kommunikation, datahantering och datalagring, vilket medfört nya risker och sårbarheter. För att den digitala utvecklingen ska kunna fortsätta på ett säkert sätt behöver alla aktörer, såväl privata som offentliga, mer aktivt arbeta med informations- och cybersäkerhet.

Regeringen avser därför att utarbeta en nationell strategi som omhändertar olika perspektiv för att kunna identifiera och möta utmaningar mot samhällets informations- och cybersäkerhet. Det är också av central betydelse att genomföra EU-direktivet om åtgärder för en hög gemensam nivå av säkerhet i nätverk och informationssystem (NIS-direktivet). Direktivet innebär bl.a. högre krav på enskilda aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet och som är beroende av informationssystem. Direktivet innehåller också skyldigheter för varje medlemsstat att anta en nationell strategi för ökad säkerhet i nätverk och informationssystem.

Satsning på förebyggande arbete mot naturolyckor

En av många utmaningar som samhället står inför är konsekvenserna av ett förändrat klimat. En följd av klimatförändringen är en ökad frekvens av extremväder som t.ex. skyfall, vilket i sin tur bidrar till en ökad risk för naturolyckor. Den pågående klimatförändringen innebär därför att olika typer av anpassningsåtgärder blir allt viktigare. Alla aktörer måste vidta förebyggande åtgärder inom sina ansvarsområden för att förhindra eller minska konsekvenserna av naturolyckor. Anpassningsåtgärder bör vidtas tidigt för att undvika att kostnaden blir större i framtiden. Regeringen bedriver en aktiv och långsiktig klimat- och miljöpolitik som stärker krisberedskapen. För att möjliggöra att fler åtgärder vidtas genomför regeringen en omfattande satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017-2020. Genom satsningen kommer fler kommuner att kunna få bidrag för genomförandet av förebyggande åtgärder. Satsningen skulle ursprungligen ha genomförts under åren 2016-2019. Regeringen anser i sammanhanget att det i arbetet med att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle behövs ett helhetsperspektiv på arbete med olycks- och krisberedskap, hantering av olyckor och allvarliga störningar samt fysisk planering och byggande.

Utvecklat Nato-samarbete stärker krisberedskapen
I enlighet med den försvarspolitiska inriktningspropositionen (2014/15:109) stärker ett utvecklat Nato-samarbete krisberedskapen. För svenskt vidkommande innebär samarbetet en god möjlighet att utveckla såväl den svenska krisberedskapen som vårt totalförsvaret. Regeringen konstaterar att det är viktigt att samarbetet är konkret och eftersträvar tydliga resultat. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har fått uppgiften att samordna arbetet mellan berörda myndigheter.

Ökad förmåga att hantera olyckor och kriser

Även om ett grundläggande arbete genomförs för att förebygga olyckor och kriser uppstår det alltjämt oväntade händelser som kräver skyndsamma insatser.

En bättre samordnad alarmeringstjänst

Samhällets alarmeringstjänst är ett offentligt åtagande som i alla lägen måste fungera på ett säkert och effektivt sätt. Det är därför av stor vikt att SOS Alarm som central aktör, i enlighet med alarmeringsavtalet mellan staten och bolaget, kan uppfylla fastställda effektivitets- och kvalitetskrav i sin verksamhet. Det är angeläget att säkerställa att SOS Alarm har tillräckligt goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet i enlighet med dessa krav. Därför tillförs anslaget för SOS Alarms verksamhet ytterligare medel för 2017.

Regeringen anser att samhällets alarmeringstjänst behöver bli bättre samordnad så att hjälpinsatserna vid nödsituationer blir effektivare. Dagens system har en del brister, bl.a. är samordningen på området frivillig och bygger på samförståndslösningar. Mot denna bakgrund beslutade regeringen i november 2015 om kommittédirektiven En samordnad alarmeringstjänst (dir. 2015:113). Utredaren ska analysera hur alarmeringstjänsten kan samordnas på ett bättre sätt. Utredaren ska även analysera vilken organisationsform som ska förordas för den nationella alarmeringsfunktionen. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2017.

Utredning av den kommunala räddningstjänsten

Vid omfattande räddningsinsatser behöver kommunerna och övriga hjälporgan samverka med varandra i större utsträckning än i dag, för att möjliggöra effektiva och samordnade

insatser. Dessutom finns det skäl att överväga hur räddningsledningen vid omfattande räddningsinsatser kan förbättras. Mot denna bakgrund och med anledning av riksdagens tillkännagivande rörande räddningstjänstens deltidsbrandkår (2015/16:FöU7, rskr. 2015/16:173) avser regeringen att besluta om kommittédirektiv till en särskild utredare om att i vissa avseenden se över den kommunala räddningstjänsten. Utredningen planeras ha ett särskilt fokus på deltidsanställda brandmän.

Internationella insatser för att hantera kriser och katastrofer

Regeringen betonar vikten av ett aktivt internationellt samarbete inom krisberedskapsområdet. Sverige bör delta i det förebyggande arbetet och vid hantering av kriser och katastrofer som sker inom eller utanför EU:s gränser, t.ex. inom ramen för EU:s civilskyddssamarbete. Erfarenheterna från ebolautbrottet i Västafrika 2014-2015 har visat på behoven att vidta åtgärder för att stärka förmågan att hantera hälsohot. Vissa åtgärder har redan genomförts av bl.a. EU och FN. Regeringen har uppdragit åt MSB, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen att se över möjligheterna att skapa en permanent svensk insatsförmåga inom detta område.

Det starka svenska engagemanget i frågor som rör gränskontroll och räddningsinsatser, såväl nationellt som internationellt är prioriterat. Regeringen anser att Kustbevakningen ska fortsätta sin samverkan med Polismyndigheten och den nyinrättade byrån för europeisk gräns- och kustbevakning (tidigare Frontex) inom detta område.

Kustbevakningens uppgifter utvecklas och förnyas

Kustbevakningen är statens samordnande maritima resurs som värnar liv, miljö och säkerhet till sjöss. Kustbevakningen ska därför inom sitt ansvarsområde vidareutveckla verksamheten och samarbetet med Polismyndigheten, Tullverket och andra berörda myndigheter för att bekämpa brott till sjöss, organiserad brottslighet och terrorism. Det finns samordningsfördelar och effektivitetsvinster med en sådan utveckling. Samma bedömning görs i fråga om myndighetens övervaknings-, kontroll- och tillsynsverksamhet. Regeringen avser därför att utöka Kustbevakningens möjligheter att kunna leda egna brottsutredningar. Möjligheten att bekämpa brott till

havs och upprätthållande av allmän ordning och säkerhet kan därmed öka. Kustbevakningen tillförs ökade anslag och regeringen avser att återkomma med de nödvändiga lagändringar som krävs för att uppnå detta.

Uppdrag om en utvecklad och säker kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet och hälsa

Aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar har i sin verksamhet ett ökat behov av mobila bredbandslösningar. Den säkerhetspolitiska utvecklingen gör det dessutom allt mer angeläget att aktörerna kan kommunicera och utbyta information effektivt och säkert med varandra. Utöver detta är det även angeläget med en bättre mobiltäckning och bredbandstillgång i alla delar av Sverige. Så långt som möjligt bör lösningar på detta område förena de relevanta intressena. Regeringskansliet (Justitiedepartementet) har därför beslutat om en utredning som ges i uppdrag att föreslå en utvecklad och säker kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. Utredningen innefattar frågor om frekvensutrymme i 700 MHz-bandet, i andra frekvensband eller på andra sätt. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2017.

Utveckling av krisberedskapens principer

Grunden för krisberedskapen är ansvarsprincipen, dvs. den som har ett ansvar för en verksamhet under normala förhållanden har även motsvarande ansvar under krisituationer. I ansvaret ingår att vidta de åtgärder som krävs för att kunna förebygga, motstå, hantera, återställa och lära från olyckor och kriser.

Utgångspunkten är att alla aktörer i samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapsarbetet. Samverkan och handling är viktiga komponenter i ansvarsprincipen. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har utifrån erfarenheterna av skogsbranden i Västmanland 2014 framfört att styrningen mot samverkan och handling behöver förtydligas. Regeringen delar denna uppfattning och betonar vikten av att de aktörer som berörs av en kris samverkar med varandra för att säkerställa en god samordning och ett effektivt resursutnyttjande. Aktörerna ska även agera proaktivt och vara beredda att

vidta nödvändiga åtgärder även i osäkra situationer där informationsbrist råder.

4.4 Budgetförslag

4.4.1 2:1 Kustbevakningen

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	1 057 149		246 470
2016	Anslag	1 098 650 ¹	Utgifts-prognos	1 079 279
2017	Förslag	1 117 441		
2018	Beräknat	1 140 541 ²		
2019	Beräknat	1 162 418 ³		
2020	Beräknat	1 187 910 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 122 338 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 122 337 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 122 339 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Kustbevakningens verksamhet att utföra sjöövervakning och annan kontroll- och tillsynsverksamhet samt räddningstjänst till sjöss. Anslaget får även användas till Kustbevakningens kostnader för samordning av de civila behoven av sjöövervakning och sjöinformation.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	192	-	-	-
Prognos 2016	2 000	-	-	-
Budget 2017	2 000	-	-	-

Intäkterna avser oljeskadeersättning som påförs fartygsägare för uppkomna oljeskador. Intäkterna är svåra att prognostisera. För att få ut avgiften krävs ibland att den som vållat skada förs inför domstol, vilket gör att det kan dröja flera år innan statens fordran säkrats.

Tabell 4.8 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	7 694	7 592	102
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	9 000	9 000	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	9 000	9 000	0

Kustbevakningen utför uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter samt andra uppdragsgivare och avnämare. Myndigheten får disponera intäkterna.

Regeringens överväganden

Regeringen har för avsikt att föreslå en utökning av Kustbevakningens rättsliga befogenheter. Förslaget medför ökade utgifter för Kustbevakningen. För att finansiera utgiftsökningen ökas anslaget 2017 med 5 000 000 kronor. Från och med 2018 ökas anslaget med 10 000 000 kronor. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 117 441 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Kustbevakningen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 140 541 000 kronor, 1 162 418 000 kronor respektive 1 187 910 000 kronor.

Tabell 4.9 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 098 650	1 098 650	1 098 650	1 098 650
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	14 870	32 930	54 636	79 927
Beslut	3 921	8 961	9 132	9 333
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 117 441	1 140 541	1 162 418	1 187 910

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.4.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	24 850	0	
2016	24 850 ¹		24 493
2017	Förslag	74 850	
2018	Beräknat	74 850	
2019	Beräknat	74 850	
2020	Beräknat	74 850	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning till kommuner för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor.

Anslaget får även användas för finansiering av vissa åtgärder för att stärka samhällets förmåga att bedöma och hantera översvämningsrisker.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2018-2020.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser fleråriga beslut om bidrag till kommunernas verksamhet att förebygga jordskred och andra naturolyckor för att stimulera sådana åtgärder.

Tabell 4.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	22 400	20 904	23 000			
Nya åtaganden	4 740	13 132	40 000			
Infriade åtaganden	-6 236	-11 036	-18 000	-20 000	-20 000	-5 000
Utestående åtaganden	20 904	23 000	45 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	30 000	80 000	45 000			

Regeringens överväganden

För att möjliggöra fler förebyggande åtgärder mot naturolyckor, som förväntas öka i ett förändrat klimat, ökas anslaget med 50 000 000 kronor årligen för åren 2017–2020. Satsningen aviserades i Budgetpropositionen för 2016 och skulle ursprungligen ha genomförts 2016–2019.

Regeringen föreslår att 74 850 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 74 850 000 kronor, 74 850 000 kronor respektive 74 850 000 kronor.

Tabell 4.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	74 850	74 850	74 850	74 850
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	74 850	74 850	74 850	74 850

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.4.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	10 720	Anslags-sparande	18 492
2016	Anslag	21 080 ¹	Utgifts-prognos	20 777
2017	Förslag	21 080		
2018	Beräknat	21 080		
2019	Beräknat	21 080		
2020	Beräknat	21 080		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att, i enlighet med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, finansiera vissa ersättningar till följd av uppkomna kostnader vid genomförda räddningsinsatser och finansiera insatser för att bekämpa olja m.m. till sjöss. Anslaget får även användas för kostnader i ett initialt skede för räddningstjänstinsatser som lämnats efter förfrågan genom den s.k. civilskyddsmekanismen inom EU. Den aktör som begärt hjälpen betalar motsvarande belopp till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringens överväganden

Utfallet på anslaget varierar kraftigt mellan åren eftersom det varken går att förutsäga antalet eller omfattningen av olyckor som kräver räddningsinsatser samt konsekvenserna av dessa.

Regeringen föreslår att 21 080 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Ersättning för räddningstjänst m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 21 080 000 kronor, 21 080 000 kronor respektive 21 080 000 kronor.

Tabell 4.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	21 080	21 080	21 080	21 080
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	21 080	21 080	21 080	21 080

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.4.4 2:4 Krisberedskap

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	1 023 729		34 286
2016	Anslag	1 078 646 ¹	Utgifts-prognos	1 069 397
2017	Förslag	1 121 857		
2018	Beräknat	1 141 163 ²		
2019	Beräknat	1 166 720 ³		
2020	Beräknat	1 196 546 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 121 925 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 121 950 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 121 950 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och deras konsekvenser. Anslaget får också i viss utsträckning finansiera åtgärder för att kunna ge stöd till och ta emot stöd från andra länder vid en allvarlig kris eller inför en möjlig allvarlig kris. Anslaget får även i viss utsträckning finansiera åtgärder som syftar till att skapa eller vidmakthålla förmågan till höjd beredskap för det civila försvaret.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* besluta om avtal och beställningar av tjänster, utrustning och anläggningar för beredskapsåtgärder samt åtgärder för att hantera allvarliga extraordinära händelser som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 900 000 000 kronor 2018-2020.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser verksamhet som bedrivs inom samverkansområdena vilka framgår av förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap. Bemyndigandet avser också de forskningsmedel som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap fördelar. För att möjliggöra fler projekt som innebär åtaganden som sträcker sig över flera år ser regeringen ett fortsatt behov av ett högre beställningsbemyndigande.

Tabell 4.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	467 281	634 055	712 000			
Nya åtaganden	462 305	391 449	587 000			
Infriade åtaganden	-295 531	-313 503	-399 000	-240 000	-224 809	-435 191
Utestående åtaganden	634 055	712 000	900 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	712 000	712 000	900 000			

Regeringens överväganden

Principerna som angavs i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 UO6), om hur medel från anslag 2:4 Krisberedskap ska användas, gäller även fortsättningsvis.

I syfte att finansiera långtidslagring av antivirala läkemedel i Folkhälsomyndighetens och Socialstyrelsens beredskapslager, görs en permanent överföring om 24 000 000 kronor per år fr.o.m. 2017 till det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg uppförda anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*. Denna permanenta finansiering ersätter tidigare beslutad tillfällig finansiering om 30 000 000 kronor per år 2017–2018.

Regeringen föreslår att 1 121 857 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Krisberedskap* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 141 163 000 kronor, 1 166 720 000 kronor respektive 1 196 546 000 kronor.

Tabell 4.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 078 646	1 078 646	1 078 646	1 078 646
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	581	19 087	43 646	72 337
Beslut	42 630	43 430	44 428	45 563
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 121 857	1 141 163	1 166 720	1 196 546

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.4.5 2:6 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 2:6 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015		224 171	0
2016	Anslag	224 171 ¹	224 171
2017	Förslag	239 171	
2018	Beräknat	194 171	
2019	Beräknat	194 171	
2020	Beräknat	194 171	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning från staten till SOS Alarm Sverige AB enligt avtal.

Regeringens överväganden

För att skapa förutsättningar för förbättrade svarstider och fortsatt utveckling av verksamheten vid SOS Alarm Sverige AB, föreslår regeringen att anslaget ökas engångsvis med 15 000 000 kronor 2017 utöver de 30 000 000 kronor som aviserades för 2017 i Budgetpropositionen för 2016.

Regeringen föreslår att 239 171 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 194 171 000 kronor, 194 171 000 kronor respektive 194 171 000 kronor.

Tabell 4.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	224 171	224 171	224 171	224 171
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	15 000	-30 000	-30 000	-30 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	239 171	194 171	194 171	194 171

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.4.6 2:7 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 2:7 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

År	Utfall	1 034 838	Anslags-sparande	14 993
2015	Utfall	1 034 838	Anslags-sparande	14 993
2016	Anslag	1 052 561 ¹	Utgifts-prognos	1 037 442
2017	Förslag	1 062 445		
2018	Beräknat	1 081 538 ²		
2019	Beräknat	1 103 374 ³		
2020	Beräknat	1 127 687 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 062 508 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 062 508 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 062 507 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningskostnader.

Anslaget får finansiera verksamhet avseende skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar samt beredskap och indirekta kostnader för internationella räddnings- och katastrofinsatser samt andra internationella insatser inom ramen för EU-samarbetet och Nato/PFF.

Vidare får anslaget finansiera verksamhet för att upprätthålla beredskap samt indirekta kostnader beträffande Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förmåga att stödja utlandsmyndigheter och nödställda i en

situation då många svenska medborgare eller personer med hemvist i Sverige drabbas till följd av allvarlig olycka eller katastrof i utlandet.

Anslaget får även användas för bidrag till främjande av den enskilda människans förmåga. Anslaget får även finansiera utbildningsverksamhet inom området. Anslaget får även finansiera verksamhet med anledning av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Anslaget får även finansiera den verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomför inom områdena massmediernas beredskap, kunskapsspridning och information om säkerhetspolitik, information om försvar, samhällets krisberedskap och totalförsvar samt opinionsundersökningar. Anslaget får även finansiera drift och vidmakthållande av vissa reservfunktioner inom etermedia.

Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.21 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	82 736	-	-	-
Prognos 2016	-	3 560	4 342	-782
Budget 2017	-	3 500	4 500	-1 000

Inkomster från oljeskadeersättning enligt sjölagen (1994:1009) redovisas mot inkomsttitel 2713 Vattenföreningssavgifter m.m. Under 2015 betalades pengar ut till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i skadeståndersättning, utifrån rättsprocessen som följde med anledning av oljeutsläppet utanför Tjörn 2011.

Enligt lag om transport av farligt gods (2006:263) får avgifter tas ut för prov och intyg. Intäkter som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får disponera avser intyg för förare och säkerhetsrådgivare vad gäller transport av farligt gods på väg.

Tabell 4.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	682 330	-643 207	39 123
(varav tjänsteexport)	9 662	-11 220	-1 558
Prognos 2016	708 800	-683 700	25 100
(varav tjänsteexport)	8 700	-9 700	-1 000
Budget 2017	721 200	-701 700	19 500
(varav tjänsteexport)	9 700	-10 700	-1 000

Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang den avgiftsbelagda verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska bedriva.

Myndigheten får ta ut avgifter för finansiering av drift och förvaltning av Rakelsystemet. Intäkterna disponeras av myndigheten.

Myndigheten får åta sig att mot avgift utveckla och förvalta tekniskt stöd åt andra myndigheter samt åt kommuner och landsting.

Vidare ska myndigheten utföra uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter och andra uppdragsgivare. Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang bl.a. tjänsteexport. Myndigheten får disponera intäkterna.

Myndigheten får delta i internationella räddnings- och katastrofinsatser förutsatt att det finns en extern finansiering. Vidare får Myndigheten, om verksamheten har anknytning till dess uppgifter, mot avgift tillhandahålla fortbildning, uppdragsutbildning samt tjänster kopplade till konferenser och internat.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 550 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Låneramen för beredskapsinvesteringar behövs för att stärka krisberedskapen.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för krisberedskap för 2017–2020 godkänns som riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps investeringar.

Tabell 4.23 Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Rakelverksamheten	74	250	300	200	200	150
Beredskapstillgångar	36	51	23	20	20	20
Summa investeringar	110	301	323	220	220	170
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>110</i>	<i>301</i>	<i>323</i>	<i>220</i>	<i>220</i>	<i>170</i>
Anslag 2:4 Krisberedskap	28	41	13	10	10	10
Lån i Riksgäldskontoret	82	260	310	210	210	160
Summa finansiering	110	301	323	220	220	170

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 1 347 000 kr fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 1 062 445 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 081 538 000 kronor, 1 103 374 000 kronor respektive 1 127 687 000 kronor.

Tabell 4.24 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:7 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 052 561	1 052 561	1 052 561	1 052 561
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	11 185	30 237	52 099	76 440
Beslut	-1 301	-1 260	-1 286	-1 314
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 062 445	1 081 538	1 103 374	1 127 687

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.4.7 2:8 Statens haverikommission**Tabell 4.25 Anslagsutveckling 2:8 Statens haverikommission**

Tusental kronor

	Utfall	Anslags- sparande	
2015	42 050		2 932
2016	Anslag	44 260 ¹	Utgifts- prognos
2017	Förslag	45 390	44 916
2018	Beräknat	46 271 ²	
2019	Beräknat	47 238 ³	
2020	Beräknat	48 272 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 45 393 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 45 393 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 45 394 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Statens haverikommissionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för deras verksamhet med undersökningar enligt lagen (1990:712) om undersökning av olyckor och samverkan med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 45 390 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 Statens haverikommission för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 46 271 000 kronor, 47 238 000 kronor respektive 48 272 000 kronor.

**Tabell 4.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:8
Statens haverikommission**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	44 260	44 260	44 260	44 260
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 135	2 013	2 980	4 014
Beslut	-5	-2	-2	-2
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	45 390	46 271	47 238	48 272

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

5 Strålsäkerhet

5.1 Omfattning

Området omfattar frågor om strålskydd och kärnsäkerhet. Verksamheten vid Strålsäkerhetsmyndigheten ingår i området.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom område Strålsäkerhet

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Strålsäkerhet</i>							
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	368	372	371	384	391	399	408
Summa Strålsäkerhet	368	372	371	384	391	399	408

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisning av miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö finns även under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

5.3.2 Resultat

Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under

2015. Vid de kärntekniska anläggningarna arbetar tillståndshavarna kontinuerligt med optimering av strålskyddet och att begränsa doserna till arbetstagare. Inga dosgränser har överskridits vid de svenska kärnkraftverken under de senaste tio åren, och det finns goda förutsättningar för att doserna såväl till arbetstagare som till allmänheten kommer att minska ytterligare i framtiden. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har tillsammans med Strålsäkerhetsmyndigheten och berörda länsstyrelser på regeringens uppdrag utarbetat förslag till nationell beredskapsplan för hanterandet av en kärnteknisk olycka samt ny handlingsplan för förbättringar inom

beredskapen för radiologiska och nukleära händelser.

5.3.3 Analys och slutsatser

Det är viktigt att driva på strålskyddsarbetet vid de kärntekniska anläggningarna mot bakgrund av de förändringar som nedläggning av en eller flera reaktorer innebär. Strålsäkerhetsmyndighetens tillsynsarbete och möjlighet att ställa krav är centralt nu när flera reaktorer avvecklas.

Regeringen bedömer att de förbättringsförslag som redovisats gällande arbetet med kärnenergi-beredskap utgör en god grund för utvecklingen av den nationella beredskapen.

5.4 Politikens inriktning

Ägarna till de svenska kärnkraftsreaktorerna har meddelat att fyra reaktorer kommer att stängas innan 2020 vilket är betydligt tidigare än vad som hittills varit planen. Detta innebär att Sverige nu går in i en omfattande avveckling av reaktorer vilket ger nya förutsättningar för tillsynen.

Den av ägarna beslutade avvecklingen av flera reaktorer kan på sikt påverka finansieringen av Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet. Stora delar av verksamheten finansieras i dag via avgifter från kärnkraftsindustrin. Avvecklingen kommer sannolikt även att påverka kärnavfallsavgifterna. Framtida kostnader behöver då täckas upp av de reaktorer som fortsatt kommer att vara i drift.

Den överenskommelse om energipolitiken som gjordes den 10 juni 2016 mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna innebär bl.a. att principerna från proposition 2008/09:163 En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi kvarstår, För kärnkraften gäller även att effektskatten avvecklas stegvis, Kärnavfallsfondens placeringsmöjligheter utökas och behovet av att ändra den antagna driftstiden som ligger till grund för beräkningen av kärnavfallsavgifter utreds. När det gäller driftstiden har Strålsäkerhetsmyndigheten fått i uppdrag att utreda detta i nära dialog med Riksgäldskontoret. Frågan om utökade placeringsmöjligheter för Kärnavfallsfonden

bereds för närvarande i Regeringskansliet. Vidare ska ansvaret vid radiologiska olyckor utökas till 1 200 miljoner euro.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor				
2015	Utfall	367 972	Anslags-sparande	1 605
2016	Anslag	371 909 ¹	Utgifts-prognos	371 095
2017	Förslag	384 457		
2018	Beräknat	391 198 ²		
2019	Beräknat	398 937 ³		
2020	Beräknat	407 581 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 384 477 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 384 478 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 384 477 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Strålsäkerhetsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för utgifter för grundläggande och tillämpad forskning för att utveckla nationell kompetens inom myndighetens verksamhetsområde och för att stödja och utveckla myndighetens tillsyn. Anslaget får även användas för statsbidrag till Internationella strålskyddskommissionen (ICRP).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor				
Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	310 896	27 752	306 285	32 363
Prognos 2016	331 258	20 000	344 531	6 727
Budget 2017	320 554	22 000	339 657	2 897

Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet finansieras delvis via avgifter enligt förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten. Ansökningsavgifter

som berör kärnteknisk verksamhet enligt 3 och 4 §§ disponeras av myndigheten. Däremot disponeras inte avgifter som berör icke-kärnteknisk verksamhet enligt 3 och 4 §§. Övriga avgifter förs till inkomsttitel 2551 Avgifter från kärnkraftverken. Av de avgifter som tas ut med stöd av förordningen används en del för beredskapsverksamhet vid länsstyrelser och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Tabell 5.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	1 220	2 079	-859
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	2 450	3 550	-1 100
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	1 700	2 650	-950

Tabell 5.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor						
	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2022
Ingående åtaganden	52 738	46 495	51 995			
Nya åtaganden	30 858	39 500	46 000			
Infriade åtaganden	-37 101	-34 000	-34 000	-34 000	-18 000	-11 995
Utestående åtaganden	46 495	51 995	63 995			
Erhållet/förslaget bemyndigande	55 000	60 000	65 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 65 000 000 kronor 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: Behovet av bemyndigande på anslag 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* uppstår genom myndighetens beställningar av forskning inom ansvarsområdet.

Bemyndigandet för 2017 föreslås öka med 5 miljoner kronor jämfört med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 65 000 000 kronor 2018–2022.

Tabell 5.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	371 909	371 909	371 909	371 909
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	10 763	17 452	25 154	33 758
Beslut	1 785	1 837	1 874	1 914
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	384 457	391 198	398 937	407 581

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 384 457 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för år 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 391 198 000 kronor, 398 937 000 kronor respektive 407 581 000 kronor.

6 Elsäkerhet

6.1 Omfattning

Området omfattar frågor om elsäkerhet. Verksamheten vid Elsäkerhetsverket ingår i området.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom område Elsäkerhet

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Elsäkerhet</i>							
4:1 Elsäkerhetsverket	53	60	60	59	59	59	60
Summa Elsäkerhet	53	60	60	59	59	59	60

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Resultat

Elsäkerhet innebär att förebygga skador på person och egendom orsakade av elektricitet, störningar inom området för elektromagnetisk kompatibilitet (EMC) samt att bygga upp och upprätthålla en god säkerhetsnivå för elektriska anläggningar och elektriska material. Elsäkerhetsverket är tillsynsmyndighet för elektriska anläggningar och personer med

behörighet att utföra elinstallationsarbete enligt ellagen samt för utrustning och anordningar enligt lagen om elektromagnetisk kompatibilitet.

Under 2015 och våren 2016 har regeringen beslutat om flera ändringar i lag och förordningar med anledning av nya EU-direktiv och nya regler för elbehörighet.

Elsäkerhetslagen

Riksdagens beslut om propositionen Elsäkerhet (prop. 2015/16:163, bet. 2015/16:FöU12, rskr.

2015/16:265) innebär en elsäkerhetslag där nya bestämmelser om elinstallationsarbete ingår tillsammans med de nuvarande bestämmelserna om elsäkerhet i 9 kap. ellagen (1997:857) och bestämmelserna om skadestånd i 10 kap. 1–8 §§ ellagen.

De nya bestämmelserna innebär i huvudsak att alla företag som utför elinstallationsarbete ska ha en auktoriserad elinstallatör och att företag som utför elinstallationsarbete på någon annans anläggning måste anmäla sin verksamhet till tillsynsmyndigheten. Företagen måste också ha ett egenkontrollprogram som säkerställer att arbetet utförs på rätt sätt och av personer med rätt kompetens. Tillsynsmyndigheten beslutar om auktorisation för elinstallatörer efter ansökan. Det är enbart auktoriserade elinstallatörer och personer som omfattas av ett företags egenkontrollprogram som får utföra elinstallationsarbete, med vissa specificerade undantag. Propositionen innehåller också ett förslag till ändring i lagen (1966:742) om hotell- och pensionatörrelse. Genom ändringen tydliggörs ansvaret för tillsyn över elsäkerhet i hotell- och pensionatörrelser. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2017.

Anpassning av produktdirektiv

Med elektromagnetisk kompatibilitet menas en utrustnings förmåga att fungera tillfredsställande i sin elektromagnetiska omgivning utan att orsaka oacceptabla elektromagnetiska störningar för någon annan utrustning. Utrustningen ska även tåla elektromagnetiska störningar. I det omarbetade direktivet om elektromagnetisk kompatibilitet (prop. 2015/16:116, bet. 2015/16:FöU9, rskr. 2015/16:199) föreslår regeringen vissa ändringar i lagen (1992:1512) om elektromagnetisk kompatibilitet. Ändringarna innebär att svensk lag om elektromagnetisk kompatibilitet anpassas till EU:s omarbetade regler på området. Lagändringarna innebär att regeringen får rätt att bestämma regler om sanktionsavgifter. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också rätt att bestämma om regler för skadeförebyggande arbete och åtgärder när en utrustning inte möter de krav som gäller. De nya bestämmelserna trädde ikraft den 1 juni 2016.

För att säkerställa att svensk rätt uppfyller de krav som ställs om tillhandahållande av elektrisk utrustning, samt om utrustning och skyddssystem som är avsedda för användning i potentiellt explosiva atmosfärer, har ändringar gjorts i förordningen (1993:1068) om elektrisk materiel. Ändringarna innebär i huvudsak att Elsäkerhetsverket får meddela föreskrifter om ekonomiska aktörers skyldigheter och att Elsäkerhetsverkets uppgifter som marknadskontrollmyndighet tydliggörs. Ändringarna började gälla den 1 maj 2016.

Justering av elsäkerhetsavgiften

Regeringen har genom en ändring i förordningen (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet beslutat om en höjning av elsäkerhetsavgiften. Ändringen trädde ikraft den 1 januari 2016 och möjliggjorde en höjning av Elsäkerhetsverkets anslag, vilket också genomfördes i och med riksdagens beslut om Budgetpropositionen 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FöU1, rskr. 2015/16:116). Nivåjusteringen skapar också förutsättningar för att genomföra reformeringen av behörighetsystemet i linje med propositionen Elsäkerhet (prop. 2015/16:163, bet. 2015/16:FöU12, rskr. 2015/16:265).

Elsäkerhetsverkets verksamhet

Elsäkerhetsverkets arbete speglas av nya regler och EU-direktiv på området. Tillsyn utgör en stor del av Elsäkerhetsverkets verksamhet. Under 2015 avslutades 665 tillsynsärenden vilket är en minskning jämfört med 2014 då 866 ärenden avslutades. Minskningen av antalet tillsynsärenden är planerad och beror till stor del på att myndigheten har prioriterat arbete med elbehörighetsreformen. Cirka 100 av de avslutade tillsynsärendena har innehållit tillsyn av elektromagnetiska störningar.

Under 2015 avslutades också 421 marknadskontrollärenden om elektrisk materiel, vilket är i paritet med antalet ärenden inom denna verksamhetsgren under de senaste tre åren.

Vad beträffar standardiseringsverksamheten har Elsäkerhetsverket fortsatt att delta och driva frågor inom den nationella och internationella standardiseringen genom att medverka i tekniska

kommittéer och ställa upp med funktionärer i de tekniska kommittéer som har störst betydelse för myndighetens uppdrag. Arbetet har bland annat omfattat elbilar, laddinfrastruktur för elbilar och solcellanläggningar.

Elsäkerhetsverket fick i regleringsbrevet för 2015 uppdrag att utreda informationsbehovet om kraven på elsäkerhet vid solcellsanläggningar och vilka standarder som gäller. Elsäkerhetsverkets rapport Informationsbehov och elsäkerhetskrav rörande solcellsanläggningar (15EV519) ger en bred bild av hur en solcellsanläggning fungerar och vad som är viktigt att uppmärksamma för att undvika risker av olika slag. Rapporten blir utgångspunkt för kommande arbete och informationsinsatser.

6.3.2 Analys och slutsatser

Regeringen menar att den tillsyn som Elsäkerhetsverket bedriver ger myndigheten en god inblick i den elsäkerhetsmässiga statusen i samhället. Myndighetens dialog med anläggningsinnehavare och installatörer har resulterat i en ökad medvetenhet och kunskap om elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet (EMC).

Tillsynen på elmaterialområdet genom marknadskontroll har resulterat i att produkter med allvarliga elsäkerhetsbrister eller brister i EMC har fått försäljningsförbud. Cirka 60 procent av tillsynsärendena resulterade i någon form av anmärkning eller åtgärd. Några produktområden sticker ut i marknadskontrollen. Elsäkerhet hos armaturer för gatubelysning och ljuskällor med LED behöver förbättras. Regeringen menar att behovet av information och marknadskontroll även fortsättningsvis kommer att vara stort. De nya föreskrifterna som införlivar direktiven kommer att innebära en skärpning i tillsynen när det gäller brister i de administrativa kraven för elektriska produkter och förbättrad spårbarhet vid utredning.

I propositionen Elsäkerhet (prop. 2015/16: 163, bet. FöU12, rskr. 2015/16:265) förtydligas ansvarsförhållandena mellan aktörer samtidigt som konsumenternas ställning stärks. Elsäkerhetsverket ges också bättre möjligheter att utöva tillsyn. Den nya elsäkerhetslagen ger också en tydligare och mer överskådlig

lagstiftning genom att bestämmelser som är spridda i olika regelverk förs samman i en ny lag.

6.4 Politikens inriktning

6.4.1 Elsäkerhet

Elsäkerheten i Sverige är i grunden god, men det finns utrymme för förbättringar. Dagens lagstiftning kring elinstallationer är relativt svåröverskådlig och baseras i hög grad på de ursprungliga bestämmelserna som är nästan hundra år gamla. Regeringen lämnade därför i proposition Elsäkerhet (prop. 2015/16: 163, bet. FöU12, rskr. 2015/16:265) ett förslag till en ny elsäkerhetslag. Propositionen beslutades av riksdagen den 8 juni 2016.

Riksdagens beslut innebär att elbehörighetssystemet moderniseras, konsumenternas ställning stärks och tillsynsmyndighetens möjligheter att utöva tillsyn förbättras. Målet med översynen är också att skapa en tydligare och mer överskådlig lagstiftning genom att bestämmelser som i dag är spridda i olika regelverk förs samman i en ny lag. Den nya lagen kommer att underlätta för berörda aktörer att förstå och tillämpa bestämmelserna.

De nya bestämmelserna träder ikraft den 1 juli 2017. Fram till dess kommer förberedelsearbete att pågå. Elsäkerhetsverket har här en viktig roll i att meddela föreskrifter och allmänna råd samt att informera aktörerna om de nya bestämmelserna.

Regeringen gav i Elsäkerhetsverkets regleringsbrev för 2016 myndigheten ett särskilt uppdrag att säkerställa adekvata informationsinsatser i samband med att planerade nya regler för behörighetssystemet införs. Regeringen bedömer därmed att förutsättningarna är goda för en effektiv och lyckad reformering av systemet.

För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att se över befintliga avgifter på elområdet. Översynen omfattar både avgifternas nivå och hur de ska administreras i framtiden. Regeringen avser att återkomma gällande dessa frågor.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 4:1 Elsäkerhetsverket

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 4:1 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags- sparande	Utfall
2015	Utfall	52 628		1 270
2016	Anslag	59 713 ¹	Utgifts- prognos	60 026
2017	Förslag	59 397		
2018	Beräknat	58 605 ²		
2019	Beräknat	58 840 ³		
2020	Beräknat	60 136 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 57 541 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 56 612 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 56 612 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Elsäkerhetsverkets förvaltningskostnader.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	322 000	14	285	-254
Prognos 2016	345 000	15	67	-53
Budget 2017	348 000	15	100	-85

Regeringens överväganden

Avsikten är att Elsäkerhetsverkets verksamhet i huvudsak ska finansieras genom statens intäkter av elsäkerhetsavgiften. Då denna avgift varit oförändrad under de senaste 20 åren, samtidigt som myndighetens kostnader ökat bl.a. som en följd av den allmänna pris- och löneutvecklingen, höjde regeringen elsäkerhetsavgiften genom en ändring i förordningen (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet, en ändring som trädde ikraft vid årsskiftet 2015/16.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 6.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	59 713	59 713	59 713	59 713
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	993	2 115	3 382	4 772
Beslut	-1 309	-3 223	-4 255	-4 349
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	59 397	58 605	58 840	60 136

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 59 397 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Elsäkerhetsverket* 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 58 605 000, 58 840 000, respektive 60 136 000 kronor.

3.5.4	1:4 Forskning och teknikutveckling	58
3.5.5	1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	59
3.5.6	1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	60
3.5.7	1:7 Officersutbildning m.m.	61
3.5.8	1:8 Försvarets radioanstalt	61
3.5.9	1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut.....	62
3.5.10	1:10 Nämnder m.m.	63
3.5.11	Försvarets materielverk.....	64
3.5.12	1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.....	65
3.5.13	1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen.....	66
4	Samhällets krisberedskap	69
4.1	Mål för samhällets krisberedskap.....	69
4.2	Resultatredovisning	69
4.2.1	Bedömningsgrunder	70
4.2.2	Resultat	70
4.3	Politikens inriktning.....	80
4.4	Budgetförslag	83
4.4.1	2:1 Kustbevakningen.....	83
4.4.2	2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	84
4.4.3	2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	85
4.4.4	2:4 Krisberedskap	86
4.4.5	2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.....	87
4.4.6	2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	88
4.4.7	2:7 Statens haverikommission	90
5	Strålsäkerhet	93
5.1	Omfattning	93
5.2	Utgiftsutveckling.....	93
5.3	Resultatredovisning	93
5.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	93
5.3.2	Resultat	93
5.3.3	Analys och slutsatser.....	94
5.4	Politikens inriktning.....	94
5.5	Budgetförslag	94
5.5.1	3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten.....	94
6	Elsäkerhet	97
6.1	Omfattning	97
6.2	Utgiftsutveckling.....	97
6.3	Resultatredovisning	97
6.3.1	Resultat	97
6.3.2	Analys och slutsatser.....	99
6.4	Politikens inriktning.....	99
6.4.1	Elsäkerhet	99
6.5	Budgetförslag	100
6.5.1	4:1 Elsäkerhetsverket	100

4 OBS! Detta rättelseblad ersätter sid 4 prop. 2016/17:1.
Rättelsen avser en ny nomenklatur för anslagen 2:5, 2:6 och 2:7

Tabell 3.32	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	63
Tabell 3.33	Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.	63
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Nämnder m.m.	64
Tabell 3.35	Uppdragsverksamhet.....	64
Tabell 3.36	Anslagsutveckling 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.....	65
Tabell 3.37	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.....	65
Tabell 3.38	Anslagsutveckling 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen.....	66
Tabell 3.39	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	66
Tabell 4.1	Antal omkomna i bränder	71
Tabell 4.2	Kostnader och intäkter för Rakel 2013–2015	75
Tabell 4.3	Olje- och kemskyddsoperationer 2011–2015	76
Tabell 4.4	Anmälda brott och utfärdade böter 2011–2015.....	77
Tabell 4.5	Genomsnittlig utredningstid 2013–2015.....	79
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen.....	83
Tabell 4.7	Offentligrättslig verksamhet.....	83
Tabell 4.8	Uppdragsverksamhet.....	83
Tabell 4.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 2:1 Kustbevakningen.....	84
Tabell 4.10	Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor.....	84
Tabell 4.11	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	85
Tabell 4.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	85
Tabell 4.13	Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.....	85
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	86
Tabell 4.15	Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap.....	86
Tabell 4.16	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap	87
Tabell 4.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Krisberedskap.....	87
Tabell 4.18	Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.....	87
Tabell 4.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.....	88
Tabell 4.20	Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ..	88
Tabell 4.21	Offentligrättslig verksamhet.....	88
Tabell 4.22	Uppdragsverksamhet.....	89
Tabell 4.23	Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	90
Tabell 4.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	90
Tabell 4.25	Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission	90
Tabell 4.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:7 Statens haverikommission ⁹¹	
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom område Strålsäkerhet	93
Tabell 5.2	Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten.....	94
Tabell 5.3	Offentligrättslig verksamhet.....	94
Tabell 5.4	Uppdragsverksamhet.....	95
Tabell 5.5	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	95

6 OBS! Detta rättelseblad ersätter sid 6 prop. 2016/17:1.

Rättelsen avser en ny nomenklatur för anslagen 2:5, 2:6 och 2:7

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap	32 533 082
1:2	Försvarsmaktens insatser internationellt	1 132 851
1:3	Anskaffning av materiel och anläggningar	10 369 356
1:4	Forskning och teknikutveckling	586 542
1:5	Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhet	10 499
1:6	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	24 522
1:7	Officersutbildning m.m.	211 961
1:8	Försvarets radioanstalt	979 689
1:9	Totalförsvarets forskningsinstitut	176 045
1:10	Nämnder m.m.	6 051
1:11	Internationella materielsamarbeten, industrifrågor m.m.	89 678
1:12	Försvarsunderrättelsedomstolen	8 000
2:1	Kustbevakningen	1 117 441
2:2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	74 850
2:3	Ersättning för räddningstjänst m.m.	21 080
2:4	Krisberedskap	1 121 857
2:5	Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	239 171
2:6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 062 445
2:7	Statens haverikommission	45 390
3:1	Strålsäkerhetsmyndigheten	384 457
4:1	Elsäkerhetsverket	59 397
Summa		50 254 364

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap	18 000 000
1:3	Anskaffning av materiel och anläggningar	75 000 000
2:2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	45 000
2:4	Krisberedskap	900 000
3:1	Strålsäkerhetsmyndigheten	65 000
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		94 010 000

10 OBS! Detta rättelseblad ersätter sid 10 prop. 2016/17:1.
Rättelsen avser en ny nomenklatur för anslagen 2:5, 2:6 och 2:7

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

2.1 Omfattning

För att återspegla den verksamhet som finansieras från utgiftsområde 6 *Försvar och samhällets krisberedskap*, har regeringen valt att i budgetpropositionen gruppera utgiftsområdets verksamhet i tre underindelningar: Försvar

(anslag 1:1 till 1:12), Samhällets krisberedskap (anslag 2:1 till 2:7), Strålsäkerhet och Elsäkerhet (anslag 3:1 och anslag 4:1).

Figuren nedan visar fördelningen i de tre undergrupperna samt hemvisten för de myndigheter vars verksamhet helt eller delvis finansieras inom utgiftsområde 6 under 2017.

Tabell 2.1 Underindelning av utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap samt myndigheter vars verksamhet helt eller delvis finansieras inom utgiftsområdet

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap				
Försvar			Samhällets krisberedskap	Strålsäkerhet och Elsäkerhet
- Försvarsmakten inkl. Militära underrättelse-tjänsten	- Försvarets radioanstalt	- Försvars-högskolan (Officers-utbildning)	- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	- Strålsäkerhets-myndigheten
- Försvarets materielverk	- Statens inspektion för försvars-underrättelse-verksamheten		- Kust-bevakningen	- Elsäkerhets-verket
- Totalförsvarets forskningsinstitut	- Försvars-underrättelse-domstolen		- Statens haveri-kommission	
- Totalförsvarets rekryterings-myndighet				
<i>Försvarsdepartementet</i>			<i>Justitie-departementet</i>	<i>Miljö- och energi-departementet</i>

Tabell 4.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	467 281	634 055	712 000			
Nya åtaganden	462 305	391 449	587 000			
Infriade åtaganden	-295 531	-313 503	-399 000	-240 000	-224 809	-435 191
Utestående åtaganden	634 055	712 000	900 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	712 000	712 000	900 000			

Regeringens överväganden

Principerna som angavs i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 UO6), om hur medel från anslag 2:4 Krisberedskap ska användas, gäller även fortsättningsvis.

I syfte att finansiera långtidslagring av antivirala läkemedel i Folkhälsomyndighetens och Socialstyrelsens beredskapslager, görs en permanent överföring om 24 000 000 kronor per år fr.o.m. 2017 till det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg uppförda anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*. Denna permanenta finansiering ersätter tidigare beslutad tillfällig finansiering om 30 000 000 kronor per år 2017–2018.

Regeringen föreslår att 1 121 857 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Krisberedskap* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 141 163 000 kronor, 1 166 720 000 kronor respektive 1 196 546 000 kronor.

Tabell 4.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 078 646	1 078 646	1 078 646	1 078 646
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	581	19 087	43 646	72 337
Beslut	42 630	43 430	44 428	45 563
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 121 857	1 141 163	1 166 720	1 196 546

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.4.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

2015	Utfall	224 171	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	224 171 ¹	Utgifts- prognos	224 171
2017	Förslag	239 171		
2018	Beräknat	194 171		
2019	Beräknat	194 171		
2020	Beräknat	194 171		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning från staten till SOS Alarm Sverige AB enligt avtal.

Regeringens överväganden

För att skapa förutsättningar för förbättrade svarstider och fortsatt utveckling av verksamheten vid SOS Alarm Sverige AB, föreslår regeringen att anslaget ökas engångsvis med 15 000 000 kronor 2017 utöver de 30 000 000 kronor som aviserades för 2017 i Budgetpropositionen för 2016.

Regeringen föreslår att 239 171 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 194 171 000 kronor, 194 171 000 kronor respektive 194 171 000 kronor.

Tabell 4.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	224 171	224 171	224 171	224 171
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	15 000	-30 000	-30 000	-30 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	239 171	194 171	194 171	194 171

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.4.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

2015	Utfall	1 034 838	Anslags-sparande	14 993
2016	Anslag	1 052 561 ¹	Utgifts-prognos	1 037 442
2017	Förslag	1 062 445		
2018	Beräknat	1 081 538 ²		
2019	Beräknat	1 103 374 ³		
2020	Beräknat	1 127 687 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 062 508 tkr i 2017 års prinsnivå.

³ Motsvarar 1 062 508 tkr i 2017 års prinsnivå.

⁴ Motsvarar 1 062 507 tkr i 2017 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningskostnader.

Anslaget får finansiera verksamhet avseende skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar samt beredskap och indirekta kostnader för internationella räddnings- och katastrofinsatser samt andra internationella insatser inom ramen för EU-samarbetet och Nato/PFF.

Vidare får anslaget finansiera verksamhet för att upprätthålla beredskap samt indirekta kostnader beträffande Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förmåga att stödja utlandsmyndigheter och nödställda i en situation då många svenska medborgare eller

personer med hemvist i Sverige drabbas till följd av allvarlig olycka eller katastrof i utlandet.

Anslaget får även användas för bidrag till främjande av den enskilda människans förmåga. Anslaget får även finansiera utbildningsverksamhet inom området. Anslaget får även finansiera verksamhet med anledning av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Anslaget får även finansiera den verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomför inom områdena massmediernas beredskap, kunskapsspridning och information om säkerhetspolitik, information om försvar, samhällets krisberedskap och totalförsvar samt opinionsundersökningar. Anslaget får även finansiera drift och vidmakthållande av vissa reservfunktioner inom etermedia.

Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.21 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	82 736	-	-	-
Prognos 2016	-	3 560	4 342	-782
Budget 2017	-	3 500	4 500	-1 000

Inkomster från oljeskadeersättning enligt sjölagen (1994:1009) redovisas mot inkomsttitel 2713 Vattenföreningssavgifter m.m. Under 2015 betalades pengar ut till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i skadeståndersättning, utifrån rättsprocessen som följde med anledning av oljeutsläppet utanför Tjörn 2011.

Enligt lag om transport av farligt gods (2006:263) får avgifter tas ut för prov och intyg. Intäkter som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får disponera avser intyg för förare och säkerhetsrådgivare vad gäller transport av farligt gods på väg.

Tabell 4.23 Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Rakelverksamheten	74	250	300	200	200	150
Beredskapstillgångar	36	51	23	20	20	20
Summa investeringar	110	301	323	220	220	170
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>						
	110	301	323	220	220	170
Anslag 2:4 Krisberedskap	28	41	13	10	10	10
Lån i Riksgäldskontoret	82	260	310	210	210	160
Summa finansiering	110	301	323	220	220	170

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 1 347 000 kr fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 1 062 445 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 081 538 000 kronor, 1 103 374 000 kronor respektive 1 127 687 000 kronor.

Tabell 4.24 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 052 561	1 052 561	1 052 561	1 052 561
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	11 185	30 237	52 099	76 440
Beslut	-1 301	-1 260	-1 286	-1 314
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 062 445	1 081 538	1 103 374	1 127 687

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

1.1.1 2:7 Statens haverikommission**Tabell 4.25 Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission**

Tusental kronor

	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	42 050		2 932
2016	Anslag	44 260 ¹	Utgifts- prognos	44 916
2017	Förslag	45 390		
2018	Beräknat	46 271 ²		
2019	Beräknat	47 238 ³		
2020	Beräknat	48 272 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 45 393 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 45 393 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 45 394 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Statens haverikommissionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för deras verksamhet med undersökningar enligt lagen (1990:712) om undersökning av olyckor och samverka med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 45 390 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 Statens haverikommission för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 46 271 000 kronor, 47 238 000 kronor respektive 48 272 000 kronor.

**Tabell 4.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:7
Statens haverikommission**

Tusental kronor

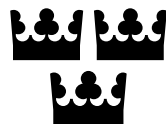
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	44 260	44 260	44 260	44 260
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 135	2 013	2 980	4 014
Beslut	-5	-2	-2	-2
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	45 390	46 271	47 238	48 272

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär

Internationellt bistånd

7

Förslag till statens budget för 2017

Internationellt bistånd

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	13
2.3 Mål.....	14
2.4 Resultatredovisning.....	14
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	15
2.4.2 Resultat.....	16
2.4.3 Sammanfattande analys	46
2.5 Politikens inriktning	47
2.6 Beskrivning av anslagsposterna	55
2.7 Budgetförslag.....	57
2.7.1 Biståndsverksamhet	57
2.7.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	59
2.7.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet	60
2.7.4 1:4 Folke Bernadotteakademin	61
2.7.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	62
2.7.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	63

Tabellförteckning

Tabell 1.1 Anslagsbelopp	8
Tabell 2.1 Biståndsram, härledning av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	12
Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	13
Tabell 2.3 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	13
Tabell 2.4 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	13
Tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom Sida 2013-2015	17
Tabell 2.6 Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom UD m.fl. 2013-2015.....	18
Tabell 2.7 Områdesmässig fördelning av Sveriges bilaterala bistånd	18
Tabell 2.8 Indikationer i urval: Ökad jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor och flickor.....	23
Tabell 2.9 Indikationer i urval: Miljö och klimat	26
Tabell 2.10 Indikationer i urval: Demokrati och mänskliga rättigheter	30
Tabell 2.11 Indikationer i urval: Ekonomisk utveckling.....	34
Tabell 2.12 Indikationer i urval: Utbildning och forskning	37
Tabell 2.13 Indikationer i urval: Grundläggande hälsa	39
Tabell 2.14 Indikationer i urval: Mänsklig säkerhet och frihet från våld.....	42
Tabell 2.15 Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet.....	45
Tabell 2.16 Anslaget 1:1 Biståndsverksamhet, Utvecklingssamarbete genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	55
Tabell 2.17 Anslaget 1:1 Biståndsverksamhet.....	56
Tabell 2.18 De 10 största kärnstöden till multilaterala organisationer 2015-2017 ¹	56
Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:1 Biståndsverksamhet.....	57
Tabell 2.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet	58
Tabell 2.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Biståndsverksamhet.....	59
Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete...	59
Tabell 2.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	60
Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:3 Nordiska Afrikainstitutet	60
Tabell 2.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet ...	61
Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:4 Folke Bernadotteakademin	61
Tabell 2.27 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Folke Bernadotteakademin .	62
Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	62
Tabell 2.29 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	63
Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd.....	63
Tabell 2.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd.....	63

Diagramförteckning

Diagram 2.1 Största stöd till multilaterala organisationer, utbetalningar 2015.....	20
---	----

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. fastställer biståndsramen för 2017 till 0,99 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2017 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010 (avsnitt 2.1),
2. bemyndigar regeringen att under 2017 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor (avsnitt 2.7.1),
3. bemyndigar regeringen att under 2017 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott på högst 400 000 000 kronor till Swedfund International AB (avsnitt 2.7.1)
4. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1,
5. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionen föreslår att riksdagen

6. för budgetåret 2017 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Biståndsverksamhet	33 706 103
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 095 848
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	14 594
1:4 Folke Bernadotteakademin	107 023
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	16 437
Summa	34 990 005

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Biståndsverksamhet	74 350 000	2018-2028
Summa Beställningsbemyndiganden	74 350 000	

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

2.1 Omfattning

Under utgiftsområdet Internationellt bistånd finns sex anslag: biståndsverksamhet, förvaltningsanslagen för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Nordiska Afrikainstitutet (NAI), Folke Bernadotteakademin (FBA), Riksrevisionens anslag för internationellt utvecklingssamarbete samt anslaget för utvärdering av internationellt bistånd. De delar som inte finansieras från biståndsramen är förvaltningskostnader för samarbete inom Östersjöregionen samt garantiavgifter, avseende Nordiska investeringsbankens miljöinvesteringsslån, som inte klassificeras som bistånd.

Ramen för utgiftsområdet

Regeringens förslag: Riksdagen fastställer biståndsramen för 2017 till 0,99 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2017 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att biståndsramen för 2017 uppgår till 46,1 miljarder kronor, vilket motsvarar 0,99 procent av beräknad BNI enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010. Ökningen från 0,98 procent av beräknad BNI 2016 till 0,99 procent av beräknad BNI 2017 medför att biståndsramen tillförs 500 miljoner kronor. Regeringens målsättning är fortsatt att biståndet under mandatperioden ska

uppnå 1 procent av Sveriges BNI enligt ENS 2010.

I biståndsramen ingår ODA-fähiga kostnader, dvs. kostnader som klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD/DAC). Majoriteten av kostnaderna återfinns under anslag inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Det föreslagna beloppet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd uppgår till 35,0 miljarder kronor. I utgiftsområde 7 ingår 1,9 miljoner kronor för garantiavgifter avseende Nordiska investeringsbankens miljöinvesteringsslån och 5,0 miljoner kronor som avser förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd. Dessa kostnader ingår inte i biståndsramen.

I biståndsramen ingår också kostnader från andra delar av statens budget som kan klassificeras som bistånd. Kostnaderna uppgår till 11,1 miljarder kronor 2017 och är en ökning med 2,4 miljarder kronor jämfört med föregående år (efter förslag i höständeringsbudgeten). Detta beror bl.a. på att kostnaderna för asylmottagande i Sverige ökar jämfört med 2016. Som andel av biståndsramen uppgår kostnaderna inom andra utgiftsområden till 24 procent 2017, jämfört med 20 procent 2016 (efter förslag i höständeringsbudgeten).

Kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsramen

Nedan följer en beskrivning av de kostnader som ingår i biståndsramen men som återfinns under andra utgiftsområden.

Kostnader för mottagande av asylsökande

Kostnader för mottagande av asylsökande från låg- och medelinkomstländer under deras första år i Sverige ingår i den svenska biståndsramen. Sverige har i enlighet med OECD/DAC:s riktlinjer möjlighet att såväl kunna hjälpa en person i behov av skydd i ett flyktingläger i t.ex. Sudan, som bekosta omhändertagandet av en asylsökande under den första tiden han eller hon befinner sig i Sverige. Sverige ska vara en fristad för de som flyr undan förföljelse och förtryck och tar ett stort ansvar för det internationella skyddet av asylsökande.

Den humanitära situationen i världen är allvarlig, inte minst i Mellanöstern. Som följd har miljontals människor drivits på flykt. Merparten av de som flyr befinner sig på flykt i sina hemländer eller i något angränsande land. Libanon, Jordanien, Irak och Turkiet har tillsammans tagit emot över 4,8 miljoner syrier, varav drygt 2,7 miljoner i Turkiet. Uppemot 7 miljoner syrier befinner sig på flykt i sitt hemland. Sedan konflikten i Syrien bröt ut 2011 har också fler än 1 miljon syrier sökt skydd i något EU-land varav ca 109 000 i Sverige. Syrier, afghaner och irakier har under det första halvåret 2016 utgjort de största grupperna av asylsökande i Sverige. För 2017 bedömer Migrationsverket att hälften av antalet asylsökande kommer att komma från Syrien, Irak och Afghanistan. En ovanligt hög andel av de asylsökande som kommer till EU är ensamkommande barn. Sverige är det land inom EU dit flest ensamkommande barn söker sig. Nästa år antas de utgöra 9 procent av antalet asylsökande som kommer till Sverige, vilket kan jämföras med 22 procent 2015. Av de ensamkommande barnen antas 83 procent vara pojkar, vilket kan jämföras med 92 procent 2015.

Migrationsverket har enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ett huvudansvar för mottagandet av asylsökande från det att ansökan om asyl lämnas in till dess att personen tas emot i en kommun, om uppehållstillstånd har beviljats, alternativt lämnar landet vid avslagsbeslut.

År 2017 beräknas den ODA-fähiga kostnaden för asylsökande från låg- och medelinkomstländer uppgå till 9 miljarder kronor, varav 8,1 miljarder kronor räknas in i biståndsramen, vilket motsvarar 18 procent av det totala biståndet. Det innebär en ökning med ca 2,2 miljarder kronor från 2016 (efter förslag i höständeringsbudgeten). Att kostnaden ökar under 2017 beror dels på en ökning av antalet asylsökanden och dels på införandet av ett nytt ersättningsystem för asylsökande ensamkommande flickor och pojkar.

För att beräkna den ODA-fähiga kostnaden görs först en bedömning av hur många personer som kommer att söka asyl i Sverige under det kommande året samt en beräkning av hur stor andel av dessa som antas komma från låg- och medelinkomstländer enligt OECD/DAC:s klassificering. Därefter räknas den genomsnittliga vistelsetiden i Migrationsverkets mottagande fram för dessa personer. I beräkningarna ingår tiden från ansökan till bosättning efter beslut om uppehållstillstånd eller till slutligt beslut om avvisning eller utvisning. Det är emellertid endast kostnader för det första årets vistelse i Sverige som klassificeras som bistånd. Den genomsnittliga vistelsetiden beräknad som antal dygn multipliceras med antalet asylsökande från ODA-fähiga länder samt kostnaden per person och dygn i mottagandet. Beräkningarna för 2017 bygger på en prognos om 51 200 asylsökande, varav 98 procent antas komma från låg- och medelinkomstländer. Den genomsnittliga dygnskostnaden uppskattas till 809 kronor per person och genomsnittligt antal dygn per person prognostiseras till 213.

Även kostnader under det första året för mottagandet av personer som vidarebosätts i Sverige och deras resor till Sverige ingår i avräkningen för 2017 och uppgår till 377 miljoner kronor. Schablonbeloppet och resekostnad per person uppgår till 211 000 kronor under 2017. Föregående år har avräkningarna även omfattat kostnaden för återvändarresor för de asylsökande som självmant återvänder efter att ha fått avslag på sina asylansökningar samt kostnader för reintegreringsstöd. Från och med 2016 förändras modellen så att avräkningar endast görs för kostnaderna för mottagandet av asylsökande och kvotflyktingar. Antalet vidarebosatta ökar jämfört med tidigare år från 1 900 personer

under 2016 till 3 400 personer 2017 och antas utgöra 5 000 personer 2018.

I syfte att förenkla regelverket, förbättra kommunernas planeringsförutsättningar, minska den administrativa bördan och öka kostnads-effektiviteten avser regeringen att införa ett nytt ersättningssystem för asylsökande ensamkommande barn och unga under 2017. I ett övergångsskede kommer utgifterna för mottagandet av ensamkommande barn och unga att öka och därmed de avräkningsbara kostnaderna med 1,2 miljarder kronor 2017. Därefter medför reformen minskad avräkning från biståndet.

Migrationens positiva bidrag till utveckling, inte minst genom remitteringar och en aktiv diaspora, måste tillvaratas. Regeringens förhoppning är att en global utveckling kommer till stånd, politiskt, ekonomiskt, socialt och ekologiskt, som innebär att allt färre människor ska lida nöd och tvingas på flykt.

Kostnaderna för mottagande av asylsökande ingår i utgiftsområde 8 Migration.

Riksrevisionen har under 2015 och 2016 granskat om regeringen, Utrikesdepartementet och Sida hanterar en osäker finansiering så att svensk biståndsverksamhet ges förutsättningar att vara förutsägbar och långsiktig (Ett förutsägbart bistånd - trots en osäker finansiering (RiR 2016:17)). Regeringen återkommer i en skrivelse till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder som regeringen avser vidta med anledning av riksrevisionens granskningsrapport.

EU-bistånd

I biståndsramen ingår även kostnader för det svenska bidraget till den del av EU:s gemensamma bistånd som finansieras genom EU:s reguljära budget. För 2017 uppgår dessa kostnader inom utgiftsområde 27 till 2,1 miljarder kronor, vilket motsvarar Sveriges del av de faktiska kostnaderna för biståndet inom den totala EU-budgeten 2015.

EU bedriver utvecklingssamarbete med nästan alla låg- och medelinkomstländer och inom ett stort antal sektorer. Allokering av resurser liksom utvecklingssamarbetets inriktning slås fast i s.k. externa finansiella instrument som har varierande geografiskt och tematiskt fokus.

I ministerrådets arbetsgrupper utarbetar Sverige tillsammans med övriga medlemsstater, kommissionen och Europeiska utrikestjänsten

(EEAS) EU:s gemensamma utvecklingspolitik. Sverige bidrar även till att påverka utformningen av EU:s bistånd i genomförandekommittéerna, expertgrupper och via berörda ambassader.

Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader

I biståndsramen ingår biståndsrelaterade förvaltningskostnader för utlandsmyndigheter och enheter i Stockholm. OECD/DAC:s riktlinjer lägger fast ett antal principer för vad som kan räknas som förvaltningsresurser för policyarbete och genomförande av bistånd. OECD/DAC:s regler omfattar lönekostnader för personal med biståndsrelaterat arbete vid huvudkontor och vid utlandsmyndigheter samt drift av berörda myndigheter, inklusive kostnader för lokaler, it, fordon m.m. De kostnader inom utgiftsområde 1 om 451 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2017 utgörs av 2015 års faktiska utfall för dessa verksamheter. Kostnadsberäkningen grundas på tidsåtgång för biståndsrelaterat arbete på respektive utlandsmyndighet och UD-enhet i Stockholm. Det handlar t.ex. om dialog och rapportering om utvecklingspolitiska frågor och om värdlandets roll i utvecklingspolitiken i multilaterala forum såsom FN, samt i EU.

Övrigt

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) disponerar 115 miljoner kronor under utgiftsområde 6 för sin internationella biståndsverksamhet, som inkluderas i biståndsramen.

Vidare ingår i biståndsramen bidrag till World Maritime University (WMU) om ca 25 miljoner kronor inom utgiftsområde 22 och bidrag till demokratiinsatser i Ukraina och Vitryssland om ca 25 miljoner kronor inom utgiftsområde 5.

I biståndsramen inkluderas även den del av Sveriges bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget som belastar anslag inom andra utgiftsområden men som klassificeras som bistånd. Dessa organisationer är FAO, CITES, IAEA, ILO, IOM, ITU, IUCN, OSSE, UNCTAD, UNEP, UNESCO, UNIDO, UNO, UNPKO, UPU, WIPO, WHO, WMO och Europarådet. De kostnader om ca 299 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2017 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2015 till dessa organisationer.

Fr.o.m. 2011 fördelas stipendiemedel till universitet och högskolor avseende stipendier för särskilt kvalificerade studieavgiftsskyldiga studenter. Stipendiemedel som avser studenter

från länder som enligt OECD/DAC klassificeras som mottagarländer för bistånd inkluderas i biståndsramen, i enlighet med OECD/DAC:s riktlinjer. De kostnader inom utgiftsområde 16 om 26 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2017 utgörs av 2015 års

faktiska utfall. Fr.o.m. 2015 t.o.m. 2017 disponerar Konsumentverket 1 miljon kronor per år, för att upprätta en webbaserad informationstjänst för remitteringar i syfte att öka synlighet och transparens och därigenom möjliggöra minskade avgifter vid remitteringar.

Tabell 2.1 Biståndsram, härledning av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2015	2016 ¹	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Biståndsram	40 445	43 366	46 129	47 975	50 074	52 411
Kostnader inom andra utgiftsområden	11 422	8 715	11 146	6 503	5 709	6 258
Varav:						
Asylkostnader ²	8 894	5 873	8 100	3 369	2 563	3 097
EU-bistånd	1 660	1 984	2 113	2 137	2 137	2 137
Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader	444	448	451	460	473	488
Övrigt	424	410	481	537	536	536
Kostnader inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	29 023	34 651	34 983	41 473	44 365	46 153
Biståndsram i procent av beräknad BNI enligt ENS 1995 ³	1,00	1,02	1,03			
Biståndsram i procent av beräknad BNI enligt ENS 2010	0,96	0,98	0,99	0,99	0,99	0,99
Insatser inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsramen ⁴	250 ⁴	21 ⁵				
Kostnader inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsramen och inte definieras som bistånd ⁶	7	7	7	7	7	7
Totalt för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	29 280	34 679	34 990	41 480	44 372	46 160

¹ Inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget för 2016.

² Beloppen för flyktningkostnader 2017-2020 baseras på Migrationsverkets prognos från juli 2016 av förväntat antal asylsökande. Beräkningarna för 2016 bygger på en prognos om 34 500 asylsökande, varav 98 procent antas komma från låg- och medelinkomstländer. Den genomsnittliga dygnskostnaden uppskattas till 647 kronor per person och genomsnittligt antal dygn per person prognostiseras till 293. Även kostnader under det första året för mottagandet av personer som vidarebosätts i Sverige och deras resor till Sverige ingår i avräkningen för 2016 och uppgår till 208 miljoner kronor. ODA-fähiga kostnaden för asylsökande från låg- och medelinkomstländer uppgår 2016 till 6,6 miljarder kronor, varav 5,9 miljarder kronor räknas in i biståndsramen.

³ Enligt det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet ENS 1995 uppskattas biståndsramen uppgå till 1,03 av BNI 2017. I september 2014 uppdaterades ENS 1995 till ENS 2010.

⁴ Ytterligare medel som tillförs utgiftsområde 7 för klimatinsatser som klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition.

⁵ Ytterligare medel som tillförs utgiftsområde 7 för att delvis finansiera den del av kostnadsökningen vid utlandsmyndigheterna som Sida svarar för och som påverkas av den svenska kronans växelkurs gentemot andra valutor.

⁶ De delar som inte finansieras från biståndsramen är förvaltningskostnader för samarbete inom Östersjöregionen samt garantiavgifter, avseende Nordiska investeringsbankens miljöinvesteringsslån, som inte klassificeras som bistånd.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Internationellt utvecklingssamarbete</i>							
1:1 Biståndsverksamhet	31 009	33 400	31 308	33 706	40 196	43 064	44 824
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 032	1 092	1 100	1 096	1 093	1 114	1 139
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	15	14	14	15	15	15	15
1:4 Folke Bernadotteakademin	101	105	104	107	109	111	114
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	42	50	46	50	50	50	50
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	15	16	16	16	17	17	17
Summa Internationellt utvecklingssamarbete	32 213	34 679	32 589	34 990	41 480	44 372	46 160
Totalt för utgiftsområde 07 Internationellt bistånd	32 213	34 679	32 589	34 990	41 480	44 372	46 160

¹Inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget för 2016.

Tabell 2.3 Härledning av ramnivå 2017–2020. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	32 357	32 357	32 357	32 357
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	12	32	56	84
Beslut	-650	2 042	791	616
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	2 263	4 109	6 208	8 545
Volymer	-4	-4	-4	-4
Överföring till/från andra utgifts- områden				
Övrigt	1 012	2 943	4 964	4 562
Ny ramnivå	34 990	41 480	44 372	46 160

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 2.4 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	32 462
Verksamhetsutgifter ²	2 526
Investeringar ³	2
Summa ramnivå	34 990

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten t.ex. hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Biståndsramens storlek bestäms utifrån den procentsats, andel av bruttonationalinkomsten (BNI), som riksdagen beslutar om för varje enskilt år. Vid beräkningen av biståndsramen används den vid budgeteringstillfället senast tillgängliga BNI-prognosen. Den uppdaterade EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010 som infördes i september 2014, medförde förändringar i beräkningsmetoden för BNI. Biståndsramen beräknas därför som 0,99 procent av förväntad BNI enligt ENS 2010. Varje år rapporteras det totala svenska biståndet efter avslutat budgetår till OECD/DAC (som ansvarar för att sammanställa medlemsländernas biståndsstatistik). Vid rapporteringstillfället används den senast tillgängliga BNI-uppgiften från Statistiska centralbyrån för det år rapporteringen avser, vilket kan bidra till att det uppstår en skillnad i procentandel av BNI mellan den prognosbaserade budgeten och den rapporterade officiella statistiken. Skillnader mellan budgeterat internationellt bistånd och utfall kan också bero på att bidrag till de multilaterala finansieringsinstitutionerna rapporteras i sin helhet till OECD/DAC det år skuldsedeln läggs, medan bidraget i statens budget i stället fördelas över flera år, i den takt utbetalningar görs.

De asylkostnader som rapporterades till DAC blev högre än de som budgeterats i budgetpropositionen 2015. Det berodde framförallt på att det beräknade antalet asylsökande ökade från 79 000 till 163 000, dygnkostnaden ökade från 432 till 450 kronor och den genomsnittliga vistelsetiden i mottagningssystemet ökade från 244 till 276 dygn. Dygnkostnaden ökade bl. a. till följd av att andelen ensamkommande barn bland de asylsökande blev fler än tidigare beräknat. För de bilaterala skuldavskrivningarna kan det belopp som ingår i biståndsramen vara i otakt med de faktiskt genomförda bilaterala skuldavskrivningarna som rapporteras till OECD/DAC. Detta beror på att utgifterna budgeteras efter planerade, snarare än genomförda, skuldavskrivningar. Även kostnaderna för EU-biståndet, som ingår i biståndsramen och som grundar sig på faktiskt utfall två år tidigare, kan skilja sig mot det faktiska utfallet för gällande år, vilket är den summa som rapporteras till OECD/DAC. I rapporteringen ingår samtliga utgifter (se tabell 2.1) som kan klassificeras som bistånd enligt

OECD/DAC:s definition. Se årsredovisning för staten 2015 för rapporterat utfall för biståndet 2006–2015.

2.3 Mål

Målet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är: att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck (prop. 2013/14:1 UO 7, bet. 2013/14:UU2) se även (skriv. 2013/14:131 UO 7, bet. 2013/14:UU20).

I likhet med utformningen av politiken inom andra utgiftsområden omfattas utgiftsområdet Internationellt bistånd av Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04: UU3, rskr.2003/04:112) som regeringen redogör för i propositionen Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling.

2.4 Resultatredovisning

Denna redovisning inkluderar resultat från det bilaterala och multilaterala utvecklings-samarbetet samt EU:s utvecklings-samarbete. Riksrevisionens internationella utvecklings-samarbete redovisas i avsnittet Riksrevisionen under utgiftsområde 2, Samhällsekonomi och finansförvaltning. Redovisning för kostnader och resultat för mottagande av asylsökande görs i budgetpropositionen under utgiftsområde 8.

Bistånd som tilldelas andra myndigheter än Sida direkt från biståndsbudgeten består till stor del av civila krishanteringsinsatser. Resultaten av denna verksamhet redovisas främst under utgiftsområde 5 Internationell samverkan. Även Svenska institutet tilldelas medel från biståndsbudgeten. Deras verksamhet redovisas både under utgiftsområde 5 och 7. Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1. Vissa FN-organ får även bidrag från andra utgiftsområden och redovisas under dessa.

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Då fattigdom är mångdimensionell omfattar utvecklingsarbetet verksamheter på flera olika områden. Övergripande bedömningsgrunder i denna redovisning utgörs av de intentioner regeringen uttryckte i politikens inriktning för 2015:

- Ökad jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor och flickor
- Förbättrad miljö, begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot miljöpåverkan, klimatförändringar och naturkatastrofer
- Stärkt demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter
- Förbättrade möjligheter för fattiga människor att bidra till och dra nytta av ekonomisk utveckling
- Stärkt utbildning och forskning
- Förbättrad grundläggande hälsa
- Värnad mänsklig säkerhet och frihet från våld
- Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet

Den kvalitativa redovisningen på dessa områden kompletteras med ett urval kvantitativa indikatorer som redovisas under var bedömningsgrund i tabellform. Indikatorer inom utvecklingsarbetet är, i linje med principerna för biståndseffektivitet, oftast land- och kontextspecifika. Det begränsar möjligheten att aggregera data för dessa och de indikatorer som inkluderas här speglar därför bara delar av den samlade verksamheten. Några exempel ges också på resultat av enskilda biståndsinsatser. Dessa bör dock ses i perspektivet att enbart Sida under året hade utbetalningar till 1 857 insatser som i sin tur ofta bestod av ett stort antal projekt och program.

Sveriges roll är att stödja samarbetsländernas egna utvecklingsansträngningar och resultaten uppnås gemensamt med nationella och internationella samarbetspartners i en lokal kontext med många samverkande faktorer. Det är därför oftast inte möjligt att knyta förändring till svenska insatser specifikt. Flera av de indikatorer som inkluderas i redovisningen avser

således resultat som svenskt utvecklings-samarbete bidragit till, gemensamt med andra aktörer.

De strategier som styr det bilaterala biståndet anger sedan 2013 förväntade resultat. 2015 fanns 262 förväntade resultat i 24 av de totalt 41 gällande strategierna. Som en indikator på måluppfyllelse redovisas här i vilken grad utvecklingen gått i riktning mot förväntade resultat samt i vilken grad insatsportföljen för respektive resultat kunnat genomföras enligt plan.

Då utvecklingsarbetet är långsiktigt måste resultat även ses över tid. Effekter som redovisas 2015 härrör vanligtvis från tidigare års verksamhet; På samma sätt kommer effekter av årets verksamhet att bli synliga först kommande år.

I redovisningen och bedömningen av utvecklingsarbetets resultat använder sig regeringen framför allt av myndigheters och multilaterala organisationers årsrapporter och årsredovisningar, svenska och internationella utvärderingar, analyser samt forskning.

Mycket av detta bygger i sin tur på samarbetsländernas egen rapportering och system vilka ska användas i så hög utsträckning som möjligt. Kapaciteten i samarbetsländerna avseende t.ex. statistik och utvärdering utgör ibland en begränsning för rapporteringen av resultat.

Millenniemalet och den nya utvecklingsagendan

Mellan 2000 och 2015 har FN:s åtta millenniemål utgjort ett internationellt ramverk för fattigdomsminskning och utveckling. Varje mål har följts upp med ett antal indikatorer. Utveckling i förhållande till några av dessa lyfts fram under respektive rubrik i redovisningen.

2015 enades världens länder om en ny utvecklingsagenda med 17 mål och 169 delmål för vilka indikatorer är på väg att tas fram. Denna, tillsammans med slutdokumentet från den tredje internationella konferensen om utvecklingsfinansiering (*Addis Ababa Action Agenda*), klimatområdet i Paris (COP 21) och slutsatserna från den tredje världskonferensen om katastrofriskreducering (*Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*) bildar tillsammans en global dagordning för hållbar utveckling som blir central för resultatuppföljningen framöver.

Agenda 2030 anger hur världens globala utmaningar ska mötas under de kommande 15 åren. Agendan är universell, har ett tydligt rättighetsperspektiv och täcker de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den sociala, den ekonomiska och den miljömässiga. Sverige har genom aktivt och strategiskt arbete och samarbete fått gott genomslag och utfall i förhandlingarna inom en rad prioriterade frågor såsom miljö, klimat, energi, naturresurser och skog, jämställdhet, SRHR (sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter), mänskliga rättigheter, demokrati, jämlikhet, migration och anständiga arbetsvillkor. Sverige har också med gott resultat påverkat avsnitten om uppföljning och genomförande. I kombination med Agenda 2030:s delmål om medel för genomförande pekas samstämmighetspolitiken ut som ett viktigt verktyg och *Addis Ababa Action Agenda* beskrivs som en integrerad del. Agenda 2030 är också ett positivt exempel på när ett enat och konstruktivt EU får stor genomslagskraft i multilaterala förhandlingar.

Parisavtalet som slöts i december 2015 är en milstolpe i klimatarbetet. För första gången har världen ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden utifrån förmåga. Genom avtalet och dess globala temperaturmål skärps ambitionsnivån och samtliga länder ska sträva efter att begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader. Avtalet innebär också att anpassnings- och finansieringsarbetet stärks. Sveriges insatser, särskilt på klimatfinansieringsområdet, bidrog till det positiva utfallet i Paris.

2.4.2 Resultat

Fördelningen av det svenska utvecklingssamarbetet

Riksdagen fastställde Sveriges biståndsram för 2015 till 1 procent av beräknad bruttonationalinkomst (BNI), beräknad enligt det europeiska regelverket för nationalräkenskaperna ENS 1995, vilket motsvarade 40,4 miljarder kronor. Utfallet av biståndet som redovisades till OECD:s biståndskommitté DAC (OECD/DAC) uppgick till 59,8 miljarder kronor motsvarande 1,4 procent av senast tillgängliga BNI-uppgift för 2015 enligt ENS

2010. Den svenska biståndsvolymen överstiger därmed FN:s mål om ett bistånd på 0,7 procent av BNI och gör att Sverige, räknat i procent av BNI, är den största biståndsgivaren av OECD-länderna. Den främsta anledningen till att utfallet som redovisas till OECD/DAC överstiger biståndsramen är att de senast beräknade kostnaderna för asylmottagandet överstiger det belopp som hade budgeterats i biståndsramen. Rapporteringen av asylkostnader sker på samma sätt som tidigare år. De ökade kostnaderna påverkade inte biståndsbudgeten eller biståndsverksamheten under 2015. Skillnaden mellan biståndsramen och utfallet som redovisades till OECD/DAC förklaras även av att Sverige har lagt skuldsedlar till bl.a. Gröna klimatfonden, avseende perioden 2015 till 2023, om totalt 4 miljarder kronor, som enligt OECD/DAC:s regelverk ska rapporteras som officiellt bistånd det år skuldsedeln läggs. En annan förklaring är att några utbetalningar avseende 2016 års verksamhet tidigarelades bl.a. till humanitära organisationer som UNHCR.

Merparten av det utfall som redovisas till OECD/DAC utgörs av verksamhet under utgiftsområde 7 (36 705 miljoner kronor 2015, 61,4 procent av utfallet). Dessutom förekommer kostnader inom andra utgiftsområden (avräkningar) vilka redovisas som bistånd enligt OECD/DAC:s regelverk. De kostnaderna utgörs av mottagande av asylsökande (20 201 miljoner kronor, 33,8 procent), EU:s gemensamma bistånd (2 137 miljoner kronor, 3,6 procent), utrikesförvaltningens förvaltningskostnader (451 miljoner kronor, 0,8 procent), bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget (269 miljoner kronor, 0,4 procent).

Biståndet bidrar också till generering av andra resurser för utveckling, bl.a. genom garantiverksamheten. 2015 fanns 35 beslutade garantier till ett värde av 3,7 miljarder kronor vilket resulterat i ett mobiliserat kapital om 832 miljoner USD.

Bilateralt bistånd

Som bilateralt bistånd räknas allt bistånd som inte är kärnstöd till multilaterala organisationer. Det styrs av bilaterala, regionala och tematiska strategier. Merparten av det bilaterala biståndet hanteras av Sida. En del av det bilaterala biståndet kanaliseras genom multilaterala organisationer s.k. multi-bi-bidrag. Multi-bi-

bidrag uppgick 2015 till 6,2 miljarder kronor. En annan del kanaliseras genom organisationer i det civila samhället och uppgick till 8,0 miljarder kronor. Övrigt bilateralt bistånd uppgick till 5,8 miljarder kronor.

Sveriges samarbetsländer inom det bilaterala utvecklingsarbetet är Burkina Faso, Demokratiska republiken Kongo, Etiopien, Kenya, Liberia, Mali, Moçambique, Rwanda, Somalia, Sudan, Sydsudan, Tanzania, Uganda, Zambia, Zimbabwe, Afghanistan, Bangladesh,

Kambodja, Myanmar, Irak, Palestina, Bolivia, Colombia, Guatemala, Albanien, Bosnien-Hercegovina, Kosovo, Serbien, Turkiet samt regionalt i Mellanöstern och Nordafrika, Östeuropa, Västra Balkan, Afrika söder om Sahara samt Asien.

Följande tabeller redovisar utfall för biståndsverksamhet genom Sida respektive genom UD m.fl., samt den områdesmässiga fördelningen av Sveriges bilaterala bistånd.

Tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom Sida 2013-2015

Tusental kronor

	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Humanitära insatser	2 804 704	3 022 999	2 801 099
Informations- och kommunikationsverksamhet	91 746	95 600	91 104
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 522 128	1 695 292	1 628 074
Regionala och bilaterala strategier för Asien	1 553 738	1 509 530	1 375 888
Bilaterala strategier för Latinamerika	557 116	513 551	506 366
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	5 121 079	5 029 752	4 913 665
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	798 165	844 626	712 531
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet ¹	-	1 144 677	1 042 682
Särskilda insatser för mänskliga rättigheter och demokratisering	765 103	932 014	811 768
Globala insatser för miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling	587 321	734 490	713 567
Globala insatser för socialt hållbar utveckling	834 562	1 263 340	1 133 140
Globala insatser för ekonomiskt hållbar utveckling	695 802	687 486	573 990
Globala insatser för mänsklig säkerhet	200 104	197 082	184 665
Kapacitetsutveckling och utbyten	420 218	469 821	455 666
Forskningssamarbete	841 932	848 493	793 374
SUMMA	16 793 718	18 988 753	17 737 579

¹ 2013 ingick verksamheten i anslaget 2:1 *Reformsamarbete i Östeuropa* och inkluderade även stöd genom svenska organisationer i det civila samhället.

Tabell 2.6 Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom UD m.fl. 2013-2015

Tusental kronor

	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	3 993 072	3 829 933	2 952 335
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	6 774 187	5 999 208	9 170 400
Strategiskt inriktade bidrag	247 277	239 108	367 124
Globalt utvecklingssamarbete	27 453	38 358	39 879
SUMMA UD	11 041 989	10 106 607	12 529 738
Polismyndigheten	167 084	163 977	137 360
Kriminalvården	22 899	22 543	26 001
Åklagarmyndigheten	1 941	1 861	1 859
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	38 233	35 526	37 832
Domstolsverket	1 692	1 659	2 696
Folke Bernadotteakademin	106 607	79 397	80 723
Svenska institutet	115 757	218 287	226 239
Nordiska Afrikainstitutet	13 525	14 259	14 055
Kammarkollegiet	34 741	33 140	21 314
Kommerskollegium			8 816
Vetenskapsrådet	165 849	172 315	166 438
Riksgäldskontoret	7 500	5 499	6 125
Strålsäkerhetsmyndigheten	-	12 661	11 770
	384 777	761 124	741 228
SUMMA	11 717 817	10 867 731	13 270 966
SUMMA TOTALT ANSLAG 1:1 BISTÅNDSVERKSAMHET	28 511 533	29 856 484	31 008 546

Tabell 2.7 Områdesmässig fördelning av Sveriges bilaterala bistånd¹

Miljoner kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Demokrati, mänskliga rättigheter, civilsamhälle och jämställdhet	21,5%	24,2%	24,8%	25,6%	25,4%
Miljö, klimat, energi	6,7%	5,8%	6,9%	5,3%	7,5%
Hälsa ²	8,3%	13,1%	12,1%	10,6%	11,2%
Ekonomisk utveckling ³	10,9%	13,3%	12,7%	11,7%	9,8%
Utbildning och forskning	6,7%	4,9%	4,9%	7,2%	5,7%
Konflikt, fred och säkerhet	5,2%	5,9%	6,0%	5,1%	5,6%
Humanitärt bistånd	15,8%	14,8%	14,1%	18,2%	15,3%
Generellt budgetstöd	4,6%	4,0%	3,5%	1,4%	2,9%
Övrigt ⁴	20,3%	13,8%	15,0%	15,0%	16,6%
SUMMA	100%	100%	100%	100%	100%
Totalt utbetalt	19 780	20 118	20 492	21 672	20 046

¹ Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD/DAC och enligt utrikesdepartementets beräkningar. Det bilaterala utfallet är exklusive avräkningar.² Inklusive vatten, sanitet och befolkningsprogram.³ Inkluderar följande DAC-kategorier: trade, industry, mineral/mining, agriculture, forestry, fishing, banking, financial services, business, transport, communications och energy.⁴ Inkluderar följande DAC-kategorier: multisector, unspecified, administrative costs, samt other social infrastructure and services.

Av föregående tabell framgår att en fjärdedel av det bilaterala biståndet avsåg demokrati, mänskliga rättigheter, storleksmässigt följt av humanitärt bistånd, hälsa och ekonomisk utveckling.

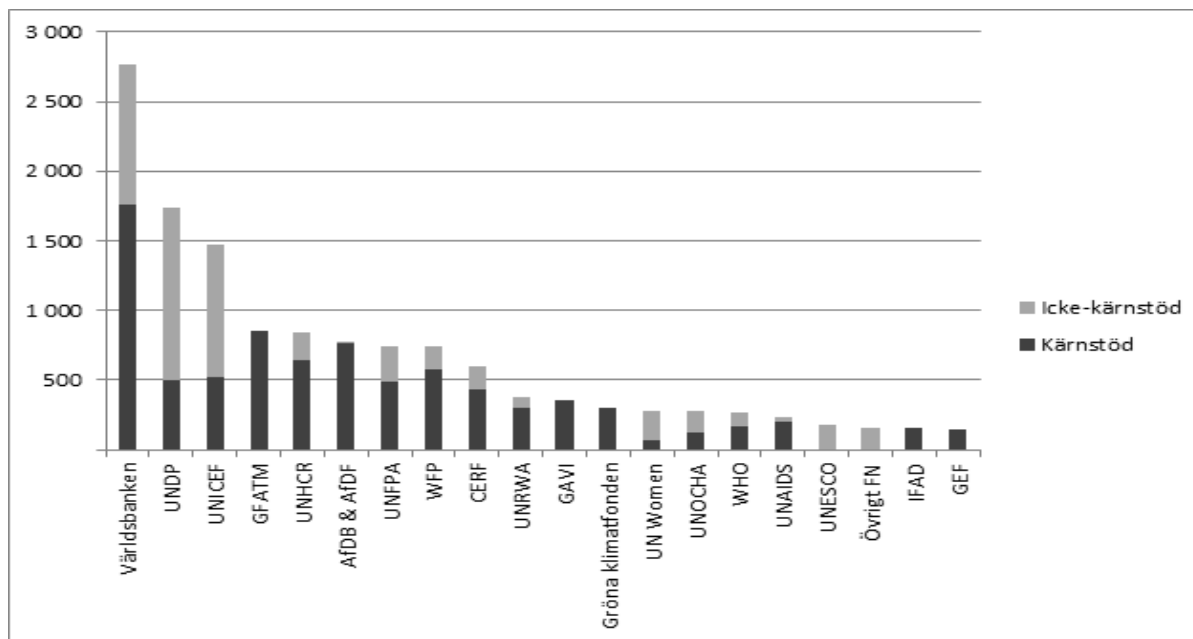
Multilateralt bistånd

Multilateralt bistånd är det stöd som kanaliseras som kärnstöd till multilaterala organisationer, såsom FN:s fonder och program, Världsbanken, regionala utvecklingsbanker och utvecklingsfonder. Kärnstöd avser icke öronmärkt stöd direkt till organisationens centrala budget, såsom basbudgetstöd, årligt basbidrag, bidrag som lämnas efter påfyllnadsförhandlingar, uttaxerat bidrag/medlemsavgift samt ägarkapital. Hit räknas även det statliga garantikapital som utställs till de multilaterala utvecklingsbankerna. Det är sedan i organisationernas styrande organ, där Sverige har inflytande genom sitt stöd, som besluten fattas om hur medlen ska användas.

Genom kärnstöd bidrar Sverige till organisationens samtliga resultat. Beslut om kärnstöd till multilaterala organisationer fattas av regeringen men utbetalningar hanteras av Sida. Sveriges multilaterala bistånd exklusive avräkningar uppgick till 16,7 miljarder kronor. De 20 organisationer som mottagit mest svenskt kärnstöd återfinns i diagram 2.1.

Sverige var en betydande givare till flera multilaterala organisationer: den största till UN

Women, den näst största till FN:s befolkningsfond (UNFPA) och FN:s barnfond (UNICEF), den tredje största till FN:s högkommissaries kontor för de mänskliga rättigheterna (OHCHR) den sjätte största till Gröna klimatfonden och den sjunde största till FN:s utvecklingsprogram (UNDP). Bland hälsoorganisationerna var Sverige bland de tio största givarna till Världshälsoorganisationen (WHO), Globala vaccinationsalliansen (Gavi), Globala fonden mot aids, tuberkolos och malaria (GFATM) och FN:s samlade program mot hiv/aids (UNAIDS). Sverige var vidare sjunde största givare till både Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB) och Världsbanken. Inom det humanitära systemet är Sverige största kärnstödsgivare till FN:s flyktingorgan (UNHCR) och FN:s livsmedelsprogram (WFP), näst största till FN:s fond för katastrofbistånd (CERF) och FN:s kontor för humanitära insatser OCHA, fjärde största till FN:s organ för palestinska flyktingar (UNRWA) och sjätte största till Internationella Rödakorskommittén (ICRC).

Diagram 2.1 Största stöd till multilaterala organisationer, utbetalningar 2015Miljoner kronor¹

Utbetalningarna i figuren kan skilja sig från utfallen som redovisas till OECD/DAC. Det beror på att redovisningen till OECD/DAC avser lagda skuldsedlar medan figuren visar faktiska utbetalningar. Kostnader för det svenska bidraget till EU:s gemensamma bistånd och utbetalningar till EDF, vilka klassificeras som kärnstöd enligt OECD/DAC:s regelverk, visas inte i figuren. Utöver vad som visas i diagrammet gjordes utbetalningar avseende 2016 års verksamhet till CERF (520 miljoner kronor), UNHCR (715 miljoner kronor), UNDP (470 miljoner kronor) och UNRWA (345 miljoner kronor).

EU:s utvecklingsamarbete

Genom medlemskapet i Europeiska unionen (EU) har Sverige och övriga medlemsstater förbundit sig att bidra finansiellt till unionens internationella utvecklingsamarbete. Beloppen bestäms av fasta beräkningsnycklar.

Det svenska bidraget till EU gemensamma bistånd uppgick till 2,1 miljarder kronor 2015, ungefär tre procent av EU:s totala biståndsbudget. Sverige bidrog även med 1,3 miljarder kronor till Europeiska utvecklings-fonden (EDF), varav 0,4 miljarder kronor avsåg en tidigarelagd utbetalning för 2016 års verksamhet. EU-institutionerna finansierar biståndsinsatser i över 150 länder. Till vilka länder biståndet förmedlas framgår i EU:s årsrapport för biståndet. Ett nytt s.k. resultatramverk har presenterats av Kommissionen och data för ett antal indikatorer som mäter delar av verksamheten har samlats in. Ett urval av dessa redovisas i tabellform under respektive bedömningsgrund.

Stöd till SRHR

Cirka 7 procent av biståndet inom utgiftsområde 7 och drygt 60 procent av det bilaterala hälsobiståndet (exklusive vatten och sanitet), vilket i huvudsak hanteras av Sida,

gick till SRHR. UD har tillsammans med Sida påbörjat ett arbete med att se över och förfina metoderna för statistikinhämtning och rapportering av SRHR, som kommer att redovisas under hösten 2016.

Ökad jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor och flickor

Sveriges utvecklingsamarbete ska bidra till global jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. År 2015, 20 år efter kvinnokonferensen i Peking, framhålls i Agenda 2030 och överenskommelsen om utvecklingsfinansiering att detta inte bara är ett mål i sig utan även en förutsättning för en ekonomisk, social och miljömässigt hållbar utveckling.

Utvecklingen sedan millennieskiftet visar på en begränsad framgång för den globala jämställdheten mellan kvinnor och män och flickor och pojkar, och utvecklingen inom olika regioner har varit ojämn. Särskilt allvarig är situationen för kvinnor och flickor som lever i kris- och konfliktsituationer, inte minst då det gäller kvinnors och flickors utsatthet för olika former av våld. Ett utbrett könsrelaterat våld

utgör ett av de mest påtagliga uttrycken för den systematiska underordningen av kvinnor och flickor. Konsekvenserna av våldet, särskilt mäns våld mot kvinnor, är omfattande, framförallt för den enskilda kvinnan och flickan, men även för samhällsutvecklingen i stort. Enligt WHO utsätts var tredje kvinna i världen för våld.

Inom några samhällsområden har utvecklingen mot jämställdhet dock varit positiv. Indikatorerna för millenniemål 3 visar att det idag börjar fler flickor i skolan än för 15 år sedan och att målet att eliminera könsskillnader i grund-, högstadie- samt högre utbildning i utvecklingsländer i dess helhet har uppnåtts. Däremot återstår en hel del att göra för att unga kvinnor ska få samma tillgång till högre utbildning som unga män. Kvinnor står idag för 41 procent av förvärvsarbetet utanför jordbrukssektorn, jämfört med 35 procent år 1990. Den genomsnittliga andelen kvinnor i parlamenten har fördubblats sedan 1995 men trots det är kvinnor underrepresenterade i politiken. Endast en av fem parlamentariker är kvinnor i världens parlament.

Resultat av det bilaterala utvecklingssamarbetet

I drygt en fjärdedel av de bilaterala strategierna finns explicita mål avseende jämställdhet. Därtill utgör kvinnor och flickor ofta uttalade målgrupper inom områden som hälsa, mänsklig säkerhet och ekonomisk utveckling.

Insatsportföljerna som ska bidra till förväntade strategieresultat har kunnat genomföras enligt plan, respektive delvis enligt plan, i ungefär samma utsträckning. Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning för en tredjedel av resultaten, delvis i önskvärd riktning i drygt hälften av resultaten och inte i önskvärd riktning för sex förväntade resultat.

Insatserna omfattar sådana med jämställdhet som huvudfokus, insatser där jämställdhet utgör ett delsyfte samt jämställdhetsfrämjande dialog med samarbetspartners. De riktade insatserna, omfattade främst verksamhet inom kvinnors ekonomiska egenmakt, kvinnors politiska deltagande och inflytande, SRHR, kvinnors och flickors utbildning och kvinnors och flickors säkerhet, samt arbete med män och pojkar för jämställdhet.

Enskilda insatser har bidragit till t.ex. stärkt politiskt deltagande, förändrade attityder till SRHR bland män och pojkar och höjd medvetenhet om vikten av att agera aktivt för

säkerhet för kvinnor på landsbygden och mot våld mot kvinnor.

Över hälften av Sidas insatser hade jämställdhet som ett delmål. Exempel på detta är bl.a. ett radioprogram i Zambia för ungdomar om SRHR och den regionala insatsen för hållbar utveckling i Mekong-regionen där kvinnor definierats som en särskilt viktig målgrupp.

Sida är en bland många myndigheter som har fått i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att stärka arbetet med jämställdhetsintegrering inom all verksamhet i syfte att bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Resultat av det multilaterala utvecklingssamarbetet
Sverige verkar för jämställdhet genom UN Women och flera andra multilaterala organisationer med jämställdhet och främjande av kvinnors mänskliga rättigheter som en central del av sina mandat, såsom UNFPA, UNDP, Unicef och Världsbanken. Sverige har aktivt bidragit till att dessa och flera andra multilaterala organisationer idag i hög grad har jämställdhet som en integrerad del av sin verksamhet.

UN Women, leder, samordnar och främjar ansvarsutkrävande för hela FN-systemets jämställdhetsarbete och har även en operationell verksamhet med insatser för kvinnor och flickor. Under senare tid har UN Women stärkt sitt arbete i humanitära situationer och i kris och konflikt. Det svenska stödet till UN Women har bl.a. bidragit till att kvinnors deltagande i demokratiska val och fredsprocesser ökat i flera länder, samt att ett större antal länder genomfört juridiska reformer och antagit nationella handlingsplaner för stärkt jämställdhet. Sverige har också genom statsministern engagerat sig i UN Womens kampanj *He for She* som mobiliserar män och pojkar på alla nivåer.

UNFPA främjar jämställdhet genom att stärka framförallt kvinnors, flickors och ungdomars SRHR. UNFPA mobiliserar stöd för internationella överenskommelser om jämställdhet och för nationella policyer och lagar mot bl.a. våld mot kvinnor och flickor, könsstämpning och barnäktenskap. UNFPA har bl. a. bidragit till att antalet länder med nationella handlingsplaner om jämställdhet som inkluderar reproduktiva rättigheter med tillhörande mål och budgetallokeringar har ökat. Sverige och UNFPA samarbetade även kring den svenska kampanjen *midwives4all* som syftar till att uppmärksamma och främja barnmorskors

viktiga arbete i världen. Utrikesdepartementet stod också som värd för den svenska lanseringen av UNFPA:s rapport *State of World Population* som uppmärksammade kvinnors och flickors brist på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i humanitära situationer.

Världsbanken har stärkt kvinnors och flickors egenmakt med fokus på den ekonomiska egenmakten. Sverige har varit aktivt pådrivande för bankens jämställdhetsintegrering. Sverige finansierade t.ex. en metodutvecklingsinsats genomförd av bankens oberoende utvärderingsorgan som ger banken metoder för stärkt jämställdhetsintegrering i planeringen, genomförandet och uppföljningen av bankens insatser. Rekommendationerna förväntas också kunna tillämpas inom övriga utvecklingsbanker. Sverige bidrog vidare till utformande och antagande av Världsbankens nya jämställdhetsstrategi.

Inom FN:s miljöprogram (Unep), liksom inom ramen för den Gröna klimatfonden (GCF), har Sverige varit en aktiv pådrivare för att dessa organisationer genomgående ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet.

Sverige verkade också aktivt inom ramen för EU-samarbetet under FN:s befolkningskommission i april, för kvinnors och flickors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter,

vilket bidrog till att EU tog starkare ställning i dessa frågor i förhandlingarna än vad man annars hade gjort.

Resultat av EU:s utvecklingsamarbete

Sverige bidrog aktivt i arbetet med att ta fram en ny handlingsplan för jämställdhet i EU:s yttre förbindelser. Sverige var också pådrivande för inrättandet av EU:s särskilda rådgivare för jämställdhet och kvinnor, fred och säkerhet.

EU strävar fortsatt efter att jämställdhet ska genomsyra all dess biståndsverksamhet och utvecklingsamarbete. Sverige har drivit, och EU har antagit, att jämställdhet ska integreras i alla programmeringsdokument. Mer än 100 miljoner Euro har exempelvis avsatts under EU:s utvecklingsinstrument DCI för perioden 2015-2020, för insatser direkt riktade mot kvinnors och barns välbefinnande.

Sverige var också bland de mest aktiva för att EU i rådets slutsatser om jämställdhet i utvecklingsamarbetet skulle innehålla en stark EU-ståndpunkt om SRHR och för att kommissionen skulle presentera en rapport om hur EU mer aktivt kan arbeta för SRHR.

Tabell 2.8 Indikatorer i urval: Ökad jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor och flickor

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
I riktning mot resultaten			55%	32%	
Delvis i riktning mot resultaten			38%	54%	
Ej i riktning mot resultaten			7%	14%	
Insatsportföljens genomförande:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
Enligt plan			59%	46%	
I huvudsak enligt plan			34%	54%	
Ej enligt plan			7%	0%	
Andelen insatser som har jämställdhet som huvudsyfte	Sida				
delsyfte		13%	14%	14%	
		59%	58%	58%	
Andel projekt som har genomgått en jämställdhetsanalys och där åtgärder och uppföljning sker	Världsbanken	54%	55%	64%	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 3,5%
Antal länder med nationella handlingsplaner om jämställdhet som inkluderar reproduktiva rättigheter med tillhörande mål och budgetallokeringar	UNFPA	-	63	82	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 14,4%
Antal länder som implementerar nationella handlingsplaner om kvinnor, fred och säkerhet	UN Women		53	58	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 6%
Andel EU-finansierat samarbete som bidrar till jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor	EU	-	31%	-	

Analys

Generellt går utvecklingen inom jämställdhetsområdet framåt, med en ökad medvetenhet om att jämställdhet inte bara är ett mål i sig utan även en förutsättning för en fredlig, demokratisk och hållbar utveckling.

Globala studier visar att kvinnors deltagande är avgörande för effektiva och hållbara fredsprocesser. Forskning visar vidare att när kvinnor får ökad kontroll över ekonomiska resurser ökar tillväxten och investeringarna i utbildning och hälsa.

Det återstår dock många hinder för att kvinnor och flickor, på lika villkor som män och pojkar, fullt ut ska kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna.

Insatser för jämställdhet är ett långsiktigt förändringsarbete och utmaningarna blir större i samband med kris och konflikt. Regeringens bedömning är att såväl Sveriges bilaterala insatser, som jämställdhetsinsatser genom EU och multilaterala organisationer har fått stort genomslag och främjat jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt och mänskliga rättigheter, inklusive genom att ha motverkat alla former av diskriminering och våld. Det systematiska jämställdhetsarbetet har lett till att

jämställdhetsperspektivet i biståndet har stärkts. Erfarenheter visar att insatser med jämställdhet som huvudmål ger tydligast resultat med avseende på just jämställdhet. Insatser där jämställdhet är ett delsyfte bidrar ofta till bättre resultat generellt sett, men inte lika tydligt när det gäller jämställdhet. Utvärderingar av utvecklingsinsatserna bekräftar att dialog som instrument för att främja jämställdhet är centralt och bör utvecklas. Vidare är involveringen av pojkar och män en tydligt positivt påverkande faktor för ökad jämställdhet.

Förbättrad miljö, begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot miljöpåverkan, klimatförändringar och naturkatastrofer

En förbättrad miljö, begränsad klimatpåverkan och global tillgång till hållbar energi är en grundförutsättning för genomförandet av Agenda 2030 och därmed för långsiktig fattigdomsbekämpning, långsiktigt tryggad livsmedelsförsörjning, folkhälsa och socioekonomisk utveckling. Miljökvalitetsmålen och Generationsmålet ligger till grund för Sveriges

prioriteringar på miljö- och klimatområdet i utvecklingssamarbetet. Miljömålen kommer därtill att utgöra en viktig utgångspunkt i det nationella genomförandet av Agenda 2030.

Stora utmaningar kvarstår i världen vad gäller minskade koldioxidutsläpp. Trots att millenniemål 7 anger att koldioxidutsläppen skulle ha halverats till 2015 släpper världens länder idag ut nästan 49 procent mer koldioxid än de gjorde 1990.

Utvecklingssamarbetet ska bidra till att vända de negativa trenderna med klimatförändring liksom till att stärka fattiga länders motståndskraft, katastrofriskreducering, anpassningskapacitet och förmåga till återhämtning och vidareutveckling. Utvecklings-samarbetet ska ha ett ekosystemtjänstperspektiv.

Miljö- och klimatfrågor har stått högt på den globala agendan, inte minst vid Addis Abeba överenskommelsen om utvecklingsfinansiering, antagandet av nya globala hållbara utvecklingsmål i New York, Sendairamverket för katastrofriskreducering samt Parisavtalet om klimat. Särskilt Parisavtalet skapar stärkta möjligheter att få större genomslag för svenska biståndspolitiska prioriteringar på miljö- och klimatområdet.

Resultat av det bilaterala utvecklingssamarbetet

Nära 40 procent av det bilaterala utvecklingssamarbetets strategier innehåller mål om miljö och klimat. De förväntade strategieresultaten på området avser främst stärkt motståndskraft mot miljöpåverkan, klimatförändringar och naturkatastrofer, stärkt institutionell kapacitet och kompetens samt hållbar förvaltning av naturresurser.

För tre fjärdedelar av de förväntade strategieresultaten har insatsportföljerna kunnat genomföras enligt plan. För två tredjedelar av de förväntade strategieresultaten har sedan utvecklingen gått i önskvärd riktning, och för en tredjedel i delvis önskad riktning.

Resultat har uppnåtts genom såväl riktade insatser som med insatser där miljö och klimat integrerats samt genom dialog med samarbetsparter eller beslutsfattare.

Exempel på insatsresultat som redovisas av Sida är stärkt kompetens i afrikanska länder att hantera klimatutmaningarna genom ett stöd till AfDB:s klimatprogram, en kraftig ökning av solpaneler i Bangladesh vilket bidragit till minskade koldioxidutsläpp och bättre ekonomi

för hushållen, samt ökad medvetenhet kring hållbart företagande genom stöd till *CSR Asia*.

Sveriges åtagande inom det amerikanska initiativet "Power Africa" innebär investeringar i bl.a. förnybar energi i Afrika om en miljard dollar under en tioårsperiod.

Ett annat exempel är kärnstödet till *Stockholm Environment Institute* (SEI) som gjort det möjligt för institutet att vara engagerad i viktiga policyprocesser på lokal, nationell och global nivå för hållbar utveckling, inklusive arbetet med Agenda 2030 och klimatförhandlingarna. SEI har även bidragit till att höja kompetensen i forskning och med att tillgängliggöra forskningsresultat.

Myndigheten för samhällsnytt och beredskaps (MSB) arbete med katastrofriskreducering har stärkt utsatta länders förmåga att förebygga naturhändelser och katastrofer.

Kemikalieinspektionen har inom ramen för avtal om tjänsteexport med Sida bl. a. bidragit till en förbättrad kemikaliekontroll i Sydostasien. Havs- och vattenmyndigheten har verkat för Sveriges räkning i de pågående förhandlingarna om ett nytt införandeavtal för marin biodiversitet på internationellt vatten som saknar ett regelverk under FN:s havsrättskonvention.

Resultat av det multilaterala utvecklingssamarbetet

Sverige stödjer multilateralt utvecklingssamarbete inom miljö- och klimatområdet genom ett aktivt styrelsearbete i och bidrag till bl.a. Gröna klimatfonden (GCF), Världsbankens klimatinvesteringsfonder (CIF), Globala miljöfaciliteten (GEF), de minst utvecklade ländernas fond (LDCF), Anpassningsfonden (AF), Nordiska utvecklingsfonden (NDF), Montrealprotokollets Multilaterala Fond (MLF), det nyligen öppnade Special Programme (SP) samt Ökenkonventionen (UNCCD).

Gröna klimatfonden förväntas bli en central aktör för klimatfinansiering i utvecklingsländer. De första projektbesluten togs i november 2015 och fonden blev därmed fullt operativ. Sverige är i kraft av sjätte största givaren till fonden och den största givaren per capita en inflytelserik aktör som därigenom bidragit till att centrala policydokument har kunnat antas under året.

Sverige har framgångsrikt drivit klimat- och biståndspolitiskt prioriterade frågor såsom förbättrad tillgång till klimatfinansiering för de minst utvecklade länderna och små ö-stater med utvecklingsstatus, jämställdhet samt att fonden

ska bidra till ett paradigmskifte avseende finansiering av insatser för att begränsa klimatförändringarna och bidra till en långsiktigt hållbar utveckling.

Miljö- och klimatfrågorna står även högt på agendan i arbetet med andra multilaterala organisationer såsom Världsbanken och UNDP. UNDP bidrog till att stärka nationella och lokala förvaltningars kapacitet att utforma och genomföra åtgärder för att hantera klimatförändringar. UNDP hjälper också länder att få tillgång till klimatfinansiering. Inför klimatförhandlingarna i Paris bistod UNDP 43 länder i arbetet med att ta fram sina klimatåtaganden. Insatser under CIF och GEF har lett till betydande resultat under året.

Sveriges stöd till FN:s miljöprogram UNEP har särskilt bidragit till organisationens arbete för resurseffektivitet, mot klimatförändringar, för skydd av ozonskiktet och förvaltning av ekosystemtjänster liksom för hållbar konsumtion och produktion. Det har vidare bidragit till att främja en hållbar hantering av kemikalier och avfall bl.a. genom utvecklingen av en bättre kemikalielagstiftning och institutioner som kan sörja för dess efterlevnad.

Sverige bidrar till tre av fyra fonder under CIF. Fokus för dessa fonder och program är koldioxidsnål utveckling inom energi- och skogssektorerna. Av hittills slutförda projekt, bl.a. en storskalig solfångaranläggning i Marocko, har investeringar under en av fonderna hittills lett till utsläppsminskningar omfattande 20 miljoner ton koldioxid, vilket motsvarar de årliga utsläppen från 4,5 miljoner bilar eller sex kolkraftverk. Genom programmet för förnybar energi i låginkomstländer har det tillförts 1,7 GW i kapacitet som förväntas bidra till att 16,8 miljoner människor får tillgång till energi.

Sverige har under året aktivt drivit jämställdhetsfrågorna i CIF, vilka nu får allt

större genomslag i verksamheten. Bl.a. avser ett transportprojekt i Vietnam att vika minst 30 procent av nytillkomna arbetstillfällen åt kvinnor och särskilda väntehallar för kvinnor avses upprättas. Beslut togs också om insatser som ska leda till utsläppsminskningar av motsvarande 460 miljoner ton koldioxid. Ytterligare insatser syftar till att åstadkomma förbättrad hållbarhet i nio procent av världens hotade fiskebestånd.

Under året har regeringen börjat tillämpa den överenskommelse som gjordes 2015 om att i de internationella finansiella institutionerna verka för att investeringar i och stöd till att fossil energi fasas ut på sikt samtidigt som investeringar i förnybar energi ökar betydligt. Denna överenskommelse innebär en tydlig ambitionshöjning för svensk politik på området.

Resultat av EU:s utvecklingssamarbete

Integrering av miljö och klimatperspektiv är högprioriterat i hela EU:s utvecklingssamarbete och EU verkar för att 20 procent av dess budget för 2014-2020 ska riktas mot klimatrelaterade projekt och policys.

En rad substantiella globala initiativ på området miljö har inletts, exempelvis flaggskeppet *Biodiversity for Life* där 800 miljoner euro inom det tematiska programmet *Global Public Goods and Challenges* avsatts under 2014-2020 för att främja gröna ekonomier och skydda ekosystem. Genom EU:s andra externa instrument har klimatmålsättningen förverkligats genom riktade program för att underlätta övergången till grön ekonomi.

Utöver detta har EU deltagit i FN:s initiativ för hållbar energi, *SE4ALL*, och andra energi-initiativ, där, under *Energy Facility*, mer än tre miljoner människor dragit nytta av insatser för att öka tillförseln av hållbar energi till landsbygden.

Tabell 2.9 Indikatorer i urval: Miljö och klimat

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
I riktning mot resultaten			70%	67%	
Delvis i riktning mot resultaten			30%	30%	
Ej i riktning mot resultaten			0%	3%	
Insatsportföljens genomförande:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
Enligt plan			91%	73%	
I huvudsak enligt plan			9%	24%	
Ej enligt plan			0%	0%	
Andelen insatser som har miljö och klimat som huvudsyfte	Sida				
som delsyfte		18 %	15%	13%	
		24 %	23%	23%	
Andelen insatser som har klimatanpassning som huvudsyfte	Sida				
som delsyfte		5 %	4%	3%	
		14 %	15 %	14%	
Installerade Megawattimmar förnybar energi	AfDB	324	142	72	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 4,5% resp. 5,5%
	GEF	290	190	150	
Minskade utsläpp av växthusgaser (miljoner ton)	Världsbanken	903	857	588	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 3,5% resp. 5,48 %
	GEF	64,8	64,7	574 ¹	
Antal länder som integrerar katastrofriskhantering som en nationell prioritering	Världsbanken	29	34	35	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 3,5%
Effektivt bevarande och förvaltning av naturskyddsområden (miljoner ha)	GEF	22,8	5,7	50,6	Sveriges av totalt kärnstöd 2015: 5,5%
Antal länder/regioner med klimatstrategier (a) framtagna och/eller (b) genomförda med EU-stöd	EU	-	-	49	
Antal hektar skyddad mark som administreras med EU-stöd	EU	-	-	13 785 000	
Antal små och medelstora företag som tillämpar hållbara konsumtions- och produktionssätt.	EU	-	-	39 000	

¹ En ny beräkningsmetod tillämpades 2015 för att bättre reflektera GEFs programmering under ett visst kalenderår. Siffran reflekterar summan av uppskattade CO₂-minskningar för alla projekt som endosserades eller godkändes under kalenderåret 2015. Tidigare rapportering baserades istället på slutförda projekt under ett visst kalenderår men där besluten fattades flera år tidigare.

Analys

Regeringen bedömer att såväl Sidas bilaterala insatser som stödet till multilaterala organisationer och EU, har fått genomslag och bidragit till goda resultat när det gäller miljö och klimat.

Klimat är ett förhållandevis nytt område inom biståndet. Flertalet befintliga multilaterala klimatfonder och program har etablerats så sent som 2009 och framåt. Många projekt och program har fleråriga genomförandecykler och uppvisar ofta slutresultat först på medellång eller lång sikt. Hitills uppnådda resultat visar dock tydligt att stödet spelar en viktig roll för utvecklingsländernas möjligheter att uppnå en hållbar utveckling genom att öka deras förutsättningar att anpassa sig till klimatförändringar och att bygga hållbara

samhällen baserade på klimatsmarta lösningar. Regeringen drar slutsatsen att fortsatt stöd till fonderna och program är viktigt också för att bidra till att ländernas åtaganden i Parisavtalet genomförs.

Regeringen anser att kvinnors medverkan i hållbart brukande av naturresurser, hantering av kemikalier och avfall och i klimatfrågor är en förutsättning för att åstadkomma en långsiktigt hållbar utveckling i världen. Studier visar att kvinnors deltagande leder både till minskad sårbarhet för miljö- och klimatförändringar och ett mer effektivt arbete inom såväl policyskapande som genomförande.

Investeringar i förnybar energi visar sig också skapa fler arbetstillfällen för kvinnor och främja kvinnligt företagande än motsvarande investeringar i den traditionella energisektorn.

Regeringen har under året framgångsrikt drivit jämställdhetsfrågorna i de stora miljö- och klimatfonderna och program där arbetet har fått genomslag på både policy- och projektnivå.

Stärkt demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter

Demokrati och respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer är såväl mål i sig själva som medel att uppnå andra mål. De har stärkts över tid men har under de senaste åren utmanats i allt högre grad. Många länder har antagit lagar som stärkt respekten för de mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer. Samtidigt har denna utveckling setts som hotfull av många regimer och aktörer, vilket lett till en tilltagande och oroande trend av att de mänskliga rättigheternas universalitet ifrågasätts, det civila samhällets och demokratins utrymme krymper och rättsstatens principer inte upprätthålls. Denna trend har underblåsts av en svår geopolitisk utveckling i vår omvärld.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är grundförutsättningar för genomförandet av Agenda 2030. Sverige arbetade proaktivt under förhandlingarna för starkast möjliga skrivningar inom detta område. Mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen och den tyngd detta ges i den inledande deklARATIONEN är viktiga steg framåt, särskilt i jämförelse med Milleniemålen. Samtidigt har Sverige väsentligt högre ambitioner vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer.

Resultat av det bilaterala utvecklingssamarbetet

Det bilaterala utvecklingssamarbetet som syftar till stärkt demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter sker i samtliga samarbetsländer och återfinns i nästan samtliga strategier. Förväntade strategieresultat avser främst främjad demokratisk utveckling, stärkta demokratiska institutioner, stärkt civilsamhälle, ökad respekt för mänskliga rättigheter och ökad jämställdhet. Även rättsstatens principer, medias oberoende och frågor kring transparens omfattas.

Insatsportföljerna har genomförts enligt plan respektive delvis enligt plan i omkring samma utsträckning. Utvecklingen har gått i önskvärd riktning för en tredjedel av de förväntade

resultaten och i delvis önskad riktning för nästan två tredjedelar av dessa.

Även i länder där utvecklingen mot demokrati och mänskliga rättigheter varit under press eller negativ har enskilda insatser kunnat bidra positivt. Exempel på detta är projekt i Libyen som bidragit till ökad medvetenhet om mänskliga rättigheter och demokrati inom utbildningsväsendet samt i Syrien där svenskt stöd bidragit till att ett trettiotal syriska mediaorganisationer har skrivit under en nyframtagen etisk charter, den första i sitt slag för Syrien, samt att oberoende radiostationer och tidningar når ett par miljoner syrier varje dag.

Många insatser har bidragit till kvinnors och flickors mänskliga rättigheter. Ett exempel är förbättrad lagstiftning och ökad medvetenhet hos rättsliga institutioner i Mocambique inom jämställdhet och SRHR genom stöd till ett antal nationella civilsamhällsorganisationer. Ett annat exempel är handboken *"ABC on a Gender Sensitive Constitution"* som färdigställdes av syriska organisationer och internationella experter; ett resultat av en längre process som bidragit till ökad kunskap om jämställdhet och kvinnors rättigheter bland flera syriska civilsamhällsaktörer och advokatnätverk, en kunskap viktig för en framtida konstitutionsprocess.

Många insatser har också bidragit till barnets rättigheter, t.ex. Rädda Barnens internationella verksamhet, det globala barnrättsnätverket ECPAT som arbetar för en värld fri från barnsexhandel och stödet till hälsosektorn som i flera länder bidragit till avsevärda förbättringar när det gäller minskad barna- och mödradödlighet.

Ytterligare ett exempel på insatsresultat är avslöjandet av en omfattande korrupsionsskandal i Guatemala som bl.a. ledde till åtal av dåvarande president Molina. Det gjordes möjligt genom en organisation som sedan starten 2007 fått svenskt stöd för att motverka straffrihet vid korrupsionsbrott. Sida har även bidragit till en global fond för hbtq-personers rättigheter som stödjer civilsamhällsorganisationer som arbetar med detta och därigenom stärker hbtq-rörelser.

En betydande del av Sidas stöd inom demokrati och mänskliga rättigheter har gått till aktörer inom det civila samhället. Stöd har också utgått till offentliga institutioner med fokus på att

stärka kvaliteten och opartiskheten i myndighetsutövningen.

Genom att rättighetsperspektivet är integrerat i alla sektorer bidrar det till att mänskliga rättigheter stärkts även inom områden så som hälsa och utbildning.

Arbetet för fler fristäder för förföljda författare och en utveckling av fristadssystemet i Sverige redogörs för under utgiftsområde 17, avsnitt 3.

Resultat av det multilaterala utvecklingssamarbetet
Sverige stöder OHCHR som har det huvudsakliga ansvaret för FN:s arbete för de mänskliga rättigheterna. OHCHR har en central roll för det normativa arbetet och verkar även för att stärka internationella instrument för mänskliga rättigheter, bekämpa straffrihet, stärka ansvarsutkrävande och rättsstatens principer, främja jämställdhet och motverka diskriminering.

OHCHR har i samarbete med andra FN-organ och civilsamhällesorganisationer utvecklat indikatorer som mäter efterlevnaden av mänskliga rättigheter. Ett exempel på verksamhet är i Bolivia där landets kvinnliga domare har fått stöd i arbetet mot våld och diskriminering och i att genomföra en jämställdhetspolicy.

Även UNDP är en viktig aktör på området i de över 170 länder där organisationen verkar. UNDP har bl.a. en koordinerande och samordnande roll inom FN-systemet på landnivå och en nära dialog med värdländernas regeringar. Sveriges stöd till UNDP har bidragit till att stärka nationella parlaments, valmyndigheter och konstitutionella institutioners kapacitet i 92 länder. Nationella parlament i 45 länder har fått hjälp med expertis och kapacitetsutveckling för att bättre kunna fullgöra sitt uppdrag. I 39 länder har UNDP bistått nationella valmyndigheter med kapacitetsbyggande åtgärder. Vidare har UNDP förbättrat civilsamhällets förmåga att delta i viktiga utvecklings- och krisrelaterade processer i 74 länder.

Genom Sveriges stöd till UN Women drivs arbetet med såväl stärkt demokrati som för att möjliggöra lika mänskliga rättigheter för kvinnor och män, inklusive SRHR. UN Women verkar för att öka andelen kvinnor som leder och deltar i beslutsfattande processer på alla nivåer. Sverige och UN Women höll en bilateral workshop som

bidrog till ett erfarenhetsutbyte mellan ett flertal länder om jämställdhetsbudgetering och om Sveriges feministiska utrikes- och utvecklingspolitik såväl som feministiska regering. Samarbetet bidrog till UN Womens förmåga att stärka kvinnors demokratiska rättigheter.

I det multilaterala systemet spelar FN:s specialrapportörer för tematiska och land-specifika MR-frågor en viktig roll i arbetet med att värna och främja de mänskliga rättigheterna. Sveriges stöd till FN:s specialrapportör för förenings- och församlingsfrihet har resulterat i ett antal regionala konsultationer om hur de restriktioner som genomförts i många länder gentemot civilsamhället ska bemötas.

Resultat av EU:s utvecklingssamarbete

EU:s strategiska ramverk för mänskliga rättigheter och demokrati anger EU:s mål och prioriteringar på området och är utformad för att öka effektivitet och koherens i EU:s politik i stort. Under året antogs en andra handlingsplan för genomförandet av ramverket med särskilt fokus på att stärka civilsamhällets aktörer, på stödet till MR-försvare och ett på ökat ägarskap hos lokala institutioner.

Sverige har verkat för att det inom ramen för det europeiska instrumentet för demokrati och mänskliga rättigheter nu finns möjlighet till små, skyndsamma stöd. Därtill har den s.k. *Human Rights Crisis Facility* för de mest svåra MR-situationerna, där öppna ansökningsförfaranden inte är möjliga, blivit operativt senare halvan av 2015. Kommissionen tog även initiativ till en global plattform för omlokalisering och tillfälligt skydd av MR-försvare i fara, något som varit efterfrågat.

EU:s demokratistöd är brett och utgår från flera olika finansiella och politiska instrument. Mer än 93 miljoner euro har allokerats globalt för att stödja valprocesser, stärka politiska partier och parlament samt till att utveckla fri och oberoende media. Bl.a. finns EU:s demokratistöd för de södra och östliga grannskapen som på innovativa och flexibla sätt stödjer individer och organisationer som kämpar för frihet, demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige har aktivt drivit att demokrati ska vara en integrerad del av landstrategier med gemensamma prioriteringar för EU:s arbete på lokal nivå med mänskliga rättigheter. Landstrategierna har resulterat i mer samarbete

mellan EU-delegationer och ambassader lokalt om mänskliga rättigheter.

EU-kommissionen lanserade vidare valstödsprojekt för att långsiktigt stärka trovärdighet, transparens och inklusivitet. Kapacitetsbyggnad av Afrikanska unionens valobservation pågår och EU:s egen valobservatörsverksamhet är en central del av internationell valobservation.

EU:s instrument för stöd inför anslutningen (IPA II) ger omfattande stöd till stärkandet av demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer till länderna på Västra Balkan och Turkiet. Exempelvis resulterade stödet till Albanians polisväsende och åklagarmyndighet till ökat fokus på högnivåkorruption.

EU:s grannskapsinstrument (ENI) ger omfattande stöd till stärkandet av demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer till länderna som omfattas av det östliga partnerskapet samt länderna i det södra grannskapet. I Ukraina bidrog EU:s stöd till att hjälpa landet genom den kris som den ryska aggressionen inneburit genom stöd till genomförandet av nödvändiga reformer inom den civila säkerhetssektorn. I det södra grannskapet har EU:s stöd till Tunisien, syftande till ökad insyn i statliga institutioner och myndigheter, lett till ett stärkt och mer självständigt rättsväsende.

Tabell 2.10 Indikatorer i urval: Demokrati och mänskliga rättigheter

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat: I riktning mot resultaten	Sida	-	31%	33%	Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
Delvis i riktning mot resultaten			66%	60%	
Ej i riktning mot resultaten			3%	7%	
Insatsportföljens genomförande: Enligt plan	Sida	-	64%	53%	Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
I huvudsak enligt plan			33%	47%	
Ej enligt plan			3%	0%	
Andelen insatser som har demokrati och mänskliga rättigheter som huvudsyfte	Sida	45 %	45%	47%	
Andelen insatser som har demokrati och mänskliga rättigheter som delsyfte		33 %	32%	29%	
Antal länder som på egen begäran tagit emot stöd för att stärka valförrättande organisationers funktion	UNDP	-	30	39	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 8,4%
Antal länder som på egen begäran mottagit stöd för att stärka operativa institutioner som stöttar uppfyllandet av åtaganden om mänskliga rättigheter som ratificerats på nationell och internationell basis	UNDP	-	23	35	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 8,4%
Antal länder där organisationen är verksam där mekanismer för översyn, ansvarsutkrävande och skydd har etablerats, eller kommit att bättre anpassas till internationella standards för mänskliga rättigheter	OHCHR	-		21 (2014 och 2015)	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 16%
Antal länder där organisationen är verksam där användandet av internationell människorättslag i domstolar har ökat avsevärt	OHCHR	-		10 (2014 och 2015)	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 16%
Antal människorättsförfarare som fått EU-stöd	EU	-	-	32 000 M: 9 400 K: 10 000 -: 12 600	
Antal val som fått stöd av EU där valprocessen av oberoende observatörer bedömts som fria och rättvisa	EU	-	-	19	
Antal individers som direkt dragit nytta av EU-finansierade program för justitie-, rättsstats- och säkerhetssektorreform.	EU	-	-	197 000 M: 126 000 K: 7 700 -: 63 300	

Analys

Senare års utveckling innebärande ökat förtryck, restriktivare lagstiftning, krympande utrymme för civilsamhällesaktörer, ökad övervakning fler it-attacker, allt starkare motreaktioner i internationella fora samt färre aktörer i det internationella samfundet som står upp för grundläggande rättigheter är en utmaning för det svenska biståndet. Till detta kommer krig och konflikt i ett flertal samarbetsländer.

Regeringen bedömer att svenska insatser lämnat viktiga bidrag till demokrati och mänskliga rättigheter. I det bilaterala samarbetet kan dock konstateras att utmaningarna att genomföra insatsportföljen enligt plan generellt sett är större här än på andra tematiska områden, och att samhällsutvecklingen inte alltid går i önskvärd riktning. Detta beror på att biståndet sker i en kontext där det även finns starka krafter emot stärkt demokrati och mänskliga

rättigheter. Insatserna kan dock ha dämpat den negativa utvecklingen och effekter måste ses i ett långt perspektiv.

Det är centralt att Sverige genom utvecklingsarbetet arbetar strategiskt och med kraft för att motverka den negativa trenden. I bemötandet av de nya utmaningarna behövs kreativitet, rörlighet och anpasslighet, liksom att arbetsmetoder kontinuerligt utvecklas i förhållande till en föränderlig omvärld. Erfarenheter visar att långsiktighet i arbetet är viktigt. Arbetet med att stödja civilsamhället, journalister och människorättsförsvarare när dessa utsätts för ökat tryck måste prioriteras. I multilaterala fora ska Sverige fortsatt vara en stark röst för demokrati och mänskliga rättigheter. Sidas utveckling av sitt interna stöd för arbetet med en rättighetsbaserad ansats och jämställdhetsintegrering är viktig. Ökad jämställdhet liksom uppfyllandet av alla kvinnors och flickors mänskliga rättigheter är centralt för en hållbar utveckling, demokrati och uppfyllandet av rättsstatens principer.

Förbättrade möjligheter för fattiga människor att bidra till och dra nytta av ekonomisk utveckling

Det svenska utvecklingsarbetet ska bidra till en mer inkluderande ekonomisk utveckling med fler och bättre jobb med goda arbetsvillkor, rätt att organisera sig fackligt och tillgång till social trygghet. Regeringen har också särskilt uppmärksammat bl.a. jord- och skogsbruk, fri och rättvis handel, bättre fungerande marknader och institutioner, hållbart företagande, tryggad hållbar livsmedelsförsörjning och ökad användning av informations- och kommunikationsteknologi. Även miljödimensionen är central i hållbar ekonomisk utveckling.

Uppföljningen av millenniemålen visar att den ekonomiska fattigdomen minskat kraftigt globalt sett under senare år. Bl.a. har antalet personer i världen som lever i extrem fattigdom mer än halverats sedan 1990 men det finns stora skillnader mellan och inom länder. Även den andra delen av millenniemålet, om att halvera andelen hungrande, var nära att uppnås och antalet hungrande har minskat med 216 miljoner sedan mätperioden 1990/92. 72 av 129 utvecklingsländer nådde millenniemålet.

Många av Sveriges samarbetsländer har det senaste decenniet haft en relativt stark ekonomisk tillväxt med handel och investeringar som drivkraft, trots nedgångar och kriser i den globala ekonomin med fallande export- och råvarupriser. Fattiga människors möjligheter att bidra till och dra nytta av denna tillväxt har dock varit begränsad. Fattigdomen är fortfarande utbredd och ojämlikheten hög och delvis ökande vilket bl.a. avspeglas i en hög arbetslöshet med osäkra villkor, social otrygghet, begränsade ägande- och brukanderättigheter. Detta handlar till stora delar om brist på strukturomvandling, handelsmöjligheter, ett lågproduktivt jordbruk, en stor informell sektor, svagt investeringsklimat, svaga institutioner och instabilitet i områden där biståndet verkar.

Resultat av det bilaterala utvecklingsarbetet

Hälften av de bilaterala strategierna inkluderar mål om inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling. Återkommande målgrupper är kvinnor, ungdomar, småskaliga lantbrukare och entreprenörer.

Insatsportföljerna har mestadels kunnat genomföras helt eller delvis enligt plan. Utvecklingen har gått i riktning mot knappt hälften av de förväntade strategieresultaten och delvis i riktning mot knappt hälften. För ett fåtal har utvecklingen inte gått i riktning mot resultaten.

Ett exempel på resultat av svenska insatser är skapandet av 2 700 arbetstillfällen i små och medelstora företag inom förnybar energi genom stöd till ett miljöprogram i Östafrika. Kvinnor upptog 40 procent av dessa arbetstillfällen. Liberia antogs 2015 som medlem i Världshandelsorganisationen (WTO) efter att Kommerskollegium bidragit med kapacitetsbyggande insatser. I Gaza, på Västbanken och i östra Jerusalem har 298 nya småföretag etablerats efter att 558 kvinnor fått småföretagarutbildning. I Palestina har även en garantiinsats bidragit till att närmare 500 palestinier fått långsiktig sysselsättning. Genom att stå för den kommersiella och politiska risken och därmed minska risken för de palestinska bankerna bidrog garantin till att utlåningen till småföretag ökade markant. Planerad utlåning till bostäder har däremot inte kunnat ske på grund av lagfartsproblem.

ILO har en central roll i agendan för anständiga arbetsvillkor. Genom sitt obundna

stöd har Sverige bidragit till organisationens sammantagna resultat. Genom stöd till specifika program har Sverige särskilt bidragit till jämställdhet och en bättre situation för ungdomar. På landnivå inleddes även bl.a. ett femårigt projekt i Bangladesh för ökad produktivitet, stärkta rättigheter för arbetare, minskad risk för konflikt på arbetsmarknaden samt förbättrade arbetsvillkor och arbetsmiljö, för vilket ILO är genomförande part och Sverige står för ca 70 procent av budgeten. Detta är en konkretisering av Sveriges internationella *Global Deal*-initiativ.

Stöd genom Union to Union, som samordnar svenska fackförbunds bistånd, har bidragit till att människor fått ökad kunskap om sina rättigheter och om fackligt arbete, t.ex. tecknande av kollektivavtal och påverkansarbete. Detta har skett genom 103 projekt som drivs genom fackliga organisationer, lokalt, regionalt och globalt.

Stödet till social trygghet i Kenya via UNICEF, med fokus på barns rättigheter, har bidragit till att ca 260 000 hushåll fått kontantstöd och att den kenyanska regeringens andel av programmets finansiering, och därmed även ägarskap, ökat.

Swedfund International AB, en av staten helägd utvecklingsfinansiär och en biståndsaktör, har genom sin verksamhet bidragit till fattigdomsminskning genom hållbart företagande och privatsektorutveckling. Swedfund har använt riskkapital, etableringsstöd och kunskapsöverföring för att öka investeringar i låg- och medelinkomstländer. Genom samarbete med strategiska partners har bolaget utvecklat bärkraftiga företag genom främst direkt-investeringar i form av aktier eller lån, men även indirekt genom investeringar i fonder.

Vid utgången av 2015 var Swedfund verksamt i 27 länder med 63 investeringar i företag och fonder. Swedfund har under de senaste åren fokuserat alltmer på Afrika och drygt 60 procent av portföljen 2015 utgjordes av investeringar i Afrika. Samma år uppgick den genomsnittliga jobbtillväxten till 3,7 procent i Swedfunds portföljbolag. *Global Compacts* tio principer avseende mänskliga rättigheter, arbetsrätt, miljö och antikorrupcion styr Swedfunds arbete med portföljbolagen. Regeringen ser positivt på att 96 procent av bolagen uppgav att de har en hållbarhets- eller miljöpolicy, 79 procent att de

följer ILO:s kärnkonventioner och 88 procent att de har en antikorrupcionspolicy.

Tillsammans med andra utvecklingsfinansiärer utgör Swedfund en stark röst för ökade utvecklingsinvesteringar för att realisera de globala målen

Resultat av det multilaterala utvecklingssamarbetet
Merparten av det stöd som förmedlas från utvecklingsbankerna med Världsbanken i spetsen bidrar till hållbar ekonomisk utveckling. Så även många FN-organ, fonder och program.

Utvecklingsbankerna ger bl. a. stöd till vägar, hamnar, elnät, vatten och avlopp m.m. som skapar förutsättningar för investeringar, handel, jobb och ekonomisk utveckling. Centralt är också stöd till jordbrukssektorn, grundskole- och yrkesutbildning och uppbyggnad av system för offentlig finansiell styrning och väl fungerande regelverk och förvaltning som skapar förutsättningar för investeringar. Projekten löper över flera år, varför resultat under endast ett år är svåra att redovisa.

Totalt gjorde Världsbanken åtaganden till låginkomstländer på ca 155 miljarder kronor. Mellan 2013 och 2015 beräknas 12,3 miljoner kvinnor i låginkomstländer ha fått förbättrad tillgång till sociala skyddsnet som en följd av Världsbankens insatser, och 21,3 miljoner människor ha dragit nytta av jordbruksutvecklingsprogram. Drygt 33 miljarder kronor transfererades från AfDB till infrastrukturprojekt. Mellan 2013 och 2015 beräknas 3,9 miljoner människor, varav 51 procent kvinnor, i Afrika ha fått förbättrad tillgång till elektricitet genom projekt finansierade av Afrikanska utvecklingsbanken, och 5,7 miljoner människor, varav hälften kvinnor, har dragit fördel av investerings- och mikrofinansprojekt som banken stöttat.

Sverige har även drivit på för att bankerna ska öka sitt engagemang i sviktande stater. Inte minst för att främja jobbskapande då detta ofta visat sig vara en nyckel för minska risken för förnyade konflikter.

Under 2014-2015 har UNDP bidragit till att 18,6 miljoner människor i 96 länder (varav 50 % kvinnor) fått förbättrade försörjningsmöjligheter och man har skapat 1,3 miljoner nya jobb i 94 länder (varav 42 % för kvinnor).

Jordbrukssektorn står för en viktig del av försörjningen för den fattigaste delen av världens befolkning. UNDP har också bidragit till att minska de negativa effekterna som klimatförändringen har på jordbruksproduktionen bl.a. i Afghanistan och Marocko. UNDP har bistått 126 länder i arbetet att ställa om till en mer hållbar produktion både inom jordbruket och i andra sektorer.

Tillsammans med OCHA och UNHCR har UNDP utarbetat gemensamma strategier för hur man på regional nivå ska hantera påfrestningarna från Syrienkrisen. Inne i Syrien bidrar UNDP till att mildra de socioekonomiska konsekvenserna av konflikten.

Under 2014 och 2015 har över en miljon personer dragit nytta av UNDP:s arbete med att återskapa försörjningsmöjligheter och stödja lokalt företagande i regionen. UNDP bidrar, liksom Världsbanken, med att förbättra möjligheterna för de som flyr från Syrien att arbeta och försörja sig i grannländerna. Stödet bidrar till att minska spänningarna i de kommuner som tar emot asylsökande. Även Världsbanken har ökat sitt engagemang i regionen.

FN:s jordbruks- och livsmedelsorganisation (FAO) har utvecklat ett juridiskt verktyg om de legala ändringar som måste göras för att nyttjanderätter ska bli mer jämställda. Verktyget har framgångsrikt tillämpats i 10 länder.

Sverige har även stött FAO i att lansera ett program för att stärka kvinnors egenmakt i livsmedelsvärdekedjan i åtta afrikanska länder.

Sverige har aktivt verkat för att FAO:s högsta styrorgan kunde anta en resolution som stärkt samarbetet mellan FAO, WHO och Organisationen för djurhälsa kring minskad antibiotikaresistens.

Resultat av EU:s utvecklingssamarbete

EU:s utvecklingssamarbete för inkluderande ekonomisk utveckling är inriktat på 1) sociala skyddsnet, hälsa, utbildning och jobb, 2) affärsklimat, regional integration och världsmarknader 3) hållbart jordbruk och hållbar energi.

EU bidrar till regional integration och utvecklingsländers möjlighet att dra nytta av global handel genom bl.a. stöd till ny infrastruktur, förbättrade hamnar, förbättrade tullprocedurer, liksom insatser för att hjälpa utvecklingsländer att uppfylla EU:s hälso- och säkerhetskrav på importerade varor. EU har vidare ett omfattande stöd på energiområdet vilket är starkt kopplat till ekonomisk utveckling, jämställdhet, tillgång till rent vatten, livsmedelstrygghet, hälsa och utbildning.

Som ett exempel på resultat kan nämnas att under EU:s nästan 20-åriga samarbete med Etiopien har vägnätverket fördubblats och kvaliteten ökat och Etiopiens regering har gradvis tagit över finansieringen.

Tabell 2.11 Indikationer i urval: Ekonomisk utveckling

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
I riktning mot resultaten			74%	43%	
Delvis i riktning mot resultaten			26%	49%	
Ej i riktning mot resultaten			0%	8%	
Insatsportföljens genomförande:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
Enligt plan			79%	59%	
I huvudsak enligt plan			18%	37%	
Ej enligt plan			3%	4%	
Förbättrad tillgång till transport (antal som drar fördel av)	AfDB	26,7 miljoner	19,3 miljoner	25,5 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 4,5%
Antal människor med ny eller förbättrad tillgång till elektricitet	Världsbanken	31,7 milj	49,3 milj	20,3 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 3,5% resp. 4,5%
	AfDB	9,7 milj	10,8 milj	3,9 milj	
Antal människor som täcks av sociala trygghetsprogram	Världsbanken	37,4 milj	47,4 milj	31,7 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 3,5%
			K: 51% M: 49%	K: 51% M: 49%	
(Övers.) Agricultural and pastoral ecosystems where sustainable land management practices have been introduced with EU support (no of hectares)	EU	-	-	2883 000 ha	
Antal personer som fått del av yrkesutbildning, kompetensutveckling eller arbetsmarknadsprogram	EU	-	-	326 000	
Antal länder där företagsklimatet har förbättrats med EU-stöd	EU	-	-	7	

Analys

Sammantaget bedömer regeringen att det svenska biståndet bidragit till en mer inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling i form av bl.a. ökad sysselsättning, investeringar, handel och infrastruktur samt hållbar naturresursanvändning, inklusive jord- och skogsbruk. Det finns viktiga kopplingar mellan arbetet för en inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling och andra av regeringen prioriterade frågor, såsom miljö och jämställdhet. Sveriges påverkansarbete har haft institutionellt genomslag, t.ex. Världsbankens strategi för jämställdhet och dess klimatfinansieringsmål. Vad gäller EU:s handelsrelaterade stöd visar utvärdering på att dialogen mellan givare och utvecklingsländer förbättrats och att behovsanalyser förbättrats.

För de minst utvecklade länderna är utmaningarna bl.a. att handelsrelaterade insatser får stå tillbaka för mer akuta problem. Andra utmaningar är låg kapacitet i länderna att identifiera behov samt bristande absorptionskapacitet. Det finns positiva erfarenheter av att utnyttja synergier såväl mellan strategier som mellan insatser inom olika delområden, såsom

inom ekonomisk integration och handel, näringsliv och finansiella system. Fördelarna av att använda sektorövergripande ansatser bekräftas också av en studie av Världsbanken.

Stärkt utbildning och forskning

Utbildning är en mänsklig rättighet och grundsten för demokrati, jämlikhet, jämställdhet och en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Biståndet ska bidra till utbildning av god kvalitet för alla genom hela livscykeln, liksom till uppbyggnad av kapacitet för forskning av hög kvalitet och av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

Stora framsteg har gjorts för att ge alla barn en möjlighet att börja skolan och slutföra sin grundskoleutbildning, i enlighet med millenniemål 2. Den största förändringen har skett i Afrika söder om Sahara där inskrivning av barn i grundskolan mer än fördubblats. Globalt har läs- och skrivkunnigheten för unga och vuxna ökat, dock i långsam takt. Det finns skillnader mellan regioner, stad och landsbygd och inte minst mellan fattiga och rika hushåll.

Könsbaserade skillnader har minskat markant på samtliga utbildningsnivåer men kvarstår. Minskat finansiellt stöd och resurser till grundutbildning, tillsammans med omfattande konflikt- och post-konfliktsituationer, har bidragit till att uppfyllandet av målet har skjutits på framtiden.

Stödet till forskning ska bidra till en kunskapsbas för att identifiera och lösa problem, möta komplexa utmaningar och fatta väl informerade beslut. Inhemsk analys- och forskningskapacitet stärker ländernas ansvar för och ägarskap av den egna utvecklingen. Tillgången till nationell forskningskompetens fortsätter dock att vara ojämnt fördelad i världen, med särskilt stora brister i låginkomstländer.

Resultat av det bilaterala utvecklingssamarbetet

En femtedel av strategierna som styr det bilaterala utvecklingssamarbetet inkluderar förväntade resultat på området, främst stärkt forskning och forskningssamarbete., stärkta utbildningssystem, förbättrade förutsättningar för flickor och pojkar att slutföra sin skolgång samt yrkesutbildning. Insatsportföljerna har i övervägande del genomförts enligt plan. Utvecklingen har gått delvis, men inte helt, i riktning mot nästan samtliga dessa strategieresultat.

Sverige är en stor givare till *Global Partnership for Education (GPE)* som är den största globala fonden för utbildning. GPE skiljer sig från andra globala initiativ genom en arbetsmodell med tydligt nationellt ägarskap och jämlikt partnerskap mellan givare och samarbetsländer. Genom stödet till GPE har Sida bidragit till finansiering av nationella utbildningsplaner samt koordinering och effektivisering av utbildningssektorn i 61 låginkomstländer. Som exempel har det bilaterala samarbetet i Bangladesh och Kambodja bidragit till att stärka nationella utbildningssystem genom stöd till såväl staten som till civilsamhällorganisationer. I Tanzania har Sverige fått förtroendet att agera s.k. ”*supervising entity*” med särskilt ansvar för utbetalning och uppföljning av GPE:s totala beviljade stöd för landet för perioden 2013-2017.

I Afghanistan bidrog Sveriges stöd till Unicef till att nära 55 000 barn påbörjade sin skolgång i tio av Afghanistans mest eftersatta provinser. Nära hälften av barnen var flickor. Vidare bidrog Sveriges stöd till Unesco till högre läs- och

skrivkunnighet för vuxna i Afghanistan. Ca 188 000 personer, varav 70 procent kvinnor, har varit inskrivna och deltagit i alfabetiseringskurser. Sveriges stöd till Unescos arbete i Afghanistan har även lett till genomförandet av utbildningar för ett förbättrat utbildningssystem, så som en yrkesutbildning för kvinnor i planering och styrning inom utbildningsväsendet. Även Svenska Afghanistankommittén har genomfört omfattande utbildningsinsatser, med särskilt fokus på flickor och utsatta grupper.

Regeringens strategi för *forsknings-samarbete* och forskning inom utvecklingssamarbetet betonar synergier med andra tematiska och geografiska strategier, vilket avspeglas i flera nya geografiska strategier. Vetenskapsrådet stöder biståndsfinansierad forskning i Sverige av relevans för låginkomstländer.

Sverige har genom utvecklingssamarbetet under fyra decennier stött uppbyggnad av forskarutbildningar och forskningssystem i främst låginkomstländer och utgör en förebild för andra länders forskningsbistånd.

Ett exempel på forskningssamarbete är det med Tanzania, vilket är ett av Sidas fem långsiktiga bilaterala samarbeten (övriga är Mocambique, Uganda, Etiopien och Bolivia) som syftar till att stärka nationella system för forskarutbildning, forskning och forskningskommunikation. En undersökning baserad på forskare från Tanzania, som genomfört delar av eller hela sin forskarutbildning i Sverige, visade att 97 procent återvänt till hemlandet för verksamhet vid universiteten eller statlig förvaltning. Stödet till Tanzania, som även omfattar innovation, har möjliggjort för forskare och lokala företagare att etablera ”företagskluster”. Inom den marina miljöforskningen på Zanzibar har ”företagskluster” inneburit att nya produkter utvecklats och att kvinnliga småföretagare kunnat öka sina inkomster.

Ett exempel på stöd till forskning av särskild relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling är det till *Consultative Group for International Agricultural Research (CGIAR)*. Denna forskning har bl.a. bidragit till kunskap om hur utsläpp av växthusgaser inom lantbruket kan minskas.

Genom stöd till *Special Programme for Research and Training in Tropical Diseases Research (TDR)* vid WHO, har forskare från

drabbade länder kunnat genomföra nödvändiga kliniska provningar för både malaria och flodblindhet. Nobelpriset i medicin 2015, för upptäckter av behandling av malaria och flodblindhet, innebar ett erkännande av betydelsen av den forskning som Sida bidragit till.

Huvuddelen av anslaget till Svenska Institutet (SI) går till stipendieverksamhet som efter införandet av studieavgifter, inrättats för studenter från utvecklingsländer för högskolestudier på avancerad nivå i Sverige. Drygt 200 stipendiater slutförde sin utbildning i juni 2015 och har i uppföljningar indikerat att studierna gett kunskap inom en rad områden till nytta för utvecklingen i sina hemländer. Det pågår samtidigt ett arbete inom SI för att mer systematiskt kunna följa upp stipendieverksamhetens långsiktiga resultat och effekter. Gäststipendier och besöksprogram har ökat deltagarnas medvetenhet och kunskap att arbeta med frågor kring jämställdhet, demokratisk samhällsutveckling, tolerans och öppenhet i sina hemländer. Ett antal ledarskapsprogram och utbytesprogram uppvisar fortsatt goda resultat i att stärka unga ledares förmåga till ansvarsfullt ledarskap, hållbar utveckling och mänskliga rättigheter i sina lokala miljöer.

Nordiska Afrikainstitutet (NAI) bedriver forskning inom områdena konflikt, säkerhet och demokratisering; landsbygdens förändring; städers dynamik samt migration, mobilitet och transnationella relationer. Stödet till NAI har resulterat i forskningsmöjligheter för personer från nordiska och afrikanska länder, publicering av forskningsresultat samt föreläsning- och seminarieverksamhet. Genom biblioteksverksamhet har NAI gjort information om Afrika tillgänglig för en bred allmänhet. Institutet har därigenom bidragit till ökad kunskap om den sociala, politiska och ekonomiska utvecklingen i Afrika.

Resultat av det multilaterala utvecklingssamarbetet

Unicef har ett globalt mandat att bidra till förverkligandet av FN:s konvention om barnets rättigheter och uppfyllandet av millenniemålen och Agenda 2030 och ett av dess prioriterade områden är utbildning. Målgruppen är framförallt utsatta och marginaliserade kvinnor och barn. Genom en stark koppling mellan långsiktigt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd bidrar Unicef till att stödja barns rätt till

utbildning även under konflikter, naturkatastrofer och andra kriser. Unicef verkar för ökad nationell kapacitet för att ge tillgång till tidigt lärande samt till primär- och sekundärutbildning av god kvalitet. Genom Unicef bidrar Sverige även till att länder stimuleras till stärkt politiskt engagemang, ansvar och kapacitet att lagstifta, planera och finansiera inkluderande utbildning av god kvalitet. Av vikt är vidare Unicefs arbete för att öka kapaciteten bland regeringar och samarbetspartners att identifiera och hantera aspekter av mänskliga rättigheter och jämställdhet när det gäller mognad att tillgodogöra sig skolutbildning och att uppnå skolresultat.

Sveriges stöd till Unicef har bidragit till att 51 utvecklingsländer fått hjälp att öka tillgången till utbildning för de mest utsatta och exkluderade barnen. Genom att bistå med expertis och kapacitetsutveckling har Unicef bidragit till att andelen länder med en utbildningspolitik som inkluderar möjligheten till flerspråkig utbildning har ökat från 43 procent 2013 till 53 procent 2015. Unicef har bidragit till att 7,5 miljoner barn i humanitära krissituationer nåddes av utbildningsstöd.

Unescos arbete omfattar hela utbildningsområdet, från förskola till högskola och vuxenutbildning. Arbetet inriktas på att skapa möjligheter till kvalitativt livslångt lärande för alla, att bistå länder med expertis inom utbildning samt att sprida idéer och goda exempel genom nätverk och dialog.

Sveriges stöd till Unesco inom utbildning inriktas på att stärka länders kapacitetsuppbyggnad, vuxnas lärande, uppföljning och statistikutveckling inom utbildningsområdet samt sexualundervisning. Det svenska stödet bidrar till att stärka länders kapacitet i utbildningsfrågor, förstärkta insatser för länder som har låg uppfyllandegrad av utbildningsmål och genom Unescos statistikinstitut bidra till att kartlägga arbetet med utbildning för alla.

Även Världsbanken är en stor givare på utbildningsområdet. Dess arbete på området spänner från förskoleutbildning till yrkes- och högskoleutbildning. Under senare år har ökat fokus på att säkerställa kvalitet och hållbarhet i utbildningssatsningarna ökat. Sverige har varit drivande för att bl. a. jämställdhetsfrågor tydligare ska genomsyra bankens verksamhet inom utbildningsområdet.

Resultat av EU:s utvecklingsamarbete

Som del av EU:s stöd till globala initiativ inom utbildning har stödet till GPE varit instrumentellt för att främja uppfyllandet av milleniemålen. Med fokus på att alla barn ska få möjlighet att gå ut grundskolan har EU:s stöd inriktats på ökad jämställdhet, med fokus på flickors utbildning och att nå speciellt utsatta grupper inklusive barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Därtill har EU allokerat omfattande stöd till utbildning i konflikt- och postkonfliktområden. Marginaliserade grupper, ofta inom den informella sektorn, har fått möjlighet till teknisk utbildning och yrkesutbildning.

På forskningsområdet fortsatte Sida att representera Sverige i partnerskapet mellan Europa och utvecklingsländer inom området klinisk prövning, för hiv/aids, malaria och tuberkulos. Genom stöd från Sida har man t.ex. genom en omfattande studie om ifall risken för hiv-infektion ökar vid användning av hormonella preventivmedel. EU:s program Erasmus+ har fortsatt varit en viktig komponent för att underlätta kapacitetsbyggande inom universitetsvärlden och ge tillgång till utbildning utomlands.

Tabell 2.12 Indikationer i urval: Utbildning och forskning

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
I riktning mot resultaten			27%	0%	
Delvis i riktning mot resultaten			73%	96%	
Ej i riktning mot resultaten			0%	4%	
Insatsportföljens genomförande:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
Enligt plan			82%	84%	
I huvudsak enligt plan			18%	12%	
Ej enligt plan			0%	4%	
Antal barn i grundskola med EU-stöd	EU	-	-	19 447 000 M: 4 564 000 K: 8 683 000 -: 950 000	
Antal lärare som fått utbildning med EU-stöd	EU	-	-	9 562 000 M: 12 000 K: 8 400 -: 12 600	

Analys

Regeringen bedömer att ett holistiskt perspektiv på lärande är centralt. Utbildning och forskning på olika nivåer är ömsesidigt beroende. Detta perspektiv, tillsammans med en helhetssyn på lärande som omfattar hela utbildningssystemet, kommer att växa i betydelse med ett förnyat fokus på lärande genom hela livet som ett av de nya globala hållbarhetsmålen. Resultaten från svenskt utbildningsbistånd visar på att vi har en fungerande modell för att bygga kunskaps-system i låginkomstländer. I en tid av brist på harmonisering mellan givare, har Sveriges tydliga fokus på anpassning utifrån lokala förhållanden och landets behov varit viktigt för att uppnå resultat och effektivitet samt främja lokal och nationell kapacitets-uppbyggnad.

Regeringen bedömer vidare att det svenska stödet till forskningssamarbete och forskning väsentligt har bidragit till uppbyggnad av forskningskapacitet i främst låginkomstländer och till forskning av hög relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Det har stärkt samarbetsländernas förmåga att utbilda forskare, höja den nationella analytiska kapaciteten och nyttiggöra forskningsresultat, vilket sammantaget är en viktig grund för ländernas ägarskap av den egna utvecklingen.

Faktorer som bidragit positivt inkluderar långsiktigheten och systemsynen i det svenska forskningsstödet. En utmaning är att bedriva bredare programstöd när många andra givare fokuserar på projektstöd.

Förbättrad grundläggande hälsa

Bästa möjliga hälsa är en mänsklig rättighet och en förutsättning för människors möjligheter att nå sin fulla potential, för socio-ekonomisk utveckling och för att minska fattigdomen. Utvecklingssamarbetet ska bidra till effektiva nationella hälsosystem och institutioner med prioritering av de mest utsatta. Jämställdhet och SRHR har särskilt betonats av regeringen.

Uppföljningen av millenniemålen visar att såväl barnadödligheten som mödradödligheten har halverats sedan 1990 och man ser också stora framgångar i bekämpningen av infektionssjukdomar som hiv, tuberkulos och malaria. Framgångarna har dock varit ojämnt fördelade och stora utmaningar återstår.

Resultat av det bilaterala utvecklingssamarbetet

En fjärdedel av strategierna som styr det bilaterala utvecklingssamarbetet inkluderar hälsa. De förväntade strategieresultaten på området avser främst SRHR och i övrigt främst stärkta hälsosystem och förbättrad barn- och mödrhälsovård. Vatten och sanitet ingår också. Oftast är målgruppen kvinnor, barn och ungdomar.

Insatsportföljen har kunnat genomföras enligt plan för ca två tredjedelar av de förväntade resultaten och i huvudsak enligt plan för nästan en tredjedel. Utvecklingen mot strategieresultaten har gått helt respektive delvis i önskvärd riktning i ungefär samma utsträckning, medan en drygt tiondel inte gått i önskvärd riktning.

Sida finansierar insatser genom globala organisationer såsom WHO, regionalt till Afrika samt bilateralt med enskilda länder. Även insatser på andra områden såsom forskning, miljö och humanitära insatser, kan omfatta hälsokomponenter.

Exempel på resultat inom hälsa är det program som samlar FN:s fonder och program med fokus på barn och mödrhälsa. Sverige har stött detta med 350 miljoner och det har bl.a. bidragit till att 7000 sjukvårdsanställda i sex afrikanska länder vidareutbildats i akut förlossningsvård och barnhälsa. 38 institutioner för utbildning av bl. a. barnmorskor har blivit bättre utrustade och via uppsökande verksamhet i Elfenbenskusten fick över 4000 kvinnor och män tillgång till preventivmedel. Svenskt bistånd har därigenom bidragit till den övervägande positiva hälsoutvecklingen i fattiga länder.

Det lånvariga hälsostödet i Zambia har varit bidragande till avsevärt minskad barna- och mödradödlighet. Mödradödligheten har minskat från 591 till 398 dödsfall per 100 00 födselar mellan 2007 och 2014.

Även garantiinstrumentet som Sida ansvarar för har använts inom hälsa. Genom att garantera leverantören av p-stavar en viss försäljningsvolym halverades priset för dessa. Halvvägs in i garantiperioden har ca 20 miljoner p-stavar levererats.

Resultat av det multilaterala utvecklingssamarbetet
Sverige har bidragit till förbättrad grundläggande hälsa genom främst GFATM, Gavi, UNAIDS, WHO, UNFPA och Unicef. Vidare har Sverige varit särskilt drivande i frågor rörande SRHR och stärkta nationella system för hälsa och prevention. Exempel på detta är arbetet inför nya strategier för UNAIDS och Globala fonden där Sveriges påverkansarbete bidragit till ambitiösa skrivningar i s.k. "motvindsfrågor" (t.ex. hbtq) om SRHR, prevention och fokus på ungdomar. GFATM:s nya allokeringmodell fokuserar även i högre utsträckning än tidigare på fattiga länder med hög sjukdomsburden, en fråga som Sverige drivit. UNAIDS har genom samordning av 11 organisationers arbete på hälsoområdet bidragit till ett effektivare stöd.

En stor utmaning har varit reformarbetet för att effektivisera den såväl nationella som internationella responsen i katastrofsituationer på hälsoområdet. I samband med ebolakrisen blev det tydligt att en viktig fråga för att hantera sådana kriser är att stärka medlemsländernas egna system för hälsa samt att det internationella hälsoreglementet (IHR 2005) implementeras.

Sverige gick under 2015 in i styrelsen för WHO och har där bidragit genom att driva denna fråga. Stärkande av nationella system för hälsa och implementering av IHR är en fråga som berör många sektorer och aktörer och Sverige driver därför frågan i en rad sammanhang.

GFATM:s mål att rädda två miljoner liv per år under perioden 2015-2016 ser enligt trenden ut att kunna uppnås. För fonden som finansieringsmekanism, är prevention och behandling av hiv/aids, tuberkulos och malaria samt stärkande av nationella system för hälsa särskilt betydelsefullt. Detta innebär nära samverkan med en rad aktörer (stat, civilsamhälle och privat sektor) på nationell nivå

som bäst vet hur åtgärder ska prioriteras i just deras land. Jämställdhet och mänskliga rättigheter är prioriterade områden och ska vara integrerade i GFATM:s arbete.

Sveriges och andra givares stöd till Gavi 2015 uppskattas ha bidragit till att omkring 900 000 dödsfall har undvikits genom att barn har vaccinerats mot de sjukdomar som är främsta orsakerna till barnadödlighet.

Sveriges stöd till UNFPA:s arbete har bl. a. bidragit till att antalet samhällen som praktiserar kvinnlig könsstympning minskat, att kvinnors och flickors tillgång till förlossningsvård i humanitära situationer har förbättrats, samt att preventivmedelsanvändningen, främst bland kvinnor, har ökat.

På en övergripande nivå har Sverige bidragit till en bättre samordning mellan de multilaterala organisationerna som verkar på området.

Resultat av EU:s utvecklingssamarbete

EU:s huvudfokus har varit de hälsorelaterade Milleniemål som löpte ut 2015 och man har bidragit stort till de framsteg som nämndes ovan. Kommissionen har bl.a. bidragit till globala initiativ som GAVI och GFATM. Det har gett EU chansen att spela en nyckelroll i att anpassa den globala hälsopolitiska agendan med biståndseffektivitetsprinciperna. Stöd har också kanaliserats genom UNICEF och UNFPA vilket lett till minskad mödradödlighet. Stöd till bekämpning och behandling av HIV/Aids har kanaliserats bl.a. till icke-statliga aktörer genom projekt i det östliga grannskapet. Stöd har getts till civilsamhällsorganisationer för att öka tillgången till SRHR.

Tabell 2.13 Indikationer i urval: Grundläggande hälsa

Indikatorer	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat: I riktning mot resultaten	Sida	-	54%	49%	Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
Delvis i riktning mot resultaten			46%	38%	
Ej i riktning mot resultaten			0%	13%	
Insatsportföljens genomförande: Enligt plan	Sida	-	77%	67%	Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
I huvudsak enligt plan			23%	31%	
Ej enligt plan			0%	2%	
Antal hiv-positiva personer behandlade med bromsmediciner	GFATM	6 miljoner	7,3 miljoner	8,1 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 2,8%
Antal fullt vaccinerade barn	Gavi	48 miljoner	56,3 miljoner	55 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 2,9%
Antal behandlade för TBC	GFATM	1,5 miljoner	1,1 miljoner	1,9 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 2,85%
Antal kvinnor i reproduktiv ålder och barn under 5 år som fått del av nutritionsrelaterade program med EU-stöd	EU	-	-	4 544 000	
Antal förlossningar med utbildad hälsopersonal med EU-stöd	EU	-	-	1 160 000	
Antal myggmedelsbehandlade myggnät distribuerade med EU-stöd	EU	-	-	150 000 000	

Analys

Regeringen bedömer att det svenska biståndet inom hälsoområdet sammantaget har bidragit till en förbättrad grundläggande och inkluderande hälsa. Genom det multilaterala stödet har andelen vaccinerade barn i fattiga länder ökat och människor i många länder har fått tillgång till såväl förebyggande som behandling med bromsmediciner mot hiv. Även viktiga resultat

har uppnåtts genom det bilaterala och regionala samarbetet.

Genom framgångsrikt påverkansarbete har Sverige bidragit till ett ökat fokus på förebyggande insatser, hälsosystem-stärkande insatser och insatser med särskilt fokus på kvinnor och ungdomar. Inte minst inom SRHR-området bedöms Sveriges bilaterala och multilaterala stöd, samt starka röst och

påverkansarbete, har varit särskilt viktig i ett annars hårdnande klimat.

Hälsobiståndet möter också utmaningar i och med svaga institutioner och förvärrade situationer i konfliktdrabbade områden. Positivt påverkande faktorer utgörs av kontinuiteten i biståndet samt den tydliga prioriteringen av för Sverige viktiga frågor.

Värnad mänsklig säkerhet och frihet från våld

Våld och konflikt är ett av de största hindren för fattigdomsbekämpning och för människor att åtnjuta sina friheter och rättigheter och få sina grundläggande behov tillgodosedda. Utvecklingssamarbetet ska bidra till fredliga och inkluderande samhällen. Uppfyllandet av FN:s säkerhetsrådsresolutioner 1325 om kvinnor, fred och säkerhet samt dess efterföljande resolutioner är av särskild vikt. Ramverket *New Deal for Engagment in Fragile States* knyter samman politik med säkerhet, rättvisa, utvecklingssamarbete och ekonomi. *New Deal* är ett bättre sätt att använda biståndet i fredsbyggande och konfliktförebyggande syfte i sviktande och konfliktdrabbade länder. Under året antog regeringen en ny regional strategi för Syrienkrisen för 2016-2020 som också utvecklar hur biståndet kan bemöta en utdragen regional kris till följd av en konflikt.

Resultat av det bilaterala utvecklingssamarbetet

En allt större andel av det bilaterala utvecklingssamarbetet går till länder präglade av konflikt, våld och avsaknad av mänsklig säkerhet. Av de 50 länder som av DAC kategoriseras som sviktande stater har Sida verksamhet i nära hälften.

En fjärdedel av strategierna inom det bilaterala utvecklingssamarbetet innehåller mål om värnad mänsklig säkerhet och ökad frihet från våld. De förväntade strategiresultaten avser främst förbättrad kapacitet hos aktörer på lokal, nationell och regional nivå att lösa konflikter på fredlig väg. Andra förväntade resultat är minskat könsrelaterat våld, främjad försoning och ökade möjligheter för människor att påverka politiska beslut. Kvinnor och barn är de vanligaste målgrupperna.

Genomförandet av insatsportföljerna har gått enligt plan för nästan alla förväntade strategiresultat. För en dryg tredjedel av dem har

utvecklingen gått helt i önskvärd riktning och för hälften av dessa har den gått i delvis önskvärd riktning.

Ett exempel på resultat på insatsnivå är demobilisering av 4000 f.d. stridande i Rwanda. Det har skett genom återanpassningsstöd och 78 procent av männen och 91 procent av kvinnorna rapporterar att de har blivit socialt accepterade i sina samhällen. Detta kan i förlängningen bidra med säkerhet och stabilitet så att ett långsiktigt fredsbyggande möjliggörs.

Polismyndigheten hade bilateralt utvecklingssamarbete med tre länder som bl.a. resulterade i kriminaltekniskt laboratorium i Liberia, utbildning av 8000 colombianska poliser i polisär konfliktshantering och ett tydligare fokus på jämställdhet och transparens vid tjänstetillsättningar inom den serbiska polisen.

Ett annat exempel är FN:s landprogram som fått en mer konfliktkänslig ansats tack vare stöd till UNDP där freds- och utvecklingsrådgivare tillsatts i 17 länder för att arbeta med konfliktanalys, rådgivning och dialog.

Ett stort antal Sida-insatser på såväl global som nationell nivå har stärkt FN:s säkerhetsrådsresolution 1325.

Enligt en instruktionsändring 2015 ska Sidas arbete genomsyras av ett konfliktperspektiv. Arbetet med detta har därefter stärkts genom seminarier, rådgivning och utbildningar vilket haft genomslag, samtidigt som konfliktperspektivet behöver integreras ännu tydligare i beredning och uppföljning av stöd. *New Deals* principer har i olika grad tillämpats i främst Afghanistan, Demokratiska republiken Kongo, Liberia, Somalia och Sydsudan. Stora framsteg har skett i Somalia där ett internationellt engagemang i linje med *New Deals* principer har stärkt det nationella ägarskapet och kopplingen mellan säkerhet och utveckling. Engagemanget har även lett till en mer effektiv samordning mellan givare, landets regering och civilsamhället.

Civila krishanteringsinsatser har skett genom Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, Kriminalvården, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Folke Bernadotteakademien (FBA) och Kustbevakningen. Myndigheterna har bidragit med personal till insatser under ledning av FN, EU och OSSE. Regeringen gör en komplett redogörelse av svenska myndigheters deltagande i krishanteringsinsatser under utgiftsområde 5.

FBA:s arbete inom ramen för freds- och statsbyggande är ett viktigt delområde inom värnad mänsklig säkerhet och frihet från våld. FBA har bl.a. bidragit till projekt inom offentlig förvaltning på lokal nivå i Ukraina. Projektet syftar till att stärka kapaciteten inom rättsstatsuppbyggnad hos statliga myndigheter och kommuner och deras roll som förändringsaktörer i reformprocessen i landet. FBA har också fortsatt sitt samarbete med Palestinas utrikesdepartement när det gäller utbildning i praktisk diplomati.

Resultat av det multilaterala utvecklingsarbetet
Svenskt multilateralt stöd på området går till UNDP, UNICEF, UN Women, UNFPA, FN:s fredsbyggande fond (PBF), Internationella dialogen om freds- och statsbyggande (IDPS), Världsbanken och FN:s särskilda representant för förebyggande av våld mot barn (SRSG).

En viktig aktör i arbetet för värnad mänsklig säkerhet och frihet från våld är UNDP, bl. a. tack vare en betydande fältnärvaro i konflikttrabbade länder. Sverige har genom UNDP bl.a. bidragit till att nationella och lokala förvaltningar har stärkt sin förmåga att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner, rättvisa och säkerhet i krissituationer. En betydelsefull kanal för svenskt påverkansarbete har varit biståndsministers ordförandeskap i IDPS.

Koordinerat agerande av FN är extra viktigt i fragila stater eftersom ländernas egna institutioner ofta saknar den kapacitet som behövs och få nationella resurser finns att tillgå. UNDP har en viktig samordnande roll vad gäller FN:s fredsbyggande verksamhet i dessa länder och verkar som brygga mellan det humanitära stödet och det utvecklingsbistånd som syftar till att stödja framväxten av bärkraftiga institutioner i konflikttrabbade och sviktande stater.

Ebolaepidemin är ett exempel på en kris som drabbade redan utsatta länder som Liberia och Sierra Leone hårt. Många FN-organ, inte minst Unicef, WHO och WFP, gjorde avgörande insatser för att bekämpa epidemin. Det svenska stödet till UNDP bidrog bl.a. till att organisationen kunde administrera utbetalningarna till över 20 000 hälsoarbetare utan vilkas insatser epidemin hade skördat

många fler offer. Erfarenheterna från samarbetet under epidemin har bidragit till att utveckla FN-systemets kapacitet att arbeta med krishantering i sviktande stater.

Även UN Women spelar en viktig roll i arbetet för värnad mänsklig säkerhet och Sverige stödjer dess arbete att bistå länder med att ta fram nationella handlingsplaner för att stoppa och förebygga våld mot kvinnor och genomföra FN:s säkerhetsrådsresolution 1325. UN Women spelar också en viktig roll på det normativa området och fungerar som en global knutpunkt för kunskap. Det svenska stödet till UN Women har bl.a. bidragit till en global granskning av implementeringen av resolution 1325.

Världsbanken är ytterligare en viktig aktör på området och dess fond för de fattigaste länderna, IDA, har sedan flera år tillbaka ett särskilt fokus på sviktande stater, något som Sverige aktivt har arbetat för att stärka. Alla landstrategier för sviktande stater som Världsbanken har antagit under året har varit jämställdhetsintegrerade och innehållit analyser om drivkrafterna bakom sårbarhet och konflikt. Särskilda analyser med fokus på jobbskapande har initierats i arbetet med flera sviktande stater. FN och Världsbanksgruppen har stärkt koordineringen på land- och regional nivå i sviktande stater och har två pilotprogram (i Centralafrikanska Republiken och Sierra Leone) för fredsbyggande med syfte att stödja länderna i att genomföra program och resultatuppföljning genom *New Deal*.

Resultat av EU:s utvecklingsarbete

EU:s freds- och stabiliseringsinstrument (IcSP) är ett centralt verktyg i de externa insatserna och kan användas för att reagera på kriser som kräver en snabb respons. Under 2015-2016 användes instrumentet bl. a. för krishanteringsinsatser i Ukraina, Georgien, Etiopien, Centralafrikanska Republiken, Burundi, Libyen, Pakistan och mot Daesh globala terror. Instrumentet ska bidra till ett långsiktigt fredsbyggande genom kapacitetsutveckling för civilsamhället, rättsväsende och internationell medling. IcSP har under året gett stöd till medling och dialoginsatser i bl. a. Tanzania, Sri Lanka, Nigeria, Libyen, Syrien och Somalia.

Tabell 2.14 Indikatorer i urval: Mänsklig säkerhet och frihet från våld

Indikatorer	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
I riktning mot resultaten			40%	37%	
Delvis i riktning mot resultaten			53%	58%	
Ej i riktning mot resultaten			7%	5%	
Insatsportföljens genomförande:	Sida	-			Sidas bedömning; andel av samtliga förväntade strategieresultat på området
Enligt plan			80%	84%	
I huvudsak enligt plan			13%	16%	
Ej enligt plan			7%	0%	
Antal insatser som har fred och säkerhet som huvudsyfte	Sida	11 %	11%	10%	
som delsyfte		23 %	24%	26%	
Antal länder där Unicef har bidragit till att data om våld mot och utnyttjande av barn löpande samlas in och publiceras	Unicef	-	25	30	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: ca 5%
Antal lokalsamhällen som mottagit stöd av UNFPA och som därefter tillkännagivit att de tar avstånd från könsstymning (kumulativt)	UNFPA	2 538	13 568	2 920	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 14,4%
Antal personer som direkt dragit nytta av EU-finansierade program syftande till att stödja civil fredsbyggnad i post-konfliktsituationer och/eller förebyggande av konflikt	EU	-	-	651 000	

Analys

Under året har antalet våldsamma konflikter ökat och flera har eskalerat. Den negativa utvecklingen har framförallt skett i Mellanöstern och Nordafrika där särskilt Syrien, Irak och Libyen har drabbats av ökade våldsamma konflikter, terrorism och inbördeskrig. Detsamma gäller Ukraina. Ett tecken på ökande våldsamma konflikter är att antalet flyende och internflyktingar ökat snabbt. Förekomsten av könsrelaterat våld har nått höga nivåer och kvinnors deltagande i fredsprocesser fortsätter att vara lågt.

Att säkerställa ett långsiktigt engagemang för freds- och statsbyggande, samt att systematiskt stärka det konfliktförebyggande arbetet och känsligheten för hur biståndet kan påverka konflikter utgör utmaningar. Uppbyggnad av stater kräver långsiktigt engagemang. Erfarenheterna visar även på vikten av att arbeta med känsliga frågor som försoning, säkerhetssektorreform och institutionsbyggande i kombination med en nära politisk dialog med samarbetslandet. Grundorsakerna till konflikt är oftast politiska vilket kräver politiska lösningar.

Sammantaget bedömer regeringen att Sveriges utvecklingssamarbete på området har bidragit till att minska länders och individers sårbarhet för

konflikt och återfall i konflikt, ökat mänsklig säkerhet och minskat könsrelaterat våld och därmed bidragit till bättre levnadsvillkor för en stor mängd människor som lever i utsatta miljöer.

Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet

De humanitära behoven växte ytterligare under 2015. Vid årets slut uppgick FN:s humanitära appell till nära 20 miljarder US dollar riktade till 90 miljoner nödställda – appellen utgjorde en rekordnivå för tredje året i rad. Av de humanitära kriserna hade fyra femtedelar sin bakgrund i konflikter. Ett flertal av dessa kriser var utdragna till sin karaktär och hade ofta regionala konsekvenser genom konfliktspridning och flyktingströmmar. Samtidigt som det humanitära systemet måste hantera dessa kriser fortgår arbetet med att svara upp mot naturkatastrofer och försöka minska konsekvenserna av dessa.

Sveriges humanitära bistånd fördelas utifrån behov och styrs av humanitära principer om humanitet, opartiskhet, neutralitet och oberoende. Under 2015 uppgick det humanitära

biståndet till drygt fem miljarder kronor, varav Sida disponerade 57 procent för land- och projektstöd, medan UD disponerade 43 procent för kärnstöd till multilaterala organisationer med humanitär verksamhet.

Resultat av det bilaterala utvecklingssamarbetet

Det bilaterala stödet för att rädda liv, lindra nöd och upprätthålla mänsklig värdighet kanaliseras genom strategin för humanitärt bistånd. Strategin innehåller förväntade resultat om bl.a. ökad respekt för internationell humanitär rätt, förbättrad humanitär samordning i fält och stärkt nationell kapacitet att möta humanitära behov. Utvecklingen har genomgående gått i önskvärd riktning för dessa och insatsportföljerna har kunnat genomföras enligt plan.

Biståndet har resulterat i att krisdrabbade människor fått skydd, mat, hälsovård och grundläggande förnödenheter i bl.a. Syrien, Sahel-regionen, Sydsudan, Jemen, DR Kongo, Irak, och Somalia. I t.ex. Sydsudan bidrog biståndet till att 459 000 barn vaccinerades mot mässlingen, drygt 944 000 människor fick tillgång till hälsoinrättningar, 23 000 barn fick psykosocialt stöd, 30 000 akut undernärda barn fick behandling samt till att undernäring förebyggdes hos 55 000 barn, gravida och ammande kvinnor genom att de fick nutritionstillskott. Vidare gavs bättre möjlighet till utbildning och över en halv miljon krisdrabbade människor fick tillgång till basala förnödenheter och försörjningsstöd i form av grödor, jordbruksverktyg, fiskeredskap och livsmedel.

I Syrien och dess grannländer Jordanien, Libanon och Irak fick 2,3 miljoner respektive 1,8 miljoner människor tillgång till hälsoinrättningar samt vatten och sanitet. Sverige har också gett stöd till svårfinansierade sektorer såsom palestinska flyktingar som drabbats av Syrienkrisen och oförutsägbara behov som vattenbrist i Libanon och kall vinter i Jordanien.

I Somalia bidrog det svenska stödet bl.a. till att 200 000 barn, gravida och ammande kvinnor fick behandling mot undernäring, att 50 000 barn fick bättre möjlighet till utbildning samt att 125 000 barn och kvinnor vaccinerades.

Resultat av det multilaterala utvecklingssamarbetet

Till viktiga resultat på området bidrar bl. a. UNHCR, WFP, ICRC och FN:s fond för katastrofbistånd CERF. Sverige bidrar aktivt till utvecklandet av dessa organisationer genom att i

deras respektive styrelser driva av Sverige prioriterade frågor, såsom stärkt humanitär samordning, tillvaratagandet av lokala aktörers möjlighet att bidra till humanitära responser och bättre förståelse för män och kvinnors skilda behov i humanitära kriser.

För WFP var Sveriges viktigaste prioritet att organisationen stärkte sin förmåga att planera och allokera resurser utifrån humanitära behov, d.v.s. att WFP utför sin kärnverksamhet, livsmedelsbistånd i krislägen, på ett effektivt och hållbart sätt. WFP har utfört denna uppgift trots ett svårt finansiellt läge. Andra prioriteringar för Sverige var att WFP ytterligare skulle beakta det humanitära skyddsperspektivet liksom stärka jämställdhetsperspektivet i sin verksamhet. WFP:s styrelse, där Sverige ingår, antog en förbättrad jämställdhetspolicy som nu genomförs i organisationen. WFP gav stöd till sammanlagt 76,7 miljoner människor i 81 länder med livsmedelsassistans. I konflikt- eller katastrofdrabbade länder lyckades WFP bemöta fel- och undernäingsproblem hos 5,6 miljoner människor – 40 procent fler än året dessförinnan.

UNHCR stöttade 460 insatser i 30 länder, framförallt i Europa och Afrika. Totalt gav UNHCR stöd till 12,3 miljoner människor på flykt, 37,4 miljoner internflyktingar och hjälpte 115 800 återvändande att återintegreras. 89 procent av de som uttryck att de frivilligt velat återvända till sitt hemland har fått stöd av UNHCR att återvända. Med UNHCR arbetar Sverige för att bistå flyktingar, internflyktingar och statslösa. Traditionellt handlar nödhjälpen om tak över huvudet, skydd, mat, hälsovård och utbildning. På senare år har dock Sverige intensifierat samarbetet med UNHCR när det gäller att finna och stödja hållbara lösningar för människor som flyr i form av frivilligt återvändande, lokal integration, eller vidarebosättning till tredjeland. I takt med att flyktingkriser tenderar att bli allt mer utdragna är det viktigare än någonsin att finna långsiktiga lösningar på flyktingkriser så att människor inte låses fast i läger, utan tillgång till eget uppehälle eller ljusnande framtidsutsikter.

Genom direkt stöd till UNHCR:s projekt för hållbara lösningar bidrog Sverige till att identifiera, planera och utveckla fleråriga strategier för lösningar i 22 länder. Syftet i detta första skede har varit att ta fram exempel på hur lokala flyktingkriser kan lösas framgångsrikt, för

att på så sätt bidra till ett skifte i synen på flyktingar från börda till resurs.

Sverige var även pådrivande i globala reformfrågor rörande det humanitära responsystemet som helhet. Konkret bidrog Sverige bl. a. till genomförandet av den humanitära reformen, som syftar till bättre samordning, stärkt ledarskap och tydligare möjlighet till ansvarsutkrävande i fält.

Sverige har även fortsatt att driva utvecklingen av den centrala humanitära resolutionen i FN:s generalförsamling genom att samordna förhandlingarna. Resolutionen är ett grunddokument som varje år bekräftar global konsensus kring de humanitära principerna och som lyfter fram viktiga prioriteringsområden. Resolutionen fick 2015, delvis tack vare Sverige, flera viktiga tillägg, bl. a. rörande sexuell och reproduktiv hälsa, lokala aktörers medverkan i krishantering, och närmare samverkan mellan det humanitära biståndet och utvecklingsaktörer.

Resultat av EU-biståndet

Genom att tillhandahålla humanitärt bistånd bidrar EU till att rädda liv och minska mänskligt lidande till följd av krig, konflikter, naturkatastrofer och andra kriser.

Utöver de 28 EU-staternas bilaterala humanitära bistånd ger kommissionen, genom generaldirektoratet för humanitärt bistånd och civilskydd, humanitärt bistånd som finansieras av

EU:s budget. Mer än en tredjedel av världens humanitära bistånd 2014 kom från EU, varav över två tredjedelar från medlemsstaterna bilateralt. Detta bekräftar EU:s ställning som världens största givare av humanitärt bistånd.

EU (kommissionen och medlemsstater) bidrog med humanitär hjälp till närmare 121 miljoner människor i mer än 80 länder varav 45 procent länder i Afrika. Omfattande hjälp gavs också till Mellanöstern – främst Syrien och dess grannländer.

EU:s humanitära bistånd är behovsbaserat och man arbetar med att bättre länka humanitärt bistånd med långsiktig återuppbyggnad och utvecklingsinsatser. Även samordningen och samarbetet mellan humanitärt bistånd och civilskydd har fortsatt. Under året antogs rådsslutsatser om gemensamma principer för kontantbaserat stöd med många användningsområden som svar på humanitära behov. I september presenterade kommissionen rekommendationer på det humanitärpolitiska området inför världstoppmötet om humanitära frågor i maj 2016 och i december antogs processrelaterade rådsslutsatser om världstoppmötet. Sverige fortsatte under året att verka för ett stärkt samarbete mellan EU:s humanitära bistånd och FN, respekt för de humanitära principerna och jämställdhetsintegrering i EU:s humanitära insatser.

Tabell 2.15 Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Kommentar
Utveckling mot förväntade strategieresultat:	Sida	-			
I riktning mot resultaten			100%	100%	
Delvis i riktning mot resultaten			0%	0%	
Ej i riktning mot resultaten			0%	0%	
Insatsportföljens genomförande:	Sida	-			
Enligt plan			100%	100%	
I huvudsak enligt plan			0%	0%	
Ej enligt plan			0%	0%	
Antal undernärda barn som fått speciella näringstillskott	WFP	7,8 miljoner	7,3 miljoner	7,6 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 15,5%
Antal nödlidande människor som fått tillgång till rent vatten och sanitet	ICRC	28,7 miljoner	26,2 miljoner	31 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 4,4%
Antal nödlidande människor som mottagit förnödenheter	ICRC	3,5 miljoner	3,8 miljoner	5,2 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 4,4%
Antal nödlidande människor som har fått tillgång till primärvård (i genomsnitt/månad)	ICRC	8,2 miljoner	6,2 miljoner	6 miljoner	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 4,4%
Antal nödlidande människor som mottagit försörjningsstöd					Sveriges andel av totalt kärnstöd
	WFP ¹	7,9 miljoner	8,9 miljoner	9,6 miljoner	15,5%
	ICRC	8,1 miljoner	5,3 miljoner	3,3 miljoner	4,4%
	UNRWA	-	0,3 miljoner	0,25 miljoner	5,8%
Antal länder med nya eller uppdaterade strategier för skydd mot sexuellt och könsbaserat våld ²	UNHCR	-	-	43	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 15,5%
Antal människor möjliga att hjälpa inom 72 timmar i en nödsituation	UNHCR	-	-	600 000	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2015: 15,5%
Antal personer som saknar livsmedelstrygghet som fått stöd genom sociala transföringar.	EU	-	-	988 000	

¹ Kontant- eller kupongbaserat försörjningsstöd i syfte att tillgodose livsmedelsbehov. Totalt assisterades 76,7 miljoner människor av WFP.

² Denna och följande indikator är ny för 2015 och tidserie saknas därför.

Analys

Den humanitära sektorn är pressad. FN:s humanitära appell har mer än fördubblats sedan 2012 och har ökat femfaldigt på tio år. Det humanitära systemets resurser har inte ökat i samma takt; år 2015 uppgick finansieringsgraden till 55 procent. Konsekvensen av detta är att det långsiktiga planeringsarbetet blir lidande då organisationerna måste prioritera de absolut mest akuta behoven. Förebyggande arbete blir eftersatt vilket kan leda till att behoven på sikt ökar ytterligare. Vidare minskar kostnadseffektiviteten eftersom man inte kan dra nytta av skalfördelar vid upphandlingar. En allt större del av de humanitära insatserna sker också i s.k. komplexa kriser, karakteriserade av väpnad konflikt, begränsat tillträde och bristande respekt för hjälparbetare. Under året blev ett stort och ökande antal humanitära arbetare dödade, kidnappade eller allvarligt skadade i

tjänsten. Inte sällan hindras humanitära arbetare från att nå nödställda av parter i konflikter, eller av riskerna förknippade med att verka i ett visst område.

Dessa hinder att nå världens mest utsatta ligger till stor del bortom de humanitära aktörernas kontroll. Trots utmaningarna – att årligen rädda liv och lindra nöd för över 100 miljoner nödställda individer i några av världens mest utmanade kontexter – levererar det humanitära responssystemet klart tillfredsställande resultat. Genom en kombination av flexibla kärnstöd och strategiskt riktade stöd genom Sida har Sverige bidragit till att miljontals av världens mest utsatta människor har fått stöd i samband med konflikter, naturkatastrofer eller utdragna kriser.

Förbättringar kan ske inte minst inom humanitär samordning, säkerställandet av mer tillförlitliga behovsbedömningar och närmare

samverkan med utvecklingssektorn. Sverige har drivit dessa frågor aktivt, inte minst inför 2016 års humanitära toppmöte.

Utvärdering och lärande

Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) har publicerat nio analyser och utvärderingar för att bidra till kunskap om utveckling och utvecklingssamarbete.

Utvärderingar som resulterat i ny kunskap och underlag för beslut har också genomförts av Sida och många av Sidas samarbetspartners som en del av den ordinarie verksamheten.

Inom ramen för strategin för kapacitetsutveckling och utbyten har Sida vidare utbildat svenska biståndsaktörer. Under 2015 anordnade Sida 76 utbildningstillfällen med 682 deltagare. Vidare har Sveriges kapacitet att bedriva ett effektivt bistånd på sikt stärkts genom att man gett unga svenskar möjlighet att praktisera och arbeta inom biståndet genom diverse program.

2.4.3 Sammanfattande analys

Utvecklingen i Sveriges samarbetsländer har i många fall varit positiv, vilket bl.a. reflekteras i uppföljningen av millenniemålen. Flera sociala indikatorer har gått i rätt riktning och biståndsberoendet i många länder sjunker. Samtidigt kvarstår stora problem särskilt i svaga och konflikttrubbade stater. Flera humanitära kriser förvärrades under året och antalet som flyr till följd av konflikter, naturkatastrofer och fattigdom har ökat kraftigt.

Regeringen bedömer att det svenska utvecklingssamarbetet har bidragit till den positiva utvecklingen i många länder, och till att dämpa den negativa utvecklingen i andra.

Utvecklingssamarbetet har bidragit till såväl direkta förbättringar av levnadsvillkoren för människor som lever i fattigdom och förtryck, som till långsiktig förändring, genom t.ex. stärkta institutioner, ändrad lagstiftning, nya kontaktytor och förändrade attityder. I krishärdar har det humanitära biståndet bidragit till att rädda liv och lindra omedelbar mänsklig nöd. Särskilt torde utvecklingssamarbetet ha gjort skillnad för kvinnor och flickor som är den uttryckliga målgruppen för en stor del av biståndet.

Resultaten har uppnåtts genom såväl riktade insatser som genom integrering mål för utvecklingssamarbetet samt genom dialog. Sveriges systematiska påverkansarbete inom multilaterala organisationer, EU och gentemot andra aktörer har gett genomslag inom av Sverige prioriterade områden som miljö och klimat, jämställdhet och SRHR. Sveriges har också satt avtryck i den nya utvecklingsagendan.

I de bilaterala strategierna anges förväntade resultat. Insatsportföljerna för att realisera dessa har nästa genomgående kunnat genomföras helt eller huvudsakligen enligt plan (53 respektive 45 procent). Utvecklingen har gått helt eller delvis i riktning mot det stora flertalet förväntade resultat (40 respektive 52 procent). Detta är något lägre siffror än för föregående år. Bidragande till detta har varit att flera nya strategier antogs under 2014/15 vilka varit i en uppstartsfas, samt minskat finansiellt utrymme inom vissa strategier. Det är ännu för tidigt att avgöra hur det kommer att speglas i måluppfyllelsen vid strategiperiodernas slut.

Svenskt bistånd kan dock endast påverka den globala utvecklingen i begränsad utsträckning. Detta syns särskilt tydligt på området demokrati och mänskliga rättigheter där det även finns starka motkrafter. Det bör också påminnas om att det svenska utvecklingssamarbetet, om än betydelsefullt i sitt sammanhang, ofta är litet sett i relation till andra finansiella resurser och faktorer som påverkar utvecklingen.

På insatsnivå pekar utvärderingar oftast på en hög uppfyllelse av närliggande projektmål. Det finns dock ett fortsatt behov av att studera utvecklingssamarbetets långsiktiga effekter.

I den uppföljning som OECD DAC gjorde 2015 av svenskt utvecklingssamarbete beskrivs Sverige som en global ledare som aktivt varit med att forma den globala utvecklingsagendan. Man lyfter särskilt fram Sveriges roll i diskussionerna om multilaterala organisationers finansiering samt att Sverige har blivit en allt viktigare spelare på det humanitära området. Bland annat konstateras att Sverige ligger i framkant vad gäller att länka humanitärt stöd med långsiktig utveckling.

Erfarenheter från 2015 bekräftar att ett bra bistånd kräver långsiktighet i kombination med flexibilitet, proaktivitet samt god kunskap om den lokala kontexten. Ett holistiskt arbetssätt har visat sig värdefullt och i redovisningen har getts ett antal exempel på kopplingar och

synergier mellan olika tematiska områden. Även Sveriges samarbete på multilateral, bilateral och regional nivå är kompletterande och skapar även det synergier. Vidare har innovativa metoder inom biståndet och kontinuerlig utveckling av dessa haft betydelse.

Inom det multilaterala utvecklingssamarbetet har kärnstöden visat sig vara särskilt viktiga. T.ex. har de gett de humanitära aktörerna möjlighet att svara snabbt och effektivt på kriser, utan att behöva vänta på projektspecifika givarbidrag, och de har gett möjlighet att allokera resurser dit behoven varit som störst, oavsett om det varit en massmedialt uppmärksammas kris eller inte.

Utmaningar som påverkat utvecklingssamarbetet och dess resultat har omfattat konflikter och katastrofer i samarbetsländerna (såsom Syrienkriget och ebola-utbrottet i Västafrika) och politiska eller andra förändringar i den lokala kontexten. Ett annat problem har varit svaga och instabila institutioner i samarbetsländerna. Minskat programstöd från andra givare och bristande givarsamordning har ibland även det utgjort utmaningar. Erfarenheterna från året bekräftar att de grundläggande principerna för biståndseffektivitet är fortsatt centrala för ett effektivt utvecklingssamarbete.

2.5 Politikens inriktning

I september 2015 antog världssamfundet Agenda 2030. Tillsammans med klimatavtalet från Paris och slutdokumentet från konferensen om utvecklingsfinansiering (Addis Ababa Action Agenda, AAAA) utgör agendan en ny global och gemensam utgångspunkt för arbetet med hållbar utveckling och fattigdomsminskning. Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 och i utvecklingspolitikens bidrag till agendan. Agendan ligger till grund för det policyramverk som kommer att beskriva inriktningen för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd som regeringen presenterar under 2016.

Den nya globala agendan betonar att olika politikområden är sammanlänkade. Ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden och processer är principiellt lika viktiga och måste vägas in vid varje betydande beslut. Den nystart

som regeringen genomför av politiken för global utveckling (PGU) syftar till att alla svenska politikområden, inklusive biståndet, gemensamt bidrar till att de globala målen nås såväl nationellt som globalt. Samtliga departement ska nu utifrån handlingsplaner förstärka sitt arbete med PGU (se skr. 2015/16:182). Agenda 2030 är ambitiös, men det finns områden där regeringen vill gå betydligt längre, områden så som främjande av demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och jämställdhet.

En nationell delegation har inrättats för att stödja och stimulera arbetet med Sveriges genomförande av Agenda 2030. Det innefattar Sveriges agerande både för att genomföra agendan nationellt och för att, bl. a. genom samstämmighetspolitiken och utvecklingssamarbetet, bidra till det globala genomförandet av agendan. I uppdraget ingår att senast den 1 mars 2017 lämna ett förslag till en övergripande handlingsplan för Sveriges genomförande av agendan. Delegationen ska även förankra och stödja genomförandet av agendan genom dialog med kommuner, myndigheter, den privata sektorn, arbetsmarknadens parter, civilsamhällsorganisationer, forskarsamhället, ungdomsorganisationer och andra relevanta aktörer. Ett 80-tal myndigheter har fått uppdrag i arbetet. Sverige verkar även genom EU, inte minst genom EU:s omfattande utvecklingssamarbete, FN och andra multilaterala organisationer för ett ambitiöst genomförande av agendan. I januari 2017 tar Sverige plats i FN:s säkerhetsråd och kommer att föra en engagerad politik för internationell fred och säkerhet. Att investera i fredsbyggande och konfliktförebyggande är ett effektivt sätt att främja hållbar utveckling och bekämpa fattigdom och förtryck. Svenskt kunnande och svenska erfarenheter från ett omfattande utvecklingssamarbete kommer att vara viktigt för att främja synergier mellan säkerhet och utveckling.

Omvärld och perspektiv inom utvecklingssamarbetet

Omvärlden förändras och svenskt utvecklingssamarbete omformas för att möta nya utmaningar. Trots att fattigdomen minskar i världen är den fortfarande både utbredd och djup. Regeringen ser en rad oroande trender som riskerar att omintetgöra många av de framsteg

som har gjorts. Antalet krig och konflikter liksom de humanitära behoven ökar. Omkring 1,4 miljarder människor, liksom en allt större andel av världens extremt fattiga, lever i konfliktdrabbade och sviktande stater. Särskilt allvarlig är situationen för kvinnor och flickor.

Klimatförändringarna är idag en realitet. De effekter vi ser i form av exempelvis höjd havsnivå, längre värmeperioder, försämrad livsmedelstrygghet och vattentillgång drabbar i synnerhet människor som lever i fattigdom och deras åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Samtidigt är miljöproblemen stora i många låg- och medelinkomstländer. Fattiga småbrukare, oftast kvinnor, och deras familjer är bland de mest sårbara.

Arbetslöshet, en låg grad av formell sysselsättning, osäkra anställningsförhållanden och undermåliga arbetsvillkor är också viktiga orsaker till fattigdom. Att kunna organisera sig och förhandla kollektivt är centralt för att förbättra villkoren på arbetsmarknaden.

En mycket oroväckande utveckling syns också vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättstatens principer. Sedan 2012 har 60 länder genomfört eller föreslagit åtgärder som gör det svårare för civilsamhällets organisationer, journalister och människorättsförsvarare att verka, granska makten och hålla beslutsfattare till svars. Avsaknad av fria och rättvisa val, övergrepp mot och systematisk diskriminering av kvinnor och flickor, internetcensur, svag pressfrihet samt bristande rättssäkerhet är allvarliga problem. Jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna är ett mål i sig men även en förutsättning och ett centralt medel för en ekonomisk, social och miljömässigt hållbar utveckling och minskad fattigdom.

Svenskt utvecklingssamarbete ska utgå från utmaningar som hindrar utveckling, men också tillvarata de viktiga drivkrafter som finns för utveckling liksom det mervärde Sverige kan tillföra. Regeringen har en mångdimensionell syn på fattigdom. Det betyder att fattigdom inte enbart innebär brist på materiella tillgångar, utan även brist på makt och inflytande över individens egen situation, valmöjligheter och respekt för mänskliga rättigheter. Sveriges utvecklingssamarbete tar därför sin utgångspunkt i och präglas av fattiga människors perspektiv på utveckling och av ett rättighetsperspektiv som innebär att de

mänskliga rättigheterna och demokrati ska ses som grundläggande för utveckling. Dessa båda perspektiv ska vara utgångspunkt för analys och genomgående integreras i svenskt utvecklingssamarbete.

Mot bakgrund av utvecklingen i omvärlden ser regeringen behov av att, vid sidan om fattigdoms- och rättighetsperspektiven, fullfölja integrationen av ytterligare tre perspektiv i det svenska biståndet: konfliktperspektiv, jämställdhetsperspektiv samt miljö- och klimatperspektiv. Dessa totalt fem perspektiv är tätt sammankopplade med varandra. De ska omhändertas genomgående i analys, planering, genomförande och uppföljning av utvecklingssamarbetet. Genom att integrera dessa perspektiv inom alla områden i svenskt utvecklingssamarbete stärks förutsättningarna för att bidra till det övergripande målet: att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Utvecklingssamarbetets inriktning 2017

Regeringen betonar särskilt följande aspekter inför 2017.

Fredliga och inkluderande samhällen

Svenskt bistånd till sviktande och konfliktdrabbade stater ska öka. Det våld och de konflikter vi ser idag, visar hur tätt sammankopplad kampen för fred är med kampen mot fattigdom och hunger. I Syrien har konflikten dragit ned många miljoner människor i fattigdom. Regeringens fokus på freds- och statsbyggande syftar till att komma åt grundorsaker till konflikt och sårbarhet. Regeringen gör nu en fredsinvestering och satsning på fredsdiplomati som ska stärka synergierna mellan utvecklingssamarbetet, politisk dialog och medling. För att stärka genomslaget för denna satsning förstärks den svenska kapaciteten för fredsdiplomati i vissa utvalda låg- och medelinkomstländer i konflikt- och postkonfliktsituation. Politiken för att bygga fred och förebygga konflikt ska baseras på en helhetssyn på såväl orsaker till som lösningar på konflikter. Under 2017 avser regeringen presentera en ny strategi som samlar och förstärker de tematiska insatserna för fredliga och inkluderande samhällen. Sverige ska bidra till att sviktande och konfliktdrabbade länder får

möjlighet att uppnå målen i Agenda 2030, bl.a. inom ramen för den Internationella dialogen för freds- och statsbyggande, där ministern för internationellt utvecklingssamarbete och klimat är medordförande. Sverige kommer under 2017 att öka bidragen till civila krishanteringsinsatser, framför allt i länder där Sverige har ett stort engagemang i övrigt. Insatser för att främja produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor är av särskild vikt för att förbättra utsatta människors levnadsvillkor och motverka återfall i konflikt.

Regeringen kommer att ge fortsatt uppmärksamhet åt arbetet med genomförandet av principerna för The New Deal for Fragile and Conflict Affected States i Liberia, Somalia, Afghanistan och DRK. New Deal utgör en central plattform för politisk dialog för ett effektivare arbete i sviktande och konfliktdrabbade stater.

Sverige ska under 2017 stärka sitt stöd till fredsansträngningar i Afghanistan och Syrien, med särskilt fokus på kvinnor som fredsaktörer, bl. a. genom det kvinnliga medlingsnätverket.

En inkluderande politik och kvinnors inflytande och meningsfulla deltagande, som fredsaktörer och medlare i fredsprocesser, är centralt. Sveriges nationella handlingsplan för FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet kommer att operationaliseras i tolv fokusländer. Fokusländerna har valts ut på basis av behov, svensk närvaro och kapacitet hos ambassaden. Ungdomars aktiva deltagande i fredsbyggande måste stärkas, och Sverige ska i sitt konfliktförebyggande arbete bidra till att genomföra säkerhetsrådsresolution 2250 om ungdomar, fred och säkerhet. Regeringens fredsinvestering inkluderar även ökade insatser på området nedrustning och icke-spridning. Klimatförändringar och miljöförstöring kan bidra till konflikter, något som ökar kraven på förbättrad och förstärkt hållbar förvaltning av naturresurser, förbättrad integration och breddad ansats i planeringen av freds- ansträngningar och miljöarbete.

Sveriges regionala strategi för Syrienkrisen för perioden 2016-2020 syftar till ett långsiktigt och strategiskt förhållningssätt till Syrienkrisen och dess konsekvenser för angränsande länder. Fokus läggs bl. a. på att bygga resiliens hos både den syriska befolkningen och värdsamhällen i Syriens grannländer i form av ökade försörjningsmöjligheter och stärkt kapacitet att

tillhandahålla grundläggande samhällstjänster. Situationen i Palestina försämras succesivt. Sverige fortsätter att stödja palestinskt statsbyggande samt möjligheten för palestinier att leva och bo kvar i sitt land genom långsiktigt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd, som bl. a. syftar till demokratisering, ökad jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter. Utvecklingen i Irak präglas av svåra säkerhetsmässiga, ekonomiska och humanitära utmaningar. Förutom humanitärt stöd till landets många internflyktingar stödjer Sverige insatser för att stabilisera områden som befrias från Daesh och stärka kvinnors rättigheter. För att samla och stärka det svenska engagemanget i Irak avser regeringen under 2016 att påbörja beredningen av en ny flerårig strategi för långsiktigt utvecklingssamarbete med Irak från 2017.

I Myanmar befinner sig fredsprocessen i en nystartsfas. Sverige betonar fortsatt fredsbyggande på gräsrotsnivå genom civila samhället. Kvinnor och etniska minoriteter utgör huvudsaklig målgrupp för Sveriges stöd. Säkerhetsläget i Afghanistan är fortsatt oroande och ökar behovet av ett långsiktigt och effektivt bistånd. Länken till det humanitära stödet ska stärkas. Den ryska aggressionen mot Ukraina fortsätter att utgöra ett allvarligt hot mot Ukrainas utveckling. Sverige kommer att fullfölja insatser för fredskapande och återuppbyggnad i Ukraina.

Fredsprocessen i Colombia är ett unikt tillfälle att bidra till ökad jämställdhet och till strukturella förändringar som långsiktigt säkerställer kvinnors inflytande och deltagande inom politik, ekonomi och samhällsliv.

Liberia har sedan 2003 tagit betydande steg i demokratisk riktning. Samtidigt kvarstår många av de grundläggande konfliktorsakerna, såsom maktkoncentration och svaga demokratiska institutioner. Den nya strategin för Liberia, som antogs 2016, betonar freds- och statsbyggande bl. a. genom stöd till decentralisering, ökad jämställdhet och förbättrade villkor för fattiga människor.

Humanitärt bistånd och en stärkt länk till långsiktigt utvecklingssamarbete

Under 2017 ska Sverige fortsatt inta en ledande roll vad gäller humanitärt bistånd, både med avseende på finansiering och policyutveckling. De humanitära behoven ökar och de pågående

kriserna är komplexa. Under 2017 kommer uppföljningen av World Humanitarian Summit (WHS) och genomförande av toppmötets slutsatser vara centralt. Viktigt blir att prioritera flexibel humanitär finansiering, bekräfta de humanitära principerna, främja internationell humanitärrätt, samt fortsatt fokusera på genusfrågor och skyddsfrågor. Särskilt fokus ska läggas på genomförandet av den s.k. Grand Bargain om ett mer effektivt, transparent och flexibelt humanitärt bistånd, som fastlogs vid WHS. Sverige ska fortsätta arbeta för att stärka länken mellan humanitärt och långsiktigt utvecklingsamarbete.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är förutsättningar för genomförandet av Agenda 2030 och en betydande del av svenskt bistånd. Mot bakgrund av den oroande utvecklingen på området avser regeringen under 2017 att ytterligare förstärka Sveriges arbete vad avser det krympande utrymmet för demokratins alla aktörer, så som civilsamhällets organisationer, kulturaktörer och fria media. Detta inkluderar förutsättningarna för anpassade, flexibla, innovativa, effektiva och hållbara former för stöd till ett civilsamhälle i omvandling. Journalisters och andra förändringsaktörers säkerhet och värnande av yttrandefriheten är centralt. Arbetet kommer att ske i enlighet med skrivelsen för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i utrikespolitiken. Förutsättningarna för arbetet med barns rättigheter ska fortsatt stärkas. Sverige kommer ha en ledande roll i det globala partnerskapet för att eliminera våld mot barn. Grupper och individer som diskrimineras på basis av bl. a. kön, ålder, könsidentitet och könsuttryck, sexuell läggning, funktionsnedsättning, etnisk tillhörighet och religion- eller annan trosuppfattning ska synliggöras.

Global jämställdhet

Jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt och rättigheter är ett mål i sig såväl som en förutsättning och ett medel för en hållbar global utveckling. Regeringen bedriver en bred feministisk utrikes- och utvecklingspolitik. För regeringen är det viktigt att stärka arbetet med jämställdhet, inklusive SRHR, så att mer av den svenska biståndsverksamheten når kvinnor och flickor. Kvinnors och flickors representation och

politiska deltagande och inflytande inom alla samhällsområden och på alla nivåer ska aktivt främjas, liksom medverkan i att förebygga och lösa konflikter och i att bygga fred efter konflikt. Vidare ska kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt, inflytande och rättigheter, inklusive tillgång till resurser, och marknader samt utbildning fortsatt stödjas. Kvinnors och flickors fulla åtnjutande av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är en integrerad del av den feministiska utrikes- och utvecklingspolitiken och ska stärkas. Utvecklingsamarbetet ska stärka fokus på att förebygga och bekämpa alla former av könsrelaterat och sexuellt våld i alla miljöer och situationer. Pojkars och mäns roll och ansvar för jämställdhet ska stärkas.

Klimat, miljö och naturresurshantering

Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga. Effekterna av klimatförändringarna, inte minst extrema väderförhållanden, och även av miljöförstöring slår hårdast mot kvinnor, flickor och pojkar som lever i fattigdom bl.a. eftersom de har små möjligheter till anpassning och ofta är direkt beroende av naturresurser. Klimatförändringar riskerar att fördjupa sociala och ekonomiska klyftor, vilket i sin tur kan leda till fler konflikter. Parisavtalet lägger grunden för ett långsiktigt och ambitiöst klimatarbete i världens alla länder. Avtalet innebär en skärpning av det globala temperaturmålet samt att anpassnings- och finansieringsarbetet stärks. Sveriges engagemang i den Gröna klimatfonden är fortsatt starkt, liksom i andra klimatrelaterade fonder och initiativ. Regeringen kommer under 2017 att fokusera på att stödja utvecklingsländer i genomförandet av deras nationella åtaganden (NDCs) under Parisavtalet. Det innefattar bl.a. stöd till klimatanpassning och utsläppsminskande insatser samt till kapacitetsutveckling. Den innefattar även stöd till att styra om offentliga och privata flöden från utsläppsintensiva och förorenande aktiviteter till förnybar energi och miljö- och klimatomfattig hållbarhet inklusive hållbar markanvändning samt till att tillvarata de ekonomiska möjligheter som följer. Sverige avser under 2017 ta särskilda initiativ för att främja gröna investeringar. Långsiktigt stöd till hållbart nyttjande av naturresurser, hållbar förvaltning av ekosystemtjänster inklusive kust- och havsområden, uppbyggnaden av hållbara energilösningar och hållbar stadsplanering

fortsätter att utgöra prioriterade områden för regeringens utvecklingssamarbete. Under 2017 kommer Sverige, inom ramen för det gemensamma FN-initiativet med Fiji, stå värd för en global konferens för att skapa ett system för uppföljning av SDG14 (hav och marina resurser).

Inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling

Sveriges bistånd ska bidra till en mer inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling. Lika ekonomiska och arbetsrelaterade rättigheter och möjligheter för kvinnor och män är centralt. Sverige ska verka för produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor och grundläggande social trygghet som en länk mellan ekonomisk utveckling, minskad fattigdom och tryggad livsmedelsförsörjning. Den sociala dialogen mellan arbetsmarknadens parter och regeringar ska främjas i linje med Global Deal som syftar till att globaliseringens fördelar ska komma alla till del: arbetstagare, arbetsgivare och samhällen. För att möjliggöra detta ska kunskap och metodik på området stärkas. Social trygghet är en mänsklig rättighet, ett verktyg för människor att nå sin fulla potential och kan stärka motståndskraften mot kriser, konflikter, negativ miljöpåverkan och klimatförändringar. Biståndet ska bidra till att låg- och medelinkomstländer kan dra nytta av en fri och rättvis regional och internationell handel för ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning. Hållbart företagande, och hållbara investeringar, bl. a. genom utveckling av institutioner, ekonomiska styrmedel, hållbar offentlig upphandling, förenklade handelsprocedurer och förebyggande av korruption, kan bidra med både resurser och kunskap till ett lands utveckling. Digitaliseringens potential ska tillvaratas. Svenskt bistånd ska vidare bidra till säkra och jämlika ägande-, arvs- och nyttjanderätter till mark och naturresurser, en hållbar utveckling inom jordbruk, skogsbruk och fiske samt av landsbygden. Ökad antibiotikaresistens är ett globalt hot. God djurhållning är här en nyckelfråga.

Sverige ska bidra till att stärka låg och medelinkomstländers inhemska resursmobilisering som ett sätt att stärka offentliga intäkter, ansvarsutkrävande och demokratisk utveckling.

Migration och utveckling

Utvecklingssamarbetet ska öka migrationens positiva utvecklingseffekter genom att bl. a. stödja migranternas bidrag till överföring av kunskap. Regeringen avser även utveckla arbetet för sänkta remitteringskostnader. Utvecklingssamarbetet ska även bidra till förbättrade levnadsvillkor och skydd av rättigheter för migranter och flyktingar som uppehåller sig utanför sina ursprungsländer, inklusive genom innovativa lösningar för tillgång till finansiella tjänster, samt stödja de värdsamhällen som tar emot migranter och flyktingar. Möjlighet att bättre och mer systematiskt integrera migration, dess potential och utmaningar inom ramen för fattigdomsanalyser ska tillvaratas. Synergierna mellan långsiktigt utvecklingssamarbete och humanitärt arbete behöver stärkas.

Svenskt utvecklingssamarbete ska vidare medverka till att förbättra livsvillkor i ursprungsländer för människor som lever i fattigdom, inklusive i konflikt- och postkonfliktsituationer, för att skapa alternativ till att migrera på grund av fattigdom, hunger eller annan utsatthet och ökade möjligheter för att återvända. Detta ska bl. a. ske genom att stärka och värna mänskliga rättigheter och försörjningsmöjligheter, genom konfliktförebyggande arbete samt genom att bidra till att hantera miljö- och klimatrelaterade hot. FN-toppmötet om flyktingar och migrationsströmmar och det amerikanska flyktingtoppmötet i september 2016 utgör tillfällen att verka för förbättrad global ansvarsfördelning. Som ett led i detta förstärker regeringen stödet till FN-systemet och relaterade organisationer både vad gäller humanitärt bistånd och för att exempelvis främja vidarebosättning av flyktingar.

Jämlik hälsa

Svenska insatser på hälsoområdet ska bidra till starka, hållbara och effektiva nationella hälsosystem och institutioner, vilket bl. a. är centralt för att kunna möta hälsohot från smittsamma sjukdomar och från antimikrobiell resistens (AMR). Sverige ska även verka för att säkerställa genomförande av det internationella hälsoreglementet (IHR).

Sverige ska också bidra till ökad insikt om kopplingar mellan hälsa och andra sektorer såsom säkerhet, miljö- och klimatutmaningar.

Jämställdhetsperspektivet är centralt och såväl kvinnors och flickors, som mäns och pojkars rättigheter ska ha en framträdande roll. Alla människors rätt till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter ska försvaras, framförallt kvinnors och flickors rätt till fysisk integritet och rätt att bestämma över sin egen kropp, sexualitet, reproduktiv hälsa och barnafödande och tillgång till adekvat barn- och mödrahälsovård som också erbjuder säker och laglig abort. Ungdomars, kvinnors och mäns behov av exempelvis sexualundervisning och tillgång till preventivmedel ska lyftas fram. I detta sammanhang är också hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter viktiga. Ett långsiktigt, brett, kunskaps- och rättighetsbaserat angreppssätt ska även prägla det fortsatta arbetet för att få stopp på spridningen av hivinfektion. Tillgång till vatten och sanitet genererar många positiva effekter för samhällsekonomin, människors hälsa och jämställdhet. Regeringen har åtagit sig att bidra till att 60 miljoner människor fram till 2030 ska få förbättrad tillgång till sanitet. Under 2017 kommer ytterligare steg tas för att Sverige ska infria detta löfte

Utbildning och forskning

Sverige ska bidra till att alla flickor och pojkar ska kunna fullgöra en avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet. Ett livslångt perspektiv på kunskap och lärande är centralt. Detta inkluderar en ökad vikt på barns tidiga lärande, före grundskolan, samt yrkesutbildning. Utbildning för hållbar utveckling är av vikt. Utbildningens roll i konflikt- och postkonfliktsituationer ska särskilt uppmärksammas. Svenskt utvecklingssamarbete bidrar till uppbyggnad av nationell forskningskompetens och forskningskapacitet genom stöd till hållbara system för forskarutbildning och forskning, särskilt i låginkomstländer. Detta stärker ägarskapet av det egna landets utveckling och är en förutsättning för kritisk samhällsdebatt.

Metodfrågor och verktyg i utvecklingssamarbetet inför 2017

Digitaliseringen har potential att förändra förutsättningarna för utveckling radikalt, genom att underlätta tillgång till information, kunskap,

offentliga och finansiella tjänster samt kontakter med marknader. Sverige ska verka för en minskad digital klyfta, bidra till stärkt respekt för mänskliga rättigheter på nätet och till stärkt konkurrens mellan aktörer genom stärkta institutioner och en effektiv lagstiftning. Väl fungerande och oberoende institutioner, procedurer och granskande instanser såsom fria medier är centrala för en hållbar och demokratisk utveckling. Svenskt utvecklingssamarbete ska inriktas på att utveckla välfungerande offentliga institutioner, system och processer. Sverige ska särskilt främja opartiskhet inom områden som rekrytering till institutioner, inom skatteförvaltning och utbildningssektorn. Stärkta institutioner kopplade till handel och investeringar bidrar till att främja hållbart företagande och katalysera ytterligare resurser. Kapacitetsutveckling och utbyten ska vara ett strategiskt redskap för att genomföra Agenda 2030. Berörda svenska myndigheter ska involveras i en satsning på kapacitetsutveckling för fri och rättvis handel och hållbara investeringar. Myndigheternas engagemang ska bidra till bredare kontaktytor och bereda väg för bredare ekonomiskt samarbete och långsiktigt bärkraftiga relationer mellan Sverige och samarbetsländerna.

Sverige ska verka för ett förnyat globalt engagemang för biståndseffektivitet, i enlighet med internationellt överenskomna principer och ett starkt lokalt ägarskap, i samband med genomförandet av Agenda 2030. För att vara relevant och nå långsiktiga resultat ska biståndet vara kunskaps- och erfarenhetsbaserat och utgå från och anpassas till de förhållanden som råder. Regeringen uppdaterar riktlinjer för strategier i syfte att säkerställa utvecklingssamarbetets olika delar, bilateralt-, multilateralt- och EU:s utvecklingssamarbete, samverkar. Synergier mellan olika typer av strategier och med olika aktörer ska sökas. Biståndet ska vara transparent. Delaktigheten i genomförandet ska öka genom ett brett partnerskap mellan olika aktörer i Sverige, i samarbetsländer och med multilaterala organisationer. Under 2017 avser regeringen se över och revidera flera av de tematiska strategierna för att svara mot utvecklingen i omvärlden.

Uppföljning och översyn av ländernas genomförande av Agenda 2030 kommer att ske på nationell, regional och global nivå, där den nationella uppföljningen ligger till grund för

övrig uppföljning. Sverige ska stödja låg- och medelinkomstländer i detta arbete.

Näringslivssamverkan och Swedfund

För att nå målen i Agenda 2030 behöver fler aktörer och nya resurser engageras. Den privata sektorn har en viktig roll. Bistånd kan användas katalytiskt, för att mobilisera privat sektor och investeringar för hållbar utveckling. Särskild potential finns på miljö- och klimatområdet. Biståndsmedel kan också bidra till att investeringar, värdekedjor, handel, arbetstillfällen, marknader, upphandlingar, etc. blir mer hållbara och inkluderande. Genom att samverka med och påverka företagens kärnverksamhet i riktning mot ökad hållbarhet i dess tre dimensioner stärks bidraget till fattigdomsbekämpning.

Regeringen gör därför en satsning på området i samverkan med privat sektor och innovativ finansiering, i syfte att uppnå ett förstärkt bidrag till Agenda 2030 och klimatåtagandena.

Samma mål och principer, inklusive vikten av fattiga människors perspektiv på utveckling, rättighets-, jämställdhets-, konflikt-, samt miljö- och klimatperspektiv, gäller för samverkan med privata aktörer och innovativ finansiering som för all annan verksamhet inom utvecklings-samarbetet. Centrala principer av särskild vikt inkluderar obundenhet, säkerställande av mervärde, att marknads-störningar ej sker och höga hållbarhetskrav. Sverige ska verka för att grundläggande principer som dessa får genomslag i den internationella agendan på området.

Liksom för 2016 tillskjuter regeringen för 2017 ett kapitaltillskott om 400 miljoner kronor till Swedfund. Kapitaltillskotten möjliggör för bolaget att ytterligare bidra till fattigdoms-minskning genom hållbara företag och ökad sysselsättning. Regeringen anser att Swedfunds investeringar inte ska bidra ytterligare till att låsa in utvecklingsländer i fossilberoende utan främja investeringar i hållbara miljö- och klimat-lösningar som leder till en omställning till förnybar energi.

Sidas garantiram utökas 2017, från 10 miljarder kronor till 12 miljarder kronor. Den utökade ramen möjliggör för Sida att fortsätta utveckla och skala upp verksamheten, inklusive på miljö- och klimatområdet. En utökad ram bidrar även till att uppnå åtagandena inom ramen för Power Africa, med fokus på förnybar energi

och energieffektivisering. Regeringen föreslår att förbättra samverkan mellan Swedfund och Sidas relaterade verksamhet i syfte att stärka det samlade resultatet av svenskt bistånd på området.

Det multilaterala utvecklingssamarbetet och EU:s utvecklingssamarbete inför 2017

EU:s utvecklingssamarbete

I rådande tider av konflikter och kriser behövs ett starkare EU som står upp för grundläggande gemensamma värden som demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Regeringen kommer att ta ett starkare grepp om arbetet med EU:s utvecklingssamarbete och verka för att dess strategiska roll i EU:s externa relationer bidrar till en global hållbar utveckling. Genomförandet av Agenda 2030, inklusive förbättrad samstämmighet mellan politikområden i syfte att bidra till agendan, samt framtagandet av ett nytt ramverk för EU:s utvecklingssamarbete är centrala processer under 2017. Regeringen kommer att verka för ytterligare ökat genomslag i EU:s utvecklingssamarbete för Sveriges prioriterade frågor. Den fortsatta utvecklingen av gemensam programmering av EU:s och medlemsstaternas utvecklingssamarbete i enlighet med rådsslutsatserna som antogs i maj 2016 prioriteras. EU:s relation med AVS-länderna (79 länder i Afrika, Karibien och Stilla havet) när Cotonou-avtalet löpt ut år 2020 är en annan central fråga. Sverige kommer under 2016/2017 för första gången genomföra EU:s bistånd på delegering i bl. a. Kambodja och Ukraina. Regeringen kommer också nära följa och bidra till EU:s agerande för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) och genomförandet av EU:s jämställdhetsplan. I den halvtidsöversyn av EU:s externa finansierings-instrument, som genomförs under 2017 kommer regeringen bevaka att ODA-kriterierna respekteras liksom att en effektiv och ändamålsenlig användning av instrumenten säkerställs. Regeringen kommer särskilt att bevaka eventuella förslag på Trust Funds samt reglerna som styr dessa.

Multilateralt utvecklingssamarbete

Agenda 2030 ställer nya krav på de multilaterala utvecklingsaktörerna. Regering ser detta som en möjlighet att verka för nödvändiga förändringar och avser att under 2016 revidera Sveriges

strategi och vägledning för multilateral utvecklingspolitik. Utvecklingsorganisationer, humanitära och fredsbyggande organisationer måste samverka bättre. FN och utvecklingsbankerna, men också G20 och OECD, måste samarbeta mer strategiskt. Regeringens multilaterala reformarbete fokuserar på fyra områden:

- Finansiering - med bredare givarbas och ökad andel kärnstöd
- Funktion - FN har en huvudroll i övervakning och rapportering av genomförandet av Agenda 2030
- Styrning - det multilaterala utvecklings-systemet måste främja samstämmighet, samordning, effektivitet och integration,
- Organisation som följer av funktion

Sverige ska också använda sitt inflytande i det multilaterala samarbetet och i de internationella finansiella institutionerna för att verka för ökad tillämpning av hållbar upphandling för måluppfyllelse inom Agenda 2030 liksom för en långsiktig utfasning av investeringar och stöd till fossil energi. Sverige ska verka för att avsevärt minska sådana investeringar på kort och medellång sikt och betydligt öka investeringar i förnybar energi. Vidare ska Sverige verka för en global utfasning av subventioner av fossila bränslen.

FN utgör navet i det internationella samfundet. Regeringen arbetar för att stärka och reformera FN för ett effektivt stöd till länders genomförande av Agenda 2030. FN måste stärkas ekonomiskt, vässas administrativt och ges ökat politiskt mandat att lösa problem. Större tonvikt kommer därför läggas på ett samstämmigt svenskt agerande i styrningsfrågor inom hela FN-systemet och på att stärka genomslag för svensk politik i organisationer till vilka vi ger betydande stöd. Genom att bygga allianser med likasinnade och föra dialog även med meningsmotståndare ska Sverige bidra till att FN:s normativa, samordnande och operativa verksamhet samspelar produktivt och slagkraftigt. Regeringen ska driva att FN engagerar sig tidigt och förebyggande i utvecklingsinsatser i sviktande stater, kris-situationer och humanitära situationer.

OECD:s biståndskommitté DAC beslutar om vad som får räknas som bistånd och granskar givarländer för att säkerställa att biståndet håller

hög kvalitet. Valet av en svensk som ny DAC-ordförande är ett internationellt erkännande av svenskt bistånd och en unik möjlighet för Sverige att påverka utformandet av den internationella utvecklingsagendan.

Regeringen ska verka för att utvecklingsbankerna inom ramen för sina respektive mandat fokuserar på att främja hållbar inkluderande ekonomisk utveckling med fokus på att skapa arbetstillfällen med anständiga arbetsvillkor, verka för jämställdhet och mänskliga rättigheter, motverka instabilitet och fattigdom i sviktande situationer, bidra till fredsbyggande samt främja klimat- och miljömässig hållbarhet. Sverige ska verka för att bankerna mobiliserar ytterligare resurser för att genomföra Agenda 2030 och Parisavtalet genom att främja inhemsk resursmobilisering i samarbetsländerna, motverka olagliga finansiella flöden och katalysera privat och institutionellt kapital. Arbete sker också för att stärka samarbetet med andra utvecklingsaktörer som FN och de humanitära aktörerna. Ett integrerat arbetsätt ska främjas där både akuta humanitära behov och mer långsiktiga utvecklingsbehov identifieras och möts i ett tidigare skede. Det är särskilt viktigt i utdragna flyktingsituationer.

Bilateralt lån till Ukraina

Den pågående ryska aggressionen mot Ukraina har lett till en destabilisering av Ukrainas politiska och ekonomiska utveckling. Med anledning av detta erbjöd Sverige den 11 mars 2015 Ukraina ett bilateralt lån om 100 miljoner US-dollar. Syftet med lånet är att bidra till finansiell och ekonomisk stabilitet i Ukraina. Lånet kopplas till utbetalningarna av Internationella valutafondens lån till Ukraina. Delar av lånets ränta avses subventioneras med medel från utgiftsområde 5, Internationell samverkan, samt från utgiftsområde 7, Internationellt bistånd. Den del som avses finansieras från utgiftsområde 7 är i enlighet med OECD/DAC:s definition av bistånd (den s.k. gåvodelen). Även vissa administrativa kostnader avses finansieras från utgiftsområde 5. Ett avtal om lån till Ukraina förutsätter riksdagens godkännande. Förhandlingarna om lånet fortgår och det är för närvarande osäkert när regeringen kan återkomma till riksdagen med förslag om ett avtal

2.6 Beskrivning av anslagsposterna

I tabellerna nedan redovisas utfall 2015, budget 2016 samt en indikativ fördelning av anslaget 1:1 Biståndsverksamhet per anslagspost 2017.

Tabell 2.16 Anslaget 1:1 Biståndsverksamhet, Utvecklingssamarbete genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Indikativ fördelning 2017
Humanitära insatser	2 801 099	3 500 000	3 175 000
Informations- och kommunikationsverksamhet	91 104	110 000	137 500
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 628 074	1 725 000	1 775 000
Regionala och bilaterala strategier för Asien	1 375 888	1 465 500	1 800 000
Bilaterala strategier för Latinamerika	506 366	600 000	600 000
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	4 913 665	4 650 939	5 450 000
Regional och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	712 531	1 044 000	1 100 000
Reformsamarbete i Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 042 682	1 160 000	1 190 000
Särskilda insatser för mänskliga rättigheter och demokratisering ²	811 768	685 000	785 000
Globala insatser för miljö- och klimatomfattigt hållbar utveckling	713 567	700 000	790 000
Globala insatser för socialt hållbar utveckling	1 133 140	1 200 000	1 200 000
Globala insatser för ekonomiskt hållbar utveckling	573 990	520 000	590 000
Globala insatser för mänsklig säkerhet	184 665	225 000	280 000
Kapacitetsutveckling och utbyten ³	455 666	415 000	492 500
Forskningssamarbete	793 374	765 000	765 000
SUMMA	17 737 579	18 765 439	20 130 000

¹ Inklusivt vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget för 2016.

² Bidraget till OHCHR, United Nations High Commissioner for Human Rights flyttas och ingår fr o. m. 2016 i anslagsposten Multilaterala och internationella organisationer och fonder. Utgifterna för valobservatörsverksamheten överförs fr.o.m. 2016 till Folke Bernadotteakademien.

³ Bidraget till Den Globala Skolan flyttas och ingår fr. o. m. 2017 i anslagsposten Informations- och kommunikationsverksamhet.

Tabell 2.17 Anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Indikativ fördelning 2017
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	2 952 335	3 973 123	3 292 966
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	9 170 400	8 954 502	8 138 510
Strategiskt inriktade bidrag	367 124	851 624	1 213 911
Konferenser, seminarier, utredningar och projekt	16 170	21 463	40 000
Konferenser och deltagande i styrelser	420		
Svenska institutet i Alexandria	16 079	16 650	16 650
Sektionen för turkiskt-svenskt samarbete vid generalkonsulatet i Istanbul	7 210	7 000	7 000
Polismyndigheten	137 360	165 000	170 000
Kriminalvården	26 001	29 000	32 000
Åklagarmyndigheten	1 859	5 000	6 000
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	37 832	40 000	44 000
Domstolsverket	2 696	4 000	4 000
Folke Bernadotteakademin	80 723	100 900	119 900
Svenska institutet	226 239	215 465	227 000
Nordiska Afrikainstitutet	14 055	14 000	14 000
Strålsäkerhetsmyndigheten	11 770	11 050	13 000
Kammarkollegiet	21 314	46 750	55 000
Vetenskapsrådet	166 438	161 000	165 000
Riksgäldskontoret	6 125	4 944	2 666
Kommerskollegium	8 816	13 500	14 500
SUMMA	13 270 966	14 634 971	13 576 103
Total summa anslag 1:1 Biståndsverksamhet	31 008 546	33 400 410	33 706 103

¹Inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget för 2016.**Tabell 2.18 De 10 största kärnstöden till multilaterala organisationer 2015-2017¹**

Tusental kronor

	Årsbidrag 2015	Årsbidrag 2016 ²	Indikativ fördelning 2017
Globala fonden mot hiv, tuberkulos och malaria (GFATM) ³	850 000	850 000	800 000
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	640 000	865 000	750 000
FN:s världslivsmedelsprogram (WFP)	575 000	650 000	645 000
FN:s fond för katastrofbistånd (CERF)	435 000	720 000	625 000
Gröna klimatfonden (GCF)	300 000	400 000	560 000
FN:s barnfond (UNICEF)	525 000	1 025 000	554 000
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	495 000	615 000	545 000
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	485 000	504 000	515 000
FN:s hjälporgan för palestinska flyktingar (UNRWA)	300 000	415 000	370 000
Globala vaccinalliansen (GAVI)	350 000	300 000	300 000
Summa	4 955 000	6 344 000	5 664 000

¹Avser på 31 Multilaterala och internationella organisationer och fonder, exklusive stöd till Europeiska utvecklingsfonden (EUF)²Inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget för 2016. Beloppen avseende 2016 års verksamhet omfattar även tidigare lagda utbetalningar under 2015 för CERF (520 miljoner kronor), UNHCR (715 miljoner kronor), UNDP (470 miljoner kronor) och UNRWA (345 miljoner kronor) samt föreslagna ökningarna med anledningen av förslag i höständringsbudgeten 2016 för UNHCR (150 miljoner kronor), CERF (200 miljoner kronor), WFP (50 miljoner kronor), UNICEF (500 miljoner kronor), UNDP (80 miljoner kronor) och UNRWA (70 miljoner kronor).³Avtalet 2017-19 bör vara minst lika ambitiöst som det tidigare treårs-avtalet, med andra ord 2,5 miljarder kronor på tre år

2.7 Budgetförslag

2.7.1 Biståndsverksamhet

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

2015	Utfall	31 008 546	Anslags- sparande	-2 596 033
2016	Anslag	33 400 410 ¹	Utgifts- prognos	31 307 527
2017	Förslag	33 706 103		
2018	Beräknat	40 195 956		
2019	Beräknat	43 064 458		
2020	Beräknat	44 824 065		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för internationellt bistånd. Medlen från anslaget får även användas för att subventionera premier för avgifter avseende statens garantier för Nordiska investeringsbankens låneanordning för miljöinvesteringar som inte klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition och för viss verksamhet vid Sida Partnership forum i Härnösand. Anslaget får även användas för viss metodutveckling, studier, utvärderingar och erfarenhetsredovisningar, revisioner samt temporär verksamhet inom avgränsade projekt. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter, vilka beräknas uppgå till ca 140 miljoner kronor, vid myndigheter som genomför internationellt bistånd.

Kompletterande information

Medel från anslaget får användas för att subventionera premier för garantier i enlighet med förordningen (2009:320) om finansiering av utvecklingslån och garantier för utvecklings-samarbete.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 74 350 000 000 kronor 2018–2028.

Skälen för regeringens förslag: För att främja en högre grad av förutsägbarhet i biståndsgivningen behöver ekonomiska avtal inom biståndsverksamheten kunna ingås. Nya åtaganden beräknas uppgå till ca 19 miljarder kronor. Myndigheter som disponerar bemyndiganden under anslaget är bland andra Regeringskansliet, Sida, Svenska institutet, Vetenskapsrådet och Strålsäkerhetsmyndigheten.

För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som regeringen respektive Regeringskansliet beslutar om beräknas nya åtaganden göras 2017 till ett belopp om ca 0,1 miljarder kronor. År 2018 och 2019 beräknas infriade åtaganden uppgå till drygt 7 miljarder kronor per år. Mellan år 2020 och 2028 beräknas infriade åtaganden uppgå till ca 26 miljarder kronor.

För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som Sida disponerar beräknas nya åtaganden göras 2017 till ett belopp om ca 18 miljarder kronor. Åtagandena består av insatser som löper under flera år och som berör alla Sidas verksamheter. Nya och tidigare gjorda ekonomiska åtaganden medför behov av framtida anslag t.o.m. 2024. År 2018 beräknas infriade åtaganden uppgå till drygt 15 miljarder kronor, 2019 till ca 10 miljarder kronor. Mellan 2020 och 2024 beräknas infriade åtaganden uppgå till ca 9 miljarder kronor. De angivna beloppen är osäkra. Utfallet kan bl.a. komma att påverkas av att avtal tecknas senare än beräknat samt att det i mottagarländerna inträffar oförutsedda händelser som inverkar på planerade beslut om projekt och program. Förändringar kan även inträffa på grund av att utbetalningar av redan beslutade insatser förskjuts över tiden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 74 350 000 000 kronor 2018–2028.

Tabell 2.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2028
Ingående åtaganden	60 521	56 190	76 645			
Nya åtaganden	12 997	34 901	18 784			
Infriade åtaganden	- 16 902	- 14 447	- 21 112	- 21 310	- 17 764	- 35 242
Utestående åtaganden	56 190 ¹	76 645	74 316			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	71 071	77 000	74 350			

¹ Utestående åtaganden 2016 i svenska kronor beräknade enligt balansdagens kurs.

Garantivering

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet omfattar ett statligt garantiåtagande avseende Sidas garantivering. Denna innefattar såväl äldre system för biståndsgarantier och fristående garantier som garantier enligt det system som infördes 2009. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor.

Kapitaltillskott till Swedfund International AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 besluta om kapitaltillskott på högst 400 000 000 kronor till Swedfund International AB.

Skälen för regeringens förslag: I budgetpropositionen 2016 bemyndigade riksdagen regeringen att under 2016 fatta beslut om kapitaltillskott till Swedfund om 400 miljoner kronor. Regeringen aviserade samtidigt att den avser återkomma till riksdagen i budgetpropositionerna för 2017 och 2018 med förslag om ytterligare kapitaltillskott till Swedfund om 400 miljoner kronor för 2017 respektive 2018.

Det är regeringens mening att fullfölja arbetet med att stärka Swedfunds möjligheter att bidra till hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning. Regeringen föreslår därför att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om kapitaltillskott till Swedfund om 400 miljoner kronor. Utgiften belastar anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*.

För att bolaget ska kunna planera och bedriva sin verksamhet på ett strategiskt och hållbart sätt är det lämpligt med förutsägbarhet vad gäller nivå på de resurser Swedfund förväntas disponera. Regeringen bekräftar därför att den i enhetlighet med förslaget i budgetpropositionen 2016 avser att återkomma med förslag om ett motsvarande kapitaltillskott om 400 miljoner kronor i budgetpropositionen 2018. Det samlade beloppet för att stärka Swedfunds verksamhet förväntas därmed uppgå till 1,2 miljarder kronor under treårsperioden 2016-2018.

I samband med beredningen av budgetpropositionen 2016 inkom regeringen med kompletterande information som svar på utrikesutskottets fråga beträffande finansieringen av Swedfund International AB. I svaret tydliggjorde regeringen uppfattningen att bolaget bör ha en finansiering och kapitalstruktur som motsvarar den risk som följer på uppdraget som utvecklingsfinansiär och att detta har varit en viktig utgångspunkt vid val av finansieringsform. Sammantaget är det regeringens bedömning att kapitaltillskott är den finansieringsmodell som ger Swedfund bäst förutsättningar att bedriva en verksamhet som svarar mot de biståndspolitiska målen.

Regeringen anser att Swedfunds investeringar inte ska bidra ytterligare till att låsa in låg- och medelinkomstländer, enligt OECD/DAC:s definition, i fossilberoende utan främja investeringar i hållbara miljö- och klimatlösningar som leder till en omställning till förnybar energi. Ett grundläggande krav för

bolagets verksamhet är att den ska bedrivas på ett affärsmässigt sätt och utföra investeringar som ska vara socialt, ekonomiskt och miljö- och klimatmässigt hållbara, vilket är angivet i ägaranvisningen. Regeringen avser att ytterligare tydliggöra ägarens uppföljning av bolagets uppdrag genom att fastställa ekonomiska mål och uppdragsmål för bolaget som möjliggör en långsiktig värdeutveckling

Det föreslagna kapitaltillskottet för 2017 möjliggör nyinvesteringar eftersom Swedfunds möjlighet till avyttringar under 2017 anses vara begränsade.

Regeringens överväganden

Anslaget tillförs 500 miljoner kronor vilket innebär en ökning från 0,98 procent av beräknad BNI 2016 till 0,99 procent av beräknad BNI 2017.

För 2017 föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* anvisas 33 706 103 000 kronor, vilket är en ökning med 305 693 000 kronor jämfört med anslagna medel för 2016 (inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016). För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 40 195 956 000 kronor 43 064 458 000 kronor respektive 44 824 065 000 kronor.

Tabell 2.21 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Biståndsverksamhet

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	31 120 825	31 120 825	31 120 825	31 120 825
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-684 703	2 026 817	776 104	600 820
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	2 262 770	4 109 373	6 208 175	8 544 575
Volym	-4 300	-4 300	-4 300	-4 300
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1 011 511	2 943 241	4 963 654	4 562 145
Förslag/beräknat anslag	33 706 103	40 195 956	43 064 458	44 824 065

2.7.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete

<i>Tusental kronor</i>				
2015	Utfall	1 032 155	Anslags-sparande	8 290
2016	Anslag	1 092 167 ¹	Utgifts-prognos	1 100 457
2017	Förslag	1 095 848		
2018	Beräknat	1 093 156 ²		
2019	Beräknat	1 114 275 ³		
2020	Beräknat	1 139 140 ⁴		

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

²Motsvarar 1 075 791 tkr i 2017 års prinsnivå.

³Motsvarar 1 075 791 tkr i 2017 års prinsnivå.

⁴Motsvarar 1 075 791 tkr i 2017 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter avseende Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete (Sida). Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen, som inte klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition.

Regeringens överväganden

Sida har systematiskt arbetat med att stärka kvaliteten i genomförandet av det bilaterala utvecklingsamarbetet. Myndigheten bidrar med ett viktigt expertstöd i regeringens arbete med att utveckla politiken för ett effektivt och kompetent bistånd och arbete med den nya globala agendan för hållbar utveckling. Det är centralt att Sida fortsätter att utveckla myndighetens förmåga att arbeta integrerat och genomgående med bl.a. miljö och klimat, jämställdhet samt med freds- och statsbyggande i en orolig och konflikttrabbad omvärld. Sveriges prioritering av sviktande stater och ökat fokus på konflikt- och postkonfliktländer kräver ökad kapacitet och kompetens i förvaltningen. Ett framgångsrikt utvecklingsamarbete bedöms i allt högre utsträckning innefatta arbetsintensiva insatser med att stärka och främja partnerskap och samverkan med olika aktörer, t.ex. för att katalysera alternativa resurser för hållbar utveckling. Svenskt bistånd behöver också ha kapacitet att prioritera även volymmässigt små men instrumentella insatser. Regeringen föreslår

att anslaget för 2017 ökas med 15 000 000 kronor för att svara upp mot ett mer personalintensivt bistånd. Regeringen föreslår att anslaget för 2017 ökas med 1 140 000 kronor som en justering för valutakursutvecklingen.

Vidare föreslås anslaget för 2016 ökas med 18 737 000 kronor för att justera för den högre kostnadsutveckling för lokaler som präglar de länder och orter som Sida har fältnärvaro.

För 2017 föreslår regeringen att anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete* anvisas 1 095 848 000 kronor, varav 5 000 000 kronor inte klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 093 156 000 kronor, 1 114 275 000 kronor respektive 1 139 140 000 kronor.

Tabell 2.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 050 445	1 050 445	1 050 445	1 050 445
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	10 634	27 762	48 592	73 117
Beslut	34 769	14 949	15 238	15 578
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 095 848	1 093 156	1 114 275	1 139 140

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2.7.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

2015	Utfall	14 665	Anslags- sparande	12
2016	Anslag	14 464 ¹	Utgifts- prognos	14 268
2017	Förslag	14 594		
2018	Beräknat	14 820 ²		
2019	Beräknat	15 100 ³		
2020	Beräknat	15 437 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 14 595 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 14 595 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 14 595 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nordiska Afrikainstitutets förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Nordiska Afrikainstitutet (NAI) har, enligt förordningar (2007:1222 och 2008:1443) med instruktion för Nordiska Afrikainstitutet, som uppgift att främja och bedriva vetenskaplig forskning om Afrika, verka som centralpunkt och katalysator för den nordiska Afrika-forskningen och främja samarbete och kontakter mellan nordiska och afrikanska forskare; sprida kvalificerad och relevant information inklusive att föra en aktiv policydialog samt bevaka och tillgängliggöra litteratur om det moderna Afrika. Arbete utförs inom tre verksamhetsområden: forskning, kommunikation och bibliotek.

Regeringens överväganden

Nordiska Afrikainstitutet har under 2015 fortsatt att utveckla verksamheten. Forskningsnätverk har befästs och utbytet med afrikanska och nordiska länder har varit fortsatt högt. NAI har bedrivit en aktiv policydialog och har haft genomslag i media, inte minst kopplat till frågor om migration och konflikt. Under året inleddes arbete med att ta fram en forskningsstrategi för myndigheten.

Mot bakgrund av att Norge avslutat sin finansiering av NAI och att Finland minskat sitt bidrag ser regeringen behov av att uppdatera

NAI:s instruktion. Det är centralt att myndigheten stärker forskningens policy-relevans och att verksamhetens inriktning svarar upp mot ett Afrika i förändring, med ökad tonvikt på aktuella trender samt förutsättningar och hinder för utveckling. NAI:s arbete med att ta fram en strategisk plan för verksamheten på medellång sikt är prioriterat. För 2017 föreslår regeringen att anslaget 1:3 *Nordiska Afrikainstitutet* anvisas 14 594 000 kronor. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 820 000 kronor, 15 100 000 kronor respektive 15 437 000 kronor.

Tabell 2.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	14 464	14 464	14 464	14 464
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	130	355	635	972
Beslut		1	1	1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	14 594	14 820	15 100	15 437

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2.7.4 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor

2015	Utfall	101 355	Anslags- sparande	532
2016	Anslag	105 475 ¹	Utgifts- prognos	104 485
2017	Förslag	107 023		
2018	Beräknat	109 046 ²		
2019	Beräknat	111 300 ³		
2020	Beräknat	113 748 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 107 029 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 107 029 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 107 030 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Folke Bernadotteakademins förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Folke Bernadotteakademien har i uppgift att stödja internationell fredsfrämjande verksamhet.

Regeringens överväganden

Folke Bernadotteakademien har rekryterat och sänt ut civil personal till internationella fredsinsatser, bedrivit utbildning och övning, samt främjat och bedrivit erfarenhetshantering, doktrin- och metodutveckling och forskning inom sitt verksamhetsområde. Myndigheten har fortsatt att utveckla och konsolidera instrument och verktyg inom civilt fredsfrämjande, såsom bl.a. genomförandet av FN:s säkerhetsråds resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet, säkerhetssektorreform (SSR), avväpning och återanpassning av f.d. kombattanter (DDR) och multifunktionell samverkan. Under 2015 har Folke Bernadotteakademien fått uppdrag att genomföra delar av den bilaterala strategin för Demokratiska republiken Kongo. Under 2016 fick myndigheten uppdrag att genomföra delar av den bilaterala strategin för Mali. Under innevarande år väntas regeringen även besluta om uppdrag inom den bilaterala strategin för Colombia samt den regionala strategin för Afrika söder om Sahara.

För 2017 föreslår regeringen att anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademien* anvisas 107 023 000 kronor. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 109 046 000 kronor, 111 300 000 kronor respektive 113 748 000 kronor.

Tabell 2.27 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	105 475	105 475	105 475	105 475
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 543	3 560	5 814	8 261
Beslut	5	11	11	12
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	107 023	109 046	111 300	113 748

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2.7.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor				
2015	Utfall	41 763	Anslags- sparande	842
2016	Anslag	50 000 ¹	Utgifts- prognos	46 000
2017	Förslag	50 000		
2018	Beräknat	50 000		
2019	Beräknat	50 000		
2020	Beräknat	50 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete. Medlen används i överensstämmelse med OECD/DAC:s definition av bistånd och inom ramen för målen för svensk biståndspolitik.

Kompletterande information

Enligt lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen ska Riksrevisionen bedriva internationellt utvecklingssamarbete i enlighet med vad riksdagen beslutat. Verksamheten redovisas under avsnittet Riksrevisionen under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. Riksrevisionen publicerar vidare återkommande en uppföljningsrapport som beskriver inriktningen, resultat och effekter av myndighetens internationella utvecklingssamarbete.

Riksrevisionens överväganden

Målet med Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete är att bidra till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder. Huvudinriktningen bör vara långsiktigt institutionellt samarbete. Utvecklingssamarbetet initieras, planeras och genomförs i direkt samverkan med samarbetslandets nationella revisionsmyndighet.

Riksrevisionen stöder samarbetsparternas utveckling av metoder och processer inom finansiell revision och effektivitetsrevision samt coachar enskilda revisionsteam. Utvecklingssamarbetet sker i globala, regionala och bilaterala program i Afrika, Asien, västra Balkan och Östeuropa. Under 2015 vidareutbildade eller coachade Riksrevisionen sammanlagt 870 medarbetare och chefer (varav ca 40 procent kvinnor) hos sina samarbetspartners. Riksrevisionen föreslår att anslag 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete* för budgetåret 2017 ska anvisas med 50 000 000 kronor. Även för de följande åren bör anslaget beräknas till 50 000 000 kronor.

Tabell 2.29 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	50 000	50 000	50 000	50 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	50 000	50 000	50 000	50 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.7.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

År	Utfall	14 636	Anslags-sparande	894
2015	Utfall	14 636	Anslags-sparande	894
2016	Anslag	16 265 ¹	Utgifts-prognos	16 477
2017	Förslag	16 437		
2018	Beräknat	16 711 ²		
2019	Beräknat	17 038 ³		
2020	Beräknat	17 417 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 16 438 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 16 438 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 16 438 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och för EBA:s förvaltningsuppgifter.

Regeringens överväganden

Expertgruppen för biståndsanalys har i uppdrag att beställa, sammanställa, genomföra och kommunicera utvärderingar, analyser och studier om biståndets genomförande, resultat och effektivitet. Regeringen lägger stor vikt vid kunskap och evidens som grund för den framtida utformningen av Sveriges internationella bistånd. Expertgruppen har

därför en viktig roll när det gäller att bidra till utveckling och styrning av Sveriges internationella bistånd. Regeringen föreslår ett oförändrat anslag för 2017.

För 2017 föreslår regeringen att anslaget 1:6 *Utvärdering av internationellt bistånd* anvisas 16 437 000 kronor. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 16 711 000 kronor, 17 038 000 kronor respektive 17 417 000 kronor.

Tabell 2.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	16 265	16 265	16 265	16 265
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	171	444	771	1 150
Beslut	1	2	2	2
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	16 437	16 711	17 038	17 417

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Bilaga 1

Samarbetsstrategier

Bilaga 1

Samarbetsstrategier

Innehållsförteckning

Samarbetsstrategier.....	5
--------------------------	---

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Samarbetsstrategier.....	5
------------	--------------------------	---

Samarbetsstrategier

Tabell 1.1 Samarbetsstrategier
Tusental kronor

	Tidsperiod för gällande strategi	Kommentar	Utbetalat stöd 2015
Afrika			
Regional strategi Afrika söder om Sahara ¹	2016-2020		401 278
Strategi för regionalt arbete med hiv och aids och SRHR, samt arbete för hbt/personer mänskliga rättigheter i Afrika söder om Sahara	2015-2019		300 014
Burkina Faso	2004–2010	Till dess regeringen beslutat om ny strategi tar verksamheten sin utgångspunkt i den tidigare samarbetsstrategin.	78 152
Demokratiska Republiken Kongo	2015-2019		227 623
Etiopien	2016-2020		151 544
Kenya	2016-2020		430 382
Liberia	2016-2020		177 484
Mali	2016-2020		178 571
Moçambique	2015-2020		684 783
Rwanda	2015-2019		197 191
Somalia	2013-2017		346 210
Sudan ²	2014-2016		59 960
Sydsudan	2014-2016		96 687
Tanzania	2013-2019		750 129
Uganda	2014-2018		228 335
Zambia	2013-2017		393 135
Zimbabwe	2011–2012	Strategi förlängd att gälla under 2016, eller till dess att regeringen har fattat beslut om ny strategi.	209 013
ASIEN, MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA			
Regional strategi Asien	2016-2020		172 906
Regional strategi Mellanöstern och Nordafrika	2010–2015		284 348
Afghanistan	2014-2019		711 074
Bangladesh	2014-2020		197 820
Irak	2009–2014	Utfasning av tidigare strategi pågår t o m 2016.	63 805
Kambodja	2014-2018		169 505
Myanmar	2013-2017		126 223
Palestina	2015-2019		264 892

¹ Summan består av regionalt stöd avseende Regionalt Afrika, Afrika Söder om Sahara, Afrikas horn, Centralafrika, Södra Afrika, Viktoriasjön, Västra Afrika samt Östra Afrika.

LATINAMERIKA OCH KARIBIEN

Bolivia	2009–2013	Strategi förlängd att gälla under 2016 eller till dess att regeringen har fattat beslut om ny strategi.	115 280
Colombia	2009–2013	Strategi förlängd att gälla under 2016 eller till dess att regeringen har fattat beslut om ny strategi.	153 888
Guatemala	2008–2012	Strategi förlängd att gälla under 2016 eller till dess att regeringen har fattat beslut om ny strategi.	212 271

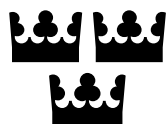
ÖSTEUROPA OCH CENTRALASIEN¹

Albanien	2009–2012		74 899
Bosnien och Hercegovina	2011–2014		135 014
Georgien	2010–2013		91 709
Kosovo	2009–2012		77 444
Makedonien	2010–2012		-39
Moldavien	2011-2014		80 653
Serbien	2009–2012		83 942
Turkiet	2010–2013		73 852
Ukraina	2009–2013		148 267
Vitryssland	2011-2014		0-

¹ De enskilda landstrategierna ersattes under 2014 av Resultatstrategi för Sveriges reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet 2014-2020

Migration

8

Förslag till statens budget för 2017

Migration

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 8 Migration.....	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Målet för utgiftsområdet	10
2.3 Resultatredovisning.....	10
2.4 Analys och slutsatser	26
2.5 Politikens inriktning	28
2.6 Budgetförslag.....	33
2.6.1 1:1 Migrationsverket	33
2.6.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader.....	35
2.6.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder.....	36
2.6.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål.....	37
2.6.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	37
2.6.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	38
2.6.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade.....	39
2.6.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	40

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp.....	7
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 8.....	9
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017-2020. Utgiftsområde 8 Migration	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realkonomiskt fördelad. Utgiftsområde 8 Migration.....	10
Tabell 2.4	Bifallsfrekvens för avgjorda asylansökningar.....	15
Tabell 2.5	Genomsnittlig handläggningstid och ledtider i dagar 2011-2015	16
Tabell 2.6	Prövning av tillståndsärenden	18
Tabell 2.7	Genomsnittlig handläggningstid arbetstillstånd.....	18
Tabell 2.8	Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013-2015	19
Tabell 2.9	Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013-2015	20
Tabell 2.10	Genomsnittlig dygnskostnad.....	24
Tabell 2.11	Anslagsutveckling 1.1 Migrationsverket	33
Tabell 2.12	Härledning av utgiftsnivån 2017-2020 för 1:1 Migrationsverket.....	34
Tabell 2.13	Anslagsutveckling 1.2 Ersättningar och boendekostnader	35
Tabell 2.14	Härledning av anslagsnivån 2017-2020 för 1:2 Ersättningar och boendekostnader.....	35
Tabell 2.15	Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder.....	36
Tabell 2.16	Härledning av utgiftsnivån 2017-2020 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder.....	36
Tabell 2.17	Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål.....	37
Tabell 2.18	Härledning av utgiftsnivån 2017-2020 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål.....	37
Tabell 2.19	Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål.....	37
Tabell 2.20	Härledning av utgiftsnivån 2017-2020 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	38
Tabell 2.21	Anslagsutveckling 1.6 Offentliga biträde i utlänningsärenden.....	38
Tabell 2.22	Härledning av utgiftsnivån 2017-2020 för Offentliga biträde i utlänningsärenden.....	39
Tabell 2.23	Anslagsutveckling 1.7 Utresor för avvisade och utvisade	39
Tabell 2.24	Härledning av utgiftsnivån 2017-2020 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade.....	39
Tabell 2.25	Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar.....	40
Tabell 2.26	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar.....	41
Tabell 2.27	Härledning av utgiftsnivån 2017-2020 för Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar.....	41

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Antal flyktingar och migranter som anlänt via båt till Europa via Medelhavet (centrala och östra Medelhavsrutten).....	12
Diagram 2.2	Antal asylsökande till Sverige 1990-2015.....	12
Diagram 2.3	Asylsökande 2010-2015 fördelat på de fem största grupperna	12
Diagram 2.4	Ensamkommande barn 2000-2015	13
Diagram 2.5	Variation i vistelsetiderna 2011-2015, genomsnittlig vistelsetid	16
Diagram 2.6	Avgjorda förstagångsansökningar om arbetstillstånd för arbetstagare 2015, handläggningstid i månader	18
Diagram 2.7	Asylsökande och årsarbetskrafter 2010-2015.....	20
Diagram 2.8	Utgiftsutveckling utgiftsområde 8 Migration 2004-2015, prognos 2016-2020	23
Diagram 2.9	Utgifter på anslag 1:2 och genomsnittligt antal inskrivna fördelat på boendeform 2010-2015. Inskrivna ensamkommande barn och unga (BUV) särredovisas.....	24
Diagram 2.10	Fördelning av utgifter på anslag 1:2 2015	25

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 8 *Migration* enligt tabell 1.1. åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.
2. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Migrationsverket 5 904 447
1:2	Ersättningar och bostadskostnader 23 728 000
1:3	Migrationspolitiska åtgärder 741 547
1:4	Domstolsprövning i utlänningsmål 1 042 723
1:5	Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål 255 800
1:6	Offentligt biträde i utlänningsärenden 396 150
1:7	Utresor för avvisade och utvisade 356 202
1:8	Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar 155 450
Summa	32 580 319

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

	Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
Anslag 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	303 400	2018-2023
Varav	115 000	2018
Varav	114 000	2019
Varav	74 400	2020-2023
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	303 400	

2 Utgiftsområde 8 Migration

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som rör utlänningars rätt att resa in i och vistas i Sverige samt frågor som rör mottagande av asylsökande.

Migrationsverket är förvaltningsmyndighet för frågor som rör uppehållstillstånd, arbetstillstånd, mottagandet av asylsökande, självmant återvändande, medborgarskap och återvandring. Inom utgiftsområdet finansieras Migrationsverkets förvaltningsutgifter, utgifter för

ersättningar och bostadskostnader, utgifter för kvinnor och män som ska vidarebosättas, utgifter för offentliga biträden samt EU-fonder inom området. Vidare finansieras verksamheten vid migrationsdomstolarna, Migrationsöverdomstolen och Kriminalvårdens utgifter för utresor för avvisade och utvisade.

Inom utgiftsområdet ryms även deltagande i EU-samarbete och annat internationellt samarbete.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 8

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Migrationsverket	4 719	6 883	6 362	5 904	5 157	4 493	4 185
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	12 405	34 874	34 200	23 728	7 103	5 283	4 239
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	416	427	427	742	1 094	1 121	1 152
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	548	562	588	1 043	1 096	831	813
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	99	161	143	256	324	235	225
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	254	434	449	396	305	305	305
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	237	335	304	356	347	340	331
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	47	186	57	155	155	155	155
Totalt för utgiftsområde 08 Migration	18 725	43 863	42 530	32 580	15 582	12 764	11 406

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017-2020. Utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

Anvisat 2016 ¹	19 420	19 420	19 420	19 420
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	73	173	285	407
Beslut	3 767	-4 940	-2 211	-2 244
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	4	9	17	28
Volym	9 359	962	-4 703	-6 160
Överföring till/från andra utgifts- områden	-42	-43	-44	-45
Övrigt			0	0
Ny ramnivå	32 580	15 582	12 764	11 406

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet.2015/2016:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018-2020 är preliminär.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	21 821
Verksamhetsutgifter ²	10 681
Investeringar ³	78
Summa ramnivå	32 580

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2 Målet för utgiftsområdet

Målet som riksdagen har fastslagit för utgiftsområdet är att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklings effekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet (prop. 2009/10:1, utg.omr. 08, bet. 2009/10: SfU2, rskr. 2009/10:132).

2.3 Resultatredovisning

Flera myndigheter delar ansvaret för den verksamhet inom migrationsområdet som ska leda till att det migrationspolitiska målet uppnås. Migrationsverket är förvaltningsmyndighet för frågor som rör bl.a. uppehållstillstånd, arbetstillstånd, mottagande av asylsökande och återvändande. Vid sidan av dessa uppgifter har Migrationsverket också ett särskilt ansvar för att utgiftsområdets mål ska uppnås. Det innebär att Migrationsverket ska vara drivande i samarbetet mellan myndigheterna när det gäller att upprätthålla en effektiv verksamhet med god rättslig kvalitet och som säkerställer god service till de sökande och andra intressenter. Det gäller inte minst målet om att vistelsetiden i mottagandet ska vara så kort som möjligt. Polismyndigheten och Kriminalvården ansvarar för att verkställa beslut om avvisning eller utvisning med tvång, migrationsdomstolarna överprövar Migrationsverkets beslut i de fall den sökande överklagar och Arbetsförmedlingen ansvarar för att bosätta merparten av de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd och som har behov av hjälp med bosättning. Utlandsmyndigheterna handlägger migrationsärenden och biträder Migrationsverket och Polismyndigheten i ärenden enligt utlänningslagstiftningen. För verksamhet som syftar till att tillvarata och beakta migrationens utvecklings effekter ansvarar i huvudsak Regeringskansliet.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En förutsättning för att nå målet om en långsiktig hållbar migrationspolitik är att verksamheten har och kan upprätthålla en förmåga att hantera antalet sökande på ett effektivt sätt, att beslutsfattandet håller en hög rättslig kvalitet samt att servicen och tillgängligheten är god. Regeringens bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet bygger därför på hur verksamheten uppfyller dessa krav.

Som grund för bedömning av effektivitet används i huvudsak följande indikatorer:

- vistelsetiden i mottagandet,
- handläggningstider för övriga avgjorda ansökningar om tillstånd, och
- kostnad per avgjort ärende och avgjorda ärenden per årsarbetare inom olika ärendeslag.

Regeringens bedömning av servicenivån och rättslig kvalitet grundas i huvudsak på information från myndigheterna inom utgiftsområdet men även på rapporter eller granskningsmaterial från t.ex. Riksrevisionen och Statskontoret.

Omvärlden och andra faktorer som påverkar resultatet

Verksamheten och resultaten inom utgiftsområdet påverkas både av myndigheternas insatser och av omvärldsfaktorer som många gånger skiftar på ett sätt som är svårt att förutse. Det kan t.ex. resultera i förändringar av antalet asylsökande eller förändringar när det gäller vilka länder eller regioner de sökande kommer ifrån. Detta förhållande medför höga krav på myndigheternas anpassningsförmåga. Myndigheterna påverkar också varandras resultat i stor utsträckning. Till exempel påverkas antalet avvísningar och utvisningar som ska verkställas av Polismyndigheten både av Migrationsverkets och av domstolarnas arbete i ett tidigare led. När resultaten inom utgiftsområdet redovisas är det därför viktigt att så långt som möjligt redovisa vilka resultat som uppnåtts till följd av enskilda myndigheters arbete, myndigheterna gemensamt samt vilka resultat som beror på effekter av förändrade faktorer i omvärlden.

Bedömningar inför och förändrade förutsättningar under budgetåret 2015

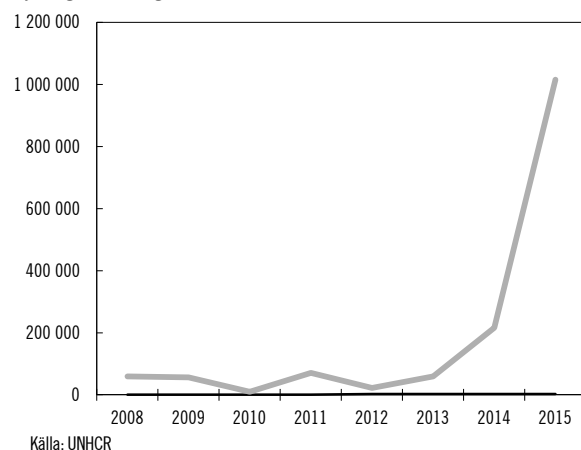
Under de senaste åren har konflikten i Syrien, ökad oro i Mellanöstern samt på Afrikas horn varit den främsta drivkraften till att allt fler människor söker asyl inom EU. Fram till 2014 reste flertalet av de asylsökande över den centrala Medelhavsrutten från Nordafrikas kust till Italien. Ett sönderfallande Libyen utan fungerande statsbildning bidrog till en ökad möjlighet för flyktingsmugglare att agera.

Från och med juni 2015 valde allt fler människor, främst syrier, afghaner och irakier, den östra Medelhavsrutten för att sedan ta sig vidare genom västra Balkan mot norra Europa. Denna migrantrutt ökade särskilt i omfattning under juli-oktober med en högsta notering under oktober då knappt 211 200 flyktingar och migranter anlände till Grekland. Den stora ökningen skedde bl.a. till följd av goda väderförhållanden på Medelhavet och att bevakningen av den yttre Schengengränsen i stort sett upphörde att fungera vilket ledde till att priset för båtresorna mellan Turkiet och Grekland minskade avsevärt.

Under november minskade antalet asylsökande till EU till följd av försämrade väderförhållanden på Medelhavet och det förstärktes ytterligare av att Turkiet i början av december skärpte gränsbevakningen längs sjö- och landgränserna mot Grekland. Sannolikt påverkades antalet asylsökande till Europa också av att fler länder i Europa införde gräns- och id-kontroller.

Diagram 2.1 Antal flyktingar och migranter som anlät via båt till Europa via Medelhavet (centrala och östra Medelhavsrutten)

Flyktingar och migranter

Historisk ökning av antalet asylsökande

Antalet personer som sökte asyl inom EU och Sverige under 2015 kom att överträffa alla prognoser. Totalt registrerades 1 255 600 personer som asylsökande inom EU¹. Detta ska jämföras med 2014 då cirka 563 000 personer sökte asyl.

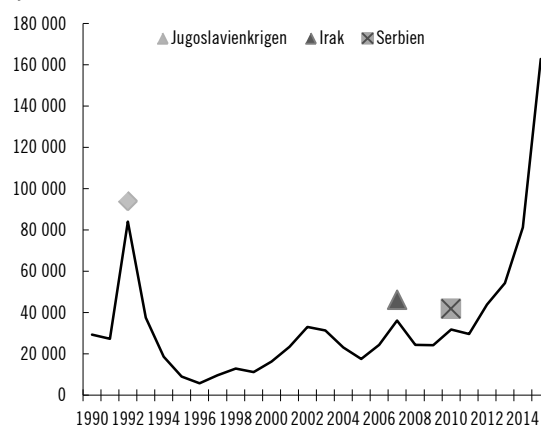
Likt tidigare år var mottagandet av asylsökande mycket ojämnt fördelat mellan EU:s medlemsländer. Det största antalet asylsökande registrerades i Tyskland, Ungern, Sverige och Österrike. Närmare 70 procent av det totala antalet asylsökande kom till dessa länder.² Sverige var det land som med hänsyn taget till folkmängd tog emot flest asylsökande. Sveriges och Tysklands asyl- och mottagningssystem bidrog sannolikt till att ett stort antal människor på flykt sökte sig till dessa länder. I Sverige finns också sedan tidigare en stor syrisk och irakisk diaspora.

Antalet asylsökande i Sverige under 2015 uppgick till nästan 163 000 varav 134 000 sökte asyl under andra halvåret. Av de 163 000 personer som sökte asyl var 29 000 kvinnor, 63 500 män, 19 000 flickor och 51 500 pojkar. Det kan jämföras med 48 000 som utgiftsområdet dimensionerades för i budgetpropositionen för 2015. Aldrig tidigare har så många asylsökande kommit till Sverige under ett enda år. I jämförelse kom 84 000 asylsökande 1992, främst

till följd av konflikten i forna Jugoslavien. Under 2013 och 2014 sökte 54 000 respektive 81 000 asyl i Sverige. Se diagram nedan.

Diagram 2.2 Antal asylsökande till Sverige 1990-2015

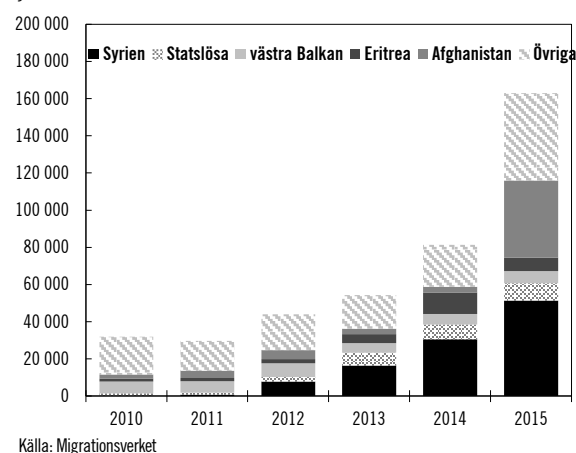
Asylsökande

Likt tidigare år var den största gruppen som sökte asyl i Sverige från Syrien. Antalet asylsökande från Afghanistan ökade med över 1 000 procent och från Irak med cirka 700 procent jämfört med 2014 medan andelen asylsökande från Eritrea minskade.

Diagram 2.3 Asylsökande 2010-2015 fördelat på de fem största grupperna

Asylsökande

Kraftig ökning av antalet asylsökande ensamkommande barn

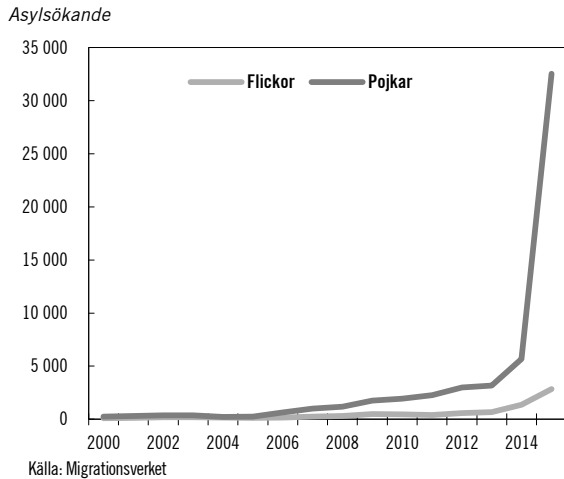
Under 2015 sökte sammanlagt 35 369 ensamkommande barn asyl i Sverige, varav 2 847 flickor och 32 522 pojkar. Sverige tog emot omkring ca 40 procent av alla asylsökande

¹ Eurostat 44/2016

² Eurostat 44/2016

ensamkommande barn i EU under året³. Migrationsverket prognostiserade i juli 2014 att cirka 6 500 ensamkommande barn skulle söka asyl i Sverige under 2015, vilket var det antagande anslaget dimensionerades för i budgetpropositionen för 2015.

Diagram 2.4 Ensamkommande barn 2000-2015

Den absolut största ökningen utgjordes av ensamkommande barn med afghanskt ursprung som ökade från 1 547 barn under 2014 till 22 009 under 2015.

Flickor utgjorde endast tre procent av de asylsökande ensamkommande barnen från Afghanistan medan andra numerärt stora sändarländer som Syrien, Somalia och Eritrea hade en andel flickor mellan 16-25 procent.

Partiövergripande överenskommelse om insatser med anledning av flyktingsituationen

Under hösten, då som mest 7 000–10 000 personer i veckan sökte asyl, var påfrestningarna på Migrationsverkets mottagnings- och handläggningskapacitet mycket stora. Myndigheten prioriterade att ta emot ansökningar, ordna boende samt utbetala dagersättning. Detta påverkade även arbetsbelastningen för andra centrala samhällsfunktioner såsom t.ex. Polismyndigheten och socialtjänsten.

Regeringen, Moderata samlingspartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna enades den 23 oktober 2015 om att det behövdes ett stort antal insatser i syfte att skapa ordning och reda i mottagandet, en bättre

etablering och att dämpa kostnadsökningarna. Arbetet med att implementera överenskommelsen kommer att fortsätta.

I början av oktober 2015 meddelade Migrationsverket att boendesituationen var akut och att boende för asylsökande inte längre kunde garanteras. Vidare förordade Migrationsverket ett återinförande av inre gränskontroller. Den 24 november 2015 presenterade regeringen ytterligare åtgärder för att begränsa möjligheterna att få uppehållstillstånd i Sverige genom att temporärt anpassa asyreglerna till miniminivån i EU och internationella konventioner som bl.a. innebär tidsbegränsade uppehållstillstånd och begränsad rätt till anhöriginvandring. Samtidigt skulle kapaciteten i mottagandet och etableringen förbättras.

Förstärkt myndighetssamordning och tillfällig gränskontroll

I oktober 2015 beslutade regeringen om uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) att på nationell nivå samordna ansvariga aktörers hantering av flyktingsituationen. Sverige återinförde tillfälligt inre gränskontroll den 12 november 2015 i syfte att öka kontrollen över personer som reser in i landet eftersom regeringen bedömde att situationen skulle innebära akuta utmaningar för viktiga funktioner i samhället. Regeringens bedömning byggde på analyser gjorda av Polismyndigheten, MSB och Migrationsverket. Vidare aviserade regeringen den 9 december 2015 att tillfälliga id-kontroller skulle införas under januari 2016. Tillfälliga id-kontroller vid vissa inresor från Tyskland och Danmark infördes den 4 januari 2016.

Vidtagna åtgärder för att förstärka mottagandet och boendekapaciteten

Migrationsverket vidtog en rad åtgärder för att under hösten hantera den uppkomna situationen. Myndigheten anskaffade bl.a. nya typer av tillfälliga boenden, beredskapsplatser och evakueringsboenden samt förtätade boenden för att göra plats för fler. Migrationsverket sänkte dessutom kraven på upphandlade boenden.

Med undantag för ett fåtal nätter klarade Migrationsverket tillsammans med bistånd från Sveriges kommuner av uppgiften att ordna boende åt alla asylsökande som behövde det. Under perioden prioriterades ensamkommande barn och barn i familj.

³ Eurostat 87/2016

För att underlätta för Migrationsverket att klara uppdraget att ordna boende åt asylsökande vidtog regeringen en rad åtgärder. För att ge ett mer omedelbart stöd till Migrationsverket gav regeringen i oktober 2015 länsstyrelserna i uppdrag att inventera förekomsten av befintliga platser för tillfälliga asylboenden (Ju2015/07537/SIM) och uppdrog åt MSB att bistå Migrationsverket i arbetet med att uppföra och förvalta tillfälliga asylboenden (Ju2015/07558/SSK). Vissa förändringar i plan- och byggförordningen (2011:338) beslutades även. Regeringen beslutade också om en lagrådsremiss som syftade till att underlätta skyndsamma upphandlingar.

För att på sikt kunna skapa ett mer robust och flexibelt system för mottagande och bosättning av asylsökande och nyanlända tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att se över hela mottagningssystemet (Dir 2015:107).

Effekter av åtgärder

Hur många asylsökande som kommer till Sverige styrs av en mängd faktorer. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att minska antalet asylsökande. De åtgärder som regeringen har vidtagit, däribland tillfälliga id- och gränskontroller och att tillfälligt anpassa regelverket till miniminivån enligt EU-rätten och internationella konventioner, har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att betydligt färre personer har sökt asyl i Sverige hittills i år jämfört med samma period föregående år. Regeringen följer noga utvecklingen tillsammans med berörda myndigheter.

Effektivitet – vistelsetider och handläggningstider

Sammanfattning

- Vistelsetiden minskade för personer med uppenbart ogrundade asylansökningar.
- Vistelsetiden för övriga kategorier ökade.
- Handläggningstiderna fortsatte att öka inom flertalet ärendekategorier vilket fick stor effekt på vistelsetiderna.

Den sammanlagda vistelsetiden i mottagandet har en direkt påverkan på statens utgifter. Vidare påverkar vistelsetiden även den asylsökande och

dennes förutsättningar att kunna etablera sig i Sverige eller återvända till sitt hemland.

En av Migrationsverkets uppgifter är att verka för så korta vistelsetider som möjligt. Detta förutsätter i sin tur dels en effektiv handläggning av asylansökningar, dels ett effektivt samarbete med andra myndigheter. Vistelsetidens längd påverkas även av flera andra myndigheters arbete, bl.a. domstolarna, Polismyndigheten, Kriminalvården och Arbetsförmedlingen.

Nedan beskrivs översiktligt bifallsandelar, handläggningstider och andra ledtider i asylprocessen för att förstå vilka förutsättningarna var för att minska vistelsetiderna. Därefter redovisas resultatet avseende vistelsetid för personer som lämnade Migrationsverkets mottagande under 2015.

Stora variationer i vistelsetid och handläggningstid mellan olika typer av ärenden

Eftersom sammansättningen av sökande förändras över tid, är förändringen av vistelsetiden inom en given kategori av asylärenden ofta en bättre indikator på en effektiv verksamhet än genomsnittet för samtliga ärenden. Därför är redovisningen av vistelsetid i kommande avsnitt indelad i följande kategorier:

- Beviljade asylansökningar
- Asylansökningar från ensamkommande barn
- Asylansökningar med beslut om överföring enligt Dublinförordningen
- Uppenbart ogrundade asylansökningar
- Övriga avslagna asylansökningar.

Motsvarande uppdelning görs för redovisning av handläggningstid för arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden.

Skillnader i handläggningstider och i förekommande fall vistelsetider förekommer inte bara mellan utan även inom ärendekategorier. Variationerna kan både förklaras av interna faktorer såsom myndigheternas prioriteringar och åtgärder och externa faktorer såsom sammansättningen av sökande, variation i antal sökande under året etc. Kön är dock inte en bakomliggande faktor till dessa variationer, eftersom det inte föreligger någon större skillnad mellan män och kvinnor vad gäller handläggningstid.

Marginellt lägre bifallsandel för asylansökningar jämfört med föregående år

Andelen personer som fick bifall på sin asylansökan minskade från 58 procent under 2014 till 55 procent under 2015. Att den blev något lägre än prognostiserat trots att ökningen av sökande 2015 i första hand bestod av grupper som i relativt hög uträkning beviljas uppehållstillstånd beror i första hand på att Migrationsverket prioriterade uppenbart ogrundade ärenden samt ärenden som handläggs enligt Dublinförordningen vid brist på prövningskapacitet. Jämfört med ett antal år tillbaka är bifallsandelen betydligt högre.

Män står för en majoritet av de inkomna asylansökningarna och får i större utsträckning än kvinnor avslag på asylansökningar. Andelen bifall för kvinnor var 59 procent under 2015 och 54 procent för män. Motsvarande andelar under år 2014 var 60 procent för kvinnor och 57 procent för män. Detta förhållande gäller dock endast om personer som överförs till en annan medlemsstat enligt Dublinförordningen inkluderas. Det beror på att män är överrepresenterade i avgjorda Dublinärenden och att dessa ingår i avslagsbesluten. Om dessa exkluderas blir skillnaden mindre samtidigt som andelen bifall blir högre för män än för kvinnor. Utan Dublinbesluten var bifallsfrekvensen 78 procent för män och 76 procent för kvinnor.

Vad gäller ensamkommande barn var bifallsfrekvensen 66 procent under 2015.

Tabell 2.4 Bifallsfrekvens för avgjorda asylansökningar

Procent

	2012	2013	2014	2015
Bifallsfrekvens av totalt avgjorda asylärende	44 %	54 %	59 %	55 %
Bifallsfrekvens av totalt avgjorda asylärende rörande ensamkommande barn	65 %	67 %	75 %	66 %

Källa: Migrationsverket

Genomsnittliga handläggningstider och övriga ledtider har ökat

Under flera år har, med något undantag, handläggningstider och andra ledtider inom asylprocessen successivt ökat.

En viktig förklaring till att handläggningstiderna i första instans har ökat är att Migrationsverket inte har ökat antalet årsarbetare inom asylprövningen i samma takt som antalet asylsökande har ökat. Dessutom har nyrekryteringen bidragit till att försämra

produktiviteten. Trots det avgjorde Migrationsverket under 2015 ca 59 000 asylärenden, det största antalet någonsin.

Den genomsnittliga handläggningstiden från ansökan till beslut för förstagångsärende ökade från 142 dagar under 2014 till 229 dagar under 2015. Tiden från utredning till beslut har ökat något, men den största delen av ökningen har skett när det gäller tiden från ansökan till utredning som gått från 78 dagar 2014 till 152 dagar under 2015. Vid utgången av 2015 väntade 154 000 på beslut i första instans. Handläggningstiderna väntas öka ytterligare innan det vänder.

Under 2015 togs drygt 32 000 personer från Migrationsverkets mottagningssystem emot i någon av landets kommuner, vilket är i stort sett samma antal som 2014 och en kraftig ökning jämfört med tidigare år. Den genomsnittliga tiden från beslut om uppehållstillstånd till kommunplacering ökade till 193 dagar under 2015 jämfört med 173 dagar 2014. Under 2015 begärde drygt 15 400 personer hjälp med bosättning av Arbetsförmedlingen och drygt 6 600 personer från anläggningsboende anvisades plats i en kommun. Sammanlagt 13 200 personer valde att avbryta sitt bosättningsärende.

Andelen som valde att bosätta sig på egen hand under 2015 var detsamma som under 2014, knappt 80 procent. Orsaken till avbrott och självbosättning är i första hand långa väntetider på anvisning samt skillnaden i ekonomisk ersättning mellan de kommunmottagna och de som är inskrivna i Migrationsverkets mottagande.

Den genomsnittliga tiden från beslut om uppehållstillstånd till kommunplacering för den som ordnat boende på egen hand var 99 dagar under 2015 vilket är samma nivå som under 2014. Det innebär att trenden från föregående år med varierande vistelsetid i Migrationsverkets mottagningssystem beroende på den sökandes boendeform fortsätter. Ökningen för personer i anläggningsboende beror på att det tagit längre tid att få placering i en kommun.

Till följd av att andelen bifall till asylansökningar har ökat under tidigare år har antalet inkomna mål till migrationsdomstolarna inte ökat i någon nämnvärd utsträckning, trots det ökande antalet asylsökande. Antalet inkomna mål har varit relativt konstant under ett antal år.

Tiden från lagakraftvunnet beslut om avlägsnande till utresa minskade något i jämförelse med föregående två år, från ca 130 dagar 2013 och 2014 till 118 dagar 2015.

Det ökade självmana återvändandet, 10 600 personer jämfört med ca 8 000 året innan, och de minskade handläggningstiderna i återvändande-arbetet förklaras delvis av ett ökat antal asylsökande från västra Balkan, en grupp med jämförelsevis korta vistelsetider, och en hög andel självmant återvändande. Särskilda insatser för att denna grupp snabbare skulle kunna

återvända vidtogs också under året och bidrog till utvecklingen. Bland annat chartrades plan till Albanien och Kosovo vid ett antal tillfällen. Vidare var det ett högre antal samt procentuell andel personer som återtog sina asylansökningar under 2015, totalt nästan 4 000 personer (2,5 procent) jämfört med 1 600 (2 procent) året innan.

Tiderna för återvändande ökade avseende ensamkommande barn. Det gäller även överföring enligt Dublinförordningen.

Tabell 2.5 Genomsnittlig handläggningstid och ledtider i dagar 2011-2015

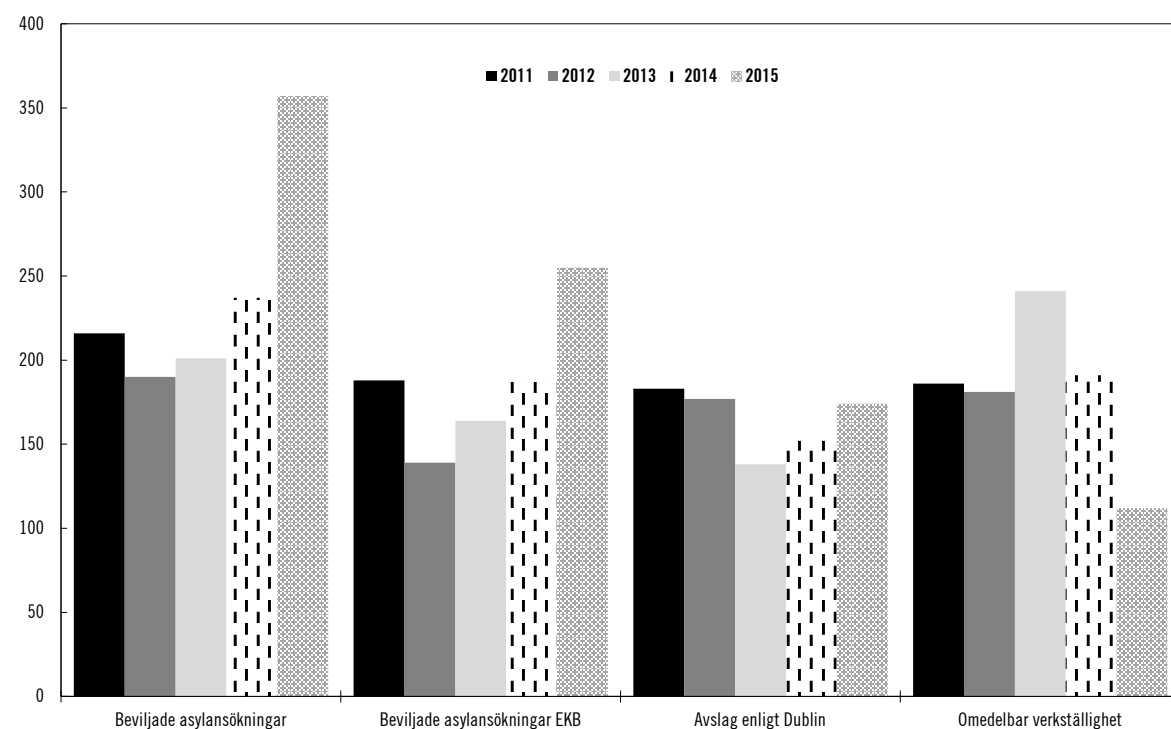
Dagar

	2011	2012	2013	2014	2015
Avgjorda asylansökningar	149	108	122	142	229
Bifall	160	108	118	145	292
Ensamkommande barn	144	98	120	143	195
Avslag/överföring enligt Dublinförordningen	60	55	41	71	87
Avvisning med omedelbar verkställighet	-	47	39	32	32
Övriga avslag	162	125	177	150	181
Handläggningstid migrationsdomstol	177	141	123	138	108
Tid från beslut om uppehållstillstånd till bosättning i kommun (Anläggningsboende)	116	124	159	173	193
Tid från beslut om uppehållstillstånd till bosättning i kommun (Eget boende)	-	-	72	99	99

Källa: Migrationsverket

Diagram 2.5 Variation i vistelsetiderna 2011-2015, genomsnittlig vistelsetid

Dagar

Källa: Migrationsverket

Vistelsetiden för personer vars asylansökan beviljades ökade

Vistelsetiden för personer som beviljades uppehållstillstånd av Migrationsverket och som lämnade mottagandet genom bosättning i en kommun 2015 ökade markant. Se diagram 2.5 ovan. Totalt ökade den med 120 dagar till 357 dagar. Ökningen skedde från en redan relativt hög nivå och följer en ökande trend. Detta förklaras av redan nämnda faktorer såsom ökade handläggningstider för utredning och kommunplacering samt väntetiden från ansökan till utredning.

Antalet personer med beviljade uppehållstillstånd i mottagningssystemet vid slutet av 2015 var cirka 13 900, en ökning med cirka 1 500 personer i jämförelse med 2014. Av de 13 900 bodde 10 700 i anläggningsboende, medan 2 700 bodde i eget boende. Motsvarande siffror vid utgången av 2014 var 10 200 respektive 2 000.

Vistelsetiden för ensamkommande barn som ansökt om asyl ökade

Ensamkommande barn anvisas till en kommun som asylsökande och bosätts som regel i kommunen när uppehållstillstånd beviljas. Då flertalet beviljas uppehållstillstånd i första instans består den totala vistelsetiden för ensamkommande barn i huvudsak av Migrationsverkets handläggningstid.

Den genomsnittliga tiden från ansökan till beslut av Migrationsverket avseende denna kategori fortsatte att öka under 2015 jämfört med tidigare år främst till följd av att personal som arbetade med ensamkommandebarnärenden fick ägna tid åt att registrera asylansökningar och administrera ärenden.

Vistelsetiden för personer med beslut om överföring enligt Dublinförordningen ökade

Den totala genomsnittliga vistelsetiden för personer som överfördes enligt Dublinförordningen ökade med 22 dagar under 2015 jämfört med tidigare år. Ledtiderna ökade då resurser togs i anspråk för att hantera registrering av ensamkommande barn och administration av den ökade mängden av öppna ansökningar. Vidare ökade tiden från Migrationsverkets avslagsbeslut till återvändande, främst till följd av ändrat regelverk som innebär en möjlighet att stanna i landet i avvaktan på att domstolen avgjort målet.

Vistelsetiden för personer med uppenbart ogrundade asylansökningar minskade

Den totala vistelsetiden för personer som har återvänt efter beslut om avlägsnande med omedelbar verkställighet har fortsatt att sjunka under 2015, från 191 dagar 2014 till 112 dagar 2015. Anledningen är att Migrationsverket i ett tidigt skede har sorterat ut dessa ärenden och prioriterat dem i både utrednings- och beslutshänseende.

Vistelsetiden för övriga personer vars asylansökan avslogs ökade något

Den genomsnittliga vistelsetiden för personer som lämnat mottagandet efter ett lagakraftvunnet beslut i domstol har legat relativt stabilt på drygt 700 dagar de senaste åren. Under 2015 ökade vistelsetiden till 731 dagar, att jämföra med 725 dagar under 2014.

Den variation som finns kan delvis förklaras av huruvida personen återvänt med tvång, vilket innebär en längre vistelsetid, eller om personen återvänt självmant.

Tiden från ansökan till beslut i första instans ökade med 31 dagar medan den genomsnittliga tiden från beslut i migrationsdomstol till utresa under 2015 var 170 dagar för de som återvände självmant, och 458 dagar för personer som återvände med tvång.

Effektivitet – handläggningstider för övriga ärendeslag

Sammanfattning

- Handläggningstiderna fortsatte att öka inom samtliga kategorier
- Antalet inkomna och avgjorda anknytningsärenden minskade under året
- Antalet inkomna och avgjorda arbetsmarknadsärenden ökade

Tabell 2.6 Prövning av tillståndsärenden

Första ansökan samt förlängningar

	2013	2014	2015
Inkomna anknyningsärenden	66 174	76 285	69 965
Inkomna arbetsmarknadsärenden	56 703	52 525	58 721
Inkomna studerandeärenden	19 404	20 689	20 372
Avgjorda anknyningsärenden	59 077	62 345	57 421
Avgjorda arbetsmarknadsärenden	53 022	51 813	54 322
Avgjorda studerandeärenden	18 882	20 847	19 370

Källa: Migrationsverket

Handläggningstiden för anknyningsärenden ökade

Mellan 2014 och 2015 minskade såväl antalet inkomna som avgjorda förstagångsansökningar om uppehållstillstånd på grund av anknytning till bosatta i Sverige. Kvinnor står för en majoritet av de ansökningar som baseras på anknytning. Kvinnor får också i större utsträckning än män sina anknyningsansökningar beviljade. Av samtliga ansökningar som avgjordes på grund av anknytning 2015 avsåg 57 procent kvinnor och 43 procent män. Jämfört med 2014 ökade andelen kvinnor som beviljades uppehållstillstånd med anledning av anknytning marginellt. Den kraftiga ökningen av antalet asylsökande hann inte få någon inverkan på antalet inkomna anknyningsansökningar under år 2015.

Handläggningstiderna från ansökan till beslut för förstagångsansökningar i anknyningsärenden fortsatte att öka och uppgick upp till 314 dagar 2015, från ett genomsnitt på 244 dagar 2014. Orsaken till de förlängda handläggningstiderna är att Migrationsverkets prövningskapacitet inte motsvarade behovet eftersom personalen deltog i registrering och mottagande av nya asylsökande samtidigt som de öppna ärendena blev allt äldre. När dessa prioriterades förlängdes den genomsnittliga handläggningstiden. Ytterligare en anledning är att det elektroniska handläggarestödet ännu inte gett de effekter som tidigare beräknats i form av högre produktivitet och service. Att personalrörligheten inom Migrationsverket är relativt hög bidrar också till att produktiviteten inte förbättras.

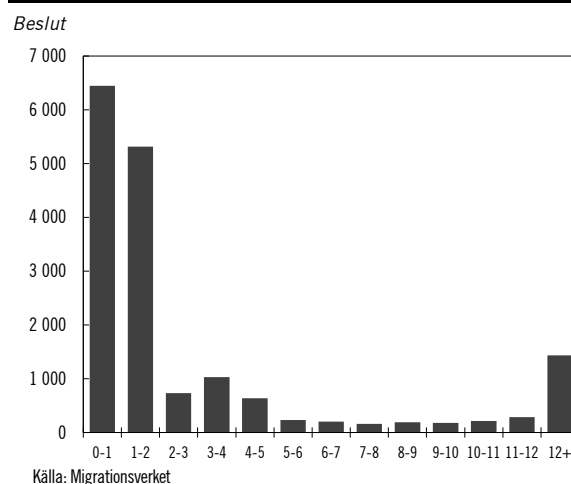
Handläggningstiden för arbetsmarknadsärenden ökade

Antalet inkomna och avgjorda arbetsmarknadsärenden ökade under år 2015. Samtidigt har antalet öppna arbetsmarknadsärenden ökat från

ca 19 600 år 2014 till ca 24 000 år 2015. Anledningarna till det är flera. Bl.a. inkom ett större antal ansökningar än vad Migrationsverket prognostiserat, dessutom har äldre och mer tidskrävande ärenden har prioriterats och mot slutet av året lånades personal ut till asylverksamheten. Av samtliga inkomna ansökningar år 2015 avsåg 60 procent män och 40 procent kvinnor, vilket var samma fördelning som under år 2014.

Den totala genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsansökningar ökade från 103 dagar under 2014 till 126 dagar under 2015. För förlängningsärenden har den genomsnittliga handläggningstiden ökat från 135 dagar 2014 till 183 dagar 2015.

Handläggningstiden för olika kategorier av arbetsmarknadsärenden varierar kraftigt. Vissa ansökningar tenderar att vara mer arbetskrävande och tar längre tid att handlägga. Det gäller bl.a. ansökningar om uppehållstillstånd för arbetstagare som har särskilda utredningskrav, t.ex. inom städbranschen och byggbranschen. Den genomsnittliga handläggningstiden avseende ärenden från branscher med särskilda utredningskrav har fortsatt att öka.

Diagram 2.6 Avgjorda förstagångsansökningar om arbetstillstånd för arbetstagare 2015, handläggningstid i månader**Tabell 2.7 Genomsnittlig handläggningstid arbetstillstånd**

Dagar	2012	2013	2014	2015
Förstagångsansökningar	91	98	103	126

Källa: Migrationsverket

De ärendekategorier som brukar ha kortast handläggningstider, bland annat arbetstagare hos certifierade arbetsgivare, artister och idrotts-

utövare, har även under 2015 haft korta men ökande handläggningstider. Handläggningstider för dessa kategorier av ärenden låg 2015 inom intervallet 17–34 dagar, i jämförelse med 11–29 dagar 2014. Under 2015 handlades ca 59 procent av arbetsmarknadsansökningarna elektroniskt, vilket var en minskning förhållande till år 2014 då motsvarande andel var 64 procent.

Handläggningstiden för studerandeärenden ökade

Den genomsnittliga handläggningstiden för ansökningar om uppehållstillstånd för studerande var 52 dagar under år 2015, en ökning med fem dagar i jämförelse med år 2014.

I studerandeärenden är det vanligast med ansökningar från män medan kvinnors ansökningar sett över tid beviljats i något högre utsträckning än män. År 2015 var 54 procent av de sökande män och 46 procent kvinnor.

Studerandeärenden är det ärendeslag där de elektroniska ansökningarna är vanligast. Under 2015 uppgick andelen webbansökningar för denna ärendekategori till 87 procent, vilket var en ökning från år 2014 då andelen var 75 procent.

Effektivitet - produktivitet och styckkostnader

Sammanfattning

- Produktiviteten minskade inom samtliga kategorier/ärendeslag
- Antalet årsarbetskrafter på Migrationsverket fortsatte att öka, i första hand inom mottagandet men även inom prövningsverksamheten
- Styckkostnaderna inom samtliga kategorier/ärendeslag ökade

Myndigheternas produktivitet och styckkostnader kan ge en fingervisning om hur väl myndigheterna använt tillgängliga resurser. En utmaning är att dessa indikatorer även påverkas av en rad andra faktorer som behöver beaktas vid en bedömning.

Produktiviteten minskade och styckkostnaderna ökade inom asylprövningen

Migrationsverket har totalt sett avgjort fler asylansökningar under år 2015 jämfört med 2014, ca 58 800 jämfört med ca 53 500, men produktiviteten i asylprövningen, mätt som

avgjorda asylansökningar per årsarbetare, har minskat jämfört med tidigare år. Prognosen inför 2015 var att betydligt fler ärenden skulle avgöras, närmare 76 000.

Tabell 2.8 Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013-2015

	2013	2014	2015
Avgjorda asylansökningar per årsarbetskraft	57	49	40
Kostnad per avgjord asylansökan (kr) anslag 1:1 Migrationsverket	16 543	19 711	24 643

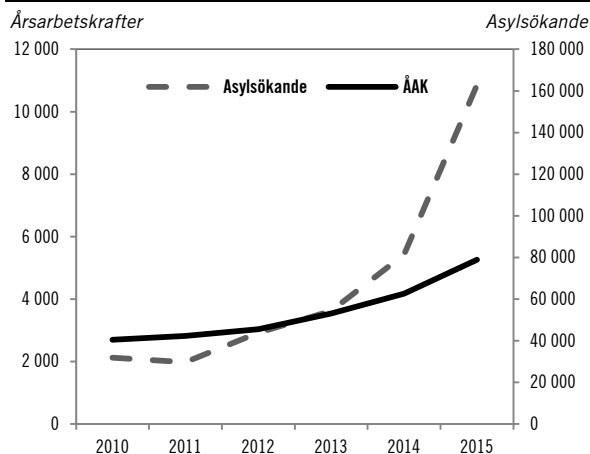
Källa: Migrationsverket

En förklaring till den minskade produktiviteten, dvs. antalet avgjorda ärenden per årsarbetskraft, var den kraftiga ökningen av antalet asylsökande under hösten 2015 då mottagning och registrering av ansökningar prioriterades. Myndigheten omfördelade under denna tid handläggaresurser från asylprövningen till mottagning och registrering. Den stora ökningen av asylansökningar från ensamkommande barn bidrog även till att antalet utredningskrävande ärenden ökade under senare delen av året. Vid utgången av 2015 var antalet öppna asylärenden 154 108, motsvarande antal vid utgången av 2014 var ca 48 000.

Antalet avgjorda uppenbart ogrundade ansökningar, ett relativt okomplicerat ärendeslag, ökade under 2015 till mer än det dubbla, cirka 4 200 från 1 800 under 2014. Migrationsverket har prioriterat dessa ärenden under 2015, även under hösten vilket har bidragit till en ökad produktivitet och minskade styckkostnader inom denna ärendekategori.

Den främsta förklaringen till den minskade produktiviteten i övriga ärendeslag står att finna i den omfattande rekrytering av nya medarbetare som Migrationsverket genomförde under 2015 och 2014 samt brist på beslutfattare.

Diagrammet nedan visar på den ökning av personal som har skett inom hela Migrationsverket sedan 2010, inte enbart inom prövningsverksamheten. Myndigheten har inte haft möjlighet att anställa prövningspersonal i samma takt som antalet asylsökande har ökat. Det har lett till ökade vistelsetider och ett ökat antal inskrivna i Migrationsverkets mottagnings-system. Majoriteten av de nyanställda har därför behövt anställas inom mottagandet.

Diagram 2.7 Asylsökande och årsarbetskrafter 2010-2015

Källa: Migrationsverket

Det tar tid innan ny personal uppnår full produktivitet samtidigt som rekryteringen och introduktionen tar kraft från övrig personal. Insatserna har samtidigt varit nödvändiga för att Migrationsverket ska kunna fullgöra sitt uppdrag och uppnå en effektivare verksamhet på sikt.

Vid migrationsdomstolarna var produktiviteten, mätt som antal avgjorda migrationsmål per årsarbetskraft, i stort sett oförändrad mellan 2014 och 2015 och något högre än 2013. I genomsnitt avgjordes 64 mål per årsarbetskraft. Kostnaderna per migrationsmål mål ökade något från 15 300 kr per mål till 16 500, bland annat till följd av ökade tolkkostnader.

För de tvångsvisa återvändandet har kostnaden per utrest person liksom tidigare år fortsatt öka, från 67 000 kronor 2014 till 70 000 kronor 2015. I huvudsak förklaras det av att antalet transporterade personer minskat under året och att kostnaderna för verksamheten, t.ex. personal och lokaler, inte minskat i samma utsträckning.

Produktiviteten minskade och styckkostnaderna ökade inom kategorierna arbete, besök och bosättning

Trenden från föregående år med lägre produktivitet för ansökningar inom kategorin arbete, besök och bosättning fortsatte även under 2015.

Tabell 2.9 Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013-2015

	2013	2014	2015
Avgjorda ansökningar inom arbete, besök och bosättning per årsarbetskraft	366	324	229
Kostnad per avgjord ansökan (kr) anslag 1:1 Migrationsverket	2 986	3 270	4 465

Källa: Migrationsverket

Den största delen av produktivetsminskningen har skett i anknytningsärenden, men en minskning skedde även i övriga ärendekategorier. Det finns flera förklaringar till detta resultat. För det första har det gjorts en omfattande personalförstärkning även inom tillståndsprövningen, vilket på kort sikt minskat produktiviteten och lett till en ökad styckkostnad. Samtidigt har personal flyttats från tillståndsprövning till mottagandeverksamhet. Vidare har införandet av digital handläggning tagit mer resurser i anspråk än beräknat och inte gett de resultat som förväntats. Under 2015 var ca 54 procent av anknytningsansökningarna elektroniskt inlämnade, vilket är samma andel som under 2014. När det gäller arbetstillstånden har antalet avgjorda ärenden per årsarbetskraft minskat, trots en ökad andel elektroniska ansökningar.

Dessutom har Migrationsverket under 2015 prioriterat äldre ärenden som inte lämnats digitalt vilket krävt mer resurser än förväntat.

Rättslig kvalitet

Myndighetens bedömning av den egna rättsliga kvaliteten är svårbedömd då inga tydliga kriterier finns för bedömning av måluppfyllelsen. Migrationsverket har i sitt regleringsbrev krav på att redovisa indikatorer som möjliggör en bedömning av huruvida den rättsliga kvaliteten är tillräcklig. Detta redovisas inte i myndighetens årsredovisning, vilket har föranlett kritik från Riksrevisionen.

Ändringsfrekvensen i domstol fortsatt låg

Andelen mål som har ändrats i migrationsdomstol är fortsatt mycket låg. Under flera år har den varit ca 5–7 procent. För 2015 var ändringsfrekvensen 5 procent, vilket är en procentenhet lägre än 2014.

Fortsatt utveckling av en systematisk uppföljning av den rättsliga kvaliteten

Migrationsverket genomför varje år olika kvalitetsuppföljningar i prövningsverksamheten. Under 2015 har systematiska kvalitetsuppföljningar genomförts på 15 asylenheter, fyra ansökningsenheter och en förvarsenhet. Totalt har ca 2 700 ärenden granskats. På grund av den höga arbetsbelastningen under hösten 2015 ställde Migrationsverket in de resterande planerade systematiska uppföljningarna för att prioritera det rättsliga stödet och styrningen till verksamheten.

De systematiska uppföljningarna på asylenheter visar på likartade resultat vad gäller verksamhetens styrkor och förbättringsområden. Styrkor är bemötande, asylutredningens genomförande och tydlighet i beslut och disposition. Förbättringsområden är bland annat bevisvärdering, riskbedömning, bristande utredningsdjup och bedömning av identitet och hemvist.

Arbete mot missbruk av regler har stärkts

Vikten av arbetet med att utöva tillsyn och motverka korruption och oegentligheter inom Migrationsverket har tydliggjorts under 2015 genom att myndighetens tillsynsenhet har blivit en fristående funktion som rapporterar direkt till generaldirektören.

Efterkontroller för att motverka missbruk av regler för arbetskraftsinvandring

Migrationsverket har sedan augusti 2014 rättsligt stöd att göra efterkontroller i arbetstillståndsärenden avseende om arbetstagaren har påbörjat arbetet och att anställningsvillkoren följs. Rutiner för efterkontrollen har utvecklats under 2015. Urvalet för efterkontroller baseras såväl på riktade kontroller mot vissa branscher och slumpmässiga stickprov för samtliga branscher samt kontroller baserade på inkomna tips. Under 2015 avslutades 141 ärenden om efterkontroll. Kontrollerna resulterade i tre återkallanden av tillstånd. 19 ärenden avskrevs på grund av att tillståndstiden löpt ut.

Arbetet med jämställdhet och likabehandling

Jämställdhetsperspektivet är en central del av myndighetens kvalitetsarbete och integreras i styrning, uppföljning, metodutveckling och kvalitetsmätningar. Även barnrättsperspektivet ska beaktas genomgående i enlighet med internationella konventionsåtaganden om barns

särskilda rättigheter (FN:s konvention om barnets rättigheter). Som en del av utvecklingsprogrammet Jämställdhetsintegrering i myndigheter har Migrationsverket under år 2015 redovisat en handlingsplan för hur myndigheten avser att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering. Myndighetens arbete med jämställdhetsintegrering har tre mål: att kvinnor och män som söker tillstånd hos Migrationsverket får likvärdig prövning, bemötande och service. Det andra målet är att motverka mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och det tredje omfattar att verksamheten genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv.

Handlingsplanen ska genomföras under 2016-2018 och redovisning av åtgärder och resultat ska bland annat ske årligen i myndighetens årsredovisning.

För att stärka arbetet med lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck har Migrationsverket under 2015 dels tagit fram ett nytt rättsligt ställningstagande, dels tagit fram en ny standard för arbetet. Önskade effekter är ökad rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet avseende hbtq-ärenden.

Service

Migrationsverket ska tillhandahålla service med väl utvecklad kvalitet och tillgänglighet, vilket är ett ansvar som åligger varje enskild myndighet (prop. 2009/10:175).

Ökat antal anmälningar till JO om bristande service

I slutet av december 2014 beslutade Justitieombudsmannen (JO) i två ärenden där Migrationsverket fick kritik för långa handläggningstider i tillståndsärenden samt bristande service och tillgänglighet.

Antalet anmälningar har ökat under år 2015 till 468 anmälningar jämfört med 236 under 2014. Anmälningarna gäller framför allt långa handläggningstider, svårigheter att komma i kontakt med Migrationsverket, bristande bemötande och att ärenden inte fördelats på ansvarig handläggare. De flesta anmälningarna avser ansökan om uppehållstillstånd på grund av anknytning, men även ansökan om uppehållskort.

Att anknytningsärenden utgör en stor del av anmälningarna beror troligen dels på att handläggningstiderna för denna kategori är särskilt långa, men också på att det ofta är de anhöriga som redan är etablerade i Sverige som tar kontakt med myndigheter i Sverige för sin familjemedlems räkning.

Få samtal besvarade

De senaste åren har antalet telefonsamtal till Migrationsverkets kundtjänst ökat markant. Antalet samtal var fortsatt högt under 2015 och ökade markant jämfört med 2014, bland annat på grund av att antalet personer som väntade på besked ökade i takt med att ärendebalanserna ökade.

Under årets första tio månader besvarades 37 procent av de samtal som kom in till myndigheten, mot knappt 17 procent under 2014.

För att förbättra servicen infördes det under november och december ett nytt arbetssätt i form av en integrerad kundtjänst som innebär att handläggare i verksamheten bemannar kundtjänsten. Efter förändringen besvaras ca 52 procent av de inkomna samtalen. Det är dock för tidigt att bedöma de långtgående effekterna och huruvida svarsfrekvensen kommer att påverkas.

Fortsatt utveckling för att göra information lättillgänglig samt nya e-tjänster

Migrationsverket har fortsatt att utveckla informationen på sin webbplats samt digitala tjänster för att underlätta för den sökande att ansöka och få information om vad som händer i ärendet. Vidare har Migrationsverket tagit fram en e-tjänst som ger varje landsting information om vilka asylsökande som vistas i det egna länet. Samtliga landsting är anslutna till denna tjänst.

Motsvarande tjänst för kommuner är under utveckling. Sammantaget innebär detta att den digitala samverkan med kommuner och landsting ökar.

Internationellt och europeiskt samarbete

Året 2015 präglades av ett kraftigt ökat antal asylsökande till EU. Europeiska kommissionen presenterade därför under 2015 en rad förslag i syfte att framför allt jämna ut ansvarsfördelningen mellan medlemstaterna. Den 13 maj 2015 presenterades meddelandet om en europeisk migrationsagenda som satte

ramen för kommissionens framtida ambitioner på migrationsområdet. Meddelandet innehöll förslag till åtgärder på både kort, medellång och lång sikt. På kort sikt handlade det främst om livräddande insatser, kampen mot människosmuggling samt ökad ansvarsfördelning mellan medlemsstaterna. På medellång sikt delades åtgärderna in i fyra delområden: irreguljär migration, gränsförvaltning, asylpolitik och reguljär migration. Migrationsagendan avslutades med ett antal åtgärder som kommissionen såg som långsiktiga mål för den gemensamma migrationspolitiken. Några av de åtgärder som stått i fokus under året är besluten om tillfällig omplaceringsmekanism av totalt 160 000 asylsökande från Italien och Grekland, samt överenskommelsen om vidarebosättning av 22 000 personer. Enligt dessa beslut fördelades för första gången personer över hela medlemsstatskretsen med hjälp av en fördelningsnyckel. Regeringen har verkat för ökad solidaritet inom EU, med syfte att skapa ett välfungerande europeiskt asylsystem där alla medlemsstater lever upp till den gemensamma lagstiftningen och där asylsökande tas emot och får sin ansökan prövad på ett likvärdigt sätt. Regeringen har vidare verkat för att samtliga medlemsstater ska ge skydd åt fler genom vidarebosättning. Med anledning av det stora antal asylsökande till Sverige under hösten beslutade regeringen den 5 november 2015 att anhålla om en revidering av rådsbeslutet om omplacering av asylsökande så att även Sverige kunde bli föremål för omplacering. Den 8 december begärde Sverige även uppskov med omplacering av de drygt 5 700 asylsökande som sammantaget skall omplaceras till Sverige enligt de två gällande rådsbesluten.

Regeringen har under året varit aktiv för att fördjupa det internationella samarbetet samt för att tillvarata och beakta migrationens utvecklingseffekter. Detta har inkluderat svenskt deltagande och finansiellt stöd till det Globala forumet för migration och utveckling (GFMD). Det har också inneburit finansiellt stöd till FN:s särskilde representant för internationell migration och utveckling (SRSG) i syfte att stödja samstämmigheten och samarbetet mellan SRSG:s uppdrag, GFMD och the Global Migration Group (GMG). Andra samarbetsprocesser och internationella organisationer som regeringen varit verksam i under

2015 inkluderar FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) och Internationella organisationen för migration (IOM). Sverige har deltagit i ordförandetrojkan för UNHCR:s kärngrupp för ökad vidarebosättning av flyktingar från Syrien. Denna grupps insatser har resulterat i 160 000 platser för vidarebosättning eller humanitärt mottagande av syriska flyktingar fram till och med december 2015.

Utgiftsutveckling per anslag

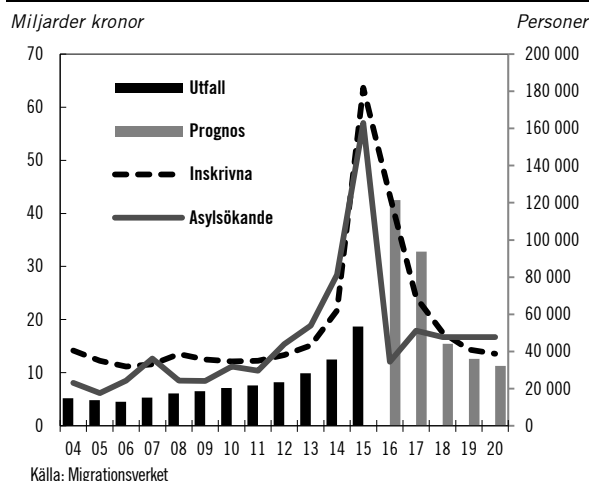
Utgifterna under utgiftsområde 8 Migration styrs till stor del utav antalet inskrivna i Migrationsverkets mottagande. Vidare påverkas vistelsetiderna och utgifterna för mottagandet av hur snabbt Migrationsverket fattar beslut i asylärenden.

Utgifterna på anslag 1:1 *Migrationsverket* och 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* uppgick under 2015 till 92 procent av de totala kostnaderna på utgiftsområde 8. Enbart anslag 1:2 utgjorde 66 procent av kostnaderna vilket är högre än tidigare års utfall då kostnaderna på anslag 1:2 utgjort ungefär hälften av kostnaderna.

Utgifterna inom utgiftsområdet har sedan 2007 ökat konstant och som diagram 2.8 visar har kostnaderna tidigare år ökat i takt med antalet asylsökande och inskrivna i mottagandet.

Under 2015 har dock kostnaderna inte ökat i samma takt som antalet asylsökande då majoriteten av de asylsökande kom sent under hösten och kostnaderna kommer inte att uppkomma förrän under 2016 och 2017. Utgifterna bedöms minska under 2017 då Migrationsverket bedöms ha kommit ned till betydligt kortare handläggningstider och minskar antal inskrivna jämfört med idag.

Diagram 2.8 Utgiftsutveckling utgiftsområde 8 Migration 2004-2015, prognos 2016-2020

Ökade ekonomiska resurser för att hantera flyktingsituationen

Den exceptionellt kraftiga ökningen av antalet asylsökande under hösten 2015 innebar att tidigare ekonomiska prognoser omkullkastades. I Migrationsverkets oktoberprognos för 2015 skrevs det beräknade antalet asylsökande upp från 74 000 till 160 000 under året.

Till följd av utvecklingen under hösten 2015 reviderade regeringen sin bedömning av resursbehovet för innevarande år. I Extra ändringsbudget för 2015 (prop. 2015/16:47) i november föreslog regeringen ett tillskott på sammantaget ca 11 miljarder kronor för att hantera den uppkomna situationen. Tillskotten syftade främst till att minska trycket på den kommunala ekonomin och underlätta för civilsamhällets arbete i den rådande situationen. Anslag 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* på utgiftsområde 8 utökades i samband med beslutet med 1 miljard kronor.

Anslag 1:1 Migrationsverket

Under 2015 ökade utgifterna på anslag 1:1 *Migrationsverket* med 1 111 miljoner kronor jämfört med 2014 till följd av det ökade antalet inskrivna i mottagandet och fler öppna asylärenden vilket innebar att fler anställdes på myndigheten. Totalt uppgick utgifterna på anslaget till 4 719 miljoner kronor.

Kostnaden för personal utgjorde 66 procent och uppgick till 3 131 miljoner kronor, vilket är 697 miljoner kronor högre jämfört med 2014. Den ursprungliga planeringen för 2015 innebar att personalresurserna skulle förstärkas med minst 700 årsarbetare men vid årets slut hade det genomsnittliga antalet årsarbetare vid

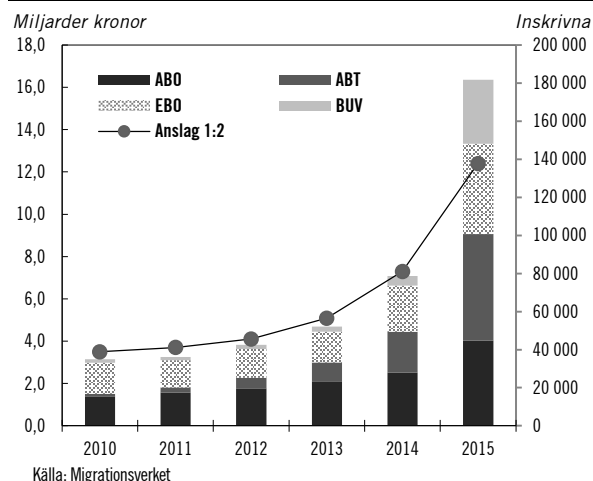
myndigheten ökat med 1 085 och antalet anställda ökat med 1 313 personer jämfört med 2014. Den största ökningen skedde inom prövnings- och mottagningsverksamheten.

Situationen under hösten 2015 medförde också att kostnaderna för övertid ökade med ca 50 miljoner, liksom ökade verksamhetskostnader för t.ex. lokaler, tolkar och övriga externa tjänster. I procent av arbetad tid ökade övertidsuttaget från 1,2 till 1,8 procent. Till följd av detta infördes vid årsskiftet schemalagd arbetstid på en dryg tredjedel av enheterna inom den operativa verksamheten för att minska kostnaderna.

Anslag 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Utgifterna på anslaget påverkas framförallt av antalet inskrivna och kostnaden per inskriven. Kostnaden per inskriven påverkas i sin tur främst av hur stor andel ensamkommande barn som ansöker om asyl. År 2015 ökade antalet asylsökande mycket kraftigt och i synnerhet antalet ensamkommande barn, varför utgifterna under anslaget ökade med 70 procent jämfört med 2014. I propositionen Vårändringsbudget för 2015 bedömde regeringen att antalet asylsökande skulle överstiga det antal som låg till grund för anslagna medel i budgetpropositionen för 2015. Anslaget ökade därför med 477 miljoner kronor. Under hösten 2015 fortsatte antalet asylsökande att öka och regeringen bedömde att anslaget behövde tillföras ytterligare 961 miljoner kronor i propositionen Extra ändringsbudget för 2015. Totalt uppgick anslaget till 12 299 miljoner kronor för 2015.

Diagram 2.9 Utgifter på anslag 1:2 och genomsnittligt antal inskrivna fördelat på boendeform 2010-2015. Inskrivna ensamkommande barn och unga (BUV) särredovisas

Ökade kostnader för boendet och ökat antal ensamkommande barn

Förutom fler asylsökande och längre vistelsetider för inskrivna drevs utgifterna under 2015 även upp av högre styckkostnader. Det till följd av ökad kostnad per dygn för boendet och en ökad andel ensamkommande barn.

Inför budgetpropositionen 2015 antogs att knappt 25 procent av boendeplatserna skulle utgöras av upphandlade tidsbegränsade boendetjänster (ABT). Utfallet blev istället att andelen upphandlade platser stod för ca 70 procent av antalet boendeplatser. Dessa tillfälliga platser kostar väsentligt mer än de lägenhetsplatser som Migrationsverket hyr. Den genomsnittliga dygnskostnaden ökade därför från 324 kronor till 339 kronor.

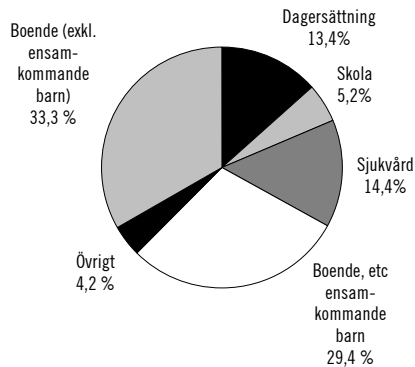
Tabell 2.10 Genomsnittlig dygnskostnad

Kronor	2012	2013	2014	2015
Ensamkommande barn	2 190	2 218	1 639	1 070
Övriga	203	226	244	255

Källa: Migrationsverket

Anslaget dimensionerades i budgetpropositionen för 2015 för ca 79 000 asylsökande varav ca 8 000 asylsökande ensamkommande barn. Andelen ensamkommande barn prognostiserades utgöra drygt 5 procent. Utfallet blev ca 163 000 asylsökande varav ca 35 300 ensamkommande barn. Dessa utgjorde 22 procent av det totala antalet asylsökande men svarade under 2015 för ca en tredjedel av kostnaderna.

Diagram 2.10 Fördelning av utgifter på anslag 1:2 2015

Källa: Migrationsverket

Kostnaderna per dygn för ensamkommande barn och unga är väsentligt mycket högre än för övriga inskrivna i mottagningssystemet. Den högre kostnadsnivån förklaras till stor del av att boenden också innefattar omsorg och omvårdnad eftersom barnet inte har någon vårdnadshavare i landet. Eftersom dygnskostnaden är så pass mycket högre märks även mindre förändringar i antalet på anslaget.

Eftersom ökningen av asylsökande ensamkommande barn främst skedde under andra halvan av 2015 och kommunerna därtill ansöker om ersättning för omhändertagande av ensamkommande barn och unga till Migrationsverket först i efterhand belastade inte anslaget med de fulla utgifterna under 2015. Detta sker istället i hög grad under 2016 och 2017. Migrationsverket har vidtagit omfattande åtgärder för att arbeta av ansökningar om ersättning från kommunerna. Myndigheten bör därför vara nere i arbetande balans vid årsskiftet.

Anslag 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Utgifterna på anslaget består till största delen, cirka 90 procent, av kostnader för vidarebosättning. Det är ersättningar till kommuner för mottagande av flyktingar och migranter som inom ramen för vidarebosättning överförs till Sverige. De totala kostnaderna för anslaget uppgick under 2015 till 407 miljoner kronor varav 380 miljoner kronor avsåg kostnader för vidarebosättning.

Under 2015 överfördes sammanlagt 1 902 män och kvinnor.

Vidare blev en planerad kostsam evakuering av flyktingar för vidarebosättning genomförd till normala kostnader. Det medförde att delar av

den ökning av anslaget som gjordes i Vårändringsbudget för 2015 inte användes.

Anslag 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Utgifterna på anslaget finansierar migrationsdomstolarnas förvaltningskostnader och behovet av medel påverkas framför allt av antalet anställda. Under året uppgick utgifterna på anslaget till 548 miljoner kronor. Detta innebar en ökning i förhållande till 2014 med 35 miljoner kronor och var 3 miljoner kronor högre än vad regeringen beräknade i budgetpropositionen för 2015.

Anslag 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Utgifterna på anslaget är direkt kopplat till hur många mål i vilka offentligt biträde är förordnat som prövas i domstol och hur många muntliga förhandlingar som genomförs. Under 2015 uppgick utgifterna på anslaget till 99 miljoner kronor. Detta innebar en minskning i förhållande till 2014 med 22 miljoner kronor och 41 miljoner kronor lägre än vad regeringen beräknade i budgetpropositionen för 2015. Den lägre anslagsförbrukningen i förhållande till prognos beror i huvudsak på att antalet avgjorda mål var lägre än beräknat under året samt att antalet muntliga förhandlingar var lägre än tidigare år.

Anslag 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Utgifterna på anslaget beror på antalet asylsökande, hur ofta offentligt biträde förordnas och kostnaderna per förordnat biträde. I vilka fall ett offentligt biträde förordnas styrs av ärendets karaktär.

Under 2015 uppgick anslaget till 382 miljoner kronor, vilket var en ökning med 4 procent jämfört med 2014. Mot bakgrund av att färre asylärenden än planerat avgjordes under 2015, främst till följd av den ansträngda situationen under hösten, utnyttjades endast 254 miljoner kronor.

Anslag 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Utgifterna på anslaget påverkas framförallt av hur många personer som återvänder och av kostnaden per utresa. Under året uppgick utgifterna på anslaget till 236 miljoner kronor. Detta innebar en minskning i förhållande till 2014 med 6 miljoner kronor och är 78 miljoner kronor lägre än vad regeringen prognostiserade inför budgetåret. Det lägre utfallet förklaras i

huvudsak av antalet utresta med tvång var betydligt lägre än vad som prognostiserades inför budgetåret. Antalet tvångsvisa utresta minskade under 2015 med ca 10 procent jämfört med 2014 till 2 810. Kostnaden per transporterad klient ökade emellertid med 5 procent då de totala kostnaderna för Kriminalvården som utför transporter inte minskat i samma utsträckning som antalet klienter då en minskning av personal och andra fasta kostnader inte kan genomföras lika snabbt.

Anslag 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Anslaget för 2015 uppgick till 205 miljoner kronor. Dock användes endast 23 procent, 47 miljoner kronor. Det låga utfallet berodde främst på att den nya fonden Asyl, migration och integrationsfonden (AMIF) som avser åren 2014–2020 blivit försenad och ingen utlysning av medel har gjorts under 2015.

2.4 Analys och slutsatser

Aldrig tidigare har så många asylsökande på så kort tid som under hösten 2015 sökt sig till Sverige. Den exceptionellt stora ökningen av antalet asylsökande utgjorde en stor utmaning för stora delar av det svenska samhället.

Likt tidigare år var mottagandet av asylsökande mycket ojämnt fördelat mellan EU:s medlemsstater och Sverige var den medlemsstat till vilken flest asylsökande kom i förhållande till sin folkmängd.

För Migrationsverket innebar situationen att myndigheten sattes under en stor press. Den viktigaste prioriteringen var att ta emot asylansökningarna och ordna boende för de asylsökande som behövde det. Myndigheten omfördelade handläggarresurser från asylprövningen till mottagning och registrering av ansökningar. Regeringens bedömning är att Migrationsverkets insatser, givet de exceptionella förutsättningarna som rådde, bidrog till en väl avvägd verksamhet.

Vidare är regeringens bedömning att migrationspolitiken i detta läge inte var långsiktigt hållbar utan behövde förändras för att hantera de kraftigt förändrade förutsättningarna. Under hösten 2015 presenterade regeringen därför ett antal åtgärder i syfte att skapa ett

hållbart mottagande. Det innebar bl.a. att kraftigt minska antalet asylsökande till Sverige och samtidigt förbättra kapaciteten i mottagandet, förbättra etableringen och förmå andra EU-länder att dela på ansvaret för mottagandet av asylsökande. Regeringen aviserade att Sverige temporärt kommer att anpassa asylreglerna till miniminivån enligt EU-rätten och internationella konventioner. De åtgärder som regeringen har vidtagit, däribland tillfälliga id- och gränskontroller, och den nya tillfälliga asyllagstiftningen som trädde i kraft under juli, har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att färre personer nu söker asyl i Sverige. Regeringen avser att noga följa effekter och konsekvenser av olika åtgärder, bl.a. för barn och ur ett barnrättsperspektiv.

Kostnaderna per dygn i boende behöver minska

Till följd av den stora ökningen av antalet asylsökande under hösten 2015 tvingades Migrationsverket att göra plats för fler asylsökande genom att anskaffa delvis nya tillfälliga boenden såsom beredskapsplatser och evakueringsboenden. Dessa tillfälliga boenden var relativt dyrare jämfört med Migrationsverkets basbestånd.

Regeringens bedömning är att Migrationsverket klarade sitt uppdrag med att anskaffa boendeplatser, men höstens erfarenheter har dock visat på behovet av ett fortsatt arbete för att säkerställa en strategisk planering av boendeanskaffning. Regeringen vill se minskade kostnader per dygn i boendet inom detta område.

Den stora ökningen av antalet asylsökande ensamkommande barn i förhållande till tidigare år har inneburit att kostnaderna för mottagandet har ökat avsevärt under 2015. Förkortade handläggningstider för asylsökande ensamkommande barn kommer få stor effekt på statens utgifter inom utgiftsområdet. Utöver detta har Migrationsverket endast i begränsad omfattning kunnat påverka kostnadsutvecklingen eftersom statlig ersättning till kommunerna för mottagandet av asylsökande ensamkommande barn i huvudsak utgår efter fastställda schablonbelopp. Förkortade handläggningstider för asylsökande ensamkommande barn kommer få stor effekt på statens utgifter inom utgiftsområdet.

Effektiviteten behöver öka

Effektiviteten inom asylprocessen mätt i antal avgjorda ärenden per årsarbetare och vistelsetiden i mottagandet har minskat i förhållande till 2014. Detsamma gäller för tillståndsärenden avseende arbete, besök och bosättning. Resultatet blev också sämre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2015. Att myndigheten fortsatte att rekrytera nya medarbetare har dock varit nödvändigt för att Migrationsverket ska kunna fullgöra sitt uppdrag och skapa förutsättningar för att uppnå en effektiv verksamhet.

Vid utgången av 2015 fanns det 152 000 inskrivna i Migrationsverkets mottagande med ett öppet asylärende, vilket är dubbelt så många som vid utgången av 2014. Migrationsverket planerar för en markant ökning av antalet avgjorda asylärende från och med 2016 till följd av att personal rekryterats, ett lägre antal asylsökande samt utvecklat arbetssätt inom myndigheten. Regeringen kommer att följa detta arbete noga då det är av yttersta vikt att antalet avgjorda ärenden ökar, bland annat för att vistelsetiderna ska bli så korta som möjligt.

Det finns behov av att effektivisera övrig verksamhet vid myndigheten. Genomförda utvecklingsinsatser med hjälp av it/digitalisering har inte resulterat i högre produktivitet, trots att detta har varit en tydlig prioritering av regeringen. Regeringen gör bedömningen att myndigheten bör stärka sina insatser på området för att uppnå målsättningen.

Tiden från beslut om uppehållstillstånd till bosättning i en kommun har fortsatt att öka vilket utöver längre handläggningstider har bidragit till längre vistelsetider för dem som bosätts i kommun. Även tiden från laga-kraftvunnet till beslut om utresa har fortsatt att öka vilket lett till längre vistelsetider för dem som fått avslag på sin ansökan. Regeringen gör bedömningen att samtliga berörda myndigheter behöver verka för en effektivare och snabbare hantering av sin verksamhet för att asylprövningen och mottagandet sammantaget ska bli effektiv.

Under året har det självmana återvändandet ökat och handläggningstiderna för återvändandeärenden förkortats. Till viss del beror detta på att fler personer återtagit sina ansökningar eller att ärendet har avskrivits. Samtidigt har vistelsetiderna för de personer som har uppenbart ogrundade ansökningar, till stor del

sökande från västra Balkan, minskat och antalet avgjorda ärenden har mer än fördubblats i jämförelse med tidigare år. Denna utveckling bedöms delvis har påverkats av ett stort antal sökande från västra Balkan men också av att Migrationsverket har fått i uppdrag att prioritera en snabb handläggning och återvändande av personer med uppenbart ogrundade ansökningar. Regeringens bedömning är att de insatser som har genomförts i huvudsak har varit välvägda. Samtidigt kvarstår betydande svårigheter i det tvångsvisa återvändandet t.ex. när det gäller avsaknad av id-handlingar. Regeringen bedömer att ytterligare insatser för att effektivisera denna verksamhet bör genomföras hos berörda myndigheter för att antalet återvändanden med tvång ska kunna öka.

Långa handläggningstider för arbetstillstånd riskerar att leda till negativa konsekvenser för såväl individer som företag. En ökad effektivisering i handläggningen av arbetstillstånd är angelägen bl.a. genom fortsatt utveckling av de digitala tjänsterna.

Rättslig kvalitet

Migrationsverket har fortsatt med systematiska uppföljningar vilket har bidragit till att stärka förutsättningarna för en god rättslig kvalitet. Vidare har Migrationsverket fått ytterligare rättsliga verktyg för att kunna stävja eventuella missbruk av arbetstillstånd.

Regeringen anser att det är positivt att Migrationsverket har ett ambitiöst utvecklingsarbete när det gäller rättslig kvalitet. Regeringen ser dock ett fortsatt behov av utveckling och möjlighet till systematiserad uppföljning och analys av densamma. Vidare finns behov av en tydligare redovisning av bedömningsgrunder för att kunna bedöma måluppfyllelsen när det gäller den rättsliga kvaliteten.

Service

Efterfrågan på Migrationsverkets service har aldrig tidigare varit så stor. Den service myndigheten i dag tillhandahåller motsvarar inte behovet. Genom en ökad användning av ny teknik bör Migrationsverket utveckla service-tjänster och öka tillgängligheten. Regeringens bedömning är att insatserna bör leda till en mer kostnadseffektiv service med ett flertal intressenters behov i fokus.

2.5 Politikens inriktning

Målet för migrationspolitiken beskrivs i sin helhet i avsnitt 2.2, sidan 3. I målet anges bl.a. att migrationspolitiken ska vara långsiktigt hållbar. En sådan politik består av flera olika samverkande delar:

- Ett förstärkt och konstruktivt samarbete såväl inom EU som globalt är grundstenar i en långsiktigt hållbar migrationspolitik. Fler länder måste förmås att ta ansvar för att hitta hållbara lösningar på hur migrations- och flyktingsituationen bättre kan hanteras. EU:s framtida asylsystem ska vara hållbart, värna asylrätten och samtidigt uppnå en jämnare fördelning av asylsökande mellan medlemsstaterna. Enskilda medlemsstater ska i vissa delar kunna ha en mer generös inställning än den som EU har som helhet.
- Regeringens bedömning är att på nationell nivå kommer tidsbegränsade regeländringar på miniminivå enligt EU-rätten och internationella konventioner i ökad utsträckning förmå asylsökande att söka asyl i andra medlemsstater. Regeringens bedömning är att begränsningarna i möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige behövs under högst tre år. När lagen varit i kraft i två år kommer regeringen att bedöma behovet av att lagen ska gälla även under det sista året av giltighetstiden. Regeringen anser att det är viktigt att se till att alla EU-länder tar sin del av ansvaret. Sverige kommer även i framtiden vara ett av de länder i EU som tar ett större ansvar för flyktningmottagandet.
- Hållbarheten i migrationspolitiken innefattar också en god rättslig kvalitet med hög rättsäkerhet och effektiva myndigheter.
- Effektiviseringsåtgärder kommer att krävas i högre utsträckning under 2017 och åren framöver för att öka antalet avgjorda ärenden ytterligare i syfte att vistelsetiderna för asylsökande ska bli så korta som möjligt. Migrationsverkets verksamhet behöver bli mer kostnadseffektiv och planeringen av densamma måste i högre grad anpassas till de förändrade förutsättningar och krav som det stora antalet asylsökande under 2015 har resulterat i. Domstolarnas kapacitet att

handlägga överklagade beslut kommer att behöva fördubblas under 2017 i förhållande till 2016. Åtgärderna inom återvändandearbetet måste, som ett led i detta, bli mer effektiva så att de personer som får ett lagakraftvunnet avvisnings- eller utvisningsbeslut lämnar Sverige inom utsatt tidsfrist. En fungerande och effektiv arbetsfördelning mellan berörda myndigheter i övergången från asylprövning till bosättning och etablering är också central.

Under 2014 och 2015 sökte ca 250 000 personer asyl i Sverige, vilket motsvarade ca 12 procent av antalet asylsökande som kom till EU under samma period. Sett till antalet asylsökande per capita är Sverige den medlemsstat där det flest asylsökande registrerades. Flyktingsituationen 2015 har inneburit och innebär alltså stora påfrestningar för Sveriges kommuner, Migrationsverket och övriga berörda myndigheter.

Situationen inom mottagandet av asylsökande har förbättrats under våren 2016 då antalet nya asylsökande minskat kraftigt. Ökningen av antalet asylsökande hösten 2015 kommer dock fortsatt att påverka verksamheten under flera år framöver. Antalet inskrivna i mottagandet antas t.ex. vara 53 procent högre 2017 än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2016. Förutsättningarna som påverkar behovet av medel inom migrationsområdet har således förändrats radikalt sedan beslut om budgetproposition 2016. Människor kommer fortsatt behöva söka skydd från krig och konflikter och oförutsedda händelser kan inträffa som gör att utvecklingen snabbt kan komma att förändras, inte minst i EU:s närområde.

Ett fungerande och hållbart internationellt samarbete

Ett långsiktigt hållbart asylsystem inom EU

Frågan om ansvarsfördelning och solidaritet inom migrationsområdet är en av de svåraste frågor EU har att hantera. En hållbar lösning kommer med all sannolikhet kräva kompromisser. Vikten av att solidariskt dela på ansvaret för att ta emot människor i behov av skydd är central.

Sverige ska fortsatt utgöra en stark och viktig röst i Europa för att värna om asylrätten och

utsatta grupper, t.ex. ensamkommande barn, hbtq-personer, offer för människohandel och flickor och kvinnor som särskilt riskerar att utsättas för exploatering och övergrepp i den migration som följer pågående krig och konflikter i världen. Sverige ska även verka för en värdig behandling av migranter och asylsökande i alla EU-länder.

Utgångspunkten är att EU:s framtida asylsystem ska vara effektivt, rättsäkert, långsiktigt hållbart och värna asylrätten. Det är viktigare än någonsin att hitta gemensamma lösningar på de betydande utmaningar vi står inför. Detta för att kunna upprätthålla ett solidariskt EU, men också för att kunna upprätthålla Schengensamarbetet. Regeringen verkar för att uppnå en jämnare fördelning av asylsökande inom unionen vilken innefattar en omfördelningsmekanism och fungerande registrering av asylsökande i det första ankomstlandet. Det är viktigt att se till att alla EU-länder tar sin del av ansvaret. Sverige kommer även i framtiden vara ett av de länder i EU som tar ett större ansvar för flyktingmottagandet. Handläggningen av Dublinärenden måste också effektiviseras. Enskilda medlemsstater ska i vissa delar kunna ha en mer generös inställning än den som EU har som helhet. Det är vidare viktigt att det praktiska samarbetet och det operativa stödet på asylområdet förbättras.

Sverige ska även fortsättningsvis verka för realistiska förslag för fler lagliga vägar in i EU för att söka asyl samt för att samtliga medlemsstater ökar vidarebosättningen av människor i behov av skydd. Vidarebosättning är i dag ett väl beprövat system och det säkraste sättet för personer i behov av skydd att komma till EU. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som utifrån ett brett angreppssätt ska analysera förutsättningarna för att skapa lagliga vägar för att söka asyl i EU. Uppdraget, Dir 2016:8, ska redovisas senast den 31 december 2017. Vidare kommer antalet personer som vidarebosätts i Sverige att utökas från 1 900 under 2016 till 3 400 under 2017 och med ytterligare 1 600 till 5 000 fr.o.m. 2018.

Ett effektivare återtagandesamarbete inom EU

Det är angeläget att EU får till stånd ett starkare återtagandesamarbete med tredjeländer för ett effektivare återvändande. I detta ligger att ställa krav på att andra länder ska ta emot sina

medborgare och vid behov ingå återtagandeavtal med EU. En viktig del i detta arbete är det meddelande om en ny partnerskapsram med tredjeländer som kommissionen presenterade i juni.

För att öka samarbetet i återvändandefrågor inom EU deltar Sverige och 13 andra medlemsstater i projektet EURLO – European Union Return Liaison Officers. Inom ramen för projektet har Sverige bl.a. placerat en särskild sambandsman i Rabat, som ska underlätta återvändande till Marocko. Vidare planerar Migrationsverket att placera en sambandsman i Kabul under hösten 2016 inom ramen för samma projekt. Regeringen ser positivt på att arbetet inom ramen för projektet fortsätter att utvecklas.

EU samverkar även med flera tredjeländer genom så kallade viseringsfrihetsdialoger. Särskilt viktiga kriterier i dessa dialoger är återtagande och åtgärder mot irreguljär migration. Regeringen värnar om att varje land bedöms utefter meriter, vikten av konditionalitet och att uppställda krav och kriterier uppfylls innan beslut om viseringsfrihet fattas.

Ett förstärkt globalt samarbete

Världen över är 65 miljoner människor på flykt. Ungefär två tredjedelar av dessa är internflyktingar. Det finns 244 miljoner internationella migranter i världen. En stor del av denna migration sker mellan utvecklingsländer.

För att hitta hållbara lösningar på hur migrations- och flyktingströmmarna bättre kan hanteras behöver det globala samarbetet mellan stater och internationella organisationer förstärkas.

Under 2017 kommer Sverige tillsammans med andra stater att driva frågor rörande en förbättrad global ansvarsfördelning, samverkan och styrning. Sverige kommer att lyfta fram behoven av att undanröja grundorsaker till att människor tvingas fly. Regeringen kommer även att verka för att stater genomför migrationsrelaterade åtaganden i agenda 2030 för hållbar utveckling. Detta innebär bl.a. att underlätta säker, ordnad, reglerad och ansvarsfull migration med respekt för mänskliga rättigheter, och en human behandling av migranter. Regeringen kommer även att lyfta fram behovet av att främja migrationens utvecklingseffekter.

IOM är den ledande internationella migrationsorganisationen som arbetar både med

flykting- och migrationsfrågor. Sverige kommer att arbeta aktivt för att IOM framgångsrikt inkluderas i FN. Sverige är och har sedan starten varit aktiv i det globala forumet för migration och utveckling (GFMD). GFMD har bidragit till att skapa ett bättre förtroende mellan stater på migrationsområdet och Sverige kommer även fortsättningsvis att delta aktivt i GFMD:s arbete.

Ökad effektivitet och utveckling av verksamheten

Ökad effektivitet i handläggningen i första och andra instans

Vid utgången av 2015 var 152 000 personer inskrivna i Migrationsverkets mottagande med ett öppet asylärende. Vid halvårsskiftet 2016 var antalet 158 000 och beräknas till 124 000 vid utgången av 2016. Under 2017 kommer det vara av största vikt att en effektivisering av handläggningen sker inom myndigheten för att öka antalet avgjorda ärenden ytterligare i syfte att vistelsetiderna för asylsökande ska bli så korta som möjligt. Det förutsätter bibehållen kapacitet inom prövningsverksamheten, effektivare arbetssätt och ett utvecklat verksamhetsstöd vid myndigheten. Dessutom förutsätter det att antalet anvisningsbeslut och därpå följande kommunmottagande av asylsökande ökar i motsvarande omfattning som antalet beviljade uppehållstillstånd. I det förslag till budget för Migrationsverket som regeringen lämnar i denna proposition ingår därför ett beting för myndigheten att vidta åtgärder som leder till effektivitetsvinster på minst 200 miljoner kronor årligen från och med 2017. Åtgärderna ska inte leda till längre handläggningstider i någon ärendekategori eller till ökade kostnader för mottagandet av asylsökande.

Till följd av framför allt den stora ökningen av antalet asylsökande och den nya tillfälliga lagstiftningen, som trädde i kraft i juli 2016 (prop. 2015/16:174, bet. 2015/16:SfU16, rskr. 2015/16:303) beräknas antalet migrationsmål vid domstolarna öka kraftigt under kommande år. För att motverka förlängda vistelsetider och möjliggöra ett snabbt och effektivt återvändande för dem som får ett lagakraftvunnet avlägsnandebeslut behöver domstolarna öka sin prövningskapacitet. I detta syfte föreslår regeringen betydande resursförstärkning till migrationsdomstolarna men även effektivare

arbetssätt behövs. Regeringen avser vidare att ta initiativ till att se över domstolsprocessen i asylmål i syfte att effektivisera handläggningen med bibehållen rättsäkerhet och därigenom korta tiderna i mottagningsystemet.

När det gäller rättslig kvalitet och ett förutsägbart och enhetligt beslutsfattande ser regeringen ett fortsatt behov av utveckling och ökade möjligheter till systematiserad uppföljning och analys av densamma.

Migrationsverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2016–2018 ska säkerställa att sökande får en individuell och rättssäker prövning oavsett kön. Kvinnor och män som söker tillstånd ska få likvärdig prövning, bemötande och service. Myndigheten ska bidra till att motverka mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och verksamheten ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. I den rådande situationen med påfrestningar på asylsystemet finns det risk för särskild utsatthet för kvinnor och flickor. Regeringen ser det därför som angeläget att jämställdhetsarbetet fortsätter att integreras i den ordinarie verksamheten.

Migrationsverket behöver intensifiera sitt arbete med att eftersöka familjemedlemmar till ensamkommande asylsökande barn. Barn har rätt till sin familj och resultatet av en utredning av familjeförhållandena kan påverka hur barnets bästa ska bedömas och därigenom bedömningen i asylärendet.

Vidare behöver Migrationsverkets arbete med tillståndsärenden effektiviseras i syfte att korta handläggningstiderna, vilket är viktigt bl.a. för att företag ska kunna konkurrera på en internationell marknad. Parallellt bör myndigheten ha fortsatt fokus på kontroller för att minska risken för missbruk.

Regeringen bedömer att Migrationsverket kan bli mer kostnadseffektivt genom att förbättra servicen och tillgängligheten för sökande och andra intressenter som t.ex. arbetsgivare. Bristande information till sökande och långa svarstider är exempel på faktorer som leder till resursslöseri.

It-utvecklingen på Migrationsverket bör i högre utsträckning än tidigare omfatta hela myndigheten. För att klara av att svara mot de ökade krav som ställs på myndigheter i form av löpande effektivisering av verksamheten, rättsäkerhet, förvaltning och service är det fortsatt regeringens bedömning att takten i

utvecklingsarbetet behöver öka väsentligt under 2017.

Ett renodlat och mer effektivt system för anvisningar

För att minska vistelsetiderna för asylsökande krävs inte bara insatser och förändrade arbetssätt från Migrationsverket utan även en fungerande myndighetssamverkan liksom en utveckling av en motsvarande kapacitet hos de myndigheter som ansvarar för andra delar i processen från asylansökan till beslut om beviljat uppehållstillstånd.

I syfte att renodla systemet kring anvisningar aviserade regeringen i vårpropositionen 2016 att Migrationsverket fr.o.m. 1 januari 2017 kommer att besluta om samtliga anvisningar enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Arbetsförmedlingen har under 2016 beslutat om anvisning i enskilda fall när det gäller nyanlända invandrare som har rätt till etableringsplan men denna verksamhet överförs således till Migrationsverket.

Bättre förutsättningar för återvändande

För att kunna upprätthålla en långsiktig, hållbar migrationspolitik är det avgörande att personer som efter en rättsäker prövning av asylskälen fått ett lagakraftvunnet avlägsnandebeslut återvänder så snabbt som möjligt.

Ett effektivt återvändande förutsätter utöver rätt dimensionering av samtliga berörda myndigheter ett effektivt regelverk. För att öka återvändandet har regeringen genomfört ett stort antal åtgärder.

Den 1 juni 2016 trädde ändringar i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) i kraft. Ändringarna innebar att rätten till bistånd togs bort för vuxna personer utan barn som har avvísings- eller utvisningsbeslut som har vunnit laga kraft (prop. 2015/16:146). Regeringens lagändring syftar till att öka återvändandet.

Migrationsverket bör i och med det förslag som kommer att överlämnas till riksdagen kunna begära den hjälp av Polismyndigheten som behövs för att en person som inte har rätt till bistånd i form av logi ska lämna sin plats vid anläggningsboendet. Lagändring föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Det är därutöver också angeläget att Migrationsverket och Polismyndigheten fortsätter att utveckla effektiva arbetssätt och metoder, nationellt såväl som internationellt.

Regeringen har gett Migrationsverket i uppdrag att förstärka det arbete som krävs för att återvändande ska kunna ske. Det gäller framförallt ökad kapacitet för prövning av presumtiva avslag samt att utöka antalet förvaringsplatser i landet för att motsvara det växande behovet. Myndigheten uppdras även att förenkla kontaktvägarna för asylsökande som återtar sin ansökan och vill återvända.

Regeringen har även uppdragit åt Migrationsverket att placera ut sambandsmän vid ambassader i regioner där särskilda insatser på plats krävs för att möjliggöra ett ökat återvändande, t.ex. insatser för att säkerställa ett ordnat mottagande för ensamkommande barn. Dessa åtgärder bör kvarstå under hela budgetperioden.

Hållbart, flexibelt och kostnadseffektivt boende för asylsökande

Erfarenheter från hösten 2015 visar på behovet av fortsatt arbete inom Migrationsverket för att säkerställa en strategisk planering av boendeanskaffningen. Regeringen bedömer att ett samlat grepp kring boendefrågorna krävs. Särskilt viktigt är det att säkerställa att basboendebeståndet motsvarar de behov som finns över tid och att boendepaneringen är tillräckligt flexibel för att möta variationer i antalet personer som söker asyl i Sverige. Olika boendelösningar såsom exempelvis hyra av modul- eller prefabricerade boenden skulle kunna bli aktuella framöver. Nuvarande prognos indikerar däremot ett kraftigt minskat antal inskrivna under de närmaste åren och därigenom ett minskat behov av tillfälliga boendelösningar.

Statliga medel ska användas ansvarsfullt. Det är därför angeläget att dygnskostnaderna för boendeplatser, som ökat väsentligt under senaste året, nu åter minskar. En extern granskning kommer att ske.

Regeringens nuvarande bedömning är att utmaningarna inom asylboendeområdet kan lösas utan att staten bygger eller äger asylboenden. Inriktningen är fortsatt att Migrationsverkets boendeanskaffning ska effektiviseras för att kostnadseffektiva boenden ska kunna erbjudas i den utsträckning som efterfrågas. Regeringen ser också positivt på att Migrationsverket, när det är kostnadseffektivt och i övrigt lämpligt, driver fler boenden i egen regi. När det gäller eget boende (EBO) är det

viktigt att eventuella negativa konsekvenser, såsom trångboddhet och segregation, mildras.

I Sverige ska vi ha trygga och säkra asylboenden som drivs av seriösa aktörer. Regeringen ser mot denna bakgrund behov av att skärpa uppföljningen och kontrollen av asylboendena. Det är även angeläget att basbeståndet av asylboenden får en lämplig geografisk placering och att Migrationsverket fortsatt prioriterar dialogen med kommunerna i syfte att bl.a. verka för goda planeringsförutsättningar. Regeringen anser att det är angeläget att öka möjligheterna för framtida beredskap vid extraordinära situationer. Regeringen har därför tagit fram ett förslag med ändringar i plan- och bygglagen som syftar till att det i framtiden ska bli lättare att tillgodose behovet av boenden för asylsökanden. Förslaget innebär att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i plan- och bygglagen, i de fall som tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande – och om det är nödvändigt för att boenden för asylsökande snabbt ska kunna anordnas under en begränsad tid. (Ref).

Ett effektivare mottagande av ensamkommande barn

Under 2015 sökte ca 35 000 ensamkommande barn asyl i Sverige. Regeringen har under hösten 2015 och första halvåret 2016 lagt ned mycket kraft på att underlätta mottagandet i kommunerna genom en rad olika riktade åtgärder. Behov av ytterligare åtgärder för att uppnå ett effektivt och flexibelt system kvarstår dock. Regeringen har vidare för avsikt att noga följa upp effekter och konsekvenser av olika åtgärder bl. a. för barn och unga ur ett barnrättsperspektiv.

Under 2015 var 34 procent av alla asylsökande ensamkommande barn placerade i andra kommuner än anvisningskommunen. När en anvisningskommun placerar ett ensamkommande barn i en annan kommun leder det till sämre planeringsförutsättningar och ett utökat ansvar för mottagandet och därmed merkostnader för den kommun där barnet placeras, särskilt i fråga om barnets skolgång. Därtill kommer kommunens ansvar för de barn som anvisats av Migrationsverket. Vissa kommuner får därmed bära ett stort ansvar för mottagandet av ensamkommande barn. Rege-

ringen vill förtydliga alla kommuners ansvar vad gäller mottagandet av ensamkommande barn genom att i lagen (1994:137) mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) införa en begränsning av möjligheten att placera barnet i annan kommun än den som Migrationsverket har anvisat. Förslaget har remitterats i form av en promemoria (Ds 2015:33). Den aviserade lagändringen, som avses träda i kraft 1 juli 2017, tillsammans med den nya anvisningsmodellen som infördes i april 2016, förväntas leda till en jämnare fördelning av ensamkommande barn som vistas i landets kommuner samt ökad förutsägbarhet vilket medför bättre förutsättningar för kommunerna att planera och utföra sitt uppdrag och därmed beakta barnets bästa.

Ökad användning av medicinska åldersbedömningar

Att stärka skyddet för de asylsökande ensamkommande barn som vistas i Sverige är centralt för regeringen. Regeringens målsättning är att medicinska åldersbedömningar ska genomföras i väsentligt högre utsträckning än vad som görs i dag, i enlighet med regeringsuppdraget Ju2016/03931 (s. 47, avsnitt 2.6.1, utg. omr. 4). Vuxna ska inte bo i boenden för ensamkommande barn och medel avsatta för barn ska inte gå till vuxna. Rättsmedicinalverket har i enlighet med regeringens tidigare beslut fått i uppdrag att genomföra medicinska åldersbedömningar. Verksamheten ska skyndsamt utvecklas så att den motsvarar behovet.

I syfte att fördjupa kunskapen om magnetkameraundersökning som metod för medicinska åldersbedömningar har regeringen gett Socialstyrelsen ett uppdrag (S2016/04832/FS [delvis]). Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2017 och samordnas med det arbete som görs inom ramen för Rättsmedicinalverkets uppdrag. Regeringskansliet utreder också förutsättningarna för att bedöma och fatta beslut om ålder i ett tidigare skede av asylprocessen än vad som görs i dagsläget. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Nytt ersättningsystem för ensamkommande barn
Staten ersätter enligt LMA kommunerna för deras kostnader för mottagandet av ensamkommande barn. Under 2016 beräknas statens kostnader för mottagande av asylsökande

ensamkommande barn utgöra drygt hälften av den totala kostnaden för mottagande av asylsökande.

Inte minst utifrån den kraftiga ökningen av ensamkommande barn har det blivit tydligt att nuvarande regelverk (förordning 2002:1118 om statlig ersättning för asylsökande m.fl. och förordning 2010:1122 om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar) är svåröverskådligt och administrativt betungande, både för kommunerna och för Migrationsverket. Det leder till onödiga eftersläpningar i utbetalningarna till kommunerna och är inte tillräckligt kostnadseffektivt.

I syfte att förenkla regelverket, förbättra kommunernas planeringsförutsättningar, minska den administrativa bördan och öka kostnadseffektiviteten för kommuner och Migrationsverket avser regeringen att införa ett nytt ersättningssystem för ensamkommande asylsökande flickor och pojkar 2017. Förändringar aviserades i vårpropositionen för 2016.

En promemoria i vilken utgångspunkterna för de kommande förordningsändringarna presenteras har gått ut på remiss. (se vidare utg. omr. 13).

Förändringar i mottagandet av asylsökande och nyanlända

Ökat behov av tidiga insatser

Mot bakgrund av det kraftigt ökade antalet personer som sökt asyl i Sverige och de längre handläggningstiderna för asylprövning har behovet av tidiga insatser för asylsökande och personer med uppehållstillstånd som är inskrivna i Migrationsverkets mottagande ökat. Med tidiga insatser avses aktiviteter som bl.a. syftar till att stärka asylsökande kvinnors och mäns kunskaper i svenska och kunskaper om det svenska samhället samt påskynda etableringen på arbetsmarknaden.

För att så många asylsökande kvinnor och män som möjligt ska kunna nås av tidiga insatser har regeringen i vårpropositionen för 2016 (2015/16:100, bet. 2015/16:FiU20, rskr. 2015/16:308) föreslagit en mer ändamålsenlig ansvarsfördelning av verksamheten. Enligt förslaget ska Migrationsverket från och med 2017 inte längre ansvara för svenskundervisning eller andra etableringsförberedande åtgärder.

Regeringen föreslår istället att länsstyrelserna får ansvaret för att samordna och organisera tidiga insatser för asylsökande (se vidare under utg. omr. 1, 13 och 7).

Migrationsverket kommer dock även fortsättningsvis att ansvara för information till asylsökande samt underlätta för andra aktörer att verka inom ramen för tidiga insatser.

Möjligheterna att arbeta under asyltiden bör ses över. I dag är dessa möjligheter begränsade, vilket både kan fördröja och försvåra etableringen. (se vidare under utg. omr. 2).

Vidare har regeringen gett Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket i uppdrag att, tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting, fortsätta arbetet med förenklade och mer effektiva processer för nyanlända kvinnor och män i deras myndighetskontakter.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Migrationsverket

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1.1 Migrationsverket

Tusental kronor				
2015	Utfall	4 718 915	Anslags- sparande	-100 779
2016	Anslag	6 882 564 ¹	Utgifts- prognos	6 362 325
2017	Förslag	5 904 447		
2018	Beräknat	5 157 383 ²		
2019	Beräknat	4 493 050 ³		
2020	Beräknat	4 185 102 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 5 062 989 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 4 321 998 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 3 939 242 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Migrationsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för förvarslokaler samt resor som möjliggör asylsökandes deltagande i tidiga insatser.

Regeringens överväganden

Migrationsverkets uppdrag och verksamhet påverkas av en osäker och föränderlig omvärld, vilket blev mycket tydligt under 2015. Antalet asylsökande varierar ofta avsevärt mellan månader och år och nivåerna är svåra att prognostisera. Även antalet inkommande ansökningar om uppehållstillstånd och medborgarskap varierar över tid, liksom antalet inskrivna personer i Migrationsverkets mottagande. Migrationsverket bedömer i sin senaste prognos att mellan 35 700 och 77 700 personer kommer att söka asyl i Sverige under 2017. Regeringens förslag i denna proposition grundar sig på ett antagande om 51 200 asylsökande 2017, vilket överensstämmer med Migrationsverkets planeringsantagande. Det är 21 800 eller drygt 30 procent färre asylsökande än vad anslaget beräknades utifrån i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1).

Det är viktigt att tiden som de asylsökande befinner sig i Migrationsverkets mottagande är så kort som möjligt, både för individens bästa och för att begränsa kostnaderna för mottagandet. Korta handläggningstider gynnar också kostnadseffektiviteten inom prövningen av ansökningar. Under 2016 bedöms Migrationsverket avgöra omkring dubbelt så många asylärenden som under 2015. Myndigheten har dock inte kunnat utöka prövningskapaciteten i den utsträckning som hade behövts för att möta det stora antalet människor som sökte asyl i Sverige 2015 och bibehålla eller förkorta handläggningstiderna. Det har lett till att den totala vistelsetiden och antalet inskrivna inom mottagandet ökat kraftigt under 2016. Vid utgången av 2016 bedöms 52 000 fler personer vara inskrivna i Migrationsverkets mottagande, varav 42 000 med ett öppet asylärende, jämfört med vad som låg till grund för beslutet i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1).

Verksamheten är kunskapsintensiv, vilket innebär att rekrytering och avveckling blir kostsam. Vid nyrekrytering tillkommer kostnader för utbildning.

Vidare har övrig tillståndsprövning fått stå tillbaka för asylprövning och mottagandeverksamhet samtidigt som det skett öknings av t.ex. antalet ansökningar om anhöriginvandring och arbetstillstånd.

I ljuset av de förändrade förutsättningarna föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 685 miljoner kronor 2017, 1 245 miljoner kronor 2018, 475 miljoner kronor 2019 och 68 miljoner kronor 2020. Förslaget innefattar ett skärpt krav på Migrationsverket att vidta effektiviseringsåtgärder som motsvarar 200 miljoner kronor årligen från 2017 till och med 2020.

Regeringen aviserade i 2016 års ekonomiska vårproposition att Migrationsverket från och med 2017 blir ansvarig myndighet för bosättning av nyanlända invandrare med stöd av lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (2016:38). Därför föreslår regeringen att 30 miljoner kronor överförs från anslag 1:1 *Arbetsförmedlingen* under utgiftsområde 14. Vidare aviserades i 2016 års ekonomiska vårproposition att de ändamål och verksamheter som avser organiserad sysselsättning för asylsökande som syftar till att stärka asylsökandes kunskaper i svenska och för andra etableringsfrämjande åtgärder flyttas till länsstyrelserna. Därför föreslår regeringen att 72 miljoner kronor överförs till anslag 5.1 *Länsstyrelserna m.m.* under utgiftsområde 1.

Sammantaget föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 641 miljoner kronor 2017 och beräknas ökas med 1 202 miljoner kronor 2018, 432 miljoner kronor 2019 och 25 miljoner kronor 2020.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.12 Härledning av utgiftsnivån 2017–2020 för 1:1 Migrationsverket

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	4 698 564	4 698 564	4 698 564	4 698 564
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	64 514	153 317	253 022	361 792
Beslut	1 183 577	348 497	-414 342	-830 089
Överföring till/från andra anslag	-42 208	-42 995	-44 194	-45 165
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	5 904 447	5 157 383	4 493 050	4 185 102

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 5 904 447 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 Migrationsverket för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 157 383 000, 4 493 050 000 respektive 4 185 102 000 kronor.

2.6.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1.2 Ersättningar och boendekostnader

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	12 405 242		-106 127
2016	Anslag	34 874 169 ¹	Utgifts- prognos	34 200 000
2017	Förslag	23 728 000		
2018	Beräknat	7 103 000		
2019	Beräknat	5 283 000		
2020	Beräknat	4 239 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för stöd till asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., statsbidrag till kommuner och landsting samt boende för asylsökande.

Regeringens överväganden

Kostnaderna under anslaget styrs främst av antalet asylsökande och de sökandes vistelsetider i Migrationsverkets mottagande. Exempel på faktorer som påverkar vistelsetiderna är handläggningstiderna hos berörda myndigheter, tiden till kommunmottagande efter beslut om uppehållstillstånd alternativt tiden till utresa efter beslut om avvisning eller utvisning. Vidare påverkas behovet av medel av kostnaden per dygn i Migrationsverkets mottagande.

Under hösten 2015 ökade antalet inskrivna i mottagandet mångfalt och antalet inskrivna vid utgången av 2015 steg till 181 890 personer. Under 2016 antas det genomsnittliga antalet inskrivna uppgå till 158 000 för att därefter sjunka till 89 000 under 2017. Det är 30 700 eller 53 procent fler än vad som antogs i beräkningarna som låg till grund för budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1).

Antalet inskrivna bedöms också fortsätta minska under kommande år men även under 2018 antas nivån överstiga antalet som anslaget dimensionerades för i budgetpropositionen för 2016.

Utöver ovan bedöms utgifterna främst förändras till följd av planerade förändringar av statens ersättningsystem för mottagandet av ensamkommande barn och unga.

Mot ovan angivna bakgrund föreslår regeringen att anslaget ökas med 2 801 miljoner kronor 2017, för att sedan minska med 5 361 miljoner kronor 2018, 1 474 miljoner kronor 2019 och med 1 009 miljoner kronor 2020.

Vidare tillför regeringen 40 miljoner kronor under 2017 och 2018 för att kunna kompensera kommunerna för eventuella extraordinära utgifter till följd av det nya ersättningsystemet.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Ersättningar och boendekostnader

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 635 000	12 635 000	12 635 000	12 635 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 734 000	-6 494 000	-2 649 000	-2 236 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volym	9 359 000	962 000	-4 703 000	-6 160 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	23 728 000	7 103 000	5 283 000	4 239 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att sammantaget 23 728 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 Ersättningar och bostadskostnader för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 103 000 000, 5 283 000 000 respektive 4 239 000 000 kronor.

2.6.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	416 451		Anslags-sparande	3 092
2016	Anslag	427 117 ¹		Utgifts-prognos	427 117
2017	Förslag	741 547			
2018	Beräknat	1 093 677			
2019	Beräknat	1 121 277			
2020	Beräknat	1 152 297			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- schablonberäknade statsbidrag till kommuner för mottagande av skyddsbehövande m.fl. i samband med vidarebosättning,
- uttagning av personer som ska vidarebosättas samt resor vid vidarebosättning,
- migrationspolitiska projekt och analyser,
- statsbidrag till internationella organisationer inom migrationsområdet,
- statsbidrag till Svenska Röda Korset för efterforskning och familjeåterförening under fredstid,
- förberedelser för återvandring eller tillfälligt återvändande för deltagande i återuppbyggnad och utveckling av ursprungslandet,
- återvandringsprojekt och bidrag i samband återvandring samt
- anhörigresor.

Regeringens överväganden

Mottagandet av flyktingar för vidarebosättning utgör en laglig och trygg väg till Sverige. Regeringen anser att 2016 års kvot med 1 900 vidarebosatta bör ökas successivt till 3 400 år 2017 och till 5 000 från och med 2018. Därför föreslår regeringen en ökning av anslaget med 315 miljoner kronor 2017, 662 miljoner kronor 2018, 682 miljoner kronor 2019 och med 702 miljoner kronor 2020. Ökningen finansieras

delvis genom att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med 165 miljoner kronor 2017, 347 miljoner kronor 2018, 357 miljoner kronor 2019 och med 367 miljoner kronor 2020.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.16 Härledning av utgiftsnivån 2017–2020 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	427 117	427 117	427 117	427 117
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²				
Beslut	310 250	657 250	677 250	697 250
Övriga makroekonomiska förutsättningar	4 180	9 310	16 910	27 930
Volym				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	741 547	1 093 677	1 121 277	1 152 297

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 741 547 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till, 1 093 677 000, 1 121 277 000 respektive 1 152 297 000 kronor.

2.6.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

År	Utfall	548 265	Anslags-sparande	28 152
2015	Utfall	548 265	Anslags-sparande	28 152
2016	Anslag	562 436 ¹	Utgifts-prognos	587 537
2017	Förslag	1 042 723		
2018	Beräknat	1 095 945 ²		
2019	Beräknat	831 396 ³		
2020	Beräknat	812 512 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 074 451 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 798 150 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 763 387 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för

- migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens förvaltningsutgifter för prövning av utlännings- och medborgarskapsmål,
- utgifter för Högsta förvaltningsdomstolens handläggning av resningsansökningar av utlännings- och medborgarskapsmål samt
- Domstolsverkets förvaltningsutgifter för de aktuella domstolarnas verksamhet med utlännings- och medborgarskapsmål.

Regeringens överväganden

Till följd av den stora ökningen av antalet asylärenden som Migrationsverket planerar att avgöra under 2016 och kommande år bedöms migrationsdomstolarna behöva avgöra betydligt fler asylmål än vad anslaget dimensionerades för i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1). År 2017 rör det sig om en ökning med 64 procent och 2018 med 100 procent. För att migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen ska ha tillräckliga resurser och kapacitet att kunna hantera denna ökning föreslår regeringen att 473 miljoner kronor tillförs anslaget 2017. För 2018 beräknas anslaget behöva öka med 504 miljoner kr, 2019 217 miljoner kronor och med 180 miljoner kronor 2020.

Anslaget minskas med 1 300 000 kronor 2017 vilka tillförs anslag 1:17 *Domarnämnden* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet till följd av det ökade antalet ärenden rörande anställning av domare till migrationsdomstolarna.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.18 Härledning av utgiftsnivån 2017–2020 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	562 436	562 436	562 436	562 436
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	8 557	19 980	32 341	45 301
Beslut	471 730	513 529	237 428	205 602
Överföring till/från andra anslag			-809	-827
Övrigt				
Förslag/beräk- nat anslag	1 042 723	1 095 945	831 396	812 512

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016 Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 042 723 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Domstolsprövning i utlänningsmål* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 095 945 000, 831 369 000 respektive 812 512 000 kronor.

2.6.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

År	Utfall	99 175	Anslags-sparande	61 625
2015	Utfall	99 175	Anslags-sparande	61 625
2016	Anslag	160 800 ¹	Utgifts-prognos	142 918
2017	Förslag	255 800		
2018	Beräknat	323 800		
2019	Beräknat	234 800		
2020	Beräknat	224 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för

- migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens direkta utgifter för nämndemän, sakkunniga och vittnen i utlännings- och medborgarskapsmål,
- utgifter för ersättning till offentligt biträde och tredje man enligt 4 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde i mål enligt utlänningslagen (2005:716),
- utgifter för ersättning till tolkar enligt 52 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och ersättning till part och parts ställföreträdare enligt 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) i mål enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. I kostnaderna för tolkar får även kostnader för tolkförmedlings administrativa avgifter ingå.

Regeringens överväganden

Då antalet inkomna och avgjorda mål beräknas öka vid migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen ökar även behovet av medel för offentligt biträde samt övriga kostnader kopplade till utlännings- och medborgarskapsmål. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 95 miljoner kronor 2017, 163 miljoner kronor 2018, 74 miljoner kronor 2019 och 64 miljoner kronor 2020.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.20 Härledning av utgiftsnivån 2017–2020 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	160 800	160 800	160 800	160 800
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²				
Beslut	95 000	163 000	74 000	64 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	255 800	323 800	234 800	224 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 255 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 323 800 000, 234 800 000 respektive 224 800 000 kronor.

2.6.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1.6 Offentliga biträde i utlänningsärenden

		Tusental kronor		
2015	Utfall	254 126	Anslags- sparande	128 024
2016	Anslag	434 150 ¹	Utgifts- prognos	448 616
2017	Förslag	396 150		
2018	Beräknat	305 150		
2019	Beräknat	305 150		
2020	Beräknat	305 150		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt biträde och tolk i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) eller enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Regeringens överväganden

Till följd av den stora ökningen av antalet asylsökande ökar utgifterna för offentliga biträden. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 54 miljoner kronor 2017.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.22 Härledning av utgiftsnivån 2017–2020 för 1:6 Offentliga biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	434 150	434 150	434 150	434 150
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-38 000	-129 000	-129 000	-129 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	396 150	305 150	305 150	305 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 396 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 305 150 000, 305 150 000 respektive 305 150 000 kronor.

2.6.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	236 591	68 611	
2016	335 202 ¹		303 579
2017	Förslag	356 202	
2018	Beräknat	347 202	
2019	Beräknat	340 202	
2020	Beräknat	331 202	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för resor ut ur landet och andra åtgärder för utlänningar som avvisats eller utvisats med stöd av

utlänningslagen (2005:716) eller lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får vidare användas för kostnader för resor ut ur Sverige för de asylsökande som återkallat sin ansökan.

Regeringens överväganden

Jämfört med 2016 års budgetproposition bedömer regeringen att fler personer kommer att återvända självmant med hjälp av Migrationsverket och genom tvång med Kriminalvårdens nationella transportenhet. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 31 miljoner kronor 2017, 22 miljoner kronor 2018, 15 miljoner kronor 2019 och med 6 miljoner kronor 2020.

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.24 Härledning av utgiftsnivån 2017–2020 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	315 202	315 202	315 202	315 202
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	41 000	32 000	25 000	16 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	356 202	347 202	340 202	331 202

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 356 202 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Utresor för avvisade och utvisade* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 347 202 000, 340 202 000 respektive 331 202 000 kronor.

2.6.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

2015	Utfall	46 600	Anslags-sparande	158 647
2016	Anslag	186 450 ¹	Utgifts-prognos	57 466
2017	Förslag	155 450		
2018	Beräknat	155 450		
2019	Beräknat	155 450		
2020	Beräknat	155 450		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

bygger på ett flerårigt nationellt program godkänt av kommissionen.

Verksamheten inom Asyl-, migrations- och integrationsfonden, samt de från tidigare programperiod avslutade Europeiska flyktingfonden III och Europeiska återvändandefonden omfattar till viss del fleråriga projekt. Åtaganden under anslaget medför således utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* besluta om bidrag, som inklusive tidigare gjorda åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 115 000 000 kronor 2018, 114 000 000 kronor 2019 och 74 400 000 kronor 2020-2023.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för projekt som beviljas medel inom ramen för den Europeiska flyktingfonden III, Europeiska återvändandefonden och Asyl-, migrations- och integrationsfonden motsvarande EU:s finansiering av dessa program. Vidare får anslaget användas för statlig medfinansiering för projekt inom dessa fonders områden och administration av fonderna.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 115 000 000 kronor 2018, 114 000 000 kronor 2019 och 74 400 000 kronor 2020-2023.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har från EU-budgeten tilldelats cirka en miljard kronor för perioden 2014-2020 för projekt inom ramen för Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

Verksamheten inom fonden fokuserar på integrerad hantering av migrationsströmmar och täcker olika aspekter av EU:s gemensamma asyl- och invandringspolitik. Fonden ska stödja åtgärder som avser asyl, laglig migration och integration av tredjelandsmedborgare samt insatser för återvändande. Genomförandet

Tabell 2.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	83 198	670	223 700			
Nya åtaganden	0	223 700	167 800			
Infriade åtaganden	-82 528	-670	-88 100	-115 000	-114 000	-74 400
Utestående åtaganden	670	223 700	303 400			
Erhållet/förslaget bemyndigande	198 000	255 000	303 400			

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.27 Härledning av utgiftsnivån 2017–2020 för Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

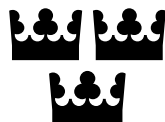
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	186 450	186 450	186 450	186 450
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-31 000	-31 000	-31 000	-31 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	155 450	155 450	155 450	155 450

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 155 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 155 450 000, 155 450 000, respektive 155 450 000 kronor.

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

9

Förslag till statens budget för 2017

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	7
Diagramförteckning	11
1 Förslag till riksdagsbeslut	13
2 Lagförslag.....	15
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.....	15
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd	16
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd	17
2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd	18
2.5 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	19
3 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	21
3.1 Omfattning.....	21
3.2 Utgiftsutveckling	21
3.3 Skatteutgifter.....	22
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	23
4 Hälsa- och sjukvårdspolitik.....	25
4.1 Omfattning.....	25
4.2 Utgiftsutveckling	25
4.3 Mål för området.....	26
4.4 Resultatredovisning.....	26
4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	26
4.4.2 Resultat.....	26
4.4.3 Analys och slutsatser	49
4.5 Den årliga revisionens iakttagelser.....	51
4.6 Politikens inriktning	52
4.7 Tillkännagivanden	59
4.8 Förslag om särskilda satsningar på ungas och äldres hälsa	60
4.8.1 Ärendet och dess beredning.....	60
4.8.2 Regeringens förslag och bedömning	60

	4.8.3	Konsekvenser.....	64
	4.8.4	Författningskommentar.....	66
4.9		Budgetförslag	67
	4.9.1	1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	67
	4.9.2	1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	67
	4.9.3	1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	68
	4.9.4	1:4 Tandvårdsförmåner	68
	4.9.5	1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	69
	4.9.6	1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	70
	4.9.7	1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	72
	4.9.8	1:8 Bidrag till psykiatri.....	74
	4.9.9	1:9 Läkemedelsverket.....	75
	4.9.10	1:10 E-hälsomyndigheten	75
	4.9.11	1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler	77
	4.9.12	8:1 Socialstyrelsen	77
	4.9.13	8:2 Inspektionen för vård och omsorg.....	79
4.10		Övrig verksamhet	80
	4.10.1	Avgiftsfinansierad verksamhet vid Läkemedelsverket	80
5		Folkhälsopolitik	81
	5.1	Omfattning	81
	5.2	Utgiftsutveckling.....	81
	5.3	Mål för området	82
	5.4	Resultatredovisning	82
	5.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	82
	5.4.2	Resultat	83
	5.4.3	Analys och slutsatser.....	95
	5.5	Politikens inriktning.....	98
	5.6	Budgetförslag	102
	5.6.1	2:1 Folkhälsomyndigheten	102
	5.6.2	2:2 Insatser för vaccinberedskap	103
	5.6.3	2:3 Bidrag till WHO.....	104
	5.6.4	2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	104
	5.6.5	6:1 Alkoholsortimentsnämnden.....	105
	5.6.6	6:2 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel.....	105
6		Funktionshinderspolitik	107
	6.1	Omfattning	107
	6.2	Utgiftsutveckling.....	107
	6.3	Mål för området	108
	6.4	Resultatredovisning	108
	6.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	108
	6.4.2	Resultat	108
	6.4.3	Analys och slutsatser.....	112
	6.5	Politikens inriktning.....	113
	6.6	Budgetförslag	114
	6.6.1	3:1 Myndigheten för delaktighet	114
	6.6.2	3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer.....	114

7	Politik för sociala tjänster	115
7.1	Omfattning	115
7.2	Utgiftsutveckling	116
7.3	Mål för området	117
7.4	Resultatredovisning – övergripande för hela området	117
7.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	117
7.5	Resultatredovisning - Omsorgen om äldre	121
7.5.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	121
7.5.2	Resultat	122
7.6	Resultatredovisning – Individ- och familjeomsorg	128
7.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	128
7.6.2	Resultat	129
7.7	Resultatredovisning – Personer med funktionsnedsättning	146
7.7.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	146
7.7.2	Resultat	147
7.7.3	Analys och slutsatser om övergripande insatser	153
7.8	Politikens inriktning	158
7.8.1	Omsorgen om äldre	160
7.8.2	Individ- och familjeomsorg	161
7.8.3	Stödinsatser till personer med funktionsnedsättning	164
7.9	Förslag om ändringar avseende assistansersättningen	165
7.9.1	Ärendet och dess beredning	165
7.9.2	Regeringens förslag	166
7.9.3	Konsekvenser	166
7.9.4	Författningskommentar	167
7.10	Budgetförslag	167
7.10.1	4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	167
7.10.2	4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	168
7.10.3	4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	169
7.10.4	4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	170
7.10.5	4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	171
7.10.6	4:6 Statens institutionsstyrelse	173
7.10.7	4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	174
8	Barnrättspolitik	177
8.1	Omfattning	177
8.2	Utgiftsutveckling	177
8.3	Mål för området	178
8.4	Resultatredovisning	178
8.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	178
8.4.2	Resultat	178
8.4.3	Analys och slutsatser	186
8.5	Politikens inriktning	188
8.6	Budgetförslag	191
8.6.1	5:1 Barnombudsmannen	191
8.6.2	5:2 Barnets rättigheter	191
9	Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	193
9.1	Omfattning	193
9.2	Utgiftsutveckling	193
9.3	Mål för området	194

9.4	Resultatredovisning	194
9.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	194
9.4.2	Resultat	194
9.4.3	Analys och slutsatser.....	198
9.5	Politikens inriktning.....	198
9.6	Budgetförslag	199
9.6.1	7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	199
9.6.2	7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning.....	199

Bilaga 1 Förslag om särskilda satsningar på ungas och äldres hälsa

Bilaga 2 Promemorian Förslag till ändring i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	14
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	14
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	21
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	22
Tabell 3.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	22
Tabell 3.4	Skatteutgifter	22
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom Hälso- och sjukvårdspolitik	25
Tabell 4.2	Hälso- och sjukvårdsutgifter, 2009–2014	27
Tabell 4.3	Kostnader för läkemedel, 2010–2015	46
Tabell 4.4	Utbetald ersättning för statligt tandvårdsstöd 2008–2015	48
Tabell 4.5	Anslagsutveckling 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	67
Tabell 4.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	67
Tabell 4.7	Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.....	67
Tabell 4.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	68
Tabell 4.9	Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	68
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	68
Tabell 4.11	Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner	68
Tabell 4.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Tandvårdsförmåner.....	69
Tabell 4.13	Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna.....	69
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	70
Tabell 4.15	Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	70
Tabell 4.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård.....	72
Tabell 4.17	Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	72
Tabell 4.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden.....	73
Tabell 4.19	Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri	74
Tabell 4.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bidrag till psykiatri	74
Tabell 4.21	Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket	75
Tabell 4.22	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Läkemedelsverket	75
Tabell 4.23	Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten.....	75
Tabell 4.24	Offentlighetsrättslig verksamhet	76
Tabell 4.25	Uppdragsverksamhet	76
Tabell 4.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 E-hälsomyndigheten...	76
Tabell 4.27	Anslagsutveckling 1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler.....	77

Tabell 4.28	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler.....	77
Tabell 4.29	Anslagsutveckling 8:1 Socialstyrelsen	77
Tabell 4.30	Offentligrättslig verksamhet.....	77
Tabell 4.31	Uppdragsverksamhet.....	78
Tabell 4.32	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:1 Socialstyrelsen	78
Tabell 4.33	Anslagsutveckling 8:2 Inspektionen för vård och omsorg.....	79
Tabell 4.34	Offentligrättslig verksamhet.....	79
Tabell 4.35	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:2 Inspektionen för vård och omsorg	79
Tabell 4.36	Offentligrättslig verksamhet.....	80
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom Folkhälsopolitik.....	81
Tabell 5.2	Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten	102
Tabell 5.3	Uppdragsverksamhet.....	102
Tabell 5.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Folkhälsomyndigheten	102
Tabell 5.5	Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinberedskap	103
Tabell 5.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap	103
Tabell 5.7	Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO	104
Tabell 5.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Bidrag till WHO.....	104
Tabell 5.9	Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar.....	104
Tabell 5.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	105
Tabell 5.11	Anslagsutveckling 6:1 Alkoholsortimentsnämnden.....	105
Tabell 5.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:1 Alkoholsortimentsnämnden	105
Tabell 5.13	Anslagsutveckling 6:2 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel.....	105
Tabell 5.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:2 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel.....	106
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom Funktionshinderspolitik	107
Tabell 6.2	Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet.....	114
Tabell 6.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 3:1 Myndigheten för delaktighet.....	114
Tabell 6.4	Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer.....	114
Tabell 6.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer.....	114
Tabell 7.1	Utgiftsutveckling inom Politik för sociala tjänster	116
Tabell 7.2	Kommunens kostnader för vård och omsorg om äldre.....	122
Tabell 7.3	Förändringar i kommuners utbud av hemtjänst respektive särskilt boende. En jämförelse av 284 kommuner mellan 2010 och 2015 för personer 80 år och äldre i antal och procent	126
Tabell 7.4	Antal inrapporterade ej verkställda beslut/år (insats: permanent bostad enligt socialtjänstlagen, äldreomsorg)	127
Tabell 7.5	Avslutad vård vid SiS ungdomshem.....	130
Tabell 7.6	Andelen unga vuxna (18–24 år) med ekonomiskt bistånd	136
Tabell 7.7	Kostnader för assistansersättning, antal personer som hade assistans i december månad och antal beviljade timmar per vecka i genomsnitt samma månad 2005–2015.....	149

Tabell 7.8	Antal personer som beviljats bilstöd 2011–2015, fördelning av bilstöd mellan kvinnor och män samt fördelning mellan olika grupper (%)	150
Tabell 7.9	Antal personer 0-64 år med pågående SoL-insats 1 oktober 2015, fördelat på kön	151
Tabell 7.10	Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	167
Tabell 7.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	168
Tabell 7.12	Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	168
Tabell 7.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	169
Tabell 7.14	Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	169
Tabell 7.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning.....	170
Tabell 7.16	Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning.....	170
Tabell 7.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning.....	171
Tabell 7.18	Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet.....	171
Tabell 7.19	Beställningsbemyndigande för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	172
Tabell 7.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	172
Tabell 7.21	Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse	173
Tabell 7.22	Offentligrättslig verksamhet	173
Tabell 7.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:6 Statens institutionsstyrelse	174
Tabell 7.24	Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	174
Tabell 7.25	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	175
Tabell 8.1	Utgiftsutveckling inom Barnrättspolitik.....	177
Tabell 8.2	Anslagsutveckling 5:1 Barnombudsmannen.....	191
Tabell 8.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 5:1 Barnombudsmannen..	191
Tabell 8.4	Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter.....	191
Tabell 8.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 5:2 barnets rättigheter	191
Tabell 9.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.....	193
Tabell 9.2	Utbetalt forskningsbidrag 2011–2015 i miljoner kronor för olika bidragstyper, fördelat på andel kvinnor och män.....	196
Tabell 9.3	Anslagsutveckling 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning.....	199
Tabell 9.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	199
Tabell 9.5	Anslagsutveckling 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	199
Tabell 9.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning.....	200

Tabell 9.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning.....	200
------------	--	-----

Diagramförteckning

Diagram 4.1	Landstingens intäkter 2015, procentuellt fördelade på intäktslag.....	28
Diagram 4.2	Landstingens kostnader för hälso- och sjukvård 2015, procentuellt fördelade på verksamhetsområde	28
Diagram 4.3	Hälso- och sjukvårdskostnader per invånare, 2009–2014.....	28
Diagram 4.4	Patientupplevd kvalitet i primärvård, 2015	29
Diagram 4.5	Andel i befolkningen som instämmer helt eller delvis i att de har tillgång till den sjukvård de behöver, 2011–2015.....	29
Diagram 4.6	Andel läkare som i liten utsträckning eller inte alls anser sig ha tid att samordna vården	30
Diagram 4.7	Antal personer med undvikbara slutenvårdstillfällen, efter utbildningsnivå, 2004–2014	31
Diagram 4.8	Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad hjärtinfarkt, efter utbildningsnivå kvinnor, 2004–2014	32
Diagram 4.9	Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad hjärtinfarkt, efter utbildningsnivå män, 2004–2014	32
Diagram 4.10	Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad förstagångsstroke, efter utbildningsnivå män, 2004–2014	32
Diagram 4.11	Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad förstagångsstroke, efter utbildningsnivå kvinnor, 2004–2014	32
Diagram 4.12	Sjukvårdsrelaterad åtgärdbar dödlighet, efter utbildningsnivå, 2004–2014	33
Diagram 4.13	Andel som instämmer helt eller delvis i att väntetider till besök på vårdcentral är rimliga, 2010–2015.....	33
Diagram 4.14	Andel patienter som får behandling eller åtgärd i specialiserad vård inom 90 dagar	34
Diagram 4.15	Täckningsgrad i ett antal nationella kvalitetsregister.....	36
Diagram 4.16	Antal hälso- och sjukvårdspersonal för olika professioner 2013	38
Diagram 4.17	Relativ femårsöverlevnad i alla former av cancer 1994–2013.....	40
Diagram 4.18	Kostnader för läkemedelsförmånerna, 2006–2015	45
Diagram 4.19	Andel vuxna som besökt tandläkare eller tandhygienist 2010–2015	49
Diagram 5.1	Medellivslängd 2006–2015	83
Diagram 5.2	Antal insjuknande i hjärtinfarkt, stroke och cancer, 2005–2014.....	84
Diagram 5.3	Antal döda i hjärtsjukdom, stroke och cancer, 2005–2014.....	84
Diagram 5.4	Antal insjuknande i hjärtinfarkt, 35–79 år, utbildningsnivå, 2012–2014.....	85
Diagram 5.5	Antal döda i hjärtsjukdom, utbildningsnivå, 2012–2014	85
Diagram 5.6	Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, kvinnor, 2006–2015	85
Diagram 5.7	Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, män, 2006–2015	85
Diagram 5.8	Antal självmord, kvinnor, ålder, 2004–2014	86
Diagram 5.9	Antal självmord, män, ålder, 2004–2014	86

Diagram 5.10	Antal anmälda fall av infektion med meticillinresistenta gula stafylokocker (MRSA) 2006–2015	87
Diagram 5.11	Andel som anger att de har en stillasittande fritid respektive att de är fysiskt aktiva minst 30 minuter per dag, 16–84 år, 2006–2015	91
Diagram 5.12	Andel som anger att de har en stillasittande fritid, 16–84 år, utbildningsnivå, 2015.....	91
Diagram 5.13	Andel som anger att de är fysiskt aktiva minst 30 minuter per dag, 16–84 år, utbildningsnivå, 2015.....	91
Diagram 5.14	Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år, 2015	92
Diagram 5.15	Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år, utbildningsnivå, 2015	92
Diagram 7.1	Utbetalt ekonomiskt bistånd och antal biståndsmottagare 1997–2015.....	135
Diagram 7.2	Barn i hushåll med ekonomiskt bistånd	137
Diagram 7.3	Antal hemmaboende barn 0-17 år som upplevt en separation under året (inkl. ombildade hushåll) under åren 2000–2015 (SCB).....	143
Diagram 7.4	Antal barn som varit föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten under åren 2006–2015 (Socialstyrelsen)	143
Diagram 7.5	Kostnader för personlig assistans	147
Diagram 8.1	Andelen elever som har uppnått grundskolans mål.....	183
Diagram 8.2	Andel barn med psykosomatiska besvär	183
Diagram 8.3	Andelen barn i ekonomiskt utsatta familjer.....	184
Diagram 9.1	Av Forte utbetalt forskningsstöd 2011–2015 fördelat på forskningsområdena hälsa, arbetsliv och välfärd.	195
Diagram 9.2	Av Forte utbetalt forskningsstöd 2011–2015 fördelat på män resp. kvinnor inom forskningsområdena hälsa, arbetsliv och välfärd	195

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslag till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. (avsnitt 2.1 och 4.8),
2. antar förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd (avsnitt 2.2 och 4.8),
3. antar förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd (avsnitt 2.3 och 4.8),
4. antar förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd (avsnitt 2.4 och 4.8),
5. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.5 och 7.9),
6. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 350 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar (avsnitt 4.9.6),
7. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar (avsnitt 4.9.6),
8. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg enligt tabell 1.1,
9. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	34 885
1:2	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	81 560
1:3	Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	140 964
1:4	Tandvårdsförmåner	5 747 835
1:5	Bidrag för läkemedelsförmånerna	24 049 736
1:6	Bidrag till folkhälsa och sjukvård	2 729 286
1:7	Sjukvård i internationella förhållanden	485 476
1:8	Bidrag till psykiatri	1 108 993
1:9	Läkemedelsverket	132 018
1:10	E-hälsomyndigheten	144 051
1:11	Bidrag för mänskliga vävnader och celler	74 000
2:1	Folkhälsomyndigheten	380 030
2:2	Insatser för vaccinberedskap	88 500
2:3	Bidrag till WHO	37 665
2:4	Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
3:1	Myndigheten för delaktighet	57 883
3:2	Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4:1	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	24 096
4:2	Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	411 514
4:3	Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	266 995
4:4	Kostnader för statlig assistansersättning	25 931 000
4:5	Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	2 473 858
4:6	Statens institutionsstyrelse	946 750
4:7	Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	711 815
5:1	Barnombudsmannen	24 557
5:2	Barnets rättigheter	27 761
6:1	Alkoholsortimentsnämnden	242
6:2	Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	213 629
7:1	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	33 998
7:2	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	546 998
8:1	Socialstyrelsen	627 986
8:2	Inspektionen för vård och omsorg	697 839
Summa		68 496 164

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
4:5	Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	583 000	2018-2020
7:2	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	925 000	2018-2021
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		1 508 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §¹

Förmånsberättigade varor som avses i 15–18 §§ ska vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 18 år.

Varor som avses i 18 § 1 ska även vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 21 år.

Varor som avses i 18 § 3 ska även vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället har fyllt 18 år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2015:968.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 4 §

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 20 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för *barn och ungdomar* till och med det år då de fyller 19 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 22 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för *personer* till och med det år då de fyller 21 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.2

Föreslagen lydelse

1 kap. 4 §¹

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 22 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för personer till och med det år då de fyller 21 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 23 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för personer till och med det år då de fyller 22 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.3

Föreslagen lydelse

1 kap. 4 §¹

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 23 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för personer till och med det år då de fyller 22 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 24 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för personer till och med det år då de fyller 23 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

2.5 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

51 kap.

11 §¹

För varje år bestäms med vilket belopp per timme som assistansersättning lämnas. Beloppet ska bestämmas som ett schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om schablonbeloppet.

Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det årliga schablonbeloppet. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

Assistansersättning som betalas ut enligt 16 § andra stycket lämnas med skäligt belopp.

Assistansersättning lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Det eller de belopp som assistansersättning lämnas med ska för varje år bestämmas som schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om schablonbelopp för assistansersättningen.

Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det schablonbelopp med vilket assistansersättning ska lämnas till den försäkrade enligt vad som följer av första stycket. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2012:935.

3 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Hälsa- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Funktionshinderspolitik, Politik för sociala tjänster – omsorg om äldre, individ- och familjeomsorg, personer med funktionsnedsättning samt Barnrättspolitik.

Utgiftsområdet omfattar även anslagen 7:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Hälsa- och sjukvårdspolitik	33 905	36 785	34 555	36 055	35 952	35 655	35 149
Folkhälsopolitik	803	804	770	796	795	773	711
Funktionshinderspolitik	233	246	247	247	248	249	250
Politik för sociala tjänster	28 136	31 673	26 669	30 766	31 586	30 370	30 716
Barnrättspolitik	45	58	57	52	47	48	48
Forskningspolitik	545	539	531	581	646	697	728
Äldreanslag	1 313	1 038	1 025	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	64 979	71 143	63 854	68 496	69 274	67 791	67 602

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	69 238	69 238	69 238	69 238
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	45	108	176	249
Beslut	-1 510	-3 175	-6 530	-7 937
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	1 258	2 985	4 072	4 455
Volym	-407	238	954	1 716
Överföring till/från andra utgifts- områden	-120	-120	-120	-120
Övrigt	-9	1	1	1
Ny ramnivå	68 496	69 274	67 791	67 602

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

**Tabell 3.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg**

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	64 032
Verksamhetsutgifter ²	4 446
Investeringar ³	18
Summa ramnivå	68 496

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 9 redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekom-

mande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget.

Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö-, eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de nettoberäknade skatteutgifterna som är att hänföra till utgiftsområde 9.

Tabell 3.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Nedsatt förmånsvärde alkoholås	10	10
Läkemedel	2 060	2 120
Förmån av privatfinansierad hälso- och sjukvård	-	-
Totalt för utgiftsområde 9	2 070	2 130

Ett "-" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Nedsatt förmånsvärde alkoholås

Enligt 11 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska förmåner som fås på grund av tjänst tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst. Bilförmån är en sådan förmån som ska tas upp till beskattning. Extrautrustning i bilen höjer förmånsvärdet. För att få till stånd en ökad användning av alkoholås i fordon undantas alkoholås från den extrautrustning som höjer förmånsvärdet. Skatteutgiften utgörs av skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Läkemedel

För läkemedel som lämnas ut enligt recept eller säljs till sjukhus gäller kvalificerat undantag från mervärdesskatt enligt 3 kap. 23 § och 10 kap. 11 § mervärdesskattelagen (1994:200). Det innebär att försäljningen är undantagen från mervärdesskatt men att ingående mervärdesskatt är avdragsgill. (Icke receptbelagda läkemedel beskattas med normal skattesats.) Skattebefrielsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Förmån av privatfinansierad hälso- och sjukvård

Förmån av hälso- och sjukvård ska inte tas upp till beskattning om förmånen avser vård i Sverige som inte är offentligfinansierad eller vård utomlands (11 kap. 18 § inkomstskattelagen). Arbetsgivaren har å andra sidan ingen avdragsrätt för kostnaden (16 kap. 22 § inkomstskattelagen). Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

3.4 Mål för utgiftsområdet

I det följande redovisas de mål som gäller för utgiftsområdet Hälsovård, sjukvård och social omsorg och underliggande områden.

Hälso- och sjukvårdspolitik (avsnitt 4)

- Befolkningen ska erbjudas en behovs- anpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

Folkhälsopolitik (avsnitt 5)

- Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.
- Ett samhälle fritt från narkotika och doping, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203).
- Att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Funktionshinderspolitik (avsnitt 6 och 7)

- En samhällsgemenskap med mångfald som grund.
- Att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet.
- Jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Politik för sociala tjänster (avsnitt 7)

- Äldre ska
 - kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
 - kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
 - bemötas med respekt samt
 - ha tillgång till god vård och omsorg.
- Att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer.
- Att stärka skyddet för utsatta barn.

Barnrättspolitik (avsnitt 8)

- Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande.

För beslut om målen ovan, där inget annat anges, se prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.3, bet. 2012/13:SoU1, rskr. 2012/13:115.

Mål för Forskningspolitik (avsnitt 9) redovisas under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 8.2 Mål för området.

4 Hälsa- och sjukvårdspolitik

4.1 Omfattning

Hälsa- och sjukvårdspolitiken omfattar statliga insatser till hälsa- och sjukvården. Avsnittet omfattar anslag för tandvårdsförmåner, läkemedelsförmåner, bidrag till folkhälsa och sjukvård, sjukvård i internationella förhållanden, bidrag till psykiatri samt bidrag för mänskliga

vävnader och celler. Vidare omfattas anslag till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV), Läkemedelsverket, E-hälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg (IVO) samt Socialstyrelsen.

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom Hälsa- och sjukvårdspolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	30	34	34	35	35	36	37
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	64	80	80	82	83	85	86
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	128	139	138	141	144	147	150
1:4 Tandvårdsförmåner	5 271	5 617	5 522	5 748	6 011	6 222	6 487
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	24 469	23 998	22 071	24 050	23 825	23 825	23 825
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	1 257	3 753	3 655	2 729	2 629	2 121	1 591
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	457	503	477	485	493	500	507
1:8 Bidrag till psykiatri	819	1 081	1 062	1 109	1 118	1 123	844
1:9 Läkemedelsverket	122	131	133	132	135	138	141
1:10 E-hälsomyndigheten	78	119	121	144	146	118	120
1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler	74	74	74	74	0	0	0
8:1 Socialstyrelsen	477	606	564	628	636	644	658
8:2 Inspektionen för vård och omsorg	659	648	624	698	697	697	702
Summa Hälsa- och sjukvårdspolitik	33 905	36 785	34 555	36 055	35 952	35 655	35 149
<i>Åldreanslag</i>							
2016 1:9 Bidrag för samordning och tillgänglighet	996	1 000	1 000	0	0	0	0
Summa Åldreanslag	996	1 000	1 000	0	0	0	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för området

Målet för hälso- och sjukvårdspolitiken är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

En behovsanpassad hälso- och sjukvård innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov, där också behovens storlek styr vårdens prioriteringar. Vården ska vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Patienten ska också kunna delta i beslut om vård och behandling. Detta är grunden för en patientcentrerad vård.

En effektiv hälso- och sjukvård innebär att tillgängliga resurser används på bästa sätt för att kunna erbjuda bästa möjliga hälso- och sjukvård till befolkningen. En hälso- och sjukvård av god kvalitet innebär bl.a. att den ska baseras på bästa tillgängliga kunskap i alla delar av landet och ska vara jämlik.

En jämlik vård innebär att alla ska erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med gott bemötande, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Att hälso- och sjukvården även ska vara jämställd är en grundläggande målsättning för regeringen och en förlängning av det övergripande jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

En vård som är tillgänglig innebär bl.a. att den är lätt att komma i kontakt med och att den ges i rimlig tid.

4.4 Resultatredovisning

Resultatredovisningen belyser hur de statliga insatserna bidragit till uppfyllelsen av det nuvarande målet för hälso- och sjukvårdspolitiken. Strukturen på resultatredovisningen utgår dels från målen på området, dels från olika verksamheter såsom tandvård och läkemedelsområdet m.m. samt olika statliga insatser som genomförs på området. Under rubriken Analys och slutsatser behandlas resultaten i förhållande till målet, dvs. att hälso- och sjukvården ska vara

behovsanpassad, effektiv och av god kvalitet samt jämlik, jämställd och tillgänglig.

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Måluppfyllelsen inom hälso- och sjukvårdspolitiken bedöms utifrån följande indikatorer:

- undvikbara slutenvårdstillfällen och sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall,
- dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna,
- omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården,
- väntetider inom hälso- och sjukvården, och
- besöksfrekvens inom tandvården.

Måttet undvikbara slutenvårdstillfällen innebär vårdtillfällen inom slutenvården som orsakats av utvalda sjukdomstillstånd och som bedöms hade kunnat undvikas. Med sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall avses dödsfall som orsakats av sjukdomar vilka bedöms kunna påverkas genom medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Vad gäller indikatorn omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården avses t.ex. patientupplevd kvalitet i primärvården, upplevd tillgång till sjukvård och patientupplevd kvalitet inom psykiatrisk öppen- och slutenvård m.m.

Där det är möjligt redovisas resultaten uppdelat på kön, ålder och socioekonomi. Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer.

4.4.2 Resultat

Staten ansvarar för att främja och ge hälso- och sjukvården goda förutsättningar. Landstingen och även i viss utsträckning kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för hälso- och sjukvårdens planering, finansiering, organisation och genomförande.

Statens och landstingens delade ansvar för hälso- och sjukvården avspeglas i tabell 4.2 som redovisar utgiftsutvecklingen inom verksamhetsområdet.

Diagram 4.3 visar kostnaderna för hälso- och sjukvård per invånare. Genomsnittskostnaden för landstingens hälso- och sjukvård uppgick 2014 till 23 027 kronor per invånare.

I diagram 4.1 och diagram 4.2 redovisas fördelningen av landstingens intäkter respektive kostnader för hälso- och sjukvård. Av landstingens totala kostnader bestod cirka 90 procent av kostnader för hälso- och sjukvård.

Utvecklingen av den svenska hälso- och sjukvården följs noga upp genom Öppna jämförelser och rapporter av olika slag från t.ex. Socialstyrelsen och andra myndigheter inom området. Skillnader i utfall vad gäller hälsa och vård lyfts bl.a. fram genom uppföljning av insjuknande, dödlighet, vård och behandling. Uppföljningar visar bl.a. på skillnader mellan olika socio-

ekonomiska grupper. I resultatredovisningen används utbildningsnivå för att beskriva socioekonomiska skillnader. Det förekommer även skillnader i hälso- och sjukvården med avseende på kön, bl.a. har kvinnor en sämre självskattad hälsa än män samtidigt som dödligheten i hjärtsjukdom är högre bland män än kvinnor. Det finns dessutom regionala skillnader mellan landstingen på grund av olikheter i lokala förutsättningar och organisation. Även om svensk hälso- och sjukvård kännetecknas av en god kvalitet i stort kvarstår således vissa utmaningar vad gäller t.ex. jämlikhet men även samordning och tillgänglighet.

Tabell 4.2 Hälso- och sjukvårdsutgifter, 2009–2014

Miljarder kronor, löpande priser (andel i procent av totala hälso- och sjukvårdsutgifter)¹

	2009	2010	2011	2012	2013	2014 ²
Offentlig sektor ³	240,8 (82)	244,4 (82)	327,6 (85)	336,6 (84)	348,8 (84)	365,3 (83)
Staten ³	6,4 (3)	5,6 (2)	5,9 (2)	6,3 (2)	6,8 (2)	7,0 (2)
Kommuner ³	24,3 (10)	24,5 (10)	98,0 (30)	101,2 (30)	105,5 (30)	110,2 (25)
Landsting ³	210,1 (87)	214,2 (88)	223,7 (68)	229,1 (68)	236,5 (68)	248,0 (57)
Frivilliga sjukvårdsförsäkringar	1,5 (0,5)	1,6 (0,5)	1,9 (0,5)	2,0 (0,5)	2,4 (0,6)	2,4 (1)
Hushållens ideella organisationer	0,3 (0,1)	0,3 (0,1)	0,3 (0,1)	0,3 (0,1)	0,3 (0,1)	0,3 (0)
Företag	1,5 (0,5)	1,6 (0,5)	1,7 (0,4)	1,7 (0,4)	1,8 (0,4)	1,9 (0)
Hushållens utgifter ur egen ficka	49,7 (17)	50,6 (17)	54,4 (14)	57,7 (14)	61,4 (15)	68,1 (16)
Totala hälso- och sjukvårdsutgifter	293,9	298,5	385,9	398,4	414,7	438,0
Andel av bruttonationalprodukt (BNP)	8,9	8,5	10,6	10,8	11,0	11,2

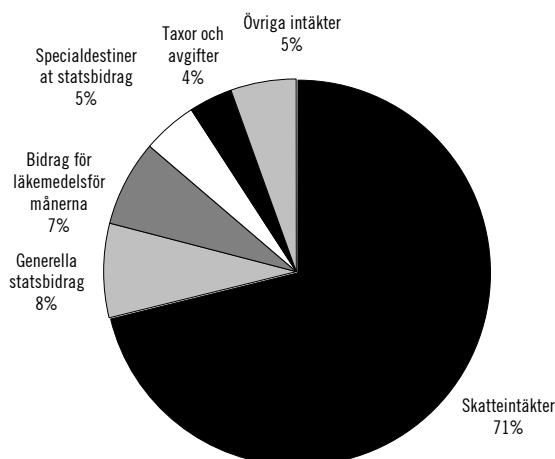
¹: Hälso- och sjukvårdsutgifter redovisas sedan 2015 uppgifter på ett delvis nytt sätt. Uppdateringarna innebär bl.a. att hälso- och sjukvårdsbegreppet utökats, vilket framför allt påverkar hälso- och sjukvård inom omsorgen för äldre och för personer med funktionsnedsättning. Detta medför att hälso- och sjukvårdens andel av BNP nu är högre än enligt tidigare publicerade data. Uppgifterna finns ej uppdelade på kön.

²: Uppgifterna för 2014 är baserade på preliminära årsberäkningar av nationalräkenskaperna.

³: Offentlig sektor är en delsumma baserad på uppgifterna för stat, landsting och kommuner. Andelen för stat, landsting och kommuner baseras följaktligen på delsumman för offentlig sektor som nämnare.

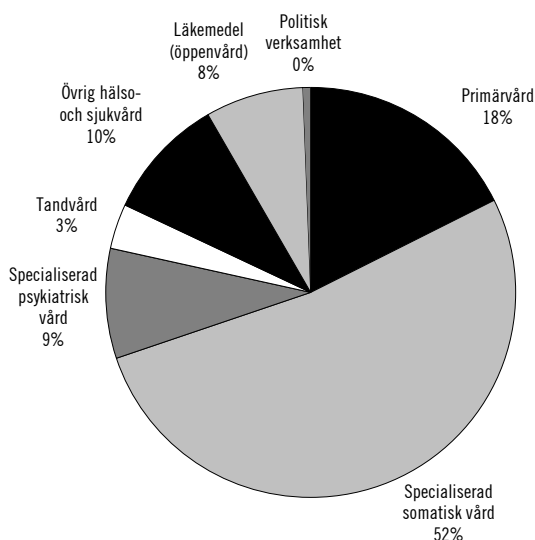
Källa: Statistiska centralbyrån (Hälso- och sjukvårdsutgifter).

Diagram 4.1 Landstingens intäkter 2015, procentuellt fördelade på intäktslag

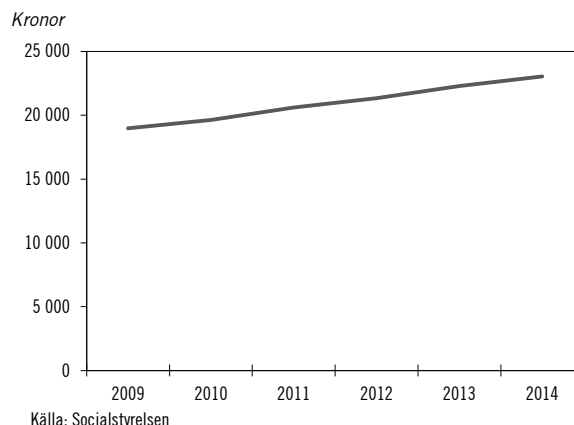
Källor: Sveriges Kommuner och Landsting samt Statistiska centralbyrån.

Diagram 4.2 Landstingens kostnader för hälso- och sjukvård 2015, procentuellt fördelade på verksamhetsområde

Anm. Kostnader för regionalutveckling, trafik och infrastruktur har exkluderats.
Källor: Sveriges Kommuner och Landsting samt Statistiska centralbyrån.

Diagram 4.3 Hälso- och sjukvårdskostnader per invånare, 2009–2014

Behovsanpassad vård bidrar till bättre resultat inom hälso- och sjukvården

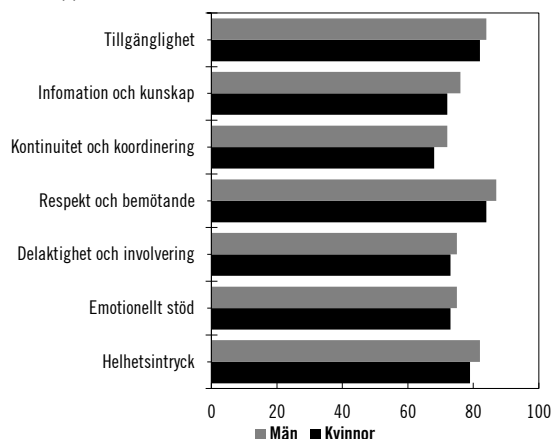
En central del av det hälso- och sjukvårdspolitiska målet är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad hälso- och sjukvård. En behovsanpassad hälso- och sjukvård innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov, och att behovens storlek ska styra vårdens prioriteringar. Vården ska vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Patienten ska även kunna delta i beslut om vård och behandling. Detta är grunden i en patientcentrerad vård.

Patienter är överlag nöjda med kvalitet och bemötande i hälso- och sjukvården

Patienter är överlag nöjda med kvaliteten i den svenska hälso- och sjukvården. Det visar resultaten i den nationella patientenkäten som genomförs av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Nedan i diagram 4.4 visas att patienterna i huvudsak är nöjda med kvaliteten i primärvården. Män är genomgående mer nöjda än kvinnor. Resultaten från den nationella patientenkäten visar också att patienterna är nöjda med bemötandet de får i hälso- och sjukvården.

Diagram 4.4 Patientupplevd kvalitet i primärvård, 2015

Patientupplevd kvalitet (PUK-värde)

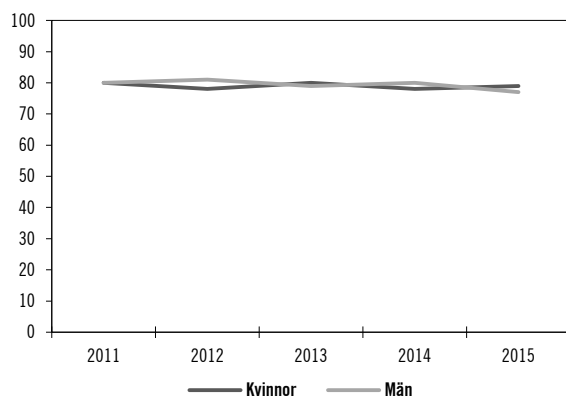
Anm: Resultaten presenteras i form av ett viktat värde, patientupplevd kvalitet (PUK-värde). Ett PUK-värde ligger mellan 0 och 100 och ett högre värde innebär högre patientupplevd kvalitet. Vid framräkningen av PUK-värdet tas icke aktuella svarsalternativ bort såsom "ej ifyllt" och "ej aktuellt". Varje svarsalternativ ges en vikt i förhållande till sin allvarighetsgrad. Resultaten från varje svarsalternativ adderas, multipliceras med 100 och avrundas uppåt till närmsta heltal mellan 0 till 100. Källa: Sveriges Kommuner och Landsting (Nationell patientenkät).

Patienternas upplevelser påverkas av socioekonomiska faktorer

Andelen patienter som instämmer helt eller delvis i att de har tillgång till den vård de behöver har i princip varit oförändrad sedan 2010, se diagram nedan.

Diagram 4.5 Andel i befolkningen som instämmer helt eller delvis i att de har tillgång till den sjukvård de behöver, 2011–2015

Procent

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting (Vårdbarmetern).

Könskillnaderna är små, ca åtta av tio kvinnor och män anger att de har tillgång till den vård de behöver. Däremot finns det skillnader som beror på hälsotillstånd och socioekonomiska faktorer. Endast 63 procent av dem som upplever att de har ett dåligt allmänt hälsotillstånd uppger att de har tillgång till den sjukvård de behöver, jämfört med 80 procent av dem som upplever att de har bra hälsa. Ensamstående föräldrar med barn,

personer födda utanför Norden och personer i åldrarna 50–59 år uppger att de i lägre grad har tillgång till den vård de behöver.

Patienterna har överlag förtroende för vården

Sex av tio anger att de har stort eller mycket stort förtroende för hälso- och sjukvården. Förtroendet varierar dock över landet, från 50 procent i Västernorrland till 76 procent i Kalmar län. Förtroendet för vårdcentraler och sjukhus har varit relativt oförändrat sedan 2012. På nationell nivå har 63 procent förtroende för vårdcentralerna jämfört med 72 procent för sjukhusen i det egna landstinget. Även förtroendet för vården påverkas av hälsotillstånd och socioekonomiska faktorer. Ensamstående föräldrar, personer födda utanför Norden, personer i åldrarna 50–59 och personer som upplever att de har ett sämre hälsotillstånd uppger att de har lägre förtroende för vården.

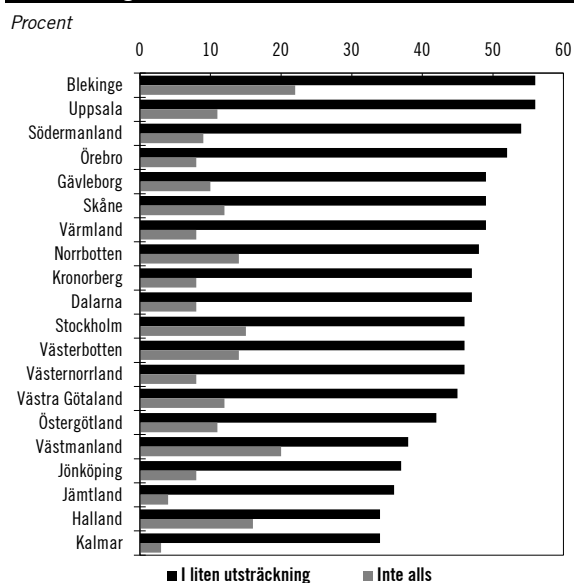
Samordning och kontinuitet i vården behöver utvecklas

Samordning av vårdinsatser och kontinuitet i kontakterna med vårdpersonalen är viktiga aspekter för en patientcentrerad vård. Samordning är inte minst viktig för patienter med kroniska sjukdomar och personer med funktionsnedsättningar som ofta har många och långvariga kontakter med hälso- och sjukvården. I rapporten Samordnad vård och omsorg lyfter Myndigheten för vård- och omsorgsanalys fram att bristande samordning ofta leder till en försämrad upplevelse för patienter och brukare samt i vissa fall till en kvalitativt sämre vård eller omsorg. Bristerna kan, enligt myndigheten, även medföra ökade kostnader till följd av att behandlingar eller undersökningar behöver upprepas i onödan. I rapporten visas att cirka en miljon patienter och brukare har komplexa samordningsbehov samtidigt som de har små förutsättningar att vara delaktiga i samordningen av sin vård och omsorg.

Den internationella uppföljningen International Health Policy Survey visar att svenska patienter är mer missnöjda med samordning och kontinuitet än patienter i andra länder. Mest missnöjda är patienter i åldersgrupperna 45–64 år och 65–74 år. Inom ramen för den internationella studien har läkares inställning till primärvården följts upp under 2015. Resultaten visar att inte alla läkare i Sverige anser sig ha den tid, det mandat eller de kommunikationskanaler som krävs för att samordna vården. I diagram 4.6

visas andelen läkare som i liten utsträckning eller inte alls anser sig ha tid att samordna vården.

Diagram 4.6 Andel läkare som i liten utsträckning eller inte alls anser sig ha tid att samordna vården

Anm: Uppgifterna finns inte uppdelat på kön.
Källa: Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

Regeringen bidrar till förbättrade förutsättningar för en mer samordnad vård

Regeringen har ingått flera överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i syfte att stärka samordningen och kontinuiteten i vården. En överenskommelse om kortare väntetider och minskade regionala skillnader i cancervården syftar till att främja förutsättningarna för en mer sammanhållen cancervård genom så kallade standardiserade vårdförlopp. De standardiserade vårdförloppen ska bidra till att minska väntetiderna i vården från det att en misstanke om cancer uppstår till det att vård och behandling för cancersjukdomen sätts in (se mer under avsnitt Standardiserade vårdförlopp för kortare väntetider). Vidare ingick regeringen under 2015 en överenskommelse med SKL om tillgänglighet och samordning för en mer patientcentrerad vård. Överenskommelsens syfte var att stimulera landstingen att själva identifiera och genomföra insatser för att utveckla tillgängligheten.

Insatser för att stärka en patientcentrerad vård sker också inom ramen för regeringens arbete med att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar, både i uppdrag till Socialstyrelsen och till Livsmedelverket samt i en överenskommelse med SKL. Det handlar bl.a. om att stödja utvecklingen av patientanpassade vårdtjänster i primärvården och att sprida verk-

tyg för ett gott bemötande i hälso- och sjukvården.

Patientlagen stärker patientens ställning

Patientlagen, som trädde i kraft den 1 januari 2015, syftar till att stärka och tydliggöra patientens ställning samt till att främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet. I lagen är det reglerat att när hälso- och sjukvård ges till barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Socialstyrelsen tog i december 2015 fram ett kunskapsstöd inför situationer där personal behöver göra en bedömning av ett barns mognad i samband med barnets delaktighet i vård och omsorg. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys uppföljning från 2016 visar dock att patientlagen än så länge inte föranlett några större förändringar i landstingens strategier och arbetssätt. Det saknas bl.a. nationella administrativa lösningar i form av en plattform för utbudsinformation m.m. och landstingens strukturella förutsättningar som utmaningar kring hur kompetensförsörjning påverkar möjligheterna att uppfylla lagen. Även kännedomen om landstingens skyldigheter och om patientlagen är låg bland befolkningen som helhet, men också bland de personer som har kontakt med vården. Av rapporten framgår det bl.a. att individer som har en sjukdom och personer som är äldre är mer motiverade än andra att ta del av den nya lagens möjligheter. Även kvinnor är mer motiverade att ta del av lagens möjligheter än män. Regeringen har avsatt totalt 24 miljoner kronor 2014–2016 för insatser som är direkt kopplade till patientlagens införande. Landstingen genomförde under 2015 olika utbildnings- och informationsinsatser kring patientlagen – främst mot vårdpersonalen. Arbeta har även gjorts, både lokalt och mellan landsting, för att stärka möjligheterna för patienterna att söka öppenvård i hela landet.

Betänkanden föreslår strukturförändringar i hälso- och sjukvården

I januari 2016 lämnades slutbetänkandet Effektiv vård (SOU 2016:2) till regeringen där flera förslag om hur vården kan bedrivas mer effektivt lämnas, inte minst hur rätt personal kan användas på rätt sätt. Ytterligare ett slutbetänkande som lämnats till regeringen är Träning ger färdighet – koncentrera vården för patientens bästa (SOU 2015:98). I betänkandet lämnas förslag på hur den högspecialiserade vården kan utvecklas för att patienterna ska få tillgång till en mer jäm-

lik och säker vård av god kvalitet oberoende av bostadsort. Båda ovan nämnda betänkanden är viktiga underlag för att vården bl.a. ska bli mer samordnad och bättre kunna tillgodose patientens behov. Dessa betänkanden bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Jämlik hälso- och sjukvård innebär att alla ska erbjudas vård, på lika villkor och med gott bemötande, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning eller ekonomi. Regeringen arbetar löpande för att minska ojämlikheter mellan könen på områden där sådana har visat sig finnas. Insatser för att minska sådana skillnader kan riktas antingen mot kvinnor eller män, beroende på problematik.

Genom Öppna jämförelser får huvudmän, professioner och patienter insyn i och möjlighet att jämföra kvaliteten inom hälso- och sjukvården och identifiera områden där skillnader finns. Regeringen stöder arbetet med Öppna jämförelser på olika sätt. Socialstyrelsen har i uppdrag att utveckla, publicera och sprida Öppna jämförelser inom hälso- och sjukvårdsområdet, bl.a. med fokus på jämlikhet i vården. Olika rapporter från bl.a. Socialstyrelsen visar att det fortfarande finns oskäligen skillnader inom hälso- och sjukvården. Exempelvis är de regionala skillnaderna fortfarande stora när det gäller diagnostik och tillgång till rekommenderade behandlingar. Även patientens utbildningsnivå påverkar sannolikheten att överleva olika diagnoser. Dessutom visar Socialstyrelsen att tillgängligheten till vård och insatser inom vården måste utvecklas för att bättre möta behoven hos personer med funktionsnedsättningar.

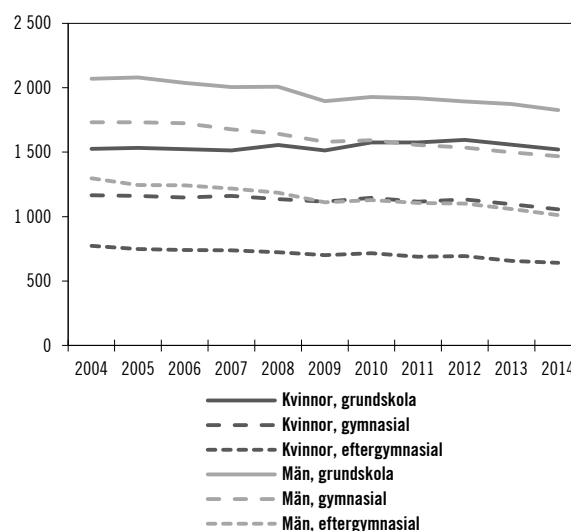
Skillnader mellan kvinnor och män

I Öppna jämförelser för 2015 konstateras att resultaten generellt har förbättrats för flertalet indikatorer. Dock kvarstår skillnader mellan olika landsting. Det finns fortfarande skillnader mellan kvinnor och män inom hälso- och sjukvården. När det gäller personer med kroniska sjukdomar som är i störst behov av vård upplever kvinnor att de har lägre tillgång till den vård de behöver och har lägre förtroende för vården än män. Män med kronisk sjukdom får också i

högre utsträckning undvikbar slutenvård än kvinnor. Se diagram 4.7 nedan. Måttet undvikbar slutenvård bygger på antagandet att ett väl fungerande omhändertagande inom den öppna vården för ett antal utvalda sjukdomstillstånd kan förhindra att patienterna behöver vårdas på sjukhus. Män vårdas i högre utsträckning än kvinnor inom slutenvården för dessa diagnoser. En orsak kan vara att det är vanligare att män drabbas av sjukdomar som omfattas av måttet. Undvikbar slutenvård är även vanligare bland kvinnor och män med lägre utbildning.

Diagram 4.7 Antal personer med undvikbara slutenvårdstillfällen, efter utbildningsnivå, 2004–2014

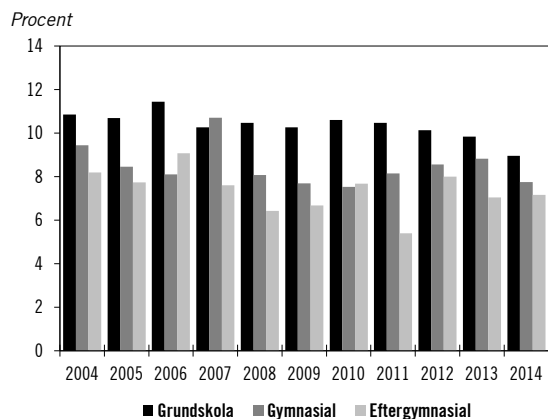
Antal personer per 100 000 invånare

Anm: Åldersgrupperna 35–79 år. Åldersstandardiserade värden.
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret och Utbildningsregistret).

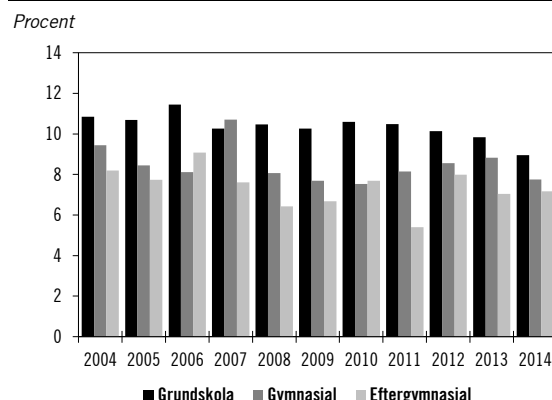
Hjärt- och kärlsjukdomar är den vanligaste orsaken till död och en av de vanligaste orsakerna till funktionsnedsättning i Sverige. Risken för sjukdomen kan påverkas via riskfaktorer såsom rökning. En minskad dödlighet och minskade skillnader mellan landstingen, har skett över en längre tid. Skillnaderna mellan kvinnor och män har också minskat men män har fortfarande en betydligt högre dödlighet än kvinnor i kärllkramp och hjärtinfarkt. Diagram 4.8–4.11 visar dödlighet inom 28 dagar efter sjukhusvårdad hjärtinfarkt respektive förstagångsstroke. Dessa mått är avsedda att mäta kvaliteten i hela vårdkedjan, från den förebyggande verksamheten till ambulansverksamheten, det akuta omhändertagandet och den efterföljande vården. Dödligheten efter hjärtinfarkt och stroke har minskat för kvinnor och män de senaste 10–20 åren. Skillnaderna mellan könen är små.

Diagram 4.8 Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad hjärtinfarkt, efter utbildningsnivå kvinnor, 2004–2014

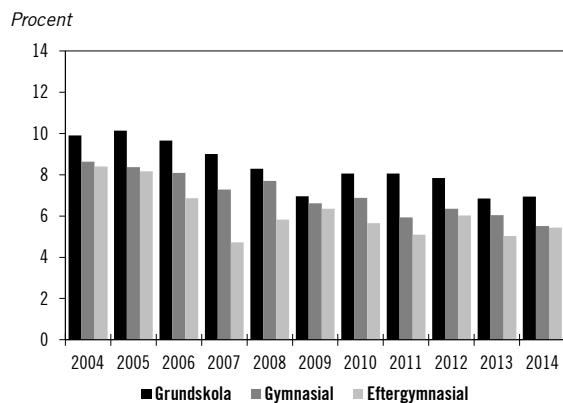
Anm: Åldersgrupperna 35–79 år. Åldersstandardiserade värden.
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret, Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

Diagram 4.11 Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad förstagsstroke, efter utbildningsnivå kvinnor, 2004–2014

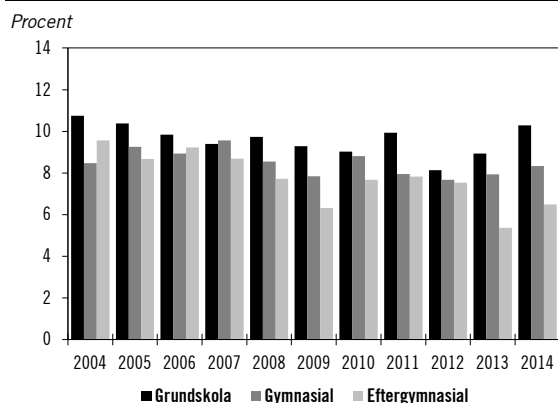
Anm: Åldersgrupperna 35–79 år. Åldersstandardiserade värden.
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret, Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

Diagram 4.9 Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad hjärtinfarkt, efter utbildningsnivå män, 2004–2014

Anm: Åldersgrupperna 35–79 år. Åldersstandardiserade värden.
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret, Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

Diagram 4.10 Andel döda inom 28 dagar efter sjukhusvårdad förstagsstroke, efter utbildningsnivå män, 2004–2014

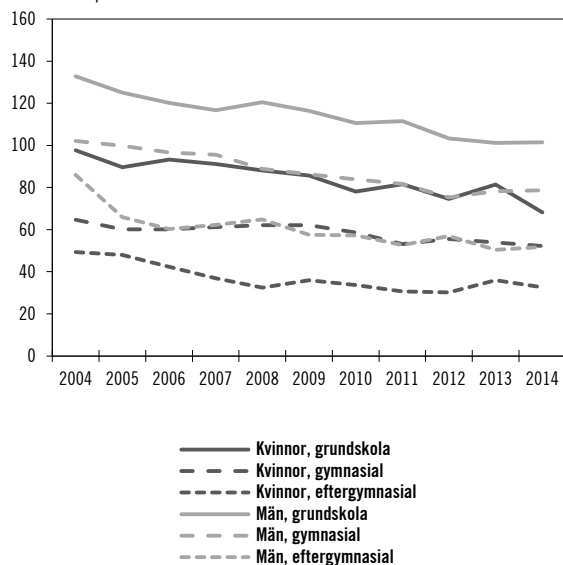

Anm: Åldersgrupperna 35–79 år. Åldersstandardiserade värden.
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret, Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

Minskningen av den sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödligheten har planat ut, se diagram 4.12. Måttet består av dödlighet i diagnoser som valts ut därför att de bedömts vara möjliga att påverka genom tidig upptäckt och medicinska insatser. I måttet ingår dödsfall orsakade av t.ex. stroke, diabetes och cancer i livmoderhals. I riket avlider 39 personer per 100 000 invånare i de diagnoser som ingår i indikatorn. Det är även fortsatt stora skillnader mellan kvinnor och män när det gäller sjukvårdsrelaterad åtgärdbar dödlighet, där dödligheten bland män är högre i de diagnoser som ingår i måttet. Utbildningsnivån har ett samband med utfallet. Kvinnor och män med lägre utbildning har högre dödlighet i vissa sjukdomar än kvinnor och män med gymnasial och eftergymnasial utbildning.

Diagram 4.12 Sjukvårdsrelaterad åtgärdbar dödlighet, efter utbildningsnivå, 2004–2014

Antal döda per 100 000 invånare

Anm: åldersgrupperna 35–79 år.

Källa: Socialstyrelsen (Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

Regionala skillnader finns och utbildningsnivån har ett samband med utfallet av vården

Socialstyrelsen visar i sin rapport om Öppna jämförelser för kvinnors hälso- och sjukvård 2015 att det inom den vård som särskilt riktas till kvinnor, bl.a. graviditets- och förlossningsvård, finns tydliga skillnader både kopplat till regionala variationer och till kvinnans utbildningsnivå. I de allra flesta fall uppvisar hälso- och sjukvården ett sämre resultat för kvinnor med kort utbildning jämfört med kvinnor med längre utbildning. I några fall finns skillnader även när vården jämförs i relation till kvinnors etniska bakgrund. Inom området gynekologisk vård visar resultaten att det fortfarande finns skillnader mellan olika landsting. Exempelvis är skillnaderna mellan olika landsting påtagliga när det gäller användandet av eftersträvan svärd s.k. minimalinvasiv teknik i samband med operationer av äggstockar och äggledare samt borttagande av livmoder. Tekniken medför bl.a. kortare vårdtider och snabbare återhämtning för patienten. När det gäller cancersjukvården visar resultaten att den relativa femårsöverlevnaden vid såväl äggstockscancer som bröstcancer fortsätter att öka. Kvinnor med högre utbildning har en högre femårsöverlevnad jämfört med kvinnor med lägre utbildning.

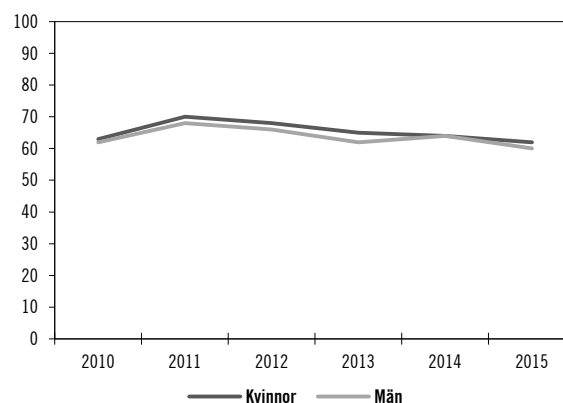
Tillgängligheten till vården varierar

En god tillgänglighet till hälso- och sjukvården är en förutsättning för patienternas tillfredsställelse. Tillgängligheten varierar dock både inom olika sjukdomsområden och mellan olika landsting.

Många landsting och verksamheter inom primärvården och den specialiserade vården lever upp till den nationella vårdgarantin, men det finns fortsatt variationer mellan landstingen. Vårdgarantin anger hur länge en patient som längst ska behöva vänta för att komma i kontakt med vården och få den vård som behövs. Det ska bl.a. inte dröja mer än sju dagar att få träffa en läkare i primärvården eller 90 dagar för att få besöka den specialiserade vården. Inom primärvården besvarades 88 procent av telefonsamtalen samma dag och cirka 84 procent av såväl de kvinnliga som manliga patienterna fick komma på ett läkarbesök inom 7 dagar.

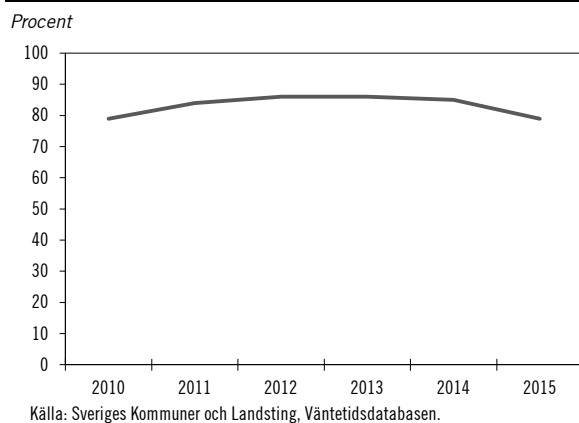
Diagram 4.13 Andel som instämmer helt eller delvis i att väntetider till besök på vårdcentral är rimliga, 2010–2015

Procent

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting (Vårdbarometern).

Andelen patienter som fick komma på ett första besök i specialiserad vård inom 90 dagar var cirka 83 procent för både kvinnor och män. Cirka 79 procent av patienterna fick behandling eller åtgärd i specialiserad vård inom 90 dagar (78 procent av männen och 81 procent av kvinnorna) (se diagram 4.14). Dessa tidsperioder omfattas av vårdgarantin.

Diagram 4.14 Andel patienter som får behandling eller åtgärd i specialiserad vård inom 90 dagar

Den genomsnittliga totala vistelsetiden vid samtliga akutmottagningar 2015 var 2 timmar och 59 minuter. Medianväntetiden för män är genomgående kortare än för kvinnor. Sedan den första mätningen 2010 har vistelsetiden ökat med 31 minuter. Mätningarna visar på stora skillnader i väntetider mellan olika sjukhus. Andelen som instämmer helt eller delvis i att väntetider till besök på vårdcentral är rimlig har sjunkit något de senaste åren. I diagram 4.13 visas utvecklingen över tid fördelat på kön. Skillnaderna mellan könen är små.

År 2015 träffade regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) en överenskommelse om förbättrad tillgänglighet och samordning för en mer patientcentrerad vård. Överenskommelsen syftade till att stärka förutsättningarna för en god och jämlik hälso- och sjukvård. I enlighet med överenskommelsen tog samtliga landsting fram handlingsplaner där de identifierade insatser som de genomförde under året för att utveckla tillgängligheten utifrån patienternas behov av vård. Förändringar har genomförts eller kommer att genomföras som avser hälso- och sjukvårdens organisation, t.ex. förändringar i vårdutbud, förbättrad samverkan och kompetensväxling. Andra förändringar avser införande av produktions- och kapacitetsplanering samt ökad användning av förbättringsarbete.

De senaste årens uppföljningar av cancervårdens tillgänglighet har visat att väntetiderna är långa och att de regionala skillnaderna är stora. Ett arbete med att införa standardiserade vårdförlopp i syfte att korta väntetiderna har därför påbörjats inom cancervården (se mer under avsnitt Standardiserade vårdförlopp för kortare väntetider).

Uppföljningen av tillgängligheten vidareutvecklas

De senaste åren har uppföljningen av tillgängligheten förbättrats men det finns fortsatt behov av vidareutveckling. Socialstyrelsen fick i januari 2016 i uppdrag att utveckla den nationella uppföljningen av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet. I uppdraget ingår att göra årliga mätningar av väntetider inom hälso- och sjukvården och att analysera orsaker och konsekvenser av skillnader i tillgänglighet. SKL har dessutom fått medel för att samordna uppföljningen och utvecklingen av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet. Insatserna ska särskilt fokusera på att utveckla uppföljningen av tillgängligheten inom cancervården och primärvården. Uppföljningen ger underlag till landstingen för verksamhetsutveckling och jämförelser och möjliggör på så sätt utveckling och förbättring av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet.

Hälso- och sjukvård samt tandvård till asylsökande, nyanlända och personer som vistas i landet utan tillstånd

Asylsökande personer och personer som vistas i landet utan tillstånd har tillgång till hälso- och sjukvård inklusive tandvård i Sverige. Barn under 18 år har rätt till fullständig vård och vuxna har rätt till vård som inte kan anstå. Socialstyrelsen har gjort en analys av hälso- och sjukvårdens möjligheter och utmaningar när det gäller att tillhandahålla vård och tandvård till asylsökande och nyanlända. Analysen visar på att vården har ställts inför flera utmaningar, t.ex. att erbjuda alla asylsökande en hälsoundersökning, vaccinera asylsökande barn och att möta akuta vårdbehov särskilt inom tandvården, mödravården och barn- och ungdomspsykiatri. Landstingen har klarat att bemöta situationen genom olika åtgärder, men de regionala skillnaderna är stora. Bristen på tolkar är en viktig orsak till att landstingen har svårt att t.ex. genomföra hälsoundersökningar.

Statskontoret har följt upp landstingens skyldighet att erbjuda hälso- och sjukvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Enligt myndigheten erbjuds den aktuella målgruppen hälso- och sjukvård inklusive tandvård i enlighet med lagstiftningen.

Kunskapsbaserad vård

Hälso- och sjukvård ska ges i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. För att underlätta för landstingen att tillhandahålla kunskapsbaserad vård utvecklar de statliga myndigheterna nationella kunskapsstöd för olika diagnoser eller behandlingar.

Regeringen bidrar till utvecklingen av kunskapsstöd på olika nivåer och till olika verksamheter i hälso- och sjukvården. Detta har bl.a. resulterat i arbetet med programråd för olika kroniska sjukdomar och nationella vårdprogram inom ramen för det nationella cancerarbetet.

Följsamheten till Socialstyrelsens nationella riktlinjer utvärderas löpande. Under 2015 utvärderade Socialstyrelsen följsamheten till de nationella riktlinjerna för hjärtsjukvården och för diabetesvården. Utvärderingen visar att det inom svensk diabetesvård skett en stadig förbättring samtidigt som bl.a. insatserna för att stimulera patienterna till ökad fysisk aktivitet och rökstopp är otillräckliga. Utvärderingen av hjärtsjukvården visar att det akuta omhändertagandet ständigt förbättras. Samtidigt noterar Socialstyrelsen oskäliga skillnader i fråga om i vilken utsträckning kvinnor och män får behandling, exempelvis förekommer betydande variationer avseende behandling med pacemaker vid hjärtsvikt och implanterbar defibrillator vid hjärtrytmsrubbningar. Behandlingarna är tre gånger vanligare hos män än hos kvinnor, och i enskilda landsting är könsskillnaderna ännu större. Utvärderingen visar också att det finns utvecklingspotential när det gäller förebyggande åtgärder.

Regeringen har uppmärksammat brister i följsamheten till nationella kunskapsstöd i stort, vilket i längden kan påverka hälso- och sjukvårdens möjligheter att ge en vård som är kunskapsbaserad och likvärdig över hela landet. Av den anledningen har regeringen tillkallat en särskild utredare med uppdrag att överväga och lämna förslag till hur en ökad följsamhet till nationella kunskapsstöd i hälso- och sjukvården kan uppnås (dir. 2015:127).

Rådet för styrning med kunskap

Rådet för statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst inrättades den 1 juli 2015 och ska bl.a. bidra till att styrningen med kunskap är samordnad, effektiv och anpassad till olika professioners och huvudmäns

behov. Styrningen med kunskap ska också bidra till en ökad jämställdhet. I rådet ingår myndighetscheferna för Socialstyrelsen, E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Inspektionen för vård och omsorg, Läkemedelsverket, Myndigheten för delaktighet, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering samt Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket. Rådet har bl.a. inlett ett arbete för att kartlägga myndigheternas styrning med kunskap och ta fram förslag till förbättringar, påbörjat samarbeten inom området e-hälsa samt genomfört en förstudie om psykisk ohälsa hos äldre kvinnor och män.

En huvudmannagrupp har bildats med företrädare för kommuner och landsting i syfte att informera rådet om områden där huvudmännen har behov av statlig styrning med kunskap samt hur styrningen bör utformas och kommuniceras.

Statskontoret har i uppdrag att utvärdera om syftet med förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst uppnås. Statskontorets sammanfattande bedömning i en redovisad delrapport är att myndigheterna står inför utmaningar som kräver strategiska ställningstaganden.

Regeringen har initierat utredning med förslag avseende biobanker

Regeringen vill underlätta utvecklingen och förbättra förutsättningarna för användning av prover och uppgifter i svenska biobanker, för patientens, hälso- och sjukvårdens och forskningens behov. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av den lagstiftning som reglerar hanteringen av humanbiologiskt material, s.k. vävnadsprover, och information om proverna i biobanker (dir. 2016:41). Samtidigt ska utredaren säkerställa att hanteringen av vävnadsprover vid biobanker och information om dessa prover fortsatt sker med respekt för den enskildes personliga integritet och självbestämmande. En delredovisning ska lämnas senast den 1 maj 2017 och slutredovisning senast den 31 december 2017.

Kvalitetsregister och Öppna jämförelser ger underlag för analys och förbättringsarbete på olika nivåer

Uppföljning av hälso- och sjukvården är avgörande för att nå målet om en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet som är jämlik, jämställd och tillgänglig. Genom bl.a. Öppna jämförelser sätter ledningar och personal fokus på kvalitet och resultat. Arbetet med Öppna jämförelser skapar förutsättningar för att analysera huruvida vården är jämlik och jämställd samt förutsättningar för förbättringsarbete och prioriteringar. Viktiga delar i uppföljningen av hälso- och sjukvården hämtas från nationella kvalitetsregister. Information från de nationella kvalitetsregistren används även som underlag i Öppna jämförelser.

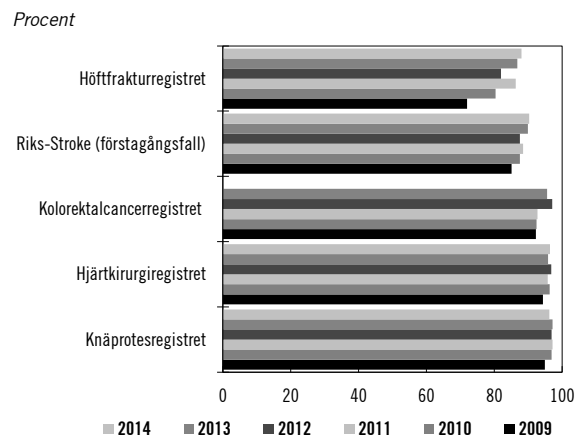
Överenskommelse om nationella kvalitetsregister

Sedan 2011 finns en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om utveckling och finansiering av nationella kvalitetsregister 2012–2016. För 2016 omfattar överenskommelsen 220 miljoner kronor i statliga medel och 100 miljoner kronor från landstingen.

Insatserna inriktas på att förbättra datakvalitet, analyser och återkoppling. Dessutom genomförs insatser för ökad patientmedverkan, samordning av it-system och minskad dubbelregistrering. Inom ramen för överenskommelsen beviljades under 2016 medel till 96 register och 12 registerkandidater.

Effekt målen i överenskommelsen följs upp löpande. Den särskilda satsningen på kvalitetsregister har lett till flera förbättringar. I diagram 4.15 redovisas goda exempel på utvecklingen av kvalitetsregistrens täckningsgrad som har betydelse för registrens användbarhet. Den högre täckningsgraden har lett till att kvaliteten i registren har förbättrats och att forskning baserat på registerdata har ökat. Satsningen har även lett till ökad öppenhet och tillgång till data för patienterna.

Diagram 4.15 Täckningsgrad i ett antal nationella kvalitetsregister

Anm: Täckningsgrad i nationella kvalitetsregister i förhållande till totala antalet registreringar i Socialstyrelsens hälsodataregister. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelade på kön.

Källa: Socialstyrelsen (Rapporteringen till nationella kvalitetsregister och hälsodataregistren – jämförelser av täckningsgrader2015).

Ett nationellt system för kvalitetsdata i primärvården har utvecklats

Den nationella uppföljningen av primärvårdens resultat är mindre utvecklad än uppföljningen av den specialiserade vården. Detta beror framför allt på att det finns begränsad tillgång till data för vård som utförs inom primärvården, vilket i sin tur försvårar uppföljningen. Under 2016 introducerades ett nationellt system för kvalitetsdata i primärvården, "Primärvårds kvalitet". Systemet ger en bild av primärvårdens verksamhet och kompletterar de etablerade kvalitetsregistren.

Stöd till Öppna jämförelser

Regeringen stöder Socialstyrelsens arbete med Öppna jämförelser. Vidare pågår utvecklingsarbete med fokus på att tillgängliggöra och främja användningen av Öppna jämförelser bland patienterna, professionerna och verksamheterna. Ett webbaserat system för att beskriva och definiera indikatorer har utvecklats, bl.a. i syfte att öka nyttan av uppgifterna genom att göra dem mer aktuella. I utvecklingsarbetet ingår också att SKL stöder landstingen och sjukvårdens verksamheter så att uppgifterna kan om-sättas i lokalt förbättringsarbete.

Tillsynen bidrar till att utveckla hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Tillsynen ska bidra till god och säker vård och omsorg

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) svarar för tillsyn över hälso- och sjukvården och socialtjänsten, verksamhet som bedrivs med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), klagomålshandling mot hälso- och sjukvården och dess personal samt viss tillståndsprovning. Tillsynen ska bidra till att befolkningen får vård och omsorg som är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och förordningar.

IVO har effektiviserat sitt arbetssätt

IVO har en omfattande ärendehantering som bl.a. innefattar anmälningar enligt Lex Maria, Lex Sarah och klagomål som riktar mot hälso- och sjukvården, socialtjänsten, LSS och omsorgen. Under 2015 har IVO fortsatt arbetet med att effektivisera sin ärendehantering. Detta har lett till kortare handläggningstider, sjunkande ärendebalanser och minskade styckkostnader för nästan samtliga ärendeslag. Trots det står ärendehanteringens fortfarande för en övervägande majoritet av IVO:s totala kostnader, bara klagomålshandlingarna uppgick totalt till cirka 300 miljoner kronor under 2015, dvs. närmare hälften av IVO:s förvaltningsanslag. Detta påverkar i sin tur IVO:s möjligheter att bedriva riskbaserad tillsyn inom angelägna områden.

Migrationsströmmarna har haft inverkan på IVO:s verksamhet under 2015, särskilt när det gäller tillståndsprovning för hem för vård eller boende (HVB), där antalet ansökningar har ökat med flera hundra procent bara under hösten 2015. Inom detta område har ärendebalanserna därför inte minskat på motsvarande sätt som inom övriga områden. IVO:s insatser inom detta område har lett till undanträngningseffekter för myndighetens övriga verksamhetsområden, såsom tillsynen av socialtjänsten och tillsynen av hälso- och sjukvården.

IVO arbetar med att utveckla sin riskbaserade tillsyn

Enligt IVO:s instruktion ska myndigheten bedriva riskbaserad tillsyn på ett effektivt och enhetligt sätt inom landet. Under 2015 har IVO avsatt cirka 15 procent av myndighetens totala

resurser för sådan tillsyn. IVO har inte genomfört några nationella tillsynsinsatser under 2015.

På regional nivå har särskilda tillsynsinsatser genomförts inom missbruksvården, förlossningsvården och samverkan mellan barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och elevhälsan, socialtjänstens uppföljning av familjehemsplaceringar och arbetet med orosanmälningar för barn och unga. Sammantaget visar IVO:s tillsynsrapport att det finns stora utmaningar inom hälso- och sjukvården främst när det gäller bemanning, kompetensförsörjningsfrågor och samverkan mellan olika aktörer inom hälso- och sjukvården och omsorgen. Detta medför patientsäkerhetsrisker i form av felbedömningar när det gäller diagnos och behandling samt bristande samordning och kontinuitet.

Dialog och kunskapsåterföring av tillsynens resultat är en central del av tillsynsarbetet. IVO arbetar med att förbättra och utveckla denna del av verksamheten och därigenom nå en bredare grupp av vård- och omsorgsgivare än de som uppvisar brister i verksamheten. Detta arbete har mottagits väl i kommuner och landsting.

IVO har också inlett ett långsiktigt arbete med att utveckla tillsynen för att i högre grad kunna belysa skillnader som beror på kön och för att främja ett jämställt bemötande i tillsynen. Därutöver arbetar IVO med att utveckla ett tydligare barnrättsperspektiv på tillsynsinsatserna.

En mer ändamålsenlig klagomålshandling

Klagomålsutredningen (S 2014:15) har lämnat sitt slutbetänkande Fråga patienten! Perspektiv på klagomål och tillsyn (SOU 2015:102) till regeringen. I slutbetänkandet lämnas förslag på hur klagomålshandlingarna kan bli mer ändamålsenliga. I utredningen föreslås också insatser för en mer patientcentrerad tillsyn och hälso- och sjukvård. Slutbetänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Vårdskadorna minskar

Patientsäkerhet är ett fortsatt viktigt område för regeringen. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har tilldelats medel för att, tillsammans med vårderna, genomföra mätningar av exempelvis antalet skador i vården.

Det totala antalet vårdskador minskade under perioden 2013–2015. Det visar SKL:s rapport från 2016 Skador i vården – utveckling 2013–2015. Andelen vårdtillfällen med vårdskador var

högre för män än för kvinnor, något som inte setts i tidigare studier.

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag följt utvecklingen på patientsäkerhetsområdet. Socialstyrelsen har bedömt att landstingen arbetar aktivt med sitt patientsäkerhetsarbete. Samtidigt är de regionala skillnaderna i utfall fortsatt stora. Myndigheten har även fått i uppdrag att följa utvecklingen för 2016.

Regeringen har också gett Socialstyrelsen i uppdrag att i samverkan med andra berörda aktörer utveckla ett samlat stöd för hälso- och sjukvården på patientsäkerhetsområdet med fokus på att minska vårdskadorna. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2016.

I syfte att minska de undvikbara skadorna är det viktigt att hälso- och sjukvården fortsätter att verka i enlighet med den nollvision för antalet vårdskador som formulerades i anslutning till den särskilda satsningen på patientsäkerhet 2011–2014.

Tillgång till personal

Medarbetare med rätt kompetens är hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs och en förutsättning för en god och säker hälso- och sjukvård. För att stödja landstingens och kommunernas personalplanering har Socialstyrelsen i uppdrag att årligen ta fram ett nationellt planeringsstöd.

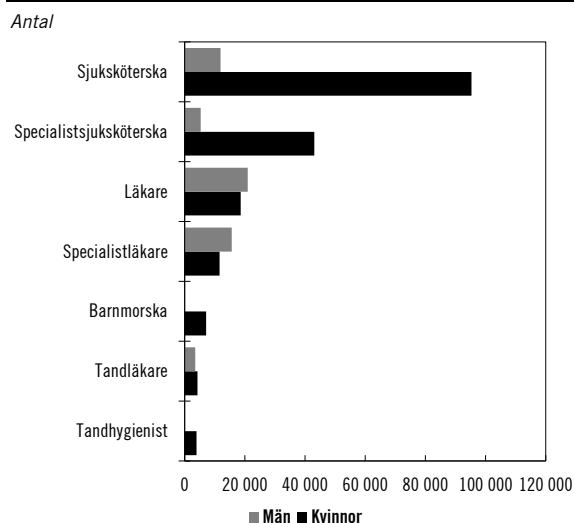
Av det nationella planeringsstödet 2016 framgår att tillgången på barnmorskor, sjuksköterskor och läkare sysselsatta i hälso- och sjukvården har ökat över tid. Tillgången på tandläkare och specialiserade tandläkare har i stort sett varit oförändrad sedan början av 2000-talet, medan antalet tandhygienister har ökat. Där- emot minskar tillgången på specialistsjuksköterskor, framför allt inom internmedicin, kirurgi och psykiatrisk vård. Sammantaget hävdar sig ändå Sverige väl i tillgången till både läkare och sjuksköterskor. Sverige har den tredje högsta läkar- och sjukskötersketätheten per 100 000 invånare i EU. Socialstyrelsen konstaterar likväl att efterfrågan på hälso- och sjukvårdspersonal ökar och överstiger tillgången på samtliga personalgrupper som omfattas av planeringsstödet, det är dock svårt att bedöma om och när detta kan få konsekvenser i vården.

Regeringen har under 2015 tagit initiativ till en nationell samling för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning med dialogmöten med de

mest centrala aktörerna inom hälso- och sjukvården. Regeringen har också avsatt medel för utbyggnad av utbildningarna till sjuksköterska, specialistsjuksköterska och barnmorska. Även antalet platser på yrkesinriktade kurser inom gymnasial vuxenutbildning samt inom yrkeshögskolan har utökats. Dessutom har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att föreslå hur det nationella planeringsstödet kan breddas till fler yrkesgrupper samt hur stödet kan ge störst nytta för huvudmän och andra vårdgivare i planeringen av sin kompetensförsörjning.

Som diagram 4.16 visar råder en relativt jämn könsfördelning i läkargruppen, där 47 procent är kvinnor och 53 procent är män. För gruppen sjuksköterskor och barnmorskor är dock bilden en annan. Bland sjuksköterskor är 89 procent kvinnor och 11 procent män och bland barnmorskor är nästan 100 procent kvinnor och mindre än en halv procent män.

Diagram 4.16 Antal hälso- och sjukvårdspersonal för olika professioner 2013

Anm: Uppgifterna avser personal som var sysselsatta inom hälso- och sjukvården samt tandvården.

Källa: Socialstyrelsen (Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal).

En effektivare process för utlandsutbildade

Att nyanlända snabbt kommer i arbete innebär en vinst för både individen, svensk hälso- och sjukvård och samhället. Antalet ansökningar om legitimation från personer med utländsk hälso- och sjukvårdsutbildning har fördubblats de senaste tre åren, antalet inkomna ärenden 2015 var cirka 5 500. Detta i kombination med att dokumentationen om den utländska utbildningen ibland är bristfällig eller obefintlig försvårar utredningsarbetet för Socialstyrelsen. Av denna anledning har regeringen avsatt särskilda medel för att myndigheten ska kunna effekti-

visera sina handläggningsprocesser. Socialstyrelsen arbetar därför med att korta sina handläggningstider genom förenklingar och effektiviseringar i den interna processen samt genom att kontinuerligt följa upp handläggningstider utifrån uppsatta mål och nyckeltal. Myndigheten har även genomfört resursförstärkningar såväl på handläggare- som på ledningsnivå.

Väntetiderna för den första prövningen av en ansökan har minskat med i genomsnitt 10 månader för specialläkare och med 6 månader för övriga yrkesgrupper. Samtidigt har antalet ansökningar ökat de senaste åren. Socialstyrelsen arbetar även med att förbättra informationen och dialogen gentemot sökande och andra berörda aktörer. En ny webbplats för förbättrad och mer användaranpassad kommunikation på arabiska, engelska och svenska har lanserats.

Socialstyrelsen har dessutom inlett en dialog med relevanta aktörer på området för att säkerställa en effektivisering av hela valideringsprocessen, inte bara den första bedömningen av själva utbildningen. Socialstyrelsen vill skapa en struktur där den faktiska kunskapen kan bedömas även när dokumentation om utbildning och kompetens saknas eller är bristfällig. Dialogerna avser därför bl.a. kunskapsprov som är en central del i valideringsprocessen. Kunskapsproven ska kunna genomföras för alla legitimationssyrken på hälso- och sjukvårdsområdet och syftar till att pröva kunskaper motsvarande legitimationsnivå. Under 2015 och 2016 har Arbetsförmedlingen samordnat snabbspår som arbetsmarknadens parter i samarbete med myndigheten har initierat. Snabbspåren riktar sig till deltagare i etableringsuppdraget som har tidigare erfarenhet eller utbildning inom ett bristyrke där arbetsmarknadens parter har kommit överens om ett snabbspår. I augusti 2016 finns snabbspår klara bland annat för ett antal legitimationssyrken inom hälso- och sjukvården (utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv).

Insatser inom förlossningsvården och kvinnors hälsa

Insatser för kvinnors hälsa och en förbättrad förlossningsvård har betydelse för ett jämställt samhälle och är prioriterade av regeringen. Inom såväl förlossningsvården som den hälso- och sjukvård som har betydelse för kvinnors hälsa i övrigt finns tydliga utvecklingsområden.

Ett av dem gäller komplikationer och skador hos den födande kvinnan i samband med förlossning, bl.a. i form av bristningar. Enligt Socialstyrelsens rapport Graviditeter, förlossningar och nyfödda barn har andelen kvinnor med allvarliga bristningar varit relativt konstant över tid. Enligt rapporten finns det betydande skillnader i förekomst av allvarliga bristningar mellan olika landsting och mellan olika sjukhus. Vid en internationell jämförelse ligger Sverige på höga nivåer, vilket OECD:s senaste rapport Health at Glance 2015 visar.

Det finns behov av samverkan och insatser för att höja och sprida vårdens kunskaper om sjukdomar som kvinnor drabbas av; ett exempel är sjukdomen endometrios. Även när det gäller bemanning, bemötande av patienter samt metoder för att nå kvinnor och flickor som inte är benägna att söka vård behövs insatser. Flera studier visar att behandling av skador, sjukdomar och smärttillstånd hos kvinnor varierar och att kvinnor därför får vård av varierande kvalitet. Det påverkar kvinnors hälsa på ett negativt sätt och därmed kvinnors möjligheter och förmåga att delta i samhället på ett aktivt och jämställt sätt.

Överenskommelse och uppdrag

Regeringen har under 2015 och 2016 vidtagit flera åtgärder i syfte att förbättra förlossningsvården och kvinnors hälsa, bl.a. genom att ge myndigheter flera uppdrag.

Regeringen gav i mars 2015 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i uppdrag att bl.a. tillgängliggöra kunskap om metoder som minskar komplikationer och skador i förlossningsvården. SBU redovisade att skador hos den födande kvinnan, såsom allvarliga bristningar, är underdiagnostiserade i förlossningsvården. Rapporten från SBU visar bl.a. att det saknas kunskap generellt om behandling av förlossningsskador hos kvinnan.

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ingick i december 2015 en överenskommelse om sammanlagt 720 miljoner kronor i syfte att förbättra förlossningsvården och vård i övrigt som stärker kvinnors hälsa. Landstingens redovisning visar i korthet att samtliga landsting avsatt medel för att utbilda befintlig personal inom förlossningsvården. Alla landsting är eniga om att de behöver utöka bemanningen av barnmorskor, undersköterskor och/eller administrativ personal. Många lands-

ting ser även ett behov av nationell samordning för att sammanställa och sprida kunskap inom förlossningsvården, liksom att utöka deltagandet i kvalitetsregister.

När det gäller insatser inom primärvården har landstingen redovisat flera olika satsningar, bl.a. utbildning om psykisk ohälsa, uppföljning och omhändertagande av kvinnor som drabbats av bäckenbottenskador efter förlossning, hälsofrämjande åtgärder inom reproduktiv hälsa, utökad bemanning inom primärvården samt behandling av endometriosis och för att minska övervikt. Alla landsting har redovisat minst en satsning riktad mot socioekonomiskt utsatta områden. En majoritet av landstingen avsatte medel för insatser riktade till utlandsfödda kvinnor.

Landstingen uppger att många av de framtida utmaningarna som finns inom förlossningsvården och annan vård som rör kvinnors hälsa återspeglas i de insatser som landstingen påbörjat med medel för 2015–2016.

Regeringen har även gett Socialstyrelsen ett samlat uppdrag om förlossningsvård och kvinnors hälsa samt med särskild inriktning på primärvård. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 1 september 2016.

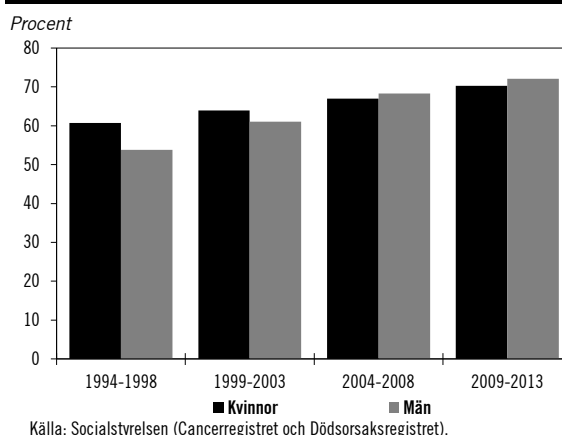
Insatser för tidig upptäckt av våldsutsatthet och stöd till våldsutsatta

Våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem som orsakar stort psykiskt och fysiskt lidande. Kvinnor och barn som utsätts för våld och hot om våld utvecklar ofta både en psykisk och fysisk ohälsa. Hälso- och sjukvården och tandvården möter i stor omfattning personer som har utsatts för våld, men även våldsutövare. Vården har en viktig roll när det gäller förebyggande arbete och tidig upptäckt. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela utvecklingsmedel och ge nationellt och regionalt kompetensstöd för att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer. Av totalt 109 miljoner kronor 2016 avser 20 miljoner kronor insatser inom hälso- och sjukvårdens och tandvårdens områden – se vidare avsnitt 7. Socialstyrelsen har även fått i uppdrag att kartlägga förekomst och utformning av rutinemässiga frågor om våldsutsatthet och våldsutövande i vård och omsorg.

Insatser för en mer jämlik och tillgänglig cancervård

Cancervården har vidareutvecklats och stärkts under de senaste åren. I ett internationellt perspektiv är den svenska cancervårdens medicinska kvalitet hög. Det medför generellt sett en relativt hög överlevnad för kvinnor och män som vårdas för cancer, se diagram 4.17. Skillnaderna mellan könen är små.

Diagram 4.17 Relativ femårsöverlevnad i alla former av cancer 1994–2013.

Uppföljningar av cancervårdens tillgänglighet visar dock att väntetiderna är långa och att de regionala skillnaderna är stora. För de flesta cancerformer har dock skillnader i väntetid mellan män och kvinnor utjämnats.

Standardiserade vårdförlopp för kortare väntetider
Tillgängligheten inom cancervården behöver förbättras. Regeringen avsatte därför 500 miljoner kronor per år 2015–2018 för att korta väntetiderna och minska de regionala skillnaderna. Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tecknar årliga överenskommelser fr.o.m. 2015 med målet att förbättra tillgängligheten, göra cancervården mer jämlik och att få nöjdare patienter. Den viktigaste åtgärden är att införa ett gemensamt system med standardiserade vårdförlopp som är tidsbestämt och innehållsmässigt definierat från välgrundad misstanke om cancer till start av behandling.

Samtliga landsting har beslutat att införa standardiserade vårdförlopp inom cancervården och under hösten 2015 genomfördes ett omfattande arbete i landstingen för att införa de fem första vårdförloppen. Under 2016 införs det vårdförlopp för 13 olika diagnoser och ytterligare 10 kommer att tas fram under året.

Socialstyrelsen har sett att arbetet med standardiserade vårdförlopp har gett patienten ökade möjligheter att uppleva en välorganiserad vård. Det har även inneburit positiva synergieffekter som t.ex. effektivare arbetssätt och ökad samverkan mellan primärvård och den specialiserade vården.

En mer sammanhållen cancervård

Sedan 2009 har flera insatser initierats inom ramen för den nationella cancerstrategin (SOU 2009:11). En av de viktigaste åtgärderna är etableringen av sex regionala cancercentrum (RCC). Enligt Socialstyrelsens senaste uppföljning som genomfördes 2015 sker etableringen av RCC enligt plan. Myndighetens uppföljningar av RCC visar att de har uppfyllt flertalet av de fastlagda kriterierna och samtliga regioner har kommit långt i arbetet, exempelvis när det gäller att stärka patientens ställning, införande av kontaktsjuksköterskor och att stärka styrningen med kunskap genom framtagandet och införandet av nationella vårdprogram samt planer för palliativ vård och rehabilitering. Arbetet med nivåstruktureringen av delar av den högspecialiserade cancer vården har fortsatt, t.ex. har landstingen beslutat att följa RCC:s rekommendation att koncentrera ytterligare sex specifika åtgärder till färre sjukhus än i dag.

Ny strategi för att främja psykisk hälsa

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har haft i uppdrag att följa upp och utvärdera regeringens arbete på området psykisk ohälsa. Myndigheten konstaterar i sin rapport från 2015, *Psykisk hälsa – ett gemensamt ansvar*, att flertalet av insatserna har nått sina mål samt lett till positiva resultat inom ramen för insatserna. Många insatser och mycket medel har lagts på att förbättra tillgängligheten för barn och unga genom prestationsinsatser för att öka tillgängligheten till den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri. Fortfarande kvarstår dock flera kvalitets-, jämlikhets-, jämställdhets- och effektivitetsutmaningar i vården och omsorgen för målgrupperna.

För att bättre kunna möta den ökande psykiska ohälsan i Sverige och de utmaningar som den psykiatriska vården står inför genomförde regeringen under 2015 en bred översyn av sta-

tens insatser inom området psykisk hälsa, efter dialoger och samverkan med berörda aktörer.

Som ett resultat av denna översyn presenterade regeringen en ny strategi för att främja psykisk hälsa, motverka psykisk ohälsa, förstärka tidiga insatser till personer, inte minst barn och unga som drabbas av psykisk ohälsa och förbättra vården och omsorgen för personer med omfattande behov av insatser. Regeringens strategi avser åren 2016–2020. Regeringen och Sveriges kommuner och landsting har i enlighet med principerna i strategin ingått en överenskommelse om stöd till riktade insatser inom området psykisk ohälsa för 2016.

Överenskommelsen ska stimulera utvecklingsarbete och skapa bättre förutsättningar för lokala och regionala analyser av utmaningar, behov och utvecklingsmål samt att förbättra ungas psykiska hälsa. Överenskommelsen omfattar totalt 845 miljoner kronor 2016.

Ökad nationell samverkan

För att samordna, följa upp och stärka utvecklingsarbetet inom området psykisk hälsa och verka för att regeringens ambitioner inom området fullföljs, inrättade regeringen vid årsskiftet 2015/16 en nationell samordnare (dir. 2015:138) med uppdrag att föreslå hur utveckling och samordning av statens insatser inom området psykisk hälsa långsiktigt kan integreras i ordinarie myndighetsstruktur.

Insatser för att möta den psykiska ohälsan bland nyanlända och asylsökande

Regeringen beviljade SKL medel 2015 för en förstudie som syftade till att samla in kunskap och goda exempel på hur hälso- och sjukvården kan identifiera behov och erbjuda tidiga insatser för att motverka psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända, inklusive ensamkommande barn. Inom ramen för arbetet har det gjorts insatser och utvecklats stödjande verktyg för hälso- och sjukvården t.ex. genom framtagande av statistik samt olika utbildnings- och informationspaket.

I juni 2016 beslutade regeringen att bevilja SKL 30 miljoner kronor för att sprida de resultat och de metoder som visat sig vara effektiva i förstudien nationellt och även fortsätta att samla in goda exempel och tillgängliggöra dessa för resten av landet.

Vården för personer med kroniska sjukdomar

Särskilda insatser har genomförts för att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar under 2014–2016. Regeringen har också aviserat medel för 2017.

En nationell strategi för att förebygga och behandla kroniska sjukdomar togs fram 2014. Strategin fokuserar på utvecklingen av kunskapsbaserad och patientcentrerad vård, prevention och tidig uppmärksamhet.

Regeringen bedömer att den nationella strategin och de insatser som har genomförts har bidragit till att lyfta fram frågor som rör vården av kroniska sjukdomar och behovet av att skapa en långsiktigt socialt och ekonomiskt hållbar hälso- och sjukvård. Den nationella strategin har vidare pekat ut vilka områden som behöver utvecklas och att primärvården har en nyckelroll i detta arbete. För att vården för personer med kroniska sjukdomar ska förbättras på lång sikt krävs att landstingen och hälso- och sjukvårdens verksamheter arbetar aktivt med att förbättra vården. Regeringens insatser bidrar till en sådan utveckling genom att stärka landstingens förutsättningar att samordna flera viktiga utvecklingsinsatser när det gäller bl.a. patientcentrerad och kunskapsbaserad vård. Regeringen för också dialog med berörda intressenter om utvecklingen av hälso- och sjukvården för personer med kroniska sjukdomar.

Insatser som bidrar till en bättre vård för personer med kroniska sjukdomar

Under 2015 fördelade regeringen 100 miljoner kronor till olika insatser för att främja utvecklingsområdena i den nationella strategin. Insatserna tog i hög grad sikte på att utveckla primärvårdens insatser för målgruppen. Primärvården har en nyckelroll i arbetet med kroniska sjukdomar framför allt när det gäller att förebygga, diagnosticera och samordna vårdinsatser mellan vårdenheter och vårdnivåer. Regeringen har ingått en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) som syftar till att främja utvecklingen av patientcentrerade arbetssätt och metoder samt resultatuppföljning i primärvården. I överenskommelsen ingår även att utveckla en generisk modell för spridning och tillämpning av kunskapsstöd, så kallade programråd. Under 2015 har nya programråd startats för ADHD, en nationell kompetensgrupp för primärvård, strama, biobankrådet samt

internetbaserat stöd och behandling. Arbetet med programråden har utvärderats och de har ett starkt stöd bland företrädare för huvudmännen. Programråden har bl.a. underlättat framtagande av vårdprogram inom prioriterade områden. Dessutom har SKL inlett ett arbete med att samordna utveckling och spridning av kliniska behandlingsrekommendationer för ett stort antal kroniska sjukdomar till landstingen.

Socialstyrelsen har under 2016 utvecklat nya nationella kunskapsstöd för kroniska sjukdomar samt tillsammans med företrädare för professionens organisationer fortsatt att stödja implementeringen av de nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder. Socialstyrelsen har även spridit verktyg och metoder för ett bättre bemötande i vården och fördelat statsbidrag till projekt som bidrar till bättre vård för personer med kroniska sjukdomar. Dessutom har Livsmedelsverket under 2016 främjat arbetet med hälsosamma matvanor inom hälso- och sjukvården med särskild inriktning på primärvården.

Fortsatt ökad samordning av resurser för personer med sällsynta diagnoser

Nationella funktionen för sällsynta diagnoser (NFSD) arbetar sedan 2012, på uppdrag av Socialstyrelsen, med att samordna, koordinera och sprida information inom området sällsynta diagnoser. NFSD bidrar t.ex. i arbetet med att skapa Centrum för sällsynta diagnoser (CSD) i landets sex sjukvårdsregioner. CSD arbetar bland annat med att öka kunskapen om, och förbättra omhändertagandet av patienter med, sällsynta diagnoser. I dag finns ett CSD inom fem av sex sjukvårdsregioner. De olika centrumen har kommit olika långt i sitt arbete beroende på geografiska och ekonomiska förutsättningar.

I april 2016 lämnade Socialstyrelsen en rapport till regeringen med förslag på hur NFSD kan förvaltas efter 2018. Socialstyrelsen föreslår att en tydligare statlig roll kan etableras och att NFSD utvecklas mot en koordinerande roll i relation till detta. Regeringen bereder för närvarande förslaget.

En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess

Personer med kroniska sjukdomar och psykisk ohälsa står för en majoritet av sjukskrivningskostnaderna. För att minska sjukfrånvaron har staten och SKL sedan 2006 ingått överenskommelser för att stimulera landstingen till att ge

sjukskrivningsfrågorna högre prioritet i hälso- och sjukvården. I regeringens åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro lyfts hälso- och sjukvården fram som en nyckelaktör för att främja hälsa, förebygga ohälsa och bidra till att minska sjukfrånvaron. I programmet finns därför insatser för att primärvårdens verksamhet i högre grad ska kunna anpassas för kvinnor och män med psykisk ohälsa och långvarig smärta.

E-hälsa och digitalisering – verktyg för utveckling av hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården har sedan länge integrerat it-stöd av olika slag i det dagliga arbetet. I princip har alla landsting elektroniska journaler och 98 procent av alla recept hanteras elektroniskt. I rapporter och undersökningar framkommer dock kritik mot hälso- och sjukvårdens it-stöd och den digitala arbetsmiljön i stort. Enligt rapporten Ur led är tiden från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys upplever medarbetarna inom hälso- och sjukvården att systemen har låg användarvänlighet, att det finns för många parallella system och att kompatibiliteten dem emellan är bristfällig, vilket bl.a. leder till dubbel- och trippelregistreringar.

Som ett led i arbetet med att komma till rätta med problemen har regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) enats om en långsiktig vision för e-hälsoarbetet som rör hälso- och sjukvård, socialtjänst och i tillämpliga delar tandvården. Visionen säger att till 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd. Särskilt utpekade målgrupper i visionen är brukare, klienter, patienter samt medarbetare. Arbetet med digitalisering och e-hälsa ska drivas utifrån ett jämställdhetsperspektiv för att säkerställa likvärdig service, resursfördelning och inflytande. Vidare framgår att man i arbetet med visionen ska verka för att it-stöd bör vara användbara för alla människor oavsett t.ex. ålder, funktionsnedsättning eller kunskapsnivå.

Frågor om administration och it-stöd har även lyfts upp som ett av tre utvecklingsområden i överenskommelsen mellan regeringen och SKL om stöd till bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården, den s.k. professionsmiljarden. E-hälsofrågorna kopplar även till arbetet som sker

inom politiken för digitaliseringen av det offentliga Sverige. Bland annat ingår E-hälsomyndigheten i Rådet för digitaliseringen av det offentliga Sverige, som inrättades 2015. Regeringens life science-samordnare arbetar med frågan och Verket för innovationssystem har i två regeringsuppdrag genomfört insatser avseende digitalisering för bättre hälsa, vård och omsorg. I arbetet med detta bidrar E-hälsomyndigheten, SKL och andra berörda aktörer som representerar näringsliv, forskarsamhälle, brukare vårdgivare m.fl.

Även landstingen har inom ramen för olika grupper initierat ett arbete med att gemensamt uppdatera sina it-system så att de bättre kan möta verksamheternas och invånarnas behov.

Sverige är fortsatt aktiv inom det europeiska nätverket eHealth Network. Bland annat medverkar E-hälsomyndigheten i den arbetsgrupp under nätverket som kallas Joint Action to support the eHealth Network. Fokus i det arbetet har legat på möjliggörande av utbyte av e-recept inom EU.

Utvecklingsarbete för förbättrat informationsutbyte
Staten genomför sedan flera år insatser för att förenkla informationsutbytet inom hälso- och sjukvården. Under 2015 fick Socialstyrelsen ett utökad mandat att tillhandahålla dels standardiserade begrepp och termer, dels en struktur för hur informationsöverföring bör hanteras.

Under 2016 har Socialstyrelsen haft i uppdrag att se över formerna för de insatser som myndigheten gjort inom ramen för arbetet med ändamålsenlig och strukturerad dokumentation. I uppdraget ingick att analysera användbarhet kring de produkter och tjänster som myndigheten tillhandahåller utifrån behovet hos mottagarna, främst huvudmännen, professionerna samt berörda privata aktörer. En rapport lämnades i augusti 2016. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Socialstyrelsen har under ett antal år arbetat med att ta fram en nationell källa för ordinationsorsak vid läkemedelsbehandling. Källan blev klar 2015 och den terminologiska delen av källan används i dag av vissa landsting som underlag för s.k. ordinationsmallar. För att underlätta uppdateringen av kodsystemet och möjliggöra implementering i vården av hela källan för ordinationsorsak har E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen fått i uppdrag att under 2016 utveckla ett verktyg för förvaltning och distribution.

Arbetet med att förbättra informationsutbyte görs även inom andra sakområden, t.ex. när det gäller läkemedel via den nationella läkemedelslistan, se under avsnitt 4.6 Politikens inriktning, samt inom socialtjänstens område, se avsnitt 7 Politik för sociala tjänster.

Nationell läkemedelsstrategi bidrar till en bättre läkemedelsanvändning

Regeringen och Sveriges Kommuner och Lands-
ting (SKL) har, tillsammans med de viktigaste aktörerna på läkemedelsområdet, enats om att bygga vidare på och utveckla det arbete som sedan några år pågår inom ramen för den nationella läkemedelsstrategin för en säker, effektiv och jämlik läkemedelsanvändning utifrån tre perspektiv – patient, innovation och e-hälsa. Det finns en samsyn om att de komplexa utmaningar som finns inom området måste hanteras gemensamt och att arbetet behöver bedrivas långsiktigt. Strategidelen sträcker sig över åren 2016–2018, medan handlingsplanen revideras årligen. Den långsiktiga samverkansplattformen har medfört att flera förbättringar uppnåtts och strategins långsiktiga vision, rätt läkemedelsanvändning för patient och samhälle, har kommit närmare att förverkligas.

Nationella läkemedelsstrategin har även medfört att parterna samt övriga aktörer har enats om vilka insatser som måste prioriteras på läkemedelsområdet. Det gäller såväl vilka mål som ska uppnås och vilka aktiviteter som ska genomföras som hur arbetet ska följas upp och utvärderas. Samarbetet har också ökat kunskapen och förståelsen för vilka behov som finns, bidragit till att samordna det utvecklingsarbete som sker hos myndigheter, landsting och organisationer samt ökat samverkansytorna med andra initiativ och strategier. Av omkring 40 aktiviteter i strategins tidigare handlingsplaner har mer än hälften avslutats. Några aktiviteter har varit särskilt värdefulla eftersom de har bidragit till konkreta förbättringar på läkemedelsområdet. Ett exempel är insatser för bättre läkemedelsbehandling av barn, där strategin har bidragit till att barnsjukvården har kommit närmare införandet av ett nationellt kunskapsstöd för läkemedelsordinationer till barn.

Vidare har det tillsammans med barnsjukvården identifierats vilka kunskapsbehov som finns när det gäller läkemedelsbehandling av barn

och kunskapen på området har förbättrats genom framtagande av t.ex. behandlingsrekommendationer. Även processen med att åstadkomma ett nationellt ordnat införande av nya läkemedelsbehandlingar har hanterats inom ramen för strategin. De aktiviteter som ingår i den nationella läkemedelsstrategins handlingsplan syftar till att hantera flera av de utmaningar som finns inom läkemedelsområdet.

Arbetet kommer att utvärderas för att få kunskap om huruvida processen har bidragit till en mer jämlik och jämställd läkemedelsbehandling. Ytterligare aktiviteter som har avslutats inom den nationella läkemedelsstrategin är de webbaserade läkemedelsutbildningarna som utvecklats för hemtjänstpersonal och läkare. Vidare har den nationella läkemedelsstrategins arbetsgrupp för miljöindikatorer lämnat förslag på 22 läkemedelssubstanser vars förekomst i vattenmiljö är relevant att bevaka. Bland dessa substanser ingår inflammationshämmande läkemedel, antibiotika och hormonstörande substanser.

Minskat utrymme för manipulering av recept och oegentlig förskrivning

Problematiken med manipulering av recept och oegentlig förskrivning av narkotiska läkemedel är ofta kopplad till användningen av pappersrecept. Läkemedelsverket har haft i uppdrag att tillsammans med Socialstyrelsen utreda möjligheterna att minska alternativt helt upphöra med förskrivningen av narkotiska läkemedel via särskilda receptblanketter. Regeringen har genomfört en förordningsändring i enlighet med förslagen i myndigheternas slutrapport. Ändringen syftar till att möjliggöra för Läkemedelsverket att föreskriva att pappersrecept på särskilda läkemedel som ska förnyas eller delexpedieras alltid måste förvaras på öppenvårdsapotek, såvida de inte omvandlas till elektroniska recept.

I syfte att skapa bättre förutsättningar för expederande farmaceuter på apotek att kontrollera individuella förskrivbarbehörigheter har E-hälsomyndigheten på uppdrag av regeringen påbörjat arbetet med att automatisera och digitalisera uppgifter om begränsad respektive utökad förskrivningsrätt. För att möjliggöra E-hälsomyndighetens tekniska lösning har Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen påbörjat arbetet med att utöka myndighetens hantering av information om individuella förskrivbarbehörigheter i myndighetens register över hälso- och

sjukvårdspersonal. Uppdragen ska slutredovisas senast 2017.

Hantering av vissa läkemedel i förmånssystemet

Regeringen föreslog i propositionen Läkemedel för särskilda behov (2015/16:143, bet. 2015/16:SoU15, rskr. 2015/16:250) nya regler för subvention och prissättning av licensläkemedel, extemporeläkemedel (specialtillverkade läkemedel för en enskild patient eller patientgrupp) och lagerberedningar, dvs. icke godkända läkemedel som får användas under vissa förutsättningar. Ändringarna träder i kraft den 1 april 2017 och innebär i huvudsak att nuvarande praxis kodifieras och att systemet blir mer transparent. Licensläkemedel bör som huvudregel kunna omfattas av förmånssystemet, men Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) kan besluta om att ett läkemedel inte ska ingå, t.ex. för att det inte bedöms vara effektivt. Extemporeläkemedel bör prissättas enligt en kostnadsbaserad taxa medan lagerberedningar bör prövas av TLV enligt fastställda kriterier. En möjlighet för TLV att besluta om tillfällig subvention för ett godkänt läkemedel som ersätter ett licensläkemedel föreslås också. Syftet med den tillfälliga subventionen är att patienter som behandlats med ett licensläkemedel ska kunna få subvention även under den tid då TLV handlägger ansökan om att det godkända läkemedlet ska ingå i läkemedelsförmånerna.

Restnoteringar

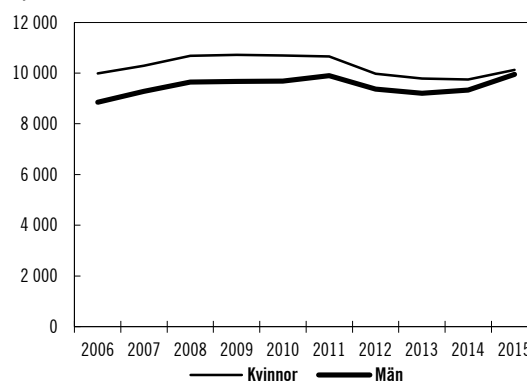
Under våren 2016 har Läkemedelsverkets rapport Restnoteringar av läkemedel – fortsatt utredning remissbehandlats. Restnoteringar innebär att läkemedelsföretag inte kan leverera sina läkemedel. Läkemedlet blir då restnoterat. Rapporten innehåller en kartläggning av restnoteringar, analys om vad de beror på och förslag om meddelandeskyldighet för restnoteringar, samordnad publicering samt sanktionsavgift. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Kostnaderna för läkemedelsförmånerna ökade

Kostnaderna för läkemedel inom förmånerna ökade 2015 med 5,1 procent. Det finns flera förklaringar till att kostnaderna ökar. En underliggande och ständig kostnadsdrivare är att befolkningen växer och andelen äldre blir större. Trots dessa underliggande kostnadsdrivande faktorer så minskade kostnaderna för läkemedelsförmånerna under en period fram till och med 2013. De senaste åren har dock utvecklingen vänt och kostnaderna ökar igen. Se diagram 4.18 nedan.

Diagram 4.18 Kostnader för läkemedelsförmånerna, 2006–2015

Miljoner kronor (inklusive mervärdesskatt)

Källa: E-hälsomyndigheten.

Reformen med kostnadsfria läkemedel till barn och unga under 18 år som trädde i kraft i januari 2016 har bidragit till att kostnaderna för läkemedelsförmånerna har ökat under 2016. En annan orsak är att flera cancerläkemedel som tidigare hanterats utanför förmånerna nu förskrivs inom förmånerna. Läkemedelskostnadernas andel av kostnaderna för hälso- och sjukvården har minskat under en rad år och uppgick 2014 till 8,9 procent. Nedan i tabell 4.3 visas utvecklingen av kostnader för läkemedel. Kostnaderna för läkemedel ökar i lägre takt än kostnaderna för hälso- och sjukvården i övrigt.

Tabell 4.3 Kostnader för läkemedel, 2010–2015

Miljoner kronor (inklusive mervärdesskatt) och procent

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Läkemedelsförmånerna	20 387	20 570	19 367	19 025	19 100	20 089
Egenavgift	5 089	5 033	5 324	5 614	5 639	5 788
Andel egenavgift ¹	20,0%	19,7%	21,6%	22,8%	22,8 %	22,4%
Slutenvård ²	6 875	7 146	6 992	6 981	7 194	7 843
Receptfritt ³	3 887	3 966	4 113	4 227	4 345	4 597
Total	36 238	36 715	35 796	35 847	36 278	38 317
Andel av hälso- och sjukvårdskostnaderna ⁴	12,4%	9,5%	9,4%	9,1%	8,9%	— ⁵

¹Beräknat som andel av förmån och egenavgift.²Avser humanläkemedel på rekvisition inom slutenvård och öppenvård. Slutenvårdskostnaderna är svåra att jämföra mellan åren beroende på att nettopriser införts successivt och avsaknad av data vissa år.³Avser receptfria humanläkemedel som säljs över disk på apotek samt i detaljhandeln.⁴Dessa uppgifter är beräknade på ett annorlunda sätt jämfört med uppgifterna i budgetpropositionen för 2016 därav skiljer sig dessa något.⁵Uppgifter om totala hälso- och sjukvårdskostnader saknas för 2015. Från och med 2011 används en ny metod för att beräkna kostnaderna för hälso- och sjukvården vilket gör att 2010 inte är jämförbart med övriga år.

Källor: E-hälsomyndigheten och Statistiska centralbyrån (Hälsoräkenskaperna).

Utfallet av 2015 års överenskommelse med SKL kring formerna för statens bidrag till läkemedelsförmånerna

Staten och SKL ingick under 2015 en överenskommelse om statens bidrag till landstingen för kostnaderna för läkemedelsförmånerna m.m. Överenskommelsen innebar att staten ersatte landstingen med ett bidrag på 19,2 miljarder kronor för deras kostnader för läkemedelsförmånerna under 2015 och ett bidrag på 1,8 miljarder kronor för övriga poster i överenskommelsen. Därutöver fick landstingen ett bidrag på 1,5 miljarder kronor för kostnader som landstingen har haft för behandling av patienter med hepatit C under 2014 och 2015.

I överenskommelsen ingick även en vinst- och förlustdelningsmodell som innebar att om de faktiska kostnaderna för läkemedelsförmånerna översteg överenskommet belopp med mer än 3 procent så skulle staten och landstingen dela på överstigande belopp. De faktiska kostnaderna för läkemedelsförmånerna 2015 översteg överenskommet belopp vilket innebär att staten har betalat ut ytterligare drygt 300 miljoner kronor till landstingen i enlighet med förlustdelningsmodellen i överenskommelsen.

TLV har utvecklat den värdebaserade prissättningen av läkemedel

TLV bedömer att arbetet med att utveckla den värdebaserade prissättningen har genererat en besparing för förmånerna på 483 miljoner kronor år 2015 och en ackumulerad besparing för 2014 och 2015 på 976 miljoner kronor. Besparingen har realiserats dels genom prissänkningen

av läkemedel som är äldre än 15 år, dels genom myndighetens övriga arbete med bl.a. omprövningar av läkemedel.

Sverige har numera bland de lägsta priserna i Europa när det gäller konkurrensutsatta läkemedel som byts ut på apotek. Detta har således inneburit stora besparingar för samhället sedan den s.k. generikareformen genomfördes. Vad gäller läkemedel som fortfarande har patent har prisskillnaderna jämfört med andra länder minskat och Sverige ligger på åttonde plats av de 19 europeiska länder som TLV har jämfört.

Utvecklingen av marknaden för biologiska läkemedel

Ett biologiskt läkemedel är ett preparat vars aktiva substans har producerats i eller renats fram ur material av biologiskt ursprung (levande celler eller vävnader). Biologiska läkemedel står för en stor andel av omsättningen av läkemedel i Sverige och ökar för varje år. Inom den öppna vården står biologiska läkemedel för drygt 20 procent av kostnaderna och inom den slutna vården för över hälften av kostnaderna. Totalt omsatte biologiska läkemedel drygt 10 miljarder kronor under 2015. I dagsläget är det endast 7 av alla godkända biologiska läkemedel som har konkurrens från biosimilarer. En biosimilar är ett läkemedel som innehåller samma aktiva substans och kan introduceras efter att patentet för originalläkemedlet har löpt ut. Även för de läkemedel där det finns en biosimilar har priskonkurrensen dock hittills varit svag. TLV föreslår i sin rapport om marknaden för biologiska läkemedel att åtgärder bör vidtas för att stimulera

ökad priskonkurrens och därmed möjligheter till lägre kostnader inom detta segment. Regeringen avser att följa frågan.

Medicinteknik

Förhandlingarna avseende Europeiska kommissionens förslag till förordningar om medicintekniska produkter och in vitro-diagnostik har fortsatt under året och i juni 2016 enades parterna om en gemensam text. Förslagen har haft som utgångspunkt att skärpa det medicintekniska regelverket, garantera att patienterna tillhandahålls säkra produkter och att en fungerande inre marknad kan upprätthållas. Förordningarna förväntas bli antagna under det slovakiska ordförandeskapet hösten 2016. Till följd av att de nya förordningarna träder i kraft kommer Läkemedelsverket bl.a. att få ett utökat ansvarsområde.

Apotek

Det fanns 1 358 öppenvårdsapotek i Sverige i december 2015 enligt Sveriges Apoteksförnings branschrapport 2016, vilket innebar en viss ökning jämfört med året innan. Ett fåtal stora kedjor dominerar marknaden, men det finns också mindre aktörer och enskilda fristående apotek. E-handeln står för fyra procent av omsättningen, men ökade enligt Sveriges Apoteksförning med 50 procent mellan april 2015 och våren 2016.

Totalt fördelade Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) under 2015 ca 8 miljoner kronor till 29 apotek enligt förordningen (2013:80) om apoteksstöd i glesbygd. TLV slutrapporterade i november 2015 regeringsuppdraget att följa upp och utvärdera apoteksstödet och analysera om ändamålet kan uppnås på annat sätt. Myndighetens analys visar att det nuvarande stödet är det mest ändamålsenliga och kostnadseffektiva alternativet ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

På Apoteket AB:s årsstämma 2016 förlängdes bolagets åtagande att behålla befintliga apoteksombud i den utsträckning som behövs för en god läkemedelsförsörjning till och med juni 2017.

Den 1 januari 2017 träder en lagändring i kraft som gör det möjligt för konsumenter att hämta ut licensläkemedel på valfritt öppenvårdsapotek i stället för enbart på den apotekskedja som be-

viljats licensen. Ändringen förväntas underlätta för konsumenterna och i viss mån minska arbetsbördan för apotek, förskrivare och Läkemedelsverket genom att antalet licensärenden minskar.

Regeringen tillsatte under 2015 en utredning (dir. 2015:118) med syfte att göra en översyn av apoteksmarknaden och vid behov lämna förslag på förändringar. Utredningen ska bl.a. analysera den utveckling som skett på apoteksmarknaden sedan omregleringen, se över kraven för att få tillstånd att bedriva öppenvårdsapotek, analysera tillgänglighet till apotekstjänster i hela landet samt analysera leverans- och tillhandahållandeskyldigheten av läkemedel. Utredningen ska även analysera vilka eventuella åtgärder som krävs för att säkerställa efterlevnaden av 24-timmarsregeln.

Regeringen gav i november 2015 Läkemedelsverket i uppdrag att se över hur tillsynen kan utvecklas. I uppdraget ingick bl.a. att överväga om antalet inspektioner av apotek på plats ska öka och om tillsynen även ska inriktas på frågor om tillgänglighet till läkemedel och rådgivning vid receptexpediering. Översynen omfattar även dimensioneringen av tillsynsverksamheten. Bakgrunden till uppdraget är att tillsynsinsatserna bedöms viktiga för patientsäkerheten och apotekens förbättringsarbete. Vidare finns det signaler om att det förekommer brister när det gäller tillgängligheten till läkemedel och att försäkringarna har försämrats för farmaceutisk rådgivning och kompetensutveckling för apotekspersonal. I sin redovisning av uppdraget föreslår Läkemedelsverket att tillsynen utvecklas genom bl.a. riskbaserat urval av tillsynsobjekt, fler inspektioner på apotek, tydligare riskbaserat utförande av inspektioner, inspektioner med fokus på receptexpedition och rådgivning, tillsyn som riktas mot apoteksaktörernas huvudkontor (eller motsvarande), utvecklade former för uppföljning av inspektioner och tillsynsärenden, och förbättrad spridning av resultat av tillsyn. Andra åtgärder som föreslås är information till allmänheten om Läkemedelsverkets tillsynsansvar, utvärdering av sanktionsmöjligheter, samverkan med andra myndigheter och utbyte med de nordiska länderna.

Statligt stöd till tandvården

Tandhälsan i den vuxna befolkningen visar en positiv utveckling, enligt Socialstyrelsen. Skillnaderna i tandhälsa mellan olika socioekonomiska grupper kvarstår emellertid. De grupper som rapporterar att de har dålig tandhälsa avstår i högre utsträckning av ekonomiska skäl än andra grupper från att söka tandvård. Landstingen erbjuder avgiftsfri tandvård för barn och unga till och med det år de fyller 19 år. För vuxna finns främst det statliga tandvårdsstödet som ska stimulera till regelbunden och förebyggande tandvård samt motverka alltför höga kostnader för patienter med stora tandvårdsbehov.

De totala tandvårdsutgifterna uppgick till 24 796 miljoner kronor 2014, enligt preliminära uppgifter från Statistiska centralbyrån (Hälso-

räkenskaperna). De statliga kostnaderna för tandvården uppgick 2014 till 3 601 miljoner kronor, landstingens utgifter uppgick till 5 855 miljoner kronor, kommunernas utgifter uppgick till 11 miljoner kronor och hushållens utgifter för tandvård uppgick till 15 329 miljoner kronor. Av de totala utgifterna utgjorde hushållens utgifter ca 62 procent. I

tabell 4.4 visas utbetald ersättning för det statliga tandvårdsstödet. I likhet med tidigare år tar kvinnor del av det statliga tandvårdsstödet i något högre grad än män. Ett skäl till detta är att kvinnor i något högre utsträckning än män besöker tandvården.

Tabell 4.4 Utbetald ersättning för statligt tandvårdsstöd 2008–2015

Miljoner kronor

	2008 ¹	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Allmänt tandvårdsbidrag²								
Kvinnor	210	459	530	503	488	527	525	535
Män	181	401	464	439	431	464	461	469
Särskilt tandvårdsbidrag³								
Kvinnor	–	–	–	–	–	11	18	18
Män	–	–	–	–	–	5	9	11
Högekostnads- skydd⁴								
Kvinnor	395	1 872	1 957	1 958	1 970	2 094	2 120	2 130
Män	402	1 838	1 957	1 955	1 961	2 075	2 113	2 118
Samtliga tre tandvårdsstöd								
Kvinnor	605	2 331	2 487	2 461	2 458	2 632	2 663	2 683
Män	583	2 239	2 421	2 394	2 392	2 544	2 583	2 598
Totalt⁵	1 188	4 571	4 910	4 856	4 854	5 184	5 253	5 291

¹ Under första halvan av 2008 gällde ett annat system, därav är siffrorna för 2008 ej direkt jämförbara med följande år.

² Det allmänna tandvårdsbidraget ska stimulera till regelbundna besök hos tandläkare och är främst tänkt att användas för undersökningar och förebyggande tandvård.

³ Det särskilda tandvårdsbidraget riktar sig till personer som har sjukdomar eller funktionsnedsättningar som ökar risken för försämrad tandhälsa. Det särskilda tandvårdsbidraget infördes 2013.

⁴ Högekostnadsskyddet innebär att den försäkrade vid större behandlingar inte behöver betala hela kostnaden själv.

⁵ Utbetald ersättning totalt inkluderar besök där uppgift om kön ej finns tillgängligt.

Anm: De statliga tandvårdsstöden infördes 2008.

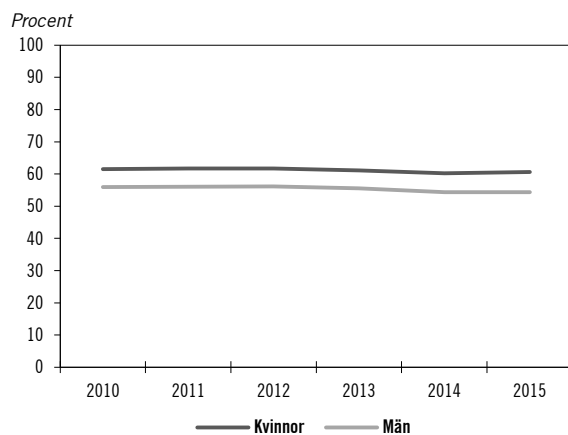
Källa: Försäkringskassan.

Jämlik och jämställd tandvård

År 2015 besökte 60 procent av kvinnorna och 54 procent av männen tandvården. Diagram 4.19 visar andel vuxna som besökt tandläkare eller tandhygienist. Under perioden 2009–2014 besökte 87 procent av den vuxna befolkningen någon gång tandvården.

Andelen som trots behov avstått tandvård av ekonomiska skäl har minskat successivt från 12 procent 2007 till knappt 10 procent 2014. Det var något fler kvinnor än män som avstod från att söka tandvård av ekonomiska skäl. Bland socioekonomiskt svagare grupper är det vanligare att enbart göra akuta besök hos tandvården. Statistiska centralbyrån (SCB) redovisar ett samband mellan dem som i mindre utsträckning besöker tandvården och deras benägenhet att enbart göra akuta besök i tandvården.

Diagram 4.19 Andel vuxna som besökt tandläkare eller tandhygienist 2010–2015

Källa: Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån.

Nöjda patienter inom tandvården

Svenskt kvalitetsindex (SKI) mäter varje år kundnöjdhet inom en rad branscher. Tandvården har sedan många år de nöjdaste kunderna bland alla de undersökta områdena. Nöjdheten har ökat något 2015 jämfört med 2014.

Betänkande av utredningen om ett förbättrat tandvårdsstöd

Regeringen tillsatte 2014 en särskild utredare som hade i uppdrag att genomföra en samlad utvärdering av 2008 års tandvårdsreform. Sammanfattningsvis bedömer utredningen om ett förbättrat tandvårdsstöd (SOU 2015:76) att tandvårdsreformen 2008 nådde de mål som sattes upp. Utredningen ser dock behov av en bättre styrning och prioritering av det statliga tandvårdsstödet utifrån ett behovsperspektiv.

Utredningen ser också behov av bättre kontroll, uppföljning och analys. Vidare föreslås åtgärder för hur en bättre samverkan kan åstadkommas mellan tandvården och hälso- och sjukvården samt för integrering av mun- och tandhälsa i folkhälsoarbetet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med anledning av utredningens förslag.

4.4.3 Analys och slutsatser

Hälso- och sjukvården i Sverige faller väl ut i internationella kvalitetsjämförelser. I jämförelse med andra EU-länder har Sverige ett av Europas mest effektiva hälso- och sjukvårdssystem när det kommer till att maximera resultatet givet insatta resurser. Samtidigt finns det utrymme för förbättringar på en rad områden.

Hälso- och sjukvårdspolitiken har en viktig roll i att bidra till regeringens långsiktiga mål om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Även om mycket arbete återstår bidrar regeringens hälso- och sjukvårdspolitik sammantaget till måluppfyllelsen (avsnitt 5 Folkhälsopolitik).

Nedan redovisas regeringens analys och slutsatser utifrån målet för hälso- och sjukvårdspolitiken, dvs. att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Svenska patienter är i huvudsak positiva till hälso- och sjukvården och har förtroende för den vård som erbjuds. Både kvinnor och män upplever i hög grad att de har tillgång till den vård de behöver. Hälsotillstånd, kön och socioekonomiska faktorer påverkar dock patienternas omdöme om vården.

Samordning av vårdinsatser och kontinuitet i kontakterna med vårdpersonalen är viktiga aspekter för en patientcentrerad och behovsanpassad vård. Svenska patienter är dock mer missnöjda med samordningen av vården jämfört med patienter i andra länder. Patientlagen som trädde i kraft 2015 har till syfte att stärka och tydliggöra patientens ställning och i förlängningen leda till en mer behovsanpassad vård. Det har dock visat sig att landstingen uppfattar

tillämpningen av patientlagen som en stor utmaning. Arbete återstår för att stärka och tydliggöra patientens ställning.

Regeringen bedömer att hälso- och sjukvården i högre grad behöver erbjuda en patientcentrerad och samordnad vård som tar hänsyn till patienternas individuella behov. Regeringen vidtar åtgärder för en mer behovsanpassad vård. Till exempel kan insatserna som gjorts inom ramen för överenskommelsen med SKL om tillgänglighet och samordning för en mer patientcentrerad vård bidra till detta. Syftet med överenskommelsen var att stimulera landstingen att själva identifiera och genomföra insatser för att utveckla tillgänglighet och samordning. Även satsningen på kroniska sjukdomar som bl.a. handlar om att stödja utvecklingen av patientanpassade vårdtjänster i primärvården och att sprida verktyg för ett gott bemötande i hälso- och sjukvården kan bidra i denna riktning.

Jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Regeringen bedömer att det återstår arbete för att hälso- och sjukvården i större utsträckning ska vara jämlik och jämställd.

Att hälso- och sjukvården ska vara jämställd handlar om att synliggöra kvinnors och mäns förutsättningar till jämlik vård och motverka omotiverade skillnader. På så sätt är jämställd vård ett led i arbetet med jämlik vård.

Regeringens arbete med jämställd hälso- och sjukvård bidrar i sin tur till måluppfyllelsen av regeringens jämställdhetspolitiska mål, att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Detta kräver dock ett kontinuerligt arbete.

Regeringens insatser inom t.ex. området förlösningvård och kvinnors hälsa har bidragit till en mer jämlik vård, men fortsatta förbättringar krävs för att skillnaderna i vårdkvalitet ska minska mellan landstingen.

Även regeringens insatser för att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar bidrar till en mer jämlik och jämställd vård. Insatser för en mer patientcentrerad vård och ett bättre bemötande är centrala delar i detta arbete.

Genom att samordna spridningen och tillämpningen av nationella och regionala kunskapsstöd till verksamheterna i hälso- och sjukvården ökar förutsättningarna för att landstingen gör likartade bedömningar av patienters behov. Även

tillsynen av hälso- och sjukvård är ett av flera verktyg för att följa och driva på utvecklingen av en mer jämlik och jämställd hälso- och sjukvård.

Insatserna på cancerområdet, bl.a. framtagande av nationella vårdprogram och införande av standardiserade vårdförlopp, bidrar till att göra vården mer jämlik eftersom de standardiserade vårdförloppen inom cancer vården innebär att patienten ska utredas och behandlas på ett mer likvärdigt, samordnat och snabbare sätt.

En effektiv hälso- och sjukvård

Med en effektiv sjukvård menas att tillgängliga resurser används på bästa sätt för att kunna erbjuda bästa möjliga hälso- och sjukvård till befolkningen. Regeringen bedriver ett aktivt arbete för att främja effektiviteten inom hälso- och sjukvården och anser att det är en viktig välfärdsfråga.

I jämförelse med andra EU-länder skattas Sverige utifrån ett effektivitetsperspektiv genomgående ha hög effektivitet. Detta framgår av rapporter från Socialstyrelsen m.fl. Sverige har således ett system som tillgodoser befolkningens behov av hälso- och sjukvård, men trots detta finns det flera utmaningar. Bland annat finns en bristande samordning mellan primärvården och sjukhusen. Internationella jämförelser visar t.ex. att koordinationen och kontinuiteten kan bli bättre. Sverige har även ett system där en stor del av vårdens resurser är bundna till sjukhusen vilket medför utmaningar när det gäller möjligheten att kunna erbjuda vård utanför sjukhusen, tillsammans med primärvård och kommunernas omsorg.

Medarbetare inom vården framför även att det sker en omfattande dubbeldokumentation. Genom att t.ex. främja ett nationellt fackspråk som en del av e-hälsosatsningen kan dokumentationen bli mer effektiv. Ungefär hälften av landstingen har etablerat processer och rutiner för att arbeta med dokumentationens innehåll och struktur, vilket enligt regeringen i förlängningen kommer kunna bidra till att effektivisera resursanvändningen inom hälso- och sjukvården.

God kvalitet

Svensk hälso- och sjukvård ska baseras på bästa tillgängliga kunskap i alla delar av landet och

erbjudas alla, oavsett kön. Detta är en förutsättning för att vården ska vara jämlik och jämställd och det är därför en central kvalitetsparameter. Det finns utmaningar i hälso- och sjukvården när det gäller följsamhet till kunskap, vilket kan visa sig i exempelvis omotiverade skillnader mellan kvinnor och män. Det finns därför skäl för regeringen och myndigheterna att aktivt följa utvecklingen, bl.a. genom den tillsatta utredningen om ökad följsamhet till nationella kunskapsstöd.

En annan viktig del i kvalitetsarbetet är uppföljningen av hälso- och sjukvårdens resultat där tillsynen har en central roll. Regeringen bedömer dock att de resurser som IVO i dag avsätter för riskbaserad tillsyn inte är tillräckliga. Viktiga tillsynsinsatser, till exempel inom primärvården, barn- och ungdomspsykiatri, mödravården samt inom den sociala barn- och ungdomsvården genomförs inte i önskad omfattning. Det innebär i sin tur att tillsynen riskerar att inte uppmärksamma brister i omsorg och patientsäkerhet.

Under hösten 2015 hade IVO en ansträngd situation på grund av migrationsströmmarna och den kraftiga ökningen av antalet ensamkommande barn. Det har lett till undanträngningseffekter för IVO:s övriga verksamhet, såsom tillsynen av socialtjänsten och tillsynen av hälso- och sjukvården. Detta kan få allvarliga konsekvenser för vårdens och omsorgens kvalitet.

Tillgänglighet i hälso- och sjukvården

Tillgängligheten inom hälso- och sjukvården har blivit allt bättre men det finns fortfarande utmaningar med långa väntetider, t.ex. inom primärvården och cancervården. Problemen med långa väntetider och samlade mängder av patienter på akutmottagningar indikerar att det finns problem i samordningen av vården.

De bakomliggande orsakerna till varierande tillgänglighet är svåra att hantera. Ett av de mest angelägna områdena är att komma till rätta med kompetensförsörjningen. Bristen på personal och ineffektivt utnyttjande av medarbetarnas tid och kompetens leder till att vårdens kapacitet minskar. Det i sin tur gör att tillgängligheten försämras. Kompetensförsörjningsfrågan kräver åtgärder från såväl landsting som stat och andra aktörer. Staten och regeringen har ett ansvar för

vissa delar som t.ex. finansiering av vissa utbildningar, men även på ett övergripande plan för att förbättra förutsättningarna. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder som kan bidra till bättre kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården, bl.a. avsätts en miljard kronor årligen för att stimulera bättre och effektivare användning av kompetensen inom hälso- och sjukvården. Staten ökar nu också antalet utbildningsplatser för flera bristyrken.

Hälso- och sjukvården har under 2015 påverkats på olika sätt av det historiskt höga antalet asylsökande. Landstingen har bemött situationen genom olika åtgärder, men de regionala skillnaderna är stora. Bristen på tolkar är en viktig orsak till att landstingen har svårt att t.ex. genomföra hälsoundersökningar.

Situationen har krävt flexibla lösningar för att kunna tillhandahålla vård, hantera administrativa och praktiska hinder samt informera om vårdsystemet. Myndigheterna har även arbetat på olika sätt för att stödja hälso- och sjukvården i arbetet med att erbjuda vård till de asylsökande och nyanlända. Utmaningarna skiljer sig åt regionalt men regeringens samlade bedömning är att landstingen bemött situationen på ett bra sätt.

Läkemedel är en resurs som rätt använd räddar liv, ger ökad hälsa och förbättrar livskvaliteten. Samtidigt som läkemedel erbjuder stora möjligheter finns även komplexa utmaningar, såsom att säkra en läkemedelsbehandling som är tillgänglig, säker, effektiv och som ges på lika villkor. Statsbidraget till landstingen för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. bidrar till god tillgång till effektiva och säkra läkemedel. Genom samarbetet inom den nationella läkemedelsstrategin hanteras också en del av utmaningarna. Konkreta resultat har redan åstadkommit, men mycket arbete kvarstår. Genomförda förändringar på apoteksmarknaden kräver fortsatt uppföljning för att säkerställa en säker, effektiv och jämlik läkemedelsförsörjning i hela landet och en apoteksmarknad med god tillgänglighet och service.

4.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har för 2015 lämnat ett uttalande med reservation för myndigheten Sta-

tens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).

Regeringen har följt upp att myndigheten har rutiner för att säkerställa att rätt kostnader belastar rätt finansiering. Med anledning av Riksrevisionens rekommendationer avser dock SBU att ytterligare se över dessa rutiner för att tillse en korrekt redovisning av kostnader i relation till dess intäktskälla.

4.6 Politikens inriktning

Regeringens mål för hälso- och sjukvårdspolitikerna är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig.

Svensk hälso- och sjukvård faller väl ut i internationella jämförelser. Samtidigt står den inför en rad strukturella problem som kräver åtgärder i närtid för att underlätta en utveckling där Sverige kan behålla sin tätposition vad gäller resultat och effektivitet.

I en effektiv hälso- och sjukvård får patienter vård på rätt nivå. Nuvarande struktur i hälso- och sjukvården är en bidragande orsak till ineffektivitet i hälso- och sjukvårdssystemet. Det finns därför behov av genomgripande strukturförändringar i hälso- och sjukvårdens alla nivåer och primärvården behöver stärkas, med patientens bästa som utgångspunkt.

Även om patienter i Sverige i huvudsak är positiva till hälso- och sjukvården och har förtroende för den vård som erbjuds, finns det missnöje och utrymme för förbättringar, bl.a. avseende samordning och tillgänglighet. Regeringens arbete med patientkontrakt är ett led i arbetet med att möta dessa utmaningar. Regeringen ser tillgängligheten till vård som en stor utmaning och avser att fortsätta att arbeta aktivt med frågan. Även kompetensförsörjningen inom vården är en stor utmaning, som också i hög grad påverkar tillgängligheten. Regeringen avser att fortsätta prioritera kompetensförsörjningsfrågorna, bl.a. genom arbetet med professionsmiljarden.

Regionala skillnader riskerar att leda till ojämlig vård, och detta är en fråga som bl.a. är kopplad till landstingens organisatoriska och ekonomiska förutsättningar. Indelningskommittén har regeringens uppdrag att föreslå en ny läns- och

landstingsindelning som innebär att Sverige delas in i väsentligt färre län och landsting. Kommittén lämnade i juni 2016 ett delbetänkande med förslag till tre nya större län och landsting. Kommittén ska senast den 31 augusti 2017 lämna ett slutbetänkande (utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner).

Det är angeläget att den hälso- och sjukvård som erbjuds befolkningen är kunskapsbaserad, jämlik och ges på samma villkor till kvinnor och män. En förutsättning för detta är en ökad följsamhet till nationella kunskapsstöd i vården. Utredningen om ökad följsamhet till nationella kunskapsstöd i hälso- och sjukvården (dir. 2015:127) har därför i uppdrag att utreda förutsättningarna för en sådan utveckling och ska bl.a. utreda förutsättningar för att göra nationella riktlinjer i hälso- och sjukvården i någon form obligatoriska eller mer bindande. Utredningen ska redovisa sina förslag senast den 1 mars 2017.

När det gäller regeringens arbete med att motverka psykisk ohälsa, så presenterades den 1 januari 2016 en ny strategi inom området och regeringen ingick en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting om totalt 845 miljoner kronor (avsnitt 5 Folkhälsopolitik).

Ytterligare satsningar som regeringen gör för att bidra till hälso- och sjukvårdens arbete är det förebyggande folkhälsoarbetet, t.ex. vad gäller tobaks- och alkoholkonsumtion, ett arbete som har potential att bidra till minskade vårdbehov (avsnitt 5 Folkhälsopolitik).

Patientkontrakt och patientens medverkan

Patientkontrakt inom ramen för pågående satsningar och överenskommelser

Tillgängligheten i vården är en fortsatt utmaning, liksom arbetet med att se till patienters skiftande behov och vårdssituation. Inom ramen för pågående satsningar och överenskommelser avser regeringen att fortsätta utveckla vården så att den blir mer patientcentrerad, inte minst för patienter med många och långvariga vårdkontakter, t.ex. personer med kroniska sjukdomar och funktionsnedsättningar. I detta arbete ingår bl.a. att verka för en försöksverksamhet där ett antal landsting utvecklar patientkontrakt. Ambitionen är att patientkontrakt ska bidra till att patienter får den vård de har rätt till, oavsett förmåga att själva ta kontakt med hälso- och sjukvården. Patientkontraktet kan också komma att

komplettera vårdgarantin och bidra till att insatser samordnas för patienter med parallella vårdkontakter och att den sammanlagda tiden för vård och behandling blir så kort som möjligt.

Ökad patientmedverkan inom ramen för pågående satsningar och överenskommelser

Regeringen bedömer att det inom ramen för pågående satsningar och överenskommelser, bl.a. inom kronikerområdet, finns möjligheter till en mer patientcentrerad, och därmed mer effektiv hälso- och sjukvård som i högre utsträckning än i dag möjliggör för patienter och närstående att medverka vid vård och behandling. Vidare bör utbildning och annat kunskapsmaterial fortsätta att utformas för patienter och deras närstående så att de aktivt kan delta i dialog och medverka i beslut om vård och behandling. Barns och ungas rätt till delaktighet bör särskilt beaktas i detta arbete.

Behov av strukturförändringar i hälso- och sjukvården

En nivåstrukturerad hälso- och sjukvård främjar en jämlik och säker vård

I betänkandet Träning ger färdighet – koncentrera vården för patientens bästa (SOU 2015:98) lämnas förslag på hur den högspecialiserade vården kan utvecklas för att patienterna ska få tillgång till en mer jämlik och säker vård av god kvalitet oberoende av bostadsort. För att uppnå detta behöver den högspecialiserade vården koncentreras i högre utsträckning. Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet.

Primärvården ska vara förstahandsvalet

Primärvården ska vara det naturliga förstahandsvalet för alla som söker vård, inte minst vid behov av regelbundna vårdkontakter. För detta ändamål måste primärvården vara föränderlig och kunna möta de utmaningar som den står inför, bl.a. den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning och att allt fler lever med kroniska sjukdomar.

Regeringen ser behov av att stärka primärvården och genomför flera satsningar med relevans för primärvården, bl.a. inom områdena kroniska sjukdomar, cancer, psykisk ohälsa och kvinnors hälsa. Betänkandet Effektiv vård (SOU 2016:2) är ett av flera viktiga underlag i regeringens fortsatta arbete.

Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård

Andelen äldre i befolkningen ökar och därmed antalet patienter med behov av en sammanhållen hälso- och sjukvård och omsorg. Regeringen har tagit emot betänkandet Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård (SOU 2015:20). Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Regeringen vill hålla samman universitetssjukhusen

Universitetssjukhusen har en nära koppling till forskning, utbildning och utveckling vilket innebär att de stöder och ger förutsättningar för en god vård inom övriga delar av hälso- och sjukvården. Eftersom universitetssjukhusen har en ledande roll i den svenska hälso- och sjukvårdens utveckling finns det behov av att säkerställa att de bibehålls och hålls samman, något som regeringen avser att arbeta vidare med.

Regeringen vill säkerställa att behov går före betalningsförmåga

Att genom en privat sjukvårdsförsäkring köpa sig till en bättre vårdkvalitet och tillgänglighet inom ramen för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården är inte förenligt med principen om vård efter behov och på lika villkor. Det är den enskildes hälsotillstånd som ska avgöra vårdinsatsen, inte den enskildes betalningsförmåga. Regeringens ambition är att detta ska förtydligas i hälso- och sjukvårdslagen.

Reglering av privat utförd verksamhet

Regeringen har tillsatt en utredning om ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster (dir. 2015:22, dir. 2015:100 och dir. 2015:108), där hälso- och sjukvård ingår. Utredningen har bl.a. i uppdrag att föreslå hur det kan säkerställas att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och på ett sådant sätt att de kommer brukarna till godo (utg.omr. 25 avsnitt 3.5.4).

Regeringen har även tagit initiativ till att öka insynen i hälso- och sjukvårdsverksamhet som bedrivs av privata utförare. I september 2015 tillsattes en utredning för att ge förslag på hur offentlighetsprincipen i praktiken kan införas i offentligt finansierad privat utförd vård och omsorg samt utbildning inom vissa skol- och utbildningsformer (dir. 2015:92). Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2016.

För att meddelarskydd ska börja gälla så snart som möjligt avser regeringen att, baserat på

betänkandet Stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet (SOU 2013:79) och på den lagrådsremiss som regeringen fattat beslut om, lämna en proposition om att anställda m.fl. som deltar i enskilt bedriven men offentligt finansierad vård ska omfattas av meddelarskydd.

Tydligare ansvarsfördelning i hanteringen av klagomål

I december 2015 överlämnade klagomålsutredningen slutbetänkandet Fråga patienten! Nya perspektiv i klagomål och tillsyn (SOU 2015:102). Ett arbete med att utveckla en mer effektiv klagomålshantering och tillsyn pågår i Regeringskansliet. Regeringen avser att lägga fram lagförslag under 2017.

Avgiftsfri öppenvård för personer som är 85 år eller äldre

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om att öppenvård inom högkostnadsskyddet ska bli avgiftsfri för personer som är 85 år eller äldre. Reformens syfte är att förbättra hälsan hos äldre som har ett omfattande behov av hälso- och sjukvård. För ändamålet avsätter regeringen 200 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 för att kompensera landstingen för de tillkommande kostnaderna. Regeringen aviserade initialt denna reform i budgetpropositionen för 2016. Reformen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017. Eftersom förslaget påverkar utgifterna under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner lämnas förslaget under det utgiftsområdet (utg.omr. 25 avsnitt 3.6).

Regeringens åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro

Regeringen beslutade i september 2015 om ett brett åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro. I åtgärdsprogrammet har Försäkringskassan, arbetsgivare samt hälso- och sjukvården identifierats som de viktigaste aktörerna. I regeringens fortsatta arbete med åtgärdsprogrammet kommer hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen att vara ett prioriterat utvecklingsområde (utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning).

Kompetensförsörjningen central för vårdens kvalitet och tillgänglighet

Hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs är dess medarbetare. Kompetensförsörjningen är en stor utmaning på både kort och lång sikt, bl.a. på grund av svårigheter att rekrytera inom vissa yrkesgrupper. Därför måste befintliga resurser användas på ett mer effektivt och flexibelt sätt.

Under 2015 och våren 2016 har regeringen samlat viktiga aktörer, såsom företrädare för huvudmännen och vårdens medarbetare, för tematiska samtal om kompetensförsörjning. Regeringen ser ett utvecklat ledarskap och en bättre nationell och regional samverkan som centrala komponenter för kompetensförsörjning i vården.

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting har genom professionsmiljarden skapat förutsättningar för landstingen att lägga kraft och fokus på kompetensförsörjning. Överenskommelsen för 2016 innebär att totalt 950 miljoner kronor har fördelats till landstingen. Inom ramen för överenskommelsens tre fokusområden ryms bland annat möjligheten till specialistutbildning för olika yrkesgrupper, en angelägen fråga för vårdens kompetensförsörjning. Avsikten är att ingå överenskommelser även för kommande år under förutsättning att riksdagen beslutar om medel för ändamålet.

Regeringen har tagit olika initiativ för effektivare validering av utländska utbildningar. Kompetensbehoven inom hälso- och sjukvården samt de nyanländas behov av att få sin kompetens validerad står i fokus för regeringens insatser på området. Att underlätta etableringen på arbetsmarknaden innebär vinster både för individen, svensk hälso- och sjukvård och för samhället (utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv och utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning).

Regeringen satsar 2017 på att ge ytterligare medel till Socialstyrelsen för fortsatt viktigt arbete med att korta handläggningstiderna för legitimationsärenden från sökande från länder utanför EU/EES. Socialstyrelsen får för detta ändamål, utöver de 75 miljoner som tilldelades 2016, 47 miljoner kronor 2017 och därefter 42 miljoner kronor årligen.

E-hälsan bidrar till en effektivare hälso- och sjukvård

Arbetet med den vision för e-hälsoarbetet som löper till 2025, och som regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting enades om i mars 2016, fortsätter. Visionen innebär att Sverige 2025 ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter.

I enlighet med regeringens ambitioner på hälso- och sjukvårdsområdet i stort utgår visionen ifrån patientens perspektiv. Visionen pekar ut tre insatsområden som också kommer att behandlas i arbetet med handlingsplanen. Dessa områden är standardiseringsfrågor, enhetligare begreppsanvändning och ett tydligare regelverk.

E-hälsofrågorna har kopplingar till många andra av regeringens satsningar, bl.a. kompetensförsörjning, kvalitetsregister och läkemedel, något som kommer att beaktas i det fortsatta arbetet. Till exempel arbetar regeringen med att skapa juridiska förutsättningar för att möjliggöra en nationell läkemedelslista.

Regeringen ökar stödet till vården bl.a. till följd av antalet asylsökande

Det stora antalet asylsökande och nyanlända har inneburit utmaningar för hälso- och sjukvården. Hälsa är en viktig förutsättning för en framgångsrik etablerings- och integrationsprocess.

För att stärka välfärden och för att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar för kommuner och landsting avsätter regeringen 10 miljarder kronor till kommunsektorn för 2017 och framåt (utg.omr. 25 avsnitt 3.5.2). Det skapar möjligheter för landstingen att höja kvaliteten i välfärdssektorn.

Därtill satsar regeringen 40 miljoner per år 2017–2020 för att öka tillgängligheten av vård och behandling för traumatiserade asylsökande och nyanlända (avsnitt 5 Folkhälsopolitik).

Ett kunskapscentrum avseende ensamkommande barn bildas som en funktion vid Socialstyrelsen. Kunskapscentret ska arbeta för att insatser som bedrivs i kommuner, landsting och av ansvariga myndigheter baseras på aktuell kunskap, framgångsrika metoder och effektiva processer. En större satsning genomförs 2017 och 2018 med anledning av omfattande behov av kunskapsspridning som har uppstått av de två

senaste årens omfattande mottagande. För satsningen tilldelas Socialstyrelsen 10 miljoner kronor årligen 2017–2018 och därefter 5 miljoner kronor årligen 2019–2020.

Jämlik och tillgänglig cancervård av hög kvalitet

Svensk cancervård håller en hög medicinsk kvalitet, men samtidigt finns det ojämlikheter i vården, bland annat när det gäller tillgängligheten till vård. Väntetiderna i cancervården är på många håll alltför långa och varierar både mellan och inom landstingen. Utöver de 500 miljoner kronor som regeringen årligen satsade 2015–2016 satsar regeringen fortsatt 500 miljoner kronor årligen för 2017–2018, för att korta väntetiderna och skapa en mer jämlik cancervård. Satsningen bygger på de årliga överenskommelserna mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting. En viktig del i den fortsatta processen är arbetet med att utveckla en nationell nivåstrukturerad inom cancervården.

Regeringen satsar för att stärka kvinnors hälsa

Satsningarna på kvinnors hälsa fortsätter

Vården till kvinnor behöver förbättras. För regeringen är detta ett prioriterat arbete, både ur ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv.

Under flera år har den svenska förlossningsvården visat tecken på ett ansträngt läge. Landstingen har svårt att rekrytera och behålla den personal som krävs för att kunna ge en god och säker förlossningsvård, en situation som blir extra ansträngd under sommarmånaderna. Regeringens bedömning är att satsningar på att stärka bl.a. bemanningen och kompetensförsörjningen i sin helhet inom förlossningsvården och den hälso- och sjukvård som rör kvinnors hälsa är angelägna. Regeringen har därför aviserat att årligen 2016–2019 avsätta 400 miljoner kronor till förlossningsvården och 130 miljoner kronor för att stärka kvinnors hälsa, med ett särskilt fokus på insatser i primärvården. Dessutom trädde satsningen på avgiftsfri mammografi i kraft den 1 juli 2016.

Kostnadsfria preventivmedel för unga under 21 år

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om att preventivmedel inom läkemedelsförmånerna ska vara kostnadsfria för unga under

21 år (avsnitt 4.8). Reformens syfte är att värna unga kvinnors rätt till sexuell hälsa utan oönskade graviditeter. Lagförslaget är ur ett könsperspektiv neutralt i sin utformning. För närvarande finns det dock inga preventivmedel för män inom läkemedelsförmånerna, vilket innebär att förslaget i praktiken enbart avser preventivmedel till unga kvinnor. Det är av stor betydelse att nå och involvera män i förebyggandet av oönskade graviditeter då kvinnor och män har ett lika stort ansvar för den sexuella och reproduktiva hälsan. För att införa kostnadsfria preventivmedel för unga under 21 år avsätter regeringen 27 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017. Regeringen aviserade initialt denna reform i budgetpropositionen för 2016. Reformen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Reformer för en förbättrad tandvård

Jämlik tandhälsa

Jämlik tandhälsa är en viktig politisk fråga för regeringen. Regeringen ser ett antal utvecklingsmöjligheter inom tandvårdsområdet, bl.a. förbättrad information om hur det statliga tandvårdsstödet är utformat och förbättrad prisinformation till allmänheten. Vidare kan Försäkringskassans möjligheter att mer effektivt arbeta med efterhandskontroller utvecklas. Ansvarsfördelningen mellan, och styrningen av, de myndigheter som ansvarar för olika delar av tandvårdsstödet kan behöva förtydligas och samverkan mellan hälso- och sjukvården och tandvården stärkas. Även frågan om hur munhälsan kan integreras i folkhälsoarbetet är en viktig fråga för regeringen.

Socialstyrelsen har ett pågående regeringsuppdrag att utvärdera det särskilda tandvårdsbidraget och sådan tandvård som omfattas av högkostnadsskyddet inom öppen hälso- och sjukvård. I uppdraget ingår bl.a. att analysera hur stödets mål uppnås, vilka patientgrupper som utnyttjar stöden och att lämna förslag på förbättringar. Uppdraget ska delredovisas i maj 2017 och slutredovisas i december 2018.

Höjt tandvårdsbidrag för äldre

Med åldern ökar risken för sjukdomar i munnen då många har implantat och tänder som tidigare har lagats.

Tandvårdskonsumtionen är i genomsnitt som störst kring 65 års ålder. En 65-årig median-

patient köper tandvård för mer än dubbelt så mycket som en 29-åring. Samtidigt är det allmänna tandvårdsbidraget (ATB) hälften så stort för en person som är 65–74 år som det är för en 29-åring.

Då gruppen äldre generellt har ett större tandvårdsbehov är det motiverat med ett högre stöd för regelbunden tandvårdskontakt. Regeringen avser därför att höja det allmänna tandvårdsbidraget från 150 kronor till 300 kronor för personer som är mellan 65 och 74 år från och med den 1 juli 2017. Därmed får gruppen 65–74 år samma nivå på det allmänna tandvårdsbidraget som gruppen 75 år eller äldre. Detta innebär en satsning på totalt 50 miljoner kronor 2017 och därefter 100 miljoner kronor per år.

Avgiftsfri tandvård för unga

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om att tandvård blir avgiftsfri för unga till och med 21 år från och med den 1 januari 2017, 22 år från och med den 1 januari 2018, och 23 år från och med den 1 januari 2019 (avsnitt 4.8 och utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner). Reformens syfte är att förbättra tandhälsan och möjliggöra tandvård på lika villkor oavsett ungas ekonomi. Från och med 2019, när reformen är fullt genomförd, avsätter regeringen totalt 463 miljoner kronor per år för att kompensera landstingen för de tillkommande kostnaderna som förslaget medför. Regeringen aviserade initialt denna reform i budgetpropositionen för 2016. Eftersom förslaget om avgiftsfri tandvård för unga till den del det avser ändringar i tandvårdslagen påverkar utgifterna under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner lämnas förslaget till ändringar av den lagen under det utgiftsområdet (utg.omr. 25 avsnitt 3.6).

Regeringen ökar stödet för arbetet med tillsyn

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ansvarar för tillsyn inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Tillsynen är ett viktigt verktyg för att uppmärksamma fel och brister i hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens verksamheter, varför det är viktigt att myndigheten har förutsättningar att kunna bedriva sitt arbete effektivt. Tillsynen ska också bidra till lärande och utveckling samt främja kvalitet och ett effektivt resursutnyttjande inom verksam-

heterna. Regeringen bedömer att arbetet med tillsynen behöver utvecklas. Regeringen avser därför att förstärka IVO:s förvaltningsanslag med 70 miljoner kronor fr.o.m. 2017. Förslaget möjliggör en långsiktig kompetensförsörjning hos IVO.

IVO:s verksamhet har påverkats av de omfattande migrationsströmmarna och det ökande antalet ensamkommande barn, särskilt när det gäller tillståndsprövningen av hem för vård eller boende. För att möjliggöra handläggning och frekvenstillsyn samt motverka undanträngnings-effekter inom IVO:s övriga verksamheter bedömer regeringen att IVO behöver en tillfällig resursförstärkning med 40 miljoner kronor 2017, 25 miljoner kronor 2018 och 10 miljoner kronor 2019.

Initiativ till lag om ersättning till personer som drabbats av det tidigare steriliseringskravet

Att kräva att en människa genomgår sterilisering är både långtgående och ingripande för den enskilde. Sterilisering som villkor för ändrad könstillhörighet är ett uttryck för ett synsätt som regeringen, såväl som samhället, i dag tar avstånd från. Regeringen har sedan tidigare aviserat ett kommande lagförslag som innebär att personer som drabbats av det tidigare steriliseringskravet i könstillhörighetslagen kommer att kunna ansöka om ersättning av staten. Ett lagförslag är under utarbetande inom Regeringskansliet och ambitionen är att en ny lag kan träda i kraft den 1 juli 2018.

Tillgång till säkra och effektiva läkemedel

Arbetet med nationella läkemedelsstrategin utvecklas

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting har, tillsammans med en bred uppslutning av läkemedelsaktörer, enats om att bygga vidare på och utveckla den nationella läkemedelsstrategin. Strategin sträcker sig över åren 2016–2018. Genom den långsiktiga samverkansplattform som strategin skapat finns det möjlighet att uppnå strategins långsiktiga vision om rätt läkemedelsanvändning till nytta för patient och samhälle.

Regeringen vill säkerställa tillgången till effektiva läkemedel

För att möta de behov av läkemedel som finns inom hälso- och sjukvården bedömer regeringen att dagens struktur för läkemedel behöver ses över. Regeringen ser behov av ett tydligt regelverk för prissättning och finansiering av läkemedel och en struktur som möjliggör att patienter över hela landet snabbt får tillgång till bra och effektiva läkemedel, till en rimlig och hanterbar kostnad, för såväl patienten som för det offentliga. De resurser som avsätts till läkemedel ska användas på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt inom ett regelverk som stämmer överens med och stöder hur modern hälso- och sjukvård bedrivs. Det framgår av avtalet mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting, om statens bidrag till landstingen för kostnader för läkemedelsförmåner m.m. att regeringen avser att tillsätta en utredning som ska lämna förslag till hur detta ska uppnås.

Vidare enades parterna i 2016 års avtal om att inga rabattavtal mellan enskilda landsting och läkemedelsföretag ska tecknas. Skälet till denna ordning är vikten av att fortsatt upprätthålla en sammanhållen nationell process för prissättning av läkemedel. Vidare enades parterna om att i avvaktan på ett nytt regelverk kan landstingen tillgodoräkna sig hela utfallet av den återbäring som det, inom ramen för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets arbete, gemensamt framtagna riskdelnings- och återbäringsavtalen resulterar i under 2016. Dessutom avser regeringen att skyndsamt arbeta för att rättsläget ska klargöras så att intentionerna i nuvarande lagstiftning upprätthålls tills ett nytt regelverk finns på plats.

En nationell läkemedelslista tas fram

Det övergripande syftet med att ta fram en nationell läkemedelslista är att yrkesutövare som ordinerar läkemedel, samt vissa andra yrkesutövare som deltar i patientens vård, ska få direktåtkomst till fullständiga uppgifter om patientens ordinerade och uthämtade läkemedel.

Arbetet med den nationella läkemedelslistan tar sin utgångspunkt i det förslag till lag om en gemensam läkemedelslista som E-hälsokommittén presenterade i sitt betänkande Nästa fas i e-hälsoarbetet (SOU 2015:32) samt de remissvar som inkom hösten 2015. Frågan bereds i Regeringskansliet och arbetet sker i nära

dialog med berörda aktörer. Regeringen avser att återkomma i frågan under hösten 2016.

Åtgärder för en bättre apoteksmarknad

Det är viktigt att säkerställa en god tillgänglighet till läkemedel och en god patientsäkerhet i apoteksledet. Rådgivningen och informationen till patienterna behöver förbättras. När den nya apoteksmarknadsutredningens förslag överlämnats och remissbehandlats avser regeringen att presentera åtgärder inom detta område. I utredningens uppdrag ingår bl.a. att se över regleringen av och villkoren för apoteksombudsverksamheten. Regeringen avser att skapa varaktigt hållbara förutsättningar för denna verksamhet.

Tillsynen över apoteksmarknaden behöver stärkas. Ett led i detta är Läkemedelsverkets rapport om utvecklad tillsyn över apoteksmarknaden, men frågan behandlas även av utredningen. Det kan även bli aktuellt med tilläggsuppdrag till utredningen. En aktuell fråga som bör belysas är om apotekens handelsmarginal bör regleras för receptbelagda läkemedel som inte omfattas av högkostnadsskyddet. Regeringen avser också att återkomma när det gäller reglering och andra åtgärder rörande marknaden för dosdispensering.

Omlokalisering av delar av E-hälsomyndigheten

I juni 2016 beslutade regeringen att delar av E-hälsomyndigheten skulle omlokaliseras till Kalmar. Den del av myndighetens verksamhet som omfattas är de register och it-funktioner som öppenvårdsapotek och vårdgivare behöver ha tillgång till för en patientsäker och kostnads-effektiv läkemedelshandling. Omlokaliseringen ska vara avslutad senast den 1 maj 2018. För att ge E-hälsomyndigheten förutsättningar att genomföra reformen föreslår regeringen att myndighetens anslag ökas med 30 miljoner kronor 2017. Regeringen beräknar att ett motsvarande tillskott kommer att behövas även 2018. Regeringen kommer vidare att följa omlokaliseringen för att säkerställa att de aktörer som samverkar med myndigheten, eller är beroende av dess tjänster, inte påverkas negativt eller på annat sätt belastas i processen.

Innovation driver hälso- och sjukvårdens utveckling

Innovation och life science är av stor vikt för utvecklingen av hälso- och sjukvården

Utvecklingen av läkemedel, medicinteknik och informationsteknik är viktig för en modern och effektiv hälso- och sjukvård.

Samverkan inom life science-sektorn, mellan näringsliv, forskare och hälso- och sjukvård, har stor betydelse för utvecklingen inom hälso- och sjukvården. Ett av regeringens fem samverkansprogram är inriktat mot life science.

De Nationella Kvalitetsregistren är en central kunskapskälla om hur vården fungerar och kan förbättras samt skapar förutsättningar för forskning. Regeringen avser att fortsätta bidra till finansiering och styrning av kvalitetsregistren. Regeringen kommer tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) att genomföra en översyn av stödet till kvalitetsregistersystemet under 2017.

Den nya läkemedelsstrategin 2016–2018, som SKL och regeringen beslutat om, är viktig och har ett centralt innovationsperspektiv. I regeringens e-hälsovision, som ska leda till bättre nyttjande av digitaliseringens möjligheter inom hälso- och sjukvården, lyfts det fram att ändamålsenliga it-stödverktyg är viktigt för forskning och utveckling av innovativa arbetssätt. Regeringen vill även arbeta för en utvecklad användning av kvalitetsregistren för forsknings- och innovationsändamål. Den pågående utredningen om biobanker är också ett led i det samlade utvecklingsarbetet.

Forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer

Regeringen föreslår en forskningssatsning för att öka kunskapen om styrningen av hälso- och sjukvård och socialtjänst för en kunskapsbaserad och innovativ utveckling. Satsningen ska utformas i bred samverkan med berörda.

Regeringen föreslår att anslaget till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) ökas med 10 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 15 miljoner kronor för vardera året 2018, 2019 och 2020 jämfört med anslagsnivån 2016 för forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer (avsnitt 9.5). Satsningen kommer att beskrivas närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen.

4.7 Tillkännagivanden

Hjärtstartare

Riksdagen beslutade i april 2013 om ett tillkännagivande med innebörd att regeringen bör se över möjligheterna att lagstifta om hjärtstartare i miljöer där många människor vistas (bet. 2012/13:FöU8, rskr. 2012/13:196). Frågan om att lagstifta om att tillhandahålla en särskild funktion inom hälso- och sjukvårdens område är komplex. Syftet med att placera ut hjärtstartare är att öka överlevnaden för akut hjärtsjukdom. Regeringen gav Socialstyrelsen ett uppdrag i juli 2012 att i samråd med Sveriges Kommuner och Landsting ta fram ett kunskapsunderlag till landsting om verktyg för att minska andelen personer med akut hjärt- och kärlsjukdom som dör innan de kommer till sjukvården. Uppdraget omfattade även genomförandet av vissa pilotprojekt som bedrevs av Norrbottens, Stockholms och Västerbottens läns landsting. Uppdraget slutredovisades i maj 2015. Socialstyrelsens bedömning av resultatet visar på vikten av att de insatser som görs för att öka överlevnaden vid akut hjärt- och kärlsjukdom genomförs utifrån den lokala kontexten som respektive landsting har att verka i. Utplacering av hjärtstartare utgör en del av de insatser som möjliggör att man kan öka överlevnaden men det bör genomföras som en integrerad del av utformningen av vården för personer med akut hjärt- och kärlsjukdom. Att strukturera hälso- och sjukvården är något respektive landsting har ansvar för enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Sedan den 1 januari 2011 gäller enligt 14 kap. 3 § RF att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. I förarbetena anges att denna reglering innebär att riksdagen regelmässigt måste pröva kommunernas självstyrelseintressen när begränsningar av självstyrelsen övervägs (prop. 2009/10:80 s. 212). Vidare anges att proportionalitetsprövningen bör innefatta en skyldighet att undersöka om det ändamål som regleringen avser att tillgodose kan uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt än det som föreslås. Principen om kommunal självstyrelse gäller för all kommunal verksamhet, dvs. även för hälso- och sjukvård som landstinget driver eller finansierar.

Regeringen bedömer att lagstiftning om hur utplacering av hjärtstartare ska genomföras

innebär en sådan detaljstyrning inom hälso- och sjukvårdens område som fråntar landstingen möjligheten att fritt utforma den hälso- och sjukvård som de själva bedömer vara mest lämpad utifrån respektive landstings förutsättningar. Förslaget att lagstifta om utplacering av hjärtstartare är därför inte ändamålsenligt i förhållande till den inskränkning i landstingens självstyrelse som det skulle medföra.

I dag sker en rad initiativ som medfört att ett stort antal hjärtstartare har placerats ut på många platser runtom i Sverige. Enligt Svenska rådet för hjärt- och lungräddningen som ansvarar för Sveriges hjärtstartregister har det fram till och med 2014 sålts ca 35 000 hjärtstartare utanför sjukhus i Sverige. Under samma period har 10 000 av dem registrerats. Detta innebär att många aktörer, både ideella organisationer, myndigheter och privata verksamheter, har tagit ansvar för att placera ut hjärtstartare.

I riksdagens tillkännagivande om hjärtstartare görs jämförelsen mellan tillgången till hjärtstartare och tillgången till brandsläckare och brandfiltar. Regeringen kan konstatera att brand är något som omfattas av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, men en akut hjärtsjukdom är inte en olycka som omfattas av denna lag.

Regeringen bedömer således sammanfattningsvis att det inte finns skäl att gå vidare med ytterligare insatser och anser därmed att detta moment i tillkännagivandet är slutbehandlat.

Centralisering av viss avancerad cancervård

Riksdagen beslutade i april 2016 om ett tillkännagivande med innebörd att regeringen under 2016 bör ta initiativ till att påbörja arbetet med att samla viss avancerad cancersjukvård till ett mindre antal sjukhus för att höja kvaliteten (mot. 2015/16:2780, bet. 2015/16:SoU7, rskr. 2015/16:220). I regeringens överenskommelse 2016 med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om att korta väntetiderna inom cancervården och minska de regionala skillnaderna ingår medel från regeringen till SKL för att genom RCC i samverkan arbeta med nivåstrukturering inom cancervården. RCC i samverkan beslutade i början av 2016 om en rekommendation till landstingen att koncentrera sex specifika åtgärder inom cancervården till färre platser i Sverige än i dag, med ikraftträdande den 1 januari 2017. Samtliga landsting har beslutat att följa denna rekommendation. RCC i samverkan har under våren 2016 även

remissbehandlat förslag om nivåstrukturering av ytterligare åtgärder på cancerområdet inför kommande beslut. Genom det som görs enligt överenskommelsen anser regeringen att detta moment i tillkännagivandet är slutbehandlat. Vidare kan det även tilläggas att arbetet med att samla avancerad cancervård till ett mindre antal sjukhus fortsätter, bl.a. genom beredningen i Regeringskansliet av betänkandet Träning ger färdighet – koncentrera vården för patientens bästa (SOU 2015:98). Utredningen föreslår bl.a. en ökad koncentration av den högspecialiserade vården.

4.8 Förslag om särskilda satsningar på ungas och äldres hälsa

4.8.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 att öppenvård inom högkostnadsskyddet blir avgiftsfri för personer som är 85 år och äldre, att tandvård blir avgiftsfri för unga upp till 21 år respektive 23 år och att preventivmedel inom läkemedelsförmånerna blir kostnadsfria för unga under 21 år. Syftet med reformerna är att förbättra hälsan hos äldre med ett omfattande vårdbehov, att grundlägga en god tandhälsa för unga vuxna samt att minska antalet oönskade graviditeter bland unga (prop. 2015/16:1 s. 56, 58 och 59).

Med anledning av den aviserade reformen tog Socialdepartementet fram en promemoria med förslag till författningsändringar i hälso- och sjukvårdslagen, tandvårdslagen, socialtjänstlagen, lagen om läkemedelsförmåner m.m. och lagen om statligt tandvårdsstöd. Promemorian skickades på remiss den 15 december 2015 med sista svarsdatum den 15 mars 2016.

En sammanfattning av promemorian, promemorians författningsförslag, en förteckning över remissinstanserna, lagrådsremissens författningsförslag och Lagrådets yttrande finns i *bilaga 1*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (dnr S2015/07820/FS).

Förslagen om förändringar i lagen om statligt tandvårdsstöd och fria preventivmedel för unga under 21 lämnas under utgiftsområde 9 eftersom lagförslagets budgetpåverkan finns på anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* och anslaget 1:5 *Bidrag*

för läkemedelsförmånerna. Förslagen om avgiftsfri öppenvård inom högkostnadsskyddet för personer som är 85 år eller äldre samt förändringarna i tandvårdslagen behandlas under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner där lagförslagets budgetpåverkan finns.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 19 maj 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 1*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 1*. Regeringen har utformat förslagen i enlighet med Lagrådets synpunkter.

4.8.2 Regeringens förslag och bedömning

Avgiftsfri tandvård för barn och unga vuxna

Regeringens förslag: Lagen om statligt tandvårdsstöd ska ändras i tre steg. Ändringarna innebär att statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 22 år, 23 år respektive 24 år.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Vissa redaktionella ändringar har emellertid gjorts, varvid bl.a. benämningen barn och unga i lagtexten har bytts ut mot personer, samt ändringar som rör ikraftträdandet. De ändringar som gjorts beträffande ikraftträdandet redovisas under avsnittet Ikraftträdande nedan.

Remissinstanserna: De allra flesta av de remissinstanser som har yttrat sig ställer sig bakom förslaget om att successivt förlänga den avgiftsfria barn- och ungdomständerna från 19 års ålder i dag till 23 år och i konsekvens därmed höja åldern för inträdet i det statliga tandvårdsstödet. För redovisning av remissinstansernas synpunkter på det samlade förslaget, se utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, avsnitt 3.6.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner en höjning av åldersgränsen för den avgiftsfria tandvården för unga vuxna. Förslaget innebär att folktandvården ska svara för

regelbunden och fullständig tandvård för personer till och med det år då de fyller 21 år, 22 år respektive 23 år. Sådan tandvård ska vara avgiftsfri. Förslaget genomförs i tre steg med början 2017 då tandvården föreslås bli avgiftsfri till och med det år då personen fyller 21 år. Därefter höjs åldersgränsen med ett år 2018 och med ytterligare ett år 2019.

I dag är tandvården avgiftsfri för barn och ungdomar till och med det år då de fyller 19 år. Från det att patienten fyller 20 år omfattas denne av det statliga tandvårdsstödet. Som en konsekvens av att tandvården blir avgiftsfri för ytterligare åldersgrupper behöver lagen om statligt tandvårdsstöd ändras på så sätt att tandvårdsstöd inte längre ska utgå för sådana tandvårdsåtgärder som omfattas av den avgiftsfria tandvården.

Kostnadsfria preventivmedel för personer under 21 år

Regeringens förslag: Lagen om läkemedelsförmåner m.m. ska ändras. Ändringen innebär att varor som ingår i läkemedelsförmånerna och som förskrivs enbart i födelsekontrollerande syfte av läkare eller barnmorskor ska vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 21 år.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig avseende förslaget om kostnadsfria preventivmedel för personer under 21 år har en majoritet tagit upp att den föreslagna åldersgränsen borde höjas till 25 år, bl.a. *Folkhälsomyndigheten*, *Stockholms läns landsting*, *Värmlands läns landsting*, *Sveriges Kommuner och Landsting* (SKL) och *Hallands läns landsting*. Dessa instanser hänvisar till SKL:s rekommendation om subventionering av preventivmedel för kvinnor till och med 25 år samt till att abortstatistiken visar att det sker flest aborter bland kvinnor i åldrarna 20–24 år. *Skåne läns landsting* anser att åldersgränsen bör sträcka sig till 26 år. *Folkhälsomyndigheten* framför dessutom att kvinnor i åldersgruppen 20–24 år många gånger har en lägre disponibel inkomst än tonåringar som ofta fortfarande bor hemma samt att personer i åldersgruppen 20–24 år har

fler sexuella kontakter. Myndigheten framför även att det är viktigt att följa upp effekterna av åtgärderna och att nödvändiga förutsättningar för detta säkerställs. Stockholms läns landsting anser att det uppdrag som ges E-hälsomyndigheten att utveckla en teknisk lösning bör utvecklas för att också fungera för de subventioner som landstingen ger för läkemedel. Värmlands läns landsting framför att en enhetlighet i subventionerna bör eftersträvas i den mån det går, att det skulle förenkla både för individer och för personal. Landstinget föreslår vidare att det bör göras en avvägning och ett förtydligande om huruvida fria preventivmedel ska göras tillgängliga för andra som vistas i Sverige som t.ex. asylsökande. Dessutom framför landstinget att preventivmedel kan förskrivas även av andra skäl än för att förhindra graviditet, t.ex. för endometriosis eller rikliga menstruationer och att det per ATC-kod klargörs vilka preventivmedel som är kostnadsfria för patienten. *Praktikertjänst* anför att det är viktigt att alla kvinnor får möjlighet att pröva sig fram och hitta det preventivmedel som fungerar bäst för just dem. De ser en risk med att de kvinnor som inte mår bra av just de preventivmedel som ingår i läkemedelsförmånerna ändå kommer att behöva betala fullpris. *Praktikertjänst* anser även att den yngre gruppen har glömts bort i utredningen och önskar få specificerat vilka regler som gäller personer under 18 år. *Socialstyrelsen* konstaterar att promemorian inte resonerar kring frågan om att inkludera asylsökande m.fl. samt vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket* välkomnar regeringens förslag att reformen begränsas till att innefatta preventivmedel som omfattas av läkemedelsförmånerna. *Läkemedelsverket* lyfter vilka eventuella effekter på kondom användning reformen skulle kunna medföra och relaterade risker för smittspridning och associerade hälsorisker. *Sveriges Läkarförbund* anför att eftersom förslaget ligger under landstingens nuvarande nivåer för subventioner av preventivmedel till unga finns en risk att landstingen anpassar sig till lagstiftningens lägsta krav, vilket skulle innebära en försämring för många. Det finns därför anledning att noga följa upp och säkerställa att lagstiftningsändringarna inte leder till en försämrad tillgång till subventionerade preventivmedel för unga jämfört med i dag. *Sveriges kvinnolobby* ser positivt på förslaget men efterfrågar dels mer forskning

om risker med hormonbaserade preventivmedel, dels ett mer kritiskt arbetssätt i förskrivningen. Det är viktigt att unga kvinnor informeras om eventuella risker och om alternativa preventivmedel. Det är också viktigt att det finns hormonfria alternativ att välja och att unga kvinnor uppmärksammas på de alternativen. *Östergötlands läns landsting* tillstyrker förslaget och anger att det kan ses som en förbättring för berörda personer. Landstinget tror dock inte att förslaget kommer att påverka de befintliga lokala preventivmedelssubventionerna runt om i landet. Om de lokala subventionerna behålls kommer landstingen och apoteksaktörerna även fortsättningsvis att få bära en stor administrativ börda för att hantera preventivmedelssubventionerna. För de unga borde logiken bakom olika avgiftsregler i åldersgruppen 21–25 år jämfört med till och med 20 år vara svårförståelig. *Umeå Kommun* anser att det krävs inkluderingar av flera sorters preventivmedel i subventionen för att bekämpa det tilltagande problemet med könssjukdomar. *Västra Götalands läns landsting* anser att det är önskvärt att subventionen också ska gälla för billigaste utbytbara produkt vid expeditionstillfället. Landstinget anser även att när preventivmedel förskrivs på annan indikation än antikonception, till exempel aknebehandling, bör dessa bekostas av patienten. Vanlig läkemedelssubvention bör tillämpas i dessa fall, vilket ställer krav på kommunikationen mellan förskrivare och apotek om vilken subvention som ska gälla. *Sveriges farmaceuter* anser att konsekvensanalysen borde ha inbegripit konsekvenser med avseende på apotekens it-system som ska hantera förslaget. Detta torde rendera i en viss kostnadsmassa för tillståndsinnehavare.

Skälen för regeringens förslag: Forskning visar att en av de viktigaste faktorerna för att minska antalet oönskade graviditeter bland unga är subventionerade preventivmedel. De allra flesta av landstingen följer i dag Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) rekommendation om att subventionera preventivmedel för unga, men tillgången till preventivmedel är ändå olika beroende på vilket landsting personen tillhör. För att värna unga kvinnors rätt till sexuell hälsa utan oönskade graviditeter föreslår därför regeringen att preventivmedel inom läkemedelsförmånerna ska vara kostnadsfria för unga under 21 år.

Många remissinstanser har haft synpunkter på den föreslagna åldersgränsen för kostnadsfria preventivmedel. Det har framförts att det är olyckligt att gränsen inte har satts vid 25 år i enlighet med SKL:s rekommendation om subvention av preventivmedel. Regeringen vill understryka att denna reform inte hindrar landstingen från att även fortsatt subventionera preventivmedel för unga upp till och med 25 år. Staten bekostar den del som rör kvinnor under 21 år och landstingen kan fortsätta subventionera preventivmedel för dem mellan 21 och 25 år. Reformen innebär att nationell likvärdighet säkerställs och en kostnadslättnad för landstingen som tidigare bekostat subventionen för hela gruppen 18–25 år. Anledningen till att regeringen valt den föreslagna åldergränsen är att försöka minska antalet tonårsaborter som, trots att de minskat över tid, ligger på den högsta nivån i jämförelse med de andra nordiska länderna.

Några remissinstanser har haft synpunkter på att förslaget enbart omfattar preventivmedel inom läkemedelsförmånerna. Anledningen till att det enbart är preventivmedel inom förmånerna som omfattas av förslaget är att om även preventivmedel utanför förmånerna skulle ingå skulle detta medföra att priskontrollen för preventivmedel släpps. De företag som framställer preventivmedel skulle inte längre ha incitament att ansöka hos Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) om att få ingå i läkemedelsförmånerna och skulle dessutom ha möjlighet att höja priserna okontrollerat. Dessutom ingår de allra flesta nyare preventivmedel numera i läkemedelsförmånerna. Sammantaget innebär detta att regeringen bedömt att det enbart ska vara preventivmedel inom förmånerna som ska omfattas av förslaget.

En remissinstans, Praktikertjänst, har angett att personer under 18 år tycks ha glömts bort i förslaget och de önskar få specificerat vilka regler som gäller för dem. Den 1 januari 2016 blev läkemedel och andra varor inom förmånerna kostnadsfria för barn och unga under 18 år. I detta ingår även preventivmedel som ingår i förmånerna. Gruppen under 18 år är således redan omhändertagen genom reformen om kostnadsfria läkemedel för barn och unga under 18 år.

Några instanser har lyft frågan om att vissa preventivmedel skrivs ut i andra medicinska syften än födelsekontrollerande, såsom t.ex.

endometrios, rikliga menstruationer och akne. Remissinstanserna har anfört att det behöver tydliggöras vad som ska gälla i dessa fall. Regeringen vill med anledning av dessa synpunkter klargöra att det som styr kostnadsfriheten i denna reform är 18 § 1 lagen om läkemedelsförmåner m.m. där det anges att det ska röra sig om sådana varor som enbart förskrivs i födelsekontrollerande syfte.

När det gäller Socialstyrelsens och Värmlands läns landsting synpunkter att det bör göras en avvägning och resoneras kring huruvida fria preventivmedel ska göras tillgängliga för andra som vistas i Sverige som t.ex. asylsökande samt vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd konstaterar regeringen att dessa grupper är föremål för särskilda bestämmelser som innebär höga offentliga subventioner och låga grundavgifter för den enskilde.

I ett remissyttrande har anförts att konsekvensanalysen borde ha inbegripit konsekvenser med avseende på apotekens it-system som ska hantera förslaget. Regeringen konstaterar att apoteken kan komma att behöva anpassa sina expeditionssystem något med anledning av reformen. Bedömningen är dock att de anpassningar som kan behöva göras inte kommer att innebära några stora förändringar och således inte några stora kostnader.

Regeringen bedömer att effekterna på kondom användningen kommer att vara begränsade med anledning av reformen. Läkemedelsverket lyfter detta och de relaterade riskerna för smittspridning och associerade hälsorisker som reformen kan medföra. Regeringen ser detta som en viktig och relevant fråga. Om en minskning av kondom användningen observeras efter genomförandet av reformen, kan regeringen ha anledning att återkomma om detta.

Västra Götalands läns landsting anser att det är önskvärt att subventionen också ska gälla för billigaste utbytbara produkt vid expeditionstillfället. Landstinget anser även att när preventivmedel förskrivs på annan indikation än antikonception, till exempel aknebehandling, bör dessa bekostas av patienten. Vad gäller den första synpunkten från Västra Götalands läns landsting konstaterar regeringen att recept på preventivmedel som ingår i högkostnadsskyddet hanteras på samma sätt som läkemedel och kan således, om övriga förutsättningar är uppfyllda, bli föremål för utbyte. Vad avser den andra

synpunkten från landstinget framgår av lagen att det enbart är varor inom förmånerna som förskrivs i födelsekontrollerande syfte som ska vara kostnadsfria. Varor som förskrivs på annan indikation än antikonception omfattas således inte av kostnadsfriheten. Regeringen avser att förtydliga detta i författningskommentaren. Regeringen avser att en tid efter reformens genomförande göra en uppföljning av den, vilket är i linje med vad flera remissinstanser lyfter fram som betydelsefullt.

Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringen som avser lagen om läkemedelsförmåner m.m. ska träda i kraft den 1 januari 2017. Lagändringarna som avser lagen om statligt tandvårdsstöd ska träda i kraft den 1 januari 2017, den 1 januari 2018 respektive den 1 januari 2019.

Promemorians förslag: Överensstämmer inte med regeringens förslag när det gäller lagen om statligt tandvårdsstöd.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot ikraftträdandet av förslaget om kostnadsfria preventivmedel inom förmånerna för personer under 21 år.

En klar majoritet av remissinstanserna har däremot haft synpunkter på tidpunkten för ikraftträdandet av förslaget om avgiftsfri tandvård för unga. Bland dem återfinns *SKL, Malmö Högskola Odontologiska Fakulteten, Västerbottens läns landsting, Värmlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Folk tandvårdsförbundet, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting, Uppsala läns landsting, Kalmar läns landsting, Jönköpings läns landsting* och *Hallands läns landsting*. Dessa remissinstanser framför att det skulle vara mer fördelaktigt om förslaget infördes i fler än två steg. Anledningen är att det nuvarande förslaget blir ofördelaktigt i förhållande till personer födda framför allt 1995. De som är födda år 1995 får avgiftsfri tandvård endast 2018, efter att ha varit berättigade till statligt tandvårdsstöd och eventuellt landstingens tandvårdsstöd under tre år. Året därpå, 2019, blir dessa individer åter betalande vuxna patienter och är då åter

berättigade till statligt tandvårdsstöd och eventuellt landstingens tandvårdsstöd. Remissinstanserna anser att det finns skäl att anta att många unga vuxna som är födda år 1995 kommer att avstå från tandvård mellan 20 och 22 års ålder i avvaktan på att tandvården blir avgiftsfri år 2018. Remissinstanserna anser att det kommer att uppstå ett uppdämt tandvårdsbehov som ska tillgodoses just det året samt även att många kommer att vilja få avgiftsfri undersökning under 2018, utan att det finns ett faktiskt behov. Remissinstanserna anför vidare att regeringens förslag skulle innebära att de som är födda år 1995 måste lista sig hos en vårdgivare för en period om högst ett år för att få ta del av den avgiftsfria tandvården för unga. Om kontakten tas sent under år 2018 blir perioden för avgiftsfri tandvård både tidsmässigt och ekonomiskt begränsad. Större behandlingar inom specialisttandvården blir svåra att påbörja och utföra. Promemorians förslag kommer också enligt remissinstanserna att medföra ökad administration för landstingen och vårdgivarna då många unga kommer att behöva skrivas in och ut i två olika system vid fler tillfällen med åtföljande kostnadsökningar.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att remissinstansernas förslag att införa reformen om avgiftsfri tandvård för unga i tre steg i stället för i två steg medför bättre konsekvenser för vissa åldersgrupper. Regeringen instämmer i att detta skulle resultera i större tydlighet för patienten samtidigt som det skulle innebära en förenklad administrativ hantering för landstingen. Därför föreslår regeringen, som framgår under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, att tandvård för barn och unga ska erbjudas avgiftsfritt till och med det år de fyller 21 år (från och med den 1 januari 2017), till och med det år de fyller 22 år (från och med den 1 januari 2018) och slutligen till och med det år de fyller 23 år (från och med den 1 januari 2019). I konsekvens med detta görs ändringar i lagen om statligt tandvårdsstöd.

Vad avser reformen om kostnadsfria preventivmedel för personer under 21 år görs inga förändringar utifrån promemorians förslag.

Några övergångsbestämmelser anses inte nödvändiga.

4.8.3 Konsekvenser

Avgiftsfri tandvård för barn och unga vuxna

Ekonomiska konsekvenser

Kostnadsberäkningarna har utgått från antagandet att antalet besök till tandvården kommer att öka, både genom fler individer och fler besök per individ. Antaganden om att den tandvård som konsumeras kommer att vara dyrare, i och med att unga väljer åtgärder som kostar mer jämfört med om den unga själv står för kostnaden, har också gjorts. Dessa antaganden bygger på erfarenheter från Västra Götalands läns landsting där en höjning av åldersgränsen till 21 år infördes redan 2008. Antalet tandvårdsbesök ökade då med 46 procent. Givet detta har regeringen tagit höjd för att antalet besök kommer att öka med 50 procent och att de genomsnittliga tandvårdskostnaderna per besök kommer att öka med 20 procent i de kostnadsberäkningar som legat till grund för förslaget.

I det första steget 2017, när tandvård blir avgiftsfri för 20- och 21-åringar, bedöms reformen innebära ökade kostnader för landstingen med 276 miljoner kronor. Förslaget innebär en ny skyldighet för landstingen, vilket innebär att de bör kompenseras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Regleringen föreslås ske genom att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämnning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med 276 miljoner kronor 2017. Samtidigt innebär det en utgiftsminskning inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, med 43 miljoner gällande minskade kostnader för det allmänna tandvårdsbidraget. Nettokostnaden för staten 2017 blir därmed en ökning av kostnaderna med 233 miljoner kronor. I det andra steget, 2018, när tandvård blir avgiftsfri upp till och med 22 år, beräknas reformen kosta 417 miljoner kronor. Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämnning* beräknas öka med 417 miljoner kronor. Det uppstår samtidigt en utgiftsminskning med 76 miljoner kronor inom utgiftsområde 9. Nettokostnadsökningen beräknas till 341 miljoner kronor. I det sista steget 2019, när tandvård blir avgiftsfri upp till och med 23 år, beräknas anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämnning* under utgiftsområde 25 öka med 576 miljoner. Utgiftsminskningen inom utgiftsområde 9 beräknas till 113 miljoner kronor.

Nettokostnadsökningen beräknas då till 463 miljoner kronor.

En mer jämlik tandhälsa

Ett antal faktorer har visat sig påverka besöksbenägenheten i tandvården, bl.a. den disponibla inkomsten och utbildningsnivån. Risken för uteblivna tandläkarbesök bland barn och unga ökar dessutom om familjen tar emot ekonomiskt bistånd och om ett barn lever med en ensamstående förälder, av vilka långt fler är kvinnor än män. Den föreslagna reformen skulle därmed få positiva effekter för en jämlik tandhälsa.

Kostnadsfria preventivmedel för personer under 21 år

Den kommunala självstyrelsen

När nya skyldigheter införs för kommuner och landsting ska konsekvenserna av detta analyseras. I denna promemoria finns förslag som innebär ett utvidgat åtagande för landstingen och därmed en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Det utvidgade åtagandet innebär en skyldighet för landstingen att finansiera egenavgifterna för preventivmedel som ingår i läkemedelsförmånerna till personer som är under 21 år.

Eftersom alla landsting redan i dag kraftigt subventionerar preventivmedel till unga bedöms förslaget medföra endast en mindre inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Ett mindre ingripande i den kommunala självstyrelsen skulle vara om staten ersätter apoteken direkt för uteblivna egenavgifter. Detta skulle dock kräva dubbla ersättningssystem.

Vikten av att tillförsäkra personer under 21 år tillgång till kostnadsfria preventivmedel bedöms väga över den marginella inskränkning som förslaget innebär och det bedöms därför vara proportionellt och godtagbart.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnaderna för läkemedel och andra varor inom läkemedelsförmånerna betalas till största delen av landstingen, som i sin tur ersätts av staten genom statsbidraget för läkemedelsförmånerna (utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslag 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna*). År 2015 uppgick bidraget till ca 22,5 miljarder kronor.

Reformen berör de cirka 160 000 kvinnorna som är mellan 18–20 år. Kostnaden för reformen är beräknad utifrån aktuella data på inbetalda egenavgifter för preventivmedel till personer i åldersgruppen. Viss hänsyn har tagits till att reformen antas leda till en ökad användning och till att vissa personer kanske byter till ett preventivmedel som omfattas av reformen. Givet detta beräknas kostnaderna för reformen bli 27 miljoner kronor per år. Staten bör kompensera landstingen för detta via statsbidraget för läkemedelsförmånerna.

Konsekvenser för myndigheter

E-hälsomyndigheten berörs av förslaget. En teknisk lösning för att identifiera preventivmedel vid försäljningstillfället behöver utvecklas. En sådan ny teknisk lösning kräver förändringar av system, både hos myndigheten och hos apoteksaktörerna. Den lösning som togs fram i samband med reformen för kostnadsfria läkemedel för barn och unga kan inte återanvändas för kostnadsfria preventivmedel för unga upp till 21, eftersom den lösningen enbart känner av en patients ålder. E-hälsomyndigheten har därför sett över och utvecklat en sådan lösning som följer av denna reform.

Företagen

De företag som tillverkar preventivmedel som omfattas av läkemedelsförmånerna kan få en positiv försäljningseffekt om förslaget genomförs. Reformen kan förväntas leda till en ökad användning av preventivmedel och vissa personer kanske byter till ett preventivmedel som omfattas av läkemedelsförmånerna. Apoteken kan även komma att behöva anpassa sina expeditionssystem.

Miljön

Reformen skulle kunna leda till att fler unga hämtar ut preventivmedel som de sedan inte kommer att använda. Oanvända läkemedel som exempelvis spolats ned i toaletten är inte bra för miljön. Bedömningen är dock att detta kommer att ske i en begränsad omfattning. Då det krävs recept från läkare eller barnmorska för att få tillgång till preventivmedel som omfattas av reformen får syftet antas vara att uthämtade läkemedel också används.

Jämlikhet och jämställdhet

Reformen som innebär kostnadsfria preventivmedel för unga under 21 år är ur ett könsperspektiv neutral i sin utformning. För närvarande finns det dock inga preventivmedel för män inom läkemedelsförmånerna, vilket innebär att förslaget i praktiken enbart avser preventivmedel till kvinnor. Reformen kommer därmed enbart att få direkt betydelse för kvinnor. Ett av syftena med reformen är att värna unga kvinnors rätt till sexuell hälsa. Som ovan nämnts förekommer oplanerade graviditeter i större utsträckning bland personer som lever i sämre socioekonomiska förhållanden. Genom att förebygga negativa följdverkningar av oönskade graviditeter och upprepade aborter kan förslaget ha en positiv effekt på jämlikhet och jämställdhet mellan kvinnor och män.

4.8.4 Författningskommentar**Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.****19 §**

Ett nytt *andra stycke* införs som innebär att varor för vilka det med stöd av 18 kap. 2 § läkemedelslagen (2015:315) har föreskrivits att läkemedelslagen helt eller delvis ska gälla och som förskrivs enbart i födelsekontrollerande syfte av läkare eller barnmorskor ska vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 21 år. Samma varor som förskrivs i andra syften omfattas inte av kostnadsfriheten.

Tredje stycket motsvarar det tidigare andra stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 4.8.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd**1 kap. 4 §**

I paragrafens *första mening*, som rör när statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder, ändras åldern från 20 år till 22 år. Ändringen är en konsekvens av en ändring i 7 § 1 tandvårdslagen (1985:125). Paragrafen ändras även genom

att åldern i hänvisningen till 7 § 1 och 15 a § tandvårdslagen höjs från 19 år till 21 år.

Paragrafen har utformats i enlighet med Lagrådets synpunkter.

Övervägandena finns i avsnitt 4.8.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd**1 kap. 4 §**

I paragrafens *första mening* ändras åldern från 22 år till 23 år. Ändringen korresponderar med en ändring i 7 § 1 tandvårdslagen (1985:125) som rör folktandvårdens ansvar för avgiftsfri tandvård för barn och unga vuxna. I paragrafens andra mening ändras i hänvisningen till 7 § 1 och 15 a § tandvårdslagen genom att åldern höjs från 21 år till 22 år.

Övervägandena finns i avsnitt 4.8.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2018.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd**1 kap. 4 §**

I paragrafens *första mening* ändras åldern från 23 år till 24 år. Ändringen korresponderar med en ändring i 7 § 1 tandvårdslagen (1985:125) som rör folktandvårdens ansvar för tandvård för barn och unga. I paragrafens andra mening ändras i hänvisningen till 7 § 1 och 15 a § tandvårdslagen genom att åldern höjs från 22 år till 23 år.

Övervägandena finns i avsnitt 4.8.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2019.

4.9 Budgetförslag

4.9.1 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	30 019		2 568
2016	Anslag	34 000 ¹	Utgifts-prognos	34 453
2017	Förslag	34 885		
2018	Beräknat	35 436 ²		
2019	Beräknat	36 113 ³		
2020	Beräknat	36 920 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 887 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 887 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 34 887 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 7 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 4.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	34 000	34 000	34 000	34 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	889	1 438	2 115	2 922
Beslut	-4	-2	-2	-2
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	34 885	35 436	36 113	36 920

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 34 885 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 436 000 kronor, 36 113 000 kronor respektive 36 920 000 kronor.

4.9.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	63 766		4 456
2016	Anslag	79 713 ¹	Utgifts-prognos	80 420
2017	Förslag	81 560		
2018	Beräknat	82 961 ²		
2019	Beräknat	84 699 ³		
2020	Beräknat	86 452 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 81 402 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 81 402 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 81 278 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget ökades med 3 miljoner kronor årligen 2015 och 2016 för myndighetens uppgift att sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdomar. För 2017–2020 beräknas motsvarande nivå. Finansiering sker från anslaget 2:2 *Inspektionen för socialförsäkringen* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Anslaget minskas med 30 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 4.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	79 713	79 713	79 713	79 713
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 872	3 434	5 176	7 065
Beslut	-25	-186	-190	-326
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	81 560	82 961	84 699	86 452

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 81 560 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 82 961 000 kronor, 84 699 000 kronor respektive 86 452 000 kronor.

4.9.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	128 396	973	
2016	Anslag 139 203 ¹		138 163
2017	Förslag 140 964		
2018	Beräknat 143 658 ²		
2019	Beräknat 146 624 ³		
2020	Beräknat 149 804 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 140 973 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 140 973 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 140 973 tkr i 2017 års prisnivå

Ändamål

Anslaget får användas för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 27 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	139 203	139 203	139 203	139 203
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 782	4 467	7 434	10 614
Beslut	-21	-12	-13	-13
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	140 964	143 658	146 624	149 804

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 140 964 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 143 658 000 kronor, 146 624 000 kronor respektive 149 804 000 kronor.

4.9.4 1:4 Tandvårdsförmåner

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	5 271 023	514 487	
2016	Anslag 5 617 003 ¹		5 522 398
2017	Förslag 5 747 835		
2018	Beräknat 6 011 347		
2019	Beräknat 6 222 184		
2020	Beräknat 6 486 853		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tandvårdsförmåner enligt lagen (2008:145) om

statligt tandvårdsstöd, enligt socialförsäkringsbalken och enligt lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. En mindre del av anslaget får användas för utgifter för kompetenscentrum på tandvårdsområdet.

Regeringens överväganden

Anslagssparandet uppgick till 514 miljoner kronor 2015. Anslagssparandet drogs in vid årskiftet 2015/16. Jämfört med anvisade medel 2016 beräknas utgifterna bli ca 95 miljoner kronor lägre, vilket innebär ett anslagssparande även 2016. Avvikelsen beror främst på att efterfrågan beräknas bli lägre än den bedömning som gjordes i budgetpropositionen för 2016.

Regeringen föreslår att tandvård stegvis ska komma att erbjudas avgiftsfritt för unga vuxna t.o.m. det år de fyller 21 år, 22 år respektive 23 år (avsnitt 4.8 samt utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner). Regeringen föreslår vidare att statligt tandvårdsstöd ska få lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs fr.o.m. det år patienten fyller 22 år, 23 år respektive 24 år. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017, den 1 januari 2018 respektive den 1 januari 2019. Mot bakgrund av ändringarna föreslås att anslaget minskas med 43 miljoner kronor 2017 samt beräknas minskas med 76 miljoner kronor 2018 och 113 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019. Finansiering av reformen i sin helhet regleras inom anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Anslagsnivån för 2017 och framåt revideras jämfört med anvisade medel 2016 eftersom detta anslag är av en anslagstyp vars nivå anpassas efter utgiftsprognoser för kommande år. Utgiftsutvecklingen för anslaget är främst beroende av ersättningsnivåer och antal personer som besöker tandvården. Anslaget beräknas öka successivt under prognosperioden vilket främst förklaras av en kombination av befolknings- och prisökningar. Dessa ökningar redovisas på volymraden i tabell 4.12.

Det allmänna tandvårdsbidraget (ATB) för personer mellan 65 och 74 år höjs fr.o.m. den 1 juli 2017 från 150 till 300 kronor per år. Anslaget föreslås mot denna bakgrund öka med 50 miljoner kronor 2017. Därefter beräknas anslaget öka med 100 miljoner kronor per år.

Tabell 4.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 617 003	5 617 003	5 617 003	5 617 003
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	7 000	34 000	-3 000	-3 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volymer	123 832	360 344	608 181	872 850
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	5 747 835	6 011 347	6 222 184	6 486 853

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 747 835 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 011 347 000 kronor, 6 222 184 000 kronor respektive 6 486 853 000 kronor.

4.9.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor				
År	Typ	Belopp	Ändring	Belopp
2015	Utfall	24 468 582	Anslags-sparande	-2 134 763
2016	Anslag	23 997 988 ¹	Utgifts-prognos	22 071 294
2017	Förslag	24 049 736		
2018	Beräknat	23 825 000		
2019	Beräknat	23 825 000		
2020	Beräknat	23 825 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för det särskilda statsbidraget till landstingen för deras kostnader för läkemedelsförmånerna. Syftet är att ändamålsenliga och säkra läkemedel ska kunna förskrivs till en rimlig kostnad för den enskilde. Anslaget får även användas för att er-

sätta landstingen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för vissa kostnader inom läkemedelsområdet som inte ingår i läkemedelsförmånerna.

Regeringens överväganden

Under 2015 utbetalades 24,47 miljarder kronor till landstingen för deras kostnader för läkemedelsförmånerna dels som en följd av överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om statens bidrag till landstingen för kostnaderna för läkemedelsförmånerna m.m. 2015, dels på grund av att en månads utbetalning till landstingen tidigare lades och utbetalades under 2015 i stället för under 2016. Den tidigare lagda utbetalningen innebär att anslaget anslagskredit användes och anslaget fick ett negativt ingående överföringsbelopp 2016 på 2,1 miljarder kronor. I överenskommelsen mellan staten och landstingen fanns en vinst- och förlustdelningsmodell som innebär att om kostnaderna över eller understeg det bidragsbelopp som staten och SKL kommit överens om med mer än 3 procent så skulle parterna dela lika på det överstigande beloppet. Kostnaderna för läkemedelsförmånerna 2015 blev högre än överenskommets belopp vilket innebär att staten, som en följd av vinst- och förlustdelningsmodellen i överenskommelsen för 2015, har utbetalat ytterligare 304 miljoner kronor i bidrag till landstingen under 2016.

I samband med propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) ökades anslaget med drygt 1,8 miljarder kronor för att bl.a. möjliggöra en överenskommelse med SKL. I juni 2016 ingick regeringen och SKL en överenskommelse om statens bidrag till landstingen för kostnaderna för läkemedelsförmånerna m.m. för 2016. Överenskommelsen innebär att statens bidrag till landstingen för deras kostnader 2016 uppgår till 23,935 miljarder kronor. I detta belopp ingår ett bidrag om 865 miljoner kronor för läkemedel för behandling av hepatit C. Därutöver får landstingen ett bidrag för ett antal kostnadsposter som inte heller ingår i läkemedelsförmånerna, t.ex. dosdispensering, kompensation för vissa rekvisitionsläkemedel och förbrukningsartiklar. I överenskommelsen uppgår detta belopp till 1,62 miljarder kronor. Bidraget till landstingen från anslaget utbetalas med två

månaders fördröjning, vilket medför att överenskommet belopp och anslagsbelopp skiljer sig åt.

För 2017 finns ännu ingen överenskommelse med SKL. Regeringen bedömer dock att anslaget bör uppgå till ungefär samma nivå som avtalet för 2016.

Tabell 4.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	22 173 558	22 173 558	22 173 558	22 173 558
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 876 178	1 651 442	1 651 442	1 651 442
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	24 049 736	23 825 000	23 825 000	23 825 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 049 736 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 23 825 000 000 kronor respektive år.

4.9.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

År	Typ	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	1 257 079	200 450	
2016	Anslag	3 753 019 ¹		3 654 579
2017	Förslag	2 729 286²		
2018	Beräknat	2 629 286		
2019	Beräknat	2 121 286		
2020	Beräknat	1 591 286		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Den beräknade statliga ålderspensionsavgiften för 2017 uppgår till 187 tkr. Beloppet består av en preliminär avgift om 393 tkr för 2017 samt regleringsbelopp för 2014 om -206 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för att genom riktade insatser arbeta för att säkerställa att hälso- och sjukvården håller en god tillgänglighet och kvalitet, baseras på kunskap, är behovsanpassad och effektiv, samt stärker patientens delaktighet i vården. Anslaget får även användas för bidrag och statsbidrag för att förbättra förutsättningarna för ökad bemanning inom vården, för professionen att utföra sitt arbete och för att hälso- och sjukvårdens resultat följs upp på ett öppet och jämförbart sätt. Därtill får anslaget användas för att förbättra förutsättningarna för att kunskap och erfarenheter tas tillvara för att förbättra hälso- och sjukvården liksom för en god och mer jämlik vård.

Inom ramen för anslaget får medel också användas för utbetalning av ersättning i vissa fall vid ingripanden för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, ersättning till smittbärare samt statlig ålderspensionsavgift kopplad till ersättning till smittbärare.

Detta anslag får också användas för utgifter för insatser inom regeringens arbete med hälso- och sjukvård och folkhälsa. Medel inom anslaget får användas för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Anslaget får dessutom användas till bidrag till nationella och internationella organisationer inom folkhälso- och sjukvårdsområdet, andra internationella åtaganden på området, samt för forskning inom farmaci.

Medel på anslaget får också användas för ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med Pandemrix. Anslaget får även användas till beredskapslager av antivirala läkemedel. Inom ramen för anslaget finns också medel för ersättning till steriliserade i vissa fall, samt till talidomidskadade i vissa fall. Dessa medel får användas för att bevilja medel till personer som ansöker om ersättning för sådana skador eller ingrepp, i enlighet med de riktlinjer som tidigare har använts.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 350 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar.

Regeringen bemyndigas att under 2017 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs låneramar i samma storlek som tidigare fastställts, för att ha en beredskap om det inträffar allvarliga händelser som medför att materiel behöver införskaffas. Det kan t.ex. avse tillgång till läkemedel för att förhindra utbrott av smittsamma sjukdomar eller annan hälso- och sjukvårdsutrustning. Utifrån sitt ansvarsområde behöver Folkhälsomyndigheten en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera utbrott av smittsamma sjukdomar som t.ex. influensapandemier. Socialstyrelsen behöver en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera allvarliga händelser som kan medföra konsekvenser för hälso- och sjukvården eller socialtjänsten.

Utöver de beredskapsinvesteringar som tidigare genomförts och som finansieras med lån i Riksgäldskontoret beräknar myndigheterna att genomföra nya investeringar för perioden 2017–2019. Folkhälsomyndighetens beräknade beredskapsinvesteringar för perioden är cirka 60 miljoner kronor och Socialstyrelsens cirka 6 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Under de senaste åren har ett antal insatser inom hälso- och sjukvårdsområdet påbörjats. Flera av insatserna är långsiktiga åtaganden som kommer att kräva finansiering även under 2017 och framåt. Däribland kan nämnas insatser för cancervård, kvinnors hälsa och förlossningsvård samt professionsmiljarden. Regeringens avsikt är att

påbörjade åtaganden ska fullföljas med finansiering under 2017.

För 2014 och 2015 ökades anslaget med 50 miljoner kronor respektive 100 miljoner kronor för insatser avseende långvariga eller kroniska sjukdomar. För 2016 ökades anslaget med 150 miljoner kronor för samma ändamål. Motsvarande belopp beräknas uppgå till 150 miljoner kronor 2017 och 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 för detta ändamål.

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen lagerhåller på regeringens uppdrag läkemedel och sjukvårdsmateriel för att stödja landstingen med beredskap inför en allvarlig händelse eller kris. Lagren innehåller värdemässigt till största delen antivirala läkemedel att användas vid pandemisk spridning av influensa. Lagren har hittills huvudsakligen finansierats med medel från anslaget 2:4 *Krisberedskap* under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. I samband med budgetpropositionen för 2010 ändrades villkoren för det anslaget och finansieringen stämmer därmed inte längre överens med anslagets ändamål. Genom anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* finansieras liknande verksamhet, bl.a. beredskapsläkemedel. För att säkerställa den fortsatta finansieringen av lagren överförs sedan 2015 medel från anslaget 2:4 *Krisberedskap* under utgiftsområde 6 till detta anslag. För 2016 tillfördes anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* 46 miljoner kronor. Från 2017 görs en permanent överföring om 24 miljoner kronor per år från anslag 2:4 *Krisberedskap* under utgiftsområde 6. För 2017 föreslås därför 24 miljoner kronor avsättas inom anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* för detta ändamål. För 2018 och framåt beräknas 24 miljoner kronor per år.

Under perioden 2014–2016 har det inom anslaget avsatts 8 miljoner kronor per år för att stödja genomförandet av den nya patientlagen som trädde i kraft 1 januari 2015. Satsningen avslutas 2016 och anslaget minskas därmed med 8 miljoner kronor 2017.

Under 2015 och 2016 ökades anslaget med 500 miljoner kronor för insatser inom cancer vården. För detta ändamål föreslås 500 miljoner kronor 2017 och för 2018 beräknas 500 miljoner kronor.

Anslaget ökades med 200 miljoner kronor 2015 och 400 miljoner kronor 2016 för insatser som rör förlösningsvård och kvinnors hälsa. För 2017 föreslås 400 miljoner kronor för mot-

svarande verksamhet och för 2018–2019 beräknas 400 miljoner kronor per år.

Anslaget ökades med 130 miljoner kronor 2016 för en riktad primärvårdssatsning med fokus på kvinnor. För 2017 föreslås 130 miljoner kronor för samma ändamål. Motsvarande belopp beräknas till 130 miljoner kronor per år 2018 och 2019.

Anslaget ökades engångsvis 2016 med 1 miljard kronor för att möjliggöra särskilt angelägna insatser i hälso- och sjukvården.

Tabell 4.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 753 019	3 753 019	3 753 019	3 753 019
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-1 022 000	-1 122 000	-1 630 000	-2 160 000
Överföring till/från andra anslag	567	567	567	567
Övrigt	-2 300	-2 300	-2 300	-2 300
Förslag/beräknat anslag	2 729 286	2 629 286	2 121 286	1 591 286

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 729 286 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 629 286 000 kronor, 2 121 286 000 kronor respektive 1 591 286 000 kronor.

4.9.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor				
År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	456 752		154 783
2016	Anslag	503 094 ¹	Utgifts-prognos	476 515
2017	Förslag	485 476		
2018	Beräknat	492 527		
2019	Beräknat	499 758		
2020	Beräknat	507 172		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdförmåner enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, gällande överenskommelser om social trygghet som Sverige tecknat med andra länder samt för sådan övrig vård som Sverige vid tillämpning av EU-rätten är skyldigt att erbjuda.

Kompletterande information

Kostnader för sjukvård i internationella förhållanden är en följd av det svenska EU-medlemskapet och till de avtal om sjukvård som Sverige tecknat med andra länder. Vilka ersättningar som Försäkringskassan genom ovan nämnda åtaganden ska utge till landstingen för tillhandahållen vård framgår bl.a. i förordningen (2013:711) om ersättningar för vissa kostnader för gränsöverskridande vård.

Regeringens överväganden

Anslaget är svårt att prognostisera eftersom utgifterna på anslaget bestäms av faktorer som till övervägande del är svåra att påverka eller förutse. Utgifterna beror av människors mönster för boende, studier, arbete och resande. Det finns också administrativa förhållanden, som eftersläpning i debiteringen från andra länder för turist- och pensionärvården, som bidrar till osäkerheten i prognoserna för vård i internationella förhållanden.

Landstingen och kommunerna har sedan den 1 oktober 2013 kostnadsansvar för vissa ersättningar för gränsöverskridande vård. Kostnadsansvaret täcker ersättningar som har betalats ut till personer som vid tiden för den vård som ersättningen avser var bosatta inom landstinget eller var kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistades i landstinget. Skälet till att kostnadsansvaret flyttades över till kommuner och landsting från

staten var att det s.k. patientrörlighetsdirektivet genomfördes i svensk rätt.

Sedan kostnadsansvaret flyttades över från staten, har utgifterna på anslaget sjunkit, och regeringen ser därför ett behov av att sänka anslagsnivån.

I enlighet med vad som angavs i budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 9 avsnitt 4.11.7) flyttades därför 93 miljoner kronor från anslag 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämnning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner och för 2015 flyttas 162 miljoner kronor över på motsvarande sätt. Flytten av medel kommer att ske successivt på grund av en viss fördröjning i utgifterna, så att 222 miljoner kronor flyttades över 2016 medan 262 miljoner kronor flyttas över 2017 och 2018.

Tabell 4.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	503 094	503 094	503 094	503 094
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-40 000	-40 000	-40 000	-40 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	10 773	7 773	7 766	7 808
Volym	11 609	21 660	28 898	36 270
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	485 476	492 527	499 758	507 172

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 485 476 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 492 527 000 kronor, 499 758 000 kronor respektive 507 172 000 kronor.

4.9.8 1:8 Bidrag till psykiatri

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	818 848		Anslags-sparande	23 045
2016	Anslag	1 080 893 ¹		Utgifts-prognos	1 061 829
2017	Förslag	1 108 993			
2018	Beräknat	1 117 993			
2019	Beräknat	1 122 993			
2020	Beräknat	843 893			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa. Anslaget får även användas för utgifter för forskning inom psykiatri och psykisk hälsa.

Kompletterande information

Insatserna har i huvudsak bestått av uppdrag till myndigheter och överenskommelser mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Lands-ting (SKL).

Regeringens överväganden

För att möta den ökande psykiska ohälsan bland barn och unga vuxna t.o.m. 30 år ökades anslaget med 280 miljoner kronor år 2016. Ökningen kvarstår för 2017 till 2019 då satsningen avslutas.

Kammarkollegiet fick 2015 en permanent ökning av sitt förvaltningsanslag med 2 750 000 kronor för att hantera ansökningar om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering. Lagen om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering (2016:417) trädde i kraft i juli 2016. Cirka 450 ärenden förs över från Läkemiddelsförsäkringen till Kammarkollegiet. Det är drygt 100 ärenden fler än vad som beräknades när medel tillfördes myndighetens förvaltningsanslag 2015. Dessutom har utbudet av medicinska rådgivare ökat, vilket möjliggör snabbare handläggning av ärendena än vad som tidigare förutsetts. Att det har blivit fler ärenden och att tillgången till medicinska råd-

givare har ökat gör att Kammarkollegiet behöver ytterligare medel till sin handläggning av de aktuella ärendena. Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning föreslås öka med 900 000 kronor 2017 samt beräknas öka med 900 000 kronor 2018 och 900 000 kronor 2019. Anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* beräknas minska med motsvarande belopp.

Anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid föreslås öka med 7,5 miljoner kronor 2017 för insatser för att öka sysselsättningen. Finansiering sker från anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri*.

Anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg föreslås öka med 3 000 000 kronor 2017. Detta anslag föreslås minska med 1 500 000 kronor som en delfinansiering.

Anslaget föreslås öka med 40 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 40 miljoner kronor 2018–2020 för att motverka psykisk ohälsa i gruppen asylsökande och nyanlända.

Tabell 4.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 080 893	1 080 893	1 080 893	1 080 893
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	28 100	37 100	42 100	-237 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 108 993	1 117 993	1 122 993	843 893

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 108 993 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 117 993 000 kronor, 1 122 993 000 kronor respektive 843 893 000 kronor.

4.9.9 1:9 Läkemedelsverket

Tabell 4.21 Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor				
2015	Utfall	122 066	Anslags- sparande	3 622
2016	Anslag	131 485 ¹	Utgifts- prognos	132 658
2017	Förslag	132 018		
2018	Beräknat	134 963 ²		
2019	Beräknat	138 028 ³		
2020	Beräknat	141 100 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 132 100 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 132 181 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 132 258 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid Läkemedelsverket för:

- tillsyn av medicintekniska produkter,
- producentobunden läkemedelsinformation,
- utökade ansvarsområden till följd av lagen (2006:496) om blodsäkerhet och lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler,
- strukturerad uppföljning av nya läkemedel,
- utökade ansvarsområden till följd av ny lagstiftning på EU-nivå inom områden för kosmetika, medicinteknik, och avancerade terapier, samt
- utökade ansvarsområden som ålagts Läkemedelsverket efter apoteksomregleringen.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 169 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 4.22 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	131 485	131 485	131 485	131 485
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 305	5 205	8 224	11 249
Beslut	-169	-173	-176	-180
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1 603	-1 555	-1 504	-1 454
Förslag/ beräknat anslag	132 018	134 963	138 028	141 100

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 132 018 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 134 963 000 kronor, 138 028 000 kronor respektive 141 100 000 kronor.

4.9.10 1:10 E-hälsomyndigheten

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor				
2015	Utfall	78 402	Anslags- sparande	39 267
2016	Anslag	119 189 ¹	Utgifts- prognos	120 852
2017	Förslag	144 051		
2018	Beräknat	145 883 ²		
2019	Beräknat	117 530 ³		
2020	Beräknat	120 197 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 144 055 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 114 055 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 114 056 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för E-hälsomyndighetens förvaltningskostnader. Anslaget får även användas för de merkostnader som uppkommer till följd av E-hälsomyndighetens omlokalisering till Kalmar.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 4.24 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		176 000	163 000	13 000
Prognos 2016		180 000	181 000	-1 000
Budget 2017		180 000	183 000	-3 000

Intäkterna som avser offentligrättslig verksamhet tas ut via avgifter enligt lagen (1996:1156) om receptregister, lagen (2005:258) om läkemedelsförteckning samt lagen (2009:366) om handel med läkemedel. Myndigheten disponerar intäkterna från verksamheten.

Tabell 4.25 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	33 000	44 000	-11 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2016	25 000	39 000	-14 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2017	40 300	45 200	-4 900
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Intäkterna som avser uppdragsverksamhet regleras främst i myndighetens instruktion. Det rör bl.a. granskning av elektroniska system som ska ansluta till myndighetens register, teknisk drift av register över motgifter (antidoter) och tillhandahållande av en teknisk plattform för uppgifter om läkemedel och andra varor som lands- och subventionerar utöver läkemedelsförmånerna.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås öka med 30 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 30 miljoner kronor 2018 för att finansiera merkostnader som uppstår av regeringens beslut att omlokalisera delar av myndighetens verksamhet från Stockholm till Kalmar.

I samband med budgetproposition för 2016 ökades anslaget med 5 miljoner kronor engångsvis mot bakgrund dels av att barn och unga under 18 år har rätt till receptbelagda läkemedel kostnadsfritt från och med den 1 januari 2016, dels att personer under 21 år ska erbjudas kostnadsfria preventivmedel från och med den 1 januari 2017. Reformerna föranledde ökade kostnader för myndigheten eftersom det fanns behov av ändringar i E-hälsomyndighetens it-system. Den tillfälliga anslagsökningen medför att anslaget minskar med 5 miljoner kronor 2017.

Anslaget minskar med 214 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 4.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	119 189	119 189	119 189	119 189
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	725	2 246	4 378	7 182
Beslut	24 704	25 022	-5 452	-5 576
Överföring till/från andra anslag	-567	-574	-584	-598
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	144 051	145 883	117 530	120 197

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 144 051 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 E-hälsomyndigheten för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 145 883 000 kronor, 117 530 000 kronor respektive 120 197 000 kronor.

4.9.11 1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler

Tabell 4.27 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler

Tusental kronor

År	Utfall	74 000	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	74 000	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	74 000 ¹	Utgifts-prognos	74 000
2017	Förslag	74 000		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till landsting för kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler enligt lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler.

Regeringens överväganden

Sjukvårdshuvudmännens kostnader för genomförandet i Sverige av de krav som lagen ställer beräknades till 119 miljoner kronor per år under tio år, 2008–2017. Av dessa utbetalas 45 miljoner kronor per år via anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Resterande medel utbetalas via detta anslag.

Tabell 4.28 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	74 000	74 000	74 000	74 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		-74 000	-74 000	-74 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	74 000	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 74 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bidrag för mänskliga vävnader och celler* för 2017.

4.9.12 8:1 Socialstyrelsen

Tabell 4.29 Anslagsutveckling 8:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

År	Utfall	477 069	Anslags-sparande	-9 938
2015	Utfall	477 069	Anslags-sparande	-9 938
2016	Anslag	606 410 ¹	Utgifts-prognos	563 788
2017	Förslag	627 986		
2018	Beräknat	635 694 ²		
2019	Beräknat	643 796 ³		
2020	Beräknat	657 779 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 623 137 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 617 935 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 617 935 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Socialstyrelsens förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Budget för avgiftsfri belagd verksamhet

Tabell 4.30 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	14 292	–	–	–
Prognos 2016	15 300	–	–	–
Budget 2017	16 000	–	–	–

Intäkterna för offentligrättslig verksamhet avser till stor del Socialstyrelsens avgifter för utfärdandet av legitimationer.

Tabell 4.31 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	21 773	23 450	-1 677
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2016	19 000	20 463	-1 463
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2017	20 000	21 540	-1 540
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Avgiftsintäkterna för uppdragsverksamhet består främst av avgifter för material, data- och statistikproduktion samt för försäljning av rapporter, skrifter, konferenser m.m. För publikationer ingår endast lagring samt tryck- och formgivningkostnader medan kostnader för personal, språkgranskning och översättning inte ingår.

Regeringens överväganden

I syfte att renodla finansieringen av Socialstyrelsen föreslås anslaget 8:1 *Socialstyrelsen* öka med 28,4 miljoner kronor 2017. Anslaget beräknas öka med 28,4 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 för verksamhet av permanent karaktär. Förslaget avser verksamhet inom stöd till familjehemsvård, brukarundersökningar inom omsorgen, samt insatser för nationellt fackspråk och informationsstruktur. Anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* föreslås minska med 4 miljoner kronor 2017 och beräknas minska med 4 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldrepolitiken* föreslås minska med 27,5 miljoner kronor 2017 och beräknas minska med 27,5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018.

Anslaget ökades 2016 med 65 miljoner kronor för att ta tillvara den kompetens som utländskt utbildad hälso- och sjukvårdspersonal. Insatsen syftar till att påskynda dessa personers etablering på arbetsmarknaden samtidigt som det bidrar till integration och sysselsättning. För 2017 föreslås 47 miljoner kronor för samma ändamål. För 2018 och framåt beräknas 42 miljoner kronor per år.

Anslaget föreslås öka med 3,25 miljoner kronor 2017 med anledning av att myndigheten fått nya och utökade uppgifter till följd av genomförande av EU:s direktiv om erkännande av

yrkeskvalifikationer (dir. 2005/36/EU och 2013/55/EU). För 2018 och framåt beräknas motsvarande nivå. Anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* föreslås minska med 3,25 miljoner kronor 2017 och beräknas minska med samma belopp 2018 och framåt.

Med anledning av att Socialstyrelsen får ett permanent ansvar för det försäkringsmedicinska beslutsstödet föreslås anslaget öka med 1 miljon kronor 2017 och beräknas öka med samma belopp 2018 och framåt. Finansiering sker genom en minskning av anslaget 1:6 *Bidrag för sjuk-skrivningsprocessen* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Anslaget föreslås öka med 10 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 10 miljoner kronor 2018, 5 miljoner kronor 2019 och 5 miljoner kronor 2020 för ett kunskapscentrum avseende ensamkommande barn.

Anslaget minskas med ca 0,5 miljoner kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 4.32 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	596 410	596 410	596 410	596 410
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	7 621	19 793	32 900	46 568
Beslut	23 955	19 491	14 486	14 801
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	627 986	635 694	643 796	657 779

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 627 986 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Socialstyrelsen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 635 694 000 kronor, 643 796 000 kronor respektive 657 779 000 kronor.

4.9.13 8:2 Inspektionen för vård och omsorg

Tabell 4.33 Anslagsutveckling 8:2 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

År	Utfall	658 573	Anslags-sparande	-5 048
2015	Utfall	658 573	Anslags-sparande	-5 048
2016	Anslag	648 458 ¹	Utgifts-prognos	624 316
2017	Förslag	697 839		
2018	Beräknat	696 956 ²		
2019	Beräknat	696 848 ³		
2020	Beräknat	702 103 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 683 173 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 668 777 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 659 385 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för vård och omsorgs förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.34 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	2 796	–	–	–
Prognos 2016	2 600	–	–	–
Budget 2017	2 600	–	–	–

Intäkter för offentligrättslig verksamhet avser avgifter för tillstånd rörande blodverksamhet och verksamhet som rör insamling, kontroll, framställning, förvaring och distribution av vävnader och celler.

Regeringens överväganden

I syfte att renodla finansieringen för tillsynen av stödboende föreslår regeringen att finansieringen flyttas från anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* till anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg*. Anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* föreslås öka med 1,2 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med motsvarande belopp från och med 2018. Anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* föreslås

minska med 1,5 miljoner kronor 2017 och beräknas minska med motsvarande belopp från och med 2018.

Anslaget minskas med 140 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Anslaget föreslås öka med 40 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 25 miljoner kronor 2018 och 10 miljoner kronor 2019 för förstärkning av ärendehantering och tillsynen med anledning av flyktingsituationen.

Regeringen föreslår en ambitionshöjning avseende tillsyn av assistansersättning som ett led i arbetet med att komma tillrätta med missbruk, brottslighet och kostnadsutvecklingen inom assistansersättningen. Anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* föreslås öka med 10 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att förstärka IVO:s tillsyn av och tillståndsgivning för anordnare av personlig assistans.

Anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* föreslås öka med 60 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med motsvarande nivå fr.o.m. 2018.

Tabell 4.35 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:2 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	638 458	638 458	638 458	638 458
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	8 925	21 986	36 098	50 865
Beslut	50 456	36 512	22 292	12 780
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	697 839	696 956	696 848	702 103

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 697 839 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 696 956 000 kronor, 696 848 000 kronor respektive 702 103 000 kronor.

4.10 Övrig verksamhet

4.10.1 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Läkemedelsverket

Läkemedelsverket är den myndighet som ansvarar för godkännande och kontroll av läkemedel, naturläkemedel och medicintekniska produkter. Verket utövar även tillsyn över kosmetiska och hygieniska produkter. Under 2015 omsatte Läkemedelsverket 736 miljoner kronor, vilket är 15 miljoner kronor mindre än föregående år. Verksamheten finansieras genom statliga anslag, avgifter och bidrag. Avgiftsfinansieringen är den avgjort största finansieringskällan och genererar ca 80 procent av intäkterna. Anslagsintäkten utgör ca 17 procent, bidrag ca 4 procent och de finansiella intäkterna är under 1 procent. Läkemedelsverkets minskade intäkter i jämförelse med 2014 beror främst på att bidragsintäkterna har minskat. Samtidigt har dock intäkter av avgifter ökat. Intäkterna för årsavgifter har ökat i linje med att det totala antalet läkemedelsprodukter på marknaden ökar, då fler produkter godkänns än vad som avregistreras. Läkemedelsverket fick en ny avgiftsförordning 2010 och startade då en uppbyggnad av myndighetskapitalet, ett kapital som myndigheten beräknar ska vara förbrukat 2017. Läkemedelsverket har till regeringen kommit in med en skrivelse till regeringen innehållande förslag till justering av avgiftsförordningen. Denna skrivelse är under beredning i Regeringskansliet.

Tabell 4.36 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	1 674	581 507	604 840	-23 333
Prognos 2016	1 746	596 165	643 611	-47 446
Budget 2017	1 746	606 184	662 002	-55 818

5 Folkhälsopolitik

5.1 Omfattning

Inom avsnitt 5 Folkhälsopolitik redovisas huvudsakligen de åtgärder inom folkhälsoområdet som finansieras från utgiftsområde 9. Folkhälsopolitiken är sektorsövergripande varför flera insatser på området primärt redovisas inom andra berörda utgiftsområden.

Avsnittet omfattar anslag för Folkhälsomyndigheten, insatser för vaccinberedskap, insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar samt Sveriges bidrag till Världshälsoorganisationen (WHO) och WHO:s ramkonvention om tobakskontroll. Vidare finansieras Alkoholsortimentsnämndens verksamhet och bidrag till frivilligorganisationer och till alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiska insatser samt insatser mot spelberoende.

Folkhälsomyndigheten har ett särskilt ansvar inom folkhälsoområdet, men även Socialstyrelsen bidrar till genomförandet av regeringens folkhälsopolitik. Anslaget för Socialstyrelsen behandlas under avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik. Vissa insatser inom folkhälsoområdet finansieras även av anslag som behandlas under det avsnittet, t.ex. anslag 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* och anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri*.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom Folkhälsopolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
2:1 Folkhälsomyndigheten	375	375	374	380	382	390	399
2:2 Insatser för vaccinberedskap	1	85	58	89	89	89	89
2:3 Bidrag till WHO	38	35	37	38	35	35	35
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	145	146	143	76	76	76	76
6:1 Alkoholsortimentsnämnden	0	0	0	0	0	0	0
6:2 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	244	164	158	214	214	184	114
Summa Folkhälsopolitik	803	804	770	796	795	773	711

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål för området

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Regeringen arbetar även utifrån sitt långsiktiga mål om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Arbetet för en god hälsa i befolkningen ska ske utifrån regeringens ambition vad gäller jämställdhet mellan kvinnor och män respektive flickor och pojkar.

5.4 Resultatredovisning

Arbetet med att förbättra folkhälsan är ett sektorsövergripande arbete. Ett antal av de faktorer som påverkar folkhälsan ligger inom ramen för folkhälsopolitiken, medan andra finns inom andra områden. Exempelvis ligger idrotten inom utgiftsområdet för kultur, medier, trossamfund och fritid (utg. omr. 17) och hantering av smittor mellan djur och människor, så kallade zoonoser, livsmedelsfrågor och bra matvanor återfinns inom utgiftsområdet för areella näringar, landsbygd och livsmedel (utg. omr. 23). Ytterligare områden som är av betydelse för arbetet med folkhälsan är arbetsmarknad och arbetsliv, jämställdhet, utbildningsområdet samt miljö- och naturvård.

De samhällliga förutsättningarnas betydelse för folkhälsoutvecklingen har bl.a. lyfts fram i propositionen Mål för folkhälsan (prop. 2002/03:35), där den grundläggande inriktningen för det svenska folkhälsoarbetet beskrivs. Enligt propositionen ska folkhälsoarbetet i första hand inriktas på folkhälsans bestämningsfaktorer, dvs. de livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor som påverkar folk-

hälsan. För att underlätta arbetet med att nå det övergripande nationella folkhälsomålet har en målstruktur med elva målområden utvecklats:

1. Delaktighet och inflytande i samhället
2. Ekonomiska och sociala förutsättningar
3. Barns och ungas uppväxtvillkor
4. Hälsa i arbetslivet
5. Miljöer och produkter
6. Hälsöfrämjande hälso- och sjukvård
7. Skydd mot smittspridning
8. Sexualitet och reproduktiv hälsa
9. Fysisk aktivitet
10. Matvanor och livsmedel
11. Tobak, alkohol, narkotika, dopning och spel

Folkhälsomyndigheten följer utvecklingen inom varje målområde.

Resultatredovisningen inleds med en beskrivning av hälsoutvecklingen i landet. Därefter följer resultatredovisning inom målområdena skydd mot smittspridning, fysisk aktivitet, matvanor och livsmedel samt tobak, alkohol, narkotika, dopning och spel.

5.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för att redovisa och beskriva utvecklingen inom folkhälsoområdet:

- medellivslängd,
- antal insjuknade och döda i folksjukdomar,
- sunda levnadsvanor,
- antal anmälda fall av infektion med meticillinresistenta gula stafylokocker (MRSA).

Resultatindikatorerna bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer. Indikatorer och bedömningsgrunder ska beakta kön och andra relevanta parametrar, såsom socioekonomiska faktorer. Indikatorerna ”hälsosamma levnadsår” och ”totala sjukdomsburden orsakad av alkohol, narkotika och tobaksrökning” har tagits bort p.g.a. avsaknad av ny statistik och metodförändringar avseende datainsamlingen som försvårar jämförbarheten över tid.

5.4.2 Resultat

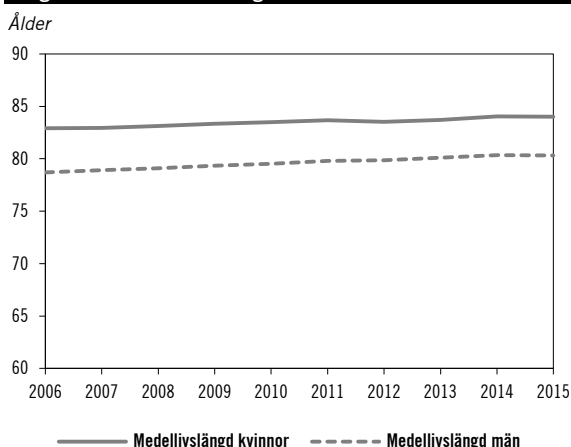
Folkhälsans utveckling

Folkhälsan har under de senaste decennierna förbättrats och utvecklas fortsatt positivt i befolkningen som helhet. Däremot är det relativt stora skillnader i hälsan hos olika grupper i befolkningen. Skillnaderna i hälsa mellan olika socioekonomiska grupper, i detta avsnitt redovisade utifrån utbildningsnivåer, kvarstår och tenderar dessutom att öka i vissa avseenden. Det finns också skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället såsom nationella minoriteter, det samiska folket, personer med utländsk bakgrund, homosexuella, bisexuella och transpersoner samt personer med funktionsnedsättning och med psykisk ohälsa.

Medellivslängden har ökat. Folkhälsomyndighetens rapportering, Folkhälsan i Sverige 2016, visar att medellivslängden i Sverige aldrig tidigare har varit så hög som den är i dag. Ökningen drivs främst av att personer i medelåldern dör i mindre utsträckning och att äldre människor dör senare. En generellt ökad utbildningsnivå i befolkningen kan också spela en positiv roll för en förbättrad folkhälsa.

Den ökande medellivslängden är ett tecken på en god folkhälsa. Det föreligger dock relativt stora skillnader i medellivslängden mellan kvinnor och män och mellan grupper med olika utbildningsnivåer. Skillnaden är mindre mellan kvinnor och män med eftergymnasial utbildning än mellan kvinnor och män med lägre utbildningsnivå. Folkhälsomyndighetens folkhälso-rapport för 2016 visar även att skillnaderna i dödlighet är större mellan personer med olika utbildningsnivå än mellan kvinnor och män. Vid 30 års ålder förväntas eftergymnasialt utbildade kvinnor ha 5,1 år längre tid kvar att leva än kvinnor med endast förgymnasial utbildning, och eftergymnasialt utbildade män förväntas leva 5,7 år längre än dem med förgymnasial utbildning.

Diagram 5.1 Medellivslängd 2006–2015

Källor: Statistiska centralbyrån och Health in Europe (Information and Data Interface).

År 2015 var medellivslängden för kvinnor 84 år och för män 80 år.

Insjuknandet i hjärtinfarkt och stroke har minskat det senaste decenniet. I alla åldrar är risken att insjukna i hjärtinfarkt och stroke högre bland dem med lägre utbildningsnivå. Risken att insjukna har dock minskat i samtliga grupper under perioden 2005–2014.

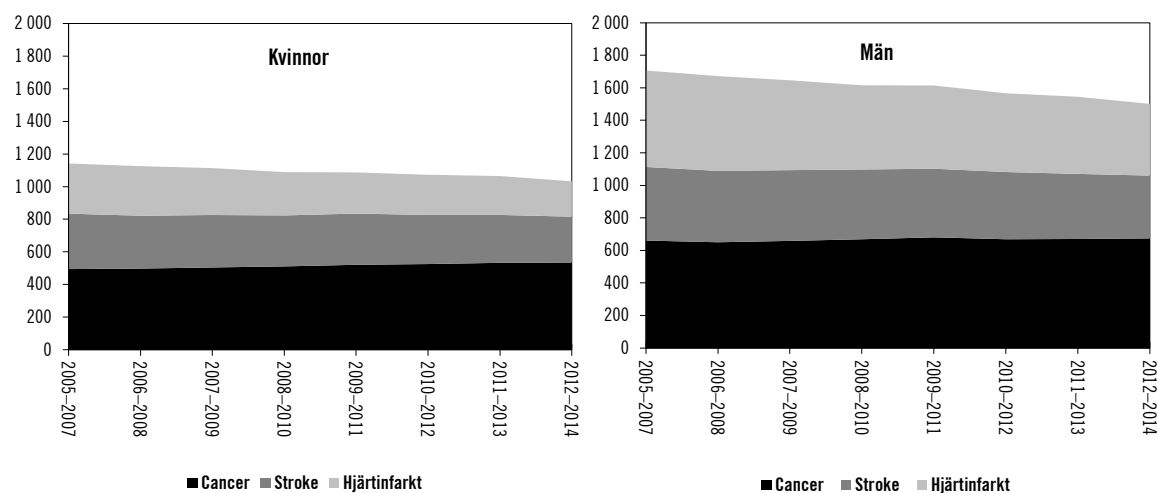
I takt med att hjärt- och kärlsjukdomar har minskat så har cancer relativt sett fått en större betydelse som dödsorsak. Antalet insjuknande i cancer har ökat bl.a. eftersom befolkningen i Sverige lever allt längre och stigande ålder ger en ökad risk för att drabbas av cancer.

Folkhälsomyndighetens rapport Folkhälsan i Sverige 2016 visar även att kvinnor med enbart förgymnasial utbildning löper högre risk att såväl insjukna som att dö i cancer jämfört med dem som har eftergymnasial utbildning. För män ställs färre cancerdiagnoser bland dem med lägst utbildningsnivå. Trots detta är dödligheten högst i denna grupp.

Det är betydligt fler som insjuknar i cancer än som dör i cancer. En viss minskning av dödligheten i cancer har skett under de senaste tio åren trots att antalet cancerdiagnoser som ställs har ökat. Minskningen i dödlighet beror delvis på att cancerdiagnoser ställs i ett tidigare skede, vilket ofta innebär en bättre prognos, men det beror också på att vården blivit bättre på att behandla cancer. Dödligheten i cancer är högre bland män än bland kvinnor.

Diagram 5.2 Antal insjuknande i hjärtinfarkt, stroke och cancer, 2005–2014

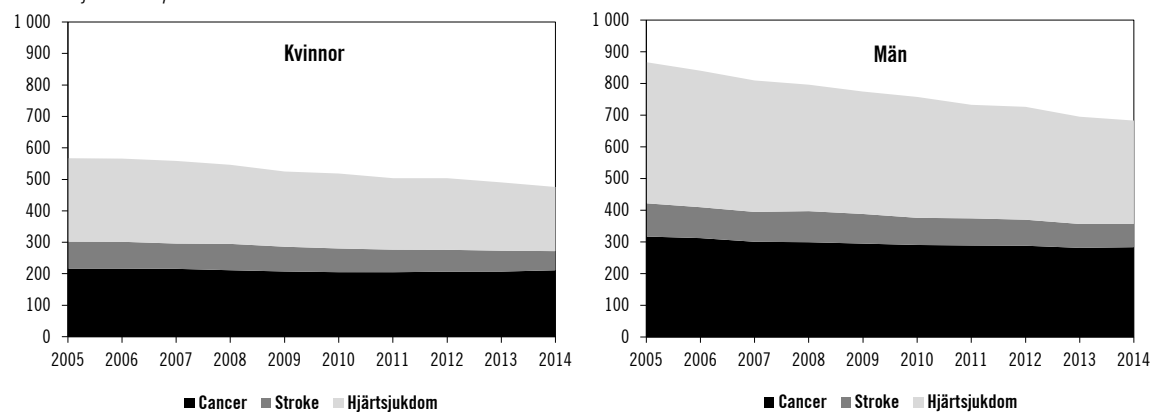
Antal insjuknande per 100 000 invånare

Anm.: Data avser förstagångsinfarkter och förstagångsstroke, cancer avser nya fall. Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2010. Tre års glidande medelvärde.
Källa: Socialstyrelsen.

Diagram 5.3 Antal döda i hjärtsjukdom, stroke och cancer, 2005–2014

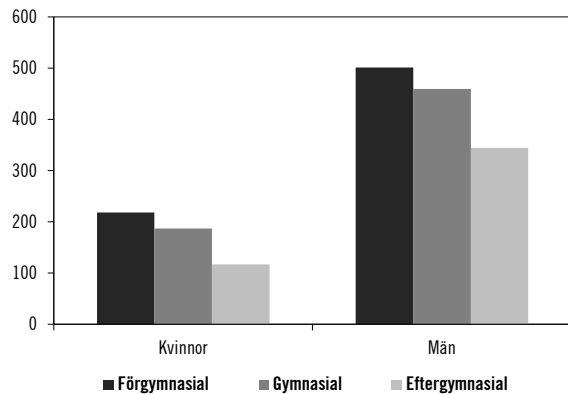
Antal insjuknande per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2010.
Källa: Socialstyrelsen

Diagram 5.4 Antal insjuknande i hjärtinfarkt, 35–79 år, utbildningsnivå, 2012–2014

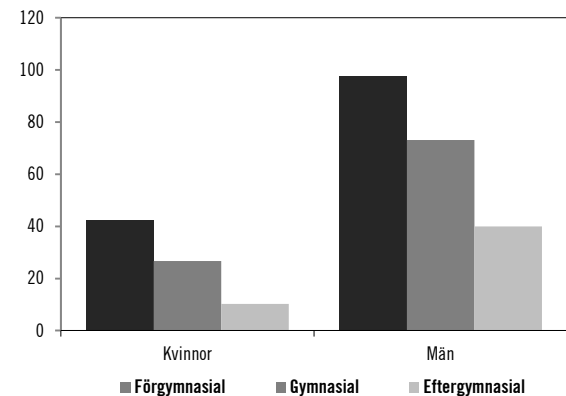
Antal insjuknande per 100 000 invånare

Anm.: Data avser förstagångsinfarkter och förstagångsstroke, cancer avser nya fall. Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2010. Tre års glidande medelvärde.
Källa: Socialstyrelsen.

Diagram 5.5 Antal döda i hjärtsjukdom, utbildningsnivå, 2012–2014

Antal döda per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2010. Tre års glidande medelvärde.
Källa: Socialstyrelsen.

Under 1990- och 2000-talen har barns och ungdomars psykiska ohälsa ökat. Ökningen avser främst depressioner och ångestsjukdomar.

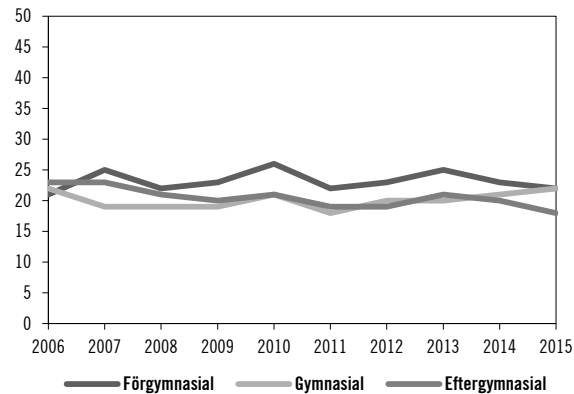
Andelen som rapporterar nedsatt psykiskt välbefinnande var fram till och med 2014 högre bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning än kvinnor med gymnasial eller eftergymnasial utbildning. År 2015 var andelen kvinnor med nedsatt psykiskt välbefinnande lika stor bland kvinnor med förgymnasial som bland kvinnor med gymnasial utbildning.

Hos män ser fördelningen annorlunda ut. Bland män med gymnasial utbildning är andelen med nedsatt psykiskt välbefinnande lägst medan andelen män som har rapporterat nedsatt psykiskt välbefinnande är något högre bland dem

med förgymnasial eller eftergymnasial utbildning.

Diagram 5.6 Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, kvinnor, 2006–2015

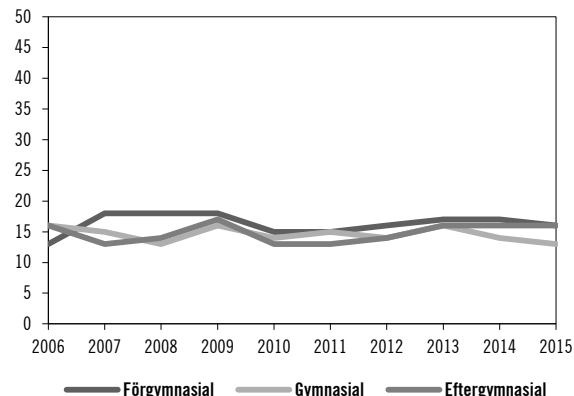
Procent

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Diagram 5.7 Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, män, 2006–2015

Procent

Källa: Folkhälsomyndigheten.

I Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät ingår frågor till den vuxna befolkningen om de har haft besvär av ångslan, oro eller ångest. Bland kvinnorna uppgav 37 procent sådana besvär 2015 och motsvarande siffra för männen var 24 procent. Besvären var större i den yngsta åldersgruppen (16–29 år), för såväl män som för kvinnor, jämfört med äldre åldersgrupper.

Det finns en påtagligt ökad dödlighet i kroppsliga sjukdomar hos personer med psykisk ohälsa. Detta gäller både vid svårare tillstånd, som schizofreni där risken att dö är åtta gånger högre än hos befolkningen som helhet, och vid lättare tillstånd som depressionssjukdom, där livslängden förkortas med nära 20 år. Personer med en psykiatrisk diagnos har en högre andel undvikbara somatiska slutenvårdstillfällen jäm-

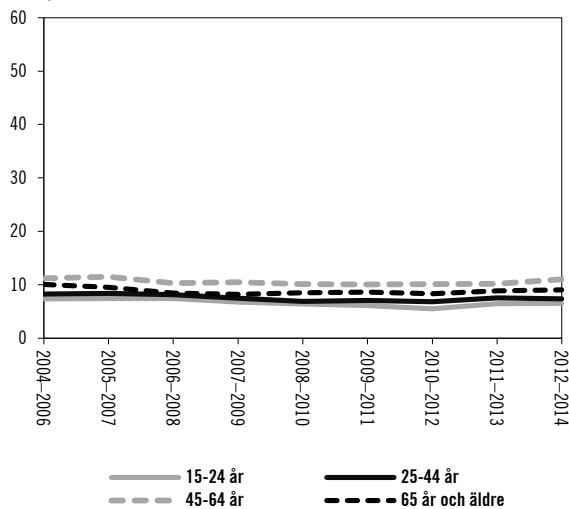
fört med personer utan en sådan diagnos, och en högre dödlighet i sjukdomar som är åtgärdbara. Dödligheten efter en hjärtinfarkt eller stroke är högre bland personer med en samtidig psykiatrisk diagnos. Trots att överlevnaden de senaste åren har ökat i många av de stora folksjukdomarna har inte motsvarande förbättringar skett i gruppen med psykisk ohälsa.

Folkhälsomyndighetens rapportering visar att självmord är vanligare bland män än bland kvinnor och vanligare bland äldre än bland yngre. Åren 2012–2014 begick i genomsnitt 350 kvinnor och 820 män självmord varje år. Den årliga rapporteringen visade även att självmord bland kvinnor är vanligast i åldersgruppen 45–64 år, och bland män i gruppen 65 år eller äldre (mätt i antal dödsfall per 100 000 personer i respektive ålderskategori). Självmorden har minskat snabbast bland de äldsta, särskilt bland männen, och skillnaderna mellan åldersgrupperna har minskat.

Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att samordna det suicidförebyggande arbetet på nationell nivå. Syftet med uppdraget är att utveckla en samordnad styrning med kunskap inom det suicidpreventiva området.

Diagram 5.8 Antal självmord, kvinnor, ålder, 2004–2014

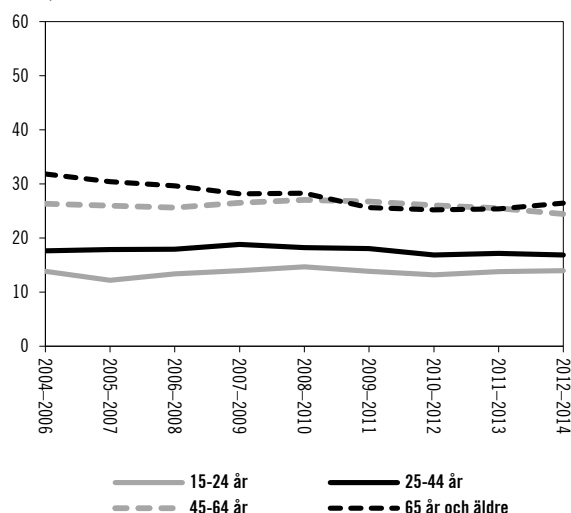
Antal per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige år 2010. Tre års glidande medelvärden.
Källa: Socialstyrelsen.

Diagram 5.9 Antal självmord, män, ålder, 2004–2014

Antal per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige år 2010. Tre års glidande medelvärden.
Källa: Socialstyrelsen.

Missbruk av förskrivna läkemedel är ett växande problem i Sverige som skapar ohälsa i befolkningen.

Skydd mot smittsamma sjukdomar

Hälsobot

Det globala hälsobotsarbetet har sin grund i det internationella hälsoreglementet (IHR 2005), ett regelverk som Världshälsoorganisationens (WHO) alla medlemsländer är bundna vid. Det består bl.a. av grundläggande krav om viss kapacitet för att förebygga, identifiera och hantera olika hälsohot. Hittills lever endast ungefär en tredjedel av medlemsländerna upp till IHR:s kapacitetskrav. Ebolautbrottet var en påminnelse om vikten av att IHR-regelverket implementeras globalt. Efter ebolautbrottet 2014–2015 pågår en reformering av WHO:s krishanterings- och krisledningsorganisation. Syftet är att stärka organisationens förmåga i samband med hanteringen av hälsohot såsom utbrott av smittsamma sjukdomar. Sverige är pådrivande för att reformprocessen ska genomsyras av en one health-ansats, dvs. insikten om att människor, djur och miljö är tätt sammankopplade i kretslopp utan tydliga gränser som hindrar mikroorganismer eller gifter från att spridas. För att stärka WHO:s förmåga att agera snabbt vid kommande hälsokriser har regeringen bidragit med 10 miljoner kronor till organisationens krisfond som inrättades 2015.

Inom EU styrs samarbetet för hälsohotfrågor av Europaparlamentets och rådets beslut nr 1082/2013/EU av den 22 oktober 2013 om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa. Arbetet syftar till att medlemsstaterna ska hålla varandra informerade och samarbeta genom koordinering av förebyggande arbete och vid hantering av allvarliga gränsöverskridande hälsohot. Central i det arbetet är EU:s hälsosäkerhetskommitté där alla medlemsstater finns representerade. För att stärka EU:s arbete med hälsohot, och på så sätt vara bättre rustat vid kommande kriser och utbrott, antogs vid rådet för sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor (EPSCO) i december 2015 rådsslutsatser om ebola. Slutatserna innehöll bl.a. lärdomar och erfarenheter att ta vidare i det gemensamma arbetet inom hälsosäkerhetskommittén.

Sverige är engagerade i det amerikanska initiativet Global Health Security Agenda (GHSA) som lanserades i februari 2014. Initiativet, som är femårigt, syftar till att bidra till ökad global säkerhet genom att utifrån ett sektorsövergripande one health-perspektiv lyfta frågan om hälsosäkerhetshot från smittsamma human- och djursjukdomar till en högre politisk nivå. Centralt i arbetet är att påskynda den globala implementeringen av det internationella hälsoreglementet. Sverige deltar särskilt i arbetet vad avser antimikrobiell resistens och zoonoser (sjukdomar som kan spridas mellan djur och människor).

Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Socialstyrelsen har tillsammans fått i uppdrag att se över möjligheten att skapa en permanent svensk förmåga att kunna delta i internationella hälso- och sjukvårdsinsatser kopplat till hanteringen av hälsohot. Bakgrunden är att ta tillvara erfarenheter och resurser från den svenska insatsen i Västafrika under ebolautbrottet 2014–2015. Mot bakgrund av att framtida utbrott av smittsamma sjukdomar förväntas involvera zoonotiska smittor kommer även andra myndigheter inom zoonosområdet att involveras på lämpligt sätt.

Av alla befintliga infektionssjukdomar hos människan är 60 procent av det slag som sprids mellan människor och djur (s.k. zoonoser). När det gäller förväntade nya infektionssjukdomar beräknas 75 procent vara zoonoser. Förutom förbättringar av folkhälsan och djurhälsan ger en one health-ansats i hälsohotarbetet också posi-

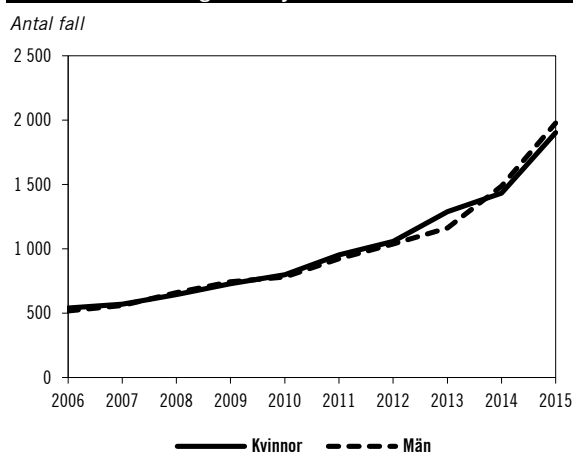
tiva sidoeffekter på global livsmedelsförsörjning, fattigdomsbekämpning och ekonomier i allmänhet.

Ny svensk strategi för arbetet mot antibiotikaresistens

Antibiotikaresistens är ett växande globalt hälsohot som även påverkar Sverige. I ett internationellt perspektiv har Sverige dock i flera avseenden fortfarande en framstående ställning när det gäller arbete mot antibiotikaresistens bland både människor och djur. Inom svensk djurhållning används t.ex. minst antibiotika i hela EU och flertalet av de insatser som vidtas mot antibiotikaresistens inom svensk djurhållning görs för att skydda folkhälsan. (utg. omr. 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Ett exempel på utvecklingen av antibiotikaresistens hos människor är ökningen av antalet fall med resistent bakterier av typen meticillinresistent gula stafylokocker (MRSA). Under 2015 anmäldes 3 882 fall i Sverige, vilket är 30 procent fler än 2014 (diagram 5.10). Könskillnaderna är små. Ökningen beror främst på att fler personer från länder där resistent bakterier är vanligare har sökt sjukvård och genomgått provtagning i Sverige. Däremot har inte smittspridningen i Sverige ökat. Härutöver har resistens mot läkemedlet kolistin, som används som ett sista behandlingsalternativ när andra antibiotika saknas, nu även upptäckts i Sverige.

Diagram 5.10 Antal anmälda fall av infektion med meticillinresistent gula stafylokocker (MRSA) 2006–2015

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Antibiotikaförskrivningen inom svensk hälso- och sjukvård är låg i jämförelse med andra länder och fortsätter att minska. Antibiotikaförsäljningen i öppenvård minskade med ca två procent 2015 jämfört med 2014, från 328 till 323 recept

per tusen invånare och år. Cirka 60 procent av förskrivna antibiotika var avsedda för kvinnor och ca 40 procent var avsedda för män. Det finns dessutom regionala skillnader i hur ofta antibiotika förskrivs.

En svensk strategi för arbetet mot antibiotikaresistens beslutades av regeringen i april 2016 (S2016/02971/FS). Strategin synliggör områden och en rad olika insatser för ett effektivt och samordnat arbete mot antibiotikaresistens. Strategin omfattar arbetet nationellt samt inom EU och internationellt. Strategin gäller fram till 2020.

Arbetet mot antibiotikaresistens är beroende av insatser från flera olika sektorer. Det avspeglas bl.a. i den svenska strategins multi-sektoriella perspektiv samt i att Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket har i uppdrag av regeringen att ansvara för en nationell samverkansfunktion i frågan.

Regeringen har initierat arbete i syfte att bevara möjligheten till effektiv behandling med antibiotika. Det handlar t.ex. om Folkhälsomyndighetens uppdrag att utvärdera befintliga antibiotika för att undersöka om ytterligare effekt kan erhållas ur dessa. Uppdraget ska redovisas i maj 2017. Härutöver fick Folkhälsomyndigheten och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket i uppdrag att till december 2017 utforma förslag till en eller flera modeller för att säkerställa tillgänglighet till vissa antibiotika. Det ingår även att i december 2016 redovisa en förstudie av förutsättningarna för att i praktiken testa en ny ekonomisk ersättningsmodell.

I den svenska strategin för arbetet med antibiotikaresistens läggs en tydlig tonvikt på det internationella arbetet. Antibiotikaresistens är ett globalt problem som kräver att många länder bidrar till lösningen. Sveriges samarbeten med andra länder och bidrag till det internationella arbetet, t.ex. inom ramen för WHO, utgör viktiga delar av de svenska insatserna mot antibiotikaresistens. Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att ge stöd till WHO:s arbete inom antibiotikaresistensområdet, vilket bidrar till genomförandet av den globala handlingsplanen som antogs av Världshälsoförsamlingen 2015. Globala åtaganden gjorda inom Agenda 2030, liksom Sveriges politik för global utveckling, PGU, är andra centrala ramverk för Sveriges fortsatta ledarskap i det internationella arbetet.

Vaccinationsprogram

Uppföljning av de nationella vaccinationsprogrammen visar att vaccinationstäckningen fortfarande är hög och stabil, att de sjukdomar som omfattas är relativt ovanliga och att de vacciner som används inom programmen är säkra. Den höga vaccinationstäckningen tyder på att allmänheten har ett högt förtroende för vaccinationsprogrammen och personalen som vaccinerar. Under våren 2016 slutrapporterade Folkhälsomyndigheten sitt uppdrag om att genomföra den nya ordningen för nationella vaccinationsprogram genom att överlämna förslag om riktade vaccinationsprogram till särskilda riskgrupper. Förslag lämnades om vaccination av riskgrupper mot influensa, pneumokocker, tuberkulos och hepatit B. Regeringen har skickat förslagen på remiss.

Under 2015 och 2016 har brist uppstått på vissa vacciner som används i det nationella vaccinationsprogrammet. Läkemedel hanteras på en global marknad och bristen är inte isolerad till Sverige utan även andra länder upplever samma problematik. Flera myndigheter samt Sveriges Kommuner och Landsting har arbetat med frågan utifrån både ett kort och ett långt perspektiv. Dessutom har regeringen lyft frågan både inom EU och globalt inom WHO.

Katastrofmedicin

Socialstyrelsen gavs i mars 2013 ett uppdrag att ta fram ett planeringsunderlag för traumavård till landstingen. Syftet med uppdraget var att stödja landstingens arbete med att upprätta planer för traumavården och att hålla en beredskap för att kunna omhänderta ett större antal svårt skadade vid en allvarlig händelse i Sverige. Socialstyrelsen redovisade uppdraget i oktober 2015. Av redovisningen framgår att landstingens dokumentation och arbetssätt skiljer sig åt. Detta kan medföra problem särskilt vid allvarliga händelser som kräver omfattande samarbete såväl mellan sjukhus som mellan landsting och andra aktörer. Socialstyrelsen lämnade åtgärdsförslag i syfte att stärka traumavården.

För att säkerställa landstingens förmåga att samverka vid allvarliga händelser har regeringen beslutat om ett uppdrag till Socialstyrelsen att genomföra en övning av en allvarlig händelse med många skadade med fokus på förmågan att genomföra sjukvårdstransporter inom och mellan landstingen. Socialstyrelsen ska slutredovisa uppdraget senast den 30 september 2016.

Statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccineringen

I Sverige genomfördes 2009 och 2010 en vaccinationskampanj med vaccinet Pandemrix efter att Världshälsoorganisationen (WHO) hade deklarerat en influensapandemi. Efter vaccinationskampanjen drabbades ett antal personer av sjukdomen narkolepsi. I maj 2016 hade Läke-medelsförsäkringen tagit emot 478 skadeanmälningar om narkolepsi, varav 253 avsåg flickor och kvinnor och 225 avsåg pojkar och män. Av dessa har 147 flickor och kvinnor respektive 165 pojkar och män fått narkolepsi godkänd som en läkemedelsskada. Detta innebär att 73 procent av de pojkar och män respektive 58 procent av de flickor och kvinnor som ansökt har fått narkolepsi godkänd som en läkemedelsskada hos Läke-medelsförsäkringen. Narkolepsiföreningen Sverige har beviljats ekonomiskt bidrag 2011–2016 för att möta de drabbades behov av stöd.

Den 1 juli 2016 trädde lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering i kraft. Enligt lagen betalar staten ersättning för personskada till personer som har fått narkolepsi som med övervägande sannolikhet har orsakats genom användning av vaccinet Pandemrix. Personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccineringen får i första hand ersättning från Läke-medelsförsäkringen och i andra hand ersättning från staten. Staten ersätter när de totala utbetalningarna i Läke-medelsförsäkringen har nått sin begränsning. Rätten till ersättning från staten gäller i de fall vaccinet har tillhandahållits under vaccinationskampanjen 2009 och 2010. Den statliga ersättningen uppgår till de belopp som följer av skadeståndslagens (1972:207) bestämmelser om ersättning för personskada. Grunden för att staten säkerställer ersättning till dem som har insjuknat i narkolepsi är inte att staten är skadeståndsskyldig. Det är i stället fråga om den exceptionella karaktären på händelsen som motiverar att de som insjuknat i narkolepsi får statlig ersättning. Den sammanlagda ersättningen från Läke-medelsförsäkringen och staten är begränsad till högst tio miljoner kronor för varje person som har beviljats ersättning. Rätten till ersättning begränsas inte till någon åldersgrupp. Ärenden om den statliga ersättningen handläggs av Kammarkollegiet. Kammarkollegiets beslut kan överklagas till Statens skaderegleringsnämnd.

Hälsoundersökningar

Regeringen gav i december 2015 Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten i uppdrag att bistå landstingen med kunskaps- och metodstöd för deras arbete med att erbjuda hälsoundersökningar till asylsökande. I uppdraget ingick även att se över möjligheterna att förenkla och effektivisera hur hälsoundersökningar bör genomföras.

Delrapporterna från myndigheterna visar att landstingen har utvecklat tillvägagångssätt för att genomföra hälsoundersökningar utifrån regionala och lokala förutsättningar. Myndigheterna konstaterar att det är viktigt att sprida de goda exemplen och samverka mellan de olika aktörerna för att kunna höja antalet hälsoundersökningar. Myndigheterna kommer att slutrapportera uppdraget till Socialdepartementet senast den 30 april 2017.

Regeringen har även avsatt 30 miljoner kronor till Sveriges Kommuner och Landsting för nationell spridning av insatser från en tidigare förstudie om positiv hälsoutveckling för nyanlända och asylsökande. Insatserna syftar bl.a. till att förbättra kvaliteten i hälsoundersökningarna (avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Sexualitet och reproduktiv hälsa

Hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar

Enligt uppgifter från Folkhälsomyndigheten beräknas i dagsläget ungefär 6 800 personer i Sverige leva med en känd hiv-diagnos. Under 2015 rapporterades 450 nya fall av hivinfektion i Sverige, vilket är i samma nivå som genomsnittet under den senaste femårsperioden. Av rapporterade fall 2015 var 40 procent kvinnor och 60 procent män. Drygt 70 procent av individerna hade annat födelseland än Sverige, vilket är en liten minskning jämfört med 2014, men nivån ligger i linje med genomsnittet för de senaste fem åren. Liksom tidigare är rapporterade majoriteten, ca 80 procent, att de smittats utomlands.

Antalet inhemska fall, där smittöverföringen har skett i Sverige, ökade i början av 2000-talet, men har därefter påtagligt minskat, från drygt 200 fall 2007 till 84 fall 2015. En trolig anledning till minskningen av antalet smittöverföringar inom Sverige kan vara att allt fler personer med hivinfektion får behandling för sjukdomen (över 93 procent 2015). De vanligaste rapporterade

smittvägarna vid inhemsk smitta är sex mellan män och heterosexuell kontakt. En tydlig minskning av smitta kan noteras sedan 2013 i gruppen män som har sex med män. Antalet smittöverföringar mellan personer som injicerar droger var under 2015 fortsatt låg (två rapporterade fall).

Antalet klamydiafall har under de senaste fem åren stabiliserats på en nivå med omkring 36 000 rapporterade fall årligen. Klamydia-infektion sprids huvudsakligen bland ungdomar och unga vuxna och upptäcks oftare bland kvinnor än bland män. Könsskillnaden kan delvis förklaras med att endast 30 procent av dem som testas är män. Detta trots att hemtester för klamydia under senare år har blivit mer lättillgängliga via internet.

Gonorré har ökat under de senaste åren och majoriteten av fallen rapporteras bland män. Ökningen beror bl.a. på ökad inhemsk spridning bland män som har sex med män.

Staten har under 2016 avsatt statsbidrag till ideella organisationer samt till landsting och vissa kommuner för insatser mot hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar. Utgångspunkten för insatser mot hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar är den nationella strategin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar (prop. 2005/06:60, bet. 2005/2006:JuSoU1, rskr. 2005/06:218). Folkhälsomyndigheten har det nationella ansvaret för att följa upp strategin. Myndigheten har även en strategiskt stödande roll gentemot andra myndigheter, huvudmän och ideella organisationer som är verksamma inom området. Under 2015 har Folkhälsomyndigheten fördelat stöd till vissa landsting och kommuner på 95 miljoner kronor. Drygt hälften av medlen har kommuner och landsting fördelat vidare till ideella organisationer. Folkhälsomyndigheten har under 2015 fördelat 21 miljoner kronor i statsbidrag till ideella organisationer för verksamhet inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar.

Regeringen beslutade den 4 maj 2016 att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att se över och vid behov lämna förslag på uppdateringar av innehåll, inklusive delmål, i den nationella strategin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar som började gälla 2006. Utgångspunkter för översynen ska vara att tydliggöra att de insatser som genomförs är i enlighet med den epidemiologiska situationen och att de når samtliga preventionsgrupperna med hög förekomst av hivinfektion. Vidare ska översynen tydliggöra

att andra blodsjukdomar också ska uppmärksammas vid insatser mot hivinfektion. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2017 till Regeringskansliet.

Samordnat arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Från och med den 1 oktober 2016 kan vård som ges i samband med abort kvalitetssäkras på nationell nivå. Detta på grund av en ändring i förordningen (2001:707) om patientregister hos Socialstyrelsen som innebär att abort likställs med andra åtgärder som utförs inom hälso- och sjukvården. Enligt tidigare bestämmelser i förordningen fick vissa uppgifter inte behandlas i patientregistret för vårdkontakter som innehöll abort eller därtill sammanhängande diagnoser. Socialstyrelsen ansåg att undantaget kunde uppfattas som särbehandlande i och med att den vård som gavs i samband med abort inte kunde kvalitetssäkras på nationell nivå. Socialstyrelsen kom mot denna bakgrund in med en hemställan till regeringen om ändring i förordningen tillsammans med en kompletterande integritetsanalys som behandlats och diskuterats av Socialstyrelsens etiska råd. Regeringen har under beredningen av beslutet tagit stor hänsyn till ärendets integritetsaspekter och den oro som har visats. Regeringens bedömning är att patientregistret möter de höga krav på säkerhet och sekretess som behöver ställas. Det omgärdas av omfattande sekretess, och det finns inga kända fall där information från registret om enskilda individer kommit i felaktiga händer.

Folkhälsomyndigheten har genom ett tillägg i sin instruktion fått ett utpekat ansvar att verka för nationell samordning och kunskapsuppbyggnad inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt följa upp utvecklingen inom området.

Området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter omfattar hela befolkningen och människans hela livscykel. Det är ett område med stor betydelse för varje människas självkänsla, nära relationer och välbefinnande, oavsett ålder, funktionsförmåga, kön, könsidentitet eller könsuttryck och är en av hälsans bestämningsfaktorer och utfall.

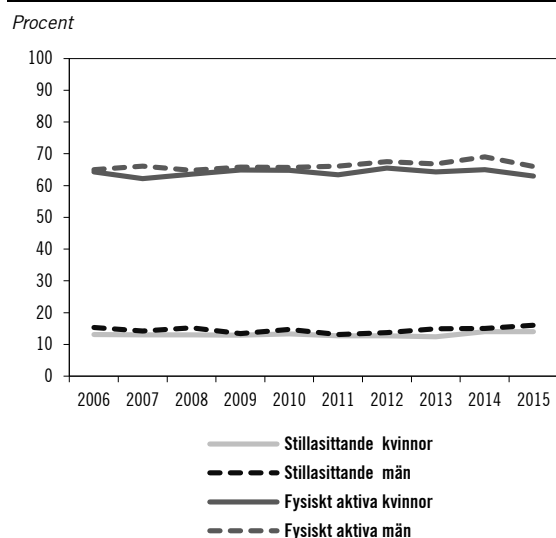
Planering och genomförande av hälsofrämjande insatser måste vila på en vetenskaplig grund. För att stärka arbetet med att främja och följa upp området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter gav regeringen i juli 2016 Folk-

hälsomyndigheten i uppdrag att låta genomföra en nationell befolkningsstudie på området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (S2016/04991/FS). Senast en motsvarande studie gjordes var 1996.

Fysisk aktivitet

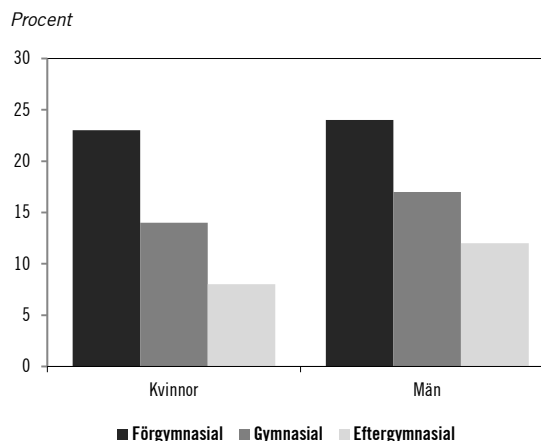
Enligt Folkhälsomyndighetens årliga rapportering om folkhälsan i Sverige har andelen kvinnor och män som rapporterat att de motionerar regelbundet ökat sedan 1980 och ligger nu kring 60 procent. Andelen kvinnor och män som är fysiskt aktiva minst 30 minuter per dag har dock varit oförändrad den senaste tioårsperioden. Folkhälsomyndighetens rapportering, som bygger på data från Statistiska centralbyrån och den nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor (HLV), visar även att andelen med en stillasittande fritid legat på en relativt oförändrad nivå, ca 13–15 procent, fram till år 2015.

Diagram 5.11 Andel som anger att de har en stillasittande fritid respektive att de är fysiskt aktiva minst 30 minuter per dag, 16–84 år, 2006–2015

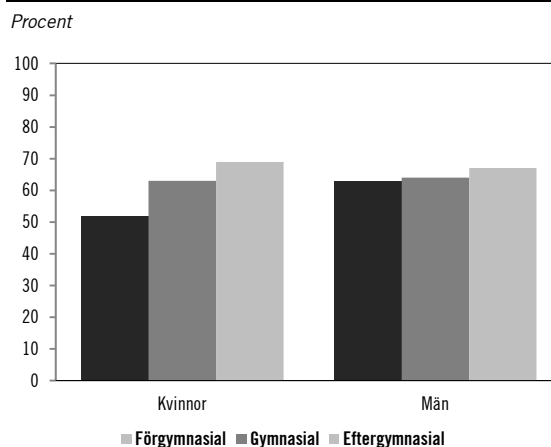
Källa: Folkhälsomyndigheten.

Diagram 5.12 Andel som anger att de har en stillasittande fritid, 16–84 år, utbildningsnivå, 2015

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Diagram 5.13 Andel som anger att de är fysiskt aktiva minst 30 minuter per dag, 16–84 år, utbildningsnivå, 2015

Källa: Folkhälsomyndigheten.

En stillasittande fritid innebär att man ägnar sig åt stillasittande sysselsättning på fritiden och promenerar, cyklar eller rör sig på annat sätt mindre än två timmar i veckan. Med en stillasittande fritid är risken stor att man är otillräckligt fysiskt aktiv och kan drabbas av ohälsa. Enligt Folkhälsomyndigheten visar den nationella folkhälsoenkäten att de med låg utbildningsnivå oftare är stillasittande på sin fritid än högutbildade. Det visar sig alltså att andelen med stillasittande fritid minskar med ökad utbildningsnivå. Detta gäller för både kvinnor och män.

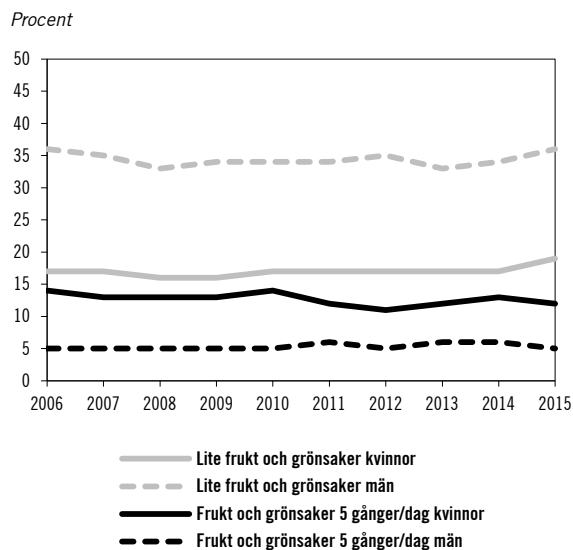
Idrott

En fysiskt aktiv fritid för kvinnor och män respektive flickor och pojkar främjar hälsa och bidrar till att förebygga uppkomst av sjukdomar i befolkningen (utg. omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid).

Matvanor och livsmedel

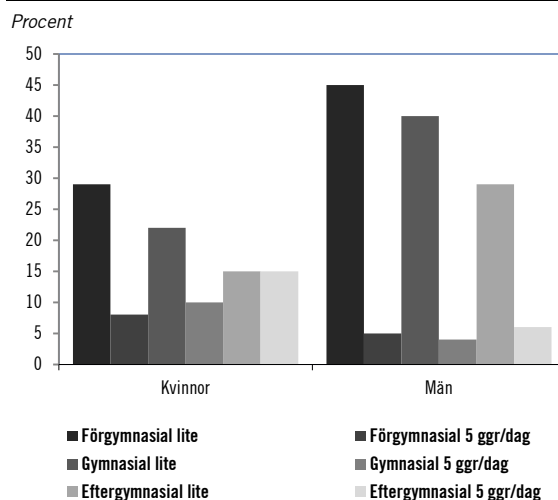
En mer hälsosam kost innebär en ökad konsumtion av frukt och grönsaker, samt ett minskat intag av salt, socker, mättat fett och transfetter jämfört med hur konsumtionen ser ut i dag. Ett lågt intag av frukt och grönsaker finns med på WHO:s lista över de tio största riskfaktorerna för både män och kvinnor vid sjukdomsburda i höginkomstländer. I Folkhälsomyndighetens årliga rapportering presenteras resultat från den nationella folkhälsoenkäten. Andelen som uppger att de äter lite frukt och grönsaker (högst 1,3 gånger per dag) har varit i stort sett oförändrad över tid.

Diagram 5.14 Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år, 2015

Anm.: Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2000.
 Källa: Folkhälsomyndigheten.

Diagram 5.15 Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år, utbildningsnivå, 2015

Anm.: Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2000.
 Källa: Folkhälsomyndigheten.

Personer i åldern 16–29 år rapporterar oftare än övriga åldersgrupper att de äter lite frukt och grönsaker. Nästan dubbelt så många män som kvinnor äter endast lite frukt och grönsaker. Myndighetens årliga rapportering beskriver att analyser av data från den nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, även visar på skillnader utifrån utbildningsnivå. Jämfört med personer med enbart förgymnasial utbildning är de med eftergymnasial utbildning tre till fyra gånger mer benägna att äta grönsaker (oftare än en gång per dag). För frukt ses liknande, men inte lika stora, skillnader.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2011–2015

I detta avsnitt redovisas måluppfyllelsen av regeringens samlade strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2011–2015 (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). I strategin anges att det övergripande målet är ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Därtill anges sju långsiktiga mål som beskriver inriktning och prioriteringar för samhällets insatser inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet (ANDT-området) i sin helhet under perioden 2011–2015. De långsiktiga målen omfattar tillgångs- och tillgänglighetsbegränsande arbete, skydd av barn

och ungdomar, förebyggande arbete, tidiga insatser, vård och behandling samt riktlinjer för samarbetet med andra länder inom EU och internationellt.

Under 2011–2015 avsatte regeringen ca 260 miljoner kronor årligen och beslutade om drygt 160 särskilda åtgärder för genomförandet av strategin. Syftet med den samlade strategin var att underlätta statens styrning av stödet inom ANDT-området och statens möjligheter att följa utvecklingen av det förebyggande ANDT-arbetet. För att kunna mäta effekterna av samhällets insatser har därför regeringen låtit utveckla ett uppföljningssystem kopplat till strategins målstruktur. Ett hundratal indikatorer finns i dag samlade i en databas som är tillgänglig på Folkhälsomyndighetens webbplats (www.andtuppfoljning.se). Myndigheten har kontinuerligt arbetat med att vidareutveckla uppföljningssystemet.

Resultatredovisningen nedan visar utvecklingen inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet under strategiperioden för ett urval av indikatorer.

Mål 1: Tillgången till ANDT ska minska

Under strategiperioden har antalet systembolagsbutiker varit oförändrat och antalet ombud har minskat något. Antalet serveringsställen med serveringstillstånd ökade med 9 procent mellan 2011 och 2014, från 16,6 till 18,1 serveringstillstånd per 10 000 invånare som är 15 år och äldre, medan den registrerade alkoholförsäljningen via partihandel låg på en relativt stabil nivå. Alkoholpriserna på serveringsställen har höjts för samtliga alkoholdrycker.

Systembolaget är den vanligaste anskaffningskällan av alkohol både för elever i årskurs 9 och i gymnasieskolan, men anskaffningen från Systembolaget har dock minskat något. Den registrerade alkoholförsäljningen har legat relativt konstant runt 7,3 liter per invånare 15 år och äldre medan den beräknade oregistrerade alkoholanvändningen varierat mellan 1,9 och 2,5 liter. Distansförsäljningen av alkohol har ökat, dock från låga nivåer. År 2015 betalades ca 47 miljoner kronor in i skatt från distansförsäljare, vilket kan jämföras med ca 33,5 miljoner kronor 2012.

Den faktiska tillgången till narkotika är svårbedömd på grund av bristen på data. Uppskattningar om tillgången till narkotika består av data i form av beslag av tull och polis, antal tester

genomförda för att identifiera bruk av narkotika samt uppskattningar om prisnivåer för narkotika. Indikatorer för att följa tillgången till dopning saknas.

Antalet försäljningsställen av tobak minskade med 5 procent samtidigt som de reala priserna ökade med drygt 13 procent för både cigaretter och snus.

Mål 2: Barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av ANDT

Data om riskkonsumtion av alkohol, dvs. en alkoholkonsumtion som enligt forskning innebär ökad risk för ohälsa, under graviditet finns endast mellan 2012–2014. Under dessa år minskade andelen gravida i åldern 17–49 år med riskbruk vid inskrivningen på Mödravårdsavdelningen från 6,2 procent till 4,8 procent. Under perioden 2000–2013 minskade andelen gravida som röker under graviditetsveckorna 30–32 från 7,3 till 4,1 procent, vilket nästan är en halvering. Andelen gravida som snusar har under en längre tid varit oförändrad (0,6 procent år 2013).

Mål 3: Andelen barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska

Under strategiperioden minskade andelen som debuterat med alkohol (minst ett glas alkohol) i åldern 13 år eller yngre. Andelen elever som uppger att de druckit sig berusade när de var 13 år eller yngre minskade också. Andelen elever i årskurs 9 som druckit alkohol de senaste 12 månaderna minskade med 9 procentenheter bland pojkarna och med 11 procentenheter bland flickorna. Motsvarande minskning bland elever i gymnasieskolans andra år var bland pojkarna 4,5 procentenheter och bland flickorna 5,8 procentenheter.

Andelen elever som använt narkotika de senaste 12 månaderna har fluktuerat, men minskade något mellan 2014 och 2015 hos båda könen i årskurs 9. Andelen pojkar i gymnasieskolans andra år som uppgav användning av narkotika någon gång minskade från ca 20 procent 2010–2014 till ca 17 procent 2015, medan andelen flickor har varit tämligen oförändrad på ca 14 procent 2010–2015.

Användningen av anabola androgena steroider (AAS) har legat på en relativt konstant och låg nivå under strategiperioden.

Andelen elever i årskurs 9 som rökt cigaretter de senaste 12 månaderna har minskat hos båda

könen. Bland elever i gymnasieskolans andra år har utvecklingen däremot varit relativt oförändrad.

Andelen elever i årskurs 9 och i gymnasieskolans andra år som snusar har varit relativt stabil under strategiperioden. Andelen elever som snusat någon gång vid åldern 13 år eller yngre har mellan 2012 och 2015 minskat med knappt 5 procentenheter bland pojkar och drygt 2 procentenheter bland flickor.

Mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende ska successivt minska

Under 2004–2015 minskade andelen män med riskkonsumtion av alkohol i befolkningen från 23 till 18 procent. Andelen kvinnor med riskkonsumtion har varit i stort sett oförändrad med undantag för kvinnor i åldersgruppen 65–84 år där riskkonsumtionen ökade (från en lägre nivå jämfört med övriga åldersgrupper). Mellan 2012 och 2015 minskade andelen pojkar och flickor i årskurs 9 och andelen pojkar i gymnasieskolans andra år med riskkonsumtion.

Intensivkonsumtion innebär att vid ett och samma tillfälle dricka en stor mängd alkohol. Det benämns även ibland berusningsdrickande. Intensivkonsumtion av alkohol de senaste 30 dagarna minskade bland de yngre åldersgrupperna och ökade bland de äldre.

Andelen personer i åldern 16–80 år med högkonsumtion av alkohol de senaste 30 dagarna har minskat från 18 till 14 procent bland män och från 10 till 8 procent hos kvinnor under 2002–2012.

Andelen personer i åldern 16–84 år som använt cannabis de senaste 12 månaderna ökade 2004–2015 från 1,8 till 2,5 procent. En större andel personer i åldern 16–29 år har använt cannabis jämfört med övriga åldersgrupper.

Det saknas data för att följa utvecklingen över tid när det gäller användning av anabola androgena steroider (AAS).

Under strategiperioden minskade andelen som röker dagligen med 1,3 procentenheter bland kvinnor och 1,8 procentenheter bland män. Daglig rökning, som är vanligast i åldersgruppen 45–64 år hos båda könen, minskade i alla åldersgrupper utom bland 65–84-åringar. Totalt har andelen som röker dagligen i den äldsta åldersgruppen varierat mellan 10 och 12 procent 2004–2015.

Andelen män mellan 16 och 84 år som snusar dagligen minskade under 2004–2015, medan andelen dagligsnusare bland kvinnor har varit oförändrad. I samtliga åldersgrupper är det mer än fyra gånger vanligare att män snusar dagligen än att kvinnor gör det.

Mål 5: Ökad tillgänglighet till vård och behandling av god kvalitet

Utvecklingen mot målet beskrivs i avsnitt 7.6.

Mål 6: Antalet döda och skadade på grund av sitt eget eller andras bruk av ANDT ska minska

Under perioden 2006–2014 ökade antalet vårdade i sluten och/eller specialiserad öppenvård med alkoholförgiftning och alkoholdiagnos. Antalet avlidna på grund av alkoholförgiftning minskade dock med 23 procent 2011–2014. Antalet personer som avlidit med alkoholdiagnos var oförändrad. Antalet avlidna kvinnor med alkoholdiagnos per 100 000 invånare 15 år och äldre ökade med 17 procent och antalet avlidna män minskade med knappt 5 procent.

Antalet vårdade i sluten- och/eller specialiserad öppenvård med narkotikadiagnos ökade med 18 procent 2011–2014. De regionala skillnaderna är stora. Det län som hade flest antal vårdade per 100 000 invånare hade två till tre gånger så många vårdade som det med minst antal.

Antalet narkotikarelaterade dödsfall ökade med 59 procent under perioden 2011–2014, vilket enligt Socialstyrelsen i huvudsak kan förklaras av förändrade analysmetoder, men en reell ökning i narkotikarelaterad död kan inte uteslutas.

Det finns inga indikatorer som enbart beskriver dopningsområdet inom detta mål.

Antalet avlidna personer med diagnosen kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL) ökade med ca 2 procent mellan 2011 och 2014. Antalet avlidna män med lungcancer minskade med 11 procent samtidigt som antalet avlidna kvinnor ökade med 3 procent.

Antalet självrapporterade fall av misshandel där gärningspersonen bedömdes vara påverkad av alkohol eller någon drog vid tillfället, oavsett tid, plats och relation, har fluktuerat, men vid den senaste mätningen 2013 rörde det sig om 3 143 fall per 100 000 invånare i åldern 16–79 år.

Mål 7: En folkhälsobaserad och restriktiv syn på ANDT inom EU och internationellt

Syftet med Sveriges internationella arbete med alkohol är att främja en effektiv alkoholpolitik med fokus på preventiva insatser. På EU-nivå arbetar regeringen framför allt för att genomföra insatser vad gäller gränsöverskridande frågor såsom marknadsföring, e-handel, prissättning, importkvoter och märkning av produkter. I december 2015 beslutade Europeiska unionens råd om rådsslutsatser som inbjöd Europeiska kommissionen att fortsätta stödja medlemsstaternas arbete med att motverka de alkoholrelaterade skadorna samt att under slutet av 2016 anta en bred sektorsövergripande EU-strategi med fokus på gränsöverskridande frågor där det finns ett tydligt mervärde på EU-nivå.

Syftet med Sveriges narkotikaarbete inom EU och Förenta nationerna (FN) är att främja en kunskapsbaserad narkotikapolitik med fokus på att stärka förebyggande insatser samt vård och behandling. I den ANDT-strategi som presenterades för riksdagen 2016 ändrades formuleringen i mål sju för att tydliggöra att utgångspunkten är hälsa och mänskliga rättigheter. I slutet av 2015 och början av 2016 har både EU-samarbetet och FN-samarbetet handlat om förberedelser inför FN:s generalförsamlings särskilda session om narkotika (UNGASS) som hölls i april 2016.

Vid sammanträdet inom FN:s narkotikakommission i mars 2016 var Sverige aktiva i framtagandet av tre resolutioner som fokuserade på prevention, vård och behandling samt kvinnor och narkotika. Sverige deltog också aktivt i förhandlingar om den resolution som innehöll förslag till deklaration att anta vid UNGASS. Sverige anordnade ett högnivåarrangemang tillsammans med Frankrike, FN:s kontor för narkotikakontroll och förebyggande av brott (UNODC) och WHO om prevention och betydelsen av att lyssna på barn och unga. En deklaration antogs vid mötet.

Våren 2014 antog rådet och EU-parlamentet ett reviderat tobaksproduktdirektiv. En särskild utredare tillkallades av regeringen med uppdrag att bl.a. lämna förslag om det nationella genomförandet av direktivet. Utredningen lämnade sitt förslag i betänkandet Mer gemensamma tobaksregler – Ett genomförande av tobaksprodukt-direktivet (SOU 2015:6). Utredningens slutbetänkande remitterades följt av att en lagrådsremiss beslutades i december 2015. Proposi-

tionen Åtgärder för ökad folkhälsa på tobaksområdet – genomförandet av EU:s tobaksproduktdirektiv (prop. 2015/16:82, bet. 2015/16:SoU10, rskr. 2015/16:188) beslutades av riksdagen i januari 2016. Lagändringarna trädde i kraft den 20 maj 2016.

Minskade skadeverkningar av spelande

Regeringens mål vad gäller spelmarknaden är en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen och efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former.

Regeringskansliet tog under 2015 fram departementspromemorian Förebyggande och behandling av spelmissbruk (Ds 2015:48). I promemorian lämnas förslag och överväganden som ska motverka spelmissbruk och minska de skadliga effekterna av överdrivet spelande. Promemorian har remitterats.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till en omreglering av spelmarknaden (Fi 2015:11). Regleringen ska bygga på ett licenssystem som innebär att alla som agerar på den svenska spelmarknaden ska göra det med behöriga tillstånd. I utredarens uppdrag ingår att förslaget bl.a. ska präglas av ett högt konsumentskydd och beakta hur skadeverkningar av spel kan begränsas (utg. omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid).

5.4.3 Analys och slutsatser

Folkhälsan förbättras men i ojämna takt

I befolkningen som helhet förbättras folkhälsan för såväl kvinnor som män. Utvecklingen visar dock att skillnaden i hälsa mellan olika socioekonomiska grupper, i detta avsnitt redovisat med utbildningsnivå, fortsätter att öka, vilket pekar på behovet av att genomföra insatser för att vända denna utveckling. En viktig åtgärd för att komma vidare inom området är bildandet av Kommissionen för jämlik hälsa (avsnitt 5.5).

Det är oroande att barns och ungdomars psykiska ohälsa har ökat.

Hälsobot

Gränsöverskridande allvarliga hot mot människors hälsa är ständigt aktuella. Världshälsoorganisationen (WHO) förklarade i mars 2016 att ebola inte längre utgör ett internationellt hot mot människors hälsa enligt det inter-

nationella hälsoreglementet (IHR) (2005). Nästan samtidigt deklarerade organisationen istället att ansamlingen av fall med neurologiska komplikationer och mikrocefali (en medfödd missbildning i hjärnan), som misstänks ha samband med spridningen av Zikaviruset, utgör ett nytt internationellt hot mot människors hälsa. Detta visar på betydelsen av det globala arbetet för att förebygga, identifiera och hantera olika gränsöverskridande hälsohot. Det ökande resandet och den alltmer globala handeln raderar successivt ut tidigare naturliga hinder för spridning av hälsohot. Smittsamma sjukdomar återuppstår och uppträder i nya regioner eller i förändrad skepnad.

För att stå bättre rustade är det viktigt att det internationella hälsoreglementet (IHR 2005) implementeras globalt samt att WHO får en effektivare och tydligare krislednings- och kris- hanteringsorganisation. Sveriges bidrag till den nyskapade krishanteringsfonden är därmed av central betydelse. Då Sverige sedan maj 2015 sitter i WHO:s styrelse finns goda möjligheter att fortsatt påverka utvecklingsarbetet. Det är också viktigt att fortsätta utveckla samarbetet inom EU för att effektivisera arbetet med att utbyta information och koordinera hälsohot- arbetet.

Antibiotikaresistens

Antibiotikaresistenta bakterier utgör ett hot mot såväl människors som djurs hälsa. Resistensläget bland människor och djur är visserligen fortfarande gott i Sverige, men det finns behov av fortsatta åtgärder för att vidhålla och förbättra situationen ytterligare. Antibiotikaresistens- frågan är av gränsöverskridande natur och en försämrad situation globalt påverkar även Sverige. Den globala rörligheten av människor, djur och varor kan leda till att resistenta bakterier når Sverige. Samarbete internationellt och mellan alla berörda sektorer är nödvändigt. Infektioner orsakade av antibiotikaresistenta bakterier medför ökade kostnader för hälso- och sjukvården och samhället i stort. Fortsatta insatser behövs på både nationell och internationell nivå. Den nya strategin som regeringen beslutade i april 2016 är en god grund för det fortsatta arbetet.

Vaccinationsprogram

De nationella vaccinationsprogrammen är en viktig förebyggande åtgärd för att upprätthålla en god hälsa på såväl individ- som befolknings-

nivå. Regeringen bedömer att det fortsatt finns ett högt förtroende i befolkningen för programmen. Under de senaste åren har det varit brist på vissa vacciner som används i de nationella vaccinationsprogrammen för barn. Det är allvarligt om brist på vaccin medför att barn inte kan erbjudas vacciner enligt programmet. Hitintills har folkhälsan inte påverkats, men situationen måste fortsatt följas och hanteras för att minimera risken för att det sker. Detta är dock inte en isolerad nationell utmaning utan flertalet andra länder upplever samma problem. Orsaksambanden är komplexa då läkemedel till största del hanteras på en global marknad. Regeringen ser positivt på de åtgärder som vidtagits och som samordnats av Sveriges Kommuner och Landsting med stöd av berörda nationella myndigheter. Syftet med åtgärderna är att hantera följderna av de uppkomna bristerna på vacciner samt motverka att de uppstår på nytt. Regeringen kommer fortsatt följa frågan såväl nationellt som internationellt.

Katastrofmedicin

Socialstyrelsens redovisning av uppdraget om traumavården, som gavs 2013, visar på vikten av förberedelser och samverkan för att upprätthålla en beredskap för allvarliga händelser. Detta gäller såväl på regional som på nationell nivå. Genom att genomföra övningar som utvärderas kan förbättringsåtgärder i systemet identifieras. Socialstyrelsens rapport visar att området fortsatt behöver följas.

Hälsoundersökningar

Delredovisningar som har skett av uppdragen till Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten samt Sveriges Kommuner och Landstings förstudie om hälsoundersökningar för asylsökande visar att det sker mycket arbete inom landstingen, men regeringen ser att det finns skäl att fortsatt bistå landstingen i arbetet med att erbjuda hälsoundersökningar till den aktuella målgruppen (avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar

Det är fortsatt viktigt att genomföra insatser för att motverka spridningen av hivinfektion.

Förekomsten och spridningen av sexuellt överförbara sjukdomar ser i stora drag ut som föregående år. Klamydiafallen har inte haft någon nedgång under 2015 utan är kvar på en nivå med ca 36 000 fall om året. Förekomsten av

gonorrhé har ökat under den senaste tioårsperioden. Detta är ett oroande problem sett utifrån bakteriens ökande resistens mot antibiotika.

Andelen nyrapporterade fall av hivinfektioner dominerades under 2015 av personer som är utrikes födda. Antalet rapporterade fall bland dem minskade dock något i jämförelse med året dessförinnan. Med hänsyn till att det har varit ett ökat antal asylsökande och nyanlända, framför allt under senare delen av 2015, är det viktigt att fortsatt genomföra insatser för att sprida information om rådgivning och testning samt att verka för att erbjudandet om hälsoundersökningar når ut till utrikes födda.

Sexualitet och reproduktiv hälsa

Folkhälsomyndighetens utökade ansvar för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) är en viktig insats för att stärka det främjande och förebyggande arbetet och för att ge en bättre uppföljning. Uppdraget att genomföra en befolkningsstudie inom SRHR-området möter behovet av ett uppdaterat kunskapsunderlag och förväntas förbättra förutsättningarna för ett effektivt folkhälsoarbete.

Fysisk aktivitet och matvanor

Ohälsosamma matvanor och fysisk inaktivitet är de viktigaste bidragande orsakerna till våra vanligaste folksjukdomar och det finns tydliga socioekonomiska skillnader i befolkningen när det gäller fetma och övervikt samt grad av fysisk aktivitet.

Forskning har visat att arbetet för att påverka och förebygga ohälsa relaterad till dåliga matvanor och fysisk inaktivitet, såsom t.ex. övervikt, kräver insatser inom flera sektorer och av många aktörer. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det behövs en kraftsamling från hela samhället för att främja bra matvanor och fysisk aktivitet hos befolkningen. Möjligheterna för varje människa att oavsett bakgrund kunna göra medvetna val kring sina levnadsvanor behöver förbättras.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak

Inom området alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT) ser utvecklingen olika ut. Läget är svårbedömt framför allt när det gäller utvecklingen av narkotika- och dopningsbruk på grund av att det saknas data.

En samlad bedömning av ANDT-strategins måluppfyllelse visar att utvecklingen går i rätt

riktning vad gäller tobak i förhållande till målet om minskad tillgång till ANDT. När det gäller målet om minskat antal barn och unga som debuterar tidigt och målet om minskat antal personer som utvecklar skadligt bruk går utvecklingen i rätt riktning vad gäller alkohol och tobak. Utvecklingen går även i rätt riktning när det gäller målet om minskat antal döda på grund av eget alkoholbruk. Emellertid går utvecklingen i fel riktning såväl när det gäller antal skadade till följd av eget alkoholbruk som avseende att minska antalet döda och skadade till följd av eget narkotikabruk.

En tydlig trend inom ANDT-området är en positiv utveckling kring tobak med minskad tillgång vad gäller försäljningsställen och en ökning av de reala priserna, minskad andel gravida som röker, minskad andel unga som debuterar tidigt med tobak och minskat sammantaget bruk i befolkningen. I vissa delar ses emellertid en negativ utveckling, exempelvis ett ökat antal döda personer i kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL). Risk-, intensiv-, och högkonsumtion av alkohol bland såväl skolelever som i den vuxna befolkningen har minskat, vilket är positivt. Utvecklingen är dock negativ vad gäller riskkonsumtion av alkohol i åldersgruppen 65–84 år.

Tillgången till alkohol har varit relativt oförändrad. Trots att antalet serveringsställen med serveringstillstånd ökade låg den registrerade alkoholförsäljningen via partihandel på en relativt stabil nivå. En delförklaring till detta kan vara att alkoholpriserna på serveringsställen höjdes under samma period. De indirekta skadorna i samband med alkoholbruk är främst relaterade till misshandel. Antalet polisanmälda misshandelsbrott minskade mellan 2011 och 2015, men i övrigt visar utvecklingen över tid inte på något entydigt mönster.

Den tydligaste negativa utvecklingen ses inom narkotikaområdet där antalet döda med narkotikadiagnos har ökat under det senaste decenniet, från i en internationell jämförelse redan höga nivåer. Detta gäller både kvinnor och män. Utvecklingen är oroande och det är viktigt att vidta åtgärder för att motverka den narkotika-relaterade dödligheten.

Ett ökande antal nya psykoaktiva substanser, ofta kallade nätdroger, fortsätter att komma ut på den svenska marknaden. Drogerna säljs lagligt fram till att de klassas som narkotika. Regeringen har i oktober 2015 tillsatt en utredning

för att se över möjligheterna att effektivisera klassning av narkotika för att få bort narkotikerna från marknaden så fort som möjligt.

Vad gäller skolelevers användning av narkotika och dopningsmedel syns inte någon tydlig förändring över tid. Det faktum att både kvinnor och män har börjat använda anabola androgena steroider i yngre åldrar än tidigare, understryker behovet av insatser som görs inom ramen för ANDT-strategin.

5.5 Politikens inriktning

Hela befolkningen ska ha goda förutsättningar för en god hälsa. Regeringens folkhälsopolitik har som syfte att långsiktigt utjämna skillnaderna i hälsa mellan olika grupper i samhället. De påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation.

Folkhälsan behöver förbättras. En god folkhälsa förutsätter bl.a. goda levnadsvillkor, goda möjligheter till utveckling samt inflytande och delaktighet för alla.

Hälsan för Sveriges befolkning har ur ett helhetsperspektiv en positiv utveckling. Medellivslängden fortsätter att öka och dödligheten i cancer och hjärt- och kärlsjukdomar minskar överlag.

Det finns dock ojämlikheter i hälsa mellan olika grupper i samhället. Såväl kvinnor som män med lägre utbildningsnivå har generellt sett sämre hälsa än dem med en högre utbildningsnivå. Det finns även en större risk för både kvinnor och män med lägre utbildningsnivå att insjukna eller dö i cancer och hjärt- och kärlsjukdomar jämfört med dem med en högre utbildningsnivå. Det finns även stora skillnader i hälsa och hälsans bestämningfaktorer för homo- och bisexuella personer jämfört med heterosexuella personer samt mellan transpersoner och befolkningen i allmänhet. Detta gäller både psykisk och fysisk hälsa. Levnadsförhållanden och livsvillkor påverkar människors hälsa och bidrar till skillnader i hälsa.

Folkhälsans bestämningfaktorer finns inom flera olika samhällsområden. Det innebär att folkhälsopolitiken behöver drivas tvärssektoriellt.

Insatser inom folkhälsopolitiken kan utöver att främja människors hälsa också bidra till att minska det framtida behovet av sjukvård hos befolkningen.

Det finns ett samband mellan miljöfaktorer och hälsa. Detta redovisas i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

En kommission som främjar jämlik hälsa

Det är allvarligt att det finns skillnader i hälsa mellan olika samhällsgrupper och det är oroande att dessa skillnader ökar. Våren 2015 beslutade regeringen att tillsätta en kommission för jämlik hälsa med uppdrag att lämna förslag som kan bidra till regeringens mål om att sluta hälsoklyftorna inom en generation. Kommissionens fokus är hälsoskillnader mellan olika socioekonomiska grupper i samhället. Hälsoskillnader mellan könen ska genomgående uppmärksammas i kommissionens arbete och hälsans fördelning baserat på olika åldersgrupper ska beaktas.

Ny inriktning inom området psykisk hälsa

Förekomsten av psykisk ohälsa, definierat som nedsatt psykiskt välbefinnande i befolkningen, har ökat sedan början av 1990-talet. Förutom stora sociala och ekonomiska konsekvenser medför psykiska besvär hos individen ofta en sämre fysisk hälsa, kortare livslängd, ökad risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och försämrade möjligheter att etablera sig i samhället jämfört med befolkningen som helhet. Insatser för att främja psykisk hälsa och minska psykisk ohälsa bidrar inte bara till barn och ungas välmående och livskvalitet utan har också potential att minska sjukfrånvaro och sjukskrivningar bland personer i arbetsför ålder.

Sedan den 1 januari 2016 har regeringen en ny strategi inom området psykisk hälsa. Prioriterade områden är förebyggande och främjande insatser, tidiga insatser, delaktighet och rättigheter, utsatta grupper samt ledarskap och organisation. Genom en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) avsatte regeringen 845 miljoner kronor för 2016 för att stimulera och stödja kommuner och landsting att öka tillgängligheten till stöd och behandling av god kvalitet och att förebygga och motverka psykisk ohälsa. Målsättningen är att överenskommelsen 2016 ska följas av överenskommelser med en likartad inriktning under 2017 och 2018.

En viktig del i regeringens strategi är en riktad satsning på 280 miljoner kronor per år under 2016–2019 för att möta den ökade ohälsan bland barn och unga vuxna t.o.m. 30 år. I satsningen ingår att förstärka ungdomsmottagningarnas arbete och stimulera nya initiativ på området.

Totalt avser regeringen, under förutsättning att riksdagen beviljar medel, att avsätta mer än en miljard kronor per år under perioden 2016–2019 för insatser inom området psykisk hälsa.

Regeringen har under 2016 tillsatt en nationell samordnare för utveckling och samordning på området som ska stödja det arbete som utförs av myndigheter, kommuner, landsting och organisationer samt verka för att arbetet samordnas på nationell nivå.

Tillämpad välfärdsforskning

Regeringen föreslår en satsning på tillämpad välfärdsforskning. Denna satsning inkluderar bl.a. forskning om psykisk ohälsa för att samhället ska kunna utveckla kunskapsbaserade och verkningfulla insatser. Satsningen redovisas närmare i avsnitt 9.5. Satsningen kommer att beskrivas närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen.

Antibiotikaresistens motiverar fortsatt engagemang nationellt och internationellt

Regeringen anser att ett brett arbete med att förebygga, identifiera och hantera allvarliga gränsöverskridande hälsohot behöver fortsätta. Antibiotikaresistens är ett globalt hälsohot som regeringen prioriterar högt. Arbetet ska ta sin utgångspunkt i den nya strategin som regeringen beslutade i april 2016.

För att Sverige ska kunna behålla sitt förhållandevis gynnsamma resistensläge krävs ett fortsatt aktivt och långsiktigt nationellt arbete. Arbetet ska baseras på det engagemang som finns hos flera aktörer inom olika discipliner, sektorer och nivåer. Utöver human- och djursidan behöver också sektorer såsom utbildning, forskning, miljö och internationell utveckling engageras (utg.omr. 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Regeringens nya strategi lyfter fram det internationella perspektivet av antibiotikaresistenshotet. Redan i dag spelar Sverige en viktig roll i det internationella arbetet och ett fortsatt engagemang är motiverat. Det gäller t.ex. stöd till Världshälsoorganisationen (WHO) i genomförandet av den globala handlingsplanen som antogs av Världshälsoförsamlingen 2015. Ett framsteg är att ett samarbetscenter för WHO har utsetts vid Folkhälsomyndigheten under 2016. Sverige bidrar även till antibiotikaresistensarbetet inom EU och det s.k. Global Health Security Agenda (GHSA).

Den 21 september 2016 genomförs ett högnivåmöte om antimikrobiell resistens i Förenta nationernas (FN) generalförsamling. Sverige har varit pådrivande för att få till stånd mötet. Högnivåmötet utgör en möjlighet att öka medvetenheten på hög politisk nivå och skickar en signal om behovet av åtgärder inom alla berörda sektorer. Högnivåmötet måste följas upp av ett aktivt internationellt arbete med inriktning på att bekämpa antibiotikaresistens och dess konsekvenser för hälsa och hållbar utveckling världen över.

Hälsoundersökningar för att upptäcka ohälsa

Hälsoundersökningar är ett viktigt verktyg för att identifiera behov av sjukvård och tidigt kunna hantera eventuella smittskyddsinsatser hos asylsökande. Som en följd av flyktingsituationen har trycket ökat på landstingen att genomföra hälsoundersökningar. Regeringen har därför gett Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att stödja landstingen i deras arbete med att erbjuda hälsoundersökningar till asylsökande. 35 miljoner kronor har även avsatts till Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för åtgärder inom området. Regeringen avser att följa dessa insatser som syftar till att effektivisera och förbättra kvaliteten i hälsoundersökningarna.

Förekomsten av sjukdomar som kräver vård vid ankomsten till Sverige har i stor utsträckning påverkats av upplevelser, trauman (krig, svält och tortyr) och risker som den asylsökande har exponerats för under flykten. Detta tillsammans med separation från familjemedlemmar innebär en ökad risk för psykisk ohälsa. För närvarande är det i flera delar av landet långa väntetider för sådan vård. Det stora antalet asylsökande som kom till Sverige hösten 2015 kommer sannolikt öka belastningen på traumacenter för krigs- och tortyrskadade runtom i Sverige. Regeringen planerar därför att vidta åtgärder för att öka tillgängligheten av vård och behandling för traumatiserade asylsökande och nyanlända. Regeringen föreslår i denna proposition en satsning på området som uppgår till 40 miljoner kronor 2017. Under 2018–2020 beräknar regeringen att avsätta 40 miljoner kronor per år för satsningen.

Fortsatta insatser för att motverka spridning av hivinfektion

Läget när det gäller hivinfektion i Sverige visar på ett fortsatt behov av insatser både för smittade personer och för grupper med högre risk för att

smittas. Den nationella strategin för att motverka spridning av hiv/aids och andra sexuellt överförbara och blodburna sjukdomar har funnits i tio år och behöver uppdateras bl.a. mot bakgrund av förändringar i det epidemiologiska läget. Regeringen har därför gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram förslag på en uppdatering av strategin. Grunden för det fortsatta arbetet bör enligt regeringen vara det författningsreglerade ansvar som landsting och kommuner har för att förebygga smittspridning och stödja de smittade och deras anhöriga. Omfattningen och inriktningen på de statliga insatserna inom området bör därför omprövas. Fokus för det statliga åtagandet inom området bör fortsättningsvis främst avgränsas till insatser för att stödja ideella organisationer på nationell, lokal och regional nivå.

I samhället behövs en minskad stigmatisering av hivinfektion och ett effektivt förebyggande arbete. I ett kunskapsunderlag från Folkhälsomyndigheten framgår att med en rätt inställd behandling blir virusmängden i blodet för en person med hivinfektion mycket låg. Det är inte tillräckligt känt hur den nya kunskapen om smittsamhet vid behandlad hivinfektion tillämpas inom hälso- och sjukvården. Åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att smittade inte åläggs betungande och stigmatiserande förehållningsregler på grund av begränsad spridning av tillgänglig kunskap inom vården. Regeringen avser att ge berörda myndigheter i uppdrag att följa upp hur ny kunskap tillämpas i hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvårdens samlade insatser som rör smittöverföring av hivinfektion ska beaktas och vidare ska även t.ex. in vitro fertilisering för personer med hivinfektion och informationsplikten ingå i uppdraget.

Bättre förutsättningar för ökad sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Regeringen avser fortsätta arbetet med att förbättra samhälleliga och sociala förutsättningar för ökad sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter för individen. En viktig utgångspunkt förväntas bli resultaten från den befolkningsstudie på området som Folkhälsomyndigheten har fått regeringens uppdrag att genomföra.

Bra matvanor och fysisk aktivitet ger bättre hälsa

Att främja en god hälsa genom att förbättra människors möjligheter till bra levnadsvanor är en prioriterad fråga för regeringen. Inriktningen på detta arbete är att alla människor oavsett bak-

grund ska ges reella möjligheter till bättre levnadsvanor i det dagliga livet. Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten har därför fått i uppdrag att ta fram underlag till insatser för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet. Regeringen anser att detta uppdrag blir viktigt för att föra det hälsofrämjande arbetet framåt.

Hälsa ska inte vara en klassfråga. Regeringen anser att det ska finnas bättre möjligheter för alla konsumenter oavsett socioekonomisk eller annan bakgrund och förutsättningar att göra medvetna val av livsmedel.

Regeringens stöd till idrottsrörelsen förväntas främja ökad fysisk aktivitet och därmed bidra till en bättre folkhälsa (utg. omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid), liksom insatser för friluftsliv (utg. omr. 17) och för att öka cyklandet (utg. omr. 22 Kommunikationer).

En samlad strategi för alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel 2016–2020

I februari 2016 beslutade regeringen om en ny ANDT-strategi för perioden 2016–2020 (skr. 2015/16:86). I strategin betonas vikten av att tre perspektiv ska genomsyra allt ANDT-arbete. Dessa är jämlikhets-, jämställdhets-, och barn- och ungdomsperspektiven. I strategin betonas även att hälsofrämjande och preventiva åtgärder inom ANDT-området är av största vikt samt att ett strategiskt samlat ANDT-arbete på samhällets alla nivåer bidrar till minskad förekomst av alkohol- och narkotikamissbruk, minskat bruk av tobak samt minskad användning av dopningspreparat. Arbetet är därför en viktig del i den fortsatta processen för att nå regeringens mål om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Skarpa åtgärder för minskat tobaksbruk

Regeringen vill se ett fortsatt minskat tobaksbruk. Rökningen behöver reduceras så att det inte längre utgör ett dominerande folkhälsoproblem. Regeringen ställer sig därför bakom målet om att nå ett rökfritt Sverige till år 2025. EU:s tobaksprodukt direktiv (2014/40/EU), som genomfördes i Sverige den 20 maj 2016, syftar till att göra tobaksprodukter mindre attraktiva. Målgruppen är framför allt ungdomar. Regeringens särskilda utredare (S2014:6) har lämnat förslag på ytterligare förebyggande åtgärder i form av exponeringsförbud, krav på neutrala tobaksförpackningar och nya rökfria miljöer på

allmänna platser utomhus. Förslagen bereds vidare inom Regeringskansliet.

En restriktiv lagstiftning på alkoholområdet

En restriktiv politik med fokus på tillgänglighetsbegränsande insatser utgör basen i den svenska alkoholpolitiken. Arbetet för att minska alkoholens skadliga effekter vilar på kunskapen om att insatser bör syfta till att minska totalkonsumtionen av alkohol bl.a. genom restriktiv lagstiftning. Systembolagets ensamrätt till detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl har ett alkoholpolitiskt syfte genom att begränsa alkoholens tillgänglighet. För att inte riskera själva grunden för Systembolagets ensamrätt och för att möta de utmaningar som finns utreds i Regeringskansliet vilka förändringar som kan behöva göras avseende distanshandel av alkohol. En promemoria om detta kommer att remitteras under hösten 2016.

Den svenska alkoholpolitiken utformas i en EU-gemensam kontext. Gränsöverskridande frågor såsom distanshandel, marknadsföring, märkning av alkoholprodukter samt prispolitik utgör frågor som behöver uppmärksammas både nationellt och på EU-nivå.

Insatser mot narkotika för en bättre hälsa

Regeringen anser att narkotikapolitiken ska vara balanserad och innehålla insatser som både begränsar tillgång och efterfrågan och ger förutsättningar för en jämlik hälsa för hela befolkningen. Insatser behöver genomföras för att förebygga narkotikabruk och för att stödja personer i missbruk och beroende. Den svenska politiken ska baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet och i alla delar ha ett hälsofokus. Insatser och stöd behöver riktas till såväl enskilda individer som hela befolkningen.

Regeringen ser med oro på den höga narkotikarelaterade dödligheten. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att i samverkan med Folkhälsomyndigheten föreslå en åtgärdsplan för ett nationellt utvecklingsarbete med särskild inriktning på att motverka narkotikarelaterad dödlighet.

Regeringen anser även att det är viktigt att öka samordningen av arbetet mot dopning i hela samhället. Därför har regeringen gett Folkhälsomyndigheten ett nationellt övergripande samordningsuppdrag att genomföra ANDT-strategin och där ingår dopningsarbetet. Det är av vikt att uppmärksamma dopningsanvänd-

ningen i yngre åldrar, vilket knyter an till ANDT-strategins insatsområden.

Sprututbyte för att minska smittsamma sjukdomar

I dag erbjuder endast 4 av 21 landsting sprututbytesprogram till personer som injicerar narkotika och programmet finns i dag i 7 kommuner i Sverige: Malmö, Lund, Helsingborg, Kristianstad, Kalmar, Jönköping och Stockholm. Många personer som injicerar narkotika nås i dag inte av verksamheten, varför regeringen anser att det är angeläget att förbättra tillgången till sprututbyten i hela landet för personer som injicerar droger. Sprututbytesverksamhet har bedömts vara ett effektivt redskap i bekämpningen av smittsamma sjukdomar (såsom exempelvis hiv och hepatiter) och riskbeteenden och rekommenderas såväl av Folkhälsomyndigheten i Sverige som av WHO m.fl. Regeringen avser att föreslå vissa ändringar i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler i syfte att öka tillgängligheten till sådana insatser. Regeringen har därför beslutat om en lagrådsremiss med förslag om att landstingen blir ensam huvudman för att ansöka om och driva sprututbytesprogram samt förslag att åldersgränsen sänks från nuvarande 20 år till 18 år. Syftet med förslagen är att öka tillgängligheten till dessa verksamheter över hela landet.

Vård vid missbruk

Vård och behandling vid missbruk och beroende är en viktig del av ANDT-politiken som beskrivs i politikens inriktning i avsnittet om sociala tjänster (se avsnitt 7.8.).

Insatser för att förebygga spelmissbruk

Spelproblem kan orsaka sociala, ekonomiska och hälsomässiga skadeverkningar både för den enskilde och för anhöriga. Våren 2016 har departementspromemorian Förebyggande och behandling av spelmissbruk (Ds 2015:48) remitterats och är nu under beredning i Regeringskansliet. Regeringen har även gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att genomföra insatser för att förebygga spelproblem. Uppdraget syftar till att stödja ett effektivt och kunskapsbaserat förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	374 706	Anslags-sparande	4 683
2015	Utfall	374 706	Anslags-sparande	4 683
2016	Anslag	375 043 ¹	Utgifts-prognos	374 274
2017	Förslag	380 030		
2018	Beräknat	382 152 ²		
2019	Beräknat	390 138 ³		
2020	Beräknat	398 704 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 374 926 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 374 926 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 374 926 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Folkhälsomyndighetens förvaltningsutgifter samt för utgifter för suicidprevention.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	27 189	25 090	2 099
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2016	47 698	43 553	4 145
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2017	53 365	61 030	-7 665
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Folkhälsomyndighetens budget för avgiftsbelagd verksamhet innefattar tre olika uppdragsverksamheter.

Myndigheten bedriver uppdragsverksamhet inom speciell diagnostik och inkomsterna för denna diagnostik ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

Ytterligare en uppdragsverksamhet är Folkhälsomyndighetens bekämpningsmedelsutbildningar. Myndigheten tar ut avgifter för denna verksamhet och inkomsterna ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

Den tredje uppdragsverksamheten är kopplad till EU:s tobaksdirektiv. Den 20 maj 2016 inkluderades EU:s tobakprodukt direktiv (2014/40/EU) i svensk lagstiftning. Direktivet genomförs till stor del av Folkhälsomyndigheten. Myndigheten ska ta ut avgifter från tillverkare och importörer av tobaksvaror med anledning av de nya kraven som införs. Regeringen avser att reglera avgifterna i förordning och avgifterna ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

Regeringens överväganden

För att förstärka Folkhälsomyndighetens arbete mot antibiotikaresistens ökade anslaget med 15 miljoner kronor 2015 och med 15 miljoner kronor 2016. För motsvarande arbete föreslås 15 miljoner kronor 2017 samt beräknas 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018.

Anslaget minskar med 100 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 5.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	375 043	375 043	375 043	375 043
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	5 039	12 365	20 461	29 145
Beslut	-52	-5 256	-5 366	-5 484
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	380 030	382 152	390 138	398 704

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 380 030 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 382 152 000 kronor, 390 138 000 kronor respektive 398 704 000 kronor.

5.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Notering	Belopp
2015	Utfall	1 419	Anslags-sparande	83 581
2016	Anslag	85 000 ¹	Utgifts-prognos	57 500
2017	Förslag	88 500		
2018	Beräknat	88 500		
2019	Beräknat	88 500		
2020	Beräknat	88 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för vaccinberedskap för att stärka Sveriges förutsättningar att vid influensapandemier skydda befolkningen med hjälp av vacciner.

Kompletterande information

Regeringen bemyndigades av riksdagen i budgetpropositionen för 2016 att för anslag 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ingå avtal om pandemivaccin som medför behov av framtida anslag på högst 510 miljoner kronor 2017–2022. Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att säkerställa tillgången till vaccinbehandling för hela befolkningen vid en pandemi. Folkhälsomyndigheten har under 2016 tecknat avtal med två vaccintillverkare, Seqirus och GlaxoSmithKline. Vid en pandemi har Folkhälsomyndigheten möjlighet att köpa de vacciner som behövs för att kunna erbjuda befolkningen skydd. Avtalen är giltiga i fyra år och kostar 85 miljoner kronor per år. Staten kommer i ett avtal svara för de årliga kostnaderna för att Sverige vid en pandemi ska ges möjlighet att få

vaccin levererat från en eller flera producenter. Med anledning av att Folkhälsomyndigheten tecknade avtal med vaccintillverkare under 2016 kommer anslaget belastas från maj 2016 vilket innebär att av 85 miljoner kronor beräknas 58 miljoner kronor förbrukas.

Regeringens överväganden

Folkhälsomyndigheten kommer att få ökade kostnader för att hantera vaccinavtal och förberedande åtgärder för att kunna ta emot vaccin vid en influensapandemi. Denna kostnad beräknas uppgå till 3,5 miljoner kronor per år. Anslaget föreslås öka med 3,5 miljoner kronor 2017, samt beräknas öka med motsvarande belopp 2018 och framåt. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner beräknas minska med motsvarande belopp.

Tabell 5.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	85 000	85 000	85 000	85 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	3 500	3 500	3 500	3 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	88 500	88 500	88 500	88 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 88 500 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 88 500 000 kronor respektive år.

5.6.3 2:3 Bidrag till WHO

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifter
2015	Utfall	37 959	56	
2016	Anslag	34 665 ¹	Utgifts-prognos	36 815
2017	Förslag	37 665		
2018	Beräknat	34 665		
2019	Beräknat	34 665		
2020	Beräknat	34 665		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Världshälsoorganisationen (WHO). Anslaget får även användas för Sveriges andel av utgiften för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Kompletterande information

Medlemsavgiftens storlek baseras på WHO-budgetens omfattning och andelen som ska finansieras av medlemsstaterna. Storleken av Sveriges bidrag påverkas även av valutakursen för den svenska kronan. Sveriges medlemsavgift till WHO för 2017 uppgår till ca 2 200 000 amerikanska dollar och ca 2 100 000 schweiziska franc. Sveriges andel av kostnaden för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll för 2016 uppgår till ca 56 000 amerikanska dollar.

Regeringens överväganden

Till följd av en försämrad valutakurs för den svenska kronan föreslås anslaget öka med 3 miljoner kronor 2017. Finansiering sker delvis genom en neddragning av anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* som minskas med 1,5 miljoner kronor.

Tabell 5.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	34 665	34 665	34 665	34 665
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	3 000			
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	37 665	34 665	34 665	34 665

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 37 665 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 34 665 000 kronor respektive år.

5.6.4 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifter
2015	Utfall	145 197	305	
2016	Anslag	145 502 ¹	Utgifts-prognos	143 413
2017	Förslag	75 502		
2018	Beräknat	75 502		
2019	Beräknat	75 502		
2020	Beräknat	75 502		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar med koppling till hiv/aids. Anslaget får användas för utgifter för insatser på nationell nivå och övergripande samordning och uppföljning.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskar med 70 miljoner kronor 2017 och beräknar att anslaget minskar med motsvarande belopp från och med 2018 för angelägna satsningar inom andra områden i utgiftsområde 9.

Tabell 5.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	145 502	145 502	145 502	145 502
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	75 502	75 502	75 502	75 502

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 75 502 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 75 502 000 kronor respektive år.

5.6.5 6:1 Alkoholsortimentsnämnden

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 6:1 Alkoholsortimentsnämnden

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	184	Anslags-sparande	57
2016	Anslag	238 ¹	Utgifts-prognos	99
2017	Förslag	242		
2018	Beräknat	248 ²		
2019	Beräknat	254 ³		
2020	Beräknat	259 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 242 tkr i 2017 års prismetod.

³ Motsvarar 242 tkr i 2017 års prismetod.

⁴ Motsvarar 242 tkr i 2017 års prismetod.

Ändamål

Anslaget får användas för Alkoholsortimentsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:1 Alkoholsortimentsnämnden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	238	238	238	238
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	4	10	16	21
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	242	248	254	259

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 242 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Alkoholsortimentsnämnden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 248 000 kronor, 254 000 kronor respektive 259 000 kronor.

5.6.6 6:2 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tabell 5.13 Anslagsutveckling 6:2 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	243 552	Anslags-sparande	15 077
2016	Anslag	163 629 ¹	Utgifts-prognos	158 268
2017	Förslag	213 629		
2018	Beräknat	213 629		
2019	Beräknat	183 629		
2020	Beräknat	113 629		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Regeringens överväganden

Från och med 2016 gäller en ny samlad alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi. För att finansiera insatserna för 2017 föreslår regeringen att anslaget ökas med 50 miljoner kronor jämfört med 2016. För 2018 och 2019 beräknas anslaget öka med 50 respektive 20 miljoner kronor per år. För 2020 beräknas anslaget minska med 50 miljoner kronor.

Tabell 5.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:2 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	163 629	163 629	163 629	163 629
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	50 000	50 000	20 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	213 629	213 629	183 629	113 629

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 213 629 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 213 629 000 kronor, 183 629 000 kronor respektive 113 629 000 kronor.

6 Funktionshinderspolitik

6.1 Omfattning

Området omfattar Myndigheten för delaktighet (MFD) som har till uppgift att främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken på alla nivåer i samhället. Vidare omfattar området bidrag till funktionshindersorganisationer. Huvuddelen av insatserna inom funktionshinderspolitiken finansieras inom andra utgiftsområden än i utgiftsområde 9.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom Funktionshinderspolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Funktionshinderspolitik</i>							
3:1 Myndigheten för delaktighet	50	57	58	58	59	60	62
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	183	189	189	189	189	189	189
Summa Funktionshinderspolitik	233	246	247	247	248	249	250

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Mål för området

Funktionshinderspolitiken omfattar följande av riksdagen beslutade mål (prop. 2012/13:1):

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

6.4 Resultatredovisning

Funktionshinderspolitiken är en del av arbetet med mänskliga rättigheter. Kostnader för att undanröja hinder och skapa tillgänglighet för alla människor, såväl flickor, pojkar, kvinnor och män, med funktionsnedsättning i alla åldrar ska finansieras inom ramen för ordinarie verksamheter i enlighet med ansvars- och finansieringsprincipen. De statliga myndigheternas ansvar och insatser är en viktig del av arbetet för att uppnå de funktionshinderspolitiska målen. Den statliga sektorns ansvar kommer till uttryck i bl.a. förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av funktionshinderspolitiken samt genom ett uttalat ansvar i ett antal myndighetsinstruktioner. Grunden för det funktionshinderspolitiska arbetet har lagts i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken: Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79).

6.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Myndigheten för delaktighet har regeringens uppdrag att beskriva, följa upp och analysera utvecklingen och genomslaget av funktionshinderspolitiken. I uppdraget ingår bl.a. att utveckla indikatorer för uppföljning av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning, att sammanställa och analysera resultatet av myndigheternas arbete samt komplettera statistiska och andra underlag med olika former av

dialog med personer med funktionsnedsättning och funktionshindersorganisationerna.

Den slutliga utvärdering och analys som Myndigheten för delaktighet har lämnat om utvecklingen i förhållande till strategin för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016 ligger till grund för den övergripande bedömningen av resultaten (S2011/11074/FST).

Det finns emellertid svårigheter att avgränsa och mäta effekten av enskilda statliga insatser i förhållande till de övergripande nationella målen för funktionshinderspolitiken. Måluppfyllelsen påverkas av insatser av kommuner och landsting.

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten av utveckling av levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning under strategiperioden utgår huvudsakligen från Folkhälsomyndighetens folkhälsoenkät, men även från andra undersökningar såsom bland annat Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning (AKU) och Trafikanalys Resvaneundersökning samt Internetstiftelsen Sveriges årliga undersökning om svenskarnas internetvanor. Från Folkhälsomyndighetens folkhälsoenkät har huvudsakligen följande indikatorer och bedömningsgrunder använts:

- utbildning (t.ex. högsta utbildningsnivå hos befolkningen, andelen studerande),
- sysselsättning (t.ex. huvudsaklig sysselsättning, oro att förlora arbete),
- ekonomi (t.ex. kontantmarginal, ekonomisk kris),
- hälsa (t.ex. självskattad hälsa),
- fritid (t.ex. varit på teater eller bio, idrottat/motionerat),
- trygghet/säkerhet (t.ex. utsatt för våld eller hot, utsatt för kränkning).

6.4.2 Resultat

En strategi för att genomföra funktionshinderspolitiken 2011–2016

Den nationella funktionshinderspolitiken syftar bl.a. till att flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning ska bli fullt delaktiga i samhället. Arbetet inriktas därför särskilt på att undanröja hinder för delaktighet, att förebygga och bekämpa diskriminering samt att skapa

förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Under åren 2011–2016 har funktionshinderspolitiken genomförts i enlighet med en av regeringen beslutad strategi. För att förtydliga de funktionshinderspolitiska målen har inriktningsmål fastställts inom nio prioriterade områden: Arbetsmarknadspolitiken, Socialpolitiken, Utbildningspolitiken, Transportpolitiken, It-politiken, Ökad fysisk tillgänglighet, Rättsväsendet, Folkhälsopolitiken samt Kultur, medier och idrott (skr. 2009/10:166). Med utgångspunkt från dessa inriktningsmål har ett tjugotal strategiska myndigheter arbetat utifrån ett antal delmål för 2011–2016 inom sina respektive verksamhetsområden. Myndigheterna har årligen redovisat hur arbetet fortskrider till regeringen och till Myndigheten för delaktighet.

En närmare redogörelse för utvecklingen av funktionshinderspolitiken inom vissa områden lämnas under respektive utgiftsområde.

Tillgängligheten och delaktigheten ökar inom flera områden

I juni 2016 inkom Myndigheten för delaktighets samlade utvärdering och analys av arbetet med strategin och utvecklingen av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning (S 2011/11074/FST). Den visar sammanfattningsvis följande.

Myndigheter och kommuner genomför många insatser för att öka tillgängligheten och delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning. Den största utvecklingen kan ses inom transportområdet och inom medier och film.

Tillgängligheten och användbarheten har utvecklats inom flera delar av transportsystemet. Andelen fordon i kollektivtrafiken med rullstolsplats, audiovisuellt hållplatsutrop och ramp/lift har ökat från 71 procent 2013 till 77 procent 2016.

Tillgängligheten inom medier har förbättrats och allt fler tv-program görs tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. Mellan åren 2014 och 2015 fördubblades antalet timmar teckenspråkstolkade tv-program på SVT och andelen timmar syntolkade tv-program ökade med nästan 50 procent. Genom lanseringen av en applikation för smarta telefoner har tillgången till syntolkad film på bio drastiskt ökat under

2015. För en närmare redovisning av tillgänglighetsaspekter inom film- och medieområdet se utg. omr.17, avsnitt 13 och 14.

Vidare samråder fler kommuner med funktionshinders organisationer i utbildningsfrågor och fler kommuner använder konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att öka tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning. Även andelen kommuner som ställer krav på tillgänglighet i offentliga upphandlingar ökar.

De strategiska myndigheternas arbete har gått framåt

En stor del av strategins inriktningsmål för de nio prioriterade områdena har utvecklats i positiv inriktning under strategiperioden. För många inriktningsmål saknas dock tillräcklig effektmätning för att kunna bedöma måluppfyllelsen.

Myndigheten för delaktighets analys av de strategiska myndigheternas arbete visar att 43 procent av strategins delmål har uppnåtts under perioden 2011–2016.

Många strategiska myndigheter har dessutom genomfört arbete mot de av riksdagen beslutade nationella målen.

Kommunerna och de regionala kollektivtrafikmyndigheterna fortsätter sitt arbete

Kommunernas och de regionala kollektivtrafikmyndigheternas arbete med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning sker i ungefär lika stor utsträckning 2016 som 2015 och 2014. Under strategiperioden 2011–2016 har tillgängligheten och användbarheten ökat inom transportsystemet.

Skillnader i levnadsvillkor och delaktighet

Levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning har under strategiperioden 2011–2016 blivit bättre, bland annat har utbildningsnivån ökat. Myndigheten för delaktighets uppföljning visar dock att personer med funktionsnedsättning som grupp har generellt sett sämre levnadsvillkor och sämre möjligheter att delta i samhällslivet än övriga befolkningen. Kvinnor med funktionsnedsättning har genomgående sämre levnadsvillkor än män med funktionsnedsättning. Det finns även skillnader i levnadsvillkoren för flickor och pojkar med funktionsnedsättning. I det följande redovisas utveck-

lingen av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning inom områdena utbildning, arbete och försörjning, politisk delaktighet samt hälsa och fritid.

Utbildning

Personer med funktionsnedsättning har lägre utbildningsnivå än övriga befolkningen. Utbildningsnivån bland personer med funktionsnedsättning har successivt ökat sedan 2000. Bland personer med funktionsnedsättning har 32 procent eftergymnasial utbildning jämfört med 44 procent i övriga befolkningen. Gapet mellan personer med och utan funktionsnedsättning har minskat något under strategiperioden 2011–2016.

Kvinnor har högre utbildningsnivå än män såväl bland personer med funktionsnedsättning som i övriga befolkningen.

Fler pojkar än flickor går i grund- och gymnasiesärskolan. (Skolverkets officiella statistik 2016.)

Skolmyndigheterna bedömer i sin slutrapportering av strategiarbetet att det utifrån redovisad statistik inte går att utläsa att skolors arbete med att göra anpassningar av verksamheten, när så behövs för att undanröja hinder för barn och elever med funktionsnedsättning, har förändrats under strategiperioden 2011–2016. För en närmare redovisning av stöd och insatser och utveckling inom barn- och ungdomsutbildningen se utg. omr.16, avsnitt 4.

Arbete och försörjning

63 procent av personer med funktionsnedsättning är yrkesarbetande, jämfört med 84 procent i övrig befolkning.

Män med funktionsnedsättning yrkesarbetar i något högre utsträckning än kvinnor med funktionsnedsättning och deras inkomster är också större. För personer med funktionsnedsättning gäller en något högre könsskillnad för andelen som yrkesarbetar jämfört med befolkningen som helhet.

De ekonomiska förutsättningarna för gruppen personer med funktionsnedsättning är sämre än för övriga befolkningen. I Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor 2016 framkommer att bland personer med funktionsnedsättning är det 28 procent som saknar kontantmarginal, medan motsvarande andel i övriga befolkningen är 14 procent. Att sakna kontantmarginal innebär att man inom en månad inte skulle klara av att betala en oväntad utgift på

10 000 kronor utan att låna eller be om hjälp. Kvinnor med funktionsnedsättning saknar i högre grad än män med funktionsnedsättning en kontantmarginal.

Enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning (AKU) har 62 procent av personer med funktionsnedsättning (med och utan nedsatt arbetsförmåga) sysselsättning jämfört med 78 procent i befolkningen totalt. Bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har 54 procent sysselsättning. Det finns inte några signifikanta skillnader mellan kvinnor och män.

Behov av anpassning av arbetsförhållanden i form av lokalanpassning, arbetstid och arbetstempo uppges oftare hos sysselsatta kvinnor än män med funktionsnedsättning. För dem som inte har en sysselsättning finns inga signifikanta skillnader.

Färre kvinnor jämfört med män med funktionsnedsättning har en tillsvidareanställning, vilket avspeglar könsskillnaderna i övriga befolkningen. Betydligt fler män än kvinnor med funktionsnedsättning arbetar också heltid.

Politisk delaktighet

En samlad bild av personer med funktionsnedsättnings förutsättningar för att vara delaktiga i demokratin ges i 2014 års demokratiutredningens rapport Låt fler forma framtiden. Där framgår att personer med funktionsnedsättning är mindre delaktiga i demokratin än övriga befolkningen. Personer med funktionsnedsättning är till exempel underrepresenterade i de folkvalda församlingarna och röstar i något lägre utsträckning än personer utan funktionsnedsättning.

Statistiska centralbyråns analyser visar att 20 procent av de folkvalda i kommunfullmäktige 2014 har en funktionsnedsättning. Andelen kan jämföras med andelen i befolkningen 16–64 år med en funktionsnedsättning, som 2012 var omkring 26 procent.

Sett till hela den röstberättigade befolkningen var valdeltagandet i riksdagsvalet 2014 marginellt högre (1 procentenhet) bland kvinnor än bland män. Valdeltagandet var dock lägre bland kvinnor med en funktionsnedsättning jämfört med övriga kvinnor i befolkningen. En sådan skillnad kan inte konstateras bland männen.

En något större andel av personer med funktionsnedsättning (6 procent) är medlem i ett politiskt parti än övriga befolkningen (5 procent). En lägre andel kvinnor än män med

funktionsnedsättning är medlemmar i politiska partier.

Hälsa

Personer med funktionsnedsättning skattar sin hälsa som sämre än övriga befolkningen. Kvinnor med funktionsnedsättning skattar sin hälsa som allra sämst. Läs mer om regeringens arbete mot psykisk ohälsa under utg.omr. 9 avsnitt 5.

Det är vanligare att personer med funktionsnedsättning uppger att de har utsatts för våld jämfört med personer i övriga befolkningen. Kvinnor med funktionsnedsättning uppger i högre utsträckning att de blir utsatta i egen eller annans bostad. Kvinnor med funktionsnedsättning tycks utsättas för hot och våld av personer de har nära relationer till, inte sällan i form av en partner, familjemedlem eller vårdare.

Av Barnombudsmannens årsrapport 2016 framgår att barn med funktionsnedsättning oftare utsätts för kränkningar och trakasserier än andra barn.

Fritid

Även vad gäller fritid finns skillnader i delaktighet. Pojkar med funktionsnedsättning tränar i mindre utsträckning än pojkar utan funktionsnedsättning. Flickor tränar i samma utsträckning oavsett funktionsnedsättning. Många personer med funktionsnedsättning uppger i undersökningar som Myndigheten för delaktighet har gjort att de på olika sätt hindras från att idrotta eller motionera. Omkring 2 av 10 har känt sig diskriminerade i samband med att de har idrottat eller motionerat.

Personer med funktionsnedsättning har ett lägre socialt deltagande än den övriga befolkningen. 34 procent går sällan eller aldrig på aktiviteter som bio, studiecirkel, demonstrationer eller privata fester, jämfört med 15 procent bland den övriga befolkningen.

Delaktighet och tillgänglighet i kommunerna

Myndigheten för delaktighet genomför sedan 2014 en årlig uppföljning av hur kommuner och regionala kollektivtrafikmyndigheter arbetar med delaktighet och tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Indikatorerna har utvecklats med utgångspunkt i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och FN:s Högkommissarie för mänskliga rättigheters indikatorstruktur för

uppföljning av mänskliga rättigheter på nationell nivå, och syftar till att följa arbetet på struktur-, process- och resultatnivå. Kommunuppföljningen består av 95 indikatorer som gemensamt följer upp dessa olika nivåer.

Resultaten från kommunuppföljningen 2016 visar att Sveriges kommuner och regionala kollektivtrafikmyndigheter arbetar med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ungefär lika stor utsträckning som året innan. Inom områdena arbetsmarknad, idrott, kultur, fysisk tillgänglighet och transport har kommunernas och kollektivtrafikmyndigheternas arbete förstärkts jämfört med 2015. Inom utbildningsområdet har det inte skett någon förändring. Resultaten kan dock variera i högre grad för enskilda indikatorer.

Spridningen mellan kommunerna är emellertid stor. Förutsättningarna för delaktighet ser olika ut i olika delar av landet och det finns tydliga resultatskillnader mellan de olika kommungrupperna. Kommungruppen Storstäder har betydligt högre resultat avseende tillgänglighet och delaktighet än övriga kommungrupper. Andra kommungrupper med högt resultat är Större städer, Kommuner i glesbefolkad region och Förortskommuner till storstäder.

Enligt Myndigheten för delaktighet uppvisar kommuner som arbetar bra på den strukturella nivån bättre resultat än kommuner som inte arbetar på detta sätt.

Tillgänglighetsarbetet i staten

Myndigheten för delaktighets uppföljning 2016 av förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken visar att myndigheter har en svag negativ utveckling inom flera områden jämfört med föregående år. Det finns dock variationer på flera områden som delvis kan förklaras av bortfall och att fler myndigheter deltar i årets undersökning än föregående år (274 jämfört med 257).

Sammanfattningsvis anger närmare 68 procent av myndigheterna att de har en handlingsplan för sitt tillgänglighetsarbete och 62 procent av myndigheterna har utsett en samordnare. Tillgänglighetsinventeringar sker främst av myndighetens lokaler (88 procent). 78 procent av myndigheterna har åtgärdat sina personalutrymmen och

81 procent har vidtagit särskilda åtgärder för anställning. 46 procent av myndigheterna har vidtagit generella åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna söka arbete. De strategiska myndigheterna inkluderar i större utsträckning än andra myndigheter funktionshinderspersionen i verksamheten. Även museer och domstolar visar enligt Myndigheten för delaktighet på en positiv utveckling.

Över tid har myndigheterna blivit bättre på att tillgängliggöra sina webbplatser. 77 procent inventerar dessa ur ett tillgänglighetsperspektiv. Fortfarande är det dock relativt få myndigheter som inventerar den skriftliga informationen.

Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Regeringen arbetar med att bereda de rekommendationer som kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning lämnade i samband med Sveriges första dialog med kommittén våren 2014. Både kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning och kommittén för barnets rättigheter har bland annat uttryckt oro över rapporter som visar att barn med funktionsnedsättning utsätts för våld i högre grad än barn utan funktionsnedsättning. Bristen på statistik på området har också påtalats och i de rekommendationer som de båda kommittéerna har lämnat rekommenderas Sverige att samla in uppgifter och statistik om våld mot barn med funktionsnedsättning.

Regeringen har därför i april 2016 beslutat att bevilja medel till Stiftelsen Allmänna Barnhuset för att genomföra en kunskapssammanställning över utsattheten för våld och kränkningar som drabbar barn med funktionsnedsättning i Sverige. Arbetet ska redovisas senast den 15 september 2016 (S2016/02234/FST).

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har också uttryckt oro över bristen på uppgifter och information om frågor som påverkar personer med funktionsnedsättning som tillhör urfolksgrupper och har rekommenderat Sverige att systematiskt samla in, analysera och sprida uppgifter och information som bland annat innefattar ursprungsbe-folkning. För att öka kunskapen om samer med funktionsnedsättning har regeringen beviljat Nordens Valfärdscenar medel för att genomföra en studie om hur livssituationen för samer

med funktionsnedsättning och deras anhöriga i de samiska förvaltningskommunerna ser ut (S2016/02027/FST). Studien kommer bland annat att inkludera frågor om LSS-insatser och behov på samiska språket, kunskap om samiskt liv och kultur bland olika personalgrupper, boende och färdtjänst, hemsjukvård, förskola- och skola, koppling till särskilt stöd och specialpedagogik samt arbete och sysselsättning.

Studien ska slutredovisas den 15 januari 2017.

Stöd till funktionshindersonorganisationer

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning slår fast att personer med funktionsnedsättning och deras organisationer aktivt ska involveras i beslutsprocesser angående statens åtgärder för att genomföra de rättigheter som slås fast i konventionen. För att stödja funktionshindersonorganisationerna i deras arbete för full delaktighet och jämlikhet i samhället för personer med funktionsnedsättning har statsbidraget i enlighet med förordningen (2000:7) om statsbidrag till handikapporganisationer tillförts ytterligare 6 miljoner kronor från 2016 och uppgår numera till 188 miljoner kronor.

6.4.3 Analys och slutsatser

Sverige har under många år varit ledande i arbetet med att stärka efterlevnaden av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning globalt. Sverige svarar också inom många områden väl upp till de krav som ställs i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Samtidigt visar olika rapporter och uppföljningar att det finns skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen. Vidare har kvinnor med funktionsnedsättning genomgående sämre levnadsvillkor än män med funktionsnedsättning. En del av dessa skillnader kan enligt Myndigheten för delaktighet förklaras av hur samhällssystemen är uppbyggda, och hur den fysiska och kognitiva miljön är utformad. Vidare vad som sker i mötet med andra människor, men också av olika yrkesgruppers förväntningar, bemötande och föreställningar om funktionsnedsättning och kön. (En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och delaktighetsmöjligheter för personer med funktionsnedsättning, Myndigheten för delaktighet 2016.)

Kunskapen om förutsättningar för delaktighet i samhället och om levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning har ökat de senaste åren. Likaså har förutsättningarna för att följa utvecklingen över tid ökat.

Den nuvarande strategin för genomförande av funktionshinderspolitiken avslutas under 2016. För att få beredningsunderlag inför regeringens överväganden inom funktionshinderspolitiken efter 2016 har Myndigheten för delaktighet fått i uppdrag att ta fram ett förslag på hur funktionshinderspolitiken kan bli mer effektiv och systematisk vad gäller såväl genomförande som uppföljning (S2015/3797/FST). I uppdraget ingår att lämna förslag på inriktningen på arbetet inom funktionshindersområdet framöver. Uppdraget redovisades den 30 juni 2016.

6.5 Politikens inriktning

Funktionshinderspolitik är en rättighets- och jämlikhetsfråga. Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på samma villkor som människor utan funktionsnedsättning vad gäller delaktighet och tillgänglighet.

Funktionshinderspolitiken står inför ett antal utmaningar. Det finns alltså brister gällande jämlikhet i levnadsvillkor och möjlighet till delaktighet mellan personer med och utan funktionsnedsättning. Skillnaderna är stora när det gäller möjligheterna att påverka och vara delaktig i demokratin, liksom inom utbildnings- och arbetsmarknadsområdet. Att öka sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning är därför en prioriterad fråga för regeringen. Läs mer om regeringens arbete (utg. omr. 14 och utg. omr. 16).

Trots de senaste årens strategiska arbete för att genomföra funktionshinderspolitiken går utvecklingen fortfarande för långsamt.

Nuvarande strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken löper ut under 2016. Regeringen avser att återkomma i frågan. Följande perspektiv ska då finnas med.

En politik för mänskliga rättigheter

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, liksom de rekommendationer som kommittén för rättigheter har lämnat är en utgångspunkt i regeringens funktionshinderspolitik.

Jämställdhet behöver bli en tydligare del av politiken. Att utjämna skillnader i levnadsvillkor mellan flickor/kvinnor och pojkar/män med funktionsnedsättning är prioriterat.

Likaså är det angeläget att tydliggöra barnets rättigheter i alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning. Barn är rättighetsinnehavare enligt barnkonventionen och deras bästa ska vara i centrum i alla åtgärder som rör dem.

Funktionshinderspolitiken är en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle. Människors socioekonomiska bakgrund eller utbildningsnivå ska inte avgöra vilken möjlighet vederbörande har att få rätt stöd.

Åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering är grundläggande om människors lika värde ska respekteras. Att förebygga uppkomsten av all form av diskriminering är därför en viktig del i arbetet för full delaktighet och jämlikhet.

Våra individuella förutsättningar och behov är också en grundläggande utgångspunkt i arbetet för en socialt hållbar utveckling. De mål som har beslutats inom ramen för FN:s Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen utgör härvid en viktig del i arbetet.

När vi bygger samhället smart och hållbart ska hela befolkningens behov och förutsättningar beaktas.

Vidare måste ansvars- och finansieringsprincipen tydligt gälla. Varje sektor i samhället har ansvar för att funktionshinderspolitiken genomförs. Det är hela samhällets ansvar att se till att inte människor exkluderas och att alla människors kompetens kan tas tillvara.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

2015	Utfall	50 023	Anslags-sparande	4 322
2016	Anslag	57 178 ¹	Utgifts-prognos	57 929
2017	Förslag	57 883		
2018	Beräknat	58 996 ²		
2019	Beräknat	60 226 ³		
2020	Beräknat	61 546 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 57 886 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 57 887 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 57 886 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för delaktighets (MFD) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	57 178	57 178	57 178	57 178
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	714	1 824	3 054	4 374
Beslut	-9	-6	-6	-6
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	57 883	58 996	60 226	61 546

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 57 883 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Myndigheten för delaktighet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 58 996 000 kronor, 60 226 000 kronor respektive 61 546 000 kronor.

6.6.2 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

2015	Utfall	182 742	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	188 742 ¹	Utgifts-prognos	188 742
2017	Förslag	188 742		
2018	Beräknat	188 742		
2019	Beräknat	188 742		
2020	Beräknat	188 742		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till funktionshindersorganisationer för att stödja organisationerna i deras arbete för att personer med funktionsnedsättning ska uppnå full delaktighet och jämlikhet i samhället.

Kompletterande information

Reglerna för statsbidrag till funktionshindersorganisationer finns i förordningen (2000:7) om statsbidrag till handikapporganisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 6.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	188 742	188 742	188 742	188 742
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	188 742	188 742	188 742	188 742

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 742 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Bidrag till funktionshindersorganisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 188 742 000 kronor för respektive år.

7 Politik för sociala tjänster

7.1 Omfattning

Områdets omfattning och finansiering

Området omfattar omsorgen om äldre, verksamhet inom individ- och familjeomsorg inklusive familjerätt och stöd till föräldrar i föräldraskapet, samt insatser till personer med funktionsnedsättning. Socialtjänstens insatser berör årligen ca 800 000 personer.⁵

Verksamheten finansieras främst genom kommunala skatteintäkter, statsbidrag och avgifter.

Kommunernas ansvar

Kommunerna ansvarar för insatser enligt i huvudsak socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM, och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Det innebär att kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för utveckling, genomförande och finansiering av sociala tjänster. Resultat inom politikområdet är därmed i stor utsträckning en effekt av kommunala insatser.

Statens ansvar

EU, riksdagen, regeringen och statliga myndigheter som t.ex. Socialstyrelsen bestämmer vilka regler som ska gälla för socialtjänsten.

Staten ansvarar för tillsyn av verksamheten. Syftet med tillsynen är att granska att befolkningen får vård och omsorg som är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och förordningar.

Utgångspunkten för stöd till kommunsektorn är generella statsbidrag som fördelas från utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommunerna. Anslaget 1:1 *Kommunal ekonomisk utjämning* består av två poster, en som avser medel till kommuner och en som avser medel till landsting. För kostnader enligt LSS finns det ett särskilt utjämningsystem (anslag 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* under utgiftsområdet 25 Allmänna bidrag till kommuner). Utöver detta fördelas riktade statsbidrag till kommunal verksamhet som regeringen och riksdagen sett som särskilt angelägen att stödja.

⁵ Öppna jämförelser inom socialtjänsten och hemsjukvården. Handlingsplan 2015-2016. Regeringskansliet, Socialdepartementet.

7.2 Utgiftsutveckling

Under perioden 2017 till 2020 beräknas utgifterna för området Politik för sociala tjänster minska med ca 50 miljoner kronor. Utgifterna för statlig assistansersättning som är den största utgiftsposten beräknas öka med ca 2,3 miljarder kronor. Regeringens tidsbegränsade satsning på ökad bemanning inom äldreomsorgen pågår till och med 2018 och därför beräknas anslaget Stimulansbidrag och andra åtgärder inom äldreområdet minska med 2 miljarder kronor mellan 2018 och 2019. Regeringens tidsbegränsade satsning inom den sociala barn- och ungdomsvården och satsningen på sommarlovsstöd pågår till

2019 och därmed beräknas anslaget Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. minska med 450 miljoner kronor mellan 2019 och 2020. Utgifterna inom området beräknas 2016 till 26,7 miljarder kronor. Det understiger anvisade medel med 5 miljarder kronor. Detta förklaras huvudsakligen av att Försäkringskassan inför efter-skotts betalning av assistansersättning från den 1 oktober 2016, vilket leder att stora delar av utbetalningarna uteblir för oktober och november. Denna minskning är tillfällig.

Tabell 7.1 Utgiftsutveckling inom Politik för sociala tjänster

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Politik för sociala tjänster</i>							
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	17	24	21	24	24	25	25
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	295	530	515	412	403	403	403
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	280	328	315	267	267	267	267
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 890	26 344	21 635	25 931	26 711	27 473	28 247
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	1 360	2 765	2 530	2 474	2 505	506	506
4:6 Statens institutionsstyrelse	900	908	924	947	976	997	1 019
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	394	774	728	712	700	700	250
Summa Politik för sociala tjänster	28 136	31 673	26 669	30 766	31 586	30 370	30 716
<i>Äldre anslag</i>							
2016 4:8 Ersättning för vanvård i den sociala barn- och ungdomsvården	180	32	11	0	0	0	0
2016 4:9 Ersättningsnämnden	40	7	14	0	0	0	0
2015 4:1 Personligt ombud	97	0	0	0	0	0	0
Summa Äldreanslag	317	38	25	0	0	0	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

7.3 Mål för området

Politiken för sociala tjänster omfattar följande övergripande av riksdagen beslutade mål:

Omsorg om äldre (delavsnitt 7.5)

Äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt, samt
- ha tillgång till god vård och omsorg.

Individ- och familjeomsorg (delavsnitt 7.6)

- att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- att stärka skyddet för utsatta barn.

Personer med funktionsnedsättning (delavsnitt 7.7)

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet, och
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

7.4 Resultatredovisning – övergripande för hela området

7.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Redovisningen av resultat utgår från tre olika perspektiv. Ett utgår från indikatorer som visar resultat i förhållande till de övergripande målen. En resultatindikator mäter dock bara en avgränsad del av ett mål. Det används därför även ett antal bedömningsgrunder för att visa om verk-

samhet inom politikområdet håller god kvalitet. Slutligen görs även en bedömning av i vilken mån de statliga åtgärderna har bidragit till god kvalitet. Bedömningsgrunderna för god kvalitet är i vilken mån verksamheten är:

- Kunskapsbaserad. Vården och omsorgen ska baseras på bästa tillgängliga kunskap och bygga på både vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Säker. Vården och omsorgen ska vara säker. Riskförebyggande verksamhet ska förhindra skador. Verksamheten ska också präglas av rättssäkerhet.
- Individanpassad. Vården och omsorgen ska ges med respekt för individens specifika behov, förväntningar och integritet. Individen ska ges möjlighet att vara delaktig.
- Jämlik och jämställd. Vården och omsorgen ska tillhandahållas och fördelas på lika villkor för alla.
- Tillgänglig. Vården och omsorgen ska vara tillgänglig och ges i rimlig tid och ingen ska behöva vänta oskälig tid på vård eller omsorg.

Statliga utvecklingsåtgärder för hela området

Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten

För att uppnå en god kvalitet i socialtjänsten behövs en välutvecklad samverkan mellan staten och ansvariga huvudmän i kommunsektorn. Regeringen har därför sedan 2011 tecknat överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten. År 2016 tecknade regeringen den avslutande överenskommelsen med SKL.

I överenskommelsen för 2015 var den sociala barn- och ungdomsvården samt stöd inom funktionshindersområdet högst prioriterade.

Uppföljning av resultaten 2015 visar att merparten av kommunerna har eller är i färd med att ta fram länsgemensamma introduktions- och kompetensprogram. Fler kommuner arbetar systematiskt för att öka barns delaktighet och användningen av samordnad individuell plan

(SIP) har ökat, vilket tyder på ökad samverkan mellan hälso- och sjukvården och skolan.⁶

De regionala stöd- och samverkansstrukturerna som har utvecklats inom ramen för arbetet med evidensbaserad praktik är centrala för det långsiktiga arbetet. En del av överenskommelsen för 2016 är att SKL tillsammans med Socialstyrelsen ska utarbeta en plan för det fortsatta arbetet med evidensbaserad praktik.⁷

Från och med den 1 juli 2015 ska Rådet för statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst bl.a. bidra till att styrningen med kunskap är samordnad, effektiv och anpassad till olika professioners och huvudmäns behov. Styrningen med kunskap ska också bidra till en ökad jämställdhet. I rådet ingår myndighetscheferna för Socialstyrelsen, E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Inspektionen för vård och omsorg, Läkemedelsverket, Myndigheten för delaktighet, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) samt Tandvårds- och läkemedelsförmänsverket. Rådet har bl.a. inlett ett arbete för att kartlägga myndigheternas styrning med kunskap och ta fram förslag till förbättringar och påbörjat samarbeten inom t.ex. området psykisk ohälsa hos äldre kvinnor och män. Ett annat resultat är den checklista som tagits fram för att minska den administrativa bördan i vård och omsorgen.

En huvudmannagrupp har bildats med företrädare för kommuner och landsting i syfte att informera rådet om områden där huvudmännen har behov av statlig styrning med kunskap samt hur styrningen bör utformas och kommuniceras. Mål för huvudmannagruppens arbete är att fokusera på faktorer som stärker utvecklingen mot en evidensbaserad praktik för en jämlik vård och omsorg. Huvudmannagruppen har upprättat en prioriteringsordning där socialtjänsten ligger högst. Prioriteringen bygger på vilka områden där gruppen ser att det finns störst behov och nyttoeffekt av förstärkta insatser.

SBU fick den 1 juni 2015 ett utvidgat uppdrag att även omfatta socialtjänsten vilket blir en viktig del i utvecklingen av en evidensbaserad praktik. Myndigheten tar nu ett bredare och samlat ansvar för systematiska vetenskapliga kunskapsöversikter genom att socialtjänsten blir ett nytt område, utöver det tidigare kärnområdet hälso- och sjukvården. Även Myndigheten för vård- och omsorgsanalys ha fått ett utökad uppdrag som omfattar hela socialtjänsten.

Statskontoret ska utvärdera om syftet, enligt förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst, uppnås. Statskontoret slutrapporterar uppdraget hösten 2018 men konstaterar i en första delrapport att myndigheterna i rådet inledningsvis vidtagit relevanta åtgärder.

Öppna jämförelser verktyg för förbättringsarbete

Öppna jämförelser är en del av den nationella kunskapsstyrningen. Öppna jämförelser består av en uppsättning indikatorer för resultat, process och struktur. Det övergripande syftet med öppna jämförelser är att stimulera utvecklingen av en jämlik och effektiv socialtjänst med god kvalitet. Socialstyrelsen ansvarar för arbetet i samverkan med SKL och i samråd med Vårdföretagarna och Famna. En ny handlingsplan har utarbetats för åren 2015–2018.

Denna handlingsplan fokuserar på insatser och aktiviteter med syftet att ytterligare främja ökad relevans och användbarhet. Öppna jämförelser ska också användas för att jämföra olika indikatorer mellan kvinnor och män.⁸ Kommunerna har visat ett stort intresse för att medverka i det utvecklingsarbete gällande öppna jämförelser som Socialstyrelsen bedriver.⁹

E-hälsa och välfärdsteknologi

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att följa upp kommunernas utvecklingsarbete med e-hälsa och trygghetslarm. Socialstyrelsens uppföljning från 2016 av kommunernas utvecklingsarbete med e-hälsa och trygghetslarm visar att digitalisering av trygghetslarmen går framåt men användningen av andra e-tjänster är fortfarande på en låg nivå i kommunerna. Myndigheten kon-

⁶ SKL - Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten - Slutrapport för verksamhetsåret 2015.

⁷ Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten - Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting 2016.

⁸ Öppna jämförelser inom socialtjänsten och hemsjukvården. Handlingsplan 2015–2018. Regeringskansliet, Socialdepartementet 2015.

⁹ Uppgifter från Socialstyrelsen om svarsfrekvens på enkät, 2016.

staterar bl.a. att socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården behöver ta ett större ansvar bl.a. kring utvecklingen av de kommunikationsnät som välfärdstekniken är beroende av.¹⁰ Socialstyrelsen har även haft i uppdrag att stödja kommunerna i det systematiska kvalitetsarbetet för trygghetslarm och har tagit fram ett digitalt stöd till kommunerna om detta.¹¹

Myndigheten för delaktighet (MFD) har haft ett uppdrag om digitala tjänster och teknik inom socialtjänst och hemsjukvård i syfte att öka förutsättningarna för utveckling och implementering av e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna. Arbetet har bl.a. resulterat i utbildningar för kommuner, ett digitalt ledningssystem för att kvalitetssäkra trygghetslarmsprocessen, vägledning om kommuners informationssäkerhetsansvar samt en webbsida som samlar kunskapsunderlag från berörda myndigheter. Några av slutsatserna i Myndigheten för delaktighets rapport från 2016 är att det finns ett fortsatt behov av kompetensutveckling och stöd till kommunerna bl.a. avseende införande av trygghetslarm och av kvalitetssäkring vid införande av nya teknikprocesser i kommunerna.¹²

Vision för e-hälsoarbetet

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har enats om en långsiktig vision för e-hälsoarbetet som rör hälso- och sjukvård, socialtjänst och i tillämpliga delar tandvården. Enligt visionen ska Sverige år 2025 vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet. Särskilt utpekade målgrupper för visionen är brukare, klienter, patienter samt medarbetare. Arbetet med digitalisering och e-hälsa ska drivas utifrån ett jämställdhetsperspektiv och it-stöd bör vara användbara för alla människor oavsett t.ex. ålder, funktionsnedsättning eller kunskapsnivå.

Nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk

Sedan 2007 har Socialstyrelsen haft i uppdrag att vidareutveckla, kvalitetssäkra och bidra till implementering av nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk för hälso- och sjukvård och socialtjänst, som tillsammans kallas gemensam informationsstruktur. Det övergripande målet är en strukturerad och ändamålsenlig dokumentation i hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Under 2015 har Socialstyrelsen i sitt uppdrag särskilt fokuserat på att öka kunskapen om och förståelsen för den gemensamma informationsstrukturen, och att stödja användningen av dess olika delar. Ett metodstöd har tagits fram för att strukturera och koda information för bl.a. elektronisk ärendehantering. Arbetet har bidragit till utvecklingen av arbetsätten Äldres behov i centrum (ÄBIC)¹³ och Barns behov i centrum (BBIC).

Förstärkt upphandlingskompetens

Upphandlingsmyndigheten har haft i uppdrag att förstärka upphandlingskompetensen hos myndigheter som upphandlar verksamhet som berör äldre och personer med funktionsnedsättning. Uppdraget gavs inledningsvis till Konkurrensverket i januari 2015. I samband med bildandet av Upphandlingsmyndigheten, den 1 september, gick uppdraget över till den nya myndigheten.

Myndigheterna har bl.a. planerat och genomfört utbildningar, tagit fram en vägledning som vänder sig till kommuner som stöd vid upphandling av omsorgs- och stödinsatser till personer med funktionsnedsättning. De har även kartlagt och inventerat problem när det gäller upphandling av välfärdsteknik och hjälpmedel.

Under 2015 har utbildningen genomförts för 263 tjänstemän och politiker från 21 kommuner och har omfattat hela inköpsprocessen, inkl. framtagande av mål, behovs- och marknadsanalys, innovationsvänlig upphandling samt hur kvalitetskrav kan ställas på tjänsterna äldreomsorg samt vård och stöd för personer med funktionsnedsättning. Utbildningen har även omfattat anbudsutvärdering, avtalsuppföljning

¹⁰ E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna, Socialstyrelsen 2016

¹¹ Trygghetslarm och systematiskt kvalitetsarbete, Socialstyrelsen 2016

¹² Digitala tjänster inom socialtjänsten och hemsjukvården 2016, Myndigheten för delaktighet 2016.

¹³ Bytt namn till IBIC – Individens behov i centrum, se sidan 11.

och utvärdering av mätbara mål. Enligt upphandlingsmyndighetens slutredovisning som lämnades i januari 2016 är 90 procent av dem som deltagit i utbildningen nöjda i hög eller mycket hög grad.

EU och internationellt

Europa 2020-strategin

Arbetet inom ramen för Europa 2020-strategin¹⁴ fortgår. Ett av målen för strategin är att främja social delaktighet, framför allt genom fattigdomsminskning. Den 28 april 2016 beslutade regeringen om Sveriges nationella reformprogram för 2016. Det presenteras i en årlig rapport till EU-kommissionen. Rapporten beskriver utvecklingen mot de nationella mål som Sverige satt upp för att bidra till de EU-gemensamma målen i Europa 2020-strategin.

I årets rapport framgår att andelen kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften fortsätter att minska. År 2015 var 12,4 procent utanför arbetskraften – bland kvinnor 14,5 procent och bland män 10,3 procent. Detta är en minskning med ca 92 000 personer sedan 2010. Antalet kvinnor minskade med 65 000 och antalet män med 27 000.

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt Fund for European Aid to the Most Deprived, (FEAD) ska främja social sammanhållning, förbättra social delaktighet och därmed bidra till målet att utrota fattigdomen i unionen och är ett komplement till Europeiska socialfonden. EU 2020-strategins mål är att antalet personer som riskerar fattigdom och social utestängning ska minska med minst 20 miljoner. Fonden i Sverige omfattar ca 13 miljoner kronor årligen under åren 2014–2020.

Målgruppen för insatserna i Sverige är socialt och ekonomiskt utsatta EU/EES-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige, dvs. under högst

tre månader. Rådet för Europeiska Socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet) är förvaltande myndighet för det svenska programmet. Fem projekt har fått medel för perioden 2015–2018 och de har nyligen påbörjat sitt arbete.

Utsatta EU/EES-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige

Den nationella samordnaren för utsatta EU/EES-medborgare lämnade sin slutredovisning till Socialdepartementet i början av februari 2016. I november 2015 uppskattades antalet utsatta EU- och EES-medborgare till ca 4 700 och i gruppen bedömdes att det fanns mellan 70–100 barn.¹⁵ Samordnaren framhöll ett fortsatt behov av samordning och att den bör ingå i den befintliga samhällsstrukturen. Regeringen har därför givit Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att samordna arbetet under 2016–2017 och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utveckla stödet för socialtjänsten i mötet med EU/EES-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige och som saknar uppehållsrätt.

Sveriges avtal med Rumänien och Bulgarien

Sverige har under 2015 ingått ett samarbetsavtal med Rumänien. Avtalet omfattar tre samarbetsområden; barnrätt, jämställdhet samt sociala frågor i bred bemärkelse. Avtalet syftar till att byta erfarenheter och goda exempel mellan länderna och underlätta samarbete mellan frivilligorganisationer i respektive land.

I februari 2016 undertecknades ett liknande samarbetsavtal med Bulgarien. Avtalet innebär samarbete inom följande fem områden: jämställdhet, social välfärd och social trygghet, barns rättigheter, äldreomsorg samt funktionshinderfrågor.

Rättigheter för äldre inom FN-systemet

Arbetet med att utvärdera den globala handlingsplanen Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA) som lyfter fram äldres rättigheter pågår under 2016. Flera myndigheter och representanter för pensionärsorganisationerna deltar i arbetet med att beskriva nationella satsningar som har målsättningen att äldre kvinnor och män ska kunna leva ett aktivt liv och ha

¹⁴ EU har fem överordnade mål för sysselsättning, innovation, utbildning, social sammanhållning, energi och klimat. Enligt strategin ska de uppnås före 2020. Varje medlemsland har antagit egna nationella mål för respektive område. Konkreta åtgärder på EU-nivå och i medlemsländerna ska bidra till ett lyckat resultat.

¹⁵ Framtid sökes- slutredovisning från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare SOU 2016:6.

inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg. En samlad rapport kommer att lämnas till UNECE senast den 31 oktober 2016.

7.5 Resultatredovisning - Omsorgen om äldre

Lägesbeskrivning och bakgrundsfaktorer

Sverige är det tredje bästa landet i världen att åldras i, efter Schweiz och Norge, enligt den senaste Global Age Watch-rapporten.¹⁶ Samtidigt blir befolkningen i Sverige allt äldre och Sverige har i dag en av världens äldsta befolkningar. Ökningen av antalet personer 80 år eller äldre kommer att bli allt kraftigare under de kommande åren. Enligt SCB:s befolkningsprognos kommer det år 2030 att finnas 150 000 fler kvinnor och 170 000 fler män som är 80 år och äldre. Fram till 2030 väntas antalet personer med demenssjukdom öka med drygt 50 procent.¹⁷

År 2014 var medellivslängden för kvinnor drygt 84 år och för män drygt 80 år. Medellivslängden skiljer sig inte bara mellan kvinnor och män, det finns också geografiska skillnader. Längst medellivslängd har man i Danderyd och kortast i Överkalix. Skillnaden i medellivslängd mellan dessa kommuner är 5 år för kvinnor och 7 år för män.

Överkalix har samtidigt den största andelen av befolkningen som är över 65 år. Där är ungefär 32 procent över 65 år, medan den andelen är 13 procent i Sundbyberg. Att skillnaderna i andelen äldre är stora mellan olika delar av landet innebär även att behoven av äldreomsorg är olika stora.

Kvinnors återstående medellivslängd vid 65 år har ökat med 5 procent och männens med 13 procent mellan 2000 och 2014. I och med männens ökande medellivslängd är det fler par som når hög ålder tillsammans och då hjälper varandra i hushållet. Den skillnad i förväntad medellivslängd som ändå kvarstår medför dock

att kvinnor har större risk än män att leva som ensamstående under en följd av år i hög ålder. Det innebär en större risk för ekonomisk utsatthet och en större risk att i hög grad få förlita sig på hjälp från samhällets äldreomsorg.¹⁸

7.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I årets resultatredovisning används ett antal nya resultatindikatorer. Ett skäl till förändringen jämfört med föregående år är att de nya indikatorerna bedöms vara mer relevanta för att följa och bedöma utvecklingen av målpuppfyllelse än de som tidigare använts. Ett annat skäl är att det finns förbättrad tillgång till data jämfört med tidigare. Vissa bakgrundsindikatorer kvarstår och är därmed jämförbara med föregående år.

Följande bakgrunds- och resultatindikatorer används för att exemplifiera och följa utvecklingen inom äldreområdet för kvinnor och män:

- återstående medellivslängd vid 65 år
- andel av befolkningen och antal personer 80 år och äldre som får offentligt finansierad omsorg
- andel av befolkningen och antal personer 65 år och äldre med insatsen hemtjänst
- andel av befolkningen och antal personer 65 år och äldre boende i särskilda boendeformer
- bemötande, förtroende och trygghet i hemtjänsten
- bemötande, förtroende och trygghet i särskilt boende
- personalkontinuitet i hemtjänsten
- riskförebyggande åtgärder i särskilt boende
- fallskador bland personer 80 år och äldre
- olämpliga läkemedel, personer 75 år och äldre (särskilt boende och/eller hemtjänst)

¹⁶ Global Age Watch-index har utvecklats av organisationen Help Age International och baseras på uppgifter från United Nations Department of Economic and Social Affairs, Världsbanken, World Health Organization, m.fl.

¹⁷ Demenssjukdomarnas samhällskostnader 2012, Socialstyrelsen

¹⁸ Behovsbarometern, Socialstyrelsen 2011, sid 7. Vård och omsorg för äldre Lägesrapport 2016, Socialstyrelsen 2016, sid 11.

7.5.2 Resultat

Kostnadsutveckling

Kommunernas sammanlagda kostnader för vård och omsorg om äldre var 114 miljarder kronor 2015. Den största delen, 64,4 miljarder kronor, avsåg vård och omsorg i särskilt boende. Kostnaderna för vård och omsorg om äldre i ordinärt boende uppgick till 47,6 miljarder kronor 2015. Kostnaderna har ökat med 4,5 miljarder kronor jämfört med 2014.

Tabell 7.2 Kommunens kostnader för vård och omsorg om äldre

Miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015
Vård och omsorg i ordinärt boende	39,7	42,0	44,8	47,6
Vård och omsorg i särskilt boende	60,4	61,3	62,7	64,4
Öppen verksamhet	1,5	1,5	1,6	1,6
Totalt	101,7	104,9	109,1	113,6

Källa: Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen Kommunernas och landstingens verksamhetsindelade bokslut 2015, Rikstotal, RS för kommuner.

Kunskapsbaserad omsorg

Positiv utveckling av personalens kompetens

Kompetensnivån bland dem som arbetar inom äldreomsorgen har höjts visar utvärderingen av Omvårdnadslyftet.¹⁹ Flera kommuner menar att satsningen har varit positiv eftersom man kunde genomföra en mer omfattande kompetenshöjning och inkludera fler medarbetare än vad ekonomin annars tillåter. Socialstyrelsens bedömning är att utvecklingen av kvalificerad personal inom äldreomsorg går åt rätt håll.²⁰

Satsningen på att öka kunskap och kompetens inom äldreomsorgen fortsätter under 2016. Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att fördela medel för kompetenssatsning riktad till baspersonal inom äldreomsorgen och baspersonal inom funktionshindersområdet. Satsningen ska

ge kommunerna stöd att fortsätta och utveckla kompetenssatsningar till baspersonal inom äldreomsorgen och funktionshindersområdet. Satsningen ska bl.a. bidra till en ökad kunskap och medvetenhet om myndighetsutövning, särskilt ur ett jämliks- och jämställdhetsperspektiv. I augusti 2016 hade 279 kommuner ansökt om medel motsvarande 176 miljoner kronor. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2017.²¹

Tillsynen visar på fortsatt kompetensbrist

Trots den positiva utveckling av kompetens som Socialstyrelsen uppmärksammat kvarstår brister i personalens kompetens. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har under 2015 noterat att en stor del av bristerna i utförande inom äldreomsorgen beror på kompetensbrist. Detta hör delvis samman med att många äldre i dag har komplexa behov av både hälso- och sjukvårdsinsatser och socialtjänstinsatser, vilket ställer större krav på kompetens hos personalen.

Under 2014 pekade också IVO i sin tillsynsrapport på att många brister kunde kopplas till personalkontinuitet och tillgång till rätt kompetens. Särskild drabbade bedömdes de patienter eller brukare vara som tillhörde en riskgrupp, exempelvis mest sjuka äldre.²²

IVO:s granskning under 2015 visar att brister i personalens kompetens bl.a. har lett till användning av tvångsåtgärder såsom inlåsning utan lagligt stöd, brister i handläggning och dokumentation samt brister i planering av vård och omsorg. Det finns också exempel när det har visat sig att hela eller delar av arbetsgrupper har saknat tillräcklig kompetens om exempelvis personer med demenssjukdom.²³

Stöd för utveckling av kvalitet i vård och omsorg om personer med demenssjukdom

Regeringen gav 2015 Socialstyrelsen i uppdrag att sprida kunskap om att förebygga och undvika

¹⁹ Omvårdnadslyftet var en kompetenssatsning inom äldre- och funktionshinderomsorgen 2011–2014. På regeringens uppdrag fördelade Socialstyrelsen 974 miljoner kronor som ett prestationsbaserat statsbidrag till kommuner.

²⁰ Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport 2016, Socialstyrelsen.

²¹ Uppdrag att utforma en kunskapssatsning för baspersonal i verksamheter inom äldreomsorgen och funktionshindersområdet, dnr. S2015/08191/FST samt uppgift från Socialstyrelsen.

²² Tillsynsrapport De viktigaste iakttagelserna inom tillsyn och tillståndsprövning verksamhetsåret 2014 (Inspektionen för vård och omsorg 2015).

²³ Tillsynsrapport De viktigaste iakttagelserna inom tillsyn och tillståndsprövning verksamhetsåret 2015 (Inspektionen för vård och omsorg 2016).

tvångs- och begränsningsåtgärder inom vård och omsorg för personer med demenssjukdom. Under 2016 har olika former av kunskapsstöd samlats på Kunskapsguiden, under temat tvång och begränsningar. Kunskapsunderlagen kommer från flera myndigheter.²⁴

Kvalitetsregistret²⁵ BPSD (beteendemässiga och psykologiska symptom vid demenssjukdom) arbetar för en fortsatt spridning till fler enheter i kommunerna. Det är nu ett fåtal kommuner som inte har någon enhet ansluten till registret. Registret bidrar till utveckling av bättre kvalitet och en minskning av beteendemässiga och psykologiska störningar. Svenska demensregistret (SweDem) har utvidgats för att också de särskilda boenden där personer med demenssjukdom bor ska använda kvalitetsregistret så att den dagliga vården och omsorgen kan följas upp och utvärderas.

Svenskt demenscentrum har fortsatt utveckla utbildningar och studiematerial för att förebygga och undvika tvång och begränsningar. De följer också löpande upp statistik över genomförda utbildningar. Fler än 85 000 personer har genomgått webbutbildningen Demens ABC som riktar sig främst till personal inom vård- och omsorg motiverar personalen att tänka och arbeta personcentrerat.

Demenssjukdom medför betydande konsekvenser, både för de individer som drabbas, deras anhöriga och för samhället som helhet. Socialstyrelsen har därför fått i uppdrag att ta fram underlag till en strategi för det fortsatta arbetet inom demensområdet som presenteras 2017. Underlaget ska även ligga till grund för en plan för prioriterade insatser inom området för perioden fram till 2022.

Säker omsorg

IVO har under 2015 bedrivit utvecklingsarbete för att skapa förutsättningar att ta fram könsuppdelad statistik. Från 2016 kommer IVO att kunna ta fram könsuppdelad statistik vad gäller

beslutade ärenden för alla stora ärendekategorier/ärendeslag som gäller fysiska personer.

IVO kritiserar brist på tillsyn nattetid

Under 2015 har Inspektionen för vård och omsorg (IVO) utrett och fattat beslut i knappt 600 klagomålsärenden rörande verksamheter inom äldreomsorgen. I ungefär vart fjärde ärende har IVO riktat kritik. De flesta av ärendena avser omsorg och omvårdnad.

IVO har också under 2015 fattat beslut i 594 lex Sarah-ärenden och 303 lex Maria-ärenden. Nästan hälften av anmälningarna enligt lex Sarah handlar om olika former av brister i utförandet av insatserna. Anmälningarna enligt lex Maria handlar ofta om brister i läkemedelshantering eller fallskador. IVO har med stöd av socialtjänstlagen utfärdat förelägganden om åtgärder mot 10 verksamheter efter att verksamheterna inte åtgärdat de brister som påtalats. Dessa ärenden har i huvudsak handlat om att äldre kvinnor och män har lämnats utan tillsyn av personal under kortare eller längre perioder nattetid, framför allt i särskilda boenden för personer med demenssjukdom.

IVO lyfter också fram exempel på hur samverkan mellan olika vårdgivare och huvudmän brister inom äldreomsorgen. Det kan t.ex. handla om att information om den enskildas läkemedelsbehandling inte når fram till ansvarig hälso- och sjukvårdspersonal på personens särskilda boende.²⁶

RisKFörebyggande vård och omsorg i särskilt boende

En ny resultatindikator visar sammantaget åtgärder vid risk för fall, undernäring, trycksår och nedsatt munhälsa för personer 65 år och äldre som bor på särskilt boende.

Andelen kvinnor i särskilt boende som bedömts ha risk för ett eller flera av områdena och får minst en åtgärd per riskområde är 55 procent och andelen män 54 procent. Av de personer i särskilt boende som bedömts ha risk för ett eller flera av områdena så får 55 procent av kvinnorna och 54 procent av männen minst en åtgärd per riskområde. Det innebär att nästan hälften av de

²⁴ Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport 2016, s. 36.

²⁵ Kvalitetsregistret drivs av professionerna inom området. BPSD registret har utvecklats av minnes kliniken vid UMAS som också utbildar instruktörer och samordnar verksamheten.

²⁶ Tillsynsrapport De viktigaste iakttagelserna inom tillsyn och tillståndsprövning verksamhetsåret 2015 (Inspektionen för vård och omsorg 2016).

boende inte får någon förebyggande åtgärd inom ett område som bedömts som ett riskområde för individen. Att dessa uppgifter är synliggjorda är ett resultat av användandet av kvalitetsregistret Senior Alert. Senior Alert är ett kvalitetsregister för vård och omsorg och är tillgängligt via webben där varje person som, 65 år eller äldre och har kontakt med vård eller omsorg, registreras vad gäller riskbedömning, vidtagna åtgärder och resultat inom områdena fall, undernäring, trycksår, munhälsa och blåsdysfunktion.

I det särskilda boendet finns tillgång till vård- och omsorgspersonal dygnet runt. Ett bra samarbete mellan omsorgspersonal och legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal är en förutsättning för en trygg och säker vård och omsorg på det särskilda boendet, enligt Socialstyrelsens bedömning.²⁷

Fallolyckor

Antalet fallolyckor bland äldre har ökat de senaste tio åren. Varje vecka dör nära fjorton personer som är 80 år eller äldre till följd av en fallolycka, och nära 600 personer skadar sig så allvarligt att de söker vård. Av dem som drabbas av fallolyckor är två tredjedelar kvinnor.²⁸ Äldre personer skadar sig oftast i bostaden, på särskilt boende eller på sjukhus. Tidigare fallolyckor är den största riskfaktorn för ytterligare fallolyckor.²⁹

Variationen är stor mellan kommunerna. Lägst antal fallolyckor har Ödeshög med 30 personer som drabbats per 1000 invånare, medan Malå har högst antal fallolyckor där 86 personer av 1000 invånare drabbats.³⁰

Med målsättningen att halvera antalet fallolyckor uppdrog regeringen 2015 till Socialstyrelsen att ta fram en utbildning om fallprevention riktad till verksamheter inom hälso- och sjukvård och verksamheter inom social omsorg. Vidare ska Socialstyrelsen i dialog med Sveriges Kommuner och Landsting genomföra en utbildningssatsning riktad till äldre om hur äldre själva kan skydda sig mot fallolyckor. I Social-

styrelsens delrapport i maj 2016 presenterades den modellen för webbutbildning riktad till professionen. Den del av utbildningssatsningen som är riktad till äldre slutredovisas mars 2017. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2019.

Olämplig läkemedelsförskrivning

Andelen äldre inom hemtjänsten som ordinerats läkemedel som kan anses som olämpliga för äldre fortsätter att minska under 2015. Det är fler kvinnor än män som ordinerats olämpliga läkemedel i gruppen 75 år och äldre. Andelen för kvinnor är 11 procent och för män är 10 procent. I behandling med dessa läkemedel i särskilda boenden är andelen lägre för kvinnor. Där är andelen 9 procent för kvinnor och 10 procent för män.³¹

Ändring i socialtjänstförordningen (2001:937)

För att förtydliga kommunernas ansvar när det gäller tillgång till personal i särskilda boenden för äldre har regeringen beslutat om en ny bestämmelse i socialtjänstförordningen. Den innebär att det utifrån den enskildes aktuella behov ska finnas tillgång till personal dygnet runt som utan dröjsmål kan uppmärksamma om en boende behöver stöd och hjälp. Den boende ska ges det stöd och den hjälp som behövs till skydd för liv, personlig säkerhet och hälsa. Ändringen i förordningen trädde i kraft den 15 april 2016.

Individanpassad omsorg

Fler nöjda med hemtjänst och äldreboenden

De flesta äldre är fortsatt nöjda med både hemtjänst och särskilt boende och ger generellt goda omdömen om äldreomsorgen i sin helhet. Förändringarna mellan olika år är små. En övervägande majoritet, 89 procent, är nöjda med hemtjänsten. Kvinnor har svarat något mer positivt, men skillnaden är marginell. På äldreboendena är 82 procent nöjda med boendet. Även här är kvinnorna något mer positiva. De tycker att personalen utför arbetsuppgifterna på ett bra sätt. Andelen som svarade att utförandet är mycket bra har ökat mellan 2013 och 2015. Det finns dock stora skillnader mellan kommunerna.

²⁷ Vård och omsorg om äldre. Jämförelser mellan kommuner och län (Socialstyrelsen, 2016).

²⁸ Statistik från Socialstyrelsen.

²⁹ Balansera rätt: Faktaunderlag om fall och fallrelaterade skador bland äldre personer (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap).

³⁰ Öppna jämförelser 2015, Vård och omsorg om äldre (Socialstyrelsen).

³¹ Öppna jämförelser 2015 (Socialstyrelsen).

Nöjdheten med hemtjänsten i sin helhet varierar mellan olika kommuner från 70 till 99 procent. Nöjdheten med mat och måltidsmiljö i särskilt boende varierar mellan olika kommuner från 30 till 84 procent.

Bemötande i hemtjänst och särskilt boende

En sammanvägd indikator används för att få en mer djupgående bild av hur de äldre upplever olika aspekter av äldreomsorgen. Det gäller bemötande, förtroende och trygghet. Indikatoren visar andelen som svarat genomgående positivt på tre frågor som gäller om personalen alltid bemöter dem på ett bra sätt, att det känns tryggt att bo hemma med hemtjänst alternativt på äldreboendet samt att de känner förtroende för personalen.

Svaren på dessa frågor visar en annan och mer komplex bild än det mer övergripande, positiva omdömet om äldreomsorgen i sin helhet. För hemtjänsten 2015 svarade 39 procent av kvinnorna och 41 procent av männen genomgående positivt på de tre frågorna. Inom särskilda bostäderna var det 41 procent av kvinnorna och 40 procent av männen som svarade positivt på frågorna. Indikatoren är ny och därför kan ingen tidsserie redovisas.

Svårt att påverka och brister i personalkontinuitet

Det finns brister i personalkontinuiteten i hemtjänsten. I genomsnitt mötte äldre med hemtjänst 15 olika personer från hemtjänsten under två mätveckor hösten 2015. Spridningen mellan kommunerna varierar mellan 7 och 23 personer. De äldre uppfattar detta som ett problem och upplever att ny personal inte verkar få tillräcklig information i förväg om vilka tjänster de ska utföra, framkommer i brukarundersökningen bland äldre.³²

Även Inspektionen för vård och omsorg (IVO) tillsyn visar att äldre kvinnor och män har begränsade möjligheter att påverka hur insatserna inom socialtjänstens område utförs. Tillsynen visar att det ofta brister när det gäller kommunernas och verksamheternas planering och genomförande av beviljade insatser. Det får

till följd att enskildas möjligheter att påverka hur och när insatserna utförs begränsas väsentligt.³³

Fler kvinnor än män upplever otrygghet i äldreomsorgen

Av de som har hemtjänstinsatser är 77 procent ensamboende. Betydligt fler kvinnor än män är ensamboende – drygt 80 procent kvinnor jämfört med drygt 60 procent män. De ensamboende känner sig mindre trygga med stödet från hemtjänsten, upplever i mindre utsträckning att de kan påverka när och hur insatserna utförs, är inte lika nöjda med utförandet och har sämre upplevelser av personalens bemötande. Det innebär att dessa problem drabbar kvinnor i högre grad än män.³⁴

Ungefär hälften av kvinnorna med hemtjänst och två av tre kvinnor på äldreboendena uppgav att de har lätta eller svåra besvär av ångslan, oro eller ångest. Fler kvinnor än män, det skiljer 6–7 procentenheter, har besvär av ångslan, oro eller ångest.³⁵

Ökad bemanning för trygghet och kvalitet

I syfte att skapa ökad trygghet och kvalitet för den enskilde inom äldreomsorgen gav regeringen i juni 2015 Socialstyrelsen i uppdrag att fördela medel till kommunerna för ökad bemanning.

Alla kommuner utom en deltog i satsningen under 2015 och 978 miljoner kronor (av 995 miljoner) betalades ut. I augusti 2016 hade 274 kommuner rekvirerat totalt 1,9 miljarder kronor. Medlen får användas för personal som utför stöd och omvårdnad och som tillhör en personalkategori som arbetar nära de äldre. Personalen förväntas ha adekvat utbildning eller erbjudas introduktion, handledning och utbildning. Avsikten är att två miljarder kronor årligen ska betalas ut för ändamålet 2016–2018, förutsatt att riksdagen beviljar medel.

Socialstyrelsen ska redovisa en uppföljning av satsningen senast den 1 november 2017.

I december 2015 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att följa upp styrning, utformning och arbetssätt avseende regeringens satsning på en

³² Öppna jämförelser 2015. Vård och omsorg om äldre. Jämförelser mellan kommuner och län. Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen 2016, s. 27.

³³ Tillsynsrapport De viktigaste iakttagelserna inom tillsyn och tillståndsprövning verksamhetsåret 2015 (Inspektionen för vård och omsorg 2016).

³⁴ Så tycker de äldre om äldreomsorgen 2015, Socialstyrelsen 2016.

³⁵ Så tycker de äldre om äldreomsorgen 2015, Socialstyrelsen 2016.

ökad bemanning inom äldreomsorgen. En delrapport ska lämnas till Regeringen den 31 mars 2017. Slutrapporten lämnas senast den 29 mars 2019.

Behovsriktat och systematiskt arbetssätt

Socialstyrelsen har sedan 2008 genom olika rege- ringsuppdrag arbetat både med utveckling och med stöd till implementering av en modell, ÄBIC (äldres behov i centrum), som stödjer ett behovsriktat och systematiskt arbetssätt och ger möjlighet till strukturerad dokumentation. Arbetssättet syftar till att ge individen hjälp och stöd med utgångspunkt från personens individu- ella behov och inte från utbudet av existerande insatser. Mer än 900 personer har gått Social- styrelsens processledarutbildning för att införa och tillämpa modellen. I december 2015 hade 98 kommuner påbörjat införandet av modellen ÄBIC och ytterligare 68 kommuner planerar att påbörja införandet 2016.³⁶ ÄBIC har även ut- vecklats till att fungera för insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och har bytt namn till Individens Behov I Centrum (IBIC). Modellen innebär att doku- mentationen anpassas till det som är frågeställ- ningen i individens ansökan eller begäran. Det möjliggör en kortare utredning med begränsad mängd information och därmed en form av för- enklad biståndsbedömning jämfört med tradi- tionellt arbetssätt. Arbetssättet ger även bättre möjlighet att följa upp resultatet för individen.

Tillgänglig omsorg

Äldreomsorg för personer 80 år och äldre

Enligt SCBs befolkningsstatistik ökar antalet äldre personer under 80 år kraftigt medan antalet personer 80 år eller äldre ökar svagt.

Andelen kvinnor i åldersgruppen 80 år och äldre som har offentligt finansierad äldreomsorg har minskat med nästan två procentenheter mellan 2007 och 2015. Bland män i denna ålders- grupp har motsvarande andel minskat med drygt en procentenhet.

³⁶ Från Äldres behov i centrum till Individens behov i centrum, Lägesrapport (Socialstyrelsen 2016).

Bland kvinnor i åldersgruppen hade knappt 42 procent hemtjänst eller bodde i särskilt boende 2015. Motsvarande andel bland män var drygt 27 procent. Det var närmare 130 000 kvinnor som hade dessa insatser och närmare 53 000 män, dvs. totalt ca 183 000 personer i åldersgruppen 80 år och äldre.³⁷

Tabell 7.3 Förändringar i kommuners utbud av hemtjänst respektive särskilt boende. En jämförelse av 284 kommuner mellan 2010 och 2015 för personer 80 år och äldre i antal och procent

Antalet kommuner där	Antal	andel av
Andelen med hemtjänst och särskilt boende har ökat	29	10
Andelen med hemtjänst har ökat medan särskilt boende har minskat	118	42
Andelen med hemtjänst har minskat medan särskilt boende har ökat	32	11
Andelen med hemtjänst och särskilt boende har minskat	105	37
Antalet kommuner med uppgifter	284	100

Källa: Socialstyrelsen, SCB.

Tabell 7.3 visar att den utveckling som pågått i många år fortsätter, där en allt större andel av vård och omsorg om äldre ges i form av hem- tjänstinsatser i ordinarie boende. I 79 procent av kommunerna har andelen av befolkningen som bor i särskilt boende minskat mellan 2010 och 2015. I 21 procent av kommunerna har denna andel ökat.

Äldreomsorg för personer 65 år och äldre

Andelen kvinnor med hemtjänst³⁸ i åldersgrup- pen 65 år och äldre har minskat med en procent- enhet mellan 2007 och 2015. Motsvarande andel

³⁷ Med hemtjänst avses här bistånd i form av service och personlig omvårdnad i den enskildes bostad eller motsvarande. Endast individuellt biståndsprövat hemtjänst ingår. Endast verkställda beslut ingår. Beslut om trygghetslarm ingår inte i dessa uppgifter. Källor: Individstatistik från Socialstyrelsen och SCB.

³⁸ Samma definition som i fotnoten ovan. I budgetpropositionen 2015/16:1 redovisas mängdsstatistik för hemtjänst, vilket gör att uppgifterna som redovisas här ej är jämförbara med motsvarande i föregående års proposition.

bland män har minskat med 0,6 procentenheter. I åldersgruppen hade drygt 10 procent av kvinnorna och drygt 6 procent av männen hemtjänst.

När det gäller särskilt boende har andelen kvinnor i åldersgruppen minskat med knappt två procentenheter mellan 2007 och 2015. Bland män har denna andel minskat med drygt en procentenhet. Minskningen av andelen personer med hemtjänst respektive särskilt boende har pågått successivt under åren, utan några uppåtstående avvikelser.

I åldersgruppen 65 år och äldre bodde drygt fem procent av kvinnorna och knappt 3 procent av männen i särskilt boende. Medianåldern för inflyttning till särskilt boende var år 2014 för kvinnor 87 år och för män 85 år. Skillnaderna är stora mellan olika kommuner. Det kan bero på det lokala utbudet av särskilda boenden, på skillnader i befolkningens hälsa men framför allt på geografiska förhållanden. De som bor i kommuner i norra Sverige och flyttar till särskilda boenden är vanligen yngre än de som flyttar till särskilda boenden i kommuner i södra Sverige.

En betydande del av de som bor i särskilt boende har en demenssjukdom. Socialstyrelsen uppskattade 2012 att ca 66 000 personer med demenssjukdom bodde i särskilt boende. Totalt har ca 160 000 personer någon form av demenssjukdom. Stödet både till dem som har sjukdomen och till deras närstående har mycket stor betydelse eftersom många som får demenssjukdom bor kvar med stöd från familjen så länge det går.³⁹

Under 2015 hade 375 500 personer i åldersgruppen 65 år och äldre någon form av biståndsbeslutad socialtjänstinsats. Fler kvinnor än män hade socialtjänstinsatser i oktober 2015; totalt stod kvinnorna för 68 procent.⁴⁰ Av de 375 500 personerna med socialtjänstinsats hade 223 200 personer hemtjänst i ordinärt boende. Det är 1 600 fler än 2014. Drygt 87 900 äldre över 65 år bodde i särskilt boende, vilket var 800 färre än året innan. Det totala antalet personer som får dessa insatser har ökat, men det har även antalet i befolkningen som är äldre än 65 år. Det innebär att andelen äldre som får en insats totalt sett har

minskat. Det beror troligtvis på det stora antalet personer som är födda i slutet av 1940-talet. De har nyligen passerat 65-årsgränsen och har inget behov av äldreomsorg, enligt Socialstyrelsens bedömning.⁴¹

Tiden med hemtjänst per person och månad ökade med drygt 40 minuter, till i genomsnitt 25 timmar, mellan en mätning i oktober 2014 och en i oktober 2015.⁴²

Tillgänglighet till särskilda boendeformer

Under 2015 har IVO noterat att de insatser kommunerna beslutar om ibland styrs av annat än den enskildas ansökan. Det förekommer att den enskilde ansöker om särskilt boende men förmås acceptera hemtjänstinsatser.

Totalt 36 procent av kommunerna bedömer 2015 att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre. År 2014 var motsvarande siffra 41 procent.⁴³

Tabell 7.4 Antal inrapporterade ej verkställda beslut/år (insats: permanent bostad enligt socialtjänstlagen, äldreomsorg)

Huvudsakligt skäl	2013	2014	2015
Resursbrist, t.ex. saknar bostad	1 602	1 950	2 503
Den enskilde har tackat nej	1 791	2 050	2 248
Resursbrist, t.ex. saknar personal	5	12	8
Annat skäl	253	440	410
Totalt antal	3 651	4 452	5 169

Källa: Socialstyrelsen, SCB.

Underskottet på särskilda boendeformer visar sig även i statistiken för ej verkställda beslut om bostad. Tabell 7.4 visar utvecklingen av ej verkställda beslut när det gäller insatsen permanent bostad enligt socialtjänstlagen inom äldreomsorgen. Ökningen av antalet inrapporterade beslut som ej verkställts förklaras främst av kommunernas resursbrist där bostadsbrist är en av orsakerna. Denna ökning är 56 procentenheter mellan 2013 och 2015.⁴⁴

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utveckling-

³⁹ Vård och omsorg om äldre – lägesrapport 2016 (Socialstyrelsen 2016).

⁴⁰ Sveriges Officiella statistik, Statistik om socialtjänstinsatser till äldre 2015, Socialstyrelsen, 2016.

⁴¹ Individstatistik från Socialstyrelsen, Faktablad april 2016.

⁴² Källa: individstatistik från Socialstyrelsen och SCB.

⁴³ Statistik från Boverkets hemsida, april 2016.

⁴⁴ Statistik från IVO, 2016.

en. Det behöver även finnas ändamålsenliga bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden för att säkerställa äldre personers olika behov.

Byggnad av särskilda boenden och trygghetsboenden för äldre subventionerades med ca 260 miljoner kronor i investeringsstöd under 2015. Stödet utbetalades mot att det färdigställdes 1 585 bostäder i särskilt boende och ca 600 bostäder i trygghetsboenden.⁴⁵

7.6 Resultatredovisning – Individ- och familjeomsorg

Lägesbeskrivning

Flera faktorer såväl i Sverige som i omvärlden påverkar förutsättningarna för verksamhetsområdet, exempelvis utvecklingen på arbets- och bostadsmarknaden samt antalet asylsökande och nyanlända.

Under 2015 fick det stora antalet asylsökande betydande konsekvenser för verksamhetsområdet. Nästan 163 000 personer sökte asyl i Sverige, vilket var fler än någonsin tidigare. Av dessa var ca 70 000 barn, varav omkring hälften var asylsökande ensamkommande barn utan förälder eller vårdnadshavare i Sverige. Majoriteten av de asylsökande ensamkommande barnen var pojkar, ca 92 procent. Ankomstkommunen ansvarar för det tillfälliga mottagandet. Socialnämnden i ankomstkommunen ska inleda en utredning och tillgodose barnets eller den unges omedelbara behov av boende. I samband med att barnet söker asyl anvisar Migrationsverket barnet till en kommun (anvisningskommunen) som är den kommun som får ett mer långsiktigt ansvar för barnet. Socialnämnden i anvisningskommunen inleder en ny utredning i samband med att de övertar ansvar för barnet. Anvisningskommunen har samma ansvar för ensamkommande barn som för andra barn i kommunen. Om ensamkommande barn och unga beviljas uppehållstillstånd stannar de i normalfallet kvar i anvisningskommunens omsorg.

Det stora antalet asylsökande ensamkommande barn hösten 2015 ökade arbetsbelastningen inom socialtjänsten och innebar att den redan ansträngda situationen inom social omsorg för barn och unga blev än mer ansträngd. Regeringen har vidtagit ett stort antal åtgärder för att stödja kommunerna i den rådande flyktingsituationen. Regeringen har tillfört kommuner och landsting 9,8 miljarder kronor i den extra ändringsbudgeten som lämnades den 12 november 2015, medel som bl.a. förväntas ha kommit kommunernas socialtjänst till del.

7.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De statliga insatserna syftar till att ge kvinnor, män, flickor och pojkar tillgång till ett likvärdigt, jämlikt och jämställt stöd från den kommunala individ- och familjeomsorgen oavsett var de bor i landet och att stärka kvaliteten i verksamheten.

Bedömningen av resultat och måluppfyllelse inom individ- och familjeomsorgen baseras på samma bedömningsgrunder som för hela socialtjänsten, dvs. en kunskapsbaserad, säker, individanpassad, jämlik, jämställd och tillgänglig vård och omsorg.

I årets resultatredovisning har resultatindikatorer setts över och några har tagits bort. Ett skäl till förändringen jämfört med föregående år är att de nya indikatorerna är mer relevanta för att följa och bedöma utvecklingen av måluppfyllelse. Ett annat skäl är att det finns förbättrad tillgång på data jämfört med tidigare.

När det gäller våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor saknas indikatorer för att mäta våldets omfattning. Resultatredovisningen avser därför utvecklingen av det arbete som görs för att motverka våldet och stödet till dem som utsätts, främst kvinnor och barn.

Följande indikatorer används och vid de fall redovisningen inte uppdelas på kön finns ingen sådan information tillgänglig:

⁴⁵ Statistik från Boverket, 2016.

Sociala barn- och ungdomsvården

- andel flickor och pojkar som varit placerade i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB) under årskurs nio och har behörighet att söka till nationellt program i gymnasieskolan,
- antalet anställda handläggare som har socio-nomexamen och
 - minst ett års yrkeserfarenhet av socialt arbete,
 - minst tre års erfarenhet av barnutredningar,
 - mer än fem års erfarenhet av barnutredningar.

Ekonomiskt bistånd

- antal mottagare och utbetalningar av ekonomiskt bistånd,
- andel av biståndsmottagare som är långvariga mottagare,

Missbruks- och beroendevården

- hur tillgängligheten är till socialtjänstens missbruk- och beroendevård utifrån väntetider,

Brottsutsatta

- antal kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer,
- antal kommuner som använder standardiserade bedömningsinstrument för våld i nära relationer,
- antal kommuner som har rutiner för att säkra skolgången för barn i skyddat boende,

Familjerätt

- antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten.

7.6.2 Resultat**Den sociala barn- och ungdomsvården***Ökning av antalet ensamkommande barn och unga under 2015*

Varje år kommer många barn utan medföljande förälder eller annan legal vårdnadshavare till Sverige för att ansöka om asyl. Socialtjänsten utreder och fattar beslut om placering i lämpligt

boende, vanligen i hem för vård eller boende (HVB), ett familjehem eller hos anhöriga som även de ska utredas och godkännas som familjehem. Socialtjänsten utreder barnets behov av stöd och hjälp och ska också noga följa vården av barn och unga. Sedan mer än 10 år tillbaka har antalet ensamkommande barn som söker asyl i Sverige ökat varje år. Ökningen var särskilt kraftig under 2015 då 35 369 ensamkommande barn sökte asyl vilket kan jämföras med 7 049 under 2014. Av dem som sökte asyl under 2015 var omkring 92 procent pojkar och 8 procent flickor. För att få veta mer om barnens syn på mottagandet har Barnombudsmannen genomfört intervjuer med asylsökande barn och unga. Där påtalar flera avsaknaden av information om asylprocessen, anvisningen och sina rättigheter.⁴⁶

En ökning av antalet placerade barn och unga

Samhällsvården för barn och unga omfattar placeringsformerna: familjehem, HVB och sedan den 1 januari 2016 även stödboende för barn och unga i åldern 16–20 år.

Under 2014 påbörjade 9 603 barn och unga, varav 5 203 pojkar och 4 400 flickor, med svenskt personnummer⁴⁷ en heldygnsinsats enligt socialtjänstlagen, SoL, eller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Andelen barn och unga som får en heldygnsinsats någon gång under respektive år har ökat från 9 barn per 1000 barn 2006 till 14 barn per 1000 barn 2013. Den vanligast förekommande placeringsformen var familjehem.⁴⁸

I gruppen 13–17 år ökade andelen pojkar som påbörjade en heldygnsinsats kraftigt och det är främst pojkar som skilts från båda sina föräldrar eller någon annan vuxen person som trätt i föräldrarnas ställe som står för denna ökning – dvs. ensamkommande barn. En svag ökning under perioden ses även för unga i åldern 18–20 år. Andelen barn under 13 år i befolkningen som påbörjade någon heldygnsinsats låg på samma nivå under hela perioden.

⁴⁶ Barn på flykt – barn och ungas röster om mottagandet av ensamkommande (Barnombudsmannen 2016).

⁴⁷ Sedan 1 januari 2014 består Socialstyrelsens personnummerbaserade statistik enbart av barn och unga med svenskt personnummer. Därmed ingår inte asylsökande som ännu inte fått uppehållstillstånd.

⁴⁸ Individ- och familjeomsorg Lägesrapport 2016 (Socialstyrelsen 2016).

Ökning av heldygnsplaceringar enligt LVU

I relation till hela befolkningen i åldern 0–21 år hade 1,6 procent av pojkarna och de unga männen någon heldygnsplacering 2013, och andelen var 1,0 procent av flickorna och de unga kvinnorna. Det är framför allt de frivilliga placeringarna enligt SoL som ökat, främst till följd av att allt fler ensamkommande barn och unga kommit till Sverige.

Parallellt med denna utveckling har även LVU-placeringarna ökat. Tvångsvård enligt LVU är en åtgärd som blir tillämplig när ett barn eller en ung person har ett skydds- eller vårdbehov som inte kan tillgodoses med frivilliga lösningar.

Mot bakgrund av att det skett en ökning av antalet barn och unga som är placerade enligt LVU har Socialstyrelsen genomfört en fördjupad registerstudie av de barn och unga som hade heldygnsinsatser enligt LVU under perioden 2000–2013⁴⁹. Syftet var att undersöka i vilken utsträckning ensamkommande barn och unga placeras enligt LVU. Av de totalt 32 000 barn och unga som var placerade 2013 var sammantaget ca 8 000 placerade enligt LVU, vilket motsvarar 25 procent av det totala antalet placerade barn. Antalet placerade barn och unga enligt LVU hade ökat med 2 000 barn och unga sedan 2000. Av de 8 000 barn och unga som var placerade enligt LVU under 2013, var endast 4 procent ensamkommande barn och unga varav tre procentenheter var asylsökande. Bland de asylsökande ensamkommande barnen hade vissa avslagsbeslut och en del barn vistades i Sverige som papperslösa. Ökningen av antalet placeringar enligt LVU under perioden 2000–2013 berodde alltså inte på ensamkommande barn.⁵⁰ Statistiken finns inte uppdelad på kön.

Utvecklingen inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Statens institutionsstyrelses (SiS) hade 24 ungdomshem i början av 2015, varav sex hade särskilda platser avsatta för sluten ungdomsvård. Under 2015 öppnades ytterligare ett ungdomshem för sluten vård.

Det totala antalet vårddyg 2015 var 229 258 dygn, vilket kan jämföras med 217 881 dygn året innan. Antalet flickor som har skrivits ut efter vård enligt LVU har ökat kraftigt jämfört med föregående år medan längden på vårdtiderna för flickor har varit konstant den senaste treårsperioden.

Utskrivningar gällande pojkar har minskat något, men här har den genomsnittliga vårdtiden ökat.

Under året frigavs 46 ungdomar efter att ha avtjänat sluten ungdomsvård (LSU), vilket är tio ungdomar fler än 2014. Den genomsnittliga strafftiden var en månad längre jämfört med föregående år.

Tabell 7.5 Avslutad vård vid SiS ungdomshem

	2012	2013	2014	2015
LVU, SoL				
<i>Flickor</i>				
Antal utskrivningar efter vård enligt LVU	321	367	337	411
Antal utskrivningar efter vård enligt SoL	22	8	13	11
Genomsnittligt antal vårddyg vid utskrivning	174	160	161	160
<i>Pojkar</i>				
Antal utskrivningar efter vård enligt LVU	867	861	853	833
Antal utskrivningar efter vård enligt SoL	51	45	29	18
Genomsnittligt antal vårddyg vid utskrivning	138	132	144	156
LSU⁵¹				
Antal frigivningar	70	47	36	46
Genomsnittlig strafftid för frigivna (månader)	9,5	10,0	8,0	9,0
Källa: KIA SiS Årsredovisning.				

Det har skett en ökning av antalet ensamkommande barn som placeras inom SiS särskilda ungdomshem. Under 2015 var drygt var fjärde pojke som placerades inom SiS ensamkommande och samtliga av dessa hade sökt asyl i Sverige.

SiS har genomfört mätningar för att se hur många ungdomar som är inskrivna en viss given dag och där syftet med vården är uppnått. Vid

⁴⁹ Perioden har valts därför att efter 2013 ingår endast personer med svenskt personnummer i statistiken.

⁵⁰ Individ- och familjeomsorg Lägesrapport 2016 (Socialstyrelsen 2016).

⁵¹ Av SiS årliga statistik för 2015 framgår att 45 av de frigivna efter LSU var män och en var kvinna.

mätningen som genomfördes i oktober 2015 bedömde SiS och socialtjänsten att 55 av de 535 inskrivna ungdomarna var färdigvårdade inom SiS.

En kunskapsbaserad vård

Stor variation i frågan om handläggarnas utbildning och yrkeserfarenhet

Att handläggare som utreder barns behov har rätt kompetens och erfarenhet är betydelsefullt för kvaliteten i den sociala barn- och ungdomsvården. Socialstyrelsens öppna jämförelser 2015 visar att det finns stora variationer i kompetens hos personalen inom den sociala barn- och ungdomsvården.

70 procent av personalen som utreder barns behov av skydd, stöd, vård och behandling i landets kommuner hade socionomutbildning och minst tre års erfarenhet av barnutredningar. Resultatet var detsamma vid förra årets jämförelser. Andelen är ca 10 procentenheter lägre i kommuner med färre än 15 000 invånare. I kommuner med över 70 000 invånare och i storstädernas kommundelar, där flest barn blir berörda, varierar andelen mellan 17 procent och 100 procent.

Vidare hade 49 procent av handläggarna i landets kommuner socionomutbildning och minst fem års erfarenhet av barnutredningar, samma nivå som året innan. Även här var andelen ca 10 procentenheter lägre i kommuner med färre än 15 000 invånare. I kommuner med över 70 000 invånare och i storstädernas kommundelar, där flest barn blir berörda, varierade andelen mellan 4 procent och 100 procent.⁵²

Behörighetsregleringen i kommunal social barn- och ungdomsvård

Sedan den 1 juli 2014 är det krav i socialtjänstlagen på behörighet för att få utföra vissa arbetsuppgifter i den sociala barn- och ungdomsvården. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att analysera konsekvenserna av behörighetsregleringen för kommunerna och vilka möjligheter som finns för icke behörig personal att bli behö-

riga. Av myndighetens delredovisning framgår att kommunerna är positiva till behörighetsregleringen och att den bl.a. medför ökad rättssäkerhet. Enligt uppföljningen har majoriteten av socialsekreterarna behörighet enligt kraven i föreskrifterna. Det är sju procent som saknar behörighet och många av dessa är t.ex. beteendevetare och socialpedagoger. Det finns utmaningar för en del kommuner att uppnå behörighetskravet till juni 2019. Socialstyrelsen framför även att det finns små möjligheter att uppnå behörighet genom en annan relevant examen enligt föreskrifterna. Socialstyrelsen har därför föreslagit att perioden för övergångsbestämmelserna för redan anställd obehörig personal förlängs.

Introduktion och statsbidrag för att underlätta för och stärka kommunernas arbete med att utveckla kompetensen

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag tagit fram ett webbaserat stöd till yrkesintroduktion för nyanställda. Detta kan användas på lokal och regional nivå i introduktionsprogram och finns lättillgängligt på webbsidan Kunskapsguiden.se. I uppdraget ingick även att anskaffa två uppdragsutbildningar för socialsekreterare i den sociala barn- och ungdomsvården och chefer inom individ- och familjeomsorgen.

För att stärka kommunernas arbete med att utveckla kompetensen har Socialstyrelsen haft i uppdrag sedan 2013 att årligen fördela 57 miljoner kronor i statsbidrag till kommunerna. Av landets 290 kommuner har 259 kommuner rekviderat medel för kompetensutvecklingsinsatser 2015. Totalt har Socialstyrelsen betalat ut 54 747 188 kronor till kommunerna. Fyra kommuner har återbetalat medlen. Socialstyrelsens uppföljning av den genomförda kompetensutvecklingen 2015 visar att majoriteten av utbildningarna riktats till handläggare med socionomexamen. De flesta utbildningarna återfinns inom området socialt arbete och inriktningarna samtal med barn samt utredningsmetodik. Under 2015 har kommunerna genomfört 1 292 utbildningsinsatser med sammanlagt 10 947 utbildningsplatser. Enligt uppföljningen är kommunerna sammantaget positiva till satsningen. Den har möjliggjort en fördjupad kompetensutveckling och mer omfattande utbildningsinsatser som annars inte kommit till stånd. Däremot har kommunerna problem att förvalta genomförda utbildningar, vilket förklaras av den ansträngda

⁵² Öppna jämförelser – 2015 Sociala barn- och ungdomsvård (Socialstyrelsen).

personalsituationen och den höga arbetsbelastningen.⁵³

Systematisk uppföljning av barnens situation för att utveckla verksamheten

Genom systematiska uppföljningar kan barnens situation följas upp och den sammanställda kunskapen kan användas i syfte att utveckla och förbättra verksamheten. Det är dock få kommuner som på ett systematiskt sätt följer upp resultatet och sammanställer detta. Socialstyrelsens öppna jämförelser visar att 27 procent av kommunerna har använt resultat från öppenvården för verksamhetsutveckling, och 20 procent har systematiskt följt upp insatserna i HVB och familjehem för att utveckla och förbättra verksamheten.

Nationellt kunskapscentrum ska främja kunskapsutveckling om våld mot barn

Linköpings universitet fick i uppdrag av regeringen i juni 2015 att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Universitetet har inrättat Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum. Barnafrid ska främja tvärprofessionell kunskapsutveckling och stimulera och stödja samverkan samt årligen lämna förslag på insatser till regeringen. Barnafrid lämnade en årlig redovisning till regeringen i mars 2016. Den första tiden har präglats av att strukturera verksamheten vad gäller bl.a. lokaler, rekrytering av personal och administration. Barnafrid har även påbörjat arbetet med att ta fram en kommunikativ informationsportal om våld och andra övergrepp mot barn.

En säker vård

Socialtjänstens ansträngda situation

Under hösten 2015 gjorde fler än 30 kommuner lex Sarah-anmälningar till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Anmälningarna handlade om att kommunerna bedömde att de inte hade förutsättningar att klara sitt uppdrag, främst gällande utredningar, placeringar och uppföljning av ensamkommande barn. Som skäl för

detta angav de strukturella omständigheter med koppling till flyktingsituationen.

IVO har i sin tillsyn under 2015 återkommande sett att det finns brister i kommunens myndighetsutövning, vilket är samma bild som framkommer från kommunernas lex Sarah-anmälningar. Det handlar till stor del om att kommunerna inte klarar att genomföra sitt uppdrag inom aktuella tidsramar.⁵⁴

Socialstyrelsen konstaterar i lägesrapporten 2016 att kommunerna har svårigheter att uppfylla lagar och föreskrifter i arbetet med att ta hand om ensamkommande.

Även Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) gjorde bedömningen att samhällets förmåga att ta emot ensamkommande barn var mycket ansträngd under hösten 2015, både gällande ankomstkommuner och anvisningskommuner.

Kommuner har under en längre period haft svårigheter att rekrytera och behålla socialsekreterare. Detta problem accentuerades då det stora antalet ensamkommande barn som kom hösten 2015 ökade behovet av socialsekreterare. Behovet av personal på hem för vård eller boende (HVB) ökade också, då antalet HVB nära nog fördubblades under 2015, från ca 500 i december 2014 till ca 1000 ett år senare.

Socialstyrelsen har i uppdrag av regeringen att göra en fördjupad analys av konsekvenserna för socialtjänsten med anledning av flyktingsituationen och ökningen av antalet asylsökande ensamkommande barn och unga. Flera kommuner uppgav till Socialstyrelsen att deras förhållandevis långa erfarenhet av att ta emot ensamkommande barn har gjort att de har klarat den ansträngda situationen relativt bra. De har haft kompetent personal och tydliga och inarbetade rutiner för arbetet.⁵⁵

Kvalitet och rättsäkerhet

Den 1 januari 2013 infördes nya bestämmelser i socialtjänstlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) med syftet att stärka stödet och skyddet för barn och unga

⁵³ Kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården Redovisning av 2015 års medel (Socialstyrelsen 2016).

⁵⁴ Tillsynsrapport, De viktigaste iakttagelserna inom tillsyn och tillståndsprövning verksamhetsåret 2015 (Inspektionen för vård och omsorg 2016).

⁵⁵ Analys av situationen i socialtjänsten – lägesrapport under hösten 2015 och början av 2016 (Socialstyrelsen 2016).

som far illa eller riskerar att fara illa. Socialstyrelsen har vid uppföljning konstaterat att bestämmelserna generellt sett är kända inom socialtjänsten, men att efter levnaden är låg när det gäller, t.ex. att socialnämnden inom fjorton dagar efter anmälan ska fatta beslut om att inleda eller inte inleda en utredning, att socialnämnden i samband med beslut om placering i ett familjehem ska ingå avtal med familjehemmet och att barn som placeras i familjehem eller HVB ska ha en särskilt utsedd socialsekreterare.

Barns behov i centrum bidrar till en mer likvärdig social barn- och ungdomsvård

Barns behov i centrum (BBIC) är en nationellt enhetlig struktur som ger stöd till socialtjänsten vid handläggning, genomförande och uppföljning inom den sociala barn- och ungdomsvården och bidrar till en ökad rättssäkerhet för barnen och en mer likvärdig social barn- och ungdomsvård.

Under 2014 och 2015 reviderades och utvecklades BBIC, för att förenkla dokumentationen och underlätta systematiska uppföljningar av insatser och resultat. Det reviderade BBIC lanserades i oktober 2015. I dag arbetar 287 kommuner i enlighet med BBIC. Under perioden oktober 2015 t.o.m. maj 2016 hade ca 600 utbildare från 217 kommuner/stadsdelar utbildats av Socialstyrelsen.

En individanpassad vård och omsorg

Placerade barn har sämre skolresultat och ges därför sämre möjligheter senare i livet

En fungerande skolgång är en viktig faktor för alla barn och har stor betydelse för deras möjligheter i framtiden. Socialstyrelsen har i sin lägesrapport för 2016 genomfört en fördjupad analys av barnens utbildning. Av analysen framgår att det fortfarande är betydligt färre placerade barn som har grundläggande behörighet till gymnasieskolan jämfört med övriga barn. Andelen med gymnasiebehörighet är lite högre bland flickor än bland pojkar, och det är samma mönster som gäller bland övriga elever. En grupp ungdomar är de långvarigt placerade, dvs. de som placerades första gången i förskoleålder och som varit

placerade mer än fem år. Bland de långvarigt placerade barnen uppnådde bara 50 procent av pojkarna och ca 58 procent av flickorna gymnasiebehörighet efter att kraven⁵⁶ skärptes 2011 (avser barn födda 1995–97). Generellt hade en högre andel gymnasiebehörighet bland de som placerades före skolåldern jämfört med dem som placerades efter att de börjat skolan. Det är också skillnader beroende på vilken sorts placering eleverna hade under årskurs nio. De som var placerade i familjehem lyckades betydligt bättre i grundskolan än de som var placerade i hem för vård eller boende (HVB) eller andra former av placeringar.

Samverkansmodell för skolverksamheten – för en obruten skolgång

Statens institutionsstyrelse (SiS) och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har på regeringens uppdrag utvecklat och prövat en modell för skolsamverkan för elever som placeras på särskilda ungdomshem. Utvecklingsarbetet har pågått under 2013–2015. Modellen som har utvecklats, SiSam, är en modell för skolsamverkan mellan SiS ungdomshem, socialtjänsten och skolan. Målet är att de placerade barnens skolgång ska löpa på utan avbrott, så att de får den utbildning de behöver och har rätt till.

SiSam har använts sedan den 1 januari 2014. Modellen innebär att kommunerna och SiS tecknar samverkansavtal. Fram till den sista februari 2016 hade SiS tecknat avtal med 50 kommuner. Myndigheternas uppföljning 9 respektive 22 månader efter projektets start visar positiva tendenser. Efter starten får ungdomshemmen oftare skoluppdrag och skoldokument från kommunen och de samverkar oftare för att planera ungdomarnas skolgång både under och efter placeringen. Av de elever som skrivits ut från SiS under uppdragsperioden går något fler i skola efter utskrivningen jämfört med tidigare elever som varit föremål för insatser på SiS. Av uppföljningen framgår att det är vanligare att det ingick ett skoluppdrag för flickor respektive skolpliktiga elever än för pojkar och icke skolpliktiga elever. Övergången från ungdoms-

⁵⁶ Tidigare var kraven lägre, fram till 2011 räckte godkända betyg i engelska, matematik och svenska eller svenska som andra språk för att vara behörig till alla gymnasieprogram.

hemmen till skolan efter placeringen har visat sig vara den svagaste länken i samverkan. Ett antal av de kommuner som prövat SiSam menar att SiSam med små justeringar kan användas även vid andra placeringar av barn. Rutinerna fyller ett tomrum och kommunerna har kunnat utveckla skolsamverkan för elever i samhällsvården generellt, inte enbart för eleverna i tvångsvården.⁵⁷

Ensamkommande pojkar en växande målgrupp inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Det har skett en ökning av antalet ensamkommande barn som placeras inom Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem. Under 2015 var drygt var fjärde pojke som placerades inom SiS ensamkommande. SiS har därför beslutat om en handlingsplan för vården av ensamkommande barn som bl.a. berör skolgången, samarbetet med andra aktörer, frågan om språk och tolkbehov. Under 2015 var 221 ensamkommande barn och unga placerade någon gång på ett särskilt ungdomshem, att jämföra med 139 ensamkommande barn 2014. Utav de 221 var 8 flickor. Antalet SiS-placerade ensamkommande barn bör relateras till att antalet asylsökande ensamkommande barn var 35 369 år 2015, vilket kan jämföras med 7 049 året innan. Det innebär att antalet SiS-placerade ensamkommande barn har ökat, men att andelen är lägre i relation till antalet asylsökande och därmed ökningen av gruppen ensamkommande barn. Under 2015 togs sammanlagt 1 158 individer in på ett särskilt ungdomshem (LVU, SoL och LSU).⁵⁸

Ökad kunskap om stöd till barn som anhöriga

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att öka kunskapen om flickor och pojkar i olika åldrar och utvecklingsfaser som anhöriga.

Ett resultat är att det nu finns bättre kunskap om omfattning och behov samt konsekvenser av en uppväxt med allvarliga svårigheter hos en förälder men även om strukturer och metoder för stöd. Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) har etablerats som en nationell stöd-

struktur när det gäller flickor och pojkar som anhöriga gentemot hälso- och sjukvård, socialtjänst, förskola och skola samt idéburen sektor. Folkhälsomyndigheten har gett stöd till 18 utvecklingsprojekt, alla i nära samarbete med forskare.

En jämlik vård och omsorg

Erfarenheter från den nationella samordnaren – behovet av en medskapande social barn- och ungdomsvård

Den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården ska i dialog med minst 50 kommuner och andra relevanta aktörer stärka och stödja kommunerna i deras arbete med den sociala barn- och ungdomsvården. Fram till och med februari 2016 hade samordnaren besökt 52 kommuner.

Inför besöken har en översiktlig tidsmätning genomförts för att ta reda på hur utredande socialsekreterare och deras närmaste chefer använder sin arbetstid. Mätningen visar bl.a. att utredande socialsekreterare ägnar 13 procent av arbetstiden till gemensamma samtal med barn och vårdnadshavare eller unga och 2 procent av arbetstiden till enskilda samtal med barn.

Samtidigt uttrycker många barn, unga och vårdnadshavare att de vill ha mer tid med den utredande socialsekreteraren. Även fackliga företrädare för fram att utredande socialsekreterare önskar mer tid för dem som verksamheten är till för.

En tillgänglig vård och omsorg – barns och ungas kunskap om socialtjänsten ska öka

Barn och unga behöver känna till socialtjänsten och dess uppdrag och veta vart de ska vända sig om de behöver stöd eller hjälp. För att öka kunskapen om socialtjänsten har Socialstyrelsen och Barnombudsmannen på regeringens uppdrag utvecklat den nationella plattformen <https://kollpasoc.se/> som lanserades i februari 2016.

⁵⁷ Slutredovisning av regeringens uppdrag till Statens institutionsstyrelse och Specialpedagogiska skolmyndigheten – att utveckla och pröva en samverkansmodell för skolverksamheten, Statens institutionsstyrelse 2016.

⁵⁸ SiS årsredovisning 2015 (Statens institutionsstyrelse 2016).

Ersättning för vanvård i samhällsvården

Ersättningsnämndens uppdrag är avslutat och myndigheten är avvecklad. Ersättningsnämnden har under sin verksamhetsperiod 2013 t.o.m. den 30 juni 2016 sammantaget mottagit 5 285 ansökningar. Det är 2 210 personer som har beviljats ersättning. När omansökningar räknats bort uppgår beviljandegraden till 46 procent. Både när det gäller antalet inkomna ärenden och beviljandegraden är fördelningen mellan kvinnor och män jämn.

Ekonomiskt bistånd

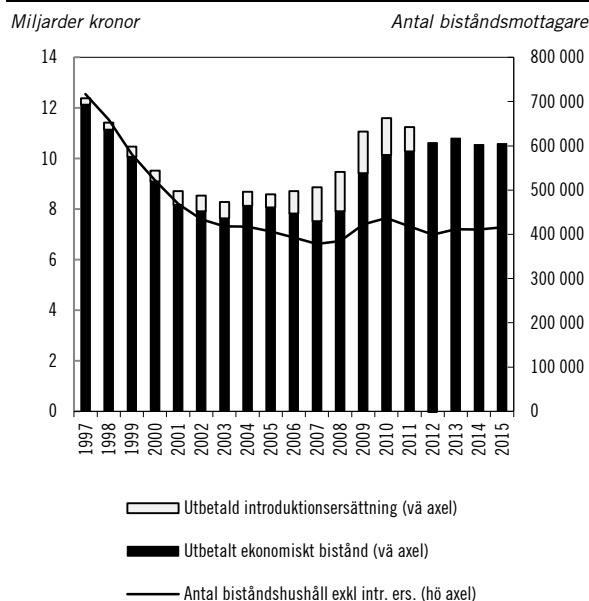
Tillgängligheten

Ekonomiskt bistånd är det yttersta skydds nätet i det sociala trygghetssystemet. Rätten till bistånd bygger på en individuell behovsbedömning.

Oförändrad nivå på utbetalningarna under 2015

Utbetalningarna av ekonomiskt bistånd uppgick till 10,6 miljarder kronor under 2015, vilket är i stort sett oförändrat jämfört med föregående år. (Se diagram 7.1). Antalet personer som någon gång under 2015 tog emot ekonomiskt bistånd uppgick till ca 415 600 (4,2 procent av befolkningen). Andelen kvinnor var något lägre än andelen män (47 procent kvinnor och 53 procent män).

Diagram 7.1 Utbalt ekonomiskt bistånd och antal biståndsmottagare 1997–2015

Källa: Socialstyrelsen

Anmärkning: I beloppen för 1997-2011 redovisas även utbetalningar av introduktionsersättning till flyktingar och andra skyddsbehövande. Statistiken bör dock tolkas försiktigt p.g.a. ändrad uppgiftsinsamling och den etableringsreform som trädde i kraft den 1 december 2010. Reformen innebar att flyktingar och andra skyddsbehövande och deras anhöriga som deltar i etableringsinsatser har rätt till statlig etableringsersättning, vilket reducerar behovet av ekonomiskt bistånd. Uppgifter över utbetalningar finns ej uppdelade på kön.

Arbetslöshet vanligaste orsaken till behov av försörjningsstöd

Enligt Socialstyrelsens statistik över försörjningshinder och ändamål för ekonomiskt bistånd är arbetslöshet den mest förekommande orsaken till behovet av ekonomiskt bistånd.⁵⁹

Under 2014 hade 46 procent av biståndsmottagarna arbetslöshet som huvudsakliga skäl till sitt försörjningshinder. Av dessa saknade ca 54 procent arbetslöshetsersättning, medan 39 procent hade otillräcklig ersättning och 7 procent väntade på ersättning. Arbetshinder på grund av sociala skäl var det näst vanligaste försörjningshindret, 11 procent, och sjukskrivning med läkarintyg det tredje mest förekommande, 10 procent. Med sociala skäl menas

⁵⁹ Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2014 (Socialstyrelsen 2015).

att personen saknar arbetsförmåga och är i behov av t.ex. arbetsträning eller annan social eller medicinsk rehabilitering. Majoriteten, 80 procent, av de som var sjukskrivna med läkarintyg saknade sjukpenning. Endast ca 3 procent av biståndsmottagarna hade arbete, men otillräcklig arbetsinkomst för att klara sin försörjning. Det är vanligare med arbetslöshet som försörjningshinder bland män (53 procent) än bland kvinnor (43 procent). Motsatt gäller sjukdom som är mer förekommande försörjningshinder för kvinnor (13 procent) än för män (9 procent).

Unga är överrepresenterade

Det är vanligare att unga tar emot ekonomiskt bistånd jämfört med genomsnittet för samtliga åldrar. Bland unga vuxna (18–24) i befolkningen tog 7 procent emot ekonomiskt bistånd någon gång under 2015 (att jämföra med 4,2 procent av samtliga i riket). Det är ingen större skillnad mellan kvinnor och män när det gäller mottagande av ekonomiskt bistånd oavsett ålder. Däremot är det stor skillnad beroende på var de är födda. För inrikes födda unga (18–24 år) var andelen bland biståndsmottagarna 4 procent (lika stor andel för kvinnor och män) och för utrikes födda 23 procent (utrikes födda kvinnor 22 procent och utrikes födda män 25 procent). Se tabell 7.6. Jämfört med 1997, då biståndsmottagandet bland unga var som högst, har dock andelen unga som har bistånd nästan halverats. Under 2015 hade drygt 2 procent av de unga (18–24 år) långvarigt bistånd (minst 10 månader per år). Andelen är densamma bland kvinnor och män. Bland unga var arbetslöshet betydligt vanligare som försörjningshinder än bland de äldre.⁶⁰

Tabell 7.6 Andelen unga vuxna (18-24 år) med ekonomiskt bistånd

Procent	2011	2012	2013	2014	2015
Samtliga unga vuxna, 18-24 år	8	8	8	7	7
Varav					
Kvinnor, inrikes födda	6	6	5	5	4
Kvinnor, utrikes födda	22	21	21	21	22
Män, inrikes födda	6	6	5	5	4
Män, utrikes födda	23	22	23	24	25

Källa: Socialstyrelsen

Långvarigt biståndsmottagande oförändrat högt

Andelen långvariga biståndsmottagare (bistånd i minst 10 månader under kalenderåret) ligger fortsatt på en hög nivå. År 2015 fick närmare 40 procent av biståndsmottagarna bistånd under minst tio månader av året (fördelningen mellan kvinnor och män är i stort sett jämn). Den genomsnittliga biståndstiden var 6,4 månader att jämföra med 4,3 månader under krisåren i mitten av 1990-talet.

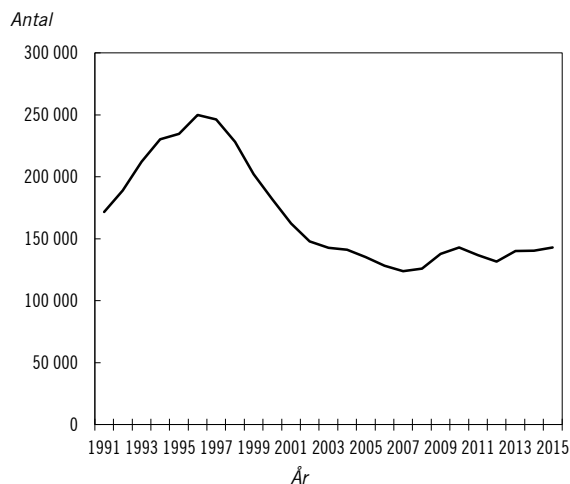
Av de långvariga biståndsmottagarna var 37 procent inrikes födda och 63 procent utrikes födda. För utrikesfödda har vistelsetiden i Sverige en avgörande betydelse för biståndsmottagandets omfattning och längd. Ju kortare tid i Sverige, desto högre andel biståndsmottagande. Nyanlända som fått uppehållstillstånd av skyddsskäl har rätt till statlig etableringsersättning de två första åren när de deltar i etableringsinsatser.

Oförändrat antal barn i hushåll med ekonomiskt bistånd

Antalet barn som levde i hushåll med ekonomiskt bistånd 2015 uppgick till ca 143 000, vilket var i det närmaste oförändrat jämfört med 2014. Andelen uppgick till 7 procent av alla barn.

Andelen barn som levde i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd uppgick till 2,6 procent.

⁶⁰ Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2014 (Socialstyrelsen 2015).

Diagram 7.2 Barn i hushåll med ekonomiskt bistånd

Källa: Socialstyrelsen

Ensamstående kvinnor med barn är över-representerade bland biståndshushållen

Ekonomiskt bistånd är vanligast förekommande bland ensamstående kvinnor med barn. Andelen uppgick till 21 procent av denna hushållstyp i befolkningen. Under krisåren i mitten av 1990-talet uppgick andelen till 37 procent, och drygt tio år senare hade andelen sjunkit till 19 procent, sannolikt till följd av det förbättrade läget på arbetsmarknaden. År 2008 började dock andelen att något öka igen. Motsvarande andel under 2015 är 8 procent för ensamstående män med barn och 3 procent för sammanboende par med barn. Till antalet är dock gruppen ensamstående män utan barn flest.

Individuellt anpassade insatser

Den formaliserade samverkan har ökat

För att öka kvinnors och mäns möjligheter att få rätt insatser behövs samverkan. Personer med behov av insatser från olika områden inom socialtjänsten ska enligt SoL få sina insatser samordnade av berörda aktörer. Av Socialstyrelsens öppna jämförelser framgår att den formaliserade samverkan med externa aktörer har ökat. Andelen som hade en överenskommelse med Försäkringskassan var 38 procent 2016, att jämföra med 31 procent 2015 och 12 procent 2012. Överenskommelser med Arbetsförmedlingen fanns i 50 procent av kom-

munerna att jämföra med 43 procent 2015 och 21 procent 2012.⁶¹

Kommunala arbetsmarknadsinsatser

Av resultatet från Socialstyrelsens öppna jämförelser 2016 framgår att merparten av kommunerna erbjuder kommunala arbetsmarknadsinsatser. I 38 procent av kommunerna erbjuds alla arbetslösa personer mellan 18 och 24 år någon arbetsmarknadsinsats. För personer över 24 år är motsvarande siffra 30 procent.⁶²

Få har tagit del av jobbstimulansen

En ny bestämmelse i socialtjänstlagen infördes den 1 juli 2013 som innebär att den som haft försörjningsstöd i sex månader endast behöver räkna in 75 procent av nettoarbetsinkomsten vid prövning av rätten till försörjningsstöd. Socialstyrelsen har följt upp kommunernas tillämpning av bestämmelsen. Av uppföljningen framgår att endast ca 2 procent av biståndsmottagarna tagit del av jobbstimulansen. Andelen är jämnt fördelad mellan kvinnor och män. En majoritet av kommunerna som tillfrågats bedömer att jobbstimulansen inte har medfört att fler biståndsmottagare har börjat arbeta eller utökat sin arbetstid.

Rättsäkert

Barnperspektiv i familjer med försörjningsproblem

En grundlig utredning är en förutsättning för att en individ eller familj ska kunna få stöd som är anpassat efter individuella förutsättningar och behov. Av landets kommuner är det 55 procent som använt en strukturerad utredningsmall där barns situation ingår vid alla utredningar. Andelen kommuner som hade en rutin för att förhindra att barn vräks var 23 procent.⁶³

⁶¹ Öppna jämförelser, ekonomiskt bistånd, (Socialstyrelsen 2016, 2015 och 2012).

⁶² Öppna jämförelser, ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen 2016). Då många indikatorer har ändrats sedan tidigare år för att bättre kunna jämföras mellan olika verksamhetsområden är det för en del indikatorer inte möjligt att göra jämförelser med tidigare år.

⁶³ Öppna jämförelser, ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen 2016)

Förtydligade regler kring försörjningsstöd

För att det för den enskilde tydligt ska framgå vilka krav som kan ställas för att ha rätt till försörjningsstöd infördes den 1 juli 2016 en bestämmelse i SoL. Det innebär att den kvinna eller man som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande.

Kunskapsbaserade arbetsätt*Standardiserade bedömningsmetoder vanligare*

Andelen kommuner som uppger att de använder standardiserade bedömningsmetoder vid bedömning av den enskildes situation, funktion eller behov uppgick till 62 procent, vilket är en ökning jämfört med 2015 (55 procent).

Ekonomiskt bistånd är det område inom socialtjänsten som i störst utsträckning arbetar med systematisk uppföljning. Andelen kommuner som uppger att de följer upp individer systematiskt, sammanställer på gruppnivå och använder resultaten för verksamhetsutveckling inom ekonomiskt bistånd är 21 procent.⁶⁴

Missbruks- och beroendevården**Tillgänglig vård och omsorg***Vård dygn på institution fortsätter att minska*

Ungefär 19 300 kvinnor och män fick den 1 november 2015 en insats inom socialtjänsten för sitt missbruk eller beroende vilket är en liten ökning jämfört med 2014. Det gäller bistånd avseende boende (kvinnor 23 procent och män 77 procent), individuellt behovsprövad öppen insats (kvinnor 31 procent och män 69 procent) eller heldygnsvård (kvinnor 28 procent och män 72 procent).

Utvecklingen av antalet vård dygn på institutioner för frivillig vård har stadigt minskat under den senaste femårsperioden (2010–2014). Men sett till 2015 har det skett en liten ökning jämfört med 2014.

När det gäller tvångsvård enligt LVM har antalet vård dygn fortsatt att öka och har gjort så

den senaste femårsperioden. Ökningen har skett i ungefär lika stor utsträckning för kvinnor och män.⁶⁵

Under 2010–2014 minskade antalet som fick slutenvård p.g.a. alkoholrelaterade diagnoser, bland både kvinnor och män 15–64 år. Antalet minskade från totalt ca 14 990 till 13 135 patienter per år. Störst är minskningen i åldersgruppen 15–24 år, för båda könen. Dock ökade andelen kvinnor och män 25–34 år (män 4 procents ökning och kvinnor 17 procents ökning).

Bland dem som fått slutenvård för psykiska störningar eller beteendestörningar ses en kraftig ökning av andelen som vårdats på grund av psykiska störningar orsakade av narkotika. Andelen nästan tredubblades under perioden 1989–2014, från cirka 3 000 patienter till cirka 10 200 per år.⁶⁶

Väntetiden till ett första besök allt kortare

I allt fler kommuner får kvinnor och män en tid till ett första besök till socialtjänsten inom tre dagar. Andelen har ökat från 4 procent 2011 till 11 procent, och nästan hälften får en tid inom 4–7 dagar 2016.⁶⁷

Frivilliga insatser som service i många kommuner

Att erbjuda stöd till kvinnor och män med missbruk och beroende som service kan innebära en ökad tillgänglighet till insatser. Socialstyrelsens officiella statistik innehåller endast uppgifter om biståndsbedömda insatser.

För att uppskatta hur vanligt det är att insatser ges utan biståndsbedömning till personer med missbruk och beroende har Socialstyrelsen frågat kommunerna om de ger insatserna bistånd som avser boende och öppna insatser som service. Cirka 9 procent av landets kommuner uppgav att de gav bistånd som avser boende som service och ca 61 procent, uppgav att de gav öppna insatser som en service till vuxna personer med missbruk

⁶⁵ Sveriges officiella statistik. Vuxna personer med missbruk och beroende – insatser 2015 (Socialstyrelsen 2016).

⁶⁶ Individ- och familjeomsorg – Lägesrapport 2016, (Socialstyrelsen 2016).

⁶⁷ Öppna jämförelser, Missbruk och beroende 2016 (Socialstyrelsen 2016).

⁶⁴ Öppna jämförelser Ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen 2016).

och beroende. Det är en svag minskning för båda insatserna.⁶⁸

Tillgängligheten till läkemedelsassisterad vård är relativt god

I Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende är läkemedelsassisterad behandling en av de metoder som rekommenderas för opiatberoende för kvinnor och män. Personer med opiatberoende är en utsatt grupp som har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Läkemedlet ska ordinerats tillsammans med psykosocial behandling. Antalet nya patienter ökade under perioden 2006–2011, men därefter har ökningen avtagit något. Tidigare har det funnits signaler om att tillgången till behandlingen var bristande men en kartläggning som genomfördes på regeringens uppdrag från 2014 visar att den nu finns i samtliga landsting. Organisationen och resurserna för behandling skiljer sig emellertid åt. I september 2013 fanns det 110 verksamheter som bedrev behandlingen och drygt 3 700 patienter var inskrivna, varav 30 procent var kvinnor och 70 procent män.⁶⁹ Det motsvarar ungefär kvinnors och mäns andel i hela populationen personer som använder tung narkotika.⁷⁰

Socialstyrelsen har tagit fram nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2016:1) om läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende.

Den medicinska säkerheten ökar med LOB-satsningen

Regeringen riktar under 2014–2016 stöd för lokalt utvecklingsarbete där landsting och kommuner tillsammans med polisen gemensamt ska utveckla alternativa lösningar till förvaring i arrest så att omvårdnaden förbättras vid omhändertagande enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB). Sådana lösningar är särskilt angelägna då barn under 18 år omhändertas. Alla landsting i samverkan med polis och kommuner deltog i

satsningen det första året 2014 medan 13 samverkanssatsningar erhöll medel under 2015. Inför 2016 har alla aktörer i respektive län uppmanats att delta. Personer som omhändertas enligt LOB är en grupp som fortfarande oftast placeras i arresten. Även väldigt unga personer som omhändertas placeras i arrest.

Säker vård och omsorg

Samverkan ökar successivt

Sedan den 1 juli 2013 är landsting och kommuner ålagda att ingå överenskommelser inom respektive län om samarbete när det gäller personer med missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel och dopning. I januari 2015 rapporterade 36 procent av landets kommuner att de fanns en aktuell överenskommelse med landstinget som innehöll rutiner för samarbete på lokalnivå, gemensamma mål samt resurs och ansvarsfördelning. Ett år senare har andelen ökat till 52 procent.⁷¹ Det är nu 66 procent av kommunerna som har rutiner för att delge kvinnor och män med komplexa behov information om möjligheten att få en samordnad individuell plan, vilket är en tydlig ökning jämfört med året innan.

Antal kommuner som har rutiner för samverkan inom socialtjänsten t.ex. med verksamheterna ekonomiskt bistånd, den sociala barn- och ungdomsvården eller äldreomsorgen har ökat under perioden 2011–2015. Vanligast är samverkan omkring våld i nära relationer (72 procent) medan det för äldreomsorgen fanns rutiner för samordning i 31 procent av kommunerna vilket är en liten ökning jämfört med åren innan.⁷²

Kunskapsbaserad vård och omsorg

Nationella riktlinjer ger säkrare metodval

För att stödja en kunskapsbaserad praktik har Socialstyrelsen utarbetat nya nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende.

⁶⁸ Sveriges officiella statistik. Vuxna personer med missbruk och beroendeinsatser 2015 (Socialstyrelsen 2016).

⁶⁹ Individ- och familjeomsorg - Lägesrapport 2016 (Socialstyrelsen 2016).

⁷⁰ Läkemedelsassisterad behandling vid opiatberoende Slutsatser och förslag (Socialstyrelsen 2015).

⁷¹ Öppna jämförelser, Missbruk och beroende 2016 (Socialstyrelsen 2016).

⁷² Öppna jämförelser, Missbruk och beroende (Socialstyrelsen 2015).

Riktlinjer innehåller rekommendationer om vård och stöd vid missbruk och beroende. Den inkluderar nu tre nya områden – ungdomar, läkemedelsberoende och psykosociala stödinsatser.⁷³

En majoritet använder standardiserade bedömningsmetoder

Standardiserade bedömningsinstrument är ett stöd för ett systematiskt beslutsfattande både på individ- och verksamhetsnivå och kan ses som ett led i att utveckla en evidensbaserad praktik. Socialstyrelsen har gett stöd till utvecklingen genom förvaltning och metodutveckling.

En majoritet av kommunerna använder standardiserade bedömningsmetoder som underlag för insatser.⁷⁴ Däremot använder endast 15 procent standardiserade bedömningsmetoder vid uppföljning av insatserna. För att utveckla verksamheten används systematisk uppföljning och tydliggöra skillnader mellan kvinnor och män i 16 procent av kommunerna.⁷⁵

Bättre kunskap om kvalitet inom HVB

För att förbättra förutsättningarna för god kvalitet på hem för vård och boende (HVB) har Socialstyrelsen på regeringens uppdrag tagit fram en sammanställning av vad som kan anses vara god vård och omsorg i HVB för personer med missbruks- och beroendeproblem. I dagsläget finns det ca 200 HVB som bedriver frivillig vård och behandling för personer med missbruks- och beroendeproblem. År 2014 fick ca 7 100 vuxna personer vård och behandling i HVB genom socialtjänstens försorg.⁷⁶ Av dessa var ca 1 900 kvinnor och 5 250 män.⁷⁷

Individanpassad vård och omsorg

Brukarorganisationerna har fått ökat inflytande

Brukarnas erfarenheter och synpunkter är en viktig del i utvecklingen av en evidensbaserad praktik. Brukarorganisationer har lämnat synpunkter som har påverkat innehållet i överenskommelser mellan landsting och kommuner om missbruks- och beroendevården i 39 procent av landets kommuner.⁷⁸

Stöd till anhöriga genom familjeorienterat arbete

Inom socialtjänsten har utvecklingen mot ett samordnat familjeorienterat arbetssätt i familjer med missbruk och beroende påbörjats. Socialstyrelsen har sammanfattat kunskaper och erfarenheter i en guide som underlag för implementering av ett sådant arbetssätt i kommunerna.⁷⁹

Stor efterfrågan på statligt driven missbruksvård

Den statliga missbruksvården som bedrivs av Statens institutionsstyrelse hade 11 LVM-hem med 349 platser 2015. Av dessa var 31 procent avsatta för enbart kvinnor och 66 procent för enbart män. Efterfrågan på LVM-vård har varit mycket hög. Antalet vårddygn uppgick till ca 166 000 under 2015 jämfört med ca 157 000 året innan, en ökning med 6 procent. Ökningen gäller både för kvinnor och för män. Missbruksvården utökades med 35 platser under 2015.

I de intervjuer som gjorts på institutionerna svarade 74 procent av klienterna (79 procent av kvinnorna respektive 71 procent av männen), att deras motivation att bli drogfria hade ökat under placeringen. Det är vårdens primära syfte. Majoriteten anser också att LVM-placeringen har varit nödvändig för att bryta deras missbruk (71 procent av kvinnorna respektive 64 procent av männen).

Andelen yngre klienter har ökat medan andelen klienter som är 45 år eller äldre har minskat. I samband med det har andelen klienter med alkohol som primärdrog minskat och andelen opiatmissbrukare ökat.⁸⁰

⁷³ Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk- och beroende (Socialstyrelsen, 2015).

⁷⁴ Öppna jämförelser, Missbruk och beroende (Socialstyrelsen 2014, 2015, 2016).

⁷⁵ Öppna jämförelser, Missbruk och beroende 2016 (Socialstyrelsen 2016).

⁷⁶ Att stärka kvaliteten i hem för vård eller boende (HVB) för personer med missbruks- och beroendeproblem (Socialstyrelsen 2015). Statistiken finns inte uppdelad på kvinnor och män.

⁷⁷ Sveriges officiella statistik. Vuxna personer med missbruk och beroende - Insatser år 2014 (Socialstyrelsen 2015).

⁷⁸ Öppna jämförelser, Missbruk och beroende 2016 (Socialstyrelsen 2016).

⁷⁹ Förbättrat stöd till barn som anhöriga, Slutrapport från ett regeringsuppdrag 2011–2014 (Socialstyrelsen 2015).

⁸⁰ SiS Årsredovisning 2015 (Statens institutionsstyrelse 2016).

Brottsutsatta

Svagt positiv utveckling av kommunernas arbete med våldsutsatta

Kommunernas arbete när det gäller våld i nära relationer och stöd till våldsutsatta oavsett kön, går generellt framåt. Utvecklingsmedel och kompetensstöd till kommunerna har enligt Socialstyrelsen bidragit till kvalitet i verksamheterna. Det finns dock fortfarande skillnader över landet när det gäller stödet till våldsutsatta barn och vuxna, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

Användandet av standardiserade bedömningsinstrument för att utreda våldsutsatthet och bedöma risk- samt stöd- och skyddsbehov (84 procent av kommunerna använder sådana metoder) ökar förutsättningarna för ett mer likvärdigt och professionellt bemötande av personer som utsätts för våld i nära relationer. Nästan alla kommuner (96 procent) erbjuder skyddat boende med biståndsbeslut. Flertalet kommuner, 82 procent, har tillgång till skyddat boende för män som utsätts för våld och 78 procent för kvinnor med missbruksproblem. Majoriteten av kommunerna (90 procent) erbjuder stödsamtal till barn som har utsätts för eller bevittnat våld.

Socialstyrelsens öppna jämförelser avseende våld i nära relationer (tidigare brottsoffer) har avgränsats till insatser för vuxna som är utsatta för våld av närstående samt barn som bevittnat våld av eller mot närstående. Eftersom insamlingsmetod, frågor och indikatorer har förändrats jämfört med tidigare år går det inte att göra jämförelser över tid. Däremot är det möjligt att jämföra olika verksamhetsområden när det gäller tillgänglighet, helhetssyn och samordning, kunskapsbaserad verksamhet, trygghet och säkerhet samt självbestämmande och integritet.

Några resultat och generella slutsatser för våldsområdet är att kommunerna i högre grad behöver genomföra kartläggningar av våldsutsatthet för att öka kännedomen om vuxna som utsätts för våld och att systematisk uppföljning av insatser behöver utvecklas. Knappt hälften (45 procent) av kommunerna har kartlagt våldsutsatthet och 11 procent gör systematiska uppföljningar på gruppnivå som används att utveckla verksamheten. Resultatet pekar på att kommuner behöver utarbeta rutiner för hur personalen inom socialtjänstens olika verksamheter ska agera vid indikation på utsatthet för våld.

Det gäller inte minst verksamhet för äldre där sådana rutiner endast finns i 37 procent av kommunerna, att jämföra med 47 för barn och unga. Resultatet visar även att samverkan med polisen, psykiatrin och andra externa aktörer behöver öka. Endast 14 procent av kommunerna samverkar med akutsjukvården.

Kvalitetsutveckling av skyddade boenden

Det finns ca 200 skyddade boenden i Sverige för personer som behöver skydd, merparten används för kvinnor och deras barn som utsatts för våld eller hot i en nära relation. Av dessa drivs ca 80 procent av ideella föreningar, ca 15 procent av kommuner och ca 5 procent av övriga aktörer. Socialstyrelsen har tagit fram ett antal kvalitetsindikatorer för att kontinuerligt kunna följa och utvärdera insatsen skyddat boende på nationell nivå. Den senaste mätningen 2015 visar att de flesta boenden har en hög säkerhetsmedvetenhet, skriftliga rutiner inom flera viktiga områden och upprättar genomförandeplaner i enlighet med bestämmelserna i SoL. Tillgängligheten varierar dock och samverkan behöver utvecklas med andra aktörer.

Förövare uppmärksammas bättre

Insatser till personer som utövat våld mot närstående är en viktig del i det förebyggande arbetet. Socialstyrelsen har utvecklat metoder och vägledningar för arbetet med personer som utövat våld. Idag kan 60 procent av landets kommuner erbjuda insatser för både kvinnor och män som utövar våld.

Jämlik vård

Ökad kvalitet i verksamheterna till följd av utvecklingsmedel

Sedan 2012 har Socialstyrelsen fördelat ca 212 miljoner kronor i utvecklingsmedel till kommuner och ideella föreningar. Målet med medlen till kommunerna har varit att kvaliteten i socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och barn ska utvecklas och bli mer likvärdig över landet. Målet för medlen till ideella föreningar har varit att utveckla sådan verksamhet på lokal nivå som förbättrar det direkta stödet till den enskilda individen. Syftet med nationellt och regionalt kompetensstöd har varit att höja kunskapen hos kommuner och ideella föreningar. Det övergripande ansvaret för att samordna och följa upp satsningen 2012–2014 har legat på Social-

styrelsen, som årligen avrapporterat hur medlen använts och resultatet av satsningen. Det treåriga uppdraget slutredovisades av Socialstyrelsen i maj 2015 (S2011/11337/FST). I slutredovisningen ingick en extern utvärdering av satsningen som genomförts av Umeå Centre for Evaluation Research (UCER) vid Umeå universitet. Av utvärderingarna framgår att Socialstyrelsen och länsstyrelserna genom kompetensstödet har skapat en fungerande struktur för att nå ut till profession och verksamhet med normering och kunskapsstöd inom området. Länsstyrelserna har också kunnat följa utvecklingen regionalt och lokalt samt fånga upp nya utvecklingsområden. Den regionala stödstrukturen ger således förutsättningar för kommuner och ideella föreningar att utveckla kvaliteten i arbetet.

Flera kommuner har börjat organisera arbetet med våld i nära relationer så att det ingår i socialtjänstens ordinarie verksamhetsplanering och i kommunens ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Samtliga länsstyrelser har uppmärksammat särskilt utsatta grupper.

Några länsstyrelser har skapat nätverk för olika yrkeskategorier inom socialtjänsten, vilka har erbjudits fördjupad kunskap. Det gäller t.ex. personal som arbetar med äldre och med personer med funktionsnedsättningar. Vidare har utbildningsinsatser anordnats i samverkan med kommuner och landsting.

Barns rätt till stöd och skydd när de lever med våld i familjen är ett område som har lyfts fram av de flesta länsstyrelser. I detta arbete ingår metodstöd som kan användas i arbete med barn och ungdomar som är utsatta för våld.

Flera kommuner samverkar kring gemensamma insatser i form av t.ex. kompetenscenter eller barnahus. Detta har i sin tur bidragit till att socialnämndens ansvar för barn som har utsatts för våld eller bevittnat våld har synliggjorts i större utsträckning.

Individanpassad vård

Brister i stöd till våldsutsatta barn

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag undersökt stödet till barn som upplevt våld i familjen. Myndigheten har vidare utvecklat och prövat en metod för att samla in underlag för att bedöma risken för att barn ska utsättas för våld i sin familj. Resultatet visar att det alltför sällan

görs risk- och skyddsbedömningar av barn inom barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten, särskilt inom familjerätten. År 2015 hade t.ex. endast 17 procent av kommunerna rutiner för att säkra att barn som vistas i skyddat boende får möjlighet att gå i skolan.⁸¹

Säker vård och omsorg

Dödsfallsutredningar visar på strukturella brister

Varje år dödas i genomsnitt 5–6 barn och ca 13 kvinnor och 4 män avlider till följd av ett brott av en närstående. Sett ur ett längre perspektiv är det en relativt kraftig minskning av antalet dödsfall, men senare år har antalet dödsfall till följd av brott varit konstant för både barn och vuxna. Det senaste året har dock siffran sjunkit från 17 till 13 dödade kvinnor.⁸² Socialstyrelsen, ska enligt lagen (2007:606) om utredning av vissa dödsfall, utreda dödsfallen för att finna strukturella brister i myndigheternas hantering. Granskningarna gäller ärenden där kvinnor såväl som män dör till följd av brott från närstående.

Rapporten 2016 visar att det finns ett bra skyddsnet generellt men behovet av samverkan och metodutveckling inom psykiatri, mödra- och barnhälsovården och missbruksvården lyfts fram. Under 2015 har Socialstyrelsen omorganiserat och förstärkt utredningsverksamheten.

Familjerätt

De familjerättsliga frågorna avser frågor inom socialtjänsten om barns vårdnad, boende och umgänge, fastställande av faderskap och föräldraskap samt samarbetsamtal och familjerådgivning. Området omfattar även utredning och stöd i samband med internationell adoption.

Varje år berörs ca 50 000 barn av föräldrars separation. Över 90 procent av alla föräldrar som separerar har fortsatt gemensam vårdnad. En del av föräldrarna har en så svår konflikt att det inte är möjligt att samarbeta i frågor som rör barnet eller enas om barnets framtid. Enligt forskning får uppskattningsvis ca 10 000 barn årligen upp-

⁸¹ Öppna jämförelser – stöd till brottsoffer (Socialstyrelsen 2015).

⁸² NCK.uu.se

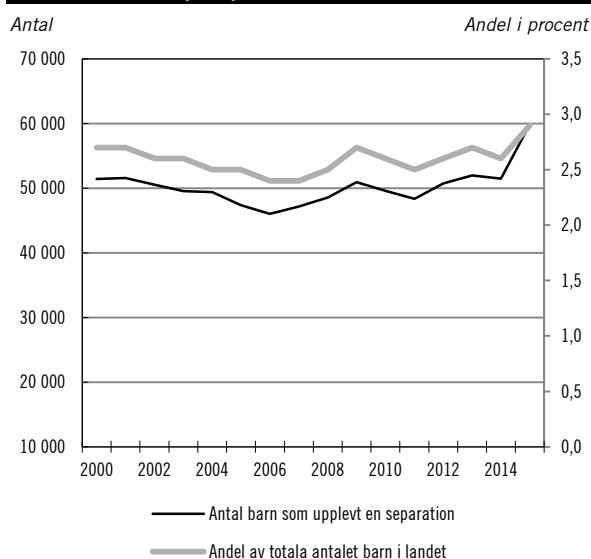
leva att deras föräldrar strider i domstol.⁸³ Antalet vårdnadsfall i domstol har ökat sedan år 2006 då den senaste lagreformen inom området genomfördes.⁸⁴

Under 2015 var drygt 6 200 (barn 0–17 år) aktuella för utredningar om vårdnad, boende eller umgänge inom den kommunala socialtjänsten, jämfört med 6 900 barn under 2014. Ökningen av vårdnadsfall i domstol förefaller inte avspeglade sig i socialtjänstens utredningar om vårdnad, boende och umgänge. Antal barn som varit föremål för s.k. snabbupplysning från socialnämnden har dock ökat och uppgick 2015 till ca 11 300 jämfört med 10 900 under 2014. Under de senaste sex åren har dessa ökat med i genomsnitt 5 procent per år. Under år 2015 deltog föräldrar till ca 21 200 barn i åldrarna 0–17 år i samarbetsamtal jämfört med 21 300 år 2014. Kommunerna har även ansvar för att bistå de föräldrar som vill träffa avtal om barns vårdnad, boende och umgänge i samband med en separation. Under 2015 tecknades knappt 3 400 sådana avtal, varav 55 procent gällde vårdnad, 21 procent boende och resterande 24 procent umgänge.⁸⁵ Under 2014 tecknades något fler, 3 500 avtal.

Även faderskapsutredningar ökar i omfattning i förhållande till antal födda barn. I ett längre tidsperspektiv beror detta på att allt fler par får barn utan att vara gifta. Under 2015 pågick drygt 75 000 faderskapsutredningar, vilket innebär att 65 procent av samtliga födda barn under året berördes av en faderskapsutredning, 84 procent av dessa avslutades med en bekräftelse av faderskapet.

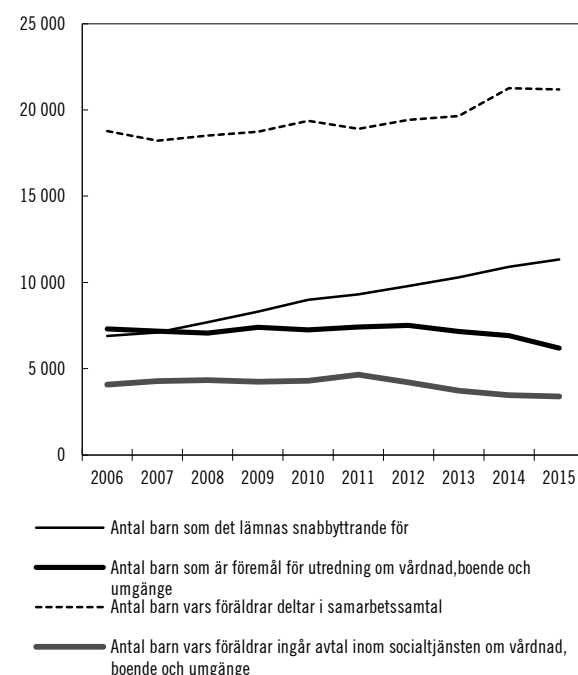
Den familjerättsliga statistiken från Socialstyrelsen är inte könsuppdelad.

Diagram 7.3 Antal hemmaboende barn 0-17 år som upplevt en separation under året (inkl. ombildade hushåll) under åren 2000–2015 (SCB)

Källa: SCB

Diagram 7.4 Antal barn som varit föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten under åren 2006–2015 (Socialstyrelsen)

Källa: Socialstyrelsen.

⁸³ Barnets bästa i vårdnadstvister (A.Rejmer 2014).

⁸⁴ Familjerätt 2014 (Socialstyrelsen 2015).

⁸⁵ Familjerätt 2015 (Socialstyrelsen 2016) denna fördelning av vad avtalen reglerar har varit konstant de senaste åren.

En myndighet med samlat statligt ansvar för vissa familjefrågor

Regeringen samlade under 2015, genom beslut om ändring i instruktionen för Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA), det statliga ansvaret för familjerättsliga frågor inom socialtjänsten, internationella adoptioner och föräldraskapsstöd i en myndighet (SFS 2015:390). Bakgrunden till förändringen är att regeringen såg behovet av en förbättrad, effektivare och mer ändamålsenliga organisering på nationell nivå av frågorna. I syfte att bättre spegla det utökade ansvarsområdet har myndighetens namn ändrats till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF).

Att samla det statliga ansvaret för myndighetens ansvarsområden i en myndighet ger bättre förutsättningar för ett tydligt barnrättsperspektiv. Det ger också bättre möjligheter för en helhetssyn på olika barnfamiljers situation, förutsättningar och behov med utgångspunkt i barnets bästa. Att samla det statliga ansvaret i en myndighet skapar dessutom bättre förutsättningar för ett mer jämlikt, jämställt och tillgängligt stöd till barn och föräldrar inom de berörda verksamhetsområden som bättre svarar mot de olika behov som finns i dagens moderna familjer. Dagens familjer ser olika ut och har olika behov.

Ett samlat statligt ansvar för de aktuella verksamhetsområdena ökar även möjligheterna för ett preventivt arbete där risker så som eskalerande konflikter mellan föräldrar tidigare kan motverkas genom stödinsatser. I och med organisationsförändringen har en mer sammanhållen adoptionsprocess skapats där kompetens kan samlas och resurser användas mer effektivt.

Effekter och erfarenheter av samarbetsamtal

Regeringen gav 2014 Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga föräldrars erfarenheter av deltagande i samarbetsamtal, hur samtal har initierats och dess preventiva verkan. Myndigheten har också haft i uppdrag att analysera om samtalen har lett till att domstolsprocesser har kunnat undvikas. Utifrån kartläggningen ska myndigheten överväga om åtgärder behöver vidtas och vid behov lämna förslag till sådana åtgärder. Uppdraget har besvarats av MFoF i maj 2016 (S2016/03737/FST).

Av redovisningen framkommer att samarbetsamtal hjälper en stor grupp föräldrar att nå samförståndslösningar och att domstolsprocesser undviks. Samtidigt ser många föräldrar ett

behov av ytterligare stöd både för sig och för barnet. 88 procent av de föräldrar som deltagit i studien uppger att de gjort någon form av överenskommelse i samband med samtalen. En stor andel, cirka 40 procent av föräldrarna kommer tillbaka för fler samtal i ett senare sammanhang. Organisationsformen för samtalen har betydelse för kommunernas möjligheter att erbjuda erfarna och välutbildade samtalsledare. Det finns brister när det gäller samtalsledarnas utbildningsnivå, nästan hälften (44 procent) av dem saknar utbildning för att arbeta med samarbetsamtal och i flertalet kommuner används inte specifika metoder eller verktyg för samtalen. Barn kommer sällan (i 22 procent av ärendena) till tals i samband med samarbetsamtal. MFoF har lämnat förslag på olika åtgärder för hur myndigheten kan ge stöd i socialtjänstens handläggning.

Försöksverksamhet med samverkansteam pågår

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har beviljats medel för att bedriva försöksverksamhet med tvärprofessionellt stöd till föräldrar och barn i samband med konflikt eller separation i form av samverkansteam (dnr S2014/03297/FST). Försöksverksamheten pågår i ett antal kommuner t.o.m. 2018 och bedrivs i dialog med Socialdepartementet.

Behov av att stärka barnrättsperspektivet inom det familjerättsliga området

Av Socialstyrelsens tidigare redovisning framkommer att det finns brister i barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge.⁸⁶ Samtalsmiljön och metoderna för samtal är inte tillräckligt anpassade till barnen. Socialstyrelsens redovisningar visar också att det finns brister i umgängesstödet, bl.a. är socialnämndens information om umgängesstöd otydlig och socialnämnder har inte alltid möjlighet att anpassa stödet till barnets behov.⁸⁷ Det har vidare i olika sammanhang gjorts gällande att riskbedömningar inte görs i tillräcklig utsträckning av om barn som är föremål för utredning om vårdnad,

⁸⁶ Barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge (Socialstyrelsen 2014).

⁸⁷ Familjerätt - Kommunernas arbete med umgängesstöd (dnr S2013/9138/FST).

boende och umgänge far illa och att de riskbedömningar som görs i vissa fall är bristfälliga.

Adoptionsförmedlingsverksamhetens utformning

Under förra året adopterades ungefär lika många barn till Sverige genom de auktoriserade adoptionssammanslutningarna som under föregående år, dvs. 336 under 2015, varav 111 flickor och 225 pojkar, och 345 under 2014, varav 130 flickor och 215 pojkar. Sammantaget har dock antalet barn minskat kraftigt under senare år. För att ge en bild av utvecklingen kan anges att det under 2006–2010 kom i genomsnitt 692 barn per år och under 2011–2015 endast 405. Minskningen har skett i takt med att den ekonomiska och sociala situationen, och därmed också familjernas möjligheter att själva sörja för sina barn, förbättrats i ursprungsländerna.

MFoF har framfört till regeringen att det bör utredas hur adoptionsförmedlingsverksamheten kan anpassas till dagens förhållanden i syfte att säkerställa en förmedling i enlighet med principen om barnets bästa. Den organisatoriska grunden, där förmedlingen sker med hjälp av ideella adoptionsorganisationer och där varje enskild kommun ansvarar för medgivande och stöd, lades för flera decennier sedan. Stora förändringar har skett sedan dess med en kraftig minskning i antalet adoptioner och mer komplexa ärenden vilket gett upphov till allt större svårigheter för aktörerna i adoptionsprocessen att upprätthålla kompetens och kvalitet.

Enligt MFoF finns det särskilda svårigheter att säkerställa att enskilda adoptioner, dvs. adoptioner som inte behöver förmedlas via en auktoriserad adoptionsorganisation t.ex. på grund av släktskap eller en tilltänkt förälders egen anknytning till ursprungslandet, är till barnets bästa. Det kan t.ex. röra sig om svårigheter att bedöma om barnet i själva verket lever i en fungerande familjesituation i hemlandet.⁸⁸

Föräldraskapsstöd

Förbättrade organisatoriska förutsättningar på nationell nivå

Under 2015 har det statliga ansvaret för stöd till föräldrar i föräldraskapet samlats hos Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MFoF (se ovan under avsnitt Familjerätt). Detta innebär bättre förutsättningar för ett mer jämnt, jämställt och tillgängligt stöd.

En regional stödstruktur för att möta huvudmännens stödbehov

Länsstyrelserna har under 2015 fortsatt att bygga upp den regionala stödstrukturen för föräldraskapsstödet inom ramen för ett regeringsuppdrag att under 2014–2017 stödja kommuner, landsting och andra föräldrastödande aktörer i arbetet med att utveckla ett universellt, kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd till föräldrar med barn i tonåren i respektive län. Uppdraget har under året mötts av stort intresse och engagemang från huvudmännens sida där intresset för att utveckla stöd till nyanlända föräldrar och föräldrar med utländsk bakgrund varit särskilt uttalat.

Arbetet har under året bestått dels i fortsatt gemensam kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte och samverkan på regional nivå i syfte att lägga en stabil grund för stödstrukturen, dels i insatser riktade till kommuner och andra aktörer som erbjuder stödet till föräldrarna. Under året har 244 kommuner nåtts av stödande insatser från länsstyrelsernas sida, som t.ex. stöd att identifiera mål- och styrdokument och kunskaphöjande insatser till politiker, beslutsfattare, föräldrastödande aktörer och tonårsföräldrar. Skriftligt material och filmer tas fram till kommuner och andra aktörer med konkreta råd i arbetet med att ge stöd i föräldraskapet till föräldrar med tonårsbarn. Det finns inte uppgifter att tillgå om antal föräldrar som nåtts av insatserna. Således finns det heller inte könsuppdelad statistik på området.

⁸⁸ Årsredovisning för 2015, (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd 2016).

Det saknas fortfarande i många kommuner och län en helhetsbild över vilket föräldraskapsstöd som föräldrar erbjuds och insatserna minskar i antal ju äldre barnen blir. Det finns därför enligt länsstyrelserna behov av stöd i att formulera konkreta handlingsplaner. Länsstyrelserna rapporterar även att de ser behov av att uppdraget breddas till att omfatta barnets hela uppväxt, inte bara tonårstiden. Det skulle bättre möta huvudmännens behov och bättre bidra till att uppnå regeringens mål på området om stöd i föräldraskapet under barnets hela uppväxt. Länsstyrelserna ser vidare behov av en tydligare ansvarskedja mellan nationell, regional och lokal nivå på föräldraskapsstödsområdet.⁸⁹

Mer kunskap om behoven av föräldraskapsstöd inom hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att kartlägga förekomst, hinder och utvecklingsmöjligheter vad gäller stöd till föräldrar i föräldraskapet inom hälso- och sjukvården. Under året lämnade Socialstyrelsen sin slutrapport till regeringen.⁹⁰ Socialstyrelsen pekar på behovet av förbättrad uppföljning, kompetensutveckling, nationellt kunskapsstöd om metoder, arbetsätt och arbetsformer, samt en tydlig ansvarskedja från nationell till regional nivå. Rapporten bereds i Regeringskansliet.

Ökad kompetens genom utbildning i föräldraskapsstödjande arbete

Kompetensen hos huvudmän och andra aktörer som arbetar med föräldraskapsstöd i landet bedöms ha ökat under året genom den utbildning i föräldraskapsstödjande arbete vid Örebro universitet som regeringen gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att anordna. I sin slutrapport rapporterar Folkhälsomyndigheten att utbildningen fyllt sitt syfte väl, dvs. att ge deltagarna kompetensförstärkning och stöd för lokal utveckling av föräldraskapsstöd. Föräldraskapsstöd förs fram som en viktig insats för att främja barns och ungas utveckling, hälsa och skolprestationer, ett jämställt och jämlikt föräldra-

skap och genomförandet av barnkonventionen.⁹¹

7.7 Resultatredovisning – Personer med funktionsnedsättning

7.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Inom kapitlet Funktionshinderspolitik (avsnitt 6) redovisas det sektorsövergripande arbetet för att genomföra och följa upp funktionshinderspolicen och en del sektorsövergripande åtgärder. I detta kapitel redovisas stödinsatser till personer med funktionsnedsättning. Det avser främst insatser enligt SoL och LSS, inklusive assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken, men även bilstöd och övriga statliga stöd.

De insatser som görs inom dessa områden genomförs framför allt av kommuner som är huvudmän för insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Staten är ansvarig för assistansersättningen och bilstödet.

För att bedöma och redovisa utvecklingen och resultat inom området används dels de övergripande bedömningsgrunder som presenteras i början av kapitlet, dels ett antal bakgrundsindikatorer och ett antal resultatindikatorer. Indikatorerna som används för kvinnor och män respektive flickor och pojkar är följande:

- antal personer med insatser enligt LSS och kostnader för detta,
- antal anmälningar enligt SoL och LSS,
- antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning, och
- antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd

⁸⁹ Länsstyrelserna stödjer och samordnar föräldrastödsarbetet – verksamhet 2015 (Länsstyrelserna 2016).

⁹⁰ Föräldrastöd inom hälso- och sjukvård (Socialstyrelsen 2015).

⁹¹ Folkhälsomyndighetens åiterrapportering av regeringsuppdrag om fortsatt utbildning i föräldrastödjande arbete (Folkhälsomyndigheten 2016).

7.7.2 Resultat

Individanpassade stödinsatser

Ökat brukarinflytande

Brukarinflytandet har ökat när det gäller stöd till personer med funktionsnedsättning. Det är ett av resultaten som presenteras i Socialstyrelsens Lägesrapport Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning (2016). Nio av tio kommuner har i dag ett råd för funktionshindersfrågor. Ökat brukarinflytande har varit ett av målen för den nationella satsningen på evidensbaserad praktik inom funktionshindersomsorgen.

Säkra stödinsatser

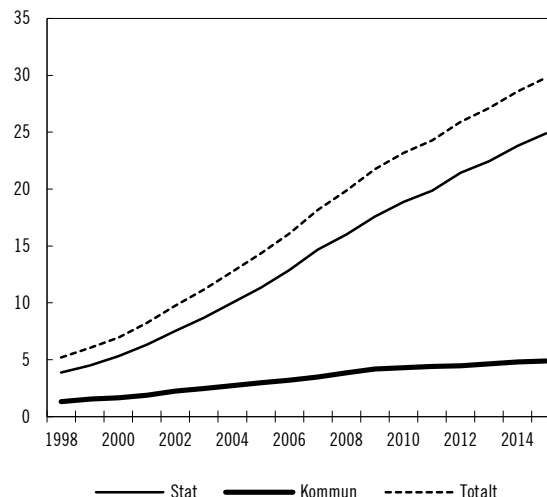
Otydlig lagstiftning om assistansersättning försvårar rättssäker bedömning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har på uppdrag av regeringen, genomlyst och konkretiserat problem som finns med nuvarande lagstiftning om assistansersättning.⁹² De problem som har identifierats gäller otydlig lagstiftning, delat huvudmannaskap, incitamentsproblem, begränsade möjligheter till kontroll och integritetsproblem.

Otydligheterna i lagstiftningen handlar bl.a. om att centrala begrepp i lagen inte har definierats och att det heller inte tydligt framgår i lagen vilka behov som ska tillgodoses. Det gör att det blir svårt för Försäkringskassan att göra en enhetlig, transparent och rättssäker bedömning av de assistansberättigades behov. Det genomsnittliga antalet timmar ökar kontinuerligt varje år enligt Försäkringskassan vilket innebär att även utgifterna för assistansersättningen ökar kontinuerligt. Diagram 7.5 visar utvecklingen av kostnaderna för personlig assistans mellan åren 1998 och 2015.

Diagram 7.5 Kostnader för personlig assistans

Miljarder kronor

Källa: Försäkringskassan.

Oklarheter kring gränsdragning

Det delade ansvaret mellan kommunerna och Försäkringskassan skapar oklarheter om hur olika myndigheters beslut ska relateras till varandra, och i förhållande till assistansersättningen. Delat huvudmannaskap för personlig assistans medför också andra problem, såsom t.ex. svårigheter med gränsdragning mellan assistansersättning, andra kommunala insatser och sjukvård.

Åtgärder för att säkerställa en mer rättssäker hantering av assistansersättning

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag genomfört åtgärder dels för att minska risken för felaktiga utbetalningar och överutnyttjande, som kan minska regionala skillnader relaterade till Försäkringskassans handläggning, dels för att höja kvaliteten i de medicinska underlagen. Dessa åtgärder redovisades till regeringen i oktober 2015 (S2014/00398/FST). Samtliga kontroller som i dag sker i handläggningen av assistansersättningen är manuella. En av de viktigaste åtgärderna mot felaktiga utbetalningar är arbetet med ett utvecklat it-stöd som inkluderar ett nytt handlägningsstöd och s.k. smarta kontroller. Kontrollerna har Försäkringskassan utvecklat utifrån olika sorters riskprofiler. Systemet driftsattes i december 2015 och Försäkringskassan planerar att påbörja driftsättningen av det nya handläggarstödet i september 2016 vilket pågår fram till det andra halvåret 2017. Nya uppgifter och statistik med högre kvalitet kommer sedan att kunna levereras. Av rapporten framgår även att Försäkringskassan

⁹² Assistansersättningen – Brister i lagstiftning och tillämpning, Rapport 2015:9, ISF 2015.

har utökat informationsutbytet med andra myndigheter för att bättre fånga upp riskbeteenden runt anordnarna. En enhetlig modell för beräkning av antalet assistanstimmar har införts i syfte att få statistik inom nya områden. En viktig del i att minska felaktiga utbetalningar är att höja kvaliteten i de medicinska underlagen, bl.a. pågår ett arbete med att ta fram och testa en blankett för ett läkarutlåtande för assistansersättning. Det pågår också ett arbete med att införa efterskottsbetalning.

Tillsynens kritik

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har under 2015 bedrivit utvecklingsarbete för att skapa förutsättningar att ta fram könsuppdelad statistik. Från 2016 kommer IVO att kunna ta fram könsuppdelad statistik vad gäller beslutade ärenden för alla stora ärendekategorier/ärendeslag.

IVO har under året utrett och fattat beslut i 537 klagomål som berör verksamheter för personer med funktionsnedsättning. I ungefär vart femte beslut har IVO riktat kritik eller ställt krav på åtgärd, 79 beslut fattade med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och 19 fattade med stöd av socialtjänstlagen (SoL). De flesta av dessa riktade sig mot bostad med särskild service och personlig assistans.

Under 2015 har 344 lex Sarah-anmälningar som rör verksamheter för personer med funktionsnedsättning inkommit till IVO, varav de flesta inkom från boenden för vuxna och personlig assistans. Ärenden har ofta handlat om att beviljad insats blivit felaktigt utförd eller inte utförd alls, och om bemötande.

IVO har i sin tillsynsrapport lyft fram att det i verksamheter för personer med funktionsnedsättning finns stor oreda beträffande hälso- och sjukvårdsinsatser för barn, att olämpliga assistansanordnare fortsätter sin verksamhet i nya bolag och att det finns stora brister i verksamheter för vuxna personer med psykiska funktionsnedsättningar. Bristerna i verksamheter

för vuxna med psykiska funktionsnedsättningar rör bl.a. obefintliga behandlingsinsatser, underbemanning, utbildad personal, brister beträffande anmälningsskyldigheter och avvikelshantering, allvarliga brister beträffande läkemedelshantering och förvaring av läkemedel samt undermåliga boendeförhållanden.⁹³

Tillgängliga stödinsatser

Tillgång till och omfattning av assistansersättning

Assistansreformen har inneburit ökad valfrihet, större inflytande och bättre livskvalitet för många personer med mycket omfattande funktionsnedsättningar.

Enligt Försäkringskassan minskade antalet assistansberättigade personer mellan 2014 och 2015 med ca 100 personer. Antalet timmar per vecka och person steg under 2015. Kvinnor beviljades då i genomsnitt 125 timmar per vecka och männen 129 timmar. Jämfört med år 2014 beviljades tre timmar mer för respektive kön. År 2015 steg kostnaderna med ca 1,2 miljarder kronor från föregående år och uppgick till totalt 29,8 miljarder kronor. Sedan 2005 har kostnaderna ökat med drygt 15 miljarder kronor, dvs. en fördubbling. Samtidigt har antalet personer som beviljas personlig assistans ökat från 13 400 till 16 100 personer under samma period. Kommunernas kostnader för assistansersättningen uppgick 2015 till knappt 5 miljarder kronor, se tabell 7.7.

⁹³ IVO:s tillsynsrapport saknar könsuppdelad statistik.

Tabell 7.7 Kostnader för assistansersättning, antal personer som hade assistans i december månad och antal beviljade timmar per vecka i genomsnitt samma månad 2005–2015

År	Kostnad totalt (mdkr)	Varav Stat (mdkr)	Varav kommun (mdkr)	Kostnadsökning jämfört med året innan (mdkr)	Schablonbelopp	Antal personer med beviljad assistans	Antal kvinnor med beviljad assistans	Antal män med beviljad assistans	Antal timmar per vecka och person i genomsnitt	Antal timmar per vecka och person i genomsnitt för kvinnor	Antal timmar per vecka och person i genomsnitt för män
2005	14,3	11,3	3,0	1,6	212	13 400	6 335	7 058	101	99	103
2006	16,1	12,9	3,2	1,8	219	14 100	6 688	7 458	103	101	105
2007	18,2	14,7	3,5	2,1	228	14 900	7 043	7 853	106	104	108
2008	19,9	16,0	3,9	1,7	237	15 300	7 195	8 079	108	107	110
2009	21,8	17,6	4,2	1,9	247	15 700	7 369	8 379	110	109	112
2010	23,2	18,9	4,3	1,4	252	15 900	7 411	8 521	113	112	114
2011	24,3	19,9	4,4	1,1	258	16 000	7 373	8 594	116	114	116
2012	25,9	21,4	4,5	1,6	267	15 900	7 335	8 557	118	117	120
2013	27,1	22,5	4,7	1,2	275	15 900	7 319	8 547	121	120	123
2014	28,6	23,8	4,8	1,5	280	16 200	7 430	8 728	124	122	126
2015	29,8	24,9	4,9	1,2	284	16 100	7 394	8 748	127	125	129

Antal personer och antal beviljade assistanstimmar/vecka avser beviljad assistansersättning i december månad.
Källa: Årlig statistik från Försäkringskassan.

Personlig assistans är en insats inom LSS som ökat från 3 300 till 4 300 personer sedan 2007. Samtidigt ökar antalet som får många timmar assistans i veckan. Sen 2007 har andelen som får mer än 20 timmars assistans i veckan av kommunen ökat från 56 till 82 procent. Samtidigt har antalet personer med bara 0-10 timmars assistans i veckan minskat från nästan 500 till färre än 250 personer.

Försäkringskassan uppmärksammar könsskillnader i assistansersättning

Män har större tillgång till assistansersättning än vad kvinnor har. Kvinnor får fortfarande assistansersättning i mindre omfattning än män. Det gäller både antal personer som får ersättningen och antalet timmar som beviljas. Män beviljades ett högre genomsnittligt antal assistanstimmar för åren 1998–2014. Män beviljades 4 timmar i veckan mer än kvinnor i december 2015. Av de som får assistansersättning är 54 procent män och 46 procent kvinnor. Så har det varit de senaste åren. Utifrån det jämställdhetspolitiska målet om att det ska vara en jämn fördelning av makt och inflytande, dvs. att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare, har kvinnor sämre förutsättningar till makt och inflytande utifrån hur assistansersättningen har fördelats de senaste åren.

Inom ramen för ett uppdrag om jämställdhetsintegrering i 2014 års regleringsbrev har Försäkringskassan genomfört en analys av könsskillnader när det gäller utbetalning av assistansersättning. Försäkringskassan kunde inte konstatera att de könsskillnader som finns i ersättningen beror på osaklighet i beslut, handläggning eller bemötande hos myndigheten.⁹⁴

Tillgång till och omfattning av bilstöd

Det statliga bilstödet syftar till att möjliggöra ett aktivt och självständigt liv för personer med funktionsnedsättning och leda till ökad delaktighet för dem som inte kan använda allmänna kommunikationer. Bilstödet består av fyra bidragsdelar; grundbidrag, anskaffningsbidrag, anpassningsbidrag och bidrag till körkortsutbildning. Det är mest vanligt att föräldrar till barn med funktionsnedsättning beviljas bilstöd. Även för denna form av stöd är det är vanligare att män får det än kvinnor. Det saknas analys av vad skillnaden mellan män och kvinnor beror på.

Efterfrågan på bilstöd har ökat de senaste åren. Kostnaderna ökade fram till 2013 men har de två senaste åren minskat. Det bidrag inom förmånen som har stått för den största ökningen

⁹⁴ Försäkringskassans årsredovisning 2015.

är anpassningsbidraget. Sedan 2014 har dock utgifterna minskat och 2015 var utgifterna för anpassningsbidraget återigen lägre än året innan. Medelbeloppet minskade med ytterligare 6 procent samtidigt som färre fick anpassningsbidrag utbetalda. Inräknat de uppskjutna utbetalningarna var dock antalet utbetalda anpassningsbidrag något fler under 2015. Antalet utbetalda grundbidrag och anskaffningsbidrag var däremot färre under 2015, även då uppskjutna utbetalningar inkluderas.

En möjlig orsak till att medelbeloppet minskat är att direktiv och underlag för bedömning av bidragets storlek har förbättrats. Försäkringskassan har förtydligat hur kostnaden för anpassningen ska vägas in och att myndigheten, i den mån det är möjligt, ska ha tillgång till kostnadsförslag från flera utförare.

Tabell 7.8 Antal personer som beviljats bilstöd 2011–2015, fördelning av bilstöd mellan kvinnor och män samt fördelning mellan olika grupper (%)

	2011	2012	2013	2014	2015
Kostnader mkr	256	343	368	315	307
Personer som beviljats stöd	1843	1785	1872	2017	2131
Andel stöd kvinnor, %	43	44	44	46	45
Andel stöd män, %	57	56	56	54	55
Grupp 1, antal	476	561	590	605	644
Andel kvinnor %	43	46	45	44	43
Andel män %	57	54	55	56	57
Grupp 2, antal	202	193	172	193	158
Andel kvinnor %	49	42	46	49	53
Andel män %	51	58	54	51	47
Grupp 3, antal	341	300	296	302	318
Andel kvinnor %	42	42	50	50	43
Andel män %	58	58	50	50	57
Grupp 4, antal	39	44	32	55	54
Andel kvinnor %	31	16	12	25	13
Andel män %	69	84	88	75	87
Grupp 5, antal	785	687	782	862	957
Andel kvinnor %	43	47	43	48	48
Andel män %	57	53	57	52	52

Grupp 1 Person med funktionsnedsättning under 65 år som behöver ett fordon för att kunna försörja sig.

Grupp 2 Person med funktionsnedsättning under 65 år som tidigare beviljats bidrag enligt grupp 1.

Grupp 3 Person med funktionsnedsättning som inte tillhör grupperna 1 och 2 som fyllt 18 men inte 50 år

Grupp 4 Förälder med funktionsnedsättning med barn under 18 år.

Grupp 5 Förälder till barn med funktionsnedsättning om föräldern bor tillsammans med barnet.

Källa: Försäkringskassans årsredovisning och officiella statistik.

Kommunernas kostnader för insatser enligt LSS och socialtjänstlagen

Kommunernas kostnader för LSS (inklusive de 20 första timmarna för den statliga assistansersättningen som beviljas av Försäkringskassan) uppgick 2015 till ca 47 miljarder kronor. Jämfört med 2010 har kostnaderna ökat med ca 9 miljarder kronor.

Kommunernas kostnader för insatser enligt SoL och kostnader för hälso- och sjukvård för de vårdinsatser som kommunerna svarar för uppgick 2015 till 12,9 miljarder kronor vilket kan jämföras med 9,1 miljarder kronor 2010.

Tillgång till och omfattning av insatser enligt LSS

Insatser enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Antalet personer som har daglig verksamhet, plats på vuxenboende eller personlig assistans fortsätter att öka 2015. Den 1 oktober 2015 hade totalt 69 500 personer insatser enligt LSS från kommunerna. Det är 2 100 personer fler än året innan. Sammanlagt beviljades ca 112 600 insatser från kommunerna till dessa personer. Det var drygt 2 000 fler än året innan.

Daglig verksamhet och vuxenboende har länge varit de två största insatstyperna inom LSS. De är båda omfattande insatser som riktar sig till vuxna personer och pågår under en stor del av personens liv. Dessa insatser har tillsammans ökat med 10 procentandelar på åtta år. Insatsen ledsagarservice har däremot minskat från 9 300 till 8 300 insatser mellan 2010–2015. Socialstyrelsen har i ett kartläggningsuppdrag uppmärksammat att förarbetena till lagstiftningen (prop.1992/93:159) är otydliga. Otydligheten och de prejudikat som skapats på grund av detta har lett till stora variationer i kommunernas tillämpning.

Ca 30 600 LSS-insatser gavs till 20 600 barn eller ungdomar mellan 0–22 år fram till den 1 oktober 2015. Liksom föregående år var korttidsvistelse den vanligaste insatsen. Därefter följer insatsen korttidsstillsyn för ungdomar över 12 år.⁹⁵

⁹⁵ Sveriges officiella statistik Personer med funktionsnedsättning – insatser enligt LSS (Socialstyrelsen 2016).

Socialstyrelsen uppmärksammar könsskillnader inom LSS

Fler män än kvinnor har insatser enligt LSS. Under 2014 hade 58 procent män och 42 procent kvinnor insatser. Skillnaden var störst bland barn och unga där andelen pojkar 0–22 år var 63 procent. Detta är högre än motsvarande andel pojkar i den totala befolkningen (51,5 procent). Skillnaden mellan pojkar och flickor är genomgående för alla insatser. Skillnaderna mellan män och kvinnor är störst i de yngre åldrarna, därefter planar det ut. Störst skillnader mellan de insatser som beviljats kvinnor respektive män, flickor respektive pojkar, fanns i insatserna som riktar sig till barn och ungdomar så som avlösarservice, korttidsvistelse, korttids-tillsyn och barnboende. Socialstyrelsen analyserade orsakerna bakom könsskillnader inom LSS under 2011 och konstaterar att de resultaten fortfarande är relevanta. Analyserna utgick från sådana diagnoser och funktionsnedsättningar som är vanliga bland personer med insatser enligt LSS, exempelvis utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd. Resultaten visade att dessa diagnoser är vanligare bland män än bland kvinnor. Att kommunerna beviljar insatser till fler män än kvinnor kan delvis förklaras av att fler män har dessa diagnoser. Till viss del tycks alltså könsskillnaderna inom LSS kunna förklaras av att vissa diagnoser är vanligare hos män än hos kvinnor.

Könsskillnader framträder även i SCB:s rapporter. I SCB:s senaste rapport om funktionshinder på arbetsmarknaden uppger fler kvinnor än män att de har en funktionsnedsättning (12 respektive 9 procent). Funktionsnedsättningar generellt är enligt Socialstyrelsen vanligare hos kvinnor än hos män, men männen är i majoritet vad gäller de diagnoser som är vanligast inom LSS. Denna bild bekräftas i de diagnoser som Socialstyrelsen har fört med patient- och brukarorganisationer.⁹⁶

Tillgång till och omfattning av insatser enligt socialtjänstlagen

Personer med funktionsnedsättning kan, utöver insatser enligt LSS, få insatser enligt SoL. De

vanligaste socialtjänstinsatserna till personer i ålder 0–64 år med funktionsnedsättning 2015 var hemtjänst och boendestöd. Totalt sett hade drygt 66 000 personer med funktionsnedsättning insatser enligt socialtjänstlagen någon gång under året. Av de med insats var 60 procent över 45 år. Nästan lika många män som kvinnor med funktionsnedsättning under 65 år hade insatser, 51 procent kvinnor mot 49 procent män.⁹⁷

Tabell 7.9 Antal personer 0-64 år med pågående SoL-insats 1 oktober 2015, fördelat på kön

Insats enligt SoL	Kvinnor	Män	Totalt
Hemtjänst	8 543	7 658	16 201
Särskilt boende	1 695	2 400	4 095
Trygghetslarm	5 416	4 302	9 718
Boendestöd	10 970	10 511	21 481

Källa: Årlig statistik från Socialstyrelsen.

Personer som fick insatser enligt SoL bodde vanligtvis i ordinärt boende. Fler kvinnor än män fick hemtjänst, boendestöd och trygghetslarm enligt SoL. Däremot beviljades fler män än kvinnor bostad med särskild service. Jämfört med året innan ökade antalet personer för varje angiven insats.

Tillsynen om väntetider för insats

Under 2015 följde Inspektionen för vård och omsorg (IVO) upp 3 677 ej verkställda beslut där väntetiden för individen var längre än sex månader från kommunens beslutsdatum till verkställighet eller avslut av annan anledning. Av dessa beslut avsåg 1 433 insatser med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshinder (LSS). I 565 av dessa ärenden var väntetiden längre än 12 månader. Under 2015 var 170 ärenden enligt LSS föremål för ansökan om särskild avgift.

Tillgång till och användning av hjälpmedel

En grundläggande förutsättning för självbestämmande och delaktighet för flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning är tillgång till personliga hjälpmedel och annan stödjande teknik.

⁹⁶ Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2016, Socialstyrelsen.

⁹⁷ Sveriges officiella statistik, Statistik om socialtjänstinsatser till personer med funktionsnedsättning 2015 (Socialstyrelsen, 2016).

Regeringen har gett ett omfattande uppdrag till Socialstyrelsen att följa och stödja utveckling och kvalitet i kommunernas och landstingens hjälpmedelsverksamheter (S2014/08959/FST). Socialstyrelsens kartläggningar visar att tillgången till hjälpmedel är god och att huvudmännens regler för förskrivning är likvärdig över landet. Däremot skiljer sig avgifterna åt mellan de olika huvudmännen och det kan påverka tillgängligheten till hjälpmedel för den enskilde.

Socialstyrelsens rapporter visar att det finns brister i den enskildes delaktighet i förskrivningsprocessen och att det medför att hjälpmedel förskrivs utan att sedan användas. Socialstyrelsen har därför tagit fram ett verksamhetsstöd för att utveckla brukarinflytandet i förskrivningsprocessen. Socialstyrelsen har också i uppdrag att utveckla ett förskrivarstöd. Detta kommer att publiceras under 2016.

Regeringen beslutade i december 2015 om direktiv till en särskild utredare med uppdrag att bl.a. se över tillgången till och användning av hjälpmedel och lämna förslag i syfte att öka likvärdigheten och minska skillnaderna i fråga om avgifter och regelverk (dir. 2015:134).

I uppdraget ingår vidare att lämna förslag som skapar förutsättningar för att hjälpmedelsverksamheten hos berörda myndigheter och huvudmän bedrivs effektivt, med hänsyn till den enskildes delaktighet och självbestämmande och ett effektivt utnyttjande av de befintliga ekonomiska resurserna. Uppdraget ska redovisas i februari 2017.

Stöd för att minska utmanande beteende

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att utveckla och sammanställa ett kunskapsunderlag gällande stöd till personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen redovisade i december 2015 ett kunskapsstöd som innehåller rekommendationer om arbets- och förhållningssätt för att förebygga och minska utmanande beteende hos personer med intellektuell funktionsnedsättning som har stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).⁹⁸

⁹⁸ Att förebygga och minska utmanande beteende i LSS-verksamhet. Ett kunskapsstöd med rekommendationer för chefer, verksamhetsansvariga och personal. Socialstyrelsen 2015.

Bidrag för glasögon till vissa barn och unga

I budgetpropositionen för 2016 aviserade regeringen att avsätta 120 miljoner kronor per år för att barn och unga i åldern 8–19 år ska få bidrag för glasögon.

Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:35) om bidrag för glasögon till vissa barn och unga och förordningen (2016:36) om bidrag för glasögon till vissa barn och unga i kraft. Den nya lagen innebär att landstingen ska lämna bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga i åldern 8–19 år. Bidraget ska kunna uppgå till 800 kronor per person men om kostnaden är lägre ska bidraget uppgå till den faktiska kostnaden. En mer jämlik tillgång på glasögon bedöms motverka att barn och unga som lever i familjer i ekonomisk utsatthet hamnar i utanförskap.

Öppna jämförelser

Öppna jämförelser är ett samlingsbegrepp för indikatorbaserade jämförelser av socialtjänst som redovisas på riks-, läns- och kommunnivå. 2015 års resultat kan inte jämföras med tidigare år eftersom insamlings sätt, flera indikatorer och frågor har ändrats. 90 procent av alla kommuner och stadsdelar har svarat på respektive enkät.

Stöd till personer med funktionsnedsättning enligt LSS

Med rätt kompetens ökar förutsättningarna för att personalen ska bidra till insatser av god kvalitet. När det gäller personalens kompetensutveckling, framgår det i undersökningen att 26 procent av kommunerna har en aktuell, samlad plan när det gäller såväl LSS-barn som LSS-vuxen för personalens kompetensutveckling som bygger på verksamhetens mål och kartläggning och analys av personalens individuella kompetens.

Arbete och sysselsättning har stor betydelse för människors livskvalitet och delaktighet i samhällslivet. 14 procent av kommunerna hade en aktuell rutin för att pröva möjligheten till arbete eller praktikplats för personer som deltar i daglig verksamhet. Bland kommunerna har 31 procent haft minst en person som gått från daglig verksamhet till den reguljära arbetsmarknaden och 21 procent av kommunerna haft minst en person som gått från daglig verksamhet till skyddat arbete.

Rutiner för att delge enskilda individer information om att de vid behov kan få en samordnad individuell plan (SIP) och få kopia på sin journal/akt är ett sätt att säkerställa att brukarna får kännedom om dessa möjligheter (och socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens långtgående skyldigheter). Resultaten visar att bland kommunen som har en skriftlig rutin för att informera den enskilde om dess möjligheter att få en samordnad individuell plan (SIP) inom områdena LSS-barn är det 62 procent och LSS-vuxen 64 procent.

Ledsagning är en betydelsefull, ofta avgörande insats för att öka delaktigheten i samhället för enskilda personer med funktionsnedsättning. 86 procent av kommunerna ersätter ledsagares omkostnader enligt SoL.

För insatser som ges enligt LSS samverkar kommunerna i störst utsträckning med psykiatrin. För vuxna är andelen 35 procent och för barn är den 38 procent.

Stöd till personer med psykisk funktionsnedsättning

28 procent av kommunerna har en aktuell, samlad plan för personalens kompetensutveckling som bygger på verksamhetens mål och kartläggning och analys av personalens individuella kompetens.

Att möjliggöra för personer med psykisk funktionsnedsättning att erhålla ett arbete är en central funktionshinderspolitisk fråga. Hos 44 procent av kommunerna har minst en person gått från sysselsättningsinsats till förvärvsarbete och från sysselsättningsinsats till skyddat arbete är motsvarande siffra 36 procent. Möjligheten till sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning är en viktig faktor för en fungerande vardagsstruktur och kan bidra till sociala kontakter. Den vanligaste insatsen som erbjuds är strukturerad sysselsättning med målsättningar och uppföljning för varje enskild person. Det är 237 kommuner (av 283 svarande) som svarar att de erbjuder en sådan insats. 71 kommuner har uppgivit att de erbjuder socialt kooperativ/fontänhus. Arbetslivsinriktad rehabilitering enligt metoden supported employment syftar till att ge individen ett stöd i att finna och behålla ett förvärvsarbete på den reguljära arbetsmarknaden, baserat på individens egna val och preferenser. 41 procent av kommunerna erbjöd arbetslivsinriktad rehabilitering med supported employ-

ment enligt IPS-modellen till personer med psykisk funktionsnedsättning.

Av kommunerna är det 30 procent som uppger att de har en uppsökande verksamhet för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Personliga ombud

Verksamhet med personligt ombud har funnits sedan år 2000.

Drygt 99 miljoner kronor förbrukades för till-satta ombudstjänster under 2015. Verksamhet med personligt ombud fanns under 2015 i 243 kommuner med totalt 108 verksamheter. Det är en ökning med två kommuner jämfört med föregående år. Antalet ombudstjänster var 310 under 2015 vilket är en ökning med ett ombud jämfört med föregående år. Flest antal verksamheter och ombud finns i Stockholms län.

De flesta verksamheterna drivs i kommunens egen regi. Det är främst i storstadsregionerna som verksamheten drivs på entreprenad. Under 2015 hade 9 053 klienter, varav 5 153 kvinnor och 3 900 män personligt ombud. Många kommuner uppger ökning bland yngre personer, unga vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samt personer med utländsk bakgrund.

7.7.3 Analys och slutsatser om övergripande insatser

Det finns skillnader mellan kvinnor och män, flickor och pojkar när det gäller både tillgång till och upplevelse av sociala tjänster. Flera av de statliga stöd och verktyg som utvecklats och tillhandahålls är av betydelse för att uppmärksamma och komma till rätta med osakliga skillnader mellan könen.

Ansvariga myndigheter har genom statistik, öppna jämförelser, uppföljning och analys synliggjort hur de sociala tjänsterna fungerar inom olika områden. De har synliggjort och uppmärksammat skillnader som finns, både geografiskt och mellan flickor, pojkar, kvinnor och män. Det ger en värdefull grund för ett fortsatt arbete mot ett mer jämlikt och jämställt stöd och omsorg av god kvalitet till äldre, personer med funktions-

nedsättning, personer inom individ- och familjeomsorgen.

Regeringen har i förordningen om statlig styrning med kunskap⁹⁹ betonat vikten av ökad jämställdhet. Det kan få betydelse för att främja en genusneutral behovsbedömning och handläggning av socialtjänstens insatser.

Utveckling och användning av e-hälsa och välfärdsteknologi har potential att bidra till en effektiv och hållbar välfärd samt till ökad trygghet och självständighet för många flickor, pojkar, kvinnor och män i behov av stöd. Kommunsektorn har en avgörande roll i denna utveckling, både när det gäller kompetens, tekniska förutsättningar men också för att bygga ut den infrastruktur och digitala kommunikationsnät som tekniken är beroende av.

Nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk (NI/NF) är viktigt för att möjliggöra digitalt informationsutbyte mellan vårdgivare och huvudmän, främja brukar- och patientsäkerhet och ge bättre förutsättningar för uppföljning. Behovsbedömningsinstrumentet Äldres behov i centrum (ÄBIC), som vidareutvecklats till Individens behov i centrum (IBIC) är ett exempel på hur NI/NF kan användas. IBIC stödjer ett behovsriktat arbetssätt. Det förenklar också utredning och biståndsbedömning, inom både äldreomsorg och för insatser till personer med funktionsnedsättning.

Analys och slutsatser om omsorgen om äldre

Med insikt om hur antalet äldre utvecklar sig de kommande åren så måste kommunerna genom sin långsiktiga planering säkerställa att åtgärder vidtas så att de äldre i kommunen kan åldras i trygghet. Det är angeläget att kommunerna har långsiktiga förutsättningar för att ta sitt ansvar inom detta område som är centralt för en fungerande välfärd. Den åldrande befolkningen i Sverige ställer krav på åtgärder för att klara den framtida välfärden. Personalen utgör en central del i äldreomsorgens kvalitet. En del av kvaliteten är att det finns tillräcklig bemanning med personal som har relevant kompetens. Förutom

att förbättra kvaliteten för den äldre förbättras arbetsvillkoren inom äldreomsorgen och är därmed en viktig jämställdhetsfråga eftersom majoriteten av personalen är kvinnor.

En större andel kvinnor än män har äldreomsorg i åldersgruppen 80 år och äldre. Det förklaras till viss del av att en större andel kvinnor än män lever ensamma under en följd av år i hög ålder. De som lever ensamma har oftare behov av hjälp från äldreomsorgen. Satsningen på ökad bemanning i äldreomsorg är därför en viktig satsning för att öka kvalitet, trygghet och jämställdhet. Satsningen möjliggör både investeringar i mer baspersonal och i exempelvis dietister för att kunna höja kvaliteten i måltiderna.

Förtydligandet av kommunernas ansvar när det gäller tillgång till personal i särskilda boenden har betydelse för att öka tryggheten, för de äldre kvinnor och män som bor i särskilda boenden, men också för deras anhöriga.

Enligt Socialstyrelsen har kompetensnivån inom äldreomsorgen förbättrats även om det enligt IVO alltjämt kvarstår utmaningar. Kommunerna har genom regeringens stöd fått bättre förutsättningar att fortsätta och utveckla kompetenssatsningar för baspersonal i äldreomsorgen och inom funktionshindersområdet.

Antalet demenssjuka kommer att öka i Sverige, till följd av den åldrande befolkningen. Demenssjukdom slår direkt mot individens självständighet och delaktighet. Verkningsarna av demenssjukdom drabbar i högre grad kvinnor som grupp än män, både som direkt drabbade och som närstående som utför obetalt omsorgsarbete. Mot bakgrund av detta är underlaget till en bred nationell strategi som Socialstyrelsen arbetar fram en viktig åtgärd för att för att hantera de utmaningar som demenssjukdomar innebär, både på individ- och på samhällsnivå.

En ökande andel av äldre kvinnor och män med stora vård- och omsorgsbehov bor i ordnärt boende. Det ställer ökade krav dels på kompetens hos personalen i hemtjänsten, dels på en välfungerande samverkan med den landstingsfinansierade hälso- och sjukvården.

Tillgång till ändamålsenliga bostäder för äldre är en angelägen fråga. Ett statligt investeringsstöd har under flera år betalats ut för att stimulera ny- och ombyggnation av boenden för äldre. Regeringen beslutade i juli 2016 om en förordning om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder till äldre personer.

⁹⁹ Förordning (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Kommunernas ansvar för att planera och säkerställa kvalitet i äldreomsorgen innebär bl.a. ansvar för att det finns ändamålsenliga bostäder, en tillräcklig bemanning och för personalens kompetensutveckling.

Analys och slutsatser om individ- och familjeomsorgen

Sociala barn- och ungdomsvården

Socialtjänstens individ- och familjeomsorg har sedan länge haft svårt att rekrytera och behålla personal. Den stora ökningen av antalet asylsökande ensamkommande barn hösten 2015 har lett till en ökad arbetsbelastning och än mer ansträngd situation inom den sociala barn- och ungdomsvården. Enligt Socialstyrelsen har kommunerna haft svårigheter att uppfylla lagar och föreskrifter i arbetet med att ta hand om ensamkommande barn. De kommuner som är mest ansträngda har haft svårt att utreda och följa upp beslut, och det finns risk för att de inte tillgodoser barnens behov. Även andra delar av socialtjänsten har berörts, bl.a. handläggningen av anmälningar om oro för att barn far illa eller riskerar att fara illa. Regeringen fortsätter att följa situationen och ser ett behov av att stödja kommunerna.

Regeringens satsning på en nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården och satsningar på bl.a. stärkt kompetens, introduktion i yrkesrollen och kompetensutveckling för personalen i den sociala barn- och ungdomsvården ska bidra till att målet om att stärka skyddet för utsatta barn uppnås. Iakttagelser från den nationella samordnaren bidrar till ökad kunskap om vilka åtgärder som behöver vidtas för att driva på utvecklingen till en medskapande social barn- och ungdomsvård av god kvalitet.

En mycket hög efterfrågan inom den statligt bedrivna ungdomsvården har inneburit att en lägre andel ungdomar, främst pojkar, kunnat placeras omgående jämfört med föregående år. Platsbristen beror framför allt på ett ökat behov av att placera ensamkommande pojkar i särskilda ungdomshem.

För placerade barn kan samhällsvården innebära många uppbrott och flyttar, vilket riskerar att bryta skolgången och kan leda till svårigheter att klara skolan. Den snabba och kraftiga ökningen av antalet asylsökande ensamkommande barn under hösten 2015 innebar att

många kommuner placerade ensamkommande barn som anvisats till kommunen i annan kommun. Kommuner försöker nu att flytta barnen till anvisningskommunen, vilket innebär uppbrott för individen.

Uppbrott och flyttar riskerar att bryta skolgången och kan leda till svårigheter för barnen att klara skolan. Samverkansmodellen SiSam innebär en struktur för samverkan mellan SiS ungdomshem, socialtjänsten och skolan med barnet i centrum visar på positiva resultat. Samverkan mellan socialtjänsten, skolan men också hälso- och sjukvården behöver fortsatt stärkas för alla flickor och pojkar.

Ekonomiskt bistånd

Det ekonomiska biståndet är det yttersta skyddsnetet för personer som saknar andra möjligheter till försörjning. Bland ensamstående mödrar är det betydligt vanligare med ekonomiskt bistånd jämfört med andra hushållstyper. Ensamstående föräldrar har en större försörjningsbörda jämfört med familjer utan barn vilket kan bidra till en högre ekonomiskt utsatthet. Utrikes födda liksom unga vuxna är också överrepresenterade i förhållande till genomsnittet för riket. Detta hänger samman med att arbetslösheten är högre bland dem samt att de ofta inte kvalificerat sig för ersättningar från sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen.

Med anledning av att en betydande andel av dem som tar emot ekonomiskt bistånd gör det på grund av arbetslöshet är det viktigt med insatser som bidrar till den enskildes förmåga till självförsörjning genom förvärvsarbete. Regeringens insatser för att nå målet om EU:s lägsta arbetslöshet är viktiga åtgärder för att minska behovet av ekonomiskt bistånd. Höjningen av underhållstödet i januari 2016 torde också leda till att något färre ensamstående kvinnor är beroende av ekonomiskt bistånd.

Vidare är det viktigt att det för den enskilde tydligt framgår vilka krav som kan ställas för att ha rätt till bistånd för sin försörjning både från socialtjänsten och från Arbetsförmedlingen. Därför infördes den 1 juli 2016 en bestämmelse i SoL som innebär att den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. Det är också viktigt att underlätta för socialtjänsten vid handläggning av ärenden att ta del av uppgifter från Arbetsförmedlingen i

syfte att effektivisera handläggningen och minska risken för felaktiga utbetalningar.

Missbruks- och beroendevården

En fortsatt utveckling av fungerande samverkansmodeller inom missbruks- och beroendevården är grundläggande för att vården ska fungera på bästa sätt. Det krav på överenskommelser om samverkan som infördes i SoL och hälso- och sjukvårdslagen fr.o.m. den 1 juli 2013 har inte genomförts i hela landet. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har uppdrag att följa upp lagstiftningen.

Den positiva utvecklingen att socialtjänsten erbjuder ett första besök efter tre dagar i allt högre grad fortsätter. Idag finns inte kunskap om det förekommer några skillnader i denna utveckling mellan kvinnor och män.

Kunskapsbaserade metoder inom missbruks- och beroendevården ges allt större utrymme. Nu finns nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende uppdaterade och de innehåller även psykosociala stödmeter. En majoritet av verksamheterna använder standardiserade bedömningsinstrument som underlag för insatser vilket stärker möjligheten att följa upp insatserna både på individ- och verksamhetsnivå. I de vetenskapliga studier som ligger till grund för riktlinjerna saknas viktiga perspektiv, t.ex. när det gäller kön och ålder vilket är ett utvecklingsområde.

Det har skett stora förändringar inom missbruks- och beroendevården under den senaste 10-årsperioden. SiS verksamhet har under en tid präglats av hög beläggning vilket gjort det svårt för myndigheten att erbjuda plats omgående. Andelen yngre ökar inom LVM-vården och individerna har i högre utsträckning psykiatrisk problematik och använder opiater vilket påverkar vården och dess innehåll.

Den officiella statistiken visar att något färre fick frivilliga öppenvårdsinsatserna den 1 november 2015 än året innan medan något fler fick frivillig institutionsvård. Utvecklingen har varit ungefär densamma för kvinnor respektive män. Många kommuner erbjuder också insatser för kvinnor och män som service utan biståndsbeslut men där är fördelningen mellan könen inte känd.

Brottsutsatta

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett samhälls- och folkhälsoproblem som allvarligt påverkar levnadsvillkor och livskvalitet

för dem som drabbas. Kommunerna ansvarar för att våldsutsatta och anhöriga får stöd och hjälp. Det ålägger staten att skapa bästa möjliga förutsättningar för ett jämlikt och jämställt arbete på nationell nivå. Framgångsfaktorer för arbete mot våld i nära relationer och kvinnofrid är att arbetet är integrerat i ordinarie strukturer och på ledningsnivå, att inre samordning och extern samverkan fungerar och att det finns ett konsekvent stöd från den nationella nivån.

Regeringen anser att det omfattande utvecklingsarbete och den professionalisering av arbetet som pågår runt om i landet är mycket positivt. Det stärker rättssäkerheten för dem som utsätts för våld och ökar förutsättningarna för ett nationellt likvärdigt stöd. Samtidigt är det civila samhället och de ideella organisationernas insatser ett viktigt komplement i arbetet med att ge alla våldsutsatta personer stöd och hjälp.

Utvärderingar visar att de senaste årens nationella stöd och stimulans har varit en viktig förutsättning för att driva det operativa och strategiska arbetet mot våld i nära relationer och kvinnofridsarbetet framåt på regional och lokal nivå. Utvecklingsmedlen har bidragit till att lägga grunden för en struktur för att nå ut till professionen med normering och kunskapsstöd och länsstyrelsernas roll som kunskapsförmedlare har tydliggjorts. Ett arbete för att på motsvarande sätt involvera landstingen i arbetet och därmed stärka hälso- och sjukvårdens insatser när det gäller att upptäcka och stötta våldsutsatta och att arbeta förebyggande har påbörjats inom ramen för utvecklingsmedlen.

Det förebyggande arbetet och metoder för att tidigt upptäcka våldsutsatta kvinnor och barn, men även män, behöver utvecklas och spridas, inklusive befintliga metoder för att upptäcka barn som riskerar att utsättas för våld. Ett bra sätt att få ökad kunskap om våldets omfattning och konsekvenser är att regelmässigt ställa frågor om våldsutsatthet inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Metoder för och kunskap om hur man frågar om våld behöver utvecklas i alla verksamheter inom vårdens och omsorgens olika verksamhetsområden.

Familjerätt och föräldraskapsstöd

Regeringen bedömer att inrättandet av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) innebär förutsättningar för en mer effektiv och ändamålsenlig organisering av de frågor som myndigheten ansvarar för. Föränd-

ringen redogörs närmare för i avsnittet Resultatredovisning Familjerätt, s. 29. Förändringen har också skapat bättre förutsättningar för kunskapsstyrning. Som en del i det kunskapsbaserade arbetet bedömer regeringen att det finns behov av insatser för att utveckla statistik, indikatorer och andra bedömningsgrunder inom områdena familjerätt, adoptioner och föräldraskapsstöd, kopplade till uppföljning av målet om stärkt skydd för utsatta barn.

Antalet mål om vårdnad, boende och umgänge har ökat under de senaste åren. Det är en oroande utveckling bl.a. då allvarliga konflikter mellan föräldrar i många fall medför negativa konsekvenser för de barn som är involverade. En viktig uppgift för 2014 års vårdnadsutredning (dir. 2014:84) är att ta ställning till hur föräldrars möjlighet att nå samförstånds lösningar i sådana mål kan utvecklas och förbättras. Utredningens förslag kommer att vara värdefulla bidrag till bättre kunskap om vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att undvika att konflikter mellan föräldrar hamnar i domstol och för att stärka barnets ställning i ärenden om vårdnad, boende och umgänge. Utredningen ska även ta ställning till vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att riskbedömningar görs i tillräcklig utsträckning.

Reglerna om vårdnad, boende och umgänge ska på ett ändamålsenligt sätt ta till vara barnets rätt och göra det möjligt för barnet att komma till tals vid bedömningen av vad som är bäst för honom eller henne. Socialstyrelsens rapporter visar att kommunerna behöver utveckla sina metoder för barnsamtal i ärenden om vårdnad, boende och umgänge samt anpassa utformning av umgängesstöd till barnets behov.¹⁰⁰

Det är angeläget att stärka barnrättsperspektivet inom det familjerättsliga området inom socialtjänsten. Detta är en angelägen fråga för den nya myndigheten att fokusera på.

Regeringen ser behov av en översyn av organiseringen av förmedling och stöd i samband med internationell adoption i syfte att göra en anpassning till dagens förhållanden.

Huvudmän och andra aktörer som bedriver föräldraskapsstödjande insatser behöver få enkel

tillgång till bästa tillgängliga kunskap om hur ett jämlikt, jämställt och tillgängligt stöd i föräldraskapet som når alla föräldrar kan bedrivas lokalt och regionalt.

Analys och slutsatser om stöd till personer med funktionsnedsättning

LSS och särskilt assistansreformen har på ett avgörande sätt förbättrat levnadsvillkoren för kvinnor, män, flickor och pojkar med omfattande funktionsnedsättningar. Personlig assistans är för många människor med omfattande funktionsnedsättningar avgörande för att kunna leva ett bra liv och vara delaktiga i samhället. Många av de problem som uppmärksammas genom åren inom assistansersättningen kvarstår och nya har tillkommit. Kostnaderna för assistansersättning och personlig assistans har ökat kraftigt, bl.a. har antalet beviljade assistanstimmar i genomsnitt ökat kontinuerligt. Vinstdrivande företag är idag den vanligaste driftsformen för personlig assistans och assistansföretagen är också i allt större utsträckning ombud för dem som vill anlita företagen. Det finns en risk att dessa företag överdriver de assistansberättigades behov, eftersom företagen har ett starkt ekonomiskt intresse av att få ersättning för så många beviljade timmar som möjligt i sin assistansverksamhet. En annan svårighet är det delade huvudmannskapet, främst det mellan stat och kommun, bl.a. på grund av risken för kostnadsövervältringar. Utredningen om assistansersättningens kostnader (SOU 2012:6) konstaterade att schablonersättningen gav starka ekonomiska drivkrafter för alla aktörer att försöka öka antalet beviljade timmar eftersom varje timme gav en högre vinst. Utredningen konstaterar också att timersättningen över tid ökat mer än de kostnader ersättningen är avsedd att täcka. Regeringen behöver fortsatt prioritera åtgärder för att komma tillrätta med de problem som LSS och assistansersättningen rymmer, samtidigt som vi värnar reformens syfte. Det avser både lagstiftningen, kostnadsutvecklingen samt jämlikhets- och jämställdhetsfrågor. Regeringen har under våren tillsatt en särskild utredare med uppgift att se över insatserna enligt LSS och assistansersättningen.

Det är angeläget att bilstödet används mer effektivt. Även om kostnaderna för bilstödet har sjunkit de senaste två åren är det svårt att veta

¹⁰⁰ Kommunernas arbete med umgängesstöd (dnr S2013/9138/FST) och Barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge (dnr S2014/8922/FST).

om det indikerar ett trendbrott. Det är även betydelsefullt att andra problem som har redovisats i utredningen om ett reformerat bilstöd åtgärdas.

Det finns en ojämställdhet mellan män och kvinnor, flickor och pojkar, när det gäller omfattningen av assistansersättning, insatser enligt LSS och bilstöd till männens och pojkarnas fördel. Det är viktigt att detta uppmärksammas av aktörer på alla nivåer i de olika processer och att det finns ett jämställdhetsperspektiv på de åtgärder som planeras och pågår inom området.

7.8 Politikens inriktning

För att stärka välfärden och för att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar för kommuner och landsting avsätter regeringen 10 miljarder kronor till kommunsektorn för 2017 och framåt (utg.omr 25 avsnitt 3.7). Det skapar möjligheter för kommunerna att höja kvaliteten i välfärdssektorn.

Reglering av privat utförd verksamhet

Regeringen har tillsatt en utredning om ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster, (dir.2015:22,dir. 2015:100 och dir.2015:108).

Utredningen, som antagit namnet Välfärdsutredningen, har i uppdrag att bl.a. komma med förslag på hur offentliga medel ska användas till just den verksamhet de är avsedda för och på ett sådant sätt att de kommer brukarna till godo (utg.omr. 25 avsnitt 3.5.4).

Regeringen gav i september 2015 en särskild utredare i uppdrag att ge förslag på om hur offentlighetsprincipen i praktiken kan införas i offentligt finansierad privat utförd vård och omsorg samt utbildning inom vissa skol- och utbildningsformer (dir. 2015:92). Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2016.

För att meddelarskydd ska börja gälla så snart som möjligt avser regeringen att, baserat på delbetänkandet Stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet (SOU 2013:79), lämna en proposition om att anställda m.fl. som deltar i enskilt bedrivna men offentligt finansierad omsorg ska omfattas av meddelarskydd.

Förbättrade förutsättningar för insatser av god kvalitet

Genom stöd till utvecklingen av en evidensbaserad praktik för god kvalitet i socialtjänsten baseras insatser i allt högre grad på bästa tillgängliga kunskap, som bygger på både vetenskap och beprövad erfarenhet. För att öka förutsättningarna att tillgängliga resurser används effektivt är den samverkan som sker mellan myndigheter¹⁰¹ i Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppen central.

Den regionala samverkan och stödstrukturen som byggts upp inom ramen för överenskommelserna med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om en evidensbaserad praktik är också central för att stödja den regionala och lokala nivån att omsätta aktuell kunskap till praktik. Denna struktur skapar även möjligheter för att i dialog generera systematisk kunskap vilket är angeläget i arbetet mot en mer kunskapsbaserad socialtjänst.

Fortsatt fokus på e-hälsa

Visionen om e-hälsa som regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting har enats om ska följas av en eller flera handlingsplaner som förtydligar insatser som kan bidra till att uppnå visionen. Visionen pekar ut tre insatsområden som också kommer att behandlas i handlingsplansarbetet. Dessa områden är regelverk, mer enhetlig begreppsanvändning och standardisering.

Tillämpad välfärdsforskning

Regeringen föreslår en satsning på tillämpad välfärdsforskning för att förbättra kunskapsläget, t.ex. inom socialtjänsten bl.a. genom identifiering, prioritering och finansiering av prioriterade kunskapsluckor. Denna satsning ska inkludera klientnära forskning och ska stärka samverkan mellan forskning och praktik samt öka delaktigheten från brukare och anhöriga. Psykisk ohälsa innebär ofta svårigheter och sämre levnadsförhållanden för den enskilde. Därför är även forskning om psykisk ohälsa

¹⁰¹ Myndigheterna är: Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket, E-hälsomyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Myndigheten för delaktighet, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Inspektionen för vård och omsorg.

viktig för att utveckla kunskapsbaserade och verkningfulla insatser (se utg. omr. 9.6).

Jämställdhet

Regeringens uttalade politiska ambition är att minska oskäliga skillnader baserade på kön gällande bemötande, behovsbedömning och insatserns innehåll och omfattning inom socialtjänst eller verksamhet med stöd av LSS. Socialstyrelsen har ett pågående regeringsuppdrag som ska slutredovisas i juni 2017 med syfte att förbättra jämställdhetsperspektivet i öppna jämförelser¹⁰² av socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård. Flera av de satsningar regeringen gör inom omsorgen, t.ex. på bemanning och kvalitetsutveckling, ger förbättrade arbetsförhållande för kvinnor, som utgör majoriteten av personal inom omsorgen.

Omvärlden

Flyktingsituationen

Regeringen kommer fortsatt att arbeta för att de ensamkommande barn som söker asyl i Sverige får ett bra mottagande.

EU-arbetet

Ett nytt initiativ inom EU-arbetet är en europeisk pelare för sociala rättigheter som en del av kommissionens arbete för en fördjupad och mer rättvis ekonomisk och monetär union (EMU). Syftet med pelaren är att formulera en rad väsentliga principer som bedöms vara nödvändiga för väl fungerande och rättvisa arbetsmarknader och välfärdssystem. Ett brett offentligt samråd ska tjäna som ett underlag för kommissionens slutliga förslag om pelaren som läggs fram i slutet av 2016.

Utsatta EU/EES-medborgare

Regeringens insatser syftar till att bekämpa utsatthet som att människor känner sig tvungna att tigga för att kunna klara sin försörjning. Fortsatt

samordning av frågorna behövs. Länsstyrelsen i Stockholm har fått i uppdrag att stärka samverkan och utveckla samordningen mellan de aktörer som möter utsatta EU/EES-medborgare som vistas i Sverige tillfälligt och som saknar uppehållsrätt. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att revidera sin vägledning om EU-rätten och socialt bistånd samt ta fram stöd till socialtjänsten i ärenden som rör barn till utsatta EU/EES-medborgare. Det åtgärds paket som regeringen presenterat innehåller insatser för ökad samverkan inom EU och samarbetsavtal med Rumänien och Bulgarien. Avtalen omfattar områden som barnrätt, jämställdhet och sociala frågor. Avtalen syftar till att byta erfarenheter och goda exempel mellan länderna och underlätta samarbete mellan frivilligorganisationer i respektive land.

Bemanningsatsningar

Ökad bemanning i omsorgen

Regeringen avsätter 2 miljarder kronor per år 2016–2018 för att höja kvaliteten i äldreomsorgen. Genom en ökad tillgång till personal kan kommunerna påverka kvaliteten och effektiviteten inom äldreomsorgen.

En ökad bemanning inom äldreomsorgen kan skapa utrymme för personalen att tillbringa mer tid med den enskilde vilket kan bidra till att exempelvis förebygga psykisk ohälsa, bryta isolering och öka kvaliteten på måltiderna. Det kan också ge större möjligheter för personalen att bidra till att gemensamt utveckla verksamheten och en förbättrad arbetsmiljö för personalen.

Stärkt bemanning i socialtjänstens barn- och ungdomsvård

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 en satsning på att förbättra förutsättningarna för socialtjänstens arbete i den sociala barn- och ungdomsvården under åren 2016–2019. Satsningen omfattar sammanlagt 250 miljoner kronor per år. Av dessa medel kommer 210 miljoner kronor per år att användas till stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården. Regeringen har i juni 2016 uppdragit åt Socialstyrelsen att genomföra stimulanssatsningen under 2016–2019 för att stärka bemanningen. Medlen får användas för att öka antalet socialsekreterare, arbetsledare och administratörer. Detta för att frigöra tid för

¹⁰² Genom öppna jämförelser kan du jämföra kvaliteten inom socialtjänst och hälso- och sjukvård i hela Sverige. Öppna jämförelser ger insyn och bidrar till lärande, uppföljning och förbättring inom socialtjänst och hälso- och sjukvård.

socialsekreterare eller arbetsledare i deras arbete med myndighetsutövning.

Social följeslagare

Regeringen föreslår en ny tjänst som följeslagare till äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Tjänsten ska omfatta ett personligt stöd där en följeslagare kan följa med en person som har behov av stöd i olika vardags-situationer såsom att handla, gå till sjukhuset, besöka myndigheter eller annat som är viktigt att få hjälp med. Tjänsten har låga förkunskapskrav vilket kan skapa möjligheter till anställningar för personer som har en relativt svag position på arbetsmarknaden. I dialog med organisationer och Arbetsförmedlingen finns möjligheter att främja ökad sysselsättning inom ramen för befintliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Socialtjänstassistenter

Det finns ett behov av att öka antalet administratörer inom socialtjänsten för att frigöra tid för socialsekreterare eller arbetsledare i deras arbete med myndighetsutövning.

En majoritet av kommunerna anser att delar av socialsekreterarnas arbetsuppgifter kan utföras av andra. Arbetsuppgifterna skulle kunna utföras av exempelvis nyanlända kvinnor och män och personer med svag ställning på arbetsmarknaden. Även här finns möjligheter för kommunerna att i dialog med Arbetsförmedlingen främja ökad sysselsättning inom ramen för t.ex. befintliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Utbildning till behandlingsassistent

Antalet hem för vård eller boende (HVB) har ökat kraftigt under senare år, inte minst med anledning av det ökade antalet ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige under 2015. Det finns ett stort behov av att rekrytera personal till HVB och stödboende. En utbildning till behandlingsassistent kan tjäna till att underlätta för boenden att rekrytera personer med rätt utbildning. Utbildningen kan vända sig till exempelvis nyanlända kvinnor och män samt långtidsarbetslösa med lämplig bakgrund (motsvarande genomgången gymnasieutbildning). Den kan också passa som nästa steg efter en tid med praktik eller som serviceassistent enligt förslag för samma kategorier.

7.8.1 Omsorgen om äldre

Nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen

En särskild utredare har i uppdrag att ta fram en långsiktig nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen. Uppdraget ska redovisas till regeringen i april 2017. Planen ska stärka utvecklingen av en jämlik och jämställd äldreomsorg och långsiktigt säkra en god kvalitet och förstärkt effektivitet inom strategiskt viktiga områden. Utredaren ska bland annat föreslå åtgärder som syftar till flexibla former för beslut i äldreomsorgen. Utgångspunkter för arbetet är jämlikhet, jämställdhet, trygghet, delaktighet samt inflytande.

Demenssjukdomar

Demenssjukdomarna har omfattande konsekvenser för den enskilde, för närstående och för hela samhället. För att möta behovet hos målgruppen och de samhällsekonomiska konsekvenserna av det snabbt ökande antalet personer som lever med demenssjukdom krävs en bred kunskaphöjning i samhället.

Socialstyrelsen har i uppdrag att genom en nationell samordningsfunktion genomföra ett projekt med syfte att lämna ett samlat underlag dels för en bred nationell strategi om demenssjukdomar, dels som underlag till en plan för prioriterade insatser inom området för perioden fram till 2022.

Socialstyrelsen har också i uppdrag att verka för att frågan om en kommunal vård och omsorg utan tvång och begränsningar uppmärksammas. Bland annat ska Socialstyrelsen sprida exempel på hur man aktivt arbetar med att förebygga och undvika tvångs- och begränsningsåtgärder för personer med demenssjukdom.

Fallskadeförebyggande arbete

Kunskaper om hur fallskadorna bland äldre kan förebyggas eller minskas behöver få bättre spridning. Regeringen presenterade en insats i Budgetpropositionen 2016 där medel för 2016–2018 avsattes för fallskadeförebyggande arbete.

Investeringsstöd till bostäder för äldre personer

Regeringen beslutade i juli 2016 om en förordning för ett nytt investeringsstöd. Stödet syftar till att öka antalet bostäder för äldre och därigenom förbättra tillgängligheten samt öka möjligheterna till gemenskap och trygghet för äldre personer. I budgetpropositionen för 2016 föreslog regeringen en successiv ökning från 150

miljoner kronor 2016, 300 miljoner kronor 2017 och därefter en nivå på 400 miljoner kronor. Förordningen (2016:848) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer träder i kraft den 15 november 2016.

7.8.2 Individ- och familjeomsorg

Den sociala barn- och ungdomsvården

Situationen för kommunernas sociala barn- och ungdomsvård har under flera år varit ansträngd, med en hög arbetsbelastning, hög personalomsättning och svårigheter att rekrytera socio-nomer till verksamheten. Det stora antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige under hösten 2015 innebar ytterligare utmaningar för en redan ansträngd barn- och ungdomsvård. Det är angeläget att vända utvecklingen och förbättra socialtjänstens förutsättningar och därmed stödet för barn och unga. Kommunerna har ett stort arbetsgivar- och verksamhetsansvar i att skapa goda förutsättningar för verksamheten att utföra sitt uppdrag med god kvalitet men regeringen avser att bidra i det arbetet med satsningar för ökad stabilitet och kompetens. Regeringen anser att en väl fungerande social barn- och ungdomsvård starkt bidrar till att tillgodose barn deras rättigheter.

Uppföljning av behörighetsregleringen

Behörighetsregler för myndighetsutövningen i kommunal barn- och ungdomsvård är viktigt för god kvalitet och rättssäkerhet i verksamheten. Socialstyrelsen följer för närvarande upp lag- och föreskriftskravet på behörighet (socio-nomexamen eller annan relevant examen) att få utföra vissa uppgifter inom den sociala barn- och ungdomsvården. Av myndighetens delredovisning framgår att det i dag är svårt att få behörighet med annan relevant examen enligt föreskrifterna och att detta resultat kan leda till en översyn av föreskrifterna. Socialstyrelsen ska slutredovisa uppdraget senast den 31 januari 2017. Regeringen följer arbetet noga och kommer vid behov återkomma i frågan och har för avsikt att se över övergångsbestämmelserna till behörighetsregleringen i socialtjänstlagen.

Ett gott mottagande av ensamkommande barn

Förra årets stora mottagande av asylsökande ensamkommande barn har inneburit ett betydande åtagande för kommunerna att åstad-

komma ett gott långsiktigt mottagande där barnens rättigheter beaktas. Även om antalet ensamkommande barn som söker asyl i Sverige under 2016 har minskat i jämförelse med 2015 kommer Sverige liksom tidigare år sannolikt att ta emot ett stort antal ensamkommande flickor och pojkar även under kommande år. Omsorgen om ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd är ett långsiktigt åtagande för kommunerna. Det är angeläget att mottagandet blir hållbart över tid och att de barn som kommer till Sverige får goda förutsättningar för sin uppväxt. Regeringen vill stärka kommunernas förutsättningar att ge insatser av god kvalitet för de flickor och pojkar som söker skydd och trygghet i Sverige. Ett väl fungerande mottagande förutsätter att alla kommuner tar ansvar. Den 1 april 2016 införde Migrationsverket en ny anvisningsmodell som innebär att fördelningen av ensamkommande barn mellan landets alla kommuner blir jämnare utifrån en fastställd andel. Från den 1 juli 2017 avses ett nytt ersättningssystem för kommunernas mottagande att finnas på plats. Regeringen vill förenkla regelverket, förbättra kommunernas planeringsförutsättningar, minska den administrativa bördan och öka kostnadseffektiviteten. Regeringen har därtill för avsikt att återkomma med en handlingsplan för ensamkommande barn för att bl.a. fortsätta stödet till socialtjänsten och särskilt arbetet med förbättringar inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Nationellt kunskapscenter för ensamkommande barn

Socialstyrelsen ansvarar för att genom kunskapsstöd och föreskrifter bidra till att socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet samt för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling.

Regeringen avser att vid Socialstyrelsen inrätta ett nationellt kunskapscentrum för frågor kring ensamkommande barn, i syfte att fördjupa och sprida kunskap om hur dessa barn kan bemötas och stödjas (se utg. omr. 9 avsnitt 4.6).

Översyn av LVU samt tillståndsplikt för s.k. konsulentverksambeter

I juni 2015 lämnade Utredningen om tvångsvård för barn och unga sitt slutbetänkande Barns och ungas rätt vid tvångsvård (SOU 2015:71). Betänkandet innehåller förslag till en ny lag om tvångsvård av barn och unga som tydligare utgår från barns och ungas rättigheter. Bland annat

föreslås att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör omedelbart omhändertagande av vissa barn som befinner sig i Sverige utan att ha hemvist här. Då det inte får råda något tvivel om att alla barn i Sverige som far illa eller riskerar att fara illa ska kunna få det stöd och den hjälp som de behöver, prioriterar regeringen denna fråga. Beredning pågår även av betänkandet i övrigt och en lagrådsremiss planeras till 2017.

Vidare pågår beredning av vissa kvarvarande förslag i utredningens tidigare lämnade delbetänkande Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga (SOU 2014:3). Regeringen avser att under hösten 2016 lämna en proposition till riksdagen med förslag om bl.a. tillståndsplikt för verksamheter som erbjuder konsulentstöd till familjehem och jourhem.

Förstärkt anslag för Statens institutionsstyrelse

Det har varit en mycket hög efterfrågan på platser hos Statens institutionsstyrelse (SiS) de senaste två åren, en efterfrågan som har varit svår att förutse och som saknar motsvarighet i verksamhetens historia. Det stora antalet ensamkommande barn samt stora ökningarna av barnkullarna i de åldersgrupper som kan behöva komma i kontakt med SiS ungdomsvård, talar för en fortsatt hög efterfrågan och behov av en ökad kapacitet inom ungdomsvården. Regeringen avser därför att stärka SiS förvaltningsanslag. Antalet nya platser vid SiS beräknas till cirka 200 stycken och att det finns behov av att anställa mellan 400 och 600 personer i verksamheten.

Ekonomiskt bistånd

Det ekonomiska biståndet är det yttersta skyddsnätet för personer som saknar andra möjligheter till försörjning. Utbetalningarna av ekonomiskt bistånd har under de senaste två åren legat på samma nivå men fortfarande är det långvariga biståndsmottagandet kvar på en hög nivå. Många av de reformer som regeringen genomfört tidigare, som t.ex. höjt underhållsstöd för ensamstående, borttagande av den bortre parenteserna i sjukförsäkringen, höjd akassa och åtgärder för fler personer i utbildning och jobb kommer leda till ett minskat behov av ekonomiskt bistånd. Regeringens insatser för att nå målet om EU:s lägsta arbetslöshet är där-

över de viktigaste åtgärderna för att minska behovet av ekonomiskt bistånd. Insatser inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, utbildningspolitiken såväl som den ekonomiska familjepolitiken har betydelse för verksamhetsområdet.

Sommarlovsstöd

Alla barn ska ha möjligheter till bra aktiviteter på sommarlovet. Därför avsätts 200 miljoner kronor per år 2016–2019 för ett statligt sommarlovsstöd. Stödet betalas ut till kommuner som satsar på att utveckla kostnadsfria sommarlovsaktiviteter. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag att betala ut och följa upp användningen av medlen.

Missbruks- och beroendevården

Vård och stöd för kvinnor och män med missbruk och beroende ingår i regeringens samlade strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken, den s.k. ANDT-strategin. Övriga insatser inom ANDT-området beskrivs i avsnitt 5, Folkhälsopolitik.

Det finns ett behov att följa upp det krav på samverkan mellan huvudmännen som infördes i SoL och hälso- och sjukvårdslagen fr.o.m. den 1 juli 2013. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys följer upp lagen och redovisar resultatet i januari 2017 och regeringen kommer då att analysera resultatet.

Regeringen har under åren 2014–2016 gett stöd till lokalt och regionalt utvecklingsarbete som syftar till att stärka den medicinska säkerheten för personer som omhändertas enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. dnr S2014/02933/FST). Regeringen avser att återkomma i frågan.

Kunskapen om hur riskbruk och beroende av både alkohol och narkotika påverkar närstående och särskilt barn har ökat och det är angeläget att denna kunskap genomsyrar den fortsatta utvecklingen inom området. Regeringen har betonat vikten av detta inom ramen för ANDT-strategin 2016–2020. Insatser för att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk utgör grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDT-arbetet på alla nivåer.

Behandling av spelmissbruk

Spelproblem kan orsaka sociala, ekonomiska och hälsomässiga skadeverkningar både för den enskilde och anhöriga. Våren 2016 har departementspromemorian Förebyggande och behandling av spelmissbruk (Ds 2015:48) remitterats och är under beredning i Regeringskansliet.

Brottsutsatta

Våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är både ett stort samhällsproblem och ett folkhälsoproblem. Våld mellan föräldrar medför ofta svåra konsekvenser för barn. Regeringens övergripande mål är att arbetet mot våld i nära relationer ska vara av lika hög kvalitet i hela landet. Samhällets insatser behöver samordnas utifrån tydliga riktlinjer och mål som omfattar flera politikområden och verksamheter.

Effektiva metoder för att förebygga och upptäcka våld och för att stödja och hjälpa dem som utsätts för våld behöver ges ökad spridning. Det är viktigt med en långsiktig och stabil struktur för kunskapsöverföring och kompetensuppbyggnad på såväl nationell som regional och lokal nivå. Regeringen avser därför fortsätta att avsätta utvecklingsmedel för att upprätthålla och vidareutveckla det kompetensstöd som Socialstyrelsen och länsstyrelserna har skapat på nationell och regional nivå.

Det pågående utvecklingsarbetet i kommunerna behöver fortsatt fördjupas, likaså arbetet inom hälso- och sjukvården. Samverkan mellan olika aktörer är nödvändig för att förebygga fortsatt våld. Det är därför angeläget att socialtjänsten och hälso- och sjukvården får stöd i att skapa former för effektiva samverkansmetoder och bättre förutsättningar för samordnade insatser. Från och med 2016 omfattas därför också landstingen av utvecklingsmedlen.

Det är viktigt att våldsutsatta barns situation särskilt uppmärksammas. Det är dessutom viktigt att barnen uppmärksammas i insatser som riktas till vuxna. Barn som lever i skyddat boende är särskilt utsatta. Regeringen avser därför att utreda barns situation i skyddat boende, inklusive deras rättsliga ställning.

Regeringen anser att barnrättsperspektivet för barn i skyddat boende måste förstärkas och att samhällets ansvar för barnen medan de vistas i boendet behöver förtydligas. En utredning om hur lagen om utredningar av vissa dödsfall

fungerar pågår inom Socialdepartementet och regeringen avser att återkomma med förslag för att effektivisera verksamheten.

Familjerätt, internationella adoptioner och föräldraskapsstöd

En central uppgift för den kommunala familjerätten är att ge föräldrar som separerar stöd och hjälp med att fatta välinformerade beslut med barnets bästa i fokus. Målsättningen är att bidra till att föräldrarna kan nå samförståndslösningar.

Vårt samhälle rymmer olika typer av familjekonstellationer, vilket påverkar det familjerättsliga arbetet. Det finns ensamstående föräldrar, barn som bor växelvis, familjer som uppfattar sig som stjärnfamiljer eller regnbågsfamiljer och många fler konstellationer. En modern kommunal familjerätt behöver ha kunskap om de olika behov som barn och föräldrar har för att kunna bemöta och stödja barn och föräldrar utifrån denna kunskap. En modern familjerätt arbetar alltid med barnets bästa i fokus.

Behov av ett samordnat kunskapsbaserat arbete med familjerättsliga frågor

Utmaningarna inom familjerättsområdet på statlig nivå handlar, förutom att stimulera utveckling av ny kunskap, även om att förvalta och förmedla befintlig kunskap till professionen och andra berörda aktörer. Det kan t.ex. handla om utveckling av metoder för konfliktlösning och riskbedömning. Som ett led i att effektivisera det kunskapsbaserade arbetet inom familjerättsområdet har regeringen samlat det statliga ansvaret för familjerättsliga frågor, familjerådgivning, föräldraskapsstöd och internationella adoptioner i en och samma myndighet. Som central kunskapsmyndighet har Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) en betydelsefull roll vad gäller kunskapsutveckling och kunskapsförmedling. Förebyggande insatser riktade mot föräldrar som riskerar att hamna i allvarliga konflikter är ett prioriterat område. Regeringen avser att återkomma med en ny instruktion för MFoF.

Ett stärkt barnperspektiv inom familjerätten

Bestämmelser som rör vårdnad, boende och umgänge ska präglas av ett tydligt barnrättsperspektiv. Det innebär bl.a. att den kommunala familjerätten och domstolarna ska beakta barnets behov och rättigheter i familjerättsliga ärenden.

Här finns vissa utmaningar. Socialstyrelsen har i tidigare återrapporteringar av regeringsuppdrag¹⁰³ pekat på förbättringsområden. 2014 års Vårdnadsutredning har bl.a. i uppdrag att utreda hur barnets ställning och rätt att komma till tals kan stärkas. Regeringen avser att noga följa erfarenheterna från Stiftelsen Allmänna Barnhusets försöksverksamhet med s.k. samverkansteam.

Adoptionsförmedlingsverksamhetens utformning bör ses över

Det finns behov av att anpassa dagens organisering av adoptionsförmedlingsverksamheten och det stöd som lämnas i samband med internationell adoption till nya förhållanden. Även barnrättsperspektivet behöver förstärkas i detta hänseende. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Föräldraskapsstöd

Regeringens mål är att alla föräldrar ska erbjudas stöd i föräldraskapet och i sin relation till varandra under barnets hela uppväxt. Föräldraskapsstöd innebär aktiviteter som ger föräldrar kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva och sociala utveckling, som stärker föräldrars sociala nätverk eller relation till varandra. Området är sektorsövergripande.

Det är angeläget att stödet svarar mot de olika behov som finns i dagens moderna familjer. Många barn växer t.ex. upp i en annan familjekonstellation än kärnfamiljen och allt fler föräldrar är födda i utlandet. Regeringen anser att det är angeläget med ytterligare åtgärder i syfte att bidra till att huvudmän och andra aktörer som bedriver föräldraskapsstödjande insatser på ett enkelt sätt ska få tillgång till bästa tillgängliga kunskap om hur ett jämlikt, jämställt och tillgängligt stöd i föräldraskapet kan bedrivas lokalt och regionalt. Den regionala stödstrukturen för föräldraskapsstöd på länsstyrelserna fortsätter t.o.m. 2017.

7.8.3 Stödinsatser till personer med funktionsnedsättning

Målen för funktionshinderspolitiken är tydliga. Kvinnor, män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet. Hinder för människors delaktighet i samhället ska därför rivas. Det är en fråga om jämlikhet och rättvisa.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, liksom de rekommendationer som kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har lämnat, är en utgångspunkt i regeringens arbete med stöden till personer med funktionsnedsättning. God kvalitet, kompetens, likabehandling och rättssäkerhet ska prägla stödverksamheterna, liksom en helhetssyn när det gäller stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Stöd och service enligt LSS och assistansersättning

Det är mer än 20 år sedan LSS och lagen (1993:389) om assistansersättning trädde i kraft. Reformen har ökat självbestämmandet och möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar att kunna leva ett självständigt liv. Regeringen anser därför att det är angeläget att värna dessa reformer och att stärka kvaliteten och träffsäkerheten i systemen, utifrån målen om människors rättigheter och möjlighet till delaktighet.

Regeringen kan dock konstatera att många av de problem som uppmärksammats genom åren inom assistansersättningen kvarstår och att nya har tillkommit. Kostnadsutvecklingen inom assistansersättningen är problematisk. Det finns även problem med hur de insatser som regleras i LSS utvecklats t.ex. när det gäller likvärdighet och kvalitet i insatserna och hur insatserna förmår uppfylla syftet med lagstiftningen. En särskild utredare har tillsatts för att se över assistansersättningen och delar av LSS. Utgångspunkten för uppdraget är att skapa en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling av insatsen personlig assistans och att få till stånd mer ändamålsenliga insatser i LSS samt att lagstiftningen ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Utredaren ska också analysera de vinstdrivande företagets roll i kostnadsutvecklingen. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2018.

¹⁰³ Socialstyrelsen–Barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge 2014, samt Socialstyrelsen, Kommunernas arbete med umgängestöd, 2013.

Det finns dock behov av att innan dess komma tillrätta med problem som redovisats genom åren. En aktuell fråga är nivån på assistansersättningens timschablon. Assistansersättningsutredningen (SOU 2014:9) bedömde i sitt betänkande att timbeloppet för den statliga assistansersättningen är högre än vad som kan motiveras av kostnads- och löneutvecklingen. Regeringen avser därför att räkna upp schablonbeloppet med 1,05 procent (3 kronor) jämfört med 2016 (se anslag 4.4 Kostnader för statlig assistansersättning).

Regeringen gör bedömningen att det finns behov av att öppna upp för möjligheten till mer än ett schablonbelopp. Mot bakgrund av detta lämnas i denna proposition ett sådant förslag, se vidare avsnitt 7.9.

Stärkt tillsyn och tillståndsgivning för anordnare av personlig assistans

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ansvarar för tillsyn över bl.a. verksamhet enligt LSS och viss tillståndsgivning bl.a. till anordnare av personlig assistans. För att stärka IVO:s tillsyn av verksamhet enligt LSS tillförs 10 miljoner kronor för tillsyn och tillståndsgivning.

Kvalitet och kontroll i handläggning av assistansersättningen

Försäkringskassan ska säkerställa en god kontroll för att motverka överutnyttjande i assistansersättningen. Försäkringskassan har under 2013–2016 särskilt satsat på att utveckla it-stöd i syfte att effektivisera beslutsstöd, kontroll och informationsförsörjning. Försäkringskassan behöver fortsatt satsa på förbättrade kontroller i handläggning av assistansersättning, höja kvaliteten på utredningar, öka utredningskapaciteten och stärka arbetet mot bidragsbrott.

Bilstöd

Bilstödet är en betydelsefull förmån för att främja delaktigheten i samhället för alla personer med funktionsnedsättning, kvinnor, män, flickor och pojkar. Det är därför angeläget att stödet används så att det på bästa sätt kommer den enskilde personen till del. Regeringen har tidigare aviserat att det finns ett behov av att reformera bilstödet. Inom Regeringskansliet har det tagits fram en promemoria – Ett reformerat bilstöd (Ds 2015:9) – som har remissbehandlats. Regeringen avser att i september lämna en proposition till riksdagen om förändrade regler i bilstödet. I propositionen lämnas förslag i syfte

att åstadkomma ett mer ändamålsenligt och effektivt bilstöd. Förslagen innebär ökade incitament för att fler bilar ska införskaffas med originalmonterad utrustning i syfte att minska efteranpassningar av bilarna. Förslagen innebär även att grundbidraget för inköp av bil halveras och en omfördelning av stödet sker till förmån för höjda inkomstnivåer i anskaffningsbidraget. Ett nytt tilläggsbidrag införs, som riktas till dem som får vidkännas extra kostnader för inköp av bil. Det föreslås dessutom att en bestämmelse införs om vad som avses med en lämplig bil samt att Försäkringskassan ska kunna neka anpassningsbidrag om bilen anses olämplig. Vidare ska anpassningsbidrag kunna medges för körträning såväl före som efter en anpassningsåtgärd samt att om det inte är uppenbart obehövt, ska en kontroll göras av om utförda anpassningar fungerar för den försäkrade på ett trafiksäkert sätt (funktionskontroll). Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017. Föreskrifterna rörande funktionskontroll tillämpas endast på anpassningar som har utförts efter den 1 juli 2017.

7.9 Förslag om ändringar avseende assistansersättningen

7.9.1 Ärendet och dess beredning

Inom Regeringskansliet har en promemoria tagits fram med förslag till ändringar i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken (S2016/03419/FST) vilken har remitterats till ett antal myndigheter och organisationer den 12 maj 2016. En sammanfattning av promemorians innehåll, promemorians lagförslag och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissyttrandena och en sammanställning av remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2016/03419/FST).

7.9.2 Regeringens förslag

Regeringens förslag: Assistansersättning ska lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Det ska vara möjligt att bestämma flera olika belopp som assistansersättning ska lämnas med.

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Sex av de tretton svarande remissinstanserna har tillstyrkt förslaget eller inte lämnat några synpunkter. Två instanser pekar på att det av förslaget inte framgår vilken ersättningsmodell som avses och tar därför inte ställning. Sex remissinstanser har inte avhört. Fem remissinstanser – *Socialstyrelsen*, *Inspektionen för socialförsäkringen*, *Handikappförbunden*, *Vårdföretagarna Almega* och *Arbetsgivarförbundet KFO* – avstyrker förslaget. Arbetsgivarförbundet KFO, Vårdföretagarna Almega och Handikappförbunden anser att en ny ersättningsmodell i stället borde tas fram inom ramen för den pågående LSS-utredningen. *Försäkringskassan*, *Inspektionen för socialförsäkringen*, *Socialstyrelsen*, *Vårdföretagarna Almega* och *Arbetsgivarförbundet KFO* pekar på svårighet att ta ställning till förslaget och dess konsekvenser eftersom ingen ersättningsmodell redovisats. *Socialstyrelsen* och *Arbetsgivarförbundet KFO* anser att en ersättningsmodell inte endast ska innehålla schablonbelopp utan också utgå från faktiska kostnader.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 51 kap. 11 § första stycket socialförsäkringsbalken bestäms för varje år med vilket belopp per timme som assistansersättning lämnas. Beloppet ska bestämmas som ett schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Om det finns särskilda skäl kan, enligt paragrafens andra stycke, ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det årliga schablonbeloppet. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent. I 5 § första stycket förordningen (1993:1091) om assistansersättning anges det belopp per timme som assistansersättning lämnas med för ett särskilt angivet år.

Nuvarande konstruktion med ett schablonbelopp har ifrågasatts i många utredningar och granskningar (se bl.a. *Möjlighet att leva som andra* SOU 2008:77, *Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättningen* SOU 2012:6 och *Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningsystemet* SOU 2014:9). Ett skäl till detta som ofta framförts är att schablonen är kostnadsdrivande. Ett annat skäl är att nivån på schablonbeloppet är svår att fastställa och att den bedömts under en längre tid ha varit för hög. Det har även påpekats att assistansersättningen används till annat än att bekosta assistenters arbetskostnader, administration för assistenterna, kostnader för arbetsmiljöinsatser samt assistenternas utbildning och omkostnader. Sedan ett antal år tillbaka ligger schablonbeloppet dessutom för högt på grund av att posten övriga kostnader fått öka utan att det funnits uttalade motiv för det.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppdrag att bl.a. göra en översyn av assistansersättningen. Det kommer dock att ta några år innan det finns konkreta förslag på plats, samtidigt som det finns behov av att innan dess komma till rätta med en del av de problem som redovisats genom åren. Det finns därför skäl att redan nu öppna upp möjligheten för regeringen att kunna besluta om mer än ett schablonbelopp. Även om det för närvarande inte finns något utarbetat förslag på en sådan modell så kan ett framtida genomförande av en mer träffsäker schablon underlättas om lagen medger fler schablonbelopp än ett. *Socialstyrelsen* och *Arbetsgivarförbundet KFO* anser att en ersättningsmodell inte endast ska innehålla schablonbelopp utan också utgå från faktiska kostnader. Regeringens bedömning är dock att en mer träffsäker modell kan uppnås genom att använda schablonbelopp.

Förslaget att det ska kunna beslutas om mer än ett schablonbelopp leder till att även det förhöjda beloppet bör justeras och individualiseras. Det får anses lämpligt att en anpassning görs så att det förhöjda beloppet inte får överstiga det schablonbelopp som gäller i det enskilda fallet med mer än 12 procent.

7.9.3 Konsekvenser

Förslaget om att införa en möjlighet för regeringen att besluta om mer än ett schablonbelopp

medför i sig inga konsekvenser för staten, myndigheter, kommuner, assistansberättigade eller anordnare. Eventuella modeller för schablonbeloppet ska inte påverka den föreslagna och beräknade anslagsnivån i budgetpropositionen för 2018.

7.9.4 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

51 kap.11 §

I paragrafen återfinns grundläggande bestämmelser i fråga om de belopp som assistansersättning lämnas med.

I *första stycket* har tydliggjorts att assistansersättning lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Någon ändring i sak när det gäller detta är inte avsedd. Tydliggörandet påverkar inte vilket belopp som assistansersättning ska lämnas med i det enskilda fallet eller hur timbeloppsregleringen ska se ut. Ändringar har gjorts som innebär att det är möjligt att bestämma fler än ett timbelopp som assistansersättning ska lämnas med. Det eller de belopp som bestäms ska även fortsättningsvis bestämmas för varje år som schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regleringen tillåter att ersättning lämnas med ett och samma schablonbelopp till alla ersättningsberättigade eller med olika schablonbelopp, under förutsättning av att beräkningen av de fastställda beloppen har gjorts på det sätt som anges ovan. Det är alltså regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som meddelar ytterligare föreskrifter om schablonbelopp. Sådana föreskrifter ska omfatta bl.a. beloppets eller beloppens storlek och, om flera schablonbelopp bestäms, förutsättningarna för vilket belopp som ska lämnas i det enskilda fallet. En redaktionell ändring har gjorts såvitt avser den bestämmelse som upplyser om befogenheten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela sådana föreskrifter. Någon ändring i sak när det gäller denna upplysningsbestämmelse är inte avsedd.

I *andra stycket* har en följdändring gjorts i och med att fler än ett schablonbelopp för assistansersättningen kan bestämmas. Det förhöjda beloppet ska ställas i relation till det schablonbe-

lopp med vilket assistansersättning ska lämnas till den försäkrade enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av första stycket.

Ikraftträdandebestämmelse

Av ikraftträdandebestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 1 januari 2017.

7.10 Budgetförslag

7.10.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tabell 7.10 Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor				
2015	Utfall	17 470	Anslags-sparande	890
2016	Anslag	23 727 ¹	Utgifts-prognos	21 156
2017	Förslag	24 096		
2018	Beräknat	24 379 ²		
2019	Beräknat	24 870 ³		
2020	Beräknat	25 419 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 23 951 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 23 951 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 23 952 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). Anslaget får även användas för utbetalning av statsbidrag till auktoriserade adoptionsammanslutningar och till de adopterades organisationer.

Kompletterande information

I förordningen (2008:1239) finns bestämmelser om statsbidrag till auktoriserade adoptionsammanslutningar och riksorganisationer för adopterade.

Regeringens överväganden

Regeringen har samlat det statliga ansvaret för vissa familje frågor hos Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) fr.o.m. den

1 september 2015. MFoF är genom förändringen ansvarig myndighet för familjerättsliga frågor om vårdnad, boende och umgänge inom socialtjänsten samt därtill närliggande frågor om förebyggande stöd i form av t.ex. samarbetsamtal och familjerådgivning, för frågor om fastställande av faderskap och föräldraskap samt för föräldraskapsstödjande insatser i olika sammanhang. Myndigheten har kvar sitt tidigare ansvar för internationella adoptioner och har övertagit Socialstyrelsens ansvar för frågor som rör utredning och stöd till föräldrar i samband med internationell adoption. Det övergripande syftet med organisationsförändringen har varit att skapa en förbättrad, mer effektiv och ändamålsenlig statlig samordning avseende nämnda frågor.

Förändringen innebär att det ansvar och de uppgifter som Socialstyrelsen och Folkhälso-myndigheten tidigare haft inom ovanstående områden har överförs till MFoF. Anslaget minskas med 199 000 kronor för att justera nivån till den som aviserades i 2015 års ekonomiska vårproposition (2014/15:100).

Anslaget minskas med 3000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 7.11 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	23 727	23 727	23 727	23 727
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	571	1 005	1 503	2 060
Beslut	-202	-353	-360	-368
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	24 096	24 379	24 870	25 419

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 096 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 379 000 kronor, 24 870 000 kronor respektive 25 419 000 kronor.

7.10.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tabell 7.12 Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor				
2015	Utfall	295 031	Anslags- sparande	27 523
2016	Anslag	530 014 ¹	Utgifts- prognos	514 927
2017	Förslag	411 514		
2018	Beräknat	402 514		
2019	Beräknat	402 514		
2020	Beräknat	402 514		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för insatser inom funktionshindersområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1,5 procent av anslaget.

Regeringens överväganden

Från anslaget finansieras bland annat

- rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- statsbidrag till tolktjänst,
- bidrag till utrustning för elektronisk kommunikation,
- bidrag till nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor,
- avveckling av verksamhet vid Hjälpmedelsinstitutet,
- verksamhet med service- och signalhundar,

- granskning av hur Sverige lever upp till Förenta nationernas konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning,
- anskaffning och placering av ledarhundar för synskadade och därmed sammanhängande åtgärder,
- statsbidrag för viss verksamhet inom funktionshindersområdet,
- bidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Lagen (2016:35) om bidrag för glasögon till vissa barn och unga trädde i kraft den 1 mars 2016. Regeringen aviserade därför i 2016 års ekonomiska vårproposition att de ändamål och verksamheter som avser bidrag till landstingen för glasögonbidrag till barn och unga bör flyttas till utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med 120 miljoner kronor och att detta anslag minskas med motsvarande belopp.

I budgeten för 2014 beslutade riksdagen om en fyraårig satsning på stärkt likvärdighet och säkerhet för insatser inom LSS. Avsatta medel för satsningen varierar mellan åren och för 2017 som är sista året i satsningen innebär det en minskning av anslaget med 5 miljoner kronor jämfört med 2016.

År 2016 är sista året då ersättning enligt lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall betalas ut. Delar av finansieringen för detta ändamål har hämtas från detta anslag och dessa medel återförs när ersättningen inte längre utbetalas. Anslaget ökas därför med 6,5 miljoner kronor.

Sammantaget innebär det att anslaget minskas med 118,5 miljoner kronor för 2017 jämfört med 2016.

Tabell 7.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	530 014	530 014	530 014	530 014
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 500	-7 500	-7 500	-7 500
Överföring till/från andra anslag	-120 000	-120 000	-120 000	-120 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	411 514	402 514	402 514	402 514

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Regeringen föreslår att 411 514 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 402 514 000 kronor respektive år.

7.10.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tabell 7.14 Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

<i>Tusental kronor</i>				
2015	Utfall	279 957	Anslags-sparande	-12 962
2016	Anslag	327 995 ¹	Utgifts-prognos	315 033
2017	Förslag	266 995		
2018	Beräknat	266 995		
2019	Beräknat	266 995		
2020	Beräknat	266 995		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utgifter för bilstöd till personer med funktionsnedsättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Regeringen har under hösten 2016 lämnat förslag till riksdagen i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt och effektivt bilstöd.

Tabell 7.15 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	266 995	266 995	266 995	266 995
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volym				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	266 995	266 995	266 995	266 995

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 266 995 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Bilstöd till personer med funktionsnedsättning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 266 995 000 kronor för respektive år.

7.10.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tabell 7.16 Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Övrigt	Totalt
2015	Utfall	24 889 622	Anslags-sparande	-661 957
2016	Anslag	26 344 000 ¹	Utgifts-prognos	21 635 000
2017	Förslag	25 931 000		
2018	Beräknat	26 711 000		
2019	Beräknat	27 473 000		
2020	Beräknat	28 247 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig assistansersättning till personer med funktionsnedsättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Kompletterande information

I förordningen (1993:1091) om assistansersättning finns ytterligare bestämmelser om assistansersättningen.

Antalet personer som har rätt till assistansersättning, behovets omfattning (antal timmar) och timschablonen är de faktorer som styr utgifternas storlek.

Regeringens överväganden

För 2016 prognostiseras anslagsbelastningen att bli 21,6 miljarder kronor, vilket är 4,7 miljarder kronor lägre än vad riksdagen anvisade för 2015. Denna minskning är tillfällig och beror på att Försäkringskassan inför efterskottsbetalning av assistansersättning från och med den 1 oktober 2016, vilket leder till att stora delar av utbetalningarna uteblir för oktober och november.

Regeringen har för avsikt att besluta om nya föreskrifter för schablonbeloppet för timersättning i förordningen (1993:1091) om assistansersättning på så sätt att schablonbeloppet för assistansersättning fastställs till 291 kronor per timme från och med den 1 januari 2017. Det innebär att schablonbeloppet räknas upp med 1,05 procent (3 kronor) jämfört med 2016. Skälen till detta är, liksom för de tre senaste åren, att schablonbeloppet är för högt beräknat i förhållande till arbetskostnaderna för vårdbiträden och personliga assistenter samt för övriga kostnader (dvs. administration, kompetensutveckling, assistanskostnader m.m.).

Det leder till att statens förväntade utgifter för 2017–2020 blir lägre än om regeringen utgått från den ordning som gällt tidigare. I härledningstabellen under rubriken Beslut ackumuleras skillnaden i beloppen mellan den gamla och den nya ordningen.

Tabell 7.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	26 344 000	26 344 000	26 344 000	26 344 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-1 110 000	-2 457 000	-3 244 000	-3 343 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	1 247 300	2 976 900	4 064 300	4 447 100
Volym	-542 134	-144 455	317 145	807 345
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-8 166	-8 445	-8 445	-8 445
Förslag/beräknat anslag	25 931 000	26 711 000	27 473 000	28 247 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 931 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Kostnader för statlig assistansersättning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 26 711 000 000 kronor, 27 473 000 000 kronor respektive 28 247 000 000 kronor.

7.10.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tabell 7.18 Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		1 359 685	60 575
2016	Anslag	2 765 000 ¹	2 530 344
2017	Förslag	2 473 858	
2018	Beräknat	2 505 490	
2019	Beräknat	506 030	
2020	Beräknat	506 030	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att

- genom riktade insatser ge bättre förutsättningar för en ökad bemanning och kvalitet i omsorgen,
- främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom äldreområdet,

- öka kunskap och kompetens inom äldreområdet,
- öka antalet platser i särskilt boende samt öka antalet bostäder för äldre personer på den ordinarie bostadsmarknaden,
- stödja och utveckla anhöriga och närståendes insatser,
- fördela statsbidrag till pensionärsorganisationer, samt
- fördela statsbidrag till organisationer som vårdar och hjälper närstående.

Anslaget får även användas för utgifter för forskning och för utgifter för medlemskap i internationella organisationer inom äldreområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1 procent av anslaget.

Bemyndigande och ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 583 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen avser att besluta om bidrag till forskning om äldre som ska utlysas av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Vidare avser regeringen införa ett investeringsstöd för att stimulera ombyggnation och nybyggnation av särskilt boende samt bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden som riktar sig till personer över 65 år. Regeringen bör därför bemyndigas att ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 583 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 7.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	633 936	429 928	583 000			
Nya åtaganden	81 559	470 072	265 000			
Infriade åtaganden	285 567	-317 000	-265 000	-265 000	-228 000	-90 000
Utestående åtaganden	429 928	583 000	583 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	500 000	653 000	583 000			

Regeringens överväganden

I syfte att öka antalet bostäder för äldre har regeringen infört ett nytt investeringsstöd. Detta anslag ökades för ändamålet med 150 miljoner kronor 2016 och regeringen föreslår att anslaget ökas med ytterligare 150 miljoner kronor för 2017 för detta ändamål.

År 2016 ökades anslaget med 200 miljoner kronor för en ettårig kunskapsatsning riktad till verksamheter inom äldre och funktionshindersomsorgen. Denna satsning upphör och anslaget föreslås därför minska med 200 miljoner kronor 2017.

Finansieringen av verksamheterna för brukarundersökningar inom omsorgen, samt insatser för nationellt fackspråk och informationsstruktur föreslås flytta från detta anslag till Socialstyrelsens förvaltningsanslag eftersom detta är permanenta uppgifter för myndigheten. Till följd av det föreslås anslaget 8:1 *Socialstyrelsen* öka med 24,8 miljoner kronor och detta anslag minskas med 27,5 miljoner från och med 2017.

Anslaget föreslås därutöver minska med 213,6 miljoner kronor.

Sammantaget innebär regeringens förslag att anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* minskas med 291,1 miljoner kronor för 2017 jämfört med 2016.

Tabell 7.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 765 000	2 765 000	2 765 000	2 765 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-291 142	-259 510	-2 258 970	-2 258 970
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 473 858	2 505 490	506 030	506 030

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 473 858 000 kronor anvisas under anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 505 490 000 kronor, 506 030 000 kronor respektive 506 030 000 kronor.

7.10.6 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tabell 7.21 Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	899 926	Anslags-sparande	6 641
2016	Anslag	908 202 ¹	Utgifts-prognos	923 790
2017	Förslag	946 750		
2018	Beräknat	975 914 ²		
2019	Beräknat	996 691 ³		
2020	Beräknat	1 018 507 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 956 745 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 956 743 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 956 743 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens institutionsstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Statens institutionsstyrelsens (SiS) uppgift att initiera och stödja forsknings- och utvecklingsverksamhet inom myndighetens verksamhetsområde.

Kompletterande information

SiS är förvaltningsmyndighet för de hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem). Verksamheten är indelad i ungdomsvård, sluten ungdomsvård och missbruksvård. Ungdomsvården och missbrukarvården finansieras till omkring två tredjedelar med avgifter, medan sluten ungdomsvård finansieras helt via myndighetens anslag.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	-	1 606 000	2 412 000	-806 000
Prognos 2016	-	1 647 000	1 678 000	-31 000
Budget 2017	-	1 656 000	1 656 000	0

Regeringens överväganden

Statens institutionsstyrelse behöver utöka antalet platser i sin verksamhet. Orsaken till detta är en större efterfrågan, som hänger samman med att gruppen som kan bli aktuell för vård inom Statens institutionsstyrelse har blivit större. Inom ungdomsvården förklaras ökningen av antalet ensamkommande barn och ungdomar har ökat och av större barnkullar i de åldersgrupper som kan behöva komma i kontakt med ungdomsvården vid myndigheten. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 40 miljoner kronor 2017 och beräknar att anslaget bör ökas med ytterligare 10 miljoner kronor från och med 2018. Ökningen finansieras genom att anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* minskas med 50 miljoner kronor från och med 2017 och beräknas minska med ytterligare 12 miljoner kronor från och med 2018.

Anslaget minskas med 541 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 7.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	893 202	893 202	893 202	893 202
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	14 021	32 199	51 901	72 587
Beslut	39 527	50 513	51 588	52 718
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	946 750	975 914	996 691	1 018 507

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 946 750 000 kronor anvisas under anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 975 914 000 kronor, 996 691 000 kronor respektive 1 018 507 000 kronor.

7.10.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tabell 7.24 Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	393 884	Anslags- sparande	63 331
2016	Anslag	774 115 ¹	Utgifts- prognos	728 256
2017	Förslag	711 815		
2018	Beräknat	699 815		
2019	Beräknat	699 815		
2020	Beräknat	249 815		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för att stimulera utvecklingen av socialt arbete samt för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen och för utgifter kopplade till utvecklingen av Ersättningsnämnden. De administrativa utgifterna och utgifterna för utvecklingen av Ersättningsnämnden får utgöra högst 1 procent av anslaget. Anslaget får även användas

för att medfinansiera programmet för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Regeringens överväganden

Regeringen har tillsatt en ambassadör mot människohandel och föreslår därför att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med 2 miljoner kronor för åren 2017–2020. Finansieringen sker genom att detta anslag minskas med motsvarande belopp under åren 2017–2020.

I budgeten för 2014 beslutade riksdagen om att under åren 2014–2016 tillfälligt förstärka missbrukarvården med 35 miljoner kronor. I och med att denna satsning nu avslutats minskas detta anslag med 35 miljoner kronor.

I budgeten för 2016 beslutade riksdagen om att viss finansiering av Ersättningsnämnden och ersättning för vanvård i den sociala barn- och ungdomsvården skulle belasta detta anslag. Dessa verksamheter upphörde under 2016 och detta anslag ökas därför med 31,7 miljoner kronor.

Riksdagen beslutade vidare i samma proposition att detta anslag från 2017 skulle ökas med 13,5 miljoner kronor till följd av en ny boendeform, stödboende i den sociala barn- och ungdomsvården.

Regeringen föreslår i denna proposition att anslaget till Statens institutionsstyrelse bör ökas. Finansieringen av denna ökning hämtas från detta anslag. Regeringen föreslår att anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* från och med 2017 ökas med 40 miljoner kronor och att detta anslag minskas med 50 miljoner kronor.

I denna proposition aviserar regeringen att den avser att presentera en nationell strategi för att motverka mäns våld mot kvinnor. Delar av finansieringen för denna strategi hämtas från detta anslag genom en minskning med 30 miljoner kronor per år under åren 2017–2020. Anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* under utgiftsområde 13 Jämställdhet och ny-anlända invandrares etablering ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår till följd av införande av stödboende i den sociala barn- och ungdomsvården att anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* ökas med 1,2 miljoner kronor och anslaget 8:1 *Socialstyrelsen* ökas med 3,6 miljoner

kronor. Finansieringen hämtas från detta anslag som minskas med 1,5 miljoner kronor respektive 4 miljoner kronor.

Anledningen till att minskningarna ovan är större än motsvarande ökning är att finansieringen sker till anslag som pris- och löneuppräkningar.

Sammantaget innebär regeringens förslag att anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* minskas med 77,3 miljoner kronor för 2017 jämfört med 2016.

Tabell 7.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	789 115	789 115	789 115	789 115
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-77 300	-89 300	-89 300	-539 300
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	711 815	699 815	699 815	249 815

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 711 815 000 kronor anvisas under anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 699 815 000 kronor, 699 815 000 kronor och 249 815 000 kronor.

8 Barnrättspolitik

8.1 Omfattning

Barnrättspolitikerna omfattar frågor med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna som ska tillförsäkras barn enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och andra internationella överenskommelser. Barnrättspolitikerna syftar till att tillvarata och tillgodose alla barns, såväl flickors som pojkars, rättigheter med utgångspunkt i barnkonventionen.

Barnrättspolitikerna är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som berör barn. Inom området verkar myndigheten Barnombudsmannen som har till uppgift att företräda barnets rättigheter och intressen samt att bevaka och driva på genomförandet av barnkonventionen.

8.2 Utgiftsutveckling

Tabell 8.1 Utgiftsutveckling inom Barnrättspolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Barnrättspolitik</i>							
5:1 Barnombudsmannen	24	24	24	25	25	25	26
5:2 Barnets rättigheter	21	34	33	28	22	22	22
Summa Barnrättspolitik	45	58	57	52	47	48	48

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

8.3 Mål för området

Målet för barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (se avsnitt 3.4). Målet grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera barnkonventionen och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett kön, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

8.4 Resultatredovisning

8.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrunderna för barnrättspolitikerna ska kopplas dels till innehållet i politikens målsättning, dels till de områden och åtgärder som har varit särskilt angelägna enligt regeringen (prop. 2014/15:1). Dessa är:

- Strategiskt angreppssätt på nationell, regional, lokal samt EU- och övrig internationell nivå för att tillförsäkra barn deras rättigheter.
- Uppmärksamma barns och ungas egna åsikter, fortsätta lyssna på barn själva.
- Skydd av barn mot exploatering, våld och övergrepp.
- Stöd och skydd för ekonomiskt och socialt utsatta barn.

Regeringens mål för barnrättspolitikerna har brutits ned i sex områden: ekonomi, hälsa, utbildning, trygghet, delaktighet samt stöd och skydd. I det webbaserade uppföljningssystemet Max18 redovisas statistik och information som gör det möjligt att följa hur flickors och pojkars levnadsvillkor utvecklas relaterat till hur flickors och pojkars rättigheter tillgodoses i Sverige inom dessa områden. Bestämmelserna i barnkonventionen omfattar alla barn och Max18 utgör ett viktigt verktyg för resultatbedömning då systemet t.ex. gör det möjligt att urskilja eventuella grupper av barn vars levandeförhållanden är sämre än övriga barns.

En övergripande helhetsbild av utvecklingen av barns levnadsvillkor som omfattar alla relevanta områden inom barnrättspolitikerna lämnas

återkommande till riksdagen med några års mellanrum. Förändringar i levnadsvillkoren sker över längre tid och kan oftast inte urskiljas från år till år. Den senaste redovisningen lämnades till riksdagen genom skrivelsen Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige (skr. 2013/14:91). Här redovisas delar med relevans för regeringens prioriterade områden inom barnrättspolitikerna.

Ett viktigt underlag för regeringens resultatbedömning inom området är de slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) regelbundet tar fram om genomförandet av barnets rättigheter i Sverige enligt artikel 44 i barnkonventionen. Ytterligare en bedömningsgrund vad gäller barnkonventionens genomförande erhålls genom Barnombudsmannens arbete. Myndigheten ska enligt sitt lagstadgade uppdrag företräda barn och unga, driva på samt bevaka efterlevnaden av barnkonventionen. Så sker bland annat genom myndighetens årliga rapportering till regeringen där myndigheten identifierar och analyserar särskilt angelägna frågor inom området samt lämnar förslag på åtgärder i syfte att stärka efterlevnaden av barnets rättigheter.

8.4.2 Resultat

Nedan presenteras en sammanfattning av strategiska åtgärder som regeringen har vidtagit i syfte att främja genomförandet av barnets rättigheter på internationell, nationell, regional och lokal nivå.

Det strategiska barnrättsarbetet för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Ett tydligt barnrättsperspektiv ska genomsyra det sektorsövergripande arbetet med att genomföra regeringens barnrättspolitik. För att ett sådant arbete ska vara möjligt krävs bl.a. ett systematiskt och strategiskt arbete med utgångspunkt i den av riksdagen godkända Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige prop. 2009/10:232, bet.2010/11SoU3, rskr. 2010/11:35). Strategin är ett verktyg för staten, kommunerna och landstingen i arbetet med att förverkliga barnets rättigheter i Sverige men även inom EU och på övrig internationell nivå.

Strategiska insatser inom EU och på annan internationell nivå

Frågor som rör barnets rättigheter har lyfts av regeringen i många olika internationella sammanhang. Nedan redogörs för några av regeringens strategiska åtgärder på internationell nivå för att främja genomförandet av barnets rättigheter.

Agenda 2030

Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen antogs av FN i september 2015 och har sammantaget en direkt eller indirekt bäring på barns situation, nu och i framtiden. De utgör också en viktig plattform för det internationella såväl som det nationella arbetet med att stärka efterlevnaden av barnets rättigheter. Flera av hållbarhetsmålen, till exempel om utbildning, jämställdhet och fredliga och inkluderande samhällen har bäring på alla barns rättigheter. Regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. I jämförelse med många andra länder har Sverige ett bra utgångsläge och vårt arbete med agendan ska stärka en hållbar utveckling i Sverige, men också i resten av världen. (Se vidare utg.omr 2 och utg.omr 7).

Det svenska utvecklingssamarbetet (UO7)

Sverige är en betydande givare på barnrättsområdet. Genom bilaterala, regionala och tematiska strategier går stöd till det nationella såväl som regionala och globala arbetet för att främja barns rättigheter och frågan har prioriterats upp i processerna med framtagande av nya strategier. Inom utvecklingssamarbetet ska alltigenom ett barnrättsperspektiv appliceras på de insatser där barn påverkas.

Det globala partnerskapet

Sedan 2015 deltar regeringen i det internationella arbetet med att inrätta ett Globalt Partnerskap för eliminering av alla former av våld och exploatering av barn, enligt flera av hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Partnerskapet består av stater och andra aktörer som är beredda att göra åtaganden i linje med partnerskapets vision om en värld där varje barn, såväl flickor som pojkar, växer upp i frihet från våld och utnyttjande.

Partnerskapets vision, mål och arbetsätt stämmer väl överens med planerade svenska målsättningar och satsningar inom området. Deltagandet i partnerskapet förväntas innebära

att Sverige får en arena för dialog, erfarenhetsutbyte och samarbete med såväl andra stater som civilsamhället, forskningsinstitutioner och näringsliv.

Förbud mot barnaga

Regeringen deltar aktivt i det internationella arbetet mot barnaga. I 49 av världens länder finns idag ett förbud mot alla former av barnaga. Sverige har tagit en proaktiv roll i det internationella arbetet för ett fullständigt förbud mot barnaga i världens länder. Sverige anordnade en högnivåkonferens Childhood Free from Corporal Punishment i Stockholm våren 2014. Österrike har följt upp Sveriges initiativ med ett liknande evenemang i Wien, våren 2016.

Strategiska insatser för att stärka skyddet av barnets rättigheter inom EU och Europarådet

Sverige har inom ramarna för EU-samarbetet fortsatt att uppmärksamma behovet av en strategi för att stärka skyddet av flickors och pojkar rättigheter inom unionen i enlighet med de rådslutsatser som antogs under 2014. Frågan har bland annat varit på agendan i samband med möten med representanter för Europeiska kommissionen.

Sverige har genom en representant i Europarådets expertkommitté om barnets rättigheter (DECS-ENF) under 2015 aktivt bidragit i framtagandet av Europarådets strategi för barnets rättigheter för 2016–2021, som antogs av minsterkommittén den 2 mars 2016.

I strategin för 2016–2021 ligger fokus dels på att implementera de standarder som har tagits fram inom Europarådet, dels på att barnets rättigheter fortsatt systematiskt ska genomsyra all verksamhet, bl.a. Europarådets tematiska och landbaserade granskningar av medlemsstaternas arbete med att genomföra olika konventioner. Ytterligare fokus kommer att ligga på att stödja medlemsstaterna samt uppföljningen av rekommendationer och slutsatser från granskningsmekanismerna som rör barnets rättigheter.

Europarådet har i strategin särskilt prioriterat följande fem områden, jämlika möjligheter, delaktighet för alla barn, ett liv fritt från våld, ett barnvänligt rättssystem och barns rättigheter i den digitala miljön. För att implementera den nya strategin har en ad-hoc kommitté inrättats under perioden 1 mars 2016 till 31 december 2017 (CAHENF).

Lanzarotekommittén

Sverige tillträdde Europarådets konvention om skydd av barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, den så kallade Lanzarotekonventionen i oktober 2013. Därefter har Sverige bidragit till implementeringen av konventionen i Europa, bl.a. genom att delta i Lanzarotekommitténs arbete.

Lanzarotekommittén har som uppgift att granska hur medlemsländerna lever upp till sina åtaganden enligt konventionen. Kommittén presenterar sina slutsatser till Ministerkommittén i tematiska rapporter. Kommitténs andra rapport för perioden 2014–2016 om medlemsländernas åtgärder för att genomföra konventionen samt kommitténs rekommendationer kommer att presenteras först för gruppen för mänskliga rättigheter inom Europarådet för att sedan sändas vidare till Ministerkommittén. Sveriges insatser har ännu inte granskats.

Samarbetsavtal med Rumänien och Bulgarien

Under året har situationen för EU-medborgare och deras barn som vistas tillfälligt i Sverige, dvs. mindre än tre månader och som saknar uppehållsrätt, uppmärksammats.

Socialdepartementet har under 2015 och början av 2016 undertecknat bilaterala samarbetsavtal med både Rumänien och Bulgarien inom områden som rör social välfärd och trygghet, barns rättigheter samt jämställdhet. Syftet är att uppnå långsiktiga lösningar för att minska fattigdom och främja social integration i hemländerna.

Samarbetsavtalen implementeras genom arbetsplaner som upprättats för respektive avtal för perioden 2016–2017. För Rumäniensamarbetet har även en gemensam arbetsgrupp tillsatts bestående av tjänstemän från båda länder. Gruppen har träffats två gånger under 2015. För att finansiera projekt och initiativ under avtalen ska främst EU-fondsmedel användas.

Strategiskt arbete på nationell, regional och lokal nivå

Regeringen har initierat och genomfört flera åtgärder i syfte att främja implementeringen av bestämmelserna i barnkonventionen. En viktig utgångspunkt är den av riksdagen antagna strategin om att stärka barnets rättigheter (prop. 2009/10:232).

En annan grund för regeringens strategiska arbete är slutsatser och rekommendationer från FN:s kommitté för barnets rättigheter angående barnkonventionens genomförande i Sverige

Dialog med barnrättskommittén

En regeringsdelegation deltog den 13–14 januari 2015 i en dialog med barnrättskommittén i Genève. Dialogen är en del av Sveriges kontinuerliga rapportering till kommittén i enlighet med bestämmelserna i barnkonventionen. Utgångspunkten var Sveriges femte rapport till Kommittén om barnkonventionens genomförande i Sverige åren 2007–2012. Kommittén välkomnade den konstruktiva dialogen med den svenska delegationen och såg mycket positivt på genomförda reformer gällande bl.a. socialtjänstlagen, diskrimineringslagen och skollagen, som genomförts i syfte att stärka barnets rättigheter. Kommittén välkomnade även regeringens påbörjade arbete med att göra barnkonventionen till lag.

Kommittén har därefter delgivit Sverige sina slutsatser och rekommendationer avseende det fortsatta arbetet med att stärka skyddet för barnets rättigheter i Sverige. Kommitténs slutsatser och rekommendationer kommer på så sätt att bidra till det nationella strategiska barnrättsarbetet under kommande år. Kommitténs slutsatser och rekommendationer berör även beslutsfattare och yrkesverksamma på regional och lokal nivå och har översatts till svenska och bl.a. presenterats på regeringens webbplats för de mänskliga rättigheterna. Kommitténs rekommendationer rörde en mängd olika områden, bland annat uppmärksammades situationen för barn med funktionsnedsättningar, barns rätt till skydd mot sexuella övergrepp och våld samt barnkonventionens juridiska status.

Inkorporeringen av barnkonventionen

Regeringen aviserade i regeringsförklaringen 2014 att arbetet med att göra barnkonventionen till svensk lag skulle påbörjas. Den 19 februari 2015 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2015:17) till Barnrättighetsutredningen (S 2013:08) om att lämna förslag till en lag om inkorporering av barnkonventionen.

Barnrättighetsutredningen överlämnade sitt betänkande till regeringen den 11 mars 2016. Betänkandet har remitterats. I betänkandet lämnas förslag på en lag om inkorporering av barnkonventionen och en rad åtgärder som behöver vidtas vid en inkorporering, liksom ett antal

författningsförslag i övrigt. I utredningen konstateras att Sverige har nått långt i sitt strategiska arbete, också i relation till länder som har inkorporerat barnkonventionen. Trots detta har barnkonventionen inte fått det genomslag i rättstillämpningen som man hade kunnat förvänta sig.

För att barnets rättigheter ska få önskat genomslag krävs enligt utredningen, vid sidan av inkorporering, fortsatt transformering. Enligt utredningen krävs därutöver en kombination av olika åtgärder, såsom lagstiftning, information, utbildning och samordning mellan olika aktörer på olika nivåer i samhället.

I betänkandet föreslås att regeringen under en treårsperiod genomför ett kunskapslyft för att höja kompetensen om barnkonventionen och barnets rättigheter bland olika yrkesgrupper som arbetar i statliga och kommunala myndigheter.

Utredningen lyfter också fram barns och ungas möjligheter att utkräva sina rättigheter. De konstaterar bl.a. att barn och unga inte får tillräcklig information om de rättigheter de har och föreslår att de myndigheter som är centrala för att säkerställa barnets rättigheter får i uppdrag att vidta åtgärder för att göra den egna verksamheten känd, tillgänglig och anpassad för barn.

Dessutom bör alla barn få information i skolan om vart de kan vända sig för att få stöd och hjälp om de befinner sig i en utsatt situation.

Tillämpning av barnkonventionen

Barnrättighetsutredningen har också haft i uppdrag att göra en kartläggning inom särskilt angelägna områden av hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnets rättigheter enligt barnkonventionen och de två fakultativa protokoll som Sverige tillträtt. De områden som utredningen efter en identifieringsprocess har funnit särskilt angelägna att kartlägga är: barn i migrationsprocessen, stöd och service till barn med funktionsnedsättning, barn som har bevittnat våld inom familjen och barn som har utsatts för våld inom familjen.

Kartläggningen visar på en rad brister när det gäller genomslaget för barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Tydligast är bristerna i fråga om tillämpningen av principen om barnets bästa och barnets rätt att få uttrycka sina åsikter. Trots att det finns uttryckliga bestämmelser om barnets bästa i svensk lagstiftning på tre av kartläggningsområdena är det vanligt att bedömningen inte tar sin utgångspunkt i det enskilda

barnets situation. I stället bedöms barnets bästa utifrån generella uttalanden i förarbeten, policydokument och andra riktlinjer. Såvitt gäller barns möjligheter att få komma till tals visar kartläggningen att det ofta inte förs samtal med barn och att det många gånger inte motiveras varför så ej skett. I de fall barn får komma till tals handlar samtalen i många fall om något annat än vad som är av relevans för att få fram ett fullgott beslutsunderlag.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund förtydliganden i utlänningslagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) kring barnets bästa och barnets möjligheter att få komma till tals. Vidare föreslås att motsvarande bestämmelser förs in i förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen. När det gäller barn som utsatts för våld inom familjen pekar utredningen på brister i det straffrättsliga skyddet för barn i förhållande till barnkonventionen, både i själva lagstiftningen och i tillämpningen.

Utredningen lyfter också fram att barnkonventionen bör komma till uttryck i förarbeten i högre utsträckning. Om förslagen i ett betänkande har betydelse för barns rättigheter, ska konsekvenserna i det avseende anges i betänkandet. En bestämmelse om detta föreslås tas in i 15 § kommittéförordningen. Författningsförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Kunskapsbehov

I regleringsbrevet för 2015 fick Barnombuds- mannen i uppdrag att redovisa och motivera vilka kunskapsbehov och kunskapsluckor som myndigheten bedömer vara av störst strategisk betydelse. Rapporten överlämnades i april 2015. I rapporten pekade Barnombuds- mannen på ett antal utvecklingsområden. Det handlade bl.a. om att öka kunskapen om barnets rättigheter bland professionella som kommer i kontakt med barn, men även bland barn själva. Ett annat område var att utveckla arbetsmetoder som är inkluderande och anpassade efter barn, såväl flickor som pojkar, för att få kunskap och bredare beslutsunderlag. Rapporten betonade även behovet av att utveckla statistik om barns levnadsförhållanden, där det saknas data som berör vissa grupper. Barns egna perspektiv på jämställdhet var ytterligare ett område som lyftes.

Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken

För att barnets rättigheter ska kunna tillgodoses är det nödvändigt att de känner till sina rättigheter, vilket också är en av målsättningarna i Strategin för att stärka barnets rättigheter (prop. 2009/10:232). Regeringen anser att det är av vikt att öka alla barns kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken. Det saknas en långsiktigt hållbar struktur som kan underlätta för skolor att genom utbildningen förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska principerna och de mänskliga rättigheterna som det svenska samhället vilar på.

Mot den bakgrunden gav regeringen i oktober 2015 Barnombudsmannen i uppdrag att under 2015–2018 vidta kunskapshöjande insatser för barn och unga om sina rättigheter enligt barnkonventionen och vad de innebär i praktiken både inom skolan och inom andra områden. I uppdraget ingår att skapa en portal med information, färdiga lektionsupplägg och lärarhandledning för att underlätta skolans undervisning om barnets rättigheter.

Under 2015 har Barnombudsmannen genomfört en kompletterande undersökning av lärares kunskaper om barnkonventionen och om deras behov och förutsättningar för att undervisa om barnets rättigheter. Resultatet från undersökningarna bekräftade att lärare har behov av färdiga lektionsupplägg och lärarhandledningar till elever på alla nivåer och i samtliga ämnen.

Stärkt barnrätts- och ungdomsperspektiv på lokal och regional nivå

Kommuner och landsting ansvarar för många av de verksamheter som rör barn och unga och är därmed viktiga aktörer vad gäller implementeringen av barnets rättigheter.

Regeringen har uppdragit åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Barnombudsmannen att under perioden 2014–2016 stärka och sprida kunskap bland beslutsfattare och yrkesverksamma på kommun- och landstingsnivå om vad ett barnrätts- och ungdomsperspektiv innebär i såväl teori som praktik och hur man på ett meningsfullt sätt kan föra dialog med flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män.

Under 2015 lämnade Barnombudsmannen och MUCF en delredovisning av uppdraget till regeringen.

Inrättande av en barnrättsdelegation

Civilsamhällets organisationer är viktiga aktörer i arbetet med barnets rättigheter och regeringen anser att dialogen med dessa aktörer är av stor vikt. Under 2015 har representanter från sådana organisationer inom barnrättsområdet regelbundet träffat regeringsföreträdare. I syfte att finna en mer systematisk form för den dialog som barn-, äldre- och jämställdhetsministrarnas statssekreterare fört med civilsamhällesorganisationer på barnrättsområdet fattade regeringen den 14 april 2016 beslut om att inrätta en barnrättsdelegation.

Ökad kunskap om hur barn får sina rättigheter tillgodosedda

Enligt målen för barnrättspolitikerna ska alla barn, oavsett kön, få sina rättigheter tillgodosedda. Regeringen förlitar sig på flera system för att bevaka och följa upp i vilken utsträckning så sker.

Genom uppföljningssystemet Max18 är det möjligt att via statistiska indikatorer följa om vissa grupper av barn får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda i samma utsträckning som gruppen barn i Sverige i stort. Tillsammans med Barnrättskommitténs och Barnombudsmannens oberoende granskningar av genomförandet av barnkonventionen i Sverige erhålls på så sätt kunskap om huruvida det finns skäl att misstänka att vissa barn inte får sina rättigheter tillgodosedda.

I Max18 presenteras statistik om bl.a. skolresultat, psykisk ohälsa, relation till föräldrar och inflytande hemma, kränkande behandling i skolan, social barnavård, barn i ekonomisk utsatthet, brott mot barn och barn i rättsprocessen. Vissa indikatorer i systemet (men inte alla) är möjliga att analysera utifrån kön och olika bakgrundsvariabler såsom ålder, familjetyp och hemkommun. På så sätt kan indikatorerna användas för att visa på skillnader mellan t.ex. pojkar och flickor, något som i sin tur kan tas i beaktande vad gäller utformande av insatser för att åtgärda skillnader (se vidare under nästa rubrik).

Nedan redovisas ett urval av indikatorerna mot bakgrund av regeringens prioriteringar inom barnrättspolitikerna.

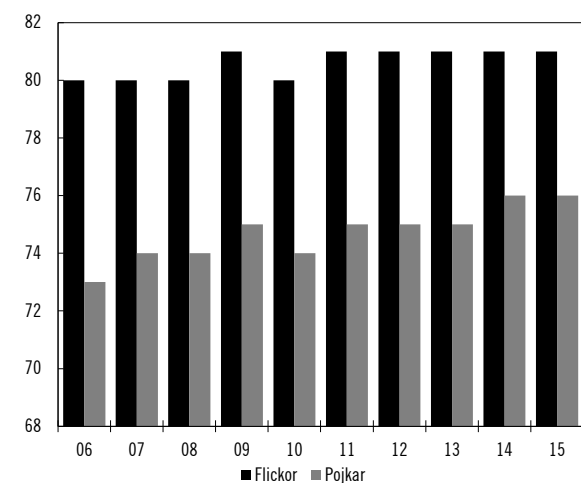
Skillnader mellan pojkar och flickor

Barnombudsmannen har under 2015 utifrån Max18 tagit fram en temarapport om könsskillnader i skolresultat och psykisk ohälsa.

Av rapporten framgår att flickor i genomsnitt presterar bättre än pojkar i både grundskolan och gymnasieskolan. De får bättre betyg och uppnår bättre resultat i prov som mäter kunskapsnivån inom olika ämnen. Av indikatorn ”Andelen elever som har uppnått grundskolans mål” framgår även att fler flickor än pojkar har betyg i alla ämnen som ingått i elevens utbildning.

Diagram 8.1 Andelen elever som har uppnått grundskolans mål

Andel elever i procent

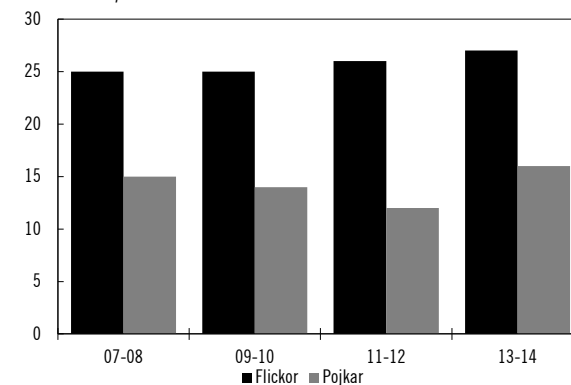
Källa: Max18, Registret över slutbetyg, SCB

Flickor rapporterar oftare än pojkar om både psykiska och psykosomatiska besvär och anser mer sällan än pojkar att de har bra hälsa. Flickor vårdas i högre grad än pojkar för självförvällade skador, medan pojkar är överrepresenterade i självmordsstatistiken. Pojkar och flickor diagnostiseras för olika psykiska sjukdomar och syndrom och vårdas inom olika delar av vårdkedjan.

Indikatorn ”Barn med psykosomatiska besvär” i Max18 visar andelen barn mellan 10 och 18 år som själva uppger att de har psykosomatiska besvär. Psykosomatiska besvär är här definierat som att minst en gång i veckan ha huvudvärk, ont i magen eller svårt att somna.

Diagram 8.2 Andel barn med psykosomatiska besvär

Andel barn i procent

Källa Max18, Undersökningar av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF), SCB

Barnombudsmannens rapport visar att det fortfarande finns kunskapsluckor för att kunna förstå orsaken till könsskillnader i skolresultat och psykisk ohälsa.

Barnombudsmannen konstaterar också att det är viktigt att närmare belysa hur flickor och pojkar själva upplever dessa könsskillnader. Regeringen har mot den bakgrunden uppdragit åt Barnombudsmannen att inhämta barns och ungas egna erfarenheter av hur normer och värderingar om kön och könstillhörighet skapar och vidmakthåller hämmande könsroller och strukturer. De erfarenheter och kunskaper som insamlas om hur flickor och pojkar själva upplever ojämställdhet och hur de vill involveras och delta i jämställdhetsarbete ska spridas till relevanta myndigheter och aktörer inom ramen för Barnombudsmannens verksamhetsområde. Uppdraget ska redovisas senast den 10 oktober 2016.

Barn med funktionsnedsättningar

Barn med funktionsnedsättningar är en grupp av barn som är särskilt angelägen att uppmärksamma ur ett rättighetsperspektiv. Barnrättskommittén har i sina slutsatser och rekommendationer bl.a. efterlyst ökad kunskap om utsattheten bland barn med funktionsnedsättningar. FN:s kommitté för barnets rättigheter och FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har uttryckt oro över dessa barns situation och bristen på statistik på området. I rekommendationerna från de två olika kommittéerna uppmanas Sverige bland annat att samla in uppgifter och statistik om våld mot barn med funktionsnedsättning.

Barnombudsmannens årsrapport från 2016, Respekt, pekar också på den utsatthet för våld som drabbar flickor och pojkar med funktionsnedsättning och rekommenderar bl.a. att barnets

rättigheter bör tydliggöras i den nationella strategin för funktionshinderpolitiken. Rapporten bygger på intervjuer med 55 pojkar och unga män samt 42 flickor och unga kvinnor i åldrarna 8 till 22 år som har erfarenhet av att leva med en funktionsnedsättning. Här uppmärksammas t.ex. att andelen pojkar med diagnoser är tre gånger så hög som bland flickor, något som enligt Barnombudsmannen delvis beror på att diagnoskriterierna är utvecklade för pojkars symptom. Av rapporten framkommer också att barnen och ungdomarna vill mötas med positiva förväntningar. De vill få information och vara delaktiga. De vill bli respekterade, få leva i trygghet och slippa fördomar, kränkningar och våld i skolan såväl som på fritiden.

Men verkligheten ser ofta annorlunda ut för dessa barn. Barnombudsmannens slutsats är att det krävs genomgripande förändringar i attityder, kunskap och lagstiftning om barnkonventionen ska förverkligas för barn med funktionsnedsättning. I grunden handlar det om att barn med funktionsnedsättning har samma rätt till en egen identitet, till utveckling och till skydd som alla andra barn.

I årsrapporten ingår även en fördjupningsstudie baserad på en enkätstudie till 1 760 slumpmässigt utvalda rektorer på kommunala och fristående skolor om särskilt stöd i skolan. Särskilt stöd ska ges till alla elever som har behov av det. Av enkäten framgick att de flesta rektorer anser att arbetet med särskilt stöd överlag fungerar bra. En del förbättringsområden kunde också identifieras, en del rektorer identifierade till exempel ett behov av större ekonomiska resurser och bättre samverkan mellan skola, huvudman och externa aktörer.

Myndigheten har även tagit fram en förstudie om barn och unga med funktionsnedsättningar i syfte att kartlägga aktuell forskning, statistik och annan relevant kunskap inom området.

För regeringens insatser för barn med funktionsnedsättning (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 6).

Barn som lever under ekonomisk och social utsatthet

I Max18 finns flera olika indikatorer som gör det möjligt identifiera grupper av barn som lever under olika former av ekonomisk utsatthet. Ett exempel är indikatorn ”Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer”, som är ett relativt mått som visar andelen barn som lever i de hushåll som har de lägsta inkomsterna i samhället.

En annan indikator, ”Andelen barn som bor i familjer med låg inkomststandard” är istället ett mått på absolut ekonomisk utsatthet. Detta mått visar hur stor andel av barnen som lever i hushåll där inkomsterna inte räcker till för att betala boende och de mest nödvändiga levnadsomkostnaderna. Av Max18 framgår att andelen barn i familjer med låg inkomststandard varierar över landet. Mellan kommuner varierar andelen mellan 2 och 22 procent.

En jämförelse över tid visar att sedan 1990-talet har andelen barn som bor i familjer med låg inkomststandard minskat, för att sedan ligga på en förhållandevis jämn nivå under 2000-talet. Under samma period har emellertid andelen barn i ekonomiskt utsatta familjer, det vill säga barn som lever i familjerna med de lägsta inkomsterna i samhället, ökat.

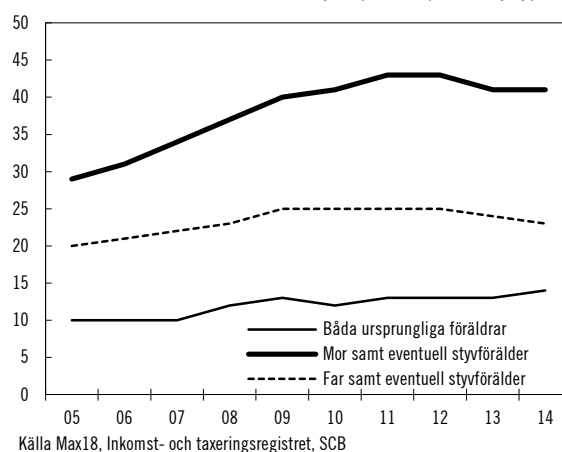
Grupper av barn med lägre levnadsstandard

Max18 visar också att vissa grupper av barn har generellt en lägre levnadsstandard än andra barn, i både relativa och absoluta mått på ekonomisk utsatthet. Det gäller barn med ensamstående föräldrar, barn vars föräldrar har låg utbildningsnivå, barn med utländsk bakgrund och barn som har bott mindre än fem år i Sverige (se vidare utg.omr. 12 avsnitt 3.5).

I följande diagram redovisas indikatorn andelen barn i ekonomiskt utsatta familjer nedbrutet på olika familjetyper.

Diagram 8.3 Andelen barn i ekonomiskt utsatta familjer

Andelen barn i ekonomiskt utsatta familjer i procent per familjetyper

I syfte att vidareutveckla möjligheterna att på kommunal nivå kunna identifiera grupper av barn som lever under ekonomisk utsatthet beslutade regeringen 2014 om medel till Karlskoga kommun för att utveckla indikatorer för ekonomisk utsatthet för barn. Utvecklingsarbetet

har resulterat i att indikatorer tagits fram för att bättre kunna följa utvecklingen och arbetet på kommunal nivå. Projektet har bedrivits i nätverksform och resultat och erfarenheter från projektet har spridits genom nätverk och på konferenser.

Barnombudsmannen har tillsammans med Kronofogden och Konsumentverket uppmanat fordringsägare och ombud att inte skuldsätta barn, utan i stället ingå avtal med barnets vårdnadshavare. Första halvåret 2015 fick Kronofogden in 68 ansökningar om betalningsförelägganden där barn har blivit skuldsatta, att jämföra med 242 ärenden under hela 2014.

Ensamkommande barn

Enligt Barnombudsmannen saknas data som berör vissa grupper av barn i Max18, inte minst gäller detta barn på flykt och som söker asyl. Det finns emellertid andra rapporter som belyser den svåra situation som dessa barn befinner sig i.

Barnombudsmannen besökte under slutet av 2015 sex kommuner och 13 ankomstboenden för ensamkommande barn. Sammanlagt träffade myndigheten 445 ensamkommande barn för samtal om deras upplevelser av boendena. I samtalen beskrev barnen brister i tillgången till bland annat hälso- och sjukvård, kläder och skor, information om asylprocessen, utbildning och lek och fritid. Baserat på barnens berättelser har Barnombudsmannen under 2016 presenterat en rapport om ensamkommande barn på ankomstboenden. (Se vidare under utg.omr 9 avsnitt 7 för regeringens insatser på området).

Stärkt skydd för barn i utsatta positioner

Barnkonventionen och andra internationella instrument för mänskliga rättigheter tillerkänner barnet rätt till trygghet och skydd, mänsklig värdighet samt fysisk integritet. I enlighet med barnkonventionen ska barnet skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, utnyttjande, vanvård eller försumlig behandling. Behovet av stärkt skydd understryks även i den nationella strategin för att stärka barnets rättigheter.

Skydd mot våld och kränkningar

Sverige var det första landet i världen som förbjöd barnaga. En viktig del av det kontinuerliga

arbetet med att motverka barnaga är kartläggningar om omfattning av och attityder kring barnaga i Sverige. Den senaste nationella kartläggningen om barnmisshandel genomfördes 2011 av Karlstad universitet och Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Regeringen beslutade i mars 2016 att bevilja Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att påbörja och genomföra delar av en ny undersökning om förekomsten av kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige. Undersökningen kommer att pågå 2016–2018. Resultaten från studierna ska spridas till berörda aktörer under 2017–2018.

Regeringen har också beslutat att bevilja medel till Stiftelsen Allmänna Barnhuset för att genomföra en kunskapssammanställning om den totala utsattheten för våld och kränkningar som drabbar flickor och pojkar med funktionsnedsättning i Sverige.

Det har påtalats i flera offentliga utredningar att det finns ett behov av ett kunskapscentrum för frågor om våld mot barn. Socialstyrelsen redovisade under 2015, efter en utlysning bland universitet och högskolor på regeringens uppdrag, vilket lärosäte som bör få uppgiften att bilda ett nationellt centrum för kunskap om våld och andra övergrepp mot barn.

Linköpings universitet fick i juni 2015 i uppdrag av regeringen att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Universitetet har inrättat Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum. Barnafrid ska främja tvärprofessionell kunskapsutveckling och stimulera och stödja samverkan samt årligen lämna förslag på insatser till regeringen. Den första tiden har präglats av att strukturera verksamheten vad gäller bl.a. lokaler, rekrytering av personal och administration. Arbetet med att ta fram en webbplats, som ska bli en kommunikativ informationsportal om våld och andra övergrepp mot barn, har påbörjats. Barnafrid lämnade en första redovisning till regeringen i mars 2016 innehållande bl.a. förslag på insatser.

Stärkt stöd och skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp

2014 lämnade den förra regeringen över skrivelsen Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige (skr. 2013/14:91) till

riksdagen. I denna presenterades en handlingsplan för skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp och innehöll åtgärder i syfte att stärka flickor och pojks rättigheter inom dessa områden under 2014–2015. Målsättningen med dessa åtgärder handlade om att öka kunskapen om barns utsatthet för människohandel, exploatering och sexuella övergrepp, att öka effektiviteten i arbetet för att skydda barn mot dessa övergrepp samt att förbättra och utveckla det internationella samarbetet när det gäller dessa frågor. Åtgärderna har följts upp kontinuerligt.

Inom ramen för handlingsplanen har bland annat Länsstyrelsen i Stockholms län haft regeringens uppdrag att vara nationell samordnare kring dessa frågor med särskilt fokus på att säkerställa barns rättigheter. Länsstyrelsens roll som samordnande och konsultativt stöd har varit fortsatt efterfrågad, visar metodstödteamets ”hotline” dit kommuner, polis, sjukvård och andra berörda från hela landet vänt sig under året. Under 2015 inkom över 70 ärenden via denna ”hotline”. Uppdraget slutrapporterades i januari 2016.

Inom ramen för handlingsplanen till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp fick även Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel av regeringen för att bl.a. använda materialet som har utarbetats av Europarådet för deras informationsinsats ”One in Five” och anpassa denna till svenska förhållanden. I framtagandet av informationen har Stiftelsen Allmänna Barnhuset lyssnat på barn både med och utan egna erfarenheter av sexuella övergrepp.

Ett resultat av de samtal som förts med barn visade på att barn som utsatts för övergrepp ofta berättade om detta för en vän och att det fanns ett behov av särskild information till de barn som fick ta emot detta förtroende. Stiftelsen Allmänna Barnhuset fick därför medel av regeringen för att ta fram ett material som riktar sig till vänner som fått kännedom om att en jämnårig blivit utsatt för sexuella övergrepp.

Under 2015 fick Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) regeringens uppdrag att göra en vetenskaplig kunskapsöversikt kring behandlingsinsatser för personer som begått eller riskerar att begå sexuella övergrepp mot barn. Kunskapsöversikten omfattade även bedömningsmetoder av vuxnas risk att begå

sexuella övergrepp mot barn, deras behov av behandling och deras mottaglighet för den.

Uppdraget slutrapporterades i december 2015. Av slutrapporten framgick att det vetenskapliga kunskapsläget inte förändrats sedan tidigare genomförda utvärderingar på området. Enligt Forte finns det bland annat behov av långa uppföljningstider för att studera nytta och risk med interventioner för vuxna som begått sexuella övergrepp mot barn.

För att motarbeta människohandel krävs ett effektivt internationellt samarbete. Därför beslutade regeringen 2016 att inrätta en tjänst som ambassadör för arbetet mot människohandel för samtliga ändamål. Genom ambassadörens arbete ska Sverige bidra till att kvinnors och flickors utsatthet blir särskilt uppmärksammas inom de internationella insatserna mot människohandel.

8.4.3 Analys och slutsatser

Nedan redovisas regeringens analys och slutsatser rörande utvecklingen inom barnrättspolitik i relation till områdets målsättningar.

Barnkonventionen behöver få ett ökat genomslag i rättstillämpning

Regeringen kan utifrån Barnrättighetsutredningens betänkande konstatera att det finns brister inom de områden utredningen närmare har kartlagt, d.v.s. barn i migrationsprocessen, stöd och service till barn med funktionsnedsättning, barn som har bevittnat våld inom familjen och barn som har utsatts för våld inom familjen. Bristerna gäller särskilt tillämpningen av principen om barnets bästa och barnets rätt att få uttrycka sina åsikter i beslutsprocesser som rör barnet.

Enligt utredningen görs t.ex. alltför sällan avvägningar och bedömningar i de fall barnets intressen ska vägas mot andra intressen. När det gäller barns möjligheter att få komma till tals visar utredningens kartläggning att det ofta inte förs samtal med barn och att det många gånger inte motiveras varför så ej skett. I de fall barn får komma till tals handlar samtalen i många fall om något annat än vad som är av relevans för att få fram ett fullgott beslutsunderlag.

Regeringen konstaterar också att utredningens uppfattningar om bristande rättstillämpning delas av Barnombudsmannen. Myndigheten har i flera årsrapporter om hur barnets rättigheter

tillgodoses inom olika områden t.ex. kunnat konstatera att barn sällan eller aldrig får möjlighet att uttrycka sina åsikter inom ramarna för beslutsprocesser.

Det finns ett behov av ökad kunskap om barnets rättigheter

Regeringen konstaterar att det finns ett fortsatt stort kunskapsbehov om hur bestämmelserna i barnkonventionen kan implementeras i olika verksamheter som berör barn. Det saknas framförallt kunskap och kompetens om vad barnkonventionen och ett barnrättsperspektiv innebär i praktiken och i förhållande till den egna verksamheten, t.ex. om hur barnets bästa kan prövas i beslutsprocesser och hur barns egna åsikter ska kunna samlas in och omhändertas i specifika ärenden.

Då bestämmelserna i barnkonventionen berör de flesta samhällssektorer, beslutsfattare och yrkesverksamma på många olika nivåer är utbildningsbehovet omfattande, och i samband med en inkorporering av barnkonventionen, också angeläget. Regeringen konstaterar att kunskapsbehovet behöver mötas och att målgrupperna för sådana kunskapsåtgärder är många. Vissa myndigheter är t.ex. mot bakgrund av sina ansvarsområden centrala för genomförandet av barnets rättigheter. Även kommuner och landsting har ett stort kunskapsbehov och utgör viktiga målgrupper.

Barn behöver mer kunskap om sina rättigheter

Det är regeringens uppfattning att för att alla barns rättigheter ska kunna tillgodoses är det nödvändigt att de känner till sina rättigheter. Det är oklart i vilken utsträckning så är fallet. Barnombudsmannen har vid flera tillfällen konstaterat att långt ifrån alla barn känner till de rättigheter de har inom olika områden, t.ex. vad gäller rätt att få stöd och skydd.

Barnrättsutredningen har vidare konstaterat att många myndigheter är otillgängliga för barn och inte heller anpassade till barns förutsättningar, vilket gör det svårt för barn att på egen hand utkräva sina rättigheter.

Då barnets rättigheter, såsom ovan har påpekats, berör många olika sektorsområden och aktörer följer att många aktörer behöver ta ansvar för att informera barn om sina rättigheter inom de egna verksamhetsområdena.

Stöd till särskilt utsatta barn

Av Barnombudsmannens och FN:s barnrättskommittés granskningar av efterlevnaden av barnkonventionen framkommer att vissa grupper av barn i Sverige inte får sina rättigheter tillgodosedda i samma utsträckning som andra. Mot bakgrund av svenska konventionsåtaganden samt regeringens uttalade ambition att minska klyftorna i Sverige anser regeringen att det är fortsatt angeläget att uppmärksamma och förbättra dessa barns situation. Inte minst är det viktigt att uppmärksamma skillnader mellan pojkar och flickor och att åtgärder för att stärka efterlevnaden av barnets rättigheter tar hänsyn till alla barns behov. En viktig grund i arbetet är att ta del av barns egna erfarenheter av sådana skillnader.

Enligt artikel 19 i barnkonventionen har alla barn rätt till skydd mot våld. Sverige har på många sätt varit framgångsrikt i att förebygga och förhindra våld mot barn, något som bekräftas av de återkommande mätningarna av föräldrars attityder till barnaga. Likväl kan misstänkas, på basis av de uppgifter som regeringen har tagit del av, att vissa grupper av barn är mer utsatta för våld än andra. Enligt Barnombudsmannen gäller det t.ex. barn med funktionsnedsättningar. Det är därför fortsatt angeläget att motverka våld mot barn genom kartläggning, kunskapsutveckling och förebyggande arbete.

Regeringens arbete mot människohandel med barn, exploatering och sexuella övergrepp är fortsatt prioriterat och pågår inom olika politikområden. Regeringen bedömer att handlingsplanen från 2014 har varit framgångsrik men att det krävs fortsatta åtgärder för att motverka människohandel med barn, exploatering och sexuellt utnyttjande av barn. Det finns t.ex. ett stort behov av att fylla kunskapsluckor som identifierats och som kvarstår samt av implementering av befintlig kunskap och samordning mellan relevanta aktörer.

Det är också tydligt att skydd av utsatta barn i många fall kräver internationellt samarbete. När det gäller sexuell exploatering av barn är detta ett globalt problem där förövare och offer inte sällan befinner sig i olika länder. Även när det gäller att skydda barn till utsatta EU-medborgare som saknas uppehållsrätt i Sverige samt främja skyddet av deras rättigheter är behovet av internationellt samarbete nödvändigt. Behovet av internationellt samarbete för att stärka skyddet av barn är tydligt vad gäller barn på flykt. De

åtgärder som regeringen har vidtagit har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att färre personer nu söker asyl i Sverige. Regeringen avser att noga följa effekter och konsekvenser av olika åtgärder, bl.a. för barn och ur ett barnrättsperspektiv.

8.5 Politikens inriktning

Målet med barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande och innebär att varje barn, oavsett kön, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

Inom barnrättspolitikerna initieras och samordnas processer i syfte att främja och skydda barnets intressen och rättigheter i samhället. Insatser sker inom flera olika politikområden. Detta ställer krav på ett långsiktigt, systematiskt och strategiskt arbete men också särskilda punktsatser för att säkerställa rättigheterna för särskilt utsatta grupper av barn. Det gäller inte minst mot bakgrund av den utsatta situationen för t.ex. ensamkommande och nyanlända barn. (Se vidare under bl.a. utg.omr. 9 avsnitt 7.8 och utg.omr. 16 avsnitt 10 angående regeringens satsningar gällande dessa barn).

Regeringen avser att inom barnrättspolitikerna under 2017 särskilt lyfta fram bl.a. följande områden:

- Ett strategiskt och systematiskt arbete på internationell nivå för att tillförsäkra barn deras rättigheter.
- Ett strategiskt och systematiskt arbete på nationell, regional och lokal nivå för att tillförsäkra barn deras rättigheter.
- Skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp.
- Skydd av barn mot våld.

Ett strategiskt och systematiskt arbete på internationell nivå

Regeringen avser att fortsätta bidra till arbetet med att stärka barnets rättigheter på internationell nivå. Sverige ska, i enlighet med bestämmelserna i barnkonventionen, följa den internationella utvecklingen avseende tolkning och tillämpning av bestämmelserna i densamma.

Viktiga sammanhang för internationellt utbyte och samarbete i barnrättsfrågor är EU och Europarådet. Den av Europarådet antagna strategin för barnets rättigheter för 2016–2021 förväntas utgöra ett viktigt forum för regeringens internationella samarbete framöver. Regeringen avser att inom EU och Europarådet bl.a. driva frågor om skydd av barn mot våld och sexuella övergrepp samt frågor som rör främjandet av rättigheterna för barn på flykt.

Internationellt samarbete och utbyte kommer också att ske inom ramarna för Agenda 2030, som kommer att vara en viktig samlingspunkt för såväl det nationella som det internationella arbetet för barn nu och i framtiden och särskilt för främjande och skydd av barnets rättigheter. Mer konkret kommer Sverige att delta i det Globala partnerskapet för att eliminera alla former av övergrepp och våld mot barn. Sverige kommer vara ett s.k. vägvisarland och som sådant tillsammans med andra aktörer bidra till att sprida framgångsrika lösningar för att eliminera våld mot barn. Den sociala barn- och ungdomsvården, socialarbetarnas roll samt arbetet med barn som söker asyl och barn befinner sig på flykt är exempel på frågor som regeringen avser förmedla svenska erfarenheter av inom partnerskapet.

Andra forum för internationellt samarbete i barnrättsfrågor är bl.a. de samarbetsavtal som regeringen ingått med andra länder. Regeringen avser också att fortsätta det svenska engagemanget i det internationella arbetet mot barnaga.

Ett strategiskt och systematiskt arbete på nationell, regional och lokal nivå för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Inkorporeringen av barnkonventionen

Regeringen avser att göra barnkonventionen till lag. Barnrättsutredningen (S 2013:08) lämnade under 2016 förslag till en lag om inkorporering av barnkonventionen samt redovisade en kartläggning inom särskilt angelägna områden av hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnets rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter och de tilläggsprotokoll som Sverige tillträtt.

Utredningen identifierade fyra områden som särskilt angelägna: barn i migrationsprocessen, stöd och service till barn med vissa funktions-

nedsättningar inom ramen för LSS, barn som bevittnat våld inom familjen och barn som utsatts för våld inom familjen. Betänkandet är remitterat med slutdatum 15 oktober 2016. Utredningens förslag och remissinstansernas synpunkter kommer därefter att beredas i Regeringskansliet..

Ökad kunskap om barnets rättigheter i offentlig verksamhet

Erfarenheter från andra länder visar att en inkorporering av barnkonventionen i nationell lagstiftning aktualiserar frågor om hur barnets rättigheter kan och bör omsättas i praktiken av offentliga aktörer på nationell, regional och lokal nivå. För att barnkonventionen som lag ska få avsedd effekt och för att förbättra tillämpningen av lagstiftningen anser regeringen det vara av stor vikt att öka kunskapen om vad konventionen innebär på alla nivåer i samhället.

Regeringen avser därför att fortsätta det långsiktiga och systematiska arbetet för att barnkonventionen ska genomsyra alla delar av regeringens politik och prägla alla samhällsområden som rör barn och stärka barnrättsperspektivet på alla nivåer.

Ökad kunskap om barnets rättigheter bland barn och unga

Barnrättighetsutredningen lyfter också fram vikten av barns och ungas möjligheter att utkräva sina rättigheter. I betänkandet konstateras bland annat att barn och unga inte får tillräcklig information om de rättigheter de har och utredningen föreslår att de myndigheter som är centrala för att säkerställa barnets rättigheter får i uppdrag att vidta åtgärder för att göra den egna verksamheten känd, tillgänglig och anpassad för barn.

Regeringen anser att barn och ungas kunskap om sina rättigheter är ett angeläget område. Barnombudsmannens uppdrag att skapa en portal med information för att underlätta skolans undervisning om barnets rättigheter fortsätter fram till 2018.

Barn och ungas egna erfarenheter av hur barnets rättigheter tillämpas bör tas tillvara. Regeringen anser att det bl.a. är av stor vikt att öka och sprida kunskapen om hur flickor och pojkar själva upplever ojämställdhet inom områden där skillnader mellan könen har konstaterats. Erfarenheterna av Barnombudsmannens uppdrag att inhämta och sammanställa flickors och pojkars egna erfarenheter av ojämställdhet ska mot den

bakgrunden beaktas. Även erfarenheterna från uppdraget till MUCF och UMO (ungdomsmottagning på nätet) om barns rätt till sexuell och reproduktiv hälsa riktad till nyanlända och asylsökande unga kommer att vara värdefulla (Se vidare utg.omr 13 regeringens satsningar på ökad jämställdhet).

Uppföljning av barnrättspolitiken

Uppföljning av insatser och åtgärder är en central del av den strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige som riksdagen antog 2010 (prop. 2009/10:232). Ett strategiskt viktigt instrument för uppföljning och utvärdering är det webbaserade uppföljningssystemet Max18. Systemet gör det möjligt att identifiera grupper av barn som av olika skäl inte får sina rättigheter tillgodosedda inom olika områden i samma utsträckning som populationen i stort. Systemet gör det även möjligt att (i de flesta fall) redovisa könsuppdelad statistik och är ett viktigt instrument för både barnrättspolitik och jämställdhetspolitik.

För att kunna förbättra möjligheten att följa insatser och åtgärder inom barnrättspolitiken behöver systemet utvecklas och spridas. Regeringen anser att det är angeläget att kunna följa upp planerade kunskapsatsningar.

Regeringen följer noggrant situationen för särskilt utsatta barn, t.ex. barn på flykt. Regeringen avser bl.a. att vid Socialstyrelsen inrätta ett nationellt kunskapscentrum för att fördjupa och sprida kunskap om hur dessa barn kan bemötas och stödjas. (Se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4.6)

Strategiskt arbete med slutsatser och rekommendationer från barnrättskommittén

Barnrättskommitténs slutsatser och rekommendationer från 2015 berör många politikområden och samhällssektorer varför omhändertagandet av dem kräver insatser av olika aktörer och samverkan dem emellan. Inte minst har kommuner och landsting tillsammans med regeringen en viktig roll vad gäller Sveriges förmåga att leva upp till rekommendationerna. Ökad kunskap om barnkonventionen hos statliga myndigheter, kommuner och landsting kan förväntas bidra till att förbättra förutsättningar för arbetet med att omhänderta rekommendationerna. Det civila samhället bidrar bl.a. genom sin kunskap om specifika grupper av barns livsvillkor. I syfte att skapa en mer kontinuerlig dialog och kunskapsutbyte i frågor som rör barnets rättigheter med

det civila samhället har regeringen inrättat en barnrättsdelegation.

Skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp

Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp

Att motverka människohandel, liksom exploatering och sexuella övergrepp, mot barn är en högt prioriterad fråga för regeringen. Därför har en uppdaterad handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp beslutats. (skr.2015/16:192) Den nya handlingsplanen innehåller åtgärder för perioden 2016–2018 i syfte att möta utmaningar som identifierats och som kvarstår.

Regeringens syfte med handlingsplanen är att förebygga dessa kränkningar och effektivt skydda och stödja barnen samt bidra till att gärningsmännen lagförs. Handlingsplanen innehåller därför flera åtgärder inom dessa områden. Vidare återspeglar handlingsplanen även regeringens ambition att vara drivande i dessa frågor på den internationella arenan. Åtgärderna i handlingsplanen bidrar också till att nå delmålen i Agenda 2030 om att eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.

Utvecklingen inom dessa områden pågår ständigt och det är angeläget att följa den. Regeringen avser därför att följa upp handlingsplanen under 2016 – 2018 och vid behov vidta ytterligare åtgärder. Flera åtgärder i handlingsplanen omfattar åtgärder som bidrar till att stärka stöd och skydd för barn på flykt.

Regeringen anser att det är angeläget att frågan om människohandel lyfts även på den internationella agendan. Regeringen har därför tillsatt en ambassadör för arbetet mot människohandel som ska verka främjande kring frågor om människohandel och bidra till att internationella insatser mot människohandel förstärks, inte minst inom FN-systemets olika delar, OSSE och övriga internationella fora. Jämställdhets- och barnrättsperspektivet ska uppmärksammas särskilt.

Skydd av barn mot våld

Regeringens nationella insatser och åtgärder för att förebygga våld och kränkningar utgår från barnkonventionen, barnrättskommitténs slutsatser och rekommendationer. Även den kunskap vi har genom bl.a. forskning och statistik om våldsutsatthet och villkor i skolan, särskilt sådan som lyfter fram jämställdhetsaspekter och skillnader mellan flickor och pojkar, är en viktig utgångspunkt. Deltagandet i det globala partnerskapet för att eliminera våld mot barn innebär att Sverige även får tillgång till en arena för utbyte av kunskaper och erfarenheter från andra länder.

Det krävs kontinuerlig uppföljning av förekomsten av våld samt beteenden och attityder bland såväl barn och unga som föräldrar för att kunna anpassa förebyggande insatser. Genom arbetet vid det nyligen inrättade kunskapscentrumet Barnafrid vid Linköpings universitet ska tvärprofessionell kunskapsutveckling och samverkan främjas. Även verksamheten vid det nationella kunskapscentret avseende ensamkommande barn förväntas bidra till ett ökat skydd för den här gruppen av barn.

Det är vidare regeringens uppfattning att en förstärkning av socialtjänsten och den sociala barn- och ungdomsvården, liksom av arbetet inom vård och omsorg mot våld i nära relationer, bidrar till att öka skyddet för barn och unga mot våld och övergrepp. (Se vidare under utg.omr. 9 avsnitt 7.8 och utg.omr 13 avsnitt 5.5). Även det strategiska arbetet för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra förväntas bidra till ökat skydd mot våld för barn och unga. (Se vidare utg.omr 13 avsnitt 5.5 och utg.omr. 4 avsnitt 2.4, se även utg.omr. 13 avsnitt 4.5 angående hbtq-personers utsatthet).

Barnrättskommittén har uttryckt oro över att i Sverige utsätts barn med funktionsnedsättning för mer våld än barn som inte har någon funktionsnedsättning. Olika undersökningar, till exempel Barnombudsmannens årsrapport, indikerar att barn med funktionsnedsättningar är en särskilt utsatt grupp. Regeringen har mot den bakgrunden beviljat medel till Stiftelsen Allmänna Barnhuset för att göra en kunskaps-sammanställning om detta. Sammanställningen kommer att vara värdefull för såväl förebyggande arbete som metodutveckling inom denna fråga.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 5:1 Barnombudsmannen

Tabell 8.2 Anslagsutveckling 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

2015	Utfall	23 691	Anslags- sparande	202
2016	Anslag	24 289 ¹	Utgifts- prognos	24 139
2017	Förslag	24 557		
2018	Beräknat	24 993 ²		
2019	Beräknat	25 495 ³		
2020	Beräknat	26 057 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 558 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 558 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 24 558 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Barnombudsmannens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	24 289	24 289	24 289	24 289
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	272	707	1 209	1 771
Beslut	-4	-3	-3	-3
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	24 557	24 993	25 495	26 057

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 557 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Barnombudsmannen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 993 000 kronor, 25 495 000 kronor respektive 26 057 000 kronor.

8.6.2 5:2 Barnets rättigheter

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

2015	Utfall	20 813	Anslags- sparande	12 948
2016	Anslag	33 761 ¹	Utgifts- prognos	32 973
2017	Förslag	27 761		
2018	Beräknat	22 261		
2019	Beräknat	22 261		
2020	Beräknat	22 261		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förverkliga barnets rättigheter i Sverige med utgångspunkt i barnkonventionen.

Regeringens överväganden

I budgeten för 2014 beslutade riksdagen om en tidsbegränsad satsning på tidiga insatser för barn och unga under åren 2014–2017. De tillfälliga medel som avsatts för ändamålet på detta anslag minskas med 6 miljoner kronor mellan 2016 och 2017.

Tabell 8.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 5:2 barnets rättigheter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	33 761	33 761	33 761	33 761
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-6 000	-11 500	-11 500	-11 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	27 761	22 261	22 261	22 261

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 27 761 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Barnets rättigheter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 261 000 kronor för respektive år.

9 Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

9.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar anslagen 7:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) finansierar grundforskning och behovsstyrd forskning på arbetslivsområdet och inom social- och folkhälsovetenskap. Forte och Vetenskapsrådet har delat ansvar inom sina respektive forskningsområden för en forsknings-satsning inom området åldrande och hälsa samt för vårdforskning (se bl.a. Fortes regleringsbrev för 2016 och 2012 års proposition Forskning och innovation (prop. 2012/13:30)). Forte har vidare regeringsuppdrag på särskilda områden.

9.2 Utgiftsutveckling

Tabell 9.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	29	34	33	34	35	35	36
7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	517	506	498	547	612	662	692
Totalt för utgiftsområde Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	545	539	531	581	646	697	728

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

9.3 Mål för området

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft (utg.omr. 16 avsnitt 9.5).

Regeringen avser att se över målet för forskningspolitiken i den forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att presentera under hösten 2016.

9.4 Resultatredovisning

Regeringens uppföljning av forskningspolitikens mål redovisas under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

9.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Grunden för bedömning av Fortes resultat är myndighetens redovisning av sin verksamhet, inklusive de processer som Forte har för utlysningar och krav för att få forskningsmedel, bedömningar av ansökningar, granskningar och utvärderingar av forskning m.m. Ansökningstryck i förhållande till beviljat forskningsstöd ger en bild av konkurrensen om forskningsstöd. Nyttiggörande av forskningsresultat bedöms bl.a. utifrån Fortes olika insatser för att kommunicera forskningsresultat med olika målgrupper.

Det är generellt sett svårt att mäta måluppfyllelse för forskningspolitiken och resultatet av forskning inom olika områden. Forskningsresultat kan komma till nytta för annan forskning eller för samhället i övrigt, men det kan ta många år och effekterna är svåra att avgränsa och mäta.

9.4.2 Resultat

Forskningsmedel

Forte fördelar forskningsbidrag efter utlysning och ansökan i öppen konkurrens. Under 2015

fick Forte in totalt drygt 1 200 ansökningar om forskningsstöd till en summa av 1,1 miljarder kronor. Myndigheten beviljade 291 miljoner kronor till 133 av dessa ansökningar. Beviljandegraden för alla bidragsformer var 11 procent.

Antalet ansökningar minskade 2015 med ca 600 stycken jämfört med 2014. Minskningen beror bl.a. på att vissa resebidrag har tagits bort för att effektivisera hanteringen.

Forte stöder forskning på många olika sätt. Myndigheten prioriterar stödformer som särskilt riktar sig till yngre forskare, bl.a. juniorforskarbidrag som ges för fyra år med en högre genomsnittlig bidragsstorlek. Forte beviljar vidare medel till forskarskolor och s.k. postdoktorsansökningar. Stöd till postdoktorbidrag ger yngre, nydisputerade forskare möjlighet att i nära anslutning till sin doktorsexamen fortsätta sin forskarkarriär.

Medel beviljas vidare till treåriga forskningsprojekt, till sexåriga s.k. programstöd, och till långsiktiga satsningar på starka forskningsmiljöer, s.k. Forte-center, som kan ges stöd i upp till tio år. Forte ger också bidrag till forskningsvistelser i utlandet, gästforskare, nätverk samt konferenser och symposier.

Drygt 70 procent av ansökningarna om forskningsbidrag gäller projekt. Forte bedömer ansökningar om projektbidrag och juniorforskarbidrag i två steg. Först bedöms en skiss, därefter en fullständig ansökan. För treåriga projekt var beviljandegraden nio procent; elva för män och åtta för kvinnor. I genomsnitt beviljade Forte 2,8 miljoner kronor för treåriga projekt, vilket i genomsnitt är ca 72 procent av det sökta beloppet.

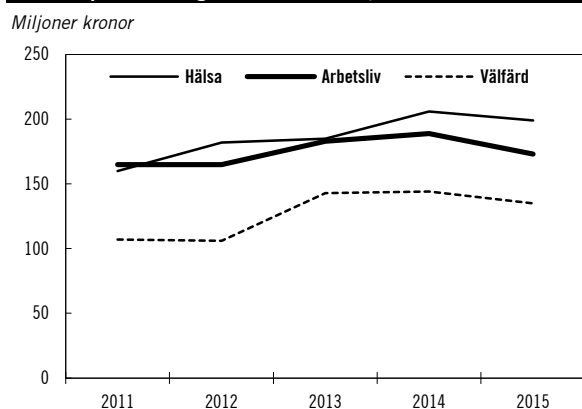
Hur mycket forskningsstöd som går till olika bidragsformer, områden eller lärosäten liksom utlysningarnas inriktning varierar mellan åren. Därför görs en redovisning nedan med tonvikt på femårsperioden 2011–2015.

Forskningsmedel fördelat på områden

Det sammanlagda forskningsstödet 2015 till forskningsområdena hälsa, arbetsliv och välfärd har ökat jämfört med 2011. Forskningsområdet hälsa har fått något mer utbetalda forskningsmedel än områdena arbetsliv och välfärd.

Procentuellt sett har forskningsstöd till området välfärd ökat mest.

Diagram 9.1 Av Forte utbetalt forskningsstöd 2011–2015 fördelat på forskningsområdena hälsa, arbetsliv och välfärd.

Källa: Forte.

Könsperspektiv på forskningsstöd

Forte ska enligt sin instruktion främja jämställdhet mellan kvinnor och män inom sitt verksamhetsområde och fr.o.m den 1 juni 2015 verka för att ett könsperspektiv får genomslag i forskningen. Nedan redovisas uppgifter om fördelningen av kvinnors och mäns ansökningar av olika typer av forskningsstöd, i vilken utsträckning dessa har beviljats och hur mycket medel som har utbetalats.

Ansökningar om forskningsbidrag

Av forskare som har sökt bidrag hos Forte (alla stödformer) har andelen kvinnor ökat något från 57 procent 2011 till 59 procent 2015. Andelen män har samtidigt minskat från 43 procent till 41 procent. Män och kvinnor har dock något olika sökmönster, och det finns vissa skillnader i beviljandegrad för olika bidragsformer.

Fler kvinnor än män har sammantaget under 2011-2015 sökt juniorforskarbidrag, postdoktorbidrag, projektbidrag och program. Bland de fåtal som sökte anställningar och centrumbidrag under samma tidsperiod fanns dock fler män än kvinnor.

Andelen beviljade ansökningar totalt under femårsperioden 2011–2015 var nästan lika för män och kvinnor när det gäller postdoktorer och projektmedel.

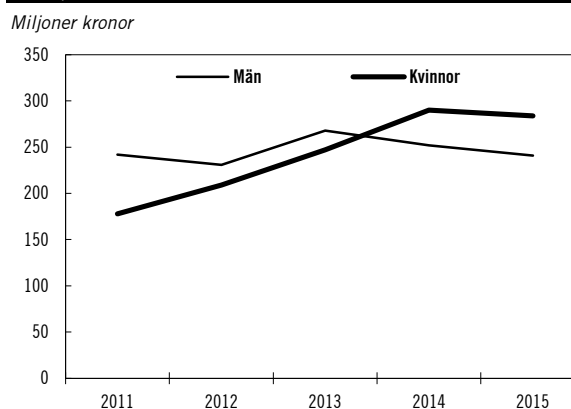
Beviljade forskningsbidrag

Det finns könsskillnader i beviljandet av de större och mer långsiktiga bidragsformerna.

Drygt hälften av de ca 300 ansökningarna om programbidrag 2011–2015 kom från kvinnor, 54 procent, jämfört med 46 procent från män. Andelen män som beviljades programbidrag var dock dubbelt så hög för män som för kvinnor, ca 12 procent respektive 6 procent. Under 2011–2015 har endast ett centrumstöd lyst ut. Fem män och tre kvinnor sökte centrumbidrag under 2013 och en man beviljades bidraget.

Summan av de forskningsmedel som har betalats ut till kvinnor har ökat med ca 60 procent totalt 2011–2015. Summan av utbetalda forskningsmedlen till män är i huvudsak på oförändrad nivå. Detta har inneburit att andelen av de utbetalda medlen som går till kvinnor har ökat från 42 procent 2011 till 54 procent 2015, och andelen som fördelas till män har minskat under samma period från 58 procent till 46 procent.

Diagram 9.2 Av Forte utbetalt forskningsstöd 2011–2015 fördelat på män resp. kvinnor inom forskningsområdena hälsa, arbetsliv och välfärd .

Källa: Specialbearbetning av underlag från Forte.

Det är en jämn könsfördelning om man ser till Fortes sammanlagda utbetalda forskningsstöd på cirka 2,3 miljarder kronor 2011–2015. Under denna period gick 48 procent av medlen till kvinnor och 52 procent till män, en skillnad på endast cirka 70 miljoner kronor.

Det är något olika sökmönster mellan kvinnor och män för de olika forskningsområdena. Inom området hälsa går något mer än hälften av medlen 2011–2015 till kvinnor, inom arbetsliv och välfärd något mer än hälften till män.

Olikheter i sökmönster och i beviljande av ansökningar för män och kvinnor återspeglas i könsfördelning av utbetalt forskningsstöd 2011-2015. Andelen av det sammanlagda bidragsbeloppet som gick till män 2011–2015 är högre för de mer långsiktiga stödformerna, med

mer pengar. Bidrag till program och centra gick till män i större utsträckning än till kvinnor; 64 resp. 57 procent. Av de utbetalda projektmedlen gick något mer till kvinnor än till män; 51 resp. 49 procent.

Tabell 9.2 Utbetalt forskningsbidrag 2011–2015 i miljoner kronor för olika bidragstyper, fördelat på andel kvinnor och män.

	Utbetalt stöd	Andel kvinnor	Andel män
Anställningar ¹	21	76	24
Postdok	100	76	24
Projekt	1383	51	49
Program	379	36	64
Centra	373	43	57
Samtliga	2256	48	52

¹ Sista året som bidrag till anställningar gavs var 2011.
Källa: Specialbearbetning av underlag från Forte

Flera faktorer påverkar könsfördelningen

En ojämn könsfördelning i forskningsstöd kan bero på många olika faktorer bl.a. utlysningarnas inriktning och områden, om män och kvinnor söker forskningsstöd i samma utsträckning, den relativa konkurrensen om medel och i vilken utsträckning unga eller mer etablerade forskare söker bidrag, samt hur nytänkande, erfarenhet och meritering bedöms för män och kvinnor. Inverkan av dessa faktorer varierar över åren.

Beredningsgruppernas sammansättning, könsfördelning och kompetens kan också ha betydelse för hur forskningsmedel beviljas. Sammantaget var 54 procent av bedömarna kvinnor och 46 procent män i Fortes tio beredningsgrupper 2016. Hälften av ordförandena var män och hälften kvinnor.

Forskning om migration och integrering

Forte har ett samordningsansvar för bl.a. forskning om internationell migration och etniska relationer. Denna forskning är tvärvetenskaplig och berör många olika samhällssektorer. Den omfattar hela migrationsprocessen, d.v.s. sådana förhållanden i såväl ursprungslandet som destinationslandet som har betydelse för migrationen eller påverkas av denna.

Forte har under lång tid stött långsiktig forskning inom detta område, och har bl.a. bidragit till forskning om migration och integrationsfrågor i förhållande till arbetsmark-

nadens och välfärdsstatens omvandling, där en viktig frågeställning är hur möjligheten att få arbete och utbildning påverkas av den etniska bakgrunden.

Forte har vidare tagit fram en översikt av svensk forskning om mottagandet av nyanlända barn och unga och kompletterat denna med intervjuer med olika välfärdsaktörer hösten 2015 om deras beskrivning av arbetssituationen i samband med flyktingmottagningen.

Särskilda forskningssatsningar m.m.

Regeringen har i maj 2016 gett Forte i uppdrag (S2016/03613/SF) att förbereda och genomföra en utlysning av forskningsmedel som bidrar till att sjukskrivna personer återgår i arbete. Syftet är att öka kunskaperna om vilka faktorer och åtgärder inom hälso- och sjukvård i samarbete/kontakt med arbetsgivare eller Arbetsförmedlingen som bidrar till att sjukskrivna till följd av psykiska sjukdomar eller tillstånd och smärttillstånd återgår i arbete.

Regeringen har vidare avsatt tillfälliga medel för arbetslivsforskning 2015–2018 till Forte och Arbetsmiljöverket (AV). Forte gjorde under hösten 2015 en förstudie inför utlysning av forskningsmedel rörande arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer. Under våren 2016 har Forte lyst ut totalt 38 miljoner kronor (se vidare under utg.omr. 14 avsnitt 5.4).

Inom forskningsområdena hälsa och arbetsliv stödjer Forte vidare projekt som rör hälsoförhållanden med hänsyn till klimat och miljö, både inomhus och utomhus.

Utvärderingar och kvalitet

Forte fördelar forskningsmedel efter utlysning och ansökan i öppen konkurrens. Forte har ökat andelen internationella bedömare i bedömargrupperna.

Under 2015 publicerades på initiativ av Fortes styrelse en utvärdering av svensk forskning om arbetsorganisation. Vidare redovisade Forte våren 2015 en internationell kunskaps-sammanställning med fokus på verkningbara metoder för återgång i arbete som tagits fram på uppdrag av regeringen. I uppdraget ingick också att utvärdera den s.k. Rehsam-satsningen, ett forskningsprogram för bättre och effektivare

rehabilitering för personer med smärta eller psykisk ohälsa som har bedrivits inom ramen för överenskommelsen om rehabiliteringsgarantin (se vidare under utg.omr. 10 avsnitt 3.4), och att utveckla en modell för målgruppsanpassad kommunikation av forskningsresultat.

Strategi och analys

Forte har tagit fram en strategisk agenda för 2015–2018. Forte har medverkat i arbetet med att följa upp de strategiska satsningarna från den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2008.

Myndigheten har sett över utlysningssystem, beredningsprocesser och administrativa stödssystem. Forte har beslutat införa en mer rättsäker och effektiv beredningsorganisation från den 1 januari 2016. Kompetensförsörjningen ses över bl.a. utifrån Fortes utvidgade internationella verksamhet, och mot bakgrund av digitalisering av ansöknings- och projekthantering samt kommande generationsväxling.

Samverkan och samarbete

Forte samverkar med övriga statliga forskningsfinansierare på flera olika sätt. Forte och Vinnova har en överenskommelse om samverkan och samfinansiering av innovativa projekt inom vård och omsorg. Under 2012–2017 driver Forte tillsammans med Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Vinnova ett forskningsprogram om barns och ungdomars psykiska hälsa, där myndigheterna tillsammans satsar 300 miljoner kronor.

Vidare samverkar Forte med myndigheter och andra aktörer. Forte ingår fr.o.m. den 1 juli 2015 i Rådet för styrning med kunskap (se förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst). Rådet ska bl.a. vara ett forum för samverkan kring strategiska frågor om kunskapsutveckling och nyttiggörandet av forskning och innovationer avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst. Fortes deltagande i rådet skapar en brygga mellan forskarsamhället och myndigheterna.

Forte har vidare i samband med regeringsuppdraget inför den forskningspolitiska

propositionen hösten 2016 inventerat strategiska frågeställningar och forskningsbehov i kommunikation med externa forskningsintressenter.

Forte samarbetar med brukar-, bransch- och intresseorganisationer samt med Föreningen Sveriges Socialchefer. Annan samverkan som Forte prioriterar rör kunskapsöverföringen inom olika samhällsområden som till exempel Nationella samverkansgruppen för kunskapsstyrning i hälso- och sjukvård (NSK), Nationella samverkansgruppen för kunskapsstyrning i socialtjänsten (NSK-S) och SBU:s styrgrupp för vetenskapliga kunskapsluckor.

Forte arbetar för att främja internationalisering av svensk forskning inom sitt verksamhetsområde och samarbetar med utländska forskare och finansierare. Forte deltar i flera nordiska samarbeten och har ett ökande engagemang på internationell och europeisk nivå, bl.a. inom ramen för Sveriges bilaterala samarbetsavtal med Indien, Sydafrika och Kina och till följd av uppdrag i samband med EU:s åttonde ramprogram Horisont 2020. Forte deltar också i flera av EU:s s.k. Joint Programming Initiative (JPI).

Kommunikation och nyttiggörande

Genom samverkan samt flera former och kanaler har Forte utvecklat en målgruppsanpassad kommunikation om både forskningsbehov och forskningsresultat, vilket bidrar till relevans och nyttiggörandet. Under 2015 har myndigheten anordnat och bidragit till seminarier och konferenser, informerat om forskning i nyhetsbrev, på sociala medier, genom kunskapsöversikter i Forskning i korthet samt forskningsmagasinet Forte. Fortefinansierad forskning presenteras på nätet i form av teman inom samhällsrelevanta ämnesområden. Myndighetens webbplats har under 2015 haft drygt 220 000 externa besök, vilket är en fortsatt ökning jämfört med tidigare år. Forte är också delägare i forskningsportalen forskning.se.

Forte bidrar vidare till forskares kunskapsförmedling genom att ge bidrag till publicering, nätverk och internationella konferenser i Sverige.

9.4.3 Analys och slutsatser

Forte har fått många nya uppdrag efter propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) och har genomfört dessa väl. Fortes arbete med strategisk agenda, analys och med att ta fram kunskapsöversikter och utvärderingar är viktigt för regeringen. Regeringen anser vidare att Forte på ett positivt sätt har fortsatt utveckla ekonomiredovisning, arbetsformer och verksamhet inklusive personalförsörjning och kompetensbehov, och har infört en mer rättssäker och effektiv beredningsorganisation från den 1 januari 2016.

Forte arbetar aktivt med jämställdhet, och sammantaget är könsfördelningen jämn såväl i ansökningar och utbetalt forskningsstöd som i beredningsorganisationen.

Forte har beviljat stöd till forskning inom arbete, miljö och hälsa som bl.a. har bidragit till regeringens övergripande prioriteringar av miljö och klimat.

Forte har fortsatt att vidareutveckla formerna för kommunikation med olika intressenter i relevanta delar av forskningsfinansieringsprocessen och att förbättra tillgängligheten till forskningsresultat, bl.a. genom sin webb-plats. Regeringen ser positivt på att Forte samverkar med andra aktörer inom sitt ansvarsområde både nationellt och internationellt och på att Forte på olika sätt främjar internationaliseringen av svensk forskning inom sitt verksamhetsområde. Regeringen anser att Forte uppfyller uppsatta krav och mål och att myndighetens verksamhet fungerar väl.

9.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för forskning redovisas under utgiftsområde 16 avsnitt 9.5.

Inom utgiftsområde 9 föreslår regeringen i denna proposition satsningar på tillämpad välfärdsforskning, forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer samt forskning om arbetsliv. Satsningarna omnämns även i avsnitt 4.6, 5.5 och 7.8 samt under utgiftsområde 10 avsnitt 3.5 samt utgiftsområde 14 avsnitt 5.7.

Regeringen föreslår därför att anslaget 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning ökas med 40 000 000 kronor 2017, se

tabell 9.6. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med 95 000 000 kronor, 145 000 000 kronor respektive 175 000 000 kronor jämfört med anslagsnivån 2016. I den forskningspolitiska proposition som kommer att presenteras under hösten 2016 kommer satsningarna och inriktningen för politiken för de kommande tio åren att presenteras närmare.

Forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer

Regeringen föreslår en forskningssatsning för att öka kunskapen om styrningen av hälso- och sjukvård och socialtjänst för en kunskapsbaserad och innovativ utveckling. Satsningen ska utformas i bred samverkan med berörda.

Regeringen föreslår att anslaget till Forte ökas med 10 000 000 kronor 2017 och beräknas öka med 15 000 000 kronor för vardera året 2018, 2019 och 2020 jämfört med anslagsnivån 2016 för forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer. Satsningen kommer att beskrivas närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen.

Tillämpad välfärdsforskning

Regeringen föreslår en forskningssatsning på tillämpad välfärdsforskning för att förbättra kunskapsläget, t.ex. inom socialtjänsten bl.a. genom identifiering och prioritering av forskningsbehov samt finansiering av forskning för att täcka strategiska kunskapsluckor. Medel ska även avsättas till en satsning på forskarskolor. Satsningen ska inkludera klientnära forskning och ska stärka samverkan mellan forskning och praktik samt öka delaktigheten från brukare och anhöriga. Psykisk ohälsa innebär ofta svårigheter och sämre levnadsförhållanden för den enskilde. Därför är även forskning om psykisk ohälsa viktig för att utveckla kunskapsbaserade och verkningfulla insatser.

Regeringen beräknar att Fortes forskningsanslag jämfört med anslagsnivån 2016 ska öka med 40 000 000 kronor 2018, 70 000 000 kronor 2019 och 100 000 000 kronor 2020 för tillämpad välfärdsforskning. Satsningen kommer att beskrivas närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen.

Arbetslivsforskning

Regeringen föreslår en satsning på arbetslivsforskning och samordnande insatser. Insatser för att förebygga den arbetsrelaterade

ohälsan och minska risken för att arbetstagare skadas och slits ut är nödvändiga för att uppnå ett hållbart arbetsliv. Se även utgiftsområde 14 avsnitt 5.7.

Regeringen föreslår att anslaget till Forte för forskning ökas med 30 000 000 kronor 2017. Anslaget beräknas öka med 40 000 000 kronor 2018, 60 000 000 kronor 2019 och 60 000 000 kronor 2020 jämfört med anslagsnivån 2016 för forskning om arbetsliv. Satsningen kommer att beskrivas närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen.

9.6 Budgetförslag

9.6.1 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tabell 9.3 Anslagsutveckling 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	28 576		-380
2016	Anslag	33 618 ¹	Utgifts-prognos	32 761
2017	Förslag	33 998		
2018	Beräknat	34 612 ²		
2019	Beräknat	35 311 ³		
2020	Beräknat	36 087 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 000 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 000 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 34 001 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande.

Tabell 9.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	33 618	33 618	33 618	33 618
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	388	1 000	1 699	2 475
Beslut	-8	-6	-6	-6
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	33 998	34 612	35 311	36 087

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 33 998 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 34 612 000 kronor, 35 311 000 kronor respektive 36 087 000 kronor.

9.6.2 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tabell 9.5 Anslagsutveckling 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	516 599		1 913
2016	Anslag	505 732 ¹	Utgifts-prognos	498 471
2017	Förslag	546 998		
2018	Beräknat	611 503		
2019	Beräknat	661 503		
2020	Beräknat	691 503		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv, socialvetenskap och folkhälsovetenskap samt kostnader för utvärderingar, beredningsarbete, kommunikationsinsatser, konferenser, vissa resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande.

Tabell 9.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	505 732	505 732	505 732	505 732
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	40 002	95 000	145 000	175 000
<i>Varav</i>				
Forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer	10 000	15 000	15 000	15 000
Tillämpad välfärdsforskning		40 000	70 000	100 000
Arbetslivsforskning	30 000	40 000	60 000	60 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>				
Övrigt ²	1 264	10 771	10 771	10 771
Förslag/ beräknat anslag	546 998	611 503	661 503	691 503

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 1 264 tkr 2017 och 10 771 tkr 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 546 998 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 611 503 000 kronor, 661 503 000 kronor respektive 691 503 000 kronor.

Inom ramen för denna ökning föreslår regeringen att anslaget ökar med 10 000 000 kronor 2017 för forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med

15 000 000 kronor, 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor för detta ändamål. Vidare beräknas för 2018, 2019 och 2020 anslaget öka med 40 000 000 kronor, 70 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor för tillämpad välfärdsforskning. Vidare föreslår regeringen att anslaget ökar med 30 000 000 kronor 2017 för forskning om arbetsliv och samordnade insatser. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med 40 000 000 kronor, 60 000 000 kronor respektive 60 000 000 kronor för detta ändamål.

I den forskningspolitiska proposition som kommer att presenteras under hösten 2016 kommer satsningarna att presenteras närmare.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 925 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning som Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd finansierar ges vanligen i form av flerårigt stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 925 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 9.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	946 334	933 965	932 433			
Nya åtaganden	504 230	504 200	471 200			
Infriade åtaganden	516 599	505 732	505 753	-474 130	-290 050	-133 700
Utestående åtaganden	933 965	932 433	897 880			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	961 000	1 000 000	925 000			

Bilaga 1

Förslag om särskilda satsningar på ungas och äldres hälsa

Bilaga till avsnitt 4.8 i utgiftsområde 9 och avsnitt 3.6 i utgiftsområde 25

Bilaga 1

Förslag om särskilda satsningar på ungas och äldres
hälsa

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Särskilda satsningar på ungas & äldres hälsa (Ds 2015:59)	5
2	Lagförslag i Ds 2015:59.....	6
2.1	Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	8
2.3	Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	9
2.4	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	10
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.	11
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd.....	12
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd.....	13
3	Remissinstanser till Ds 2015:59.....	14
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	16
4.1	Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).....	16
4.2	Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	18
4.3	Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	19
4.4	Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	20
4.5	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	21
4.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.	22
4.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd.....	23
4.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd.....	24
4.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd.....	25
	Lagrådets yttrande	26

1 Sammanfattning av promemorian Särskilda satsningar på ungas & äldres hälsa (Ds 2015:59)

I promemorian föreslås att:

1. öppenvård inom högkostnadsskyddet blir avgiftsfri för personer som är 85 år och äldre fr.o.m. den 1 januari 2017,
2. tandvård blir avgiftsfri för unga t.o.m. det år de fyller 21 fr.o.m. den 1 januari 2017 och t.o.m. det år de fyller 23 år fr.o.m. den 1 januari 2018, och
3. preventivmedel inom läkemedelsförmånerna blir kostnadsfria för unga under 21 år fr.o.m. den 1 januari 2017.

Många äldre har ett omfattande behov av hälso- och sjukvård. För dessa kan kostnaderna för upprepade besök i vården bli kännbara trots högkostnadsskyddet. För att förbättra hälsan hos äldre personer föreslås därför att personer som är 85 år och äldre inte ska behöva betala sådana vårdavgifter som avser öppen hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen och som ingår i högkostnadsskyddet. I promemorian föreslås även en ändring av socialtjänstlagen som innebär att kommuner inte får minska minimibeloppet med anledning av att sådan lagstadgad öppen hälso- och sjukvård som ingår i högkostnadsskyddet erbjuds kostnadsfritt till personer som är 85 år och äldre.

Målet för tandvården är en god tandhälsa och tandvård på lika villkor för hela befolkningen. En hög andel unga vuxna är kariesfria, detta minskar

behovet av omgörningar på sikt. Detta till trots har en förhållandevis stor grupp av 19-åringarna karies och är i behov av såväl förebyggande som reparativ vård. De unga som är kariesfria behöver stimuleras att bibehålla en god munhälsa genom regelbundna besök hos tandvården. De yngsta åldersgrupperna (20-29 år) har också den lägsta besöksfrekvensen. Det är vanligt att ungdomar som lämnar den avgiftsfria barn- och ungdomstandvården inte söker tandvård i förebyggande syfte, utan först vid besvär. Genom att grundlägga en god tandhälsa i unga år hos fler än i dag kan skillnaderna i tandhälsa på sikt minskas, och därmed hälsoklyftorna i befolkningen. För att uppnå god tandhälsa i vuxen ålder är det viktigt att ungdomar etablerar ett stabilt besöks-mönster hos tandvården, vilket kan främjas av en förlängd period av avgiftsfri tandvård till unga vuxna.

Tillgången till preventivmedel för unga ser olika ut beroende på vilket landsting personen tillhör. Forskning har dessutom visat att subventionering av preventivmedel leder till en minskning av antalet oönskade graviditeter. Förslaget om kostnadsfria preventivmedel inom läkemedelsförmånerna för unga under 21 år syftar således bland annat till att minska antalet oönskade graviditeter bland unga samt att värna unga kvinnors rätt till sexuell hälsa.

Samtliga reformer ingår i den budgetöverenskommelse som regeringen har slutit med Vänsterpartiet och de aviserades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1).

2 Lagförslag i Ds 2015:59

2.1 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §²

Av patienter får vårdavgifter och avgifter med anledning av att patienter uteblir från avtalade besök tas ut enligt grunder som landstinget eller kommunen bestämmer, i den mån inte annat är särskilt föreskrivet. Patienter som är bosatta inom landstinget respektive kommunen, liksom patienter som avses i 3 c §, ska behandlas lika. Landstinget får dock för slutna vård fastställa avgiftsnivåer i olika inkomstintervall och besluta om vilka regler om nedsättning av avgiften som ska gälla. Avgiften för slutna vård får för varje vård dag uppgå till högst 0,0023 gånger prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, avrundat nedåt till närmaste tiotal kronor.

Landstinget får inte ta ut vårdavgifter enligt denna lag för sådan öppen hälso- och sjukvård som omfattas av avgiftsbefrielse enligt 26 a § första stycket för patienter som är 85 år och äldre.

Avgiften tas ut av patientens förmyndare om patienten är under 18 år när

1. vården ges, eller
2. han eller hon uteblir från ett avtalat besök.

Om det finns flera förmyndare svarar de solidariskt för avgiften.

Om det finns särskilda skäl får avgiften tas ut av den underårige.

Endast kommunen får ta ut vårdavgifter för långtidssjukvård som den har betalningsansvar för enligt 2 § lagen (1990:1404) om kommuners betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård.

Avgifter för vård enligt 18 §, för förbrukningsartiklar enligt 18 c § eller för långtidssjukvård som en kommun har betalningsansvar för enligt 2 § lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård får, tillsammans med avgifter för hemtjänst och dagverksamhet enligt 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet. Avgifterna får dock inte uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs ska kommunen dessutom försäkra sig om att vårdtagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

¹ Lagen omtryckt 1992:567.

² Senaste lydelse 2012:926.

Avgiftsunderlaget och förbehållsbeloppet enligt *sjätte* stycket ska beräknas med tillämpning av 8 kap. 3–8 §§ socialtjänstlagen.

Avgiftsunderlaget och förbehållsbeloppet enligt *sjunde* stycket ska beräknas med tillämpning av 8 kap. 3–8 §§ socialtjänstlagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2.2 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården *skall* svara för
1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och *ungdomar* till och med det år då de fyller *nitton* år,

2. specialisttandvård för vuxna,

3. övrig tandvård för vuxna i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

Folktandvården *ska* svara för
1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och *unga* till och med det år då de fyller *21* år,

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 1994:743.

2.3 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2.2

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården ska svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 21 år, 2. specialisttandvård för vuxna, 3. övrig tandvård för vuxna i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.	1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 23 år,

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

2.4 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 8 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

8 §¹

Kommunen *skall* höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 7 § andra stycket.

Kommunen får minska minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde inte har en kostnad för en sådan post som anges i 7 § tredje stycket därför att

1. kostnaden ingår i avgiften för hemtjänst och dagverksamhet,
2. kostnaden ingår i avgiften eller hyran för bostad i särskilt boende, eller
3. posten tillhandahålls kostnadsfritt.

Kommunen får dock inte minska minimibeloppet med anledning av sådan avgiftsfri vård som avses i 26 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2001:847.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:1 utg. Föreslagen lydelse omr. 9

19 §¹

Förmånsberättigade varor som avses i 15–18 §§ ska vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 18 år.

Varor som avses i 18 § 1 ska även vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 21 år.

Varor som avses i 18 § 3 ska även vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället har fyllt 18 år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2015:000.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 20 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och *ungdomar* till och med det år då de fyller 19 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 22 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och *unga* till och med det år då de fyller 21 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2.6

Föreslagen lydelse

1 kap. 4 §⁷

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 22 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 21 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 24 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 23 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

⁷ Senaste lydelse 2017:000.

3 Remissinstanser till Ds 2015:59

Remissinstanser som har yttrat sig

Riksdagens ombudsmän (JO), Diskrimineringsombudsmannen (DO), E-hälsomyndigheten, Ekonomistyrningsverket (ESV), Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Läkemedelsverket, Migrationsverket, Myndigheten för vård- och omsorgs-analys, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), Statens medicinsk etiska råd (SMER), Statskontoret, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV), Vetenskapsrådet, Karolinska Institutet, Uppsala universitet, juridiska fakulteten, Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Södermanlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Jönköpings läns landsting, Kronobergs läns landsting, Kalmar läns landsting, Blekinge läns landsting, Skåne läns landsting, Hallands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Värmlands läns landsting, Örebro läns landsting, Västmanlands läns landsting, Dalarnas läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Jämtlands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Norrbottens läns landsting, Askersunds kommun, Bergs kommun, Botkyrka kommun, Falu kommun, Finspångs kommun, Forshaga kommun, Gagnefs kommun, Gotlands kommun, Göteborgs stad, Karlstads kommun, Krokoms kommun, Kumla kommun, Kävlinge kommun, Linköpings kommun, Lomma kommun, Malmö stad, Mullsjö kommun, Mörbylånga kommun, Robertsfors kommun, Sorsele kommun, Sotenäs kommun, Staffanstorps kommun, Stockholms kommun, Sundbybergs kommun, Sunne kommun, Uddevalla kommun, Umeå kommun, Vänersborgs kommun, Värnamo kommun, Örnsköldsviks kommun, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), City Dental, Distriktstandvården, Föreningen svensk dentalhandel, Institutionen för odontologi vid Göteborgs universitet, Institutionen för odontologi vid Karolinska institutet, Institutionen för odontologi vid Umeå universitet, Kommunal, Kvinnliga Läkares Förening, Lika Unika, Odontologiska fakulteteten, Malmö högskola, Odontologiska Institutionen vid Region Jönköping, Pensionärernas riksorganisation (PRO), Praktikertjänst, Privattandläkarna, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Riksföreningen för skolsköterskor, Riksföreningen

för Åldrandeforskning, Sektionen för hälsa och samhälle, Högskolan Kristianstad, Smile Tandvård, SPF Seniorerna, Svensk Förening för Bettfysiologi, Svensk Förening för Cariologi, Svensk förening för Obstetrik och Gynekologi, Svensk förening för odontologisk radiologi, Svensk förening för oral protetik, Svensk förening för Orofacial Medicin, Svensk käkkirurgisk förening, Svensk samhällsodontologisk förening, Svensk sjuksköterskeförening, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska Barnmorskeförbundet, Svenska endodontiföreningen, Svenska Läkarsällskapet, Svenska Ortodontiföreningen, Svenska Parodontologiföreningen, Svenska Tandsköterskeförbundet, Sveriges Folktandvårdsförening, Sveriges Kvinnolobby, Sveriges Läkarförbund, Sveriges Privata Specialisttandläkare, Sveriges Tandhygienistförening, Sveriges Tandläkarförbund, Sveriges Tandteknikerförbund, Tandläkare – Egen verksamhet (TEV), Tandvård mot Tobak, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Tjänstetandläkarna, Vårdförbundet, Vårdföretagarna.

Remissinstanser som inte har yttrat sig

E-hälsomyndigheten, Västernorrlands läns landsting, Norrbottens läns landsting, Bergs kommun, Finspångs kommun, Forshaga kommun, Gagnefs kommun, Krokoms kommun, Kumla kommun, Kävlinge kommun, Lomma kommun, Mullsjö kommun, Mörbylånga kommun, Robertsfors kommun, Sorsele kommun, Sotenäs kommun, Staffanstorps kommun, Värnamo kommun, Örnsköldsviks kommun, City Dental, Distriktstandvården, Institutionen för odontologi vid Karolinska institutet, Kommunal, Lika Unika, Odontologiska Institutionen vid Region Jönköping, Riksförbundet för sexuell upplysning, Riksföreningen för Åldrandeforskning, Sektionen för hälsa och samhälle – Högskolan, Kristianstad, Smile Tandvård, Svensk Förening för Bettfysiologi, Svensk Förening för Cariologi, Svensk förening för odontologisk radiologi, Svensk förening för oral protetik, Svensk förening för Orofacial Medicin, Svensk käkkirurgisk förening, Svensk samhällsodontologisk förening, Svenska endodontiföreningen, Svenska Parodontologiföreningen, Svenska Tandsköterskeförbundet, Sveriges Privata Specialisttandläkare, Sveriges Tandläkarförbund, Sveriges Tandteknikerförbund, Tandläkare – Egen verksamhet (TEV), Tandvård

mot Tobak, Tjänstemännens Central-
organisation (TCO), Vårdförbundet.

**Instanser utanför remisslistan som har yttrat
sig**
Sveriges Farmaceuter.

4 Lagrådsremissens lagförslag

4.1 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §²

Av patienter får vårdavgifter och avgifter med anledning av att patienter uteblir från avtalade besök tas ut enligt grunder som landstinget eller kommunen bestämmer, i den mån inte annat är särskilt föreskrivet. Patienter som är bosatta inom landstinget respektive kommunen, liksom patienter som avses i 3 c §, ska behandlas lika. Landstinget får dock för sluten vård fastställa avgiftsnivåer i olika inkomstintervall och besluta om vilka regler om nedsättning av avgiften som ska gälla. Avgiften för sluten vård får för varje vård dag uppgå till högst 0,0023 gånger prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, avrundat nedåt till närmaste tiotal kronor.

Av patienter som är 85 år eller äldre får vårdavgifter och andra avgifter för sådan vård och sådana förbrukningsartiklar som avses i 26 a § första stycket inte tas ut.

Avgiften tas ut av patientens förmyndare om patienten är under 18 år när

1. vården ges, eller
2. han eller hon uteblir från ett avtalat besök.

Om det finns flera förmyndare svarar de solidariskt för avgiften.

Om det finns särskilda skäl får avgiften tas ut av den underårige.

Endast kommunen får ta ut vårdavgifter för långtidssjukvård som den har betalningsansvar för enligt 2 § lagen (1990:1404) om kommuners betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård.

Avgifter för vård enligt 18 §, för förbrukningsartiklar enligt 18 c § eller för långtidssjukvård som en kommun har betalningsansvar för enligt 2 § lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård får, tillsammans med avgifter för hemtjänst och dagverksamhet enligt 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet. Avgifterna får dock inte uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs ska kommunen dessutom försäkra sig om att vårdtagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

¹ Lagen omtryckt 1992:567.

² Senaste lydelse 2012:926.

Avgiftsunderlaget och förbehållsbeloppet enligt *sjätte* stycket ska beräknas med tillämpning av 8 kap. 3–8 §§ socialtjänstlagen.

Avgiftsunderlaget och förbehållsbeloppet enligt *sjunde* stycket ska beräknas med tillämpning av 8 kap. 3–8 §§ socialtjänstlagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

4.2 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården *skall* svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och *ungdomar* till och med det år då de fyller *nitton* år,
2. specialisttandvård för vuxna, och
3. övrig tandvård för vuxna i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

Folktandvården *ska* svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och *unga* till och med det år då de fyller *21* år,

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 1994:743.

4.3 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 4.2

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården ska svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 21 år, 2. specialisttandvård för vuxna, och 3. övrig tandvård för vuxna i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.	1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 22 år,

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

4.4 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 4.3

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården ska svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 22 år,	1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 23 år,
2. specialisttandvård för vuxna, och	
3. övrig tandvård för vuxna i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

4.5 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 8 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap. 8 §¹

Kommunen *skall* höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 7 § andra stycket.

Kommunen får minska minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde inte har en kostnad för en sådan post som anges i 7 § tredje stycket därför att

1. kostnaden ingår i avgiften för hemtjänst och dagverksamhet,
2. kostnaden ingår i avgiften eller hyran för bostad i särskilt boende, eller
3. posten tillhandahålls kostnadsfritt.

Kommunen *ska* höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 7 § andra stycket.

Kommunen får dock inte minska minimibeloppet med anledning av att den enskilde omfattas av sådan avgiftsfrihet som avses i 26 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2001:847.

4.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §¹

Förmånsberättigade varor som avses i 15–18 §§ ska vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 18 år.

Varor som avses i 18 § 1 ska även vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället inte har fyllt 21 år.

Varor som avses i 18 § 3 ska även vara kostnadsfria för en förmånsberättigad person som vid inköpstillfället har fyllt 18 år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2015:968.

4.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 20 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och *ungdomar* till och med det år då de fyller 19 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 22 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och *unga* till och med det år då de fyller 21 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

4.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 4.7

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §¹

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 22 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 21 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 23 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 22 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

4.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 4.8

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §¹

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 23 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 22 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Statligt tandvårdsstöd får lämnas för tandvårdsåtgärder som slutförs från och med det år då patienten fyller 24 år. Bestämmelser om avgiftsfri tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 23 år finns i 7 § 1 och 15 a § första stycket tandvårdslagen (1985:125).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde
2016-05-27

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Annika Brickman samt justitierådet Agneta Bäcklund.

Särskilda satsningar på ungas och äldres hälsa

Enligt en lagrådsremiss den 19 maj 2016 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
2. lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125),
3. lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125),
4. lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125),
5. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
6. lag om ändring i lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.,
7. lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd,
8. lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd,
9. lag om ändring i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rätts-sakkunniga Sarah Cagnell, biträdd av departementssekreteraren Anna Weinholt.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Enligt 8 kap. 22 § 4 regeringsformen ska Lagrådets granskning avse om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts. I remissen har syftena med lagförslagen angetts ytterst knapphändigt. Det gäller särskilt förslagen till ändring i tandvårdslagen; i den delen ger remissen inte tillräckligt underlag för att Lagrådet ska kunna fullgöra granskningsuppgiften enligt den nämnda bestämmelsen. Under föredragningen har bristen avhjälpats endast delvis.

Med reservation för det anförda har Lagrådet ingen erinran mot remissens lagförslag. Lagrådet noterar dock att de föreslagna ändringarna i tandvårdslagen och lagen om statligt tandvårds-

stöd medför att innebörden i ordet ”unga” kommer att utvidgas till att avse personer som har fyllt 23 år. Såvitt Lagrådet har sig bekant har ordet hittills inte använts i lagtext som beteckning på personer som är äldre än 21 år. Emellertid lär ordet inte vara definierat i lag och det finns därför inget hinder mot att det används så som görs i remissen. Lagrådet vill dock förorda en viss försiktighet med att beteckna personer i allt högre åldrar som ”unga”, särskilt om denna kategori – som i förslaget – sätts i motsats till ”vuxna”. Ett mer neutralt ord kan väljas (t.ex. ”patient”, jfr hälso- och sjukvårdslagen, ”den enskilde”, jfr socialtjänstlagen, eller ”person”, jfr lagen om läkemedelsförmåner m.m.). En annan möjlighet är att – analogt med den föreslagna bestämmelsen i 26 § hälso- och sjukvårdslagen – avgränsa den grupp som avses bara genom att ange den högsta ålder som ska omfattas, exempelvis enligt följande.

Folktandvården ska svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för dem som ska erbjudas tandvård enligt 5–6 §§ till och med det år då de fyller 22 år,

Bilaga 2

Promemorian Förslag till ändring i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken

Bilaga till avsnitt 7.9 i utgiftsområde 9

Bilaga 2

Promemorian Förslag till ändring i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Förslag till ändring i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken (S2016/03419/FST).....	5
2	Lagförslag i promemorian.....	6
	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	6
3	Förteckning över remissinstanserna till promemorian.....	7
4	Instanser utanför remisslistan som har kommit in med yttrande.....	7

1 Sammanfattning av promemorian Förslag till ändring i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken (S2016/03419/FST)

I promemorian föreslås att:

1. det ska göras möjligt att bestämma inte bara ett, utan även flera belopp som assistansersättning ska lämnas med, och att

2. den tidsperiod för vilken beloppet eller beloppen bestäms inte ska regleras i socialförsäkringsbalken.

Den konstruktion som assistansersättningen har med ett schablonbelopp och en förhöjd ersättning om det finns särskilda skäl har ifrågasatts, granskats och utretts vid ett flertal tillfällen. Skälen till detta är bl.a. kostnadsutvecklingen inom assistansersättningen. Ett annat skäl är att nivån på schablonbeloppet är svår att fastställa och att den bedömts under en längre tid ha varit för hög.

Regeringen har aviserat en översyn av assistansersättningen. Det kan dock ta några år innan det finns konkreta förslag på plats, samtidigt som det kan finnas behov av att innan dess komma till rätta med en del av de problem som redovisats genom åren. Det finns därför skäl att i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken redan nu öppna upp för regeringen att kunna besluta om en mer träffsäker modell för assistansersättningen.

Enligt nuvarande lydelse av 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken bestäms *för varje år* med vilket belopp per timme som assistansersättning ska lämnas. En tidsbestämning kan medföra problem i de fall regeringen skulle behöva vidta åtgärder i en krissituation eller om den under andra omständigheter skulle bedöma det nödvändigt att genomföra förändringar. Det bör därför inte anges i lag att schablonbelopp bestäms för en viss bestämd tidsperiod.

2 Lagförslag i promemorian

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

51 kap.

11 §¹

För varje år bestäms med vilket belopp per timme som assistansersättning lämnas. Beloppet ska bestämmas som ett schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om schablonbeloppet.

Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det årliga schablonbeloppet. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

Assistansersättning som betalas ut enligt 16 § andra stycket lämnas med skäligt belopp.

Assistansersättning lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Det eller de belopp som assistansersättning ska lämnas med bestäms som schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om schablonbelopp för assistansersättningen.

Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det schablonbelopp med vilket assistansersättning ska lämnas till den försäkrade enligt vad som följer av första stycket. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2012:935.

3 Förteckning över remissinstanserna till promemorian

Promemorian remitterades till följande instanser:

Riksdagens ombudsmän (JO), Förvaltningsrätten i Göteborg, Kamrarrätten i Stockholm, Riksrevisionen, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Inspektionen för socialförsäkringen, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Sveriges Kommuner och Landsting, Handikappförbunden, Lika Unika – Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Nätverket Unga för tillgänglighet (NUFT), Vårdföretagarna Almega, Arbetsgivarförbundet KFO, Företagarna, Svenska kommunalarbetareförbundet och Vårdförbundet.

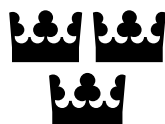
4 Instanser utanför remisslistan som har kommit in med yttrande

Följande instanser utanför remisslistan har kommit in med yttrande:

FUB – För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, JAG – Jämlikhet Assistans Gemenskap och IFA – Intressegruppen för assistansberättigade.

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

10

Förslag till statens budget för 2017

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Lagförslag	9
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	9
2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	15
2.3 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	16
3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	17
3.1 Omfattning	17
3.2 Utgiftsutvecklingen	17
3.3 Mål för utgiftsområdet.....	18
3.4 Resultatredovisning.....	18
3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	18
3.4.2 Resultat.....	18
3.4.3 Analys och slutsatser	35
3.5 Politikens inriktning	37
3.5.1 Regeringens åtgärdsprogram.....	38
3.5.2 Stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjuk- och aktivitetsersättning	40
3.5.3 Tillämpad välfärdsforskning.....	40
3.5.4 Översyn av studerandes möjlighet till sjukförsäkring.....	40
3.5.5 Förslag från den parlamentariska socialförsäkrings- utredningen	40
3.5.6 Översyn av handikappersättningen	41
3.5.7 Försäkringskassan.....	41
3.5.8 Tillsyn, rättssäkerhet och det allmänna ombudet.....	41
3.5.9 Internationellt samarbete inom socialförsäkringen.....	41
3.6 Förslag om mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitets- ersättningen	42
3.6.1 Ärendet och dess beredning.....	42
3.6.2 Bakgrund	43

3.6.3	Allmänna utgångspunkter.....	46
3.6.4	Regeringens överväganden och förslag	47
3.6.5	Konsekvenser av förslagen.....	57
3.6.6	Författningskommentar.....	59
3.7	Rättelse	61
3.8	Förslag om stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning	62
3.8.1	Höjt bostadstillägg.....	62
3.8.2	Höjd garantinivå i sjukersättning och aktivitetsersättning.....	62
3.8.3	Konsekvenser för jämställdheten	63
3.9	Budgetförslag	63
3.9.1	1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.....	63
3.9.2	1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	66
3.9.3	1:3 Handikappersättningar	67
3.9.4	1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.....	68
3.9.5	1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet.....	68
3.9.6	1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	69
3.9.7	1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader.....	71
3.9.8	2:1 Försäkringskassan	72
3.9.9	2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	74

Bilaga Promemorian Mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen
(Ds 2016:5)

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	17
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	18
Tabell 3.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	18
Tabell 3.4	Andelen ensamstående bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning och övriga befolkningen, alla åldrar	24
Tabell 3.5	Anslagsutveckling 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	63
Tabell 3.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	65
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	66
Tabell 3.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	67
Tabell 3.9	Anslagsutveckling 1:3 Handikappersättningar.....	67
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Handikappersättningar	67
Tabell 3.11	Anslagsutveckling 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	68
Tabell 3.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	68
Tabell 3.13	Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet.....	68
Tabell 3.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	69
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen.....	69
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	71
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader.....	71
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	72
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan.....	72
Tabell 3.20	Uppdragsverksamhet	72
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Försäkringskassan.....	73
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	74
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	74

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Ohälsotalet uppdelat på sjuk- och rehabiliteringspenning (Sjp-delen) respektive sjuk- och aktivitetsersättning (SA-delen), januari 2000–juni 2016.....	19
Diagram 3.2	Ohälsotalet 2015 efter ålder och kön	19
Diagram 3.3	Sjukpenningtalet för kvinnor och män sedan 1995	20
Diagram 3.4	Antal pågående sjukfall, kvinnor och män, januari 2000–mars 2016.....	20
Diagram 3.5	Antal sjukfall som blir minst 30 dagar långa, 2009–2015	20
Diagram 3.6	Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 210, 2012–2015. Kvinnor med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.....	21
Diagram 3.7	Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 210, 2012–2015. Män med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.	21
Diagram 3.8	Sjukpenningtalet för kvinnor och män per län, juni 2016.....	21
Diagram 3.9	Sjukfrånvaro i olika sektorer, kvartal 1, 2016.....	22
Diagram 3.10	Sjukfrånvaron som andel av anställda i åldrarna 20–64 år, 1990–2015.....	22
Diagram 3.11	Andelen pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos för kvinnor och män, under ett år eller mer	23
Diagram 3.12	Antal nybeviljade sjukersättningar per år och antal med sjukersättning i december 2003–2015.....	23
Diagram 3.13	Antal med sjuk- och aktivitetsersättning i åldern 19–29 år, 2003–2015	24
Diagram 3.14	Ekonomisk standard bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning (SA) och övriga befolkningen 2015	25
Diagram 3.15	Andel med låg ekonomisk standard bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning (SA) och övriga befolkningen 2015.....	25

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1, 3.6 och 3.7),
2. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.8.1),
3. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.3 och 3.8.2),
4. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder (avsnitt 3.9.8),
5. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Sjukpenning och rehabilitering m.m. 41 740 154
1:2	Aktivitets- och sjukersättningar m.m. 48 706 606
1:3	Handikappersättningar 1 384 000
1:4	Arbetsskadeersättningar m.m. 3 015 000
1:5	Ersättning inom det statliga personskaledeskyddet 33 277
1:6	Bidrag för sjukskrivningsprocessen 2 901 000
1:7	Ersättning för höga sjuklönekostnader 810 000
2:1	Försäkringskassan 8 395 404
2:2	Inspektionen för socialförsäkringen 66 364
Summa	107 051 805

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 33 kap. 16 och 17 §§, 34 kap. 10 §, 35 kap. 18 och 19 §§, 36 kap. 1, 2, 15–15 b och 18 §§, 79 kap. 7 §, 114 kap. 8 § och rubrikerna närmast före 35 kap. 18 och 19 §§ samt 79 kap. 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 36 kap. 9 a §, och närmast före 36 kap. 9 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.

16 §

Hel sjukersättning kan lämnas tidigast från och med juli det år då den försäkrade fyller 19 år och längst till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 65 år.

Sjukersättning kan lämnas tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år och längst till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 65 år.

Tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels sjukersättning kan lämnas tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år och längst till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 65 år.

17 §

Försäkringskassan ska i samband med beslut om sjukersättning besluta att en ny utredning av den försäkrades arbetsförmåga ska göras efter viss tid, dock senast inom tre år från beslutet. Efter en sådan utredning ska Försäkringskassan, så länge rätt till sjukersättning föreligger, besluta att ytter-

Försäkringskassan ska senast tre år räknat från ett beslut om sjukersättning göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga. Försäkringskassan ska därefter, så länge den försäkrade har rätt till sjukersättning, minst vart tredje år på nytt följa upp den försäkrades arbetsförmåga.

ligare utredning av arbetsförmågan ska göras efter viss tid, dock senast inom tre år från det att föregående utredning slutfördes.

Om den försäkrade har fyllt 60 år behöver *beslut om ny utredning inte fattas.*

Om den försäkrade har fyllt 60 år, behöver *någon uppföljning inte göras.*

34 kap.

10 §

När inkomstrelaterad aktivitetsersättning *beräknas* får, om det medför en högre antagandeinkomst, vid tillämpning av 9 § i stället användas de två högsta enligt 8 § omräknade bruttoårsinkomsterna inom en ramtid av tre år.

Vid beräkning av inkomstrelaterad sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år eller vid beräkning av inkomstrelaterad aktivitetsersättning får, om det medför en högre antagandeinkomst, vid tillämpning av 9 § i stället användas de två högsta enligt 8 § omräknade bruttoårsinkomsterna inom en ramtid av tre år.

Om endast en bruttoårsinkomst kan tillgodoräknas inom ramtiden, ska en bruttoårsinkomst om noll kronor tas med i beräkningen.

35 kap.

Sjukersättning

Sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år

18 §

Garantinivån för hel sjukersättning motsvarar för år räknat 2,40 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat 2,40 prisbasbelopp.

Aktivitetsersättning

Sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt aktivitetsersättning

19 §

Garantinivån för hel aktivitetsersättning motsvarar för år räknat

Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning motsvarar för år räknat

– 2,10 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– 2,15 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– 2,20 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– 2,25 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

- 2,30 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt
- 2,35 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

36 kap.

1 §¹

I detta kapitel finns bestämmelser om

- samordning med andra förmåner 2–8 §§,
- förvärvsarbete som hinder för rätt till förmån i 9 §,
 - *aktivitetsersättning under prøvotid i 9 a §,*
- vilande sjukersättning eller aktivitetsersättning i 10–18 §§,
- aktivitetsersättning efter tid för vilandeförklaring i 18 a–18 d §§,
- omprövning vid ändrade förhållanden i 19–24 §§,
- ersättning utan ansökan i vissa fall i 25–27 §§,
- ändring av ersättning i 28 §, och
- utbetalning av ersättning i 29 och 30 §§.

2 §

Om en försäkrad för samma månad har rätt till såväl aktivitetsersättning i form av garantiersättning som efterlevandestöd, lämnas endast den till beloppet största av förmånerna.

Om en försäkrad för samma månad har rätt till såväl *sjukersättning i form av garantiersättning* eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning som efterlevandestöd, lämnas endast den till beloppet största av förmånerna.

Aktivitetsersättning under prøvotid

9 a §

Försäkringskassan får efter ansökan av en försäkrad som under minst tolv månader har fått aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga besluta att han eller hon får studera utan att aktivitetsersättningen minskas med hänsyn till studierna (aktivitetsersättning under prøvotid).

Under hela den tidsperiod som aktivitetsersättning kan lämnas enligt 33 kap. 18 § kan aktivitetsersättning under prøvotid betalas ut under sammanlagt högst sex månader.

Om studierna avbryts under prøvotiden eller beslutet avser kortare tid än sex månader, får Försäkringskassan

¹ Senaste lydelse 2012:933.

senare fatta ett nytt beslut om aktivitetssättning under prövotid. Ett sådant beslut får tillsammans med redan lämnad aktivitetssättning under prövotid sammanlagt uppgå till högst sex månader.

15 §²

Aktivitetssättningen får förklaras vilande under högst 24 månader, dock längst till utgången av tjugofjärde månaden från och med den första månad som beslutet omfattar.

Om den försäkrade under en period om tolv månader före den första månad som vilandeförklaringen avser har fått aktivitetssättning under prövotid, får ett beslut om vilandeförklaring tillsammans med prövotidsperioden uppgå till högst 24 månader.

Beslut om vilandeförklaring får avse en period som är längre än den period som återstår enligt beslutet om aktivitetssättning.

Ett beslut om vilandeförklaring enligt *andra* stycket får fattas senast under månaden före den sista månad som beslutet om aktivitetssättning omfattar.

Ett beslut om vilandeförklaring enligt *tredje* stycket får fattas senast under månaden före den sista månad som beslutet om aktivitetssättning omfattar.

15 a §³

Sedan tiden för ett beslut om vilandeförklaring enligt 15 § *andra* stycket har löpt ut eller beslutet har upphävts enligt 16 § får ett nytt beslut om vilandeförklaring av aktivitetssättning fattas endast om den försäkrade under minst tolv månader omedelbart dessförinnan har fått aktivitetssättning.

Sedan tiden för ett beslut om vilandeförklaring enligt 15 § *tredje* stycket har löpt ut eller beslutet har upphävts enligt 16 § får ett nytt beslut om vilandeförklaring av aktivitetssättning fattas endast om den försäkrade under minst tolv månader omedelbart dessförinnan har fått aktivitetssättning.

15 b §⁴

Om aktivitetssättning har förklarats vilande enligt 15 § *andra* stycket och den försäkrade fortfarande förvärvsarbetar eller studerar vid utgången av den period som beslutet om aktivitetssättning omfattar, ska perioden med aktivitetssättning förlängas med den tid

Om aktivitetssättning har förklarats vilande enligt 15 § *tredje* stycket och den försäkrade fortfarande förvärvsarbetar eller studerar vid utgången av den period som beslutet om aktivitetssättning omfattar, ska perioden med aktivitetssättning förlängas med den tid

² Senaste lydelse 2012:933.

³ Senaste lydelse 2012:933.

⁴ Senaste lydelse 2012:933.

som motsvarar den återstående tiden för vilandeförklaringen. Förlängningen av aktivitetsersättningen får dock endast avse den del av arbetsförmågan som fortfarande används för förvärvsarbete. Vid studier ska alltid aktivitetsersättningen förlängas i sin helhet.

som motsvarar den återstående tiden för vilandeförklaringen. Förlängningen av aktivitetsersättningen får dock endast avse den del av arbetsförmågan som fortfarande används för förvärvsarbete. Vid studier ska alltid aktivitetsersättningen förlängas i sin helhet.

18 §⁵

Försäkringskassan får besluta att en försäkrad som förvärvsarbetar, när sjukersättning eller aktivitetsersättning helt eller delvis har förklarats vilande, varje månad ska erhålla ett belopp som motsvarar 25 procent av den sjukersättning eller aktivitetsersättning som har förklarats vilande. *Vid vilande sjukersättning får beloppet betalas ut för varje månad under en period om tolv månader. Vid vilande aktivitetsersättning får beloppet betalas ut för varje månad under en period om 24 månader.*

Försäkringskassan får besluta att en försäkrad som förvärvsarbetar, när sjukersättning eller aktivitetsersättning helt eller delvis har förklarats vilande, varje månad ska erhålla ett belopp som motsvarar 25 procent av den sjukersättning eller aktivitetsersättning som har förklarats vilande. *Beloppet får betalas ut för varje månad under en period om 24 månader.*

79 kap.

Samordning med aktivitetsersättning

Samordning med sjukersättning eller aktivitetsersättning

7 §

Om ett barn för samma månad har rätt till såväl efterlevandestöd som aktivitetsersättning i form av garantiersättning, lämnas endast den till beloppet största av förmånerna.

Om ett barn för samma månad har rätt till såväl efterlevandestöd som *sjukersättning i form av garantiersättning eller* aktivitetsersättning i form av garantiersättning, lämnas endast den till beloppet största av förmånerna.

114 kap.

8 §⁶

Pensionsuppgifter som behandlas för ändamål som anges i 7 § får också behandlas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten för tillhandahållande av information som behövs

Personuppgifter som behandlas för ändamål som anges i 7 § får också behandlas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten för tillhandahållande av information som behövs

⁵ Senaste lydelse 2012:933.

⁶ Senaste lydelse 2015:758.

1. som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd åt enskilda i den verksamhet som bedrivs av Centrala studiestödsnämnden och arbetslöshetskassorna,

2. för samordning av tjänstepensioner i den verksamhet som bedrivs av *Staten* tjänstepensionsverk och det för kommunerna och landstingen gemensamma organet för administration av personalpensioner,

2. för samordning av tjänstepensioner i den verksamhet som bedrivs av *Statens* tjänstepensionsverk och det för kommunerna och landstingen gemensamma organet för administration av personalpensioner,

3. för handläggning av ärenden hos Statens tjänstepensionsverk där regler om statens tjänstegrupplivförsäkring ska tillämpas, eller

4. som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453) åt enskild i den verksamhet som bedrivs av socialnämnderna.

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2017.

2. Föreskrifterna i 33 kap. 16 §, 34 kap. 10 §, 35 kap. 18 och 19 §§, 36 kap. 2, 9 a, 15 och 18 §§ samt 79 kap. 7 § tillämpas första gången i fråga om ersättning som avser tid efter den 28 februari 2017.

3. Om ett beslut om förnyad utredning enligt 33 kap. 17 § har fattats före ikraftträdandet ska en sådan utredning göras även om tidpunkten för utredningen infaller efter ikraftträdandet. När den utredningen har slutförts ska Försäkringskassan, så länge rätt till sjukersättning föreligger, minst vart tredje år göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga enligt 33 kap. 17 § i den nya lydelsen.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 102 kap. 22 och 28 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.

22 §¹

Vid beräkning av bostadstillägg beaktas 93 procent av bostadskostnaden per månad av den del som inte överstiger 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift. *Från och med den månad den försäkrade fyller 65 år ska dock 95 procent beaktas.*

Vid beräkning av bostadstillägg beaktas 95 procent av bostadskostnaden per månad av den del som inte överstiger 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift.

För var och en av makar ska bostadskostnaden beräknas till hälften av deras sammanlagda bostadskostnad.

Från och med den månad den försäkrade fyller 65 år ska ett belopp om 340 kronor för den som är ogift och 170 kronor för den som är gift läggas till den bostadskostnad som har beaktats enligt första och andra styckena och 23 §.

28 §²

Skälig levnadsnivå i övrigt enligt 26 § anses per månad motsvara en tolfedel av

– 1,3546 prisbasbelopp för den som är ogift, och
– 1,1446 prisbasbelopp för den som är gift.

– 1,473 prisbasbelopp för den som är ogift, och
– 1,204 prisbasbelopp för den som är gift.

Från och med den månad den försäkrade fyller 65 år anses skälig levnadsnivå enligt 26 § per månad motsvara en tolfedel av

– 1,473 prisbasbelopp för den som är ogift, och
– 1,204 prisbasbelopp för den som är gift.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2015:453.

² Senaste lydelse 2015:453.

2.3 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 35 kap. 18 och 19 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt avsnitt 2.1

Föreslagen lydelse

35 kap.

18 §

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat 2,40 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat 2,45 prisbasbelopp.

19 §

Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning motsvarar för år räknat

– 2,10 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– 2,15 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– 2,20 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– 2,25 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– 2,30 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– 2,35 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

– 2,15 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– 2,20 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– 2,25 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– 2,30 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– 2,35 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– 2,40 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

3.1 Omfattning

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning omfattar sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjuk- respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall, boendetillägg, närståendepenning, medel för köp av arbetshjälpmedel m.m., aktivitets- och sjukersättning, handikappersättning, ersättning vid

arbetskadorna och inom det statliga personskadeskyddet, bidrag för sjukskrivningsprocessen samt ersättning för höga sjuklönekostnader. Utgiftsområdet omfattar även myndigheterna Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF). Här behandlas också internationellt samarbete på socialförsäkringsområdet.

3.2 Utgiftsutvecklingen

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning</i>							
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	36 635	43 503	40 178	41 740	42 924	43 380	44 849
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	50 550	50 334	49 518	48 707	47 937	47 893	48 729
1:3 Handikappersättningar	1 353	1 370	1 355	1 384	1 417	1 459	1 516
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	3 397	3 121	3 138	3 015	2 894	2 784	2 692
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	37	36	35	33	31	30	28
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 747	2 907	3 025	2 901	2 901	2 901	2 901
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader		810	810	810	810	810	810
Summa Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	94 718	102 081	98 059	98 590	98 914	99 256	101 525
<i>Myndigheter</i>							
2:1 Försäkringskassan	7 824	8 202	8 225	8 395	8 516	8 694	8 885
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	61	65	62	66	68	69	71
Summa Myndigheter	7 885	8 267	8 288	8 462	8 584	8 764	8 956
Totalt för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	102 603	110 348	106 347	107 052	107 498	108 020	110 481

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	109 868	109 868	109 868	109 868
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	127	292	473	664
Beslut	583	782	903	904
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	1 344	2 707	4 342	6 319
Volym	-4 870	-6 151	-7 566	-7 279
Överföring till/från andra utgifts- områden				
Övrigt		0	0	5
Ny ramnivå	107 052	107 498	108 020	110 481

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 3.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	97 957
Verksamhetsutgifter ²	9 080
Investeringar ³	15
Summa ramnivå	107 052

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå (prop. 2008/09:1 utg. omr. 10 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:SfU1, rskr. 2008/09:138). Den förra regeringen har i prop. 2009/10:1 valt att precisera målet. Det innebär mer specifikt att:

- sjukfrånvaron inte ska variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer,

- osakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron inte ska förekomma,
- nivån på sjukfrånvaron ska vara i linje med motsvarande system och förmåner inom EU och OECD.

3.4 Resultatredovisning

3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Ohälsalet – antal heldagar per år som personer i åldern 16–64 år i genomsnitt har sjukpenning, rehabiliteringspenning eller sjuk- och aktivitetsersättning.
- Sjukpenningtalet – antal heldagar per år som personer i åldern 16–64 år i genomsnitt har sjuk- eller rehabiliteringspenning.
- Antal pågående sjukfall.
- Antal nybeviljade sjukersättningar och aktivitetsersättningar.

Dessa indikatorer kan även användas för att göra regionala jämförelser och illustrera säsongsvariationer i sjukfrånvaron. Utöver detta görs även en internationell jämförelse av hur den svenska sjukfrånvaron förhåller sig till sjukfrånvaron i länderna i EU15¹ med hjälp av arbetskraftsundersökningarna (AKU). Samtliga indikatorer redovisas efter kön. De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Försäkringskassans redovisningar, rapporter från ISF samt uppgifter från Statistiska centralbyrån.

3.4.2 Resultat

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av sjukfrånvarons utveckling, där även Försäkringskassans och andra relevanta aktörers arbete

¹ I denna benämning ingår följande länder: Frankrike, Österrike, Belgien, Tyskland, Danmark, Spanien, Finland, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Storbritannien och Sverige.

med sjukskrivningsprocessen redovisas. Därefter lämnas en redogörelse av resultaten för den samlade verksamheten på Försäkringskassan och ISF. Även internationellt samarbete inom socialförsäkringen redovisas i detta avsnitt.

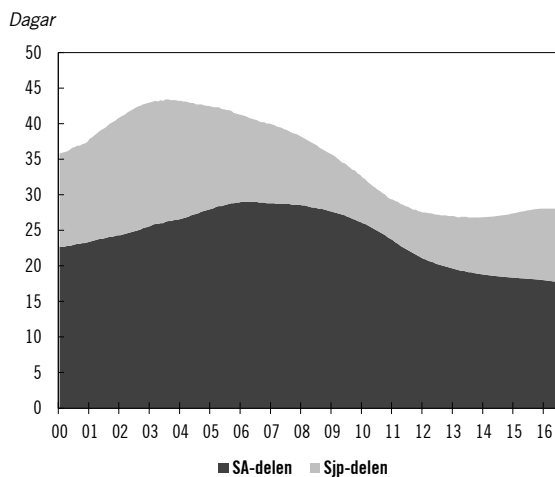
Sjukfrånvarons utveckling

Sammansättningen av sjukfrånvaron har förändrats

Den totala sjukfrånvaron mätt som ohälsotalet uppgick i juni 2016 till nära 28 dagar. För kvinnor uppgick ohälsotalet till 34 dagar och för män till 22 dagar. Kvinnor står således för en betydligt större del av sjukfrånvaron än män.

Ohälsotalet uppvissade under åren 2003–2013 en kontinuerlig minskning för att därefter öka svagt. Under det senaste året har nivån varit stabil kring 28 dagar.

Diagram 3.1 Ohälsotalet uppdelat på sjuk- och rehabiliteringspenning (Sjp-delen) respektive sjuk- och aktivitetsersättning (SA-delen), januari 2000–juni 2016

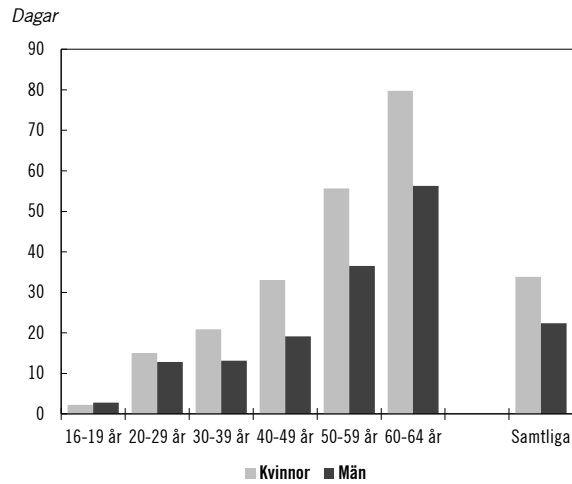

Källa: Försäkringskassan.

Sammansättningen av antalet utbetalade dagar med sjuk- och rehabiliteringspenning respektive sjuk- och aktivitetsersättning har förändrats. Antalet personer som har sjukersättning har minskat, vilket till stor del kan förklaras av att nybeviljandet av ersättningen har varit lågt i kombination med att många personer övergår från sjukersättning till ålderspension. Eftersom antalet sjukfall och därmed antalet som har sjuk- eller rehabiliteringspenning samtidigt har ökat, innebär det sammantaget att det har skett en omfördelning inom ohälsotalet mellan antalet personer som har sjuk- och rehabiliteringspen-

ning respektive sjuk- och aktivitetsersättning, se diagram 3.1.

Diagram 3.2 Ohälsotalet 2015 efter ålder och kön

Källa: Försäkringskassan.

Som framgår i diagram 3.2 ökar ohälsotalet kraftigt med ålder. Exempelvis är ohälsotalet nästan tre gånger så högt bland 50–59-åringar som bland 30–39-åringar. Vidare har kvinnor ett högre ohälsotal än män i samtliga åldersgrupper förutom bland de yngsta försäkrade, individer i åldern 16–19 år.

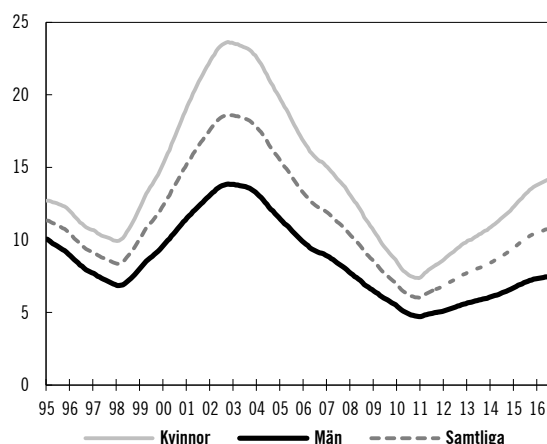
Ökningstakten för sjukpenningtalet avtar

Under det senaste året har sjukpenningtalet ökat med 7 procent. I juni 2016 uppgick sjukpenningtalet till knappt 11 dagar, uppdelat på 14 dagar för kvinnor och 7 dagar för män. Sjukpenningtalet var som högst 2002 (18,6) och nådde sin lägsta notering i slutet av 2010 (6,0).

Ökningen kan förklaras både av att antalet helt nya sjukfall stigit och att dessa sjukfall blivit längre. Under de senaste månaderna har dock ökningstakten i både inflöde och varaktighet dämpats vilket även fått till följd att ökningstakten i sjukpenningtalet har minskat.

Diagram 3.3 Sjukpenningtalet för kvinnor och män sedan 1995

Sjukpenningtal

Källa: Försäkringskassan.

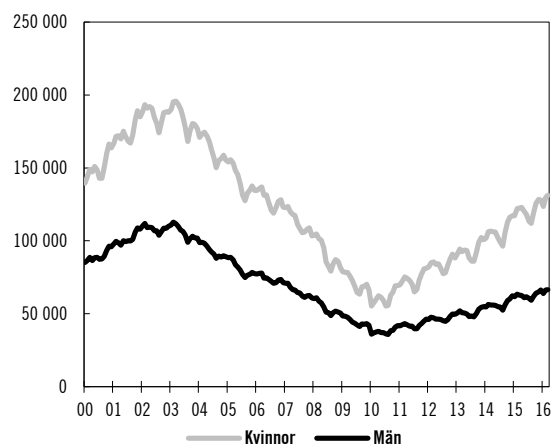
Antalet pågående sjukfall har varierat kraftigt under de två senaste decennierna. I början av 2000-talet uppgick det totala antalet till över 300 000 per månad. Därefter minskade antalet till som lägst knappt 100 000 per månad 2010. Antalet pågående sjukfall har sedan dess ökat och uppgick i mars 2016 till 198 000. Andelen kvinnor bland sjukfallen är 66 procent. Det är ett förhållande som varit relativt konstant över tid.

Forskning påvisar att det finns ett stort antal faktorer både i och utanför arbetet som ökar risken för kvinnor att bli sjukskrivna. Resultaten indikerar att kvinnors högre sjukfrånvaro i många fall har inslag av såväl medicinska som sociala och ekonomiska aspekter, och att både faktorer i arbetsmiljön och fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete bidrar till skillnaden i sjukfrånvaro mellan könen.²

² Se bl.a. Kvinnors sjukfrånvaro. En studie av förstagångsföräldrar (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013) och Arbetsmiljöns betydelse för sömnstörningar (Statens beredning för medicinsk utvärdering 2013) och Arbetsmiljöns betydelse för symtom på depression och utmattningssyndrom (Statens beredning för medicinsk utvärdering 2014).

Diagram 3.4 Antal pågående sjukfall, kvinnor och män, januari 2000–mars 2016

Antal

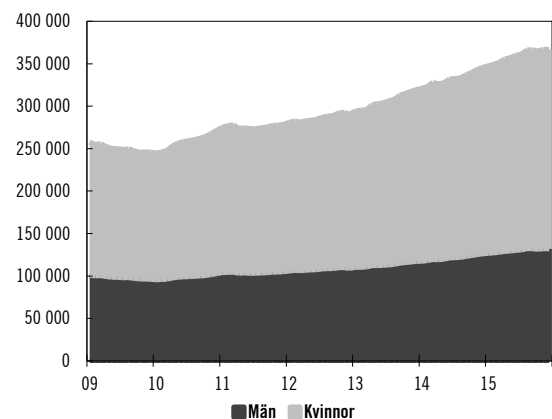
Källa: Försäkringskassan.

Högre inflöde till sjukpenningen, men i avtagande takt

De senaste årens ökning av påbörjade sjukfall är en central komponent bakom uppgången i sjukpenningtalet. Inflödet till sjukpenningen var som lägst 2009–2010. Då var det omkring 250 000 sjukfall som påbörjades per år och som varade minst 30 dagar (150 000 kvinnor, 100 000 män). Fram till slutet av 2015 var det närmast en kontinuerlig ökning av inflödet. Därefter tycks dock ökningstakten ha avstannat. I dagsläget är det drygt 360 000 fall som blir minst 30 dagar långa på årsbasis (230 000 kvinnor, 130 000 män). Ett ökat antal sjukfall bland kvinnor svarar därmed för merparten av ökningen.

Diagram 3.5 Antal sjukfall som blir minst 30 dagar långa, 2009–2015

Rullande 12-månadersvärde

Källa: Försäkringskassan.

Ökningen i sjukfallens längd har avstannat

Psykiatriska diagnoser som vanligtvis medför längre sjukfall har blivit mer förekommande, vilket ökar den genomsnittliga varaktigheten per sjukfall. Av diagram 3.6 och 3.7 framgår att sjukfall med psykiatriska diagnoser över tid uppvisat en successivt högre varaktighet. Exempelvis ligger kurvan för 2015 längre ut än den för 2012, vilket innebär att en större andel av sjukfallen kvarstår vid en viss given tidpunkt. Framförallt har de sjukfall som tidigare avslutades inom ett år blivit längre. Ökningen är kraftigare för kvinnor än för män. Även varaktigheten för sjukfall med övriga diagnoser har ökat sedan 2012. Denna utveckling mot allt längre sjukfall har dock avstannat under det senaste året. En delförklaring till detta kan vara Försäkringskassans arbete med att förstärka och förbättra utrednings- och bedömningsarbetet.

Diagram 3.6 Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 210, 2012–2015. Kvinnor med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.

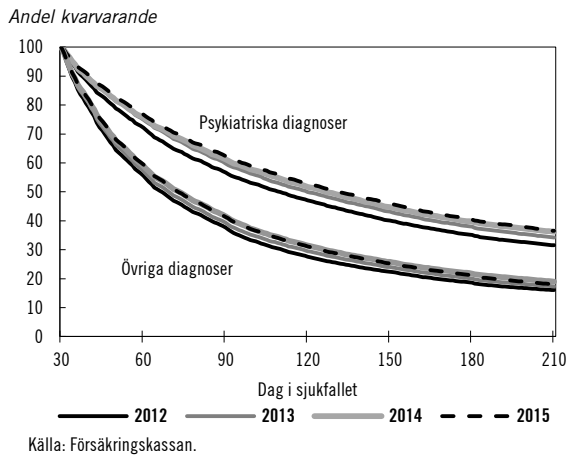
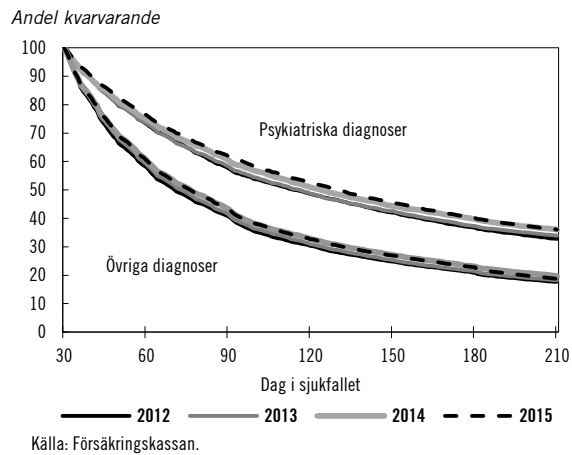
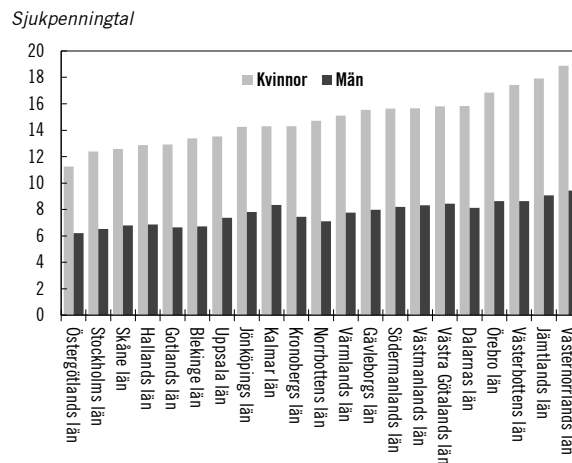

Diagram 3.7 Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 210, 2012–2015. Män med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.

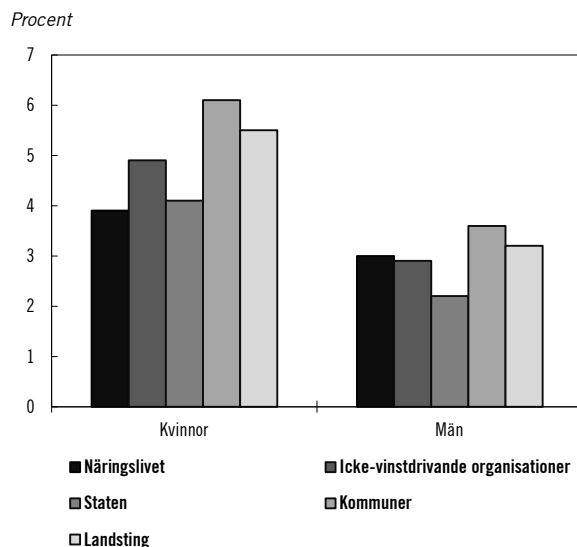
Störst regional skillnad i sjukfrånvaro för kvinnor
Sjukpenningtalet skiljer sig åt mellan olika län. Skillnaden mellan den högsta respektive lägsta länsvisa noteringen i sjukpenningtalet i mars 2016 uppgick till 7,6 dagar för kvinnor och 3,2 dagar för män. För både kvinnor och män är sjukfrånvaron högst i Västernorrlands län och lägst i Östergötlands län. Skillnaden är i stort sett oförändrad jämfört med året innan.

Diagram 3.8 Sjukpenningtalet för kvinnor och män per län, juni 2016

Sjukfrånvaron är högst i kommuner och landsting
Sjukfrånvaron skiljer sig åt mellan olika sektorer. Högst är sjukfrånvaron för anställda i kommuner och landsting, medan den är lägst inom staten. Under de senaste åren har knappt 40 procent av alla sjukskrivna varit anställda i offentlig sektor medan andelen offentliganställda av det totala antalet anställda på arbetsmarknaden är ca 30 procent. Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män i samtliga sektorer.

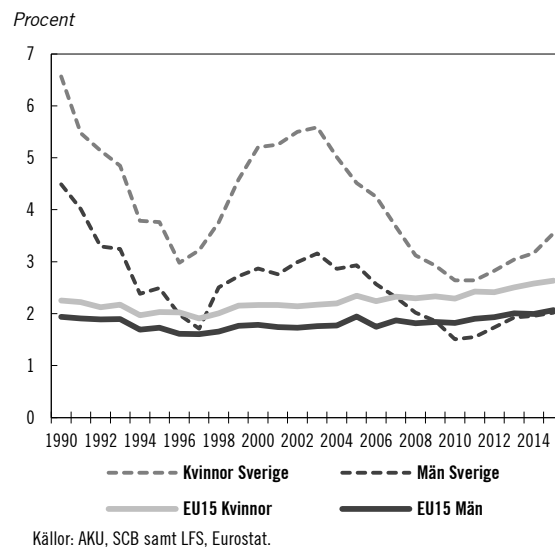
Diagram 3.9 Sjukfrånvaro i olika sektorer, kvartal 1, 2016

Källa: Kortperiodisk sysselsättningsstatistik, SCB.

Svensk sjukfrånvaro i nivå med EU-genomsnittet
Enligt AKU ligger den svenska sjukfrånvaron i nivå med EU-genomsnittet. Den svenska sjukfrånvaron har dock varierat betydligt mer över tid jämfört med EU-genomsnittet. I Sverige har kvinnorna högre sjukfrånvaro än vad kvinnor inom EU i genomsnitt har, vilket delvis kan bero på att arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor i Sverige generellt sett är högre än bland kvinnor i andra EU-länder. Under de senaste åren har skillnaderna i sjukfrånvaron mellan Sverige och andra EU-länder ökat bland kvinnor. Detta kan inte förklaras med ett högre arbetskraftsdeltagande. För män i Sverige gäller däremot att de har ungefär samma sjukfrånvaro som EU-genomsnittet för män.

Diagram 3.10 Sjukfrånvaron som andel av anställda i åldrarna 20–64 år, 1990–2015

Sjukskrivning till följd av psykisk ohälsa fortsätter att öka

Under senare år har sjukskrivning till följd av psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner, ökat och är i dag den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män.

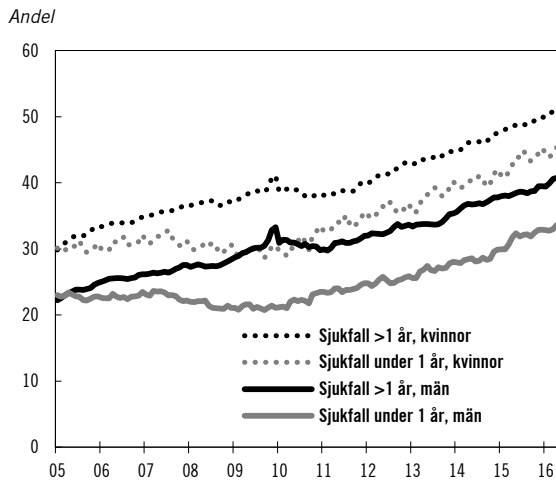
Risken för att bli sjukskriven på grund av psykisk ohälsa är högre för kvinnor än för män. För både kvinnor och män är risken att bli sjukskriven till följd av psykisk ohälsa högst i åldern 30–39 år och ännu något högre för kvinnor och män med barn i åldern 3–12 år.

Vidare har kvinnor och män som arbetar i yrken med nära kontakt med brukare av olika typer av välfärdstjänster eller andra personliga tjänster (s.k. kontaktyrken) en högre genomsnittlig risk att bli sjukskrivna på grund av psykisk ohälsa. Risken är lika hög för kvinnor som för män, men eftersom kvinnor i större utsträckning arbetar i dessa yrken är det fler kvinnor som drabbas.³ Den genomsnittliga varaktigheten för sjukfall är generellt sett längre vid psykisk ohälsa än vid sjukfall som t.ex. beror på sjukdomar i rörelseorganen. Detta är en orsak till att de psykiatriska diagnosernas andel av de pågående sjukfallen ökar och att de sammantaget utgör den största diagnosgruppen för både kvinnor och män. Som framgår i diagram 3.11 har andelen pågående sjukfall med psykiatrisk dia-

³ Sjukfrånvaro i psykiska diagnoser. En studie av Sveriges befolkning 16–64 år (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2014:4).

gnos som är ett år eller längre ökat med 21 procentenheter för kvinnor sedan 2005, till 51 procent. Motsvarande ökning för män är 18 procentenheter, till 41 procent. Andelsökningen för psykiatriska diagnoser har också varit högre för sjukfall som pågått ett år eller längre än för sjukfall som pågått kortare tid än ett år. Det gäller för såväl kvinnor som män.

Diagram 3.11 Andelen pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos för kvinnor och män, under ett år eller mer

Källa: Försäkringskassan.

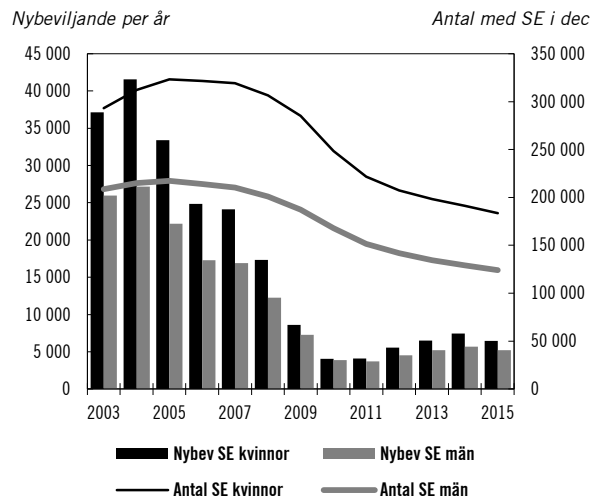
I en studie från ISF om hur sjukförsäkringen förhåller sig till psykiatriska diagnoser framgår det att det ofta är svårare att fastställa arbetsförmågan för personer med en psykiatrisk sjukdom än för personer med en fysisk åkomma.⁴ Dessutom påverkar psykisk sjukdom funktioner som är väsentliga för de flesta arbeten. Det innebär att byte av arbetsuppgifter eller andra anpassningar på arbetsplatsen inte ökar förutsättningarna för arbete på samma sätt som vid till exempel ryggbesvär.

Antalet med sjukersättning minskar medan antalet med aktivitetsersättning ökar

Under 2015 nybeviljades totalt 11 650 personer sjukersättning (55 procent kvinnor och 44 procent män). Det är 1 500 färre än 2014. Från 2011 till 2014 skedde däremot en svag ökning av nybeviljandet av sjukersättning. Det totala antalet personer med sjukersättning har dock minskat

under denna period. Det beror på att relativt många personer med sjukersättning övergår till ålderspension. Under 2015 var det ca 24 000 personer vars sjukersättning upphörde på grund av att de fyllde 65 år.

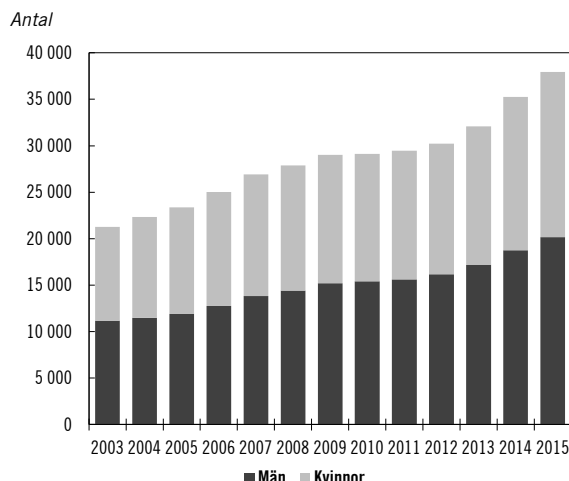
Diagram 3.12 Antal nybeviljade sjukersättningar per år och antal med sjukersättning i december 2003–2015

Källa: Försäkringskassan.

För aktivitetsersättningen har ett högt nybeviljande i kombination med relativt lågt utflöde medfört att antalet personer med denna ersättning har ökat allt sedan förmånen infördes 2003. I december 2015 hade 37 600 personer aktivitetsersättning varav 17 600 unga kvinnor och 20 000 unga män. Av dessa hade 85 procent ersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga och 15 procent för förlängd skolgång. Omkring 75 procent av alla som har aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga har det på grund av psykisk ohälsa eller psykisk funktionsnedsättning.

⁴ Sjukfrånvaro och psykiatriska diagnoser (Inspektionen för socialförsäkringen 2014:22).

Diagram 3.13 Antal med sjuk- och aktivitetsersättning i åldern 19–29 år, 2003–2015

Källa: Försäkringskassan.

Anmärkning: Förekomsten av personer under 30 år med sjukersättning beror på övergångsbestämmelser vid införandet av aktivitetsersättning.

Tidigare ökade inflödet till aktivitetsersättningen främst genom nybeviljande för förlängd skolgång. Numera är det ett högre nybeviljande för nedsatt arbetsförmåga, vilket uppgick till 55 procent av det totala nybeviljandet under 2015.

Antalet kvinnor och män som nybeviljades aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga var ungefär lika stort år 2015, 2 380 respektive 2 420. Däremot nybeviljades 1 720 kvinnor aktivitetsersättning för förlängd skolgång, att jämföra med 2 200 män.

Trenden med allt fler unga med aktivitetsersättning återfinns även i ett flertal andra OECD-länder, inklusive våra grannländer. Antalet som söker ersättning som har en psykiatrisk diagnos har ökat. Orsaken till den generella ökningen är inte helt klarlagd. Några tänkbara bidragande orsaker som har nämnts i den svenska kontexten är förändrad diagnostisering, ökad förekomst av psykiska besvär, försämrade skolresultat, svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden och normer och attityder.⁵

Ungefär varannan som lämnar aktivitetsersättning vid förlängd skolgång beviljas aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga inom ett år. Bland personer med aktivitetsersättning som

fyller 30 går ungefär tre fjärdedelar över till sjukersättning.

Lägre ekonomisk standard bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning

Drygt hälften (52 procent) av alla personer med sjuk- och aktivitetsersättning är ensamstående, vilket är en faktor som i sig bidrar till att gruppen sammantaget har en svårare ekonomisk situation än den övriga befolkningen. Kvinnor med sjuk- och aktivitetsersättning har totalt sett en högre ekonomisk standard än män med sjuk- och aktivitetsersättning. Det beror delvis på att män i denna grupp i högre utsträckning än kvinnor är ensamstående, se tabell 3.4.

Tabell 3.4 Andelen ensamstående bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning och övriga befolkningen, alla åldrar

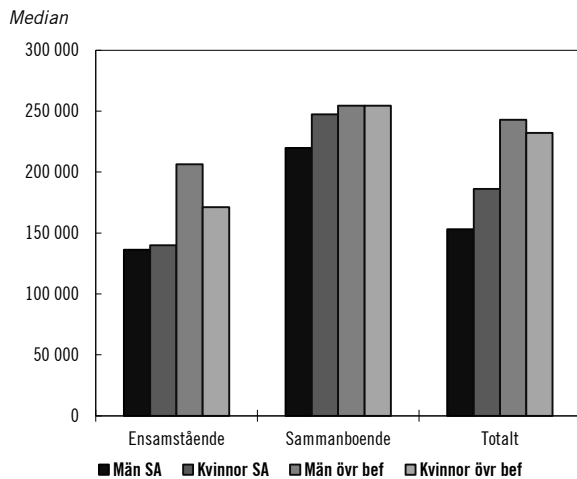
	Kvinnor	Män	Totalt
Sjuk- och aktivitetsersättning	47	59	52
Övriga befolkningen	30	27	29

Källa: Egna beräkningar.

Den ekonomiska standarden i termer av disponibel inkomst per konsumtionsenhet visas i diagram 3.14.⁶ Där framgår att skillnaderna inom gruppen med sjuk- och aktivitetsersättning är stora. Ensamstående personer med sjuk- och aktivitetsersättning har en klart lägre ekonomisk standard. Jämfört med sammanboende personer med sjuk- och aktivitetsersättning har de ensamstående personerna en ca 40 procent lägre standard generellt sett. Bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning beräknas den ekonomiska standarden (medianen) 2015 motsvara 72 procent av den ekonomiska standarden för övriga befolkningen.

⁵ Unga med aktivitetsersättning – Den senaste utvecklingen och hypoteser om orsakerna till utvecklingen (Inspektionen för socialförsäkringen 2011:10).

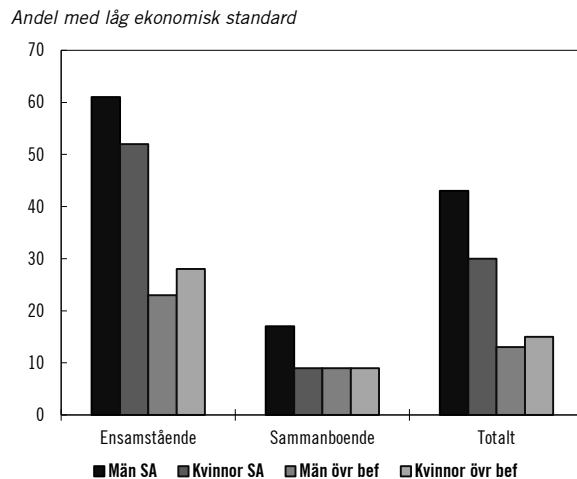
⁶ Ekonomisk standard, eller disponibel inkomst per konsumtionsenhet, bygger på att alla inkomster i hushållet fördelas lika så att alla i hushållet får samma standard. Hänsyn tas också till hur många som ska försörjas på hushållsinkomsten samt stordriftsfördelar av att dela hushåll.

Diagram 3.14 Ekonomisk standard bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning (SA) och övriga befolkningen 2015

Källa: Egna beräkningar.

Ett vanligt förekommande mått på ekonomisk utsatthet är låg ekonomisk standard – en inkomststandard understigande 60 procent av medianinkomsten i samhället. Nära 130 000 av de personer som har sjuk- och aktivitetsersättning beräknas ha en så låg ekonomisk standard att de anses vara ekonomiskt utsatta. Det finns dock betydande skillnader inom kollektivet med sjuk- och aktivitetsersättning.

Eftersom en stor andel av männen med sjuk- och aktivitetsersättning (SA) är ensamstående är följaktligen andelen som har en låg ekonomisk standard hög bland männen. Av ensamstående män med SA har 61 procent en låg ekonomisk standard. För ensamstående kvinnor med SA är andelen 52 procent. Av sammanboende män med SA har 17 procent en låg ekonomisk standard, för sammanboende kvinnor med SA är andelen 9 procent. För befolkningen totalt sett har 15 procent en låg ekonomisk standard.

Diagram 3.15 Andel med låg ekonomisk standard bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning (SA) och övriga befolkningen 2015

Källa: Egna beräkningar.

Skillnader mellan kvinnor och män i beviljandet av arbetsskadeföränta

Under de senaste åren har andelen av ansökningar om arbetsskadeföränta som beviljats stigit och under 2015 uppgick beviljandefrekvensen till drygt 58 procent, vilket kan jämföras med knappt 57 procent 2014. Ökningen är störst för män, vilket medför att skillnaden i beviljandefrekvens mellan kvinnor (ca 50 procent) och män (ca 64 procent) har ökat jämfört med 2014. Antalet nybeviljade arbetsskadeföräntor är emellertid historiskt lågt.

Dessa uppgifter avser de ärenden där frågan om huruvida en skada är orsakad av arbete har prövats. Innan Försäkringskassan utreder om en skada är orsakad av arbete tar Försäkringskassan vanligtvis ställning till om det finns en nedsättning av inkomstförmågan som uppgår till minst en femtondel och om denna nedsättning kan anses vara bestående minst ett år framåt. ISF har i en rapport granskat Försäkringskassans handläggning av ansökningar om arbetsskadeföränta.⁷ ISF fann att under 2013 och 2014 avslögs 44 procent av kvinnors ansökningar och 39 procent av mäns ansökningar på den grunden att nedsättningen inte bedömdes som varaktig. Det är en ökning jämfört med före den 1 juli 2008 då ca 10 procent av ansökningarna avslögs

⁷ Kravet på varaktighet i arbetsskadeförsäkringen (Inspektionen för socialförsäkringen 2015:14).

av denna anledning. ISF bedömer att denna förändring till stor del förklaras av att den tidsbegränsade sjukersättningen avskaffades 2008. Före avskaffandet aktualiserades frågan om huruvida arbetet orsakat nedsättningen av arbetsförmågan när en tidsbegränsad sjukersättning beviljades. Eftersom det då var samma varaktighetskrav för rätt till tidsbegränsad sjukersättning som arbetsskadelivränta var det ovanligt med avslag på grund av att varaktigheten inte var styrkt. Nu är det svårare för individen att veta när det är rätt tillfälle att ansöka om arbetsskadelivränta.

Arbetsgivares sjuklönekostnader

Sedan den 1 januari 2015 finns en ny ersättning för höga sjuklönekostnader. Kompensationen riktar sig framför allt till mindre arbetsgivare för vilka höga sjuklönekostnader kan vara svåra att bära. En första uppföljning av förmånen visar att ca 42 200 arbetsgivare var berättigade till ersättning 2015 till ett totalt belopp om 810 miljoner kronor.⁸ Av de arbetsgivare som har fått kompensation är 95 procent små eller medelstora arbetsgivare med en total årlig lönekostnad på högst 12 miljoner kronor vardera. Dessa arbetsgivare har sammanlagt fått ca 600 miljoner kronor. De minsta arbetsgivarna har fått ersättning motsvarande 55 procent av sina totalt inrapporterade sjuklönekostnader.

De ersättningar som har utbetalats uppgår till avsevärt högre belopp än vad reformen var beräknad till. Somliga arbetsgivare förefaller ha betydligt högre sjuklönekostnader än vad som tidigare har varit känt. Ett analysarbete pågår i Regeringskansliet för att studera reformens utfall närmare.

Regeringens åtgärdsprogram

För att bryta den negativa utvecklingen och stabilisera sjukfrånvaron beslutade regeringen i september 2015 om ett kvantifierat mål för sjukfrånvaron och ett brett åtgärdsprogram⁹ för att uppnå detta mål (dnr S2015/06106/SF).

Regeringen har fastställt ett mål om att sjukpenningtalet högst ska uppgå till 9,0 dagar vid utgången av 2020. Regeringens mål för sjukpenningtalet kompletteras med ett riktmärke om att det genomsnittliga antalet nybeviljade sjukersättningar inte bör överstiga 18 000 per år under perioden 2016–2020.

Regeringen har i åtgärdsprogrammet identifierat sju områden som behöver utvecklas och där åtgärder behöver vidtas för att öka hälsan i samhället och stabilisera sjukfrånvaron. Dessa är:

1. Ökad jämställdhet
2. Bättre arbetsmiljö
3. Bättre möjligheter att ta tillvara människors arbetsförmåga
4. Rehabilitering, anpassning och omställning
5. Primärvårdens verksamhet behöver i högre grad anpassas för personer med psykisk ohälsa och långvarig smärta
6. Ökad kunskap om sjukskrivningspraxis och sjukskrivningsprocessen
7. Bättre möjligheter för unga med funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete

Sedan åtgärdsprogrammet beslutades har regeringen arbetat med att genomföra de olika åtgärder som aviserats i programmet. Totalt har 24 av 25 åtgärder vidtagits. De insatser som har vidtagits inom utg.omr. 10 redovisas nedan (områden 3–7 i åtgärdsprogrammet). Åtgärder för ökad jämställdhet och bättre arbetsmiljö redovisas under utg.omr. 12, 13 och 14.

Aktörer i sjukskrivningsprocessen

Försäkringskassans roll i sjukskrivningsprocessen

Försäkringskassan är som handläggande myndighet en central aktör i sjukskrivningsprocessen. Myndigheten ska bedöma rätten till ersättning från sjukförsäkringen. Myndigheten har också ett ansvar för samordning och tillsyn av rehabilitering av försäkrade. För en väl fungerande sjukskrivningsprocess krävs att Försäkringskassan samverkar med t.ex. hälso- och sjukvård, arbetsgivare och Arbetsförmedlingen.

⁸ Åtterrapporering Ersättning för höga sjuklönekostnader till arbetsgivare (Försäkringskassan 2016).

⁹ Åtgärdsprogrammet för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro.

Bedömningar av arbetsförmåga görs i ökad utsträckning

En grundläggande uppgift för myndigheten är att bedöma den försäkrades arbetsförmåga och rätt till ersättning, det gäller såväl inledningsvis i ett sjukfall som under hela den tid en person är sjukskriven. För att sjukskrivningsprocessen ska fungera väl krävs att myndigheten gör de lagstadgade prövningarna av arbetsförmågan utifrån rehabiliteringskedjans krav och tidsgränser vid dag 90, 180 och 365 i sjukfallen.

Det har tidigare konstaterats att de lagstadgade bedömningarna inte i tillräcklig omfattning görs i tid och att kvaliteten i bedömningarna ofta inte är tillräcklig för att sjukskrivnas möjligheter till återgång i arbete, rehabilitering och omställning ska kunna tas tillvara.¹⁰ Andelen bedömningar har de senaste åren minskat något för att under 2015 åter öka. Ökningen gäller både 90- och 180-dagarsbedömningarna. I december 2015 gjordes 78 procent av 90-dagarsbedömningarna och 73 procent av 180-dagarsbedömningarna före dessa tidsgränser, vilket ska jämföras med 61 respektive 64 procent i december året innan.

Som en del av regeringens åtgärdsprogram har Försäkringskassan under hösten 2015 fått i uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess (dnr S2015/07316/SF). Dessutom har Försäkringskassan fått en årlig resursförstärkning på 250 miljoner kronor för att stärka sjukförsäkringshandläggningen. Konkret handlar uppdraget om att undanröja de brister som har identifierats i handläggningen och vidta åtgärder där förbättringsmöjligheter finns. I en delredovisning från Försäkringskassan (S2016/03138/SF) presenterar myndigheten en samlad plan för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess. Planen innehåller en rad åtgärder för att utveckla och stärka myndighetens sjukförsäkringshandläggning såsom utbildningsinsatser för handläggare och chefer på olika nivåer, en större integrering av försäkringsmedicin i handläggningen, systematiska kvalitetsuppföljningar, tillsättning av

lokala försäkringssamordnare och kontrollstationer efter ett års sjukskrivning.

Aktivitetsförmågeutredningar

ISF har på regeringens uppdrag granskat Försäkringskassans arbete med den försäkringsmedicinska utredningsmodell som kallas aktivitetsförmågeutredning (AFU).¹¹ ISF anser att det finns betydande fördelar med standardiserade utredningar, såsom det standardiserade läkarutlåtandet i AFU. En av fördelarna med utredningsmodellen är att den kan tillföra ny och betydelsefull information i det enskilda ärendet.

ISF konstaterar dock att det även krävs en grundlig kvalitetssäkring för att stärka utredningsmodellens trovärdighet och ge kunskap om hur utvecklingsarbetet med AFU och kunskapsunderlaget ska fortsätta. Det finns skillnader i de bedömningar läkarna gör av kvinnors och mäns förmåga att klara av att utföra olika aktiviteter. Dessa skillnader gäller framför allt förmågorna styrka och rörlighet respektive psykisk uthållighet, som ingår i utredningsmodellen. ISF anser därför att Försäkringskassan bör göra en genomsynning för varje yrkesområde i kunskapsunderlaget ur ett jämställdhetsperspektiv vilket bör resultera i tydligare beskrivningar av förhållandena på den verkliga arbetsmarknaden. ISF anser det också vara angeläget att Försäkringskassan integrerar ett jämställdhetsperspektiv i de försäkringsmedicinska utbildningar som ger behörighet att genomföra AFU. Syftet med ett jämställdhetsperspektiv i utbildningen bör vara att minska risken för att omedvetna könsfördomar påverkar läkares och andra professioners medicinska bedömningar av kvinnor och män.

Under 2015 beställde Försäkringskassan 895 AFU, vilket är en ökning sedan 2014 då de beställde 515.

Ökat antal avslag och indrag av ersättning

Antalet avslag och indrag av sjukpenning har ökat det senaste året efter att ha minskat en längre period. Under 2015 beslutades ca 10 900 avslag, vilket motsvarar nästan 2 procent av alla

¹⁰ Tidsgränserna i sjukförsäkringen (Inspektionen för socialförsäkringen 2015:5) och Sjukfrånvarons utveckling, Delrapport 1 (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2015:6).

¹¹ Aktivitetsförmågeutredningar (AFU) (Inspektionen för socialförsäkringen 2015:8) och Aktivitetsförmågeutredningar (AFU) behöver kvalitetssäkras – Ett genusperspektiv (Inspektionen för socialförsäkringen 2016:4).

ansökningar. För samma period gjordes även ca 9 900 indrag av ersättning, vilket är nära 2 procent av alla avslutade sjukfall. För 2014 var antalet avslag 8 400 och antalet indrag 5 900. Antalet avslag och indrag är högre för kvinnor (ca 60 procent av avslagen respektive indragen gällde kvinnor). Andelen avslag skiljer sig däremot inte åt för kvinnor och män. Det finns dock en tendens till en något lägre andel indrag för kvinnor än för män över tid. Det skulle, enligt Försäkringskassan, kunna förklaras av att kvinnor länge haft en högre andel sjukskrivningar på grund av psykiatriska diagnoser där indrag är mera ovanligt.

ISF har granskat förekomsten av avslag i sjukpenningärenden med utgångspunkt i individernas födelseland.¹² Granskningen visar att lägst andel avslag avser inrikes födda medan avslagen är mest förekommande för personer födda i Mellanöstern, Nordafrika och Turkiet samt Afrika söder om Sahara. En svag förankring på arbetsmarknaden bedöms öka risken för avslag på ansökan om sjukpenning. Personer som kommit till Sverige från de ovan nämnda delarna av världen har i större utsträckning sämre arbetsmarknadsförankring.

Ökat antal omprövningar

Vad gäller sjukpenningärenden har antalet omprövningar ökat under 2015 efter några års minskning. Antalet inkomna ärenden var 2015 i nivå med antalet för 2013, ca 7 000 ärenden. Ändringsfrekvensen är dock oförändrad jämfört med 2014.

Antalet överklaganden i domstol har varit relativt konstant mellan 2014 och 2015. Dessförinnan minskade överklagandena kraftigt under ett par år. Uppgifter för 2016 tyder på ett ökande antal överklaganden. Vad beträffar ändringsfrekvensen så har den minskat de senaste åren.

Även för sjukersättning har antalet inkomna omprövningar ökat under 2015, däremot har ändringsfrekvensen minskat från 4,5 procent till 3,4 procent. Vad gäller antalet överklaganden i domstol har detta minskat något för sjuk- och aktivitetsersättning under 2015. Ändringsfre-

kvensen har minskat desto mer, från 17,7 procent 2014 till 13 procent 2015.

Samarbetet mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samarbetar i syfte att vidta insatser som bidrar till att den som är sjukskriven återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Insatserna ska bidra till att skapa bättre förutsättningar för övergång till arbetsmarknaden och förkorta tiden i sjukförsäkringen. Myndigheternas samarbete består av två delar; gemensam kartläggning av individens förutsättningar och behov samt aktiva insatser för att stödja individens övergång eller återgång till arbete.

Under 2015 har ca 18 500 gemensamma kartläggningar genomförts, vilket är en ökning med ca 9 procent jämfört med 2014. Av kartläggningarna har 28 procent genomförts under första årets sjukskrivning och 29 procent har genomförts mellan dag 365 och 800. Resterande kartläggningar har genomförts ännu senare i sjukfallen, som en delförberedelse för programmet arbetslivsintroduktion.

Under 2015 påbörjade ca 12 500 personer aktiva insatser, varav 61 procent kvinnor och 39 procent män, vilket är i princip konstant jämfört med 2014, ca 2 200 av dessa var unga med aktivitetsersättning. Ca 50 procent av de personer som har avslutat arbetslivsinriktad insats är i arbete eller utbildning 90 dagar efter avslutad insats. Bland unga med aktivitetsersättning är motsvarande andel 60 procent. Ca 20 procent deltar i något arbetsmarknadspolitiskt program eller är öppet arbetslösa. Ca 10 procent av de personer som har avslutat arbetsförberedande insats är i arbete eller utbildning 90 dagar efter avslutad insats.

Under januari–mars 2016 har ca 2 900 gemensamma kartläggningar genomförts, vilket är närmare en halvering jämfört med motsvarande period 2015. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen anser att en förklaring är att Försäkringskassans ökade försäkringsmässighet påverkar myndighetens bedömning av försäkrades behov av samordnad arbetslivsinriktad rehabilitering. Detta innebär enligt Arbetsförmedlingen att fler personer hänvisas direkt till myndigheten. En annan förklaring bedöms vara att den bortre tidsgränsen har tagits bort, vilket innebär att det inte längre genomförs gemensamma kartläggningar som övergång till pro-

¹² Nekad sjukpenning för inrikes och utrikes födda (Inspektionen för socialförsäkringen 2016:5).

grammet arbetslivsintroduktion. Enligt Försäkringskassan är det för tidigt att bedöma hur antalet gemensamma kartläggningar kommer att se ut under återstoden av 2016.¹³ Försäkringskassan anger att myndigheten arbetar intensivt för att öka antalet gemensamma kartläggningar.

Samordnade rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund

Finansiell samordning genom samordningsförbund syftar till att ge individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Behovet av samordning är ofta tydligt för personer med en sammansatt problematik som till exempel olika former av fysiska eller psykiska besvär i kombination med arbetsmarknadsmässiga eller sociala problem. Många av de individer som Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan arbetar med, inte minst unga med aktivitetsersättning och långtidssjukskrivna, kan ha behov av sådana samordnade insatser. Som en del av regeringens åtgärdsprogram har de statliga medlen till samordningsförbunden ökat för att förstärka stödet till långtidssjukskrivna och unga med aktivitetsersättning.

Det finns samordningsförbund i samtliga landsting. Förbunden varierar i storlek, från enkommunförbund till förbund på länsnivå. Under 2015 har förberedelser pågått för att bilda nya förbund eller för att nya kommuner ska ansluta sig till befintliga förbund. I april 2016 fanns det 83 samordningsförbund som omfattar 244 av Sveriges 290 kommuner.

Drygt hälften av samordningsförbundens insatser utgörs av rehabiliteringsinsatser till individer, medan knappt hälften utgörs av strukturövergripande insatser som avser att förbättra samverkan mellan myndigheterna.¹⁴

Av de personer som omfattas av samordningsförbundens rehabiliteringsinsatser visar Försäkringskassans uppföljning att en majoritet är unga mellan 16 och 29 år. Av dem som avslutade en insats är det 33 procent av deltagarna

som arbetar eller studerar i någon omfattning direkt efter insatsen, 31 procent av kvinnorna och 36 procent av männen. Därutöver har 19 procent registrerats som aktivt arbetssökande på Arbetsförmedlingen efter avslutad insats.

Av alla individer som haft aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga under 2015, är det ca 5 procent (ca 1 700 personer) som deltagit i en insats finansierad av samordningsförbund. Av dessa har 25 procent gått vidare till arbete eller studier efter avslutad insats.¹⁵

Riksrevisionen bedömer att det nuvarande utbudet av insatser inte motsvarar de behov som finns för individer med aktivitetsersättning. Framförallt bedömer Riksrevisionen att det saknas insatser för unga som står långt från arbetsmarknaden. Riksrevisionen bedömer att samordningsförbundens insatser fyller en viktig funktion när det gäller att aktivera unga med aktivitetsersättning.¹⁶ Försäkringskassan drar liknande slutsatser i en analys av samordningsförbundens insatser för unga med aktivitetsersättning. Resultaten i denna analys indikerar att de som deltagit i insatser finansierade av samordningsförbunden får fler insatser och närmar sig arbetsmarknaden i något större utsträckning än de som inte deltagit i insatser finansierade av samordningsförbunden.¹⁷

Hälso- och sjukvårdens insatser

Hälso- och sjukvården är en nyckelaktör för att främja hälsa och förebygga ohälsa och därmed bidra till en väl fungerande sjukskrivningsprocess. Hälso- och sjukvården är också ett av utvecklingsområdena i regeringens åtgärdsprogram. För att ge sjukskrivningsfrågorna högre prioritet i hälso- och sjukvården och för att utveckla sjukskrivningsprocessen ges landstingen stimulansmedel genom överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Även överenskommelserna om insatser för att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar m.m. (s.k. Kroniker-satsningen) och stöd till riktade insatser inom

¹³ Förstärkt stöd för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen 2016).

¹⁴ Åtgärder för att förstärka stödet till långtidssjukskrivna och unga med aktivitetsersättning i samverkan genom samordningsförbund (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen 2016).

¹⁵ Uppföljning av finansiell samordning (Försäkringskassan 2016).

¹⁶ Aktivitetsersättning – en ersättning utan aktivitet? (Riksrevisionen, RiR 2015:7).

¹⁷ Samordningsförbunden och unga med aktivitetsersättning. En uppföljning av insatser finansierade av samordningsförbunden för unga med aktivitetsersättning (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2016:4).

området psykisk ohälsa (PRIO-satsningen) är viktiga för att utveckla hälso- och sjukvården. En skillnad mot tidigare PRIO-handlingsplaner är att regeringens nya strategi även omfattar förebyggande och främjande insatser för att motverka lindrig och måttlig psykisk ohälsa, dvs. de diagnoser som ökar mest bland sjukskrivna.

Rehabiliteringsgarantin

Från 2008 t.o.m. 2014 ingick staten överenskommelser med SKL om en rehabiliteringsgaranti. Huvudsyftet med rehabiliteringsgarantin har varit att ge utökade möjligheter till medicinsk rehabilitering för personer med icke specifika rygg- och nackbesvär, samt lindrig och medelsvår psykisk ohälsa, dvs. diagnosgrupper som står för en merpart av sjukskrivningarna.

Riksrevisionen har i två rapporter riktat kritik mot rehabiliteringsgarantin, bland annat avseende den höga detaljeringsgraden i överenskommelsen.¹⁸ Riksrevisionen har också framfört att det saknas fokus på att aktivt främja återgång i arbete i de behandlingar som finansieras med medel från rehabiliteringsgarantin. Karolinska Institutets uppföljning av förekomsten av kontakter med arbetsgivaren inom rehabiliteringsgarantin ger en liknande bild.

Under 2015 har regeringen genomfört en översyn av rehabiliteringsgarantin. I översynen har regeringen tagit del av de granskningar och utvärderingar som gjorts. En slutsats från översynen är att rehabiliteringsgarantin har påverkat vårdens förutsättningar på ett sätt som inte är önskvärt och den förväntade effekten på sjukfrånvaron har uteblivit. Mot denna bakgrund har rehabiliteringsgarantin avvecklats från och med 2016. Landstingen ges dock fortsatta stimulansmedel för behandlingar av psykisk ohälsa och långvarig smärta. Till skillnad från rehabiliteringsgarantin lämnas dessa medel utan någon detaljstyrning och ingår i överenskommelsen om en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess (den s.k. sjukskrivningsmiljarden).

Sjukskrivningsmiljarden

Sedan 2006 har staten och SKL ingått överenskommelser för att stimulera landstingen till att ge sjukskrivningsfrågorna högre prioritet i hälso- och sjukvården och för att utveckla sjukskrivningsprocessen, den s.k. sjukskrivningsmiljarden. Överenskommelserna har årligen omfattat 1 miljard kronor.

De åtgärder som har vidtagits inom ramen för dessa överenskommelser har bidragit till att stärka vårdens arbete med att effektivisera sjukskrivningsprocessen genom ett mer strukturerat och metodiskt arbetssätt. Ledningsnivåerna inom hälso- och sjukvården bedöms i större utsträckning dels se sjukskrivning som en del av vård och behandling, dels följa upp arbetet.¹⁹

Genom överenskommelserna har landstingen bl.a. utvecklat en funktion för koordinering, s.k. rehabiliteringskoordinator, som syftar till att underlätta för patienten att återgå i eller vara kvar i arbete. Funktionen är relativt etablerad inom primärvården, men finns även inom delar av specialistvården. En pågående utvärdering indikerar att koordinatorsfunktionens insatser bidrar till minskad sjukskrivning, återgång i arbete och ökad livskvalitet för berörda patienter.²⁰ Genom överenskommelserna utvecklas även elektroniskt informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan i syfte att effektivisera hanteringen och öka kvaliteten på läkarintygen.

I december 2015 slöts en ny överenskommelse mellan staten och SKL ”En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess: Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting 2016” (dnr S2015/08163/SF). Den överenskommelsen omfattar totalt 1,5 miljarder kronor då även medlen från den tidigare rehabiliteringsgarantin numer ingår i överenskommelsen.

Försäkringsmedicinska utredningar

Sedan 2010 har staten och SKL ingått överenskommelser om att ge ersättning till landsting som utför fördjupade medicinska utredningar efter beställning från Försäkringskassan. Enligt

¹⁸ Överenskommelser mellan regeringen och SKL inom hälso- och sjukvården – frivilligt att delta men svårt att tacka nej (Riksrevisionen, RiR 2014:20) och Rehabiliteringsgarantin fungerar inte – tänk om eller lägg ner (Riksrevisionen, RiR 2015:19).

¹⁹ Ledning och styrning av hälso- och sjukvårdens arbete med patienters sjukskrivning (Karolinska Institutet, 2013).

²⁰ Ökad arbetsförmåga genom modell med rehabiliteringskoordinator (Stockholms läns landsting, 2016).

överenskommelsen kan Försäkringskassan beställa särskilt läkarutlåtande (SLU) som ska baseras på antingen enbart en läkares utredning eller på teambaserad medicinsk utredning (TMU) som, förutom undersökning av läkare, innehåller inslag av flera kompetenser inom hälso- och sjukvården. Den andra överenskommelsen reglerar pilotverksamheten i sju landsting för aktivitetsförmåeutredningar (AFU). Regeringen har i åtgärdsprogrammet lyft fram behovet av ökad och mer enhetlig användning av försäkringsmedicinska utredningar.

Vad beträffar användningen av försäkringsmedicinska utredningar har de under 2015 använts i ökande utsträckning, från ca 4 700 beställningar under 2014 till 5 900 under 2015. Prognosen för antalet beställningar av utredningar 2016 indikerar en fortsatt ökning.

Arbetsgivares insatser

Arbetsgivaren har en central roll vad avser att förebygga sjukfrånvaro och i fråga om anställdas rehabilitering vid sjukdom. Arbetsgivaren ska se till att det i verksamheten finns en på lämpligt sätt organiserad verksamhet för arbetsanpassning och rehabilitering och ska även svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering.

Sedan den 1 april 2014 finns ett bidrag riktat till arbetsgivare för att ge möjlighet att köpa arbetsplatsnära stödinsatser till anställda i syfte att förebygga sjukfrånvaro respektive att vid sjukfrånvaro underlätta arbetstagarens återgång i arbete. Med en arbetsplatsnära stödinsats avses en utredande insats för en arbetstagare som har eller riskerar att få en nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller skada samt att initiera åtgärder för arbetstagarens återgång i arbete.

Stödinsatsen kan anordnas av företagshälsovården eller annan anordnare med likvärdig kompetens. Bidraget syftar till att underlätta för arbetsgivaren att ta sitt rehabiliteringsansvar och ska stödja arbetsgivaren att vidta tidiga och anpassade åtgärder. Under 2015 och 2016 genomför Försäkringskassan informationsinsatser för att sprida kunskaper om stödet.

Drygt 760 arbetsgivare ansökte om bidraget 2015 och ungefär 16 700 arbetsplatsnära stödinsatser har genomförts. Knappt två tredjedelar av insatserna har getts till kvinnor. Det är framför allt kommunala arbetsgivare som har använt sig av bidraget. Något mindre än hälften av totalsumman av utbetalda bidrag har gått till denna

sektor, ca en tredjedel till företag och organisationer, 14 procent till landsting och drygt 3 procent till statliga myndigheter. De kommunala och landstingskommunala sektorerna har högst andel kvinnor som mottagare av insatserna, ca 85 procent. Bland företag och organisationer har en majoritet (64 procent) av insatserna riktats till män.

Det är viktigt att arbetsgivaren får det stöd som behövs för att de ska kunna vidta de insatser som krävs på arbetsplatserna för att sjukskrivna anställda ska kunna återgå i arbete. Regeringen har, som en del av åtgärdsprogrammet gett Försäkringskassan i uppdrag att utvärdera det arbetsplatsnära stödet och lämna förslag på hur det kan utvecklas för att ytterligare förebygga sjukfrånvaro och främja återgång i arbete.

Försäkringskassan har dessutom fått i uppdrag att utveckla det stöd som myndigheten kan ge till arbetsgivare vid anställdas sjukskrivning samt utveckla kommunikationen med Arbetsmiljöverket om arbetsgivarnas ansvar enligt socialförsäkringsbalken och arbetsmiljölagen. I en delredovisning från Försäkringskassan (S2015/07796/SF) uppger myndigheten att man påbörjat ett utvecklingsarbete för att identifiera arbetsgivare med hög sjukfrånvaro som kan behöva stöd och att stödet i högre utsträckning ska anpassas utifrån arbetsgivares olika behov, med fokus på att arbetsgivaren ska ta sitt anpassnings- och rehabiliteringsansvar. Vidare har en ny nationell handlingsplan för samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket för 2016 tagits fram.

Behovet av ökade kunskaper

En kunskapsöversikt över det vetenskapliga underlaget för vilka åtgärder som mest effektivt underlättar återgång i arbete efter en sjukskrivning har under 2015 tagits fram av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte).²¹ Av den framgår det tydligt att arbetsplatsen måste vara involverad för att en medarbetare som varit sjukskriven för psykisk ohälsa ska komma tillbaka i arbetet på ett bra sätt, oavsett vad orsak till sjukskrivningen varit. Frågor om

²¹ Rehabilitering och samordning – ett regeringsuppdrag om att utvärdera, sammanställa och analysera resultat från forskningsprogrammet Rehsam (S2014/5621/SF).

vilka specifika insatser som är mest effektiva, exakt när de bör sättas in och när de förväntas ge bäst resultat fick dock inget klart svar i de granskade analyserna.

Mot bakgrund av de kunskapsbrister som litteraturstudien visar har regeringen inom ramen för åtgärdsprogrammet tagit initiativ till en forskningssatsning inom området. Syftet är att öka kunskaperna om vilka faktorer och åtgärder inom hälso- och sjukvård, i samarbete/kontakt med arbetsgivare eller Arbetsförmedlingen, som bidrar till att sjukskrivna personer återgår i arbete. Den målgrupp som avses är sjukskrivna till följd av psykiska sjukdomar eller tillstånd och smärttillstånd. För 2017 finns det 40 miljoner kronor avsatta för forskningssatsningen. De avsatta medlen kommer att utlysas av Forte (dnr S2016/03613/SF). I anslutning till utlysningen har Försäkringskassan fått i uppdrag att fastställa ett mått för återgång i arbete.

Myndigheten Försäkringskassan

Försäkringskassans ekonomi har stabiliserats påtagligt under 2015, främst som en följd av de medel som regeringen tillsköt i budgetpropositionen för 2016, men även till följd av interna prioriteringar vid myndigheten. Försäkringskassan befinner sig nu dock i ett läge med ökade volymer inom ett antal förmåner, samtidigt som personalomsättningen är hög och har ökat. Resultaten inom flera områden är goda, såsom exempelvis barn och familj samt nyanlända. Där emot är resultaten inom sjukförsäkringen och assistansersättningen otillräckliga.

Vid utgången av 2015 tog Försäkringskassan fram en ny strategisk inriktning som innebär att myndigheten arbetar för en mer rättssäker och effektiv socialförsäkring och förvaltning. Försäkringskassans ledning har även tagit fram sex strategiska initiativ för att förtydliga myndighetens mest prioriterade områden. Initiativen handlar bland annat om att minska sjuktalet både i samhället och internt på myndigheten, motverka det brottsliga nyttjandet av assistansersättningen samt i högre utsträckning arbeta för en ökad effekthemtagning i utvecklingsverksamheten.

Kvaliteten i handläggningen

Försäkringskassan har under 2015 infört en modell för systematisk kvalitetsutveckling för 27 förmåner och ärendeslag. Arbetet har gjort det möjligt för myndigheten att uttala sig om kvaliteten i verksamheten. För majoriteten av förmånerna har kvaliteten utvecklats positivt med kortare handläggningstider, exempelvis inom tillfällig föräldrapenning och etableringsförmånerna. Servicen har förbättrats genom utveckling av e-tjänster och automatiseringsgraden ökar kontinuerligt. Dessa resultat kan vara en bidragande orsak till att medborgarna är mer nöjda med myndigheten. Nöjd kund-index har ökat kraftigt från 59 till 65 under 2015.

Brister i den rättsliga kvaliteten finns för sjukersättning, sjukpenning och assistansersättning. Eftersom utbetalningen av dessa tre förmåner utgör nästan hälften av myndighetens försäkringsutgifter bedömer Försäkringskassan att den samlade kvaliteten i handläggningen inte är tillfredsställande.

Mot bakgrund av de brister som har identifierats i myndighetens sjukförsäkringshandläggning har myndigheten fått en permanent resursförstärkning om 250 miljoner kronor i syfte att stärka handläggningen från och med 2016. De tilldelade medlen har kompletterats med det tidigare nämnda uppdraget till Försäkringskassan att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess (dnr S2015/07316/SF).

Vidare har Försäkringskassan under 2015 haft stora problem med tillgänglighet och väntetid i telefon. Myndigheten har under 2016 vidtagit åtgärder för att komma till rätta med problemen och viss förbättring av tillgänglighet kan ses.

Försäkringskassan arbetar kontinuerligt med att minska felaktiga utbetalningar och göra kontrollarbetet mer effektivt. Utvecklingen går åt rätt håll. Det totala antalet kontrollutredningar minskade jämfört med föregående år samtidigt som andelen som lett till åtgärd ökade, vilket kan vara ett resultat av effektivare kontrollsystem.

Försäkringskassan har i regleringsbrevet för 2016 fått ett tillskott på 7,5 miljoner kronor för att stärka det allmänna ombudet och ombudets kansli. Resursförstärkningen syftar framförallt till att utifrån behovet av prejudikat driva fram fler vägledande domar inom områden där bedömningsutrymmet i de enskilda fallen är stort liksom där besluten har påtagliga ekonomiska konsekvenser för enskilda och det allmänna.

Det arbetsgivarpolitiska ansvaret

Sjukfrånvaron hos medarbetare vid myndigheten fortsätter att stiga, och fler upplever en ansträngd arbetssituation och hög arbetsbelastning. Försäkringskassan arbetar för att bromsa ökningen i sjukfrånvaro genom tidiga insatser, rehabiliteringsarbete och större fokus på hållbarhet och hälsa. Att minska den interna sjukfrånvaron är också ett av de strategiska initiativ som myndigheten ska bedriva fram till 2020.

Könsfördelningen vid myndigheten är ojämn, och kvinnor är fortfarande underrepresenterade på chefspositioner i förhållande till den totala könsfördelningen.

Kompetensförsörjningen inom framförallt sjukförsäkringsområdet och kundcenter har varit problematisk under 2015. Personalomsättningen ökade från sju till nio procent totalt på myndigheten. Försäkringskassan vidtar vissa åtgärder i syfte att stärka det arbetsgivarpolitiska ansvaret. I syfte att behålla och utveckla medarbetare har Försäkringskassan utvecklat ett utvecklingscenter där medarbetare som känner behov av att byta inriktning kan få stöd. Ett liknande center finns även för chefer.

Jämställdhetsintegrering

Försäkringskassan har vidtagit många åtgärder inom ramen för regeringens satsning på jämställdhetsintegrering i myndigheter, JiM. En handlingsplan för 2015–2018 har tagits fram med mål och aktiviteter för myndighetens jämställdhetsarbete. Målen handlar om att Försäkringskassan ska motverka osakliga könsskillnader i handläggning, bemötande och beslut, främja ett jämställt nyttjande av socialförsäkringen samt bidra till att motverka mäns våld mot kvinnor.

Mer konkret har Försäkringskassan analyserat könsskillnader inom t.ex. sjukförsäkringen och konstaterat att det finns skillnader, men att myndigheten behöver göra en djupare analys för att avgöra om skillnaderna är osakliga. För att kunna säkerställa likvärdig kvalitet i handläggning och beslut för kvinnor och män har ett arbete med att jämställdhetsintegrera kvalitetsutvecklingsmodellen påbörjats.

Myndigheten har även utvecklat en utbildning om mäns våld mot kvinnor och tagit fram ett metodstöd till handläggare för att kunna identifiera om våld är en orsak till sjukskrivning. Metodstödet är nu en del av den ordinarie processen inom sjukförsäkringen och ska även im-

plementeras inom funktionshinderförmånerna. I en enkätstudie som myndigheten genomfört visar resultaten på att handläggare inom sjukförsäkringen i ca 150 ärenden har identifierat att kvinnor har varit utsatta för våld i nära relationer under 2015.

Arbete med de funktionshinderspolitiska målen

Försäkringskassan har under 2012–2015, i enlighet med regeringens strategi för genomförande av funktionshinderpolitiken, haft i uppdrag att arbeta för genomförande av ett antal delmål inom sitt verksamhetsområde. Försäkringskassan bedömer i slutrapporteringen av uppdraget att delmålen om likformighet och tillgänglighet är uppfyllt respektive uppfyllt till stora delar, medan delmålet om delaktighet inte bedöms uppfyllt. Det är endast drygt tre procent av alla personer med aktivitetsersättning som går vidare till studier och siffran är ungefär densamma för personer som går vidare till arbete.

Under perioden har Försäkringskassan höjt ambitionsnivån och ökat takten i sitt arbete, vilket Myndigheten för delaktighet har uppmärksammat genom att ge Försäkringskassan utmärkelsen Årets bubblare. Utmärkelsen ges till den myndighet som under året tagit störst kliv framåt i arbetet för att alla, oavsett funktionsförmåga, ska kunna vara delaktiga i samhället.

Samverkan avseende nyanlända

Det ökade antalet nyanlända personer innebär ett ökat tryck på socialförsäkringen och därmed Försäkringskassans verksamhet. Det handlar om ökade volymer inom bl.a. barnbidrag, bostadsbidrag och etableringsförmånerna samt fastställande av försäkringstillhörighet.

De ökade volymerna ställer även ökade krav på samverkan myndigheter emellan. Försäkringskassans samverkan med bl.a. Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Skatteverket för att förenkla processen för nyanlända i deras myndighetskontakter har fortsatt under 2015. På fyra orter har samverkan mellan myndigheterna möjliggjort för nyanlända att träffa representanter för flera myndigheter vid samma tillfälle. Detta har enligt den utvärdering som gjorts varit positiv, dels genom att nyanlända upplever större trygghet och kontroll över sin egen situation, dels genom att etableringsprocessen kan påbörjas snabbare.

Myndigheten Inspektionen för socialförsäkringen

Inspektionen för socialförsäkringens (ISF) granskningar fokuserar i huvudsak på den verksamhet som bedrivs av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. ISF:s rapporter innehåller ibland rekommendationer till myndigheterna, som syftar till att bidra till att myndigheternas verksamheter ska kunna utvecklas. I Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens svar till regeringen med anledning av ISF:s rapporter, redovisar myndigheterna vanligtvis vilka åtgärder de har vidtagit eller avser att vidta med anledning av resultaten i granskningarna. Hösten 2015 har Försäkringskassan dessutom infört en ordning där de även tar fram en tidsatt åtgärdsplan för de aktiviteter som myndigheten kommer att vidta med anledning av ISF:s rapporter.

Under 2015 lämnade ISF 17 rapporter till regeringen. Myndigheten publicerade dessutom tre arbetsrapporter, två skrivelser och tre s.k. working papers. Under året har myndigheten också utvecklat en ny publikationsserie som heter ISF kommenterar och som har karaktär av kunskapsunderlag för att lyfta fram fakta som är relevanta för en pågående debatt eller som på andra sätt är en kommentar till aktuella områden. Myndigheten publicerade två ISF kommenterar under 2015. Under året har också åtta vetenskapliga artiklar blivit publicerade.

ISF deltar regelbundet i konferenser bl.a. i syfte att sprida sina granskningsresultat. Under 2015 har myndigheten också arrangerat en konferens med fokus på likformighet i rättstillämpningen. ISF föreläser även om sin verksamhet och om sina aktuella granskningar.

Från 2016 är ISF en av de myndigheter som har i uppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet. I ett första steg ska ISF redovisa en plan för hur myndigheten avser att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering, i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Betänkandet Skapa tilltro – Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen (SOU 2015:46) är ett resultat av riksdagens begäran om att låta utreda frågan om reguljär tillsyn inom socialförsäkringsområdet (rskr. 2011/12:161). Betänkandet innehåller förslag som har betydelse för ISF:s verksamhet. Betänkandet har remiss-

behandlats och ärendet bereds nu i Regeringskansliet. Se vidare avsnittet politikens inriktning.

Internationellt samarbete inom socialförsäkringen

Sverige är en del av en internationell värld, vilket avspeglas i socialförsäkringssystemen. Ett exempel på detta är det faktum att av de ca 2,76 miljoner kvinnor och ca 2,82 miljoner män som enligt Försäkringskassan var försäkrade i december 2015, så var ca 20 procent av kvinnorna och 18 procent av männen födda i ett annat land än Sverige. Av dessa var ca 43 procent födda inom Europa. Ett annat exempel är att det var 119 000 kvinnor och män som var bosatta utomlands och som fick svensk allmän pension 2015. Av dessa personer var det 89 procent som fick utbetalning av pension till något annat EU-/EES-land eller till Schweiz.

I september 2015 antog FN:s generalförsamling 17 globala mål för hållbar utveckling under samlingsnamnet Agenda 2030. Genom detta globala ramverk har världens länder förbundit sig att tillsammans verka för att uppnå långsiktigt hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling. Social trygghet har en viktig roll för att uppnå målen i denna agenda; Alla människor ska senast 2030 omfattas av socialt skydd. Regeringen har tillsatt en delegation som har i uppdrag av att stödja och stimulera Sveriges genomförande av FN:s Agenda 2030. Ett flertal myndigheter, däribland Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, har också fått i uppdrag att kartlägga och redovisa hur deras verksamheter bidrar till Sveriges möjligheter att uppnå de globala målen för hållbar utveckling.

Regeringen kommer också under hösten 2016 att bjuda in till ett seminarium där relevanta aktörer kan diskutera hur man bäst når målen för ökad social trygghet inom ramen för Sveriges åtaganden inom Agenda 2030 och politiken för global utveckling.

Under 2014 tillsattes en särskild utredning (S 2014:17) om svensk social trygghet i en internationell värld. Utredaren ska se över försäkringsvillkoren i de svenska sociala trygghetssystemen och tillämpningen av villkoren. Med social trygghet avses här förmåner inom socialförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen samt hälso- och sjukvården. Översynen ska göras utifrån de nya förutsättningar som globaliseringen ger i en unionsrättslig och internationell

kontext. Syftet är att ta fram ett tydligt, hållbart och lättillgängligt regelverk avseende försäkringstillhörighet.

Regeringen anser att det är viktigt att utifrån en unionsrättslig kontext tydliggöra vilka personer som vid migration till och från Sverige ska ha tillgång till de svenska sociala trygghetssystemen avseende de bosättningsbaserade förmånerna. Utredningen har därför i december 2015 fått ett tilläggsuppdrag att se över dessa frågor. Utredningen ska redovisas senast den 31 januari 2017.

I oktober 2015 undertecknade Sverige ett socialförsäkringsavtal med Filippinerna. Avtalet ska godkännas av parlamenten i de båda länderna, innan avtalet kan börja tillämpas.

Inom Kommittén för social trygghet (KST, ett rådgivande organ inom EU) har arbetet under 2015 bl.a. fokuserats kring hur medlemsstaterna kan behålla och utveckla starka och moderna sociala trygghetssystem som garanterar skälig levnadsstandard och samtidigt värnar systemens långsiktiga hållbarhet. Under 2015 har det varit särskilt fokus på pensionssystemen, där KST bl.a. tog fram en särskild rapport kring dessa frågor. I rapporten framkommer bl.a. att kvinnor i de allra flesta EU-länderna i genomsnitt har avsevärt lägre pensioner än män. Även i Sverige är skillnaderna i pension mellan kvinnor och män stora. För närvarande ses denna fråga över inom Pensionsgruppen. Se vidare i *Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget*. I KST hölls även första övergripande diskussioner kring Kommissionens annonserade förslag om en pelare av sociala rättigheter. Denna diskussion kommer att fortsätta under 2016, utifrån de teman som presenterats i förslaget.

EU-kommissionen arbetar sedan ett antal år tillbaka med utvecklingen av ett it-system, Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI). Detta är ett it-system som ska hjälpa socialförsäkringsorgan i hela EU/EES att snabbare och säkrare kunna utbyta information i enlighet med EU-förordning 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, nedan kallad EU:s samordningsbestämmelser. Systemet beräknas bli klart runt halvårsskiftet 2017. I Sverige samordnas myndigheternas arbete med förberedelserna för EESSI av Försäkringskassan.

Det finns ett väl utvecklat samarbete mellan de nordiska länderna avseende socialförsäkringsområdet. Under 2015 har arbetet främst varit inriktat på att verka för genomslag i EU för frågor som är av gemensamt intresse för de

nordiska länderna, t.ex. vissa moderniseringar av EU:s samordningsbestämmelser. En annan viktig fråga som har behandlats är den om vilken information som finns tillgänglig i gränsöverskridande situationer samt ifall det finns behov av att utveckla densamma. Inom ramen för Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik pågår därför för närvarande en översyn av den nordiska socialförsäkringsportalen. Även nationellt pågår ett arbete med att se över myndigheternas informationsgivning i gränsöverskridande situationer genom ett uppdrag till Inspektionen för socialförsäkringen.

Under 2015 trädde samtliga bilaterala nordiska avtal rörande möjligheten till arbetslivsriktad rehabilitering i bosättningslandet i kraft och i och med detta har ett prioriterat nordiskt gränshinder inom socialförsäkringsområdet blivit löst.

3.4.3 Analys och slutsatser

Sjukfrånvarons utveckling

Sjukpenningtalet har ökat kraftigt sedan 2010. Regeringen bedömer att målet för utgiftsområdet om en långsiktigt låg och stabil sjukfrånvaro därmed inte är uppfyllt. Uppgången i sjukfrånvaron har samtidigt varit mer markant för kvinnor än för män. Det jämställdhetspolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv bedöms inte heller vara uppfyllt utifrån sjukfrånvarons mycket ojämna könsfördelning. Sjukfrånvaro försvårar såväl en jämn fördelning av makt och inflytande och möjligheten att vara en aktiv medborgare, som möjligheten att ge och få omsorg på lika villkor och möjligheten till ekonomisk självständighet.

Ökningen i sjukfrånvaro förklaras av att både antalet sjukfall har blivit fler och att sjukfallen blivit längre. Ett skäl till att sjukfallen i genomsnitt blivit längre är att andelen med psykiatriska diagnoser, som ofta genererar långa sjukfall, har ökat. Det är därför viktigt att metoderna för bedömningar av arbetsförmåga och stöd för återgång i arbete vid dessa diagnoser utvecklas av såväl Försäkringskassan, arbetsgivare som hälso- och sjukvården. Åtgärder med denna inriktning ingår i regeringens åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro.

Regeringen kan konstatera att nybeviljandet av sjukersättning är historiskt lågt. Under 2015

nybeviljades 6 500 kvinnor och 5 200 män denna ersättning. Vad gäller sjukpenningtalet uppgick det i juni 2016 till 10,7 dagar och enligt Försäkringskassans senaste prognos bedöms sjukpenningtalet 2020 uppgå till 11,0 dagar.

Åtgärdsprogrammet ger resultat

Regeringen ser allvarligt på sjukfrånvarons utveckling och att målet om en låg och stabil sjukfrånvaro inte är uppfyllt. Samtidigt kan det konstateras att ökningstakten nu avtar.

Regeringen bedömer att åtgärdsprogrammet för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro har lett till en ökad medvetenhet om allvaret i sjukskrivningsfrågan och därigenom till en ökad mobilisering bland olika aktörer för att bryta uppgången av sjukfrånvaron. Åtgärdsprogrammet bedöms ha bidragit till att ökningstakten av sjukfrånvaron nu avtar.

Av de enskilda åtgärder som regeringen hittills har vidtagit bedöms insatserna som syftar till att stärka Försäkringskassans handläggning vara särskilt betydelsefulla. Som framgår av avsnitt 3.4.2 har Försäkringskassan fått en permanent resursförstärkning om 250 miljoner kronor fr.o.m. 2016 i syfte att stärka sjukförsäkringshandläggningen. Utifrån Försäkringskassans delredovisningar samt utifrån den dialog som förs med myndigheten, kan regeringen konstatera att många olika förbättrande åtgärder nu vidtas inom myndigheten. En samlad plan för att minska sjukfrånvaron är framtagen, vilken innehåller ett flertal åtgärder för att utveckla och stärka myndighetens sjukförsäkringshandläggning, men också för att utveckla samverkan med såväl arbetsgivarna som hälso- och sjukvården. Regeringen ser positivt på de insatser som Försäkringskassan har vidtagit och bedömer att de sammantaget bidrar till att ökningstakten för sjukpenningtalet nu har börjat avta. Åtgärder på myndigheten har även bidragit till att en ökad andel beslut fattas i rätt tid enligt rehabiliteringskedjans lagstadgade tidsgränser, vilket tyder vidare på en mera rättssäker handläggning. De allra flesta ärenden bedöms i anslutning till tidsgränserna. Regeringen vill i detta sammanhang betona vikten av att Försäkringskassan kartlägger och identifierar behovet av arbetslivsinriktad rehabilitering. Det är i detta sammanhang viktigt att Försäkringskassan har ett väl fungerande samarbete med Arbetsförmedlingen och att arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser vidtas vid behov så att den som är sjukskriven eller

har aktivitetsersättning utvecklar eller återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete.

En grundläggande uppgift för Försäkringskassan är att bedöma rätten till ersättning från sjukförsäkringen. Regeringen har tidigare konstaterat att det finns brister i myndighetens utrednings- och bedömningsarbete i sjukförsäkringshandläggningen. Ett viktigt verktyg och stöd för handläggarna vid bedömning av arbetsförmåga är de försäkringsmedicinska utredningarna. Det är därför positivt att Försäkringskassan nu beställer fler sådana utredningar inom den ekonomiska ramen för verksamheten. Regeringen vill samtidigt betona vikten av tydliga riktlinjer och ett systematiskt arbete för att nå en samsyn hos Försäkringskassan kring dessa utredningar, beträffande när och i vilka ärenden som en utredning kan vara lämplig att använda. Det krävs också tydliga riktlinjer och kontinuerlig kompetensutveckling som ger handläggarna det stöd som behövs för att uppnå en enhetlig handläggningsprocess.

Men fortsatt arbete krävs

En särskild utmaning är den höga personalomsättningen inom sjukförsäkringshandläggningen. Det är angeläget att myndigheten vidtar åtgärder för att komma tillrätta med denna utveckling. Även hälso- och sjukvårdens och arbetsgivarens roll i sjukskrivningsprocessen behöver utvecklas. Inom ramen för regeringens överenskommelse med SKL om en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess har utvecklingsinsatser vidtagits inom hälso- och sjukvården som bidragit till att sjukskrivning i allt större utsträckning ses som en del av vård och behandling. De utvecklingsinsatser som pågår för att undvika att normala livshändelser bedöms som sjukdom och att främja individens återgång i arbete är särskilt viktiga för att förebygga och förkorta sjukskrivning.

Ökningen av antalet personer med aktivitetsersättning är oroande

Regeringen ser mycket allvarligt på ökningen av antalet personer med aktivitetsersättning. Därför är ett av de sju prioriterade områdena i regeringens åtgärdsprogram att skapa bättre möjligheter för unga med funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete.

Orsakerna bakom ökningen av antalet personer med aktivitetsersättning är flera och komplexa. Det är därför en utmaning för flera politikområden att stärka ungas hälsa och underlätta

övergången från studier till arbetslivet. Utformningen av sjukförsäkringen och Försäkringskassans handläggning kan påverka utvecklingen genom en rättstillämpning av hög kvalitet och genom att underlätta en övergång till arbete eller studier för dem som har fått aktivitetsersättning.

Regeringen bedömer att samordningsförbunden har en viktig funktion för att åstadkomma förstärkta insatser för unga, bl.a. unga med aktivitetsersättning. Det är dock få personer med aktivitetsersättning som omfattas av sådana insatser. Samtidigt finns, som framgår i avsnitt 3.4.2, indikationer på att samordningsförbundens insatser bidrar till att unga med aktivitetsersättning närmar sig arbetsmarknaden i något större utsträckning än dem som inte deltagit i insatser finansierade av samordningsförbunden.

Det är avgörande för både individens livskvalitet och sjukförsäkringens stabilitet att det är rätt personer som får aktivitetsersättning. Många som ansöker om aktivitetsersättning har ingen eller liten erfarenhet av arbetslivet. Bedömningen av arbetsförmågan i relation till hela arbetsmarknaden kan då bli särskilt svår. Därför är det angeläget att Försäkringskassan vidareutvecklar prövning och utredning av arbetsförmågan före beslut om aktivitetsersättning.

Att den som har fått sin skolgång förlängd på grund av funktionsnedsättning får ersättning från sjukförsäkringen i form av aktivitetsersättning kan öka risken för ett långvarigt beroende av sjukförsäkringen. I betänkandet Moderniserad studiehjälp föreslås att aktivitetsersättning vid förlängd skolgång istället ersätts med studie-stöd (SOU 2013:52). Betänkandets förslag bereds i Regeringskansliet.

Behov av en mer jämställd och rättssäker arbetsskadeförsäkring

Regeringen anser att utvecklingen av arbetsskadeförsäkringen är otillfredsställande. Beviljandet i arbetsskadeärenden är ojämnt fördelat mellan kvinnor och män, vilket åtminstone delvis anses bero på att kunskapsläget är olika vad avser riskerna i kvinnors och mäns arbetsmiljöer. Det är också otillfredsställande att många fler ansökningar om livränta än tidigare avslås på grund av att varaktighetskravet avseende nedsättningen av inkomstförmågan inte har kunnat styrkas.

Av dessa skäl har regeringen tillsatt utredningen En mer jämställd och rättssäker försäkring vid arbetsskada (dir. 2016:9). Utredaren har

även i uppdrag att se över andra frågor som exempelvis arbetsskada till följd av mobbning och reglerna om rehabilitering vid arbetsskada.

Hög personalomsättning vid Försäkringskassan

Regeringen bedömer att Försäkringskassan inte fullt ut har uppfyllt sitt arbetsgivarpolitiska ansvar under 2015, framförallt på grund av ökad intern sjukfrånvaro och hög och ökande personalomsättning. Under 2015 påbörjades en omfattande rekrytering till handläggningen av sjukförsäkringen till följd av ökade volymer, men på grund av hög personalomsättning har antalet handläggare inte ökat i önskvärd takt. Om myndigheten inte lyckas komma till rätta med personalomsättningen ser regeringen en risk att målet inom sjukförsäkringen inte nås. Det är därför angeläget att Försäkringskassan vidtar relevanta åtgärder för att minska personalomsättningen, säkerställa en god kompetensförsörjning och bromsa utvecklingen av den interna sjukfrånvaron.

Förhindra osakliga könsskillnader i handläggning

Mot bakgrund av de skillnader i beslut och handläggning mellan kvinnor och män som Försäkringskassan identifierat inom flera förmåner är det viktigt att myndigheten tar steget vidare och analyserar om dessa skillnader är osakliga eller inte, och om så är fallet, vidtar åtgärder för att eliminera dessa.

3.5 Politikens inriktning

De allmänna socialförsäkringarna är en central del i den svenska modellen och har under lång tid bidragit till att skapa trygghet och motverka ekonomisk utsatthet. De har också bidragit till ökad jämställdhet, en rättvisare fördelning av de ekonomiska resurserna och medverkat till både social sammanhållning och ekonomisk tillväxt. Det är därför viktigt att fortsatt värna våra starka offentliga trygghetssystem vilket förutsätter tydliga krav och effektiv kontroll. Arbetet med att sprida kunskap och att främja starka sociala trygghetssystem och god samordning av trygghetsförmåner är därför prioriterat både i en europeisk och en internationell kontext, inte minst eftersom det underlättar fri rörlighet och bidrar till samhällen som håller ihop.

3.5.1 Regeringens åtgärdsprogram

För att bryta den nuvarande uppgången i sjukfrånvaron och utjämna skillnaderna mellan kvinnor och män beslutade regeringen i september 2015 att anta ett brett åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro. Försäkringskassan, arbetsgivare samt hälso- och sjukvården har identifierats som de viktigaste aktörerna för att åstadkomma detta.

I åtgärdsprogrammet har regeringen identifierat sju områden som behöver utvecklas och där åtgärder behöver vidtas under mandatperioden för att öka hälsan i samhället, bryta den negativa utvecklingen och stabilisera sjukfrånvaron.

Många initiativ har tagits och regeringen kan konstatera att resultat har åstadkommit. Den snabba ökningen av sjukfrånvaron som pågått sedan 2010 har bromsats upp sedan slutet av 2015, men det återstår att helt stoppa ökningen och vända utvecklingen mot en stabil och låg sjukfrånvaro. För att uppnå detta bedömer regeringen att åtgärdsprogrammet behöver utvecklas vidare. I det följande redovisas de ytterligare åtgärder som regeringen bedömer nödvändiga för att nå en stabil och låg sjukfrånvaro.

Utveckla de arbetsplatsnära insatserna

Att nödvändiga insatser vidtas på arbetsplatserna är centralt för att skapa en effektiv sjukskrivningsprocess. Forskning visar att arbetsplatsnära insatser tidigt i en sjukskrivning är den rehabilitering som har störst potential att bidra till att individen återgår i arbete. Arbetsgivarna har ett särskilt ansvar för att nödvändiga anpassnings- och rehabiliteringsåtgärder vidtas på arbetsplatserna.

För att tillförsäkra att individerna får den rehabilitering eller andra insatser som behövs för att kunna återfå arbetsförmågan och återgå i arbete har insatser gjorts inom ramen för åtgärdsprogrammet. Sjukskrivna arbetstagare behöver få bättre stöd för att kunna återgå i arbete. I detta syfte har promemorian Hälsoväxling för aktivare rehabilitering och omställning på arbetsplatserna (Ds 2016:8) utarbetats och remissbehandlats under våren 2016. Regeringen beslutade den 7 juli 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över förslagen (S2016/04724/SF). I anslutning till att förslagen till hälsoväxling remitterades erbjöd regeringen parterna på arbetsmarknaden möjligheten att i stället komma överens om lösningar som på ett trovärdigt sätt minskar

sjukfrånvaron. Parterna har inkommit med en för respektive sektor partsgemensam avsiktsförklaring (S2016/05357/SF).

Regeringen ser positivt på det utvecklingsarbete parterna har kommit överens om för deras fortsatta arbete. Regeringen bedömer att de aviserade åtgärderna kan medföra så väl förbättringar i arbetsmiljön som bättre möjligheter för sjukskrivna anställda att återgå i arbete. I förlängningen bedöms detta kunna bidra till att sjukfrånvaron minskar. Regeringen kommer därför inte att lämna förslag om hälsoväxling i denna proposition. Regeringen avser att tillsammans med arbetsmarknadens parter följa upp det påbörjade arbetet och effekterna på sjukfrånvaron. Utgångspunkten för denna uppföljning är att sjukfrånvaron för respektive sektor vid utgången av 2020 ska vara nere på den nivå som gällde 2013. Denna nivå är nödvändig för att kunna nå regeringens sedan tidigare uppsatta mål om en låg och stabil sjukfrånvaro.

Regeringen har även inlett ett arbete med att se över hur rehabiliteringsinsatserna kan stärkas i rehabiliteringskedjan.

För att ge arbetsgivarna stöd i sitt arbete med rehabilitering och anpassning har regeringen gett Försäkringskassan i uppdrag att utvärdera och överväga hur det nuvarande arbetsplatsnära stödet till arbetsgivarna kan utvecklas. En utvärdering av det arbetsplatsnära stödet, inklusive eventuella förslag till förbättringar, kommer att redovisas till regeringen i januari 2017. Regeringen kommer därefter att ta ställning till hur stödet till arbetsgivarna kan utvecklas och hur rehabiliteringsinsatserna kan stärkas.

Utveckla hälso- och sjukvårdens insatser

I regeringens fortsatta arbete kommer hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen att vara ett prioriterat utvecklingsområde. Regeringen avser att under hösten 2016 teckna en tvåårig överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för att stimulera fortsatta utvecklingsinsatser inom hälso- och sjukvården som bidrar till en effektiv sjukskrivningsprocess. Regeringen kan konstatera att de åtgärder som har vidtagits inom ramen för överenskommelserna med SKL har bidragit till att sjukskrivningsfrågan är mer närvarande inom hälso- och sjukvården. Samtidigt kan regeringen konstatera att sjukskrivningsfrågan genom dessa insatser inte blivit en integrerad del i landstingens verksamhet. Syftet med det arbete som nu

inleds är att i ökad utsträckning samordna sjuk-skrivningsfrågan med hälso- och sjukvårdens övriga strukturer. Regeringen har för avsikt att vidta följande insatser:

- Inom ramen för överenskommelsen med SKL ger regeringen stimulansmedel till landstingen för koordinatorsfunktioner som samordnar insatserna både internt i hälso- och sjukvården och externt med arbetsgivare och Försäkringskassan. Regeringen avser att se över förutsättningarna för att införa permanenta funktioner för rehabiliteringskoordinering inom hälso- och sjukvården, vilket bl.a. den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har föreslagit.
- Studier visar att ökade insatser från hälso- och sjukvården kan innebära ökade kostnader för landstingen, samtidigt som kostnaderna för sjukförsäkringen minskar. Omvänt kan uteblivna insatser inom vården leda till ökade kostnader för sjukförsäkringen. Någon form av finansiell samordning mellan sjukförsäkringen och hälso- och sjukvården kan bidra till ett effektivare utnyttjande av de ekonomiska resurserna i samhället och därigenom till bättre vård för patienterna. Sveriges läkarförbund och Landstinget i Kalmar län har hemställt om att regeringen utreder förutsättningarna för finansiell samordning mellan sjukförsäkringen och sjukvården. Regeringen anser att möjligheterna till finansiell samordning mellan sjukförsäkringen och hälso- och sjukvården bör övervägas i syfte att ytterligare stärka sjukskrivningsprocessen och förbättra stödet till sjukskrivna. Hur en sådan finansiell samordning kan utformas bör analyseras i särskild ordning.
- Det finns vissa studier som indikerar att kvinnors sjukfrånvaro i många fall har inslag av såväl medicinska som sociala och ekonomiska aspekter (se vidare avsnitt 3.4.2). Försäkringskassan har nyligen gjort en undersökning som visar att våld i nära relationer förekommer relativt ofta. En äldre studie från Karolinska institutet visade att läkemedelsmissbruk var vanligt förekommande bland sjukskrivna i början av 2000-talet. Kunskaperna i dessa frågor är dock begränsade. Regeringen kommer där-

för att ge ISF i uppdrag att undersöka förekomsten av sociala problem, t.ex. våld i nära relationer eller missbruk, i samband med sjukskrivningar.

- En arbetsgrupp inom Socialdepartementet kommer att bildas med representanter från Socialstyrelsen och SKL i syfte att säkerställa att behövligt kunskapsstöd utarbetas för primärvården och att råd för sjukskrivning ingår i detta stöd.
- Försäkringsmedicinska utredningar är ett verktyg för Försäkringskassan att bättre kunna ta ställning till arbetsförmågan i samband med bedömningen av rätten till ersättning. Nu regleras ansvaret för dessa utredningar genom årliga överenskommelser med SKL. Ett arbete pågår i Regeringskansliet för att ta fram ett lagstöd för landstingen att göra de försäkringsmedicinska utredningarna.
- För att främja kunskaperna om vilka insatser som är effektiva för att främja patienters återgång i arbete har regeringen avsatt 40 miljoner kronor för forskning inom området med utlysning år 2017 (se vidare avsnitt 3.4.2). Regeringen avser att reservera ytterligare medel för ändamålet i kommande överenskommelse med SKL.

Utveckla insatserna för unga med aktivitetsersättning

Regeringen vill underlätta för unga med sjukdom eller funktionsnedsättning att komma i arbete. Förslag med denna inriktning har remitterats i promemorian Mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen (Ds 2016:5). Regeringen lämnar nu dessa förslag i avsnitt 3.6.

Som framgår i avsnitt 3.4.3 bereds i Regeringskansliet betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:53). Regeringen är angelägen om att den som har fått sin skolgång förlängd på grund av funktionsnedsättning ska ges goda förutsättningar att slutföra studierna, utan att risken för ett långvarigt beroende av sjukförsäkringen ökar.

Det är angeläget att Försäkringskassan vidareutvecklar prövning och utredning av arbetsförmågan före beslut om aktivitetsersättning. Det gäller särskilt för de personer som har ingen eller liten erfarenhet av arbetslivet. Regeringen avser därför att ge Försäkringskassan i uppdrag att överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att vidareutveckla prövning och utredning av

arbetsförmågan före beslut om aktivitetsersättning.

Regeringen har gett Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att genom samordningsförbunden verka för att det vidtas förstärkta och samordnade rehabiliteringsinsatser för unga med aktivitetsersättning. Regeringen kan konstatera att samordningsförbundens insatser bidrar till att unga med aktivitetsersättning närmar sig arbetsmarknaden. Däremot är det endast ca 5 procent av de personer som uppbär aktivitetsersättning som omfattas av sådana insatser. Regeringen anser det därför vara angeläget att samordningsförbunden prioriterar insatser för denna grupp. För att åstadkomma detta är det viktigt att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen aktivt arbetar med att identifiera de unga med aktivitetsersättning som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser och verkar för att sådana insatser prioriteras av samordningsförbunden. Regeringen kommer att överväga om det bör vidtas ytterligare åtgärder för att nödvändiga insatser ska vidtas för unga med aktivitetsersättning.

3.5.2 Stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjuk- och aktivitetsersättning

Som framgår i avsnitt 3.4.2 behöver den ekonomiska tryggheten för mottagare av sjuk- och aktivitetsersättning stärkas. Regeringen lämnar nu förslag om förbättringar för dem.

3.5.3 Tillämpad välfärdsforskning

Regeringen föreslår en forskningssatsning på tillämpad välfärdsforskning. Denna satsning ska inkludera en satsning på forskarskolor, och också inkludera bl.a. forskning om psykisk ohälsa för att samhället ska kunna utveckla kunskapsbaserade och verkningsfulla insatser. Satsningen redovisas närmare under utgiftsområde 9 avsnitt 9.5. Satsningen kommer att beskrivas närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen.

3.5.4 Översyn av studerandes möjlighet till sjukförsäkring

Det är ett prioriterat arbete för regeringen att stärka studerandes skydd vid sjukdom. Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (SOU 2015:21) lämnade flera förslag till förbättringar för studerande. Frågan om förbättrade åtgärder för studerande vid sjukdom bereds inom Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma i frågan under mandatperioden.

3.5.5 Förslag från den parlamentariska socialförsäkringsutredningen

Våren 2015 presenterade den parlamentariska socialförsäkringsutredningen sitt slutbetänkande Mer trygghet och bättre försäkring, SOU 2015:21. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen har tagit del av remissinstansernas yttranden. Flera av de förslag som kommittén har lämnat har redan omhändertagits och resulterat i konkreta åtgärder. Regeringen har beslutat om direktiv till en utredning som ska se över försäkringen vid arbetsskada (dir. 2016:9) och som bl.a. ska överväga de förslag som den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har lämnat. Dessutom har regeringen beslutat om ett kvantifierat mål för sjukfrånvaron, vilket utredningen har förordat. Vidare har utredningens förslag om att stärka hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen beaktats inom ramen för regeringens åtgärdsprogram.

Regeringen arbetar nu vidare med förslaget om karensavdrag, förslaget om mera generösa regler för företagare under uppbyggnadsskede samt förslaget om ersättningsgrundande inkomst (EGI). För samtliga dessa förslag återstår mer eller mindre omfattande utredningsinsatser innan färdiga förslag kan läggas fram. En viktig del i detta utredningsarbete är att så långt möjligt säkra att förslagen får de effekter som är önskvärda och avsedda. Regeringens ambition är att under mandatperioden lägga fram färdiga förslag i flera av dessa delar.

3.5.6 Översyn av handikappersättningen

Handikappersättning kan utges till den som har en funktionsnedsättning eller sjukdom som gör att hon eller han behöver hjälp i vardagen eller har merkostnader. Handikappersättningen har tillsammans med vårdbidraget (se utg.omr. 12) varit föremål för en översyn. En arbetsgrupp har tagit fram promemorian Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning (Ds 2015:58). Promemorian har remissbehandlats. Ärendet bereds i Regeringskansliet.

3.5.7 Försäkringskassan

Ökad samverkan kring nyanlända

Ökningen av antalet nyanlända i Sverige påverkar Försäkringskassan och dess handläggning av ett flertal förmåner. Samtidigt ser regeringen också ett ökat behov av samverkan mellan myndigheter för att skapa enklare och mer effektiva processer för nyanlända.

Regeringen har därför lämnat ett uppdrag till Försäkringskassan, Skatteverket, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Pensionsmyndigheten att fortsätta samverkan så att processen för etablering förenklas och effektiviseras för minst 45 000 nyanlända personer (A2016/01467/EXPCH).

3.5.8 Tillsyn, rättssäkerhet och det allmänna ombudet

Genom riksdagens tillkännagivande har en särskild utredare haft i uppdrag att utreda behovet av en reguljär tillsynsfunktion inom socialförsäkringens område. Betänkande Skapa tilltro. Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen (SOU 2015:46) innehåller tre större förslag. Ett förslag gäller införande av en klagomålshantering hos ISF dit enskilda kan vända sig med sina klagomål inom socialförsäkringens område. Ett annat förslag tar sikte på att vidga ISF:s uppdrag så att myndigheten får utöva generell tillsyn och inte endast systemtillsyn. Det tredje förslaget rör det allmänna ombudet för socialförsäkringen och hur ombudet kan stärkas på olika sätt för att få fram fler vägledande domstolsavgöranden.

Flera remissinstanser ser positivt på att inrätta en klagomålshantering. Lika många ser dock inte

ett behov av en sådan funktion utan ser snarare att det finns risk för att den kan överlappa andra tillsynsmyndigheters uppdrag. Bland de kritiskt inställda finns bland annat Justitieombudsmannen och Justitiekanslern. Regeringen delar bedömningen att det inte föreligger ett behov av ytterligare en klagomålshantering och avser därför inte att gå vidare med detta förslag. Beträffande de förslag som har lämnats för att stärka det allmänna ombudet har regeringen redan vidtagit ett antal åtgärder. Förutom att ombudet numera på årsbasis ska redovisa sina resultat och iakttagelser för att regeringen bättre ska kunna följa dem, så finns sedan årsskiftet även särskilda medel avsatta för att resursmässigt stärka ombudet och dess kansli. Med egna resurser ökar även ombudets självständighet gentemot Försäkringskassan, hos vilken ombudet har sin placering. För att få fram fler vägledande domstolsavgöranden avser regeringen även ta initiativ till att stärka ombudet processuellt.

3.5.9 Internationellt samarbete inom socialförsäkringen

I regeringens åtagande för en samstämmig politik för global utveckling (PGU), och särskilt vad avser målet i FN:s Agenda 2030, att det inte ska förekomma fattigdom i världen, är arbetet med att införa och öka kunskap om breda, allmänna, grundläggande trygghetssystem av väsentlig betydelse. I detta arbete är Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten centrala aktörer, bl.a. genom att myndigheterna kan bidra med kunskap och stöd gällande uppbyggnad och administration av stabila socialförsäkringssystem.

Europeiska kommissionens kommande förslag till att ändra EU:s samordningsbestämmelser syftar till att ytterligare underlätta arbetskraftens rörlighet och stödja medlemsstaternas arbete mot fel och missbruk av regelverket.

Regeringens uppfattning är att samordningsbestämmelserna bör utvecklas på en rad områden bl.a. för att bättre återspegla de nya rörlighetsmönstren inom EU. Denna utveckling bör också värna enskildas rättigheter och medlemsstaternas rätt att själva utforma sina socialförsäkringssystem, särskilt med hänsyn till de nationella trygghetssystemens långsiktiga finansiella hållbarhet. Bestämmelserna bör ge en effektiv och ändamålsenlig samordning som främjar den

fria rörligheten för personer utan att harmonisera medlemsstaternas system. Bestämmelserna ska även verka för att förbättra människors levnadsstandard och egna försörjning. Balansen mellan den enskildes sociala skydd och ansvars- och kostnadsfördelning mellan medlemsstaterna måste också finnas i bestämmelserna.

Att verka för ett socialt sammanhållet Europa är en prioriterad fråga för regeringen. I februari 2016 presenterade EU-kommissionen ett utkast till en europeisk pelare för sociala rättigheter, samt lanserade i samband med detta ett öppet samråd som kommer att pågå under 2016. Syftet är att formulera principer för rättvisa arbetsmarknader och välfärdssystem. Regeringen analyserar för närvarande utkastet, vilket även framöver kommer att uppta en stor del av arbetet i Kommittén för social trygghet (KST, ett rådgivande organ inom EU). Framgent kommer KST även att rikta särskilt fokus mot den angelägna frågan om migrationens påverkan på de sociala trygghetssystemen.

Rörligheten till och från Sverige är betydande. Inte minst med beaktande av detta faktum, är det angeläget att det finns tillförlitlig statistik inom det internationella socialförsäkringsområdet. Försäkringskassan har därför i uppdrag att se över sina it-stöd i syfte att förbättra statistikfångst inom detta område. Regeringen följer detta utvecklingsarbete. EU-kommissionens arbete med att färdigställa EU:s gemensamma it-system EESSI är även det angeläget, i syfte att kunna utveckla denna statistik inom det internationella socialförsäkringsområdet.

Ändrade förutsättningar i Sverige och omvärlden, exempelvis förändrade arbets- och migrationsmönster, den demografiska utvecklingen samt nya former av företagsstrukturer skapar delvis andra behov avseende de sociala trygghetssystemens utformning. Tor-utredningen, utredningen om trygghetssystemen och internationell rörlighet (S2014:17), som ska redovisas senast i januari 2017, har således ett ytterst angeläget uppdrag. Detta i synnerhet eftersom utredningen kommer bidra med underlag som ger förutsättningar för ett regelverk som även framgent är relevant i förhållande till de nya förutsättningar som globaliseringen ger i en unionsrättslig och internationell kontext.

Arbets- och migrationsmönstren har även förändrats utanför EU/EES. Regeringen anser därför att Sverige bör fortsätta att ingå bilaterala socialförsäkringsavtal med länder utanför

EU/EES för att ytterligare stärka vår konkurrenskraft. Regeringen verkar således för att nya avtal ska ingås och avtalsförhandlingar pågår för närvarande med Japan och kommer även inom kort att inledas med Brasilien.

3.6 Förslag om mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen

3.6.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 att den avsåg att se över möjligheterna för långtidssjuka att prova arbete eller studera en tid med bibehållen sjukersättning (prop. 2015/16:1 UO 10). Bättre möjligheter för unga med funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete ingår i regeringens åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro (dnr S2015/06106/SF).

Riksrevisionen har granskat om systemet med aktivitetsersättning är effektivt gällande att aktivera unga med långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Riksrevisionens övergripande slutsats är att syftet med aktivitetsersättningen inte uppnås och att ersättningen inte lever upp till riksdagens och regeringens mål om ett aktivt förhållningssätt för unga med nedsatt arbetsförmåga (RiR 2015:7). Regeringen konstaterar i skrivelse 2015/16:37 att man i stort delar Riksrevisionens bedömning och att den oroande ökningen av antalet personer med aktivitetsersättning behöver bemötas.

En arbetsgrupp har haft i uppgift att se över möjligheterna för långtidssjuka att prova arbete eller studera en tid med bibehållen sjukersättning och att ta fram vissa förslag som ger bättre möjligheter för unga med funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete. Förslagen har redovisats i promemorian Mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen (Ds 2016:5). Promemorian har remissbehandlats. Under remissbehandlingen lämnade Försäkringskassan synpunkten att förslag saknades avseende regler om alternativ beräkning av inkomstrelaterad ersättning för gruppen mellan 19 och 29 år som föreslås kunna få sjukersättning. Regeringen lämnar därför ett förslag om ändring i 34 kap. 10 § socialförsäkringsbalken, SFB. Förslaget har beretts under hand med Försäkrings-

kassan. Författningsförslagen från promemorian har i viss mån även redaktionellt justerats med anledning av remissvar från Kammarrätten i Stockholm.

Promemorians lagförslag och en förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 1. En sammanställning över remissinstansernas yttranden finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2016/02084/SF).

3.6.2 Bakgrund

Nuvarande regelverk

I samband med att det nuvarande pensionssystemet infördes 2003 gjordes förtidspensionen till en del av sjukförsäkringen i stället för som tidigare ålderspensionssystemet. Förmånerna förtidspension och sjukbidrag ersattes av sjukersättning och aktivitetsersättning (prop. 2000/01:96 Sjukersättning och aktivitetsersättning istället för förtidspension).

Rätten till sjukersättning eller aktivitetsersättning
Aktivitetsersättning beviljas unga försäkrade som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Arbetsförmågan ska vara nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan under *minst ett år*. Aktivitetsersättning kan tidigast beviljas fr.o.m. juli månad det år då den försäkrade fyller 19 år och är alltid tidsbegränsad. Den kan ges under högst tre år i taget, dock längst t.o.m. månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år.

Skälet till att det inte finns en varaktig förmån för unga med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom är, enligt förarbetena, för att i möjligaste mån kunna ta tillvara den unges möjligheter till utveckling och arbete i ungdomsåren. Vidare anfördes att ingen ska behöva pensioneras i mycket unga år innan omfattande insatser har gjorts för att så långt som möjligt ta till vara kapacitet och utvecklingsmöjligheter.²²

Rätt till aktivitetsersättning har också en försäkrad som är mellan 19 och 29 år och som på grund av funktionshinder ännu inte avslutat sin

utbildning på grundskole- eller gymnasienivå. För dessa personer görs ingen prövning av arbetsförmågans nedsättning.

Sjukersättningen är en förmån som alltid lämnas tills vidare och en försäkrad kan beviljas ersättningen först från och med 30 års ålder. För att ha rätt till sjukersättning ska arbetsförmågan vara *stadigvarande* nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Med detta begrepp avses att nedsättningen bedöms bestå för all överskådlig framtid (prop. 2007/08:136). Sjukersättning kan tidigast lämnas fr.o.m. den månad som den försäkrade fyllt 30 år och ges tills vidare, dock längst t.o.m. månaden före den månad då den försäkrade fyller 65 år.

Tidigare kunde även sjukersättning ges som en tidsbegränsad förmån och då under högst tre år i taget. Denna möjlighet avskaffades den 1 juli 2008 (prop. 2007/08:136).

När det bedöms hur nedsatt arbetsförmågan är ska Försäkringskassan, både vid prövning av rätt till sjukersättning och till aktivitetsersättning, beakta den försäkrades förmåga att försörja sig själv genom förvärvsarbete på arbetsmarknaden.

Prövningen ska göras i förhållande till förvärvsarbete på hela arbetsmarknaden. Det går inte att bevilja sjukersättning eller aktivitetsersättning till dess att en subventionerad anställning blir tillgänglig för den försäkrade (prop. 2007/08:136 s. 88 och 103). Även dessa typer av arbeten ryms i begreppet ”förvärvsarbete på arbetsmarknaden”.

Inga andra faktorer än nedsatt arbetsförmåga till följd av sjukdom ska påverka rätten till ersättning. Varken ålder, bosättningsförhållanden, utbildning, tidigare verksamhet eller andra liknande omständigheter ska beaktas vid bedömning av arbetsförmågans nedsättning.

Regelverk gällande att uppmuntra aktivitet och underlätta återgång i arbete

Försäkringskassan ansvarar inte bara för försäkringstillämpningen i sjukförsäkringen. Försäkringskassan har också ett samordningsansvar. Det innebär i korthet att Försäkringskassan ska utreda rehabiliteringsbehov och verka för att nödvändiga åtgärder vidtas av hälso- och sjukvården, arbetsgivaren, företagshälsovården, Arbetsförmedlingen eller andra ansvariga.

²² Prop. 2000/01:96 s. 80-81, bet. 2000/01:SfU15, Ds 2000:40 s. 85.

Enligt 30 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken gäller följande. Försäkringskassan samordnar och utövar tillsyn över de insatser som behövs för rehabiliteringsverksamheten. Vidare ska Försäkringskassan i samråd med den försäkrade se till att den försäkrades behov av rehabilitering snarast klarläggs och att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering. Försäkringskassan ska, om den försäkrade medger det, samverka med arbetsgivaren, arbetstagarorganisation, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och Arbetsförmedlingen och andra myndigheter som berörs. Försäkringskassan ska verka för att nämnda organisationer och myndigheter, var och en inom sitt område, vidtar de åtgärder som behövs för en effektiv rehabilitering av de försäkrade. Försäkringskassan ska också se till att rehabiliteringsåtgärder påbörjas så snart det är möjligt av medicinska och andra skäl.

Den som får sjukersättning eller aktivitetsersättning har möjlighet att förvärvsarbeta eller studera under en period om högst 24 månader utan att rätten till ersättningen prövas, så kallad vilande sjuk- eller aktivitetsersättning. Syftet är att stimulera den försäkrade till att pröva sin arbetsförmåga eller till att börja studera utan att riskera rätten till sin ersättning. Ersättningen ska endast förklaras vilande när arbetet eller studierna är av sådan karaktär och omfattning att de förutsätter att den försäkrade utnyttjar en arbetsförmåga som han eller hon antogs sakna när beslutet om förmånen fattades. Under vilandeperioden så finns rätten till förmånen kvar men den betalas inte ut.

En försäkrad som vill arbeta med aktivitets- eller sjukersättningen vilande kan uppbära ett månatligt belopp, motsvarande 25 procent av den del av aktivitets- eller sjukersättningen som är vilande. Ursprungligen gällde för både aktivitets- och sjukersättningen att det månatliga beloppet kunde betalas ut så länge ersättningen var vilande, dock längst under 12 månader under en och samma vilandeperiod på 24 månader (prop. 2007/08:124). Bestämmelsen ändrades den 1 januari 2013 så att månadsbeloppet får betalas ut till försäkrade med vilande aktivitetsersättning under en period om 24 månader mot tidigare tolv månader (prop. 2012/13:1 UO10). I ärenden där sjukersättning har beviljats enligt regelverket i den lydelse som gällde före den 1 juli 2008 gäller särskilda bestämmelser i stället för vilande sjukersättning.

Även vid studier kan sjuk- och aktivitetsersättningen förklaras vilande. Till skillnad från förvärvsarbete, där delar av ersättningen kan förklaras vilande, förklaras vid studier alltid hela den beviljade sjuk- eller aktivitetsersättningen vilande oavsett studiernas omfattning. Den enskilde har alltså inte rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning på deltid vid studier på deltid. Inte heller har en försäkrad som studerar med sjuk- eller aktivitetsersättningen vilande rätt till månadsbeloppet om 25 procent av den vilande ersättningen.

I samband med ett beslut om att bevilja en försäkrad aktivitetsersättning ska Försäkringskassan undersöka om han eller hon under den tid ersättningen ska lämnas kan delta i aktiviteter som kan antas ha en gynnsam inverkan på hans eller hennes sjukdomstillstånd eller fysiska eller psykiska prestationsförmåga.

Om den försäkrade bedöms kunna delta i aktiviteter ska Försäkringskassan tillsammans med den försäkrade planera aktiviteter som är lämpliga. Försäkringskassan ska verka för att de planerade aktiviteterna kommer till stånd samt underlätta för den försäkrade att delta i aktiviteterna. Att delta i aktiviteterna är dock frivilligt.

I samband med att Försäkringskassan beslutar om sjukersättning ska myndigheten också besluta att en förnyad utredning av arbetsförmågan ska göras efter en viss tid, dock senast inom tre år. Så länge den försäkrade har rätt till sjukersättning ska Försäkringskassan besluta att en förnyad utredning av arbetsförmågan ska göras efter en viss tid, dock senast inom tre år från det att den föregående utredningen slutfördes. Syftet med förnyad utredning är dels att följa upp om arbetsförmågan har förändrats sedan beslutet om sjukersättning fattades, dels att undersöka möjligheterna till rehabilitering. Om den försäkrade har fyllt 60 år behöver beslut om ny utredning inte fattas. Detta gäller i ärenden där sjukersättning har beviljats enligt regelverket i den lydelse som gäller fr.o.m 1 juli 2008.

Riksrevisionens rapport: Aktivitetsersättning – en ersättning utan aktivitet? (RiR 2015:7)

Riksrevisionen har granskat om systemet med aktivitetsersättning är effektivt gällande att aktivera unga med långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Resultatet av granskningen har redovisats i rapporten Aktivitetsersättning – en ersättning

utan aktivitet? (RiR 2015:7). Den övergripande slutsatsen som Riksrevisionen drar av sin granskning är att syftet med aktivitetsersättningen inte uppnås och att ersättningen inte lever upp till målet om ett aktivt förhållningssätt för unga med nedsatt arbetsförmåga. Regeringen har i skrivelse till riksdagen redovisat sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser. Regeringen konstaterar i skrivelsen att man i stort delar Riksrevisionens bedömning och att den oroande ökningen av antalet personer med aktivitetsersättning behöver bemötas.²³

Riksrevisionen framför i sin granskning av aktivitetsersättningen att en tidsbegränsad ersättning skapar oro för personer med permanent nedsatt arbetsförmåga. Oron gäller, enligt Riksrevisionen, bland annat ansökningar om nya ersättningsperioder samt kraven på nya underlag och drabbar både individer och deras anhöriga. I de fall Försäkringskassan efter noggrann prövning kan konstatera att det finns en permanent nedsatt arbetsförmåga ser Riksrevisionen flera skäl till att bevilja aktivitetsersättning för längre tid. Utöver att det inte finns någon arbetsförmåga att ta tillvara och att det finns etiska skäl för att minska individernas oro, innebär hanteringen av ansökningar om ny period av aktivitetsersättning administrativa kostnader för Försäkringskassan samt kostnader för hälso- och sjukvården. Riksrevisionen anser att regeringen bör se över möjligheten till längre beslutsperioder för aktivitetsersättning när det gäller personer med grava permanenta funktionsnedsättningar.²⁴

Regeringen har i skrivelse till riksdagen som svar på Riksrevisionens rapport uppgett att man i sak delar Riksrevisionens bedömning att ansöka om ny period med aktivitetsersättning kan skapa oro både hos personerna som får aktivitetsersättning och hos deras anhöriga. Regeringen anser också att det kan finnas etiska och administrativa skäl att se över möjligheten till längre beslutsperioder.²⁵

Försäkringskassans antikrångelförslag

Försäkringskassan har under en följd av år lämnat en s.k. ”Antikrångelkatalog” till regeringen med olika förslag på ändringar i regelverket som ska göra det enklare för de försäkrade. Några av de förslag som Försäkringskassan lämnat in under senare år berör sjuk- och aktivitetsersättningen.

Försäkringskassan har föreslagit att en provotid om tre månader med bibehållen aktivitetsersättning införs för den som vill pröva att studera under tiden med aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga. Syftet med förslaget är, enligt Försäkringskassan, att underlätta för unga med aktivitetsersättning att komma ut i arbete eller studier. Att en provotid enbart föreslås för personer med aktivitetsersättning motiverar Försäkringskassan med att denna grupp har haft färre möjligheter att pröva sin arbetsförmåga eller utforska olika vägar ut i arbete. Vidare framhåller Försäkringskassan att ett beslut om att börja studera kräver planering och att mycket ska ordnas; ansökningar om studieplats, studiemedel och vilande aktivitetsersättning ska göras. I de fall det redan efter några månader står klart att försöket med studierna inte fungerar behöver den försäkrade ordna med Försäkringskassan så att aktivitetsersättningen åter betalas ut och tillsammans med CSN lösa vad som händer med det studiemedel som redan betalats ut.

Försäkringskassan har också föreslagit att det görs undantag från tidsbegränsningen i aktivitetsersättningen för personer som har mycket långvarig nedsättning av arbetsförmågan. Enligt Försäkringskassan bör aktivitetsersättning utan tidsbegränsning kunna ges till personer med mycket långvariga fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsnedsättningar, där funktionsnedsättningen medför så omfattande svårigheter att det är osannolikt att personen kommer att antingen utveckla en arbetsförmåga eller förbättra den befintliga arbetsförmågan, där de habiliterande eller rehabiliterande insatserna inte kan antas leda till att arbetsförmågan förbättras i sådan omfattning att förmånsnivån påverkas. En huvudsaklig målgrupp för undantaget i tidsbegränsningen som Försäkringskassan nämner är personer som utöver aktivitetsersättningen även har assistansersättning och handikappersättning. Försäkringskassan hänvisar till att det av kundundersökningar och kundsynpunkter framkommit att personer med stadigvarande eller mycket

²³ Regeringens skrivelse 2015/16:37.

²⁴ Aktivitetsersättning – en ersättning utan aktivitet? (Riksrevisionen, RiR 2015:7).

²⁵ Regeringens skrivelse 2015/16:37.

långvarig funktionsnedsättning upplever det som en onödig och frustrerande procedur att vart tredje år behöva ansöka om aktivitetsersättning och behöva gå igenom en utredning av arbetsförmågan på nytt. Enligt Försäkringskassan händer det även att det blir avbrott i utbetalningarna under tiden ansökan handläggs vilket innebär oro och ekonomiska bekymmer för dessa personer.

Försäkringskassan har vidare föreslagit en mer flexibel uppföljning av sjukersättningar. Försäkringskassan anger att de två motstridiga syftena med förnyad utredning, utredning av arbetsförmågan respektive stöd i återgång i arbete, innebär att de försäkrade har svårt att förstå syftet med utredningen och att många känner sig misstänkliggjorda. Försäkringskassan anser att bestämmelsen om förnyad utredning ställer högre krav på utredning än vad som är motiverat. Av förarbetsuttalanden framgår exempelvis att enbart ett telefonsamtal inte räcker. Kraven gällande förnyad utredning tar enligt Försäkringskassan stora resurser i anspråk, samtidigt som det inte finns några indikationer på att andelen personer som återfår sin arbetsförmåga efter beslut om sjukersättning skulle vara annat än mycket liten. Ca 0,7 procent av alla med sjukersättning enligt regelverket efter juli 2008 utnyttjar årligen möjligheten att arbeta eller studera med vilande sjukersättning. Uppföljningar av avslutade kontrollutredningar visar att färre än 50 ärenden per år handlar om personer som fått sjukersättning efter juli 2008.²⁶

ISF:s rapport: Förnyad utredning av sjukersättning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) instämmer i Försäkringskassans uppfattning att det finns skäl att förtydliga regelverket så att det framgår att den förnyade utredningen inte behöver vara djuplodande i alla ärenden. ISF anser vidare att en förnyad utredning om rätten till ersättning inte behöva göras i samtliga fall. Det kan enligt ISF finnas anledning att överväga en förändring av regelverket, som gör det möjligt att avstå från förnyad utredning i ärenden där det

är uppenbart onödigt. Men i många fall är bedömningen av om arbetsförmågan är helt nedsatt osäker på lång sikt, och i dessa fall är det enligt ISF angeläget att Försäkringskassan efter en tid bedömer om arbetsförmågan fortfarande är nedsatt i samma grad som när beslutet om hel sjukersättning fattades.²⁷

3.6.3 Allmänna utgångspunkter

Aktivitetsersättningen har inte kommit att präglas av aktivitet så som var avsikten när förmånen infördes. Det är angeläget att regelverket är utformat så att den enskildes initiativ att närma sig arbetsmarknaden underlättas. Samtidigt finns en förhållandevis liten grupp unga vars funktionsnedsättningar är så pass omfattande att de sannolikt aldrig kommer kunna utveckla en arbetsförmåga. Dessa personer behöver en ökad försörjningstrygghet. Personer mellan 19 och 29 år med långvarigt nedsatt arbetsförmåga har således olika behov som sjukförsäkringen behöver anpassas till.

Förslagen som nu lämnas gäller bland annat utformningen av den ekonomiska ersättningen vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga för att ge ekonomisk trygghet och underlätta övergången till arbete eller studier.

Flera remissinstanser tar upp behovet av bättre insatser till försäkrade. Regeringen redogör i Politikens inriktning, avsnitt 3.5.1 för de utvecklingsinsatser som planeras inom ramen för åtgärdsprogrammet för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro.

²⁶ Fler förslag för minskat krångel (Försäkringskassan 2014).

²⁷ Förnyad utredning av sjukersättning (Inspektionen för socialförsäkringen kommenterar 2015:12).

3.6.4 Regeringens överväganden och förslag

En provotid för studier med bibehållen aktivitetsersättning

Regeringens förslag: En försäkrad som har fått aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga under minst tolv månader ska, efter ansökan hos Försäkringskassan, få studera under högst sex månader utan att aktivitetsersättningen minskas med hänsyn till studierna. Under hela den tidsperiod som aktivitetsersättning kan beviljas ska varje försäkrad kunna få maximalt sex månader med bibehållen aktivitetsersättning under studier.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av bland andra *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Inspektionen för socialförsäringen (ISF)*, *Myndigheten för delaktighet*, *Socialstyrelsen*, *Folkbildningsrådet*, *Nationella nätverket för samordningsförbund (NNS)*, *Sveriges förenade studentkårer (SFS)* och *Lärarnas riksförbund*.

Riksrevisionen, *Högskolan i Gävle*, *Skolverket* och *Landsorganisationen i Sverige (LO)* är positiva till förslaget.

Arbetsförmedlingen är positiv till förslaget men ser inte att det tar hänsyn till att behov av studier kan uppkomma vid olika skeden under tid med aktivitetsersättning. Att studieplanering skulle föreligga vid ett något mer generöst förslag ser Arbetsförmedlingen som osannolikt. Arbetsförmedlingen påpekar att det bör framgå om förslaget även är aktuellt vid deltagande i arbetsmarknadsutbildningar.

Försäkringskassan tillstyrker förslaget och tolkar det som att det precis som vid vilande aktivitetsersättning vid studier i allmänhet bör vara fråga om studier på lägst gymnasienivå. Vidare anser Försäkringskassan att det behöver klargöras om studierna som ska bedrivas under en provotid kan ingå som en aktivitet i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder (DHR) tycker att förslaget i stort sett är bra.

Handikappförbunden anser att förslaget är ett steg i rätt riktning men bedömer att en provotid om sex månader kommer vara en alltför kort tid

för många för att kunna uppnå en fungerande studiesituation som kan utvärderas inför beslut om fortsatta studier. Handikappförbunden påpekar att förslagets begränsning om att sex månaders provotid endast kan utnyttjas en gång ökar pressen på den enskilde att "lyckas vid första försöket". Det torde, enligt Handikappförbunden, inte vara ovanligt att den personliga situationen och studieintresset skiljer sig åt för en och samma person vid exempelvis 19, 24 eller 29 års ålder.

Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH) anser att förslaget är ett steg i rätt riktning men bedömer att sex månader är en alltför kort provotid för bland andra unga med psykisk ohälsa som under lång tid varken studerat eller arbetat. NSPH tycker att provotiden åtminstone bör vara ett år, eller att det bör vara möjligt att få fortsätta studera med aktivitetsersättningen ytterligare en tid efter en individuell prövning. Vidare anser NSPH att det bör vara tillräckligt med en anmälan till Försäkringskassan om att studier inleds.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco) ställer sig bakom förslaget men menar att mer skulle kunna göras med tanke på den kritik som framförts i Riksrevisionens rapport (RIR 2015:7).

Sveriges kommuner och landsting (SKL) tillstyrker förslaget. SKL menar dock att det behöver preciseras vilka studier och utbildningstyper som kan komma ifråga. För unga som kommer från särskolan ser SKL att provotiden skulle behöva vara längre än 6 månader alternativt att de ges möjlighet att ansöka om förlängning av provotiden.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) välkomnar förslaget men anser att en längre provotid skulle kunna övervägas alternativt att det införs två provotider om sex månader.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att en försäkrad som fått aktivitetsersättning under minst 12 månader ska kunna få studera och samtidigt uppbära aktivitetsersättningen under en period om maximalt sex månader. Regeringen föreslår vidare att rätt till sådan utbetalning av aktivitetsersättning begränsas till maximalt sex månader under hela den tid en person kan få aktivitetsersättning, dvs. mellan 19 och 29 år. Förslaget kompletterar reglerna om vilande aktivitetsersättning vid studier och syftet är att ytterligare underlätta övergången till studier.

Utfloppet från aktivitetsersättning till egen försörjning via arbete eller studier är i dag lågt. Det är angeläget att regelverket är utformat så att den enskildes initiativ till arbete eller studier underlättas. Många unga med aktivitetsersättning saknar eller har endast begränsad arbetslivserfarenhet. För den med nedsatt arbetsförmåga kan en bristfällig förankring på arbetsmarknaden innebära att steget från aktivitetsersättning till förvärvsarbete blir långt och svårt att ta. Studier är många gånger ett effektivt sätt för att förbättra möjligheterna att komma ut i eller återvända till arbetslivet. Tanken bakom nuvarande regler om vilande aktivitetsersättning vid studier var att stimulera personer med aktivitetsersättning till att studera. Vilandereglerna har dock visat sig otillräckliga för att förmå unga att våga ta steget från aktivitetsersättning till studier. Av drygt 31 000 unga som under hösten 2015 hade aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga var det endast ca 140 personer per månad som studerade med ersättningen vilande. Regeringen anser att det är önskvärt att fler unga med aktivitetsersättning går vägen via studier för att komma ut i arbete och egen försörjning. Vid studier förklaras hela den beviljade aktivitetsersättningen vilande oavsett studiernas omfattning. Unga som är osäkra på sin förmåga att studera kan av den anledningen helt avstå från att studera. Förslaget ger den försäkrade en möjlighet att under en provotid om sex månader behålla sin ersättning och prova att studera utan att ta någon ekonomisk risk. Därefter kan den försäkrade, beroende på hur studierna har gått, fortsätta studierna med aktivitetsersättningen vilande eller avbryta studieförsöket och fortsätta med aktivitetsersättning. Förslaget ökar tryggheten och minskar de ekonomiska riskerna och administrationen för den enskilde under den inledande studietiden. Den enskilde ges genom förslaget möjlighet att inledningsvis fullt ut fokusera på om studierna fungerar.

Flera remissinstanser, bland andra *SKL*, har efterfrågat precisering av vilka typer av utbildningar och studier som ska kunna bedrivas under den föreslagna provotiden. Regeringen menar att det faller sig naturligt att sådana utbildningar och studier som idag godkänns inom ramen för vilande aktivitetsersättning på grund av studier i stort sett också godkänns under en provotid. Men eftersom provotiden ska förmå fler unga än idag att våga pröva studier och underlätta för dem att komma igång så anser regeringen att det

även ska vara möjligt att pröva andra typer av utbildningar och studier. Kortare yrkesutbildningar kan med fördel påbörjas under en provotid. Däremot ska provotid inte beviljas för studier som ingår som en aktivitet i ett arbetsmarknadspolitiskt program. Provotiden ska heller inte användas för sådana kurser och enklare studier som en försäkrad redan idag kan få gå som en godkänd del av en social rehabilitering eller som en aktivitet inom ramen för aktivitetsersättning. Det är viktigt att den försäkrade är medveten om att i de fall studierna inte är studiemedelsberättigande så behöver personen finansiera eventuellt fortsatta studier efter provotiden på annat sätt än genom aktivitetsersättning eller studiemedel. Försäkringskassan bör tydligt informera om detta redan i samband med beslutet om provotid.

Flera remissinstanser, bland andra *Handikappförbunden*, *NSPH*, *SKL* och *TCO* anser att provotiden skulle kunna vara längre än de sex månader som promemorian föreslår. Regeringen har noga övervägt hur länge en försäkrad ska kunna studera med bibehållen utbetalning av aktivitetsersättningen och instämmer i den bedömning som görs i promemorian, dvs. att en provotid om maximalt sex månader är lämplig och väl avvägd. Utgångspunkten för bedömningen har varit att förmå fler unga än idag att våga pröva studier samtidigt som försäkringens legitimitet inte får urholkas. En alltför generös provotid kan uppfattas som orättvis av andra studerande som finansierar sina studier med studiemedel. Den skulle också riskera att bli en drivkraft in i försäkringen. Sistnämnda argument motverkas dock av Försäkringskassans prövning av rätten till ersättning och av att en person måste ha fått aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga under minst 12 månader omedelbart innan provotiden kan påbörjas. Även om regeringen är medveten om att en längre provotid än sex månader skulle kunna vara till nytta för vissa så bedömer regeringen att sex månader för de allra flesta kommer vara en tillräcklig tid för att kunna utvärdera om de är redo att fortsätta studera. Att göra det möjligt att förlänga provotiden efter en individuell prövning, så som *NSPH* föreslår, har inte varit aktuellt eftersom det skulle innebära komplicerade och svåravvägda bedömningar och risk för olikformig rättstillämpning. Att provotiden nu bestäms till sex månader innebär att den unge får möjlighet att utvärdera sin studieförmåga under drygt en hel termin för att därefter kunna göra en väl-

grundad bedömning av möjligheten att gå vidare med studierna. Genom att inte behöva finansiera sina studier med studiemedel, vilka delvis består av lån, under en termin blir provotiden också ett kraftfullt ekonomiskt incitament till att börja studera.

Förslagets begränsning vad avser att varje individ ska kunna få studera och samtidigt uppbära aktivitetsersättningen i maximalt sex månader under hela den tid en person kan få aktivitetsersättning, dvs. mellan 19–29 år, beror på att regeringen vill värna legitimiteten i försäkringen. *Arbetsförmedlingen* påpekar att denna begränsning i förslaget inte tar hänsyn till att behov av studier kan uppkomma under olika skeden under tid med aktivitetsersättning. *Handikappförbunden* framhåller att den personliga situationen och studieintresset kan skilja sig starkt åt för en och samma person vid olika åldrar och att det talar emot den föreslagna begränsningen. Regeringen håller med om att behov av och intresse för studier kan väckas i olika skeden under tid med aktivitetsersättning och då även se olika ut. Regeringen anser dock, i likhet med vad som anförs i promemorian, att ett generösare förslag riskerar att öppna upp för studieplanering. Syftet med förslaget är att ge unga med aktivitetsersättning incitament till att våga pröva studier, inte att längre utbildningar ska bekostas genom sjukförsäkringen. Därför bedömer regeringen att sex provotidsmånader under hela tiden med aktivitetsersättning är rimligt. Varje månad med provotid för studier som påbörjas ska anses förbrukad. Den som redan fått samtliga sex provotidsmånader kan således inte under en senare ersättningsperiod få nya provotidsmånader för studier. Däremot kan han eller hon givetvis då få ersättningen vilande vid studier om villkoren för detta är uppfyllda. Har personen emellertid inte förbrukat samtliga sex månader med provotid för studier kan han eller hon vid ett senare tillfälle få rätt till de kvarvarande månaderna med provotid.

För att den försäkrade ska känna till att det går att studera med bibehållen aktivitetsersättning under en provotid bör Försäkringskassan informera om denna möjlighet redan i samband med beslutet att bevilja aktivitetsersättning.

En försäkrad som avser att börja studera med bibehållen aktivitetsersättning ska ansöka om detta. Regeringen bedömer att en ansökan är att föredra framför det enklare förfarandet med anmälan, som *NSPH* förordar, eftersom konse-

kvensen av att påbörja studier utan att uppfylla villkoren för provotid kan bli att rätten till ersättningen ifrågasätts.

Ett grundläggande villkor för att Försäkringskassan ska kunna bevilja en ansökan om provotid för studier är att den försäkrade måste ha fått aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga under minst tolv månader omedelbart dessförinnan. Med månad menas kalendermånad och med ”fått” menas också sådan tid som retroaktiv utbetalning sker för. Provotid ska kunna beviljas samtidigt som andra rehabiliteringsåtgärder pågår.

Beslutet om provotid vid studier ska kunna överklagas.

Om en försäkrad som inte uppfyller villkoren för provotid ändå börjar studera, eller börjar studera utan att ha ansökt om provotid, ska Försäkringskassan ta ställning till om rätten till ersättningen ska omprövas.

En försäkrad som studerar med provotid ska när som helst, oavsett anledning, kunna välja att avbryta studierna. Något medicinskt underlag behöver inte visas i samband med avbrott. Där emot bör den försäkrade anmäla till Försäkringskassan att han eller hon avbryter provotiden. Provotid som har löpt fram till anmälan ska nämligen anses förbrukad.

Avser den försäkrade att fortsätta studera efter att provotiden löpt ut finns möjlighet att ansöka om vilande aktivitetsersättning. Det är därför naturligt att Försäkringskassan under provotiden har viss kontakt med den försäkrade för att följa upp hur studierna utfaller och säkerställa att den försäkrade känner till möjligheten att få ersättningen vilande för vidare studier.

Samordning med vilande ersättning

Regeringens förslag: Har den försäkrade under en period om tolv månader före den första månad som vilandeförklaringen avser fått aktivitetsersättning under provotid ska ett beslut om vilandeförklaring tillsammans med provotidsperioden få uppgå till högst 24 månader.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av bland andra *Arbetsförmedlingen*, *CSN*, *Myndigheten för delaktighet* och *Folkbildningsrådet*.

ISF tillstyrker förslaget men anser att det behöver förtydligas om en person som redan har (eller har haft kortare period) vilande aktivitetsersättning vid bestämmelsens ikraftträdande kan omfattas av provotid och om avräkning i sådana fall ska ske.

SKL instämmer i förslaget.

TCO anser att en period med aktivitetsersättning under provotid inte bör avräknas period med vilande aktivitetsersättning för studier.

Lärarnas riksförbund finner att den föreslagna samordningen med vilande ersättning är helt logisk.

Skälen för regeringens förslag: Vilande aktivitetsersättning vid studier kan beviljas för som längst 24 månader. Ett grundläggande villkor för att beviljas vilande aktivitetsersättning för studier är att den försäkrade fått aktivitetsersättning under minst 12 månader omedelbart dessförinnan. Att det införs en möjlighet att studera med bibehållen aktivitetsersättning ska inte påverka nuvarande kvalificeringsvillkor för vilande ersättning eftersom den försäkrade under provotiden får aktivitetsersättning. Den som uppfyller villkoren för aktivitetsersättning under provotid kan beviljas detta oavsett om han eller hon har haft en tidigare period av vilande ersättning. Någon avräkning från provotiden ska inte göras med anledning av perioder med vilande aktivitetsersättning. Däremot ska det från de 24 månader som det maximalt är möjligt att bevilja vilande ersättning för, räknas av månader med provotid för studier som infallit under de 12 månader som närmast föregått vilandeförklaringen.

Förslag om större trygghet vid vilande sjukersättning

Regeringens förslag: Ett belopp motsvarande 25 procent av den sjukersättning som har förklarats vilande ska kunna betalas ut varje månad under en period om 24 månader när ersättningen är vilande för förvärvsarbete.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Försäkringskassan*, *Inspektionen för socialförsäringen (ISF)*, *Myndigheten för delaktighet*, *Socialstyrelsen*, *Nationella nätverket för samordningsförbund (NNS)*, *Landsorganisationen (LO)*, *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* och *Lärarnas Riksförbund* tillstyrker förslaget.

Handikappförbunden, *Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)*, *TCO*, *Riksförbundet DHB*, *Autism- och Aspergerförbundet*, *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH)*, *Riksförbundet Attention* och *Folkbildningsrådet* är positiva.

Riksrevisionen delar bedömningen att möjligheten att behålla 25 procent av den vilande ersättningen bör vara densamma vid sjukersättning som vid aktivitetsersättning.

Arbetsförmedlingen tillstyrker. Myndigheten ser dock att formuleringen avseende att behovet av att kunna stimulera försök med återgång till arbete är lika stort för försäkrade med sjukersättning som för försäkrade med aktivitetsersättning, blir märklig i relation till det övergripande syftet med promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att en försäkrad som haft sjukersättning under minst ett år och får pröva att arbeta med vilande sjukersättning ska kunna få ett belopp motsvarande 25 procent av den sjukersättning som har förklarats vilande varje månad under en period om 24 månader, i stället för 12 månader. Under nuvarande förhållanden får den som har vilande aktivitetsersättning vid förvärvsarbete behålla 25 procent av den vilande ersättningen under 24 månader. Motsvarande period för den som har vilande sjukersättning vid förvärvsarbete är 12 månader. Möjligheten att behålla 25 procent av den vilande ersättningen bör vara densamma vid sjukersättning som vid aktivitetsersättning.

Förslaget gäller alla försäkrade med sjukersättning oavsett ålder, det vill säga även försäkrade som med förslaget om hel sjukersättning från 19 år kommer att vara under 30 år och få sjukersättning.

Arbetsförmedlingen ställer sig frågande till promemorians bedömning att behovet av att stimulera försök till återgång i arbete är lika stort för försäkrade med sjukersättning som för försäkrade med aktivitetsersättning. Enligt *Arbetsförmedlingen* blir formuleringen märklig i

relation till det övergripande syftet med promemorians förslag.

Regeringen instämmer i promemorians bedömning om att regelverket kring rätten till ersättning gör att grupperna skiljer sig åt. Det hindrar dock inte att en försäkrad med sjukersättning som börjar arbeta med vilande ersättning har lika stor nytta av månadsbeloppet under 24 månader som försäkrade med aktivitetsersättning. I den meningen är behovet lika stort hos försäkrade med sjukersättning.

Rättviseskäl talar också för likformighet vad gäller den ekonomiska stimulansen till försäkrade med sjukersättning eller aktivitetsersättning som provar att arbeta med vilande ersättning. En tidigare möjlighet att få hela aktivitets- eller sjukersättningen utbetald under tre månader ersattes 2009 av nuvarande stimulans, som innebär att en försäkrad som vill arbeta med aktivitets- eller sjukersättningen vilande kan uppbära ett månatligt belopp motsvarande 25 procent av den del av ersättningen som är vilande. Ursprungligen gällde för både aktivitets- och sjukersättningen att det månatliga beloppet kunde betalas ut så länge ersättningen var vilande, dock längst under 12 månader under en och samma vilandeperiod på 24 månader (prop. 2007/08:124). Bestämmelsen ändrades 2013 så att månadsbeloppet får betalas ut till försäkrade med vilande aktivitetsersättning under en period om 24 månader mot tidigare tolv månader (prop. 2012/13:1 UO10).

Andelen av kvinnor respektive män med aktivitetsersättning 25–29 år som hade vilande aktivitetsersättning december 2015 var 2,2 procent. Det kan jämföras med andelen av kvinnor respektive män med sjukersättning 30–34 år som hade vilande ersättning samma månad, som var 0,5 procent.

Förslag om hel sjukersättning från 19 år

Regeringens förslag: Hel sjukersättning ska få lämnas från och med juli det år då den försäkrade fyller 19 år.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av bland annat *Arbetsförmedlingen*, *Centrala studie-*

stödsnämnden (CSN) Försäkringskassan, Myndigheten för delaktighet, Socialstyrelsen, Nationella nätverket för samordningsförbund (NNS) och Landsorganisationen i Sverige (LO).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Handikappförbunden och Folkbildningsrådet är positiva till förslaget.

Riksrevisionen är positiv och konstaterar att förslaget ligger i linje med myndighetens egna iakttagelser – dvs. att unga med permanent funktionsnedsättning bör få längre beslutsperioder och att det är positivt att aktivitetsersättningen renodlas. Riksrevisionen lyfter fram vikten av att unga med sjukersättning även fortsättningsvis erbjuds behovsanpassade aktiviteter.

Inspektionen för socialförsäringen (ISF) tycker att förslaget är rimligt men anser att det behöver framgå tydligare hur bedömningen av rätten till sjukersättning från 19 år är tänkt att göras. ISF uppfattar att det finns en viss diskrepans mellan lagtexten och motivtexten i fråga om vilka som avses ingå i gruppen. Prövning av rätt till sjukersättning för unga ska göras enligt samma regler som för äldre men enligt motivtexten är det endast de unga vars grava och omfattande funktionsnedsättningar som är så pass omfattande att de sannolikt aldrig kommer kunna utveckla en arbetsförmåga som ska kunna få sjukersättning från 19 års ålder.

Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder (DHR) understyrker att reglerna för vilka som är aktuella för hel sjukersättning måste vara mycket tydliga eftersom det annars finns fara för att fel personer får sjukersättning.

Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH) ser positivt på att tryggheten ökar för personer med de allra mest omfattande funktionsnedsättningarna, men framhåller att beslut om hel sjukersättning vid 19 års ålder måste ske på ett rättsäkert sätt.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco) tillstyrker förslaget. Saco ser poängen med att renodla gruppen med aktivitetsersättning men ser samtidigt farhågor med att beviljandet av aktivitetsersättning kan komma att öka i generositet och anser att regeringen måste vara uppmärksam på en sådan utveckling.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) ser fördelarna med att renodla aktivitetsersättningen. Samtidigt ser SKL bekymmer med att ringa in målgruppen för sjukersättning. SKL föreslår att det bör finnas möjlighet att kunna ansöka om aktivitetsersättning om den enskilde som uppbär sjukersättning så vill, börjar utveckla arbetsförmåga eller tidigare blivit felbedömd. SKL pekar också på behovet av anpassade aktiviteter för denna grupp.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) välkomnar att aktivitetsersättningen renodlas och har inga principiella invändningar mot att det blir möjligt att lämna hel sjukersättning från 19 års ålder. TCO understyrker dock att det är viktigt att följa upp tillämpningen så att unga som behöver flera olika eller kostsamma insatser inte "fastnar" i sjukersättning istället för att erbjudas möjlighet att ta tillvara en arbetsförmåga.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att hel sjukersättning ska kunna beviljas redan från 19 års ålder. Villkoren för rätt till hel sjukersättning för dem mellan 19 och 29 år ska vara desamma som idag gäller för sjukersättning. Partiell sjukersättning ska inte heller fortsättningsvis kunna beviljas dem mellan 19 och 29 år.

Det kommer alltid att finnas en liten grupp unga som har så omfattande funktionsnedsättningar att det är osannolikt att de någonsin kommer kunna arbeta. Men för unga mellan 19 och 29 år saknas idag möjlighet att få en varaktig ersättning från sjukförsäkringen. Istället ges den tidsbegränsade förmånen aktivitetsersättning till alla i detta åldersintervall som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom med minst en fjärdedel under minst ett år. Av detta följer att det idag är en heterogen grupp unga som får aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga. Här återfinns både unga som sannolikt aldrig kommer kunna arbeta och unga som med hjälp av adekvata insatser kan utveckla arbetsförmåga. Två problem som identifierats med dagens aktivitetsersättning är dels den oro för försörjningen som många unga med varaktig nedsättning upplever när de var tredje år behöver söka om förmånen och dels att förmånen i alltför stor utsträckning har kommit att präglas av passivitet.

Regeringen anser att förslaget bör öka tryggheten för den förhållandevis lilla grupp unga vars funktionsnedsättningar är så pass omfattande att de sannolikt aldrig kommer kunna utveckla en

arbetsförmåga. Regeringen vill också öka renodlingen av aktivitetsersättningen så att det blir tydligare vilka som är i behov av aktiva insatser.

Ökad trygghet

Att det saknas en varaktig ersättning i sjukförsäkringen för unga kan skapa bekymmer för dem vars funktionsnedsättningar är så omfattande att de troligtvis aldrig kommer kunna arbeta. Idag behöver de ansöka om en ny period med aktivitetsersättning åtminstone vart tredje år och om sjukersättning i samband med att de fyller 30 år. Tillsammans med varje ansökan behöver i normalfallet också ett nytt medicinskt underlag lämnas in. Dessutom har många flera olika ersättningar från Försäkringskassan och även kontakter med andra myndigheter. En ny ansökan om aktivitetsersättning var tredje år är ytterligare en ansökan i mängden att hålla reda på. Alla dessa ansökningar och underlag riskerar att skapa onödigt oro hos den unge och dennes anhöriga. Om ansökan inte kommer in i tid riskerar glapp eller förseningar uppstå i utbetalningen. Även om den unge får hjälp av anhöriga eller har en god man/förvaltare så uppstår istället det administrativa arbetet för den personen. För unga med mycket omfattande funktionsnedsättningar riskerar diskussioner kopplat till aktivitetsersättningen om rehabilitering, arbetsförmåga, återgång i arbete och liknande att framstå som närmast kränkande.

Regeringen bedömer att förslaget ökar försörjningstryggheten för denna på många sätt utsatta grupp av unga samtidigt som deras administrativa börda minskar.

Aktivitetsersättningen renodlas

Aktivitetsersättningen av idag har i alltför stor utsträckning kommit att präglas av passivitet. Att målgruppen för aktivitetsersättningen är så pass heterogen gör det svårare för Försäkringskassan att i sin handläggning avgöra vem som faktiskt kan utveckla arbetsförmåga och behöver stöd. Regeringen anser att aktivitetsersättningen som beviljas vid nedsatt arbetsförmåga behöver renodlas så att förmånen uteslutande omfattar de som har potential att utveckla arbetsförmåga eller endast har en partiellt nedsatt arbetsförmåga. En sådan renodling uppstår när unga med stadigvarande helt nedsatt arbetsförmåga istället får sjukersättning. För den enskilde som fortsättningsvis får aktivitetsersättning blir det tydligt att han eller hon i de flesta fall kan förvänta

sig insatser för att få stöd att utveckla arbetsförmågan. Den ökade tydligheten underlättar även för Försäkringskassan att arbeta aktivt med ärendena och se till att rätt insatser ges till rätt person i rätt tid.

Krav på helt stadigvarande nedsatt arbetsförmåga

Förslaget innebär att endast unga vars arbetsförmåga är stadigvarande helt nedsatt ska kunna få sjukersättning. Skälet är att det varken är möjligt eller lämpligt att tidigt i livet klart slå fast i vilken utsträckning de kommer att kunna arbeta, annat än i de fall personen har mycket omfattande och livslånga funktionsnedsättningar. Det innebär särskilda svårigheter att bedöma och fastställa nivån på den långsiktiga arbetsförmågan för unga jämfört med äldre. Äldre har vanligtvis ett arbetsliv bakom sig medan många unga som är aktuella för sjuk- eller aktivitetsersättning ofta saknar, eller endast har begränsad arbetslivserfarenhet. Vidare kan många unga, åtminstone i de nedre åldersintervallen, fortfarande genomgå en mognadsprocess som kan påverka hur arbetsförmågan utvecklas om bara rätt rehabiliteringsinsatser vidtas. För unga handlar arbetsförmågebedömningen ofta om att försöka prognostisera vilka förmågor som kan komma att utvecklas över tid.

På grund av svårigheterna att bedöma arbetsförmågan för unga som aldrig arbetat torde de som får rätt till sjukersättning i princip vara unga med grava och omfattande funktionsnedsättningar där det framstår som osannolikt att en arbetsförmåga av någon betydelse kan komma att utvecklas. Samtidigt är bedömningen av rätt till sjukersättning alltid individuell och det kommer att förekomma gränsfall. Det kan innebära att mer omfattande utredningar kan behövas som innefattar behov av underlag från t.ex. arbetsterapeut, sjukgymnast, psykolog eller specialpedagog etc. Det bör även klargöras om olika hjälpmedel kan förbättra arbetsförmågan.

ISF anser att det tydligare behöver framgå hur bedömningen av rätt till sjukersättning från 19 år är tänkt att göras. Regeringen understryker att bedömningen av om villkoren för hel sjukersättning är uppfyllda för en ung person mellan 19 och 29 år givetvis ska göras på samma sätt som när Försäkringskassan idag prövar rätt till hel sjukersättning. Däremot kan utredningarna i viss mån komma att se annorlunda ut och bedömningarna kan i vissa fall bli mer komplicerade. Som *Försäkringskassan* konstaterar i sitt remis-

svar så utesluter förslaget, genom att det är begränsat till hel sjukersättning, att personer som skulle kunna utveckla en arbetsförmåga till någon del beviljas sjukersättning i unga år. Regeringen avser att noga följa upp hur tillämpningen fungerar.

Övriga villkor

Regeringen anser att de personer mellan 19 och 29 år som kan komma att få sjukersättning i övrigt ska omfattas av de bestämmelser som gäller för den som har sjukersättning. Övriga villkor för sjukersättning, förutom beräkningsreglerna och vissa samordningsregler, ska därför gälla även för de som får sjukersättning mellan 19 och 29 år. Detta innebär bland annat att de som får hel sjukersättning mellan 19 och 29 år inte kommer att ha rätt till aktiviteter såsom deras jämnåriga med aktivitetsersättning. Unga som beviljas hel sjukersättning kommer emellertid, vilket *Försäkringskassan* lyfter fram i sitt remissvar, att ha rätt till sådan sysselsättning och aktivering som kommuner och landsting erbjuder.

SKL föreslår att det bör finnas möjlighet för den som uppbär sjukersättning att kunna ansöka om aktivitetsersättning om han eller hon börjar utveckla en arbetsförmåga eller tidigare blivit felbedömd. Regeringen understryker att om den som har hel sjukersättning börjar närma sig en arbetsförmåga, och behöver stöd för att utveckla denna, så har han eller hon naturligtvis rätt till samma stöd och rehabiliteringsinsatser som den med aktivitetsersättning, förutom sådana aktiviteter som kan beviljas inom ramen för aktivitetsersättning. Skulle personen sedan få tillbaka en arbetsförmåga är det möjligt att få sjukersättningen vilande under tiden som han eller hon arbetar eller studerar.

Beräkning av ersättning och samordning med andra förmåner

Regeringens förslag: Till och med månaden före den månad då en försäkrad som får sjukersättning fyller 30 år ska ersättning i form av inkomstrelaterad ersättning och garantiersättning beräknas på samma sätt som aktivitetsersättningen. Följdändringar ska därför göras i bestämmelsen om alternativ beräkning av inkomstrelaterad aktivitetsersättning och i bestämmelsen om beräkning av sjukersättning i form av garantiersättning. Om en försäkrad för en viss månad är berättigad till såväl sjukersättning i form av garantiersättning som efterlevandestöd ska endast den till beloppet största förmånen lämnas för den månaden.

Promemorians förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag. Regeringen föreslår i tillägg till promemorians förslag att den alternativa beräkningsregeln i 34 kap. 10 § socialförsäkringsbalken (SFB) som ska tillämpas för beräkning av inkomstrelaterad aktivitetsersättning om det är fördelaktigt, även ska tillämpas för beräkning av hel inkomstrelaterad sjukersättning för personer under 30 år om det är fördelaktigt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av bland andra CSN, ISF, *Myndigheten för delaktighet* och *Folkbildningsrådet*.

SKL instämmer i förslaget.

Riksrevisionen anser att regeringen bör överväga differentierade ersättningsnivåer där de med permanent funktionsnedsättning får en högre ersättningsnivå än övriga personer i systemet eftersom unga med permanent nedsatt arbetsförmåga ofta är hänvisade till en livslång fattigdom.

Arbetsförmedlingen ser inget problem med förslaget.

Försäkringskassan anser att författningsförslaget bör utformas så att alla personer med aktivitetsersättning eller sjukersättning i åldern 19–29 år får likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Försäkringskassan påpekar att som förslaget utformats så kommer bestämmelserna i 34 kap. socialförsäkringsbalken om beräkning av inkomstrelaterad sjuk- och aktivitetsersättning inte vara tillämpliga vid beräkningen av sjukersättning för personer under 30 år. Det innebär

bland annat att den s.k. alternativa beräkningsregeln i 34 kap. 10 § SFB inte kommer att kunna tillämpas vid beräkning av sjukersättningen för personer mellan 19 och 29 år.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamballesfrågor anser att garantinivån ska vara densamma för alla eftersom unga människor har liknande behov oavsett om man är 19 eller 30 år.

NSPH ser ett klart behov av att garantinivån i socialförsäkringen höjs och att sjukersättning vid 19 års ålder ofrånkomligen kommer att leda till livslång fattigdom med dagens garantinivå.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att de beräknings- och samordningsregler som idag gäller för aktivitetsersättning även ska gälla för den som får sjukersättning mellan 19 och 29 års ålder. Det är rimligt att unga med långvarig nedsatt arbetsförmåga, oavsett om nedsättningen är tidsbegränsad eller varaktig, har likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Genom att nivåerna på garantiersättningen blir lika för aktivitetsersättning och sjukersättning mellan 19 och 29 år så undviks sådana ekonomiska drivkrafter som annars hade kunnat uppstå om den ena förmånen hade varit generösare än den andra. Förslaget medför att följdändringar behöver göras i bestämmelsen om beräkning av sjukersättning i form av garantiersättning så att det anges att den bestämmelsen avser sjukersättning för försäkrade från och med den månad dessa fyller 30 år. Det innebär även följdändringar i bestämmelserna om samordning av aktivitetsersättning i form av garantiersättning och efterlevandestöd så att även sjukersättning i form av garantiersättning för den som inte fyllt 30 år ska samordnas med efterlevandestöd.

Försäkringskassan har i sitt remissvar påpekat att det i promemorians författningsförslag saknas en ändring som krävs för att de beräknings- och samordningsregler som idag gäller för aktivitetsersättning även ska gälla för försäkrade under 30 år som får hel sjukersättning. Ett förslag om ändring i den aktuella bestämmelsen, 34 kap. 10 § SFB, har därför beretts underhand med Försäkringskassan. Förslaget innebär att den alternativa beräkningsregeln som ska tillämpas för beräkning av inkomstrelaterad aktivitetsersättning om det är fördelaktigt, även ska tillämpas för beräkning av hel sjukersättning till försäkrade under 30 år om det är fördelaktigt.

Förslag om förenkling av förnyad utredning

Regeringens förslag: Försäkringskassan ska inte längre vara skyldig att i samband med ett beslut om sjukersättning bestämma att en förnyad utredning ska göras efter viss tid. Försäkringskassan ska i stället för en förnyad utredning senast tre år räknat från ett beslut om sjukersättning göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga. Försäkringskassan ska därefter, så länge den försäkrade har rätt till sjukersättning, minst vart tredje år på nytt följa upp den försäkrades arbetsförmåga. Om den försäkrade har fyllt 60 år behöver någon uppföljning inte göras.

Promemorians förslag: Överensstämmer i princip med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Centrala studiestödsnämnden (CSN), Försäkringskassan, Myndigheten för delaktighet, Socialstyrelsen och Nationella nätverket för samordningsförbund (NNS) tillstyrker förslaget.

Riksrevisionen, Handikappförbunden, Landsorganisationen (LO), TCO, Riksförbundet DHB, Autism- och Aspergerförbundet, Lärarnas Riksförbund, Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH), Folkbildningsrådet och Riksförbundet Attention är positiva.

Kammarrätten i Stockholm föreslår en delvis annan utformning av bestämmelsen, men har i övrigt inget att invända.

Arbetsförmedlingen ser det som problematiskt att betydelsen av bedömningen inte värderas i förhållande till eventuella åtgärder som samordnas av Försäkringskassan men som utförs av andra aktörer, exempelvis Arbetsförmedlingen. Promemorian ger enligt Arbetsförmedlingen inte heller en klar bild av vad den faktiska skillnaden är mellan ”uppföljning av arbetsförmågan” och ”djuplodande uppföljning” respektive ”förnyad utredning”. Promemorian ger enligt Arbetsförmedlingen vid handen att avsikten bland annat är ett mer effektivt resursutnyttjande. Enligt Arbetsförmedlingen är frågan vilka konsekvenser denna ökade flexibilitet får vid planering av åtgärder i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Dessutom kan förslaget enligt Arbetsförmedlingen leda till att behovet av arbetslivsinriktad och samordnad rehabilitering inte identi-

fieras på ett lika effektivt sätt hos personer som redan från 19 års ålder beviljats sjukersättning som hos personer vilka i samma ålder beviljats aktivitetsersättning.

ISF anser att förslagets grundtanke, det vill säga att rätt person ska få rätt typ av insats, är bra. Det finns dock enligt ISF en stor risk att detta förslag leder till att Försäkringskassan sänker sin ambitionsnivå avseende genomförandet av förnyade utredningar från dagens redan låga nivå. Som förslaget är utformat kommer uppföljningen inte längre innefatta något ställningstagande till eventuella rehabiliterande åtgärder, vilket ISF tolkar som en klar ambitions-sänkning jämfört med nuvarande lagstiftning. ISF vidhåller att det finns skäl för regeringen att överväga vilken ambitionsnivå som ska gälla vid utförandet av förnyad utredning och att ta ställning till om det finns anledning att tydliggöra detta i lagstiftningen. Vilka uppföljningar som sker, och effekten av dessa, är viktigt att följa upp, enligt ISF.

SKL ser positivt på att i högre grad behovsanpassa Försäkringskassans uppföljning av arbetsförmåga vid sjukersättning. Enligt SKL är det av stor vikt att förändringarna inte medför att vissa individer hamnar i alltför långa väntetider utan uppföljning och insyn i situationen. I det syftet föreslår SKL en delvis annan utformning av förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att Försäkringskassan i större utsträckning ska kunna behovsanpassa uppföljningen av arbetsförmågan hos försäkrade som har fått sjukersättning. Regeringen föreslår att bestämmelsen om förnyad utredning (33 kap. 17 § SFB) ändras så att lagkravet ska handla om uppföljning i stället för utredning av arbetsförmågan. Försäkringskassan ska ges större utrymme i att välja hur uppföljningarna ska utformas. Kravet på att Försäkringskassan ska besluta om tidpunkten för uppföljningen tas bort.

Kammarrätten i Stockholm anser att förslaget till bestämmelse i promemorian har utformats så att det kan finnas ett visst utrymme att tolka regeln så att Försäkringskassan enbart har skyldighet att göra en ytterligare uppföljning efter den första uppföljning som ska ske inom tre år från beslutet om sjukersättning. Kammarrätten föreslår att bestämmelsen i stället formuleras enligt följande. ”Försäkringskassan ska därefter, så länge rätt till sjukersättning föreligger, åt-

minstone vart tredje år på nytt följa upp den försäkrades arbetsförmåga.”

Regeringen delar Kammarrättens i Stockholm bedömning och föreslår följande formulering gällande Försäkringskassans skyldighet att följa upp arbetsförmågan efter den första uppföljningen som ska ske inom tre år från beslutet om sjukersättning: ”Försäkringskassan ska därefter, så länge *den försäkrade har* rätt till sjukersättning, *minst* vart tredje år på nytt följa upp den försäkrades arbetsförmåga.”

Förslaget innebär att Försäkringskassan senast inom tre år från beslut om sjukersättning ska göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga. Därefter ska Försäkringskassan, så länge rätt till sjukersättning föreligger, minst vart tredje år på nytt följa upp den försäkrades arbetsförmåga. Om den försäkrade har fyllt 60 år behöver någon uppföljning inte göras. I likhet med nuvarande bestämmelse om förnyad utredning när den försäkrade har fyllt 60 bör det inte vara obligatoriskt med ytterligare uppföljning inom tre år från den föregående uppföljningen när den försäkrade har fyllt 60 år. Det hindrar dock inte att Försäkringskassan i enskilda fall gör bedömningen att arbetsförmågan behöver följas upp även efter det att den försäkrade har fyllt 60 år.

Enligt nuvarande regelverk ska Försäkringskassan i samband med att myndigheten beslutar om sjukersättning också besluta att en förnyad utredning av arbetsförmågan ska göras efter en viss tid, dock senast inom tre år. Så länge den försäkrade har rätt till sjukersättning ska Försäkringskassan besluta att en förnyad utredning av arbetsförmågan ska göras efter en viss tid, dock senast inom tre år från det att den föregående utredningen slutfördes. Enligt nuvarande regelverk gäller också att beslut om ny utredning inte behöver fattas om den försäkrade har fyllt 60 år. Detta gäller i ärenden där sjukersättning har beviljats enligt regelverket i den lydelse som gäller från och med 1 juli 2008.

Det är viktigt att uppföljningar görs, och att de görs med tillräckligt hög kvalitet. Detta är viktigt för att upprätthålla förtroendet för försäkringen, både hos allmänheten i stort och hos dem som får del av förmånen. Samtidigt är det i vissa ärenden tydligt att det inte behövs någon särskilt djuplodande uppföljning, medan det i andra ärenden är osäkert om arbetsförmågan är nedsatt i samma grad som när beslutet om sjukersättning fattades. När det gäller utredningens

omfattning uttalade regeringen i samband med införandet av kravet på genomförande av förnyad utredning att utredningen skulle kunna anpassas efter förmånstagarens sjukdom eller funktionshinder vilket borde innebära stor flexibilitet vid tillämpningen, men att en utredning inte skulle få ske enbart i form av korta telefonsamtal mellan Försäkringskassans handläggare och förmånstagaren (prop. 2004/05:21 s. 76).

Regeringen anser att det liksom idag ska vara upp till Försäkringskassan att utforma sina metoder och därmed avgöra vad uppföljningen av arbetsförmågan vid sjukersättning som minst ska innehålla i ett enskilt ärende. Förslaget innebär dock att Försäkringskassan får utökad frihet att när det är lämpligt följa upp arbetsförmågan på ett enklare sätt än vad som krävs under nuvarande förhållanden, och till exempel avstå från en kontakt med den försäkrade. Därmed frigörs också resurser för att prioritera ärenden där det behövs en mer djuplodande uppföljning av arbetsförmågan.

Förslaget om uppföljning i stället för förnyad utredning innebär inte att några av de utredningsåtgärder som Försäkringskassan vidtar under nuvarande förhållanden försvinner.

En mer flexibel reglering som gör att uppföljningen kan anpassas efter hur behovet ser ut ger ett mer effektivt resursutnyttjande hos Försäkringskassan och skapar inte onödig oro hos den enskilde försäkrade.

Den mer flexibla uppföljningen får inte innebära att sannolikheten att Försäkringskassan upptäcker en ökad arbetsförmåga minskar. Det är centralt att Försäkringskassan har väl utvecklade rutiner för att i varje enskilt fall ta fram just så mycket information som krävs för att bedöma om uppföljningen måste fördjupas eller inte. Myndigheten bör efter ett ikraftträdande av förslaget noga följa hur uppföljningen fungerar.

SKL föreslår att Försäkringskassan ska vara skyldig att följa upp den försäkrades arbetsförmåga vid en viss tidpunkt eller när man ser att det finns anledning. SKL efterfrågar också en skyldighet att anmäla nya omständigheter som kan leda till omprövning.

Regeringen anser att förslaget redan innebär en skyldighet att vid behov göra uppföljningen tidigare än efter tre år. Den försäkrade är vidare redan under nuvarande förhållanden skyldig att anmäla ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av förmånen.

Syftet med uppföljningen av arbetsförmågan är att ta reda på om den försäkrade alltså uppfyller villkoren för rätt till sjukersättning. Försäkringskassans skyldigheter gällande samverkan med mera regleras i 30 kap SFB. De skyldigheterna påverkas inte av förslaget.

Den närmare utformningen av uppföljningen är en fråga för Försäkringskassan. Flera remissinstanser återkommer, i likhet med vad som framgår av promemorian, till att den mer flexibla uppföljningen inte får innebära att sannolikheten att Försäkringskassan upptäcker en ökad arbetsförmåga minskar.

Regeringen kommer att följa utvecklingen nogra för att försäkra sig om att så inte blir fallet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagen ska träda i kraft den 1 februari 2017 men tillämpas första gången i fråga om ersättning som avser tid efter den 28 februari 2017.

Bestämmelsen avseende uppföljning av den sjukersättningsberättigades arbetsförmåga ska tillämpas från den 1 februari 2017. Om ett beslut om förnyad utredning har fattats före lagens ikraftträdande ska en sådan utredning göras även om tidpunkten för utredningen infaller efter ikraftträdandet. När utredningen har slutförts ska Försäkringskassan, så länge som rätt till sjukersättning föreligger minst vart tredje år på nytt följa upp den försäkrades arbetsförmåga i enlighet med den nya lagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Arbetsförmedlingen* tillstyrker förslaget. *Försäkringskassan* ifrågasätter om författningskommentaren till övergångsbestämmelserna har blivit korrekt utformad.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att de aktuella bestämmelserna ska träda i kraft den 1 februari 2017 men tillämpas första gången i fråga om ersättning som avser tid efter den 28 februari 2017, med undantag för bestämmelsen avseende uppföljning av den sjukersättningsberättigades arbetsförmåga. Skälet är att Försäkringskassan ska ges tid att fatta beslut innan den tid som beslutet gäller infaller. Gällande förslaget om uppföljning av den sjuk-

ersättningsberättigades arbetsförmåga föreslår regeringen en övergångsbestämmelse som innebär att förnyade utredningar som Försäkringskassan har beslutat om före ikraftträdandet ska genomföras enligt beslutet. Skälet är att i de fall den försäkrade har fått ett beslut om att förnyad utredning ska ske vid en viss tidpunkt så bör en sådan utredning göras i enlighet med det fattade beslutet. När den utredning som Försäkringskassan beslutat om före ikraftträdandet har genomförts ska Försäkringskassan senast inom tre år göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga i enlighet med den nya lagen.

3.6.5 Konsekvenser av förslagen

Konsekvenser för myndigheterna

Försäkringskassan

Förslagen bedöms sammantaget inte innebära ökad administration för Försäkringskassan. Däremot innebär förslagen vissa införandekostnader, främst i form av anpassning av it-system. Kostnaderna för it-utveckling m.m. med anledning av förslagen beräknar Försäkringskassan i sitt remissvar till ca 16 miljoner kronor. Se nedan för en närmare beskrivning av förslagets konsekvenser avseende Försäkringskassans administration.

Förslaget om hel sjukersättning från 19 år innebär att det blir färre ansökningar för Försäkringskassan att pröva från unga. Vissa individer som egentligen tillhör målgruppen för aktivitetsersättning kan istället komma att ansöka om sjukersättning. Risken är dock liten för att det ska röra sig om många individer. Genom att sjukersättning endast ska kunna beviljas på hel omfattning och inte ger rätt till aktiviteter blir det tydligt för de försäkrade att endast de som inte bedöms kunna utveckla någon arbetsförmåga kommer kunna få rätt till sjukersättning. Ersättningsnivåerna på garantiersättningen kommer dessutom vara desamma som i aktivitetsersättningen.

I sådana fall där det är uppenbart att en ung person ansökt om "fel" förmån får Försäkringskassan informera och vägleda honom eller henne. Viss administration kommer att tillkomma för Försäkringskassan för att följa upp och tillämpa de nya reglerna om förenklad förnyad utredning för de som får hel sjukersättning mellan 19 och 29 år. Sammantaget bedöms för-

slaget minska Försäkringskassans administration.

Genom förslaget renodlas även målgruppen för aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga så att den uteslutande kommer att omfatta de som har partiell arbetsförmåga eller har potential att utveckla arbetsförmåga. Renodlingen kommer underlätta för Försäkringskassan att arbeta aktivt med aktivitetsersättningsärendena.

Under hösten 2015 var det i genomsnitt ca 140 personer som varje månad studerade med aktivitetsersättningen vilande. Förslaget om prövotid för studier under tid med aktivitetsersättning bedöms innebära att avsevärt fler unga än idag kommer att våga pröva studier. Detta bedöms medföra ökade handläggningsekostnader för Försäkringskassan.

Förslaget om större trygghet vid vilande sjukersättning för förvärvsarbete innebär att månadsbeloppet på 25 procent av den vilande ersättningen betalas ut under 24 månader i stället för tolv. Det är fortfarande bara ett beslut som fattas. En följd av förslaget kan bli att något fler ansöker om vilande sjukersättning vid förvärvsarbete. Det bedöms dock inte påverka Försäkringskassans administrationskostnader nämnvärt.

Förslaget om förenkling av förnyad utredning vid sjukersättning innebär att antalet årsarbetare som krävs för att följa upp arbetsförmågan hos sjukersättningsberättigade minskar i jämförelse med nuvarande regelverk. Detta på grund av att Försäkringskassan genom behovsanpassning kan använda resurserna mer effektivt.

Allmänna förvaltningsdomstolar

Förslagen bedöms inte ha några nämnvärda konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Förslagen innebär inte att någon ny situation blir föremål för bestämmelser i socialförsäkringsbalken. I och med förslaget om hel sjukersättning från 19 år kan den situationen uppkomma att unga som ansökt om sjukersättning överklagar trots att de kan få aktivitetsersättning i stället. Regeringen bedömer dock att den situationen måste bli mycket ovanlig. Detta på grund av att hel sjukersättning från 19 år betalas ut med samma belopp som aktivitetsersättning.

De övriga förslagen får till följd att antalet försäkrade med aktivitetsersättning som årligen prövar att studera ökar något, liksom att antalet

försäkrade med sjukersättning som vid en given tidpunkt prövar att arbeta ökar något. Förslagen bör inte påverka antalet mål som anhängiggörs i allmän förvaltningsdomstol, annat än möjligen mycket marginellt.

Konsekvenser för statens budget

Förslaget om hel sjukersättning från 19 år har inga konsekvenser för sjukförsäkringens kostnader. Det beror på att ersättningen med sjukersättning mellan 19 och 29 års ålder blir densamma som med aktivitetsersättning.

Förslaget om prövotid för studier under tid med aktivitetsersättning innebär att aktivitetsersättningen kan betalas ut samtidigt som den försäkrade prövar att studera under sex månader. För de individer som oavsett förslaget skulle ha studerat med vilande ersättning kommer förslaget att innebära ökade försäkringskostnader. Samtidigt bedöms förslaget innebära att fler börjar studera. För varje månad som denna tillkommande grupp fortsätter att studera efter prövotiden kommer försäkringskostnaderna att minska. Samtidigt kan det innebära kostnader i andra system. Dessutom minskar försäkringskostnaderna ytterligare i den mån studierna leder till att personer inte återkommer till aktivitetsersättningen.

Förslaget om större trygghet vid vilande sjukersättning för förvärvsarbete innebär att månadsbeloppet på 25 procent av den vilande ersättningen betalas ut under 24 i stället för 12 månader. För 2015 uppgick kostnaden för månadsbelopp vid vilande sjukersättning för förvärvsarbete till knappt 7 miljoner kronor. För de personer som oavsett förslaget skulle ha fortsatt arbeta med vilande sjukersättning efter 12 månader innebär förslaget en ökad försäkringskostnad. Å andra sidan stimulerar förslaget fler att fortsätta arbeta efter 12 månader. Eftersom dessa personer annars hade återgått till sjukersättning kommer det att bidra till att minska försäkringskostnaderna. Givet att förslaget får till följd att de som arbetar med vilande sjukersättning fortsätter arbeta i liknande utsträckning som motsvarande försäkrade med aktivitetsersättning innebär förslaget minskade kostnader för sjukförsäkringen.

Förslaget om förenkling av förnyad utredning vid sjukersättning bedöms inte påverka försäkringskostnaderna.

Sammantaget bedöms förslagen inte påverka försäkringskostnaderna nämnvärt.

Konsekvenser för kommuner och landsting

SKL menar i sitt remissvar att förslaget troligtvis kommer att innebära ett större och annat ansvar för hälso- och sjukvården att bidra i den medicinska bedömningen om regelverket ändras enligt förslaget. SKL bedömer att mycket mer omfattande utredningar inför prövningen av den nya sjukersättningen för unga, både inom hälso- och sjukvården och Försäkringskassan skulle behövas.

Regeringen bedömer att förslaget är kostnadsneutralt för landstingen, eftersom antalet ärenden samtidigt kommer att minska. Personer som får sjukersättning från 19 år kommer inte att behöva ansöka på nytt minst vart tredje år, såsom är fallet med aktivitetsersättning.

Försäkringskassan bedömer att antalet personer som blir aktuella för sjukersättning från 19 år inte kommer att överstiga 10 procent av de som idag har aktivitetsersättning.

Förslagen gäller vilken ersättning inom sjukförsäkringen vissa försäkrade ska ha, och att underlätta för försäkrade att pröva arbete eller studier. Regeringen bedömer att den kommunala finansieringsprincipen inte är tillämplig vid dessa förändringar i transfereringssystemet.

Konsekvenser för företag

Förslagen gäller vilka förmåner en försäkrad ska få respektive hur Försäkringskassan ska följa upp arbetsförmågan vid sjukersättning. Skyldigheter vad gäller uppgiftslämnande för företag, och arbetsgivare generellt, påverkas inte. Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för företag, eller andra arbetsgivare.

Konsekvenser för jämställdheten

Kvinnor är sjukfrånvarande i högre utsträckning än män. Förslaget om förlängd tid med ett månadsbelopp på 25 procent av den vilande sjukersättningen vid förvärvsarbete bedöms vara positivt ur ett jämställdhetsperspektiv.

Förslaget om prøvotid för studier under tid med aktivitetsersättning ska underlätta för den som har aktivitetsersättning att prova att studera.

Oavsett fördelningen mellan män och kvinnor inom olika förmåner och åldersgrupper bedöms ökat deltagande i arbetslivet och fler som studerar bland mottagare av sjukersättning och aktivitetsersättning bidra till att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Konsekvenser för internationella åtaganden

För personer som både bott och/eller arbetat i Sverige samt i ett annat EU/EES-land, Schweiz eller ett land som Sverige ingått ett bilateralt socialförsäkringsavtal med, finns det bl.a. regler gällande samordning och beräkning av sjuk- och aktivitetsersättning. Detta regleras i förordning (EG) 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen och i förordning (EG) 987/2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning 883/2004 samt i respektive bilateralt avtal. Befintliga regler för sjuk- och aktivitetsersättning som regleras i dessa förordningar och konventioner ska även tillämpas på de förslag som lämnas här.

Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden.

3.6.6 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

33 kap. 16 §

I paragrafen regleras den tid under vilken sjukersättning kan lämnas. Ändringen innebär att paragrafen delas upp i två stycken. Det första nya stycket reglerar förmånstiden för hel sjukersättning och det andra stycket förmånstiden för tre fjärdedels, halv och en fjärdedels sjukersättning.

I det första stycket, som är nytt, anges att hel sjukersättning kan lämnas tidigast från juli månad det år då den försäkrade fyller 19 år och längst till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 65 år. Ändringen innebär att hel sjukersättning inte längre endast kan lämnas från 30 års ålder utan redan från 19 års ålder. Vid prövningen av rätten till hel sjukersättning til-

lämpas gällande bestämmelser om rätt till sjukersättning i 33 kap. 5 och 6 §§. För att beviljas hel sjukersättning från 19 år krävs, liksom idag i fråga om hel sjukersättning från 30 års ålder, att arbetsförmågan ska vara stadigvarande helt nedsatt och att åtgärder som avses i 27 kap. 6 § samt i 29–31 kap, inte bedöms leda till att den försäkrade återfår någon arbetsförmåga. Med begreppet stadigvarande nedsatt avses att nedsättningen bedöms bestå för all överskådlig framtid.

Det andra stycket reglerar de tre övriga förmånsnivåerna enligt vilket sjukersättning kan lämnas. Stycket ska tillämpas på samma sätt som 16 § i den tidigare lydelsen tillämpades.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

33 kap. 17 §

Ändringen i första stycket innebär att Försäkringskassan inte längre ska vara skyldig att besluta om och göra utredningar av de försäkrades arbetsförmåga. Försäkringskassan ska i stället senast tre år räknat från ett beslut om sjukersättning göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga. Det anges vidare att Försäkringskassan därefter, minst vart tredje år, på nytt ska följa upp den försäkrades arbetsförmåga så länge rätt till sjukersättning föreligger.

Ändringen i andra stycket innebär att en uppföljning enligt första stycket inte behöver göras om den försäkrade har fyllt 60 år.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

34 kap. 10 §

Ändringen innebär att bestämmelsen inte längre endast ska vara tillämplig i fråga om beräkning av inkomstrelaterad aktivitetsersättning utan även i fråga om beräkning av inkomstrelaterad sjukersättning till den som inte har fyllt 30 år. Det innebär att unga mellan 19 och 29 år med långvarig nedsatt arbetsförmåga, oavsett om nedsättningen är tidsbegränsad eller varaktig, ges likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

35 kap. 18 §

Ändringen innebär att bestämmelsen ska tillämpas på beräkning av sjukersättning i form av garantiersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

35 kap. 19 §

Ändringen innebär att bestämmelsen inte längre endast ska vara tillämplig i fråga om beräkning av aktivitetsersättning i form av garantiersättning utan även i fråga om beräkning av sjukersättning i form av garantiersättning till den som inte har fyllt 30 år.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

36 kap. 1 §

Paragrafen består av en förteckning av kapitlets innehåll. Eftersom en ny rubrik förs in i kapitlet före den nya 9 a § uppdateras innehållsförteckningen.

36 kap. 2 §

Ändringen innebär att den som för samma månad har rätt till såväl sjukersättning i form av garantiersättning som efterlevandestöd endast får den till beloppet största förmånen.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

36 kap. 9 a §

Paragrafen är ny.

I första stycket anges att Försäkringskassan efter ansökan av en försäkrad som under minst tolv månader har fått aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga får besluta att han eller hon får studera utan att aktivitetsersättningen minskas med hänsyn till studierna vilket ska benämnas *aktivitetsersättning under provotid*.

I andra stycket anges att under hela den tidsperiod som aktivitetsersättning kan lämnas enligt 33 kap. 18 § kan aktivitetsersättning under provotid betalas ut under sammanlagt högst sex månader. Det innebär att under den period en person är mellan 19 och 29 år gammal kan han eller hon beviljas aktivitetsersättning under provotid i sammanlagt högst sex månader även om han eller hon har fått aktivitetsersättning under flera separata perioder.

I tredje stycket anges att om studierna avbryts under provotiden eller beslutet avser kortare tid än sex månader får Försäkringskassan senare fatta ett nytt beslut om aktivitetsersättning under provotid. Ett sådant beslut får tillsammans med redan lämnad aktivitetsersättning under provotid sammanlagt uppgå till högst sex månader. Det innebär att den försäkrade kan beviljas aktivitetsersättning under provotid i flera kortare perioder dock sammanlagt i högst sex månader. Eftersom aktivitetsersättning är en kalender-

månadsersättning innebär det också att om en person avbryter studierna i mitten av månaden så blir en hel kalendermånad med aktivitetsersättning under provotid förbrukad.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

36 kap. 15 §

I paragrafen regleras att aktivitetsersättning får förklaras vilande under högst 24 månader dock längst till utgången av den tjugofjärde månaden från och med den första månad som beslutet omfattar.

Det andra stycket är nytt. Där anges att om den försäkrade under en period om tolv månader före den första månad som vilandeförklaringen avser har fått aktivitetsersättning under provotid, får ett beslut om vilandeförklaring tillsammans med provotidsperioden uppgå till högst 24 månader. Det innebär att från de 24 månader som det maximalt är möjligt att förklara ersättningen vilande ska det avräknas månader med provotid för studier som har infallit under de 12 månader som närmast föregått vilandeförklaringen.

Genom att ett nytt stycke läggs in i paragrafen förskjuts det andra och tredje stycket på så sätt att de istället kommer utgöra tredje och fjärde stycket. Detta nödvändiggör en redaktionell ändring i fjärde stycket.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

36 kap. 15 a §

En följdändring har gjorts med anledning av att ett nytt stycke två läggs in i 36 kap. 15 §.

36 kap. 15 b §

En följdändring har gjorts med anledning av att ett nytt stycke två läggs in i 36 kap. 15 §.

36 kap. 18 §

I paragrafen regleras det s.k. månadsbelopp som Försäkringskassan betalar ut till en försäkrad vars sjukersättning eller aktivitetsersättning är vilande vid förvärvsarbete. Månadsbeloppet motsvarar 25 procent av den sjukersättning eller aktivitetsersättning som förklarats vilande. För försäkrade med vilande aktivitetsersättning får beloppet betalas ut under en period om 24 månader. Ändringen innebär att även för försäkrade med vilande sjukersättning ska beloppet få betalas ut under en period om 24 månader mot tidigare tolv månader.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

79 kap. 7 §

Ändringen innebär att den som för samma månad har rätt till såväl efterlevandestöd som sjukersättning i form av garantiersättning endast får den till beloppet största förmånen.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

114 kap. 8 §

Två rättelser har gjorts, se avsnitt 3.7.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt den första punkten träder lagen i kraft den 1 februari 2017.

Enligt den andra punkten ska bestämmelserna i 33 kap. 16 §, 34 kap. 10 §, 35 kap. 18 och 19 §§, 36 kap. 2, 9 a, 15 och 18 §§ samt 79 kap. 7 § tillämpas första gången i fråga om ersättning som avser tid efter den 28 februari 2017. Det innebär att Försäkringskassan ges möjlighet att i februari månad 2017 fatta beslut med stöd av de nya bestämmelserna i fråga om ersättning som avser tid från och med mars månad. Bestämmelserna i 33 kap. 17 §, 36 kap. 1, 15 a och 15 b §§ samt 114 kap. 8 § tillämpas från ikraftträdandet.

I den tredje punkten anges att om ett beslut om förnyad utredning har fattats före lagens ikraftträdande ska en sådan utredning göras även om tidpunkten för utredningen infaller efter ikraftträdandet. Det anges vidare att när en sådan utredning har slutförts ska Försäkringskassan, så länge som rätt till sjukersättning föreligger, minst vart tredje år göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga i enlighet med de nya bestämmelserna om sådan uppföljning. Det innebär att Försäkringskassan efter en sådan uppföljning så länge som rätt till sjukersättning föreligger minst vart tredje år på nytt ska följa upp den försäkrades arbetsförmåga.

Överväganden finns i avsnitt 3.6.4.

3.7 Rättelse

Regeringens förslag: En rättelse ska göras i 114 kap. 8 § socialförsäkringsbalken. Ordet ”pensionsuppgifter” ska ändras till ”personuppgifter”, vidare ska i punkt 2 ”Staten tjänstepensionsverk” ändras till ”Statens tjänstepensionsverk”.

Skälen för regeringens förslag: Det har uppmärksamats att det finns två fel i 114 kap. 8 § socialförsäkringsbalken. Ordet ”pensionsuppgifter” ska rätteligen vara ”personuppgifter”. Detta bör därför ändras. Vidare bör ”Staten tjänstepensionsverk” under punkten 2 ändras till ”Statens tjänstepensionsverk”.

3.8 Förslag om stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning

3.8.1 Höjt bostadstillägg

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

Regeringens förslag: Bostadstillägg ska även till den som inte har fyllt 65 år lämnas med 95 procent av bostadskostnaden upp till bostadskostnadstaket.

Den skäliga levnadsnivån vid beräkning av särskilt bostadstillägg ska även för den som inte har fyllt 65 år vara 1,473 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och 1,204 gånger prisbasbeloppet för den som är gift.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2017. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Bostadstillägg är ett inkomstprövat tillägg till vissa andra socialförsäkringsförmåner och lämnas i form av bostadstillägg och särskilt bostadstillägg.

Regeringen anser att bostadstillägg ska lämnas med 95 procent av bostadskostnaden upp till bostadskostnadstaket även till den som inte har fyllt 65 år. Därmed stärks den ekonomiska tryggheten för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. I dag är nivån 93 procent för personer som inte har fyllt 65 år, medan den är 95 procent för personer som har fyllt 65 år.

Särskilt bostadstillägg lämnas med det belopp som den försäkrades inkomster efter avdrag för skälig bostadskostnad understiger en skälig levnadsnivå. Regeringen anser att den skäliga

levnadsnivån vid beräkning av särskilt bostadstillägg även för den som inte har fyllt 65 år ska vara 1,473 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och 1,204 gånger prisbasbeloppet för den som är gift. I dag är den skäliga levnadsnivån lägre för personer under 65 år än för personer som har fyllt 65 år vid beräkning av särskilt bostadstillägg.

Förslaget innebär att bostadstillägget också höjs för ca 150 personer under 65 år med änkepension. Den gruppen beräknas ha halverats i antal till 2020 och inga nya kan tillkomma. Kostnaden är marginell.

Ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2017. Äldre föreskrifter bör fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Utgifterna för statens budget beräknas öka med ca 182 miljoner kronor 2017.

3.8.2 Höjd garantinivå i sjukersättning och aktivitetsersättning

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan.

Regeringens förslag: Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år ska höjas med 0,05 prisbasbelopp, så att den för år räknat motsvarar 2,45 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning ska på motsvarande sätt höjas med 0,05 prisbasbelopp.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2017. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garanti-ersättning utgör ett grundskydd för den som haft låga eller obefintliga inkomster. Garantiersättningen är bosättningsbaserad och lämnas endast till den som kan tillgodoräknas en försäkringstid om minst tre år. Storleken på garanti-ersättningen beror på hur lång försäkringstid den försäkrade kan tillgodoräknas.

Den ekonomiska tryggheten för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning behöver stärkas. Garantivåerna för hel sjukersättning och aktivitetsersättning bör därför höjas med 0,05 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år bör för år räknat motsvara 2,45 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning bör för år räknat motsvara

- 2,15 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,
- 2,20 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,
- 2,25 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,
- 2,30 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,
- 2,35 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt
- 2,40 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017. Äldre föreskrifter bör fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Förslaget om höjd garantivå med 0,05 prisbasbelopp innebär med hel garantiersättning en höjning på 2 215 kronor före skatt per år med 2016 års prisbasbelopp. Utgifterna för statens budget beräknas öka med ca 154 miljoner kronor 2017 och 314 miljoner kronor 2018.

3.8.3 Konsekvenser för jämställdheten

Av dem som har sjuk- och aktivitetsersättning är 58 procent kvinnor. Som visats i avsnitt 3.4.2 beräknas den ekonomiska standarden (media-

nen) för kvinnor och män med sjuk- och aktivitetsersättning motsvara 72 procent av den ekonomiska standarden för övriga befolkningen. Det finns dock betydande skillnader inom kollektivet med sjuk- och aktivitetsersättning. Förslagen om höjt bostadstillägg och höjd garantivå ger tillsammans en genomsnittlig ökning av den disponibla inkomsten med drygt 2 000 kr per år för drygt 110 000 kvinnor och 90 000 män.

3.9 Budgetförslag

3.9.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor				
2015	Utfall	36 634 836	Anslags-sparande	194 327
2016	Anslag	43 503 000 ¹	Utgifts-prognos	40 177 888
2017	Förslag	41 740 154 ²		
2018	Beräknat	42 923 540		
2019	Beräknat	43 380 147		
2020	Beräknat	44 849 063		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 3 834 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2017 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2014 som uppgick till 114 850 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning och arbetshjälpmedel enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får vidare användas för utgifter för boendetillägg och sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall enligt socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter som kan uppkomma med anledning av vissa bestämmelser i sjuklönesystemet, nämligen den s.k. sjuklönegarantin och det särskilda högriskskyddet enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Anslaget får även användas för utgifter för återbetalningspliktiga studiemedel avseende studerandes sjukperioder enligt studiestödslagen (1999:1395). Därtill får anslaget användas för utgifter för ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering, arbets-

hjälpmedel m.m. Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Kompletterande information

Bestämmelserna om ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering finns i förordningen (1980:631) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program eller arbetslivsinriktad rehabilitering m.m.

Regeringens överväganden

Sjukpenning

Utgiftsutvecklingen för sjukpenningen styrs dels av antalet ersatta dagar, dels av medelersättningen. Antalet dagar påverkas av förändringar inom regelverk och regelverkets tillämpning och administration. Utöver detta har framför allt demografiska förändringar, utvecklingen på arbetsmarknaden samt frånvaroförändringar på individnivå betydelse för utvecklingen. Den genomsnittliga ersättningen påverkas framför allt av ersättningsnivån samt löneutvecklingen.

Nedan redogörs för regeringens bedömning av utvecklingen framöver som i sin tur ligger till grund för utgiftsprognoserna.

En central bestämningsfaktor för den framtida volymutvecklingen är hur många sjukfall som startar. Inflödet, i termer av nya sjukfall som blir minst 30 dagar, har ökat ända sedan 2010 i en relativt hög takt. År 2015 ökade inflödet med ca 6 procent till 355 000 fall. Mot bakgrund av att ökningstakten avmattats under hösten 2015 prognostiseras en avklingande ökningstakt åren framöver. År 2016 prognostiseras antalet nya sjukfall öka med ca 1 procent på årsbasis. Under resten av prognosperioden beräknas ökningstakten motsvara den årliga ökningstakten för arbetskraften. Sedan drygt ett år tillbaka har sjukfallens varaktighet visat en dämpad ökningstakt där allt fler sjukfall avslutas omkring rehabiliteringskedjans bedömningspunkter. Detta beror sannolikt på Försäkringskassans arbete med att förstärka och förbättra utrednings- och bedömningsarbetet.

Antalet sjukpenningdagar beräknas uppgå till 60,0 miljoner nettodagar under 2016 och 62,0 miljoner nettodagar 2017. Medelersättningen per

nettodag för sjukpenning har för 2016 beräknats till 567 kronor och för 2017 till 576 kronor per dag. Nyckelfaktorer i sammanhanget är hur många sjukfall som kommer att starta framöver samt i vilken takt sjukfallen kommer att avslutas.

Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2017 beräknas till 39 358 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 40 420, 40 775 respektive 42 102 miljoner kronor.

Rehabiliteringspenning

Om en försäkrad påbörjar en arbetslivsinriktad rehabilitering, kan Försäkringskassan bevilja rehabiliteringspenning. Utgiftsutvecklingen för rehabiliteringspenning styrs till största delen av samma faktorer som sjukpenningutgifterna. Utgiftsutvecklingen påverkas också av i vad mån Försäkringskassan bedömer behovet av rehabilitering och påbörjar samordnade rehabiliteringsinsatser.

För 2016 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 1 605 miljoner kronor. Antalet rehabiliteringsdagar beräknas uppgå till ca 2,8 miljoner nettodagar under 2016 och 3,3 miljoner nettodagar 2017. Medelersättningen per nettodag för rehabiliteringspenning har för 2016 beräknats till 508 kronor och för 2017 till 517 kronor.

Utgifterna för rehabiliteringspenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2017 beräknas till 1 835 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 1 945, 2 034 respektive 2 163 miljoner kronor.

Arbetshjälpmedel m.m.

Försäkringskassan har särskilda medel för köp av arbetstekniska hjälpmedel, läkarutlåtanden och läkarundersökningar samt för särskilt bidrag och för ersättning för resor till och från arbetet. Försäkringskassan har främst använt medlen för köp av arbetstekniska hjälpmedel. I övrigt har medlen använts för bl.a. utgifter för läkarutlåtanden samt för bidrag till resor. Försäkringskassans behov av att köpa medicinska underlag och utlåtanden för att bedöma rätten till ersättning och behovet av rehabilitering har minskat sedan 2011. Behovet av sådana kompletterande underlag och utlåtanden tillgodoses i stället inom ramen för den allmänna hälso- och sjukvården via en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting.

För 2016 beräknas 163 miljoner kronor förbrukas. För 2017 beräknas till 169 miljoner kro-

nor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 175, 181 respektive 187 miljoner kronor.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall

Den 1 januari 2012 infördes förmånerna sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall. Förmånerna kan lämnas till en försäkrad som helt eller delvis har fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antalet månader som sådan ersättning kan betalas ut. Ersättningarna kan också lämnas till försäkrade vars rätt till aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall kan lämnas till en försäkrad som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI), eller till en försäkrad som har en låg SGI.

Utgifterna för 2016 beräknas uppgå till 70 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall beräknas till 72 miljoner kronor för 2017. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 70, 68 respektive 66 miljoner kronor.

Boendetillägg

Den 1 januari 2012 infördes förmånen boendetillägg. Denna förmån kan lämnas till en försäkrad som fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan lämnas, om den försäkrade får sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall. Boendetillägg kan också lämnas till en person vars aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år.

Utgifterna för 2016 beräknas uppgå till 97 miljoner kronor. Utgifterna för boendetillägg beräknas till 102 miljoner kronor för 2017. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 105, 107 respektive 109 miljoner kronor.

Närståendepenning

Närståendepenning utbetalas till den som avstår från förvärvsarbete för att vårda en närstående svårt sjuk person. Utgiftsutvecklingen för närståendepenningen styrs av antal ersatta dagar samt löneutvecklingen.

För 2016 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 191 miljoner kronor. Utgifterna för närståendepenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift beräknas till 204 miljoner kronor för 2017. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 209, 215 respektive 222 miljoner kronor.

Tabell 3.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	43 503 000	43 503 000	43 503 000	43 503 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	220 000	292 000	414 000	414 000
<i>Varav beslut i BP17</i>	0	0	0	0
Övriga makroekonomiska förutsättningar	781 000	1 491 000	2 206 000	2 942 000
Volym	-2 763 846	-2 362 460	-2 742 853	-2 009 937
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	41 740 154	42 923 540	43 380 147	44 849 063

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den utgiftspåverkan riksdagens beslut har på anslaget redovisas i tabell 3.6 (beslutsraden). Det är framförallt avskaffandet av den bortre tidsgränsen i BP16 som påverkar anslaget för åren 2017–2020.

Regeringen föreslår att 41 740 154 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 42 923 540 000 kronor, 43 380 147 000 kronor respektive 44 849 063 000 kronor.

3.9.2 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	50 549 654	-641 705	
2016	Anslag	50 334 250 ¹		49 518 092
2017	Förslag	48 706 606 ²		
2018	Beräknat	47 936 995		
2019	Beräknat	47 892 533		
2020	Beräknat	48 729 193		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 6 876 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2017 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2014 som uppgick till 512 840 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitets- och sjukersättning, bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning samt för kostnader för sysselsättning av vissa personer med aktivitets- och sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Aktivitetsersättning betalas ut till personer i åldrarna 19–29 år och sjukersättning till personer i åldrarna 30–64 år. Utgiftsutvecklingen för aktivitetsersättning och sjukersättning är framför allt beroende av utvecklingen av antalet sjukskrivningar, den demografiska utvecklingen samt utvecklingen av prisbasbeloppet.

Nuvarande utgiftsutveckling påverkas i hög grad av att många inte längre kommer att få sjukersättning på grund av att de fyller 65 år, i kombination med att nybeviljandet är lågt i förhållande till utflödet. Den del av sjukfrånvaron som ersätts med sjukpenning bedöms öka något de närmaste åren. Detta förväntas också påverka utgifterna för sjukersättning och aktivitetsersättning, eftersom en viss andel av personer med sjukpenning övergår till sjukersättning eller aktivitetsersättning.

Utgifterna för aktivitets- och sjukersättning inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2017 beräknas till 43 560 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 42 698, 42 575 respektive 43 371 miljoner kronor.

Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning

Syftet med bostadstillägg för personer med aktivitets- eller sjukersättning (BTP) är att förbättra förutsättningarna för skälig bostadsstandard för dem med låg ersättning. Utgiftsutvecklingen för BTP styrs av antal personer med aktivitets- respektive sjukersättning. Utöver detta styrs det också av utvecklingen för prisbasbeloppet, boendekostnaderna och av medelersättningen.

Utgifterna för 2017 beräknas till 5 118 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 5 210, 5 288 respektive 5 328 miljoner kronor.

Kostnader för sysselsättning av vissa personer med aktivitets- och sjukersättning

Sedan 1999 finns en särskild ersättning till arbetsgivare som anställer personer som står till arbetsmarknadens förfogande med begränsad återstående arbetsförmåga om 25 procent. Det ska i första hand vara fråga om ersättning för anställning på den ordinarie arbetsmarknaden med hjälp av lönebidrag. Om inte detta kan ske inom sex månader, ska berörda personer kunna beredas anställning hos Samhall AB. Utvecklingen av utgifterna för detta särskilda stöd styrs av antalet personer som bereds sysselsättning, faktureringsrutiner på Samhall AB och Arbetsförmedlingen, retroaktiva utbetalningar samt storleken på stödet till arbetsgivarna i varje enskilt fall.

Utgifterna för 2017 beräknas till 29 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 29, 30 respektive 30 miljoner kronor.

Tabell 3.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	50 334 250	50 334 250	50 334 250	50 334 250
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	271 250	441 250	441 250	441 250
<i>Varav beslut i BP17²</i>	<i>336 000</i>	<i>506 000</i>	<i>506 000</i>	<i>506 000</i>
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	479 545	1 056 172	1 887 450	3 022 538
Volym	-2 378 439	-3 894 677	-4 770 417	-5 073 974
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				5 129
Förslag/beräknat anslag	48 706 606	47 936 995	47 892 533	48 729 193

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

De utgiftsförändringar som föranleds av beslut redovisas i tabell 3.8. Højningen av bostadstillägget och garantinivåerna i sjuk- och aktivitetsersättningen beräknas öka utgifterna på anslaget med 336 miljoner kronor 2017 och 506 miljoner kronor för åren 2018–2020.

Regeringen föreslår att 48 706 606 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 47 936 995 000 kronor, 47 892 533 000 kronor respektive 48 729 193 000 kronor.

3.9.3 1:3 Handikappersättningar

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Handikappersättningar

Tusental kronor

2015	Utfall	1 352 815	Anslags-sparande	-1 815
2016	Anslag	1 370 000 ¹	Utgifts-prognos	1 355 000
2017	Förslag	1 384 000		
2018	Beräknat	1 417 000		
2019	Beräknat	1 459 000		
2020	Beräknat	1 516 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för handikappersättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Utgifterna för handikappersättning uppgick 2015 till 1 353 miljoner kronor. För innevarande år beräknas utgifterna till 1 355 miljoner kronor.

Antalet personer med handikappersättning uppgick under 2015 till 64 100. Det är något fler kvinnor (34 300) än män (29 800) som har handikappersättning.

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Handikappersättningar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 370 000	1 370 000	1 370 000	1 370 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	15 000	34 000	62 000	104 000
Volym	-1 000	13 000	27 000	42 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 384 000	1 417 000	1 459 000	1 516 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 384 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Handikappersättningar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 417 000 000 kronor, 1 459 000 000 kronor respektive 1 516 000 000 kronor.

3.9.4 1:4 Arbetskadeersättningar m.m.

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Arbetskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	3 396 600		-65 352
2016	Anslag	3 121 000 ¹	Utgifts-prognos	3 138 000
2017	Förslag	3 015 000 ²		
2018	Beräknat	2 894 000		
2019	Beräknat	2 784 000		
2020	Beräknat	2 692 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 226 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2017 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2014 som uppgick till -5 501 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbets-kadeersättning enligt 40, 41, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Arbetskadeersättning kan lämnas i form av bl.a. livränta till den skadade, ersättning för tandvård samt begravningshjälp och livränta till efterlevande.

Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Utgifterna inom arbetsskadeförsäkringen har de senaste åren reducerats betydligt. Detta beror främst på färre nybeviljade arbetsskadelivräntor i kombination med att ett större antal personer som har livränta uppnått 65 års ålder. Denna utveckling bedöms fortsätta även de kommande åren.

Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Arbetskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	3 121 000	3 121 000	3 121 000	3 121 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	68 000	124 000	183 000	249 000
Volym	-174 000	-351 000	-520 000	-678 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	3 015 000	2 894 000	2 784 000	2 692 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 3 015 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetskadeersättningar m.m.* för 2017. För 2018, 2019 respektive 2020 beräknas anslaget till 2 894 000 000 kronor, 2 784 000 000 kronor respektive 2 692 000 000 kronor.

3.9.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	37 498		746
2016	Anslag	35 658 ¹	Utgifts-prognos	35 298
2017	Förslag	33 277 ²		
2018	Beräknat	31 451		
2019	Beräknat	29 759		
2020	Beräknat	28 172		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 829 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2017 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2014 som uppgick till -71 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar inom det statliga personskadeskyddet enligt 7, 43, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får också användas för utgifter för

krigsskadeersättning till sjömän enligt 7, 44, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Ersättning för det statliga personskadeskyddet beräknas bli något lägre de kommande åren. Detta främst på grund av att livräntor enligt äldre lagstiftning upphör.

Tabell 3.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	35 658	35 658	35 658	35 658
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	400	1 500	3 400	1 800
Volym	-2 781	-5 707	-9 299	-9 286
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	33 277	31 451	29 759	28 172

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 33 277 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning inom det statliga personskadeskyddet* för 2017. För 2018, 2019 respektive 2020 beräknas anslaget till 31 451 000 kronor, 29 759 000 kronor respektive 28 172 000 kronor.

3.9.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

2015	Utfall	2 746 525	Anslags-sparande	293 739
2016	Anslag	2 907 000 ¹	Utgifts-prognos	3 024 995
2017	Förslag	2 901 000		
2018	Beräknat	2 901 000		
2019	Beräknat	2 901 000		
2020	Beräknat	2 901 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och bidrag till berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen. Medlen avser bidrag till hälso- och sjukvården för arbetet med sjukskrivningsprocessen och försäkringsmedicinska utredningar, bidrag till arbetsgivare för arbetsplatsnära stöd, samt bidrag till företagshälsovården för medicinsk service. Medlen avser även kostnader för rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, finansiell samordning genom samordningsförbund samt vissa förvaltningskostnader. Därtill avser medlen utgifter för kunskapsutveckling för sjukskrivningsprocessen.

Regeringens överväganden

Rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samarbetar i syfte att vidta insatser som bidrar till att den som är sjukskriven återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Insatserna ska bidra till att skapa bättre förutsättningar för övergång till arbetsmarknaden och förkorta tiden i sjukförsäkringen. För 2016 avsattes 709 miljoner kronor till detta samarbete och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för samarbetet mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen beräknas till 709 miljoner kronor för 2017.

Finansiell samordning genom samordningsförbund

Finansiell samordning genom samordningsförbund syftar till att ge individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Finansiell samordning genom samordningsförbund är en frivillig samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, landsting samt en eller flera kommuner. I april 2016 fanns det 83 samordningsförbund som omfattar 244 av Sveriges 290 kommuner.

Av resurserna till samordningsförbunden ska Försäkringskassan bidra med statens andel motsvarande hälften av medlen. Landsting och kommuner ska bidra med varsin fjärdedel. För 2016 uppgick de statliga medlen till 339 miljoner kronor och dessa bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2017 beräknas till 339 miljoner kronor.

Bidrag till hälso- och sjukvården

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) träffade i december 2015 en överenskommelse som gäller 2016; En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess: Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting 2016 (dnr S2015/08163/SF). Den överenskommelsen omfattar totalt 1 500 miljoner kronor då även medlen för rehabiliteringsgarantin ingår i överenskommelsen. Rehabiliteringsgarantin har avvecklats från och med 2016. Regeringen avser att under hösten 2016 teckna en tvåårig överenskommelse med SKL för att stimulera fortsatta utvecklingsinsatser inom hälso- och sjukvården som bidrar till en effektiv sjukskrivningsprocess. Den överenskommelsen avses omfatta närmare 1 500 miljoner kronor årligen, dvs. totalt ca 3 000 miljoner kronor.

Utgifterna för 2017 beräknas till 1 500 miljoner kronor.

Försäkringsmedicinska utredningar

För en rättssäker prövning av rätten till ersättning från sjukförsäkringen behöver Försäkringskassan i vissa fall, utöver det läkarintyg som utfärdats av den försäkrades behandlande läkare, begära in kompletterande medicinska underlag från hälso- och sjukvården, s.k. försäkringsmedicinska utredningar. Underlagen ska ge en fördjupad beskrivning av sjukdomens konsekvenser för individens funktionstillstånd och förmåga till

aktivitet. Det kan därigenom ligga till grund för Försäkringskassans bedömning av den försäkrades arbetsförmåga.

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting ingår, ofta årliga, överenskommelser om ersättning till landsting som levererar sådana medicinska utredningar till Försäkringskassan. Nuvarande överenskommelser²⁸ gäller fram till den 31 oktober 2016 och en ny överenskommelse planeras för perioden 1 november 2016 till och med 31 december 2017.

Den pilotverksamhet med aktivitetsförmågeutredningar (AFU) som pågått sedan 2013 avslutas den 31 oktober 2016 och utredningsformen permanentas så att alla landsting från och med den 1 november 2016 ska även kunna välja att göra AFU.

Utgifterna för 2017 beräknas till 250 miljoner kronor.

Arbetsplatsnära stöd

Sedan april 2014 finns ett bidrag riktat till arbetsgivare för köp av arbetsplatsnära stöd för återgång i arbete (förordningen [2014:67] om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsnära stöd för återgång i arbete). Syftet med bidraget är att underlätta för arbetsgivare att ta sitt rehabiliteringsansvar så att den anställdes arbetsförmåga tidigt kan tas tillvara på arbetsplatsen och på så sätt öka möjligheterna till att tidigt återgå i arbete. För 2016 avsattes 100 miljoner kronor till arbetsplatsnära stöd och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2017 beräknas till 100 miljoner kronor.

Medicinsk service

I förordningen (2014:68) om bidrag till företagshälsovården för köp av medicinsk service finns bestämmelser om bidrag till anordnare av företagshälsovård för dennes kostnader för köp av medicinsk service från offentliga eller privata vårdgivare. Syftet med bidraget är att förebygga sjukskrivning samt att vid sjukskrivning öka arbetstagares möjligheter att återgå i arbete. Detta ska uppnås genom att bidrag lämnas för företagshälsovårdens kostnader för köp av sådan

²⁸ Pilotverksamhet för aktivitetsförmågeutredningar (dnr S2015/08165/SF) och Försäkringsmedicinska utredningar i form av TMU och SLU (dnr S2015/08166/SF).

medicinsk service som ingår som ett led i bedömningen av en arbetstagares arbetsförmåga. Försäkringskassan beslutar, enligt förordningen om utbetalning av bidrag till anordnare av företagshälsovård.

För 2016 har 55 miljoner kronor avsatts för bidrag till kostnader för medicinsk service. Medlen har reserverats i regeringens överenskommelse med SKL om en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2016. Dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2017 beräknas till 55 miljoner kronor.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 907 000	2 907 000	2 907 000	2 907 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-6 000	-6 000	-6 000	-6 000
<i>Varav beslut i BPI7</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>	<i>-1 000</i>
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 901 000	2 901 000	2 901 000	2 901 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det beslut som redovisas i tabell 3.16 avser en överföring av 1 miljon kronor till anslaget 8:1 *Socialstyrelsen*, utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, för myndighetens arbete med försäkringsmedicinskt beslutsstöd.

Regeringen föreslår att 2 901 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 901 000 000 kronor, 2 901 000 000 kronor respektive 2 901 000 000 kronor

3.9.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

2015	Utfall		Anslags-sparande	0	
2016	Anslag	810 000	¹	Utgifts-prognos	810 000
2017	Förslag	810 000			
2018	Beräknat	810 000			
2019	Beräknat	810 000			
2020	Beräknat	810 000			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Regeringens överväganden

Sedan den 1 januari 2015 finns en ny ersättning som kompenserar arbetsgivare som har höga sjuklönekostnader. Kompensationen riktar sig framförallt till mindre arbetsgivare. Antalet arbetsgivare som fått ersättning för sina sjuklönekostnader under 2015 uppgick till ca 42 200. Utgifterna för ersättning för höga sjuklönekostnader uppgick för 2015 till 810 miljoner kronor. Detta är avsevärt högre än vad reformen var beräknad till. Det första årets utfall tyder på att vissa arbetsgivares sjuklönekostnader är betydligt högre än vad som tidigare har varit känt. Se även resultatredovisningen, Arbetsgivares sjuklönekostnader. Ett arbete pågår i Regeringskansliet för att studera reformens utfall närmare liksom ersättningens utformning.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	360 000	360 000	360 000	360 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volymer	450 000	450 000	450 000	450 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	810 000	810 000	810 000	810 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 810 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 810 000 000 kronor, 810 000 000 kronor respektive 810 000 000 kronor.

3.9.8 2:1 Försäkringskassan

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	7 824 427		182 974
2016	Anslag	8 201 906 ¹	8 225 022
2017	Förslag	8 395 404	
2018	Beräknat	8 516 376 ²	
2019	Beräknat	8 694 358 ³	
2020	Beräknat	8 885 020 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 351 501 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 349 499 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 8 349 500 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försäkringskassans förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för forskning inom socialförsäkringens område.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För administration av egna resultatområden disponerar Försäkringskassan avgiftsinkomster. Dessa områden avser i huvudsak administration av ålderspension, familjebidrag och dagpenning till totalförsvarspiktiga samt ersättning från affärsdrivande verk.

Försäkringskassan har även andra avgiftsintäkter från bl.a. administration av statlig fordran samt intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191) och övriga ersättningar. Försäkringskassan får, utöver vad som anges i avgiftsförordningen, utföra datorbearbetningar och tillhandahålla tjänster inom systemutveckling, statistik m.m. mot ersättning. Avgifterna disponeras av myndigheten.

Tabell 3.20 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	307 923	309 128	-1 205
(varav tjänsteexport)	3 105	4 079	-974
(varav intäkter från pensionsmyndigheten)	289 289	289 289	0
Prognos 2016			
(varav tjänsteexport)	301 700	301 700	0
(varav intäkter från pensionsmyndigheten)	300	300	0
Budget 2017	287 000	287 000	0
(varav tjänsteexport)	301 700	301 700	0
(varav intäkter från pensionsmyndigheten)	287 000	287 000	0

Källa: Försäkringskassan.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 131 miljoner kronor för år 2017. Resurserna ska användas för att ge Försäkringskassan förutsättningar att hantera de reformer regeringen vill genomföra inom välfärdsområdet. Det handlar t.ex. om reformer inom sjuk- och aktivitetsersättningen och de familjeekonomiska stöden. Resurserna ska även användas för assistansersättningen, t.ex. höja kvaliteten på utredningar, ökad utredningskapacitet och stärka arbetet mot bidragsbrott. Därtill ska resurserna användas till de ökade volymerna inom flera socialförsäkringsförmåner till följd av det ökade antalet nyanlända personer. Härutöver föreslår regeringen

att anslaget ökas med 2,5 miljoner kronor 2017 som en följd av ökade kostnader eftersom utvecklingsersättningen för unga 20–24 år sänks. För 2018–2020 föreslår regeringen att Försäkringskassan tillförs 95 miljoner kronor årligen för det fortsatta arbetet med att införa reformerna och hantering av den ökade migrationen. De personella konsekvenserna vid Försäkringskassan av förslagen kan för närvarande inte bedömas. Vidare föreslår regeringen att anslaget minskas med 2 miljoner kronor för 2017 och ökas med 1 miljon kronor årligen från och med 2018 för att varaktigt finansiera nationella digitala tjänster. Se även utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1.

Bemyndigande om kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder.

Skälen för regeringens förslag: Försäkringskassans kredit behövs för att finansiera myndighetens betalning av utländska vårdfakturor. Under 2013 övertog landstingen och kommunerna kostnadsansvaret för vissa ersättningar vid vård utomlands genom lagen (2013:514) om landstingens och kommunernas kostnadsansvar för viss vård i utlandet (se även utg.omr. 9, avsnitt 4.9.7.). Försäkringskassan kommer emellertid även fortsättningsvis att betala de utländska vårdfakturorna och först i efterhand kräva ersättning från berört landsting, på grund av att en viss utredning bör göras innan utbetalning sker. Krediten ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Den räntekostnad som uppstår ska betalas av landstingen. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 miljoner kronor för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder.

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2.1 Försäkringskassan

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	8 171 906	8 171 906	8 171 906	8 171 906
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	126 193	290 014	468 929	658 417
Beslut	97 305	54 455	53 523	54 697
<i>Beslut BP17³</i>	<i>130 535</i>	<i>96 035</i>	<i>96 035</i>	<i>96 035</i>
<i>Varav³</i>				
<i>Migration och reformer</i>	<i>130 000</i>	<i>95 000</i>	<i>95 000</i>	<i>95 000</i>
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/beräknat anslag	8 395 404	8 516 376	8 694 358	8 885 020

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Beloppen är exklusive pris- och löneomräkning.

De medel som beskrivs i tabell 3.21 på raden för beslut i BP17 har redogjorts för i regeringens överväganden ovan.

Regeringen föreslår att 8 395 404 000 kronor anvisas under anslaget 2.1 *Försäkringskassan* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 516 376 000 kronor, 8 694 358 000 kronor respektive 8 885 020 000 kronor.

3.9.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

År	Utfall	60 743	Anslags-sparande	5 481
2015	Utfall	60 743	Anslags-sparande	5 481
2016	Anslag	65 467 ¹	Utgifts-prognos	62 484
2017	Förslag	66 364		
2018	Beräknat	67 860 ²		
2019	Beräknat	69 304 ³		
2020	Beräknat	70 950 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 66 526 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 66 526 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 66 649 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för socialförsäkringens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Inspektionen för socialförsäkringens arbete bedöms bidra till att stärka och värna rättssäkerheten samt effektiviteten inom socialförsäkringsområdet. Slutsatser i ISF:s rapporter ligger många gånger till grund för regeringens resultatbedömningar samt används ofta i samband med utarbetandet av reformer.

Anslaget beräknas minska med 3 miljoner kronor 2020 för att fortsatt finansiera en ökning av anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering*, under utgiftsområde 9 i syfte att sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomsten av sjukdomar, med särskilt beaktande av kvinnors arbetsmiljöer.

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	65 467	65 467	65 467	65 467
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	907	2 238	3 679	5 190
Beslut	-10	155	158	293
<i>Varav beslut i BP17</i>				
	-13	-13	-13	-3 013
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	66 364	67 860	69 304	70 950

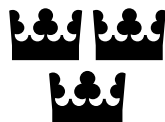
¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 66 364 000 kronor anvisas under anslaget 2.2 *Försäkringskassan* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 67 860 000 kronor, 69 304 000 kronor respektive 70 950 000 kronor.

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

11

Förslag till statens budget för 2017

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.....	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	9
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	10
2.4 Resultatredovisning.....	10
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	10
2.4.2 Ersättning vid ålderdom	10
2.4.3 Analyser och slutsatser – ersättning vid ålderdom	19
2.4.4 Ersättning vid dödsfall.....	20
2.4.5 Analys och slutsatser – ersättning vid dödsfall.....	22
2.4.6 Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet – Pensionsmyndigheten	22
2.4.7 Analys och slutsatser – Pensionsmyndigheten	24
2.5 Den årliga revisionens iakttagelser.....	24
2.6 Politikens inriktning	24
2.7 Budgetförslag.....	26
2.7.1 1:1 Garantipension till ålderspension	26
2.7.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	27
2.7.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer.....	27
2.7.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd	28
2.7.5 2:1 Pensionsmyndigheten	29

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.....	9
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	10
Tabell 2.4	Översiktstabell 2015	11
Tabell 2.5	Andel ensamstående och sammanboende med garantipension 2013, åldersstandardiserat 66–90 år	13
Tabell 2.6	Inkomstgapet mellan män och kvinnor för personer äldre än 65 år, 2013.....	17
Tabell 2.7	Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension.....	26
Tabell 2.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Garantipension till ålderspension.....	26
Tabell 2.9	Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna.....	27
Tabell 2.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna.....	27
Tabell 2.11	Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer	27
Tabell 2.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer	28
Tabell 2.13	Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd.....	28
Tabell 2.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd...	29
Tabell 2.15	Anslagsutveckling 2:1 Pensionsmyndigheten	29
Tabell 2.16	Finansiering av Pensionsmyndighetens administration	29
Tabell 2.17	Uppdragsverksamhet där intäkterna disponeras	30
Tabell 2.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Pensionsmyndigheten ...	31

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Antal och andel kvinnor och män med inkomstgrundad pension och garantipension (siffrorna i staplarna avser procent)	12
Diagram 2.2	Andel nybeviljad garantipension bland samtliga 65-åringar, 2003–2015	12
Diagram 2.3	Andelen personer 66 år och äldre med BTP som kommer över gränsen för låg ekonomisk standard med hjälp av BTP. Prognos 2016.....	14
Diagram 2.4	Utvecklingen av antalet personer med ÄFS	14
Diagram 2.5	Typfall – utveckling pension efter skatt, 2007–2016.....	15
Diagram 2.6	Typfall – utveckling pension före skatt, 2007–2016.....	16
Diagram 2.7	Typfall – utveckling nettopension och bostadstillägg, 2007–2016.....	16
Diagram 2.8	Materiell deprivation bland män och kvinnor äldre än 65 i år i Sverige och i EU-27	17
Diagram 2.9	Andelen kvinnor och män med låg ekonomisk standard bland dem över 65 år. Prognos 2015 och 2016.....	18
Diagram 2.10	Andelen personer med låg ekonomisk standard i olika grupper, prognos 2016.	18
Diagram 2.11	Ekonomisk standard ensamstående relativt gränsen för låg ekonomisk standard, typfall.....	19
Diagram 2.12	Antal med låg ekonomisk standard fördelat på pensionssammansättning, prognos 2016.....	19
Diagram 2.13	Ekonomisk standard för änkor jämfört med övriga kvinnor, åldersstandardiserat 2014.....	21
Diagram 2.14	Ekonomisk standard för kvinnor och män under 65 år med omställningspension jämfört med sammanboende och övriga ensamstående 2014.....	22

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 8 000 000 000 kronor för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar (avsnitt 2.7.5),
2. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Garantipension till ålderspension	13 364 900
1:2	Efterlevandepensioner till vuxna	11 545 300
1:3	Bostadstillägg till pensionärer	8 377 200
1:4	Äldreförsörjningsstöd	953 500
2:1	Pensionsmyndigheten	533 551
Summa		34 774 451

2 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

2.1 Omfattning

Redovisningen av de allmänna pensionerna är uppdelad på två avsnitt i denna budget. Det är dels den inkomstgrundade ålderspensionen (inkomst-, tilläggs- och premiepension), som redovisas under Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, dels grundskyddet för äldre och ersättning till efterlevande som redovisas under detta utgiftsområde – Ekonomisk trygghet vid ålderdom. Utgiftsområdet omfattar garanti-pension, bostadstillägg till pensionärer, äldreför-

sörjningsstöd samt efterlevandepensioner till vuxna, dvs. omställningspension, änkepension och särskild efterlevandepension. Utgiftsområdet omfattar även Pensionsmyndigheten.

För att ge en mer fullständig bild av pensionärernas situation finns i viss utsträckning även inkomstgrundad pension med i resultatredovisningen under utgiftsområde 11. Den samlade bilden presenteras dock mer utförligt i avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Ersättning vid ålderdom</i>							
1:1 Garantipension till ålderspension	15 761	14 344	14 154	13 365	12 764	12 548	12 690
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	12 427	11 916	11 920	11 545	11 075	10 550	10 055
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	8 589	8 499	8 534	8 377	8 338	8 458	8 568
1:4 Äldreförsörjningsstöd	803	897	890	954	1 031	1 106	1 188
Summa Ersättning vid ålderdom	37 581	35 656	35 498	34 241	33 207	32 661	32 501
<i>Myndigheter</i>							
2:1 Pensionsmyndigheten	555	528	522	534	540	551	563
Summa Myndigheter	555	528	522	534	540	551	563
Totalt för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	38 136	36 184	36 021	34 774	33 747	33 212	33 064

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	36 184	36 184	36 184	36 184
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5	14	25	37
Beslut	-2	-3	-3	-3
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	-192	-700	-205	210
Volymer	-1 221	-1 748	-2 789	-3 365
Överföring till/från andra utgifts- områden				
Övrigt				
Ny ramnivå	34 774	33 747	33 212	33 064

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom**

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	34 240
Verksamhetsutgifter ²	531
Investeringar ³	3
Summa ramnivå	34 774

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är: ”Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstrelaterad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Efterlevande make ska ges ett rimligt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall. Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas med låga kostnader och till nytta för pensionärer och pensionssparare. Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin framtida pension och vad som påverkar den. Kunskapen om livsinkoms-

tens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.” (Se prop. 2014/15:1 utg.omr. 11, bet. 2014/15:SfU2, rskr. 2014/15:47.)

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Den allmänna pensionen: utveckling och omfattning.
- Risk för låg ekonomisk standard: utveckling och omfattning.
- De olika förmånernas utveckling och omfattning och deras bidrag till att garantera ett värdesäkrat grundskydd.
- Efterlevandes ekonomiska standard i förhållande till andra grupperns ekonomiska standard.

Indikatorerna avser grundskyddet för äldre och efterlevande. De flesta pensionärer som har garantipension och bostadstillägg har även inkomstrelaterad pension. I viss utsträckning finns därför redovisning där denna ingår.

Till den slutliga resultatbedömningen bidrar också utvecklingen inom anslagen samt hur administrationen på Pensionsmyndigheten har fungerat. De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Pensionsmyndigheten och Statistiska centralbyrån.

2.4.2 Ersättning vid ålderdom

Det finns i dag drygt två miljoner ålderspensionärer och antalet kommer att fortsätta att öka de närmaste åren bland annat till följd av den ökande medellivslängden och eftersom årskullarna som nu går i pension är större än de som avlider. Antalet kvinnliga pensionärer är fler än de manliga: 1,1 miljoner jämfört med 1,0 miljoner. Den allt större gruppen pensionärer är i högsta grad heterogen och den ekonomiska standarden inom gruppen varierar stort.

Av tabell 2.4 framgår att en stor majoritet av pensionärerna har en intjänad inkomstgrundad

ålderspension. För flertalet är den tillräckligt stor för att de inte ska vara beroende av grundskyddet i form av garantipension, bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd. Grundskyddet utgör knappt 8 procent av pensionsutgifterna för dem över 65 år. Resterande 92 procent är inkomstgrundad ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension och premiepension som inte finansieras av statens budget.

Det är betydligt fler kvinnor än män som får garantipension. Garantipensionen avräknas mot inkomstpensionen och ofta utgör garantipensionen en mindre del av den totala pensionen. Medelbeloppen per månad är således förhållandevis små när det gäller garantipensionen.

Av ålderspensionärerna är det 20 procent av kvinnorna och 7 procent av männen som har bostadstillägg. Endast en liten del (1 procent) av pensionärerna har äldreförsörjningsstöd.

Även om beloppen från grundskyddet är små har skyddet som regel en avgörande betydelse för dem som får del av det.

Tabell 2.4 Översiktstabell 2015

Antal personer och medelbelopp i december

	Antal		Medelbelopp per månad	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Inkomstgrundad pension	1 074 287	983 280	9 465	12 819
Garantipension	612 155	158 033	1 722	1 547
Bostadstillägg	222 051	68 613	2 523	2 233
Äldreförsörjningsstöd (ÅFS)	11 520	9 308	3 708	2 694
Ålderspension inkl ÅFS	1 140 199	1 001 069	9 880	12 860

Källa: Pensionsmyndigheten.

Andelen pensionärer med garantipension minskar

Antalet ålderspensionärer ökar och det var drygt 510 000 personer fler 2015 än 2003. Det är antalet pensionärer med inkomstgrundad pension som ökar medan antalet med garantipension minskar. Denna trend finns både för kvinnor och för män, även om skillnaden i pensionsammansättning är stor vilket framkommer av diagram 2.1.

År 2015 hade 46 procent av kvinnorna en så pass hög inkomstgrundad pension att de inte fick någon garantipension. Motsvarande andel för männen var 84 procent. Den stora skillnaden i pensionsammansättning mellan kvinnor och

män är främst en följd av att kvinnorna har haft ett lägre arbetskräftsdeltagande och en lägre arbetsinkomst.

Garantipension betalas ut som ett komplement till kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension. I takt med att den inkomstgrundade inträdspensionen blir allt högre kommer därför andelen med garantipension bland ålderspensionärerna att minska. Den kommer dock att fortsätta att vara en viktig inkomstkälla för dem som har låg eller ingen inkomstgrundad pension. År 2003 hade 77 procent av de kvinnliga och 27 procent av de manliga ålderspensionärerna någon garantipension. År 2015 hade andelen sjunkit till 54 procent för kvinnorna och 16 procent för männen.

Andelen som får garantipension är alltså högre för kvinnor än för män. Andelen är också högre för utrikes födda (46 procent) än för inrikes födda (34 procent) 2014. Det beror på att utrikes födda i genomsnitt har arbetat färre år i Sverige och därmed har en lägre intjänad inkomstgrundad pension.

Skillnaden är betydligt större mellan utrikes och inrikes födda män än kvinnor. Av utrikes födda män hade 30 procent garantipension jämfört med 11 procent bland inrikes födda. Bland kvinnor var motsvarande andel 59 respektive 54 procent.¹

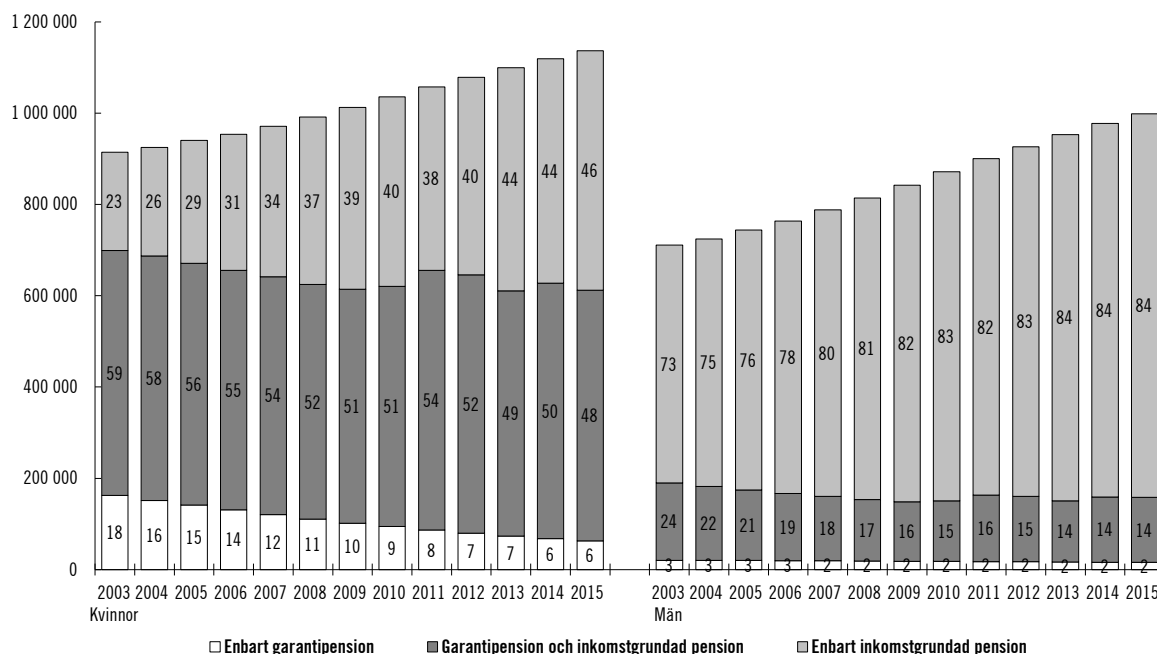
Andelen som helt saknar inkomstgrundad pension och därför enbart har allmän pension i form av garantipension har minskat kraftigt för kvinnor från 18 procent 2003 till 6 procent 2015. För män har motsvarande andel sjunkit från 3 till 2 procent.

Det kommer alltid att finnas en viss andel av befolkningen som av olika anledningar inte kommer att kunna ha ett helt arbetsliv och därför är beroende av grundskyddet.

¹ Egen beräkning i senast tillgängliga STAR-material.

Diagram 2.1 Antal och andel kvinnor och män med inkomstgrundad pension och garantipension (siffrorna i staplarna avser procent)

Antal

Källa: Pensionsmyndigheten, STORE.

Andelen med garantipension minskar bland 65-åriga kvinnor men ökar bland 65-åriga män

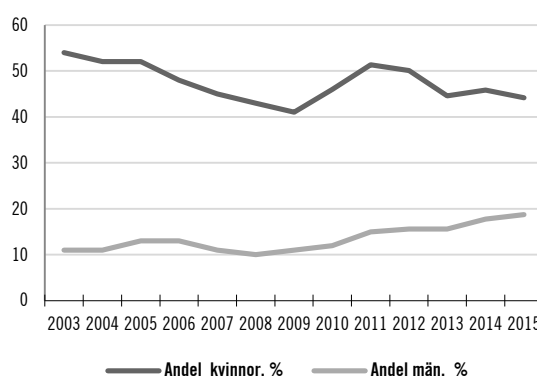
Garantipension kan tidigast betalas ut från och med 65-årsdagen. Av diagram 2.2 framgår att 44 procent av de 65-åriga kvinnorna och 19 procent av de 65-åriga männen fick någon garantipension 2015. I förhållande till 2003 är andelen 65-åriga kvinnor med garantipension lägre 2015 medan andelen män är högre. Att andelen kvinnor med garantipension sjunker är en följd av att kvinnors arbetskräftsdeltagande och antal arbetade timmar har ökat under de senaste decennierna. De kvinnor som i dag fyller 65 år har därför betydligt högre inkomstgrundad ålderspension (inkomstpension, tilläggs pension och premiepension) än äldre kvinnor. Trots att andelen kvinnor som beviljas garantipension har minskat var det betydligt vanligare att en kvinna beviljades garantipension 2015 än en man. Det beror på att kvinnors inkomstgrundade pension i genomsnitt är lägre än mäns.

Även om andelen män som beviljas garantipension är relativt liten så har den ökat något under senare år. Det kan bl.a. förklaras av att många av dem som invandrade sent 1980-tal och framåt har arbetat färre år i Sverige i jämförelse med tidigare årskullar vilket har medfört att de får en lägre inkomstgrundad

pension. Även det faktum att sysselsättningsgraden hamnade på en lägre nivå efter krisen under 1990-talet kan ha medfört att andelen män med garantipension ökar något. Till stor del finns samma effekter även bland kvinnor, men dessa effekter döljs av det ökade arbetskräftsdeltagandet hos kvinnor.

Diagram 2.2 Andel nybeviljad garantipension bland samtliga 65-åringar, 2003–2015

Procent

Källor: Pensionsmyndigheten och SCB.

Anm: Garantipension kan betalas ut fr.o.m. 65 års ålder. Därmed visas i diagrammet andelen i en kohort som har nybeviljats garantipension vid 65 års ålder.

Både ensamstående och sammanboende kvinnor har garantipension

Även om andelen kvinnor som har garantipension har minskat över tid så är det fortfarande en majoritet av kvinnorna som har garantipension, oavsett vilket civilstånd de har. Som framgår av tabell 2.5 är det dock en lite större andel av de sammanboende kvinnorna som har garantipension jämfört med ensamstående kvinnor. För männen gäller det motsatta – andelen sammanboende män med garantipension är betydligt lägre. Det är 21 procent av de ensamstående männen som har garantipension, medan endast 12 procent av de sammanboende männen har det.

Tabell 2.5 Andel ensamstående och sammanboende med garantipension 2013, åldersstandardiserat 66–90 år

Procent

	Kvinnor	Män
Ensamstående	58	21
Sammanboende	64	12

Källa: Jämställda pensioner? (Ds 2016:19).

Ensamstående män kan ha haft en sämre förankring på arbetsmarknaden alternativt lägre löner än de sammanboende männen. Motsvarande gäller även för sammanboende kvinnor.

Bostadstillägget betalas till allt färre men har en avgörande betydelse för pensionärer med små marginaler

Bostadstillägg till pensionärer (BTP) är en skattefri inkomstprövad förmån som riktar sig till pensionärer med låga inkomster som har små marginaler när boendet är betalt. Bostadstillägget är inkomstprövat mot i princip alla inkomster och mot förmögenhet. Det är därför en förmån som på ett effektivt sätt når de pensionärer som har de minsta ekonomiska marginalerna när bostadskostnaden är betald.

Bostadstillägget betalas ut med 95 procent av bostadskostnaden upp till ett tak om 5 000 kronor. Därtill lämnas ett tillägg på 340 kronor per hushåll och månad. Därmed kan bostadstillägg betalas ut med som mest 5 090 kronor per månad. Det genomsnittliga belopp som betalades ut 2015 var för kvinnor 2 500 kronor per månad och för män 2 300 kronor per månad.

Antalet BTP-tagare har minskat från 313 000 kvinnor och män 2003 till 292 000 kvinnor och män 2015. Antalet minskar trendmässigt i takt med att gruppen pensionärer får allt högre inkomster. Antalet BTP-tagare har dock ökat sedan 2010. De huvudsakliga orsakerna till ökningen de senaste åren är de stora fyrtiotalistkullarna som gått i pension och att pensionerna sänkts till följd av de balanseringar som skett (2010, 2011, 2014). I och med att antalet nyblivna pensionärer är stort har det också skett en förnygring av BTP-tagarna.

Totalt sett hade 20 procent av de kvinnliga ålderspensionärerna bostadstillägg 2015, medan motsvarande andel bland männen är sju procent. Av det totala antalet pensionärer med BTP så är 76 procent kvinnor.

Till följd av kvinnors lägre inkomster är också medelbeloppet för bostadstillägg högre för kvinnor än för män. Medelbeloppet för båda könen ökar dock successivt, vilket främst beror på bostadskostnadsutvecklingen.

Den enskilt viktigaste orsaken till att en pensionär får bostadstillägg är att han eller hon är ensamstående. Bostadstillägget prövas mot hushållets inkomster och därför är det ovanligare att sammanboende får bostadstillägg. Omkring 90 procent av dem som får bostadstillägg är ensamstående.

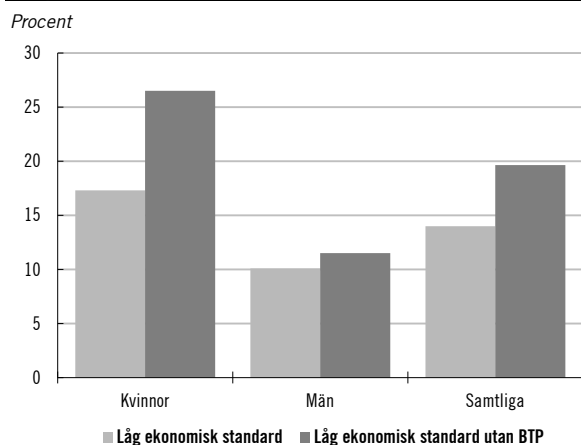
Kvinnor lever i genomsnitt längre än män och det finns därför fler ensamstående kvinnor. Att kvinnor dominerar bland dem som får bostadstillägg beror alltså dels på att de i större utsträckning är ensamstående, dels på att de har en lägre pension.

Bostadstillägget minskar andelen med låg ekonomisk standard

I förhållande till övriga pensionsutbetalningar är statens utgift för bostadstillägg begränsad och motsvarar mindre än tre procent av utgifterna för övriga ålderspensioner 2015. För dem som får bostadstillägg har förmånen dock en mycket stor betydelse och den bidrar kraftigt till att minska andelen med risk för låg ekonomisk standard.

Av diagram 2.3 framgår att andelen kvinnor med låg ekonomisk standard minskar betydligt till följd av bostadstillägget.

Diagram 2.3 Andelen personer 66 år och äldre med BTP som kommer över gränsen för låg ekonomisk standard med hjälp av BTP. Prognos 2016

Källa: Egna beräkningar i MSTAR 2014.

Bostadstillägget höjdes med upp till 100 kronor per månad fr.o.m. den 1 september 2015. Den förbättringen har förstärkt bostadstilläggets betydelse vad avser att lyfta personer över gränsen för låg ekonomisk standard.

Bostadstillägget har en mycket god fördelningsprofil, på så sätt att det når dem med de lägsta inkomsterna när bostadskostnaden är betald, och det är därför ett effektivt medel för att minska andelen pensionärer med låg ekonomisk standard. Den exakta beräkningen av bostadstillägget innebär dock att regelsystemet är detaljerat och komplicerat, vilket gör det svårt för den enskilde pensionären att förstå, kontrollera och bedöma om denne är berättigad till förmånen. Dessutom är det administrativt resurskrävande att handlägga förmånen, vilket i sin tur har lett till en relativt hög felfrekvens i hanteringen. Detta sammantaget är skäl för den översyn som gjorts av en arbetsgrupp inom Socialdepartementet med uppgift att analysera det nuvarande systemets konstruktion och träffsäkerhet och möjligheter till förbättringar.

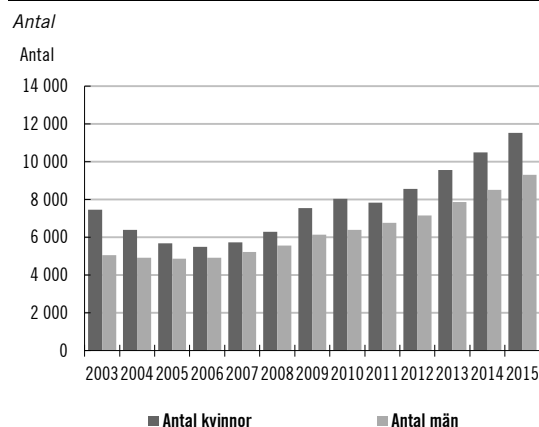
Antalet med äldreförsörjningsstöd ökar, men få är beroende av det

Äldreförsörjningsstödet (ÄFS) är det yttersta grundskyddet för personer som har fyllt 65 år. Stödet är helt inkomstprövat och garanterar alla som har fyllt 65 år och bor i Sverige en skälig levnadsnivå. De som får ÄFS är de som inte får del av fullt grundskydd i form av garantipension och bostadstillägg. Det är främst personer som inte bott de 40 år i Sverige som krävs för hel

garantipension och vars hushåll samtidigt inte har tillräcklig annan inkomst. Det är därför relativt få som får äldreförsörjningsstöd, knappt 11 500 kvinnor och drygt 9 300 män 2015, vilket är mindre än en procent av ålderspensionärerna. Drygt 7 procent av dem som fick ÄFS 2015 är födda i Sverige.

Som framgår av diagram 2.4 har antalet kvinnor och män som får ÄFS ökat de senaste nio åren.

Diagram 2.4 Utvecklingen av antalet personer med ÄFS

Källa: Pensionsmyndigheten, STORE.

Att antalet kvinnor och män med ÄFS ökar beror delvis på att reglerna för rätt till hel folkpension (ersatt av garantipension) förändrades i och med anpassningar till följd av EES-avtalet på 1990-talet. För dem som är födda 1937 eller tidigare kunde hel garantipension beviljas redan efter 10 års bosättning och de får därför garantipension i stället för ÄFS. Ökningen av antalet personer med ÄFS kommer därför att fortsätta tills dess att alla har garantipension enligt de bestämmelser som gäller för personer födda 1938 och senare.

Ett annat skäl till ökningen är att antalet personer som får uppehållstillstånd av skyddsskäl eller som anhöriga har ökat. Många av de personer som har fått uppehållstillstånd i Sverige av dessa skäl har inte tjänat in tillräcklig inkomstpension och har heller inte bott i Sverige tillräckligt länge för att kvalificera sig för full garantipension. Antalet personer som har behov av ÄFS förväntas därför öka även av det skälet under de kommande åren.

Pensionsmyndigheten har på regeringens uppdrag analyserat den förväntade utvecklingen av äldreförsörjningsstödet. Endast omkring två procent av dem som invandrar av asylskäl är över 60 år. Förväntade effekter i form av fler som får

äldreförsörjningsstöd är därför en långsiktig utveckling och en prognos över förväntad utveckling innehåller därför en betydande osäkerhet. År 2016 beräknas antalet som får äldreförsörjningsstöd till 20 800 kvinnor och män och fram till 2025 beräknar Pensionsmyndigheten att antalet ökar till 29 400 kvinnor och män. Andelen över 65 år som får äldreförsörjningsstöd beräknas av myndigheten under samma period öka från 1,0 till 1,3 procent.

Medelbeloppen minskade mellan 2003 och 2010 men har sedan dess ökat något varje år, till cirka 3 700 kronor per månad för kvinnor och cirka 2 700 kronor per månad för män.

Äldreförsörjningsstödet är skattefritt och består dels av ersättning som ska täcka en viss skälig levnadsnivå, dels av ersättning för en skälig bostadskostnad. Den skäliga levnadsnivån för en ogift person är 5 438 kronor per månad 2016 (4 445 kronor per månad för en gift person) när en skälig bostadskostnad är betald. Det beloppet är lägre än nivån för hel garantipension efter skatt.

Att antal personer med ÄFS och kostnaden för förmånen ökar är således inte ett tecken på att äldre generellt får det sämre utan orsakas av att fler personer över 65 års ålder inte helt omfattas av det ordinarie grundskyddet i form av garantipension och bostadstillägg.

Pensionärerna med de lägsta inkomsterna har haft den bästa utvecklingen

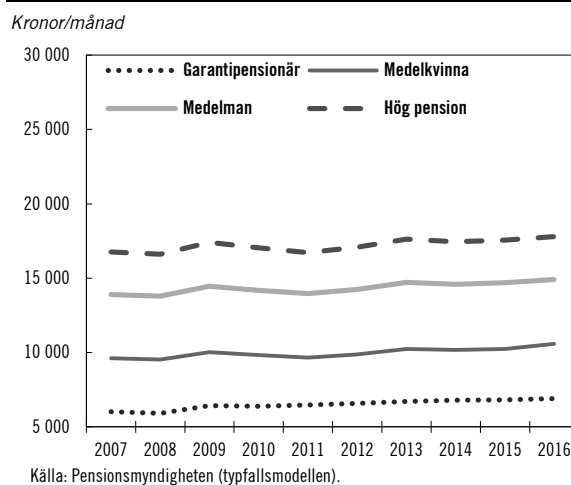
Diagram 2.5 visar hur den allmänna ålderspensionen har utvecklats under åren 2007–2016 för fyra olika typfall över 65 år (alla ogifta): en pensionär med enbart garantipension, medelkvinnan, medelmannen och en person med hög pension. Samtliga typfall har fått en högre disponibel inkomst under perioden. Störst är ökningen för pensionärerna med enbart garantipension, alltså pensionärerna med de lägsta inkomsterna. Deras disponibla inkomst har ökat med 10 procent sedan 2007. Det beror främst på de skattesänkningar för pensionärer som har gjorts under de senaste åren.

Garantipensionen är värdesäkrad och följer prisutvecklingen genom konsumentprisindex. Eftersom inflationen är mycket låg är förändringarna av garantipensionen också begränsad och vid några tillfällen har garantipensionen till följd av deflation t.o.m. minskat. Den 1 januari

2017 höjs prisbasbeloppet dock med 500 kronor, vilket leder till att garantipensionen ökar med drygt en procent.

Pensionärer med inkomstgrundad pension hade fram till 2009 fått successivt högre pensioner. Som en följd av att den automatiska balanseringen aktiverades sänktes inkomstpensionerna 2010, 2011 och 2014. Skattesänkningar har under de åren motverkat minskningen i nettointkomst även för personer med högre pensioner. De senaste åren har dessutom indexeringen av inkomstpensionerna varit positiv. Förändringarna av inkomstpensionerna för 2017 är ännu inte fastställda², men det beräknas enligt den senaste prognosen bli en ökning med knappt 3 procent.

Diagram 2.5 Typfall – utveckling pension efter skatt, 2007–2016

Utöver allmän pension har många pensionärer andra inkomster, främst tjänstepension men även kapitalinkomster och arbetsinkomster. Diagram 2.5 visar därför inte hela bilden av utvecklingen av pensionärernas inkomster. Om alla inkomster skulle inkluderas skulle skillnaden mellan de olika typfallen öka eftersom personer med högre allmän pension som regel har högre övriga inkomster, främst tjänstepension. Utvecklingen av den allmänna pensionen ger dock en god bild av inkomstutvecklingen för en stor del av pensionärerna, särskilt dem med låg och

² Ivanliga fall fastställs inkomstindex i augusti, men till följd av de förändrade reglerna för inkomstindex (se Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget) sker beräkning och fastställande i oktober 2016. Efter detta år återgår till ordinarie tidpunkt.

medelhög pension eftersom de är mest beroende av den allmänna pensionen. I diagrammet framkommer också tydligt gapet mellan kvinnors och mäns pensioner.

Målkonflikten mellan ett starkt grundskydd och drivkrafter till arbete

Det finns starka fördelningspolitiska skäl för ett bra grundskydd i ett allmänt pensionssystem och det är en förutsättning för att minska risken för låg ekonomisk standard bland äldre.

Ett av målen för utgiftsområdet är också att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstrelaterad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Samtidigt ska grundskyddet vara just en grund. I möjligaste mån ska det löna sig att arbeta även för personer med låga inkomster. Om grundskyddet ger för höga ersättningsnivåer, ger det låga drivkrafter till arbete. Det finns således en målkonflikt mellan ett högt grundskydd och ett system som ger goda drivkrafter till arbete. Nivån på grundskyddet är en avvägning mellan dessa två mål.

Denna avvägning leder till att skillnaden i nettoutfall i vissa fall inte är så stor för personer med olika intjänad pension. Diagram 2.6 visar utvecklingen av pensionen för samma typfall som diagram 2.5, men före skatt till skillnad mot det tidigare diagrammet som visade efter skatt. Det är tydligt att skatteeffekter gör att avståndet mellan typfallen minskar. Typfallen med hög inkomst betalar mer i skatt och det har också gjorts skattesänkningar under perioden som har minskat skillnaden mellan dem med högst och lägst pension. Skillnaden före skatt 2016 är 16 000 kronor medan denna minskat till 11 000 kronor efter skatt.

Diagram 2.6 Typfall – utveckling pension före skatt, 2007–2016

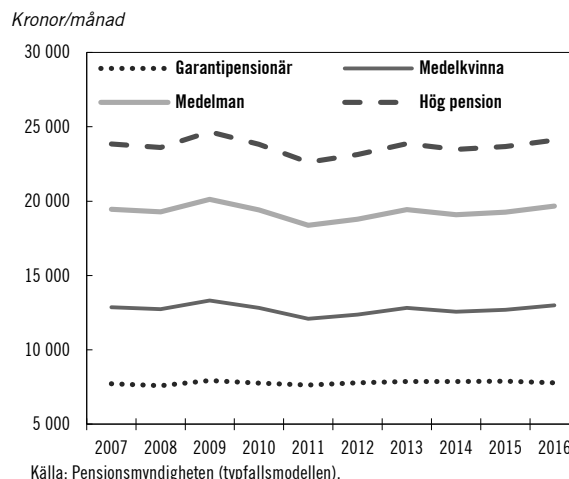
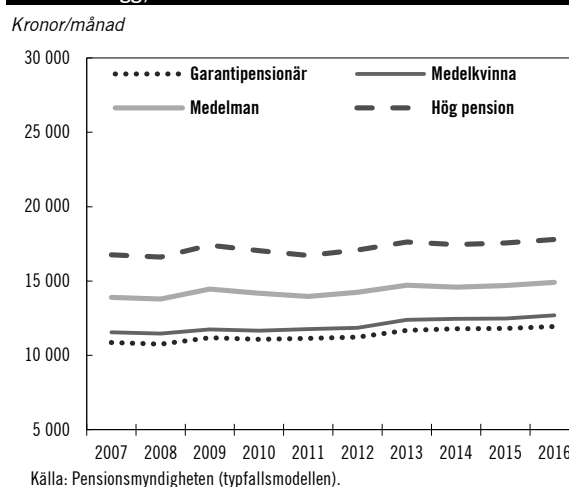

Diagram 2.7 visar återigen samma typfall och avser pension efter skatt och bostadstillägg. Typfallens inkomster kommer närmare varandra och linjen för garantipensionär sammanfaller i princip med linjen för medelkvinnan. Grundskyddet lyfter alltså garantipensionären till samma inkomstnivå som en kvinnlig medelpensionär under förutsättning att garantipensionären har bostadstillägg, vilket knappt 30 procent av dem med garantipension har. Skillnaden mellan dem med högst och lägst inkomst har minskats från 16 000 före skatt till 6 000 efter skatt och bostadstillägg.

Det är tydligt att grundskyddets utformning gör att skillnaden i pension efter skatt (och grundskydd) är relativt låg mellan dem med de lägsta pensionerna och dem med medelpensioner.

Diagram 2.7 Typfall – utveckling nettopension och bostadstillägg, 2007–2016

Ett annat sätt att illustrera ytterligare en aspekt av grundskyddets egenskaper är genom att undersöka det så kallade inkomstgapet för pensionärer, det vill säga skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster. Gapet inom den inkomstgrundande pensionen är 34 procent, det vill säga män har i genomsnitt 34 procent högre inkomstgrundad pension än kvinnor. När sedan grundskyddets förmåner (inklusive änkepension) läggs till en i taget minskar gapet successivt vilket framkommer av tabell 2.6. Garantipensionen minskar gapet till 27 procent, änkepensionen till 20 procent och bostadstillägget slutligen till 17 procent. Det är uppenbart att grundskyddet har stor betydelse när det gäller att jämna ut skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner. Gapet halveras genom grundskyddet tillsammans med änkepensionen.

Tabell 2.6 Inkomstgapet mellan män och kvinnor för personer äldre än 65 år, 2013

Procent	
Inkomstslag	Gap
Inkomstgrundad allmän pension	34
+ Garantipension	27
+ Änkepension	20
+ Bostadstillägg	17

Källa: Jämställda pensioner? (Ds 2016:19).

Diagram 2.6–2.7 med typfall och tabell 2.6 illustrerar grundskyddets dubbla natur. Å ena sidan minskar det skillnaden i pension för dem som har respektive inte har egen intjänad pension och leder till svaga incitament till arbete, å andra sidan minskar det risken för låg ekonomisk standard och gapet mellan kvinnors och mäns pensioner.

Fattigdom kan mätas på olika sätt

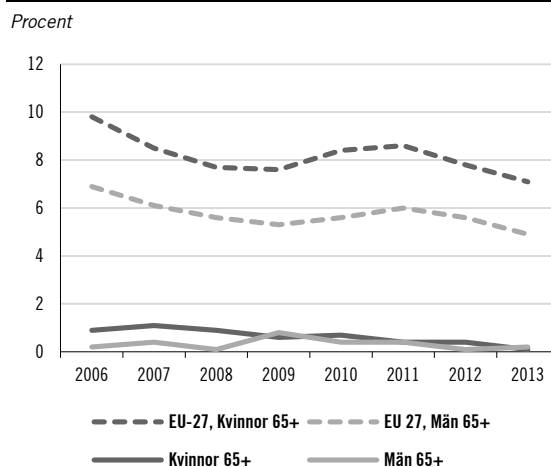
Grundskyddet i pensionssystemet ska bidra till att upprätthålla en rimlig levnadsstandard för pensionärerna. När grundskyddets funktion undersöks är det därför viktigt att se hur det påverkar den ekonomiska standarden och därmed andelen fattiga pensionärer. Fattigdom kan mätas i absoluta eller relativa termer där det sistnämnda mäter den ekonomiska standarden i relation till befolkningen i stort. Beroende på vilket mått som används blir också andelen fattiga och utvecklingen över tid olika. De olika måtten har olika för- och nackdelar och för att få

en så fullständig och rättvisande bild som möjligt bör därför flera olika mått användas i analysen.

Den absoluta fattigdomen bland pensionärer är mycket låg i Sverige

Ett sätt att mäta den absoluta fattigdomen är att mäta den materiella deprivationen. Materiell deprivation innebär att man inte har råd med minst tre av nio nödvändiga varor eller tjänster. I diagram 2.8 framgår att den absoluta fattigdomen bland pensionärer enligt detta mått är låg. Endast 0,1 procent av kvinnorna och 0,2 procent av männen som är 65 år och äldre i Sverige, vilket motsvarar cirka 1 000 kvinnor och 2 000 män, definierades som absolut fattiga 2012. Nivån har varit tämligen konstant under mätperioden, 2006–2012. Jämfört med övriga EU-länder är den absoluta fattigdomen mycket låg i Sverige.

Diagram 2.8 Materiell deprivation bland män och kvinnor äldre än 65 år i Sverige och i EU-27

Källa: Eurostat, EU-SILC.

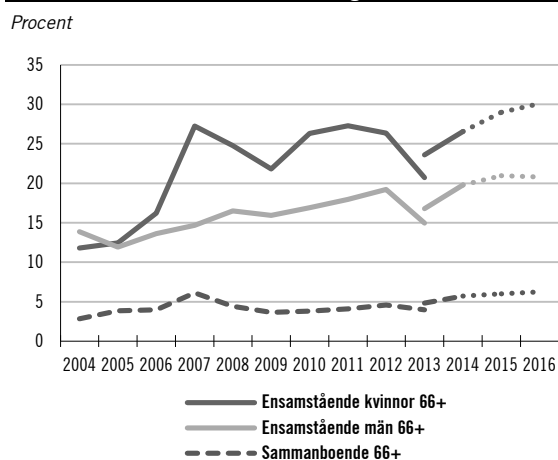
Den relativa fattigdomen är högre och varierar mer

Även om den absoluta fattigdomen är låg bland dem i befolkningen som är äldre än 65 år så är bilden en annan när man mäter den relativa fattigdomen, det vill säga hur den ekonomiska standarden utvecklas i jämförelse med standarden för befolkningen i stort. Den relativa fattigdomen mäts här som andelen med låg ekonomisk standard, det vill säga andelen pensionärer som har en inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten. Det innebär till exempel att den relativa fattigdomen kan stiga om

medianinkomsten i befolkningen stiger till följd av skattesänkningar.

Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard har ökat under de senaste tio åren. Av diagram 2.9 framgår att den största ökningen har skett bland ensamstående kvinnor. Att ökningen är som störst och att den också varierar mest i den gruppen beror på att en stor andel av de ensamstående kvinnorna har inkomster som ligger mycket nära gränsen för låg ekonomisk standard. År 2015 beräknas en tredjedel av de ensamstående kvinnorna ha en inkomst som är 1 000 kronor över eller under denna gräns. Det medför att det behövs relativt små förändringar av antingen deras egen inkomst eller av medianinkomsten i samhället för att de ska falla under eller komma över gränsen för låg ekonomisk standard. Den främsta förklaringen till nivåskiftet som syns 2007 är införandet av jobbskatteavdraget. Det medförde att medianinkomsten i befolkningen ökade och därmed var det också fler främst i gruppen ensamstående kvinnor som är 65 år eller äldre som hamnade under gränsen för låg ekonomisk standard.

Diagram 2.9 Andelen kvinnor och män med låg ekonomisk standard bland dem över 65 år. Prognos 2015 och 2016

Källa: Egna beräkningar i HEK 2013, STAR 2013-2014.

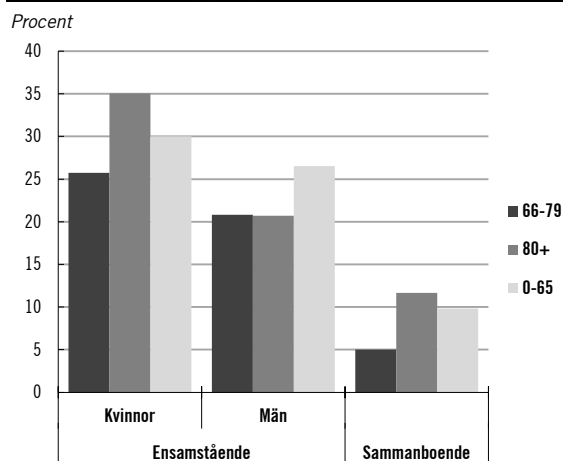
Anm: Låg ekonomisk standard mäts som andelen personer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mindre än 60 procent av medianinkomsten för samtliga i befolkningen.

Sverige har en högre andel pensionärer med relativt sett låg ekonomisk standard jämfört med EU-genomsnittet. En uppdelning på kvinnor och män visar att det är kvinnorna som har en betydligt högre andel med låg ekonomisk standard, medan andelen män är lägre än EU-genomsnittet.

Störst risk för låg ekonomisk standard bland ensamstående och utrikes födda

Störst risk för att ha låg ekonomisk standard har ensamstående. Det gäller även i gruppen som är yngre än 65 år. I diagram 2.10 visas också att äldre pensionärer har högre risk för låg ekonomisk standard än yngre pensionärer och att kvinnor har högre risk än män. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män är också en stor andel äldre kvinnor ensamstående, vilket sammantaget ökar risken för låg ekonomisk standard. Ungefär hälften av alla pensionärer är ensamstående och två tredjedelar av dem är kvinnor. Diagrammet visar också att andelen med låg ekonomisk standard är högre i åldersgruppen 0-65 jämfört med de i åldern 66-79 år. Dock är risken för låg ekonomisk standard som störst bland ensamstående kvinnor som är 80 år eller äldre.

Diagram 2.10 Andelen personer med låg ekonomisk standard i olika grupper, prognos 2016

Källa: Egna beräkningar i MSTAR 2014.

En större andel utrikes födda kvinnor och män (26 respektive 25 procent) riskerar låg ekonomisk standard jämfört med inrikes födda kvinnor och män (14 respektive 7 procent).

Pensionen och dess nivå är en spegling av vad en individ har tjänat in under förvärvslivet. För den som har varit heltidsarbetande under hela sin förvärsaktiva ålder blir den inkomstgrundade pensionen normalt sett tillräckligt hög för att inte ligga under gränsen för låg ekonomisk standard. De som ligger under denna gräns har som regel ett arbetsliv bakom sig som innehåller deltidarbete eller avbrott, eller är kortare än normalt. För äldre kvinnor beror det på att kvinnor tidigare förvärsarbetade i lägre grad, både jäm-

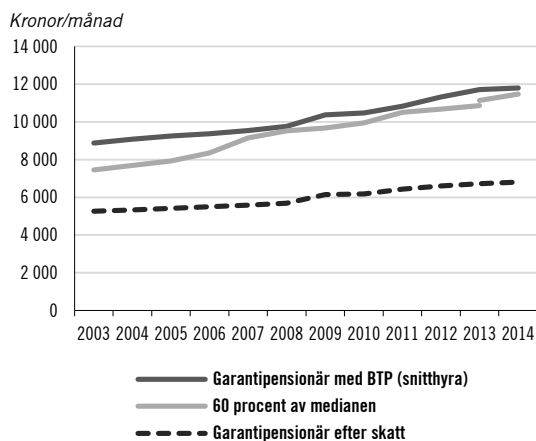
fört med i dag och jämfört med män, och för utrikes födda kvinnor och män är det en lägre andel i förhållande till inrikes födda som har ett helt arbetsliv med intjänande i Sverige bakom sig till följd av att man invandrat senare i livet.

Låg ekonomisk standard och bostadstilläggets betydelse

Garantipensionen är lagd på en sådan nivå att den förutsätter att det finns antingen andra inkomster eller ett kompletterande inkomstprövat bostadstillägg för att ge en rimlig ekonomisk standard. I diagram 2.11 visas hur den ekonomiska standarden har utvecklats 2003–2014 för en ensamstående pensionär dels med enbart garantipension, dels med garantipension och bostadstillägg baserat på en genomsnittlig bostadskostnad. Därtill visas hur gränsen för låg ekonomisk standard har utvecklats under samma period.

Av diagrammet framgår att en ensamstående med enbart garantipension har en inkomst betydligt under gränsen för låg ekonomisk standard. Om personen har en genomsnittlig bostadskostnad och rätt till bostadstillägg, kommer hon eller han under perioden att ha en inkomst över gränsen för låg ekonomisk standard. Dock är avståndet litet och krympande.

Diagram 2.11 Ekonomisk standard ensamstående relativt gränsen för låg ekonomisk standard, typfall

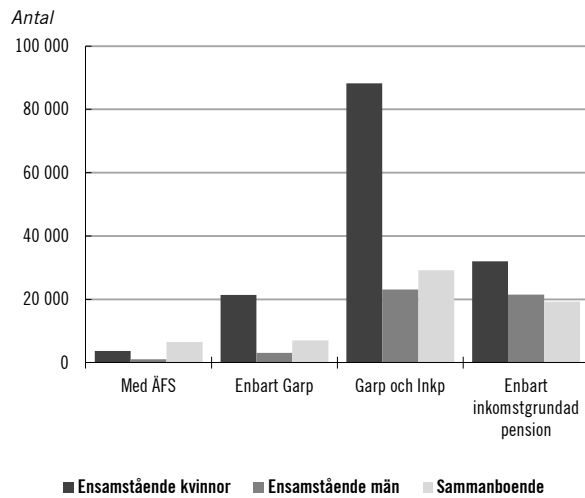

Källor: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

Risken för att ha en låg ekonomisk standard är som högst bland pensionärer som har enbart garantipension eller äldreförsörjningsstöd. Det är dock endast cirka 35 000 kvinnor och män i de här grupperna. Den antalsmässigt största gruppen med låg ekonomisk standard är, som

framgår av diagram 2.12, ensamstående kvinnor med en kombination av garanti- och inkomstpension.

Diagram 2.12 Antal med låg ekonomisk standard fördelat på pensionsammansättning, prognos 2016

Källa: Egna beräkningar i STAR 2014.

2.4.3 Analyser och slutsatser – ersättning vid ålderdom

Antalet ålderspensionärer ökar påtagligt vilket främst beror på att medellivslängden stadigt ökar. Detta medför att de samlade utgifterna för ålderspension också ökar. Ökningen av utgifterna beror även på att pensionerna förväntas räknas upp drygt tre procent vid årsskiftet 2016/17.

Som en följd av att de inkomstgrundade pensionerna ökar, kommer statens utgifter för grundskyddet till äldre att minska mellan 2016 och 2017. Ytterligare en förklaring till de lägre utgifterna är att de pensionärer som träder in i systemet har högre pensioner än de som lämnar systemet och därmed inte har behov av grundskyddet i samma omfattning som tidigare.

Även om behovet av grundskyddet minskar visar analyserna att förmånerna har en mycket stor betydelse för att upprätthålla en rimlig ekonomisk standard för dem som får dessa och att de lyfter många pensionärer över gränsen för låg ekonomisk standard.

Ett mål för utgiftsområdet är att pensionärer med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Att behovet av grundskydd minskar är positivt, men inte i sig ett tecken på att målet är uppfyllt. För detta krävs också att de som får del av grund-

skyddet över tid faktiskt också behåller ett värdeskydd.

Analyserna i detta avsnitt visar att den allmänna pensionen efter skatt under de senaste tio åren har ökat reallt för alla inkomstnivåer. De med lägst pensioner har haft den procentuellt sett bästa ekonomiska utvecklingen och har under denna period fått en real förbättring med 13 procent. Eftersom målet för utgiftsområdet är att garantera ett värdesäkrat grundskydd anser regeringen därför att målet kan anses vara uppfyllt.

Grundskyddet har också en omfördelande effekt på så sätt att förmånerna går till pensionärer med inga eller relativt låga inkomstgrundade pensioner. Det innebär också att den största delen av grundskyddet går till kvinnor och därmed bidrar till att öka den ekonomiska jämställdheten (se regeringens jämställdhetspolitiska mål, och delmål, utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering).

Analyserna visar också att den absoluta fattigdomen bland kvinnor och män över 65 år är mycket låg. Risken för relativ fattigdom (låg ekonomisk standard) är dock högre och har ökat under senare år. Både nivån och ökningen är störst för ensamstående äldre kvinnor.

Inom ramen för den pågående översynen av pensionssystemet har Pensionsgruppen startat ett särskilt projekt med fokus på att åstadkomma mer jämställda pensioner. Orsakerna till kvinnors lägre pensioner ligger visserligen utanför pensionssystemet, men det finns delar med anknytning till pensionssystemet där det finns skäl att närmare analysera möjligheter till åtgärder som bidrar till mer jämställda pensioner. Se vidare avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

2.4.4 Ersättning vid dödsfall

Ersättning vid dödsfall omfattar anslaget 1.2 *Efterlevandepensioner till vuxna*. Inom anslaget finns omställningspension och änkepension. Båda förmånerna syftar till att ge ett rimligt skydd för efterlevande vid dödsfall. Förmånerna är emellertid olika utformade och speglar behovet för olika tidsåldrar och olika generationer.

Änkepensionen lämnas endast till efterlevande kvinnor och är en livsvarig förmån (om inte änkan gifter om sig). Den speglar en tid då för-

värvmönstren för kvinnor och män i väsentlig grad var olika och kvinnor var ekonomiskt beroende av sina män. Det finns visserligen allttjämt skillnader i livsmönster mellan könen, men det har skett stora förändringar vilket motiverat en övergång till en könsneutral och tidsbegränsad omställningspension.

Omställningspension är just en omställningsförsäkring som är tidsbestämd för att under tiden omedelbart efter ett dödsfall ge den efterlevande maken ekonomiskt stöd för att underlätta omställningen från två inkomster till en. Sammantaget kan sägas att änkepensionen är bakåtblickande medan omställningspensionen speglar nutid och framtid.

Omställningspension betalas normalt ut till efterlevande kvinnor och män under en period på 12 månader, dock längst fram till dess att den efterlevande fyller 65 år.

Om den efterlevande har vårdnaden om ett barn som är under 18 år kan förlängd omställningspension betalas ut under ytterligare tolv månader.

På liknande sätt som när det gäller ålderspension fyller garantipension ut om den inkomstrelaterade omställningspensionen är låg eller saknas.

Änkepension betalas ut till efterlevande kvinnor. Vilka bestämmelser som ska tillämpas är bland annat beroende av ankans ålder och tidpunkt för giftermålet. Änkepensionen avskaffades den 1 januari 1990, men kan genom långtgående övergångsregler fortfarande beviljas.

Det finns även efterlevandepension till barn i form av barnpension och efterlevandestöd. Dessa förmåner redovisas under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Änkepensionen är fortfarande den dominerande efterlevandepensionen

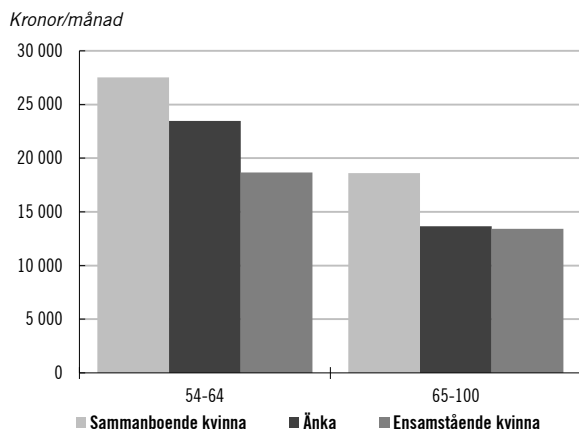
I december 2015 fanns drygt 276 000 kvinnor med änkepension och drygt 4 600 kvinnor och 1 900 män med omställningspension. Utgifterna för änkepension uppgick till knappt 12 miljarder kronor 2015 medan kostnaderna för omställningspensionen var 0,6 miljarder kronor, 0,4 miljarder till kvinnor och 0,2 miljarder till män. Änkepensionen utgör således 95 procent av kostnaderna för efterlevandepensionerna trots att den är under utveckling, och den kommer att fortsätta dominera i många år framöver. Att

utgifterna för änkepensionen är störst förklarar i hög grad av att omställningspension ofta betalas ut under endast ett år medan änkepension betalas ut under flera år och i de flesta fall livsvarigt.

Även om betydligt färre får omställningspension än änkepension är de belopp som de får i genomsnitt högre. Under 2015 var medelbeloppet per månad för omställningspension 7 500 kronor för både kvinnor och män jämfört med 3 500 kronor för änkepension.

Om man jämför den ekonomiska standarden för sammanboende kvinnor, kvinnor med änkepension samt ensamstående kvinnor som inte har efterlevandepension ser man att de sammanboende kvinnorna har den högsta ekonomiska standarden (diagram 2.13). Kvinnor med änkepension har högre ekonomisk standard än övriga ensamstående kvinnor. Före 65 års ålder är skillnaden 4 500 kronor per månad. Efter 65 års ålder krymper skillnaden till 700 kronor per månad. Detta beror på att garantipensionsdelen av änkepensionen inte betalas ut efter 65 år och på att den inkomstrelaterade änkepensionen för kvinnor födda 1930 eller senare samordnas med kvinnans ålderspension i form av tillägs- och inkomstpension.

Diagram 2.13 Ekonomisk standard för änkor jämfört med övriga kvinnor, åldersstandardiserat 2014

Källa: Egna beräkningar i STAR 2014.

Anm: Individens ekonomiska standard är hushållets disponibla inkomst justerad efter familjestorlek. Åldersstandardiserat = justeringar har gjorts på grund av att änkor är äldre än övriga grupper.

Änkepensionen betalas bara ut till kvinnor och bidrar därför till att minska inkomstgapet mellan kvinnor och män. Det totala inkomstgapet för de äldre än 65 år är 26 procent och utan änkepensionen skulle gapet vara cirka fem procentenheter större. Änkepensionen är som nämnts under avveckling och kvinnor födda 1945 eller senare får i betydligt mindre utsträck-

ning änkepension. Om inget annat förändras kommer änkepensionens bidrag för att minska gapet successivt att minska. Den effekten begränsas dock av att kvinnor med låga inkomster, som i framtiden inte kommer att kunna få änkepension, i stor utsträckning istället kommer att kunna få del av grundskydd i form av garantipension och bostadstillägg. Detta har delvis belysts i Pensionsgruppens projekt om jämställda pensioner men ytterligare analyser behöver här göras.

Kvinnor har oftare inkomstrelaterad omställningspension än män

Kvinnor har oftare än män inkomstrelaterad omställningspension. Det beror på att pensionens storlek styrs av den avlidnes inkomst. Eftersom män i genomsnitt har högre inkomster än kvinnor så får de efterlevande kvinnorna högre inkomstrelaterad omställningspension och de efterlevande männen i större utsträckning garantipension till omställningspension. Endast nio procent av männen med omställningspension hade 2015 en så hög inkomstrelaterad omställningspension att garantipension till omställningspension inte betalades ut. Motsvarande andel bland kvinnor var 29 procent.

När även garantipensionsdelen tas i beaktande är den genomsnittliga omställningspensionen på nästan samma nivå för kvinnor och män. Trots att en större andel av kvinnorna hade en inkomstrelaterad omställningspension hade männen ett något högre genomsnittligt belopp, 7 600 kronor per månad jämfört med kvinnorna som hade 7 500 kronor per månad.

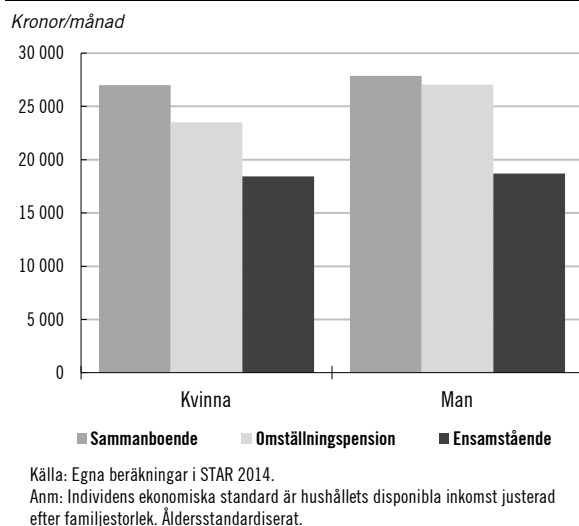
Omställningspensionen höjer den ekonomiska standarden för ensamstående kvinnor och män

För att undersöka om omställningspensionen underlättar omställningen från ett liv som sammanboende till ensamstående jämförs den ekonomiska standarden för sammanboende med den ekonomiska standarden för ensamstående kvinnor och män med respektive utan omställningspension. Ingen av grupperna har minderåriga barn. Av diagram 2.14 framgår att kvinnor och män med omställningspension har en ekonomisk standard närmare sammanboende än övriga ensamstående. Kvinnor med omställ-

ningspension hade 2014 en ekonomisk standard som var omkring 30 procent högre än standarden för övriga ensamstående kvinnor, motsvarande uppgift för männen var 40 procent.

Liknande skillnad återfinns för ensamstående kvinnor och män med barn som har omställningspension eller förlängd omställningspension jämfört med övriga ensamstående med barn.

Diagram 2.14 Ekonomisk standard för kvinnor och män under 65 år med omställningspension jämfört med sammanboende och övriga ensamstående 2014

2.4.5 Analys och slutsatser – ersättning vid dödsfall

Regeringen bedömer att målet om att efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall kan anses vara uppfyllt.

Utgiftsområdet inkluderar två olika förmåner som speglar olika tider och därmed är mycket olika till sin konstruktion. Änkepensionen är livsvarig, under avveckling sedan 1990 och den dominerande utgiften. Omställningspensionen ska i stället fungera som en omställningsförsäkring och utgår från ett livsmönster där var och en har en egen försörjning. Eftersom förmånerna är så olika måste bedömningen av måluppfyllelse ske med hänsyn till detta. Både kvinnor och män med omställningspension har en ekonomisk standard som ligger närmare sammanboendes ekonomiska standard än ensamståendes, vilket indikerar att stödet fyller sin funktion.

I fråga om änkepensionen bidrar den till att änkor i genomsnitt har en högre ekonomisk standard än ensamstående kvinnor utan änkepension och kan därmed sägas uppfylla sitt syfte.

Men det kan konstateras att trots att efterlevandepensionen i dominerande grad betalas ut till kvinnor, så är andelen med låg ekonomisk standard högst bland äldre ensamstående kvinnor. Orsaken till detta ligger varken i pensionsystemet eller i systemet för efterlevandepension, men det finns skäl att analysera hur väl systemet för efterlevandepension är konstruerat för att motverka en hög andel ekonomiskt utsatta äldre pensionärer. En sådan analys har påbörjats inom ramen för Pensionsgruppens delprojekt om jämställda pensioner.

2.4.6 Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet – Pensionsmyndigheten

Målet för administration och förvaltning av ålderspensionssystemet är att verksamheten ska bedrivas med låga kostnader och till nytta för pensionärer och pensionssparare. Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin framtida pension och vad som påverkar den. Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.

Ökat förtroende för Pensionsmyndigheten

Det är allt fler pensionssparare och pensionärer som känner förtroende för Pensionsmyndigheten enligt den årliga undersökning som myndigheten genomför. Utvecklingen visar på en positiv trend sedan 2012 och utfallet för 2015 är en tydlig förbättring jämfört med 2014. Även externa undersökningar visar på en positiv utveckling. Ökningen är särskilt stor för pensionssparare, men det är fortfarande en större andel pensionärer än pensionssparare som känner förtroende för myndigheten. Att pensionssparare och pensionärer har förtroende för myndigheten är en förutsättning för att informationen ska nå fram och därmed för att verksamheten ska kunna vara framgångsrik i fråga om målet om ökad kunskap om livsinkomstens betydelse. Bland dem som varit i kontakt med Pensionsmyndigheten är andelen som känner förtroende högre än bland dem som inte haft kontakt. Skillnaderna mellan kvinnor och män avseende förtroende för myndigheten är små.

Förbättrade resultat inom flera områden, men kvarstående problem inom bostadstillägg och återkrav

Inom ålderspension, premiepension och efterlevandepension sker i princip alla utbetalningar i rätt tid. Kostnaderna för pensionsadministrationen har ökat något under 2015 efter flera års minskning. Kostnadsökningen beror dels på en förstärkt informationssatsning inom ramen för det konsumentuppdrag som regeringen gav myndigheten 2013, dels på ett arbete som pågår som syftar till att förbättra och effektivisera IT-stödet. Ärendehantering inom pensionsadministrationen har fortsatt att automatiseras.

Resultaten har förbättrats inom flera områden under 2015 tack vare ett omfattande utvecklings- och förbättringsarbete. Inom bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd finns en positiv utveckling med minskade styckkostnader, kortare handläggningstider och ökad utbetalningsprecision. Resultaten är däremot fortfarande svagare än inom övriga områden och bedöms också av myndigheten som otillräckliga.

Att resultaten är svagare än för övrig ärendehantering beror bland annat på att regelverket för bostadstillägg är mer komplicerat jämfört med reglerna för ålderspension.

Jämställdhetsintegrering

Pensionsmyndigheten bedriver sedan 2013 ett jämställdhetsarbete inom ramen för regeringens projekt för jämställdhetsintegrering av myndigheter, se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering. Arbetet har bland annat resulterat i uppföljningar som visar på att det inte finns några indikationer på att kvinnor och män behandlas olika i ärendehantering. Pensionsmyndigheten har även genomfört riktade insatser för att jämställdhetsintegrera informationssatsningarna, vilket resulterat i att skillnaden mellan antalet kvinnor och män som gör pensionsprognos på minpension.se har minskat. Det är dock fortfarande en större andel män än kvinnor som är registrerade användare, 53 respektive 47 procent. Myndigheten har även fortsatt fokus på att informera om vilka livsval som påverkar pensionen.

Höjda ambitioner i Pensionsmyndighetens informationsuppdrag

En central uppgift för Pensionsmyndigheten är att informera om pensionen och fullgöra sitt informations- och konsumentuppdrag. Pensionsmyndigheten får under åren 2014–2017 extra medel om 20 miljoner kronor årligen för att genomföra förstärkta informationsinsatser. Med hjälp av dessa medel tillsammans med interna effektiviseringar och prioriteringar har myndigheten genomfört satsningen Prognos till alla, som syftar till att fler ska få en samlad helhetsbild över sin pension och vad som påverkar den. Arbetet är långsiktigt och har ännu inte gett några stora effekter i attityder och förhållningssätt, men däremot är det fler som har registrerat sig på prognostjänsten minpension.se och ökningen är särskilt stor bland kvinnor. Antalet kontakter i de digitala medierna har ökat, det vill säga på Pensionsmyndighetens hemsida, minpension.se och Facebook. Antal registrerade användare på minpension.se har ökat från 1,9 miljoner 2013 till 2,5 miljoner 2015.

Konsumentuppdraget innebär att myndigheten ska verka för att göra det enklare för pensions sparare och pensionärer att fatta medvetna beslut i pensionsfrågor. För att kunna följa utvecklingen har myndigheten infört ett antal mätetal, till exempel hur stor andel av pensions sparare som upplever att de har en förutsebar ekonomisk situation. Under de tre år som mätningen ägt rum går det inte att utläsa någon tydlig förändring av upplevelsen, däremot upplever fler personer att de får det stöd som de behöver för att kunna fatta beslut om sin pension.

Pensionsmyndigheten har också i uppdrag att utvärdera pensionssystemets effekter för individ och samhälle. Under 2015 har myndigheten gett ett omfattande och värdefullt analysstöd till regeringen med anledning av den reviderade pensionsöverenskommelsen.

Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ökar för kvinnor och män

Det finns en positiv trend vad gäller pensions sparare som känner till livsinkomstprincipens betydelse för pensionen och som anser att myndigheten gör det lättare att förstå pensionen. Det är vissa skillnader i hur kvinnor och män upplever pensionsinformationen och hur lätt pen-

sionen är att förstå. Myndigheten har uppmärksammat dessa skillnader och analyserar hur skillnaderna kan utjämnas.

Internationell samordning

En samlad resultatredovisning angående internationell samordning av sociala trygghetssystem ges under utgiftsområde 10 avsnitt 3.4.2 för hela socialförsäkringen gemensamt.

2.4.7 Analys och slutsatser – Pensionsmyndigheten

Ett mål för utgiftsområdet är att administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas med låga kostnader till nytta för pensionärer och pensionssparare. Andra mål är dels att informationsgivningen ska ge pensionsspararen goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den, dels att kunskap om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män. Regeringens bedömning är att handläggningen av ålderspension och pensionsrelaterade förmåner i stort fungerar väl. Det är bekymmersamt att problemen inom handläggning av bostadstillägg och återkrav när det gäller bostadstillägg kvarstår, det är därför viktigt att det utvecklingsarbete som pågår vid myndigheten ger resultat. Regeringen kommer följa utvecklingen.

Regeringen bedömer att Pensionsmyndigheten bedriver ett gott arbete med informationsgivning för att fler ska få en samlad bild över sin pension och förstå vad som kan påverka den. I vilken grad informationsgivningen leder till ökade kunskaper eller på annat sätt förbättrade förutsättningar är svårt att bedöma. Socialdepartementet har därför inlett ett arbete med Pensionsmyndigheten i syfte att utveckla indikatorer för att på ett bättre sätt kunna följa utvecklingen av målen. Det finns dock ett antal mått som visar på en positiv utveckling av målen, så som att fler pensionssparare känner till livsinkomstprincipens betydelse för pensionen och som anser att myndigheten gör det lättare att förstå pensionen.

2.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med upplysning till Pensionsmyndigheten.

Pensionsmyndighetens årsredovisning innefattar ett avsnitt med en redovisning av inkomstpensionens finansiella ställning och utveckling. Den innehåller utöver information från myndighetens finansiella redovisning även information från andra aktörer samt prognosuppgifter. Med anledning av att Riksrevisionen enbart granskar redovisade utfall och beräkningar från Pensionsmyndigheten och inte uppgifter från andra aktörer och prognoser lämnas en revisionsberättelse med upplysning.

2.6 Politikens inriktning

Ett stabilt pensionssystem ger trygghet och förutsägbarhet

Den ekonomiska tryggheten för äldre är en central komponent i en välfärdsstat. Den ska inte bara ge faktisk trygghet för den som redan är gammal utan också ge ett trovärdigt löfte under förvärvslivet att det kommer att finnas en ekonomisk trygghet även den dag dagens unga lämnar förvärvslivet. Löftet om att det även i framtiden finns en grundläggande pension är ett viktigt skäl för en allmän och obligatorisk pensionsförsäkring. För trovärdigheten i det löftet är en politiskt bred överenskommelse och ett finansiellt hållbart system väsentligt. Ett sådant system har Sverige.

Även ett stabilt pensionssystem kräver underhåll för att fungera optimalt och behålla trovärdigheten. Inom ramen för Pensionsgruppens arbete pågår sedan några år en bred översyn av olika delar av pensionssystemet. Det arbetet fortsätter och kommer att leda till förändringar men innebär inte att systemets grundläggande principer kommer att förändras.

Ett längre arbetsliv ger högre pensioner

Arbete är grunden för all välfärd, för ett hållbart pensionssystem och för rimliga pensionsnivåer. Ett bra pensionssystem bygger därför på en hög sysselsättning. I det ligger också att arbetslivets

längd matchar en allt längre levnadstid. Medellivslängden stiger relativt snabbt, men kompenseras inte i tillräcklig grad av ett längre arbetsliv. Om inte arbetslivet förlängs i takt med den ökade medellivslängden kommer pensionerna som andel av slutlönen att minska.

En sådan utveckling är inte hållbar vare sig för samhället eller för pensionerna. Ett starkt fokus för regeringen är därför arbetet med åtgärder som förlänger arbetslivet och leder till fler arbetade timmar. Av särskild vikt är arbetsmiljöförbättringar och åtgärder som förbättrar möjligheten för ett livslångt lärande. Alla delar av ett längre arbetsliv är prioriterade: ett tidigare inträde, att fler som vill arbeta heltid får möjlighet till det, ett senare utträde och fler kvinnor och män i arbete.

I arbetet för att fler ska kunna arbeta längre har arbetsmarknadens parter en viktig roll. En dialog med parterna har därför genomförts och utifrån denna kommer regeringen och Pensionsgruppen ta ställning till fortsatta åtgärder.

Arbete är grunden för en rimlig grundtrygghet

Arbete är också det som möjliggör finansiering av ett bra grundskydd för de äldre som inte har kunnat tjäna ihop en egen inkomstgrundad pension. Dessa pensionärer har normalt små inkomster och samtidigt inga egentliga möjligheter att förbättra sin ekonomi. Ett rimligt skydd för den gruppen är en viktig beståndsdel i ett välfärdssystem.

Grundskyddet är just en grund och det är därför inte fråga om höga ersättningsnivåer. Nivåerna behöver också vägas mot behovet av att upprätthålla drivkrafterna till arbete. Samtidigt måste grundskyddet alltid vara på en rimlig och stabil nivå. Med anledning av det är en stor del av grundskyddet prisindexerat så att köpkraften behålls och därför är också ett centralt mål för utgiftsområdet att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstrelaterad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Regeringen kommer som tidigare ha fokus på att följa den faktiska ekonomiska utvecklingen för Sveriges pensionärer. Inom ramen för detta och Pensionsgruppens fokus på jämställda pensioner finns det också skäl att särskilt analysera konstruktionen och nivån på grundskyddet.

Utvecklingen av den ekonomiska standarden för främst dem med låg pension har successivt

förbättrats men alltjämt beskattas pensioner hårdare än lön. Den orättvisa skillnaden mellan beskattningen av arbetsinkomster och pension bör därför avskaffas. Ett första steg i att minska skatteskillnaden togs i budgetpropositionen för 2016. Under kommande år avser regeringen att ta ytterligare steg för att minska skatteskillnaderna.

Skillnaderna i pension för kvinnor och män behöver minska

Det allmänna pensionssystemet är könsneutralt i det avseendet att pensionens storlek i huvudsak bestäms av livsinkomsten och av ett delningstal som bestäms utifrån en gemensam medellivslängd hos kvinnor och män. En kvinna och en man med samma livsinkomst och samma ålder får därför samma pension, givet samma avkastning från premiepensionen. I genomsnitt har dock kvinnor lägre inkomst än män och får därför enligt livsinkomstprincipen också lägre pension. I viss utsträckning kompenseras kvinnor med garantipension och bostadstillägg, som i dominerande grad betalas ut till just kvinnor. Pensionsgapet mellan könen är ändå i genomsnitt omkring 17 procent sett till den allmänna pensionen och dess tillhörande förmåner.

Orsaken till pensionsgapet ligger i strukturer utanför pensionssystemet, exempelvis i lönegapet mellan kvinnor och män. I huvudsak är det där förändringar behöver ske. Lösningen ligger inte i att frånga livsinkomstprincipen i pensionssystemet. Löneskillnaderna i arbetslivet består och eftersom förändringarna i arbetslivet går långsamt och pensionen är en spegling av arbetslivet så kommer problemet med ojämsställda pensioner att finnas kvar under åtskilliga decennier. Detta är inte acceptabelt.

Det allmänna pensionssystemet kan inte ses isolerat från omvärlden och systemet har också konstruerats utifrån vissa antaganden om omvärlden. Regeringen har mot den bakgrunden inom ramen för Pensionsgruppens arbete prioriterat en särskild översyn i syfte att inom ett antal delområden göra en analys över vad som påverkar pensionsgapet mellan kvinnor och män.

Analyserna redovisades och skickades ut för synpunkter i juni 2016. Med utgångspunkt i analyserna kommer det fortsatta arbetet i projektet inriktas mot att genomföra möjliga

åtgärder som bidrar till att minska pensionsgapet mellan kvinnor och män.

Internationell samordning

En samlad redovisning av politikens inriktning angående internationell samordning av sociala trygghetssystem lämnas under utgiftsområde 10, avsnitt 3.6.9 för hela socialförsäkringen gemensamt.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1:1 Garantipension till ålderspension

Tabell 2.7 Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

År	Utfall	15 760 966	Anslags-sparande	-339 958
2015	Utfall	15 760 966	Anslags-sparande	-339 958
2016	Anslag	14 343 700 ¹	Utgifts-prognos	14 154 300
2017	Förslag	13 364 900		
2018	Beräknat	12 763 500		
2019	Beräknat	12 548 100		
2020	Beräknat	12 689 800		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för garantipension till ålderspension samt särskilt pensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Till följd av att stora årskullar lämnar förvärvslivet ökar antalet ålderspensionärer kraftigt. De nya pensionärerna har i stor utsträckning intjänat inkomstgrundad pension som uppgår till betydligt högre genomsnittligt belopp än de ålderspensionärer som lämnar systemet. Det medför att behovet av garantipension minskar. Antalet kvinnor och män som får garantipension har minskat med 120 000 sen införandet 2003 och uppgick 2015 till 770 000.

Till följd av den automatiska balanseringen har inkomstpensionerna sänkts, vilket lett till att den nedåtgående trenden för antalet personer med garantipension tillfälligt har brutits. Även om antalet som får garantipension tillfälligt ökat något så har storleken på den garantipension som betalas ut i genomsnitt minskat. Utgifterna minskar därför i såväl reala som löpande termer. År 2016 ökar emellertid inkomstpensionerna med 4,2 procent vilket innebär att statens utgifter för garantipension minskar. Inkomstpensionerna beräknas öka även för åren därefter, vilket gör att garantipension förväntas fortsätta att minska.

Tabell 2.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	14 343 700	14 343 700	14 343 700	14 343 700
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-359 900	-554 800	-446 700	-246 300
Volym	-618 900	-1 025 400	-1 348 900	-1 407 600
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	13 364 900	12 763 500	12 548 100	12 689 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 364 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Garantipension till ålderspension* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 12 763 500 000 kronor, 12 548 100 000 kronor respektive 12 689 800 000 kronor.

2.7.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	12 427 490		Anslags-sparande	-56 698
2016	Anslag	11 915 900 ¹		Utgifts-prognos	11 919 800
2017	Förslag	11 545 300			
2018	Beräknat	11 074 600			
2019	Beräknat	10 549 800			
2020	Beräknat	10 054 800			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt för utgifter för garantipension till dessa förmåner enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Änkepensionen avskaffades 1990 och ersattes då av den tidsbegränsade och könsneutrala omställningspensionen. Mycket långtgående övergångsbestämmelser innebär dock att änkepensionen kommer att finnas kvar under decennier och fortfarande beviljas nya änkepensioner enligt det gamla systemet. Omställningspensionen är tidsbegränsad till i normalfallet ett år och betalas endast ut till efterlevande som är yngre än 65 år medan änkepensionen ofta är livsvarig. Änkepensionen är därför i antal och kostnader dominerande och svarar för omkring 95 procent av utgifterna inom anslagsområdet.

Antalet kvinnor som får änkepension var cirka 276 000 år 2015 och minskar med cirka 11 000 per år, medan antalet kvinnor och män som får omställningspension var 4 500 under 2015. Tendensen för åren framöver är att antalet personer med änkepension kommer att minska i samma takt som tidigare och att antalet personer med omställningspension kommer att vara förhållandevis stabilt. Sammantaget innebär detta att utgifterna på anslaget sakta kommer att minska i såväl fasta som löpande termer.

Tabell 2.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	11 915 900	11 915 900	11 915 900	11 915 900
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	901 300	1 198 600	1 496 600	1 821 000
Volymer	-1 271 900	-2 039 900	-2 862 700	-3 682 100
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	11 545 300	11 074 600	10 549 800	10 054 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 11 545 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Efterlevandepensioner till vuxna* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 11 074 600 000 kronor, 10 549 800 000 kronor respektive 10 054 800 000 kronor.

2.7.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	8 588 937		Anslags-sparande	76 863
2016	Anslag	8 499 300 ¹		Utgifts-prognos	8 534 000
2017	Förslag	8 377 200			
2018	Beräknat	8 338 100			
2019	Beräknat	8 457 600			
2020	Beräknat	8 568 400			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadstillägg till pensionärer och särskilt bostadstillägg till pensionärer enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Bostadstillägget är inkomstprövat och utgifterna är därför, förutom när det gäller bostadskostnaderna, beroende av ålderspensionärernas inkomster och förmögenheter. Med en långsiktig positiv real inkomstutveckling har nya pensionärer allt högre pensioner och blir därför i genomsnitt allt mindre beroende av bostadstillägg. Antalet personer som får bostadstillägg minskar därför. Eftersom det finns en direkt koppling till pensionärernas inkomster har dock minskade pensioner till följd av den automatiska balanseringen lett till avbrott i den nedåtgående trenden och såväl antal som kostnader har därför ökat något under de senaste åren. Den långsiktiga trenden är dock ökade pensionsinkomster, vilket för de kommande åren åter innebär färre personer med bostadstillägg och lägre utgifter inom anslagsområdet.

Mörkertalet för bostadstillägget är sannolikt relativt stort, vilket innebär att fler än de som nu får bostadstillägg har rätt till det. Det innebär en viss osäkerhet för utgifterna eftersom förändrad kunskap och förändrade beteenden kan få en relativt stor påverkan på antalet personer som får bostadstillägg.

Ytterligare faktorer som har inverkan på utgiftsutvecklingen är förändringen av bostadskostnaderna, vilka har haft en snabbare utveckling än konsumentprisindex, samt regelförändringar.

Tabell 2.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	8 499 300	8 499 300	8 499 300	8 499 300
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-2 000	-1 000	-1 000	-1 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-739 200	-1 327 700	-1 248 000	-1 378 600
Volymer	619 100	1 167 500	1 207 300	1 448 700
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	8 377 200	8 338 100	8 457 600	8 568 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 377 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bostadstillägg till pensionärer* 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 338 100 000 kronor, 8 457 600 000 kronor respektive 8 568 400 000 kronor.

2.7.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd

<i>Tusental kronor</i>				
2015	Utfall	803 416	Anslags-sparande	5 516
2016	Anslag	897 300 ¹	Utgifts-prognos	890 000
2017	Förslag	953 500		
2018	Beräknat	1 030 700		
2019	Beräknat	1 105 900		
2020	Beräknat	1 187 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för äldreförsörjningsstöd enligt socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Äldreförsörjningsstödet, som är inkomstprövat och avräknas krona för krona mot alla andra inkomster, är en garanti för en lägsta ekonomisk standard. I praktiken kan det lämnas till personer över 65 år som inte har en hel garantipension, vilket oftast är personer som har kommit till Sverige relativt sent i livet och därför inte kunnat tjäna in tillräcklig inkomst- och garantipension.

Antalet kvinnor och män som får äldreförsörjningsstöd har ökat under senare år och förväntas fortsätta att öka. Ett skäl till detta är att de nuvarande reglerna om rätt till garantipension, som infördes i och med EES-avtalet på 1990-talet, ännu inte har fått full genomslagskraft. Enligt äldre regler fick man del av hela grundskyddet efter 10 års bosättning i Sverige. Personer födda före 1938 omfattas av dessa äldre bestämmelser och har därför som regel en tillräckligt hög garantipension för att inte få äldreförsörjningsstöd. I takt med att nya årskullar som inte omfattas av de äldre bestämmelserna tillkommer ökar antalet som kan få äldreförsörjningsstöd. Utöver detta förväntas ökade kostna-

der inom ramen för anslaget under kommande år till följd av ökad asylinvandring.

År 2015 fick 20 800 kvinnor och män äldre-försörjningsstöd. I likhet med bostadstillägget finns sannolikt ett förhållandevis stort mörkertal när det gäller äldreförsörjningsstöd, som innebär att antalet personer och kostnader på anslaget potentiellt skulle kunna vara betydligt högre.

Tabell 2.14 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	897 300	897 300	897 300	897 300
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	5 700	-16 100	-7 000	14 100
Volym	50 500	149 500	215 600	276 400
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	953 500	1 030 700	1 105 900	1 187 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 953 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 Äldreförsörjningsstöd 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 030 700 000 kronor, 1 105 900 000 kronor respektive 1 187 800 000 kronor.

Tabell 2.16 Finansiering av Pensionsmyndighetens administration

Tusental kronor

	2016 Prognos	2017 Beräknat	2018 Beräknat	2019 Beräknat	2020 Beräknat
Anslag förvaltningsanslag	522 401	533 551	540 320	550 851	563 103
Avgiftsinkomster AP-fonderna	482 445	489 612	499 156	508 885	520 203
Avgiftsinkomster premiepensionsfonderna ¹	346 545	351 693	358 549	365 537	373 667
Summa	1 351 391	1 374 856	1 398 025	1 425 273	1 456 973

Källa: Pensionsmyndigheten

¹Exklusive finansiering av amorteringar och ränta för premiepensionssystemets uppbyggnad.

2.7.5 2:1 Pensionsmyndigheten

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

2015	Utfall	555 109	Anslags-sparande	-5 312
2016	Anslag	528 050 ¹	Utgifts-prognos	522 401
2017	Förslag	533 551		
2018	Beräknat	540 320 ²		
2019	Beräknat	550 851 ³		
2020	Beräknat	563 103 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 531 542 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 531 541 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 531 542 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Pensionsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Pensionsmyndighetens verksamhet finansieras dels av anslag på statens budget, dels av de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och dels av premiepensionssystemet, se tabell 2.16. Förvaltningsanslaget används för administration av garantipension, efterlevandepension till vuxna, bostadstillägg till pensionärer och äldreförsörjningsstöd samt för vissa andra antalsmässigt mindre pensionsrelaterade förmåner.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Utgifterna för Pensionsmyndighetens administration som avser inkomstgrundad ålderspension täcks av avgifter som tas ut från AP-fonderna och premiepensionssystemet. I premiepensionssystemet ingår även kostnader för skulden i Riksgäldskontoret avseende den räntekontokredit som byggdes upp i samband med bildandet av systemet. För att sprida dessa kostnader över flera generationer avbetalas skulden över en längre tid och ska vara slutamorterad 2018.

Enligt förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten ska myndigheten senast den 15 maj varje år lämna en samlad redogörelse och en framställan om ersättning för

administrationen av ålderspensionssystemet. Redogörelsen och framställan ska omfatta dels administrationen av inkomstpension och tilläggspension, som ska täckas genom uttag från Första-Fjärde AP-fonderna, dels administrationen av premiepension.

Redogörelsen ska även innefatta kostnader för administrationen av ålderspensionssystemet vid främst Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.

Med ovanstående underlag som grund beslutar regeringen årligen om ersättning från Första-Fjärde AP-fonderna och premiepensionssystemet för administration av inkomstgrundande ålderspension.

Tabell 2.17 Uppdragsverksamhet där intäkterna disponeras

Tusental kronor, 2016 års prisnivå

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad) ¹
Utfall 2015	825 561	989 693	-164 132
- varav AP-fonderna	297 721	461 853	-164 132
- varav premiepensionssystemet ²	522 967	522 967	0
- varav övriga intäkter ³	4 873	4 873	0
Prognos 2016	956 492	1 027 449	-70 957
- varav AP-fonderna	457 613	482 445	-24 832
- varav premiepensionssystemet ²	498 879	545 004	-46 125 ⁴
Budget 2017	1 004 954	1 061 750	-56 796
- varav AP-fonderna	468 492	486 325	-17 833
- varav premiepensionssystemet ²	536 462	575 425	-38 963 ⁴

Källa: Pensionsmyndigheten

¹Resultat från AP-fonderna regleras två år framåt i tiden. Det negativa resultatet för AP-fonderna beror på reglering av tidigare överskott, vilket medför att avgiftsuttaget från AP-fonderna kan minskas.

²Inklusive kostnader för amortering och ränta för premiepensionssystemets uppbyggnad.

³Avser information till premiepensionssparare som debiteras fondbolagen och som förorsakas av ändringar i t.ex. fondvillkor samt kundtjänst avseende minpension.se. Intäkterna används till att finansiera kostnader inom premiepensionssystemet.

⁴Anledningen till att premiepensionssystemet beräknas få ett negativt resultat är att del av kostnaderna kommer att finansieras med ett upparbetat positivt resultat för det s.k. handelslagret, dvs. differenser mellan antagna försäljningslikvider och faktiskt utfall från valutahandel. Det innebär att avgiftsuttaget från premiepensionsspararna (Intäkter) kan minskas.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2017–2020 beräknats enligt följande.

Tabell 2.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	528 050	528 050	528 050	528 050
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 472	14 283	24 853	37 150
Beslut	29	-2 013	-2 052	-2 097
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	533 551	540 320	550 851	563 103

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

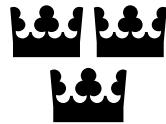
² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 533 551 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Pensionsmyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 540 320 000 kronor, 550 851 000 kronor respektive 563 103 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 8 000 000 000 kronor för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar.

Skälen för regeringens förslag: Pensionsmyndigheten har en särskild kredit enligt 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Krediten ska användas för att finansiera likviditetsbehovet i samband med fondhandeln inom ramen för premiepensionssystemet. Behovet av krediten föräns främst av det underskott som uppstår på grund av samtidiga köp- och säljtransaktioner med olika likviddaggar för fonderna och behovet av handelslager i syfte att effektivisera handeln. De faktorer som framför allt har betydelse för utvecklingen av behovet av krediten är antalet fondbyten, värdet av pensionsspararnas konton och tidsmässig koncentration av fondbyten. För 2016 disponerar Pensionsmyndigheten en kredit för handel med fondandelar intill ett belopp av 8 000 000 000 kronor. Pensionsmyndigheten bedömer att storleken på krediten för 2017 kan ligga kvar på 2016 års nivå. Regeringen delar bedömningen och anser därför att krediten i Riksgäldskontoret för handel med fondandelar under 2017 bör uppgå till högst 8 000 000 000 kronor.

Ålderspensions- systemet vid sidan av statens budget

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Innehållsförteckning

1	Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	7
1.1	Omfattning	7
1.2	Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden	8
1.3	Resultatredovisning.....	9
1.3.1	Inkomstpensionssystemet.....	9
1.3.2	Premiepensionssystemet	12
1.3.3	Administrations- och förvaltningskostnader för ålderspensionssystemet	17
1.3.4	Pensionärernas inkomster och ekonomiska standard	17
1.3.5	Arbetets betydelse för pensionens storlek.....	21

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan om statens budget.....	7
Tabell 1.2	Utgifter inom premiepensionssystemet.....	7
Tabell 1.3	Genomsnittlig värdeutveckling och snittavgift för pensions sparare med AP7 Såfa, egen portfölj och förvaltningstjänst.....	16
Tabell 1.4	Kapitalviktade snittavgifter, AP7 Såfa exkluderad.....	16
Tabell 1.5	Ekonomisk standard, inrikes och utrikes födda, prognos 2016.....	21
Tabell 1.6	Inkomstgapet för kvinnor och män äldre än 65 år	24

Diagramförteckning

Diagram 1.1	Inkomstindex och balansindex 2009–2017 (prognos 2017).....	11
Diagram 1.2	Följsamhetsindexering och inflationsutveckling omvandlat till index, basår 2001 = 100	11
Diagram 1.3	Utveckling av inkomstpensionen – följsamhetsindexering 2002–2017 (prognos 2017)	12
Diagram 1.4	Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepensionen jämfört med om premiepensionen i stället hade avsatts till inkomstpensionen, t.o.m. 31 dec 2015	13
Diagram 1.5	Antal i systemet fördelat på årlig genomsnittlig värdeutveckling till och med 2015, AP7 Såfa, egen vald portfölj och nya sparare	14
Diagram 1.6	Värdeutvecklingen fondrörelsen till och med 2015	14
Diagram 1.7	Antal fondbyten respektive antal unika pensions sparare som bytt fonder per år, 2000–2015	15
Diagram 1.8	Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnaderna för ålderspensionssystemet, 2006–2015.....	17
Diagram 1.9	Fördelningen av administrations- och förvaltningskostnaderna inom ålderspensionssystemet 2015.....	17
Diagram 1.10	Olika inkomstkällor. Genomsnittliga belopp för kvinnor och män äldre än 65 år.....	18
Diagram 1.11	Utvecklingen av gapet i disponibel inkomst för kvinnor och män äldre än 65 år.....	19
Diagram 1.12	Disponibel inkomst 56–66 år för personer födda 1948	20
Diagram 1.13	Pensionärernas reala ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen 0–65 år, 2002–2015 (prognos från 2013).....	20
Diagram 1.14	Genomsnittlig ålder vid utträdet från arbetslivet för kvinnor och män som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften	22
Diagram 1.15	Inträdesålder i arbetslivet för kvinnor och män	23
Diagram 1.16	Arbetslivets längd för kvinnor och män	23
Diagram 1.17	Kvinnors inkomst resp. pensionsrätt i det allmänna pensionssystemet i procent av männens, 1999–2014.....	24
Diagram 1.18	Kompensationsgrad vid olika årsinkomst för ett typfall född 1990, inklusive respektive exklusive tjänstepension i form av ITP1.....	25

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

1.1 Omfattning

Redovisningen av de allmänna pensionerna är uppdelad på två avsnitt. Det är dels grundskyddet i form av garantipension som redovisas under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, dels den inkomstgrundade ålderspensionen, som redovisas under detta avsnitt. Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget omfattar inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet som båda är avgiftsbe-

stämda system. Avgiften till systemet är 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten och ger motsvarande pensionsrätt.

Inkomst- och premiepensionssystemen är finansiellt skilda från statens budget och hanterar sina egna inkomster och utgifter. Det innebär också att administrationskostnaderna för systemen hos Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten finansieras inom respektive system.

Tabell 1.1 Utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan om statens budget

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
AP-fonderna, pensionsutgifter	264 577	282 435	297 423	311 388	321 745	333 014
Administrationskostnader	2 890	2 898	2 972	3 037	3 082	3 141
Totalt för ålderspensionssystemet vid sidan om statens budget	267 466	285 333	300 395	314 425	324 827	336 155

Tabell 1.2 Utgifter inom premiepensionssystemet

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Premiepensionssystemet	6 008	7 596	8 883	10 485	12 353	14 505

1.2 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden

Pensionssystemet består men kräver underhåll

Långsiktiga spelregler och hållbarhet är grundläggande egenskaper som måste präglade ett pensionssystem. Endast då finns det förutsättningar för att dagens unga ska kunna lita på att det kommer att kunna betalas ut rimliga, förutsebara och tillräckliga pensioner även om 50 år. För att klara det behöver regelsystemet vara stabilt och justeras varsamt. För att det ska vara möjligt krävs i sin tur att pensionssystemet håller finansiellt även vid oväntade och stora förändringar i omvärlden. Sveriges pensionssystem har de egenskaperna. Trots en tidvis finansiellt turbulent period de senaste åren fungerar systemet utan att större förändringar har behövt göras och utan att det har byggts upp någon skuld till framtida generationer.

Pensionssystemet bygger på en överenskommelse mellan sex av riksdagens partier. Med en så stor och blocköverskridande majoritet finns mycket goda förutsättningar för att systemet ska kunna bestå under lång tid oavsett förändrade majoritetsförhållanden i riksdagen. Tillsammans med den inbyggda finansiella stabiliteten ger det så bra förutsättningar som det är möjligt för att dagens unga ska kunna vara trygga med att reglerna är rimligt likvärdiga även i framtiden. Regeringens tydliga fokus är att denna inriktning ska bestå.

Ett stabilt system innebär dock inte att regler aldrig ska förändras. Även om pensionssystemet är byggt för att klara oväntade och kraftiga påfrestningar så behöver ett pensionssystem återkommande granskas så att systemet fungerar så effektivt som möjligt. Erfarenheter av hur systemet fungerar i praktiken behöver tas om hand och ibland behövs justeringar för att möta en förändrad verklighet. En sådan genomlysning pågår sedan några år under ledning av Pensionsgruppen, som består av företrädare för de sex partierna som står bakom pensionsöverenskommelsen. Gruppen har identifierat ett antal områden där man ser behov av att göra justeringar, vilket också slagits fast i en särskild överenskommelse, dnr. S2014/03722/SF. En del av dessa områden är nu i praktiken avslutade medan det i andra fortfarande pågår arbete. De områden som ingår i översynen är:

Översyn av beräkningsregler i inkomstpensionssystemet

Det viktigaste syftet var att minska de stora variationer i pensionsutvecklingen som tidigare regler ledde till under en balanseringsperiod. Ett annat syfte var att göra inkomstpensionerna mer följsamma mot inkomstutvecklingen för de förvärvsaktiva genom att göra inkomstindexmättet mer aktuellt. Ytterligare ett syfte var att förenkla reglerna för både balanstal och inkomstindex för att göra dem mer transparenta.

Riksdagen beslutade om regeringens förslag i propositionen En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna (prop. 2014/15:125) i november 2015. Förslagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Översyn av AP-fondernas struktur och placeringsregler

Det viktigaste syftet är att förbättra förutsättningarna för en kostnadseffektiv förvaltning av inkomstpensionssystemets buffertkapital.

I departementspromemorian Nya regler för AP-fonderna (Ds 2015:34) lämnades förslag som innebar att en särskild huvudman som är skild från förvaltningen inrättas för fonderna. I promemorian föreslogs också att förvaltningen av kapitalet koncentreras till tre fonder i stället för nuvarande fem och att fonderna samtidigt fick nya och friare placeringsregler.

Departementspromemorian remitterades under hösten 2015. I december 2015 konstaterade Pensionsgruppen att det då inte fanns förutsättningar för ett gemensamt ställningstagande om förändrade regler. Gruppen konstaterade också att det inte är aktuellt att minska antalet AP-fonder.

Översyn av premiepensionssystemet

De två alternativa vägar som redovisades i departementspromemorian Vägval för premiepensionen (Ds 2013:35) utreds vidare av en särskild utredare – Utredningen om ett reformerat premiepensionssystem (Fi 2014:12) – som redovisar sitt uppdrag i september 2016.

Förändringar som ska övervägas ska inte frångå premiepensionens tänkta syften: bidra till riskspridning, ökad valfrihet för individen samt möjlighet till högre avkastning. Utgångspunkten för de förslag som ligger närmast i tiden är en reformering inom ramen för nuvarande fondtorg och möjlighet till eget val.

Ett längre arbetsliv

De huvudsakliga syftena med ett längre arbetsliv är att dels säkra rimliga pensionsnivåer, dels säkerställa en tillräcklig sysselsättning för att upprätthålla den framtida välfärden. Pensionsgruppen är därför överens om att åtgärder som leder till ett längre arbetsliv behöver vidtas. Det handlar då om höjda åldersgränser, men också om åtgärder som gör det möjligt att arbeta längre. Eftersom det är frågor som berör hela samhället ska det arbetet så långt det är möjligt ske i dialog med arbetsmarknadens parter. En dialog med parterna har också skett under våren och sommaren. Med den som utgångspunkt kommer Pensionsgruppen under hösten att ta ställning till den fortsatta inriktningen av arbetet för ett längre arbetsliv.

Jämställda pensioner

En särskild granskning av pensionerna ur ett jämställdhetsperspektiv inleddes i maj 2015. Inom projektets ram har nio delområden analyserats med fokus på vilken effekt de har på pensionerna för kvinnor och män. De delområden som har analyserats är pensionsgapet och dess orsaker, delad pensionsrätt, deltidens betydelse för pensionen, överföringen av premiepension mellan makar, pensionsrätt för barnår och studier, tjänstepensionerna, utträdesåldrar för kvinnor och män, grundskyddet för ålderspensionen och efterlevandeskyddet för vuxna.

Analyserna redovisades och skickades ut för synpunkter i juni 2016. Med utgångspunkt i analyserna kommer det fortsatta arbetet i projektet att inriktas mot möjliga åtgärder som bidrar till att minska pensionsgapet mellan kvinnor och män.

De förändringar som utreds avser dock inte att ändra på de grundläggande principerna i pensionssystemet. Att behålla de grundläggande principerna är centralt för såväl långsiktigheten som hållbarheten och stabiliteten i systemet och är därför prioriterat av regeringen.

1.3 Resultatredovisning

Grundläggande och prioriterade egenskaper för pensionssystemet är politisk stabilitet, finansiell hållbarhet och tillräckliga pensioner. Den första egenskapen vilar tungt på pensionsöverenskommelsen och Pensionsgruppens arbete.

Pensionsgruppen har i uppdrag att vårda överenskommelsen och förvalta det regelsystem som de sex partierna gemensamt står bakom. Trots de senaste årens stora finansiella turbulens som tvingat många länder att reformera sina pensionssystem ligger pensionssystemet fast och den politiska enigheten om detta är stark. Någon närmare analys av den politiska stabiliteten görs därför inte här – fokus i resultatredovisningen är i stället på finansiell hållbarhet och tillräcklighet.

För att studera den finansiella hållbarheten och visa hur systemen fungerar inleds resultatredovisningen med beskrivningar av den inkomstgrundade pensionens två delsystem – inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet.

För att visa systemens betydelse för kvinnor och män som är pensionärer och pensionernas tillräcklighet, följer en kort redovisning av de samlade kostnaderna för pensionssystemet samt en redovisning av pensionärernas inkomster och ekonomiska standard. Det allmänna pensionssystemet är en del av en större helhet och den ekonomiska standarden under pensionstiden är beroende av mer än ersättningar från det allmänna pensionssystemet. För de flesta pensionärer är tjänstepensionen den viktigaste inkomsten vid sidan av den allmänna pensionen, men även andra inkomster är av betydelse. För att redovisningen ska vara heltäckande för pensionärernas samlade inkomster ingår därför förutom inkomstgrundad pension även garantipension, tjänstepension, privat pension, inkomst av arbete, i vissa fall även kapitalinkomst, bidrag samt skatt i redovisningen.

Frågan om arbetslivets längd är väsentlig både för pensionssystemets hållbarhet och tillräcklighet och det är därför viktigt att följa denna utveckling. I det avslutande avsnittet behandlas därför utvecklingen av arbetslivets längd och den faktiska pensionsåldern.

1.3.1 Inkomstpensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionssystemet.

Inkomstpensionssystemet är ett så kallat fördelningssystem, där de avgifter som betalas in av de förvärvsarbetande under ett visst år används för att betala pensionerna samma år.

De över- eller underskott som uppstår när avgifterna över- respektive understiger utbetalningarna lagras i en buffertfond. Buffertfonden utgörs av fem AP-fonder. Buffertfondens främsta syfte är att stabilisera pensionsutbetalningarna i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer. Ett annat syfte är att bidra med kapitalavkastning till inkomstpensionssystemet.

Balanseringen är garantin för systemets finansiella hållbarhet

Pensionssystemet är finansiellt hållbart och klarar ekonomiska såväl som demografiska förändringar. Den finansiella hållbarheten har sin grund i att pensionsutbetalningarna kopplas till livslängdsutvecklingen genom så kallade delningstal och att pensionernas indexering är kopplad till den ekonomiska tillväxten.

Under vissa förhållanden räcker inte det för att garantera en långsiktig finansiell hållbarhet. För att garantera hållbarheten finns balanseringsmekanismen som ser till att tillgångarna långsiktigt kan finansiera pensionsutbetalningarna och därmed inte skjuter eventuella underskott på framtiden.

Inkomstpensionssystemets finansiella hållbarhet mäts genom balanstalet som är kvoten mellan tillgångarna och pensionsskulden. Buffertfonden tillsammans med systemets framtida avgifter utgör systemets tillgångar. Pensionsskulden består av de summerade pensionsåtagandena till både förvärsaktiva och pensionärer.

Avgiftsnettot är negativt och beräknas vara det under många år framöver

Avgiftsnettot är skillnaden mellan avgiftsinkomsterna och pensionsutbetalningarna. Utbetalningarna var större än inkomsterna första gången 2009 och beräknas vara det i över 20 år till, vilket var förutsett och kalkylerat med redan när pensionssystemet infördes. Att avgiftsnettot är negativt beror på att de stora årskullarna födda på 40-talet har gått i pension.

Att avgiftsnettot av detta skäl är negativt och beräknas vara det under många år framöver påverkar inte systemets finansiella hållbarhet. I huvudsak hanteras detta genom uttag från

buffertfonden, som bland annat har syftet att vara just en buffert.

Den finansiella ställningen försvagades under 2015 men slutade ändå på plus

Pensionssystemets finansiella ställning presenteras varje år i pensionssystemets årsredovisning *Orange Rapport*. Rapporten och redovisningen är viktig för att tydligt visa pensionssystemets finansiella utveckling och förklara vad den beror på. Genom detta skapas förutsättningar för en förståelse för systemets uppbyggnad och vad som påverkar den finansiella ställningen.

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning försvagades under 2015 eftersom skulden ökade mer än tillgångarna. Balalet för 2017 är beräknat till 1,0201 vilket innebär att tillgångarna var 2,01 procent högre än skulden per den 31 december 2015.

Systemet befinner sig sedan 2010 i en balanseringsperiod

Inkomstpensionerna förräntas med förändringen av genomsnittsinkomsten i Sverige som mäts genom ett särskilt inkomstindex. När balanstalet är över 1 och systemet inte befinner sig i balanseringsperiod påverkas inte indexeringen av balanstalets storlek. När balanstalet faller under 1 för första gången inleds en balanseringsperiod, vilket innebär att balanstalet får en direkt påverkan på pensionsomräkningar och förräntas med balansindex. Under balanseringsperioden kommer ett balanstal under 1 att bidra till lägre omräkningar medan ett balanstal över 1 bidrar till högre omräkningar än annars.

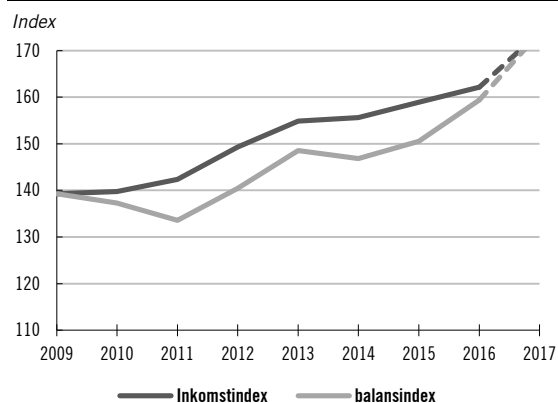
År 2010 föll balanstalet under 1 för första gången och den nuvarande balanseringsperioden inleddes. Under balanseringsperioden har pensionerna sänkts flera gånger till följd av både balanstal under 1 och låga inkomstökningar. De senaste åren har den finansiella ställningen stärkts bland annat till följd av hög avkastning på AP-fonderna och ökad sysselsättning.

När lämnar vi balanseringsperioden?

En balanseringsperiod avslutas när balansindex är på samma nivå som inkomstindex, det vill säga

på samma nivå som om balanseringen inte hade skett. Då har de underskott som har uppstått hanterats genom att pensionerna har indexerats lägre än vad de hade gjort om balanseringen inte hade aktiverats, samtidigt som indexeringen under vissa år har varit högre för att successivt ta sig tillbaks till ursprungsnivån. Diagram 1.1 visar just detta genom inkomst- och balansindex utveckling sedan den nuvarande balanseringsperioden inleddes. Åren 2010, 2011 och 2014 var balanstalet under 1 och inkomstpensionerna sänktes. 2012, 2013, 2015 och 2016 var balanstalet över 1 och pensionerna höjdes. Balanstalet för 2017 är ännu inte fastställt, men beräknas bli över 1.

Diagram 1.1 Inkomstindex och balansindex 2009–2017 (prognos 2017)

Källor: Pensionsmyndigheten och SCB

Enligt den senaste prognosen från Pensionsmyndigheten kommer gapet mellan inkomst- och balansindex att slutas inom de kommande åren, det vill säga balanseringsperioden kommer att avslutas. Prognoserna är dock beroende av många olika faktorer. Relativt små förändringar av den ekonomiska utvecklingen kan förändra bilden. Inkomstindex för 2017¹ är ännu inte fastställt, vilket innebär att pensionsförändringen för 2017 är en prognos.

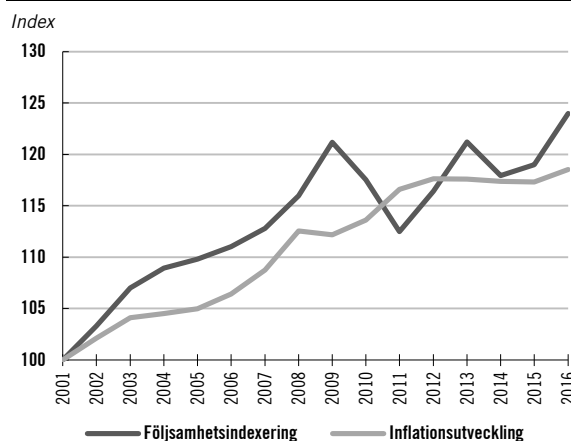
¹I vanliga fall fastställs inkomstindex i augusti, men till följd av de förändrade reglerna för inkomstindex (se *Förändrade regler för inkomstpensionernas indexering för att minska pensionernas svängningar*) sker beräkning och fastställande i oktober 2016. Efter detta år gäller ordinarie tidpunkt.

Följsamhetsindexeringen har varit högre än prisutvecklingen

Inkomstpensionen beräknas genom att pensionsbehållningen divideras med förväntad återstående livstid, alltså antal år som pensionen förväntas räcka. För att pensionen inte ska vara så låg i början av tiden som pensionär och som högst i slutet av livet får man ett förskott på den förväntade förräntningen. Detta förskott kallas just förskottsrenta och är en uppskattning av vad den framtida inkomstutvecklingen kommer att bli. Förskottsrentan i inkomstpensionssystemet är 1,6 procent och dras av från inkomst- eller balansindex. Indexeringen efter avdrag för förskottsrentan kallas följsamhetsindexering.

Följsamhetsindexering har tillämpats sedan 2002. Som framgår i diagram 1.2 har systemet med följsamhetsindexering, mätt sedan starten och fram till 2017, gett en högre indexering än inflationsutvecklingen och därmed en något bättre köpkraft, trots att inkomstpensionssystemet sedan 2010 befinner sig i balanseringsperiod. Resultatet varierar som synes över tid och är också beroende av vilken tidsperiod som studeras. Utfallet på individnivå är också beroende av vid vilket år individen började ta ut sin pension.

Diagram 1.2 Följsamhetsindexering och inflationsutveckling omvandlat till index, basår 2001=100

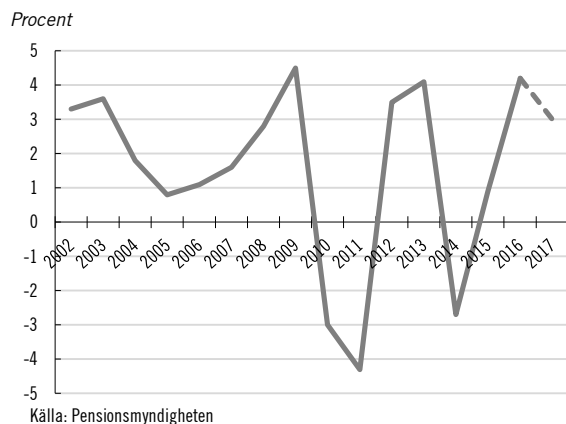
Källor: Pensionsmyndigheten och SCB

Förändrade regler för inkomstpensionernas indexering för att minska pensionernas svängningar

Av diagram 1.3 framgår att pensionsutvecklingen under senare år varit påtagligt volatil och att de årliga pensionsförändringarna har växlat mellan

förhållandevis kraftiga upp- och nedgångar. En sådan slagig utveckling var inte förutsedd och är heller inte önskvärd.

Diagram 1.3 Utveckling av inkomstpensionen – följksamhetsindexering 2002–2017 (prognos 2017)

För att minska volatiliteten i pensionerna under en balanseringsperiod har Pensionsgruppen enats om vissa justeringar. I enlighet med propositionen En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna (prop. 2014/15:125) kommer balanseringen att begränsas till en tredjedel av uppkommet under- eller överskott. Vid beräkningen av balansindex används därmed ett dämpat balanstal i stället för balanstalet. Förslaget ger en jämnare utveckling av pensionerna utan att den finansiella hållbarheten i pensionsystemet äventyras. Det nya inkomstindexet införs från och med 2017.

Balanstalet för 2017 är beräknat till 1,0201. Vid indexeringen av pensionerna årsskiftet 2016/17 kommer för första gången det dämpade balanstalet att användas. En tredjedel av 2,01 är 0,67, det vill säga det dämpade balanstalet är 1,0067.

I analysen av volatiliteten konstaterades även att inkomstindex i sig bidrar till volatiliteten och dessutom är onödigt komplicerat till sin konstruktion. För att dels minska inkomstindex bidrag till volatiliteten, dels se till att inkomstindex bättre speglar den genomsnittliga inkomstutvecklingen kommer inkomstindex att beräknas utifrån förändringen i den nominella snittinkomsten mellan de två närmast föregående åren. Det ger ett index som både är mer aktuellt dvs. följer utvecklingen av snittinkomsten bättre, och samtidigt är enklare att förstå.

Migrationen förstärker inkomstpensionssystemets finansiella hållbarhet

Den ökade migrationen under de senaste åren påverkar pensionssystemet på flera sätt. Fler personer som arbetar leder till ökade avgifts-inkomster och därmed till högre tillgångar i inkomstpensionssystemet. Det i sin tur ger ett högre balanstal och därmed mindre risk för balansering. Hur stor effekten blir är beroende av hur många av de invandrade som kommer i arbete.

Om de invandrade kommer in på arbetsmarknaden med en lägre genomsnittsinkomst än övriga, vilket är troligt, kommer det allt annat lika att ge ett lägre inkomstindex och lägre uppräkning av pensionerna och pensionsbehållningarna. Den totala effekten för pensionerna är svår att förutsäga och beror till stor del på hur väl integrationen på arbetsmarknaden fungerar.

Ytterligare en följd av den ökade invandringen är att statens utgifter för garantipension, bostadstillägg, äldreförsörjningsstöd och efterlevandepension i form av garantipension kan förväntas öka. Detta beror på att de invandrade i större utsträckning förväntas ha lägre medelinkomster, lägre sysselsättningsgrad och färre antal år med inkomst i Sverige och därmed ett större behov av grundskyddsförmåner.

1.3.2 Premiepensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 2,5 procentenheter till premiepensionssystemet.

Premiepensionssystemet är ett fonderat system där de avgifter som betalas in fonderas separat för varje enskild person. Systemet är utformat som en fondförsäkring, där spararen själv väljer fonder. Om pensionsspararen inte gör något fondval, placeras pengarna i generationsfonden AP7 Såfa som förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Ett av premiepensionens syften är att bidra till riskspridning inom den allmänna pensionen och möjliggöra högre avkastning. Den allmänna pensionens utveckling påverkas alltså dels av inkomstpensionen som beror på löneutveck-

lingen² i samhället, dels på premiepensionen som beror på utvecklingen på kapitalmarknaden. Ett annat motiv för att införa premiepensionen var att öka valfriheten för individen att själv få bestämma placeringsinriktning på delar av sitt pensionskapital.

Premiepensionssystemet är per definition finansiellt hållbart eftersom det är ett fonderat system.

Utbetalningarna av premiepension till dagens pensionärer är alltså små och har normalt en begränsad betydelse för dem. År 2015 svarar premiepensionen för två procent av utbetalningarna från hela det allmänna ålderspensionssystemet. I takt med att premiepensionssystemet fasas in kommer kapitalet att fortsätta att växa och systemet beräknas vara fullt infasat först på 2060-talet. Då beräknas premiepensionen utgöra drygt 20 procent av utbetalningarna från det allmänna ålderspensionssystemet.

Genomsnittligt god avkastning för spararna 2015

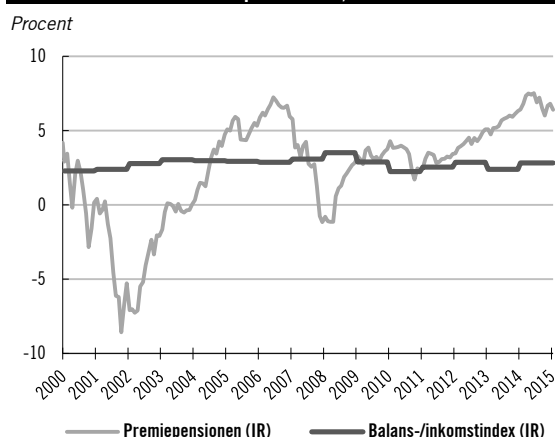
Den genomsnittliga avkastningen för fondspararna var 6,2 procent under 2015. För sparare med egen vald portfölj var värdeutvecklingen i genomsnitt 6,6 procent medan värdeutvecklingen var 5,8 procent för AP7 Såfa. Till följd av de senaste årens goda avkastning hade 98 procent av alla sparare i slutet av 2015 en positiv genomsnittlig utveckling på sitt sparande.

Bättre avkastning på premiepensionen än inkomstpensionen

Premiepensionskapitalet är placerat i fonder, i huvudsak aktiefonder, och följer därför i stor utsträckning borsutvecklingen, medan värdet på inkomstpensionen följer inkomstindex, som speglar den genomsnittliga löneutvecklingen i Sverige. Eftersom borsutvecklingen varierar betydligt mer än löneutvecklingen blir en jämförelse av avkastningen mellan systemen beroende av vilken tidsperiod som mäts. Diagram 1.4 visar den årliga värdeutvecklingen för premie-

pensionskapitalet sedan starten år 2000 jämfört med om kapitalet hade varit placerat i inkomstpensionssystemet. Den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen var 6,4 procent för premiepensionen jämfört med 2,8 procent för inkomstpensionen per den 31 december 2015.

Diagram 1.4 Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepensionen jämfört med om premiepensionen i stället hade avsatts till inkomstpensionen, t.o.m. 31 dec 2015

Källa: Pensionsmyndigheten

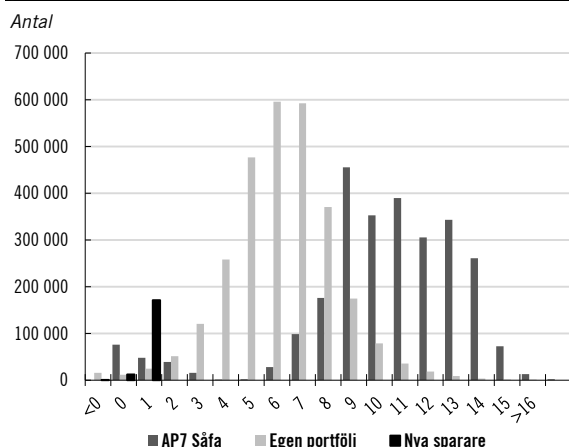
Anm: Värdeutvecklingen är beräknad som internränta. Det innebär att man vid beräkningen tar hänsyn till alla flöden in och ut ur systemet och vid olika tidpunkter som flödena har skett samt det totala marknadsvärdet i fonderna vid tidpunkten för beräkningen.

Den genomsnittliga avkastningen för de sparare som varit med sedan systemet startade 2000 har varit högre för AP7 Såfa (9,3 procent) än för dem som gjort ett eget val (6,2 procent). Allra lägst har avkastningen varit för dem som har anlitat en förvaltningstjänst (5,4 procent).

Stor spridning i avkastning mellan sparare

De flesta sparare har haft en genomsnittlig avkastning på 5–12 procent per år. Av diagram 1.5 framgår att spridningen i utfall mellan dem som har haft en svag utveckling och dem som haft en väldigt bra utveckling emellertid är stor. Skillnaden i avkastning mellan kvinnor och män är försumbar.

² Under en balanseringsperiod har även kapitalmarknaden en inverkan på inkomstpensionen eftersom AP-fondernas kapital påverkar balanstalet.

Diagram 1.5 Antal i systemet fördelat på årlig genomsnittlig värdeutveckling till och med 2015, AP7 Såfa, egen vald portfölj och nya sparare

Källa: Pensionsmyndigheten

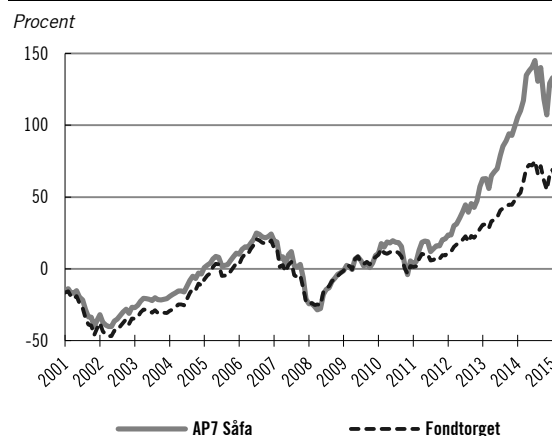
Den årliga avkastningen i AP7 Såfa är visserligen densamma för alla inom samma generation, men det finns ändå en spridning mellan spararna. Spridningen beror dels på olika inträdesår och olika löneutveckling (kapitalet som har satts in i fonden har placerats vid skilda tidpunkter, då marknadsvärdet på fonden varit olika högt eller lågt), dels på att aktieexponeringen i AP7 Såfa är högre för yngre än för äldre.

Den genomsnittliga avkastningen varierar påtagligt beroende på om man läser av resultatet när börsen står lågt eller högt.

En dominerande andel av fondmedlen är placerade på aktiemarknaden. Till följd av en positiv börsutveckling har fondvärdet därför ökat mycket under senare år. I AP7 Såfa finns en så kallad hävstång som normalt motsvarar 50 procent av fondkapitalet, vilket innebär att aktieexponeringen i det fallet uppgår till 150 procent. Som framgår av diagram 1.6 har det också inneburit att AP7 Såfa ökat betydligt mer än den genomsnittliga utvecklingen. Den stora aktieexponeringen innebär också en förväntad motsvarande sämre utveckling vid en negativ börsutveckling. Under 2015 drogs hävstången ned på grund av börsens värdering och fondens risktolerans. I slutet av 2015 uppgick hävstången till 25 procent.

Spridningen är högre för dem med AP7 Såfa än för dem med egen vald portfölj. Bland dem med egen vald portfölj hade majoriteten en avkastning mellan 3 och 10 procent medan majoriteten av dem med AP7 Såfa hade en avkastning mellan 6 och 14 procent i slutet av 2015. En anledning till den stora spridningen i AP7 Såfa är att de äldre spararna har delar av kapitalet place-

rat i AP7 Såfas räntefond. Eftersom räntefonden inte har haft samma positiva utveckling som aktiefonden kommer en stark utveckling av aktiefonden öka skillnaden mellan räntefonden och aktiefonden vilket också ökar spridningen mellan spararna.

Diagram 1.6 Värdeutvecklingen fondrörelsen till och med 2015

Källa: Pensionsmyndigheten

Lägre fondavgifter ger högre pensioner

På lång sikt har avgiftsnivån stor betydelse för pensionsutfallet. En avgift på 0,5 procent reducerar pensionen på sikt med cirka 15 procent i förhållande till en avgiftsfri portfölj.³ Den framtida avkastningen i en fond är alltid okänd. Avgiften däremot är alltid känd och påverkar avkastningen.

I syfte att sänka pensionsspararnas kostnader är de fondförvaltare som är anslutna till premiepensionssystemet tvungna att lämna rabatt på fondens ordinarie avgifter. Under 2015 återfördes en rabatt om cirka 4 miljarder kronor till spararnas konton. Den genomsnittliga förvaltningsavgiften i premiepensionssystemet 2015 var 0,25 procent efter rabatter, jämfört med 0,76 procent utan rabatt. Sett till ett helt arbetsliv betyder denna rabatt mycket.

Pensionsmyndigheten kompletterade 2014 rabattsystemet med ett kostnadstak för fondavgifterna, vilket innebär att all avgift över ett visst tak återförs till systemet.

³En investerad krona finns i pensionsspararnas portfölj i genomsnitt under 31,8 år.

Kostnadstaket infördes eftersom vissa förvaltare skapat särskilda fonder där innehålllet i fonderna byttes i stället för att som tidigare när själva fonderna byttes ut i stor skala. I några fall fick dessa nya fonder höga avgifter. Tack vare rabattsystemet återfördes visserligen största delen av den högre avgiften, men genom att sätta avgiften påtagligt högre sattes rabattsystemet delvis ur spel. Införandet av kostnadstak beräknas ha sänkt spararnas avgifter med över 200 miljoner kronor under 2015.

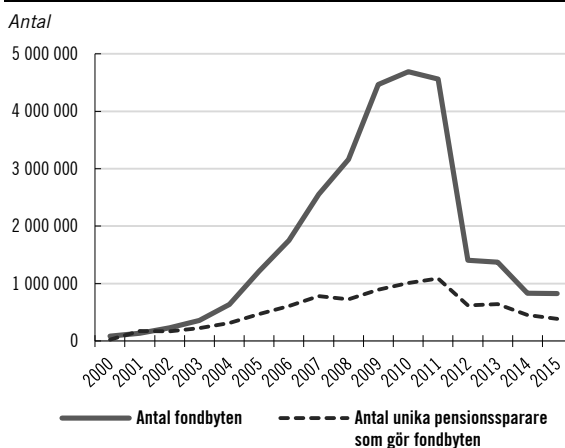
Många fonder att välja mellan, men få väljer och ännu färre byter

I slutet av 2015 fanns det 830 fonder att välja mellan på Pensionsmyndighetens fondtorg. En sparare kan välja att placera sitt premiepensionskapital i en till maximalt fem av dessa fonder. Nya pensionsrätter placeras därefter årligen i de fonder som valts. En sparare kan under hela sparandetiden och pensioneringstiden välja att byta fonder.

Därutöver finns det statliga förvalsalternativet (AP7 Såfa) för de sparare som avstår från att välja en fond på fondtorget. Av premiepensions-spararna har 48 procent sina medel placerade i AP7 Såfa. De som har sitt kapital i AP7 Såfa är i genomsnitt yngre och har ett mindre kapital än de som har en egen vald portfölj. Av det totala fondkapitalet förvaltas 30 procent av AP7 Såfa. Denna andel har ökat sedan 2010. Bland nyspararna finns ett tydligt mönster av att allt färre inledningsvis väljer en egen fondportfölj.

Antalet premiepensionssparare som byter fond ökade mellan 2001 och 2011 för att därefter sjunka betydligt, se diagram 1.7. År 2011 bytte drygt en miljon sparare fond minst en gång under året. Därefter har antalet minskat betydligt. Antalet unika fondbytare var knappt 385 000 år 2015, vilket motsvarar knappt 6 procent av alla pensionärer och pensions-sparare. En större andel av fondbytena gjordes av män (56 procent) än av kvinnor (44 procent).

Diagram 1.7 Antal fondbyten respektive antal unika pensionssparare som bytt fonder per år, 2000–2015

Källa: Pensionsmyndigheten

Enskilda pensionssparare är dock fortsatt mycket aktiva genom att byta fonder ofta. Ett tiotal pensionssparare gjorde fondbyten i intervallet 60–70 fondbyten under 2015.

Det årliga antalet fondbyten ökade ännu mer än antalet personer som bytte fond under ett antal år. Detta till följd av förvaltartjänsterna som bytte fonder åt många kunder samtidigt, så kallade massfondbyten. Antal fondbyten kulminerade 2010 då nära 5 miljoner fondbyten gjordes. Till följd av det införde Pensionsmyndigheten stopp för massfondbyten, vilket resulterade i att antalet fondbyten kraftigt sjönk. Antalet fondbyten sjönk även avsevärt mellan 2013 och 2015, vilket sannolikt beror på att det i början av 2014 infördes krav på e-legitimation för att göra ett fondbyte via internet.

Antal byten via blankett ökar dock explosionsartat. Mellan 2013 och 2015 ökade antal fondbyten via blankett med 2 000 procent, från cirka 6 000 till cirka 132 000. Det mesta talar för att det är ett nytt arbetssätt hos förvaltningsföretagen som ligger bakom ökningen.

Förvaltningstjänster har gett lägre avkastning till högre kostnad

Totalt anlitar cirka 600 000 pensionssparare, drygt var sjätte pensionssparare med egen portfölj, förvaltningstjänster för förvaltning av sina premiepensionsfonder. Tjänsten innebär att företag övertar förvaltningen mot en avgift. Kvinnor och män anlitar förvaltningstjänster i samma utsträckning.

I tabell 1.3 visas att avkastningen för de pensionssparare som anlitar förvaltningstjänst i

genomsnitt varit lägre än för de pensionssparare med AP7 Såfa och de med egen portfölj. De som anlitat förvaltningstjänstföretag har betalat den högsta avgiften och samtidigt haft den sämsta utvecklingen i genomsnitt.

Den genomsnittliga avgiften efter rabatt på förvaltningsföretagens fonder den 30 april 2015 låg på 0,52 procent.

De dyraste förvaltningstjänsterna kostar cirka 1 300 kronor för ett års förvaltning. Det är 8,5 gånger mer än för en pensionssparare i förvaltsfonden AP7 Såfa som betalar 140 kronor på ett år.

Tabell 1.3 Genomsnittlig värdeutveckling och snittavgift för pensionssparare med AP7 Såfa, egen portfölj och förvaltningstjänst

Procent			
	2015	Sedan start	Snittavgift
AP7 Såfa	5,8	9,3	0,12
Egen portfölj	6,6	6,2	0,31
Förvaltningstjänst	3,8	5,4	0,50

Källa: Pensionsmyndigheten

Fonder med miljö/etisk märkning har lägre avgift och högre avkastning

I premiepensionssystemet kan pensionsspararna välja fonder som är miljö/etiskt (M/E)-märkta. Märkningen anger att fondförvaltaren tar miljö och/eller etisk hänsyn i samband med beslut om hur pengarna i fonden skall förvaltas.

För att få M/E-märkning i premiepensionssystemet krävs att förvaltaren har en tydligt beskriven och väl definierad process för hur fonden placeras med miljö- och/eller etikhänsyn. Denna inriktning ska vara tydligt angiven i information och marknadsföring. Fondbolagen måste också ha en systematisk och regelbunden uppföljning av inriktningen och naturligtvis följa denna inriktning i fondens placeringar.

Vid ingången av 2015 fanns det 121 fonder med M/E-märkning och vid utgången av året fanns 191 fonder, en ökning med 57 procent. Den kraftiga ökningen av antalet M/E-fonder berodde till största delen på att några fondbolag med många fonder fick sina fonder godkända som M/E-märkta under året.

Den genomsnittliga fondavgiften är lägre i M/E-fonderna än i övriga fonder, se tabell 1.4.

Tabell 1.4 Kapitalviktade snittavgifter, AP7 Såfa exkluderad

Procent		
	Brutto	Netto
Övriga fonder	1,27	0,35
M/E-fonder	0,62	0,21

Källa: Pensionsmyndigheten

M/E-fonderna på premiepensionssystemets fondtorg har i genomsnitt hittills presterat bättre än övriga fonder. Värdeutvecklingen över ett femårigt genomsnitt är 7,2 procent för M/E-märkta fonder jämfört med 5,6 procent för övriga fonder. Skillnaden är ännu större för fondtypen aktiefonder där M/E-märkta fonder har haft en värdeutveckling på i genomsnitt 8,1 procent jämfört med övrigas på 6,0 procent. Även här kan noteras att fondkategorin med lägre avgifter haft högre avkastning.

Premiepensionssystemet ses över

Den pågående premiepensionsöversynen har som huvudsaklig uppgift att lämna förslag på hur befintligt premiepensionssystem kan ändras så att fler sparare får en långsiktigt bra avkastning på sitt premiepensionsskapital till rimlig risk och kostnad. Utredningen tar sin utgångspunkt i de förslag som presenterades i promemorian Vägval för premiepensionen (Ds 2013:35) som innehöll en analys över hur premiepensionssystemet har fungerat. Promemorian innehöll också en beskrivning av identifierade brister och utmaningar med dagens premiepensionssystem samt pekar på ett antal möjligheter att inom ramen för nuvarande fondtorg möta problemen. Promemorian beskrev också ett alternativt förslag där det öppna fondtorget ersätts med en handfull upphandlade fonder.

Enligt promemorian finns det flera förbättringsområden inom premiepensionssystemet:

- bristande kunskap och intresse hos premiepensionsspararna för egen aktiv förvaltning på fondtorget
- onödigt höga kostnader för egen förvaltning på fondtorget
- risk för betydande spridning i slutlig premiepension

Promemorian pekar på att riskerna och kostnaderna i premiepensionssystemet kan reduceras på olika sätt och att det ytterst är en fråga om hur man värderar valfrihet och kostnader.

Pensionsgruppen enades om att beredning av promemorian förslaget bör fortsätta. Med utgångspunkt i problemanalysen har därför en utredare getts i uppdrag (Ett reformerat premiepensionssystem, dir. 2014:107) att närmare utreda de beskrivna alternativen.

Enligt direktivet ska utredningen bland annat analysera och föreslå genomförande av förslag att införa avgiftstak för fonderna på fondtorget liksom obligatoriskt bekräftelseval för placering av nya pensionsrätter. Dessutom ska utredningen undersöka åtgärder för att begränsa möjligt risktagande på fondtorget och om att Pensionsmyndigheten under vissa omständigheter ska kunna rekommendera sparare att välja AP7 Såfa (tilläggsdirektiv, dir. 2015:76).

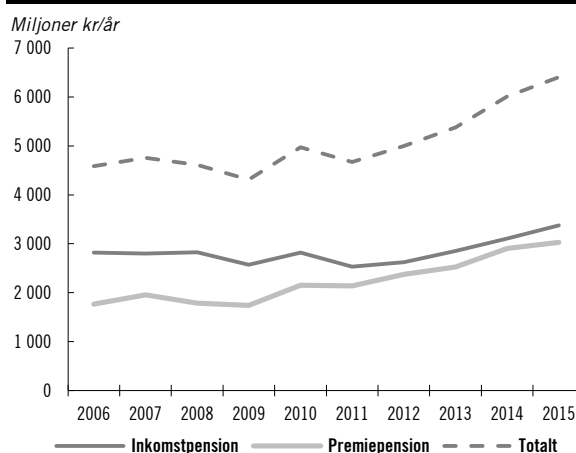
Utredningen Ett reformerat premiepensionssystem (Fi 2014:12) redovisar sitt uppdrag i september 2016.

1.3.3 Administrations- och förvaltningskostnader för ålderspensionssystemet

Kostnadernas storlek är en viktig faktor för den framtida pensionen. Vissa kostnader är svåra att påverka för den enskilda pensionsspararen, medan andra är lättare, till exempel premiepensionens fondavgift.

Den sammanlagda administrations- och förvaltningskostnaden för ålderspensionssystemet var 6,4 miljarder kronor 2015, vilket framgår av diagram 1.8. Det är en ökning med 400 miljoner kronor jämfört med året innan. Ökningen består till stor del av ökade kapitalförvaltningskostnader som i huvudsak beror på att det förvaltade kapitalet i både AP-fonderna och premiepensionsfonderna har ökat i storlek. Kapitalförvaltningskostnaderna i förhållande till förvaltad kapital minskar dock.

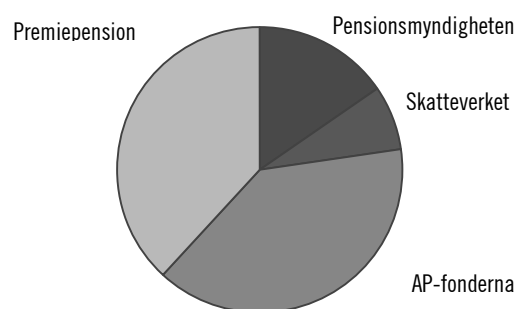
Diagram 1.8 Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnaderna för ålderspensionssystemet, 2006–2015

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange Rapport

I diagram 1.9 visas fördelningen av kostnaderna under 2015 och där framgår att den största delen av kostnaderna utgörs av just kapitalförvaltningskostnader (AP-fonderna och premiepensionsfonderna) som sammantaget uppgår till 77 procent av de totala kostnaderna. Denna kostnad ökar med växande kapital. Myndigheternas förvaltningskostnader svarar sammantaget för 23 procent av kostnaderna. Av dessa kostnader står Pensionsmyndigheten för drygt 15 och Skatteverket för drygt 7 procentenheter.

Diagram 1.9 Fördelningen av administrations- och förvaltningskostnaderna inom ålderspensionssystemet 2015

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange Rapport

1.3.4 Pensionärernas inkomster och ekonomiska standard

För att visa systemens betydelse för pensionärerna, dess tillräcklighet, följer här en redovisning av pensionärernas inkomster och ekonomiska standard. Det allmänna pensionssystemet är en del av en större helhet och den ekonomiska standarden under pensionstiden är beroende av

mer än ersättningar från det allmänna pensionsystemet.

Tillräcklighet kan innebära olika saker. En sak är hur inkomsten som pensionär är i förhållande till hur den var tiden innan pensionstiden, vilket presenteras i detta avsnitt. Men med tillräcklighet kan också avses hur inkomsterna skyddar pensionärerna från att bli fattiga. Det senare presenteras under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.

Mer än pensionsinkomster har betydelse för pensionärernas ekonomi

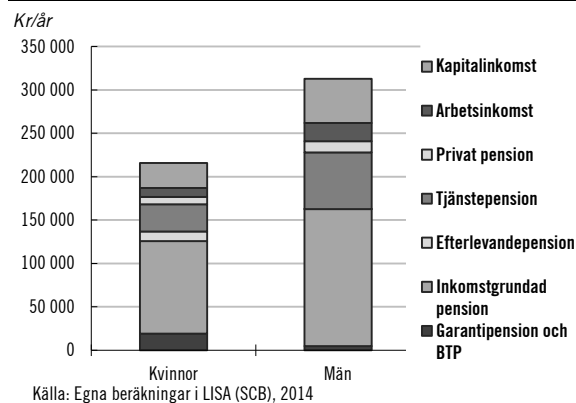
Inkomster från den allmänna pensionen är för de allra flesta den klart dominerande inkomstkällan efter förvärvslivet. De flesta (uppskattningsvis cirka 90 procent av dem som går i pension nu) har också en tjänstepension som ofta har en stor betydelse för den ekonomiska standarden. Det gäller särskilt för personer som har haft inkomster över intjänandetaket för den allmänna pensionen (drygt 39 800 kronor per månad 2016) eftersom det över taket finns tjänstepension men ingen allmän pension. Tjänstepensionerna har successivt fått en ökad betydelse för den totala pensionen, vilket främst beror på ökade avsättningar. De privata pensionernas andel av den totala pensionen är alltså liten.

Utöver pensionsinkomster har många kvinnor och män över 65 år även arbetsinkomster och kapitalinkomster. I diagram 1.10 visas den genomsnittliga inkomstsammansättningen 2014 för personer över 65 år. Eftersom många har betydande inkomster från andra håll än pensionssystemet innebär det att individernas inkomster kan utvecklas i andra riktningar än inkomsterna från den allmänna pensionen.

Det framgår tydligt av diagram 1.10 att män i genomsnitt har högre inkomstgrundad pension än kvinnor, vilket förklaras av att pensionens storlek står i relation till den tidigare förvärvsinkomsten som i genomsnitt är lägre för kvinnor. Kvinnor har därför också en större andel av sin inkomst i form av grundskydd (garantipension och bostadstillägg). Den allmänna pensionen är i genomsnitt högre för män än för kvinnor, men den allmänna pensionen har en större betydelse för kvinnor eftersom den står för en större andel, drygt 63 procent, av hela inkomsten. Män har i genomsnitt högre övriga inkomster i form av tjänstepension, arbetsinkomst och kapital-

inkomst än kvinnor. Det ska betonas att det rör sig om genomsnittsvärden. Gruppen är långt ifrån homogen och det finns stora variationer bland landets drygt två miljoner kvinnor och män över 65 år.

Diagram 1.10 Olika inkomstkällor. Genomsnittliga belopp för kvinnor och män äldre än 65 år

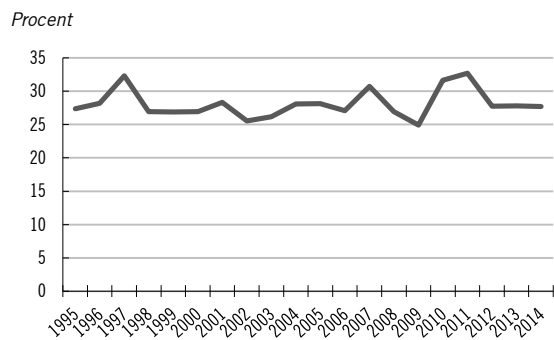
Inkomstsammansättningen varierar även med födelseår. Under de senaste decennierna har det skett en förändring av pensions- och arbetsmönster. Allt fler arbetar allt högre upp i åldrarna, samtidigt som uttaget av pension sprids ut. Det är inte längre en självklarhet att ta ut sin pension och sluta arbeta när man fyller 65 år. Många tar ut sin pension tidigare och en del senare och det är också en ökande andel som tar ut sin pension och samtidigt fortsätter arbeta.

Tjänstepension och arbetsinkomst utgör en ökande andel av den samlade inkomsten, främst för män men även för kvinnor. Detta gör att den allmänna pensionens andel av inkomsterna minskar. Skillnaden mellan kvinnors och mäns sammanlagda inkomst har varit relativt konstant över tid.

Gapet mellan kvinnors och mäns pensioner

Skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomst kallas inkomstgapet och mäter hur mycket lägre kvinnors genomsnittliga inkomst är i förhållande till mäns. Skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män är större för pensionärer än för förvärvsaktiva. Inkomstgapet för förvärvsaktiva är 19 procent jämfört med 26 procent för dem som är äldre än 65 år.

Gapet mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst har varit relativt konstant över tid, vilket framgår av diagram 1.11.

Diagram 1.11 Utvecklingen av gapet i disponibel inkomst för kvinnor och män äldre än 65 år

Källa: Egna beräkningar i HEK (SCB)

När olika inkomsters bidrag till gapet för pensionärer studeras, framkommer att den inkomstgrundade pensionen och tjänstepensionen ökar gapet mest, medan garantipension, änkepension och skatt är det som minskar gapet mest. Om enbart den allmänna pensionen och dess tillhörande förmåner⁴ studeras är inkomstgapet på 17 procent. När tjänstepensionen adderas ökar gapet till 27 procent.

Trots att de äldsta kvinnliga pensionärerna generellt har haft ett betydligt lägre arbetskraftsdeltagande än de yngre kvinnliga pensionärerna är det bland de äldsta pensionärerna som inkomstgapet är som minst och det är i stället som störst bland de yngsta pensionärerna. Detta beror bland annat på att de yngre pensionärerna har mer arbetsrelaterade inkomster såsom arbetsinkomst och inkomst- och tjänstepension. Män har i genomsnitt mer av dessa inkomster än kvinnor vilket leder till att gapet blir större.

Tillräcklighet kan mätas på olika sätt

Om pensionerna är tillräckliga och om systemet är konstruerat så att det ger tillräckliga pensioner kan mätas på flera sätt. Ett sätt är att studera ekonomisk standard bland olika grupper pensionärer. Ett annat är att sätta pensionen i relation till slutlönen genom att till exempel mäta kompensationsgrad.

En kompensationsgrad mäter pensionens storlek i relation till inkomsten före pensionering. Arbetsinkomsten åren före pension förändras dock ofta och resultatet kan därför variera

kraftigt beroende på mätmetod och vilka antaganden som görs.

Kompensationsgraden har beräknats för två typfall; en genomsnittlig kvinna och en genomsnittlig man. Kompensationsgraden har beräknats för två olika pensionsåldrar: 65 respektive 67 år.

Personerna antas ha haft ett arbetsliv utan avbrott och en jämnt stigande inkomst och de har tagit ut pension år 2015⁵. Både genomsnittskvinnan och genomsnittsmannen beräknas då ha en kompensationsgrad på cirka 60 procent vid 65 års ålder och på 66 procent vid 67 års ålder. Beräkningen avser allmän pension och tjänstepension. Eftersom beräkningen är gjord på typfall beror resultatet i stor utsträckning på vilka antaganden som gjorts om avtalsområde, lönetillväxt, arbetslivets längd med mera.

Diagram 1.12 visar ett exempel på verklighetens inkomstutveckling fram till 66 år ålder i form av den disponibla medianinkomsten för kvinnor och män födda 1948 vid åldrarna 56–66 år. Eftersom många pensionärer, framförallt de yngre, har andra inkomster än pension är det väsentligt att titta på hur den totala inkomsten utvecklas och därför visas hela den disponibla inkomsten. Grupperna har delats upp utifrån personernas huvudsakliga försörjning vid 63 år. Cirka 57 procent av kvinnorna och 61 procent av männen hade arbetsinkomst som huvudsaklig försörjning vid 63 års ålder.

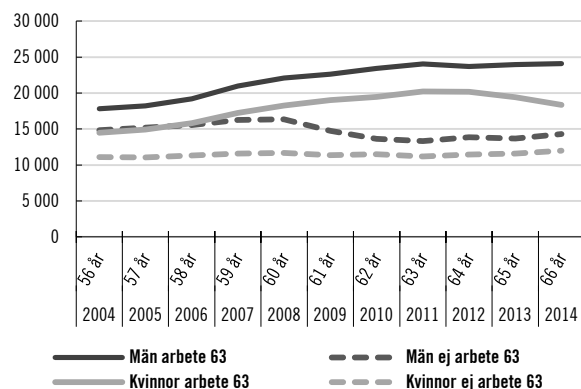
Av diagrammet framgår att bland de som arbetade ökade medianinkomsten fram till 63 års ålder för att därefter minska. För de som inte hade arbete som huvudsaklig försörjning vid 63 års ålder är inkomstutvecklingen inte alls densamma. Dessa pensionärer hade snarare en något högre medianinkomst när de blev 66 än de hade åren innan pension. Utvecklingen är likartad för både kvinnor och män, men kvinnornas inkomst är i båda fallen lägre än männens.

⁴ bostadstillägg, äldreförsörjningsstöd och änkepension

⁵ Genomsnittlig kvinna, slutlön 23400 kr/månad och genomsnittlig man, slutlön 29 900 kr/månad

Diagram 1.12 Disponibel inkomst 56–66 år för personer födda 1948

kr/mån

Källa: Egna beräkningar i LINDA, SCB

I typfallsberäkningarna antogs en rak löneprofil, det vill säga att lönen ökar lika mycket varje år. Ökningen antas vara 3,8 procent nominellt. Här framkommer dock att i verkligheten är inkomstutvecklingen ofta mer varierande och den kan både öka och minska åren före pension. För genomsnittspersonen är inkomstökningen inte lika stor varje år fram till 66 års ålder, utan den är ofta avtagande även för de som arbetar. Detta innebär att den stora inkomstminskningen vid pensioneringen som typfallen visade är mer drastiskt än vad många i verkligheten får.

Slutsatsen som kan dras utifrån inkomstutvecklingen åren innan pension är att det finns stora skillnader mellan olika grupper pensionärer avseende deras verkliga kompensationsgrad. Exempelvis har de som inte förvärvsarbetar före pensionering ofta en högre kompensationsgrad eftersom deras inkomst vid pensionering blir relativt sett hög jämfört med åren före pension. De som förvärvsarbetade fram till pension har generellt sett en lägre kompensationsgrad.

Om inte pensioneringen senareläggs, sjunker ingångspensionen när medellivslängden ökar

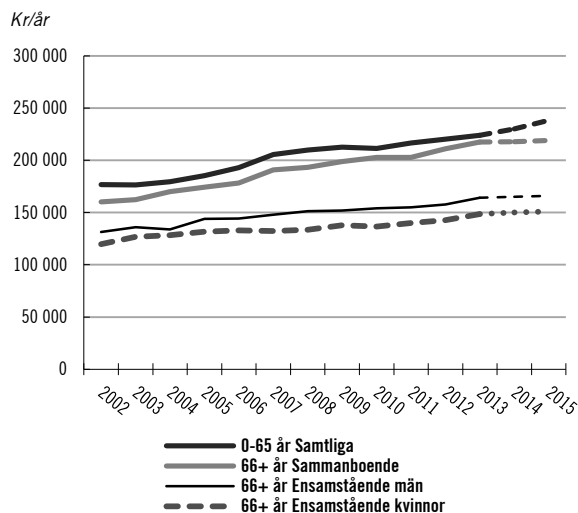
När man mäter tillräcklighetens utveckling över tid visar det sig att kompensationsgraden i form av allmän pension har sjunkit och trendmässigt kommer att fortsätta sjunka framöver om inte levnads- och pensionsmönster förändras. Den främsta orsaken till att pensionsnivåerna sjunker är att pensionen anpassas efter den genomsnittliga och stigande medellivslängden – den in-

tjänade pensionen ska räcka till fler antal år som pensionär.

För att upprätthålla en rimlig pensionsnivå krävs att arbetslivets längd anpassas efter medellivslängdens utveckling samt att arbetsvillkoren utformas så att fler orkar arbeta fram till pensionsåldern. En sådan utveckling har hittills inte skett i tillräcklig grad. Så länge som en sådan utveckling inte sker kommer pensionssystemet få svårare att leverera tillräckliga pensioner.

Den ekonomiska standarden har ökat för pensionärerna som grupp

Skillnaderna i ekonomisk standard mellan olika pensionärsgupper är stora vilket framgår av diagram 1.13. Diagrammet visar att sammanboende pensionärer endast har en något lägre ekonomisk standard än befolkningen i åldern 0–65 år. De har inte heller tappat gentemot de yngre de senaste tio åren. De ensamstående har däremot en betydligt lägre ekonomisk standard än både personer under 65 år och sammanboende pensionärer. Särskilt gäller detta för ensamstående kvinnliga pensionärer. Trots skillnaderna har dock alla grupper pensionärer reellt sett ökat sin ekonomiska standard under perioden.

Diagram 1.13 Pensionärernas reala ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen 0–65 år, 2002–2015 (prognos från 2013)

Källa: Egna beräkningar i HEK (SCB)

Stora skillnader mellan olika grupper pensionärer

Gruppen pensionärer är heterogen vad gäller ålder, civilstånd, födelseland, tidigare förvärvsmönster och ekonomisk standard. Flest pensionärer, 46 procent, är sammanboende i åldern 66–79 år och det är också den grupp som har den högsta ekonomiska standarden. Gruppen yngre sammanboende pensionärer har en ekonomisk standard som är drygt 50 procent högre än gruppen ensamstående kvinnor som är äldre än 80 år.

Ensamstående har störst risk för låg ekonomisk standard. Det gäller även i gruppen som är yngre än 65 år. Därutöver finns också ett generellt mönster att äldre pensionärer har lägre ekonomisk standard än yngre och att kvinnor har lägre ekonomisk standard än män. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre är också en större andel äldre kvinnor ensamstående än männen.

I tabell 1.5 har gruppen som är 66 år och äldre delats upp på inrikes och utrikes födda kvinnor och män. Tabellen visar att den ekonomiska standarden för utrikes födda kvinnor i genomsnitt är 84 procent av den för inrikes födda kvinnor. De utrikes födda männen har en ekonomisk standard som uppgår till drygt 83 procent av de inrikes födda männen.

Tabell 1.5 Ekonomisk standard, inrikes och utrikes födda, prognos 2016

Kön	Ålder	Ekonomisk standard	Antal i befolkningen
Kvinnor	Inrikes födda 66+	195 000	876 000
	Utrikes födda 66+	163 000	127 000
	Samtliga 0-65	249 000	3 836 000
Män	Inrikes födda 66+	228 000	752 000
	Utrikes födda 66+	191 000	100 000
	Samtliga 0-65	253 000	3 964 000

Källa: Egna beräkningar i HEK (SCB) 2013

Anm: Observera att ekonomisk standard inte är detsamma som årsinkomst. Individens ekonomiska standard är hushållets disponibla inkomst justerad efter familjestorlek.

1.3.5 Arbetets betydelse för pensionens storlek

Medellivslängden ökar för närvarande med ett år vart sjunde år. Kvinnor har en något högre

medellivslängd än män, men ökningstakten är högre för män och därför minskar skillnaden i medellivslängd mellan män och kvinnor. Den ökade medellivslängden har i stor utsträckning tagits ut under pensionstiden, det vill säga det är pensionstiden och inte arbetslivet som förlängts.

Pensionsuttaget sker alltför tidigt kring 65 år men utträdet ur arbetslivet tenderar att senareläggas

Normen om en pensionsålder vid 65 år är alltför tidigt påtaglig och uttaget av pension ligger stadigt kring 65 år. Såväl tidigt som sent uttag har dock ökat under senare år och lett till en större spridning av pensionsuttag. Män tar i större utsträckning ut pension både tidigare och senare än 65 år, jämfört med kvinnor vars uttag är starkare koncentrerat runt 65 år.

Uttag av pension är dock inte liktydigt med att man lämnar arbetslivet. Det finns en tydlig tendens att fler arbetar efter 65 års ålder, även om det inte alltid handlar om heltid.

Ett längre arbetsliv behövs för att upprätthålla rimliga pensioner

I ett autonomt avgiftsbestämt pensionssystem blir pensionen så stor som avgifterna räcker till. Lever vi allt längre utan att kompensera det med ett längre arbetsliv blir med nödvändighet pensionerna som andel av slutlönen allt lägre. Det räcker att förlänga arbetslivet med två tredjedelar av den förlängda livstiden för att behålla nivån på pensionen, men inte heller det uppnås i nuläget.

Pensionssystemet skapades utifrån medellivslängden i mitten av 1990-talet och en då antagen pensionsålder på 65 år. Sedan dess har medellivslängden ökat med 2,4 år. Ska pensionsnivåerna upprätthållas på samma nivå som gällde i mitten på 1990-talet krävs att den relation mellan livslängd och pensionsålder som gällde då behålls. Det innebär att den som är född 1955 behöver jobba till 67 år, den som är född 1970 till 68 år och den som är född 1995 till 70 år – om pensionen som andel av lönen ska vara densamma som för den som föddes 1930 och gick i pension i mitten av 1990-talet.

Fler arbetade timmar ökar pensionerna och minskar risken för balansering

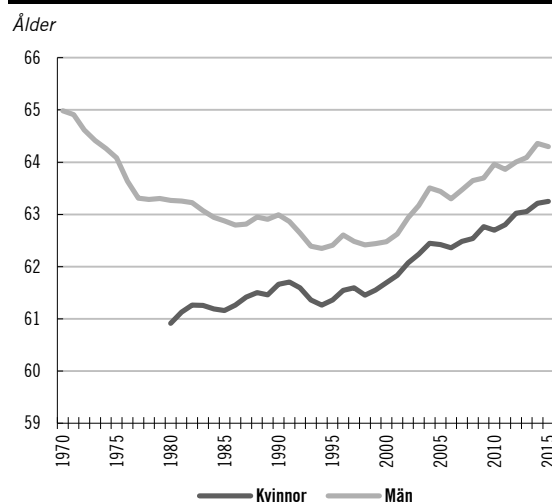
Längre arbetsliv leder också till högre inkomster till pensionssystemet och ett finansiellt starkare pensionssystem, vilket minskar risken för balansering och därmed en sämre pensionsutveckling. Det finns alltså en direkt koppling mellan antalet arbetade timmar i samhället och risken för att balanseringen aktiveras. En procents ökning av antalet arbetade timmar ger en förstärkning av pensionssystemets ställning med 65–70 miljarder kronor. När inkomstpensionssystemet befinner sig i en balanseringsperiod, vilket är fallet nu, motsvarar det nästan en procentenhets bättre pensionsutveckling.

Både inträdesåldern och utträdesåldern har betydelse för arbetslivets längd

För att visa hur arbetslivets längd har förändrats behöver man studera faktiskt inträde och faktiskt utträde på arbetsmarknaden.

När medellivslängden stiger är det naturligt att i första hand fokusera på förändringen i utträdesålder. Ett vanligt sätt är då att mäta den förväntade utträdesåldern, vilket anger den ålder då dagens 50-åringar förväntas lämna arbetsmarknaden, givet att de har samma arbetskraftsdeltagande som det som gäller i dag. Måttet innehåller alltså ett antagande om framtiden på motsvarande sätt som gäller för förväntad medellivslängd. Utvecklingen av en på så sätt beräknad utträdesålder har varit positiv sedan mitten av 90-talet, men är fortfarande lägre för män än den var på 70-talet (se diagram 1.14). För kvinnor har utträdesåldern ökat sedan 1980 men här saknas tillförlitlig statistik för 70-talet. Kvinnors utträdesålder är också lägre än mäns och det skiljer 2015 cirka 1 år.

Diagram 1.14 Genomsnittlig ålder vid utträdet från arbetslivet för kvinnor och män som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften

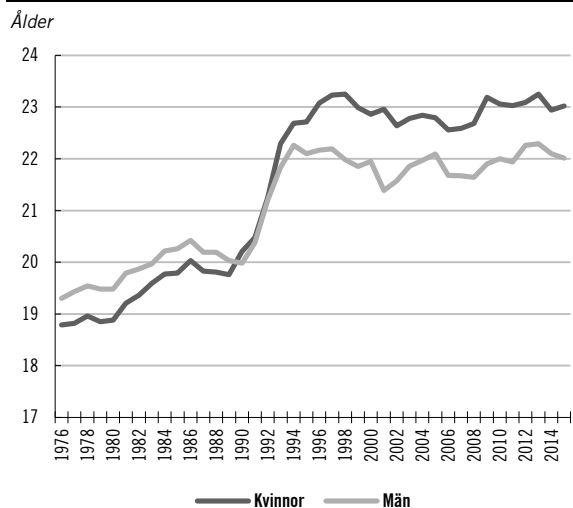
Källa: Pensionsmyndigheten

Anm. Uppgifter om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas därför enbart mäns utträdesålder perioden 1970–1979.

Utträdesmönstren för kvinnor och män har studerats i den särskilda granskningen om jämställda pensioner som publicerades i juni 2016 – Jämställda pensioner? (Ds 2016:19). Där visas att det inte är kvinnors yrken som förklarar ett tidigare utträde för kvinnor. Det som närmast kan ses som en förklaring är i stället att kvinnor är gifta med män som i genomsnitt är två år äldre och att gifta par tenderar att välja att gå i pension i nära anslutning till varandra.

Pensionens storlek beror dock på hela arbetslivets längd och inträdesåldern har därför också stor betydelse. Om man definierar den åldern som arbetskraftsdeltagande med minst 20 timmars arbetstid per vecka, så steg inträdesåldern kraftigt under en 20-årsperiod (från mitten av 70-talet till mitten av 90-talet) främst till följd av en motsvarande kraftig tillströmning till högre utbildning. Under de efterföljande 20 åren har utvecklingen varit relativt stabil och utan någon tydlig trend åt något håll, vilket framgår av diagram 1.15. Ökningen av inträdesåldern under 90-talet var större för kvinnor än för män, en skillnad som därefter har bestått.

Sverige hade enligt OECD den högsta inträdesåldern i EU år 2015.

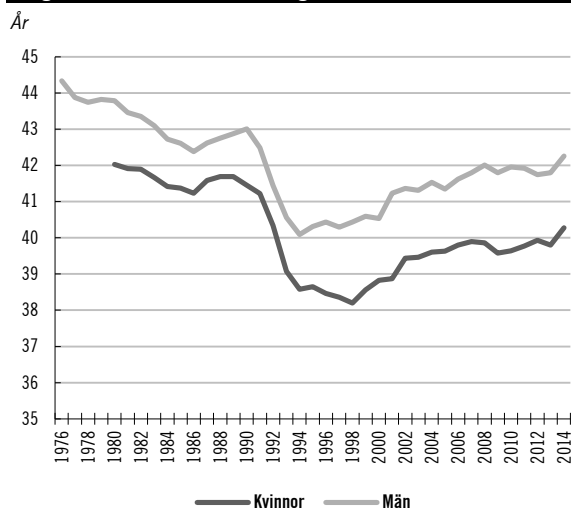
Diagram 1.15 Inträdesålder i arbetslivet för kvinnor och män

Källa: Pensionsmyndigheten

Den sammantagna effekten av inträdesålder och utträdesålder, dvs. den summerade effekten av diagrammen 1.14 och 1.15 ger arbetslivets längd, vilken framgår av diagram 1.16. Det är den längden som vanligen är den viktiga för pensionens storlek i ett livsinkomstbaserat system. Längden har de senaste 20 åren ökat stadigt men är fortfarande kortare än vad arbetslivets längd var 1990. Till största delen beror det på den påtagligt senare inträdesåldern i arbetslivet vars effekt är starkare än en senarelagd utträdesålder. Enligt Pensionsåldersutredningens betänkande Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25) har arbetskraftsdeltagandet ökat bland personer över 65 år, men inslaget av deltid är tydligt och omräknat till helårsarbetande var ökningen under de år som utredningen mätte (2005–2012) liten.

Sammantaget har det uppkommit en förskjutning i arbetslivet på så sätt att såväl inträdet som utträdet i genomsnitt har blivit senarelagt. Medellivslängden har stigit med flera år de senaste 25 åren samtidigt som ett genomsnittligt arbetsliv till och med har blivit något kortare. Den totala arbetstiden är cirka två år kortare för kvinnor än för män, vilket beror på ett senare inträde och tidigare utträde. Detta får stor betydelse i ett livsinkomstbaserat system. Fler antal år innebär en högre livsinkomst och en högre pension men det har också betydelse för pensionens storlek om arbetslivet förlängs i början eller slutet av arbetslivet. Ett senare utträde och därmed senare uttag av pensionen leder dessutom till att det är färre pensionsår som behöver täckas, dvs. den årliga pensionen

ökar även av det skälet. Ett tidigare inträde får inte den effekten på pensionen.

Diagram 1.16 Arbetslivets längd för kvinnor och män

Källa: Pensionsmyndigheten

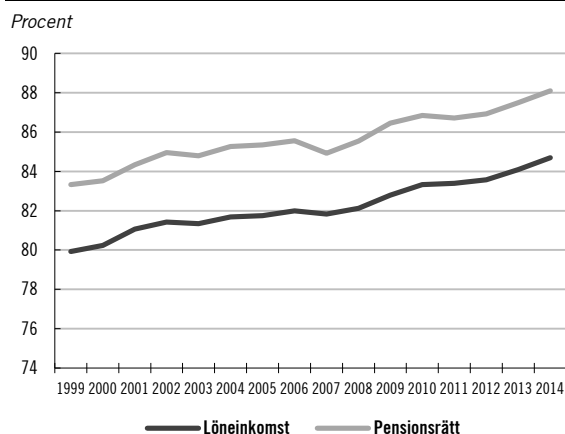
Anm. Uppgifter om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas därför enbart mäns utträdesålder perioden 1976–1979.

Skillnader mellan kvinnors och mäns pensioner beror på ett ojämnt arbetsliv

Skillnaderna i pensionsgrundande inkomst mellan kvinnor och män har minskat något under senare år, vilket kommer att minska framtida skillnader i pension mellan könen. Det är främst skillnaden i arbetstid som har minskat, medan skillnaderna mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande inte har förändrats det senaste decenniet.

Det finns därför fortfarande en tydlig skillnad i pension mellan kvinnor och män och utjämnningen av skillnaderna går långsamt. Det allmänna pensionssystemet är i sig könsneutralt (det vill säga reglerna är likadana för kvinnor och män) och skillnaderna har därför sin orsak i faktorer och strukturer utanför pensionssystemet. Kvinnor har i genomsnitt lägre lön, arbetar mer deltid, har ett lägre arbetskraftsdeltagande och ett kortare arbetsliv. Eftersom pensionens storlek i allt väsentligt grundar sig på arbete och på livsinkomsten fortplantar sig obalansen under förvärvslivet till pensionstiden.

Det fanns sådana arbetsrelaterade skillnader även när pensionsreformen beslutades för 20 år sedan och förändringarna i arbetslivet sedan dess har som framgår av diagram 1.16 varit positiva men inte tillräckliga.

Diagram 1.17 Kvinnors inkomst resp. pensionsrätt i det allmänna pensionssystemet i procent av männens, 1999–2014

Källa: Pensionsmyndigheten

Skillnaden mellan kvinnors och mäns löner och arbetskraftsdeltagande avspeglar sig långt senare under pensionstiden. Skillnaderna i utbetald pension kommer därför att bestå under mycket lång tid – även om könsmonstren i arbetslivet skulle förändras i morgon. I ett livsinkomstbaserat system leder frånvaro på grund av till exempel vård av barn till lägre livsinkomst. Av det skälet finns fördelningsinslag, främst pensionsrätt för minderåriga barn, som kompenserar för detta. Skillnaderna i pension för de kvinnor och män som i dag får pension är däremot större eftersom dagens pensioner speglar ett historiskt förvärvsmönster.

Även om orsaken ligger utanför det allmänna pensionssystemet så är det ett faktum att skillnaderna i pensionsinkomst mellan kvinnor och män är påtaglig och också kommer att vara det under lång tid framöver. Det allmänna pensionssystemet kan inte ses isolerat från omvärlden och systemet har också konstruerats utifrån vissa antaganden om förändrade beteenden och förekomsten av kompletterande tjänstepensioner. Pensionssystemet måste därför vårdas med detta i åtanke och ojämställda pensioner är därmed också en angelägenhet även för Pensionsgruppen. Mot den bakgrunden har det på Pensionsgruppen initiativ tagits fram en antologi med en bred analys av pensioner utifrån ett jämställdhetsperspektiv Jämställda pensioner, (Ds 2016:19).

I departementsskrivelsen konstateras att skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomstgrundade pension är 34 procent (tabell 1.6). Övriga allmänna pensionsförmåner (garantipension, änkepension och bostadstillägg) bidrar till att

minska gapet. Tar man även hänsyn till dessa så är inkomstgapet mellan kvinnor och män i genomsnitt 17 procent. Beaktar man även inkomster utanför det allmänna systemet (tjänstepension, lön och kapitalinkomster) så blir det totala gapet i genomsnitt 26 procent.

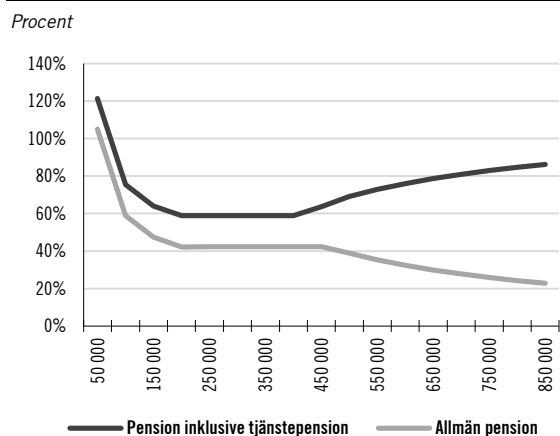
Tabell 1.6 Inkomstgapet för kvinnor och män äldre än 65 år

Inkomstslag	Gap i procent
Inkomstgrundad allmän pension	34
+ garantipension	27
+ änkepension	20
+BTP	17
+ tjänstepension och privat pension	27
+ lön m.m.	29
+ kapital m.m.	31
Disponibel inkomst (-skatt)	26

Källa: SCB, STAR-materialet 2013

För dagens pensionärer, som främst omfattas av de förmånsbestämda tjänstepensionsavtalen, beror ökningen av gapet på att det är betydligt fler män än kvinnor som har högre inkomster. Inkomstfördelningen i kombination med de nyare avgiftsbestämda tjänstepensionerna innebär dock att effekten kan förstärkas i framtiden. Det beror på att avsättningen till tjänstepensioner ovan intjänandetaket är större än under taket. Som regel är avgiften under taket 18,5 procent i allmän pension + 4,5 procent i tjänstepension = 23 procent, medan avgiften till tjänstepensionen är 30 procent över taket. OECD har i sina jämförande studier av kompensationsgrader också konstaterat att Sverige är det enda landet inom OECD där kompensationsgraden är högre vid högre inkomster (OECD Pension at a Glance 2015).

Diagram 1.18 Kompensationsgrad vid olika årsinkomst för ett typfall född 1990, inklusive respektive exklusive tjänstepension i form av ITP1

Källa: Egna beräkningar i Pensionsmyndighetens typfallsmodell

Eftersom män i genomsnitt har högre inkomster än kvinnor kan konstruktionen leda till ett ökat pensionsgap mellan könen.

Att den sammanlagda avsättningen till pensioner under taket är lägre än över taket slår också särskilt mot deltidsarbetande, vilket enligt dagens förvärvsmönster typiskt sett är kvinnor. Den som har en inkomst över taket och går ner på deltid så att inkomsten hamnar under taket tappar procentuellt sett betydligt mer i pension än i lön.

Att avsättningen är högre över taket är en i och för sig naturlig följd av den konvertering som skett i tjänstepensioner från förmånsbestämda system, där slutlönen bestämde nivån, till avgiftsbestämda system där hela livets avgifter bestämmer nivån. Fortfarande finns det förmånsbestämda delar som gör avgiftsberäkningen komplicerad.

Vägen mot ett längre arbetsliv

Eftersom arbetslivets längd i alltför liten utsträckning har anpassats till en ökad medellivslängd tog Pensionsgruppen initiativ till en översyn av åldersgränserna och möjligheter att få till stånd ett längre arbetsliv. Efter remissbehandling av Pensionsåldersutredningens betänkande, Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25), har partierna bakom pensionsöverenskommelsen enats om att inleda ett arbete med åtgärder för ett längre arbetsliv.

Ett längre arbetsliv är angeläget för att upprätthålla rimliga pensionsnivåer, men arbetslivets längd och omfattning är mer än en pensions-

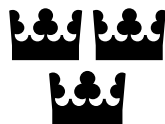
fråga. Arbete är grunden för välstånd och en garant för att kunna upprätthålla välfärden. Därför är ansvaret för ett arbetsliv som matchar medellivslängden ett ansvar och en angelägenhet som angår hela samhället. Åtgärder behöver också vidtas inom flera områden vid sidan om pensionssystemet om vi ska få en hållbar utveckling av arbetslivet.

Pensionsgruppen är överens om att åtgärder för ett längre arbetsliv bör bedrivas i dialog med arbetsmarknadens parter. Socialförsäkringsministern utsåg mot den bakgrunden under våren 2016 två processledare för ett längre arbetsliv. Deras uppdrag har varit att genom samtal med arbetsmarknadens parter nå en gemensam ståndpunkt om processen för ett längre arbetsliv. Arbetet presenteras för Pensionsgruppen den 19 september i år. Pensionsgruppen avser att under hösten 2016 ta ställning till hur det fortsatta arbetet för ett längre arbetsliv ska bedrivas.

Oundvikligen behöver arbetslivet förlängas när medellivslängden ökar. Det handlar då inte bara om pensionsåldrar utan kanske viktigare – att det ska vara faktiskt möjligt för allt fler att kunna arbeta längre och arbeta fler timmar under livet. I processen för ett längre arbetsliv kan det därför även behöva övervägas åtgärder som påverkar inträdesåldern i arbetslivet och åtgärder som även underlättar och möjliggör kompetensutveckling och yrkesväxling i god tid innan en normal pensionsålder.

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

12

Förslag till statens budget för 2017

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Lagförslag.....	9
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	9
2.2 Förslag till lag om upphävande av lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.....	11
2.3 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	12
2.4 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	13
3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	15
3.1 Omfattning.....	15
3.2 Utgiftsutveckling	15
3.3 Skatteutgifter.....	16
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	17
3.5 Resultatredovisning.....	17
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	17
3.5.2 Resultat.....	17
3.5.3 Analys och slutsatser	29
3.6 Politikens inriktning	30
3.7 Förslag till regeländringar.....	33
3.7.1 Höjt flerbarnstillägg för tredje barnet.....	33
3.7.2 Höjd nivå för adoptionsbidraget	34
3.7.3 Höjd inkomstgräns för bostadsbidrag som lämnas till barnfamiljer	34
3.8 Förslag om avskaffande av jämställdhetsbonusen.....	35
3.8.1 Ärendet och dess beredning.....	35
3.8.2 Bakgrund	35
3.8.3 Regeringens överväganden och förslag	39
3.8.4 Följdändringar i annan lagstiftning.....	40
3.8.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	41
3.8.6 Konsekvenser	42
3.8.7 Författningsskomentar	43

3.9	Budgetförslag	44
3.9.1	1:1 Barnbidrag.....	44
3.9.2	1:2 Föräldraförsäkring.....	45
3.9.3	1:3 Underhållsstöd	46
3.9.4	1:4 Adoptionsbidrag.....	48
3.9.5	1:5 Barnpension och efterlevandestöd	48
3.9.6	1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn.....	49
3.9.7	1:7 Pensionsrätt för barnår	50
3.9.8	1:8 Bostadsbidrag	51

Bilaga Förslag om slopad jämställdhetsbonus

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	16
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	16
Tabell 3.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	16
Tabell 3.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	17
Tabell 3.5	Antal barnhushåll uppdelat på hushållstyp, 2015	18
Tabell 3.6	Barnhushåll med låg ekonomisk standard efter hushållstyp och för inrikes respektive utrikes födda föräldrar	23
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag	44
Tabell 3.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Barnbidrag	45
Tabell 3.9	Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring	45
Tabell 3.10	Anslagets komponenter	45
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Föräldraförsäkring	46
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd	46
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Underhållsstöd	47
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag	48
Tabell 3.15	Härledning av anslagsnivån för 1:4 Adoptionsbidrag	48
Tabell 3.16	Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd	48
Tabell 3.17	Prognos antal barn med barnpension och efterlevandestöd	49
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd	49
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	49
Tabell 3.20	Antal vårdbidrag för funktionshindrade barn, utfall 2015, prognos 2016-2020	50
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	50
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår	50
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Pensionsrätt för barnår	51
Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag	51
Tabell 3.25	Volymer och medelersättningar för bostadsbidraget, utfall 2015 samt prognos 2016-2020	52
Tabell 3.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bostadsbidrag	53

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal födda och summerad fruktsamhet, 1970–2020.....	18
Diagram 3.2	Disponibel inkomst per konsumtionsenhet, medianvärde 2009–2015.....	19
Diagram 3.3	De familjeekonomiska stödens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet 2015	20
Diagram 3.4	Andelen hushåll med låg ekonomisk standard, relativt mått och absolut mått, 2010–2015.....	22
Diagram 3.5	Andelen ensamstående kvinnor och män med barn som lever med en låg ekonomisk standard, relativt mått, 2009–2015	22
Diagram 3.6	Långvarig låg ekonomisk standard under 1–5 år (absolut mått) för ensamståendehushåll, 2010–2014.....	23
Diagram 3.7	Effekt på låg ekonomisk standard av familjeekonomiska stöd, prognos 2015.....	24
Diagram 3.8	Sysselsättningsgrad för kvinnor och män 15-74 år med hemma- varande barn under 19 år, 2005–2015	25
Diagram 3.9	Utbetald föräldrapenning, nettodagar för kvinnor och män, 2005–2015.....	26
Diagram 3.10	Utbetald tillfällig föräldrapenning för vård av barn, nettodagar för kvinnor och män, 2005–2015	27
Diagram 3.11	Antalet utbetalda dagar med jämställdhetsbonus 2012–2015 fördelat på barns uppnådda ålder 2015	36
Diagram 3.12	Utbetald samt krediterad jämställdhetsbonus, 2009–2015	37
Diagram 3.13	Jämställdhetsbonus utbetald t.o.m. augusti 2015, fördelat på antalet bonusdagar för barn födda 2011–2013	37

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110) (avsnitt 2.1 och 3.7),
2. antar förslaget till lag om upphävande av lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus (avsnitt 2.2 och 3.8),
3. antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 2.3 och 3.8),
4. antar förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (avsnitt 2.4 och 3.8),
5. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt Tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Barnbidrag	27 347 011
1:2	Föräldraförsäkring	41 696 503
1:3	Underhållsstöd	2 690 000
1:4	Adoptionsbidrag	32 284
1:5	Barnpension och efterlevandestöd	1 048 000
1:6	Vårdbidrag för funktionshindrade barn	4 069 900
1:7	Pensionsrätt för barnår	7 467 700
1:8	Bostadsbidrag	5 140 000
Summa		89 491 398

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 8 §, 21 kap. 2 § och 97 kap. 15 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

8 §¹

Om någon enligt 16 kap. får barnbidrag för två eller flera barn lämnas flerbarnstillägg med

1. 150 kronor i månaden för det andra barnet,	2. 580 kronor i månaden för det tredje barnet.
2. 454 kronor i månaden för det tredje barnet.	
3. 1 010 kronor i månaden för det fjärde barnet, och	
4. 1 250 kronor i månaden för det femte barnet och varje ytterligare barn.	
- I 16 kap. 12 § finns bestämmelser om anmälan för att få flerbarnstillägg.

21 kap.

2 §

Adoptionsbidrag kan lämnas till försäkrade föräldrar för kostnader vid adoption av barn som inte är svenska medborgare och som inte är bosatta här i landet när föräldrarna får dem i sin vård.

Bidraget lämnas med 40 000 kronor för varje barn.	Bidraget lämnas med 75 000 kronor för varje barn.
---	---

¹ Senaste lydelse 2010:680.

97 kap.

15 §

Bostadsbidrag till barnfamiljer beräknas enligt 18–23 §§.

Om den bidragsgrundande inkomsten överstiger 117 000 kronor för en försäkrad, eller för makar 58 500 kronor för var och en av dem, ska bidraget minskas med 20 procent av den överskjutande inkomsten.

Om den bidragsgrundande inkomsten överstiger 127 000 kronor för en försäkrad, eller för makar 63 500 kronor för var och en av dem, ska bidraget minskas med 20 procent av den överskjutande inkomsten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. I fråga om barn som har kommit i föräldrarnas vård före den 1 januari 2017 ska 21 kap. 2 § tillämpas i sin äldre lydelse.

2.2 Förslag till lag om upphävande av lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus

Härigenom föreskrivs att lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus ska upphöra att gälla vid utgången av 2016.

Den upphävda lagen gäller dock fortfarande i fråga om jämställdhetsbonus som avser tid före den 1 januari 2017.

2.3 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 32 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

32 §¹

Särskilt pensionstillägg enligt 73 kap. socialförsäkringsbalken ska inte tas upp.

Jämställdhetsbonus enligt lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus ska inte tas upp.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om jämställdhetsbonus som har lämnats enligt den upphävda lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.

¹ Senaste lydelse 2015:762. Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

2.4 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 28 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.

1 §¹

Sekretess gäller hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt lagstiftningen om

1. allmän försäkring,	
2. allmän pension,	
3. arbetsskadeförsäkring,	
4. handikappersättning och vårdbidrag,	
5. statligt tandvårdsstöd,	
6. läkarvårdsersättning,	
7. ersättning för fysioterapi,	
8. jämställdhetsbonus,	
9. annan ekonomisk förmån för
enskild, eller	8. annan ekonomisk förmån för
enskild, eller
10. särskild sjukförsäkringsavgift.	9. särskild sjukförsäkringsavgift.

Motsvarande sekretess gäller hos en annan myndighet som har till uppgift att handlägga ärenden enligt den lagstiftning som anges i första stycket. För en myndighet som anges i 14 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess gäller hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten även i verksamhet som avser registrering av enskilda för uppgift om en enskilds personliga förhållanden som myndigheten fått från Migrationsverket, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för uppgifter i ärenden enligt den upphävda lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.

¹ Senaste lydelse 2013:1148.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Omfattning

Under utgiftsområdet 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn finns tre typer av förmåner:

Generella bidrag

- barnbidrag
- adoptionsbidrag

Försäkring

- föräldraförsäkring
- barnpension och efterlevandestöd till barn
- pensionsrätt för barnår

Behovsprövade bidrag

- bostadsbidrag
- underhållsstöd
- vårdbidrag för funktionshindrade barn

Samhällets stöd till hushåll inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn redovisas i huvudsak på statens budgets utgifts-sida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av skatteutgifter. Den nedsatta mervärdesskatten för livs-medel redovisas som en skatteutgift under utg. omr. 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, eftersom familjer med barn är en viktig målgrupp för detta stöd.

Exempel på statens övriga ekonomiska stöd till barnfamiljer är studiehjälpen under utgiftsområde 15 Studiestöd, samt maxtaxan inom förskola, fritidshem och annan pedagogisk

verksamhet under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet blev 2015 cirka 82,9 miljarder kronor och var därmed 194 miljoner kronor (0,2 procent) lägre än vad som anvisades i statens budget. Utgifterna för anslaget föräldraförsäkring blev lägre än beräknat. För 2016 beräknas utgifterna bli 86,3 miljarder kronor. Det är 856 miljoner kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2015 beräknas utgifterna för 2016 bli 3,3 miljarder kronor högre.

Av utgifterna för de familjeekonomiska stöden år 2015 utgjorde försäkringsförmånerna mer än hälften av utgifterna, cirka 46,4 miljarder kronor. De generella bidragen utgjorde cirka 25,8 miljarder kronor och de behovsprövade bidragen cirka 10,7 miljarder kronor.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Barnbidrag	25 764	26 425	26 334	27 347	28 062	28 616	29 181
1:2 Föräldraförsäkring	38 627	41 067	40 496	41 697	43 872	45 766	47 643
1:3 Underhållsstöd	2 256	2 630	2 736	2 690	2 924	2 889	2 873
1:4 Adoptionsbidrag	15	30	14	32	35	35	35
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	905	1 014	929	1 048	1 198	1 232	1 237
1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	3 548	3 689	3 774	4 070	4 393	4 737	5 113
1:7 Pensionsrätt för barnår	6 876	7 238	7 238	7 468	7 482	7 827	8 292
1:8 Bostadsbidrag	4 940	5 037	4 751	5 140	5 264	5 321	5 134
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	82 931	87 129	86 273	89 491	93 230	96 422	99 507

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	87 129	87 129	87 129	87 129
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	329	525	663	663
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	498	1 829	3 106	-1 387
Volymer	1 536	3 748	5 524	13 102
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt				
Ny ramnivå	89 491	93 230	96 422	99 507

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor	2017
Transfereringar ¹	89 491
Verksamhetsutgifter ²	0
Summa ramnivå	89 491

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i rege-

ringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98).

Den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel utgör en skatteutgift som redovisas under utgiftsområde 12. Detta för att en viktig målgrupp för nedsättningen är familjer med barn.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel	27 770	28 990
Totalt för utg. omr 12	27 770	28 990

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn är: ”Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.” (prop. 2015/16:1 utg.omr 12, bet. 2015/16SfU3, rskr 2015/16: 88).

3.5 Resultatredovisning

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnafödandet,
- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- de familjeekonomiska stödens betydelse för hushållens inkomster,
- barnhushåll med låg ekonomisk standard,
- föräldrarnas arbetskraftsdeltagande,
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen.

För området administration används indikatorer och bedömningar från Försäkringskassan. Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit

fram ett antal indikatorer som beskriver hur familjepolitiken bidrar till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.¹ Som underlag till beräkningarna har utfall för 2014 använts, framskrivet till 2015 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns. Värdena från 2015 är därmed en prognos.

I bedömningen vägs även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Statistiska centralbyrån (SCB).

Den ekonomiska familjepolitiken ska ses i ett större sammanhang. Utvecklingen inom olika utgiftsområden ger gemensamt förutsättningar och möjligheter som påverkar barnfamiljernas ekonomiska välfärd. Utöver de ekonomiska stöd som redovisas i detta avsnitt finns det andra faktorer som har betydelse för barnfamiljernas ekonomi såsom reallöneutveckling, transferringar, skatter och subventioner utanför den ekonomiska familjepolitiken. Exempel på det senare är subventionerad förskola och fritidshem samt hälso- och sjukvård. Utvecklingen på arbetsmarknaden har avgörande betydelse för familjernas inkomster och förutsättningar att kombinera arbetsliv och familjeliv, vilket påverkar arbetskraftsdeltagandet för kvinnor och män.

3.5.2 Resultat

Fler barnhushåll

I Sverige finns det närmare 1,3 miljoner hushåll med barn som i olika utsträckning berörs av den ekonomiska familjepolitiken. Antalet barn i åldrarna 0–17 år uppgår till närmare två miljoner. I en genomsnittlig barnfamilj finns det 1,7 barn. Yngre barn har i mycket högre grad sammanboende föräldrar än vad äldre barn har. I genomsnitt är föräldrarna sammanboende i tre av fyra barnfamiljer. Den resterande fjärdedelen består av familjer med ensamstående föräldrar,

¹ Barnhushållens ekonomi – Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2016 (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2016:6).

oftast en ensamstående mamma, samt ombildade familjer med gemensamma barn.

Bland barn till särlevande föräldrar har sedan mitten av 1980-talet det växelvisa boendet, där barnet bor stadigvarande hos båda föräldrarna, ökat kraftigt. För närvarande bedöms cirka 35 procent av alla barn till särlevande föräldrar bo växeltvis.² De uppgifter om barns boende som finns tillgängliga påverkar bl.a. mätningen av barns och föräldrars ekonomiska standard. Föräldrar som inte har barnet boende med sig anges inte heller vara ett barnhushåll trots att barnet i vissa fall bor där halva tiden.³

Olika typer av barnhushåll

Andelen barn som bor i olika typer av hushåll förändras delvis över tid. De flesta hushåll med barn är sammanboendehushåll, se Tabell 3.6. Av ensamstående hushåll med barn utgör kvinnor den största delen.

Tabell 3.5 Antal barnhushåll uppdelat på hushållstyp, 2015

Hushållstyp	Antal
Sammanboende med barn, svensk bakgrund	2 613 000
Sammanboende med barn, svensk och utländsk bakgrund	459 000
Sammanboende med barn, utländsk bakgrund	525 000
Ensamstående med barn, svensk bakgrund	462 000
-Kvinnor	331 000
-Män	131 000
Ensamstående med barn, utländsk bakgrund	231 000
-Kvinnor	176 000
-Män	55 000

Anm: Svensk bakgrund avser född i Sverige och en av eller personens båda föräldrar är födda i Sverige. Utländsk bakgrund avser utrikes född eller inrikes född men med två utrikes födda föräldrar.

Anm: Cirka fyra procent av individerna saknar klassificering.

Källa: Försäkringskassan.

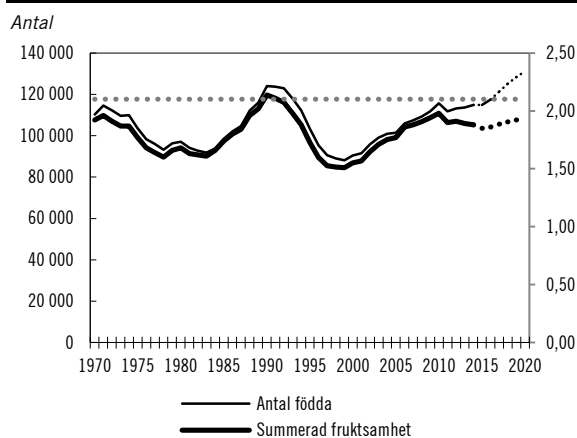
En uppdelning mellan olika hushållstyper är relevant för att synliggöra skillnader i förutsättningar mellan grupperna. Storleken på de olika

grupperna skiljer sig åt vilket också är relevant vid jämförelser över tid av t.ex. inkomster.

Barnafödandet ökar

Antalet födda barn i Sverige har ökat sedan 1999 med undantag för åren 2011 och 2015, vilket framgår av Diagram 3.1. Under 2015 föddes knappt 114 900 barn, vilket var något lägre än året före. Antalet födda barn förväntas enligt SCB:s prognos att fortsätta öka de kommande åren. Som en följd av befolkningens åldersstruktur beräknas antalet födda barn vara stort åren omkring 2020, cirka 131 100 barn. Detta beror på att de stora kullarna födda runt 1990 beräknas få barn omkring den tidpunkten.

Diagram 3.1 Antal födda och summerad fruktsamhet, 1970–2020

Anm: Prognos för 2016–2020.

Källa: SCB.

För att behålla en stabil befolkningsutveckling (utan invandring) behöver det födas 2,1 barn per kvinna. Under 2015 var nivån 1,85 barn per kvinna, vilket är något lägre än året före. Barnafödandet väntas dock öka något de kommande åren och nå upp till 1,94 barn per kvinna år 2020.

Antalet födda barn i Sverige är i dag bland de högsta i Europa. Frankrike och Irland ligger högre med 2,0 respektive 1,94 barn 2014. Lägst i Europa ligger Portugal och Grekland med 1,23 respektive 1,30.

Det finns flera faktorer som påverkar ett lands födelsetal. Institutionella faktorer såsom bl.a. arbetsmarknadsanknytning, anställningsform och arbetsinkomst har betydelse för barnafödande. Sveriges relativt höga födelsetal anses

² SCB, Olika familjer lever på olika sätt, Demografisk rapport 2014:1.

³ Fortsatt förälder-om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull, (SOU 2011:51).

till stor del bero på den generösa familjepolitiken och möjligheten att förena familj med förvärvsarbete.⁴

Ökad invandring

En annan faktor som påverkar antalet barn och även barnafödande är invandring. De senaste åren har invandringen varit betydligt större än tidigare. Under 2015 ökade antalet asylsökande i Sverige markant. En stor andel som beviljas uppehållstillstånd är i åldern 0–19 år. De flesta som får uppehållstillstånd är dock i åldern 20–64 år. Att en stor andel av de nyanlända är i fertil ålder väntas medföra ytterligare öknings- av antalet födda barn framöver.

Nyanlända familjer med barn, nyblivna föräldrar, unga vuxna eller ensamkommande barn och unga som har beviljats uppehållstillstånd har rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner, såsom barnbidrag eller bostadsbidrag om de anses bosatta i Sverige.

Utgifterna för förmåner till familjer beräknas öka i takt med att fler barn beviljas uppehållstillstånd. På grund av ovissheten kring utvecklingen av migrationsströmmarna under de kommande åren råder det dock osäkerhet om i vilken utsträckning det kommer att påverka befolkningsutvecklingen och antalet barn i befolkningen.

Utgifterna ökar över tid

I takt med att antalet födda barn och det totala antalet barn i befolkningen ökar så ökar också utgifterna inom den ekonomiska familjepolitiken. Antalet födda barn får direkta effekter, t.ex. för barnbidrag och föräldrapenning. Den fortsatta ökningen av barn i befolkningen beräknas medföra fortsatta öknings- av utgifterna under de kommande åren.

En annan faktor som påverkar utgifterna är konjunkturen och barnhushållens möjligheter till försörjning. Stigande lönenivåer påverkar utgifterna för inkomstgrundade förmåner som exempelvis föräldrapenning på sjukpenningnivån och tillfällig föräldrapenning. Nyanlända familjers möjlighet till arbete och försörjning kommer

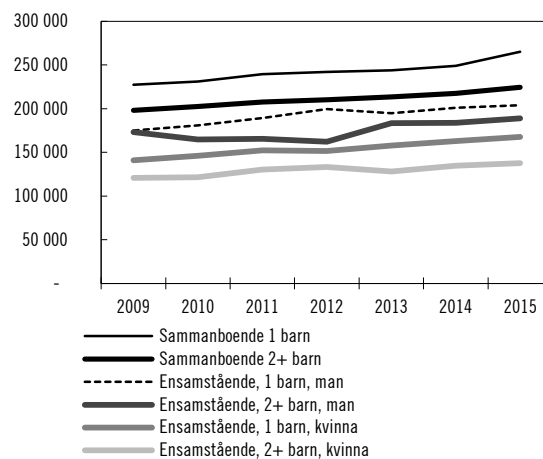
också att påverka behovet av behovsprövade förmåner som t.ex. bostadsbidrag. Hushållens sammansättning och andelen ensamstående-hushåll med barn kan också påverka utgifterna för exempelvis bostadsbidrag och underhållsstöd.

Barnfamiljernas ekonomi har stärkts

Den ekonomiska standarden, mätt som real disponibel inkomst per konsumtionsenhet⁵, har i genomsnitt ökat för samtliga typer av barnhushåll jämfört med situationen 2009. Förändringen har dock varit olika stor för olika hushållstyper. För sammanboendehushållen redovisas inte denna statistik uppdelad på kön eftersom alla individer i ett hushåll antas ha samma ekonomiska standard.

Diagram 3.2 Disponibel inkomst per konsumtionsenhet, medianvärde 2009–2015

Kronor, 2015 års penningvärde

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.2 illustrerar skillnaden mellan olika typer av hushåll utifrån disponibel inkomst per

⁴ Socialförsäkring, arbetsmarknadsstatus och barnafödande (Inspektionen för socialförsäkringen, Arbetsrapport 2015:1)

⁵ Disponibel inkomst definieras som summan av hushållens faktorinkomster samt positiva transfereringar minus negativa transfereringar. Den disponibla inkomsten sätts i relation till hushållets storlek och försörjningsbörda genom att använda en konsumtionsenhetsskala vars parametrar varierar beroende på hushållstyp. Personerna i ett hushåll tilldelas vikter enligt en särskild skala. Varje individ i hushållet tilldelas samma disponibla inkomst per konsumtionsenhet.

konsumtionsenhet. Inkomsterna har i genomsnitt ökat realt för samtliga hushållstyper.

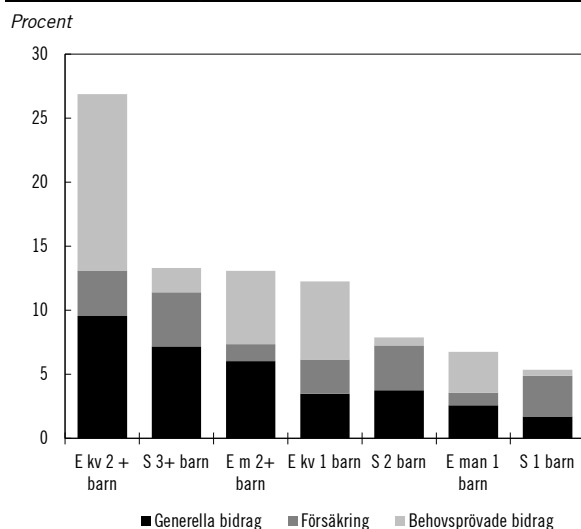
Även om samtliga hushåll i genomsnitt har fått en högre inkomst över tid finns stora nivåskillnader i den ekonomiska standarden mellan olika hushållstyper. Ensamstående kvinnor och män med barn har i genomsnitt lägre ekonomisk standard än sammanboendehushåll med barn under hela perioden. Viktigt att notera är att antalet sammanboendehushåll med barn är flera gånger större än antalet hushåll med ensamstående föräldrar.

Ensamstående kvinnor med barn är den hushållstyp som har den lägsta ekonomiska standarden, och särskilt låg är standarden när det finns flera barn i hushållet. Jämfört med ensamstående män med barn har kvinnorna i genomsnitt ett lägre arbetskraftsdeltagande och en högre andel arbetar deltid, vilket kan vara en anledning till skillnaderna i disponibel inkomst mellan könen. Dessutom har kvinnor i genomsnitt lägre lön än vad män har.

Den ekonomiska familjepolitiken har stor betydelse för barnhushållens ekonomi

Det är inte bara inkomsternas nivå och utvecklingen över tid som skiljer sig åt mellan olika hushållstyper. Även inkomsternas sammansättning varierar, exempelvis gällande hur stor andel av inkomsterna som består av transfereringar från samhället.

Diagram 3.3 De familjeekonomiska stödens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet 2015

Anm: Sammanboendehushåll förkortas i förklaringen S, Ensamstående hushåll E.
Källa: Försäkringskassan.

De familjeekonomiska stödens betydelse för barnfamiljernas inkomster ökar med antalet barn i hushållet. Av den disponibla inkomsten för samtliga barnhushåll kommer i genomsnitt nästan en tiondel från de familjeekonomiska stöden.

Diagram 3.3 visar hur stor andel av den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet som utgörs av olika familjeekonomiska stöd. Familjestöden utgör en större andel av hushållens disponibla inkomst för ensamstående kvinnor och män med barn än för sammanboende med barn. För 2015 beräknas exempelvis drygt 27 procent av den disponibla inkomsten för ensamstående kvinnor med två eller flera barn utgöras av olika former av familjeekonomiska stöd. För ensamstående män med två eller fler barn beräknas denna andel till 13 procent. De behovsprövade bidragen, exempelvis bostadsbidraget, har störst betydelse för ensamstående föräldrar med barn medan försäkringsförmånerna utgör en större andel för sammanboendehushållen. De generella bidragens betydelse ökar med antalet barn i hushållet oberoende av hushållstyp.

En allmän trend för alla typer av hushåll är att de familjeekonomiska stödens andel av den disponibla inkomsten har minskat de senaste åren. En allt större andel av hushållens inkomster kommer från arbete och kapital.

Ekonomisk utsatthet bland barnfamiljerna

Regeringen anser att det är av särskild vikt att följa utvecklingen för barnhushåll med låg ekonomisk standard. Ur ett barnrättsperspektiv har frågan stor betydelse. En vanlig orsak till att barn lever i hushåll med ekonomisk utsatthet är att föräldrarna saknar arbete eller endast har en förgymnasial utbildning och därmed har sämre förutsättningar på arbetsmarknaden. De samlade insatserna, exempelvis på områdena arbetsmarknad och utbildning samt stöden inom den ekonomiska familjepolitiken och socialpolitiken, bidrar till att minska ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer. De skattningar av låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på data där hushållens och individernas ekonomiska resurser är beräknade. De hushåll vars inkomster faller under en viss gräns betraktas som hushåll med låg ekonomisk standard.

Mått på låg ekonomisk standard – absoluta och relativa mått

Den inkomstgräns som väljs för att beskriva låg ekonomisk standard kan vara absolut eller relativ. En absolut inkomstgräns betyder att det finns en på förhand bestämd gräns som inte ändrar sig över tid (förutom efter prisutveckling). En relativ inkomstgräns förändras däremot i takt med att medianinkomsten ändras. I diagrammen och tabellerna i detta avsnitt presenteras resultaten utifrån dels ett relativt mått, dels ett absolut mått.

Det relativa måttet visar andelen hushåll med inkomster under 60 procent av medianinkomsten. För det relativa måttet på låg ekonomisk standard varierar inkomstgränsen över tid. I en lågkonjunktur sänks gränsen för ekonomisk utsatthet om medianinkomsten sjunker, vilket kan bli fallet när fler blir arbetslösa. Även om många av de med lägst ekonomisk standard då lever på en reall oförändrad inkomstnivå kan resultatet bli att andelen med relativ låg ekonomisk standard minskar i takt med att ekonomin i landet försämras. I en konjunkturuppgång kan resultatet bli det omvända, dvs. att det ekonomiska uppsvinget leder till att fler hamnar under gränsen för låg ekonomisk standard, trots att någon förändring av denna grupps reala inkomster inte behöver ha skett. Det absoluta måttet utgår från 2010 års relativa gräns och skrivs sedan upp med utvecklingen av konsumentprisindex.

När utvecklingen av andelen hushåll med låg ekonomisk standard studeras beror resultaten i stor utsträckning på vilket mått som används. De olika måtten har för- och nackdelar och genom att redovisa resultat baserat på flera, kompletterande mått ges en mer nyanserad bild av hur andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard förändras över tid. Det finns också svårigheter med att mäta hushållens ekonomiska standard, framförallt för dem med låga inkomster⁶.

Ensamstående med barn har oftare låg ekonomisk standard än andra hushåll

Både när det absoluta eller det relativa måttet används för att mäta ekonomisk utsatthet har ensamstående, både kvinnor och män, med barn oftare låg ekonomisk standard än sammanboende med barn. För ensamstående kvinnor med barn är andelen med låg ekonomisk standard högst. Även ensamstående män har i större utsträckning låg ekonomisk standard oberoende av vilket mått som används. Låg ekonomisk standard är förknippat med större försörjningsbörda. Hushåll med många barn har också i genomsnitt lägre ekonomisk standard. För ensamstående män är dock inte antalet barn lika avgörande för låg ekonomisk standard som för ensamstående kvinnor.

Hushåll med ensamstående kvinnor eller män löper större risk att ha relativ låg ekonomisk standard eftersom det vanligen enbart finns en löneinkomst i hushållet. Hushåll med en löneinkomst löper en större risk för ekonomisk utsatthet vid till exempel sjukdom eller arbetslöshet. Fler kvinnor än män har sjukpenning eller sjuk- eller aktivitetsersättning, se vidare utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Det faktum att de familjeekonomiska stöden utgörs av ett belopp som inte skrivs upp regelmässigt, som exempelvis barnbidrag, eller följer prisutvecklingen, gör att den disponibla inkomsten för ensamstående med barn halkar efter i tider av positiv reallöneutveckling. Inkomsterna i dessa hushåll utgörs i högre grad av familjeekonomiska stöd.

I sammanhanget kan nämnas att ISF 2014 i en rapport har visat att det reala värdet av de familjeekonomiska stödens nivåer under perioden 1992–2012 har varit relativt konstant, trots vissa höjningar av ersättningsnivåer.⁷ I rapporten anges att för exempelvis adoptionsbidrag har beloppet inte höjts sedan 2001 och bidragsnivån har minskat reallt sedan början av 2000-talet. Samtidigt har den genomsnittliga kostnaden för adoptioner ökat mycket snabbare än konsumentpriserna i Sverige. Vid tidpunkten för den senaste höjningen 2001 täckte bidraget 36 procent av föräldrarnas genomsnittliga

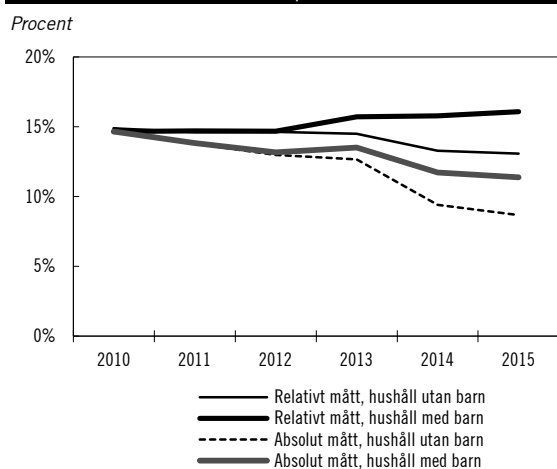
⁶ Registrerade årsinkomster är svårtolkade eftersom de inte omfattar exempelvis ekonomiska resurser i form av förmögenhet, arv och liknade överföringar inom familjen eller mellan olika hushåll. Inte heller inkomster från arbete utanför den reguljära arbetsmarknaden ingår. Personer kan även välja att tillfälligt sänka sina inkomster i samband med studier, föräldraledighet. Personer kan även avstå från att söka bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd trots att deras inkomst indikerar att de skulle kunna vara berättigade till dessa, vilket kan tyda på att de har tillgångar. För många näringsidkare mäter inkomststatistiken inte den ekonomiska standarden särskilt väl.

⁷ Utvecklingen av socialförsäkringsförmåner sedan 1990-talet (Inspektionen för socialförsäkringen ISF 2014:4).

kostnader för en adoption jämfört med endast 17 procent 2014.⁸ I ISF:s rapport anges även att konstanta nivåer kan få fördelningspolitiska konsekvenser, främst för personer med svag förankring på arbetsmarknaden.⁹

I statistiken definieras i allmänhet enbart hushåll där barnet är folkbokfört som hushåll med barn. Att en del barn till ensamstående föräldrar egentligen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna (s.k. växelvist boende) innebär att både barnet och den förälder som definieras som ensamstående med barn faktiskt har en annan ekonomisk standard än vad som framgår i statistiken.

Diagram 3.4 Andelen hushåll med låg ekonomisk standard, relativt mått och absolut mått, 2010–2015

Källa: Försäkringskassan.

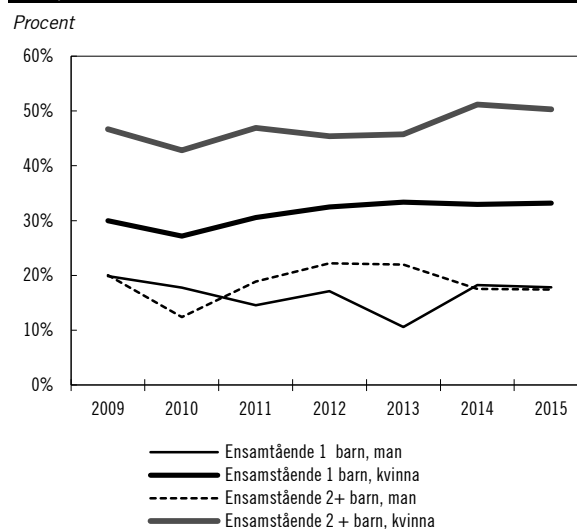
Vid en jämförelse av de olika måtten är andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard, oavsett hushållstyp, högst utifrån det relativa måttet se Diagram 3.4. Med det relativa måttet beräknas totalt 16 procent av hushållen med barn leva med låg ekonomisk standard 2015. Motsvarande andel är 11 procent med det absoluta måttet. Skillnaden mellan det absoluta och det relativa måttet förklaras av att under den senaste femårsperioden har även de med låga inkomster haft en inkomstökning som har överstigit inflationen.

Samtidigt har inkomsterna för barnhushåll med låga inkomster inte ökat lika snabbt som medianinkomsten i samhället totalt, vilket inne-

bär att andelen hushåll med inkomster under 60 procent av medianinkomsten har ökat under samma period, dvs. skillnaden i köpkraft mellan olika hushållstyper har ökat under perioden.

Utvecklingen för olika hushållstyper skiljer sig dock åt även t.ex. för ensamstående föräldrar med barn, se Diagram 3.5.

Diagram 3.5 Andelen ensamstående kvinnor och män med barn som lever med en låg ekonomisk standard, relativt mått, 2009–2015

Källa: Försäkringskassan.

Rörelserna är små men för ensamstående kvinnor med barn, som redan i början av perioden utmärker sig med en betydligt högre andel i ekonomisk utsatthet, har andelen som lever med låg ekonomisk standard ökat något under perioden. Andelen ensamstående män med låg ekonomisk standard, är betydligt färre till antalet, vilket gör att nivån i större utsträckning skiljer sig mellan olika år.

En hög andel barnhushåll där föräldrarna är födda utomlands har låg ekonomisk standard

Barnhushåll där någon förälder är född utomlands har betydligt högre risk för låg ekonomisk standard än hushåll där föräldrarna är födda i Sverige. Högst andel med låg ekonomisk standard finns i hushåll med barn där en utrikes född kvinna är ensamstående. Under 2015 var 28 procent av de ensamstående föräldrarna utrikes födda. Andelen kvinnor bland de utrikes födda ensamstående föräldrarna var 82 procent och 18 procent var män.

Tabell 3.6 visar andelen hushåll med låg ekonomisk standard, mätt både med det absoluta och med det relativa måttet samt förändringen

⁸ Årsredovisning för 2015, (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd 2016).

över tid (i procentenheter) för hushåll där föräldrarna är inrikes respektive utrikes födda.

Det relativa måttet visar en högre andel med låg ekonomisk standard än det absoluta måttet. Även skillnaderna mellan hushåll med inrikes respektive utrikes födda föräldrar är mindre med det absoluta måttet. Oavsett vilket mått som används finns det dock skillnader mellan grupperna. Andelen hushåll med låg ekonomisk standard är högst bland utrikes födda ensamstående kvinnor, där så många som vartannat hushåll har en låg ekonomisk standard.

Sett på några års sikt har det dock skett förbättringar för i stort sett alla hushållstyper som studerats. Under perioden 2010–2015 har andelen med låg ekonomisk standard, oavsett mått, minskat bland barnhushåll med utrikes födda föräldrar. Minskningen är också större än för hushåll med en eller båda föräldrarna födda i Sverige, där andelen till och med ökat i vissa fall. Det innebär att de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med enbart utrikes respektive enbart inrikes födda föräldrar minskar. Skillnaderna mellan hushållen är dock fortsatt stora.

Tabell 3.6 Barnhushåll med låg ekonomisk standard efter hushållstyp och för inrikes respektive utrikes födda föräldrar

Procent samt förändringen i procentenheter

	Relativt mått	Förändring 2009–2014	Absolut mått	Förändring 2009–2014
Sammanboende med barn, båda inrikes födda	4,8	0,3	2,9	-1,5
Sammanboende med barn, en inrikes född och en utrikes född	10,0	-0,4	6,1	-4,4
Sammanboende med barn, båda utrikes födda	39,1	-2,3	31,0	-10,4
Ensamstående kvinna med barn, inrikes född	35,2	2,8	22,3	-10,0
Ensamstående man med barn, inrikes född	19,1	8,0	14,4	3,3
Ensamstående kvinna med barn, utrikes född	62,6	4,0	50,1	-8,5
Ensamstående man med barn, utrikes född	31,5	-18,1	19,4	-30,2

Källa: Försäkringskassan.

Få barnfamiljer i långvarig ekonomisk utsatthet

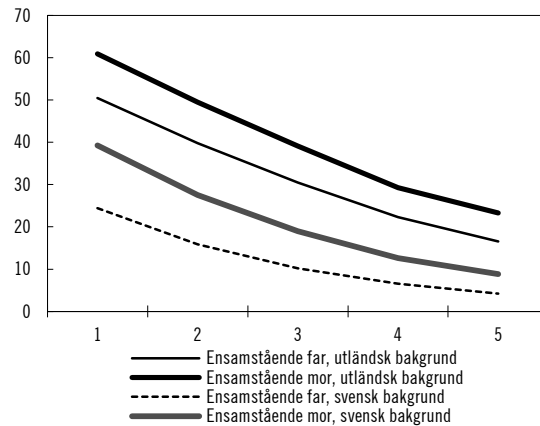
Andelen barnhushåll med långvarigt låg ekonomisk standard är betydligt lägre än andelen med låg ekonomisk standard för ett visst år. Hushållsdefinitionerna är något annorlunda för nedanstående indikator jämfört med övriga uppgifter i avsnittet, vilket innebär att jämförelser med andra redovisade uppgifter om låg ekonomisk standard inte kan göras.

Samma mönster som har identifierats tidigare kvarstår. Risken för låg ekonomisk standard ökar om barnen bor i ensamståendehushåll, om föräldern är född utomlands och om den ensamstående föräldern är kvinna.

Av inrikes födda sammanboende föräldrar med ett barn var det 11 procent som hade låg ekonomisk standard ett år, men endast knappt 1 procent som hade låg ekonomisk standard samtliga fem år, med det absoluta måttet. För föräldrar som var utrikes födda låg nivån betydligt högre, cirka 36 procent under ett år och 9 procent av dessa hushåll som hade en låg ekonomisk standard under samtliga fem år, med det absoluta måttet.

Diagram 3.6 Långvarig låg ekonomisk standard under 1–5 år (absolut mått) för ensamståendehushåll, 2010–2014

Procent

Anm: Ensamståendehushåll förkortas i förklaringen E.
Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.6 visar utvecklingen över tid för ensamståendehushåll som levde med låg ekonomisk standard under perioden 2010–2014, mätt med absolut mått. I diagrammet framgår hur stor andel barnhushåll som levde med låg ekonomisk standard under minst ett, två, tre, fyra eller fem år under perioden. Andelen med låg ekonomisk standard blir lägre utifrån antal år i perioden. Mönstret är tydligt för samtliga grupper av ensamstående föräldrar, även om nivån skiljer sig åt. Om föräldern är född utom-

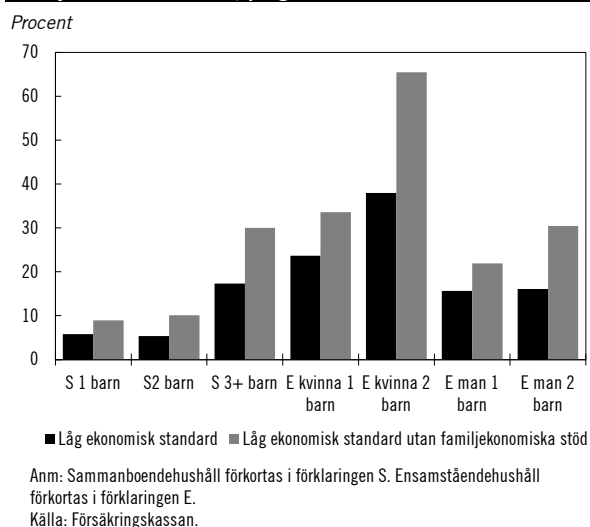
lands är det större sannolikhet att hushållet har låg ekonomisk standard, vilket i störst utsträckning gäller kvinnor. Av ensamstående utrikes födda kvinnor med barn var det 61 procent som hade låg ekonomisk standard ett år. Andelen som haft låg ekonomisk standard fem år i rad var 23 procent. För ensamstående utrikes födda män med barn, som är betydligt färre till antalet, var andelen med låg ekonomisk standard 50 procent ett år respektive 17 procent för dem med låg ekonomisk standard i fem år.

En förklaring till att andelen med låg ekonomisk standard är högre för utrikes födda är att den gruppen i genomsnitt har en lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda. Detta gäller särskilt för utrikes födda kvinnor. Tiden i Sverige har stor betydelse för etableringen på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden är låg bland nyanlända, men den stiger med tiden i Sverige. I genomsnitt tar kvinnors etablering på arbetsmarknaden längre tid än mäns.

Den ekonomiska familjepolitikens olika stöd ökar barnfamiljernas ekonomiska standard

Ett sätt att mäta effekten av de familjepolitiska stöden är att använda en indikator som visar i vilken utsträckning de familjeekonomiska stöden bidrar till att barnhushåll hamnar över gränsen för låg ekonomisk standard. Utan dessa stöd skulle 19 procent av barnhushållen vara ekonomiskt utsatta. Med de familjeekonomiska stöden minskade den andelen till 11 procent.

Diagram 3.7 Effekt på låg ekonomisk standard av familjeekonomiska stöd, prognos 2015

I Diagram 3.7 framgår skillnaderna mellan olika grupper när det gäller effekterna av de familjeekonomiska stöden på låg ekonomisk standard.

För ensamstående kvinnor med två barn är effekten större än för genomsnittet. I den gruppen har i genomsnitt 38 procent låg ekonomisk standard. Utan de familjeekonomiska stöden skulle i genomsnitt 65 procent av dessa hushåll ha en låg ekonomisk standard. För ensamstående män med två barn minskar andelen hushåll med låg ekonomisk standard från 30 till 16 procent som en följd av stöden.

Jämställt föräldraskap

Det övergripande målet för regeringens jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Ett av regeringens delmål är en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.

Regeringen har kompletterat utgiftsområdesmålet med att den ekonomiska familjepolitiken även ska bidra till ett jämställt föräldraskap.

Ett jämställt föräldraskap påverkas av en rad faktorer. Utformningen av föräldraförsäkringen och andra delar av socialförsäkringen har stor betydelse liksom andra faktorer såsom bland annat offentligt subventionerad barnomsorg, skattesystemet, arbetsmarknadens funktionssätt och normer i samhället kring kvinnors och mäns föräldraskap.¹⁰

Sysselsättning för kvinnor och män

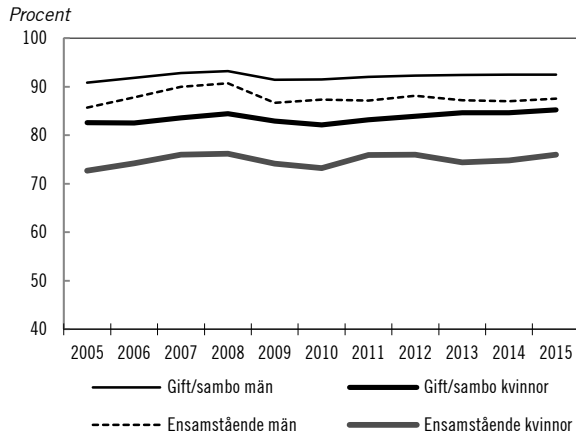
En grundläggande förutsättning för jämställdhet är kvinnors och mäns sysselsättning och möjligheter att försörja sig själva och sina barn. I ett internationellt perspektiv har både kvinnor och män med barn i Sverige en mycket hög förvärvsfrekvens.¹¹ Sysselsättningsgraden är i jämförelse med andra länder särskilt hög i Sverige när det gäller kvinnor med barn. Andelen kvinnor och män som är sysselsatta skiljer sig åt be-

¹⁰ Familjepolitik för alla- En ESO-rapport om föräldrappening och jämställdhet (En rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) 2015:5).

¹¹ Arbetskraftsundersökningarna (AKU) (Statistiska centralbyrån 2015).

roende på om de är ensamstående eller inte framförallt för kvinnor, se Diagram 3.8. Giftn eller sammanboende föräldrar har högre sysselsättningsgrad än ensamstående föräldrar. Över tid har sysselsättningsgraden för kvinnor som är sammanboende ökat något och den ökar återigen under 2015 även för ensamstående kvinnor.

Diagram 3.8 Sysselsättningsgrad för kvinnor och män 15–74 år med hemmavarande barn under 19 år, 2005–2015

Anm: Axeln är bruten.

Källa: SCB, Arbetskraftsundersökningarna (AKU) 2016.

Deltidsarbete och fördelning av hem- och omsorgsarbete

Om barnen är yngre påverkar det sysselsättningsgraden framför allt för kvinnor. Den förändras däremot inte nämnvärt för männen. Efter att kvinnor och män blir föräldrar etableras ofta ett mönster som innebär att hem- och omsorgsarbetet fördelas på ett sätt som inte är jämställt. Försäkringskassan har i en rapport från 2013 visat att om en kvinna tar ut mer än hälften av föräldraledigheten är det mycket mer sannolikt att hon längre fram kommer att förvärvsarbeta i mindre omfattning än mannen, än om föräldrarna hade delat jämställt på ledigheten.¹²

Andelen kvinnor som har barn och arbetar heltid har stadigt ökat under 2000-talet. Under 2015 arbetade 60 procent av de sysselsatta kvinnorna i åldern 15–74 år, med barn under sju år, heltid. Det är dock fortfarande en stor skillnad i förhållande till män med barn under sju år där 91 procent av de sysselsatta männen arbetade heltid.

Av ensamstående pappor med barn under sju år arbetar 89 procent av de sysselsatta heltid, vilket kan jämföras med att 65 procent av de ensamstående mammorna som är sysselsatta arbetar heltid. För ensamstående kvinnor med barn under 7 år har det dock skett en ökning sedan 2014 när 57 procent av de sysselsatta arbetade heltid.¹³

Sammanboende föräldrar med barn fördelar också deltidsarbete mer ojämnt mellan sig än kvinnor och män i befolkningen i stort. En betydligt större andel sammanboende kvinnor med hemmavarande barn arbetar deltid än vad män med samma familjesituation gör. De föräldrar som arbetar deltid utför också en större andel av obetalt hushålls- och omsorgsarbete. Av Försäkringskassans tidigare nämnda rapport framgår att kvinnor utför majoriteten av omsorgsarbetet kopplat till barnen i hushållet. Det framgår att 76 procent av kvinnorna uppger att de utför mer än hälften av omsorgsarbetet, vilket kan jämföras med 20 procent av männen.¹⁴

Dessa livsmönster innebär att löneinkomsterna, livsinkomsterna och även pensionsinkomsterna för kvinnor och män skiljer sig åt och är en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard.

De familjeekonomiska stöden

Familjepolitiken har bidragit till att kvinnor och män inte behöver välja mellan barn och förvärvsarbete. I Sverige finns det dock fortfarande könsskillnader kvar i fördelningen av betalt och obetalt arbete mellan kvinnor och män. Familjepolitiken kan leda till förändrade beteenden och en ökad jämställdhet.¹⁵ De olika stöden inom den ekonomiska familjepolitiken har visserligen olika syften och mål, men gemensamt för dessa stöd är att de ska underlätta möjligheterna att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap för både kvinnor och män.

Flera familjeekonomiska stöd som föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, graviditetspenning, vårdbidrag och barnårsvård är pensionsgrundande. För dessa stöd betalar staten ålders-

¹³ Arbetskraftsundersökningarna (AKU) (Statistiska centralbyrån 2015).

¹⁴ Ojämn arbetsbörda (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013:9).

¹⁵ Familjepolitik för alla – En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet (Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, ESO 2015:5).

¹² Ojämn arbetsbörda (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013:9).

pensionsavgift. Eftersom fler kvinnor än män får dessa ersättningar jämnar de statliga pensionsavgifterna till viss del ut skillnader i livsinkomst mellan kvinnor och män. Regeringen kompletterade i budgetpropositionen för 2016 utgiftsområdets mål med ett jämställdhetspolitiskt mål: Skillnaderna i hur män och kvinnor tar ut föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ska minska.

Det finns tydliga indikationer på att det finns ett samband mellan ett jämställt föräldraledighetsuttag och en mer jämställd fördelning av det obetalda hemarbetet och det betalda förvärvsarbetet. En jämnare fördelning av föräldraledighet mellan kvinnor och män kan även bidra till jämställdhet inom andra områden.¹⁶

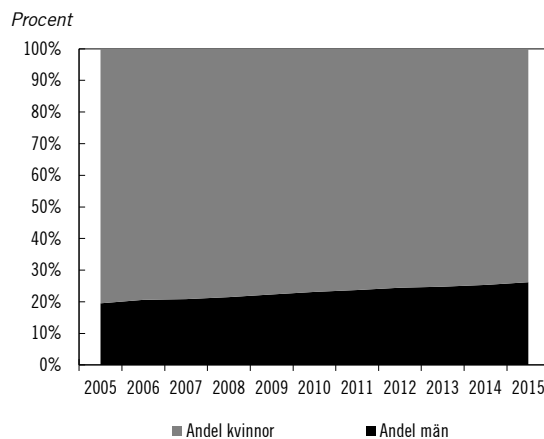
Föräldrapenning

Föräldrar med gemensam vårdnad har vardera rätt till föräldrapenning under 240 dagar när de är föräldralediga. Sedan den 1 januari 2016 har en tredje månad i föräldraförsäkringen reserverats för vardera föräldern. Det innebär att totalt 90 dagar av de totalt 480 dagarna är inte kan överlätas mellan föräldrar med gemensam vårdnad.

Hur stor påverkan en tredje reserverad månad får på fördelningen av föräldrapenningdagar mellan kvinnor och män är så snart efter införandet för tidigt att bedöma. De tidigare reserverade månaderna har dock påverkat uttagsmönstret i riktning mot ett mer jämställt uttag.

Över tid har det genomsnittliga antalet dagar som män tagit ut föräldrapenning för ökat. Mäns uttag av föräldrapenning ökar dock långsamt, se Diagram 3.9. Under 2015 betalades 74 procent av dagar med föräldrapenning ut till kvinnor och 26 procent till män. För barn födda 1999 hade männen i genomsnitt tagit ut föräldrapenning under 60 dagar när barnet fyllt åtta år (kvinnor 353 dagar). För barn födda 2007 hade genomsnittet för män stigit till 104 dagar (kvinnor 345 dagar). Andelen par där föräldrarna delat lika på uttaget av föräldrapenning under barnets två första år har ökat från 8 procent för barn födda 2005 till 14 procent för barn födda 2013.

Diagram 3.9 Utbetalad föräldrapenning, nettodagar för kvinnor och män, 2005–2015

Källa: Försäkringskassan.

Föräldrar har rätt att vara föräldralediga till dess att barnet är ett och ett halvt år gammalt och rätt att förkorta sin normala arbetstid tills barnet är 8 år, oavsett om de tar ut föräldrapenning eller ej. Detta innebär att föräldrar kan vara föräldralediga under en längre period eller under fler dagar än de får ersättning från Försäkringskassan för. Föräldraledighetens faktiska längd är relevant för föräldrars tid utanför arbetskraften. Det finns indikationer på att kvinnor och män är föräldralediga utan ersättning i olika omfattning och att den obetalda frånvaron från förvärvsarbete har ökat särskilt för kvinnor. Kvinnors föräldraledighet har inte heller förkortats i takt med att mäns har förlängts, samtidigt som uttagsmönstret skiljer sig åt mellan könen. Ledighetens längd och hur den fördelas mellan kvinnor och män är relevant för utvecklingen mot ett jämställt föräldraskap.¹⁷

Tillfällig föräldrapenning

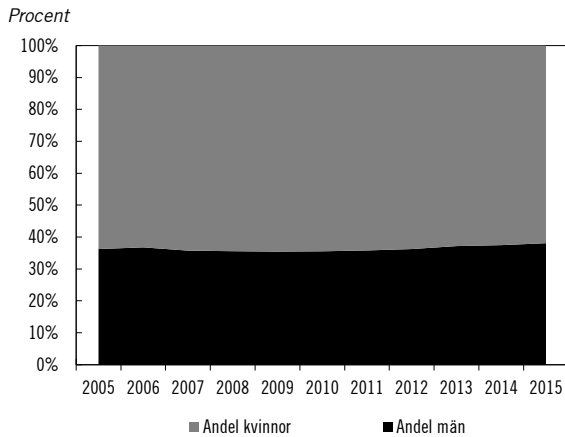
Den tillfälliga föräldrapenningen ger föräldrar möjlighet till ledighet från arbetet samt ersättning för inkomstförlust t.ex. när barnet är sjukt. Föräldrars uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av barn är mer jämställt än uttaget av föräldrapenning. Under 2015 betalades 62 procent av dagar med tillfällig föräldrapenning ut till kvinnor och 38 procent till män, se Diagram 3.10. Andelen män som tar ut tillfällig för-

¹⁶ Familjepolitik för alla- En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet (En rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) 2015:5).

¹⁷ Föräldrapenning och föräldraledighet- Mått på olika aspekter av föräldraledighet (Inspektionen för socialförsäkringen ISF 2013:13).

äldrapenning för vård av barn har bara ökat marginellt under perioden 2005–2015.

Diagram 3.10 Utbetalad tillfällig föräldrapenning för vård av barn, nettodagar för kvinnor och män, 2005–2015

Källa: Försäkringskassan.

Barnbidrag

I mars 2014 skedde en förändring av reglerna för vem som ska vara mottagare av barnbidrag. För barn som är födda efter den 1 mars 2014 betalas barnbidrag ut med hälften till vardera föräldern när föräldrarna har gemensam vårdnad, om de inte har anmält vem som ska vara bidragsmottagare. Syftet är att ge föräldrar utökade möjligheter att själva bestämma till vem barnbidraget ska betalas ut och att undanröja konflikt drivande faktorer i den tidigare lagstiftningen. Denna ordning syftar även till att öka möjligheten till jämställdhet samt att ge föräldrar bättre förutsättningar att samarbeta och ta ett gemensamt ekonomiskt ansvar för barnet. Av de 1,7 miljoner barn som barnbidrag betalades ut för i januari 2014 delades bidraget av 1,7 procent av föräldrarna. Motsvarande andel i januari 2016 var 9,7 procent av föräldrarna. Det innebär också att fler pappor är mottagare av barnbidrag än tidigare. Under 2015 var 83 procent av mottagarna av barnbidrag kvinnor och 17 procent män. Det kan jämföras med att 92 procent av mottagarna var kvinnor 2013 och 8 procent män.

Underhållsstöd och försörjningsansvar för barn

Efter en separation kan underhåll för barn som föräldern inte bor tillsammans med regleras på olika sätt. Underhållsbidrag betalas av den förälder som inte bor med barnet och bidraget kan fastställas i dom eller avtal. Underhållsbidraget beräknas på båda föräldrarnas ekonomiska överskott, aktuella inkomstförhållanden och barnets faktiska behov. I de fall föräldrarna inte kan

komma överens om ett underhåll eller när den bidragsskyldige föräldern inte har förmåga att betala underhållsbidrag kan i stället ett underhållsstöd lämnas från Försäkringskassan. Försäkringskassan förskotterar underhållet och den andra föräldern betalar sedan tillbaka kostnaden för detta utifrån en beräkning baserad på sin inkomst enligt den senaste taxeringen och det antal barn som han eller hon är underhållsskyldig för. Det högsta beloppet för underhållsstöd har under en lång period varit oförändrat men höjdes till 1 573 kronor per månad i september 2015.

Underhållsstöd lämnades under 2015 för 225 000 barn. Av de boföräldrar som mottog underhållsstöd 2015 var 87 procent kvinnor och 13 procent män. En höjning av underhållsstödsbeloppet har således bidragit till att förbättra den ekonomiska situationen framför allt för ensamstående kvinnor med barn.

Från och med 1 april 2016 gäller delvis ändrade regler för rätt till underhållsstöd. Underhållsstöd ska enligt de nya reglerna inte längre lämnas om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd till Försäkringskassan i rätt ordning har betalat de betalningsbelopp som Försäkringskassan har bestämt. Tanken bakom de nya reglerna är att underhållet till barn i större utsträckning ska regleras genom underhållsbidrag och därmed öka möjligheterna för barn att få ett högre underhåll och möjliggöra ekonomiska förbättringar för barn i de lägsta inkomstgrupperna. Ett högre underhåll kan minska försörjningsbördan för både ensamstående kvinnor och män. Försäkringskassan har också fått ett utökad uppdrag att ge information och stöd i frågor om underhållsbidrag och underhållsskyldighet. En ökad möjlighet till information och stöd i dessa frågor skapar förutsättningar för ett ökat samarbete mellan särlevande föräldrar. Om båda föräldrarna bidrar till barnets försörjning ökar också förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap.

Bostadsbidrag

En del av bostadsbidraget till barnfamiljer lämnas som ett särskilt bidrag för hemmavarande barn. Det särskilda bidraget är ett konsumtionsstöd till barnfamiljer med låg ekonomisk standard. Bostadsbidrag kan också lämnas som ett umgängesbidrag till föräldrar vars barn endast bor tidvis med föräldern och inte är folkbokfört s.k. umgängesbarn. Totalt lämnades under 2015

bostadsbidrag till cirka 150 000 hushåll med barn. Av dessa var cirka 30 procent hushåll med två sökande. Bostadsbidrag för en sökande lämnades till 85 procent till hushåll med ensamstående kvinnor och till 15 procent av hushåll med ensamstående män. Av de hushåll som mottog särskilt bidrag för hemmavarande barn var 91 procent kvinnor och 9 procent män. För hushåll med en sökande som mottog bostadsbidrag i form av umgängesbidrag var 65 procent män och 35 procent kvinnor.

Vårdbidrag

Vårdbidrag kan föräldrar få för ett barn som är sjukt eller som har en funktionsnedsättning om barnet behöver särskild tillsyn, vård eller för merkostnader för barnet. Antalet nybeviljade vårdbidrag har ökat sedan 2009. Rätt till vårdbidrag är vanligare bland pojkar än flickor i alla åldersgrupper, och pojkarnas andel har ökat de senaste åren. Av de vårdbidrag som betalades ut under 2015 för barn var 66 procent för pojkar och 34 procent för flickor. Antalet nybeviljade vårdbidrag 2015 uppgick till cirka 10 900 och den vanligaste diagnosgruppen var psykiska sjukdomar och syndrom. I den diagnosgruppen stod pojkar för majoriteten av antalet nybeviljade vårdbidrag. Av de föräldrar som mottog vårdbidrag under 2015 var 84 procent kvinnor och 16 procent män.

Administrationn av den ekonomiska familjepolitiken

Huvuddelen av förmånerna inom området ekonomisk familjepolitik administreras av Försäkringskassan. De sammanlagda administrationskostnaderna för dessa förmåner uppgick till 2,2 miljarder kronor eller cirka 25 procent av de samlade förvaltningskostnaderna för myndigheten under 2015. Förmånerna barnpension och efterlevandestöd till barn samt pensionsrätt för barnår administreras av Pensionsmyndigheten.

Mål för Försäkringskassan

Regeringen har i Försäkringskassans regleringsbrev för 2015 betonat vikten av myndighetens uppdrag att verka för ett jämställt användande av föräldraförsäkringen. Försäkringskassan har genomfört ett flertal insatser under året, såsom informationskampanjer och utveckling av webbplatsen. Myndigheten ger information om hur föräldrar kan planera sin föräldraledighet och

uttaget av föräldrapenning. Dessutom har tjänsten ”normkollen” skapats som beskriver sambandet mellan ett jämställt uttag av föräldrapenning och andra delar av föräldraskapet. Försäkringskassan har därtill genomfört en rad uppmärksammade kampanjer för att öka kunskapen om vilka sociala normer som påverkar föräldrars uttag av föräldrapenning men också tillfällig föräldrapenning.

Ett ytterligare verksamhetsmål som regeringen har gett Försäkringskassan är att myndigheten ska verka för att särlevande föräldrar har goda kunskaper om försörjningsansvar och möjligheterna att reglera underhåll för barn på egen hand samt om möjligheterna till samarbetsamtal som finns på kommunal nivå. Försäkringskassan har främst informerat föräldrar om möjligheten att reglera underhållet på egen hand. Myndigheten har inte i samma utsträckning ökat kunskapen om föräldrars försörjningsansvar och har endast delvis verkat för att sprida kunskap om samarbetsamtal på kommunal nivå. Information har funnits på webbplatsen men inga övriga proaktiva insatser har genomförts under året.

Kostnadseffektiviteten ökar

Trots att försäkringsutgifterna för utgiftsområdet ökar så minskar förvaltningskostnaderna. Framförallt beror den ökade kostnadseffektiviteten och en lägre styckkostnad per ärende på den ökade automatiseringen av handläggningen, internt effektiviseringsarbete och förbättrade förutsättningar för ärendehandläggning. Andelen ärenden som handläggs automatiskt var för föräldrapenning 38 procent 2015 och för tillfällig föräldrapenning 59 procent. Jämfört med året före har styckkostnaden per utbetalning för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning sjunkit med 15,6 procent.

Ökad kundnöjdhet

Försäkringskassan ökar den digitala tillgängligheten och erbjuder fler digitala tjänster för föräldrar och blivande föräldrar. Användningen av de digitala kanalerna fortsätter att öka framförallt för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning där nära 90 procent av alla föräldrar ansöker om ersättning digitalt.

Myndigheten arbetar också för att skapa ett aktivt förhållningssätt i handläggningen och kontaktar i ökad utsträckning föräldrar per telefon. Dessa åtgärder antas bidra till att förtroendet för myndigheten och nöjd kund-index för

gruppen föräldrar ökade från 59 för 2014 till 64 för 2015.

Kvalitet

Kvaliteten i handläggningen av förmåner till familjer bedöms vara tillfredsställande. Den modell för systematisk kvalitetsutveckling som används indikerar att kvaliteten i handläggningen generellt sett är god. Kunderna upplever kvaliteten som god eller tillfredsställande när det gäller såväl bemötande och service som rättslig kvalitet. De interna kvalitetsuppföljningar som har gjorts lokalt indikerar att kvaliteten i handläggningen är god, att handläggarna har goda förmånskunskaper och att de beslut som fattas är korrekta.

Andra kvalitetsindikatorer visar också på tillfredsställande kvalitet med undantag för antalet återkrav som ökar. Antalet hushåll som blir skuldsatta efter att ha fått återkrav av bostadsbidrag ökar också, även om den genomsnittliga skulden inte ökar nämnvärt.

Granskningar av Försäkringskassans handläggning av underhållsstöd och tillfällig föräldrapenning som genomfördes av ISF 2015 visar på en del brister i kvaliteten.¹⁸ Granskningarna visar t.ex. på skillnader i omfattningen av utredningar, brister i beslutsunderlag och ett behov av ökad likformighet i handläggningen och beslut.

ISF genomförde 2016 även en granskning av kontroller i handläggningen av bostadsbidrag.¹⁹ I granskningen framkom att Försäkringskassan behöver förbättra sitt arbete med att få korrekta och mer fullständiga beslutsunderlag. Försäkringskassans hantering och den nuvarande konstruktionen medför att många försäkrade blir återbetalningsskyldiga vilket riskerar medföra ökad skuldbörda och kan i vissa fall innebära att bidragets syfte, att stödja ekonomiskt svaga hushåll, inte uppnås i tillräcklig utsträckning.

3.5.3 Analys och slutsatser

Den ekonomiska familjepolitiken bidrog under 2015 till att förbättra barnfamiljernas förutsättningar för en god levnadsstandard. Under 2015 gick en fjärdedel av utbetalningarna av familjeekonomiska stöd till den femtedel av barnhushållen som hade lägst ekonomisk standard. För de behovsprövade bidragen var fördelningsprofilen tydligare, mer än hälften av utbetalningarna gick till denna grupp.

Hushåll med barn har i genomsnitt en lägre disponibel inkomst än hushåll utan barn. Skillnader mellan olika typer av barnhushåll har ökat över tid. Ensamstående hushåll har lägre inkomst än sammanboendehushåll och kvinnor har lägre inkomster än män.

Sett över tid har andelen hushåll med låg ekonomisk standard mätt enligt det absoluta måttet minskat, från 14,7 procent 2010 till 11,7 procent 2015 (prognos). Enligt det relativa måttet har andelen ökat och når 16 procent 2015.

De familjeekonomiska stödens andel av den disponibla inkomsten har minskat över tid, framför allt för ensamstående med flera barn. Samtidigt är det fortfarande för denna grupp som stöden har störst betydelse.

Förklaringar till stödens minskade betydelse är höjda reallöner och fler i sysselsättning. Stödets nivåer följer dock inte inkomstnivåer och deras del av den disponibla inkomsten har därför minskat. Ett exempel är adoptionsbidraget där bidragets andel täcker en allt mindre andel av den genomsnittliga kostnaden för en adoption. Trots den minskade betydelsen bidrog den ekonomiska familjepolitiken till att minska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn.

De familjeekonomiska stöden stod i genomsnitt för 9 procent av barnhushållens disponibla inkomster, men utgjorde mer än 23 procent av den disponibla inkomsten för ensamstående med två eller fler barn. För ensamstående hushållen spelar de behovsprövade stöden störst roll, medan försäkringarna spelar störst roll för sammanboendehushåll med ett eller två barn.

Den ekonomiska familjepolitiken kan sägas vara omfördelade och framförallt de behovsprövande stöden bidrar till att höja inkomsterna för de med låg ekonomisk standard, men även försäkringarna och de generella stöden bidrar till att jämna ut inkomstskillnaderna.

Många hushåll med låg ekonomisk standard tenderar att få en förbättrad ekonomisk situation

¹⁸ Kvalitet i underhållsstöd, (Inspektionen för socialförsäkringen, ISF 2015:3) och Försäkringskassans hantering av tillfällig föräldrapenning (Inspektionen för socialförsäkringen, ISF 2015:12).

¹⁹ Kontroller i handläggningen av bostadsbidrag, (Inspektionen för socialförsäkringen, ISF 2016:7).

på några års sikt, även om det finns skillnader i vilken grad det gäller i förhållande till exempelvis hushållstyp och antalet barn i hushållet. Hushåll med ensamstående kvinnor, särskilt om de är utrikes födda, har en mer utsatt situation. Vart femte sådant hushåll befinner sig i långvarig ekonomisk utsatthet.

Barnafödandet och föräldrarnas arbetskraftsdeltagande är fortsatt högt, vilket indikerar att det finns möjligheter att förena arbetsliv med föräldraskap.

Ett ökat barnafödande, en ökad invandring och totalt fler barn i befolkningen medför att utgifterna för den ekonomiska familjepolitiken ökar. På längre sikt genererar dock ett ökat barnafödande ett ökat arbetskraftsutbud som ger förutsättningar för en fortsatt god samhällsekonomi och en förmåga att sörja för framtida generationer. Föräldraförsäkringen är i grunden positiv för föräldrars arbetskraftsdeltagande och situation på arbetsmarknaden genom att den gör det möjligt för föräldrar att kombinera arbete med att vårda barnen när de är små. Även om antalet barn som har föräldrar som delar på föräldrapenningen och föräldraledigheten ökar är uttaget endast jämställt för en liten andel av barnen. Att kvinnor är föräldralediga i större utsträckning än män och tar ett större ansvar för obetalt arbete påverkar kvinnors situation på arbetsmarknaden negativt.

Det är genom föräldraledighetslagen och föräldraförsäkringen, tillsammans med en väl utbyggd förskola, som det har blivit möjligt för föräldrar att kombinera ett aktivt föräldraskap med förvärvsarbete. Föräldrapenningens storlek är till huvudsaklig del relaterad till föräldrarnas arbetsinkomst, vilket utgör ett incitament att förvärvsarbete innan man blir förälder för att på så sätt kvalificera sig för en högre föräldrapenning. Detta påverkar sannolikt sysselsättningsgraden för kvinnor positivt. Kvinnors längre frånvaro från arbetsmarknaden samt en högre förekomst av deltidarbete kan få konsekvenser på såväl kvinnors arbetsmarknadssituation, på den disponibla inkomsten som på livsinkomsten och pensionen. En ojämn fördelning av hem- och omsorgsarbetet kan också leda till ohälsa.

Föräldraledigheten och hur den fördelas mellan kvinnor och män, har påverkan på hur jämställdheten på arbetsmarknaden utvecklas. De delmål som den ekonomiska familjepolitiken direkt inverkar på är dels målet om ekonomisk jämställdhet, dels målet om en jämn fördelning

av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, se vidare utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att måluppfyllelsen är acceptabel för utgiftsområdet ekonomisk trygghet för familjer och barn. För en bättre måluppfyllelse behöver dock familjepolitiken utvecklas i mer jämställd riktning. Det är även av stor vikt att de familjeekonomiska stöden fortsätter att ge goda levnadsvillkor och att ge framför allt kvinnor förbättrade förutsättningar till arbete och egen försörjning på både kort och lång sikt.

De hushåll som lever i ekonomisk utsatthet under längre perioder behöver fortsatt stöd från familjepolitiken för att förbättra hushållets ekonomi, men kan även vara i behov av insatser utanför utgiftsområdet inom områden såsom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken.

Administrationen av den ekonomiska familjepolitiken har fortsatt att förbättras, med ökad kostnadseffektivitet och kundnöjdhet. Kvaliteten i handläggningen av förmåner till barnfamiljer bedöms sammantaget vara tillfredsställande. Regeringen bedömer att Försäkringskassans verksamhetsmål avseende information om föräldrapenningens regelverk är uppfyllt, men att målet för särlevande föräldrar att reglera underhållet själva endast delvis är uppfyllt. Försäkringskassan har under 2016 fått ett utökat ansvar för information till särlevande föräldrar om underhållsreglering och stödet förväntas därmed förbättras.

3.6 Politikens inriktning

En generell välfärd som omfattar alla, ett jämställt föräldraskap och ett beaktande av principen om barnets bästa utgör grunderna för regeringens syn på och målsättning med den ekonomiska familjepolitiken.

Regeringens ambition att kombinera en politik för sysselsättning och tillväxt med en politik för ökad rättvisa och minskade klyftor påverkar även utformningen av den ekonomiska familjepolitiken. Med familjebildning följer en ökad försörjningsbörda. En generell välfärd som omfattar alla bidrar till att utjämna ekonomiska villkor och förbättrar levnadsförhållanden för barnhushållen. En generell välfärd ger långsiktigt goda fördelningseffekter och har hög legitimitet.

Målet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.

En naturlig utgångspunkt för familjepolitiken är att föräldrarna tar ett gemensamt ansvar för vården och försörjningen av barnet. Ett jämställt föräldraskap bidrar även till jämställdhet på arbetsmarknaden.

Uttaget av föräldrapenning är ännu inte jämställt. Regeringen följer kontinuerligt utvecklingen och utfall av de åtgärder och insatser som syftar till att uppfylla målet om att skillnader i hur kvinnor och män tar ut föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ska minska. Regeringen kommer även fortsättningsvis under mandatperioden att föreslå åtgärder som bidrar till att skillnaderna minskar. Samtidigt är insatser på andra politikområden nödvändiga för att en ökad jämställdhet ska kunna uppnås i samhället.

Barnfamiljernas levnadsförhållanden ändras i takt med att samhället förändras. I Sverige finns såväl kärnfamiljer där barnet bor med två biologiska föräldrar, ombildade familjer med bonusbarn och bonusföräldrar, ensamstående föräldrar, barn som bor växelsvis, barn med två föräldrar av samma kön och andra regnbågsfamiljer. Då barnens familjesituation kan se olika ut och behov och önskemål varierar över tid måste samhällets stöd till barnfamiljerna vara konstruerat så att det kan användas på ett flexibelt sätt, och kan anpassas efter föräldrars och barns behov.

Förutsättningar för ett jämställt föräldraskap

Föräldraförsäkringen har under de senaste fyrtio åren haft positiva effekter på föräldrars arbetsmarknadssituation genom att göra det möjligt för föräldrarna att vara hemma med barnen när de är små och ökar förutsättningarna för både kvinnor och män att kombinera familjeliv och arbetsliv. Kvinnor och män arbetar i dag ungefär lika mycket, men fördelningen av betalt och obetalt arbete skiljer sig fortfarande åt. Att fördelningen av föräldrapenning och föräldraledighet inte är jämställd påverkar kvinnors situation på arbetsmarknaden negativt, t.ex. när det gäller löneutvecklingen. Attityder kring föräldraskap, situationen på arbetsmarknaden och förvänt-

ningar kan även hindra män från att ta ut sin del av föräldrapenningen. För att modernisera föräldraförsäkringen och anpassa den till dagens arbetsmarknad har regeringen tillsatt en utredning som kommer att lämna ett betänkande under 2017 (dir. 2016:10). Utredningen ska lämna förslag till utformning av en föräldraförsäkring som är ändamålsenlig, tydlig och enkel att administrera och som bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska delmålen om ekonomisk jämställdhet och en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Utredningen ska ha barnets bästa i fokus och föräldraförsäkringen ska utformas så att den fungerar väl oavsett familjekonstellation och skapar förutsättningar för ett jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn.

Utredningen har även i uppdrag att analysera och föreslå hur möjligheterna till föräldraledighet med föräldrapenning ska kunna begränsas så att den förälder som kommer till Sverige med barn endast kan använda ett fåtal dagar med föräldrapenning efter barnets tvåårsdag. Regeringen vill att såväl kvinnor som män snabbt ska komma in på arbetsmarknaden och att barn som kommer till Sverige ska ges möjlighet att delta i förskoleverksamhet. En förändrad föräldraförsäkring är en av flera åtgärder som krävs för att uppnå jämställdhet.

Jämställdhetsbonusen har inte haft någon mätbar effekt och är ett krångligt sätt att få föräldrar att i större utsträckning dela mer lika på antalet föräldrapenningdagar. Regeringen föreslår därför att jämställdhetsbonusen avskaffas för föräldrapenning som tas ut från och med den 1 januari 2017 (se avsnitt 2.2 Lagförslag).

Hushåll med låg ekonomisk standard

En grundläggande strävan för regeringen är att skapa förutsättningar för jämlika uppväxtvillkor för alla barn. Att förbättra situationen för familjer med låg ekonomisk standard är en prioriterad uppgift, där insatser och långsiktiga strategier finns såväl inom den ekonomiska familjepolitiken som inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Barnfamiljer med låg ekonomisk standard behöver fortsatt stöd och den omfördelade profilen i familjepolitiken behöver förstärkas. Hushåll med en ensamstående förälder som har flera barn har en utsatt ekonomisk situation, detta gäller särskilt för kvinnor.

Barnhushåll där någon förälder är utrikes född har oftare en låg ekonomisk standard som en följd av att sysselsättningsgraden för utrikes födda föräldrar är lägre.

Ett steg till förbättrad levnadsstandard har tagits genom dels den höjning av underhållstödet som trädde i kraft den 1 september 2015 (SFS 2015:452), dels höjd föräldrapenning på grundnivå som trädde ikraft den 1 januari 2016 (prop. 2015/16:1). Regeringen har även infört nya bestämmelser fr.o.m. den 1 april 2016 som ökar drivkrafterna för särlevande föräldrar att reglera underhållsskyldigheten för barn civilrättsligt i stället för att ansöka om underhållsstöd (prop. 2014/15:145). Detta innebär att framförallt barn som lever i hushåll med låg ekonomisk standard kan få ett betydligt högre underhåll.

Höjt underhållsstöd för äldre barn

Ett steg till förbättrad ekonomisk standard är att höja underhållstödet. Regeringen har för avsikt att införa en differentiering av underhållstödet belopp genom att höja det för barn som är 15 år och äldre. Kostnadsansvaret för äldre barn är avsevärt större än för mindre barn. Som en följd av att underhållsstödsbeloppet blir högre avser regeringen att också höja det grundavdrag som bidragsskyldiga föräldrar får förbehålla sig för egna levnadskostnader innan betalningsskyldighet beräknas. Regeringen har för avsikt att återkomma i frågan.

Förstärkningar inom bostadsbidraget

För hushåll med låg ekonomisk standard har behovsprövade stöd som bostadsbidrag och underhållsstöd stor betydelse. Dessa två stöd är dock inte samordnade med eller särskilt väl anpassade till varandra. De är heller inte tillräckligt anpassade till de förändrade boendemönster och olika familjekonstellationer som förekommer i dag och den antagna fördelningen av kostnadsansvar mellan särlevande föräldrar vars barn bor växelvis. Stöden behöver förändras för att uppnå en bättre fördelningsmässig träffsäkerhet, så att inte en större ersättning lämnas till hushåll vars barn bor växelvis än till hushåll som är rena ensamförsörjare. Både bostadsbidraget och underhållstödet har dessutom visat sig kunna ge upphov till omfattande skuldsättning.

Regeringen har därför för avsikt att genomföra en fördelningspolitisk reform med syfte att modernisera de behovsprövade stöden för särlevande föräldrar och bättre anpassa dem efter föräldrarnas ekonomiska situation och kostnadsansvar. För att stödja ekonomiskt utsatta familjer och ge föräldrar bättre förutsättningar att ta ett gemensamt ansvar för barnet och dess försörjning avser regeringen att införa ett nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis. Detta får till följd att en viss boendeform inte premieras och att barnets folkbokföring inte får en avgörande betydelse för rätten till stöd. Det särskilda bidraget ska ersätta det nuvarande underhållstödet vid växelvist boende. Regeringen har för avsikt att återkomma i frågan.

Dessutom avser regeringen att göra förstärkningar av bostadsbidraget som lämnas till barnfamiljer genom att höja inkomstgränserna, som är en av flera faktorer som påverkar storleken på bidraget. Inkomstgränserna har varit oförändrade sedan 1997 och har därmed släpat efter prisutvecklingen i samhället. Förslaget innebär att de barnfamiljer som har de lägsta inkomsterna inom bostadsbidraget får ett höjt bidrag med cirka 167 kronor mer per månad.

Därutöver anser regeringen att det bör göras en översyn av andra delar av regelverket för underhållsstöd och bostadsbidrag bl.a. så att dessa moderniseras och dels får en förbättrad fördelningsmässig träffsäkerhet, dels blir mer neutrala i förhållande till olika typer av boenden.

Ekonomisk förstärkning för hushåll med många barn

För att förstärka barnfamiljers ekonomi avser regeringen att höja flerbarnstillägget för det tredje barnet. Barnfamiljer, särskilt de med många barn, utgör en förhållandevis stor andel av hushållen med låg ekonomisk standard. Genom en höjning av flerbarnstillägget ges dessa familjer förbättrade ekonomiska förutsättningar.

Förstärkning av adoptionsbidraget

Adoptionsbidragets andel av den genomsnittliga kostnaden för en adoption har sjunkit kraftigt under senare år. Regeringen föreslår därför att adoptionsbidraget ska höjas, se vidare avsnitt 2.1.

Lagförslag. Det finns också behov av att anpassa nuvarande organisering av adoptionsförmedlingsverksamheten och det stöd som lämnas i samband med internationell adoption till nya förhållanden. Regeringen avser att återkomma i denna fråga, se avsnitten 7.6.2 och 7.8.2 i utgiftsområde 9.

Förändrat stöd till barn med funktionsnedsättning

Efter en översyn av reglerna om socialförsäkringsförmånerna, handikappersättning och vårdbidrag och deras tillämpning (dnr S2012/09134) remitterades 2015 departementspromemorian ”Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning” (Ds 2015:58). I promemorian lämnas förslag för att åstadkomma ett mer sammanhållet och ändamålsenligt system för ersättning för merkostnader för både barn och vuxna med funktionsnedsättning. Nuvarande regelverk behöver anpassas till mer moderna familjeförhållanden och de behov som barn med funktionsnedsättning har. Promemorian och lämnade remissynpunkter bereds vidare inom Regeringskansliet.

Anpassningar av efterlevandestödet

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2015 Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan i uppdrag att kartlägga hur nyanlända flickor och pojkar, vars ena eller båda föräldrar är avlidna eller saknas, söker och får underhållsstöd respektive efterlevandestöd. Kartläggningen visar på osakliga skillnader i regelverken, t.ex. när det gäller rätten till ersättning när ett barn bor i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende (HVB). Med anledning av detta avser regeringen att se över regelverket för efterlevandestöd. Genom en anpassning av regelverket för efterlevandestöd kan barn vars ena eller båda föräldrar är avlidna få samma skydd som barn till föräldrar som är särlevande får.

Regelförenklingar

Riksdagen har gett regeringen tillkänna att genomföra vissa regelförenklingar avseende anmälan om vård av sjukt barn, föräldrapenning vid

hela inskolningen i förskolan, rätt till ersättning vid besök inom mödrahälsovården samt om anmälan för flerbarnstillägg (bet. 2014/15:SfU3, rskr. 2014/15:48). Regeringen delar riksdagens syn och vill stödja barnfamiljerna och underlätta deras vardag genom att förenkla reglerna inom den ekonomiska familjepolitiken. Regeringen avser därför pröva möjligheterna att genomföra regelförenklingar. Frågorna bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

3.7 Förslag till regeländringar

3.7.1 Höjt flerbarnstillägg för tredje barnet

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan på så sätt att myndigheten har fått ta del av förslaget. Försäkringskassan hade inte några synpunkter.

Regeringens förslag: Flerbarnstillägget ska höjas till 580 kronor per månad för det tredje barnet.

Lagförslaget ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Skälen för regeringens förslag: Barnbidragsförmånerna (allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg) bidrar till att uppfylla målet att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer. Barnfamiljer med många barn utgör en förhållandevis stor andel av hushållen med låg ekonomisk standard. Ett träffsäkert sätt att förbättra dessa hushålls ekonomiska situation är att höja flerbarnstillägget. En höjning av flerbarnstillägget för det tredje barnet innebär även en bättre fördelning mellan olika nivåer av stödet, i förhållande till antalet barn.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att flerbarnstillägget för det tredje barnet ska lämnas med 580 kronor per månad, vilket innebär en höjning med 126 kronor per månad. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2017.

Lagförslag i ärendet finns i avsnitt 2.1.

Konsekvenser

Med den föreslagna förändringen utgör flerbarnstillägget således totalt följande belopp per månad:

- 150 kronor för en familj med två barn,
- 730 kronor för en familj med tre barn,
- 1 740 kronor för en familj med fyra barn,
- 2 990 kronor för en familj med fem barn, och
- 4 240 kronor för en familj med sex barn.

Regeringens mål är ett jämställt föräldraskap, men fortfarande är kvinnor med barn, framförallt ensamstående kvinnor med barn, mer ekonomiskt utsatta än män. Då mottagarna av barnbidragsförmåner är 83 procent kvinnor och 17 procent män bedöms därför förslaget få positiva effekter på den ekonomiska jämställdheten för kvinnor.

Förslaget innebär att utgifterna för anslaget 1:1 *Barnbidrag* ökas med 300 000 000 kronor 2017, 300 000 000 kronor för 2018, 300 000 000 kronor för 2019 och med 300 000 000 kronor för 2020.

3.7.2 Höjd nivå för adoptionsbidraget

Ärendet och dess beredning: Förslaget om höjd nivå för adoptionsbidraget har beretts under hand med Försäkringskassan på så sätt att myndigheten har fått ta del av förslaget. Försäkringskassan har inte haft några synpunkter.

Regeringens förslag: Adoptionsbidraget ska höjas till 75 000 kronor. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för föräldrar som har fått barnet i sin vård före den 1 januari 2017.

Skälen för regeringens förslag: Den som adopterar ett barn från ett annat land kan ansöka om adoptionsbidrag. Bidrag lämnas med 40 000 kronor för varje barn. Den genomsnittliga kostnaden för en adoption har under senare år ökat med följderna att bidragets andel av kostnaden kraftigt sjunkit. Vid tidpunkten för den senaste höjningen 2001 täckte bidraget 36

procent av föräldrarnas genomsnittliga kostnad jämfört med endast 17 procent 2014.²⁰ I syfte att bidra till att i större utsträckning kompensera för de ökade kostnaderna föreslår regeringen att bidraget ska höjas. En höjning av nivån för adoptionsbidraget till 75 000 kronor per barn innebär att bidraget kommer att täcka 33 procent av föräldrarnas genomsnittliga kostnad. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas i fråga om barn som har kommit i föräldrarnas vård den 1 januari 2017 eller senare.

Konsekvenser

Förslaget om en höjning av adoptionsbidraget innebär att personer som adopterar ett barn från ett annat land får 75 000 kronor i adoptionsbidrag i stället för 40 000 kronor. Bidraget motsvarar således en större andel av kostnaden för en adoption. De ökade utgifterna som höjningen innebär ryms inom ramen för anslaget 1.4 *Adoptionsbidrag*.

3.7.3 Höjd inkomstgräns för bostadsbidrag som lämnas till barnfamiljer

Ärendet och dess beredning: Förslaget om höjd inkomstgräns har beretts under hand med Försäkringskassan på så sätt att myndigheten har fått ta del av förslaget. Försäkringskassan hade inte några synpunkter.

Regeringens förslag:

Inkomstgränsen för prövning av rätten till bostadsbidrag för barnfamiljer ska höjas från 117 000 kronor till 127 000 kronor för ensamstående och från 58 500 kr till 63 500 kronor för makar.

Förslaget ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Skälen för regeringens förslag: Bostadsbidrag är en inkomstprövad förmån som består av dels ett bidrag för bostadskostnader, dels ett bidrag för barn som bor eller vistas i hushållet.

²⁰(Årsredovisning 2015, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd)

Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten för hushållet. Sambor likställs med makar i detta sammanhang (se 95 kap. 6 § SFB).

Inkomstgränserna för bostadsbidraget är individuella. Detta innebär att för makar eller sambor med barn minskas bostadsbidraget med 20 procent av den del av vardera makens eller sambons bidragsgrundande inkomst som överstiger inkomstgränsen 58 500 kronor per år. För ensamstående med barn minskas bidraget med 20 procent av den del av den bidragsgrundande inkomsten som överstiger 117 000 kronor per år.

Inkomstgränserna för prövning av rätten till bostadsbidrag har varit oförändrade sedan 1997 och har därför släpat efter i förhållande till prisutvecklingen i samhället. Regeringen anser därför att det finns anledning att höja inkomstgränsen för bostadsbidrag som lämnas till barnfamiljer från nuvarande 117 000 till 127 000 kronor för ensamstående, och från 58 500 till 63 500 kronor för makar.

Då många barn med låg ekonomisk standard lever i hushåll som är mottagare av bostadsbidrag är det fördelningspolitiskt träffsäkert att höja inkomstgränsen.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Lagförslag i ärendet finns i avsnitt 2.1.

Konsekvenser

Förslaget att höja inkomstgränserna innebär att utgifterna för anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* beräknas öka med 150 miljoner kronor för 2017, 150 miljoner kronor för 2018, 150 miljoner kronor för 2019 och 150 miljoner kronor för 2020.

Höjningen av inkomstgränsen innebär för de hushåll som tar del av hela ökningen att bostadsbidrag lämnas med 167 kronor mer per månad. Det är hushåll som på årsbasis har inkomster under den föreslagna inkomstgränsen som kan ta del av hela höjningen, dvs. de hushåll inom bostadsbidragssystemet som i dag har inkomster mellan de tidigare och de nu föreslagna inkomstgränserna. För övriga barnfamiljshushåll inom systemet innebär det att rätten till bostadsbidrag trappas av med 20 procent av den del av inkomsten som är högre än inkomstgränsen.

Förslaget bedöms få positiva effekter på den ekonomiska jämställdheten då kvinnor till över-

vägande del är mottagare av bostadsbidrag. Av de barnfamiljer som mottog bostadsbidrag i december 2015 var 68 procent ensamstående föräldrar med barn och av de ensamstående föräldrarna var 85 procent kvinnor. En höjning av inkomstgränserna för bostadsbidrag innebär därmed en förstärkning av kvinnors ekonomiska situation vilket påverkar den ekonomiska jämställdheten positivt.

3.8 Förslag om avskaffande av jämställdhetsbonusen

3.8.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 avsikten att återkomma till riksdagen med lagförslag om att avskaffa jämställdhetsbonusen. En arbetsgrupp i Socialdepartementet har tagit fram promemorian Slopad jämställdhetsbonus (Ds 2015:55). Promemorians lagförslag finns i bilaga 1. Promemorian har remitterats till ett antal myndigheter och organisationer den 11 november 2015. En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 1. Remissyttrandena och en sammanställning av remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (dnr S2015/07312/FST).

Två av de aktuella lagarna, förslag 2.3 och 2.4, är av sådant slag att Lagrådets yttrande ska inhämtas. De föreslagna ändringarna, som är följdändringar till förslaget att upphäva lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus, är emellertid författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets granskning skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats.

Riksdagen har lämnat ett tillkännagivande om att förstärka jämställdhetsbonusen (bet. 2014/15:SfU3, rskr. 2014/15:48). Genom förslaget att avskaffa jämställdhetsbonusen anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.8.2 Bakgrund

Nuvarande förhållanden

Jämställdhetsbonusen infördes 2008 som ett incitament för föräldrar att dela föräldrarenningen mer jämställt mellan sig. Under 2012

förenklades jämställdhetsbonusen. Tidigare skattekreditering och ansökningsförfarande slopades liksom kravet på att en förälder skulle ha arbetsinkomst eller studiemedel för att kunna få jämställdhetsbonus. Jämställdhetsbonusen beräknas med ledning av hur uttaget av föräldrapenning fördelas mellan föräldrar som har gemensam vårdnad om ett barn. De som omfattas av bonusen är föräldrar till barn som är födda från och med den 1 juli 2008. Antalet bonusdagar motsvarar det antal dagar för vilka det har lämnats föräldrapenning på sjukpenningnivån eller grundnivån till den förälder som har tagit ut sådan föräldrapenning under lägst antal dagar sedan barnets födelse. Bonusdagarna omfattar dock inte de 90 första dagarna för vilka en förälder ensam har tagit ut föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå. Dessa 90 dagar motsvarar de så kallade reserverade dagarna. Bonusdagar kan heller inte utgöras av de dagar för vilka föräldrarna samtidigt har tagit ut föräldrapenning för samma barn och tid, så kallade dubbeldagar. Utbetalning av bonus sker numera samtidigt med utbetalningen av föräldrapenning. Bonusen utgör 50 kronor per bonusdag för var och en av föräldrarna. Det maximala bonusbeloppet är 13 500 kronor och om föräldrarna tar ut föräldrapenning för samtliga de så kallade dubbeldagarna blir det högsta beloppet 10 500 kronor. Vid flerbarnsfödelse kan den maximala jämställdhetsbonusen vara högre.

Föräldraledigheten ojämnt fördelad

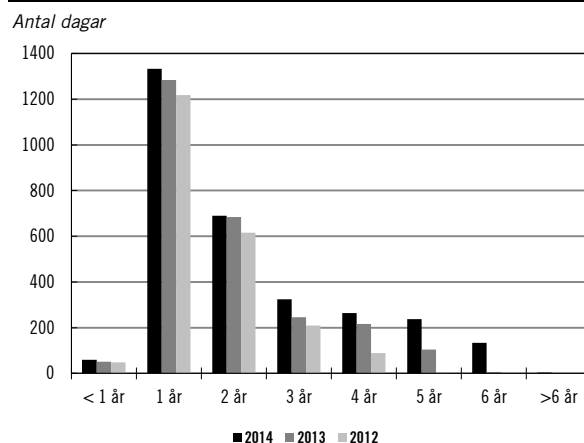
Rätten till föräldrapenning är delad lika mellan vårdnadshavare för ett barn, med möjlighet att använda 240 dagar vardera. Den faktiska fördelningen av uttaget av föräldrapenning och föräldraledighet är dock långt ifrån jämställd. Kvinnor är i genomsnitt lediga fyra gånger så länge som män och tar i genomsnitt ut 75 procent av föräldrapenningen. Över tid har det genomsnittliga antalet dagar för vilka män tar ut föräldrapenning ökat. Exempelvis var det för barn födda 1999 i genomsnitt 60 dagar för vilka män hade tagit ut föräldrapenning när barnet fyllt åtta år (kvinnor 353 dagar). För barn födda 2005 hade motsvarande genomsnitt stigit till 96 dagar för män och sjunkit något för kvinnor (334 dagar). Samtidigt hade en femtedel av barnen födda 2009 en pappa som inte tagit ut föräldrapenning för en enda dag när barnen var fyra år. Motsvarande andel för

uttag för mammor var fem procent. Enbart hälften av barnen hade en pappa som tagit ut föräldrapenning för 60 eller fler dagar när barnet var fyra år gammalt. En tredjedel av barnen hade en pappa som tagit ut föräldrapenning för 90 eller fler dagar. Enbart tio procent av barnen hade en pappa som tagit ut föräldrapenning under fler än 180 av de totalt 240 dagar som tillkommer vardera föräldern. För barnens mammor ser uttagsmönstret helt annorlunda ut, 86 procent av barnen har en mamma som tagit ut föräldrapenning under fler än 180 dagar.

Utbetalning av jämställdhetsbonus

Under 2015 mottog totalt cirka 132 700 kvinnor och cirka 131 600 män jämställdhetsbonus för sammantaget cirka 146 750 barn. Det totala belopp som utbetalades uppgick till 340,7 miljoner kronor. Antalet bonusdagar per år och barn har minskat något mellan 2012 och 2015.

Diagram 3.11 Antalet utbetalda dagar med jämställdhetsbonus 2012–2015 fördelat på barns uppnådda ålder 2015

Källa: Försäkringskassan.

Antalet mottagare, barn och utbetalt belopp ökar över tid när fler årskullar omfattas av jämställdhetsbonusen. Bonus betalas huvudsakligen ut när barnet är mellan 1 och 3 år. Den börjar betalas ut när föräldrarna har tagit ut föräldrapenning för minst 90 dagar vardera och den förälder som har tagit ut föräldrapenning för lägst antal dagar tar ut sin 91:a dag på sjukpenning- eller grundnivå. Tidigare gällde detta när föräldrarna tagit ut 60 dagar vardera. Den ytterligare reserverade månaden som infördes den 1 januari 2016 har dock inneburit att föräldrarna måste ha tagit ut föräldrapenning under fler dagar innan de kvalificerar sig för jämställdhetsbonus.

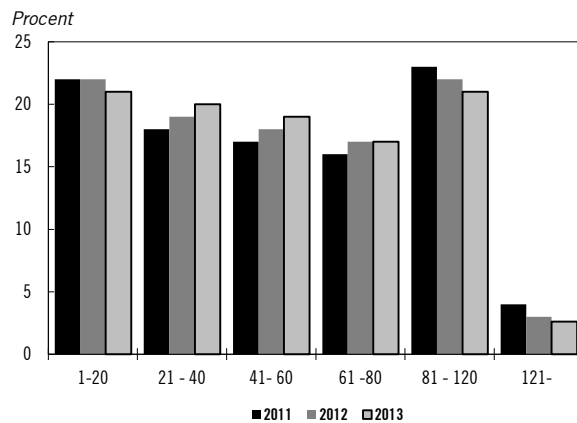
Diagram 3.12 Utbetalad samt krediterad jämställdhetsbonus, 2009–2015

Källa: Försäkringskassan.

Utgifterna för jämställdhetsbonus för år 2009 till 2015 uppgår sammantaget till 1 390 miljoner kronor, varav 45 procent har utbetalats till män. Före regelförenklingen 2012 tillgodofördes bonusen genom en kreditering på skattekontot. Män tar ofta ut föräldrapenning senare i barnets liv än vad kvinnor gör och därför genereras bonusdagar i de flesta fall först när män börjar ta ut föräldrapenning. Detta ledde under åren 2009 till 2011 till att krediteringen oftast tillgodofördes kvinnor, då de var den part som återgick till arbete. Sedan regelförenklingen betalas 50 kronor i bonus ut till vardera föräldern när en bonusdag genereras.

Bonus betalas ut till långt ifrån alla föräldrar som omfattas av reglerna om jämställdhetsbonus. Det saknas dock statistik över hur stor andel av barnen i varje ålderskull som det inte betalats någon bonus för. Den statistik som finns visar antalet bonusdagar fördelat på antalet födselar eller barnkull, dvs. även flerbarnsfödelse ingår. Vid flerbarnsfödelse ökar antalet möjliga bonusdagar och därmed även det högsta bonusbeloppet. Om en jämförelse görs med antalet födda barn har andelen barn som bonus betalats ut för fram till augusti 2015 varit cirka 31–39 procent för barn födda 2009–2011. Då tas inte hänsyn till de barn som kommer till Sverige födda dessa år och som kan omfattas av jämställdhetsbonus. För de första åren med bonus, 2009–2011, krävdes en ansökan för att bonus skulle krediteras skattekontot. Sedan 2012 gäller nya regler för bonusen. Föräldrar till barn födda 2012 eller senare omfattas enbart av de nya reglerna. Jämfört med antalet födda barn har det betalats ut bonus för 36 procent av barnen födda 2012. Dessa barn fyller tre år 2015 och det är därför troligt att den andelen kommer att öka

något. För barn födda några år tidigare var det dock enbart hälften av barnen som hade en pappa som tagit ut föräldrapenning under fler än de då reserverade dagarna fram till dess att barnet fyllde fyra år. Föräldrapenning kan tas ut fram till barnets åttaårsdag och därmed kan fler föräldrar komma att få bonus och fler bonusdagar kan komma att genereras för dem som i dag befinner sig i de lägre uttagsintervallen. Antalet bonusdagar bland dem som fått bonus ligger ofta i de lägre intervallen för barn födda 2008–2010. Cirka 83–90 procent av alla som fått bonus har fått bonus för 1–60 dagar. För barn födda 2011 som det betalats ut bonus för ligger 57 procent i intervallet 1–60 dagar. För barn födda 2012 är den andelen något högre, 59 procent. Enbart en liten andel av de som fått bonus finns i de högre intervallen. Tidigare studier har visat att en stor andel av det totala uttaget av föräldrapenning sker fram till barnets tvåårsdag. Statistiken visar även att män tenderar att ta ut föräldrapenning för fler dagar när barnet är äldre än vad kvinnor gör, något som med nuvarande uttagmönster ofta innebär att bonusdagar genereras senare i barnets liv.

Diagram 3.13 Jämställdhetsbonus utbetalad t.o.m. augusti 2015, fördelat på antalet bonusdagar för barn födda 2011–2013

Anm. I diagrammet återfinns enbart de barn/födelslar där bonus utbetalats.
Källa: Försäkringskassan.

Utifrån den tillgängliga statistiken kan det därför sägas att mindre än hälften av de föräldrar som har barn som omfattas av reglerna om jämställdhetsbonus tar ut föräldrapenning på ett sådant sätt att jämställdhetsbonus över huvud taget betalas ut. De föräldrar som faktiskt fått jämställdhetsbonus har alltså tagit ut minst 61 dagar vardera på sjukpenning- eller grundnivå. För de föräldrar som fick barn 2012 och fått bonus utbetalt är det en dryg femtedel som fått mellan

100 och 3 000 kronor i bonus sedan barnet/barnens födelse 2012 (motsvarar ca 9 000 födda barn). Lika stor andel hade fått mellan 8 100 och 12 000 kronor utbetalt i bonus. Av det totala antalet barn som föddes 2012 var det enbart cirka sju procent som hade föräldrar som haft ett sådant uttag av föräldrapenning att de fick bonus inom det intervallet.

Ingen observerad effekt av jämställdhetsbonus

ISF har undersökt effekter av reformer inom föräldrapenningen. Studien visar att den första reserverade månaden som infördes 1995 hade stor effekt på den grupp pappor som inte tog ut någon föräldrapenning före reformen. Därmed utjämnade den första reserverade månaden skillnader i uttag bland olika grupper av pappor. Den andra reserverade månaden påverkade i högre utsträckning svenskfödda pappor, pappor med medelinkomst och pappor med gymnasieutbildning till att öka sitt uttag ytterligare.

Något samband mellan lämnad bonus och föräldrarnas uttag av föräldrapenning har inte gått att fastställa i undersökningen. Effekterna undersöktes under den tid när jämställdhetsbonusen tillgodofördes i form av en skatte-kreditering. En av de förklaringar som lyfts fram till varför jämställdhetsbonusen inte har haft önskad effekt var att bonusens utformning var relativt svår för föräldrar att förstå samt att den tillgodofördes i efterhand. Därför genomfördes förenklingar av jämställdhetsbonusen 2012.

Bonusen är dock även efter förenklingen relativt okänd bland föräldrar. Försäkringskassan tillhandahåller information om jämställdhetsbonusen via sin webbplats där det bland annat är möjligt för föräldrarna att simulera uttag av föräldrapenning. Simuleringen innebär att föräldrarna kan beräkna ekonomiska effekter av hur de väljer att fördela föräldrapenningen mellan sig och hur jämställdhetsbonusen påverkar utfallet.

En enkätundersökning som Försäkringskassan genomförde under 2013 visade att en majoritet av föräldrarna saknade tillräcklig kunskap om jämställdhetsbonus, exempelvis vilka dagar som genererar bonus. Av de kvinnor och män som angav att de kände till bonusen svarade hela tre fjärdedelar att den inte har påverkat dem att fördela föräldrapenningen mer lika mellan sig.

Möjligheten att mäta effekter av den förenklade jämställdhetsbonusen begränsas av att det

inte finns någon lämplig jämförelsegrupp. Försäkringskassan har ändå följt mäns uttag av föräldrapenning över tid för barn födda före respektive efter det att regelförenklingarna trädde i kraft. Resultaten visar att pappors uttag av föräldrapenning inte ökat sedan 2011. Uttaget studeras när barn uppnått 18 månaders ålder.

Både ISF och Försäkringskassan har i rapporter påpekat att de ekonomiska incitament som jämställdhetsbonusen medför kan vara svåra att överblicka för föräldrar samt att det inte enbart är familjens ekonomiska situation som påverkar hur föräldrarna fördelar föräldrapenning mellan sig. Uttag och fördelning av föräldrapenning påverkas även av andra faktorer exempelvis föräldrarnas utbildnings- och inkomstnivå samt födelseland. Pappors uttag är i allmänhet högre för dem som har hög utbildning. Deras uttag är i allmänhet också högre för dem med något högre inkomster och för dem som är födda i Sverige.

Antalet föräldrapar som faktiskt delar föräldrapenningen jämställt, i meningen att inte någon av föräldrarna tar mer än 60 procent av den föräldrapenning som använts, har ökat över tid. För barn födda 2009 hade 13 procent av föräldrarna fördelat föräldrapenningen jämställt när barnet var två år gammalt.

Sannolikheten för en jämställd fördelning av föräldrapenningen ökar om mamman och pappan har en högskoleutbildning. Sannolikheten fördubblas om mamman har en längre högskoleutbildning jämfört med om hon enbart har gymnasieutbildning. Sannolikheten för ett jämställt uttag ökar även när båda föräldrarna är födda i Sverige, jämfört med utrikes födda föräldrar.

Inkomsten spelar också roll – för mammor som är höginkomsttagare är sannolikheten för ett jämställt uttag dubbelt så hög som när mamman har en medelinkomst. För män ser mönstret dock annorlunda ut. Män som är höginkomsttagare, i detta fall en inkomst högre än tio prisbasbelopp, har lägre sannolikhet för ett jämställt uttag än om de har medelinkomst. Även om en kvinna med hög inkomst delar föräldrapenningen mer jämställt än kvinnor i andra inkomstgrupper är det fortfarande en liten andel av mammor med hög inkomst som faktiskt delar lika. Av de föräldrapar där mamman är höginkomsttagare är det 72 procent som inte delar jämställt på föräldrapenningen.

Ofta diskuteras fördelningen av föräldrapenningen mellan föräldrarna i termer av att den med högst inkomst tar ut föräldrapenning under

lägst antal dagar för att den minskade inkomst som följer med föräldrapenninguttag inte ska få för stora konsekvenser för hushållet. Denna skillnad i inkomster skulle jämställdhetsbonusen teoretiskt sett kunna kompensera. Enligt Försäkringskassans studie är det dock så att oavsett om det är mamman eller pappan som har högst inkomst (räknat som 60–79 procent av hushållsinkomsten) så tar kvinnan i genomsnitt ut över 80 procent av föräldrapenningen. Det indikerar att det till stor del inte är ekonomin som sätter hinder i vägen för ett jämställt uttag, utan det är andra faktorer så som kön, föräldrarnas inbördes relationer, normer och traditionella könsroller som har betydelse för fördelningen.

3.8.3 Regeringens överväganden och förslag

Regeringens förslag: Lagen om jämställdhetsbonus ska upphävas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget. *Statskontoret*, *Internationella kvinnoförbundet*, *Män för jämställdhet*, *Sveriges kvinnolobby*, *Sveriges akademikers centralorganisation*, *Akademikerförbundet SSR*, *Sveriges läkarförbund* och *Lärarnas riksförbund* ställer sig bakom förslaget. Även *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* (IFAU) och *Inspektionen för socialförsäkringen* (ISF) ställer sig bakom förslaget. Båda påpekar att det faktum att jämställdhetsbonusen inte har haft avsedd effekt inte betyder att fördelningen av föräldraledighet inte kan påverkas genom ekonomiska drivkrafter. *TCO* avstyrker förslaget och anser att jämställdhetsbonusen bör finnas kvar åtminstone under den tid översynen av föräldraförsäkringen pågår. *TCO* anser att bonusen behövs som ett komplement till de reserverade månaderna. *Svenskt näringsliv* avstyrker förslaget och framför att ett mer jämställt uttag av föräldrapenning mellan föräldrarna bör stödjas med ekonomiska incitament, så som jämställdhetsbonusen. *LO* tillstyrker förslaget och menar att bonussystemet innebär att ansvaret för att förändra ojämsställda strukturer flyttas närmare

individen i stället för närmare arbetsgivare och arbetsplatser. *Barnombudsmannen* (BO) tillstyrker förslaget och föreslår att de resurser som läggs på jämställdhetsbonusen i stället bör användas för åtgärder som i högre utsträckning bidrar till en mer jämställd fördelning av föräldrapenningen. Dessa åtgärder måste enligt BO baseras på kunskap om normer om bland annat kön och föräldraskap. *Arbetsgivarverket* har inget att invända mot förslaget och rekommenderar att möjligheten till införande av alternativa åtgärder som ger bättre effekt på mäns uttag av föräldrapenning utreds.

Skälen för regeringens förslag: Ett jämställt föräldraskap är både en viktig utgångspunkt och en central målsättning för den ekonomiska familjepolitiken. En förutsättning för att alla föräldrar som vill förvärvsarbeta ska kunna göra det är att det går att förena föräldraskap och förvärvsarbete. Det förutsätter bland annat en väl fungerande föräldraförsäkring och en väl utbyggd förskola av god kvalitet. En familjepolitik som både ser till barnens och föräldrarnas bästa ger också störst förutsättningar för att främja jämställdhet och barns uppväxtvillkor. Män och kvinnor arbetar i dag ungefär lika mycket, men fördelar sin arbetstid olika avseende betalt och obetalt arbete. Kvinnor utför mer obetalt arbete medan män förvärvsarbetar mer. I en rapport från Försäkringskassan beskrivs att fördelningen av föräldraledighet starkt samvarierar med fördelningen av betalt och obetalt arbete. Ju större andel av föräldraledigheten en förälder tar ut, desto större andel av hushålls- och omsorgsarbetet utför denne. Samtidigt minskar andelen förvärvsarbete. Den sneda fördelningen av föräldrapenning och föräldraledighet påverkar kvinnors situation på arbetsmarknaden negativt, t.ex. avseende löneutveckling.

Bonusen infördes i syfte att stärka drivkrafterna för föräldrar att dela föräldrapenningen mer jämställt. Den beräknas i dag med ledning av hur uttaget av föräldrapenning fördelas mellan föräldrar som har gemensam vårdnad om ett barn. Bonusen har dock liten påverkan på ett hushålls totala ekonomi och är svår för föräldrarna att överblicka och planera efter. Relativt få föräldrar får bonus sett till det totala antalet barn som kan generera bonus. Bonusen har inte haft någon mätbar effekt och är ett krångligt sätt att få föräldrar att i större utsträckning dela mer lika på antalet föräldrapenningdagar. Regeringen

anser därför att jämställdhetsbonusen bör avskaffas.

Utvärderingar har visat att bonusen inte har förändrat fördelningen av föräldrapenning mellan föräldrarna vilket innebär att de drygt 300 miljoner kronor som utbetalas i bonus varje år i huvudsak går till de föräldrar som ändå skulle ha delat föräldrapenningen mer lika. Jämställdhetsbonusen är således en ineffektiv metod för att förmå föräldrar till ett mer jämställt uttag av föräldrapenningen och föräldraledighet.

IFAU påpekar att studierna av jämställdhetsbonusens effekt gjordes under en period då regelverket var mer komplicerat och de ekonomiska incitamenten sannolikt inte lika tydliga för föräldrarna. De uteblivna effekterna kan därför enligt *IFAU* bero både på viss informationsbrist och på bonusens utformning i dag. Regeringen kan konstatera att bonusen även efter förenklingen är relativt okänd bland föräldrar. I en enkätundersökning som Försäkringskassan genomförde under 2013 framkom att en majoritet av föräldrarna saknade tillräcklig kunskap om jämställdhetsbonusen, exempelvis vilka dagar som genererar bonus.

Statskontoret saknar en analys av om ytterligare informationsinsatser från Försäkringskassan skulle ha kunnat öka bonusens effekter på ett jämställt uttag av föräldrapenningen. *TCO* och *Svenskt näringsliv* lyfter fram att 90 procent av de tillfrågade föräldrarna i Försäkringskassans undersökning var positiva till en jämställdhetsbonus men att kännedomen om bonusen var dålig. *TCO* menar därför att omfattande informationsinsatser behöver genomföras innan en rättvisande utvärdering av bonusens potentiella effekter kan göras. *Svenskt näringsliv* anser att Försäkringskassan bör göra särskilda informations- och kommunikationsinsatser för att öka kännedomen om jämställdhetsbonusen i stället för det nu förslagna avskaffandet.

Av de kvinnor och män som i Försäkringskassans studie ovan angav att de kände till bonusen svarade hela tre fjärdedelar att bonusen inte har påverkat dem att fördela föräldrapenningen mer lika mellan sig. Regeringen anser därför att sannolikheten är låg för att ytterligare informationsinsatser skulle påverkat uttaget i någon större utsträckning. De avsatta medlen kan användas på mer effektiva sätt. *Statskontoret* anser i linje med detta, trots det ovan anförda om bristen på analys, att övriga orsaker till uteblivna

effekter är så pass betydande att det är befogat att avskaffa jämställdhetsbonusen.

Möjligheten att mäta effekter av den förenklade jämställdhetsbonusen begränsas av att det inte finns någon lämplig jämförelsegrupp. Försäkringskassans studier visar dock att pappors uttag av föräldrapenning inte ökat sedan 2011. Enligt regeringens mening behöver i stället andra åtgärdes vidtas för att uppnå ett mer jämställt uttag av föräldrapenning och föräldraledighet. De åtgärder som har haft bäst effekt när det gäller att stimulera till en mer jämställd fördelning av föräldrapenningen har varit att för vardera föräldern reservera en del av den tid för vilken det kan lämnas föräldrapenning. Riksdagen har på regeringens initiativ fattat beslut om att ytterligare 30 dagar för vilka det kan lämnas föräldrapenning på sjukpenningnivå ska reserveras för vardera föräldern (prop. 2014/15:124, bet. 2015/16:SfU5, rskr. 2015/16:31). Regeringen har vidare tillsatt en utredning (dir. 2016:10) om en översyn av föräldraförsäkringen för att den i högre grad än i dag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden, ett jämställt föräldraskap och även fortsatt bidra till goda uppväxtvillkor för barn.

EU-rättsliga frågor

Jämställdhetsbonusen är inte en socialförsäkringsförmån eller någon annan social förmån enligt unionsrätten. Ett avskaffande av bonusen påverkar därmed inte någon EU-rättslig reglering eller tillämpning.

3.8.4 Följdändringar i annan lagstiftning

Regeringens förslag: Bestämmelsen i offentlighets- och sekretesslagen om sekretess för uppgift om personliga förhållanden i ärenden enligt lagen om jämställdhetsbonus ska upphävas.

Bestämmelsen i inkomstskattelagen om att jämställdhetsbonus inte ska tas upp i inkomstslaget tjänst ska upphävas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Förslaget om att upphäva lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus medför att vissa följändringar bör göras i

inkomstskattelagen (1999:1229, IL) samt i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL). I 11 kap. IL finns bestämmelser om vad som ska tas upp i inkomstslaget tjänst. Enligt 11 kap. 32 § andra stycket IL ska dock inte jämställdhetsbonus tas upp. Med anledning av att lagen om jämställdhetsbonus ska upphävas ska även denna bestämmelse i IL om jämställdhetsbonus upphävas. Enligt 28 kap. 1 § första stycket OSL stycket gäller sekretess hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om personliga förhållanden, om det kan antas att en enskild lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt den lagstiftning som anges i paragrafen. I åttonde punkten i paragrafens uppräkningslista av sådan lagstiftning anges jämställdhetsbonus. Med anledning av att lagen om jämställdhetsbonus ska upphävas ska åttonde punkten tas bort.

3.8.5 I kraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagen om jämställdhetsbonus ska upphöra att gälla vid utgången av december 2016. Den upphävda lagen ska dock fortfarande gälla i fråga om jämställdhetsbonus som avser tid före den 1 januari 2017.

Följdändringarna i inkomstskattelagen samt i offentlighets- och sekretesslagen ska träda i kraft den 1 januari 2017. Äldre bestämmelser i inkomstskattelagen ska fortfarande gälla i fråga om jämställdhetsbonus som har lämnats enligt den upphävda lagen om jämställdhetsbonus. Äldre bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen ska fortfarande gälla för uppgifter i ärenden enligt den upphävda lagen om jämställdhetsbonus.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har valt att inte kommentera förslaget. *Sveriges läkarförbund* anser att det är bra att det finns övergångsregler för uttag de närmaste åren så att de familjer som har planerat sitt föräldraledighetsuttag kan överblicka de ekonomiska konsekvenserna. *Domstolsverket* anser att det i syfte att göra det tydligt för de personer som fortsättningsvis ska tillämpa sekretessbestämmelsen på

äldre ärenden bör övervägas en annan lagteknisk utformning än den föreslagna.

Skälen för regeringens förslag: Mot bakgrund av vad som har anförts i det föregående är det angeläget att jämställdhetsbonusen avskaffas så snart som möjligt. För att de föräldrar som planerar uttag av föräldrapenning utifrån möjligheten att få jämställdhetsbonus ska få tillräcklig tid till omställning bör jämställdhetsbonus emellertid fortsatt kunna lämnas för bonusdagar som infaller t.o.m. den 31 december 2016. Med hänsyn till det bör lagen om jämställdhetsbonus upphöra att gälla vid utgången av år 2016. Detta medför att föräldrapenning som avser tid efter upphävandet av lagen om jämställdhetsbonus inte längre kan utgöra underlag för bonus. Jämställdhetsbonus som avser tid före upphävandet kan dock komma att betalas ut efter upphävandet eftersom jämställdhetsbonus betalas ut i samband med föräldrapenning. För föräldrapenning (och bonus) som avser december 2016 sker utbetalning normalt sett under januari månad 2017. Det bör därför införas en övergångsbestämmelse som innebär att den upphävda lagen om jämställdhetsbonus fortfarande ska tillämpas på jämställdhetsbonus som avser tid före den 1 januari 2017. Däremot saknas det tillräckliga skäl för att utsträcka tillämpningen så att det skulle kunna lämnas bonus som avser tid därefter. Som en följd av att jämställdhetsbonusen genom den föreslagna övergångsbestämmelsen ska kunna betalas ut även efter den 1 januari 2017, bör det införas en övergångsbestämmelse även till den följdändring som föreslås i inkomstskattelagen (1999:1229) så att jämställdhetsbonus, även om den lämnas enligt den upphävda lagen om jämställdhetsbonus, fortfarande inte ska tas upp i inkomstslaget tjänst. Vidare bör sekretess fortfarande gälla i ärenden om jämställdhetsbonus även om lagen om jämställdhetsbonus upphävs. Det bör därför till ändringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) fogas en övergångsbestämmelse som innebär att sekretess fortfarande ska gälla i ärenden enligt den upphävda lagen om jämställdhetsbonus. Enligt *Domstolsverket* bör det övervägas en annan lagteknisk utformning av denna övergångsbestämmelse. Den föreslagna övergångsbestämmelsen har utformats på ett sätt som är vanligt förekommande när en hänvisning till en upphävd lag upphävs. Enligt regeringens mening finns det inte någon oklarhet i hur bestämmelsen ska tillämpas.

3.8.6 Konsekvenser

Konsekvenser för enskilda

I nuvarande system omfattas barn som är födda efter den 31 juni 2008 av reglerna om jämställdhetsbonus. Under 2015 var det 132 700 kvinnor och 131 600 män som fick jämställdhetsbonus. Ett avskaffande av bonusen innebär att de föräldrar som skulle ha blivit berättigade till bonus får minskade inkomster jämfört med om möjligheterna till bonus kvarstår. År 2015 utbetalades det i genomsnitt jämställdhetsbonus för ca 23 bonusdagar per barn. Bonus betalas ut för flest dagar när barnet är mellan 1 och 2 år. Ett avskaffande har i allmänhet en marginell effekt på hushållets inkomster. Eftersom ett barns båda vårdnadshavare är mottagare av bonus är effekterna för kvinnor och män i huvudsak lika.

För de föräldrar som har planerat sitt uttag av föräldrapenning på ett sådant sätt att de ska bli berättigade till jämställdhetsbonus kan den totala bonusnivå som är möjlig att utbetala komma att minska och föräldrarna kan därför behöva planera för detta. På månadsnivå kan jämställdhetsbonus teoretiskt betalas ut med maximalt ca 3 000 kronor till föräldrarna, förutsatt att den förälder som tagit ut föräldrapenning för lägst antal dagar tar ut föräldrapenning för 30 dagar som är bonusgrundande. Baserat på det uttagsmönster som har observerats tidigare är det dock betydligt vanligare att i tiden sprida på uttaget av föräldrapenning. Därmed sprids även utbetalningen av jämställdhetsbonus ut vilket innebär att bonusen inte har så stor effekt på hushålls ekonomin som ofta planeras månadsvis. Information till föräldrarna om förändringen av regelverket är viktigt för att förbättra möjligheterna att planera föräldraledigheten både på kort och på lång sikt.

Barn har enligt barnkonventionen rätt att upprätthålla kontakt med och få omsorg av båda sina föräldrar och dessa har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Varje barn har också rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrarna har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga och staten ska bistå föräldrarna.

Mot bakgrund av ovanstående bedöms ett avskaffande av jämställdhetsbonusen i praktiken inte ha några konsekvenser för barns möjligheter

till kontakt med eller möjlighet att bli vårdad av båda sina föräldrar eftersom den inte har styrt föräldrarnas fördelning av föräldrapenning. Även om ett avskaffande av jämställdhetsbonusen innebär minskade inkomster för vissa barnfamiljer ger föräldrapenningen och andra stödssystem goda förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard.

Konsekvenser för jämställdheten

Incitamenten att fördela föräldrapenningen jämnt mellan föräldrarna bedöms inte minska eftersom jämställdhetsbonusen är relativt okänd och således i många fall ändå inte har påverkat uttaget av föräldrapenning. Föräldrarna själva uppger också att de inte anser att den påverkar deras fördelning av föräldrapenningen. Inte heller i utvärderingar av jämställdhetsbonusen har det kunnat påvisas att bonusen påverkat fördelningen. Enligt beräkningar som har gjorts av Delegationen för jämställdhet i arbetslivet behövs jämställdhetsbonusen i de flesta fall inte för att kompensera för inkomstskillnader mellan föräldrarna (SOU 2015:50, s. 270). Ett avskaffande förväntas därför inte nämnvärt påverka målet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet eller väsentligen förändra villkoren för kvinnor och män i andra avseenden.

Ekonomiska konsekvenser

Statens utgifter för jämställdhetsbonus påverkas av hur föräldrapenningen fördelas mellan föräldrarna samt hur många barn som omfattas av reglerna. Utgifterna för jämställdhetsbonus har ökat över tid. Allt fler barnkullar omfattas av reglerna om jämställdhetsbonus. Dessutom finns det en underliggande trend att män tar ut en större andel av föräldrapenningen över tid. Ett avskaffande av bonusen från den 1 januari 2017 bedöms innebära en besparing. Baserat på utgiftsprognosen för jämställdhetsbonus kommer besparingen att uppgå till 318 miljoner kronor år 2017, 363 miljoner kronor år 2018 och 380 miljoner kronor år 2019. Under 2017 beräknas en tolfedel av den beräknade utgiften ändå utbetalas, då delar av utgiften avser bonusdagar som infaller under 2016.

Konsekvenser för myndigheter och domstolar

För Försäkringskassan innebär ett avskaffande av jämställdhetsbonusen något minskade kostnader för administration och för utbetalning av jämställdhetsbonus. Vissa engångskostnader kan dock uppstå, t.ex. avseende information till föräldrar om avskaffandet. Till detta kommer vissa kostnader för IT-utveckling inkluderande nödvändiga justeringar av självbetjäningstjänster, verktyg på Försäkringskassans hemsida m.m. Kostnaderna bedöms täckas inom det i budgetpropositionen för 2015/16 föreslagna ramanslaget till Försäkringskassan.

Besluten om jämställdhetsbonus kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Antalet mål i domstol angående jämställdhetsbonus är få. Förslaget om att avskaffa jämställdhetsbonusen bedöms få endast marginella konsekvenser för domstolarna.

3.8.7 Författningskommentar

Förslaget till lag om upphävande av lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus

Lagen om jämställdhetsbonus upphör att gälla vid utgången av 2016.

Förslaget har behandlats i avsnitt 3.8.3.

Övergångsbestämmelsen

Enligt övergångsbestämmelsen ska den upphävda lagen fortfarande gälla i fråga om jämställdhetsbonus som avser tid före den 1 januari 2017. Det innebär att bonus som föräldrar har kvalificerat sig för före upphävandet fortfarande kan handläggas och betalas ut enligt den upphävda lagen.

Förslaget har behandlats i avsnitt 3.8.5.

Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

11 kap.32 §

Bestämmelsen i andra stycket om att jämställdhetsbonus inte ska tas upp i inkomstslaget tjänst slopas. Lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus upphävs och någon jämställdhetsbonus ska därför inte längre betalas ut.

Förslaget har behandlats i avsnitt 3.8.4.

Övergångsbestämmelsen

Enligt övergångsbestämmelsen gäller den äldre bestämmelsen fortfarande i fråga om jämställdhetsbonus som har lämnats enligt den upphävda lagen om jämställdhetsbonus. Sådan bonus kan komma att lämnas efter att den lagen har upphört att gälla, om bonusen avser tid före upphävandet. I sådant fall ska jämställdhetsbonusen alltså inte tas upp i inkomstslaget tjänst.

Förslaget har behandlats i avsnitt 3.8.5.

Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

28 kap.1 §

Enligt första stycket gäller sekretess hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om personliga förhållanden, om det kan antas att en enskild lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt den lagstiftning som anges i paragrafen. Detta gäller enligt första stycket åttonde punkten i ärenden enligt lagstiftningen om jämställdhetsbonus. Lagen om jämställdhetsbonus ska upphävas och till följd av det slopas nuvarande åttonde punkten. Vidare ändras numreringen av de därpå följande två punkterna så att de i stället kommer att utgöra åttonde respektive nionde punkten.

Förslaget har behandlats i avsnitt 3.8.4.

Övergångsbestämmelsen

Enligt övergångsbestämmelsen gäller äldre bestämmelser fortfarande för uppgifter i ärenden enligt den upphävda lagen om jämställdhetsbonus. Det innebär att sekretess fortfarande kommer att gälla för uppgifter i ärenden enligt den upphävda lagen. Detta gäller både i ärenden som är under handläggning och tidigare avgjorda ärenden.

Förslaget har behandlats i avsnitt 3.8.5.

3.9 Budgetförslag

3.9.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2015	Utfall	25 764 074	Anslags- sparande	-22 344
2016	Anslag	26 425 291 ¹	Utgifts- prognos	26 334 168
2017	Förslag	27 347 011		
2018	Beräknat	28 062 167		
2019	Beräknat	28 615 591		
2020	Beräknat	29 180 681		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får även användas för utgifter för tillägsbelopp vid familjeförmåner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Regeringens överväganden

Barnbidragets grundläggande uppgift är att kompensera för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Barnbidrag är ett generellt stöd som är lätt att överblicka samt enkelt med förhållandevis låga kostnader för administrationen. Sedan 2005 är nivån på det allmänna barnbidraget 1 050 kronor per barn och månad.

Utgiftsutvecklingen inom anslaget beror främst på barnbidragets nivå och antalet barn under 16 år. Under 2015 uppgick utgifterna för barnbidraget till 25 764 miljoner kronor. Det var 76 miljoner under anslagsbeloppet, 22 miljoner kronor över tilldelade medel och rymdes inom medgiven anslagskredit. Jämfört med 2014 ökade utgifterna med 544 miljoner kronor vilket motsvarar omkring 2 procent. Utgiftsökningen

berodde på att antalet barn i åldrar som berättigar till barnbidrag hade ökat jämfört med föregående år. Av de totala utgifterna för anslaget utgjorde allmänna barnbidrag 88 procent, flerbarnstillägg 11 procent, förlängt barnbidrag 1 procent och EU-förmåner mindre än en procent.

För 2016 beräknas utgifterna till 26 334 miljoner kronor, vilket är 91 miljoner kronor lägre än anslagsbeloppet. Bedömningen av anslagsbehovet utgår från SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år beräknas öka under prognosperioden vilket betyder att utgifterna för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg blir högre. Antalet utbetalade barnbidrag per månad kommer under perioden 2016–2020 att öka från 1,79 miljoner barnbidrag per månad till 2,08 miljoner, vilket är en ökning med 16 procent. Utgifterna för förlängt barnbidrag beräknas minska eftersom antalet barn i åldern 17–24 år beräknas minska.

Utgifterna för EU-förmåner har minskat kraftigt de senaste åren.

Sammantaget innebär förändringarna som beskrivs ovan att kostnaden för anslaget kommer att öka under perioden.

Höjt flerbarnstillägg

Regeringen föreslår att flerbarnstillägget ska höjas med 126 kronor per månad för det tredje barnet i en familj som får barnbidrag. Lagförslaget ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Förslaget innebär att utgifterna för anslaget beräknas öka med 300 000 000 kronor för 2017, 300 000 000 kronor för 2018, 300 000 000 kronor för 2019 och med 300 000 000 kronor för 2020.

Tabell 3.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	26 425 291	26 425 291	26 425 291	26 425 291
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	300 000	300 000	300 000	300 000
<i>-Varav i BP17</i>				
<i>Höjt flerbarnstillägg</i>				
	300 000	300 000	300 000	300 000
<i>Övriga makroekonomiska förutsättningar</i>				
Volym	621 720	1 336 876	1 890 300	2 455 390
<i>Överföring till/från andra anslag</i>				
<i>Övrigt</i>				
Förslag/beräknat anslag	27 347 011	28 062 167	28 615 591	29 180 681

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 27 347 011 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 062 167 000 kronor, 28 615 591 000 kronor respektive 29 180 681 000 kronor.

3.9.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

År	Utfall	38 626 589	Anslags-sparande	299 936
2015	Utfall	38 626 589	Anslags-sparande	299 936
2016	Anslag	41 066 513 ¹	Utgifts-prognos	40 496 011
2017	Förslag	41 696 503 ²		
2018	Beräknat	43 872 221		
2019	Beräknat	45 765 568		
2020	Beräknat	47 642 912		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2017 avser 3 630 062 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2014 som uppgick till -134 357 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
- statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.
- jämställdhetsbonus enligt lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.

Tabell 3.10 Anslagets komponenter

Tusental kronor

	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Föräldrapenning	30 437 203	31 934 272	33 250 139	34 521 797
ÅP-avgift	2 884 632	3 161 493	3 291 764	3 417 658
Tillfällig föräldrapenning	6 887 121	7 243 837	7 606 351	7 995 854
ÅP-avgift	678 893	717 140	753 029	791 590
Graviditetspenning	700 117	742 019	786 429	833 497
ÅP-avgift	66 537	73 460	77 856	82 516
Jämställdhetsbonus	42 000	0	0	0

Regeringens överväganden

Utgiftsutvecklingen inom föräldraförsäkringen påverkas framförallt av fyra olika faktorer. Ersättningsnivån, antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–8 år och fördelningen av ersättningsdagar mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl föräldrapenning som graviditetspenning samt de s.k. pappadagarna inom föräldrapenningen.

Utgifterna för föräldraförsäkringen beräknas öka under kommande år som en följd av ett fortsatt högt barnafödande samt en stigande medelersättning. Antalet födda barn väntas enligt SCB:s befolkningsprognos öka under 2017–2020 och till följd av detta väntas antalet dagar för vilka det lämnas med föräldrapenning,

graviditetspenning och tillfällig föräldrapenning öka under perioden.

Timlönen förväntas öka under perioden och därmed ökar medelersättningen för de olika förmånerna. Ett fortsatt ökat uttag av föräldrapenning av män leder också till ökade utgifter eftersom männen har en högre genomsnittlig ersättning.

Regeringen har tillsatt en utredning av föräldraförsäkringen (se vidare avsnitt 3. 6 Politikens inriktning) som i ett delbetänkande senast den 31 oktober 2016 ska förslå hur föräldraledighet med föräldrapenning ska kunna begränsas så att den förälder som kommer till Sverige med barn endast kan använda ett fåtal dagar med föräldrapenning efter barnets tvåårsdag. Ett sådant förslag bedöms i mindre omfattning kunna påverka utgifterna för anslaget.

Regeringen föreslår även att jämställdhetsbonusen avskaffas vid utgången av 2016 (se vidare avsnitt 2.2 och 3.8) vilket innebär att jämställdhetsbonusen endast kommer att belasta anslaget under inledningen av 2017.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	41 066 513	41 066 513	41 066 513	41 066 513
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-117 000	-169 927	-11 927	-11 927
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	609 230	1 523 443	2 917 902	-1 527 557
Volym	137 760	1 452 192	1 793 080	8 115 883
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	41 696 503	43 872 221	45 765 568	47 642 912

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 41 696 503 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 43 872 221 000 kronor, 45 765 568 000 kronor respektive 47 642 912 000 kronor.

3.9.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor				
2015	Utfall	2 256 153	Anslags-sparande	-49 832
2016	Anslag	2 630 000 ¹	Utgifts-prognos	2 736 000
2017	Förslag	2 690 000		
2018	Beräknat	2 924 000		
2019	Beräknat	2 889 000		
2020	Beräknat	2 873 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Regeringens överväganden

Genom underhållsstödet garanterar samhället att ett barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Underhållsstöd lämnas också för barn vars förälder ensam har adopterat ett barn eller när barnet endast har en förälder med anledning av assisterad befruktning. Underhållsstöd kan utges som fullt underhållsstöd, utfyllnadsbidrag eller underhållsstöd vid växelvist boende.

Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder – eller bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett så kallat förlängt underhållsstöd – dels en bidragsskyldig förälder. Den sistnämnda ska helt eller delvis betala samhällets kostnader för det underhållsstöd som betalats ut för barnet. Den största andelen av de bidragsskyldiga är män (87 procent). Könsfördelningen har varit i stort sett densamma över en längre tid.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av omvärldsfaktorer som exempelvis antal separationer, antal barn, födelsetal och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procent-satserna som bestämmer den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsskyldighet samt storleken

på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas.

För innevarande budgetår beräknas utgifterna till 2 736 miljoner kronor vilket är 156 miljoner kronor mer än tilldelade medel.

Reformer inom underhållsstödet

Underhållsstödet höjdes från och med den 1 september 2015 med 300 kronor till maximalt 1 573 kronor per månad (se Vårändringsbudget för 2015, prop. 2014/15:99).

Från och med den 1 april 2016 har lagändringar trätt i kraft som syftar till att öka förutsättningarna för civilrättsliga regleringar av barns underhåll (SFS 2015:755, prop. 2015/16:145 Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet).

Antal barn inom underhållsstödet

Antalet barn som det lämnas underhållsstöd för har under de senaste 15 åren minskat trots att antal barn i befolkningen har ökat under samma tid. Minskningen av antal barn med underhållsstöd kan huvudsakligen förklaras av de låga födelsetalen i början av 2000-talet. De årskullar som kommit in i systemet har varit mindre än de årskullar som lämnat systemet med anledning av att de uppnått en för hög ålder.

Ytterligare en orsak till att det blivit färre barn i systemet är att särlevande föräldrar i större omfattning reglerar underhållet själva utanför underhållsstödssystemet. I praktiken kan detta ofta förklaras av att barn till särlevande föräldrar i allt större utsträckning bor växelvis och att underhållet då regleras genom att respektive förälder ansvarar för de kostnader som uppstår när föräldern har barnet hos sig.

Det totala antalet barn med underhållsstöd förväntas dock att öka något under perioden 2016–2017 för att sedan minska igen.

Inbetalningar från bidragsskyldiga minskar

Det belopp som de bidragsskyldiga föräldrarna har att betala för statens kostnader för underhållsstöd har minskat under de senaste åren. Detta innebär att statens utgifter för underhållsstödet ökar. De bidragsskyldigas inkomster påverkar det debiterade beloppet och därmed inbetalningsgradens storlek.

Bidragsskyldigas skulder hos Kronofogdemyndigheten har minskat under de senaste åren, vilket innebär ökade utgifter för anslaget som helhet.

Att underhållsstödet har höjts och avses att höjas för barn som är 15 år och äldre (se avsnitt 3.6 Politikens inriktning) innebär en nivåhöjning av anslaget. Till anslaget beräknas att föras 250 miljoner kronor för 2018 och årligen 230 miljoner kronor från 2019. Höjningen påverkar dels utbetalningarna, dels det betalningsbelopp som ska betalas tillbaka till staten. En del bidragsskyldiga föräldrar debiteras redan i dag maximalt utifrån sina ekonomiska förutsättningar. Om utbetalningarna ökar samtidigt som det debiterade beloppet förblir konstant eller lägre får det en ökad anslagseffekt.

Sammantaget innebär ovanstående förändringar att kostnaden beräknas öka mellan 2017–2020.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 630 000	2 630 000	2 630 000	2 630 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	5 000	251 000	231 000	231 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volymer	55 000	43 000	28 000	12 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 690 000	2 924 000	2 889 000	2 873 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 690 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 924 000 000 kronor, 2 889 000 000 kronor respektive 2 873 000 000 kronor.

3.9.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

2015	Utfall	14 840	Anslags- sparande	20 444
2016	Anslag	29 784 ¹	Utgifts- prognos	14 312
2017	Förslag	32 284		
2018	Beräknat	35 284		
2019	Beräknat	35 284		
2020	Beräknat	35 284		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Regeringens överväganden

Utgiftsutvecklingen för anslaget är främst beroende av bidragets nivå och antalet barn som adopteras till Sverige genom auktoriserade adoptionssammanslutningar. Bidragets nivå ligger på 40 000 kronor per adoption. Under 2015 kom 336 barn till Sverige för adoption genom de auktoriserade adoptionssammanslutningarna. Under samma år beviljades 371 adoptionsbidrag.

Antalet barn som adopteras till Sverige har minskat sedan ett antal år tillbaka. Under 2006–2010 kom i genomsnitt cirka 692 barn per år och under 2011–2015 har antalet barn sjunkit till i genomsnitt 405.

Den genomsnittliga kostnaden för en adoption har under senare år stadigt ökat. Bidragets andel av kostnaderna har därmed sjunkit kraftigt.

Mot bakgrund av att adoptionsbidraget motsvarar en allt mindre andel av den genomsnittliga kostnaden för en adoption avser regeringen att höja bidragets nivå till 75 000 kronor från och med den första januari 2017. (Se vidare under avsnittet 2.1 Lagförslag.)

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån för 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	29 784	29 784	29 784	29 784
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut ²	2 500	5 500	5 500	5 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	32 284	35 284	35 284	35 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² För att finansiera ökningen av anslaget 1:10 Bidragsfastigheter under utg.omr.2 Samhällesekonomi och finansförvaltning har anslaget minskats med 6 miljoner för 2016. Under 2017 görs en återföring med 2,5 miljoner kronor och motsvarande belopp för 2018 och framåt är 5,5 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 32 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 284 000 kronor, 35 284 000 kronor respektive 35 284 000 kronor.

3.9.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

2015	Utfall	904 916	Anslags- sparande	-570
2016	Anslag	1 013 800 ¹	Utgifts- prognos	929 400
2017	Förslag	1 048 000		
2018	Beräknat	1 198 300		
2019	Beräknat	1 232 200		
2020	Beräknat	1 236 700		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Barnpensionen är grundad på den avlidna förälderns inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. År 2015 fick cirka 21 400 barn barnpension och cirka 10 000 barn fick efterlevandestöd. Antalet barn med barnpension eller efterlevandestöd har minskat under ett antal år men sedan 2014 har antalet barn med efterlevandestöd ökat.

Barn under 18 år som har invandrat till Sverige och vars ena eller båda föräldrar har avlidit kan få efterlevandestöd. Med anledning av bl.a. den allvarliga situationen i Syrien har migrationen till Sverige ökat kraftigt under de senaste åren. Antalet ansökningar om efterlevandestöd har därför ökat sedan 2012 samtidigt som beviljandegraden ökade betydligt under 2014 till följd av ändrad praxis. Enligt Migrationsverkets prognoser kommer nivåerna av antalet asylsökande barn, med eller utan vårdnadshavare, under 2016–2020 återgå till nivåer lägre än 2014 års nivå. Eftersom efterlevandestöd kan beviljas först när barnet har fått uppehållstillstånd, beräknas kostnaden öka under perioden, trots att antalet asylsökande barn samtidigt förväntas minska. Efterlevandestödet styrs helt av prisbasbeloppet som även det beräknas öka under perioden. Sammantaget innebär det att flera osäkra faktorer påverkar utvecklingen av kostnaderna för efterlevandestödet.

Regeringen har för avsikt att se över regelverket för efterlevandestöd (se avsnitt 3.6 Politikens inriktning), vilket kan få konsekvenser för anslaget.

Tabell 3.17 Prognos antal barn med barnpension och efterlevandestöd

	2016	2017	2018	2019	2020
Barnpension	21 300	21 500	21 800	22 300	22 700
Efterlevandestöd	11 500	13 600	17 500	21 000	21 600

Källa: Pensionsmyndigheten.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 013 800	1 013 800	1 013 800	1 013 800
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	54 900	66 300	115 100	156 900
Volymer	-20 700	118 200	103 300	66 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 048 000	1 198 300	1 232 200	1 236 700

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 048 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Barnpension och efterlevandestöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 198 300 000 kronor, 1 232 200 000 kronor respektive 1 236 700 000 kronor.

3.9.6 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor				
2015	Utfall	3 548 351	Anslags-sparande	-28 775
2016	Anslag	3 688 800 ¹	Utgifts-prognos	3 773 800
2017	Förslag	4 069 900 ²		
2018	Beräknat	4 392 700		
2019	Beräknat	4 736 700		
2020	Beräknat	5 112 600		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2017 avser 362 900 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2014 som uppgick till -4 082 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Anslaget får användas för utgifter för ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Anslaget påverkas av andelen barn som det betalas vårdbidrag för, storleken på vårdbidraget samt antalet barn i åldersgruppen 0–19 år. Antalet barn som föräldrar får vårdbidrag för har fortsatt att öka under 2015. Den utvecklingen antas fortsätta och enligt prognosen kommer antalet vårdbidrag att öka med 41 procent under perioden 2016–2020 i relation till antalet vårdbidrag 2015. Detta beror på att vårdbidrag antas komma att fortsätta bli vanligare bland barn i åldern 10–19 år samtidigt som antalet barn i samma ålder ökar. Antagandet grundar sig på tidigare års ökning av antalet barn med psykiska diagnoser i den åldersgruppen. Psykiska sjukdomar och syndrom är den största diagnosgruppen och antalet barn som beviljats vårdbidrag inom psykiska sjukdomar och syndrom ökar. Av de vårdbidrag som beviljades 2015 var 46 procent för pojkar inom diagnosgruppen psykisk sjukdom. Vårdbidrag är vanligare bland pojkar än flickor i alla åldersgrupper. År 2015 var 66 procent av alla barn med vårdbidrag pojkar och 34 procent flickor.

Tabell 3.20 Antal vårdbidrag för funktionshindrade barn, utfall 2015, prognos 2016-2020

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal	52 206	56 224	60 596	65 160	69 423
-Flickor	17 490				
-Pojkar	34 716				

Källa: Försäkringskassan.

De senaste åren har antalet utbetalningar av hela vårdbidrag minskat. För övriga nivåer har antalet inte förändrats nämnvärt. Den vanligaste nivån är en fjärdedels vårdbidrag med 38 procent av det totala antalet. 84 procent av mottagarna av vårdbidrag under 2015 var kvinnor och 16 procent var män. En dryg femtedel av de föräldrar som får vårdbidrag, får det för mer än ett barn.

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 688 800	3 688 800	3 688 800	3 688 800
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	100 600	214 579	112 879	297 100
Volymer	280 500	489 321	935 021	1 126 700
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	4 069 900	4 392 700	4 736 700	5 112 600

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 069 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Vårdbidrag för funktionshindrade barn* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 392 700 000 kronor, 4 736 700 000 kronor respektive 5 112 600 000 kronor.

3.9.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor				
2015	Utfall	6 875 558	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	7 237 862 ¹	Utgifts-prognos	7 237 862
2017	Förslag	7 467 700²		
2018	Beräknat	7 481 600		
2019	Beräknat	7 826 800		
2020	Beräknat	8 291 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2017 avser 7 467 700 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2014 som uppgick till 282 450 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Under 2015 fick drygt 369 100 barnfamiljer pensionsrätt för barnår. För föräldrar till barn i åldern 0–4 år fastställs det pensionsgrundande belopp som är det förmånligaste av tre olika beräkningsalternativ. Den statliga ålderspensionsavgiften består av två delar: preliminär avgift som baseras på den beräknade pensionsrätten för barnår och ett regleringsbelopp som täcker avvikelserna mellan det preliminära belopp som tagits ut och faktisk avgift. Regleringen äger rum tre år efter det att det preliminära beloppet tas ut. Under budgetåret 2015 uppgick utgifterna för pensionsrätt för barnår till 6 876 miljoner kronor. Utgifterna för anslaget styrs av inkomstbasbeloppets utveckling, timlöneutvecklingen och ränteutvecklingen. I slutet av perioden antas antalet barnfamiljer med pensionsrätt för barnår ökat med 7 procent till drygt 399 700 hushåll.

Tabell 3.23 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 237 862	7 237 862	7 237 862	7 237 862
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	105 863	163 388	219 349	301 376
Volym	123 975	80 350	369 589	752 262
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	7 467 700	7 481 600	7 826 800	8 291 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 7 467 700 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 481 600 000 kronor, 7 826 800 000 kronor respektive 8 291 500 000 kronor.

3.9.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	4 940 059		-102 174
2016	Anslag	5 037 000 ¹	Utgifts-prognos	4 751 000
2017	Förslag	5 140 000		
2018	Beräknat	5 264 000		
2019	Beräknat	5 321 000		
2020	Beräknat	5 134 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer samt till unga som fyllt 18 år men inte 29 år enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, ett särskilt bidrag för hemmavarande barn och ett umgängesbidrag. Det särskilda bidraget för hemmavarande barn varierar med antalet barn. Sedan 2014 är bidraget 1 500 kronor per månad för ett barn, 2 000 kronor per månad för två barn och 2 650 kronor per månad för tre eller fler barn. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. Det särskilda bidraget är ett konsumtionsstöd för barnfamiljer med låg ekonomisk standard.

Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar kostnaderna. Även demografiska förändringar påverkar kostnadsbilden, t.ex. ökat antal födda barn och ökat antal barnfamiljer som får uppehållstillstånd i Sverige.

Antalet hushåll med bostadsbidrag minskar

De hushåll som i dag får bostadsbidrag är främst barnfamiljer, särskilt ensamstående med barn. I december 2015 var 81 procent av hushållen som mottog bostadsbidrag barnhushåll. Av landets knappt 1,3 miljon hushåll med barn fick knappt 12 procent bostadsbidrag någon gång under 2015. Av barnhushåll med bostadsbidrag var 68 procent ensamstående föräldrar med barn och av de ensamstående föräldrarna var 85 procent kvinnor och 15 procent män.

Det finns en underliggande trend med en minskande andel barnhushåll med bostadsbidrag. När lönenivån ökar medför de fasta gränserna för inkomster och bostadskostnader, som inte har ändrats sedan 1997, att färre hushåll får rätt till bostadsbidrag. Trenden är att antalet hushåll som får bostadsbidrag minskar medan det genomsnittliga bostadsbidraget per månad ökar. Detta förklaras delvis av att de hushåll som finns kvar i systemet är de med lägst inkomst i förhållande till sin försörjningsbörda. Under 2012 och 2014 höjdes bostadsbidraget främst genom det särskilda bidraget vilket ökade antalet hushåll som fick bostadsbidrag. År 2015 mottog i snitt 184 200 hushåll varje månad bostadsbidrag vilket innebar en minskning av antalet hushåll. Minskningen förväntas fortsätta även under 2016. Under perioden 2018–2020 förväntas antalet barnhushåll öka kraftigt främst med anledning av ökad migration, vilket också bör påverka antalet hushåll som får rätt till bostadsbidrag. Samtidigt

förväntas ökande timlöner och en ökad sysselsättning minska medelbeloppet. År 2015 var medelbeloppet för bostadsbidrag 2 700 kronor i månaden för barnhushåll och 940 kronor i månaden för unga hushåll. 150 300 av hushållen hade barn och 34 000 var ungdomshushåll. Under perioden förväntas snittbeloppet ligga relativt stabilt.

Många får betala tillbaka bostadsbidrag

Bostadsbidraget är preliminärt vid utbetalningen och baseras på uppskattade årsinkomster. Slutligt bostadsbidrag bestäms i efterhand på grundval av taxeringen för varje kalenderår. Den som haft lägre inkomster än vad som preliminärt har uppskattats får en tilläggsutbetalning. Den som haft högre inkomster än vad som preliminärt uppskattats får betala tillbaka det belopp som betalats ut för mycket. Resultatet för inkomstavrämningen 2016, som avser bidragsåret 2014, visar att en majoritet av hushållen, cirka 52 procent, har fått preliminärt bostadsbidrag med korrekt belopp, varför återbetalning eller tilläggsutbetalning inte är aktuell i dessa fall. Vidare visar avstämningen mellan preliminärt och slutligt bostadsbidrag att cirka 33 procent av hushållen under bidragsåret har fått ett för högt bidrag. Knappt 81 400 hushåll ska tillsammans återbetala cirka 584 miljoner kronor. Av hushållen har 14 procent fått ett för lågt bidrag utbetalt under bidragsåret och ska tillsammans få ytterligare 165 miljoner kronor.

Tabell 3.25 Volymer och medelersättningar för bostadsbidraget, utfall 2015 samt prognos 2016–2020*Antalet hushåll i snitt under året med preliminärt bostadsbidrag*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antalet hushåll med preliminärt bostadsbidrag						
Barnhushåll	150 317	149 445	156 037	163 119	171 833	177 207
varav kvinnor ¹	85%					
varav män ¹	15%					
Ungdomshushåll	33 970	31 534	31 143	31 424	31 590	31 981
varav kvinnor	44%					
varav män	56%					
Genomsnittligt bostadsbidrag per månad						
Barnhushåll	2 700	2 672	2 668	2 695	2 697	2 736
Ungdomshushåll	940	943	957	950	955	975

¹ Könsuppdelningen för barnhushållen avser hushåll som inte är sammanboende.
Källa: Försäkringskassan.

Reformer inom bostadsbidraget

Regeringen lämnar förslag om förstärkningar av bostadsbidraget som lämnas till barnfamiljer genom att höja inkomstgränserna. Dessa har varit oförändrade sedan 1997 och har därmed släpat efter prisutvecklingen i samhället (se avsnitt 3.6 Politikens inriktning).

Förslaget innebär att utgifterna för anslaget beräknas öka med 150 000 000 kronor för 2017, 150 000 000 kronor för 2018, 150 000 000 kronor för 2019 och med 150 000 000 kronor för 2020. När bostadsbidraget i form av det särskilda bidraget för hemmavarande barn höjdes beräknades kostnaderna för bostadsbidrag öka med 433 miljoner kronor 2016 och med 421 miljoner kronor 2017. Differensen mellan åren påverkar anslaget även i år. Detta förklarar summan på beslutsraden i Tabell 1.26.

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 037 000	5 037 000	5 037 000	5 037 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut ²	138 000	138 000	138 000	138 000
<i>-Varav i BP17</i>				
<i>Höjda inkomstgränser</i>	<i>150 000</i>	<i>150 000</i>	<i>150 000</i>	<i>150 000</i>
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-372 800	-138 800	-258 800	-614 800
Volym	337 800	227 800	404 800	573 800
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	5 140 000	5 264 000	5 321 000	5 134 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Beloppet är en summering av flera års förändringar som även påverkas av ovan nämnda beslut för BP17.

Regeringen föreslår att 5 140 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 264 000 000 kronor, 5 321 000 000 kronor respektive 5 134 000 000 kronor.

Bilaga

Förslag om slopad jämställdhetsbonus

Bilaga

Förslag om slopad jämställdhetsbonus

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Slopad jämställdhetsbonus (Ds 2015:55)	5
2	Lagförslag i promemorian Slopad jämställdhetsbonus (Ds 2015:55).....	6
2.1	Förslag till lag om upphävande av lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	7
2.3	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)8	
	Remissinstanser till Ds 2015:55	9

1 Sammanfattning av promemorian Slopad jämställdhetsbonus (Ds 2015:55)

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 avsikten att återkomma till riksdagen med lagförslag om att avskaffa jämställdhetsbonusen. Jämställdhetsbonusen har inte haft avsedd effekt på fördelningen av föräldrapenning mellan föräldrarna och bör därför slopas.

En arbetsgrupp inom Socialdepartementet har utarbetat ett förslag om att upphäva lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus, vilket redovisas i denna promemoria. Förslaget innebär att bonusdagar som uppkommer efter den 31 december 2016 inte kan ge jämställdhetsbonus.

Ett upphävande av lagen medför att följdändringar bör göras i inkomstskattelagen (1999:1229) samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2 Lagförslag i promemorian Slopad jämställdhetsbonus (Ds 2015:55)

2.1 Förslag till lag om upphävande av lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus

Härigenom föreskrivs att lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus ska upphöra att gälla vid utgången av december 2016.

Den upphävda lagen gäller fortfarande i fråga om jämställdhetsbonus som avser tid före den 1 januari 2017.

2.2 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 32 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2014/15:147

Föreslagen lydelse

Kap 11.

32 §¹

Särskilt pensionstillägg enligt 73 kap. socialförsäkringsbalken ska inte tas upp.

Jämställdhetsbonus enligt lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus ska inte tas upp.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om jämställdhetsbonus som har lämnats enligt den upphävda lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.

¹ Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

2.3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 28 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.

1 §¹

Sekretess gäller hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och upp-giften förekommer i ärende enligt lagstiftningen om

1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. handikappersättning och vårdbidrag,
5. statligt tandvårdsstöd,
6. läkarvårdsersättning,
7. ersättning för fysioterapi,
8. *jämställdhetsbonus*,
9. annan ekonomisk förmån för enskild, eller
10. särskild sjukförsäkringsavgift.

Motsvarande sekretess gäller hos en annan myndighet som har till uppgift att handlägga ärenden enligt den lagstiftning om anges i första stycket. För en myndighet som anges i 14 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess gäller hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten även i verksamhet som avser registrering av enskilda för uppgift om en enskilds personliga förhållanden som myndigheten fått från Migrationsverket, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i ärenden enligt den upphävda lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.

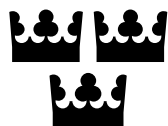
¹ Senaste lydelse 2013:1148.

Remissinstanser till Ds 2015:55

Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Kamrarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Luleå, Domstolsverket, Försäkringskassan, Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA), Barnombudsmannen, Inspektionen för Socialförsäkringen (ISF), Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges Kommuner och Landsting, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Barnens rätt i samhället (BRIS), Internationella kvinnoförbundet (IKF), Män för jämställdhet, Pappammanualen, Riksorganisationen för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap (HARO), Rädda barnen, Sveriges kvinnolobby, Sveriges makalösa föräldrar.

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

13

Förslag till statens budget för 2017

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	12
3 Nyanlända invandrares etablering	13
3.1 Omfattning.....	13
3.2 Utgiftsutveckling	13
3.3 Mål för utgiftsområdet.....	14
3.4 Resultatredovisning.....	14
3.4.1 Sammanfattning av bilaga 1	14
3.4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	16
3.4.3 Främjande av integration.....	17
3.4.4 Statlig ersättning till kommuner vid flyktingmottagande	18
3.4.5 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare.....	23
3.4.6 Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag	24
3.4.7 Lån till hemutrustning.....	30
3.4.8 Europeiska integrationsfonden.....	31
3.5 Analys och slutsatser	31
3.6 Politikens inriktning	33
3.7 Budgetförslag.....	39
3.7.1 1:1 Etableringsåtgärder	39
3.7.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	39
3.7.3 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare.....	41
3.7.4 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare	42
3.7.5 1:5 Hemutrustningslån.....	44
4 Diskriminering.....	45
4.1 Omfattning.....	45
4.2 Utgiftsutveckling	45
4.3 Mål.....	46

4.4	Resultatredovisning	46
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	46
4.4.2	Resultat	46
4.5	Analys och slutsatser	51
4.6	Politikens inriktning.....	51
4.7	Budgetförslag	52
4.7.1	2:1 Diskrimineringsombudsmannen	52
4.7.2	2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	53
5.	Jämställdhet	55
5.1	Omfattning	55
5.2	Utgiftsutveckling.....	55
5.3	Mål för jämställdhetspolitiken	56
5.4	Resultatredovisning	56
5.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	56
5.4.2	Resultat	57
5.4.3	Analys och slutsatser.....	70
5.5	Politikens inriktning.....	71
5.6	Budgetförslag	75
5.6.1	3.1 Särskilda jämställdhetsåtgärder.....	75
6	Åtgärder mot segregation	77
6.1	Omfattning	77
6.2	Utgiftsutveckling.....	77
6.3	Resultatredovisning	77
6.4	Politikens inriktning.....	77
6.5	Budgetförslag	78
6.5.1	4:1 Åtgärder mot segregation	78
Bilaga 1	Resultatredovisning för integration	

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	9
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom område Nyanlända invandrades etablering	13
Tabell 3.2	Auktorisation av tolkar 2013–2015	17
Tabell 3.3	Länsvis mottagande 2015	19
Tabell 3.4	Kommunmottagande 2006–2015	20
Tabell 3.5	Utbetalda ersättningar 2011–2015	22
Tabell 3.6	Antal personer som har anvisats plats för bosättning av Arbetsförmedlingen 2012–2015	24
Tabell 3.7	Andel personer som har eller har haft en insats fördelat på hur länge de haft en etableringsplan	26
Tabell 3.8	Andel personer som har eller har haft arbete under tiden i etableringsplan.....	28
Tabell 3.9	Utbildningsnivå bland deltagarna i etableringsuppdraget	29
Tabell 3.10	Status 90 dagar efter avslutad etableringsplan.	30
Tabell 3.11	Beviljade hemutrustningslån m.m.	30
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder.....	39
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:1 Etableringsåtgärder.....	39
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande ...	39
Tabell 3.15	Prognos för mottagandet av nyanlända 2016–2020.....	40
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande.....	41
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	41
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare.....	42
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare	42
Tabell 3.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:4 Ersättning till etableringslotsar och insatser för vissa nyanlända invandrare	43
Tabell 3.21	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare.....	43
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:5 Hemutrustningslån.....	44
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:5 Hemutrustningslån.....	44
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom område Diskriminering	45
Tabell 4.2	Inkomna anmälningar till DO fördelat på kön	47

Tabell 4.3	Antalet anmälningar per diskrimineringsgrund och missgynnande i samband med föräldraledighet till DO 2013–2015.....	48
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen.....	52
Tabell 4.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen	53
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	53
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.....	53
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom område Jämställdhet.....	55
Tabell 5.2	Chefer i offentlig och privat sektor	57
Tabell 5.3	Styrelseledamöter i börsbolag 2002–2015	58
Tabell 5.4	Personer 16–79 år som uppgett att de utsatts för misshandel efter plats 2011–2013	62
Tabell 5.5	Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter relation till förövaren 2014.....	63
Tabell 5.7	Anmälda brott rörande köp av sexuell tjänst och lagförda brott rörande köp av sexuell tjänst samt domar och strafförelägganden över människohandel för sexuella ändamål	64
Tabell 5.8	Anslagsutveckling 3.1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	75
Tabell 5.9	Beställningsbemyndigande för anslaget 3.1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	75
Tabell 5.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder.....	76
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom område Åtgärder mot segregation.....	77
Tabell 6.2	Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation.....	78
Tabell 6.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Åtgärder mot segregation	78

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal personer som är nya, kvarstående eller har lämnat etableringsuppdraget dec 2010 – juli 2016.....	29
Diagram 5.1	Anmäld misshandel 1990–2015	63
Diagram 5.2	Anmälda våldtäktsbrott mot vuxna och barn 2010–2015	64

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive

tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Etableringssåtgärder	209 030
1:2	Kommunersättningar vid flyktmottagande	21 643 414
1:3	Etableringsersättning till vissa nyanlända invandare	6 379 887
1:4	Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare	3 598 643
1:5	Hemutrustningslån	331 982
2:1	Diskrimineringsombudsmannen	111 966
2:2	Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	62 919
3:1	Särskilda jämställdhetsåtgärder	247 539
4:1	Åtgärder mot segregation	50 000
Summa		32 635 380

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:4	Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare	2 000 000	2018–2027
3:1	Särskilda jämställdhetsåtgärder	100 000	2018
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		2 100 000	

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar integrationspolitik, politik mot diskriminering, jämställdhetspolitik, åtgärder mot segregation och myndigheterna Diskrimineringsombudsmannen och Nämnden mot diskriminering.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2015 blev 1,4 miljarder kronor lägre än anvisade medel. Det förklaras främst av lägre utbetalningar för dels ersättningar för kommunersättning vid flyktmottagande, dels etableringsersättningar till vissa nyanlända invandrare och ersättningar för insatser för vissa

nyanlända invandrare. För 2016 beräknas utgifterna bli 0,5 miljarder kronor lägre än beräknat till följd av att antalet deltagare i etableringsuppdraget inte ökat i samma utsträckning som tidigare antagits. För 2017 föreslår regeringen att totalt 32,6 miljarder kronor anvisas inom utgiftsområdet. Den högre nivån i förhållande till 2015 beror på ökade utgifter inom samtliga områden inom utgiftsområdet. Den största ökningen av utgifter väntas för utbetalningar av kommunersättningar.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Nyanlända invandrares etablering	15 055	20 895	20 353	32 163	32 178	25 685	22 238
Diskriminering	139	164	156	175	172	179	180
Jämställdhet	152	239	234	248	248	347	247
Segregation	0	0	0	50	75	100	100
Äldreanslag ²	16	0	0	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	15 362	21 297	20 743	32 635	32 672	26 310	22 765

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Avser äldreanslaget 1:6 *Från EU-budgeten finansierade insatser för integration av tredjelandsmedborgare*

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	21 070	21 070	21 070	21 070
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3	5	7	10
Beslut	2 627	-3 631	-6 568	-6 877
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	-1	-473	-443	-559
Volymer	8 960	15 813	12 393	9 270
Överföring till/från andra utgifts- områden	-1 547	-1 547	-1 547	-1 547
Övrigt	1 523	1 435	1 397	1 397
Ny ramnivå	32 635	32 672	26 310	22 765

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	31 788
Verksamhetsutgifter ²	847
Investeringar ³	0
Summa ramnivå	32 635

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Integrationspolitik (avsnitt 3)

- Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund

Politik mot diskriminering (avsnitt 4)

- Ett samhälle fritt från diskriminering

Jämställdhetspolitik (avsnitt 5)

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (avsnitt 5)

(För beslut om målen se prop. 2008/09:1 utgiftsområde 13 avsnitten 3.3, 4.3 och 5.3, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115.)

För området Åtgärder mot segregation (avsnitt 6) finns inget av riksdagen bundet mål.

Resultatredovisningar lämnas under respektive avsnitt med undantag för Åtgärder mot segregation som är ett nytt område inom utgiftsområdet.

3 Nyanlända invandrares etablering

3.1 Omfattning

Området omfattar verksamhetsområden som rör allas lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund, nyanlända invandrares etablering i samhället, ersättning till kommunerna för flyktingmottagande, hemutrustningslån samt insatser som främjar etablering.

Med nyanlända invandrare avses här personer som har beviljats uppehållstillstånd som

skyddsbehövande samt deras anhöriga. Nyanlända invandrare används i detta sammanhang också i beskrivningen av deltagare i etableringsuppdraget. Fortsättningsvis i texten används förkortningen nyanlända. Asylsökande ingår inte i kategorin nyanlända.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Nyanlända invandrares etablering</i>							
1:1 Etableringsåtgärder	73	204	201	209	184	174	64
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	8 967	12 658	13 024	21 643	20 791	16 463	13 758
1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	3 687	5 048	4 470	6 380	6 934	5 538	5 421
1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare	2 131	2 683	2 430	3 599	4 066	3 345	2 848
1:5 Hemutrustningslån	197	302	229	332	203	166	147
Summa Nyanlända invandrares etablering	15 055	20 895	20 353	32 163	32 178	25 685	22 238
<i>Äldreanslag</i>							
2015 1:6 Från EU-budgeten finansierade insatser för integration av tredjelandsmedborgare	16	0	0	0	0	0	0
Summa Äldreanslag	16	0	0	0	0	0	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (se även avsnitt 2.3).

Inriktningen för utgiftsområdet är att verksamhet och insatser som finansieras inom utgiftsområdet ska bidra till att ge nyanlända förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i samhälls- och arbetslivet. Målet för integrationspolitiken uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras på utgiftsområde 13.

3.4 Resultatredovisning

Eftersom målet för integrationspolitiken främst uppnås genom generella insatser redovisas resultat av insatser med betydelse för integrationen till stor del inom andra utgiftsområden. Detsamma gäller bedömningen av ansvariga myndigheters resultat i dessa delar. I detta avsnitt redovisas i huvudsak resultat av verksamheter och insatser som svarar mot inriktningen för utgiftsområdet avseende insatser för nyanländas etablering i samhälls- och arbetslivet. Redovisningen är strukturerad efter anslagsstrukturen inom utgiftsområdet.

I bilaga 1 *Resultatredovisning för integration* redovisar regeringen vissa resultatindikatorer för integrationens utveckling inom områdena arbetsmarknad, utbildning och hälsa. Här redovisas en kort sammanfattning av resultaten.

3.4.1 Sammanfattning av bilaga 1

Arbetsmarknad

Antalet utrikes födda, 15–74 år, som ingår i arbetskraften, dvs. personer som kan och vill arbeta och som har eller söker arbete, ökar stadigt. Det relativa arbetskraftstalet har ökat med 6,3 procentenheter för utrikes födda kvinnor och med 5,7 procentenheter för utrikes födda män under den senaste tioårsperioden. Under 2015 var andelen utrikes födda kvinnor i arbetskraften lägre än andelen för inrikes födda kvinnor, 66 procent respektive 70 procent,

medan andelen utrikes födda män i arbetskraften var 75 procent, vilket var något högre jämfört med inrikes födda män.

Ökningen av utrikes födda kvinnor och män i arbetskraften har lett till att både antalet sysselsatta och arbetslösa har ökat. Sysselsättningsgraden har ökat bland utrikes födda, särskilt bland kvinnor. Det är dock vanligare med tidsbegränsade anställningar och ofrivilligt deltidsarbete bland utrikes födda än bland inrikes födda. Därtill är arbetslösheten alltså betydligt högre bland utrikes än inrikes födda; 15,7 respektive 16,3 procent för utrikes födda kvinnor och män och 5,2 respektive 5,5 procent för inrikes födda kvinnor och män.

Arbetslösheten och sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor och män påverkas av flera faktorer. Bland dem kan nämnas tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, nätverk, hur länge personen har varit i Sverige och grund för bosättning. Det finns även forskning som visar att diskriminering förekommer på arbetsmarknaden. Bland nyanlända är sysselsättningsgraden låg de första åren efter folkbokföring, i synnerhet bland kvinnor. Med tiden ökar andelen sysselsatta i Sverige och skillnaderna mellan kvinnor och män minskar. Även bland dem som har vistats tio år eller längre i Sverige är dock andelen sysselsatta lägre än bland inrikes födda. Personer som är högutbildade och födda utanför EU/EFTA arbetar i lägre grad i yrken med hög kvalifikationsnivå än inrikes födda med motsvarande utbildningsnivå.

Utbildning

Utrikes födda elever har i genomsnitt sämre utbildningsresultat än elever födda i Sverige. Resultaten i skolan är bl.a. beroende av föräldrarnas utbildningsbakgrund, elevens kön och elevens ålder vid invandringstillfället.

Utrikes födda elever som har invandrat efter ordinarie skolstartsålder har betydligt svårare att uppnå gymnasiebehörighet, både jämfört med inrikes födda och jämfört med övriga utrikes födda elever. För flickor födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder var andelen med gymnasiebehörighet 45 procent 2015 och motsvarande andel för pojkar var 38 procent. För inrikes födda flickor och pojkar var siffrorna 91 procent respektive 89 procent. För elever som invandrat före sju års ålder från länder utanför EU/EFTA var andelen

med gymnasiebehörighet 85 procent för flickor och 82 procent för pojkar år 2015.

Av de nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2011 är det 21 procent av flickorna respektive 16 procent av pojkarna som har en gymnasieexamen fyra år senare och 3,5 procent av flickorna respektive nästan 5 procent av pojkarna som har ett studiebevis. Med nyinvandrade elever avses, i enlighet med Skolverkets definition, de som har kommit till Sverige tidigast 4 år före sin start i gymnasieskolan. Statistiken utgår från elever som är folkbokförda, asylsökande elever ingår inte. Bland elever med svensk bakgrund (elever som är födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige) är det närmare 75 procent av de elever som påbörjade gymnasieskolan hösten 2011 som har en gymnasieexamen fyra år senare och 8 procent som har ett studiebevis.

Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Antalet elever i sfi fortsätter att öka och uppgick år 2015 till drygt 138 000 elever. Drygt sex av tio avslutar någon kurs med minst godkänt resultat två år efter kursstart. Andelen kvinnor som får godkänt på någon kurs är högre än andelen män. Andelen som avbryter studierna är högre bland män än bland kvinnor. Se närmare beskrivning av sfi under utg.omr. 16, avsnitt 5.3.2.

Hälsa

Bland utrikes födda kvinnor uppger cirka 71 procent att de har bra hälsotillstånd. Högst andel som anger att de har bra hälsotillstånd återfinns bland inrikes födda män, drygt 80 procent.

Bland utrikes födda kvinnor uppger 38 procent att de har sömnbesvär och 33 procent uppger att de känner ångslan, oro och ångest.

Ansvarsfördelning avseende nyanländas etablering

Staten har sedan lång tid tillbaka ett särskilt ansvar för mottagande av nyanlända. Verksamhet som är kopplad till detta ansvar finansieras främst under utgiftsområde 13 *Nyanlända invandrades etablering*.

Ansvaret för mottagande och insatser för nyanlända är fördelat mellan flera olika aktörer inom såväl statlig som kommunal sektor. Därutöver bedriver organisationer i det civila samhället ett omfattande arbete på området.

Från och med den 1 december 2010 har staten genom *Arbetsförmedlingen* det samordnande ansvaret för insatser för vuxna nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (etableringslagen) har nyanlända rätt till en etableringsplan. Etableringsplanen ska minst innehålla sfi, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Nyanlända som deltar i etableringsinsatser har rätt till statlig etableringsersättning för sin försörjning. Arbetsförmedlingen beslutar om etableringsersättning medan *Försäkringskassan* betalar ut ersättningen. Försäkringskassan beslutar och betalar även ut tillägg till etableringsersättningen i form av etableringstillägg och bostadsersättning. Arbetsförmedlingen ansvarar till och med 2016 för att anvisa nyanlända som har rätt till etableringsplan och som har anmält behov samt deras familjemedlemmar plats för bosättning i en kommun.

Migrationsverket anvisar bosättning i en kommun till vidarebosatta (kvotflyktingar), minderåriga som kommer till landet utan

medföljande vårdnadshavare (ensamkommande barn) och de nyanlända som omfattas av etableringslagen men som inte har rätt till etableringsplan, t.ex. på grund av sjukdom. Från och med 2017 har Migrationsverket det fulla ansvaret för anvisning av bosättning. Myndigheten beslutar också om och betalar ut statlig ersättning för mottagande av nyanlända till kommuner och landsting.

Länsstyrelserna verkar för att det finns beredskap och kapacitet hos kommunerna för att ta emot nyanlända och ensamkommande barn och unga samt verkar för regional samverkan.

Kommunerna tar emot nyanlända för bosättning. Kommunerna har också ansvar för mottagande av ensamkommande barn och unga. Kommunerna tillhandahåller sfi och samhällsorientering, praktisk hjälp i samband med bosättning, särskilda introduktionsinsatser för nyanlända barn och elever inom skola, förskola, fritidshem och andra insatser för att underlätta etablering i samhället. För dessa och andra insatser får kommunerna en ersättning från staten.

Landstingen svarar för insatser inom hälso- och sjukvård och genomför hälsoundersökningar för nyanlända. Vissa landsting har verksamhet med hälsokommunikatörer som är särskilt inriktade på nyanlända.

Centrala studiestödsnämnden handlägger och beslutar i ärenden om hemutrustningslån för nyanlända.

3.4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrunder för resultatet av insatser inom utgiftsområdet baseras på återrapporteringar från de myndigheter som är ansvariga för genomförandet av insatserna, främst Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och länsstyrelserna.

3.4.3 Främjande av integration

Främjande av integration avser verksamhet och insatser som stimulerar integrationsprocesserna i samhället och som finansieras via anslag 1:1 *Integrationsåtgärder*.¹

Stöd till riksorganisationer bildade på etnisk grund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelar stöd till organisationer bildade på etnisk grund. Syftet med stödet är att stärka organisationernas egna initiativ och verksamheter kring kultur, språk och identitet samt delaktighet i samhället. Stödet fördelas enligt förordningen (2008:63) om statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund. Under 2015 har 56 organisationer av 74 som ansökt om bidrag fått del av stödet vilket är två fler jämfört med 2014. Stödet uppgår årligen till totalt 19 miljoner kronor.

Auktorisation av tolkar och översättare

Kammarkollegiet ansvarar för auktorisation av tolkar och översättare. Statliga myndigheter, kommuner och landsting är de huvudsakliga användarna av tolkar och inom rättsväsendet och sjukvården är det särskilt angeläget att det finns tillgång till auktoriserade tolkar. Kammarkollegiet ansvarar för ett register över auktoriserade tolkar och översättare. Kammarkollegiet har även i uppdrag att föra ett register över tolkar som har genomgått den grundläggande utbildningen med godkänt resultat men som inte har ansökt om auktorisation.

Vid utgången av 2015 fanns det i registret över auktoriserade tolkar 1 122 gällande auktorisationer varav 239 med specialistkompetens som rättstolk och 158 med specialistkompetens som sjukvårdstolk. Totalt fanns det åtta fler auktoriserade tolkar jämfört med 2014.

Vid samma tidpunkt fanns det 479 auktorisationer som översättare. Auktorisation av tolkar har under 2015 skett i 31 språk och av översättare i 21 språk. Av tabell 3.2 framgår hur många som ansöker och deltar i skriftliga prov, hur många som går vidare till muntliga prov och slutligen hur många av dessa som blir auktoriserade.

Tabell 3.2 Auktorisation av tolkar 2013-2015

	2013	2014	2015
Deltagare i skriftliga prov	337	447	441
Deltagare i muntliga prov	130	165	158
Antal nya auktorisationer	49	62	59

Källa: Kammarkollegiet.

Totalt ansökte 441 personer om att bli auktoriserade tolkar under 2015 jämfört med 447 personer under 2014 och 337 personer under 2013. Av dessa fick 59 personer auktorisation av Kammarkollegiet, vilket motsvarar 13 procent av ansökningarna. För 2014 var motsvarande andel 14 procent och för 2013 var andelen 15 procent. Jämfört med 2012 har andelen som har blivit auktoriserade halverats från 25 till 13 procent. Trots att antalet deltagare i skriftliga prov har ökat de senaste åren har inte antalet auktorisationer ökat i motsvarande grad, inte heller i proportion till ökningen av antalet nyanlända. Antalet nya auktorisationer för översättare var 9 under 2015 jämfört med 17 under 2014 och 20 under 2013. Det motsvarar en andel på 6, 13 respektive 14 procent av dem som klarade det skriftliga provet.

Flyktingguider och familjekontakter

Kommunerna har sedan 2013 möjlighet att enskilt eller tillsammans med organisationer i civilsamhället söka medel för att stärka och utveckla verksamhet med flyktingguider och familjekontakter. Länsstyrelserna har under 2015 disponerat totalt 51 miljoner kronor för ändamålet. Av dessa tillfördes 30 miljoner kronor i propositionen Vårändringsbudget för 2015.

Länsstyrelserna beviljar medel enligt 37 a § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar. Under 2015 inkom 212 ansökningar motsvarande drygt 71 miljoner kronor. Av dessa beviljades medel helt eller delvis för 126 projekt i 103 kommuner. Den

¹ Från och med budgetåret 2017 föreslås anslag 1:1 byta namn från Integrationsåtgärder till Etableringsåtgärder och därtill anslagsändamålet att ändras, se avsnitt 3.7.

största beviljade summan var ca 2,5 miljoner kronor och den lägsta 12 000 kronor. I likhet med 2014 avsåg ca 85 procent av ansökningarna 2015 verksamhet i samarbete mellan kommun och organisation.

På uppdrag av länsstyrelserna genomfördes en extern analys av projekt som beviljades medel enligt 37 a § och som avslutades under 2014 och 2015. Slutsatserna av denna analys är att det finns möjligheter att utveckla hanteringen av medel ytterligare, t.ex. vad gäller information och vägledning om tillgängliga medel och möjliga inriktningar av verksamhet, spridning av goda exempel, rutiner för uppföljning och krav på måluppfyllelse och kvalitet.

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder* får även användas till utgifter som rör uppföljning och utvärdering av integrationen, t.ex. uppföljning av tillståndet för nyanlända och övriga utrikes födda inom områdena arbetsmarknad, transfereringar, inkomster, boende, utbildning, hälsa och valdeltagande.

Under 2015 fick Statistiska centralbyrån (SCB) 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på SCB:s hemsida. Statistiken publiceras grupperad efter kön, grund för bosättning, vistelsetid i landet m.m.

3.4.4 Statlig ersättning till kommuner vid flyktingmottagande

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och landsting för kostnader som är relaterade till mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*.

Ersättning till kommuner och landsting för flyktingmottagandet regleras i förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar och i vissa avseenden även i förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. Ersättningarna utbetalas av Migrationsverket och till en mindre del av länsstyrelserna.

Utgifterna för ersättning till kommuner och landsting för flyktingmottagandet påverkas av antalet asylsökande och ensamkommande barn och unga som får uppehållstillstånd och tas emot i en kommun.

Kommunmottagandet ökar men är inte tillräckligt

Under 2015 blev 51 000 nyanlända mottagna i landets kommuner. Av dessa var 3 800 ensamkommande barn. Jämfört med 2014 är det ca 5 400 fler mottagna och jämfört med 2013 ca 17 400 fler. Andelen personer från Migrationsverkets anläggningsboenden (ABO) respektive från s.k. eget boende (EBO) motsvarar 2014 års nivå. Antalet från EBO utgör 51 procent av det totala antalet mottagna nyanlända.

Mottagandet av ensamkommande barn med uppehållstillstånd har jämfört med 2014 ökat med ca 400 barn. Majoriteten av de mottagna ensamkommande barnen under 2015 var pojkar och 22 procent var flickor, vilket är samma andel som 2014.

Könsfördelningen fortsätter att vara ojämn och är oförändrad jämfört med 2014. Andelen kvinnor inklusive ensamkommande flickor är 42 procent. En förklaring till detta är att det fortsatt är många män som kommer ensamma från främst Syrien och Irak. Antalet anhöriga bland de kommunmottagna har ökat mellan 2014 och 2015. Anhörigas andel av mottagna var 31 procent under 2015.

Mottagandet i länen

Sammantaget har kommunerna ökat mottagandet av nyanlända under 2015 jämfört med 2014. Det finns dock stora variationer mellan länen både vad gäller omfattning och typ av mottagande. I en del län har mottagandet kraftigt ökat under året medan det har minskat i andra. Andelen som bosatts i en kommun efter anvisning har minskat under 2015 jämfört med 2014 och utgör endast 17 procent av alla mottagna.² De högsta andelarna av mottagna nyanlända i relation till befolkningen har

² Till anvisade räknas asylsökande som beviljats uppehållstillstånd och som har bosatt sig i en kommun efter anvisning av Arbetsförmedlingen eller Migrationsverket. Till anvisade räknas även kvotflyktingar.

Blekinge, Kalmar, Gävleborg och Kronobergs län. Lägst andelar har Gotlands, Stockholms, Norrbottens och Uppsala län. Tabell 3.3 visar mottagandet länsvis.

Tabell 3.3 Länsvis mottagande 2015

Mottagande i länen 2015, antal och andel i procent av befolkning den 31 december 2015 och av totalt mottagna i riket 2015 samt varav ensamkommande barn, antal och andel av mottagna i länet

Län	Mottagna flyktingar och skyddsbehövande			Varav ensamkommande barn	
	Antal	Andel av befolkn. i länet (%)	Andel av mottagna i riket (%)	Antal	Andel av mottagna i riket (%)
Stockholm	6 152	0,28	12,0	614	16,2
Uppsala	1 281	0,36	2,5	126	3,3
Södermanland	2 185	0,77	4,3	130	3,4
Östergötland	2 144	0,48	4,2	169	4,5
Jönköping	2 622	0,75	5,1	110	2,9
Kronoberg	1 647	0,86	3,2	109	2,9
Kalmar	2 301	0,97	4,5	160	4,2
Gotland	101	0,18	0,2	14	0,4
Blekinge	1 656	1,06	3,2	61	1,6
Skåne	6 154	0,47	12,0	451	11,9
Halland	1 646	0,52	3,2	87	2,3
Va Götaland	7 914	0,48	15,5	596	15,7
Värmland	1 827	0,66	3,6	120	3,2
Gävleborg	2 624	0,93	5,1	182	4,8
Västmanland	1 856	0,70	3,6	135	3,6
Dalarna	2 304	0,82	4,5	197	5,2
Örebro	2 114	0,73	4,1	142	3,7
Västernorrland	1 772	0,73	3,5	94	2,5
Jämtland	1 001	0,79	2,0	81	2,1
Västerbotten	1 027	0,39	2,0	120	3,2
Norrbotten	869	0,35	1,7	96	2,5
Hela riket	51 197	0,52	100	3 794	100

Källa: Migrationsverket.

Mottagandet inom länen är ojämnt fördelat mellan olika kommuner. Överlag tar residensstäder och kommuner med högskola eller universitet emot färre nyanlända i relation till befolkningen i dessa orter medan små och medelstora kommuner med en relativt svagare arbetsmarknad tar emot relativt fler nyanlända.

Trots att kommunmottagandet har stigit i de flesta av länen under 2015 har antalet personer som begärt men inte fått en bosättningsanvisning ökat. Som en konsekvens har fler nyanlända blivit kvar längre i Migrationsverkets anläggningsboenden.

Tabell 3.4 visar utvecklingen av kommunernas mottagande av flyktingar och andra skyddsbehövande samt deras anhöriga de senaste 10 åren.

Tabell 3.4 Kommunmottagande 2006–2015

Antal mottagna med uppehållstillstånd efter kategori mottagen och varav ensamkommande barn 2006-2015

Kategori mottagen	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Från anläggningsboende (ABO)	9 044	6 267	4 249	4 605	5 170	5 068	6 003	5 939	6 624	6 848
Från eget boende (EBO)	14 470	9 221	4 433	4 319	5 100	4 361	6 316	14 223	25 742	26 036
Anhörig till flykting som ansökt inom två år ¹	2 478	6 424	9 598	7 697	2 916	2 064	4 383	11 354	10 917	15 837
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 594	1 810	1 869	1 880	1 813	1 962	1 687	1 801	1 972	1 897
Övriga	334	172	167	174	213	117	402	480	581	579
Summa	27 920	23 894	20 316	18 675	15 212	13 691	18 791	33 797	45 836	51 197
Varav ensamkommande barn	755	932	790	1 216	1 492	2 345	2 205	2 285	3 370	3 794

¹ Från och med 1 januari 2014 har bestämmelserna ändrats så att en ansökan ska ha skett inom sex år från det att anknytningspersonen första gången blev mottagen i en kommun.

Källa: Migrationsverket.

Länsstyrelsernas arbete för beredskap och kapacitet hos kommunerna

Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i kraft. Lagen innebär att en kommun är skyldig att efter anvisning ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen. Syftet med förändringen är att alla kommuner bör vara med och ta ansvar för mottagandet av nyanlända för att förbättra de nyanländas etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Under 2015 har förberedelser för den nya lagen pågått, vilket bl.a. har påverkat länsstyrelsernas arbete med överenskomna anvisningsbara platser enligt det gamla mottagningsystemet. Länsstyrelsernas roll enligt den nya bosättningslagen har förändrats vilket påverkade arbetet redan under 2015.

Den ordning som gällde fram till och med mars 2016 för mottagande av nyanlända som inte bosätter sig på egen hand innebar att kommuner frivilligt erbjöd sig att ta emot nyanlända. Länsstyrelsen slöt överenskommelser med kommuner om anvisningsbara platser. För 2014 bedömdes att det fanns ett sammanlagt behov av 14 100 anvisningsbara platser. I slutet av 2014 hade länsstyrelserna träffat överenskommelser om 23 600 platser, varav ca 8 300 var anvisningsbara platser. För 2015 bedömdes det sammanlagda behovet av platser till 23 100. Överenskommelserna motsvarade totalt 18 000 platser, varav 10 575 avsåg anvisningsbara platser.

Länsstyrelserna har under 2015 disponerat 60 miljoner kronor för insatser som syftar till att öka kommuners beredskap och kapacitet för flyktingmottagande. Av tillgängliga medel avsattes 8 miljoner kronor i en nationell reservation för att möjliggöra större och/eller

länsöverskridande projekt. Under 2015 inkom 212 ansökningar motsvarande drygt 131 miljoner kronor. Sammantaget beviljade länsstyrelserna medel för 127 projekt i 102 kommuner. Insatser som syftar till att underlätta bosättning och väsentligt öka kommunernas mottagningskapacitet har prioriterats och en stor andel av de projekt som beviljades gällde ombyggnationer, utökad kollektivtrafik till kransorter, kartläggning av bostadsmarknaden och samverkan med privata fastighetsägare. Enligt länsstyrelserna har medlen fortsatt stor betydelse för kommunernas möjligheter att genomföra utvecklingsinsatser i flyktingmottagandet.

Mottagandet av ensamkommande barn och unga
Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för kommunernas beredskap och kapacitet att ta emot ensamkommande barn. Länsstyrelserna förhandlar med kommunerna och Migrationsverket sluter överenskommelser om mottagande. Ensamkommande barn anvisas till en kommun när de är asylsökande och stannar i normalfallet kvar i anvisningskommunen när uppehållstillstånd beviljas.

Inför 2015 beräknade Migrationsverket att behovet av platser för anvisning av ensamkommande barn var 4 850 asylplatser. I beräkningen låg en buffert på 20 procent med anledning av att antalet asylsökande ensamkommande barn ökade med 80 procent under 2014 i jämförelse med föregående år.

Under sommaren och hösten 2015 ökade antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige mycket kraftigt. Sammantaget sökte närmare 35 400 ensamkommande barn asyl i Sverige under 2015, vilket kan jämföras med drygt 7 000 året innan. Migrationsverket genomförde drygt 33 300 anvisningar till

kommunerna. Anvisningsmodellen som tillämpades hade fyra steg, där steg ett var anvisning utifrån anknytning, steg två och tre var kopplade till överenskomna platser och steg fyra innebar en fördelning av barnen mellan samtliga kommuner när de överenskomna platserna inte räckte till.

Utvecklingen under andra halvåret 2015 innebar att antalet överenskomna platser för mottagandet av ensamkommande barn blev otillräckligt. Sammantaget under 2015 anvisades 90 procent av alla asylsökande ensamkommande barn till kommuner utöver de överenskomna platserna. Nära 30 procent av anvisningarna skedde utifrån anknytning (steg 1) och 60 procent av anvisningarna fördelades mellan kommuner utöver de överenskomna platserna (steg 4).

Antalet som fick uppehållstillstånd ökade inte på motsvarande sätt som antalet asylsökande ensamkommande barn. En orsak till det är att handläggningstiderna för asylärenden har blivit längre.

Kommunala insatser

Samhällsorientering

Samhällsorienteringen ska i möjligaste mån bedrivas på modersmålet eller ett annat språk som deltagaren behärskar väl. Vid behov ska tolk anlitas.

De flesta kommuner (91 procent) anger att de främst ger samhällsorientering på modersmål. För att underlätta deltagande i samhällsorientering parallellt med andra etableringsinsatser och för att kunna kombinera insatsen med arbete behöver samhällsorientering erbjudas på flexibla tider. Enligt länsstyrelsernas återskottberättelser om samhällsorientering för 2015 erbjuder 19 procent av kommunerna samhällsorientering på kvällstid, 25 procent erbjuder intensivkurs och 19 procent erbjuder sommarkurs. Det innebär att något färre kommuner erbjuder ett varierat utbud av samhällsorientering i dessa former i jämförelse med 2014.

I 37 procent av kommunerna väljer man att komplettera de 60 obligatoriska timmarna med ytterligare samhällsorientering. De kompletterande timmarna kan exempelvis innehålla fördjupningar inom hälsa.

Samverkan mellan kommuner och användandet av distanslösningar är en förutsättning för att fler ska kunna få samhällsorientering på sitt modersmål. 60 procent av kommunerna uppger att de samverkar med andra kommuner kring organiseringen av samhällsorientering. Det finns flertalet exempel på olika typer av distanslösningar liksom exempel på samverkan mellan kommuner som också sträcker sig över stora geografiska områden.

Uppgifterna om hur många som deltar i samhällsorientering utanför etableringsuppdraget är osäkra, men indikerar att deltagandet är lågt. Under perioden 1 oktober 2014 till 31 september 2015 uppskattas antalet deltagare utanför etableringsuppdraget ha uppgått till drygt 900 personer, något fler kvinnor än män. Det innebär en minskning jämfört med 2014, trots att andelen kommuner som uppger att de erbjuder samhällsorientering till denna målgrupp har ökat från 87 till 94 procent. Det är tydligt att få kommuner lyckas nå målgruppen och motivera dem att delta. Samhällsorientering för personer inom Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag redovisas i avsnitt 3.4.6.

Utbetalda ersättningar för flyktingmottagande fortsätter att öka

Utgifterna 2015 för ersättningar för flyktingmottagandet blev totalt ca 560 miljoner kronor lägre än anvisat anslag i budgetpropositionen för 2015. Huvudsakligt skäl till detta är att antalet kommunmottagna blev lägre än förväntat. Generellt är utgifterna svårprognosticerade.

Utgifterna har dock fortsatt att öka jämfört med tidigare år. Migrationsverket och länsstyrelserna betalade under 2015 ut 8,9 miljarder kronor jämfört med 6,9 miljarder kronor 2014 och 5,5 miljarder kronor 2013 i ersättningar till kommuner och landsting för flyktingmottagande. De fortsatt ökade utgifterna jämfört med tidigare år är en följd av att fler personer blev mottagna i kommunerna 2015 än 2014 och att mottagandet också var stort under 2014 (se tabell 3.2). Mottagandet under ett år kan påverka utgifterna på anslaget under flera år framöver. Schablonersättningen utbetalas t.ex. under två år och ersättningar för ensamkommande barn och unga kan utbetalas under flera år. Av tabell 3.5 framgår vilka ersättningar som har betalats ut samt

utvecklingen av utbetalda ersättningar under åren 2011–2015.

Tabell 3.5 Utbetalda ersättningar 2011–2015

Miljoner kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Extra ersättning mottagna 2010 ¹	72	6	2		
Schablonersättning ²	1 953	1 259	1 540	2 496	3 418
Initialt ekonomiskt bistånd	53	69	128	172	191
Prestationsbaserad ersättning ³				313	405
Grundersättning	154	120	123	62	63
Ekonomiskt bistånd m.m.	104	68	133	130	107
Ensamkommande barn och unga	1 554	2 072	3 201	3 404	4 380
Vissa särskilda kostnader	60	60	76	80	100
Stöd och service, hälso- och sjukvård	184	193	295	249	234
Extra ersättning mottagna 2007–2009 ⁴	10	2			
Hyreskostnader ⁵			1	2	2
sfi för anläggnings-boende ⁶				1	8
Beredskap och mottagningskapacitet	60	40	40	60	60
Summa	4 199	3 889	5 539	6 969	8 968

Kommunerna fick en extra ersättning för mottagna under 2010 fram till etableringsreformens ikraftträdande för att påskynda utlänningars etablering på arbetsmarknaden. Från och med 2014 utbetalas inte denna ersättning längre.

² Schablonersättning för mottagna före den 1 december 2010 utbetalas inte längre fr.o.m. 2013. Utbetalad ersättning för 2011 och 2012 ingår i detta belopp.

³ Utbetalades första gången 2014. Ersättningen upphör fr.o.m. 2016.

⁴ Kommunerna fick en extra ersättning för mottagna 2007–2009 för att påskynda utlänningars etablering på arbetsmarknaden. Från och med 2013 utbetalas inte denna ersättning längre.

⁵ Utbetalades första gången 2013.

⁶ Utbetalades första gången 2014.

Källa: ESV Hermessystemet.

Schablonersättning

Schablonersättning betalas ut per mottagen person och avser kostnader för bl.a. mottagande i samband med bosättning, skola, förskola, sfi, samhällsorientering, tolkar och kommunala insatser som underlättar etablering. 2015 var schablonersättningen 83 100 kronor per person t.o.m. 64 års ålder respektive 52 000 kronor per person fr.o.m. 65 år och äldre. Från och med 2016 har schablonersättningen höjts till 125 000 respektive 78 200 kronor.

Under 2015 utbetalades 3,4 miljarder kronor i schablonersättning, vilket är 0,9 miljarder kronor mer än 2014 och 2,2 miljarder kronor mer än 2013. Schablonersättningen per mottagen person

under 2015 utgjorde 38 procent av utgifterna på anslaget, vilket är 3 procentenheter mer än 2014. De ökade utgifterna för schablonersättning beror på det ökade mottagandet.

Prestationsbaserad ersättning till kommuner har upphört

Prestationsbaserad ersättning utbetalades första gången under 2014. Under 2015 utbetalades 0,4 miljarder kronor vilket är 0,1 miljard kronor mer än 2014. Ersättningen utgjorde 5 procent av utgifterna på anslaget. Från och med 2016 har ersättningen upphört, men kommunerna har möjlighet att ansöka om ersättning för personer som har mottagits under november eller december 2015. Avskaffandet av den prestationsbaserade ersättningen har möjliggjort höjningen av den generella schablonersättningen till kommunerna.

Ersättningar för ensamkommande barn och unga

Statens utgifter för ersättning vid mottagande av ensamkommande barn och unga påverkas i hög utsträckning av hur barnen placeras och deras ålder vid mottagandet. Placering har under 2015 kunnat ske i hem för vård eller boende (HVB) och i familjehem. Från och med 2016 finns också möjlighet att bli placerad i ett stödboende. Under 2015 utbetalades 4,4 miljarder kronor vilket är 1 miljard kronor mer än 2014. Ersättningar för mottagandet av ensamkommande barn och unga svarade för 49 procent av utgifterna under 2015 och utgjorde den största utgiftsposten på anslaget. Jämfört med 2014 ökade andelen med 0,4 procentenheter. Som andel av de totala utgifterna var de dock fortfarande lägre jämfört med 2012 och 2013. Huvudskälet till att utgifterna har ökat är att betydligt fler ensamkommande barn har tagits emot i kommunerna under 2014 och 2015 jämfört med tidigare år.

Övriga ersättningar

Övriga ersättningar som kan utgå till kommuner och landsting för flyktningmottagandet utgjorde 8 procent av utgifterna under 2015.

Varje kommun med överenskommelse om flyktningmottagande får en årlig *grundersättning* som 2015 var 221 500 kronor. Sammanlagt utbetalades 63 miljoner kronor i grundersättningar under 2015 och de utgjorde 9 procent av övriga ersättningar.

Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd avser att ersätta kommuner för kostnader för försörjningsstöd i samband med mottagandet och innan den nyanlände fått den första utbetalningen av etableringsersättning. 191 miljoner kronor utbetalades under 2015 och utgjorde 27 procent av övriga ersättningar.

Ersättning för ekonomiskt bistånd m.m. avser personer som har nedsatt prestationsförmåga och inte får hel eller delvis etableringsersättning. Ersättning ges även för personer som inte kan försörja sig efter att etableringsplanen upphört om det beror på sjukdom eller funktionsnedsättning som personen hade när han eller hon togs emot i kommunen. Det kan även avse kostnader för stöd och hjälp i boendet samt omvårdnad. Ersättning lämnas även för ekonomiskt bistånd till personer i gymnasieskolan som är mellan 18 och 21 år och saknar föräldrar i landet. Ersättningen ska bl.a. bidra till att underlätta mottagandet av personer som av olika skäl inte har tillräcklig förmåga att försörja sig själva. 107 miljoner kronor utbetalades under 2015 och utgjorde 15 procent av övriga ersättningar.

Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård avser kostnader för varaktig sjukvård under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda. Ersättning kan också lämnas för hälsoundersökning som görs inom 12 månader från kommunmottagandet om personen inte har genomgått en hälsoundersökning tidigare. Under 2015 utbetalades 234 miljoner kronor vilket utgjorde 33 procent av övriga ersättningar.

Hyreskostnader avser ersättning för kostnader för bostäder som kommunen har haft innan en nyanländ flyttat in och syftar till att underlätta kommunernas mottagande. Ersättning kan beviljas i mån av tillgängliga medel. 1,6 miljoner kronor utbetalades under 2015.

Ersättning för vissa särskilda kostnader avser ersättning för kostnader i samband med mottagandet av vidarebosatta flyktingar. Migrationsverket kan även ge förhandsbesked på ersättning för mottagandet av nyanlända med särskilda behov. Utöver detta kan kommuner och landsting ansöka hos Migrationsverket om ersättning för vissa särskilda kostnader som inte kan ersättas på annat sätt. Under 2015 ansökte kommuner och landsting om ca 190 miljoner kronor. Totalt beviljades 100 miljoner kronor i ersättning.

Sfi för anläggningsboende avser att ersätta kommuner som erbjuder sfi till personer med uppehållstillstånd som vistas i Migrationsverkets anläggningsboenden i avvaktan på en kommunplacering. Under 2015 utbetalades 8 miljoner kronor. Ersättning har inte ansökts av kommunerna i den utstäckning som beräknats. Ersättningen utgjorde 1 procent av övriga ersättningar.

3.4.5 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Nyanlända som omfattas av etableringsuppdraget och som deltar i insatser enligt en etableringsplan har rätt till statlig etableringsersättning och i vissa fall bostadsersättning eller etableringstillägg. Ersättningarna administreras av Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Dessa ersättningar finansieras via anslag 1:3 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare*.

Under 2015 utbetalades etableringsersättning till i genomsnitt ca 41 400 personer per månad, varav ca 16 400 kvinnor och 25 000 män. Antalet personer med etableringsersättning ökar kontinuerligt och i december utbetalades etableringsersättning till ca 46 700 personer, varav ca 18 400 kvinnor och 28 300 män. Medelersättningen under 2015 var 6 230 kronor per person och månad. Medelersättningen var något lägre för kvinnor än för män.

Av dem som hade rätt till etableringsersättning utbetalades etableringstillägg till ca 11 900 hushåll med hemmavarande barn under 2015. I december utbetalades etableringstillägg till ca 13 300 hushåll. Medelbeloppet för etableringstillägg var 2 305 kronor per person och månad under 2015. Under 2015 utbetalades bostadsersättning till ca 8 500 ensamstående utan hemmavarande barn. I december utbetalades bostadsersättning till ca 9 700 ensamstående utan hemmavarande barn. En övervägande andel (80 procent) av dem som fick bostadsersättning under 2015 var män. Medelbeloppet för bostadsersättningen var 2 483 kronor per person och månad under 2015. Kvinnor hade ett något lägre medelbelopp än män.

3.4.6 Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag

Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag omfattar bl.a. bosättning av nyanlända som har rätt till en etableringsplan och samordning och utformning av insatser i en etableringsplan. Insatserna finansieras via anslag 1:4 *Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare*. Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader för uppdraget finansieras från utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Här redovisas dock inledningsvis viss verksamhet som är finansierad via Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag.

Bosättning av nyanlända inom etableringsuppdraget³

Arbetsförmedlingen ansvarar till och med 2016 för att vid behov anvisa en nyanländ som har rätt till etableringsplan samt deras familjemedlemmar plats för bosättning i en kommun. Från och med 2017 övergår ansvaret till Migrationsverket.

Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i kraft. Den nya lagen innebär att kommuner är skyldiga att efter anvisning ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen. Det tidigare systemet, som gällde fram till den 1 mars 2016, byggde på frivilliga överenskommelser om anvisningsbara platser som tecknades mellan länsstyrelser och kommuner.

I augusti 2014 fastställde Arbetsförmedlingen länstalen för 2015, som ligger till grund för länsstyrelsernas och kommunernas överenskommelser om anvisningsbara platser. De angav ett behov av 23 100 anvisningsbara platser. Länsstyrelsen gjorde under hösten 2015 bedömningen att antalet anvisningsbara platser för året skulle uppgå till 11 200. Antalet personer som anvisats plats för bosättning av Arbetsförmedlingen har ökat något jämfört med 2014, från drygt 5 700 till omkring 6 000.

Tabell 3.6 Antal personer som har anvisats plats för bosättning av Arbetsförmedlingen 2012–2015

Efter kön och i anläggningsboende (ABO) respektive eget boende (EBO)

	2012	2013	2014	2015
ABO				
Kvinnor	1 578	1 787	2 757	2 964
Män	1 508	1 701	2 802	3 003
ABO totalt	3 086	3 488	5 559	5 967
EBO				
Kvinnor	325	416	93	23
Män	296	411	92	27
EBO totalt	621	827	185	50
Totalt	3 707	4 315	5 744	6 017

Källa: Arbetsförmedlingen.

Under 2015 har det totala antalet personer som anmält behov av bosättning minskat jämfört med 2014. Under 2014 anmälde drygt 19 300 personer behov av anvisad bosättning, för 2015 var antalet knappt 15 700. Sedan oktober 2014 prioriterar Arbetsförmedlingen att anvisa personer bosatta i anläggningsboenden framför personer som har ordnat bosättning på egen hand.

Mediantiden från det att en nyanländ har beviljats uppehållstillstånd till anvisning om bosättning för personer i anläggningsboende har minskat jämfört med 2014, från 151 dagar till 143 dagar 2015. Det är dock fortsatt högre än 2012 och 2013, då mediantiden var 117 respektive 126 dagar. För nyanlända med särskilda behov är mediantiden från beviljat uppehållstillstånd till anvisning om bosättning generellt längre. Mediantiden för dessa ärenden ökade från 166 dagar 2012 till 202 dagar 2014 för att sedan minska till 180 dagar 2015.

Andelen nyanlända som tackar ja till en erbjuden bosättning har ökat varje år sedan 2012. 2015 var andelen som accepterade en anvisning ca 80 procent.

Många väljer att under handläggningstiden avbryta sitt bosättningsärende och ordna bosättning på egen hand och avbrotten har ökat såväl för personer i eget boende som för personer i anläggningsboende. Under 2015 avbröt varje månad i genomsnitt 15 procent av personerna i anläggningsboende sitt bosättningsärende, jämfört med 11 procent 2014. Bland dem i eget boende ökade andelen som avbröt sitt ärende från 5 till 10 procent per månad.

³ Uppgifterna om bosättningsärenden har i vissa fall uppdaterats retroaktivt för tidigare år och kan därför skilja sig från tidigare års redovisningar.

Samverkan och utveckling av arbetssätt inom etableringsuppdraget

Arbetsförmedlingen ska samordna insatser i etableringsplanen och vara pådrivande gentemot andra aktörer i etableringsuppdraget. Den nationella samordningen sker huvudsakligen inom ramen för den s.k. Samverkansdelegationen där representanter från Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan, länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Landsting ingår. Samverkansdelegationen har tillsammans tagit fram ett metodstöd, vilket syftar till att förbättra möjligheterna till samverkan på lokal nivå. En revidering av metodstödet genomfördes under 2015. Under hösten 2015 fyllde Samverkansdelegationen också en viktig funktion för informationsutbyte och samverkan med anledning av flyktingsituationen.

Samverkan avseende nyanlända

Arbetsförmedlingens samverkan med bl.a. Försäkringskassan, Migrationsverket och Skatteverket för att förenkla processen för nyanlända i deras myndighetskontakter har fortsatt under 2015. På fyra orter har samverkan mellan myndigheterna möjliggjort för nyanlända att träffa representanter för flera myndigheter vid samma tillfälle. Enligt myndigheternas egen utvärdering har detta varit positivt, dels genom att nyanlända upplever trygghet och kontroll över sin egen situation, dels genom att etableringsprocessen kan påbörjas snabbare. Se också beskrivning under utg.omr. 3, 8 och 10.

Nytt arbetssätt inom Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen bedrev under 2014 och 2015 en avgränsad pilotverksamhet med ett nytt, systematiserat arbetssätt inom etableringsuppdraget. Syftet var att säkra och höja nivån på de insatser som erbjuds inom etableringsuppdraget, oavsett individuella egenskaper som kön och utbildningsnivå. Arbetssättet är ett sätt att ta tillvara erfarenheter och goda exempel som har identifierats under Arbetsförmedlingens arbete med etableringsuppdraget sedan 2010. Arbetsförmedlingen bedömer att det nya arbetssättet bidrog till att säkerställa större enhetlighet och rättssäkerhet i tjänsterna och att individerna fick mer individanpassade och arbetsnära aktiviteter. Särskilt kvinnornas etableringsplaner fick en starkare jobbfokus än tidigare som ett resultat av det förändrade arbetssättet. Arbetsförmedlingen har beslutat att

under 2016 implementera det nya arbetssättet i hela myndigheten.

Pilotprojekt med tidig kompetenskartläggning

På uppdrag av regeringen bedrev Arbetsförmedlingen under 2015 ett pilotprojekt avseende tidig fördjupad kompetenskartläggning för individer som hade fått uppehållstillstånd men som vistades i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på kommunplacering. Målsättningen var att tidigt fånga upp och synliggöra nyanlända invandrades kompetens och därigenom underlätta och påskynda deras etablering på arbetsmarknaden. Enligt Arbetsförmedlingen bidrog pilotprojektet till att ge deltagarna möjlighet att redan på anläggningsboendet få en förståelse för hur vägen till arbete eller studier kan se ut. Arbetsförmedlingen konstaterar dock också att det, utöver det digitala kartlägningsverktyg som användes, även behövs personella resurser för att förklara verktyget och ta om hand resultatet av kartläggningen så att individens kompetens tas till vara.

I uppdraget ingick också att ta fram ett informationspaket för nyanlända om arbete och studier. Den information som Arbetsförmedlingen tog fram visade bl.a. hur individen kan gå till väga för att synliggöra sin kompetens, hur olika vägar till arbete eller studier kan se ut samt information om jobbsökande och det stöd som Arbetsförmedlingen kan ge. Informationen finns tillgänglig på länsstyrelsernas gemensamma webbportal för information till nyanlända.

Nyanlända praktikantprogram m.m.

Enligt överenskommelsen mellan regeringspartierna, Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna med anledning av det stora antalet nya asylsökande under andra halvåret 2015, ska fler nyanlända ges möjlighet till praktik. Regeringen har därför gett statliga myndigheter i uppdrag att under tiden den 1 april 2016 – den 31 december 2018 ställa praktikplatser till förfogande åt Arbetsförmedlingen och ta emot nyanlända arbetssökande för praktik. Myndigheterna ska gemensamt ta emot i genomsnitt minst 1 000 nyanlända för praktik per år under den aktuella perioden. Myndigheterna ska redovisa hur uppdraget genomförs och vilka resultat som nåtts enligt instruktion från Statskontoret.

Regeringen har också tagit initiativ till 100-klubben som innebär att Arbetsförmedlingen erbjuder skraddarsydda paket av insatser till de företag som tar emot minst 100 nyanlända i arbete eller praktik.

Andelen som har deltagit i olika insatser ökar ju längre tid de nyanlända har haft rätt till plan, se tabell 3.7. Även insatsernas koppling till arbetsmarknaden ökar över tid.

Insatser i etableringsplanerna

Under 2015 använde Arbetsförmedlingen sammanlagt 2,1 miljarder kronor för ersättning till etableringslotsar och för insatser för vissa nyanlända invandrare. Av detta avsåg 322 miljoner kronor ersättning till lotsarna. I propositionen Vårändringsbudget för 2015 minskades medlen med 117 miljoner kronor för att finansiera andra insatser för att förbättra och effektivisera vissa nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Utfallet för 2015 var totalt 462 miljoner kronor lägre än tilldelade medel för anslaget.

Tabell 3.7 Andel personer som har eller har haft en insats fördelat på hur länge de haft en etableringsplan

Andel i procent i december 2013–2015

	2013			2014			2015		
	Kv	M	Tot	Kv	M	Tot	Kv	M	Tot
Arbetsförberedande insatser eller arbetsmarknadspolitiska program									
0-6 mån	70	78	74	66	77	73	73	85	80
7-12 mån	85	92	89	84	92	89	86	93	90
13-18 mån	92	96	94	90	94	92	90	96	93
>18 månader	95	99	96	95	97	96	95	97	96
Totalt	82	88	85	83	88	86	85	92	89
Samhällsorientering									
0-6 mån	18	17	17	19	21	21	23	25	24
7-12 mån	28	31	30	27	28	28	35	40	38
13-18 mån	35	36	35	35	33	34	36	39	38
>18 månader	41	39	41	37	39	38	36	37	37
Totalt	28	27	28	29	29	29	32	24	33
Utbildning i svenska för invandrare									
0-6 mån	54	56	55	55	60	58	56	62	59
7-12 mån	80	86	83	77	80	79	82	90	87
13-18 mån	90	92	91	85	89	87	89	92	91
>18 månader	94	95	95	92	93	93	91	92	91
Totalt	75	76	75	77	77	77	78	81	80

Källa: Arbetsförmedlingen.

Arbetsförberedande insatser

Av dem som i december 2015 haft en etableringsplan i maximalt sex månader hade 80 procent tagit del av minst en arbetsförberedande insats eller ett arbetsmarknadspolitiskt program. Det innebar en ökning med 7 procentenheter jämfört med december 2014. Andelen var dock lägre bland kvinnor (73 procent) än bland män (85 procent).

Statistik avseende deltagandet i enskilda insatser och resultat inom etableringsuppdraget redovisas i det följande i huvudsak som årsgenomsnitt för 2015. Siffrorna är därför inte jämförbara med de siffror som redovisades i budgetpropositionen för 2016.

Det vanligaste arbetsmarknadspolitiska programmet var förberedande utbildning. Av dem som hade en etableringsplan under 2015 deltog 55 procent i förberedande utbildning. Andelen var något större bland män än bland kvinnor. Förberedande utbildningar innefattar bl.a. aktiviteter för att kartlägga yrkesbakgrunden eller hitta lämpligt yrkesområde, lära sig yrkesinriktad svenska eller förbereda sig för studier.

Som en förberedande utbildning kan nyanlända inom etableringsuppdraget delta i särskilt anpassade sammanhållna utbildningar på folkhögskolor, s.k. etableringskurs på folkhögskola. Arbetsförmedlingen anvisar deltagare till folkhögskoleutbildningarna som ska omfatta flera insatser som kan kombineras med varandra, bl.a. svenska samt orienterande och arbetsförberedande insatser. Under 2015 deltog totalt 2 000 personer i utbildningen, varav 46 procent kvinnor och 54 procent män. Utbildningarna bedrevs på 91 folkhögskolor. Folkhögskolorna har anpassat kursernas innehåll och utformning utifrån individens och gruppens förutsättningar och behov. För 2015 fick folkhögskolorna totalt 120 miljoner kronor i ersättning för denna utbildning.

Av dem som hade en etableringsplan under 2015 deltog 6 procent i arbetsmarknadsutbildning och 8 procent i arbetspraktik. När det gäller arbetsmarknadsutbildning innebar det en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2014, medan andelen som deltog i arbetspraktik var oförändrad. Det var en lägre andel bland kvinnorna än bland männen som tog del av både arbetsmarknadsutbildning (4 procent av kvinnorna, 8 procent av männen) och arbets-

praktik (6 procent av kvinnorna, 9 procent av männen).

Under 2015 deltog närmare 4 200 personer i arbetsträning med handledare.

Det är möjligt att inom ramen för etableringsplanen studera inom den kommunala vuxenutbildningen, vilket 10 procent av samtliga nyanlända med en etableringsplan gjorde under 2015.

Under 2015 tillfördes Arbetsförmedlingen tillfälligt 50 miljoner kronor för förstärkta validerande insatser och för att utveckla och målgruppsanpassa dessa insatser för dem som omfattas av etableringsuppdraget. Arbetsförmedlingen fortsatte under 2015 det utvecklingsarbete avseende validering som påbörjades under 2014 i syfte att förbättra förutsättningarna för och underlätta för personer inom etableringsuppdraget att få sin kompetens validerad. Bland annat genomförde myndigheten ett tiotal interna dialogseminarier i syfte att öka och förbättra användningen av validerande insatser. Inom ramen för arbetet med snabbspår för nyanländas etablering har också de valideringsmodeller som finns inom flera branscher anpassats och översatts, i syfte att bättre passa validering av nyanländas kompetenser.

Antalet nyanlända i etableringsuppdraget som fick sin kompetens validerad enligt branschmodeller var 437 under 2015. Det var en ökning med knappt 100 personer jämfört med 2014. Det totala antalet personer inom etableringsuppdraget som deltog i olika slags insatser med validerande inslag var drygt 11 300, en ökning med 4 600 jämfört med 2014. Män är överrepresenterade i alla former av validering och andra insatser med validerande inslag.

Snabbspår för nyanländas etablering

Under 2015 och 2016 har Arbetsförmedlingen samordnat de snabbspår som arbetsmarknadens parter i samarbete med Arbetsförmedlingen har initierat. I augusti 2016 fanns 13 snabbspår för ett tjugotal yrken klara. Det är parterna inom respektive bransch som tecknar avtal och Arbetsförmedlingen som samordnar och genomför snabbspåren. Snabbspåren riktar sig till deltagare i etableringsuppdraget som har tidigare erfarenhet eller utbildning inom ett bristyrke där arbetsmarknadens parter har kommit överens om ett snabbspår. Branscher där det råder brist på arbetskraft får hjälp med

kompetensförsörjningen. Överenskommelserna handlar om att i en sammanhållen process kunna erbjuda insatser såsom praktik, språkträning, validering och utbildning.

Inför 2016 tillfördes Arbetsförmedlingen medel för att fördela statsbidrag för särskilda främjande- och utvecklingsinsatser i syfte att påskynda nyanlända invandrares etablering på arbetsmarknaden.

Arbete under etableringstiden

Arbete parallellt med deltagande i etableringsinsatser ökar möjligheterna att nå målen med etableringsplanen. Under 2015 arbetade 17 procent av deltagarna inom ramen för etableringsplanen. Det innebar en ökning från 16 procent 2014. En individ kan ha både subventionerat och osubventionerat arbete inom etableringsplanen, och samma individ kan ha flera typer av arbete under samma år. Den vanligaste typen av arbete inom etableringsplan under 2015 var instegsjobb. Det var 10 procent av deltagarna som hade ett instegsjobb, medan 6 procent hade ett nystartsjobb. Detta mönster var i stort sett oförändrat jämfört med 2014. Knappt 3 procent hade ett arbete utan stöd i sin etableringsplan, vilket också var i stort sett oförändrat jämfört med 2014. Det var genomgående en betydligt större andel bland männen än bland kvinnorna som hade ett arbete som insats i sin etableringsplan, se tabell 3.8.

Tabell 3.8 Andel personer som har eller har haft arbete under tiden i etableringsplan

Andel i procent i december 2013–2015

	2013			2014			2015		
	Kv	M	Tot	Kv	M	Tot	Kv	M	Tot
Instegsjobb	4	12	8	5	14	10	4	14	10
Nystartsjobb	2	7	4	2	7	5	3	9	6
Arbete utan stöd	2	3	3	2	3	2	2	3	3

Källa: Arbetsförmedlingen.

Etableringslotsar

Det tidigare kravet på Arbetsförmedlingen att tillhandahålla valfrihetssystem som ger nyanlända rätt att välja en etableringslots upphörde att gälla den 1 januari 2016 (prop. 2015/16:30 bet. 2015/16:AU1, rskr. 2015/16:57). Bakgrunden var att flera uppföljningar och granskningar hade visat på allvarliga brister och indikerat att etablerings-

lotsar inte var en effektiv insats för att påskynda nyanländas etablering i arbetslivet. Arbetsförmedlingen hade dessförinnan, i februari 2015, beslutat att avsluta tjänsten etableringslots. Anledningen till avslutandet av tjänsten var att kvaliteten i tjänsten inte kunde garanteras. Leveransen av tjänsten upphörde i maj 2016.

Under 2015 deltog totalt 33 500 personer i aktiviteter hos en etableringslots, innan tjänsten avslutades. Det innebär att 50 procent av de kvinnor och 55 procent av de män som hade etableringsplan under 2015 hade en etableringslots.

Utbildning i svenska för invandrare

Av dem som hade en etableringsplan under 2015 deltog 75 procent i utbildning i svenska för invandrare (sfi) någon gång under året. Andelen ökar med tiden i etableringsuppdraget. Sfi ges i fyra kurser, från A till D, där D är den högsta kursen. Av dem som studerade sfi under 2015 deltog det stora flertalet i kurs A-C. Endast en mindre andel, 12 procent, deltog i kurs D. En generell beskrivning av utbildning i svenska för invandrare redovisas under utg.omr. 16 avsnitt 5.3.2.

Samhällsorientering

Av dem som hade en etableringsplan under 2015 deltog 27 procent i samhällsorientering. En närmare beskrivning av samhällsorientering ges i avsnitt 3.4.4.

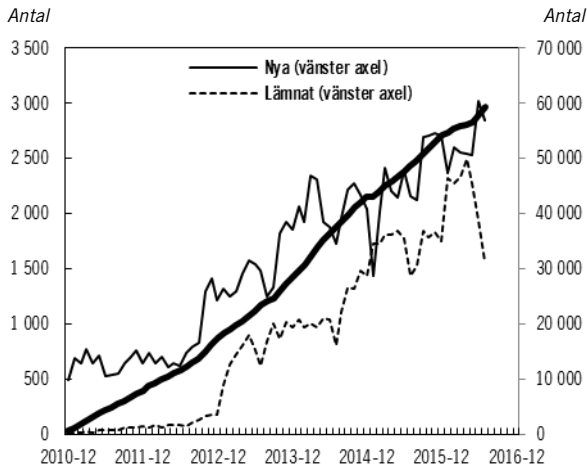
Deltagare i etableringsuppdraget

Antalet personer med etableringsplan fortsätter öka
Antalet personer i etableringsuppdraget fortsatte att öka under 2015 till följd av den ökade flyktinginvandringen. Den stora ökningen av antalet asylsökande under hösten 2015 hann dock inte få någon direkt påverkan på Arbetsförmedlingens verksamhet under året, eftersom det kraftiga inflödet av asylansökningar medförde att Migrationsverket inte hade möjlighet att avgöra dessa asylärenden före årsskiftet. Under 2015 tillkom i genomsnitt drygt 2 300 personer per månad i etableringsuppdraget och 1 500 personer per månad lämnade uppdraget.

Under 2015 hade totalt 63 000 personer en etableringsplan. Det innebar en ökning med närmare 16 000 personer jämfört med 2014. Av

dem som hade en etableringsplan under 2015 var 43 procent kvinnor och 57 procent män. Andelen kvinnor har minskat från 44 procent 2014 och 47 procent 2013, medan andelen män har ökat i motsvarande grad.

Diagram 3.1 Antal personer som är nya, kvarstående eller har lämnat etableringsuppdraget dec 2010 – juli 2016

Källa: Arbetsförmedlingen.

Utbildningsnivån och genomsnittsåldern bland deltagarna i etableringsuppdraget har ökat

71 procent av dem som hade en etableringsplan under 2015 var under 40 år. Det var samma andel som under 2014.

Personer som är 18 eller 19 år har rätt till en etableringsplan om de saknar föräldrar i Sverige och i övrigt uppfyller kriterierna i etableringslagen. Under 2015 var det 646 unga i åldrarna 18–19 år som hade en etableringsplan, vilket motsvarade 1 procent av deltagarna.

Den genomsnittliga utbildningsnivån bland deltagarna i etableringsuppdraget har ökat över tid. Andelen personer med eftergymnasial utbildning två år eller längre har ökat från 19 procent under 2013 till 24 procent under 2014 och 2015. Andelen med endast förgymnasial utbildning har under samma period minskat från 57 procent under 2013 och 51 procent under 2014 till 49 procent under 2015. Ökningen i utbildningsnivå gäller både kvinnor och män, men kvinnorna har fortfarande i genomsnitt en lägre utbildningsnivå än männen.

Tabell 3.9 Utbildningsnivå bland deltagarna i etableringsuppdraget

Andel i procent bland kvinnor och män 2015 (2014 inom parentes)

Utbildningsnivå	Kvinnor	Män	Totalt
Förgymnasial utbildning	53 (56)	47 (48)	49 (51)
Gymnasial utbildning	20 (19)	22 (22)	21 (21)
Eftergymnasial utbildning <2 år	4 (4)	5 (5)	5 (4)
Eftergymnasial utbildning >2 år	22 (21)	26 (26)	25 (24)
Summa	100	100	100

Källa: Arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknadsstatus efter avslutad etableringsplan

Av dem som lämnade etableringsuppdraget under 2015 var det 31 procent som arbetade eller studerade 90 dagar efter att planen hade avslutats. Detta innebar en ökning i förhållande till 2013 och 2014, då andelen för båda dessa år var 28 procent. Det är inte lämpligt att jämföra resultatet avseende andelen i arbete eller studier med år längre tillbaka än 2013, då enbart ett fåtal personer lämnade etableringsuppdraget före 2013.

Det ökade utflödet till arbete från etableringsuppdraget drevs framför allt av att en större andel fick nystartsjobb under 2015 jämfört med tidigare år. Nystartsjobben var den vanligaste typen av anställning för dem som lämnade etableringsuppdraget för arbete, och mer än hälften av dem som gick vidare till arbete under 2015 hade ett nystartsjobb 90 dagar efter avslutad etableringsplan. Ökningen av utflödet till nystartsjobb var dock betydligt större bland män än bland kvinnor. Som framgår av tabell 3.10 är det genomgående en betydligt lägre andel kvinnor än män som har olika former av arbete efter etableringsuppdraget och skillnaderna har ökat jämfört med 2013 och 2014.

Andelen som studerar efter etableringsuppdraget var 7 procent under 2015, och därmed i princip oförändrad jämfört med 2013 och 2014. Studier kan avse både högskolestudier och studier inom kommunal vuxenutbildning. Andelen som studerade efter etableringsuppdraget var något större bland kvinnor än bland män.

Personer som har haft etableringsplan som har upphört att gälla för att tiden för planen har löpt ut och är arbetslösa kan anvisas till jobb- och utvecklingsgarantin eller jobbgarantin för ungdomar. Av dem som lämnade

etableringsuppdraget under 2015 var 50 procent inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program 90 dagar efter avslutad etableringsplan, varav nästan alla i jobb- och utvecklingsgarantin eller i jobbgarantin för ungdomar.

Tabell 3.10 Status 90 dagar efter avslutad etableringsplan.

Procent 2014 och 2015

	2014			2015		
	Kv	M	Tot	Kv	M	Tot
Arbete/studier	21	34	28	21	39	31
<i>Varav</i>						
-arbete med stöd	3	5	4	3	5	4
-arbete utan stöd	3	7	5	3	6	5
- nystartsjobb	5	15	11	7	22	15
-avaktualiserad för studier	9	7	8	8	6	7
Arbmarknprogram	53	51	52	53	47	50
<i>Varav</i>						
-Jobb- och utvecklingsgaranti	47	44	45	48	42	44
-Jobbgaranti för ungdomar	4	4	4	3	4	3
Öppet arbetslös	5	6	6	6	6	6
Förhindrad att ta arbete direkt	7	3	5	9	3	6
Övriga avaktualiserade från AF	14	6	9	11	5	8
Summa	100	100	100	100	100	100

Källa: Arbetsförmedlingen.

Stockholms universitet fick i samband med etableringsreformens ikraftträdande i uppdrag att utvärdera effekterna av reformen. Slutrapporten presenterades i april 2016 (A2016/00870/SV). Resultaten tyder på att etableringsreformen har haft en liten men positiv effekt på nyanländas arbetsmarknadsetablering. De personer som mottogs precis efter reformen hade efter tre år 2,7 procentenheter högre sannolikhet att vara sysselsatta någon gång under året, jämfört med dem som mottogs precis före reformen. I genomsnitt hade gruppen som mottogs efter reformen också 22 procent högre löneinkomster efter tre år. De positiva effekterna av reformen tycks ha varit av samma storleksordning för både kvinnor och män, såväl vad gäller arbetsmarknadsetablering som löneinkomst. Kvinnorna har dock fortfarande en betydligt lägre sannolikhet att vara sysselsatta än män, liksom en betydligt lägre löneinkomst.

3.4.7 Lån till hemutrustning

Syftet med hemutrustningslånen är att nyanlända flyktingar ska få möjlighet att utrusta och möblera sin bostad när de blir mottagna i en kommun. Mål för handläggningstiden för hemutrustningslån är att den inte ska överstiga tre veckor. Verksamhet och insatser för hemutrustningslån finansieras via anslaget 1:5 *Hemutrustningslån*. CSN handlägger och beslutar i ärenden om hemutrustningslån.

Utgifterna för hemutrustningslån påverkas av antalet kommunmottagna flyktingar, genomsnittsbelopp samt hur stor andel av dessa som ansöker om lån. Utgifterna 2015 för hemutrustningslån blev ca 21 miljoner kronor mindre än anvisat anslag i budgetpropositionen för 2015. Huvudsakligt skäl är att antalet personer som ansökte om lån under året blev färre än beräknat.

Av tabell 3.11 framgår antal beviljade lån, utbetalat belopp, antal personer som beviljats lån samt antal efterskänkta lån 2013–2015. Antalet lån och antal personer skiljer sig åt eftersom ansökan om hemutrustningslån kan göras gemensamt.

Tabell 3.11 Beviljade hemutrustningslån m.m.

Antal nya beviljade lån efter bostadsform, utbetalat belopp, antal personer som beviljats lån efter kön samt antal personer med efterskänkta lån efter kön 2013–2015

	2013	2014	2015
Antal beviljade lån	6 818	11 091	12 708
-Varav för möblerad bostad	801	1 149	1 584
-Varav för omöblerad bostad	6 017	9 942	11 124
Utbetalat belopp, miljoner kr	106	171	197
Antal personer som beviljats lån	8 157	13 384	16 063
-Varav kvinnor	3 921	5 332	5 929
-Varav män	4 236	8 052	10 134
Antal personer med efterskänkta lån	2 270	1 627	1 697
-Varav kvinnor	1 073	829	859
-Varav män	1 197	798	838

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2015 utbetalades 197 miljoner kronor i lån till 13 400 låntagare vilket är 26 miljoner kronor mer jämfört med 2014 och 91 miljoner kronor mer jämfört med 2013. Ökningen beror på att fler nyanlända flyktingar har tagits emot i kommunerna under 2015 jämfört med 2014 och 2013. Antalet beviljade lån under 2015 ökade med ca 15 procent jämfört med 2014 och med ca

86 procent jämfört med 2013. 26 procent av de nyanlända som mottagits i en kommun beräknas ha ansökt om lån under 2015 jämfört med 25 procent under 2014. Antalet låneberättigade har mellan 2014 och 2015 ökat med 13 procentenheter.

Fördelningen mellan lån för omöblerad respektive möblerad bostad är relativt konstant men andelen lån för omöblerad bostad har minskat något mellan 2014 och 2015, från 90 till 88 procent.

Utestående fordran för hemutrustningslånen uppgick per den 31 december 2015 till 1,5 miljarder kronor. Fordran fördelas på 61 800 lån till totalt 81 100 låntagare.

Det inbetalade skuldbeloppet inklusive räntor var 139 miljoner kronor 2015. Det är en ökning med 13 miljoner kronor jämfört med 2014 och med 2 miljoner kronor jämfört med 2013. Detta beror främst på att den senaste tidens flyktingmottagande har medfört fler lån men också att fler låntagare än tidigare har betalat innan lånen förfallit.

Antalet låntagare som har fått sina lån efterskänkta har ökat marginellt mellan 2014 och 2015.

Mer än hälften av dem som har fått lån efterskänkta under 2015 är äldre och saknar inkomst. Övriga orsaker till efterskänkning är främst sjukdom, funktionsnedsättning eller dödsfall. Något fler kvinnor än män har fått lån efterskänkta under 2015. Det finns ingen övre åldersgräns för att få lån.

Handläggningstiden efter att ansökan har inkommit till CSN är ett fåtal dagar. Den totala handläggningstiden inklusive hantering hos kontaktpersonerna är mindre än tre veckor varför målet om handläggningstid är uppfyllt.

3.4.8 Europeiska integrationsfonden

Europeiska integrationsfonden har ingått i EU:s ramprogram för solidaritet och hantering av migrationsströmmar (SOLID) och har finansierats via anslaget 1:6 *Från EU-budgeten finansierade insatser för integration av tredjelandsmedborgare*. Anslaget har upphört från och med 2016.

Europeiska integrationsfonden i Sverige har förvaltats av Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). För programperioden 2007–2013 tilldelades Sverige

ca 155 miljoner kronor i projektmedel varav 79 procent utnyttjades. Svenska ESF-rådet har beviljat medel till omkring 100 projekt. Beslutade projektmedel utbetalades t.o.m. 2015 och Svenska ESF-rådet har i mars 2016 slutredovisat programmet till EU-kommissionen.

3.5 Analys och slutsatser

Auktoriserade tolkar

För att kunna ta del av samhället innan man kan svenska är tillgången till tolkar viktig. Antalet personer som är registrerade i Kammarkollegiets register över auktoriserade tolkar har under de senaste åren inte ökat i proportion till hur antalet asylsökande och nyanlända har ökat i Sverige.

Antalet deltagare i de skriftliga proven har ökat de senaste åren men antalet auktorisationer har inte ökat i motsvarande grad. En anledning till detta är att de som anmäler sig saknar tillräckliga förkunskaper för att klara auktorisationsprovet.

Regeringen har redan under 2016 möjliggjort utökningar av antalet preparandkurser inför auktorisation och kompetenshöjande kurser i övrigt.

Kommunmottagande och bosättning

Trots att antalet kommunmottagna har ökat kraftigt de senaste åren har det sammanlagda mottagandet inte varit tillräckligt i förhållande till behoven. Mottagandet är också ojämnt fördelat mellan landets kommuner. Även om andelen som bosätter sig på egen hand har minskat under 2015, är det fortsatt en majoritet av de personer som beviljas uppehållstillstånd som bosätter sig på egen hand. De som inte bosätter sig på egen hand anvisas, enligt den ordning som gällde 2015 och tidigare, till de kommuner som har ingått frivilliga överenskommelser om mottagande. Antalet överenskomna platser i kommunerna har inte motsvarat det totala behovet av platser och de anvisningsbara platserna har varit ännu färre. När det frivilliga mottagandet inte motsvarar mottagningsbehovet uppstår ett underskott av

anvisningsbara platser som leder till att personer bosätter sig själva eller blir kvar i anläggningsboenden i väntan på att bli kommunmottagna. Långa väntetider för nyanlända till bosättning i en kommun fördröjer etableringen i samhället och på arbetsmarknaden. Det leder också i många fall till att nyanlända ordnar sitt boende på egen hand, vilket ofta resulterar i att de flyttar till kommuner som redan har ett högt mottagande av nyanlända. Det bidrar till att den ojämna fördelningen av mottagandet i landets kommuner förstärks. Detta leder i sin tur till utmaningar hos de kommuner som tar ett stort ansvar för mottagandet. Mot denna bakgrund trädde lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i kraft den 1 mars 2016.

I november 2015 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av mottagande och bosättning för asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn och föreslå åtgärder för att skapa ett mer sammanhållet system för mottagandet (A 2015:02). Utredaren ska även lämna förslag till förbättringar av systemet för statlig ersättning till kommuner och landsting.

Mottagandet av ensamkommande barn och unga

Antalet asylsökande ensamkommande barn ökade dramatiskt under 2015. Samtidigt var antalet överenskomna platser med kommunerna otillräckligt för att hantera den kraftiga ökningen, vilket ledde till att kommunernas planeringsförutsättningar försämrades kraftigt. För att uppnå en jämnare fördelning av mottagandet av ensamkommande barn gav regeringen Migrationsverket i uppdrag att utforma en ny anvisningsmodell, som tillämpas från och med den 1 april 2016 (se vidare utg.omr. 8, avsnitt 2.5). Regeringen bedömer dock att det kommer att krävas ytterligare åtgärder för att förbättra kommunernas planeringsförutsättningar och att skapa ett effektivare mottagande av ensamkommande barn och unga.

Regeringen aviserade i 2016 års ekonomiska vårpropositionen att den avsåg att återkomma med förslag för att förenkla regelverket, förbättra kommunernas planeringsförutsättningar, minska den administrativa bördan och öka kostnadseffektiviteten. Den stora ökningen av antalet ensamkommande barn

under 2015 medför mycket stora utmaningar för många kommuner.

Statens ersättning för flyktingmottagandet

Kommunernas ansökningar om ersättning för särskilda kostnader överstiger tillgängliga medel. Ersättning för dessa kostnader är viktiga för kommunerna och kan avgöra om en kommun kan ta emot en person med särskilda behov.

Behovet av att lära sig svenska är stort både för nyanlända som bor kvar i anläggningsboenden och för asylsökande. Sfi för nyanlända i anläggningsboende har inte genomförts i den utsträckning som har förväntats och kommunerna har heller inte återsökt medel i den omfattning som har beräknats. Insatsen har därför inte gett det resultat som är önskvärt. Betydligt fler personer som vistas i anläggningsboende med uppehållstillstånd i avvaktan på bosättning borde kunna ta del av insatsen.

Etableringsuppdraget

Antalet deltagare i etableringsuppdraget fortsätter öka

Antalet deltagare i etableringsinsatser hos Arbetsförmedlingen har ökat kontinuerligt sedan Arbetsförmedlingen fick uppdraget 2010 och utgör nu en betydande del av de inskrivna personerna hos myndigheten. Till följd av den stora ökningen av antalet asylsökande till Sverige under 2015 väntas antalet deltagare i etableringsuppdraget fortsätta öka kraftigt framöver.

Sammantaget innebär detta stora utmaningar för Arbetsförmedlingen och myndighetens möjligheter att tillhandahålla individuellt anpassade insatser till deltagarna. Det snabbt ökande antalet deltagare medför också behov av att förenkla och effektivisera Arbetsförmedlingens arbete med etableringsuppdraget. Regeringen ser ett behov av att genomföra förändringar i regelverket, bland annat för att minska Arbetsförmedlingens administrativa börda. Det är positivt att Arbetsförmedlingen har tagit tillvara på erfarenheterna och utvecklat arbetssättet i syftet att förbättra resultaten. Det är också viktigt att Arbetsförmedlingen implementerar dessa förbättringar, liksom att myndigheten fortsätter att identifiera ytterligare möjligheter till förbättring och effektivisering inom det egna arbetet med etableringsuppdraget,

samt att verksamheten anpassas utifrån det förväntade ökade antalet deltagare i uppdraget de närmaste åren. Det är även positivt med det arbetssätt som Arbetsförmedlingen har utvecklat inom ramen för snabbspåren, vilket på sikt kan förväntas öka utflödet till arbete.

En något större andel av dem som lämnar etableringsuppdraget har gått till arbete och studier under 2015 jämfört med tidigare. Detta är positivt, särskilt med tanke på att även antalet deltagare i etableringsuppdraget har ökat. Fler arbetar också inom ramen för etableringsplanen. Att mindre än en tredjedel av dem som lämnar uppdraget går till arbete eller studier är dock i grunden otillfredsställande.

Få studerar

Ett fåtal av deltagarna i etableringsuppdraget studerar inom den kommunala vuxenutbildningen. Endast 7 procent av dem som lämnar etableringsuppdraget går vidare till studier och andelen är i princip oförändrad jämfört med 2013 och 2014. Även om utbildningsnivån i etableringsuppdraget som helhet har ökat de senaste åren är det fortfarande många vars utbildningsnivå inte motsvarar varken gymnasieskola eller grundskola. I många fall behöver individen tillgång till fleråriga reguljära utbildningsinsatser för att ha en möjlighet att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. Samtidigt är medelåldern låg, och genomsnittsdeltagaren har potentiellt många år framför sig i arbetslivet. Även individer med högre utbildningsnivå kan ha behov av viss kompletterande utbildning för att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden.

Kommunerna har en nyckelroll när det gäller att erbjuda insatser inom ramen för etableringsplanen, såsom samhällsorientering och vuxenutbildning. För att individerna ska ha möjlighet att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet är det därför av avgörande betydelse att den lokala samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna fungerar väl.

Deltagandet i valideringsinsatser har ökat under 2015. Validering utgör en grundläggande byggsten i de snabbspår som Arbetsförmedlingen arbetar med tillsammans med arbetsmarknadens parter.

Könsskillnaderna ökar

Fortfarande finns genomgående stora könsskillnader inom etableringsuppdraget. Andelen

som tar del av arbetsmarknadsnära insatser respektive övergår till arbete är avsevärt större bland män än bland kvinnor, och skillnaderna har ökat. Hela ökningen av utflödet till arbete från 2014 till 2015 skedde bland männen. Det är angeläget att arbetet utvecklas så att kvinnor och män ges samma möjligheter till etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Att utbildningsnivån i etableringsuppdraget har ökat de senaste åren, bland både kvinnor och män, borde innebära bättre förutsättningar för att erbjuda kvinnor och män likvärdiga insatser. Arbetsförmedlingens arbete med att utveckla sitt arbetssätt inom etableringsuppdraget är också avsett att främja kvaliteten och arbetsmarknadsanknytningen i etableringsplanerna. Regeringen anser att det är viktigt att detta utvecklingsarbete verkligen bidrar till ökad likvärdighet och ändamålsenlighet i de insatser som både kvinnor och män deltar i.

3.6 Politikens inriktning

Antalet personer som sökte asyl inom EU och Sverige under 2015 kom att överträffa alla prognoser. För 2014 och 2015 var sammantaget antalet asylsökande per capita det högsta som någonsin registrerats i ett OECD-land. De närmaste åren kommer att präglas av att många nyanlända ska etablera sig i Sverige. Den unika situation Sverige befinner sig i innebär både en utmaning och en möjlighet. Regeringen har identifierat ett antal områden som behöver utvecklas och förstärkas för att bygga ett samhälle som håller ihop och för att motverka segregation. Det handlar om effektivare etablering, fler vägar till arbete, fler som slutför sin utbildning och bättre tillgång till bostäder. Fler områden i arbetet mot segregation redovisas även i avsnitt 6.4 om åtgärder mot segregation.

I detta avsnitt ges en bred översikt av utmaningar och insatser som berör flera olika områden, se även beskrivning under respektive utgiftsområde.

Arbete är nyckeln till nyanländas etablering i Sverige. Arbete ger, förutom egenförsörjning, möjligheter att utveckla kunskaperna i det svenska språket och om det svenska samhället. Arbete bidrar också till ett utökat socialt nätverk. Många nyanlända är i yrkesverksam ålder och har såväl utbildning som erfarenhet

som i större utsträckning bör tas tillvara, inte minst inom områden där det råder brist på arbetskraft. Behovet av validering av utbildning och yrkeskompetens samt av kompletterande utbildningar är därför stort. Utbildnings-systemet måste ha förmåga att möta även personer med omfattande utbildningsbehov och utrusta dem med de kunskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden. Kunskaper i det svenska språket är viktigt för delaktighet i samhällslivet och på arbetsmarknaden men bör inte vara avgörande för möjligheten att få ett arbete eller ta del av utbildningsinsatser. Regeringen föreslår i denna proposition åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken för att hantera det ökade antalet nyanlända inom etableringsuppdraget (se utg.omr. 14, avsnitt 4.5).

Skolsystemet måste hantera de utmaningar det innebär att ta emot många nyanlända elever på kort tid. Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning, vilket är en viktig grund för långsiktig etablering på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför i denna proposition flera satsningar inom utgiftsområde 16 som bl.a. syftar till att motverka lärarbristen och att underlätta tidiga insatser för elever i behov av stöd.

En förutsättning för att människor ska kunna etablera sig är att det finns bostäder till alla. Sverige behöver fler bostäder, inte minst i områden med tillgång till en god arbetsmarknad. Särskilt stort är behovet av hyreslägenheter med rimliga hyror. Alla kommuner ska bidra till mottagandet av nyanlända. Kommuner i tillväxtregioner bör ta ett särskilt ansvar.

För att korta de nyanländas etableringstid och underlätta deras inträde på arbetsmarknaden behöver tidiga insatser under såväl asyltiden som efter beviljat uppehållstillstånd förstärkas. De tidiga insatserna bör bl.a. inriktas mot kunskaper i det svenska språket och om samhället, kompetenskartläggning och etableringsfrämjande insatser som bl.a. kan vara arbetsplatsförlagda. Insatserna inom etableringsuppdraget ska vara anpassade efter individens olika förutsättningar och behov och bedrivs med hög kvalitet.

Möjligheterna att arbeta under asyltiden bör ses över. I dag är dessa möjligheter begränsade, vilket både kan fördröja och försvåra etableringen. För att underlätta detta har regeringen nått en överenskommelse med representanter för banker och ansvariga

myndigheter som innebär att asylsökande som kan styrka sin identitet kan öppna ett bankkonto. Syftet är att förenkla för asylsökande som arbetar under asyltiden (se utg.omr. 2, avsnitt 3.5).

Kommunerna, landstingen och det civila samhället, bl.a. folkbildningen och idrottsrörelsen, har gjort betydande insatser på många områden för att hantera flyktingsituationen. Flera av de åtgärder som regeringen redan har vidtagit och som föreslås i denna proposition syftar till att förbättra förutsättningarna för kommunernas, landstingens och det civila samhällets arbete. Regeringen avser att ytterligare förstärka samarbetet med det civila samhällets organisationer. Styrgruppen för överenskommelsen inom integrationsområdet, med idéburna organisationer och Sveriges Kommuner och Landsting från 2010 har kommit överens om att avveckla styrgruppen under 2016. Regeringen avser att fortsatt arbeta med idéburna organisationer inom integrationsområdet i andra former.

Regeringen ger i denna proposition förutsättningar för att fortsätta arbetet med att bygga ett starkt samhälle som håller ihop. Det är ett arbete som kräver uthållighet. För att nå framgång krävs att alla tar sin del av vårt gemensamma ansvar.

Ett hållbart mottagande i hela landet

Mottagandet av nyanlända är ett gemensamt ansvar för hela Sverige. Kommunerna tar ett stort ansvar och har de senaste åren tagit emot fler nyanlända än tidigare. Samtidigt har väntetiderna för att kunna bosätta sig i en kommun ökat och majoriteten av de nyanlända bosätter sig därför på egen hand. Mottagandet är också mycket ojämnt fördelat mellan landets kommuner.

Gemensamt ansvar att ta emot nyanlända för bosättning

Alla kommuner måste utifrån sina förutsättningar vara med och ta ansvar för mottagandet av nyanlända för att förbättra de nyanländas möjlighet till etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Ett jämnare mottagande är av betydelse också för att motverka social och etnisk boendesegregation. Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:38) om

mottagande av vissa nyanlända för bosättning i kraft. Syftet med lagen är att få till stånd en jämnare fördelning av mottagandet av nyanlända mellan landets kommuner och att kommuner som har goda förutsättningar för etablering ska ta emot nyanlända i större utsträckning än tidigare. Kommunerna får i förväg besked om hur många nyanlända som kommer att omfattas av anvisningar det kommande året och ges därmed möjligheter att planera för mottagandet bl.a. vad gäller bostäder och skola.

För 2016 har Arbetsförmedlingen och Migrationsverket ett delat ansvar för anvisningar enligt den nya lagen. Från och med den 1 januari 2017 kommer Migrationsverket att besluta om alla anvisningar. Länsstyrelserna har genom den nya lagen en viktig roll att föra dialog med kommunerna inför fastställande av kommunal och för planeringen av kommunernas mottagande. Det är angeläget att Migrationsverket och länsstyrelserna har tillräckliga resurser för att genomföra dessa uppdrag. Med hänsyn till den kommande kraftiga ökningen av antalet personer med uppehållstillstånd i mottagningssystemet bör Migrationsverkets förvaltningsmedel förstärkas. Även länsstyrelsernas förvaltningsanslag bör ökas för att säkerställa en effektiv tillämpning av den nya lagen.

Mottagandeutredningen

För att förbättra helhetsperspektivet på mottagande och bosättning av asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn gav regeringen i november 2015 en särskild utredare i uppdrag att se över systemet för mottagande och bosättning och föreslå åtgärder för att skapa ett mer sammanhållet system (A 2015:02). Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 oktober 2017.

Ökade medel till kommunerna

Ett bra mottagande i kommunerna är avgörande för nyanländas etablering. Det är i kommunerna som människor bor, lever och arbetar. Utmaningarna ser mycket olika ut för landets kommuner och landsting, inte minst beroende på hur befolkningstillväxten ser ut. För att stärka välfärden och för att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar för kommuner och landsting avsätter regeringen därför 10 miljarder kronor till kommunsektorn för 2017 och framåt (se utg.omr. 25, avsnitt 3.7). Denna förstärkning ska inledningsvis särskilt stötta de kommuner och landsting som har störst behov av

investeringar till följd av det stora antalet asylsökande och nyanlända. Vidare beslutade regeringen i budgetpropositionen för 2016 att höja schablonersättningen till kommunerna för mottagandet av nyanlända med 50 procent från och med den 1 januari 2016.

Nyanlända som har särskilda behov, t.ex. av en tillgänglighetsanpassad bostad eller närhet till specifik sjukvård, kan få vänta längre än andra på att bli mottagna i en kommun. Om kommuner i större utsträckning kan få ersättning för kostnader för nyanlända med särskilda behov, underlättas deras mottagande. Regeringen föreslår därför att ramen för ersättning till kommunerna för sådana kostnader höjs under 2017–2020.

Hemutrustningslån

Hemutrustningslån ger möjlighet för nyanlända att genom lån utrusta sin bostad vid mottagandet i en kommun, vilket skapar bra förutsättningar för att påbörja etableringen i arbets- och samhällslivet. I takt med att antalet kommunmottagna ökar förväntas fler nyanlända beviljas hemutrustningslån. Mot bakgrund av den förväntade utgiftsökningen föreslår regeringen att medel tillskjuts på anslaget för hemutrustningslån. Regeringen ser samtidigt att det finns behov av att se över regelverket i syfte att anpassa kostnaderna för hemutrustningslån. Utgångspunkten för en sådan kostnadsanpassning är att lånebeloppen inte ska sänkas för hushåll med barn. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Förenklad ersättning för mottagandet av ensamkommande barn och unga

Under 2015 sökte ovanligt många ensamkommande barn, dvs. personer under 18 år som saknar vårdnadshavare i landet, asyl i Sverige. Totalt uppgick antalet till ca 35 000, vilket motsvarade ca 22 procent av alla som sökte asyl i Sverige. Den mycket stora ökningen av antalet ensamkommande barn 2015 innebär utmaningar för kommunernas mottagande. Det är viktigt att värna kvalitet och säkerhet i mottagandet av ensamkommande barn och unga. Samtidigt måste regeringen ta ansvar för att regelverkets utformning tar hänsyn till kommunernas förutsättningar och leder till en effektiv användning av skattemedel. Därför har

bl.a. en ny placeringsform, stödboende, införts den 1 januari 2016 som ett komplement till placeringsformerna hem för vård eller boende (HVB) och familjehem.

Den statliga ersättningen till kommunerna för mottagandet av ensamkommande barn och unga behöver förenklas och förändras i syfte att förbättra kommunernas planeringsförutsättningar, minska den administrativa bördan och öka kostnadseffektiviteten. Regeringen avser att införa ett nytt ersättningssystem den 1 juli 2017 som bl.a. innebär att kommunerna ersätts utifrån individens ålder oavsett boendeform. En viktig utgångspunkt för förändringar i ersättningssystemet för ensamkommande barn är att inte försämra förutsättningarna för att barn ska få ett bra omhändertagande. Barn har särskilda rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och det är viktigt att särskilja barn från vuxna. Sammantaget medför de aviserade förändringarna att kommunernas planeringsförutsättningar och de ekonomiska drivkrafterna för kostnadseffektiva boenden förbättras. Därmed bidrar de till en mer ansvarsfull användning av skattemedel.

Regeringen avser att inrätta ett nationellt kunskapscentrum vid Socialstyrelsen för frågor kring ensamkommande barn, i syfte att fördjupa och sprida kunskap om hur dessa barn kan bemötas och stödjas (se utg.omr. 9 avsnitt 4.6).

Tidiga insatser under asyltiden

Det är viktigt att tiden då den enskilde befinner sig i asylprocessen kan tas tillvara och användas på ett meningsfullt sätt. Detta särskilt för att underlätta och påskynda en framtida etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet för den som beviljas uppehållstillstånd, men även för att undvika exempelvis psykisk ohälsa eller social oro i anslutning till anläggningsboenden. Folkbildningen och organisationer i civilsamhället är några av flera viktiga aktörer för att främja etableringen (se utg.omr. 17 avsnitt 17). Även hälso- och sjukvården har en viktig roll i sammanhanget då hälsa är en grundläggande förutsättning för en framgångsrik etablering (se utg.omr. 9 avsnitt 5). Behovet av tidiga insatser för asylsökande och personer som har uppehållstillstånd men bor i Migrationsverkets

anläggningsboenden har ökat, bl.a. till följd av det kraftigt ökade antalet asylsökande och längre handläggningstider i Migrationsverkets prövningsverksamhet. Regeringen föreslår därför en förstärkning av medlen för tidiga insatser som syftar till att ge asylsökande m.fl. kunskaper i svenska språket, kunskaper om det svenska samhället och andra etableringsfrämjande insatser.

De resurser som avsätts för olika typer av insatser för asylsökande m.fl. ska användas ändamålsenligt, ge verksamhet med god geografisk spridning och nå en så stor andel av målgruppen som möjligt. Regeringen vill särskilt främja insatser genom det lokala föreningslivet. Regeringen angav därför i vårpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:100 s. 34) att ansvarsfördelningen bör ändras så att länsstyrelserna från 2017 får ansvar för att samordna och organisera tidiga insatser för asylsökande m.fl. Med tidiga insatser för asylsökande m.fl. avses insatser riktade till kvinnor och män som är asylsökande eller som har uppehållstillstånd men bor i Migrationsverkets anläggningsboenden. Det är viktigt att kvinnor och män kan ta del av insatser på samma villkor och i samma utsträckning. Kvinnor och män bör ha tillgång till insatser som ger kunskaper i svenska språket och få information om sina möjligheter till arbete och studier. De behöver också få grundläggande kunskaper om hur det svenska samhället fungerar och vart de kan vända sig i olika frågor. I den mån det är möjligt bör information kunna ges på flera språk utöver svenska.

Nuvarande stöd till kommuner avseende beredskap för mottagande samt verksamhet med flyktingguider, familjekontakter m.m. har vidgats till att utöver nyanlända också i viss mån omfatta asylsökande.

Kompetenskartläggning för kvinnor och män redan under asyltiden är viktigt för en snabbare etablering. Den satsning på Arbetsförmedlingens kompetenskartläggning som beslutades i samband med propositionen Vårändringsbudget för 2016 bör därför fortsätta.

Effektivare insatser inom etableringsuppdraget

Antalet deltagare i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag väntas öka kraftigt under 2017 och 2018. Att på kort tid kunna möta ett

stort antal nya deltagare inom etableringsuppdraget innebär en utmaning för Arbetsförmedlingen. Samtidigt behöver resultaten inom etableringsuppdraget förbättras. Ambitionen bör vara att nyanlända kvinnor och män ska gå vidare till arbete eller studier inom två år. Visserligen gick en något större andel till arbete eller utbildning under 2015 jämfört med tidigare, men att endast en knapp tredjedel av dem som lämnar etableringsuppdraget går till arbete eller studier är inte tillfredsställande.

Det är viktigt att Arbetsförmedlingen ges förutsättningar för att möta den stora ökningen av deltagare och att arbetet med att öka andelen som går vidare till arbete eller utbildning intensifieras. Regeringen föreslår därför att Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag tillförs medel i syfte att skapa förutsättningar för god kvalitet trots ökningen av antalet deltagare i etableringsuppdraget och för att öka övergången till arbete eller studier efter avslutad etablering (se utg.omr. 14 avsnitt 4.5).

Regeringen anser också att det är angeläget att skapa bättre långsiktiga förutsättningar för att Arbetsförmedlingen ska kunna arbeta mer effektivt med etableringsuppdraget, och samtidigt skapa en bättre balans mellan deltagarnas möjligheter och skyldigheter. I den överenskommelse som regeringspartierna slutit med Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna med anledning av det stora antalet nya asylsökande under andra halvåret 2015 anges att regelförenklingar bör göras inom etableringsuppdraget i syfte att öka flexibiliteten och underlätta etablering på arbetsmarknaden. Regeringen avser att återkomma med förslag för att förenkla och effektivisera etableringsuppdraget. Syftet är att göra regleringen av nyanländas etablering mer lik det arbetsmarknadspolitiska regelverket i övrigt. Detta förväntas få positiva effekter på antalet personer som lämnar etableringsuppdraget till arbete eller studier vilket minskar arbetslösheten. Ett liknande åtgärdssystem som gäller för övriga arbetslösa bör införas för nyanlända inom etableringsuppdraget. Den som inte deltar i de insatser som bedöms vara nödvändiga för att få ett arbete bör inte ha rätt till hela eller delar av sin ersättning.

Regeringen har vidtagit och avser att vidta ytterligare åtgärder i syfte att öka möjligheterna för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. Målgruppen för traineejobben och

yrikesintroduktionsanställningarna har vidgats så att även nyanlända ska kunna ta del av insatserna. För att ytterligare stärka incitamenten för individen att utveckla sina språkkunskaper och för att fler nyanlända ska ges möjlighet att få ett arbete har instegsjobben utvecklats så att stödet går att kombinera med flera typer av utbildning i svenska. Regeringen avser även att möjliggöra extratjänsterna för nyanlända. Regeringen kommer också införa moderna beredskapsjobb i de statliga myndigheterna vilket innebär att långtidsarbetslösa och nyanlända ska kunna anställas i myndigheterna för att utföra enklare arbetsuppgifter. För att ytterligare stärka nyanländas möjlighet till inträde och etablering på arbetsmarknaden kommer subventionen i nystartsjobb för nyanlända att öka.

För att få fler deltagande kvinnor och män i etableringsuppdraget att komma i arbete eller påbörja en utbildning behövs förstärkta insatser från flera aktörer och en ökad samverkan mellan dessa. En god etablering förutsätter t.ex. att Arbetsförmedlingen har ett nära samarbete med kommunerna om bl.a. sfi och vuxenutbildning, och att nyanlända har någonstans att bo. Delegationen för unga i arbete (Dua) har arbetat med lokala överenskommelser mellan Arbetsförmedlingen och kommuner som verktyg för samverkan för att minska ungdomsarbetslösheten. Erfarenheterna av detta bör nu tas tillvara för att stärka genomslaget av arbetsmarknadspolitiska insatser på lokal nivå som rör nyanlända (se utg.omr. 14 avsnitt 4.5).

Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar och en särskilt viktig roll i att korta vägarna från etableringsuppdraget till arbete. Under 2015 och 2016 har Arbetsförmedlingen samordnat de snabbspår som arbetsmarknadens parter i samarbete med myndigheten har initierat. Snabbspåren riktar sig till deltagare i etableringsuppdraget som har tidigare erfarenhet eller utbildning inom ett bristyrke där arbetsmarknadens parter har kommit överens om ett snabbspår. Regeringens ambition är att snabbspåren ska leda till att fler nyanlända kvinnor och män snabbare ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår att de medel som sedan tidigare finns avsatta för parternas främjande- och utvecklingsinsatser avseende snabbspår ska förstärkas fr.o.m. 2017.

Fler behöver delta i och övergå till utbildning

Regeringen anser att både inslaget av kommunal vuxenutbildning under etableringstiden och övergångarna från etableringsuppdraget till reguljär utbildning behöver öka väsentligt. En stor del av de deltagande kvinnorna och männen har behov av fleråriga reguljära utbildningsinsatser för att ha en möjlighet att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Andra har behov av viss kompletterande utbildning för att kunna få ett arbete.

Samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna behöver förstärkas i syfte att öka möjligheterna för korttidsutbildade kvinnor och män att börja studera inom den kommunala vuxenutbildningen. Det nya rekryterande studiestartsstödet kan användas som en del av en kedja av insatser för kvinnor och män med stora utbildningsbehov i syfte att öka övergångarna till studier. Ett förslag om ett nytt rekryterande studiestartsstöd har remitterats (U2016/02685/SF), se utg.omr. 15, avsnitt 2.6. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag om att införa ett studiestartsstöd.

Många av dem som sökte asyl i Sverige under 2015 är unga och kommer in i det svenska skolsystemet under grundskolans senare del eller i gymnasieåldern. Regeringen anser att unga nyanlända bör påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning för att förebygga arbetslöshet.

Skillnaderna mellan kvinnor och män behöver minska

De stora könsskillnaderna i deltagandet i insatser och övergång till arbete som finns inom etableringsuppdraget är inte acceptabla. Regeringen anser det angeläget att andelen kvinnor som tar del av arbetsmarknadsnära insatser respektive övergår till arbete ökar och att kvinnor och män ges samma möjligheter till etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Arbetsförmedlingens arbete med att utveckla sitt arbetssätt inom etableringsuppdraget är avsett att främja kvaliteten och arbetsmarknadsanknytningen i etableringsplanerna. Regeringen anser att det är viktigt att detta utvecklingsarbete bidrar till ökad likvärdighet och ändamålsenlighet i de insatser som både kvinnor och män deltar i. Regeringen har även för avsikt att ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att särskilt fokusera på insatser för att

minska arbetslösheten bland utrikes födda kvinnor.

Möjligheten till ett långvarigt uttag av föräldrapenning när barnet är äldre kan bidra till att försena en förälders etablering på arbetsmarknaden och motverka ambitionen för nyanlända utrikes födda föräldrar att delta i arbetsförberedande insatser som kan föra dem närmare arbetsmarknaden. Särskilt utrikes födda kvinnors arbetsmarknadsdeltagande är lågt och det tar ofta lång tid innan de etablerar sig på arbetsmarknaden. Utredningen om en modern föräldraförsäkring (S 2016:02) har i uppdrag att lämna förslag om begränsning av rätten till föräldrapenning för barn över två år som kommer till Sverige. Uppdraget i denna del ska redovisas senast den 31 oktober 2016 (se utg.omr. 12 avsnitt 3.6).

Ökad samverkan kring nyanlända

Regeringen ser ett ökat behov av samverkan mellan myndigheter för att skapa enklare och mer effektiva processer för nyanlända. Regeringen har därför lämnat ett uppdrag till Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skatteverket, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten att utöka samverkan så att processen för etablering förenklas och effektiviseras för nyanlända kvinnor och män (A2016/01467/EXPCH). Se även utg.omr. 3, 8 och 10.

Motverka bristen på tolkar

En förutsättning för att personer som saknar tillräckliga kunskaper i det svenska språket ska kunna ta del av samhället är att det finns tillgång till tolkar och översättare. Behovet av auktoriserade tolkar, särskilt i vissa språk samt med specialistkompetens inom rättsväsendet, sjukvården och i kontakt med myndigheter, har ökat kraftigt och förväntas öka ytterligare de kommande åren som en följd av det stora antalet asylsökande och nyanlända. Kammarkollegiets verksamhet som avser auktorisation av tolkar och översättare bör därför förstärkas i syfte att påskynda auktoriseringsprocessen. Vidare bör Kammarkollegiet tillföras medel för en avropsportal för tolktjänster, m.m. (se utg.omr. 2 avsnitt 4.5.2).

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Etableringsåtgärder

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	73 095	835	
2016	203 780 ¹		200 820
2017	Förslag	209 030	
2018	Beräknat	184 430	
2019	Beräknat	174 230	
2020	Beräknat	63 630	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder och statsbidrag till kommuner för att främja etablering på arbetsmarknad och i samhällslivet. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Regeringens överväganden

Det är viktigt att använda tiden i asylprocessen på ett meningsfullt sätt, bl.a. för att underlätta och påskynda en framtida etablering på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår att medel för tidiga insatser för asylsökande och personer med uppehållstillstånd i Migrationsverkets anläggningsboenden tillförs med 135 miljoner kronor 2017, 110,4 miljoner kronor 2018, 100,2 miljoner kronor 2019 och 29,6 miljoner kronor 2020. Regeringen vill främja insatser genom det lokala föreningslivet och beräknar att 25 miljoner kronor per år av de tillskjutna medlen för 2017 respektive 2018 samt 15 miljoner kronor för 2019 används särskilt för dessa insatser.

Regeringen föreslår att 209 030 000 kronor anvisas under anslag 1:1 *Etableringsåtgärder* för 2017. För 2018 beräknas anslaget till 184 430 000 kronor, för 2019 till 174 230 000 och för 2020 till 63 630 000 kronor.

I tabell 3.13 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2017 och framåt.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	73 780	73 780	73 780	73 780
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	135 250	110 650	100 450	- 10 150
Varav beslut BP17	135 000	110 400	100 200	29 600
Förslag/ beräknat anslag	209 030	184 430	174 230	63 630

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/2017:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.7.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	8 967 279	532 959	
2016	12 657 879 ¹		13 023 829
2017	Förslag	21 643 414	
2018	Beräknat	20 790 928	
2019	Beräknat	16 462 744	
2020	Beräknat	13 758 205	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och landsting för utgifter i samband med mottagandet av nyanlända invandrare.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och med stöd av förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Regeringens överväganden

Från och med 2013 utbetalas schablonersättning till kommuner enligt förordningen (2010:1122)

om statlig ersättning för insatser för vissa utlännningar. Utgifternas utveckling under de senaste åren beskrivs i avsnitt 3.4.3.

Utgifterna under 2016 beräknas bli ca 366 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i budgetpropositionen för 2016 inklusive propositionen Vårändringsbudget för 2016. Huvudskälet till det är att antalet kommunmottagna antas bli lägre än vad som beräknades i samband med budgetpropositionen för 2016.

Antalet avgjorda asylärenden beräknas öka betydligt från andra halvåret 2016, vilket innebär att antalet kommunmottagna väntas öka betydligt under 2017. Det medför kraftigt ökade utgifter på anslag 1:2 för ersättningar till kommunerna för mottagandet av nyanlända.

Tabell 3.15 Prognos för mottagandet av nyanlända 2016-2020

Beräknat i BP2016 och i BP2017

År	Beräknat BP2016	Beräknat BP2017
2016	81 600	73 900
2017	74 000	98 800
2018	50 200	60 500
2019	40 000	49 600
2020		43 900

Källa: Budgetpropositionen för 2016 respektive 2017.

Förändrad ersättning till kommunerna för mottagandet av ensamkommande barn och unga

Regeringen avser att införa ett nytt ersättningssystem för mottagandet av ensamkommande barn och unga den 1 juli 2017. Det nya ersättningssystemet innebär bl.a. att kommunerna i normalfallet ersätts med ett schablonbelopp som utgår från individens ålder och som inte varierar beroende på boendeform. Under 2017 kommer även kostnaderna för det tidigare systemet att belasta anslaget och utgifterna antas därför tillfälligt bli högre. Från 2018 och framåt beräknas förändringen leda till en kraftig minskning av statens utgifter för mottagandet av ensamkommande barn och unga. Förslaget om ökad användning av medicinska åldersbedömningar (se utg.omr. 8, avsnitt 2.5) antas också bidra till minskade utgifter. Sammantaget bedöms förändringarna leda till en utgiftsökning om 1 729 miljoner kronor 2017 och en utgiftsminskning om 4 616 miljoner kronor 2018, 6 625 miljoner kronor 2019 och 6 671 miljoner kronor från 2020 och framåt

jämfört med anvisade medel i budgetpropositionen för 2016.

Ersättning till kommunerna för nyanlända med särskilda behov

Kommunerna har möjlighet att få ersättning för kostnader för nyanlända med särskilda behov. I propositionen Vårändringsbudget för 2016 förstärktes anslaget med 80 miljoner kronor så att anslagsramen för dessa ersättningar totalt uppgick till 140 miljoner kronor 2016. Regeringen föreslår nu att anslagsramen höjs för 2017–2020, då anslagsramen för dessa år inte bedöms vara tillräcklig för att kompensera kommunerna för deras kostnader. Eftersom kommunmottagandet väntas bli som högst under 2017 föreslås ramen höjas som mest 2017 för att därefter successivt anpassas till ett lägre mottagande. Anslagsramen föreslås höjas med 80 miljoner kronor 2017, 50 miljoner kronor 2018 och 30 miljoner kronor 2019 respektive 2020. Sammantaget beräknas utgifterna för dessa ersättningar med tillskottet uppgå till 140 miljoner kronor 2017, vilket innebär samma nivå som för 2016.

Ökade medel för beredskap, mottagningskapacitet och samverkan

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för ökad beredskap och mottagningskapacitet i kommunerna samt förbättrad samverkan. I propositionen Vårändringsbudget för 2016 tillförde regeringen 10 miljoner kronor för att skapa förutsättningar för en god bostadsförsörjning i kommunerna genom att förmedla eller på annat sätt underlätta uthyrning av privatpersoners bostäder. Regeringen anser att satsningen bör fortsätta och förstärkas till 20 miljoner kronor per år under 2017 och 2018.

Sfi för anläggningsboende

Regeringen tillförde 75 miljoner kronor per år för sfi för anläggningsboende i budgetpropositionen för 2016 för perioden 2016–2019. Dessa medel har använts i mycket begränsad utsträckning och regeringen avser därför att rikta om medlen till ett bredare och mer flexibelt utbud av tidiga insatser för asylsökande och personer med uppehållstillstånd som bor i Migrationsverkets anläggningsboenden. Med den nya inriktningen bedöms medlen komma till bättre nytta och användas till insatser som når betydligt fler i målgruppen. Medlen för tidiga insatser föreslås anslås på anslag 1:1. Anslag 1:2

föreslås i enlighet med detta minskas med 75 miljoner kronor per år för perioden 2017–2019.

Beräknat anslagsbehov

Regeringen föreslår att 21 643 414 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 20 790 928 000 kronor, 16 462 744 000 kronor respektive 13 758 205 000 kronor.

I tabell 3.16 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2017 och framåt.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 567 879	12 567 879	12 567 879	12 567 879
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	2 563 931	-3 737 069	-6 709 069	-6 775 069
Varav beslut BP17	1 754 000	-4 621 000	-6 670 000	-6 641 000
<i>Varav:</i>				
<i>Ensamkommande barn och unga</i>	1 729 000	-4 616 000	-6 625 000	-6 671 000
<i>Nyanlända med särskilda behov</i>	80 000	50 000	30 000	30 000
<i>Beredskap och mottagning</i>	20 000	20 000		
<i>sfi för ABO</i>	-75 000	-75 000	-75 000	
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	-857	-473 226	-443 001	-558 691
Volymer	6 508 461	12 429 344	11 042 935	8 520 086
Överföring till/från andra anslag	-862 000	-862 000	-862 000	-862 000
Övrigt	866 000	866 000	866 000	866 000
Förslag/ beräknat anslag	21 643 414	20 790 928	16 462 744	13 758 205

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/2017:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.7.3 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	3 686 549	342 451	
2016	Anslag	5 048 000 ¹		4 469 576
2017	Förslag	6 379 887		
2018	Beräknat	6 933 562		
2019	Beräknat	5 537 588		
2020	Beräknat	5 421 405		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för etableringsersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Regeringens överväganden

Anslaget påverkas främst av antalet nyanlända som omfattas av etableringsuppdraget, vilket i sin tur påverkas av antalet kommunmottagna. Utfallet under 2016 beräknas bli 578 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i budgetpropositionen för 2016. Anledningen till detta är att antalet deltagare i etableringsuppdraget beräknas bli färre än vad antogs i budgetpropositionen för 2016.

För 2017 ökar antalet deltagare och utgifterna beräknas bli 6 379 887 miljoner kronor, vilket är 11 miljoner kronor högre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2016. Under 2018 fortsätter antalet deltagare att öka medan det förväntas minska under 2019 och 2020.

Förändringar avseende insatsen Nystartsjobb (se utg.omr. 14 avsnitt 4.5) medför att anslaget föreslås minska med 46 miljoner 2017, 119 miljoner kronor 2018, 165 miljoner kronor 2019 och 182 miljoner kronor från och med 2020. Ökningen av antalet vidarebosatta (se utg.omr. 8 avsnitt 2.5) innebär att anslaget ökas med 63 miljoner kronor 2017, 134 miljoner kronor 2018, 139 miljoner kronor 2019 och 167 miljoner kronor från och med 2020.

Regeringen bedömer att det inte föreligger behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 6 379 887 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 933 562 000 kronor, 5 537 588 000 kronor respektive 5 421 405 000 kronor.

I tabell 3.18 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2017 och framåt.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 048 000	5 048 000	5 048 000	5 048 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-9 489	-1 202	-8 711	3 003
Varav beslut BP17	16 863	15 150	-26 359	-14 645
<i>Varav:</i>				
<i>Förändringar nystartsjobb</i>	<i>-46 000</i>	<i>-119 000</i>	<i>-165 000</i>	<i>-182 000</i>
<i>Fler vidarebosatta</i>	<i>62 863</i>	<i>134 150</i>	<i>138 641</i>	<i>167 355</i>
Volymmer	1 341 376	1 886 764	498 299	370 402
Överföring till/från andra anslag	-469 000	-469 000	-469 000	-469 000
Övrigt	469 000	469 000	469 000	469 000
Förslag/beräknat anslag	6 379 887	6 933 562	5 537 588	5 421 405

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/2017:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.7.4 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

2015	Utfall	2 131 230	Anslags-sparande	461 770
2016	Anslag	2 682 914 ¹	Utgifts-prognos	2 429 804
2017	Förslag	3 598 643		
2018	Beräknat	4 065 772		
2019	Beräknat	3 344 574		
2020	Beräknat	2 847 708		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för etableringslotsar, program och insatser för kvinnor och män som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2018–2027.

Skälen för regeringens förslag: Program och insatser för nyanlända invandrare omfattar fleråriga åtaganden och medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2018–2027.

Regeringens överväganden

Anslaget påverkas framför allt av antalet nyanlända som omfattas av etableringsuppdraget, vilket i sin tur påverkas av antalet kommunmottagna. Utfallet påverkas även av

Arbetsförmedlingens anvisning till insatser inom ramen för etableringsuppdraget. Utfallet för 2016 beräknas bli 462 miljoner kronor lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2016.

Förändringar avseende insatsen nystartsjobb (se även utg.omr. 14 avsnitt 4.5) medför att anslaget föreslås minska med 61 miljoner kronor 2017, 159 miljoner kronor 2018, 237 miljoner kronor 2019 och 246 miljoner kronor från och med 2020. Den föreslagna förstärkningen av främjande- och utvecklingsinsatser i samband med snabbspår medför att anslaget ökas med 25 miljoner kronor per år från och med 2017. Förslaget om att rikta om medlen för sfi för anläggningsboende (ABO) till andra tidiga insatser, som bedöms vara mer ändamålsenliga, medför att anslaget minskas med 25 miljoner kronor per år under perioden 2017–2019. Ökningen av antalet vidarebosatta (se utg.omr. 8, avsnitt 2.5) innebär att anslaget behöver förstärkas med 34 miljoner kronor 2017, 77 miljoner kronor 2018, 83 miljoner kronor 2019 och 87 miljoner kronor från och med 2020.

Regeringen föreslår att 3 598 643 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 065 772 000 kronor, 3 344 574 000 kronor respektive 2 847 708 000 kronor.

I tabell 3.20 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2017 och framåt.

Tabell 3.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:4 Ersättning till etableringslotsar och insatser för vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

Anvisat 2016 ¹	2 682 914	2 682 914	2 682 914	2 682 914
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-194 813	-113 881	-190 473	-214 823
Varav beslut BP17	-26 519	-81 587	-154 179	-133 529
<i>Varav:</i>				
<i>Förändringar nystartsjobb</i>	-61 000	-159 000	-237 000	-246 000
<i>Insatser snabbspår</i>	25 000	25 000	25 000	25 000
<i>sfi för ABO</i>	-25 000	-25 000	-25 000	
<i>Fler vidarebosatta</i>	34 481	77 413	82 821	87 471
Volymer	1 110 542	1 496 739	852 133	379 617
Överföring till/från andra anslag	-216 000	-216 000	-216 000	-216 000
Övrigt	216 000	216 000	216 000	216 000
Förslag/beräknat anslag	3 598 643	4 065 772	3 344 574	2 847 708

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/2017:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2027
Ingående åtaganden	2 363 221	468 059	657 499			
Nya åtaganden	404 980	645 005	1 942 501			
Infriade åtaganden	-2 300 142	-455 565	-600 000	-1 300 000	-400 000	-300 000
Utestående åtaganden	468 059	657 499	2 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 500 000	2 000 000	2 000 000			

3.7.5 1:5 Hemustrustningslån

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:5 Hemustrustningslån

Tusental kronor

2015	Utfall	196 655	Anslags- sparande	26 445
2016	Anslag	302 120 ¹	Utgifts- prognos	228 961
2017	Förslag	331 982		
2018	Beräknat	202 863		
2019	Beräknat	166 098		
2020	Beräknat	147 098		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till nyanlända invandrare för inköp av hemustrustning.

Kompletterande information

Hemustrustningslånen beviljas med stöd av förordningen (1990:1361) om lån till hemustrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar.

Regeringens överväganden

Omfattningen av låneverksamheten bestäms främst av antalet kommunmottagna nyanlända och i vilken utsträckning de väljer att ta lån.

Utfallet under 2016 beräknas bli 73 miljoner kronor lägre än anslaget som anvisades i budgetpropositionen för 2016, vilket beror på att antalet kommunmottagna har blivit färre än beräknat. Utgifterna antas öka under 2017 till följd av ett ökat antal kommunmottagna som kan beviljas lån. Från 2018 och framåt bedöms utgifterna successivt minska.

För att beakta det ökade antalet kommunmottagna och den prognostiserade utgiftsökningen under 2017 föreslår regeringen att anslaget förstärks med 58 miljoner kronor 2017, 17 miljoner kronor 2018 och 18 miljoner kronor 2019. Från och med 2020 bedöms anslaget kunna minska med 1 miljon kronor per år. Regeringen ser samtidigt att det finns behov av att se över regelverket i syfte att anpassa kostnaderna för hemustrustningslån. Utgångs-

punkten för en sådan kostnadsanpassning är att lånebeloppen inte ska sänkas för hushåll med barn. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Regeringen föreslår att 331 982 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Hemustrustningslån* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna på anslaget till 202 863 kronor, 166 098 kronor respektive 147 098 kronor.

I tabell 3.23 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2017 och framåt.

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:5 Hemustrustningslån

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	302 120	302 120	302 120	302 120
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	58 000	17 000	18 000	-1 000
Varav beslut BP17	58 000	17 000	18 000	-1 000
Övrigt	-28 138	-116 257	-154 022	-154 022
Förslag/ beräknat anslag	331 982	202 863	166 098	147 098

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/2017:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4 Diskriminering

4.1 Omfattning

Området omfattar åtgärder för att förebygga och motverka diskriminering på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Området omfattar verksamheten hos Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Nämnden mot diskriminering som finansieras från anslag 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen*.

Vidare ingår åtgärder mot diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet liksom insatser för att stärka homo- och bisexuellas samt transpersoners rättigheter som finansieras från anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.*

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Diskriminering

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Diskriminering</i>							
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	101	109	102	112	114	117	119
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	38	55	54	63	58	62	61
Summa Diskriminering	139	164	156	175	172	179	180

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål

Målet för regeringens politik mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Målet för arbetet med att stärka homo- och bisexuellas samt transpersoners rättigheter utgår från det av regeringen beslutade övergripande målet för hbt-strategin: lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av åtgärder som bidragit till målsättningen om ett samhälle fritt från diskriminering. Vidare redovisas resultaten av åtgärder som bidragit till lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck samt resultatet av de åtgärder som vidtagits för att motverka rasism och liknande former av fientlighet som finansieras från anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.*

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet utgår från:

- utvecklingen av lagstiftningen för skydd mot diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter,
- insatser för att säkerställa att diskrimineringslagen (2008:567) följs,
- insatser för att förebygga rasism och liknande former av fientlighet, och
- insatser för att stärka lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer.

Underlaget för bedömningarna utgörs främst av redovisningar och rapporter från de myndigheter som haft särskilda regeringsuppdrag inom området. I bedömningen vägs även resultat från utredningar in samt underlag från berörda myndigheters årsredovisningar. Vidare påverkar

insatser på regional och lokal nivå bedömningen av insatser för ett effektivt arbete mot diskriminering och diskriminerande strukturer.

4.4.2 Resultat

En heltäckande lagstiftning mot diskriminering

Under senare år har en rad åtgärder vidtagits för att säkerställa samma skydd oavsett diskrimineringsgrund och för att säkerställa en effektiv och heltäckande lagstiftning. Det har bl.a. inneburit att bristande tillgänglighet införts som en ny form av diskriminering i diskrimineringslagen (2008:567) från den 1 januari 2015. Ett förslag om att ytterligare stärka skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet har också utarbetats inom Regeringskansliet (Ds 2016:26). Förslaget innebär att nuvarande undantag för mindre företag inom området varor och tjänster tas bort. Förslaget skickades ut på remiss den 15 juli 2016.

Under 2016 har regeringen föreslagit ändringar i diskrimineringslagen som innebär att arbetet med aktiva åtgärder inom arbetslivet och utbildningsområdet ska utvidgas till att omfatta samma diskrimineringsgrunder som diskrimineringsförbudet (prop. 2015/16:135). I propositionen föreslås även att det nuvarande kravet på en lönekartläggning för jämställda löner kvarstår och att en sådan kartläggning ska genomföras årligen i stället för vart tredje år. Riksdagen beslutade om propositionen den 21 juni 2016 (bet. 2015/16:AU10, rskr. 2015/16:304). Förslagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Vidare bereds inom Regeringskansliet betänkandet Ett utvidgat straffrättsligt skydd för transpersoner m.m. (SOU 2015:103). Utredningen föreslår bl.a. att transpersoner ska omfattas av bestämmelserna om hets mot folkgrupp, olaga diskriminering och allmänt åtal för förolämpning samt att det ska förtydligas att transfobiska motiv är försvarande när straffvärdet ska bestämmas. Även betänkandet Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:91) bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen har under 2015 mottagit två skrivelser som pekar på brister i skyddet mot diskriminering, en från DO (dnr Ku2015/01832/DISK) och en från

antidiskrimineringsbyrån Malmö mot Diskriminering (dnr Ku2015/02700/DISK). DO:s skrivelse berör lagens reglering rörande trakasserier och sexuella trakasserier ur ett barnperspektiv. Skrivelsen från antidiskrimineringsbyrån i Malmö visar på förekomsten av diskriminering på bostadsmarknaden och att det finns brister i skyddet mot diskriminering på området.

Ett effektivt arbete mot diskriminering och diskriminerande strukturer

Ett effektivt arbete mot diskriminering och diskriminerande strukturer förutsätter en rad olika åtgärder på nationell, regional och lokal nivå samt på internationell nivå. Den 3 december 2015 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2015:129) till Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering. Tilläggsdirektivet innebär bl.a. att utredaren även ska analysera och ta ställning till om en annan ordning än den nuvarande för tillsyn över och främjande av likabehandling kan bidra till att säkerställa ett effektivt arbete mot diskriminering, där det bl.a. ingår att säkerställa effektiva sanktioner mot diskriminering. Vidare ska utredningen även behandla frågan om, och i så fall hur, diskrimineringslagens regler på det skollagsreglerade området bör flyttas till skollagen. Detta inkluderar de frågor som DO lyft i den skrivelse som myndigheten lämnat under 2015 (se ovan). Uppdraget ska redovisas senast den 16 december 2016.

DO har en viktig roll i arbetet mot diskriminering på nationell nivå. DO ska enligt diskrimineringslagen utöva tillsyn över att lagen följs. DO:s tolkning av uppdraget innebär att främjande- och tillsynsuppdraget ska samspela för att främja lika rättigheter och möjligheter och åstadkomma en samhällsförändring.

Sedan 2009 finns också en möjlighet för ideella föreningar att som part föra talan för en enskild som medger det. För att möjliggöra bl.a. detta fördelas, i enlighet med förordningen (2002:989) om statligt stöd för verksamhet som förebygger och motverkar diskriminering, statligt stöd till lokala verksamheter mot diskriminering (s.k. antidiskrimineringsbyråer). Under 2015 avsatte regeringen sammantaget knappt 110 miljoner kronor till DO och antidiskrimineringsbyråerna.

Under 2015 deltog Sverige också i ett flertal internationella forum för att främja lika rättigheter och möjligheter. Sverige har fortsatt medverkat i det pågående förhandlingsarbetet om Europeiska kommissionens förslag till nytt EU-direktiv om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett religion eller övertygelse, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning.

Förekomsten av diskriminering

Såväl forskning som rapportering visar att diskriminering förekommer inom flera samhällsområden.

Under 2015 mottog DO 2 382 anmälningar om diskriminering. Det är en ökning med 433 anmälningar jämfört med 2014. Ökningen har främst skett inom samhällsområdena arbetsliv, utbildning samt varor och tjänster.

Tabell 4.2 Inkomna anmälningar till DO fördelat på kön

	2013	2014	2015
Kvinnor	931	877	1 113
Män	878	1 031	1 210
Övriga	36	73	70
Totalt ¹	1 845	1 981	2 393

¹ Det totala antalet kan avvika från antalet ärenden på grund av att vissa anmälare uppger båda kön när till exempel ett par föräldrar anmäler. Antalet inkomna anmälningar inkluderar även ärenden som hanteras enligt lagen om Diskrimineringsombudsmannen (DO-lags-ärenden) och processärenden enligt diskrimineringslagen.

Källa: DO:s årsredovisning för 2015.

Av anmälningarna till DO gjordes 47 procent av kvinnor och 51 procent av män. Fördelningen mellan kvinnor och män skiljer sig dock mellan vissa diskrimineringsgrunder och missgynnande i samband med föräldraledighet. Under 2015 var det betydligt fler kvinnor än män som anmälde missgynnande i samband med föräldraledighet. När det gäller diskrimineringsgrunderna kön, könsidentitet eller könsuttryck samt funktionsnedsättning var det också fler kvinnor än män som anmälde. Däremot var det fler män än kvinnor som anmälde diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet och ålder.

Till de 16 antidiskrimineringsbyråer som under 2015 fick statligt stöd inkom sammantaget 1 107 ärenden. Fördelningen mellan kvinnor och män var lika. Motsvarande uppgifter för tidigare år saknas.

Etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning vanligaste diskrimineringsgrunderna

De flesta av anmälningarna till både DO och antidiskrimineringsbyråerna avsåg liksom tidigare år diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning.

Efter det att bristande tillgänglighet infördes som en form av diskriminering den 1 januari 2015 har anmälningarna till DO avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning ökat. Under 2015 mottog DO 297 anmälningar om bristande tillgänglighet. Flera av dessa ärenden har under 2015 resulterat i viktiga åtgärder för att på olika sätt öka tillgängligheten. Antalet anmälningar avseende grunden ålder har också ökat sedan diskrimineringsgrunden infördes.

Tabell 4.3 Antalet anmälningar per diskrimineringsgrund och missgynnande i samband med föräldraledighet till DO 2013–2015

	2013	2014	2015
Etnisk tillhörighet	659 ¹	601	663
Funktionsnedsättning	312	461	680
Kön	454 ¹	250	290
Könsidentitet eller könsuttryck	19	26	62 ²
Missgynnande i samband med föräldraledighet	43	52	57
Religion eller annan trosuppfattning	89	119	156
Sexuell läggning	25	32	64 ²
Ålder	194	269	280
Totalt ³	1 795	1 810	2 252

¹ 218 anmälningar om könsdiskriminering och etnisk diskriminering har gjorts av personer som var anställda hos samma arbetsgivare och som anmälde både sin arbetsgivare och sitt fackförbund. Anmälningarna gällde samma fråga.

² Ökningen förklaras delvis av att en person anmält flera olika aktörer och angett flera olika grunder, bl.a. sexuell läggning och könsidentitet eller könsuttryck.

³ En anmälan kan beröra flera diskrimineringsgrunder, till exempel kön och ålder. Därför anger siffrorna ovan inte det totala antalet ärenden utan det totala antalet anmälda diskrimineringsgrunder och missgynnande i samband med föräldraledighet.

Källa: DO:s årsredovisning för 2015.

Färre ärenden till domstol och klargörande domar

Av de inkomna ärendena till DO beslutade myndigheten 2015 att utreda 264 anmälningsärenden, 129 från kvinnor, 123 från män, 6 från transpersoner och 7 ej definierade. Antalet utredda anmälningsärenden har ökat från 2014 då DO utredde 224 ärenden. Ökningen är ett resultat av en delvis ändrad inriktning där utredningarna av anmälningarna inte längre nödvändigtvis har processföring i domstol som mål. Samtidigt som fler ärenden utretts har 2 055

ärenden avslutats utan fördjupad utredning under 2015, jämfört med 1 660 ärenden 2014. Den vanligaste orsaken till detta är liksom tidigare år att DO efter en bedömning av anmälan har beslutat att inte inleda en fördjupad utredning.

DO har inte något kvantitetsmål när det gäller att driva ärenden till domstol. Utgångspunkten för DO är att processföringen ska användas i ärenden av principiell vikt där det framstår som motiverat att det allmänna för talan. Under 2015 beslutade DO att driva 16 ärenden vidare till domstol, 7 från kvinnor och 9 från män, jämfört med 25 under 2014 och 17 under 2013. I åtta av de ärenden som DO beslutade att driva i domstol, tre från kvinnor och fem från män, har motparten medgett diskriminering och förlikningar har träffats. Under 2015 har tio domar meddelats, varav tre från Arbetsdomstolen (AD) och sju från allmän domstol. I åtta av dessa domar bifölls DO:s talan. Antalet meddelade domar skiljer sig inte nämnvärt mellan åren.

Under 2015 har DO:s arbetssätt bl.a. resulterat i domar av principiell och klargörande vikt rörande förbudet mot åldersdiskriminering och rätten till vård på lika villkor.

Rådgivning och lokala lösningar

Av de 1 107 inkomna ärendena till antidiskrimineringsbyråerna 2015 handlades 572 som rådgivningsärenden och 535 som insatsärenden. Rådgivningsärendena bestod av enklare förfrågningar där individen själv efter rådgivningen agerar. Byråerna avslutade 433 ärenden främst till följd av att det efter utredning bedömts att bevisningen inte var tillräcklig. I 182 av ärendena träffades förlikningar eller lokala lösningar som resulterat i exempelvis ekonomisk kompensation till utsatta, återkallade uppsägningar, omprövningar av beslut samt att utredningar om missförhållanden på en arbetsplats har inletts.

Utökat förebyggande arbete mot diskriminering och diskriminerande strukturer

DO:s förändrade arbetssätt innebär att mer resurser läggs på arbetet med att främja att olika aktörer bedriver ett aktivt arbete för att motverka diskriminering och lika rättigheter och möjligheter samt att den tillsyn som myndigheten utför i högre grad syftar till att förebygga diskriminering för att säkerställa att lagen efterlevs i framtiden. Arbetssättet har bl.a.

resultat i att det i ett flertal ärenden, t.ex. rörande bristande tillgänglighet och trakasserier mellan barn i skolan, har inletts en tillsynsutredning som snarare syftar till att säkerställa att lagen efterlevs i framtiden än till att fastställa att en enskild har anspråk på ersättning. För att motverka trakasserier som har samband med etnisk tillhörighet har DO under 2015 genomfört ett flertal utredningar avseende utbildningsanordnarens skyldighet att utreda och eventuellt åtgärda trakasserier.

DO genomförde under 2015 två större granskningar av arbetsgivares och utbildningsanordnarens arbete med aktiva åtgärder, en på arbetslivsområdet och en på utbildningsområdet. Av de 100 granskade företagen bedömde DO att ett fåtal företag uppfyllde lagens krav på att upprätta jämställdhetsplan. Granskningen inom utbildningsområdet visade enligt DO att majoriteten av de granskade utbildningsanordnarnas likabehandlingsplaner avvek från lagens krav. DO har också genomfört särskild tillsyn av ett mindre antal arbetsgivare och utbildningsanordnare samt i ett par ärenden som rör övriga samhällslivet. Denna tillsyn har ofta haft sin grund i uppgifter i en anmälan.

Vidare har DO genomfört ett flertal olika främjande insatser. Det handlar framför allt om olika typer av samverkan och dialog med nyckelaktörer och det civila samhället. Samverkan har bl.a. resulterat i att fler aktörer fått ta del av sammanställningar av forskning och annan kunskap som exempelvis analyser av de anmälningar som gjorts till DO och resultaten av de processer som DO och andra aktörer drivit.

Under 2015 har DO sammantaget genomfört knappt 60 internationella medverkans- och samverkansaktiviteter som bl.a. bidragit till kunskaper som positivt påverkar myndighetens förmåga att fullgöra sitt uppdrag. Genom t.ex. deltagandet i Equinet (The European network of Equality Bodies) har DO också bidragit till den europeiska utvecklingen inom myndighetens område.

Ett samordnat och effektivt arbete mot rasism och liknande former av fientlighet

Regeringen påbörjade 2015 ett arbete för att systematisera, samordna och effektivisera arbetet mot rasism och liknande former av fientlighet. Under hösten 2015 genomfördes Samling mot

rasism, en rad kunskapshöjande aktiviteter för allmänheten och dialoger på olika platser i landet med företrädare för grupper som är utsatta för rasism och liknande former av fientlighet. Aktiviteterna var en del av det löpande arbetet inom området men även ett förarbete för den kommande nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Inom ramen för arbetet med Samling mot rasism framförde företrädare för utsatta grupper att de anser att det förekommer rasism inom ett flertal samhällsområden, men också att det finns en strukturell rasism i Sverige. Sammantaget resulterade de olika aktiviteterna i ett brett kunskapsunderlag som ligger till grund för den kommande nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Vidare har regeringen under året fortsatt med olika insatser för att höja kunskapen om rasism och liknande former av fientlighet. Forum för levande historia har inom ramen för sitt uppdrag om att genomföra en stor utbildningsinsats om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag (dnr Ku2015/00319/KA och Ku2015/01807/LS) bl.a. genomfört kunskapshöjande insatser i samarbete med Statens skolverk (se vidare under utg.omr. 17 avsnitt 11.4.2). Sammantaget har 5 miljoner kronor avsatts för uppdraget under 2015 och 2016 från utg.omr. 17 anslag 8:5 *Forum för levande historia*.

Från anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes 2015 sammantaget 15,6 miljoner kronor för att motverka rasism och liknande former av fientlighet. Vidare avsattes 5,5 miljoner kronor för olika uppdrag för arbetet mot rasism och liknande former av fientlighet. Den största delen av medlen avsattes för Skolverkets uppdrag om att vidta kunskapshöjande insatser i skolan om främlingsfientlighet och liknande intolerans (dnr A2014/04437/DISK). Myndigheten har bl.a. genomfört regionala konferenser och gett uppdrag till fyra lärosäten att ta fram en ramkursplan för uppdragsutbildning i samarbete med Forum för levande historia. Under 2015 har Skolverket spridit kunskap med relevans för skolors arbete mot rasism genom myndighetens webbplats.

Övriga medel avsattes för uppdrag till DO om kunskapshöjande insatser mot afrofobi (dnr Ku2015/01668/DISK) och för uppdrag om att utveckla arbetet mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans (dnr

A2014/04437/DISK). Statens medieråd beviljades medel för en utveckling och förlängning av den nationella kampanjen No Hate Speech Movement (dnr Ku2015/02926/DISK). Vidare beviljades Riksteatern medel för att i samarbete med Unga Klara turnera föreställningen *X* i syfte att öka medvetenheten och debatten kring rasism och främlingsfientlighet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) fördelade liksom tidigare år 8,3 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans och 1,8 miljoner kronor till den verksamhet som Exit bedriver för att hjälpa människor att lämna nazistiska och rasistiska miljöer. Enligt MUCF har statsbidraget till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans i flera fall för de beviljade projekten resulterat i bestående förändringar för målgruppen och en utökad kunskap om olika målgrupper. Stödet till Exit har fortsatt medverkat till att avhoppare kunnat lämna destruktiva miljöer och växa in i en normal tillvaro. Exits verksamhet har också fått internationell spridning och under 2015 bl.a. resulterat i att Exit USA startade utifrån den svenska modellen.

Allmänna arvsfonden fördelade totalt 54,4 miljoner kronor under 2015 till projekt som riktar sig till att förebygga våld, trakasserier och mobbning, varav 18,4 miljoner med särskild inriktning på projekt som motverkar rasism.

Lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer

Regeringen har under året fortsatt arbetet för att stärka hbtq-personers rättigheter utifrån den nationella strategin och dess olika fokusområden. De strategiska myndigheterna – DO, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Statens kulturråd (Kulturrådet) och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) – vilkas uppdrag är reglerade i respektive myndighets instruktion och därmed finansierade inom respektive utgiftsområde, har genomfört en rad olika åtgärder. De olika åtgärderna har bl.a. resulterat i att kunskapen om hbtq-personers situation och levnadsvillkor har ökat, i synnerhet när det gäller utsatthet och ohälsa. Frågor som rör hbtq-personers situation har

även fått ökad synlighet inom myndigheternas olika verksamhetsområden.

Från anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget ca 11 miljoner kronor för att stärka hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter. MUCF tilldelades 1,6 miljoner kronor för att genomföra insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer (dnr Ku2015/01108/DISK) och 2 miljoner kronor tilldelades Socialstyrelsen för att finansiera insatser enligt förordningen (2014:1542) om statsbidrag till kommuner och landsting för att öka kunskapen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation. Vidare tilldelades Kulturrådet medel för en konferens om hur hbtq-frågorna kan synliggöras inom kulturområdet (dnr Ku2016/00553/DISK). Sammantaget har de avsatta medlen bl.a. resulterat i ett ökat antal projekt, utbildningar och konferenser som bedöms ha bidragit till en ökad kunskap om hbtq-personers situation och därigenom även till arbetet mot diskriminering, homofobi och transfobi. Under 2015 avsattes 7,3 miljoner kronor för stöd till organisationer inom det civila samhället enligt förordningen (2008:349) om statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. MUCF lyfter i sin redovisning fram att en stor del av bidraget medverkar till att upprätthålla den ordinarie verksamheten hos organisationer för att dessa ska kunna delta i och bedriva påverkansarbete samt utbilda i hbtq-frågor. Samtliga bidragstagande organisationer ger exempel på att deras arbete bidragit till externa effekter på samhällsnivå.

Hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter har under 2015 behandlats inom ramen för Europeiska kommissionens högnivå-grupp om icke-diskriminering, jämlikhet och mångfald. I detta sammanhang har även Europeiska kommissionen presenterat en åtgärdslista för att främja hbtq-personers rättigheter vilket är ett välkommet första steg mot det samlade grepp kring hbtq-personers rättigheter i EU som Sverige tillsammans med andra medlemsländer i EU länge efterfrågat.

4.5 Analys och slutsatser

Det formella skyddet mot diskriminering har de senaste åren stärkts. Regeringen bedömer att det har gett effekt. Det utökade skyddet mot diskriminering på grund av bristande tillgänglighet har resulterat i ett flertal anmälningar och vidtagna åtgärder för att förbättra situationen. Arbetsdomstolen har under 2015 prövat hur diskrimineringsförbudet ska tillämpas när det gäller skyddet mot åldersdiskriminering. Domen väntas få stora konsekvenser för äldre personers möjligheter att arbeta längre i en annan form än tillsvidareanställningar.

Regeringen bedömer samtidigt att det fortfarande finns brister i lagstiftningen när det gäller skyddet mot diskriminering.

Det ökade antalet anmälningar om diskriminering vittnar också om att diskrimineringen är utbredd inom olika samhällsområden. Det är inom samhällsområdena arbetsliv, utbildning, varor och tjänster som den största ökningen av anmälningar finns.

Att diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet, ålder och sexuell läggning förekommer på den svenska arbetsmarknaden beläggs i flera studier. DO:s granskningar under året av arbetet med aktiva åtgärder synliggör också bristerna inom arbetslivet och inom utbildningsområdet.

Flera aktörer behövs för att bedriva ett effektivt arbete mot diskriminering. Antidiskrimineringsbyråernas arbete visar på vikten av att effektivt motverka diskriminering på lokal och regional nivå. Byråerna når ofta personer som hyser misstro mot eller rädsla för myndigheter och byråerna kan verka för lokala lösningar.

För att uppnå ett samhälle fritt från diskriminering krävs också ett fortsatt arbete mot rasism och liknande former av fientlighet samt fortsatta åtgärder för hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter. Regeringens bedömning är att den kommande nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott lägger grunden för ett långsiktigt och strategiskt arbete. Planen är viktig eftersom insatserna mot rasism och liknande former av fientlighet de senaste åren inte varit långsiktiga och samordnade, vilket försvårat uppföljningen och resultatet av de insatser som vidtagits.

Vidare bedömer regeringen att arbetet med lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer har gått framåt genom en rad insatser inom ramen för hbt-strategin. Samtidigt finns det fortfarande problem. Nya rapporter bekräftar bl.a. att hbtq-personer är en alltjämt utsatt grupp i samhället när det gäller diskriminering, trakasserier, hot, våld och hatbrott samt att personer som ingått samkönat äktenskap har en högre förtida mortalitet bl.a. till följd av självmord. Unga hbtq-personer är också mer utsatta för diskriminering, hot och våld än andra unga och mår därför sämre. En viktig del i arbetet för lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer är också de formella rättigheterna och särskilt rätten för den enskilde att definiera sin könstillhörighet.

4.6 Politikens inriktning

Regeringen vill se ett Sverige där alla människor erkänns för vilka de är, får rätt att definiera sig själva och har tillgång till lika rättigheter och möjligheter. För att detta ska vara möjligt krävs fortsatta satsningar mot diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet samt ytterligare åtgärder för lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer.

I enlighet med riksdagens beslut med anledning av propositionen propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) har medel tillskjutits under 2016 för en tidsbegränsad satsning för ett Sverige som håller ihop. Denna satsning behöver fortsätta och vara långsiktig för att nå genomgripande resultat.

I denna proposition lämnar regeringen förslag till satsningar inom flera utgiftsområden (se även utg.omr. 1 avsnitt 9.10 samt utg.omr. 17 avsnitt 3.6.1).

I ett Sverige där alla erkänns för vilka de är finns ingen plats för rasism och liknande former av fientlighet. Rasismen i samhället är ett stort problem och måste motverkas på alla sätt. Att arbeta för att förebygga och motverka rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har ytterst till syfte att värna principen om alla människors lika värde och rättigheter. Utöver den kränkning eller det våld som den enskilda individen utsätts för, kan rasism och hatbrott leda till rädsla och otrygghet hos andra

människor som tillhör samma eller andra grupper. Regeringen tar därför krafttag i arbetet med att förebygga, motverka och bekämpa rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. För att kunna bedriva ett effektivt arbete behövs ytterligare åtgärder. Inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, som kommer att beslutas under hösten 2016, avser regeringen att tillföra ytterligare resurser för att säkerställa ett långsiktigt och systematiskt arbete.

Den nationella planens övergripande mål kommer vara ett samlat, effektivt och strategiskt arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige. Planen kommer att utgå från en samordnings- och uppföljningsstruktur samt förebyggande och motverkande insatser inom olika utpekade fokusområden. Sammantaget kommer detta att lägga en grund för ett långsiktigt strategiskt arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Att det finns ett starkt lagstadgat skydd mot diskriminering är grundläggande för att skapa ett samhälle fritt från diskriminering. Regeringen kommer därför fortsatt att arbeta för att stärka skyddet mot diskriminering, bl.a. när det gäller bristande tillgänglighet.

I ett öppet och solidariskt samhälle ska den som utsatts för diskriminering få hjälp att hävda sina rättigheter, men det krävs också ett aktivt arbete för att motverka diskriminerande strukturer. För att säkerställa detta krävs insatser av olika aktörer på alla nivåer i samhället. En viktig del i arbetet mot diskriminering är att säkerställa att det finns ett aktivt arbete på regional och lokal nivå i hela landet. Detta är frågor som utreds av Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering (dir. 2014:10) och regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Den diskriminering och bristande kunskap som finns på arbets- och bostadsmarknaden måste bekämpas. Den får allvarliga konsekvenser, både för enskilda individer och för samhället i stort. Regeringen avser att vidta särskilda åtgärder inom dessa områden.

Att säkerställa hbtq-personers fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna är centralt. Hbtq-personer har länge varit och är alltjämt utsatta för diskriminering och kränkningar. Samtidigt som en hel del positiva förändringar har skett under de senaste åren måste nya steg tas för att säkra lika rättigheter och möjligheter för alla

homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera. Regeringen kommer att fortsätta och förstärka det arbete som påbörjats inom ramen för den nationella strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

I det kommande arbetet kommer regeringen bl.a. att se över transpersoners villkor och situation i samhället. Vidare avser regeringen att lämna en proposition till riksdagen under 2017 som behandlar förslagen i betänkandet Ett utvidgat straffrättsligt skydd för transpersoner m.m. (SOU 2015:103). Därutöver kommer regeringen ta initiativ till ett lagförslag som innebär att personer som drabbats av det tidigare steriliseringskravet i könstillhörighetslagen kommer att kunna ansöka om ersättning av staten (se vidare under utg.omr. 9 avsnitt 4.6).

4.7 Budgetförslag

4.7.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

**Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:1
Diskrimineringsombudsmannen**

Tusental kronor				
2015	Utfall	101 003	Anslags- sparande	-3 256
2016	Anslag	109 114 ¹	Utgifts- prognos	102 165
2017	Förslag	111 966		
2018	Beräknat	114 177 ²		
2019	Beräknat	116 592 ³		
2020	Beräknat	119 156 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 111 973 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 111 974 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 111 973 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	109 114	109 114	109 114	109 114
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 864	5 068	7 483	10 047
Beslut	-12	-5	-5	-5
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	111 966	114 177	116 592	119 156

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 111 966 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 114 177 000 kronor, 116 592 000 kronor respektive 119 156 000 kronor.

4.7.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	38 129	Anslags- sparande	473
2016	Anslag	54 919 ¹	Utgifts- prognos	54 131
2017	Förslag	62 919		
2018	Beräknat	57 919		
2019	Beräknat	61 919		
2020	Beräknat	60 919		

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	47 919	47 919	47 919	47 919
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	15 000	10 000	14 000	13 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	62 919	57 919	61 919	60 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget 2:2 ökas med 19 miljoner kronor 2017 respektive 2018 för satsningar för att motverka rasism och diskriminering inom ramen för Ett Sverige som håller ihop samt för fortsatta satsningar inom ramen för den nationella strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. År 2019 ökas anslaget med 23 miljoner kronor och 2020 med 27 miljoner kronor för samma ändamål.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas

med 4 miljoner kronor 2017, 5 miljoner 2018 respektive 5 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår att 62 919 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 57 919 000 kronor, 61 919 000 kronor respektive 60 919 000 kronor.

5. Jämställdhet

5.1 Omfattning

Här redovisas regeringens bedömning av måluppfyllelsen för de jämställdhetspolitiska målen utifrån de åtgärder som finansieras från utgiftsområde 13, anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder. Jämställdhetspolitiken är sektorsövergripande. Övriga insatser på jämställdhetsområdet redovisas därför inom andra berörda utgiftsområden. Insatser som rör diskriminering på grund av kön redovisas under avsnitt 4 Diskriminering inom detta utgiftsområde.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom område Jämställdhet

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Område Jämställdhet</i>							
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	152	239	234	248	248	347	247
Summa område Jämställdhet	152	239	234	248	248	347	247

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål för jämställdhetspolitiken

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Regeringen arbetar utifrån följande underliggande delmål för jämställdhetspolitiken:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemanarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

5.4 Resultatredovisning

5.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och omfattar många utgiftsområden. Målen är övergripande och långsiktiga. Indikatorerna tydliggör de centrala aspekterna i målen.

Jämställdhetsintegrering är en grundläggande förutsättning för att genomföra de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsintegrering som strategi syftar till att främja jämställdhet genom att synliggöra och motverka ojämsställda villkor. När ett jämställdhetsperspektiv integreras där politiken utformas och genomförs skapas förutsättningar för samhällsförändring.

Jämställdhetsintegrering innebär att resultatredovisningen görs inom flera utgiftsområden i budgetpropositionen. Här görs i första hand uppföljningen utifrån delmålens indikatorer och anslaget för jämställdhetspolitiken. I budgetpropositionens bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män, redovisas

indikatorerna och utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten mer ingående. Även områdena makt och inflytande respektive obetalt hem- och omsorgsarbete berörs i bilagan.

Indikatorerna finns tillgängliga på Statistiska centralbyråns (SCB) webbplats och uppdateras två gånger om året.

Redovisning av indikatorer uppdelade på respektive delmål

Följande indikatorer används i resultatredovisningen:

Jämn fördelning av makt och inflytande

- Riksdagens sammansättning efter val 1921–20xx
- Ordförande i kommun- och landstingsstyrelse
- Styrelser och ledning i börsföretag
- Chefer i privat sektor efter typ av chef
- Chefer i offentlig sektor efter typ av chef

Ekonomisk jämställdhet

- Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst för personer i åldern 20–64 år
- Disponibel inkomst efter hushållstyp och antal barn
- Kvinnors lön som andel (%) av mäns lön efter sektor före och efter standardvägning 1994–20xx
- Segregeringsindex efter ålder
- Sysselsatta 20–64 efter ålder och anknytningsgrad till arbetsmarknaden
- Sysselsatta 20–64 efter ålder och vanligen arbetad tid som heltid och deltid
- Avgångna från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program
- Pågående sjukpenningfall i december åren 1974–20xx
- Personer med sjuk- och aktivitetsersättning efter ålder

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

- Ersatta dagar för vård av barn 1974–20xx
- Genomsnittlig tidsanvändning för personer i åldern 20–64 år
- Tid för obetalt arbete efter livscykel
- Orsak till deltidsarbete för personer i åldern 20–64 år

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

- Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter plats
- Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter relation till förövaren
- Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott efter ålder
- Anmäld misshandel
- Grov kvinnofridskränkning
- Anmäld våldtäkt
- Lagförda efter huvudbrott

Indikatorerna utgör en grund för beskrivning och analys av jämställdhetsutvecklingen i samhället. Indikatorer gällande prostitution och människohandel för sexuella ändamål saknas i SCB:s uppföljning men Brottsförebyggande rådet (Brå) och Polismyndigheten samlar statistik som används i stället. Det kan emellertid vara svårt att urskilja vilken direkt påverkan som insatser inom jämställdhetspolitiken har haft på utvecklingen i stort eftersom en rad olika faktorer kan påverka utvecklingen.

5.4.2 Resultat

Nedan redovisas översiktligt resultatet i förhållande till de jämställdhetspolitiska målen samt vilka jämställdhetsinsatser som genomfördes under 2015. En mer detaljerad redovisning av resultaten görs inom respektive politikområde.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Politiskt beslutsfattande

Efter valet 2014 är andelen kvinnor i riksdagen 44 procent och andelen män 56 procent. I jämförelse med valet 2010 innebär detta en minskning av andelen kvinnor med en procentenhet. I kom-

munfullmäktige är andelen kvinnor 44 procent och andelen män 56 procent sedan valet 2014. I jämförelse med valet 2010 är det en ökning av andelen kvinnor med en procentenhet. I kommunstyrelserna är andelen kvinnor som är ordförande 37 procent. I landstingsfullmäktige är andelen kvinnor 48 procent och andelen män 52 procent. I jämförelse med valet 2010 är det en ökning av andelen kvinnor med en procentenhet. I landstingens styrelser är andelen kvinnor som är ordförande 43 procent.

Kvinnor och män i styrelser och ledning

Per den 10 maj 2016 var andelen kvinnor 48 procent och andelen män 52 procent i de av staten hel- och delägda bolagens styrelser. Könsfördelningen bland ordförandena var 46 procent kvinnor och 54 procent män. Bland verkställande direktörer var 30 procent kvinnor och 70 procent män.

I statliga myndigheters styrelser och insynsråd 2015 var i genomsnitt 51 procent kvinnor och 49 procent män. Bland styrelseordförandena var andelen kvinnor 49 procent och andelen män 51 procent. Målet om en jämn könsfördelning har uppnåtts (S2016/05582/JÄM). Av totalt 239 redovisade styrelser och insynsråd hade 187 eller 78 procent, en könsfördelning inom intervallet 40–60.

Könsfördelningen bland chefer i offentlig sektor är jämnast inom staten, med 42 procent kvinnor och 58 procent män 2014 (se även utg. omr. 2, avsnitt 5). I kommunal verksamhet är motsvarande fördelning 68 procent kvinnor och 32 procent män, och i landstinget 72 procent kvinnor och 28 procent män 2014.

Tabell 5.2 Chefer i offentlig och privat sektor

Könsfördelning procent

	Stat		Kommun		Landsting		Privat	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
2014	42	58	68	32	72	28	30	70

Källa: Statistiska centralbyrån.

Enligt SIS Ägarservice AB var andelen kvinnor i börsföretagens styrelser 29 procent och andelen män 71 procent 2015. Andelen kvinnor som var styrelseordförande var 5 procent och andelen män 95 procent. Bland börsföretagens verkställande direktörer var 6 procent kvinnor och 94 procent män.

Tabell 5.3 Styrelseledamöter i börsbolag 2002–2015

Könsfördelning procent

År	Kvinnor	Män
2002	6	94
2004	15	85
2006	18	82
2008	18	82
2010	20	80
2012	23	77
2014	26	74
2015	29	71

Källa: Styrelser och revisorer i Sveriges Börsföretag 2014–2015, SIS Ägarservice AB.

Statligt stöd till jämställdhetsprojekt

Organisationer och verksamheter kan ansöka om och beviljas bidrag av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) enligt förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Under 2015 fördelade myndigheten 9 miljoner kronor i bidrag till 24 projekt.

På regeringens uppdrag genomförde MUCF en uppföljning av jämställdhetsprojekten (U2013/06125/JÄM). Uppföljningen visade att projekten stimulerade organisationers engagemang i jämställdhetsfrågor.

Ekonomisk jämställdhet

Enligt såväl Delegationen för jämställdhet i arbetslivet (SOU 2015:50) som Jämställdhetsutredningen (SOU 2015:86), har könssegregeringen på arbetsmarknaden vad gäller yrke minskat något under 2000-talet. För det första har kvinnor i högre grad än tidigare börjat arbeta i traditionellt mansdominerade yrken, och till viss del även övertagit ledande positioner som tidigare har innehaft av män. Motsvarande förändring, dvs. att män i större utsträckning arbetar inom kvinnodominerade yrkesgrupper har inte skett. För det andra har vissa traditionellt mansdominerade yrkesgrupper minskat i storlek, samtidigt som tjänste- och serviceyrken har ökat.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män minskar sakta

Skillnader i yrkestillhörighet är den främsta orsaken till att män i genomsnitt har högre lön än kvinnor. Att löneskillnaden har minskat

något under senare år beror enligt Medlingsinstitutet i första hand på att andelen kvinnor har ökat i mansdominerade och könsbalanserade yrken samtidigt som den minskat något i kvinnodominerade yrken.

År 2014 var kvinnors lön 86,8 procent av mäns lön och 2015 var andelen 87,5 procent. Löneskillnaden mellan kvinnor och män var alltså 12,5 procent 2015. Det är en minskning av skillnaden med 0,7 procentenheter jämfört med 2014. Variationen mellan olika sektorer är stor. Störst genomsnittlig löneskillnad finns inom landstingen, där löneskillnaden är 22,4 procent. Minst är löneskillnaden inom kommunerna där den är 4,6 procent.

Den standardvägda löneskillnaden mellan kvinnor och män var 4,6 procent 2015. Det är en minskning av skillnaden med 0,4 procentenheter jämfört med 2014. Vid standardvägning tas hänsyn till skillnader i lön mellan kvinnor och män avseende ålder, utbildning, arbetstid, sektor och yrkestillhörighet. Efter standardvägning var det inte längre landstingen som hade den största löneskillnaden 2015. Den största löneskillnaden fanns i stället bland tjänstemän i privat sektor, 7,7 procent. Att den standardvägda skillnaden är mindre än tidigare beror delvis på att lönestrukturstatistiken har blivit mer detaljerad.

Medlingsinstitutet redovisade i juni 2015 flera uppdrag om löneskillnader mellan kvinnor och män. Av redovisningen framgår bl.a. att de centrala avtalens konstruktion spelar mindre roll för löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Vidare framgår att det är könsbalanserade tjänstemannayrken i privat och statlig sektor som är mest representerade bland de yrken som har haft högst löneökning mellan 2008 och 2013, medan manligt dominerade yrken i privat sektor är mest representerade bland dem som har haft lägst löneökning.

Sett till disponibel inkomst har kvinnor en lägre disponibel inkomst än män oavsett hushållstyp. Sammanboende kvinnor med barn har en lägre individuell nettoinkomst än ensamstående kvinnor med barn. Det omvända gäller för män på grund av att sammanboende män med barn har högre nettoinkomst än ensamstående män med barn.

Utfallet av regeringens ekonomiska politik för kvinnor respektive män

Regeringen har under 2015 och 2016 genomfört flera reformer som syftar till att stärka de ekonomiska marginalerna för hushåll med svag ekonomi och att minska skillnaderna i inkomst mellan olika grupper. Satsningarna inkluderar bl.a. höjt bostadstillägg och sänkt skatt för pensionärer, höjd barnbidrag i försörjningsstödet och höjt underhållsstöd, samt höjd ersättning i arbetslöshetsförsäkringen och höjd sjuk- och aktivitetsersättning. Det förhöjda grundavdraget för pensionärer innebär att den individuella disponibla inkomsten i genomsnitt ökar mer för kvinnor än för män. Det höjda bostadstillägget gynnar främst de äldsta kvinnorna. Höjt underhållsstöd förbättrar ekonomin för ensamstående kvinnor med barn. Detsamma gäller för höjningen av barnbidraget i försörjningsstödet. En höjd grundnivå i föräldrapenningen är också en reform som främst gynnar kvinnor, eftersom kvinnor tar ut fler dagar på grundnivå. De höjda studiemedlen gynnar företrädesvis kvinnors inkomster eftersom kvinnor studerar i större utsträckning än män. Det höjda taket i arbetslöshetsförsäkringen ökar däremot mäns genomsnittliga disponibla inkomst något mer än kvinnors eftersom fler män hade inkomster över det tidigare taket i arbetslöshetsförsäkringen. När satsningar på välfärdstjänster – bl.a. skola, vård och omsorg – beaktas, påverkas en större andel kvinnor respektive män positivt av regeringens politik än om analysen begränsas till individuell disponibel inkomst. Den individuella utökade inkomsten för kvinnor väntas öka för 24 procent, minska för 12 procent och påverkas lite eller inte alls för 64 procent till följd av regeringens politik 2017. Av männen bedöms 15 procent få en ökning, 20 procent få en minskning, och för 65 procent bedöms den individuella utökade inkomsten påverkas lite eller inte alls. Den individuella utökade inkomsten beräknas vara något större för kvinnor än för män (se Bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet, diagram 6.3).

Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden

Arbetskraften omfattar personer som antingen är sysselsatta/förvärvsarbetande eller arbetslösa. Kvinnors arbetskraftsdeltagande har sedan 1990-talet varit ca 5 procentenheter lägre än mäns. År 2015 var det relativa arbetskraftstalet för kvinnor i åldern 20–64 år 84 procent, jämfört med 89 procent för män. Kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande kan delvis förklaras av att kvinnor står utanför arbetskraften på grund av sjukdom och är heltidsstuderande i större omfattning än män. Andelen kvinnor och män som är arbetslösa har minskat sedan 2013. År 2015 var det relativa arbetslöshetstalet 6,4 procent för kvinnor, jämfört med 6,8 procent 2013. För män minskade det relativa arbetslöshetstalet under motsvarande period från 7,4 procent till 6,9 procent. Arbetslösheten skiljer sig endast marginellt åt mellan könen. Arbetslösheten är högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. År 2015 (15–74 år) var 5,2 procent av inrikes födda kvinnor arbetslösa, jämfört med 5,5 procent av männen. Under samma år var 8,9 procent av inomeuropeiskt utrikes födda kvinnor (exklusive Sverige) arbetslösa, jämfört med 9 procent av de inomeuropeiskt födda männen. Högst arbetslöshet fanns bland de utomeuropeiskt födda, där 22,4 procent av kvinnorna och 23 procent av männen var arbetslösa. Skillnader i arbetslöshet förklaras därmed av härkomst snarare än kön (se Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet).

Män har högre sysselsättningsgrad än kvinnor i alla åldersgrupper. År 2015 var sysselsättningsgraden för kvinnor och män (20–64 år) 78 respektive 83 procent. Inrikes födda kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda män (83 respektive 85 procent). Utrikes födda kvinnor har en lägre sysselsättningsgrad än utrikes födda män (63 respektive 72 procent). Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan utrikes födda kvinnor och män är större än den mellan inrikes födda kvinnor och män. Skillnader i sysselsättningsgrad förklaras således, till skillnad mot när det gäller arbetslöshet, både av härkomst och av kön.

Kvinnor har i större utsträckning än män osäkra anställningar. Av alla tidsbegränsat anställda i åldern 20–64 år 2015 var 54 procent kvinnor och 46 procent män. År 2015 hade ungefär 335 000 kvinnor och 281 000 män en tidsbegränsad anställning.

Män är företagare i betydligt större utsträckning än kvinnor. År 2015 var 37 procent av egenföretagarna kvinnor och 63 procent män. Under senare år har dock företag som leds av kvinnor ökat mer i antal jämfört med företag som leds av män.

Det finns flera strukturella förhållanden som förklarar den ekonomiska ojämställdheten. Kvinnor arbetar deltid i betydligt större utsträckning än män och tar ett större ansvar än män för det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnors sjukfrånvaro ligger stadigt på en högre nivå än mäns. Kvinnor har ett högre sjukpenningtal än män och skillnaderna ökar. I maj 2016 var kvinnornas sjukpenningtal 89 procent högre än männens, 14,1 dagar för kvinnor och 7,4 för män.

En av regeringens viktigaste uppgifter är att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Regeringens målsättning är att antalet personer som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ska öka så att Sverige når målet om lägst arbetslöshet i Europa 2020. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad. Att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är centralt för att den ekonomiska jämställdheten ska förbättras.

Insatser för att främja jämställdhet i arbetslivet

Arbetsmiljöverket (AV) slutrapporterade i februari 2015 uppdraget om kvinnors arbetsmiljö (A2011/0229/ARM). Utifrån inspektioner och kunskapssammanställningar konstaterar AV bl.a. att den könssegregerade arbetsmarknaden i väsentlig grad bidrar till att kvinnor löper större risk att drabbas av belastningsskador och att många arbetsgivare och arbetstagare saknar tillräckliga kunskaper för att förebygga belastningsskador i sina verksamheter. AV har av regeringen fått i uppdrag att vidareutveckla arbetet med kvinnors arbetsmiljö 2015 och 2016.

Sedan 2010 har Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i uppdrag att systematiskt sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom. I uppdraget ska särskilt kvinnors arbetsmiljö

beaktas. Både när det gäller depression/utmattning och ryggproblem konstaterar SBU att kvinnor och män med likartade arbetsvillkor i lika hög grad utvecklar besvär.

Mot bl.a. denna bakgrund har regeringen tagit fram skrivelsen En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020 (skr. 2015/16:80), som överlämnades till riksdagen i februari 2016. Arbetsmiljöstrategin har utformats kring tre prioriterade områden som alla har koppling till jämställdhet: nollvision mot dödsolyckor och förebyggande av arbetsolyckor, ett hållbart arbetsliv samt psykosocial arbetsmiljö. Strategin anger en inriktning men omfattar också konkreta åtgärder, såsom nya uppdrag till Arbetsmiljöverket om webbaserad information samt två nya utredningar; Arbetsmiljör regler för ett modernt arbetsliv (dir. 2016:1) och Nationellt Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö (dir. 2016:2).

Vidare har regeringen i februari 2016 tillsatt en utredning (dir. 2016:10) för att göra en översyn av reglerna för föräldradighet och föräldraförsäkring. Syftet är att identifiera problem och föreslå åtgärder för att föräldraförsäkringen i högre grad än i dag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden, ett jämställt föräldraskap och även fortsatt bidra till goda uppväxtvillkor för barn. Regeringen införde 2016 en tredje reserverad månad i föräldraförsäkringen för vardera föräldern i syfte att bl.a. förbättra jämställdheten på arbetsmarknaden. Det kommunala vårdnadsbidraget avskaffades den 1 januari 2016.

Vinnova slutredovisade i mars 2016 uppdraget om behovsmotiverad forskning för ökad jämställdhet (N2012/00291/FIN, N2011/06502/FIN, N2012/06294/FIN m.fl.). I uppdraget ingick att fördela medel till praktisknära forskning för att öka jämställdheten inom akademi, näringsliv, offentlig sektor och den ideella sektorn i syfte att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Sammanlagt tio forskningsprojekt beviljades medel. Av slutrapporten framgår bl.a. att forskningsprojekten har bidragit med kvalitetssäkrad kunskap om metoder, verktyg och processer för praktiskt jämställdhet som kan spridas och användas för att öka jämställdheten och på sikt bidra till hållbar tillväxt och ett jämställt samhälle.

I regeringens proposition Ett övergripande ramverk för aktiva åtgärder i syfte att främja lika rättigheter och möjligheter (prop. 2015/16:135) har regeringen föreslagit att det nuvarande kravet på lönekartläggning för jämställda löner kvarstår och att en sådan kartläggning ska genomföras årligen. När det gäller formerna för dokumentation av arbetet ersätts dagens krav på särskilda planer med ett krav på skriftlig dokumentation. Kravet på skriftlig dokumentation vid lönekartläggningen ska omfatta företag med minst 10 arbetstagare i stället för dagens 25. I propositionen lämnas också förslag på ett förtydligt ansvar för arbetsgivare att främja en jämn könsfördelning på ledande positioner. Riksdagen beslutade om propositionen den 21 juni 2016 (bet. 2015/16:AU10, rskr. 2015/16:304). Förslagen träder i kraft den 1 januari 2017 (se även avsnitt 4 Diskriminering).

Jämställdhet i skolan och högskolan

Inom högre utbildning och forskning har könsfördelningen blivit jämnare över tid. Andelen kvinnor bland professorer har under perioden 2004–2015 ökat från 17 till 26 procent. Under samma period ökade andelen kvinnor bland lektorer från 34 till 46 procent. Våren 2015 tillsatte regeringen en expertgrupp för ökad jämställdhet i högskolan.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Andelen kvinnor som arbetar deltid har minskat från 40 procent 2000 till 30 procent 2015. Trenden mot mer heltid gäller dock inte kvinnor i gruppen 20–44 år. Bland männen har andelen som arbetar deltid däremot ökat, från 6 procent 2000 till 11 procent 2015. Högst andel män som arbetar deltid finns i de yngsta (20–24 år) och äldsta (55–64 år) åldersgrupperna. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting ökade antalet heltidsanställningar i den kommunala sektorn med 5 procentenheter mellan 2008 och 2014. Kvinnor stod för hela ökningen, vilket organisationen menar är resultatet av bl.a. ett medvetet jämställdhetsarbete.

Deltidsarbete är i hög utsträckning förknippat med ett huvudansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete. År 2015 uppgav 20 procent av de deltidssarbetande kvinnorna och 9 procent av de deltidssarbetande männen ansvar för vård av barn och vård av vuxen anhörig som orsak till deltidssarbete (SCB

2015). Det motsvarar nästan 150 000 kvinnor och knappt 25 000 män och innebär en minskning för kvinnorna med nästan två procentenheter och en ökning för männen med nästan två procentenheter jämfört med 2010. (Se vidare utg.omr. 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn).

Kvinnor har sedan den moderna föräldraförsäkringen infördes 1974 tagit ut majoriteten av dagar med föräldrapenning. Initialt tog kvinnorna ut i princip alla dagar, varefter männens andel successivt har ökat. 1995, i samband med att en månad reserverades för den ena föräldern, tog kvinnorna ut 90 procent och männen 10 procent av dagarna med föräldrapenning. Under 2015 tog kvinnorna ut 74 procent och männen 26 procent av dagarna med föräldrapenning. Män som saknar eller har en låg inkomst eller svag arbetsmarknadsanknytning använder föräldrapenning i minst utsträckning. Kvinnor i samma situation avstår inte från föräldrapenning men tar kortare ledighet. I de familjekonstellationer där mannen har en högre inkomst än kvinnan minskar sannolikheten att föräldrarna delar lika på föräldrapenningdagarna (SOU 2014:28).

Regeringen har 2016 infört en tredje reserverad månad i föräldraförsäkringen för vardera föräldern i syfte att bl.a. förbättra jämställdheten på arbetsmarknaden.

Fördelningen av tillfällig föräldrapenning för vård av barn har varit mer jämnt fördelad mellan könen genom åren och varierat mellan 60 och 68 procents uttag för kvinnorna och 32 och 40 procent för männen. År 2015 tog kvinnorna ut 62 procent och männen 38 procent av dagarna med ersättning. Beaktas antalet uttagna föräldradagar är skillnaden mellan könen ännu större eftersom kvinnor, oavsett inbördes inkomst, i regel tar ut flest dagar.

Mäns våld mot kvinnor

Utsatthet för misshandel

I den senaste Nationella trygghetsundersökningen (NTU) från Brottsförebyggande rådet (Brå) uppgav 1,6 procent av kvinnorna och 2,5 procent av männen att de blivit utsatta för misshandel under 2014. Det motsvarar uppskattningsvis närmare 60 000 kvinnor och 95 000 män (16–79 år) och innebär en minskning jämfört med föregående år. Självrapporterad utsatthet är vanligast förekommande bland kvinnor och män i åldersgruppen 20–24 år.

Sedan den första undersökningen 2005 (Brå 2007) har andelen kvinnor och män som uppger utsatthet för misshandel minskat med 0,6 procentenheter (tabell 5.4). Minskningen gäller främst unga män och är marginell för kvinnor (från 1,8 procent 2005 till 1,6 procent 2014). Det största antalet misshandelsfall sker på allmän plats, därefter följer arbete/skola och den utsattes, gärningspersonens eller någon annans bostad.

Kvinnor uppger i långt högre grad än män att de utsatts för misshandel i en bostad (36 procent av alla händelser som kvinnor rapporterat jämfört med 6 procent av alla händelser som män rapporterat), medan män oftare utsätts på allmän plats (33 procent för kvinnor respektive 62 procent för män). Arbetsplatsen och skolan är en ungefär lika vanlig brottsplats för kvinnor som för män (26 procent respektive 23 procent). Detta innebär att kvinnor 2014 i något högre

grad uppger att de utsatts för misshandel i en bostad och på allmän plats jämfört med den första undersökningen 2005 då motsvarande andelar var 33 respektive 29 procent. Under samma period har andelen kvinnor som uppger att de utsatts för misshandel på arbetsplatsen eller i skolan minskat något från 33 procent (2005) till 26 procent (2014).

Oavsett den utsattas kön, är gärningspersonen oftast en man. I en fördjupad analys av NTU för åren 2005–2012 har 88 procent av de uppgivna gärningspersonerna vid misshandel varit män och 12 procent har varit kvinnor (Gärningspersoners kön och ålder vid misshandel, rån och sexualbrott – en beskrivning utifrån misstankestatistiken och Nationella trygghetsundersökningen, Brå 2014).

Tabell 5.4 Personer 16–79 år som uppgett att de utsatts för misshandel efter plats 2011–2013

Andel (%) händelser

Kön Förövare/offre	Bostad	Arbete/skola	Allmän plats	Annan plats	Misshandel totalt
Kvinna förövare man offer	10	4	2	3	4
Man förövare man offer	22	43	78	69	59
Kvinna förövare kvinna offer	8	19	5	13	10
Man förövare kvinna offer	59	35	15	15	27
<i>Totalt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Totalt antal skattade händelser	214 000	304 000	622 000	113 000	1 253 000

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU), Brottsförebyggande rådet (Brå).

Kvinnor utsätts oftare för misshandel av närstående, medan män oftare utsätts för misshandel av helt okända (tabell 1.5). När kvinnor uppgav utsatthet för misshandel 2014 var gärningspersonen en närstående i 37 procent av fallen, medan gärningspersonen var närstående i 3 procent av de fall som män uppgav. Denna andel har varierat över tid, men innebär en ökning, särskilt för kvinnor, i förhållande till 2005 års NTU. Då var motsvarande uppgifter 31 procent (kvinnor) och 2 procent (män).

För både kvinnor och män var det 2014 vanligast att uppges utsatthet för misshandel av en helt okänd gärningsperson. Det gällde 40 procent av de fall som uppgivits av kvinnor och 70 procent av de fall som uppgivits av män. Även i detta avseende är skillnaden mot 2005 års NTU påtaglig för kvinnor. I den senare var gärningspersonen okänd i 29 procent av de uppgivna fallen av misshandel mot kvinnor och i 66 procent av de fall som rörde män.

Tabell 5.5 Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter relation till förövaren 2014

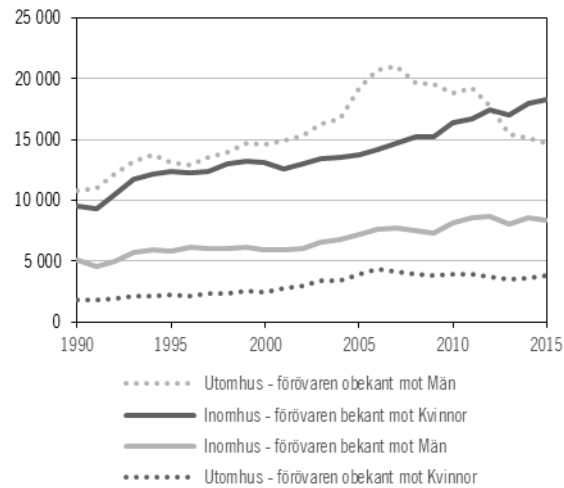
Andel (%) händelser

Relation till förövaren	Kvinnor	Män
Närstående	37	3
Bekant	23	26
Helt okänd	40	70
Totalt	100	100

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU), Brottsförebyggande rådet (Brå).

Antalet anmälda fall av misshandel mot kvinnor som är 18 år eller äldre har ökat successivt under en tioårsperiod. År 2006 anmäldes ca 25 500 misshandelsbrott mot kvinnor. Under 2015 anmäldes 28 900 misshandelsbrott mot kvinnor vilket är en ökning med 2 procent jämfört med 2014.

Diagram 5.1 Anmäld misshandel 1990–2015

Källa: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Antalet anmälda fall av grov kvinnofridskränkning har minskat under perioden 2010–2015. År 2010 anmäldes 2 500 fall av grov kvinnofridskränkning och 2015 anmäldes 1 830 fall.

Utsatthet för sexualbrott

Statistiken omfattar både lindrigare och allvarigare brott. Det är betydligt fler kvinnor än män som uppger att de blivit utsatta för sexualbrott (tabell 1.6). År 2014 uppgav 1,8 procent av kvinnorna och 0,3 procent av männen att de utsatts för sexualbrott, enligt NTU. För kvinnor innebär detta en minskning från högre nivåer de senaste åren medan den självrapporterade utsattheten för män legat på ungefär samma, relativt låga nivå i samtliga NTU. I 2005 års undersökning uppgav 1,6 procent av kvinnorna och 0,3 procent av männen utsatthet för sexualbrott.

Kvinnors rapporterade utsatthet varierar betydligt mellan olika åldersgrupper. Mest utsatta är unga kvinnor 16–24 år, där 5 procent uppger att de har blivit utsatta för sexualbrott 2014.

Tabell 5.6 Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott efter ålder 2014

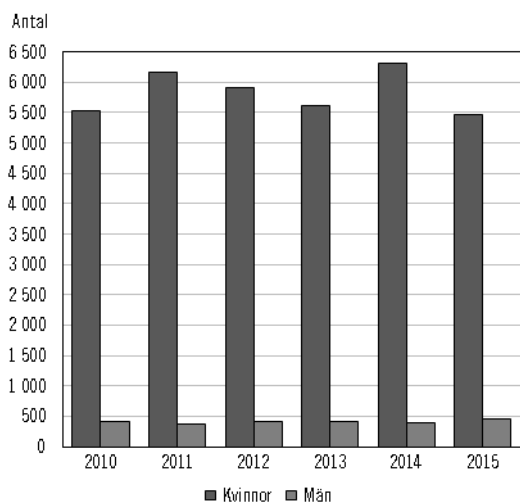
Andel (%) av alla i gruppen

Ålder	Kvinnor	Män
16-24	5,0	0,5
25-44	2,1	0,4
45-64	1,0	0,2
65-79	0,1	0,1

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU), Brottsförebyggande rådet (Brå). Med sexualbrott avses alla former av sexualbrott mot personer 16 år och äldre. Personer som ger svar på frågan: Ofredade, tvingade eller angrep någon dig sexuellt under föregående år?

Under 2015 polisanmäldes 17 600 sexualbrott mot vuxna och barn, varav 5 900 våldtäktsbrott. För sexualbrott bedöms mörkertalet vara betydande. De anmälda våldtäktsbrotten minskade med 12 procent mellan 2014 och 2015. Antalet anmälda våldtäktsbrott har varierat under den senaste femårsperioden och förklaringen till det senaste årets nedgång är oklar (diagram 1.1.). Statistiken kan också påverkas av enstaka anmälningar med många brott.

Det är en stor överrepresentation av anmälda våldtäktsbrott mot flickor och kvinnor (diagram 5.2). År 2015 anmäldes 5 900 våldtäktsbrott av vilka drygt 5 400 (92 procent) var riktade mot flickor och kvinnor.

Diagram 5.2 Anmälda våldtäktsbrott mot vuxna och barn 2010–2015

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU), Brottsförebyggande rådet (Brå)

Utsatthet för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt köp av sexuell tjänst

Enligt Polismyndigheten är det svårt att uppskatta hur många som föll offer för människohandel under 2015. Det är inte heller möjligt att identifiera eller ens lokalisera alla offer, mesta-

dels flickor och kvinnor, som iaktas under polisens spaning. Uppskattningen kan inte heller baseras uteslutande på målsägande i människohandelsutredningar då många utredningar i stället resulterar i domar om koppleri eller grovt koppleri.

Under 2015 anmäldes totalt 58 brott som rörde människohandel för sexuella ändamål jämfört med 31 under 2014. Under samma period lagfördes två brott rörande människohandel för sexuella ändamål jämfört med ett brott året innan.

Totalt anmäldes 523 brott rörande köp av sexuell tjänst 2015 jämfört med 607 anmälningar året innan. Under samma period lagfördes 330 brott rörande köp av sexuell tjänst jämfört med 260 året innan. Ytterligare förundersökningar om människohandel för sexuella ändamål och köp av sexuell tjänst pågår, och ett antal domar väntas falla under 2016.

Information från Polismyndigheten visar att den absoluta majoriteten av offer för människohandel för sexuella ändamål under 2014 var flickor och kvinnor, vanligen mellan 20 och 37 år gamla. De flickor och pojkar, kvinnor och män som fördes till Sverige för prostitutionsändamål kom i första hand från Öst- och Sydösteuropa samt Nigeria.

Försäljning av sexuella tjänster sker i dag i Sverige, liksom i andra länder, mestadels via internet.

Tabell 5.7 Anmälda brott rörande köp av sexuell tjänst och lagförda brott rörande köp av sexuell tjänst samt domar och strafförelägganden över människohandel för sexuella ändamål

	2006	2009	2015
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst (könsuppdelad statistik saknas)	156	352	523
Lagförda, köp av sexuell tjänst (samtliga män)	48	107	330
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål (könsuppdelad statistik saknas)	27	31	58
Domar och strafförelägganden över människohandel för sexuella ändamål (samtliga män)	11	0	2

Källa: Brå.

Stöd till tjej- och kvinnojourer samt brottsofferjourer för hbtq-personer

Det är viktigt att det civila samhällets organisationer får stöd för att utföra verksamhet riktad till dem som utsätts för våld. De ideella tjej- och

kvinnjourerna utför ett betydelsefullt arbete med att ge stöd och skydd till kvinnor som har utsatts för våld. För 2016 har 100 miljoner kronor avsatts till lokala tjej- och kvinnjourer. Syftet är att stödet ska bidra till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella tjej- och kvinnjourerna. Medlen fördelas av Socialstyrelsen och i första hand som tvååriga bidrag.

Regeringen avsatte även 2 miljoner kronor till de organisationer som arbetar för att utveckla brottsofferverksamhet riktad till homosexuella, bisexuella och transpersoner som utsatts för våld i en nära relation. Medlen fördelades av Socialstyrelsen till Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL).

Kommunernas stöd till våldsutsatta

Socialstyrelsen har i uppdrag att utveckla öppna jämförelser avseende kommunernas stöd till brottsoffer. Resultat från Öppna jämförelser redovisas under utg. omr. 9, avsnitt 7 individ- och familjeomsorg.

Upptäcka våldsutsatthet

En grundläggande utmaning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i nära relationer är att det finns många hinder för den utsatta kvinnan att själv berätta om våldet. Därför fordras ett aktivt arbete i berörd offentlig verksamhet för att upptäcka våldsutsatthet. Socialstyrelsen har tagit fram bedömningsinstrumentet FREDA som är avsett för att underlätta identifiering av våld och bedömning av stödbehov. Under 2013 och 2014 deltog ett antal socialbidragsenheter och verksamheter riktade till våldsutsatta i ett projekt om tillämpning av FREDA som myndigheten har utvärderat.

Utvärderingen visar bl.a. att det hos personal fanns invändningar mot att rutinmässigt ställa frågor om våld men att användningen av FREDA vid redan konstaterat våld gav information som förbättrade utbudet av insatser och bidrog till att bättre anpassa insatserna till individernas behov.

Förebyggande arbete

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) redovisade 2015 sitt uppdrag att ta fram kunskapsstöd inriktat på attityder och värderingar kring jämställdhet, maskulinitet och våld 2011–2014. Myndigheten pekar i redo-

visningen bl.a. på att stereotypa könsföreställningar hos män kan vara en riskfaktor för våldsamt beteende. Som en fortsättning på detta arbete har regeringen uppdragit åt MUCF att främja användningen av effektiva våldsförebyggande program bland kommuner och i det civila samhället (S2015/05768/JÄM). Uppdraget ska redovisas senast den 1 februari 2017. Vidare har regeringen gett Statens skolverk i uppdrag att utvärdera ett sådant program, Mentors in Violence Prevention (MVP), vid användning i skolan (S2015/02414/JÄM). Uppdraget ska redovisas i april 2018.

Samordning av insatser

Länsstyrelsen i Stockholms län lämnade i mars 2016 en samlad redovisning av länsstyrelsernas arbete med att stödja samordningen i länen av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor, att barn bevittnar våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål (S2016/02001/JÄM). Länsstyrelsen bedömer att samarbetet och samordningen successivt har ökat och stärkts de senaste åren, exempelvis genom gemensamma kampanjer, kartläggningar, konferenser och utbildningar.

Under 2015 har länsstyrelserna i högre grad verkat för att medvetandegöra olika aktörer om att arbetet mot mäns våld mot kvinnor är en del av ett bredare jämställdhetsarbete med kopplingar till frågor såsom utbildning, arbetsliv och folkhälsa. Flera länsstyrelser har också samlats i olika grupperingar kring särskilda fokusområden. Några länsstyrelser har till exempel genomfört kampanjer, kartläggningar och kompetensutveckling rörande prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län har som del av samma uppdrag lämnat stöd till utveckling av skyddat boende för våldsutsatta kvinnor med prioritet av boenden för kvinnor i särskilt utsatta grupper (S2014/08870/SAM). De tre länsstyrelserna beviljade drygt fyra miljoner kronor till 31 verksamheter över hela landet.

Utveckling av en nationell hjälptelefon för att förebygga sexuellt våld

Med stöd av regeringen startade Centrum för Andrologi och Sexualmedicin (CASM) vid Karolinska universitetssjukhuset 2012 Prevent-Tell, en nationell hjälptelefon för att förebygga

sexuellt våld. Den vänder sig till personer med självupplevt riskbeteende, tvångsmässig upptagenhet av sexuella tankar och handlingar, sexuellt intresse för barn och impulser att tvinga någon till sex. Även närstående och vårdgivare kan via PrevenTell få råd och hjälp att hantera frågor kring sexuellt våld och oro för sexuella övergrepp. Under perioden mars 2012–oktober 2015 har 1 675 samtal inkommit och dokumenterats (dvs. i genomsnitt cirka 39 samtal i månaden). Den största andelen av samtalen (74 procent) kommer från personer som har en oönskad sexualitet, cirka 16 procent av samtalen kommer från närstående och ett mindre antal (4 procent) kommer från andra vårdgivare. Merparten (92 procent) av dem som ringer PrevenTell första gången är män. Den vanligaste orsaken till att ringa är upplevelsen av att hålla på att förlora kontrollen och att beteendet accelererar. Drygt hälften av dem som ringer har ett sexmissbruk eller hypersexuell störning. Av de som ringer är merparten motiverade att få hjälp (74 procent) och drygt hälften (54 procent) har hänvisats till behandling.

Hedersrelaterat våld och förtryck inklusive tvångsäktenskap

Länsstyrelsen i Östergötlands län har sedan 2005 haft flera uppdrag som syftar till att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Under 2016 har länsstyrelsen slutredovisat ett antal fleråriga uppdrag, däribland uppdraget att främja och lämna stöd till nationella och länsövergripande insatser på området (S22016/02009/JÄM). Enligt länsstyrelsen i Östergötlands län bedömer flera länsstyrelser att kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck har ökat i kommunerna. Länsstyrelserna ser dock ett stort behov av fortsatta, mer långsiktiga satsningar inte minst vad gäller våldsförebyggande insatser riktade till såväl barn och unga som föräldrar.

Vidare har Länsstyrelsen i Östergötlands län haft i uppdrag att sprida vägledningen Våga göra skillnad – om skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck, riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja. Länsstyrelsen har tagit fram underlag för utveckling och implementering av arbetet på lokal nivå och därefter erbjudit ett utbildningspaket till kommunerna. I samverkan med andra länsstyrelser har Länsstyrelsen i Östergötlands län genomfört cirka 120 utbildningsinsatser riktade till berörda

myndigheter och verksamheter, såsom skola och socialtjänst.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har vidare haft i uppdrag att kartlägga förebyggande insatser i form av universellt och riktat föräldrastöd syftande till att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer, som barnäktenskap, tvångsäktenskap och könstympning av flickor och kvinnor. Kartläggningen visar att de föräldrastödsprogram som vanligen används i kommunerna generellt sett inte riktar sig till eller når föräldrar med utländsk bakgrund och i än lägre grad är inriktade på hedersrelaterat våld och förtryck. I kartläggningen identifieras dock några exempel på program som utvecklats för bl.a. detta syfte och som har prövats under längre tid. Dessa program har också utvärderats med försiktigt lovande resultat.

Till Länsstyrelsen i Östergötlands läns uppdrag hör även att utveckla och driva ett nationellt kompetensteam mot hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet med uppdraget är att samordna och stödja arbetet på detta område och att bistå berörda myndigheter och organisationer med kunskap och kompetens. Kompetensteamet driver en nationell stödtelefon för yrkesverksamma och ideellt verksamma, arrangerar och medverkar i utbildningar för dessa målgrupper samt sprider kunskap och information (www.hedersfortryck.se).

Från den 13 mars 2014 till den 31 december 2015 inkom samtal om 405 ärenden rörande 698 personer, främst flickor och unga kvinnor, som är direkt utsatta för olika typer av våld och förtryck. Det handlar exempelvis om genomförda eller planerade barn- och tvångsäktenskap samt barn och unga som har förts utomlands eller har riskerat att bli bortförda. Det handlar också om grovt fysiskt våld, allvarliga psykiska kränkningar, sexuella övergrepp och hot, inklusive dödshot. Många har utsatts av föräldrar, syskon eller andra släktingar. De flesta samtalen kommer från socialtjänsten, men även skolor och förskolor står för en relativt stor andel.

I februari 2016 beslutade regeringen en proposition med förslag om att kriminalisera stämpling till äktenskapstvång (prop. 2015/16:113, bet.2015/16:JuU16, rskr. 2015/16:234). Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag i maj 2016. Lagändringen kommer att möjliggöra att

brottsbekämpande myndigheter ingriper ännu tidigare mot misstänkta fall av tvångsåktenskap.

Könsstympling

I februari 2016 redovisade Länsstyrelsen i Östergötlands län sitt uppdrag att sprida vägledningen Våga se, en vägledning för stöd och skydd av flickor som är eller riskerar att bli könsstympade. Vägledningen vänder sig till alla som arbetar med barn och unga inom förskola, skola, hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis och den idéburna sektorn med konkreta förslag, bl.a. på hur de i sin yrkesutövning kan arbeta för att upptäcka flickor som är könsstympade eller är i riskzonen för att bli könsstympade.

Under 2015 har länsstyrelsen genomfört cirka 90 utbildningar för yrkesverksamma på lokal och regional nivå, tagit fram informationsfilmer och uppdaterat webbplatsen www.hedersfortryck.se med information om könsstympling. Flera ärenden som inkommit till den nationella stödtelefonen har rört konsekvenser av könsstympling (37 flickor och unga kvinnor), oro för att könsstympling ska ske (31 flickor) och misstankar om att könsstympling skett (7 flickor).

Insatser mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Länsstyrelsen i Stockholms län redovisade sitt arbete mot prostitution och människohandel 2015 (S2016/02002/JÅM). Länsstyrelsen fyller en viktig samordnande och konsultativ roll för myndigheter som inte arbetar så ofta med människohandelsfrågor och som därför har behov av expertis. För att samordna hanteringen av människohandelsärenden har ett nationellt metodstödsteam mot prostitution och människohandel (NMT) inrättats. Under 2015, inkom över 70 ärenden till metodstödsteamets stödtelefon från polis, socialtjänst, sjukvård och allmänhet. Länsstyrelsen har också fortsatt att samordna länsstyrelsernas arbete mot människohandel och prostitution (LAMP).

Länsstyrelsen genomför programmet Tryggare återvändande i samarbete med den internationella migrationsorganisationen IOM (International Organization for Migration). Programmet avser individanpassat stöd för utländska medborgare utsatta för prostitution och människohandel i Sverige. Under 2015 återvände 21 personer (10 kvinnor och 11 män) jämfört med 25 under 2014.

Länsstyrelsen har vidare under 2015 tagit fram en manual i syfte att stötta yrkesverksamma som kommer i kontakt med vuxna och barn som utsatts för människohandel. Länsstyrelsen har också fortsatt att delfinansiera länskoordinatorer vid socialtjänsterna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Länskoordinatorernas uppgift är att bistå regionala myndigheter med stöd i människohandelsärenden utifrån det sociala perspektivet i samverkan med polisen. Under 2015 har även en regionkoordinator tillsatts inom region Bergslagen.

Länsstyrelserna har inom ramen för sitt uppdrag att samordna insatser för att motverka mäns våld mot kvinnor genomfört kompetenshöjande insatser riktat mot yrkesverksamma som möter dessa kvinnor samt förebyggande insatser mot unga personer (13–21 år) som säljer sexuella tjänster som ett självskadebeteende. Myndighetssamverkan till stöd för vuxna och barn utsatta för människohandel och prostitution har också byggts upp i många län. Länsstyrelserna bedömer att samarbetet medför stora samordningsvinster länsstyrelserna emellan (se även under rubriken *Länsstyrelsernas samordning av insatser för att motverka mäns våld mot kvinnor*).

Människohandelsutredningen (dir. 2014:128, 2015:6, 2015:64, 2015:131 och 2016:35) har bl.a. haft i uppdrag att utvärdera vilket genomslag 2011 års skärpning av straffet för köp av sexuell tjänst har fått samt att analysera och ta ställning till om brottet köp av sexuell tjänst ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet. Utredningen redovisade dessa delar av sitt uppdrag i juni 2016 och delbetänkandet (SOU 2016:42) är nu på remiss. Utredningen ska vidare utvärdera tillämpningen av bestämmelsen om människohandelsbrott och granska hur de brottsbekämpande myndigheterna utreder och i övrigt arbetar med ärenden om människohandel, i syfte att effektivisera utredningarna och öka lagföringen. Uppdraget i dessa delar ska redovisas senast den 18 oktober 2016.

I syfte att uppnå en ambitionshöjning i frågorna kring människohandel har regeringen inrättat en tjänst som ambassadör mot människohandel. Ambassadören ska bl.a. lyfta kvinnors och flickors särskilda utsatthet i människohandel samt bidra till målen i Agenda 2030 om jämställdhet och barns rättigheter.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering är ett av regeringens viktigaste verktyg för att utveckla och genomföra jämställdhetspolitiken. Regeringens möjligheter att fatta beslut och fördela resurser som främjar jämställdhet är beroende av att förslag och underlag grundas på en jämställdhetsanalys. När jämställdhet inkluderas i analysen ökar möjligheterna att på ett bättre sätt synliggöra hela befolkningens situation och behov, och politiken ges därmed bättre förutsättningar att utformas så att den ger såväl kvinnor som män, flickor som pojkar likvärdiga villkor. Med ett jämställdhetsperspektiv integrerat i politiken kan ett långsiktigt hållbart samhälle formos.

Inom Regeringskansliet bedrivs ett intensifierat arbete med att jämställdhetsintegrera centrala beslutsprocesser vid alla departement. SCB:s kvantitativa uppföljning av 2015 års arbete med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet visar överlag ett mycket positivt resultat (S2016/02919/JÄM). Exempelvis visar uppföljningen av 2015 års arbete att 95 procent av alla relevanta propositioner omfattar en jämställdhetsanalys. Motsvarande resultat av 2010 års arbete med jämställdhetsintegrering var 71 procent. Vidare visar uppföljningen att av alla relevanta kommittédirektiv har 67 procent en skrivning om jämställdhet. Motsvarande resultat av 2010 års arbete med jämställdhetsintegrering var 25 procent.

Regeringens strategi för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet har utvärderats (U2012/01388/JÄM). Bl.a. framkommer att uppföljningen av arbetet med jämställdhetsintegrering behöver stärkas ytterligare. Regeringen beslutade den 22 juni 2016 om hur Regeringskansliet ska arbeta för att jämställdhetsintegrera sin verksamhet 2016–2020 (S2016/01917/JÄM).

Arbetet med jämställdhetsbudgetering i Regeringskansliet som startade 2014 fortsätter, och har inneburit ett ännu tydligare jämställdhetsperspektiv i budgetprocessen. Regeringen har under 2015 och 2016 genomfört flera reformer som syftar till att minska skillnaderna i inkomst mellan olika grupper. (Se s. 4 *Utfallet av regeringens ekonomiska politik för kvinnor respektive män*).

Likaså har kraven förtydligats och skärpts ytterligare avseende jämställdhetsperspektivet i

myndighetsstyrningen. För att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering har utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) utökats från 41 myndigheter till att omfatta 59 myndigheter och en organisation med myndighetsuppdrag. De 19 nytillkomna verksamheterna har fått i uppdrag att under 2016 redovisa en plan för jämställdhetsintegrering som ska genomföras under 2017 och 2018.

Under hösten 2015 redovisade de första 41 myndigheterna sina handlingsplaner, vilka ska genomföras under 2016–2018. Flera myndigheter har inom sin kärnverksamhet identifierat konkreta utvecklingsbehov där de behöver göra förändringar för att denna ska bli jämställd. Exempelvis har flera myndigheter upptäckt att verksamheten utgår från mannen som norm och från ett stereotypt mansideal, vilket enligt myndigheterna kan bidra till att kvinnor och män inte får ett likvärdigt och individanpassat bemötande. Flera myndigheter konstaterade också att kvinnor i lägre utsträckning än män får del av insatser och resurser.

Goteborgs universitet, där Nationella sekretariatet för genusforskning finns, har fått fortsatt uppdrag att stödja myndigheternas arbete till och med 2018 (S2015/07973/RS). Sekretariatet har lämnat en lägesrapport avseende stöduppdraget under 2015 och analyserat myndigheternas arbete med framtagandet av handlingsplanerna (S2016/02428/JÄM). I lägesrapporten beskrivs ett brett stöd till myndigheterna, vilket inkluderat utbildningar, nätverksträffar och möten med ledningsgrupper. Alla myndigheter i satsningen har tagit del av stödet.

De största utmaningarna för myndigheterna har enligt rapporten varit att formulera relevanta aktiviteter, resultatmål och effektmål samt att koppla de jämställdhetspolitiska målen till den egna verksamheten. Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet fortsätter att utveckla stödet i samverkan med deltagande myndigheter.

Samtliga länsstyrelser har redovisat hur de genomför sina strategier för jämställdhetsintegrering. Länsstyrelsen i Gotlands län har slutredovisat sitt uppdrag att samordna och stödja länsstyrelsernas arbete (S2016/00682/JÄM). Redovisningen visar att arbetet med jämställdhetsintegrering vid länsstyrelserna har fördjupats och utvecklats.

Män och jämställdhet

I betänkandet av utredningen om män och jämställdhet (SOU 2014:6) konstateras att den ojämna fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete bl.a. har negativa följder för kvinnors ekonomiska ställning och hälsa. Även för män kan traditionella maskulinitetsnormer ha negativa konsekvenser i form av ohälsa och överdödlighet medan en jämställd livsstil i flera avseenden är positiv för hälsa, relationer och föräldraskap. Arbetet för ett jämställt samhälle behöver därför bedrivas gemensamt av alla människor, såväl kvinnor som män, och flickor och pojkar behöver få växa upp och utvecklas utan begränsningar i form av fördomar och könsstereotyper.

Regeringen beslutade i oktober 2015 att avsätta 10,7 miljoner kronor för att användas i enlighet med en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (S2015/06824/JÄM). Överenskommelsen avser att stärka jämställdhetsarbetets inriktning mot män, pojkar och maskulinitetsfrågor. Resultatet ska redovisas i mars 2017.

Av de bidrag Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelade under 2015 till organisationer och verksamheter enligt förordningen (2006:390) om statsbidrag till projekt för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män fördelades drygt 4 miljoner kronor till projekt som i första hand syftade till att stödja pojkars och mäns arbete för jämställdhet.

Internationellt samarbete

Målen för den svenska jämställdhetspolitiken utgör också mål för vad regeringen vill uppnå inom ramen för EU-samarbetet. Regeringen driver sedan många år aktivt att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i alla relevanta EU-processer. Sverige har bl.a. arbetat strategiskt för att stärka jämställdhetsdimensionen i Europa 2020-strategin, för att lyfta fram betydelsen av ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor, vikten av tillgång till kvalitativ barnomsorg och bättre möjligheter att förena arbetsliv med familjeliv. Sverige bedriver också ett påverkansarbete för att jämställdhet ska genomsyra samarbetet om forskning och högre utbildning och samarbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Vägledande för Europeiska kommissionens insatser på jämställdhetsområdet 2010–2015 var en särskild jämställdhetsstrategi, antagen som ett politiskt åtagande av hela kommissionen. Inför att strategin löpte ut 2015 var Sverige starkt drivande i att förmå kommissionen att formellt anta en ny jämställdhetsstrategi. Kommissionen har dock inte följt uppmaningarna. I stället har kommissionen beslutat om ett s.k. strategiskt åtagande för jämställdhet, dock utan strategins formella status. Därmed är det åtagandet inte heller bindande för hela kommissionen.

Kommissionen har föreslagit att EU ska ratificera Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. Sverige stödjer kommissionens förslag då en EU-ratificering skulle bidra till ett mer strategiskt och enhetligt arbete för att förebygga och förhindra våld mot kvinnor och flickor såväl inom EU som inom EU:s bistånd.

Sverige ingår i styrelsen för Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE). Institutet har i uppdrag att stödja såväl medlemsländerna som kommissionen i jämställdhetsarbetet och att följa upp utvecklingen mot jämställdhet i EU genom ett index.

Sverige deltog i FN:s kvinnokommissions årliga möte i mars 2016. Huvudtemat för sessionen var stärkandet av kvinnors egenmakt med kopplingen till hållbar utveckling. Flera av Sveriges och EU:s prioriteringar återspeglas i de överenskomna slutsatser som antogs. Fyra civilsamhällesorganisationer deltog aktivt i den svenska delegationen till FN:s kvinno-kommission.

Sverige förhördades i februari 2016 av FN:s kommitté för avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW-kommittén) avseende rapporteringsperiod 2006–2016. Inför och efter förhöret förde regeringen dialog med företrädare för civila samhället för att ta del av deras synpunkter. Sverige har mottagit rekommendationer från FN efter förhöret. Kommittén välkomnade att Sverige nu har en feministisk regering och att flera framsteg gjorts sedan den senaste rapporten, bl.a. handlingsplanen för en feministisk utrikespolitik 2015–2018. Kommittén framförde synpunkter på regeringens styrning av jämställdhetspolitiken och påpekade att regeringen bör stärka styrningen och samordningen på alla nivåer. Vidare lämnade kommittén bl.a. rekommenda-

tioner om att regeringen bör inta en genusmedveten hållning i mottagandet av flyktingar, skapa en effektiv övervakningsmekanism för att utvärdera effekterna av åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor och stärka polisens och rättsväsendets hantering av sexualbrott. Att motverka sexualbrott är en viktig del i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. 2014 års sexualbrottskommitté har i uppdrag att göra en översyn av våldtäktsbrott och att granska rättsväsendets hantering av våldtäktsärenden. Uppdraget ska redovisas i oktober 2016. Rekommendationerna från FN beaktas bl.a. inom ramen för arbetet med den kommande skrivelsen om jämställdhetspolitiken.

Det nordiska samarbetet inom jämställdhetsområdet under perioden 2015–2018 har tre övergripande teman: välfärd, innovation och det offentliga rummet. Under 2015 har aktiviteter för att lyfta frågan om könsuppdelade utbildningsval och könsmonster i utflyttning från glesbygden genomförts.

5.4.3 Analys och slutsatser

Trots en positiv utveckling i flera avseenden går utvecklingen mot jämställdhet alltför långsamt och mycket återstår innan målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är uppnått. För att nå resultat krävs en förbättrad och långsiktig styrning av jämställdhetspolitiken med fokus på förebyggande insatser. Skillnader i arbetsvillkor och inkomster mellan kvinnor och män kvarstår, det obetalda hem- och omsorgsarbetet är trots viss utjämning alltjämt ojämnt fördelat och allvarliga utmaningar finns inom området mäns våld mot kvinnor (se avsnitt 5.4.2 Resultat). Styrning, genomförande och uppföljning av jämställdhetspolitiken behöver ses över och utvecklas. Jämställdhet är en hörnsten i den svenska modellen. Att kunna försörja sig genom betalt arbete är centralt i den svenska jämställdhetspolitiken.

Sverige står sig ändå väl i internationella mätningar avseende jämställdhet. Enligt EIGE:s breda jämställdhetsindex för EU ligger Sverige på första plats. World Economic Forum rankar länder utifrån ett jämställdhetsindex som baseras på ekonomisk delaktighet, deltagande i utbildning, hälsa och förväntad livslängd samt politisk

egenmakt. Sverige låg 2015, för sjunde året i rad, på fjärde plats efter Island, Norge och Finland.

Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering

Flera insatser för att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering har varit viktiga och gett resultat. Arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliets kärnprocesser har stärkts, bl.a. genom förtydligade skrivningar om jämställdhetsintegrering i interna styrdokument för budgetprocessen och kompetensutvecklingsinsatser. Detta ger goda förutsättningar för regeringen att förverkliga en feministisk politik.

Utvecklingsprogrammet jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM), har lett till att de myndigheter som ingår i programmet integrerar jämställdhet i ordinarie processer för planering och uppföljning. Det innebär att det finns goda möjligheter för jämställdhetsaspekter att få genomslag i myndigheternas verksamhet. Flera av de deltagande myndigheterna har i sina handlingsplaner uppmärksammat områden där det finns behov av konkret förändring, vilket bör leda till att myndighetens verksamhet utvecklas mot att främja jämställdhet. Myndigheternas handlingsplaner ger också underlag för att regeringen ska kunna fatta beslut som bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Utvecklingsprogrammet har under 2016 utökats från 41 myndigheter till att omfatta 59 myndigheter och Folkbildningsrådet.

Inom ramen för EU-arbetet kommer regeringen även fortsättningsvis medverka till att ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar samtliga relevanta processer.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnors deltidsarbete, att de tar ett större ansvar än män för vård av vuxna anhöriga och att de tar ut tre gånger så många föräldraledighetsdagar som män samt merparten av den tillfälliga föräldrapenningen innebär olika löneinkomster. Det bidrar därmed på sikt till olika livsinkomster för kvinnor och män, vilket utgör en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard (SOU 2015:50).

Jämställdhet på arbetsmarknaden

För att öka jämställdheten på arbetsmarknaden har regeringen infört en tredje reserverad månad för vardera föräldern i föräldraförsäkringen och avskaffat vårdnadsbidraget. En särskild utredare fick i februari 2016 i uppdrag att se över för-

äldraförsäkringen och föreslå åtgärder för att försäkringen i högre grad än i dag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden och ett jämställt föräldraskap (se utg.omr. 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn). Vidare har Arbetsförmedlingen fått i uppdrag att främja jämställdhet och motverka könsuppdelning på arbetsmarknaden (se utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv).

Mot bakgrund av att kvinnor är borta från arbetet till följd av sjukdom i större utsträckning än män har regeringen tagit fram en arbetsmiljöstrategi med fokus på den psykosociala arbetsmiljön, som särskilt påverkar kvinnors hälsa. Arbetsmiljöverket har fått i uppdrag att arbeta med kvinnors hälsa i arbetslivet och har tagit fram ett åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro. Arbetsmiljöverket har också tagit fram nya föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Fortsatta åtgärder mot mäns våld mot kvinnor är en jämställdhetspolitisk prioritering för regeringen. Särskilt angeläget är att utveckla våldsförebyggande insatser. Det våldsförebyggande arbetet behöver nå alla grupper i samhället och utvecklas på flera arenor såsom i skolan, idrotten och inom hälso- och sjukvården.

5.5 Politikens inriktning

Sveriges har en feministisk regering. Det ska göra tydligt avtryck i politiken och skillnad i människors liv. En feministisk regering fattar beslut som, så långt som möjligt, leder till jämställdhet. Det handlar om att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser ska bidra till ett jämställt samhälle, för att nå målet att kvinnor och män ska ges samma makt att forma samhället och sina liv. Regeringens samlade politik ska leda till jämställdhet.

Jämställdhet är i grunden en fråga om mänskliga rättigheter, rättvisa och demokrati och syftar till att flickor och pojkar, kvinnor och män ska ha förutsättningar att utvecklas utan att hindras av strukturer och könsstereotypa föreställningar. I detta sammanhang är det viktigt att även uppmärksamma bl.a. etnicitet, sexuell läggning, klass, funktionsnedsättning och ålder.

Regeringen prioriterar arbetet för jämställdhet. Regeringen avser att inrätta en jämställdhetsmyndighet. Myndigheten ska bidra till ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Jämställdhetspolitikens fortsatta inriktning planeras att redovisas i en skrivelse till riksdagen hösten 2016.

Under 2017 fortsätter regeringen även reformarbetet för att påskynda utvecklingen inom områden som är strategiskt viktiga för jämställdhetspolitiken. En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor kommer att presenteras i den jämställdhetspolitiska skrivelsen. I strategin kommer våld i nära relationer och ett intersektionellt perspektiv att beaktas.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering är en grundläggande förutsättning för genomförandet av en feministisk politik. Det påbörjade arbetet med att stärka jämställdhetsintegrering på alla departement och berörda myndigheter ska fortsätta.

Regeringen fattade den 22 juni 2016 beslut om hur Regeringskansliet ska arbeta för att jämställdhetsintegrera sin verksamhet 2016–2020 (S2016/01917/JÄM). Beslutet innebär att jämställdhetsintegreringen ges ytterligare tyngd och tydlighet i Regeringskansliets hela verksamhet.

Jämställdhetsbudgetering

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen och innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten i största möjliga mån ska främja jämställdhet. För regeringen är jämställdhetsbudgetering ett sätt att säkerställa att den ekonomiska politiken används för att öka den ekonomiska jämlikheten och bidra till ökad jämställdhet i samhället. Det är en fråga om rättvisa, att ta till vara varje människas potential, men det är också en viktig förutsättning för hållbar ekonomisk tillväxt och för utvecklingen av arbetsmarknaden, välfärden och den svenska modellen. Jämställdhet är en del av problemlösningen för många av samhällets utmaningar.

Att verka för jämställdhet i budgetarbetet har en avgörande betydelse för att förverkliga feministisk politik. I budgetarbetet ska effekter och konsekvenser för jämställdheten beaktas när

förslag och reformer utformas, och vid fördelning av resurser. Med ett jämställdhetsperspektiv integrerat i politiken kan ett långsiktigt hållbart samhälle formos. För att statens budget ska bidra till jämställdhet, ska perspektivet in i ett så tidigt skede som möjligt, och i alla led av budgetprocessen. Ett intensivt arbete med jämställdhetsbudgetering har pågått i Regeringskansliet sedan regeringen tillträdde. Viktiga steg har tagits för att säkerställa att budgetpolitikens jämställdhetseffekter synliggörs i underlag inför budgetbeslut, så att regeringen kan presentera en budget som främjar jämställdhet.

Jämställdhetsintegrering på regional och lokal nivå
Länsstyrelserna ger ett betydelsefullt stöd till de regionala aktörernas arbete med jämställdhet. Regeringen anser att det är viktigt att det ambitiösa arbete som bedrivs utifrån de regionala strategierna för jämställdhetsintegrering fortsätter. Vidare stödjer regeringen under perioden 2015–2018 Sveriges Kommuner och Landstings projekt Kunskapspridning genom modellkommuner och därmed också arbetet för att sprida goda exempel på jämställdhetsarbete i kommuner (S2015/01255/JÄM).

Jämställdhetsintegrering internationellt och i EU
De mål som gäller för jämställdhetspolitiken i Sverige gäller också som mål för vad regeringen vill uppnå inom EU. Sverige kommer fortsatt att driva ett starkt jämställdhetsperspektiv i relevanta EU-analyser, processer och beslut. EU-kommissionen har påbörjat ett arbete med att utveckla sociala rättigheter inom ramen för den s.k. sociala pelaren. Regeringen välkomnar kommissionens förslag och avser att driva på så att ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar den sociala pelarens olika områden.

Regeringen har ingått bilaterala avtal med Rumänien och Bulgarien om samarbete om barnrätt, jämställdhet samt sociala frågor i bred bemärkelse. Samarbetet med Bulgarien omfattar också äldre- och funktionshindersfrågor. Avtalen syftar till att utbyta erfarenheter och goda exempel med länderna.

Sverige vill i EU, internationellt och i Agenda 2030 driva på och stärka jämställdhetsperspektivet i arbetet mot människohandel, bl.a. genom att sprida Sveriges erfarenheter av att kriminalisera efterfrågan på sexuella tjänster som ett sätt att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Flickor

och kvinnor riskerar särskilt att utsattas för exploatering och människohandel i den migration som följer pågående krig och konflikter i världen.

Män och jämställdhet

Mäns och pojkars delaktighet i arbetet för jämställdhet är en förutsättning för att arbetet på samtliga jämställdhetspolitiska delområden ska kunna utvecklas. Detta gäller inte minst strävan efter en jämn fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete och insatser som syftar till att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Arbetet för ett jämställt samhälle behöver därför fortsatt bedrivas gemensamt av alla människor, såväl kvinnor som män, och flickor och pojkar behöver få växa upp och utvecklas utan begränsningar i form av fördomar och könsstereotyper.

Frågor om män och jämställdhet inkluderar arbete mot sexuella trakasserier och köp av sexuella tjänster samt övrigt våldsförebyggande arbete för att motverka destruktiva normer kopplade till maskulinitet, främst kopplingen mellan maskulinitet och våld.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Arbetet för att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare ska genomsyra alla områden, som t.ex. social-, utbildnings-, regional-, utrikes-, kultur- och arbetsmarknadspolitik.

Män innehar i större utsträckning än kvinnor chefspositioner och dominerar också i börsbolagens styrelser och ledningsgrupper. För att uppfylla målet om en jämn fördelning av makt och inflytande anser regeringen att det är angeläget att åstadkomma en jämnare könsfördelning både i styrelser och ledande befattningar.

Ekonomisk jämställdhet

Jämställdhet på arbetsmarknaden

Arbete och utbildning är grunden för kvinnors och mäns möjligheter att utvecklas och försörja sig. Trots ett mångårigt arbete för att stärka förutsättningarna för jämställdhet råder det

fortfarande olika förutsättningar för kvinnor och män för att komma ut, stanna kvar och utvecklas i arbetslivet och som företagare samt att förena arbete och familj. Regeringen avser att genomlysna betydelsen av skattesystemets utveckling ur ett jämställdhetsperspektiv. Arbetet ska vara avslutat senast 2018.

Under mandatperioden kommer regeringen att arbeta strategiskt för att närma sig målet om ekonomisk jämställdhet och för att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Löne- och inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män ska minska. Ett angeläget steg är att från och med 1 januari 2017 återinföra kravet på årliga lönekartläggningar.

Jämställdhet i högskolan

Utbildningspolitiken är central i arbetet för jämställdhet.

En förutsättning för att forskning ska kunna bedrivas på lika villkor för kvinnor och män, är att forskningsanslagen fördelas jämställt. Regeringen anser det angeläget att universitet och högskolor fortsätter arbetet med jämställdhetsintegrering och avser därför att stödja detta arbete under 2017–2019.

I den svenska högskolan ska kvinnor och män kunna verka på lika villkor och med samma möjligheter till akademisk karriär. Regeringen anser att en rimlig målsättning är att hälften av de nyrekryterade professorerna bör vara kvinnor inom en femtonårsperiod. Det är enligt regeringens uppfattning angeläget med en tydlig ambitionshöjning.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Regeringen har tillsatt en utredning (dir. 2016:10) för att göra en översyn av reglerna för föräldraledighet och föräldraförsäkring. Föräldraförsäkringen ska bl.a. vara anpassad till att alla familjer inte ser likadana ut.

Mäns våld mot kvinnor

Att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor har hög prioritet i regeringens jämställdhetsarbete. Mäns fysiska, sexuella och psy-

kiska våld mot flickor och kvinnor är ett allvarligt hinder för jämställdhet och för kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och ett av de yttersta uttrycken för ojämställdheten mellan kvinnor och män. I mäns våld mot kvinnor ingår hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I arbetet beaktas även hbtq-personers särskilda utsatthet. Den nationella strategin avseende mäns våld mot kvinnor som kommer att presenteras under hösten 2016 syftar till att stärka regeringens arbete på området långsiktigt och till att prioritera förebyggande arbete. I strategin kommer våld i nära relationer och ett intersektionellt perspektiv att beaktas. Regeringen avser, att inom ramen för den nationella strategin fortsätta att avsätta medel för det kompetensstöd som Socialstyrelsen och länsstyrelserna har skapat på nationell och regional nivå.

Regeringen kommer även att återkomma med åtgärder avseende de brister som Inspektionen för vård och omsorg (IVO) konstaterat i arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld (slutrapport från en nationell tillsyn 2012–2013, IVO 2014-2). Vidare kommer 2014 års sexualbrottskommitté (Ju 2014:21) att lämna sitt slutbetänkande i oktober 2016.

Förebyggande arbete

Regeringen avser att stärka det våldsförebyggande arbetet som syftar till att förhindra mäns våld mot flickor och kvinnor. Universellt våldsförebyggande program främst riktade till unga prövas nu i Sverige, och regeringen har gett Statens skolverk i uppdrag att utvärdera effekten av det program som hittills fått störst spridning i landet, programmet Mentors in Violence prevention (MVP). Skolverket ska rapportera resultatet av uppdraget senast den 1 april 2018.

Regeringen gav i april 2016 MUCF i uppdrag att i samverkan med den nationella webbaserade ungdomsmottagningen UMO vid Stockholm läns landsting, ta fram och sprida information om hälsa och jämställdhet med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt i våldsförebyggande syfte, riktad till nyanlända och asylsökande unga i åldrarna 13–20 år. Att ha kunskap om jämställdhet och om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är viktigt för alla unga. Regeringen planerar att fortsätta detta

arbete inom ramen för den nya nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor.

Förstärkt stöd till tjej- och kvinnojourer samt brottsofferjourer för hbtq-personer

Det är viktigt att det civila samhällets organisationer får stöd för att utföra sin verksamhet riktad till dem som utsätts för våld. De ideella tjej- och kvinnojourerna utför ett betydelsefullt arbete med stöd och skydd till kvinnor som har utsatts för våld. För att stärka tjej- och kvinnojourernas arbete har regeringen beslutat att avsätta 100 miljoner kronor per år till och med 2019. Syftet är att stödet ska bidra till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella tjej- och kvinnojourerna.

Regeringen avser också att under 2017 fortsätta stödja de organisationer som arbetar för att utveckla brottsofferverksamhet riktad till homosexuella, bisexuella och transpersoner som utsatts för våld i en nära relation.

Fortsatt regional samordning

Stödet till våldsutsatta flickor och kvinnor kräver insatser från flera aktörer, såväl myndigheter som ideella organisationer. Det är därför av stor vikt att samordningen av de insatser som dessa aktörer bidrar med fungerar effektivt. Länsstyrelserna har mot denna bakgrund haft flera regeringsuppdrag som syftat till att stödja och utveckla samordningen av det lokala och regionala arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt att barn bevittnar våld. Regeringen kommer därför att ge länsstyrelserna fortsatt uppdrag att stödja och utveckla samordningen i länen. Detta arbete kommer att vara en del av den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor. Det fortsatta arbetet bör tydligare inriktas mot våldsförebyggande insatser samt insatser som syftar till att motverka efterfrågan av köp av sexuella tjänster.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Riksdagen har genom ett tillkännagivande angett att regeringen bör komma med konkreta förslag till långsiktiga och hållbara strukturer för det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck (rskr. 2013/14:166). Länsstyrelsen i Östergötlands län har i uppdrag att utveckla ett nationellt kompetensteam mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt hedersrelaterat våld. Kompetensteamet driver bl.a. en nationell

stödtelefon för yrkesverksamma och ideellt verksamma, arrangerar och medverkar i utbildningar för dessa målgrupper samt sprider kunskap och information. Regeringen har för avsikt att fortsätta att stödja detta arbete under 2017.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Regeringen bedömer att det är fortsatt angeläget att samordna insatser för att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål och att insatser som syftar till att motverka efterfrågan av köp av sexuella tjänster ska prioriteras.

Sverige ska vara en stark röst i EU, FN och i andra internationella organisationer för flickor och kvinnors särskilda utsatthet för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I syfte att uppnå en ambitionshöjning i frågorna kring människohandel har regeringen inrättat en tjänst som ambassadör mot människohandel. Det är viktigt att motverka den grogrund för människohandel som efterfrågan på sexköp skapar. I ambassadörens uppdrag ingår därför att driva på och stärka jämställdhetsperspektivet i det internationella arbetet mot människohandel, bl.a. genom att sprida kunskap och erfarenheter om den svenska lagstiftningen om förbudet av köp av sexuella tjänster.

Regeringen beslutade den 22 juni 2016 om en ny handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (skr.2015/16:192). Arbetet med handlingsplanen ska genomsyras av ett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv samt bidra till det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. (Se även utg.omr. 09, avsnitt 8).

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3.1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 3.1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

2015	Utfall	152 340	Anslags- sparande	10 198
2016	Anslag	238 539 ¹	Utgifts- prognos	233 832
2017	Förslag	247 539		
2018	Beräknat	247 539		
2019	Beräknat	346 539		
2020	Beräknat	246 539		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför ett behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har beslutat att avsätta 100 miljoner kronor årligen för att stärka de ideella kvinno- och tjejjourernas arbete. I enlighet med förordningen (2015:454) om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer är syftet med stödet att bidra till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella jourerna. Medlen fördelas därför i första hand som tvååriga bidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018.

Tabell 5.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 3.1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	0	10 500	100 000	
Nya åtaganden	10 500	100 000	100 000	
Infriade åtaganden	0	-10 500	-100 000	-100 000
Utestående åtaganden	10500	100 000	100 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	27 239	100 000	100 000	

Regeringens överväganden

Regeringen fortsätter att driva på utvecklingen mot jämställdhet i riktning mot de jämställdhetspolitiska målen.

Utredningen Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2015:55) har lämnat angelägna förslag vad gäller strategiska insatser på området mäns våld mot kvinnor. Regeringen avser att inom området mäns våld mot kvinnor utforma en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Strategin innebär en ambitionshöjning på området med fokus på våldsförebyggande insatser. Delar av finansieringen för denna strategi hämtas från anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.*, under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg genom en minskning med 30 miljoner kronor per år under åren 2017–2020. Detta anslag ökas med motsvarande belopp. Vidare föreslår regeringen att 59 miljoner kronor avsätts för finansiering för 2017 respektive 2018 samt ytterligare 100 miljoner kronor 2019 respektive 2020.

Regeringen föreslår därför att 247 539 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2017. För 2018 beräknas anslaget till 247 539 000 kronor och för 2019 och 2020 beräknas anslaget till 346 539 000 kronor respektive 246 539 000 kronor.

Tabell 5.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	238 539	238 539	238 539	238 539
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	9 000	9 000	108 000	8 000
Förslag/ beräknat anslag	247 539	247 539	346 539	246 539

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

6 Åtgärder mot segregation

6.1 Omfattning

Området omfattar samordning av verksamhet som syftar till att minska segregation. Ett nytt anslag 4:1 *Åtgärder mot segregation* förs upp på statens budget i denna proposition. Övriga insatser för minskad segregation redovisas inom berörda utgiftsområden.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom område Åtgärder mot segregation

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Åtgärder mot segregation</i>							
4:1 Åtgärder mot segregation	0	0	0	50	75	100	100
Summa Åtgärder mot segregation	0	0	0	50	75	100	100

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Resultatredovisning

Någon resultatredovisning lämnas inte i denna proposition då nedan angiven delegations verksamhet inte pågått under 2015 och 2016.

6.4 Politikens inriktning

Reformprogram för minskad segregation

En grundsten i den svenska modellen är ett hållbart samhälle som håller ihop. Men klyftorna och segregationen har tillåtits växa under lång tid. Allt fler personer kan betraktas ha en ekonomiskt utsatt situation i Sverige. Vi ser också en ökad segregation mellan olika områden i en och samma kommun när det gäller brottslighet och upplevd trygghet, arbetslöshet, skolresultat, trångboddhet,

samhällsservice samt delaktighet i demokratin. För att lösa dessa utmaningar måste arbetet utgå från lika rättigheter och möjligheter för alla. Det handlar dels om att stärka individers åtnjutande av sina mänskliga rättigheter, dels att ta hänsyn till ojämlikhet och normer som ligger till grund för att människor behandlas olika. Det krävs bl.a. ett jämställdhetsperspektiv och att barns rättigheter respekteras liksom att personer med funktionsnedsättningar ges möjlighet att delta och bidra till lösningar.

För att bryta segregationen krävs långsiktiga reformer, såsom investeringar i jobb, utbildning boende, välfärd och jämlikhet. Regeringen initierar därför ett långsiktigt reformprogram. Syftet är att lyfta socialt utsatta områden och att bryta segregationsmekanismer. Reformprogrammet kommer att pågå under 2017–2025 och delas in i följande fem utvecklingsområden:

1. Bekämpa brottsligheten.
2. Minska långtidsarbetslösheten.
3. Lyfta skolorna och elevernas resultat.
4. Stärka samhällsservicen och minska bostadssegregation och trångboddhet.
5. Stödja civilsamhället och arbetet för demokratiska värderingar.

Regeringen avser att tillsätta en delegation som bl.a. ska arbeta för att skapa jobb, minska trångboddhet och med andra åtgärder för en förbättrad välfärd. Delegationen föreslås bl.a. initiera och finansiera utvecklingsarbete, nätverk och erfarenhetsutbyte mellan kommuner.

Arbetet inom respektive utvecklingsområde ska bygga på evidens och forskning. Därför knyts forskare till respektive utvecklingsområde.

Delegationen ska vidare ge stöd till en ny form av brobyggare mellan skolan och samhället i övrigt. Brobyggaren ska vara placerad på skolan och kunna bidra till att vända utvecklingen och göra utsatta områden till öppnare, tryggare och starkare delar i ett jämlikt samhällsbygge där skolan spelar en stor och viktig roll.

Förslaget om medel för delegationens verksamhet innebär personella konsekvenser.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 4:1 Åtgärder mot segregation

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor				
2015	Utfall		Anslags-sparande	0
2016	Anslag	0 ¹	Utgifts-prognos	0
2017	Förslag	50 000		
2018	Beräknat	75 000		
2019	Beräknat	100 000		
2020	Beräknat	100 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att bryta segregationen. Anslaget får även användas till utgifter för en statlig delegation mot segregation.

Regeringens överväganden

Tabell 6.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	50 000	75 000	100 000	100 000
Förslag/beräknat anslag	50 000	75 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 Åtgärder mot segregation för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 75 000 000 kronor, 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

Bilaga 1

Resultatredovisning för integration

Bilaga 1

Resultatredovisning för integration

Innehållsförteckning

1	Resultatredovisning	7
1.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	7
1.2	Arbetsmarknad	7
1.3	Utbildning	10
1.4	Hälsa	13

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Andelen personer i arbetskraften av befolkningen bland utrikes och utrikes i åldern 15–74 år	8
Tabell 1.2	Andel sysselsatta av befolkningen bland inrikes och utrikes födda i åldern 15–74 år	8
Tabell 1.3	Andel arbetslösa av arbetskraften bland inrikes och utrikes födda i åldern 15–74 år	8
Tabell 1.4	Andel förvärvsarbetande 20–64 år med eftergymnasial utbildning som har arbete med hög kvalifikationsnivå bland inrikes och utrikes födda 2006–2014.....	10
Tabell 1.5	Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 bland inrikes födda elever och utrikes födda som har folkbokförts efter sju års ålder 2006–2015.....	11
Tabell 1.6	Genomströmning inom fyra år för nybörjare år 1 inom gymnasieskolan den 15 oktober 2011	12
Tabell 1.7	Andel elever med behörighet till högskola efter avslutat gymnasium bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA 2006–2015	12
Tabell 1.8	Studieresultat efter två år för elever som påbörjat sin utbildning 2012 respektive 2013, prioriterade efter högsta godkända studievägs kurs	12
Tabell 1.9	Andel med bra hälsotillstånd 2012–2013 respektive 2014–2015, personer 16 år eller äldre	13
Tabell 1.10	Andel med sömnbesvär respektive besvär med ångslan, oro och ångest 2014–2015, personer 16 år eller äldre	13

Diagramförteckning

Diagram 1.1	Andel heltidsarbetande av sysselsatta 15–74 år bland inrikes och utrikes födda, 2006–2015	9
Diagram 1.2	Andel tidsbegränsat anställda av samtliga anställda 15–74 år bland inrikes och utrikes födda, 2006–2015.....	9
Diagram 1.3	Undersysselsatta 15–74 år som arbetar deltid som andel av det totala antalet sysselsatta, fördelat på inrikes och utrikes födda, 2006–2015.....	9
Diagram 1.4	Andel utrikes födda i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar 2–4 år efter folkbokföring, 2006–2014	9
Diagram 1.5	Andel personer bland flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga 20–64 år som förvärvsarbetar efter antal år i Sverige, 2014	10
Diagram 1.6	Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 efter kön bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder	11
Diagram 1.7	Elever, nybörjare och kursdeltagare i sfi 1997–2015	12

1 Resultatredovisning

Övergripande mål för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

I avsnittet redovisas vissa generella resultat för integrationen i förhållande till några utvalda indikatorer inom områdena arbetsmarknad, utbildning och hälsa.

Resultat av insatser med betydelse för integrationen redovisas även inom andra utgiftsområden.

1.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultat för integrationen inom arbetsmarknad, utbildning och hälsa är följande:

- Andelen personer i arbetskraften av befolkningen bland inrikes och utrikes födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel sysselsatta av befolkningen bland inrikes respektive utrikes födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel arbetslösa av arbetskraften bland inrikes respektive utrikes födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel heltidsarbetande av sysselsatta bland inrikes respektive utrikes födda 15–74 år efter kön.
- Andel tidbegränsat anställda av samtliga anställda bland inrikes respektive utrikes födda 15–74 år efter kön.
- Undersysselsatta som arbetar deltid som andel av det totala antalet sysselsatta bland inrikes- och utrikes födda 15–74 efter kön.
- Andel utrikes födda i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar 2–4 år efter folkbokföring efter kön.
- Andel personer bland flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga 20–64 år som förvärvsarbetar efter antal år i Sverige 2014 efter kön.
- Andel inrikes respektive utrikes födda förvärvsarbetande 20–64 år med eftergymnasial utbildning som har arbete med hög kvalifikationsnivå.

- Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 bland utrikes födda som har folkbokförts efter sju års ålder.
- Genomströmning inom fyra år för nybörjare inom gymnasieskolan efter kön.
- Andel elever med behörighet till högskola efter avslutat gymnasium bland födda utanför EU/EFTA efter kön.
- Elever, nybörjare och kursdeltagare i svenska för invandrare (sfi).
- Studieresultat efter två år för de som börjat utbildning i sfi.
- Andel med bra hälsotillstånd, inrikes och utrikes födda, efter kön.
- Andel med sömnbesvär och besvär av ångslan, oro och ångest, inrikes och utrikes födda, efter kön.

1.2 Arbetsmarknad

Det finns många olika faktorer som påverkar utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden. Bland dem kan nämnas tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, nätverk, hur länge personen varit i Sverige och grund för bosättning. Det finns även forskning som visar att diskriminering förekommer på arbetsmarknaden. Nedan följer en redovisning av ett urval av sådana faktorer.

Arbetskraftsdeltagande

I arbetskraften ingår personer som kan och vill arbeta och som har eller söker arbete. Enligt statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) för 2015 var det totala antalet utrikes födda i arbetskraften 997 100 personer. Det är jämfört med 2014 en ökning med 48 600 personer, varav 34 900 var kvinnor.

Tabell 1.1 visar andelen personer i arbetskraften relaterat till befolkningen. Ökningen i arbetskraftsdeltagandet var störst i gruppen utrikes födda kvinnor, men andelen i arbetskraften är ändå cirka 4 procentenheter lägre än bland inrikes födda kvinnor. Arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda män är något högre än bland inrikes födda män.

Tabell1.1 Andelen personer i arbetskraften av befolkningen bland inrikes och utrikes i åldern 15–74 år

Procent				
År	Inrikes födda män	Utrikes födda män	Inrikes födda kvinnor	Utrikes födda kvinnor
2006	74,3	69,8	69,3	60,1
2007	74,6	69,7	69,7	60,9
2008	74,4	71,7	69,8	61,0
2009	73,7	71,7	69,0	61,2
2010	74,1	72,2	68,4	60,9
2011	73,9	73,8	69,2	61,9
2012	73,9	73,7	69,5	62,8
2013	74,2	74,3	69,8	63,8
2014	74,6	75,3	70,1	65,2
2015	74,2	75,5	70,2	66,4

Källa: SCB, AKU årsmedeltal 2006–2015.

Sysselsättning

Under 2015 var antalet sysselsatta bland utrikes födda i åldern 15–74 år 837 900 personer. Det är jämfört med 2014 en ökning med 42 100 personer varav 30 700 var kvinnor. Sedan 2006 har antalet sysselsatta utrikes födda kvinnor ökat med 138 000 och antalet sysselsatta utrikes födda män med 136 000, totalt 274 000 personer.

Tabell 1.2 visar andel sysselsatta av befolkningen uppdelat efter kön. Sysselsättningsgraden under helåret 2015 uppgick totalt till 59,5 procent bland utrikes födda. Andelen sysselsatta av befolkningen bland utrikes födda kvinnor uppgick till 56,0 procent, en ökning med 1,2 procentenheter jämfört med 2014. Detta kan jämföras med 66,6 procent bland inrikes födda kvinnor. Sysselsättningsgraden ökade endast marginellt bland inrikes födda kvinnor och män samt utrikes födda män. Andelen sysselsatta utrikes födda män uppgick till 63,2 procent 2015, vilket kan jämföras med 70,1 procent bland inrikes födda män. I båda fallen är det den högsta sysselsättningsgraden sedan 2008. För såväl inrikes som utrikes födda kvinnor är sysselsättningsgraden 2015 den högsta under hela den senaste tioårsperioden.

Tabell1.2 Andel sysselsatta av befolkningen bland inrikes och utrikes födda i åldern 15–74 år

Procent				
År	Inrikes	Utrikes	Inrikes födda	Utrikes födda

	födda män	födda män	kvinnor	kvinnor
2006	69,9	60,6	65,0	52,3
2007	70,8	61,8	65,9	53,3
2008	70,7	63,6	66,0	53,2
2009	68,3	60,3	64,3	52,5
2010	68,6	60,8	63,7	50,8
2011	69,4	61,7	64,9	52,1
2012	69,2	61,4	65,2	53,4
2013	69,5	61,9	65,4	53,9
2014	69,8	63,1	66,0	54,8
2015	70,1	63,2	66,6	56,0

Källa: SCB, AKU årsmedeltal 2006–2015.

Arbetslöshet

Under 2015 var i genomsnitt 159 300 utrikes födda personer arbetslösa. Andelen utrikes födda arbetslösa relaterat till arbetskraften är generellt högre än bland personer födda i Sverige. Mellan 2014 och 2015 minskade arbetslösheten bland inrikes födda, medan den var i stort sett oförändrad för utrikes födda.

Andelen arbetslösa utrikes födda kvinnor uppgick till 15,7 procent jämfört med 5,2 procent för inrikes födda kvinnor. Arbetslösheten för utrikes födda män uppgick till 16,3 procent och för inrikes födda män 5,5 procent (tabell 1.3).

Tabell1.3 Andel arbetslösa av arbetskraften bland inrikes och utrikes födda i åldern 15–74 år

Procent				
År	Inrikes födda män	Utrikes födda män	Inrikes födda kvinnor	Utrikes födda kvinnor
2006	5,9	13,2	6,3	13,0
2007	5,0	11,4	5,4	12,4
2008	5,0	11,3	5,5	12,8
2009	7,3	15,9	6,8	14,3
2010	7,4	15,8	6,9	16,6
2011	6,1	16,4	6,2	15,7
2012	6,5	16,7	6,2	15,0
2013	6,4	16,6	6,2	15,6
2014	6,4	16,2	5,8	15,9
2015	5,5	16,3	5,2	15,7

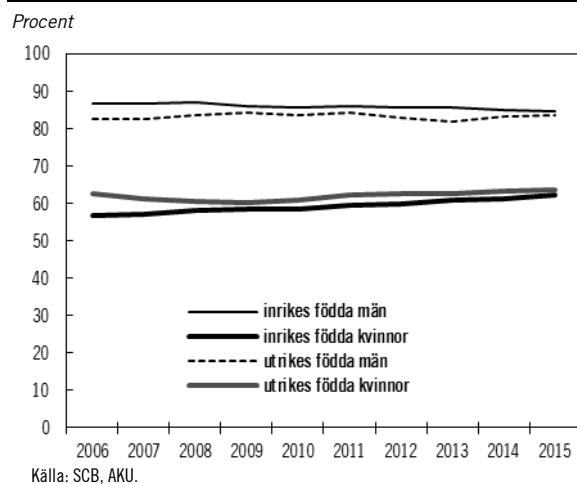
Källa: SCB, AKU årsmedeltal 2006–2015.

Heltid och tidsbegränsade anställningar

Av de som är sysselsatta arbetar män heltid i betydligt större utsträckning än kvinnor oavsett födelseland. Bland män arbetade 84 procent av de utrikes födda och 85 procent av inrikes födda heltid 2015. Motsvarande siffror för kvinnor var 64 procent bland utrikes födda och 62 procent bland inrikes födda.

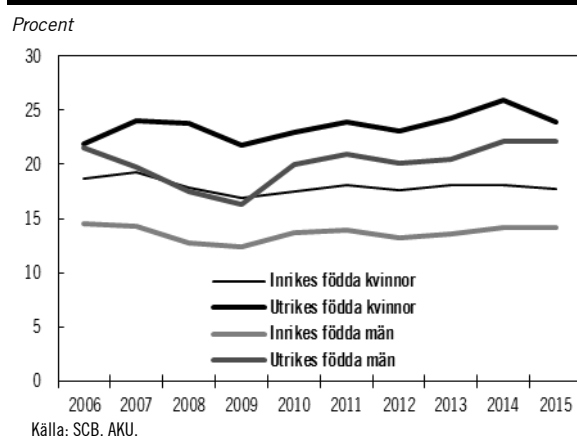
Skillnaden mellan män och kvinnor, såväl inrikes som utrikes födda, har dock minskat något över tid då andelen kvinnor som arbetar heltid har ökat sedan 2010 (se diagram 1.1).

Diagram 1.1 Andel heltidsarbetande av sysselsatta 15–74 år bland inrikes och utrikes födda, 2006–2015

Tidsbegränsade anställningar är vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda (se diagram 1.2). Bland utrikes födda har andelen med tidsbegränsade anställningar fluktuerat mellan 20 och 25 procent sedan 2010. Utvecklingen har varit mer stabil för inrikes födda och uppgår till 14 procent (män) och 18 procent (kvinnor).

Diagram 1.2 Andel tidsbegränsat anställda av samtliga anställda 15–74 år bland inrikes och utrikes födda, 2006–2015

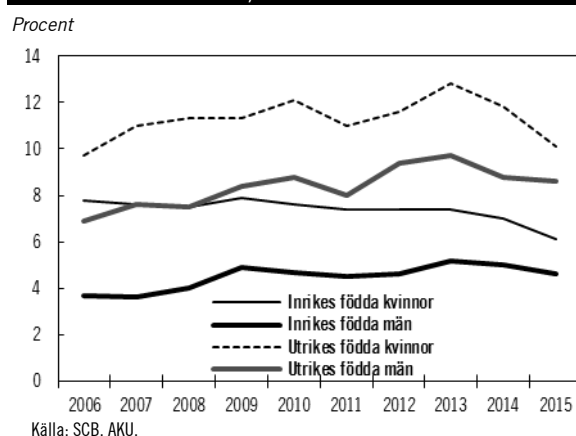
Undersysselsatta och ofrivillig deltid

I Arbetskraftsundersökningarna (AKU) räknas en person som undersysselsatt om hen kan och vill arbeta mer än vad som är fallet i den nuvarande arbetssituationen. I diagram 1.3 redovisas undersysselsatta bland deltidsarbetande.

Det är generellt sett vanligare att kvinnor arbetar ofrivillig deltid. Bland utrikes födda

kvinnor i sysselsättning är det 10 procent, eller drygt 40 000 personer, som skulle vilja arbeta mer. Motsvarande andel för utrikes födda män är 8,6 procent. De senaste åren har dock skillnaderna i andelen som arbetar ofrivillig deltid minskat mellan könen såväl för utrikes som inrikes födda.

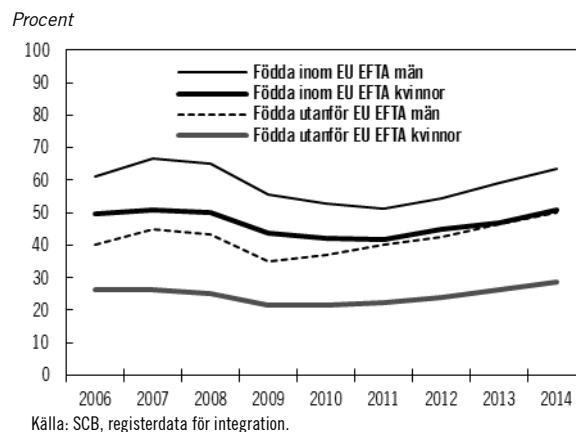
Diagram 1.3 Undersysselsatta 15–74 år som arbetar deltid som andel av det totala antalet sysselsatta, fördelat på inrikes och utrikes födda, 2006–2015

Sysselsättningen under den första tiden i Sverige

För att komplettera bilden redovisas även andelen sysselsatta bland dem som har vistats i landet i två till fyra år grupperat på födelseland vilket ger ett mått på hur väl etableringen fungerar under den första tiden i Sverige (se diagram 1.4). Dessa uppgifter är hämtade från den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS). AKU och RAMS skiljer sig åt på ett flertal sätt, varför sysselsättningsnivåerna inte är jämförbara.

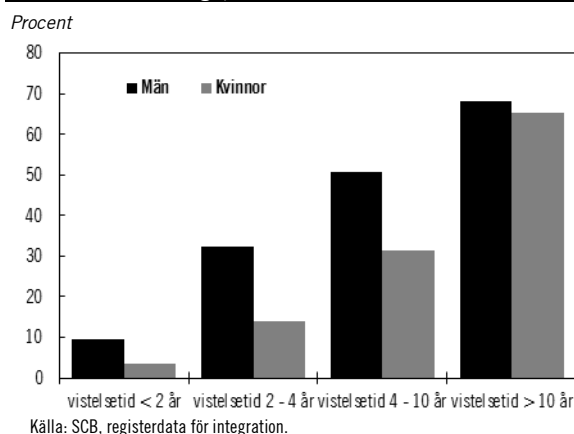
Diagram 1.4 Andel utrikes födda i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar 2–4 år efter folkbokföring, 2006–2014

Män arbetar i högre utsträckning än kvinnor 2–4 år efter folkbokföring. Det gäller i synnerhet bland personer födda utanför EU/EFTA där hälften av männen var sysselsatta 2014 jämfört med 28 procent bland kvinnorna. Motsvarande andelar för män födda inom EU/EFTA uppgick till 63 procent och 51 procent bland kvinnor. Sedan finanskrisen runt 2009 har sysselsättningsgraden ökat för alla grupper, men har varit starkast bland män.

Sett till gruppen flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga är andelen förvärvsarbetande män med relativt kort vistelsetid i Sverige påtagligt högre än motsvarande andel för kvinnor. Könsskillnaderna minskar markant för personer som har varit mer än tio år i Sverige.

Diagram 1.5 Andel personer bland flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga 20–64 år som förvärvsarbetar efter antal år i Sverige, 2014

Andel högutbildade som har ett arbete som kräver eftergymnasial utbildning

Ur såväl den enskildes som ett samhällsekonomiskt perspektiv är det viktigt att människor kan omsätta sin utbildning och sina yrkeserfarenheter i ett arbete med rätt kvalifikationsnivå. Ett sätt att redovisa det är att mäta antalet förvärvsarbetande personer med eftergymnasial utbildning som har ett arbete med hög kvalifikationsnivå (yrkesområde 2-3 i svensk yrkesklassificering) och dividera det med alla förvärvsarbetande med eftergymnasial utbildning. Dessa andelar redovisas för inrikes och utrikes födda i tabell 1.4.

Tabell 1.4 Andel förvärvsarbetande 20–64 år med eftergymnasial utbildning som har arbete med hög kvalifikationsnivå bland inrikes och utrikes födda 2006–2014

Procent

År	Män		Kvinnor	
	Inrikes födda	Födda utanför EU/EFTA	Inrikes födda	Födda utanför EU/EFTA
2006	66,6	43,7	75,0	51,4
2007	66,5	42,7	74,7	51,2
2008	67,0	43,0	74,3	51,6
2009	67,8	44,8	74,5	52,5
2010	67,3	44,4	73,5	52,0
2011	67,3	44,3	73,5	52,3
2012	67,1	44,9	72,9	53,0
2013	66,9	45,2	72,5	53,2
2014	66,9	48,6	71,7	55,3

2006	66,6	43,7	75,0	51,4
2007	66,5	42,7	74,7	51,2
2008	67,0	43,0	74,3	51,6
2009	67,8	44,8	74,5	52,5
2010	67,3	44,4	73,5	52,0
2011	67,3	44,3	73,5	52,3
2012	67,1	44,9	72,9	53,0
2013	66,9	45,2	72,5	53,2
2014	66,9	48,6	71,7	55,3

Källa: SCB, särskild beställning.

Andelen högutbildade utrikes födda som arbetar inom ett yrke med hög kvalifikationsnivå är lägre än för motsvarande grupp inrikes födda. Det gäller särskilt utrikes födda män från länder utanför EU/EFTA, där andelen är 48,6 procent, vilket kan jämföras med 55,3 procent bland kvinnor.

Den markanta ökningen mellan 2013 och 2014 av andelen högutbildade personer födda utanför EU/EFTA som arbetar i högkvalificerade yrken beror delvis på övergången till ny yrkesklassificering (SSYK12) och bör därför bedömas med försiktighet. Sett över den senaste tioårsperioden rör det sig dock om en tydlig ökning av andelen högutbildade födda utanför EU/EFTA som arbetar i högkvalificerade yrken, samtidigt som det har skett en minskning bland inrikes födda kvinnor.

1.3 Utbildning

Utrikes födda elever i grundskolan

Utrikes födda elever har som grupp sämre utbildningsresultat än elever födda i Sverige. Resultaten i skolan är beroende bl.a. av föräldrarnas utbildningsbakgrund, elevens kön och elevens ålder vid invandringstillfället.

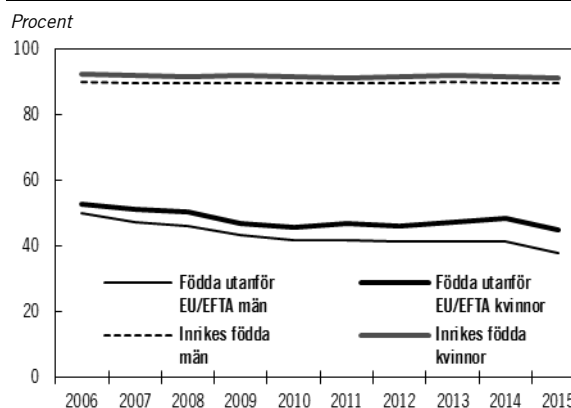
Utrikes födda elever som har invandrat efter ordinarie skolstartsålder har betydligt svårare att uppnå gymnasiebehörighet, både jämfört med inrikes födda och jämfört med övriga utrikes födda elever. I tabell 1.5 och diagram 1.6 redovisas uppgifter avseende andelen elever invandrade efter sju års ålder som har gymnasiebehörighet efter att ha avslutat årskurs nio. Andelen är betydligt lägre bland de som invandrar från länder utanför EU/EFTA än bland andra. För

elever födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder var andelen med gymnasiebehörighet 41 procent år 2015 (flickor 45 procent och pojkar 38 procent), vilket är en minskning jämfört med 2014. Även för de övriga grupperna av utrikes födda har det skett en minskning jämfört med 2014. För inrikes födda elever är andelen med gymnasiebehörighet 90,2 procent år 2015 (flickor 91 procent och pojkar 89 procent). För elever som invandrat före sju års ålder från länder utanför EU/EFTA var andelen med gymnasiebehörighet 85 procent för flickor och 82 procent för pojkar år 2015.

2013	90,8	82,0	72,0	43,8
2014	90,4	79,8	74,2	44,5
2015	90,2	76,3	71,7	41,0

Källa: SCB, särskild beställning.

Diagram 1.6 Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 efter kön bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder

Källa: SCB, särskild beställning.

Tabell 1.5 Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 bland inrikes födda och utrikes födda som har folkbokförts efter sju års ålder 2006–2015

År	Inrikes födda	Födda inom Norden (exkl. Sverige)	Födda inom EU/EFTA (exkl. Norden)	Födda utanför EU/EFTA
2006	90,9	81,3	72,4	51,3
2007	90,7	82,4	70,5	49,0
2008	90,6	77,6	67,3	47,9
2009	90,7	82,2	66,9	45,1
2010	90,4	81,8	65,0	43,6
2011 ¹	90,2	83,1	68,9	44,0
2012	90,4	82,6	68,8	43,4

¹ Fr.o.m. 2011 behörighet till minst ett nationellt program. Från och med 2011 avses med behörighet att en person är behörig till minst ett nationellt program. Då behörighetskraven skärpts är uppgifterna för 2011 och framåt inte helt jämförbara med tidigare år.

Genomströmning i gymnasieskolan

Många elever som har invandrat till Sverige i nära anslutning till gymnasiestarten har svårt att slutföra sina studier. I tabell 1.6 redovisas studie-resultat inom fyra år för nybörjare i gymnasieskolan hösten 2011. Resultaten visas för elever med svensk bakgrund (elever som är födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige) och elever med utländsk bakgrund (elever som är födda utomlands eller elever som är födda i Sverige vars båda föräldrar är födda utomlands). Resultaten visas även för nyinvandrade elever, liksom för det totala antalet elever när nyinvandrade har exkluderats. Med nyinvandrade elever avses, i enlighet Skolverkets definition, elever som kommit till Sverige tidigast 4 år före sin start i gymnasieskolan. Statistiken utgår från elever som är folkbokförda, asylsökande elever ingår inte.

Tabellen visar att av de nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2011 är det drygt 18 procent som har en gymnasieexamen fyra år senare och drygt 4 procent som har ett studiebevis.² Motsvarande siffror för elever med svensk bakgrund är närmare 75 pro-

² Studiebevis utfärdas för elever som inte uppfyller kraven för gymnasieexamen. Studiebevisen som redovisas i tabell 1.6 gäller elever som slutfört ett fullständigt program (2 500 poäng) och blivit betygsatta (A–F) i sammanlagt 2 500 kurspoäng eller fler.

cent respektive 8 procent. Som framgår av tabell 1.6 är andelen med gymnasieexamen genomgående högre för kvinnor än för män.

Nyinvandrade elever med gymnasieexamen kan antingen ha påbörjat gymnasieskolan på ett introduktionsprogram och sedan fullföljt ett nationellt program, alternativt ha varit behöriga redan från grundskolan.

Skolverket har i en uppföljning visat att 54 procent av de nyinvandrade eleverna som var nybörjare på ett högskoleförberedande program 2012 hade en gymnasieexamen efter tre år. Motsvarande andel för yrkesprogram var 51 procent.

Tabell 1.6 Genomströmning inom fyra år för nybörjare år 1 inom gymnasieskolan den 15 oktober 2011

	Med gymnasieexamen			Med studiebevis		
	Tot.	Kv.	Män	Tot.	Kv.	Män
Elever med svensk bakgrund	74,6	78,2	71,2	8,0	6,3	9,6
Elever med utländsk bakgrund	49,0	53,9	44,6	11,7	10,5	12,7
Nyinvandrad vid gymnasiestart	18,4	21,3	16,4	4,4	3,5	4,9
Totalt exklusive nyinvandrade	72,0	75,6	68,5	8,9	7,3	10,5
Gymnasieskolan totalt	69,3	73,3	65,5	8,7	7,1	10,2

Källa: Skolverket

Behörighet till högskola

Av tabell 1.7 framgår hur stor andel av de som avslutat gymnasieskolan som också har behörighet till högskola. Man kan se samma mönster som för gymnasiebehörighet; kvinnor har bättre studieresultat än män. Andelen med högskolebehörighet har ökat något mellan 2014 och 2015 för kvinnor födda utanför EU/EFTA.

Tabell 1.7 Andel elever med behörighet till högskola efter avslutat gymnasium bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA 2006–2015

År	Inrikes födda män		Födda utanför EU/EFTA män		Inrikes födda kvinnor		Födda utanför EU/EFTA kvinnor	
2006	87,4	75,2	92,2	84,6				
2007	87,1	74,9	92,0	82,6				
2008	87,0	74,8	91,9	85,5				
2009	88,5	78,9	93,0	85,7				
2010	84,4	71,4	90,4	81,4				
2011	84,5	73,2	90,7	81,3				
2012	83,8	71,8	90,5	79,8				

2013	84,3	72,2	90,7	80,6
2014*	71,7	72,0	85,9	84,2
2015*	72,5	69,7	87,0	86,0

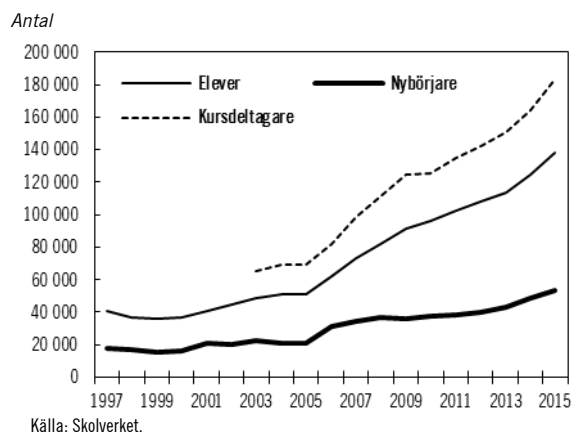
Anm.: * Gymnasiereformen 2011 (Gy 2011) har bland annat medfört att andelen behöriga till högskolan minskade kraftigt för personer som läst yrkesprogram år 2014 och senare.

Källa: SCB registerdata för integration.

Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Antalet elever i sfi fortsätter att öka och uppgick år 2015 till drygt 138 000 elever. Även antalet nybörjare (personer som fått sin första kursstart under året) ökar och uppgick år 2015 till drygt 53 000 personer. Varje elev studerar i genomsnitt 1,3 kurser om året, vilket innebär att antalet kursdeltagare uppgår till drygt 183 000. Det vanligaste födelselandet bland eleverna var Syrien. Föregående år har det vanligaste födelselandet varit Irak.

Diagram 1.7 Elever, nybörjare och kursdeltagare i sfi 1997–2015

Källa: Skolverket.

I tabell 1.8 redovisas studieresultat efter två år för elever som började sfi 2012 och 2013. Resultaten visar att drygt sex av tio har avslutat någon kurs med minst godkänt resultat två år senare. Det är en större andel kvinnor (68 procent) än män (59 procent) som får godkänt på någon kurs. Andelen som avbröt studierna var högre bland män än bland kvinnor. Det är drygt en av tio som antas fortsätta utbildningen. Se närmare beskrivning av sfi under utgiftsområde 16, avsnitt 5.

Tabell 1.8 Studieresultat efter två år för elever som påbörjat sin utbildning 2012 respektive 2013, prioriterade efter högsta godkända studievägs kurs

	Nybörjare 2012		Nybörjare 2013	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Samtliga elever (antal)	21 387	18 832	22 582	20 955
Andel (%) som slutfört någon kurs med godkänt	69	56	68	59

resultat efter två år				
Därav				
Kurs A	4	2	5	3
Kurs B	12	13	13	13
Kurs C	16	15	15	16
Kurs D	37	26	35	27
Andel (%) avbrott/ studieuppehåll	20	31	20	28
Andel (%) som fortsätter utbildningen	11	13	12	13

Källa: Skolverket.

Tabell 1.10 Andel med sömnbesvär respektive besvär med ängslan, oro och ångest 2014–2015, personer 16 år eller äldre

	Sömnbesvär		Ängslan, oro och ångest	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Utrikes födda	30,3	38,0	23,6	32,7
Inrikes födda	21,5	30,9	16,4	26,7

Källa: SCB, ULF/SILC.

1.4 Hälsa

Utrikes föddas allmänna hälsotillstånd

I undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) år 2012–2013 och 2014–2015 studeras bland annat det allmänna hälsotillståndet. I tabell 1.9 nedan redovisas hur stor andel som uppger att de har ett bra hälsotillstånd för inrikes och utrikes födda män och kvinnor. Bland utrikes födda kvinnor uppger cirka 71 procent att de har ett bra hälsotillstånd. Detta kan jämföras med inrikes födda män där drygt 80 procent uppger att de har ett bra hälsotillstånd.

Tabell 1.9 Andel med bra hälsotillstånd 2012–2013 respektive 2014–2015, personer 16 år eller äldre

Procent

Bakgrund	2012–2013		2014–2015	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Utrikes födda	80,4	73,0	75,8	70,8
Inrikes födda	83,6	78,4	80,4	76,7

Källa: SCB, ULF/SILC.

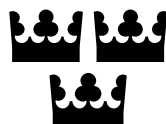
Psykisk hälsa

Psykisk hälsa mäts med frågan om förekomsten av sömnbesvär eller besvär med ängslan, oro och ångest.

Att ha sömnbesvär eller besvär med ängslan, oro och ångest är vanligast bland utrikes födda kvinnor där 38 procent uppger att de har sömnbesvär och 33 procent uppger att de känner ängslan, oro och ångest.

Arbetsmarknad och arbetsliv

14

Förslag till statens budget för 2017

Arbetsmarknad och arbetsliv

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Lagförslag.....	11
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	11
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd.....	12
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning.	13
2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program	14
2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare.....	15
3 Arbetsmarknad och arbetsliv	17
3.1 Omfattning.....	17
3.2 Utgiftsutveckling	17
3.3 Skatteutgifter.....	18
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	19
4 Arbetsmarknad	21
4.1 Omfattning.....	21
4.2 Utgiftsutveckling	21
4.3 Mål för området.....	22
4.4 Resultatredovisning.....	22
4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	22
4.4.2 Resultat.....	22
4.4.3 Analys och slutsatser	39
4.5 Politikens inriktning	40
4.5.1 Sammanfattande redovisning av reformer och finansiering.....	48
4.5.2 Lagändringar med anledning av byte av benämning på tre av lönstöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.....	48
4.6 Budgetförslag.....	53
4.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	53
4.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	55

4.6.3	1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	57
4.6.4	1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	60
4.6.5	1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	62
4.6.6	1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020.....	63
4.6.7	1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.....	65
4.6.8	1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.....	66
4.6.9	1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet	66
4.6.10	1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	67
4.6.11	1:11 Bidrag till lönegarantiersättning.....	68
4.6.12	1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar ⁶⁹	
5	Arbetsliv	71
5.1	Omfattning	71
5.2	Utgiftsutveckling.....	71
5.3	Mål för arbetslivspolitikerna	72
5.4	Resultatredovisning – arbetsmiljö	72
5.5	Resultatredovisning – arbetsrätt	77
5.6	Resultatredovisning – lönebildning	83
5.7	Politikens inriktning.....	86
5.8	Budgetförslag	89

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	17
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.....	18
Tabell 3.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.....	18
Tabell 3.3	Skatteutgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	18
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom område Arbetsmarknad	21
Tabell 4.2	Genomsnittligt antal kvarstående per månad i konjunkturberoende program, nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar....	27
Tabell 4.3	Andelen i arbete eller reguljär utbildning 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program	29
Tabell 4.4	Antalet funktionsnedsatta till arbete utan stöd, med stöd, nystartsjobb och reguljär utbildning.....	32
Tabell 4.5	Särskilda insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	34
Tabell 4.6	Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	34
Tabell 4.7	Beräknade utgifter UO14 totalt och per åtgärd.....	48
Tabell 4.8	Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	53
Tabell 4.9	Uppdragsverksamhet	53
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	54
Tabell 4.11	Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	55
Tabell 4.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	57
Tabell 4.13	Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	57
Tabell 4.14	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	58
Tabell 4.15	Beräknat antal kvarstående i program per månad och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program	58
Tabell 4.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	59
Tabell 4.17	Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	60
Tabell 4.18	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	60
Tabell 4.19	Beräknat antal kvarstående i program och utgifter för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (Samhall AB och lönebidrag m.m.)	61

Tabell 4.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	62
Tabell 4.21	Anslagsutveckling 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	62
Tabell 4.22	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	63
Tabell 4.23	Anslagsutveckling 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020.....	63
Tabell 4.24	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	64
Tabell 4.25	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	64
Tabell 4.26	Anslagsutveckling 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.....	65
Tabell 4.27	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.....	65
Tabell 4.28	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.....	66
Tabell 4.29	Anslagsutveckling 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.....	66
Tabell 4.30	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	66
Tabell 4.31	Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet....	66
Tabell 4.32	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet	67
Tabell 4.33	Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	67
Tabell 4.34	Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning.....	68
Tabell 4.35	Nettoutgifter m.m. för anslaget 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning första halvåret 2015 respektive 2016.....	68
Tabell 4.36	Företagskonkurser m.m. budgetåret 2013–första halvåret 2016.....	68
Tabell 4.37	Antal personer med lönegarantiersättning m.m. 2013–juli 2015/juni 2016	68
Tabell 4.38	Antalet personer med lönegarantiersättning uppdelat på företagskonkurs och företagsrekonstruktion 2015 och juli 2015–juni 2016.....	69
Tabell 4.39	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning.....	69
Tabell 4.40	Anslagsutveckling 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	69
Tabell 4.41	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	70
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom området Arbetsliv.....	71
Tabell 5.2	Antal förrättningar och inspektioner 2013–2015	74
Tabell 5.3	Deltidsarbete (15–74 år), 2012–2015.....	77
Tabell 5.4	Tidsbegränsad anställning (15–74 år), 2012–2015	78
Tabell 5.5	Målstatistik för Arbetsdomstolen 2013–2015.....	82
Tabell 5.6	Genomströmningstider för mål vid Arbetsdomstolen 2013–2015.....	82
Tabell 5.7	Antal medlingsärenden i riksavtalsförhandlingar där Medlingsinstitutet har förordnat medlare 2011–2015.....	83
Tabell 5.8	Antal förlorade arbetsdagar på grund av konflikt 2011–2015.....	83
Tabell 5.9	Löneutveckling för hela arbetsmarknaden 2011–2015	84
Tabell 5.10	Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket	89
Tabell 5.11	Uppdragsverksamhet.....	89
Tabell 5.12	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket.....	90
Tabell 5.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Arbetsmiljöverket	90

Tabell 5.14	Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen	90
Tabell 5.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Arbetsdomstolen	91
Tabell 5.16	Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	91
Tabell 5.17	Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet	91
Tabell 5.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Medlingsinstitutet	92
Tabell 5.19	Anslagsutveckling 2:5 Arbetslivspolitik	92
Tabell 5.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Arbetslivspolitik	92

Diagramförteckning

Diagram 4.1	Nyinskrivna öppet arbetslösa med svag förankring på arbetsmarknaden efter kön	23
Diagram 4.2	Jobbchanser för grupper med svag förankring samt övriga	23
Diagram 4.3	Inskrivna arbetslösa som varit utan arbete i mer än 12 månader, grupper med svag förankring samt övriga efter kön.....	24
Diagram 4.4	Arbetslöshet bland unga (20–24 år) efter utbildningsnivå.....	24
Diagram 4.5	Inskrivna arbetslösa (25–64 år) födda utanför Europa efter utbildningsnivå.....	25
Diagram 4.6	Sysselsättningsgrad bland personer födda utanför Europa (25–74 år) efter utbildningsnivå.....	25
Diagram 5.1	Antal dödsfall i arbetsolyckor 2000-2015	72
Diagram 5.2	Antal anmälda arbetsolyckor med frånvaro 2000-2015.....	72
Diagram 5.3	Antal anmälda arbetssjukdomar 2000–2015.....	73
Diagram 5.4	Anställda och ohälsa, upplevda besvär trötthet och sömn 2000-2014	73
Diagram 5.5	Anställda och ohälsa, upplevda besvär värk och ångslan 2000–2014.....	73
Diagram 5.6	Veckoarbetstid (15–74 år) 2015	77
Diagram 5.7	Arbetskraftskostnadsutvecklingen per timme i näringslivet 2011-2015.	84
Diagram 5.8	Nominell och real löneutveckling i procent 1999–2015.....	85
Diagram 5.9	Kvinnors lön i procent av mäns lön sektorsvis efter standardvägning 2012–2015.....	85

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 4.5),
2. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd (avsnitt 2.2 och 4.5),
3. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning (avsnitt 2.3 och 4.5),
4. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program (avsnitt 2.4 och 4.5),
5. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare (avsnitt 2.5 och 4.5),
6. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt tabell 1.1 och
7. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	8 381 086
1:2	Bidrag till arbetslöshetersättning och aktivitetstöd	27 445 318
1:3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	11 272 336
1:4	Lönebidrag och Samhall m.m.	18 405 468
1:5	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	117 960
1:6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	1 181 070
1:7	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	40 546
1:8	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	65 671
1:9	Bidrag till administration av grundbeloppet	55 547
1:10	Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
1:11	Bidrag till lönegarantiersättning	1 575 000
1:12	Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	6 216 007
2:1	Arbetsmiljöverket	738 917
2:2	Arbetsdomstolen	32 600
2:3	Internationella arbetsorganisationen (ILO)	32 222
2:4	Medlingsinstitutet	58 463
2:5	Arbetslivspolitik	30 000
Summa		75 656 514

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	7 000 000	2018–2027
1:4	Lönebidrag samt Samhall m.m.	13 400 000	2018–2021
1:6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	3 700 000	2018–2022
1:7	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitiska utvärdering	9 000	2018–2019
2:1	Arbetsmiljöverket	20 000	2018
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		24 129 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 33 kap. 28 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.
28 §

För den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som får *en anställning med lönebidrag* eller hos Samhall Aktiebolag, som motsvarar den återstående arbetsförmågan, ska Försäkringskassan betala ersättning för kostnader för anställningen *enligt grunder som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer*.

För den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning, och som får lönebidrag *för anställning* eller *får en anställning* hos Samhall Aktiebolag som motsvarar den återstående arbetsförmågan, ska Försäkringskassan betala ersättning för kostnader för anställningen. *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om sådan ersättning.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
 2. För anställningar med lönebidrag som har beslutats före ikraftträdandet gäller 33 kap. 28 § i den äldre lydelsen.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1982:80) om anställningsskydd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.

Från lagens tillämpning undantas dock

1. arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha företagsledande eller därmed jämförlig ställning,	
2. arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj,	
3. arbetstagare som är anställda för arbete i arbetsgivarens hushåll,	
4. arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller <i>i utvecklings-</i> anställning, och	4. arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller <i>med lönebidrag för utveckling i anställning,</i> och
5. arbetstagare som är anställda i gymnasial lärlingsanställning.	

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

2. För arbetstagare som har anställts i utvecklingsanställning före ikraftträdandet gäller 1 § i den äldre lydelsen.

¹ Senaste lydelse 2014:423.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1994:260) om offentlig anställning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Lagen gäller inte

1. statsråden, 2. riksdagens ombudsmän, 3. riksrevisorerna, 4. arbetstagare som är lokalanställda av svenska staten utomlands och som inte är svenska medborgare, 5. arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller <i>i utvecklingsanställning.</i>	5. arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller <i>med lönebidrag för utveckling i anställning.</i>

För justitiekanslern och justitieråden gäller bara 4 § om bedömningsgrunder vid anställning, 7–7 d §§ om bisysslor, 23–29 §§ om arbetskonflikter, 38 § om interimistiskt beslut och 42 § andra stycket om vissa undantag från lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
 2. För arbetstagare som har anställts i utvecklingsanställning före ikraftträdandet gäller 3 § i den äldre lydelsen.

¹ Senaste lydelse 2010:1492.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Den som tar del av ett arbetsmarknadspolitiskt program ska inte anses som arbetstagare om inte programmet gäller en anställning med anställningsstöd *eller* lönebidrag, skyddat arbete, *trygghetsanställning*, reguljärt arbete inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar eller en anställning med särskilt stöd för introduktion och uppföljning (SIUS).

Den som tar del av ett arbetsmarknadspolitiskt program ska inte anses som arbetstagare om inte programmet gäller

1. en anställning med anställningsstöd,
2. *en anställning med lönebidrag*,
3. skyddat arbete,
4. reguljärt arbete inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin,
5. *reguljärt arbete inom ramen för jobbgarantin för ungdomar*, eller
6. en anställning med särskilt stöd för introduktion och uppföljning (SIUS).

När ett program bedrivs på en arbetsplats ska den som tar del av programmet dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av följande regler i arbetsmiljölagen (1977:1160):

- 2 kap. 1–9 §§ om arbetsmiljöns beskaffenhet,
- 3 kap. 1–4 och 6–13 §§ om allmänna skyldigheter,
- 4 kap. 1–4 och 8–10 §§ om bemyndiganden,
- 5 kap. 1 och 3 §§ om minderåriga,
- 7 kap. om tillsyn,
- 8 kap. om påföljder, och
- 9 kap. om överklagande.

Det som i arbetsmiljölagen sägs om arbetsgivare ska gälla den som har upplåtit en arbetsplats för programverksamhet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
2. För anställningar med stödet trygghetsanställning som har beslutats före ikraftträdandet gäller 7 § i den äldre lydelsen.

¹ Senaste lydelse 2008:935.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Kravet på likabehandling i 6 §
gäller inte arbetstagare som är
anställda med särskilt anställnings-
stöd, i skyddat arbete eller i *utveck-
lingsanställning*.

^{7 §} Kravet på likabehandling i 6 §
gäller inte arbetstagare som är
anställda med särskilt anställnings-
stöd, i skyddat arbete eller *med löne-
bidrag för utveckling i anställning*.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
 2. För arbetstagare som har anställts i utvecklingsanställning före ikraftträdandet gäller 7 § i den äldre lydelsen.

3 Arbetsmarknad och arbetsliv

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Arbetsmarknad och Arbetsliv. Området Arbetsmarknad består i huvudsak av matchning av arbets sökande och lediga jobb, arbetsmarknadspolitiska program, arbetslöshetsförsäkringen, lönegarantiersättningen, Europeiska socialfonden samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. Området Arbetsliv omfattar arbetsmiljö, arbetsrätt och lönebildning samt myndigheterna Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén och Medlingsinstitutet.

Utgifterna för 2015 inom utgiftsområdet blev 4,3 miljarder kronor lägre än anvisade medel, vilket förklaras av lägre utbetalningar för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd, arbetsmarknadspolitiska program och insatser, lönebidrag samt för bidrag till lönegarantiersättning. För 2016 beräknas kostnaderna bli ca 4 miljarder kronor lägre än budget. Det förklaras till största delen av lägre utgifter för kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Även utgifterna för bidrag till arbetslöshetsersättning och lönestöd samt lönebidrag och bidrag till lönegarantiersättning förväntas bli lägre. För 2017 föreslår regeringen att totalt 75,7 miljarder kronor anvisas inom utgiftsområdet. Den lägre nivån jämfört med 2016 beror på lägre förväntade utgifter för bidrag till arbetslöshetsersättning och lönebidrag och de reformer regeringen föreslår inom arbetsmarknadspolitiken i denna budgetproposition. För 2018 beräknas utgifterna uppgå till ca 77 miljarder kronor, för 2019 till 79 miljarder kronor och för 2020 närmare 81 miljarder kronor.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Arbetsmarknad	64 101	78 136	73 396	74 764	76 192	77 959	79 715
Arbetsliv	757	842	839	892	906	903	922
Äldreanslag	112	0	0	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	64 971	78 977	74 235	75 657	77 098	78 862	80 637

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	79 681	79 681	79 681	79 681
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	152	333	529	734
Beslut	284	2 164	3 398	3 673
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	-4 937	-5 554	-5 219	-3 925
Volymer				
Överföring till/från andra utgifts- områden	-33	-36	-35	-36
Övrigt	508	508	508	508
Ny ramnivå	75 657	77 098	78 862	80 637

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

**Tabell 3.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor	
	2017
Transfereringar ¹	64 226
Verksamhetsutgifter ²	11 380
Investeringar ³	50
Summa ramnivå	75 656

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre

uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida.

Från och med 2016 budgeteras och redovisas stöd för nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar under anslag. Vidare upphör skatteutgifterna för nedsättning av egenavgifter för unga och nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har lämnats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98).

**Tabell 3.3 Skatteutgifter inom utgiftsområde 14
Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor		
	2016	2017
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete, dubbel bosättning och hemresor	900	930
Avdrag för resor till och från arbetet	5 380	5 500
Avdrag för utbildningsresor vid omstrukturering	-	-
Avdrag för inställelseresor	-	-
Förmån av resa vid anställningsintervju	-	-
Förmån av utbildning vid omstrukturering m.m.	-	-
Personalvård	-	-
Flyttersättningar från arbetsgivare	-	-
Nedsättning av egenavgifter för unga	30	u
Generell nedsättning av egenavgifter	1 480	1 570
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga	2 800	u
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	400	430
Skattereduktion för RUT-tjänster	3 640	4 010
Skattereduktion för ROT-arbeten	11 470	11 790
Stöd för nystartsjobb	f	u
Stöd för yrkesintroduktion	f	u
Totalt för utgiftsområdet	26 100	24 230

- = Utgiften har inte kunnat kvantifieras.

u = Utgiften har upphört/kommer att upphöra.

f = utgiften redovisas på statsbudgetens utgiftssida.

3.4 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Arbetsmarknadspolitik

- Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.

Arbetslivspolitik

- Goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män.

(För beslut om målen se prop. 2011/12:1 utgiftsområde 14 avsnitten 3.3 och 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88.)

Resultatredovisningar lämnas under respektive avsnitt.

4 Arbetsmarknad

4.1 Omfattning

Området Arbetsmarknad består i huvudsak av matchning mellan arbetssökande och lediga jobb, arbetsmarknadspolitiska program, arbetslöshetsförsäkringen, lönegarantiersättningen,

Europeiska socialfonden samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet), Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Arbetsmarknad

Milljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Arbetsmarknad</i>							
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 467	7 961	8 137	8 381	8 378	8 045	8 020
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	28 988	30 443	29 472	27 445	25 071	24 047	23 584
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	8 891	11 369	9 630	11 272	14 424	16 972	18 770
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	17 160	18 320	17 366	18 405	18 827	18 902	19 071
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	114	117	116	118	120	122	125
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	85	998	519	1 181	1 599	1 525	1 449
1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	38	39	40	41	41	42	43
1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	64	64	65	66	67	68	70
1:9 Bidrag till administration av grundbeloppet	54	55	55	56	56	57	58
1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8	8	8	8	8	8	8
1:11 Bidrag till lönegarantiersättning	1 231	1 800	1 400	1 575	1 750	1 950	2 100
1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar ²	-	6 962	6 586	6 216	5 851	6 220	6 415
Summa Arbetsmarknad	64 101	78 136	73 396	74 764	76 192	77 959	79 715
<i>Äldreanlag</i>							
2015 1:12 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2007–2013	112	0	0	0	0	0	0
Summa äldreanlag	112	0	0	0	0	0	0
Totalt för område Arbetsmarknad	64 213	78 136	73 396	74 764	76 192	77 959	79 715

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016/2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Nytt anslag uppfört på statens budget för 2016.

Utgifterna 2015 var 1 984 miljoner lägre än 2014. Detta gäller främst anslagen 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* och äldreanslaget 1:12 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2007–2013* i och med utfasningen av den tidigare socialfundsperioden.

Jämfört med budgetpropositionen för 2016 prognostiseras utgifterna minska med 5 445 miljoner kronor 2016, 4 465 miljoner kronor 2017, 3 685 miljoner kronor 2018 och med 2 520 miljoner kronor 2019. Detta beror främst på ett lägre arbetslöshetsantagande och reviderade antaganden kring omfattningen av de subventionerade anställningarna.

I samband med propositionen Vårändringsbudget för 2016 minskades anslag 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* med 850 miljoner kronor 2016 för att finansiera andra anslagsökningar, bl.a. en ökning av anslag 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* med 15 miljoner kronor. På ändringsbudget i samband med denna proposition föreslås samma anslag öka med 130 miljoner kronor på grund av det ökade antalet deltagare inom etableringsuppdraget för vissa nyanlända.

Reformer och finansiering i denna proposition beräknas minska utgifterna med 1 645 miljoner kronor 2017, 1 880 miljoner kronor 2018, 700 miljoner kronor 2019 och med 198 miljoner kronor 2020 jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition (se avsnitt 4.5, tab. 4.7).

Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna sammantaget minska med 2 869 miljoner kronor 2016, 3 212 miljoner kronor 2017, 3 396 miljoner kronor 2018, 2 997 miljoner kronor 2019 och med 3 125 miljoner kronor 2020.

4.3 Mål för området

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.

Arbetsmarknadspolitiken ska bidra till en förbättrad matchning mellan dem som söker arbete och dem som söker arbetskraft. Arbetsmarknadspolitiken ska också främja mångfald och jämställdhet samt motverka diskriminering i arbetslivet och en könsuppdelning på arbetsmarknaden. Därmed kan arbetsmarknadspolitiken bidra till regeringens mål för den eko-

nomiska politiken om att antalet personer som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ska öka så att Sverige når målet om lägst arbetslöshet i EU 2020.

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadspolitiken bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av andra offentliga insatser eller samverkan mellan berörda aktörer. Vidare påverkar konjunkturutvecklingen resultatet. Grunden för analysen kring måluppfyllelsen utgörs därför av en rad olika indikatorer som t.ex. övergången till arbete eller utbildning. I en del fall är indikatorerna överlappande med de som används vid regeringens uppföljning av sysselsättningspolitiken som redovisas i regeringens ekonomiska vårproposition.

Huvuddelen av resultatinformationen utgörs av återrapporteringar från i första hand Arbetsförmedlingen men även andra myndigheter som t.ex. Statskontoret och Försäkringskassan. IFAU och IAF lämnar också viktiga underlag för bedömningen av arbetsmarknadspolitiken måluppfyllelse.

4.4.2 Resultat

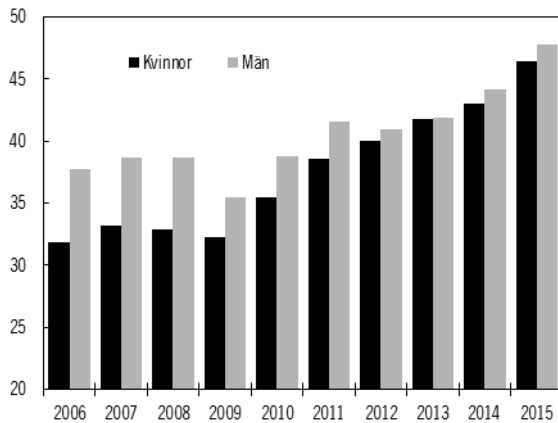
Svensk ekonomi befinner sig i en konjunkturåterhämtning. Arbetslösheten minskar och sysselsättningen har fortsatt öka i samma takt som 2014. Samtidigt har arbetskraften vuxit något långsammare än tidigare, vilket sammantaget bidragit till att arbetslösheten minskat till 7,4 procent 2015. Utvecklingen har varit likartad för kvinnor och män. Även långtidsarbetslösheten minskade 2015. Bland de långtidsarbetslösa 2015 var 42 procent kvinnor och 58 procent män.

Sammansättningen bland de arbetslösa har de senaste åren förändrats och arbetslösheten har blivit alltmer ojämnt fördelad i befolkningen. En allt större andel av de som skriver in sig som arbetslösa på Arbetsförmedlingen har en svag förankring på arbetsmarknaden och är således i

behov av stöd i olika former och omfattning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden (se diagram 4.1). Vidare innebär det snabbt växande antalet deltagare i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag att antalet som varit kort tid i landet kommer att öka i arbetskraften. Detta kan motverka en nedgång i arbetslösheten eftersom det tar tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. De insatser som ges inom etableringsuppdraget ska ses som en investering som stärker individens möjligheter till arbete eller vidare studier.

Diagram 4.1 Nyinskrivna öppet arbetslösa med svag förankring på arbetsmarknaden efter kön

Procent av nyinskrivna öppet arbetslösa

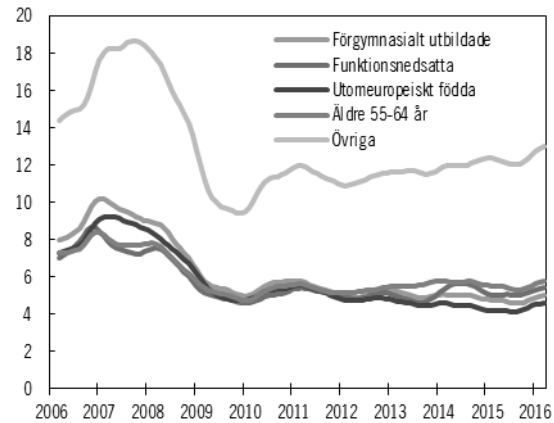
Anm.: Andelen nyinskrivna öppet arbetslösa på Arbetsförmedlingen som har en eller flera av följande karaktäristika: Högst förgymnasial utbildning, utomeuropeiskt född, funktionsnedsättning eller äldre 55-64 år.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Många arbetslösa riskerar att fastna i långvarig arbetslöshet. Vissa grupper möter särskilda problem och har högre sannolikhet att kvarstå i arbetslöshet över tid. Dessa individer finns till stor del bland dem som saknar en fullföljd gymnasieutbildning, är utomeuropeiskt födda, har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller är äldre. För dessa grupper är möjligheten till jobb betydligt lägre jämfört med övriga arbetslösa (se diagram 4.2).

Diagram 4.2 Jobbchanser för grupper med svag förankring samt övriga

Procent

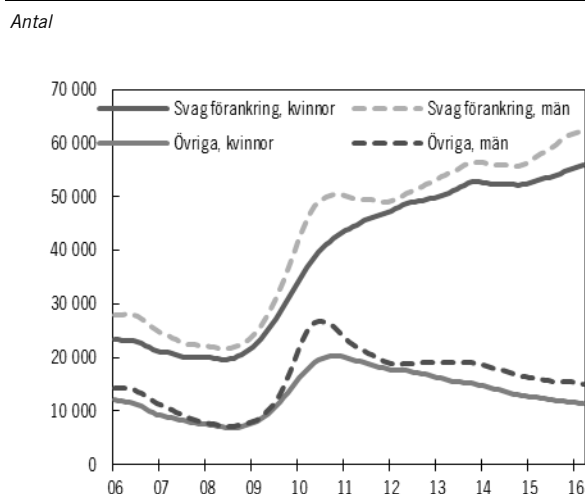

Anm.: Jobbchansen definieras som antalet som lämnat arbetslöshet till subventionerat eller osubventionerat arbete som andel av kvarstående inskrivna arbetslösa. Säsongsade och utjämnade värden.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Antalet inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen som varit utan arbete i mer än 12 månader uppgick till i genomsnitt 141 000 personer 2015. Det är en kraftig ökning jämfört med innan finanskrisen, antalet uppgick till 57 000 personer 2008. Närmare 113 000 av de 141 000 som varit utan arbete i mer än 12 månader har en eller flera av de individkaraktäristika som minskar sannolikheten att snabbt finna arbete, varav närmare hälften, eller ca 51 000 personer, saknar fullföljd gymnasieutbildning. Sett över en längre tidsperiod har i stort sett hela ökningen av antalet arbetslösa med långa tider utan arbete skett bland grupper med svag förankring på arbetsmarknaden (se diagram 4.3).

Diagram 4.3 Inskrivna arbetslösa som varit utan arbete i mer än 12 månader, grupper med svag förankring samt övriga efter kön

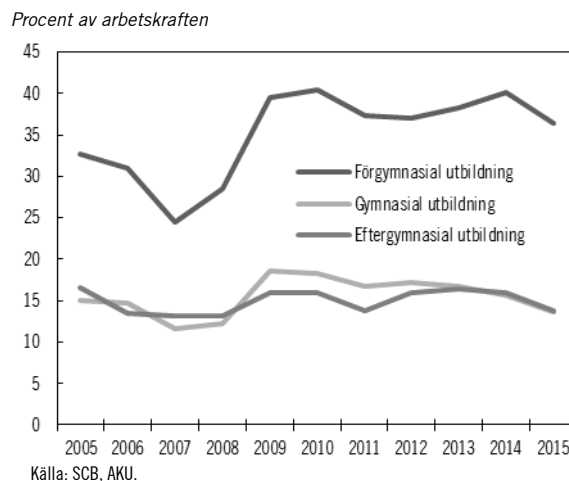
Anm.: I grupper med svag förankring ingår individer med en eller flera av följande karaktäristika: Högst förgymnasial utbildning, utomeuropeiskt född, funktionsnedsättning eller äldre 55-64 år. Säsongsade och utjämnade värden.
Källa: Arbetsförmedlingen.

Arbetslösheten bland unga (15–24 år) utgör en betydande del av den aggregerade arbetslösheten, cirka en tredjedel av de arbetslösa är ungdomar. Arbetslösheten bland unga uppgick till 20,3 procent 2015. Arbetslösheten har den senaste tiden minskat både bland personer i åldern 15–19 år och i åldern 20–24 år. Arbetslöshetsutvecklingen bland unga ser likartad ut för kvinnor och män.

Ungefär hälften av ungdomsarbetslösheten (15–24 år) utgörs av studerande som studerar på heltid och som samtidigt söker arbete. År 2015 låg ungdomsarbetslösheten, exklusive heltidsstuderande som sökte arbete, på drygt 10 procent, vilket är den lägsta nivån sedan 2002. Av de allra yngsta (15–19 år) söker majoriteten av de arbetslösa extrajobb eller sommarjobb vid sidan av sina studier. Merparten av de heltidsstuderande som söker arbete betraktar sig i huvudsak som studerande.

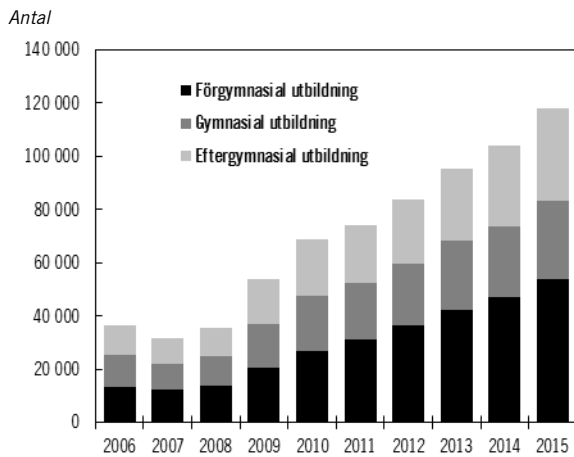
Långtidsarbetslösheten bland unga i Sverige är förhållandevis låg både i relation till äldre och vid en internationell jämförelse. Etableringen på arbetsmarknaden för unga kvinnor och män utan fullföljd gymnasieutbildning är emellertid svår och arbetslösheten för denna grupp är betydligt högre än för unga med gymnasial eller eftergymnasial utbildning (se diagram 4.4). Arbetslösheten sjunker och sysselsättningsgraden stiger snabbt med åldern.

Diagram 4.4 Arbetslöshet bland unga (20–24 år) efter utbildningsnivå

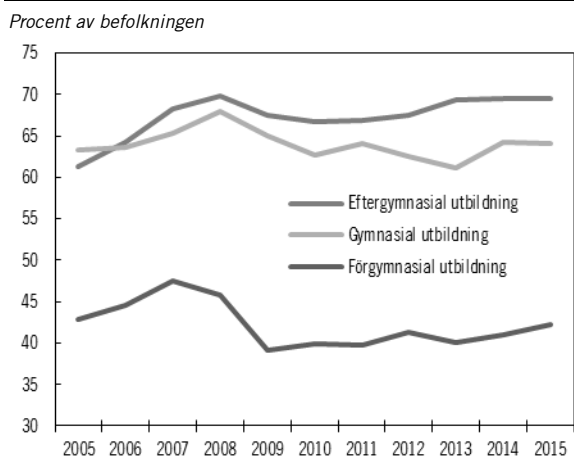
Utrikes födda är en heterogen grupp med olika förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Utomeuropeiskt födda, som till stor del utgörs av nyanlända som kommit till Sverige som asylsökande och anhöriga till asylsökande, har en särskilt svår situation på arbetsmarknaden jämfört med inrikes födda.

Antalet utomeuropeiskt födda som är inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen har ökat kraftigt under de senaste åren och en stor del av denna ökning består av personer med kort utbildning. År 2015 uppgick antalet inskrivna arbetslösa (25–64 år) födda utanför Europa till i genomsnitt 118 000 personer, varav 54 000 har högst förgymnasial utbildning och 35 000 har eftergymnasial utbildning (se diagram 4.5). Av de utomeuropeiskt födda med högst förgymnasial utbildning utgör kvinnor 49 procent och bland de med eftergymnasial utbildning 45 procent. Många arbetslösa födda utanför Europa drabbas även av långa tider i arbetslöshet, närmare hälften har varit utan arbete i mer än 12 månader.

Diagram 4.5 Inskrivna arbetslösa (25–64 år) födda utanför Europa efter utbildningsnivå

Anm.: Inskrivna arbetslösa i åldrarna 25–64 år.
Källa: Arbetsförmedlingen.

Avsaknad av gymnasieutbildning medför en väsentligt lägre sannolikhet att vara sysselsatt jämfört med de som har gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Det är även i denna grupp som de största skillnaderna finns i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män. Sysselsättningsgraden bland utomeuropeiskt födda kvinnor med högst förgymnasial utbildning uppgick till 34 procent 2015. Bland männen uppgick den till 51 procent. I diagram 4.6 framgår att sysselsättningsgraden är betydligt högre bland dem med eftergymnasial utbildning och gymnasieutbildning, även om männens sysselsättningsgrad även i dessa grupper är högre än kvinnornas.

Diagram 4.6 Sysselsättningsgrad bland personer födda utanför Europa (25–74 år) efter utbildningsnivå

Källa: SCB, AKU.

Personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har generellt en lägre sysselsättningsgrad än befolkningen som helhet. Enligt Statistiska centralbyrån uppgick

sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga, 16–64 år, 2015 till 54 procent, jämfört med 77 procent sysselsatta bland den totala befolkningen i samma åldersintervall. Arbetslösheten i denna grupp har ökat över tid. Enligt Arbetsförmedlingens statistik ökade antalet arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga kraftigt 2008–2013, men har sedan dess minskat något. Under denna period var den könsmissiga fördelningen i denna grupp relativt jämn, men därefter har andelen kvinnor minskat till 47 procent 2015. Arbetsförmedlingens uppföljning av andelen arbetslösa med funktionsnedsättning som får arbete visar att denna nivå var relativt oförändrad 2011–2015.

Arbetsmarknadspolitiska insatser

Arbetsmarknadspolitiken syftar till att underlätta tillsättandet av lediga platser bl.a. genom att sammanföra arbetssökande och arbetsgivare. Under 2015 nyanmälades närmare 1 078 000 lediga platser till Arbetsförmedlingen, vilket var en ökning jämfört med 2014 då 796 000 lediga platser anmälades. Förändringen pekar mot att en avsevärd ökning av efterfrågan på arbetskraft skett.

Arbetsförmedlingen erbjuder arbetsgivare en rad tjänster, bl.a. annonsering, urval och rekryteringsträffar. Under 2015 har flera åtgärder vidtagits för att i större utsträckning anpassa myndighetens tjänster till arbetsgivarnas behov. Dessa omfattar bl.a. kompetensutveckling hos personalen, mer uppsökande verksamhet samt utveckling av digitala tjänster.

Arbetsmarknadspolitiken ska även bidra till en effektiv matchning genom spridning av information om och prognoser för utbud och efterfrågan på kompetens till arbetssökande, arbetsgivare och andra aktörer som berörs av kompetensförsörjningsfrågor. Arbetsförmedlingen har inom ramen för detta under 2015 bl.a. publicerat två arbetsmarknadsprognoser på riks- och länsnivå.

Många aktörer verkar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, framför allt vad gäller tillhandahållandet av olika tjänster riktade till arbetssökande. Arbetsförmedlingen har ansvar för att upphandla tjänster där det anses bidra till en effektiv verksamhet. Under 2015 levererade 553 aktörer kompletterande arbets-

förmedlingstjänster till Arbetsförmedlingen till en kostnad av 1 517 miljoner kronor. Exempel på upphandlade kompletterande arbetsförmedlingstjänster är Stöd och matchning samt Introduktion till arbete. Antalet leverantörer har minskat avsevärt jämfört med 2014, vilket framför allt beror på att de tidigare tjänsterna jobbcoachning och rehabilitering avslutades. Flera studier har gjorts där externa aktörers tjänster har jämförts med Arbetsförmedlingens egen verksamhet, t.ex. IFAU (2012:24). Inga genomgående skillnader vad avser resultat i form av övergång till arbete har kunnat påvisas. Jämförelser är dock svåra, eftersom det är olika tjänster som levereras.

Den totala ersättningen till olika externa leverantörer uppgick 2015 till 7 065 miljoner kronor. Utöver de kompletterande arbetsförmedlingstjänsterna ingår här bl.a. utbildningstjänster samt ersättning till anordnare inom garantierna och etableringsuppdraget. Ersättningarna belastar både utg.omr. 13 och utg.omr. 14. En stor del av den verksamhet som finansieras inom utgiftsområdet genomförs alltså inte i Arbetsförmedlingens regi. Det innebär ett omfattande ansvar för myndigheten att säkerställa att den upphandlade verksamheten bedrivs effektivt och med hög kvalitet för de arbetssökande. Arbetsförmedlingen arbetar sedan 2014 utifrån en systematisk uppföljningsmodell där granskningar görs utifrån leverantörsdialoger samt klagomål- och avvikelserapportering.

Arbetsmarknadspolitiska program och anställningsstöd

För att de arbetssökande, såväl kvinnor som män, ska få en starkare ställning på arbetsmarknaden och förbättra sina förutsättningar att få ett arbete erbjuder Arbetsförmedlingen arbetsmarknadspolitiska program. Huvuddelen av programinsatserna riktas till de arbetssökande inom jobbgarantin för ungdomar och jobb- och utvecklingsgarantin, dvs. till personer som står relativt långt från arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingens programinsatser kan översiktligt beskrivas genom antalet deltagare i de olika programmen och utfallet i form av arbetsmarknadsstatus efter programmets slut.

En sådan översiktlig redovisning framgår av de tabellerna, 4.2 och 4.3.

I uppgifterna om antalet deltagare i program används både måttet genomsnittligt antal kvarstående i program per månad och måttet det totala antalet personer som deltagit i programmet, vilket framgår av redovisningen.

Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program per månad var under 2015 oförändrat jämfört med 2014. Fram tills att avvecklingen av sysselsättningsfasen påbörjades den 1 februari 2016 har antalet deltagare fortsatt att öka. I övrigt var de största förändringarna att antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar minskat som ett resultat av bl.a. minskade ungdomskullar. Samtidigt har de förberedande insatserna ökat bl.a. till följd av fler deltagare i program inom etableringsuppdraget.

En allt större andel av de arbetsmarknadspolitiska insatserna sker inom ramen för etableringsuppdraget för vissa nyanlända. Under 2015 uppgick denna andel till åtta procent jämfört med sju procent 2014. Dessutom befinner sig cirka hälften av deltagarna som avslutat sin etableringsplan 90 dagar senare i insatser främst inom jobb- och utvecklingsgarantin. För en redovisning av resultaten inom etableringsuppdraget (se utg.omr. 13 avsnitt 3.4.6).

Tabell 4.2 Genomsnittligt antal kvarstående per månad i konjunkturberoende program, nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental och procent

	Antal 2014 Tusental	Andel 2014 Kvinnor	Andel 2014 Män	Antal 2015 Tusental	Andel 2015 Kvinnor	Andel 2015 Män
Jobb- och utvecklingsgarantin	103	46	54	103	45	55
- därav sysselsättningsfasen	34	47	53	37	46	54
Jobbgarantin för ungdomar	33	41	59	27	40	60
Arbetslivsinriktad rehabilitering	11	58	42	11	58	42
Arbetspraktik	4	47	53	4	46	54
Förberedande eller orienterande utbildning	13	44	56	14	43	57
Arbetsmarknadsutbildning	5	38	62	5	34	66
Arbetslivsintroduktion	3	68	32	4	69	31
Start av näringsverksamhet	1	47	53	1	46	54
Aktiviteter inom vägledning och platsförmedling	2	59	41	5	56	44
Fördjupad kartläggning och vägledning	1	59	41	0	59	41
Särskilt anställningsstöd	6	38	62	6	37	63
Förstärkt särskilt anställningsstöd	5	38	62	5	40	60
Instegsjobb	3	30	70	4	26	74
Övriga program ¹	1	49	51	1	45	55
Totalt konjunkturberoende program	191	45	55	191	45	55
Nystartsjobb	45	37	63	46	35	65
Stöd för yrkesintroduktionsanställningar	0	29	71	1	27	73

¹ Avser extratjänster, traineejobb, utbildningskontrakt, projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning och arbetsträning inom etableringsuppdraget.
Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

Arbete med stöd är en form av arbetsmarknadspolitisk insats som innebär att arbetsgivaren får kompensation för att anställa personer som har svårt att få arbete. Det finns olika typer av subventionerade anställningar. Det totala antalet beslut om subventionerade anställningar ökade något under 2015. Ökningen rörde framför allt nystartsjobb och instegsjobb, medan övriga subventionerade anställningar minskade i antal jämfört med 2014. Män tar del av subventionerad anställning i större utsträckning än kvinnor. Detta gäller alla anställningsstöd.

Personer kan anvisas särskilt anställningsstöd om de har deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin i minst 6 månader. Ett högre handledarstöd lämnas om den som anvisas det särskilda anställningsstödet har deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin längre än 450 dagar, det s.k. förstärkta särskilda anställningsstödet. Drygt 11 500 personer deltog i särskilt anställningsstöd någon gång under 2015, vilket är i nivå med 2014. Det var ca 9 400 personer som deltog i förstärkt särskilt anställningsstöd under 2015, vilket innebär en minskning med ca 900 personer jämfört med 2014. I båda stöden var andelen bland män större än bland kvinnor. Andelen kvinnor

utgjorde knappt 40 procent av det totala antalet deltagare. Extratjänster infördes i november 2015 för yrken inom välfärden och syftet med stödet är att erbjuda långtidsarbetslösa som har deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin mer än 450 dagar en möjlighet till anställning med kollektivavtalsenlig lön.

Instegsjobb är ett anställningsstöd till arbetsgivare riktat till nyanlända som studerar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) eller motsvarande utbildning vid folkhögskola. Under 2015 har knappt 10 500 personer haft ett instegsjobb någon gång under året. Det innebär en ökning med drygt 1 500 jämfört med föregående år. Av deltagarna var 26 procent kvinnor och 74 procent män. Ökningen kan delvis förklaras av det ökade antalet deltagare i etableringsuppdraget.

Traineejobben, som infördes i augusti 2015, är en subventionerad anställning som kombineras med en reguljär yrkesutbildning. Insatsen riktade sig ursprungligen till unga mellan 20 och 24 år, men i juni 2016 trädde förordningsändringar i kraft som innebär att målgruppen för traineejobben vidgas till att även omfatta nyanlända och långtidsarbetslösa som är 25 år eller äldre. Dess-

utom slopades kravet på gymnasieutbildning för att få ett traineejobb, och kvalificeringstiden för traineejobb inom välfärdssektorn för unga kortades till tre månaders arbetslöshet. Traineejobb riktas till yrken inom välfärden och yrken där det råder brist på arbetskraft.

Nystartsjobb infördes den 1 januari 2007 och riktar sig till dem som har stått utanför arbetsmarknaden under längre tid. Under 2015 deltog drygt 87 000 individer, vilket var 3 300 fler än året innan. Cirka 35 procent av deltagarna var kvinnor och 65 procent var män.

Stödet för yrkesintroduktionsanställningar⁴ trädde i kraft 2014 och riktade sig ursprungligen till ungdomar under 25 år. Från och med juni 2016 inkluderar målgruppen för stödet även nyanlända och långtidsarbetslösa som är 25 år eller äldre. Utvidgningen är en del av genomförandet av den migrationspolitiska överenskommelsen mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna. En yrkesintroduktionsanställning innebär en möjlighet att lära sig ett yrke på arbetsplatsen i kombination med utbildning eller handledning samtidigt som deltagaren erbjuds ett arbete med lön.

Under 2015 fanns det knappt 1 000 deltagare i yrkesintroduktionsanställningar. Det innebär en ökning med ca 700 personer jämfört med året innan. Av deltagarna var 73 procent män och 27 procent var kvinnor.

Stöd till start av näringsverksamhet fortsätter att minska och antalet deltagare har halverats sedan 2013. Det är också det program där utflöde till arbete minskat mest under året. Regeringen har i enlighet med riksdagens tillkännagivande (bet. 2014/15:AU5, rskr. 2014/15:142) i förordning beslutat om att sänka åldern för stöd till start av näringsverksamhet till 18 år i syfte att underlätta för fler att komma ifråga för detta stöd. Regeringen anser därmed att riksdagens tillkännagivande är slutbehandlat.

⁴ Stödet för yrkesintroduktionsanställningar är ett resultat av de trepartsamtal som den förra regeringen förde med arbetsmarknadens parter. Inom ramen för samtalen inkom vissa parter 2013 med en förfrågan om finansiellt stöd för projekt som syftar till att förbättra möjligheterna för unga att ta sig in i på arbetsmarknaden. Våren 2014 hänvisades parterna till relevanta myndigheters arbete på området. Därtill informerades bl.a. om stöd som parterna kan söka.

Tabell 4.3 Andelen i arbete eller reguljär utbildning 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program

Procent

	Kvinnor 2014	Män 2014	Totalt 2014	Kvinnor 2015	Män 2015	Totalt 2015
Förberedande utbildning	15	17	16	13	16	15
Arbetslivsinriktad rehabilitering	26	34	30	25	32	28
Arbetspraktik	37	41	39	36	42	40
Arbetsmarknadsutbildning	26	30	29	27	34	32
Arbetslivsintroduktion	13	14	14	14	14	14
Aktiviteter inom vägledning och platsförmedling	13	16	14	16	19	17
Fördjupad kartläggning och vägledning	8	10	9	8	11	9
Instegsjobb	43	49	47	44	46	46
Särskilt anställningsstöd och förstärkt särskilt anställningsstöd	45	44	44	44	42	43
Stöd till start av näringsverksamhet	84	81	82	80	73	76
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	23	27	25	17	24	21
Nystartsjobb	46	46	46	44	45	45
Stöd för yrkesintroduktionsanställningar	38	57	52	69	73	72

Källa: Arbetsförmedlingen.

Tabell 4.3 ger en överblick över resultatet av de arbetsmarknadspolitiska programmen i form av andelen av deltagarna som 90 dagar efter avslutat program har ett arbete eller deltar i en reguljär utbildning. Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar utgör s.k. ramprogram där deltagare kan delta i flera olika program. I tabell 4.3 redovisas därför även resultaten för dem som deltar i program inom ramen för garantierna. Det bör noteras att resultatet inte är samma sak som programmets effekt, eftersom resultatet inte beaktar vad som skulle ha skett om individen inte fått insatserna. Av tabellen framgår inte heller vilket resultat som skulle uppnåtts om en individ tagit del av en annan insats.

Resultaten för vissa av programmen ska också tolkas mot bakgrund av att de ofta är individuellt anpassade och av förberedande karaktär där arbetssökande efter avslutat program går vidare till andra insatser, såsom är fallet t.ex. med förberedande utbildning. Flera program syftar således i första hand till att öka individens förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden och är en del av uppdraget att stärka och rusta individerna. Det kan dock vara svårt att mäta resultaten i detta avseende. Dessa program har normalt en lägre övergång till arbete, men syftar till att deltagarna successivt ska öka sina möjligheter att få ett arbete eller en utbildning. Det motsatta gäller för exempelvis start av näringsverksamhet där det, i förhållande till andra program, goda resultatet huvudsakligen kan förklaras av att

deltagare står relativt nära arbetsmarknaden redan innan anvisningen till programmet. Att vara i arbete innebär där, i merparten av fallen, att personen är fortsatt sysselsatt i sitt företag.

Under 2015 hade i genomsnitt ca 30 procent arbete 90 dagar efter att de avslutat en arbetsmarknadsutbildning. Detta var en marginell förbättring av resultatet jämfört med 2014. Fram till 2007 var andelen kring 70 procent. Resultaten under 2015 var svaga i förhållande till andra arbetsmarknadspolitiska program som t.ex. arbetspraktik, samtidigt som den genomsnittliga kostnaden per deltagare var relativt hög.

Insatser för långtidsarbetslösa

Jobb- och utvecklingsgarantin är ett ramprogram med olika insatser som riktar sig till dem som har varit borta från arbetsmarknaden under en lång tid och är det arbetsmarknadspolitiska program som har flest deltagare. Under 2015 stod programmet för ca 54 procent av det genomsnittliga antalet deltagare i samtliga program med aktivitetsstöd. Programmet syftar till att erbjuda deltagare individuellt utformade insatser för att stärka sin position på arbetsmarknaden och så snabbt som möjligt komma i arbete. Insatserna kan t.ex. vara arbetsmarknadsutbildning, stöd till start av näringsverksamhet eller arbetsplatsförlagda aktiviteter såsom arbetspraktik, arbetsträning eller förstärkt arbetsträning.

Sedan den 1 februari 2016 har jobb- och utvecklingsgarantin tre på varandra följande faser med olika insatser ersatts av en mindre detaljreglerad och mer individanpassad garanti, detta för att ge bättre stöd till de som är långtidsarbetslösa. Sysselsättningsplatserna inom den tidigare sysselsättningsfasen avvecklas successivt och ska från och med den 1 februari 2018 vara helt avvecklade.

Antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin uppgick under 2015 till i genomsnitt ca 107 000 personer per månad och ligger kvar på ungefär samma nivå som 2014. Av dessa befann sig ca 38 000 personer i sysselsättningsfasen. Deltagarna i jobb- och utvecklingsgarantins fas ett och fas två har tagit del av en stark efterfrågan på arbetsmarknaden, vilket innebär att antalet deltagare i fas ett och fas två har minskat. Antalet deltagare i sysselsättningsfasen har dock ökat, vilket tyder på att den förbättrade arbetsmarknaden inte kommer alla till del.

Antalet individer som deltog i programmet uppgick under 2015 till 184 300 och innebär en minskning med nästan 3 000 personer jämfört med 2014. Minskningen av antalet individer i jobb- och utvecklingsgarantin syns främst i de två inledande faserna. I sysselsättningsfasen har antalet deltagare ökat med nästan 2 500 personer, trots en förbättrad arbetsmarknad.

Resultatet i form av övergångar till arbete som andel av det genomsnittliga antalet kvarstående i programmet minskade från 5,8 procent 2014 till 4,4 procent 2015. Även övergångarna till arbete från sysselsättningsfasen minskade från 3,6 procent till 2,9 procent. Av de som gick till arbete från sysselsättningsfasen gick flertalet till arbete med stöd. Det minskade antalet beslut om anställningsstöd riktade till målgruppen har påverkat resultatet för övergångar till arbete negativt för denna grupp.

Motsvarande andelar för övergångar till utbildning låg på 0,4 procent för samtliga faser och 0,1 procent för sysselsättningsfasen, vilket var en minskning jämfört med föregående år. Av de relativt få deltagare som lämnat programmet var 52 procent i arbete efter 90 dagar. Motsvarande andel för sysselsättningsfasen var 61 procent, vilket är en minskning sedan föregående år.

Äldre, utomeuropeiskt födda, deltagare med låg utbildningsnivå samt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga utgör en större andel av deltagarna i

jobb- och utvecklingsgarantin än de gör av samtliga inskrivna arbetslösa. Många av dessa tillhör dessutom flera av de nämnda kategorierna samtidigt, vilket ytterligare ökar risken för långtidsarbetslöshet.

Insatser för unga

Jobbgarantin för ungdomar är ett ramprogram för ungdomar som har fyllt 16 men inte 25 år och som har varit arbetslösa under minst tre av fyra månader. Antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar har minskat under både 2014 och 2015. Minskningen beror dels på att ungdomar gynnas av ökad efterfrågan på arbetskraft, dels på minskade ungdomskullar.

Under 2015 hade programmet i genomsnitt 27 000 deltagare per månad jämfört med 33 000 deltagare i genomsnitt per månad under 2014. Av deltagarna i jobbgarantin för ungdomar var 40 procent kvinnor och 60 procent män, vilket är ungefär samma fördelning som under 2014. Könsskillnaderna beror, enligt Arbetsförmedlingen, på att fler män än kvinnor inte har fullföljt sin gymnasieutbildning och därför har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Av de deltagare som lämnade jobbgarantin för ungdomar under 2015 gick 49 procent till arbete, med eller utan stöd, och 11 procent påbörjade reguljära studier. År 2014 gick 47 procent av deltagarna till arbete, med eller utan stöd, och 12 procent påbörjade reguljära studier. Under 2015 var det närmare 10 000 deltagare, eller 16 procent av deltagarna, som efter 15 månader lämnade jobbgarantin för ungdomar och gick till jobb- och utvecklingsgarantin. År 2014 uppgick motsvarande siffror till drygt 11 400 eller 15 procent av deltagarna.

Enligt Statistiska Centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar (AKU) minskade antalet långtidsarbetslösa ungdomar (15–24 år) under 2015 med 3 700 personer till 15 200 personer, vilket motsvarade 13,3 procent av de arbetslösa ungdomarna. Antalet långtidsarbetslösa ungdomar har fortsatt att minska under första halvåret 2016 och är nu på den lägsta nivån sedan 2007.

Arbetslösa ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning har en särskilt utsatt ställning på arbetsmarknaden och har en högre risk att hamna i långtidsarbetslöshet eller utanför arbetsmarknaden. År 2015 låg arbetslösheten

bland ungdomar (20–24 år) som saknar fullföljd gymnasieutbildning på 36 procent, vilket är en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med 2014. För att öka dessa ungdomars möjlighet att få en fast förankring på arbetsmarknaden införde regeringen i augusti 2015 utbildningskontrakt (se även utg.omr. 16 för regeringens satsningar på reguljär utbildning och utg. omr. 17 för insatser för unga som varken arbetar eller studerar).

Syftet med utbildningskontrakt är att arbetslösa ungdomar ska påbörja eller återgå till studier med målsättningen att fullfölja en gymnasieutbildning. Utbildningskontrakt är en del av ett stegvist införande av 90-dagarsgarantin för arbetslösa ungdomar. Inom ramen för ett utbildningskontrakt är det möjligt att studera på heltid men det är också möjligt att kombinera deltidstudier med arbete eller praktik utifrån personens individuella förutsättningar. För att ett utbildningskontrakt ska komma till stånd är en utvecklad statlig och kommunal samverkan en förutsättning. Under 2015 hade 214 personer (91 kvinnor och 123 män) påbörjat insatser inom ramen för ett utbildningskontrakt. Antalet utbildningskontrakt ökade under första halvåret 2016 och under sista veckan i juni hade 880 personer (374 kvinnor och 506 män) påbörjat insatser inom ramen för ett utbildningskontrakt. Under sista veckan i augusti hade 1 550 personer (659 kvinnor och 891 män) påbörjat insatser inom ramen för ett utbildningskontrakt.

Eftersom utbildningskontrakt är en ny insats som kräver en nära samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna har det nödvändiga arbetet med att organisera och bygga upp samverkansformer på lokal nivå tagit mycket tid under hösten 2015. Regeringen inrättade i december 2014 Delegationen för unga till arbete, Dua, som har till uppgift att främja en konstruktiv och flexibel samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner för att minska ungdomsarbetslösheten. Hittills har arbetet inneburit att Arbetsförmedlingen ingått lokala överenskommelser med 287 av landets 290 kommuner om att genomföra insatser för arbetslösa ungdomar. Av en enkät som Dua genomförde våren 2016 framgår att 88 procent av de 278 svarande kommunerna bedömde att överenskommelsen underlättar framtida samverkan med Arbetsförmedlingen. Dessutom angav 93 procent av kommunerna att de genom arbetet med överenskommelsen fått en bättre bild av målgruppen. Fler än hälften av kommunerna har

eller planerar, helt eller delvis, en samlokalisering med Arbetsförmedlingen kring frågor om ungdomsarbetslösheten. Knappt 90 procent av kommunerna angav också att stödet från Dua varit mycket bra eller ganska bra (rapport från Dua till regeringen den 31 mars 2016 – Kraftsamling mot ungdomsarbetslösheten, dnr A2016/00767/A).

Sedan 2010 kan ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning bl.a. delta i en tre månader lång studiemotiverande kurs på folkhögskola i syfte att hitta en väg tillbaka till utbildning. Enligt Arbetsförmedlingen är en studiemotiverande kurs ofta ett första steg inför en överenskommelse om insatser inom ramen för ett utbildningskontrakt.

Folkhögskolesatsningen är en insats som riktar sig till arbetssökande som saknar fullföljda studier från grund- eller gymnasieskolan och är 16–24 år, eller som har fyllt 25 år samt deltar i jobb- och utvecklingsgarantin. Folkhögskolesatsningen är ett samarbete mellan Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet. Syftet med satsningen är att öka deltagarnas motivation att återgå till och avsluta sin reguljära utbildning. Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är en specifik målgrupp för satsningen (se även utg.omr. 17 avsnitt 17.3).

Antalet deltagare i folkhögskolesatsningen under 2015 uppgick till 4 396, varav 1 757 kvinnor och 2 639 män. Det är en minskning jämfört med föregående år (2014: 5 695, 2013: 6 138). Det är också färre än de 6 000 årsplatser som det finns avsatta medel för. Enligt Arbetsförmedlingen är en möjlig orsak till att fler inte har deltagit i satsningen att det finns brister i myndighetens organisering av samarbetet på lokal nivå. Under 2015 gick 21 procent vidare till reguljär utbildning 90 dagar efter avslutad insats. Motsvarande andelar 2014 och 2013 var 23 procent respektive 25 procent.

För ungdomar över 20 år finns också möjligheten att få ett traineejobb, se avsnitt Arbetsmarknadspolitiska program och anställningsstöd.

Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning om situationen på arbetsmarknaden för

personer med funktionsnedsättning 2015 uppgav närmare 16 procent i åldern 16–64 år att de har en funktionsnedsättning, vilket motsvarar 960 000 personer. Av dessa personer bedömde 68 procent att funktionsnedsättningen även medför nedsatt arbetsförmåga, vilket motsvarar 656 000 personer. Kvinnor bedömde i högre utsträckning än män att deras funktionsnedsättning medför nedsatt arbetsförmåga. Generellt var utbildningsnivån lägre för personer med funktionsnedsättning än för övriga befolkningen.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga deltog i lägre grad i arbetskraften, hade en högre arbetslöshet och hade lägre sysselsättningsgrad än övriga i befolkningen. Sysselsättningsgraden de senaste åren har dock varit högre än under 2008 och åren dessförinnan. Undersökningen visar även att andelen sysselsatta personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga som behöver anpassningar eller stöd för att kunna utföra sitt arbete har ökat, och 70 procent hade 2015 behov av mer än en typ av anpassning. Undersökningen visar vidare att var tredje person med nedsatt arbetsförmåga har upplevt diskriminering.

Arbetsförmedlingen har sedan 2002 ett samlat ansvar, sektorsansvar, för funktionshindersfrågor inom arbetsmarknadspolitiken. Arbetsförmedlingen är dessutom en av 22 strategiska myndigheter som har arbetat i enlighet med en av regeringen beslutad strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016. I enlighet med strategin har Arbetsförmedlingen fyra delmål som är formulerade utifrån två givna inriktningsmål för arbetsmarknadspolitiken. Dessa inriktningsmål är:

- Sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ska öka.
- Matchningen mellan arbetssökande personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och lediga arbeten ska vara effektiv.

Delmål ett och två mäter hur stor andel av arbetssökande med funktionsnedsättning som månadsvis går till arbete eller reguljär utbildning. Delmål ett omfattar samtliga arbetssökande medan delmål två omfattar ungdomar under 30 år. Delmål tre mäter tiden mellan att en arbets-

sökande blir inskriven vid Arbetsförmedlingen och att en funktionsnedsättning är identifierad och registrerad i AIS (Arbetsförmedlingens informationssystem). Delmål fyra handlar om tillgänglighet utifrån funktionshindersperspektivet.

Totalt gick 16 420 personer under 30 år över till arbete eller reguljär utbildning under 2015, vilket är en minskning med 933 personer jämfört med 2014. Både antalet kvinnor och antalet män som nått målet arbete eller reguljär utbildning har minskat under året.

Delmålet att andelen personer med funktionsnedsättning som får anställning eller utbildning årligen ska öka har inte uppnåtts, med undantag för 2014. Den slutliga resultatredovisningen visar därmed att delmål ett inom ramen för regeringsuppdraget inte har uppnåtts. Redovisningen visar även att målsättningen att andelen ungdomar under 30 år med funktionsnedsättning som får anställning eller utbildning årligen ska öka inte har uppnåtts.

Tabell 4.4 Antalet funktionsnedsatta till arbete utan stöd, med stöd, nystartsjobb och reguljär utbildning

Antalet personer

	2011	2012	2013	2014	2015
Arbete utan stöd	18 700	19 100	20 100	22 000	19 900
<i>Kvinnor</i>	9 900	10 200	10 700	11 200	9 900
<i>Män</i>	8 800	8 900	9 400	10 800	10 000
Arbete med stöd	22 000	23 500	25 200	27 000	23 500
<i>Kvinnor</i>	8 900	9 900	10 100	10 500	8 900
<i>Män</i>	13 100	13 600	15 200	16 500	14 600
Nystartsjobb	5 000	4 500	4 500	5 200	5 500
<i>Kvinnor</i>	2 100	1 900	1 800	2 000	2 000
<i>Män</i>	3 000	2 600	2 800	3 200	3 500
Reguljär utbildning	2 200	2 300	3 000	3 200	2 600
<i>Kvinnor</i>	1 200	1 300	1 600	1 700	1 300
<i>Män</i>	900	1 100	1 400	1 500	1 300
Totalt	47 900	49 400	52 900	57 300	51 530

Anm.: Siffrorna är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Redovisningen visar att 51 530 arbetssökande har gått till arbete eller reguljär utbildning, vilket är en minskning med 5 806 personer jämfört med 2014 (se tabell 4.4). Antalet ökade däremot under perioden 2012–2014. Både antalet kvinnor och antalet män som har fått arbete har i huvudsak minskat under året och män har ökat mer än antalet kvinnor vad avser nystartsjobb. Även

antalet i reguljär utbildning har minskat för både kvinnor och män jämfört med 2014.

Vidare har den genomsnittliga tiden till dess att en nedsatt arbetsförmåga blir identifierad och registrerad minskat. Den slutliga resultatredovisningen visar att delmål tre uppnåtts, med undantag för 2012. I december 2015 var tiden 232 dagar, vilket är en minskning med 18 dagar jämfört med 2014. Minskningen är störst bland kvinnorna.

Trenden att den största minskningen sker för inrikes födda håller i sig och tiden minskade med 20 dagar jämfört med 2014. Detta kan jämföras med utrikes födda där det har skett en ökning med 6 dagar. En bidragande orsak till denna ökning kan, enligt Arbetsförmedlingen, vara det stora inflödet av utrikes födda arbetssökande. Delmålet om att kunna sänka den genomsnittliga tiden till registrering av kod för funktionsnedsättning med ca 10 dagar per år har därmed uppfyllts mellan 2012 och 2015.

Slutligen kan nämnas att kravet på tillgänglighet finns med i alla förfrågningsunderlag och avtal som Arbetsförmedlingen tecknar. Detta delmål är således uppnått inom ramen för regeringsuppdraget. Därutöver har myndigheten även genomfört andra åtgärder för att nå en bättre tillgänglighet. Regeringen kan konstatera att flertalet av delmålen hittills inte har uppnåtts helt.

Antalet arbetslösa vid Arbetsförmedlingen som har en identifierad och registrerad funktionsnedsättning har minskat under de senaste åren. Detta efter att antalet ökat påtagligt under ett flertal år. Under 2015 var i genomsnitt 72 900 personer inskrivna som arbetslösa vid Arbetsförmedlingen (varav 47 procent kvinnor och 53 procent män). Det var en minskning med 3 100 personer jämfört med året innan, minskningen var mer än dubbelt så stor för kvinnor som för män. Även antalet personer som varit arbetslösa längre än 24 månader minskade något under året, under 2015 var dessa 25 200 personer i genomsnitt jämfört med 26 300 personer året innan. Även antalet unga med funktionsnedsättning, upp till 24 år, har minskat 2015 jämfört med 2014.

Lönebidrag och andra subventionerade anställningar

Under 2015 hade i genomsnitt 92 000 personer per månad en anställning med lönebidrag, utvecklingsanställning, trygghetsanställning,

skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA) eller skyddat arbete hos Samhall AB. Jämfört med 2014 var det en minskning med en procent eller 1 000 personer. Antalet personer under 30 år som har fått en subventionerad anställning, exkl. Samhall AB:s kärnuppdrag, ökade dock med ca 250 personer mellan åren till 12 700 personer i genomsnitt. Av dessa unga är det en större andel som har en utvecklingsanställning än gruppen som helhet, 26 procent jämfört med 10 procent för hela gruppen.

Könsfördelningen inom insatserna är ojämn, runt 40 procent var kvinnor och 60 procent män. Arbetsförmedlingen har tidigare analyserat könsfördelningen för lönebidrag och funnit att skillnaderna kvarstår även när hänsyn har tagits till observerbara skillnader; såsom ålder, typ av funktionsnedsättning och utbildningsnivå.

Andelen personer som har en lönenivå som understiger taknivån för vad som är maximalt bidragsgrundande för anställningar med lönebidrag (dvs. alla stöd utom skyddat arbete hos Samhall AB) var i slutet av året två procent. Den genomsnittliga bidragsgraden för den bidragsgrundande lönen var i genomsnitt under året 64 procent för lönebidrag och ca 75 procent för utvecklingsanställningar.

Andelen övergångar till arbete utan stöd minskade mellan 2014 och 2015. Andelen skiljer sig mellan stödformerna och är relaterad till att trygghetsanställningar som har en lägre andel som övergår till stöd också ökat i omfattning. Bland unga under 30 år har däremot andelen övergångar till arbete utan stöd ökat mellan åren. Andelen är också högre än bland övriga åldrar.

Tabell 4.5 Särskilda insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal kvarstående i genomsnitt per månad

	2011	2012	2013	2014	2015
Lönebidrag	45 940	44 090	37 610	32 230	30 709
<i>Kvinnor</i>	18 730	18 130	15 520	13 310	12 580
<i>Män</i>	27 200	25 960	22 090	18 920	18 130
Trygghets- anställning	17 690	20 990	27 530	32 990	34 720
<i>Kvinnor</i>	6 780	8 210	11 030	13 380	14 140
<i>Män</i>	10 910	12 780	16 500	19 610	20 580
Utvecklings- anställning	3 280	3 820	5 170	7 840	7 600
<i>Kvinnor</i>	1 490	1 690	2 190	3 130	2 940
<i>Män</i>	1 790	2 130	2 980	4 720	4 660
OSA	4 330	4 210	3 880	3 590	3 130
<i>Kvinnor</i>	1 260	1 280	1 180	1 100	970
<i>Män</i>	3 080	2 930	2 710	2 490	2 160
Kulturarvs- lyftet		30	230	220	0
<i>Kvinnor</i>		20	150	140	0
<i>Män</i>		10	80	80	0
Utvecklings- anställning hos Samhall, sjukskrivna		270	940	450	20
<i>Kvinnor</i>		160	570	250	10
<i>Män</i>		110	370	200	10
Samhall AB kärnuppdrag	15 260	15 390	15 410	15 610	15 800
<i>Kvinnor</i>	6 820	6 850	6 830	6 890	6 950
<i>Män</i>	8 440	8 540	8 590	8 720	8 850
Totalt	86 510	88 800	90 780	92 930	91 970

Anm.: Siffrorna är avrundade till närmaste tiotal och överensstämmer därför inte alltid med summan. Utvecklingsanställningar inkluderar från 2014 utvecklingsanställningar hos Samhall för personer från sysselsättningsfasen. Antal avseende Samhalls kärnuppdrag avser medeltal årsanställda.
Källor: Arbetsförmedlingen och Samhall AB.

Övriga insatser

Antalet personer som har fått del av andra insatser bland personer med funktionsnedsättning har minskat under 2015 jämfört med 2014. Antalet personer som har fått personligt biträde har dock ökat betydligt på senare år. Under 2015 har Arbetsförmedlingen påbörjat ett arbete för att förtydliga användningen och uppföljningen av stödet, vilket kan vara en bidragande faktor till att antalet har reducerats. Från och med 2016 har ytterligare medel tillförts för att fler personer ska kunna få del av stödet SIUS.

Tabell 4.6 Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal kvarstående i genomsnitt per månad

		2012	2013	2014	2015
Arbets- hjälpmedel	M	2 800	3 000	2 900	2 500
	K	4 200	4 700	4 100	3 600
	Totalt	7 000	7 700	7 000	6 100
Personligt biträde	M	8 500	11 200	13 300	11 600
	K	6 200	7 900	8 900	7 600
	Totalt	14 800	19 100	22 200	19 200
SIUS	M	4 800	5 400	5 900	5 400
	K	3 600	3 800	4 000	3 600
	Totalt	8 400	9 300	9 900	8 900
Särskilt stöd vid start av närings- verksamhet	M	300	300	300	200
	K	400	300	300	200
	Totalt	700	600	600	500

Praktikantprogrammet inom statsförvaltningen

Under 2015 har 132 personer fått en praktikplats inom ramen för praktikantprogrammet inom statsförvaltningen, vilket var 100 personer färre än under 2014. Totalt under programperioden 2013–2015 har 536 personer deltagit.

Samhall AB

Den statliga merkostnadsersättningen till Samhall AB:s grunduppdrag uppgick till 4 405 miljoner kronor under 2015. Merkostnadsersättningen syftade till att Samhall AB skulle uppnå de mål som formulerats i det avtal som staten tecknat med bolaget. Mål som har satts upp är bl.a. att:

- ge arbete åt personer med funktionsnedsättning motsvarande 29,4 miljoner lönetimmar,
- minst 1 100 personer ska lämna Samhall AB för arbete på den reguljära arbetsmarknaden, och
- minst 40 procent av rekryteringarna i kärnuppdraget ska vara personer från prioriterade grupper som definierats gemensamt av Arbetsförmedlingen och Samhall AB, bl.a. personer med psykisk funktionsnedsättning, utvecklingsstörning, neuropsykologisk funktionsnedsättning eller med mer än en funktionsnedsättning som tillsammans medför nedsättningar i arbetsförmågan.

Samhall AB har under 2015 nått samtliga ovan uppställda mål förutom övergångsmålet till reguljära arbetsmarknaden som inte uppnåddes fullt ut. I slutet av 2015 var drygt 18 500 personer med funktionsnedsättning anställda hos Samhall AB. Medelantalet årsanställda uppgick under 2015 till 15 800 personer, varav 44 procent kvinnor och 56 procent män. Under 2015 var det totalt 5 100 personer som påbörjade en anställning eller en arbetsträning i bolaget. Från och med 2014 har Samhall AB ett nytt uppdrag att erbjuda minst 1 000 personer från sysselsättningsfasen i jobb- och utvecklingsgarantin en utvecklingsanställning, varvid unga vuxna ska prioriteras. Samhall AB har genomfört uppdraget och vid utgången av 2015 hade drygt 1 000 personer en sådan anställning i bolaget. Det tidigare uppdraget om utvecklingsanställningar för tidigare sjukskrivna har under året fasats ut som planerat.

Det ekonomiska resultatet uppvisade ett underskott på 63 miljoner kronor för 2015 jämfört med ett överskott på 81 miljoner kronor för 2014. Samhall AB har under 2015, som tidigare år, utfört vissa tjänster utanför grunduppdraget inom ramen för Arbetsförmedlingens programverksamhet avseende personer med funktionsnedsättning. Det var i första hand fråga om förstärkt arbetsträning och fördjupad bedömning inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin.

Insatser för sjukskrivnas återgång till arbete

Arbetsförmedlingen har i uppdrag att bedriva arbetslivsinriktad rehabilitering i form av vägledande, utredande, rehabiliterande eller arbetsförberedande insatser. Målgruppen är arbets sökande som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning.

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har ett gemensamt uppdrag att ge stöd till personer som är sjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Samverkan kan även innebära medverkan från andra aktörer, som vårdgivare, kommuner och arbetsgivare.

En del i samarbetet är att myndigheterna genomför gemensamma kartläggningar. Under 2015 genomfördes 18 500 gemensamma kartläggningar, vilket är en ökning med 9 procent jämfört med 2014. Av de gemensamma kartläggningarna genomfördes 78 procent med personer som hade sjukpenning. Av dessa avsåg 67

procent kvinnor och 33 procent män. En stor andel fick del av kartläggningen först efter ett år med sjukpenning; andelen var 72 procent, varav 43 procentenheter avsåg personer som fått insatser först efter 800 dagar eller mer. Utfallet beror på kartläggningar som genomförs i anslutning till att personerna har tvingats lämna sjukförsäkringen på grund av den bortre tidsgränsen för sjukpenning.

Alla personer som genomgår en kartläggning är inte redo för aktiva insatser eller går till insatser utanför Arbetsförmedlingen. Under 2015 påbörjade 12 500 personer aktiva insatser hos Arbetsförmedlingen, varav 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Under 2015 var det drygt 2 300 personer med aktivitetsersättning som genomgick en gemensam kartläggning (vilket kan jämföras med drygt 2 000 personer året innan), 48 procent var kvinnor och 52 procent män. Under året var det ca 2 200 som påbörjade aktiva insatser.

Under 2015 var det knappt 20 000 personer som tog del av insatser inom ramen för programmet Arbetslivsintrödningsprogram som är avsett för personer som uppnått maximalt antal dagar inom sjukförsäkringen. Drygt 30 procent av dem som avslutat programmet under året hade 90 dagar därefter gått till arbete, arbetsmarknadspolitiskt program eller var inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen, över hälften hade lämnat Arbetsförmedlingen av andra skäl.

Under januari–mars 2016 har ca 2 900 gemensamma kartläggningar genomförts, vilket är närmare en halvering jämfört med motsvarande period 2015. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen anser att en förklaring är att Försäkringskassans ökade försäkringsmässighet påverkar myndighetens bedömning av försäkrades behov av samordnad arbetslivsinriktad rehabilitering. Enligt Arbetsförmedlingen har detta medfört att fler personer övergår direkt till myndigheten. En annan förklaring bedöms vara att den bortre tidsgränsen har tagits bort, vilket innebär att det inte längre genomförs gemensamma kartläggningar vid övergång till programmet arbetslivsintrödningsprogram (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen 2016-06-17, Förstärkt stöd för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning, Delredovisning för 2016).

Finansiell samordning mellan samordningsförbund

Genom frivillig finansiell samordning inom ramen för s.k. samordningsförbund har Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, landsting och kommuner möjlighet till samverkan inom rehabiliteringsområdet. Målgruppen är individer som behöver samordnade rehabiliteringsinsatser för att uppnå eller förbättra sin förmåga till förvärvsarbete.

I april 2016 fanns det 83 samordningsförbund i landet. Totalt omfattas 244 av landets kommuner.

Antalet som haft en registrerad individinriktad insats har minskat med 14 procent jämfört med 2014 och uppgick 2015 till knappt 33 500 personer.

Unga med aktivitetsersättning är en prioriterad grupp inom samverkan och under 2015 var det ca 1 700 av dessa som fick del av en insats. Av alla individer som haft aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga under 2015, är det ca 5 procent som deltagit i en insats finansierad av samordningsförbund. Av dessa har 25 procent gått vidare till arbete eller studier efter avslutad insats (Försäkringskassan 2016-02-26, Uppföljning av finansiell samordning). Riksrevisionen bedömer att det nuvarande utbudet av insatser inte motsvarar de behov som finns för individer med aktivitetsersättning. Framför allt bedömer Riksrevisionen att det saknas insatser för unga som står långt från arbetsmarknaden. Riksrevisionen bedömer att samordningsförbundens insatser fyller en viktig funktion när det gäller att aktivera unga med aktivitetsersättning (Riksrevisionen 2015:7, Aktivitetsersättning – en ersättning utan aktivitet?).

Totalt avslutade 7 800 personer en insats under året. Andelen som arbetade eller studerade efter insatsen var 33 procent, vilket är en ökning med 19 procentenheter jämfört med när de påbörjade insatserna. Andelen som var mottagare av försörjningsstöd minskade från 38 procent före insatsen till 23 procent då insatsen avslutades.

Försäkringskassan visar i en rapport (Socialförsäkringsrapport 2016:4) att det finns indikationer på att samordningsförbundens insatser bidrar till att unga med aktivitetsersättning närmar sig arbetsmarknaden i något större utsträckning än de unga som inte deltagit i insatser finansierade av samordningsförbunden.

Insatser för utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden

Under 2015 var 334 300 utomeuropeiskt födda personer inskrivna vid Arbetsförmedlingen någon gång under året, inklusive nyanlända invandrare. Det motsvarar en tredjedel av det totala antalet personer som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen någon gång under året. Av de utomeuropeiskt födda var 106 200 nyanlända, vilket innebar en ökning med 16 600 jämfört med 2014 och med 32 600 jämfört med 2013. Med nyanlända personer avses, enligt Arbetsförmedlingens definition, personer som normalt inte har vistats i Sverige mer än 36 månader efter att ha beviljats uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716).

Under 2015 ökade antalet utomeuropeiskt födda (inklusive nyanlända) som fick arbete (101 300 jämfört med 97 300 under 2014), medan andelen minskade (30,3 procent jämfört med 31,3 procent under 2014). Även för gruppen nyanlända ökade övergångarna i antal (20 600 jämfört med 17 600) men minskade i andel (19,4 procent jämfört med 19,7 procent 2014). Övergångarna till reguljär utbildning bland utomeuropeiskt födda minskade både sett till antal (13 300 jämfört med 15 200 under 2014) och till andel (4,0 procent jämfört med 4,9 procent under 2014). Detsamma gällde i gruppen nyanlända.

Av det totala antalet nyanlända invandrare som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen under 2015 omfattades 67 procent, eller 70 700 personer, av etableringsuppdraget. Detta uppdrag utgör därmed en betydande del av Arbetsförmedlingens verksamhet, och antalet deltagare har ökat kontinuerligt sedan Arbetsförmedlingen fick uppdraget 2010. Till följd av den kraftiga ökningen av antalet asylsökande i Sverige 2015 väntas antalet deltagare i etableringsuppdraget öka kraftigt framöver.

Under 2015 bedrev Arbetsförmedlingen bl.a. ett särskilt utvecklingsarbete avseende ett mer systematiskt arbetssätt inom etableringsuppdraget som innebär att de insatser som erbjuds individanpassas och förbättras. På regeringens uppdrag bedrev myndigheten också ett pilotprojekt med tidig kompetenskartläggning för individer som hade fått uppehållstillstånd men som vistades i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på kommunplacering.

För en närmare beskrivning och bedömning av Arbetsförmedlingens genomförande av etableringsuppdraget, se utg.omr. 13 avsnitt 3.4.6.

Insatser inom Europeiska socialfonden

Partnerskapsöverenskommelsen

Den s.k. partnerskapsöverenskommelsen är en övergripande strategi för de fyra Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna) för programperioden 2014–2020; Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden. I överenskommelsen anges Sveriges generella politiska prioriteringar för att uppnå EU 2020-målen och stärka EU:s och Sveriges konkurrenskraft. Senast i augusti 2017 respektive i augusti 2019 ska Sverige lämna en framstegsrapport om läget i genomförandet av överenskommelsen till EU-kommissionen. Regeringen har den 30 juni 2016 uppdragit åt Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Statens jordbruksverk att utarbeta gemensamma förslag till sådana framstegsrapporter.

Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Statens jordbruksverk har i regeringsuppdrag att arbeta med fondöverskridande samverkan inom ramen för partnerskapsöverenskommelsen. I en rapport (dnr N2016/02790/RTS) i april 2016 redovisades arbetet under 2015 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Formerna för samverkan har utvidgats till att även omfatta samverkan med vissa berörda länsstyrelser och de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna. Myndigheterna har vidare arbetat med gemensam tolkning av reglerna och förenklningar för att öka förutsägbarheten för stödsökanden och andra intressenter. Under året har flera gemensamma kommunikationsinsatser genomförts, bl.a. har en ny webbplats, eufonder.se, tagits fram. En fondövergripande nationell lärandekonferens om uppföljning och utvärdering genomfördes i februari 2016.

Mot bakgrund av flyktingsituationen inom EU under hösten 2015 uppmanade EU-kommissionen medlemsstaterna att ta till vara möjligheterna till integrationsinsatser inom ESI-fonderna. Svenska ESF-rådet, Tillväxtverket och Statens jordbruksverk redovisade i december 2015 sina bedömningar

(dnr N2015/08164/RTS) i frågan till Regeringskansliet (Näringsdepartementet), där det bl.a. framgår att det finns verktyg inom de berörda fondprogrammen som, främst på sikt, kan bidra till integration, sysselsättning och ökat företagande för nyanlända personer. På kort sikt finns även insatser som kan göras i flyktingmottagandet. Myndigheterna ser i dessa avseenden ett fortsatt stort behov av att inom ramen för sin fondsamordning komplettera varandras insatser och stärka samarbetet mellan regionala och nationella aktörer.

Socialfondsprogrammet 2014–2020

Det nationella socialfondprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 godkändes av EU-kommissionen i december 2014. I programmet ingår även insatserna inom EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Socialfondsprogrammet beräknas omfatta totalt ca 13,2 miljarder kronor, varav ca 6,8 miljarder kronor i EU-medel och 6,4 miljarder kronor i nationell medfinansiering.

En viktig utgångspunkt för socialfondsprogrammet är att förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken och därmed bidra till att nå målet om en väl fungerande arbetsmarknad liksom EU 2020-strategins målsättningar.

Svenska ESF-rådet har sedan programmets start vid årsskiftet 2014/2015 t.o.m. maj 2016 slutfört 98 projektutlysningar, inom vilka 188 projekt med en budget om totalt 4,3 miljarder kronor har beviljats. Detta belopp motsvarar en tredjedel av den totala ramen för socialfondsprogrammet, inklusive nationell medfinansiering.

Till och med mitten av juni 2016 hade knappt 15 000 personer påbörjat deltagande i socialfondsprogrammet inklusive sysselsättningsinitiativet för unga. Av dessa var närmare 80 procent unga under 25 år, då insatser för unga har prioriterats i inledningen av programgenomförandet. Könsfördelningen bland det totala antalet deltagare var 40 procent kvinnor och 60 procent män, vilket till viss del ska ses mot bakgrund av att män också svarar för en större andel av unga arbetslösa.

För att underlätta för projekthanordnarna i programmet tillämpar Svenska ESF-rådet en modell, vilken godkänts av EU-kommissionen, för förenklad kostnadsredovisning.

Socialfondsmedel finansierar även arbete med lokalt ledd utveckling genom den s.k. Leader-metoden, se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

EU:s sysselsättningsinitiativ för unga

EU:s sysselsättningsinitiativ för unga avser endast åren 2014–2018. Medlen för initiativet uppgår inom socialfondsprogrammets medelsram till totalt ca 1,1 miljarder kronor, varav 67 procent EU-medel och 33 procent nationell medfinansiering.

Sysselsättningsinitiativet inriktas på att komplettera och utöka de befintliga arbetsmarknadspolitiska insatserna för unga i de tre regioner som enligt EU:s kriterier berörs av initiativet, dvs. Sydsverige, Norra Mellansverige och Mellersta Norrland. Till och med maj 2016 hade 90 procent av medelsramen beviljats till projekt. Totalt 8 800 personer hade påbörjat deltagande. Av dessa var 40 procent kvinnor och 60 procent män, vilket i stort avspeglar könsfördelningen bland unga arbetslösa. Av de 5 000 deltagare som lämnat sysselsättningsinitiativet har totalt 66 procent, kvinnor i något högre grad än män, fått en stärkt ställning på arbetsmarknaden. Dessa deltagare hade vid avslutandet fått arbete, gått till studier, eller – om man var deltagare utanför arbetskraften – anmält sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen.

En oberoende utvärdering av sysselsättningsinitiativet för unga har avrapporterats i en första del. Utvärderaren bedömer att initiativet i stora drag är en väl fungerande satsning och att genomförandet ligger i linje med EU:s och Sveriges tänkta inriktning. Insatserna har en bred målgrupp och tydligt individfokus, samt bygger i hög grad vidare på befintliga metoder och arbetssätt. Samtidigt pekas på ett antal svagheter i genomförandet av initiativet. Dessa avser bl.a. bristen på ett samlat systemgrepp vid uppbyggnaden av verksamheten och en outnyttjad potential för lärande. Att svagheter inte hantearas tidigt är dock, enligt utvärderingen, förstärkt med hänsyn till den korta initieringsfasen och starkt fokus på att snabbt använda och utbetala medlen. Ett antal rekommendationer lämnas, vilka bl.a. handlar om att föra en strategisk diskussion om volymmål i relation till risken för inlåsningseffekter och hur sysselsättningsinitiativet kan vara en resurs för nyanlända.

Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen ska underlätta och stimulera till omställning. Arbetsförmedlingen har i uppdrag att säkerställa att försäkringen fungerar som en omställningsförsäkring.

En viktig del i det uppdraget är att säkerställa att de arbetssökande som uppbär arbetslöshetsersättning uppfyller de krav som ställs i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring. I de fall det kan antas att en arbetssökande som får eller begär ersättning missköter arbetssökandet, förlänger tiden i arbetslöshet, orsakar arbetslösheten eller inte uppfyller de allmänna villkoren för rätt till ersättning ska Arbetsförmedlingen underrätta arbetslöshetskassan och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen. Under 2015 mottog arbetslöshetskassorna ca 197 100 underrättelser, vilket är en minskning med 46 procent från föregående år med anledning av ändrade rutiner. Den främsta orsaken till att en underrättelse skickats var att arbetssökande inte lämnat in sin aktivitetsrapport i tid.

Ett annat sätt för Arbetsförmedlingen att följa upp, men även att stötta, den arbetssökande i dennes arbetssökande är genom uppföljning av den aktivitetsrapport som den som uppbär arbetslöshetsersättning är skyldig att lämna. Under 2015 fick ca 59 800 personer med arbetslöshetsersättning någon gång under året en åtgärd med anledning av att han eller hon inte lämnat in sin aktivitetsrapport, vilket är en minskning med 12 procent från föregående år.

Den 1 mars 2015 infördes ett system för uppföljningsåtgärder för personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska program och som får aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning. De nya åtgärdsreglerna inom aktivitetsstödet och utvecklingsersättningen liknar i huvudsak de som infördes inom arbetslöshetsförsäkringen 2013. Arbetsförmedlingen tog emot ca 285 300 underrättelser under perioden mars–december 2015. Av dessa underrättelser resulterade ca 236 600 i någon form av åtgärd. Även för denna grupp var den vanligaste orsaken till att underrättelse skickats att aktivitetsrapporten inte lämnats in i tid.

Under 2015 var sanktionsgraden inom arbetslöshetsförsäkringen 81 procent, vilket är en marginell ökning från föregående år. Inom aktivitetsstödet och utvecklingsersättningen var den 93 procent under perioden mars–december 2015.

Den 7 september 2015 höjdes taket för den inkomstrelaterade ersättningen så att den som tjänar upp till 25 000 kronor i månaden får 80 procent av sin lön de första 100 ersättningsdagarna. Den högsta dagpenningen uppgår därmed till 910 kronor dag 1–100 och till 760 kronor därefter. Även grundbeloppet höjdes, från 320 kronor till 365 kronor per dag. Höjningen var av väsentlig betydelse för att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera som en inkomstbortfallsförsäkring som ger individen trygghet vid arbetslöshet. Efter höjningen av taket har andelen ersättningsstagare som inte får 80 procent av sin dagsförtjänst minskat med 29 procentenheter.

4.4.3 Analys och slutsatser

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Målet om en väl fungerande arbetsmarknad är ambitiöst och regeringen kan konstatera att politiken verkat i rätt inriktning för att nå målet. Resultaten kring ungdomsarbetslösheten har förbättrats och förstärkts av konjunkturuppgången och demografiska förändringar som inneburit minskade ungdomskullar. Resultaten inom etableringsuppdraget har också förbättrats trots en kraftig ökning av antalet deltagare (se utg.omr. 13 avsnitt 3.5).

Matchningen på arbetsmarknaden har dock inte förbättrats och trots det bättre arbetsmarknadsläget har trenden kring resultaten för grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden inte vänt. Långtidsarbetslösa återinträde på arbetsmarknaden har också uppmärksammats av EU då medlemsländerna i januari 2016 antog en rådsrekommendation som syftar till att öka övergångarna från långtidsarbetslöshet till sysselsättning. Av resultatredovisningen framgår ytterligare områden där det finns behov av resultatförbättringar.

En stor andel av dem med högre sannolikhet att kvarstå i arbetslöshet över tid är personer utan en fullföljd gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga och äldre arbetslösa.

Subventionerade anställningar spelar en stor roll för att arbetssökande som står långt från arbetsmarknaden får ett arbete. För nyanlända är subventionerade anställningar ofta en väg in på

arbetsmarknaden. För personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga kan det vara av avgörande betydelse för att de ska kunna komma ut i arbetslivet. Regeringen kan konstatera att volymerna i de subventionerade anställningarna minskar, vilket kan innebära minskade möjligheter för att närma sig arbetsmarknaden.

Under 2015 har trenden med sjunkande resultat för arbetsmarknadsutbildningen brutits och det har skett en marginell förbättring. Resultatet är fortsatt lågt och det är därför viktigt att ansträngningarna fortsätter för att förbättra resultaten. Försämringen av resultaten under de senaste åren är därför fortsatt problematisk.

Stödet till start av näringsverksamhet bedöms ha goda sysselsättningseffekter även om utflödet till arbete har minskat under året. Att deltagarantalet varierat under de senaste åren kan till viss del förklaras med konjunktursvängningar, men även med hur Arbetsförmedlingen hanterat stödet. Under främst 2013 och 2014 riktades stödet i stor utsträckning till personer som står långt från arbetsmarknaden, vilket bidragit till en halvering av deltagarantalet.

Arbetslösheten bland unga (15–24 år) minskade betydligt under 2015. Samtidigt som arbetslösheten sjunker bland ungdomar, främst bland dem med fullföljd gymnasieutbildning, har ungdomar som anlänt i sen ålder till landet, ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning och ungdomar med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning är mycket hög, 36 procent, och risken för framtida långtidsarbetslöshet är därmed också mycket hög. Under 2015 ökade antalet sent anlända unga kraftigt. Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen har satsat på en kraftig utbyggnad av det reguljära utbildningssystemet, bl.a. genom förslag om en rätt till behörighetsgivande kurser inom komvux och en utbyggnad av antalet utbildningsplatser inom kunskapslyftet (se utg.omr. 16 avsnitt 9.3), insatser för unga som varken arbetar eller studerar (se utg.omr. 17 avsnitt 15.3.3) och utbildningskontrakt.

Regeringen anser att erfarenheterna av en ökad samverkan kring ungdomsarbetslösheten bör användas på andra områden.

Det är positivt att sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga enligt SCB:s undersökning ligger på en högre nivå än 2008. Arbetslösheten är dock, trots ett minskat antal arbetslösa vid Arbetsförmedlingen, fortfarande alltför hög. Antalet personer som har fått del av de särskilda insatserna bland personer med funktionsnedsättning har ökat under flera år, både i form av subventionerade anställningar, och övriga insatser. Emellertid har antalet minskat under 2015, vilket inte är i linje med regeringens intentioner. Samtidigt är det problematiskt att andelen personer som har fått arbete eller utbildning minskat och att de delmål som avsett detta i funktionshindersstrategin inte har uppnåtts. Utvecklingen mot att en lägre andel av dem som får del av de subventionerade anställningarna går vidare till arbete utan stöd riskerar att medföra att alltför många blir kvar i insatser längre än nödvändigt.

Arbetsförmedlingens samverkan med Försäkringskassan avseende stöd för återgång i arbete till personer som är sjukskrivna och unga med aktivitetsersättning är en viktig del av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och ett effektivt samarbete mellan myndigheterna behövs för att säkerställa att personer får stöd vid övergången till Arbetsförmedlingen.

Utfallen visar att samverkan under senare år till en mycket stor del varit inriktad på att stödja personer som uppnått maximala antalet dagar inom sjukförsäkringen. Samtidigt lämnar en stor del Arbetsförmedlingen snart efter att programmet avslutats utan att gå vidare till arbete eller utbildning. Sedan den borte tidsgränsen i sjukförsäkringen avskaffades finns det bättre förutsättningar att samverkans- och rehabiliteringsinsatser ges vid tillfällen när de ger mest effekt. Regeringen vill i detta sammanhang betona vikten av att rehabiliteringsbehov identifieras och att arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser vid behov vidtas så att den som är sjukskriven eller har aktivitetsersättning utvecklar eller återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete.

Det är positivt att antalet unga med aktivitetsersättning som prövats via kartläggning och som fått del av insatser har ökat. Regeringen bedömer att samordningsförbunden har en viktig funktion för att åstadkomma förstärkta insatser för unga, bl.a. unga med aktivitetsersättning.

Även om övergångarna till arbete för utrikes födda har ökat i absoluta tal är det problematiskt att andelen som fått ett arbete har minskat.

Att övergångarna till studier har minskat under flera år är särskilt oroande med tanke på de stora utbildningsbehov som finns inom målgruppen. Avsaknad av gymnasieutbildning medför en väsentligt lägre sannolikhet att vara i sysselsättning jämfört med de som har gymnasial eller högre utbildning. Det finns ett fortsatt behov av insatser för att öka övergångarna till arbete och studier, inte minst mot bakgrund av det stora antalet personer som sökte asyl i Sverige under 2015 och som väntas inträda i etableringsuppdraget under 2017.

Resultaten för etableringsuppdraget redovisas närmare under utg.omr. 13 avsnitt 3.4.6 och 3.5.

Regeringen bedömer att genomförandet av det nationella socialfondsprogrammet 2014–2020 har kommit igång i tillfredställande omfattning och att sysselsättningsinitiativet för unga i stort fungerar väl utifrån givna förutsättningar. Regeringen kommer att följa utvecklingen i socialfondsprogrammet, med särskilt fokus på resultaten och på framgångsrika metoder som kan genomföras i ordinarie verksamhet.

4.5 Politikens inriktning

Regeringens mål är att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020. Målet ska nås genom att antalet personer och antalet arbetade timmar i ekonomin ökar. En väl fungerande arbetsmarknad som tar till vara människors kompetens och vilja att arbeta utgör grunden för Sveriges välfärd. Regeringens arbetslöshetsmål är ambitiöst och utmaningarna framöver är stora. En viktig del i regeringens jobbagenda är en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden är stark. Sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar, inte minst bland ungdomar. Långtidsarbetslösheten har minskat och är bland vuxna lägst i EU. Antalet nyanmälda lediga platser till Arbetsförmedlingen ligger på historiskt höga nivåer.

Problematiskt är att en allt större andel av de arbetslösa har en svag ställning på arbetsmarknaden. Det gäller främst de som saknar en fullföljd gymnasieutbildning, är födda utanför Europa, personer med funktionsnedsättning

som medför nedsatt arbetsförmåga samt äldre arbetslösa. Många arbetslösa riskerar därmed att fastna i långvarig arbetslöshet samtidigt som det finns brist på arbetskraft på delar av arbetsmarknaden, inte minst inom välfärdsområdena.

Det kraftigt ökade antalet asylsökande under 2015 innebär att fler personer förväntas få uppehållstillstånd. Det finns ett stort behov av att underlätta för nyanlända att snabbare än i dag etablera sig på arbetsmarknaden. För att lyckas är arbetsmarknadspolitiken viktig, men det behövs kraftsamlingar på en rad områden, t.ex. inom utbildningspolitiken och bostadspolitiken, för att de nyanländas kraft och kompetens ska kunna tillvaratas. Att det finns lediga bostäder i regioner där det finns jobb- och utbildningsmöjligheter är en viktig förutsättning.

Matchningen på arbetsmarknaden ska förbättras

Bristen på arbetskraft är stor inom flera delar av den svenska arbetsmarknaden. Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer från juli 2016 visar att bristen på arbetskraft ligger över det historiska genomsnittet.

I detta läge är det viktigt att arbetsmarknadspolitiken bidrar till att underlätta för arbetsgivare att få tag på lämpliga personer och därmed till att de lediga jobben kan tillsättas snabbare. En viktig del i detta arbete är att rusta arbetslösa kvinnor och män som saknar relevant utbildning och erfarenhet så att de kan ta de lediga jobben. Tillgången på rätt utbildad arbetskraft är avgörande för svensk tillväxt, jobb och välfärd. Den brist på rätt utbildad personal som flera branscher upplever riskerar sysselsättningsuppgången. De stora investeringarna i kunskapslyftet och fokuseringen på matchning är viktiga för Sverige. För att klara kompetensförsörjningen avser regeringen att bjuda in parter och branscher till samtal kring hur de satsningar som är gjorda inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken kan utvecklas för att klara de framtida utmaningarna.

För att bidra till en mer effektiv arbetsmarknadspolitik och därmed lägre arbetslöshet har regeringen förenklat och förtydligat det arbetsmarknadspolitiska regelverket, förbättrat förutsättningarna för lokal samverkan, t.ex. med kommuner och landsting, infört ökade möjligheter för arbetslösa att kombinera arbete med utbildning samt förändrat styrningen av

Arbetsförmedlingen bl.a. genom ett ökat fokus på resultat och minskning av detaljstyrningen. Denna omläggning av arbetsmarknadspolitiken i syfte att förbättra matchningen fortsätter.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar kan, bl.a. med kompetensplattformarna som verktyg, bidra till en väl fungerande kompetensförsörjning i hela landet utifrån de förutsättningar som finns och de prioriteringar som görs i respektive län.

Genom stärkta relationer med arbetsgivare förbättras förutsättningarna för lyckade rekryteringar och i förlängningen för en effektivare matchning. Arbetet med att anpassa Arbetsförmedlingens verksamhet till arbetsgivarnas behov fortsätter. Inom myndigheten förstärks arbetsgivararbetet med mer personal, bl.a. särskilda företagsrådgivare och ett ökat fokus på uppsökande verksamhet. Arbetsförmedlingen har även startat särskilda arbetsgivarcentrum och satsar på utvecklingen av digitala matchningstjänster. Det är angeläget att Arbetsförmedlingen är en offensiv partner och att myndigheten matchar arbetssökande mot enskilda arbetsgivare.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör återuppta en bred översyn av Arbetsförmedlingen (bet. 2014/15:AU6, rskr. 2014/15:100 och bet. 2014/15:AU11, rskr. 2014/15:249). Regeringen har genomfört en rad åtgärder för att förändra styrningen av Arbetsförmedlingen. Utformningen av myndighetens regleringsbrev för budgetåren 2015 och 2016 (dnr 2014/4473/A samt dnr 2015/03299/A) innebär att styrningen är mindre detaljerad och att den tydligare fokuserar på verksamhetens resultat. Vidare har regeringen den 25 juni och den 17 december 2015 beslutat om en rad ändringar i det arbetsmarknadspolitiska regelverket för att bl.a. minska detaljstyrningen och öka möjligheten till individanpassning. Den 19 mars 2015 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att analysera och lämna förslag som avser utvecklingen av Arbetsförmedlingens interna ledning, styrning och uppföljning. Statskontoret har i sin rapport (dnr A2016/00471/A) gjort bedömningen att arbetet med att minska den detaljerade styrningen och öka delegeringen av verksamhetsansvar går i rätt riktning. Vad avser förändringar på längre sikt har regeringen den 22 juni 2016 beslutat om att tillsätta en utredning för en bred översyn av det statliga åtagandet samt Arbetsförmedlingens uppdrag (dir. 2016:56). Utredningen ska bl.a.

lämna förslag som syftar till att förbättra och tydliggöra ansvar och samspel mellan olika aktörer som påverkar matchningen på arbetsmarknaden. Regeringen anser därmed att riksdagens tillkännagivanden är slutbehandlade.

Regeringen har inlett ett nytt kunskapslyft som fullt utbyggt omfattar omkring 69 000 utbildningsplatser inom yrkesvux, folkhögskola, yrkeshögskola samt universitet och högskola. Regeringen avser att i anslutning till denna proposition lämna en proposition till riksdagen om en rätt till behörighetsgivande kurser inom komvux.

Satsningen innebär att vuxna ges rätt att studera inom komvux i syfte att uppnå grundläggande och särskild behörighet och särskilda kunskaper när det gäller högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning. Rätten ska enligt förslaget införas fr.o.m. 2017.

En departementspromemoria med förslag om ett nytt rekryterande studiestartsstöd (dnr U2016/02685/SF) har utarbetats inom Regeringskansliet och remitterats. Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland vissa arbetslösa i åldern 25–56 år med kort tidigare utbildning och stort utbildningsbehov, för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet föreslås införas den 1 juli 2017. I avvaktan på det nya studiestartsstödet och för att öka drivkraften till studier för dem som saknar fullföljd gymnasieutbildning har regeringen infört en möjlighet för deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin att studera som längst ett år på heltid med bibehållet aktivitetsstöd. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen och kommunerna samverkar för att ytterligare underlätta för personer som har kort eller bristfällig utbildning att delta i reguljär utbildning. Det är också viktigt att de utbildningar som erbjuds svarar mot behovet på arbetsmarknaden.

Validering är ett centralt verktyg för att synliggöra kompetens som förvärvats på olika sätt och stärka individens omställningsförmåga på arbetsmarknaden. Regeringen bedömer att dagens system för validering behöver utvecklas med avseende på såväl utbud som tillgänglighet och kvalitet. Regeringen tillsatte därför i november 2015 en nationell delegation med uppdrag att under perioden 2015–2019 följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på den nationella och regionala nivån. Delegationen, som antagit namnet Valideringsdelegationen 2015–2019, kommer att i bör-

jan av 2017 lämna förslag till en nationell strategi för validering (se även utg.omr.16).

Arbetsmarknadsutbildningen behöver förbättras så att den i större utsträckning leder till ett arbete efter avslutad utbildning och kan motverka bristsituationer när det gäller arbetskraft på arbetsmarknaden. Detta skulle kunna ske genom t.ex. ett tydligare krav på resultat efter avslutad utbildning och ökade möjligheter till ytterligare inslag av arbetsplatsförlagd utbildning. Av vikt är också att arbetsmarknadsutbildningen fungerar som ett komplement till reguljär utbildning för att undvika ineffektiva dubbla utbildningsvägar.

Jämställdheten på arbetsmarknaden är av grundläggande betydelse för jämställdheten i övrigt i samhället. Regeringens arbete med en jämställdhetsintegrerad politik kommer att fortsätta. Arbetsförmedlingens verksamhet ska främja jämställdhet och motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden. De arbetsmarknadspolitiska resurserna och programmen måste bättre bidra till jämställdheten och motverka en könsuppdelad arbetsmarknad.

Minska tiden som unga är arbetslösa

Regeringen har sedan första dagen prioriterat satsningar på ungdomar. Nu sjunker både arbetslösheten och långtidsarbetslösheten bland ungdomar (15–24 år) kraftigt och låg under andra kvartalet 2016 på den lägsta nivån sedan 2003 respektive 2007. Trots detta är det allt för många ungdomar som påbörjar sitt vuxenliv i långtidsarbetslöshet. Svårast att komma in på arbetsmarknaden har ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning, ungdomar med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och ungdomar som är utrikes födda. Regeringen har därför tagit initiativ till 90-dagarsgarantin. Garantin innebär en bortre gräns för hur länge en ung person ska kunna vara arbetslös innan han eller hon erbjuds ett jobb, en insats som leder till ett jobb eller en utbildning. Som ett led i arbetet har regeringen inrättat Delegationen för unga till arbete, Dua, som verkar för att främja samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner i syfte att minska ungdomsarbetslösheten. Regeringen har också beslutat om en strategi för unga som varken arbetar eller studerar (dnr U2015/05478/UF)

och tillsatt en samordnare för målgruppen (U 2015:06).

För att undvika att en ungdom hamnar i jobbgarantin för ungdomar och för att anpassa det arbetsmarknadspolitiska regelverket till 90-dagarsgarantin avser regeringen att göra det möjligt för ungdomar att i större utsträckning ta del av insatser utifrån individens behov före inträdet i jobbgarantin för ungdomar, exempelvis en kortare arbetspraktik.

Ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning och befinner sig i ett arbetsmarknadspolitiskt program får före 20 års ålder 48 kronor per dag i utvecklingsersättning. Den 1 juli det år ungdomen fyller 20 år höjs ersättningen till 141 kronor per dag, dvs. ungdomen får utvecklingsersättning på samma nivå som ungdomar som har en fullföljd gymnasieutbildning. För att öka incitamenten för ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning att återgå till studier bör ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning få behålla den lägre nivån på utvecklingsersättningen även efter den 1 juli det år ungdomen fyller 20 år, vilket innebär en sänkning av ersättningen jämfört med hur det är i dag.

För att göra det möjligt för ungdomar som har ett behov av att förbättra sina kunskaper i svenska införde regeringen i augusti 2016 möjligheten att läsa kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare under som längst 6 månader inom jobbgarantin för ungdomar. En gymnasial utbildning ökar påtagligt möjligheten för ungdomar att etablera sig på arbetsmarknaden. Det är angeläget att alla ungdomar, inklusive de sent anlända unga, påbörjar och fullföljer en gymnasial utbildning.

Andelen nyanlända som lämnar etableringsuppdraget för arbete eller studier ska öka

Antalet deltagare i etableringsuppdraget för vissa nyanlända väntas öka kraftigt under 2017 och 2018. Detta innebär en stor utmaning för Arbetsförmedlingen. Andelen som går till arbete eller utbildning efter avslutad etableringsplan har ökat, men är fortfarande på för låg nivå. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen får förutsättningar för att möta utmaningen och att myndigheten intensifierar arbetet med att öka andelen som går vidare till jobb eller utbildning. Det

finns också ett behov av mer individualiserade åtgärder eftersom de nyanlända är en heterogen grupp och har behov av insatser som erbjuds av olika aktörer.

Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag bör därför ökas för att säkerställa kvalitet i insatserna. Det är stora skillnader i resultaten för kvinnor och män i etableringsuppdraget. En ökning av Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag förbättrar möjligheten att arbeta med fördjupat stöd utifrån individuella behov. Detta bedöms vara centralt för att förbättra resultaten även bland kvinnorna i etableringsuppdraget.

Regeringen avser att återkomma med förslag för att förenkla och effektivisera etableringsuppdraget. Syftet är att göra regleringen av nyanländas etablering mer lik det arbetsmarknadspolitiska regelverket i övrigt. Detta förväntas få positiva effekter på antalet personer som lämnar etableringsuppdraget till arbete eller studier, vilket minskar arbetslösheten. Ett liknande åtgärdssystem som gäller för övriga arbetslösa bör införas för nyanlända inom etableringsuppdraget. Den som inte deltar i de insatser som bedöms vara nödvändiga för att få ett arbete bör inte ha rätt till hela eller delar av sin ersättning. För att möjliggöra effektiviseringar inom Arbetsförmedlingen bör myndigheten tillföras medel under 2017 som rör anpassningar till det nya regelverket.

Det stora antalet asylsökande och det snabbt växande antalet i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag innebär att antalet i arbetskraften som varit kort tid i landet kommer att öka. Detta kan motverka en nedgång i arbetslösheten eftersom det tar tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. De insatser som ges inom etableringsuppdraget ska ses som en investering som stärker individens möjligheter till arbete eller vidare studier. Arbetsmarknadsetableringen måste dock bli mer effektiv för nyanlända, både för dem som har kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden och för dem som saknar grundläggande utbildning.

Regeringen har vidtagit och avser att vidta ytterligare åtgärder i syfte att öka möjligheterna för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. Målgruppen för traineejobben och yrkesintroduktionsanställningarna har vidgats så att även nyanlända ska kunna ta del av insatserna. För att stärka incitamenten för individen att utveckla sina språkkunskaper och för att fler nyanlända ska ges möjlighet att få ett arbete har

instegsjobben utvecklats så att stödet går att kombinera med flera typer av utbildning i svenska. Regeringen avser även att möjliggöra extratjänsterna för nyanlända. Regeringen kommer också införa moderna beredskapsjobb i de statliga myndigheterna, vilket innebär att långtidsarbetslösa och nyanlända ska kunna anställas i myndigheterna för att utföra enklare arbetsuppgifter. För att ytterligare stärka nyanländas möjlighet till inträde och etablering på arbetsmarknaden kommer subventionen i nystartsjobb för nyanlända att öka.

Regeringen har gett statliga myndigheter i uppdrag att under perioden 1 april 2016–31 december 2018 ställa praktikplatser till förfogande åt Arbetsförmedlingen och ta emot nyanlända arbetssökande för praktik (dnr Fi2016/00386/ESA). Myndigheterna ska gemensamt ta emot i genomsnitt 1 000 nyanlända för praktik per år under perioden. Regeringen har även gett statliga myndigheter i uppdrag att ta emot personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik under samma period (dnr A2016/00216/A).

Delegationen för unga till arbete, Dua, som har till uppgift att främja en konstruktiv och flexibel samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner, har arbetat med lokala överenskommelser mellan Arbetsförmedlingen och kommuner som verktyg för samverkan. Erfarenheterna av detta bör nu tas tillvara för att stärka genomslaget av arbetsmarknadspolitiska insatser på lokal nivå som rör nyanlända. Delegationen bör ges ett utökat uppdrag att främja samverkan mellan berörda aktörer som har betydelse för nyanländas, företrädesvis nyanlända ungdomars, möjligheter att etablera sig i arbetslivet.

Utgångspunkten för delegationens främjande arbete bör vara att öka möjligheterna för främst Arbetsförmedlingen och kommunerna att gemensamt planera effektiva insatser med individens behov i fokus.

Tidig kompetenskartläggning kan leda till en snabbare etablering. Den satsning som beslutades i samband med propositionen Vårändringsbudget för 2016 för Arbetsförmedlingens kompetenskartläggning av asylsökande bör fortsätta.

Regeringen ser ett ökat behov av samverkan mellan myndigheter för att skapa enklare och mer effektiva processer för nyanlända. Regeringen har därför lämnat ett uppdrag till

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skatteverket, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten att utöka samverkan så att processen för etablering förenklas och effektiviseras för nyanlända kvinnor och män (se även utg.omr. 3, 8 och 10).

Under 2015 och 2016 har Arbetsförmedlingen samordnat de snabbspår som arbetsmarknadens parter i samarbete med myndigheten har initierat. Snabbspåren riktar sig till nyanlända som har tidigare erfarenhet eller utbildning inom ett bristyrke där arbetsmarknadens parter har kommit överens om ett snabbspår. I augusti 2016 fanns 13 snabbspår för ett tjugotal yrken klara. Inför 2016 tillfördes Arbetsförmedlingen medel för att fördela statsbidrag för särskilda främjande- och utvecklingsinsatser som syftar till att påskynda nyanlända invandrades etablering på arbetsmarknaden. Inför 2017 föreslår regeringen att ytterligare medel ska tillföras Arbetsförmedlingen för detta ändamål.

För en närmare redovisning av regeringens politik för nyanlända invandrades etablering, se utg.omr. 13.

Långtidsarbetslöshet ska förebyggas och motverkas

Långtidsarbetslösheten är fortsatt en utmaning. Regeringen har reformerat jobb- och utvecklingsgarantin och garantin är nu mindre detaljreglerad och mer individanpassad än tidigare. Bland annat har möjligheterna till utbildning förstärkts. Regeringens förhoppning är att förändringarna ska bidra till att öka utflödet till arbete eller utbildning. Den 1 februari 2016 stoppade regeringen inflödet av nya deltagare till fas 3. Sysselsättningsplatserna fasas nu ut succesivt och ska vara helt avvecklade den 31 januari 2018. Långtidsarbetslösa ska i stället erbjudas aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser som utgår från individens behov och som stärker deras förutsättningar att få ett jobb eller påbörja studier.

Ett av arbetsmarknadspolitikens viktigaste verktyg är anställningsstöden. Anställningsstöden uppvisar generellt de största effekterna när det gäller att förbättra personers möjlighet att få ett arbete. Stödets utformning bör så långt som möjligt utformas så att de minimerar risken för undanträngningseffekter.

Det är sedan länge känt att könsfördelningen bland deltagarna i subventionerade anställ-

ningarna är ojämn. Männerna tar i större utsträckning än kvinnorna del av anställningsstöden. En delförklaring kan vara att anställningsstöden används i mindre grad av arbetsgivare i den offentliga sektorn samtidigt som nära hälften av de sysselsatta kvinnorna återfinns här. Det är därför viktigt att de olika stöden sammantaget används av både privata och offentliga arbetsgivare. Regeringen bedriver ett arbete med att förbättra och anpassa anställningsstöden utifrån arbetsmarknadens behov så att de ska öka möjligheten till ett jobb för de arbetssökande som står långt från arbetsmarknaden. Att Arbetsförmedlingen har goda kontakter med arbetsgivare, både offentliga och privata, är en förutsättning för att dessa aktörer ska anställa personer som står långt från arbetsmarknaden med olika anställningsstöd.

Under våren vidgade regeringen målgruppen för både traineejobb och yrkesintroduktionsanställning så att även nyanlända och långtidsarbetslösa ska kunna ta del av dessa insatser. Därmed får även dessa grupper möjligheter att i större utsträckning kombinera arbete och utbildning. Samtidigt underlättas arbetsgivarnas rekrytering av personer med rätt kompetens.

Arbetslösheten bland personer med kort utbildning och relativt sett låga kvalifikationer är hög. Även om utbildning ska vara den huvudsakliga insatsen kan jobb med lägre kvalifikationskrav men med goda arbetsvillkor och avtalsenliga löner vara en möjlig väg in på arbetsmarknaden för vissa. De statliga myndigheterna ska erbjuda jobb med lägre kvalifikationskrav för att ge fler personer som står långt från arbetsmarknaden till ett framtida arbete, arbetslivserfarenhet och lön. Moderna beredskapsjobb i staten införs därför successivt från 2017 och ska sysselsätta minst 5 000 personer år 2020.

Regeringen avser att förändra extratjänsterna så att de omfattar arbete på 100 procent i stället för dagens 75 procent samt höja handledarstödet. Syftet med förändringarna är att öka möjligheterna för de som varit arbetslösa under lång tid att få ett arbete. Regeringen avser också att vidga målgruppen för extratjänsterna så att de även blir tillgängliga för nyanlända. Nuvarande reglering av extratjänster och traineejobb har till viss del varit begränsande. Regleringen vad gäller såväl extratjänster som traineejobb ska därför ses över i syfte att bredda möjligheterna att använda dessa inom fler områden i enlighet med EU:s statsstödsregler. Efter dialog med Kommunal

och Sveriges Kommuner och Landsting avser regeringen även att göra en utbildningsinsats för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvård. Utbildningsinsatsen ska möjliggöra viktig kompetensutveckling och tillsammans med extratjänster och traineejobben förbättra kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården samt stärka de tidsbegränsat anställdas långsiktiga anknytning till arbetsmarknaden. Med dessa förändringar utgår regeringen från att berörda arbetsmarknadsparter kommer att spela en aktiv roll i framväxten av extratjänster och därmed till att minska arbetslösheten för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Nystartsjobb har utvecklats till det största anställningsstödet sett till antalet deltagare. Nystartsjobb har tidigare visat sig ha betydande undanträngningseffekter och det finns även tecken på att den del av denna undanträngning som utgör dödviktseffekter kan vara betydande. Det finns därför en risk för att övergångar till arbete subventioneras mer än vad som är arbetsmarknadspolitiskt motiverat. För att nystartsjobben ska bli mer träffsäkra och effektiva avser regeringen både att sänka subventionen för personer som har varit arbetslösa i mindre än 2 år samt korta de maximala stödperioderna.

Regeringen avser att öka subventionen i nystartsjobb för personer som varit arbetslösa i mer än 3 år och för nyanlända för att stärka deras möjligheter till inträde och etablering på arbetsmarknaden. Regeringen kommer under 2017 att ställa krav på anställningsvillkor som följer, eller är likvärdiga med, kollektivavtal även för nystartsjobb. Syftet med förändringen är att säkerställa lika goda arbetsvillkor för alla som anställs med en lönesubvention. Förslaget innebär därmed att kraven i detta avseende blir mer lika de övriga anställningsstöden. Den föreslagna förändringen bedöms minska den s.k. dödvikten och resurserna kan omprioriteras för insatser till de personer som står längst från arbetsmarknaden.

Inom Regeringskansliet bedrivs också ett mer generellt arbete med att förenkla och göra anställningsstöden mer effektiva.

De arbetsintegrerade sociala företagen gör i dag en stor insats när det gäller att skapa arbetstillfällen för människor som varit arbetslösa eller riskerar att bli långtidsarbetslösa. Dessutom stärker de människors förutsättningar att så

småningom bli anställningsbara. Det är angeläget att de sociala företagen ges förutsättningar för att göra så även i framtiden. Regeringen har uppdragit åt Tillväxtverket att i samråd med Arbetsförmedlingen och inom ramen för EU:s statsstödsregelverk utarbeta och genomföra ett tvärsektorielt program med insatser som stimulerar till att fler arbetsintegrerade sociala företag startar och växer och med det antalet sysselsätta.

Personer med funktionsnedsättning behövs på arbetsmarknaden. De ska kunna vara delaktiga i samhällslivet och arbetslivet utifrån sina förutsättningar. Människors kompetens och erfarenheter behövs och ska tas till vara, oavsett om personen har en funktionsnedsättning eller inte. Det skapar förutsättningar för självständighet och självbestämmande. Alltför många personer med funktionsnedsättning står utan arbete. För att förbättra möjligheterna till ett framtida arbete för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, har regeringen gett statliga myndigheter i uppdrag att ställa praktikplatser till förfogande åt Arbetsförmedlingen (dnr A2016/00216/A). Uppdraget pågår under perioden 1 april 2016 till 31 december 2018.

Att understödja att personer har rätt kompetens är ett sätt att stärka deras position på arbetsmarknaden. För personer som har behov av tolkstöd vid fortbildning avser därför regeringen att, inom de budgeterade ramarna, höja taknivån för ersättning från dagens 50 000 kronor till 150 000 kronor per år.

Regeringen kommer vidare att ytterligare förstärka möjligheterna till utvecklingsanställningar vid Samhall AB. Satsningen uppgår till 24 miljoner kronor 2017 och 118 miljoner kronor per år 2018–2020.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen 2016 (prop. 2015/16:1) en översyn av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Avsikten är att förtydliga regelverket med ett tydligt fokus på alla individers möjlighet till utveckling av sin arbetsförmåga.

Ett led i detta arbete är att förtydliga strukturen för lönestöden till två typer av lönestöd: lönebidrag och skyddat arbete. Regeringen gör i avsnitt 4.5.2 bedömningen att lönebidrag bör byta benämning till *lönebidrag för anställning*, utvecklingsanställning till *lönebidrag för utveck-*

ling i anställning och trygghetsanställning till *lönebidrag för trygghet i anställning*.

Regeringen avser att göra ytterligare förändringar i lönestöden för att tydliggöra inriktning och relationer mellan de olika formerna av lönebidrag, samt för att göra stöden mer ändamålsenliga. Utgångspunkten för detta arbete är att bättre ta till vara och stödja utvecklingen av individers kompetens och arbetsförmåga, vilket möjliggör för fler kvinnor och män att få eller behålla ett arbete.

Regeringen avsatte i budgetpropositionen 2016 medel från och med 2017 med anledning av förändringar i lönestöden, inklusive medel för informationsinsatser och för en förstärkning av Arbetsförmedlingens arbete med lönestöden.

Regeringen avsätter nu också resurser för att talet för den bidragsgrundade lönekostnaden för subventionerade anställningar med lönebidrag ska höjas från 16 700 till 17 100 kronor från och med 2017. Detta för att stärka förutsättningarna för ökad sysselsättning och förbättra arbetsmarknadsdeltagandet för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Förändringar inom arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen syftar till att skapa ekonomisk trygghet under omställning till arbete. Alltför många arbetslösa står dock i dag utanför denna trygghet.

Regeringen har tidigare aviserat att ett arbete ska inledas i syfte att underlätta för fler att kvalificera sig för och ansluta sig till försäkringen. Inom Regeringskansliet pågår nu en översyn av arbetslöshetsförsäkringen i det avseendet. Översynen omfattar också vissa andra frågor som tidigare utretts av den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (SOU 2015:21). En departementsskrivelse ska remitteras under hösten med förslag om förtroendevaldas rätt till ersättning, samordning av pension och arbetslöshetsersättning samt vissa efterfrågade administrativa förenklingar. Avsikten är att dessa förändringar träder i kraft under 2018.

I lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring finns en möjlighet att begränsa rätten till arbetslöshetsersättning för den som utför deltidarbete. Nuvarande begränsning innebär att arbetslöshetsersättning kan lämnas under längst 75 ersättningsdagar inom en ersättningsperiod

för veckor som en sökande deltidsarbetar. Utformningen av deltidsbegränsningen innebär, i regel, att den som arbetar i liten omfattning förbrukar sina deltidsdagar i betydligt snabbare takt än den som har ett deltidsarbete i större omfattning. En betydligt större andel kvinnor än män arbetar ofrivilligt deltid. Kvinnor deltar också i mindre utsträckning än män i arbetskraften, särskilt kvinnor födda utanför Europa. Jämställdheten på arbetsmarknaden är av grundläggande betydelse för jämställdheten i övrigt i samhället.

Regeringen anser att det inte är rimligt att omställningstiden för de som deltidsarbetar under arbetslösheten varierar så pass kraftigt. Det är inte heller rimligt att den som försöker komma tillbaka till arbetsmarknaden ska behöva tacka nej till arbete för att vara säker på att klara sin försörjning. Regeringen avser därför att ändra reglerna för deltidsarbete under tid med arbetslöshetsersättning så att det maximalt går att vara deltidsarbetslös och uppbära ersättning under 60 veckor. På så sätt begränsas möjligheten till deltidsutfyllnad utan att drivkrafterna att ta deltidsarbete försvagas.

Våren 2015 presenterade den parlamentariska socialförsäkringsutredningen sitt slutbetänkande. Betänkandet innehöll bl.a. förslag om ersättningsgrundande inkomst (EGI). Betänkandet har remissbehandlats och regeringen har tagit del av remissinstansernas yttranden.

Efter ett förslag från Skatteverket har Finansdepartementet remitterat promemorian Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen. Regeringen bedömer att uppgifter på individnivå om utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag bör lämnas löpande till Skatteverket. Regeringen bedömer även att uppgifterna bör lämnas i en arbetsgivardeklaration i stället för i en kontrolluppgift. Avsikten är att en proposition ska lämnas före utgången av 2016 (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.27). Det återstår ytterligare utredningsinsatser för att se över om och hur uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen kan användas inom arbetslöshetsförsäkringen.

Socialfondsprogrammet 2014–2020

En av målgrupperna i det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 är nyanlända med uppehållstillstånd. Svenska ESF-rådet har vidtagit förberedelser för att med början 2017 göra betydande insatser för nyanlända i etableringsuppdraget. Exempel på insatser är kompetensutveckling, sfi med olika kompletterande insatser samt validering av utbildning och yrkeskunskaper. Socialfondsprogrammet ska öka övergångarna till arbete även för andra grupper som står långt från arbetsmarknaden och underlätta ungas etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning. Programmet möjliggör bl.a. en högre grad av individuell anpassning än ordinarie insatser liksom utveckling av nya metoder och arbetssätt och förstärker därigenom den nationella arbetsmarknadspolitiken. Ett mervärde skapas också genom att socialfondsprogrammet dels bygger på samarbete mellan aktörer på nationell, regional och lokal nivå, dels kan underlätta insatser som förutsätter kopplingar mellan politikområden. Socialfondsprogrammet ska särskilt förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad. Inom ramen för programmet genomförs vidare kompetensutveckling av sysselsatta för att stärka individernas ställning på arbetsmarknaden.

4.5.1 Sammanfattande redovisning av reformer och finansiering

Tabell 4.7 Beräknade utgifter UO14 totalt och per åtgärd

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Extratjänster och moderna beredskapsjobb ¹	327	653	825	1 009
Arbetsförmedlingen etableringsuppdraget ²	520	570	700	600
Översyn etableringsuppdraget	10	0	0	0
Kompetenskartläggning asylsöde	90	55	55	55
Utvidgat uppdrag Dua avseende nyanlända (främjandemedel)	30	30	0	0
Bosättningsfrågor nyanlända ³	-50	-30	-30	-30
Effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor	-705	-1 447	-1 330	-1 397
Utvecklingsanställningar Samhall	24	118	118	118
Höjt tak lönebidrag	160	280	380	390
Översyn lönestöd för personer med funktionsnedsättning ⁴	0	0	0	0
Deltidsbegränsningen i arbetslöshetsförsäkringen m.m.	99	121	125	128
Sänkt utvecklingsersättning ⁵	-36	-69	-77	-84
Delfinansiering studiestartsstöd	-395	-790	-778	-761
Reviderad volym extratjänster och traineejobb	-1 508	-1 168	-473	0
Effektiviseringar i garantierna	-209	-201	-213	-224
Nationell digital infrastruktur ⁶	-2	-2	-2	-2
Summa UO14 Arbetsmarknad	-1 645	-1 880	-700	-198
Finansiellt sparande⁷	1 525	1 807	697	228
<i>1:1 AF förvaltningsanslag</i>	<i>643</i>	<i>671</i>	<i>787</i>	<i>687</i>
<i>1:2 Bidrag arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd</i>	<i>1 672</i>	<i>916</i>	<i>4</i>	<i>-488</i>
<i>1:3 Kostnader arbetsmarknads-politiska program och insatser</i>	<i>-3 393</i>	<i>-2 485</i>	<i>-778</i>	<i>346</i>
<i>1:4 Lönebidrag och Samhall</i>	<i>135</i>	<i>372</i>	<i>512</i>	<i>523</i>
<i>1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar</i>	<i>-702</i>	<i>-1 354</i>	<i>-1 225</i>	<i>-1 266</i>

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ I samband med detta föreslås även under utg.omr. 16 Utbildning och universitetforskning en ökning av antalet utbildningsplatser för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård med 50 mnkr 2017, 200 mnkr 2018, 200 mnkr 2019 och 50 mnkr 2020.

² På ändringsbudget i samband med denna proposition föreslås även anslaget ökas med 130 mnkr 2016.

³ Innebär motsvarande ökning av utg.omr. 8 Migration.

⁴ Innebär en överföring från anslag 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m. med 75 mnkr till anslaget 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader vilket beräknats i samband med budgetpropositionen för 2016.

⁵ Innebär att utg.omr. 15 Studiestöd föreslås ökas med 10 mnkr 2017 och beräknas öka med 20 mnkr 2018, 22 mnkr 2019 och 23 mnkr 2020. Vidare föreslås även att utg.omr. 10 ökas med 2,5 mnkr 2017.

⁶ Generell besparing på myndigheter för att finansiera nationell digital infrastruktur.

⁷ Nettoutgifter under utg.omr. exklusive statliga ålderspensionsavgifter och effekter på budgetens inkomstsida.

Regeringen har i budgetpropositionen på kort sikt reviderat ner volymerna och därmed också utgifterna för traineejobb och extratjänster. Besparingen som uppkommer används för att finansiera reformer som regeringen föreslår i denna proposition. Anledningen till nedjusteringen är dels att det generellt sett tar tid för nya arbetsmarknadspolitiska program att komma igång, dels att den starka konjunkturen har förbättrat möjligheterna för ungdomar att hitta ett arbete. Den långsiktiga målsättningen ligger dock fast. De förändringar i regelverket för traineejobb och extratjänster som gjorts och de förändringar som aviseras i denna proposition kommer att bidra till högre volymer i stöden och därmed att fler personer med svag förankring på arbetsmarknaden stärker sina jobbchanser.

Därutöver sker en generell besparing på verksamhetskostnader i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar under anslag 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. Dessa kostnader utgörs bl.a. av utgifter för arbetsträning, arbetsmarknadsutbildning och andra externa leverantörer.

4.5.2 Lagändringar med anledning av byte av benämning på tre av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Ärendet och dess beredning

I departementspromemorian Förtydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga – byte av benämningar på lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning (Ds 2016:14), görs bedömningen att tre av lönestöden för personer med funktionsnedsättning ska byta benämning. Vidare lämnas förslag till ändringar i de lagar där lönestöden nämns. De bedömningar och förslag som lämnas i promemorian är ett led i den översyn av lönestöden som bedrivs inom Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet) i syfte att förtydliga regelverket med ett fokus på alla individers möjlighet till utveckling av sin arbetsförmåga. Promemorian har remissbehandlats. Remissvaren och en remissammanställning finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr A2016/00994/A).

Lagrådet

Fyra av de aktuella lagarna, förslag 2.2–2.5, är av sådant slag att Lagrådets yttrande ska inhämtas. De föreslagna ändringarna är emellertid författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats.

Benämningarna på lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning bör ändras

Regeringens bedömning: Lönebidrag bör byta benämning till lönebidrag för anställning. Utvecklingsanställning bör byta benämning till lönebidrag för utveckling i anställning. Trygghetsanställning bör byta benämning till lönebidrag för trygghet i anställning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller ser positivt på promemorians bedömning att benämningarna på lönestöden bör ändras. *Arbetsgivarverket, Arbetsförmedlingen, Myndigheten för delaktighet, Arbetsdomstolen, Sveriges Kommuner och Lands-ting och Landsorganisationen i Sverige (LO)* väcker dock frågor om hur ordet anställning bör användas i benämningarna av lönestöden. Arbetsförmedlingen har vidare synpunkter på det första gemensamma ledet i benämningarna och anser att lönestöd är ett bättre alternativ än lönebidrag.

Skälen för regeringens bedömning: Det finns i dag flera lönestöd för personer med funktionsnedsättning i förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga. Regeringens bedömning är att de tre lönestöd som inte utgör skyddat arbete bör byta benämning i syfte att förenkla och förtydliga regelverket.

De tre lönestöden lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning liknar varandra i flera viktiga avseenden. De kan alla, till skillnad från skyddat arbete, lämnas till både privata och offentliga arbetsgivare. De tre stöden har samma konstruktion för beräkning av lönesubventionen och det finns även, till skillnad från vid skyddat arbete, en möjlighet att lämna

kompletterande stöd i form av personligt biträde, anordnarbidrag och särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS). Dagens benämningar på de tre lönestöden ger inte ledning om dessa likheter. Regeringens bedömning är därför att de tre lönestödens benämningar bör vara mer enhetliga för att bättre avspegla stödets likheter. Därmed kommer det att finnas två typer av lönestöd: lönebidrag och skyddat arbete. Därtill gör regeringen bedömningen att benämningarna på de enskilda stödformerna bör avspegla funktionen i den aktuella stödformen.

De nuvarande benämningarna av lönestöden utvecklingsanställning och trygghetsanställning riskerar vidare att ge det felaktiga intrycket att stöden utgör särskilda anställningsformer. Vilken anställningsform som ett anställningsavtal avser bestäms dock inte av det eventuella arbetsmarknadspolitiska stöd som lämnas för anställningen. Regeringens bedömning är därför att ordledet ”-anställning” inte längre ska användas i benämningarna av de båda lönestöden.

Regeringen har alltså för avsikt att ändra benämningarna på lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning. Lönestöden regleras i förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga. Dessutom behöver följdändringar göras i ett antal lagar där lönestöden nämns. Lagändringarna har beretts i departementspromemorian Förtydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga – byte av benämningar på lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning (Ds 2016:14) och remissynpunkter på de ändrade benämningarna behandlas i det följande.

I promemorian görs bedömningen att lönebidrag ska utgöra det första ledet i benämningarna av lönestöden. *Arbetsförmedlingen* förespråkar i sitt remissyttrande att det första ledet i stället ska vara lönestöd. Lönebidrag är enligt Arbetsförmedlingen förvisso en inarbetad och känd benämning, men just därför skulle också ett nytt begrepp skicka en tydligare signal om förändring.

Regeringen har viss förståelse för Arbetsförmedlingens invändning. Ordet stöd används dock i dag som ett led i benämningarna av vissa insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, till exempel

stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen och stöd till personligt biträde. Tydlighetsskäl talar enligt regeringens mening för att även fortsättningsvis språkligt skilja mellan lönebidrag och andra kompletterande stödinsatser. Lönebidrag är dessutom en inarbetad och välkänd stödform och regeringens bedömning är att lönebidrag därför bör utgöra det första gemensamma ledet i benämningarna av de tre lönestöden som inte utgör skyddat arbete.

I departementspromemorian görs bedömningen att lönebidrag ska byta benämning till lönebidrag för anställning. *Arbetsgivarverket, Arbetsförmedlingen, Myndigheten för delaktighet, Sveriges Kommuner och Landsting* och *LO* påpekar att benämningen lönebidrag för anställning riskerar att ge det felaktiga intrycket att de andra formerna av lönebidrag inte lämnas för anställning. Sveriges Kommuner och Landsting föreslår att den nya benämningen på dagens lönebidrag ska vara lönebidrag för arbetsinriktning, lönebidrag för inriktning mot arbete, lönebidrag för arbetsanpassning eller annan benämning som tydliggör att stödet ges för anpassning till det aktuella arbetet som utförs. *LO* anser att lönebidrag för utveckling i anställning är en bättre benämning än vad lönebidrag för anställning är. Arbetsgivarverket anser att lönebidrag för arbetslivsinriktade insatser eller liknande är en passande benämning.

Arbetsdomstolen menar att det finns ett värde i att det av benämningarna för de olika formerna av lönebidrag framgår att det är lönebidrag för just anställning. *Domstolen* anser att detta inte med tillräcklig tydlighet framgår av de föreslagna benämningarna lönebidrag för utveckling och lönebidrag för trygghet. *Arbetsdomstolen* anser att regeringen bör överväga till exempel lönebidrag för utveckling i anställning och lönebidrag för trygghet i anställning.

Regeringen har förståelse för såväl *Arbetsgivarverkets, Sveriges Kommuner och Landstings, LO:s, Arbetsförmedlingens* och *Myndigheten för delaktighets* som *Arbetsdomstolens* synpunkter. Alla tre formerna av lönebidrag syftar till att stödja personer med funktionsnedsättning i anställning. Därför talar tydlighetsskäl för att ordet anställning inte endast bör ingå i en av lönestödens benämningar utan antingen i alla benämningar eller inte i någon. Enligt regeringens mening uppnås en ändamålsenlig tydlighet med *Arbetsdomstolens* förslag samtidigt som benämningarna likt promemorians bedöm-

ning ger tydlig ledning om lönestödets funktion. Någon risk för att benämningarna ger det felaktiga intrycket av att det rör sig om särskilda anställningsformer finns då inte heller.

I övrigt har remissinstanserna inte lämnat synpunkter på de benämningar som förespråkas i promemorian.

Benämningen på lönebidrag ska ändras i socialförsäkringsbalken

Regeringens förslag: Benämningen lönebidrag ska ändras till lönebidrag för anställning i socialförsäkringsbalken.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Samhall AB* menar att lönebidrag för utveckling och lönebidrag för trygghet är insatser för målgruppen med tre fjärdedels sjukersättning som kan vara lika bra eller bättre än lönebidrag för anställning och att dessa lönestöd därför bör föras in som en möjlighet i socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag: Enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan i vissa fall betala ersättning med ett belopp som motsvarar kostnaderna för en anställning med lönebidrag enligt grunder som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Eftersom regeringen nu gör bedömningen att lönebidrag bör byta benämning, föreslår regeringen att benämningen även ska ändras i socialförsäkringsbalken. Skälen för bytet av benämning redovisas ovan. *Samhall AB* föreslår i sitt remissyttrande att lönebidrag för utveckling och lönebidrag för trygghet ska läggas till i den aktuella paragrafen i socialförsäkringsbalken. Det har emellertid inte ingått i detta lagstiftningsärende att överväga förändringar i Försäkringskassans skyldighet enligt socialförsäkringsbalken att i vissa fall lämna ersättning för kostnader för en anställning med lönestöd.

Benämningen på utvecklingsanställning ska ändras i lagen om anställningsskydd och lagen om offentlig anställning

Regeringens förslag: Benämningen utvecklingsanställning ska ändras till lönebidrag för utveckling i anställning i lagen om anställningsskydd och lagen om offentlig anställning.

Promemorians förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens.

Remissinstanserna: Inga särskilda synpunkter har lämnats av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: I lagen (1982:80) om anställningsskydd och lagen (1994:260) om offentlig anställning undantas vissa arbetstagare från lagarnas tillämpningsområden. Bland de arbetstagare som undantas finns arbetstagare i utvecklingsanställning. Som framgår ovan gör regeringen nu bedömningen att lönestödet utvecklingsanställning bör byta benämning till lönebidrag för utveckling i anställning. Därmed föreslår regeringen att det i stället för arbetstagare i utvecklingsanställning står arbetstagare med lönebidrag för utveckling i anställning i uppräkningsav arbetstagare som är undantagna tillämpningsområdena för lagen om anställningsskydd och lagen om offentlig anställning.

Trygghetsanställning tas bort från uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser i 7 § lagen om arbetsmarknadspolitiska program

Regeringens förslag: Trygghetsanställning tas bort från uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser i 7 § lagen om arbetsmarknadspolitiska program.

Promemorians förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens.

Remissinstanserna: Inga särskilda synpunkter har lämnats av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Av första stycket 7 § lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program framgår att deltagare i arbetsmarknadspolitiska program inte ska anses som arbetstagare om inte programmet gäller vissa särskilt angivna arbetsmarknadspolitiska insatser, däribland lönebidrag och trygghetsanställning. När utvecklingsanställning infördes

2006 lades stödformen inte med i bestämmelsens uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser. Enligt regeringens mening borde så ha skett varför regeringen nu föreslår att även lönebidrag för utveckling i anställning (nuvarande utvecklingsanställning) bör omfattas av bestämmelsen. Eftersom lönebidrag för anställning, lönebidrag för utveckling i anställning och lönebidrag för trygghet i anställning kommer att utgöra olika former av lönebidrag ryms dessa tre lönestöd under den gemensamma beteckningen lönebidrag. Därmed bör trygghetsanställning tas bort ur bestämmelsen och lönebidrag bli kvar som en samlingsbeteckning för de olika formerna av lönebidrag.

Regeringen föreslår vidare att bestämmelsen i 7 § första stycket lagen om arbetsmarknadspolitiska program förenklas på så sätt att uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser görs i en punktuppställning i stället för i löpande text.

Benämningen på utvecklingsanställning ska ändras i lagen om uthyrning av arbetstagare

Regeringens förslag: Benämningen på utvecklingsanställning ska ändras till lönebidrag för utveckling i anställning i lagen om uthyrning av arbetstagare.

Promemorians förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens.

Remissinstanserna: Inga särskilda synpunkter har lämnats av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Arbetstagare som är anställda i bemanningsföretag omfattas enligt lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare av ett krav på likabehandling vad gäller grundläggande arbets- och anställningsvillkor. Vissa arbetstagare är emellertid undantagna lagens krav på likabehandling. Det gäller bland annat arbetstagare som är anställda i utvecklingsanställning. I och med att regeringen gör bedömningen att benämningen på utvecklingsanställning ska ändras till lönebidrag för utveckling i anställning, föreslår regeringen även att benämningen ska ändras i lagen om uthyrning av arbetstagare.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2017. För anställningar med de lönestöd som får ändrade benämningar och som har beslutats före ikraftträdandet ska de ändrade paragraferna gälla i den äldre lydelsen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Arbetsförmedlingen* avstyrker det föreslagna datumet för ikraftträdandet och förordar i stället den 1 januari 2018. Skälen för detta är att ett för tidigt datum innebär risk att nödvändiga förändringar av exempelvis systemstöd inte hinns med och att andra av regeringen aviserade förändringar, exempelvis inom etableringsområdet, också är omfattande och kommer kräva avsevärt implementeringsarbete.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att de föreslagna lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt och vid ett och samma tillfälle. Arbetsförmedlingen förespråkar ett ikraftträdande per den 1 januari 2018. Regeringen menar emellertid att intresset av att reformen av lönestöden får genomslag så snart som möjligt väger tungt och att tidpunkt för ikraftträdandet därför ska vara den 1 juli 2017.

Äldre föreskrifter ska tillämpas för anställningar med lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning som har beslutats före ikraftträdandet. Därför ska övergångsbestämmelser med den innebörden tas in i samtliga lagförslag.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

33 kap. 28 §

Av paragrafen framgår att för den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som får en anställning med lönebidrag eller hos Samhall Aktiebolag, som motsvarar den återstående arbetsförmågan, ska Försäkringskassan betala ersättning för kostnader för anställningen enligt grunder som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Förslaget innebär att ordet lönebidrag byts mot den nya benämningen på stödet

– lönebidrag för anställning. Paragrafen ändras också så att det tydligare framgår att det rör sig om en s.k. upplysningsbestämmelse om möjligheten att meddela föreskrifter. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd

1 §

Enligt paragrafen undantas vissa angivna arbetstagare från lagens tillämpningsområde. Förslaget innebär att ordet utvecklingsanställning byts mot den nya benämningen på stödet – lönebidrag för utveckling i anställning. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning

3 §

Enligt paragrafen gäller inte lagen vissa angivna arbetstagare. Förslaget innebär att ordet utvecklingsanställning byts mot den nya benämningen på stödet – lönebidrag för utveckling i anställning. Regeringens avsikt är att de olika formerna av lönebidrag ska omfattas av uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser i 7 § första stycket lagen om arbetsmarknadspolitiska program. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program

7 §

I paragrafens första stycke anges att den som tar del av ett arbetsmarknadspolitiskt program inte ska anses som arbetstagare om inte programmet gäller vissa uppräknade arbetsmarknadspolitiska insatser. Ändringen innebär att trygghetsanställning tas bort från uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser. Ändringen innebär att trygghetsanställning tas bort från uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser. Ändringen innebär att lönebidrag blir den gemensamma beteckningen för de olika formerna av lönebidrag. Därmed omfattas inte bara deltagare i arbetsmarknadspolitiska program med lönebidrag för anställning eller lönebidrag för trygghet i anställning av bestämmelsen, utan även deltagare med lönebidrag för utveckling i anställning (nuvarande utvecklingsanställning). Förslaget innebär vidare att stycket förenklas på så sätt att uppräkningsav arbetsmarknadspolitiska insatser görs i punktuppställning i stället för i löpande text.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare

7 §

I paragrafen framgår ett undantag från kravet på likabehandling för vissa anställda med vissa lönestöd. Förslaget innebär att ordet utvecklingsanställning byts mot den nya benämningen på stödet – lönebidrag för utveckling i anställning. Någon ändring i sak är inte avsedd.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utfall
2015	Utfall	7 466 600		176 679
2016	Anslag	7 960 571 ¹	Utgifts-prognos	8 137 250
2017	Förslag	8 381 086		
2018	Beräknat	8 377 815 ²		
2019	Beräknat	8 045 244 ³		
2020	Beräknat	8 019 945 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 209 818 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 7 718 726 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 7 530 224 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsförmedlingens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får därutöver användas för medfinansiering av projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitik.

Tabell 4.9 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	7 801	7 969	-168
Prognos 2016	692	298	394
Budget 2017	0	802	-802

Uppdragsverksamheten avser tjänsteexport som i huvudsak finansieras av Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Sida) och EU. Verksamheten sker i enlighet med inriktningen för det svenska biståndet och EU:s prioriterade områden. Insatserna består i att utveckla styrning, organisation, tjänster och metoder på arbetsförmedlingar inklusive arbetslivsinriktad rehabilitering. Det ackumulerade överskottet i verksamheten uppgick till drygt 1 miljon kronor till och med 2015.

Regeringens överväganden

Antalet deltagare i etableringsuppdraget väntas öka kraftigt under 2017 och 2018. För att säkerställa kvaliteten i etableringsuppdraget föreslås att anslaget ökas med 520 miljoner kronor 2017, 570 miljoner kronor 2018, 700 miljoner kronor 2019 samt 600 miljoner kronor 2020.

I enlighet med vad regeringen angav i propositionen Vårändringsbudget för 2016 ska Arbetsförmedlingen, för att främja en snabbare etablering på arbetsmarknaden, erbjuda kompetenskartläggning till asylsökande. För att finansiera denna verksamhet under kommande år föreslås att anslaget ökas med 90 miljoner kronor 2017 och med 55 miljoner kronor från och med 2018.

Den 1 januari 2017 överförs uppgiften att ansvara för bosättning av vissa nyanlända från Arbetsförmedlingen till Migrationsverket. Med anledning av detta föreslås anslaget minskas med 50 miljoner kronor 2017 och med 30 miljoner kronor från och med 2018. Myndigheterna har fått i uppdrag att förbereda och genomföra överföringen respektive inordnandet av uppgifterna.

Regeringen avser att återkomma med förslag för att förenkla och effektivisera etableringsuppdraget. Syftet är att regleringen av nyanländas etablering ska bli mer enhetlig med det arbetsmarknadspolitiska regelverket i övrigt. För att möjliggöra för Arbetsförmedlingen att anpassa verksamheten till ett förändrat regelverk

föreslås att anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2017.

För att stärka Arbetsförmedlingens arbete med de lönestöd som finns för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt för att Arbetsförmedlingen ska kunna genomföra informationsinsatser föreslås att anslaget ökas med 75 miljoner kronor 2017, 78 miljoner kronor 2018 och med 64 miljoner kronor från och med 2019. Samtidigt föreslås en minskning av anslag 1:4 *Lönebidrag och Samball m.m.* med motsvarande belopp. Reformerna i denna budgetproposition innebär sammantaget att anslaget ökas med 643 miljoner kronor 2017, 671 miljoner kronor 2018, 787 miljoner kronor 2019 och med 687 miljoner kronor 2020. Övriga förändringar sker med anledning av tidigare aviserade beslut. Sammantaget innebär förslagen att Arbetsförmedlingen kommer kunna öka antalet anställda, framför allt vad avser personal som arbetar med etableringsuppdraget. Eventuella ytterligare personalkonsekvenser kan för närvarande inte överblickas.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 8 381 086 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 377 815 000 kronor, 8 045 244 000 kronor respektive 8 019 945 000 kronor.

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 815 571	7 815 571	7 815 571	7 815 571
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	135 138	297 833	471 469	652 205
Beslut	405 494	215 220	-277 911	-484 733
<i>Beslut BP17³</i>	<i>617 992</i>	<i>622 992</i>	<i>752 992</i>	<i>652 992</i>
<i>Varav</i>				
Etableringsuppdraget	520 000	570 000	700 000	600 000
Översyn etableringsuppdraget	10 000	0	0	0
Kompetenskartläggning asylsökande	90 000	55 000	55 000	55 000
Nationell digital infrastruktur	-2 008	-2 008	-2 008	-2 008
Överföring till/från andra anslag ³	24 883	49 191	36 115	36 903
<i>Varav</i>				
Översyn lönestöd för personer med funktionsnedsättning	74 883	78 273	64 144	64 144
Bosättningsfrågor nyanlända	-50 000	-30 000	-30 000	-30 000
Förslag/beräknat anslag	8 381 086	8 377 815	8 045 244	8 019 945

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Besluten och överföringarna är exklusive pris- och löneomräkning.

4.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

2015	Utfall	28 988 157	Anslags-sparande	2 302 646
2016	Anslag	30 442 994 ¹	Utgifts-prognos	29 472 398
2017	Förslag	27 445 318		
2018	Beräknat	25 070 719 ²		
2019	Beräknat	24 046 965 ³		
2020	Beräknat	23 584 416 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, statliga ålderspensionsavgifter samt statsbidrag till arbetslöshetskassor enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor.

Anslaget får användas för utgifter för vad avser aktivitetsstöd för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020, vilka ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitik.

Av medlen under anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för utgifter enligt ändamålet för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

Regeringens överväganden

Bidrag till arbetslöshetsersättning

Under 2015 erhöll i genomsnitt 71 000 personer i månaden arbetslöshetsersättning vid heltidsarbetslöshet, vilket var ca 7 000 färre än 2014. Antalet personer som uppbar ersättning vid deltidarbetslöshet var ca 26 000, vilket var 2 000 färre än 2014. Som deltidsarbetslös ersättningsstagare räknas den som någon gång under månaden har arbetat och erhållit arbetslöshetsersättning under en och samma vecka.

År 2015 uppgick utgifterna för arbetslöshetsersättning till totalt 12 509 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna minskade med 937 miljoner kronor jämfört med 2014. Inte sedan i början av 1990-talet har utgifterna och antalet ersättningsstagare varit lägre.

Under 2015 har regeringen, med stöd av 93 a § lagen om arbetslöshetskassor, lämnat ett bidrag om 8 miljoner kronor till små arbetslöshetskassor för att kompensera deras höga administrativa kostnader per medlem.

Utgifterna för arbetslöshetsersättning beräknas uppgå till 12 870 miljoner kronor under 2016, vilket är 1 269 miljoner kronor mindre än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna för arbetslöshetsersättning minska med 638 miljoner kronor 2016 och med 88 miljoner kronor 2017. Utgifterna beräknas öka med 150 miljoner kronor 2018, för att sedan minska med 269 miljoner kronor 2019 och med 720 miljoner kronor 2020.

Aktivitetsstöd

Under 2015 uppgick antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som berättigar till aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning till i genomsnitt 176 500 personer per månad enligt Arbetsförmedlingens månadsstatistik. Detta innebär en minskning med 500 personer jämfört med 2014. Av deltagarna var det ca 15 000 som uppbar etableringsersättning och ca 7 000 som fick sin försörjning genom rehabiliteringspenning. Dessa utgifter belastade utg.omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering respektive utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Antalet deltagare med annan ersättning än aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning har ökat de senaste åren, vilket har bidragit till att kostnaderna för aktivitetsstöd inte i samma utsträckning har följt antalet deltagare i insatserna.

År 2015 uppgick utgifterna för aktivitetsstöd, inklusive utvecklingsersättning, till 14 103 miljoner kronor, vilket var en minskning med 347 miljoner kronor jämfört med 2014.

Utgifterna för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning beräknas uppgå till 13 862 miljoner kronor 2016, vilket är 298 miljoner kronor högre än ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2016.

Jämfört med bedömningen i 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning öka med 247 miljoner kronor 2016 och 1 453 miljoner kronor 2017, 338 miljoner kronor 2018, för att sedan minska med 577 miljoner kronor 2019 och med 1 148 miljoner kronor 2020.

Statliga ålderspensionsavgifter

Arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd är belagda med statliga ålderspensionsavgifter som uppgår till cirka tio procent av den utbetalade ersättningen. Det preliminära beloppet som beräknas årligen, korrigeras med tre års eftersläpning utifrån utfall genom ett s.k. regleringsbelopp. Avsatta medel för avgiften utbetalas med en tolfedel av beloppet varje månad från Arbetsförmedlingen till Pensionsmyndigheten. Under 2015 utbetalades 2 376 miljoner kronor i statliga ålderspensionsavgifter. Utgifterna för statliga ålderspensionsavgifter 2016 kommer att uppgå till 2 741 miljoner kronor, vilket inkluderar regleringsbeloppet för 2013 som motsvarar ett saldo om 89 miljoner kronor. För 2017 beräknas utgifterna bli 2 293 miljoner kronor, vilket inkluderar regleringsbeloppet för 2014 som minskar utgifterna med 86 miljoner kronor.

Anslaget totalt

Anslagssparandet för 2015 uppgick till 2 303 miljoner kronor och har förts bort som en indragning från anslaget.

För 2016 beräknas utgifterna på anslaget uppgå till 29 472 miljoner kronor, vilket är 971 miljoner kronor lägre än ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2016. Kommande år ökar utgifterna med 1 104 miljoner kronor 2017, 944 miljoner kronor 2018 och med 178 miljoner kronor 2019 jämfört med budgetpropositionen för 2016.

Reformer och finansering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 1 672 miljoner kronor 2017, 916 miljoner kronor 2018 och med 4 miljoner kronor 2019 för att därefter minska med 488 miljoner kronor 2020. Den sänkta utvecklingsersättningen för unga 20–24 år innebär samtidigt att de administrativa kostnaderna för Försäkringskassan och kostnaderna för studiemedel ökar. Utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, anslag 2:1 *Försäkringskassan*, föreslås därför öka med 2,5 miljoner kronor 2017 och utg.omr. 15 Studiestöd, anslagen 1:2 *Studiemedel*, 1:3 *Avsätt-*

ning för kreditförluster och 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor* föreslås öka med 10 miljoner kronor 2017. Vidare beräknas de sistnämnda anslagen öka med 20 miljoner kronor 2018, 22 miljoner kronor 2019 och med 23 miljoner kronor 2020.

I tabell 4.12 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2017 och framåt. Övriga makroekonomiska förutsättningar är t.ex. effekten av ändrade antaganden om antalet arbetslösa samt antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar. Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna minska med 391 miljoner kronor 2016, för att sedan öka med 1 557 miljoner kronor 2017 och med 525 miljoner kronor 2018, för att därefter återigen minska med 969 miljoner kronor 2019 och 2 034 miljoner kronor 2020.

Av medlen under anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för utgifter enligt ändamålet för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. Syftet är att Arbetsförmedlingen ska kunna ha en viss flexibilitet i medelsanvändningen i avvägningen mellan programplatser med aktivitetsstöd och kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

Regeringen bedömer vidare att det inte föreligger behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 27 445 318 000 kronor för 2017. Av detta belopp beräknas 12 863 522 000 kronor för bidrag till arbetslöshetsersättning, 12 288 491 000 kronor för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning och 2 293 305 000 kronor för statliga ålderspensionsavgifter.

För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 070 719 000 kronor, 24 046 965 000 kronor respektive 23 584 416 000 kronor.

Tabell 4.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	30 442 994	30 442 994	30 442 994	30 442 994
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	117 420	-1 366 737	-2 430 684	-2 923 127
<i>Beslut BP17</i>	<i>1 672 342</i>	<i>915 925</i>	<i>3 991</i>	<i>488 451</i>
<i>varav</i>				
Effektivare nysartsjobb med kollektiv-avtalsenliga villkor	47 000	99 000	80 000	66 000
Höjt tak lönebidrag	-22 658	-45 075	-67 009	-67 452
Deltids-begränsning a-kassan m.m.	99 000	121 000	125 000	128 000
Finansiering studiestartsstöd	-298 000	-580 000	-556 000	-532 000
Reviderad volym extra-tjänster och traineejobb	1 883 000	1 390 000	499 000	0
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	-3 115 096	-4 005 538	-3 965 345	-3 935 451
Förslag/beräknat anslag	27 445 318	25 070 719	24 046 965	23 584 416

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	8 891 202	Anslags-sparande	762 728
2016	Anslag	11 368 540 ¹	Utgifts-prognos	9 629 993
2017	Förslag	11 272 336		
2018	Beräknat	14 423 960		
2019	Beräknat	16 972 125		
2020	Beräknat	18 769 844		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Av anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för ändamål enligt anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*.

Anslaget får användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfundsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfundsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020, vilka ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Vidare får anslaget användas för delfinansiering av framtagande och spridning av resultat från OECD-programmet som mäter den vuxna befolkningens kunskaper och kompetens (PIAAC).

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 000 000 000 kronor 2018–2027.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmarknadspolitiska program och insatser där det lämnas ersättning för kringkostnader pågår normalt ca 6 månader men kan pågå längre, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 000 000 000 kronor 2018–2027.

Tabell 4.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2027
Ingående åtaganden	4 151 982	4 111 790	5 350 361			
Nya åtaganden	3 987 388	5 350 361	6 709 639			
Infriade åtaganden	-4 027 580	-4 111 790	-5 060 000	-6 535 000	-300 000	-165 000
Utestående åtaganden	4 111 790	5 350 361	7 000 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	7 010 000	7 010 000	7 000 000			

Regeringens överväganden

Utgifterna under anslaget ökade med 230 miljoner kronor 2015 jämfört med 2014 och uppgick till sammanlagt 8 891 miljoner kronor. Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program var relativt oförändrat jämfört med 2014 och uppgick till i genomsnitt 191 000 personer per månad under 2015 enligt Arbetsförmedlingens månadsstatistik. Ökade kostnader för program utanför garantierna och för Delegationen för unga i arbete (Dua) är de främsta förklaringarna till att utgifterna under anslaget har ökat. Antalet deltagare i garantiprogrammen minskade med knappt 6 000 personer till i genomsnitt 130 300 per månad, vilket medförde att kostnaderna minskade. Av deltagarna i program under 2015 omfattades i genomsnitt 15 200 personer av etableringsuppdraget för vissa nyanlända invandrare, vilka inte belastar anslaget utan utg.omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering. Totalt 6 900 personer deltog i program under 2015 som tillhörde Arbetsförmedlingens samarbete med Försäkringskassan och utgifterna för dessa deltagare belastar utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Under första halvåret 2016 utbetalades 4 590 miljoner kronor under anslaget, vilket är 45 miljoner kronor mer än under samma period förra året. Omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen beräknas 2016 uppgå till i genomsnitt drygt 200 000 personer per månad. Utgifterna under 2016 beräknas uppgå till sammanlagt 9 630 miljoner kronor, vilket är 739 miljoner kronor högre än utgifterna 2015. Jämfört med budgetpropositionen för 2016 beräknas utgifterna minska med 2 589 miljoner kronor 2016, 3 867 miljoner kronor 2017, 2 620 miljoner kronor 2018 och med 831 miljoner kronor 2019.

I samband med propositionen Vårändringsbudget för 2016 har anslaget minskats med 850

miljoner kronor 2016 för att bidra till finansiering av ökningarna på andra anslag.

Under 2017 beräknas i genomsnitt drygt 200 000 personer per månad delta i arbetsmarknadspolitiska program. I tabellen nedan redovisas programvolymerna och utgifterna under anslaget för perioden 2017–2020.

Tabell 4.15 Beräknat antal kvarstående i program per månad och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program

	2017	2018	2019	2020
Volymer (tusental)				
Aktivitetsstöd och utv. ersättning ¹	177	157	143	133
Anställningsstöd, extratjänster och traineejobb	23	38	47	54
Summa	200	194	190	187
Utgifter (mnkr)				
Verksamhet m.m.	11 272	14 424	16 972	18 770
Aktivitetsstöd ²	13 437	10 476	9 335	8 818
Summa	24 709	24 900	26 307	27 588

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive deltagare i program där aktivitetsstöd normalt lämnas men där deltagarna i stället får etableringsersättning eller rehabiliteringsersättning som belastar anslag under utg.omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering respektive utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

² Inklusive statliga ålderspensionsavgifter.

Beloppen och volymerna ovan är beräknade och ska indikera resursutrymmet för arbetsmarknadspolitiska insatser vid Arbetsförmedlingen.

Reformer som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att utgifterna under anslaget minskar med 3 393 miljoner kronor 2017, 2 485 miljoner kronor 2018, 778 miljoner kronor 2019 men ökar med 346 miljoner kronor 2020.

Utöver detta redovisas som beslut i tabell 4.16 även effekter av tidigare beslutade reformer. Övriga makroekonomiska förändringar beror på effekter av en uppräknings av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex samt

volymförändringar som inte sker på grund av reformer.

Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna bli 1 738 miljoner kronor lägre 2016, 3 946 miljoner kronor lägre 2017, 2 666 miljoner kronor lägre 2018, 1 076 miljoner kronor lägre 2019 och 199 miljoner kronor lägre 2020.

Av anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för ändamål enligt anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* för att Arbetsförmedlingen ska kunna ha en viss flexibilitet i medelsanvändningen mellan programplatser med aktivitetsstöd och andra programkostnader.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 11 272 336 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 423 960 000 kronor, 16 972 125 000 kronor respektive 18 769 844 000 kronor.

Tabell 4.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 218 540	12 218 540	12 218 540	12 218 540
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-436 304	2 457 394	4 517 795	5 596 500
<i>Beslut BP17</i>	<i>-3 393 341</i>	<i>-2 485 171</i>	<i>-778 224</i>	<i>346 480</i>
<i>varav</i>				
Extratjänster och moderna beredskapsjobb	327 000	653 000	825 000	1 009 000
Utvidgat uppdrag Dua nyanlända	30 000	30 000	0	0
Effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor	-50 000	-192 000	-185 000	-197 000
Höjt tak lönebidrag	-3 341	-7 171	-11 224	-11 519
Finansiering studiestartsstöd	-97 000	-210 000	-222 000	-229 000
Reviderade volymer extratjänster och traineejobb	-3 391 000	-2 558 000	-972 000	0
Effektivisering av garantierna	-209 000	-201 000	-213 000	-224 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-509 900	-251 974	235 790	954 804
Förslag/beräknat anslag	11 272 336	14 423 960	16 972 125	18 769 844

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	17 160 196		551 940
2016	Anslag	18 320 006 ¹		17 366 447
2017	Förslag	18 405 468		
2018	Beräknat	18 827 062		
2019	Beräknat	18 901 857		
2020	Beräknat	19 071 495		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Anslaget får även användas för särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS), projektmedel för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, stöd till hjälpmedel och personligt biträde på arbetsplatsen, särskilda insatser för syn- och hörselskadade, särskilt stöd till start av näringsverksamhet samt för att utveckla ny arbetsförmåga.

Anslaget får även användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020, som ligger i linje

med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 13 400 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om insatser under anslaget omfattar normalt mer än ett år vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 13 400 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	12 178 350	11 750 774	12 180 610	-	-	-
Nya åtaganden	8 868 314	9 399 351	11 419 390	-	-	-
Infriade åtaganden	-9 295 890	-8 969 515	-10 200 000	-9 700 000	-2 800 000	-900 000
Utestående åtaganden	11 750 774	12 180 610	13 400 000	-	-	-
Erhållet/föreslaget bemyndigande	13 000 000	13 400 000	13 400 000	-	-	-

Regeringens överväganden

Utgifterna under anslaget minskade med 389 miljoner kronor 2015 jämfört med 2014 och uppgick till 17 160 miljoner kronor. Anslags-sparandet uppgick till 552 miljoner kronor 2015, vilket förts bort som en indragning av anslags-belopp.

Under 2015 hade i genomsnitt 92 000 personer per månad en anställning med lönebidrag, skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare, utvecklingsanställning (inkl. satsningarna Kulturarvslyftet och tidsbegränsade anställningar i Samhall AB), trygghetsanställning eller anställning i Samhall AB (se vidare avsnitt 4.4.2).

Omfattningen av insatserna inklusive Samhall AB beräknas under 2016 uppgå till 91 300 personer i genomsnitt per månad, att jämföra med den i budgetpropositionen för 2016 beräknade omfattningen på 96 200 personer i genomsnitt per månad under 2016. Minskningen jämfört med 2015 förklaras främst av ett lägre antal med lönebidrag och skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare.

Utgifterna 2016 beräknas uppgå till 17 366 miljoner kronor, vilket är 954 miljoner kronor lägre än vad som anvisats på statens budget för 2016. Jämfört med beräknade anslag i samband med beslutad budget för 2016 antas utgifterna minska med 317 miljoner kronor 2017 samt öka med 294 miljoner kronor 2018 och 201 miljoner kronor 2019.

Samhall AB:s huvuduppdrag är att producera efterfrågade varor och tjänster och genom detta skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatta arbetsförmåga. Omfattningen av Samhalls huvuduppdrag 2015 skulle motsvara 29,4 miljoner lönetimmar. Utfallet uppgick till 29,5 miljoner lönetimmar. Vid utgången av 2015 var ca 18 800 personer anställda med funktionsnedsättning. Minst 40 procent av bolagets nyanställda ska tillhöra någon av Arbetsförmedlingens och Samhall AB:s prioriterade målgrupper⁵. Under 2015 uppgick denna andel till 46 procent.

Samhall AB har sedan ett par år tillbaka ett uppdrag om att erbjuda utvecklingsanställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga med prioritering av unga och personer med långa tider av arbetslöshet. Under 2015 var målsättningen 1 000 utvecklingsanställningar. Under 2016 utökades detta uppdrag till 2 000 anställningar.

För 2015 uppvisar Samhall AB ett negativt resultat om 63 miljoner kronor. Detta kan jämföras med det positiva resultatet 2014 på 81 miljoner kronor och 15 miljoner kronor 2013.

Tabell 4.19 Beräknat antal kvarstående i program och utgifter för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (Samhall AB och lönebidrag m.m.)

	2017	2018	2019	2020
Volym (tusental) ¹	98	99	99	99
Utgifter (mnkr)	18 405	18 827	18 902	19 071

¹ Genomsnittligt antal personer per månad. Volym för Samhall AB avser medelantal årsanställda personer med funktionsnedsättning enligt den beräkningsprincip bolaget tillämpar fr.o.m. december 2009 som följer av Bokföringsnämndens vägledning.

Inom ramen för resurserna finns en flexibilitet för Arbetsförmedlingen att utifrån enskilda arbetssökandes behov välja olika typer av insatser. Detta innebär att ovanstående tabell inte ska tolkas som mer än en beräkning av de totala resurser regeringen föreslår för särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga 2017–2020.

Regeringens förslag om fler anställda med utvecklingsanställning vid Samhall AB medför att anslaget ökar med 24 miljoner kronor 2017 och med 118 miljoner kronor per år 2018–2020. Förslaget om högre tak för den bidragsgrundande lönekostnaden för anställningar med lönebidrag medför att anslaget ökar med 186 miljoner kronor 2017 och 332 miljoner kronor, 458 miljoner kronor samt 469 miljoner kronor för 2018, 2019 respektive fr.o.m. 2020. I detta inkluderas även vissa beräknade volymökningar för anställningar med lönebidrag, vilka ingår i de totala beräknade volymerna i tabell 4.19. Som en del i översynen av de subventionerade anställningarna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga omfördelas även medel inom utgiftsområde 14. Omfördelningen syftar till att stärka Arbetsförmedlingens arbete med de lönestöd som finns för personer

⁵ Prioriterade grupper omfattar personer med psykisk funktionsnedsättning, personer med generellt nedsatt inlärningsförmåga, personer med specifik kognitiv funktionsnedsättning i kombination med

hörselskada, synnedsättning eller psykisk funktionsnedsättning samt personer med mer än en funktionsnedsättning som tillsammans medför omfattande nedsättning av arbetsförmågan enligt särskild specifikation.

med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt för att Arbetsförmedlingen ska kunna genomföra informationsinsatser. Omföringen påverkar anslaget så att det minskas med 75 miljoner kronor för 2017 samt 78 miljoner kronor för 2018 och 64 miljoner kronor från och med 2019.

Reformer som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att utgifterna under anslaget ökar med 135 miljoner kronor 2017, 372 miljoner kronor 2018, 512 miljoner kronor 2019 och 523 miljoner kronor 2020.

Till följd av tidigare riksdagsbeslut i budgetpropositionen för 2016 ökar anslaget med 284 miljoner kronor 2017, 64 miljoner kronor 2018 och 108 miljoner kronor från och med 2019. Dessa anslagsförändringar framgår under beslut i tabell 4.20.

Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna under anslaget minska med 352 miljoner kronor 2016 och med 110 miljoner kronor 2017 men öka med 487 miljoner kronor 2018, 488 miljoner kronor 2019 och med 608 miljoner kronor 2020.

Övriga makroekonomiska förändringar förklaras även av en uppräknig av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex och timlöneutveckling.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 18 405 468 000 kronor för 2017. Av dessa medel beräknas 5 138 097 000 kronor användas för att sysselsätta personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inom ramen för Samhall AB:s verksamhet, i detta ingår samtliga ovanstående satsningar.

För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 827 062 000 kronor, 18 901 857 000 kronor respektive 19 071 495 000 kronor.

Tabell 4.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	18 320 006	18 320 006	18 320 006	18 320 006
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	493 999	514 646	684 633	695 371
<i>Beslut BP17</i>	<i>209 000</i>	<i>450 246</i>	<i>576 233</i>	<i>586 971</i>
<i>Varav</i>				
Utvecklings- anställningar Samhall	24 000	118 000	118 000	118 000
Höjt tak lönebidrag	185 999	332 246	458 233	468 971
Övriga makro- ekonomiska förutsätt- ningar	-333 654	70 683	-38 638	120 262
Överföring till/från andra anslag	-74 883	-78 273	-64 144	-64 144
Förslag/ beräknat anslag	18 405 468	18 827 062	18 901 857	19 071 495

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.6.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tabell 4.21 Anslagsutveckling 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor				
2015	Utfall	114 184	Anslags- sparande	1 120
2016	Anslag	116 701 ¹	Utgifts- prognos	116 129
2017	Förslag	117 960		
2018	Beräknat	119 977 ²		
2019	Beräknat	122 344 ²		
2020	Beräknat	125 051 ²		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 117 967 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter vid Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). Anslaget får även användas för utgifter för nationell medfinansiering av s.k. tekniskt stöd inom Europeiska socialfonden och inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Regeringens överväganden

Svenska ESF-rådet är förvaltande myndighet för det nationella socialfondprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020. Myndigheten är även förvaltande myndighet för programmet inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020 (se utg.omr. 9). Därutöver är Svenska ESF-rådet förvaltande myndighet för det nationella strukturfondsprogrammet 2007–2013, för vilket en slutredovisning ska göras till EU-kommissionen senast i mars 2017.

I beräkningarna av anslaget har hänsyn tagits till tekniskt stöd inom de berörda programmen, vilket får användas för vissa administrativa kostnader.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 117 960 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 119 977 000 kronor, 122 344 000 kronor respektive 125 051 000 kronor.

Tabell 4.22 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	116 701	116 701	116 701	116 701
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 280	3 291	5 659	8 366
Beslut	-21	-15	-16	-16
Förslag/ beräknat anslag	117 960	119 977	122 344	125 051

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.6.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

2015	Utfall	84 582	Anslags-sparande	158 918
2016	Anslag	997 600 ¹	Utgifts-prognos	518 941
2017	Förslag	1 181 070		
2018	Beräknat	1 598 970		
2019	Beräknat	1 524 870		
2020	Beräknat	1 448 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden för programperioden 2014–2020. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning. Anslaget omfattar även särskilda EU-medel, utöver socialfondsmedel, för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 700 000 000 kronor 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella socialfondsprogrammet omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 700 000 000 kronor 2018–2022.

Tabell 4.24 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2022
Ingående åtaganden	10 942	1 865 378	3 195 056	-	-	-
Nya åtaganden	1 896 326	1 835 118	1 631 216	-	-	-
Infriade åtaganden	-41 890	-505 440	-1 126 272	-1 483 585	-1 494 065	-722 350
Utestående åtaganden	1 865 378	3 195 056	3 700 000	-	-	-
Erhållet/förslaget bemyndigande	2 000 000	3 250 000	3 700 000	-	-	-

Regeringens överväganden

Av anslagssparandet har 159 miljoner kronor förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Medlen från Europeiska socialfonden för det nationella socialfondsprogrammet uppgår till ca 766 miljoner euro för programperioden som helhet, varav ca 44 miljoner euro för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Ytterligare EU-medel om ca 44 miljoner euro tillkommer för sysselsättningsinitiativet för unga. EU-medlen under anslaget beräknas därmed, i enlighet med gällande förordning (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, till totalt ca 6 800 miljoner kronor.

Den valutakurs som fastställts i förordningen, och som används vid omräkning av de finansiella ramarna för fonderna, måste fortlöpande analyseras och bör vid behov revideras för att skillnaden mot den verkliga kursen inte ska bli för stor.

Vidare bör medel anvisas under anslaget för statlig medfinansiering av vissa insatser inom det nationella socialfondsprogrammet. Detta belopp beräknas uppgå till 1 500 miljoner kronor för programperioden som helhet. Beloppet omfattar främst delvis statlig medfinansiering av kompetensutveckling för sysselsatta, insatser för att förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv samt av insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden. Övrig statlig medfinansiering kan därutöver ske under bl.a. ett antal andra anslag inom utgiftsområdet och anslag inom utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning, i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

Jämfört med anvisat och beräknade belopp i den ursprungligt beslutade budgeten för innevarande år prognosticeras utgifterna minska med 479 miljoner kronor 2016, 223 miljoner kronor 2017, 47 miljoner kronor 2018 och öka med 75 miljoner kronor 2019.

Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna minska med 254 miljoner kronor 2016, 191 miljoner kronor 2017 och 230 miljoner kronor 2018 för att därefter öka med 75 miljoner kronor 2019 och 204 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 1 181 070 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 598 970 000 kronor, 1 524 870 000 kronor respektive 1 448 800 000 kronor.

Tabell 4.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	997 600	997 600	997 600	997 600
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	185 970	607 870	534 070	459 470
Överföring till/från andra anslag	-2 500	-6 500	-6 800	-8 270
Förslag/beräknat anslag	1 181 070	1 598 970	1 524 870	1 448 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.6.7 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	38 339		Anslags-sparande	1 581
2016	Anslag	39 360 ¹		Utgifts-prognos	39 944
2017	Förslag	40 546			
2018	Beräknat	41 400 ²			
2019	Beräknat	42 300 ²			
2020	Beräknat	43 218 ²			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 40 549 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) förvaltningsutgifter och finansieringsbidrag.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:7 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: IFAU beviljar bidrag för externa projekt som kan pågå längre än ett år, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:7 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2018 och 2019.

Regeringens överväganden

Arbetsmarknads- och utbildningspolitiken utgör tillsammans med socialförsäkringen stora offentliga utgifter. Det är därför viktigt att följa upp och utvärdera insatser och reformer. IFAU utgör en viktig resurs i detta arbete.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 40 546 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 41 400 000 kronor, 42 300 000 kronor respektive 43 218 000 kronor.

Tabell 4.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	7 524	7 223	9 000	-	-
Nya åtaganden	5 633	9 000	9 000	-	-
Infriade åtaganden	-5 934	-7 223	-9 000	-6 000	-3 000
Utestående åtaganden	7 223	9 000	9 000	-	-
Erhållet/föreslaget bemyndigande	9 000	9 000	9 000	-	-

Tabell 4.28 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	39 360	39 360	39 360	39 360
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 191	2 042	2 942	3 860
Beslut	-5	-2	-2	-2
Förslag/beräknat anslag	40 546	41 400	42 300	43 218

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.6.8 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tabell 4.29 Anslagsutveckling 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande
2015	Utfall	64 296	940
2016	Anslag	64 348 ¹	65 336
2017	Förslag	65 671	
2018	Beräknat	66 944 ²	
2019	Beräknat	68 344 ²	
2020	Beräknat	69 843 ²	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 65 676 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 65 671 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 66 944 000 kronor, 68 344 000 kronor respektive 69 843 000 kronor.

Tabell 4.30 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	64 348	64 348	64 348	64 348
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 332	2 601	4 001	5 500
Beslut	-9	-5	-5	-5
Förslag/beräknat anslag	65 671	66 944	68 344	69 843

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.6.9 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet

Tabell 4.31 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande
2015	Utfall	54 490	0
2016	Anslag	54 989 ¹	54 989
2017	Förslag	55 547	
2018	Beräknat	56 038 ²	
2019	Beräknat	56 910 ²	
2020	Beräknat	58 226 ²	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 55 549 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till administration av grundbeloppet enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor för dem som inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa.

Regeringens överväganden

Under 2015 fick totalt 24 700 personer ersättning från Alfakassan, varav 14 700 personer var anslutna och 10 000 inte anslutna till kassan. Antalet anslutna ersättningstagare var något lägre än 2014 medan antalet icke anslutna minskade med 18 procent mellan 2014 och 2015. Antalet utbetalade ersättningsdagar för icke anslutna var 671 300, vilket var en minskning med 21 procent. Avgiften för administration av

de icke anslutna var 24 kronor per utbetalad ersättningsdag fram till den 7 september då den sänktes till 20 kronor per dag. Från den 1 mars 2016 sänktes avgiften till 10 kronor per dag. Resultatet var totalt 20,9 miljoner kronor för 2015, varav 14 miljoner kronor avser verksamheten med icke-anslutna, vilket är en ökning från tidigare år.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 55 547 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 56 038 000 kronor, 56 910 000 kronor respektive 58 226 000 kronor.

Tabell 4.32 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	54 989	54 989	54 989	54 989
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	555	1 044	1 916	3 232
Beslut	3	5	5	5
Förslag/ beräknat anslag	55 547	56 038	56 910	58 226

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

4.6.10 1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tabell 4.33 Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

År	Slagslag	Beräknat	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	8 303		0
2016	Anslag	8 303 ¹		8 303
2017	Förslag	8 303		
2018	Beräknat	8 303		
2019	Beräknat	8 303		
2020	Beräknat	8 303		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten för verksamheten enligt den överenskommelse svenska staten har med Finland och Norge om anord-

nande av utbildningar samt kompensation för de ökade kostnader som uppstår för dessa länder till följd av att utbildningstjänsterna är mer-värdesskattepliktiga i Sverige.

Regeringens överväganden

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten är en svensk statlig stiftelse som enligt en överenskommelse med Finland och Norge anordnar utbildningar. Syftet är att främja åtgärder som bidrar till att utveckla arbetsmarknaden och att stärka det regionala samarbetet för i första hand de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige. Utöver stiftelsens stadgar regleras verksamheten av en överenskommelse mellan länderna som omförhandlas vart fjärde år.

I oktober 2015 undertecknades en ny överenskommelse för perioden 2016–2019 (A2011/2830/A), med stöd av tidigare lämnat bemyndigande från riksdagen. De avtalade årsplatserna uppgår till 80 för Finland, 60 för Norge och 145 för Sverige. Enligt överenskommelsen ska stiftelsen anordna och utveckla utbildningar för arbetsmarknadens behov i, i första hand, de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige. Stiftelsen får även sälja tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten. Verksamheten ska bedrivas flexibelt och anpassas till respektive lands behov inom i första hand nordkalottregionen, samt till deltagarnas behov av kunskaper för att kunna få och behålla ett arbete. Stiftelsen ska sträva efter att deltagarna förvärvar yrkeskompetens som bidrar till rörlighet mellan de nordiska ländernas arbetsmarknader vilket bland annat syftar till att öka den nordiska kompetensen och konkurrenskraften. Vidare ska validering av yrkeskompetenser erbjudas i syfte att öka möjligheterna till inträde på den nordiska arbetsmarknaden för personer med utomnordisk yrkes- och utbildningskompetens. Stiftelsen bör sträva efter att utforma utbildningarna så att de är anpassade för både kvinnor och män samt arbeta för att motverka könsstereotypa utbildningsval. Stiftelsen ska också arbeta med att tillämpa mål för verksamheten samt följa upp och mäta verksamhetsresultat.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 8 303 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 303 000 kronor respektive år.

4.6.11 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning

Tabell 4.34 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

2015	Utfall	1 231 093	Anslags-sparande	543 907
2016	Anslag	1 800 000 ¹	Utgifts-prognos	1 400 000
2017	Förslag	1 575 000		
2018	Beräknat	1 750 000		
2019	Beräknat	1 950 000		
2020	Beräknat	2 100 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till lönegarantiersättning enligt lönegarantilagen (1992:497) och de socialavgifter som ska betalas i samband med lönegarantiutbetalningen enligt socialavgiftslagen (2000:980). Anslaget får användas för utgifter för arbetet med handläggning av lönegarantiärenden.

Regeringens överväganden

För 2015 uppgick bruttoutgifterna på anslaget för lönegarantiersättningen till 1 538 miljoner kronor och inkomsterna till 307 miljoner kronor. Under första halvåret 2016 har utgifterna ökat och inkomsterna minskat jämfört med motsvarande period 2015 (se tabell 4.35).

Tabell 4.35 Nettoutgifter m.m. för anslaget 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning första halvåret 2015 respektive 2016

Miljoner kronor

	Bruttoutgifter	Inkomster	Nettoutgifter
1:a halvåret 2015	808	139	669
1:a halvåret 2016	863	123	741

Antalet konkurser uppgick till 3 200 under första halvåret 2016, vilket är en minskning med 9 procent jämfört med motsvarande period 2015. Antalet anställda i de aktuella företagen uppgick till 8 300, vilket är en minskning med 6 procent jämfört med motsvarande period 2015.

Antalet rekonstruktioner uppgick till 185 under 2015 och minskade därmed med 18 procent jämfört med 2014. Antalet berörda anställda i företagsrekonstruktioner uppgick till

4 100 personer, en minskning med 28 procent jämfört med 2014 (se tabell 4.36).

Tabell 4.36 Företagskonkurser m.m. budgetåret 2013–första halvåret 2016

	2013	2014	2015	Första halvåret 2016
Antalföretagskonkurser	7 700	7 200	6 400	3 600
Antal företagsrekonstruktioner	254	226	185	
Antal anställda berörda av företagskonkurser	25 800	19 100	15 500	8 300
Antal anställda berörda av företagsrekonstruktioner	5 900	5 700	4 100	

Källor: Tillväxtanalys och Kammarkollegiet.

Anm.: Statistik för företagsrekonstruktioner första halvåret 2016 finns inte tillgänglig.

Antalet personer som har fått lönegarantiersättning vid konkurs eller företagsrekonstruktion uppgick till 23 300 under perioden juli 2015–juni 2016 (se tabell 4.37), vilket är en ökning med 5 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Den genomsnittliga ersättningen per person, inklusive arbetsgivaravgift, uppgick till 69 500 kronor under denna period, vilket är en minskning med 4 procent jämfört med motsvarande period 2014/2015. Det genomsnittliga antalet dagar med lönegarantiersättning vid konkurs eller företagsrekonstruktion uppgick till 60, vilket är 1 dag mer jämfört med motsvarande period 2014/2015 (se tabell 4.38).

Tabell 4.37 Antal personer med lönegarantiersättning m.m. 2013–juli 2015/juni 2016

	2013	2014	2015	juli 2015–juni 2016
Antal personer med lönegarantiersättning	34 200	23 700	19 700	23 300
Genomsnittlig ersättning per person	74 000	74 500	72 800	69 500
Genomsnittligt antal ersättningsdagar per person	63	63	60	60

Källa: Kammarkollegiet.

Tabell 4.38 Antalet personer med lönegarantiersättning uppdelat på företagskonkurs och företagsrekonstruktion 2015 och juli 2015–juni 2016

	2015	juli 2015– juni 2016
Antal personer med lönegarantiersättning vid konkurs	16 100	15 100
Antal personer med lönegarantiersättning vid företagsrekonstruktion	4 100	8 700
Genomsnittlig ersättning per person vid konkurs	79 000	82 000
Genomsnittlig ersättning per person vid företagsrekonstruktion	53 000	51 000
Genomsnittligt antal ersättningsdagar per person vid konkurs	62	65
Genomsnittligt antal ersättningsdagar per person vid företagsrekonstruktion	44	47

Källa: Kammarkollegiet.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 1 575 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 750 000 kronor, 1 950 000 kronor respektive 2 100 000 kronor.

Tabell 4.39 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 800 000	1 800 000	1 800 000	1 800 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-225 000	-50 000	150 000	300 000
Förslag/beräknat anslag	1 575 000	1 750 000	1 950 000	2 100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.6.12 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tabell 4.40 Anslagsutveckling 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

År	Slagslag	Beräknat	Utgifts- prognos
2016	Anslag	6 962 142 ¹	6 586 257
2017	Förslag	6 216 007	
2018	Beräknat	5 850 555	
2019	Beräknat	6 220 170	
2020	Beräknat	6 415 362	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till arbetsgivare för nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.

Regeringens överväganden

År 2015 budgeterades och redovisades stöden på budgetens inkomstsida under inkomsttypen 8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto. Från och med 2016 redovisas stöden på utgiftssidan under anslaget. Stöden lämnas dock fortsatt som en kreditering på arbetsgivarnas skattekonton.

Under 2015 hade i genomsnitt per månad 46 700 personer en anställning med nystartsjobb eller yrkesintroduktionsanställning.

Utgifterna för 2016 beräknas uppgå till 6 586 miljoner kronor, vilket är 376 miljoner kronor lägre än vad som anvisats på statens budget för 2016. Jämfört med budgetpropositionen för 2016 antas utgifterna minska med 1 455 miljoner kronor 2017, 2 671 miljoner kronor 2018 och med 2 826 miljoner kronor 2019.

Regeringens förslag avseende förändringar av nystartsjobben medför sammantaget att anslaget minskas med 702 miljoner kronor 2017, 1 354 miljoner kronor 2018, 1 225 miljoner kronor 2019 och med 1 266 miljoner kronor 2020.

Jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna under anslaget minska med 261 miljoner kronor 2016, 1 181 miljoner kronor 2017, 2 259 miljoner kronor 2018, 2 445 miljoner kronor 2019 och med 2 570 miljoner kronor 2020. Övriga makroekonomiska förändringar förklaras även av en uppräknig av anslaget utifrån antaganden om timlöneutvecklingen.

Regeringen bedömer vidare att det inte föreligger behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 6 216 007 000 kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 850 555 000 kronor, 6 220 170 000 kronor respektive 6 415 362 000 kronor.

Tabell 4.41 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	6 962 142	6 962 142	6 962 142	6 962 142
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	6 798	205 132	858 581	817 581
Beslut BP17	-702 000	-1 354 000	-1 225 000	-1 266 000
<i>Varav</i>				
Effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor	-702 000	-1 354 000	-1 225 000	-1 266 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-752 933	-1 316 719	-1 600 553	-1 364 361
Förslag/beräknat anslag	6 216 007	5 850 555	6 220 170	6 415 362

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

5 Arbetsliv

5.1 Omfattning

Arbetslivspolitikerna omfattar områdena Arbetsmiljö, Arbetsrätt och Lönebildning.

Arbetsmiljö

Arbetsmiljöområdet omfattar insatser för ett väl fungerande arbetsmiljöarbete, utom den del som avser arbetstid och arbetsmiljö på transportområdet (utg.omr. 22 avsnitt 3). I området ingår verksamhet vid Arbetsmiljöverket och stödet till den regionala skyddsombudsverksamheten.

Arbetsrätt

Arbetsrättsområdet behandlar de arbetsrättsliga frågorna, utom den del som avser statlig arbetsrätt (utg.omr. 2 avsnitt 5). I området ingår verksamhet vid Arbetsdomstolen.

Lönebildning

Lönebildningsområdet avser insatser för en väl fungerande lönebildning och medling i arbets tvister. I området ingår Medlingsinstitutets verksamhet, som bl.a. avser kostnader för medling, informationsarbete och statistikproduktion.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom området Arbetsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Område Arbetsliv</i>							
2:1 Arbetsmiljöverket	642	697	699	739	752	767	784
2:2 Arbetsdomstolen	29	32	31	33	33	34	35
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33	34	34	32	32	32	32
2:4 Medlingsinstitutet	50	58	56	58	59	60	62
2:5 Arbetslivspolitik	4	20	20	30	30	10	10
Summa Arbetsliv	757	842	839	892	906	903	922

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna för arbetslivspolitik 2017 beräknas öka något i och med de satsningar regeringen har genomfört i budgetpropositionen 2016.

5.3 Mål för arbetslivspolitik

Målet för arbetslivspolitik är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12: AU2, rskr. 2011/12:88).

Mål för arbetslivspolitikens tre delområden

Arbetsmiljö: En arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet och tar hänsyn till människors olika förutsättningar och bidrar till utvecklingen av både individer och verksamhet.

Arbetsrätt: En arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande.

Lönebildning: En lönebildning i samhälls-ekonomisk balans och arbetsfred.

5.4 Resultatredovisning – arbetsmiljö

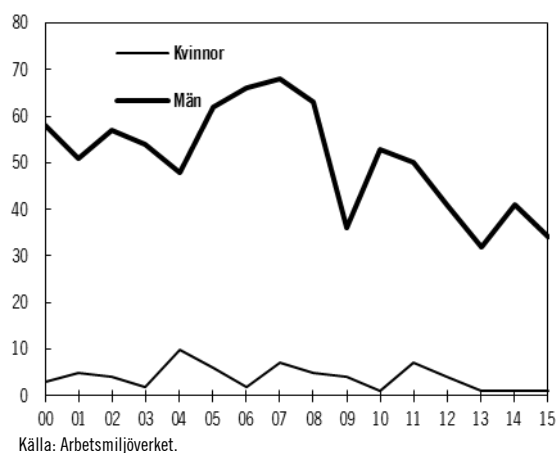
Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer för arbetsmiljön som används för att redovisa resultaten för 2015 inom verksamhetsområdet är följande:

- Antal dödsolyckor i arbetet.
- Antal anmälda arbetsolyckor med frånvaro.
- Antal anmälda arbetssjukdomar.
- Anställda och ohälsa.

Resultat

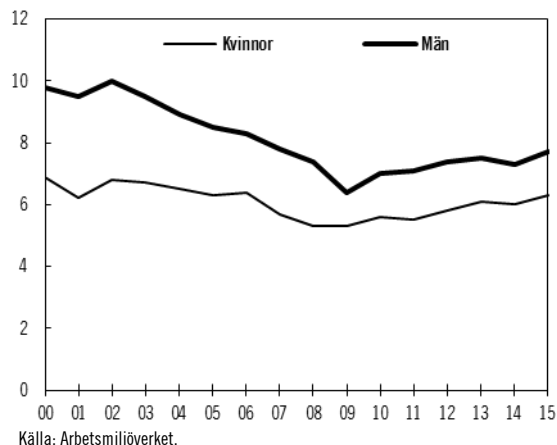
Diagram 5.1 Antal dödsfall i arbetsolyckor 2000-2015

Under 2015 inträffade 34 dödsolyckor (26 arbetstagare och 8 egenföretagare) varav en av arbetstagarna var kvinna. Detta är en nedgång med sju jämfört med året innan. Under 2015 skedde de flesta dödsolyckorna inom branschgrupperna byggverksamhet, jordbruk och skogsbruk samt transport.

Diagram 5.2 Antal anmälda arbetsolyckor med frånvaro 2000-2015

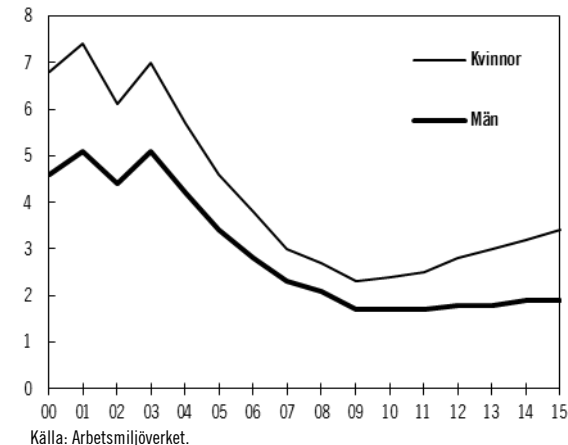
Antal per 1 000 förvärvsarbetande

Antalet arbetsolyckor som resulterat i sjukfrånvaro minskade under perioden 2002–2009. Ökningstrenden från 2010–2013 bröts 2014, men under 2015 ökade anmälningarna för män med 5,6 procent och för kvinnor med 6,2 procent jämfört med 2014. För kvinnor har fallolyckor varit den vanligaste orsaken till anmälda arbetsolyckor och för män har olyckor orsakade av förlorad kontroll över stationära maskiner, handverktyg och fordon varit vanligast.

Diagram 5.3 Antal anmälda arbetssjukdomar 2000–2015

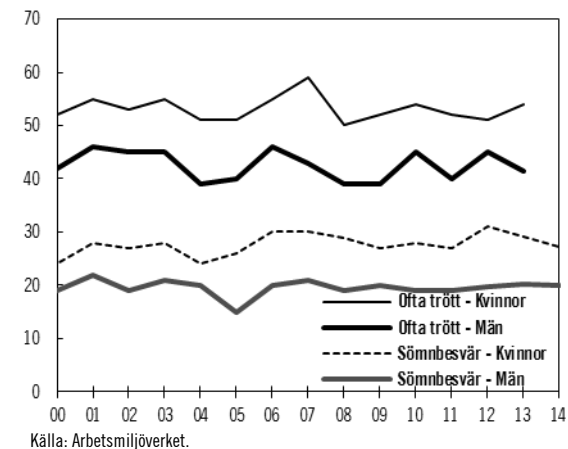
Antal per 1 000 förvärsarbetande

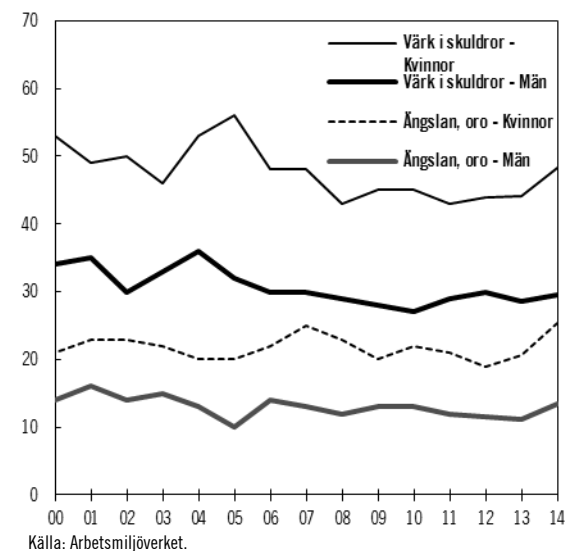
Antalet anmälda arbetssjukdomar minskade kraftigt mellan 2003–2009 men har ökat från och med 2010. Under 2015 har antalet arbetssjukdomar varit stabilt för män och ökande för kvinnor jämfört med året innan (se diagram 5.3). Under 2015 var arbetssjukdomar orsakade av sociala och organisatoriska faktorer den vanligaste orsaken till anmälningar av arbetssjukdom.

Diagram 5.4 Anställda och ohälsa, upplevda besvär trötthet och sömn 2000–2014

Procent

Diagram 5.5 Anställda och ohälsa, upplevda besvär värk och ängslan 2000–2014

Procent

Ovanstående två diagram illustrerar upplevda besvär som kan ha en koppling till arbetslivet hos förvärsarbetande. Dessa data sträcker sig till 2014, förutom besväret ofta trött där senaste uppgiften är från 2013. Som framgår finns det skillnader mellan kvinnor och män, där kvinnor har en högre rapportering av samtliga besvär jämfört med män. Både för kvinnor och män är ökningen tydligast när det gäller ängslan och oro. För kvinnor synes dessutom en ökning när det gäller värk i skuldror. Förändringar i övriga besvär, både för kvinnor och män, är små.

Verksamhet vid Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket är regeringens viktigaste myndighet för arbetsmiljöpolitiken. Arbetsmiljöverket är en kunskapsorganisation som är beroende av kompetenta medarbetare och det tar lång tid att utbilda en inspektör. På grund av bl.a. pensionsavgångar har myndigheten stora rekryteringsbehov de kommande åren. Genom regeringens resursförstärkningar har Arbetsmiljöverket kunnat rekrytera ett femtiotal nya inspektörer.

Förrättningar vid arbetsplatser

Förrättningar används som samlingsnamn för de besök på arbetsplatser som sker för att genomföra inspektion, följa upp, utreda olycksfall, samverka eller informera. Av tabell 5.2 framgår utvecklingen avseende antalet förrättningar respektive antalet inspektioner de tre senaste åren.

Tabell 5.2 Antal förrättningar och inspektioner 2013–2015

År	2013	2014	2015
Antal förrättningar	31 500	26 300	21 000
Antal inspektioner	19 000	16 000	14 000

Källa: Arbetsmiljöverket.

Antalet förrättningar per inspektör ökade under 2009–2011, främst beroende på effektivare inspektionsmetoder och mindre administrativt arbete. Antalet förrättningar per heltidsarbetande inspektör har sedan dess sjunkit och var 104 under 2015. Anledningen till nedgången är bland annat att myndigheten har lagt tid på att slutföra de organisationsförändringar som påbörjades under 2014 och att Arbetsmiljöverket använt metoder som är mer resurskrävande i flera av inspektionsaktiviteterna.

Antalet förelägganden och förbud minskade under 2015 till 519, jämfört med 727 under 2014. Av dessa har 56 överklagats.

Under 2015 slutförde Arbetsmiljöverket fyra olycksutredningar och djupstudier inom området hot och våld inom vård och omsorg. Ytterligare tre studier hann inte färdigställas under året. Arbetsmiljöverket bedömer att denna typ av utredningar är viktiga även inom det psykosociala området och inte bara inom de traditionella tekniska och fysiska områdena.

Under 2015 fortsatte eller påbörjades större nationella tillsynsinsatser riktade mot skolan, socialsekreterare och första linjens chefer inom vård och omsorg.

Strategiarbete och stöd

Den 31 mars 2016 trädde nya föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö i kraft. Detta föregicks av en landsomfattande informationskampanj via flera olika medier.

Arbetsmiljöverket har under 2015 arbetat vidare mot företag som bryter mot arbetsmiljölagstiftningen för att få konkurrensfördelar s.k. gråa företag. I arbetet tillsammans med andra myndigheter har Arbetsmiljöverket övergått till att benämna detta ”osund konkurrens i arbetslivet”. Arbetsmiljöverket ingår i en samverkansgrupp med för närvarande tio myndigheter. Syftet är att bedriva en övergripande samverkan genom omvärldsanalys och samordning av aktiviteter som avser t.ex. inspektion, regelförändringar och information.

Svarstjänsten ansvarar bl.a. för att besvara allmänna frågor via telefon och mejl. Under 2015 har över 47 000 frågor besvarats.

Som sektorsmyndighet har Arbetsmiljöverket tillsammans med 21 andra myndigheter ett särskilt ansvar för att förverkliga regeringens funktionshinderspolitik. Under året har perspektivet tillgänglighet beaktats i Arbetsmiljöverkets föreskrifts-, inspektions- och standardiseringsarbete.

Uppdrag med anledning av regeringens nya arbetsmiljöstrategi

I samband med att regeringen den 1 februari 2016 presenterade sin nya arbetsmiljöstrategi (En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020 Skr. 2015/16:80) gavs Arbetsmiljöverket en rad uppdrag (A2016/00159/ARM). Flera av uppdragen innebär samarbete med andra myndigheter, t.ex. avseende arbetsmiljö för de som arbetar på och vid väg eller i den gröna näringen. Ett särskilt uppdrag gavs till Arbetsmiljöverket tillsammans med 11 andra myndigheter om webbaserad information till utländska arbetstagare, arbetsgivare och egenföretagare i Sverige.

Skyddsombudens roll

Skyddsombuden är en viktig del av det svenska arbetsmiljösystemet. De regionala skyddsombudens uppgift är att aktivera och vara ett stöd för arbetstagsidan i det lokala arbetsmiljöarbetet, främst på mindre arbetsställen där det saknas skyddskommittéer. Staten ger årligen ett bidrag till den regionala skyddsombudsverksamheten. I Vårändringsbudgeten för 2015 och Budgetpropositionen för 2016 ökade regeringen detta bidrag. Från och med 2014 innehåller redovisningen av den regionala skyddsombudsverksamheten nio mätbara prestationer.

Carcinogendirektivet

Europeiska kommissionen lämnade den 13 maj 2016 ett förslag till ändringar i Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för carcinogener eller mutagena ämnen i arbetet (2004/37/EG). Förslaget går ut på att ändra eller införa gränsvärden för 13 kemiska ämnen.

Sveriges utgångspunkt är att stödja framtagandet av nya gränsvärden eftersom det är av stor betydelse både för arbetstagarnas hälsa och för rättvis konkurrens att EU-lagstiftningen uppdateras i enlighet med den vetenskapliga utvecklingen på området.

Kvinnors arbetsmiljö

Regeringen gav 2011 Arbetsmiljöverket i uppdrag att utveckla och genomföra särskilda aktiviteter för att förebygga att kvinnor slås ut från arbetslivet på grund av arbetsrelaterade problem. Uppdraget pågick under perioden 2011–2014. Slutrapporten för projektet lämnades till regeringen den 27 februari 2015 (Rapport 2015:6). Arbetsmiljöverket fick både i regleringsbrevet för 2015 och 2016 i uppdrag att vidareutveckla arbetet som initierades 2011. Enligt uppdragen ska erfarenheterna från det tidigare uppdraget tas till vara och insatserna ska riktas till kvinnodominerade sektorer men användas för att förbättra arbetsmiljön för alla anställda, både kvinnor och män. Uppdraget för 2016 innebär att insatserna bör riktas mot yrkesgrupper med hög sjukfrånvaro. För uppdragen har Arbetsmiljöverket disponerat 15 miljoner kronor för 2015 och 15 miljoner kronor för 2016.

Arbetsmiljöverket deltar dessutom aktivt i utvecklingsprojektet Jämställdhet i myndigheter (JiM).

En ny arbetsmiljöstrategi

Regeringen beslutade den 21 januari 2016 om en arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020, (skr. 2015/16:80). Skrivelsen lämnades till riksdagen den 1 februari 2016. Arbetsmiljöstrategin utgår ifrån det moderna arbetslivets utmaningar och möjligheter och tar avstamp i konkreta åtgärder inom tre prioriterade områden:

- Nollvision mot dödsolyckor och förebyggande av arbetsolyckor.
- Ett hållbart arbetsliv.
- Psykosocial arbetsmiljö.

Baserat på arbetsmiljöstrategin har regeringen tillsatt två utredningar och givit ett antal uppdrag

till Arbetsmiljöverket som knyter an till de prioriterade områdena. De planerade åtgärderna kommer att pågå under ett eller flera år. Arbetsmiljöstrategin ska också peka ut en riktning för arbetet under de kommande fem åren. Strategin kommer löpande att utvärderas och utvecklas.

Arbetsmarknadens parter är avgörande för förbättringar av arbetsmiljön och de har på olika sätt varit involverade under framtagandet av strategin. Parternas medverkan kommer också vara betydelsefull för det fortsatta arbetet med strategin.

Utredning om arbetsmiljöregler

Den 21 januari 2016 gav regeringen en särskild utredare uppdraget att bl.a. kartlägga det moderna arbetslivets utmaningar, analysera om bestämmelserna om arbetsmiljöansvar är ändamålsenliga och se över de regionala skyddsombudens tillträdesrätt och befogenheter (dir. 2016:1). Uppdragen att kartlägga det moderna arbetslivets utmaningar och att analysera bestämmelserna om arbetsmiljöansvar ska redovisas senast den 14 december 2016. Uppdraget om regionala skyddsombud, som även innefattar att utarbeta nödvändiga författningsförslag, ska redovisas senast den 31 mars 2017.

Utredning om nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö

Den 21 januari 2016 gav regeringen en särskild utredare uppdraget att föreslå hur ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitik bör inrättas och utformas (dir. 2016:2).

Särskild satsning på arbetslivsforskning

De tillfälliga medel som regeringen avsatt för arbetslivsforskning 2015–2018 har fördelats mellan Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) och Arbetsmiljöverket.

Forte gjorde under hösten 2015 en förstudie inför utlysning av forskningsmedel rörande arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer. Under

våren 2016 har Forte lyst ut totalt 38 miljoner kronor (se vidare under utg.omr. 9 avsnitt 9.4).

Arbetsmiljöverket lyste under hösten 2015 ut medel för projektplaneringsbidrag beträffande forskning med relevans för myndighetens tillsynsverksamhet. Totalt inkom 104 ansökningar varav 11 stycken beviljades medel. I augusti 2016 beslutade Arbetsmiljöverket att bevilja fyra av dessa ansökningar tre miljoner kronor vardera för 2016-2018.

Företagshälsovårdens kompetensförsörjning

Under 2016 genomför Socialstyrelsen en förstudie om hur företagshälsovårdens kompetensförsörjning kan stödjas inom ramen för de särskilda medel som regeringen avsatt. Socialstyrelsen ska även komma med förslag på hur fler läkare ska välja att utbilda sig inom tilläggspecialiteten. I förstudien ingår också att kartlägga hur ST-utbildningen ser ut för specialiteten arbetsmedicin i dag och hur den bäst bör utformas framöver utifrån målbeskrivningen. Socialstyrelsen redovisade sitt uppdrag i juni 2016. Myndigheten föreslår att de kurser som läkare under specialiseringstjänstgöring i arbetsmedicin kan delta i annonseras samlat av en lämplig aktör.

Eftersom behovet av fler läkare med specialitet i arbetsmedicin är stort, beviljade regeringen i februari en ansökan från Stiftelsen Arbetslivsforum för att stiftelsen under 2016 ska driva ett projekt för att stärka kompetensförsörjningen inom företagshälsovården (A2016/00063/ARM) En redogörelse och utvärdering för projektet ska lämnas till Regeringskansliet senast den 27 februari 2017.

Statskontoret har vidare på regeringens uppdrag analyserat det statliga ansvaret och styrningen av utbudet av specialistkompetenskurser inom ramen för läkares specialisttjänstgöring. I rapporten Det statliga åtagandet för kurser inom läkares vidareutbildning (2016:14) konstateras att systemet med kurserna har stor legitimitet hos de berörda aktörerna och att det inte finns något som talar för att uppdraget skulle kunna utföras mer effektivt av någon annan aktör i dagsläget. Statskontoret bedömer därför att Socialstyrelsen bör behålla uppdraget med specialistkompetenskurserna.

Analys och slutsatser

Målet för regeringens arbetsmiljöpolic är en arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet och tar hänsyn till människors olika förutsättningar och bidrar till utvecklingen av både individer och verksamhet. Regeringens samlade bedömning är att de åtgärder som görs på området bidrar till att nå målet för arbetsmiljöpolicen.

Resultatet utifrån indikatorerna på arbetsmiljöområdet visar resultat som pekar i olika riktningar.

Färre arbetstagare dog som en följd av arbetsolyckor under 2015 jämfört med 2014 vilket är en indikation på att de åtgärder som har genomförts inom de mest riskutsatta branscherna har haft effekt. Samtidigt ökar både antalet arbetsolyckor med sjukfrånvaro och antalet kvinnor som drabbats av arbetssjukdomar. Både kvinnliga och manliga förvärvsarbetande rapporterar dessutom en ökad upplevelse av ångslan och oro som kan ha en koppling till arbetslivet. Efter att kraftigt ha minskat har utvecklingen av anmälda arbetssjukdomar planat ut för män men är stigande för kvinnor. Under 2015 var arbetsjukdomar orsakade av sociala och organisatoriska faktorer den vanligaste orsaken till anmälningar av arbetssjukdom för kvinnor.

Regeringen har gett Arbetsmiljöverket i uppdrag att redovisa tillsynsresultat kring rehabiliteringen. Vidare har Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket tecknat ett nytt utvecklat samarbetsavtal.

Den fleråriga satsningen på kvinnors arbetsmiljö som Arbetsmiljöverket har genomfört visar att den könssegregerade arbetsmarknaden bidrar till att kvinnor löper större risk att drabbas av belastningsskador och att ett genusperspektiv i det systematiska arbetsmiljöarbetet behövs för att komma tillrätta med detta. Arbetsmiljöverkets nya föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö förväntas skapa ökad medvetenhet i arbetslivet om sambanden mellan arbetsmiljö och psykisk hälsa.

Förändringar i samhället och på arbetsmarknaden kommer också att ställa arbetsmiljöarbetet inför andra utmaningar. Den demografiska utmaningen, med behov både av ett förlängt arbetsliv och av ett hållbart arbetsliv genom hela yrkeslivet, är i detta sammanhang central.

Regeringen har tillsatt utredningen Arbetsmiljöregler för ett modernt arbetsliv (dir. 2016:1) vars syfte är att ta fram ett beslutsunderlag för eventuella åtgärder och regeländringar på arbetsmiljöområdet, utifrån det moderna arbetslivets utmaningar.

Regeringen har vidare gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolicer bör inrättas och utformas (dir. 2016:2).

5.5 Resultatredovisning – arbetsrätt

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande resultatindikatorer redovisas inom arbetsrättens område:

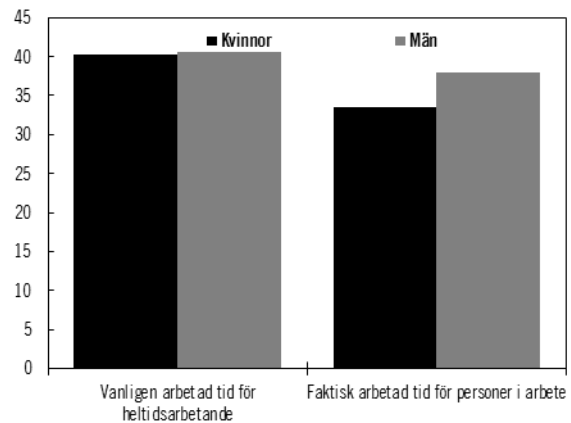
- Veckoarbetstid.
- Deltidsarbete.
- Tidsbegränsad anställning.

Resultat

Den vanligen arbetade tiden för heltidsarbetande kvinnor och män uppgick 2015 till drygt 40 timmar i veckan, vilket är oförändrat jämfört med de senaste åren.

Under 2015 uppgick den faktiskt arbetade tiden per vecka till i genomsnitt 33,5 timmar för kvinnor och 37,8 timmar för män, vilket är i stort sett oförändrat jämfört med 2014. Faktisk arbetad tid beräknas bland sysselsatta som är i arbete, dvs. som inte av någon anledning är frånvarande från arbetet.

Diagram 5.6 Veckoarbetstid (15–74 år) 2015

Anm.: Eftersom män arbetar heltid i större utsträckning än kvinnor representerar diagrammet för vanligen arbetad tid för heltidsarbetande betydligt färre kvinnor än män. Den faktiskt arbetade tiden är den tid personerna arbetade under SCB:s mätvecka, oavsett vanligen arbetade tid. I gruppen ingår både heltids- och deltidssarbetande.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU).

Av samtliga anställda kvinnor arbetade nästan 38 procent deltid under 2015 jämfört med drygt 14 procent av samtliga anställda män. Under 2015 minskade andelen deltidssarbetande kvinnor i högre grad jämfört med föregående år. Andelen deltidssarbetande män fortsatte att öka något. Totalt arbetade knappt 26 procent av samtliga anställda deltid under 2015, vilket är i nivå med föregående år (se tabell 5.3).

Tabell 5.3 Deltidsarbete (15–74 år), 2012–2015

Andel deltidssarbete i procent av samtliga anställda

År	Kvinnor	Män	Totalt
2012	39,7	13,4	26,6
2013	38,7	13,9	26,3
2014	38,3	14,2	26,2
2015	37,5	14,4	25,9

Anm.: Deltidsarbete definieras som arbete upp till och med 34 timmar per vecka.
Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Kvinnor har i större omfattning än män tidsbegränsade anställningar (se tabell 5.4). Under 2015 har andelen kvinnor med tidsbegränsad anställning minskat jämfört med föregående år, medan nivån för män är oförändrad.

Tabell 5.4 Tidsbegränsad anställning (15–74 år), 2012–2015

Andel anställda som har tidsbegränsad anställning i procent av samtliga anställda

År	Kvinnor	Män	Totalt
2012	18,5	14,3	16,4
2013	19,1	14,7	16,9
2014	19,4	15,5	17,5
2015	18,8	15,5	17,2

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Genomförande av direktiv om intjänande och bevarande av tjänstepension

Den 16 april 2014 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/50/EU om minimikrav för ökad rörlighet för arbetstagare genom förbättrade villkor för intjänande och bevarande av kompletterande pensionsrättigheter. Direktivet syftar till att underlätta den fria rörligheten för arbetstagare mellan medlemsstaterna genom att minska de hinder som kan följa av hur tjänstepensionssystem är utformade. Direktivet ska vara genomfört senast den 21 maj 2018.

Den 30 april 2015 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur direktivet om intjänande och bevarande av tjänstepension ska genomföras i svensk rätt (dir. 2015:45). Utredaren skulle ha den svenska arbetsmarknadsmodellen som utgångspunkt för sina överväganden och förslag och genomföra utredningsarbetet i dialog med arbetsmarknadens parter.

Den 17 augusti överlämnade utredningen betänkandet Villkor för intjänande och bevarande av tjänstepension (SOU 2016:51). Ärendet bereds i Regeringskansliet.

Genomförande av sjöfolksdirektivet

Olika kategorier av arbetstagare inom sjöfartssektorn (sjöfolk) har varit undantagna eller har kunnat undantas från tillämpningsområdet i fem arbetsrättsliga EU-direktiv. Genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1794 av den 6 oktober 2015 om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/94/EG, 2009/38/EG och 2002/14/EG samt rådets direktiv 98/59/EG och 2001/23/EG, vad gäller sjöfolk (sjöfolksdirektivet) har undantagen för sjöfolk tagits bort i direktiven. Dessutom har,

med hänsyn till sjöfartssektorns särart, vissa tillägg och anpassningar gjorts i direktiven.

Syftet med ändringarna är att stärka skyddet för arbetstagare oavsett vilken sektor de arbetar i, att säkerställa att liknande villkor gäller mellan medlemsstaterna, samt att leva upp till de rättigheter som läggs fast i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna.

Sjöfolksdirektivet trädde i kraft den 9 oktober 2015 och ska vara genomfört i svensk rätt senast den 10 oktober 2017. Den 19 november 2015 gav regeringen en särskild utredare uppdraget att analysera sjöfolksdirektivet och föreslå hur direktivet ska genomföras i svensk rätt (dir. 2015:116). Betänkandet Genomförande av sjöfolksdirektivet (SOU 2016:50) redovisades den 17 augusti 2016 och remitterades den 30 augusti 2016. Ärendet bereds i Regeringskansliet.

Europeiskt forum för att bekämpa odeklarerat arbete

Europeiska kommissionen presenterade den 9 april 2014 ett förslag till beslut om att inrätta ett europeiskt forum för att förbättra medlemsstaternas samarbete när det gäller att bekämpa odeklarerat arbete (se Faktapromemoria 2013/14:FPM80). Förslaget har behandlats i Europaparlamentet och Europeiska unionens råd, som den 9 mars 2016 tillsammans antog beslut (EU) 2016/344. Forumet ska bidra till effektivare åtgärder som syftar till att förbättra arbetsvillkor, att främja arbetsmarknadsintegration och social delaktighet, att minska förekomsten av odeklarerat arbete och att skapa formella arbetstillfällen. Forumet består av representanter från medlemsstaterna, kommissionen och arbetsmarknadens parter. Arbetsmiljöverket har utsetts att företräda Sverige i forumet.

Ändring av utstationeringsdirektivet

Regeringen har bedrivit ett aktivt påverkansarbete på EU-nivå i syfte att få till stånd en revidering av Europaparlamentets och rådets direktiv 96/71/EG av den 16 december 1996 om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster (utstationeringsdirektivet). Målet är att utländska arbetstagare så långt

som möjligt ska likabehandlas med inhemsk arbetskraft, särskilt vad avser grundläggande arbets- och anställningsvillkor inom ramen för utstationeringsdirektivets område, med respekt för den fria rörligheten. Den 8 mars 2016 presenterade kommissionen ett förslag till ändring av direktivet (COM (2016) 128 final). Enligt förslaget ska bl.a. bestämmelsen om rätt till minimilön ersättas med en bestämmelse om rätt till lön och andra ersättningar. Med begreppet avses alla obligatoriska ersättningskomponenter på nationell nivå i utstationeringslandet. Vad som ingår i begreppet kan bestämmas i kollektivavtal, även sådana som inte är allmängiltigförklarade, i enlighet med vad som anges i det ursprungliga utstationeringsdirektivet. Vidare föreslås krav på transparens, vissa tidsgränser i förhållande till utstationering, bestämmelser för entreprenadsituationer, obligatorisk likabehandling av utlyrda utstationerade arbetstagare samt att utstationeringsdirektivets tillämpning i fråga om villkor i kollektivavtal ska gälla för alla sektorer.

Regeringen är positiv till förslaget och välkomnar kommissionens ansats att skapa mer likabehandling mellan utstationerade och inhemska arbetstagare, med respekt för den fria rörligheten av tjänster. Ändringsförslaget förhandlas i ministerrådets rådsarbetsgrupp för sociala frågor sedan mars 2016.

Genomförande av tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet

Den 15 maj 2014 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/67/EU om tillämpning av direktiv 96/71/EG om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 om administrativt samarbete genom informationssystemet för den inre marknaden (IMI-förordningen), tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet.

En särskild utredare fick den 5 juni 2014 i uppdrag att lämna förslag till hur tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet ska genomföras i svensk rätt (dir. 2014:81). Uppdraget redovisades den 28 februari 2015 i delbetänkande Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del I (SOU 2015:13) samt den 31 mars 2015 i slutbetänkande Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del II

(SOU 2015:38). Betänkandena har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Den 24 mars 2016 remitterade Arbetsmarknadsdepartementet en departementspromemoria med vissa, från utredningen delvis avvikande, förslag avseende genomförande av tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet, Entreprenörsansvar och svenska kollektivavtalsvillkor vid utstationering (Ds 2016:6). Departementspromemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Den parlamentariska kommittén om utstationering på svensk arbetsmarknad

Den 27 september 2012 tillsatte regeringen en parlamentarisk kommitté om utstationering på svensk arbetsmarknad (dir. 2012:92). Kommitténs uppdrag var att utvärdera de ändringar som gjordes i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare med anledning av Lavaldomen och överväga vilka lagändringar som krävs för att värna den svenska modellen i ett internationellt perspektiv. Den 27 november 2014 gavs kommittén i tilläggsdirektiv (dir. 2014:149) ett utvidgat uppdrag att även överväga vilka lagändringar och eventuella andra åtgärder som krävs för att stärka kollektivavtalens ställning i utstationeringssituationer och utarbeta nödvändiga författningsförslag. Uppdraget redovisades den 30 september 2015 i betänkandet Översyn av lex Laval (SOU 2015:83). Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Genomförande av direktiv om åtgärder som underlättar utövandet av rättigheter i samband med fri rörlighet för arbetstagare

Den 16 april 2014 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/54/EU om åtgärder som underlättar utövandet av arbetstagares rättigheter i samband med fri rörlighet för arbetstagare. Direktivet syftar till att säkerställa en mer effektiv tillämpning av de rättigheter som följer av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 492/2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen. Direktivet ska vara genomfört senast den 21 maj 2016.

Departementspromemorian Genomförande av EU:s direktiv om fri rörlighet för arbetstagare (Ds 2015:36) utarbetades inom Regeringskansliet och remitterades under 2015. I promemorian föreslogs bland annat en ändring i instruktionen för Kommerskollegium, vilken beslutades i april 2016. Något inrättande av ny lag eller ändring av lag eller förordning i övrigt har inte skett med anledning av direktivet. Information om genomförandet har delgetts kommissionen i april 2016.

Överträdelseärende visstidsdirektivet

Den 22 mars 2010 fick Sverige en formell under rättelse av Europeiska kommissionen angående genomförandet av rådets direktiv 1999/70/EG av den 28 juni 1999 om ramavtalet om visstidsarbete undertecknat av EFS, UNICE och CEEP (vistidsdirektivet). Två departementspromemorior (Ds 2011:22 respektive Ds 2012:25) har tidigare utarbetats i syfte att förtydliga eller ytterligare stärka den befintliga lagstiftningen och dess regler till skydd mot missbruk av tidsbegränsade anställningar. Förslagen har inte lett till lagändringar. Sverige erhöll den 22 februari 2013 ett motiverat yttrande av kommissionen, vilket besvarades den 22 april 2013. Den 22 april 2014 erhöll Sverige ett kompletterande motiverat yttrande av kommissionen, vilket besvarades den 19 juni 2014. Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Inom Regeringskansliet har därefter departementspromemorian Skärpta åtgärder mot missbruk av visstidsanställningar (Ds 2015:29) utarbetats och remitterats. Regeringen lämnade i december 2015 propositionen 2015/16:62 Skärpta åtgärder mot missbruk av tidsbegränsade anställningar till riksdagen. Syftet med de föreslagna lagändringarna var att förbättra situationen för arbetstagare som riskerar att bli kvar i tidsbegränsade anställningar under lång tid och att säkerställa att anställningsskyddslagen uppfyller kraven på åtgärder till förebyggande av missbruk enligt visstidsdirektivet. Riksdagen antog lagförslagen i enlighet med regeringens proposition i mars 2016. Propositionen har delgetts kommissionen. Nya regler trädde i kraft den 1 maj 2016.

Nya lagregler om skärpta åtgärder mot missbruk av visstidsanställningar

Regeringen lämnade i december 2015 proposition 2015/16:62 Skärpta åtgärder mot missbruk av tidsbegränsade anställningar till riksdagen. Riksdagen antog lagförslagen i enlighet med regeringens proposition i mars 2016. Lagändringarna trädde i kraft den 1 maj 2016.

Ändringarna innebär i huvudsak att den tidigare begränsningen för allmän visstidsanställning kompletteras med en ny regel. Tidigare övergick en allmän visstidsanställning till en tillsvidareanställning om den sammanlagda anställningstiden i allmän visstidsanställning översteg två år inom en femårsperiod. Omvandling ska efter ändringarna inte bara ske om anställningstiden överstiger två år under en femårsperiod, utan även om det sker under en period då tidsbegränsade anställningar i form av allmän visstidsanställning, vikariat och säsongsarbete enligt anställningsskyddslagen följt på varandra. En anställning ska anses ha följt på en annan om den har tillträtts inom sex månader från den föregående anställningens slutdag. Det ska vara möjligt att i kollektivavtal göra undantag från den föreslagna regeln. Vidare ska arbetstagare som har fyllt 67 år undantas från reglerna om omvandling till tillsvidareanställning. Ändringarna innebär också att arbetstagare med tidsbegränsade anställningar ska få en utökad rätt till information.

Syftet med lagändringarna är att förbättra situationen för arbetstagare som riskerar att bli kvar i tidsbegränsade anställningar under lång tid och att säkerställa att anställningsskyddslagen uppfyller kraven på åtgärder till förebyggande av missbruk enligt det så kallade visstidsdirektivet. Genom ändringarna kommer möjligheterna att under lång tid använda på varandra följande tidsbegränsade anställningar enligt lagen att begränsas.

I propositionen föreslogs också en ändring av rättelsekaraktär i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete.

Utredning om registerutdrag i arbetslivet

Den 23 maj 2013 gav regeringen en särskild utredare uppdraget att bl.a. kartlägga av vilka skäl arbetsgivare, utan uttryckligt författningsstöd, begär att arbets sökande visar upp utdrag ur belastningsregistret och vilken betydelse sådana

utdrag tillmäts i anställningsprocessen (dir. 2013:56). Utredaren har också analyserat vilka åtgärder som krävs för att säkerställa att arbetsgivare inte utan författningsstöd begär att arbetssökande och arbetstagare visar upp utdrag ur belastningsregistret. Betänkandet Registerutdrag i arbetslivet (SOU 2014:48) redovisades den 26 juni 2014. Utredaren föreslår att det ska vara förbjudet för arbetsgivare att utan författningsstöd begära att en arbetssökande ska visa upp eller överlämna ett utdrag ur belastningsregistret. Förslaget har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Lag om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden

Regeringen lämnade i mars 2016 proposition 2015/16:128 till riksdagen med förslag till en ny lag om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Riksdagen antog lagen i enlighet med regeringens proposition den 8 juni 2016. Lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

I propositionen föreslås en ny lag om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Arbetstagare som utsätts för en repressalie av sin arbetsgivare i strid med lagen ska ha rätt till skadestånd. Även inhyrda som slår larm om allvarliga missförhållanden i inhyrarens verksamhet ska omfattas av repressalieskyddet. Ändringarna innebär inte någon inskränkning av det skydd som kan gälla på annan grund. Det ger inte heller någon självständig rätt att slå larm. Lagen är tvingande till arbetstagarens fördel.

Utredning om åtgärder för ett längre arbetsliv

Den 14 april 2011 utsåg regeringen en särskild utredare (dir. 2011:34) att analysera hur den genomsnittliga pensionsåldern kan höjas och ta fram konkreta förslag till åtgärder för att fler ska kunna arbeta längre. Utredaren överlämnade i april 2013 slutbetänkandet Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25) till regeringen. Utredaren föreslår ändringar i lagen (1982:80) om anställningsskydd, omfattande bl.a. höjd ålder för rätten att kvarstå i anställning från 67 till 69 år. Utredaren lämnar också ett antal

förslag på åtgärder inom arbetsmiljöområdet. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom ramen för den översyn av pensionsystemet som initierats av Pensionsgruppen, med företrädare för partierna bakom pensionsöverenskommelsen. Se vidare bilagan Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Delegationen för jämställdhet i arbetslivet

Regeringen beslutade den 6 oktober 2011 att tillsätta en delegation för jämställdhet i arbetslivet. Efter förlängning redovisades uppdraget den 4 juni 2015 i betänkandet Hela lönen, hela tiden – utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50). Den 21 juni 2016 anordnade regeringen en hearing med arbetsmarknadens parter för att inhämta synpunkter på betänkandet. På detta högnivåmöte redogjordes för vilka åtgärder regeringen har vidtagit och planerar att vidta på de områden som delegationen behandlade.

Internationella arbetsorganisationen (ILO)

ILO:s beslutande organ, Internationella arbetskonferensen, möttes i juni 2016 där Sverige i sedvanlig ordning företrädde av en trepartsdelegation. Arbetskonferensen beslutade om godkännande av ändringar till sjöarbetskonventionen från 2006 samt antagande av ändringar i bilagorna till konvention nr 185 identitetshandlingar för sjömän från 2003 (reviderad). Vidare behandlades en revision av rekommendation nr 71 om övergång från krig till fred (sysselsättning) från 1944. Det var första året i en tvåårsdiskussion i syfte att anta en uppdaterad rekommendation. Arbetskonferensen antog en resolution om anständigt arbete i globala leverantörskedjor och utvärderade genomslaget för ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering från 2008. Slutligen beslutades om vissa administrativa- och budgetfrågor.

Verksamhet vid Arbetsdomstolen

Antalet mål som kom in till Arbetsdomstolen 2015 var lägre än föregående år (se Tabell 5.5). Knappt 60 procent av målen var s.k. A-mål (mål i vilka talan väcks direkt hos Arbetsdomstolen) vilket är i nivå med tidigare år. Antalet avgjorda mål minskade markant jämfört med 2014, men ligger dock på samma nivå som 2013 och tidigare år. Även antalet inneliggande mål har fortsatt att minska.

Tabell 5.5 Målstatistik för Arbetsdomstolen 2013–2015

Antal	2013	2014	2015
Inkomna mål	407	403	336
Avgjorda mål	376	426	357
Antal domar och särskilt uppsatta beslut	94	91	76
Inneliggande mål vid årets slut	221	198	177

Källa: Arbetsdomstolen.

Genomströmningstiderna (handläggningstiderna) är av stor betydelse för att bedöma om arbetsrättsliga tvister avgörs inom rimlig tid. Beräknat som månatlig mediantid för avgjorda mål har genomströmningstiderna för såväl A-mål som s.k. B-mål (mål som först har prövats i tingsrätt och sedan överklagats till Arbetsdomstolen) varit relativt konstant under åren 2013–2015 (se tabell 5.6).

Tabell 5.6 Genomströmningstider för mål vid Arbetsdomstolen 2013–2015

Antal månader (medianvärde)	2013	2014	2015
A-mål totalt	6	7	7
A-mål avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut	12	12	14
B-mål totalt	2	4	2
B-mål avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut	11	10	12

Källa: Arbetsdomstolen.

Analys och slutsatser

Målet för arbetsrätten är att skapa förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande. Regeringens samlade bedömning är att de insatser som har gjorts inom ramen för arbetsrättsområdet bidrar till målet för arbetsrätten.

Insatserna inom arbetsrättsområdet är, liksom tidigare år i första hand kopplade till förhandlings- och lagstiftningsarbete, dels inom det internationella samarbetet, främst EU, dels i form av nationella initiativ.

Som framgår av resultatredovisningen har ett antal utredningsbetänkanden varit föremål för remittering och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen, något som återspeglas i flera utredningsuppdrag och tilläggsdirektiv. Regeringen bedriver också ett långsiktigt arbete för att stärka grundläggande rättigheter och kollektivavtalens ställning på EU-nivå. Regeringen har mot denna bakgrund fört ett aktivt påverkansarbete på EU-nivå i syfte bl.a. att få till stånd en revidering av det så kallade utstationeringsdirektivet, vilket lett till att kommissionen har presenterat ett ändringsförslag som nu förhandlas.

Lagstiftningen är ett centralt verktyg för att skapa förutsägbarhet och trygghet inom det arbetsrättsliga området. Möjligheterna till avsteg genom kollektivavtal skapar flexibilitet och är en viktig del av den svenska modellen.

En del av arbetsrätten som har stor påverkan på arbetsmarknaden är regleringen av anställningsformerna. Nya lagregler som begränsar möjligheterna att under lång tid använda på varandra följande tidsbegränsade anställningar trädde i kraft i maj 2016.

Ytterligare ett led i regeringens arbete med att skapa trygghet på svensk arbetsmarknad är den nya lag om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden som föreslagits och i juni 2016 antagits av riksdagen. Lagen kommer att träda i kraft i januari 2017.

Resultaten utifrån indikatorerna på arbetsrättsområdet (veckoarbetstid, deltidsarbete, tidsbegränsad anställning) visar inga större förändringar under 2015 i jämförelse med 2014. Det kan dock konstateras att andelen deltidsarbetande kvinnor fortfarande är mycket högre än andelen deltidsarbetande män, men att utvecklingen de senaste åren är att andelen deltidsarbetande kvinnor minskar. Den faktiskt arbetade tiden för kvinnor är också betydligt lägre än för män. Kvinnor har också i större omfattning än män tidsbegränsade anställningar. Detta bidrar bl.a. till att kvinnor har sämre ekonomiska förutsättningar än män.

5.6 Resultatredovisning – lönebildning

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Nedanstående indikatorer används som grund för resultatredovisningen inom lönebildningsområdet:

- Antal medlingsärenden i riksavtalsförhandlingar där Medlingsinstitutet har förordnat medlare.
- Antal förlorade arbetsdagar på grund av konflikt.
- Löneutvecklingen för hela arbetsmarknaden.
- Arbetskraftskostnadsutvecklingen per timme inom näringslivet i förhållande till euroområdet och USA.
- Reallöneutvecklingen.
- Löneskillnaden mellan kvinnor och män.

Resultat

År 2015 blev det fredligaste året på arbetsmarknaden sedan Medlingsinstitutet inrättades. De treårsavtal som tecknades för stora delar av arbetsmarknaden 2013 medför att avtalsåren 2014 och 2015 har haft en mycket begränsad omfattning. Under 2015 tecknades 40 nya kollektivavtal om löner och allmänna villkor som berörde totalt 110 000 arbetstagare.

Antal medlingsärenden

Medlingsinstitutet tillsatte under 2015 särskilda medlare i två avtalsförhandlingar mellan förbundsparter (se tabell 5.7).

Tabell 5.7 Antal medlingsärenden i riksavtalsförhandlingar där Medlingsinstitutet har förordnat medlare 2011–2015

År	2011	2012	2013	2014	2015
Antal	10	23	25	6	2

Källa: Medlingsinstitutet.

I och med att antalet medlingsärenden var litet 2015 minskade kostnaden för den centrala medlingsverksamheten. Totalt uppgick kostnaden i form av arvoden till utsedda medlare 2015 till en

halv miljon kronor, vilket kan jämföras med 1 miljon kronor 2014 och närmare 4 miljoner kronor 2013.

På lokal nivå har Medlingsinstitutet förordnat fyra fasta medlare med varsitt regionalt ansvar som vid behov ska medla mellan enskilda oorganiserade arbetsgivare och fackliga organisationer. Antalet inkomna lokala medlingsärenden uppgick 2015 till 30, vilket är något färre än föregående år. I samtliga registrerade ärenden förelåg varsel om stridsåtgärder och i fyra tvister verkställdes de. Detta ska dock ställas i relation till att ca 14 000 arbetsgivare under året blev bundna av kollektivavtal och att många blev det genom medlemskap i en arbetsgivarorganisation. Avtalsvister med utländska företag har praktiskt taget upphört då inget medlingsärende under 2009–2015 har gällt utländska entreprenadföretag.

Antal förlorade arbetsdagar

Under avtalsåret 2015 lades varsel om stridsåtgärder i de två förhandlingar där Medlingsinstitutet tillsatt medlare. I det ena av dessa trädde varslet i kraft.

Sammantaget förlorades 234 dagar på grund av konflikter på arbetsmarknaden under 2015 (se tabell 5.8), samtliga avsåg lokala tvister. Inga arbetsdagar förlorades som följd av arbetsnedläggelse i samband med förbundsförhandlingar.

Tabell 5.8 Antal förlorade arbetsdagar på grund av konflikt 2011–2015

År	2011	2012	2013	2014	2015
Antal	254	37 072	7 084	3 450	234

Källa: Medlingsinstitutet.

Medlingsinstitutet har inga uppgifter om de ekonomiska konsekvenserna för berörda företag till följd av förlorade arbetsdagar på grund av arbetsnedläggelser under året. Varsel om stridsåtgärder kan få ekonomiska konsekvenser för berörda företag och vidtagna stridsåtgärder kan få konsekvenser för tredje man. I maj 2015 ställde SAS in ett drygt hundratal flygningar efter ett varsel om pilotstrejk. Detta påverkade ca 11 000 resenärer.

Löneutvecklingen för hela arbetsmarknaden

Löneökningarna 2015 uppgick till 2,5 procent för hela ekonomin, vilket kan jämföras med 2,8 procent 2014 (se tabell 5.9). De avtalsmässiga löneökningarna har beräknats till 2,3 procent 2015 vilket är något högre än 2014.

Avvikelsena mellan de avtalsmässiga höjningarna och de faktiska löneökningarna kan vissa år vara stora, exempelvis med anledning av ändrad sammansättning av arbetskraften eller variationer i övertidsuttag. En bidragande orsak är det byte som sker varje årsskifte av vilka företag som ingår i undersökningen.

De treåriga avtalen som tecknades inom Industriavtalets ram våren 2013 har sammantaget bidragit till en jämförelsevis låg löneökningstakt under avtalsperioden.

Tabell 5.9 Löneutveckling för hela arbetsmarknaden 2011–2015

År	2011	2012	2013	2014	2015
Procent	2,4	3,0	2,5	2,8	2,5

Källa: Medlingsinstitutet, sammanvägning av konjunkturlönestatistiken.

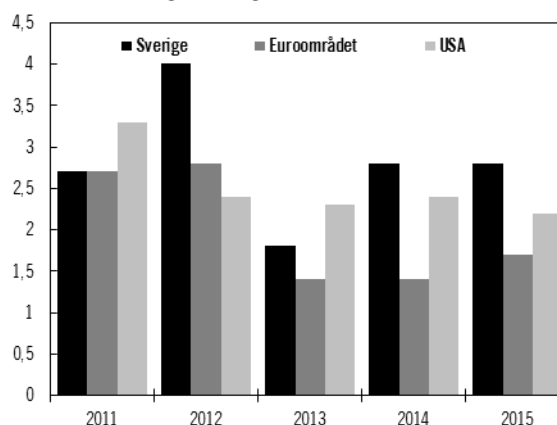
Arbetskraftskostnadsutvecklingen inom näringslivet

Ett lands konkurrenskraft beror till stor del på hur arbetskraftskostnaderna utvecklas i förhållande till andra länder. Arbetskraftskostnaden för en anställd person i Sverige innehåller all form av lön samt lagstadgade- och avtalsreglerade arbetsgivaravgifter. För perioden 2011–2015 var ökningstakten i det svenska näringslivet i genomsnitt 2,7 procent, vilket kan jämföras med 1,9 procent under motsvarande period inom euroområdet och 2,5 procent i USA. I många länder i Europa samt USA har efterdyningarna till skuld- och finanskrisen inneburit att löneökningstakten har varit mer dämpad än i Sverige.

För 2015 visar preliminära utfall att skillnaden består, både gentemot euroområdet och USA. De svenska arbetskraftskostnaderna beräknas ha ökat med 2,8 procent att jämföras med 2,1 procent i USA och 1,5 procent i euroområdet.

Diagram 5.7 Arbetskraftskostnadsutvecklingen per timme i näringslivet 2011-2015

Procentuell förändring från föregående år

Källa: Eurostat, Labour Cost Index (LCI) och Bureau of Labor Statistics, USA.

Ett lands konkurrenskraft kan upprätthållas även om arbetskraftskostnaderna är högre än i omvärlden förutsatt att produktiviteten är hög eller gynnas av en svag växelkurs. Under åren 2009–2013 har dock ingen av dessa faktorer gynnat den svenska konkurrenskraften, vilket har medfört att exportandelarna har fallit. Sedan 2013 har emellertid kronan åter försvagats gentemot dollarn och euron, vilket i viss utsträckning har underlättat industrins konkurrensförmåga.

Sett till nivån har Sverige, enligt Eurostat, bland de högsta arbetskraftskostnaderna i Europa. I ett viktigt konkurrentland som Tyskland är arbetskraftskostnaderna ca 20 procent lägre. Arbetskraftskostnaderna har dock stigit i Tyskland under senare år och bedöms öka med över 3 procent 2015, delvis beroende på införandet av en lagstadgad minimilön.

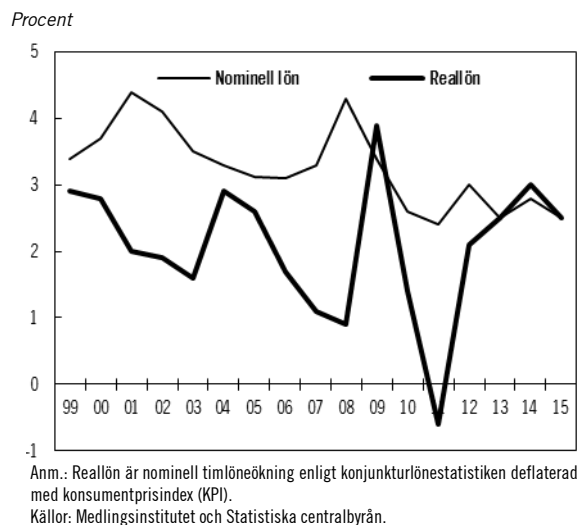
Reallöneutveckling

De nominella löneökningarna har varit relativt stabila sedan industriavtalets tillkomst 1997. Sedan 1995 har de nominella lönerna ökat med i genomsnitt 3,5 procent per år. Under samma period har konsumentpriserna stigit med i genomsnitt 1,1 procent per år, vilket ger en genomsnittlig årlig reallönetillväxt på 2,4 procent. År 2015 låg reallönen 61 procent högre än 1995. Variationer i reallöneutvecklingen mellan enskilda år har främst berott på upp- och nedgångar i inflationen. Under senare år har konsumentprisindex påverkats av låga räntor, fallande energipriser och att en jämförelsevis stark valuta har medfört låga importpriser.

Under 2015 beräknas de nominella lönerna ha ökat med cirka 2,5 procent. Samma år var kon-

sumentpriserna oförändrade vilket innebär att reallönerna ökade med 2,5 procent 2015 (se diagram 5.8).

Diagram 5.8 Nominell och real löneutveckling i procent 1999–2015

Löneskillnader mellan kvinnor och män

Löneskillnaden mellan kvinnor och män fortsätter att minska. En jämförelse av kvinnors och mäns genomsnittliga löner för hela arbetsmarknaden 2015 visar att kvinnor hade 87,5 procent av mäns lön, dvs. en löneskillnad på 12,5 procent. Det är en minskning av skillnaden med 0,7 procentenheter jämfört med 2014.

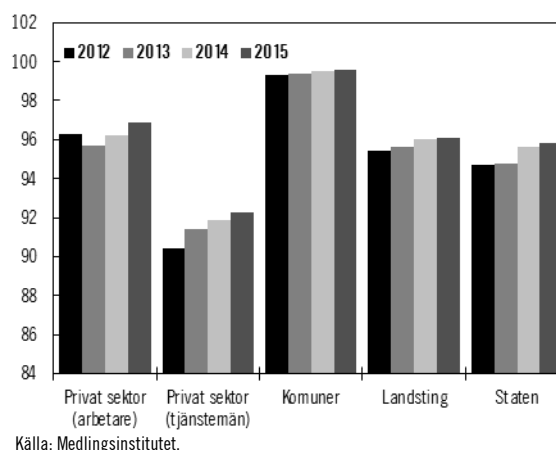
Den enskilt viktigaste förklaringen till löneskillnaden är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och att dessa yrken har olika lönenivåer. Utvecklingen tyder på en långsamt minskad könsuppdelning av arbetsmarknaden. Medlingsinstitutets analyser av perioden 2008–2013 visar att andelen kvinnor minskar i kvinnligt dominerade yrken och ökar i manligt dominerade. Den minskade löneskillnaden under dessa år beror enligt Medlingsinstitutet framför allt på att sammansättningen på arbetsmarknaden har förändrats, men även på att lönerna har ökat mer för kvinnor än för män. Löneeffekten har dock varit viktigast i den privata sektorn, medan strukturella förändringar har varit den påtagligt viktigaste förklaringen i den offentliga sektorn.

Om man med hjälp av standardavvägning tar hänsyn till skillnader i yrke, sektor, ålder, utbildning och arbetstid är kvinnors lön i genomsnitt 95,4 procent av mäns, dvs. en löneskillnad på 4,6

procent. Det är en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med året innan. Mellan 2005 och 2015 minskade löneskillnaden med 2,2 procent.

Den standardavvägda löneskillnaden skiljer sig åt mellan olika sektorer (diagram 5.9). Störst är skillnaden finns bland tjänstemän i privat sektor (7,7 procent). Den minsta skillnaden finns i kommunerna (0,4 procent). Den standardavvägda löneskillnaden minskade med 0,4 procentenheter mellan 2014 och 2015. Under perioden 2005 till 2015 minskade den oförklarade löneskillnaden mest i staten (2,9 procent). Se även utgiftsområde 2, avsnitt 5 avseende kvinnors och mäns löner inom staten.

Diagram 5.9 Kvinnors lön i procent av mäns lön sektorsvis efter standardavvägning 2012–2015

I mars 2016 överlämnade regeringen en proposition (2015/15:135) till riksdagen om ett övergripande ramverk för aktiva åtgärder i syfte att främja lika rättigheter och möjligheter. I propositionen föreslås att lönekartläggning för jämställda löner ska göras varje år i stället för vart tredje samt att dokumentering av arbetet med lönekartläggning ska göras av arbetsgivare med minst 10 anställda i stället för 25 anställda.

Riksdagen beslutade om propositionen den 21 juni 2016 (bet. 2015/16:AU10, rskr. 2015/16:304). Förslagen träder i kraft den 1 januari 2017 (se även UO 13 avsnitt 4).

Verksamhet vid Medlingsinstitutet

Medlingsinstitutet har inför och under avtalsrörelsen 2015 haft överläggningar med arbetsmarknadens parter för att uppmärksamma dem på de samhällsekonomiska förutsättning-

arna samt vikten av den konkurrensutsatta sektorns lönenormerande roll. Myndigheten har även anordnat tio konferenser och seminarier med olika teman för medlare, ekonomer, statistiker, massmedia och representanter från myndigheter, forskarvärlden och affärsbankerna. Sammanlagt har de olika aktiviteterna haft drygt 1 000 deltagare.

Medlingsinstitutet publicerar varje år två rapporter. Årsrapporten Avtalsrörelsen och lönebildningen presenterades i februari och i juni presenterades rapporten Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män? Medlingsinstitutet har under 2015 även tryckt en ny upplaga av skriften Lön för mödan, i syfte att sprida kunskap om arbetsmarknadens funktionssätt till främst gymnasieelever.

På myndighetens hemsida har konjunktur-lönestatistiken publicerats vid tio tillfällen under 2015. På hemsidan återfinns även en databas med information om centrala kollektivavtal. Vid 2015 års utgång fanns 682 registrerade kollektivavtal om löner och allmänna villkor. Därutöver finns ett antal särskilda avtal med utbildningsinnehåll, t.ex. yrkesintroduktionsavtal.

Analys och slutsatser

Regeringens mål är en lönebildning i samhällsekonomisk balans och arbetsfred. Flera av de kriterier som används för att bedöma om en god lönebildning uppfylldes under 2015. I genomsnitt ökade reallönerna med 2,5 procent samtidigt som sysselsättningen ökade med närmare 65 000 personer. Därtill var antalet konflikter på arbetsmarknaden få vilket också medförde att ett historiskt lågt antal arbetsdagar gick förlorade under året. Däremot har arbetskraftskostnaderna stigit snabbare än i omvärlden vilket är ogynnsamt för Sveriges internationella konkurrenskraft. Dessutom begränsar frånvaron av inflation utrymmet för relativlöneförändringar mellan olika löntagargrupper, t.ex. mellan kvinnodominerade och mansdominerade yrken.

Trots att det har framförts kritik mot att industriavtalen ska vara lönenormerande för hela ekonomin, har efterlevnaden av industrins märke varit god.

En viktig fråga i kommande avtalsrörelser är löneskillnaderna mellan kvinnor och män där

vissa förbund anser att det behövs konkreta ingripanden för att påskynda utvecklingen. Uppfattningen om hur jämställda löner ska uppnås och i vilken takt det ska ske skiljer sig dock åt mellan förbunden. Medlingsinstitutets analys tyder på att de förändringar som sker i sammansättningen på arbetsmarknaden hittills har haft större betydelse för minskade löneskillnader än relativt högre löneökningar för kvinnor. Den ovägda löneskillnaden mellan kvinnor och män har under den senaste 10-årsperioden följaktligen minskat snabbare i den offentliga sektorn än i den privata sektorn där yrkessegregeringen är mer påtaglig och minskar långsammare i takt.

5.7 Politikens inriktning

Den svenska arbetsmarknadsmodellen ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad med goda förutsättningar för trygghet, utveckling, tillväxt och konkurrenskraft. Modellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter. Statens roll är att genom ändamålsenliga regelverk och andra styrmedel säkerställa goda arbetsvillkor och underlätta tillkomsten av nya jobb, samtidigt som förutsättningar skapas för arbetsmarknadens parter att i kollektivavtal ta ansvar för villkorens närmare utformning.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen ger en hög omställningsförmåga att möta förändringar i vår omvärld. Den fortsätter att ge Sverige både hög sysselsättning och hög produktivitet. Lönebildningsmodellen har bidragit till två årtionden av reallönetillväxt och få konfliktdagar på den svenska arbetsmarknaden. Samtidigt medför det moderna arbetslivet nya utmaningar som i sig kan påverka den svenska modellens förutsättningar. Nya sätt att organisera arbetet ökar som en följd av t.ex. digitaliseringen. Rörligheten mellan olika länder av både arbetskraft och tjänster ökar, liksom förekomsten av utstationerad arbetskraft. Den svenska arbetsmarknadsmodellens sätt att fungera kan därför behöva anpassas. Detta behöver ske i en nära dialog mellan staten och arbetsmarknadens parter.

Ett hållbart arbetsliv

Goda och rättvisa villkor och en bra arbetsmiljö är en förutsättning för hög produktivitet i svensk ekonomi som utmärks av högt arbetskraftsdeltagande och en hög sysselsättningsgrad. Detta gäller för såväl de som är yrkesverksamma inom traditionella yrken som för de som arbetar inom nya branscher och under nya former. Alla som arbetar i Sverige ska ha ett arbete där man som yrkesverksam inte blir utnyttjad eller utsliten. Ingen ska riskera att dö eller skadas i sitt arbete.

Arbetslivet förändras i snabb takt och många upplever att tempot har ökat. Arbetet organiseras ofta så att kvinnor drabbas hårdare av den stressrelaterade ohälsan. Psykosociala arbetsmiljöbesvär ökar, samtidigt som mer traditionella problem som t.ex. belastningsskador, kvarstår. För att möta dessa utmaningar har resurserna inom arbetsmiljöpolitiken kraftigt förstärkts under mandatperioden och Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet förstärks. Regeringens nya arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet lägger fast prioriteringarna för 2016–2020.

För att åstadkomma konkreta resultat på arbetsmiljöområdet är regeringen beroende av nära kontakt och dialog med arbetsmarknadens parter. Regeringen har därför för strategiperioden inrättat ett dialogforum för arbetsmiljöfrågor.

För att bryta den nuvarande uppgången i sjukfrånvaron och utjämna skillnaderna mellan kvinnor och män beslutade regeringen i september 2015 om ett brett åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro (se vidare utg. omr. 10).

I anslutning till att förslagen till den så kallade hälsoväxlingen remitterades erbjöd regeringen parterna på arbetsmarknaden möjligheten att i stället komma överens om lösningar som på ett trovärdigt sätt minskar sjukfrånvaron. Parterna har inkommit med en för respektive sektor partsgemensam avsiktsförklaring (se vidare utg. omr. 10). Regeringen ser positivt på det utvecklingsarbete parterna har kommit överens om för deras fortsatta arbete. Regeringen bedömer att de aviserade åtgärderna kan medföra så väl förbättringar i arbetsmiljön som bättre möjligheter för sjukskrivna anställda att återgå i arbete.

Regeringen ser också över om gällande bestämmelser om arbetsmiljöansvar är ändamåls-

enliga och de regionala skyddsombudens tillträdesrätt och befogenheter (dir 2016:1).

Vidare avser regeringen att inrätta ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitik (dir. 2016:2).

Regeringen föreslår en satsning på arbetslivsforskning och samordnande insatser, se vidare utg. omr. 9, avsnitt 9.5. De samordnande insatserna utreds för närvarande inom ramen för en utredning som tidigare tillsatts med anledning av riksdagens intentioner (dir. 2016:2). Insatser för att förebygga den arbetsrelaterade ohälsan och minska risken för att arbetstagare skadas och slits ut är nödvändiga för att uppnå ett hållbart arbetsliv.

Särskilda medel avsattes dessutom i budgetpropositionen 2016 under perioden 2016–2018 till Forte och Arbetsmiljöverket för att finansiera forskning om bl.a. arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer samt kvinnors arbetsrelaterade ohälsa. För att främja kompetensförsörjningen inom företagshälsovården har särskilda medel avsatts fr.o.m. 2016.

Ordning och reda på den svenska arbetsmarknaden

Det ska vara ordning och reda på den svenska arbetsmarknaden. Ett företag ska inte riskera att bli utkonkurrerat till följd av att andra företag har undermåliga villkor för sina anställda. Konkurrentens ska bygga på kunskap och kompetens – inte på sänkta löner, dåliga arbetsförhållanden eller brister i säkerhet på arbetsplatsen.

Regeringen arbetar på flera fronter för att stärka och utveckla den svenska arbetsmarknadsmodellen, både nationellt och internationellt. Kollektivavtalens ställning ska stärkas och värnas.

Regeringens avsikt är att lämna förslag om ett entreprenörsansvar för arbetstagares löner i bygg- och anläggningsbranschen.

Sverige ska vara en konstruktiv medlem av EU. Frågor om ordning och reda på arbetsmarknaden är här av särskilt intresse. Principen bör vara lika lön för lika arbete enligt tillämpliga lagar och kollektivavtal i arbetslandet, med respekt för den fria rörligheten. Regeringen har bedrivit ett aktivt påverkansarbete för att få till stånd en ändring av utstationeringsdirektivet och

välkomnar att kommissionen nu har presenterat ett sådant förslag. Detta påverkansarbete är ett led i regeringens arbete för att stärka grundläggande rättigheter och kollektivavtalens ställning på EU-nivå. Sverige stödjer och uppmuntrar de initiativ som tagits, t.ex. ett europeiskt forum för att bekämpa odeclarerat arbete.

Sverige ska också i EU-samarbetet säkra att medlemsstater ska få ställa höga arbetsmiljökrav.

Det är önskvärt att arbetsmarknadens parter så långt som möjligt tar ansvar för vilka närmare arbetsrättsliga villkor som ska gälla i arbetslivet och för att bevaka efterlevnaden av dessa. Det gäller för alla som arbetar i Sverige, oavsett varifrån man kommer.

Svenska löner och villkor ska gälla för alla som arbetar i Sverige. Lagstiftningen ska utformas så att den främjar tillämpningen av sådana villkor som arbetsmarknadens parter har kommit överens om i kollektivavtal. Mot denna bakgrund avser regeringen fortsätta det igångsatta arbetet med att se över och skärpa utstationeringslagen samt genomföra det s.k. tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet. Regeringen avser att se över utstationering i förhållande till vägtransporter.

De grundläggande kraven på arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet läggs fast i lagstiftningen. Genom denna klargörs vilka krav som ställs på alla företag och verksamheter som verkar inom landets gränser. Alla arbetstagare omfattas i princip av samma regler och arbetsmiljökraven måste upprätthållas på hela arbetsmarknaden.

Tillsyn av arbetsmiljön är avgörande för att upprätthålla skyddet för arbetstagarna och för att rättvisa konkurrensförhållanden ska kunna råda på arbetsmarknaden. Arbetet för att hindra företag från att på olika sätt bryta mot arbetsmiljöreglerna för att uppnå konkurrensfördelar är centralt. Det kan innebära svårigheter för tillsynsarbetet när ett företag har sitt säte i ett annat land än det där arbetet utförs. En bristfällig arbetsmiljö får aldrig vara ett konkurrensmedel, vare sig nationellt eller inom EU.

För att bidra till att arbetsgivare följer arbetsmiljölagstiftningen föreslås att Arbetsmiljöverket tillförs 25 miljoner kronor per år. Tillskottet ska användas för att anställa fler inspektörer vilket kommer att möjliggöra ökad närvaro på arbetsplatserna.

Ansvarsfull lönebildning

Parternas ansvar för lönebildningen är en grundpelare i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Staten har ett övergripande samhällsekonomiskt ansvar men huvudansvaret för lönebildningen ligger hos parterna på arbetsmarknaden. Det är ett ansvar som parterna tar. Det finns därför ingen anledning att ändra denna ansvarsuppdelning.

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande. Denna modell har i två decennier bidragit till en varaktig reallönetillväxt.

Det är viktigt att denna positiva utveckling kan fortsätta. Arbetsmarknadens parter har det huvudsakliga ansvaret för detta. Regeringens uppgift är att lägga grunden genom en ansvarsfull ekonomisk politik och väl fungerande institutioner inom området.

Arbetsmarknaden behöver bli mindre könsuppdelad och heltidsarbete ska vara norm oavsett kön. Såväl arbetsmarknadens parter som myndigheterna inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitikerna är betydelsefulla för att främja arbete inom icke-könstraditionella yrken.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är oacceptabla och måste successivt minskas. Osakliga löneskillnader ska inte förekomma.

Löneskillnader kan minskas genom att uttaget av föräldraledighet och ledighet för vård av sjukt barn blir mer jämställt mellan könen. Regeringen har därför bl.a. reserverat en tredje månad i föräldraförsäkringen, avskaffat det kommunala vårdnadsbidraget och tillsatt en utredning som ska se över föräldraförsäkringen (dir. 2016:60).

Vidare bedömer regeringen att lönekartläggningar är ett väl fungerande instrument för att synliggöra och minska löneskillnader mellan kvinnor och män och att beslutet om att återinföra krav på årliga lönekartläggningar bidrar till att öka jämställdheten på arbetsmarknaden (se även avsnitt 5.6.2).

Kvinnor tar ofta ett större ansvar för att vårda anhöriga och många kvinnor arbetar deltid för att göra detta. Ingen ska behöva minska sin arbetstid för att välfärden inte håller tillräckligt god kvalitet. Regeringens satsningar på att stimulera tillgängligheten i barnomsorgen på obekvämt arbetstid och på ökad bemanning i äldreomsorgen bidrar till att öka möjligheten för kvinnor att arbeta mer.

Sjuktalet är ojämnt fördelade mellan män och kvinnor, kvinnor är mer sjukskrivna än män. Det påverkar både deras inkomst, löneutveckling och i förlängningen deras pension.

Kvinnors arbete ska värderas lika som mäns arbete. Det är fortsatt angeläget att andelen kvinnliga chefer och styrelseledamöter ökar.

5.8 Budgetförslag

2:1 Arbetsmiljöverket

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	642 097	37 606	
2016	Anslag 697 411 ¹		698 559
2017	Förslag 738 917		
2018	Beräknat 751 506 ²		
2019	Beräknat 766 640 ³		
2020	Beräknat 783 592 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 738 377 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 738 376 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 738 377 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsmiljöverkets förvaltningsutgifter samt för utgifter för statsbidrag till de centrala arbetstagarorganisationerna för den regionala skyddsombudsverksamheten.

Anslaget minskas med 114 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av reformen nationell digital infrastruktur, se även utg. omr. 22.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.11 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	8 153	8 489	-336
Prognos 2016	8 000	8 200	-200
Budget 2017	8 000	8 200	-200

Uppdragsverksamheten omfattar huvudsakligen den särskilda informationsverksamheten, men även försäljning från informationssystemet om arbetsskador (ISA). Den särskilda informationsverksamheten består främst av försäljning av verkets föreskrifter. Det ackumulerade resultatet för 2016 är 274 000 kr.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmiljöverket beslutar om bidrag under anslaget för den regionala skyddsombudsverksamheten som medför utgifter kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2018.

Tabell 5.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	18 391	18 391	20 000	20 000
Nya åtaganden	18 391	20 000	20 000	
Infriade åtaganden	-18 391	-18 391	-20 000	-20 000
Utestående åtaganden	18 391	20 000	20 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	18 400	20 000	20 000	

Regeringens överväganden

Den satsning som regeringen inledde och beräknade i budgetpropositionen 2016 genomförs.

Anslaget förstärks med 25 000 000 kronor per år. Tillskottet ska användas för att anställa fler inspektörer vilket kommer att möjliggöra ökad närvaro på arbetsplatserna.

Regeringen föreslår att 738 917 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 751 506 000 kronor, 766 640 000 kronor respektive 783 592 000 kronor.

Tabell 5.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	698 411	698 411	698 411	698 411
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	11 679	24 305	38 860	55 162
Beslut	28 827	28 790	29 369	30 019
Förslag/ beräknat anslag	738 917	751 506	766 640	783 592

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2:2 Arbetsdomstolen

Tabell 5.14 Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

2015	Utfall	29 178	Anslags- sparande	3 381
2016	Anslag	32 166 ¹	Utgifts- prognos	30 688
2017	Förslag	32 600		
2018	Beräknat	33 255 ²		
2019	Beräknat	33 963 ³		
2020	Beräknat	34 707 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 32 601 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 32 601 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 32 602 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsdomstolens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 32 600 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Arbetsdomstolen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 33 255 000 kronor, 33 963 000 kronor respektive 34 707 000 kronor.

Tabell 5.15 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	32 166	32 166	32 166	32 166
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	441	1 095	1 803	2 547
Beslut	-7	-6	-6	-6
Förslag/ beräknat anslag	32 600	33 255	33 963	34 707

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tabell 5.16 Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

	2015	Utfall	32 793	Anslags- sparande	3 429
2016	Anslag	34 222 ¹	Utgifts- prognos	34 222	
2017	Förslag	32 222			
2018	Beräknat	32 222			
2019	Beräknat	32 222			
2020	Beräknat	32 222			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO). Högst 1 000 000 kronor får användas för utgifter för deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén. Medlemsavgiften i svenska kronor bestäms av den svenska kronans växelkurs mot schweizerfrancen vid utbetalningsdagen i början av 2017.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 32 222 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Internationella arbetsorganisationen (ILO)* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 32 222 000 kronor respektive år.

2:4 Medlingsinstitutet

Tabell 5.17 Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

	2015	Utfall	49 715	Anslags- sparande	7 838
2016	Anslag	58 122 ¹	Utgifts- prognos	56 182	
2017	Förslag	58 463			
2018	Beräknat	59 176 ²			
2019	Beräknat	60 198 ³			
2020	Beräknat	61 567 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 58 465 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 58 465 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 58 465 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Medlingsinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 58 463 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Medlingsinstitutet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 59 176 000 kronor, 60 198 000 kronor respektive 61 567 000 kronor.

Tabell 5.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	58 122	58 122	58 122	58 122
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	342	1 053	2 075	3 444
Beslut	-1	1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	58 463	59 176	60 198	61 567

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

2:5 Arbetslivspolitik

Tabell 5.19 Anslagsutveckling 2:5 Arbetslivspolitik

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	3 648		2 352
2016	Anslag	20 000 ¹	Utgifts- prognos	19 712
2017	Förslag	30 000		
2018	Beräknat	30 000		
2019	Beräknat	10 000		
2020	Beräknat	10 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv. Anslaget omfattar också vissa utgifter för stöd till företagshälsovårdens kompetensförsörjning.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 30 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Arbetslivspolitik* för 2017. För 2018 beräknas anslaget till 30 000 000 kronor och för 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 000 000 för respektive år.

Tabell 5.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Arbetslivspolitik

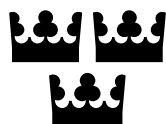
Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	20 000	20 000	20 000	20 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	10 000	10 000	-10 000	-10 000
Förslag/ beräknat anslag	30 000	30 000	10 000	10 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Studiestöd

15

Förslag till statens budget för 2017

Studiestöd

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Utgiftsområde 15 Studiestöd.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	12
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	13
2.4 Resultatredovisning.....	16
2.4.1 Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige.....	16
2.4.2 Vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå	18
2.4.3 Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige.....	19
2.4.4 Studerande utomlands	21
2.4.5 Studerande med barn	22
2.4.6 Studieekonomi	23
2.4.7 Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning	24
2.4.8 Låntagare och den totala skulden	26
2.4.9 Studiestödsadministrationen.....	28
2.5 Analys och slutsatser	30
2.5.1 Studiestödets rekryterande effekt.....	30
2.5.2 Studiestödets utjämnande effekt	31
2.5.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin	32
2.5.4 Studiestödsadministration.....	33
2.6 Politikens inriktning	34
2.7 Budgetförslag.....	35
2.7.1 1:1 Studiehjälp.....	35
2.7.2 1:2 Studiemedel.....	36
2.7.3 1:3 Avsättning för kreditförluster	38
2.7.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	39
2.7.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk.....	41
2.7.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	41
2.7.7 1:7 Studiestartsstöd	43
2.7.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden.....	44

2.7.9	Lån i Riksgäldskontoret.....	45
2.7.10	1:9 Överklagandenämnden för studiestöd.....	45

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	9
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd	12
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 15 Studiestöd	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 15 Studiestöd.	13
Tabell 2.4	Antal studiestödstagare och utbetalda belopp 2013–2015.....	16
Tabell 2.5	Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige	18
Tabell 2.6	Vuxna studerande med studiemedel 2015	19
Tabell 2.7	Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel 2015.....	20
Tabell 2.8	Studerande utomlands.....	22
Tabell 2.9	Tilläggsbidrag till studerande med barn.....	23
Tabell 2.10	Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer, 2011–2015	24
Tabell 2.11	Studerande med studielån, tilläggs lån och merkostnadslån i Sverige och utomlands	26
Tabell 2.12	Inbetalt belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning 2011–2015	27
Tabell 2.13	CSN:s genomsnittliga handläggningstider	29
Tabell 2.14	Nyckeltal för CSN:s service och information 2013–2015.....	29
Tabell 2.15	Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp.....	35
Tabell 2.16	Antal studerande och genomsnittliga belopp för studiehjälp, utfall 2015 och prognos 2016–2020	35
Tabell 2.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Studiehjälp.....	36
Tabell 2.18	Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel.....	36
Tabell 2.19	Antal studerande och genomsnittligt belopp för studiemedel, utfall 2015, prognos 2016 och beräknat för 2017–2020.....	37
Tabell 2.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Studiemedel.....	38
Tabell 2.21	Anslagsutveckling 1:3 Avsättning för kreditförluster.....	38
Tabell 2.22	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Avsättning för kreditförluster	39
Tabell 2.23	Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	39
Tabell 2.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor.....	40
Tabell 2.25	Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasie- utbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	41
Tabell 2.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk.....	41
Tabell 2.27	Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål.....	41
Tabell 2.28	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål.....	42
Tabell 2.29	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studie- sociala ändamål	43

Tabell 2.30	Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd.....	43
Tabell 2.31	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Studiestartsstöd.....	44
Tabell 2.32	Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden.....	44
Tabell 2.33	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden.....	45
Tabell 2.34	Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd.....	45
Tabell 2.35	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Överklagande- nämnden för studiestöd.....	46

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Låntagarnas skuld 2011–2015.....	15
Diagram 2.2	Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg 2011–2015.....	17
Diagram 2.3	Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel, fördelat på folkhögskolor och komvux, 2011–2015	18
Diagram 2.4	Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer 2011–2015.....	19
Diagram 2.5	Antal studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2011–2015..	20
Diagram 2.6	Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande inom olika eftergymnasiala utbildningsformer 2011–2015	20
Diagram 2.7	Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer 2011–2015.....	21
Diagram 2.8	Antal studerande med tilläggsbidrag 2011–2015.....	22
Diagram 2.9	Jämförelse mellan utvecklingen av studiemedelsbeloppen och konsumentprisindex 2011–2015.....	23
Diagram 2.10	Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön, 2001–2015	24
Diagram 2.11	Studerandes lånebenägenhet fördelat på åldersgrupper och kön, 2015 ..	25
Diagram 2.12	Antal studerande med tilläggs lån på olika utbildningsnivåer, 2011–2015	25
Diagram 2.13	Antal studerande i Sverige med merkostnadslån på olika utbildningsnivåer, 2011–2015	25
Diagram 2.14	Antal studerande utomlands med merkostnadslån, 2011–2015.....	25
Diagram 2.15	Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2016 fördelat på studienivå och kön	26
Diagram 2.16	Osäkra fordringar, fördelat på lånetyp och återkrav, 2011–2015	27
Diagram 2.17	Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl, 2011–2015.....	28
Diagram 2.18	Folkmängd 16–20 år 2014 och 2015 samt prognos 2016–2020.....	36

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att under 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 217 000 000 000 kronor (avsnitt 2.7.9),
2. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen för utgiftsområde 15 Studiestöd enligt tabell 1.1,
3. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Studiehjälp 3 427 850
1:2	Studiemedel 15 292 371
1:3	Avsättning för kreditförluster 1 963 965
1:4	Statens utgifter för studiemedelsräntor 368 690
1:5	Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk 62 150
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål 27 000
1:7	Studiestartsstöd 448 000
1:8	Centrala studiestödsnämnden 829 747
1:9	Överklagandenämnden för studiestöd 14 226
Summa	22 433 999

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål 4 000	2018
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	4 000	

2 Utgiftsområde 15 Studiestöd

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar utgifter för ekonomiskt stöd till enskilda under studier och utgifter för vissa studiesociala insatser. Även utgifter för hanteringen av studiestöden, som huvudsakligen sköts av Centrala studiestödsnämnden (CSN), och ärendehantering inom Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) hör till utgiftsområdet.

Inom utgiftsområdet föreslås att medel ska anvisas för:

- studiehjälp i form av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg för studerande inom främst gymnasieskolan,
- studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag för studerande med barn,
- statens utgifter för räntor för studielån tagna i Riksgäldskontoret,
- inleverans av kapital till Riksgäldskontoret till följd av avskrivning av studielån som tagits före 2014 och avsättning för förväntade förluster på utlåning fr.o.m. 2014,
- kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning,
- bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk,
- bidrag till vissa studiesociala ändamål,
- studiestartsstöd i form av stöd och tilläggsbidrag för studerande med barn,
- administration av studiestöd, och
- hantering av överklaganden vid ÖKS.

Vissa studiestöd är rättighetsstyrda. Detta innebär att anslagsbelastningen, förutom av reglerna för lån och bidrag, främst är beroende av antalet studerande i utbildningar som berättigar till studiestöd, de studerandes val att ansöka om studiestöd, räntekostnader för den totala studielåneskulden i Riksgäldskontoret och avsättning för förväntade förluster vid nyutlåning. Utgiften för vissa andra studiestöd begränsas av anvisade eller tilldelade medel och efterfrågan på dessa stöd.

Bestämmelserna som reglerar rätten till studiehjälp och studiemedel samt återbetalningen av studielån finns främst i studiestöds-lagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Studiehjälp	3 324	3 331	3 311	3 428	3 535	3 660	3 781
1:2 Studiemedel	13 037	14 988	13 119	15 292	15 596	16 236	16 707
1:3 Avsättning för kreditförluster	1 767	1 880	1 848	1 964	1 769	1 830	1 904
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	803	617	584	369	201	355	819
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	52	61	53	62	62	62	62
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27	27	27	27	27	27	27
1:7 Studiestartsstöd		0	0	448	909	930	960
1:8 Centrala studiestödsnämnden	193	794	784	830	823	840	833
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	14	14	14	14	15	15	15
Totalt för utgiftsområde 15 Studiestöd	19 216	21 712	19 740	22 434	22 936	23 955	25 108

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	21 708	21 708	21 708	21 708
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	11	26	43	61
Beslut	441	1 033	1 208	1 287
Övriga makroekonomiska förutsättningar	609	1 351	1 837	2 620
Volym	-453	-136	-1	270
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt	119	-1 047	-839	-839
Ny ramnivå	22 434	22 936	23 955	25 108

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Inom utgiftsområdet ingår utgifter för studiestöd, framför allt studiehjälp och studiemedel. De samlade kostnaderna inom utgiftsområdet uppgick 2015 till 19,2 miljarder kronor. Prognosen för 2016 visar på en ökning med ca 500 miljoner kronor. Föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet 2017 är 22,4 miljarder kronor.

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

På grund av föreslagna satsningar och de satsningar som riksdagen tidigare har beslutat om bedöms utgifterna öka med 441 miljoner kronor 2017. För 2018 och 2019 beräknas utgifterna öka med 1 033 respektive 1 208 miljoner kronor. För 2020 beräknas utgifterna öka med 1 287 miljoner kronor.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

Jämfört med de beräkningar som gjordes i budgetpropositionen för 2016 bedöms utgifterna för 2017 öka med 609 miljoner kronor på grund av prisbasbelopps- och ränteförändringar. För 2018 beräknas utgifterna öka med 1 351 miljoner kronor och för 2019 och 2020 beräknas utgifterna öka med 1 837 miljoner kronor respektive 2 620 miljoner kronor.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer och övriga anslagsförändringar

Utgifterna bedöms minska med 453 miljoner kronor 2017 samt beräknas minska för 2018 och 2019 med 136 miljoner kronor respektive 1 miljon kronor på grund av förändrade volymer. För 2020 beräknas utgifterna öka med 270 miljoner kronor.

Vidare bedöms utgifterna öka med 81 miljoner kronor 2017 på grund av förändringen av regleringsbeloppen när det gäller den statliga ålderspensionsavgiften. Utgifterna beräknas minska med 9 miljoner kronor 2018 samt

beräknas öka för 2019 och 2020 med 299 miljoner kronor respektive 387 miljoner kronor.

Ett nytt anslag tillkommer inom utgiftsområdet, anslag 1:7 *Studiestartsstöd*. Regeringen gör i denna proposition bedömningen att ett nytt rekryteringsinriktat studiestöd – studiestartsstöd – bör införas den 1 juli 2017 för att det ska bli lättare att motivera individer som har ett stort utbildningsbehov att studera (se avsnitt 2.7.7). Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om att införa ett studiestartsstöd. Medel överförs till anslaget med sammanlagt 448 miljoner kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 909 miljoner kronor, 930 miljoner kronor respektive 960 miljoner kronor.

görs från systemet ska vara korrekta, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:UbU2, rskr. 2010/11:136).

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	17 567
Verksamhetsutgifter ²	4 864
Investeringar ³	3
Summa ramnivå	22 434

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är att studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96).

Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödsystem som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som

Kort beskrivning av studiestödet

Studiehjälp

Studiehjälp består i huvudsak av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande på fristående skolor som måste bo inackorderade på skolorten. Studiebidrag lämnas med 1 050 kronor per månad under tio månader per år. Storleken på det extra tillägget är beroende av elevens och föräldrarnas sammanlagda inkomster och förmögenhet. Inackorderingstillägget lämnas med ett belopp som är beroende av avståndet mellan föräldrahemmet och skolan.

Bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan (Rg-bidrag)

Rg-bidrag lämnas för kostnader för mat, boende och hemresor vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade elever vid riksgymnasierna i Örebro samt till svårt rörelsehindrade elever i särskilt anpassad utbildning. Inom Rg-bidraget finns ett tilläggsbidrag som kan lämnas till elever som förutom Rg-bidrag får aktivitetsersättning och som därför inte har rätt till studiemedel.

Lärlingsersättning

Elever i gymnasial lärlingsutbildning kan få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättning lämnas med 1 000 kronor per månad.

Studiemedel

Studerande som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 10 729 kronor för heltidsstudier 2016. Det finns två olika nivåer på bidraget, en generell och en högre nivå. Den generella bidragsnivån utgör 28,4 procent av totalbeloppet medan den högre nivån utgör 66,2 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan lämnas för studier på grundläggande och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar sådan utbildning. Vidare kan arbetslösa ungdomar under 25 år sedan 2011 under vissa förutsättningar få den högre bidragsnivån. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tilläggs lån och merkostnadslån.

Tilläggsbidraget lämnas till studerande med barn och utgör ett differentierat kompletterande stöd beroende på antalet barn. Tilläggs lån kan lämnas till studerande över 25 år som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten. Lån kan även lämnas för vissa merkostnader som den studerande har i samband med sina studier.

Återbetalning av studielån

Det finns för närvarande tre olika återbetalningssystem. I varje system finns det särskilda återbetalnings- och trygghetsregler som under vissa förutsättningar kan ge möjlighet till bl.a. nedsättning av årsbeloppet och avskrivning av studielån.

Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk (s.k. TUFF-ersättning)

Föräldrar till barn som använder teckenspråk, och med föräldrar likställda personer, kan få ersättning när de deltar i utbildning i teckenspråk.

Studielitteratur till vissa högskolestuderande

Högskolestuderande som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning kan få låna studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier.

Utländska medborgare

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiestöd för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige och utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms ha en varaktig anknytning till Sverige. Vidare ska vissa utländska medborgare i studiestödshänseende jämföras med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige. Tredjelandsmedborgare med ställning som varaktigt bosatta här och innehavare av s.k. EU-blåkort jämföras också med svenska medborgare vid studier i Sverige. När det gäller rätt till studiehjälp jämföras vissa familjemedlemmar till gästforskare respektive till innehavare av EU-blåkort med svenska medborgare.

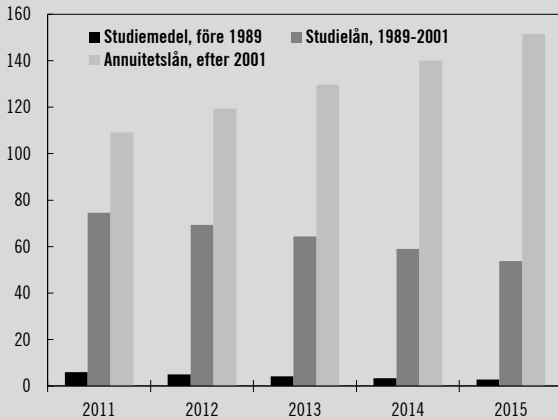
Kort beskrivning av lånesystemet

Tre olika system

Det finns för närvarande tre olika lånesystem. Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick 2015 till drygt 1,5 miljoner. Låntagarnas skuld består av lån och kapitaliserade räntor samt administrativa avgifter. Låntagarnas totala skuld uppgick vid utgången av 2015 till 208 miljarder kronor. Diagram 2.1 visar hur den totala skulden för de olika låneformerna har utvecklats under de senaste fem åren.

Diagram 2.1 Låntagarnas skuld 2011–2015

Miljarder kronor

Källa: CSN

Den genomsnittliga skulden när det gäller annuitetslån är 134 800 kronor för kvinnor och 132 300 kronor för män. Historiskt sett har män haft högre studieskulder än kvinnor men sedan 2008 har dock kvinnor högre skulder på sina annuitetslån. Denna förändring beror troligtvis på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under en något längre tid än män, samt att män betalar av sina skulder i något snabbare takt än kvinnor.

Lån hos Riksgäldskontoret

CSN finansierar sedan 1989 studielånen genom upplåning hos Riksgäldskontoret.

Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för all nyutlåning av studielån. Stocken av befintliga lån hanteras dock som tidigare med finansiering av konstaterad förlust.

Kreditmodellen enligt budgetlagen innebär att den förväntade kostnaden för lånet ska beräknas innan ett lån ställs ut. För studielånen innebär detta att de förväntade förlusterna för nyutlåning beräknas och anslagsfinansieras när lånen ut-

färdas. Vid beräkningen fastställer CSN en procentandel av utlånat belopp, vilken är 7,3 procent för 2016. Medel för förväntade förluster förs till en kreditreserv och används sedan för att täcka avskrivningar av lånefordringar.

Amorteringar från låntagarna som motsvarar upplånade medel minskar CSN:s låneskuld hos Riksgäldskontoret. De räntor som påförs låntagarna och som är obetalda vid årsskiftet kapitaliseras och ökar den enskildes skuld. Den del av den enskildes skuld som utgörs av kapitaliserade räntor lånas upp hos Riksgäldskontoret. Samtliga amorteringar av kapitaliserade räntor från låntagare minskar låneskulden hos Riksgäldskontoret.

CSN disponerar mottagna räntor från låntagarna för att finansiera räntan på studielånen i Riksgäldskontoret. Låntagarna betalar en nedsatt ränta på sina studielån och annuitetslån till CSN. Räntesatsen är 70 procent av den ränta som CSN betalar till Riksgäldskontoret, vilken för 2016 är 0,86 procent. Den 30-procentiga nedsättningen av räntan finansieras genom medel på anslag.

2.4 Resultatredovisning

Tabell 2.4 Antal studiestödstagare och utbetalda belopp 2013–2015¹
Tusental kronor

	2013			2014			2015			Utbetalt bidrag ²	Utbetalt lån
	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)		
Studiehjälp	424 978	48	52	406 910	48	52	398 533	48	52	3 266	
Varav											
Utland	1 195	69	31	1 220	70	30	1 175	66	34	12	
Studiemedel	506 271			516 031			511 052			10 375	17 437
Varav											
Grundläggande nivå	22 807	71	29	22 577	71	29	22 497	70	30	487	142
Gymnasial nivå	112 571	60	40	119 144	60	40	113 986	59	41	2 426	1 910
Eftergymnasial nivå	337 290	59	41	340 388	59	41	341 418	60	40	6 980	13 142
Utlandsstudier	33 603	58	42	33 922	58	42	33 151	58	42	483	2 243
Studiemedelsröntor och avskrivningar³										3 215	
Bidrag till vissa funktionshindrade i gymnasieskolan	423	48	52	400	45	55	401	46	54	39	
Lärlingsersättning				7 285	41	59	9 605	38	62	55	
Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	147	62	38	158	54	46	156	58	42	1	
Studielitteratur⁴	5 090	68	32	10 936	63	37	10 934	63	37	-	
Totalt	952 925			930 784			919 747				

Källor: CSN, SPSM och MTM.

¹ Tabellen visar det bruttoräknade antalet stödtagare per studiestöd. När antalet stödtagare redovisas fördelat per bidrags- eller utbildningsnivå och sedan summeras blir de som fått utbetalningar på fler än en nivå under året dubbelräknade.

² Belopp för studiemedel och bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk inkluderar statlig ålderspensionsavgift.

³ Belopp för studiemedel inkluderar tilläggsbidrag.

⁴ Siffran avser anslagsbelastningen i statsbudgeten för studiemedelsröntor och avskrivningar.

⁵ I slutet av 2013 ändrades rutinerna för registrering av låntagare, den fysiska utlåningen har ersatts och numera är det lärosätena som registrerar studenterna via en digital tjänst

I detta avsnitt redovisas resultatet av statens insatser inom studiestödsverksamheten. Resultaten för varje studiestöd redovisas per studerande-grupp fördelat på grundläggande och gymnasial nivå (t.ex. kommunal vuxenutbildning och folkhögskoleutbildning) respektive eftergymnasial nivå (t.ex. högskoleutbildning och yrkes-högskoleutbildning). Resultaten presenteras genomgående efter kön.

I respektive avsnitt anges vilka indikatorer som har valts ut för att mäta måluppfyllelsen. Det finns en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det utjämnande målet kan närmare definieras som att studiestödet ska vara selektivt rekryterande, dvs. det bör vara utformat på ett sådant sätt att det i vissa fall specifikt riktar sig till särskilda grupper. Det är därför natur-

ligt att liknande eller i förekommande fall samma indikator används för att mäta olika delar av måluppfyllelsen.

Under avsnitt 2.5 görs en sammanfattande bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet.

2.4.1 Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige

De studiestöd som lämnas till unga studerande på gymnasial nivå i Sverige är studiehjälp, bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning och kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande med inackorderingstillägg.

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg.

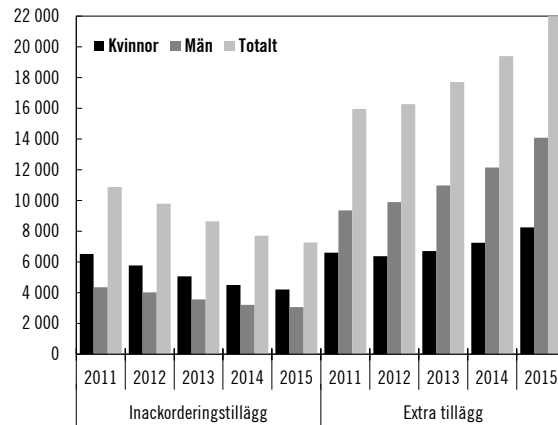
Resultat

Under 2015 fick ca 397 400 studerande, varav 191 100 kvinnor och 206 300 män, studiehjälp för studier i Sverige, vilket är en minskning med ca 2 procent jämfört med föregående år. Av de elever som hade studiebidrag gick 72 procent i kommunala gymnasieskolor och 26 procent i fristående gymnasieskolor. Omkring 2 procent studerade på folkhögskolor och i den kommunala vuxenutbildningen.

Ungefär 2 procent av samtliga studerande med studiehjälp fick inackorderingstillägg under 2015. Detta motsvarar ca 7 300 studerande, varav andelen kvinnor var 58 procent och andelen män 42 procent. Av de elever som studerade vid fristående gymnasieskolor hade 5 procent inackorderingstillägg, vilket motsvarar drygt 5 000 personer. Därutöver var det ca 2 100 studerande på folkhögskolor och ett mindre antal studerande på bl.a. kompletterande utbildningar som hade inackorderingstillägg.

Under 2015 lämnades extra tillägg till ca 6 procent av samtliga studerande med studiehjälp. Detta motsvarar ca 22 300 studerande, varav andelen kvinnor var 37 procent och andelen män 63 procent. Extra tillägg kan lämnas med 855 kronor, 570 kronor eller 285 kronor i månaden beroende på familjens inkomst. Under 2015 fick knappt 95 procent av de studerande med extra tillägg den högsta bidragsnivån. Berättigade till den bidragsnivån är personer i hushåll vars inkomst understiger 85 000 kronor per år.

Diagram 2.2 Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg 2011–2015

Källa: CSN

Knappt 22 500 studerande har fått sin studiehjälp indragen på grund av ogiltigt frånvaro under läsåret 2014/15. Det motsvarar 7 procent av det totala antalet studerande med studiehjälp, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående läsår. Det var fler män än kvinnor som fick indragen studiehjälp, 64 procent män och 36 procent kvinnor. En stor andel av dem som rapporterats för olovlig frånvaro får ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut.

Under 2015 fick ca 400 studerande s.k. Rg-bidrag, vilket innebär att tidigare års minskning av antalet som får Rg-bidrag har avtagit. Av de studerande som fick Rg-bidrag var 46 procent kvinnor och 54 procent män.

I januari 2014 infördes en kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning, s.k. lärlingsersättning, på 1 000 kronor per studiemånad. Under 2015 betalade CSN ut drygt 55 miljoner kronor i lärlingsersättning. Närmare 9 600 elever fick lärlingsersättning under året. Av dessa var 38 procent kvinnor och 62 procent män.

Tabell 2.5 Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2015	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2015 (mnkr)
Studiehjälp i Sverige	397 400	48	52	3 254
Studiebidrag	396 800	48	52	3 053
Inackorderings-tillägg	7 300	58	42	66
Extra tillägg	22 349	37	63	135
Läringsersättning	9 600	38	62	55
Rg-bidrag	401	46	54	39

Källa: CSN

2.4.2 Vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå

Vuxna studerande kan få studiemedel för studier på grundläggande och gymnasial nivå.

Resultatindikationer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel,
- antal studerande på dessa nivåer med den högre bidragsnivån, och
- andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer.

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- antal studerande på grundläggande och gymnasial nivå med den högre bidragsnivån.

Resultat

Under 2015 fick ca 22 200 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå, vilket är 400 färre än under 2014. Av dessa studerande var 70 procent kvinnor. Ungefär 12 400 studerande fick studiemedel med den högre bidragsnivån under 2015, vilket motsvarar 56 procent av studiestödstagarna på grundläggande nivå. De som studerar med studiemedel

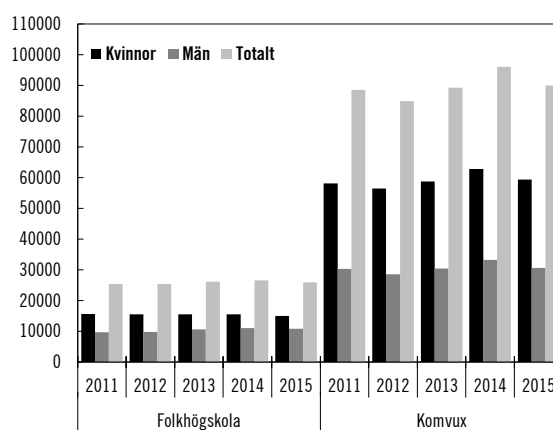
på grundläggande nivå är äldre än studerande på andra nivåer. Under 2015 var 78 procent av de studerande på den nivån äldre än 25 år, medan 36 procent var 35 år eller äldre.

Under 2015 återfanns de flesta vuxen-studerande med studiemedel på grundläggande nivå, 87 procent, inom kommunal vuxen-utbildning (komvux). Resterande studerade på folkhögskola.

Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2015 till ca 112 800, vilket är en minskning med 5 procent jämfört med 2014. Av dessa var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Cirka 35 800 studerande på gymnasial nivå fick under 2015 studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket är en minskning med ca 1 700 personer jämfört med 2014. Andelen studerande med den högre bidragsnivån var dock oförändrat 31 procent. Ungefär 49 procent av de studerande var yngre än 25 år, medan 19 procent var 35 år eller äldre och 6 procent var 45 år eller äldre. Jämfört med 2014 har andelen studerande i gruppen yngre än 25 år minskat med 1 procentenhet medan andelen som är 45 år eller äldre ökat med 1 procentenhet.

Av dem som studerade med studiemedel på gymnasial nivå under 2015 läste ca 67 procent inom komvux, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2014.

Diagram 2.3 Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel, fördelat på folkhögskolor och komvux, 2011–2015

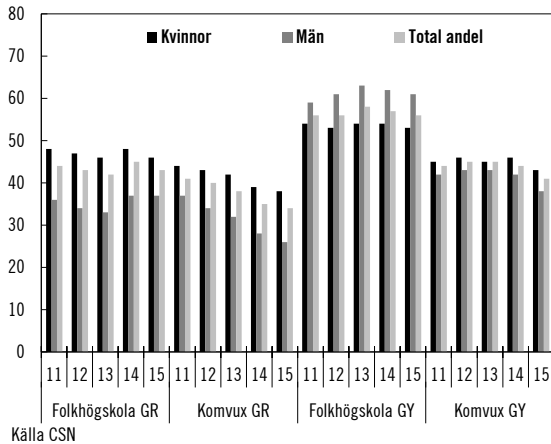

Källa: CSN

Andelen kvinnor av de vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå inom komvux var drygt 65 procent medan 35 procent var män. Motsvarande andelar för studerande på folk-

högskolan var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

Diagram 2.4 Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer 2011–2015

Andelen studerande med studiemedel sett till det totala antalet studerande på komvux uppgick till 39 procent under det andra halvåret 2015. Andelen har minskat med 4 procentenheter jämfört med andra halvåret 2014. För kvinnor var andelen 42 procent och för män 35 procent. Andelen studerande med studiemedel sett till det totala antalet studerande på folkhögskola uppgick till 54 procent under det andra halvåret 2015. Andelen har minskat med 1 procentenhet jämfört med det andra halvåret 2014. För kvinnor var andelen 52 procent och för män 58 procent.

Från och med 2011 får den högre bidragsnivån inom studiemedlen lämnas till vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år för vissa studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller folkhögskola. Under 2015 fick ungefär 4 300 ungdomar studiemedel med den högre bidragsnivån. De ingår i det totala antalet studerande med det högre bidraget som redovisas nedan. Antalet ungdomar har minskat med 600 jämfört med föregående år. Majoriteten, 88 procent, studerade på gymnasial nivå medan 12 procent studerade på grundläggande nivå. Av de ungdomar som tog del av satsningen under 2015 var 47 procent kvinnor och 53 procent män.

Tabell 2.6 Vuxna studerande med studiemedel 2015

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2015	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2015 (mnkr)
Grundläggande nivå	22 200	70	30	444
varav med den högre bidragsnivån	12 400	73	27	348
Gymnasial nivå	112 800	60	40	2 290
varav med den högre bidragsnivån	35 800	65	35	1 239
Totalt	135 000			2 734

Källa: CSN

2.4.3 Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

Det studiestöd som lämnas till studerande på eftergymnasial nivå i Sverige är studiemedel. Till högskolestuderande med synskada eller annan läsnedsättning ges även möjlighet att låna studielitteratur.

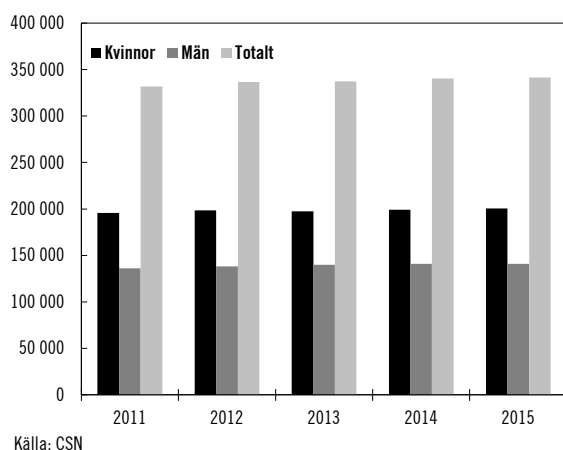
Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel, och
- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå.

Resultat

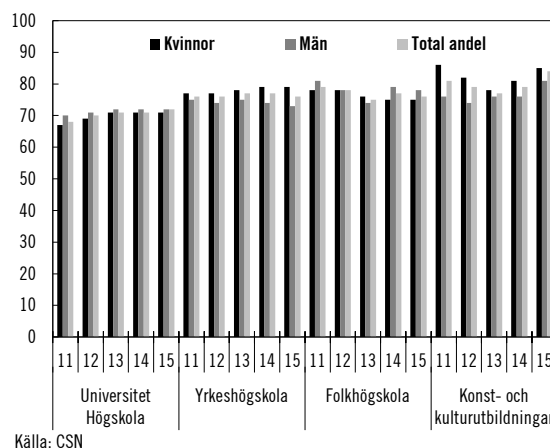
Under 2015 studerade ca 341 400 personer på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, vilket är en ökning med ca 1 100 studerande jämfört med 2014. Antalet studiemedelstagare under 2015 är därmed det högsta på eftergymnasial nivå någonsin. Ökningen av antalet studerande på eftergymnasial nivå berodde nästan uteslutande på att antalet studerande inom yrkeshögskolan ökade.

Diagram 2.5 Antal studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2011–2015

De allra flesta studiemedelstagare på eftergymnasial nivå under 2015, ca 87 procent, studerade vid universitet eller högskola. Ungefär 11 procent var registrerade som studerande vid yrkeshögskoleutbildning eller kvalificerad yrkesutbildning. Resterande andel studerade inom övriga utbildningsformer. Andelarna har inte förändrats nämnvärt under de senaste åren.

Av de studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2015 var 54 procent yngre än 25 år och 18 procent 30 år eller äldre. Andelen som var 30 år eller äldre har ökat med 1 procentenhet jämfört med 2014, medan andelen studerande i gruppen yngre än 25 år har minskat med 2 procentenheter. Inom sistnämnda åldersgrupp har det även skett en viss förskjutning i åldrarna då andelen som var yngre än 23 år har minskat med 1 procentenhet jämfört med 2014, medan andelen i åldern 23–24 år har ökat med motsvarande.

Under det andra halvåret 2015 studerade 72 procent av det totala antalet studerande på högskolenivå i Sverige med studiemedel och andelen är i princip oförändrad jämfört med andra halvåret 2014. Störst andel studerande med studiemedel återfinns på studiestödsberättigande konst- och kulturutbildningar följt av studier på eftergymnasial nivå på folkhögskola. Fördelningen mellan män och kvinnor är ungefär densamma.

Diagram 2.6 Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande inom olika eftergymnasiala utbildningsformer 2011–2015

Som framgår av tabellen nedan är det fler kvinnor än män som har studiemedel för studier på eftergymnasial nivå, vilket är oförändrat jämfört med 2014. Under 2015 har antalet män med studiemedel på eftergymnasial nivå ökat med ca 1 290 studerande. Antalet kvinnor har ökat med ca 1 800 studerande.

Tabell 2.7 Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel 2015

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2015	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2015 (mnr)
Eftergymnasial nivå	341 400	60	40	6 980

Källa: CSN

Studielitteratur för vissa högskolestuderande

Högskolestuderande med läsnedsättning kan få låna anpassad studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier (MTM). MTM producerar och förvärvar talböcker, både svenska och utländska, och punktskriftsböcker för högskolestuderande med läsnedsättning.

MTM har under 2015 infört ett styrsystem som har medfört effektiviserade produktions- och distributionsprocesser. Detta har lett till att ledtiden förkortats med 16 dagar för kurslitteratur som talbok jämfört med samma period året före. MTM har under året samverkat med universitet och högskolor för att effektivisera och förbättra servicen till studerande med läsnedsättning. Bland annat samverkar MTM med biblioteken vid Södertörns högskola och

Högskolan Kristianstad för effektivare arbetsprocesser som leder till att kurslitteratur kan vara klar till kursstart.

Under 2015 har en ökning skett av tillgången till litteratur för studenterna. Antalet titlar har ökat med 27 till 2 022 titlar. Det är främst myndighetens egen talboksproduktion som har ökat. Antalet lån har ökat till 85 400 under 2015, att jämföra med 2014 då antalet lån var 60 600.

2.4.4 Studerande utomlands

Det huvudsakliga stödet till studerande utomlands är studiemedel. Studerande under 20 år kan i vissa fall få studiehjälp för studier utomlands på gymnasial nivå i form av studiebidrag, inackorderingstillägg, extra tillägg och ersättning för dagliga resor. Studiemedel kan lämnas för gymnasiala och eftergymnasiala studier utomlands. Rätten till studiemedel för studier på gymnasial nivå utanför EES och Schweiz är dock begränsad. Förutom ordinarie bidrag och lån kan även merkostnadslån för bl.a. undervisningsavgifter och resor lämnas.

Den 1 juni 2015 trädde nya regler för studiemedel för utlandsstudier i kraft. De innebär bl.a. att studielån för utlandsstudier lämnas med samma grundbelopp som i Sverige, att det finns möjlighet till ett större och mer flexibelt uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter och att bestämmelserna i vissa delar anpassas till EU-rätten.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande utomlands med studiehjälp, och
- antal studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå.

Resultat

Studiehjälp

Antalet studerande med studiehjälp för studier utomlands på gymnasial nivå uppgick till ca 1 200 under 2015, vilket är en liten minskning

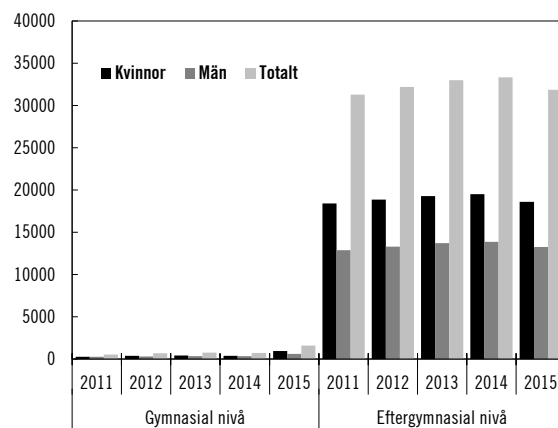
jämfört med 2014. Av dessa fick 300 personer inackorderingstillägg och ett fåtal personer fick extra tillägg eller ersättning för dagliga resor.

Studiemedel

Antalet utlandsstuderande på gymnasial nivå med studiemedel uppgick 2015 till ca 1 600, vilket är en ökning med ungefär 900 studerande jämfört med året innan. Av de utlandsstuderande på gymnasial nivå var 60 procent kvinnor och 40 procent män.

Antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel minskade för första gången på flera år och uppgick 2015 till 31 800. Det är en minskning med 5 procent jämfört med 2014. Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Cirka 9 procent av samtliga studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå studerade utomlands under 2015. Andelen ökade med 1 procentenhet jämfört med året innan, men var densamma som under 2013.

Diagram 2.7 Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer 2011–2015

Källa: CSN

Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå under 2015 utgjorde gruppen fritt utresande studenter, dvs. studerande som på eget initiativ studerar utomlands utan stöd av något avtal mellan lärosäten, den största andelen med ca 66 procent. Gruppen studerande inom ramen för utbytesprogram utgjorde ca 28 procent. Både antalet och andelen studerande på utbytesprogram ökade under 2015. Därutöver läste ca 6 procent under 2015 på språkkurser som inte var akademiska men som ändå räknades som eftergymnasiala. Efter reformeringen av utlandsstudiestödet den 1 juni 2015 räknas merparten av de s.k. icke-akademiska språkkurserna som

gymnasiala. Under 2015 gällde dock vissa övergångsbestämmelser.

Cirka 60 procent av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå studerade under 2015 inom EES och i Schweiz. De tio länder som under 2015 tog emot flest svenska studerande var: USA, Storbritannien, Danmark, Polen, Australien, Spanien, Tyskland, Frankrike, Norge och Japan. Ungefär 70 procent av de utlandsstuderande studerade i dessa länder.

Det är främst yngre studiemedelstagare som väljer utlandsstudier. Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå under 2015 var 63 procent yngre än 25 år och bara 3 procent 35 år eller äldre.

Tabell 2.8 Studerande utomlands

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2015	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2015 (mnkr)
Studiehjälp	1 148	66	34	12
varav inackorderings-tillägg	314	64	36	4
varav extra tillägg eller ersättning för dagliga resor	19	63	37	0,1
Studiemedel för gymnasiala studier	1 582	60	40	14
Studiemedel för eftergymnasiala studier	31 842	58	42	468
Totalt	34 572			498

Källa: CSN

2.4.5 Studerande med barn

För att underlätta för personer med barn att studera får studiemedel i form av ett tilläggsbidrag lämnas utöver ordinarie studiemedel. Bidraget lämnas som ett differentierat stöd beroende på antalet barn.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande och utjämnande effekt är:

- antal studerande med tilläggsbidrag,
- antal studerande utomlands med tilläggsbidrag, och

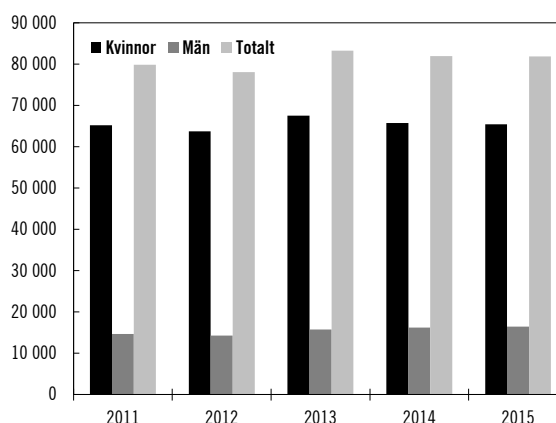
- andel studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå med tilläggsbidrag.

Tilläggsbidraget syftar till att underlätta för föräldrar att studera samt till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det kan därför också anses ha en utjämnande, dvs. selektivt rekryterande effekt på målgruppen. Det är därmed lämpligt att samma indikator används för att mäta flera delar av måluppfyllelsen.

Resultat

Under 2015 fick 81 800 studerande med studiemedel tilläggsbidrag, vilket är i princip oförändrat jämfört med 2014. Av dessa var 80 procent kvinnor och 20 procent män.

Diagram 2.8 Antal studerande med tilläggsbidrag 2011–2015

Källa: CSN

Av dem som studerade på grundläggande nivå under 2015 hade 51 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå var 28 respektive 13 procent. Skillnaderna kan bl.a. förklaras av att det skiljer i ålder mellan de olika studerandegrupperna och att äldre studerande oftare har barn. De studerande som fick tilläggsbidrag under 2015 hade i genomsnitt 1,8 barn och sammanlagt betalades det ut tilläggsbidrag för 147 900 barn.

Tabell 2.9 Tilläggsbidrag till studerande med barn

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2015	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2015 (mnkr)
Tilläggsbidrag	81 800	80	20	421
varav utlandsstuderande	583	55	45	2,6

Källa: CSN

2.4.6 Studieekonomi

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

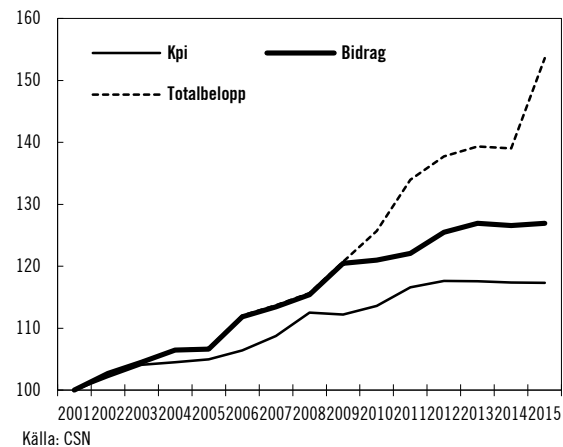
De indikatorer som används för att mäta rekryterande och utjämnande effekt är:

- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.

Den studerandes ekonomi under studietiden kan vara avgörande för om en person rekryteras till studier. Ett studiestödssystem som uppfattas som omfattande och rättvist har både en utjämnande och rekryterande effekt för individerna. Effekten beror dels på behovet av stöd, dels på om stödet är tillräckligt för att möjliggöra studier. Det är därför lämpligt att indikatorerna används för att mäta flera delar av måluppfyllelsen.

Resultat

En jämförelse med konsumentprisindex (KPI) visar att studiemedlens allmänna köpkraft fortsätter att följa kostnadsutvecklingen när det gäller bidragsandelen. Under 2015 höjdes dock lånedelen i studiemedlet vilket ökade köpkraften med ca 1 000 kronor per studiemånad. Studiemedlets allmänna köpkraft 2015 var på den högsta nivån sedan studiemedelssystemet infördes 1965.

Diagram 2.9 Jämförelse mellan utvecklingen av studiemedelsbeloppen och konsumentprisindex 2011–2015

Källa: CSN

CSN har under de senaste åren ökat sin kunskap om de studerandes ekonomiska och sociala situation. När CSN undersöker hur mycket studiemedlen räcker till används flera olika metoder. CSN genomför bl.a. en större enkätundersökning vartannat år.

Enkätundersökningen som gjordes under 2015 visar att upplevelsen av studieekonomin har försämrats något. Av samtliga studerande som deltog i undersökningen svarade 67 procent att ekonomin under studierna är ganska bra, bra eller mycket bra. Detta är en nedgång med 2 procentenheter sedan 2013. Män och kvinnor gjorde i princip en likartad bedömning av sin ekonomiska situation. Äldre gör en något mer negativ bedömning av studieekonomin än yngre.

Av de studerande som hade både studiebidrag och studielån ansåg 39 procent att studiemedlen helt täcker deras levnadsomkostnader. Det är lika stor andel som 2013. Till skillnad från undersökningen 2013, då män i större utsträckning än kvinnor uppgav att studiemedlen helt eller till stor del täcker omkostnaderna, gör kvinnor och män i 2015 års undersökning likvärdiga bedömningar av studiemedlens tillräcklighet. Studerande med barn upplevde sin studieekonomi bättre under 2015 än de gjorde 2013, vilket tyder på att den ekonomiska situationen för studerande föräldrar har förbättrats de senaste åren.

Undersökningen visar också att andelen av studiemedelstagarna som arbetar vid sidan av studierna har ökat. Under 2015 uppgav 43 procent av dem att de arbetade vid sidan av sina studier, vilket är en ökning med 4 procentenheter sedan 2013. Kvinnor arbetar i högre utsträckning än män vid sidan av studierna. Som

vid tidigare undersökningar angavs som skäl till varför de studerande väljer att arbeta vid sidan av studierna bl.a. att de får arbetspraktik, att det gör det lättare att få ett arbete efter avslutade studier och att det ger extrapengar.

2.4.7 Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande och utjämnande effekt är:

- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet),
- andel utlandsstuderande med studielån, och
- andel studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggs lån.

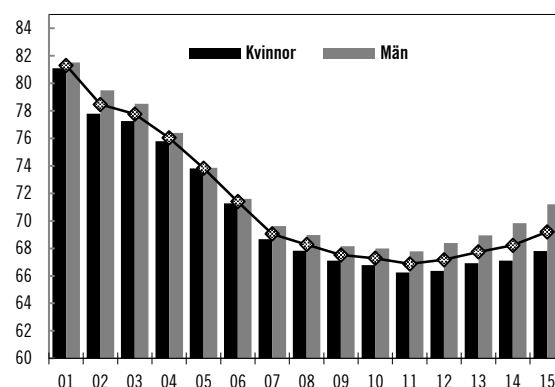
De indikatorer som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är:

- de studerandes lånebenägenhet i olika åldersgrupper och på olika utbildningsnivåer,
- antal studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggs lån,
- andel utlandsstuderande med studielån, och
- genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga fördelat på studienivå och kön.

Resultat

Antalet studerande som tar studielån i förhållande till antalet studerande med studiebidrag, dvs. lånebenägenheten, minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001. Sedan 2011 har dock lånebenägenheten ökat med 2,3 procentenheter. Lånebenägenheten för samtliga utbildningsnivåer var 69,2 procent under 2015 jämfört med 68,2 procent 2014.

Diagram 2.10 Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön, 2001–2015

Källa: CSN

Studielån

Lånebenägenheten vid studier på grundskolenivå ökade under 2015 och var 36 procent. Lånebenägenheten bland dem som studerar på eftergymnasial nivå har ökat marginellt jämfört med 2014 och uppgick till 74 procent under 2015.

Tabell 2.10 Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer, 2011–2015

Andel av samtliga låntagare

	2011	2012	2013	2014	2015
Grundläggande nivå	34,6	34,2	34,8	34,3	36,3
Kvinnor	30,4	29,8	30,4	29,4	31,1
Män	44,4	44,7	45,3	46,2	48,6
Gymnasial nivå	54,5	53,9	53,6	53,2	53,8
Kvinnor	53,9	53,3	53,0	52,2	52,6
Män	55,4	54,8	54,4	54,6	55,8
Eftergymnasial nivå	71,7	72,1	73,1	74,1	74,3
Kvinnor	71,5	71,8	72,8	73,5	73,5
Män	71,8	72,6	73,6	74,9	75,5

Källa: CSN

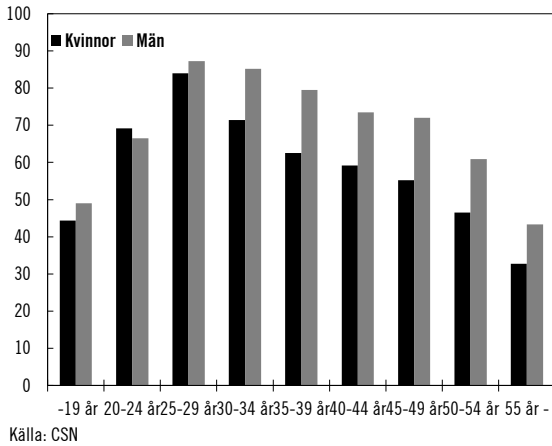
Män tar oftare studielån jämfört med kvinnor. Under 2015 tog 71 procent av männen lån jämfört med 68 procent av kvinnorna. Särskilt stor är skillnaden för studerande på grundläggande nivå. Där hade ca 49 procent av männen studielån, jämfört med ca 31 procent av kvinnorna.

Utlandsstuderande är mer benägna att ta lån än de som studerar i Sverige. Under 2015 var andelen utlandsstuderande som hade studielån ca 85 procent, vilket är en procentenhet högre jämfört med föregående år.

Lånebenägenheten varierar inte enbart mellan studerande på olika studienivåer utan även

mellan olika åldersgrupper. De yngsta och de äldsta studiemedelstagarna är de som i minst utsträckning väljer att ta studielån. För ungdomar i åldrarna 20–24 år uppgick lånebenägenheten till 68 procent under 2015. Mest lånade studerande i åldrarna 25–29 år, av vilka 85 procent tog lån.

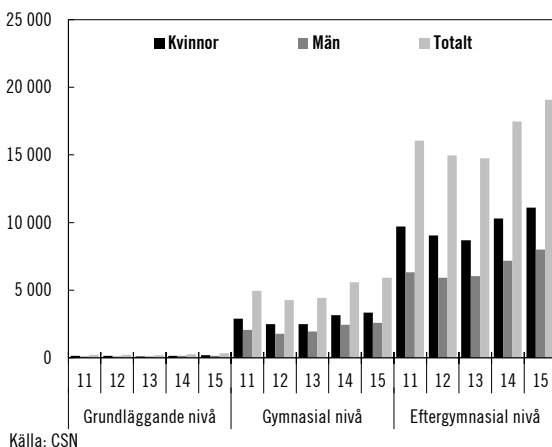
Diagram 2.11 Studerandes lånebenägenhet fördelat på åldersgrupper och kön, 2015

Tilläggs lån

Antalet studerande med studielån som även har tilläggs lån ökade något under 2015 jämfört med föregående år. I genomsnitt tog drygt 5 procent av de studerande med studielån även tilläggs lån under 2015. Drygt 19 000 personer fick tilläggs lån för studier i Sverige på eftergymnasial nivå, vilket är ett högre antal jämfört med 2014.

Diagram 2.12 Antal studerande med tilläggs lån på olika utbildningsnivåer, 2011–2015

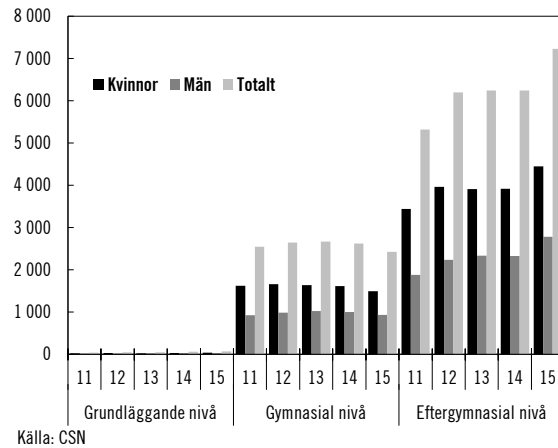
Män tar tilläggs lån i större utsträckning än kvinnor. Av de heltidsstuderande männen som var äldre än 24 år tog 16 procent tilläggs lån,

medan motsvarande andel bland kvinnor var något lägre, 15 procent.

Merkostnads lån

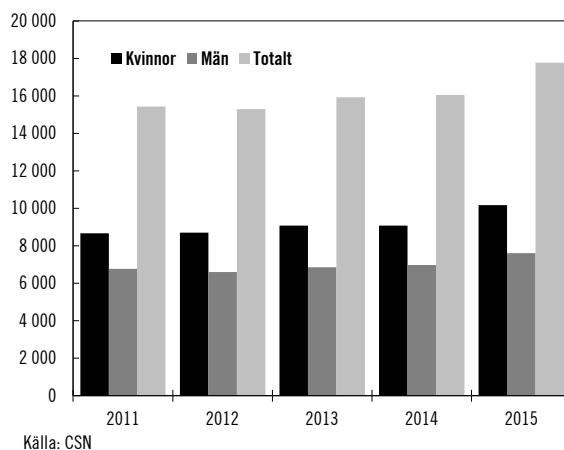
Antalet stödtagare med merkostnads lån för t.ex. undervisningsavgifter, dubbel bosättning eller resor mellan hemorten och studieorten för studier i Sverige ökade under 2015.

Diagram 2.13 Antal studerande i Sverige med merkostnads lån på olika utbildningsnivåer, 2011–2015

Det är främst studerande på eftergymnasial nivå som tar merkostnads lån. Det har samband med att utlandsstuderande är den grupp som främst tar merkostnads lån och de studerar oftast på den nivån.

Diagram 2.14 Antal studerande utomlands med merkostnads lån, 2011–2015

Andelen utlandsstuderande som tog merkostnads lån under 2015 var 54 procent. Merkostnads lån till utlandsstuderande får lämnas för exempelvis resor, försäkring och undervisningsavgifter.

Av de som fick merkostnadslån var 58 procent kvinnor, vilket motsvarar könsfördelningen bland studiemedelstagarna.

Tabell 2.11 Studerande med studielån, tilläggsloan och merkostnadslån i Sverige och utomlands

Antal studerande och utbetalade belopp

	Antal 2015	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utbetalt lån 2015 (mnkr)
Studielån	345 200	59	41	15 687
Tilläggsloan	24 500	59	41	535
Merkostnadslån	27 600	58	42	995

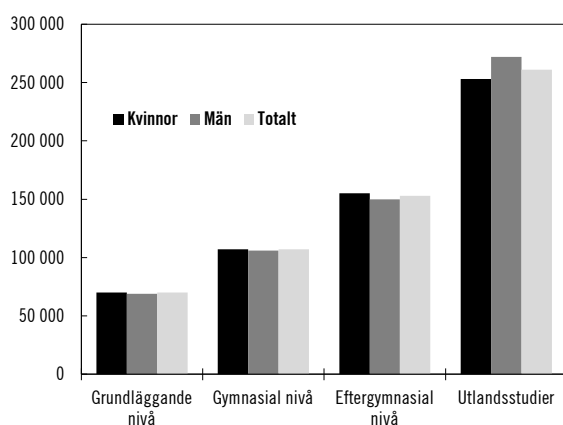
Källa: CSN

Den enskildes skuldsättning

Utbildning ger avkastning både för den enskilde och för samhället i stort. Kostnaderna för utbildning delas därför mellan den enskilde och samhället. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel.

Ett sätt att mäta skuldsättningen är att titta på hur stor skuld de studerande har vid återbetalningens början, dvs. direkt efter studierna. Skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer.

Diagram 2.15 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2016 fördelat på studienivå och kön

Källa: CSN

De studerande som har tagit lån för eftergymnasiala studier i Sverige och som börjat betala tillbaka på sin skuld under 2016 har lånat i genomsnitt 153 000 kronor, vilket är en ökning med ca 4 procent jämfört med föregående år. Denna grupp kan ha studerat på flera utbildningsnivåer, men har inte haft studiemedel för utlandsstudier. För dem som har studerat på eftergymnasial nivå och som helt eller delvis

studerat utomlands var skuldsättningen i genomsnitt 261 000 kronor. Utlandsstuderande är mer benägna att ta studielån än de som studerar i Sverige.

Av samtliga låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2016 hade 76 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor. Andelen med en studieskuld på mellan 200 000 och 500 000 kronor uppgick till 23 procent, vilket är oförändrat jämfört med föregående årsskifte.

Skuldsättningen har ökat något för alla utbildningsnivåer förutom grundläggande nivå jämfört med föregående årsskifte. Att skuldbeloppen ökar beror främst på att höjningarna av studiemedlens lånedel 2010, 2011 och 2015 börjar synas på skuldsättningen.

2.4.8 Låntagare och den totala skulden

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta god effekt på samhällsekonomi är:

- total studieskuld, varav andel osäkra fordringar,
- andel inbetalt årsbelopp för bosatta utomlands jämfört med bosatta i Sverige,
- antal personer som har beviljats nedsättning av det belopp som ska betalas tillbaka under året och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp,
- antal personer där krav på återbetalning av studiestöd har överförts till Kronofogdemyndigheten och den ackumulerade fordran hos myndigheten, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel osäkra fordringar.

Resultat

Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick till drygt 1,5 miljoner vid utgången av 2015. Antalet låntagare ökade med 51 800 sedan 2014.

Antalet låntagare med lån i två eller i vissa fall tre olika återbetalningssystem uppgick till ca 106 800 personer. I takt med att låntagare slutbetalat sina skulder i de äldre återbetalningssystemen minskar antalet låntagare med mer än ett lån. Under 2015 minskade antalet låntagare med mer än ett lån med 15 100 personer.

Återbetalningen av studielån ökade något under 2015. Jämfört med 2014 betalades det in 470 miljoner kronor mer till CSN. Totalt betalades närmare 13,3 miljarder kronor inklusive räntor och avgifter in. Av de årsbelopp som debiterades 2015 betalades 93,6 procent in när det gäller låntagare bosatta i Sverige. Denna andel har varit stabil under de senaste fem åren. Motsvarande andel för låntagare bosatta utomlands var 70,3 procent, vilket är en minskning med drygt 1 procentenhet jämfört med 2014.

Tabell 2.12 Inbetalt belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning 2011–2015

Andel av belopp efter nedsättningar (%)

Bosättning	2011	2012	2013	2014	2015
Sverige	93,7	93,8	93,7	93,7	93,6
Utomlands	72,2	73,0	72,5	71,6	70,3
Totalt	92,7	92,8	92,6	92,5	92,4

Källa: CSN

Den totala studieskulden när det gäller studielån ökade under 2015 från 201,6 miljarder kronor till 208,3 miljarder kronor. Ökningen beror på att antalet personer med annuitetslån stiger för varje år, vilket ger effekter på den totala studieskulden.

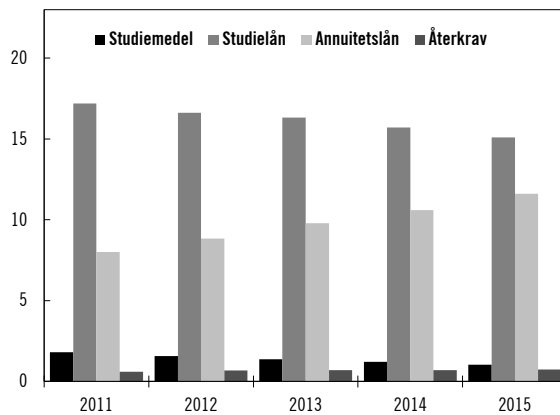
Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning för all nyutlåning av studielån (se avsnittet Kort beskrivning av lånesystemet). Det innebär att medel för förväntade förluster ska beräknas och belasta anslag när utlåning sker. Under 2015 avsattes anslagsmedel motsvarande 7,3 procent av utlånade medel till kreditreserven. Medel för förluster på utlåning före 2014 (stocken) tillförs kreditreserven genom att belasta anslag det år då förlusten är konstaterad.

Av den totala studieskulden har CSN bedömt att 28,5 miljarder kronor, eller ca 14 procent, utgörs av osäkra fordringar som riskerar att skrivas av. Detta är en ökning med 228 miljoner kronor jämfört med föregående år. Knappt 9 miljarder kronor av den osäkra fordran beräknas av CSN bero på personer som missköter eller bedöms komma att missköta sina betalningar. Den

osäkra fordran som kan härledas till de trygghetsregler som finns för återbetalning beräknas uppgå till knappt 17 miljarder kronor. Den osäkra fordran som orsakas av beräknade framtida dödsfall bedöms uppgå till drygt 3 miljarder kronor. Vidare har CSN, i likhet med föregående år, bedömt att av den totala utestående fordran på 1,2 miljarder kronor i fråga om återkrav av studiestöd är 0,7 miljarder kronor osäkra fordringar.

Diagram 2.16 Osäkra fordringar, fördelat på lånetyp och återkrav, 2011–2015

Miljarder kronor

Källa: CSN

Antalet låntagare som CSN saknade adresser till uppgick vid slutet av 2015 till ca 18 100, vilket motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Det är en antalsmässig ökning jämfört med 2014, men andelen är densamma som under 2014. Den totala utestående fordran för dessa låntagare uppgick den 31 december 2015 till 2 miljarder kronor, en ökning med 7 procent jämfört med föregående årsskifte.

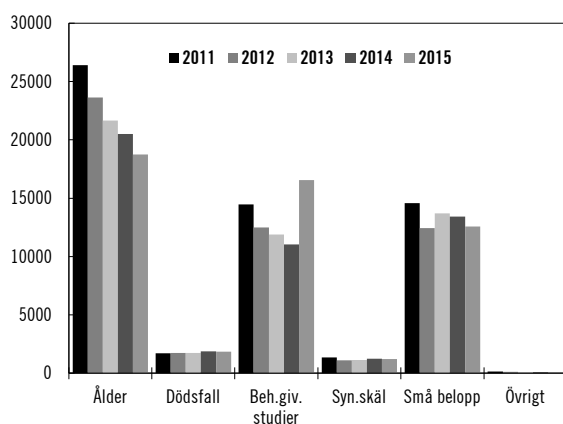
Nedsättning av årsbelopp

En person kan ansöka om att få det belopp som han eller hon ska betala tillbaka under året nedsatt. Det finns tre huvudsakliga skäl till att en återbetalare får nedsatt årsbelopp: nedsättning på grund av låg inkomst, nedsättning på grund av studier och nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl. Under 2015 fick 164 500 personer beslut om nedsättning, vilket är 4 500 fler än under 2014. Värdet av nedsättningarna är 1,3 miljarder kronor, vilket är en ökning med knappt 3 procent jämfört med 2014.

Avskrivningar

Avskrivning av lån kan ske främst på grund av åldersregler, dödsfall, behörighetsgivande studier, sjukdom eller synnerliga skäl. Dessutom skriver CSN av skulder som vid ett årsskifte är 100 kronor eller lägre, vilket redovisas som små belopp i diagram 2.17.

Diagram 2.17 Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl, 2011–2015

Källa: CSN

Under 2015 fick ca 53 000 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en ökning med 2 600 personer jämfört med 2014. Det totala avskrivna beloppet under 2015 var 809 miljoner kronor, vilket var en ökning med 108 miljoner kronor jämfört med föregående år.

Återbetalare med krav hos Kronofogdemyndigheten

I slutet av 2015 hade ca 87 400 personer, 51 procent kvinnor och 49 procent män, krav på återbetalning av studiestöd som överförts till Kronofogdemyndigheten. Det är en minskning med 4 100 personer jämfört med 2014. Den ackumulerade fordran hos Kronofogdemyndigheten som avser studiestöd uppgick vid årets slut till 1,2 miljarder kronor, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med 2014. Andelen av alla återbetalningsskyldiga låntagare som har en skuld hos Kronofogdemyndigheten har varit på ungefär samma nivå de senaste fem åren och uppgick 2015 till knappt 7 procent.

Utlandsbosatta återbetalare

Ungefär 65 400 återbetalare, 56 procent kvinnor och 44 procent män, var den 31 december 2015 bosatta utomlands, vilket är en minskning med ca 200 låntagare jämfört med 2014. Den totala fordran hänförlig till de tre återbetalningssystemen när det gäller utlandsbosatta återbetalare uppgick vid slutet av 2015 till 14,6 miljarder kronor, vilket är på samma nivå som 2014. Sedan 2012 är det lånetypen annuitetslån som står för den största delen, 8,2 miljarder kronor, av de utlandsbosattas skulder. Av den totala fordran när det gäller utlandsbosatta återbetalare avser 4,1 miljarder kronor, eller ca 28 procent, osäkra fordringar.

CSN har under 2015 skickat 15 400 ärenden som rör utlandsbosatta till inkassoföretag, vilket är en ökning med knappt 1 600 ärenden jämfört med 2014. Totalt har 48 miljoner kronor inbetalats under 2015 i de ärenden som CSN har skickat till inkasso i utlandsärenden, vilket är en minskning med 13 procent jämfört med 2014.

2.4.9 Studiestödsadministrationen

Centrala studiestödsnämnden

Från och med 2015 höjdes expeditionsavgiften från 120 till 150 kronor och påminnelseavgiften från 200 till 450 kronor. I samband med detta minskades även CSN:s anslag i motsvarande omfattning som de förväntade ökade avgiftsintäkterna. Höjningen av avgifterna innebar att CSN:s avgiftsintäkter ökade kraftigt, men även att reservationen av osäkra administrativa avgifter ökade, vilket bokförs som en kostnad. Förvaltningskostnaderna uppgick under 2015 till 946,5 miljoner kronor, vilket är en ökning med 141,3 miljoner kronor jämfört med 2014. Intäkterna uppgick under 2015 till 1 082,5 miljoner kronor, vilket är en ökning med 259,9 miljoner kronor jämfört med 2014. Av intäkterna bestod knappt 18 procent av anslag (190,5 miljoner kronor) och drygt 82 procent av administrativa avgifter (890,5 miljoner kronor). Övriga mindre intäkter bestod av finansiella intäkter och intäkter av bidrag. Inbetalda avgifter bestod främst av påminnelseavgifter, expeditionsavgifter och uppläggningsavgifter.

Ärendehantering

Handläggningstiderna är fortsatt korta, även om de har blivit något längre för handläggning av studiemedel vid studier utomlands.

När det gäller handläggningstiden för ärenden som avser studiehjälp är den oförändrad jämfört med föregående år för ärenden som avser studier i Sverige, medan den har ökat med en dag för studier utomlands. Även handläggningstiden för studiemedel avseende studier utomlands har ökat, i detta fall med tre dagar. För ärenden om studiemedel för studier i Sverige är den genomsnittliga handläggningstiden oförändrad jämfört med föregående år. Handläggningstiden för ärenden gällande Rg-bidrag har minskat med fem dagar, medan den genomsnittliga ärendetiden för lärlingsersättning i stället har ökat med fem dagar.

Tabell 2.13 CSN:s genomsnittliga handläggningstider¹

Antal dagar			
Ärendeslag	2013	2014	2015
Studiehjälp, Sverige	10	3	3
Studiehjälp, utland	52	49	50
Studiemedel	12	13	14
Studiemedel, utland	25	23	26
Rg-bidrag	15	17	12
Lärlingsersättning	–	14 ²	19

Källa: CSN

¹ I januari 2014 infördes den s.k. lärlingsersättningen.

Tillgänglighet och service

Antalet kunder som under 2015 ville komma i kontakt med CSN per telefon, och som valt personlig service, har minskat med 7 procent jämfört med 2014. Den genomsnittliga väntetiden i telefonkö förlängdes med 24 sekunder 2015. Samtidigt har antalet besök på CSN:s webbplats och Mina sidor fortsatt att öka med ca 2 respektive ca 9 procent i förhållande till 2014 års nivå.

Tabell 2.14 Nyckeltal för CSN:s service och information 2013–2015

Tusental och tid			
Verksamhet	2013	2014	2015
Antal telefonsamtal	1 355	1 329	1 242
personlig service			
Genomsnittlig väntetid i	2 min.	3 min.	4 min.
Telefonkö	31 sek.	50 sek.	14 sek.
Antal besök på webbplats	12 036	12 907	13 142
Antal besök på Mina sidor	9 964	11 813	12 917

Källa: CSN

Kvalitet i ärendehantering

CSN har fortsatt sitt arbete med att förbättra kvaliteten i ärendehantering. När det gäller uppföljningen av kvaliteten har vissa förändringar gjorts, varför jämförelse med tidigare år ska göras med försiktighet. På grund av förändrad kvalitetsuppföljning har CSN inte tillräckliga underlag för att redovisa kvaliteten inom verksamhetsområdet Rg-bidrag. Givet detta visar resultaten av CSN:s kvalitetsgranskningar att kvaliteten generellt är på en hög nivå. När det gäller handläggning av studiemedel är kvaliteten oförändrad jämfört med föregående år (96 procent av de granskade besluten var korrekta). Kvaliteten är fortsatt hög när det gäller verksamhetsområdena studiehjälp, lärlingsersättning och återbetalning, där 99 procent av de granskade besluten bedömdes korrekta utifrån gällande lagstiftning.

Felaktiga utbetalningar och bidragsbrott m.m.

Målet med CSN:s arbete mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott är att CSN ska motverka bidragsbrott och säkerställa att utbetalningar från studiestödssystemet endast görs till den som är berättigad till stöd.

Det är inte möjligt för CSN att helt förhindra felaktiga utbetalningar. Studiehjälp betalas ut i efterskott, men myndigheten är beroende av att skolornas rapportering är korrekt för att de studerande ska få de stöd som de har rätt till. Studiemedel betalas ut i förskott, men de studerande är skyldiga att anmäla ändringar som kan påverka rätten till studiemedel eller studiemedlens storlek. Läroanstalter har enligt studiestödsförordningen skyldighet att lämna sådana uppgifter som påverkar rätten till studiestöd. Att de studerande får det stöd som de har rätt till bygger därmed på att de uppgifter som CSN får är korrekta.

CSN arbetar för att det ska bli rätt från början genom att förenkla myndighetens regler, rutiner

och arbetssätt. Myndigheten arbetar även med kontroller före, under och efter utbetalning för att säkerställa att rätt belopp betalas ut. CSN samverkar också med andra myndigheter, exempelvis Försäkringskassan, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten. Under 2015 har CSN t.ex. fortsatt det förebyggande arbetet tillsammans med Kronofogdemyndigheten för att underlätta för de personer som har svårt att betala sitt lån eller återkrav att göra rätt för sig. CSN har exempelvis fortsatt med att ringa studerande i åldern 18–20 år som har fått ett krav om att betala sitt återkrav av studiehjälp. CSN har även kontaktat unga låntagare som fått ett betalningskrav och som sedan tidigare inte finns i Kronofogdemyndighetens register. De studerande har då fått en möjlighet att genom olika åtgärder göra rätt för sig och därigenom undvika att hamna i Kronofogdemyndighetens register. Resultatet av dessa kontakter har gett ett positivt utfall.

Under 2015 har CSN beslutat att kräva tillbaka 526 miljoner kronor i felaktigt utbetalt studiestöd, vilket utgör 1,7 procent av det totala utbetalda beloppet för studiehjälp, Rg-bidrag, lärlingsersättning och studiemedel. Det är en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med 2014.

Under 2015 har totalt 260 personer anmälts för misstänkt bidragsbrott. Det är en ökning med 101 personer jämfört med 2014. Under 2015 genomförde CSN en ny typ av riktade kontroller. Genom att analysera vad som kännetecknar kända fall av misstänkta bidragsbrott är det möjligt att identifiera nya ärenden som bör kontrolleras extra noga. Genom dessa kontroller har CSN upptäckt felaktiga utbetalningar och misstänkta bidragsbrott som annars inte skulle ha upptäckts. Under 2015 infördes även nya kontroller i syfte att minska risken för felaktiga utbetalningar vid studier utomlands, vilket innebär att extra antagningskontroller för studerande som har fått beslut om merkostnads lån för undervisningsavgifter genomförs. Sedan de nya reglerna för studier utomlands trädde i kraft den 1 juni 2015 betalas studiebidrag, grundlån, tilläggsbidrag och tilläggs lån ut månadsvis i stället för att hela beloppet betalas ut vid studiestarten. Med de nya reglerna har endast två procent av de studerande fått hela studiemedelsbeloppet utbetalat i förskott vid studiestarten. Det innebär att CSN har

fått bättre möjligheter att stoppa utbetalningar av studiemedel som annars hade betalats ut felaktigt.

Överklagandenämnden för studiestöd

Utgifterna för verksamheten vid Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) uppgick under 2015 till knappt 13,7 miljoner kronor. ÖKS hanterade under året ca 5 000 ärenden, en minskning med ca 300 ärenden jämfört med föregående år.

Under 2015 avgjordes 69 procent av alla ärenden inom fyra veckor och 93 procent inom nio veckor. Samtliga ärenden avgjordes inom sex månader. Nämnden biföll 7 procent av det totala antalet inkomna ärenden.

Tillgängligheten hos nämnden har under året varit god. Nämndens kansli nås per telefon under hela arbetsdagen och några svårigheter för allmänheten att komma i kontakt med nämnden har inte framkommit.

2.5 Analys och slutsatser

Under avsnittet görs en sammanfattande bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet mot bakgrund av de indikatorer som har redovisats i avsnitt 2.4.

2.5.1 Studiestödets rekryterande effekt

Studiestödet ska verka rekryterande till studier och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiestödet är ett viktigt verktyg för att öka deltagande i och bredda rekryteringen till utbildning. Dessutom är studiestödet en betydelsefull faktor för att möjliggöra omställning i arbetslivet. Antalet studiestödstagare på samtliga utbildningsnivåer kan fortsatt anses vara på en hög nivå. Även andelen studerande som har studiemedel måste anses vara hög. Mot bakgrund av de indikatorer som redovisas är den samlade bedömningen att målet om studiestödets rekryterande effekt har uppfyllts.

Antalet studerande med studiehjälp har under 2015 fortsatt att minska, vilket kan förklaras av minskande ungdomskullar.

Efter att ha varit i princip oförändrat under de senaste åren minskade antalet vuxna studerande med studiemedel på grundläggande nivå något under 2015.

Även antalet vuxna studerande med studiemedel på gymnasial nivå minskade jämfört med 2014 och är nu på samma nivå som 2013. Mest minskade antalet studerande med studiemedel i åldersgruppen 20–24 år.

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen syftar till att rekrytera studerande med kort utbildningsbakgrund till studier. Antalet studerande med det högre bidraget på grundläggande nivå minskade med ca 500 studerande jämfört med föregående år. Andelen som hade högre bidrag minskade med 1 procentenhet jämfört med 2014.

Antalet studerande på gymnasial nivå med den högre bidragsnivån minskade med 1 700 studerande under samma tidsperiod. Andelen som fick det högre bidraget ökade marginellt 2015.

Sedan 2011 får den högre bidragsnivån lämnas till vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år för behörighetsgivande studier på grundläggande eller gymnasial nivå. Mellan åren 2011 och 2014 mer än fördubblades antalet ungdomar som fick högre bidrag. Under 2015 minskade dock antalet med 600, till 4 300 ungdomar.

Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå har aldrig varit högre, vilket bedöms bero på demografiska faktorer och det rådande arbetsmarknadsläget för ungdomar. Sett till åldersstrukturen har andelen studiemedelstagare yngre än 25 år minskat. Minskningen beror främst på att ungdomskullarna som lämnar gymnasieskolan har minskat de senaste åren, men även på det förbättrade konjunkturläget som leder till att fler unga får jobb. Fortfarande är dock mer än hälften av studiemedelstagarna (54 procent) yngre än 25 år.

Den andel av de studerande som har studiemedel har minskat med 4 procentenheter bland studerande vid komvux, men andelen har långsiktigt ökat bland studerande vid högskolor och universitet. Av studerande vid komvux har 39 procent studiemedel och bland högskolestuderande har 72 procent studiemedel. Att en lägre andel har studiemedel vid komvux förklaras delvis av att många studerar på deltid och sannolikt har andra försörjningskällor.

Sverige har i jämförelse med de flesta andra länder ett generöst system för finansiering av studier utomlands. Antalet utlandsstuderande

med studiemedel var under 2014 det högsta antalet någonsin. Under 2015 minskade dock antalet utlandsstuderande med studiemedel med två procent, till 33 200. Utlandsstuderande är förhållandevis unga. En förklaring till minskningen kan därför vara att antalet personer i den ålder då de flesta studerar utomlands minskar bland studiemedelstagarna i stort.

Lånebenägenheten har minskat efter studiestödsreformen 2001, men har ökat något under de senaste fyra åren. Den tidigare minskningen av lånebenägenheten kan bl.a. förklaras av att årsbeloppen efter reformen följer av skuldens storlek, vilket har inneburit att en lägre andel väljer att ta lån. Detta beteende kan nu vara på väg att förändras. Sedan 2011 har lånebenägenheten ökat med 2,3 procentenheter och 2015 var den 69,2 procent. Under samma period har det skett förändringar i åldersstrukturen på studiemedelstagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, som mer sällan tar lån, har minskat, samtidigt som andelen 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat. Studerande som är 35 år eller äldre har oftare än andra ekonomiskt stöd från partner eller arbetsinkomster. Män med studiemedel tar oftare lån jämfört med kvinnor, vilket har varit ett förhållande som bestått under en längre tid. Kvinnor arbetar i större utsträckning än män under studietiden, vilket kan vara en förklaring till skillnaden i lånebenägenhet.

Under 2015 ökade antalet med tillägglån och andelen studerande med tillägglån. Ökningen beror dels på att antalet studerande över 25 år har ökat, dels på att även deltidsstudier ger rätt till tillägglån från och med den 1 juli 2014.

2.5.2 Studiestödets utjämnande effekt

Inom studiestödssystemet finns det flera olika stödformer som syftar till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Studiestödet ska verka selektivt rekryterande, dvs. studiestödet ska göra att individer från vissa grupper påbörjar studier som annars inte skulle ha gjort det. Mot bakgrund av de indikatorer som redovisas är bedömningen att målet om studiestödets utjämnande effekt har uppnåtts. Bland annat visar resultaten från 2015 att ett ökat antal studerande fick det extra tillägget, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Det är även ett fortsatt högt antal studerande med barn som får

tilläggsbidrag. Bidraget riktar sig till en grupp som ofta anger att de inte skulle ha påbörjat studier utan studiemedel.

Studierande inom gymnasieskolan kan få ett extra tillägg som syftar till att öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Resultaten från 2015 visar att ett ökat antal studerande fick det extra tillägget, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Det är betydligt fler män än kvinnor som är mottagare av det extra tillägget. Detta kan förklaras av att många ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd är pojkar. Ökningen av det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. Denna utveckling fortsatte under 2015. Resultatet av en undersökning som CSN genomförde under 2012 visar att gruppen med extra tillägg har genomgått andra förändringar över tid. Det är nu oftare fråga om studerande barn i nyanlända familjer eller ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd, jämfört med tidigare då de studerande levde i hushåll med en ensamstående förälder. En hög andel är också födda i Sverige med utrikes födda föräldrar.

Studiehjälpssystemet har varit föremål för översyn och 2012 års studiehjälpstudie har lämnat betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52). Betänkandet har remitterats under 2015 (U 2013/4160/SF) och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Studiemedlens rekryterande kraft varierar mellan olika studerandegrupper. En grupp som ofta anger att de inte skulle ha påbörjat studier utan studiemedel är studerande med barn. Inom studiemedelssystemet finns tilläggsbidraget till studerande med barn som syftar till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer och underlätta för föräldrar att studera. Antalet studerande som fick tilläggsbidrag var oförändrat jämfört med 2014. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2015 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor.

Möjligheten för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år att få den högre bidragsnivån inom studiemedlen har fungerat utjämnande ur ett jämställdhetsperspektiv. Andelen med den högre bidragsnivån inom ramen för satsningen var 47 procent kvinnor och 53 procent män under

2015. Den förhållandevis höga andelen män kan bero på att män oftare avbryter sina gymnasiestudier och på så sätt oftare har rätt till det högre bidraget, men det kan också bero på att könsfördelningen är jämnare bland yngre studerande med studiemedel än bland äldre. Totalt sett var det annars 66 procent kvinnor och 34 procent män som studerade med den högre bidragsnivån under 2015. Andelen kvinnor respektive män med den högre bidragsnivån varierar beroende på studienivå. På grundläggande nivå under 2015 var det 73 procent kvinnor och 27 procent män medan det på den gymnasiala nivån var 65 procent kvinnor och 35 procent män. Skillnaden kan delvis förklaras av inkomstskillnader och därmed behovet av studiestöd. Den s.k. GRUV-utredningen (U 2011:07) har i sitt betänkande Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet (SOU 2013:20) visat att män som studerar på grundläggande nivå har högre inkomster från förvärsarbete än kvinnor medan det omvända förhållandet råder på gymnasial nivå.

CSN utgör vidare en av 58 myndigheter som arbetar med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i all sin verksamhet. Målet med arbetet är att varje deltagande myndighet ännu bättre ska bidra till det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. CSN har under 2015 lämnat in sin handlingsplan för jämställdhetsintegrering och kommer i sitt fortsatta arbete att redovisa åtgärder och resultat i sin årsredovisning.

2.5.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Studiestödssystemet måste vara långsiktigt samhällsekonomiskt hållbart. Det är därför viktigt att de utbetalningar som görs från systemet är riktiga och att den del av studiestödet som består av lån återbetalas fullt ut. Mot bakgrund av de indikatorer som redovisas är bedömningen att nuvarande lånesystem i stort sett fungerar bra. Det finns dock fortfarande brister i systemet när det gäller låntagare som är bosatta utomlands.

Utgångspunkten för samtliga återbetalningssystem är att låntagarna ska betala tillbaka sina skulder. Alltför hårda krav på återbetalning får

dock inte avskräcka från studier och motverka studiemedlens rekryterande effekt. Därför finns vissa trygghetsregler inbyggda i samtliga lånesystem. En låntagare som har svårt att betala sitt årsbelopp kan ansöka om nedsättning och på så vis undvika framtida betalningsproblem. De vanligaste typerna är nedsättning på grund av låg inkomst och nedsättning vid studier. Antalet låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp ökade 2015 jämfört med föregående år.

Värdet av det skuldbelopp som avskrevs under 2015 ökade jämfört med 2014. Ökningen kan nästan helt hänföras till avskrivningar av annuitetslånet, främst på grund av behörighetsgivande studier. Anledningen till den stora ökningen bedöms vara tillfällig och beror på att CSN under 2015 prövat ett antal ärenden om behörighetsgivande studier i efterhand. Även inom de återbetalningspliktiga studielån som togs under perioden 1989–2001 ökade avskrivningarna något, medan det minskade med 18 miljoner kronor för den äldsta lånetypen studiemedel. När det gäller annuitetslånen var de främsta orsakerna till avskrivning dödsfall och behörighetsgivande studier.

Under 2015 har de beräknade osäkra fordringarna när det gäller den totala studieskulden och den utestående fordran i fråga om återkrav av studiestöd ökat jämfört med föregående år. Ökningen beror bl.a. på att inkomstunderlaget som ligger till grund för beräkningarna har ändrats. Lånetypen studielån som togs mellan 1989–2001 står fortfarande för majoriteten, 53 procent, av de osäkra fordringarna. De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket mellan lånetyperna. Andelen bedöms som högst för den äldsta lånetypen studiemedel och som lägst för annuitetslån, vilket också var ett mål när lånet infördes 2001.

Låntagare bosatta utomlands återbetalar sina lån i betydligt mindre omfattning än låntagare bosatta i Sverige. Under 2015 minskade andelen inbetalt belopp jämfört med 2014. Cirka 28 procent av den totala fordran för utlandsbosatta låntagare bedöms vidare som osäker av CSN. När återbetalningen inte sköts riskerar betydande belopp att skrivas av. För att även fortsättningsvis kunna tillhandahålla ett omfattande studiestöd till de studerande är det viktigt att utlandsbosatta i större utsträckning än vad som sker i dag betalar sina studieskulder.

CSN bedriver i dag ett omfattande arbete med att driva in obetalda studieskulder. Regeringen

bedömer dock att insatserna måste effektiviseras och förstärkas. Riksrevisionen har i granskningsrapporten Statens kreditförluster på studielån (RIR 2016:4) bl.a. pekat på att arbetet med återbetalningar kan förbättras. I rapporten rekommenderas att CSN utökar sina internationella samarbeten och att regeringen verkar för att få till stånd internationella avtal som gör det möjligt att driva in studielån i andra länder.

Regeringen har tidigare gett CSN i uppdrag att i form av en handlingsplan redovisa vilka åtgärder som vidtas och som myndigheten planerar att vidta för att effektivisera och väsentligt öka återbetalningen av obetalda studieskulder, främst från låntagare bosatta utomlands (U2015/2962/SF). Den 30 december 2015 överlämnade CSN sin rapport Uppdrag att redovisa åtgärder för att öka återbetalningen av obetalda skulder. CSN kommer under 2016 bl.a. att fokusera på att skicka ärenden till inkasso i fler länder samt vidta rättsliga åtgärder som avser uppsagda lån i fler länder. Regeringen avser att noga följa effekterna av åtgärderna på området.

2.5.4 Studiestödsadministration

För att nå målen för studiestödet krävs en studiestödsadministration som är ändamålsenlig och effektiv.

CSN:s resultat för 2015 har förbättrats inom vissa verksamhetsområden jämfört med 2014. Myndigheten uppfyller majoriteten av målen i regleringsbrevet. Myndigheten bedöms både fungera väl och ha en effektiv och rättssäker ärendehantering samt servicenivåer som leder till att de studerande på ett korrekt och snabbt sätt får det stöd de har rätt till. Att detta fungerar är inte minst viktigt med anledning av den fortsatta utbyggnaden av kunskapslyftet som föreslås i denna proposition.

Överklagandenämnden för studiestöd har under året nått ett bra resultat när det gäller hanteringen av överklaganden. Myndigheten har handlagt ärendena effektivt och handläggnings-tiderna har varit mycket tillfredsställande.

2.6 Politikens inriktning

Studiestödet möjliggör studier

Studiestödssystemet i Sverige syftar till att möjliggöra för människor att söka sig vidare till studier efter slutförd skolgång eller att senare i livet återuppta studierna. Systemet är, och ska fortsätta vara, ett av världens mest omfattande. Genom jämlika möjligheter bidrar stödssystemet till att bygga vårt land starkare genom mer kunskap, mer kompetens och mer bildning.

Utbildning är avgörande för att skapa aktiva samhällsmedborgare, för enskildas utveckling och arbetsmarknadsutsikter samt för att arbetsmarknaden ska fungera väl genom att bidra till samhällets kompetensförsörjning. Ett jämlikt och väl utbyggt stöd är viktigt för att Sverige ska vara en kunskapsnation i världsklass som konkurrerar genom kompetens på den globala marknaden.

En fortsatt utbyggnad av kunskapslyftet

Utbildningsinsatser stärker individens chanser att få ett jobb och kan därför bidra till lägre arbetslöshet. Under 2015 inledde regeringen en utbildningsinsats för vuxna, kunskapslyftet. Satsningen på kunskapslyftet syftar både till att stärka arbetskraftens kompetens och möjligheter på arbetsmarknaden och att möjliggöra inträde på arbetsmarknaden för de som inte har slutförd utbildning eller behöver komplettera med ny kompetens. Kunskapslyftet ska också bidra till att förkorta tiden för nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Kunskapslyftet är centralt för regeringens mål att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Regeringen föreslår i denna proposition en fortsatt utbyggnad i form av att medel avsätts för fler utbildningsplatser inom bl.a. yrkesvux och lärlingsvux. Till detta tillkommer utgifter för stöd vilket regeringen även föreslår medel för.

Studiestödet stödjer regeringens ambitioner att genomföra kunskapslyftet och ger ekonomiska förutsättningar för människor, såväl kvinnor och män, att ta steget till studier och vidare till arbete. Trots att det svenska stödet är mycket förmånligt finns det personer som har behov av utbildning men som av bl.a. ekonomiska skäl ändå inte påbörjar studier. Vissa avstår från studier för att de inte vill, vågar eller kan använda stödssystemet och inte heller har andra möjligheter att finansiera sina

levnadsomkostnader under studietiden. Utbildningsdepartementet har därför remitterat promemorian Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande stöd (U2016/02685/SF), som innehåller förslag om ett nytt stöd. Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med stort utbildningsbehov, såväl kvinnor och män, för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet, som avses införas den 1 juli 2017, ska kunna lämnas till vissa arbetslösa med kort tidigare utbildning och som har ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. CSN bör ansvara även för detta nya stöd. Det är viktigt att myndigheten ges goda förutsättningar för att hantera den utveckling och administration som följer av detta. Regeringen avser att vid behov återkomma till medelsbehovet.

En väl fungerande stödsadministration

För att systemet för stöd ska fungera, behöver det finnas en väl fungerande stödsadministration. CSN har en väl fungerande och effektiv ärendehantering som leder till att de studerande på ett korrekt sätt får det stöd de har rätt till. Detta är än mer viktigt än tidigare med tanke på regeringens fortsatta utbyggnad av kunskapslyftet, bl.a. med avsikten att föreslå ett nytt rekryterande stöd. För att ge CSN ekonomiska förutsättningar att kunna hantera kommande utbildningsreformer och utmaningar föreslår regeringen därför att myndighetens anslag för 2017 förstärks.

Vissa studerandefrågor ses över

Ungdomar som på grund av en funktionsnedsättning har fått sin skolgång förlängd har i dag rätt till ekonomisk ersättning från sjukförsäkringen i form av aktivitetsersättning. I betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52) föreslås bl.a. att studerande med funktionsnedsättning i stället inordnas i det ordinarie stödssystemet. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet (se även utg.omr. 10).

I betänkandet Mer trygghet och bättre försäkring (SOU 2015:21) har den parlamentariska socialförsäkringsutredningen bl.a. övervägt vissa frågor rörande studerande och sjukförsäkringen. Frågan om förbättrade åtgärder för

studerande vid sjukdom bereds inom Regeringskansliet (se även utg.omr. 10).

Återbetalningsgraden bland utlandsbosatta ska öka
Med tillgång till ett generöst studiestödssystem följer ansvar för individer att studieskulder återbetalas och samhället behöver säkerställa att så sker. Det är bekymmersamt att återbetalningsgraden hos låntagare bosatta utomlands fortsätter att sjunka trots att regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att komma till rätta med detta problem. Regeringen anser att återbetalningsarbetet måste förbättras, vilket också Riksrevisionen pekat på i granskningsrapporten Statens kreditförluster på studielån (RiR 2016:4). Regeringen har med anledning av rapporten gett CSN i uppdrag (U2016/03525/SF) att öka återbetalningen av obetalda skulder. Regeringen avser också att återkomma till riksdagen med en skrivelse om regeringens bedömningar med anledning av rapporten. Regeringen kommer att fortsätta att arbeta målinriktat med dessa frågor och avser att noga följa utvecklingen på området.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1.1 Studiehjälp

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	3 324 092	-10 367	
2016	Anslag	3 331 370 ¹		3 311 229
2017	Förslag	3 427 850		
2018	Beräknat	3 534 732		
2019	Beräknat	3 659 557		
2020	Beräknat	3 780 543		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiehjälp i form av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingsstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor. Anslaget får användas för utgifter för kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

Kompletterande information

Bestämmelser om ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor finns i förordningen (CSNFS 1983:17) om bidrag till utlandsstuderande för dagliga resor. I förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning regleras den s.k. lärlingsersättningen.

Tabell 2.16 Antal studerande och genomsnittliga belopp för studiehjälp, utfall 2015 och prognos 2016–2020

Antal personer, i tusental, och tusental kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Studiebidrag						
Antal	393,7	394,8	404,6	415,4	428,9	441,3
Genomsnittligt årsbelopp	7,7	7,7	7,7	7,7	7,7	7,7
Extra tillägg						
Antal	22,4	25,3	28,7	31,9	35,1	38,3
Genomsnittligt årsbelopp	6,0	5,9	6,0	6,0	6,0	6,0
Inackorderings-Tillägg						
Antal	7,6	7,5	7,9	8,1	8,4	8,6
Genomsnittligt årsbelopp	9,2	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0

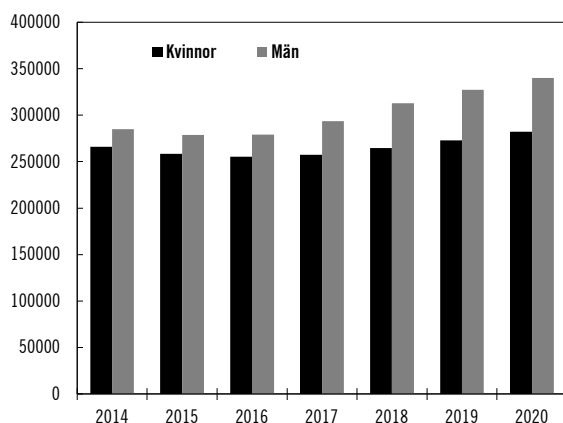
Källa: CSN och egna beräkningar

Regeringens överväganden

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Drygt 98 procent av de elever som avslutar grundskolans årskurs 9 påbörjar gymnasieskolan samma år. Andelen är ungefär lika stor för kvinnor som för män. Ytterligare ett antal påbörjar gymnasiestudier nästföljande år. Utgifterna för studiehjälp är därför främst beroende av utvecklingen av befolkningen i åldern 16–20 år. Befolkningsframskrivningar från Statistiska centralbyrån visar att antalet ungdomar i aktuella åldrar fortsätter att minska under 2016 för att därefter öka under resten av prognosperioden.

Diagram 2.18 Folkmängd 16–20 år 2014 och 2015 samt prognos 2016–2020

Källa: SCB

Mot denna bakgrund bedöms utgifterna för studiebidraget, inackorderingstillägget och det extra tillägget öka med 82 miljoner kronor under 2017. Åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna öka med 189 miljoner kronor, 322 miljoner kronor respektive 443 miljoner kronor jämfört med vad som har anvisats för 2016.

Tabell 2.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Studiehjälp

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	3 331 370	3 331 370	3 331 370	3 331 370
Förändring till följd av:				
Beslut	14 000	14 000	6 000	6 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volymer	82 480	189 362	322 187	443 173
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	3 427 850	3 534 732	3 659 557	3 780 543

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 3 427 850 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Studiehjälp* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 534 732 000 kronor, 3 659 557 000 kronor respektive 3 780 543 000 kronor.

2.7.2 1:2 Studiemedel

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel

Tusental kronor				
2015	Utfall	13 037 138	Anslags-sparande	1 605 798
2016	Anslag	14 988 055 ¹	Utgifts-prognos	13 119 024
2017	Förslag	15 292 371		
2018	Beräknat	15 595 693		
2019	Beräknat	16 236 404		
2020	Beräknat	16 706 668		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 2 764 061 tkr avser statlig ålderspensionsavgift för 2017. Beloppet har minskats med 6 424 tkr som avser regleringsbelopp för 2014.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får användas för utgifter för retroaktiva utbetalningar av vissa former av studiestöd som upphört.

Kompletterande information

Bestämmelser om statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag finns i förordningen (1998:1512) om statliga ålderspensionsavgifter m.m.

Studiemedlen är till övervägande del rättighetsstyrda och därför är utgifterna framför allt beroende av antalet studerande som deltar i en studiestödsberättigande utbildning och ansöker om och beviljas studiebidrag och tilläggsbidrag. Tilläggsbidrag kan lämnas till studerande med barn. Utgifterna påverkas även av beslut om t.ex. nya utbildningsplatser eller höjda bidragsbelopp. Därutöver påverkas utgiftsnivån av de studerandes studietakt, studietid och uppgivna inkomster som överstiger fribeloppsgränserna. Utgifterna påverkas också av den allmänna prisutvecklingen i samhället genom att studie- och tilläggsbidraget är indexerade med prisbasbeloppet.

Tabell 2.19 Antal studerande och genomsnittligt belopp för studiemedel, utfall 2015, prognos 2016 och beräknat för 2017–2020

Antal personer, i tusental, och tusental kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Generella bidraget						
Antal	438,1	473,1	504,8	517,9	523,9	524,9
Genomsnittligt årsbelopp ¹	19,1	17,7	18,0	18,4	18,8	19,3
Högre bidraget						
Antal	48,4	80,2	80,0	78,4	76,4	76,6
Genomsnittligt årsbelopp ¹	36,6	36,1	36,9	37,5	38,2	39,3

¹ Exklusive statlig ålderspensionsavgift.

Källa: CSN och egna beräkningar

Regeringens överväganden

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på yrkesvux (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 317,6 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 466,5 miljoner kronor 2018, 634,3 miljoner kronor 2019 och med 661,2 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på lärlingsvux (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 128,2 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 157,3 miljoner kronor 2018, 160,5 miljoner kronor 2019 och med 164,9 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition en utbyggnad av lärarutbildningen (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 26,7 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 54,0 miljoner kronor 2018, 82,6 miljoner kronor 2019 och med 113,2 miljoner kronor 2020.

Antalet studerande som har antagits till polisutbildningen har ökat. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 25,84 miljoner kronor 2017 och beräknar att det ökar med 21,99 miljoner kronor 2018. Det under utg.omr. 4 Rättsväsendet uppförda anslaget 1:1 *Polismyndigheten* föreslås minska med motsvarande belopp.

Med anledning av tidigare avsatta medel i budgetpropositionen för 2016 avseende fler utbildningsplatser på kompletterande utbildningar för personer med utländsk högskoleutbildning eller annan avslutad utländsk högskoleutbildning som motsvarar en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) föreslår regeringen att anslaget ökas med 13,64 miljoner kronor 2017.

Regeringen gör i denna proposition bedömningen att ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning bör få behålla den lägre nivån på utvecklingsersättningen även efter den 1 juli det år ungdomen fyller 20 år (se utg.omr. 14). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 9,99 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 19,38 miljoner kronor 2018, 21,20 miljoner kronor 2019 och med 22,52 miljoner kronor 2020.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2016 bedöms anslagsbelastningen öka med 156 miljoner kronor 2017.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Utgiftsnivån bedöms minska med 510 miljoner kronor 2017 jämfört med 2016. Jämfört med de antaganden om antalet studiemedelstagare under 2016 som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2016 bedöms antalet studiemedelstagare öka.

Anslagsförändringar på grund av övriga skäl

Regleringsbeloppet när det gäller den statliga ålderspensionsavgiften blir ca -6 miljoner kronor, jämfört med ca -125 miljoner kronor för 2016. Regleringsbeloppet fastställs av Pensionsmyndigheten och utgör skillnaden mellan den löpande inbetalda preliminära avgiften och den statliga ålderspensionsavgiften.

Tabell 2.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	14 983 935	14 983 935	14 983 935	14 983 935
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	544 228	845 052	986 734	1 049 964
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	155 940	361 573	687 540	1 032 281
Volymer	-510 325	-511 884	-546 822	-484 529
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	118 593	-82 983	125 017	125 017
Förslag/beräknat anslag	15 292 371	15 595 693	16 236 404	16 706 668

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 292 371 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Studiemedel* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 15 595 693 000 kronor, 16 236 404 000 kronor respektive 16 706 668 000 kronor.

2.7.3 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor

2015	Utfall	1 766 837	Anslags-sparande	-2 564
2016	Anslag	1 879 618 ¹	Utgifts-prognos	1 847 953
2017	Förslag	1 963 965		
2018	Beräknat	1 768 998		
2019	Beräknat	1 830 183		
2020	Beräknat	1 903 812		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för avsättning till kreditreserv för utgifter för konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2013 samt för förväntade förluster på nytulning fr.o.m. 2014 enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får även användas för avsättning till kreditreserv för att täcka kostnader för nedskrivning och inlösen

av vissa studielån med statlig kreditgaranti samt för avskrivning av återkrav som avser lån.

Kompletterande information

Bestämmelser om finansiering av kreditförluster hänförliga till statens utlåning finns i budgetlagen (2011:203) och i förordningen (2011:211) om utlåning och garantier. Bestämmelser finns även i kungörelsen (1961:384) om avskrivning av lån för studier.

Regeringens överväganden

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på yrkesvux (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 18,7 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 27,7 miljoner kronor 2018, 37,8 miljoner kronor 2019 och med 39,4 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på lärlingsvux (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 7,7 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 9,5 miljoner kronor 2018, 9,7 miljoner kronor 2019 och med 9,9 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition en utbyggnad av lärarutbildningen (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2,6 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 5,3 miljoner kronor 2018, 8,2 miljoner kronor 2019 och med 11,2 miljoner kronor 2020.

Antalet studerande som har antagits till polisutbildningen har ökat. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1,74 miljoner kronor 2017 och beräknar att det ökar med 1,76 miljoner kronor 2018. Det under utg.omr. 4 Rättsväsendet uppförda anslaget 1:1 *Polismyndigheten* föreslås minska med motsvarande belopp.

I promemorian Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd (U2016/02685/SF) som utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) föreslås det att möjligheten att skriva av studielån tagna i samband med

behörighetsgivande studier ska avskaffas fr.o.m. den 1 januari 2018. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om detta. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 180 miljoner kronor 2018, 180 miljoner kronor 2019 och med 180 miljoner kronor 2020.

Med anledning av tidigare avsatta medel i budgetpropositionen för 2016 avseende fler utbildningsplatser på kompletterande utbildningar för personer med utländsk högskoleutbildning eller annan avslutad utländsk högskoleutbildning som motsvarar en utbildning enligt högskolelagen föreslår regeringen att anslaget ökas med 1,3 miljoner kronor 2017.

Regeringen gör i denna proposition bedömningen att ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning bör få behålla den lägre nivån på utvecklingsersättningen även efter den 1 juli det år ungdomen fyller 20 år (se utg.omr 14). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 0,1 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 0,2 miljoner kronor 2018, 0,2 miljoner kronor 2019 och med 0,2 miljoner kronor 2020.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

De makroekonomiska förutsättningar som påverkar utgifterna på anslaget är främst prisbasbeloppet men även i viss mån nivån på upplåningsräntan i Riksgäldskontoret.

Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2016 bedöms anslagsbelastningen öka med 27 miljoner kronor 2017.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Anslaget påverkas av förändrade volymer av utlånade medel och av förändringar i förlustavskrivningar på lån tagna före 2014.

Jämfört med de antaganden om volymer som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2016 bedöms anslagsbelastningen öka med 14 miljoner kronor 2017.

Tabell 2.22 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 879 208	1 879 208	1 879 208	1 879 208
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	40 650	-124 570	-107 676	-102 866
Övriga makroekonomiska förutsättningar	27 343	44 557	69 884	106 782
Volymer	13 796	-33 165	-14 201	17 720
Överföring till/från andra anslag	-64 345	-64 345	-64 345	-64 345
Övrigt	67 313	67 313	67 313	67 313
Förslag/beräknat anslag	1 963 965	1 768 998	1 830 183	1 903 812

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 963 965 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Avsättning för kreditförluster* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 768 998 000 kronor, 1 830 183 000 kronor respektive 1 903 812 000 kronor.

2.7.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor				
2015	Utfall	802 662	Anslags-sparande	59 377
2016	Anslag	617 220 ¹	Utgifts-prognos	584 090
2017	Förslag	368 690		
2018	Beräknat	200 885		
2019	Beräknat	355 239		
2020	Beräknat	819 033		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statens utgifter avseende nedsättning av studiemedelsräntor, för ränteutgifter på lån för återkrav av studiemedel och för avgifter till Riksgäldskontoret för studielån upplånade efter 1988 enligt studiestödslagen (1973:349), studiestödslagen

(1999:1395) och lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Regeringens överväganden

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på yrkesvux (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 0,2 miljoner kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 0,3 miljoner kronor 2018, 1,7 miljoner kronor 2019 och med 5,8 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på lärlingsvux (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 80 000 kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 130 000 kronor 2018, 560 000 kronor 2019 och med 1,8 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition en utbyggnad av lärarutbildningen (se närmare utg.omr. 16). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 30 000 kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 50 000 kronor 2018, 300 000 kronor 2019 och med 1,2 miljoner kronor 2020.

Antalet studerande som har antagits till polisutbildningen har ökat. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 30 000 kronor 2017 samt beräknar att det ökar med 70 000 kronor 2018, 200 000 kronor 2019 och med 380 000 kronor 2020. Det under utgiftsområde 4 Rättsväsendet uppförda anslaget 1:1 *Polismyndigheten* föreslås minska med motsvarande belopp.

Med anledning av tidigare avsatta medel i budgetpropositionen för 2016 avseende fler utbildningsplatser på kompletterande utbildningar för personer med utländsk högskoleutbildning eller annan avslutad utländsk högskoleutbildning som motsvarar en utbildning enligt högskolelagen föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 kronor 2017.

Regeringen gör i denna proposition bedömningen att ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning bör få behålla den lägre nivån på utvecklingsersättningen även efter den 1 juli det år ungdomen fyller 20 år (se utg.omr 14). Regeringen beräknar att anslaget ökar med

10 000 kronor 2019 och med 40 000 kronor 2020.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

De makroekonomiska förutsättningar som påverkar statens utgifter för studiemedelsräntor är nivån på upplåningsräntan i Riksgäldskontoret och prisbasbeloppet.

Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2016 bedöms anslagsbelastningen minska med 327 miljoner kronor 2017.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Anslaget påverkas av förändrad volym av utlånade medel. Jämfört med de antaganden om volym som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2016 bedöms anslagsbelastningen minska med 214 miljoner kronor 2017.

Tabell 2.24 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	617 220	617 220	617 220	617 220
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	9 678	26 611	29 062	35 472
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-327 456	-499 018	-364 637	36 867
Volym	-213 860	-227 036	-209 514	-153 634
Överföring till/från andra anslag	350 725	350 725	350 725	350 725
Övrigt	-67 617	-67 617	-67 617	-67 617
Förslag/beräknat anslag	368 690	200 885	355 239	819 033

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 368 690 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 200 885 000 kronor, 355 239 000 kronor respektive 819 033 000 kronor.

2.7.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	52 023	9 127	
2016	Anslag	61 150 ¹		52 933
2017	Förslag	62 150		
2018	Beräknat	62 150		
2019	Beräknat	62 150		
2020	Beräknat	62 150		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan (Rg-bidrag).

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till kursdeltagare i teckenspråksutbildning för föräldrar till barn som för kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF).

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare i TUFF-utbildning.

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till anordnare av TUFF-utbildning.

Kompletterande information

Bestämmelser om bidrag till elever vid Rh-anpassad gymnasieutbildning och till elever i utbildning för döva eller hörselskadade finns i förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Bestämmelser om bidrag till anordnare av och deltagare i TUFF-utbildning finns i förordningen (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar. Bestämmelser om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare finns i förordningen (1998:1512) om statliga ålderspensionsavgifter m.m.

Regeringens överväganden

Med anledning av ett ökat söktryck till TUFF-utbildning behöver resurserna till utbildningen förstärkas. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1 miljon kronor 2017 och beräknar att det ökar med 1 miljon kronor årligen fr.o.m. 2018.

Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	61 150	61 150	61 150	61 150
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 000	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	62 150	62 150	62 150	62 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 62 150 000 kronor årligen.

2.7.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	27 000	0	
2016	Anslag	27 000 ¹		27 000
2017	Förslag	27 000		
2018	Beräknat	27 000		
2019	Beräknat	27 000		
2020	Beräknat	27 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för produktion och distribution av kurslitteratur för

högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning och för utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera verksamheten.

Anslaget får även användas för utgifter för räntor och amortering av lån för att utveckla en talboksproduktion baserad på inläsning genom s.k. talsyntes till den del dessa utgifter inte har finansierats med de medel som för budgetåret 2005 tilldelats det under utgiftsområde 16 uppförda anslaget 25:74 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*.

Regeringens överväganden

Myndigheten för tillgängliga medier ska enligt myndighetens instruktion bl.a. förse högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning sådana exemplar av kurslitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen. Regeringen anser att nuvarande anslagsändamål bör harmoniera med myndighetens instruktion och att anslaget därför även får användas för distribution av litteraturen för angiven målgrupp.

Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	27 000	27 000	27 000	27 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volym				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	27 000	27 000	27 000	27 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 27 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 27 000 000 kronor årligen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för tillgängliga medier ansvarar för produktion av studielitteratur för högskolestuderande som är synskadade, rörelsehindrade eller dyslektiker. Produktionen sker i form av beställningar under 2017 som innebär utgifter följande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2018.

Tabell 2.29 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	2 100	2 904	4 000	
Nya åtaganden	2 904	4 000	3 700	
Infriade åtaganden	-2 100	-2 904	- 3 700	-4 000
Utestående åtaganden	2 904	4 000	4 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 000	4 000	4 000	

2.7.7 1:7 Studiestartsstöd

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	0	Utgifts- prognos
2017	Förslag	448 000	
2018	Beräknat	909 000	
2019	Beräknat	930 000	
2020	Beräknat	960 000	

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiestartsstöd och tilläggsbidrag.

Regeringens överväganden

Studiemedlen är i dag inte utformade så att alla arbetslösa som är 25 år eller äldre ser utbildning och studier som ett realistiskt alternativ. Regeringen bedömer därför att ett nytt rekryteringsinriktat studiestöd – studiestartsstöd – bör införas den 1 juli 2017 för att det ska bli lättare att motivera arbetslösa som har kort utbildning och ett stort utbildningsbehov att studera för att underlätta etablering på arbetsmarknaden. Förslaget har presenterats i den remitterade promemorian Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd (U2016/02685/SF) som utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om att införa ett studiestartsstöd och hur ett sådant närmare ska utformas.

Ett studiestartsstöd är avsett att fungera som ett redskap som kommunerna kan använda inom ramen för sitt uppdrag att verka för att vuxna

deltar i utbildning. Målgruppen för studiestartsstödet bör vara arbetslösa som är minst 25 år och som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet bör främst lämnas till den som annars inte hade valt att studera och bör endast kunna lämnas under en begränsad tid. Genom studier med studiestartsstöd öppnas vägar in på arbetsmarknaden och till fortsatta studier med studiemedel. Bestämmelserna för studiestartsstöd bör i så stor utsträckning som möjligt överensstämma med reglerna för studiemedel. CSN bör i huvudsak sköta administrationen av stödet.

När reformen är fullt utbyggd räknar regeringen med att ca 10 000 heltidsstuderande per år kommer i fråga för studiestartsstöd. Eftersom många studerar under kortare tid än 40 veckor eller på deltid går det i genomsnitt flera studerande på en sådan helårsplats. Det innebär att ca 15 000–20 000 personer med stora utbildningsbehov årligen kommer att rekryteras till utbildning. Regeringen beräknar att kostnaden för ett nytt studiestartsstöd blir ca 90 000 kronor per år för en heltidsstuderande (motsvarande 40 veckor). Regeringen föreslår därför att 448 miljoner kronor anvisas under det nya anslaget 1:7 *Studiestartsstöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 909 miljoner kronor, 930 miljoner kronor respektive 960 miljoner kronor.

Tabell 2.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	448 000	909 000	930 000	960 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volymer				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	448 000	909 000	930 000	960 000

Regeringen föreslår att 448 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Studiestartsstöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 909 000 000 kronor, 930 000 000 kronor respektive 960 000 000 kronor.

2.7.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	192 930		1 032
2016	Anslag	794 031 ¹	Utgifts-prognos	783 648
2017	Förslag	829 747		
2018	Beräknat	823 019 ²		
2019	Beräknat	839 777 ³		
2020	Beräknat	833 321 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 808 301 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 808 299 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 784 756 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala studiestödsnämndens förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

I förordningen (2007:1071) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden finns bestämmelser om myndighetens uppgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen gör i denna proposition bedömningen att ett studiestartsstöd bör införas för att det ska bli lättare att motivera individer som har ett stort utbildningsbehov att studera (se avsnitt 2.7.7). För att ge CSN möjlighet att utveckla och administrera stödet föreslår regeringen att anslaget ökas med 22,7 miljoner kronor 2017 och beräknar att det ökar med 5,4 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2018.

För att ge CSN ekonomiska förutsättningar att fortsatt vara en välfungerande myndighet och för att säkerställa CSN:s hantering av de ytterligare förändringar som presenteras i denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 31 miljoner kronor 2017.

CSN bedriver ett arbete med att införa ett nytt systemstöd för att bl.a. effektivisera administrationen av studiestöden. Med anledning av bl.a. detta beräknar regeringen att anslaget minskar med 25 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2020.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 379 000 kronor 2017 och beräknar att det minskar med 379 000 kronor årligen fr.o.m. 2018 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur (se även utg.omr. 22, avsnitt 4.5.1).

Tabell 2.33 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	794 031	794 031	794 031	794 031
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	10 499	25 149	41 830	60 287
Beslut	25 217	3 838	3 916	-20 997
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	829 747	823 019	839 777	833 321

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 829 747 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 823 019 000 kronor, 839 777 000 kronor respektive 833 321 000 kronor.

2.7.9 Lån i Riksgäldskontoret

Den samlade utestående skulden för studielån tagna mellan 1989 och 2015 i Riksgäldskontoret var ca 204 821 miljoner kronor vid utgången av 2015. Under 2016 bedöms nettoupplåningen bli 5 435 miljoner kronor. Beslut om återkravskapital, avskrivningar och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret bedöms uppgå till 190 miljoner kronor, 580 miljoner kronor respektive 4 miljoner kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 217 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Den totala skulden för studielån hos Riksgäldskontoret beräknas uppgå till ca 210 215 miljoner kronor vid utgången av 2016. Nettoupplåningen för 2017 beräknas till omkring 5 923 miljoner kronor, beslut av återkravskapital till 195 miljoner kronor, avskrivningar till 621 miljoner

kronor och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret till 4 miljoner kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 217 000 miljoner kronor.

2.7.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2015	Utfall	13 620		207
2016	Anslag	14 018 ¹	Utgifts- prognos	13 922
2017	Förslag	14 226		
2018	Beräknat	14 527 ²		
2019	Beräknat	14 845 ³		
2020	Beräknat	15 168 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 14 227 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 14 227 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 14 227 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Överklagandenämnden för studiestöds förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

I förordningen (2007:1348) med instruktion för Överklagandenämnden för studiestöd finns bestämmelser om nämndens uppgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 3 000 kronor 2017 och beräknar att det minskar med 3 000 kronor årligen fr.o.m. 2018 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur (se även utg.omr. 22, avsnitt 4.5.1).

Tabell 2.35 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	14 018	14 018	14 018	14 018
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	210	510	828	1 151
Beslut	-2	-1	-1	-1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	14 226	14 527	14 845	15 168

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

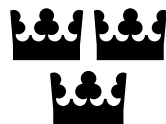
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 14 226 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Överklagandenämnden för studiestöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 527 000 kronor, 14 845 000 kronor respektive 15 168 000 kronor.

Utbildning och universitetsforskning

16

Förslag till statens budget för 2017

Utbildning och universitetsforskning

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	9
Diagramförteckning	20
1 Förslag till riksdagsbeslut	25
2 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	29
2.1 Omfattning.....	29
2.1.1 Statliga styrmedel och insatser.....	30
2.1.2 Volymer.....	31
2.1.3 Internationellt samarbete	36
2.2 Utgiftsutveckling	41
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	45
2.4 Resultatredovisning – övergripande för hela utgiftsområdet.....	45
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	45
2.4.2 Analys och slutsatser	53
2.5 Resultatredovisning – lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet	54
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	54
2.5.2 Resultat.....	55
2.5.3 Statliga insatser	73
2.5.4 Analys och slutsatser	82
2.6 Revisionens iakttagelser.....	89
2.7 Miljöledningsrapporter	89
3 Förskola och grundskola.....	91
3.1 Omfattning.....	91
3.2 Mål för området.....	91
3.3 Resultatredovisning.....	91
3.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	91
3.3.2 Resultat.....	92
3.3.3 Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar	104
3.3.4 Analys och slutsatser	114
3.4 Revisionens iakttagelser.....	115
4 Gymnasieutbildning	117
4.1 Omfattning.....	117
4.2 Mål för området.....	117

4.3	Resultatredovisning	117
4.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	117
4.3.2	Resultat	118
4.3.3	Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar	128
4.3.4	Analys och slutsatser	131
5	Kommunernas vuxenutbildning	135
5.1	Omfattning	135
5.2	Mål för området	135
5.3	Resultatredovisning	135
5.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	135
5.3.2	Resultat	136
5.3.3	Utvecklingsinsatser	142
5.3.4	Analys och slutsatser	143
6	Eftergymnasial yrkesutbildning	145
6.1	Omfattning	145
6.2	Mål för yrkeshögskolan	145
6.3	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	145
6.4	Resultatredovisning	145
6.4.1	Yrkeshögskolan	145
6.4.2	Kompletterande utbildningar	150
6.4.3	Konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar	151
6.4.4	Övriga insatser	152
6.4.5	Analys och slutsatser	154
7	Universitet och högskolor	157
7.1	Omfattning	157
7.2	Mål för området	157
7.3	Resultatredovisning	157
7.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	157
7.3.2	Resultat	158
7.3.3	Analys och slutsatser	172
7.4	Revisionens iakttagelser	173
8	Forskning	175
8.1	Omfattning	175
8.2	Mål för området	175
8.3	Resultatredovisning	175
8.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	175
8.3.2	Resultat	176
8.3.3	Analys och slutsatser	190
8.4	Revisionens iakttagelser	193
8.4.1	Revisionsberättelse med reservation	193
8.4.2	Revisionsberättelse med upplysning	193
9	Politikens inriktning	195
9.1	Inledning	195
9.2	Förskola och skola	195
9.2.1	Lärarna är nyckeln till en bättre skola	195
9.2.2	Tidiga insatser behövs	196
9.2.3	Jämlikheten i skolan måste öka	197

9.2.4	Ökad kvalitet och attraktivitet i gymnasieskolans yrkesutbildning.....	199
9.2.5	Fler insatser för en bättre skola	200
9.3	Ett kunskapslyft – för ett livslångt lärande	202
9.4	Universitet och högskolor.....	205
9.4.1	Fler i lärar- och förskolläraryrkesutbildning.....	205
9.4.2	Bättre etableringsmöjligheter.....	206
9.5	Forskning.....	207
9.5.1	Starka och ansvarsfulla lärosäten	207
9.5.2	Strategiska satsningar för att möta samhällsutmaningar	208
9.5.3	Rymdforskning och rymdverksamhet.....	211
9.5.4	Starka gränsöverskridande forsknings- och innovationsmiljöer.....	212
9.6	Bedömning av framtida personalkonsekvenser	212
10	Budgetförslag.....	213
10.1	Anslag för barn- ungdoms- och vuxenutbildning.....	213
10.1.1	1:1 Statens skolverk	213
10.1.2	1:2 Statens skolinspektion.....	215
10.1.3	1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten.....	215
10.1.4	1:4 Sameskolstyrelsen.....	216
10.1.5	1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	217
10.1.6	1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan.....	220
10.1.7	1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.....	222
10.1.8	1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.....	223
10.1.9	1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	224
10.1.10	1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	225
10.1.11	1:11 Bidrag till vissa studier.....	226
10.1.12	1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan.....	227
10.1.13	1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning	227
10.1.14	1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning.....	230
10.1.15	1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	231
10.1.16	1:16 Fler anställda i lågstadiet	232
10.1.17	1:17 Skolforskningsinstitutet.....	233
10.1.18	1:18 Praktisknära skolforskning.....	234
10.1.19	1:19 Bidrag till lärarlöner.....	235
10.1.20	1:20 Särskilda insatser inom skolområdet	237
10.2	Anslag för universitet och högskolor	238
10.2.1	2:1 Universitetskanslersämbetet.....	238
10.2.2	2:2 Universitets- och högskolerådet.....	239
10.2.3	2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	240
10.2.4	2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	242
10.2.5	2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	242
10.2.6	2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	244

10.2.7	2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	245
10.2.8	2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	246
10.2.9	2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	247
10.2.10	2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	248
10.2.11	2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	249
10.2.12	2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	250
10.2.13	2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	251
10.2.14	2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	252
10.2.15	2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	253
10.2.16	2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	255
10.2.17	2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	255
10.2.18	2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	257
10.2.19	2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	257
10.2.20	2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	259
10.2.21	2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	259
10.2.22	2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	261
10.2.23	2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	261
10.2.24	2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	263
10.2.25	2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	263
10.2.26	2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	265
10.2.27	2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	265
10.2.28	2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	267
10.2.29	2:29 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	267
10.2.30	2:30 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	269
10.2.31	2:31 Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	269

10.2.32	2:32 Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	271
10.2.33	2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	271
10.2.34	2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	273
10.2.35	2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	273
10.2.36	2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	274
10.2.37	2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	275
10.2.38	2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	276
10.2.39	2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	277
10.2.40	2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	278
10.2.41	2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	278
10.2.42	2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	280
10.2.43	2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	280
10.2.44	2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	282
10.2.45	2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	282
10.2.46	2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	284
10.2.47	2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	284
10.2.48	2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	286
10.2.49	2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	286
10.2.50	2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	288
10.2.51	2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	288
10.2.52	2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	290
10.2.53	2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	290
10.2.54	2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	291
10.2.55	2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	292
10.2.56	2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	293

10.2.57	2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	293
10.2.58	2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	294
10.2.59	2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	295
10.2.60	2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	296
10.2.61	2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	297
10.2.62	2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	298
10.2.63	2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet.....	298
10.2.64	2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor.....	303
10.2.65	2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor.....	305
10.2.66	2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	307
10.3	Anslag för forskning.....	309
10.3.1	3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation.....	309
10.3.2	3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	311
10.3.3	3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning.....	313
10.3.4	3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	314
10.3.5	3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	315
10.3.6	3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer	316
10.3.7	3:7 Institutet för rymdfysik.....	317
10.3.8	3:8 Kungl. biblioteket.....	317
10.3.9	3:9 Polarforskningssektariatet.....	318
10.3.10	3:10 Sunet.....	319
10.3.11	3:11 Centrala etikprövningsnämnden	320
10.3.12	3:12 Regionala etikprövningsnämnder.....	320
10.3.13	3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål.....	321
10.4	Anslag för gemensamma ändamål.....	322
10.4.1	4:1 Internationella program	322
10.4.2	4:2 Avgift till Unesco och ICCROM.....	324
10.4.3	4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet.....	325
10.4.4	Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning.....	325

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	25
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	28
Tabell 2.1	Antal inskrivna flickor och pojkar i förskola och grundskola.....	32
Tabell 2.2	Antal inskrivna kvinnor och män i gymnasieskola	32
Tabell 2.3	Antal inskrivna kvinnor och män i kommunernas vuxenutbildning	33
Tabell 2.4	Antal inskrivna kvinnor och män i eftergymnasial yrkesutbildning.....	33
Tabell 2.5	Antal inskrivna kvinnor och män på universitet och högskola.....	33
Tabell 2.6	Antalet helårsekvivalenter av anställda kvinnor och män som lärare och annan personal.....	34
Tabell 2.7	Antalet heltidsekvivalenter av anställda lärare och personal i gymnasieskolan	34
Tabell 2.8	Antal heltidsekvivalenter av anställda lärare och personal i kommunal vuxenutbildning.....	35
Tabell 2.9	Antal anställda forskande och undervisande personal på universitet och högskola, heltidsekvivalenter.....	35
Tabell 2.10	Kostnader budgetåren 2010–2015 ¹	36
Tabell 2.11	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	41
Tabell 2.12	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	45
Tabell 2.13	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelat. Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	45
Tabell 2.14	Könsfördelningen bland högskoleexaminerade inom olika utbildningsinriktningar, 2013	47
Tabell 2.15	Andel legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne läsåret 2015/16	61
Tabell 2.16	Andel legitimerade och behöriga lärare per ämne och nivå i kommunalt anordnad komvux, läsåret 2015/16	68
Tabell 2.17	Satsning på vissa bristyrken.....	78
Tabell 2.18	Prognosticerat rekryterings- och examinationsbehov av lärare med flera 2015–2019.....	84
Tabell 2.19	Prognosticerad lärarbrist till år 2019.....	84
Tabell 2.20	Kvarvaro och återgång 2013–2014 i olika skol- och verksamhetsformer efter kön och ålder	86
Tabell 2.21	Andel arbetsgivare som uppger brist på nytexaminerad respektive yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning	87
Tabell 3.1	Andelen elever 2014/15 som fått minst betyget E i provbetyg i årskurs 9, procent	97
Tabell 3.2	Andelen elever 2014/15 som fått minst betyget E i årskurs 6, procent..	98
Tabell 4.1	Skolenheter i gymnasieskolan 2014/15 och 2015/16.....	119
Tabell 6.1	Utbildningsansökningar till Myndigheten för yrkeshögskolan 2012–2015	146
Tabell 7.1	Prövning av tillstånd att utfärda examina 2015	158
Tabell 7.2	Prestationsgrad läsåret 2010/11–2013/14.....	159
Tabell 7.3	Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2015	162
Tabell 7.4	Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	164

Tabell 7.5	Högskolenybjörjare, helårsstudenter och registrerade studenter 2006–2015.....	165
Tabell 7.6	Programnybjörjare på vissa yrkesexamensprogram.....	166
Tabell 7.7	Antal examina och examinerade personer.....	167
Tabell 7.8	Antal examina för vissa yrken.....	167
Tabell 7.9	Antal in- och utresande studenter, kvinnor och män läsåren 2010/11–2014/15	168
Tabell 7.10	Stipendier till tredjelandsstudenter.....	169
Tabell 8.1	Medel från statsbudgeten 2016 efter mottagare	178
Tabell 8.2	Några av de största avsättningarna 2016 för FoU från statliga myndigheter utöver universitet och högskolor, forskningsråden och Vinnova samt försvaret, med data för 2015 inom parentes	179
Tabell 8.3	Forskningsstiftelsernas investeringar i FoU 2014–2016	179
Tabell 9.1	Beräknat antal utbildningsplatser 2016–2019	203
Tabell 9.2	Föreslagen utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningarna	205
Tabell 9.3	Medel för utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningarna.....	206
Tabell 9.4	Föreslagna och beräknade anslagsökningar för de statliga anslagen för forskning 2017–2020	207
Tabell 10.1	Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk.....	213
Tabell 10.2	Offentligrättslig verksamhet.....	213
Tabell 10.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statens skolverk.....	214
Tabell 10.4	Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion	215
Tabell 10.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Statens skolinspektion	215
Tabell 10.6	Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten.....	215
Tabell 10.7	Offentligrättslig verksamhet.....	216
Tabell 10.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	216
Tabell 10.9	Anslagsutveckling 1:3 Sameskolstyrelsen	216
Tabell 10.10	Offentligrättslig verksamhet.....	217
Tabell 10.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Sameskolstyrelsen	217
Tabell 10.12	Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.....	217
Tabell 10.13	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	218
Tabell 10.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	220
Tabell 10.15	Anslagsutveckling 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	220
Tabell 10.16	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan.....	221
Tabell 10.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan.....	222
Tabell 10.18	Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	222
Tabell 10.19	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.....	223
Tabell 10.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.....	223
Tabell 10.21	Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	223

Tabell 10.22	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	224
Tabell 10.23	Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	224
Tabell 10.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Svensk undervisning i utlandet	224
Tabell 10.25	Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal ...	225
Tabell 10.26	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal.....	225
Tabell 10.27	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal.....	226
Tabell 10.28	Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till vissa studier	226
Tabell 10.29	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bidrag till vissa studier	227
Tabell 10.30	Anslagsutveckling 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan.....	227
Tabell 10.31	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan.....	227
Tabell 10.32	Anslagsutveckling 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning.....	227
Tabell 10.33	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning.....	228
Tabell 10.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning.....	230
Tabell 10.35	Anslagsutveckling 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning.....	230
Tabell 10.36	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	230
Tabell 10.37	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	231
Tabell 10.38	Anslagsutveckling 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	231
Tabell 10.39	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	232
Tabell 10.40	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	232
Tabell 10.41	Anslagsutveckling 1:16 Fler anställda i lågstadiet	232
Tabell 10.42	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Fler anställda i lågstadiet	233
Tabell 10.43	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Fler anställda i lågstadiet	233
Tabell 10.44	Anslagsutveckling 1:17 Skolforskningsinstitutet.....	233
Tabell 10.45	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Skolforskningsinstitutet	234
Tabell 10.46	Anslagsutveckling 1:18 Praktisknära skolforskning.....	234
Tabell 10.47	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Praktisknära skolforskning.....	234
Tabell 10.48	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Praktisknära skolforskning.....	235
Tabell 10.49	Anslagsutveckling 1:19 Bidrag till lärarlöner.....	235
Tabell 10.50	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Bidrag till lärarlöner	236
Tabell 10.51	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:19 Bidrag till lärarlöner..	237
Tabell 10.52	Anslagsutveckling 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet	237
Tabell 10.53	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet	238
Tabell 10.54	Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer	238
Tabell 10.55	Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet.....	238

Tabell 10.56	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Universitetskanslersämbetet.....	239
Tabell 10.57	Anslagsutveckling 2:2 Universitets- och högskolerådet	239
Tabell 10.58	Offentligrättslig verksamhet.....	239
Tabell 10.59	Uppdragsverksamhet.....	240
Tabell 10.60	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Universitets- och högskolerådet.....	240
Tabell 10.61	Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	240
Tabell 10.62	Offentligrättslig verksamhet.....	241
Tabell 10.63	Uppdragsverksamhet.....	241
Tabell 10.64	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	242
Tabell 10.65	Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	242
Tabell 10.66	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	242
Tabell 10.67	Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	242
Tabell 10.68	Offentligrättslig verksamhet.....	243
Tabell 10.69	Uppdragsverksamhet.....	243
Tabell 10.70	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	244
Tabell 10.71	Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	244
Tabell 10.72	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	245
Tabell 10.73	Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	245
Tabell 10.74	Offentligrättslig verksamhet.....	245
Tabell 10.75	Uppdragsverksamhet.....	245
Tabell 10.76	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	246
Tabell 10.77	Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	246
Tabell 10.78	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	247
Tabell 10.79	Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	247
Tabell 10.80	Offentligrättslig verksamhet.....	247
Tabell 10.81	Uppdragsverksamhet.....	247
Tabell 10.82	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	248
Tabell 10.83	Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	248
Tabell 10.84	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	249
Tabell 10.85	Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	249
Tabell 10.86	Offentligrättslig verksamhet.....	249
Tabell 10.87	Uppdragsverksamhet.....	249

Tabell 10.88	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	250
Tabell 10.89	Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	250
Tabell 10.90	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	251
Tabell 10.91	Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	251
Tabell 10.92	Offentligrättslig verksamhet	251
Tabell 10.93	Uppdragsverksamhet	251
Tabell 10.94	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	252
Tabell 10.95	Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	252
Tabell 10.96	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:13 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå'	253
Tabell 10.97	Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	253
Tabell 10.98	Offentligrättslig verksamhet	253
Tabell 10.99	Uppdragsverksamhet	254
Tabell 10.100	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	254
Tabell 10.101	Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	255
Tabell 10.102	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	255
Tabell 10.103	Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	255
Tabell 10.104	Uppdragsverksamhet	256
Tabell 10.105	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	256
Tabell 10.106	Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	257
Tabell 10.107	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	257
Tabell 10.108	Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	257
Tabell 10.109	Offentligrättslig verksamhet	258
Tabell 10.110	Uppdragsverksamhet	258
Tabell 10.111	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	258
Tabell 10.112	Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	259
Tabell 10.113	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	259
Tabell 10.114	Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	259
Tabell 10.115	Offentligrättslig verksamhet	260
Tabell 10.116	Uppdragsverksamhet	260
Tabell 10.117	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	261

Tabell 10.118	Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	261
Tabell 10.119	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	261
Tabell 10.120	Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	261
Tabell 10.121	Offentligrättslig verksamhet.....	262
Tabell 10.122	Uppdragsverksamhet.....	262
Tabell 10.123	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	262
Tabell 10.124	Anslagsutveckling för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	263
Tabell 10.125	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	263
Tabell 10.126	Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	263
Tabell 10.127	Offentligrättslig verksamhet.....	264
Tabell 10.128	Uppdragsverksamhet.....	264
Tabell 10.129	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	265
Tabell 10.130	Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	265
Tabell 10.131	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	265
Tabell 10.132	Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	265
Tabell 10.133	Offentligrättslig verksamhet.....	266
Tabell 10.134	Uppdragsverksamhet.....	266
Tabell 10.135	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	266
Tabell 10.136	Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	267
Tabell 10.137	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	267
Tabell 10.138	Anslagsutveckling 2:29 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	267
Tabell 10.139	Offentligrättslig verksamhet.....	268
Tabell 10.140	Uppdragsverksamhet.....	268
Tabell 10.141	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:29 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	268
Tabell 10.142	Anslagsutveckling 2:30 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	269
Tabell 10.143	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:30 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	269
Tabell 10.144	Anslagsutveckling 2:31 Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	269
Tabell 10.145	Uppdragsverksamhet.....	270
Tabell 10.146	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:31 Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	270
Tabell 10.147	Anslagsutveckling 2:32 Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	271

Tabell 10.148	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:32 Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	271
Tabell 10.149	Anslagsutveckling 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	271
Tabell 10.150	Offentlighetsrättslig verksamhet	272
Tabell 10.151	Uppdragsverksamhet	272
Tabell 10.152	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	272
Tabell 10.153	Anslagsutveckling 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	273
Tabell 10.154	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	273
Tabell 10.155	Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	273
Tabell 10.156	Uppdragsverksamhet	274
Tabell 10.157	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	274
Tabell 10.158	Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	274
Tabell 10.159	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	275
Tabell 10.160	Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	275
Tabell 10.161	Uppdragsverksamhet	275
Tabell 10.162	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	276
Tabell 10.163	Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	276
Tabell 10.164	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	276
Tabell 10.165	Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	277
Tabell 10.166	Offentlighetsrättslig verksamhet	277
Tabell 10.167	Uppdragsverksamhet	277
Tabell 10.168	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	278
Tabell 10.169	Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	278
Tabell 10.170	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	278
Tabell 10.171	Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	278
Tabell 10.172	Offentlighetsrättslig verksamhet	279
Tabell 10.173	Uppdragsverksamhet	279
Tabell 10.174	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	279
Tabell 10.175	Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	280
Tabell 10.176	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	280

Tabell 10.177	Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	280
Tabell 10.178	Offentligrättslig verksamhet.....	281
Tabell 10.179	Uppdragsverksamhet.....	281
Tabell 10.180	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	281
Tabell 10.181	Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	282
Tabell 10.182	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	282
Tabell 10.183	Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	282
Tabell 10.184	Offentligrättslig verksamhet.....	283
Tabell 10.185	Uppdragsverksamhet.....	283
Tabell 10.186	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	283
Tabell 10.187	Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	284
Tabell 10.188	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	284
Tabell 10.189	Anslagsutveckling 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	284
Tabell 10.190	Offentligrättslig verksamhet.....	285
Tabell 10.191	Uppdragsverksamhet.....	285
Tabell 10.192	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad.....	285
Tabell 10.193	Anslagsutveckling 2:48 Högskolan i Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	286
Tabell 10.194	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	286
Tabell 10.195	Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	286
Tabell 10.196	Offentligrättslig verksamhet.....	287
Tabell 10.197	Uppdragsverksamhet.....	287
Tabell 10.198	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	287
Tabell 10.199	Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	288
Tabell 10.200	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	288
Tabell 10.201	Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	288
Tabell 10.202	Offentligrättslig verksamhet.....	289
Tabell 10.203	Uppdragsverksamhet.....	289
Tabell 10.204	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	289
Tabell 10.205	Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	290
Tabell 10.206	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivån.....	290

Tabell 10.207	Anslagsutveckling 2:53 Konstfack:Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	290
Tabell 10.208	Uppdragsverksamhet	291
Tabell 10.209	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	291
Tabell 10.210	Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	291
Tabell 10.211	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	292
Tabell 10.212	Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	292
Tabell 10.213	Uppdragsverksamhet	292
Tabell 10.214	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	292
Tabell 10.215	Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	293
Tabell 10.216	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	293
Tabell 10.217	Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	293
Tabell 10.218	Uppdragsverksamhet	294
Tabell 10.219	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	294
Tabell 10.220	Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	294
Tabell 10.221	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	295
Tabell 10.222	Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	295
Tabell 10.223	Uppdragsverksamhet	295
Tabell 10.224	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	296
Tabell 10.225	Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivån	296
Tabell 10.226	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	297
Tabell 10.227	Anslagsutveckling 2:61 Försvvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	297
Tabell 10.228	Uppdragsverksamhet	297
Tabell 10.229	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:61 Försvvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	297
Tabell 10.230	Anslagsutveckling 2:62 Försvvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	298
Tabell 10.231	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:62 Försvvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	298
Tabell 10.232	Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet.....	298
Tabell 10.233	Fördelning på anslagsposter	299
Tabell 10.234	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	302

Tabell 10.235	Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	303
Tabell 10.236	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor.....	304
Tabell 10.237	Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	305
Tabell 10.238	Särskilda medel till universitet och högskolor	306
Tabell 10.239	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor.....	306
Tabell 10.240	Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	307
Tabell 10.241	Läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning.....	308
Tabell 10.242	Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	308
Tabell 10.243	Fördelning av anslagsmedel per universitet	308
Tabell 10.244	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	308
Tabell 10.245	Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation.....	309
Tabell 10.246	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	309
Tabell 10.247	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	311
Tabell 10.248	Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer.....	311
Tabell 10.249	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer.....	312
Tabell 10.250	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer.....	313
Tabell 10.251	Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	313
Tabell 10.252	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning.....	313
Tabell 10.253	Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	314
Tabell 10.254	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	314
Tabell 10.255	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	315
Tabell 10.256	Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	315
Tabell 10.257	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning.....	315
Tabell 10.258	Anslagsutveckling 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer.....	316
Tabell 10.259	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer.....	316
Tabell 10.260	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer.....	317
Tabell 10.261	Anslagsutveckling 3:7 Institutet för rymdfysik.....	317
Tabell 10.262	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:7 Institutet för rymdfysik	317
Tabell 10.263	Anslagsutveckling 3:8 Kungl. biblioteket.....	317
Tabell 10.264	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:8 Kungl. biblioteket.....	318

Tabell 10.265	Anslagsutveckling 3:9 Polarforskningssekretariatet	318
Tabell 10.266	Uppdragsverksamhet Polarforskningssekretariatet	318
Tabell 10.267	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:9 Polarforskningssekretariatet.....	319
Tabell 10.268	Anslagsutveckling 3:10 Sunet.....	319
Tabell 10.269	Uppdragsverksamhet Sunet.....	319
Tabell 10.270	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:10 Sunet.....	319
Tabell 10.271	Anslagsutveckling 3:11 Centrala etikprövningsnämnden	320
Tabell 10.272	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:11 Centrala etikprövningsnämnden	320
Tabell 10.273	Anslagsutveckling 3:12 Regionala etikprövningsnämnder	320
Tabell 10.274	Avgiftsfinansierad verksamhet, Regionala etikprövningsnämnder	321
Tabell 10.275	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:12 Regionala etikprövningsnämnder	321
Tabell 10.276	Anslagsutveckling 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	321
Tabell 10.277	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	322
Tabell 10.278	Anslagsutveckling 4:1 Internationella program	322
Tabell 10.279	Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program...	323
Tabell 10.280	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Internationella program	324
Tabell 10.281	Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM.....	324
Tabell 10.282	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	324
Tabell 10.283	Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	325
Tabell 10.284	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet.....	325
Tabell 10.285	Anslagsutveckling 4.4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning.....	325
Tabell 10.286	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning.....	326

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Andelen personer i åldern 25–64 år som har minst två års eftergymnasial utbildning	46
Diagram 2.2	Andelen personer i åldern 20–29 år som deltar i någon form av utbildning	46
Diagram 2.3	Andelen personer med minst 3 års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter, Kvinnor.....	47
Diagram 2.4	Andelen personer med minst 3 års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter, Män	47
Diagram 2.5	Andelen kvinnor bland undervisande och forskande personal inom högskolan	48
Diagram 2.6	Andelen professorer som är kvinnor.....	48
Diagram 2.7	Andelen kvinnor och män i åldern 18–24 år som har mindre än två års gymnasieutbildning och som inte deltar i någon form av utbildning.....	50
Diagram 2.8	Andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning	50
Diagram 2.9	Andelen lågpresterande 15-åringar i läsförståelse.....	51
Diagram 2.10	Andelen lågpresterande 15-åringar i matematik	51
Diagram 2.11	Andelen lågpresterande 15-åringar i naturvetenskap	51
Diagram 2.12	Andelen barn som går i förskolan bland de som är i åldern fyra år och upp till skolstartsåldern	52
Diagram 2.13	Andelen personer i åldern 25–64 år som deltar i någon form av utbildning	52
Diagram 2.14	Andelen sysselsatta tre år efter gymnasial eller eftergymnasial examen	52
Diagram 2.15	Antal inskrivna barn och årsarbetare i förskolan, 1997–2015.....	56
Diagram 2.16	Andel förskolepersonal med pedagogisk högskoleexamen eller utbildning, 1994–2015	56
Diagram 2.17	Förskolechefernas utbildningsbakgrund, 2014/15	57
Diagram 2.18	Antal elever och lärare i förskoleklass, 1999–2015	57
Diagram 2.19	Förskoleklasspersonalens utbildningsbakgrund, 1999–2015.....	57
Diagram 2.20	Antal inskrivna elever och årsarbetare i fritidshemmet, 1997–2015.....	58
Diagram 2.21	Andel fritidshemspersonal med pedagogisk högskoleexamen, 1994–2015.....	58
Diagram 2.22	Antal elever och lärare i grundskolan, 1994–2015	59
Diagram 2.23	Antal lärare och andel med pedagogisk högskoleexamen i grundskolan, 1994–2015.....	59
Diagram 2.24	Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön, 1993–2015	59
Diagram 2.25	Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i årskurs 7–9, 2015	60
Diagram 2.26	Antal rektorer och skolenheter i grundskolan, läsåret 2001/02–2013/14	61
Diagram 2.27	Rektorers utbildningsbakgrund i grund- och gymnasieskolan, läsåret 2014/15	62

Diagram 2.28	Antal elever och lärare i gymnasieskolan, 1994–2015	63
Diagram 2.29	Andel lärare i gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen och antal elever, 1993–2015	63
Diagram 2.30	Andel legitimerade och behöriga lärare i vissa ämnen, läsåret 2015/16..	64
Diagram 2.31	Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i gymnasieskolan, läsåret 2015/16	65
Diagram 2.32	Antal rektorer totalt och antal gymnasieskolor per huvudman, 1993–2011	65
Diagram 2.33	Antal rektorer och skolor samt genomsnittligt antal elever per skola, 1993–2011	66
Diagram 2.34	Antal lärare och elever i komvux, 1992–2015.....	67
Diagram 2.35	Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön, 1992–2015	67
Diagram 2.36	Antal rektorer och skolledare i komvux, läsåren 2001/02–2013/14	68
Diagram 2.37	Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till lärar- och förskolläraryrkesutbildning per hösttermin, 1998–2015	69
Diagram 2.38	Antal antagna per utbildningsinriktning och hösttermin, 2011–2015....	70
Diagram 2.39	Antagna per utbildningsinriktning höstterminen 2015 efter kön.....	71
Diagram 2.40	Söktryck per utbildningsinriktning och hösttermin, 2011–2015.....	71
Diagram 2.41	Antal programnybörjare totalt per läsår, 1994–2015	71
Diagram 2.42	Antal lärarexamina per år, 1978–2015	72
Diagram 2.43	Andel programnybörjare och examinerade efter kön, 1994–2015	72
Diagram 2.44	Antal examinerade år 2015 efter examen	73
Diagram 2.45	Antal elever i grundskoleåldrarna 7–15 år och gymnasieåldrarna 16–19 år 2000–2015 samt prognos 2016–2020	84
Diagram 2.46	Antal lärare och förskollärare efter ålder år 2014.....	85
Diagram 2.47	Ålderfördelningen bland samtliga lärare, yrkeslärare och övriga gymnasielärare år 2014.....	85
Diagram 2.48	Lärare i grundskolan och gymnasieskolan läsåret 2006/07 jämfört med 2011/12	86
Diagram 2.49	De största utmaningarna för att använda lärare med rätt behörighet....	87
Diagram 3.1	Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskola 2009–2015.....	93
Diagram 3.2	Andelen 6-åringar inskrivna i förskoleklass	94
Diagram 3.3	Elevutveckling i grundskolan 1997–2015	95
Diagram 3.4	Andelen elever som nådde kravnivån i nationella prov i årskurs 3, 2009/10–2014/15.....	96
Diagram 3.5	Andelen elever som fått minst provbetyget godkänt respektive E i nationella prov årskurs 9 2006/07–2014/15.....	96
Diagram 3.6	Andelen elever som fått minst betyget E i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska i årskurs 6 2012/13–2014/15	97
Diagram 3.7	Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9 2007/08–2014/15.....	98
Diagram 3.8	Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program 2005/06–2014/15	99
Diagram 3.9	Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 5 ht13–vt16.....	100
Diagram 3.10	Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 9 ht13–vt16.....	101

Diagram 3.11	Andelen elever av samtliga elever i obligatoriska skolformer som var inskrivna i grundsärskolan 2007/08–2015/16	102
Diagram 4.1	Elevutveckling i gymnasieskolan 1996/97–2015/16.....	118
Diagram 4.2	Elever i gymnasieskolan per huvudman, uppdelat på kön 2015/16.....	119
Diagram 4.3	Andel elever som fått minst betyget E i nationella prov i engelska 5, matematik 1a–1c, svenska 1 och svenska som andraspråk 1 vt 2015, per kön.....	120
Diagram 4.4	Genomsnittlig betygspoäng i gymnasieskolan 1998/99–2014/15.....	120
Diagram 4.5	Andel elever som fått minst betyget E i engelska 5, matematik 1a-1c, svenska 1 respektive svenska som andraspråk 1 i sitt examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng, vt 2015.....	121
Diagram 4.6	Andel nybörjare i gymnasieskolan 2008–2012 som fått slutbetyg (2008–2010) eller som avslutat med examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng (2011–2012) inom tre år.....	121
Diagram 4.7	Andel nybörjare i gymnasieskolan 2008–2012 som uppnått grundläggande behörighet inom tre år	122
Diagram 4.8	Andel nybörjare i gymnasieskolan 2012 som fått examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng inom tre år, fördelade efter grundläggande behörighet eller inte och program.....	123
Diagram 4.9	Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), ht13–vt16.....	125
Diagram 4.10	Skillnad mellan könen (kvinnor minus män) i andel med slutförda studier 3 år efter gymnasiestart. Nybörjare i år 1 den 15 oktober 2012. Sorterad efter andel kvinnor per program.....	125
Diagram 4.11	Etableringsstatus för ungdomar som fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg, med eller utan grundläggande behörighet	126
Diagram 4.12	Etableringsstatus för ungdomar som gått i årskurs 3 i gymnasieskolan utan att få slutbetyg	126
Diagram 4.13	Etableringsstatus för ungdomar som högst läst årskurs 2 i gymnasieskolan	126
Diagram 4.14	Elever i gymnasiesärskolan fördelat på kön 2008/09–2015/16.....	128
Diagram 4.15	Elever i gymnasiesärskolan per typ av program och kön 2015/16.....	128
Diagram 5.1	Heltidsstuderande i komvux 2010–2015	136
Diagram 5.2	Elever i komvux 1994–2015	137
Diagram 5.3	Kursdeltagare i komvux 1994–2015.....	137
Diagram 5.4	Andel kursdeltagare som slutfört, avbrutit respektive fortsatt en kurs inom komvux 2011–2015	138
Diagram 5.5	Andel kursdeltagare som slutfört en kurs i komvux på gymnasial nivå med lägst godkänt betyg, 2010–2015.....	138
Diagram 5.6	Elever i särvux, ht 2011–ht 2015	139
Diagram 5.7	Elever totalt, nybörjare respektive kursdel-tagare i sfi, 2011–2015.....	140
Diagram 5.8	Andel kursdeltagare som slutfört, avbrutit respektive fortsatt studier i sfi 2011–2015.....	141
Diagram 5.9	Andel kursdeltagare med lägst provbetyget E på nationella slutprov i sfi i kurs B, C och D 2015	141
Diagram 5.10	Andel elever som började i sfi 2013 och som 2015 uppnått lägst godkänt betyg, fördelat på fullföljd högsta kurs och tidigare utbildningslängd	141
Diagram 6.1	Studerande i yrkeshögskolan 2015	147

Diagram 6.2	Andel examinerade från yrkeshögskolan 2014 som hade ett arbete året efter avslutad utbildning	147
Diagram 6.3	Andel examinerade från yrkeshögskolan som året efter avslutad utbildning (2014 och 2015) angett hur arbetet överensstämde med utbildningen.....	148
Diagram 6.4	Studering i kompletterande utbildningar 2015 som fullföljt utbildningen fördelat på utbildningskategori.....	151
Diagram 7.1	Lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå 2005–2015	161
Diagram 7.2	Andel som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1980–1989 med svensk eller utländsk bakgrund.....	166
Diagram 7.3	Etablering på arbetsmarknaden. Kvinnor och män. Examinerade läsaren 1994/95–2011/12.....	170
Diagram 7.4	Intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå uppdelade på anslagsmedel och externa medel 2005–2015.....	170
Diagram 7.5	Lärosätenas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå från externa finansiärer 2005, 2010 och 2015, uppdelade på finansiärskategorier	170
Diagram 7.6	Doktorandnybörjare 2005–2015.....	171
Diagram 7.7	Doktorsexamina 2005–2015	172
Diagram 8.1	Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder 1999–2015.....	176
Diagram 8.2	Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder 1999–2015	177
Diagram 8.3	Genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar per artikel för Sverige och jämförbara länder 1997–2015	177
Diagram 8.4	Genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar per artikel för USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder 1997–2015 ..	177
Diagram 8.5	Genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar för olika vetenskapsområden i Sverige 1997–2015	178

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om medlemskap i en kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) och under 2017–2024 för anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 500 000 kronor (avsnitt 10.2.6),
2. bemyndigar regeringen att under 2017 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 600 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS) (avsnitt 10.3.1),
3. bemyndigar regeringen att under 2017 för anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet (avsnitt 10.3.13),
4. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 16 *Utbildning och universitetsforskning* enligt tabell 1.1,
5. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Statens skolverk 1 055 963
1:2	Statens skolinspektion 409 644
1:3	Specialpedagogiska skolmyndigheten 712 572
1:4	Sameskolstyrelsen 41 249
1:5	Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2 868 670
1:6	Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan 263 077
1:7	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m. 4 630 000
1:8	Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m. 177 325
1:9	Bidrag till svensk undervisning i utlandet 90 692
1:10	Fortbildning av lärare och förskolepersonal 295 226
1:11	Bidrag till vissa studier 17 525
1:12	Myndigheten för yrkeshögskolan 107 448
1:13	Statligt stöd till vuxenutbildning 1 453 775

1:14	Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	2 171 588
1:15	Upprustning av skollokaler och utemiljöer	480 000
1:16	Fler anställda i lågstadiet	2 300 000
1:17	Skolforskningsinstitutet	23 146
1:18	Praktiknära skolforskning	18 211
1:19	Bidrag till lärarlöner	4 442 000
1:20	Särskilda insatser inom skolområdet	156 420
2:1	Universitetskanslersämbetet	137 398
2:2	Universitets- och högskolerådet	146 782
2:3	Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 684 040
2:4	Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 066 943
2:5	Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 982 302
2:6	Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 119 873
2:7	Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 039 526
2:8	Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 504 493
2:9	Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 669 947
2:10	Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 580 369
2:11	Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 336 777
2:12	Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 082 429
2:13	Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 484 334
2:14	Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	854 065
2:15	Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	696 179
2:16	Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 506 141
2:17	Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 082 273
2:18	Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 499 593
2:19	Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	643 531
2:20	Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	369 250
2:21	Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	634 496
2:22	Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	227 090
2:23	Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 029 306
2:24	Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	323 317
2:25	Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	766 819
2:26	Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	254 064
2:27	Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	525 658
2:28	Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	234 620
2:29	Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	237 135
2:30	Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	92 543
2:31	Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	894 005
2:32	Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	139 059
2:33	Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	583 055
2:34	Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	105 206
2:35	Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	197 275
2:36	Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	49 490
2:37	Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	97 639
2:38	Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	31 987
2:39	Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	476 847

2:40	Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	67 386
2:41	Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	408 483
2:42	Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	62 277
2:43	Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	433 294
2:44	Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	92 372
2:45	Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	374 906
2:46	Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	63 458
2:47	Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	373 379
2:48	Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	53 466
2:49	Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	296 793
2:50	Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	47 423
2:51	Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	343 773
2:52	Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	48 249
2:53	Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	158 283
2:54	Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	9 513
2:55	Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	62 611
2:56	Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	6 102
2:57	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	127 784
2:58	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	9 609
2:59	Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	395 592
2:60	Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	57 840
2:61	Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	24 553
2:62	Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	10 580
2:63	Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 193 384
2:64	Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	579 243
2:65	Särskilda medel till universitet och högskolor	414 532
2:66	Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 521 132
3:1	Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	5 844 916
3:2	Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	280 061
3:3	Vetenskapsrådet: Förvaltning	160 919
3:4	Rymdforskning och rymdverksamhet	373 044
3:5	Rymdstyrelsen: Förvaltning	28 518
3:6	Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer	551 309
3:7	Institutet för rymdfysik	54 427
3:8	Kungl. biblioteket	362 343
3:9	Polarforskningssekreteriatet	46 478
3:10	Sunet	48 755
3:11	Centrala etikprövningsnämnden	7 257
3:12	Regionala etikprövningsnämnder	40 912
3:13	Särskilda utgifter för forskningsändamål	105 712
4:1	Internationella program	81 589
4:2	Avgift till Unesco och ICCROM	30 886
4:3	Kostnader för Svenska Unescorådet	10 214
4:4	Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	17 519
Summa		72 381 263

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	1 780 000	2018–2023
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	34 000	2018
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m	665 000	2018
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	350 000	2018–2020
1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning	335 000	2018
1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	4 800 000	2018–2024
1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	680 000	2018
1:16 Fler anställda i lågstadiet	1 152 000	2018
1:18 Praktisk skol forskning	19 000	2018–2019
1:19 Bidrag till lärarlöner	2 235 000	2018
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	17 900 000	2018–2027
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	1 700 000	2018–2022
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 000 000	2018–2034
3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer	2 900 000	2018–2034
4:1 Internationella program	153 000	2018–2020
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet 16		35 703 000

2 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

I detta inledande kapitel ges först en beskrivning av utgiftsområdets omfattning inklusive statliga styrmedel, volymer och kostnader samt den omfattande internationella verksamhet som bedrivs. Därefter presenteras det övergripande målet för utgiftsområdet och de indikatorer som används för att följa upp målet. Resultatredovisningen innehåller två avsnitt. Det första innehåller resultat för hela utgiftsområdet och det andra en resultatredovisning gällande lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet. Analyser, slutsatser och en bedömning av måluppfyllelsen görs för vardera avsnitt.

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet Utbildning och universitetsforskning omfattar följande områden.

- **Förskola och grundskola**
förskola
annan pedagogisk verksamhet
förskoleklass
grundskola
grundsärskola
specialskola
sameskola
fritidshem
- **Gymnasieutbildning**
gymnasieskola
gymnasiesärskola
- **Kommunernas vuxenutbildning**
kommunal vuxenutbildning (komvux)
särskild utbildning för vuxna (särsvux)

- **Eftergymnasial yrkesutbildning**
utbildning inom yrkeshögskolan
vissa andra utbildningar med enskilda huvudmän
- **Universitet och högskolor**
högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning vid universitet och högskolor med staten som huvudman och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet, dock ej Sveriges lantbruksuniversitet som ingår i utg.omr. 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och delar av utbildning och forskning vid Förvarshögskolan som ingår i utg.omr. 6 Förvar och samhällets krisberedskap
- **Forskning**
statlig finansiering av forskning och forskningsmyndigheter

I utgiftsområdet ingår även myndigheter inom skol-, vuxenutbildnings-, det eftergymnasiala yrkesutbildnings- och högskoleområdet samt vissa myndigheter inom forskningsområdet. Vidare ingår medlemsavgifter till Unesco, verksamheten vid Svenska Unescorådet och finansieringen av internationella kunskapsmätningar och utbildningsstatistik.

Den verksamhet som bedrivs inom utgiftsområdet har flera olika huvudmän. Både kommuner och enskilda kan vara huvudmän för förskola, fritidshem, annan pedagogisk verksamhet, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och yrkeshögskolan medan enbart kommuner kan

vara huvudmän för komvux och särvox. Lands-
ting får under vissa förutsättningar vara huvud-
män för vissa utbildningar. Staten är huvudman
för specialskolan och sameskolan. Staten är
också huvudman för universitet och högskolor,
men det finns också ett antal enskilda utbild-
ningsanordnare inom högskoleområdet.

2.1.1 Statliga styrmedel och insatser

Som har nämnts ovan varierar huvudmannaskap
för olika verksamheter och skolformer inom
utgiftsområdet. Även finansieringsformerna
varierar. Statens styrmedel, mål- och resultat-
styrning och de statliga insatserna består av
nedanstående inslag.

Statlig finansiering

Ett första styrmedel utgörs av den statliga finan-
sieringen. Högskolesektorn och yrkeshögskolan
finansieras till övervägande del genom direkta
statliga anslagsmedel. Anslagen avser statlig
verksamhet och bidrag till vissa enskilda utbild-
ningsanordnare, samt i yrkeshögskolans fall
bidrag för statlig, kommunal och enskild verk-
samhet. Anslagen för högskoleutbildning på
grundnivå och avancerad nivå är huvudsakligen
prestationsrelaterade, med undantag för Sveriges
lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan.
Ersättningen är olika stor beroende på utbild-
ningsområde. Prestationen varierar också. An-
slagen inom utgiftsområdet används också för
forskning och utbildning på forskarnivå vid
universitet och högskolor och vid vissa enskilda
utbildningsanordnare, genom i första hand di-
rekta anslag samt medel till anslagsfinansierade
forskningsråd.

Barn- och ungdomsutbildningen och kom-
munernas vuxenutbildning finansieras i huvud-
sak med kommunernas skattemedel, men även
med det generella statliga bidraget. Den statliga
styrningen i perspektivet finansiering sker i detta
fall framför allt genom de riktade statsbidragen
till kommunerna.

Reglering och uppställda mål

För utgiftsområdet fastställs mål och tas beslut
om lagar och andra författningar.

Det övergripande målet för utgiftsområdet
redovisas i avsnitt 2.3. Målen för de olika verk-
samhetsområdena redovisas inom respektive
verksamhetsområdes resultatredovisning.

För skolväsendet och annan pedagogisk verk-
samhet för barn och ungdomar, komvux och
särvox gäller skollagen (2010:800), förordningar
som reglerar de olika skolformerna och andra
författningar. För yrkeshögskolan gäller lagen
(2009:128) om yrkeshögskolan och förord-
ningen (2009:130) om yrkeshögskolan. För
statliga universitet och högskolor gäller främst
högskolelagen (1992:1434), högskoleför-
ordningen (1993:100) och förordningen
(2010:543) om anmälningsavgift och studieavgift
vid universitet och högskolor samt förordningen
(1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid
universitet och högskolor. På högskoleområdet
finns det en särskild lag för enskilda utbildnings-
anordnare, lagen (1993:792) om tillstånd att
utfärda vissa examina, som hänvisar till vissa krav
på utbildningen i högskolelagen för att få och
behålla examenstillstånd. Inom området forsk-
ningens infrastruktur finns myndigheten Kungl.
biblioteket som ansvarar för insamlande, beva-
rande och tillhandahållande av material enligt
lagen (1993:1392) om pliktexemplar av doku-
ment och lagen (2012:492) om pliktexemplar av
elektroniskt material.

Uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och granskning

Statens skolverk, Statens skolinspektion, Special-
pedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för
yrkeshögskolan och Universitetskanslers-
ämbetet har uppföljnings- eller gransknings-
ansvar, och i vissa fall statistikansvar, inom sina
respektive områden. Statistiska centralbyrån
svarar för övrig utbildnings- och forsknings-
statistik.

De ovan nämnda myndigheterna, förutom
Skolinspektionen, har samtliga ett uppföljnings-
och utvärderingsansvar inom sina respektive
områden. Skolor, förskolor, fritidshem och hu-
vudmän ska dokumentera sitt kvalitetsarbete.
Universitetens och högskolornas kvalitetsarbete
är enligt högskolelagen ett ansvar för lärosätena.
Universitetskanslersämbetet utvärderar löpande
utbildningar vid alla universitet och högskolor.
Institutet för arbetsmarknads- och utbildnings-
politisk utvärdering (IFAU) ska inom ramen för

sitt uppdrag utvärdera effekter av olika reformer och åtgärder inom utbildningsväsendet samt effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet.

Skolforskningsinstitutet bidrar till kvalitets-säkring av skolans verksamhet genom att på ett systematiskt sätt sammanställa och sprida forskningsresultat.

Tillsyn och tillståndsprövning

Statens skolinspektion har ansvar för tillsyn över skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet. Myndigheten genomför regelbundet tillsyn i hela landet. Vidare ingår i myndighetens uppgifter prövning av ärenden, vilket framför allt innebär godkännande av enskilda huvudmän för bl.a. grundskolor och motsvarande skolformer, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor. I myndighetens ansvar ingår kvalitetsgranskning av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet m.m.

Myndigheten för yrkeshögskolan har tillsyn över främst utbildningarna inom yrkeshögskolan.

Inom universitets- och högskolesektorn utövar Universitetskanslersämbetet tillsyn. Myndigheten yttrar sig till regeringen i ärenden om tillstånd för enskilda utbildningsanordnare att utfärda examina. Myndigheten beslutar också om examenstillstånd för utbildning på grundnivå och avancerad nivå för statliga universitet och högskolor. För konstnärlig utbildning på forskarnivå beslutar Universitetskanslersämbetet om examenstillstånd både för statliga universitet och för statliga högskolor. För annan utbildning på forskarnivå beslutar Universitetskanslersämbetet om examenstillstånd för statliga högskolor, medan universitet enligt högskolelagen själva får utfärda examina för annan utbildning på forskarnivå än konstnärlig utbildning. När det gäller Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan föreskriver dock regeringen om vilka examina som får utfärdas.

Utvecklingsinsatser

Statens skolverk ska stödja kommuner och andra huvudmän i deras utbildningsverksamhet och andra pedagogiska verksamheter samt bidra till att förbättra deras förutsättningar att arbeta med

utveckling av verksamheten för ökad måluppfyllelse inom barn- och ungdomsutbildning samt vuxenutbildning. Myndigheten för yrkeshögskolan ska främja utvecklingen av bl.a. utbildningarna inom yrkeshögskolan och utbildningarnas kvalitet. Inom högskoleutbildning och forskning ska ett kontinuerligt utvecklingsarbete bedrivas vid universitet och högskolor.

2.1.2 Volymer

Den största verksamheten inom utgiftsområdet, sett till antalet elever läsåret 2015/16, är grundskolan där omkring 986 000 elever gick (se tabell 2.1). Antalet elever minskade fram till läsåret 2010/11. Därefter har antalet ökat påtagligt. SCB:s befolkningsprognoser visar att elevantalet kommer att fortsätta att stiga fram till mitten av 2030-talet. Ökningen bedöms bli 26 procent.

Den näst största verksamheten är förskolan där antalet barn ökade under en lång följd av år fram till läsåret 2013/14 (se tabell 2.1). Därefter har antalet barn varit i stort sett oförändrat. I likhet med grundskolan förväntas barnantalet av demografiska skäl återigen öka under de närmast kommande åren. Antalet barn i förskoleåldern kommer enligt SCB:s prognoser att öka med 16 procent fram till mitten av 2020-talet.

De verksamheter inom utgiftsområdet som haft den snabbaste volymmässiga tillväxten under de senaste åren är sfi och fritidshemmen (se tabell 2.3 och tabell 2.1). Det speglar en ökad invandring och ett ökat antal barn i åldern 6–9 år. Dessutom har andelen barn i ovan nämnda åldrar som var inskrivna på fritidshem ökat. Volymtillväxten i båda dessa verksamheter förutses fortsätta under de närmast kommande åren.

Exempel på verksamheter som är relativt små och som har minskat sett till deltagandet är pedagogisk omsorg, som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem, grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Tabell 2.1 Antal inskrivna flickor och pojkar i förskola och grundskola*Antal elever per läsår, procentuell andel flickor och pojkar*

	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
Förskola	396 231	416 941	432 586	446 080	457 996	472 161	482 309	489 275	485 721	493 609
Andel flickor (%)	49	49	49	48	49	48	48	48	48	48
Andel pojkar (%)	51	51	51	52	51	52	52	52	52	52
Pedagogisk omsorg	30 390	27 887	24 703	22 114	20 438	19 397	18 064	16 348	14 681	13 654
Andel flickor (%)	50	50	50	50	50	50	50	49	50	50
Andel pojkar (%)	50	50	50	50	50	50	50	51	50	50
Förskoleklass	91 900	93 390	97 587	100 283	103 529	103 926	107 662	109 943	113 576	116 312
Andel flickor (%)	48	48	49	49	48	49	49	49	48	49
Andel pojkar (%)	52	52	51	51	52	51	51	51	52	51
Grundskola¹	962 349	935 869	906 189	891 727	886 487	888 658	899 185	920 997	949 460	985 620
Andel flickor (%)	49	49	49	49	49	49	49	49	49	48
Andel pojkar (%)	51	51	51	51	51	51	51	51	51	52
Grundsärskola	14 390	13 884	13 261	12 673	12 115	10 791	9 643	9 346	9 709	9 774
Andel flickor (%)	39	40	39	39	39	39	39	39	40	39
Andel pojkar (%)	61	60	61	61	61	61	61	61	60	61
Specialskola	548	514	516	500	501	501	457	478	502	553
Andel flickor (%)	46	46	45	43	45	46	44	44	42	39
Andel pojkar (%)	54	54	55	57	55	54	56	56	58	61
Sameskola	132	150	139	131	141	158	163	168	157	161
Andel flickor (%)	50	49	48	44	51	54	55	49	46	49
Andel pojkar (%)	50	51	52	56	49	46	45	51	54	51
Fritidshem	329 057	334 563	346 130	357 622	378 488	396 598	411 255	425 945	444 395	461 871
Andel flickor (%)	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48
Andel pojkar (%)	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52

Tabell 2.2 Antal inskrivna kvinnor och män i gymnasieskola*Antal elever per läsår, procentuell andel kvinnor och män*

	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
Gymnasieskola	376 087	390 058	396 336	394 771	385 712	369 083	351 641	330 196	323 670	323 141
Andel flickor (%)	49	49	48	48	48	48	48	48	48	47
Andel pojkar (%)	51	51	52	52	52	52	52	52	52	53
Gymnasiesärskola	8 233	8 693	9 339	9 412	9 280	9 034	8 778	7 721	7 006	6 410
Andel flickor (%)	41	41	42	42	42	41	41	41	40	40
Andel pojkar (%)	59	59	58	58	58	59	59	59	60	60

Tabell 2.3 Antal inskrivna kvinnor och män i kommunernas vuxenutbildning

Antal helårsstuderande per kalenderår respektive läsår, procentuell andel kvinnor och män

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Komvux	99 631	82 388	73 726	80 961	86 530	88 332	83 876	89 575	98 711	94 526
Andel kvinnor (%)	65	67	67	64	64	64	64	63	63	64
Andel män (%)	35	33	33	36	37	36	36	37	37	36
<i>Antal per läsår</i>	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
Särvux	4941	4990	4907	4868	4835	4733	4570	4299	4245	4 083
Andel kvinnor (%)	49	49	48	49	49	49	49	49	50	49
Andel män (%)	51	51	52	51	51	51	51	51	50	51
Svenska för invandrare	62 063	73 082	82 110	91 237	96 136	102 434	107 827	113 613	124 750	138 386
Andel kvinnor (%)	58	57	56	57	57	58	57	57	54	52
Andel män (%)	42	43	44	43	43	42	43	43	46	48

Tabell 2.4 Antal inskrivna kvinnor och män i eftergymnasial yrkesutbildning

Antal helårsstuderande per kalenderår, procentuell andel kvinnor och män

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yrkehögskola^{1,2}	17 499	20 027	21 321	23 121	25 556	25 814	21 614	24 205	25 340	27 018
Andel kvinnor (%)	54	55	55	54	52	51	51	52	52	52
Andel män (%)	46	45	45	46	48	49	49	48	48	48

¹ Kvalificerad yrkesutbildning t.o.m. den 30 juni 2009.² Antal utbetalda årsplatser per år för YH och KY.**Tabell 2.5 Antal inskrivna kvinnor och män på universitet och högskola**

Antal helårsstuderande per läsår, procentuell andel kvinnor och män

	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
Universitet- och högskola	283 239	276 425	277 896	300 163	315 793	312 814	304 482	298 533	295 439	294 441
Andel kvinnor (%)	59	59	59	59	58	58	59	59	59	59
Andel män (%)	41	41	41	42	42	42	41	41	41	41
Forskarutbildning¹	18 602	17 903	17 560	17 724	18 385	18 814	19 559	19 564	19 336	18 443
Andel kvinnor (%)	49	49	49	49	49	49	49	48	48	48
Andel män (%)	51	51	51	51	51	51	51	52	52	52

¹ Avser doktorander med minst 1 procentens aktivitet under hösten.

Sett till antalet anställda är förskolan den största verksamheten inom utgiftsområdet (se tabell 2.6). Där arbetade ca 94 000 personer läsåret 2015/16. Av dessa var 96 procent kvinnor och 4 procent män. Andelen män var 3 procent läsåret 2006/07 och har ökat något sedan dess. Näst flest anställda fanns inom grundskolan där ca 81 000 personer arbetade läsåret 2015/16. Av dessa var 76 procent kvinnor och 24 procent män. Andelen kvinnor har ökat med två procentenheter under de senaste tio läsåren. Under de senaste tre läsåren har det totala antalet anställda i grundskolan ökat med 8 procent. Ökningen har varit lika stor för kvinnor som för män.

En skolform som har jämn könsfördelning bland personalen är gymnasieskolan. Där var andelen män tidigare något fler än andelen kvinnor. Från och med läsåret 2013/14 är dock andelen kvinnor marginellt större än andelen män.

Andelen kvinnor bland lärare och personal är nu större i alla de verksamheter där statistik finns att tillgå, utom inom universitet och högskolor där männen dominerar. Det är speciellt tydligt när man ser till antalet professorer. Där är antalet män tre gånger så stort som antalet kvinnor. Andelen kvinnor bland professorerna har dock stigit från 17 procent 2006 till 25 procent 2015 (se tabell 2.9).

Tabell 2.6 Antalet helårsekvivalenter av anställda kvinnor och män som lärare och annan personal

Antal, procentuell andel kvinnor och män

	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
Förskola¹	77 506	80 396	82 086	83 715	85 599	88 872	90 600	91 675	91 338	94 180
Andel kvinnor (%)	97	97	97	97	97	96	96	96	96	96
Andel män (%)	3	3	3	3	3	4	3	4	4	4
Pedagogisk omsorg	6 122	5 652	5 124	4 535	4 086	3 926	3 634	3 365	3 056	2 955
Andel kvinnor (%)		99	100	99	99	98	98	97	97	97
Andel män (%)		1	0	1	1	2	2	3	3	3
Föreskoleklass	6 180	6 442	6 327	6 329	6 386	6 736	6 944	6 724	6 901	7 095
Andel kvinnor (%)	95	95	94	94	94	94	94	94	94	93
Andel män (%)	5	5	6	6	6	6	6	6	6	7
Grundskola	80 119	77 934	76 267	73 255	73 313	73 619	74 359	76 069	78 363	80 515
Andel kvinnor (%)	74	75	75	75	76	76	76	77	77	76
Andel män (%)	26	25	25	25	24	24	24	23	23	24
Grundskoleklass	3 134	3 038	3 091	3 025	2 843	2 742	2 770	2 538	2 476	2 536
Andel kvinnor (%)	85	85	85	85	85	84	85	85	84	85
Andel män (%)	15	15	15	15	15	16	15	15	16	15
Specialskola	233	237	225	219	210	189	160	151	158	169
Andel kvinnor (%)	79	80	77	79	80	78	79	81	78	79
Andel män (%)	19	20	23	21	20	22	21	19	22	21
Sameskola	17	20	18	19	19	20	19	26	28	26
Andel kvinnor (%)	94	95	94	95	95	95	89	92	86	92
Andel män (%)	6	5	6	5	5	5	11	8	14	8
Fritidshem^{1,2}	17 394	17 155	16 878	17 126	17 593	19 431	20 497	19 974	20 388	21 124
Andel kvinnor (%)		80	81	80	78	77	75	75	74	72
Andel män (%)		20	19	20	22	23	25	25	26	28

¹ Avser antal årsarbetare.² Inklusive anställda som utöver fritidshem även arbetar i grundskolan eller grundskoleklassen.**Tabell 2.7 Antalet heltidsekvivalenter av anställda lärare och personal i gymnasieskolan**

Antal personer, procentuell andel kvinnor och män

	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
Gymnasieskola	30 584	31 601	32 283	31 175	31 116	29 966	28 958	27 199	27 145	27 245
Andel kvinnor (%)	48	49	49	49	49	50	50	50	51	51
Andel män (%)	52	51	51	51	51	50	50	50	49	49
Gymnasieskoleklass	1 887	1 997	1 980	2 070	2 090	2 097	2 097	1 893	1 774	1 712
Andel kvinnor (%)	65	65	66	66	66	67	66	67	67	68
Andel män (%)	35	35	34	34	34	33	34	33	33	32

Tabell 2.8 Antal heltidsekvivalenter av anställda lärare och personal i kommunal vuxenutbildning

Antal personer, procentuell andel kvinnor och män

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Komvux	4 254	3 492	3 196	3 192	3 352	3 443	2 536	2 600	2 611	2 551
Andel kvinnor (%)	65	65	65	65	64	65	67	68	69	70
Andel män (%)	35	35	35	35	36	35	33	32	31	30
Särvux	262	261	270	279	280	270	260	244	263	263
Andel kvinnor (%)	84	84	83	85	84	84	85	84	83	83
Andel män (%)	16	16	17	15	16	16	15	16	17	17
Svenska för invandrare	1 482	1 876	2 008	2 062	2 198	2 175	2 196	2 433	2 550	2 978
Andel kvinnor (%)	85	84	84	84	84	84	84	84	84	83
Andel män (%)	15	16	16	16	16	16	16	16	16	17

Tabell 2.9 Antal anställda forskande och undervisande personal på universitet och högskola, heltidsekvivalenter

Antal personer, procentuell andel kvinnor och män

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Universitet och högskola	23 400	23 600	24 000	25 100	26 500	28 000	27 900	28 500	29 100	29 200
Andel kvinnor (%)	40	41	42	42	43	43	43	44	44	44
Andel män (%)	60	59	58	58	57	57	57	56	56	56
Varav professorer¹	4 000	4 100	4 200	4 400	4 500	4 800	4 900	5 000	5 100	5 100
Andel kvinnor (%)	17	19	19	20	22	23	24	24	25	25
Andel män (%)	83	81	81	80	78	77	76	76	75	75

De totala kostnaderna för utbildningsväsendet uppgår till 336 miljarder kronor (se tabell 2.10). Det motsvarar 8,1 procent av BNP. Den enskilt mest kostnadskrävande verksamheten är grundskolan följt av förskolan samt universitet och högskolor. Den underliggande demografiska utvecklingen har lett till att kostnadsökningarna har varit stora inom förskolan och grundskolan medan de har krympt något inom bl.a. gymnasieskolan. Kostnaderna för grundskolan förväntas av demografiska skäl fortsätta att öka under de närmast kommande åren. Enligt SCB:s befolkningsprognos förutses dessutom antalet personer i åldern 16–19 år att öka kraftigt inom de närmaste fyra åren. Även kostnaden för gymnasieskolan förväntas därmed att öka.

Tabell 2.10 Kostnader budgetåren 2010–2015¹

Miljarder kronor

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ²
Förskola ³	53,4	56,5	59,8	62,2	65,1	68,2
Pedagogisk omsorg ³	2,1	2,0	1,9	1,8	1,7	1,6
Fritidshem ³	12,4	13,3	13,6	14,3	15,1	16,0
Öppen verksamhet	0,51	0,53	0,58	0,57	0,59	0,62
Förskoleklass	5,0	5,2	5,4	5,6	6,0	6,4
Grundskola	78,6	80,2	83,2	86,5	90,9	97,0
Gymnasieskola ⁴	37,2	37,7	37,4	36,6	36,4	37,0
Svenska utlandsskolor ⁵	0,12	0,13	0,12	0,11	0,11	0,13
Grundsärskola	4,3	4,2	4,1	4,0	4,1	4,2
Gymnasiesärskola	2,7	2,8	2,8	2,9	2,9	2,9
Specialskola	0,47	0,48	0,48	0,46	0,45	0,47
Vuxenutbildning ⁶	6,0	6,0	6,1	6,3	6,7	7,3
Studieförbund	3,7	3,7	3,7	3,7	3,8	3,8
Folkhögskolor ⁷	2,9	3,0	3,0	3,1	3,2	3,2
YH och KY ⁸	1,5	1,5	1,3	1,5	1,5	1,7
Universitet och högskolor ⁹	54,8	58,4	60,7	62,5	64,4	66,9
Studiestöd ¹⁰	22,2	21,5	20,7	20,2	19,6	19,0
Summa	288	297	305	312	323	336
Andel av BNP i procent¹¹	8,2	8,1	8,3	8,3	8,2	8,1

¹ Redovisningen omfattar inte polisprogrammet, försvarsmaktens utbildningar, arbetsmarknads- och personalutbildning samt övrig utbildning hos privata utbildningsanordnare. Uppgifterna redovisas i löpande priser.

² Preliminära uppgifter för 2015, dock ej vad gäller KY, universitet och högskolor och studiestöd.

³ Nettokostnad exklusive avgifter.

⁴ Inklusive skolskjuts, reseersättning och inackordering.

⁵ Omräknade kostnader baserat på antalet elever i reguljär utbildning.

⁶ Inkluderar komvux, sårux och sfi.

⁷ Resultatredovisning för folkhögskolorna återfinns under utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 17 Folkbildning.

⁸ Yrkehögskolan och Kvalificerad yrkesutbildning.

⁹ Inkluderar forskning och utbildning på forskarnivå.

¹⁰ Inkluderar studiebidrag och studiemedlens bidragsdel samt kostnaderna för räntesubventioner, avskrivningar och statlig ålderspensionsavgift. Resultatredovisning för studiestöd återfinns under utg.omr. 15 Studiestöd.

¹¹ De redovisade andelarna har minskat med ungefär en halv procentenhet jämfört med uppgifter i budgetproposition 2014 och tidigare till följd av revideringar och EU-harmoniseringar som genomförts av nationalräkenskaperna.

2.1.3 Internationellt samarbete

Inom utgiftsområdet bedrivs en omfattande internationell verksamhet. Det internationella utbildnings- och forskningssamarbetet bidrar till att öka kvaliteten i utbildning och forskning och till att ge kunskap om och förståelse för andra länder och deras kulturer. Internationellt lyfts utbildningens och forskningens betydelse fram i

flera sammanhang. Genom dialog och erfarenhetsutbyte skapas bättre förutsättningar för att möta gemensamma utmaningar. Det internationella samarbetet sker främst inom nedanstående internationella organisationer och arbeten.

Nordiska ministerrådet

Ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) har ansvar för Nordiska ministerrådets samarbete inom utbildning och forskningspolitik. MR-U koordinerar dessutom ministerrådets samarbete inom språk- och it-politik.

NordForsk är ett organ under MR-U vars huvuduppgift är att främja ett effektivt samarbete mellan de nordiska länderna i frågor om forskning och utbildning på forskarnivå av högsta internationella kvalitet. Nordplus är Nordiska ministerrådets största utbildningsprogram inom livslångt lärande som ger stöd till både mobilitets-, nätverks- och projektverksamhet. Nordplus innefattar fem olika utbildningsprogram och antalet ansökningar ökar för varje år. För 2016 har det kommit in 654 ansökningar från 3 862 organisationer. Ansökta medel är drygt 29 miljoner euro, vilket är tre gånger så mycket som finns att fördela.

Nordforsk (en organisation under Nordiska ministerrådet som finansierar och underlättar för nordiskt samarbete inom forskning och forskningsinfrastruktur) etablerade under 2016 samarbete med Nordic Innovation (en nordisk institution under Nordiska ministerrådet som arbetar med att främja gränsöverskridande handel och innovation) och Nordic Energy Research (en plattform under Nordiska ministerrådet för samarbete inom energi- och utvecklingspolitik) och inledde ett nordiskt forskningsprogram om Grön tillväxt och Innovation. Nordforsk förberedde också för en ny programperiod för det nordiska forskningsprogrammet Education for Tomorrow med förväntad start 2017. Nordforsk har också inlett arbetet med ett forskningsprogram om integration i ljuset av den aktuella flyktingsituationen i Norden.

Nordiska barn- och ungdomskommittén (NORDBUK) är Nordiska ministerrådets rådgivande och samordnande organ i barn- och ungdomspolitiska frågor. Barn och unga är en prioriterad målgrupp i Nordiska ministerrådet och ett viktigt politikområde i de nordiska län-

derna och de självstyrande områdena. I början av 2016 antog MR-SAM (samarbetsministrarna) en ny strategi för barn och unga att gälla inom hela Ministerrådet. Som komplement har en handlingsplan för implementeringen av denna strategi satt igång. NORDBUK har även under 2016 fortsatt att ha tre utlysningar per år för ungdomsorganisationer och ungdomsprojekt och fördelar runt 4,5 miljoner DKK/år till detta. Under våren 2016 lanserade NORDBUK en handbok kring barn och ungas inflytande, som presenterades på ett seminarium tillsammans med de nordiska ländernas och självstyrande områdenas barnombudsmän.

EU

EU-samarbetet inom utgiftsområdet omfattar utöver utbildning och forskning bl.a. erkännande av yrkeskvalifikationer, en referensram för kvalifikationer för livslångt lärande och rymdfrågor.

Utbildningssamarbetet

På utbildningsområdet har EU enligt fördraget om Europeiska unionens funktionsrätt (EUF-fördraget) befogenhet att främja samarbetet mellan medlemsstaterna men har inte befogenhet att harmonisera lagstiftningen.

Under hösten 2015 har ett rådsmöte för EU:s utbildnings- och ungdomsministrar ägt rum. På mötet i november antog utbildningsministrarna den gemensamma rapporten om Utbildning 2020-ramverket. Rapporten ligger till grund för en ny serie prioriteringar för det arbete som ska göras under den kommande arbetscykeln 2015–2020. De nya prioriteringarna är sammanfattningsvis:

- relevanta och högkvalitativa kunskaper, färdigheter och kompetenser, som utvecklas genom livslångt lärande,
- inkluderande och jämlik utbildning och främjande av medborgerliga kompetenser,
- öppen och innovativ utbildning anpassad till en digital tidsålder,
- stöd till undervisande personal,
- transparens och erkännande av kunskaper och färdigheter för ökad rörlighet på arbetsmarknaden, och
- hållbar, långsiktig finansiering, kvalitet och effektivitet inom utbildningssystemen.

Prioriteringarna konkretiseras i ca 30 olika punkter som ska utgöra basen för sex arbetsgruppers mandat under nästa arbetscykel. Medlemsstaterna avgör själva i enlighet med nationella prioriteringar vad de väljer att samarbeta kring.

På rådsmötet antogs även rådsslutsatser om att minska andelen elever som lämnar skolan i förtid och att främja framgång. Slutsatserna fokuserar bl.a. på att slutföra arbetet med att utveckla och genomföra övergripande evidensbaserade strategier eller motsvarande som syftar till att minska andelen som lämnar skolan i förtid. Dessutom uppmanas medlemsstaterna att överväga mer ambitiösa nationella mål när det gäller andelen elever som lämnar skolan i förtid. Medlemsstaterna uppmanas också att identifiera de skolor där det finns stor risk att elever, som kan ha behov av ytterligare stöd eller resurser, lämnar skolan i förtid.

Under våren 2016 har utbildningsministrarna haft ett rådsmöte. På detta möte antog utbildningsministrarna en rådsresolution om främjande av socioekonomisk utveckling och delaktighet i EU genom utbildning. Europa 2020-strategin, som antogs 2010, innehåller övergripande mål på EU-nivå inom fem områden varav två mål (ett av dem är tudelat) berör utbildnings- och forskningsfrågor. Utbildning och forskning utgör därmed en viktig del av uppföljningen av Europa 2020-strategin inom ramen för den europeiska planeringsterminen. Rådsresolutionen var utbildningsministrarnas bidrag till Europeiska rådets möte i mars 2016. EU:s stats- och regeringschefer gav då vägledning inför medlemsstaternas rapportering inom Europa 2020-strategin. I resolutionen konstateras det att Europa står inför flera utmaningar, däribland en ekonomisk kris vars konsekvenser fortfarande påverkar samhället, en flyktingkris som ställer krav på mottagarländernas utbildningssystem och en ökande radikaliserings som i vissa fall riskerar leda till våld och terrorism. I resolutionen betonas vikten av att bl.a. investera i utbildning, att ta itu med matchningsproblematiken och att sträva efter utbildningssystem som innebär att en individ oavsett bakgrund har möjlighet att uppnå uppsatta mål.

Erkännande av yrkeskvalifikationer

Syftet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer (yrkes-

kvalifikationsdirektivet) är att avskaffa hinder för den fria rörligheten för personer och tjänster genom att underlätta för personer som vill utöva ett reglerat yrke i ett annat land inom EU. Direktivet innehåller regler för hur yrkeskvalifikationer som har förvärvats i ett land inom EU ska erkännas i ett annat där yrket är reglerat.

Regeringens målsättning är att antalet reglerade yrken på den inre marknaden ska minska. Det är enligt regeringen nödvändigt att ett fungerande system för erkännande av yrkeskvalifikationer mellan länder finns för att den inre marknaden ska fungera.

Yrkeskvalifikationsdirektivet har tidigare genomförts i svensk rätt genom sektorsspecifika författningar, dvs. i de författningar som rör respektive reglerat yrke. Direktivet har moderniserats genom direktiv 2013/55/EU som bl.a. innehåller bestämmelser om införandet av ett europeiskt yrkeskort och skyldighet för myndigheter att under vissa förutsättningar varna andra medlemsstater för vissa yrkesutövare. Efter förslag och bedömningar i propositionen Genomförande av det moderniserade yrkeskvalifikationsdirektivet (prop. 2015/16:44, bet. 2015/16:UbU6, rskr. 2015/16:148) har det moderniserade direktivet genomförts i Sverige genom lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och förordningen (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer som ersätter det tidigare sektorsvisa genomförandet.

En nationell referensram för kvalifikationer för livslångt lärande

Genom förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande har regeringen infört en nationell referensram i enlighet med Europaparlamentets och rådets rekommendation 2008/C111/01/EG om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande. Den nationella referensramen innehåller åtta nivåer som beskriver det resultat av lärande som är av betydelse för respektive nivå. Referensramen kan tillämpas inom alla delar av det offentliga utbildningsväsendet och möjliggör samtidigt för aktörer utanför det offentliga utbildningsväsendet att få nivån på sina kvalifikationer fastställd i den nationella referensramen. Regeringen har fastställt nivån på kvalifikationer som är författningsreglerade och som uppfyller de krav på läranderesultat och kvalitetssäkring som ställs i rekommendationen om EQF i förordningen. Nivån på övriga kvalifikationer kan

enligt förordningen fastställas efter ansökan och erlagd avgift från utfärdaren, under förutsättning att samma krav på läranderesultat och kvalitetssäkring uppfylls. En sådan ansökan prövas av Myndigheten för yrkeshögskolan och kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan.

Referensramen går ut på att synliggöra nivån på kunskaper, färdigheter och kompetenser som krävs för att erhålla de olika kvalifikationer som ges ut i Sverige. Att kraven för att uppnå en viss kvalifikation definieras i termer av läranderesultat, i stället för t.ex. längden på en utbildning, innebär att det tydligt behöver framgå vilka kunskaper, färdigheter och kompetenser som krävs för att uppnå kvalifikationen. Införandet av en nationell referensram och dess princip om läranderesultat kan underlätta arbetet med validering och stimulera utvecklingen. En nationell referensram kan förhoppningsvis bidra till att öka rörligheten på arbetsmarknaden, underlätta övergångar mellan arbete och utbildning och bidra till att ge resultaten av validering nationell legitimitet på arbetsmarknaden.

De bestämmelser i förordningen som reglerar referensramens syfte, nivåer i referensramen och bemyndiganden för Myndigheten för yrkeshögskolan att meddela föreskrifter, samt lagen (2015:478) med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande, trädde i kraft den 1 oktober 2015. Bestämmelser som avser ansökan och beslut om nivå på en kvalifikation i den nationella referensramen trädde i kraft den 1 januari 2016.

Forskningsarbetet

Det europeiska forskningsarbetet finansieras genom ett särskilt ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020, som omfattar perioden 2014–2020. Horisont 2020 antogs i ett ordinarie lagstiftningsförfarande i slutet av 2013 och började gälla den 1 januari 2014. Horisont 2020 implementeras genom arbetsprogram som är tvååriga, förutom det sista som ska täcka de tre åren 2018–2020. Arbetsprogrammen för perioden 2016 och 2017 beslutades hösten 2015 efter förhandlingar i alla programkommittéer under Horisont 2020, och de sista arbetsprogrammen för perioden 2018–2020 ska beslutas i början av hösten 2017.

Europeiska rådet beslutade i februari 2011 att Europeiska forskningsområdet (ERA) ska vara förverkligat 2014. Rapporter om utvecklingen av

ERA har presenterats av kommissionen 2013 och 2014 och en ny är under utarbetning för publicering i slutet av 2016. Rapporterna går igenom de framsteg som har gjorts inom ramen för de sex huvudprioriteringar som rådet har ställt sig bakom. Kommissionens slutsats i den senaste rapporten var att konkreta framsteg hade uppnåtts för att förverkliga ERA men att det europeiska forsknings- och innovationslandskapet fortfarande var för fragmenterat och att ytterligare åtgärder framför allt på nationell nivå behövdes. En färdplan för ERA på EU-nivå antogs genom rådsslutsatser under 2015 och medlemsstaterna har åtagit sig att under 2016 ta fram nationella färdplaner som ska visa vilka insatser som görs eller planeras för var och en av de sex huvudprioriteringarna.

Europeisk rymdverksamhet

Under 2015 innebar rådsarbetet för rymdverksamheten framför allt förhandlingar om ett förslag till direktiv från kommissionen om spridning av högupplöst jordobservationsdata från kommersiella satelliter. Kommissionen presenterade i juni 2014 ett förslag till direktiv som syftade till att säkerställa att den inre marknaden för produkter och tjänster baserade på högupplösta satellitdata (HRSD) från kommersiella satelliter fungerar och utvecklas väl. Det handlade om att inrätta en öppen, rättvis och konsekvent rättslig ram för alla medlemsstater. Målet för initiativet var att främja tillväxten av marknaderna för jordobservation i Europa, särskilt tjänstemarknaden, att främja konkurrenskraften hos EU:s sektor för jordobservation och att främja konkurrenskraften hos företag som använder jordobservationsdata i Europa. Redan från början ansåg ett antal medlemsstater att direktivet inte löste något verkligt marknadsproblem. Förhandlingarna om direktivet fortsatte dock under det första halvåret 2015, men i juni 2015 beslutade kommissionen att dra tillbaka förslaget då tveksamheten hade vuxit hos allt fler medlemsstater under förhandlingarna.

Europarådet

Europarådet arbetar med att främja respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Inom utbildningsområdet arbetar Europarådet med att säkerställa rätten till utbildning av god kvalitet för alla. Europarådets

utbildningsprogram grundar sig på Europeiska kulturkonventionen och Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen samt rekommendationer som antas av Europarådets ministerkommitté.

Europarådets aktuella program för utbildningsrådet sträcker sig över perioden 2016 och 2017. Det fokuserar på färdigheter och kvalifikationer för livet i en demokrati, lika möjligheter och utbildning av god kvalitet. Några av de projekt som ingår i programmet rör utbildning för demokratiskt medborgarskap, utbildning i mänskliga rättigheter, digital medborgarskapsutbildning, flerspråkig utbildning, professionell utveckling av lärare och språklig integrering av vuxna migranter.

Bolognaprocessen

Bolognaprocessen är ett mellanstatligt samarbete på högskoleområdet som omfattar 48 europeiska länder. Syftet är att främja rörlighet, anställningsbarhet och Europas konkurrenskraft. Vid ministerkonferensen i Jerevan 2015 beslutades en ny kommuniké som kommer att ligga till grund för arbetet inför nästa ministerkonferens 2018 i Paris.

I kommunikén formuleras en ny vision för samarbetet inom det Europeiska området för högre utbildning (EHEA). Tonvikten ligger på universitets och högskolors roll när det gäller att möta gemensamma samhällsutmaningar såsom ekonomisk kris och arbetslöshet, extremism och radikaliserings. Inom samarbetet bör rörligheten för studenter och tidigare studenter förenklas ytterligare. Högre utbildning bör bidra till att utveckla demokratiska samhällen med möjlighet för alla invånare att ta del av utbildning. Universitet och högskolor bör stödjas i att stärka interkulturell förståelse, kritiskt tänkande, politisk och religiös tolerans, jämställdhet och demokratiska värderingar. I kommunikén understryks bl.a. behovet av att skydda akademisk frihet och studentinflytande. Dessutom ges kopplingen mellan forskning och utbildning stor vikt.

OECD

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har en betydelsefull roll när det gäller analys av utbildningssystemets funk-

tionssätt och hur medlemsländernas forsknings-satsningar utformas. Kärnan i verksamheten på utbildningsområdet utgörs av jämförande internationella studier, analyser, statistik och indikatorer. Kärnan i verksamheten på forskningsområdet utgörs av statistiska jämförelser mellan ländernas forskning och av rekommendationer om forsknings-satsningar.

Sverige deltar i flera av OECD:s återkommande internationella studier. Bland annat deltar Sverige i Programme for International Student Assessment (PISA) som syftar till att undersöka i vilken grad deltagande länders utbildningssystem bidrar till att femtonåriga elever, som snart kommer att ha avslutat den obligatoriska skolan, är rustade att möta framtiden. Resultaten av den senast PISA-undersökningen, som genomfördes 2015, presenteras den 6 december 2016.

Med anledning av de fortsatt vikande resultaten för svenska elever i PISA-undersökningen och problemen med lärarbrist efterfrågade Sverige 2014 hjälp från OECD att med internationell expertis analysera svensk utbildningspolitik och att ge råd och rekommendationer till hur resultaten kan förbättras. Resultatet av denna granskning presenterades den 4 maj 2015. Rapporten från OECD är ett viktigt underlag för den av regeringen tillsatta 2015 års skolkommission (U 2015:03). Den arbetar med att analysera och föreslå åtgärder för en bättre skola i Sverige (dir. 2015:35). Skolkommissionen avlämnade ett delbetänkande till regeringen den 16 maj 2016 med förslag till nationella målsättningar och en långsiktig plan med utvecklingsområden samt en tidplan för kommissionens fortsatta arbete (SOU 2016:38).

Sverige deltar också i Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) som inrättades 2008. PIAAC mäter den vuxna befolkningens förmågor inom områdena läsförståelse, räkneförmåga och problemlösning i datormiljö. Det är den mest omfattande internationella studien som har genomförts i sitt slag. De första resultaten publicerades i oktober 2013 och möjliggör internationella jämförelser inom de testade områdena. OECD planerar nästa undersökning till 2022.

Unesco

Unesco är FN:s fackorgan för samarbete inom utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation med 195 medlemsländer. I regeringens Strategi för Sveriges samarbete med Unesco 2014–2017 (U2014/00867/IS) framgår hur svenska Unesco-aktörer ska bidra till att stärka Unescos verksamhet. Strategin har fem övergripande prioriteringar: utbildning för alla, utbildning för hållbar utveckling, tillgång till rent vatten, ytt-randefrihet och reformering av Unesco. Alla svenska ställningstaganden i Unesco ska baseras på demokrati och jämställdhet mellan kvinnor och män. År 2013–2017 sitter Sverige i Unescos styrelse.

Alla Unescos medlemsländer ska enligt Unescos stadgar ha en nationalkommission som länk mellan landets regering och Unesco. Sveriges nationalkommission är kommittén Svenska Unescorådet (dir. 2013:123). Ledamöterna i Svenska Unescorådet är verksamma inom Unescos ansvarsområden. Svenska Unescorådet uppdrag är bl.a. att bistå regeringen med råd, underlag och förslag i frågor som rör Unescos verksamhet samt informera och skapa intresse i Sverige för Unescos verksamhet. Detta görs bl.a. genom samarbete med myndigheter och organisationer och genom att sprida information om Unesco, anordna seminarier och uppmärksamma Unescodagar som Världsvetenskapsdagen, Pressfrihetsdagen och Världsbokdagen etc.

Unescos största programområde är utbildning. Under 2015 har stort fokus legat på utbildningens roll i FN:s Agenda 2030 som antogs hösten 2015. Sverige arbetar också för att stärka arbetet med utbildning för hållbar utveckling. Sverige har även fokuserat på frågor kring ytt-randefrihet med betoning på journalisters säkerhet och konstnärers frihet. Frågan om bevarande av kulturarv har aktualiserats i samband med förstörelse av kulturarv i Mellanöstern. Sverige har stött Unescos agerande inom området. Svenska Unescorådet ingår i en svensk arbetsgrupp med bland andra Riksantikvarieämbetet, Polisen, Tullverket, museer m.fl. som arbetar för att stärka samarbetet mot olaglig handel med stulna kulturföremål.

Sverige deltar aktivt i flera av Unescos vetenskapliga program, bl.a. för vatten- och havsfrågor samt för biosfärområden. Arbetet samordnas av Svenska Unescorådet i samverkan med berörda myndigheter och centrala forskningsfinansiärer.

Svenska representanter är invalda i styrelsen för Unescos Information for All Programme (IFAP) och Man and the Biosphere Programme (MAB) samt UNESCO Institute for Statistics (UIS).

Vid Unescos generalkonferens 2011 initierade Sverige ett beslut om att Unesco ska publicera en rapport över utvecklingen inom yttrandefrihet och medietutveckling i världen, World Trends in Freedom of Expression and Media Development. Den första rapporten lanserades under 2014 i Stockholm av Unescos generaldirektör och nummer två i serien publicerades hösten 2015. Rapporten finansieras av medel fördelade genom Sida.

Unescos budget består av medlemslänternas medlemsavgifter och extrabudgetärt stöd från

länder, utvecklingsbanker och FN-organ. Sverige tillhör en av de största givarna av extrabudgetärt stöd till Unesco. Sverige har drivit på för att Unesco ska genomföra strukturerade finansieringsdialoger mellan de stora extrabudgetära givarna, och den första dialogen planeras inför den tvååriga budget som antas 2017 för 2018 och 2019. Då kommer för första gången budgeten att baseras på såväl medlemsavgifter som extrabudgetärt stöd.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.11 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning</i>							
1:1 Statens skolverk	510	626	640	1 056	1 077	1 063	1 095
1:2 Statens skolinspektion	406	404	390	410	402	411	420
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	682	702	686	713	728	744	759
1:4 Sameskolstyrelsen	41	42	36	41	41	37	38
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	2 851	3 467	2 759	2 869	2 687	2 530	2 471
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	415	445	388	263	298	317	327
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	3 934	4 612	4 612	4 630	4 384	4 122	3 622
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	181	177	175	177	183	181	181
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	92	94	90	91	102	104	106
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	287	422	283	295	307	292	292
1:11 Bidrag till vissa studier	17	20	17	18	18	18	18
1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan	109	107	106	107	112	116	118
1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning		1 414	1 130	1 454	1 868	2 060	1 981
1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	2 568	2 032	1 988	2 172	2 193	2 220	2 255
1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	3	330	325	480	680	0	0
1:16 Fler anställda i lågstadiet		1 316	1 297	2 300	2 300	1 971	1 971
1:17 Skolforskningsinstitutet	14	40	40	23	24	24	25
1:18 Praktisknära skolforskning		0		18	19	19	19
1:19 Bidrag till lärarlöner		2 884	2 279	4 442	4 442	4 442	4 442
1:20 Särskilda insatser inom skolområdet		0	0	156	163	163	163
Summa Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	12 110	19 135	17 241	21 715	22 026	20 832	20 303

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Universitet och högskolor</i>							
2:1 Universitetskanslersämbetet	137	136	135	137	140	143	146
2:2 Universitets- och högskolerådet	119	140	128	147	171	174	178
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 557	1 647	1 624	1 684	1 731	1 753	1 797
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 984	2 036	2 036	2 067	2 105	2 148	2 197
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 870	1 923	1 895	1 982	2 040	2 068	2 115
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 143	2 088	2 088	2 120	2 158	2 203	2 240
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 916	1 995	1 967	2 040	2 102	2 125	2 176
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 455	1 482	1 482	1 504	1 532	1 564	1 599
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 580	1 633	1 609	1 670	1 718	1 727	1 771
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 531	1 557	1 557	1 580	1 609	1 643	1 663
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 252	1 301	1 283	1 337	1 379	1 398	1 430
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 047	1 066	1 066	1 082	1 102	1 125	1 150
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 379	1 435	1 415	1 484	1 535	1 561	1 598
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	806	825	825	854	870	888	908
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	651	674	664	696	710	726	742
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 458	1 483	1 483	1 506	1 534	1 566	1 601
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 063	1 048	1 033	1 082	1 146	1 169	1 195
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 388	1 477	1 477	1 500	1 527	1 559	1 594
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	630	635	626	644	662	674	691
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	354	364	364	369	376	384	392
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	596	614	605	634	654	660	677
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	205	224	224	227	231	236	241
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	993	1 012	998	1 029	1 054	1 063	1 090
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	286	318	318	323	329	336	344
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	700	748	737	767	786	795	815
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	221	250	250	254	259	264	270
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	523	519	511	526	540	547	561
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på	207	231	231	235	239	244	249

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
forskarnivå							
2:29 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	263	242	242	237	240	242	248
2:30 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	85	91	91	93	94	96	98
2:31 Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	827	866	854	894	922	931	956
2:32 Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	120	137	137	139	141	144	148
2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	545	570	552	583	600	606	620
2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	89	104	104	105	107	109	112
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	196	195	192	197	201	205	210
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	48	49	48	49	50	51	53
2:37 Gymnastik- och idrotthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	94	95	93	98	101	103	106
2:38 Gymnastik- och idrotthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	26	32	31	32	33	33	34
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	449	459	459	477	495	501	514
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	59	66	65	67	69	70	72
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	400	402	396	408	422	425	435
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	56	61	60	62	63	65	66
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	424	425	419	433	449	456	468
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	84	91	90	92	94	96	98
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	369	369	364	375	387	391	401
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	56	62	62	63	65	66	67
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	358	363	358	373	388	391	401
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	47	53	52	53	54	56	57
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	323	298	305	297	303	306	313
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	41	47	46	47	48	49	50
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	354	333	329	344	358	362	371
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	42	48	47	48	49	50	51
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	158	155	152	158	162	165	170
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	8	9	9	10	10	10	10
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	61	62	61	63	64	65	67

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	5	6	6	6	6	6	6
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	123	125	125	128	131	134	137
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	8	9	9	10	10	10	10
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	381	386	386	396	413	415	426
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	50	57	56	58	59	60	62
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	24	24	24	25	25	26	26
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	9	10	10	11	11	11	11
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	2 963	3 024	3 039	3 193	3 272	3 340	3 419
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	501	592	563	579	1 257	1 628	2 347
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	786	391	386	415	428	435	440
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 391	2 462	2 426	2 521	2 579	2 637	2 696
Summa Universitet och högskolor	40 873	41 634	41 282	42 622	44 400	45 489	47 206
<i>Forskning</i>							
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	5 620	5 720	5 663	5 845	6 058	6 104	6 098
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	340	346	317	280	280	280	280
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	140	141	141	161	164	167	171
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	365	372	366	373	401	416	416
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	28	28	28	29	29	30	30
3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer	554	551	558	551	551	551	551
3:7 Institutet för rymdfysik	52	54	53	54	56	57	58
3:8 Kungl. biblioteket	346	351	348	362	369	376	384
3:9 Polarforskningssekreterariatet	32	39	39	46	47	48	49
3:10 Sunet	41	44	44	49	49	49	49
3:11 Centrala etikprövningsnämnden	5	7	5	7	7	7	8
3:12 Regionala etikprövningsnämnder	35	41	37	41	41	42	43
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	149	112	112	106	100	100	100
Summa Forskning	7 707	7 806	7 711	7 905	8 153	8 228	8 239
<i>Vissa gemensamma ändamål</i>							
4:1 Internationella program	81	82	80	82	82	82	82
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	27	31	30	31	31	31	31
4:3 Kostnader för Svenska Uneskorådet	9	10	10	10	10	11	11
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	8	24	24	18	13	13	8
Summa Vissa gemensamma ändamål	125	147	145	140	136	136	132

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Äldre anslag</i>							
2016 1:18 Lågstadieolyftet	1 987	0		0	0	0	0
Summa Äldre anslag	1 987	0	0	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	62 802²	68 722²	66 379²	72 381	74 715	74 685	75 879

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget för 2016 och förslag till ändringar i denna proposition.

² Beloppet är redovisade i 2017 års struktur avseende anslagen 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer och 14:4 Särskilt utbildningsstöd (under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid) enligt riksdagens beslut (prop. 2015/16:100, bet.2015/16:KU23, rskr.2015/16:290) om indelning i utgiftsområden (fördelning av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden).

Tabell 2.12 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	70 129	70 129	70 129	70 129
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	710	1 563	2 563	3 668
Beslut	2 056	3 315	2 464	2 463
Överföring till/från andra utgiftsområden	-567	-561	-558	-556
Övrigt	54	269	88	174
Ny ramnivå	72 381	74 715	74 685	75 879

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 2.13 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelat. Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2017
Transferringar ¹	23 321
Verksamhetsutgifter ²	48 775
Investeringar ³	285
Summa ramnivå	72 381

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transferingar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster. Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1, utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

2.4 Resultatredovisning – övergripande för hela utgiftsområdet

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp hur framstående Sverige är som kunskaps- och forskningsnation behöver jämförelser göras med andra länder. Huvuddelen av de indikatorer som har valts ut för uppföljningen bygger därför på internationell statistik. I de fall det finns tidsserier att tillgå beskrivs dessutom utvecklingen under flera år bakåt i tiden. De indikatorer som valts ut för att mäta måluppfyllelsen är:

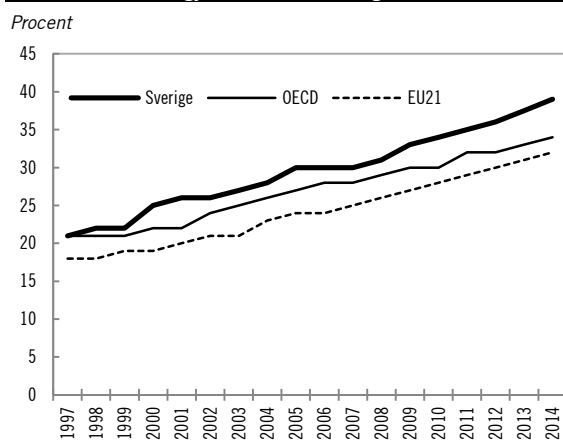
- befolkningens uppnådda utbildningsnivå,
- unga vuxnas deltagande i utbildning,
- olika ålderskohorters uppnådda utbildningsnivå,
- könsfördelningen bland högskoleexaminerade inom olika utbildningsriktningar,
- andelen kvinnor bland den forskande och undervisande personalen i högskolan,
- andelen professorer som är kvinnor,
- publiceringar och citeringar av forskningsartiklar samt forskningssamarbeten, och

- riktmärkena i EU:s utbildningspolitiska samarbete.

Indikator: Befolkningens uppnådda utbildningsnivå

I såväl Sverige som inom OECD och det s.k. EU21 (omfattar alla EU:s medlemsländer innan utvidgning i maj 2004 samt OECD-länderna Estland, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern) har de utbildningssatsningar som gjorts lett till att andelen högutbildade personer i befolkningen ökat över tid (se diagram 2.1). Ökningstakten har sedan slutet av 1990-talet varit högre i Sverige än den genomsnittliga ökningstakten inom OECD och EU21. Det har lett till att Sverige i dag har fem procentenheter fler högutbildade än OECD och sju procentenheter fler än EU21 i befolkningen. Sverige har i den bemärkelsen blivit en mer framstående utbildningsnation än under tidigare år. Den publicerade internationella statistiken finns tyvärr inte uppdelad efter kön.

Diagram 2.1 Andelen personer i åldern 25–64 år som har minst två års eftergymnasial utbildning

Källa: OECD.

Indikator: Unga vuxnas deltagande i utbildning

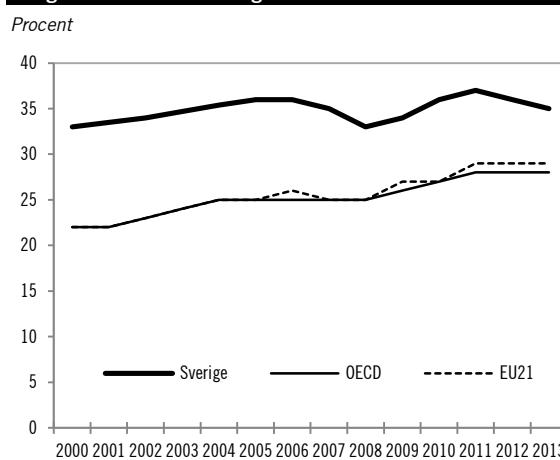
En framstående utbildningsnation bör även erbjuda många, i synnerhet unga, personer god tillgång till utbildning. Det kan t.ex. mätas som andelen personer i åldern 20–29 år som deltar i någon form av utbildning.

I Sverige har denna andel under hela 2000-talet legat på en högre nivå än inom OECD och EU21 som helhet (se diagram 2.2). Öknings-

takten har dock varit större inom OECD och EU21, vilket lett till att det försprång som Sverige har haft har minskat från elva procentenheter 2000 till sju respektive sex procentenheter 2013. Den publicerade internationella statistiken finns tyvärr inte uppdelad efter kön.

Befolkningens deltagande i utbildning varierar kraftigt med konjunkturen. Under högkonjunktursåren 2007 och 2008 sjönk andelen unga som deltog i utbildning i Sverige. I efterdyningarna av den efterföljande finanskrisen ökade andelen fram till 2011 varefter den återigen har minskat.

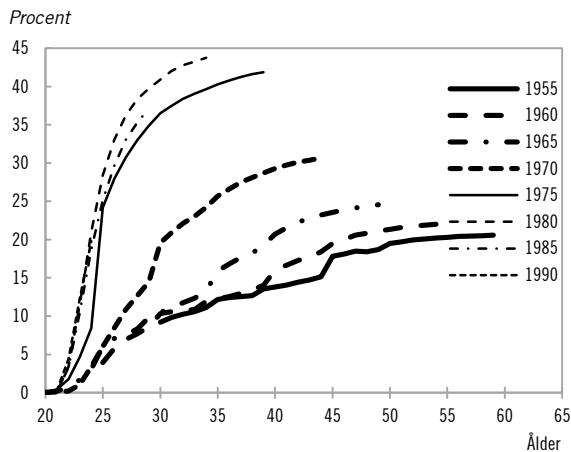
Diagram 2.2 Andelen personer i åldern 20–29 år som deltar i någon form av utbildning

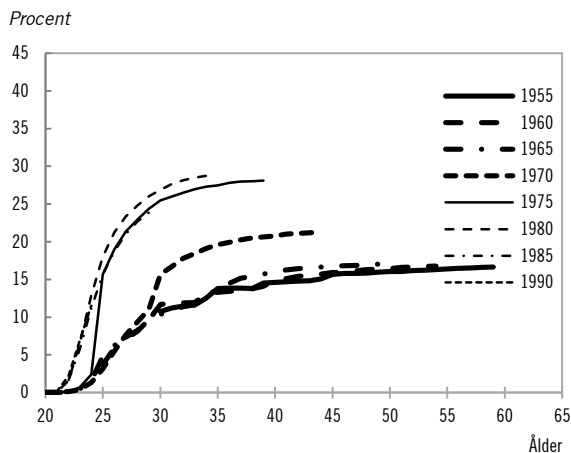
Källa: OECD.

Indikator: Olika ålderskohorters uppnådda utbildningsnivå

Det finns tydliga tecken på att den utbildningsexpansion som illustrerats i diagram 2.1 och diagram 2.2 har avtagit i styrka. Ett sådant tecken är att den genomsnittliga utbildningsnivån vid en viss given ålder inte är lika hög för de unga ålderskohorterna som den är för de något äldre kohorterna (se diagram 2.3 och diagram 2.4). Högst utbildningsnivå i de här medtagna ålderskohorterna har de som föddes 1980. I ålderskohorterna födda 1985 och 1990 är utbildningsnivån något lägre än bland de födda 1980.

Diagram 2.3 Andelen personer med minst 3 års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter, Kvinnor

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 2.4 Andelen personer med minst 3 års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter, Män

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I diagrammen syns också tydligt spåren av den kraftiga utbildningsexpansion som Sverige tidigare har genomgått. Bland dem som är födda 1965 och tidigare är vid en viss given ålder andelen högutbildade betydligt lägre än bland dem som är födda senare. Det är en effekt av att högskolan byggdes ut på 1990-talet och att flera utbildningar som tidigare låg utanför högskolan förlängdes och gjordes om till högskoleutbildningar.

Skillnaden mellan de olika ålderskohorterna är störst bland kvinnor. De har i större utsträckning dragit nytta av utbildningsexpansionen än vad männen gjort. Dessutom var flera av de utbildningar som på 1990-talet förlängdes kvinnodominerade, t.ex. förskolläraryrket, lärarutbildningen och sjuksköterskeutbildningen.

Indikator: Könsfördelningen bland högskole-examinerade inom olika utbildningsinriktningar

En framstående kunskaps- och forskningsnation med hög kvalitet bör också ha ett jämställt utbildningssystem. Könsstereotypa utbildningsval bör motverkas. Ett sätt att studera detta är att undersöka hur könsfördelningen ser ut bland de som examineras från olika utbildningsinriktningar inom högskolan (se tabell 2.14).

Tabell 2.14 Könsfördelningen bland högskoleexaminerade inom olika utbildningsinriktningar, 2013

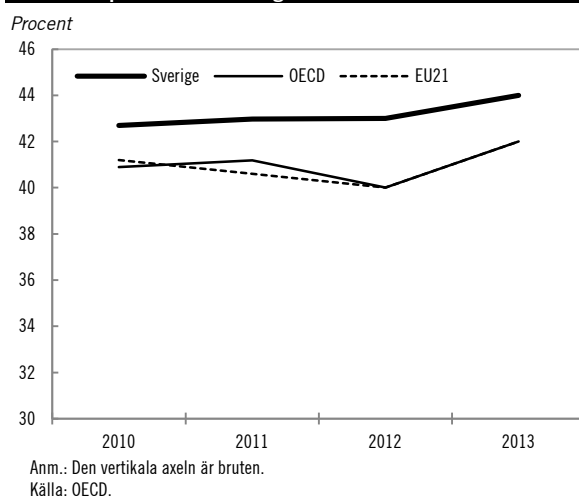
Utbildningsinriktning	Sverige		OECD	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Utbildning	82	18	78	22
Humaniora och konst	60	40	65	35
Samhällsvetenskap, juridik och ekonomi	63	37	58	42
Naturvetenskap	39	61	39	61
Teknik, tillverkning och konstruktion	29	71	24	76
Lantbruk	63	37	51	49
Hälsa och välfärd	81	19	77	23
Tjänster	63	37	51	49
Totalt	62	38	57	43

Källa: OECD.

Statistiken visar att utbildningsvalen är mer könsstereotypa i Sverige än i andra OECD-länder. I fem av åtta utbildningsinriktningar har Sverige en mer ojämn könsfördelning än vad OECD i genomsnitt har. Störst är skillnaden inom kategorin tjänster där fördelningen mellan kvinnor och män i stort sett är jämn inom OECD som helhet medan det är 26 procentenheter fler kvinnor än män som examineras i Sverige. Inom kategorin naturvetenskap ser könsfördelningen i Sverige likadan ut som i OECD som helhet, medan fördelningen är jämnare i Sverige inom kategorierna humaniora och konst samt teknik, tillverkning och konstruktion.

Indikator: Andelen kvinnor bland den forskande och undervisande personalen i högskolan

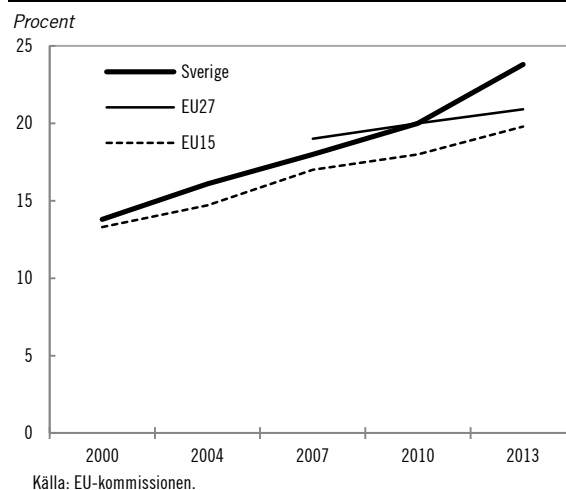
Ett annat sätt att följa upp jämställdheten är att se hur könsfördelningen bland undervisande och forskande personal inom högskolan ser ut i Sverige jämfört med andra länder (se diagram 2.5).

Diagram 2.5 Andelen kvinnor bland undervisande och forskande personal inom högskolan

I såväl Sverige som i övriga OECD och inom EU21 är andelen kvinnor bland den undervisande och forskande personalen lägre än andelen män. Den är något högre i Sverige än i OECD som helhet och inom EU21. Under de tre senaste uppmätta åren har andelen stigit något i såväl Sverige som inom OECD och EU21. Särskilt tydlig är ökningen under det senast uppmätta året, då andelen ökade med en procentenhet i Sverige.

Indikator: Andelen professorer som är kvinnor

Ojämligheten mellan kvinnor och män blir än tydligare när man ser till könsfördelningen bland professorer (se diagram 2.6). Andelen kvinnor var i såväl Sverige som i EU15 (omfattar de länder som var medlemmar i unionen före utvidgningen 2004) år 2000 strax under 14 procent. Andelen har därefter fram till år 2013 enligt internationell statistik stigit till ca 24 procent i Sverige och ca 20 procent i EU15. Ökningstakten har varit större i Sverige än i EU som helhet. Det gäller i synnerhet under den senast uppmätta perioden 2010–2013.

Diagram 2.6 Andelen professorer som är kvinnor

Indikator: Publiceringar och citeringar av forskningsartiklar, samt forskningsarbeten

Det övergripande målet att Sverige ska vara en framstående forsknings- och kunskapsnation präglad av hög kvalitet har inom forskningsområdet specificerats till att Sverige ska vara en framstående forskningsnation där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Ett vanligt sätt att mäta forskningens kvalitet på är att följa upp antal publiceringar och citeringar av forskningsartiklar. År 2014 publicerades totalt 26 000 artiklar med svenska författare. Det är en ökning med 70 procent på tio år eller en genomsnittlig ökning med drygt 6 procent per år. Under de senaste fem åren har det största forskningsfältet varit medicin med drygt 20 procent av de publicerade artiklarna. Därefter följer biokemi, genetik och molekylärbiologi med 9 procent, teknikvetenskap med 8 procent, fysik och astronomi med 7 procent samt datavetenskap med ca 6 procent av de publicerade artiklarna. Samhällsvetenskaperna utgjorde drygt 5 procent av de publicerade artiklarna.

Ett mått på forskningens kvalitet är fält-normaliserade medelciteringar av vetenskapliga artiklar, dvs. ett medelvärde för alla områden av antalet citeringar dividerat med medelantalet citeringar för varje forskningsfält. Den fält-normaliserade medelciteringen för Sverige i vetenskapliga tidskrifter inkluderade i det nederländska företaget Elseviers databaser hamnar på nästan 70 procent över världsgenomsnittet, vilket är något svagare än jämförbara

länder som Danmark, Nederländerna och Schweiz som citeras ca 80 procent över världsgenomsnittet, men högre än Norge och Finland som citeras ca 60 procent över världsgenomsnittet.

Ett annat sätt att mäta kvalitet är att studera andelen artiklar som är bland de tio procent mest citerade artiklarna i världen. För svenskt vidkommande ligger detta på drygt 20 procent. Det är högre än Norge och Finland men lägre än länder som Belgien (21 procent), Danmark (25 procent), Nederländerna (23 procent), Schweiz (24 procent) och Singapore (24 procent).

Forsknings-samarbete med andra länder och företag syftar till att bidra till kvalitet och till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Mer än hälften av de publicerade artiklarna 2014 var resultatet av ett internationellt forsknings-samarbete, vilket är högt i ett internationellt perspektiv såväl i Norden som i världen i stort. På tio år har internationellt samarbete mellan Sverige och andra länder ökat med fem procentenheter. Drygt tre procent av publicerade artiklar i Sverige var publicerade i samarbete med företag, vilket är högre än i Norge, Storbritannien och USA, men lägre än i Danmark, Nederländerna och Schweiz.

Ytterligare ett sätt att följa upp det forskningspolitiska målet är att mäta graden av samverkan med det omgivande samhället. Samarbete mellan näringsliv och forskning vid universitet och högskolor och industriforskningsinstitut i form av innovationsrelaterade samarbeten är viktigt för fungerande kunskapsspridning till näringsliv och samhälle. I Sverige hade 8 procent av företagen med minst tio anställda innovationsrelaterade samarbeten med universitet och högskolor under perioden 2010–2012 (samarbeten med industriforskningsinstitut var 5 procent). Denna andel var mindre än i andra jämförbara länder som Finland (samarbeten med universitet och högskolor – 12 procent, samverkan med institutet – 10 procent), i paritet med Tyskland, men större än i länder som Storbritannien, Danmark och Nederländerna. Jämfört med inte bara jämförbara länder utan alla länder hamnar Sverige på en fjärdeplats avseende samverkan med universitet och högskolor respektive en femteplats avseende samverkan med institut. Andelen företag i EU som hade innovationsrelaterad samverkan med universitet och högskolor var 5 procent (3 procent hade samverkan med institut).

Indikator: Riktmärkena i EU:s utbildningspolitiska samarbete

I bedömningen av hur Sverige står sig som kunskapsnation är det viktigt att även följa upp den överenskommelse som de europeiska utbildningsministrarna ingick i maj 2009. De enades då om ett ramverk med strategiska mål för arbetet fram till 2020 (Utbildning 2020). Fem riktmärken, som ska vara vägledande för uppföljningen fram till 2020, lyftes fram. I november 2011 antogs ett kompletterande sjätte riktmärke om rörlighet i utbildningssyfte och 2012 antogs ett sjunde riktmärke om sysselsättning efter avslutad utbildning. De riktmärken som antagits är:

- andelen 18–24-åringar som har mindre än två års gymnasieutbildning och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent,
- andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning ska uppgå till minst 40 procent,
- andelen 15-åringar som är lågpresterande i läsförståelse, matematik och naturvetenskap ska vara lägre än 15 procent,
- andelen barn mellan fyra år och upp till obligatorisk skolstartsålder som går i förskola ska uppgå till minst 95 procent,
- andelen 25–64-åringar som deltagit i någon form av utbildning de senaste fyra veckorna ska uppgå till minst 15 procent,
- andelen 20–34-åringar som är sysselsatta tre år efter avlagd examen på gymnasial eller eftergymnasial nivå ska uppgå till minst 82 procent,
- andelen högskoleexaminerade som studerat utomlands under en period som omfattar minst 15 högskolepoäng ska uppgå till minst 20 procent, och
- andelen 18–34-åringar som deltar i en grundläggande yrkesutbildning och som studerat utomlands under minst två veckor ska uppgå till minst 6 procent.

Riktmärkena om unga vuxna utan fullföljd gymnasieutbildning och om eftergymnasial utbildning tillhör de övergripande målen i Europa 2020-strategin som stats- och regeringscheferna antog i juni 2010 och redovisas i de årliga s.k. reformprogrammen. Där redovisas även de nationella mål som respektive medlemsland fastställt. Sveriges mål för andelen 18–24-åringar

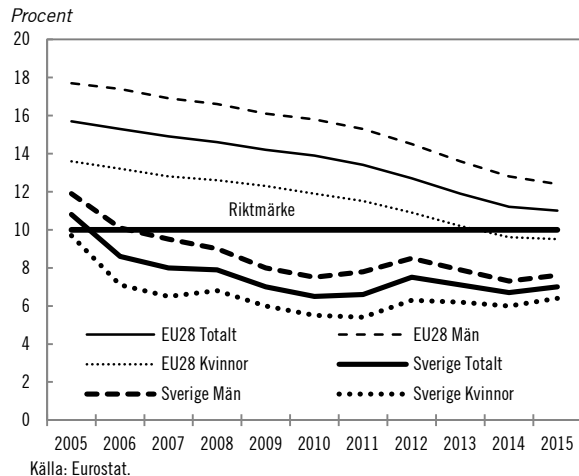
som inte fullföljt gymnasieskolan och som inte studerar är att den 2020 ska vara mindre än 7 procent. Målet för andelen 30–34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning är 45–50 procent 2020.

I det följande redovisas hur Sverige och EU som helhet ligger till i förhållande till de antagna riktmärkena och hur utvecklingen har varit under de senaste tio åren, i de fall det finns långa tidsserier att tillgå. Tidsserierna sträcker sig i vissa fall fram till 2012 och i andra fall till 2015.

Unga med mindre än två års gymnasieutbildning

Sverige har sedan flera år tillbaka uppfyllt målet om att minska andelen 18–24-åringar som har mindre än två års gymnasieutbildning och som inte deltar i någon form av utbildning till under 10 procent (se diagram 2.7). Det gäller för såväl kvinnor som män. För kvinnor uppgick andelen till 6,4 procent och för män till 7,6 procent under 2015. Totalt sett var andelen under samma år 6,6 procent, vilket innebär att Sverige även har uppfyllt det nationella målet om att andelen ska ligga under 7 procent.

Diagram 2.7 Andelen kvinnor och män i åldern 18-24 år som har mindre än två års gymnasieutbildning och som inte deltar i någon form av utbildning

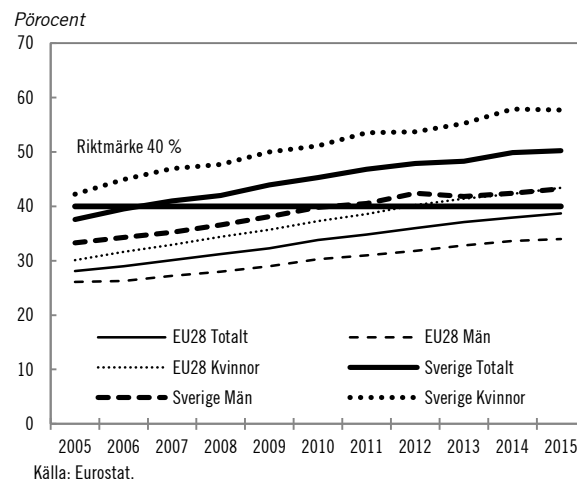

Även inom EU totalt sett har andelen minskat påtagligt under de senaste tio åren, dock från en högre nivå. För kvinnor har nivån 2015 minskat till 9,5 procent och för män till 12,4 procent vilket innebär att unga kvinnor uppfyller målet att andelen ska ligga under 10 procent, men unga män gör det inte. Genomsnittet för EU28-länderna för båda könen landade på 10,9 procent.

Andel 30–34-åringar med eftergymnasial utbildning

Sverige uppfyller även det andra utbildningsmålet om att andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning ska uppgå till minst 40 procent (se diagram 2.8).

Diagram 2.8 Andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning

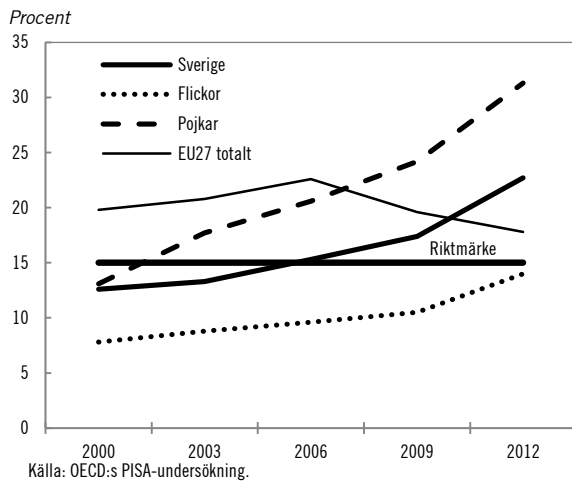
År 2015 uppgick andelen till 57,7 procent för kvinnor och till 43,2 procent för män. Till sammans uppgick andelen till 50,2 procent. Det innebär att Sverige totalt sett även överträffar det nationella målet att andelen ska ligga mellan 45 och 50 procent.

Andelen med eftergymnasial utbildning har ökat stadigt för såväl kvinnor som män under de senaste tio åren men under det senaste året har ökningstakten avtagit för männen och övergått i en viss minskning för kvinnor.

Under hela den tioårsperiod som har studerats har andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning varit betydligt lägre i EU som helhet än i Sverige. Andelen har dock ökat även i EU och kvinnorna har nu nått över målet på 40 procent. Männen ligger dock fortfarande under målet. För dem uppgick 2015 andelen till 34,0 procent.

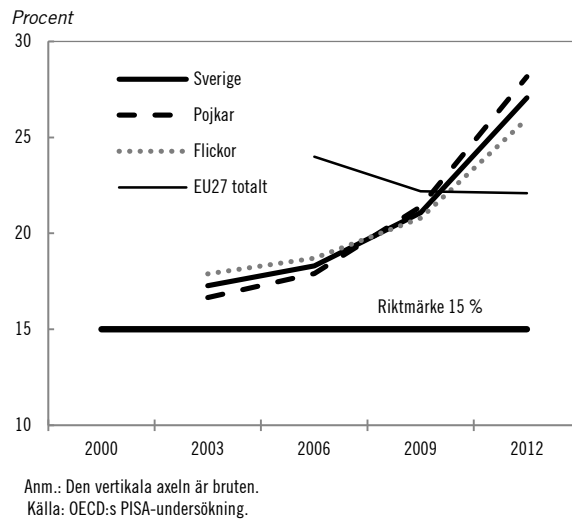
Elever utan godtagbar baskompetens

De senaste PISA-undersökningarna av 15-åringars läsförståelse, förmågor i matematik och naturvetenskap visar att Sverige inte klarar målet om att andelen 15-åringar på den lägsta förmågenivån ska understiga 15 procent. Andelen med mycket låga resultat i läsförståelse, matematik och naturvetenskap har i stället ökat kontinuerligt under 2000-talet.

Diagram 2.9 Andelen lågpresterande 15-åringar i läsförståelse

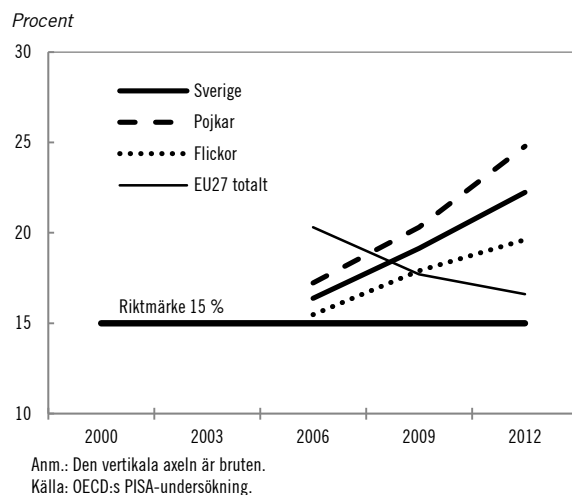
I läsförståelse har andelen 15-åringar på den allra lägsta prestationsnivån stadigt ökat sedan den första mätningen 2000 och har legat över riktmärket på högst 15 procent ända sedan mätningen 2009 (se diagram 2.9). Detta gäller i första hand för 15-åringa pojkar för vilka denna andel uppgick till 31,3 procent 2012 och därmed kraftigt översteg riktmärket. För pojkarna var andelen på den lägsta nivån mer än dubbelt så stor som flickornas, som låg på 14,0 procent 2012, dvs. strax under riktmärket på 15 procent. Men utvecklingen sedan den första PISA-mätningen 2000 visar att andelen 15-åringar på den lägsta läsförståelsenivån ökar för båda könen. Inom EU totalt sett ökade andelen något fram till 2006. Därefter har den minskat och ligger nu under Sveriges nivå.

Samma negativa utveckling gäller även 15-åringars prestationer i matematik (se diagram 2.10). Andelen 15-åringar på den lägsta prestationsnivån i matematik har ökat och ligger över riktmärket på högst 15 procent.

Diagram 2.10 Andelen lågpresterande 15-åringar i matematik

Utvecklingen gäller såväl flickor som pojkar och vid senaste PISA-undersökningen 2012 uppgick flickornas andel till 26,0 procent och pojkarnas andel till 28,2 procent. Inom EU totalt sett har andelen minskat och ligger nu klart under nivån i Sverige.

Även 15-åringars prestationer i naturvetenskap har försämrats (se diagram 2.11). Andelen elever på den lägsta prestationsnivån i naturvetenskap har ökat kontinuerligt sedan mätningen 2006. Bland pojkar var andelen lågpresterande 24,8 procent i den senaste mätningen 2012 och bland flickor var motsvarande andel på 19,6 procent.

Diagram 2.11 Andelen lågpresterande 15-åringar i naturvetenskap

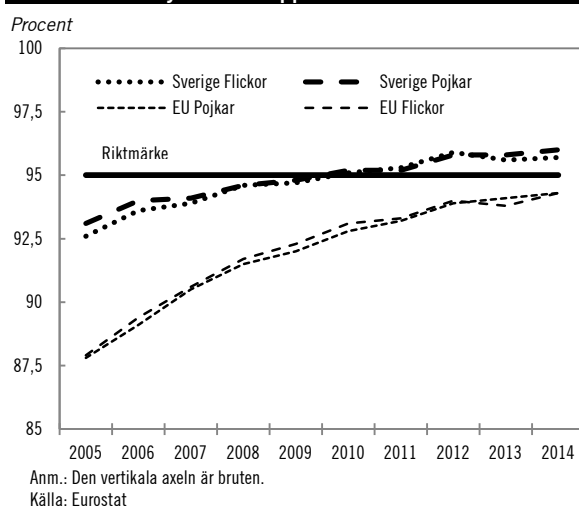
Inom EU totalt sett har andelen lågpresterande i naturvetenskap minskat. Nivån ligger i senaste mätningen klart under Sveriges nivå.

Sett till alla tre undersökta kunskapsområdena så ligger Sverige klart över riktmärket på 15 procent och utvecklingen har gått åt fel håll. Även i EU totalt sett ligger andelen lågpresterande elever fortfarande över riktmärket i samtliga ämnen men där har utvecklingen gått åt rätt håll.

Andel barn i förskola

Sverige uppfyller målet om att andel barn i förskola ska uppgå till minst 95 procent för såväl flickor som pojkar (se diagram 2.12).

Diagram 2.12 Andelen barn som går i förskolan bland de som är i åldern fyra år och upp till skolstartsåldern

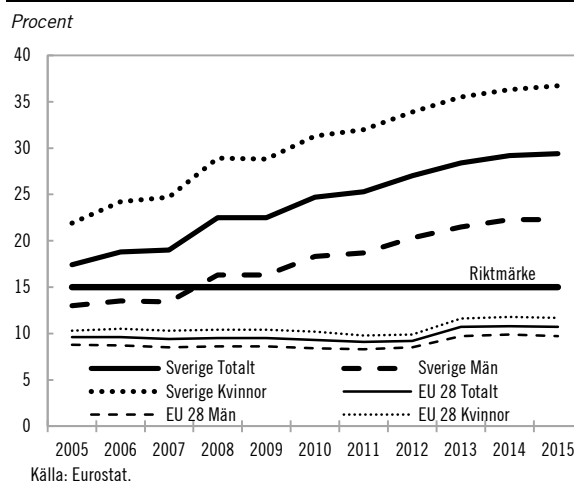

I Sverige uppgick andelen flickor i förskola till 95,7 procent och andelen pojkar till 96,0 procent 2014. Genomsnittet för EU-länderna uppgick samma år till 94,3 procent för såväl flickor som för pojkar. Andelarna har ökat under en lång följd av år i såväl Sverige som EU totalt sett. Ökningstakten har dock varit snabbare i EU än i Sverige.

Vuxnas deltagande i utbildning

Andelen personer i åldern 25–64 år som deltar i någon form av utbildning har stigit kraftigt i Sverige samtidigt som den i stort sett stått stilla i EU som helhet (se diagram 2.13). Bland svenska kvinnor ökade den genomsnittliga nivån till 36,7 procent 2015. Bland män var motsvarande andel 22,3 procent. Deltagande i utbildning ligger för såväl kvinnor som män klart över riktmärket på 15 procent. I Europa som helhet ligger nivåerna en bra bit under riktmärket. För kvinnor uppgår där andelen till 11,7 procent och för män uppgår den till 9,7 procent.

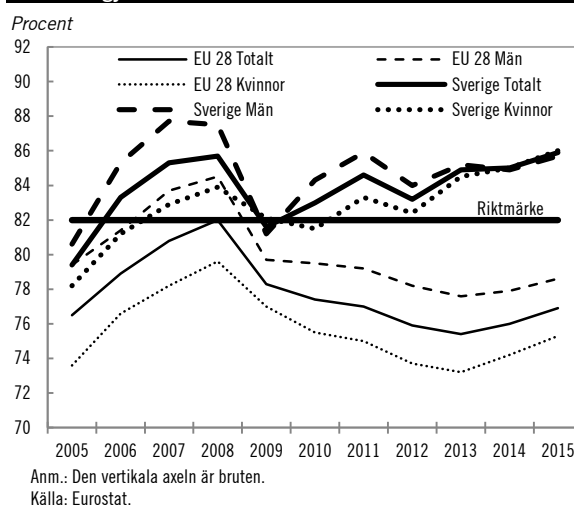
Diagram 2.13 Andelen personer i åldern 25-64 år som deltar i någon form av utbildning

Andel sysselsatta efter examen

Sverige uppfyller målet om att minst 82 procent ska vara sysselsatta tre år efter examen (se diagram 2.14). Det gäller för både män och kvinnor.

Diagram 2.14 Andelen sysselsatta tre år efter gymnasial eller eftergymnasial examen

Andelen sysselsatta tre år efter avslutade studier på gymnasial och eftergymnasial nivå uppgick i Sverige 2015 till 86,0 procent bland kvinnor och till 85,7 procent bland män, vilket väl överträffar målet på 82,0 procent. Genomsnittet för EU28 var 76,9 procent totalt sett. För kvinnor uppgick andelen till 75,3 procent och för män till 78,6 procent.

Fram till 2009 följde utvecklingen i Sverige och övriga EU varandra väl om än på olika nivåer. Under den därefter följande återhämtningen efter finanskrisen har utvecklingen gått åt olika håll med en trendmässig ökning av syssel-

sättningsgraden i Sverige samtidigt som sysselsättningsgraden fram till för ett par år sedan har minskat i EU som helhet.

Internationell rörlighet

Ett arbete pågår inom Eurostat med att ta fram statistik som belyser riktmärkena för internationell rörlighet. Det har ännu inte publicerats några indikatorer.

2.4.2 Analys och slutsatser

De indikatorer som i ovanstående avsnitt används för att bedöma om Sverige är en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet visar en blandad bild.

Den svenska utbildningen och forskningen har många styrkor. Vi har under en lång följd av år haft en kontinuerligt stigande utbildningsnivå i befolkningen. Andelen högutbildade har ökat mer i Sverige än vad den har gjort inom OECD som helhet. Samtidigt har andelen vuxna, i synnerhet kvinnor, som deltar i någon form av utbildning ökat kraftigt i Sverige. I EU som helhet har andelen stått i stort sett stilla. Andelen högutbildade i Sverige är nu näst högst inom hela EU. Som redovisades i budgetpropositionen för 2016 återspeglas detta också i direkta mätningar av de vuxnas kompetens och kunskapsnivå som OECD gjort i PIAAC-studien 2012 där Sverige allmänt sett uppnådde goda resultat. Sverige överväger att delta i nästa PIAAC-omgång som är planerad till 2022. Ett svenskt deltagande skulle innebära tillgång till uppgifter om hur kompetensen och kunskaperna i den vuxna befolkningen utvecklats över en tioårsperiod.

Sysselsättningsgraden efter avslutad utbildning är hög och dessutom stigande i Sverige och till skillnad från EU totalt sett är det ingen skillnad mellan kvinnor och män i sysselsättningsgrad efter avslutad utbildning. I Sverige är det också en större andel barn som går i förskolan jämfört med genomsnittet i EU-länderna, även om många andra länder är på god väg att komma i kapp oss. Sverige har också en betydligt större andel 20–29-åringar som studerar än vad EU och OECD totalt sett har, men även här har flera medlemsländer på senare år börjat komma i kapp Sverige. Andelen unga som inte fullföljer gymnasieskolan och som därefter inte deltar i någon form av utbildning är betydligt lägre i Sverige än i EU som helhet. Andelen kvinnliga professorer

har också ökat snabbare i Sverige än i EU totalt sett. Vidare står sig Sverige väl i mätningar av omfattningen och kvaliteten på den forskning som bedrivs. I samtliga ovan nämnda bemärkelser kan Sverige sägas vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet.

I andra bemärkelser är Sverige mindre framstående. Det gäller i synnerhet prestationsnivåerna i läsförståelse, matematik och naturvetenskap bland svenska 15-åringar som har varit fallande under en lång följd av år. Den kraftigt stigande andelen lågpresterande svenska elever tyder på betydande kvalitetsbrister i det svenska skolsystemet, i synnerhet i jämförelse med EU som helhet där andelen lågpresterande elever har minskat. Samtidigt har, som framgår av avsnitt 3.3.2, de försämrade prestationerna i grundskolan lett till att andelen elever som uppnår behörighet till gymnasieskolans nationella program minskat i en accelererande takt.

Den svenska befolkningens utbildningsnivå ökar inte längre utan tenderar i stället att minska något. Andelen högutbildade bland de kohorter som t.ex. är födda 1985 och 1990 är något lägre än bland de som är födda några år tidigare. Antalet studenter vid universitet och högskolor minskar sedan fem år tillbaka. Den tidigare ökningen av andelen 30–34-åringar som har minst två års eftergymnasial utbildning har planat ut och övergått i en liten minskning under det senaste året. Det skulle kunna tyda på att utbildningsbehoven och efterfrågan på utbildning är på väg att mättas. Mot det talar dock att det finns flera OECD-länder som har betydligt högre utbildningsnivå än vad Sverige har (Education at a Glance, 2015). Det finns också en fortsatt brist på många högutbildade på arbetsmarknaden, t.ex. förskollärare, sjuksköterskor och läkare.

Sverige har i vissa avseenden också långt kvar innan vi når ett jämställt utbildningssystem. Utbildningsvalen inom högskolan är mer könsstereotypa i Sverige än vad de är inom OECD som helhet. Männens presterar genom hela utbildningssystemet sämre än vad kvinnor gör och de uppnår också i genomsnitt en lägre utbildningsnivå. Bl.a. är andelen pojkar med låg kunskap i läsförståelse oroväckande hög. Samtidigt är könsfördelningen mycket skev bland dem som arbetar i utbildningssystemet. Det finns ett tydligt och entydigt mönster att ju högre upp i utbildningshierarkin man kommer, desto större blir andelen män bland de anställda. Av de som

arbetar i förskolan är endast 4 procent män, samtidigt som andelen män bland universitetens och högskolornas professorer är 75 procent (2015). Mönstret håller på att förändras men utvecklingen går sakta.

Sammantaget har Sverige varit och är i flera avseenden fortfarande en framstående kunskaps- och forskningsnation. I andra avseenden är vi inte längre lika framstående som vi tidigare har varit. Det gäller i synnerhet resultatutvecklingen i skolan. Den är i högsta grad oroande och kan, om inte vidtagna åtgärder får avsedd effekt, innebära att Sveriges position som framstående kunskaps- och forskningsnation hotas.

2.5 Resultatredovisning – lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet

Riksdagen har efterfrågat en samlad redovisning av skolans personalsituation (bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113). För att tillgodose riksdagens önskemål ges därför en sådan redovisning i följande avsnitt.

Disposition

Föreliggande avsnitt inleds med en beskrivning av resultatredovisningens indikatorer och övriga bedömningsgrunder. Därefter redovisas resultaten per skol- och verksamhetsform följt av en redovisning av statliga insatser. Avsnittet avslutas med analys och slutsatser vari också bristen på lärare och förskollärare analyseras.

Definitioner och avgränsningar

Såväl ”skola” som ”personal” är breda begrepp som kan innefatta många verksamheter och olika personalkategorier. I detta avsnitt i resultatredovisningen definieras *skola* som de skolformer som ingår i skolväsendet, inklusive fritidshem (1 kap. 1 § skollagen).¹ *Personal*

definieras som lärare, förskollärare och fritidspedagoger som ansvarar för undervisning (2 kap. 13, 17 och 18 §§ skollagen) samt rektorer och förskolechefer som arbetsleder dessa lärare och förskollärare (2 kap. 9 § skollagen).

Dessa definitioner utgör också resultatredovisningens avgränsningar. Övriga personalkategorier fyller viktiga funktioner i skolan, inte minst genom att också skapa bättre förutsättningar för lärarnas och förskollärarnas undervisning. Regeringen har därför också gjort satsningar på t.ex. fler anställda i förskoleklass och lågstadiet, vilket bidragit till att totalt 13 000 fler personer (heltidstjänster) anställts i skolan sedan 2013 (se avsnitt 2.5.4). Den stora lärar- och förskolläraryrbristen tillsammans med det faktum att skickliga lärare är en avgörande faktor för elevernas resultat, motiverar dock att redovisningen fokuserar på tillgången till utbildade lärare och förskollärare.

Resultatredovisningen avgränsas till skolans nuvarande personalsituation och den historiska bakgrunden till densamma. Redovisningen innehåller därför inga egna prognoser utan hänvisar till de som genomförts av Statens skolverk och som därefter uppdaterats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att Sverige ska kunna vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet måste skolväsendet vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla barn och elever ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt. Att alla barn och elever möter skickliga förskollärare och lärare är en förutsättning för att skapa ett likvärdigt skolväsende av hög kvalitet.

Nedan redovisas de indikatorer som används i resultatredovisningen. De utgår från de indikatorer som användes i budgetpropositionen för 2016, som inkluderade resultatindikatorer för

¹ Förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning

och särskild utbildning för vuxna. I skolväsendet ingår också fritidshem som kompletterar utbildningen i flera av de nämnda skolformerna.

personalens utbildning, men har också kompletterats med ytterligare några mått.²

Indikatorer för lärarbehörighet och personalens utbildning

I resultatredovisningen för utgiftsområde 16 i budgetpropositionen för 2016 specificeras fyra olika mått som resultatindikatorer för personalens utbildning. Dessa är:

- andel av personalen i förskola och fritidshem som har pedagogisk högskoleutbildning,
- andel av lärarna i obligatoriska skolformer samt förskoleklass som har pedagogisk högskoleexamen,
- andel av lärarna i gymnasieskolan samt gymnasiesärskolan som har pedagogisk högskoleexamen, och
- andel av lärarna i komvux, särsvux och sfi som har pedagogisk högskoleexamen.

Redovisningen utgår från dessa indikatorer, men även ytterligare ett antal mått över lärares och förskollärares legitimationer och behörigheter redovisas. Det beror på att måttet ”andel med pedagogisk högskoleexamen” inte visar vilken behörighet en lärare, förskollärare eller fritidspedagog har för skol- eller verksamhetsformen eller i förekommande fall årskurser och ämnen. Måttet visar inte heller om läraren eller förskolläraren arbetar i en skol- eller verksamhetsform som denne är behörig för och, i skolans fall, undervisar i ämnen som läraren är behörig för.

Måttet ”andel med pedagogisk högskoleexamen” är fortfarande relevant att redovisa. För det första anger måttet ett maximalt tak för hur stor andel av lärarna och förskollärarna som skulle kunna bli behöriga genom att komplettera sin utbildning (behörighetsgivande examen krävs för att få en legitimation). För det andra finns det lärarkategorier som är undantagna legitimations-

kravet. För dessa lärare visar måttet om de ändå har någon form av pedagogisk högskoleexamen. För det tredje möjliggör det att studera lärares och förskollärares utbildningsnivå över tid, vilket det nya legitimationsmåttet ännu inte möjliggör (se Skolverket 2016, Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2015/16).

Utöver ovan angivna mått kommer också följande mått för lärares legitimation och behörighet att redovisas:

- andel tjänstgörande lärare och förskollärare i förskoleklass med legitimation,
- andel tjänstgörande lärare i obligatoriska skolformer med legitimation och behörighet per ämne och nivå,
- andel tjänstgörande lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan med legitimation och behörighet per ämne, och
- andel tjänstgörande lärare i vuxenutbildningen med legitimation och behörighet per ämne.

Indikatorer för lärar- och förskollärarytutbildning

Ur ett personalförsörjningsperspektiv redovisas också uppgifter om utvecklingen på lärar- och förskollärarytutbildningarna. De indikatorer som används är:

- söktryck till lärar- och förskollärarytutbildningarna (antal behöriga första-handssökande per antagen),
- antalet nybörjarstudenter på lärar- och förskollärarytutbildningarna, och
- antalet examinerade från lärar- och förskollärarytutbildningarna.

2.5.2 Resultat

Personalsituationen i förskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Förskolan

Förskolepersonalen

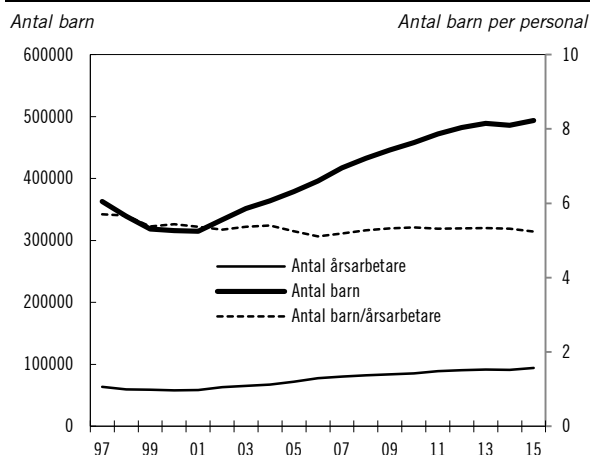
Antalet årsarbetare har ökat linjärt tillsammans med antalet mottagna barn i förskolan under perioden 2003–2015, från 65 000 årsarbetare 2003 till 94 000 årsarbetare 2015. Detta

² Även uppgifter om rektorer och förskolechefer redovisas, men för dessa saknas tydliga uppgifter om utbildningsbakgrund. Därför behandlas inte dessa mått som indikatorer.

motsvarar en ökning av antal årsarbetare med knappt 45 procent. Antalet barn per årsarbetare har minskat något under perioden, från 5,7 barn per årsarbetare 1997 till 5,2 år 2015. Detta illustreras i diagram 2.15.

Under perioden 2006–2015 är könsfördelningen hos personalen stabil. År 2015 var andelen kvinnor 96 procent.

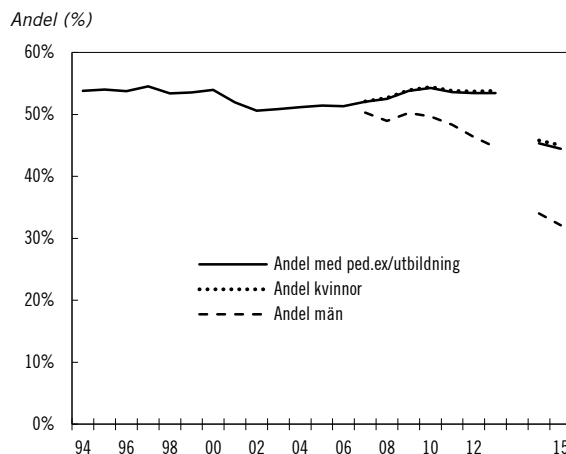
Diagram 2.15 Antal inskrivna barn och årsarbetare i förskolan, 1997–2015

Anm.: Antalet barn per årsarbetare visas på sekundäraxeln. Antalet barn per årsarbetare beräknas som antal barn dividerat med antal årsarbetare.
Källa: Statens skolverk.

Under perioden 1997–2015 har andelen årsarbetare i förskolan med pedagogisk högskoleexamen eller pedagogisk högskoleutbildning legat stabilt på drygt 50 procent. Andelen män med pedagogisk högskoleexamen eller pedagogisk högskoleutbildning har dock minskat från 2011. Detta illustreras i diagram 2.16.³

Diagram 2.16 Andel förskolepersonal med pedagogisk högskoleexamen eller utbildning, 1994–2015

Anm.: Avser andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleexamen eller utbildning. Axeln är bruten. Från och med hösten 2014 samlades uppgifter om barn och personal i förskola och pedagogisk omsorg in på individnivå och varje huvudman, kommunal såväl om enskild, ansvarade för att lämna uppgifterna. Tidigare ansvarade kommunerna för att lämna uppgifter och uppgifterna lämnades på gruppnivå. Från 2014 hämtas uppgifter om personalens utbildningsnivå från SCB:s utbildningsregister. Förändringarna kan förklara att uppgifter för 2014 skiljer sig från tidigare år.
Källa: Statens skolverk.

Förskolechefer

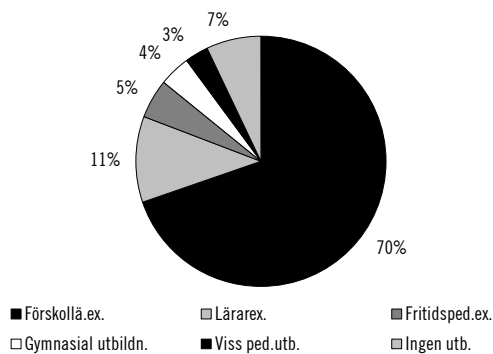
Befintlig statistik avseende förskolechefernas utbildningsbakgrund är begränsad. Förskolechef blev en reglerad befattning först i samband med 2011 års skollag. Skolverket publicerar därför inga historiska uppgifter om förskolechefer och Statistiska centralbyrån (SCB) publicerar endast en sammanställning av anställda arbetsledare i förskola och annan pedagogisk verksamhet (SCB 2015, Utbildningsstatistisk årsbok).

I Skolverkets publikation Beskrivande data 2015 (rapport 434) ges en fördjupad beskrivning av rektorers och förskolechefer förutsättningar där bl.a. deras utbildningsbakgrund beskrivs. Enligt rapporten fanns det 4 900 förskolechefer i landet läsåret 2014/15. En stor majoritet av dessa, drygt 90 procent, var kvinnor.

Av förskolecheferna 2014/15 hade 85 procent en pedagogisk högskoleutbildning.⁴ Det finns inga krav på legitimation för anställning som förskolechef, varför också denna andel är lägre. Knappt 55 procent av förskolecheferna hade en legitimation. I diagram 2.17 redovisas förskolechefernas utbildningsbakgrund läsåret 2014/15.

³ Skolverket samlar inte in förskolepersonalens personnummer varför det inte är möjligt att koppla samman insamlade uppgifter med legitimationsregistret.

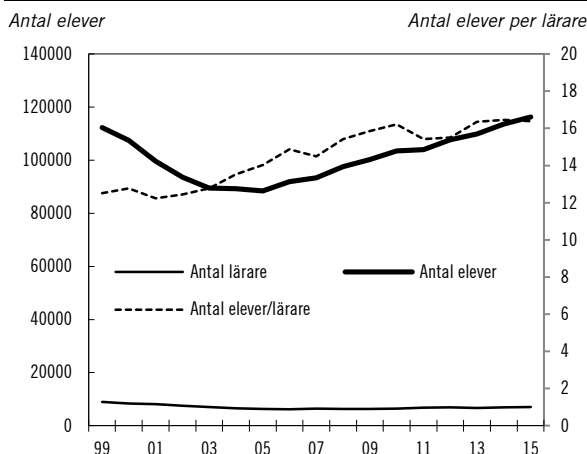
⁴ Förskolläraexamen, lärarexamen eller fritidspedagogsexamen.

Diagram 2.17 Förskolechefernas utbildningsbakgrund, 2014/15

Källa: Statens skolverk 2016, Beskrivande data 2015 (rapport 434).

Förskoleklassen

Antalet lärare och förskollärare (årsarbetare) i förskoleklassen minskade gradvis under perioden 1999–2005 för att sedan långsamt öka under perioden 2006–2015. År 2015 fanns det drygt 7 000 årsarbetare i förskoleklassen. Utvecklingen motsvarar i viss utsträckning förändringarna i antalet elever i förskoleklassen. Antalet elever per årsarbetare har ökat från 12,5 elever per årsarbetare 1999 till 16,4 år 2015. De senaste åren tycks dock den ökande trenden ha brutits, se diagram 2.18.

Diagram 2.18 Antal elever och lärare i förskoleklass, 1999–2015

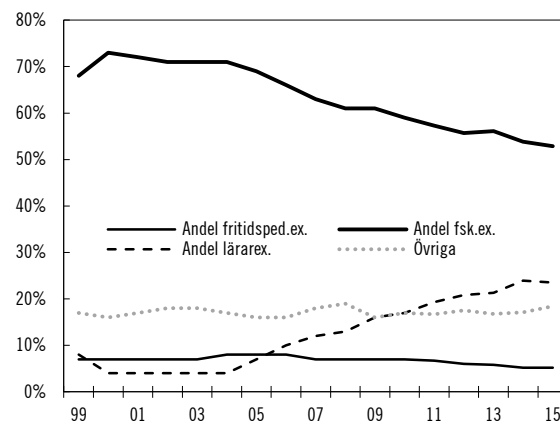
Anm.: Antalet elever per lärare (årsarbetare) visas på sekundäraxeln. Mättet beräknas som antalet elever dividerat med antalet lärare.
Källa: Statens skolverk.

Könsfördelningen bland personalen i förskoleklassen är stabil över tid. Andelen kvinnor 2015 var 93 procent.

Under den andra halvan av den period som redovisas i diagram 2.19, dvs. 2006–2015, har sammansättningen i förskoleklasspersonalens utbildningsbakgrund förändrats. Andelen med en lärarexamen har ökat till att 2015 motsvara en knapp fjärdedel av de årsarbetande. På motsvarande sätt har andelen med en förskollärarexamen minskat från att utgöra knappt två tredjedelar av de årsarbetande 2006 till att utgöra drygt hälften 2015. Andelen utan en pedagogisk högskoleexamen har under hela perioden i genomsnitt varit 17 procent. Detta illustreras i diagram 2.19.

Diagram 2.19 Förskoleklasspersonalens utbildningsbakgrund, 1999–2015

Andel (%)

Källa: Statens skolverk.

Av personalen i förskoleklassen som omfattades av legitimationskrav⁵ hade läsåret 2015/16 76 procent av lärarna och förskollärarna (heltidstjänster) legitimation. Motsvarande andel för speciallärarna var 6 procent.

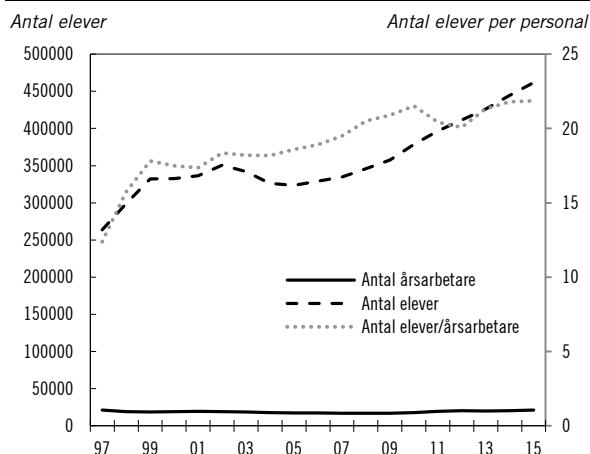
Fritidshemmet

Antalet årsarbetare i fritidshemmet var under perioden 1998–2010 i genomsnitt ca 18 000. Därefter har antalet årsarbetare ökat. Under perioden 2010–2015 ökade antalet årsarbetare i fritidshemmet med 20 procent till drygt 21 000 årsarbetare 2015.

⁵ Vissa skolenheter är undantagna legitimationskravet, t.ex. de som bedriver annan undervisning än språkundervisning på engelska samt waldorfskolor.

Ökningen har inte motsvarat ökningen i antalet mottagna elever vilket framkommer genom att antalet elever per årsarbetare har ökat från 12,4 elever per årsarbetare 1997 till 21,9 år 2015. Den ökande trenden tycks dock ha brutits från år 2014. Detta illustreras i diagram 2.20.

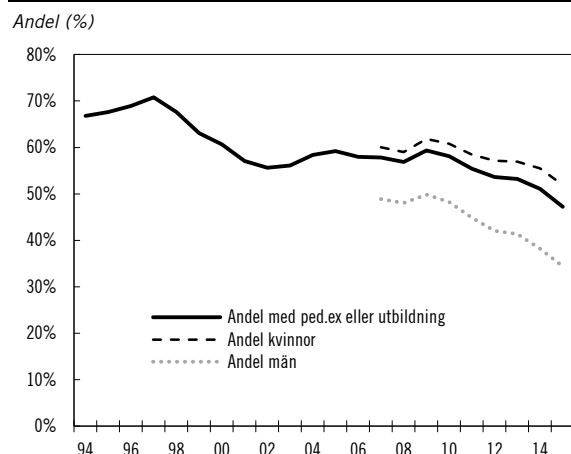
Diagram 2.20 Antal inskrivna elever och årsarbetare i fritidshemmet, 1997–2015

Anm.: Antalet elever per årsarbetare visas på sekundäraxeln och beräknas som antalet elever dividerat med antalet årsarbetare.
Källa: Statens skolverk.

Det ökade antalet årsarbetare i fritidshemmet har åtföljts av förändringar i personalens sammansättning. Andelen män har ökat, från att utgöra 19 procent av fritidspersonalen 2007 till 27 procent 2015. Samtidigt har också andelen personal med pedagogisk högskoleexamen minskat.⁶ Den minskade andelen med pedagogisk högskoleexamen gäller både män och kvinnor men är något starkare för männen. Andel kvinnor med pedagogisk högskoleexamen har minskat med 13 procent sedan 2007 och andel män med 30 procent.⁷ Detta illustreras i diagram 2.21.

Diagram 2.21 Andel fritidshemspersonal med pedagogisk högskoleexamen, 1994–2015

Anm.: Avser årsarbetare. Med pedagogisk högskoleexamen avses förskollärarexamen, fritidspedagogsexamen eller lärarexamen.
Källa: Statens skolverk.

Personalsituationen i de obligatoriska skolformerna

Grundskolan

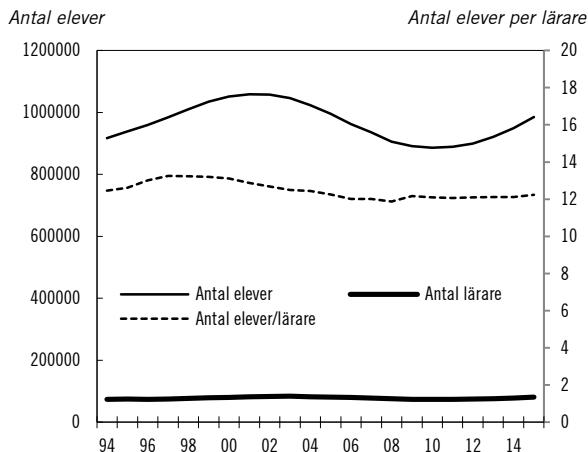
Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen

Likt övriga skolformer följer förändringar i antalet lärare i grundskolan förändringar i storleken på elevkullarna. Åren runt millennieskiftet var antalet elever i grundskolan mycket stort. Under perioden 1998–2004 gick över en miljon elever i grundskolan respektive år. Därefter minskade antalet elever. Från och med 2011 ökar såväl antalet elever som antalet heltidstjänster i grundskolan igen. År 2015 fanns det drygt 80 000 heltidstjänster i grundskolan.

Antalet lärare har följt förändringarna i elevantalet, vilket också syns i antalet elever per lärare (heltidstjänster). I genomsnitt har det gått ca 12 elever per lärare i grundskolan under den undersökta perioden 1994–2015. Detta illustreras i diagram 2.22.

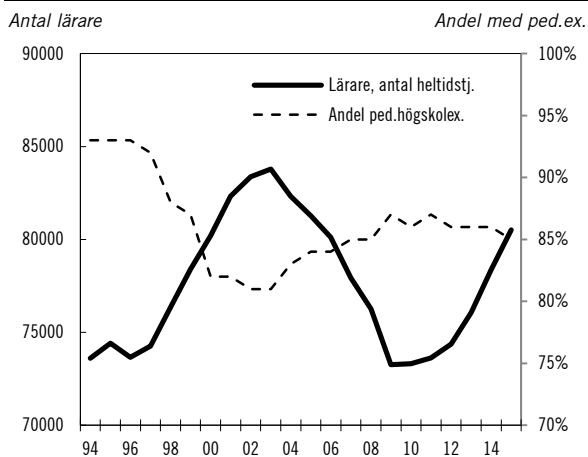
⁶ Med pedagogisk högskoleutbildning avses personer med förskolläraryr utbildning, fritidspedagogutbildning eller lärarutbildning.

⁷ För fritidshemmet saknas uppgifter om legitimationer.

Diagram 2.22 Antal elever och lärare i grundskolan, 1994–2015

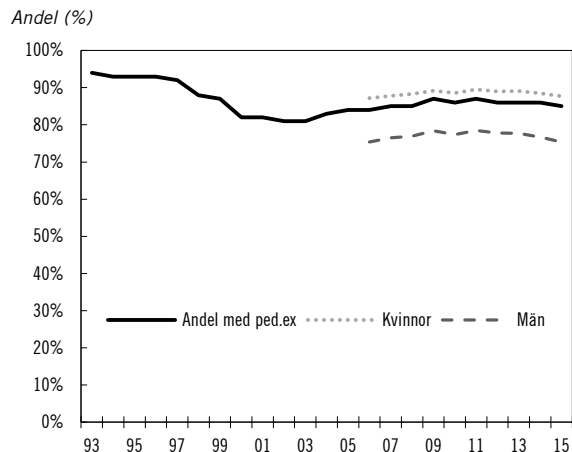
Anm.: Antalet elever per lärare visas på sekundäraxeln och beräknas som antalet elever dividerat med antalet lärare (heltidstjänster).
Källa: Statens skolverk.

När antalet heltidstjänster i grundskolan ökade under perioden 1997–2003 minskade andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen, från 92 procent till 81 procent. De nyanställda var således till stor del personer utan pedagogisk högskoleexamen. När antalet heltidstjänster sedan minskade perioden 2003–2009 ökade andelen med pedagogisk högskoleexamen. År 2009 hade i genomsnitt 87 procent av lärarna (omräknade till heltidstjänster) en pedagogisk högskoleexamen. Detta illustreras i diagram 2.23.

Diagram 2.23 Antal lärare och andel med pedagogisk högskoleexamen i grundskolan, 1994–2015

Anm.: Axlarna är brutna. Omräknat till heltidstjänster. Andel med pedagogisk högskoleexamen redovisas på sekundäraxeln.
Källa: Statens skolverk.

Könsfördelningen har varit stabil under hela perioden 2007–2016. Läsåret 2015/16 var 77 procent av lärarna i grundskolan kvinnor. Av statistiken framgår också att kvinnor i högre utsträckning än män har en pedagogisk högskoleexamen. Detta illustreras i diagram 2.24.

Diagram 2.24 Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön, 1993–2015

Anm.: Avser heltidstjänster. Axeln är bruten.
Källa: Statens skolverk.

Andel lärare med legitimation och behörighet

I genomsnitt hade 73 procent av lärarna (heltidstjänster) i grundskolan, som arbetar i ämnen med behörighetskrav eller skolenheter med legitimationskrav⁸, legitimation och behörighet i minst ett ämne läsåret 2015/16. Andelen legitimerade och behöriga lärare var störst i årskurs 1–3 (74 procent) och minst i årskurs 4–6 (69 procent). I årskurs 7–9 var 70 procent av lärarna legitimerade och behöriga (uppgifterna avser heltidstjänster).

Regionala skillnader

Det finns vissa regionala skillnader i landet när det gäller andelen behöriga lärare i grundskolan. Exempelvis är andelen legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i årskurs 7–9 något mindre i vissa kommuner i södra Norrland samt i vissa inlandskommuner i mellersta Svealand och Götaland, än genomsnittet för riket. Andelen legitimerade och behöriga lärare är också lägre i Stockholms förortskommuner. Detta illustreras i diagram 2.25.

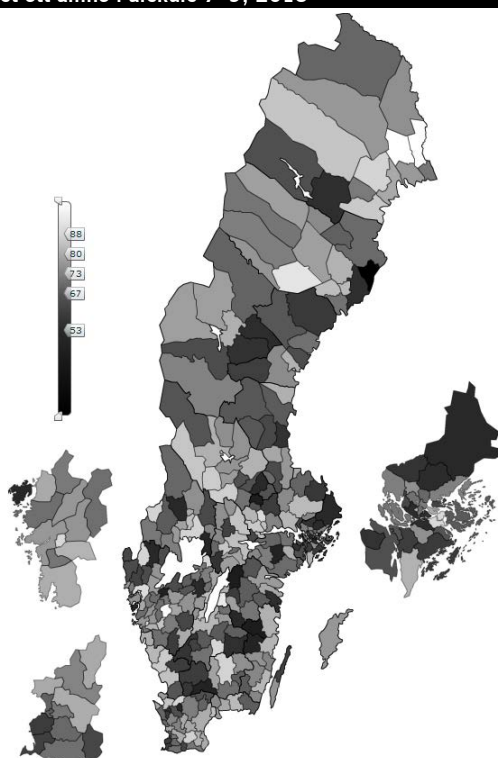
Kartan i figuren visar hur stor andel av lärarna i årskurs 7–9 i respektive lägeskommun⁹ som var legitimerade och behöriga i minst ett ämne läsåret 2015/16. Värdena i skalan anger var gränserna går för ett urval percentiler, från den

⁸ Vissa skolenheter är undantagna legitimationskravet, t.ex. de som bedriver annan undervisning än språkundervisning på engelska samt waldorfskolor.

⁹ Med lägeskommun avses den geografiska indelningen som en kommun innebär. Uppgifterna gäller oavsett huvudman inom lägeskommunen.

95:e till den 5:e percentilen. Se förklaring under figuren för uttolkning av dessa värden.

Diagram 2.25 Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i årskurs 7–9, 2015

Anm: Avser andelen grundskollärare i årskurs 7–9 (heltidstjänster) med legitimation och behörighet för minst ett undervisningsämne per lägeskommun (oavsett huvudman). I skalan markeras gränserna för 95:e, 75:e, 50:e, 25:e och 5:e percentilen. Exempel: Den 25:e percentilen (p25) utläses som det värde vid vilket 25 procent av kommunerna ligger under och 75 procent av kommunerna ligger över. En kommun med svart färg i figuren tillhörde alltså de 5 procent lägeskommuner med minst andel heltidstjänster med legitimation och behörighet i landet läsåret 2015/16. I dessa 5 procent lägeskommuner hade 53 procent av lärarna eller färre legitimation och behörighet för undervisning i minst ett ämne.
Källa: Statens skolverk.

Skillnader mellan skolor

För grundskolan finns mer detaljerade uppgifter att tillgå än för förskolan och förskoleklassen, varför det också går att jämföra skillnader mellan olika grundskolor.

En skillnad på skolnivå som uppmärksammas av OECD:s TALIS-studie (Teaching and Learning International Survey) från 2013 var att i Sverige är sannolikheten relativt liten att en lärare med lång yrkeserfarenhet arbetar på en skola med stor andel elever från socioekonomiskt utsatta hem (Skolverket 2014, TALIS 2013 rapport 408).

Uppgifter om sammantagen socioekonomisk elevbakgrund på skolnivå, likt måttet i TALIS-studien, har inte funnits tillgänglig för denna resultatredovisning. Genom att koppla samman uppgifter om lärarnas legitimation och behörighet med uppgifter om respektive skolas elevsammansättning kan dock vissa motsvarande

analyser genomföras för skolor med elever med slutbetyg från årskurs 9 (statistiken är hämtad från Skolverkets databas SIRIS).

Avseende läsåret 2015/16 framkommer i analysen ett visst negativt samband mellan exempelvis lärarnas behörighet och andel elever som är födda utomlands. Det innebär att ju större andel elever som är utrikes födda, desto mindre är andelen lärare (heltidstjänster) som är legitimerade och behöriga för minst ett ämne.¹⁰

Skillnaderna kan också beskrivas som att vid den tiondel skolor som hade minst andel elever som var utrikesfödda, var i genomsnitt 75 procent av lärarna legitimerade och behöriga för minst ett ämne. Motsvarande andel på den tiondel skolor som hade störst andel utrikesfödda elever var 63 procent.

Skillnader mellan ämnen

Det finns också vissa skillnader i lärarnas behörigheter mellan olika ämnen. I tabell 2.15 sammanfattas andelen legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne.

¹⁰ Totalt ingår 1 341 av 1 689 grundskolor med årskurs 9 (79 procent) i analysen. Bortfallet beror på saknade eller maskerade data. Korrelationens styrka uppgår till $r = -0,203$. Resultaten är statistisk signifikanta ($p = 0,00$).

Tabell 2.15 Andel legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne läsåret 2015/16

Andel, procent

Ämne	Årskurs 1-3	Årskurs 4-6	Årskurs 7-9
Lärare bild	58	57	77
Lärare biologi	75	76	76
Lärare engelska	52	69	74
Lärare franska	-	52	80
Lärare fysik	72	75	72
Lärare geografi	65	70	70
Lärare hem- och konsumentkunskap	8	51	74
Lärare historia	66	75	83
Lärare idrott och hälsa	62	74	83
Lärare kemi	72	75	75
Lärare matematik	88	81	76
Lärare musik	58	63	72
Lärare religionskunskap	66	73	78
Lärare samhällskunskap	69	71	75
Lärare slöjd	47	61	71
Lärare spanska	8	41	61
Lärare svenska	90	82	78
Lärare svenska som andraspråk	77	41	48
Lärare teknik	40	52	62
Lärare tyska	2	60	79

Anm.: Avser verksamma lärare omräknat till heltidstjänster.
Källa: Statens skolverk

I årskurs 1–3 var andelen ämnesbehöriga läsåret 2015/16 störst i svenska, matematik och svenska som andraspråk. Minst var den, förutom i moderna språk och hem- och konsumentkunskap, i engelska, slöjd och teknik. I årskurs 4–6 var andelen legitimerade och behöriga lärare störst i svenska, matematik och biologi. Minst var den i hem- och konsumentkunskap, spanska och svenska som andraspråk. I årskurs 7–9 var andelen legitimerade och behöriga lärare störst i idrott och hälsa, historia och franska. Minst var den i teknik, spanska och svenska som andraspråk.

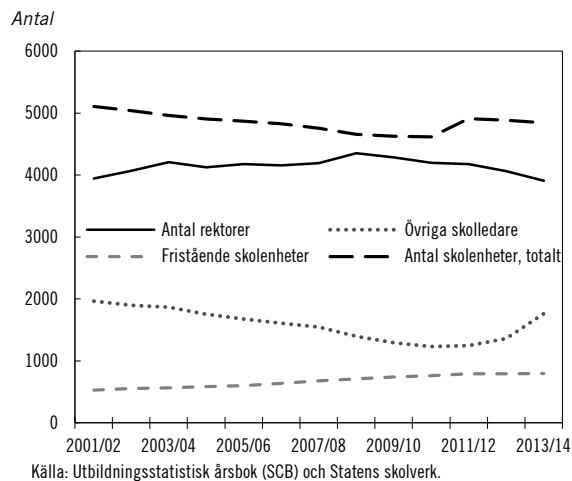
Rektorer i grundskolan

Antalet rektorer i grundskolan ökade under perioden 2001/02–2008/09, från knappt 4 000 till knappt 4 400. Detta skedde trots att antalet elever i grundskolan minskade under samma period. Flera saker kan förklara förändringen, bl.a. ökade antalet fristående skolor under hela perioden vilket kan ha bidragit till att antalet rektorer ökade. Samtidigt har antalet kommunala skolor minskat varför antalet

grundskolor totalt sett varit ungefär detsamma, även fram till läsåret 2015/16.

Under perioden har även antalet övriga skolledare (exempelvis biträdande rektorer) förändrats, från att ha minskat i samband med ökningen av antalet rektorer fram till läsåret 2008/09 för att därefter återigen öka från läsåret 2011/12. Ökningen av antalet övriga skolledare sammanfaller i tid med att antalet elever i grundskolan återigen ökar. Detta illustreras i diagram 2.26.

Lsåret 2013/14 fanns det drygt 3 900 rektorer och knappt 1 800 övriga skolledare i grundskolan. Andelen rektorer som är kvinnor har ökat något, från 61 procent läsåret 2001/02 till 65 procent läsåret 2013/14.

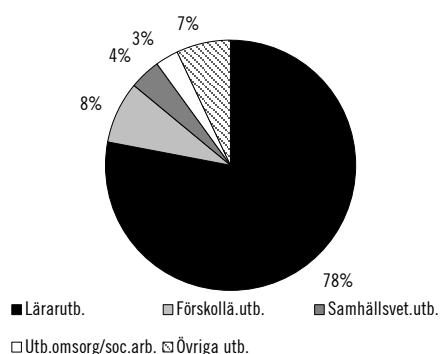
Diagram 2.26 Antal rektorer och skolenheter i grundskolan, läsåret 2001/02–2013/14

Lsåret 2014/15 hade knappt 90 procent av rektorerna i grundskolan en pedagogisk högskoleexamen och drygt 40 procent hade dessutom legitimation.

I Skolverkets rapport Beskrivande data 2015 görs ingen uppdelning mellan rektorer i olika skolformer i redovisningen av dessas specifika utbildningsbakgrunder. De uppgifter som redovisas nedan gäller därför i samtliga skolformer.

Den vanligaste utbildningsbakgrunden för rektorer var lärarutbildning vilket knappt 80 procent hade. Samtliga rektorer hade någon typ av högskoleutbildning. Rektorernas utbildningsbakgrund läsåret 2014/15 redovisas i diagram 2.27.

Uppgifter om befattningsutbildningen redovisas separat nedan.

Diagram 2.27 Rektors utbildningsbakgrund i grund- och gymnasieskolan, läsåret 2014/15

Anm.: Notera att figuren avser rektorer i samtliga skolformer. I kategorin "övriga utbildningar" ingår bl.a. humanistisk utbildning och polis/militärutbildning.
Källa: Statens skolverk 2016, Beskrivande data 2015 (rapport 434)

Sameskolan

Sameskolan är en skolform för i huvudsak barn till samer och motsvarar grundskolans årskurs 1–6. Utbildningen ges i Gällivare, Jokkmokk, Karesuando, Kiruna och Tärnaby.

Antalet lärare (heltidstjänster) i sameskolan har ökat något under perioden 2006/07–2015/16, från 17 till 26 lärare. Samtidigt minskade andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen. Lsåret 2015/16 hade 64 procent av lärarna en pedagogisk högskoleexamen. Den absoluta majoriteten av lärarna är kvinnor.

Andelen lärare med legitimation och behörighet var högst i Kiruna sameskola där 77 procent av lärarna (heltidstjänster) var legitimerade och behöriga för minst ett undervisningsämne läsåret 2015/16. Det är dock viktigt att påpeka att uppgifterna är baserade på endast 5,7 heltidstjänster.

Uppgifter om rektorer saknas för sameskolan.

Grundskolan

Grundskolan riktar sig till elever som inte bedöms kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav på grund av att de har en utvecklingsstörning.

Antalet lärare (heltidstjänster) i grundskolan ökade under perioden 2000–2004 som en följd av ett ökat elevantal. Under perioden 2005–2015 har därefter både antalet elever och lärare minskat. Under den undersökta perioden har

antalet elever per lärare (heltidstjänster) minskat något, från 4,7 elever per lärare 2000 till 3,9 elever per lärare 2015.

År 2015 fanns drygt 2 500 lärare (heltidstjänster) i grundskolan. För den senaste tioårsperioden redovisas könsuppdelad statistik. Under hela perioden 2006/07–2015/16 har andelen kvinnor varit cirka 85 procent.

Andelen lärare (heltidstjänster) i grundskolan med pedagogisk högskoleexamen har varit knappt 90 procent under hela perioden. Av de lärare som är män har cirka 80 procent en pedagogisk högskoleexamen, jämfört med 90 procent av kvinnorna. Andelen lärare med en specialpedagogisk utbildning har minskat kontinuerligt sedan 2000.

Av de lärare i grundskolan som läsåret 2015/16 omfattades av legitimationskrav¹¹ var andelen legitimerade och behöriga för rätt ämne och nivå förhållandevis låg. Av lärarna (heltidstjänster) med inriktning mot undervisning i årskurs 1–3 hade 16 procent legitimation och behörighet för grundskolan, nivån och i minst ett ämne. Motsvarande andel mot årskurs 4–6 var 14 procent och mot årskurs 7–9 var andelen 15 procent.

Specialskolan

Den tioåriga specialskolan riktar sig till elever med funktionsnedsättningar som gör att de inte kan gå i grundskolan eller grundskolan. Det finns fem regionala och tre nationella specialskolor.

Antalet lärare i specialskolan minskade kontinuerligt från läsåret 2005/06 till 2013/14 för att därefter öka något. Lsåret 2015/16 fanns det totalt 169 lärare i specialskolan. Under motsvarande period har antalet elever varit cirka 500. Andelen lärare som är kvinnor har under hela den undersökta perioden varit cirka 80 procent.

Andelen lärare i specialskolan som har en pedagogisk högskoleexamen har ökat något under perioden 2005/06–2015/16, från 78

¹¹ Vissa skolenheter är undantagna legitimationskravet, t.ex. de som bedriver annan undervisning än språkundervisning på engelska samt waldorfskolor.

procent till 83 procent. En något större andel av kvinnorna än männen har pedagogisk högskoleexamen.

Andelen lärare med en specialpedagogisk högskoleexamen minskade under samma period, från 39 procent till 25 procent.

Av lärarna i specialskolan (heltidstjänster) hade drygt 30 procent legitimation och behörighet läsåret 2015/16.

Personalsituationen i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

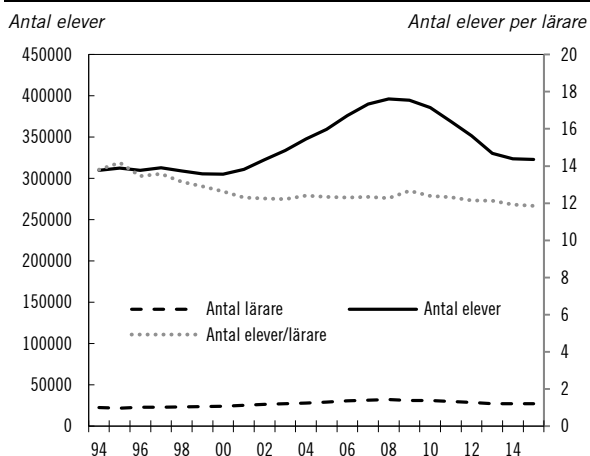
Gymnasieskolan

Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen

Antalet elever ökade kraftigt i gymnasieskolan under perioden 2000–2009 för att sedan minska till samma nivå som före ökningen. Antalet lärare (heltidstjänster) har följt samma utveckling. Läsåret 2015/16 fanns drygt 27 000 heltidstjänster i gymnasieskolan. Under perioden 1994–2015 har antalet elever per lärare (heltidstjänster) minskat något, från 13,8 elever per lärare 1994 till 11,9 elever per lärare 2015. Detta illustreras i diagram 2.28.

Gymnasieskolan skiljer sig från samtliga tidigare redovisade skolformer avseende könsfördelningen på lärarna. Könsuppdelad statistik redovisas från läsåret 2006/07 och sedan dess har fördelningen varit runt 50 procent kvinnor respektive män.

Diagram 2.28 Antal elever och lärare i gymnasieskolan, 1994–2015

Anm.: Antalet elever per lärare (heltidstjänster) visas på sekundäraxeln och beräknas som antalet elever dividerat med antalet lärare (heltidstjänster).

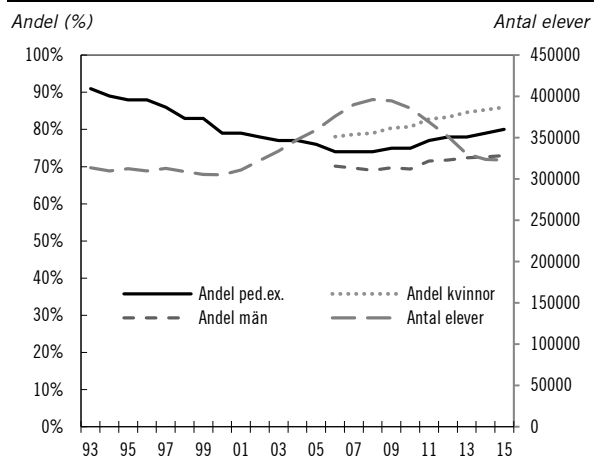
Källa: Statens skolverk.

När elevantalet i gymnasieskolan började öka runt millennieskiftet hade redan andelen lärare

med pedagogisk högskoleexamen sakta minskat sedan tidigt 1990-tal, d.v.s. oberoende av ett minskat antal elever. Den hittills minsta andelen lärare i gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen nåddes läsåret 2006/07, då andelen var 74 procent. Sedan har andelen ökat igen och läsåret 2015/16 uppgick andelen med pedagogisk högskoleexamen till 80 procent.

Under hela perioden 2006/07–2015/16 har andelen lärare som är kvinnor med pedagogisk högskoleexamen varit högre än andelen män. Detta illustreras i diagram 2.29.

Diagram 2.29 Andel lärare i gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen och antal elever, 1993–2015

Anm.: Avser heltidstjänster. Andelen med pedagogisk högskoleexamen anges på sekundäraxeln.

Källa: Statens skolverk.

Andel lärare med lärarlegitimation och behörighet

I gymnasieskolan ges undervisning i drygt 270 ämnen, varav 30 s.k. vanliga ämnen eller bilaga 4-ämnen (ämnen som anges i bilaga 4 till högskoleförordningen, t.ex. matematik), 40 s.k. vissa ämnen (t.ex. digitalt skapande) och drygt 200 yrkesämnen (t.ex. bageri- och konditorikunskap). Skolverket samlar endast in uppgifter om 21 bilaga 4-ämnen.

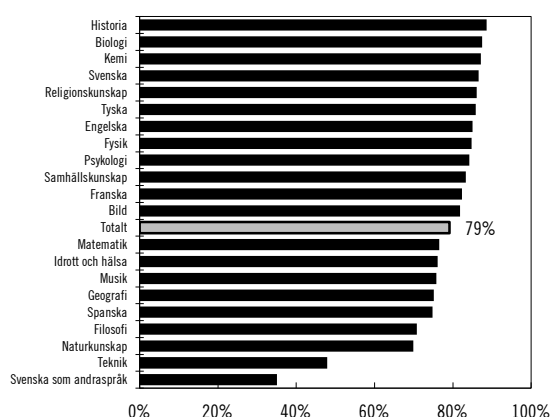
Enligt Skolverkets lärarbehörighetsstatistik undervisade knappt 20 000 lärare läsåret 2015/16 i de 21 redovisade ämnena. Av dessa lärare var knappt 80 procent behöriga att undervisa i något eller några ämnen i gymnasieskolan.¹²

¹² För att undervisa i de s.k. bilaga 4-ämnena och i de s.k. vissa ämnen krävs som huvudregel legitimation och behörighet, men det finns ett generösare undantag från legitimationskravet för lärare i yrkesämnen jämfört med andra lärare.

Skillnader mellan ämnen

Skillnaderna i lärarnas behörighetsgrad mellan olika ämnen är betydande. Störst andel behöriga fanns i historia, biologi och kemi och lägst andel behöriga i naturkunskap, teknik och svenska som andraspråk. Detta illustreras i diagram 2.30.¹³

Diagram 2.30 Andel legitimerade och behöriga lärare i vissa ämnen, läsåret 2015/16

Anm.: Avser antal heltidstjänster.

Källa: Statens skolverk.

Eftersom det finns ett särskilt undantag från kravet på legitimation för yrkeslärare har Skolverket valt att inte redovisa hur stor andel som är legitimerade och behöriga. Däremot redovisas andelen som har en pedagogisk högskoleexamen. Läsåret 2015/16 var denna andel 59 procent, vilket är samma nivå som föregående läsår. I yrkesämneskategorierna barn/ungdom, vård och omsorg samt handel/administration, ämnen i vilka en stor andel kvinnliga lärare undervisar, hade över 70 procent en pedagogisk högskoleexamen. Det motsatta förhållandet gäller för lärare inom drift- och underhållstekniska- samt fordons- och transporttekniska ämnen, där lärare som är kvinnor är i minoritet, och mindre än 50 procent av samtliga lärare hade en pedagogisk högskoleexamen.

Regionala skillnader

Det finns vissa regionala skillnader i andelen legitimerade och behöriga gymnasielärare. Dessa är dock svårare att beskriva på ett rättvisande sätt

än för grundskolan. Detta beror främst på att kommunerna inte måste erbjuda gymnasieutbildning i egen regi, varför inte alla heller gör det. I vissa av kommunerna finns inte heller fristående gymnasieskolor.

För läsåret 2015/16 finns det information om lärare i gymnasieskolan för 247 lägeskommuner. Det innebär att det i 43 kommuner inte fanns någon gymnasieskola, vare sig kommunal eller enskild.

I de 247 kommuner som uppgifter finns för ingår också ett antal kommuner där antalet heltidstjänster är mycket litet. Det är främst kommuner som endast erbjuder vissa introduktionsprogram som har ett litet antal elever. Många av dessa verksamheter har en mindre andel legitimerade och behöriga lärare jämfört med andra kommuner, vilket bidrar till att spridningen mellan olika lägeskommuner ökar i redovisningen.

I diagram 2.31 nedan redovisas andelen lärare i gymnasieskolan i respektive lägeskommun som läsåret 2015/16 var legitimerade och behöriga att undervisa i minst ett ämne.¹⁴

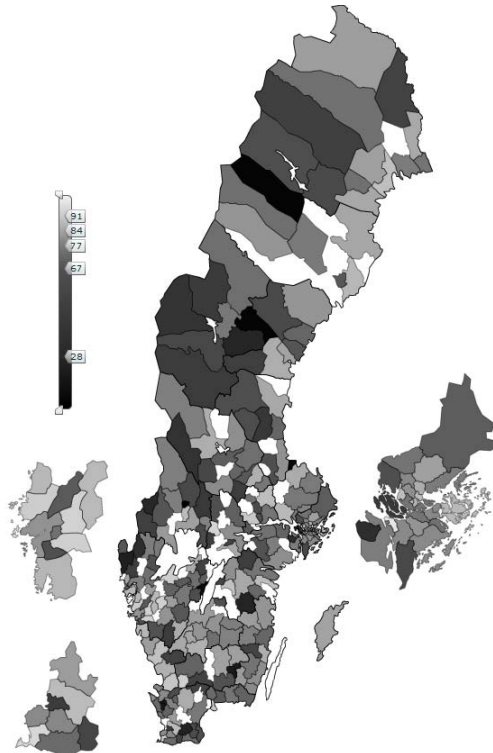
Kartan i figuren visar hur stor andel av lärarna i gymnasieskolan i respektive lägeskommun¹⁵ som var legitimerade och behöriga i minst ett ämne läsåret 2015/16. Se förklaring under figuren för uttolkning av figuren.

¹³ Se vidare Skolverket, 2016 Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2015/16 (dnr 2016:415).

¹⁴ För att mildra den snedvridande effekt som beskrevs ovan redovisas endast lägeskommuner där det finns minst tre heltidstjänster. Kommuner utan uppgifter är markerade med vitt.

¹⁵ Med lägeskommun avses den geografiska indelningen som en kommun innebär. Uppgifterna gäller oavsett huvudman inom lägeskommunen.

Diagram 2.31 Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i gymnasieskolan, läsåret 2015/16

Anm.: Avser heltidstjänster. Endast lägeskommuner med minst tre (3) heltidstjänster ingår i redovisningen (n=232). Kommuner utan redovisade uppgifter är markerade med vit färg. I skalan markeras gränserna för 95:e, 75:e, 50:e, 25:e och 5:e percentilen. Exempel: Den 25:e percentilen (p25) utläses som det värde vid vilket 25 procent av kommunerna ligger under och 75 procent av kommunerna ligger över. En kommun med svart färg i figuren tillhörde alltså de 5 procent lägeskommuner med minst andel heltidstjänster med legitimation och behörighet i landet läsåret 2015/16. I dessa 5 procent lägeskommuner hade 28 procent av lärarna eller färre legitimation och behörighet för undervisning i minst ett ämne.
Källa: Statens skolverk.

Som figuren visar har i synnerhet vissa kommuner i Norrlands inland samt i norra respektive västra Svealand en mindre andel legitimerade och behöriga gymnasielärare än övriga delar av landet.

Rektorer i gymnasieskolan

Antalet rektorer i gymnasieskolan har ökat mycket kraftigt. Sedan läsåret 1999/00 har antalet rektorer ökat med 56 procent, från knappt 800 till drygt 1 200 läsåret 2015/16.

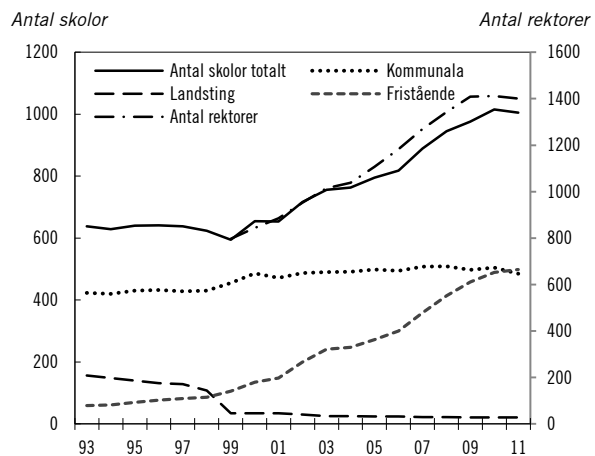
Ökningen beror till viss del på förändringarna i skollagen från och med 2011, vilka innebär att en rektor ska ansvara för en skolenhet. Av detta skäl redovisas i diagram 2.32 endast uppgifter fram till och med 2011.

Den ökning i antalet rektorer som sker under denna period tycks i stor utsträckning bero på att antalet gymnasieskolor har ökat kraftigt under perioden, mer än vad antalet elever ökade under den kraftiga uppgången av elevantalet 1999–2009.

Att antalet gymnasieskolor har ökat totalt sett beror främst på att antalet fristående skolor har ökat. Under perioden 1999–2009 ökade det totala antalet gymnasieskolor med 64 procent samtidigt som antalet elever ökade med 26 procent. Uppdelat per huvudman ökade antalet kommunala gymnasieskolor med 9 procent och antalet fristående gymnasieskolor med 332 procent. Samtidigt minskade antalet gymnasieskolor i landstingens regi med 38 procent.

Utvecklingen av antalet rektorer och gymnasieskolor illustreras i diagram 2.32.

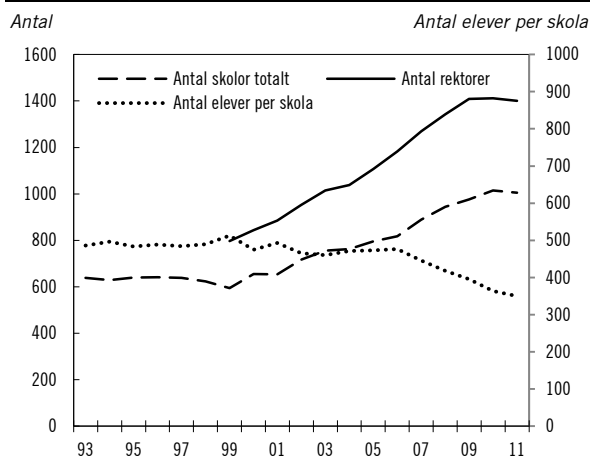
Diagram 2.32 Antal rektorer totalt och antal gymnasieskolor per huvudman, 1993–2011

Anm.: Antal rektorer visas på sekundäraxeln. Tidsserien redovisas endast till år 2011 i och med det tidsseriebrott som den nya skollagen innebär då antal skolenheter redovisas istället för antal skolor.

Källa: Utbildningsstatistisk årsbok (SCB) och Statens skolverk

Denna förändring kan också beskrivas på ett annat sätt, nämligen genom att relatera antalet gymnasieskolenheter till elevantalet samt att jämföra detta med antalet rektorer. Det framkommer då att i genomsnitt har skolorstorleken, mätt som genomsnittligt antal elever per skolenhet, minskat under samma period. Antalet rektorer tycks alltså till stor del ha ökat som en följd av att Sverige fått fler gymnasieskolor med i genomsnitt färre elever på varje skola. Detta illustreras i diagram 2.33.

Diagram 2.33 Antal rektorer och skolor samt genomsnittligt antal elever per skola, 1993–2011

Anm.: Antalet elever per skola visas på sekundäraxeln. Antalet elever per skola beräknas genom att dividera totalt antalet elever med totalt antal gymnasieskolor. Tidsserien redovisas endast till år 2011 i och med det tidsseriebrott som den nya skollagen innebär då antal skolenheter redovisas istället för antal skolor. Källa: Utbildningsstatistisk årsbok (SCB) och Statens skolverk.

Andelen rektorer som är kvinnor har ökat något över tid, från 35 procent läsåret 1999/00 till 45 procent läsåret 2013/14.

Av rektorerna i gymnasieskolan hade läsåret 2014/15 drygt 75 procent en pedagogisk högskoleexamen och knappt 40 procent en legitimation (Skolverket 2016, Beskrivande data 2015, rapport 434). Rektorernas specifika utbildningsbakgrund redovisas gemensamt med grundskolerektorernas i diagram 2.27.

Gymnasiesärskolan

Antalet lärare i gymnasiesärskolan har ökat i jämn takt från läsåret 2000/01 till 2012/13 som en följd av ett kraftigt ökat elevantal. Antalet elever i gymnasiesärskolan mer än fördubblades från läsåret 1997/98 till 2009/10. Därefter har såväl antalet elever som lärare minskat. Läsåret 2015/16 fanns det drygt 1 700 lärare i gymnasiesärskolan (heltidstjänster).

Under perioden 2000/01–2015/16 har antalet elever per lärare (heltidstjänster) minskat något, från 4,2 elever per lärare 2000 till 3,7 elever per lärare 2015.

Könsfördelningen av lärarna i gymnasiesärskolan har varit stabil under den senaste tioårsperioden. Läsåret 2015/16 var 68 procent kvinnor och 32 procent män (heltidstjänster).

Andelen lärare i gymnasiesärskolan med pedagogisk högskoleexamen är oförändrad över tid. Läsåret 2015/16 hade 84 procent av lärarna en sådan examen (heltidstjänster). En något

större andel kvinnor än män har en pedagogisk högskoleexamen, 88 procent jämfört med 78 procent.

Under samma period har andelen lärare med en specialpedagogisk högskoleexamen minskat något, från 27 procent läsåret 2007/08 till 23 procent läsåret 2015/16.

Av lärarna i gymnasiesärskolan läsåret 2015/16 var andelen legitimerade och behöriga för rätt ämne och nivå låg, endast 16 procent var legitimerade och behöriga (heltidstjänster). Störst andel legitimerade och behöriga fanns i idrott och hälsa respektive engelska. Minst andel fanns i bild och svenska som andraspråk.

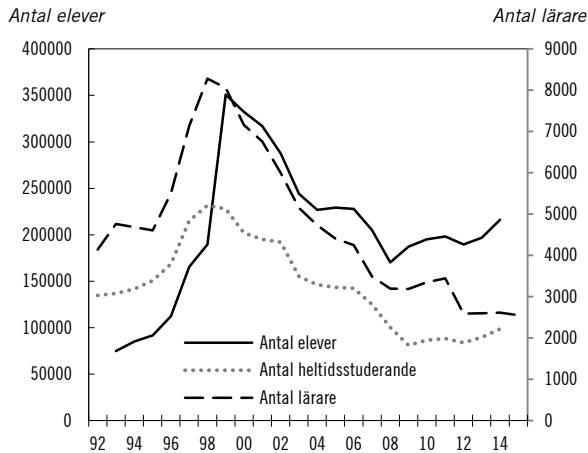
Personalsituationen i vuxenutbildningen

Den vuxenutbildning i Sverige som ingår i skolväsendet består av kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särsvux). Sedan den 1 juli 2016 ingår utbildning i svenska för invandrare (sfi) i komvux, men i det följande redovisas sfi för sig.

Kommunal vuxenutbildning

Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen

Antalet elever i komvux ökade kraftigt tillsammans med antalet lärare i slutet av 1990-talet. Detta var en direkt följd av det s.k. kunskapslyftet, en femårig statlig satsning 1997–2002 som framför allt syftade till att höja arbetslösas kunskaper. Efter att satsningen avslutades minskade åter såväl antal elever som antal lärare. Detta illustreras i diagram 2.34.

Diagram 2.34 Antal lärare och elever i komvux, 1992–2015

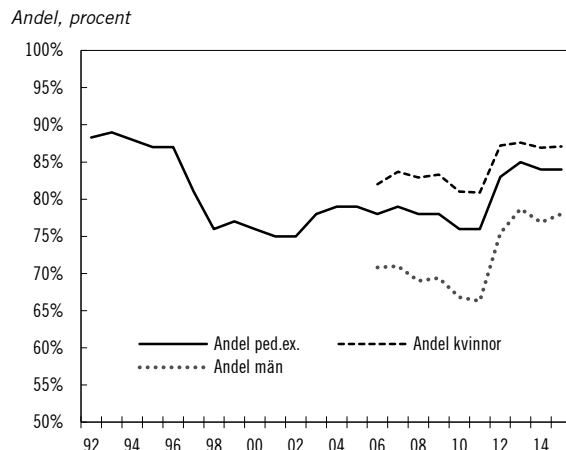
Anm.: Antal lärare är omräknat till heltidstjänster och redovisas på sekundäraxeln. Statistiken omfattar endast elever och lärare i utbildning som ges av offentliga utbildningsanordnare, inte upphandlad verksamhet.¹⁶ Uppgifter om elever och lärare gäller för samtliga nivåer dock ej sfi och sårux.
Anm.: Från och med år 2009 redovisas uppgifter om komvux per kalenderår istället för läsår. Detta kan påverka jämförbarheten i uppgifterna.
Källa: Statens skolverk.

Relationen mellan antalet elever och lärare inom komvux påverkas av att inte alla elever är heltidsstuderande och att det sker snabba fluktuationer mellan åren. Antalet heltidsstuderande elever per lärare (heltidstjänster) i komvux har dock legat runt i genomsnitt 31 heltidsstuderande per lärare perioden 1993–2014.

Könsfördelningen bland lärarna var stabil från 2006 fram till 2011, med i genomsnitt 65 procent kvinnor och 35 procent män. Därefter har andelen kvinnor ökat något. År 2015 var andelen kvinnor 70 procent och andelen män 30 procent.

I samband med det dåvarande kunskapslyftets start 1997 och den kraftiga ökningen av antalet lärare i komvux minskade andelen lärare som hade en pedagogisk högskoleexamen. När satsningen avslutades 2002 och antalet lärare minskade steg åter andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen.

Liksom i de tidigare redovisade skolformerna så har en större andel av kvinnorna än männen en pedagogisk högskoleexamen, se diagram 2.35.

Diagram 2.35 Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön, 1992–2015

Anm.: Axeln är bruten. Från 2009 redovisas uppgifterna per kalenderår istället för läsår. Avser lärare hos offentliga anordnare.
Källa: Statens skolverk.

Andel lärare med lärarlegitimation och behörighet

Av de lärare i kommunalt anordnad komvux (heltidstjänster) som undervisade i ämnen med behörighetskrav¹⁷ läsåret 2015/16 hade knappt 80 procent legitimation och behörighet i minst ett ämne. Skillnaderna mellan lärarna på grundläggande respektive gymnasial nivå var endast 1 procentenhet.¹⁸

Skillnader mellan ämnen

Det finns vissa skillnader i lärares behörighet mellan olika ämnen. Enligt statistiken för 2015/16 avseende komvux på grundläggande nivå hade störst andel lärare legitimation och behörighet i kemi, engelska och matematik. Minst andel legitimerade och behöriga fanns i religionskunskap, svenska som andraspråk och samhällskunskap. På gymnasial nivå hade störst andel lärare legitimation och behörighet för bild, biologi och fysik. Minst andel legitimerade och behöriga fanns i teknik, svenska som andraspråk och filosofi. Andel legitimerade och behöriga lärare per ämne och nivå redovisas i tabell 2.16.

¹⁶ Av Skolverkets PM Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning 2015/16 framgår att andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen var betydligt lägre (66 procent) hos privata anordnare av kommunal vuxenutbildning än hos kommunala anordnare (83 procent). Det innebär att kommande redovisning av andel lärare med pedagogisk högskoleexamen i skolformen underskattas.

¹⁷ Enligt skollagen finns det möjlighet att göra särskilt undantag från kraven på legitimation och behörighet för att undervisa i vissa ämnen, t.ex. modersmål och yrkesämnen. Lärare som undervisar i dessa ämnen ingår inte i de redovisade uppgifterna.

¹⁸ Externa anordnares personal ingår inte i uppgifterna från Skolverket.

Tabell 2.16 Andel legitimerade och behöriga lärare per ämne och nivå i kommunalt anordnad komvux, läsåret 2015/16

Andel, procent

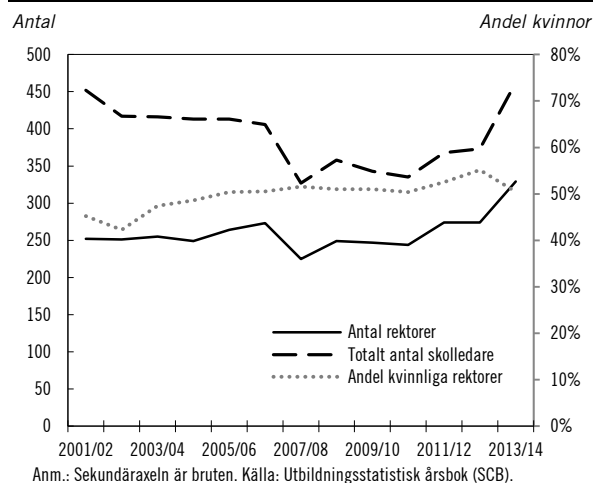
Grundläggande nivå	79	Gymnasial nivå	80
Kemi	100	Bild	99
Engelska	88	Biologi	92
Matematik	88	Fysik	92
Biologi	85	Historia	91
Svenska	84	Kemi	90
Historia	81	Engelska	86
Fysik	80	Matematik	83
Geografi	76	Svenska	83
Samhällskunskap	75	Tyska	82
Svenska som andraspråk	72	Samhällskunskap	81
Religionskunskap	54	Franska	79
		Idrott och hälsa	79
		Geografi	77
		Spanska	77
		Religionskunskap	75
		Psykologi	73
		Naturkunskap	73
		Filosofi	65
		Svenska som andraspråk	59
		Teknik	33

Anm.: Avser antal heltidstjänster. Externa anordnares lärare ingår ej.
Källa: Statens skolverk.

Rektorer i vuxenutbildningen

Antalet rektorer i komvux har varit förhållandevis stabilt sedan millennieskiftet. Läsåret 2013/14 fanns det totalt knappt 330 rektorer i komvux vilket är en liten ökning jämfört med tidigare år. I genomsnitt för perioden 2001/02–2012/13 har det funnits cirka 250 rektorer i komvux. Läsåret 2013/14 fanns 329 rektorer i komvux, en ökning som kan vara en följd av den nya skollagen som efter 2011 kräver att varje skolenhet ska ledas av en rektor.

I diagram 2.36 redovisas antal rektorer, övriga skolledare och könsfördelningen för rektorerna.

Diagram 2.36 Antal rektorer och skolledare i komvux, läsåren 2001/02–2013/14

Enligt Skolverket hade drygt 70 procent av rektorerna i komvux en pedagogisk högskoleexamen läsåret 2014/15 och 30 procent en legitimation (Skolverket 2016, Beskrivande data 2015, rapport 434).

Särskild utbildning för vuxna

Antalet lärare i särsvux ökade nästan kontinuerligt från mitten av 1990-talet och fram till 2010. Därefter har antalet minskat något. Förändringarna följer förändringarna i antalet elever. År 2015 fanns det drygt 260 heltidstjänster i särsvux. Antalet elever per lärare (heltidstjänster) har minskat något från 2002, från 18,6 elever per lärare till 15,5 elever per lärare 2015.¹⁹

Könsfördelningen bland lärarna i särsvux har varit stabil över tid. Av alla lärare 2015 var 83 procent kvinnor och 17 procent män.

Endast små förändringar i särsvuxlärarnas genomsnittliga utbildningsbakgrund har skett över tid. I genomsnitt för perioden 1994–2015 hade 90 procent av lärarna en pedagogisk högskoleexamen. Inom särsvux finns det knappt några skillnader mellan könen när det gäller lärarnas utbildningsbakgrund; män och kvinnor har i genomsnitt i lika stor utsträckning en pedagogisk högskoleexamen.

Läsåret 2015/16 hade 31 procent av lärarna (heltidstjänster) i särsvux legitimation.

¹⁹ Externa anordnares personal ingår inte i uppgifterna.

Utbildning i svenska för invandrare

Antalet lärare i sfi har ökat mycket kraftigt sedan 2000. Under perioden 2000–2015 ökade antalet lärare (heltidstjänster) med 161 procent, från drygt 1 100 lärare till knappt 3 000. Denna utveckling följer i viss mån det kraftigt ökade antalet elever. Under perioden 2000–2014 ökade antalet elever som deltog i undervisning med 266 procent. Detta har medfört att antalet elever per lärare (heltidstjänster) har ökat under perioden, från 30,4 elever per lärare 2000 till 47,3 elever per lärare 2015.²⁰

Könsfördelningen bland lärare i sfi har varit stabil över tid. Av alla lärare 2015 var 83 procent kvinnor och 17 procent män.

Samma tendenser som framkommit i redovisningen för tidigare skolformer syns också för sfi; när antalet lärare ökar som en följd av fler elever så tenderar andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen att minska. När antalet lärare i sfi började öka från läsåret 2000/01 minskade andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning från 80 procent till 70 procent läsåret 2008/09.

Därefter inleddes återigen en viss ökning, trots att elevantalet har fortsatt att öka. Hösten 2015 hade i genomsnitt 73 procent av lärarna i sfi en pedagogisk högskoleutbildning. Kvinnorna hade i större utsträckning än männen en pedagogisk högskoleutbildning.

Av de knappa 3 000 lärarna (heltidstjänster) läsåret 2015/16 var drygt 40 procent legitimerade och behöriga för undervisning i skolformen.

Läro- och förskolläroarutbildning

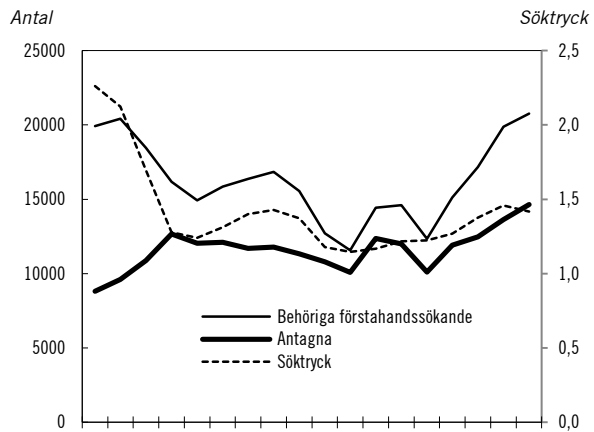
Det kommande avsnittet kommer att struktureras på följande sätt. I den första delen redovisas utvecklingen av antalet sökande och antagna till de olika utbildningarna. Alla som antas till utbildningarna påbörjar dock inte densamma, varför utvecklingen av antalet nybörjarstudenter redovisas i den andra delen. I den tredje delen redovisas utvecklingen av antalet examinerade.

Sökande och antagna

Sökande och antagna ökar

I diagram 2.37 redovisas utvecklingen av antalet behöriga förstahandssökande, antalet antagna och söktrycket till läro- och förskolläroarutbildningarna för perioden 1998–2015.

Diagram 2.37 Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till läro- och förskolläroarutbildning per hösttermin, 1998–2015

Anm.: Avser totalt antal sökande och antagna till pedagogik och läroarutbildning. Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen och visas på sekundäraxeln. Antagen motsvarar inte faktiska nybörjare utan de som erbjudits en utbildningsplats.

Källa: Universitetskanslersämbetet/SCB.

Antalet behöriga förstahandssökande till läro- och förskolläroarutbildningarna har ökat kraftigt sedan de nya examina infördes 2011. Antalet sökande höstterminen 2015 uppgick till knappt 21 000 personer vilket motsvarar nivån runt sekelskiftet. Detta motsvarar en ökning om 68 procent sedan 2011.

Även antalet antagna har ökat sedan 2011. Höstterminen 2015 antogs knappt 15 000 personer vilket motsvarar en ökning om 45 procent sedan 2011. För perioden 1998–2015 är detta den högsta noteringen av antalet antagna.²¹

Andelen antagna har däremot minskat sedan 2011, från att ha varit högre under perioden 2007–2010. Detta illustreras i figuren ovan genom att skillnaden mellan antalet behöriga förstahandssökande och antalet antagna ökar. Det innebär med andra ord att andelen behöriga förstahandssökande som erbjuds en utbildningsplats har minskat sedan 2011.

²⁰ Externa anordnares personal ingår inte i uppgifterna.

²¹ UHR:s antagningsstatistik för ht 2016 indikerar också att antalet antagna tycks fortsätta att öka.

Under hela den studerade perioden har könsfördelningen i princip varit densamma; ungefär tre fjärdedelar av både de sökande och antagna är kvinnor. Variationen är mycket liten över tid.

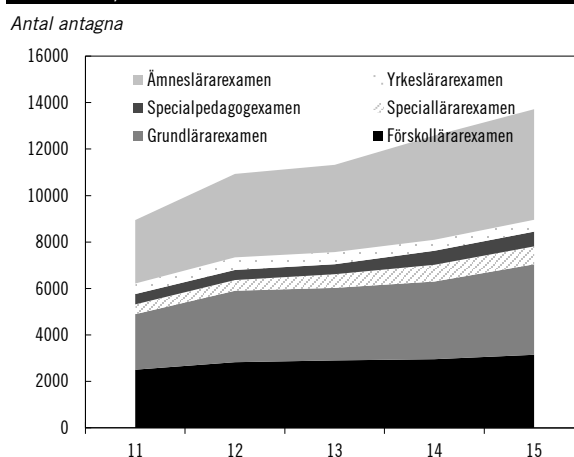
Söktrycket till utbildningarna är fortsatt lågt. Under 2000-talet har söktrycket varit drygt en behörig förstahandssökande per antagen. Söktrycket har ökat marginellt de senaste åren och var 1,4 sökande per antagen höstterminen 2015. Söktrycket definieras dock som antalet behöriga förstahandssökande per antagen vilket innebär att söktrycket inte nödvändigtvis ökar, trots att antalet behöriga förstahandssökande ökar, om antalet utbildningsplatser samtidigt byggs ut. Detta har också gjorts (se prop. 2014/15:99 s.115).

Stora skillnader mellan utbildningsinriktningar

Det finns betydande skillnader mellan olika utbildningsinriktningar, både avseende antal sökande och antagna samt vilka som söker och antas.

Nedan redovisas uppgifter för antal antagna höstterminerna 2011–2015 i diagram 2.38, könsskillnader per utbildningsinriktning i diagram 2.39 och söktrycket per utbildningsinriktning för samma period i diagram 2.40.²²

Diagram 2.38 Antal antagna per utbildningsinriktning och hösttermin, 2011–2015

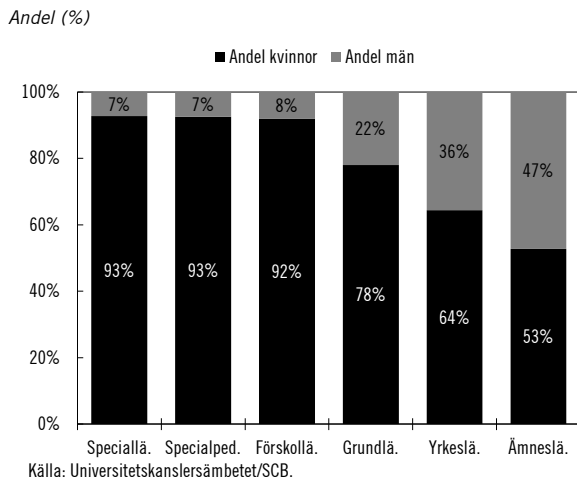
Anm.: Uppgifterna avser höstterminer.
Källa: Universitetskanslersämbetet/SCB.

Det största antalet behöriga förstahandssökande finns till förskolläraryrket följt av ämnes- och grundläraryrket. Samma skillnader gäller antal antagna.

Antalet antagna har ökat för samtliga utbildningsinriktningar sedan 2011. Störst ökning i antal antagna har skett till specialpedagogutbildningen där antalet antagna ökat med 84 procent, samt till ämnesläraryrket där antalet antagna ökat med 74 procent. Lägst ökning har skett till yrkesläraryrket, där antalet antagna ökat med 13 procent sedan 2011.

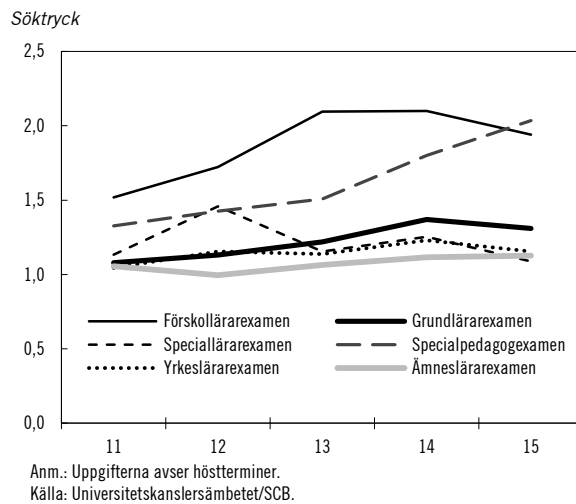
Könsfördelningen bland de behöriga förstahandssökande samt bland de antagna har som nämndes tidigare i genomsnitt varit stabil över tid. Det finns dock tydliga skillnader avseende vilka utbildningsinriktningar som kvinnor respektive män söker och antas till. Av diagram 2.39 framgår att könsfördelningen är jämnast i ämnesläraryrket och mest ojämn i specialpedagog-, specialläraryrket och förskolläraryrket. Även dessa skillnader har varit stabila över tid.

²² Notera att dessa tidsserier startar i och med de nya lärar- och förskolläraryrket, detta för att reformen medfört brott i tidigare tidsserier.

Diagram 2.39 Antagna per utbildningsinriktning höstterminen 2015 efter kön

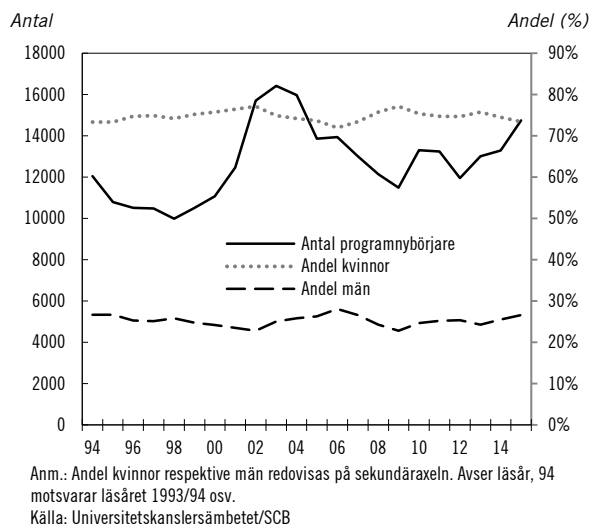
Gemensamt för flera utbildningsinriktningar är att söktrycket fortsatt är relativt lågt (jämför Universitetskanslersämbetet och SCB 2015, Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå höstterminen 2015, UF 46 SM 1501). Söktrycket skiljer sig dock mellan de olika inriktningarna.

Högst söktryck är det till specialpedagogutbildningen och förskollärarytutbildningen. Höstterminen 2015 gick det nästan två behöriga förstahandssökande per antagen till dessa utbildningar. Sedan höstterminen 2011 har ämneslärarytutbildningen haft lägst söktryck med drygt en behörig förstahandssökande per antagen. Höstterminen 2015 var söktrycket dock marginellt lägre till speciallärarytutbildningen. Den hade då knappt 1,1 sökande per antagen. Detta illustreras i diagram 2.40.

Diagram 2.40 Söktryck per utbildningsinriktning och hösttermin, 2011–2015

Antalet nybörjarstudenter

Antalet antagna i diagram 2.38 ovan motsvarar de personer som blivit erbjudna en utbildningsplats. Det behöver inte innebära att personen också påbörjat utbildningen. I figuren redovisas också endast de som ansökt och antagits per hösttermin, inte per år. I förhållande till det totala antalet blivande studenter är därför uppgifterna i diagram 2.38 underskattade för vissa delar av tidsserien. I diagram 2.41 redovisas därför antal nybörjarstudenter per läsår.

Diagram 2.41 Antal programnybörjare totalt per läsår, 1994–2015

Som figuren visar ökar även det totala antalet programnybörjare, precis som antalet sökande och antagna i diagram 2.37. Antalet nybörjare

har ökat med drygt 23 procent sedan läsåret 2011/12.

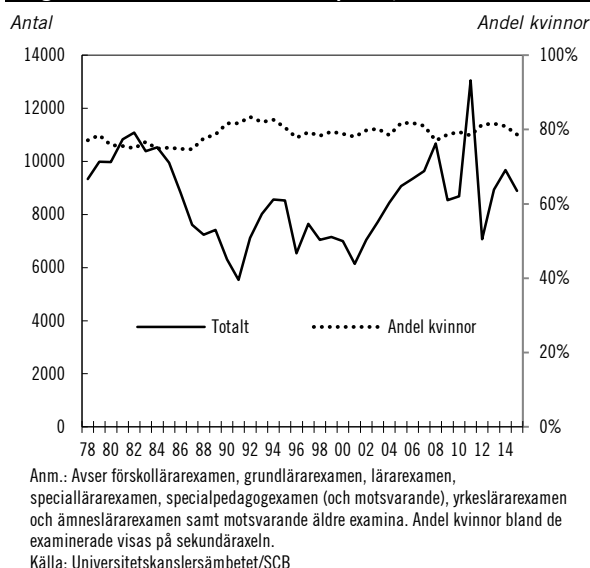
Könsfördelningen är mycket stabil över tid. Ungefär tre fjärdedelar av programnybörjarna är kvinnor.

Antalet examinerade

Under perioden 1978–2015 har i genomsnitt 8 500 personer per år fått en lärarexamen i Sverige. Antalet examinerade per år beskrivs i diagram 2.42.

Åren 1980–1985 var antalet examinerade historiskt sett högt. Då examinerades över 10 000 personer per år. Därefter minskade antalet examinerade successivt för att 1991 nå en historisk lägsta nivå om 5 500 examinerade. Från och med 2001 har antalet examinerade åter ökat mot de tidigare högre nivåerna.

Diagram 2.42 Antal lärarexamina per år, 1978–2015

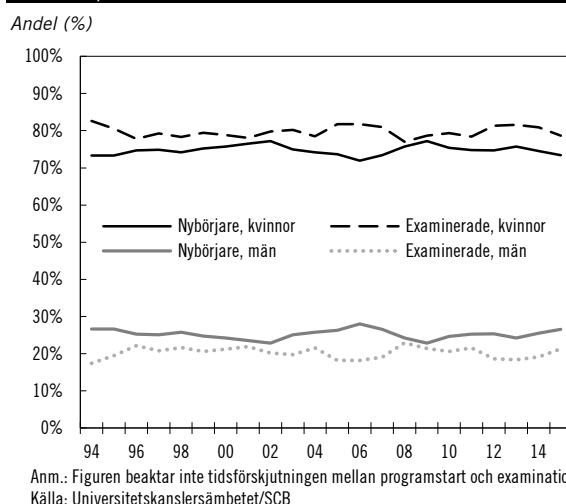
Av diagram 2.42 framgår också att antalet examinerade tycks ha minskat inför en lärarutbildningsreform och ökat därefter. Effekten syns inför ikraftträdandet av 1985 års lärarutbildning år 1988 och något svagare inför införandet av 2001 års utbildning. De kraftiga fluktuationerna i samband med 2011 års lärarutbildningsreform beror på det samtidiga

införandet av lärarlegitimationssystemet.²³ Figuren säger ingenting om orsakerna till dessa fluktuationer.

Det är också viktigt att ha eftersläpnings-effekten i åtanke när figuren studeras; de personer som examineras åren efter en reform har påbörjat sin utbildning före reformen. De första reguljära programstudenterna att examineras från 2011 års lärar- och förskollärarutbildning examinerades under i synnerhet 2015 och 2016.

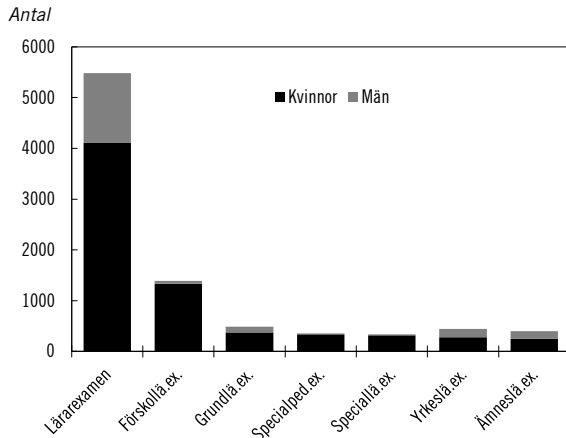
Även gällande antalet examinerade så är könfördelningen förhållandevis jämn över tid. Däremot visar det sig att männen i något lägre utsträckning tycks fullfölja sin lärarutbildning än vad kvinnorna gör. Detta illustreras i diagram 2.43 (jämför Universitetskanslersämbetet 2016, Avhopp från lärarutbildningen). Skillnaderna i figuren kvarstår även när hänsyn tas till tidsförskjutningen mellan programstart och examination.

Diagram 2.43 Andel programnybörjare och examinerade efter kön, 1994–2015

Som nämnts ovan är det ännu få personer som examinerats från 2011 års lärar- och förskollärarutbildningar. De som har examinerats de senaste åren har examinerats i enlighet med 2001 års examensordning. Detta framkommer tydligt när antalet examinerade fördelas över olika examina som i diagram 2.44.

²³ Tidsserien täcker inte tiden före 1977 års högskolereform men visar ändå en ökning av antalet examinerade åren efter.

Diagram 2.44 Antal examinerade år 2015 efter examen

Källa: Universitetskanslersämbetet/SCB

Befattningsutbildning för rektorer

Skollagen reglerar att varje huvudman är skyldig att se till att rektorer som anställda efter den 15 mars 2010 och som inte sedan tidigare genomgått en statlig rektorsutbildning eller har förvärvat kunskaper som kan jämföras med befattningsutbildningen, går en särskild befattningsutbildning. Utbildningen ska påbörjas så snart som möjligt efter tillträdesdagen och vara genomförd inom fyra år.

Av de rektorer som börjat arbeta som rektor efter 2009 eller senare har drygt 30 procent avslutat befattningsutbildningen för rektorer med ett godkänt resultat och knappt 44 procent deltar fortfarande i utbildningen. Drygt 20 procent har inte deltagit i utbildningen.

Av de rektorer som har arbetat fem år som rektor har 60 procent avslutat utbildningen med godkänt resultat.

2.5.3 Statliga insatser

Svenskt skolväsende har under flera år haft problem att rekrytera tillräckligt många utbildade lärare och förskollärare. Många insatser har genomförts för att stärka lärar- och förskolläraryrkenas samt lärar- och förskolläraryrkenas attraktivitet i syfte att locka fler studenter till utbildningarna men också för att få fler yrkesverksamma att stanna i yrket. Nedan beskrivs pågående och beslutade insatser som regeringen har tagit initiativ till för att påverka tillgången till utbildade lärare och förskollärare. Ansvaret för frågor som rör yrkets

attraktivitet är dock delat mellan stat och skolhuvudmän.

Insatser för att stärka attraktiviteten i yrket

Nationell samling för läraryrket

Samtidigt som det är av yttersta vikt att på kort sikt tillgodose det akuta behovet av lärare i skolväsendet finns det också ett behov av att stärka läraryrkets status och attraktivitet för att kunna säkra tillgången till kompetenta lärare på längre sikt. Ett sådant arbete behöver ske på såväl nationell som lokal nivå. Regeringen har därför tagit initiativ till en nationell samling för läraryrket i enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 avsnitt 9.1) och i 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100 s. 53). Den nationella samlingen har från regeringens sida ett tydligt fokus på att öka attraktiviteten i läraryrket, bl.a. genom statliga insatser för en höjning av lärares löner, kvalitetssatsningar på lärarutbildningarna, kompetensutveckling för lärare, investeringar i mer personal i grundskolan och andra åtgärder som ger läraren bättre förutsättningar att ge varje elev en undervisning av god kvalitet.

Genom dialoger med berörda parter vill regeringen bidra till att skapa en samsyn kring de utmaningar som finns genom att ta del av berörda aktörers syn på vad som bör göras och gemensamt diskutera strategier och tänkbara åtgärder.

Legitimation för lärare och förskollärare

Sedan den 1 juli 2011 har det varit möjligt för lärare och förskollärare att ansöka om legitimation hos Statens skolverk. Vid slutet av 2015 hade det sammanlagt kommit in drygt 251 900 ansökningar om legitimation och drygt 242 000 legitimationer hade meddelats. Antalet meddelade legitimationer för lärare uppgår till 157 900 stycken och antalet legitimationer för förskollärare uppgår till 84 100 stycken. 29 000 personer har både en lärar- och en förskolläraryrkeslegitimation.

Under 2015 inkom 29 600 ansökningar till Skolverket. För 2016 beräknar Skolverket det totala antalet inkommande ansökningar till 18 500.

Skolverkets handläggningstider för meddelande av legitimation har i många fall varit

enskilda uppdragen och villkoren för de lärare som innehar en karriärtjänst.

Statskontorets andra delrapport som redovisades i februari 2016 analyserar reformen utifrån lärarnas perspektiv. Statskontorets huvudslutsats är att genomförandet av karriärvägsreformen endast till viss del har skapat förutsättningar för att nå målet om ett attraktivare läraryrke och bättre skolresultat. Även om reformen har fått stor spridning och har gett avtryck på lärarnas löner, har huvudmännen inte lyckats skapa legitimitet för reformen bland lärarna. En majoritet av lärarna anger att de är ganska eller mycket negativt inställda till karriärstegsreformen.

När det gäller den del av reformen som rör statsbidrag för karriärsteg i utanförskapsområden (förordningen [2014:145] om extra statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare i förskoleklasser och grundskolor i utanförskapsområden) visar Statskontoret på flera problem i statsbidragets konstruktion, bl.a. bedöms inte de faktorer som styr urvalet av skolor som träffsäkra.

I rapporten Finns förstelärarna där de bäst behövs? (Skolverket, 2015) konstateras att resursfördelningen, i form av förstelärare, inte tycks påverkas av elevsammansättningen utan av andra faktorer. Statskontoret konstaterar dock i sin andra delrapport att grundskolor med elever som har lägre genomsnittligt meritvärde och med lägre andel elever från studieovana hem eller med högre andel elever med utländsk bakgrund har relativt sett fått något fler karriärtjänster än andra grundskolor. Någon sådan behovsprioritering har dock inte kunnat konstateras när det gäller gymnasieskolan.

Lärlönelyftet

Regeringen ser investeringar i höjda lärlöner som en viktig åtgärd för att öka läraryrkets attraktivitet och beslutade därför i februari 2016 förordningen (2016:100) om statsbidrag för höjda löner till lärare och vissa andra personalkategorier. Genom lärlönelyftet kommer 3 miljarder kronor på årsbasis investeras i höjda lärlöner. Syftet är att öka läraryrkets attraktionskraft och därigenom resultaten i skolan. Skolhuvudmännen kan rekquirera medel från Skolverket för första gången höstterminen 2016.

Lärlönelyftet bygger på att huvudmännen fattar beslut om lönehöjningar lokalt.

Arbetsgivarna bestämmer hur många lärare som uppfyller de i förordningen fastställda kriterierna, och hur mycket de ska få i höjd lön. Den sammanlagda löneökningen hos varje huvudman ska överstiga den lön som annars skulle ha utgått enligt den ordinarie lönerevisionen med i genomsnitt minst 2 500 kronor och högst 3 500 kronor per månad och person. Lärlönelyftet ska fördelas så att det premierar skicklighet och utveckling i yrket. Det ska bidra till en långsiktig löneökning till de lärare som kommer i fråga, utöver den ordinarie lönerevisionen. Minst 2,7 miljarder kronor (90 procent) av pengarna avsätts till lärare och förskollärare i förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och motsvarande skolformer. Maximalt 300 miljoner kronor (tio procent) får rekquireras till förskollärare i förskolan och fritidspedagoger i fritidshemmet. Huvudmännen får använda även detta utrymme för lärare och förskollärare i förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och motsvarande skolformer om de så önskar.

Modellen för satsningen har tagits fram i dialog med de centrala arbetsgivarorganisationerna inom skolan och lärarnas fackliga organisationer.

Regeringen följer noggrant hur modellen implementeras, fungerar och hanteras av parterna. Statskontoret har fått i uppdrag att följa upp, analysera och utvärdera hur satsningen Lärlönelyftet och bestämmelserna i förordningen om statsbidrag för höjda lärlöner har implementerats, fungerat och nyttjats av skolhuvudmännen samt om satsningen har uppfyllt sitt syfte. Statskontoret ska delredovisa uppdraget i december 2017 respektive 2019 och slutredovisa i juni 2021.

Kampanj för lärar- och förskolläraryrkena

Statens skolverk fick 2010 i uppdrag att bedriva en informationskampanj som syftar till att attrahera fler personer till lärar- och förskolläraryrkena. Genom tilläggsuppdrag har kampanjen i olika perioder också getts särskilda inriktningar, exempelvis att locka fler till lärarutbildning med inriktning mot ämnesområdena naturvetenskap och teknik, fler män till arbete i förskolan, fler att arbeta som lärare i yrkesämnen samt fler att arbeta i utbildning i svenska för invandrare och fördjupa sin kompetens inom svenska som andraspråk.

Skolverkets arbete med uppdraget har bl.a. resulterat i en särskild kampanjwebb som samlar ett antal målgruppsanpassade aktiviteter. Skolverket har även deltagit med kampanjen i olika utbildningsmässor och bedrivit en större annonseringskampanj i olika medier. Skolverket har också producerat filmer, broschyrer och radioreklam för att nå ut till målgrupperna.

Enligt Skolverket har kampanjen fått en bred spridning bland målgrupperna och positiv respons i sociala medier. Lärarkampanjen har också fått flera priser, bl.a. Stora Publishingpriset och 100-wattaren, en tävling som belönar effekten av en kampanj. Jämfört med 2011, då kampanjen startade, har ökningen av antalet behöriga sökande till lärarutbildningarna ökat med nästan 75 procent. Det kan dock inte säkerställas i vilken utsträckning Skolverkets kampanj har bidragit till detta.

Genom riksdagens beslut med anledning av förslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255) förstärktes kampanjen med 5 miljoner kronor. Skolverket har under 2016 fått i uppdrag att fram t.o.m. 2018 fortsätta att genomföra kampanjen men med en breddad målgrupp.

Exempel på ytterligare insatser som bedöms påverka yrkets attraktivitet positivt

Fler statliga insatser än de som ovan nämnts pågår. De bedöms kunna bidra till att stärka attraktiviteten i de yrken som är grundläggande för en god kvalitet i undervisningen i skolväsendet, även om de i första hand syftar till att stärka kvaliteten. Nedan redovisas resultaten för de generella statliga fortbildningsinsatser som genomförs för vissa yrkesgrupper i skolväsendet. För resultaten vad gäller de ämnesspecifika fortbildningsinsatserna, t.ex. mattelyftet och läslyftet, hänvisas till resultatredovisningen i avsnitt 4.3.3.

Det finns också andra satsningar som kan väntas få positiva effekter för läraryrkets attraktivitet. Det gäller t.ex. satsningen på fler anställda i förskoleklass och lågstadiet, vilket bl.a. syftar till att förbättra undervisningens förutsättningar. Se avsnitt 3.3.3.

Förskolelyftet

Skolverket hade under 2012–2015 i uppdrag (U2011/06674/S) att svara för fortbildning av förskollärare och förskolechefer inom ramen för det s.k. förskolelyftet. Uppdraget omfattar att erbjuda fortbildning inriktad på barn i behov av särskilt stöd när det gäller språklig och matematisk utveckling samt på uppföljning och utvärdering av förskolans verksamhet. Satsningen utvidgades från och med hösten 2013 med kurser i naturvetenskap och teknik samt flerspråkighet och interkulturalitet för all pedagogisk personal i förskolan. Det totala antalet sökande under 2015 var knappt 3 300, vilket översteg de ca 2 600 platser som erbjöds.

En stor andel förskollärare med offentlig huvudman går kurser (92 procent) medan det bland enskilda huvudmän till stor del är förskolechefer som är kursdeltagare (52 procent). För de som antogs 2015 finns ännu inga uppgifter om antalet som avslutat kurserna tillgängliga men både 2013 och 2014 examinerades 78 procent av de deltagare som påbörjade kursen under de aktuella åren.

Bidrag för kompetensutveckling av yrkeslärare

Skolverket ansvarar för att betala ut bidrag i enlighet med förordningen (2012:144) om statsbidrag för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen. Syftet med statsbidraget är att yrkeslärare ska få kompetensutveckling genom att delta i verksamhet på en arbetsplats utanför skolan. Bidrag lämnas även för andra kompetensutvecklande insatser, som t.ex. certifieringskurser eller utbildningar inom arbetsmiljöfrågor.

Satsningen på kompetensutveckling för lärare i yrkesämnen pågår sedan 2012. Under 2015 avsattes 22 miljoner kronor för satsningen. Under 2015 betalade Skolverket ut 9,2 miljoner kronor i statsbidrag till 87 huvudmän för att 8 044 yrkeslärare skulle kunna delta i arbetsplatsförlagd verksamhet eller annan kompetensutveckling. Utbetalt bidrag har ökat sedan 2014 men bidraget används fortfarande i låg utsträckning.

Kompetensutveckling för lärare i nationella minoritetsspråk

Skolverket har sedan 2013 i uppdrag att förstärka tillgången på modersmålslärare i nationella minoritetsspråk (A2013/02958/DISK och A2014/03289/DISK). Uppdraget utökades 2015 till att, utöver samiska och meänkieli, även

omfatta romani chib. Fler deltagare än beräknat påbörjade uppdragsutbildningarna vid de lärosäten som ingår i utbildningsinsatsen. Intresset för utbildning i meänkieli är dock mycket begränsat. Skolverket ska senast den 30 mars 2018 lämna en slutrapport som avser uppdragen.

Fortbildning för förskolechefer

I juni 2015 fick Skolverket regeringens uppdrag att svara för fortbildning för förskolechefer (U2015/03528/S). Fortbildningen omfattar 7,5 högskolepoäng och inriktas i likhet med rektorslyftet mot styrnings- och ledarskapsfrågor. Syftet är att ge förskolechefer bättre förutsättningar att utveckla sitt pedagogiska ledarskap.

Den första kursomgången startade i november 2015. Av Skolverkets redovisning av uppdraget framgår att totalt 217 förskolechefer startade sin fortbildning i november 2015. Den första fortbildningsomgången avslutades i maj 2016 och för närvarande finns inte några uppgifter om hur många av de deltagande förskolecheferna som genomfört fortbildningen med godkänt resultat. Fortbildningsinsatsningen pågår t.o.m. 2018.

Fortbildning för rektorer

Hösten 2015 startade den femte kursomgången av en särskild fortbildning för rektorer med fokus på pedagogiskt ledarskap (U2011/01195/S). Fortbildningen omfattar 7,5 högskolepoäng och läses under ett år. Målgruppen är de rektorer som har gått befattningsutbildningen för rektorer.

Antalet deltagare i rektorslyftet 2014 och 2015 var 159 personer vilket är betydligt färre än tidigare år, trots mycket positiva utvärderingar från tidigare kursdeltagare. Skolverkets utvärdering visar att i det närmaste 100 procent av deltagarna i de fyra kursomgångarna har bedömt utbildningen som ganska eller mycket bra och menar att de känner sig stärkta i sin yrkesroll och att de har förbättrat sitt pedagogiska ledarskap.

Av de rektorer som har genomfört fortbildningen under kursomgången ht14 och vt15 har 76 procent slutfört den med godkänt resultat. Enligt Skolverket beror detta huvudsakligen på tidsbrist för att fullfölja de arbetsuppgifter som studierna innebär.

Inför höstterminen 2015 har Skolverket och de lärosäten som bedriver fortbildningen

genomfört insatser för att öka intresset. Detta har enligt Skolverket bidragit till att fler, 236 personer, påbörjade fortbildningen hösten 2015 jämfört med året innan. Satsningen pågår t.o.m. 2018.

Utbildningsvägar till behörighetsgivande examen

För att erhålla legitimation som lärare eller förskollärare krävs en behörighetsgivande examen. I detta avsnitt redogörs för olika utbildningsvägar som kan leda till en sådan examen. Längre ned i avsnittet beskrivs utbildningsinsatser som leder till en utökad behörighet för de som redan är legitimerade.

2015 års skolkommision har i sin delrapport Samling för skolan - Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet (SOU 2016:38) aviserat att kommissionen avser att återkomma till frågor om lärarutbildningen i det slutbetänkande kommissionen ska lämna i januari 2017. I delrapporten nämner kommissionen bl.a. att tilldelningen av ekonomiska resurser till utbildningarna behöver ses över liksom även kompetensförsörjningen för lärarutbildningarna samt utbildningarnas forskningsanknytning.

Läro- och förskolläro-utbildningar med hög kvalitet

Utbildningar i enlighet med kraven för fyra nya läro- och förskolläro-examina startade höstterminen 2011. Detta innebär att det fortfarande är ganska få studenter som har examinerats från de nya utbildningarna, de första stora studentkullarna examineras under 2015 och 2016. Att utbildningarna har funnits så kort tid betyder också att de ännu inte har kvalitetsutvärderats och att de flesta uppgifter som rör t.ex. genomströmning och etablering på arbetsmarknaden avser den tidigare utbildningen.

De verksamhetsförlagda utbildningsdelarna

Inom ramen för den tidigare lärarutbildningen var den verksamhetsförlagda utbildningsdelen, VFU, en av de delar som kritiserades mest. Universitetskanslersämbetet fick därför 2014 i uppdrag att genomföra en särskild uppföljning av VFU inom ramen för de nya läro- och förskolläro-utbildningarna. Uppföljningen, som redovisades i december 2015 (Rapport 2015:24), visade att de verksamhetsförlagda

utbildningsdelarna överlag fungerar betydligt bättre nu än tidigare och att studenterna är påfallande nöjda med sin VFU. Rapporten pekar dock på att det fortfarande finns möjliga förbättringsområden, t.ex. genom att öka antalet VFU-handledare på skolorna och förskolorna som genomgått en handledarutbildning.

För att utveckla de verksamhetsförlagda utbildningsdelarna i lärar- och förskollärarytbildningarna pågår under perioden 2014–2018 en försöksverksamhet med övningsskolor och övningsförskolor i vilken 16 universitet och högskolor deltar. Syftet är att höja kvaliteten ytterligare bl.a. genom att koncentrera studenterna till ett begränsat antal skolor och förskolor vid vilka det finns handledare med nödvändig lärar- eller förskollärarytbildning samt handledarutbildning. Särskilda medel finns avsatta för försöksverksamheten, under 2016 har 43 miljoner kronor avsatts. Universitetskanslersämbetet har i uppdrag att följa upp och utvärdera om och i så fall på vilket sätt försöksverksamheten bidrar till att höja kvaliteten inom den verksamhetsförlagda utbildningen. Uppdraget ska delredovisas senast september 2018 och slutredovisas i april 2020.

Medel för ökad utbildningskvalitet

För att stärka kvaliteten i lärar- och förskollärarytbildningarna har ytterligare medel, totalt 875 miljoner kronor, avsatts för att ersättningsbeloppen för humaniora och samhällsvetenskap samt lärar- och förskollärarytbildningen ska kunna höjas under perioden 2015–2018. Satsningen ger respektive lärosäte möjligheter att själva avgöra var i verksamheten de ytterligare medlen ska användas för att ge bästa effekt i förhållande till de lokala förutsättningarna. Då kort tid har gått sedan satsningen påbörjades kan inga resultat redovisas.

Försöksverksamhet med lämplighetsbedömning

Sedan 2014 pågår en försöksverksamhet med lämplighetsbedömning vid antagning till lärar- och förskollärarytbildning vid Linnéuniversitetet och Högskolan i Jönköping. För försöksverksamheten finns särskilda medel avsatta, under 2016 fem miljoner kronor. Universitets- och högskolerådet har en samordnande roll i försöksverksamheten. I verksamheten ingår bl.a. att utarbeta modeller för lämplighetsbedömningen, utpröva dessa och

låta bedömningen vid ett antagningstillfälle ligga till grund för behörighet och urval.

Ett av syftena med försöksverksamheten är att få studenterna att tidigt reflektera över sitt utbildningsval för att minska avhoppet från utbildningen. Första antagningstillfället när metoden prövas skarpt, dvs. när bedömningen kommer att påverka möjligheten att bli antagen till en utbildning, är till höstterminen 2016. Därefter ska verksamheten noggrant utvärderas av Universitets- och högskolerådet och en slutrapport ska lämnas i maj 2018.

Fler platser inom lärar- och förskollärarytbildningarna

Under 2015 och 2016 tillförs universitet och högskolor i hela landet medel för att fler ska kunna genomgå högskoleutbildning. Som ett svar mot den stora brist på högskoleutbildad arbetskraft som råder i skolväsendet har en del av dessa medel vikts till en utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningar. Totalt ska lärar- och förskollärarytbildningarna byggas ut med 2 300 nybörjarplatser, jämför tabell 2.17. Genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1, utg.omr. 16 avsnitt 4.1.7, bet 2013/14:UbU1, rskr. 2013/14:104) avsattes också medel för att utöka speciallärarutbildningen med 100 utbildningsplatser från och med 2015. Av diagram 2.38 framgår utvecklingen av antalet antagna t.o.m. höstterminen 2015, senare uppgifter finns inte tillgängliga.

Tabell 2.17 Satsning på vissa bristyrken

Utbildning	Antal nybörjarplatser
Förskollärarytbildning	800
Grundlärarutbildning, F–3	700
Kompletterande pedagogisk utbildning	500
Speciallärarutbildning och specialpedagogutbildning	300
Totalt	2 300

För att underlätta bl.a. för lärosätena i deras uppdrag att planera sitt utbildningsutbud så att det svarar mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov har regeringen fattat beslut om att ge Skolverket i samarbete med Universitetskanslersämbetet i uppdrag att ta fram återkommande prognoser över skolans och förskolans behov av lärare och förskollärare (U2016/02335/S). Prognoserna ska redovisas vartannat år med start december 2017.

Särskild kompletterande pedagogisk utbildning

För att öka rekryteringen av ämneslärare, särskilt i matematik, naturorienterade ämnen och teknik, pågår försöksverksamheter med särskild kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen (KPU) vid ett antal universitet och högskolor. Detta sker bl.a. vid Göteborgs universitet och vid några högskolor som samarbetar med organisationen Teach for Sweden.

Göteborgs universitets projekt Brobyggaren pågår sedan 2014 i syfte att utveckla såväl lärarutbildning och verka för skolutveckling, som att stärka samverkan mellan lärosäte och skolväsende. Projektet ska rekrytera och utbilda fler behöriga ämneslärare inom matematik, naturvetenskap och teknik. KPU:n läses med 125 procents studietakt vilket innebär att studenterna läser kurser även under delar av sommarmånaderna. Inför den andra antagningsomgången vårterminen 2016 utökades antalet nybörjarplatser från 30 till 40 som en följd av stort intresse och högt söktryck. Försöksverksamheten finansieras delvis med särskilda medel, under 2016 erhåller Göteborgs universitet 4 miljoner kronor.

Stiftelsen Teach for Sweden tillsammans med Karlstads universitet och Högskolan i Halmstad bedriver sedan 2013 en försöksverksamhet med en annan variant av särskild kompletterande utbildning. För utbildningens genomförande finns särskilda medel avsatta, liksom vissa medel för stiftelsens arbete med bl.a. rekrytering till utbildningen samt handledning, för det senare har 7 miljoner kronor avsatts under 2016. I Teach for Swedens projekt ges studenter med en examen, och som har genomfört tidigare studier med goda studieresultat, möjlighet att läsa en KPU samtidigt som de arbetar i en skola med låg måluppfyllelse. Då arbete och studier bedrivs parallellt pågår studierna under två år. Teach for Swedens projekt har visat sig vara attraktivt och har sedan starten 2013 haft mer än 1 000 sökande, inklusive obehöriga. Enligt stiftelsen är det också få som hoppar av utbildningen, dvs. genomströmningen är hög. Ytterligare medel har därför skjutits till verksamheten, senast i vårandringsbudgeten 2016 (prop. 2015/16:99).

Ovanstående kompletterande pedagogiska utbildningar som delvis finansieras med särskilda medel utvärderas av Universitetskanslersämbetet enligt ett regeringsuppdrag (U2016/03128/UH), som ska redovisas senast den 10 mars 2017.

Kompletterande pedagogisk utbildning för forskarutbildade

Regeringen gav i maj 2016 Stockholms universitet tillsammans med Kungl. Tekniska högskolan, Umeå universitet och Karlstads universitet i uppdrag att under perioden 2016–2021 anordna kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå. Syftet är att få fler ämneslärare och lektorer i skolan, särskilt inom ämnena matematik, biologi, kemi, fysik och teknik. För att stimulera personer att påbörja och slutföra utbildningen har lärosätena också fått i uppdrag att administrera det utbildningsbidrag på 25 000 kronor i månaden som ska utgå till de studerande.

Läsåret 2015/16 fanns det enligt Skolverket 239 lektorer i grundskolan och gymnasieskolan samt i vuxenutbildningen. Majoriteten av dessa, 200 lektorer, fanns i gymnasieskolan. Den nya satsningen möjliggör en fördubbling av antalet lektorer i den svenska skolan.

Vidareutbildning av yrkesverksamma lärare utan behörighetsgivande examen

För att ge yrkesverksamma lärare och förskollärare en möjlighet att nå legitimation och behörighet pågår sedan 2007 satsningen Vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen (VAL).

Sju universitet och högskolor har i uppdrag att bedriva utbildning enligt förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärarexamen eller förskollärarexamen. Utbildningen ska enligt förordningen planeras med hänsyn till varje students tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet och omfattar som mest 120 högskolepoäng. För utbildningens genomförande finns särskilda medel avsatta, under 2016 har 93 miljoner kronor avsatts för verksamheten. Lärosätena har sedan 2011 också i uppdrag att erbjuda andra lärosäten vägledning i fråga om bedömning av tidigare utbildning och verksamhet samt studieplanering för att medverka till en likvärdig behandling av personer som påbörjat en utbildning till lärare eller förskollärare enligt äldre bestämmelser och som önskar få en examen.

Inför antagningen till vårterminen 2016 inkom drygt 1 100 ansökningar till VAL, vilket är det högsta antalet sökande inför en vårtermin sedan VAL startade. Av de sökande registrerades 599 studenter på aktuella kurser. Totalt var 1 816 studenter aktiva i VAL vårterminen 2016. Genomströmningen påverkas dock negativt bl.a. av att kurserna ofta läses vid sidan av ordinarie arbete i skolan.

Kompletterande utbildning för personer med utländsk lärarutbildning

För att ge personer med en utländsk lärarexamen möjlighet till kompletterande utbildning pågår sedan 2007 satsningen Utländska lärares vidareutbildning (ULV). Syftet är att ta till vara kompetensen hos personer med utländsk lärarutbildning och ge ökade möjligheter till anställning i svensk skola eller förskola.

Sex universitet och högskolor hade 2015 möjlighet att bedriva kompletterande utbildning för personer med utländsk lärarutbildning enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning. Utbildningen ska enligt förordningen planeras med hänsyn till studentens tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet och kan som mest omfatta 120 högskolepoäng. För utbildningens genomförande finns särskilda medel avsatta, 47 miljoner kronor för 2016. Under 2015 utökades de särskilda medel som finns avsatta för utbildningen för att kunna svara mot ett ökande söktryck. Totalt omfattade utbildningen 396 helårsstudenter under 2015.

De lärosäten som har i uppdrag att bedriva ULV är också engagerade i arbetet med det s.k. snabbspåret för utländska lärare genom vilket nyanlända lärare snabbare ska kunna erbjudas arbete i skolväsendet. Snabbspåret genomförs i samarbete med arbetsmarknadens parter och en första pilotgrupp med studenter antogs under våren 2016.

Ämneslärarutbildning i minoritetsspråk

Sedan 2013 har Stockholms universitet ett nationellt ansvar för att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i finska. Stockholms universitet har sedan 2013 examenstillstånd för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 i finska som modersmål. Till höstterminen 2015 antogs sex personer till utbildningen. Stockholms universitet fick 2013 också ansvar för att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i

meänkieli. Detta ansvar flyttades under 2016 till Umeå universitet.

Umeå universitet och Södertörns högskola har sedan 2013 i uppdrag att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning för samiska respektive romani chib. Umeå universitet har sedan 2014 examenstillstånd för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i samiska som modersmål. Utbildningen utlystes hösten 2015 men intresset var begränsat och ingen student kunde antas.

Lunds universitet har ett särskilt ansvar för att varje läsår erbjuda utbildning i jiddisch.

Bättre villkor under studietiden

Ovan beskrivs den kompletterande pedagogiska utbildning för forskarutbildade och det utbildningsbidrag som studenter som deltar i utbildningen har möjlighet att få. Nedan beskrivs andra insatser som pågår för att genom förbättrade villkor under studietiden locka fler till utbildningar som leder till en behörighetsgivande examen.

Statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare

Under 2015 beslutade regeringen om en förlängning och förstärkning av statsbidragssatsningen på behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen (förordningen [2013:60] om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen). Statsbidraget syftar till att underlätta för lärare som undervisar i yrkesämnen att delta i behörighetsgivande utbildning genom att möjliggöra en nedsättning av arbetstiden. Staten bekostar en viss nedsättning av tjänstgöringsgraden.

I och med förordningsändringarna 2015 utökades den del som staten bekostar till 25 procent av lärarens tjänstgöringsgrad från och med 2016 och förordningen förlängdes att gälla till och med den 31 december 2019. För 2015 har 50 miljoner kronor avsatts för satsningen. 102 huvudmän ansökte och beviljades statsbidrag för 13,5 miljoner kronor. År 2014 ansökte något färre huvudmän men en något större summa statsbidrag betalades ut. Det kan noteras att vissa huvudmän som ansöker om bidraget avstår från

att rekvirera medel. En anledning till detta kan vara att det är svårt att undvara kompetenta lärare i yrkesämnen i undervisningen på grund av den rådande bristen på yrkeslärare.

Sammantaget har statsbidraget för behörighetsgivande utbildning av lärare utnyttjats i liten omfattning. Skolverket har därför genomfört insatser för att få fler huvudmän att delta i satsningen.

Anställning under viss kompletterande utbildning

Enligt skollagen kan en lärare utan legitimation, med vissa undantag, anställas i skolväsendet för högst ett år i sänder. Den 1 juli 2016 trädde en ändring i skollagen i kraft (prop. 2015/16:23, bet. 2015/16:UbU8, rskr. 2015/16:127). Ändringen innebär en möjlighet att genomföra försöksverksamhet med tidsbegränsade anställningar under högst två år. Försöksverksamheten, som regleras i förordningen (2016:350) om försöksverksamhet med anställning under viss kompletterande utbildning, avser personer som ska bedriva undervisning i ämnen där det råder brist på legitimerade och behöriga lärare.

För att en skola eller förskola ska kunna anställa personen i två år ska personen ha ämneskunskaper som motsvarar det som krävs för en behörighetsgivande lärarexamen. Personen ska också genomföra en kompletterande pedagogisk utbildning som syftar till att han eller hon ska uppnå en behörighetsgivande lärarexamen. Om det finns särskilda skäl får skolan förlänga anställningstiden till tre år.

Möjlighet till höjd bidragsdel i studiemedlet

För att rekrytera fler studenter till kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik har studenter som läser en sådan KPU sedan hösten 2015 rätt till den högre bidragsnivån i studiemedlet under studietiden.

Den högre bidragsdelen uppgår under 2016 till 1 639 kr per vecka jämfört med det ordinarie bidraget som omfattar 704 kronor per vecka. Under 2015 utnyttjades denna möjlighet i begränsad utsträckning. Endast tio procent av de 48 miljoner kronor som avsatts användes.

Utbildningsinsatser för utökad behörighet

Läraryftet II

Sedan hösten 2011 erbjuds Läraryftet II, som syftar till att legitimerade lärare ska bli behöriga i alla skolformer, ämnen och årskurser där de undervisar. Satsningen omfattar även utbildning i ett eller två praktiska eller estetiska ämnen för fritidspedagoger eller motsvarande så att dessa kan bli behöriga lärare och därmed ges möjlighet att få legitimation som lärare samt möjligheter för lärare och förskollärare att läsa mot en speciallärarexamen.

Huvudmän kan få statsbidrag om 500 kronor per högskolepoäng för de lärare som deltar i läraryftet. För att särskilt locka till utbildningar i matematik, svenska som andraspråk och viss speciallärarutbildning lämnas ett högre belopp per högskolepoäng. Under 2016 förbättrades villkoren för lärare och förskollärare som deltar i utbildning till speciallärare och specialpedagog, samt i utbildning i svenska som andraspråk ytterligare, då det sökbara statsbidraget täcker delar av deltagarens lönekostnad under utbildningstiden.

Av sammanlagt 5 630 sökande under 2015 antogs 2 655 personer. Totalt beräknar Skolverket att 2 287 personer har påbörjat en ämneskurs som riktar sig mot lärare under året. 77 personer påbörjade en kurs avsedd för fritidspedagoger eller motsvarande. Till speciallärarutbildningen inom Läraryftet II antogs 105 sökande och 50 personer deltog i utbildningen.

Av de totalt 2 364 deltagarna i behörighetsgivande ämneskurser läste 87 procent kurser med inriktning mot undervisning i grundskolan, sex procent mot gymnasieskolan, fyra procent mot svenska för invandrare och tre procent deltog i kurser avsedda för fritidspedagoger eller motsvarande. Det totala antalet lärare som deltagit i behörighetsgivande ämneskurser har ökat något jämfört med föregående år, medan antalet deltagande fritidspedagoger eller motsvarande har minskat kraftigt. Andelen deltagande lärare som bedriver undervisning i fristående skola med inriktning waldorfpedagogik är fortsatt mycket lågt.

Under 2015 var 87 procent av deltagarna i fortbildningen anställda av en offentlig huvudman och 13 procent av en enskild huvudman. Andelen fritidspedagoger anställda av en offentlig huvudman var 92 procent och av

enskild huvudman 8 procent. Av deltagarna i speciallärarutbildningen var 96 procent anställda av en offentlig huvudman och 4 procent av deltagarna av en enskild huvudman.

Från och med 2015 har deltagare i Lärarlyftet II erbjudits möjlighet till validering för tillgodoräknande. Valideringen innebär en kartläggning och bedömning av deltagarens kunskaper och färdigheter i förhållande till lärandemålen i utbildningen, vilket kan innebära att vägen till behörighet blir kortare. Under året har totalt 228 deltagare i behörighetsgivande ämneskurser ansökt om validering och genomgått någon form av valideringsprocess.

Under 2015 uppgick Skolverkets kostnader för Lärarlyftet till knappt 225 miljoner kronor, varav ca 5 miljoner kronor gick till kostnader för administration och resterande till kostnader i samband med kurser, utbildning och tolkuppdrag.

Befattningsutbildning för rektorer m.fl.

Från och med 2011 är det obligatoriskt för rektorer att genomgå en särskild reglerad befattningsutbildning. Den regleras i förordningen (2011:183) om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem samt fortbildning för rektorer och förskolechefer. Enligt skollagen (2 kap. 12 §) ska varje huvudman se till att rektorerna går den särskilda befattningsutbildningen eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter det att rektorn har tillträtt sin anställning och vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen.

Befattningsutbildningen genomförs av sex lärosäten på uppdrag av Skolverket. Utbildningen motsvarar 30 högskolepoäng och pågår under tre år.

Totalt har cirka 3 300 skolledare deltagit i utbildningen under 2015. Under 2015 har cirka 1 090 rektorer, förskolechefer och biträdande rektorer eller motsvarande antagits till utbildningen. Av de antagna var 36 procent rektorer, 33 procent biträdande rektorer och 21 procent förskolechefer. Av deltagarna hade 10 procent en befattning som kan jämföras med biträdande rektor. Av de totalt ca 1 090 var 76 procent kvinnor och 24 procent män. Av Skolverkets årsredovisning framgår att 66 procent av de som har genomgått sex terminer

utbildning avslutade sin utbildning med godkända resultat. Skolverket uppskattar att mer än hälften av landets rektorer har utbildat sig inom ramen för befattningsutbildningen. Hur många som fortsatt är i behov av utbildning är svårbedömt och kan inte närmare anges, bl.a. eftersom nya rektorer, förskolechefer och biträdande rektorer tillkommer över tid.

2.5.4 Analys och slutsatser

För att Sverige ska kunna vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet måste skolväsendet vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla barn och elever ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt. Att alla barn och elever möter skickliga förskollärare och lärare är en förutsättning för att skapa ett likvärdigt skolväsende av hög kvalitet.

Avsnittet har hittills beskrivit den nuvarande lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet samt dess historiska bakgrund. Genomgången visar att t.ex. grundskolan och gymnasieskolan över tid har haft en stabil nivå på lärartätheten, men att det har förekommit fluktuationer i lärarnas utbildningsbakgrund som en följd av förändrat elevunderlag. Genomgången visar också att det finns vissa skillnader i olika elevers tillgång till legitimerade och behöriga lärare.

Regeringen återkommer till dessa resultat längre ner. Det finns dock skäl att dessförinnan beskriva hur regeringen bedömer de kommande lärar- och förskollärböven i skolväsendet.

Regeringens bedömning av kommande behov av lärare och förskollärare

Skolverkets lärarprognos

Det svenska skolväsendet står inför en betydande personalbrist. Det är flera faktorer som bidrar till detta, såväl kommande pensionsavgångar, antalet examinerade från landets lärarutbildningar som demografiska förändringar i elevunderlaget.

Statens skolverk beräknar i sin lärarprognos från 2015 att det *totala behovet* av personal inom samtliga skol- och verksamhetsformer kommer att öka från 236 000 heltidstjänster 2014 till 266 000 heltidstjänster 2029. Det totala

personalbehovet står i direkt relation till bedömningen av vilket elevunderlag som kommer att finnas vid en given tidpunkt. Beräkningarna innefattar utöver lärare och förskollärare även barnskötare och fritidsledare. Behovet av lärare beräknas till 181 000. Sett till heltidstjänster beräknas ökningen bli störst i grundskolans årskurs 7–9 samt i förskolan (Skolverket 2015, Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier U2014/04128/S).

Verksamheternas *rekryteringsbehov* skiljer sig från det totala behovet av personal. Rekryteringsbehovet beräknas som differensen mellan det totala prognosticerade personalbehovet och den prognosticerade tillgången. För att prognosticera tillgången beaktar Skolverket i sina beräkningar vilken personal som finns vid utgångsläget (2014), hur åldersstrukturen i personalen ser ut och vilken kvarvaro personalen kan förväntas ha.

För den första femårsperioden i Skolverkets prognos (2015–2019) beräknas det totala rekryteringsbehovet till cirka 70 000 heltidstjänster, för den andra (2020–2024) till cirka 60 000 och för den tredje (2025–2029) till cirka 54 000, totalt 184 000 heltidstjänster.

Dessa rekryteringsbehov motsvarar ett *examinationsbehov* om 84 000 personer²⁴ den första femårsperioden, 71 000 den andra och 64 000 den tredje, totalt 219 000 personer. Detta examinationsbehov motsvarar ett *årligt* examinationsbehov på 16 800, 14 100 respektive 12 700 personer under de tre femårsperioderna. Det är betydligt fler än vad som examinerats totalt de senaste fem åren; under perioden 2009/10–2013/14 examinerades totalt närmare 47 000 lärare, förskollärare, speciallärare och specialpedagoger.

Regeringskansliets prognoser

Skolverkets prognoser baseras på personalsituationen 2014 och dåvarande prognoser till 2029. Mycket har dock hänt sedan dess, inte minst i och med de stora flyktingstömmar som nått Sverige under i

synnerhet 2015 men också reformer som ökar personalbehovet. Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) följer därför noggrant de olika prognoser som görs, framför allt gällande befolkningsutvecklingen.

Regeringskansliets (Utbildningsdepartementets) senaste beräkning gjordes efter Statistiska centralbyråns (SCB) befolkningsprognos från maj 2016 och baseras på Skolverkets prognos från 2015. Prognosen visar att det behövs lärare motsvarande ytterligare 6 500 heltidstjänster den första femårsperioden på grund av ökad invandring. När detta adderas till Skolverkets ursprungliga skattning av kommande lärarbehov och till pågående satsningar, t.ex. fler anställda i förskoleklass och lågstadiet (se avsnitt 3.3.3), uppgår det totala rekryteringsbehovet av lärare, förskollärare och fritidspedagoger eller motsvarande till drygt 79 000 heltidstjänster för den första femårsperioden (9 000 fler än i Skolverkets prognos) vilket motsvarar ett examinationsbehov på drygt 95 000 personer (11 000 fler än i Skolverkets prognos).

Under den senaste femårsperioden examinerades 47 000 lärare, förskollärare och fritidspedagoger. Under antagandet att lika många examineras under perioden 2015–2019 så uppgår bristen till 48 000 lärare, förskollärare och fritidspedagoger.

Ytterligare en faktor som påverkar storleken på rekryteringsbehovet enligt prognoserna är att visstidsanställda obehöriga lärare utan pedagogisk examen i Skolverkets prognos antas ersättas med nytexaminerade lärare fram till 2019. År 2014 innehades drygt 8 000 heltidstjänster av sådana lärare. Om tiden för att ersätta obehöriga lärare med behöriga antas vara längre, blir bristen på kort sikt mindre.

Beräkningarna av de nya rekryterings- och examinationsbehoven för perioden 2015–2019 sammanfattas per verksamhetsform i tabell 2.18. Beräkningarna av de nya rekryterings- och examinationsbehoven för perioden 2015–2019 sammanfattas per verksamhetsform i tabell 2.18. I tabell 2.19 sammanfattas sedan beräkningarna av den skattade bristen också per yrkeskategori.

Gällande tabell 2.19 är det viktigt att påpeka att det *inte* är möjligt att summera de skattade behoven eller den skattade bristen mellan de olika kategorierna. Detta beror på att dessa uppgifter uttrycker behovet av respektive

²⁴ För 2014 var den genomsnittliga tjänstgöringsgraden för lärare 89 procent, varför examinationsbehovet av antalet personer är högre än rekryteringsbehovet av antalet heltidstjänster.

yrkeskategori, men olika individer kan i sin tur arbeta i flera verksamhetsformer.

Tabell 2.18 Prognosticerat rekryterings- och examinationsbehov av lärare med flera 2015–2019

Verksamhetsform	Rekryteringsbehov 2015-2019				Exam.-behov
	Skolverket	Ytterligare ökat elevunderlag	Reform	Summa	
Förskola	19 979	241		20 220	24 187
Fritidshem	3 186	417		3 603	4 310
Förskoleklass	4 888	217	300	5 405	6 465
Grundskola	24 968	2 445	1 700	29 113	34 824
Grundskola	1 229			1 229	1 470
Gymnasieskola	9 521	1 807		11 328	13 550
Gymnasieskola	655			655	783
Komvux, gr.nivå	229	192		421	504
Komvux, gy.nivå	1 082	321	300	1 703	2 037
Sfi	687	846		1 533	1 834
Särvux	90			90	108
Speciallärare	2 179			2 179	2 606
Specialpedagog	1 745			1 745	2 087
Summa	70 438	6 487	2 300	79 224	94 766

Källa: Utbildningsdepartementet.

Tabell 2.19 Prognosticerad lärarbrist till år 2019

Typ av lärare	Skattat antal examinerade	Skattat behov	Brist
Förskollärare	12 300	24 200	-11 900
Fritidspedagoger	2 300	6 400	-4 100
Grundlärare	9 300		
Ämneslärare	10 200	61 500	-39 600
Yrkeslärare	2 400		
Summa		36 500	- *

Anm.: (*) Notera att det skattade behovet och den skattade bristen inte låter sig summeras i denna beräkning. Det beror på att de är beräknade per verksamhetsforms behov samtidigt som olika individer i sin tur kan arbeta i flera verksamhetsformer. Det skattade behovet av ämneslärare gäller sammantaget för grundlärare, ämneslärare och yrkeslärare.

Källa: Utbildningsdepartementet.

Många orsaker till bristen på lärare och förskollärare

Prognosen visar att det totala rekryteringsbehovet kan komma att uppgå till 79 000 heltidstjänster perioden 2015–2019. Det finns

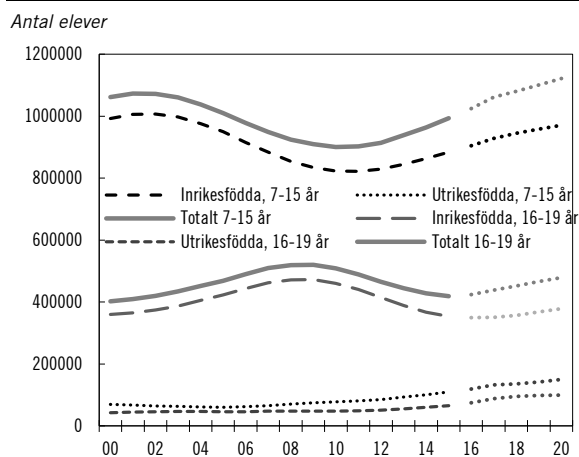
flera förklaringar till det stora rekryteringsbehovet: Fler elever, pensionsavgångar och andra avgångar. Dessutom antas visstidsanställda obehöriga lärare ersättas av nyexaminerade behöriga lärare. Störst betydelse har pensionsavgångarna och nästan lika stor betydelse har det ökade elevunderlaget.

Fler elever

En orsak till det stora behovet av lärare är ett förväntat ökat elevunderlag. Det gäller för samtliga verksamhetsformer. Exempelvis väntas elevunderlaget i grundskolan mellan 2015 och 2019 öka med nästan 11 procent eller närmare 106 000 elever. I gymnasieskolan väntas under samma period antalet elever öka med 13 procent eller 43 000.

Att antalet elever ökar beror både på en ökning av inrikes och utrikes födda, även om ökningen av antalet elever i gymnasieåldrarna till största delen beror på en ökning av utrikes födda. Detta illustreras i diagram 2.45.

Diagram 2.45 Antal elever i grundskoleåldrarna 7–15 år och gymnasieåldrarna 16–19 år 2000–2015 samt prognos 2016–2020

Anm.: Prognosen är gjord på uppdrag av Regeringskansliet i maj 2016.

Källa: SCB.

Totalt ger det ökade elevunderlaget upphov till en ökad efterfrågan på lärare.

Enligt Skolverkets prognos ökar det totala behovet av förskollärare, fritidspedagoger och lärare med närmare 18 000 heltidstjänster mellan 2014 och 2019. I och med den ökade invandringen beräknas det ökade behovet 2019 uppgå till mer än 24 000 heltidstjänster.

Många lärare och förskollärare går i pension

Parallellt med att eleverna blir fler blir också den befintliga lärarkåren äldre. År 2014 fanns mer än 20 000 lärare i åldern 60–64 år och närmare

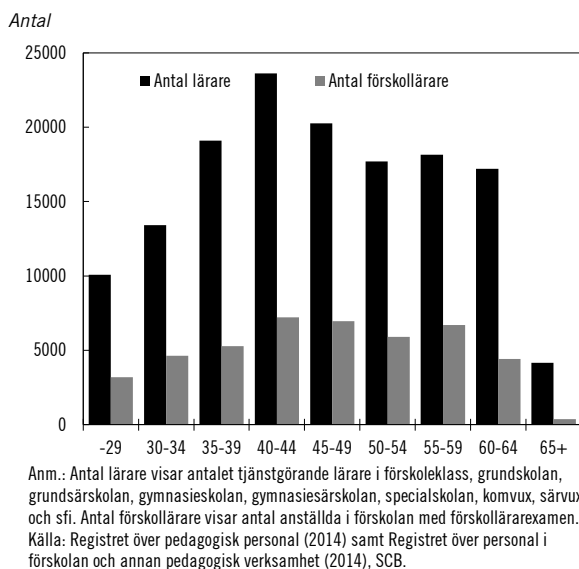
2 500 lärare var 65 år och äldre, totalt 15 procent av lärarkåren.

I förskolan var 4 400 i förskollärare i åldern 60–64 år och närmare 400 var 65 år och äldre, totalt knappt 11 procent av förskollärarna. Det är alltså många lärare och förskollärare som kan väntas gå i pension de närmaste åren. Detta illustreras i diagram 2.46.

Åldersfördelningen bland lärare 2014 var i stort sett densamma som fem år tidigare vilket innebär att antalet förväntade pensionsavgångar inte är större nu än då.

Åldersfördelningen bland förskollärare skiljer sig något från åldersfördelningen bland lärare. Det är, jämfört med lärare, färre förskollärare som är över 60 år vilket tyder på att många förskollärare redan innan de fyllt 60 har lämnat förskolan.

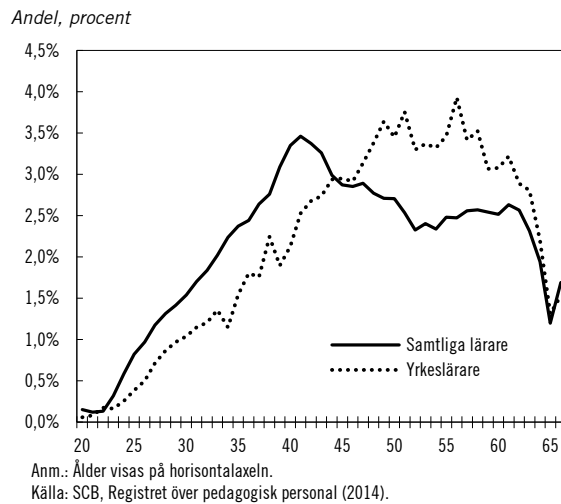
Diagram 2.46 Antal lärare och förskollärare efter ålder år 2014

I vissa verksamhetsformer är lärarna äldre. Det gäller exempelvis gymnasieskolans yrkesämnen där 52 procent av lärarna är 50 år eller äldre. Motsvarande andel bland samtliga lärare är 43 procent. Detta illustreras i diagram 2.47.

Enligt Skolverkets prognos är rekryteringsbehovet av yrkeslärare i förhållande till yrkeskåren mycket stort. En av orsakerna är just att de är förhållandevis äldre.

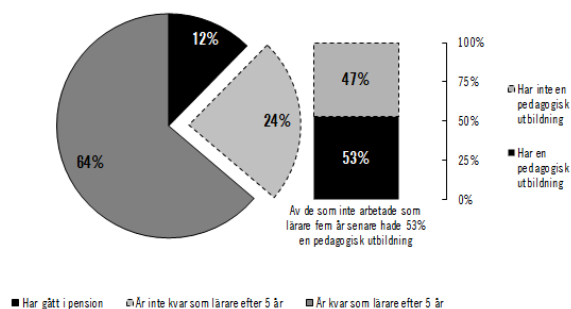
Diagram 2.47 Åldersfördelningen bland samtliga lärare, yrkeslärare och övriga gymnasielärare år 2014

En del lärare slutar av andra skäl

En faktor som påverkar rekryteringsbehovet är hur många som stannar kvar i yrket. Enligt den internationella TALIS-studien (The Teaching and Learning International Survey), som fokuserar på lärarnas yrkesvardag, är det bara var tjugonde svensk lärare som tycker att deras yrke har hög status och bara hälften skulle vilja bli lärare igen (Skolverket 2014, TALIS 2013, rapport 408).

De flesta lärarna fortsätter dock att arbeta som lärare. Skolverket har jämfört lärarkåren i grundskolan och gymnasieskolan läsåret 2006/07 med lärarkåren fem år senare. Under en femårsperiod var det visserligen 24 procent av lärarna som inte fanns i lärarregistret fem år senare trots att de inte uppnått pensionsålder. I en fördjupad analys visar det sig emellertid att bland dem som inte var kvar hade närmare hälften inte en pedagogisk utbildning. Detta illustreras i diagram 2.48.

Diagram 2.48 Lärare i grundskolan och gymnasieskolan läsåret 2006/07 jämfört med 2011/12

Anm.: Av den fjärdedel lärare som inte återfanns i lärarregistret efter fem år hade 53 procent en pedagogisk utbildning och 47 procent hade det inte.
Källa: SCB, Registret över pedagogisk personal.

Vid uppföljningar av senare års lärarregister visar det sig att en hel del av dessa lärare har återkommit. En femtedel av de som inte återfanns i registret läsåret 2011/12 hade återkommit ytterligare några år senare.

I Skolverkets lärarprognos analyseras kvarvaron och återgången till yrket från ett år till ett annat som ett sammantaget mått. Måttet anger hur stor andel av personalen som fanns kvar från det första året till det andra.

Kvarvaron/återgången är relativt låg bland yngre lärare. Mellan 2013 och 2014 var den 91 procent bland kvinnor och 95 procent bland männen i åldrarna under 29 år.

I en del åldrar är kvarvaron/återgången mycket hög, 100 procent eller nära 100 procent. Det gäller exempelvis bland kvinnor 30–59 år i grundskolan och gymnasieskolans allmänna ämnen.

En grupp med låg kvarvaro är yrkeslärare i gymnasieskolan vilket sannolikt beror på att de har en stor alternativ arbetsmarknad. En låg kvarvaro bland yrkeslärare är den största anledningen till det förhållandevis stora rekryteringsbehovet av yrkeslärare. Kvarvaron och återgången sammanfattas i tabell 2.20.

Tabell 2.20 Kvarvaro och återgång 2013–2014 i olika skol- och verksamhetsformer efter kön och ålder

Beräkningarna baseras på åren 2013 och 2014, procent

Verksamhetsform	Ålder									
	-29	30-	35-	40-	45-	50-	55-	60-	65+	
Män										
Förskoleklass	75	81	93	90	95	100	92	83	47	
Grundskola 1–3	95	97	96	97	95	93	97	78	50	
Grundskola 4–6	94	99	100	99	100	98	99	83	57	
Grundskola 7–9	97	97	97	98	98	97	96	85	67	
Gymnasieskola, allm. ämnen	98	96	99	100	100	100	100	93	64	
yrkesämnen	86	91	94	95	94	94	94	82	44	
Grundskola/gymnasiesärskola	72	100	109	98	88	97	90	94	60	
Vuxenutbildning	88	88	94	93	98	94	97	86	57	
Kvinnor										
Förskoleklass	70	83	91	95	96	96	96	80	47	
Grundskola 1–3	93	100	100	100	100	100	100	83	53	
Grundskola 4–6	95	100	100	99	100	100	99	84	61	
Grundskola 7–9	92	98	99	99	99	97	97	83	58	
Gymnasieskola, allm. ämnen	92	100	100	100	100	100	100	90	61	
yrkesämnen	91	81	90	95	91	92	93	78	58	
Grundskola/gymnasiesärskola	72	99	103	97	93	102	97	82	52	
Vuxenutbildning	93	90	98	104	99	108	103	85	62	

Anm.: För vissa åldersgrupper och verksamhetsformer uppgår kvarvaron/återgången till en högre andel än 100 procent. Detta beror på att verksamhetsformen antingen har fått ett inflöde av personer som arbetade som lärare i en annan verksamhetsform året innan eller att vissa lärare har ökat sin tjänsteomfattning.

Källa: SCB, Registret över pedagogisk personal.

Huvudmännens bedömning av personalsituationen

I SCB:s arbetskraftsbarometer 2015 uppger en stor majoritet av de tillfrågade arbetsgivarna att det råder brist på såväl nyutexaminerade som yrkeserfarna lärare inom ett flertal inriktningar och ämnen. Störst brist rapporteras gällande grundskollärare med inriktning mot senare år och matematik/naturorienterande ämnen (NO), se tabell 2.21.

Tabell 2.21 Andel arbetsgivare som uppger brist på nyutexaminerad respektive yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning

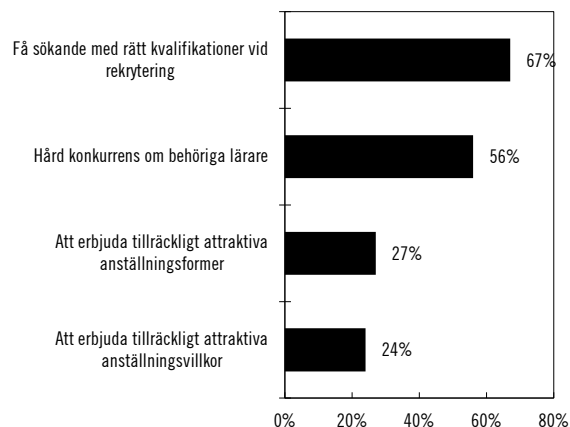
	Andel arbetsgivare som uppger brist på nyutexaminerade	Yrkeserfarna
Grundskollärarutbildning: Senare år, matematik/NO	94 %	83 %
Förskollärarutbildning	87 %	83 %
Fritidspedagogutbildning	86 %	85 %
Gymnasielärarutbildning: Matematik/naturvetenskap	84 %	73 %
Speciallärar- och specialpedagogutbildning	82 %	79 %
Grundskollärarutbildning: Tidiga år	68 %	76 %

Källa.: Statistiska centralbyrån 2015, Arbetskraftsbarometern.

Statens skolinspektion fick under 2014 regeringens uppdrag att kartlägga huvudmäns och skolledares arbete med att säkra tillgången till behöriga lärare och förskollärare. I redovisningen av uppdraget (Skolinspektionen 2015, Kompetensförsörjningen – en nyckelfråga för skola och förskola) framkommer att de största utmaningarna för huvudmännen och skolledarna att anställa legitimerade förskollärare och legitimerade och behöriga lärare består i att det finns för få sökande med rätt kvalifikationer, att det är hård konkurrens om de med rätt kvalifikationer samt att det är svårt att erbjuda tillräckligt attraktiva anställningsformer och anställningsvillkor. Se diagram 2.49.

Diagram 2.49 De största utmaningarna för att använda lärare med rätt behörighet

Andel instämmande rektorer och huvudmän

Anm.: Flera svar möjliga.

Källa: Statens skolinspektion (2015) Kompetensförsörjningen – en nyckelfråga för skola och förskola, s. 6.

Genom förordningen (2015:215) om statsbidrag för de lägre årskurserna i grundskolan och motsvarande skolformer samt viss annan utbildning har staten möjliggjort för huvudmän

att söka statsbidrag för att genomföra personalförstärkningar. I förordningen anges att de huvudmän som ansöker om statsbidrag ska bifoga en beskrivning av sina lokala rekryteringsstrategier. Skolverket har regeringens uppdrag att årligen analysera den information som framkommer i dessa beskrivningar.

Skolverket har i en första uppföljning analyserat redogörelser från 559 huvudmän (Skolverket 2015, Redovisning av analys av den information som förmedlas i de lokala rekryteringsstrategier som lämnas i enlighet med förordningen [2015:215] om statsbidrag för de lägre årskurserna i grundskolan och motsvarande skolformer samt viss annan utbildning).

Analysen visar att huvudmännen i någon form har en rekryteringsstrategi eller kompetensförsörjningsplan. Det handlar t.ex. om att upprätta register över lärarnas behörighet samt kartlägga kommande pensionsavgångar. Det är främst kommunala huvudmän som lyfter fram svårigheter i förhållande till nyanlända elever. Detta förklaras enligt de enskilda huvudmännen av regelverkets utformning; många av dessa har köer till sina skolor.

Likt Skolinspektionens rapport visar Skolverkets analys att bristen på utbildade och legitimerade lärare och pedagoger är det största problemet.

Barn- och elevkullar, lärartillgång och likvärdighet

Uppgifterna i resultatredovisningen visar att antalet förskollärare och lärare i hög grad har följt antalet barn och elever. I förskolan, grundskolan och i viss mån i kommunal vuxenutbildning har antalet barn och elever per årsarbetare varit stabilt från tidigt 1990-tal fram till i dag.

I förskoleklass och i fritidshem har däremot antal elever per årsarbetare ökat i takt med att elevkullarna vuxit. Detta gäller för båda verksamhetsformerna från millennieskiftet och framåt. Trenden tycks dock ha brutits sedan 2014.

Uppgifterna ovan avser endast antal lärare, oavsett lärarnas utbildningsbakgrund. En annan kvalitetsdimension ur ett elevperspektiv är att lärarna också är utbildade. Resultatredovisningen visar genomgående att snabba ökningarna i antal

elever sammanfaller med en sjunkande andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning.

Det är viktigt att kunna möta den ökade efterfrågan på utbildade lärare och förskollärare som genereras av större elevkullar. För eleverna utgör det en likvärdighetsfråga över tid att få en utbildning av hög kvalitet oavsett om de tillhör en liten eller stor elevkull.

Fluktuationerna i elevkullarnas storlek påverkar möjligheterna att planera utbildningsutbudet. Samtidigt som det oftast går att göra relativt precisa prognoser över kommande elevkullar är det svårare för universitet och högskolor att planera utbildningsutbudet då det tar lång tid att utbilda lärare. Detta framgår inte minst av den nuvarande lärarbristen.

Ovanstående talar för att det parallellt med de reguljära lärar- och förskollärarytbildningarna också måste finnas alternativa, kompletterande sätt att nå en behörighetsgivande examen för att kunna möta skolväsendets behov. Regeringen har därför genomfört ett flertal satsningar, t.ex. på fler platser i de reguljära lärar- och förskollärarytbildningarna, på ytterligare möjligheter för yrkesverksamma att bredda sin behörighet men också för att skapa fler vägar in i läraryrket för personer med annan yrkes- eller utbildningsbakgrund (se 2.5.3). Regeringen bedömer dock att ytterligare insatser behöver göras.

En viktig åtgärd för att i tider av lärarbrist skapa bättre förutsättningar för såväl elever som för befintliga lärare och förskollärare, är också att förstärka personalsituationen i verksamheterna generellt, inklusive personal som inte är lärare och förskollärare. Sedan läsåret 2013/14 har det totala antalet pedagogisk personal i skolväsendet ökat med 13 000 heltidstjänster. Detta innefattar personal i samtliga skolformer exklusive förskolan. I förskolan har antalet årsarbetare ökat med 2 500 heltidstjänster.

Utbildningen måste också vara likvärdig för elever inom en och samma elevkull och eleverna ska ges samma förutsättningar att nå målen oavsett vilken bakgrund de har och var i landet de bor. Ur detta perspektiv är det oroande att det i resultatredovisningen framkommer tecken på att det finns vissa skillnader i skolors tillgång till legitimerade och behöriga lärare. Det finns dels vissa regionala skillnader, dels skillnader mellan skolor som kan härröras till socioekonomiska faktorer i elevsammans-

sättningen. Många av de skolor och regioner som redan har en lägre andel legitimerade och behöriga lärare i grund- och gymnasieskolan har också tillhört de som tagit emot många nyanlända. Regeringen har därför genomfört satsningar riktade mot skolor med svåra förutsättningar, t.ex. Samverkan för bästa skola och karriärtjänster i utanförskapsområden (se avsnitt 3.3.3).

Lärarna stannar i yrket men blir allt äldre

En viktig del i att motverka lärarbrist är att utbildade lärare väljer att fortsätta arbeta som lärare. Personer med en behörighetsgivande utbildning som inte arbetar i skolväsendet är en outnyttjad resurs. Enligt SCB uppgick antalet personer med en lärarutbildning som arbetade i yrket utanför skolan till nästan 40 000 personer 2013 (SCB 2016, 40 000 lärare arbetar inte med undervisning, artikel 2016:4).

Trots att en stor andel av de svenska lärarna uttrycker ett missnöje med sitt yrke, inte minst i TALIS-undersökningarna, är kvarvaron i yrket hög. För flera lärarkategorier är kvarvaron över tid nästan 100 procent, t.ex. för lärare i gymnasieskolans allmänna ämnen eller grundskolans lägre årskurser (se tabell 2.20). Däremot finns lägre kvarvaro bland vissa lärarkategorier, inte minst yrkeslärare som har en stor alternativ arbetsmarknad.

Att ett stort antal personer med lärarutbildning ändå inte arbetar som lärare och att en stor andel lärare uttrycker missnöje med sitt yrke pekar på betydelsen av att arbeta för att det ska vara attraktivt att arbeta som lärare. Att en yrkeskarriär som lärare betraktas som attraktiv är sannolikt också betydelsefullt för inströmningen till yrket²⁵, vilket behövs i och med att Sveriges befintliga lärarkår åldras.

De kommande pensionsavgångarna bland Sveriges lärare är den största orsaken till den befintliga och prognostiserade lärarbristen. För vissa lärarkategorier är åldersfördelningen bland de yrkesverksamma lärarna särskilt

²⁵ Se t.ex. Lärarnas Riksförbund 2012, Allt annat än lärare!, i vilken gymnasieungdomar anger skälen för sina kommande val av högskoleutbildningar.

problematisk. Exempelvis sticker lärare i gymnasieskolans yrkesämnen ut som en lärarkategori med en högre genomsnittlig ålder.

För att göra en lärarkarriär attraktiv har regeringen bl.a. initierat lärarlönelyftet och vidareutvecklat karriärtjänstsystemet (se 2.5.3). Arbetet fortsätter också bl.a. inom ramen för den nationella samlingen för läraryrket inom vilken regeringen tillsammans med berörda parter arbetar för att stärka läraryrkets attraktivitet.

Historiskt många lärar- och förskollärostudenter men alltför få examineras från utbildningarna

Antalet examinerade från lärar- och förskolläroutbildningarna²⁶ har sedan i synnerhet 2007 åter legat i nivå med toppnoteringarna från den första halvan av 1980-talet. Det är dock svårt att i dag bedöma trenden i och med att införandet av de nya lärar- och förskolläroexamina 2011 samt införandet av lärar- och förskollärolegitimationerna har gjort att tidsserierna fluktuerar kraftigt.

Det finns dock skäl att tro att antalet examinerade kan fortsätta att öka de närmaste åren i och med att antalet nybörjarstudenter har ökat med 23 procent sedan läsåret 2011.

Trots denna utveckling visar resultatredovisningen att antalet examinerade inte täcker de prognosticerade behoven. Enligt Skolverkets prognos finns ett årligt examinationsbehov om 16 800 den första femårsperioden (2015–2019), 14 100 den andra (2020–2024) respektive 12 700 personer under den tredje (2025–2029). Läsåret 2014/15 påbörjade cirka 13 000 personer en lärar- eller förskolläroutbildning som, givet en examinationsfrekvens om 65 procent, motsvarar cirka 8 500 examinerade. Det täcker således halva behovet.

2.6 Revisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens granskning av Sameskolstyrelsens årsredovisning för 2015 uppvisar Sameskolstyrelsen brister i resultatredovisningen. Även ett överskridande av anslagskrediterna kritiserar (se avsnitt 3.4.)

Riksrevisionen har lämnat revisionsberättelse med reservation till Uppsala universitet. Ett uttalande med reservation lämnas när Riksrevisionen bedömer att årsredovisningen innehåller felaktigheter som är väsentliga (enskilt eller sammantaget), men som inte är av avgörande betydelse för årsredovisningen (se avsnitt 7.4.)

Regionala etikprövningsnämnden i Umeå har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2015 (se avsnitt 8.4.1).

2.7 Miljöledningsrapporter

Statliga myndigheter ska utveckla miljöledningssystem och årligen rapportera sina resultat till regeringen och Naturvårdsverket enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. I enlighet med förordningen har myndigheterna inom Utbildningsdepartementets område redovisat sina miljöledningsrapporter till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet),

²⁶ Avseende förskolläroexamen, grundläroexamen, läroexamen, specialläroexamen, specialpedagogexamen (och motsvarande), yrkesläroexamen och ämnesläroexamen.

3 Förskola och grundskola

3.1 Omfattning

Avsnitten om förskola och grundskola omfattar förskola, förskoleklass, fritidshem, grundskola och grundsärskola, specialskola och sameskola.

Utanför skolväsendet bedrivs annan pedagogisk verksamhet i form av pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds.

I de följande avsnitten redovisas främst resultat som avser 2015. När det gäller betyg, meritvärde och provresultat avser uppgifterna läsåret 2014/15. Uppgifter om barn, elever och personal avser läsåret 2015/16. Uppgifterna avseende kostnader för förskola, förskoleklass, grundskola, fritidshem och grundsärskola 2015 bygger på preliminär statistik.

Uppgifter om lärare och annan pedagogisk personal, resultat, resultatindikatorer och statliga insatser för läraryrket redovisas samlat i avsnitt 2 för alla skolformer.

3.2 Mål för området

Målet för verksamhetsområdet är en förskole- och grundskoleutbildning av hög och likvärdig kvalitet. Alla ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt oberoende av kön.

Nytt i denna budgetproposition är det som anges i slutet av målet om att alla ska ges de beskrivna förutsättningarna oberoende av kön. Detta är ett resultat av det arbete som beskrevs i budgetpropositionen för 2016 med att se över

mål och indikatorer för att integrera ett jämställdhetsperspektiv (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 avsnitt 9.2.3).

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att mäta måluppfyllelsen för förskolan och grundskolan:

- Deltagande i förskola. Andelen barn i åldern 3–5 år som är inskrivna i förskola.
- Deltagande i förskoleklass. Andelen av alla 6-åringar som är inskrivna i förskoleklass.
- Resultat på nationella prov i grundskola. För grundskolan redovisas andelen elever som nått kravnivån eller fått minst provbetyget Godkänt eller E i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik i årskurs 3, 6 och 9.
- Andelen elever som uppnått kunskapskraven i samtliga grundskolans ämnen i årskurs 9.
- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9.
- Andelen elever i årskurs 9 som uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program.
- Resultat i internationella studier avseende grundskola som PISA, TIMSS och PIRLS i de fall någon ny studie presenterats sedan föregående års budgetproposition.
- Elevers trygghet i grundskolan.

- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.

Indikatorerna ger inte en heltäckande bild av respektive verksamhet men belyser delar av måluppfyllelse och resultat som regeringen bedömer är centrala. Redovisningen av resultat inom utgiftsområdet är uppdelat på verksamheter. Inom varje avsnitt redovisas i förekommande fall indikatorer samt övriga resultat. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga. Därutöver finns ett sammanhållet avsnitt i avsnitt 2 om personalens behörighet och utbildning.

3.3.2 Resultat

Förskolan

Förskolan är en frivillig skolform inom skolväsendet. Utbildningen i förskolan ska enligt skollagen (2010:800) stimulera barnens utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att erbjuda barn förskola fr.o.m. ett års ålder i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga ska erbjudas förskola under minst 15 timmar i veckan. Alla barn ska erbjudas avgiftsfri förskola under minst 525 timmar per år fr.o.m. höstterminen det år barnet fyller tre år (allmän förskola). När vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman ska kommunen erbjuda barnet förskola inom fyra månader.

I förskolans läroplan (Lpfö 98, reviderad 2010) formuleras värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer för verksamheten.

Hösten 2014 samlades uppgifter in på individnivå för första gången i förskolan. Dessutom samlades uppgifter in från varje huvudman, såväl kommunal som enskild. Tidigare år var det kommunerna som lämnade uppgifter för både kommunal och fristående verksamhet. Vid denna första insamling har dock ett visst bortfall uppstått för vissa enskilda huvudmän. Detta innebär ett tidsseriebrott

vilket försvårar möjligheterna att göra rättvisande jämförelser över tid.

Barngrupper och personal

Hösten 2015 var 493 600 barn inskrivna i förskolan. Drygt hälften av alla inskrivna barn i förskolan var 1–3 år. Av landets alla 1–5-åringar var 83 procent inskrivna i förskolan. Under den senaste tioårsperioden har andelen inskrivna barn ökat i alla åldersgrupper. I likhet med den senaste femårsperioden var det en marginellt större andel pojkar i kommunala förskolor och en marginellt större andel flickor i fristående förskolor.

Under 2015 gick det i genomsnitt 5,2 barn per årsarbetare och 16,7 barn per grupp, vilket är en minskning sedan 2014 då det var 5,3 barn per årsarbetare och 16,9 barn per grupp. Under de senaste fem åren har personaltätheten varierat mellan 5,2 och 5,4 barn per årsarbetare. Hösten 2015 fanns det ca 94 200 årsarbetare i förskolan.

Könsfördelningen bland personalen i förskolan är mycket ojämn, andelen män var endast fyra procent. Andelen har varit i stort sett konstant under de senaste tio åren. I fristående förskolor var andelen män 2015 6,4 procent och i kommunala förskolor 3,6 procent.

Andelen barn i fristående förskolor var störst i förortskommuner och storstäder

Av alla barn i förskolan 2015 gick ca 20 procent i en fristående förskoleenhet. I storstäder och i förortskommuner till storstäder är det vanligare med fristående förskolor. I kommungruppen förortskommuner till storstäder gick i genomsnitt 32 procent av förskolebarnen i en fristående förskola. I den kommungrupp där kommunerna i genomsnitt hade den lägsta andelen barn i fristående förskolor, varuproducerande kommuner, gick 8 procent av förskolebarnen i en fristående förskola. I 47 kommuner fanns det inga förskolor i enskild regi.

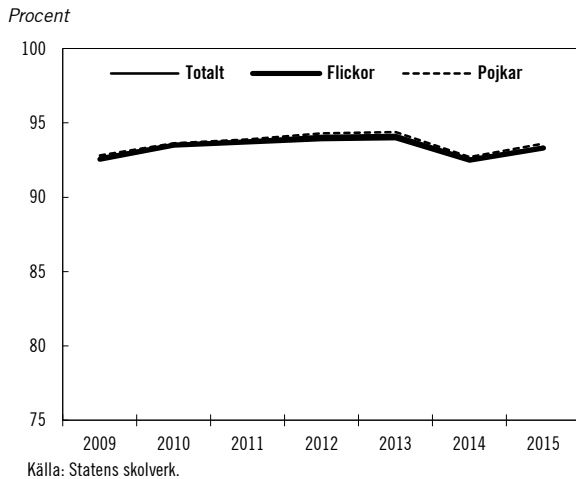
Kostnader

Den totala kostnaden för förskolan uppgick till 68,2 miljarder kronor 2015. Detta innebär en ökning med 4,7 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per barn beräknas ha uppgått till i genomsnitt 139 200 kronor 2015, vilket är en ökning med 4,3 procent.

Indikator: Deltagande i förskola

Måttet andelen barn i förskola av alla barn i åldern 3–5 år beskriver i vilken utsträckning barn deltar i förskola.

Diagram 3.1 Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskola 2009–2015

Andelen inskrivna barn i förskolan ökade fram till 2013. År 2014 var andelen barn i åldrarna 3–5 år som är inskrivna i förskola 92,6 procent och 2015 var andelen 93,4 procent. Skälet till förändringen mellan 2013 och 2014 bedöms vara det tidsseriebrott som uppstått genom att statistiken samlats in på ett nytt sätt fr.o.m. 2014. Diagrammet visar att andelen pojkar som varit inskrivna i förskolan över tid varit något högre än andelen flickor, 93,6 procent av pojkarna jämfört med 93,3 procent av flickorna 2015.

Annan pedagogisk verksamhet

Annan pedagogisk verksamhet består av pedagogisk omsorg (bl.a. familjedaghem och flerfamiljslösningar), öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under kvällar, nätter och helger.

Enligt skollagen ska kommunerna sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det. Förskolans läroplan och de mål som beskrivs där ska vara vägledande för pedagogisk omsorg.

Kommunen ska också sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds (obekväm arbetstid) i den omfattning som det behövs med hänsyn till

föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt.

Från och med höstterminen det år då eleven fyller tio år får kommunerna erbjuda öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem.

Barn i pedagogisk omsorg

I pedagogisk omsorg deltar framför allt de yngre barnen. I takt med att en allt större andel barn går i förskolan har andelen barn i pedagogisk omsorg minskat. Andelen av alla barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i pedagogisk omsorg var 2,1 procent under 2015. Fem år tidigare var denna andel 3,4 procent. Andelen har sedan dess stadigt minskat. Antalet barn som hösten 2015 var inskrivna i pedagogisk omsorg var ca 13 700, att jämföra med ca 20 400 hösten 2010.

Öppna förskolor och öppna fritidsverksamheter

Hösten 2015 fanns det totalt 474 öppna förskolor i landet. Antalet öppna förskolor har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 439 och 476 enheter. Öppna förskolor erbjuds i 203 kommuner 2015. Det är fler kommuner än någon gång under den senaste tioårsperioden.

Hösten 2015 fanns det 676 öppna fritidsverksamheter. Antalet öppna fritidsverksamheter har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 562 och 676 verksamheter.

Antalet kommuner som erbjuder omsorg under kvällar, nätter och helger fortsätter att öka

Hösten 2015 var ca 5 500 barn i åldern 1–12 år inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid, dvs. vardagar mellan klockan 19–06 och på helger. Detta innebär en ökning under den senaste tioårsperioden. Drygt 3 000 barn var inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid 2005.

Det var 204 kommuner som erbjöd sådan omsorg hösten 2015, vilket är en ökning med 10 kommuner jämfört med 2014 och nästan en fördubbling jämfört med 2005 då drygt 100 kommuner erbjöd denna form av omsorg.

Denna utveckling är positiv ur jämställdhetsynpunkt i och med att denna omsorg förbättrar i synnerhet kvinnors möjlighet till förvärvsarbete.

Kostnader

De totala kostnaderna för pedagogisk omsorg var ca 1,6 miljarder kronor 2015. Detta innebär en minskning med 6,7 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per barn beräknas ha

uppgått till i genomsnitt 113 200 kronor, vilket är en ökning med 2,1 procent i jämförelse med föregående år.

Förskoleklassen

Förskoleklassen är en frivillig skolform inom skolväsendet. Utbildningen i förskoleklassen ska enligt skollagen stimulera elevernas utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Utbildningen är avgiftsfri och ska omfatta minst 525 timmar per år, vilket motsvarar ca tre timmar per skoldag. För förskoleklassen gäller läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11). Läroplanen innehåller värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer. Behörig att undervisa i förskoleklass är den som har avlagt förskolläraexamen eller grundlärares-examen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3, eller en äldre behörighetsgivande examen.

Elever och personal

Läsåret 2015/16 gick 116 300 elever i förskoleklass, vilket är det största antalet sedan början av 2000-talet. Nästan samtliga, 98,4 procent, var elever som fyllde sex år under 2015. Av alla elever i förskoleklass gick 10,5 procent i en verksamhet med enskild huvudman vilket är en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående år.

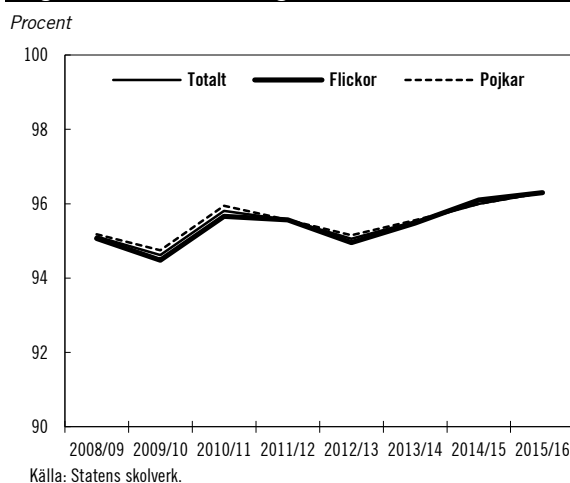
I förskoleklassen tjänstgjorde drygt 11 500 personer 2015, vilket motsvarar nära 7 100 heltidstjänster. De största personalgrupperna var förskollärare (52,9 procent) och lärare (23,5 procent). Utöver dessa fanns också fritidspedagoger och fritidsledare. Omräknat till årsarbetare var 93 procent kvinnor och 7 procent män.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskoleklass uppgick till ca 6,4 miljarder kronor 2015, vilket är en ökning med 8,7 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev var i genomsnitt ca 56 100 kronor, vilket är en ökning med 5,2 procent.

Indikator: Deltagande i förskoleklass

Diagram 3.2 Andelen 6-åringar inskrivna i förskoleklass

Diagrammet visar att läsåret 2015/16 var 96,5 procent av landets sexåringar inskrivna i förskoleklass, vilket är den största andelen sedan 2008 då 95,1 procent var inskrivna i förskoleklass. Av de inskrivna läsåret 2015/16 var 51 procent pojkar respektive 49 procent flickor. De sexåringar som inte var mottagna i förskoleklassen återfanns bl.a. i förskolan eller i grundskolans årskurs 1. Andelen av alla sexåringar som var mottagna i förskolan var 1,2 procent 2015. Läsåret 2015/16 var 1 303 elever (1,1 procent) 6 år eller yngre i grundskolans årskurs 1, vilket är en minskning jämfört med föregående läsår då andelen var 1,3 procent. Cirka 2 procent av alla sexåringar återfanns varken i förskoleklass, förskolan eller i årskurs 1 i grundskolan.

Grundskolan

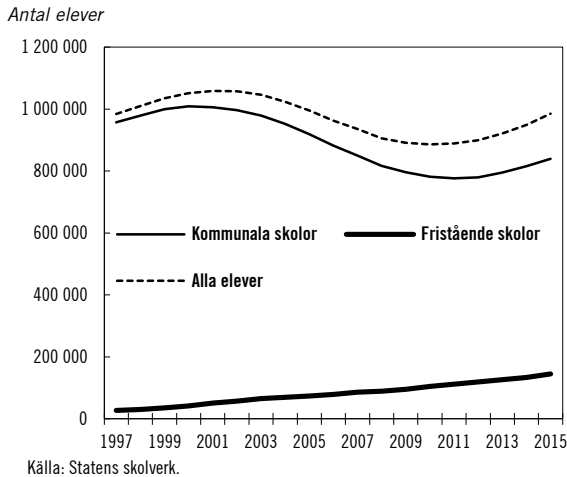
Utbildningen i grundskolan ska enligt skollagen syfta till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla deras förmåga att tillägna sig dessa. Vidare ska utbildningen förbereda eleverna för aktiva livsval och ligga till grund för fortsatt utbildning. Lika tillgång till utbildning och likvärdig utbildning är fundament i skollagen, liksom att elever i behov av stöd och särskilt stöd har rätt till sådant stöd.

För grundskolan gäller läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11).

Elever och skolor

Elevantalet i grundskolan minskade kontinuerligt mellan läsåren 2001/02 och 2010/11. Därefter har elevantalet ökat och uppgick läsåret 2015/16 till ca 985 600 elever, vilket var en ökning med nära 35 200 elever jämfört med föregående läsår.

Diagram 3.3 Elevutveckling i grundskolan 1997–2015

Av alla elever i grundskolan läsåret 2015/16 var andelen flickor 48,5 procent och andelen pojkar 51,5 procent. Av eleverna i kommunala skolor var 48,2 procent flickor och 51,8 procent pojkar. Motsvarande andelar för fristående skolor var 50,3 procent flickor och 49,7 procent pojkar. Det är således något fler flickor än pojkar som väljer en fristående grundskola. Detta förhållande gällde även tidigare läsår. Andelen elever som går i fristående grundskolor var ca 15 procent.

Från och med läsåret 2012/13 sker insamlingen av uppgifter till den officiella statistiken per skolenhet. En skolenhet omfattar verksamhet i en eller flera skolbyggnader som ligger nära varandra och verksamhet som är knuten till enheten och som inte bedrivs i någon skolbyggnad, t.ex. fritidshem. Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Förändringen medför att de uppgifter om skolenheter som presenteras läsåret 2012/13 inte är jämförbara med tidigare uppgifter om skolor. Läsåret 2015/16 fanns det drygt 4 010 kommunala skolenheter, 5 skolenheter inom sameskolan och knappt 830 skolenheter med enskild huvudman inom grundskolan.

Lärare

I grundskolan arbetade omräknat till heltidstjänster 80 500 lärare läsåret 2015/16 vilket var en ökning med ca 2 150 heltidstjänster jämfört med föregående år. Av dessa var 76 procent kvinnor och 24 procent män. Lärartätheten var 8,2 lärare (heltidstjänster) per 100 elever läsåret 2015/16. Lärartätheten har varit i stort sett oförändrad under de senaste tio åren.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundskolan 2015 uppgick till ca 93,9 miljarder kronor, vilket är en ökning med 6,7 procent jämfört med 2014. Kostnaden per elev var i genomsnitt 97 800 kronor 2015, vilket är en ökning med 3,5 procent jämfört med föregående år. Därtill uppgick kostnaden för skolskjuts till 2,9 miljarder kronor.

Indikator: Resultat på nationella prov

Nationella prov genomförs i årskurs 3, 6 och 9. Även i specialskolans årskurs 4, 7 och 10 samt i sameskolans årskurs 3 och 6 genomförs nationella prov. Syftet med proven är att de ska användas för att ge information för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och, för de årskurser där det finns betyg, även ge stöd för betygsättningen. Proven bidrar därmed till att ge underlag för en analys av i vilken utsträckning målen för utbildningen nås. Samtliga mål i ämnena provas dock inte.

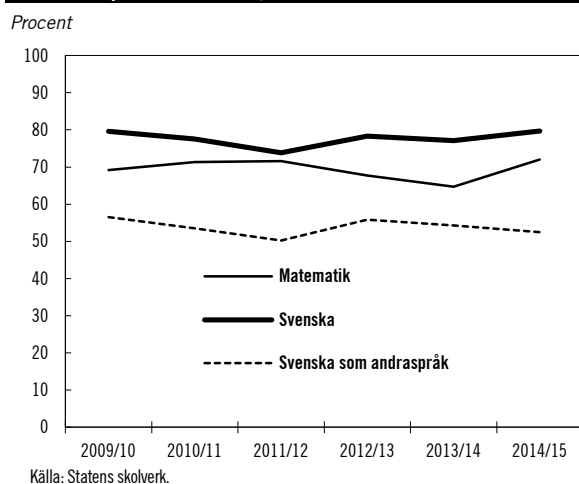
I årskurs 3 genomfördes nationella prov första gången 2010 och i årskurs 6 genomfördes proven första gången våren 2012. Som indikator på måluppfyllelse kommer andelen elever, uppdelat på flickor och pojkar, som har nått kravnivån eller fått minst provbetyget E på de nationella proven i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik att användas. Övriga resultat på nationella prov redovisas i tabell 3.1. För att kunna göra överskådliga jämförelser över tid när det gäller årskurserna 6 respektive 9 kommer andelen som har fått minst provbetyget E (tidigare betyget Godkänt) att redovisas.

Årskurs 3

Nationella prov i årskurs 3 genomfördes hösten 2009 i form av en obligatorisk utprovning. Proven infördes 2010. Andelen av de elever som gjorde samtliga delprov och som nådde

kravnivån på samtliga delprov 2010–2015 framgår av diagram 3.4.

Diagram 3.4 Andelen elever som nådde kravnivån i nationella prov i årskurs 3, 2009/10–2014/15

Diagrammet visar att andelen elever som har genomfört samtliga delprov och har nått kravnivån på samtliga delprov i matematik uppgick till 72,0 procent läsåret 2014/15, vilket är högre än läsåret 2009/10 då andelen var 69,2 procent. I svenska var andelen något högre läsåret 2014/15, 79,7 procent jämfört med 79,6 procent 2009/10. I svenska som andraspråk var andelen lägre läsåret 2014/15, 52,5 procent jämfört med 56,5 procent 2009/10. Resultatet på proven som genomfördes våren 2015 visar att av de elever som gjorde alla delprov klarade flickorna proven i något högre utsträckning än pojkarna. I svenska och svenska som andraspråk uppnådde flickorna kravnivåerna i betydligt högre utsträckning än pojkarna medan det var jämnt fördelat bland dem som klarade alla sju delproven i matematik.

Årskurs 6

Nationella prov i årskurs 6 genomfördes första gången våren 2012. Här redovisas andelen elever som genomfört samtliga delprov och fått minst provbetyget E, vilket motsvarar ett godkänt resultat, som indikator på måluppfyllelse i årskurs 6.

Under våren 2015 genomfördes nationella prov i årskurs 6 i ämnena matematik, engelska och svenska eller svenska som andraspråk. För samtliga ämnen var det en större andel flickor än pojkar som fick minst betyget E.

I matematik fick 91,6 procent av eleverna som genomfört samtliga delprov 2015 minst provbetyget E. Motsvarande andel var 94,8 procent i

engelska, 95,6 procent i svenska och 77,4 procent i svenska som andraspråk. Högst genomsnittligt provbetyg fick eleverna i engelska. Där hade 44 procent ett A eller ett B i provbetyg.

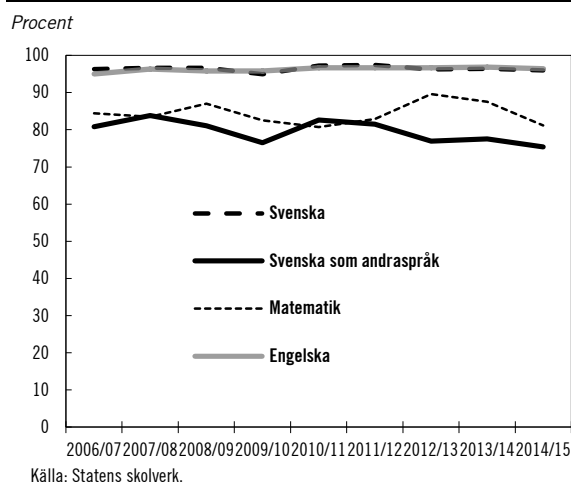
Andelen elever som fick minst betyget E på det delprov som prövar läsförståelse i svenska var något lägre än det sammanvägda provbetyget. I delprovet som prövar läsförståelse i svenska var det 94,2 procent (96,8 procent av flickorna och 91,7 procent av pojkarna) som fick minst betyget E och i svenska som andraspråk var det 72,6 procent (77,0 procent av flickorna och 68,7 procent av pojkarna).

Årskurs 9

Andelen elever som läsåret 2014/15 fick minst provbetyget E var störst i svenska och engelska där andelen var 96,0 respektive 96,4 procent. I matematik och svenska som andraspråk var andelen elever som fick minst provbetyget E 81,2 respektive 75,4 procent. Högst genomsnittligt provbetyg fick eleverna i engelska. Där hade 41,7 procent ett A eller ett B i provbetyg, vilket är en ökning med nära 3 procentenheter från föregående år.

Andelen elever som fick minst betyget E på det delprov som prövar läsförståelse var dock mindre än det sammanvägda provbetyget. I delprovet som prövar läsförståelse i svenska var det 90,0 procent (93,9 procent av flickorna och 86,2 procent av pojkarna) och i svenska som andraspråk var det 58,4 procent (63,4 procent av flickorna och 54,1 procent av pojkarna).

Diagram 3.5 Andelen elever som fått minst provbetyget godkänt respektive E i nationella prov årskurs 9 2006/07–2014/15

Andelen elever som fått minst provbetyget E i de nationella proven i årskurs 9 ligger konstant högre för proven i svenska och engelska (ca 96 procent).

I engelska har andelen elever som fick minst provbetyget E ökat med 1,4 procentenheter jämfört med andelen elever som fick motsvarande betyg (minst Godkänt) läsåret 2006/07.

För proven i matematik och svenska som andraspråk varierar andelen elever som fått minst provbetyget E (motsvarande tidigare Godkänt) kraftigt över åren, från ca 77 procent i svenska som andraspråk till nästan 90 procent i matematik. I matematik har andelen minskat med 6,3 procentenheter sedan läsåret 2013/14 och med 3,2 procentenheter från läsåret 2006/07 till läsåret 2014/15.

Tabell 3.1 visar andelen elever som fått minst betyget E i de nationella proven i årskurs 9 våren 2015 fördelat på kön. Andelen är högst i svenska och engelska, 96,0 respektive 96,4 procent. Lägst var andelen i svenska som andraspråk (75,4 procent).

Flickor har bättre resultat i samtliga ämnen där det finns nationella prov. Lsåret 2014/15 hade flickorna bättre resultat även i matematik där pojkarna tidigare år har haft marginellt bättre resultat än flickorna. Störst är skillnaden mellan pojkars och flickors resultat i svenska som andraspråk och biologi.

Tabell 3.1 Andelen elever 2014/15 som fått minst betyget E i provbetyg i årskurs 9, procent

Ämne	Samtliga	Flickor	Pojkar
Svenska	96,0	98,0	94,0
Svenska som andraspråk	75,4	79,4	72,1
Matematik	81,2	81,3	81,1
Engelska	96,4	96,6	96,2
Biologi	87,7	91,1	84,4
Fysik	87,3	88,6	86,0
Kemi	93,3	94,8	92,0
Samhällskunskap	91,8	94,2	89,6
Historia	83,4	85,9	80,9
Geografi	91,8	92,9	90,8
Religionskunskap	94,7	97,2	92,3

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Betyg och meritvärden

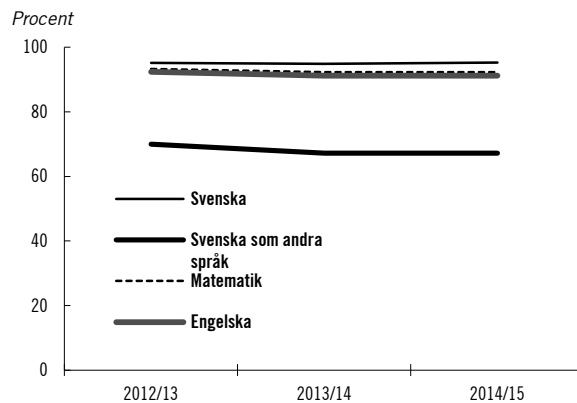
I målet för området förskola och grundskola ingår att alla flickor och pojkar ska ges förutsättningar att nå de nationella målen för

utbildningen. Den indikator som ligger närmast till hands för att följa denna del av målet när det gäller grundskolan är andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen i slutbetyget i årskurs 9. Måluppfyllelsen har följts under många år för elever som lämnar årskurs 9. Från och med läsåret 2012/13 har betyg från årskurs 6 införts vilket nu gör det möjligt att följa och avläsa trender över måluppfyllelsen för elever som lämnar denna årskurs.

Årskurs 6

Andelen elever som fått minst E i betyg i årskurs 6 ligger högre i svenska, matematik och engelska (91–95 procent) än i svenska som andraspråk (66 procent). Betygen ligger på en relativt jämn nivå för de tre år betyg har lämnats i årskurs 6.

Diagram 3.6 Andelen elever som fått minst betyget E i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska i årskurs 6 2012/13–2014/15

Källa: Statens skolverk.

Tabell 3.2 visar andelen elever som fått minst betyget E i betyg i årskurs 6 våren 2015 fördelat på kön. Bland de ämnen som redovisas i tabellen är andelen högst i svenska och biologi, 95 procent. Lägst var andelen i svenska som andraspråk (66,4 procent). Även betygen i matematik och engelska utmärker sig genom en låg andel, 91 respektive 92 procent.

Flickor har bättre resultat än pojkar i samtliga ämnen. Störst är skillnaderna i svenska som andraspråk (10 procentenheter) och svenska (4,6 procentenheter). Minst är skillnaden mellan flickor och pojkar i engelska (1,6 procentenheter).

Tabell 3.2 Andelen elever 2014/15 som fått minst betyget E i årskurs 6, procent

Ämne	Samtliga	Flickor	Pojkar
Svenska	95,3	97,6	93,0
Svenska som andraspråk	66,4	71,6	61,7
Matematik	91,3	92,4	90,2
Engelska	92,2	93,0	91,4
Biologi	95,0	96,3	93,8
Fysik	94,5	95,6	93,4
Kemi	94,4	95,7	93,1
Samhällskunskap	94,9	96,0	93,8
Historia	94,1	95,4	92,9
Geografi	94,3	95,4	93,3
Religionskunskap	94,7	96,1	93,3

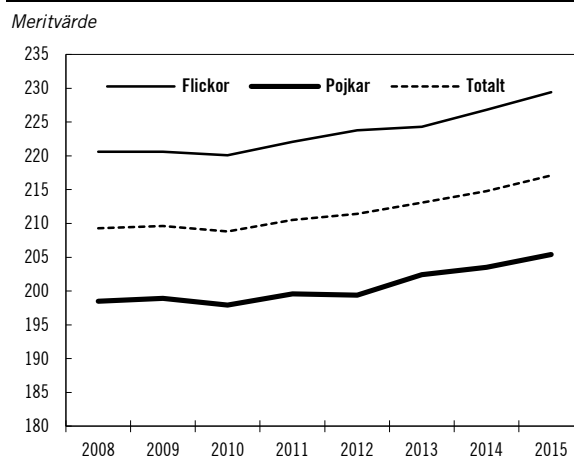
Källa: Statens skolverk.

Årskurs 9

Andelen elever som vårterminen 2015 fick minst betyget E i alla ämnen i årskurs 9 uppgick till 77,0 procent, vilket är en svag minskning jämfört med föregående år. Förändringarna mellan åren har över huvud taget varit små de senaste åren.

Det finns skillnader i måluppfyllelse mellan de olika ämnena. Ämnen där störst andel elever uppnår kunskapskraven är svenska, slöjd, bild samt moderna språk, såväl elevens val som språkval. Skillnaden mellan flickor och pojkar har varit i stort sett oförändrad de senaste åren. Störst är skillnaden i svenska som andraspråk, modersmål, svenska, kemi, biologi och religionskunskap där kunskapskraven nåddes av mellan 7,9 och 2,1 procentenheter fler av flickorna än av pojkarna.

En elevs meritvärde beräknas som summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen samt fr.o.m. läsåret 2013/14 även betygsvärdet i moderna språk inom ramen för språkval (betygsskalan som infördes 2012/13 ger poäng enligt följande: A 20 poäng, B 17,5 poäng, C 15 poäng, D 12,5 poäng och E 10 poäng).

Diagram 3.7 Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9 2007/08–2014/15

Anm.: Indikatorns jämförbarhet över tid är begränsad, bl.a. genom ny betygsskala från 2011 som har fler betygssteg vilket innebär att eleverna har möjlighet att få fler poäng (högre meritvärde) än tidigare. Från och med 2013/14 kan även de elever som får godkänt slutbetyg i årskurs 9 i ett modernt språk få ytterligare 10–20 poäng, vilket innebär att dessa elever maximalt kan få ett meritvärde på 340.
Källa: Statens skolverk.

Det genomsnittliga meritvärdet för både flickor och pojkar har ökat kontinuerligt sedan 2008 med undantag för 2010 då det sjönk något. Våren 2015 var det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 16 ämnen 217,1 meritpoäng, vilket är en ökning med 2,3 poäng jämfört med våren 2014. Sedan det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet infördes läsåret 1997/98 har det genomsnittliga meritvärdet successivt ökat, men den totala ökningen har varit relativt liten, ca 12 meritpoäng. Från och med läsåret 2013/14 kan de elever som fått slutbetyget A–E i ett modernt språk få ytterligare 10–20 meritpoäng, vilket innebär att dessa elever kan få ett meritvärde på maximalt 340 poäng. Det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 17 ämnen var 224,7 meritpoäng våren 2015.

Skillnaden i genomsnittligt meritvärde mellan pojkar och flickor har varit i stort sett oförändrad de senaste åren. År 2015 var skillnaden 24 meritpoäng (16 ämnen) respektive 26 meritpoäng (17 ämnen).

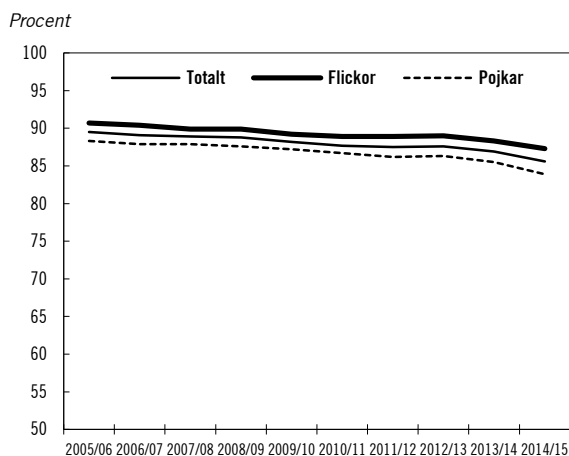
Indikator: Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Grundskolan ska förbereda eleverna för vidare studier antingen på ett högskoleförberedande program eller på ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Andelen elever som är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan är en viktig indikator på resultat och måluppfyllelse i grundskolan.

Tidigare krävdes lägst betyget Godkänt i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska för att vara behörig till samtliga nationella program i gymnasieskolan. Från och med höstterminen 2011 har behörighetskraven skärpts. De nya behörighetsbestäm- melserna innebär att det för yrkesprogrammen krävs lägst betyget E i ovanstående ämnen och ytterligare fem ämnen (inte reglerat vilka) medan det för högskoleförberedande program krävs lägst betyget E i ovanstående ämnen och ytterligare nio ämnen. För ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen samt det humanistiska programmet ska fyra av de ytterligare ämnena vara geografi, historia, samhällskunskap och religionskunskap. För naturvetenskaps- och teknikprogrammen ska tre av de ytterligare ämnena vara biologi, fysik och kemi. För det estetiska programmet är de nio ämnena inte reglerade.

De indikatorer som framöver kommer att användas inom detta område är dels andelen elever som är behöriga till yrkesprogram, dels andelen elever som är behöriga till respektive högskoleförberedande gymnasieprogram. Detta kommer att innebära ett tidsseriebrott vid jämförelser med tidigare år. Men eftersom måluppfyllelsen i ämnet matematik – för vilket lägst betyget E krävs – både nu och tidigare haft störst betydelse för om eleven blir behörig till gymnasieskolans nationella program kommer ändå en trendjämförelse att kunna göras mellan det tidigare gymnasiebehörighetsmättet och måttet som anger andelen elever som är behöriga till yrkesprogrammen.

Diagram 3.8 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program 2005/06–2014/15

Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program har minskat sedan 2006, både bland flickor och bland pojkar. Våren 2015 var 85,6 procent av eleverna som gick ut grundskolan behöriga till yrkesprogrammen, vilket kan jämföras med 86,9 procent våren 2014. Av eleverna i årskurs 9 läsåret 2014/15 var 82,3 procent behöriga till gymnasieskolans naturvetenskaps- och teknikprogram, vilket var något färre än läsåret 2013/14 då 82,9 procent var behöriga. Skillnaden mellan flickors och pojkars behörighet till gymnasieskolans naturvetenskaps- och teknikprogram har de senaste åren varit ca fyra procentenheter. Våren 2015 varierade skillnaden mellan flickor och pojkar i andelen behöriga till de olika programmen mellan 3,4 och 4,5 procentenheter. Skillnaden var liksom tidigare störst för behörighet till naturvetenskaps- och teknikprogrammen.

Elevers bakgrund har fortsatt stor betydelse för studieresultaten. Elever med utländsk bakgrund har olika förutsättningar att uppnå behörighet till gymnasieskolan, bl.a. beroende på hur många år de gått i svensk grundskola. Andelen behöriga om man ser till hela gruppen elever som invandrat efter ordinarie skolstart, dvs. sju års ålder, sjunker över tid. För de senaste tre åren visar dock resultaten att det bland eleverna som invandrat under grundskolans årskurs 1–5 skett en ökning av andelen behöriga, medan det bland eleverna som invandrat under årskurs 6–9 skett en minskning av andelen behöriga. Andelen elever som uppnår behörighet till gymnasieskolan är betydligt lägre bland de elever som invandrat efter sju års ålder än bland övriga elever. Behörigheten över tid visar också på en mer negativ trend för dessa elever än för övriga elevgrupper. Av elever som invandrat till Sverige före sju års ålder hade 86,0 procent uppnått behörighet till yrkesprogrammen våren 2015. Motsvarande andel för elever som invandrat till Sverige efter sju års ålder var 49,5 procent.

Indikator: Elevers trygghet i grundskolan

För att mäta elevers trygghet i grundskolan används de resultat som framkommer av

Skolinspektionens skolenkät²⁷ där elever i årskurs 5 och årskurs 9 får ta ställning till påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”. Eleverna har fem svarsalternativ: stämmer helt och hållet, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls samt vet ej.

Årskurs 5

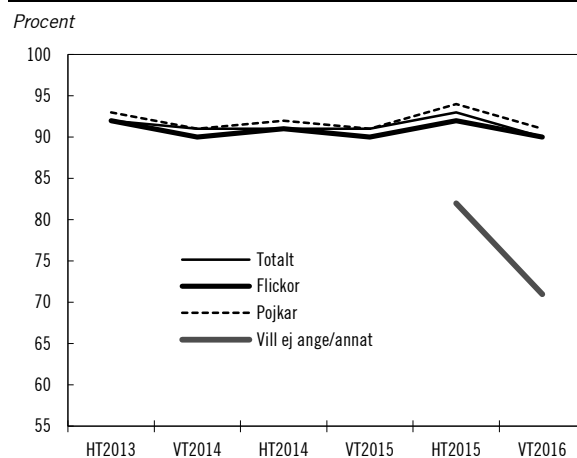
Andelen elever i årskurs 5 som vårterminen 2016 svarade att påståendet stämmer helt och hållet var 59 procent och 31 procent svarade att påståendet stämmer ganska bra. Den totala andelen för dessa två svarsalternativ uppgår till 90 procent, vilket är i nivå med tidigare års undersökningar. Se diagram 3.9 för utvecklingen de senaste sex terminerna. Andelen elever som svarade att påståendet stämmer ganska dåligt var 6 procent medan 3 procent svarade att påståendet inte stämmer alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 1 procent av eleverna. Även detta är i nivå med tidigare år.

Resultaten av enkäten vårterminen 2016 visar en viss skillnad mellan flickor och pojkar. Andelen flickor som svarade stämmer helt och hållet och stämmer ganska bra på påståendet var 56 respektive 34 procent. Motsvarande andelar för pojkarna var 63 respektive 28 procent. Andelen flickor som valde svarsalternativen stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls var 6 respektive 3 procent. Andelen pojkar som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt var 5 procent medan 3 procent valde svarsalternativet stämmer inte alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 1 procent av flickorna och pojkarna.

Av den totala andelen elever i årskurs 5 som besvarat enkäten vårterminen 2016 har 1 procent valt alternativet ”Vill ej ange/annat” under kön. Resultaten visar att dessa elever känner sig mindre trygga i skolan. 40 respektive 31 procent svarade stämmer helt och hållet respektive stämmer ganska bra på påståendet. Andelen som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls var 14 och 11 procent medan 1 procent valde alternativet vet ej.

²⁷ Skolinspektionens skolenkät är en del i myndighetens regelbundna tillsyn. Enkäten besvaras av ett urval av skolor och genomförs en gång per termin.

Diagram 3.9 Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 5 ht13–vt16

Källa: Statens skolinspektion. Anmärkning: För ht 13–vt 15 saknas uppgifter för dem som under kön valt alternativet ”Vill ej ange/annat”.

Årskurs 9

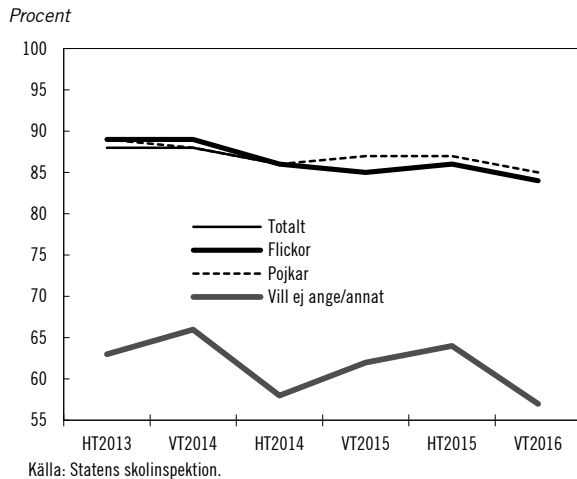
Andelen elever i årskurs 9 som vårterminen 2016 svarade att påståendet stämmer helt och hållet var 47 procent och 36 procent svarade att påståendet stämmer ganska bra. Den totala andelen för dessa två svarsalternativ uppgår till 83 procent, vilket är något lägre än i tidigare års undersökningar. Se diagram 3.10 för utvecklingen de senaste sex terminerna. Andelen elever som svarade att påståendet stämmer ganska dåligt var 8 procent medan 5 procent svarade att påståendet inte stämmer alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 3 procent av eleverna. Även detta är i nivå med tidigare år.

Resultaten av enkäten vårterminen 2016 visar en viss skillnad mellan flickor och pojkar. Andelen flickor som svarade stämmer helt och hållet och stämmer ganska bra på påståendet var 43 respektive 41 procent. Motsvarande andelar för pojkarna var 53 respektive 32 procent. Andelen flickor som valde svarsalternativen stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls var 9 respektive 4 procent. Andelen pojkar som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt var 7 procent medan 5 procent valde svarsalternativet stämmer inte alls. Av flickorna svarade 3 procent vet ej medan motsvarande andel av pojkarna var 4 procent.

Av den totala andelen elever i årskurs 9 som besvarat enkäten vårterminen 2016 har 2 procent valt alternativet ”Vill ej ange/annat” under kön. Resultaten visar att dessa elever känner sig mindre trygga i skolan. 29 procent respektive 29 procent svarade stämmer helt och hållet

respektive stämmer ganska bra. Andelen som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls uppgick till 14 respektive 18 procent medan 11 procent valde alternativet vet ej.

Diagram 3.10 Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet "Jag känner mig trygg i skolan", fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 9 ht13–vt16

Sameskolan

Sameskolan ska ge en utbildning med samisk inriktning, som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurs 1–6 i grundskolan. Sameskolan har i uppdrag att förmedla det samiska samhällets och urfolket samernas normer, värdegrund, traditioner och kulturarv till eleverna. Staten är genom Sameskolstyrelsen huvudman för sameskolan samt för förskoleklass och fritidshem vid skolenhet med sameskola. Det finns även integrerad samisk undervisning i kommunala grundskolor i årskurs 1–9. Sameskolstyrelsen får efter avtal med en kommun fullgöra kommunens uppgifter avseende förskola. För sameskolan gäller läroplanen för sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lsam11).

Elever

Läsåret 2015/16 gick, enligt uppgift från Sameskolstyrelsen, 189 elever i sameskolan, varav 30 i förskoleklass, vilket var en minskning av elevantalet med sex elever jämfört med föregående läsår. Av eleverna i sameskolorna och förskoleklasserna var 55 procent pojkar och 45 procent flickor. Sammanlagt deltog 212 elever i

integrerad samisk undervisning vid 30 grundskolor i tolv kommuner, vilket är en ökning med 44 elever jämfört med 2014/15. Andelen flickor i den integrerade undervisningen var 55 procent och pojkar 44 procent.

Läsåret 2015/16 gick 132 barn i samisk förskola, vilket var fler än 2014/15 då 128 barn gick i samisk förskola. Andelen pojkar i förskola var 52 procent och andelen flickor 48 procent. Antalet elever i fritidshem vid sameskolorna minskade från 94 under 2014/15 till 87 läsåret 2015/16.

Resultat på nationella prov

Nationella prov genomförs i årskurs 3 och 6. Syftet med proven är att de ska användas för att ge information för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och, för de årskurser där det finns betyg, även ge stöd för betygssättning.

Årskurs 3

Andelen av de elever som gjorde samtliga delprov i matematik och som nådde kravnivån 2014/15 var 91,3 procent. I svenska uppnådde 93 procent kravnivån. I jämförelse med tidigare år var provresultaten högre i matematik. I svenska motsvarar resultaten den förra mätomgången. Av flickorna nådde 88,3 procent kravnivån i matematik och av pojkarna 94 procent. I svenska nådde 95,4 procent av flickorna kravnivån och av pojkarna nådde 91 procent kravnivån.

Årskurs 6

För läsåret 2014/15 har inga resultat på de nationella ämnesproven för årskurs 6 inrapporterats. I sameskolan sätts betyg i årskurs 6 och av statistiken framgår att samtliga elever klarade kunskapskraven i alla ämnen vårterminen 2015.

Personal

Sameskolstyrelsen hade 91 personer anställda 2015. Omräknat till heltidstjänster var det en ökning från 83 till 85 årsarbetare jämfört med föregående år. Den övervägande delen av de anställda var kvinnor.

Kostnader

Den totala kostnaden för sameskolan, förskola och fritidshem uppgick 2015 till ca 74 miljoner kronor. Kommunernas avgifter som uppgår till 34 miljoner kronor finansierar platser inom förskolan, förskoleklass och fritidshem.

Genomsnittskostnaden per barn i förskolan uppgick till 246 106 kronor 2015, vilket är en ökning med 66 000 kronor eller 26 procent jämfört med föregående år. Genomsnittskostnaden per elev i sameskola, inklusive barn i förskoleklass och fritidshem, uppgick till 246 000 kronor 2015, vilket var en minskning med 10 394 kronor eller 4 procent jämfört med föregående år.

Grundsärskolan

Utbildningen i grundsärskolan ska enligt skollagen syfta till att ge elever med utvecklingsstörning en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och så långt som möjligt motsvara den som ges i grundskolan. Ett beslut om att en elev ska tas emot i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs. För grundsärskolan gäller läroplanen för grundskolan 2011, Lgrsär11.

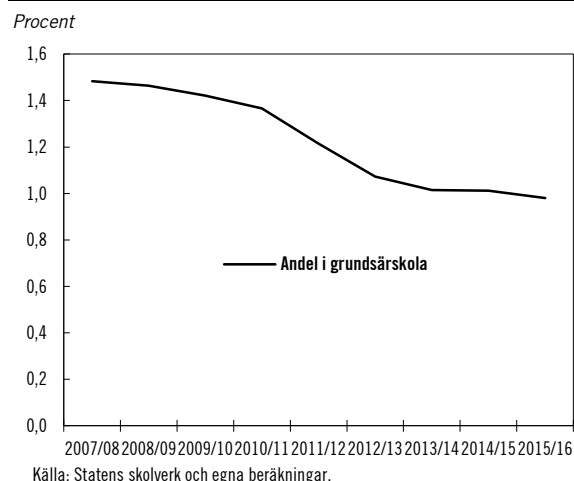
Inom grundsärskolan finns det en särskild inriktning som benämns träningsskola. Den är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen.

Elever

Läsåret 2015/16 var nära 9 800 elever mottagna i grundsärskolan, vilket är en ökning med knappt 65 elever eller 0,7 procent jämfört med föregående år. Av eleverna var knappt 40 procent flickor och drygt 60 procent pojkar. Fördelningen mellan pojkar och flickor i grundsärskolan har varit i princip oförändrad under den senaste femårsperioden.

Andelen elever i grundsärskolan utgör ungefär 1 procent av alla elever i det obligatoriska skolväsendet. Sammantaget, och trots ökningen för läsåret 2015/16, innebär detta en minskning sedan 2007/08 då andelen uppgick till 1,5 procent. De förändringar som troligen ligger bakom minskningen är att gruppen elever med autism eller autismliknande tillstånd fr.o.m. läsåret 2011/12 hör till grundskolans målgrupp samt att grundsärskolan 2011 blev nioårig efter att tidigare ha varit tioårig (med den sista årskursen frivillig).

Diagram 3.11 Andelen elever av samtliga elever i obligatoriska skolformer som var inskrivna i grundsärskolan 2007/08–2015/16

Lärare

I grundsärskolan arbetade ca 4 200 lärare läsåret 2015/16 vilket motsvarade ungefär 2 500 heltidstjänster. Av dessa var 85 procent kvinnor och 15 procent män. Jämfört med 2014/15 ökade antalet heltidstjänster med ca två procent.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundsärskolan beräknas 2015 ha uppgått till ca 3,8 miljarder kronor (inklusive skolskjuts), vilket är en ökning med 11,1 procent jämfört med 2014. Kostnaden per elev har ökat med 2,4 procent till 441 800 kronor per elev.

Specialskolan

Utbildningen vid specialskolan är avsedd för de barn som inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan på grund av dövhet eller hörselskada, dövblindhet, grav språkstörning eller synskada och ytterligare funktionsnedsättning. Specialskolan har tio årskurser. Staten är genom Specialpedagogiska skolmyndigheten huvudman för specialskolan samt för förskoleklass och fritidshem vid skolenheter med specialskola. Eleverna undervisas vid fem skolor med regionala upptagningsområden och fyra rikskryterande skolor. För specialskolan gäller läroplanen för specialskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lspec11).

Elever

Lsåret 2015/16 gick ca 550 elever i specialskolan, vilket var drygt 50 elever fler än

föregående läsår. Av eleverna var 39 procent flickor och 61 procent pojkar. Våren 2015 avslutade drygt 60 elever årskurs 10 i specialskolan med ett genomsnittligt meritvärde på ca 158 meritpoäng. Detta är en minskning från föregående år då den genomsnittliga meritpoängen var 174. Flickornas genomsnittliga meritvärde är högre än pojkarnas och låg våren 2015 på 169 meritpoäng jämfört med pojkarnas 147.

Lärare

I specialskolan var antalet tjänstgörande lärare 220 läsåret 2015/16, vilket motsvarar 169 heltidstjänster. Antalet tjänstgörande lärare ökade med 8 procent sedan föregående år. Lärartätheten, mätt i antalet heltidstjänster per 100 elever, var drygt 30, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår.

Kostnader

Kostnaden för specialskolan uppgick 2014 till ca 475 miljoner kronor, vilket är en ökning med 4,3 procent jämfört med 2013. Kostnaden per elev uppgick 2014 i genomsnitt till 929 300 kronor, vilket är en minskning med 2,9 procent sedan föregående år.

Statistiken för specialskolan avseende budgetåret 2015 publiceras först i september 2016.

Fritidshemmet

Fritidshemmet ska komplettera utbildningen i förskoleklassen samt grundskolan och motsvarande skolformer genom att stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Varje kommun ska erbjuda fritidshem t.o.m. vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem.

För fritidshemmet gäller läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11). För fritidshemmet gäller den del av läroplanen som anger skolans värdegrund och uppdrag samt i tillämpliga delar den del som anger övergripande mål och riktlinjer för verksamheten.

Elever och personal

Antalet elever i fritidshem uppgick 2015 till totalt 461 871, vilket är en ökning med knappt 17 500 elever jämfört med 2014. Av eleverna var 48 procent flickor och 51 procent pojkar. Antalet fritidshem ökade med 45 stycken och uppgick totalt till ca 4 240.

Andelen barn i åldern 6–9 år som gick i fritidshem 2015 var 84 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2014. Sedan 2004 har denna andel ökat med drygt 9 procentenheter.

I åldern 10–12 år var andelen elever som fick utbildning i fritidshem 21 procent, en mindre ökning jämfört med 2014 och med 11 procentenheter sedan 2004. I likhet med den senaste femårsperioden var det för elever i åldern 6–12 år marginellt högre andel pojkar i kommunala fritidshem och marginellt högre andel flickor i fristående fritidshem.

Från 2014 till 2015 har grupperna totalt sett blivit fler på fritidshemmen. 2015 fanns det 11 300 grupper jämfört med 10 800 grupper 2014. Antalet elever per grupp har minskat från 41,1 till 40,9 under samma period. Sett till den senaste tioårsperioden har grupperna däremot ökat kraftigt i storlek. År 2004 var den genomsnittliga gruppstorleken 31 elever.

Antal elever per anställd 2015 var 12,9 vilket är en liten minskning jämfört med 2014. I de kommunala fritidshemmen gick det i genomsnitt 12,8 elever per anställd jämfört med 13,9 elever per anställd i de fristående fritidshemmen. Andelen personal med pedagogisk högskoleexamen fortsätter att minska och uppgick 2015 till 47 procent, vilket är en minskning med 4 procentenheter jämfört med 2014. Skillnaden mellan kommunala och fristående fritidshem är stor. Andelen uppgår till 50 procent respektive 24 procent. Andelen män i fritidshem har kontinuerligt ökat under många år. De senaste tio åren har andelen män i fritidshem ökat med 8 procentenheter och var 25 procent 2015.

Kostnader

Den totala kostnaden för fritidshem 2015 uppgick till ca 16,0 miljarder kronor, vilket är en ökning med 6,1 procent från föregående år (fasta priser). Antalet elever har ökat med 4,2 procent mellan 2014 och 2015. Kostnaden per inskriven elev i fritidshem har ökat med 1,8 procent jämfört med 2014 och uppgick till 35 500 kronor per elev.

3.3.3 Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar

Läraryförsörjning

Fler anställda i lågstadiet

Regeringens satsning på fler anställda i förskoleklass och lågstadiet – ett statsbidrag för de lägre årskurserna i grundskolan och motsvarande skolformer samt viss annan utbildning (Lågstadiesatsningen) – infördes hösten 2015. Syftet med satsningen är att höja utbildningens kvalitet för de lägre årskurserna och ge lärare i förskoleklass och årskurs 1–3 mer tid för varje elev.

Intresset för satsningen har varit stort. Samtliga landets 290 kommuner och drygt hälften av de enskilda huvudmännen sökte bidrag i lågstadiesatsningen första året. Det innebär att Statens skolverk för läsåret 2015/16 fördelat ca 2 miljarder kronor till totalt 562 huvudmän. Tillsammans ansökte huvudmännen om bidrag till förstärkning av ca 2 150 heltidstjänster för lärare, 390 förskollärare och 630 speciallärare. Huvudmännen har också ansökt om bidrag till att anställa fritidspedagoger, specialpedagoger och icke pedagogisk personal som t.ex. administratörer. Vissa har även ansökt om bidrag till andra insatser för att minska klassernas storlek och öka lärarnas tid med eleverna.

Tidiga insatser

Mindre barngrupper i förskolan

Statens skolinspektion har fått i uppdrag av regeringen att under åren 2015–2017 granska förskolornas kvalitet och måluppfyllelse. Skolinspektionens rapport Trygghet och lärande för barn under tre år (2016:2), som är ett av flera projekt inom ramen för regeringens uppdrag, visar att ungefär en femtedel av förskolorna inte gav barnen tillräckligt med uppmärksamhet och tillsyn. Under en vecka i maj och oktober 2015 genomförde Skolinspektionen två s.k. flygande granskningar av 196 slumpmässigt utvalda förskolor över hela landet. Syftet var att kartlägga förskolepersonalens arbete med uppmärksamhet, trygghet och tillsyn. Granskningen visar bl.a. att personalens tillgänglighet och lyhördhet för barnens behov var otillfredsställande, vilket främst tog sig uttryck i en delvis

passivt övervakande attityd. Granskningen visar också att ju fler barn eller ju fler barn per personal det var i de observerade grupperna, desto mindre uppmärksamhet och tillsyn bedömdes personalen ge barnen.

I förskolans läroplan (Lpfö98) framhålls att barngruppen ska ses som en viktig del i barns utveckling och lärande. Barn behöver utvecklas i socialt samspel, kunna utveckla relationer med andra barn och vuxna samt känna trygghet och kontinuitet i barngruppen. Det är således viktigt att minska barngruppernas storlek när grupperna är för stora för att alla barn ska kunna ges möjlighet att utvecklas socialt, känslomässigt och intellektuellt i en grupp.

Regeringen genomför sedan 2015 en stor satsning för att stimulera huvudmännens arbete att se till att förskolans barngrupper har en lämplig sammansättning och storlek. Statens skolverk har fått i uppdrag att fördela statsbidrag till huvudmän för att minska barngruppernas storlek i förskolan (U2015/03229/S). Huvudmännen ska prioritera barngrupper med de yngsta barnen. 830 miljoner kronor är avsatta för detta ändamål 2016 och fr.o.m. 2017 beräknas motsvarande belopp årligen.

Skolverkets rapport Föräldrars val och inställning till förskola och fritidshem (rapport 392, 2013) och Skolinspektionens kvalitetsgranskning En vanlig dag i förskolan. Gruppstorlek, personaltäthet och trygghet (dnr 2014:6460) visar att majoriteten av de granskade förskolorna bedöms kunna ge barnen den uppmärksamhet och tillsyn som utgör grunden för deras trygghet. Samtidigt anser såväl personal som barnens föräldrar till viss del att barngrupperna är för stora. Forskningen visar sammantaget, enligt Skolverkets rapport Barngruppernas storlek i förskolan (rapport 433, 2016), att barngruppernas storlek har betydelse för barns trygghet, utveckling och lärande.

Skolverket har i enlighet med ett uppdrag från regeringen återinfört ett riktmärke för barngruppernas storlek i förskolan (U2015/01495/S). Riktmärket är satt till 6–12 för barn i åldern 1–3 år respektive 9–15 för barn i åldern 4–5 år. Riktmärket ska relateras till ett antal faktorer såsom personalens utbildning och kompetens, personaltäthet, barngruppens sammansättning samt förskolans fysiska miljö. Riktmärket har införts i Skolverkets kommentar till allmänna råd om förskolan.

Undervisning i förskoleklass

Statens skolinspektion har i kvalitetsgranskningen *Undervisning i förskoleklass (2015:03)* undersökt hur undervisningen i förskoleklassen utgår från de övergripande målen i läroplanen, specifikt kunskapsmålen, och om lek och skapande arbete utgör väsentliga delar i undervisningen i en lärandemiljö där eleverna får undersöka och utforska. Rapporten bygger på iakttagelser från besök vid 20 förskoleklasser vid 20 slumpvis utvalda skolor. Resultaten visar framför allt att eleverna i förskoleklass ofta inte möter en undervisning som på ett systematiskt sätt planeras, genomförs och följs upp utifrån läroplanens övergripande mål för kunskaper. Detta beror till stor del på att verksamheten präglas av en kombination av otydliga styrdokument och, som en följd av detta, ofta bristande styrning från rektorn avseende undervisningens inriktning. Inriktningen blir därför ofta den enskilda pedagogens ansvar, vilket är ett problem utifrån den princip om en likvärdig utbildning som uttrycks i skollagen.

I syfte att förtydliga bl.a. förskoleklassens uppdrag har ändringar gjorts i läroplanerna för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och motsvarande skolformer. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 2016. De innebär att förskoleklassens respektive fritidshemmet syfte, uppdrag och innehåll tydliggörs genom två nya avsnitt i läroplanerna för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och motsvarande skolformer. I de två nya avsnitten framgår tydligt förskoleklassens uppdrag, att stimulera elevers utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Även fritidshemmet uppdrag, att komplettera utbildningen i förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer som skolplikt kan fullgöras i, framgår tydligt. Dessutom förtydligas avsnitten om övergång och samverkan mellan de olika skolformerna och fritidshemmet i respektive läroplan.

Förskoleklassens uppdrag att utgöra en bro mellan förskola och skola tydliggörs, liksom fritidshemmet uppdrag att komplettera skolan och stödja elevernas sociala utveckling. Syftet med förändringarna är att förbättra kvaliteten och likvärdigheten i förskoleklassens och fritidshemmet verksamheter. Detta är ett led i arbetet med att nå regeringens mål om ökad kvalitet och likvärdighet för eleverna i förskoleklassen, fritidshemmet och i skolans lägre årskurser.

Jämlik skola

Nationella skolutvecklingsprogram

Regeringen gav den 9 juli 2015 Statens skolverk i uppdrag att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor (U2015/03844/S). Insatserna ska ha fokus på grund- och gymnasieskolan och motsvarande skolformer. Insatserna i de nationella skolutvecklingsprogrammen ska bestå av olika kompetensutvecklings- och stödinsatser. I enlighet med uppdraget redovisade Skolverket under hösten 2015 en plan för åren 2016–2019 avseende utformning, innehåll och genomförande av uppdraget.

I en delredovisning ingick beskrivningar av hur Skolverket avser att ta ett samlat grepp kring de kompetensutvecklingsinsatser som myndigheten erbjuder, beskrivningar av uppföljning och utvärdering av programmen, insatser som myndigheten avsåg att genomföra under 2015 samt en beskrivning av ekonomiska förutsättningar för att genomföra uppdraget. I genomförandeplanen presenteras förslag på sju olika program: systematiskt kvalitetsarbete, värden och kunskaper, betyg och bedömning, nyanländas lärande, skola och arbetsliv och högre studier, elevhälsa samt styrning och ledning. Skolverket har i en delredovisning i februari 2016 angett att merparten av insatserna för att stärka den digitala kompetensen i undervisningssituationen samt för en effektivare administration med syfte att minska lärares och rektorers administrativa arbete kommer att ligga inom ett eget program, digitalisering.

En utvärdering av de nationella skolutvecklingsprogrammen avseende 2016 och 2017 ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 13 april 2018.

Samverkan för bästa skola

Inom ramen för satsningen Samverkan för bästa skola har regeringen beslutat om två uppdrag till Statens skolverk och ett uppdrag till Statens skolinspektion. Skolverket ska i dialog med huvudmän för skolor med låga kunskapsresultat och tuffa förutsättningar genomföra insatser i syfte att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten inom och mellan skolor. Insatserna ska baseras på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Skolverkets bedömning av vilka skolor som ska prioriteras för deltagande samt identifikation

av relevanta utvecklingsområden ska främst baseras på underlag från Skolinspektionen, som har fått i uppdrag att lämna ett sådant underlag. Skolverket ska komma överens med varje berörd huvudman om hur insatserna ska utformas och genomföras. I överenskommelserna ska Skolverkets och skolhuvudmannens respektive ansvar och åtaganden klargöras. Skolverket fattar beslut om att genomföra insatserna. Samarbetet mellan Skolverket och respektive skolhuvudman kan pågå i upp till tre år.

Under 2015 träffades överenskommelser mellan Skolverket och 16 kommunala och 8 enskilda huvudmän, totalt 24 huvudmän. Under 2016 har Skolverket t.o.m. april månad träffat överenskommelser med 8 kommunala och en enskild huvudman.

Skolverket räknar med att Samverkan för bästa skola successivt kommer att utvidgas med ca tio nya kommuner eller enskilda huvudmän varje halvår. Fram till 2019 beräknas 180 skolor ha medverkat i satsningen.

Skolkommissionen

Regeringen tillsatte den 1 april 2015 en kommitté – en skolkommission – som har i uppdrag att lämna förslag som syftar till höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan (U2015:03). Förslagen ska fokusera på förskoleklassen, grundskolan och gymnasieskolan och ska bl.a. utgå från OECD:s rekommendationer från den tematiska granskningen av svensk skola.

Skolkommissionen har i maj 2016 lämnat förslag till nationella målsättningar och en långsiktig plan med utvecklingsområden samt en tidplan för kommissionens fortsatta arbete. Kommissionens arbete ska slutredovisas senast den 13 januari 2017.

Elevhälsan

Riksdagen har i ett tillkännagivande anfört att regeringen ska se till att det görs en nationell översyn av tillgängligheten till och kvaliteten på elevhälsan (bet. 2010/11:UbU7, rskr. 2010/11:206).

Regeringen gav i oktober 2011 Statens skolverk i uppdrag att genomföra insatser för en förstärkt elevhälsa under åren 2011–2015 (U2011/05947/S). I uppdraget ingick bl.a. att sprida information om och fördela statsbidrag, utbildningsinsatser till elevhälsans personal samt utveckling av stödmaterial. För uppdragets

genomförande fick Skolverket 641 miljoner kronor.

Av Skolverkets redovisning av regeringsuppdraget (U2015/03324/S) framgår att statsbidraget till personalförstärkningar enligt huvudmännen själva haft positiva effekter och bidragit till att stärka elevhälsans verksamhet. Närmare 90 procent av huvudmännen som har tagit del av bidraget bedömer att eleverna har kunnat få mer stöd i syfte att nå kunskapsmålen. Fördelningen av bidraget mellan skolformer har varit relativt stabil under perioden 2012–2015. Cirka två tredjedelar av bidraget har gått till personalförstärkningar inom elevhälsan i grundskolan, cirka en femtedel till gymnasieskolan och den övriga tiondelen har fördelats på förskoleklass, grundsärskola och gymnasiesärskola. Totalt har statsbidraget resulterat i 2 164 heltidstjänster inom elevhälsan, varav 30 läkare, 337 skolsköterskor, 566 kuratorer, 247 psykologer, 674 specialpedagoger samt 310 speciallärare. I genomsnitt har 660 000 elever omfattats av satsningen årligen. Skolverket har vidare genomfört utbildningsinsatser i form av seminarier och tagit fram stödmaterial och kunskapsstöd.

Av redovisningen framgår vidare att det är svårt att skapa en modell för valida mått som mäter kvaliteten på och tillgången till elevhälsa, eftersom det i väsentliga delar saknas kunskap om vad som ska mätas, och hur det skapas mått som går att operationalisera. Det skulle behövas ett mycket omfattande arbete med att ta fram nationella riktlinjer, register och säkra former för uppgiftsinsamling. Mycket talar också för att huvudmännens totala uppgiftslämnarböroda skulle bli omfattande. Ytterligare en aspekt som försvårar möjligheten att mäta tillgången till elevhälsa är att elevhälsan organiseras på många olika sätt. Elevhälsans uppdrag är vidare komplext och svårt att mäta eftersom elevhälsans insatser utgör en viktig del av hela skolans uppdrag samtidigt som indikatorer kräver en tydlig avgränsning.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att det finns skäl att vidta andra åtgärder för att öka tillgängligheten till och kvaliteten på elevhälsan. I syfte att öka den genomsnittliga personaltätheten inom elevhälsan beslutade regeringen den 5 maj 2016 förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser.

Vidare beslutade regeringen den 23 juni 2016 att ge Skolverket i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan i syfte att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 februari 2017.

Med hänsyn till områdets komplexitet anser regeringen att de vidtagna åtgärderna är de mest ändamålsenliga med anledning av riksdagens tillkännagivande. Tillkännagivandet får därmed anses färdigbehandlat.

Betyg och kunskapskrav

Riksdagen har i ett tillkännagivande anfört att det bör utarbetas en tydlig handledning om hur skolorna ska använda betygssstegen B och D samt att utformningen av kunskapskraven bör utvärderas två år efter att den nya betygsskalan trätt i kraft och regeringen ska återkomma till riksdagen med en redovisning av denna utvärdering som grund för ett eventuellt framtida ställningstagande från riksdagen (bet. 2010/11:UbU3, rskr. 2010/11:137).

Den 3 november 2011 gav regeringen Statens skolverk i uppdrag att utarbeta olika former av stödmaterial för att underlätta lärarnas arbete med bedömning och betygssättning när det gäller kunskapskraven B och D. I december 2012 publicerade Skolverket handledningen Betygsskalan och betygen B och D – en handledning. Den 24 november 2011 gav regeringen Skolverket i uppdrag att bl.a. fortsätta arbetet med olika former av kompetensutveckling och stöd till lärare inom området bedömning och betygssättning. Uppdraget redovisades den 16 juni 2014 (U2014/4011/S). Av Skolverkets redovisning framgår att Skolverket under 2013 genomförde en webbaserad utbildning i bedömning och betygssättning för lärare i årskurs 4–6 i grundskolan. Utbildningen har fortsatt under 2014 och har utvidgats till att även omfatta lärare i andra årskurser. Skolverket har vidare tagit fram ett antal stödmaterial med inriktning mot bedömning och betygssättning och har under 2014 bedrivit en fortsatt aktiv behovsinventering för att närmare beskriva nödvändiga insatser rörande bedömning och betygssättning. Vidare har ett stödmaterial utarbetats om sambedömning, Sambedömning i skolan – exempel och forskning, som distribuerades till skolorna våren 2014.

Regeringen bedömer att ytterligare åtgärder i frågan inte behöver vidtas (skr. 2015/16:75).

Den 11 september 2014 gav regeringen Skolverket i uppdrag att utvärdera den nya betygsskalan (U2014/5371/S). Skolverket redovisade uppdraget den 2 maj 2016 (U2016/02217/S). Av Skolverkets utvärdering framgår att de flesta lärare är positiva till att det har införts fler betygsssteg men både lärare och elever upplever vissa problem med den nya betygsskalan och framför allt kunskapskravens utformning. Nio av tio lärare anser att de lyckas sätta rättvisa betyg och åtta av tio elever upplever att de får rättvisa betyg. Samtidigt anser en majoritet av lärarna att det finns problem med att elever inte kan få ett högre betyg för att de inte uppfyllt enstaka delar av ett kunskapskrav. Mindre än hälften av lärarna upplever att kunskapskraven är tydliga. Den största svårigheten ligger i att konkretisera och tolka de värdeord som skiljer de olika betygssstegen åt. Färre elever än tidigare upplever att det är tydligt vad som krävs för olika betygsssteg.

Mer än hälften av lärarna anser att det finns problem med att uppnå en likvärdig betygssättning i den egna skolan. Ännu fler lärare anser att det är svårt att uppnå en likvärdig betygssättning inom kommunen och nationellt. Analyser av statistik visar att likvärdigheten i betygssättningen inte har förbättrats.

I Skolverkets uppdrag ingick även att komma med förslag till förändringar i betygssystemet. Ett förtydligande ansåg sig Skolverket kunna göra omgående och myndigheten har därför publicerat ett förtydligande av hur den bestämmelse som reglerar betygssstegen B och D ska tolkas. Förtydligandet innebär ett större utrymme för lärarna att sätta betyget D i stället för E och betyget B i stället för C. I syfte att motverka konsekvenser av mycket ojämna kunskapsprofiler föreslår Skolverket att det ska vara möjligt för elever att få ett högre betyg än D om de t.ex. uppnår A-nivå i alla delar av ett kunskapskrav utom ett där eleven inte når mer än E-nivå. Skolverket föreslår vidare olika förändringar av kunskapskravens utformning för att kunskapskraven dels ska bli mindre omfattande, dels få ett rakare och enklare språk. De föreslagna förändringarna när det gäller betygssättning och kunskapskravens utformning kräver bl.a. förordningsändringar. Därutöver föreslår Skolverket mer omfattande förändringar som kräver ytterligare utredning. Det handlar om fler

betygssteg för underkänt vars främsta syfte är att motivera elever att komma närmare den godkända gränsen. Skolverket föreslår även ett riktmärke i stället för kunskapskrav. Ett kunskapskrav anger en lägsta gräns för att få ett betyg. Ett riktmärke anger de typiska kunskaperna hos en elev med ett visst betyg. Enligt Skolverket skulle ett riktmärke öppna upp för en mer kompensatorisk bedömning av elevers kunskaper. Regeringen anser att redovisningen ovan svarar mot riksdagens tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en redovisning av utvärderingen av utformningen av kunskapskraven. Förslagen från utvärderingen bereds vidare inom Regeringskansliet.

Genom dessa insatser bedömer regeringen att tillkännagivandet kan anses slutligt tillgodosett.

Utveckling av kvalitet i undervisningen

Läslifyftet

Statens skolverk fick den 5 december 2013 i uppdrag att svara för genomförandet av fortbildning av lärare i läs- och skrivutveckling där fokus ska vara på det kollegiala lärandet, det s.k. Läslifyftet (U2013/07215/S). Målgruppen är i första hand lärare i svenska i den obligatoriska skolan och i gymnasieskolans och gymnasiesärskolans första år men det är även viktigt att lärare i förskoleklass omfattas. Även andra lärarkategorier kan vara aktuella. Vissa insatser bör även riktas mot rektorer. I uppdraget ingår också att svara för utbildning av handledare som ska ha till uppgift att handleda grupper av lärare inom läs- och skrivutveckling. Skolverket ska även svara för att utveckla en särskild webbplattform för fortbildningen. På webbplattformen ska det finnas relevant forskningsbaserat stödmaterial. Stödmaterial ska även tas fram för personal i förskolan samt för personal som arbetar i skolbiblioteken. Läslifyftet ska erbjudas huvudmännen under perioden 2015–2018 (fyra läsår).

Under läsåret 2014–2015 har ett urval huvudmän och skolor deltagit i en utprövningsomgång. Skolverket beräknar att ca 1 600–3 000 handledare kommer att kunna leda det kollegiala lärandet med ca 32 300 lärare under perioden 2015–2018.

Matematiklyftet

Statens skolverk har under perioden 2012–2016 i uppdrag att i samverkan med Nationellt centrum för matematikutbildning vid Göteborgs universitet svara för en ämnesdidaktisk fortbildningssatsning för matematiklärare, det s.k. Matematiklyftet.

Matematiklyftet består av fortbildning i matematikdidaktik och vänder sig till lärare inom grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen, och den särskilda utbildningen för vuxna. Det finns också stödmaterial för personal inom förskolan och förskoleklassen. Huvudmannen beslutar om deltagande.

Syftet med insatserna är att stärka och utveckla kvaliteten i undervisningen och på så sätt öka elevernas måluppfyllelse. Fortbildningen sker genom kollegialt lärande. Den äger rum lokalt på skolorna och är tätt knuten till lärarnas ordinarie arbete. Det didaktiska stöd materialet till fortbildningen är tillgängligt på webben, på Skolverkets lärportal för matematik. Materialet bygger på forskning om lärande i matematik och på analyser av svenska elevers resultat i nationella och internationella undersökningar.

Huvudmännen kan av Skolverket söka statsbidrag för att delta. Statsbidraget är indelat i två delar: ett bidrag per matematikhandledare och ett bidrag per deltagande lärare.

Lsåret 2014/2015 var statsbidraget 4 000 kronor per matematiklärare. För en matematikhandledare lämnas statsbidrag som ersättning för lön. Det är ett schablonbelopp som ska motsvara högst 20 procent av en genomsnittlig heltidslön för en matematiklärare. Under läsåret 2014/15 utbetalades 104 000 kronor per matematikhandledare och läsår. Av de som till och med läsåret 2014/15 har fullgjort kompetensutvecklingsinsatsen är totalt 20 procent män och 80 procent kvinnor. För grundskolans del är förhållandet 83,6 procent kvinnor och 16,4 procent män och för gymnasieskolans del 43,5 procent kvinnor och 56,5 procent män. Lsåret 2015/16 deltar ca 230 huvudmän, 8 987 lärare och 590 matematikhandledare i satsningen.

Det sista läsåret med bidrag är 2015/16, vilket innebär att de sista som fullgör matematiklyftet gör detta i juni 2016. Då kommer drygt 37 000, 81 procent, av alla matematiklärare runt om i landet ha deltagit i satsningen. Totalt har

654 miljoner kronor aviserats för Matematiklyftet fram till 2016.

Nyanlända elever

Under 2015 sökte fler personer asyl i Sverige än någonsin tidigare. Av dem som sökte asyl förra året var ca 34 000 barn i åldrarna 6–15 år. Ungefär hälften av de asylsökande i denna åldersgrupp var ensamkommande barn, dvs. asylsökande under 18 år utan vårdnadshavare.

Den stora ökningen av antalet nyanlända elever under kort tid innebär för många skolor stora utmaningar i arbetet med att ge alla elever en utbildning av hög och likvärdig kvalitet. En särskild utmaning är den generella bristen på lärare och annan personal inom skolväsendet. Till följd av att mottagandet av asylsökande familjer och asylsökande ensamkommande barn har varit ojämnt fördelat mellan landets kommuner, finns det stora skillnader mellan såväl kommuner som skolor.

Under 2015 vidtog regeringen flera åtgärder i syfte att stärka huvudmännens kapacitet att ta emot nyanlända elever och öka huvudmännens förutsättningar att ge dem en god skolgång.

Uppdrag till Skolverket att genomföra insatser

Statens skolverk fick 2015 i uppdrag att genomföra insatser för att stärka huvudmännens förmåga att erbjuda nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska en utbildning av hög och likvärdig kvalitet (U2015/03356/S). Målet är att förbättra elevernas förutsättningar för goda kunskapsresultat inom grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolans introduktionsprogram.

Målgrupper för de olika insatserna är huvudmän, rektorer, lärare i alla ämnen, modersmåls-lärare, studiehandledare på modersmålet samt annan personal inom grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolans introduktionsprogram.

Under året planerade och påbörjade Skolverket insatser riktade till samtliga nivåer i styrkedjan inom ett antal centrala områden. Det handlar bl.a. om systematiskt kvalitetsarbete, organisering och genomförande av mottagande av nyanlända elever, utbildning för nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska, språkutvecklande ämnesundervisning, svenska som andraspråk, studiehandledning på

modersmålet, undervisning på modersmål, studie- och yrkesvägledning och elevhälsa. Insatserna är både generella och riktade, utifrån huvudmännens olika förutsättningar och behov.

De generella insatserna riktar sig till samtliga huvudmän och skolor. Syftet är att insatserna ska bidra till minskade skillnader i kunskapsresultat mellan nyanlända elever, elever med annat modersmål än svenska och andra elevgrupper. Insatserna handlar om kompetensutveckling, implementering av Skolverkets allmänna råd och olika former av stödmaterial, webbtjänster, målgruppsanpassade informationsinsatser och dialog med huvudmän.

De riktade insatserna vänder sig till de huvudmän som bedöms vara i störst behov av stöd. Syftet är att höja nivån där behovet är som störst och i förlängningen att öka likvärdigheten i utbildningen. Insatserna omfattar nuläges- och behovsanalys, åtgärdsplan och stöd från Skolverket. De riktade insatserna handlar om att ge organisationsstöd utifrån ett systematiskt kvalitetsarbete.

Extra resurser till kommunerna

De 46 kommuner som tagit emot störst andel nyanlända barn och ungdomar tilldelades 200 miljoner kronor 2015 för att stötta utbildningsverksamheten i kommunen. Regeringen har även initierat ett resurstillskott om totalt 10 miljarder kronor till kommuner, landsting och civilsamhället som avses användas under 2015 och 2016 (prop. 2015/16:47 Extra ändringsbudget för 2015), vilket också kan användas för att upprätthålla och förbättra mottagandet av nyanlända barn och elever. Regeringen har även genomfört en höjning av skolschablonen för asylsökande med 50 procent. Detta ökar kommunernas möjligheter att ge praktiskt stöd i anslutning till mottagande av nyanlända.

Utökad undervisningstid i svenska

En fyraårig försöksverksamhet med utökad undervisningstid i svenska för elever i grundskolan har pågått sedan 2013. Statsbidrag utgår till huvudmän för skolor med elever i årskurs 1–9 som får undervisning i svenska/svenska som andraspråk och som omfattar minst 105 timmar per läsår utöver den ordinarie undervisningen.

För att öka nyttjandegraden av bidraget ändrades 2015 regleringen så att bidrag även kan sökas för elever i förberedelseklass och att undervisningen även kan ges av icke behöriga

lärare. Hösten 2015 deltog 80 huvudmän för sammanlagt 3 691 elever. Enligt Skolverket anser de medverkande skolorna att satsningen ökar de nyanlända elevernas chanser att nå målen.

Elever med funktionsnedsättning

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) svarar för statens samlade stöd i specialpedagogiska frågor. I detta ingår bl.a. att vid förfrågan erbjuda specialpedagogisk rådgivning, anordna och medverka i kompetensutveckling samt sammanställa och sprida kunskap och resultat av forskning som är relevant för det specialpedagogiska området. Under 2015 deltog ca 29 600 personer i kurser och kompetensutveckling som myndigheten medverkat i eller anordnat. Vidare genomförde myndigheten drygt 3 900 rådgivningsuppdrag när det gäller specialpedagogiskt stöd, vilket är en markant ökning jämfört med de tre senaste åren.

De totala kostnaderna för verksamhetsområdet specialpedagogiskt stöd uppgick 2015 till drygt 314 miljoner kronor, vilket motsvarar kostnaden föregående år. Under 2015 genomförde SPSM en enkätundersökning av kundnyttan med rådgivningsuppdragen. Av de svarande skolhuvudmännen instämde 65 procent till stor del eller helt i påståendet ”Stödet bidrog till att undervisningen i högre utsträckning ger eleven eller eleverna med funktionsnedsättning möjlighet att nå så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar.”

Skapande skola

Sedan 2013 omfattar satsningen på Skapande skola förskoleklassen och årskurserna 1–9 i grundskolan. Satsningen syftar till att öka samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet och till att öka barns och ungas tillgång till kultur och eget skapande samt till en ökad måluppfyllelse i skolan. För ändamålet fördelade Statens kulturråd under 2015 179 miljoner kronor, som avsatts under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Allt fler elever omfattas av Skapande skola och Statens kulturråd konstaterar att skolhuvudmännens kontakter med kulturlivet blir allt mer etablerade och strukturen för arbetet bättre.

Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2015 samt i budgetpropositionen för 2016 har riksdagen beslutat att öka bidraget till Skapande skola med 10 miljoner kronor per år för 2015–2016 för att användas till verksamhet i förskolan. För 2017–2018 beräknar regeringen 10 miljoner kronor per år till satsningen. Detta har lett till att 17 kommuner, där tillgången till professionell kulturverksamhet bedöms vara låg, har getts möjlighet att ansöka om bidrag för att turnerande grupper inom teater, musik, dans och cirkus ska genomföra aktiviteter i förskolan.

Statens kulturråd konstaterar att tillgången till konst och kultur varierar i landet och har därför i sin bidragsgivning prioriterat kommuner med långa geografiska avstånd till kultur. Myndigheten har också uttryckt önskemål om att prioritera skolor med en stor andel nyanlända elever eftersom kultur och konst kan vara ett sätt att öppna upp för kommunikation och lyfta fram elevers olika resurser.

Nationella minoriteter

Statens skolverk har i uppdrag att underhålla webbplatsen Tema Modersmål. I sitt arbete med webbplatsen ska Skolverket särskilt sträva efter att stödja de nationella minoriteterna. Alla nationella minoritetsspråk, finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, finns nu representerade på webbplatsen inklusive fem romska och tre samiska språkvarieteter. Skolverket har under senare år på regeringens uppdrag ansvarat för utveckling och produktion av läromedel på samtliga nationella minoritetsspråk. Sammanlagt har ca 16 miljoner kronor anvisats under en tioårsperiod. Arbetet har skett i samverkan med de olika nationella minoritetsgrupperna. I augusti 2014 fick Skolverket ett uppdrag att stödja utveckling och produktion av lärverktyg på de nationella minoritetsspråken. Uppdraget slutredovisades i december 2015.

Den 1 juli 2015 trädde ändringar i skollagen (2010:800) i kraft som utökar rätten till modersmålsundervisning för elever som tillhör de nationella minoriteterna (prop. 2013/4:148, bet. 2013/14:UbU21, rskr. 2013/14:292). Ändringarna innebär att det inte längre ställs krav på att en vårdnadshavare ska ha språket som modersmål eller på att eleven ska ha grundläggande kunskaper i språket för att en elev ska få modersmålsundervisning i ett nationellt

minoritetsspråk i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan.

Sommaren 2015 beslutade regeringen med anledning av de ovan nämnda ändringarna i skollagen om kursplaner för de nationella minoritetsspråken finska, romani chib, meänkieli och jiddisch. Dessa nationella minoritetsspråk ska därmed även kunna läsas som nybörjarspråk i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan.

Statens skolinspektion har genomfört en granskning av modersmålsundervisningen och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskolan (rapport 2012:2). Rapporten visar att många kommuner har bristfälliga kunskaper om de rättigheter till modersmål som elever som tillhör en nationell minoritet har. Dessutom påtalar rapporten att det kan vara svårt att hitta lärare i nationella minoritetsspråk. En motsvarande granskning har genomförts under 2013 i gymnasieskolan som visar på liknande resultat (dnr 401-2012:5910).

Skolverket har med anledning av detta fått i uppdrag att genomföra insatser för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk (A2013/02958/DISK, A2014/03289/DISK). Uppdraget innebar att Skolverket i första hand skulle prioritera tillgången på lärare i samiska och meänkieli inom förvaltningsområdet för respektive språk, i andra hand lärare i finska inom förvaltningsområdet för finska. Detta uppdrag förlängdes i juni 2015 och ska slutredovisas senast den 30 mars 2018.

Sameskolstyrelsen

Sameskolstyrelsen är en förvaltningsmyndighet (styrelse) för de statliga sameskolorna och därtill hörande verksamhet, vilket regleras i sameskolförordningen (1995:205). Sameskolstyrelsen utses av Sametinget för en bestämd tid och består av fem ledamöter, varav en ordförande respektive en vice ordförande. Sameskolstyrelsens nuvarande sammansättning är tre män och två kvinnor.

Sameskolstyrelsen ansvarar för att ge samers barn en utbildning med samisk inriktning vilket innefattar förskoleklass, skola och fritidshem. Sameskolstyrelsen får också, efter avtal med en kommun, erbjuda förskola där verksamheten, helt eller delvis, genomförs på samiska. Utöver förskole- och skoluppdraget ska Sameskol-

styrelsen producera läromedel i tre olika samiska språkvarieteter. Sameskolstyrelsen ska också utveckla den integrerade samiska undervisningen som bedrivs i grundskolan i olika kommuner i Sverige.

Sameskolstyrelsen har under 2015 påbörjat ett arbete med att erbjuda samiska elever i Sverige samiska genom fjärrundervisning. Vid slutet av 2015 uppgick antalet som omfattades av fjärrundervisningen till ca 100 elever.

Främjande av jämställdhet i skolväsendet

Sedan 2013 genomförs ett utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter (JiM) där dessa ska bedriva ett utvecklingsarbete i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Statens skolverk (U2015/04713/S) och Statens skolinspektion (U2015/05266/GV) redovisade i slutet av 2015 sina planer för hur respektive myndighet avser fortsätta arbetet med jämställdhetsintegrering fram till 2018. Båda myndigheterna pekar i sina rapporter på de styrkor som finns i svensk skola när det gäller jämställdhet men för också fram de utmaningar som skolväsendet fortsatt står inför. Skolverket för bl.a. fram de sexuella trakasserier och kränkningar som drabbar flickor, skillnaderna i skolresultat mellan pojkar som grupp och flickor som grupp, att antipluggkultur och maskulinitetsnormer hänger ihop och påverkar elevers hälsa och studieresultat, att flickor har sämre psykosocial hälsa än pojkar samt de könsstereotypa studie- och yrkesval som flickor och pojkar gör.

Även i betänkandet Mål och myndighet – en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken (SOU 2015:86), som lämnades till regeringen i oktober 2015, beskrivs de utmaningar som finns, framför allt i form av könssegregerade utbildningsval och betygsskillnader mellan könen. I betänkandet understryks också betydelsen av lika möjligheter och villkor i fråga om utbildning för det jämställdhetspolitiska målet, framför allt delmålet om ekonomisk jämställdhet, men även utbildningens egenvärde. Också skolans roll och påverkan på både flickors och pojkars uppfattningar och föreställningar om kön förs fram.

Digitalisering av skolan

Statens skolverk redovisade i april 2016 uppdraget att följa upp it-användning och it-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning (U2016/01708/S). Myndigheten har tidigare genomfört motsvarande uppföljningar 2008–2009 och 2012. Den senaste rapporten visar att tillgången till it i form av datorer och surfplattor förbättrats för såväl barn och elever som lärare. It används också allt oftare i skolan, både av elever och av lärare. Användning av it på lektionerna har ökat i alla ämnen men är dock fortsatt låg i exempelvis matematik. Generellt ökar dock inte elevernas självupplevda it-kompetens i samma utsträckning som användningen, utan ligger kvar på en ganska god nivå. I förskolan ökar också användningen av it och barnen använder dator eller surfplatta allt oftare på egen hand och förskolepersonalen använder oftare dator eller surfplatta i barngruppen. Även om tillgången till digitala verktyg har ökat påpekar Skolverket att den fortfarande är ojämnt fördelad. Detsamma gäller användningen av digitala verktyg.

En majoritet av lärare i skolan och personal i förskolan upplever att de har en bra it-kompetens men uttrycker generellt ett fortsatt stort kompetensutvecklingsbehov inom flera it-relaterade områden, framför allt när det gäller förebyggande av kränkningar på nätet, it som pedagogiskt verktyg, att hantera ljud och bild, säker användning av internet, programmering samt lag och rätt på internet. Andelen rektorer som uppger att de har tillräcklig kompetens för att leda skolans it-strategiska arbete har ökat något men fortfarande är det en stor andel som uppger att de inte har tillräcklig kompetens för detta arbete, detsamma gäller för förskolechefer. Skolverket framför också att det finns ett stort behov av it-support och ett pedagogiskt it-stöd.

Statens skolverk

Statens skolverk har genomfört en egeninitierad organisationsöversyn med förändringar som trädde i kraft den 1 april 2016. Den nya organisationen syftar, enligt Skolverkets årsredovisning för 2015, till att ge bättre förutsättningar för styrning, stöd och samarbete. Det är ännu för tidigt att bedöma om organisationsförändringen har inneburit några konsekvenser

när det exempelvis gäller hur regeringsuppdrag hanteras av myndigheten.

Skolverket har en omfattande verksamhet med över 100 regeringsuppdrag. Sedan 2015 har myndigheten också fått de bredare uppdragen Nationella skolutvecklingsprogram och Samverkan för bästa skola. I den senare satsningen har Skolverket träffat överenskommelser med huvudmän som innebär att det nu pågår ett arbete där Skolverket arbetar med stöd och insatser på lokal nivå och efter huvudmännens behov.

Skolverket har arbetat vidare med att förbättra processerna när det gäller handläggningen av legitimationsärenden för lärare och förskollärare. Sedan hösten 2015 understiger den genomsnittliga handläggningstiden fyra månader, vilket är den gräns som anges i författning. Undantagna är dock ärenden som avser lärare med utländsk utbildning, där handläggningstiden i stället uppgår till i genomsnitt tio månader.

Skolverket har genomfört flera insatser när det gäller nyanlända elever, bl.a. inom Samverkan för bästa skola, men också i form av andra mer generella insatser. Exempelvis har en särskild telefonlinje öppnats inom upplysningstjänsten.

Statskontorets myndighetsanalys av Skolverket (rapport 2015:16) visade på en rad utvecklingsområden, bl.a. i fråga om den finansiella styrningen. Det konstateras bl.a. att Skolverkets förvaltningsanslag endast täcker cirka en tredjedel av verksamhetskostnaderna. Statskontoret menade överlag att styrningen av Skolverket har försämrats Skolverkets möjligheter att använda medlen effektivt.

Ekonomistyrningsverket (ESV) fick under hösten 2015 i uppdrag att se över omfattning, inriktning och detaljeringsgrad när det gäller den finansiella styrningen av Skolverket. En myndighets samtliga utgifter för verksamheten, inklusive utgifter för hantering av utbetalningar av transfereringar, ska normalt belasta myndighetens förvaltningsanslag. Sakanslag ska normalt inte användas för att finansiera förvaltningsutgifter. ESV:s bedömning (U2016/00388/S) var att riksdagen och regeringen i sin finansiella styrning av Skolverket gör avsteg från denna praxis. Den nuvarande finansiella styrningen medför, enligt ESV, att Skolverkets möjligheter att lösa sina uppgifter för att nå de efterfrågade resultaten på det sätt som verket bedömer vara mest effektivt är satta ur spel. ESV föreslog därför att förvaltningsutgifterna ska samlas på

ett och samma anslag, på Skolverkets förvaltningsanslag.

Mot bakgrund av detta har regeringen vidtagit åtgärder som innebär att styrningen förändrats. Det gäller förtydligande av regleringsbrevet, att uppdrags utformning övervägs nogt. Vad gäller detaljeringsgrad och att myndighetens förvaltningsutgifter i denna proposition i större utsträckning föreslås samlas på ett anslag (se avsnitt 10).

Statens skolinspektion

Statens skolinspektion ska verka för att alla elever ska få tillgång till en god utbildning i en trygg miljö. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att myndigheten gör en mycket bra insats för att främja förutsättningar för utvecklingen mot större kvalitetsmedvetande i skolorna och bättre verksamheter och resultat för barn och elever. Under 2015 har myndigheten implementerat en ny tillsynsmodell för att kunna fokusera på de skolor som har störst utvecklingsbehov. Under 2015 berördes runt 40 procent av grund- och gymnasieskolorna direkt av Skolinspektionens verksamhet. Sammanlagt har Skolinspektionen under 2015 fattat nästan 8 800 beslut.

Totalt har Skolinspektionen under 2015 fattat 775 skolbeslut och 635 beslut på huvudmannanivå vilket jämfört med tidigare år är fler beslut för huvudmän, men färre tillsynsbeslut för skolenheter. Detta beror på den förändrade tillsynsmodellen där samtliga huvudmän ska omfattas av tillsyn under en treårsperiod medan urvalet av skolenheter är tydligare differentierat än tidigare utifrån en risk- och väsentlighetsanalys. Tillsyn genomförs dock på samtliga fristående skolenheter genom att varje enhet besöks.

Vidare fattade myndigheten (inklusive Barn- och elevombudet, BEO) 4 193 beslut avseende anmälningsärenden om missförhållanden. Av de ärenden som gick till beslut efter fullständig utredning ledde 68 procent till att Skolinspektionen riktade kritik mot huvudmannen. Den vanligaste anmälningsgrunden var även 2015 kränkande behandling. Andra vanliga anmälningsgrunder var upplevda brister i särskilt stöd och elevens rätt till utbildning.

Skolinspektionen genomförde under 2015 två flygande inspektioner där myndigheten granskar

en avgränsad del av verksamheten på många skolenheter samtidigt. Den första avsåg skolverksamheten på 24 av Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem. Den andra flygande inspektionen avsåg gruppstorlek, personaltäthet och trygghet för små barn i förskolan.

Två riktade tillsyner har också avslutats under året. Den ena rör utbildningen för asylsökande barn och barn som vistas i landet utan tillstånd. Den andra riktade tillsynen rör utbildningen för elever med romsk språk- och kulturbakgrund.

Under 2015 har Skolinspektionen avslutat åtta kvalitetsgranskningar. Under året avrapporterades två granskningar av undervisningen: Historia i grundskolan samt Läs- och skrivundervisning i grundskolans tidigare år. Under året avrapporterades sex temagranskningar: Distansutbildning inom kommunal vuxenutbildning, Elevhälsa, Gymnasiearbetet, Huvudmannens styrning av grundskolan, Studieavbrott på yrkesprogram i gymnasieskolan samt Undervisning i förskoleklass.

Antalet ansökningar om tillstånd att bedriva fristående skola var 279 under 2015, vilket är en minskning från åren innan (2014 var det 377 och 2013 var det 416). Vidare fattades 66 beslut om betygsrätt för vuxenutbildning samt beslut om ett mindre antal andra ärenden.

BEO är en del av Skolinspektionen men är självständig i sitt beslutsfattande. Under 2015 har BEO fattat totalt drygt 1 000 beslut (ca 900 under 2014).

Skolforskningsinstitutet

Skolforskningsinstitutet startade sin verksamhet den 1 januari 2015. Myndigheten ska bidra till att de verksamma inom skolväsendet får goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen med stöd av vetenskapligt underbyggda metoder och arbetssätt. Myndigheten ska även bidra till goda förutsättningar för barns och elevers utveckling och lärande och till förbättrade kunskapsresultat för elever.

Skolforskningsinstitutet består av två beslutande organ, Skolforskningsnämnden och det vetenskapliga rådet. Det vetenskapliga rådet ska bistå Skolforskningsinstitutet med att granska det vetenskapliga underlaget i myndighetens systematiska översikter samt besluta om

fördelningen av de forskningsmedel som Skolforskningsnämnden beslutar att utlysa. Under våren 2016 tillsattes det vetenskapliga rådet.

En av Skolforskningsinstitutets huvuduppgifter är att genomföra s.k. systematiska översikter. Institutet beslutade under hösten 2015 och våren 2016 att följande systematiska översikter ska genomföras:

- Undervisning för att möta och ta tillvara elevers olikheter – klassrumsdialog i matematikundervisning med fokus på elevernas delaktighet och lärande.
- Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, med fokus på flerspråkiga elever.
- Formativ bedömning med fokus på feedback inom läs- och skrivutveckling.
- It som pedagogiskt verktyg i matematikundervisningen.
- Undervisning om lässtrategier som ett arbetssätt för att främja elevers läsförståelse.

3.3.4 Analys och slutsatser

Målet för verksamhetsområdet är en förskole- och grundskoleutbildning av hög och likvärdig kvalitet, där alla ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt oberoende av kön. Förskole- och grundskoleverksamhetens resultat och kostnader har i föreliggande avsnitt redovisats utifrån ett antal indikatorer och bedömningsgrunder. Den bild som de ger av måluppfyllelsen och som presenteras närmare nedan visar på fortsatta utmaningar inom svensk förskole- och grundskoleutbildning.

Andelen inskrivna barn i förskolan är fortsatt stor. Föräldrar har i huvudsak en positiv bild av förskolan (Statens skolinspektion, dnr 2015:3364). Den svenska förskolan är i mångt och mycket ett internationellt föredöme. Det finns dock fortsatt anledning att genomföra insatser för att öka likvärdigheten, höja personalens kompetens och för att säkerställa att verksamheten bedrivs enligt gällande styrdokument. Forskning visar att förskolans och skolans kvalitet är beroende av lärares pedagogiska och ämnesspecifika kompetens och förmåga att skapa en dialog med barnen. (Statens

skolverk, Perspektiv på barndom och barns lärande, 2010).

De allra flesta sexåringar är inskrivna i en förskoleklass. Kunskapen om varför vissa barn inte deltar i förskoleklass är bristfällig. Det finns dock en risk att de barn som i störst uträkning behöver förskoleklassens verksamhet inte tar del av den. Förskoleklassen utgör en viktig brygga mellan förskolan och grundskolan, en uppgift som tydliggjorts genom den nya läroplanen.

Tidiga och väl utformade insatser i grundskolan lägger en stabil grund för framtiden. Att varje elev tidigt tillägnar sig grundkunskaperna är viktigt för att eleverna ska klara sig även under skolans senare år och för att de ska klara alla ämnen i grundskolan och senare skolformer. Resultaten på de nationella proven i svenska och matematik i årskurs 3 var högre 2014/15 jämfört med då proven infördes 2009/10. Det är dock bekymmersamt att nästan 3 av 10 elever inte når kravnivån på samtliga delprov i matematik och att 2 av 10 elever inte uppnår denna nivå inom svenska. Resultaten inom svenska som andra språk har dessutom försämrats.

En större andel elever uppnår kravnivån i dessa ämnen på de nationella proven i årskurs 6 och 9 och det genomsnittliga meritvärdet i årskurs 9 har successivt ökat. Samtidigt har andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program minskat över tid. Resultat från internationella studier, som är konstruerade för att mäta resultatutvecklingen över tid, redovisades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, utg.omr. 16) och först i december 2016 kommer de senaste internationella studierna som rör matematik, naturvetenskap och läsförståelse att presenteras (TIMSS 2015 och PISA 2015). I PISA 2012 var de svenska resultaten signifikant lägre än OECD-genomsnittet inom såväl matematik och naturvetenskap som läsförståelse. Överlag kan det konstateras att svenska elever har haft en svag resultatutveckling under de senaste 10–15 åren. Mot bakgrund av detta har regeringen vidtagit åtgärder för att bryta utvecklingen.

Elevers bakgrund fortsätter att ha stor betydelse för skolresultaten. Elever som invandrat efter sju års ålder har som grupp lägre meritvärde än övriga elever och för alla elever har föräldrarnas utbildningsbakgrund betydelse för i vilken grad gymnasiebehörighet uppnås. Detta visar att den svenska grundskolans kompensatoriska uppgift i dag är för svag.

Skolverkets uppföljningar visar att tillgången till och användningen av digitala verktyg har ökat i förskolan och grundskolan. Fördelningen är emellertid ojämn mellan huvudmän och skolor och betydande andelar av rektorer, lärare i skolan och personal i förskolan uttrycker ett fortsatt kompetensutvecklingsbehov. Mot bakgrund av den strategiska potential som digitaliseringen har för skolutveckling och för utveckling av undervisningen och elevers kompetens, och därigenom för ökad måluppfyllelse och likvärdighet, är Skolverkets uppdrag om framtagande av en it-strategi ett viktigt verktyg.

Skillnaderna i skolresultat mellan flickor och pojkar är fortsatt tydliga. Flickor hade läsåret 2014/15 exempelvis bättre resultat i samtliga ämnen där det finns nationella prov i årskurs 9, även i matematik där pojkarna tidigare år har haft marginellt bättre resultat än flickorna. Våren 2015 varierade skillnaden mellan flickor och pojkar i andelen behöriga till de olika nationella programmen i gymnasieskolan med mellan 3,4 och 4,5 procentenheter till flickornas fördel. Det finns sannolikt flera samverkande förklaringar till att de genomsnittliga könsskillnaderna i skolprestationer består. Många forskningsbaserade förklaringar tar utgångspunkt i att skillnaderna mellan flickors och pojkars prestationer i skolan kan förklaras av samhällets förväntningar på hur pojkar och flickor ska uppträda. Kopplat till detta, och andra faktorer, finns brister i skolans förmåga att utforma undervisningen utifrån elevers olika förutsättningar för att ge alla flickor och pojkar lika möjligheter att uppnå målen för utbildningen. Därtill kan bemötande och förväntningar som ställs på eleverna i skolan bidra till att dessa skillnader består. Bemötande och förväntningar kan även kopplas till övriga bestående brister i jämställdhet såsom förekomsten av sexuella trakasserier, våld och könsstereotypa studieval inför gymnasieskolan. Det är därför viktigt att skolans jämställdhetsarbete stärks och att kunskapen i verksamheterna ökar om hur förväntningar och krav på pojkar och flickor påverkar deras lärande och utveckling.

Skolverket har ett viktigt uppdrag att främja att alla barn och elever får tillgång till en likvärdig utbildning av god kvalitet. För att kunna utföra detta uppdrag på ett effektivt sätt krävs bättre förutsättningar i fråga om den finansiella styrningen av myndigheten.

De utvecklingsinsatser som Skolverket utför bedöms, tillsammans med de statsbidrag som myndigheten administrerar, bidra till en bättre skolgång för Sveriges elever. Regeringen ser dock att vissa insatser behöver breddas eller byggas ut för att bättre möta de behov som finns.

I avsnitt 9 Politikens inriktning beskrivs de nya insatser som regeringen föreslår i denna budgetproposition.

3.4 Revisionens iakttagelser

Sameskolstyrelsen

Enligt Riksrevisionens granskning av Sameskolstyrelsens årsredovisning för 2015 uppvisar Sameskolstyrelsen brister i resultatredovisningen. Även ett överskridande av anslagskrediten kritiserar. Tidigare har Riksrevisionen kritiserat fakturering, upphandling, inköp, löner och inventering. Flera av dessa brister kvarstår.

Ekonomistyrningsverket (ESV) fastställer varje år ekonomiadministrativa värden för myndigheter och rapporterar dessa till regeringen. EA-värderingen består av en extern bedömning och en självdeklaration. Sameskolstyrelsen fick för 2015 betyget CC, vilket är det lägsta betyget. Kritikpunkterna gäller i första hand rutiner kring ekonomiadministration men även övertrasserad räntekontokredit och felaktig redovisning av anslagsintäkter m.m.

4 Gymnasieutbildning

4.1 Omfattning

I detta avsnitt behandlas skolformerna gymnasieskola och gymnasiesärskola. I avsnittet redovisas främst resultat som avser 2015. När det gäller betyg, meritvärden och provresultat innebär det läsåret 2014/15. Uppgifter om elever och personal avser läsåret 2015/16. Uppgifterna avseende kostnader för gymnasieskola och gymnasiesärskola 2015 bygger på preliminär statistik. Resultat, resultatindikatorer och statliga insatser för läraryrket redovisas samlat i avsnitt 2 för samtliga skolformer. Vissa resultat och insatser som är gemensamma för flera skolformer redovisas i avsnitt 3 Förskola och grundskola.

4.2 Mål för området

Svensk gymnasieutbildning ska vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla unga kvinnor och män i gymnasieskolan ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Gymnasieskolan ska ge unga kvinnor och män en god grund för yrkesverksamhet eller för vidare studier.

Regeringens mål för verksamhetsområdet sammanfaller i huvudsak med syftet med utbildningen inom skolväsendet som det uttrycks i skollagen (2010:800). Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att eleverna ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. I utbildningen ska hänsyn tas till elevers

olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma gymnasieskolans måluppfyllelse.

- Resultat på nationella prov.
- Genomsnittlig betygspoäng.
- Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år.
- Andel elever som uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år.
- Övergång från preparandutbildning och programinriktat individuellt val till nationella program i gymnasieskolan.
- Elevers trygghet i gymnasieskolan.
- Andel unga kvinnor och män från det underrepresenterade könet som fullföljer utbildningen på program med ojämn könsfördelning.
- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.

Indikatorerna ger inte en heltäckande bild av respektive verksamhet men belyser de delar av måluppfyllelsen och resultaten som regeringen bedömer är centrala. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga.

4.3.2 Resultat

Gymnasieskolan

Gymnasieskolan är en skolform inom skolväsendet som är avsedd att påbörjas av ungdomar efter avslutad grundskoleutbildning eller motsvarande, fram t.o.m. det första kalenderhalvåret det år de fyller 20. Den är en frivillig skolform som omfattar 18 nationella program, varav 12 yrkesprogram och 6 högskoleförberedande program med totalt 60 olika inriktningar. Inom de nationella programmen kan det även finnas särskilda varianter som är godkända av Statens skolverk och inom yrkesprogrammen kan det även finnas gymnasial lärlingsutbildning. För de elever som inte är behöriga till de nationella programmen finns fem introduktionsprogram. Cirka 98 procent av alla ungdomar börjar i någon av de olika formerna av utbildning inom gymnasieskolan.

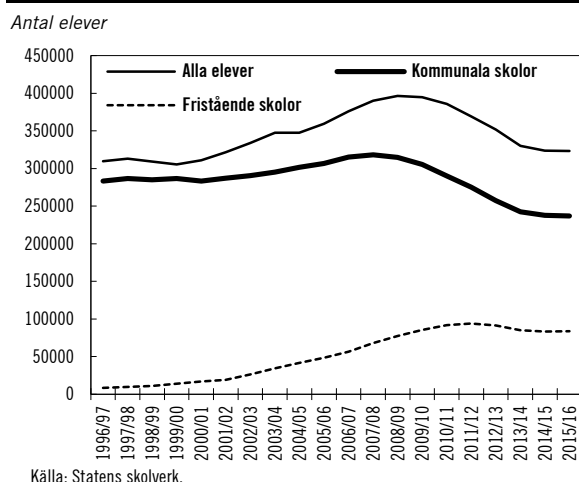
Gymnasieskolan ska enligt skollagen (2010:800) ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Gymnasieskolans huvuduppgift är enligt läroplanen att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. De högskoleförberedande programmen ska utgöra grund för fortsatt utbildning på högskolenivå. Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Eleverna på yrkesprogrammen ska ges möjlighet att uppnå grundläggande högskolebehörighet. Sådan behörighet är alltså inget krav för yrkesexamen utan en möjlighet för den enskilde eleven.

Elever, skolor och studievägar

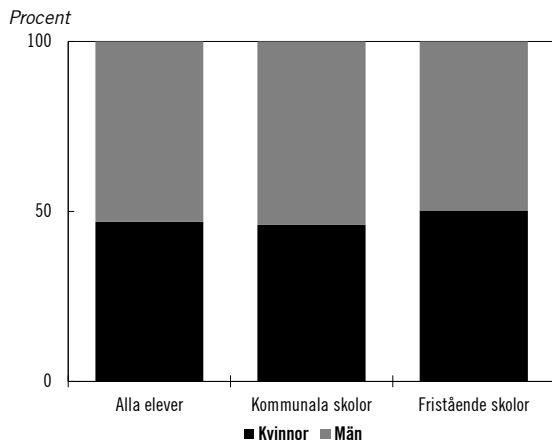
Hösten 2015 gick ca 323 100 elever i gymnasieskolan, vilket är en minskning med drygt 500 elever eller knappt 0,2 procent jämfört med året innan (se diagram 4.1). I skolor med kommuner som huvudmän, där elevantalet uppgick till knappt 237 000 elever hösten 2015, var

minskningen ca 0,4 procent. Antalet elever i fristående gymnasieskolor ökade med drygt 0,6 procent, från 83 195 elever till 83 754 elever. Antalet elever i skolor med landsting som huvudman har minskat med 227 elever, från 2 640 elever 2014 till 2 413 elever 2015. Statens skolverks prognos visar att elevminskningen kommer att stanna upp efter 2015/16. Därefter kommer, enligt prognosen, elevkullarna återigen att öka. Fram till läsåret 2023/24 beräknas ökningen bli omkring 45 000 elever.

Diagram 4.1 Elevutveckling i gymnasieskolan 1996/97–2015/16

Läsåret 2015/16 var andelen kvinnor i gymnasieskolan (vid mätningen den 15 oktober 2015) 47 procent och andelen män 53 procent, vilket innebär en minskning med en procentenhet för andelen kvinnor och därmed en ökning med en procentenhet för andelen män jämfört med föregående läsår. Av eleverna i skolor med kommuner som huvudmän var andelen kvinnor 46 procent och andelen män 54 procent, vilket även det innebär en minskning med en procentenhet för andelen kvinnor och en ökning med en procentenhet för andelen män. Motsvarande andelar för fristående skolor var 50 procent kvinnor och 50 procent män (se diagram 4.2). Andelarna gällande fristående skolor är oförändrade jämfört med föregående läsår.

Diagram 4.2 Elever i gymnasieskolan per huvudman, uppdelat på kön 2015/16

Källa: Statens skolverk.

Hösten 2015 fanns det 1 303 skolenheter i gymnasieskolan (se tabell 4.1), vilket innebär en minskning med 25 skolenheter jämfört med året innan. Antalet skolenheter med kommuner som huvudmän var 842 läsåret 2015/16, vilket innebär en minskning med 17 skolenheter jämfört med läsåret 2014/15. Antalet skolenheter med enskilda huvudmän uppgick läsåret 2015/16 till 443, vilket innebär en minskning med 9 skolenheter.

Tabell 4.1 Skolenheter i gymnasieskolan 2014/15 och 2015/16

Läsår	2014/15	2015/16
Skolenheter totalt	1328	1303
<i>därav med</i>		
Kommun som huvudman	859	842
Enskild huvudman	452	443
Landsting som huvudman	17	18

Källa: Statens skolverk.

Andelen skolenheter med kommuner som huvudmän utgör 65 procent av samtliga skolenheter 2015 medan andelen skolenheter med fristående huvudmän utgör 34 procent. Detta är samma andelar som föregående år. Resterande 18 skolor hade landsting som huvudmän, vilket är en ökning med en skolenhet jämfört med föregående läsår. De kommunala gymnasieskolorna är i genomsnitt större, sett till antalet elever, än de fristående.

Hösten 2015 var antalet elever, som hade sökt ett program och gick i gymnasieskolans årskurs 1 för första gången, ca 95 200 stycken. Av dessa nybörjarelever började knappt 27 procent på ett

yrkesprogram, vilket är en liten minskning jämfört med föregående år. Vidare började knappt 63 procent av eleverna ett högskoleförberedande program och knappt 11 procent ett introduktionsprogram. Sedan läsåret 2014/15 har andelen elever på både högskoleförberedande program och på introduktionsprogram ökat med en procentenhet.

Av de totalt ca 323 100 eleverna i gymnasieskolan läsåret 2015/16 gick drygt 57 procent ett högskoleförberedande program, drygt 29 procent ett yrkesprogram och drygt 13 procent ett introduktionsprogram. I förhållande till föregående läsår har andelen elever som läser ett yrkesprogram minskat med en procentenhet. Samtidigt har andelen elever på högskoleförberedande program minskat marginellt. Andelen elever på introduktionsprogram har ökat med två procentenheter.

Våren 2015 fanns det totalt knappt 7 600 lärlingar, varav 38 procent kvinnor och 62 procent män. En elev på ett yrkesprogram kan välja att exempelvis gå en i huvudsak skolförlagd studieväg de första två åren och i form av en gymnasial lärlingsutbildning enbart det tredje året. Våren 2016 fanns det totalt knappt 8 700 lärlingar i gymnasieskolan. Av dessa var 39 procent kvinnor och 61 procent män. Totalt innebär det en ökning med ca 1 100 lärlingar jämfört med 2015.

Indikator: Resultat på nationella prov

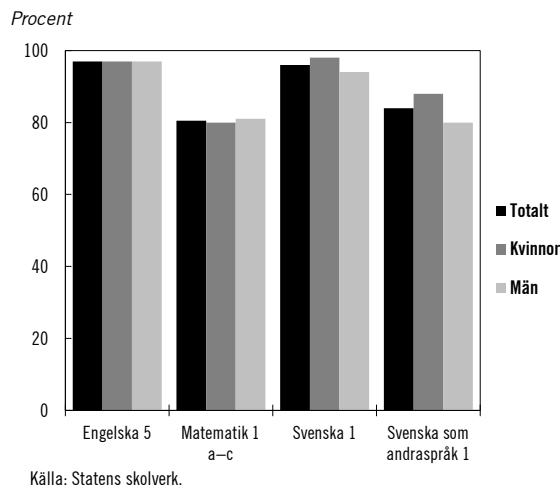
Nationella prov finns framtagna för kurserna engelska 5 och 6, matematik 1a, 1b och 1c, 2a, 2b och 2c, 3b och 3c och 4 samt svenska 1 och 3 och svenska som andraspråk 1 och 3.

Andelen elever som klarade de inledande kursproven i matematik var större våren 2015 än våren 2014. Störst andel elever med godkänt provbetyg (minst betyget E) fanns bland de elever som hade läst matematik 1c. Av de elever som skrev det provet våren 2015 fick 97 procent minst godkänt provbetyg att jämföra med 95 procent våren 2014. Matematik 1c är den inledande kursen på de tekniska och naturvetenskapliga programmen. Matematik 1a är den inledande matematikkursen på yrkesprogrammen. Andelen elever med minst godkänt provbetyg på denna kurs våren 2015 var 71 procent, vilket är en liten ökning jämfört med våren 2014 då 70 procent av eleverna fick godkänt provbetyg.

Matematik 1b är den inledande matematikkursen på samhällsvetenskapsprogrammet, ekonomiprogrammet, humanistiska programmet och estetiska programmet. Andelen elever med minst godkänt provbetyg i matematik 1b våren 2015 var 85 procent att jämföra med 83 procent våren 2014. I engelska 5 och svenska 1 fick 97 respektive 96 procent av de elever som gjorde proven våren 2015 minst provbetyget E, vilket är lika stora andelar för båda ämnena som det var våren 2014.

Provresultaten är i stort sett desamma både för kvinnor och för män när det gäller kursproven i matematik och engelska som gjordes våren 2015. Skillnaderna är dock större på kursproven i svenska 1 och svenska som andraspråk 1 (se diagram 4.3).

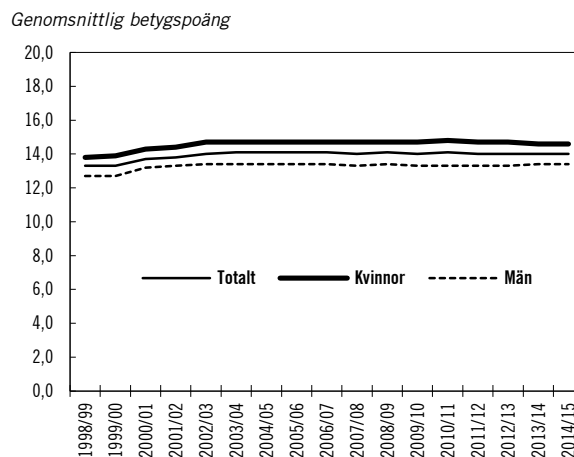
Diagram 4.3 Andel elever som fått minst betyget E i nationella prov i engelska 5, matematik 1a–1c, svenska 1 och svenska som andraspråk 1 vt 2015, per kön

Indikator: Genomsnittlig betygspoäng

Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevens examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygssatta gymnasiepoäng, är en indikator på uppfyllelsen av detta mål. Den genomsnittliga betygspoängen i gymnasieskolan var 14,0 av maximalt 20 poäng för samtliga elever som hade avslutat sin utbildning med ett examensbevis eller studiebevis som omfattar minst 2 500 poäng läsåret 2014/15. Det är i nivå med utfallet de senaste tolv läsåren (se diagram 4.4).

Diagram 4.4 Genomsnittlig betygspoäng i gymnasieskolan 1998/99–2014/15

Anm. Den genomsnittliga betygspoängen 2013/14–2014/15 avser elever som avslutat gymnasieskolan med examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygssatta poäng. Den genomsnittliga betygspoängen för 1998/99–2012/13 avser elever som fått slutbetyg.
Källa: Statens skolverk.

Det finns könsskillnader i betygresultaten. Våren 2015 var den genomsnittliga betygspoängen för kvinnor 14,6 poäng och för män 13,4 poäng, vilket är samma genomsnittliga betygspoäng för både kvinnor och män jämfört med föregående år. Kvinnor med svensk bakgrund²⁸ hade i genomsnitt 14,8 poäng medan kvinnor med utländsk bakgrund²⁹ hade i genomsnitt 13,6 poäng. Motsvarande resultat var för män 13,6 respektive 12,5 poäng. Detta innebär, jämfört med tidigare år, en ökning med 0,1 poäng för kvinnor med svensk bakgrund och en minskning med 0,2 poäng för män med utländsk bakgrund. För kvinnor med utländsk bakgrund samt för män med svensk bakgrund är poängen densamma som föregående år.

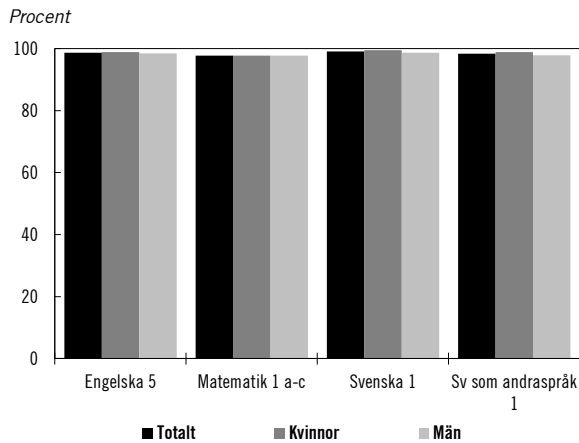
Liksom när det gäller resultaten på de nationella proven var kursbetygen högre i svenska och engelska än i matematik (se diagram 4.5). Samtidigt är betygen på kurser i engelska, matematik och svenska som är obligatoriska för alla program högre än på de nationella proven. Det är dock viktigt att notera att det inte är samma

²⁸ Definitionen av svensk bakgrund i denna text är den som Statens skolverk använder för sin statistik, dvs. inrikes född med två inrikes födda föräldrar eller inrikes född med en inrikes och en utrikes född förälder. Detta gäller genomgående genom hela avsnittet.

²⁹ Definitionen av utländsk bakgrund i denna text är den som Statens skolverk använder för sin statistik, dvs. utrikes född eller inrikes född med två utrikes födda föräldrar. Detta gäller genomgående genom hela avsnittet.

elever som har gjort de nationella proven som har fått examensbevis eller studiebevis om 2 500 poäng ett visst år. Många elever gör det nationella provet i den inledande kursen i ett ämne under den första eller andra årskursen i gymnasieskolan.

Diagram 4.5 Andel elever som fått minst betyget E i engelska 5, matematik 1a-1c, svenska 1 respektive svenska som andraspråk 1 i sitt examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng, vt 2015

Källa: Statens skolverk.

Av alla elever som fick examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng våren 2015 hade 33,2 procent läst ett utökat program, dvs. läst fler kurser än vad som ingick i deras fullständiga program. Detta var en något lägre andel än föregående år då 34,3 procent hade läst ett utökat program. Antalet elever som lämnade gymnasieskolan våren 2015 efter att ha gått ett reducerat program, dvs. som på grund av studiersvårigheter har befriats från undervisning i en eller flera kurser, var totalt ca 3400 varav ca 47 procent kvinnor och ca 53 procent män. Dessa elever har inte fått betyg på de 2 500 poäng som ett nationellt program omfattar. Detta gör att de i tillgänglig statistik inte räknas med i gruppen elever som har avslutat en fullständig gymnasieutbildning och deras andel redovisas därför inte här.

Indikator: Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år

Det är viktigt att alla ungdomar ges förutsättningar att fullfölja en gymnasial utbildning inom utsatt tid. Utbildningen i gymnasieskolan genomförs normalt på tre år. Det är dock inte alla elever som klarar studierna inom denna tid.

Tidigare användes andelen elever som fått slutbetyg inom tre år som en indikator avseende genomströmningen i gymnasieskolan, men efter gymnasiereformen 2011 används nu i stället andelen elever som har slutfört utbildningen inom tre år som indikator. Med elever som har slutfört utbildningen menas här elever som har avslutat gymnasieskolan med examensbevis eller studiebevis som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Av alla elever som började i gymnasieskolan hösten 2012 hade knappt 72 procent slutfört utbildningen våren 2015, dvs. efter tre år. Andelen elever som har slutfört gymnasieskolan inom tre år har varit i stort sett oförändrad under de senaste tio åren, oberoende av sättet att mäta fullföljandet (se diagram 4.6 för utvecklingen de senaste fem åren). Det är dock viktigt att påpeka att kraven för att få slutbetyg respektive examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng skiljer sig åt.

Diagram 4.6 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2008–2012 som fått slutbetyg (2008–2010) eller som avslutat med examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng (2011–2012) inom tre år

Anm. Observera att axeln är bruten.

Källa: Statens skolverk.

Kvinnor som började i gymnasieskolan hösten 2012 slutförde utbildningen inom tre år i högre grad än männen, 74 procent jämfört med 69 procent. Elever på högskoleförberedande program slutförde gymnasieskolan i större utsträckning än elever som hade gått på ett yrkesprogram. Andelen elever som 2012 var nybörjare på ett högskoleförberedande program och som slutförde gymnasieskolan inom tre år är 82 procent. Motsvarande andel för yrkesprogram är 78 procent.

Att inte fler slutför gymnasieskolan inom tre år beror delvis på att många elever har bytt program under studietiden, vilket förlänger studie-

tiden med ett och ibland flera år. En annan orsak till att studietiden blir längre är att många elever inte är behöriga till ett nationellt program och börjar sin gymnasietid på ett introduktionsprogram. Av de elever som 2011 började på ett introduktionsprogram hade endast 20 procent slutfört gymnasieskolan från något program efter fyra år. Av nybörjarna i gymnasieskolan 2011 gick 12 procent ett introduktionsprogram. Språkinträdning är det största av gymnasieskolans introduktionsprogram. Programmet har vuxit med de senaste årens ökade invandring av ungdomar i gymnasieåldern.

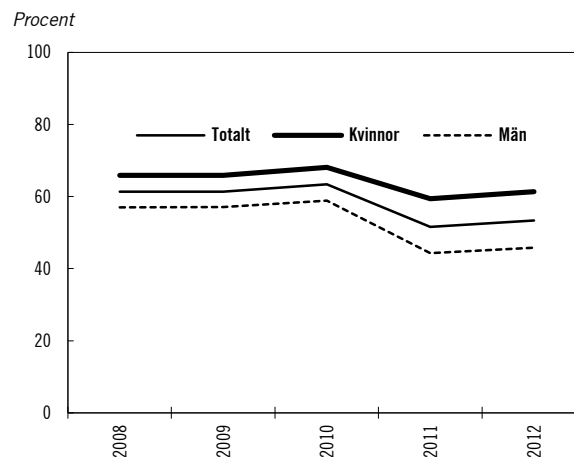
Av nybörjarna i gymnasieskolan hösten 2010 fick 71 procent slutbetyg inom tre år, 76 procent inom fyra år och 77 procent efter fem år.

Indikator: Andel elever som uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år

Nya krav för grundläggande behörighet

För att kunna antas till en högskoleutbildning krävs s.k. grundläggande behörighet. Kraven för grundläggande behörighet har höjts och denna förändring började tillämpas för elever som började i gymnasieskolan hösten 2011. De nya kraven innebär att det som huvudregel krävs en gymnasieexamen från ett högskoleförberedande program eller en yrkesexamen kompletterad med vissa behörighetsgivande kurser för att få grundläggande behörighet. Av alla elever som började gymnasieskolan hösten 2012 hade 53,4 procent uppnått grundläggande behörighet inom tre år. Det är en ökning med 1,8 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen (se diagram 4.7). Kvinnor hade ett bättre resultat än män, då 61,4 procent uppnådde sådan behörighet inom tre år att jämföra med 45,8 procent av männen. Elever med utländsk bakgrund lyckades i lägre grad än övriga elever att uppnå den grundläggande behörigheten, 39,2 procent jämfört med 57,5 procent. Det är en ökning för båda elevgrupperna: ca 1,1 procentenhet för elever med utländsk bakgrund och ca 2,4 procentenheter för övriga elever.

Diagram 4.7 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2008–2012 som uppnått grundläggande behörighet inom tre år

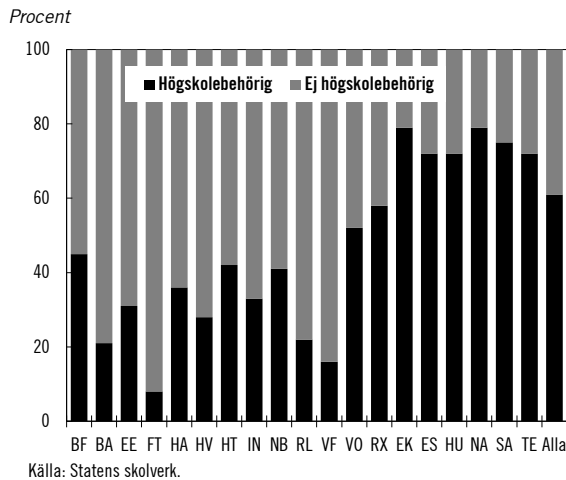
Anm. Elever som påbörjade gymnasieskolan före 2011 läste enligt läroplanen från 1994 medan de som påbörjar gymnasieskolan efter 2011 läser enligt 2011 års läroplan.

Källa: Statens skolverk.

Av nybörjarna på högskoleförberedande program 2012 uppnådde 75,1 procent grundläggande behörighet inom tre år. Motsvarande andel av nybörjarna på yrkesprogram var 30,6 procent. Spridningen mellan programmen är dock stor (se diagram 4.8).

Det finns skillnader i resultat mellan könen inom respektive nationellt program. Av nybörjarna 2012 fick kvinnor i högre utsträckning än män grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier. Detta gäller för samtliga program.

Diagram 4.8 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2012 som fått examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng inom tre år, fördelade efter grundläggande behörighet eller inte och program³⁰

Av de knappt 84 000 elever som våren 2015 fick ett examensbevis eller studiebevis som omfattade minst 2 500 gymnasiepoäng från gymnasieskolan, oavsett hur länge de hade gått i gymnasieskolan, fick 71,3 procent grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det är en ökning med en procentenhet jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som fick grundläggande behörighet till högskoleutbildning var 79,7 procent, motsvarande andel för männen var 62,9 procent.

Sammantaget hade 52 procent av dem som fyllde 20 år under 2015 uppnått grundläggande behörighet inom gymnasieskolan. Detta är en minskning med elva procentenheter jämfört med året dessförinnan. Den stora minskningen kan förklaras med att denna årskull var den första som gick ut gymnasieskolan efter att reglerna för behörighet till högskoleutbildning ändrades genom gymnasiereformen 2011. Av de kvinnor som fyllde 20 år under 2015 hade ca 60 procent uppnått grundläggande behörighet medan motsvarande andel för männen var ca 45 procent. Uppgifter fördelade på kön finns inte tillgängliga för tidigare år.

³⁰ BF= Barn och fritid, BA= Bygg och anläggning, EE= El och energi, FT= Fordon och transport, HA= Handel och administration, HV= Hantverk, HT= Hotell och turism, IN= Industritekniska, NB= Naturbruk, RL= Restaurang och livsmedel, VF= VVS och fastighet, VO= Vård och omsorg, RX= Riksrekryterande utbildningar, EK= Ekonomi, ES= Estetiska, HU= Humanistiska, NA= Naturvetenskap, SA= Samhällsvetenskap, TE= Teknik.

Byte av program, avbrott och studieuppehåll

Programbyten, liksom avbrott och studieuppehåll, är vanliga orsaker till förlängd studietid för många elever i gymnasieskolan.

Hösten 2014 fanns det knappt 100 000 elever som var nybörjare i gymnasieskolan. Andelen elever som efter ett år har bytt från ett nationellt program till ett annat nationellt program har ökat med 0,2 procentenheter sedan förra året, och var hösten 2015 7,5 procent. Det är fortsatt något vanligare att elever som har börjat på yrkesprogram byter program än elever som har börjat på högskoleförberedande program. Av de som var nybörjare i årskurs 1 på ett yrkesprogram läsåret 2014/15 hade 8 procent bytt program efter ett år, vilket är 0,2 procentenheter lägre än för föregående elevkull. Av eleverna som började i årskurs 1 på ett högskoleförberedande program 2014/15 hade 7,3 procent bytt program efter ett år, en ökning med 0,4 procentenheter. Liksom läsåret 2013/14 var det vanligast att elever bytte inom samma programtyp som de började på, dvs. från ett yrkesprogram till ett annat, respektive från ett högskoleförberedande program till ett annat.

Det finns fem introduktionsprogram som syftar till att förbereda för studier på ett annat program eller för yrkesverksamhet. Programbyte från ett introduktionsprogram är ofta ett tecken på progression och studieframgång hos eleven och är därmed en önskvärd utveckling. Av nybörjarna på ett introduktionsprogram i årskurs 1 hösten 2014 hade 40,1 procent bytt utbildning ett år senare. Störst andel, 18,4 procentenheter, hade bytt till ett yrkesprogram, 6,7 procentenheter hade bytt till ett högskoleförberedande program och 15 procentenheter till ett annat introduktionsprogram. Skillnaderna är stora mellan programmen, men programmen har också vitt skilda syften.

I många fall innebär ett programbyte att eleven börjar om i årskurs 1 på den nya utbildningen, vilket innebär ett extra studieår. Det förekommer även att elever byter program senare under sin gymnasietid.

Av nybörjarna i årskurs 1 läsåret 2014/15 återfanns 3,3 procent, ca 3 300 elever, inte i gymnasieskolan efterföljande läsår, vilket är en ökning med 0,3 procentenheter eller ca 300 elever jämfört med föregående period. Dessa hade således gjort studieuppehåll eller avbrutit sina studier. Det finns i detta avseende stora skillnader mellan programmen. Av eleverna på

nationella program hade 1,9 procent gjort studieuppehåll eller avbrutit sina studier efter det första året medan motsvarande andel för elever på introduktionsprogram var 12,1 procent. Det var inga stora skillnader mellan könen avseende studieuppehåll eller avbrutna studier, det var dock en marginellt större andel av de kvinnliga nybörjarna i årskurs 1 läsåret 2014/15 som hade gjort studieuppehåll eller avbrutit studierna efterföljande läsår.

Indikator: Övergång från preparandutbildning och programinriktat individuellt val till nationella program i gymnasieskolan

Hösten 2014 började 1 484 elever i årskurs 1 på introduktionsprogrammet preparandutbildning och 2 144 elever på programinriktat individuellt val som nybörjare i gymnasieskolan. Preparandutbildningen syftar till att elever som har fullföljt årskurs 9 i grundskolan utan att ha fått behörighet till ett visst nationellt program i gymnasieskolan ska uppnå sådan behörighet. Programinriktat individuellt val syftar främst till att en elev som saknar behörighet till ett visst yrkesprogram ska få sådan behörighet och bli antagen till det programmet. Av eleverna i årskurs 1 på en preparandutbildning 2014 hade 51,9 procent bytt till ett nationellt program hösten 2015. Motsvarande andel för elever på programinriktat individuellt val var 41,8 procent. Det innebär att andelen nybörjare som har bytt till ett nationellt program har minskat med ca två procentenheter jämfört med föregående läsår avseende preparandutbildningen respektive programinriktat individuellt val. Det var vissa skillnader mellan kvinnor och män, en något större andel av männen hade hösten 2015 bytt till ett nationellt program från preparandutbildning respektive programinriktat individuellt val, 53,3 procent respektive 43,3 procent. Motsvarande andelar för kvinnorna var 50,3 procent respektive 40,2 procent.

Indikator: Elevers trygghet i gymnasieskolan

För att mäta elevers trygghet i gymnasieskolan används de resultat som framkommer av Skolinspektionens skolenkät³¹ där elever som läser på det andra året i gymnasieskolan får ta ställning till påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”. Eleverna har fem svarsalternativ: stämmer helt och hållet, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls samt vet ej. Andelen elever som vårterminen 2016 svarade att påståendet stämmer helt och hållet var 54 procent medan 35 procent svarade att påståendet stämmer ganska bra. Den totala andelen som svarade något av dessa två alternativ var alltså 89 procent, vilket är i nivå med tidigare års undersökningar. Se diagram 4.9 för utvecklingen de senaste sex terminerna. Andelen elever som svarade att påståendet stämmer ganska dåligt var 6 procent medan 3 procent svarade att påståendet inte stämmer alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 2 procent av eleverna. Även detta är i nivå med tidigare år.

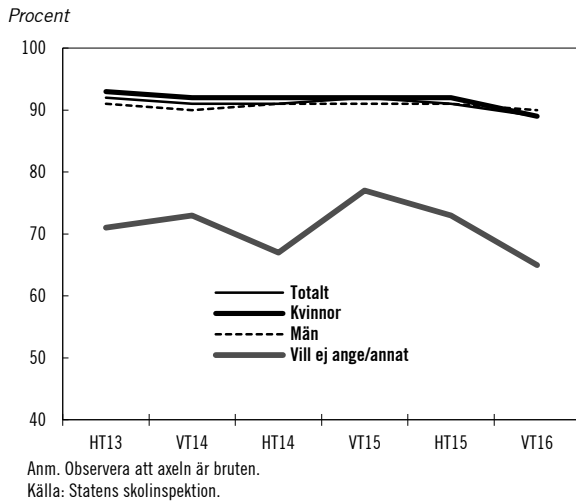
Resultaten av enkäten vårterminen 2016 visar vissa skillnader mellan kvinnor och män. Andelen kvinnor som svarade stämmer helt och hållet och stämmer ganska bra på påståendet var 51 procent respektive 38 procent, motsvarande andelar för männen var 58 procent och 32 procent. Andelen kvinnor som valde svarsalternativen stämmer ganska dåligt respektive stämmer inte alls var 7 procent respektive 2 procent. Andelen män som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt var 5 procent medan 3 procent valde svarsalternativet stämmer inte alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 2 procent av kvinnorna och 3 procent av männen.

Av det totala antalet elever som besvarade enkäten vårterminen 2016 valde 2 procent alternativet ”Vill ej ange/annat” under kön. Resultaten visar att dessa elever känner sig mindre trygga i skolan. Andelen av dessa som svarade stämmer helt och hållet på påståendet var 33 procent. Svarsalternativet stämmer ganska bra valdes av 32 procent. Andelen som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt eller

³¹ Skolinspektionens skolenkät är en del i myndighetens regelbundna tillsyn. Enkäten besvaras av ett urval av skolor och genomförs en gång per termin.

stämmer inte alls upp gick till 15 respektive 11 procent medan 9 procent valde alternativet vet ej.

Diagram 4.9 Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet "Jag känner mig trygg i skolan", fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), ht13–vt16

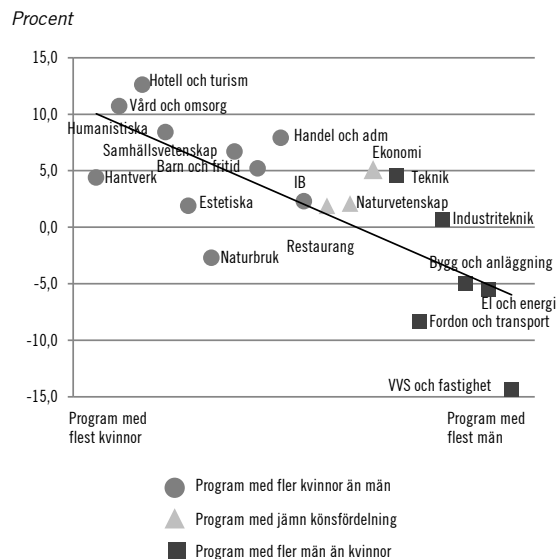
Indikator: Andelen unga kvinnor och män från det underrepresenterade könet som fullföljer utbildningen på program med ojämn könsfördelning.

Könsfördelningen på gymnasieskolans program är ojämn. Med jämn könsfördelning menas i detta sammanhang inom intervallet 40–60 procent kvinnor respektive män. Det var bara tre program som med denna definition 2015 hade jämn könsfördelning bland nybörjare år 2012. Det var Naturvetenskap, Ekonomi och Restaurang och livsmedel. Generellt är det fler kvinnor än män som slutför gymnasiestudierna. Bland nybörjare år 2012 var det 74,3 procent av kvinnorna och 69,1 procent av männen som inom 3 år hade slutfört sina studier med studiebevis eller gymnasieexamen. På de kvinno-dominerade programmen är skillnaden mellan kvinnors och mäns genomströmning ofta större. Det gäller t.ex. Vård- och omsorgsprogrammet där 78 procent av kvinnorna och 68 procent av männen slutförde studierna inom 3 år. Det omvända gäller dock ofta på mansdominerade program. På fyra av programmen där män dominerar bland nybörjarna var genomströmningen bland kvinnor lägre än bland män.

Bland nybörjare 2011 var skillnaderna mellan könen i andel med slutförda studier ungefär densamma som bland nybörjare ett år senare.

Det är flera faktorer som styr unga kvinnors och mäns val, bl.a. de stereotypa genusnormer unga möter i sin vardag och villkoren på den arbetsmarknad utbildningen leder till. Utbildningspolitiken kan bidra med att öka attraktionskraften i respektive gymnasieprogram genom att ge var och en det stöd som behövs och i övrigt erbjuda goda villkor för att elever från det underrepresenterade könet ska ges förutsättningar att fullfölja utbildningen. I dag finns mål för gymnasieutbildningen som stödjer en sådan utveckling och måluppfyllelsen följs upp med denna indikator.

Diagram 4.10 Skillnad mellan könen (kvinnor minus män) i andel med slutförda studier 3 år efter gymnasiestart. Nybörjare i år 1 den 15 oktober 2012. Sorterad efter andel kvinnor per program.

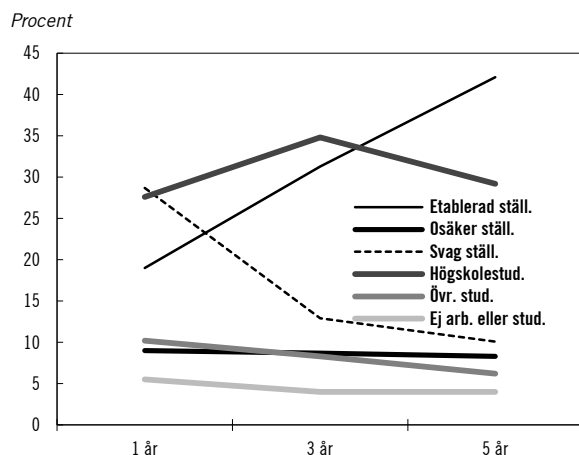

Etablering på arbetsmarknaden efter avslutade studier

Statens skolverk har på uppdrag av regeringen genomfört en studie om ungdomars sysselsättning efter avslutade gymnasiestudier. Studien, som presenterades i december 2015, handlar om i vilken utsträckning ungdomar arbetar eller studerar ett, tre och fem år efter att de har slutat gymnasieskolan. Studien bygger på registerdata om tre olika årskullars sysselsättning 2013. Årskullarna har med förväntad studietakt gått ut

gymnasieskolan läsåren 2007/08, 2009/10 och 2011/12, dvs. ett, tre och fem år före 2013. Studien visar, precis som föregående års studie, att de elever som har gått i årskurs 3 i gymnasieskolan i större utsträckning lyckas etablera sig på arbetsmarknaden. Även bland de elever som har gått i årskurs 3 utan att få slutbetyg är andelen som har en etablerad ställning på arbetsmarknaden betydligt högre än bland de elever som har årskurs 2 som högsta årskurs. Diagrammen nedan visar den äldsta årskullens etableringsstatus ett, tre och fem år efter gymnasieskolan dvs. ett, tre och fem år efter läsåret 2007/08.

Diagram 4.11 Etableringsstatus för ungdomar som fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg, med eller utan grundläggande behörighet

Anm. Definition:

Etablerad ställning: Arbetsinkomst på minst 178 900 kr.

Osäker ställning: Arbetsinkomst på minst 151 300 kr och upp till 178 900 kr eller Arbetsinkomst på minst 178 900 kr och under året förekomst av arbetslöshet.

Svag ställning: Arbetsinkomst upp till 151 300 kr eller Arbetsinkomst på minst 151 300 kr och under året förekomst av heltidsarbetslöshet/arbetsmarknadspolitiska åtgärder som överstiger 274 dagar.

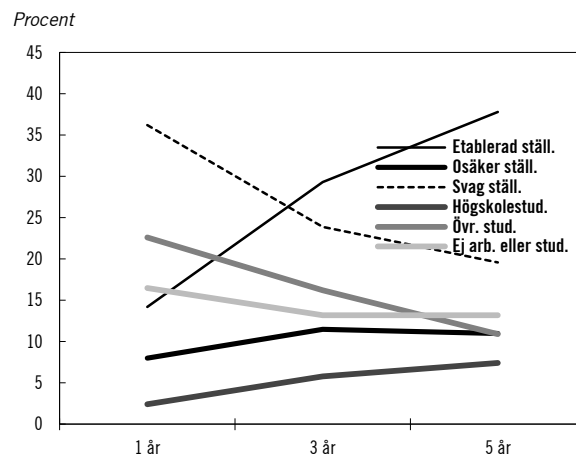
Högskolestuderande: Registrerad på högskolans grundutbildning vårterminen eller höstterminen aktuellt år och erhållit någon form av studieersättning samma år.

Övriga studerande: Inte klassificerad som högskolestuderande men har erhållit någon form av studieersättning under aktuellt år.

Ej arbete eller studier: Avsaknad av arbetsinkomst aktuellt år.

Källa: Statens skolverk.

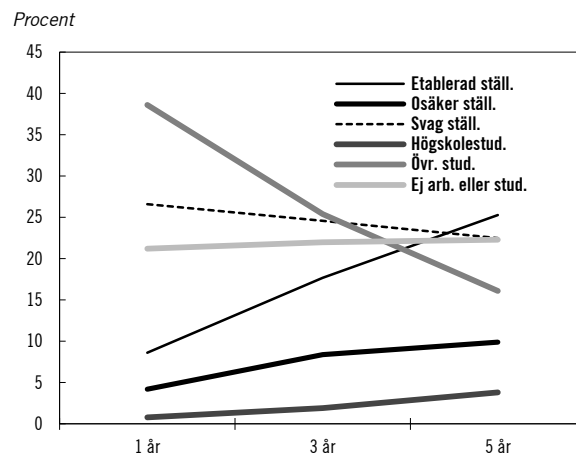
Diagram 4.12 Etableringsstatus för ungdomar som gått i årskurs 3 i gymnasieskolan utan att få slutbetyg

Anm. För definition se diagram 4.11.

Källa: Statens skolverk.

Diagram 4.13 Etableringsstatus för ungdomar som högst läst årskurs 2 i gymnasieskolan

Anm. För definition se diagram 4.11.

Källa: Statens skolverk.

Övergång till högskola och kommunal vuxenutbildning

Andelen ungdomar som påbörjar högskoleutbildning läsåret efter det att de avslutat gymnasieskolan har de senaste åren legat på samma nivå. Av de elever som fick ett examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng våren 2014 började 21,3 procent i högskolan följande läsår. Kvinnor fortsätter oftare än män att studera vidare på högskolan. Av de kvinnor som slutförde gymnasieskolan våren 2014 gick 23,2 procent direkt över till högskolestudier, jämfört med 19,4 procent av männen. Av elever med utländsk bakgrund började var tredje elev i högskolan året efter avslutad gymnasieskola 2014, jämfört med var femte elev med svensk

bakgrund. Detta är samma andelar som föregående läsår. Av de kvinnliga eleverna med utländsk bakgrund började 37,6 procent i högskolan året efter avslutad gymnasieskola, motsvarande andel för manliga elever med utländsk bakgrund var 28,0 procent. När det gäller elever med svensk bakgrund började 20,5 procent av kvinnorna i högskolan året efter avslutad gymnasieskola medan motsvarande andel för männen var 17,8 procent. Andelen ungdomar som påbörjar en högskoleutbildning inom tre år efter avslutad gymnasieskola minskade från 41,5 procent av dem som fick slutbetyg från gymnasieskolan våren 2011 till 41,0 procent av dem som fick slutbetyg våren 2012.

Av alla elever i årskurs 3 i gymnasieskolan läsåret 2013/14 gick 11,7 procent över till kommunal vuxenutbildning (komvux) följande läsår. Det är en ökning med 1,6 procentenheter jämfört med föregående period. Denna andel har varierat mellan 10,1 och 13,1 procent de senaste sju åren. De som inte har fått en examen från gymnasieskolan läser i större utsträckning än andra i komvux. Totalt 20,4 procent av de elever som gick i årskurs 3 hösten 2013 och inte hade fått en examen eller motsvarande våren 2014 läste i komvux läsåret 2014/15, att jämföra med 8,6 procent av de elever som fått en examen.

Kvinnor börjar i högre grad studera i komvux än män. Av de kvinnor som inte fick en examen eller motsvarande från gymnasieskolan vårterminen 2014 återfanns 23,3 procent i komvux följande läsår. Motsvarande andel av männen var 18,3 procent.

Elever med utländsk bakgrund går över till komvux i större utsträckning än elever med svensk bakgrund. Av eleverna med utländsk bakgrund, som inte fick en examen eller motsvarande vårterminen 2014, läste totalt 32,8 procent, 37,6 procent av kvinnorna och 29,4 procent av männen, vidare i komvux påföljande läsår. Motsvarande andelar för elever med svensk bakgrund var totalt 15,3 procent, 17,5 procent av kvinnorna och 13,7 procent av männen.

Kostnader

De totala kostnaderna för gymnasieskolan med kommunal eller enskild huvudman 2015 uppgick till drygt 35,3 miljarder kronor, vilket är en minskning med 0,4 procent jämfört med 2014. Kostnaden per elev uppgick till i genomsnitt 110 500 kronor 2015, vilket är en ökning med 1,3 procent jämfört med föregående år. Därtill

uppgick kostnader för skolskjuts, reseersättning och inackordering till drygt 1,3 miljarder kronor.

Gymnasiesärskolan

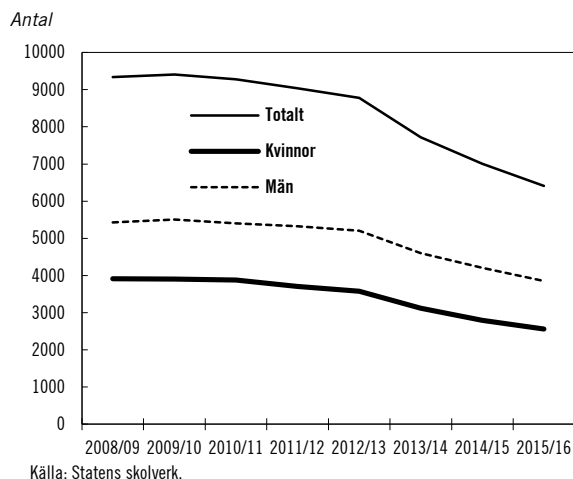
Utbildningen i gymnasiesärskolan ska enligt skollagen ge elever med utvecklingsstörning en för dem anpassad utbildning som ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fram t.o.m. våren 2016 finns det även elever i särskolan som följer äldre bestämmelser. För utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2013 gäller bestämmelserna för den reformerade gymnasiesärskolan.

Elever, skolor och studievägar

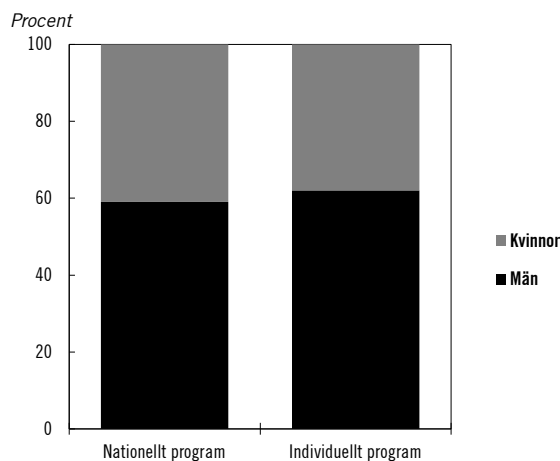
Hösten 2015 gick drygt 6 400 elever i gymnasiesärskolan, vilket är en minskning med ca nio procent jämfört med föregående läsår (se diagram 4.14). Av eleverna var 60 procent män och 40 procent kvinnor.

Andelen elever som gick i en gymnasiesärskola med en kommun som huvudman hösten 2015 uppgick till drygt 89 procent medan drygt 8 procent gick i fristående gymnasiesärskolor och drygt 2 procent i skolor drivna av landsting. Totalt gick 76 elever i s.k. integrerad undervisning med gymnasieskolan.

Av eleverna i gymnasiesärskolan som läste enligt 1994 års läroplan gick 53 procent en yrkesutbildning på ett nationellt eller specialutformat program medan 19 procent gick i yrkesträning och 28 procent i verksamhetsträning på ett individuellt program. Av eleverna i gymnasiesärskolan som läste enligt 2013 års läroplan gick 57 procent ett nationellt program och 43 procent ett individuellt program.

Diagram 4.14 Elever i gymnasiesärskolan fördelat på kön 2008/09–2015/16

Av eleverna i gymnasiesärskolan är fler män än kvinnor. Den fördelningen gäller för båda programtyper. Läsåret 2015/16 var andelen kvinnor, vid mätningen den 15 oktober 2015, 41 procent i de nationella programmen (inklusive specialutformade program för elever som läser enligt 1994 års läroplan) respektive 38 procent i de individuella programmen. Motsvarande andelar för männen var således 59 och 62 procent (se diagram 4.15).

Diagram 4.15 Elever i gymnasiesärskolan per typ av program och kön 2015/16

Kostnader

Den totala kostnaden för den kommunala gymnasiesärskolan 2015 uppgick till drygt 2,5 miljarder kronor, vilket är en ökning med 7,5 procent jämfört med 2014. Kostnaden per elev beräknas ha uppgått till i genomsnitt 382 400 kronor 2015, vilket är en ökning med sex procent jämfört med föregående år.

4.3.3 Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar

I avsnitt 3 Förskola och grundskola finns resultat av vissa insatser beskrivna som också avser gymnasieskolan.

Gymnasial yrkesutbildning

Fortsatt minskad attraktionskraft

Ungdomars intresse för gymnasieskolans yrkesprogram fortsätter att minska. Enligt Statens skolverks uppföljning av gymnasieskolan (U2016/02004/GV) var läsåret 2011/12 andelen av eleverna i årskurs 1 31,4 procent på yrkesprogram, 50,9 procent på högskoleförberedande program och 17,7 procent på introduktionsprogrammen. Läsåret 2015/16 hade andelen elever på yrkesprogram minskat till 25,6 procent och på de högskoleförberedande programmen samt introduktionsprogrammen hade andelen ökat till 51,7 respektive 22,6 procent.

Lärlingsutbildning

Huvudmän som anordnar lärlingsutbildning inom gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan kan ansöka om statsbidrag. Statsbidraget ska användas till kostnader för att utveckla lärlingsutbildningen och som ersättning till arbetsgivare som tar emot lärlingar. Bidraget för ersättning till arbetsgivare sänktes 2016 till 18 750 kronor per elev och termin. Om elevens handledare har deltagit i en av Statens skolverk godkänd handledarutbildning kan arbetsgivaren få ytterligare 5 000 kronor per elev och termin. Under 2015 utbetalades totalt ca 453 miljoner kronor till huvudmännen i statsbidrag för anordnande av lärlingsutbildning och under 2016 beräknar Skolverket att ca 487 miljoner kronor kommer att utbetalas. Statsbidrag får även lämnas för kommunala utvecklingsinsatser som innebär att antalet elever i gymnasial lärlingsutbildning kan öka. Totalt utbetalades 20,7 miljoner kronor för detta ändamål under 2015.

Introduktionsprogrammet yrkesintroduktion

Yrkesintroduktion infördes i och med gymnasieskolans reformering 2011 som ett av fem introduktionsprogram. Programmet riktar sig till elever som inte är behöriga till ett nationellt yrkesprogram och syftar till att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar

etablering på arbetsmarknaden eller leder till studier på ett yrkesprogram. Enligt Statens skolverk fanns det läsåret 2011/12 1 853 nybörjarelever i årskurs 1. Läsåret 2015/16 hade antalet ökat till 1 991 elever. Andelen av hela elevkullen har dock bara ökat marginellt. Enligt Skolverket har andelen elever på yrkesintroduktion som fortfarande är kvar på programmet efter ett år ökat från 45,1 procent höstterminen 2012 till 50,1 procent höstterminen 2015. Andelen som övergått till ett nationellt yrkesprogram har minskat något, från 21,5 procent till 19,5 procent höstterminen 2015.

Sedan yrkesintroduktion infördes 2011 har andelen elever med utländsk bakgrund ökat från 42 procent till 53 procent läsåret 2015/16. Mot bakgrund av de senaste årens ökade invandring kan antalet elever med utländsk bakgrund komma att öka.

Statsbidrag för yrkeslärare

Det råder stor brist på yrkeslärare. Under 2015 beslutade regeringen om en förlängning och förstärkning av statsbidragssatsningen på behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen (förordningen [2013:60] om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen). En statsbidragssatsning på kompetensutveckling för lärare i yrkesämnen pågår sedan 2012 (förordningen [2012:144] om statsbidrag för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen). Ytterligare beskrivningar av dessa satsningar finns i avsnitt 2.

Sammantaget har de två statsbidragen för kompetensutveckling och behörighetsgivande utbildning av lärare utnyttjats i liten omfattning. Statens skolverk har därför genomfört insatser för att få fler huvudmän att delta i satsningarna.

Utbildningar för att höja kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet

Under 2014 introducerades en e-utbildning på webben för personer som är handledare vid arbetsplatsförlagat lärande. Totalt har 3 223 personer hittills genomfört utbildningen. Utöver detta har 1 489 personer genomfört en fördjupningsutbildning angående lärlingsutbildning. Sedan hösten 2013 finns också en särskild utbildning för att stödja skolors arbete med att utveckla det arbetsplatsförlagda lärandet. Fram till sommaren 2016 hade ca 1 000 personer deltagit i utbildningen. Enligt Statens skolverk finns det tydliga tecken på att utbildningen har satt

igång ett kvalitetsarbete om arbetsplatsförlagat lärande på deltagande skolor.

Många nyanlända elever i gymnasieskolan

Under 2015 anlände ca 40 000 unga i åldrarna 13–18 år, enligt Statens skolverks PM Nyanlända – aktuell statistik november 2015. Hälften av dem var i gymnasieåldern när de anlände, och övriga kommer fortfarande att definieras som nyanlända när de ska börja i gymnasieskolan. Sedan januari 2016 definieras i 3 kap. skollagen (2010:800) vilka elever som ska ses som nyanlända. Det gäller den som har varit bosatt utomlands, nu är bosatt i landet och har påbörjat sin utbildning senare än sju års ålder. Efter fyra års skolgång i Sverige ska eleven inte längre ses som nyanländ.

De flesta nyanlända elever i gymnasieskolan påbörjar sina studier inom introduktionsprogrammet språkintröktion. Antalet elever på språkintröktion ökade kraftigt som en följd av att antalet asylsökande under 2015 och 2014 ökade. Enligt Skolverkets rapport Språkintröktion (rapport 436) fanns i oktober 2015 nästan 18 700 elever registrerade på programmet. Detta utgör, enligt Skolverkets rapport Uppföljning av gymnasieskolan (2016), 6 procent av samtliga elever i gymnasieskolan. Språkintröktion är därmed det största introduktionsprogrammet och det snabbast växande programmet i gymnasieskolan. I oktober 2014 uppgick elevantalet till knappt 14 000. Många sökte asyl i Sverige under senare delen av hösten 2015 och till följd av eftersläpning i statistiken finns ingen heltäckande bild av antalet elever på språkintröktion i Sveriges kommuner. Av Migrationsverkets statistik framgår att fördelningen av nyanlända barn och unga är ojämn mellan landets kommuner. Vidare var en stor andel (87 procent) av de asylsökande i gymnasieåldern ensamkommande barn under 2015, dvs. de var under 18 år när de kom till Sverige utan vårdnadshavare och sökte asyl. Nästan sju av tio av eleverna som studerar på språkintröktion är pojkar/män.

Behov av snabb utbyggnad av språkintröktion

Statens skolverk konstaterar att den snabba elevökningen har medfört att huvudmän och skolor har upplevt svårigheter att bygga ut språkintröktion i samma takt som elev-

underlaget ökat. Det har bl.a. varit svårt att rekrytera behöriga lärare i svenska som andraspråk och modersmål samt att rekrytera studiehandledare på modersmål. Resultaten stämmer väl överens med Statens skolinspektions rapport Utbildning för asylsökande barn och barn som vistas i landet utan tillstånd som publicerades i mars 2015. Rapporten visade att det bland de kommuner som tog emot flest asylsökande fanns flera kommuner som befarade att de, trots en god vilja att ta emot eleverna i skolan, inom en snar framtid skulle få det betydligt svårare att klara av uppdraget och svara upp mot skolförfattningarnas krav vad gäller de asylsökande. Eftersom antalet asylsökande ökade kraftigt under 2015 är det sannolikt att dessa kommuner upplevde situationen som pressad i slutet av året.

Liten andel nyanlända elever går över till nationellt program

Statens skolverks rapport Språkintröduktion (2016) visar att det är en stor utmaning för elever på språkintröduktion att skaffa sig de betyg och de språkkunskaper som behövs för att bli behöriga till och studera på ett nationellt program. Tre år efter att de påbörjat studierna på språkintröduktion är det en knapp tredjedel av nybörjarna som har gått över till ett nationellt program. Skolverkets rapport innehåller inte könsuppdelad statistik över genomströmmingen. Bland de som går över redan efter ett år är det vanligast att gå till ett högskoleförberedande program, medan det är vanligare att gå ett yrkesprogram för de som är kvar längre på språkintröduktion eller går via ett annat intröduktionsprogram. Rapporten visar också att det är en större andel av de som påbörjar språkintröduktion när de är 16 år eller yngre som lyckas gå över till ett nationellt program jämfört med de som påbörjar programmet vid 18 eller 19 års ålder. Tre år efter studiestart 2012 har 45 procent av de som påbörjade språkintröduktion när de var 16 år gått över till ett nationellt program medan motsvarande bara gäller för nio procent av de som började när de var 18 år. De flesta av de som var 18 eller 19 år när de påbörjade språkintröduktion har lämnat gymnasieskolan tre år senare, sannolikt för att de inte har hunnit gå över till ett nationellt program innan de fyllde 20 år. Det saknas uppgifter om huruvida de arbetar eller studerar, men vissa finns sannolikt i kommunal vuxenutbildning. En anledning till att det är så få unga som anlänt i gymnasieåldern

som påbörjar och fullföljer ett nationellt program är att de har en mycket kort tid på sig att skaffa sig behörighet och tillräckliga språkkunskaper för att studera på gymnasienivå.

En utmaning att läsa på nationellt program för nyanlända elever

Studierna i gymnasieskolan är en utmaning för nyanlända elever, även om de har lyckats med att bli behöriga till ett nationellt program och påbörja sina studier där. Av de nyinvandrade³² elever som var nybörjare i gymnasieskolan 2012, oavsett om de startade på ett intröduktionsprogram eller ett nationellt program, hade endast 14,4 procent slutfört gymnasieskolan med gymnasieexamen eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng tre år senare.

Statens skolverks uppföljning av gymnasieskolan (2016) visar hur stor andel av de elever som var nyinvandrade när de påbörjade ett nationellt program 2012 som hade fullföljt ett nationellt program tre år senare. Vid slutet av vårterminen 2015 hade 54 procent av de som var nyinvandrade när de påbörjade ett högskoleförberedande program tagit examen, och 9 procent hade fått studiebevis. På yrkesprogram hade 51 procent av de nyinvandrade tagit examen och 14 procent hade fått studiebevis. I gruppen med svensk bakgrund hade 78 procent av eleverna på de högskoleförberedande programmen fullföljt med gymnasieexamen och 6 procent med studiebevis. På yrkesprogrammen hade 72 procent fått gymnasieexamen och 7 procent studiebevis. Skolverket konstaterar också att det är en skillnad mellan elever med svensk bakgrund och elever födda i Sverige med utrikes födda föräldrar. De senare har en lägre andel med examen inom tre år, både på högskoleförberedande program (68 procent) och på yrkesprogram (56 procent). Andelen med studiebevis är högre än i alla andra grupper: 11 procent på högskoleförberedande program och 15 procent på yrkesprogram.

³² I sin statistik använder Skolverket begreppet nyinvandrade för elever som är födda utomlands, vars föräldrar är födda utomlands och som har kommit till Sverige de senaste fyra åren. Till skillnad från kategorin nyanlända ingår bara elever som är folkbokförda i kategorin nyinvandrade. I nyanlända ingår även asylsökande elever. Då dessa inte har personnummer fångas de inte upp av Skolverkets statistik.

Insatser för nyanlända elever

Sommaren 2015 fick Statens skolverk i uppdrag att genomföra systematiska insatser för att stärka huvudmannens förmåga att erbjuda nyanlända elever en utbildning med god och likvärdig kvalitet (U2015/03356/S). Uppdraget avser främst grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolans introduktionsprogram. En mer utförlig beskrivning av Skolverkets uppdrag finns i avsnitt 3 Förskola och grundskola.

I oktober 2015 redovisade Skolverket en plan för genomförande av insatserna. I planen visar Skolverket på ett antal framgångsfaktorer som identifierats av Skolverket och Statens skolinspektion samt inom svensk forskning om nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska. Sammanfattningsvis handlar framgångsfaktorerna om samsyn, gemensamt ansvarstagande, kunskap om andraspråksinlärning och spridning av kunskap och kompetens hos personalen. Hos huvudmän och skolor som har kommit långt i sitt arbete med nyanlända elevers lärande ses undervisningen av nyanlända elever som en del av den ordinarie verksamheten och omfattas av skolans systematiska kvalitetsarbete. Bland framgångsfaktorerna är verksamhetens organisation kring de nyanlända eleverna av central betydelse. En inledande bedömning av elevernas kunskaper behöver göras för att kunna planera och genomföra den fortsatta utbildningen. Eleverna behöver mötas av höga förväntningar och bör så snart som möjligt få tillgång till alla skolämnen och, om det är relevant, kurser i gymnasieskolan.

Gymnasieskolans introduktionsprogram saknar en nationellt fastställd struktur. Huvudmannens plan för utbildning har därför en viktig funktion i styrningen och organisationen av utbildningen. I planen för utbildningen anger huvudmannen utbildningens syfte, längd och huvudsakliga innehåll. Skolverkets fallstudier (Redovisning av uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, 2015) visar att planen för utbildningen i många fall är otydlig. Skolverkets uppföljning av introduktionsprogrammen (Introduktionsprogram. Rapport 413. 2014) visar att det på mer än åtta av tio skolenheter inte är några elever alls, eller endast en mindre del av de elever som går språkintrouktion, som läser kurser i gymnasieskolans ämnen. I många fall behöver eleverna få studiehandledning på modersmålet så att deras kunskapsutveckling inte stannar upp. Skolverket

bedömer i sin rapport Språkintrouktion (2016) att det finns behov av att utveckla språkintrouktionen och hur nyanlända ska introduceras i svensk gymnasieutbildning. Skolinspektionen bedömer i sin rapport Utbildning för asylsökande barn och barn som vistas i landet utan tillstånd (2015) att det i flera kommuner saknas kompetens att utföra uppdraget till fullo. Enligt de kommuner som besökts är det delvis en fråga om att det är svårt att göra nödvändiga rekryteringar eftersom det är svårt att hitta lämpliga sökande. Detta gäller t.ex. modersmållärare och studiehandledare på modersmålet.

4.3.4 Analys och slutsatser

Målet för verksamhetsområdet är att svensk gymnasieutbildning ska vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla unga kvinnor och män i gymnasieskolan ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Gymnasieskolan ska ge unga kvinnor och män en god grund för yrkesverksamhet eller för vidare studier.

Gymnasieskolans resultat har redovisats ovan utifrån ett antal indikatorer och bedömningsgrunder. Den bild som de ger av måluppfyllelsen och som presenteras närmare nedan visar på vissa fortsatta utmaningar inom svensk gymnasieutbildning.

Elever på högskoleförberedande program respektive yrkesprogram

En intention med de förändringar som gjordes inom gymnasieskolan 2011 var att skapa en större tydlighet i gymnasieskolans studievägar. En sådan större tydlighet finns i den bestämda tudelningen mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Yrkesprogrammen är inriktade mot olika delar av arbetslivet och de högskoleförberedande programmen är avsedda att ge en bred grund för vidare studier. Utvecklingen av elevernas intresse i valen mellan de två programtyperna visar att det sedan flera år har skett en trendmässig minskning av andelen elever som söker yrkesprogram, till förmån för andelen elever som söker högskoleförberedande program. Detta innebär att eleverna

koncentreras mot de program som erbjuder mer generella kompetenser.

Utvecklingen mot en alltmer ojämn fördelning, sett till antalet elever, mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program kan bero på en kombination av olika faktorer. En faktor kan vara attityder till olika slags utbildningar och yrken, som påverkar både ungdomar och föräldrar inför gymnasievalet. Enligt flera studier förekommer negativa inställningar till yrkesprogram när de relateras till högskoleförberedande program. I en intervjustudie som Statens skolverk genomförde 2013 framgick att elever har uppfattningen att majoriteten väljer högskoleförberedande program därför att dessa program ger en bred utbildning och en bra grund för att senare kunna välja inriktning för högre studier och arbetsliv.

En annan orsak till att allt fler av eleverna söker sig till breda, mer generellt inriktade program, kan vara bristfällig information om olika utbildningsalternativ och vad de innebär. Skolverket konstaterar att själva tudelningen också har inneburit en tudelning av informationen om programmets innehåll. I den information som tillhandahålls om gymnasieskolan särskiljs ofta gymnasieskolan i två separata delar.

Den distinkta uppdelningen kan dessutom bidra till att göra gymnasievalet till en fråga om yrkesprogram eller högskoleförberedande program, snarare än ett initierat val mellan de olika separata programmen. Givet dagens tudelade struktur för gymnasieskolan förordar bl.a. Skolverket att eleverna behöver ges förbättrade förutsättningar för medvetna studie- och yrkesval.

Problem med yrkesutbildningens attraktionskraft och kvalitet

Yrkesutbildningens kvalitet kan värderas ur flera perspektiv, t.ex. elevernas fullföljandegrad, elevernas kunskapsnivåer i form av resultat på nationella prov, betygsnivåer, andel elever som tar examen eller likvärdighet vad gäller tillgång till utbildning och utbildningarnas innehåll.

Statens skolinspektion har granskat skolors arbete med att förebygga studieavbrott på yrkesprogram (rapport 2015:04). Myndigheten har identifierat ett antal framgångsfaktorer för att förebygga studieavbrott. Bland annat behöver förtroendefulla relationer mellan elever och lärare byggas upp för att förebygga avbrott. Vidare behöver lärare arbeta tillsammans i högre grad för att identifiera elevernas behov och

gemensamt definiera lämpliga stödinsatser. Yrkesutbildning syftar till att förbereda för arbetslivet och därför kan kvaliteten även värderas i andra avseenden, t.ex. graden av etablering på arbetsmarknaden efter utbildning, hur snabbt etableringen går och om eleverna återfinns inom målyrket. En annan viktig aspekt handlar om matchningen mellan utbildningens innehåll och kompetenskraven på arbetsmarknaden samt balansen mellan volymen av elever och behoven på arbetsmarknaden. Statens skolverk har fått i uppdrag att löpande följa upp elevernas etablering på arbetsmarknaden. Uppföljningen av etableringen på arbetsmarknaden för den första årskullen i den reformerade gymnasieskolan är ännu inte genomförd.

Yrkesutbildning på gymnasial nivå har stor betydelse för den nationella och regionala kompetensförsörjningen. Det råder dock stor brist på yrkesutbildade personer inom delar av arbetslivet. I Svenskt Näringslivs återkommande rekryteringsenkät framkommer att fyra av tio företag tvingas skjuta upp en planerad expansion på grund av svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens. Även Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen beskriver brist på yrkesutbildad personal. Därför är det allvarligt att ungdomars intresse för gymnasial yrkesutbildning fortsätter att minska.

Det minskande intresset kan även leda till att ungdomars etablering på arbetsmarknaden försvåras. Elever som väljer ett högskoleförberedande program men som efter gymnasieskolan inte vill studera vidare, riskerar att vara sämre förberedda för arbetslivet än om de gått ett yrkesprogram.

I den samlade redovisningen och analysen av yrkesutbildningsområdet (U2015/04937/GV) konstaterar Skolverket att det pågår en rad insatser för att stärka kvaliteten i yrkesutbildningen. Myndigheten gör bedömningen att insatserna har tagits emot väl.

Intresset för yrkesutbildning har minskat under flera år. Under 2016 inleddes ett samarbete med parterna på arbetsmarknaden för att höja både yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Skolverket påpekar att det behövs långsiktighet och samarbete mellan skola och arbetsliv när det gäller arbetet med att höja yrkesutbildningens status. Regeringen delar denna bedömning.

Nyanlända elever behöver bättre förutsättningar att bli behöriga till ett nationellt program

Med det ökade antalet nyanlända elever i gymnasieskolan behöver huvudmän utöka sin kapacitet att undervisa fler elever och ha beredskap för att ge nyanlända elever förutsättningar att klara sina gymnasiestudier. Detta är en stor utmaning, särskilt för de huvudmän som har liten eller ingen erfarenhet av nyanlända elever sedan tidigare. Elevsammansättningen på språkintroduktion med bl.a. en stor andel ensamkommande barn och unga medför också att huvudmännen behöver stärka sin kompetens att möta behoven hos en elevgrupp med varierande skolbakgrund och olika behov av stöd.

Det är av yttersta vikt att nyanlända elever får goda förutsättningar att bli behöriga till ett nationellt program, snabbt komma i gång med ett nationellt program eller en annan utbildning och i förlängningen förbättrar sina möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Bättre förutsättningar att ta sig vidare från språkintroduktion till ett nationellt program ges med en inledande bedömning av elevernas kunskaper, höga förväntningar och snabb tillgång till alla skolämnen och, om det är relevant, kurser i gymnasieskolan. Introduktionsprogrammen utformas till stor del lokalt av skolhuvudmännen. De kan därför se mycket olika ut hos olika huvudmän eller skolor. Hur huvudmännen väljer att bygga upp sin organisation kring språkintroduktion får därför stor betydelse för utbildningens kvalitet och för vilka förutsättningar varje elev får för sina studier. De val huvudmännen gör kring elevmottagande, kartläggning av kunskaper, lokaler, resurser, studie- och yrkesvägledning, lärarkompetens m.m. får konsekvenser för hur elevens väg från den första dagen på språkintroduktion och framåt ser ut.

5 Kommunernas vuxenutbildning

5.1 Omfattning

Den offentligt finansierade vuxenutbildningen består framför allt av kommunal vuxenutbildning (komvux), inklusive utbildning i svenska för invandrare (sfi), särskild utbildning för vuxna (särvox), yrkeshögskolan, vissa kompletterande utbildningar och folkbildningen. Av dessa utgör skolformerna komvux och särvox kommunernas vuxenutbildning. Komvux och särvox delas upp i grundläggande nivå, som kan sägas motsvara grundskolan respektive grundsärskolan, och gymnasial nivå, som kan sägas motsvara gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan. Den 1 juli 2016 upphörde sfi som egen skolform och blev i stället en del av skolformen komvux. Sfi presenteras dock i det följande som en egen skolform eftersom uppgifterna framför allt avser 2015. Uppgifterna avseende kostnader för komvux, särvox och sfi 2015 bygger på preliminär statistik.

Resultat, resultatindikatorer och statliga insatser för läraryrket redovisas samlat i avsnitt 2 för samtliga skolformer. Vissa resultat och insatser som är gemensamma för flera skolformer redovisas i avsnitt 3 Förskola och grundskola.

Resultatredovisning avseende yrkeshögskolan och vissa kompletterande utbildningar finns i avsnitt 6. Folkbildningens anslag och resultatredovisning återfinns under utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

5.2 Mål för området

Målen som riksdagen har fastslagit för vuxnas lärande är att alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning (prop. 2000/01:72, bet. 2000/01:UbU15, rskr. 2000/01:229).

I skollagen (2010:800) anges att målet för de skolformer som ingår i kommunernas vuxenutbildning är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. För kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna gäller också att de som har fått minst utbildning ska prioriteras.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma måluppfyllelsen i de skolformer som ingår i kommunernas vuxenutbildning.

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

- Antal heltidsstuderande.
- Andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och

andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år. (En elev räknas som flera kursdeltagare om han eller hon deltagit i mer än en kurs under året.)

- Betyg i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Andel kursdeltagare som uppnått lägst godkänt betyg.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Särskild utbildning för vuxna (särvox)

- Antal elever, dvs. personer, som deltagit i en eller flera kurser under året.

Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.
- Andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år.
- Andel deltagare som uppnått lägst godkänt betyg på nationella slutprov.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Lärare

- Andel av lärarna i komvux, särvox och sfi som har en högskoleexamen med pedagogisk inriktning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.

Indikatorerna ger inte en heltäckande bild av respektive verksamhet, men belyser de delar av måluppfyllelsen och resultaten som regeringen bedömer är centrala. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga.

5.3.2 Resultat

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Kommunerna ska tillhandahålla komvux på grundläggande nivå och ansvarar för att de som har rätt att delta i sådan utbildning och som önskar det får delta. Varje kommuninvånare som är bosatt i landet har rätt att delta i komvux på grundläggande nivå fr.o.m. andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år, om han eller hon saknar sådana kunskaper som normalt

uppnås i grundskolan och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

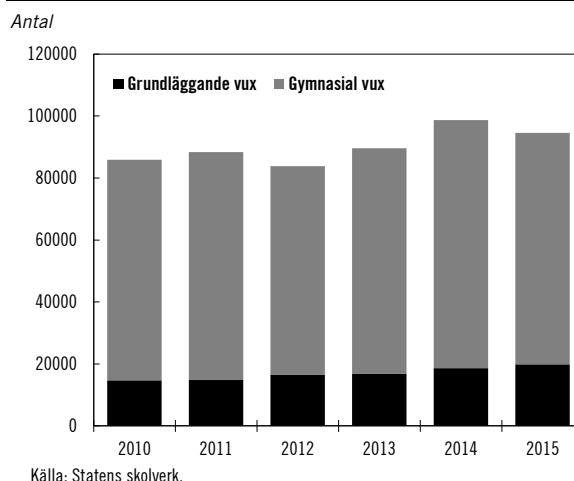
Kommunerna ska även erbjuda komvux på gymnasial nivå och sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

En vuxen som är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå och som har examen från ett yrkesprogram i gymnasieskolan har rätt att delta i utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskolan.

Indikator: antal heltidsstuderande

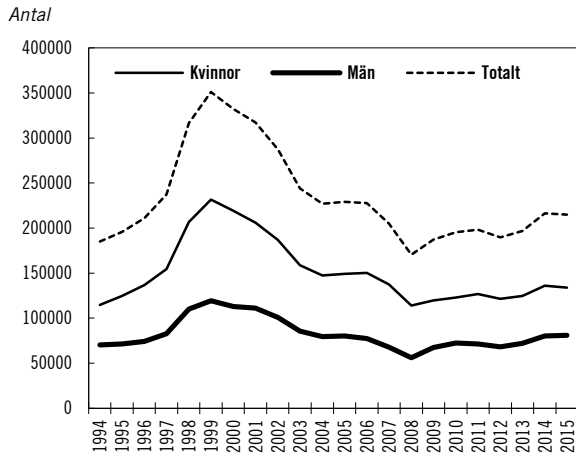
Flertalet elever inom komvux studerar inte på heltid, vilket försvårar en jämförelse när det gäller utvecklingen över tid. Därför omräknas här elever till heltidsstuderande. Antalet heltidsstuderande uppgick 2015 till ca 94 500. Det innebär att antalet heltidsstuderande minskat med 4 200, 4,3 procent, jämfört med föregående år (se diagram 5.1).

Diagram 5.1 Heltidsstuderande i komvux 2010–2015

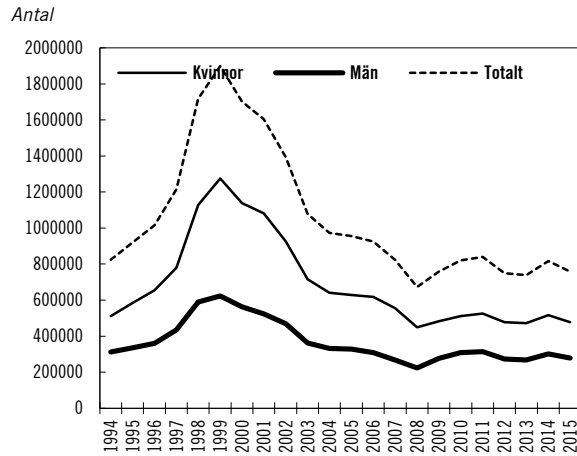
Totalt fanns det ca 214 800 elever i komvux under 2015, vilket är en minskning med 0,5 procent jämfört med föregående år. Antalet elever motsvarar 3,7 procent av befolkningen i åldern 20–64 år, vilket är samma andel som 2014. Av eleverna i komvux 2015 studerade 175 000 elever på gymnasial nivå och 40 000 elever på grundläggande nivå. Antalet elever som studerade på gymnasial nivå minskade med 3 000 jämfört med 2014 medan antalet elever som studerade på grundläggande nivå ökade med 2 000.

Diagram 5.2 Elever i komvux 1994–2015

Källa: Statens skolverk.

Diagram 5.3 Kursdeltagare i komvux 1994–2015

Källa: Statens skolverk.

Andelen utrikes födda elever i komvux har ökat de senaste åren. För 2015 var andelen utrikes födda i komvux 43,9 procent, att jämföra med 2014 då motsvarande andel var 42,4 procent. Andelen utrikes födda var 2015 störst på den grundläggande nivån, 93,2 procent. Inom komvux på gymnasial nivå var andelen utrikes födda 32,7 procent. Fördelningen mellan kvinnor och män inom komvux var 62,3 procent kvinnor respektive 37,7 procent män. Elevernas medianålder var 27 år 2015, samma som de föregående fem åren. Högst medianålder, 32 år, hade eleverna på grundläggande nivå. Medianåldern för eleverna på gymnasial nivå var 26 år. Av samtliga elever i komvux 2015 var 36 procent under 25 år. På grundläggande respektive gymnasial nivå var andelen elever under 25 år 18 procent respektive 40 procent.

En elev i komvux kan delta i flera kurser. Ett relevant mått på utbildningsvolym och genomströmning är därför, utöver antalet elever, också antalet kursdeltagare. Totalt fanns det ca 757 500 kursdeltagare 2015, vilket är en minskning med drygt sju procent jämfört med föregående år.

Komvux får endast bedrivas med en kommun eller ett landsting som huvudman. Däremot finns möjligheten för kommuner och landsting att lägga ut hela eller delar av utbildningen på entreprenad hos enskilda utbildningsanordnare. Under 2015 studerade 45 procent av kursdeltagarna hos en annan anordnare än en kommun eller ett landsting, vilket är en minskning med en procentenhet jämfört med föregående år. Andelen upphandlad verksamhet har ökat med ca 20 procentenheter de senaste tio åren.

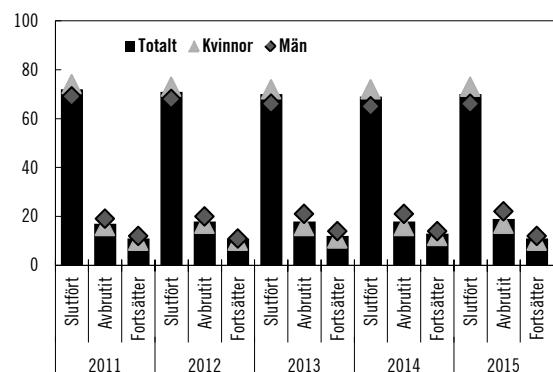
Inom komvux på grundläggande nivå läste eleverna i genomsnitt 2,3 kurser 2015 och inom komvux på gymnasial nivå 3,8 kurser. Liksom tidigare var kursen svenska som andraspråk, som lästes av 46,1 procent av kursdeltagarna, den vanligaste kursen på grundläggande nivå följt av engelska, som lästes av 21,1 procent av kursdeltagarna. Inom komvux på gymnasial nivå var orienteringskursen den vanligaste kursen och lästes av 4,8 procent följt av kurserna engelska 6 respektive hälsopedagogik.

Indikator: andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år

Av samtliga kursdeltagare på grundläggande nivå 2015 slutförde 60,4 procent sin kurs, medan 15,6 procent fortsatte sina studier under 2016.

Diagram 5.4 Andel kursdeltagare som slutfört, avbrutit respektive fortsatt en kurs inom komvux 2011–2015

Procent

Källa: Statens skolverk.

Andelen kursdeltagare på grundläggande nivå som avbröt sin kurs uppgick 2015 till 24,1 procent, vilket är en något högre andel än föregående år. Andelen avbrott skiljde sig mycket mellan olika kurser (36,6 procent i svenska jämfört med 20,9 procent i svenska som andraspråk).

Av kursdeltagarna på gymnasial nivå avbröt 18,3 procent sin kurs 2015, en något högre andel än 2014. Andelen som slutförde sin kurs 2015 var 71,4 procent, medan 10,3 procent fortsatte under 2016.

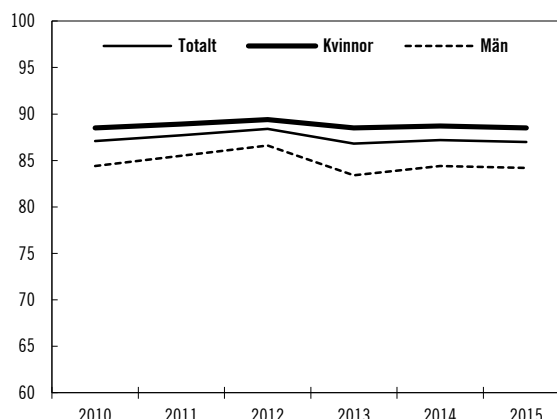
Andelen avbrott bland utrikes födda var 2015 något högre än bland studerande födda i Sverige, 19,4 procent jämfört med 18,6 procent. Utrikes födda kursdeltagare slutförde 2015 utbildningen i något lägre grad än kursdeltagare födda i Sverige, 69,6 procent respektive 70,5 procent.

Indikator: andel kursdeltagare som uppnått lägst godkänt betyg

Av de kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå som 2015 fick kursbetyg enligt ämnesplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 fick 87,0 procent lägst betyget E. Av de kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå som 2015 fick kursbetyg enligt kursplaner som gäller för kurser som påbörjats före den 1 juli 2012, fick 84,4 procent lägst betyget Godkänt. För kursdeltagare inom komvux på grundläggande nivå publiceras endast betygsstatistik för de kursdeltagare som 2015 fick kursbetyg enligt kursplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 och av dessa fick 89,1 procent lägst betyget E.

Diagram 5.5 Andel kursdeltagare som slutfört en kurs i komvux på gymnasial nivå med lägst godkänt betyg, 2010–2015

Procent

Anm. Siffror fr.o.m. 2013 avser kursdeltagare med kursbetyg enligt ämnesplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012.

Källa: Statens skolverk.

Från och med andra halvåret 2011 samlar Statens skolverk in uppgifter om slutförda kursbetyg och examen från gymnasial vuxenutbildning inom komvux. Syftet med att skaffa sig ett slutförda kursbetyg eller en examen från komvux på gymnasial nivå är ofta att man ska bli behörig till eftergymnasiala studier. Behörighet till sådana studier kan även uppnås på andra sätt, t.ex. genom studier på allmän kurs i folkhögskolan. Under 2015 fick drygt 7 100 elever ett slutförda kursbetyg eller en examen från gymnasial vuxenutbildning. Det innebär att drygt fyra procent av eleverna som studerade inom gymnasial vuxenutbildning 2015 fick ett slutförda kursbetyg eller en examen det året. Drygt tre fjärdedelar av eleverna som fick ett slutförda kursbetyg eller en examen var födda i Sverige.

Indikator: sysselsättning efter avslutade studier

Statens skolverk publicerade i november 2015 en rapport om sysselsättning efter avslutade studier inom komvux och sfi (U2015/05652/GV). Rapporten visar att sysselsättningen efter avslutade studier inom komvux varierar beroende på inriktning och omfattning av studierna. Arbetsmarknadsetableringen var generellt relativt hög bland dem som läst en yrkesutbildning. De elever som i högst utsträckning var etablerade på arbetsmarknaden 2012, ett år efter avslutade studier, var de som hade läst motsvarande ett års inriktning mot vård och omsorg. Även elever med inriktning mot el och energi, barn och fritid samt bygg och anläggning hade i hög grad en anknäring till arbetsmarknaden.

De elever som hade läst huvudsakligen teoretiska kurser var de som i lägst utsträckning var etablerade på arbetsmarknaden. Däremot var det vanligast i denna grupp att fortsätta med högskolestudier. Totalt sett var etableringsstatusen 2012 bland de komvuxelever som ingick i undersökningen följande: 34 procent hade en etablerad ställning, 12 procent en osäker ställning och 18 procent en svag ställning på arbetsmarknaden ett år efter avslutade studier. Vidare studerade 18 procent på högskola, 7 procent bedrev övriga studier och 12 procent återfanns i kategorin för dem som varken studerar eller arbetar.

De olika stegen av etableringsstatusen definieras på följande sätt i rapporten: Etablerad ställning på arbetsmarknaden – Arbetsinkomst på minst 174 200 kronor, sysselsatt enligt sysselsättningsregistrets definition (november 2012), inga händelser som indikerar arbetslöshet och inga händelser som indikerar arbetsmarknadspolitiska åtgärder som inte är att betrakta som sysselsättning. Osäker ställning på arbetsmarknaden – Arbetsinkomst på minst 147 400 kronor och upp till 174 200 kronor. Vid inkomst av aktiv näringsverksamhet gäller ingen nedre inkomstgräns. Svag ställning på arbetsmarknaden – Arbetsinkomst upp till 147 400 kronor eller arbetsinkomst på minst 147 400 kronor och under året förekomst av heltidsarbetslöshet eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder som överstiger 274 dagar. Varken arbete eller studier – Avsaknad av arbetsinkomst aktuellt år och inte klassificerad som studerande. Högskolestudier – Registrerad på högskolans grundutbildning vårterminen eller höstterminen 2012 och erhållit någon form av studieersättning samma år. Övriga studier – Erhållet någon form av studieersättning omfattande mer än 2 000 kronor under aktuellt år.

För information om sysselsättning efter avslutade studier inom utbildning i svenska för invandrare, se avsnittet Utbildning i svenska för invandrare (sfi) nedan.

Särskild utbildning för vuxna (särsvux)

Kommunerna ska tillhandahålla särsvux på grundläggande nivå och ansvarar för att de som har rätt att delta i sådan utbildning och som önskar det får delta. En vuxen person med utvecklingsstörning som är bosatt i landet har rätt att delta i särsvux på grundläggande nivå fr.o.m.

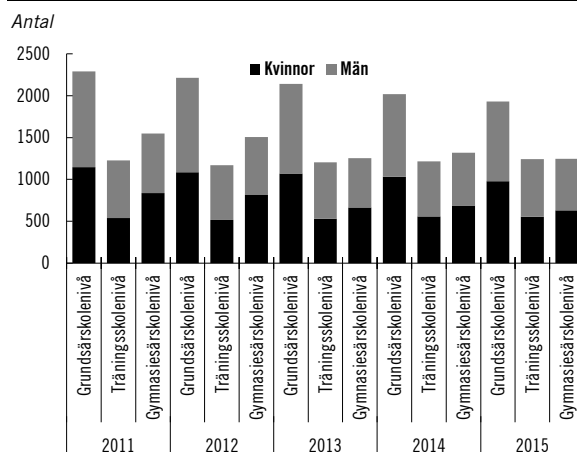
andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år, om han eller hon saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Kommunerna ska även erbjuda särsvux på gymnasial nivå och sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Indikator: antal elever

Totalt studerade 4 083 elever i särsvux hösten 2015, vilket var 162 elever färre än föregående år. Av eleverna var 49 procent kvinnor och 51 procent män. Männen var också i majoritet inom särsvux på träningsskolenivå, 55 procent män jämfört med 45 procent kvinnor. Samtidigt var det något fler kvinnor än män som deltog i särsvux på grundärskolenivå, 51 procent kvinnor och 49 procent män. Inom särsvux på gymnasieärskolenivå var andelarna 50 procent kvinnor och 50 procent män.

Diagram 5.6 Elever i särsvux, ht 2011–ht 2015

Källa: Statens skolverk.

Antalet elever per undervisningsgrupp läsåret 2015/16 varierade kraftigt mellan kommunerna, från en elev till tio elever. Medianvärdet var 2,8 vilket är i nivå med föregående läsår. Medelåldern i särsvux var 36 år hösten 2015.

Bidrag för studier inom särsvux kan lämnas till deltagarna av Specialpedagogiska skolmyndigheten som fördelar ett särskilt statsbidrag för denna grupp studerande. Bidraget har införts eftersom studier inom särsvux inte är studie-medelsberättigande. Statsbidrag lämnades under 2015 med 4 831 000 kronor till 172 personer, vilket var en minskning jämfört med 2014 då 5 301 000 kronor fördelades till 179 personer. Av

de 172 personerna som fick bidrag 2015 var 80 kvinnor och 92 män.

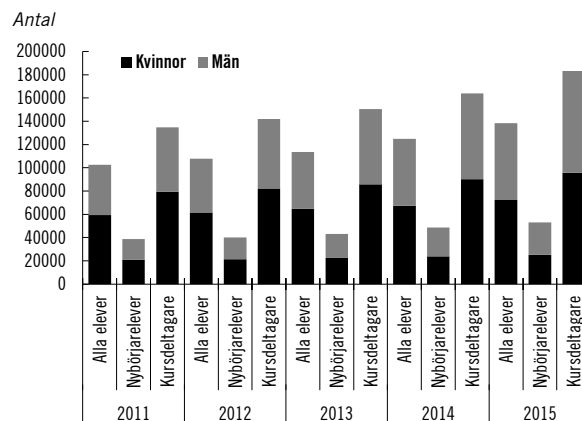
Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Sfi syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket. Dessutom syftar utbildningen till att ge vuxna invandrare som saknar grundläggande färdigheter i att läsa och skriva möjlighet att förvärva sådana färdigheter. Läs- och skrivinläringen får ske på elevens modersmål eller annat språk. Varje kommun är skyldig att se till att sfi erbjuds de personer som har rätt att delta i utbildningen. En person har rätt att delta fr.o.m. andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 16 år, om han eller hon är bosatt i landet och saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge. Huvudmannen ska verka för att sfi kan kombineras med exempelvis arbetslivsorientering, praktik eller annan utbildning.

Indikator: antal elever

Antalet elever i sfi har ökat kraftigt under 2000-talet och uppgick 2015 till 138 400 elever, vilket är det största antalet elever i sfi någonsin och en ökning med ca 11 procent jämfört med föregående år. Antalet elever har mer än fördubblats sedan 2006. Av det totala antalet elever i sfi 2015 var andelen kvinnor 52 procent och andelen män 48 procent. Under 2015 var drygt 53 000 elever nybörjare i sfi. Av dessa var 48 procent kvinnor och 52 procent män. Då en elev kan läsa flera kurser under ett år var det totala antalet kursdeltagare i sfi under året knappt 183 200. Andelen kvinnor var 52 procent och andelen män 48 procent. Antalet kursdeltagare i åldern 16–19 år som deltog i sfi 2015 var knappt 2 000, vilket motsvarade drygt en procent.

Diagram 5.7 Elever totalt, nybörjare respektive kursdeltagare i sfi, 2011–2015

Källa: Statens skolverk.

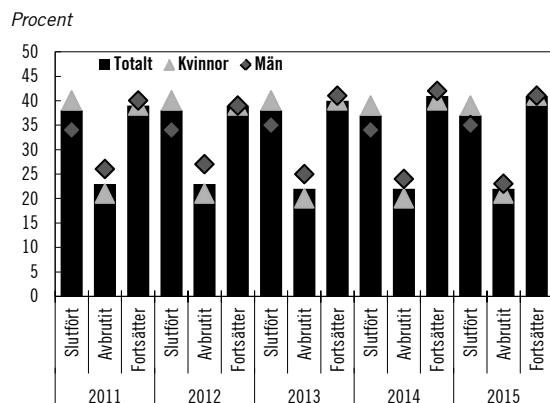
Indikator: andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år

Utbildningen är kursutformad och består av tre olika studievägar som riktar sig till personer med olika studiebakgrund och förutsättningar. Studieväg 1 vänder sig i första hand till personer med mycket kort studiebakgrund och studieväg 3 till dem med större studievana. Trots att en elev kan avsluta sfi efter respektive kurs eller studieväg är intentionen att alla elever ska ges möjlighet att studera t.o.m. kurs D som är den högsta kursen. Det krävs dock inte betyg på kurs D för studier inom komvux eller högre utbildning. Den sökande måste däremot ha nödvändiga kunskaper för att klara av sina studier.

I allt fler kommuner erbjuds sfi i kombination med yrkesinriktade utbildningar. Utbildningarna kan ligga på både gymnasial och akademisk nivå och vänder sig i de flesta fall till personer som redan har en yrkesutbildning och yrkeserfarenhet med sig från hemlandet.

Uppgifter om betyg finns för ca 68 000 kursdeltagare 2015. Av dessa fick 98 procent lägst betyget E. Resultaten skiljer sig dock åt mellan de olika kurserna. Störst andel kursdeltagare med betyget A eller B fanns på den lägsta kursen på varje studieväg – kurserna 1A, 2B och 3C.

Av kursdeltagarna avbröt 22 procent studierna 2015 och 41 procent antogs fortsätta utbildningen. Av kvinnorna hade 21 procent avbrutit studierna och av männen 23 procent. Flest avbrott stod de elever som studerade på studieväg 3, kurs C för. Där avbröt 26 procent av eleverna sina studier.

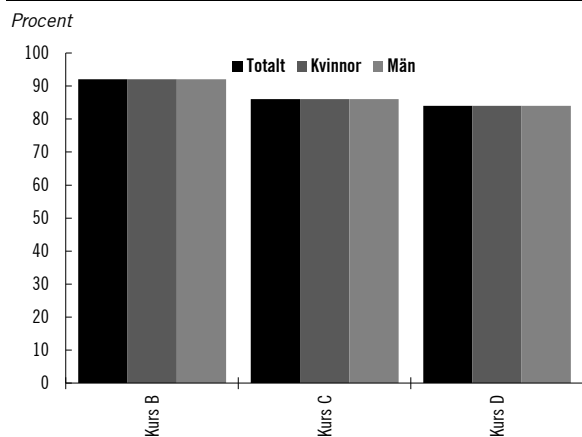
Diagram 5.8 Andel kursdeltagare som slutfört, avbrutit respektive fortsatt studier i sfi 2011–2015

Källa: Statens skolverk.

Indikator: andel kursdeltagare som uppnått lägst godkänt betyg på nationella slutprov

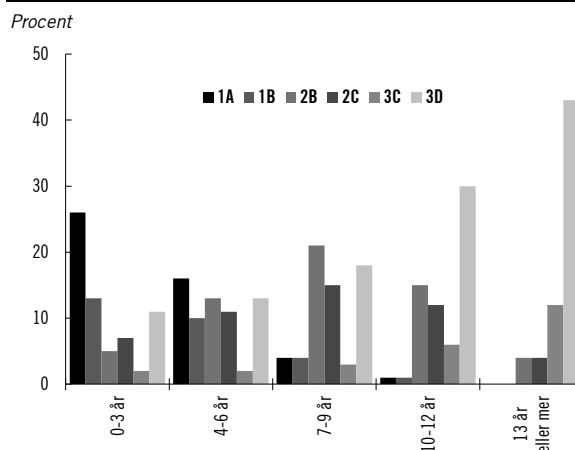
Majoriteten av kursdeltagarna som deltog i ett nationellt slutprov i sfi 2015 gjorde provet i en kurs som påbörjades enligt den reviderade kursplan som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012. Cirka 18 300 kursdeltagare deltog i B-provet, ca 25 100 deltog i C-provet och ca 20 100 deltog i D-provet.

Resultaten på proven skiljer sig åt något mellan de olika kurserna. Bäst resultat fick kursdeltagarna som deltog i prov efter kurs B där 92 procent fick lägst betyget E i sammanvägt provbetyg. På C- och D-provet var motsvarande andelar 86 respektive 84 procent. Två procent av kursdeltagarna fick det högsta betyget, betyg A, i kurs D. Kvinnor och män presterade i stort sett likvärdigt på de nationella slutproven.

Diagram 5.9 Andel kursdeltagare med lägst provbetyget E på nationella slutprov i sfi i kurs B, C och D 2015

Källa: Statens skolverk.

Eftersom varje elev börjar studierna på sin individuella språkliga nivå varierar elevernas studietid kraftigt. För att bedöma resultaten i sfi följs därför en grupp elever under relativt lång tid. Av ca 43 500 nybörjare 2013 hade 64 procent fått lägst godkänt betyg på någon kurs inom två år, dvs. t.o.m. 2015. Av samtliga nybörjare hade 31 procent fått lägst godkänt betyg på den högsta nivån, dvs. studieväg 3, kurs D.

Diagram 5.10 Andel elever som började i sfi 2013 och som 2015 uppnått lägst godkänt betyg, fördelat på fullföljd högsta kurs och tidigare utbildningslängd

Källa: Statens skolverk.

Totalt 78 procent av dem som började sin utbildning i svenska på kurs D 2013 avslutade kursen med lägst godkänt betyg. Av dem som 2013 började på kurs A hade 66 procent avslutat någon kurs med lägst godkänt betyg 2015 och av dessa hade 5 procent även uppnått målen för kurs D.

Av alla kvinnor som började i sfi 2013 fick 35 procent lägst godkänt betyg på kurs D. Motsvarande andel för männen var 27 procent.

Riktvärdet för undervisningens omfattning i tid är 525 timmar. Riktvärdet får överskridas eller underskridas beroende på hur mycket undervisning eleverna behöver för att uppnå de kunskapskrav som anges i kursplanen. Det genomsnittliga antalet elevtimmar för de elever som var nybörjare 2013, dvs. påbörjade sina studier i sfi 2013, och som två år senare avslutade kurs D med godkänt resultat var 461 timmar. Det tog eleverna i genomsnitt 55 veckor från starten att avsluta kurs D. Jämfört med nybörjarna 2012 hade nybörjarna 2013 i genomsnitt läst 22 timmar mer och behövde en vecka mer tid för att klara kurs D. För de elever som började sin utbildning på kurs A under 2013 och som fått lägst betyget E eller betyget Godkänt

på kurs D gick det i genomsnitt 87 veckor mellan start- och slutdatum och för de elever som 2013 började sin utbildning på kurs D gick det 18 veckor.

Indikator: sysselsättning efter avslutade studier

Av Statens skolverks ovan nämnda rapport framgår att 2012, ett år efter avslutade studier inom sfi, hade 18 procent av samtliga elever en etablerad ställning på arbetsmarknaden (13 procent av kvinnorna och 25 procent av männen), 12 procent en osäker ställning (9 procent av kvinnorna och 16 procent av männen) och 18 procent en svag ställning (17 procent av kvinnorna och 20 procent av männen). I övrigt befann sig 2 procent i högskolestudier (2 procent av kvinnorna och 2 procent av männen), 19 procent i övriga studier (24 procent av kvinnorna och 12 procent av männen) och 31 procent befann sig i varken studier eller arbete (36 procent av kvinnorna och 26 procent av männen).

Definitionen av etableringsstatusens olika steg återges ovan, i avsnittet om sysselsättning efter avslutade studier inom komvux.

Kostnader

Den totala kostnaden för komvux uppgick 2015 till knappt 4,4 miljarder kronor. Det innebär att kostnaden för komvux har minskat med 1,3 procent jämfört med 2014. Kostnaden per heltidsstuderande på grundläggande nivå i komvux uppgick 2015 till 44 800 kronor. Denna kostnad har därmed minskat med 3,4 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande på gymnasial nivå i komvux uppgick 2015 till 46 800 kronor, vilket är en ökning med 6,2 procent jämfört med föregående år.

Den totala kostnaden för såröv 2015 uppgick till drygt 257 miljoner kronor, vilket är en ökning med 3,7 procent jämfört med 2014. Kostnaden per elev uppgick 2015 till 61 700 kronor, vilket är en ökning med 6,4 procent jämfört med föregående år.

Den totala kostnaden för sfi uppgick till drygt 2,6 miljarder kronor 2015, vilket är en ökning med 11,1 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande var 37 500

kronor, vilket innebär en minskning med 3,8 procent jämfört med 2014.

5.3.3 Utvecklingsinsatser

Statliga satsningar inom kommunernas vuxenutbildning

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1) ett nytt stadigvarande kunskapslyft med permanenta utbildningsplatser i syfte att ge människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ett ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling. En stor del av kunskapslyftet består av statligt finansierade utbildningar inom yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå (yrkesvux) och lärlingsutbildning för vuxna (lärlingsvux). Även allmänna ämnen inom kommunal vuxenutbildning (komvux) finns med i satsningen. Statens skolverk redovisade den 21 juni 2016 regeringens uppdrag att följa upp de statliga satsningarna (U2016/02966/GV). Av redovisningen framgår att ca 12 800 kvinnor och ca 7 400 män studerade inom ramen för yrkesvux under 2015. Den vanligaste yrkesinriktningen inom yrkesvux under 2015 var liksom tidigare år området vård och omsorg. Under 2015 deltog ca 1 800 kvinnor och ca 1 200 män i utbildningar inom lärlingsvux.

Kunskapslyftet inkluderar även utbildningar avsedda för personer inom ramen för arbetsmarknadsreformer.

Vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år har möjlighet att studera inom komvux eller på folkhögskola med den högre bidragsnivån inom studiemedlen. Ungdomarna ska bl.a. vara inskrivna i jobbgarantin för ungdomar eller jobb- och utvecklingsgarantin och sakna fullständig grundskole- eller gymnasieskoleutbildning. Skolverket redovisade i april 2016 sitt regeringsuppdrag att fördela medel till berörda kommuner (U2016/01851/GV). Enligt Skolverket beviljades drygt 3 000 av de aktuella eleverna den högre bidragsnivån inom studiemedlen under det första halvåret 2015. Av dessa var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Under andra halvåret 2015 beviljades knappt

2 500 elever den högre bidragsnivån, varav 48 procent kvinnor och 52 procent män.

Läraryr

Redovisning av resultat när det gäller lärare inom komvux, särsvux och sfi finns i avsnitt 2.

5.3.4 Analys och slutsatser

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Komvux är en skolform med många uppgifter. En uppgift som har blivit allt viktigare för komvux är att finnas tillgänglig för många nyanlända invandrare i behov av utbildning för att etablera sig i Sverige. Denna uppgift kommer dessutom att bli ännu viktigare i takt med att ett ökande antal nyanlända förväntas börja studera inom komvux. Målet för komvux är bl.a. att vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Denna uppgift blir allt viktigare, och ökar i betydelse mot bakgrund av att allt fler bedöms ha behov att studera. Enligt en rapport som Arbetsförmedlingen, Statens skolverk och Sveriges Kommuner och Landsting gemensamt har tagit fram uppgick, i april 2015, antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen som var över 25 år och hade högst förgymnasial utbildning till närmare 100 000 personer. Många av dessa är utrikes födda.

Som har konstaterats ovan har andelen utrikes födda inom komvux ökat mellan 2014 och 2015, en ökning som kan förväntas fortsätta. För att bättre anpassa vuxenutbildningen till dess uppgift att bl.a. utbilda utrikes födda beslutade riksdagen 2015 om lagändringar som regeringen hade föreslagit i propositionen Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning (prop. 2014/15:85, bet. 2014/15:UbU13, rskr. 2014/15:246). Lagändringarna började tillämpas den 1 juli 2016 och syftar framför allt till att bättre anpassa vuxenutbildningen efter bl.a. utrikes föddas behov av en flexibel utbildning som i högre grad utgår från varje elevs behov och förutsättningar. Genomförandet av förslagen i propositionen är ett viktigt steg i reformeringen av vuxenutbildningen inför dess nya roll att även vara en utbildning för utrikes

föddas etablering. Men det finns även fortsatta utmaningar för vuxenutbildningen. En av dessa är det stora antalet lågutbildade som behöver studera på grundläggande nivå.

Särskild utbildning för vuxna (särsvux)

Kommunerna kan även inom särsvux erbjuda yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå (yrkesvux) och lärlingsutbildning för vuxna (lärlingsvux). Av Statens skolverks årliga rapport om yrkesvux och lärlingsvux (U2016/02966/GV) framgår bl.a. att kommunerna rapporterar positiva effekter av lärlingsutbildning för målgruppen. Möjligheter att lära sig arbetsuppgifter inom ett yrke förbättras när det sker i en reell arbetsmiljö och kontakt skapas mellan eleven och arbetslivet vilket är särskilt värdefullt för denna grupp. Kommunerna har dock svårt att få tillgång till arbetsplatser för utbildningen. Särsvuxelever har varierande behov av extra stöd, varför handledarens ansvar i vissa fall kan bli mer omfattande än i motsvarande utbildning inom komvux.

Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Sfi är den del av kommunernas vuxenutbildning där elevantalet ökat i snabbast takt under de senaste åren och fortfarande ökar kraftigt. Med anledning av det stora antalet asylsökande som kom till Sverige under hösten och vintern 2015 finns det skäl att tro att denna utveckling kommer att fortsätta.

Många kommuner har på kort tid fått öka sin kapacitet för att kunna erbjuda utbildning inom föreskriven tid. Den stora ökningen av antalet elever inom sfi till följd av det ökade antalet asylsökande ingår inte i statistiken för 2015 eftersom sfi erbjuds först efter att den asylsökande fått uppehållstillstånd och kunnat bosätta sig i en kommun.

Till följd av det ökade elevantalet har efterfrågan på, och konkurrensen om, behöriga lärare ökat. Efterfrågan kan förväntas kvarstå under de närmaste åren, allt eftersom asylsökande beviljas uppehållstillstånd. Svårigheter att rekrytera behöriga lärare kan påverka i vad mån en kommun kan erbjuda plats i sfi inom föreskriven tid. Det gäller exempelvis kommuner som inte

tidigare haft en så utbyggd verksamhet och nu står inför ett ökat elevantal. Men framför allt är bristen på behöriga lärare en fråga om kvalitet i utbildningen.

Här har den beslutade satsningen på kompetensutveckling för sfi-lärare med 100 miljoner kronor per år en stor betydelse för den framtida tillgången på behöriga lärare inom både sfi och ämnet svenska som andraspråk (prop. 2015/16:1). Satsningen innebär bland annat en möjlighet för lärare att erhålla 80 procent av sin lön under studietiden när de kompetensutvecklar sig inom ämnet svenska som andraspråk.

Statliga satsningar inom kommunernas vuxenutbildning

Utbildning på gymnasial nivå beskrivs ofta som grundläggande och nödvändig för etablering inom flertalet yrken på arbetsmarknaden. Yrkesinriktad vuxenutbildning fyller därmed en mycket viktig funktion för arbetslivets kompetensförsörjning och individers etablering i arbetslivet. Vuxenutbildningen bidrar även till att skapa förutsättningar för en modern och aktiv näringspolitik och regional tillväxtpolitik för hela Sverige. Den regionala samordningen inom yrkesvux bör därför fortsätta att utvecklas. Platserna inom yrkesutbildningen för vuxna räcker dock för närvarande inte till för att vare sig på kortare eller längre sikt bidra till att trygga kompetensförsörjningen, underlätta integrationen av nyanlända och reducera arbetslösheten. Statens skolverks årliga rapport om yrkesvux och lärlingsvux visar att 66 procent av kommunerna under 2015 har behövt göra urval bland de sökande till utbildningar inom yrkesvux. Efterfrågan på yrkesutbildning är större än utbudet. Samtidigt är arbetslösheten i dag särskilt hög bland personer utan gymnasieutbildning, utrikes födda och då i synnerhet personer födda utanför Europa, samt ungdomar. Det stora antalet asylsökande under 2015 kommer att innebära ett ännu större behov av utbildningsplatser.

6 Eftergymnasial yrkesutbildning

6.1 Omfattning

Området omfattar yrkeshögskolans utbildningar. Det finns även liknande utbildningar som ligger utanför yrkeshögskolan. Det är främst fråga om utbildningar som fortfarande bedrivs med stöd enligt den numera upphävda förordningen (2000:521) om statligt stöd till kompletterande utbildningar och förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar.

Resultatinformation om utbildningar inom folkbildningen, t.ex. yrkesutbildning, utbildning till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade samt kontakttolkutbildning och andra utbildningar som ges av folkhögskolor samt utbildningar i regi av studieförbunden, redovisas under utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

6.2 Mål för yrkeshögskolan

Målen för yrkeshögskolan finns i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Det ska inom yrkeshögskolan säkerställas att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd, att statens stöd fördelas effektivt, att utbildningarna håller hög kvalitet och att behovet inom smala yrkesområden av eftergymnasiala yrkesutbildningar, som avses leda till förvärvsarbete för de studerande eller till en ny nivå inom deras yrke, tillgodoses. Utbildningarna ska vidare bidra till att bryta traditioner om könsbundna utbildnings- och yrkesval.

6.3 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Det övergripande syftet med yrkeshögskolan är att svara mot arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft med eftergymnasial yrkesutbildning. En förutsättning är att kvinnor och män ges samma möjligheter att utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser för att uppnå eventuella examensmål för utbildningen. Därför fokuserar bedömningen av yrkeshögskolans måloppfyllelse på följande indikatorer.

- Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning.
- Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning.

6.4 Resultatredovisning

6.4.1 Yrkeshögskolan

Utbildningar

Yrkeshögskoleutbildningar finns i samtliga län, och liksom tidigare år var merparten av utbildningarna 2015 förlagda till storstadslänen. Dalarnas och Västernorrlands län hade flest utbildningar per 10 000 invånare i åldern 20–64 år.

Störst antal utbildningar 2015 fanns inom området Teknik och tillverkning följt av Ekonomi, administration och försäljning. Tillsam-

mans stod dessa områden för 37 procent av samtliga utbildningsstarter. De områden som har ökat mest räknat i antal startade utbildningar under 2015 jämfört med 2012 är Samhällsbyggnad och byggteknik följt av Data/it och Teknik och tillverkning. Det beror på att Myndigheten för yrkeshögskolan prioriterat dessa utbildningsområden, eftersom det bedömts finnas en ökad efterfrågan på arbetsmarknaden av de kompetenser dessa utbildningar leder till.

Ansökningsomgången 2015 innebar ett nytt rekord i antalet inkomna ansökningar. Totalt inkom 1 421 ansökningar till Myndigheten för yrkeshögskolan. Av samtliga utbildningar som ansökningarna avsåg beviljade myndigheten statligt stöd för 446 utbildningar. Jämfört med ansökningsomgången 2014 ökade antalet ansökningar med 84 stycken eller 6 procent.

Tabell 6.1 Utbildningsansökningar till Myndigheten för yrkeshögskolan 2012–2015

	2012	2013	2014	2015
Ansökningar	1 078	1 185	1 337	1 421
Beviljade	347	380	358	446
Procent	32	32	27	31

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Söktryck

Totalt 51 000 personer sökte till yrkeshögskolans utbildningar 2015 och av dessa var närmare 38 100 behöriga sökande. Av de sökande var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Söktryck redovisades för första gången 2014 utifrån antalet unika personer som sökt till yrkeshögskolans utbildningar. Tidigare har redovisning av söktryck baserats på antalet inskickade ansökningar. Eftersom en person kan söka till flera utbildningar samtidigt är ansökningstrycket inte samma sak som ansökningar från unika individer. Söktrycket när det gäller yrkeshögskolan var 2.0 behöriga sökande per plats, medan ansökningstrycket (antalet ansökningar per plats) var 4,7, vilket är på samma nivå som 2014.

Antagna

Totalt antogs 18 015 studerande, varav 9 189 kvinnor och 8 826 män, till yrkeshögskolan 2015, vilket är en marginell skillnad

jämfört med 2014. Andelen antagna i åldersgruppen 24 år och yngre minskade från 39 procent till 29 procent mellan 2012 och 2015. För kvinnor har denna andel minskat från 33 procent till 24 procent och för män från 45 procent till 34 procent. Andelen antagna i åldern 25–44 år har ökat från 52 procent 2012 till 61 procent 2015.

Sammantaget medför detta att medelåldern för antagna ökat med 1,4 år mellan 2012 och 2015. Medelåldern för antagna 2015 var 30,9 år, för kvinnor 32,3 år och för män 29,5 år. Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan är ökningen av medelåldern generell för samtliga utbildningsområden. Medelåldern för inrikes födda antagna till yrkeshögskolan var 30,3 år och för utrikes födda 34,0 år.

Andelen utrikes födda av de antagna 2015 var 17 procent, vilket är en marginell ökning jämfört med 2012. Andelen utrikes födda män (19 procent) var något större än andelen utrikes födda kvinnor (16 procent).

Av de antagna 2014 (uppgifter om utbildningsbakgrund 2015 saknas) hade drygt hälften gått ett yrkesprogram eller motsvarande i gymnasieskolan och cirka 33 procent hade gått ett högskoleförberedande program. Andelen antagna med en eftergymnasial utbildning på minst tre år var totalt 12 procent. För inrikes födda var motsvarande andel 9 procent och för utrikes födda 27 procent. Jämfört med 2011 har andelen antagna med en eftergymnasial utbildning på minst tre år ökat med 4 procentenheter. För inrikes och utrikes födda var ökningen 3 respektive 7 procentenheter.

Det är stora skillnader i utbildningsnivå mellan utrikes födda kvinnor och män. För utrikes födda kvinnor var andelen som hade en eftergymnasial utbildning på minst tre år 33 procent och för utrikes födda män var motsvarande andel 22 procent.

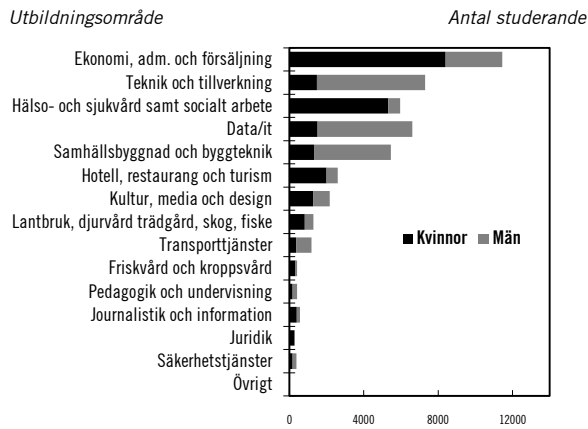
Studerande

Totalt fanns det drygt 46 400 studerande inom yrkeshögskolan under 2015, vilket är en ökning med 5 700 studerande jämfört med 2012.

Totalt sett var könsfördelningen jämn 2015 med 52 procent kvinnor och 48 procent män, vilket är samma fördelning som föregående år. Inom de sex största utbildningsområdena var dock könsfördelningen ojämn. Kvinnor deltog

främst i utbildningar inom Ekonomi, administration och försäljning, medan män främst deltog i utbildningar inom Teknik och tillverkning.

Diagram 6.1 Studerande i yrkeshögskolan 2015

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Examen och examensgrad

Under 2014 avslutade totalt 11 500 studerande sin yrkeshögskoleutbildning eller motsvarande äldre utbildning (kvalificerad yrkesutbildning) med en examen, varav 6 300 kvinnor och 5 200 män. För 2015 förväntas ca 13 000 personer bli examinerade enligt uppgifter från Myndigheten för yrkeshögskolan. Myndigheten redovisar uppgifter om examensgrad, dvs. andelen examinerade av antalet antagna studerande. Hur många som examineras ett visst år påverkas framförallt av tidigare beslut om utbildningsplatser. Jämfört med 2011 har antalet examinerade minskat med drygt 500 personer, vilket är en minskning med 4 procent. Antalet examinerade var 2014 störst inom utbildningsområdet Ekonomi, administration och försäljning med 3 400 examinerade, följt av Teknik och tillverkning med knappt 1 900 examinerade.

Examensgraden har ökat över tid. Under 2014 examinerades 72 procent av samtliga antagna, vilket var en ökning med tre procentenheter jämfört med 2011. För kvinnor var examensgraden 77 procent och för män 66 procent. Endast inom utbildningsområdena Säkerhetstjänster och Transporttjänster var examensgraden högre för män än för kvinnor.

Examensgraden för utrikes födda var 60 procent 2014. För utrikes födda kvinnor var den 65 procent och för utrikes födda män 54 procent. Jämfört med 2011 är examensgraden

för utrikes födda kvinnor i princip oförändrad men för utrikes födda män har den ökat med 3 procentenheter.

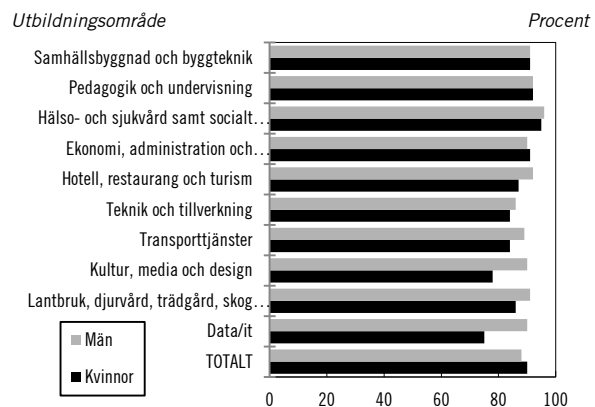
De tre utbildningsområden som hade högst examensgrad var Pedagogik och undervisning (85 procent), Kultur, media och design (84 procent) samt Transporttjänster (81 procent). De tre områden som hade lägst examensgrad var Data/it (57 procent), Teknik och tillverkning (67 procent) samt Säkerhetstjänster (66 procent).

Indikator: andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning

Myndigheten för yrkeshögskolans enkätundersökning visar att av de examinerade 2014 hade 89 procent, eller nio av tio, arbete som sin huvudsakliga sysselsättning året efter avslutad yrkeshögskoleutbildning. Det är en något större andel än föregående år. Sex procent var arbetsökande eller deltog i arbetsmarknadspolitiska program, medan tre procent studerade. Det är ingen skillnad mellan mäns och kvinnors sysselsättning året efter avslutad utbildning men de arbetar inom olika områden. Däremot är andelen examinerade som hade ett arbete lägre i den yngsta åldersgruppen, 24 år eller yngre, jämfört med övriga grupper.

Av de examinerade som var utrikes födda angav 82 procent att de hade ett arbete, vilket är en ökning med två procentenheter jämfört med 2011.

Diagram 6.2 Andel examinerade från yrkeshögskolan 2014 som hade ett arbete året efter avslutad utbildning

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

En jämförelse mellan de olika utbildningsområdena visar att examinerade från utbildningar inom Pedagogik och undervisning, Hälsa- och

sjukvård samt socialt arbete, Samhällsbyggnad och byggt teknik samt Ekonomi, administration och försäljning i högre grad hade ett arbete 2015 jämfört med den totala andelen för samtliga utbildningsområden. Inom Teknik och tillverkning, Kultur, media och design samt Data/it var det däremot en mindre andel som hade ett arbete jämfört med den totala andelen för samtliga utbildningsområden. Resultatet inom Hälso- och sjukvård samt socialt arbete, som är det högsta, har ytterligare ökat jämfört med 2014. Trots att resultatet inom Teknik och tillverkning har ökat jämfört med 2014 är det lägre än det totala resultatet för samtliga utbildningar.

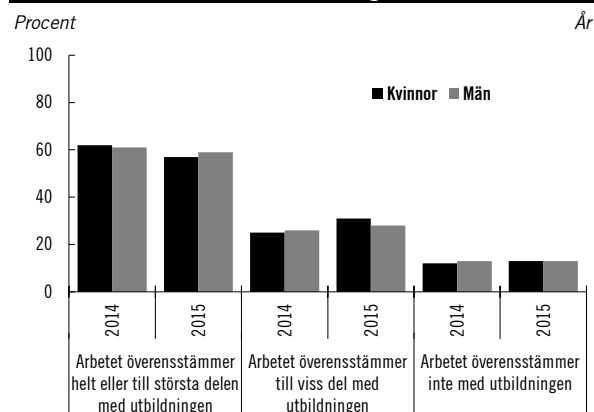
Det är bara inom utbildningsområdet Kultur, media och design som det finns en skillnad mellan könen vad gäller andelen i arbete. Andelen i arbete inom detta område är högre för männen än för kvinnorna.

Av de som examinerades 2014 hade 68 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen, vilket är en ökning med 7 procentenheter jämfört med dem som examinerades 2011. Kvinnorna hade i högre grad ett arbete (71 procent) innan utbildningen påbörjades än männen (64 procent). I den yngsta åldersgruppen (24 år och yngre) och för utrikes födda var det en mindre andel som hade arbete innan de påbörjade utbildningen, 42 respektive 60 procent. I den yngsta åldersgruppen hade en mindre andel arbete både före och efter sin utbildning jämfört med övriga åldersgrupper. Trots det är det bland de yngsta som ökningen i procentenheter mellan andelen i arbete före och andelen i arbete efter utbildningen är störst jämfört med ökningen i övriga åldersgrupper. Även bland utrikes födda är ökningen i procentenheter mellan andelen i arbete före och andelen i arbete efter utbildningen större än genomsnittet för samtliga.

Indikator: andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet

Av de examinerade 2014 som året därefter hade ett arbete angav 58 procent av de som besvarade enkätundersökningen att de hade ett arbete som helt eller till största delen överensstämmer med utbildningen. Detta är en minskning med ca 4 procentenheter jämfört med de som examinerades 2013 men en ökning med 8 procentenheter jämfört med 2010.

Diagram 6.3 Andel examinerade från yrkeshögskolan som året efter avslutad utbildning (2014 och 2015) angett hur arbetet överensstämde med utbildningen

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

De som svarade att arbetet överensstämde till viss del har ökat från 26 till 29 procent mellan 2013 och 2014. Endast 13 procent angav att arbetet inte stämmer överens med utbildningen. Den andelen har varit relativt stabil sedan mätningarna påbörjades 2011. Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan uppgav de svarande som inte hade arbete som stämde överens med utbildningen att den huvudsakliga orsaken var att det är svårt att få ett arbete, att de saknar den erfarenhet som krävs och att det är svårt att få ett arbete där de bor. Män svarade i högre grad än kvinnor att de saknar den erfarenhet som krävs för att få ett arbete.

Examinerade från områdena Pedagogik och undervisning (75 procent), Transporttjänster (75 procent) och Hälso- och sjukvård samt socialt arbete (66 procent) angav en hög grad av överensstämmelse när det gäller arbete inom utbildningsområdet, medan utbildningar inom Kultur, media och design (52 procent) Data/it (53 procent) samt Teknik och tillverkning (52 procent) i lägre grad ledde till arbete inom utbildningsområdet.

Fördjupad analys av utbildningsområden

Myndigheten för yrkeshögskolan har analyserat de utbildningsområden där överensstämmelsen mellan den examinerades arbete och yrkeshögskoleutbildning har minskat. När det gäller utbildningsområdena Data/it, Samhällsbyggnad och byggt teknik samt Teknik och tillverkning visar analysen att de studerande i vissa fall inte

har tillräckliga förkunskaper för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. De studerande anger också bristande stöd i undervisningen och för lite stöd vid sökandet efter en plats i utbildningsmomentet lärande i arbete (LIA). Vidare framgår av analysen att självstudier kan vara vanligt förekommande och att det generellt finns brister i utbildningens genomförande. Andra faktorer som spelar roll är att utbildningsinnehållet kan vara alltför specifikt och att arbetslivet ställer krav på arbetslivserfarenhet. Myndigheten poängterar att det är svårt att dra några tydliga slutsatser utifrån de utbildningar som ingått i urvalet för analysen. Det är många faktorer som kan påverka resultatet. Det som framkommit bör därför tolkas med försiktighet även om vissa mönster kan urskiljas som har betydelse för att utbildningarna inte ger förväntat resultat.

Tillsyn

Myndigheten för yrkeshögskolan genomförde tillsyn över 280 yrkeshögskoleutbildningar 2015 vilket motsvarar 22 procent av det totala antalet yrkeshögskoleutbildningar som pågick under året. Av de granskade utbildningarna fick 146 kritik vilket motsvarar 59 procent av de granskade utbildningarna. Enligt myndigheten åtgärdar utbildningsanordnarna i de flesta fall de påtalade bristerna under den pågående tillsynen. I de fall tillsynen ledde till kritik var de vanligaste kritikområdena ledningsgruppens uppdrag, behörighet och urval samt brister i kursplaner. Därutöver har myndigheten kritiserat anordnare som har lämnat in felaktiga uppgifter om mängden lärarledd tid och tagit ut otillåtna avgifter. Andelen tillsynsbeslut med kritik har ökat jämfört med 2014 från 50 procent till 59 procent. Myndigheten bedömer att ökningen huvudsakligen beror på ett mer behovsanpassat urval av de utbildningar som blir föremål för tillsyn.

Under 2015 har myndigheten tagit emot 56 anmälningar om brister i utbildning, varav 47 anmälningar har avslutats med beslut under året. De oftast förekommande anledningarna till anmälningar har varit brister i LIA och brister hos den undervisande personalen. I 23 av 47 beslut har myndigheten riktat kritik mot anordnaren. De områden som har fått mest kritik är LIA och undervisande personal.

Dessutom har myndigheten genomfört 13 egeninitierade tillsyner på förekommen an-

ledning. Dessa tillsyner har initierats efter att myndigheten fått trovärdiga signaler om eventuella brister, och beslutat att följa upp dessa signaler. LIA är det område som förekommer oftast även i detta sammanhang.

Kvalitetsgranskning

Under 2015 har 77 yrkeshögskoleutbildningar varit föremål för kvalitetsgranskning, vilka utgör 6 procent av det totala antalet yrkeshögskoleutbildningar som har pågått under året. Av dessa har 46 utbildningar (45 beslut under 2015) granskats avseende hur deras arbete med LIA fungerar och 31 utbildningar (21 beslut under 2015) har granskats avseende ledningsgruppens arbete.

Myndigheten för yrkeshögskolan har fattat beslut i 66 kvalitetsgranskningsärenden och rekommendationer har lämnats i 49 ärenden. Två ärenden har resulterat i särskild granskning. Kvalitetsgranskningen visar att samverkan mellan utbildningsanordnarna och LIA-arbetsplatserna behöver stärkas. I utbildningar där tillgången på LIA-platser är ett problem eller där samarbetet inte fungerar brister även arbetslivets engagemang i ledningsgruppen. Utan en engagerad ledningsgrupp är det enligt myndigheten svårt att bedriva ett framgångsrikt kvalitetsarbete. Inom utbildningsområdena Teknik och tillverkning respektive Data/it, där resultaten har varit låga under en längre tid vad gäller andelen examinerade som får ett arbete som helt eller delvis överensstämmer med utbildningen, visar kvalitetsgranskningen att ledningsgruppens systematiska kvalitetsarbete brister.

Att närmare hälften av de examinerade som får ett arbete efter avslutad utbildning får det på en LIA-plats är, enligt myndigheten, en indikation på att LIA generellt fungerar bra och att momentet har betydelse för yrkeshögskolans framgång.

Kostnader

Myndigheten för yrkeshögskolan utbetalade totalt 1 680 miljoner kronor 2015 i statlig finansiering till utbildningar inom yrkeshögskolan och kvarvarande kvalificerade yrkesutbildningar. Därutöver betalade myndigheten ut 9,3 miljoner kronor för pedagogiska hjälpmedel till stu-

derande med funktionsnedsättning. Det ska jämföras med 2014 då 7,9 miljoner kronor betalades ut för detta ändamål.

Totalt lämnades ersättning för drygt 27 000 årsplatser, vilket är en ökning med knappt 1 700 årsplatser jämfört med 2014 (en årsplats omfattar 40 studieveckor på heltid). Ungefär 64 procent av det totala bidraget lämnades för utbildningar som var 2,0–2,5 år långa. Genomsnittskostnaden för en utbildningsplats i yrkeshögskolan 2015 var 62 200 kronor, vilket är en ökning med 1 200 kronor jämfört med 2014 (löpande priser). Genomsnittskostnaden avser utbetalda statliga medel i förhållande till antalet årsplatser.

Uppdragsutbildning inom yrkeshögskolan

Uppdragsutbildning kan genomföras inom yrkeshögskolan enligt lagen om yrkeshögskolan. Uppdragsutbildningen kan bl.a. fungera som personalutbildning eller ingå i rehabiliteringen av en enskild och ska baseras på en yrkeshögskoleutbildning.

Under 2015 påbörjade 114 personer, 54 män och 60 kvinnor, uppdragsutbildning inom yrkeshögskolan, jämfört med 262 personer 2014 och 454 personer 2013. Det var främst inom området Hälso- och sjukvård samt socialt arbete som uppdragsutbildning genomfördes och 36 män och 14 kvinnor deltog i sådan utbildning. Övriga områden där uppdragsutbildning genomfördes var Samhällsbyggnad och byggteknik, Ekonomi, administration och försäljning samt Pedagogik och undervisning.

6.4.2 Kompletterande utbildningar

Förordningen om statligt stöd till kompletterande utbildningar upphävdes 2013 men gäller fortfarande för de utbildningar som beviljats stöd enligt förordningen, dock endast för den tid som beslutet om stöd gäller. Utbildningarna finns inom skiftande områden och täcker utbildningsbehov utanför det reguljära utbildningssystemet, exempelvis inom områdena Konst; Dans, teater, musik; Hudvård, hårvård, hälsa, friskvård, miljö; Hantverk och Flyg. Utbildningarna har en enskild huvudman, dvs. de anordnas inte av stat, kommun eller landsting. Utbild-

ningarna är oftast avgiftsbelagda för de studerande. Staten ger olika typer av stöd beroende på hur utbildningarnas nationella värde har bedömts. Myndigheten för yrkeshögskolan ansvarar bl.a. för fördelning av statsbidrag för och tillsynen över utbildningarna. En stor del av utbildningarna har fasats ut under 2015.

Utbildningar

Under första halvåret 2015 bedrevs 230 olika kompletterande utbildningar, vilket är en minskning med 15 utbildningar jämfört med föregående år. Utfasningen av de kompletterande utbildningarna var påtaglig fr.o.m. hösten 2015, då kvarvarande utbildningar var 110 stycken. Utbildningarna anordnades 2015 i 14 län av totalt 88 huvudmän. Av samtliga utbildningar hade 38 procent statligt stöd i form av samtliga tre stödformer, dvs. tillsyn, studiestöd och statsbidrag. Flest utbildningar genomfördes inom kategorin Hantverk följd av Hudvård, hårvård, hälsa och friskvård, Konst och Dans, teater, musik.

Studerande

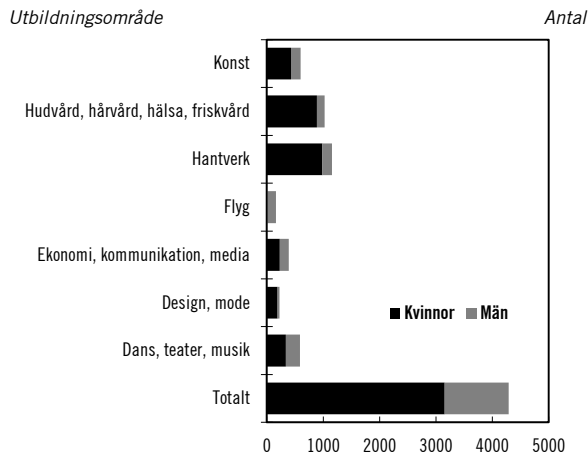
Antalet deltagare i kompletterande utbildningar 2015 var 5 800. Det är en minskning med ca 3 700 deltagare jämfört med 2014. Minskningen beror till en del på att studerande som påbörjat en utbildning hösten 2015 har påbörjat utbildningar som nu bedrivs inom det nya regelverket för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar. Av deltagarna var 71 procent kvinnor och 29 procent män, vilket är ungefär samma andelar som tidigare år. Den största deltagargruppen var kvinnor i åldern 20–24 år. Flest deltagare fanns inom området Hantverk med 1 307 deltagare (84 procent kvinnor och 16 procent män) följt av området Hudvård, hårvård, hälsa, friskvård, miljö med 1 297 deltagare (87 procent kvinnor och 13 procent män och därefter Dans, teater, musik med 927 deltagare (58 procent kvinnor och 42 procent män).

Måluppfyllelse

Totalt deltog 4 700 personer i kompletterande utbildningar som avslutades under 2015. Av dessa var det 4 300 personer som fullföljde ut-

bildningen, vilket motsvarar 91 procent av deltagarna. Av dem som fullföljde en utbildning var 3 200 kvinnor och 1 100 män.

Diagram 6.4 Studerande i kompletterande utbildningar 2015 som fullföljt utbildningen fördelat på utbildningskategori.

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Kostnader

Statens finansiering av de kompletterande utbildningarna inklusive utbildningar som bedrivs enligt det nya regelverket för konst och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar, uppgick 2015 till totalt 155 miljoner kronor. Av dessa medel lämnades 95,9 miljoner kronor i statsbidrag för totalt 2 079 årselevplatser i kompletterande utbildningar. Dessutom tillkommer kostnader för studiestöd.

6.4.3 Konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar

Utbildningar

Den upphävda förordningen (2000:521) om statligt stöd till kompletterande utbildningar har ersatts av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar. En enskild fysisk eller juridisk person som anordnar en utbildning kan få stöd för utbildningen genom att den ställs under statlig tillsyn, berättigar de studerande till studiestöd eller berättigar till statsbidrag. Ansökan om stöd ges in till Myndigheten för yrkeshögskolan. Utbildningar som bedrivs enligt denna förordning ska förbereda för högskoleutbildningar

som kan leda fram till konstnärliga examina, medverka till att utveckla ett kvalificerat yrkeskunnande inom det konstnärliga eller kulturella området eller ha ett innehåll som syftar till att bevara eller utveckla kulturarvet. Stöd i form av statlig tillsyn får dock lämnas även om en utbildning inte uppfyller något av dessa krav. De första utbildningarna startade hösten 2015.

Vid denna tidpunkt överfördes 120 tidigare kompletterande utbildningar till det nya regelverket. Under hösten 2015 bedrevs 106 utbildningar enligt det nya regelverket, varav 65 procent var av högskoleförberedande karaktär. Flest utbildningar genomfördes inom kategorin Konst följt av Konsthantverk samt och Musik och scenkonst. Utbildningarna anordnades i tolv län av totalt 42 olika organisationer. Hälften av utbildningarna fanns i Stockholms län, följt av Västra Götalands län och därefter Kalmar län. I förhållande till folkmängden fanns i Gotlands län en avsevärt större andel konst- och kulturutbildningar än övriga län. Av de utbildningar som bedrevs under hösten 2015 berättigade 67 procent till statsbidrag och de studerande till studiestöd. Fem organisationer anordnade elva utbildningar med enbart statlig tillsyn i fyra län.

Studerande

Antalet deltagare i de aktuella utbildningarna uppgick till 2 400 under 2015. Av dessa deltog 56 procent i utbildningar av högskoleförberedande karaktär. Kvinnor utgjorde 73 procent och män 27 procent av deltagarna. Kvinnor i åldersgruppen 24 år och yngre var den största deltagargruppen, drygt 50 procent. Flest deltagare fanns inom området Konst med 676 deltagare (70 procent kvinnor och 30 procent män), följt av området Musik och scenkonst med 642 deltagare (63 procent kvinnor och 37 procent män) samt Konsthantverk med 540 deltagare (89 procent kvinnor och 11 procent män). Totalt 140 personer deltog i utbildningar med enbart statlig tillsyn huvudsakligen inom områdena Djursjukvård respektive Bild och form.

Måluppfyllelse

Eftersom de aktuella utbildningarna startade först under hösten 2015 finns ännu inga resultat att redovisa.

Kostnader

Statsbidrag för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar lämnades 2015 med 47,5 miljoner kronor, vilket motsvarade 1 857 årsplatser. Dessutom tillkommer kostnader för studiestöd.

Det sammantagna statliga stödet i form av statsbidrag för de ännu pågående kompletterande utbildningarna och utbildningarna enligt det nya regelverket uppgick 2015 till 143,4 miljoner kronor. Det är en minskning med 7,2 miljoner kronor jämfört med föregående år.

6.4.4 Övriga insatser

Jämställdhet

Regeringens strategi för att genomföra de jämställdhetspolitiska målen är jämställdhetsintegrering, dvs. att jämställdhetsperspektiv integreras i alla politikområden och i alla led av beslutsfattande, planering och utförande av verksamheter. Myndigheten för yrkeshögskolan ingår numera i utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i staten (Jim), vilket innebär att de fått i uppdrag att redovisa en plan för jämställdhetsintegrering som ska genomföras under 2016–2018. Av planen, som redovisades till Regeringskansliet den 2 november 2015 (U2015/05103/GV), framgår att det finns ett antal utmaningar inom det jämställdhetspolitiska området som behöver åtgärdas. De aktiviteter myndigheten planerar att genomföra för att främja jämställdhet och bryta traditioner av könsbundna utbildningsval är bl.a. att ta fram ett stödmaterial till utbildningsanordnare för jämställd kommunikation. Syftet är att bredda rekryteringen och behålla studerande av det underrepresenterade könet i utbildningarna.

Myndigheten planerar även att ta fram program för jämställdhet och medverka på informationsdagar för att informera om hur man kan arbeta med jämställdhetsintegrering. I sin årsrapport för 2015 (MYH 2016/487) har myndig-

heten gjort en fördjupad analys som visar att inom vissa utbildningsområden är andelen examinerade som får arbete som överensstämmer helt eller till största delen med utbildningen lägre för det underrepresenterade könet. Myndigheten menar att det inte enbart är det otraditionella utbildningsvalet som bidrar till resultatet utan också hur arbetslivet ser på examinerade med underrepresenterat kön.

Funktionshinderspolitiken

Myndigheten för yrkeshögskolan är en av de strategiska myndigheterna i arbetet med den nationella funktionshinderspolitiken som förts mellan 2012 och 2015. Inom ramen för detta uppdrag har myndigheten under 2015 genomfört insatser riktade till utbildningsanordnare och studerande i syfte att öka kännedomen om det särskilda pedagogiska stödet och de möjligheter som finns att söka statsbidrag för sådant stöd.

Sju utbildningar med möjlighet till utökat stöd för personer med funktionsnedsättning ingick 2015 i yrkeshögskolan. På dessa utbildningar finns ett pedagogiskt stöd på plats redan när den studerande börjar utbildningen, vilket innebär att de har goda förutsättningar att klara sina studier. Klasserna är mindre än normalt och utbildningslokalerna är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. De studerande kan också få extra lärarstöd och anpassade kunskapsprov.

Validering

Myndigheten för yrkeshögskolan hade t.o.m. den 31 juli 2016 att samordna och stödja en nationell struktur för validering. Inom ramen för detta arbete har myndigheten tagit initiativ till att skapa nätverk, där både myndigheter och intresseorganisationer på arbetsmarknads- och utbildningsområdena deltar. Valideringsdelegationen 2015–2019 (U 2015:10) har numera det övergripande ansvaret för att samordna och främja validering på nationell nivå (se även avsnitt 10.3).

Myndigheten för yrkeshögskolan inledde under 2015 en pilotstudie om validering inom yrkeshögskolan. Preliminära resultat av studien visar att om hänsyn ska tas till den sökandes

reella kompetens vid antagning till yrkeshögskolan är validering det viktigaste verktyget. I projektet ingår 38 utbildningsanordnare på 48 orter och ett riktat statsbidrag används för att stimulera utbildningsanordnarna att utveckla valideringsverktyget så att fler sökande med reell kompetens kan komma i fråga för yrkeshögskolans utbildningar. Projektet omfattar sammanlagt 1 605 utbildningsplatser. Resultatet av projektet kommer att redovisas i sin helhet i samband med myndighetens årsredovisning för 2016.

Nationell referensram för kvalifikationer för livslångt lärande

Myndigheten för yrkeshögskolan är nationell samordningspunkt för den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (EQF) och är Sveriges representant i ett nätverk för samordningspunkter som Europeiska kommissionen leder.

Myndigheten hade under 2015 i uppdrag att vidta vissa förberedelser med anledning av införandet av en svensk referensram för kvalifikationer (SeQF). Samtliga uppdrag har avrapporterats och det interna implementeringsarbetet fortgår.

Myndigheten har bl.a. haft i uppdrag att utarbeta ett utkast till den referensrapport som presenterades för den rådgivande gruppen för EQF i juni 2016. Rapporten välkomnades av den rådgivande gruppen och Sverige inbjöds att färdigställa rapporten och sända den till kommissionen för publicering.

I november 2015 anordnade myndigheten en nationell startkonferens för SeQF i samverkan med Statens skolverk, Arbetsförmedlingen och Universitets- och högskolerådet. Myndigheten har även deltagit i möten och konferenser för att informera om SeQF som infördes den 1 oktober 2015, och om möjligheten att fr.o.m. 2016 ansöka om nivåplacering av kvalifikationer enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

Inom ramen för sitt uppdrag att ta fram rutiner för arbetet med ansökningsprocessen har myndigheten utvecklat det it-stöd som krävs för att maskinellt kunna ta emot och hantera ansökningar om nivåplaceringar. Föreskrifter och anvisningar för ansökan, handläggningsrutiner och beslutsdokument har utvecklats. Kvalifika-

tioner som fått beslut om nivåplacering kommer att publiceras på den webbsida som sedan 2012 fungerar som ett informationsnav för referensramen, www.seqf.se. Efter publicering kommer kvalifikationer att vara sökbara utifrån olika aspekter, exempelvis verksamhetsområde. Inledningsvis kommer myndighetens befintliga databaser att användas för lagring och publicering av nivåplacerade kvalifikationer.

Myndigheten utarbetar vidare informationsmaterial som är anpassat till olika målgrupper, exempelvis arbetsgivarorganisationer, utfärdare av kvalifikationer, vägledare och slutanvändaren. För att nå ut med information i branscherna har nätverk med branschrepresentanter, s.k. ambasadörsnätverk, inrättats med syftet att gemensamt marknadsföra SeQF till målgruppen.

Under 2015 har myndigheten även deltagit i två arbetsgrupper inom ramen för det europeiska samarbetet med uppgift att ta fram underlag till den rådgivande gruppen för EQF.

Tolkutbildningar

Allmänt

Myndigheten för yrkeshögskolan ansvarar sedan den 1 juli 2012 för fördelning av statsbidrag för kontakttolkutbildning, utbildningar av tolkar för barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade eller personer med dövblindhet samt teckenspråklärutbildning. Myndigheten ansvarar även för tillsyn och kvalitetsgranskning när det gäller utbildningarna samt granskar utbildningsanordnarnas kvalitetsarbete.

När det gäller planeringen av utbildningarna samråder myndigheten kontinuerligt med Folkbildningsrådet och berörda utbildningsanordnare.

Kontakttolk

Kontakttolkar tolkar åt personer med annat modersmål än svenska vid deras möten med representanter för svenska myndigheter. Den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk bedrevs under 2015 av fyra folkhögskolor och fyra studieförbund.

Teckenspråks- och dövblindtolkutbildning samt skrivtolkutbildning

De upp till fyra år långa teckenspråks- och dövblindtolkutbildningarna bedrivs av sju folkhögskolor utspridda i landet. Under 2015 genomfördes två kurser i rättstolkning för vidareut-

bildning av verksamma teckenspråks- och dövblindtolkar. För att öka rekryteringen av studerande till den fyraåriga utbildningen lämnades statsbidrag för en ”känna-dig-för-kurs” på två folkhögskolor.

Antalet studerande i tolkutbildningarna redovisas under utg.omr. 17 avsnitt 16.4.

Kostnader

Myndigheten för yrkeshögskolan betalade ut drygt 15 miljoner kronor för kontakttolkutbildning 2015, varav drygt 13 miljoner kronor för den sammanhållna grundutbildningen, ca 2 miljoner kronor för kurser för redan verksamma kontakttolkar samt 60 000 kronor för validering av verksamma tolkars kunskaper, färdigheter och kompetenser när det gäller den sammanhållna grundutbildningen. Den totala utgiften för kontakttolkutbildningen för 2015 var i stort sett densamma som för 2014.

För utbildning av tolkar för döva, dövblinda och hörselskadade betalade myndigheten ut 23,7 miljoner kronor 2015.

6.4.5 Analys och slutsatser

Yrkeshögskolans utbildningar visar återigen samma goda resultat som tidigare år när det gäller andelen examinerade som har ett arbete ett år efter examen. Över hälften av de examinerade 2014 hade ett arbete innan de påbörjade utbildningen. En rapport från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU 2015:12) visar dock att merparten byter arbetsgivare efter slutförd utbildning vilket enligt IFAU kan tyda på att utbildningen har öppnat upp för nya jobbmöjligheter. Bland ungdomar under 24 år är det betydligt färre som har ett arbete före påbörjad utbildning. Samtidigt visar enkätundersökningen att ungdomarna har en större ökning av andelen som får ett arbete efter slutförd utbildning jämfört med övriga åldersgrupper. Regeringen har beslutat om en ändring i förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan när det gäller särskilda förkunskapskrav, vilket kan komma att öka ungdomars möjligheter att få tillträde till yrkeshögskolans utbildningar. På sikt bör det innebära att yrkeshögskolan i högre grad kan bli ett alternativ för ungdomar som vill fortsätta sina studier i yrkeshögskolan, samtidigt som yrkeshögskolan även i fortsättningen ska vara en utbildningsform även för vuxna som vill

byta karriär. De studerandes examensgrad i yrkeshögskolan har ökat över tid men inte tillräckligt. Särskilt bekymmersamt är det att examensgraden i genomsnitt är betydligt lägre för utrikes födda jämfört med inrikes födda. Examensgraden påverkar även möjligheten att få ett arbete efter avslutad utbildning vilket framgår av IFAU:s rapport.

Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan är de utrikes föddas brister i det svenska språket en trolig förklaring till deras lägre examensgrad. Utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan kan i dag erbjuda de studerande undervisning i svenska med yrkesinriktning men insatsen fungerar enligt myndigheten inte på bästa möjliga sätt.

Indikatorn som mäter måluppfyllelsen för yrkeshögskolan när det gäller hur väl examinerades arbete stämmer överens med utbildningen visar ett något sämre utfall 2015 än 2014. Samtidigt har andelen som uppgav att arbetet till viss del överensstämmer med utbildningen ökat något. Det resultatet väger till viss del upp det försämrade utfallet, men regeringen anser att det är angeläget att myndigheten fortsätter med att skapa förutsättningar för att andelen som får ett arbete som motsvarar utbildningen ska öka. En fördjupad analys som myndigheten har genomfört, inom tre utbildningsområden som har ett sämre utfall än genomsnittet för samtliga utbildningsområden, ger vissa indikationer på vad som kan påverka resultatet. Det är angeläget att myndigheten fortsätter med sådana analyser. Det är viktiga underlag i kontakter med utbildningsanordnarna och deras ledningsgrupper samt arbetslivet i övrigt när frågor om kompetensförsörjning diskuteras. Även myndighetens jämställdhetsanalyser bör ligga till grund för diskussioner med arbetslivet om hur arbetsmarknaden bättre kan ta emot personer som valt att gå en utbildning där det egna könet är underrepresenterat.

En kvalitetsgranskning som myndigheten genomfört inom yrkeshögskolan visar att (LIA) även i fortsättningen är ett utvecklingsområde. Denna del av utbildningen är utmärkande för yrkeshögskolan och ska bidra till att de studerande får den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden. Det nya kravet i förordningen om yrkeshögskolan som innebär att utbildningsanordnaren ska se till att det finns LIA-platser och att dessa uppfyller de krav som finns för utbildningen, om LIA ingår i utbildningen,

bör kunna leda till att fler studerande får en LIA-plats med högre kvalitet.

Myndighetens metoder för att arbetslivet ska bli mer delaktigt i yrkeshögskolan har förbättrats, bl.a. genom att myndigheten engagerar regionalt utvecklingsansvariga aktörer för att fånga upp det regionala arbetslivets behov. Det är en positiv utveckling om arbetslivets engagemang finns med i hela kedjan från planering av en utbildning till det att den genomförs. Det är också viktigt att myndigheten noga följer upp hur utbildningarnas ledningsgrupper arbetar med det systematiska kvalitetsarbetet. Engagerade ledningsgrupper är centralt för yrkeshögskolans fortsatta goda resultat.

Konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar bedrivs fr.o.m. andra halvåret 2015 enligt ett nytt regelverk. Utbildningar som bedrivs enligt förordningen om statligt stöd till kompletterande utbildningar fasas ut under en övergångsperiod och överförs successivt till det nya regelverket. Anslaget för dessa utbildningar har under 2015 inte utnyttjats fullt. Överföringen mellan de olika regelverken har påverkat medelsförbrukningen. Avsikten med det nya regelverket är att säkerställa att konst- och kulturutbildningar som har bedrivits enligt förordningen om statligt stöd till kompletterande utbildningar ska kunna fortsätta att bedrivas i huvudsakligen samma omfattning. Eftersom antalet deltagare 2015 totalt sett är ca 1 300 färre än året innan finns det skäl att noga följa utvecklingen och hur anslaget används.

Under det senaste året har myndigheten arbetat intensivt med att implementera SeQF. Arbetet har handlat om att sprida information om referensramen som infördes den 1 oktober 2015 men även om att utarbeta rutiner för att hantera de ansökningar om nivåplacering som myndigheten fr.o.m. den 1 januari 2016 ansvarar för att bedöma.

Regeringen bedömer att införandet av en nationell referensram och dess princip om läranderesultat är ett viktigt instrument som ökar förståelsen för kvalifikationer som utfärdas av olika aktörer i Sverige. Det är förhoppningen att en nationell referensram kan underlätta validering, öka individens möjligheter till livslångt lärande, stimulera rörligheten på arbetsmarknaden och underlätta övergångar mellan arbete och utbildning.

För att dessa mål ska uppnås är myndighetens arbete med att implementera referensramen,

skapa rutiner för kvalitativa och likvärdiga bedömningar av ansökningarna och målgruppsanpassad informationsspridning avgörande. Det är viktigt att olika målgrupper får kännedom om, och förtroende för, referensramen och de beslut om nivåplacering som myndigheten fattar.

Myndigheten för yrkeshögskolan har inte längre i uppdrag att samordna och främja validering på nationell nivå. Att främja branschernas medverkan i valideringsarbetet och stödja branscherna i frågor som bl.a. rör kvalitetssäkring av validering är dock även fortsättningsvis en relevant uppgift för myndigheten. Branschernas modeller för validering utgör en viktig del i den nationella strukturen för validering.

7 Universitet och högskolor

7.1 Omfattning

Området universitet och högskolor omfattar utbildning och forskning vid statliga universitet och högskolor samt utbildning och forskning vid enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina. Inom området finns anslag för universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare, ersättning för klinisk utbildning och forskning samt anslag för Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet. Verksamhet vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisas under utg.omr. 23, men för att ge en fullständig bild av högskoleutbildning och forskning redovisas i vissa fall uppgifter om Sveriges lantbruksuniversitet även under utg.omr. 16.

Det finns 14 statliga universitet och 17 statliga högskolor. Därutöver finns det enskilda utbildningsanordnare, varav fyra har tillstånd att utfärda examina på forskarnivå, nämligen Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och Ersta Sköndal högskola. Ett antal enskilda utbildningsanordnare har tillstånd att utfärda vissa examina på grundnivå och avancerad nivå, medan fyra enskilda utbildningsanordnare har tillstånd att utfärda endast psykoterapeut-examen. Uppgifterna i avsnittet avser såväl statliga universitet och högskolor som enskilda utbildningsanordnare som omfattas av högskolelagen (1992:1434), om inte något annat anges.

7.2 Mål för området

Målet för verksamhetsområdet är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultat inom området:

- resultatet av Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar,
- beslut om tillstånd att utfärda examina,
- andelen disputerade lärare vid universitet och högskolor,
- prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå,
- genomströmning i utbildning på forskarnivå,
- vetenskaplig produktion, och
- förmåga att attrahera externa medel för forskning.

I övrigt redovisas i avsnittet ett urval av resultat för att beskriva universitets och högskolors utveckling. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön, om dessa uppgifter är tillgängliga.

7.3.2 Resultat

Redovisning av indikatorernas utveckling

Indikator: Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar

Inom ramen för det nationella kvalitetssäkringssystemet för högskoleutbildning har Universitetskanslersämbetet i en fyraårscykel 2011–2014 utvärderat utbildning som leder till en examen på grundnivå eller avancerad nivå. Varje utbildning har getts ett omdöme på en tregradig skala. Totalt har Universitetskanslersämbetet under fyraårsperioden fattat beslut om 2 088 utbildningar, varav ca 14 procent av utbildningarna har fått det högsta omdömet mycket hög kvalitet och ca 26 procent bristande kvalitet. I fråga om de utbildningar som har fått omdömet bristande kvalitet har universitetet eller högskolan fått ett år på sig att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits. Därefter har Universitetskanslersämbetet gjort en förnyad granskning för att pröva om lärosätet ska få behålla examenstillståndet eller om det ska återkallas. Under 2015 har ämbetet fattat beslut om 229 utbildningar som tidigare har fått omdömet bristande kvalitet. Av dessa bedömdes 200 utbildningar uppfylla kvalitetskraven för högskoleutbildning. För tre utbildningar bedömdes lärosätena inte ha vidtagit tillräckliga kvalitetshöjande åtgärder och Universitetskanslersämbetet beslutade att återkalla examensstillstånden. I 26 fall hade lärosätena själva lagt ner utbildningarna.

Universitetskanslersämbetet har analyserat effekterna av kvalitetsutvärderingarna vid universitet och högskolor (Universitetskanslersämbetet, 2015:21). Analysen visar på kvalitetsdrivande effekter när det gäller åtgärder som berör utbildningarnas upplägg och genomförande, till exempel i form av förstärkt metodundervisning. På en mer övergripande nivå nämns ökat fokus på kvalitetsarbete, ökad samverkan mellan olika utbildningar inom lärosätena och ökad medvetenhet om målen för en examen.

Ytterligare information om utfallet av utvärderingarna finns tillgänglig på Universitetskanslersämbetets webbplats.

Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar 2011–2014 avser utbildningar som leder till en examen. Universitet och högskolor ger därutöver ett stort antal utbildningar och kurser som utan att ingå i ett huvudområde kan utgöra

övriga kursfordringar i en generell examen, och som därmed inte omfattas av ämbetets ordinarie utvärderingar. Universitetskanslersämbetet har därför haft i uppdrag att även utvärdera ett urval av dessa kurser för att säkerställa att de uppfyller kraven på högskoleutbildning enligt högskolelagen (1992:1434). Av de 28 kurser på grundnivå som granskades 2014 bedömdes fem inte uppfylla kraven i högskolelagen och berörda lärosäten skulle därför under 2015 lämna in en åtgärdsredovisning. Lärosätena valde själva att avveckla fyra av dessa kurser. För en kurs har lärosätet lämnat en åtgärdsredovisning till Universitetskanslersämbetet som efter sakkunniggranskning har bedömt att kursen uppfyller kraven för utbildning på grundnivå.

Indikator: Universitetskanslersämbetets beslut om tillstånd att utfärda examina

Tabell 7.1 Prövning av tillstånd att utfärda examina 2015

Examen	Antal	Varav	
		Beviljanden	Avslag
Generella examina på forskarnivå	2		2
Generella examina på avancerad nivå	6	3	3
Generella examina på grundnivå	1		1
Konstnärliga examina på avancerad nivå	3		3
Konstnärliga examina på grundnivå	3	3	
Psykioterapeutexamen	1		1
Civilingenjörsexamen	1	1	
Speciallärarexamen	1	1	
Ämneslärarexamen	9	7	2
Totalt	27	15	12

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Som en del av kvalitetssäkringssystemet ingår den prövning av ansökningar om tillstånd att utfärda examina som Universitetskanslersämbetet genomför. Med prövning avses här både de ansökningar som ämbetet fattar beslut om och den prövning som resulterar i yttranden inför regeringens beslut om examenstillstånd efter ansökan från enskilda utbildningsanordnare. Under 2015 har myndigheten prövat 27 ansökningar om tillstånd att utfärda examina, en minskning med fem ansökningar från året innan. Utfallet framgår av tabell 7.1.

Indikator: Andelen disputerade lärare vid universitet och högskolor

Andelen disputerade lärare uppgick 2015 till 58 procent, varav 55 procent kvinnor och 60 procent män, vilket är en ökning om fyra procentenheter jämfört med andelen för tio år sedan. Ökningen har skett både vid högskolorna, som har gått från 36 procent disputerade 2005 till 47 procent 2015, och vid universiteten, där andelen disputerade har ökat från 54 procent till 60 procent under samma period. Störst andel disputerade lärare bland de statliga universiteten och högskolorna hade Södertörns högskola med 66 procent disputerade lärare varav 64 procent kvinnor och 68 procent män, och Lunds universitet med 66 procent disputerade lärare varav 65 procent kvinnor och 68 procent män.

Indikator: Prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 7.2 Prestationsgrad läsåret 2010/11–2013/14

Procent

Ämnesområde	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Humaniora (inkl. teologi)	69	70	71	71
Kvinnor	71	72	73	72
Män	66	68	68	68
Samhällsvetenskap (inkl. juridik)	79	81	82	83
Kvinnor	82	84	85	86
Män	74	77	78	79
Vård och omsorg	92	91	90	93
Kvinnor	92	92	90	93
Män	89	88	88	90
Naturvetenskap	75	76	76	75
Kvinnor	79	79	80	80
Män	72	72	72	71
Teknik	81	83	83	84
Kvinnor	83	84	85	87
Män	80	82	82	83
Medicin och odontologi	91	91	91	92
Kvinnor	91	91	91	92
Män	90	91	91	92
Konstnärligt område	87	88	89	89
Kvinnor	88	88	89	90
Män	86	87	88	88
Övrigt område	81	82	83	83
Kvinnor	83	83	84	84
Män	79	80	82	83

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Prestationsgrad är ett mått som beräknas som kvoten mellan avklarade poäng, omräknat till helårsprestationer, och antalet studenter som varit registrerade under det aktuella läsåret, omräknat i helårsstudenter. Prestationsgraden beräknas så att varje students avklarade poäng kan kopplas till studentens (individens) registreringspoäng. Måttet består av de poäng som de aktuella studenterna har tagit under registreringsperioden samt de tre därpå följande terminerna.

Prestationsgraden var 82 procent för samtliga helårsstudenter läsåret 2013/14, vilket var 0,8 procentenheter högre än föregående år. Detta innebär att prestationsgraden har ökat under de senaste fyra läsåren. Kvinnorna uppvisar en högre prestationsgrad än männen, 84 procent mot männens 79 procent. Skillnaden i prestationsgrad är stor mellan olika studieformer. Prestationsgraden för program som leder till en yrkesexamen var 90 procent läsåret 2013/14. Kvinnor har även för dessa utbildningar en högre prestationsgrad med 93 procent mot männens 86 procent. De lägsta prestationsgraderna förekommer för fristående kurser som studeras på distans där genomsnittet var 53 procent för samtliga studenter, 55 procent för kvinnor och 48 procent för män.

Indikator: Genomströmning i utbildning på forskarnivå

De som under 2015 avlade en doktorexamen hade en genomsnittlig nettostudietid på 4,2 år. Det innebär att utfallet nästan stämmer med den nominella studietiden för en doktorexamen som uppgår till fyra år. För doktorander som avlade licentiatexamen under samma period uppgick den genomsnittliga nettostudietiden till 2,7 år.

Under 2015 var bruttostudietiden, dvs. den totala tiden i utbildningen utan hänsyn tagen till aktivitetsgrad, i genomsnitt 5,5 år för doktorexamen och 3,5 år för licentiatexamen.

Andelen doktorandnybörjare som avlägger examen inom fem år har t.ex. ökat från 40 procent av doktorandnybörjarna 1998 till 47 procent bland doktorandnybörjarna 2010. En förklaring till denna förändring kan vara att forskarutbildningsreformen som genomfördes år 1998 bl.a. innebar att lärosätena enbart fick anta doktorander med garanterad försörjning för hela studietiden.

Den 1 januari 2010 infördes den nya examenskategori konstnärliga examina på forskarnivå. De konstnärliga doktoranderna utgör mindre än en halv procent av samtliga doktorander och är här sammanräknade med övriga doktorander.

Indikator: Vetenskaplig produktion

För uppgifter i fråga om vetenskaplig produktion, se avsnitt 8.3.2 Svensk forskning i internationell jämförelse.

Indikator: Förmåga att attrahera externa medel för forskning

Lärosätenas intäkter för forskning från nationella och internationella forskningsfinansiärer uppgick 2015 till 18,3 miljarder kronor och intäkterna från uppdragsforskning, avgifter och finansiella intäkter uppgick till 3,8 miljarder kronor. Jämfört med föregående år var detta en intäktsökning med 0,8 miljarder kronor från nationella och internationella forskningsfinansiärer samt en intäktsminskning med 0,1 miljarder kronor från avgifter och finansiella intäkter räknat i 2015 års priser.

Kort beskrivning av verksamheten

De totala kostnaderna för verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare uppgick 2015 till 66,7 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,6 procent av Sveriges BNP. Verksamheten omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning. De direkta statliga anslagen till dessa lärosäten uppgick under 2015 till 40,7 miljarder kronor. Utöver de direkta statsanslagen finansierar staten verksamhet vid statliga universitet och högskolor via olika statliga myndigheter, framför allt genom forskningsråden. Sammantaget är 80 procent av verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare statligt finansierad. Högskolesektorn är den enskilt största statliga verksamheten sett till antalet anställda. År 2015 var antalet anställda 75 000 motsvarande ca 60 700 årsarbetskrafter, varav 51 procent var kvinnor och 49 procent var män. Antalet årsarbetskrafter beräknas utifrån omfattningen av personers anställning med hänsyn tagen till tjänstledigheter.

Styrning

Statliga universitet och högskolor är statliga myndigheter och styrs i första hand av högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). För enskilda utbildningsanordnare ställs i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen. Regeringen styr också statliga universitet och högskolor via årliga regleringsbrev. Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras utöver i den nämnda examenstillståndslagen genom avtal med vissa av utbildningsanordnarna och villkor för medel i regleringsbrev. Inom ramen för detta har samtliga lärosäten stor frihet att bestämma över sin verksamhet.

Lärosätena återrapporerar utfallet av sin verksamhet till regeringen i första hand i sina årsredovisningar. Merparten av återrapporeringen inom verksamhetsområdet ansvarar dock Universitetskanslersämbetet för. Myndigheten publicerar varje år en årsrapport som syftar till att ge en samlad bild av utvecklingen inom högskoleområdet. För en fördjupad beskrivning av verksamheten under 2015 hänvisas till denna och till myndighetens övriga statistik.

Rätten att utfärda examina följer antingen av författning eller av särskilda beslut av regeringen eller Universitetskanslersämbetet.

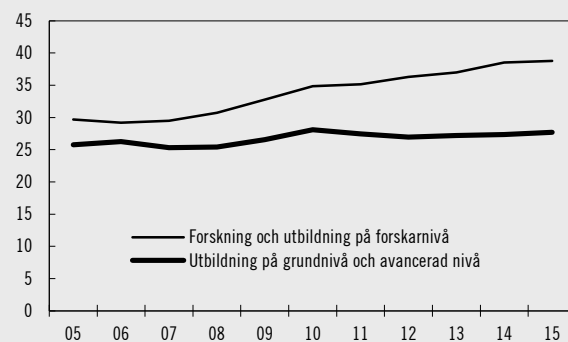
Ekonomi

Statliga universitet och högskolor tilldelas huvuddelen av sina resurser via ett anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och ett anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas respektive lärosäte varje år ett s.k. takbelopp som är den ersättning lärosätet kan få för att utbilda studenter. Lärosätet beslutar i hög grad självt om sitt utbildningsutbud. Ersättningen beräknas dels utifrån antalet helårsstudenter, dvs. antalet registrerade studenter, dels utifrån antalet helårsprestationer, dvs. det antal högskolepoäng studenterna presterar under ett år. Ersättningen beror också på vilket utbildningsområde som helårsstudenterna och helårsprestationerna hänförs till. Olika utbildningsområden genererar olika ersättningsbelopp och respektive kurs klassificeras av lärosätet till ett utbildningsområde beroende på kursens ämnesinnehåll.

När det gäller forskning får universitet och högskolor, utöver det anslag som varje lärosäte tilldelas för forskning och utbildning på forskarnivå, en stor andel av sina forskningsmedel i form av bidrag från statliga forskningsfinansiärer. Dessa medel fördelas i konkurrens. Vidare tillkommer medel från icke-statliga forskningsfinansiärer. Offentliga medel utgör merparten av lärosätenas intäkter, men ca 23 procent av intäkterna 2015 utgjordes av annat än offentliga medel.

Diagram 7.1 Lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå 2005–2015

Miljarder kronor (2015 års priser)

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Tabell 7.3 Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2015

UNIVERSITET/ HÖGSKOLA	Antal helårsstudenter (Andelen kvinnor inom parentes)	Takbelopp (mkr)	Utfall (mkr)	Utfall %	Strategiska forsknings- områden (mkr)	Omfördelning av forsknings- anslag (mkr)	Anslag för forskning och utbildning på forskarnivå (mkr)
Uppsala universitet	24 148 (57%)	1 557,4	1 629,1	105%	176,2	1,0	1 984,1
Lunds universitet	27 332 (54%)	1 870,1	2 003,6	107%	189,7	2,7	2 042,9
Göteborgs universitet	24 636 (65%)	1 901,3	1 871,8	98%	20,7	-7,4	1 455,3
Stockholms universitet	28 508 (63%)	1 580,1	1 621,1	103%	45,5	-0,1	1 530,8
Umeå universitet	16 104 (60%)	1 251,7	1 286,9	103%	60,3	4,8	1 047,1
Linköpings universitet	17 494 (53%)	1 379,5	1 379,6	100%	68,5	0,4	806,3
Karolinska institutet	6 116 (71%)	651,5	648,3	100%	140,2	-12,4	1 457,9
Kungl. Tekniska högskolan	12 152 (33%)	1 059,6	1 068,9	101%	222,0	2,4	1 387,6
Luleå tekniska universitet	7 559 (47%)	629,6	641,6	102%	22,1	-1,4	353,8
Karlstads universitet	8 207 (63%)	595,7	618,0	104%		2,2	204,6
Linnéuniversitetet	13 828 (62%)	993,3	972,9	98%		-0,1	285,8
Örebro universitet	8 749 (62%)	710,6	692,7	97%		-3,3	221,3
Mittuniversitetet	6 779 (63%)	523,1	520,6	100%		-1,6	207,0
Blekinge tekniska högskola	3 410 (37%)	267,9	261,8	98%		-1,2	85,0
Gymnastik- och idrottshögskolan	715 (48%)	92,8	96,4	104%		0,1	26,1
Försvarshögskolan ¹	514 (36%)						9,3
Högskolan i Borås	5 425 (74%)	448,6	457,9	102%		1,8	59,5
Högskolan Dalarna	6 196 (74%)	399,7	410,9	103%		-0,4	55,6
Högskolan i Gävle	5 517 (65%)	424,3	404,3	95%		-1,4	83,9
Högskolan i Halmstad	5 104 (61%)	368,8	356,0	97%		-0,8	55,8
Högskolan Kristianstad	5 060(71%)	357,6	e	98%		-0,4	47,0
Högskolan i Skövde	3 875 (55%)	313,0	322,7	103%		-0,4	41,2
Högskolan Väst	4 675 (67%)	341,5	351,4	103%		0,9	42,0
Malmö högskola	12 040 (67%)	827,5	855,5	103%		9,1	119,9
Mälardalens högskola	6 948 (65%)	575,6	541,8	94%		4,4	88,9
Konstfack	679 (73%)	153,0	157,6	103%			8,3
Kungl. Konsthögskolan	200 (66%)	60,9	61,2	101%			4,9
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	658 (45%)	122,7	132,2	108%			8,4
Stockholms konstnärliga högskola	478 (66%)	191,6	209,4	109%			48,1
Södertörns högskola	6 879 (70%)	381,2	390,2	102%		-3,4	49,6
Sveriges lantbruksuniversitet ¹	3 816 (69%)				26,7	5,5	835,9
Chalmers tekniska högskola AB	9 104 (31%)	818,8	831,5	102%	196,4	0,6	822,9
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	7 054 (59%)	504,1	506,2	100%		-1,4	95,5
Summa	289 959 (59%)	21 352,8	21 654,1	101%	1 168,2		15 572,0

Anm. I tabellen redovisas inte vissa mindre enskilda utbildningsanordnare. Vid dessa lärosäten fanns under 2015 ca 4 500 helårsstudenter varav 64 procent var kvinnor.

¹Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet har inga takbelopp varför inte detta redovisas i tabellen.

Redovisning av andra bedömningsgrunder

Kvalitet

Kvalitetssäkring av högskoleutbildning

Universitet och högskolor ansvarar för att verksamheten håller hög kvalitet både i utbildningen och i forskningen. Av lärosätenas årsredovisningar för 2015 framgår att det vid merparten av universitet och högskolor finns riktlinjer, mål och handlingsplaner för kvalitetssäkringsarbetet och att ett stort antal insatser har gjorts de senaste åren.

Hösten 2014 slutförde Universitetskanslersämbetet den cykel med utbildningsutvärderingar som påbörjades 2011. I april 2014 gavs en arbetsgrupp i uppdrag att biträda Utbildningsdepartementet i arbetet med att föreslå hur kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning bör utformas. En promemoria med förslag om ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem remissbehandlades under 2015 (U2015/01626/UH). I december 2015 överlämnade regeringen skrivelsen Kvalitetssäkring av högre utbildning (skr. 2015/16:76) till riksdagen. I skrivelsen presenterar regeringen sina bedömningar av hur ett ramverk för ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem ska utformas. Bland annat framgår att systemet bör bestå av fyra komponenter: examenstillståndsprövning, granskning av lärosätens kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärdering och tematiska utvärderingar. Under våren 2016 gav regeringen Universitetskanslersämbetet i uppdrag att vidareutveckla och implementera det nya kvalitetssäkringssystemet (U2016/01349/UH).

Under 2015 kostade Universitetskanslersämbetets arbete med kvalitetssäkring ca 58 miljoner kronor. Motsvarande kostnad för 2014 var ca 63 miljoner kronor. Den lägre kostnaden beror bl.a. på att ämbetet på grund av att utvärderingscykeln var avslutad inte genomförde några utbildningsutvärderingar under 2015. I gengäld nästan fyrdubblades antalet genomförda uppföljningar av utbildningar som fått omdömet bristande kvalitet. Ämbetet bedrev också ett metodutvecklingsarbete när det gäller prövningar av examenstillstånd. Dessutom påbörjades metodutvecklingen för ett nytt kvalitetssäkringssystem. Bland annat genomfördes en pilotutvärdering av forskarutbildning.

Jämställdhet i högskolan

Fler kvinnor än män studerar på grundnivå och avancerad nivå i högskolan. Även valet av ämnesområde skiljer sig mellan könen. Tydligast var under läsåret 2014/15 skillnaden inom ämnesområdet vård och omsorg där 85 procent av helårsstudenterna var kvinnor och 15 procent var män. Inom ämnesområdet teknik var 33 procent av helårsstudenterna kvinnor och 67 procent män.

Även när det gäller de anställda vid universitet och högskolor finns det skillnader. Av de 18 440 doktoranderna under 2015 var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Bland de utländska doktoranderna var skillnaderna större. Antalet utländska doktorander uppgick till ca 7 300 individer, varav 40 procent var kvinnor och 60 procent män.

Könsfördelningen varierar mellan olika anställningskategorier i högskolan, men för samtliga kategorier utom professorer ligger andelen kvinnor respektive män inom intervallet 40–60 procent. Av adjunkterna var 58 procent kvinnor och 42 procent män under 2015. Det är den enda anställningskategori där majoriteten av de anställda är kvinnor. Av lektorerna var andelen kvinnor 46 procent och andelen män 54 procent. Av professorerna var 26 procent kvinnor och 74 procent män. Inom de flesta anställningskategorierna är andelen kvinnor bland de nyanställda större än bland dem som redan är anställda. Inom den forskande och undervisade personalen fanns det under året också könsrelaterade skillnader i fråga om anställningsform. Totalt sett var det en större andel av de anställda kvinnorna än av männen som 2015 hade tidsbegränsad anställning, 32 respektive 29 procent. Ytterligare uppgifter om fördelningen av kvinnor och män i utbildning på grundnivå och avancerad nivå, i utbildning på forskarnivå samt bland den forskande och undervisande personalen finns redovisade under respektive del i resultatredovisningen.

Regeringens strategi för att genomföra de jämställdhetspolitiska målen är jämställdhetsintegrering, dvs. att jämställdhetsperspektiv integreras i alla politikområden och i alla led av beslutsfattande, planering och utförande av verksamheter. Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet ingår numera i utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i staten (JiM), vilket innebär att de

har fått i uppdrag att redovisa en plan för jämställdhetsintegrering som ska genomföras under 2016–2018. Se vidare utg.omr. 13 avsnitt. Även de statliga universiteten och högskolorna har fått i uppdrag att ta fram och genomföra en plan för arbetet med jämställdhetsintegrering under 2016–2019. Göteborgs universitet har fått i uppdrag att fungera som stödfunktion till de statliga lärosätena, Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping.

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Summan av universitets och högskolors takbelopp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppgick till ca 21,4 miljarder kronor under 2015. Därutöver tilldelades universitet och högskolor 753 miljoner kronor för särskilda åtaganden. Ett särskilt åtagande är en uppgift som ett universitet eller en högskola har särskild finansiering för och som inte avräknas mot lärosätets takbelopp. För ytterligare information om hur resurstilldelningssystemet för utbildning på grundnivå och avancerad nivå i högskolan fungerar se faktarutan Kort beskrivning av verksamheten. Under 2015 var det totala utfallet ca 21,7 miljarder kronor vilket motsvarar ca 101 procent av takbeloppet. Under 2015 hade 17 lärosäten en överproduktion, vilket innebär fler studenter än vad som ryms inom takbeloppet.

Sökande och antagna

I tabell 7.4 redovisas sökande, inklusive obehöriga sökande, och antagna till högskoleutbildning inför höstterminen 2015. Antalet sökande utan tidigare högskolestudier minskade med tre procent jämfört med föregående höst och uppgick till 131 000 personer, varav 59 procent var kvinnor och 41 procent män. Andelen utan tidigare högskolestudier har minskat i åldrarna 19, 20 och 21 år, men det är fortfarande 19-åringarna som står för den största andelen av ansökningarna.

Tabell 7.4 Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå

	2012	2013	2014	2015
Sökande (hösttermin)¹	403 000	413 000	425 000	410 000
Kvinnor %	63	62	62	62
Män %	37	38	38	38
Antagna (hösttermin)	249 000	242 000	243 000	240 000
Kvinnor %	62	61	61	61
Män %	38	39	39	39

Källa: Universitetskanslersämbetet.
¹ Inklusive obehöriga sökande.

Det totala antalet sökande till utbildningsprogram och kurser minskade med tre procent hösten 2015 jämfört med hösten 2014. Majoriteten av de sökande var kvinnor och denna fördelning bland de sökande har varit i stort sett oförändrad under de senaste tio åren.

Antalet kvinnor och män som antogs till högskoleutbildning höstterminen 2015 var nästan oförändrat i jämförelse med föregående år. Av de antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå var kvinnorna i majoritet. Fördelningen mellan kvinnor och män bland de antagna har varit i stort sett densamma under senare år.

Studenter i högskolan

Antalet högskolenyborjare, dvs. studenter som för första gången registrerats vid högskoleutbildning i Sverige, var omkring 1 400 färre läsåret 2014/15 jämfört med föregående läsår. Andelsmässigt var minskningen lika stor för kvinnor och män, 1,6 procent. Antalet inresande studenter som var nyborjare uppgick till omkring 21 800 personer, vilket var 500 fler jämfört med föregående läsår. Läsåret 2014/15 var medianåldern för samtliga högskolenyborjare (inklusive inresande studenter) 21,8 år vilket är en ökning med 0,1 år jämfört med föregående läsår. Exkluderas de inresande studenterna var medianåldern för kvinnor 21,4 år och medianåldern för män 21,0 år. Sett till hela studentgruppen minskade medianåldern för registrerade studenter från 25,9 år till 25,0 år mellan läsåren 2005/06–2014/15.

Tabell 7.5 Högskolenybörjare, helårsstudenter och registrerade studenter 2006–2015

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Högskolenybörjare¹	82 600	81 200	86 700	93 100	107 000	104 300	91 100	90 200	87 700	86 000
Kvinnor %	56	57	56	56	55	55	56	57	57	57
Män %	44	43	44	44	45	45	44	43	43	43
Helårsstudenter	283 239	276 425	277 896	300 148	315 783	312 810	304 886	299 006	295 417	294 441
Kvinnor %	59	59	59	58	58	58	59	59	59	59
Män %	41	41	41	42	42	42	41	41	41	41
Registrerade studenter¹	388 836	378 665	381 801	397 578	428 758	436 176	424 861	414 365	405 994	403 881
Kvinnor %	60	61	61	60	60	59	60	60	60	60
Män %	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40
Antal studenter i distansutbildning¹	82300	87800	98600	115 700	129 600	137 600	131 400	120 100	110 000	110 100
Kvinnor %	65	65	64	64	63	63	65	65	65	64
Män %	35	35	36	36	37	37	35	35	35	36

Källa: SCB/Universitetskanslersämbetet.

¹Uppgifterna avser läsår, 2015 innebär läsåret 2014/15.

Totalt fanns det ca 294 400 helårsstudenter 2015. Antalet helårsstudenter minskade med ca 1 000 helårsstudenter jämfört med föregående år. Andelen kvinnor uppgick till 59 procent och andelen män till 41 procent. Fördelningen mellan kvinnor och män har varit i stort sett densamma under flera års tid.

Antalet registrerade studenter var något lägre höstterminen 2015 än föregående hösttermin. Också bland de registrerade studenterna var antalet kvinnor större än antalet män. En förklaring till detta, som Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet lyfter fram i rapporten Studenter och examinerade på grundnivå och avancerad nivå 2013/14 (UF 20 SM 1501), är att kvinnor i högre utsträckning än män söker sig till högskolan för att läsa ett program som leder till en yrkesexamen. Även kvinnornas bättre studieresultat i gymnasieskolan kan vara en förklaring till den högre andelen kvinnor i högskolan. Därutöver återkommer kvinnor i större utsträckning än män till nya studieperioder i högskolan.

Lsåret 2014/15 fanns det 110 100 distansstudenter. Jämfört med läsåret 2013/14 minskade antalet distansstudenter med 100 individer. Andelen kvinnor bland studenterna som studerar på distans var något större än andelen kvinnor bland samtliga registrerade studenter, 64 procent respektive 60 procent. Av gruppen studenter i distansutbildning läste två tredjedelar enbart distansbaserad utbildning. Övriga studenter i distansutbildning kom-

merade studier på distans med campusbaserad utbildning.

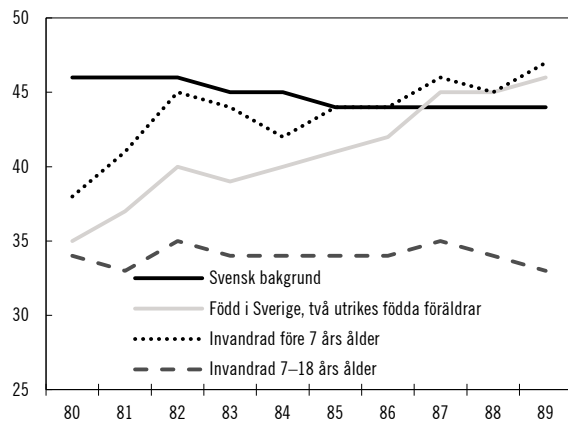
Det finns regionala skillnader i övergångsfrekvens till högskoleutbildning. Spridningen i påbörjad högskoleutbildning till och med 24 års ålder var stor mellan länen, från drygt 35 procent i Jämtlands län till nästan 50 procent i Stockholms län. I samtliga län är övergångsfrekvensen högre bland kvinnor. Skillnaden mellan länen har samband med flera bakomliggande faktorer. Den sociala sammansättningen av befolkningen i länen är en viktig faktor, eftersom benägenheten att påbörja högskolestudier har ett samband med social bakgrund. Tillgången till högskoleutbildning och situationen på arbetsmarknaden är andra faktorer som påverkar andelen som går vidare till en högskoleutbildning.

Universitetskanslersämbetet har analyserat andelen som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder bland personer födda 1980–1989 med svensk eller utländsk bakgrund. Av födda 1989 och som invandrade till Sverige vid 7–18 års ålder hade 33 procent börjat i högskolan senast vid 25 års ålder (de som har invandrat efter 18 års ålder ingår inte i denna uppföljning av födelsekullar). Det var en mindre andel jämfört med dem som har svensk bakgrund för vilka andelen uppgick till 44 procent. Övergången till högskolan i födelsekullarna 1980–1989 för dem med svensk respektive utländsk bakgrund ser i stora delar ut på liknande sätt för kvinnor och män, om än på olika nivåer eftersom en större andel av kvinnorna fortsätter till högskolan. Män som har

invandrat någon gång i åldern 7–18 år påbörjar högskolestudier i minst utsträckning, endast 27 procent.

Diagram 7.2 Andel som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1980–1989 med svensk eller utländsk bakgrund

Procent

Anm.: Uppgifterna finns ej redovisade uppdelat på kön.

Anm.: Den vertikala axeln är bruten.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Vissa program till yrkesexamen samt kompletterande utbildningar

De senaste åren har riktade satsningar gjorts för att öka antalet programnybörjare inom vård/medicin- och teknikområdet. I tabell 7.6 redovisas antalet programnybörjare på civilingenjörsutbildningen, högskoleingenjörsutbildningen, läkarutbildningen, tandläkarutbildningen och sjuksköterskeutbildningen. Som framgår av tabellen har antalet nybörjare på utbildningarna ökat de senaste läsåren. För flera av utbildningarna finns stora skillnader när det gäller könsfördelningen bland nybörjarna.

Tabell 7.6 Programnybörjare på vissa yrkesexamensprogram

	11/12	12/13	13/14	14/15
Civilingenjörexamen	6 850	7 200	7 300	7 100
Kvinnor %	29	29	31	31
Män %	71	71	69	69
Högskoleingenjörexamen	4 200	4 400	4 700	4 700
Kvinnor %	24	26	26	26
Män %	76	74	74	74
Läkarexamen	1 550	1 550	1 600	1 600
Kvinnor %	53	53	54	55
Män %	47	47	46	45
Tandläkarexamen	350	350	400	400
Kvinnor %	57	67	66	63
Män %	43	33	34	37
Sjuksköterskeexamen	5 150	350	5 400	5 400
Kvinnor %	84	57	84	84
Män %	16	43	16	16

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Utöver de riktade satsningarna för utökat antal helårsstudenter på ovanstående utbildningar har medel anvisats till kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar en svensk högskoleutbildning för vissa specifika yrkesgrupper inom hälso- och sjukvård, pedagogik och juridik. Under 2015 pågick på regeringens uppdrag kompletterande utbildningar för lärare vid flera lärosäten för motsvarande ca 396 helårsstudenter. Dessutom anordnades kompletterande utbildningar för personer med avslutad läkar-, tandläkar- eller sjuksköterskeutbildning från tredjeland i enlighet med regeringsuppdraget om totalt 127 helårsstudieplatser. Under 2015 antogs inga studenter till den kompletterande utbildningen för personer med utländsk juristutbildning. Antalet helårsstudenter på den kompletterande juristutbildningen uppgick till 1,25 och utgjordes av studenter som hade antagits vid tidigare antagningsomgångar.

Kostnaden för kompletterande utbildningar för utländska akademiker uppgick under 2015 till ca 66 miljoner kronor.

Utöver dessa utbildningar anordnar Sveriges lantbruksuniversitet kompletterande utbildning för veterinärer med särskild finansiering.

Examina

Examina inom högskoleutbildning delas in i tre kategorier: generella examina, konstnärliga examina och yrkesexamina. Under de senaste tio läsåren har antalet avlagda examina ökat med ca 40 procent. Under samma period ökade antalet examinerade personer med ca 32 procent. Till viss del förklaras ökningen av att det har blivit vanligare att en student får ut flera examina för samma studier. Det gäller framför allt vissa yrkesexamina som högskoleingenjörsexamen och sjuksköterskeexamen som kombineras med en generell examen.

Tabell 7.7 Antal examina och examinerade personer

	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15
Examina	71 700	70 100	74 700	78 200	80 900
Kvinnor %	65	64	63	64	63
Män %	35	36	37	36	37
Examinerade	61 000	59 300	63 200	65 600	67 900
Kvinnor %	65	63	63	64	63
Män %	35	37	37	36	37

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Lsåret 2014/15 utfärdades ca 80 900 examina vid universitet och högskolor. Antalet examinerade personer uppgick till 67 900, inklusive dem som sedan tidigare hade en eller flera examina. Detta antal är det högsta genom tiderna. Ökningen jämfört med föregående läsår var 2 200 personer. Av samtliga examinerade under läsåret 2014/15 var ca 63 procent kvinnor, vilket var en procentenhet lägre än under föregående läsår. Kvinnorna har varit i majoritet bland de examinerade sedan 1977. Antalet masterexamina, en examen som tillkom vid införande av den nya examensstrukturen 2007, minskade något till följd av ett minskat antal inresande studenter. Lsåret 2014/15 utfärdades 8 600 masterexamina, vilket var 100 fler än läsåret innan. Av dessa utfärdades 4 000 till kvinnor och 4 600 till män. Under 2014/15 examinerades 14 200 personer vars utbildningstid var fem år eller längre, vilket var en ökning med 800 från läsåret innan. Av dessa var 7 300 kvinnor och 6 900 män.

Tabell 7.8 Antal examina för vissa yrken

	11/12	12/13	13/14	14/15
Lärarexamen	6 514	8 410	9 100	8 200
Kvinnor %	80	81	81	76
Män %	20	19	19	24
Sjuksköterskeexamen	3 918	3 837	3 913	3 871
Kvinnor %	87	86	86	87
Män %	13	14	14	13
Civilingenjörsexamen	3 049	3 346	3 766	4 224
Kvinnor %	27	29	31	30
Män %	73	71	69	70

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Lsåret 2014/15 utfärdades ca 33 000 yrkesexamina varav 22 200 till kvinnor och 10 800 till män. Detta var en ökning med 300 yrkesexamina jämfört med föregående läsår. Under läsåret 2014/15 utfärdades 8 200 lärarexamina, varav 5 500 enligt den tidigare studieordning. Ca 77 procent av lärarexamina utfärdades till kvinnor och 23 procent till män.

Antalet utfärdade sjuksköterskeexamina (inklusive röntgensjuksköterskeexamina) var drygt 4 000 läsåret 2014/15, vilket var ca 100 färre än föregående läsår. Andelen sjuksköterskeexamina utfärdade till kvinnor var 87 procent och 13 procent till män. Könbalansen är den omvända för civilingenjörer. Ca 30 procent av civilingenjörsexamina utfärdades till kvinnor och 70 procent till män. Totalt utfärdades ca 4 200 civilingenjörsexamina läsåret 2014/15, vilket var 500 fler än föregående läsår.

Bedömning av utländska utbildningar

Universitets- och högskolerådet ansvarar för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå. Antalet ansökningar om bedömning fortsatte att öka under 2015. Totalt ökade antalet ärenden på alla utbildningsnivåer som Universitets- och högskolerådet ansvarar för med 27 procent under 2015 jämfört med året innan, en ökning från 18 000 ärenden 2014 till 22 874 ärenden 2015. Ett bidragande skäl är den fortsatta ökningen av asylsökande från Syrien. När det gäller ärenden om bedömning av utländska högskoleutbildningar inkom 9 835 ansökningar och 8 578 ärenden avgjordes.

Universitets- och högskolerådet har trots den stora ärendemängden kunnat bedöma 20 procent

fler ärenden under 2015 än under 2014. Åtgärder i form av utökad bemanning, viss omorganisation och effektivisering av ärendehantering har inneburit att handläggningstiderna har kunnat minska i samtliga ärendeprocesser jämfört med 2014. För bedömning av högskoleutbildning har den genomsnittliga handläggningstiden varit 138 dagar under 2015, jämfört med 150 dagar under 2014.

Universitets- och högskolerådet har under 2015 bistått med information och utbildningsinsatser om bedömning av utländsk utbildning för bl.a. studievägledare vid universitet och högskolor och vid den kommunala vuxenutbildningen.

Myndigheten har vidare under 2015 haft en fortsatt samverkan med Statens skolverk i uppgiften att lämna yttranden över utländska utbildningar som ligger till grund för ansökningar om lärar- eller förskollärlägitimation. Under året har myndigheten tagit emot 1 896 ärenden om begäran om yttranden om yttrande från Skolverket och lämnat besked i 1 774 ärenden med en genomsnittlig handläggningstid på 83 dagar.

Under 2015 har Universitets- och högskolerådet genomfört ett stort utvecklingsarbete i fråga om den s.k. Bedömningsportalen, som innehåller stödmaterial för bedömning av utländsk högskoleutbildning och används av antagningshandläggare vid universitet och högskolor, vägledare inom vuxenutbildningen och arbetsförmedlare.

Studenternas internationella rörlighet

Mellan läsåren 2010/11 och 2014/15 har antalet inresande studenter minskat med 29 procent. Antalet utresande studenter ökade under samma period med nio procent. Läsåret 2014/15 ökade antalet inresande studenter för första gången sedan införandet av studieavgifter 2010/11. Läsåret 2012/13 inträffade ett trendbrott då antalet inresande kvinnor blev fler än männen. Fler kvinnor än män bedrev under läsåren 2010/11–2014/15 utlandsstudier.

Tabell 7.9 Antal in- och utresande studenter, kvinnor och män läsåren 2010/11–2014/15

	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15
Inresande	46 700	38 100	33 900	32 600	33 200
Kvinnor %	44	47	51	52	52
Män %	56	53	52	48	48
Utresande	26 600	27 700	28 300	28 900	29 100
Kvinnor %	60	59	59	59	59
Män %	40	41	41	41	41

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Utresande studenter

Under läsåret 2013/14 studerade 29 100 svenska studenter utomlands, vilket var 200 fler än föregående läsår. Av de utresande studenterna var 66 procent fritt utresande studenter (s.k. freemover-studenter) och 25 procent utbytesstudenter, medan tio procent studerade språkkurser på eftergymnasial nivå.

Majoriteten av de utresande studerade i Europa, främst i Storbritannien, Danmark och Polen. Nordamerika lockade många studenter och allt fler valde att studera i Asien.

Av antalet studenter, exklusive inresande studenter, som hade avlagt examen i Sverige under läsåret 2014/15 hade 14 procent studerat utomlands under sin utbildning. Det finns dock stora skillnader mellan olika examensgrupper. Av civilekonomerna hade varannan examinerad studerat utomlands, medan fyra procent av dem som hade avlagt en lärarexamen hade studerat utomlands och av dem som hade avlagt en sjuksköterskeexamen var motsvarande andel sex procent.

Inresande studenter

Läsåret 2013/14 deltog 33 200 inresande studenter i svensk högskoleutbildning, vilket var 600 fler än föregående år. Antalet utbytesstudenter har dock minskat, särskilt gruppen manliga utbytesstudenter. Antalet inresande utbytesstudenter har minskat varje år sedan 2011/12. Totalt har de sedan dess minskat med elva procent. Jämfört med föregående läsår har antalet inresande ökat från länder utanför EU/EES och Schweiz och minskat från EU/EES och Schweiz. Kvinnorna var, liksom läsåret innan, i majoritet bland de inresande: 52 procent var kvinnor och 48 procent var män. Av dessa inresande studenter var det 21 770 som studerade i Sverige för första gången vilket är 330 fler än föregående år.

Av de inresande nybörjarstudenterna var 61 procent utbytesstudenter och 39 procent fritt inresande studenter.

Av inresande utbytesstudenter som var nybörjare vid svenska universitet och högskolor 2013/14 kom ungefär sex procent från nordiska länder och 68 procent från övriga Europa. Därefter följde Asien och Nordamerika med 17 respektive nio procent. Av de fritt inresande studenterna som var nybörjare kom 30 procent från Europa. Därefter följde Asien med 22 procent. De enskilt största länderna var Indien, Finland och Kina. Av de studieavgiftsbetalande studenterna kom de flesta från Indien, Kina, Bangladesh, Pakistan och Iran.

Studieavgifter

Hösten 2011 infördes studieavgifter och anmälningsavgifter för personer som inte är medborgare i en stat som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz (s.k. tredjelandsmedborgare). Syftet med införandet av studieavgifter var att svenska lärosäten skulle konkurrera med kvalitet och inte främst med avgiftsfri utbildning.

Läsåret 2014/15 betalade ca 2 800 studenter studieavgift som nybörjare i svensk högskoleutbildning vilket var en ökning med nästan 50 procent från föregående år. Jämfört med första året med studieavgifter har antalet nybörjare som betalar studieavgift mer än fördubblats (135 procent) Av dessa studenter var 38 procent kvinnor och 62 procent män. Det totala antalet avgiftsbetalande studenter i svensk högskoleutbildning uppgick läsåret 2014/15 till ca 4 300. Av de studieavgiftsbetalande fritt inresande studenterna kom de flesta från Indien, Kina, Bangladesh, Pakistan och Iran.

Antalet inresande studenter som var nybörjare från de tretton länder som Sverige har ett långsiktigt utvecklingssamarbete med minskade med nästan 80 procent läsåret efter införandet av studieavgifter. Lsåret 2014/15 skedde en stor ökning och antalet är nu uppe i drygt hälften av nivån läsåret 2010/11. Minskningen av studenter från Bangladesh och Etiopien står ensam för den totala minskningen av studenter från Sveriges samarbetsländer. För övriga elva länder har antalet studenter ökat eller i ett fall nått samma nivå jämfört med läsåret 2010/11.

Intäkterna från anmälnings- och studieavgifter nådde 2014/15 506 miljoner kronor, vilket ungefär motsvarar det belopp som drogs in från

universitet och högskolor i samband med införandet av anmälnings- och studieavgifter 2010/11.

Under 2015 anvisades sammanlagt 210 miljoner kronor för stipendier till avgiftsskyldiga studenter, vilket framgår av Tabell 7.10. Av dessa medel avsåg 150 miljoner kronor stipendier inom utgiftsområde 7, Internationellt bistånd, anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*. Vidare avsåg 60 miljoner kronor medel inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, anslaget 4:1 *Internationella program*.

Tabell 7.10 Stipendier till tredjelandsstudenter

Miljoner kronor

Stipendier till tredjelandsstudenter	2012	2013	2014	2015
Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning (endast studieavgiftskostnader)	60	60	60	60
Utgiftsområde 7: Stipendieprogram långsiktiga samarbetsländer (studieavgiftskostnader och levnadsomkostnader)	30	30	80	80
Utgiftsområde 7: Stipendieprogram OECD-DAC (studieavgiftskostnader och levnadsomkostnader)	20	70	70	70
Total	110	160	210	210

Universitets- och högskolerådet fördelar de ovan nämnda medlen, 60 miljoner kronor, från utgiftsområde 16 till statliga universitet och högskolor och vissa enskilda utbildningsanordnare. Universitets- och högskolerådet uppskattar att lärosätena under läsåret 2014/15 beviljade totalt ca 474 nya stipendier.

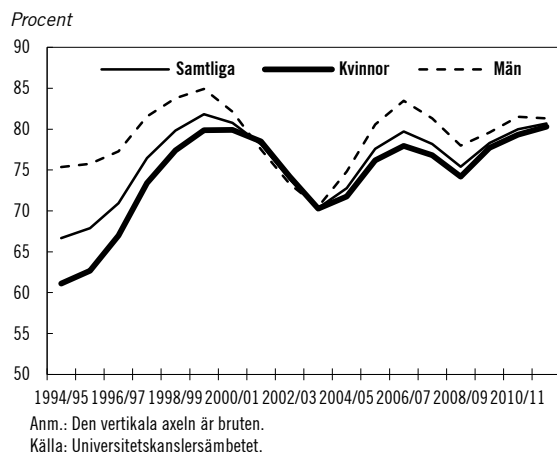
Stipendieprogrammen som finansieras med medel från utgiftsområde 7 administreras av Svenska institutet. Under 2015 beviljade Svenska institutet 447 stipendier till studenter från de långsiktiga samarbetsländerna. Av stipendierna beviljades 73 procent till män och 27 procent till kvinnor, vilket speglar söktrycket mellan män och kvinnor. Svenska institutet beviljade under 2014 även 157 stipendier till studenter från OECD/DAC-länder. Av dessa stipendier beviljades 45 procent till kvinnor och 55 procent till män.

Etablering på arbetsmarknaden

Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning (AKU) visar att arbetslösheten är lägre bland högskoleutbildade än bland de personer vars högsta utbildningsnivå är fullgjord gymnasieskola eller grundskola. Detta gäller oavsett konjunkturläge.

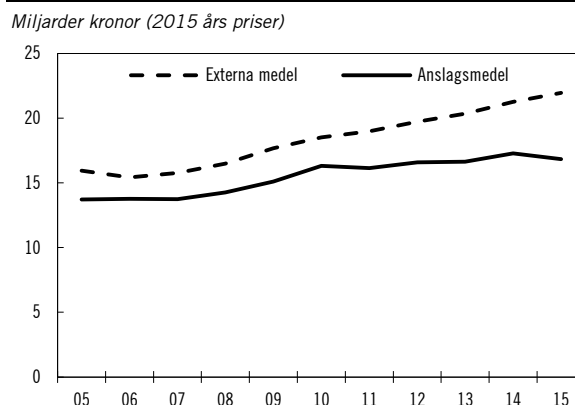
Universitetskanslersämbetets rapport Etableringen på arbetsmarknaden för högskoleutbildade 2013 – examinerade läsåren 2011/12, 2009/10 och 2007/08 (rapport 2015:26) behandlar högskoleutbildades etablering på arbetsmarknaden. Rapporten publiceras vartannat år. Av rapporten framgår att etableringen på arbetsmarknaden är fortsatt god då 80,7 procent av dem med avlagd examen läsåret 2011/12 hade etablerat sig på arbetsmarknaden 2013. Etableringsgraden var något lägre för kvinnor, 80,3 procent jämfört med 81,3 procent för männen. Den sammantagna etableringsgraden var något högre jämfört med gruppen som tog examen år 2009/10 (78,3 procent). Även 2009/10 hade kvinnorna en något lägre etableringsgrad, 77,7 procent mot männens 79,6 procent.

Diagram 7.3 Etablering på arbetsmarknaden. Kvinnor och män. Examinerade läsåren 1994/95–2011/12.

Forskning

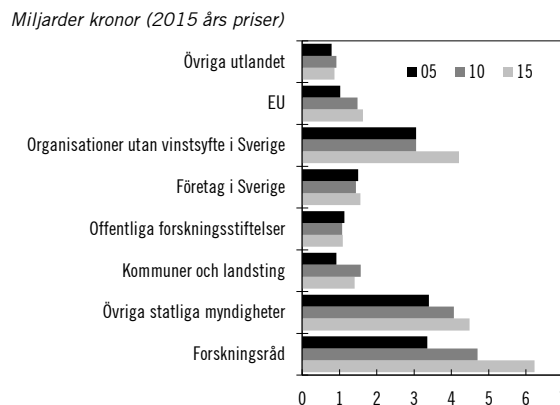
Diagram 7.4 Intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå uppdelade på anslagsmedel och externa medel 2005–2015

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Lärosätenas statsanslag för forskning och utbildning på forskarnivå var 16,8 miljarder kronor 2015. Jämfört med 2014 har de direkta anslagen minskat med ca 450 miljoner kronor i 2015 års priser. Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå utgjorde ca 43 procent av lärosätenas alla intäkter för forskning under 2015. Lärosätenas forskningsintäkter från externa finansierare uppgick till 22 miljarder kronor 2015 och utgjorde 57 procent av lärosätenas totala forskningsintäkter.

Diagram 7.5 Lärosätenas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå från externa finansierare 2005, 2010 och 2015, uppdelade på finansieringskategorier

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå används främst till grundforskning i form av lönekostnader för lektorer och professorer, samfinansiering av externa forskningsprojekt och riktad forskning till särskilt utpekade strategiska forskningsområden. Anslagen används också till strategiska insatser för meritering av yngre forskare eller för forskare inom områden med ojämn könsfördelning och finansiering av utbildning på

forskarnivå. Samfinansiering av externa projekt avser dels sådana medel som skjuts till när de externa forskningsmedlen inte finansierar forskningsprojekt fullt ut, dels sådana medel som krävs som medfinansiering av vissa finansiärer. Genom att införa Sveriges universitets- och högskoleförbunds redovisningsmodell för indirekta kostnader har lärosätena ökat sin kontroll över forskningsprojektens totala kostnader och gjort det tydligare vilken del av forskningsprojekten som finansieras med anslagsmedel.

Utbildning på forskarnivå

Alla universitet får enligt högskolelagen utfärda generella examina på forskarnivå. Med anledning av propositionen Forskarutbildning med profilering och kvalitet (prop. 2008/09:134, bet. 2008/09:UbU18, rskr. 2008/09:276) har författningsändringar beslutats som medför att högskolor som inte är universitet sedan den 1 januari 2010 kan ansöka om tillstånd att utfärda generella examina på forskarnivå. Examenstillståndet söks inom ett område och beslutas i fråga om statliga lärosäten av Universitetskanslersämbetet. Konstnärliga examina på forskarnivå får universitet och högskolor utfärda inom ett område endast efter tillstånd av Universitetskanslersämbetet. För enskilda utbildningsanordnare fattar regeringen beslut om tillstånd att utfärda examina efter att Universitetskanslersämbetet lämnat yttrande över ansökan.

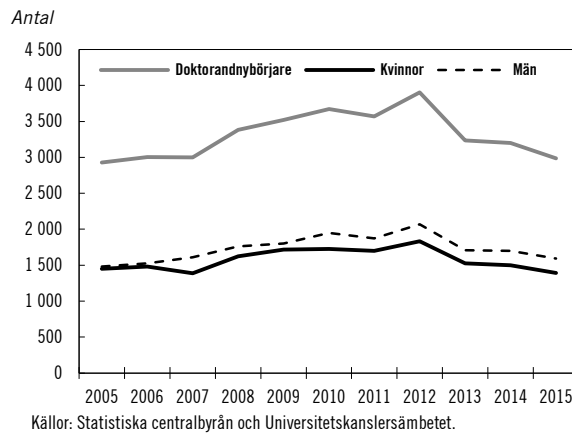
Doktorandnybörjare

Antalet doktorandnybörjare uppgick 2015 till 2 985 vilket var något färre än året innan. Flest nybörjare fanns liksom föregående år inom medicin och hälsovetenskap och det lägsta antalet fanns inom lantbruksvetenskap. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna 2015 var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna skiljer sig dock mellan olika forskningsämnesområden. Av doktorandnybörjarna i medicin och hälsovetenskap var andelen kvinnor 59 procent och andelen män 41 procent. Inom teknik var andelen kvinnor 32 procent och andelen män 68 procent. Det senare är en minskning av andelen kvinnor med två procentenheter sedan föregående år.

Även andelen utländska doktorandnybörjare var under 2015 38 procent, varav 40 procent kvinnor och 60 procent män.

Antalet licentiatnybörjare uppgick 2015 till ca 220 varav 55 procent kvinnor och 45 procent män.

Diagram 7.6 Doktorandnybörjare 2005–2015

Aktiva doktorander

Antalet doktorander uppgick hösten 2015 till ca 18 400 vilket är något färre än föregående höst då antalet var ca 19 300. Av doktoranderna var 47 procent kvinnor och 53 procent män.

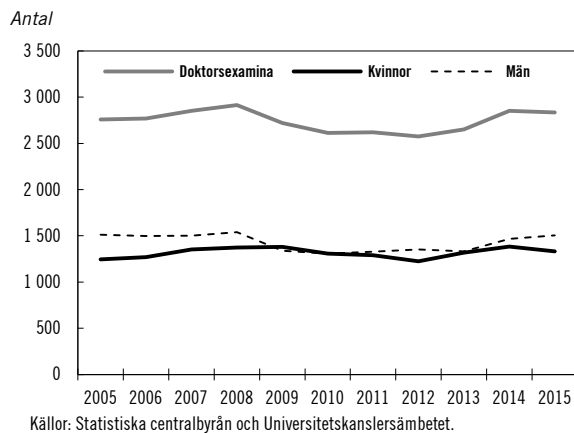
Andelen doktorander som ägnade sig åt studier på forskarnivå på heltid uppgick till 58 procent, vilket var en ökning med en procentenhet jämfört med tidigare år. Andelen kvinnor som studerade på heltid var 54 procent vilket var lägre än männen där 62 procent studerade på heltid. Att ca 42 procent av doktoranderna studerade på deltid kan delvis förklaras med att en doktorand kan ha påbörjat sin forskarutbildning en bit in på terminen eller återkommit efter ett uppehåll. En annan förklaring är att en del doktorander genomför sin utbildning på deltid vid sidan om ett annat arbete, t.ex. en läkaranställning.

Doktorsexamina och licentiatexamina

I ett längre perspektiv har antalet doktors- examina ökat. Sedan 2008, det år då flest doktorsexamina utfärdades, har antalet doktors- examina minskat under flera år för att sedan återigen öka från 2012. År 2015 uppgick antalet utfärdade doktorsexamina till 2 840. Flest doktorsexamina avlades inom medicin och hälsovetenskap. Av det totala antalet doktors- examinerade var könsfördelningen jämn med 47 procent kvinnor och 53 procent män. Dock finns det skillnader i könsfördelningen mellan olika ämnesområden, t.ex. utfärdades 58 procent av doktorsexamina inom medicin och hälso- vetenskap till kvinnor och 42 procent till män.

Antalet licentiatexamina steg under 2015 till 720, att jämföra med föregående års 830 examinerade. Andelsmässigt togs 39 procent av alla licentiatexamina år 2015 ut av kvinnor och 61 procent av män.

Diagram 7.7 Doktorsexamina 2005–2015

Doktorandernas försörjning

Den vanligaste försörjningsformen för doktorander under 2015 inom samtliga ämnesområden utom medicin och hälsovetenskap var doktorandanställning. I ett längre perspektiv kan man se att doktorandanställning har blivit allt vanligare. Av doktoranderna hade 55 procent en doktorandanställning 2007 och 2015 var andelen 64 procent. Det var tre procent av doktoranderna som hade utbildningsbidrag och sju procent som hade stipendier 2015. Andra försörjningsformer för doktorander var bland annat företagsdoktorand eller annan anställningsform inom eller utanför högskolan.

7.3.3 Analys och slutsatser

Under 2015 har det övergripande målet för verksamhetsområdet varit att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt. Universitetskanslersämbetets utvärderingar av högskoleutbildningar under fyra-årscykeln 2011–2014 visar att en majoritet av utbildningarna har fått omdömet hög eller mycket hög kvalitet. Universitet och högskolor har ett långtgående ansvar för sitt interna kvalitetsarbete och det är av stor vikt att varje lärosäte har ett internt kvalitetssäkringssystem som ger lärosätet möjlighet att uppnå hög kvalitet i sina utbildningar.

Flertalet universitet och högskolor har under de senaste åren genomfört förändringar i sina utbildningsutbud, vilket har medfört att universitet och högskolor i högre utsträckning erbjuder utbildning där efterfrågan från studenterna och arbetsmarknad är stor.

I målet för verksamhetsområdet har också ingått att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska bedrivs effektivt. Ett tecken på att effektiviteten har ökat är att de senaste årens trend med fallande prestationsgrader inom utbildningarna på grundnivå och avancerad nivå är bruten och att den genomsnittliga prestationsgraden har ökat.

Arbetslösheten är lägre för personer med eftergymnasial utbildning jämfört med grupper med lägre utbildningsnivå och etableringsgraden ökar bland högskoleutbildade. Antalet sökande till universitet och högskolor minskade något under 2015 jämfört med föregående år. Även antalet helårsstudenter och högskolenybörjare minskade något under 2015. Minskningarna är dock små och kan ha påverkats av en förbättrad konjunktur. Efterfrågan på högskoleutbildning bedöms alltjämt vara större än högskolans nuvarande dimensionering. En utbyggnad av utbildning på grundnivå och avancerad nivå inleddes under 2015, men samtidigt har en tillfällig satsning på motsvarande cirka 4 200 utbildningsplatser upphört till 2016. Detta bedöms vara huvudorsaken till varför inte antalet helårsstudenter ökar under 2015.

Det finns fortfarande brister när det gäller jämställdheten vid universitet och högskolor. Fler kvinnor och män väljer att läsa en högskoleutbildning i dag jämfört med tidigare. Skillnaden mellan kvinnors och mäns benägenhet att läsa en högskoleutbildning är dock stor och blir dessutom allt större. Inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå studerar fler kvinnor än män. Inom utbildningen är också könsbundna utbildningsval ett fortsatt problem. Regeringen kan konstatera att kvinnor och mäns olika utbildningsval gör det svårare att uppnå det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet samt målet om en jämn fördelning av makt och inflytande.

Trots att andelen kvinnor är större än andelen män inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå är 74 procent av professorerna män. Andelen professorer som är kvinnor ökar visserligen men förändringen är långsam. Ökningen har också skett i långsammare takt de

senaste åren än tidigare. Regeringens slutsats är att det behövs ytterligare arbete för att målsättningen om jämställda karriärvägar inom universitet och högskolor ska nås.

7.4 Revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat revisionsberättelse med reservation till Uppsala universitet. Ett uttalande med reservation lämnas när Riksrevisionen bedömer att årsredovisningen innehåller felaktigheter som är väsentliga (enskilt eller sammantaget), men som inte är av avgörande betydelse för årsredovisningen. Riksrevisionen konstaterar att Uppsala universitets årsredovisning saknar namn på en av styrelsens ledamöter på underskriftssidan, vilket krävs enligt 2 kap. 8 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Före avgivandet av revisionsberättelsen har Riksrevisionen dock erhållit revisionsbevis för att samtliga styrelseledamöter har undertecknat arkivexemplaret av årsredovisningen.

8 Forskning

8.1 Omfattning

Området forskning inom utg.omr. 16 omfattar anslag till forskning, forskningens infrastruktur, nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap och forskningsinformation. Anslagen avser Vetenskapsrådet, Rymdstyrelsen, Kungl. biblioteket, Institutet för rymdfysik, Polarforskningssekretariatet, Centrala etikprövningsnämnden samt de sex regionala etikprövningsnämnderna i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala.

- antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder (källa: Web of Science),
- genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar per artikel, för Sverige och jämförbara länder (källa: Scopus),
- genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar per artikel för USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder (källa: Scopus), och
- genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar för olika vetenskapsområden i Sverige (källa: Scopus).

8.2 Mål för området

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

Antalet vetenskapliga artiklar per land är ett mått på hur omfattande den forskning är som bedrivs i respektive land. Genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar per artikel är ett mått på vilken påverkan på vetenskapen ett arbete har. Fältnormaliserade citeringar är ett medelvärde för alla områden av antalet citeringar dividerat med medelantalet citeringar för varje område. Denna synlighet brukar generellt användas som ett mått på forskningens vetenskapliga kvalitet. Se vidare under avsnittet Svensk forskning i internationell jämförelse.

8.3 Resultatredovisning

8.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer för forskning som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

- antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder (källa: Web of Science),

Publiceringsdata mäts utifrån två databaser, Web of Science som inkluderar 12 000 tidskrifter samt Scopus som inkluderar ca 20 000 tidskrifter, varav en större andel än hos Web of Science avser tidskrifter från Europa och Asien.

När det gäller universitet och högskolors samverkan med det omgivande samhället, nyttiggörande av forskningsresultat samt innovation, se avsnittet Nyttiggörande av forskning.

8.3.2 Resultat

Forskningsfinansiering i Sverige

Det svenska nationella målet för forskning och utveckling (FoU) är att de totala investeringarna i FoU ska uppgå till ungefär fyra procent av BNP 2020. Detta mål presenterades i 2011 års ekonomiska vårproposition (prop. 2010/11:100). År 2000 uppställdes målet inom EU att de samlade privata och offentliga investeringarna av FoU ska uppgå till tre procent av BNP 2010. Flera länder inom EU har ökat sina avsättningar för FoU till följd av detta och uppnår därmed målet. Målsättningen att fler länder ska uppnå målet till 2020 kvarstår.

De statliga anslagen för FoU beräknas av Statistiska centralbyrån (SCB) uppgå till 34,4 miljarder kronor 2016.

Förutom medlen till FoU inom statens budget beräknas investeringar i FoU under 2016 göras med 1,6 miljarder kronor från de forskningsstiftelser som bildades med löntagarfondsmedlen, med cirka 2,25 miljarder kronor från EU:s forskningsmedel och med drygt 2,3 miljarder kronor från kommuners och landstings medel för FoU. Sammantaget uppskattas statens investeringar och övriga offentliga investeringar i FoU uppgå till drygt 40,5 miljarder kronor 2016, vilket motsvarar en andel av BNP på cirka 0,95 procent. Det är en minskning med 0,15 procentenheter jämfört med 2015.

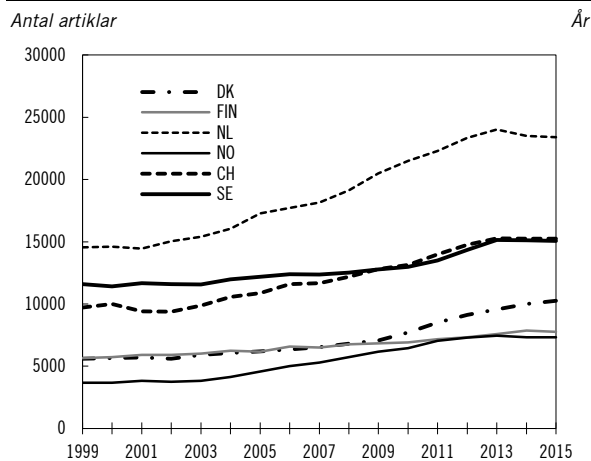
Det svenska näringslivet tillhör de mest FoU-intensiva i världen. SCB uppskattar att företagens investeringar i FoU uppgick till 85,9 miljarder kronor 2013, vilket är senast uppmätta år. Företagens investeringar i FoU motsvarade 2013 en andel på 2,3 procent av BNP. Tillsammans med offentliga avsättningar på cirka 1,1 procent 2013 avsattes därmed cirka 3,4 procent av BNP på FoU 2013.

Svensk forskning i internationell jämförelse

Sverige, Danmark och Schweiz är de tre länder i världen som producerar flest artiklar per capita. Svenska forskare publicerade ca 15 000 artiklar (fraktionerat) 2015, dvs. där en artikel med t.ex. två författare räknas som en halv för vardera författare. Forskare i Danmark publicerade ca 10 200 och forskare i Schweiz ca 15 200 med samma mått. Från Schweiz publiceras därmed

fler artiklar än från Sverige trots att det är ett mindre land. Den svenska produktionen av vetenskapliga artiklar har ökat med 30 procent sedan 1999 medan den från Schweiz har ökat med 57 procent och Danmark med 83 procent, se diagram 8.1.

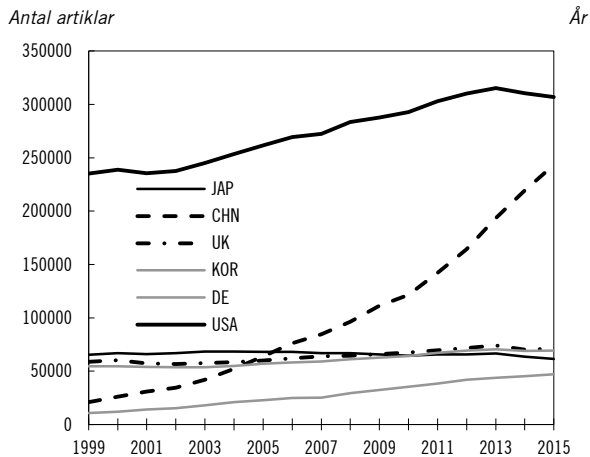
Diagram 8.1 Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder 1999–2015

Källa: Web of Science 2016.

Den största ökningen av vetenskaplig produktion har skett i Asien. Kina har tiofaldigt sin publicering av vetenskapliga artiklar sedan 1999 och Sydkorea har fyrfaldigt sin produktion under samma period. Från Sydkorea publicerades under 2000 något färre artiklar än från Sverige, medan det 2015 publiceras mer än tre gånger så många artiklar från Sydkorea jämfört med Sverige. Kina är nu, efter USA, världens näst största producent av vetenskapliga artiklar, följt av Storbritannien, Tyskland och Japan. Den största producenten är USA med cirka 300 000 fraktionerade artiklar per år, se diagram 8.2.

Diagram 8.2 Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder 1999–2015

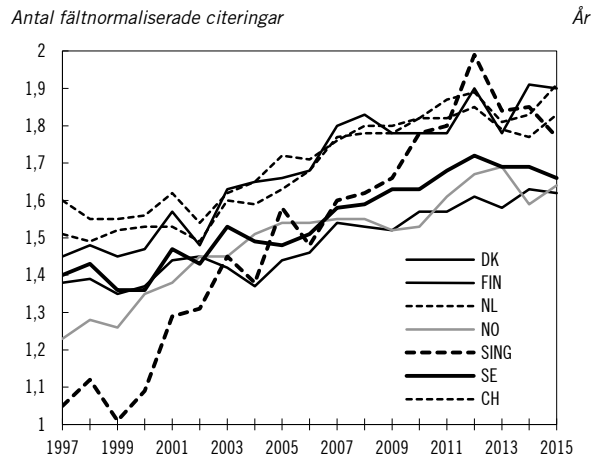

Källa: Web of Science 2016.

Ett mått på kvalitet är antalet citeringar av vetenskapliga artiklar. Sverige återfinns bland de tio länder i världen varifrån artiklar citeras mest. Skillnaden mellan de tio länder som citeras högst är små. Dock finns det skillnader inom denna grupp som visar på att jämförbara länder ändå skiljer sig åt något avseende citeringsgrad. Sverige som under 2015 citeras på ca 50–60 procent över världsgenomsnittet ligger här högre än Finland och Norge, i nivå med USA och Storbritannien, men lägre än Danmark, Nederländerna, Schweiz och Singapore, se diagrammen 8.3 och 8.4.

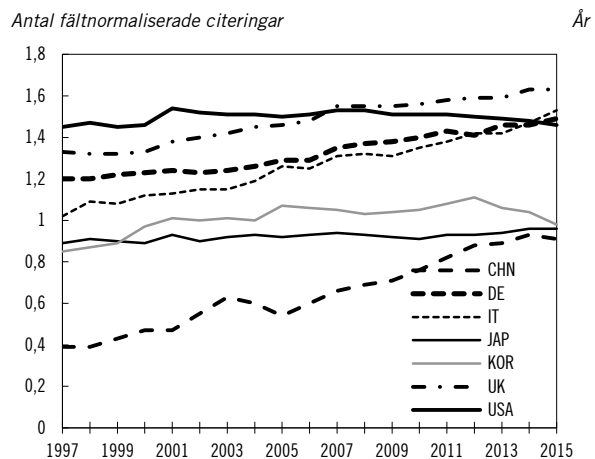
Sveriges citeringsgrad ökade från 2006 till 2011, men har därefter fallit något. Artiklar från Danmark, Nederländerna, Schweiz och Singapore citeras nu i högre grad än de från Sverige.

Diagram 8.3 Genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar per artikel för Sverige och jämförbara länder 1997–2015

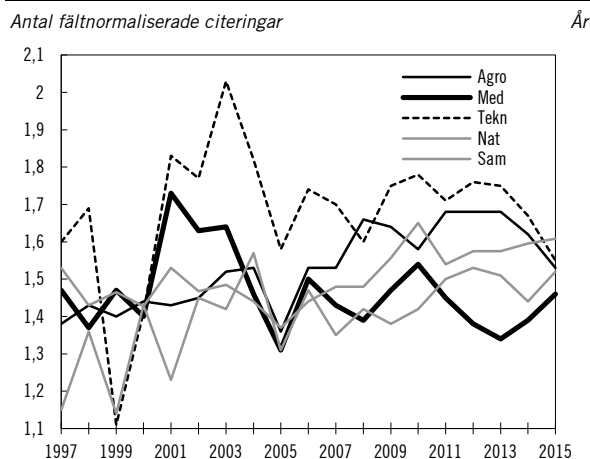
Källa: Scopus 2016.

Diagram 8.4 Genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar per artikel för USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder 1997–2015

Källa: Scopus 2016.

När enskilda forskningsområden för Sverige jämförs med världsgenomsnittet ligger medicin och teknik högst, följt av agronomi och naturvetenskap med en citeringsgrad på 40–60 procent över världsgenomsnittet. Även samhällsvetenskap ökar mot denna nivå, se diagram 8.5. Inom humaniora har publiceringen ökat, vilket har resulterat i ett ökat antal citeringar, dock med en stor variation över tid beroende på ett jämförelsevis lågt antal artiklar. Slutsatser är därför svåra att dra avseende citeringsgraden.

Diagram 8.5 Genomsnittligt antal fältnormaliserade citeringar för olika vetenskapsområden i Sverige 1997–2015

Källa: Scopus 2016.

Fördelning av statliga medel till forskning

Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) beräknas de statliga anslag som investeras i FoU uppgå till 34,4 miljarder kronor 2016, vilket är en ökning med 747 miljoner kronor i 2016 års prisnivå jämfört med 2015. FoU-medlen i statens budget 2015 beräknas därmed av SCB motsvara 0,80 procent av BNP.

Av de totala FoU-medlen 2016 om 34,4 miljarder kronor anvisades 22,8 miljarder kronor inom utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning. Universitet och högskolor tilldelades 14,2 miljarder kronor av dessa medel som direkta forskningsanslag. Dessutom fördelades 1,1 miljarder kronor av anslaget till Sveriges lantbruksuniversitet för forskning och forskarutbildning. Sammantaget uppgår anslagen till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå till 15,3 miljarder kronor 2016.

De fyra myndigheterna med särskilda uppgifter att finansiera FoU, dvs. Vetenskapsrådet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) beräknas fördela 10,3 miljarder kronor under 2016, se tabell 8.1. Avsättningarna till FoU inom utg.omr. Försvar och samhällets krisberedskap beräknas uppgå till 1,4 miljarder kronor 2016. Inom utg.omr. 7 Internationellt bistånd finansieras FoU med 811 miljoner kronor och

inom utg.omr. Energi finansieras FoU med 1,3 miljarder kronor.

Övriga myndigheters finansiering beräknas uppgå till 6,4 miljarder kronor. Detta motsvarar 19,4 procent av statens budgetmedel för FoU.

Tabell 8.1 Medel från statsbudgeten 2016 efter mottagare

mdkr

Mottagare	2016	Procentuell andel
Universitet och högskolor	14,2	41,2
Vetenskapsrådet	6,0	17,4
Vinnova	2,6	7,6
Formas	1,2	3,5
Forte	0,5	1,5
Energiforskning	1,3	3,8
Försvar och samhällets krisberedskap	1,4	4,1
Biståndsverksamhet	0,8	2,3
Övriga myndigheter	6,4	18,6
Totalt	34,4	100

Källa: Statistiska centralbyrån.

Ett urval av de statliga medel om 6,4 miljarder kronor som används för FoU 2016 av övriga myndigheter och hur de fördelas framgår av tabell 8.2.

Tabell 8.2 Några av de största avsättningarna 2016 för FoU från statliga myndigheter utöver universitet och högskolor, forskningsråden och Vinnova samt försvaret, med data för 2015 inom parentes

mnr

Utgiftsområde	Anslag	2016 (2015)
Utbildning och universitetsforskning	Ersättning för klinisk utbildning och forskning	1 846 (1 798)
Kultur, medier, trossamfund och fritid	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	39 (38)
	Centrala museer: Myndigheter	24 (16)
	Insatser för den ideella sektorn	19 (19)
Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	Statens geotekniska institut	19 (22)
Allmän miljö- och naturvård	Miljöforskning	76 (76)
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	29 (29)
	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	21 (30)
Energi	Avgifter till internationella organisationer	12 (12)
Kommunikationer	Utveckling av statens transportinfrastruktur	359 (313)
	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	181 (150)
	Statens väg- och transportforskningsinstitut	26 (26)
Näringsliv	Institutens strategiska kompetensmedel m.m.	589 (583)
Övriga		3 160 (1 588)
Totalt		6 400

Källa: Statistiska centralbyrån.

Forskningsstiftelserna

De forskningsstiftelser som bildades med medel från de statliga löntagarfonderna planerar att investera 1,6 miljarder kronor i FoU under 2016. I tabell 8.3 visas forskningsstiftelsernas bidrag för FoU under de två senaste åren samt en prognos för fördelningen 2016.

Tabell 8.3 Forskningsstiftelsernas investeringar i FoU 2014–2016

mnr

Stiftelse	2014	2015	2016 (Prognos)
SSF	509	516	675
KK	281	357	487
MISTRA	159	149	208
Vårdalstiftelsen	31	13	-
STINT	41	39	47
IIIEE	8	10	11
Östersjöstiftelsen	188	181	178
Totalt	1 217	1 265	1 606

Källa: Statistiska centralbyrån. Vårdalstiftelsen har själva rapporterat in 13 miljoner kronor 2015.

Stiftelsen för strategisk forskning (SSF) stödjer naturvetenskaplig, teknisk och medicinsk forskning av strategisk betydelse för den svenska konkurrenskraften.

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen) ger bidrag till universitet och högskolor för forskning av betydelse för näringslivets utveckling och för utökade kontakter med näringslivet, främst i omgivande regioner till universitet och högskolor.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (MISTRA) stödjer miljöforskning.

Stiftelsen för vård- och allergiforskning, (Vårdalstiftelsen) främjar forskning och forskarutbildning inom vårdområdet samt med inriktning på allergier och annan överkänslighet. Styrelsen har beslutat om en avveckling av stiftelsen och de sista bidragen fördelades under våren 2015.

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT) ger stipendier för svenska forskares vistelse vid utländska universitet och för utländska forskares vistelse i Sverige. Stiftelsen för internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet (IIIEE) finansierar verksamhet vid Lunds universitet inom industriell miljöekonomi.

Östersjöstiftelsen finansierar främst forskning och akademisk infrastruktur vid Södertörns högskola.

Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond fördelade 542 miljoner kronor 2015 till humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Av dessa medel fördelades totalt 391 miljoner kronor från den kulturvetenskapliga donationen som bildades med medel från de statliga löntagarfonderna.

Andra stiftelser och organisationer

Utöver de forskningsstiftelser som har bildats av staten finns det andra stiftelser som ger stora bidrag till svensk forskning. En stiftelse som lämnade ett av de största bidragen var Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Sammantaget fördelade Wallenbergsstiftelserna 2,4 miljarder kronor för olika forskningsprojekt och vetenskaplig utrustning under 2015. Cancerfonden avsätter 385 miljoner kronor för forskning 2016.

Utredningar

Översyn av etikprövning av forskning

En utredare har på Regeringskansliets uppdrag biträtt Utbildningsdepartementet i forskningsfrågor med särskild uppgift att se över och föreslå hur etikprövning av forskning som avser människor ska organiseras med målet att genom nationell samordning skapa en effektivare hantering. Uppdraget redovisades den 17 december 2015. Departementspromemorian Etisk granskning av klinisk läkemedelsprövning (Ds 2016:12) har remitterats.

Nationell rymdstrategi

Den 2 september 2015 överlämnades betänkandet En rymdstrategi för nytta och tillväxt (SOU 2015:75) till regeringen. Utredarens uppdrag var att föreslå en sammanhållen nationell rymdstrategi för svensk rymdverksamhet (dir. 2014:57). Syftet var att inom befintlig ekonomisk ram utveckla möjligheterna till att använda rymdverksamheten som en strategisk tillgång för att möta samhällets behov och stärka den svenska industrins konkurrenskraft. Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

Reglering av personuppgiftsbehandling för forskningsändamål med anledning av EU:s dataskyddsförordning

Europaparlamentet och rådet fattade den 27 april 2016 beslut om en ny allmän dataskyddsförordning (EU 2016/679). Genom förordningen upphävs EU:s nu gällande dataskyddsdirektiv, vilket bl.a. innebär att den svenska personuppgiftslagen måste upphävas.

Dataskyddsförordningen förutsätter att vissa kompletterande nationella bestämmelser ska finnas på plats när EU-förordningen ska börja tillämpas. Förutom att anpassa och komplettera

de generella författningsbestämmelser som dataskyddsförordningen ger anledning till finns det också ett visst utrymme att införa särregleringar för specifika områden. En särskild utredare har därför fått i uppdrag att föreslå en reglering av behandling av personuppgifter för forskningsändamål som är förenlig med EU:s dataskyddsförordning (dir. 2016:65). Utredaren ska också behandla vissa av förslagen i betänkandet Unik kunskap genom registerforskning (SOU 2014:45). Delar av uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2017 och uppdraget i övrigt ska slutredovisas senast den 8 december 2017.

Organisationen för utredningar om oredlighet i forskning

Regeringskansliet har den 1 oktober 2015 uppdragit åt en särskild utredare att undersöka behovet av en ny hantering av ärenden som rör utredning av oredlighet i forskning och lämna förslag som säkerställer en tydlig och rättssäker hantering av misstänkt oredlighet (dir. 2015:99). Uppdraget ska redovisas senast den 25 november 2016.

Översyn av regelverken för forskningsetik och gränsområdet mellan klinisk forskning och hälso- och sjukvård

Den 2 juni 2016 fick en särskild utredare i uppdrag att se över lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen) och regleringen för verksamhet i gränsområdet mellan klinisk forskning och hälso- och sjukvård samt en bestämmelse om vissa etiska bedömningar (dir. 2016:45). Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2017.

Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådets främsta uppgift är att ge stöd för grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Merparten av rådets forskningsstöd söks i konkurrens och fördelas efter granskning av sakkunniga till forskare och forskargrupper som bedriver egeninitierad forskning. Administrationen av denna process för beredning och granskning av ansökningar utgör en stor del av rådets arbete.

Av de totalt nästan 6,4 miljarder kronor som Vetenskapsrådet lämnade i bidrag under 2015 var 4,4 miljarder kronor forskningsstöd och nästan

1,9 miljarder kronor var stöd för forskningens verktyg och infrastrukturer.

En bibliometrisk analys som Vetenskapsrådet har genomfört visar att Sverige har en bred forskningsprofil, med viss tonvikt på klinisk medicin, samhällsvetenskap, biomedicin och biologi, men också på humaniora. Svensk forskning har särskilt starkt genomslag inom agronomi, biologi och kemi. Humanioras genomslag har stärkts något sedan mitten av 2000-talet.

Forskningsstöd

Tre fjärdedelar av Vetenskapsrådets forskningsansökningar gäller projektstöd. Totalt behandlades 4 899 projektansökningar 2015. Majoriteten av ansökningarna avsåg projektbidrag utan specificerad inriktning. Inom flera områden var beviljandegraden något högre 2015 jämfört med föregående år.

Vetenskapsrådets stöd till forskningsmiljöer, forskningssamverkan och forskarskolor innefattar en rad olika bidragsformer och utgjorde 2015 totalt 16 procent av myndighetens utbetalade stöd. Bidrag till internationell rekrytering ska göra det möjligt för svenska lärosäten att rekrytera framstående forskare. I och med de beslut som togs 2015 har totalt 19 ansökningar beviljats. Programmet är nu stängt för nya ansökningar.

För att bidra till högre kvalitet på svensk forskningsutbildning ger Vetenskapsrådet stöd till forskarskolor. Dessa kan drivas på ett enskilt lärosäte eller av flera lärosäten i samverkan, nationellt eller internationellt. Vetenskapsrådet finansierar för närvarande 21 forskarskolor.

Förnyelse i forskningen

Förnyelse inom forskningen sker enligt Vetenskapsrådet framför allt genom att förslag på forskningsprojekt initieras inom forskarsamhället. Vetenskapsrådets huvudsakliga forskningsfinansieringsform, projektbidrag, sker genom denna princip.

Förnyelse kan också omfatta förutsättningar för unga forskare. Det kan gälla såväl god och förutsägbar karriärväg, som god forskningsfinansiering och ökad möjlighet till att söka sig till starka forskningsmiljöer. Utlysningens formen radsprofessorprogrammet ger etablerade forskare möjlighet till mer långsiktig finansiering och därigenom större möjlighet till mer risktagande i forskningen. Forskares rörlighet är också en viktig faktor i forskningens förnyelse. Genom finansiering av stödformen internationell

postdok, där de forskare som får bidraget anställs vid ett svenskt lärosäte och tillbringar minst två tredjedelar av sin anställningstid vid ett utländskt universitet, bidrar Vetenskapsrådet till rörligheten. Vetenskapsrådet driver genom stöd från EU, programmet International Career Grant (INCA), som stödjer såväl rörlighet, som karriär- och ledarskapsutveckling för forskare i början av sin karriär.

Sedan 2011 har Vetenskapsrådet beslutat att minst en tredjedel av beslutade medel inom varje ämnesområde ska fördelas till unga forskare. Vetenskapsrådet utlyste ett särskilt bidrag till framstående yngre forskare inom naturvetenskap och teknikvetenskap och medicin och hälsa, med avsikt att ge de allra främsta forskarna en mer långsiktig finansiering av anställningar och forskningsmedel, två till sju år efter avlagd doktorsexamen. Inom humaniora och samhällsvetenskap anses denna riktade satsning inte behövas då unga forskare står sig väl i konkurrensen om forskningsmedel. För unga forskare som är kliniskt verksamma finns möjlighet att söka medel för att täcka lön för att kunna forska på halvtid. Av de 199 yngre forskare som beviljades medel från Vetenskapsrådet var 82 vid samma lärosäte som när de disputerade. Av dessa hade 46 varit vid ett annat lärosäte och återkommit till det lärosäte där de disputerade. Beviljandegraden är något högre för dem som har bytt lärosäte eller varit mobila än för dem som har varit kvar på sitt lärosäte sedan disputation. Beviljandegraden var något högre för kvinnor än för män i alla tre kategorierna. Trots att beviljandegraden är ungefär densamma för kvinnor och män, kvarstår det faktum att det inte är jämnt fördelat hur många kvinnor och män som söker medel inom olika forskningsområden.

Forskningens verktyg och infrastruktur

Vetenskapsrådets stöd till forskningens verktyg och infrastrukturer uppgick 2015 till nästan 1,9 miljarder kronor, vilket är 2,1 miljarder kronor lägre än tidigare år.

Vetenskapsrådet har under 2015 inlett arbetet med att införa en ny modell för prioritering, finansiering, organisation och styrning av forskningsinfrastruktur av nationellt intresse. Den nya modellen bygger på en hög grad av medfinansiering från lärosätena, vilket förväntas leda till att de åtaganden som görs är långsiktiga. Utlysningar av infrastrukturstöd kommer i

fortsättningen att ske vartannat år, baserat på en färdplan där de mest prioriterade satsningarna anges.

Sverige deltar genom Vetenskapsrådet i en rad internationella forskningsinfrastrukturer, bl.a. partikelfysiklaboratoriet CERN och den europeiska organisationen för astronomi ESO.

Jämställdhet

Vetenskapsrådet har sedan 2006 baserat sitt jämställdhetsarbete på den av styrelsen beslutade jämställdhetsstrategin.

De operativa målen är att Vetenskapsrådet ska ha en jämn könsfördelning i sina beredningsgrupper, verka för att andelen kvinnor och män bland dem som söker bidrag motsvarar andelen kvinnor och män bland de potentiellt sökande forskarna samt ha samma beviljandegrad och genomsnittliga bidragstorlek för kvinnor och män. Vetenskapsrådet har också sedan 2013 uppdrag om jämställdhetsintegrering (U2013/7800/F).

Könsfördelningen i beredningsgrupperna har blivit jämnare över åren. Under 2015 var det i genomsnitt 45 procent kvinnor i panelerna. Lägst andel kvinnor, 41 procent, var det inom natur- och teknikvetenskap.

När det gäller projektbidrag, som är Vetenskapsrådets dominerande stödform, har skillnaderna i beviljandegrad mellan män och kvinnor utjämnats de senaste åren. Beviljandegraden var marginellt högre för män inom de flesta områden under 2015.

Beviljad genomsnittlig bidragsstorlek under det första bidragsåret var högre för kvinnor än för män inom naturvetenskap och teknik- och utbildningsvetenskap, medan det omvända gällde för medicin och hälsa och humaniora och samhällsvetenskap.

Vetenskapsrådet utbildar granskare, personal, styrelse, ämnesråd och kommittéer i jämställdhet. Utbildningen baseras bland annat på resultatet av de jämställdhetsobservationer som återkommande har utförts i beredningsgrupperna sedan 2008. Studierna syftar till att identifiera brister och förbättringspunkter i ansökningsberedningsprocessen ur ett jämställdhetsperspektiv. Såväl gruppammansättning och dynamik, som instruktioner och tillvägagångssätt har identifierats som faktorer, vilka kan påverka processen. Det kan t.ex. handla om att personer i gruppen får olika stort talutrymme och därigenom kan påverka bedömningen av ansökan. När informell information ges utrym-

me i diskussionerna kan det också påverka rättssäkerheten i processen.

Uppföljning och utredning inom Vetenskapsrådet

De strategiska forskningsområdena (SFO) är en satsning på ett antal strategiska områden där svensk forskning tillhör eller bedöms ha potential att tillhöra den internationella forskningsfronten. På uppdrag av regeringen har Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas och Energimyndigheten genomfört en utvärdering av satsningen som pågått sedan 2010. Totalt omfattade utvärderingen 43 forskningsmiljöer på elva lärosäten.

Den internationella expertpanelen konstaterade att satsningen på strategiska forskningsområden har varit ett utmärkt och nyskapande initiativ från regeringen och det förefaller ha ökat kvaliteten på forskningen i en majoritet av forskningsmiljöerna. Satsningens främsta styrka har varit långsiktighet, vilket har gjort det möjligt att kombinera risktagande och höga ambitioner i forskningsprojekt och i rekrytering av ny personal. Långsiktigheten har även varit avgörande för möjligheten att utveckla nya forskningsområden. Panelen pekade också på att stödformen efter fem år hade ett antal tillkortakommanden, inte minst vad gällde de strategiska områdenas kopplingar till samhällets behov och utbildningarnas utveckling.

Verksamheten inom en av SFO:erna, Nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning (SciLifeLab), utvärderades även genom en särskild utvärdering som belyste tre områden: organisatoriska och finansiella förutsättningar, tekniska plattformars vetenskapliga kvalitet och vetenskaplig produktion, samt samhällelig relevans. De två internationella panelernas övergripande bedömning var att SciLifeLab har stor potential att bli världsledande inom livsvetenskaperna, men att en tydligare och mer samlad målbild, struktur, styrning och finansiering behövs. Vidare menade panelerna att SciLifeLab ännu inte fullt ut är ett nationellt centrum och att det är viktigt att SciLifeLab även i fortsättningen är integrerat i värduniversitetet samt att SciLifeLab behöver kommunicera bättre med omvärlden om betydelsen av den forskning som bedrivs där.

Utvecklingsforskning

Utvecklingsforskning omfattar stöd till forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i långinkomstländer och stöd

till samarbete och kunskapsutbyte mellan forskare i Sverige och forskare i låginkomstländer och lägre medelinkomstländer.

Under 2015 har kommittén för utvecklingsforskning arbetat med att integrera utvecklingsforskning med övrig verksamhet på myndigheten, samt med att utveckla beredningen av ansökningar inom området.

I vetenskapliga åiterrapporteringar och på seminarier har forskare beskrivit resultat av den biståndsfinansierade forskningen som har till syfte att bidra till att förbättra levnadsförhållandena för människor i låginkomstländer. Utöver konkreta forskningsresultat har finansieringen bidragit till nya och fortsatta samarbeten och kunskapsutbyten med forskare i dessa länder.

Sammanlagt uppgick de bidrag Vetenskapsrådet finansierade för utvecklingsforskning till 155 miljoner kronor, från utg.omr. 7 Internationellt bistånd. Medlen utlystes under 2015, dels i form av projektbidrag av relevans för låginkomstländer, dels i form av bidrag för internationellt forskningssamarbete. Av 185 projektbidragsansökningar beviljades 37 stöd om sammanlagt drygt 125 miljoner kronor under 2015. Många av projekten bedömdes vara av omedelbar nytta för målet för Sveriges internationella utvecklingssamarbete, medan andra syftar till kunskap som kan bidra till målet på sikt.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdstyrelsen

Under 2015 fördelades majoriteten av forskningsmedlen till Chalmers tekniska högskola, Kungl. Tekniska högskolan (KTH), Stockholms universitet och Institutet för rymdfysik, men även andra lärosäten och forskningsinstitut finns bland mottagarna. Under 2015 har Rymdstyrelsen låtit utvärdera effekterna av forskargruppernas deltagande med instrumentbidrag i stora internationella rymdprojekt, genom ett antal fallstudier inom rymdfysik. Utvärderingen visade på goda effekter, men också på den starka kopplingen mellan medverkan i nationella forskningssatellitprojekt och framgångsrika bidrag till internationella projekt, samt nödvändigheten av långsiktig finansiering från Rymdstyrelsen.

Rymdstyrelsen tecknade i september 2015 ett ramavtal med den kinesiska rymdstyrelsen

CNSA. Redan under hösten konkretiserades möjligheterna till samarbete genom diskussioner mellan Institutet för rymdfysik och CNSA rörande ett svenskt instrument på en kommande kinesisk månlandare. I oktober förlängde Sverige och USA det bilaterala rymdavtalet som tecknades 2005 med ytterligare tio år och därmed möjliggjordes en fortsättning på samarbetet mellan Nasa och Rymdstyrelsen.

Inom de europeiska satsningarna Copernicus (program för miljö- och klimatövervakning) och Galileo (program för satellitnavigering) har ett antal satelliter sänts upp under året.

Efter flera års förberedelser invigdes i december den svenska delen av ESA:s inkubatorverksamhet. ESA BIC Sverige blev den tolfte rymdinkubatorn i Europa och kommer årligen ge möjlighet för upp till åtta nystartade svenska företag att få råd och stöd med rymdrelaterade produkter och tjänster.

Europeiska unionen

EU:s intresse och ambitioner för rymdverksamhet har ökat sedan Lissabonfördraget 2009. EU:s huvudsakliga intresse finns inom navigering, miljö och klimat, och satsningar prioriteras för projekten Galileo (satellitnavigering) och Copernicus (miljöövervakning), men i ökande grad även för rymdlägesbild (Space Situational Awareness, SSA) där samarbete också sker med den Europeiska försvarsbyrån (EDA). Satsningarna har skett dels inom ovanstående projekt, dels inom tema rymd i ramprogrammet för forskning Horisont 2020.

Den europeiska rymdorganisationen

Sverige genomför majoriteten av sina rymdsatsningar i samverkan med det europeiska rymdorganet European Space Agency (ESA), vilket ger en kompetensutveckling som Sverige inte skulle kunna uppnå på egen hand.

ESA:s verksamhet består av både obligatoriska och frivilliga program och den årliga budgeten uppgår till cirka 4 miljarder euro. Medlemsländernas bidrag till ESA:s obligatoriska program av gemensamt intresse beräknas enligt en skala för bruttonationalinkomsten (BNI-skala). Sveriges andel var för 2015 totalt 2,84 procent och Sveriges andel av ESA:s totala budget uppgick samma år till cirka 2,5 procent. I frivilliga program utgår deltagandet från varje lands intressen.

En stor del av satsningarna återgår till medlemsländerna i form av utvecklingsuppdrag

till industrin. Den utsträckning i vilken ländernas industri har vunnit utvecklingsuppdrag inom ESA anges som landets returkoefficient, dvs. volymen industriuppdrag i relation till bidraget. Returkoefficienten ska idealt vara 1,0 över en given period. För den senaste beräkningsperioden 2000–2014 hade Sverige en returkoefficient om 0,99 vilket är acceptabelt. En ny beräkningsperiod inleddes den 1 januari 2015 och Rymdstyrelsen fortsätter arbetet med att försöka öka returkoefficienten till målet 1,0.

Institutet för rymdfysik

Forskningen vid Institutet för rymdfysik (IRF) syftar till att öka förståelsen för grundläggande fysikaliska processer i rymden och atmosfären. IRF:s forskning ger vetenskapliga resultat för en mängd tillämpningar inom många typer av rymdteknik. Innovativa mätinstrument som IRF utvecklar och ansvarar för ger möjligheter för forskare inom och utom institutet att göra nya upptäckter till gagn för naturvetenskap och teknik i hela samhället.

IRF har återigen lyckats väl internationellt. En viktig händelse under 2015 var uppskjutningen av de fyra NASA MMS-satelliterna (Magnetospheric Multiscale Mission) som nu formationsflyger i jordens magnetosfär med hårdvara från IRF ombord. Det dock i särklass största framtida projektet för institutet är JUICE (Jupiter Icy Moons Explorer) där IRF 2013 blev utvald att med två experiment ingå i den vetenskapliga nyttolasten. Arbetet med att ta fram underlag och färdigställa instrumenten har upptagit mycket tid för personalen på institutet.

IRF:s forskare har under året varit fortsatt aktiva och framgångsrika i publicering av vetenskapliga resultat i internationellt expertgranskade tidskrifter. Samarbetet med universitet och högskolor är fortsatt gott, vilket är betydelsefullt för IRF:s arbete.

Forskningens infrastruktur

Europeiska spallationskällan (ESS)

European Spallation Source (ESS) byggs för närvarande i Lund. ESS är en s.k. spallationskälla för neutronstrålning och är en av de största satsningarna på forskningsinfrastruktur som har skett i Europa under de senaste decennierna. ESS kommer att bli världens mest kraftfulla neutronkälla. Anläggningen kan jämföras med

ett gigantiskt mikroskop där struktur och funktion kan studeras hos många olika typer av material. Forskningen vid ESS kommer att ske inom framför allt fysik, kemi och livs-, material- och ingenjörsvetenskap, med tillämpningar inom t.ex. energi och klimatsmart teknologi, medicin och läkemedelsutveckling.

Anläggningen har 2012 projekterats att kosta 1,843 miljarder euro för perioden 2013–2025. Sveriges andel är 35 procent av den totala kostnaden, motsvarande ca 5,8 miljarder kronor i 2013 års priser.

Förhandlingarna med flertalet av de länder som avser att delta i konstruktionen och driften av ESS avslutades under 2014. Under 2015 överfördes all verksamhet i European Spallation Source ESS AB till ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur, ett s.k. ERIC-konsortium. Ett ERIC-konsortium är en associationsform som är särskild anpassad för forskningsinfrastrukturer, vars huvuduppgift ska vara att inrätta och driva en forskningsinfrastruktur på icke-ekonomiska grunder. Konsortiet har för närvarande tolv medlemsländer och tre observatörländer. Fler länder förväntas ansluta sig som medlemmar.

Konstruktionen av ESS påbörjades under hösten 2014 och anläggningen beräknas stå helt färdig 2025.

MAX IV

MAX IV är en anläggning i Lund för att studera struktur hos material och molekyler. Det görs genom användning av intensivt röntgenljus, vars korta våglängd gör det möjligt att se bl.a. extremt små detaljer.

Det första spadtaget togs 2010 och anläggningen invigdes sommaren 2016. Den unika prestandan hos MAX IV öppnar upp för världsledande forskning inom materialvetenskap, strukturbologi, övriga livsvetenskaper och energi- och miljöforskning. Den magnetteknik som används för att skapa röntgenstrålningen vid MAX IV utvecklades i Lund och har numera blivit en ny standard för motsvarande anläggningar runt om i världen.

Till anläggningen kan upp till 30 s.k. strålrör etappvis anslutas för olika slags mätningar. Tolv svenska universitet, Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och ett estniskt-finskt konsortium är sedan tidigare klara som finansörer av investeringar i nya strålrör.

MAX IV-laboratoriet är beteckningen för den organisation inom Lunds universitet som omfattas av förordningen (1994:946) om den nationella forskningsanläggningen i elektronacceleratorlaboratoriet (MAX IV-laboratoriet) i Lund. Den tidigare röntgenlusanläggningen med tre lagringsringar (MAX I, II och III) besöktes 2015 av över 1 000 forskare, varav mer än hälften kom från utlandet, men är nu inte längre i drift. Forskarna utförde experiment inom flera vetenskapsområden.

Samarbete om forskningsanläggningar inom EU

The European Strategy Forum for Research Infrastructure (ESFRI) har sedan 2006 presenterat färdplaner för forskningsinfrastrukturer. Den första publicerades 2006, följt av uppdateringar 2008 och 2010. I mars 2016 presenterades en ny, där tydligare prioriteringar gjorts. I den finns 21 projekt, nio från färdplanen från 2008, sex plus ett omarbetat från 2010 samt fem nya projekt.

ESFRI prioriterade under 2014 tre projekt som alla kan bidra till världsledande forskning, ett av dessa projekt var den europeiska spallationsskällan ESS. Vidare identifierades ytterligare nio projekt som rekommenderades att få stöd, av vilka det fanns ett (EISCAT_3D) med särskild relevans för Sverige. Särskilda medel avsattes av EU för stöd till de första faserna i dessa projekt under 2015.

Nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning (SciLifeLab)

SciLifeLab är ett nationellt centrum för storskalig molekylär biovetenskaplig forskning. Det unika med SciLifeLab är att det är både en forskningsinfrastruktur och ett forskningscentrum. Verksamheten i SciLifeLab regleras i förordningen (2013:118) om Nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning. De fyra värduniversiteterna (Kungl. Tekniska högskolan, Karolinska institutet, Uppsala universitet och Stockholms universitet) får stöd genom de strategiska forskningsområdena för att bygga upp och bedriva forskning på SciLifeLab.

Vid SciLifeLab finns över 150 verkamma forskningsgrupper. Den vetenskapliga produktionen har ökat ytterligare under 2015 till 605 vetenskapliga publikationer.

Åtta unga forskningsledare rekryterades inom ramen för programmet SciLifeLab Fellows, vilket finansieras i samarbete med Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse.

Sammanlagt 441 personer har jobbat på plattformarna under 2015 (lika många kvinnor som män).

Av de 3 077 projekt som utfördes vid plattformarna 2015 var 81 procent serviceprojekt (dvs. ej samarbeten med forskare i SciLifeLab) varav 34 procent var uppdrag från forskare utanför de fyra värduniversiteterna, vilket är en ökning från 2014 med 30 procent. Utvidningen av SciLifeLab pågår genom att forskningsplattformar i hela landet knyts till SciLifeLab som satelliter.

Inom verksamheten Läkemedelsutveckling har 63 projekt utvärderats under 2016 och sammanlagt drivs 10 stora och 20 mindre utvecklingsprojekt.

SciLifeLabs plattformar har 49 olika samarbeten med sjukvården och utöver det med myndigheter som Folkhälsomyndigheten, Statens veterinärmedicinska anstalt och Livsmedelsverket. Plattformen för klinisk diagnostik samarbetar inom nationella nätverk för olika sjukdomsområden. Genomikplattformen på SciLifeLab är involverade i att diagnostisera cancerpatienter, s.k. precisionsmedicin, för att ta beslut om personligt anpassad behandling.

Samarbeten med näringslivet sker bl.a. genom pilotprojektet SciLife Innovation där företag med finansiering från Vinnova samarbetar med forskare från SciLifeLab. Totalt 60 samarbetsprojekt är genomförda med företag inom läkemedelsindustrin, medicinteknik, bioteknik, diagnostik, forskningsmetodik och instrumentutveckling. Bland de större företagen återfinns AstraZeneca, Merck, Sanofi-Aventis och Boeringer-Ingelheim, och bland de mindre Medivir, KaroBio och SOBI. Skolor, både lärare och elever på olika nivåer, och allmänheten bjuds in till verksamhet och SciLifeLab samarbetar även med Tom-Tits för att nå barn.

Forskningsnätet Sunet

Sunet (Swedish University Computer Network) är en forskningsinfrastruktur som tillhandahåller nätverk för digital kommunikation och tjänster för att stödja forskning och högre utbildning. Sunet förser anslutna universitet, högskolor och vissa kulturinstitutioner med internetförbindelser nationellt och internationellt samt tillhörande tjänster. Sunet har funnits sedan början av 1980-talet och ligger i dag organisatoriskt placerad vid Vetenskapsrådet.

Sunet utvärderades under 2013 av en internationell expertpanel. Mot bakgrund av panelens rekommendationer har Sunet under 2014 tagit fram en ny strategi och vision för verksamheten avseende perioden 2015–2019. Parallellt har Vetenskapsrådet gjort en översyn av Sunets organisationsform med målsättningen att skapa de bästa förutsättningarna för Sunet att bedriva sin verksamhet. Sunet är nu en egen enhet inom avdelningen för forskningens infrastruktur på Vetenskapsrådet.

Vissa register för forskning

Lagen (2013:794) om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa trädde i kraft den 1 december 2013. Lagen ger ett tydligt rättsligt stöd för statliga universitet och högskolor att med den enskildes uttryckliga samtycke behandla personuppgifter i syfte att skapa underlag för olika forskningsprojekt om vad arv och miljö betyder för uppkomst och utveckling av olika typer av sjukdomar och för människors hälsa i övrigt. Bestämmelserna i lagen innebär ett skydd för enskildas personliga integritet i den verksamheten. Lagen var tidsbegränsad och gällde ursprungligen till och med den 31 december 2015.

I avvaktan på beredning av förslagen i Registerforskningsutredningens betänkande (SOU 2014:45) förlängdes lagens giltighetstid t.o.m. den 31 december 2017. På så sätt ges de universitet som behandlar personuppgifter med stöd av lagen möjlighet att fullfölja pågående och planerade forskningsprojekt tills dess att en ny lagstiftning kan ersätta den tillfälliga lagen.

Polarforskningssekretariatet

Polarforskningssekretariatets uppgift är att främja förutsättningarna för och samordna svensk polarforskning och utveckling i polarområdena.

Medelsförstärkningen från Vetenskapsrådet och Formas till Polarforskningssekretariatet för samarbete med USA avseende forsknings-samarbeten i Arktis har slagit väl ut. I maj 2015 undertecknades ett bilateralt avtal med USA och under sommaren 2015 genomfördes den första gemensamma expeditionen (Petermann) till Petermannglaciären på nordvästra Grönland med isbrytaren Oden. Ytterligare en expedition tillsammans med National Science Foundation (NSF) är planerad till 2018.

Under året har det bilaterala samarbetet med Norge fördjupats. Polarforskningssekretariatet har ansökt om och blivit accepterat som partner i Sustainable Arctic Marine and Coastal Technology (SAMCoT), ett akademiskt Center of Excellence vid Norges teknisk-naturvetenskapelige universitet (NTNU). Forskning vid SAMCoT utförs i samarbete med industrin, något som bidrar till att stärka sekretariatets förmåga att arbeta med innovationsinriktad forskning. Deltagandet i SAMCoT innebär även bättre förutsättningar för Polarforskningssekretariatet att etablera samarbete mellan svensk och norsk forskning. Vidare har samarbetet med Norge manifesterats i en gemensam expedition med NTNU med isbrytarna Oden och Frej under sensommaren 2015, Oden Arctic Technology Research Cruise (OATRC 2015). Samarbetet med Norge har också varit viktigt i samband med en svenskledd glaciologisk expedition till Svalbard, Norge, under året.

Sekretariatet har även under 2015 undertecknat ett forskningsavtal med Kanada om en polarexpedition med Oden till Arktis sommaren 2016.

Vidare har Polarforskningssekretariatet utfört flertalet forskningsexpeditioner, både till Antarktis och till Arktis. En tydlig trend är att ett allt större fokus under senare år har riktats på forskningsexpeditioner till Arktis bl.a. på grund av att sekretariatets största infrastrukturplattform (isbrytaren Oden) inte kan utföra expeditioner till Antarktis.

Utvecklingsarbetet och moderniseringen av forskningsstationen Abisko har fortsatt, vilket har medfört ett utökat internationellt intresse som har resulterat i att mer än 60 procent av de besökande forskarna kommer från internationella lärosäten.

Kungl. biblioteket

Kungl. biblioteket är Sveriges nationalbibliotek och arkiv och svarar för insamling av och tillgång till fysiska och digitala publikationer. En av myndighetens uppgifter är att vara en resurs för forskning, främst som humanistiskt och samhällvetenskapligt forskningsbibliotek. Vidare ska Kungl. biblioteket främja den svenska forskningens kvalitet genom att tillhandahålla en effektiv forskningsinfrastruktur.

Den allra största utmaningen för Kungl. biblioteket är en övergång och anpassning till det så kallade hybridbiblioteket, som ansvarar för

både fysiska och digitala publikationer och där inflödet av digitalt material tilltar kraftigt utan att inflödet av fysiskt material avtar. Detta får till följd att behovet av digital lagring kraftigt har ökat, liksom behovet av att det digitala materialet tillgängliggörs för användarna, i kombination med fortsatt hantering av det fysiska materialet.

Kungl. biblioteket har ett uppdrag att tillsammans med Vetenskapsrådet och med universitet och högskolor, genom Sveriges universitets- och högskoleförbund, vidareutveckla databasen SwePub för att möjliggöra och kvalitetssäkra bibliometriska analyser. Datakvaliteten i SwePub har dock bitvis varit låg, beroende på brister i de data som levereras från universitet och högskolor, vilket inneburit att det ännu inte varit möjligt att göra heltäckande bibliometriska analyser. De bibliometriska analyser som ett utvecklat SwePub kan ligga till grund för skulle bland annat kunna fungera som underlag för att fördela statliga forskningsmedel. Uppdraget ställer höga krav på ändamålsenlig insamling och bearbetning av från universiteten och högskolorna redan kvalitetssäkrad data och att samarbetet med universitet och högskolor, liksom med Vetenskapsrådet, fungerar väl. Arbetet med detta har framskridit under året.

Under 2015 har Kungl. biblioteket också, i enlighet med ett uppdrag, inlett ett arbete med att ta fram förslag till en nationell biblioteksstrategi för att främja samverkan och kvalitetsutveckling inom det allmänna biblioteksväsendet. Se även utg.omr. 17, avsnitt 5 Litteraturen, läsandet och språket.

Från 2015 har lagen (2012:492) om pliktexemplar av elektroniskt material trätt i kraft i alla delar, vilket ställer nya krav på Kungl. biblioteket och har präglat 2015 års arbete.

År 2016 har för Kungl. biblioteket präglats av att slutföra och följa upp ett omfattande organisations- och förändringsarbete som har genomförts med målsättningen att inom givna ekonomiska ramar skapa en stark och effektiv organisation.

Informationsförsörjning för forskning

Förbättrad tillgång till forskningsresultat, såsom vetenskapliga publikationer, konstnärliga verk och forskningsdata, är en förutsättning för framgångsrik svensk forskning och innovation. Mot denna bakgrund fick Vetenskapsrådet 2013 i uppdrag att föreslå nationella riktlinjer för

öppen tillgång (open access). Vetenskapsrådet ska enligt uppdraget samråda och samarbeta med Kungl. biblioteket samt andra relevanta aktörer (U2013/7800/F). Kungl. biblioteket har fått i uppdrag att samarbeta med Vetenskapsrådet i ovan nämnda uppdrag.

Vetenskapsrådet har rapporterat uppdraget till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) genom rapporten Nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information (U2015/00206/F).

Oredlighet i forskning

Expertgruppen för oredlighet i forskning som inrättades 2010 vid Centrala etikprövningsnämnden har till uppgift att på begäran av statliga universitet och högskolor lämna yttranden som ett stöd i lärosätenas utredningar av ärenden som rör misstankar om oredlighet i forskning, konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete. Under 2015 lämnade oredlighetsgruppen yttranden i ett ärende. Expertgruppen har sedan 2010 lämnat yttrande i totalt nio ärenden.

Etikprövning av forskning

Lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor omfattar forskning som avser människor och biologiskt material från människor samt forskning som innebär behandling av känsliga personuppgifter. Etikprövningen sker av sex regionala nämnder. Överklaganden och överlämnanden av vissa ärenden görs till Centrala etikprövningsnämnden.

Ett mått på effektiviteten inom organisationen för etikprövning av forskning är de regionala etikprövningsnämndernas genomsnittliga handläggningstider. I samtliga kategorier var den genomsnittliga handläggningstiden för alla regionala nämnder under 2015 väl inom de handläggningstider som anges i förordningen (2003:615) om etikprövning av forskning som avser människor.

Under 2015 avgjordes totalt 5 618 ärenden i de regionala nämnderna, vilket är en ökning med 59 ärenden jämfört med året innan. Totalt avgjordes 34 ärenden i Centrala etikprövningsnämnden, vilket är en minskning med tre ärenden.

Nyttiggörande av forskning

Nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap är viktigt för att bidra till att lösa globala samhällsutmaningar och bidra till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Nyttiggörande omfattar många politikområden och nedan redogörs för delar av det nyttiggörande som sker vid universitet och högskolor.

Högskolornas och universitetens roll för nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap är ett integrerat åtagande som kopplar både till utbildning och till forskning. En del av denna uppgift utförs i större eller mindre omfattning av innovationskontoren som finns vid samtliga universitet. Fyra av dessa innovationskontor fick under 2015 också i uppdrag att stödja vissa utpekade högskolor.

Innovationskontoren följs årligen upp via ett antal flödestal samt verksamhetsrapportering i lärosätenas årsredovisningar. De flödestal som har rapporterats in för 2015 är (U2014/5731/UH, U2015/1103, 1229, 1347/UH och U2015/2675/UH):

- antal idéer som har influerat för prövning eller rådgivning från forskare respektive studenter samt hur en idé definieras och avgränsas,
- antal idéer som går vidare till s.k. verifiering från forskare respektive student, samt hur verifiering definieras och avgränsas, och
- antal idéer som har gått vidare till inkubatorer.

Totalt under 2015 har över 2 750 idéer från forskare och studenter omhändertagits av innovationskontoren. Detta inkluderar även till viss del idéer från högskolorna som stöds.

Definitionen av en idé börjar bli allt tydligare där många innovationskontor definierar en idé som en idé där ett första möte har genomförts. Därmed har idén beskrivits på ett mer omfattande sätt.

För en transparent fördelning av medel till innovationskontoren beslutade regeringen 2015 förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor. Denna förordning trädde i kraft den 1 januari 2016 och reglerar fördelningen av medel till innovationskontoren baserat på fyra parametrar. De fyra parametrarna

inkluderar ett basbelopp, ett belopp baserat på volym, ett belopp baserat på stöd till andra högskolor och ett belopp som baseras på prestation. För prestationsbedömningen av innovationskontoren genomfördes under 2015 en utvärdering av Verket för innovationssystem (Vinnova) (N2014/4460/FIN).

Vinnova gjorde i denna prestationsbedömning bedömningen att innovationskontoren visar på en allmänt hög nivå på verksamheten, vilket innebär att även de innovationskontor med lägsta betyg håller en bra nivå. En bedömning efter en betygskala på 1–5 gjordes, där två innovationskontor fick det högsta betyget (5) medan två kontor fick det lägsta betyget (1).

Vinnova fick den 28 februari 2013 i uppdrag att, i samråd med Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, ta fram metoder och kriterier för att mäta kvalitet och prestation av universitetens och högskolornas samverkan med det omgivande samhället (N2013/1162/FIN). Uppdraget kommer att fortsätta under 2016. Under 2016 utlystes den andra piloten där universitet och högskolor kan delta.

Universitet och högskolor förvaltar statligt ägda holdingbolag. Dessa holdingbolag är en del av det innovationsstödjande systemet och har ofta en nära koppling till innovationskontoren. Vid holdingbolagen har idébanker etablerats som ska underlätta övertagande av idéer där idébäraren inte själv är aktiv. I och med införandet av idébankerna beslutades att de holdingbolag som är knutna till universitet och högskolor ska komma in med en återrapportering till staten och återrapportera ett antal indikatorer (U2011/6745/UH). Indikatorerna som inrapporterades 2015 var det totala antalet unika idéer som holdingbolaget och dess dotterföretag tar emot, antal idéer som skyddas i form av patent, mönsterskydd och varumärke, antal idéer som holdingbolaget äger helt eller delvis, antal idéer som har sålts vidare till bolag och antal nya bolag som startas med idén som grund. Idébankerna fortsätter utvecklas i olika riktningar vid holdingbolagen. Vissa holdingbolag satsar renodlat på licensavyttringar medan andra använder medlen för att följa med en idé i utvecklingen.

Fördjupad kommersiell verifiering (förinkubation) inom life science etablerades också under 2016 på ett antal innovationskontor, då dessa

fick medel särskilt för detta ändamål. Dessa innovationskontor har precis påbörjat detta arbete och en utvärdering av arbetet kommer att genomföras under 2017.

Forsknings-samarbete inom EU

Det europeiska forsknings-samarbetet finansieras genom ett särskilt ramprogram för forskning och innovation. Ett nytt sjuårigt ramprogram med namnet Horisont 2020 startade 2014. Det tidigare sjunde ramprogrammet (FP7) pågick under perioden 2007–2013. Ramprogrammet Horisont 2020 har avsatt en budget på närmare 80 miljarder euro att fördela till de allra främsta forsknings- och innovationsprojekten.

Verket för innovationssystem (Vinnova) publicerar årligen rapporter om det svenska deltagandet i ramprogrammet. I början av 2016 kom den senaste rapporten som redogör för utfallet i Horisont 2020 av undertecknade och inrapporterade kontrakt under 2014 och fram till oktober 2015 (med utlysningar till och med maj 2015). Medan FP7 var tematiskt strukturerat så är Horisont 2020 uppdelat i tre delar med en utmaningsdriven del gentemot identifierade samhälleliga utmaningar som exempelvis energi, miljö, hälsa samt inkluderande och säkra samhällen. Programmet inkluderar också en del om industriellt ledarskap med mer marknadsnära innovationsprojekt, vilket bland annat innebär att många nya aktörer ansöker om projektmedel jämfört med tidigare. Det finns också en del för grundforskning. Skillnaderna i struktur och anslag betyder att direkta jämförelser mellan Horisont 2020 och tidigare ramprogram är svåra att göra, men ett antal övergripande trender kan avläsas.

Sverige ligger kvar bland de tio mest framgångsrika länderna i ramprogrammet, och svenska organisationer beviljades 399 miljoner euro vilket motsvarar 3,3 procent av fördelade medel i de första utlysningarna. Detta gav Sverige en åttonde plats bland deltagande länder, vilket är samma placering som i slutet av FP7. Över 300 svenska organisationer deltog och av dessa var drygt en tredjedel sådana som inte varit med i tidigare ramprogram.

En analys av grundforskningsdelen visar att Sveriges andel av beviljade medel från det Europeiska Forskningsrådet minskade i slutet av förra ramprogramperioden och den utvecklin-

gen har fortsatt i Horisont 2020 där svenska forskare fått 2,1 procent. Samtidigt har Sverige lyckats bra i andra delar som Framtida och ny teknik med 6,0 procent, liksom i instrumentet för forskningsinfrastrukturprojekt med 4,8 procent till svenska organisationer.

I delen för industriellt ledarskap är Sveriges deltagande starkt i flera enskilda delar. Inom samhälleliga utmaningar ligger det svenska deltagandet på en hög nivå i utmaningsområdena Klimat (4,6 procent), Hälsa (4,2 procent) och Energi (4,0 procent). Över hälften av Sveriges totala beviljade medel tillföll universitet, med Lunds Universitet i spetsen följt av Chalmers tekniska högskola, Kungl. Tekniska högskolan, Karolinska institutet och Uppsala universitet. I näringslivet var det Ericsson som lyckades få mest medel följt av AstraZeneca och ABB. I småföretagarinstrumentet erhöll svenska företag nära fem procent. Bland forskningsorganisationer var bland annat European Spallation Soucre (ESS), Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut (SP) och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) framgångsrika. Offentliga organisationer och myndigheter som Stockholms kommun, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och Energi-myndigheten är också deltagare. Det svenska deltagandet i de europeiska partnerskapsprogrammen är fortsatt starkt.

En svensk EU-samordningsfunktion med uppdrag att förstärka det strategiska arbetet inom det europeiska forsknings-samarbetet och särskilt partnerskapsprogrammen etablerades under slutet av sjunde ramprogrammet. Sedan dess har EU-samordningsfunktionens arbete resulterat i ett antal bedömningar om svenskt deltagande och finansiering i de europeiska partnerskapsprogrammen. I den nationella samordningsfunktionen ingår Energimyndigheten, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och Vinnova. Sekretariatet för samordningen finns på Vinnova.

Horisont 2020 implementeras genom fleråriga arbetsprogram som behandlas i kommittéer där medlemsstaterna finns representerade. Organisationen för det svenska kommittéarbetet baseras på ett regeringsbeslut och det är representanter för Regeringskansliet och myndigheter som ingår i programkommittéerna som leds av EU-

kommissionen. Arbetsprogrammen för perioden 2016–2017 beslutades under hösten 2015.

Europeiska rådet beslutade i februari 2011 att Europeiska forskningsområdet (ERA) skulle vara förverkligat 2014. I s.k. framstegsrapporter redogör kommissionen för hur de uppfattar läget i medlemsstaterna. En ny rapport ska publiceras i höst. Kommissionens slutsats i den senaste rapporten från 2014 är att mycket har uppnåtts för att förverkliga ERA, men att det europeiska forsknings- och innovationslandskapet fortfarande är fragmenterat och att ERA därför inte är helt förverkligat. Vid Konkurrenskraftsrådet i maj 2015 antogs rådsslutsatser kopplade till en färdplan för utvecklingen av ERA och den tillhörande rådgivande strukturen. Varje medlemsstat ska ta fram en nationell färdplan under 2016 för att specificera vilka åtgärder som har vidtagits eller planeras att vidtas på nationell nivå. Arbetet med den svenska färdplanen är påbörjat och kommer att färdigställas under hösten.

I april varje år överlämnar EU:s medlemsstater nationella reformprogram till EU-kommissionen. Programmen redogör för genomförandet av Europa 2020-strategin i den nationella politiken. På forskningsområdet har EU målsättningen att medlemsstaternas samlade utgifter för forskning och utveckling ska uppgå till tre procent av BNP 2020. Det svenska målet är att de offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling vid denna tidpunkt ska uppgå till ungefär fyra procent av BNP. I den senaste statistiken från 2013 låg den på 3,4 procent. Nivån är dock fortfarande hög i en internationell jämförelse.

Internationellt forskningssamarbete

Forskning och innovation både främjas och stimuleras av samarbete över nationsgränserna. Detta är något som i de flesta fall sker direkt mellan forskare på bilateral eller multilateral basis. Vanligtvis finansieras samarbetena genom universitetens och högskolornas egna insatser eller med bidrag från Vetenskapsrådet eller andra forsknings- och innovationsfinansierande myndigheter. Ibland sker detta inom ramen för bilaterala avtal mellan Sverige och tredje land. Under 2015 har samverkansaktiviteter genomförts med USA, Sydkorea och Sydafrika. Samarbetena fortlöper väl.

Genom ett ökat engagemang i Strategic Forum for International S&T Co-operation (SFIC), som är ett rådgivande forum till rådet, kommissionen och EU:s medlemsstater, har insatser gjorts för att öka kunskapen om både EU:s och andra medlemsstaters samarbeten med tredje land.

8.3.3 Analys och slutsatser

Svensk forskning i internationell jämförelse

Antalet publicerade artiklar från Sverige har ökat sedan 1999, men ökningen per capita har varit större i flera andra länder. Schweiz med högre publicering per capita ökar mer med motsvarande finansiering. Även från Danmark kommer fler artiklar än från Sverige med motsvarande finansiering. Relativt de offentliga avsättningarna är antalet artiklar ändå jämförelsevis högt i Sverige och något högre än från exempelvis Finland, Nederländerna och Norge.

Kvalitet mätt som antalet fältnormaliserade citeringar har ökat sedan 2007. Jämfört med Sveriges konkurrentländer har medelciteringarna ökat mer för Sverige än för Finland och Norge. Artiklar med svenska författare citeras nu i nivå med de författare från Storbritannien och USA. Citeringsgraden har däremot ökat mindre än den i Danmark, Nederländerna, Schweiz och Singapore. Citeringsgraden ökade fram till 2011, men har därefter avtagit, trots att medel har tillförts även under åren efter 2011. Den ökade finansieringen har alltså inte lyckats öka svensk forsknings konkurrenskraft i samma takt som i Sveriges konkurrentländer.

Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådets huvuduppgift är att ge stöd för grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden och därmed verka för den fria grundforskningen och den forskarinitierade förnyelsen av forskningen.

Myndigheten har många nya uppdrag med ursprung i propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30). Myndigheten har trots att uppdragen varit omfattande genomfört dessa väl.

Inom EU utvecklas både den forskarinitierade och den mer behovsstyrda forskningsfinan-

sieringen och nya samarbeten och program introduceras, t.ex. gemensamma program om forskning. Det är viktigt att Vetenskapsrådet har en beredskap att utveckla samarbetsprocesser för att underlätta svenskt deltagande i sådana satsningar.

Vetenskapsrådet gör många utvärderingar och analyser av hög kvalitet, vilka är av stor vikt som underlag för bedömning av forskningspolitiska insatser.

Vetenskapsrådet bör kunna prioritera, agera strategiskt och initiera kraftsamling inom forskningsområden som bedöms som strategiskt viktiga och att utvärdera effekterna av riktade satsningar inom speciella forskningsområden.

Det är tillfredsställande att jämställdheten mellan kvinnor och män när det gäller beviljandegrad i utlysningar successivt har förbättrats och nu är acceptabel. Det är troligt att myndighetens insatser för jämställdhet har gett resultat. Samtidigt kvarstår utmaningen att fler män än kvinnor söker medel.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet har, och får en allt större, betydelse i Sverige och globalt för utveckling av tjänster till nytta för samhället, bl.a. inom miljö- och klimatövervakning, navigation och telekommunikation samt som källa för utveckling av teknik med ett bredare användningsområde.

Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass. Svensk rymdverksamhet innehåller även en hög grad av innovation och förnyelse och rymdverksamhetens betydelse för miljö- och klimatforskningen är fortsatt stor.

Sveriges deltagande i det obligatoriska vetenskapsprogrammet inom det europeiska rymdorganet European Space Agency (ESA) möjliggör för svenska forskare att i samarbete med europeiska kollegor studera yttre rymden i projekt som är för kostsamma att genomföra med enbart nationell finansiering. Det är värdefullt för mindre länder att delta i ESA:s arbete, liksom andra rymdsamarbeten som EUMETSAT, eftersom det ger möjlighet att delta i riktigt stora projekt.

Institutet för rymdfysik

Institutet för rymdfysik fortsätter med stor framgång att tillverka mycket kvalificerade

instrument till många av världens största rymdsatsningar. Arbetet med att slutföra de två rymdinstrument som ska ingå i ESA:s stora rymdforskningsprojekt JUICE (Jupiter Icy Moons Explorer) visar ytterligare prov på institutets och svensk rymdforsknings höga standard.

Institutet för rymdfysiks publicering av resultat i internationellt välrenommerade tidskrifter (t.ex. Science) har under året varit omfattande, likväl som institutet framgångsrikt har deltagit i handledning av doktorander, vilket kvalitetssäkrar forskningen och utbildningen vid myndigheten.

Forskningens infrastruktur

Den europeiska spallationskällan (ESS) och röntgenljuskällan (MAX IV) väntas ge Sverige en stor internationell synlighet

I Lund byggs två forskningsanläggningar av världsklass, neutronkällan European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan (MAX IV). Båda anläggningarna förväntas ge stor och långsiktig betydelse för svensk forsknings och näringslivs konkurrenskraft.

Som värd för anläggningarna har Sverige möjlighet att skapa en världsledande miljö med bas inom materialvetenskap. De unika möjligheterna vid ESS och MAX IV innebär att anläggningarna kan attrahera såväl enskilda forskare som högteknologiska företag i Sverige och från andra länder.

Det är viktigt att Sverige drar nytta av ESS och MAX IV så att anläggningarna utvecklas till sin fulla potential. Vetenskapsrådet har därför ett uppdrag (U2014/3980/F) att stimulera det svenska deltagandet kring uppbyggnaden och driften av ESS och att få nya användargrupper att utnyttja anläggningen. Vetenskapsrådet har i sin delrapport (U2014/3980/F) föreslagit att regeringen inrättar en nationell samordning för att bl.a. underlätta att till fullo utnyttja ESS och MAX IV som en nationell kunskaps- och innovationsmiljö för vår tids stora samhällsutmaningar.

Det europeiska strategiforumet för forskningsinfrastruktur (ESFRI)

Det europeiska strategiforumet för forskningsinfrastruktur (ESFRI) presenterade 2016 en ny färdplan för forskningsinfrastruktur.

Denna är kortare än den föregående och endast åtta nya projekt, varav fem inte hanteras av andra organisationer, lades till listan. De stora investeringarna som har gjorts under tidigare år, där ESFRIs prioritering har varit ett starkt stöd för de projekt som har haft högt svenskt intresse, kan vara orsaken till att det svenska intresset har minskat för de anläggningar som har placerats på färdplanen.

SciLifeLab har utvärderats

Vetenskapsrådet utvärderade SciLifeLabs organisation, den vetenskapliga höjden och samhällsrelevansen och i en rapport baserad på två internationella panelers utlåtande fastställdes att en stor del av forskningen vid SciLifeLab höll högsta internationella kvalitet. Däremot efterlystes tydligare styrning och ledning och ett större nationellt inflytande.

Polarforskning

Polarforskningssekretariatet har återigen visat sig framgångsrika i fråga om att genomföra stora internationella marina forskningsexpeditioner till Arktis. De utökade resurserna från Vetenskapsrådet och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande möjliggjorde att under sommaren 2015 genomföra den med USA första gemensamma expeditionen till Petermannglaciären på nordvästra Grönland med isbrytaren Oden. Ytterligare en expedition tillsammans med NSF är planerad till 2018. Det visar återigen på svensk polarforsknings höga anseende som samarbetspartner i polara expeditioner. Under de kommande åren har ytterligare expeditioner planerats till Arktis bl.a. tack vare finansiering från Vetenskapsrådet och Formas.

Resultat av Arktiska rådets arbete inom Scientific Cooperation Task Force (SCTF) kan leda till att de internationella samarbetena inom forskning i och om Arktis underlättas. SCTF har under det kanadensiska ordförandeskapet i Arktiska rådet diskuterat hur samarbeten bäst kan främjas. Slutsatsen är att de arktiska staterna behöver ingå ett forskningsavtal. Under det amerikanska ordförandeskapet 2015–2017 kommer SCTF att slutförhandla ett sådant avtal.

Nyttiggörande av forskning

Universitet och högskolor fortsätter att driva utvecklingen av innovationskontor och uppgiften att nyttiggöra forskningsbaserad kunskap. På många universitet är innovationskontoret och dess verksamhet tydlig och mycket nära integrerat med lärosätets övriga strategier och verksamhet.

Behovet av att skapa en gemensam definition av begreppet idé har blivit allt mer efterfrågat och definitionerna lärosätena emellan börjar bli alltmer samstämmiga vilket regeringen ser positivt på.

Inrapporteringen från innovationskontorens flödestal visar på en markant ökning med över 20 procent från föregående år (2 250 idéer), vilket markerar en uppåtgående trend. Redovisningen av idéer och fördelningen mellan studenter och forskare är dock bristfällig, vilket gör det svårt att se vilken grupp som ökat mest.

Prestationsbedömningen av innovationskontor som genomfördes av Vinnova visade på positiva resultat och att innovationskontoren har kommit långt i sitt etablerande av sin verksamhet.

Idébankerna vid holdingbolagen är fortsatt i en etableringsfas där holdingbolagen fortsätter utvecklas i olika riktningar.

Förinkubation som vissa innovationskontor har fått i uppdrag att etablera är i en uppbyggnadsfas och inga slutsatser kan dras från denna satsning under 2016.

Forskningsamarbete inom EU

Svenska aktörer deltar fortfarande framgångsrikt i EU:s ramprogram, där det svenska deltagandet i Horisont 2020 som startade 2014 ligger på samma nivå som i slutet av det tidigare sjunde ramprogrammet (för forskning och teknisk utveckling (FP7)). Betydande resurser tillförs därmed svensk forskning, samtidigt som svenska aktörer skapar nya nätverk och samarbeten.

Under flera ramprogram har Sverige haft ett deltagande på ungefär 4 procent av de beviljade medlen. I FP7 låg nivån på 3,8 procent av medlen. Historiska jämförelser av deltagandet i ramprogrammet bör dock göras med försiktighet, eftersom ramprogrammen har varit utformade på olika sätt och nya länder tillkommit både som EU-medlemmar och till ramprogrammet associerade länder. Konkurrensen

om tillgängliga medel i EU:s ramprogram har därför hårdnat genom att fler länder kan söka till programmet samt genom nationellt minskade forskningsbudgetar i många länder. Samtidigt har den tillgängliga ramprogramsbudgeten ökat gradvis årligen under FP7 och in i Horisont 2020 med en budget på nära 80 miljarder euro för perioden 2014–2020. Till det har ett antal förenklingsåtgärder genomförts, vilket har lett till att många nya aktörer söker till utlysningarna, vilket ytterligare ökar konkurrensen.

Sammantaget innebär det att svenska intressenter behöver stärka sina ansträngningar för att erhålla finansiering. Även det faktum att EU:s ramprogram Horisont 2020 fokuserar på samhällsutmaningar och inkluderar innovation innebär att svenska aktörer behöver se över sina strategier för deltagande. Samverkan mellan länder och mellan sektorer blir sannolikt allt viktigare för ett framgångsrikt svenskt deltagande i Horisont 2020. Liksom under det tidigare ramprogrammet FP7 kommer det proaktiva arbetet med att påverka ramprogrammets utlysningar vara centralt, liksom den informations- och rådgivningsverksamhet som bedrivs till stöd för svenska aktörer.

Nivån på de medel som satsas nationellt har visat sig vara en viktig förklaring till varför vissa länder lyckas bättre än andra inom ramprogrammet. Då Sverige tillhör de länder i världen som per capita satsar mest på forskning och utveckling har svenska aktörer bra grundförutsättningar. Även de satsningar på strategiska forskningsområden och strategiska innovationsområden som har presenterats i de senaste två forsknings- och innovationspropositionerna skapar goda möjligheter för deltagande. Andra insatser som görs, t.ex. den EU-samordningsfunktion som har inrättats, förväntas kunna stärka Sveriges möjligheter.

Liksom i FP7 är det svenska deltagandet i Horisont 2020 budgetmässigt till stor del koncentrerat till ett fåtal lärosäten och ett fåtal stora företag. Glädjande nog är dock en tredjedel av de svenska deltagarna nya organisationer i ramprogrammet.

Utvecklingen av det Europeiska forskningsområdet (ERA) är central för EU:s forskningspolitik och är en särskild målsättning i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Rådsslutsatser rörande färdplanen för den fortsatta implementeringen av

ERA antogs vid Konkurrenskraftsrådet i maj 2015. Alla medlemsländer ska under 2016 ta fram nationella färdplaner. Sverige har påbörjat det arbetet med målet att färdigställa färdplanen under hösten.

Internationellt forskingssamarbete

Sverige har bilaterala avtal om forsknings-samarbete med flera länder. Samarbetet med dessa har intensifierats under de senaste åren. Svenska myndigheter och forskningsutförare har genomfört flera insatser för att stärka det internationella samarbetet. Arbetet med dessa satsningar bör fortsätta. Genom deltagande i EU:s aktiviteter avseende internationella samarbeten öppnas en möjlighet för samarbeten med fler länder, vilket är särskilt intressant avseende de tillväxtländer där närmare samarbeten nu saknas.

8.4 Revisionens iakttagelser

8.4.1 Revisionsberättelse med reservation

Regionala etikprövningsnämnden i Umeå har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2015.

Som grund för reservationen anger Riksrevisionen att myndigheten har överskridit den av regeringen beslutade anslagskrediten med 79 000 kronor. Överskridandet har inte observerats i tid av nämnden och de har därför inte kunnat åtgärda det, men nämnden har angett att rutinerna har skärpts från och med 2016.

8.4.2 Revisionsberättelse med upplysning

Regionala etikprövningsnämnderna i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå, Linköping och Uppsala har fått revisionsberättelse med upplysning.

Riksrevisionen har uppmärksammat vid att nämnderna i årsredovisningen redovisar ett väsentligt underskott i den avgiftsfinansierade verksamheten för etikprövning av forskning som avser människor.

Frågan om huruvida avgifterna för prövning av ansökan om etikprövning av forskning bör höjas för att uppnå full kostnadstäckning bereds inom Regeringskansliet.

9 Politikens inriktning

9.1 Inledning

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation när det gäller utbildning, forskning och innovationer. Varje barn och ungdom, oavsett kön, bakgrund och funktionsnedsättning, ska ges en god grund att stå på och vuxna ska ha god tillgång till utbildning under hela livet oavsett var i landet de bor. En ambitiös och framåt-syftande utbildningspolitik lägger grunden för en stark jobbpolitik där såväl inrikes som utrikes föddas kompetens effektivt tas till vara. Investeringar i utbildning, från förskola till högskoleutbildning, är en viktig del av den svenska modellen. Med rätt kompetens ökar möjligheten till etablering på arbetsmarknaden, till omställning under arbetslivet och det medför att fler kan bidra till det gemensamma samhällsbygget.

Utbildningspolitiken är även viktig för att ge människor tillgång till bildning för personlig utveckling och förutsättningar till ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. Utbildningsnivå och fullföljda studier är en av hälsans bestämningsfaktorer. Mot den bakgrunden bidrar politiken till regeringens långsiktiga mål att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Utbildning är också en central del i arbetet för en omställning till en hållbar utveckling, exempelvis avseende klimat och miljö, välfärd och demokrati. Regeringens utbildningspolitik strävar efter att utjämna socioekonomiska skillnader och att ge alla människor möjlighet att utvecklas. Alla barn, unga och vuxna ska också ges förutsättningar att pröva och utveckla sin förmåga och sina kunskaper till sin fulla potential oberoende av ålder, könstillhörighet och funktionsned-

sättning. Genom investeringar i forskning ska Sverige möta de stora utmaningar som samhället står inför och stärka sin internationella attraktionskraft som ett av världens främsta forskningsländer.

Denna inriktning på utbildnings- och forskningspolitiken stärker samhällsbygget och utvecklar den svenska modellen.

9.2 Förskola och skola

Regeringens investeringar i skolan syftar till att vända utvecklingen med de fallande kunskapsresultaten. Det är en prioritering i tre delar:

- investeringar för att tidigt ge elever det stöd de behöver,
- att stärka läraryrkets attraktivitet så att fler vill bli lärare, fler lärare stannar i yrket och fler vill återvända till läraryrket, och
- en jämlik skola för alla elever, exempelvis genom riktat stöd till de skolor som har lägst resultat och svårast förutsättningar.

9.2.1 Lärarna är nyckeln till en bättre skola

Från förskola till vuxenutbildning är skickliga och engagerade lärare och förskollärare nyckeln till förbättrade kunskapsresultat. Regeringen satsar därför på att öka lärar- och förskolläraryrkenas status och attraktionskraft för att vända skolans utveckling så att alla elever får med sig de kunskaper de behöver för livet.

Nationell samling för läraryrket

För att göra läraryrket mer attraktivt behöver lärarna ges tid att ägna sig åt undervisningen och möjligheter att göra karriär och utvecklas i yrket. Även förskollärare och fritidspedagoger behöver ges bättre möjligheter att utvecklas i sina professioner. Det finns inga snabba lösningar som löser lärar- och förskolläraryrket och vänder utvecklingen i skolan. Det krävs insatser på både kort och lång sikt. För att stärka yrkenas attraktivitet har regeringen tagit initiativ till en nationell samling för läraryrket som bl.a. resulterat i lärarlönelyftet, en investering i höjda löner för ca 60 000 lärare och förskollärare. Från och med 2017 beräknas 3 miljarder kronor per år avsättas för detta ändamål. På sikt, när modellen etablerats, är avsikten att medlen ska fördelas till kommunerna via det generella statsbidraget.

I arbetet inom ramen för den nationella samlingen för läraryrket har ett antal insatser föreslagits för att stärka lärare, förskollärare och fritidspedagoger i sina professioner och att ge bättre förutsättningar för rektorer och förskolechefer att utföra sina uppdrag. Regeringen kommer att återkomma om hur arbetet med dessa frågor ska fortsätta.

Ytterligare satsningar på fler lärare och förskollärare

Att uppmuntra utbildade lärare och förskollärare som lämnat yrket att söka sig tillbaka till skolväsendet är ett sätt att bidra till att möta lärarbristen. Det är exempelvis viktigt att de ges möjlighet att uppdatera sina kunskaper om de styrdokument som gäller i svensk skola och förskola. Regeringen föreslår utifrån detta att resurser tillförs för att möjliggöra ett införande av en webbutbildning för lärare och förskollärare som återvänder till yrket. Vidare har regeringen gett Statens skolverk i uppdrag att fortsätta den redan påbörjade lärar- och förskollärarkampanjen samt säkerställa ett gott kunskapsunderlag i form av prognoser av behovet av förskollärare och olika lärarkategorier. Regeringen bedömer dessutom att ytterligare satsningar krävs inom bl.a. lärar- och förskolläraryrket, såsom en ytterligare utbyggnad av dessa (se avsnitt 9.4).

Investeringar i läraryrket syftar till att förbättra kunskapsresultaten i skolan men innebär

också att de anställda i en kvinnodominerad sektor, med en ofta hög arbetsbelastning och ökande sjukskrivningstal på grund av stress, ges bättre arbetsförutsättningar.

9.2.2 Tidiga insatser behövs

Kompetensutveckling för förskolepersonal

En bra förskola lägger grunden för barnets fortsatta lärande. Förskolan spelar en viktig roll för barns utveckling och bidrar till att skapa likvärdiga förutsättningar inför skolstarten. Forskning visar att barn som har gått i förskolan lyckas bättre i skolan än de som inte har deltagit. Det gäller särskilt barn som har föräldrar med kort utbildning eller barn som av olika skäl lever i en utsatt situation. De som arbetar inom förskolan måste ges goda förutsättningar för kompetensutveckling. För att möjliggöra kompetensutvecklingsinsatser för förskolepersonal föreslås en utvidgning av de nationella skolutvecklingsprogrammen, t.ex. för att öka personalens kompetens när det gäller att ta emot och undervisa barn med ett annat modersmål än svenska samt kring det pedagogiska uppdrag som förskolan har.

Alla ska gå i förskoleklass

Regeringens ambition är att alla ska gå i förskoleklass. Den är en viktig brygga mellan förskola och grundskola. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Hela Sverige läser med barnen

Läsning utgör en viktig byggsten i barns och ungas språkutveckling och för utbildningen i skolan är läsförmåga av avgörande betydelse för i stort sett varje ämne. Samtidigt visar forskning att god läsförmåga i hög grad bestäms av socioekonomiska faktorer, t.ex. föräldrarnas utbildningsnivå. För att öka barns och ungas, såväl flickors som pojkars, läslust och läsförmåga krävs insatser av flera aktörer förutom skolan, bl.a. inom kultur, idrott och föreningsliv. Regeringen kommer vidare fortsättningsvis benämna och stärka höstlovet som ett läslov. Regeringen avser vidare att utvidga satsningen

Läslyftet till att även omfatta förskollärare och skolbibliotekarier samt satsa på utbildning för språk-, läs- och skrivutvecklare med inriktning mot förskolan. Regeringen anser därutöver att den satsning på personalförstärkningar i skolbibliotek som inleddes 2016 bör utvärderas.

Regeringen har också för avsikt att tillsätta en delegation med uppdrag att inom ramen för satsningen Hela Sverige läser med barnen samla de insatser för läsfrämjande som görs både inom och utanför skolan (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 2.6.3).

Läsa-skriva-räkna-garanti

Stöd och särskilt stöd måste sättas in redan i tidiga årskurser för att förebygga problem som kan växa och under lång tid försvåra för den enskilde eleven. Denna bedömning bygger på såväl forskning som erfarenheter från framgångsrika skolsystem i andra länder, t.ex. Finland. Utvärderingar från Statens skolverk visar dock att svenska grundskolor generellt sätter in särskilt stöd relativt sent. För att öka likvärdigheten och förebygga problem krävs lärare med rätt kompetens, inte minst lärare med specialpedagogisk kompetens. Regeringen har därför avsatt betydande medel för att utbilda och säkerställa tillgången till fler speciallärare och specialpedagoger för att utveckla det specialpedagogiska arbetet. Detta är ett viktigt steg mot den läsa-skriva-räkna-garanti som regeringen avser att påbörja införandet av från 2017. Ett led i införandet är att resurser avsätts för 2017 till insatser för att möjliggöra förankringen om bl.a. förskoleklassens förtydligade pedagogiska uppdrag. För att kompensera skolhuvudmännen för ökade utgifter med anledning av garantin beräknas fr.o.m. 2018 130 miljoner kronor tillföras utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner.

9.2.3 Jämlikheten i skolan måste öka

Skolan är avgörande för det svenska samhällsbygget. Skolväsendet har till uppgift att utjämna skillnader som har sitt ursprung i t.ex. olika uppväxtförhållanden och förutsättningar och ge alla, såväl flickor och pojkar som kvinnor

och män oavsett bakgrund, lika möjligheter att nå sin fulla potential.

Segregationen och kunskapsskillnaderna mellan skolor har ökat över en längre tid. Regeringen har därför kraftigt ökat investeringarna i skolan. Regeringen har bl.a. satsat på höjda lärarlöner och stärkt fortbildning, bättre möjligheter till utveckling i skolor med störst utmaningar samt fler anställda i lågstadiet så att lärare får mer tid för sitt arbete och klasserna kan bli mindre.

Alla skolor ska vara bra skolor, där ingen elev hålls tillbaka eller lämnas efter. Då kan varje elevs potential tas till vara, oavsett var hon eller han är född.

Regeringens generella reformer syftar till att skapa en jämlik kunskapsskola och berör på så sätt alla elever. I vissa fall krävs dock ytterligare insatser för att säkra en god kapacitet att ta emot nyanlända elever.

Skolkommissionen

Regeringen har tillsatt 2015 års skolkommission (U 2015:03) som ska lämna förslag som syftar till höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan. Skolkommissionens delbetänkande, som lämnades den 18 maj 2016 (SOU 2016:38), liksom kommissionens kommande förslag, utgör viktiga bidrag till regeringens fortsatta reformarbete. Regeringen bedömer att det i ett första skede bör avsättas medel för vissa implementeringsinsatser med anledning av kommissionens förslag.

Gymnasieutredningen

Alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Det ökar påtagligt deras möjligheter till arbete eller vidare studier. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att, i dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp, föreslå åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (dir. 2015:31). Utredaren ska även utreda möjligheterna att införa ett system där betyg sätts för ett helt ämne, dvs. ämnesbetyg, i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Utredningens slutsatser och förslag kommer att presenteras under hösten 2016.

Utvidgad Samverkan för bästa skola

Huvudmän och skolor har olika förutsättningar och behov. För att bl.a. särskilt stödja huvudmän för skolor med låga studieresultat och svåra förutsättningar avsätts betydande medel till riktade insatser som Statens skolverk och huvudmännen kommer överens om inom ramen för satsningen Samverkan för bästa skola. Även mer generella insatser för nyanlända och elever med ett annat modersmål än svenska erbjuds inom ramen för satsningen.

Regeringen har lanserat ett långsiktigt reformprogram för minskad segregation. Som en del av detta förstärker regeringen satsningen Samverkan för bästa skola genom att beräkna mer medel för detta ändamål. Utsatta bostadsområden ska särskilt uppmärksammas.

Studier visar att barn som har gått i förskolan lyckas bättre i skolan än de som inte deltagit. Detta gäller enligt bl.a. OECD och Skolverket särskilt de barn som har föräldrar med en kort utbildning eller barn som av olika skäl lever i en utsatt situation. En förskola av hög kvalitet är av stor vikt. Satsningen Samverkan för bästa skola bör därför utökas till att även omfatta förskoleklassen och förskolan. Detta ger bl.a. Skolverket möjlighet att ge stöd att utveckla verksamheten i de förskolor som har särskilt svåra förutsättningar.

Efter den stora ökningen av nyanlända elever i gymnasieåldern under hösten 2015 ser regeringen ett behov av att vidga målgruppen för Skolverkets insatser för nyanlända. Regeringen vill därför bredda insatsen genom att inkludera gymnasieskolan som helhet och gymnasiesärskolan så att Skolverkets insatser också ska kunna omfatta dessa skolformer.

En skyldighet för huvudmännen att erbjuda lovskola

Erfarenheter visar att lovskola kan utgöra ett viktigt komplement till elevens ordinarie utbildning och ge ökade förutsättningar att nå kunskapskraven och därmed behörighet till gymnasieskolans nationella program. I dag erbjuder inte alla huvudmän lovskola och därmed ges eleverna inte samma möjligheter att nå kunskapskraven. Regeringen avser därför att föreslå att det ska införas en skyldighet för huvudmännen att erbjuda lovskola till de elever i

grundskolans årskurs 8 och 9 som riskerar att inte uppnå kunskapskraven för betyget E i ett eller flera ämnen och därmed riskerar att inte nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Lovskola ska även erbjudas de elever som har avslutat årskurs 9 utan att ha blivit behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Vidare avser regeringen att se över lovskolans omfattning och inriktning.

Stadieindlad timplan och mer matematik

För att bl.a. säkerställa att alla elever får den garanterade undervisningstid de har rätt till i grundskolan avser regeringen att under 2017 föreslå en stadieindlad timplan där benämningarna låg-, mellan- och högstadiet återinförs i skollagen. För att öka grundskoleelevernas kunskaper i matematik avser regeringen att föreslå att antalet timmar i detta ämne ökar med 105 timmar i högstadiet fr.o.m. den 1 juli 2019, samtidigt som antalet timmar i elevens val minskar i motsvarande grad.

Medel föreslås fr.o.m. 2017 överföras till utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner för att kompensera kommunerna för en kostnadsökning med anledning av att betyg ska sättas i moderna språk varje termin fr.o.m. årskurs 6. I syfte att synliggöra och på så sätt stärka ämnet teknik avser regeringen vidare att föreslå att ämnet får en egen minsta garanterad undervisningstid i grundskolans stadieindelade timplan.

Mer resurser till teckenspråksutbildning

Teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF) medför att fler föräldrar får bättre förutsättningar att kommunicera med sina barn. Regeringen vill nu öka resurserna för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar beroende på ett ökat söktryck.

Utredningen om nationella prov

Utredningen om nationella prov överlämnade sitt betänkande (SOU 2016:25) till regeringen den 31 mars 2016. Utredningen föreslår ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning i tre

delar: nationella prov, nationella bedömningsstöd och nationell kunskapsutvärdering. Bland annat föreslås ökade inslag av extern bedömning och att proven ska genomföras digitalt. Utredningens betänkande har remitterats och regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition med utgångspunkten att skapa en rättvis och likvärdig bedömning av elevlösningar av proven. Regeringen ställer sig bl.a. positiv till utredningens förslag om en digitalisering av nationella prov och ökade inslag av extern bedömning samt att antalet nationella prov ska minska. Med anledning av regeringens kommande proposition och den möjliga effektivisering som förslagen medför beräknas anslagsnivån under utg.omr. 25 att påverkas. Utredningens förslag om att skapa en nationell kunskapsutvärdering (NKU) behöver analyseras vidare innan regeringen kan ta ställning till förslaget i den delen.

Läxhjälp även inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Regeringen bedömer att den satsning där ideella föreningar kan få statsbidrag för att erbjuda elever hjälp med läxor eller annat skolarbete som sedan 2014 finns för grundskolan och motsvarande skolformer bör utvidgas till att även omfatta gymnasieskolan och gymnasiesärskolan fr.o.m. 2017. Behovet av hjälp med läxor eller annat skolarbete finns även i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Genom en utvidgning av satsningen skapas bättre förutsättningar för en jämlik skolgång. Regeringen avser också att förstärka satsningen genom att avsätta mer medel till den del av statsbidraget som går till ideella föreningar.

Förstärkt kapacitet att ta emot nyanlända elever

Regeringen har initierat en rad reformer och utredningar mot bakgrund av det ökade antalet nyanlända. Regeringen har i en proposition till riksdagen föreslagit att en huvudman för en fristående skola som använder anmälningstid som urvalsgrund bör få välja att ge ett begränsat antal elever som varit bosatta i landet kortare tid än två år företräde framför övriga sökande (prop. 2015/16:184). Regeringen har föreslagit att det införs en möjlighet att bedriva fjärrundervisning

på entreprenad, vilket kan bidra till en förbättrad modersmålsundervisning. Ytterligare medel bör dock avsättas för att öka antalet lärare i svenska som andraspråk och förlänga försöksverksamheten med ökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan.

9.2.4 Ökad kvalitet och attraktivitet i gymnasieskolans yrkesutbildning

Att ha fullföljt en gymnasieutbildning är avgörande för att varaktigt kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Yrkesutbildning är basen för industrins och näringslivets kompetensförsörjning. Ett väl fungerande system för yrkesutbildning, såväl skolförlagd yrkesutbildning som lärlingsutbildning, där utbud och innehåll matchar såväl arbetsmarknadens behov som elevernas intressen, bidrar till att trygga kompetensförsörjningen, reducera arbetslösheten och underlätta etableringen på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför fortsatta långsiktiga satsningar på utveckling av kvalitet och attraktivitet när det gäller yrkesutbildning i gymnasieskolan.

Yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft

Regeringen har tillsammans med Landsorganisationen i Sverige (LO) och Svenskt Näringsliv utnämnt 2016 till Yrkesutbildningens år. Satsningen syftar till att öka intresset för yrkesprogrammen, visa på de goda chanserna till arbete efter utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Yrkesutbildningens år har lagt en viktig grund för att stärka yrkesutbildningarnas kvalitet och attraktivitet som regeringen ser en stor potential i att utveckla.

Regeringen bedömer därför att det arbete som bedrivs under parollen Yrkesutbildningens år ska fortsätta kommande år för att fortsatt lyfta fram betydelsen av yrkesprogrammen och den yrkeskicklighet de ger.

Ökad samverkan mellan skola och arbetsliv

Regeringen har sedan tidigare inlett ett arbete med att främja att det i fler branscher utvecklas former för samverkan mellan skola och arbetsliv,

bl.a. genom införandet av statsbidrag för utveckling av regionala stödfunktioner, t.ex. för s.k. yrkescollege. Regeringen kommer att fortsätta arbetet och bedömer att satsningen ska förstärkas.

I november 2015 lämnade Yrkesprogramsutredningen sitt betänkande Välja yrke (SOU 2015:97). Utredningen föreslår ett antal insatser som ska stärka yrkesutbildningen i Sverige och underlätta olika branschers kompetensförsörjning, bl.a. genom att på försök inrätta s.k. branschskolor och att införa krav på praktisk arbetslivsorientering (prao) i grundskolan och specialskolan. Förslagen har remitterats och regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag när det gäller dessa frågor.

Tekniksprånget förlängs och vidgas

Det s.k. Tekniksprånget är en praktiksatsning som syftar till att bredda intresset bland unga kvinnor och män med gymnasieexamen från teknikprogrammet och naturvetenskapsprogrammet att söka ingenjörsutbildningar och på sikt bidra till kompetensförsörjningen inom teknikintensiva företag och öka deras möjligheter till etablering på arbetsmarknaden. Regeringen bedömer att satsningen på Tekniksprånget bör förlängas t.o.m. 2019 och beräknar att 11 miljoner kronor per år 2018 respektive 2019 ska avsättas för det ändamålet. Medlen bör även kunna omfatta insatser som riktas till nyanlända, bl.a. för att finansiera Jobbsprånget som är en försöksverksamhet med praktik för nyanlända ingenjörer som syftar till att underlätta deras etablering på den svenska arbetsmarknaden.

9.2.5 Fler insatser för en bättre skola

Jämställdhetsintegrering i skolan

Lika möjligheter och villkor för flickor och pojkar, kvinnor och män, är av stor betydelse för en jämlik skola. Det är i den dagliga verksamheten på Sveriges skolor som viktiga steg mot jämställdhet tas. Här kan statens insatser vara ett viktigt stöd. Det pågående arbetet med jämställdhetsintegrering inom skolmyndigheterna (se avsnitt 3.3.3) syftar till att möta de jämställdhetsutmaningar som har identifierats inom skol-

väsendet. Regeringen följer noga myndigheternas övergripande arbete och även de insatser som genomförs inom ramen för de uppdrag med särskilt jämställdhetsfokus som regeringen har gett. Ett exempel som kan nämnas är uppdraget till Statens skolverk om nationella skolutvecklingsprogram, som innefattar kompetensutvecklings- och stödsinsatser. Syftet är att utveckla arbetet med jämställdhet, och även normkritik och arbete mot diskriminering och kränkande behandling, som är viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv. Ett annat exempel är uppdraget om fortbildningsinsatser för studie- och yrkesvägledare för att stärka jämställdhetsperspektivet och därigenom bidra till att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av kön.

Stärkta utbildningsmöjligheter för nationella minoriteter

Sverige har fem nationella minoritetsspråk: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Samhällets insatser för minoritetsspråken är av stor vikt för bevarandet och utvecklandet av såväl språket som sådant som respektive minoritets identitet. Mot bakgrund av detta vill regeringen förlänga det befintliga statsbidraget för att förstärka tillgången på lärare i minoritetsspråk. Regeringen vill även, bl.a. mot bakgrund av den pågående utvecklingen av fjärrundervisningen, öka Sameskolstyrelsens anslag. En resursförstärkning för de två kommande åren bör även öka myndighetens möjligheter att stärka sin ekonomiadministrativa kompetens.

Civilsamhället fyller en viktig roll i bevarandet och utvecklandet av den samiska identiteten. Regeringen vill därför tillföra medel till den samiska ungdomsföreningen Sáminuorra som besöker skolor för att berätta om samernas språk och kultur.

Förstärkt arbete med it och innovationer

Målet för regeringens it-politik är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Skolväsendet behöver säkerställa att elever och personal har den digitala kompetens som behövs för att möta ett allt mer digitaliserat samhälle. En central frågeställning är

hur den strategiska potential som it kan ha för skolutvecklingen kan tillvaratas som ett pedagogiskt verktyg i undervisningen och för en effektivare administration, vilket bl.a. kan bidra positivt till lärares arbetsmiljö.

Regeringen arbetar, utifrån de förslag som Statens skolverk redovisat under våren 2016, med att utarbeta it-strategier inom skolväsendet. Strategierna avser förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet och grundskolan samt motsvarande skolformer respektive gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och skolväsendet för vuxna.

Det svenska utbildningsväsendet behöver uppmuntra insatser som görs för att fler personer ska utveckla kunskaper och förmågor som innebär att de är förberedda för ett aktivt deltagande i ett allt mer teknikorienterat arbets- och samhällsliv och för ett stärkt entreprenöriellt lärande och med hjälp av it stimulera innovativa förmågor. Betydelsen av socialt och hållbart företagande ska poängteras i detta arbete.

Bättre insyn i fristående skolor

Regeringen står fast vid den sexpartiöverenskommelse i friskolefrågor som slöts i Friskolekommittén. Överenskommelsen är ett steg framåt för att säkerställa att verksamheten i skolan har en god kvalitet och att de offentliga medel som avsätts för skolverksamheten kommer eleverna till del.

I enlighet med sexpartiöverenskommelsen avser regeringen att återkomma till riksdagen med förslag om införande av offentlighetsprincipen och meddelarskydd i privat bedriven verksamhet inom skolväsendet, som så långt möjligt motsvarar den som gäller för kommunala huvudmän. För att meddelarskydd ska börja gälla så snart som möjligt avser regeringen att, baserat på SOU 2013:79 och på den lagrådsremiss som regeringen har fattat beslut om, lämna en proposition om att anställda m.fl. som deltar i enskilt bedriven men offentligt finansierad skola ska omfattas av meddelarskydd.

Skolkostnadsutredningen har i uppdrag att föreslå hur en öppen redovisning av kostnader och intäkter på skolenhetsnivå kan införas för kommunala och fristående skolor (dir. 2014:126, dir. 2015:100 och dir. 2015:108). Utredningen ska även (dir. 2015:37) bl.a. föreslå hur kommunerna kan ges ett avgörande inflytande

över nyetableringar av skolor som drivs med vinstsyfte.

Välfärdsutredningen har i uppdrag (dir. 2015:22) att bl.a. föreslå hur offentliga medel ska användas till just den verksamhet de är avsedda för och på ett sådant sätt att de kommer brukarna till godo. Vidare ska utredaren vidareutveckla Ägarprövningsutredningens förslag om ökade krav på ekonomisk långsiktighet och ägar- och ledningsprövning för tillstånd att bedriva verksamhet inom välfärdssektorn (se utg. omr. 25 avsnitt 3.5.4).

Utvecklad styrning på skolområdet

Regeringen avser att på flera sätt utveckla styrningen av myndigheter. Bland annat bör detaljstyrningen minska till förmån för en mer strategisk styrning som kännetecknas av tillit och förtroende. Inriktningen är att skapa bästa möjliga förutsättningar för den offentliga förvaltningen att förverkliga regeringens politik. När det gäller Statens skolverk har bl.a. Statskontoret visat på behovet av att minska detaljstyrningsnivån i regeringens styrning. I vissa fall kan en hög grad av konkretion vara nödvändig, i andra fall minskar detta Skolverkets möjlighet att utföra en ändamålsenlig verksamhet utifrån den kunskap som myndigheten har, bl.a. genom kontakter med skolhuvudmän och skolväsendets professioner.

För att förbättra den finansiella styrningen av Skolverket föreslås att merparten av förvaltningsmedlen på de anslag som myndigheten ansvarar för samlas på myndighetens förvaltningsanslag. Detta gäller medel för befintliga permanenta satsningar. Överföringen innebär bl.a. betydande överföringar i fråga om satsningarna Samverkan för bästa skola samt de nationella skolutvecklingsprogrammen. Den föreslagna förändringen ökar transparensen i anslaget samt ger Skolverket förbättrade förutsättningar att utföra sitt uppdrag.

Generella statsbidrag bör vara utgångspunkten när staten förmedlar pengar till kommunerna, även om det finns tillfällen när riktade bidrag är lämpligt att använda. Läget inom skolväsendet är för närvarande sådant att det finns behov av riktade statsbidrag. De riktade statsbidragen är i sig ett symptom på den oklara styrkedja som bland annat OECD identifierat. Därför har regeringen tillsatt 2015 års Skol-

kommission (se avsnitt 9.2.3) som kan bidra till att långsiktigt minska behoven av de många riktade statsbidrag som finns i dag på området. Regeringen arbetar också kontinuerligt för att uppnå en strategisk användning av statsbidragen. I denna proposition sker genom välfärds-miljarderna ett stort tillskott till de generella statsbidragen till kommunerna, vilket bl.a. möjliggör ökade satsningar inom skolområdet. De skolspecifika reformerna domineras även av satsningar där kommunerna kompenseras för nya uppgifter genom generella statsbidrag, t.ex. genom att ett riktat statsbidrag minskas samtidigt som ett generellt åtagande införs såsom i fallet med lovskola.

Regeringen avser att fortsätta förbättra styrningen inom skolans område. Detta bedöms öka den samlade effekten av statens satsningar och på så sätt bidra till en bättre skola för alla elever.

9.3 Ett kunskapslyft – för ett livslångt lärande

Regeringen genomför ett betydande kunskapslyft för ett livslångt lärande och högre sysselsättning. Kunskapslyftet ger människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ökat deltagande i samhällslivet och för personlig utveckling.

Kunskapslyftet omfattar under 2016 ca 44 000 statligt finansierade utbildningsplatser inom yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå (yrkesvux), kommunal vuxenutbildning (komvux) i övrigt, yrkeshögskolan, folkhögskolan samt inom universitet och högskolor. Kunskapslyftet föreslås byggas ut till drygt 68 000 platser fram t.o.m. 2019. Kunskapslyftet innefattar bl.a. en kraftig utbyggnad av yrkesutbildningen för vuxna och ett förslag om att införa en rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux. Kunskapslyftet innehåller även en utbyggnad av yrkeshögskolan och den första större utbyggnaden med permanenta utbildningsplatser på universitet och högskolor på över tio år. Satsningen på ett nytt rekryterande studiestartsstöd som aviserats i denna proposition är också en viktig del i

regeringens fortsatta satsning på kunskapslyftet (se utg.omr. 15).

Utöver utbildningsplatser inom yrkeshögskolan och kommunernas vuxenutbildning samt högskolan och folkhögskolan (se även utg.omr. 14 och 17) tillkommer även inom ramen för regeringens jobbsatsning utbildning för personer inom vissa arbetsmarknadsreformer, bl.a. avseende traineejobb och andra insatser inom arbetsmarknadspolitiken (se utg.omr. 14).

Utbildning måste finnas tillgänglig för människor genom hela livet. Ett införande av en rätt till komvux kombinerat med övriga stora satsningar inom kunskapslyftet stärker kraftigt den möjligheten och ökar jämlikheten i utbildningssystemet. Samtidigt som människor som vill utvecklas får möjlighet att göra det, förstärks också möjligheten för såväl offentlig sektor som näringsliv att få den kompetens de behöver.

Tillgången på rätt utbildad arbetskraft är avgörande för svensk tillväxt, jobb och välfärd. Den brist på rätt utbildad personal som flera branscher upplever riskerar sysselsättningsuppgången. De stora investeringarna i kunskapslyftet och fokuseringen på matchning är viktiga för Sverige. För att klara kompetensförsörjningen avser regeringen att bjuda in parter och branscher till samtal kring hur de satsningar som är gjorda inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken kan utvecklas för att klara de framtida utmaningarna.

Tabell 9.1 Beräknat antal utbildningsplatser 2016–2019³³

Antal	2016	2017	2018	2019
Yrkesvux ³⁴	19325	21750	24750	27750
Lärlingsutbildning för vuxna ³⁵		2600	3150	3150
Yrkehögskolan	2500	6000	6000	6000
Folkhögskolan (allmän och särskild kurs)	3000	3000	3000	3000
Folkhögskolan (kurser för bl.a. långtidsarbetslösa)	2000	2000	2000	2000
Universitet och högskolor ³⁶	7925	11845	15740	16785
Utbildningsplatser för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso-sjukvård		1000	4000	4000
Utbildningskontrakt (komvux)	3675			
Utbildningskontrakt (folkhögskolan)	2000	2000	2000	2000
Trainee	3551	1240	2843	3726
Totalt antal platser	43976	51435	63483	68411

En utbyggd och regionaliserad yrkesutbildning för vuxna

Regeringen vill fortsätta att öka satsningarna på ett stadigvarande kunskapslyft med fler permanenta utbildningsplatser inom yrkesvux och lärlingsutbildning för vuxna (lärlingsvux). Regeringen föreslår därför en utbyggnad av yrkesvux till totalt motsvarande ca 27 750 platser 2019 och en utbyggnad av lärlingsvux till ca 3 150 platser 2019.

Satsningen på yrkesvux och lärlingsvux syftar till att motverka brist på yrkesutbildad arbetskraft, ge människor möjlighet att omskola sig till ett nytt yrke och nå de grupper som

saknar gymnasieutbildning eller har en gymnasial yrkesutbildning som behöver kompletteras. En utbyggnad av vuxenutbildningen skapar möjligheter för fler utan arbete att genom utbildning komma in på arbetsmarknaden. Många unga saknar i dag en gymnasieutbildning och behöver i ökad utsträckning stöd för att fullfölja sådan utbildning. Även andra gruppers behov av stöd i studierna eller för att påbörja studier behöver tillgodoses. Kommunerna och Arbetsförmedlingen bör samverka för att undanröja hinder för personer som har kort eller bristfällig utbildning att delta i reguljär utbildning.

För att yrkesvux ska kunna erbjuda ett brett utbud av utbildningar som motsvarar de behov som finns i olika regioner är det lämpligt att utbildningarna både planeras och genomförs på regional nivå, av flera kommuner i samverkan. Regeringen avser därför att utveckla formerna för en regionaliserad yrkesutbildning för vuxna.

Regeringen avser att som villkor för att ta del av det utbyggda yrkesvux ställa krav på att ansökande kommuner själva finansierar minst motsvarande antal utbildningsplatser.

Regeringen avser även att reservera delar av satsningarna på yrkesvux och lärlingsvux för elever inom svenska för invandrare (sfi) och svenska som andraspråk inom komvux och särskild utbildning för vuxna (särsvux) på grundläggande nivå.

För att ytterligare utveckla yrkesutbildningen för vuxna på gymnasial nivå avser regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka hur yrkesutbildningen för vuxna, med särskilt fokus på nyanländas etablering, kan reformeras, t.ex. genom införandet av yrkesskolor.

Regeringen föreslår också en utbildnings-satsning för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård. Satsningen ska möjliggöra viktig kompetensutveckling och förbättra kompetensförsörjningen inom vård och omsorg och stärka de tidsbegränsat anställdas långsiktiga anknytning till arbetsmarknaden inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård (se vidare utg.omr. 14).

Rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux

Regeringen avser att i anslutning till denna proposition lämna en proposition till riksdagen

³³ Utöver de utbildningsplatser som redovisas i tabellen tillkommer i regeringens jobbsatsning insatser inom arbetsmarknadspolitiken, se utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

³⁴ För 2016 ingår även statsbidrag till komvux.

³⁵ I budgetpropositionen för 2016 redovisades inte antalet platser inom lärlingsutbildningen för vuxna som en del av kunskapslyftet. För 2016 har dock medel motsvarande 1 679 utbildningsplatser avsatts för utbildningen.

³⁶ Inkluderar i budgetpropositionen för 2017 föreslagen utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildningar.

om en rätt till behörighetsgivande kurser inom komvux. Satsningen innebär att vuxna ges rätt att studera inom komvux i syfte att uppnå grundläggande och särskild behörighet och särskilda kunskaper när det gäller högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning. Rättigheten är tänkt att införas fr.o.m. 2017.

Rätten till komvux är en av de största reformerna av vuxenutbildningen på decennier. En högre utbildning är i många fall en förutsättning för att få ett jobb. Därför behöver de som inte har en fullständig gymnasieutbildning, som är arbetslösa eller har sämre förutsättningar på arbetsmarknaden få möjlighet att fullfölja eller komplettera en gymnasieutbildning för att kunna läsa vidare. Samtidigt ska vuxenutbildningen också finnas för yrkesverksamma som vill gå vidare och höja sin kompetens. Det kan t.ex. vara fråga om personer med en teoretisk bakgrund som vill studera inom yrkeshögskolan. Efterfrågan på arbetskraft med en yrkeshögskoleutbildning är mycket stor.

Införandet av rättigheten kan komma att innebära att kommunerna behöver förstärka delar av infrastrukturen för det livslånga lärandet. Det kan t.ex. handla om att utveckla studie- och yrkesvägledningen, valideringen, det flexibla lärandet och modersmålsstödet. Modersmålsstöd kan vara särskilt viktigt för unga nyanlända som behöver komplettera sin gymnasieutbildning.

Effektivare validering för jobb och utbildning

En effektiv vuxenutbildning förutsätter även att elever erbjuds validering av sitt tidigare lärande så att utbildningen kan utformas efter individens behov och förutsättningar. För att öka tillgången till validering har Utbildningsdepartementet i promemorian Validering med mervärde (Ds 2016:24) bl.a. föreslagit en ändring av skollagen (2010:800) så att det ska finnas en skyldighet för huvudmannen att erbjuda elever i komvux och särvtvux validering. I promemorian föreslås även att skyldigheten för utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan att pröva om reell kompetens kan tillgodoräknas för studier på en yrkeshögskoleutbildning ska tydliggöras. Därutöver föreslås bl.a. att Arbetsförmedlingen, Skolverket, Myndigheten för yrkeshögskolan samt Universitets- och högskolerådet ska få i uppdrag att främja och samordna utvecklingen

och användningen av validering inom sina respektive områden. Promemorian har remitterats.

För att utveckla dagens system för validering tillsatte regeringen i november 2015 en nationell delegation med uppdrag att under perioden 2015–2019 följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på den nationella och regionala nivån. Delegationen, som antagit namnet Valideringsdelegationen 2015–2019, ska bl.a. föreslå en nationell strategi för validering (se även utg.omr. 14).

En stärkt yrkeshögskola

Inom ramen för regeringens satsning på ett utvidgat kunskapslyft fortsätter utbyggnaden av yrkeshögskolan såsom tidigare aviserats om motsvarande omkring 6 000 platser permanent fr.o.m. 2017.

Yrkeshögskolan, som alltså ingår i regeringens kunskapslyft, behöver förändras och bli mer långsiktig för att bättre kunna fungera som ett led i yrkesutbildningssystemet för såväl unga som vuxna så att de kan skaffa sig nya eller fördjupade kunskaper inom yrkesområden där kompetens efterfrågas. Regeringen har därför i propositionen En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap (prop. 2015/16:198) bedömt att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Denna nya inriktning betyder att utbildningsanordnare mer långsiktigt kan arbeta med kvaliteten och våga satsa på investeringstunga utbildningar.

Examensgraden i yrkeshögskolan är lägre för utrikes födda än för inrikes födda. En trolig förklaring är enligt Myndigheten för yrkeshögskolan bristande kunskaper i svenska språket. Utbildningsanordnare kan i dag erbjuda de studerande undervisning i svenska med yrkesinriktning men insatsen fungerar enligt myndigheten inte på bästa möjliga sätt. Regeringen avser därför att ge myndigheten i uppdrag att kartlägga omfattningen av denna undervisning och föreslå åtgärder inom ramen för insatsen som kan bidra till att examensgraden för utrikes födda kvinnor och män ökar.

9.4 Universitet och högskolor

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forskningsländer. Därför investerar regeringen i att bygga ett modernt kunskapssamhälle med högklassig forskning och utbildning i hela landet. Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt. Den svenska modellens goda möjligheter för kvinnor och män att utbilda sig oavsett inkomst och bakgrund har historiskt sett lagt grunden till vårt välstånd och vår konkurrenskraft – och gett människor ökad frihet. Möjligheterna ska utvecklas i takt med samhällets förändring. Den högre utbildningen ska finnas tillgänglig i hela landet, t.ex. via distansutbildningar eller via kommunala lärcentra, och den ska möjliggöra ett livslångt lärande samt bidra till hållbar utveckling, tillväxt och jämlikhet.

Universitet och högskolor har en viktig uppgift att utbilda både för dagens och för morgondagens arbetsmarknad. Lärosätena har därför ett stort ansvar att se till att utbildningarna förnyas, är långsiktigt hållbara, arbetsmarknadsanknutna, tillgängliga för många samt vilar på vetenskaplig grund. Vad som sägs under avsnitt 9.4–9.5 avser både statliga universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen samt enskilda utbildningsanordnare som har fått tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, om inte annat anges.

9.4.1 Fler i lärar- och förskollärarytbildning

Nyckeln till att förbättra kunskapsresultaten i den svenska skolan är skickliga och engagerade lärare och förskollärare, som har genomgått utbildning av hög kvalitet. Samtidigt står Sverige inför en omfattande lärar- och förskollärarytbrist och därför genomför regeringen en rad insatser på både kort och lång sikt (se även avsnitt 9.2). Antalet behöriga förstahandssökande till lärar- och förskollärarytutbildningar har också ökat kraftigt de senaste åren. Under 2015 och 2016 inleddes en utbyggnad med 2 300 nybörjarplatser, som fullt utbyggd motsvarar cirka 6 800 helårsstudenter 2019, men fler insatser krävs för att möta bristen på lärare och förskollärare.

Regeringen föreslår därför att ytterligare medel motsvarande cirka 970 nybörjarplatser tillförs lärar- och förskollärarytutbildningarna. Den beräknade fördelningen av antalet nybörjarplatser per utbildningsinriktning framgår av tabell 9.2. I förslaget till utbyggnad har hänsyn främst tagits till skolväsendets behov, söktryck till utbildningarna och till den pågående utbyggnaden av lärar- och förskollärarytutbildningar som beslutades genom vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99).

Tabell 9.2 Föreslagen utbyggnad av lärar- och förskollärarytutbildningarna

Prognos över antalet nybörjarplatser per utbildningsinriktning. Antalet nybörjarplatser ger cirka 3 600 helårsstudenter vid full utbyggnad.

	Nybörjarplatser
Förskollärarytutbildning	200
KPU	160
Grundlärarytutbildning	400
Ämneslärarytutbildning	210
Totalt	970

Regeringen föreslår att universitet och högskolor tillförs 54 miljoner kronor för detta ändamål. Fullt utbyggd beräknas satsningen omfatta 270 miljoner kronor från 2021, exklusive studiemedel, vilket motsvarar 3 600 helårsstudenter. Fördelningen av den föreslagna utbyggnaden per lärosäte framgår av tabell 9.3. Denna fördelning bygger i stor utsträckning på respektive lärosätes uppgift om vilka möjligheter de har att utöka utbildningarna.

Tabell 9.3 Medel för utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningarna

Tusental kronor

Lärosäte	2021
Uppsala universitet	32 625
Lunds universitet	21 000
Göteborgs universitet	19 500
Stockholms universitet	31 088
Umeå universitet	9 000
Linköpings universitet	15 000
Luleå tekniska universitet	4 500
Karlstads universitet	7 500
Linnéuniversitetet	11 213
Örebro universitet	5 963
Mittuniversitetet	10 125
Malmö högskola	26 063
Gymnastik- och idrottshögskolan	5 625
Högskolan i Borås	8 438
Högskolan Dalarna	1 313
Högskolan i Gävle	9 750
Högskolan i Halmstad	7 125
Högskolan Kristianstad	7 088
Högskolan Väst	5 963
Konstfack	3 750
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	3 750
Södertörns högskola	12 000
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	11 625
Totalt	270 000

Behovet av lärare i svenska som andraspråk har ökat kraftigt. I utbyggnaden som beskrivs i tabellen ovan är det därför särskilt viktigt att utbildningar med denna inriktning prioriteras.

Det finns fortfarande många som är yrkesverksamma i skolväsendet som saknar en behörighetsgivande examen. Sedan 2007 har sju universitet och högskolor i uppdrag att bedriva vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarytexamen (VAL) och söktrycket till utbildningen är högt. Verksamheten omfattar i dag cirka 90 miljoner kronor. Regeringen avser att säkerställa att verksamheten har samma omfattning även kommande år.

Med syfte att skapa fler vägar in i läraryrket och öka rekryteringen av lärare i vissa ämnen pågår försöksverksamheter med särskild kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarytexamen (KPU) vid några lärosäten. En av dessa bedrivs av några statliga lärosäten i samarbete med organisationen Teach for Sweden. I projektet ges studenter med en tidigare examen och tidigare goda studieresultat möjlighet att läsa en KPU samtidigt som de

arbetar i en skola med låg måluppfyllelse. Söktrycket till utbildningsvägen är högt. Försöksverksamheterna omfattar i dag totalt 24 miljoner kronor. Regeringen avser att säkerställa att verksamheterna har samma omfattning även kommande år. Regeringen har gett Universitetskanslersämbetet i uppdrag att utvärdera försöksverksamheterna.

9.4.2 Bättre etableringsmöjligheter

Sverige behöver ta till vara alla individers kompetens, vare sig den har införskaffats inom landet eller i ett annat land. En möjlighet för personer med utländsk utbildning att få utbildningen bedömd är viktig för att de ska kunna använda sin kompetens och för att stärka samhällsbygget Sverige. Merparten av bedömningarna av utländsk utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå görs av Universitets- och högskolerådet. Belastningen på verksamheten har de senaste åren varit hög och handläggningstiderna långa. Det är viktigt att verksamheten ges långsiktiga förutsättningar att fungera väl. Universitets- och högskolerådet har fått i uppdrag att vidareutveckla bedömningen av utländsk utbildning, bl.a. för att också personer som har bristande dokumentation över sin eftergymnasial utbildning ska kunna få utbildningen bedömd, vilket inte är möjligt i dag (U2016/02796/UH). Mot bakgrund av de beskrivna satsningarna anser regeringen att myndigheten bör tillföras ytterligare medel och anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* föreslås därför öka med 15 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med ytterligare 21 miljoner kronor 2018.

För att förbättra möjligheterna för personer med utländsk utbildning att snabbare kunna etablera sig på svensk arbetsmarknad förstärktes resurserna till kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning motsvarande en svensk högskoleutbildning genom riksdagens beslut med anledning av förslag i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 avsnitt 10.2.64). Inom ramen för satsningen bör även andra typer av insatser inom högskolan, t.ex. språkutbildning, kunna genomföras för personer med utländsk utbildning på högskolenivå för att nå en snabbare etablering.

Regeringen avser vidare att ge några statliga lärosäten möjligheter till högre ersättning för vissa ämnen som de har särskilt ansvar för. Dessa omfattar bl.a. språk för vilka behovet av kompetens har ökat i takt med att migrationen har förändrats (se avsnitt 10.1).

9.5 Forskning

Det övergripande målet för regeringens forskningspolitik är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

Regeringen avser att se över målet för forskningspolitiken i samband med propositionen för forskning, innovation och högre utbildning som regeringen kommer att presentera under hösten 2016.

I denna budgetproposition föreslår regeringen att de statliga anslagen för forskning bör öka med 390 miljoner kronor 2017, se tabell 9.4. För 2018, 2019 och 2020 beräknas satsningarna till 1 490 miljoner kronor, 2 100 miljoner kronor respektive 2 815 miljoner kronor.

I den forskningspolitiska propositionen kommer satsningarna och inriktningen för politiken för de kommande tio åren att presenteras närmare.

När det gäller satsningar till Vinnova se utg. omr. 24 avsnitt 4.7.1, satsningar till Formas se utg. omr. 20 avsnitt 4.5 och utg. omr. 23 avsnitt 3.1.24 samt satsningar till Forte se utg. omr. 9 avsnitt 9.5.

Tabell 9.4 Föreslagna och beräknade anslagsökningar för de statliga anslagen för forskning 2017–2020

	2017	2018	2019	2020
Universitet och högskolor	15	520	780	1 300
Vetenskapsrådet	45	220	280	275
Vinnova*	265	320	430	575
Formas*	25	210	325	350
Forte*	40	95	145	175
Rymdstyrelsen	0	25	40	40
RISE*	0	100	100	100
Totalt	390	1 490	2 100	2 815

*Myndigheter under andra utgiftsområden.

9.5.1 Starka och ansvarsfulla lärosäten

Förstärkning av anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå

Sverige ska möta de stora utmaningarna som samhället står inför, både nationellt, inom EU och internationellt i övrigt. För detta krävs att forskningsfinansieringen utformas ändamålsenligt och att de resurser som finns används effektivt.

Det är angeläget att anslagen till forskning och utbildning på forskarnivå ökar. Det gör det möjligt för universitet och högskolor i hela landet att ta ett större ansvar för utvecklingen av den svenska forskningen och det möjliggör ett antal förändringar som förväntas bidra till att svensk forskning kan behålla sin tätposition i världen.

Universitet och högskolor behöver förändra sin verksamhet så att jämställdheten ökar och kopplingen till den vetenskapliga grunden inom utbildningen på grundnivå och avancerad nivå stärks. Lärosätena behöver också skapa attraktiva karriärvägar med genomtänkta karriärsystem och bättre villkor för unga forskare.

Regeringen tillsatte i juni 2015 Forskarkarriärutredningen (U 2015:05). Utredningen föreslår i sitt betänkande, Trygghet och attraktivitet – en forskarkarriär för framtiden (SOU 2016:29), en rad åtgärder som utredningen menar kan bidra till tydliga karriärvägar och till att förbättra villkoren för doktorander och yngre forskare, bl.a. att utbildningsbidragen för doktorander ska avskaffas och att vissa förändringar i stipendiefinansieringen av doktorander ska genomföras. Utredningen föreslår också bl.a. att en enhetlig anställning som biträdande lektor införs som ett steg i en nationellt erkänd karriärväg, samt vissa åtgärder för att minska visstidsanställningarna i högskolan. I utredningen diskuteras också vikten av ökad mobilitet. Slutbetänkandet med de förslag till lag- och förordningsändringar som framförs där har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma i fråga om Forskarkarriärutredningens betänkande i den kommande forskningspolitiska propositionen.

Regeringen avser även att återkomma om fördelningen av resurserna till forskning och utbildning på forskarnivå i kommande budgetpropositioner och i den forskningspolitiska pro-

positionen. För att säkerställa långsiktigheten i forskningspolitiken kommer de ökade anslagen delvis att fördelas med hjälp av de utgångspunkter som presenterades i propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50). Regeringen avser dock att låta universitets och högskolors samverkan med det omgivande samhället i högre grad påverka fördelningen av medlen. Det är viktigt att universitet och högskolor ges förutsättningar att kunna fatta långsiktiga beslut, vilket bl.a. innebär att lärosätena bör ha ett stort handlingsutrymme för bedömningar och prioriteringar av vilken forskning som ska bedrivas vid ett lärosäte och på vilket sätt.

Höjda anslag ökar anslagens andel av forskningsfinansieringen och ger lärosätet större inflytande över både forskningens inriktning och hur den genomförs. Med rätt incitament kan de ökade resurserna också göra det möjligt att utveckla utvärderingen av forskningen, öka samverkan med det omgivande samhället och ta ett större ansvar för forskningsinfrastruktur.

Regeringen ser det som betydelsefullt att stärka forskningsresurserna vid de mindre statliga högskolorna samt vid vissa enskilda utbildningsanordnare för att säkerställa utbildningens anknytning till forskning och för att göra det möjligt för dem att utveckla angelägen forskning.

Regeringen gör vidare bedömningen att Malmö högskola bör bli ett universitet och att högskolans resurser till forskning och utbildning på forskarnivå därför bör utökas. Regeringen beräknar därför att anslaget för Malmö högskolas forskning och utbildning på forskarnivå bör höjas med 90 miljoner kronor 2018 och avser att föreslå detta i budgetpropositionen för 2018.

Regeringen beräknar att universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå sammanlagt bör öka med 1 300 miljoner kronor 2018–2020. Anslagen beräknas öka med 500 miljoner kronor 2018, med 250 miljoner kronor 2019 och med 550 miljoner kronor 2020.

I denna proposition föreslås inga förändringar i fördelningen av anslagen till forskning och utbildning på forskarnivå.

Vidare beräknar regeringen att 2020 minska anslagen till Vetenskapsrådet och till forskning och utbildning på forskarnivå med 120 miljoner kronor respektive 30 miljoner kronor då delar av

medlen till strategiska forskningsområden inte avses att fördelas (se avsnitt 10.2.6, 10.2.10 och 10.3.1).

9.5.2 Strategiska satsningar för att möta samhällsutmaningar

Sverige och världen står inför flera stora samhällsutmaningar som vi måste möta och hantera för att utveckla ett modernt välfärds-samhälle. Regeringens ambition är att stärka den fria forskningen samtidigt som forskningspolitiken kopplas till globala samhällsutmaningar som är relevanta för vårt samhälle. Prioriterade globala samhällsutmaningar är klimat och miljö (se utg. omr. 20), hälsa och livsvetenskap samt en ökad digitalisering. Nationellt står Sverige även inför flera stora utmaningar som att skapa ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle, att förbättra kunskapsresultaten i det svenska skolor och utbildningssystemet samt att utveckla välfärd och hållbart arbetsliv utifrån den demografiska utvecklingen (se utg. omr. 9, avsnitt 9.5).

Hälsoutmaningen

Regeringen föreslår en ny satsning på en nationell forskningsinfrastruktur för insamlande och bevarande av biologiskt material från människor i biobanker. Detta ska möjliggöra hög kvalitet och god tillgänglighet till prov och patientinformation utan att äventyra patienters integritet. Dessutom föreslås en ny satsning för tvärsektorieell forskning, som kan bidra till att starka forskningsmiljöer effektivt kan utnyttja den registerbaserade infrastrukturen och bidra till dess utveckling.

Vidare föreslår regeringen en satsning på att stärka klinisk forskning inom områden där samverkan mellan universitet och högskolor, hälso- och sjukvården och näringslivet är en central del. Satsningen bör dels innehålla en förstärkning av klinisk behandlingsforskning, dels stimulans av samverkan inom forskning och innovation med fokus på folksjukdomar och diagnoser. Kunskap och forskningsresultat, inklusive metoder och tekniker, som har genererats vid universitet och högskolor ska genom samverkan med såväl hälso- och sjukvården som näringslivet i ökad grad komma till nytta i samhället.

Den ökande förekomsten och snabba spridningen av antibiotikaresistenta bakterier är ett allvarligt globalt hälsohot. Resistensproblematiken måste angripas tvärsektorielt, med hänsyn tagen till såväl humansidan som djur- och miljösidan. Regeringen ser därför ett ökat behov av både grundforskning och mer tillämpad forskning (inklusive implementeringsforskning).

För att möta hälsoutmaningen satsar regeringen totalt 115 miljoner kronor under perioden 2017–2020.

Regeringen föreslår därför att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas 25 miljoner kronor 2017 för klinisk forskning.

För 2018 beräknar regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag ökar med 30 miljoner kronor för biobanker och register, 20 miljoner kronor för antibiotikaresistens och en ökning om 5 miljoner kronor för klinisk forskning.

För 2019 beräknar regeringen en anslagsökning om 10 miljoner kronor för biobanker och register och en ökning om 5 miljoner kronor för klinisk forskning och 5 miljoner kronor för antibiotikaresistens.

För 2020 beräknar regeringen en ökning om 10 miljoner kronor för biobanker och register och en ökning om 5 miljoner kronor för klinisk forskning (se avsnitt 10.3.1 Regeringens överväganden).

Digitaliseringsutmaningen

Modern forskning producerar allt större mängder data, vilket har lett till att forskningen har blivit alltmer datadriven och dataintensiv. Tillgången till stora mängder data har genomgripande förändrat hur forskning bedrivs inom många vetenskapliga discipliner.

Den snabba utvecklingen ställer ökade krav på allt kraftfullare och snabbare datorresurser och nätverk, vilket kräver långsiktig planering och effektivt resursutnyttjande. För att Sverige ska vara en fortsatt stark forskningsnation bedömer regeringen att det behövs en satsning kring digital infrastruktur för att öka kapaciteten att lagra, analysera och överföra data. Detta kommer att främja både högkvalitativ forskning och bättre utnyttjande av forskningsinfrastrukturer.

För att främja datadriven forskning inom humaniora och samhällsvetenskap finns ett behov av att digitalisera material vid kulturarvsinstitutionernas arkiv, samlingar och bibliotek.

Här finns en stor outnyttjad forskningspotential. Genom digitalisering kan materialet tillgängliggöras på nya sätt för forskning och metodutveckling inom samhällsvetenskap, humaniora och även andra forskningsområden.

För att möta digitaliseringsutmaningen beräknar regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med totalt 40 miljoner kronor 2018 och 2019.

För 2018 beräknar därför regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med 20 miljoner kronor för detta ändamål och för 2019 beräknas en anslagsökning om ytterligare 20 miljoner kronor. (se avsnitt 10.3.1).

SwePub och Öppen tillgång till forskningsresultat

Genom att forskningsresultat blir öppet tillgängliga möjliggörs att vetenskapliga arbeten av hög kvalitet ger upphov till ny forskning och innovation samt bidrar till samhällsnyttan.

Den nationella databasen SwePub innehåller information om den vetenskapliga produktionen, framför allt vetenskapliga publikationer från Sveriges universitet och högskolor. Kungl. biblioteket har tidigare av regeringen fått i uppdrag att, i samverkan med Vetenskapsrådet, vidareutveckla SwePub. Syftet är att skapa förutsättningar för att SwePub ska fungera som en fullgod och heltäckande datakälla för bibliometriska analyser och studier av nationella publiceringsmönster.

Regeringen föreslår att 6,5 miljoner kronor överförs från Vetenskapsrådets forskningsanslag till Kungl. bibliotekets anslag fr.o.m. 2017. Varav 3 miljoner kronor avser finansiering av nationellt samordningsuppdrag för öppen tillgång (open access) till vetenskapliga publikationer och 3,5 miljoner kronor avser vidareutveckling av SwePub (se avsnitt 10.3.1 och 10.3.8).

Forskningsnätet Sunet

Sunet (Swedish University Computer Network) tillhandahåller nätverk för överföring av digital information samt it-tjänster, till universitet och högskolor och vissa andra organisationer. De anslutna myndigheterna och organisationerna har behov av en accelererad utveckling av gemensamma lösningar inom digital kommunikation och it-tjänster.

Regeringen föreslår därför att 5 miljoner kronor överförs från Vetenskapsrådets forskningsanslag till anslaget avseende Sunet fr.o.m. 2017 för detta ändamål (se avsnitt 10.3.10).

Migration och integration

Just nu pågår den svåraste flyktingsituationen i modern tid. Fler människor än någonsin tidigare har sökt asyl i Sverige, med påföljande frågor om nyanländas etablering och integration. Det innebär stora utmaningar för vårt samhälle och ökade kunskaper om migration och integration, bl.a. kunskap om jämställdhetsaspekter, vilket kan spela en viktig roll i det pågående arbetet med att möta dessa utmaningar.

Den nuvarande situationen understryker på så sätt behovet av forskning om migrationens och integrationens alla aspekter samt ökad kunskap om förutsättningarna för att skapa inkluderande samhällen.

För att kunna möta denna utmaning satsar regeringen totalt 30 miljoner kronor under perioden 2017–2020.

Regeringen föreslår därför att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas 10 miljoner kronor 2017 för ändamålet migration och integration.

För 2018 beräknar regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med 10 miljoner kronor och att anslaget ökar med ytterligare 10 miljoner kronor 2019 för detta ändamål (se avsnitt 10.3.1).

Jämlika villkor

Jämlikhet är en del av lösningen på de utmaningar som samhället står inför på såväl nationell som global nivå. En viktig uppgift för den svenska forskningen bör därför vara att möta de stora samhällsutmaningarna med forskning för jämlika villkor.

För att möta denna samhällsutmaning beräknar regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med totalt 20 miljoner kronor under perioden 2018–2020.

Regeringen beräknar därför att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med 10 miljoner kronor 2018 för detta ändamål. För 2020 beräknas en anslagsökning om ytterligare 10 miljoner kronor (se avsnitt 10.3.1).

Förstärkning av humaniora och samhällsvetenskap

För att möta samhällsutmaningar och stärka Sveriges konkurrenskraft behövs kunskap inom alla ämnesområden. Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och kunskap bidrar till en ökad förståelse för samhället och dess utmaningar. Den bidrar också med viktig kunskap inom andra ämnesområden och till tvärvetenskaplig forskning. Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning har historiskt ofta prioriterats lågt då dess betydelse för kommersialisering och utveckling av nya varor och tjänster har underskattats. Dessa vetenskapliga områden har därför inte i samma utsträckning som andra kunnat attrahera externa forskningsmedel.

För att stärka humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning beräknar regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med totalt 60 miljoner kronor under perioden 2018–2020.

Regeringen beräknar därför att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med 40 miljoner kronor 2018 för detta ändamål och att anslaget ökar med ytterligare 20 miljoner kronor 2020 (se avsnitt 10.3.1).

Ökad kvalitetet i skolan

Forskarskolor för bättre skola

För att stärka den vetenskapliga grunden i lärar- och förskollärarytbildningarna föreslår regeringen att medel avsätts för forskarskolor för anställda vid universitet och högskolor. De ska syfta till att öka tillgången på forskarutbildade lärare på ovan nämnda utbildningar. Medlen ska omfatta utbildningskostnader och lönekostnader för de individer som går utbildningen.

Vetenskapsrådet bör ges ansvaret för att utlysa forskarskolorna. Regeringen föreslår med anledning av detta att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 10 miljoner kronor 2017.

Regeringen beräknar att anslaget bör öka med ytterligare 10 miljoner kronor 2018 och med 70 miljoner kronor 2020, så att satsningen 2020 totalt omfattar 90 miljoner kronor för detta ändamål.

Ökad samverkan och stärkt vetenskaplig grund i lärar- och förskolläraryrkesutbildningar och i skolväsendet

Utbildningen inom skolväsendet ska enligt skollagen (2010:800) vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Hållbar och omfattande samordning mellan utbildning, fortbildning och forskning är därför avgörande för lärar- och förskolläraryrkenas utveckling. Regeringen avser att inleda en försöksverksamhet där syftet ska vara att pröva och utveckla modeller för samverkan om praktisk forskning mellan skolhuvudmän och lärosäten med tillstånd att utfärda en lärar- eller förskolläraryrkesexamen. Modellerna ska kunna stärka utvecklingen av skolväsendet och undervisningen, öka kvaliteten på den praktiska forskningen och eventuellt skapa nya former av kombinationstjänster som gör en möjlig forskarkarriär mer intressant för en lärare eller förskollärare.

Regeringen föreslår därför att anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* anvisas 15 miljoner kronor 2017 för en försöksverksamhet som syftar till att stärka skolväsendets och lärar- och förskolläraryrkesutbildningarnas vetenskapliga grund (ibland benämnt forskningsanknytning). För 2018 beräknar regeringen att anslaget bör öka med 5 miljoner kronor och 2019 med ytterligare 10 miljoner kronor, så att satsningen 2019 totalt omfattar 30 miljoner kronor för detta ändamål.

Arbetslivsforskning

Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att regeringen bör tillsätta en utredning om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas (bet. 2013/14:AU5, rskr. 2013/14:183).

Regeringen beslutade den 21 januari 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitik bör inrättas och utformas (dir. 2016:2), se vidare utg. omr. 14, avsnitt 5.4.2.

För att stärka arbetslivsforskningen föreslår regeringen i denna proposition en anslagsökning på 30 miljoner kronor för arbetslivsforskning och samordnande insatser för 2017 till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), se vidare utg. omr. 9 avsnitt 9.5. Regeringen beräknar en ökning av Fortes

forskningsanslag om 10 miljoner kronor 2018 och ytterligare en ökning om 20 miljoner kronor 2019.

Regeringen bedömer att de vidtagna åtgärderna är de mest ändamålsenliga med anledning av riksdagens tillkännagivande, som därmed får anses vara färdigbehandlat.

9.5.3 Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet är i dag av strategisk betydelse för samhället. Rymdforskning ger oss ny och unik kunskap om livsbetingelserna på jorden och i universum. Forskning baserad på satellitdata om tillståndet på jorden, i haven och i atmosfären är helt avgörande för att förstå och hantera den globala klimat- och miljöutmaningen. Samhället är beroende av rymdtekniken för t.ex. navigation, logistik, exakt tid, väderprognoser, telekommunikation och miljö- och klimatövervakning. Samtidigt sker omfattande förändringar av rymdverksamheten i Europa och globalt, vilket ställer krav på nya arbetssätt, verktyg och förstärkta resurser.

De senaste årens försämrade omvärldssituation har aktualiserat behovet av att även hantera de utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska aspekterna inom rymdverksamheten. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska aspekter bör därför i ökad utsträckning beaktas av samtliga aktörer. Likaledes måste den säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa i stort, och i Sveriges närområde i synnerhet, tas i beaktande vid samarbeten inom rymdområdet. Regeringen föreslår därför en satsning på rymdforskning och rymdverksamhet.

För att stärka rymdforskning och rymdverksamhet beräknar regeringen att Rymdstyrelsens forskningsanslag bör öka med totalt 40 miljoner kronor 2018 och 2019.

Regeringen beräknar därför att Rymdstyrelsens forskningsanslag bör öka med 25 miljoner kronor 2018 och att anslaget bör öka med ytterligare 15 miljoner kronor 2019 för detta ändamål (se avsnitt 10.3.4).

9.5.4 Starka gränsöverskridande forsknings- och innovationsmiljöer

Ökat nyttjande av forskningsinfrastrukturer

För att stärka tillväxt och möta globala samhällsutmaningar är det viktigt att forskningsinfrastruktur nyttjas av många olika aktörer i olika konstellationer och attraherar nya aktörer i systemet. Den forskningsinfrastruktur som byggs upp i Sverige ska nyttjas på ett tillväxtfrämjande och effektivt sätt som gynnar alla parter som samverkar.

Befintlig forskningsinfrastruktur, t.ex. Nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning (Science for Life Laboratory) och röntgenluskällan Max IV, bör därför i högre grad tillgängliggöras för forskare från näringsliv, offentlig sektor och internationellt för att uppnå en ökad utväxling på befintliga forskningsinfrastrukturer.

För att öka nyttjandet av forskningsinfrastrukturer beräknar regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med totalt 40 miljoner kronor 2018 och 2019.

Regeringen beräknar därför att Vetenskapsrådets forskningsanslag bör öka med 30 miljoner kronor 2018 för detta ändamål. För 2019 beräknas ytterligare en ökning om 10 miljoner kronor för detta ändamål (se avsnitt 10.3.1).

9.6 Bedömning av framtida personalkonsekvenser

Regeringen föreslår i denna proposition att Vetenskapsrådets förvaltningsanslag stärks med 15,5 miljoner kronor 2017 för att finansiera de ökade administrativa utgifterna till följd av de senaste årens satsningar inom forskning och forskningsinformation. Med anledning av förstärkningen är det sannolikt att ett antal nyanställningar kommer att ske.

För att förbättra den finansiella styrningen av Skolverket föreslås att merparten av förvaltningsmedlen på de anslag som myndigheten ansvarar för samlas på myndighetens förvaltningsanslag. Detta bedöms förbättra myndighetens förutsättningar att genomföra sitt uppdrag och i förlängningen öka genomslaget för regeringens politik. Eventuella personalkonsekvenser med anledning av detta kan för närvarande inte överblickas.

Regeringen föreslår i denna proposition att lärar- och förskollärarytbildningar byggs ut och föreslår därför att universitet och högskolor tillförs 54 miljoner kronor för detta ändamål 2017. Fullt utbyggd beräknas satsningen omfatta 270 miljoner kronor från och med 2021. Bedömningen är att detta kommer att leda till att fler lärare i högskolan kommer att anställas.

För att de bedömningar av utländsk utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå som Universitets- och högskolerådet utför ska kunna göras så effektivt som möjligt föreslås i denna proposition att myndigheten bör tillföras ytterligare medel. Anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* föreslås därför öka med 15 miljoner kronor 2017 och beräknas öka med ytterligare 21 miljoner kronor 2018. Bedömningen är att detta leder till fler anställningar vid myndigheten.

10 Budgetförslag

10.1 Anslag för barn- ungdoms- och vuxenutbildning

10.1.1 1:1 Statens skolverk

Tabell 10.1 Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

2015	Utfall	510 322	Anslags- sparande	20 218
2016	Anslag	626 443 ¹	Utgifts- prognos	639 741
2017	Förslag	1 055 963		
2018	Beräknat	1 076 637 ²		
2019	Beräknat	1 063 060 ³		
2020	Beräknat	1 094 997 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 060 358 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 027 486 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 035 049 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolverks förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.2 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	19 257	0	24 457	-5200
Prognos 2016	19 118	0	50 784	-31666
Budget 2017	16 297	0	38 091	-21794

Från och med den 1 juli 2011 tar Skolverket ut avgifter som ersättning av den enskilde läraren eller förskolläraren för att utfärda legitimationer. Målet är att avgifterna på sikt ska ge full kostnadstäckning. De lärare och förskollärare som har avlagt behörighetsgivande examen före den 1 juli 2011 och har arbetat minst ett läsår eller motsvarande undantas dock från avgiftsskyldigheten. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

Regeringens överväganden

Utvecklad styrning

Statskontoret genomförde 2015 en myndighetsanalys av Skolverket (rapport 2015:16). Myndighetsanalysen visade på en rad utvecklingsområden, bl.a. den finansiella styrningen. Under hösten 2015 fick Ekonomistyrningsverket i uppdrag att se över omfattning, inriktning och detaljeringsgrad när det gäller den finansiella styrningen av Skolverket. Skolverket hemställde i sitt budgetunderlag för 2017–2019 (U2016/00999/S) om en ny finansieringsmodell mot bakgrund av Ekonomistyrningsverkets förslag. Förslaget syftar bl.a. till att resurserna ska användas mer effektivt för att åstadkomma en ökad verksamhetsnytta.

För att öka transparensen i anslaget samt ge Skolverket förbättrade förutsättningar att utföra sitt uppdrag föreslår regeringen att förvaltningsutgifterna i större utsträckning samlas på Skolverkets förvaltningsanslag (se även avsnitt 9.2.5). En överföring av medel föreslås därför för 2017 från anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* med 421 300 000 kronor, från anslaget 1:7 *Maxtaxa i*

förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m. med 4 000 000 kronor, från anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* med 8 000 000 kronor, från anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* med 3 000 000 kronor samt från anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* med 27 000 000 kronor. Ett avdrag görs med 8 400 000 kronor för att kompensera för att de överförda medlen kommer att räknas upp med pris- och löneomräkning. Såväl överföringen som avdraget beräknas till samma nivå 2018 och framåt. En justering om 20 000 000 kronor 2017 föreslås med anledning av den effektivisering som bedöms möjliggöras med anledning av myndighetens förändrade finansieringsmodell. Från och med 2018 beräknas denna justering uppgå till 15 000 000 kronor.

Satsningar inom anslaget samt föreslagen nivå

Regeringen beräknar att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2017 för en utbildning för lärare och förskolelärare som återvänder till läraryrket och 2 000 000 kronor årligen 2018–2020 (se avsnitt 9.2.1). För att möjliggöra kompetensutvecklingsinsatser för förskolepersonal beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 15 000 000 kronor 2017 och därefter 15 000 000 kronor per år (se avsnitt 9.2.2). För utvärdering av satsningen på personalförstärkningar i skolbibliotek som inleddes 2016 beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 2 000 000 kronor 2017 (se avsnitt 9.2.2). För vissa implementeringsinsatser med anledning av Skolkommisionens förslag beräknas anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2017 (se avsnitt 9.2.3). För att möjliggöra förankringen om bl.a. förskoleklassens förtydligade uppdrag beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 5 000 000 kronor 2017 och 5 000 000 kronor 2018 (se avsnitt 9.2.2).

För en utökning av satsningen Samverkan för bästa skola, bl.a. i fråga om förskola och förskoleklass, beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 5 000 000 kronor 2017, 18 000 000 kronor 2018, 28 000 000 kronor 2019 och 38 000 000 kronor årligen 2020–2025 (se avsnitt 9.2.3). Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen med anledning av det betänkande (SOU 2016:25) som utredningen om nationella prov lämnat (se även avsnitt 9.2.3). För att möjliggöra genomförande av delar av utredningens förslag beräknar regeringen att

anslaget behöver ökas med 34 000 000 kronor 2017, 56 000 000 kronor årligen 2018–2021, 71 000 000 kronor 2022, 64 000 000 kronor 2023 och 45 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2024.

För att finansiera en utvidgad rätt till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå föreslår regeringen att anslaget ökas med 2 700 000 kronor för 2017 och beräknar därefter att anslaget ökas med 7 000 000 kronor för 2018, 7 000 000 kronor för 2019 och 5 000 000 kronor för 2020. Anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* föreslås och beräknas minska med motsvarande belopp för samma ändamål.

Regeringen föreslår att medel avsätts för att kompensera kommunerna för en kostnadsökning med anledning av att betyg ska sättas i moderna språk varje termin fr.o.m. årskurs 6 (se avsnitt 9.2.3). Anslaget föreslås därför minska med 4 000 000 kronor för 2017 och beräknas minska med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2018. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås ökas med motsvarande belopp för 2017 och beräknas ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2018 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 1 055 963 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens skolverk* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 076 637 000 kronor, 1 063 060 000 kronor respektive 1 094 997 000 kronor.

Tabell 10.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statens skolverk

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	626 443	626 443	626 443	626 443
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	10 506	20 285	32 558	47 397
Beslut	-20 531	-16 384	-50 704	-43 846
Överföring till/från andra anslag	447 945	454 822	463 454	473 889
Övrigt	-8 400	-8 529	-8 691	-8 887
Förslag/beräknat anslag	1 055 963	1 076 637	1 063 060	1 094 997

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.2 1:2 Statens skolinspektion

Tabell 10.4 Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	405 915	3 910	
2016	Anslag	404 182 ¹	390 405
2017	Förslag	409 644	
2018	Beräknat	402 165 ²	
2019	Beräknat	410 625 ³	
2020	Beräknat	419 600 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 394 429 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 394 428 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 394 429 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för verksamhetsutgifter för Barn- och elevombudet samt Skolväsendets överklagandenämnd.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 409 644 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens skolinspektion* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 402 165 000 kronor, 410 625 000 kronor respektive 419 600 000 kronor.

Tabell 10.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	404 182	404 182	404 182	404 182
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 928	13 972	22 769	32 100
Beslut	-465	-15 988	-16 324	-16 681
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	409 644	402 165	410 625	419 600

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tabell 10.6 Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	681 715	14 941	
2016	Anslag	701 835 ¹	686 303
2017	Förslag	712 572	
2018	Beräknat	727 846 ²	
2019	Beräknat	743 622 ³	
2020	Beräknat	759 327 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 712 612 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 712 614 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 712 612 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Specialpedagogiska skolmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för myndighetens verksamhet, produktionsstöd för läromedelsframställning och visst internationellt samarbete.

Budget för avgiftbelagd verksamhet**Tabell 10.7 Offentlighetsrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	1 750	231 366	913 081	-681 715
Prognos 2016	2 200	257 300	953 600	-696 300
Budget 2017	2 200	273 300	986 047	-712 747

Delar av Specialpedagogiska skolmyndighetens verksamhet är avgiftsfinansierad. Myndigheten disponerar intäkter från tillgängliggörande av läromedel och från ersättning från kommuner för elever i specialskola. Det ekonomiska målet är i denna del av verksamheten att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna.

Myndigheten disponerar även intäkter från kommuner för elever i förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola samt från Folkbildningsrådet för administration av förstärkningsbidrag till folkhögskolor. Det ekonomiska målet är i denna del av verksamheten full kostnadstäckning.

Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag. Det bör noteras att kostnaderna i tabellen ovan avser myndighetens samtliga kostnader.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 712 572 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 727 846 000 kronor, 743 622 000 kronor respektive 759 327 000 kronor.

Tabell 10.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	701 835	701 835	701 835	701 835
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	10 879	26 115	41 892	57 600
Beslut	-142	-103	-105	-107
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	712 572	727 846	743 622	759 327

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.4 1:4 Sameskolstyrelsen**Tabell 10.9 Anslagsutveckling 1:3 Sameskolstyrelsen**

Tusental kronor

2015	Utfall	40 967	Anslags-sparande	-7 189
2016	Anslag	42 038 ¹	Utgifts-prognos	36 075
2017	Förslag	41 249		
2018	Beräknat	40 559 ²		
2019	Beräknat	36 962 ³		
2020	Beräknat	37 744 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 39 497 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 35 127 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 35 127 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sameskolstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Sameskolstyrelsens verksamhet.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.10 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	0	36 338	78 203	-41 865
Prognos 2016	0	34 700	75 089	-40 389
Budget 2017	0	36 600	75 565	-38 965

Avgifterna avser ersättning från kommuner för elever i sameskola samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med sameskola. Ersättningens storlek ska beräknas efter samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser i sin egen grundskola, förskoleklass eller fritidshem. Dessutom avser avgifterna intäkter från kommuner för vilka Sameskolstyrelsen efter avtal bedriver samisk förskola. Intäkterna disponeras av myndigheten. Det ekonomiska målet är att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna för verksamheten. Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag. Det bör noteras att kostnaderna i tabellen ovan avser myndighetens samtliga kostnader.

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den pågående utvecklingen av fjärrundervisningen, behovet av att stärka myndighetens ekonomiadministrativa kompetens samt för att säkerställa en i övrigt väl fungerande verksamhet föreslår regeringen att Sameskolstyrelsens förvaltningsanslag ökas med 4 800 000 kronor för 2017 och beräknas öka med 3 000 000 kronor för 2018 (se avsnitt 9.2.5).

Regeringen föreslår att 41 249 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sameskolstyrelsen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 40 599 000 kronor, 36 962 000 kronor respektive 37 744 000 kronor.

Tabell 10.11 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	36 038	36 038	36 038	36 038
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	425	1 406	2 330	3 142
Beslut	4 786	3 114	-1 406	-1 436
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	41 249	40 559	36 962	37 744

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.
² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet**Tabell 10.12 Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet**

Tusental kronor

2015	Utfall	2 851 151	Anslags- sparande	717 404
2016	Anslag	3 466 525 ¹	Utgifts- prognos	2 758 519
2017	Förslag	2 868 670		
2018	Beräknat	2 687 398		
2019	Beräknat	2 530 011		
2020	Beräknat	2 470 993		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja utveckling av skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet. Anslaget får även användas för utgifter för svenskt deltagande i internationella studier och tävlingar på utbildningsområdet. Anslaget får vidare användas för utgifter för administration av uppdrag, uppföljning och utvärdering av uppdrag och satsningar, utredningar samt statsbidrag och stipendier.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 780 000 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver inom sin verksamhet kunna sluta fleråriga ekonomiska avtal. Vidare behöver myndigheten kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 780 000 000 kronor 2018–2023.

Tabell 10.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	1 146 269	1 089 991 ²	1 236 278			
Nya åtaganden	1 402 931 ¹	484 021	1 089 431			
Infriade åtaganden	-852 290 ¹	-337 734	-545 709	-883 904	-343 616	-552 480
Utestående åtaganden	1 771 436	1 236 278	1 780 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 715 741	2 701 900	1 780 000			

¹ Värdena för nya och infriade åtaganden härrör från Skolverkets budgetunderlag för 2017–2019 (U2016/00999/S) till skillnad från uppgifterna om ingående och utestående åtaganden som härrör från myndighetens årsredovisning.

² Av de utestående åtagandena 2015 återfinns 681 445 tkr som ingående åtaganden 2016 på anslag 1:19 *Bidrag till lärarlöner*.

Satsningar inom anslaget

Anslaget finansierar en rad satsningar inom det för anslaget angivna ändamålet. Några av de mest omfattande satsningarna är Samverkan för bästa skola, bidrag för vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år, insatser för nyanlända elever m.fl., läxhjälp, befattningsutbildning för rektorer, personalförstärkning inom elevhälsan, undervisning under skollov, anordnarbidrag för lärlingsutbildning i gymnasieskolan och specialpedagogiska insatser.

Regeringen beräknar att anslaget behöver ökas med 5 000 000 kronor 2017 och 5 000 000 kronor 2018 för en utvidgning av Läslyftet (se avsnitt 9.2.2). För en satsning på språk-, läs- och skrivutvecklare beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 1 000 000 kronor 2017 och 1 000 000 kronor 2018 (se avsnitt 9.2.2). För att möjliggöra förankringen om bl.a. förskoleklassens förtydligade uppdrag beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 15 000 000 kronor 2017, 30 000 000 kronor 2018, 30 000 000 kronor 2019 och 15 000 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.2.2). För en utökning av satsningen Samverkan för bästa skola, bl.a. ifråga om förskola och förskoleklass, beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 5 000 000 kronor 2017, 18 000 000 kronor 2018, 28 000 000 kronor 2019 och 38 000 000 kronor årligen 2020–2025 (se avsnitt 9.2.3).

För att ersätta kommunerna för ett utökat åtagande vid införande av en skyldighet för huvudmännen att erbjuda lovskola föreslår regeringen att anslaget minskas med 30 000 000 kronor för 2017 och beräknar att anslaget minskas med 60 000 000 kronor fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.2.3). Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämnning* under utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås ökas med motsvarande belopp för 2017 och beräknas ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2018.

Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen med anledning av det betänkande (SOU 2016:25) som utredningen om nationella prov lämnat (se även avsnitt 9.2.3). För att möjliggöra genomförande av delar av utredningens förslag beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 14 000 000 kronor 2018 och 14 000 000 kronor årligen 2019–2021.

Regeringen beräknar vidare att anslaget behöver ökas med 80 000 000 kronor 2017 för en förlängning av den pågående försöksverksam-

heten med ökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk (se avsnitt 9.2.3).

För att genomföra en försöksverksamhet med s.k. branschskolor beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 11 000 000 kronor 2018, 33 000 000 kronor 2019, 43 000 000 kronor årligen 2020–2021, 32 000 000 kronor 2022 och 11 000 000 kronor 2023 (se avsnitt 9.2.4). För att fortsätta det arbete som bedrivits under parollen Yrkesutbildningens år beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 13 000 000 kronor 2017 och 13 000 000 kronor 2018 (se avsnitt 9.2.4). För att förstärka arbetet med utveckling av regionala stödfunktioner, bl.a. för s.k. yrkescollege, beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 5 000 000 kronor 2017 och 5 000 000 kronor 2018 (se avsnitt 9.2.4).

För att förlänga det befintliga statsbidraget för att förstärka tillgången på lärare i minoritetspråk beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 1 200 000 kronor 2017 (se avsnitt 9.2.5). För att kunna tillföra medel till den samiska ungdomsföreningen Sáminuorra beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 1 000 000 kronor 2017 (se avsnitt 9.2.5).

Anslagets föreslagna nivå

Satsningarna för bättre kvalitet i skolan finansieras inom såväl utg.omr. 25 som utg.omr. 16. I denna proposition föreslås att vissa medel omdisponeras från anslag 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* till satsningar inom skolområdet på andra anslag och utgiftsområden. Detta får, tillsammans med tidigare satsningars utgiftsprofil, till följd att den föreslagna anslagnivån 2017 och kommande år föreslås bli lägre än anslagnivån 2016. Omdisponeringen används helt till satsningar inom skolans område.

Regeringen föreslår bl.a. att förvaltningsutgifterna för Statens skolverk i större utsträckning samlas på myndighetens förvaltningsanslag (se avsnitt 9.2.5). En överföring av medel för förvaltningsutgifterna i fråga om merparten av satsningarna på nu aktuellt anslag föreslås för 2017 till anslaget 1:1 *Statens skolverk* med 421 300 000 kronor och beräknas fr.o.m. 2018 med 421 300 000 kronor.

Vidare bedöms anslaget för 2018 och framåt vara högre än den verksamhet som tidigare har planerats för. Regeringen beräknar därför att 26 700 000 kronor 2018, 72 400 000 kronor 2019

samt 150 300 000 kronor fr.o.m. 2020 omdisponeras för nya satsningar inom skolans område, bl.a. inom andra anslag och utgiftsområden. Omdisponeringen bedöms inte påverka befintliga eller planerade satsningar som finansieras via anslaget.

Vidare föreslås en omfördelning av vissa bidrag inom gymnasieskolans område i syfte att åstadkomma en mer ändamålsenlig användning av medel. För att bidra till att finansiera andra prioriterade insatser beräknar regeringen att statsbidrag där nyttjandegraden inte fullt ut motsvarar tilldelade medel, samt där tilldelade medel kan användas mer effektivt inom närliggande områden, behöver minska med 54 000 000 kronor för 2017 och beräknas minska med 33 000 000 kronor för 2018 och med 9 000 000 kronor fr.o.m. 2019.

Anslaget föreslås vidare ökas genom en överföring av medel för speciallärarutbildning från anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal*. Nu aktuellt anslag föreslås därigenom ökas med 32 000 000 kronor för 2017 och beräknas ökas med 32 000 000 kronor för 2018.

Regeringen föreslår att 2 868 670 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 687 398 000 kronor, 2 530 011 000 kronor respektive 2 470 993 000 kronor.

Tabell 10.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 484 525	3 484 525	3 484 525	3 484 525
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-140 787	-355 633	-620 633	-766 533
Överföring till/från andra anslag	-489 745	-514 745	-487 745	-487 745
Övrigt	14 677	73 251	153 864	240 746
Förslag/beräknat anslag	2 868 670	2 687 398	2 530 011	2 470 993

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 8 711 000 kronor 2017, 70 285 000 kronor 2018, 150 897 000 kronor 2019 och 237 779 000 kronor 2020, vilket motsvarar den prisräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.1.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tabell 10.15 Anslagsutveckling 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor				
2015	Utfall	415 100	Anslags-sparande	53 258
2016	Anslag	445 137 ¹	Utgifts-prognos	387 759
2017	Förslag	263 077		
2018	Beräknat	297 545 ²		
2019	Beräknat	316 580 ³		
2020	Beräknat	326 830 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 290 982 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 300 473 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 300 475 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom skolområdet för elever med funktionsnedsättning som är mottagana vid någon av de riksrekryterande utbildningarna i Göteborgs kommun, Kristianstads kommun, Linköpings kommun, Stockholms kommun och Örebro kommun. Anslaget får vidare användas för förvaltningsutgifter i samband med Utredningen om kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar (U 2013:02).

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 34 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om bidrag för omvårdnad och habilitering för elever som deltar i Rh-anpassad gymnasieutbildning. Bidraget beviljas per läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 34 000 000 kronor 2018.

Tabell 10.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	32 509	31 107	34 000	
Nya åtaganden	31 107	34 000	34 000	
Infriade åtaganden	-32 509	-31 107	-34 000	-34 000
Utestående åtaganden	31 107	34 000	34 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	34 000	34 000	34 000	

Regeringens överväganden

I syfte att renodla ändamålen för de anslag som bidrar till finansieringen av riksgymnasieutbildning för rörelsehindrade, döva och hörsel-skadade samt särskilda insatser inom skolområdet skapas anslaget 1:20 *Särskilda insatser inom skolområdet*.

Regeringen föreslår att 153 561 000 kronor för 2017 överförs från nu aktuellt anslag till det nya anslaget för att finansiera särskilda insatser inom skolområdet. Regeringen beräknar att 157 060 000 kronor överförs fr.o.m. 2018.

Nyttjandegraden på anslaget motsvarar inte fullt ut tilldelade medel. I syfte att åstadkomma en mer ändamålsenlig användning av medel föreslår regeringen att anslaget minskas med 42 000 000 kronor för 2017 och beräknar en minskning med 10 000 000 kronor för 2018.

Regeringen föreslår att 263 077 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 297 545 000 kronor, 316 580 000 kronor respektive 326 830 000 kronor.

Tabell 10.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	445 137	445 137	445 137	445 137
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	8 444	18 674	32 758	48 229
Beslut	-41 989	-10 902	-1 233	-1 273
Överföring till/från andra anslag	-148 515	-155 364	-160 081	-165 264
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	263 077	297 545	316 580	326 830

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tabell 10.18 Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Belopp
2015	Utfall	3 933 945		145 055
2016	Anslag	4 612 000 ¹	Utgifts- prognos	4 612 000
2017	Förslag	4 630 000		
2018	Beräknat	4 384 000		
2019	Beräknat	4 122 000		
2020	Beräknat	3 622 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får vidare användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa för kvalitetssäkrande åtgärder inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera omsorg under kvällar, nätter och helger. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att

stimulera minskade barngrupper och ökad personaltäthet i förskolan. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för ökad personaltäthet och kvalitetsförbättringar på fritidshemmet samt för utgifter för att stimulera kvalitetsförbättringar vad gäller fritidshemmet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 665 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver i vissa fall lämna förhandsbesked om statsbidrag till skolhuvudmän. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 665 000 000 kronor 2018.

Tabell 10.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		270 023	665 000	
Nya åtaganden	270 023	665 000	665 000	
Infriade åtaganden		-270 023	-665 000	-665 000
Utestående åtaganden	270 023	665 000	665 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	415 000	665 000	665 000	

Regeringens överväganden

Skolverket har tidigare haft möjlighet att använda delar av anslaget för finansiering av administration av statsbidrag och uppföljning. I enlighet med den finansieringsmodell som införs för Skolverket fr.o.m. 2017 föreslås 4 000 000 kronor överföras för administration från förevarande anslag till anslaget 1:1 *Statens skolverk* för 2017 och beräknas överföras fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.2.5).

Regeringen föreslår att 4 630 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 384 000 000 kronor, 4 122 000 000 kronor respektive 3 622 000 000 kronor.

Tabell 10.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	4 612 000	4 612 000	4 612 000	4 612 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-4 000	-302 000	-302 000	-802 000
Överföring till/från andra anslag	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
Övrigt	26 000	78 000	-184 000	-184 000
Förslag/beräknat anslag	4 630 000	4 384 000	4 122 000	3 622 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tabell 10.21 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	180 648	Anslags-sparande	761
2016	Anslag	177 355 ¹	Utgifts-prognos	174 809
2017	Förslag	177 325		
2018	Beräknat	183 020		
2019	Beräknat	181 020		
2020	Beräknat	181 020		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning,
- statsbidrag för avgifter till International Baccalaureate Office och för viss International Baccalaureateutbildning,
- statsbidrag och särskilt stöd för utbildningsverksamhet med särskild inriktning,
- statsbidrag för riksrekryterande gymnasiala utbildningar och riksinternatskolor,
- ersättning till skolhuvudmän för kostnader för nordiska elever, och
- statsbidrag för utlandssvenska elever samt barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige eller som vistas i landet utan tillstånd.

Anslaget får även användas för utgifter för arbete med administration och uppföljning av statsbidrag.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 177 325 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 183 020 000 kronor, 181 020 000 kronor respektive 181 020 000 kronor.

Tabell 10.22 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	177 355	177 355	177 355	177 355
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-3 400	-1 400	-3 400	-3 400
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	3 370	7 065	7 065	7 065
Förslag/beräknat anslag	177 325	183 020	181 020	181 020

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 3 370 000 kronor 2017 och 7 065 000 kronor fr.o.m. 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.1.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tabell 10.23 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	91 719		3 693
2016	Anslag 93 900 ¹		89 528
2017	Förslag 90 692		
2018	Beräknat 101 932 ²		
2019	Beräknat 103 835 ³		
2020	Beräknat 106 274 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 100 562 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 100 562 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 100 563 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar. Anslaget får även användas för utgifter inom ramen för Statens skolverks utvecklingsinsatser för svensk undervisning i utlandet och för stöd för undervisning i svenska vid utländska skolor. Anslaget får vidare användas för utgifter för anställda vid Europaskolorna.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 90 692 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 101 932 000 kronor, 103 835 000 kronor respektive 106 274 000 kronor.

Tabell 10.24 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	93 900	93 900	93 900	93 900
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 784	3 087	4 898	7 218
Beslut	-4 992	4 945	5 037	5 156
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	90 692	101 932	103 835	106 274

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tabell 10.25 Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

År	Utfall	286 692	Anslags-sparande	10 033
2015	Utfall	286 692	Anslags-sparande	10 033
2016	Anslag	422 226 ¹	Utgifts-prognos	283 175
2017	Förslag	295 226		
2018	Beräknat	306 985		
2019	Beräknat	292 026		
2020	Beräknat	292 026		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för fortbildning av lärare, förskollärare, rektorer, förskolechefer och viss annan personal.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket ingår fleråriga avtal med lärosätena om uppdragsutbildning och lämnar förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 10.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	107 786	74 260	216 217			
Nya åtaganden	74 260	216 217	303 123			
Infriade åtaganden	-107 786	-74 260	-169 340	-200 000	-100 000	-50 000
Utestående åtaganden	74 260	216 217	350 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	266 000	453 200	350 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att förvaltningsutgifterna för Skolverket i större utsträckning samlas på myndighetens förvaltningsanslag (se avsnitt 9.2.5). En överföring av medel för administration och uppföljning av fortbildningsinsatserna för lärare och förskolepersonal på nu aktuellt anslag föreslås därför för 2017 till anslaget 1:1 *Statens skolverk* med 8 000 000 kronor och beräknas till 8 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår också en överföring av medel för speciallärarutbildning från förevarande anslag till anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet*. Anslaget föreslås därför minskas med 32 000 000 kronor för 2017 och beräknas minskas med 32 000 000 kronor för 2018.

Regeringen beräknar att anslaget behöver ökas med 35 000 000 kronor 2017 i syfte att öka antalet lärare i svenska som andraspråk (se avsnitt 9.2.3).

Regeringen föreslår att 295 226 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 306 985 000 kronor, 292 026 000 kronor respektive 292 026 000 kronor.

Tabell 10.27 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	382 226	382 226	382 226	382 226
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-64 000	-77 200	-65 200	-65 200
Överföring till/från andra anslag	-23 000	2 000	-25 000	-25 000
Övrigt		-41		
Förslag/beräknat anslag	295 226	306 985	292 026	292 026

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.11 1:11 Bidrag till vissa studier

Tabell 10.28 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till vissa studier

<i>Tusental kronor</i>				
2015	Utfall	16 626	Anslags-sparande	2 521
2016	Anslag	19 525 ¹	Utgifts-prognos	17 249
2017	Förslag	17 525		
2018	Beräknat	17 525		
2019	Beräknat	17 525		
2020	Beräknat	17 525		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som lämnas för studier om funktionsnedsättningar, utbildning som är särskilt anpassad för personer med funktionsnedsättningar samt studier inom vuxenutbildning för utvecklingsstörda och särskild utbildning för vuxna.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 17 525 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bidrag till vissa studier* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 525 000 kronor årligen.

Tabell 10.29 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	19 525	19 525	19 525	19 525
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	17 525	17 525	17 525	17 525

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.12 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tabell 10.30 Anslagsutveckling 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	108 791	692	
2016	106 629 ¹		105 562
2017	Förslag	107 448	
2018	Beräknat	112 194 ²	
2019	Beräknat	116 121 ³	
2020	Beräknat	118 375 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 110 126 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 111 664 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 111 383 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för yrkeshögskolans förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas för att finansiera införandet av en möjlighet till behörighetsgivande förutbildning inom yrkeshögskolan och att låta ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan omfatta fler än två utbildningsomgångar. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 2 200 000 kronor för 2017 i förhållande till vad som tidigare beräknats och beräknar för samma ändamål 4 900 000 kronor för 2018, 6 500 000 kronor för 2019, 6 200 000

kronor för 2020, 4 900 000 kronor för 2021 samt 3 500 000 kronor för 2022 och årligen därefter.

Regeringen föreslår att 107 448 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Myndigheten för yrkeshögskolan* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 112 194 000 kronor, 116 121 000 kronor respektive 118 375 000 kronor.

Tabell 10.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	105 629	105 629	105 629	105 629
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 667	3 703	5 971	8 425
Beslut	152	2 862	4 521	4 321
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	107 448	112 194	116 121	118 375

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.13 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tabell 10.32 Anslagsutveckling 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		0	
2016	1 414 050 ¹		1 130 496
2017	Förslag	1 453 775	
2018	Beräknat	1 868 050	
2019	Beräknat	2 060 000	
2020	Beräknat	1 981 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna samt för motsvarande äldre utbildningar och annan utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 335 000 000 kronor 2018.

Tabell 10.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		58 900	
Nya åtaganden	58 900	335 000	
Infriade åtaganden	0	-58 900	-335 000
Utestående åtaganden	58 900	335 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	200 000	335 000	

Skälen för regeringens förslag: Införandet av traineejobb och en satsning på utbildning för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård innebär att det behövs ett bemyndigande om att ingå ekonomiska åtaganden för tid efter 2017 när det gäller utgifterna för utbildning inom ramen för insatserna. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 335 000 000 kronor 2018.

Regeringens överväganden

För att bidra till fler utbildningsplatser i den statligt finansierade yrkesinriktade gymnasiala vuxenutbildningen (yrkesvux) och lärlingsutbildningen för vuxna (lärlingsvux) föreslås att kommunerna tilldelas medel för sådan utbildning. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 519 000 000 kronor för 2017. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 721 000 000 kronor för 2018, 871 000 000 kronor för 2019 och årligen därefter (se avsnitt 9.3).

Regeringen föreslår att de medel som tidigare beräknats för statsbidrag för kommunal vuxenutbildning (komvux) för 2017 och åren därefter i stället avsätts specifikt för statsbidrag för yrkesvux. Regeringen föreslår även att statsbidrag för utbildningsplatser inom ramen för satsningen på utbildningskontrakt fr.o.m. 2017 inte längre ska lämnas. Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 135 975 000 kronor för 2017 och beräknar motsvarande minskning årligen därefter. Regeringen föreslår också en minskning av de medel som tidigare beräknats för traineejobb vilket innebär att anslaget minskas med 200 000 000 kronor för 2017. För samma ändamål beräknas anslaget minskas med 118 750 000 kronor för 2018 och 71 000 000 kronor för 2019.

Regeringen föreslår vidare en utbildningssatsning för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 50 000 000 kronor för 2017. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 200 000 000 kronor för 2018,

200 000 000 kronor för 2019 och 50 000 000 kronor för 2020 (se avsnitt 9.3).

Regeringen avser att i anslutning till denna proposition lämna förslag till en rätt till komvux på gymnasial nivå för att uppnå grundläggande och särskild behörighet till högskoleutbildning samt motsvarande behörighet till yrkeshögskolan. Regeringen föreslår därför att 534 300 000 kronor överförs till utg.omr. 25 anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2017 och beräknar att 530 000 000 kronor överförs för 2018 respektive 2019. För 2020 och åren därefter beräknas 532 000 000 kronor överföras för samma ändamål. Regeringen föreslår också att anslaget minskas med 2 700 000 kronor för 2017 för att finansiera kostnader förknippade med den föreslagna rätten. För samma ändamål beräknas anslaget minskas med 7 000 000 kronor för 2018 respektive 2019 samt med 5 000 000 kronor för 2020 och därefter följande år. Anslaget 1:1 *Statens skolverk* föreslås samtidigt ökas med motsvarande belopp.

För att korrigera en tidigare felbudgetering föreslår regeringen att 30 000 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2017 och beräknar att samma belopp överförs för ändamålet för 2018 och därefter följande år.

Regeringen föreslår att 1 453 775 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 868 050 000 kronor, 2 060 000 000 kronor respektive 1 981 000 000 kronor.

Tabell 10.34 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 414 050	1 414 050	1 414 050	1 414 050
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	581 575	1 010 525	1 208 275	1 131 275
Överföring till/från andra anslag	-541 850	-556 525	-562 325	-564 325
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 453 775	1 868 050	2 060 000	1 981 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.14 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tabell 10.35 Anslagsutveckling 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	2 568 391		Anslags-sparande	128 589
2016	Anslag	2 032 460 ¹		Utgifts-prognos	1 988 009
2017	Förslag	2 171 588			
2018	Beräknat	2 192 603 ²			
2019	Beräknat	2 219 530 ³			
2020	Beräknat	2 254 887 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 170 950 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 167 508 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 2 167 796 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning,
- kostnader för personskadeförsäkring och ansvarsförsäkring inom yrkeshögskolan,

Tabell 10.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2024
Ingående åtaganden	3 238 751	3 711 575	4 400 000			
Nya åtaganden	1 867 600	2 638 425	2 500 000			
Infriade åtaganden	-1 394 777	-1 950 000	-2 100 000	-2 160 000	-1 240 000	-1 400 000
Utestående åtaganden	3 711 575	4 400 000	4 800 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 725 000	4 400 000	4 800 000			

- statsbidrag för kompletterande utbildningar samt konst- och kulturutbildningar,
- statsbidrag för förarutbildningar, och
- särskilt verksamhetsstöd för riksomfattande kursverksamhet avseende hemslöjd eller för att främja samisk utbildningsverksamhet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 800 000 000 kronor 2018–2024.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om stöd för bl.a. yrkeshögskoleutbildningar. Regeringen har i propositionen En starkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap (prop. 2015/16:198) bedömt att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Kompletterande utbildningar som fasas ut 2017 kan också pågå under en längre tid, liksom utbildningar som omfattas av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 800 000 000 kronor 2018–2024.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås minskas för att finansiera införandet av en möjlighet till behörighetsgivande förutbildning inom yrkeshögskolan och att låta ett beslut om att en utbildning som ska ingå i yrkeshögskolan omfatta fler än två utbildningsomgångar (se avsnitt 9.3). Regeringen föreslår att anslaget för detta ändamål minskas med 5 000 000 kronor för 2017 och beräknar att anslaget minskas med 6 500 000 kronor för 2018, 6 500 000 kronor för 2019, 6 200 000 kronor för 2020, 4 900 000 kronor för 2021 samt 3 500 000 kronor för 2022 och därefter följande år. Minskningen av anslaget för 2017 motsvarar inte ökningen av anslaget 1:12 *Myndigheten för yrkeshögskolan* för samma ändamål, eftersom pris- och löneuppräknningen skiljer sig åt mellan de två anslagen.

För att korrigera en tidigare felbudgetering föreslår regeringen att 30 000 000 kronor överförs från anslaget till anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2017 och beräknar att samma belopp överförs för ändamålet för 2018 och därefter följande år.

Regeringen föreslår att 2 171 588 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 192 603 000 kronor, 2 219 530 000 kronor respektive 2 254 887 000 kronor.

Tabell 10.37 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 066 960	2 066 960	2 066 960	2 066 960
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	21 414	42 244	71 537	105 315
Beslut	75 663	56 798	48 261	49 324
Överföring till/från andra anslag	7 550	26 600	32 770	33 287
Övrigt	1	1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	2 171 588	2 192 603	2 219 530	2 254 887

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.15 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer

Tabell 10.38 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer

Tusental kronor

2015	Utfall	3 221	Anslags- sparande	11 779
2016	Anslag	330 000 ¹	Utgifts- prognos	325 262
2017	Förslag	480 000		
2018	Beräknat	680 000		
2019	Beräknat	0		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition. Till och med budgetåret 2016 redovisas anslaget under utg.omr. 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag för renovering av skollokaler och för upprustning av utemiljöer för förskolor, skolor och fritidshem. Anslaget får även användas för Boverkets administration av statsbidraget för renovering av skollokaler och för upprustning av utemiljöer för förskolor, skolor och fritidshem.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Upprustning av skollokaler och utemiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 680 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för beslut om stöd för upprustning av skollokaler och utemiljöer är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Upprustning av skollokaler och utemiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 680 000 000 kronor 2018.

Tabell 10.39 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		4 017	703 983	
Nya åtaganden	4 017	703 983	330 000	
Infriade åtaganden		-4 017	-353 983	-680 000
Utestående åtaganden	4 017	703 983	680 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	150 000	1 160 000	680 000	

Regeringens överväganden

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290) om indelning i utg.omr. (fördelning av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden) överförs 480 000 000 kronor 2017, vilket innebär hela anslaget, från utg.omr. 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik till utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning.

Regeringen föreslår att 480 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning av skollokaler och utemiljöer* för 2017. För 2018 beräknas anslaget till 680 000 000 kronor.

Tabell 10.40 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	830 000	830 000	830 000	830 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-350 000	-150 000	-830 000	-830 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	480 000	680 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.16 1:16 Fler anställda i lågstadiet**Tabell 10.41 Anslagsutveckling 1:16 Fler anställda i lågstadiet**

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	1 316 000 ¹	Utgifts-prognos 1 297 106
2017	Förslag	2 300 000	
2018	Beräknat	2 300 000	
2019	Beräknat	1 971 000	
2020	Beräknat	1 971 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att öka antalet anställda i förskoleklassen och lågstadiet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 152 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver kunna sluta ekonomiska avtal inom ramen för arbetet med satsningen på fler anställda i lågstadiet. Vidare kan Skolverket i vissa fall behöva lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 152 000 000 kronor 2018.

Tabell 10.42 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Fler anställda i lågstadiet

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		985 750	
Nya åtaganden	985 750	1 152 000	
Infriade åtaganden		-985 750	-1 152 000
Utestående åtaganden	985 750	1 152 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 974 000	1 152 000	

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att Statens skolverks förvaltningsutgifter i större utsträckning finansieras genom myndighetens förvaltningsanslag (se avsnitt 9.2.5). När det gäller anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* föreslås därför att 3 000 000 kronor för administration och uppföljning för 2017 förs från anslaget till anslaget 1:1 *Statens skolverk* och beräknar att 3 000 000 kronor överförs fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 2 300 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 300 000 000 kronor, 1 971 000 000 kronor respektive 1 971 000 000 kronor.

Tabell 10.43 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Fler anställda i lågstadiet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 974 000	1 974 000	1 974 000	1 974 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	329 000	329 000		
Överföring till/från andra anslag	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 300 000	2 300 000	1 971 000	1 971 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.17 1:17 Skolforskningsinstitutet

Tabell 10.44 Anslagsutveckling 1:17 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

År	Slagslag	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifter
2015	Utfall	14 487		10 513
2016	Anslag	40 441 ¹	Utgifts-prognos	40 452
2017	Förslag	23 146		
2018	Beräknat	23 929 ²		
2019	Beräknat	24 414 ³		
2020	Beräknat	24 951 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 23 503 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 23 502 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 23 502 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skolforskningsinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår en överföring av medel från förevarande anslag till anslaget 1:18 *Praktiknära skolforskning*. Anslaget föreslås därför minskas med 18 000 000 kronor för 2017 och beräknas minskas med 18 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 23 146 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Skolforskningsinstitutet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 23 929 000 kronor, 24 414 000 kronor respektive 24 951 000 kronor.

Tabell 10.45 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	40 441	40 441	40 441	40 441
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	474	1 216	2 061	2 996
Beslut	231	598	610	624
Överföring till/från andra anslag	-18 000	-18 327	-18 698	-19 110
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	23 146	23 929	24 414	24 951

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.1.18 1:18 Praktisknära skolforskning

Tabell 10.46 Anslagsutveckling 1:18 Praktisknära skolforskning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	0
2015	Utfall		0
2016	Anslag	0 ¹	0
2017	Förslag	18 211	
2018	Beräknat	18 543	
2019	Beräknat	18 543	
2020	Beräknat	18 543	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 10.47 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Praktisknära skolforskning

Tusental kronor

	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	19 000 ¹		
Nya åtaganden	11 000		
Infriade åtaganden	-11 000	-11 000	-8 000
Utestående åtaganden	19 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	19 000		

¹ Bemyndigandet överförs fr.o.m. 2017 från anslag 1:17 Skolforskningsinstitutet till anslag 1:18 Praktisknära skolforskning.

Ändamål

Anslaget får användas till finansieringsbidrag inom den praktisknära skolforskningen. Anslaget disponeras och fördelas av Skolforskningsinstitutet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:18 *Praktisknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna utlysa och fördela medel för praktisknära forskning behövs ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:18 *Praktisknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 000 000 kronor 2018 och 2019.

Regeringens överväganden

I syfte att renodla ändamålen för de anslag som finansierar praktiktäna skolforskning föreslår regeringen att anslaget 1:17 *Skolforskningsinstitutet* delas upp och att anslaget 1:18 *Praktiktäna skolforskning* uppförs. Regeringen föreslår därmed en övertöring av medel från anslaget 1:17 *Skolforskningsinstitutet* med 18 000 000 kronor för 2017 och en beräknad övertöring med 18 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 18 211 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Praktiktäna skolforskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 543 000 kronor, 18 543 000 kronor respektive 18 543 000 kronor.

Tabell 10.48 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Praktiktäna skolforskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övertöring till/från andra anslag	18 000	18 000	18 000	18 000
Övrigt ²	211	543	543	543
Förslag/beräknat anslag	18 211	18 543	18 543	18 543

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 211 000 kronor 2017 och 543 000 kronor 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.1.19 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tabell 10.49 Anslagsutveckling 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

2015	Utfall		Anslags-sparande	0
2016	Anslag	2 884 000 ¹	Utgifts-prognos	2 278 708
2017	Förslag	4 442 000		
2018	Beräknat	4 442 000		
2019	Beräknat	4 442 000		
2020	Beräknat	4 442 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för höjda löner för lärare, förskollärare och fritidspedagoger i fritidshem samt utbildade fritidspedagoger eller motsvarande i förskolan, förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer och gymnasie- och gymnasie-särskolan. Anslaget får även användas för utgifter för karriärstegsreformen och för särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med examen på forskarnivå.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 235 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Statens skolverk behöver kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda

åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 235 000 000 kronor 2018.

Tabell 10.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		681 445 ¹	1 500 000	
Nya åtaganden		1 500 000	2 235 000	
Infriade åtaganden		-681 445	-1 500 000	-2 235 000
Utestående åtaganden		1 500 000	2 235 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande		2 256 000	2 235 000	

¹Ingående åtaganden 2016 avser den del av utestående åtaganden 2015 på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* som har flyttats till anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner*.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att förvaltningsutgifterna för Statens skolverk i större utsträckning samlas på myndighetens förvaltningsanslag (se avsnitt 9.2.5). En överföring till anslaget 1:1 *Statens skolverk* av medel för administration, uppföljning och utvärdering på nu aktuellt anslag föreslås därför för 2017 med 27 000 000 kronor. Motsvarande överföring beräknas till 27 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 4 442 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 442 000 000 kronor årligen.

Tabell 10.51 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 884 000	2 884 000	2 884 000	2 884 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Överföring till/från andra anslag	58 000	58 000	58 000	58 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	4 442 000	4 442 000	4 442 000	4 442 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.20 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet

Tabell 10.52 Anslagsutveckling 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015			0
2016	Anslag	0 ¹	0
2017	Förslag	156 420	
2018	Beräknat	163 418	
2019	Beräknat	163 418	
2020	Beräknat	163 418	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov.

Regeringens överväganden

I syfte att renodla ändamålen för de anslag som bidrar till finansieringen av riksgymnasieutbildning för rörelsehindrade, döva och hörselskadade samt särskilda insatser inom skolområdet skapas anslaget 1:20 *Särskilda insatser inom skolområdet*.

Regeringen föreslår att 153 561 000 kronor för 2017 överförs till anslaget från anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* för att finansiera särskilda insatser inom skolområdet. Regeringen beräknar att 157 060 000 kronor överförs för samma ändamål fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 156 420 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Särskilda insatser inom skolområdet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 163 418 000 kronor årligen.

Tabell 10.53 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	153 561	157 060	157 060	157 060
Övrigt ²	2 859	6 358	6 358	6 358
Förslag/beräknat anslag	156 420	163 418	163 418	163 418

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 2 859 000 kronor 2017 och 6 358 000 kronor fr.o.m. 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.2 Anslag för universitet och högskolor

Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Samtliga ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer räknas upp med pris- och löneomräkningen på 1,51 procent.

Ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer bör för budgetåret 2017 uppgå till de belopp som presenteras i tabell 10.54.

Minskning av anslag för att finansiera nationell digital infrastruktur

Den nationella digitala infrastrukturen är en förutsättning för digitalisering av det offentliga Sverige. En väsentlig del i detta arbete är införandet och vidareutvecklingen av nationella digitala tjänster, såsom Mina meddelanden, e-legitimation och e-handel i staten.

Finansiering bör ske genom en omfördelning av medel från myndigheternas förvaltningsanslag till de myndigheter som har ansvar för att tillhandahålla de nationella digitala tjänsterna. Förändringen innebär även att visst utbyte av grunddata mellan myndigheter, t.ex. folkbokföringsdata, blir avgiftsfritt. Anslag under avsnitt 10.2 Anslag för universitet och högskolor berörs av förslaget med sammanlagt

11 miljoner kronor. Se även avsnitt 4.5.1. under utg.omr. 22 Kommunikationer.

Tabell 10.54 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Kronor

UTBILDNINGSMRÅDE	ERSÄTTNING FÖR EN HELÅRSSTUDENT	ERSÄTTNING FÖR EN HELÅRSPRESTATION
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	31 520	20 546
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	53 763	45 339
Vård	57 157	49 504
Odontologiskt	47 267	55 060
Medicinskt	63 871	77 690
Undervisning ¹	38 320	40 175
Verksamhetsförlagd utbildning ²	54 281	52 729
Övrigt ³	43 177	35 074
Design	152 349	92 821
Konst	216 285	92 855
Musik	131 435	83 104
Opera	313 223	187 373
Teater	302 881	150 861
Media	309 090	247 593
Dans	213 016	117 704
Idrott	111 002	51 367

¹ Avser utbildning inom det allmänna utbildningsområdet och den utbildningsvetenskapliga kärnan.

² Avser verksamhetsförlagd utbildning inom lärar- och förskolläraryrket.

³ Avser utbildning i vissa ämnen inom humanistiskt utbildningsområde enligt uppdrag i regleringsbrev, journalistutbildning, bibliotekarieutbildning samt praktiska och estetiska kurser inom lärarutbildning med inriktning mot tidigare år, inom grundlärarutbildning och inom förskolläraryrket.

10.2.1 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tabell 10.55 Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	136 846	3 519	
2016	Anslag	135 885 ¹	135 436
2017	Förslag	137 398	
2018	Beräknat	139 817 ²	
2019	Beräknat	142 614 ³	
2020	Beräknat	145 772 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 137 407 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 137 405 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 137 406 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitetskanslersämbetets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen har under året kontinuerligt följt verksamheten och bedömer att de mål som har uppställts för verksamheten kommer att uppfyllas.

Regeringen föreslår att 137 398 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Universitetskanslersämbetet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 139 817 000 kronor, 142 614 000 kronor respektive 145 772 000 kronor.

Tabell 10.56 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	135 885	135 885	135 885	135 885
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 531	3 942	6 740	9 898
Beslut	-18	-10	-11	-11
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	137 398	139 817	142 614	145 772

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.2 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tabell 10.57 Anslagsutveckling 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

2015	Utfall	118 712	Anslags-sparande	4 560
2016	Anslag	140 283 ¹	Utgifts-prognos	128 413
2017	Förslag	146 782		
2018	Beräknat	170 672 ²		
2019	Beräknat	174 337 ³		
2020	Beräknat	178 129 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 167 246 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 167 247 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 167 248 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitets- och högskolerådets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den avgiftsbelagda verksamheten vid Universitets- och högskolerådet omfattar avgiften för anmälan till högskoleprovet. Avgiftsnivån regleras i förordning och det finns inte något ekonomiskt mål för hur stor del av kostnaderna som ska täckas av avgifterna. De kostnader som inte finansieras med avgiftsinkomster ska finansieras från anslaget.

För antagning till högskoleutbildning finns det inte något specificerat ekonomiskt mål för hur stor del av kostnaderna för denna verksamhet som ska täckas av avgiften. Kostnaderna som inte finansieras med avgiftsinkomster ska finansieras från anslaget. Det ekonomiska målet för den avgiftsfinansierade verksamheten i fråga om driften av studiedokumentationssystemet Ladok är att intäkterna ska täcka samtliga kostnader för denna verksamhet (full kostnadstäckning).

Tabell 10.58 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		27 895	26 202	1 693
Prognos 2016		28 000	26 703	1 297
Budget 2017		28 700	27 600	1 100

Tabell 10.59 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	274 554	270 744	3 810
(varav tjänsteexport)	6 702	6 702	
Prognos 2016	255 200	259 680	-4 480
(varav tjänsteexport)	6 000	6 000	
Budget 2017	256 000	262 000	-6 000
(varav tjänsteexport)	6 500	6 500	

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Universitets- och högskolerådet ansvarar för bedömning av utländsk utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå. För att möta det ökade antalet ärenden samt möjliggöra vidareutveckling av bedömningen av utländsk utbildning föreslår regeringen att anslaget ökar med 15 235 000 kronor 2017.

Anslaget beräknas därefter öka 2018 med 20 877 000 kronor med anledning av att medel för bedömning av utländsk utbildning ökar.

Regeringen föreslår att 146 782 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 170 672 000 kronor, 174 337 000 kronor respektive 178 129 000 kronor.

Tabell 10.60 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	130 283	130 283	130 283	130 283
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 543	4 243	7 131	10 120
Beslut	14 956	36 146	36 922	37 725
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt			1	1
Förslag/ beräknat anslag	146 782	170 672	174 337	178 129

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.61 Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
År	Typ	Belopp	Utgifts- prognos	Anslags- sparande
2015	Utfall	1 557 361		0
2016	Anslag	1 647 319 ¹	1 623 668	
2017	Förslag	1 684 040		
2018	Beräknat	1 731 163 ²		
2019	Beräknat	1 752 739 ³		
2020	Beräknat	1 797 305 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 700 328 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 686 460 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 691 317 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.62 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 982	-1 709	273
Prognos 2016		2 000	-1 850	150
Budget 2017		2 000	-1 900	100

Tabell 10.63 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	239 685	-238 161	1 524
(varav tjänsteexport)	59 425	-59 771	-346
Prognos 2016	245 000	-250 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	60 000	-60 000	0
Budget 2017	250 000	255 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	60 000	60 000	0

Regeringens överväganden

Uppsala universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 71 711 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 155 736 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 2 339 000 kronor med anledning av att Karolinska institutet, som tidigare hade ansvaret för sjuksköterskeutbildning på Gotland, har kommit in med en begäran om att anslagsmedel för denna överförs till Uppsala universitet.

Anslaget föreslås öka med 1 937 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 200 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civilingenjörsutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 842 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 500 000 kronor med anledning av att Karlstads och Örebro

universitet fått examenstillstånden för speciallärarexamen delvis indragna. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarytbildningen.

Anslaget föreslås minska med 960 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 6 680 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 6 680 000 kronor, med 6 666 000 kronor 2019 och med 6 666 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 8 204 000 kronor, öka med 3 238 000 kronor 2019 och minska med 1 504 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka 2018 med 835 000 kronor och med 333 000 kronor 2019 med anledning av att Karlstads och Örebro universitet fått examenstillstånden för speciallärarexamen delvis indragna under 2016. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarytbildningen.

Anslaget beräknas öka 2018 med 769 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 24 650 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 1 684 040 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 731 163 000 kronor, 1 752 739 000 kronor respektive 1 797 305 000 kronor.

Tabell 10.64 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 647 319	1 647 319	1 647 319	1 647 319
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	25 067	55 396	90 793	129 868
Beslut	7 418	23 301	9 039	14 404
Överföring till/från andra anslag	4 236	5 148	5 588	5 713
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 684 040	1 731 163	1 752 739	1 797 305

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.65 Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	1 984 122	0
2016	Anslag	2 035 864 ¹	2 035 864
2017	Förslag	2 066 943	
2018	Beräknat	2 104 533 ²	
2019	Beräknat	2 148 285 ³	
2020	Beräknat	2 196 582 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 067 048 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 067 049 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 2 067 049 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 2 066 943 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till

2 104 533 000 kronor, 2 148 285 000 kronor respektive 2 196 582 000 kronor.

Tabell 10.66 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 035 864	2 035 864	2 035 864	2 035 864
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	30 981	68 463	112 210	160 502
Beslut	99	207	211	216
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	2 066 943	2 104 533	2 148 285	2 196 582

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.67 Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	1 870 119	0
2016	Anslag	1 922 512 ¹	1 894 910
2017	Förslag	1 982 302	
2018	Beräknat	2 040 114 ²	
2019	Beräknat	2 067 786 ³	
2020	Beräknat	2 114 640 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 003 776 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 989 594 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 989 939 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.68 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		4 870	3 882	988
Prognos 2016		5 000	4 900	100
Budget 2017		5 100	5 000	100

Tabell 10.69 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	380 868	390 320	-9 452
(varav tjänsteexport)	168 966	168 966	0
Prognos 2016	390 000	385 000	5 000
(varav tjänsteexport)	170 000	170 000	0
Budget 2017	400 000	395 000	5 000
(varav tjänsteexport)	175 000	175 000	0

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Lunds universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 133 528 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av årets överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 139 475 000 kronor har därmed dragits in. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 187 012 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 18 761 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 5 354 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 2 402 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civilingenjörsutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 1 404 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 3 897 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 3 897 000 kronor, med 3 292 000 kronor 2019 och med 3 314 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 15 549 000 kronor, öka 2019 med 284 000 kronor och minska 2020 med 2 946 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka 2018 med 2 309 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 18 315 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 1 982 302 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 040 114 000 kronor, 2 067 786 000 kronor respektive 2 114 640 000 kronor.

Tabell 10.70 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 922 512	1 922 512	1 922 512	1 922 512
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	29 256	64 651	105 962	151 565
Beslut	26 728	49 076	35 357	36 520
Överföring till/från andra anslag	3 806	3 875	3 956	4 045
Övrigt			-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	1 982 302	2 040 114	2 067 786	2 114 640

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.71 Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

<i>Tusental kronor</i>				
2015	Utfall	2 142 919	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	2 088 022 ¹	Utgifts- prognos	2 088 022
2017	Förslag	2 119 873		
2018	Beräknat	2 158 395 ²		
2019	Beräknat	2 203 267 ³		
2020	Beräknat	2 240 299 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 119 950 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 119 951 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 2 108 187 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bemyndigande om medlemskap och medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT)

kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) och under 2017–2024 besluta om en årlig medlemsavgift på högst 500 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Under 2017 kommer en kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) att etableras. Lunds universitet avser ansöka om att ingå i denna. Förutsatt att ansökan beviljas kommer varje deltagande part att betala en årlig medlemsavgift. Eftersom avgiften för medlemskap i KIC Food for Future innebär ekonomiska åtaganden som överstiger ett prisbasbelopp bör regeringen bemyndigas att under 2017 besluta om medlemskap och under 2017–2024 besluta om en årlig medlemsavgift på högst 500 000 kronor för Lunds universitet.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget beräknas minska med 12 500 000 kronor 2020 då delar av medel till Strategiska forskningsområden inte avses fördelas.

Regeringen föreslår att 2 119 873 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 158 395 000 kronor, 2 203 267 000 kronor respektive 2 240 299 000 kronor.

Tabell 10.72 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 088 022	2 088 022	2 088 022	2 088 022
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	31 774	70 216	115 084	164 613
Beslut	77	157	161	-12 336
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	2 119 873	2 158 395	2 203 267	2 240 299

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.73 Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

<i>Tusental kronor</i>				
2015	Utfall	1 915 529	Anslags- sparande	-14 195
2016	Anslag	1 995 431 ¹	Utgifts- prognos	1 967 041
2017	Förslag	2 039 526		
2018	Beräknat	2 101 879 ²		
2019	Beräknat	2 124 913 ³		
2020	Beräknat	2 175 840 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 064 441 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 044 560 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 2 047 530 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.74 Offentligrättslig verksamhet

<i>Tusental kronor</i>				
Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		4 991	-4 679	312
Prognos 2016		5 000	-5 000	0
Budget 2017		5 000	-5 000	0

Tabell 10.75 Uppdragsverksamhet

<i>Tusental kronor</i>			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	259 009	-263 731	-4 722
(varav tjänsteexport)	33 381	-33 381	0
Prognos 2016	260 000	-260 000	0
(varav tjänsteexport)	33 000	-33 000	0
Budget 2017	262 000	-262 000	0
(varav tjänsteexport)	34 000	-34 000	0

Regeringens överväganden

Göteborgs universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 29 554 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 51 051 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 17 466 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 5 501 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 211 000 kronor med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 842 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 305 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av tandläkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 3 897 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 3 897 000 kronor, med 3 292 000 kronor 2019 och med 3 314 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 15 156 000 kronor 2018, öka 2019 med 3 142 000 kronor och minska med 159 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka 2018 med 5 601 000 kronor och 2019 med ytterligare 2 859 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka 2018 med 615 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 29 955 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 2 039 526 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 101 879 000 kronor, 2 124 913 000 kronor respektive 2 175 840 000 kronor.

Tabell 10.76 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 981 236	1 981 236	1 981 236	1 981 236
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	30 149	66 625	109 198	156 195
Beslut	20 282	39 801	17 107	20 647
Överföring till/från andra anslag	7 859	14 218	17 372	17 763
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	2 039 526	2 101 879	2 124 913	2 175 840

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.77 Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet:
Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor				
2015	Utfall	1 455 286	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	1 481 746 ¹	Utgifts- prognos	1 481 746
2017	Förslag	1 504 493		
2018	Beräknat	1 532 004 ²		
2019	Beräknat	1 563 854 ³		
2020	Beräknat	1 599 011 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 504 716 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 504 718 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 504 717 tkr i 2017 års prisnivå

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 1 504 493 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 532 004 000 kronor, 1 563 854 000 kronor respektive 1 599 011 000 kronor.

Tabell 10.78 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 481 746	1 481 746	1 481 746	1 481 746
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	22 548	49 828	81 668	116 816
Beslut	199	431	440	449
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	1 504 493	1 532 004	1 563 854	1 599 011

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.79 Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	0
2015	Utfall	1 580 103	0
2016	Anslag	1 632 659 ¹	Utgifts- prognos 1 609 219
2017	Förslag	1 669 947	
2018	Beräknat	1 718 010 ²	
2019	Beräknat	1 726 757 ³	
2020	Beräknat	1 771 142 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 687 409 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 661 460 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 666 697 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.80 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	7 246	10 869	9 325	1 544
Prognos 2016	8 100	12 150	11 650	500
Budget 2017	8 100	12 150	11 650	500

Tabell 10.81 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	247 065	239 787	7 278
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2016	254 477	246 981	7 496
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2017	262 111	254 390	7 721
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Stockholms universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 41 004 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 52 810 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 13 745 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 7 204 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 6 680 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 6 680 000 kronor, med 6 666 000 kronor 2019 och med 6 666 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 11 003 000 kronor, öka 2019 med 1 095 000 kronor och minska med

1 101 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2019 med 34 730 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 1 669 947 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 718 010 000 kronor, 1 726 757 000 kronor respektive 1 771 142 000 kronor.

Tabell 10.82 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 632 659	1 632 659	1 632 659	1 632 659
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	24 845	54 904	89 986	128 714
Beslut	19 645	37 781	11 598	17 423
Överföring till/från andra anslag	-7 204	-7 335	-7 487	-7 655
Övrigt	2	0	1	1
Förslag/ beräknat anslag	1 669 947	1 718 010	1 726 757	1 771 142

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.83 Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	1 530 801	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	1 556 592 ¹	Utgifts- prognos	1 556 592
2017	Förslag	1 580 369		
2018	Beräknat	1 609 127 ²		
2019	Beräknat	1 642 580 ³		
2020	Beräknat	1 662 507 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 580 466 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 580 467 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 564 468 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget beräknas minska med 17 000 000 kronor 2020 då delar av medel till Strategiska forskningsområden inte avses fördelas.

Regeringen föreslår att 1 580 369 000 kronor anvisas under anslaget 2:10 *Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 609 127 000 kronor, 1 642 580 000 kronor respektive 1 662 507 000 kronor.

Tabell 10.84 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 556 592	1 556 592	1 556 592	1 556 592
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	23 687	52 344	85 793	122 716
Beslut	91	191	195	-16 801
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	1 580 369	1 609 127	1 642 580	1 662 507

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.85 Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	1 251 662	0
2016	Anslag	1 301 247 ¹	1 282 565
2017	Förslag	1 336 777	
2018	Beräknat	1 378 791 ²	
2019	Beräknat	1 397 903 ³	
2020	Beräknat	1 430 211 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 354 232 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 345 042 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 345 871 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.86 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 177	1 287	-109
Prognos 2016		1 230	1 230	0
Budget 2017		1 300	1 300	0

Tabell 10.87 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	260 633	277 583	-16 950
(varav tjänsteexport)	8 815	8 815	0
Prognos 2016	270 000	270 000	0
(varav tjänsteexport)	9 000	9 000	0
Budget 2017	280 000	280 000	0
(varav tjänsteexport)	9 200	9 200	0

Regeringens överväganden

Umeå universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 35 190 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 116 474 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 14 767 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 1 404 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 1 291 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 210 000 kronor med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013, men minskas även med 4 489 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildning som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 2 227 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 2 227 000 kronor, med 1 268 000 kronor 2019 och med 1 303 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 14 672 000 kronor, öka med 1 779 000 kronor 2019 och minska med 422 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med 1 231 000 kronor 2018 och med 629 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 514 000 kronor 2018 för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2018 med 947 000 kronor och med ytterligare 524 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 12 704 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 1 336 777 000 kronor anvisas under anslaget 2:11 *Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 378 791 000 kronor, 1 397 903 000 kronor respektive 1 430 211 000 kronor.

Tabell 10.88 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 301 247	1 301 247	1 301 247	1 301 247
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	19 802	43 759	71 720	102 587
Beslut	17 602	35 409	26 488	27 965
Överföring till/från andra anslag	-1 875	-1 625	-1 554	-1 589
Övrigt	1	1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	1 336 777	1 378 791	1 397 903	1 430 211

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.12 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.89 Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor				
2015	Utfall	1 047 109	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	1 066 217 ¹	Utgifts- prognos	1 066 217
2017	Förslag	1 082 429		
2018	Beräknat	1 102 037 ²		
2019	Beräknat	1 124 948 ³		
2020	Beräknat	1 150 239 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 082 408 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 082 409 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 082 409 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 1 082 429 000 kronor anvisas under anslaget 2:12 *Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017.

För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 1 102 037 000 kronor, 1 124 948 000 kronor respektive 1 150 239 000 kronor.

Tabell 10.90 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 066 217	1 066 217	1 066 217	1 066 217
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	16 225	35 855	58 766	84 058
Beslut	-13	-34	-35	-36
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	1 082 429	1 102 037	1 124 948	1 150 239

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.91 Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	1 379 461		0
2016	Anslag	1 435 423 ¹		1 414 814
2017	Förslag	1 484 334		
2018	Beräknat	1 534 905 ²		
2019	Beräknat	1 561 045 ³		
2020	Beräknat	1 598 393 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 507 566 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 502 015 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 504 135 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.92 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 970	2 159	-189
Prognos 2016		2 000	2 000	0
Budget 2017		2 000	2 000	0

Tabell 10.93 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	59 696	56 646	3 050
(varav tjänsteexport)	7 899	7 899	0
Prognos 2016	62 000	62 000	0
(varav tjänsteexport)	8 000	8 000	0
Budget 2017	64 000	64 000	0
(varav tjänsteexport)	8 000	8 000	0

Regeringens överväganden

Linköpings universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 158 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 36 617 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 13 489 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 5 501 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 3 613 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civilingenjörsutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 1 200 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civilingenjörsutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 842 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 3 062 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrket som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 3 062 000 kronor, med 2 995 000 kronor 2019 och med 2 998 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 13 387 000 kronor, öka 2019 med 1 082 000 kronor och minska med 744 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med 5 601 000 kronor 2018 och öka med ytterligare 2 859 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 539 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 12 706 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 1 484 334 000 kronor anvisas under anslaget 2:13 *Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 534 905 000 kronor, 1 561 045 000 kronor respektive 1 598 393 000 kronor.

Tabell 10.94 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 435 423	1 435 423	1 435 423	1 435 423
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	21 843	48 270	79 115	113 164
Beslut	19 525	37 931	30 091	33 021
Överföring till/från andra anslag	7 543	13 281	16 416	16 785
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 484 334	1 534 905	1 561 045	1 598 393

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.95 Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor				
2015	Utfall	806 309	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	825 464 ¹	Utgifts-prognos	825 464
2017	Förslag	854 065		
2018	Beräknat	869 597 ²		
2019	Beräknat	887 675 ³		
2020	Beräknat	907 631 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 854 108 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 854 108 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 854 108 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 16 000 000 kronor då det till anslaget överförs medel som tidigare fördelats från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*.

Regeringen föreslår att 854 065 000 kronor anvisas under anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 869 597 000 kronor, 887 675 000 kronor respektive 907 631 000 kronor.

Tabell 10.96 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:13 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå¹

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	825 464	825 464	825 464	825 464
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	12 561	27 758	45 496	65 076
Beslut	16 041	16 375	16 715	17 091
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/beräknat anslag	854 065	869 597	887 675	907 631

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.97 Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	651 483	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	673 580 ¹	Utgifts-prognos	663 909
2017	Förslag	696 179		
2018	Beräknat	710 472 ²		
2019	Beräknat	725 850 ³		
2020	Beräknat	741 571 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 697 817 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 698 402 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 697 840 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.98 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	2 279	0	2 277	2
Prognos 2016	2 400	0	2 400	0
Budget 2017	2 500	0	2 500	0

Tabell 10.99 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	329 990	318 993	10 997
(varav tjänsteexport)	84 035	84 035	0
Prognos 2016	335 000	335 000	0
(varav tjänsteexport)	86 000	86 000	0
Budget 2017	340 000	340 000	0
(varav tjänsteexport)	87 500	87 500	0

Regeringens överväganden

Karolinska institutet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 3 161 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 11 411 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 11 430 000 kronor med anledning av den satsning på hälso- och sjukvårdsutbildningar i Stockholmsområdet som presenterades i budgetpropositionen för 2014.

Anslaget föreslås öka med 3 032 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 842 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 504 000 kronor med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås minska med 2 339 000 kronor med anledning av att Karolinska institutet, som ansvarat för sjuksköterskeutbildning på Gotland, kommit in med en begäran om att anslagsmedel för denna utbildning överförs till Uppsala universitet.

Anslaget beräknas öka med 1 116 000 kronor 2018, öka med 998 000 kronor 2019 och minska med 597 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka 2018 med 513 000 kronor och 2019 med ytterligare 261 000 kronor med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 652 000 kronor till följd av att kvalitets-

förstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 696 179 000 kronor anvisas under anslaget 2:15 *Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 710 472 000 kronor, 725 850 000 kronor respektive 741 571 000 kronor.

Tabell 10.100 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	673 580	673 580	673 580	673 580
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	10 250	22 651	37 125	53 103
Beslut	13 342	14 740	15 392	15 141
Överföring till/från andra anslag	-993	-498	-247	-253
Övrigt		-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	696 179	710 472	725 850	741 571

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

**Tabell 10.101 Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet:
Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	1 457 867		0
2016	Anslag	1 483 297 ¹	Utgifts- prognos	1 483 297
2017	Förslag	1 506 141		
2018	Beräknat	1 533 772 ²		
2019	Beräknat	1 565 658 ³		
2020	Beräknat	1 600 857 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 506 453 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 506 453 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 506 454 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 1 506 141 000 kronor anvisas under anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 533 772 000 kronor, 1 565 658 000 kronor respektive 1 600 857 000 kronor.

**Tabell 10.102 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på
forskarnivå**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 483 297	1 483 297	1 483 297	1 483 297
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	22 571	49 879	81 753	116 938
Beslut	274	596	608	622
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	1 506 141	1 533 772	1 565 658	1 600 857

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

**Tabell 10.103 Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska
högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	1 062 564		0
2016	Anslag	1 048 011 ¹	Utgifts- prognos	1 032 965
2017	Förslag	1 082 273		
2018	Beräknat	1 146 291 ²		
2019	Beräknat	1 168 734 ³		
2020	Beräknat	1 195 008 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 125 874 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 124 539 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 124 538 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.104 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	143 869	134 817	9 052
(varav tjänsteexport)	22 996	22 996	0
Prognos 2016	160 000	160 000	0
(varav tjänsteexport)	22 000	22 000	0
Budget 2017	170 000	170 000	0
(varav tjänsteexport)	22 000	22 000	0

Regeringens överväganden

Kungl. Tekniska högskolan har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 9 321 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 16 358 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 8 672 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 7 204 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civilingenjörsutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 5 354 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås minska med 2 198 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka 2018 med 42 487 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka 2018 med 2 309 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2018 med 464 000 kronor och 2019 med 256 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 1 131 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 1 082 273 000 kronor anvisas under anslaget 2:17 *Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 146 291 000 kronor, 1 168 734 000 kronor respektive 1 195 008 000 kronor.

Tabell 10.105 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 048 011	1 048 011	1 048 011	1 048 011
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	15 948	35 243	57 763	82 622
Beslut	13 308	58 404	58 488	59 802
Överföring till/från andra anslag	5 006	4 633	4 473	4 574
Övrigt			-1	-1
Förslag/beräknat anslag	1 082 273	1 146 291	1 168 734	1 195 008

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.106 Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015		1 387 553		0
2016	Anslag	1 477 070	¹	1 477 070
2017	Förslag	1 499 593		
2018	Beräknat	1 526 824	²	
2019	Beräknat	1 558 564	³	
2020	Beräknat	1 593 603	⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 499 629 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 499 628 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 499 627 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 1 499 593 000 kronor anvisas under anslaget 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2016. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 526 824 000 kronor, 1 558 564 000 kronor respektive 1 593 603 000 kronor.

Tabell 10.107 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 477 070	1 477 070	1 477 070	1 477 070
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	22 477	49 671	81 410	116 448
Beslut	45	82	84	85
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	1 499 593	1 526 824	1 558 564	1 593 603

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.108 Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015		629 555		0
2016	Anslag	634 937	¹	625 821
2017	Förslag	643 531		
2018	Beräknat	662 417	²	
2019	Beräknat	673 764	³	
2020	Beräknat	690 858	⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 650 618 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 648 286 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 650 118 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.109 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	500	500	600	-100
Prognos 2016	500	500	600	-100
Budget 2017	500	500	600	-100

Tabell 10.110 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	114 000	114 000	0
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0
Prognos 2016	112 000	112 000	0
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0
Budget 2017	119 000	119 000	0
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0

Regeringens överväganden

Luleå tekniska universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 12 004 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 25 768 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 11 377 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 6 007 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörsutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 7 052 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 835 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 835 000 kronor, med 1 012 000 kronor 2019 och med 1 006 000 kronor 2020 med anledning av

den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 7 826 000 kronor 2018, öka med 1 924 000 kronor 2019 och öka med 941 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 1 487 000 kronor och 2019 med ytterligare 821 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 4 537 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 643 531 000 kronor anvisas under anslaget 2:19 *Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 662 417 000 kronor, 673 764 000 kronor respektive 690 858 000 kronor.

Tabell 10.111 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	634 937	634 937	634 937	634 937
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	9 662	21 352	34 995	50 056
Beslut	11 990	20 909	19 743	22 134
Överföring till/från andra anslag	-13 059	-14 783	-15 911	-16 269
Övrigt	1	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	643 531	662 417	673 764	690 858

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.112 Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	353 826	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	363 673 ¹	Utgifts- prognos	363 673
2017	Förslag	369 250		
2018	Beräknat	375 993 ²		
2019	Beräknat	383 810 ³		
2020	Beräknat	392 439 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 369 296 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 369 296 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 369 297 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 369 250 000 kronor anvisas under anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 375 993 000 kronor, 383 810 000 kronor respektive 392 439 000 kronor.

Tabell 10.113 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	363 673	363 673	363 673	363 673
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 534	12 229	20 044	28 671
Beslut	42	90	92	94
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	369 250	375 993	383 810	392 439

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.114 Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	595 671	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	614 236 ¹	Utgifts- prognos	605 417
2017	Förslag	634 496		
2018	Beräknat	653 923 ²		
2019	Beräknat	660 377 ³		
2020	Beräknat	677 226 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 642 276 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 635 405 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 637 290 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.115 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1008	1235	-227
Prognos 2016		1000	1380	-380
Budget 2017		1000	1380	-380

Tabell 10.116 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	67 962	67 834	128
(varav tjänsteexport)	2 421	2 421	0
Prognos 2016	64 700	64 700	0
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0
Budget 2017	67 900	67 900	0
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0

Regeringens överväganden

Karlstads universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 22 328 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av årets överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 21 702 000 kronor har därmed dragits in. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 59 567 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 10 788 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 711 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås minska med 1 200 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörsutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 320 000 kronor med anledning av att Karlstads universitet fått examenstillståndet för speciallärarexamen delvis

indraget. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarutbildningen.

Anslaget föreslås öka med 1 113 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 113 000 kronor, med 1 349 000 kronor 2019 och med 1 341 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 7 169 000 kronor 2018, öka med 1 283 000 kronor 2019 och öka med 662 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka 2018 med 256 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2018 med 640 000 kronor och 2019 med 320 000 kronor med anledning av att Karlstads universitet delvis fått examenstillståndet för speciallärarexamen indraget under 2016. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarexamen.

Anslaget beräknas minska 2019 med 9 439 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 634 496 000 kronor anvisas under anslaget 2:21 *Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 653 923 000 kronor, 660 377 000 kronor respektive 677 226 000 kronor.

Tabell 10.117 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	614 236	614 236	614 236	614 236
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	9 347	20 656	33 854	48 424
Beslut	12 433	21 230	14 865	17 202
Överföring till/från andra anslag	-1 520	-2 200	-2 578	-2 636
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	634 496	653 923	660 377	677 226

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.118 Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	204 616	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	223 706 ¹	Utgifts- prognos	223 706
2017	Förslag	227 090		
2018	Beräknat	231 182 ²		
2019	Beräknat	235 987 ³		
2020	Beräknat	241 293 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 227 064 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 227 063 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 227 064 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 227 090 000 kronor anvisas under anslaget 2:22 *Karlstads universitet*:

Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 231 182 000 kronor, 235 987 000 kronor respektive 241 293 000 kronor.

Tabell 10.119 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	223 706	223 706	223 706	223 706
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 404	7 523	12 329	17 636
Beslut	-21	-48	-49	-50
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	227 090	231 182	235 987	241 293

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.120 Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	993 258	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	1 012 220 ¹	Utgifts- prognos	997 687
2017	Förslag	1 029 306		
2018	Beräknat	1 053 794 ²		
2019	Beräknat	1 062 745 ³		
2020	Beräknat	1 089 768 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 035 024 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 022 558 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 025 504 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.121 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 780	1 545	235
Prognos 2016		1 800	1 800	0
Budget 2017		1 800	1 800	0

Tabell 10.122 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	138 959	140 464	-1 505
(varav tjänsteexport)	21 121	21 121	0
Prognos 2016	135 000	135 000	0
(varav tjänsteexport)	22 000	22 000	0
Budget 2017	140 000	140 000	0
(varav tjänsteexport)	22 000	22 000	0

Regeringens överväganden

Linnéuniversitetet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 20 402 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 58 918 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 8 733 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 2 227 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås minska med 1 200 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörsutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 7 847 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka 2018 med 2 227 000 kronor, med 2 699 000 kronor 2019 och med 2 682 000 kronor 2020 med anledning

av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 5 184 000 kronor, öka med 337 000 kronor 2019 och med ytterligare 448 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 1 656 000 kronor och 2019 med ytterligare 915 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 15 075 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 1 029 306 000 kronor anvisas under anslaget 2:23 *Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 053 794 000 kronor, 1 062 745 000 kronor respektive 1 089 768 000 kronor.

Tabell 10.123 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 012 220	1 012 220	1 012 220	1 012 220
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	15 403	34 039	55 789	79 800
Beslut	10 730	18 401	6 744	10 026
Överföring till/från andra anslag	-9 047	-10 867	-12 008	-12 278
Övrigt		1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	1 029 306	1 053 794	1 062 745	1 089 768

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.124 Anslagsutveckling för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	285 795	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	285 795	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	318 453 ¹	Utgifts-prognos	318 453
2017	Förslag	323 317		
2018	Beräknat	329 201 ²		
2019	Beräknat	336 045 ³		
2020	Beräknat	343 600 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 323 337 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 323 338 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 323 338 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 323 317 000 kronor anvisas under anslaget 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 329 201 000 kronor, 336 045 000 kronor respektive 343 600 000 kronor.

Tabell 10.125 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	318 453	318 453	318 453	318 453
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	4 846	10 709	17 552	25 106
Beslut	19	39	40	41
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	323 317	329 201	336 045	343 600

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.126 Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	700 468	Anslags-sparande	10 084
2015	Utfall	700 468	Anslags-sparande	10 084
2016	Anslag	748 128 ¹	Utgifts-prognos	737 387
2017	Förslag	766 819		
2018	Beräknat	786 274 ²		
2019	Beräknat	795 060 ³		
2020	Beräknat	814 722 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 772 269 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 764 995 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 766 677 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.127 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 211	1 446	-235
Prognos 2016		1 200	1 450	-250
Budget 2017		1 200	1 450	-250

Tabell 10.128 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	19 733	19 804	-71
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	19 000	19 000	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	19 000	19 000	0

Regeringens överväganden

Örebro universitet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 17 865 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 10 084 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 8 754 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 842 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 180 000 kronor 2017 med anledning av att Örebro universitet delvis fått examenstillståndet för speciallärarexamen indraget. Anslagsmedel i motsvarande nivå omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarutbildningen.

Anslaget föreslås minska med 3 053 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 113 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 113 000 kronor, med 1 349 000 kronor 2019 och med 1 341 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 5 216 000 kronor, öka med 708 000 kronor 2019 och med ytterligare 448 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med 180 000 kronor 2018 med anledning av att Örebro universitet delvis fått examenstillståndet för speciallärarexamen indraget 2016. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarutbildningen.

Anslaget beräknas minska 2018 med 644 000 kronor och 2019 med 356 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 9 262 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 766 819 000 kronor anvisas under anslaget 2:25 *Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2016. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 786 274 000 kronor, 795 060 000 kronor respektive 814 722 000 kronor.

Tabell 10.129 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	748 128	748 128	748 128	748 128
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	11 384	25 157	41 234	58 979
Beslut	9 698	16 250	9 383	11 383
Överföring till/från andra anslag	-2 391	-3 261	-3 685	-3 768
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	766 819	786 274	795 060	814 722

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 10.131 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	250 193	250 193	250 193	250 193
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 808	8 415	13 791	19 726
Beslut	63	138	141	144
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	254 064	258 746	264 125	270 063

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.130 Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

2015	Utfall	221 253	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	250 193 ¹	Utgifts- prognos	250 193
2017	Förslag	254 064		
2018	Beräknat	258 746 ²		
2019	Beräknat	264 125 ³		
2020	Beräknat	270 063 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 254 137 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 254 137 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 254 137 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 254 064 000 kronor anvisas under anslaget 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 258 746 000 kronor, 264 125 000 kronor respektive 270 063 000 kronor.

10.2.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.132 Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	523 100	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	518 614 ¹	Utgifts- prognos	511 168
2017	Förslag	525 658		
2018	Beräknat	540 203 ²		
2019	Beräknat	546 953 ³		
2020	Beräknat	561 360 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 530 581 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 526 270 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 528 256 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.133 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 172	-1 316	-143
Prognos 2016		1 050	-1 228	-178
Budget 2017		1 050	-1 228	-178

Tabell 10.134 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	31 518	30 119	1 398
(varav tjänsteexport)	302	302	0
Prognos 2016	21 637	22 997	1 360
(varav tjänsteexport)	211	211	0
Budget 2017	28 030	29 792	-1 762
(varav tjänsteexport)	274	274	0

Regeringens överväganden

Mittuniversitetet har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 2 504 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 43 401 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 7 782 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 3 732 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörsutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 6 455 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 670 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 670 000 kronor, med 2 024 000 kronor 2019 och med 2 011 000 kronor 2020 med anledning

av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 4 669 000 kronor, öka 2019 med 337 000 kronor och öka med ytterligare 100 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 1 362 000 kronor och 2019 med 753 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 6 088 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 525 658 000 kronor anvisas under anslaget 2:27 *Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 540 203 000 kronor, 546 953 000 kronor respektive 561 360 000 kronor.

Tabell 10.135 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	518 614	518 614	518 614	518 614
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	7 892	17 440	28 584	40 886
Beslut	9 339	15 882	12 486	14 877
Överföring till/från andra anslag	-10 187	-11 734	-12 731	-13 017
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	525 658	540 203	546 953	561 360

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.136 Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	207 024	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	231 067 ¹	Utgifts-prognos	231 067
2017	Förslag	234 620		
2018	Beräknat	238 918 ²		
2019	Beräknat	243 883 ³		
2020	Beräknat	249 366 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 234 662 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 234 661 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 234 661 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 234 620 000 kronor anvisas under anslaget 2:28 *Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 238 918 000 kronor, 243 883 000 kronor respektive 249 366 000 kronor.

Tabell 10.137 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	231 067	231 067	231 067	231 067
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 517	7 771	12 736	18 217
Beslut	36	79	80	82
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	234 620	238 918	243 883	249 366

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.29 2:29 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.138 Anslagsutveckling 2:29 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	262 804	Anslags-sparande	11 411
2016	Anslag	242 276 ¹	Utgifts-prognos	242 310
2017	Förslag	237 135		
2018	Beräknat	239 938 ²		
2019	Beräknat	242 048 ³		
2020	Beräknat	247 832 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 235 664 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 232 895 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 233 217 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.139 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		520	707	-187
Prognos 2016		400	450	-50
Budget 2017		400	400	0

Tabell 10.140 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	31 488	32 477	-989
(varav tjänsteexport)	3 858	4 018	-160
Prognos 2016	29 600	29 600	0
(varav tjänsteexport)	1 700	1 700	0
Budget 2017	34 700	34 700	0
(varav tjänsteexport)	1 500	1 500	0

Regeringens överväganden

Blekinge tekniska högskola har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 6 067 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 11 411 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 2 784 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 11 578 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka 2018 med 925 000 kronor, minska 2019 med 635 000 kronor och därefter öka 2020 med 342 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2019 med 893 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt

undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Anslaget beräknas minska 2018 med 2 444 000 kronor och 2019 med ytterligare 1 349 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 237 135 000 kronor anvisas under anslaget 2:29 *Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 239 938 000 kronor, 242 048 000 kronor respektive 247 832 000 kronor.

Tabell 10.141 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:29 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	242 276	242 276	242 276	242 276
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 686	8 147	13 352	19 099
Beslut	2 751	3 747	2 297	2 690
Överföring till/från andra anslag	-11 578	-14 232	-15 877	-16 234
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	237 135	239 938	242 048	247 832

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.30 2:30 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.142 Anslagsutveckling 2:30 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	84 952	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	91 134 ¹	Utgifts- prognos	91 134
2017	Förslag	92 543		
2018	Beräknat	94 247 ²		
2019	Beräknat	96 208 ³		
2020	Beräknat	98 371 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 92 568 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 92 570 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 92 570 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 92 543 000 kronor anvisas under anslaget 2:30 *Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 94 247 000 kronor, 96 208 000 kronor respektive 98 371 000 kronor.

Tabell 10.143 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:30 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	91 134	91 134	91 134	91 134
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 386	3 064	5 023	7 184
Beslut	22	49	50	52
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	0	1	1
Förslag/ beräknat anslag	92 543	94 247	96 208	98 371

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.31 2:31 Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.144 Anslagsutveckling 2:31 Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	827 489	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	866 470 ¹	Utgifts- prognos	854 030
2017	Förslag	894 005		
2018	Beräknat	922 142 ²		
2019	Beräknat	930 681 ³		
2020	Beräknat	956 227 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 905 717 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 895 488 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 899 838 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för utgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.145 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	160 577	-137 543	23 034
(varav tjänsteexport)	16 686	16 686	0
Prognos 2016	160 500	164 700	-4 200
(varav tjänsteexport)	16 500	16 500	0
Budget 2017	160 700	163 900	-3 200
(varav tjänsteexport)	16 500	16 500	0

Regeringens överväganden

Malmö högskola har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 27 992 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av årets överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 29 200 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 82 749 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 13 003 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 305 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av tandläkarutbildningen som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 3 457 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 4 732 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 4 732 000 kronor, med 5 020 000 kronor 2019 och med 5 009 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 7 868 000 kronor 2018, öka med 1 464 000 kronor 2019 och därefter minska med 387 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 729 000 kronor och 2019 med ytterligare 404 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 16 711 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 894 005 000 kronor anvisas under anslaget 2:31 *Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 922 142 000 kronor, 930 681 000 kronor respektive 956 227 000 kronor.

Tabell 10.146 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:31 Malmö högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	866 470	866 470	866 470	866 470
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	13 185	29 137	47 756	68 310
Beslut	17 502	30 472	20 879	25 970
Överföring till/från andra anslag	-3 152	-3 938	-4 424	-4 523
Övrigt		1	0	0
Förslag/beräknat anslag	894 005	922 142	930 681	956 227

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.32 2:32 Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.147 Anslagsutveckling 2:32 Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	119 938	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	137 103 ¹	Utgifts-prognos	137 103
2017	Förslag	139 059		
2018	Beräknat	141 423 ²		
2019	Beräknat	144 362 ³		
2020	Beräknat	147 607 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 138 904 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 138 903 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 138 903 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 139 059 000 kronor anvisas under anslaget 2:32 *Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 141 423 000 kronor, 144 362 000 kronor respektive 147 607 000 kronor.

Tabell 10.148 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:32 Malmö högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	137 103	137 103	137 103	137 103
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 087	4 611	7 557	10 809
Beslut	-132	-292	-298	-305
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	139 059	141 423	144 362	147 607

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.33 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.149 Anslagsutveckling 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	544 532	Anslags-sparande	87 988
2016	Anslag	569 778 ¹	Utgifts-prognos	552 260
2017	Förslag	583 055		
2018	Beräknat	599 735 ²		
2019	Beräknat	606 152 ³		
2020	Beräknat	620 444 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 589 053 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 583 231 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 583 856 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.150 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 907	1 797	110
Prognos 2016		2 000	1 800	200
Budget 2017		2 000	1 800	200

Tabell 10.151 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	34 520	30 538	3 982
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	34 000	34 500	-500
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	31 000	31 500	-500

Regeringens överväganden

Mälardalens högskola har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 33 867 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare anslagssparande överstiger värdet av årets anslagssparande vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 30 424 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 57 564 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 9 956 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 1 554 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 3 683 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka 2018 med 6 847 000 kronor, öka 2019 med 2 576 000 kronor och öka 2020 med

665 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 778 000 kronor och 2019 med ytterligare 429 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 8 196 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 583 055 000 kronor anvisas under anslaget 2:33 *Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 599 735 000 kronor, 606 152 000 kronor respektive 620 444 000 kronor.

Tabell 10.152 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	569 778	569 778	569 778	569 778
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	8 670	19 160	31 404	44 919
Beslut	9 844	16 906	11 637	12 564
Överföring till/från andra anslag	-5 237	-6 110	-6 666	-6 816
Övrigt		1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	583 055	599 735	606 152	620 444

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.34 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.153 Anslagsutveckling 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015		88 917		0
2016	Anslag	103 690 ¹	Utgifts- prognos	103 690
2017	Förslag	105 206		
2018	Beräknat	107 039 ²		
2019	Beräknat	109 264 ³		
2020	Beräknat	111 721 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 105 132 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 105 132 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 105 133 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 105 206 000 kronor anvisas under anslaget 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 107 039 000 kronor, 109 264 000 kronor respektive 111 721 000 kronor.

Tabell 10.154 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	103 690	103 690	103 690	103 690
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 577	3 486	5 714	8 174
Beslut	-62	-138	-141	-144
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	105 206	107 039	109 264	111 721

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.155 Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015		196 050		0
2016	Anslag	194 650 ¹	Utgifts- prognos	191 855
2017	Förslag	197 275		
2018	Beräknat	200 865 ²		
2019	Beräknat	204 964 ³		
2020	Beräknat	209 573 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 197 287 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 197 213 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 197 214 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.156 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	180 000	119 000	61
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	115 000	115 000	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	50 000	50 000	0

Regeringens överväganden

Stockholms konstnärliga högskola har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 17 728 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 13 967 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget beräknas minska 2019 med 76 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 197 275 000 kronor anvisas under anslaget 2:35 *Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 200 865 000 kronor, 204 964 000 kronor respektive 209 573 000 kronor.

Tabell 10.157 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	194 650	194 650	194 650	194 650
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	2 962	6 546	10 728	15 346
Beslut	-31	-20	-96	-98
Överföring till/från andra anslag	-306	-312	-318	-325
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	197 275	200 865	204 964	209 573

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå**Tabell 10.158 Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor				
År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos	
2015	Utfall	48 091		0
2016	Anslag	48 744 ¹		48 044
2017	Förslag	49 490		
2018	Beräknat	50 390 ²		
2019	Beräknat	51 438 ³		
2020	Beräknat	52 595 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 492 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 49 493 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 49 493 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Regeringen föreslår att 49 490 000 kronor anvisas under anslaget 2:36 *Stockholms*

konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 50 390 000 kronor, 51 438 000 kronor respektive 52 595 000 kronor.

Tabell 10.159 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	48 744	48 744	48 744	48 744
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	742	1 639	2 687	3 844
Beslut	4	7	7	7
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	49 490	50 390	51 438	52 595

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.160 Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Typ	Belopp	År	Typ	Belopp
2015	Utfall	93 686		Anslags- sparande	-295
2016	Anslag	95 133 ¹		Utgifts- prognos	93 186
2017	Förslag	97 639			
2018	Beräknat	100 671 ²			
2019	Beräknat	103 103 ³			
2020	Beräknat	106 398 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 98 878 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 99 204 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 100 124 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.161 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	372	-488	-116
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	500	-500	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	500	-500	0

Regeringens överväganden

Gymnastik- och idrottshögskolan har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 3 632 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 3 729 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 1 392 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 392 000 kronor, med 971 000 kronor 2019 och med 986 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas minska 2018 med 138 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2019 med 623 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 97 639 000 kronor anvisas under anslaget 2:37 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 100 671 000 kronor, 103 103 000 kronor respektive 106 398 000 kronor.

Tabell 10.162 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	94 838	94 838	94 838	94 838
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 443	3 189	5 227	7 477
Beslut	1 358	2 643	3 037	4 082
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	1	1
Förslag/ beräknat anslag	97 639	100 671	103 103	106 398

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.163 Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags- sparande	Övrigt
2015	Utfall	26 117		0
2016	Anslag	31 509 ¹	Utgifts- prognos	31 057
2017	Förslag	31 987		
2018	Beräknat	32 567 ²		
2019	Beräknat	33 244 ³		
2020	Beräknat	33 991 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 31 987 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 31 987 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 31 987 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

I anslaget ingår 7 230 000 kronor till Centrum för idrottsforskning.

Regeringen föreslår att 31 987 000 kronor anvisas under anslaget 2:38 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 32 567 000 kronor, 33 244 000 kronor respektive 33 991 000 kronor.

Tabell 10.164 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	31 509	31 509	31 509	31 509
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	480	1 060	1 737	2 484
Beslut	-1	-1	-1	-1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	31 987	32 567	33 244	33 991

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.165 Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	448 601	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	448 601	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	459 299 ¹	Utgifts-prognos	459 299
2017	Förslag	476 847		
2018	Beräknat	495 240 ²		
2019	Beräknat	501 406 ³		
2020	Beräknat	514 304 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 486 419 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 482 446 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 483 975 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan och för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerade utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.166 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		388	465	-77
Prognos 2016		400	500	-100
Budget 2017		400	500	-100

Tabell 10.167 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	30 545	28 188	2 357
(varav tjänsteexport)	4 062	3 814	248
Prognos 2016	30 000	30 000	0
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0
Budget 2017	30 000	30 000	0
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0

Regeringens överväganden

Högskolan i Borås har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 9 259 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 44 860 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 8 995 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 1 670 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 670 000 kronor, med 2 024 000 kronor 2019 och med 2 011 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 8 049 000 kronor 2018, öka med 1 520 000 kronor 2019 och minska med 385 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2019 med 7 675 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 476 847 000 kronor anvisas under anslaget 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 495 240 000 kronor, 501 406 000 kronor respektive 514 304 000 kronor.

Tabell 10.168 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	459 299	459 299	459 299	459 299
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	6 990	15 446	25 316	36 211
Beslut	10 558	20 495	16 791	18 794
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	476 847	495 240	501 406	514 304

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.169 Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	59 460	0	
2016	Anslag 66 401 ¹		65 448
2017	Förslag 67 386		
2018	Beräknat 68 580 ²		
2019	Beräknat 70 005 ³		
2020	Beräknat 71 580 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 67 358 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 358 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 67 359 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 67 386 000 kronor anvisas under anslaget 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017.

För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 68 580 000 kronor, 70 005 000 kronor respektive 71 580 000 kronor.

Tabell 10.170 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	66 401	66 401	66 401	66 401
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 010	2 232	3 659	5 235
Beslut	-24	-53	-55	-56
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	67 386	68 580	70 005	71 580

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.171 Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	399 704	0	
2016	Anslag 402 150 ¹		396 376
2017	Förslag 408 483		
2018	Beräknat 422 446 ²		
2019	Beräknat 425 136 ³		
2020	Beräknat 434 643 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 414 922 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 409 060 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 409 012 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.172 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		824	626	198
Prognos 2016		800	700	100
Budget 2017		800	700	100

Tabell 10.173 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	37 778	37 861	-83
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	29 659	30 458	-799
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	33 000	32 000	1 000

Regeringens överväganden

Högskolan Dalarna har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 11 218 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 13 811 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 9 161 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 9 145 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 278 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 278 000 kronor, med 337 000 kronor 2019 och med 335 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 8 178 000 kronor 2018, öka med 1 816 000 kronor 2019 och minska med 385 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 1 930 000 kronor och 2019 med ytterligare 1 065 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 7 181 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 408 483 000 kronor anvisas under anslaget 2:41 *Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 422 446 000 kronor, 425 136 000 kronor respektive 434 643 000 kronor.

Tabell 10.174 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	402 150	402 150	402 150	402 150
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	6 120	13 524	22 166	31 705
Beslut	9 359	18 014	13 360	13 611
Överföring till/från andra anslag	-9 145	-11 241	-12 540	-12 821
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	408 483	422 446	425 136	434 643

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.175 Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	55 564	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	61 333 ¹	Utgifts-prognos	60 452
2017	Förslag	62 277		
2018	Beräknat	63 416 ²		
2019	Beräknat	64 735 ³		
2020	Beräknat	66 190 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 62 286 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 62 287 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 62 287 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 62 277 000 kronor anvisas under anslaget 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 63 416 000 kronor, 64 735 000 kronor respektive 66 190 000 kronor.

Tabell 10.176 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	61 333	61 333	61 333	61 333
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	934	2 063	3 381	4 836
Beslut	10	20	21	21
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	62 277	63 416	64 735	66 190

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.177 Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	424 343	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	425 125 ¹	Utgifts-prognos	419 021
2017	Förslag	433 294		
2018	Beräknat	449 237 ²		
2019	Beräknat	456 083 ³		
2020	Beräknat	468 191 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 441 235 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 438 836 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 440 582 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.178 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		1 016	1 042	-26
Prognos 2016		1 050	1 050	0
Budget 2017		1 100	1 100	0

Tabell 10.179 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	23 482		
(varav tjänsteexport)	437	437	
Prognos 2016	25 000	25 000	
(varav tjänsteexport)	500	475	25
Budget 2017	27 000	27 000	
(varav tjänsteexport)	500	475	25

Regeringens överväganden

Högskolan i Gävle har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 20 020 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 9 747 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 9 146 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka med 530 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörsutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 9 862 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 948 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 948 000 kronor, med 2 361 000 kronor 2019 och med 2 347 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 8 187 000 kronor 2018, öka med 1 584 000 kronor 2019 och minska med 492 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 2 082 000 kronor och 2019 med ytterligare 1 149 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 5 288 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 433 294 000 kronor anvisas under anslaget 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 449 237 000 kronor, 456 083 000 kronor respektive 468 191 000 kronor.

Tabell 10.180 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	425 125	425 125	425 125	425 125
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	6 469	14 296	23 431	33 515
Beslut	11 033	21 399	20 501	22 817
Överföring till/från andra anslag	-9 332	-11 583	-12 973	-13 265
Övrigt	-1	0	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	433 294	449 237	456 083	468 191

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.181 Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	83 865	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	90 963 ¹	Utgifts-prognos	89 657
2017	Förslag	92 372		
2018	Beräknat	94 078 ²		
2019	Beräknat	96 035 ³		
2020	Beräknat	98 193 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 92 402 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 92 403 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 92 403 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 92 372 000 kronor anvisas under anslaget 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 94 078 000 kronor, 96 035 000 kronor respektive 98 193 000 kronor.

Tabell 10.182 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	90 963	90 963	90 963	90 963
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	1 384	3 058	5 014	7 171
Beslut	25	56	58	59
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/beräknat anslag	92 372	94 078	96 035	98 193

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.183 Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	368 791	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	369 418 ¹	Utgifts-prognos	364 114
2017	Förslag	374 906		
2018	Beräknat	387 146 ²		
2019	Beräknat	391 126 ³		
2020	Beräknat	400 890 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 380 250 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 376 336 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 377 249 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.184 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	1 010	1 010	835	175
Prognos 2016	1 000	1 000	1 000	0
Budget 2017	1 000	1 000	1 000	0

Tabell 10.185 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	22 568	23 350	-782
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	23 000	23 000	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	25 000	25 000	0

Regeringens överväganden

Högskolan i Halmstad har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 12 772 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 21 400 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 6 656 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 8 117 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 392 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 392 000 kronor, med 1 687 000 kronor 2019 och med 1 676 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 5 733 000 kronor 2018, öka med 453 000 kronor 2019 och minska med 706 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med 1 712 000 kronor 2018 och med ytterligare 947 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 5 259 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 374 906 000 kronor anvisas under anslaget 2:45 *Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 387 146 000 kronor, 391 126 000 kronor respektive 400 890 000 kronor.

Tabell 10.186 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	369 418	369 418	369 418	369 418
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 621	12 422	20 360	29 124
Beslut	7 984	15 281	12 479	13 730
Överföring till/från andra anslag	-8 117	-9 976	-11 131	-11 381
Övrigt		1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	374 906	387 146	391 126	400 890

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

**Tabell 10.187 Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i
Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

2015	Utfall	55 785	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	62 494 ¹	Utgifts- prognos	61 597
2017	Förslag	63 458		
2018	Beräknat	64 628 ²		
2019	Beräknat	65 972 ³		
2020	Beräknat	67 456 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 63 477 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 63 477 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 63 478 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 63 458 000 kronor anvisas under anslaget 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 64 628 000 kronor, 65 972 000 kronor respektive 67 456 000 kronor.

**Tabell 10.188 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på
forskarnivå**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	62 494	62 494	62 494	62 494
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	951	2 101	3 444	4 927
Beslut	15	34	35	36
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-2	-1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	63 458	64 628	65 972	67 456

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

**Tabell 10.189 Anslagsutveckling 2:47 Högskolan
Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

2015	Utfall	357 624	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	362 953 ¹	Utgifts- prognos	357 742
2017	Förslag	373 379		
2018	Beräknat	387 788 ²		
2019	Beräknat	391 199 ³		
2020	Beräknat	400 718 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 380 881 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 376 406 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 377 087 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.190 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		754	754	0
Prognos 2016		800	800	0
Budget 2017		800	800	0

Tabell 10.191 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	44 327	37 704	6 623
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	55 404	58 328	2 924
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	55 000	55 000	0

Regeringens överväganden

Högskolan Kristianstad har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 5 487 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 4 620 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 7 804 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 4 497 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 670 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 670 000 kronor, med 1 309 000 kronor 2019 och med 1 322 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 6 895 000 kronor 2018, öka med 1 056 000 kronor 2019 och minska med 599 000 kronor 2020 med

anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 949 000 kronor och med ytterligare 525 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 6 491 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 373 379 000 kronor anvisas under anslaget 2:47 *Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 387 788 000 kronor, 391 199 000 kronor respektive 400 718 000 kronor.

Tabell 10.192 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	362 953	362 953	362 953	362 953
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 523	12 205	20 004	28 614
Beslut	9 400	18 158	14 410	15 457
Överföring till/från andra anslag	-4 497	-5 528	-6 167	-6 306
Övrigt		-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	373 379	387 788	391 199	400 718

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

**Tabell 10.193 Anslagsutveckling 2:48 Högskolan i
Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

2015	Utfall	47 003	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	52 657 ¹	Utgifts- prognos	51 901
2017	Förslag	53 466		
2018	Beräknat	54 445 ²		
2019	Beräknat	55 578 ³		
2020	Beräknat	56 827 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 53 475 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 53 476 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 53 476 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 53 466 000 kronor anvisas under anslaget 2:48 *Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 54 445 000 kronor, 55 578 000 kronor respektive 56 827 000 kronor.

**Tabell 10.194 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på
forskarnivå**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	52 657	52 657	52 657	52 657
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	801	1 770	2 902	4 151
Beslut	8	18	19	19
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	53 466	54 445	55 578	56 827

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

**Tabell 10.195 Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde:
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

2015	Utfall	322 851	Anslags- sparande	15 706
2016	Anslag	298 093 ¹	Utgifts- prognos	305 218
2017	Förslag	296 793		
2018	Beräknat	303 173 ²		
2019	Beräknat	306 340 ³		
2020	Beräknat	312 628 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 297 773 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 294 756 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 294 192 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.196 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		927	662	265
Prognos 2016		750	750	0
Budget 2017		750	750	0

Tabell 10.197 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	15 967	17 952	-1 985
(varav tjänsteexport)	6 214	5 768	446
Prognos 2016	17 000	17 000	0
(varav tjänsteexport)	7 000	7 000	0
Budget 2017	18 000	18 000	0
(varav tjänsteexport)	8 000	8 000	0

Regeringens överväganden

Högskolan i Skövde har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 9 760 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 15 705 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 3 548 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 960 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörsutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås minska med 8 372 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 2 740 000 kronor 2018, minska med 56 000 kronor 2019 och minska med ytterligare 599 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 1 766 000 kronor och med ytterligare 976 000 kronor 2019 med anledning av utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 2 104 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 296 793 000 kronor anvisas under anslaget 2:49 *Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 303 173 000 kronor 306 340 000 kronor respektive 312 628 000 kronor.

Tabell 10.198 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	298 093	298 093	298 093	298 093
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	4 536	10 024	16 430	23 501
Beslut	3 497	6 323	4 295	3 792
Överföring till/från andra anslag	-9 332	-11 267	-12 477	-12 758
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/beräknat anslag	296 793	303 173	306 340	312 628

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.199 Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	41 171	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	46 706 ¹	Utgifts-prognos	46 035
2017	Förslag	47 423		
2018	Beräknat	48 293 ²		
2019	Beräknat	49 296 ³		
2020	Beräknat	50 405 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 47 433 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 47 432 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 47 433 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 47 423 000 kronor anvisas under anslaget 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 48 293 000 kronor, 49 296 000 kronor respektive 50 405 000 kronor.

Tabell 10.200 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	46 706	46 706	46 706	46 706
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	710	1 570	2 573	3 681
Beslut	8	18	19	19
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	47 423	48 293	49 296	50 405

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.201 Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2015	Utfall	353 656	Anslags-sparande	4 621
2016	Anslag	333 298 ¹	Utgifts-prognos	328 513
2017	Förslag	343 773		
2018	Beräknat	357 797 ²		
2019	Beräknat	362 346 ³		
2020	Beräknat	371 448 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 351 424 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 348 644 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 349 544 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.202 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		903	556	347
Prognos 2016		900	600	300
Budget 2017		900	600	300

Tabell 10.203 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	16 191	15 485	706
(varav tjänsteexport)	1045	1040	5
Prognos 2016	25 200	26 200	-1 000
(varav tjänsteexport)	500	500	0
Budget 2017	24 000	25 000	-1 000
(varav tjänsteexport)	500	500	0

Regeringens överväganden

Högskolan Väst har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 9 908 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 4 621 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 7 567 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 3 201 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörsutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 1 113 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 1 113 000 kronor, med 1 349 000 kronor 2019 och med 1 341 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 6 658 000 kronor 2018, öka med 1 335 000 kronor 2019 och minska med 385 000 kronor 2020 med

anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2019 med 5 573 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 343 773 000 kronor anvisas under anslaget 2:51 *Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 357 797 000 kronor, 362 346 000 kronor respektive 371 448 000 kronor.

Tabell 10.204 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	333 298	333 298	333 298	333 298
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	5 072	11 208	18 370	26 276
Beslut	8 603	16 549	14 004	15 275
Överföring till/från andra anslag	-3 201	-3 259	-3 327	-3 402
Övrigt	1	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	343 773	357 797	362 346	371 448

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.205 Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	42 006	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	47 538 ¹	Utgifts-prognos	46 855
2017	Förslag	48 249		
2018	Beräknat	49 113 ²		
2019	Beräknat	50 133 ³		
2020	Beräknat	51 262 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 48 238 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 48 237 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 48 239 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 48 249 000 kronor anvisas under anslaget 2:52 *Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 49 113 000 kronor, 50 133 000 kronor respektive 51 262 000 kronor.

Tabell 10.206 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	47 538	47 538	47 538	47 538
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	724	1 599	2 620	3 749
Beslut	-12	-24	-25	-25
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/beräknat anslag	48 249	49 113	50 133	51 262

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.207 Anslagsutveckling 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

2015	Utfall	158 102	Anslags-sparande	2 821
2016	Anslag	155 388 ¹	Utgifts-prognos	151 959
2017	Förslag	158 283		
2018	Beräknat	161 719 ²		
2019	Beräknat	165 392 ³		
2020	Beräknat	169 780 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 158 839 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 159 138 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 159 768 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.208 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	2 987	3 346	-359
(varav tjänsteexport)	985	1 136	-151
Prognos 2016	2 600	2 600	0
(varav tjänsteexport)	700	700	0
Budget 2017	2 500	2 500	0
(varav tjänsteexport)	900	900	0

Regeringens överväganden

Konstfack har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 4 648 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 2 821 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 557 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleds 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 557 000 kronor, med 675 000 kronor 2019 och med 670 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleds 2017.

Anslaget beräknas minska 2019 med 365 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 158 283 000 kronor anvisas under anslaget 2:53 *Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 161 719 000 kronor, 165 392 000 kronor respektive 169 780 000 kronor.

Tabell 10.209 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	155 388	155 388	155 388	155 388
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 365	5 225	8 565	12 251
Beslut	530	1 106	1 439	2 141
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	158 283	161 719	165 392	169 780

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.54 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**Tabell 10.210 Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor				
År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	8 259		0
2016	Anslag	9 371 ¹	Utgifts- prognos	9 236
2017	Förslag	9 513		
2018	Beräknat	9 686 ²		
2019	Beräknat	9 888 ³		
2020	Beräknat	10 110 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 9 513 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 9 514 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 9 514 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Regeringen föreslår att 9 513 000 kronor anvisas under anslaget 2:54 *Konstfack: Forskning och*

utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 686 000 kronor, 9 888 000 kronor respektive 10 110 000 kronor.

Tabell 10.211 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	9 371	9 371	9 371	9 371
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	142	314	516	738
Beslut		1	1	1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	9 513	9 686	9 888	10 110

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.212 Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
		2017	2018	2019
2015	Utfall	60 852	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	61 679 ¹	Utgifts-prognos	60 793
2017	Förslag	62 611		
2018	Beräknat	63 750 ²		
2019	Beräknat	65 076 ³		
2020	Beräknat	66 539 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 62 615 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 62 615 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 62 615 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.213 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	450	450	0
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2016	450	450	0
(varav tjänsteexport)			
Budget 2017	450	450	0
(varav tjänsteexport)			

Regeringens överväganden

Kungl. Konsthögskolan har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 367 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 4 565 000 kronor.

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 62 611 000 kronor anvisas under anslaget 2:55 *Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 63 750 000 kronor, 65 076 000 kronor respektive 66 539 000 kronor.

Tabell 10.214 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	61 679	61 679	61 679	61 679
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	939	2 074	3 400	4 863
Beslut	-7	-3	-3	-3
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	62 611	63 750	65 076	66 539

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.215 Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	4 944	0	
2016	6 010 ¹		5 924
2017	Förslag	6 102	
2018	Beräknat	6 213 ²	
2019	Beräknat	6 342 ³	
2020	Beräknat	6 484 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 6 102 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 6 102 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 6 102 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 6 102 000 kronor anvisas under anslaget 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 213 000 kronor, 6 342 000 kronor respektive 6 484 000 kronor.

Tabell 10.216 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	6 010	6 010	6 010	6 010
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	92	203	332	474
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	6 102	6 213	6 342	6 484

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.217 Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	122 697	0	
2016	125 345 ¹		125 345
2017	Förslag	127 784	
2018	Beräknat	130 666 ²	
2019	Beräknat	133 678 ³	
2020	Beräknat	137 353 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 128 339 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 128 623 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 129 253 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.218 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	383	383	0
(varav tjänsteexport)	383	383	0
Prognos 2016	400	400	0
(varav tjänsteexport)	383	383	0
Budget 2017	530	530	0
(varav tjänsteexport)	510	510	0

Regeringens överväganden

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 9 480 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 11 297 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 557 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleds 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 557 000 kronor, med 675 000 kronor 2019 och med 670 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleds 2017.

Anslaget beräknas minska 2019 med 380 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 127 784 000 kronor anvisas under anslaget 2:57 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 130 666 000 kronor, 133 678 000 kronor respektive 137 353 000 kronor.

Tabell 10.219 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	125 345	125 345	125 345	125 345
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 908	4 215	6 909	9 882
Beslut	531	1 106	1 424	2 126
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	127 784	130 666	133 678	137 353

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**Tabell 10.220 Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor				
2015	Utfall	8 352	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	9 465 ¹	Utgifts- prognos	9 329
2017	Förslag	9 609		
2018	Beräknat	9 784 ²		
2019	Beräknat	9 988 ³		
2020	Beräknat	10 212 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 9 610 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 9 610 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 9 610 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Regeringen föreslår att 9 609 000 kronor anvisas under anslaget 2:58 *Kungl. Musikhögskolan i*

Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 784 000 kronor, 9 988 000 kronor respektive 10 212 000 kronor.

Tabell 10.221 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	9 465	9 465	9 465	9 465
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	144	318	522	746
Beslut		1	1	1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	9 609	9 784	9 988	10 212

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.222 Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	381 224	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	381 224	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	386 119 ¹	Utgifts-prognos	386 119
2017	Förslag	395 592		
2018	Beräknat	413 309 ²		
2019	Beräknat	415 288 ³		
2020	Beräknat	426 212 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 405 947 tkr i 2017 års prinsnivå.

³ Motsvarar 399 584 tkr i 2017 års prinsnivå.

⁴ Motsvarar 401 078 tkr i 2017 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.223 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	54 146	48 039	6 107
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	82 208	82 208	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	97 200	97 200	0

Regeringens överväganden

Södertörns högskola har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 8 935 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av årets överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 9 443 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 38 122 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 9 648 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska med 2 514 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås minska med 6 510 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av vård- och ingenjörutbildningar som inleddes 2012.

Anslaget föreslås öka med 3 062 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2018 med 3 062 000 kronor, med 2 280 000 kronor 2019 och med 2 308 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 7 990 000 kronor 2018 och öka med 1 147 000 kronor 2019 och minska med 721 000 kronor 2020 med

anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska 2018 med 531 000 kronor och 2019 med 293 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas minska 2019 med 9 747 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att 395 592 000 kronor anvisas under anslaget 2:59 *Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 413 309 000 kronor, 415 288 000 kronor respektive 426 212 000 kronor.

Tabell 10.224 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	386 119	386 119	386 119	386 119
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 876	12 985	21 281	30 441
Beslut	12 621	23 925	18 102	20 096
Överföring till/från andra anslag	-9 024	-9 719	-10 214	-10 443
Övrigt		-1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	395 592	413 309	415 288	426 212

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.225 Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2015	Utfall	49 551	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	56 920 ¹	Utgifts- prognos	56 103
2017	Förslag	57 840		
2018	Beräknat	58 954 ²		
2019	Beräknat	60 179 ³		
2020	Beräknat	61 533 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 57 904 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 57 903 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 57 904 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 57 840 000 kronor anvisas under anslaget 2:60 *Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 58 954 000 kronor, 60 179 000 kronor respektive 61 533 000 kronor.

Tabell 10.226 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	56 920	56 920	56 920	56 920
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	866	1 914	3 137	4 488
Beslut	55	121	124	126
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	57 840	58 954	60 179	61 533

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.227 Anslagsutveckling 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2015	Utfall	23 731	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	24 136 ¹	Utgifts-prognos	24 136	
2017	Förslag	24 553			
2018	Beräknat	25 027 ²			
2019	Beräknat	25 549 ³			
2020	Beräknat	26 111 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 555 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 554 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 24 555 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.228 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	218 222	228 521	-10 299
(varav tjänsteexport)	222	224	-2
Prognos 2016	213 000	219 000	-6 000
(varav tjänsteexport)	230	225	5
Budget 2017	215 000	217 000	-2 000
(varav tjänsteexport)	230	225	5

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 24 553 000 kronor anvisas under anslaget 2:61 *Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 027 000 kronor, 25 549 000 kronor respektive 26 111 000 kronor.

Tabell 10.229 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	24 136	24 136	24 136	24 136
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	505	979	1 503	2 066
Beslut	-88	-88	-90	-91
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	24 553	25 027	25 549	26 111

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.230 Anslagsutveckling 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015		9 295		0
2016	Anslag	10 421 ¹	Utgifts-prognos	10 271
2017	Förslag	10 580		
2018	Beräknat	10 773 ²		
2019	Beräknat	10 997 ³		
2020	Beräknat	11 244 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 581 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 581 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 10 581 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen föreslår att 10 580 000 kronor anvisas under anslaget 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 773 000 kronor, 10 997 000 kronor respektive 11 244 000 kronor.

Tabell 10.231 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	10 421	10 421	10 421	10 421
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	159	351	575	822
Beslut		1	1	1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	10 580	10 773	10 997	11 244

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.2.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tabell 10.232 Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015		2 963 338		-9 505
2016	Anslag	3 023 559 ¹	Utgifts-prognos	3 038 559
2017	Förslag	3 193 384		
2018	Beräknat	3 272 335 ²		
2019	Beräknat	3 339 518 ³		
2020	Beräknat	3 418 931 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 214 049 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 213 236 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 3 217 315 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till enskilda utbildningsanordnare för ersättning för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande belopp.

Tabell 10.233 Fördelning på anslagsposter

Tusentals kronor

Anslagspost	2017	2018	2019	2020
Chalmers tekniska högskola AB	1 724	1 759	1 795	1 836
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	699	273	104	878
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	870 609	889 475	906 877	927 736
- Forskning och utbildning på forskarnivå	854 090	869 798	888 227	909 142
Handelshögskolan i Stockholm	78 605	80 051	81 747	83 672
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	629 285	650 697	662 087	679 624
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	522 225	541 668	550 748	565 663
- Forskning och utbildning på forskarnivå	107 060	109 029	111 339	113 961
Teologiska högskolan, Stockholm	10 292	10 481	10 407	10 644
Evangeliska Frikyrkan	4 646	4 731	4 707	4 814
Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	3 650	3 717	3 661	3 743
Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut	11 719	11 934	12 187	12 474
Ericastiftelsen	7 207	7 340	7 495	7 671
Ersta Sköndal Högskola AB	111 146	115 332	118 159	121 182
Stiftelsen Rödakorshemmet	83 465	87 883	91 047	93 637
Sophiahemmet, Ideell förening	81 867	86 255	89 385	91 935
Beckmans skola AB	29 843	30 392	31 036	31 767
Newmaninstitutet AB	5 085	5 179	5 230	5 351
Mervärdesskatteskostnader för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping	411 875	419 070	427 266	435 539
Summa	3 193	3 272	3 339	3 418
	384	335	518	931

1. Chalmers tekniska högskola AB

Chalmers tekniska högskola AB har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 12 657 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 4 959 000 kronor.

Chalmers särskilda åtaganden har fullgjorts.

Resursfördelning

Regeringen avser att under 2017 högst fördela följande medel till Chalmers tekniska högskola AB:

- 870 609 000 kronor för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, varav dels 860 315 000 kronor utgörs av takbeloppet, dels 10 294 000 kronor utgörs av det särskilda åtagandet som avser bidrag för utrustning m.m. till sjöbefälsutbildningen och medel för spetsutbildning i entreprenörskap och innovation, och
- 854 090 000 kronor för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bidraget föreslås öka med 2 183 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka med 6 196 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Bidraget föreslås öka med 7 204 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av civilingenjörsutbildningen som inleddes 2012.

Bidraget beräknas öka 2018 med 366 000 kronor och 2019 minska med 1 076 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget beräknas öka 2018 med 2 566 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Bidraget beräknas minska 2019 med 253 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

2. Handelshögskolan i Stockholm

Handelshögskolan i Stockholm har redovisat 1 706 helårsstudenter för 2015. Under läsåret 2014/2015 har högskolan 12 avlagda doktors-examina för 2014 och 1 avlagd licentiatexamen.

Enligt avtal mellan staten och Handelshögskolan i Stockholm åtar sig staten, under förutsättning att riksdagen årligen anvisar medel för ändamålet, att varje budgetår utbetala 73 180 000 kronor (i 2010 års prisnivå) till

Handelshögskolan i Stockholm för utbildning och forskning. Handelshögskolan åtar sig enligt avtalet att utbilda minst 1 600 helårsstudenter årligen.

Regeringen föreslår att bidraget till Handelshögskolan i Stockholm uppgår till 78 605 000 kronor för 2017.

3. Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Stiftelsen Högskolan i Jönköping har för budgetåret 2015 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 2 159 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion redovisade högskolan vid utgången av budgetåret en genomförd men ännu inte ersatt överproduktion motsvarande 50 406 000 kronor.

Resursfördelning

Regeringen avser att under 2017 högst fördela följande medel till Stiftelsen Högskolan i Jönköping:

522 225 000 kronor för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, varav 522 225 000 kronor utgörs av takbeloppet, och 107 060 000 kronor för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bidraget föreslås öka med 9 360 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka med 2 227 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Bidraget föreslås minska med 246 000 kronor 2017 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Bidraget beräknas öka med 7 749 000 kronor 2018 och med 1 817 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget beräknas öka 2018 med 2 227 000 kronor, med 2 699 000 kronor 2019 och med 2 682 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Bidraget beräknas minska 2018 med 52 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Bidraget beräknas minska 2019 med 6 639 000 kronor till följd av att

kvalitetsförstärkningen i form av höjda ersättningsbelopp för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

4. Teologiska Högskolan, Stockholm

Teologiska Högskolan, Stockholm har för läsåret 2014/2015 redovisat 217 helårsstudenter.

Bidraget beräknas minska 2019 med 295 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att bidraget till Teologiska Högskolan, Stockholm uppgår till 10 292 000 kronor för 2017.

5. Evangeliska Frikyrkan

Evangeliska Frikyrkan har för 2015 redovisat 117 helårsstudenter för Örebro Teologiska Högskola.

Bidraget beräknas minska 2019 med 125 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att bidraget till Evangeliska Frikyrkan för Örebro Teologiska Högskola uppgår till 4 646 000 kronor för 2017.

6. Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen har för 2015 redovisat 104 helårsstudenter för Johannelunds teologiska högskola.

Bidraget beräknas minska 2019 med 135 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att bidraget till Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen för Johannelunds teologiska högskola uppgår till 3 650 000 kronor för 2017.

7. Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut

Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut har 2015 redovisat 62 helårsstudenter.

Regeringen föreslår att bidraget till Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut uppgår till 11 719 000 kronor för 2017.

8. Ericastiftelsen

Ericastiftelsen har för läsåret 2014/2015 redovisat 30 helårsstudenter inom psyko-terapiutbildning med inriktning mot barn och ungdomar.

Regeringen föreslår att bidraget till Ericastiftelsen uppgår till 7 207 000 kronor för 2017.

9. Ersta Sköndal Högskola AB

Ersta Sköndal Högskola AB har för 2015 redovisat 824 helårsstudenter.

Resursfördelning

Bidraget föreslås öka med 1 568 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka med 1 848 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013 och med 3 000 000 kronor med anledning av den satsning på hälso- och sjukvårdsutbildningar i Stockholmsområdet som presenterades i budgetpropositionen för 2014.

Bidraget beräknas öka 2018 med ytterligare 684 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013.

Bidraget beräknas öka 2018 med 1 491 000 kronor och 2019 med 929 000 kronor och 2020 med ytterligare 429 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget beräknas minska 2019 med 469 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att bidraget till Ersta Sköndal Högskola AB uppgår till 111 146 000 kronor för 2017.

10. Stiftelsen Rödakorshemmet

Stiftelsen Rödakorshemmet har för 2015 redovisat 569 helårsstudenter för Röda Korsets Högskola.

Resursfördelning

Bidraget föreslås öka med 2 351 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka med 1 848 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013 och med 3 000 000 kronor med anledning av den satsning på hälso- och sjukvårdsutbildningar i Stockholmsområdet som presenterades i budgetpropositionen för 2014.

Bidraget beräknas öka 2018 med ytterligare 684 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013.

Bidraget beräknas öka 2018 med 2 236 000 kronor, 2019 med 1 393 000 kronor och 2020 med ytterligare 643 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Regeringen föreslår att bidraget till Stiftelsen Rödakorshemmet uppgår till 83 465 000 kronor för 2017.

11. Sophiahemmet, Ideell förening

Sophiahemmet, Ideell förening har för 2015 redovisat 534 helårsstudenter för Sophiahemmet Högskola.

Resursfördelning

Bidraget föreslås öka med 2 351 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka med 1 848 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013 och med 3 000 000 kronor med anledning av den satsning på hälso- och sjukvårdsutbildningar i Stockholmsområdet som presenterades i budgetpropositionen för 2014.

Bidraget beräknas öka 2018 med 2 236 000 kronor, 2019 med 1 393 000 kronor och 2020 med ytterligare 643 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolorna som inleddes 2015.

Bidraget beräknas öka 2018 med ytterligare 684 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att bidraget till Sophiahemmet, Ideell förening uppgår till 81 867 000 kronor för 2017.

12. Beckmans skola AB

Beckmans skola AB (Beckmans Designhögskola) har för 2015 redovisat 122 helårsstudenter.

Regeringen föreslår att bidraget till Beckmans skola AB uppgår till 29 843 000 kronor för 2017.

13. Newmaninstitutet AB

Newmaninstitutet AB har för läsåret 2013/2014 redovisat 34 helårsstudenter.

Bidraget beräknas minska 2019 med 59 000 kronor till följd av att kvalitetsförstärkningen inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning upphör.

Regeringen föreslår att bidraget till Newmaninstitutet AB uppgår till 5 085 000 kronor för 2017.

14. Mervärdesskattekostnader för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Under anslagsposten har mervärdesskattekostnader beräknats för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping i enlighet med de ramavtal som har ingåtts mellan staten och bolaget respektive staten och stiftelsen. Syftet är att garantera konkurrensneutralitet gentemot statliga universitet och högskolor.

Budgetåret 2015 anvisades 326 miljoner kronor när det gäller ersättning för mervärdesskattekostnader. Det sammanlagda belopp som utbetalades för 2014 var 346 miljoner kronor.

Enligt prognoser kommer de samlade utgifterna för mervärdesskattekostnader 2016 att uppgå till cirka 350 miljoner kronor.

För att möta det ökade behovet av medel på anslagsposten föreslås att medlen till mervärdesskattekostnader ökas med 76 000 000 kronor för 2017.

Regeringen föreslår att det högsta belopp som kan utgå 2017 för ändamålet uppgår till 411 875 000 kronor.

Tabell 10.234 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 023 559	3 023 559	3 023 559	3 023 559
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	46 011	101 677	166 648	238 368
Beslut	111 313	132 373	134 305	141 661
Överföring till/från andra anslag	12 503	14 730	15 008	15 345
Övrigt	-2	-2	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	3 193 384	3 272 335	3 339 518	3 418 931

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 3 193 384 000 kronor anvisas under anslaget 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 272 335 000 kronor, 3 339 518 000 kronor respektive 3 418 931 000 kronor.

10.2.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tabell 10.235 Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

2015	Utfall	501 469	Anslags- sparande	90 238
2016	Anslag	591 896 ¹	Utgifts- prognos	563 427
2017	Förslag	579 243		
2018	Beräknat	1 257 040 ²		
2019	Beräknat	1 627 718 ³		
2020	Beräknat	2 347 233 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 234 650 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 566 167 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 2 208 816 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser för högskoleutbildning och forskning inom högskoleområdet. Anslaget får även användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Regeringens överväganden

Anslagsförändringar 2017

Anslaget föreslås öka med 24 721 000 kronor då resurserna för kompletterande utbildningar ökar. Förslag om medel till studiestöd för denna satsning redovisas inom utg.omr.15 Studiestöd.

Anslaget föreslås öka med 63 654 000 kronor när den tillfälliga finansieringen av högskoleutbyggnad från anslaget som inleddes 2012 och 2013 minskar.

Anslaget föreslås öka med 12 364 000 kronor då bland annat medlen till särskild kompletterande pedagogisk utbildning och vidareutbildning av obehöriga lärare förändras.

I enlighet med vad som kommer att presenteras i den kommande forskningspolitiska propositionen föreslås anslaget öka med 15 000 000 kronor för en insats som syftar till starkare vetenskaplig grund i skolan.

Anslaget föreslås minska med 60 000 000 kronor genom att medel som för kapitaltillskott till European Spallation Source

ERIC överförs till anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation*. Anslaget föreslås minska med 21 000 000 kronor då medlen för bidrag till teckenspråksutbildning i folkhögskolors regi överförs till anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* under utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Anslaget föreslås minska med 16 000 000 kronor då medel som tidigare fördelats från detta anslag överförs till anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå*.

Anslaget föreslås minska med 8 000 000 kronor då medel överförs till anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utg.omr. 1 Rikets styrelse med anledningen av förslaget att flytta utlandsplacerad verksamhet för omvärldsbevakning, analys och främjande på utbildnings-, forsknings- och innovationsområdet från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser till Regeringskansliet.

Anslaget föreslås minska med 4 500 000 kronor med anledning av att Socialstyrelsen, Tillväxtverket och Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd fått nya och utökade uppgifter till följd av genomförande av EU:s direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer (direktiv 2005/36/EG och 2013/55/EU).

Anslaget föreslås minska med 6 000 000 kronor då den tillfälliga satsningen på förinkubation inom området för livsvetenskap som inleddes 2016 minskar.

Anslaget föreslås minska med 6 000 000 kronor för att finansiera satsningar på andra anslag.

Resursfördelning

Regeringen avser under 2017 inom ramen för anslaget använda 114 000 000 kronor för vidareutbildning av obehöriga lärare och särskild kompletterande pedagogisk utbildning. Av anslaget avses 44 000 000 kronor användas för att utveckla den verksamhetsförlagda delen av lärar- och förskollärarytbildningarna och 12 000 000 kronor för valideringsinsatser i yrkeslärarytbildningen. Av medlen under anslaget avses högst 10 400 000 kronor användas för stöd till waldorflärarytbildning.

Av anslaget avses 18 000 000 kronor användas för ett kandidatprogram i teckenspråk och tolkning vid Stockholms universitet. Av anslaget avses 32 000 000 kronor fördelas för insatser för att stärka studentinflytandet. Av anslaget avses

100 000 000 kronor fördelas till universitetens innovationskontor. Av anslaget avses 30 000 000 kronor användas till en särskild satsning på bedömning av reell kompetens inom högskolan.

Av medlen under anslaget avses 148 000 000 kronor fördelas till insatser för personer med utländsk högskoleutbildning eller en annan utländsk utbildning som motsvarar utbildning enligt högskolelagen. Merparten avser kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning (se avsnitt 9.4.2).

Regeringen avser vidare att under 2017 inom ramen för anslagets ändamål fördela medel under anslaget genom att bl.a. lämna bidrag till internationella forskningssamarbeten, Sveriges förenade studentkårer, Svenska studenthemmet i Paris, Svenska institutet för informationsinsatser i utlandet och svenskundervisning i utlandet samt för vissa stipendier.

Anslagsförändringar 2018 och framåt

Anslaget beräknas öka 2018 med 145 000 000 kronor och 2019 med 120 000 000 kronor och 2020 med ytterligare 133 000 000 kronor för att utöka insatserna för personer med utländsk högskoleutbildning. I de beräknade medlen ingår även medel för studiestöd. För 2018 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor med anledning av att medel som tillfälligt avsatts till studiestöd under utg.omr. 15 återförs till anslaget. Behovet av studiestöd påverkas av vilka utbildningar som genomförts inom ramen för satsningen och beräknas därför årligen.

I enlighet med vad som kommer att presenteras i den kommande forskningspolitiska propositionen beräknas anslaget öka med 500 000 000 kronor 2018, med 250 000 000 kronor 2019 och med ytterligare 550 000 000 kronor 2020. Dessa medel avser regeringen att fördela till anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå för universitet och högskolor. Därutöver beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor 2018 och ytterligare 10 000 000 kronor 2019 med anledning av satsningen på starkare vetenskaplig grund i skolan.

Anslaget beräknas minska 2019 med 6 400 000 kronor då satsningen på förinkubation

inom området för livsvetenskap som inleddes 2016 upphör.

Anslaget beräknas minska 2019 med 31 700 000 kronor när satsningen på särskilda medel för validering inom högskolan som inleddes 2016 upphör.

Anslaget föreslås minska 2017 med 13 300 000 kronor och beräknas öka med 2 600 000 kronor 2018 till följd av tidigare beräknade justeringar av anslaget.

Tabell 10.236 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	576 386	576 386	576 386	576 386
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	8 771	19 381	31 768	45 439
Beslut	12 683	684 951	1 043 738	1 750 126
Överföring till/från andra anslag	-18 596	-23 678	-24 173	-24 717
Övrigt	-1	0	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	579 243	1 257 040	1 627 718	2 347 233

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 579 243 000 kronor anvisas under anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 257 040 000 kronor, 1 627 718 000 kronor respektive 2 347 233 000 kronor.

10.2.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tabell 10.237 Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

2015	Utfall	785 975	Anslags- sparande	19 171
2016	Anslag	391 229 ¹	Utgifts- prognos	385 577
2017	Förslag	414 532		
2018	Beräknat	427 813 ²		
2019	Beräknat	435 198 ³		
2020	Beräknat	439 586 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 420 193 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 418 741 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 413 663 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid universitet och högskolor för särskilda åtaganden och för utgifter för bidrag till insatser för ökad kvalitet i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 6 000 000 kronor till stöd för Umeå universitets decentraliserade läkarutbildning.

Som en följd av de utbyggnader av tandläkarutbildningen vid Malmö högskola som inleddes 2012 och 2013 föreslås anslaget öka med 696 000 kronor.

Som en följd av utbyggnaden av tandläkarutbildningen vid Karolinska institutet som inleddes 2013 föreslås anslaget öka med 1 157 000 kronor.

Anslaget beräknas öka med 1 178 000 kronor 2018 och med 601 000 kronor 2019.

Anslaget föreslås minska med 300 000 000 kronor som en följd av att medel som tidigare använts för kvalitetshöjande insatser vid högre utbildning inte bör fördelas.

Medlen till tandvårdscentralerna vid Karolinska institutet och Malmö högskola föreslås minska med 4 331 000 kronor som en följd av att regeringen avser låta Karolinska institutet och Malmö högskola själva disponera intäkterna från sina tandvårdcentraler i stället för att inleverera

intäkterna till inkomsttel. Minskningen motsvarar intäkterna som inlevererats.

Regeringen avser att för 2017 till ämnesdidaktiska centrum inom naturvetenskap och teknik fördela medel på samma sätt som under 2016. Regeringen avser återkomma i frågan om hur medel ska fördelas mellan dessa centrum på längre sikt. Frågan bereds inom Regeringskansliet.

Tabell 10.238 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor	
Lärosäte	
2016 års belopp.	
Uppsala universitet	
- Internationell lärarfortbildning	8 918
- Sekretariatet för Östersjöuniversitetet	2 442
- Nationellt resurscentrum i biologi och bioteknik	1 909
Lunds universitet	
- Omhändertagande av arkeologiska fynd	3 041
- Nationellt resurscentrum i fysik	1 396
- Entreprenörutbildning	3 875
Göteborgs universitet	
- Uppdrag att utveckla och sprida kunskap och metoder för att minska rekryteringen av människor till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer	5 075
- Jämställdhetsintegrering	5 075
- Nationellt resurscentrum i matematik	5 101
- Entreprenörutbildning	3 876
Stockholms universitet	
- Stöd till studenter med funktionsnedsättning inkl. teckentolkning	34 391
- Tolk- och översättarinstitutet	11 884
- Utveckling av lärarutbildning för dövas och hörselskadades behov	2 393
- Särskilda uppgifter av nationellt intresse rörande svenska som andraspråk och svenskundervisning för invandrare	3 572
- Lärarutbildning i minoritetsspråk	2 116
- Nationellt resurscentrum i kemi	1 373
Umeå universitet	
- Decentraliserad utbildning	17 737
- Bidrag till lektorat i samiska och Bildmuseet	2 479
- Lärarutbildning i minoritetsspråk	4 167
Linköpings universitet	
- Nationellt resurscentrum i teknik	1 902
Karolinska institutet	
- Tandvårdscentral	102 606
- Prov efter läkares allmäntjänstgöring	4 757
Luleå tekniska universitet	
- Decentraliserad utbildning	21 670
- Utbildning i rymdvetenskap förlagd till Kiruna	7 121
Linnéuniversitetet	
- Fortbildning för journalister	10 344
- Utrustning till sjöbefälsutbildningen m.m.	6 420
Örebro universitet	
- Lokalisering av verksamhet till Grythyttan	3 830
- Nätverksadministration och utveckling av skolläraryrket	345
Malmö högskola	
- Tandvårdscentral	73 811

Mälardalens högskola	
- Idélab	4 047
Stockholms konstnärliga högskola	
- Lokalkostnader	7 290
Högskolan Väst	
- Utveckling av arbetsintegrerat lärande	2 499
Konstfack	
- Lokalkostnader	1 315
Kungl. Konsthögskolan	
- Lokalkostnader	1 312
- Stipendier	43
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	
- Dirigentutbildning och utbildning i elektroakustisk komposition	3 983
- Utvecklingsmedel	19 306
- Lokalkostnader	3 109
Södertörns högskola	
- Utveckling av utbildning inom förvaltningspolitik	2 030
- Lärarutbildning i minoritetsspråk	2 117

Tabell 10.239 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	694 834	694 834	694 834	694 834
Förändring till följd av:				
Pris- och löneomräkning ²	10 576	23 368	38 299	54 781
Beslut	-292 732	-293 455	-301 665	-313 841
Överföring till/från andra anslag	1 853	3 065	3 729	3 813
Övrigt	1	0	0	0
Förslag/beräknat anslag	414 532	427 813	435 198	439 586

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 414 532 000 kronor anvisas under anslaget 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 427 813 000 kronor, 435 198 000 kronor respektive 439 586 000 kronor.

10.2.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tabell 10.240 Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

2015	Utfall	2 391 414	Anslags- sparande	5 666
2016	Anslag	2 461 782 ¹	Utgifts- prognos	2 426 439
2017	Förslag	2 521 132		
2018	Beräknat	2 579 463 ²		
2019	Beräknat	2 636 674 ³		
2020	Beräknat	2 695 952 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 533 518 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 536 969 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 2 536 970 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag enligt avtal mellan svenska staten och landsting om samarbete om högskoleutbildning av läkare, medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till landsting enligt avtal om samarbete om högskoleutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården.

Regeringens överväganden

Ett avtal om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården, det s.k. ALF-avtalet, slöts under 2014 mellan staten och företrädare för de sju berörda landstingen (Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting och Västerbottens läns landsting).

Ett avtal om samarbete om grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården slöts 2004 mellan staten, Västra Götalands läns landsting och Västerbottens läns landsting.

Resursfördelning läkarutbildningen

Antalet platser ökar vid Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska institutet och Örebro universitet i enlighet med

vad som har presenterats i budgetpropositionerna för 2012 och 2013.

Anslaget föreslås öka med 3 294 000 kronor till följd av den utbyggnad av läkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2012. Läkarutbildningen utökas med totalt 50 nybörjarplatser fördelade med 6 platser vardera till Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Karolinska institutet respektive Örebro universitet samt 10 nybörjarplatser vardera till Lunds och Umeå universitet. Totalt beräknas ökningen fullt utbyggd 2017 uppgå till 275 helårsstudenter.

Anslaget föreslås öka med 5 976 000 kronor till följd av utbyggnaden av läkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2013. Läkarutbildningen föreslås då utökas med totalt 40 nybörjarplatser 2013 och ytterligare 40 nybörjarplatser 2014 som fördelas lika till Göteborgs universitet respektive Linköpings universitet. Totalt beräknas ökningen fullt utbyggd 2019 omfatta 440 helårsstudenter.

Som ett resultat av att Örebro läns landsting ingår i ALF-avtalet som gäller sedan den 1 januari 2015 föreslås att de medel som tidigare anslagits och beräknats för Örebro universitets läkarutbildning under anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* överförs till detta anslag. För 2017 föreslås anslaget därför öka med 449 000 kronor.

Anslaget föreslås öka med 10 000 000 kronor för ersättning till klinisk forskning med anledning av det nya ALF-avtalet. Anslaget beräknas vidare öka med ytterligare 5 000 000 kronor 2018. I enlighet med avtalet har en omfördelning av medel mellan berörda lärostäten gjorts.

Regeringen har vid beräkning av anslaget utgått från följande antal platser vid läkarutbildningen.

Tabell 10.241 Läkareutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning*Helårsstudenter*

UNIVERSITET	2017	2018	2019
Uppsala universitet	1 047	1 047	1 047
Lunds universitet	1 262	1 262	1 262
Göteborgs universitet	1 186	1 226	1 246
Umeå universitet	1 082	1 082	1 082
Linköpings universitet	1 060	1 100	1 120
Karolinska institutet	1 712	1 712	1 712
Örebro universitet	333	333	333
Summa	7 682	7 762	7 802

Resursfördelning tandläkarutbildningen

Anslaget föreslås öka med 231 000 kronor med anledning av den utökning av tandläkarutbildningen som presenterades i budgetpropositionen för 2012. Utbildningen utökas med totalt tolv nybörjarplatser per år, fördelade med sex platser vardera till Göteborgs universitet och Malmö högskola. Totalt beräknas ökningen fullt utbyggd 2016 uppgå till 60 helårsstudenter. Utbyggnaden vid Malmö högskola påverkar inte detta anslag. Högskolan föreslås få del av medel till klinisk utbildning via anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för detta ändamål.

Anslaget föreslås öka med 1 836 000 kronor till följd av utbyggnaden av tandläkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2013. Utbildningen har utökats med totalt tolv nybörjarplatser vid Göteborgs universitet från 2013. Från 2014 har utbildningen utökats med ytterligare tolv platser vid Umeå universitet och fem platser vid Karolinska institutet. Totalt beräknas utbyggnaden fullt utbyggd 2018 uppgå till 145 helårsstudenter. Utbyggnaden vid Karolinska institutet påverkar inte detta anslag. Universitetet föreslås få del av medel till klinisk utbildning via anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för detta ändamål.

Regeringen har vid beräkning av anslaget utgått från följande utbyggnad av antalet platser på tandläkarutbildningen.

Tabell 10.242 Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning*Helårsstudenter*

UNIVERSITET	2017	2018	2019
Göteborgs universitet	459	465	465
Umeå universitet	342	354	360
Summa	774	801	825

Tabell 10.243 Fördelning av anslagsmedel per universitet*Tusentals kronor*

UNIVERSITET	2017
Uppsala universitet	288 649
Lunds universitet	438 346
Göteborgs universitet	533 115
<i>varav</i>	
medicin	452 255
odontologi	80 860
Umeå universitet	337 084
<i>varav</i>	
medicin	268 694
odontologi	68 390
Linköpings universitet	222 978
Karolinska institutet ¹	629 493
Örebro universitet	71 467
Summa	2 521 132

1. Varav 6 350 tkr till utvecklingsarbete.

Tabell 10.244 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning*Tusental kronor*

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 461 782	2 461 782	2 461 782	2 461 782
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	37 462	82 785	135 684	194 080
Beslut	10 102	15 411	15 732	16 085
Överföring till/från andra anslag	11 786	19 487	23 476	24 004
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 521 132	2 579 463	2 636 674	2 695 952

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 521 132 000 kronor anvisas under anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 579 463 000 kronor, 2 636 674 000 kronor respektive 2 695 952 000 kronor.

10.3 Anslag för forskning

10.3.1 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tabell 10.245 Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	5 620 242	7 141	
2016	Anslag	5 720 149 ¹		5 662 713
2017	Förslag	5 844 916		
2018	Beräknat	6 057 846		
2019	Beräknat	6 103 846		
2020	Beräknat	6 098 346		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd för forskning och forskningsinformation. Anslaget får även användas för utgifter för forskningsinfrastrukturer, internationellt forskningssamarbete, utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet. Anslaget får även användas

för bidrag till ett konsortium för konstruktionen och driften av European Spallation Source (ESS), efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 900 000 000 kronor 2018–2027.

Skälen för regeringens förslag: Den grundforskning som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. De medel som Vetenskapsrådet fördelar för vetenskaplig utrustning är också långsiktiga, eftersom rådet åtar sig att under flera år betala amorteringar och räntor för den aktuella utrustningen. Vidare tillkommer de åtaganden som följer av inrättandet av konsortiet för europeisk forskningsinfrastruktur, European Spallation Source ERIC. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 900 000 000 kronor 2018–2027.

Tabell 10.246 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2027
Ingående åtaganden	17 101 700	16 762 467	15 203 914			
Nya åtaganden	5 070 170	3 840 372	8 222 524			
Infriade åtaganden	-5 409 403	-5 398 925	-5 526 438	-5 614 779	-4 412 576	-7 872 645
Utestående åtaganden	16 762 467	15 203 914	17 900 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	20 084 000	17 520 000	17 900 000			

Bemyndigande om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 600 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Skälen för regeringens förslag: Anläggningen har 2012 projekterats att kosta drygt 1,8 miljarder euro för perioden 2013–2025. Sveriges andel är 35 procent av den totala kostnaden, motsvarande ca 5,8 miljarder kronor i 2013 års priser. Vissa driftskostnader av anläggningen kommer att uppstå redan under konstruktionsperioden. Medel för detta har dock avsatts i den beräknade finansieringen för konstruktionskostnaderna. Konstruktionen av ESS påbörjades under hösten 2014 och anläggningen beräknas stå helt färdig 2025.

Enligt vad som presenterades i de två senaste forskningspropositionerna (prop. 2008/09:50 och prop. 2012/13:30) anvisades Vetenskapsrådet 150 miljoner kronor per år fr.o.m. 2010 och ytterligare 200 miljoner kronor per år anvisades från och med 2015 för att finansiera ESS. Vidare överfördes 70 miljoner kronor till Vetenskapsrådets forskningsanslag från och med 2015. Dessutom avsattes 40 miljoner kronor från Vetenskapsrådets anslag. I denna proposition föreslås ytterligare 60 miljoner kronor överföras till Vetenskapsrådet för finansieringen av ESS, se vidare under Regeringens övervägande i detta avsnitt. Utöver finansiering från Vetenskapsrådet har Lunds universitet och Skåne läns landsting (Region Skåne) bidragit med medel. Även strukturfondens nationella program kommer att bidra med medel till finansieringen för konstruktionen av ESS.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om ett bidrag till European Spallation Source ERIC på högst 600 000 000 kronor.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget bör öka med 41 050 000 kronor 2017. Inom ramen för denna

ökning föreslår regeringen en satsning om 25 000 000 kronor för klinisk forskning, 10 000 000 kronor för forskning om migration och integration samt 10 000 000 kronor för forskarskolor. Dessutom minskas anslaget med 4 000 000 kronor till följd av att satsningen till fördjupad vetenskaplig eller teknisk verifiering (proof-of-concept), som presenterades i budgetpropositionen för 2016, minskas fr.o.m. 2017.

I den forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att presentera under hösten 2016 kommer ovanstående satsningar att presenteras närmare.

Vidare föreslår regeringen att 60 000 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* för att finansiera European Spallation Source ERIC.

Regeringen föreslår att 15 500 000 kronor överförs från anslaget till anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* för att finansiera ökade administrativa utgifter i och med ökade satsningar inom forskning och forskningsinformation och för att inrätta ett kansli inom Vetenskapsrådets förvaltning, som ska tillhandahålla ett administrativt stöd till styrgruppen för avtalet mellan svenska staten och vissa landsting om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (det s.k. ALF-avtalet).

Regeringen föreslår att 6 500 000 kronor överförs från anslaget till anslaget 3:8 *Kungl. biblioteket* för att finansiera vidareutveckling av den nationella databasen för vetenskaplig produktion, SwePub och nationellt samordningsuppdrag avseende öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (open access).

Regeringen föreslår att 7 000 000 kronor överförs från anslaget till anslaget 3:9 *Polarforskningssektariatet* för finansiering av isbrytaren Oden.

Regeringen föreslår att 5 000 000 kronor överförs från anslaget till anslaget 3:10 *SUNET* för att finansiera utveckling av digital kommunikation och it-tjänster.

Regeringen föreslår att 3 000 000 kronor överförs från anslaget till anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* för finansiering av Medelhavsinstitutet.

För 2018 beräknar regeringen att anslaget ökar med ytterligare 120 017 000 kronor. Inom ramen för denna ökning beräknar regeringen en satsning om 30 000 000 kronor för forskning om

biobanker och register, en ökning om 5 000 000 kronor för klinisk forskning, 20 000 000 kronor för forskning om antibiotikaresistens, en ökning om 10 000 000 kronor för forskning om migration och integration, 40 000 000 kronor för forskning inom området humaniora och samhällsvetenskap, 10 000 000 kronor för forskning om jämlika villkor, 20 000 000 kronor för stöd till datadriven forskning, 30 000 000 kronor för ökat nyttjande av forskningsinfrastrukturer och en ökning om 10 000 000 kronor för forskarskolor. Vidare beräknas anslaget minska med 55 000 000 kronor 2018 till följd av en minskning av satsningen för internationell rekrytering av framstående forskare (bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90).

För 2019 beräknar regeringen att anslaget ökar med 46 000 000 kronor jämfört med anslagsnivån 2018. Inom ramen för denna ökning beräknar regeringen en ökning om 10 000 000 kronor för forskning om biobanker och register, en ökning om 5 000 000 kronor för klinisk forskning, en ökning om 5 000 000 kronor för forskning om antibiotikaresistens, en ökning om 10 000 000 kronor för forskning om migration och integration, en ökning om 20 000 000 kronor för stöd till datadriven forskning och en ökning om 10 000 000 kronor för ökat nyttjande av forskningsinfrastrukturer.

Vidare beräknas anslaget minska med 14 000 000 kronor 2019 till följd av att satsningen till fördjupad vetenskaplig eller teknisk verifiering (proof-of-concept), som presenterades i budgetpropositionen för 2016, avslutas.

För 2020 beräknar regeringen att anslaget minskar med 5 000 000 kronor jämfört med 2019. Inom ramen för denna minskning beräknar regeringen att ytterligare 10 000 000 kronor anvisas för forskning om biobanker och register, ytterligare 5 000 000 kronor för klinisk forskning, ytterligare 20 000 000 kronor för forskning inom området humaniora och samhällsvetenskap, ytterligare 10 000 000 kronor för forskning om jämlika villkor, ytterligare 70 000 000 kronor för forskarskolor samt att anslaget minskar med 120 500 000 kronor avseende strategiska forskningsområden.

I den forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att presentera under hösten 2016 kommer även ovanstående satsningar att presenteras närmare.

Sammantaget innebär detta att regeringen föreslår att 5 844 916 000 kronor anvisas under

anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 057 846 000 kronor, 6 103 846 000 kronor respektive 6 098 346 000 kronor.

Tabell 10.247 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

	2017	2018	2019	2020
<i>Tusental kronor</i>				
Anvisat 2016¹	5 766 449	5 766 449	5 766 449	5 766 449
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	41 050	161 067	207 067	201 567
Överföring till/från andra anslag	23 000	23 000	23 000	23 000
Övrigt ²	14 417	107 330	107 330	107 330
Förslag/beräknat anslag	5 844 916	6 057 846	6 103 846	6 098 346

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 14 417 000 kronor 2017 och 107 330 000 kronor från och med 2018, vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.3.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tabell 10.248 Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

		<i>Tusental kronor</i>	
2015	Utfall	339 887	Anslags-sparande -28 006
2016	Anslag	346 261 ¹	Utgifts-prognos 316 640
2017	Förslag	280 061	
2018	Beräknat	280 061	
2019	Beräknat	280 061	
2020	Beräknat	280 061	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella forskningsorganisationer

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: Vetenskapsrådet svarar för långsiktiga internationella åtaganden gentemot forskningsorganisationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2018–2022.

Tabell 10.249 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2022
Ingående åtaganden	1 588 929	1 633 565	1 648 031			
Nya åtaganden	362 111	329 606	332 030			
Infriade åtaganden	-317 475	-315 140	-280 061	-280 061	-280 061	-1 139 878
Utestående åtaganden	1 633 565	1 648 031	1 700 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 835 000	1 881 000	1 700 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 280 061 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 280 061 000 kronor för respektive år.

Tabell 10.250 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	280 061	280 061	280 061	280 061
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	280 061	280 061	280 061	280 061

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.3.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tabell 10.251 Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	140 424		-2 010
2016	141 109 ¹		140 947
2017	Förslag	160 919	
2018	Beräknat	163 989 ²	
2019	Beräknat	167 398 ³	
2020	Beräknat	171 080 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 160 926 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 160 927 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 160 926 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Vetenskapsrådets förvaltningsavgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 15 500 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 3:1 *Vetenskapsrå-*

det: Forskning och forskningsinformation fr.o.m. 2017 för att finansiera ökade administrativa utgifter i och med ökade satsningar inom forskning och forskningsinformation och för att inrätta ett kansli inom Vetenskapsrådets förvaltning, som ska tillhandahålla ett administrativt stöd till styrgruppen för avtalet mellan svenska staten och vissa landsting om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (det s.k. ALF-avtalet).

Regeringen föreslår att 160 919 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 163 989 000 kronor, 167 398 000 kronor respektive 171 080 000 kronor.

Tabell 10.252 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	141 109	141 109	141 109	141 109
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	4 341	7 109	10 190	13 518
Beslut	-31	-24	-24	-25
Överföring till/från andra anslag	15 500	15 795	16 123	16 478
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	160 919	163 989	167 398	171 080

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.3.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tabell 10.253 Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	365 027		-6 270
2016	Anslag	372 100	¹	366 492
2017	Förslag	373 044		
2018	Beräknat	401 047		
2019	Beräknat	416 047		
2020	Beräknat	416 047		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning och utveckling inklusive industriutvecklingsprojekt och fjärranalys inom nationella och internationella samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för information om rymdforskning och rymdverksamhet. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för verksamhet vid Esrange och till utgifter för ersättning till vissa samebyar samt till samefonden med anledning av verksamheten vid Esrange.

Tabell 10.254 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2034
Ingående åtaganden	744 382	1 217 665	1 048 877			
Nya åtaganden	820 137	161 000	251 000			
Infriade åtaganden	-346 854	-329 788	-315 004	-308 000	-300 000	-376 873
Uttestående åtaganden	1 217 665	1 048 877	984 873			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 600 000	1 600 000	1 000 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 000 000 000 kronor 2018–2034.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som finansieras via anslaget för rymdforskning och rymdverksamhet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 000 000 000 kronor 2018–2034.

Regeringens överväganden

Regeringen beräknar att anslaget bör öka med 25 000 000 kronor 2018 för rymdforskning och med ytterligare 15 000 000 kronor 2019 för detta ändamål. I den forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att presentera under hösten 2016 kommer satsningen att presenteras närmare.

Regeringen föreslår att 373 044 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 401 047 000 kronor, 416 047 000 kronor respektive 416 047 000 kronor.

Tabell 10.255 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	372 100	372 100	372 100	372 100
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	14	25 029	40 029	40 029
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	930	3 918	3 918	3 918
Förslag/beräknat anslag	373 044	401 047	416 047	416 047

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 930 000 kronor 2017 och 3 918 000 kronor från och med 2018, vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.3.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tabell 10.256 Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

2015	Utfall	27 709	Anslags-sparande	-136
2016	Anslag	28 162 ¹	Utgifts-prognos	27 624
2017	Förslag	28 518		
2018	Beräknat	29 057 ²		
2019	Beräknat	29 657 ³		
2020	Beräknat	30 308 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 28 520 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 28 521 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 28 520 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rymdstyrelsens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 28 518 000 kronor anvisas under anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 29 057 000 kronor, 29 657 000 kronor respektive 30 308 000 kronor.

Tabell 10.257 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	28 162	28 162	28 162	28 162
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	360	897	1 497	2 148
Beslut	-4	-2	-2	-2
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	28 518	29 057	29 657	30 308

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.3.6 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer

Tabell 10.258 Anslagsutveckling 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	554 378		Anslags-sparande	-3 069
2016	Anslag	551 309 ¹		Utgifts-prognos	558 430
2017	Förslag	551 309			
2018	Beräknat	551 309			
2019	Beräknat	551 309			
2020	Beräknat	551 309			

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för deltagande i internationella rymdsamarbeten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:6 *Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 900 000 000 kronor 2018–2034.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som finansieras via anslaget bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt som innebär långsiktiga ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:6 *Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 900 000 000 kronor 2018–2034.

Tabell 10.259 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2034
Ingående åtaganden	2 005 055	1 775 483	3 200 000			
Nya åtaganden	305 362	1 975 826	251 300			
Infriade åtaganden	-534 934	-551 309	-551 300	-551 309	-551 309	-1797 382
Utestående åtaganden	1 775 483	3 200 000	2 900 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	2 000 000	3 200 00	2 900 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 551 309 000 kronor anvisas under anslaget 3:6 *Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 551 309 000 kronor för respektive år.

Tabell 10.260 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	551 309	551 309	551 309	551 309
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	551 309	551 309	551 309	551 309

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.3.7 3:7 Institutet för rymdfysik

Tabell 10.261 Anslagsutveckling 3:7 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	51 993		-43
2016	Anslag	53 695 ¹		52 929
2017	Förslag	54 427		
2018	Beräknat	55 545 ²		
2019	Beräknat	56 737 ³		
2020	Beräknat	57 977 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 54 432 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 54 430 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 54 431 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för rymdfysiks förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 54 427 000 kronor anvisas under anslaget 3:7 *Institutet för rymdfysik* för

2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 55 545 000 kronor, 56 737 000 kronor respektive 57 977 000 kronor.

Tabell 10.262 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:7 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	53 695	53 695	53 695	53 695
Förändring till följd av:				
Pris- och löneomräkning ²	748	1 862	3 055	4 295
Beslut	-16	-12	-13	-13
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	54 427	55 545	56 737	57 977

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.3.8 3:8 Kungl. biblioteket

Tabell 10.263 Anslagsutveckling 3:8 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	346 284		8 743
2016	Anslag	350 540 ¹		348 129
2017	Förslag	362 343		
2018	Beräknat	368 615 ²		
2019	Beräknat	375 919 ³		
2020	Beräknat	384 206 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 362 362 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 362 362 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 362 361 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kungl. bibliotekets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 6 500 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation fr.o.m.* 2017. Av detta avser 3 500 000 kronor finansie-

ring av vidareutveckling av den nationella databasen för vetenskaplig produktion SwePub och 3 000 000 kronor avser nationellt samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (open access).

Regeringen föreslår att 362 343 000 kronor anvisas under anslaget 3:8 *Kungl. biblioteket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 368 615 000 kronor, 375 919 000 kronor respektive 384 206 000 kronor.

Tabell 10.264 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:8 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	350 540	350 540	350 540	350 540
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	5 340	11 481	18 655	26 794
Beslut	-37	-19	-19	-19
Överföring till/från andra anslag	6 500	6 612	6 743	6 892
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	362 343	368 615	375 919	384 206

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.3.9 3:9 Polarforskningssekretariatet

Tabell 10.265 Anslagsutveckling 3:9 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Övrigt	Totalt
2015	Utfall	31 537	Anslags-sparande	10 820
2016	Anslag	38 926 ¹	Utgifts-prognos	39 031
2017	Förslag	46 478		
2018	Beräknat	47 323 ²		
2019	Beräknat	48 300 ³		
2020	Beräknat	49 402 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 46 479 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 46 479 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 46 479 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Polarforskningssekretariatets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.266 Uppdragsverksamhet Polarforskningssekretariatet

Tusentals kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Ack. Resultat (Intäkt-kostnad)
Utfall 2015	53 583	51 487	6 433
Prognos 2016	47 000	50 000	3 433
Budget 2017	0	0	0

Polarforskningssekretariatet får ta ut avgifter för tjänsteexport av polarforskningsexpeditioner.

Regeringens överväganden

Polarforskningssekretariatets utgifter varierar mellan åren beroende på om större expeditioner genomförs eller inte. För att klara år med stora utgifter måste hela anslagssparandet tas i anspråk och anslaget är beräknat utifrån dessa förutsättningar.

Regeringen föreslår att 7 000 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* fr.o.m. 2017 för att finansiera isbrytaren Oden.

Regeringen föreslår att 46 478 000 kronor anvisas under anslaget 3:9 *Polarforskningssekretariatet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 47 323 000 kronor, 48 300 000 kronor respektive 49 402 000 kronor.

Tabell 10.267 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:9 Polarforskningssektariatet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	38 926	38 926	38 926	38 926
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	556	1 273	2 103	3 039
Beslut	-4	-3	-3	-3
Överföring till/från andra anslag	7 000	7 127	7 274	7 440
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	46 478	47 323	48 300	49 402

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.3.10 3:10 Sunet

Tabell 10.268 Anslagsutveckling 3:10 Sunet

Tusental kronor

2015	Utfall	40 790	Anslags- sparande	1 382
2016	Anslag	43 646 ¹	Utgifts- prognos	44 313
2017	Förslag	48 755		
2018	Beräknat	49 183		
2019	Beräknat	49 183		
2020	Beräknat	49 183		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Swedish University Computer Network (Sunet), ett datanätverk för överföring av digital information mellan universitet och högskolor samt vissa andra organisationer. Anslaget får även användas för utgifter för grundanslutning till Sunet för de konstnärliga högskolorna, centrala statliga museer och Kungl. biblioteket.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.269 Uppdragsverksamhet Sunet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2015 (Varav tjänsteexport)	116 027	-156 817	-40 790
Prognos 2016 (Varav tjänsteexport)	145 000	-190 028	-45 028
Budget 2017 (Varav tjänsteexport)	135 000	-183 615	-48 615

Avgifterna ska täcka de kostnader som inte täcks av anslaget.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 5 000 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation fr.o.m. 2017* för att finansiera utveckling av gemensamma lösningar inom digital kommunikation och IT-tjänster.

Regeringen föreslår att 48 755 000 kronor anvisas under anslaget 3:10 *Sunet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 49 183 000 kronor för respektive år.

Tabell 10.270 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:10 Sunet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	43 646	43 646	43 646	43 646
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	5 000	5 000	5 000	5 000
Övrigt ²	109	537	537	537
Förslag/ beräknat anslag	48 755	49 183	49 183	49 183

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 109 000 kronor 2017 och 537 000 kronor 2018, vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.3.11 3:11 Centrala etikprövningsnämnden

Tabell 10.271 Anslagsutveckling 3:11 Centrala etikprövningsnämnden

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	4 821		4 690
2016	Anslag	7 227 ¹	Utgifts-prognos	5 322
2017	Förslag	7 257		
2018	Beräknat	7 334 ²		
2019	Beräknat	7 454 ³		
2020	Beräknat	7 625 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 257 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 7 257 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 7 257 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala etikprövningsnämndens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den verksamhet som expertgruppen för oredlighet i forskning har ansvar för.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 7 257 000 kronor anvisas under anslaget 3:11 *Centrala etikprövningsnämnden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 334 000 kronor, 7 454 000 kronor respektive 7 625 000 kronor.

Tabell 10.272 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:11 Centrala etikprövningsnämnden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	7 227	7 227	7 227	7 227
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	30	107	227	398
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	7 257	7 334	7 454	7 625

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.3.12 3:12 Regionala etikprövningsnämnder

Tabell 10.273 Anslagsutveckling 3:12 Regionala etikprövningsnämnder

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	35 072		6 222
2016	Anslag	40 686 ¹	Utgifts-prognos	36 562
2017	Förslag	40 912		
2018	Beräknat	41 442 ²		
2019	Beräknat	42 178 ³		
2020	Beräknat	43 133 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 40 910 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 40 912 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 40 912 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för de regionala etikprövningsnämndernas förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.274 Avgiftsfinansierad verksamhet, Regionala etikprövningsnämnder

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
Utfall 2015	26 930	0	35 072	-8 142
Prognos 2016	26 844	0	36 562	-9 712
Budget 2017	40 912	0	40 912	0

De regionala etikprövningsnämnderna tar ut avgifter för etikprövning av forskning. Avgifterna levereras in på inkomsttitel 2559 *Avgifter för etikprövning*.

Regeringens överväganden

Nämnderna finansierar sin verksamhet genom avgifter. Enligt det ekonomiska målet ska avgifterna täcka kostnaderna för nämndernas verksamhet. För 2017 beräknar regeringen kostnaderna för verksamheten till knappt 41 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 40 912 000 kronor anvisas under anslaget 3:12 *Regionala etikprövningsnämnder* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 41 442 000 kronor, 42 178 000 kronor respektive 43 133 000 kronor.

Tabell 10.275 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:12 Regionala etikprövningsnämnder

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	40 686	40 686	40 686	40 686
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	227	757	1 493	2 448
Beslut	-1	-1	-1	-1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	40 912	41 442	42 178	43 133

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

10.3.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tabell 10.276 Anslagsutveckling 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

2015	Utfall	149 132	Anslags- sparande	8 027
2016	Anslag	112 220 ¹	Utgifts- prognos	112 279
2017	Förslag	105 712		
2018	Beräknat	99 995		
2019	Beräknat	99 995		
2020	Beräknat	99 995		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för tull och mervärdesskatt som har betalats av EISCAT Scientific Association. Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet. Anslaget får även användas för aktieägartillskott till holdingbolag knutna till universitet och högskolor efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Kapitaltillskott knutna till universitet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet.

Skälen för regeringens förslag: För att göra det möjligt att öka forskningsresultat som kommersialiseras, genom en fortsatt uppbyggnad av idébanker bör regeringen bemyndigas att under 2017 besluta om kapitaltillskott till holdingbolag knutna till universitet

Idébankerna består av forskningsresultat som forskare av olika anledningar inte driver vidare till kommersialisering. Uppbyggnaden av idébanker inkluderar även införandet av en struktur och process för att hantera sådana forskningsresultat.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskar med 10 000 000 kronor 2017 för att finansiera samarbete om utbildning av läkare och klinisk forskning samt utveckling av hälso- och sjukvården, inom ramen för det s.k. ALF-avtalet. För 2018 beräknas anslaget minska med ytterligare 5 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 3 000 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* fr.o.m. 2017 för att finansiera Medelhavsinstitutet.

Regeringen föreslår att 105 712 000 kronor anvisas under anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 99 995 000 kronor för respektive år.

Tabell 10.277 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	112 220	112 220	112 220	112 220
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-9 789	-16 789	-16 789	-16 789
Överföring till/från andra anslag	3 000	3 000	3 000	3 000
Övrigt ²	281	1 564	1 564	1 564
Förslag/beräknat anslag	105 712	99 995	99 995	99 995

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 281 000 kronor 2017 och 1 564 000 kronor 2018, vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.4 Anslag för gemensamma ändamål

10.4.1 4:1 Internationella program

Tabell 10.278 Anslagsutveckling 4:1 Internationella program

Tusental kronor				
2015	Utfall	80 948	Anslags-sparande	641
2016	Anslag	81 589 ¹	Utgifts-prognos	80 418
2017	Förslag	81 589		
2018	Beräknat	81 589		
2019	Beräknat	81 589		
2020	Beräknat	81 589		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stipendier till s.k. tredjelandsstudenter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att främja internationella kontakter inom EU-program och andra internationella program inom utbildningsområdet.

Anslaget får även användas för att medfinansiera EU-medel inom Universitets- och högskolerådets ansvarsområde och genomföra stödåtgärder inom ramen för EU:s utbildningsprogram.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 153 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: Universitets- och högskolerådet kommer under 2017 att bevilja stipendier för senare läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 153 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 10.279 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	90 000	90 276	153 000			
Nya åtaganden	60 276	124 724	62 000			
Infriade åtaganden	60 000	-62 000	- 62 000	-62 000	-60 000	-31 000
Utestående åtaganden	90 276	153 000	153 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	153 000	153 000	153 000			

Regeringens överväganden*Resursfördelning***Tabell 10.280 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Internationella program**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	81 589	81 589	81 589	81 589
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	81 589	81 589	81 589	81 589

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 81 589 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Internationella program* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 81 589 000 kronor, 81 589 000 kronor respektive 81 589 000 kronor.

10.4.2 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM**Tabell 10.281 Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM**

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	26 849		4 037
2016	Anslag	30 886 ¹	Utgifts- prognos	30 443
2017	Förslag	30 886		
2018	Beräknat	30 886		
2019	Beräknat	30 886		
2020	Beräknat	30 886		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Unesco. Anslaget får även användas för utgifter för Internationella centret för bevarande och restaurering av kulturföremål i

Rom (ICCROM) samt utgifter för de Unescokonventioner som Sverige har ratificerat.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Utgifterna för anslaget påverkas främst av utvecklingen av Unescos budget, Sveriges andel av budgeten och eventuella valutaförändringar.

Tabell 10.282 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	30 886	30 886	30 886	30 886
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	30 886	30 886	30 886	30 886

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 30 886 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Avgift till Unesco och ICCROM* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 30 886 000 kronor, 30 886 000 kronor respektive 30 886 000 kronor.

10.4.3 4:3 Kostnader för Svenska Uneskorådet

Tabell 10.283 Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Uneskorådet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	9 355		91
2016	Anslag	10 093 ¹	Utgifts-prognos	10 038
2017	Förslag	10 214		
2018	Beräknat	10 404 ²		
2019	Beräknat	10 615 ³		
2020	Beräknat	10 847 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 215 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 215 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 10 215 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska Uneskorådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bevakning och genomförande av Unescos verksamhet.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Tabell 10.284 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:3 Kostnader för Svenska Uneskorådet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	10 093	10 093	10 093	10 093
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	121	310	521	753
Beslut		1	1	1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	10 214	10 404	10 615	10 847

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 10 093 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Kostnader för Svenska Uneskorådet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020

beräknas anslaget till 10 404 000 kronor, 10 615 000 kronor respektive 10 847 000 kronor.

10.4.4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tabell 10.285 Anslagsutveckling 4.4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	8 082		487
2016	Anslag	24 161 ¹	Utgifts-prognos	23 754
2017	Förslag	17 519		
2018	Beräknat	13 343		
2019	Beräknat	13 343		
2020	Beräknat	8 343		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning. Anslaget får även användas för utgifter för statistik, analyser och prognoser inom dessa områden.

Regeringens överväganden

Under 2015 och innevarande år har en stor del av medlen avsatts för den årliga övergripande utbildningsstatistiken och för OECD:s indikatorprojekt Indicators of Education Systems (INES). Anslaget har även belastats med förvaltningskostnader för utredningen Nationell delegation för en samordnad utveckling av validering. Delar av anslaget används för verksamheter av tillfällig art där behoven uppstår löpande under året. Det innebär att anslagsbelastningen kan variera mellan budgetåren.

Regeringen föreslår att 17 519 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 343 000 kronor, 13 343 000 kronor respektive 8 343 000 kronor.

Tabell 10.286 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	24 161	24 161	24 161	24 161
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-6 700	-11 150	-11 150	-16 150
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	58	332	332	332
Förslag/ beräknat anslag	17 519	13 343	13 343	8 343

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 61 000 kronor 2017 och 333 000 kronor från och med 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Utbildningsdepartementet

Rättelseblad för prop. 2016/17:1, utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Volym: VIII

UO: 16

Sida: 238

Kapitel 10 Budgetförslag

Sid. 238, avsnitt 10:2 Anslag för universitet och högskolor.

Höger spalt, tabell 10:54 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer är felaktigt uppräknade i tabellen.

Katarina Back
Expeditionschef

Tabell 10.53 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	153 561	157 060	157 060	157 060
Övrigt ²	2 859	6 358	6 358	6 358
Förslag/beräknat anslag	156 420	163 418	163 418	163 418

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 2 859 000 kronor 2017 och 6 358 000 kronor fr.o.m. 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.2 Anslag för universitet och högskolor

Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Samtliga ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer räknas upp med pris- och löneomräkningen på 1,51 procent.

Ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer bör för budgetåret 2017 uppgå till de belopp som presenteras i tabell 10.54.

Minskning av anslag för att finansiera nationell digital infrastruktur

Den nationella digitala infrastrukturen är en förutsättning för digitalisering av det offentliga Sverige. En väsentlig del i detta arbete är införandet och vidareutvecklingen av nationella digitala tjänster, såsom Mina meddelanden, e-legitimation och e-handel i staten.

Finansiering bör ske genom en omfördelning av medel från myndigheternas förvaltningsanslag till de myndigheter som har ansvar för att tillhandahålla de nationella digitala tjänsterna. Förändringen innebär även att visst utbyte av grunddata mellan myndigheter t.ex. folkbokföringsdata blir avgiftsfritt. Anslag under avsnitt 10.2 Anslag för universitet och högskolor berörs av förslaget med sammanlagt

11 miljoner kronor. Se även avsnitt 4.5.1. under utg.omr. 22 Kommunikationer.

Tabell 10.54 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Kronor

UTBILDNINGSMOMRÅDE	ERSÄTTNING FÖR EN HELÅRSSTUDENT	ERSÄTTNING FÖR EN HELÅRSPRESTATION
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	31 308	20 401
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	53 385	45 020
Vård	56 755	49 156
Odontologiskt	46 934	54 673
Medicinskt	63 422	77 144
Undervisning ¹	38 080	39 892
Verksamhetsförlagd utbildning ²	53 966	52 358
Övrigt ³	42 873	34 827
Design	151 278	92 169
Konst	214 764	92 202
Musik	130 511	82 519
Opera	311 021	186 056
Teater	300 751	149 800
Media	306 916	245 852
Dans	211 518	116 876
Idrott	110 221	51 006

¹ Avser utbildning inom det allmänna utbildningsområdet och den utbildningsvetenskapliga kärnan.

² Avser verksamhetsförlagd utbildning inom lärar- och förskollärovetenskap.

³ Avser utbildning i vissa ämnen inom humanistiskt utbildningsområde enligt uppdrag i regleringsbrev, journalistutbildning, bibliotekarieutbildning samt praktiska och estetiska kurser inom lärarutbildning med inriktning mot tidigare år, inom grundlärarutbildning och inom förskollärovetenskap.

10.2.1 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tabell 10.55 Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	136 846	3 519	
2016	135 885 ¹		135 436
2017	Förslag	137 398	
2018	Beräknat	139 817 ²	
2019	Beräknat	142 614 ³	
2020	Beräknat	145 772 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

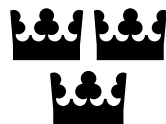
² Motsvarar 137 407 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 137 405 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 137 406 tkr i 2017 års prisnivå.

Kultur, medier, trossamfund och fritid

17

Förslag till statens budget för 2017

Kultur, medier, trossamfund och fritid

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	9
Diagramförteckning	15
1 Förslag till riksdagsbeslut	17
2 Lagförslag.....	21
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst	21
3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	23
3.1 Omfattning.....	23
3.2 Utgiftsutveckling	24
3.3 Skatteutgifter.....	24
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	26
3.5 Resultatredovisning.....	28
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	28
3.5.2 Sammanfattande resultatbedömningar	28
3.6 Politikens inriktning	31
3.6.1 Ett Sverige som håller ihop	31
3.6.2 Kulturbudgetens utveckling.....	32
3.6.3 Mer kultur för fler	33
3.6.4 Kulturskapares villkor	35
3.6.5 Kulturarv	36
3.6.6 Övriga förslag inom kulturområdet	37
3.6.7 Internationellt samarbete inom kulturområdet	38
3.6.8 Trossamfund	38
3.6.9 Medier.....	39
3.6.10 Ungdomspolitik.....	40
3.6.11 Politik för det civila samhället	42
3.6.12 Folkbildning.....	46
3.6.13 Tillsyn över spelmarknaden	47
3.7 Bedömning av framtida personalkonsekvenser	48
4 Kulturområdesövergripande verksamhet	49
4.1 Omfattning.....	49
4.2 Utgiftsutveckling	49

4.3	Mål	50
4.4	Resultatredovisning	50
4.4.1	Bedömningsgrunder	50
4.4.2	Resultat	50
4.4.3	Analys och slutsatser	62
4.5	Budgetförslag	63
4.5.1	1:1 Statens kulturråd	63
4.5.2	1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	64
4.5.3	1:3 Skapande skola	65
4.5.4	1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	66
4.5.5	1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	67
4.5.6	1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	68
4.5.7	1:7 Myndigheten för kulturanalys	70
4.5.8	Bidrag till kulturverksamhet från AB Svenska Spel	71
5	Teater, dans och musik	73
5.1	Omfattning	73
5.2	Utgiftsutveckling	73
5.3	Mål	73
5.4	Resultatredovisning	73
5.4.1	Bedömningsgrunder	73
5.4.2	Resultat	73
5.4.3	Analys och slutsatser	77
5.5	Budgetförslag	78
5.5.1	2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	78
5.5.2	2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	80
5.5.3	2:3 Statens musikverk	81
6	Litteraturen, läsandet och språket	83
6.1	Omfattning	83
6.2	Utgiftsutveckling	83
6.3	Mål	83
6.4	Resultatredovisning	84
6.4.1	Bedömningsgrunder	84
6.4.2	Resultat	84
6.4.3	Analys och slutsatser	87
6.5	Budgetförslag	87
6.5.1	3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	87
6.5.2	3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	89
6.5.3	3:3 Institutet för språk och folkminnen	90
7	Bildkonst, arkitektur, form och design	91
7.1	Omfattning	91
7.2	Utgiftsutveckling	91
7.3	Mål	92
7.4	Resultatredovisning	92
7.4.1	Bedömningsgrunder	92
7.4.2	Resultat	92
7.4.3	Analys och slutsatser	95
7.5	Budgetförslag	95

	7.5.1	4:1 Statens konstråd.....	95
	7.5.2	4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	96
	7.5.3	4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor.....	96
	7.5.4	4:4 Bidrag till bild- och formområdet.....	97
8		Kulturskaparnas villkor	99
	8.1	Omfattning.....	99
	8.2	Utgiftsutveckling	99
	8.3	Mål.....	100
	8.4	Resultatredovisning.....	100
		8.4.1 Bedömningsgrunder	100
		8.4.2 Resultat.....	100
		8.4.3 Analys och slutsatser	102
	8.5	Budgetförslag.....	103
		8.5.1 5:1 Konstnärsnämnden.....	103
		8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	103
9		Arkiv.....	105
	9.1	Omfattning.....	105
	9.2	Utgiftsutveckling	105
	9.3	Mål.....	106
	9.4	Resultatredovisning.....	106
		9.4.1 Bedömningsgrunder	106
		9.4.2 Resultat.....	106
		9.4.3 Analys och slutsatser	107
	9.5	Budgetförslag.....	108
		9.5.1 6:1 Riksarkivet	108
10		Kulturmiljö.....	109
	10.1	Omfattning.....	109
	10.2	Utgiftsutveckling	109
	10.3	Mål.....	110
	10.4	Resultatredovisning.....	110
		10.4.1 Bedömningsgrunder	110
		10.4.2 Resultat.....	110
		10.4.3 Analys och slutsatser	113
	10.5	Budgetförslag.....	114
		10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet	114
		10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård.....	115
		10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	116
11		Museer och utställningar.....	117
	11.1	Omfattning.....	117
	11.2	Utgiftsutveckling	117
	11.3	Mål.....	118
	11.4	Resultatredovisning.....	118
		11.4.1 Bedömningsgrunder	118
		11.4.2 Resultat.....	118
		11.4.3 Analys och slutsatser	120
		11.4.4 Årlig revision.....	120
	11.5	Budgetförslag.....	121
		11.5.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter	121

	11.5.2	8:2 Centrala museer: Stiftelser.....	122
	11.5.3	8:3 Bidrag till vissa museer.....	123
	11.5.4	8:4 Riksutställningar	124
	11.5.5	Utökade uppgifter för Riksantikvarieämbetet	125
	11.5.6	8:5 Forum för levande historia	125
	11.5.7	8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål.....	126
12		Trossamfund.....	127
	12.1	Omfattning	127
	12.2	Utgiftsutveckling.....	127
	12.3	Mål.....	128
	12.4	Resultatredovisning.....	128
	12.4.1	Bedömningsgrunder.....	128
	12.4.2	Resultat	128
	12.4.3	Analys och slutsatser.....	130
	12.5	Budgetförslag.....	130
	12.5.1	9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund.....	130
	12.5.2	9:2 Stöd till trossamfund.....	131
13		Film.....	133
	13.1	Omfattning	133
	13.2	Utgiftsutveckling.....	133
	13.3	Mål.....	134
	13.4	Resultatredovisning.....	134
	13.4.1	Bedömningsgrunder.....	134
	13.4.2	Resultat	134
	13.4.3	Analys och slutsatser.....	138
	13.5	Budgetförslag.....	138
	13.5.1	10:1 Filmstöd.....	138
14		Medier.....	141
	14.1	Omfattning	141
	14.2	Utgiftsutveckling.....	141
	14.3	Mål.....	142
	14.4	Resultatredovisning.....	142
	14.4.1	Bedömningsgrunder.....	142
	14.4.2	Resultat	142
	14.4.3	Analys och slutsatser.....	149
	14.5	Budgetförslag.....	151
	14.5.1	11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	151
	14.5.2	11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen..	151
	14.5.3	11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	152
	14.5.4	11:4 Statens medieråd.....	153
	14.5.5	11:5 Stöd till taltidningar	153
	14.5.6	Radio och tv i allmänhetens tjänst	154
15		Ungdomspolitik.....	157
	15.1	Omfattning	157
	15.2	Utgiftsutveckling.....	157
	15.3	Resultatredovisning för ungdomspolitiken	158
	15.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	158

	15.3.2	Resultat.....	158
	15.3.3	Insatser inom politikområdet	161
	15.3.4	Analys och slutsatser	165
15.4		Budgetförslag.....	166
	15.4.1	12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor....	166
	15.4.2	12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdoms- verksamhet	167
	15.4.3	12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	168
16		Politik för det civila samhället.....	169
	16.1	Omfattning.....	169
	16.2	Utgiftsutveckling	169
	16.3	Mål för politiken för det civila samhället.....	170
	16.4	Resultatredovisning för politiken för det civila samhället.....	170
	16.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	170
	16.4.2	Resultat.....	170
	16.4.3	Analys och slutsatser	175
	16.5	Mål för idrottspolitiken	175
	16.6	Resultatredovisning för idrottspolitiken	176
	16.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	176
	16.6.2	Resultat.....	176
	16.6.3	Analys och slutsatser	182
	16.7	Friluftslivspolitik.....	184
	16.7.1	Mål för friluftslivspolitikerna.....	184
	16.8	Budgetförslag.....	190
	16.8.1	13:1 Stöd till idrotten	190
	16.8.2	13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	190
	16.8.3	13:3 Bidrag för kvinnors organisering	191
	16.8.4	13:4 Stöd till friluftslivorganisationer.....	192
	16.8.5	13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	193
	16.8.6	13:6 Insatser för den ideella sektorn.....	194
17		Folkbildning.....	197
	17.1	Omfattning.....	197
	17.2	Utgiftsutveckling	197
	17.3	Resultatredovisning för folkbildningspolitiken	198
	17.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	198
	17.3.2	Resultat.....	198
	17.3.3	Analys och slutsatser	204
	17.4	Budgetförslag.....	206
	17.4.1	14:1 Bidrag till folkbildningen	206
	17.4.2	14:2 Bidrag till tolkutbildning.....	207
	17.4.3	14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	208
	17.4.4	14:4 Särskilt utbildningsstöd.....	209
18		Tillsyn över spelmarknaden	211
	18.1	Omfattning.....	211
	18.2	Mål.....	211
	18.3	Resultatredovisning.....	211
	18.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	211
	18.3.2	Spelmarknadens utveckling.....	212
	18.3.3	Tillsynen av spelmarknaden	214

	18.3.4	Analys och slutsatser.....	215
18.4		Budgetförslag	215
	18.4.1	15:1 Lotteriinspektionen.....	215

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	18
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	19
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid	24
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid	24
Tabell 3.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	24
Tabell 3.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 17.....	25
Tabell 3.5	Kulturbudgetens utveckling	33
Tabell 3.6	Anslagsutveckling för medieområdet samt medelstildelning till radio och tv i allmänhetens tjänst	39
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom kulturområdesövergripande verksamhet, utgiftsområde 17	49
Tabell 4.2	Skapande skola 2014–2016.....	50
Tabell 4.3	Fördelning av statliga medel 2015 till regional kulturverksamhet	52
Tabell 4.4	Länsviss fördelning av utvecklingsbidrag 2013–2015.....	53
Tabell 4.5	Svenskt deltagande i EU-programmet Kreativa Europa per stödform – delprogrammet Kultur 2015	54
Tabell 4.6	Kulturaktörer som mottagit statsbidrag från Statens kulturråd inom kultursamverkansmodellen eller övrig bidragsgivning 2013–2015.....	58
Tabell 4.7	Statliga kulturmyndigheters grundläggande tillgänglighet 2015	59
Tabell 4.8	Statliga medel till kulturverksamheter, fördelat per län och per invånare 2014–2015	61
Tabell 4.9	Anslagsutveckling	63
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statens kulturråd.....	63
Tabell 4.11	Anslagsutveckling	64
Tabell 4.12	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	64
Tabell 4.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	65
Tabell 4.14	Anslagsutveckling	65
Tabell 4.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Skapande skola	66
Tabell 4.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Skapande skola.....	66
Tabell 4.17	Anslagsutveckling	66
Tabell 4.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	67
Tabell 4.19	Anslagsutveckling	67
Tabell 4.20	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	68

Tabell 4.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler.....	68
Tabell 4.22	Anslagsutveckling.....	68
Tabell 4.23	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet.....	69
Tabell 4.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet.....	70
Tabell 4.25	Anslagsutveckling.....	70
Tabell 4.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys.....	70
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom Teater, dans och musik, utgiftsområde 17.....	73
Tabell 5.2	Antal besökare (föreställningar) 2013–2015.....	74
Tabell 5.3	Bidragsgivning till scenkonstområdet.....	75
Tabell 5.4	Anslagsutveckling.....	78
Tabell 5.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen.....	78
Tabell 5.6	Sammanställning av medelstilledningen 2016 och 2017 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen.....	78
Tabell 5.7	Anslagsutveckling.....	80
Tabell 5.8	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål.....	80
Tabell 5.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål.....	81
Tabell 5.10	Anslagsutveckling.....	81
Tabell 5.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Statens musikverk.....	81
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom Litteraturen, läsandet och språket, utgiftsområde 17.....	83
Tabell 6.2	Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande 2013–2015 (beviljade medel).....	85
Tabell 6.3	Anslagsutveckling.....	87
Tabell 6.4	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter.....	88
Tabell 6.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter.....	89
Tabell 6.6	Anslagsutveckling.....	89
Tabell 6.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier.....	89
Tabell 6.8	Anslagsutveckling.....	90
Tabell 6.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen.....	90
Tabell 7.1	Utgiftsutveckling inom Bildkonst, arkitektur, form och design, utgiftsområde 17.....	91
Tabell 7.2	Statens konstråds beviljade bidrag inom bild- och formområdet 2013–2015.....	93
Tabell 7.3	Anslagsutveckling.....	95
Tabell 7.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Statens konstråd.....	96
Tabell 7.5	Anslagsutveckling.....	96
Tabell 7.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön.....	96

Tabell 7.7	Anslagsutveckling	96
Tabell 7.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor.....	97
Tabell 7.9	Anslagsutveckling	97
Tabell 7.10	Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet.....	98
Tabell 7.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet.....	98
Tabell 8.1	Utgiftsutveckling inom Kulturskaparnas villkor, utgiftsområde 17	99
Tabell 8.2	Konstnärsnämndens stipendie- och bidragsärenden 2013–2015.....	100
Tabell 8.3	Konstnärsnämnden – beslutade stipendier och bidrag 2013–2015	101
Tabell 8.4	Anslagsutveckling	103
Tabell 8.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 5:1 Konstnärsnämnden.....	103
Tabell 8.6	Anslagsutveckling	103
Tabell 8.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	104
Tabell 8.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	104
Tabell 9.1	Utgiftsutveckling inom Arkiv, utgiftsområde 17.....	105
Tabell 9.2	Normering och tillsyn av arkiv.....	106
Tabell 9.3	Mottagning av arkivmaterial.....	106
Tabell 9.4	Tillgång till arkiv.....	107
Tabell 9.5	Anslagsutveckling	108
Tabell 9.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:1 Riksarkivet	108
Tabell 10.1	Utgiftsutveckling inom Kulturmiljö, utgiftsområde 17	109
Tabell 10.2	Beslutade medel anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård.....	111
Tabell 10.3	Anslagsutveckling	114
Tabell 10.4	Avgiftsbelagd verksamhet.....	114
Tabell 10.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:1 Riksantikvarieämbetet	114
Tabell 10.6	Anslagsutveckling	115
Tabell 10.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård	115
Tabell 10.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:2 Bidrag till kultur- miljövård	116
Tabell 10.9	Anslagsutveckling	116
Tabell 10.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning.....	116
Tabell 11.1	Utgiftsutveckling inom Museer och utställningar, utgiftsområde 17...	117
Tabell 11.2	Anslagsutveckling	121
Tabell 11.3	Sammanställning över medelstildelning till Centrala museer: Myndigheter	121
Tabell 11.4	Sammanställning över avgiftsintäkterna till Centrala museer: Myndigheter	121
Tabell 11.5	Arkeologisk uppdragsverksamhet.....	122
Tabell 11.6	Uppdragsverksamhet Cosmonova.....	122
Tabell 11.7	Uppdragsverksamhet Vasamuseet.....	122
Tabell 11.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter	122
Tabell 11.9	Anslagsutveckling	122
Tabell 11.10	Sammanställning över medelstildelning till Centrala museer: Stiftelser	122

Tabell 11.11	Sammanställning över avgiftsintäkterna till Centrala museer: Stiftelser.....	123
Tabell 11.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser.....	123
Tabell 11.13	Anslagsutveckling.....	123
Tabell 11.14	Sammanställning över medelstilldelning för Bidrag till vissa museer ...	123
Tabell 11.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:3 Bidrag till vissa museer	124
Tabell 11.16	Anslagsutveckling.....	124
Tabell 11.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:4 Riksutställningar	124
Tabell 11.18	Anslagsutveckling.....	125
Tabell 11.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:5 Forum för levande historia.....	126
Tabell 11.20	Anslagsutveckling.....	126
Tabell 11.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål.....	126
Tabell 12.1	Utgiftsutveckling inom Trossamfund, utgiftsområde 17.....	127
Tabell 12.2	Anslagsutveckling.....	130
Tabell 12.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund.....	130
Tabell 12.4	Anslagsutveckling.....	131
Tabell 12.5	Beställningsbemyndigande för anslaget 9:2 Stöd till trossamfund.....	131
Tabell 12.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 9:2 Stöd till trossamfund..	132
Tabell 13.1	Utgiftsutveckling inom Film, utgiftsområde 17.....	133
Tabell 13.2	Ursprungsområde för premiärsatta långfilmer på biograf 2013–2015 ..	134
Tabell 13.3	Textade och syntolkade visningar på biograf 2013–2015	136
Tabell 13.4	Andel kvinnor respektive män som fått produktionsstöd till lång spelfilm 2013–2015	137
Tabell 13.5	Anslagsutveckling.....	138
Tabell 13.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 10:1 Filmstöd.....	138
Tabell 14.1	Utgiftsutveckling inom Medier, utgiftsområde 17.....	141
Tabell 14.2	Utbetalat presstöd fördelat på antal tidningar 2013–2015	142
Tabell 14.3	Antal taltidningar 2013–2015.....	143
Tabell 14.4	Antal taltidningsabonnenter 2013–2015	144
Tabell 14.5	Sveriges Radios sändningar i marknätet per programkategori 2013–2015.....	144
Tabell 14.6	Sveriges Televisions sändningar i marknätet per programkategori (exklusive barnprogram) 2013–2015	145
Tabell 14.7	Sändningar av Sveriges Utbildningsradios radioprogram i marknätet per kanal 2013–2015	145
Tabell 14.8	Sändningar av Sveriges Utbildningsradios tv-program i marknätet per kanal 2013–2015	145
Tabell 14.9	Ärenden vid Myndigheten för press, radio och tv 2013–2015.....	147
Tabell 14.10	Antalet diarieförda granskningsärenden 2013–2015	147
Tabell 14.11	Utgången i granskningsärenden 2013–2015.....	147
Tabell 14.12	Anslagsutveckling.....	151
Tabell 14.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	151
Tabell 14.14	Anslagsutveckling.....	151
Tabell 14.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen.....	152
Tabell 14.16	Anslagsutveckling.....	152

Tabell 14.17	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	152
Tabell 14.18	Anslagsutveckling	153
Tabell 14.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:4 Statens medieråd	153
Tabell 14.20	Anslagsutveckling	153
Tabell 14.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:5 Stöd till taltidningar..	154
Tabell 14.22	Medelstillelse för 2017	155
Tabell 15.1	Utgiftsutveckling inom Ungdomspolitik, utgiftsområde 17	157
Tabell 15.2	Andel unga (16–24 år) som varken arbetar eller studerar	159
Tabell 15.3	Andel unga (16–24 år) som skattar sitt allmänna hälsotillstånd som bra	160
Tabell 15.4	Anslagsutveckling	166
Tabell 15.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor	166
Tabell 15.6	Anslagsutveckling	167
Tabell 15.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	167
Tabell 15.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	168
Tabell 15.9	Anslagsutveckling	168
Tabell 15.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	168
Tabell 16.1	Utgiftsutveckling inom Politik för det civila samhället, utgiftsområde 17	169
Tabell 16.2	Idrotter med flest deltagartillfällen, fördelat på pojkar och flickor, 2014..	177
Tabell 16.3	Styrelseledamöter i specialidrottsförbundens styrelser	179
Tabell 16.4	Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2014	179
Tabell 16.5	Friluftorganisationer som fått bidrag år 2015 av Svenskt friluftsliv....	187
Tabell 16.6	Anslagsutveckling	190
Tabell 16.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:1 Stöd till idrotten	190
Tabell 16.8	Anslagsutveckling	190
Tabell 16.9	Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	191
Tabell 16.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	191
Tabell 16.11	Anslagsutveckling	191
Tabell 16.12	Beställningsbemyndigande för anslaget 13:3 Bidrag för kvinnors organisering	192
Tabell 16.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:3 Bidrag för kvinnors organisering	192
Tabell 16.14	Anslagsutveckling	192
Tabell 16.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:4 Stöd till friluftorganisationer	193
Tabell 16.16	Anslagsutveckling	193
Tabell 16.17	Beställningsbemyndigande för anslaget 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	194
Tabell 16.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	194
Tabell 16.19	Anslagsutveckling	194

Tabell 16.20	Beställningsbemyndigande för anslaget 13:6 Insatser för den ideella sektorn.....	195
Tabell 16.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:6 Insatser för den ideella sektorn	195
Tabell 17.1	Utgiftsutveckling inom Folkbildning, utgiftsområde 17	197
Tabell 17.2	Syften och indikatorer	198
Tabell 17.3	Anslagsutveckling	206
Tabell 17.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:1 Bidrag till folkbildningen.....	207
Tabell 17.5	Anslagsutveckling	207
Tabell 17.6	Beställningsbemyndigande för anslaget 14:2 Bidrag till tolkutbildning	208
Tabell 17.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:2 Bidrag till tolkutbildning	208
Tabell 17.8	Anslagsutveckling	208
Tabell 17.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen.....	209
Tabell 17.10	Anslagsutveckling	209
Tabell 17.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:4 Särskilt utbildningsstöd	210
Tabell 18.1	Resultat.....	212
Tabell 18.2	Spelmarknadens bruttoomsättning.....	212
Tabell 18.3	Marknadsandelar av nettoomsättningen	213
Tabell 18.4	De omsättningsmässigt största spelformerna.....	213
Tabell 18.5	Anslagsutveckling	215
Tabell 18.6	Offentlighetsrättslig verksamhet.....	215
Tabell 18.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 15:1 Lotteriinspektionen ..	216

Diagramförteckning

Diagram 16.1 Fördelning av statsbidrag.....	171
---	-----

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst (avsnitt 2.1 och 14.5.6),
2. godkänner att regeringen på AB Svenska Spels bolagsstämma 2017 verkar för att bolagsstämman beslutar om ett bidrag för konst, teater och andra kulturella ändamål som motsvarar 1/26 av bolagets överskott 2016 från Nya Penninglotten samt att bidraget ska fördelas enligt de närmare anvisningar som beslutas av regeringen (avsnitt 4.5.8),
3. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 120 000 000 kronor till Kungliga Operan AB för renovering och ombyggnation av vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Kungliga Operan AB (avsnitt 5.5.1),
4. godkänner att riksdagens tidigare ställningstagande om att inrätta myndigheten Riksställningar inte längre ska gälla (avsnitt 11.5.5),
5. godkänner förslaget till medelstillelning för 2017 från rundradiokontot till Sveriges Radio AB med 2 899 600 000 kronor, till Sveriges Television AB med 4 865 400 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 419 400 000 kronor (avsnitt 14.5.6),
6. godkänner förslaget till medelstillelning för 2017 från rundradiokontot till budgetens inkomstsida med 8 700 000 kronor för den verksamhet som bedrivs av Myndigheten för press, radio och tv (avsnitt 14.5.6),
7. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid enligt tabell 1.1,
8. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Statens kulturråd	44 483
1:2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	336 301
1:3	Skapande skola	187 654
1:4	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	39 481
1:5	Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 851
1:6	Bidrag till regional kulturverksamhet	1 422 836
1:7	Myndigheten för kulturanalys	14 411
2:1	Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	1 006 604
2:2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	190 599
2:3	Statens musikverk	112 108
3:1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	147 724
3:2	Myndigheten för tillgängliga medier	120 192
3:3	Institutet för språk och folkminnen	65 930
4:1	Statens konstråd	8 614
4:2	Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	32 944
4:3	Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 551
4:4	Bidrag till bild- och formområdet	28 067
5:1	Konstnärsnämnden	21 489
5:2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	395 800
6:1	Riksarkivet	378 688
7:1	Riksantikvarieämbetet	223 613
7:2	Bidrag till kulturmiljövård	253 522
7:3	Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
8:1	Centrala museer: Myndigheter	1 128 591
8:2	Centrala museer: Stiftelser	253 971
8:3	Bidrag till vissa museer	52 214
8:4	Riksställningar	43 435
8:5	Forum för levande historia	55 379
8:6	Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
9:1	Nämnden för statligt stöd till trossamfund	10 093
9:2	Stöd till trossamfund	91 913
10:1	Filmstöd	547 144
11:1	Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	21 220
11:2	Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 252
11:3	Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	483
11:4	Statens medieråd	21 953
11:5	Stöd till taltidningar	57 556
12:1	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor	41 786
12:2	Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	243 440
12:3	Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	35 000
13:1	Stöd till idrotten	1 935 311
13:2	Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164

13:3	Bidrag för kvinnors organisering	28 163
13:4	Stöd till friluftorganisationer	47 785
13:5	Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
13:6	Insatser för den ideella sektorn	28 758
14:1	Bidrag till folkbildningen	3 855 540
14:2	Bidrag till tolkutbildning	58 765
14:3	Särskilda insatser inom folkbildningen	175 000
14:4	Särskilt utbildningsstöd	154 860
15:1	Lotteriinspektionen	49 936
Summa		14 521 254

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	25 000	2018
1:3	Skapande skola	50 000	2018
1:5	Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 000	2018–2019
1:6	Bidrag till regional kulturverksamhet	55 000	2018–2019
2:2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	167 000	2018–2019
3:1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	25 000	2018
4:4	Bidrag till bild- och formområdet	14 000	2018
5:2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	160 000	2018–2027
7:2	Bidrag till kulturmiljövård	90 000	2018–2020
9:2	Stöd till trossamfund	46 000	2018–2019
12:2	Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	239 000	2018
13:2	Bidrag till allmänna samlingslokaler	30 000	2018–2020
13:3	Bidrag för kvinnors organisering	29 000	2018
13:5	Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000	2018
13:6	Insatser för den ideella sektorn	28 000	2018–2019
14:2	Bidrag till tolkutbildning	110 000	2018–2021
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		1 092 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<p>Radio- och tv-avgiften är 2 216 kronor för ett år. Den ska betalas i fyra poster om 554 kronor.</p>	<p>7 §¹</p>	<p>Radio- och tv-avgiften är 2 340 kronor för ett år. Den ska betalas i fyra poster om 585 kronor.</p>
--	------------------------	--

Varje post avser en avgiftsperiod om tre månader och ska betalas senast sista vardagen före avgiftsperiodens början.

För innehav av tv-mottagare under tiden före den första avgiftsperioden ska avgiften betalas med så stort belopp i förhållande till årsavgiften som motsvarar innehavstiden. Beloppet avrundas nedåt till jämnt antal kronor.

RIKAB får, efter avtal med den avgiftsskyldige, besluta dels att radio- och tv-avgift ska betalas i andra poster och vid andra tidpunkter än som anges i första och andra styckena, dels att avgiften inte ska aviseras enligt 10 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2015:392.

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet är underindelad i följande områden:

- Kulturområdesövergripande verksamhet
- Teater, dans och musik
- Litteraturen, läsandet och språket
- Bildkonst, arkitektur, form och design
- Kulturskaparnas villkor
- Arkiv
- Kulturmiljö
- Museer och utställningar
- Trossamfund
- Film
- Medier
- Ungdomspolitik
- Politik för det civila samhället
- Folkbildning
- Tillsyn över spelmarknaden

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Kulturområdesövergripande verksamhet	1 783	1 964	1 938	2 055	2 085	2 075	2 122
Teater, dans och musik	1 278	1 289	1 287	1 309	1 322	1 325	1 335
Litteraturen, läsandet och språket	311	316	317	334	337	341	345
Bildkonst, arkitektur, form och design	80	81	80	81	81	82	82
Kulturskaparnas villkor	396	401	397	417	421	428	437
Arkiv	355	375	375	379	385	393	402
Kulturmiljö	920	929	928	937	985	991	997
Museer och utställningar	1 395	1 510	1 505	1 534	1 522	1 553	1 586
Trossamfund	93	102	96	102	102	102	96
Film	310	335	335	547	547	540	515
Medier	86	91	90	104	105	113	114
Ungdomspolitik	293	318	314	320	321	297	298
Politik för det civila samhället	2 186	2 106	2 105	2 107	2 119	2 129	2 133
Folkbildning	3 903	4 215	4 209	4 244	4 256	4 246	4 154
Tillsyn över spelmarknaden	46	49	48	50	51	52	53
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	13 436²	14 081²	14 024²	14 521	14 640	14 666	14 668

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Beloppet är redovisat i 2017 års struktur avseende anslag 14:4 Särskilt utbildningsstöd enligt riksdagens beslut (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290) om indelning i utgiftsområden (fördelning av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden).
Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	13 848	13 848	13 848	13 848
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	64	139	234	342
Beslut	526	524	440	320
Överföring till/från andra utgifts- områden	24	24	24	24
Övrigt	59	105	119	133
Ny ramnivå	14 521	14 640	14 666	14 668

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel innevarande år. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.
Tabell 3.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	10 814
Verksamhetsutgifter ²	3 685
Investeringar ³	22
Summa ramnivå	14 521

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 17 redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter.

En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är hänförliga till utgiftsområde 17.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Bidrag till Tekniska museet och Svenska Filminstitutet	60	0
Försäljning av konstverk <300 000 kr/år	– ¹	–
Tidningar och tidskrifter	1 890	2 000
Böcker och broschyrer	1 390	1 460
Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar	2 010	1 350
Kommersiell idrott	1 860	1 910
Upphovsrätter	350	360
Entré djurparker	80	80
Försäljning av konstverk ≥300 000 kr/år	20	20
Ersättning till idrottsutövare	–	–
Omsättning i ideella föreningar	280	290
Stiftelser, ideella föreningar och registrerade trossamfund	–	–
Totalt för utgiftsområde 17	7 940	7 530

¹ Ett "–" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Bidrag till Stiftelsen Tekniska museet och Stiftelsen Svenska Filminstitutet

Enligt 16 kap. 10 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, får avdrag göras för bidrag som lämnas till Tekniska museet. För sådana bidrag och avgifter till Svenska Filminstitutet som avses i filmavtalet får avdrag göras, enligt 16 kap. 11 § IL, fram tills att filmavtalet upphör den 1 januari 2017. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Försäljning av konstverk <300 000 kr/år

Vid försäljning av konstverk för under 300 000 kronor per år är enligt 1 kap. 2 a § mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, försäljningsbeloppet undantaget från mervärdesskatt under förutsättning att upphovsmannen eller dennes dödsbo vid försäljningen äger konstverket. Undantaget ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Tidningar och tidskrifter

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för tidningar och tidskrifter nedsatt till 6 procent. Skattesatsen gäller även radiotidningar för synskadade och andra varor som gör skrift tillgänglig för personer med nedsatt läsförmåga. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Böcker och broschyrer

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för böcker, broschyrer, häften, musiknoter, kartor och liknande alster nedsatt till 6 procent. Detta gäller även bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för entréavgift till konserter, cirkus-, teater-, opera- och balettföreställningar eller liknande föreställningar nedsatt till 6 procent. (Från och med den 1 januari 2017 höjs skattesatsen för tillträde till biografföreställningar från 6 till 25 procent.) Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Kommersiell idrott

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för omsättning av tjänster inom idrottsområdet där verksamheten bedrivs kommersiellt, t.ex. i bolagsform, nedsatt till 6 procent. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Upphovsrätter

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för upphovsrätter nedsatt till 6 procent. Skattesatsen gäller för upplåtelse eller överlåtelse av vissa upphovsrättsligt skyddade litterära eller konstnärliga verk. Nedsättningen gäller inte för upplåtelse eller överlåtelse av fotografier, reklamprodukter, system och program för automatisk databehand-

ling eller film eller liknande upptagning av information. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Entré till djurparker

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för entréavgift till djurparker nedsatt till 6 procent. Nedsättningen gäller även för guidning i djurparker. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Försäljning av konstverk $\geq 300\ 000$ kr/år

Enligt 7 kap. 1 § ML är skattesatsen för försäljning av konstverk för 300 000 kronor per år eller mer nedsatt till 12 procent. Detta gäller om konstverket vid försäljningen ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Ersättning till idrottsutövare

Ersättning som en idrottsutövare erhåller från en skattebefriad ideell förening med huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet och som under året inte uppgår till ett halvt prisbasbelopp är enligt 2 kap. 19 § socialavgiftslagen (2000:980) undantagen från socialavgifter. Ersättningen är inte förmånsgrundande. Skatteutgiften avser därför särskild löneskatt.

Omsättning i ideella föreningar

Omsättning av vara eller tjänst i en ideell verksamhet räknas inte som ekonomisk verksamhet om föreningen är befriad från inkomstskatt för omsättningen i fråga. Av 4 kap. 8 § ML följer att denna verksamhet inte är skattskyldig. Detta ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Stiftelser, ideella föreningar och registrerade trossamfund

Stiftelser, ideella föreningar och registrerade trossamfund är, om bestämmelserna i 7 kap. 3–11 §§ IL är uppfyllda, befriade från skattskyldighet för all inkomst utom vissa rörelseinkomster.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Kultur

Riksdagen beslutade i december 2009 (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145) om nationella kulturpolitiska mål.

Målen är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Det finns även riksdagsbundna mål inom litteratur och läsfrämjande, inom film, arkitektur, formgivning och design, inom arkivområdet samt inom kulturmiljöområdet. Dessa mål anges i respektive underindelad avsnitt där resultaten för dessa områden redovisas.

Medier

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

Trossamfund

Riksdagen har antagit mål för statens bidrag till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfundens att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Ungdomspolitik

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

Politik för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter, och
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Målet beslutades av riksdagen i samband med beslutet om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195).

Idrott

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syfte med statsbidraget är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning.

Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Friluftlivspolitik

Målet för friluftslivspolitikerna är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278). Målen är följande:

- Tillgänglig natur för alla
- Starkt engagemang och samverkan
- Allemansrätten
- Tillgång till natur för friluftsliv
- Attraktiv tätortsnära natur
- Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- Skyddade områden som resurs för friluftslivet
- Ett rikt friluftsliv i skolan
- Friluftsliv för god folkhälsa
- God kunskap om friluftslivet

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna är ett stöd i genomförande av åtgärder. De är också underlag för att kunna mäta och följa upp målen samt för att kunna fortsätta utveckla friluftslivspolitikerna.

Riksdagen har beslutat (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38) att hanteringen av ansvaret för fördelning och utbetalning av statsbidrag till friluftslivsorganisationer ska ligga hos samarbetsorganisationen Svenskt Friluftsliv.

Folkbildning

Målet för folkbildningspolitiken är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379).

Tillsyn över spelmarknaden

Målet är en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen och efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former. Överskottet från spel bör värnas och alltjämt vara förbehållet det allmänna eller allmännyttiga ändamål, dvs. föreningslivet, hästsporten och staten (prop. 2002/03:93, bet. 2002/03:KrU8, rskr. 2002/03:212).

3.5 Resultatredovisning

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för utgiftsområdet lämnas i respektive underindelad avsnitt där resultatredovisningen också redovisas. I detta avsnitt redovisas endast sammanfattande resultatbedömningar för utgiftsområdet.

3.5.2 Sammanfattande resultatbedömningar

Kultur

Att skapa fler möjligheter i hela landet för människor att ta del av och utöva kultur är en av regeringens viktigaste kulturpolitiska prioriteringar. Regeringen bedömer att de statligt stödda verksamheterna erbjuder ett konstnärligt utbud med både spets och bredd. Vidare genomförs förbättringar när det gäller tillgängligheten på många sätt. Exempel på detta är museernas arbete för att förbättra tillgången till det gemensamma kulturarvet genom bl.a. olika innovativa tekniska lösningar. Införandet av fri entré vid vissa statliga museer kan bidra till att undanröja hinder för den som är museiovan och att minska socio-ekonomisk ojämlikhet. Digitaliseringen av biograferna och framväxten av nya digitala visningsformer för film har skapat möjligheter till såväl ett ökat och mer flexibelt utbud i hela landet som en förbättrad tillgänglighet.

Det finns också områden med framtida utmaningar. Ett sådant område är den grundläggande tillgängligheten som syftar till att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta

del av och utöva kultur på samma villkor som andra. Vidare behöver villkoren för de konstnärligt verksamma uppmärksammas och de statliga insatserna inom detta område anpassas till dagens behov.

En annan utmaning framöver är den sjunkande läsförmågan. Biblioteken har en viktig roll för att bl.a. stimulera barns och ungas intresse för läsning och litteratur. Mot den bakgrunden har regeringen gett Kungl. biblioteket i uppdrag att ta fram förslag till en nationell biblioteksstrategi för att bibehålla och utveckla en biblioteksverksamhet av hög kvalitet i hela landet och uppfylla kraven i bibliotekslagen.

Regeringen bedömer att det statliga kulturmiljöarbetet fungerat väl och spelar en allt viktigare roll för ett hållbart samhälle.

Satsningar på internationellt kulturutbyte har haft en positiv påverkan på konstnärernas möjligheter till försörjning.

Medier

Regeringen bedömer att de statliga insatserna på olika sätt har bidragit till uppfyllelse av medieområdets mål att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan. Det har bl.a. skett genom de villkor som meddelats för radio och tv i allmänhetens tjänst, förändringarna av presstödet, införandet av det nya utvecklingsstödet till tryckta allmänna nyhetstidningar och den genomförda övergången till den nya taltidningsmodellen. Till måloppfyllelsen bidrar även den verksamhet som bedrivs vid myndigheter och institutioner, bl.a. Statens medieråds arbete för att skydda barn och unga från skadlig mediepåverkan respektive öka deras medie- och informationskunnighet. De snabba förändringarna inom medieområdet innebär samtidigt stora utmaningar och ställer krav på utvärdering och anpassning av de statliga insatserna för att de fortsatt ska vara effektiva och ändamålsenliga.

Trossamfund

Regeringen bedömer att statens stöd till trossamfund har bidragit till uppfyllelse av målet att stödet ska skapa förutsättningar för trossamfundet att bedriva en aktiv och långsiktigt

inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Ett flertal av Nämnden för statligt stöd till trossamfunds aktiviteter har direkt gett trossamfundens förbättrade förutsättningar att kunna bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet. Regeringen bedömer att insatser för att stärka den administrativa och organisatoriska kompetensen är avgörande för att många trossamfund ska klara av att utvecklas.

Regeringen bedömer att behovet av samarbete och samtal över religionsgränserna har ökat som en följd av religiöst färgade konflikter i vår omvärld och ett ökat flyktingmottagande i Sverige. Trossamfundens arbete för att utgöra ett forum för möten mellan människor med olika kulturell bakgrund har bidragit positivt till samhällsutvecklingen.

Ungdomspolitik

Regeringens prioriteringar inom ungdomspolitikerna är ungas etablering i arbets- och samhällslivet, makt och delaktighet samt fritid, organisering och välmående.

En prioriterad fråga inom ungdomspolitikerna är ungas etablering i arbets- och samhällslivet. Regeringen har gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att under 2016 och 2017 genomföra en tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet. MUCF ska även beskriva nationella och lokala verksamheter som arbetar för att främja ungas etablering. En delrapport med inriktning på unga nyanlända kvinnors och mäns villkor ska lämnas senast i november 2016 och en slutrapport senast den 30 november 2017.

Regeringen ser det som särskilt angeläget att främja samhällets insatser för unga som varken arbetar eller studerar. I november 2015 beslutade regeringen om Vågar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar (dnr U2015/05478/UF). Strategin innehåller åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta under åren 2015–2018 för unga som varken arbetar eller studerar. Åtgärderna fokuserar på ökad samverkan mellan berörda aktörer, ökad kunskap om unga som varken arbetar eller studerar och insatser riktade direkt till målgruppen. Regeringen har vidare utsett en samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (U 2015:06) som ska främja samverkan

mellan myndigheter, kommuner och organisationer kring insatser för målgruppen. I samordnarens uppdrag ingår också att systematiskt samla in och analysera kunskap om insatser till målgruppen för att främja kunskaps- och erfarenhetsbaserade insatser och utveckla insatsernas kvalitet.

Under senare år har regeringen genomfört flera insatser för att stimulera unga, såväl unga kvinnor som unga män, att delta i den lokala demokratin för att ge möjligheter för ungas röster att höras.

Regeringen har gett MUCF i uppdrag att genomföra en kartläggning av den öppna fritidsverksamheten som ska redovisas hösten 2016. MUCF har även fått i uppdrag att kartlägga och sprida goda exempel om hur det unga civilsamhället skapar mötesplatser för unga nyanlända och lämna förslag på hur denna typ av verksamheter kan stödjas genom ytterligare åtgärder (dnr U2015/05946/UF).

Politik för det civila samhället

Regeringen gör bedömningen att statens insatser på civilsamhällesområdet har bidragit till att uppfylla målet för politiken, som är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Målet ska uppfyllas i dialog med civilsamhällets organisationer.

Många civilsamhällesorganisationer har under året bedrivit ett intensivt arbete för och tillsammans med människor på flykt. I december 2015 tillfördes organisationer i det civila samhället och trossamfund 105 miljoner kronor för insatser till asylsökande och till att främja nyanländas etablering. Samtidigt tillfördes 20 miljoner kronor till idrottsrörelsen och 75 miljoner kronor till folkbildningen. Dessa medel har skapat förutsättningar för civilsamhället att stärka kapaciteten i sitt arbete.

Genom den så kallade sakrådsmodellen har regeringen tillsammans med organisationer skapat ytterligare ett verktyg i syfte att fördjupa och bredda regeringens kunskap och perspektiv i sakfrågor.

Kunskapen om det civila samhället har fördjupats genom forskningsprogrammet för det civila samhället som bedrivs av Vetenskapsrådet, SCB:s statistikuppdrag och arbetet som Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) bedriver när det gäller att ta fram,

samla och sprida kunskap om civilsamhället. Ett exempel är skriften Samla kraft, en vägledning för kommuner och civilsamhället kring insatser för nyanlända, som MUCF har tagit fram och sprider till relevanta aktörer.

Idrott

Barn och ungdomar deltar i stor utsträckning i den demokratiskt organiserade idrottsverksamheten runt om i vårt land. Betydande ideella insatser görs bland ledare och funktionärer i föreningslivet lokalt, regionalt och centralt. Att idrottsverksamheten för barn och unga bedrivs ur ett barnrättsperspektiv är en förutsättning för att få del av statens stöd till idrotten. I det ingår barnets rätt till inflytande över sitt idrottande. Barnens positiva upplevelse av idrottandet ska stå i centrum, inte deras utveckling till senioridrottare.

Trots att idrotten fortsätter att på bred front engagera människor i fysisk aktivitet och ideellt arbete ser vi fortsatt en minskning i antalet deltagartillfällen inom barn- och ungdomsidrotten. Idrotten är öppen för alla men det finns fortfarande grupper som i mindre utsträckning deltar inom idrotten. Regeringen välkomnar att det inom idrottsrörelsen nu pågår ett aktivt arbete för att inkludera fler grupper i den idrottsliga gemenskapen. I den av Riksidrottsförbundet 2015 beslutade nya strategin för svensk idrott är en av de tydligaste förändringarna i färdriktningen mot 2025, att idrottsrörelsen ska fokusera på ett livslångt idrottande, oavsett ålder, bakgrund eller ambitionsnivå. Genomförandet av strategin kan få betydelse för att särskilt erbjuda tonåringar att idrotta längre i föreningslivet.

Andra utmaningar som idrottsrörelsen står inför är att värna och utveckla föreningsdemokratin, uppnå jämställdhet i beslutande organ och inom idrotten i stort, arbetet mot uppgjorda matcher och insatser mot dopning. Idrottsrörelsen har även andra etiska frågor som måste synliggöras och hanteras. Trots att idrottsrörelsen har utmaningar att fortsätta arbeta aktivt med är regeringens bedömning att idrottspolitikens mål i många delar är uppfyllda.

Friluftslivspolitik

Naturvårdsverket bedömer i sin första uppföljning av friluftslivsmålen att två av målen har en positiv utveckling till år 2020, fem mål har en neutral utveckling, två mål har en oklar utveckling och ett mål har en negativ utveckling.

Regeringen bedömer att ansvaret för friluftslivsfrågor måste bli tydligare och att samarbetet mellan myndigheter med ansvar för friluftslivsfrågor behöver utvecklas.

Friluftorganisationerna skapar intresse och möjligheter för barn och vuxna att utöva friluftaktiviteter, motionera och uppleva naturen. Organisationerna skapar också mötesplatser i naturen för människor med olika bakgrund och med olika förutsättningar att vistas ute i naturen. Regeringen konstaterar att det statliga bidraget till friluftorganisationer under 2015 väl uppfyller bidragets syfte och att anslaget ger goda samhällseffekter.

I budgetpropositionen för 2016 ökade regeringen det statliga bidraget till friluftorganisationer med 20 miljoner kronor per år för 2016 och framåt.

Folkbildning

Statens bidrag till folkbildningen har fyra syften, varav ett är att bidra till att utjämna utbildningsklyftorna i samhället. Regeringen bedömer att folkbildningen uppnår syftena med bidraget till folkbildningen vilket bl.a. bekräftas av den delrapport avseende utvärdering av folkbildningen som Statskontoret redovisade våren 2016. De verksamheter som Statskontoret har undersökt uppnår i hög grad statens syften med bidraget till folkbildningen. Denna bild av folkbildningen delades även i hög grad av de olika grupper som ingick i utvärderingen.

Kunskapslyftet fortsätter. Regeringen har därför fr.o.m. 2016 tillfört medel för motsvarande 3 000 utbildningsplatser på allmän och särskild kurs.

Satsningen på studieförbundens verksamheter för asylsökande och nyanlända i anläggningsboende, som initierades i augusti 2015, Svenska från dag ett, har varit framgångsrik och har inneburit att målgruppen fått möjlighet att utöka sina kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället. Regeringen har därför haft inriktningen att utöka denna satsning. Genom

riksdagens beslut om propositionen Vårändringsbudget för 2016 tillfördes 97 miljoner kronor för en utökning av dessa verksamheter. Av dessa medel skulle 25 miljoner kronor fördelas till folkhögskolorna och 72 miljoner kronor till studieförbunden.

Under de senaste åren och särskilt under 2015 har antalet personer som invandrat till Sverige ökat i hög omfattning vilket har inneburit ett kraftigt utökat behov av kontakttolkar. Detta bekräftas av den rapport om samhällets behov av kontakttolkar som Myndigheten för yrkeshögskolan redovisade i juni 2016. Regeringen har fr.o.m. 2016 förstärkt bidraget till kontakttolkutbildning vilket har inneburit en utökning av antalet utbildningsplatser i kontakttolkutbildningen och förbättrade möjligheter till validering för verksamma tolkar. Vidare har fler kompetenshöjande kurser kunnat genomföras.

Tillsyn över spelmarknaden

Regeringen kan konstatera att de prioriteringar som tillsynsmyndigheten gjort givit goda resultat vad gäller den reglerade marknaden i den utsträckning gällande regelverk medger.

De statliga insatser som genomförts på spelområdet har gett positiva effekter inom ett flertal områden, men ytterligare åtgärder krävs för att uppnå målen gällande spelmarknaden.

Spelmarknaden präglas av en ökad konkurrens med allt fler bolag som verkar i Sverige utan tillstånd och med en mer omfattande marknadsföring. En annan oroande utveckling är att ett begränsat antal personer spelar för allt mer pengar.

3.6 Politikens inriktning

3.6.1 Ett Sverige som håller ihop

I enlighet med riksdagens beslut om propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) tillskjuts medel under 2016 för satsningar som kan skapa förutsättningar för ett Sverige som håller ihop. Denna satsning behöver fortsätta och vara långsiktig för att nå genomgripande resultat.

Det öppna samhället värnas genom att en mångfald av synsätt, åsikter och perspektiv kommer till uttryck, bl.a. genom ett fritt och vitalt kulturliv och oberoende medier.

Det pågår i dag en oroande utveckling i riktning mot ett mer splittrat Sverige där människor med olika bakgrund, värderingar och livsstilar i allt mindre utsträckning möts och kommunicerar med varandra. Vårt samhälle kan i dag beskrivas som allt mer polariserat, det har inte minst visat sig i den debatt som följt i spåren av den senaste tidens flyktingsituation.

Regeringen anser att det är viktigt att motverka denna polarisering, som bl.a. tar sig uttryck i rasism och liknande former av fientlighet, för att skapa förutsättningar för ett solidariskt och sammanhållet Sverige.

I denna proposition lämnar regeringen därför förslag till satsningar inom flera utgiftsområden (se även utg.omr. 1 avsnitt 9.10 och utg.omr. 13 avsnitt 4.6). Inom utgiftsområde 17 lämnas förslag som bl.a. har som utgångspunkt att skapa fler mötesplatser i samhället och på olika sätt bidra till att skapa broar mellan människor med olika bakgrund och erfarenheter.

Kultur i hela landet genom kultursamverkansmodellen

Regeringen beräknar att tillföra 30 miljoner kronor per år 2017–2020 för att förstärka kultursamverkansmodellen och möjliggöra för fler att ta del av och utöva kultur.

En förutsättning för ett öppet samhälle som främjar delaktighet och demokrati är ett fritt och vitalt kulturliv. Detta kulturliv behöver vara tillgängligt för fler. Att stärka kulturlivet lokalt och regionalt, både inom ramen för de regionala institutionernas verksamhet och inom det fria kulturlivet, är också viktigt med tanke på den växande klyfta som finns mellan storstad och land.

Regeringens utgångspunkt är att staten genom sina insatser ska värna ett jämlikt kulturutbud i hela landet, samtidigt som möjligheten till regional variation inom kultursamverkansmodellen ska vara god. Jämställdhet mellan kvinnor och män är en förutsättning för att verkställa uppdraget att främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Även barns och ungas rätt till kultur är angeläget att beakta.

Mot bakgrund av olika utvärderingar av kultursamverkansmodellen har ett arbete inletts med att se över den framtida inriktningen och utvecklingsmöjligheter för kultursamverkansmodellen. En departementspromemoria med förslag om kultursamverkansmodellens utveckling kommer att remitteras under hösten 2016. En förstärkning av statens stöd till lokal och regional kultur möjliggör bl.a. en mer jämlik tillgång till kvalitativ kultur.

Arbetslivsmuseer och andra ideella aktörer inom kulturarvsområdet

Regeringen beräknar att bidraget till kulturmiljövård tillförs 3 miljoner kronor årligen 2017–2020 i syfte att skapa ett nytt bidrag till det civila samhällets aktörer inom kulturarvsområdet. Det nuvarande stödet till arbetslivsmuseer utvecklas och förstärks så att det bidrag som Riksantikvarieämbetet fördelar till arbetslivsmuseer också ska kunna användas till att omfatta annat ideellt kulturarvsarbete, t.ex. inom hembygdsrörelsen.

Det är av stor betydelse att de statliga insatserna inom kulturarvsområdet når ut till så många som möjligt och görs tillgängliga oavsett bakgrund och på platser runt om i landet. Detta kan bl.a. möjliggöras genom en förstärkt struktur för det civila samhällets aktörer på området.

Museimyndigheter främjar demokratin

Regeringen beräknar att Statens historiska museer och Statens museer för världskultur vardera tillförs 4 miljoner kronor årligen 2017–2020 i syfte att myndigheterna ska ges bättre förutsättningar att arbeta för en kunskapsbaserad och reflekterande historieskrivning som även ska ge förutsättningar för ökad delaktighet.

Satsningen möjliggör en offensiv museiverksamhet och en kraftfull utveckling inom kulturarvsområdet.

Regeringens införande av fri entré vid de statliga museimyndigheterna har lagt grunden för att alla människor ska kunna uppleva att dessa museer är till för dem. Att säkerställa att dessa gemensamt finansierade kunskapsinstitutioner genom sin verksamhet utgör offentliga platser för kunskapsinhämtning, idédebatt och

upplevelser är en investering, inte minst i en hållbar demokratisk utveckling.

Förstärkning av Statens medieråd

Regeringen beräknar att Statens medieråd tillförs 2 miljoner kronor fr.o.m. 2017 och ytterligare 1 miljon kronor årligen 2017–2020 i syfte att stödja arbetet med att stärka barn och unga, såväl flickor som pojkar, som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Statens medieråd genomför detta genom insatser för att öka medie- och informationskunnighet hos barn och unga, dvs. förmågan att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa innehåll i medier.

De snabba förändringarna i omvärlden och på medieområdet, bl.a. det faktum att medieanvändningen går allt längre ner i åldrarna, ställer allt högre krav på samhället att utrusta barn och unga med medie- och informationskunnighet. I dagens informationsamhälle där ofta motstridig information sprids på internet är förmågan att kritiskt värdera innehåll i medier av stor vikt för att kunna ta till vara mediernas demokratistärkande funktion.

3.6.2 Kulturbudgetens utveckling

Förslagen som lämnas i denna proposition, inklusive tidigare aviserade anslagsförändringar, innebär en ökning av kulturbudgeten med 409 miljoner kronor för 2017, varav pris- och löneomräkningen utgör ca 58 miljoner kronor, i jämförelse med budgeten för 2016. Sedan 2014 har budgeten ökat med 740 miljoner kronor. Till kulturbudgeten räknas områdena Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Kulturskaparnas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

Tabell 3.5 Kulturbudgetens utveckling

Miljoner kronor

Budgetår	Kulturbudget
2010	6 415
2011	6 488
2012	6 593
2013	6 729
2014	6 853
2015	6 825
2016	7 184
2017	7 593

3.6.3 Mer kultur för fler

Det behövs jämlik tillgång och tillgänglighet till platser där kulturella möten och utbyten kan ske. Människor i alla delar av landet ska erbjudas möjligheter att såväl utöva som ta del av konst och kultur. Människor ska ha möjlighet att möta konstnärliga och kulturella uttryck i sin vardag och det ska bli lättare att ta del av den. Fler ska också få möjlighet att utveckla sin kreativitet genom eget skapande.

För att skapa fler möjligheter att ta del av och utöva kultur föreslår regeringen i denna proposition satsningar som syftar till att bidra till en förbättrad tillgång till kultur genom bl.a. förstärkt regional spridning av kulturutbudet genom kultursamverkansmodellen (avsnitt 3.6.1), ökad digitalisering av filmarvet m.m. samt utbyggnad av läsfrämjande insatser. Det är viktigt att kulturen kommer alla till del, såväl kvinnor och män som pojkar och flickor.

Mer film till fler

Från och med den 1 januari 2017 kommer regeringen att ta ett helhetsansvar för den nationella filmpolitiken. Styrande blir de mål för filmpolitiken som fastställdes av riksdagen i juni 2016 (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16:KrU11, rskr. 2015/16:289).

En ny filmpolitik

Regeringen beräknar att anslaget för filmstöd tillförs 20 miljoner kronor fr.o.m. 2019 i syfte att skapa långsiktiga och stabila ekonomiska förutsättningar för filmpolitiken. Detta innebär en förstärkning i förhållande till de medel som aviserades redan i budgetpropositionen för 2016

för att möjliggöra omställningen av filmpolitiken.

Riksdagen har i anslutning till behandlingen av propositionen Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik (prop. 2015/16:132) beslutat (bet.2015/16:KrU11, rskr. 2015/16:289) att tillkännage som sin mening vad kulturutskottet anfört om

- att regeringen bör tillsätta en bred parlamentarisk filmutredning,
- att Stiftelsen Svenska Filminstitutets roll och framtida organisationsform snarast bör utredas,
- att skyndsamt utreda hur parts- och branschsamverkan kan utvecklas efter att den nuvarande modellen med ett gemensamt filmavtal slutar gälla,
- att skyndsamt utreda en alternativ finansiering av filmpolitiken med utgångspunkt i att behålla den nuvarande mervärdesskattesatsen på biografbiljetter,
- att regeringen skyndsamt bör ta fram förslag för det fortsatta arbetet med att beivra illegal spridning av film,
- att regeringen skyndsamt bör utreda möjligheten till produktionsincitament och finansieringsstimulanser för filminspelning, och
- att utreda finansieringen av en fortsatt digitalisering av filmarvet och därmed säkerställa att det svenska filmarvet bevaras och tillgängliggörs.

De filmpolitiska målen kan inte uppnås utan nära samverkan med filmbranschen. I propositionen Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik beskriver regeringen en ny modell för samverkan med filmbranschen. Modellen genomförs successivt fr.o.m. hösten 2016. Filminstitutet skickade i juni 2016 en remiss till branschens aktörer med förslag gällande de s.k. branschrådets roll och utformning. Resultatet kommer att ligga till grund för det fortsatta arbetet. Regeringen avser att nära följa processen och vid behov överväga ytterligare åtgärder i syfte att stärka samverkan.

Det är av stor betydelse för den svenska filmbranschen att Sverige är ett attraktivt inspelningsland för såväl svenska som utländska film- och tv-produktioner. Regeringen avser därför att, i enlighet med riksdagens tillkännagivande,

låta en myndighet utreda lämpligheten i och förutsättningarna för att Sverige ska kunna införa någon form av produktionsincitament och finansieringsstimulanser för filminspelningar.

Filminstitutet har en central roll i genomförandet av filmpolitiken. Verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den skapar förtroende i filmbranschen och bidrar till att de filmpolitiska målen uppnås. Regeringen bedömer att det inte finns skäl att i nuläget utreda Filminstitutets organisationsform. Det finns dock, liksom riksdagen anført, anledning att fortsätta analysera frågan. Statskontoret gjorde 2013 en genomlysning av Filminstitutets verksamhet (Scener ur ett Filminstitut 2013:8). Regeringen avser att under mandatperioden inleda en uppföljande studie som även innefattar en analys av Filminstitutets organisationsform i förhållande till den nya filmpolitiska modellen.

En livskraftig filmbransch kräver stabila ekonomiska förutsättningar. Det finns en bred samsyn, i såväl politiken som filmbranschen, om att filmavtalet inte längre är en långsiktigt hållbar lösning. Flera utredningar har sedan slutet av 1990-talet fram till i dag analyserat alternativa finansieringslösningar för filmpolitiken. Att i nuläget genomföra nya, omfattande utredningar skulle orsaka oro och instabilitet under ytterligare minst ett år och därmed skada den svenska filmproduktionen. Regeringen anser därför att den nya filmpolitiken bör utvärderas när konsekvenserna av införandet kan bedömas. Syftet bör bl.a. vara att utvärdera de ekonomiska konsekvenserna för branschens olika aktörer.

Olovlig hantering av upphovsrättsligt skyddat material

För att Sverige ska fortsätta att vara ett framgångsland för de kulturella och kreativa näringarna krävs ett välfungerande upphovsrättsligt skydd. I takt med den digitala utvecklingen har alltmer sofistikerade tjänster för illegal spridning av film växt fram. Enligt uppgift från filmbranschen använder var tredje svensk de aktuella tjänsterna. Filmbranschen påtar att de ekonomiska förluster som detta medför får alltmer kännbara effekter. Regeringen delar branschens och riksdagens oro över utvecklingen och genomför eller avser att genomföra följande insatser.

- Det pågående arbetet för att utarbeta mål och en gemensam uppförandekod med berörda branschaktörer, i syfte att främja

lagliga alternativ och försvåra för dem som tjänar pengar på att illegalt sprida bl.a. film, kommer att slutföras under hösten 2016.

- Inom ramen för de ökade resurser som i denna proposition beräknas tillföras Statens medieråd för 2017 kommer myndighetens uppdrag att informera barn och unga om upphovsrätt att förtydligas (avsnitt 3.6.1).
- Patent- och registreringsverket har tilldelats 80 miljoner kronor i ett särskilt uppdrag för att öka kunskapen om immaterialrätt och immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt (dnr N2016/02167/IF). Enligt uppdragsbeskrivningen ska PRV bl.a. ta fram och genomföra lämpliga informations- och kunskapsinsatser mot allmänheten som syftar till att värna upphovsrätten, minska upphovsrättsintrången i den digitala miljön samt öka det allmännas intresse för att ta del av upphovsrättsligt skyddat material genom lagliga alternativ. Arbetet är i en inledande fas och kommer att pågå till 2019.
- Regeringen har påbörjat arbetet med att närmare se över behovet av att införa brottsrubriceringen grovt upphovsrättsbrott.

Avskaffande av granskningsavgifter

I departementspromemorian Förslag till lag om ändring i lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt (dnr Ku2016/01350/MF) föreslås att det inte längre ska tas ut en avgift för fastställande av åldergräns för film som ska visas offentligt. Promemorian har remissbehandlats. Dagens avgiftssystem är otidsenligt och innebär dessutom att filmer av kostnadsskäl inte lämnas in för granskning. Förslaget bedöms leda till att tillgången till film för barn under 15 år ökar samtidigt som den administrativa bördan och kostnaderna för filmdistributörerna minskar. Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen under hösten 2016 med förslag bl.a. om att avskaffa det nuvarande avgiftssystemet.

Digitaliseringen av filmbranschen

Regeringen beräknar att anslaget för filmstöd tillförs 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2017 för att förstärka den pågående satsningen på digitalisering av filmbranschen.

Regeringen delar riksdagens bedömning om behovet av en långsiktig lösning för att säker-

ställa att det svenska filmarvet bevaras och tillgängliggörs.

Läsfrämjande insatser

Regeringen beräknar att bidraget till litteratur och kulturtidskrifter tillförs 15 miljoner kronor årligen 2017–2020 för att bygga ut den läsfrämjande insatsen Bokstart som Statens kulturråd tagit initiativ till samt för bidrag till läsfrämjande insatser under skollov. Det finns också behov av litteratur- och läsfrämjande insatser på de nationella minoritetsspråken.

Bokstart är ett samarbete mellan barnhälsovård och folkbibliotek i syfte att stimulera små barns språkutveckling och satsningen byggdes under 2016 ut till att omfatta fem områden i olika delar av landet. Förstärkningen av Bokstart innebär att satsningen utvidgas till att omfatta fler regioner och att satsningen på ett tydligare sätt också kopplas till förskolan.

För att stötta läsrörelsens initiativ Läslov v. 44 har regeringen bl.a. för avsikt att ge stöd till läsfrämjande aktiviteter inför och under skollov.

Regeringen har för avsikt att tillsätta en delegation med uppdrag att inom ramen för satsningen ”Hela Sverige läser med barnen” samla de insatser för läsfrämjande som görs både inom och utanför skolan. Syftet med delegationen är att ge alla barn och ungdomar, såväl flickor som pojkar, likvärdiga förutsättningar till en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser. För barns och ungas läsförmåga är även föräldrarnas och andra närstående vuxnas förhållande till läsning viktigt. Därför bör detta uppmärksammas av delegationen.

Renovering och ombyggnad av Kungliga Operans byggnad i Stockholm

Regeringen har ambitionen att under 2016 fatta beslut om en ombyggnad och renovering av Kungliga Operans byggnad i Stockholm. Byggnaden är i dåligt skick och behovet av en renovering av vissa delar av byggnaden är akut. Den behöver också anpassas till nya krav på bl.a. publik tillgänglighet och arbetsmiljö. Som ett första steg i renoveringen kommer stora scenens övermaskineri att renoveras. Regeringen föreslår ett bemyndigande från riksdagen som innebär att Kungliga Operan AB ges möjlighet att ta upp

ett lån i Riksgälden för att finansiera renoveringen av övermaskineriet som är planerad att pågå åren 2017–2018. Regeringen beräknar att Kungliga Operan AB tillförs 9 miljoner kronor 2018 för att täcka kostnader i samband med renoveringen av övermaskineriet.

Stärkt scenkonst i hela landet

Regeringen beräknar att anslag 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet*, anslag 2:1 *Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen* samt anslag 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* tillförs totalt 70 miljoner kronor för 2017, 61 miljoner kronor för 2018 och 64 miljoner kronor årligen för 2019–2020. Förstärkningen syftar till ett fortsatt brett utbud av musik av hög kvalitet och god tillgänglighet till musikverksamheter i hela landet.

Äga rum

Under 2016 har satsningen Äga rum påbörjats, som kommer att pågå till och med 2018. Satsningen riktar sig till vissa bostadsområden med bl.a. lågt valdeltagande och andra socioekonomiska utmaningar. Satsningen ska utgå från de boendes önskemål och präglas av demokratisk delaktighet.

Ingmar Bergman 100 år

2018 är det hundra år sedan regissören och filmskaparen Ingmar Bergman föddes. Regeringen avser att uppmärksamma hans livsverk genom att på olika sätt stötta initiativ tagna av bl.a. Kungliga Dramatiska teatern AB och Stiftelsen Ingmar Bergman.

3.6.4 Kulturskapares villkor

De enskilda kulturskaparna tillhör kulturlivets absoluta fundament och det är viktigt att kulturskapare kan arbeta under rimliga villkor. Regeringen ser ett fortsatt behov av att analysera och se över kulturskaparnas villkor.

Kommittén Kulturbryggan inordnades fr.o.m. den 1 oktober 2015 som ett särskilt beslutsorgan

inom Konstnärsnämnden. Konstnärsnämnden tillförs 1 miljon kronor fr.o.m. 2017 för att kompensera för ökade kostnader relaterade till Kulturbryggans verksamhet.

Under 2015 har företrädare för Kulturdepartementet och de litterära upphovsmännen enats om att biblioteksersättningens grundbelopp för 2016 höjs med 7 öre och för 2017 med ytterligare 8 öre. Överenskommelsen har godkänts av regeringen. För 2017 beräknas den totala biblioteksersättningen uppgå till 156 839 000 kronor, vilket är en höjning med 7 842 000 kronor jämfört med 2016. Höjningen av grundbeloppet innebär en satsning på förbättrade villkor för författare, översättare, tecknare och fotografer. Regeringen beräknar bl.a. mot denna bakgrund att anslaget för ersättningar och bidrag till konstnärer tillförs 8 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

3.6.5 Kulturarv

Regeringen anser att det behövs en samlad kulturarvspolitik för ett Sverige som håller ihop. Utgångspunkten bör vara ett reflekterande och öppet förhållningssätt till kulturarvet som kan ge utrymme för olika perspektiv på historien. Det gäller olika vetenskapliga tolknings- och förklaringsmodeller, men också olika perspektiv som har sin grund i personliga erfarenheter. Ett sådant förhållningssätt stöder ifrågasättandet av invanda föreställningar utifrån ny kunskap och ger utrymme för kritisk diskussion.

Regeringen avser att lämna en kulturarvspolitisk proposition till riksdagen. I propositionen ska den framtida inriktningen för de statliga insatserna på området presenteras.

Utökade uppgifter för Riksantikvarieämbetet

Den 1 juni 2017 inordnas flertalet av Riksutställningars uppgifter i Riksantikvarieämbetet som också får utökade uppgifter avseende museifrågor. Riksutställningar, som är lokaliserat till Gotland, avvecklas och upphör som myndighet den 31 maj 2017. Regeringen avser att verka för att antalet arbetstillfällen på Gotland inte minskar till följd av denna förändring.

Samordning av digitaliseringsarbetet inordnas i Riksantikvarieämbetet

Museiutredningen 2014/15 har i betänkandet Ny museipolitik (SOU 2015:89) bedömt att om regeringen beslutar att verksamheten vid samordningssekreteriatet Digisam, i dag placerad vid Riksarkivet, ska finnas kvar bör det övervägas om den kan överföras till en ny museimyndighet. En fortsatt samordning av digitaliseringsarbetet tillstyrks av remissinstanserna men flera instanser avstyrker flytt av Digisam till en ny och till storleken svag myndighet och förordar i stället en placering i någon av de etablerade myndigheterna, t.ex. Riksantikvarieämbetet.

Regeringen bedömer att det arbete som Digisam har bedrivit i huvudsak bör fortsätta. Regeringen bedömer att Riksantikvarieämbetet fr.o.m. den 1 januari 2017 bör driva det nationella samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet och avser att återkomma med preciseringar avseende denna uppgift i den aviserade kulturarvspolitiska propositionen.

Framtida inriktning för Statens centrum för arkitektur och design

Statens centrum för arkitektur och design (Arkdes) ska vara en stark företrädare för de värden som arkitektur och gestaltning av livsmiljön tillför samhället, värden som är viktiga för att nå en hållbar samhällsutveckling. Bedömningen är att Arkdes även framöver ska ha som sina huvuduppgifter att vara nationellt arkitekturmuseum respektive att bedriva en främjande, samverkande och debatterande verksamhet.

Regeringen avser att återkomma med förslag kring politiken för arkitektur, form och design under mandatperioden.

Främja skydd av hotat kulturarv

Regeringen beräknar att Statens museer för världskultur tillförs 1,3 miljoner kronor fr.o.m. 2017 för arbete med hotat kulturarv i bl.a. Syrien och Irak.

Till följd av pågående internationella konflikter har det förekommit utbredd förstörelse av kulturarv och illegal handel med kulturföremål. Förstörelsen har riktats mot såväl välkända

fornlämningsplatser i Syrien och Irak som mot kulturföremål i de drabbade länderna. Statens museer för världskultur har under lång tid varit en arena för kritisk reflektion kring de egna samlingarnas tillkomst och arbetar nära globala nätverk för museer och kulturmiljövård som stöds av Unesco. Myndigheten har därför stora möjligheter att utveckla ett långsiktigt arbete som främjar skydd av hotat kulturarv i bl.a. Syrien och Irak.

Kulturfastigheter

Regeringen avser att återkomma i de frågor som berör riksdagens tillkännagivande 2009 om att vidta vissa åtgärder som rör kulturinstitutionernas lokalkostnader (bet. 2009/10:KrU1, rskr. 2009/10:144) (se även utg.omr. 2 avsnitt 9.4).

Med anledning av tillkännagivandet fick Statens fastighetsverk i uppdrag att förbereda arbetet med att omförhandla hyresavtalen för de kulturinstitutioner som har kostnadshyra i syfte att förändra principerna för hyressättningen. Statens fastighetsverk lämnade 2013 en slutrapport med förslaget att regeringen ska fastställa grunden för den ränteberäkning som ska ske på det hyresgrundade kapitalet. Avsikten är att principerna för hyressättningen för de fem kulturfastigheter som har en kostnadsbaserad hyresmodell ska gälla vid de kommande omförhandlingarna av nuvarande hyresavtal. Målet är att en mer transparent modell ska tillämpas för att hyreskostnaderna ska bli mer förutsebara.

Regeringen avser att börja tillämpa nya principer under 2017.

Nationalmuseum

Nationalmuseums huvudbyggnad genomgår den första genomgripande renoveringen och ombyggnationen sedan huset stod färdigt 1866. Syftet är bl.a. att öka de publika ytorna och göra museet mer publikvänligt och tillgängligt samtidigt som husets unika karaktär bevaras. Museet ska också moderniseras för att bli bättre klimatanpassat och för att motsvara dagens säkerhetskrav. Renoveringen kommer att innebära en omfattande hyreshöjning för myndigheten, liksom även ökade kostnader som en följd av myndighetens egna investeringar inför

nyöppningen av museet. Regeringen avser därför att återkomma i frågan.

I den rapport om förslag till en ändamålsenlig organisatorisk struktur för Prins Eugens Waldemarsudde som mottogs av Kulturdepartementet under året (dnr Ku2015/02961/KI) görs bedömningen att stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde bör avskiljas från myndigheten Nationalmuseum och förvaltas självständigt av stiftelsens styrelse. Förutsättningen för detta är att vissa villkor uppfylls, bl.a. avseende en ekonomiskt stabil löpande verksamhet. Regeringen ställer sig positiv till förslaget under förutsättning att de uppställda villkoren kan uppfyllas och följer utvecklingen av i första hand den ekonomiska situationen för verksamheten vid Prins Eugens Waldemarsudde. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

3.6.6 Övriga förslag inom kulturområdet

Framtida ansvar för offentligt terminologiarbete

Terminologiarbete är av stor betydelse för hela samhällsutvecklingen, både inom offentlig och privat sektor. Det är därför viktigt att staten tar ansvar för att det offentliga terminologiarbetet blir relevant för så många som möjligt och struktureras på ett effektivt, ändamålsenligt och långsiktigt sätt. Regeringen ser ett värde i att knyta terminologiarbetet närmare språkpolitiken. Det svenska språkets ställning som samhällsbärande språk är beroende av att det kontinuerligt skapas termer för nya företeelser och begrepp. Det är därför av betydelse att det offentliga terminologiarbetet genomförs på ett språkpolitiskt medvetet och samordnat sätt. I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) har regeringen därför aviserat att de ändamål och verksamheter som avser bidrag till terminologisk verksamhet flyttas över från utgiftsområde 24 till utgiftsområde 17 fr.o.m. 2017. I enlighet med de förslag som lämnats i översynen av det offentliga terminologiarbetets organisation och struktur (dnr N2015/06730/FÖF) anser regeringen att Språkrådets (vid Institutet för språk och folkminnen) övergripande ansvar för svensk språkvård och genomförande av språkpolitiken tydligare bör omfatta även svensk terminologiutveckling. Regeringen anser även i enlighet med förslagen i översynen att det statliga bidraget till AB

Terminologicentrum TNC bör preciseras och inriktas på ett antal definierade allmännyttiga tjänster. Detta bör på sikt innebära en effektivare användning av statens medel, och därmed möjlighet att reducera de statliga kostnaderna för verksamheten. En del av medlen bör därmed även kunna bekosta Institutet för språk och folkminnens övergripande ansvar för verksamheten. Regeringen avser att ge Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att i samråd med berörda aktörer lämna förslag på hur ansvarsfördelningen inom det offentliga terminologiarbetet kan preciseras ytterligare.

3.6.7 Internationellt samarbete inom kulturområdet

De nationella prioriteringarna på kulturområdet gäller också för det internationella samarbetet.

Sveriges genomförande av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling är ytterligare en viktig utgångspunkt för arbetet. I en internationell kontext uppmärksammas kulturarvets förstörelse och flyktingsituationen särskilt. Regeringen ser dessa frågor som prioriterade. I relation till kulturens roll i utvecklingsarbetet avser regeringen att tydliggöra kulturaktörernas roll för demokratisering, mänskliga rättigheter och en inkluderande och hållbar samhällsutveckling. Detta arbete knyter också an till EU-kommissionens och EU:s höga representants gemensamma meddelande från den 8 juni 2016 om en ny strategi för att sätta kulturen i fokus i EU:s internationella förbindelser.

Det internationella arbetet med att stärka möjligheterna för konstnärer att verka fritt är alltmer påkallat. Inom Unesco verkar Sverige för att stärka konstnärers yttrandefrihet. Stödet till fristadskonstnärer att ges möjlighet att bo och verka i Sverige är också en viktig komponent i detta arbete.

För en positiv utveckling på de områden som kulturpolitiken verkar krävs ett än närmare samarbete mellan länder – på global, europeisk och nordisk nivå. I enlighet med politiken för global utveckling (PGU) är samordning och samarbete mellan politikområden och samhällssektorer centralt.

3.6.8 Trossamfund

Regeringen anser att trossamfunden spelar en viktig roll både i vårt samhälle och i enskilda människors liv. Frågor som rör religion och trossamfund har hög aktualitet. Trossamfunden utgör en del av det civila samhället som bl.a. gör viktiga samhällsinsatser på det sociala området. Många trossamfund verkar för kunskap, förståelse och respekt för olika trosuppfattningar och motverkar därmed polariseringen i samhället. Det är av stor vikt att samarbetet mellan trossamfund fungerar och att kommuner och myndigheter ökar sin kunskap om och sitt samarbete med trossamfund.

Kontakter med trossamfunden inom ramen för regeringens råd är därför fortsatt prioriterat. Regeringen avser också att fortsätta stödja interreligiöst samarbete i Sverige, eftersom det bl.a. motverkar rasism och extremism.

Den ökade polariseringen i samhället har tyvärr också lett till en ökad utsatthet för många troende och församlingar. Regeringen tillför därför även fortsättningsvis medel för att stärka trossamfundens säkerhetsarbete. Trygghetsfrågorna ger också upphov till ett ökat arbete för SST med att involvera trossamfunden i krisberedskapsarbetet.

Regeringen har vidare tillsatt utredningen Översyn av statens stöd till trossamfund (dir. 2016:62) som senast den 15 mars 2018 bl.a. ska föreslå mål för statens stöd till trossamfund, eventuella förändringar av statens nuvarande stöd till trossamfund samt ett förtydligat demokratikriterium som är i överensstämmelse med religionsfriheten.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Allt fler kommuner och myndigheter har i efterdyningarna av flyktingsituationen hört av sig till SST för att få information och råd. Regeringen avser att förlänga SST:s uppdrag att stödja och höja kompetensen hos kommuner och myndigheter när det gäller att medverka i och stödja lokalt interreligiöst samarbete.

SST har vidare satsat resurser på att bidra till det arbete som den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Ju2014:18) utför. I det arbetet är SST en viktig länk mellan kommunerna och trossamfunden (för regeringens övriga förebyggande

insatser mot våldsbejakande extremism, se utg.omr. 1). Det är också angeläget att den dialog SST för med trossamfunden i syfte att stimulera arbetet med demokrati och demokratisk medvetenhet fortsätter, och att kvinnor och ungdomar inom samfunden prioriteras även fortsättningsvis.

Mot denna bakgrund kan konstateras att behovet av en expertmyndighet på trossamfundsområdet ökat. Regeringen anser att det förslag gällande SST:s organisation som Statskontoret på regeringens uppdrag presenterade i november 2015 ligger i linje med politikområdets utveckling. Regeringen avser därför att under hösten genomföra en förändring av SST:s instruktion för att både stärka styrningen och förtydliga myndighetens roll som en expertmyndighet inom området.

3.6.9 Medier

En mångfald av fria och självständiga medier är av avgörande betydelse för en väl fungerande demokrati och för yttrande- och informationsfriheten.

Människor ska oavsett var i landet man bor ha möjlighet att kunna ta del av en allsidig nyhetsbevakning och journalistik av hög kvalitet. Att det runt om i landet finns förutsättningar för lokal nyhetsbevakning är av särskild vikt. Regeringens mediepolitik syftar till att skapa förutsättningar för en mångfald av oberoende medier som har förutsättningar att förmedla ett allsidigt nyhetsutbud och granska makthavare. Det är viktigt att medierna också är tillgängliga för människor. En modern mediepolitik är nödvändig för att möta ett medielandskap och en medieanvändning under stark förändring, särskilt i en tid där redaktionellt innehåll av hög kvalitet blir svårare att finansiera och det fria ordet är satt under press av hot och påtryckningar av olika slag.

Det pågående arbete som sker genom Medieutredningen, Myndigheten för press, radio och tv:s uppdrag om vidare sändningsplikt m.m. respektive när det gäller analog kommersiell radio (avsnitt 14.4.3) syftar till att analysera behovet av mediepolitiska insatser och andra förändringar i framtiden. Regeringen bedömer att en radio och tv i allmänhetens tjänst kommer att vara fortsatt viktig för att allmänheten även framöver ska få tillgång till ett kvalitativt

medieutbud som präglas av oberoende och mångfald. Att det bedrivs forskning och dokumentation om medieutvecklingen är väsentligt. I mediepolitiken ingår även åtgärder för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan.

Tabell 3.6 Anslagsutveckling för medieområdet samt medelstillelning till radio och tv i allmänhetens tjänst

Miljoner kronor

Budgetår	Anslag	Radio och tv i allmänhetens tjänst ¹
2010	759	6 986
2011	765	7 125
2012	754	7 368
2013	753	7 413
2014	724	7 613
2015	693	7 765
2016	692	8 035
2017	705	8 193

¹ Avser medelstillelning från rundradiorelsen till Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB och granskningsnämnden för radio och tv.

Finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Den förra regeringens beslut avseende sändningsutrymme för tv-sändningar innebär att det tillgängliga frekvensutrymme för marksänd tv minskar fr.o.m. den 1 april 2017, då utrymme 694–790 MHz (det s.k. 700 MHz-bandet) får upplåtas för andra ändamål. Det minskade utrymme medför att SVT:s andel av de fasta kostnaderna för nätdriften ökar samt att det uppstår kostnader för flytt av sändare. Dessa merkostnader, vilka uppskattas till totalt 310 miljoner kronor, kunde inte förutses vid tidpunkten för riksdagens beslut 2013 om SVT:s uppdrag respektive ekonomiska ramar för tillståndsperioden 2014–2019. SVT föreslogs därför i budgetpropositionen för 2016 få en särskild tilldelning om 115 miljoner kronor från rundradiokontot för merkostnader som uppstår under 2016. Regeringen anser att SVT bör ges fortsatta ekonomiska förutsättningar att utföra sitt public service-uppdrag. Därför föreslås en särskild tilldelning om 115 miljoner kronor från rundradiokontot för merkostnader under 2017.

Höjda stödnivåer för endagstidningar

Riksdagen har tillkännagivit som sin mening vad konstitutionsutskottet anfört om att inom ramen för det befintliga anslaget öka driftsstödet för lågfrekventa tidningar (bet. 2014/15:KU12 mom. 8, rskr. 2014/15:195).

Regeringen har därför inom ramen för det tidigare bedömda ekonomiska utrymmet genomfört prioriterade förändringar av stödet till dagstidningar. När det gäller lågfrekventa tidningar har regeringen således infört höjda stödnivåer för dagstidningar som kommer ut två gånger per vecka och en jämnare stödtrappa för dagstidningar som kommer ut en eller två gånger per vecka (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:104).

Av betänkandet 2015/16:KU21 framgår att konstitutionsutskottet fortfarande inte anser att tillkännagivandet är fullt ut tillgodosett (rskr. 2015/16:275).

Regeringen avser att fullt ut tillgodose tillkännagivandet och lämnar därför i denna proposition förslag om höjda stödbelopp även för tidningar som kommer ut en gång per vecka (se utg.omr. 1, avsnitt 11.3). Härigenom är tillkännagivandet slutbehandlat.

Utveckling av mediebarometern

Regeringen beräknar att Nordicom vid Göteborgs universitet tillförs 0,5 miljoner kronor fr.o.m. 2017 för att utveckla arbetet med bl.a. den årliga publikationen Mediebarometern. Det är av stor vikt att tillgången till högkvalitativ forskning och dokumentation säkras på lång sikt. För att den dokumentation som tas fram av Nordicom fortsatt ska vara relevant som underlag för forskare och beslutsfattare är det nödvändigt att tillföra ytterligare resurser för att möjliggöra bredare undersökningar och inhämtning av information och statistik.

Internationellt samarbete

En revidering av direktivet om audiovisuella medietjänster (AV-direktivet) har inletts inom EU och kommer att pågå under 2017. Det är ett högt prioriterat arbete för regeringen att verka för en modernisering av direktivet och samtidigt säkerställa en vidsträckt yttrandefrihet och

mediernas oberoende balanserat mot innehållsregler för skydd mot uppmaning till hat och medieinnehåll som kan skada minderåriga. Reklam ger intäktsmöjligheter för medie-företagen. Direktivets reklamregler är av stor betydelse och bör säkerställa ett ändamålsenligt och väl avvägt konsumentskydd som beaktar både konsumenters och näringsidkares intressen.

I det fortsatta arbetet inom Unesco och Europarådet avser regeringen att prioritera bl.a. 2030-agendan, mediepluralism, press- och yttrandefrihet samt skyddet av journalisters säkerhet. Uppmärksammandet av 250-årsjubileet av den svenska Tryckfrihetsförordningen har lett till att Sveriges internationella roll i dessa frågor har stärkts och regeringens engagemang kommer vara fortsatt starkt under 2017.

3.6.10 Ungdomspolitik

Målet för ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Utgångspunkten ska vara de mänskliga rättigheterna så som de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden, att unga ska betraktas som en mångfald individer, att unga ska stödjas att bli självständiga och att unga ska ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande.

Ungas hälsa och sociala förhållanden, såväl unga kvinnors som unga mäns, är generellt goda, särskilt i jämförelse med andra länder. Som grupp är ungdomar inte generellt mer problemtyngd än andra åldersgrupper. Samtidigt möter vissa ungdomar stora utmaningar, däribland unga med funktionsnedsättning, unga hbtq-personer samt unga nyanlända. Etableringen på arbetsmarknaden, bostadsbristen och den psykiska ohälsan är angelägna områden.

För att nå det övergripande ungdomspolitiska målet prioriterar därför regeringen även fortsättningsvis insatser för ungas etablering i arbets- och samhällslivet, främst när det gäller arbete, utbildning och bostad. Därutöver är ungas makt och delaktighet samt ungas fritid, organisering och välmående prioriterade områden.

Förbättra ungas etablering i arbets- och samhällslivet

Unga behöver ett arbete att gå till och en egen bostad. Alltför många unga vuxna saknar detta. Att ha en bostad och ett arbete är viktigt för såväl ungas egen frihet och självständighet som för den svenska välfärden och den ekonomiska tillväxten. Då etablering i arbets- och samhällslivet spänner över flera politikområden kan ungdomspolitikerna spela en särskild roll genom sin sektorsövergripande karaktär med utgångspunkt i ungdomars livsvillkor och mångfald. Regeringen bedriver ett ambitiöst reformprogram med satsningar inom bl.a. utbildnings- och arbetsmarknadspolitikerna, i syfte att nå det övergripande målet om full sysselsättning och därtill bidra till ungas etablering i arbets- och samhällslivet.

Strategi för unga som varken arbetar eller studerar 2016–2018

Regeringen beslutade i november 2015 om en strategi för unga som varken arbetar eller studerar och utsåg samtidigt en samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (dnr U2015/05478/UF). Insatserna inleddes 2016.

Strategin innehåller bl.a. ett statsbidrag i syfte att stödja samordnade insatser som underlättar ungas etablering i arbets- och samhällslivet. Statsbidraget kan sökas av kommuner och samordningsförbund. För att vara berättigad till detta statsbidrag ska verksamheten i huvudsak vara inriktad på unga i åldern 15–25 år som varken arbetar eller studerar eller som löper risk att hamna i en sådan situation. I verksamheten ska ett uppsökande arbete ingå. Vid fördelning av statsbidrag ska särskild vikt fästas vid ansökningar från dels kommuner eller samordningsförbund som inte har någon verksamhet av det aktuella slaget, dels ansökningar som avser verksamhet där unga nyanländas behov särskilt beaktas. Statsbidraget ska omsättas i praktisk lokal verksamhet under kommande år.

Regeringens mål är att alla ungdomar ska ges möjlighet att påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. En fullföljd gymnasieutbildning är avgörande för möjligheten till vidare studier och en god position på arbetsmarknaden. I strategin ingår därför också ett uppdrag till Statens skolverk att genomföra insatser riktade direkt till huvudmän eller gymnasieskolor för att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Vidare

genomförs också en matchningssatsning där studieförbund och folkhögskolor inom pilotregioner i Sverige kan matcha utbildning med individens förutsättningar och arbetsgivares behov av kompetens.

Stärka ungas makt och delaktighet

En rad samhällsförändringar, såsom ungas sena etablering i arbets- och samhällslivet, ungdomsarbetslösheten, bristen på bostäder och växande klyftor i samhället och bland unga, har på ett tydligt sätt påverkat ungas levnadsvillkor. Detta kan i sin tur påverka många ungas tilltro till samhället och samhällets institutioner. Det är av stor vikt att unga aktivt kan delta i att forma samhället. Det är därför viktigt att unga, såväl unga kvinnor som unga män, ges de verktyg och kunskaper som de behöver för att kunna föra fram sina åsikter till beslutsfattare. Att stärka ungas makt och delaktighet är en prioriterad fråga för regeringen i genomförandet av den nationella ungdomspolitikerna och det är väsentligt att satsningar görs för att främja alla ungas makt och delaktighet. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har ett övergripande ansvar för att de nationella ungdomspolitiska målen får genomslag inom olika samhällssektorer. Utifrån detta ansvar har myndigheten haft särskilda uppdrag med syfte att stödja ungas möjligheter till inflytande och delaktighet. Det är viktigt att den kunskap och erfarenhet som är resultatet av uppdragen tas tillvara.

Inom ramen för de medel som tillfördes ungdomspolitikerna 2014 för det dåvarande ungdomspolitiska handlingsprogrammet (prop. 2013/14:191) planerar regeringen ytterligare insatser för att stärka ungas, såväl unga kvinnors som unga mäns, makt och delaktighet.

Främja ungas fritid, organisering och välmående

Ungdomar har mer fritid än den äldre befolkningen och tiden utanför skola och arbete spelar en särskilt viktig roll för ungas delaktighet, vägar till etablering och sociala tillit. Ungas möjligheter till inflytande, tillgång till mötesplatser och deltagande i demokratin är viktiga. Det är av särskild vikt för att kompensera för sociala och ekonomiska skillnader. MUCF har under 2016

ett uppdrag om mötesplatser och nätverk mellan unga nyanlända och andra ungdomar. Det är viktigt att den kunskap som blir resultatet av uppdraget tas till vara.

Barn- och ungdomsorganisationer har möjlighet att söka statsbidrag för att skapa bättre förutsättningar för barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället.

Alla barn och unga ska ha möjlighet till bra aktiviteter på sommarlovet. Medel har därför tidigare avsatts för ett statligt sommarlovsstöd under åren 2016–2019 (se vidare utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg).

Inom ramen för de medel som tillfördes ungdomspolitikerna 2014 för det dåvarande ungdomspolitiska handlingsprogrammet (prop. 2013/14:191) planerar regeringen insatser för att främja ungas fritid, organisering och välmående.

3.6.11 Politik för det civila samhället

Det civila samhället är en omistlig del i vår demokrati.

Regeringen vill underlätta för det civila samhällets organisationer att bedriva sin verksamhet, att utvecklas och att därigenom bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning.

Regeringens övergripande mål för politikområdet är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Utredningen för ett stärkt civilsamhälle har i sitt betänkande (SOU 2016:13) föreslagit åtgärder som stärker det civila samhällets roll i demokratin. Regeringens avsikt är att bereda dessa förslag under kommande år.

Regeringen anser att frågan om långsiktighet i bidragssystemen är viktig. Regeringskansliet har utsett en utredare för att undersöka hur statligt bidrag till stöd för det civila samhällets organisationer kan bli mer långsiktigt, förutsebart och enhetligt. Uppdraget ska redovisas den 15 april 2017.

Det är vidare viktigt att dialogen mellan det offentliga och det civila samhället ska vara tydlig och stark. Inte sällan möter det civila samhällets organisationer samma utmaningar i samhället som det offentliga. I syfte att fördjupa och bredda regeringens kunskap och perspektiv i sakfrågor avser regeringen använda den nya modellen för samråd – sakråd. Regeringen vill bl.a. genom sakråd fortsatt stärka dialogen med

det civila samhällets organisationer under mandatperioden.

Regeringen anser vidare att civilsamhällesorganisationers möjlighet att verka inom välfärden bör underlättas. När tjänster behövs eller efterfrågas som varken lämpar sig för föreningsbidrag eller upphandling i en kommun kan Idéburet offentligt partnerskap (IOP) övervägas. Möjligheterna att underlätta för det civila samhällets organisationer att delta i offentlig upphandling inom befintligt upphandlingsregelverk bereds för närvarande.

Regeringen anser det vara viktigt att kunskapen om det civila samhället utvecklas kontinuerligt och används av kommuner och myndigheter. Regeringen fortsätter därför att stödja det forskningsprogram som Vetenskapsrådet hanterar, Statistiska centralbyråns (SCB) årliga statistikuppföljning och studierna om det civila samhället, vars medel fördelas av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, (MUCF).

Regeringens ambition är vidare att ge MUCF bättre förutsättningar att arbeta strategiskt med kunskapsuppdraget.

Förstärkt stöd till allmänna samlingslokaler

Regeringen anser att tillgången till förenings- och samlingslokaler i alla delar av landet bidrar till att främja såväl det civila samhället som demokratin. En kraftsamling behöver därför göras när det gäller att skapa föreningsdrivna mötesplatser, särskilt i storstädernas socioekonomiskt utsatta områden och med inriktning på lokaler för ungdomar. Regeringen förstärker därför bidraget till allmänna samlingslokaler.

Stöd till organisationer i civilsamhället för verksamhet med asylsökande m.fl.

Det är viktigt att tiden då den enskilde befinner sig i asylprocessen kan tas tillvara och användas på ett meningsfullt sätt. Det är särskilt angeläget för att underlätta och påskynda en framtida etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet för den som beviljas uppehållstillstånd. Regeringen förstärker därför tillgängliga medel för olika typer av tidiga insatser för målgruppen. Med tidiga insatser avses aktiviteter som motverkar sysslöshet och förbättrar individens

möjligheter till etablering, framför allt insatser som syftar till att stärka asylsökandes kunskaper i svenska, kunskaper om det svenska samhället och andra etableringsfrämjande åtgärder. Organisationer i det civila samhället utgör en viktig resurs i detta arbete. Dessa satsningar beskrivs närmare i utgiftsområde 13.

Regeringen anslår även medel för att underlätta civilsamhällets organisationers arbete med att ge stöd och trygghet till asylsökande barn och unga.

Idrott

Regeringen vill stödja en stark och självständig idrottsrörelse, en folkrörelse som engagerar många och är en betydelsefull del i vår gemensamma välfärd. En viktig utgångspunkt för regeringen är att idrotten är inkluderande och öppen för alla, oavsett ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, livsåskådning, funktionsnedsättning eller social, etnisk och kulturell bakgrund.

Regeringens målsättning är att fler människor ska utöva idrott och motion oavsett formerna för detta. Fysisk aktivitet är en av grunderna för en god folkhälsa. Föreningsidrotten har även andra mervärden, såsom demokratisk delaktighet och social gemenskap, och förtjänar därför särskilt stöd. En levande folkrörelse utvecklas i sin samtid och av den studie över föreningsdemokratien inom idrottsrörelsen som Centrum för Idrottsforskning (CIF) redovisat framgår att idrotten behöver arbeta mer för att öka ungas delaktighet i demokratiska processer och att förbättra jämställdheten.

Jämställd idrott

Regeringen verkar i hela sin politik för en jämn fördelning av makt och inflytande mellan könen och förväntar sig att idrottsrörelsen på olika nivåer ökar sina ansträngningar att nå en jämställd idrott – en idrott där personer i beslutande ställning på alla nivåer inom idrotten och aktiva ges samma möjlighet att förverkliga sitt intresse att delta, oberoende av kön. Behovet av insatser för att möjliggöra detta blir särskilt tydligt utifrån CIF:s studie som belyser att sammansättningen av ledande företrädare i idrottens beslutande organ domineras av äldre och medelålders män och att kvinnor och unga är underrepresenterade.

Idrotten ska vara till för alla barn och unga

Regeringen anser att det är av särskild vikt att stärka barnrättsperspektivet inom idrotten och att attrahera barn och unga från grupper som i dag är underrepresenterade inom föreningsidrotten. Det är viktigt att alla unga får samma möjligheter att delta och vara en del av idrottsrörelsen. Idrotten ska vara till för alla, oavsett bakgrund, ambitionsnivåer och förutsättningar. En del i detta är att stärka arbetet med hbtq-frågor. Mot bakgrund av att flickor med utländsk bakgrund deltar i mindre omfattning i idrottsverksamheten än andra anser regeringen att särskilda insatser bör riktas mot denna grupp.

Regeringen strävar efter att fler barn och ungdomar ges möjlighet att delta i idrottsföreningarnas verksamhet. Stödet till idrotten ökade 2016 med 133 miljoner kronor och regeringen föreslår att stödet till idrotten ökar med ytterligare 11 miljoner kronor 2017 och beräknar att stödet därefter ökar med ytterligare 19 miljoner kronor till en sammanlagd ökning om 163 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Detta tillskott är utöver satsningen på etablering av nyanlända på 64 miljoner kronor. Sammantaget beräknas därmed stödet till idrotten öka med 227 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018, i förhållande till 2014. Avsikten är att ge svensk idrott förutsättningar att hålla avgifter och övriga kostnader inom barn- och ungdomsidrotten på en låg nivå samt bidra till en bättre etablering av nyanlända. Utöver detta föreslår regeringen att medel avsätts för att möjliggöra att idrottsrörelsen i större utsträckning kan bidra till idrottsverksamhet i utsatta områden och bidra till ökad sysselsättning.

Etablering av nyanlända

Det är viktigt att nyanlända invandrare ges goda förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i det svenska samhället. Ett engagemang i idrottsverksamhet kan underlätta detta. Idrottsrörelsen gör betydande insatser och det är angeläget att stödja denna verksamhet. Idrottsrörelsen beviljas därför 64 miljoner kronor per år för detta ändamål.

Reformprogram för minskad segregation

För att minska segregation och klyftor kommer regeringen att utveckla ett långsiktigt reformprogram. Syftet är att lyfta socialt utsatta områden och att bidra till att bryta segregationsmekanismer strukturellt (utgiftsområde 13, avsnitt 6.4.)

Reformprogrammet kommer att pågå under 2017–2025 och en del i programmet är insatser för att möjliggöra fler idrotts- och ungdomsledare i socialt utsatta områden. För att skapa varaktighet och självförsörjning av ledare är avsikten att erbjuda de boende utbildning i föreningskunskap och ledarutveckling. En förutsättning för framgång är idrottsrörelsens engagemang på olika nivåer och medel har därför föreslagits för särskilt detta ändamål.

Etiska frågor i relation till idrotten

Regeringens utgångspunkt är att god etik ska genomsyra alla delar av idrottsrörelsen, både i idrottsutövandet och i styrelserummen, såväl nationellt som internationellt.

Regeringen anser att idrottens antidopningsarbete är viktigt. I det ingår att idrottens antidopningsverksamhet inom elitidrotten fortsätter och utvecklas samt att olika aktörer bidrar till att gemensamt stärka arbetet mot dopning inom motionsidrotten. Regeringen avser att i samarbete med företrädare för idrottsrörelsen ta ställning till frågan om en samlad nationell antidopningsorganisation i Sverige.

Ansvar för att idrottsarrangemang kan anordnas på ett tryggt sätt med hög säkerhet för såväl aktiva som publik, vilar i första hand på arrangörerna. Samtidigt måste staten tillhandahålla ett regelsystem som stöder idrottsorganisationerna i deras arbete mot våld och ordningsstörningar. Regeringens ambition är därför att det införs ett förbud mot maskering vid idrottsarrangemang.

Den gemensamma nationella strategin för att minska otrygghet, brott och ordningsstörningar i samband med idrottsevenemang gäller mellan 2014 och 2017. Regeringen följer utvecklingen noga och bedömer att berörda myndigheter och organisationer i dialog med varandra måste anstränga sig ytterligare för att genomföra den nationella strategin.

Regeringen anser vidare att det är viktigt att fortsätta arbetet med att bekämpa uppgjorda matcher inom idrotten och välkomnar att Riksidrottsförbundet och andra berörda aktörer samordnar sina insatser.

Internationellt samarbete

Regeringens internationella arbete på idrottsområdet utgår från principen om en fri och självständig idrottsrörelse som även internationellt har ett betydande eget ansvar. Den internationella idrottens ansvarstagande för

framför allt mänskliga rättigheter, arbetsrätt, antikorrupcion, jämställdhet och miljö är enligt regeringen viktig. Med beaktande av idrottens självständighet anser regeringen att frivilliga avtal på internationell nivå som ställer krav på dessa områden är en möjlig väg att gå.

Inom EU-arbetet kommer regeringen även fortsättningsvis att betona närhetsprincipen och vikten av att gemensamma insatser på området ska ha ett tydligt mervärde av att genomföras på unionsnivå.

Regeringen har beslutat att underteckna, med förbehåll för ratifikation, Europarådets konvention om en integrerad strategi för trygghet, säkerhet och service vid fotbollsmatcher och andra idrottsevenemang. Syftet med den nya konventionen är att samarbetet mellan de olika aktörerna, polisen, arrangörer och supporterklubbar, ska fördjupas.

Regeringen anser också att svensk idrott även framöver ska bedriva en betydande antidopningsverksamhet av hög kvalitet. I det ingår att bedriva ett aktivt arbete inom hela idrottsrörelsen och att följa det gemensamma antidopningsreglemente som följer av den av Världsantidopningsbyrån (WADA) antagna världsantidopningskoden. Genom svensk idrotts engagemang bidrar idrotten aktivt till att säkerställa att Sverige fullföljer sina åtaganden i de internationella antidopningskonventionerna inom idrotten i Unesco och Europarådet.

Friluftslivspolitik

Regeringen anser att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv fortsatt bör utvecklas. Regeringen avser att fortsätta utveckla politiken, uppföljningen av målen och se över åtgärder för att nå målen.

Naturen ska vara tillgänglig för alla människor oavsett förutsättningar. Alla ska ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Regeringen bedömer att barns och ungdomars tillgång och tillgänglighet till natur är en viktig samhällsfråga, inte minst för framtida generationers hälsa. Friluftslivet spelar en viktig roll i det mångkulturella samhället och för möjlighet att etablera sig i samhället för personer som nyligen har kommit till Sverige. Allemansrätten är av avgörande betydelse för friluftslivet, en grundlagsfäst rätt och ett ansvar som ska värnas.

Regeringen anser att det behövs en tydlig ambitionshöjning för att nå friluftslivsmålen, tillsammans med miljö kvalitetsmålen. Därför är det också en angelägenhet för staten att stödja civila samhällets organisationer och enskilda i friluftslivsarbetet. Genom den höjning av anslaget 13:4 *Stöd till friluftslvsorganisationer* med 20 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 som gjordes i budgetpropositionen för 2016 vill regeringen bl.a. stärka friluftslvsorganisationernas stöd till skolans verksamhet med friluftsdagar och utomhuspedagogik samt satsningar på utvistelse för barn och unga, naturkontakt, information, fysisk aktivitet, mångfald och integration. Anslagshöjningen förväntas stärka möjligheterna till aktivt friluftsliv särskilt för barn och ungdomar samt personer som nyligen har kommit till Sverige. Regeringen bedömer att bidraget till friluftslvsorganisationer, som fördelas av Svenskt Friluftsliv, ger goda effekter för samhället.

Friluftsliv är en hörnsten i naturvårdspolitikens. Människans tillgång till natur som en grund för goda livsmiljöer ska stärkas och tillgänglighetsaspekter fortsatt lyftas. Biologisk mångfald är en grund för upplevelsevärden och landskapsbild, en förutsättning för människors mentala och fysiska hälsa, en källa till kunskap, konst och litteratur och även viktig för den växande besöksnäringen. Vistelse i naturen bidrar till att nå det övergripande folkhälsomålet att skapa samhälleliga förutsättningar för god hälsa på lika villkor.

Regeringen anser att den tätortsnära naturen är av stor betydelse för goda livsmiljöer, social sammanhållning och hållbar lokal och regional utveckling. Det finns behov av strategisk planering och förvaltning av tätortsnära natur för att bevara den biologiska mångfalden och kulturmiljön och förbättra förutsättningarna för friluftsliv. Regeringen avser därför att ge Naturvårdsverket i uppdrag att samordna arbetet med tätortsnära natur.

Kommunernas arbete med fysisk planering och deras bidrag till att nå miljö kvalitetsmålen och friluftslivsmålen tillika kulturmiljö målen är mycket viktigt. Det är angeläget att aktörer på lokal nivå kan utveckla samverkansprocesser där lokal kunskap och engagemang kan tas tillvara.

Barns tillgång till goda utemiljöer ska stärkas. Den nära och lättillgängliga naturen skapar förutsättningar för spontan lek, lärande och fysisk aktivitet. Samverkan behöver öka mellan

samhällsplanerare, civila samhällets organisationer, markägare, skola och förskola och andra berörda för att strategiskt arbeta med tätortsnära natur.

Regeringen anser att geografiska kunskapsunderlag om tätortsnära natur, kulturmiljöer och andra områden viktiga för friluftslivet fortsatt behöver förbättras. Fortsatta insatser behövs för att kartlägga och tillgängliggöra områden som har stor betydelse för friluftslivet.

Regeringens satsningar genom att förstärka anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* med 350 miljoner kronor de senaste två åren har medfört förbättringar för friluftslivet bl.a. i form av underhåll av vandringsleder, förbättrad information samt nya broar och vindskydd. Dessutom har kommunalt naturvårdsarbete (LONA) stärkts och tillgängligheten till natur- och kulturlandskapet ökat genom exempelvis tätortsnära naturreservat och information. Landskapets natur- och kulturvärden är en grundläggande förutsättning för de företag som utvecklar natur-, kultur- och ekoturismen i landet samt även jakt och fiske.

Friluftsliv är ett allmänt intresse. Regeringen anser att kunskap om friluftsliv behöver stärkas och integreras i samhällsplanering och markanvändning. Alla sektorer som nyttjar mark och vatten ska ta hänsyn till friluftslivets värden som en del av ett hållbart nyttjande. Den miljöhänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljö kvalitetsmålet. Skogsstyrelsens utvärderingar av miljöhänsynen visar på brister i skogsbrukets miljöhänsyn. Regeringen anser att skogens sociala värden är viktiga och bör fortsätta uppmärksammas i rådgivnings- och informationsinsatser. Skogsstyrelsens dialogarbete om skogsbrukets miljöhänsyn har här en viktig roll.

Vattennära områden och stränder är en viktig tillgång för friluftsliv och rekreation. Strandskyddet spelar en viktig roll genom att skapa tillgång till naturen på samma gång som viktiga naturvärden säkras.

Regeringen vill stärka allmänhetens delaktighet i naturvårdsarbetet, bl.a. genom tillgång till miljöinformation, deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning.

Användarvänlig information om alla skyddade områden ska finnas lätt tillgänglig för allmänheten. Det ska vara enklare för människor att hitta ut i naturen, t.ex. genom att utnyttja den digitala teknikens möjligheter samt genom

vägledning och guidning. Information om allemansrätten är viktig och ska beakta jämställdhet och mångkulturella perspektiv.

Länsstyrelsernas ansvar för att samordna arbetet med friluftsliv på regional nivå har förtydligats för att bl.a. vägleda kommunerna i deras arbete med att uppnå miljö kvalitetsmålen och friluftslivsmålen.

Regeringen följer myndigheternas arbete med friluftslivsmålen. Uppföljningen av friluftslivsmålen som redovisades 2015 är ett viktigt underlag för vidareutvecklingen av friluftslivspolitik. Regeringen avser även att arbeta vidare med synpunkter och förslag som deltagarna lämnade på 2016 års Folk- och Naturkonferens och Tankesmedja för friluftsliv.

3.6.12 Folkbildning

Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen i Sverige har en särställning som en bred arena för utbildning, bildning och delaktighet och är en omistlig aktör i det civila samhället. Genom sin verksamhet finns den representerad över hela landet och är viktig i arbetet med en rad samhällsutmaningar, såsom att stärka ett aktivt deltagande i samhället, ge människor fler möjligheter att utbilda sig eller byta bana mitt i livet, ge nyanlända möjlighet till etablering och att tillhandahålla ett rikt och inkluderande kulturliv.

Inom ramen för den omfattande utvärdering som Statskontoret gör av folkbildningen redovisades i april 2016 delrapporten En utvärdering utifrån syftena med folkbildningen (Statskontoret 2016:10). Denna visar att folkbildningens syften uppnås i hög grad och att deltagare i folkbildningen oftast har en mycket positiv bild av verksamheten. Deltagarna kan möta personer som de antagligen inte skulle träffa annars. Det handlar om möten mellan generationer och kulturer, men också mellan personer som på andra sätt har olika förutsättningar i livet.

Folkbildningsforum

Det är viktigt med en dialog mellan regeringen och folkbildningens aktörer. I februari 2016 anordnade regeringen därför i samarbete med Folkbildningsrådet ett första Folkbildnings-

forum med ett stort antal företrädare för studieförbund och folkhögskolor samt för regeringen, myndigheter och det civila samhället. Bland annat diskuterades folkbildningens roll för mottagande och nyanländas etablering.

Regeringens folkbildningsforum innebär att en strukturerad dialog kan föras i syfte att ytterligare utveckla och stärka folkbildningens roll i demokratin och som arena för utbildning och bildning. Regeringen avser att i samarbete med Folkbildningsrådet bjuda in folkbildningen till ett folkbildningsforum även under 2017.

Fler kontakttolkar

Det finns ett stort antal asylsökande och nyanlända i Sverige som är i behov av tolk i kontakter med det svenska samhället. Åtgärder som har initierats under 2016 innebär att antalet tolkar som gått den sammanhållna grundutbildningen eller fått sina kunskaper validerade ökar. Eftersom det rör sig om ettåriga och i viss mån tvååriga utbildningar kommer en ökad tillgång till kontakttolkar att uppstå först under 2017.

Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningsinsatser för asylsökande

Folkbildningen är en viktig aktör inom ramen för regeringens satsning på tidiga insatser för asylsökande m.fl. i syfte att ta tillvara asyltiden och underlätta för en framtida etablering för de personer som beviljas uppehållstillstånd. Studieförbunden har med början under andra halvåret 2015 genomfört särskilda utbildningsinsatser för asylsökande och personer som beviljats uppehållstillstånd och bor kvar i anläggningsboende. Satsningen kallas Svenska från dag ett. Insatserna har lett till att personer i målgruppen som deltagit har kunnat få kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället snabbare än som annars varit fallet. I enlighet med riksdagens beslut om vårändringsbudgeten för 2016 tillfördes ytterligare medel för särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända. Satsningen som syftar till att ge målgruppen ökade kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället har varit framgångsrik.

Behovet av tidiga insatser för målgruppen är fortsatt stort. Regeringen anser därför att det är angeläget att inom ramen för tidiga insatser för asylsökande förstärka satsningen på särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända. Regeringen föreslår i propositionen Höständringsbudget för 2016 att ytterligare medel tillförs för dessa verksamheter under 2016. Regeringen föreslår vidare att medel tillskjuts så att satsningen kan utökas under 2017 samt beräknar att det tillförs ytterligare medel fram t.o.m. 2020.

Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkhögskolans och studieförbundens pedagogik bygger på samtal och erfarenhetsutbyte i mindre studiegrupper. Denna pedagogik kan ge det stöd och den stimulans som många som inte har fullföljt en utbildning i det reguljära utbildningssystemet behöver. Många av de unga som saknar gymnasieutbildning har upplevt en lång rad misslyckanden och tillkortakommanden under sin skolgång. Även nyanlända personer kan ha behov av folkbildningens individanpassade och stimulerande arbetssätt. Undervisningen på allmän kurs möjliggör för deltagarna att få gymnasiekompetens och ökar på så sätt deras möjligheter till arbete eller fortsatt utbildning.

Kompetensutveckling för folkhögskollärare

De senaste årens utveckling innebär att betydligt fler av deltagarna på folkhögskolornas långa kurser har bristande kunskaper i svenska språket. Regeringen har beslutat förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. Enligt förordningen kan de lärare inom folkhögskolan som har den lärarexamen som krävs delta i behörighetsgivande utbildning och i kompetensutveckling som syftar till att ge behörighet att undervisa i ämnet svenska som andraspråk eller i svenska för invandrare.

Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Ett av syftena med statens stöd till folkbildningen är att bidra till att bredda intresset för, och öka delaktigheten i, kulturlivet. Folkbildningen är en av Sveriges största kulturarenor, både när det gäller att erbjuda kulturupplevelser och möjligheter till eget skapande. Det är av stor vikt att folkbildningen fortsätter att spela denna roll. Folkbildningen bör också fortsatt verka för att nå nya grupper av människor som i dag inte är delaktiga i kulturlivet. Att folkbildningen är tillgänglig på orter som inte har andra kulturinstitutioner är viktigt. Tillsammans har studieförbunden verksamhet i Sveriges alla kommuner.

Folkbildningens kulturella verksamheter är omfattande. Kvinnor och män deltar dock ofta i olika kulturverksamheter, till exempel dominerar kvinnor inom studiecirkel med inriktning på konst och konsthantverk medan unga män dominerar inom studiecirkel med inriktning på musik och särskilt improvisatorisk musik. Det skulle vara önskvärt om folkbildningens kulturella verksamheter i högre grad kunde attrahera mer blandade deltagargrupper med hänsyn till kön, vilket land man är född i, funktionsnedsättning m.m. Genom att Folkbildningsrådet från och med 2016 ingår i regeringens nätverk för jämställdhetsintegrering, JiM, kommer folkbildningen under de kommande åren att kunna utveckla nya angreppssätt och metoder i sitt jämställdhetsarbete och finna verktyg för att utveckla de olika kulturverksamheterna så att de i högre grad attraherar båda könen. Det är angeläget att även utveckla arbetet med övrig integrering så att folkbildningens kulturverksamheter kan få en mer blandad sammansättning av deltagare med avseende på olika bakgrundsvariabler som belyser olikheter och mångfald.

3.6.13 Tillsyn över spelmarknaden

Spel över internet, bl.a. genom bolag som inte har tillstånd att bedriva spelverksamhet i Sverige, fortsätter att öka sin marknadsandel i Sverige. En framtida spelreglering bör på ett effektivt sätt bemöta en verklighet där nu oreglerade spelaktörer lockar allt fler att spela. Regleringen på spelområdet ska bl.a. säkerställa att de negativa

konsekvenserna av spel om pengar inte ökar och att skadeverkningarna av överdrivet spelande minskar.

Regeringen har tillsatt en utredning för att arbeta fram en ny reglering av spelmarknaden (dir. 2015:11). En särskild utredare har i uppdrag att lämna förslag till en ny spelreglering, som ska syfta till att skapa en spelmarknad som präglas av ett högt konsumentskydd, hög säkerhet i spelen och tydliga förutsättningar för att få verka på marknaden. Utredningens uppdrag är att ta fram ett licenssystem som innebär att alla som agerar på den svenska spelmarknaden ska göra det med behöriga tillstånd, och att aktörer utan tillstånd ska stängas ute.

Vid utformningen av den nya regleringen ska förutsättningarna för finansiering av statens verksamhet och allmännyttiga ändamål bevaras i så hög utsträckning som möjligt. I uppdraget ingår även att analysera vilken roll staten bör ha på en omreglerad spelmarknad. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2017.

3.7 Bedömning av framtida personalkonsekvenser

Nedan redovisas bedömningar av framtida personalkonsekvenser av de förslag i denna proposition som hör till detta utgiftsområde (avsnitt 3.6).

Förslaget att tillföra medel till Statens Medieråd bedöms möjliggöra en mindre ökning av antalet anställda.

Framtida personalkonsekvenser av förslagen att tillföra medel till Statens historiska museer och Statens museer för världskultur, Institutet för språk och folkminnen respektive Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor kan för närvarande inte bedömas.

Det är för närvarande svårt att överblicka personalpolitiska konsekvenser av avvecklingen av Riksutställningar och inordnandet av ett flertal av dess uppgifter i Riksantikvarieämbetet. Riksutställningar har ca 28 anställda, varav 18 tillsvidareanställda, och är lokaliserat till Gotland. Riksantikvarieämbetets övertagande av ansvaret för det nationella samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet berör ca sex anställda vid Riksarkivet.

4 Kulturområdesövergripande verksamhet

4.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheterna Statens kulturråd och Myndigheten för kulturanalys samt bidrag till kulturområdesövergripande ändamål. I det innefattas bidrag till regional kulturverksamhet, Skapande skola, bidrag till

allmänkulturella ändamål, utvecklingsverksamhet och internationellt kulturutbyte, forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet samt stöd till icke-statliga kulturlokaler. I avsnittet behandlas även tvärgående frågor som omfattar hela kulturområdet inklusive internationellt samarbete.

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom kulturområdesövergripande verksamhet, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Kulturområdesövergripande verksamhet</i>							
1:1 Statens kulturråd	44	44	44	44	46	47	48
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	196	356	351	336	337	298	298
1:3 Skapande skola	184	186	183	188	192	182	182
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	38	39	39	39	40	40	40
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	8	10	10	10	10	10	10
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 297	1 315	1 296	1 423	1 446	1 484	1 530
1:7 Myndigheten för kulturanalys	16	16	16	14	15	15	15
Summa Kulturområdesövergripande verksamhet	1 783	1 964	1 938	2 055	2 085	2 075	2 122

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Bedömningsgrunder

Utgångspunkter för kulturområdet

Huvuddelen av den resultatinformation som bedömningarna grundar sig på utgörs av återrapporteringar, uppföljningar och utvärderingar från myndigheter och institutioner.

Resultaten av de statliga insatserna kan vara svåra att avgränsa från andra offentliga insatser för bl.a. verksamheter som finansieras gemensamt med kommuner och landsting.

De bedömningsgrunder som är specifika för respektive område inom kulturområdet redovisas i respektive avsnitt. Gemensamma utgångspunkter för bedömningen inom kulturområdet som helhet är barns och ungas tillgång till kultur, jämställdhet, tillgänglighet samt förnyelse och utveckling av verksamheten.

Kulturområdesövergripande verksamhet

Bedömningen av resultatet för kulturområdesövergripande verksamhet utgår från

- verksamhet för att främja barns och ungas tillgång till kultur,
- bidragsgivning inom ramen för kultur- samverkansmodellen utifrån bl.a. fördelning av medel per län och per konst- och kulturområde,
- främjande av kulturlivets internationalisering och internationellt samarbete, och
- tillgänglighetsarbete utifrån både uppföljning av målen inom funktionshindersstrategin och digitalisering av kulturområdet.

Bedömningen görs vidare utifrån bl.a. Myndigheten för kulturanalys uppföljningar och utvärderingar av kulturpolitiken och rapporter från Statens kulturråd.

4.4.2 Resultat

Barn och unga

Regeringen har under 2015 ytterligare stärkt samarbetet mellan kultur- och utbildningsområdet genom att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att arbeta med frågor som rör kultur och skola.

Statens kulturråd arbetar aktivt med att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur i enlighet med de kulturpolitiska målen. Vid sidan av bidragsgivningen arbetar Statens kulturråd för att sprida kunskaper om hur barns och ungas tillgång till kultur kan stärkas.

Statens kulturråds mål om att minst 30 procent av de verksamheter som får stöd ska ha barn och unga som målgrupp har uppnåtts med god marginal. Den största andelen medel består av bidrag till den kulturområdesövergripande verksamheten eftersom medel från Skapande skola finns i denna kategori. Därefter är det litteratur, bibliotek och kulturstidskrifter som får störst andel bidrag, något som också var fallet tidigare år.

Skapande skola

Allt fler elever omfattas av Skapande skola. Det innebär dock att bidragsbeloppet minskar för varje elev även om beloppets storlek kan variera. Statens kulturråd konstaterar att skolhuvudmännens kontakter med kulturlivet blir allt mer etablerade och strukturen för arbetet blir bättre.

Tabell 4.2 Skapande skola 2014–2016

	2014	2015	2016
Antal beviljade bidrag	369	402	399
Antal avslag	3	1	3
Antal kommuner som beviljats bidrag	253	266	264
Andel kommuner i procent-	88	92	91
Antal elever som omfattas av beviljade ansökningar	772 000	822 000	879 000

Källa: Statens kulturråd. Siffrorna baseras på den fördelning som skett vid ordinarie ansökningstillfälle under våren 2016. Siffrorna är därmed preliminära.

Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2015 samt i budgetpropositionen för 2016 har riksdagen beslutat om att öka bidraget till Skapande skola med 10 miljoner kronor årligen 2015–2018 för att användas till verksamhet i förskolan. Detta har lett till att 17 kommuner där tillgången till professionell kulturverksamhet bedöms vara låg getts möjlighet att ansöka om

bidrag för att turnerande grupper inom teater, musik, dans och cirkus ska genomföra aktiviteter i förskolan.

Statens kulturråd konstaterar att tillgången till konst och kultur varierar i landet och har därför i sin bidragsgivning till skolor prioriterat kommuner där många invånare har stora geografiska avstånd till kulturverksamhet. Myndigheten har också uttryckt att den prioriterar kulturinsatser som syftar till att integrera nyanlända barn i skolorna.

Kommunala musik- och kulturskolan

I maj 2015 beslutade regeringen om direktiv till en utredning med uppdrag att ta fram en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan (dir. 2015:46). Med utgångspunkt i ett brett kunskapsunderlag ska utredaren lämna förslag och bedömningar som gäller hur staten kan bidra till att göra den kommunala musik- och kulturskolan mer tillgänglig och jämlik. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 oktober 2016.

Riksdagen beslutade i enlighet med budgetpropositionen för 2016 om medel till att främja låga avgifter och hög kvalitet i den kommunala musik- och kulturskolan. Regeringen beslutade den 17 december 2015 förordningen (2015:998) om statsbidrag till kommuner som bedriver

musik- och kulturskoleverksamhet. Statens kulturråd har fått i uppdrag att fördela medel till kommuner efter ansökan.

Kulturen ska stärkas i hela landet

Kultursamverkansmodellen

Under 2015 fördelade Statens kulturråd 1 147 miljoner kronor inom ramen för kultursamverkansmodellen. Den länsvisa fördelningen av medel framgår av tabell 4.3 nedan.

Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2015 samt i budgetpropositionen för 2016 har anslaget för regional kulturverksamhet ökats med 15 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2015. Statens kulturråd beslutade att medlen skulle användas för att i möjligaste mån återställa verksamhetsbidragen inom modellen.

Från och med 2015 är litteratur- och läsfrämjande ett område inom kultursamverkansmodellen, vilket inneburit att Kulturrådet antagit nya riktlinjer och arrangerat temadagar för regionerna.

Övergången till ett nytt pensionssystem på scenkonstområdet under 2015 innebar bl.a. att medel har kunnat frigöras till kvalitetsförstärkande insatser inom scenkonstområdet.

Tabell 4.3 Fördelning av statliga medel 2015 till regional kulturverksamhet

Total bidragsfördelning per län och fördelning i procent per konst- och kulturområde

Län	Tkr	Arkiv	Film	Hemslöjd	KK- främjande	Bibliotek	Museer	TDM	Beslut om tillskott 25 juni
Blekinge	16 294	3,2	0,0	3,7	3,6	12,0	27,7	48,5	1,2
Dalarna	32 030	1,4	3,7	2,0	2,4	4,0	17,1	68,3	1,2
Gotland	22 334	Statligt	3,9	Se regional musei- verksamhet	0,8	4,0	38,6	51,4	1,2
Gävleborg	37 303	3,3	Se KK- främjande	Se KK- främjande	25,3	Se KK- främjande	22,5	47,6	1,2
Halland	25 094	1,8	0,0	0,0	7,2	5,4	24,7	59,8	1,2
Jämtland	27 692	1,0	2,7	2,1	2,3	4,1	30,3	56,3	1,2
Jönköping	30 159	1,0	1,3	2,1	2,4	4,0	20,4	67,7	1,2
Kalmar	28 780	1,0	4,2	2,2	1,0	3,8	31,7	55,0	1,2
Kronoberg	33 304	1,3	Se Kalmar	1,9	0,9	Se Blekinge	19,1	75,6	1,2
Norrbottnen	41 234	0,9	2,9	1,5	5,6	4,6	9,7	73,8	1,2
Skåne	183 327	0,2	2,1	0,7	0,4	2,2	13,0	80,2	1,2
Söderman- land	25 480	1,8	2,4	2,5	1,6	4,6	21,9	63,9	1,2
Uppsala	38 506	1,1	1,0	0,0	1,7	3,0	13,3	78,6	1,2
Värmland	49 940	0,9	2,3	1,2	2,2	2,8	12,5	76,9	1,2
Väster- botten	77 024	0,6	1,2	0,8	1,4	1,9	9,4	83,5	1,2
Västernorr- land	42 521	1,4	Se TDM	1,6	1,7	2,7	11,1	80,4	1,2
Västman- land	29 817	1,5	1,9	2,0	2,2	4,4	14,1	72,7	1,2
Västra Götaland	303 557	0,4	0,5	0,6	4,2	1,3	12,5	79,2	1,2
Örebro	36 540	1,2	1,3	1,3	1,6	3,1	13,2	77,3	1,2
Öster- götland	66 415	0,7	0,9	0,9	0,5	2,5	9,7	83,6	1,2
Delsumma	1 147 351	0,8	1,4	1,0	3,1	2,6	15,1	74,8	1,2
Stockholm (utanför modellen)	89 251	0,0	0,0	0,0	0,2	2,5	5,8	91,5	0,0
Totalt	1 236 602	76,7	14,7	3,0	0,7	1,3	1,0	2,6	

Källa: Statens kulturråd

¹ Avser teater, dans och musik.² Avser konst- och kulturfrämjande.³ Bidrag ingår i fördelning till annat län.

Kulturrådet beslutade under 2015 om utvecklingsbidrag till 70 projekt runt om i landet. Kulturrådet prioriterade projekt som beaktar de nationella kulturpolitiska målen om kvalitet, konstnärlig förnyelse och tillgänglighet till kulturutbudet. Se tabell 4.4 för den länsvisa fördelningen av utvecklingsbidragen.

Tabell 4.4 Länsvis fördelning av utvecklingsbidrag 2013–2015

Tusental kronor

Län	2013	2014	2015
Blekinge	300	300	0
Dalarna	950	2 400	2 390
Gotland	400	756	580
Gävleborg	600	300	300
Halland	2 420	1 650	300
Jämtland	1 790	1 100	1 300
Jönköping	1 925	1 450	1 050
Kalmar	1 770	950	1 420
Kronoberg	2 800	2 200	250
Norrbottnen	3 280	3 110	3 070
Skåne	5 170	7 170	2 240
Södermanland	1 780	2 300	500
Uppsala	650	650	1 100
Värmland	1 465	500	500
Västerbotten	6 050	4 550	2 150
Västernorrland	1 245	2 550	1 600
Västmanland	750	2 100	1 400
Västra Götalandsland	4 400	2 675	2 100
Örebro	1 700	1 350	250
Östergötland	2 400	1 250	750
Totalt i modellen	41 845¹	39 311¹	23 250
Stockholm	3 050	2 300	1 650
Total summa riket	44 895	41 611	24 900

Källa: Statens kulturråd

¹ Den tillfälliga förstärkningen på 25 miljoner kronor per år ingår i beloppen för 2013–2014.

Uppföljning och utvärdering

Statens kulturråd presenterade under 2015 en uppföljning av kultursamverkansmodellen 2014. De regionala årliga bidragen till verksamheterna inom kultursamverkansmodellen utgjorde ca 1 802 miljoner kronor och den kommunala nivåns bidrag var ca 988 miljoner kronor. Det innebär att de regionala och kommunala

bidragen utgör 46 procent respektive 25 procent. Staten, vars bidragsgivning 2014 uppgick till 1 151 miljoner kronor, stod för 29 procent av de årliga bidragen.

Enligt samma rapport har de regionala och lokala bidragen ökat kraftigt 2010–2014. Även de statliga bidragen har ökat, både i löpande och fasta priser, men inte i lika stor omfattning.

Uppföljningen visar också att kulturhuvudstadsåret i Umeå 2014 gjorde avtryck, såväl i Västerbotten som i de tre övriga nordligaste länen, genom flera interregionala och konstområdesövergripande samarbeten.

Myndigheten för kulturanalys har i sin årliga rapport Kulturanalys år 2016 haft fokus på olika aktörers inflytande inom kultursamverkansmodellen. Myndighetens övergripande slutsats är att den statliga styrningen är fortsatt stark, men att ett ökat engagemang bland de regionala politikerna och tjänstemännen är märkbart. En annan slutsats är att civilsamhällets möjligheter att delta i dialogerna kring kulturplanerna måste förbättras. Bilden bekräftas av kulturutskottets utvärdering av kultursamverkansmodellen (År samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen, 2015/16:RFR4), som presenterades i december 2015.

Dialog om kultursamverkansmodellen

I maj 2016 bjöd Kulturdepartementet in ett fyrtiotal landstingspolitiker till dialog om kultursamverkansmodellens framtida inriktning och utvecklingsmöjligheter.

Äga rum

Satsningen Äga rum 2016–2018 möjliggör ett ökat utbud av kultur i vissa bostadsområden med bl.a. lågt valdeltagande och andra socioekonomiska utmaningar. Satsningen, som totalt uppgår till 130 miljoner kronor, ska utgå från de boendes önskemål och präglas av demokratisk delaktighet. Under 2015 har Statens kulturråd respektive Statens konstråd lämnat in en rapport till regeringen om hur satsningen ska genomföras. Statens konstråd har fr.o.m. 2016 påbörjat sin del av satsningen, som kallas Konst Händer, med att genomföra konstnärliga gestaltungsprojekt i utvalda områden. Statens kulturråds förslag till utformning av satsningen har varit ute på remiss och fått ett positivt mottagande. Regeringen beslutade den 4 maj 2016 om förordningen (2016:406) om statsbidrag till kulturverk-

samheter i vissa bostadsområden 2016–2018. Förordningen trädde i kraft den 1 juni 2016.

Kulturella och kreativa näringar

Arbetet med kulturella och kreativa näringar sker i både myndigheters arbete och genom nationella regelverk.

Statens kulturråd arrangerade i november 2015 ett rundabordssamtal med nationella och internationella deltagare tillsammans med Tillväxtverket och Region Skåne med titeln Tillsammans för de värden kulturella och kreativa näringar skapar i Europa.

De kulturella och kreativa näringarna har särskilt utpekats som ett betydelsefullt område i Sveriges nya exportstrategi som presenterades i september 2015.

Kulturlivets internationalisering

Internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete ska främjas för hela kulturområdet vilket framgår av de nationella kulturpolitiska målen. Detta beskrivs även i styrdokumentet för områdets myndigheter och institutioner.

Statens kulturråd främjar internationalisering

Statens kulturråd har ett övergripande uppdrag att verka för ökat internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan inom hela kulturområdet. Myndigheten ska särskilt bedriva ett främjandearbete inom litteratur och scenkonst.

Från och med 2015 är Kulturrådets stöd till internationell mobilitet och internationellt samarbete integrerat i övrig bidragsgivning inom såväl scenkonst och musik som bild och form. Ett ökande antal aktörer inom bild- och formkonst, musik, teater, dans och övrig scenkonst bedriver internationell verksamhet.

Svenskt deltagande i EU:s kulturprogram

Kulturrådet och Filminstitutet är nationell kontaktpunkt i Sverige för EU-programmet Kreativa Europa 2014–2020 med uppdrag att öka kunskapen om programmet samt att främja ansökningar från svenska aktörer. En stor del av arbetet består även av individuell rådgivning till sökande. Intresset från svenska kulturaktörer har enligt Kulturrådet varit fortsatt stort, samtidigt som konkurrensen om medlen inom delprogrammet Kultur liksom föregående år är mycket hård. Endast ca 13 procent av ansökningarna om

stöd inom kategorierna större och mindre samarbetsprojekt beviljades stöd. Det beviljade beloppet till ansökningar där svenska organisationer ingick var 6,3 miljoner euro, vilket är lägre än föregående år främst på grund av att det var färre svenska organisationer som ingick i större samarbetsprojekt.

För redovisning av delprogrammet MEDIA se avsnitt 13.4.

Tabell 4.5 Svenskt deltagande i EU-programmet Kreativa Europa per stödform – delprogrammet Kultur 2015

	2014	2015
Större samarbetsprojekt - projektledare	1	0
Större samarbetsprojekt - projektpartner	5	3
Mindre samarbetsprojekt - projektledare	1	1
Mindre samarbetsprojekt - projektpartner	2	4
Europeiska plattformar – ny utlysning 2015	0	0
Europeiska plattformar – partner (3-årigt stöd, partnerskapsavtal, utlysningen gjordes 2014)	1	1
Översättning och spridning av europeisk skönlitteratur (2-årigt stöd)	0	0
Översättning och spridning av europeisk skönlitteratur (3-årigt stöd, partnerskapsavtal, utlysningen gjordes 2014)	1	1
Totalt antal svenska aktörer, samtliga stödformer	11	10
Beviljade medel i miljoner euro, samtliga stödformer	11,3	6,3

Källa: Statens kulturråd

De utsända kulturråden

Regeringen inrättade 2016 en ny befattning som kulturråd vid ambassaden i Pretoria. Därigenom kommer kultursamarbetet med Sydafrika och andra delar av Södra Afrika-regionen att både stärkas och fördjupas. För kulturlivet utgör de utsända kulturråden en viktig länk mellan Sverige och de länder i vilka kulturråden verkar.

Bland 2015 års projekt kan nämnas utställningen Sámi Contemporary i Berlin. Svenska insatser på jämställdhetsområdet lyftes fram i Washington D.C. och utställningen om tillgänglighet, AccessAbility, väckte uppmärksamhet när den visades i bl.a. Ryssland och Turkiet. I Paris gjordes betydande satsningar i samband med FN:s klimatkonferens. I London arrangerades en utställning med organisationen Livstycket, som arbetar med integrationsfrågor och kvinnor i flyktsituation. Intresset för svensk

film i Kina främjades genom medverkan i China Women's Film Festival, som hade särskilt svenskt fokus. Främjarresor i Ryssland inkluderade bl.a. ett svenskt bidrag till filmfestivalen i Krasnojarsk.

Internationellt samarbete

Europeiska unionen

Den rådande migrations- och flyktingsituationen kom att prägla aktiviteterna i unionsarbetet under 2015 även inom kulturområdet. I november 2015 beslutade rådet om en ändring av rådets arbetsplan för kultur 2015–2018. Beslutet innebar att en arbetsgrupp tillsattes för att utbyta erfarenheter och sammanställa goda exempel på hur kultur och konst kan bidra till att individer och grupper kan närma sig varandra över kulturella gränser. Inom programmet Kreativa Europa beslutades för 2016 om en ny stödform för projekt med fokus på integration av flyktingar. Ansökningstrycket har varit mycket stort i förhållande till avsatta stödmedel.

I likhet med migrations- och flyktingsituationen har frågan om förstörelse av och illegal handel med kulturföremål i konfliktområden lyfts i EU-arbetet. Betydelsen av denna handel för finansieringen av terrorism har också uppmärksammats.

Under året uppmärksammades också kulturens roll i EU:s yttre förbindelser med fokus på utvecklingssamarbete, bl.a. genom antagandet av rådsslutsatser. Kommissionen presenterade i sin tur i juni 2016 ett meddelande om kultur i EU:s yttre förbindelser som tar ett bredare grepp kring frågan.

Utvärdering av Umeå europeisk kulturhuvudstad 2014

I budgetpropositionen för 2013 avsattes 75 miljoner kronor till Umeå europeisk kulturhuvudstad 2014. Därutöver har ett antal institutioner och myndigheter sammanlagt beviljat ca 27,4 miljoner kronor av egna medel till projekt som relaterades till det europeiska kulturhuvudstadsåret. Statskontoret har i oktober 2015 redovisat ett regeringsuppdrag angående en utvärdering av de statliga insatserna. Statskontorets övergripande slutsatser är att de statliga insatserna, som totalt motsvarade ca en tredjedel av den totala finansieringen, har bidragit till de kulturpolitiska främjandemålen

och i viss mån även till tillväxtpolitiska respektive utrikespolitiska mål. Det är viktigt att tillvarata erfarenheterna inför kommande kulturhuvudstadsår.

EU:s struktur- och investeringsfondsprogram

Under 2015 tilldelades projekt med svenskt deltagande och med kulturanknytning 223,6 miljoner kronor från EU:s struktur- och investeringsfondsprogram. Under 2014 uppgick motsvarande belopp till 2,9 miljoner kronor, vilket ska jämföras med 2013 då tilldelningen var 104 miljoner kronor. Anledningen till den låga siffran 2014 var att tilldelning inte skett från den nya programperioden 2014–2020. Åren 2013 och 2014 ingick även medel som fördelats inom Landsbygdsprogrammet, vilket inte varit möjligt att inkludera 2015. Av Statens kulturråds årliga redovisning framgår att det under programperioden 2014–2020 finns möjlighet till finansiering av kultureller projekt inom de olika programmen om än i varierande grad mellan de olika programmen och programområdena.

Nordiska ministerrådet

Under 2015 har de nordiska kulturministrarna bl.a. samarbetat kring internationella frågor. De initierade en gemensam satsning för att presentera och förmedla nordisk kultur i samarbete med Southbank Centre i London under hela 2017. Satsningen relateras även till Nordiska ministerrådets strategi för internationell profilering och positionering.

De nordiska kulturministrarnas fokus på Baltikum har stärkts i och med beslutet att lansera ett treårigt program där nordiska författare turnerar i de baltiska länderna. Inom ramen för besöken arrangeras seminarier kring bl.a. minoritetslitteratur och yttrandefrihet.

De nordiska kulturministrarna enades i maj 2015 om ett gemensamt uttalande kring den olovliga handel med kulturföremål som uppstått i kölvattnet av konflikterna i Mellanöstern. Uttalandet fick stor uppmärksamhet internationellt. En nordisk konferens arrangerades på temat i december 2015, där en slutsats blev att det nordiska samarbetet mot olovlig handel med kulturföremål bör stärkas ytterligare, bl.a. genom upprättandet av en nordisk samordningsgrupp för ändamålet.

För att möta behovet av ett bredare kunskapsunderlag för kulturpolitiska satsningar har de nordiska kulturministrarna beslutat att hos

Myndigheten för kulturanalys inrätta en kunskapsresurs för nordisk kulturpolitik och kulturstatistik. Kunskapsresursen ska koordinera insatser och främja nätverksbyggande inom det kulturpolitiska forskningsfältet.

Unesco

Under perioden 2014 till 2017 är Sverige ledamot i Unescos styrelse. För samma period gäller regeringens strategi för Sveriges samarbete med Unesco.

I december 2015 lanserades en global rapport, som finansierats av Sverige via Sida, vars syfte är att gagna och underlätta genomförandet av konventionen om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (Mångfaldskonventionen) genom att bl.a. belysa komplexa samband, identifiera trender och visa på goda exempel.

Unesco har under året fortsatt sina ansträngningar att motverka kulturarvets förstörelse och den illegala handeln med kulturföremål, bl.a. genom att samla nationella erfarenheter och uppmana till globala åtgärder. En svensk myndighetsgrupp har organiserats för att utveckla samverkan mot illegal handel med kulturföremål.

I arbetet med konventionen om trygghet av det immateriella kulturarvet följer Sverige internationella händelser inom konventionen och bidrar till att utveckla det nordiska samarbetet i konventionsarbetet genom Institutet för språk och folkminnen. Ett nordiskt nätverksmöte hölls i september 2015 med syftet att bl.a. identifiera gemensamma intressen. I oktober 2015 lanserades den nationella förteckningen Levande traditioner på Institutet för språk och folkminnens webbplats.

Europarådet

Under 2015 har fortsatt fokus inom ramen för styrkommittén för kultur, kulturarv och landskap (CDCPP) lagts på kulturarvet. Ett särskilt arbete har pågått för att utforma en europeisk kulturarvsstrategi mot bakgrund av förslag vid ministerkonferens för ministrar med ansvar för kulturarvsfrågor i Namur 2015. Strategin, som behandlades av styrkommittén vid dess möte i juni 2016, baseras på en social del, en del för hållbar utveckling samt en del som avser kunskap och utbildning. Europarådets ministerkommitté har i mars 2016 beslutat att ta fram en ny konvention som ska ersätta Europarådets konvention om brott med anknyt-

ning till kulturegendom. Arbetet kommer att ledas av Europarådets straffrättsliga styrkommitté (CDPC) i nära samverkan med CDCPP.

Resultat för samarbetet inom området medier och information redovisas under avsnitt 14.4.

Kulturens roll i utvecklingssamarbetet

Regeringen har i maj 2016 skickat ut på remiss ett förslag till nytt policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd, där bl.a. kulturaktörers roll för demokratisering och mänskliga rättigheter klargjorts. Regeringen har inom ramen för sitt arbete med framtagandet av en handlingsplan för politiken för global utveckling (PGU) gett ett uppdrag till ett antal kulturmyndigheter att redovisa vilka insatser som redan görs inom kulturområdet för att bidra till global hållbarhet.

Främjande av fristadssystemet

Kulturrådet har under 2015 fortsatt arbetet med att stödja fristadskonstnärer och verka för fler fristäder för förföljda konstnärer. Frågan har också lyfts i den dialog som förs med regionerna. Projektbidrag om ca 334 000 kronor har fördelats för bl.a. insatser som främjar fristadskonstnärernas möjlighet att delta i det offentliga kulturlivet. Därtill har 250 000 kronor beviljats för att utveckla fristadskoordinatorers verksamhet.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2016 gett Statens kulturråd ett förtydligt uppdrag att verka för en utveckling av fristadssystemet. I uppdraget ingår bl.a. att uppmärksamma betydelsen av det fria ordet och rätten till konstnärlig frihet och att lyfta fram och synliggöra nuvarande fristadskommuner och fristadskonstnärers verksamhet.

Utvärdering och forskning inom kulturområdet

Myndigheten för kulturanalys

Under 2015 publicerade Myndigheten för kulturanalys rapporter om museistatistik, kulturvanor, personalsammansättningen i kultursektorn och en omvärldsanalys om samhällstrender och kulturvanor. Vidare har myndigheten bl.a. utvecklat statistikarbetet och medverkat i seminarier.

Baserat på sina rapporter har myndigheten värderat resultaten i relation till kulturpolitiska och tvärssektoriella mål. Myndigheten bedömer att både deltagande i kulturlivet och eget skapande är brett förankrat bland medborgarna, men såväl val av kulturuttryck som omfattning varierar. Myndigheten konstaterar att flera av verktygen för att nå de kulturpolitiska målen ligger utanför kulturpolitiken och att samverkan krävs mellan flera politikområden.

Forskning inom kulturområdet

Statens stöd till forskning och utveckling inom kulturområdet genom anslag 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* uppgick 2015 till 38 miljoner kronor.

Statens kulturråd fördelar den del av medlen som kan sökas av de centrala museerna för att stärka kunskapsuppbyggnaden inom museisektorn. Bedömningen görs bl.a. utifrån kulturpolitisk relevans. Av tolv ansökningar för 2015 beviljades sju projekt bidrag till ett totalbelopp om 3,6 miljoner kronor. Tre av de beviljade projekten rör mångfaldsfrågor och ett barns och ungas datorspelsanvändning.

Riksarkivets del i anslaget under 2015 uppgick till 10,5 miljoner kronor, varav fyra miljoner har använts till projekt som syftar till att handlingar ska kunna bevaras hos myndigheterna, bl.a. till utvecklingen av s.k. förvaltningsgemensamma specifikationer vars spridning redan överträffat förväntningarna enligt myndigheten. Medel har även använts till publikationer baserade på Riksarkivets bestånd samt metodutveckling för digital förmedling och digitalisering. Under året har ett program för Riksarkivets FoU-verksamhet 2016–2018 beslutats.

Riksantikvarieämbetet har fördelat 13,7 miljoner kronor för 2015 till 30 projekt varav 24 var placerade vid universitet och högskolor. Särskilt prioriterat i utlysningen var frågor om funktionshinder och tillgänglighet till kulturarvet. Riksantikvarieämbetet har även utvecklat Sveriges deltagande i det s.k. Joint Programming Initiative (JPI) for Cultural Heritage and Global Change, genom finansiering av svenska forskare i tre av totalt 16 projekt i forskningsutlysningen Heritage Plus inom JPI:n. Av det totalt disponibla anslagsbeloppet, 16 miljoner kronor, har myndigheten även använt medel till forskningskommunikation genom seminarier där resultaten av tidigare projekt presenterats.

Institutet för språk och folkminnets del i anslaget, 1,2 miljoner kronor för 2015, utlyser myndigheten internt till bl.a. pilotprojekt, digitalisering av samlingar, metodutveckling, utbyggandet av databaser och seminarieverksamhet. Under 2015 hel- eller delfinansierades 13 projekt av medel från anslaget, inom myndighetens samtliga fem ämnesområden: dialekter, folkminnen, namn, svensk och allmän språkvård samt minoritetsspråk.

Naturhistoriska riksmuseets del i anslaget uppgick 2015 till 6,9 miljoner kronor. Museet har valt att långsiktigt prioritera medlen dels till att driva olika forskningslaboratorier inom geologi och biologi, dels till lönebidrag för ett antal forskare där övriga kostnader finansieras med externa medel.

Ett kulturliv för alla

Kultur främjar integrering

Kulturens myndigheter och institutioner verkar i en föränderlig omvärld med nya utmaningar och möjligheter. Det inspirerar verksamheten bl.a. genom att kulturinstitutionerna ordnar utställningar på viktiga samtida teman och på olika sätt försöker nå nya målgrupper.

Under 2015 har exempelvis Moderna museet gjort en satsning på ensamkommande flyktingbarn genom den så kallade Superbarnskursen där museet har erbjudit gratis konstskola med en av museets konstpedagoger. Dramaten har haft en samtalsserie om europeiska romers utsatthet och Moderna museet har haft olika aktiviteter riktade bl.a. till hemlösa kvinnor, före detta missbrukare och personer med demenssjukdom. I propositionen Vårändringsbudget för 2016 avsattes 10,5 miljoner kronor under 2016 för främjande av biblioteken som öppna mötesplatser, samt till inköp av böcker och samhällsinformation till grupper som inte har svenska som modersmål.

Jämställdhet

För att uppnå såväl det kulturpolitiska målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet som de jämställdhetspolitiska målen, ska samtliga myndigheter inom kulturområdet integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter.

Fem myndigheter – Statens musikverk, Konstnärsnämnden, Statens kulturråd, Statens konstråd och Riksutställningar – har även fått i

uppdrag att ta fram en plan för hur jämställdhetsarbetet kan integreras och bli en del av myndigheternas ordinarie verksamheter, exempelvis i deras styrprocesser. Myndigheterna redovisar åtgärder och resultat i årsredovisningarna för 2015–2018.

Resultat av arbetet med jämställdhet redovisas under respektive områdesavsnitt.

Synliggörande av hbtq-personers rättigheter

Kulturrådet arrangerade i november 2015 en konferens om hur hbtq-frågorna kan göras synliga inom kulturområdet i samverkan med Riksutställningar och andra kulturmyndigheter. Kulturrådet har även genomfört en undersökning av hur statliga kulturmyndigheter, kulturinstitutioner, konstnärliga högskoleutbildningar och biblioteksutbildningar arbetar med hbtq-perspektiv. Undersökningen visade att kunskap är det största utvecklingsbehov som kan identifieras, följt av behov av nya arbetssätt och metoder samt dialogmöten eller nätverk. Exempel på kulturverksamheter och projekt med hbtq-inriktning och material om hbtq-frågor från andra myndigheter har lyfts fram på Kulturrådets webbplats och i andra kanaler.

För att underlätta och stödja erfarenhetsutbyte mellan kommuner och landsting har Kulturrådet deltagit i framtagandet av en exempelsamling om arbete med att främja hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter i olika verksamheter, publicerad av Socialstyrelsen. Myndigheten har också arbetat för att främja hbtq-perspektiv inom kulturområdet regionalt genom att medverka vid utbildningsdagar och konferenser på tre orter.

Likaså har samråd genomförts med övriga strategiska myndigheter inom ramen för strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck samt med organisationer som företräder hbtq-personer. Kulturrådet, Forum för levande historia, Riksutställningar och Statens museer för världskultur medverkade i Regeringskansliets monter vid Stockholm Pride. Kulturrådet arrangerade även tillsammans med de övriga strategiska myndigheterna en programpunkt på West Pride i Göteborg.

Funktionshinderspolitik

Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet är sektorsansvariga myndigheter inom ramen för regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016. Kultur-

rådets uppföljning Kultur för alla – inget hinder, som är en slutredovisning av myndighetens arbete med delmålen inom funktionshinderspolitiken år 2011–2016, visar en positiv utveckling för alla tre delmål. Samtliga kulturinstitutioner med statsbidrag för regional kulturverksamhet via kultursamverkansmodellen eller direkt från Statens kulturråd och som har besvarat enkäten har en handlingsplan för arbetet att öka tillgängligheten.

Kulturrådet konstaterar att kunskapen om arbete med den internationella webbstandarden tycks ha ökat under perioden sedan 2011, medan kunskapen om det som kallas enkelt avhjälpna hinder har varit låg bland de kulturaktörer som har ingått i undersökningarna. Av de kulturinstitutioner och övriga aktörer som har svarat på enkäten (se tabell 4.6) anger 56 procent att webbplatsen helt eller till viss del följer internationell standard för tillgänglighet. 79 procent anger att de har åtgärdat enkelt avhjälpna hinder fullständigt eller till stor del, dock pekar Kulturrådet på att den låga kunskapen om vad som kan kategoriseras som enkelt avhjälpna hinder här kan utgöra en möjlig felkälla.

Tabell 4.6 Kulturaktörer som mottagit statsbidrag från Statens kulturråd inom kultursamverkansmodellen eller övrig bidragsgivning 2013–2015

Andel i procent	2013	2014	2015
Åtgärdat enkelt avhjälpna hinder fullständigt eller till stor del ¹	75	71	79
Webbplatsen följer helt eller till viss del internationell standard för tillgänglighet ²	46	48	56

Källa: Kultur för alla – inget hinder, slutredovisning av Kulturrådets arbete med delmålen inom funktionshinderspolitiken år 2011–2016 (Statens kulturråd)

¹ Tidsserie för 112 aktörer som svarat på enkätfrågan 2013–2015

² Tidsserie för 145 aktörer som svarat på enkätfrågan 2013–2015

I Riksantikvarieämbetets rapport Kultur för alla: Sammanfattande redovisning av en strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016 görs bedömningen att funktionshindersfrågorna i ökande grad har integrerats i länsstyrelsernas, museernas och de ideella organisationernas verksamhet på kulturmiljöområdet. Ett omfattande arbete med att utveckla tillgängligheten till kulturmiljön och i synnerhet äldre skyddad bebyggelse återstår.

Även Riksantikvarieämbetet har under strategiperioden i ökande grad integrerat funktionshindersperspektivet i den egna bidragsgivningen.

Myndigheten för tillgänglighet gör årligen öppna jämförelser av tillgängligheten på statliga

myndigheter. Inom kulturområdet har myndigheterna högst poäng gällande tillgänglighet till lokaler, medan det fortfarande är flera som i högre grad kan tillgänglighetsanpassa sin kommunikation och information. När det gäller den grundläggande tillgängligheten, som bl.a. handlar om i vilken grad funktionshindersperspektivet finns med i myndighetens planering, har det skett fler försämringar än förbättringar jämfört med föregående år som framgår av tabell 4.7.

Tabell 4.7 Statliga kulturmyndigheters grundläggande tillgänglighet 2015

Maxpoäng 13

	2014	2015
Myndigheten för tillgängliga medier	12	12
Statens kulturråd	13	11
Forum för levande historia	12	12
Statens maritima museer	11	8
Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet	12	11
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldermars udde	6	4
Riksantikvarieämbetet	9	9
Riksutställningar	10	10
Statens försvarshistoriska museer	11	10
Statens centrum för arkitektur och design	9	5
Riksarkivet	8	8
Institutet för språk och folkminnen	10	9
Naturhistoriska riksmuseet	8	7
Statens musikverk	7	7
Moderna museet	10	10
Statens museer för världskultur	6	7
Statens historiska museer	4	6
Statens konstråd	8	8

Källa: Myndigheten för delaktighet

Nationella minoriteters kultur

Att främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sitt språk och sin kultur, och i synnerhet främjandet av barns utveckling av en kulturell identitet, är skyldigheter för det allmänna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Statens kulturråd fördelar särskilda medel för att främja det samiska folkets och övriga nationella minoriteters kulturverksamhet. Liksom föregående år fördelades merparten av bidragen 2015 som verksamhetsbidrag till fem verksamheter: Uusi Teatteri, Tornedalsteatern, Sverigefinska biblioteket i Stockholm, Judiska

biblioteket och Romska kulturcentret. Kulturrådet fördubblade nästan under 2015 budgeten för bidrag till planerad utgivning av nationella minoriteters litteratur jämfört med föregående år. Summan av alla beviljade bidrag till nationella minoriteters kulturverksamhet uppgick 2015 till ca 10,2 miljoner kronor, att jämföra med ca 9,3 miljoner kronor för 2014 och ca 12,3 miljoner kronor för 2013.

Under året har samråd hållits med nationella minoritetsorganisationer kring Statens kulturråds särskilda bidrag och kultursamverkansmodellen.

Bidrag till samisk kultur fördelas även av Sametinget, vars anslagsmedel 2015 uppgick till ca 14,4 miljoner kronor. Bidraget används för verksamhet med en samisk bibliotekskonsulent, för bidrag till Sámi Teáhter (Giron Sámi Teáhter) samt till bidrag inom samiskt konst- och kulturliv.

Det civila samhället

Av den årliga uppföljningen av politiken för det civila samhället för 2015 framgår att de statliga insatserna inom kulturområdet är fortsatt omfattande. Många kulturverksamheter runt om i landet drivs av aktörer inom det civila samhället och många kulturinstitutioner samverkar med civilsamhället.

I tidigare utvärderingar av kultursamverkansmodellen har det framkommit att samverkan med det civila samhället behöver utvecklas. Riksdagens uppföljnings- och utvärderingsgrupp har gjort en bred genomlysning av kultursamverkansmodellens första fem år. Utvärderingen visar att en tydlig effekt av modellens införande är ökad dialog mellan landsting, kommuner, institutioner, kulturskapare och civilsamhälle inom länet, men att det alltså finns utvecklingspotential.

Regional fördelning av statligt stöd

Statens kulturråd redovisar årligen det regionala utfallet av myndighetens bidragsgivning. År 2015 uppgick Kulturrådets bidragsgivning till ca 2 miljarder kronor varav 1,6 miljarder kronor kunnat härledas till en specifik region. Det regionala utfallet för 2014 och 2015 framgår av tabell 4.8 nedan.

Den regionala fördelningen 2015 visar att det finns stora skillnader mellan regionerna. Västra Götaland står för nästan en femtedel av Kulturrådets bidragsgivning och Skåne län respektive Stockholms län för en tiondel var. Det regionala utfallet i antalet kronor per invånare är dock störst i Västerbotten och Gotland. I snitt ligger det statliga stödet per invånare på 167 kr per invånare 2015.

Några större förändringar mellan 2014 och 2015 har inte skett för de flesta regionerna. Norrbottens andel har ökat något, mycket på

grund av ökat stöd inom satsningen Skapande skola. I Umeå och Stockholm har stödet minskat kraftigt mellan åren. I Umeå beror minskningen på att dess del av anslaget för Umeå Europas kulturhuvudstad 2014 inte längre var aktuellt 2015. I Stockholm beror minskningen till stor del på att man gör en annan bedömning av hur man härleder stöder till ett antal organisationer i Stockholmsregionen.

Tabell 4.8 Statliga medel till kulturverksamheter, fördelat per län och per invånare 2014–2015*Tusental kronor (totalt) och kronor (per invånare), löpande priser.*

Län	2014	Kr/inv	2015	Kr/inv
Stockholm	206 965	94	189 379	85
Uppsala	49 540	142	49 341	139
Södermanland	33 648	120	31 762	112
Östergötland	83 539	189	84 498	190
Jönköping	42 151	122	40 148	115
Kronoberg	40 118	212	38 620	202
Kalmar	36 383	154	36 906	155
Gotland	25 655	448	25 012	436
Blekinge	20 463	133	19 967	128
Skåne	241 191	187	233 113	179
Halland	33 070	106	33 470	106
Västra Götaland	368 784	226	363 317	220
Värmland	58 775	214	58 945	214
Örebro	44 684	155	44 490	153
Västmanland	37 259	142	37 580	142
Dalarna	42 046	151	43 070	153
Gävleborg	44 342	158	44 136	157
Västernorrland	55 841	230	53 351	219
Jämtland	34 670	273	33 608	264
Västerbotten	124 542	475	95 625	363
Norrbottnen	54 536	218	57 320	230
Summa	1 678 202	176	1 613 658	167
Medel som inte har fördelats regionalt	338 554		419 938	
Totalt	2 016 756		2 033 596	

Källa: Statens kulturråd

Redovisning av vissa kulturinstitutioners hyreskostnader

I budgetpropositionen för 2016 aviserades att hyreskostnader för vissa kulturfastigheter ska redovisas vartannat år. Nästa gång detta sker blir i budgetpropositionen för 2018.

4.4.3 Analys och slutsatser

Statens stöd till kulturområdet bidrar till såväl konstnärlig kvalitet som ett brett utbud av kultur i hela landet. Bidraget som fördelas inom ramen för Skapande skola når allt fler elever och numera även förskolebarn. Vidare bedömer regeringen att Kulturrådets och Riksantikvarieämbetets arbete har ökat medvetenheten och kunskapen om tillgänglighet och i ökande grad har bidragit till att integrera tillgänglighetsfrågorna inom de kulturinstitutioner och aktörer som mottar stöd. Myndigheternas arbete har också tydliggjort behovet av ytterligare insatser för att bidra till att förbättra möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta i kulturlivet, exempelvis ökade kunskaper om krav och tillämpliga standarder. Regeringen gör dock bedömningen att de statliga kulturmyndigheterna bör kunna utveckla sin grundläggande tillgänglighet och kommer därför att noga följa detta arbete.

Regeringen framhåller även vikten av att fler får möjlighet att utöva kultur. Regeringen konstaterar att även om landstingen och regionerna kommit olika långt i sitt arbete med att främja nationella minoriteters kultur har frågan fortsatt lyfts under 2015 i högre utsträckning än tidigare och kompetensen på regional nivå ökar. Regeringen bedömer att Statens kulturråds arbete för nationella minoriteters kultur har utvecklats positivt, samt betonar att Sametinget som förvaltningsmyndighet för samisk kultur har ett viktigt uppdrag att bidra till utvecklingen av ett starkt och mångfaldigt samiskt konst- och kulturliv.

Regeringen avser vidare att fortsatt följa att myndigheter och institutioner inom kulturområdet arbetar aktivt för ökad öppenhet och mångfald avseende hbtq-frågor i enlighet med regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Kultursamverkansmodellen är, tillsammans med andra satsningar, en betydelsefull del i att stärka kulturen i hela landet. Regeringens utgångspunkt är att det är viktigt att värna den grundläggande rätten till kultur, samtidigt som möjligheten till regional variation inom kultursamverkansmodellen ska vara god. Mot den bakgrunden anser regeringen att det är centralt att staten fortsatt tar sin del av ansvaret för att stödja regional och lokal kulturverksamhet och möjliggöra för fler att ta del av och utöva kultur. Det är viktigt inte minst för att skapa ett öppet samhälle som främjar delaktighet och demokrati. Kulturutskottets utvärdering kommer att vara en viktig grund för regeringens översyn av den framtida inriktningen och vilka utvecklingsmöjligheter som finns för kultursamverkansmodellen.

Den nya satsningen Äga rum 2016–2018 främjar utbudet av kultur och möjligheten till eget skapande i områden med lågt valdeltagande och andra socioekonomiska utmaningar. Regeringen kommer att noga följa satsningens effekter.

På ett flertal håll pågår olika digitaliseringsinsatser inom kulturverksamheterna som kan bidra till att stärka utbudet av och tillgången till kultur i hela landet.

Regeringen bedömer att statens bidrag till, och samverkan med, det civila samhället på kulturens olika områden har stor betydelse för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen. Det civila samhällets insatser är en förutsättning för ett fritt, obundet och dynamiskt kulturliv. Vidare breddar och kompletterar det civila samhället på många sätt det utbud av kultur som offentliga aktörer tillhandahåller. Det finns en positiv växelverkan mellan det breda och det professionella utövandet. Regeringskansliets interdepartementala arbetsgrupp för civilsamhällesfrågor har under året tagit fram en modell i syfte att höja kvaliteten på beslutsunderlag angående sakfrågor inom olika politikområden. Regeringen har därmed skapat bättre möjligheter för att i fortsättningen tillvarata den expertis och den utvecklingskraft som aktörer inom det civila samhället på kulturområdet kan bidra med i utvecklingen av kulturpolitiken. Betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13) överlämnades till regeringen våren 2016 och har remissbehandlats (se avsnitt 16.4.3).

Anslaget till forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet har använts till

projekt som utvecklar verksamheterna och bidrar till en ökad kunskapsuppbyggnad inom både kulturområdet och samhället i stort. Flera av myndigheterna som får del av anslaget har även betonat vikten av att ha egna forskningsmedel som kan fungera som bas inför ansökningar om externa forskningsmedel och forskningssamarbeten. Regeringen bedömer därför att medlen är ett viktigt strategiskt verktyg i institutionernas kunskapsuppbyggnad.

Regeringen bedömer att genomförda analyser av kulturpolitikens effekter är viktiga underlag för det fortsatta arbetet med att nå de kulturpolitiska målen.

Kulturella och kreativa näringar är i dag en etablerad horisontell fråga. Frågor som rör främjande av kulturella och kreativa näringar drivs i dag inom flera departement och utgiftsområden.

Många konstformer arbetar redan i dag integrerat över landsgränser och internationella kontakter är en alltmer naturlig del i skapandet. Statens kulturråds arbete med att utveckla formerna för uppföljning och redovisning av myndighetens internationella verksamhet bör fortsätta.

Det internationella samarbetet har under den senaste tiden präglats såväl av migrations- och flyktingsituationen som av den förstörelse av kulturarv som skett i samband med krigshandlingar i bl.a. Syrien och Irak. Frågan om kulturarvets förstörelse och den illegala handeln har lyfts i det nordiska samarbetet, Europarådet, EU och Unesco. Inte minst i ljuset av att den illegala handeln med kulturföremål beräknas vara en stor del av terroristorganisationen Daeshs finansiering blir samarbetet inom och mellan internationella organisationer på detta område allt viktigare. Regeringen bedömer vidare att det finns anledning för de nordiska kulturministrarna att i det framtida samarbetet i högre grad ta tillvara den potential som finns i det nordiska kulturlivet och civilsamhället för integration och inkludering.

Kommissionens meddelande om kultur i utrikes förbindelser rymmer förslag om ett mer strategiskt arbetssätt för EU:s olika institutioner. Både rådet och Europaparlamentet har stöttat arbetet för att utveckla formerna, vilket är viktigt att konstatera.

4.5 Budgetförslag

4.5.1 1:1 Statens kulturråd

Tabell 4.9 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Belopp
2015	Utfall	44 468		531
2016	Anslag	43 715 ¹	Utgifts- prognos	43 611
2017	Förslag	44 483		
2018	Beräknat	45 570 ²		
2019	Beräknat	46 636 ³		
2020	Beräknat	47 629 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 44 487 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 44 486 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 44 486 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens kulturråds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	43 715	43 715	43 715	43 715
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	779	1 863	2 929	3 923
Beslut	-12	-8	-8	-9
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	44 483	45 570	46 636	47 629

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 44 483 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens kulturråd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 45 570 000 kronor, 46 636 000 kronor respektive 47 629 000 kronor.

4.5.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tabell 4.11 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	195 754	28	
2016	Anslag	356 466 ¹		351 348
2017	Förslag	336 301		
2018	Beräknat	337 284		
2019	Beräknat	297 682		
2020	Beräknat	297 682		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande möjliggör en mer långsiktig planering. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2018.

Tabell 4.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		25 000	
Nya åtaganden	25 000	25 000	
Infriade åtaganden		-25 000	-25 000
Utestående åtaganden	25 000	25 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	25 000	25 000	

Regeringens överväganden

Tabell 4.13 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	345 966	345 966	345 966	345 966
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-9 697	-10 691	-50 291	-50 291
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	32	2 009	2 007	2 007
Förslag/beräknat anslag	336 301	337 284	297 682	297 682

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 32 000 kronor 2017 och fr.o.m. 2018 årligen 2 009 000 kronor vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 9 697 000 kronor för 2017, 10 691 000 kronor för 2018, och med 50 291 000 kronor fr.o.m. 2019. I huvudsak beror minskningen på hur fördelningen av vissa tidsbegränsade satsningar fördelar sig mellan olika verksamhetsår.

Regeringen föreslår att 336 301 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 337 284 000 kronor, 297 682 000 kronor respektive 297 682 000 kronor.

4.5.3 1:3 Skapande skola

Tabell 4.14 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	183 625	Anslags-sparande	-54
2016	Anslag	185 533 ¹	Utgifts-prognos	182 816
2017	Förslag	187 654		
2018	Beräknat	191 825		
2019	Beräknat	181 824		
2020	Beräknat	181 824		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Skapande skola för barn i förskola, förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Anslaget får även användas för utgifter för administration, främjande, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Skapande skola* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelas stöd till kulturverksamhet i skolan som innefattar ett samarbete mellan konstnärer eller institutioner och skolan. För att ge skolhuvudmän och kulturaktörer bättre planeringsförutsättningar behövs ett bemyndigande för anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Skapande skola* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2018.

Tabell 4.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden			50 000	
Nya åtaganden		50 000	50 000	
Infriade åtaganden			-50 000	-50 000
Utestående åtaganden	0	50 000	50 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000	100 000	50 000	

Regeringens överväganden**Tabell 4.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Skapande skola**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	185 533	185 533	185 533	185 533
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-1	-1	-10 001	-10 001
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	2 122	6 293	6 292	6 292
Förslag/beräknat anslag	187 654	191 825	181 824	181 824

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 2 122 000 kronor för 2017 och fr.o.m. 2018 årligen 6 292 000 kronor vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 10 000 000 kronor 2019 och 2020. I huvudsak beror detta på att en tidsbegränsad satsning inom Skapande skola upphör 2019.

Regeringen föreslår att 187 654 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Skapande skola* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 191 825 000 kronor, 181 824 000 kronor respektive 181 824 000 kronor.

4.5.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet**Tabell 4.17 Anslagsutveckling**

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	38 239	350	
2016	38 775 ¹		38 617
2017	Förslag	39 481	
2018	Beräknat	40 153	
2019	Beräknat	40 153	
2020	Beräknat	40 153	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	38 775	38 775	38 775	38 775
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/ från andra anslag				
Övrigt ²	706	1 378	1 378	1 378
Förslag/beräknat anslag	39 481	40 153	40 153	40 153

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 706 000 kronor för 2017 och 1 378 000 kronor fr.o.m. 2018 vilket motsvarar den prisräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 39 481 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 40 153 000 kronor, 40 153 000 kronor respektive 40 153 000 kronor.

4.5.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tabell 4.19 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	8 284		1 591
2016	Anslag	9 851 ¹	Utgifts- prognos	9 710
2017	Förslag	9 851		
2018	Beräknat	9 852		
2019	Beräknat	9 852		
2020	Beräknat	9 852		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till icke-statliga kulturlokaler för ändring, tillbyggnad och handikappanpassning av sådana lokaler.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Projekt som ryms inom stödet till icke-statliga kulturlokaler kan sträcka sig över flera kalenderår. Stöd betalas ut när projekten är avslutade. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 4.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	6 776	7 422	9 000		
Nya åtaganden	7 367	9 000	7 350		
Infriade åtaganden	-6 721	-7 422	-7 350	-7 350	-1 650
Utestående åtaganden	7 422	9 000	9 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	9 000	9 000	9 000		

Regeringens överväganden

Tabell 4.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	9 851	9 851	9 851	9 851
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		1	1	1
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	9 851	9 852	9 852	9 852

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 851 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 852 000 kronor, 9 852 000 kronor respektive 9 852 000 kronor.

4.5.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tabell 4.22 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	1 297 331	Anslags- sparande	1 574
2016	Anslag	1 314 576 ¹	Utgifts- prognos	1 296 211
2017	Förslag	1 422 836		
2018	Beräknat	1 445 510 ²		
2019	Beräknat	1 483 522 ³		
2020	Beräknat	1 529 789 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 414 180 tkr i 2017 års prispivå.

³ Motsvarar 1 409 553 tkr i 2017 års prispivå.

⁴ Motsvarar 1 409 554 tkr i 2017 års prispivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till regionala och lokala kulturverksamheter inom följande områden:

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- museiverksamhet,
- bibliotek-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
- konst- och kulturfrämjande verksamhet,
- regional enskild arkivverksamhet,
- filmkulturell verksamhet,
- främjande av hemslöjd.

Anslaget får användas för utgifter för tidsbegränsade utvecklingsinsatser samt för bidrag till det civila samhället och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner. Anslaget får även användas för Kungl. bibliotekets genomförande av det samlade ansvaret för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet samt för Statens kulturråds arbete med bedömning, uppföljning och främjande inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 55 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande på anslaget minskar antalet beslut som behöver fattas och möjliggör en mer långsiktig planering för mottagare av stödet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 55 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 4.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		40 000		
Nya åtaganden	40 000	40 000		
Infriade åtaganden		-25 000	-40 000	-15 000
Utestående åtaganden	40 000	55 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	40 000	55 000		

Regeringens överväganden

Tabell 4.24 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 314 576	1 314 576	1 314 576	1 314 576
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	15 038	44 494	84 812	128 455
Beslut	93 222	86 440	84 135	86 758
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 422 836	1 445 510	1 483 522	1 529 789

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 30 000 000 kronor årligen för 2017–2020 för en förstärkning av kultursamverkansmodellen. Vidare ökas anslaget med 5 000 000 kronor årligen för 2017–2020 för läsfrämjande insatser under skollov.

För en förstärkning av den musikaliska scenkonsten i hela landet ökas anslaget med 58 000 000 kronor för 2017, med 50 000 000 kronor för 2018 och med 53 000 000 årligen för 2019 och 2020.

Regeringen föreslår att 1 422 836 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 445 510 000 kronor, 1 483 522 000 kronor respektive 1 529 789 000 kronor.

4.5.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tabell 4.25 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	15 705	Anslags-sparande	195
2016	Anslag	15 500 ¹	Utgifts-prognos	15 864
2017	Förslag	14 411		
2018	Beräknat	14 657 ²		
2019	Beräknat	14 928 ³		
2020	Beräknat	14 694 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 14 411 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 14 393 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 13 859 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för kulturanalys förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	15 500	15 500	15 500	15 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	222	490	807	1 169
Beslut	-2 657	-2 701	-2 755	-2 816
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1 346	1 368	1 376	841
Förslag/beräknat anslag	14 411	14 657	14 928	14 694

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 300 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Regeringen föreslår att 14 411 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Myndigheten för kulturanalys* för 2017. För 2018, 2019 och 2020

beräknas anslaget till 14 657 000 kronor, 14 928 000 kronor respektive 14 694 000 kronor.

4.5.8 Bidrag till kulturverksamhet från AB Svenska Spel

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen på AB Svenska Spels bolagsstämma 2017 verkar för att bolagsstämman beslutar om ett bidrag för konst, teater och andra kulturella ändamål som motsvarar 1/26 av bolagets överskott 2016 från Nya Penninglotten samt att bidraget ska fördelas enligt de närmare anvisningar som beslutas av regeringen.

5 Teater, dans och musik

5.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens bidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska Teatern AB, Riksteatern, Stiftelsen Dansens Hus, Stiftelsen

Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen AS. Vidare omfattas det statliga stödet till den fria scenkonsten och Statens musikverk.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom Teater, dans och musik, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Teater, dans och musik</i>							
2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	978	989	989	1 007	1 017	1 019	1 026
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	189	189	186	191	191	191	191
2:3 Statens musikverk	111	111	112	112	114	116	118
Summa Teater, dans och musik	1 278	1 289	1 287	1 309	1 322	1 325	1 335

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

- fördelning av statliga bidrag till den fria scenkonsten bl.a. med avseende på olika verksamheter, barn och unga samt kön, och
- fördelade bidrag och insatser kring internationell och interkulturell verksamhet.

5.4 Resultatredovisning

5.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom teater, dans och musik utgår från

- utbud, besöksiffror, antalet föreställningar, beläggning samt verksamhet riktad till barn och unga för statliga kulturinstitutioner,

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 4.4.1).

5.4.2 Resultat

Genom den verksamhet som bedrivs av institutioner, fria utövare och aktörer inom det

civila samhället kommer statens bidragsgivning en stor publik till del i hela landet. Under 2015 har de statligt stödda scenkonstverksamheterna bidragit till ett stort och brett utbud som kännetecknats av hög konstnärlig kvalitet. Många scenkonstaktörer runt om i landet har gjort särskilda insatser för att nå och engagera nyanlända.

Statens insatser kompletteras i många fall av andra offentliga insatser och av privata aktörer inom olika delar av scenkonstområdet.

Nya regler för statliga pensioner inom scenkonstområdet har trätt i kraft 2015 och nya tillämpningsregler för anställningar av musiker och sångare kommer att träda i kraft 2017. Från och med 2015 upphörde den statliga regleringen av tjänstepensionerna på scenkonstområdet och ersattes med en kollektivavtalsreglerad pensionsordning. Den nya pensionsordningen innebär att medel frigörs för andra ändamål inom scenkonstområdet. För 2015 öronmärkte därför regeringen totalt 60 miljoner kronor till kvalitetsförstärkande insatser inom scenkonstområdet inom berörda anslag. Hösten 2015 beslutade Skatteverket om nya regler fr.o.m. 2017 vad gäller det s.k. schablonavdraget som arbetsgivare får göra för anställningar av musiker och sångare.

Statskontoret genomförde 2015 en myndighetsanalys av Statens musikverk. Med anledning av denna analys har myndigheten i rapporter till regeringen redovisat hur myndighetens interna styrning och uppföljning, kompetensförsörjning och bidragsgivningen till musiklivet ska vidareutvecklas.

Under våren 2015 beslutade regeringen om direktiv för en särskild utredare som ska ta fram förslag till en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan (dir. 2015:46). Utredaren ska lämna förslag om hur staten kan bidra till att göra den kommunala musik- och kulturskolan mer tillgänglig och jämlik.

Besöksutveckling

Tabell 5.2 Antal besökare (föreställningar) 2013–2015

	2013	2014	2015
Kungliga Dramatiska Teatern AB	252 144	303 785	274 058
Kungliga Operan AB	291 043	237 971	296 807
Regionala scenkonstinstitutioner m.m.	2 187 617	2 007 803	-
Fria scenkonsten (Statens kulturråd)	1 701 293	1 957 260	-
Dansens Hus	58 595	60 039	50 608
Drottningholms Slottsteater	8 825	8 786	5 555
Riksteatern	473 439	410 397	448 643
Totalt antal besökare	4 972 956	4 986 041	

¹ Könsuppdelad statistik saknas

Den statligt stödda scenkonsten har en stor publik med nära fem miljoner besökare årligen, vilket framgår av tabell 5.2. ovan.

Landstingens bidragsgivning med statliga medel till scenkonstverksamheter huvudsakligen inom kultursamverkansmodellen genererar en publik på ca 2 miljoner besökare. Lika stor publik drar den fria scenkonsten (teater, dans och musik) som tilldelas bidrag av Statens kulturråd, enligt senaste tillgängliga statistik från 2014. De fria musikgrupperna står för mer än hälften av dessa besökare. De fria dans- respektive teatergrupperna har ett brett och betydelsefullt utbud som ofta riktas till barn och unga.

Bidragsgivning

Tabell 5.3 Bidragsgivning till scenkonstområdet

Miljoner kronor	2013	2014	2015
Bidrag till Kungl. Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen	958	978,9	977,7
Kultursamverkansmodellen och Stockholms län	935,1	951,1	939,9
Statens kulturråd (fria aktörer, scenkonstallianser m.m.)	303,7	292,7	320,3
Statens musikverk (samverkanprojekt)	25	25,7	25,7
Konstnärsnämnden (enskilda konstnärer)	37,9	38,4	45,4
Total bidragsgivning	2 259,7	2 286,8	2 309,0

Som tabell 5.3 ovan visar uppgår den totala statliga bidragsgivningen till scenkonstområdet till ca 2,3 miljarder kronor årligen 2013–2015. Därmed utgör området omkring en tredjedel av hela den statliga kulturbudgeten. En stor del, ca 38 procent av de statliga medlen, beslutar landsingen om inom ramen för kultursamverkansmodellen. Medlen inom modellen kan lämnas till såväl institutioner som till andra organisationer, t.ex. fria aktörer med regionala uppdrag.

I det stöd till fria grupper som Statens kulturråd fördelar ingår bl.a. stödet till nationella minoriteter. Mer än hälften (5,5 miljoner kronor) av det totala särskilda stödet på 10,1 miljoner kronor fördelades till scenkonstområdet 2015. Vidare ingår även 82 miljoner kronor som fördelats till de tre allianserna, Musik-, Teater- respektive Dansalliansen. Från och med 2015 har dessa stärkts med totalt 20 miljoner kronor för att möjliggöra att antalet anställda frilansande konstnärer kan öka (se även avsnitt 8.4.2.).

Genom den reform om att främja låga taxor i kultur- och musikskolorna som trätt i kraft under 2016 ökas statens bidragsgivning med ytterligare 100 miljoner kronor årligen.

Jämställdhet

I regeringens styrning av myndigheter och organisationer inom scenkonstområdet och i

villkoren för bidragsgivningen framgår att jämställdhet ska integreras i verksamheterna.

Den statliga bidragsgivningen inom scenkonstområdet är jämställd i den meningen att inget kön är representerat med mer än 60 procent. Statens kulturråd, Statens musikverk och Konstnärsnämnden, som alla har regeringens uppdrag att integrera jämställdhet i all sin verksamhet 2015–2018, redovisar att den direkta bidragsgivningen är jämställd. Ett undantag är Konstnärsnämndens bidragsgivning till dansområdet där andelen kvinnor uppgår till 68 procent. Konstnärsnämnden förklarar detta med att kvinnor dominerar stort bland de yrkesverksamma.

Kulturrådet och Musikverket lyfter dock fram att det finns fortsatta behov av att verka för ökad jämställdhet, särskilt inom musikområdet. Enligt en rapport som tagits fram av Föreningen Kvinnlig Anhopning av Svenska Tonsättare (KVA) i samverkan med Föreningen Svenska Tonsättare (FST), Statistik över offentliga orkestrar (dnr Ku2015/00572/KI), har orkestrar som tilldelats statligt stöd långt kvar till en jämställd repertoar. Kulturrådet och Musikverket har därför regeringens uppdrag 2016 att i samverkan med berörda aktörer främja en mer jämställd repertoar. Föreningen Kvinnor Upp På Pulten (KUPP) har 2015 genomfört en studie som visar att förekomsten av svenska kvinnliga dirigenter bland orkestrar som tilldelats statligt stöd är mycket låg (dnr Ku2016/00616/KI).

Kungliga Operan AB (Operan), Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten) och Dansens Hus arbetar för att främja verk av kvinnliga upphovsmän. På Operan är de äldre verken i hög grad skapade av män men när det gäller nya beställningar bedrivs ett aktivt arbete för att öka andelen verk av kvinnor. På Dramaten är kvinnliga regissörer underrepresenterade på stora scenen medan könsfördelningen är jämn när det gäller fördelningen på samtliga scener. Hälften av de 41 gästspel som visades på Dansens Hus under 2015 var verk av kvinnliga koreografer.

Samverkan och internationellt

Samverkan och internationellt utbyte är viktiga förutsättningar för den konstnärliga utvecklingen. Svenska scenkonstaktörer samverkar såväl sinsemellan som med verksamheter och

aktörer inom både kulturområdet och andra samhällsområden. Samverkan inom kulturområdet fokuserar på frågor som handlar om konstnärlig kvalitet och ökad tillgänglighet. Scenkonsten finns väl representerad i hela landet och samverkar med aktörer inom bl.a. utbildning, folkbildning, sjukvård, äldreomsorg, besöksnäring och regional utveckling. Under 2015 har scenkonstens aktörer i hela landet öppnat upp sina verksamheter för flyktingar och nyanlända. Många av dessa satsningar görs i samverkan med scenkonstaktörer och andra.

Riksteatern har 2015 haft en bred samverkan, bl.a. för ökad internationalisering, interkulturellt utbyte och för att inkludera nyanlända. Tillsammans med Unesco och Statens kulturråd arrangerades 10-årsjubiléet av Unesco:s mångfaldskonvention. I projektet Kompetensintegration samverkar Riksteatern med Svensk scenkonst, Arbetsförmedlingen och Teaterförbundet för att erbjuda nyanlända scenkonstare ingångar och praktikplatser i det svenska kulturlivet. Riksteatern arrangerar även Eldfesten som årligen lockar stor publik i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Statens musikverk initierade 2015 ett projekt där Musikarrangörer i samverkan (MAIS), Regional Musik i Sverige och Musikcentrum Riks ska föreslå en nationell turnéstruktur inom musikområdet. Vidare har myndighetens samverkansavtal med Export Music Sweden förlängts 2016–2018 och kompletterats med ett uppdrag att visa upp svenska musikakter (eng. showcase). Hälften av Musikverkets bidragsgivning avser nationella samverkansprojekt och övriga hälften internationella samverkansprojekt. Även Statens kulturråd främjar svensk scenkonst i utlandet i samverkan med andra myndigheter. Under 2015 har det skett vid bl.a. internationella scenkonstmässor i New York och Seoul. En förfrågan om ett nordiskt utbyte med Sydkorea med fokus på scenkonst för barn och unga är ett av resultaten.

Kungl. Musikaliska akademien, som tilldelas statligt stöd genom Statens kulturråd, driver bl.a. projektet Levande Musikarv. Projektet tillgängliggör svensk musik från flera århundraden och genomförs i samverkan med Statens musikverk, Svensk Musik och Sveriges Radio och bidrar till ökad kunskap om det svenska musikaliska kulturarvet så att det kan levandegöras och även inspirera till nyskapande musik.

Den professionella dansen är, enligt Kulturrådet, starkt koncentrerad till storstäderna vilket beror på brist på scener och spelplatser runt om i Sverige i övrigt. Majoriteten av dansens upphovspersoner och dansare återfinns inom det fria kulturlivet. Riksteatern har regeringens uppdrag att utveckla och sprida svenskt dansliv genom samarbete med nationella, regionala och lokala aktörer så att koreografer och dansare ska kunna utveckla sitt konstnärskap.

Voksenåsen AS, en kurs- och konferensanläggning i Oslo, är Norges nationalgåva till Sverige. Programverksamheten ska stärka samhörigheten mellan Norge och Sverige, öka den ömsesidiga kunskapen om samhällsliv, språk och kultur samt spegla ländernas internationella engagemang. 2015 arrangerades bl.a. Sommer-Akademien för 20:e året i rad, en kurs för unga musiker från hela världen.

Barn och unga

Genom ett brett utbud för barn och unga skapas mer kultur till fler. Även återväxten av konstnärligt verksamma gynnas. Flertalet statligt stödda verksamheter arbetar med att utveckla sina verksamheter för den yngre publiken, bl.a. genom samverkan med skolor.

Den fria scenkonsten har stor betydelse för utbudet av teater, dans och musik för barn och unga. En övervägande del av den fria scenkonstens föreställningar riktas till barn och unga. Särskilt hög är denna andel inom det fria teaterområdet, ca 76 procent. Inom dansområdet uppgår andelen till ca 72 procent och inom musikområdet till ca 33 procent. Inom Statens musikverks bidragsgivning har endast 9 procent barn och unga som huvudmålgrupp medan hela 70 procent har barn och unga som en del av målgruppen.

Både Operan och Dramaten har utökat sina respektive barn- och ungdomsverksamheter de senaste åren. Från och med 2015 är Unga Dramaten åter tillbaka i Dramatenhuset och antalet föreställningar för barn och unga, liksom antalet besökare, ökade kraftigt.

Musikverket har under 2015 haft ett särskilt fokus på barn och unga i sin bidragsgivning. Under våren 2016 har myndigheten samverkat med Rädda Barnen kring en turnéverksamhet med musiklådor till nyanlända och barn på flykt.

Dansens Hus arrangerar årligen streetdansfestivalen Urban Connection som bidrar till att främja dansens utveckling, ung urban koreografi och ungas dansintresse. Riksteatern driver i samarbete med länsteatrarna bl.a. projektet Länk med angelägen dramatik för skolor och unga amatöresembler (15–20 år). Under 2015 engagerades 60 ensembler. Vidare har Riksteatern 2015 gått med i projektet Skapa dans, en koreografitävling för unga i samverkan med Danscentrum.

Tillgänglighet

Alla ska kunna ta del av den kultur som de statligt stödda verksamheterna erbjuder. Under 2015 har tillgängligheten i fråga om såväl fysisk tillgänglighet som annan tillgänglighet vidareutvecklats i flertalet verksamheter i hela landet, bl.a. genom ökad digitalisering. Statens kulturråd har ett särskilt uppdrag att driva på utvecklingen så att kulturlivet blir mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning och verkar för att främja fysisk tillgänglighet bland såväl institutioner som fria grupper (avsnitt 5.4.2.).

Operan arbetar för att erbjuda personer med nedsatt hörsel en upplevelse av högre kvalitet. Vid arbetet med den planerade ombyggnaden av operahuset kommer hänsyn tas till ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Även Dramaten arbetar systematiskt för att tillgängliggöra föreställningar, lokaler och kommunikation för personer med funktionsnedsättning utifrån de förutsättningar som gäller för byggnaden. Tyst Teater vid Riksteatern firade 45 år under 2015 och turnerade föreställningar i landet och i Skottland.

Genom Svenskt visarkiv vid Statens musikverk har över 50 000 ljudinspelningar som dokumenterar 100 års musikaliskt kulturarv digitaliserats och gjorts tillgängliga under 2015. Därmed är arkivet nu mer tillgängligt än någonsin. Musikverket har 2015 tagit fram en digitaliseringsplan för allt kulturarvsmaterial och arbetar för att Scenkonstmuseet, som planeras öppnas 2017, ska vara så tillgängligt som möjligt för alla och locka ny och bredare publik. Digitaliseringens möjligheter för ett ökat scenkonstutbud står också i fokus för projektet Kulturnätet som drivs i samverkan mellan Riksteatern, Dramaten, Kungliga Operan och Svenska Filminstitutet.

Dansens Hus arrangerade 2015 tillsammans med bl.a. med Stockholms konstnärliga högskola ett symposium om ifrågasättande av den normativa kroppen på scenen. Ett resultat är att Dansens Hus avser att varje säsong presentera minst en föreställning som inkluderar funktionsvariationer.

5.4.3 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att de statliga insatserna inom scenkonstområdet är mycket betydelsefulla för uppfyllelsen av de nationella kulturpolitiska målen om kultur som en dynamisk, utmanande och obunden kraft och att alla ska ha möjlighet att delta. De statligt stödda verksamheterna bidrar till både spets och bredd i det konstnärliga utbudet samt drar en stor publik i hela landet, genom bl.a. ökad tillgänglighet på olika sätt. Det statliga stödet bidrar till att kulturskapare i högre grad kan leva på sitt konstnärskap. Scenkonsten bidrar och kan än mer bidra till och främja möten mellan nyanlända och svenska medborgare. Det är en viktig uppgift framöver att tillvarata och utveckla scenkonstens breda möjligheter att bidra till ett levande demokratiskt samtal och till ett Sverige som håller ihop. Scenkonsten för samman människor och bidrar till att skapa möten mellan olika erfarenheter och perspektiv. Regeringen bedömer vidare att scenkonstområdet stärks av såväl samverkan som internationellt utbyte.

Det finns fortsatta behov av ökad jämställdhet och mångfald på landets olika scener i stort. Särskilt inom musikområdet finns det inom vissa delområden behov av ökad jämställdhet. Det är angeläget att orkestrar som tilldelas statligt stöd vidareutvecklar en mer jämställd repertoar och representativitet inom svensk orkestermusik.

Regeringen bedömer att dansområdet är det område inom scenkonsten som har den svagaste infrastrukturen. Av denna anledning är det angeläget att samverkan mellan olika aktörer kan vidareutvecklas för att främja danskonstens utveckling.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen

Tabell 5.4 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015		977 660		0
2016	Anslag	989 425 ¹	Utgifts-prognos	989 425
2017	Förslag	1 006 604		
2018	Beräknat	1 017 339 ²		
2019	Beräknat	1 019 096 ³		
2020	Beräknat	1 026 278 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 014 649 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 011 629 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 011 588 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska Teatern AB, Riksteatern (ideell förening), Stiftelsen Dansens Hus, Stiftelsen Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen AS. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 5.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	989 425	989 425	989 425	989 425
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	12 017	14 672	19 408	26 560
Beslut	5 162	13 243	10 263	10 293
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		- 1	0	0
Förslag/beräknat anslag	1 006 604	1 017 339	1 019 096	1 026 278

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget tillförs 10 000 000 kronor för 2017 och 9 000 000 kronor årligen 2018–2020 för att stärka den musikaliska scenkonsten. Vidare tillförs anslaget 9 000 000 kronor 2018 och 6 000 000 kronor årligen 2019 och 2020 för att täcka kostnader till följd av renovering av Kungliga Operan AB:s övermaskineri.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 5 000 000 kronor fr.o.m. 2017.

Tabell 5.6 Sammanställning av medelstillelningen 2016 och 2017 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen

Tusental kronor

	2016	2017
Operan	452 284	465 525
Dramaten	229 442	230 967
Riksteatern	261 727	263 403
Dansens Hus	23 605	23 775
Drottningholms Slottsteater	11 904	12 369
Voksenåsen	10 463	10 565
Summa	989 425	1 006 604

Operan

Regeringen beräknar att bidraget till Operan ökas med 5 817 000 kronor till följd av pris- och löneomräkning. Vidare ökas bidraget till Operan med 9 700 000 kronor 2017 och

8 730 000 kronor årligen 2018–2020 för att stärka scenkonsten. Bidraget tillförs även 9 000 000 kronor 2018 och 6 000 000 kronor årligen 2019 och 2020 för att täcka kostnader i samband med renovering av Operans övermaskineri. Enligt tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar minskas bidraget med 2 276 000 kronor fr.o.m. 2017. Sammantaget uppgår bidraget till Operan till 465 525 000 kronor för 2017.

Dramaten

Regeringen beräknar att bidraget till Dramaten ökas med 2 707 000 kronor till följd av pris- och löneomräkning. Regeringen beräknar vidare att bidraget till Dramaten minskas med 1 182 000 kronor enligt tidigare beslutad och aviserad anslagsförändring. Sammantaget uppgår bidraget till Dramaten till 230 967 000 kronor för 2017.

Riksteatern

Regeringen beräknar att bidraget till Riksteatern ökas med 3 056 000 kronor till följd av pris- och löneomräkning. Regeringen beräknar vidare att bidraget till Riksteatern minskas med 1 380 000 kronor enligt tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar. Sammantaget uppgår bidraget till Riksteatern till 263 403 000 kronor för 2017.

Dansens Hus

Regeringen beräknar att bidraget till Dansens hus ökas med 170 000 kronor till följd av pris- och löneomräkning. Sammantaget uppgår bidraget till Dansens hus till 23 775 000 kronor för 2017.

Drottningholms Slottsteater

Regeringen beräknar att bidraget till Drottningholms Slottsteater ökas med 165 000 kronor till följd av pris- och löneomräkning. Regeringen beräknar vidare att bidraget till Drottningholms Slottsteater ökas med 300 000 kronor för 2017 och 270 000 årligen 2018–2020 för att stärka scenkonsten. Sammantaget uppgår bidraget till Drottningholms Slottsteater till 12 369 000 kronor för 2017.

Voksenåsen

Regeringen beräknar att bidraget till Voksenåsen ökas med 102 000 kronor till följd av pris- och löneomräkning. Sammantaget uppgår bidraget till Voksenåsen till 10 565 000 kronor för 2017.

Regeringen föreslår att 1 006 604 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 017 339 000 kronor, 1 019 096 000 kronor respektive 1 026 278 000 kronor.

Lån till Kungliga Operan AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 120 000 000 kronor till Kungliga Operan AB för en renovering och ombyggnation av vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Kungliga Operan AB.

Skälen för regeringens förslag: Kungliga Operan AB (Operan) är Sveriges nationalscen för opera och balett. Operan uppfördes i sin nuvarande form i slutet av 1890-talet och har i många avseenden stått orörd i nästan 120 år. I dag har byggnaden ett stort renoveringsbehov och stora arbetsmiljöbrister som påverkar de medarbetare som arbetar i huset.

Sedan tidigare har en omfattande renovering och ombyggnation av operahuset planerats. Det finns bl.a. ett stort behov av att byta ut eller göra en genomgripande renovering av operahusets övermaskineri. Vid ombyggnationen av huset kommer även tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning att beaktas.

Kostnadsökningarna för Operan kommer att kompenseras genom medelstillskott.

För att möjliggöra renoveringen och ombyggnationen bör Operan, för vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Operan, få möjlighet att ta ett lån på högst 120 000 000 kronor i Riksgäldskontoret. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2017 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 120 000 000 kronor till Operan för renovering och ombyggnation.

5.5.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tabell 5.7 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Utgifter- prognos	Övrigt
2015	Utfall	189 084			-20
2016	Anslag	188 586 ¹		185 859	
2017	Förslag	190 599			
2018	Beräknat	190 614			
2019	Beräknat	190 614			
2020	Beräknat	190 614			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det fria kulturlivet, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa andra aktörer av kulturpolitiskt intresse inom teater, dans och musik. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 167 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bidrag till den fria scenkonsten samt fonogramstöd. För att skapa goda planeringsförutsättningar för de fria grupperna bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år.

Anslaget används huvudsakligen för bidragsgivning till fria scenkonstgrupper. Dessa grupper är oftast små och har små ekonomiska resurser. Statens andel av deras offentliga finansiering är betydande och en viktig förutsättning för dem att finna övrig finansiering. Grupperna bedriver omfattande turnéverksamhet, både i Sverige och i utlandet, vilket medför behov av goda planeringsförutsättningar.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 167 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 5.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	101 682	102 324	137 000		
Nya åtaganden	101 724	137 000	137 000		
Infriade åtaganden	-101 082	-102 324	-107 000	-137 000	-30 000
Utestående åtaganden	102 324	137 000	167 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	137 000	137 000	167 000		

Tabell 5.9 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	188 586	188 586	188 586	188 586
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	2 013	2 028	2 028	2 028
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	190 599	190 614	190 614	190 614

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget tillförs 2 000 000 kronor för en förstärkning av den musikaliska scenkonsten 2017. För 2018–2020 beräknas 2 000 000 kronor tillföras årligen för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 190 599 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 190 614 000 kronor, 190 614 000 kronor respektive 190 614 000 kronor.

5.5.3 2:3 Statens musikverk

Tabell 5.10 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	111 163	2 243	
2016	Anslag 111 209 ¹		111 823
2017	Förslag 112 108		
2018	Beräknat 113 672 ²		
2019	Beräknat 115 620 ³		
2020	Beräknat 117 963 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 112 113 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 112 113 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 112 113 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens musikverks förvaltningsutgifter och för utgifter för statsbidrag till musiklivet. Anslaget får även användas för utgifter som uppkommer till följd av att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas,

så som pensionskostnader som regleras retroaktivt.

Regeringens överväganden

Tabell 5.11 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	111 209	111 209	111 209	111 209
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	907	2 466	4 414	6 757
Beslut	-8	-3	-3	-3
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	112 108	113 672	115 620	117 963

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 112 108 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Statens musikverk* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas 113 672 000 kronor, 115 620 000 kronor respektive 117 963 000 kronor.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Statens kulturråds och Kungl. bibliotekets bidragsgivning och verksamhet som rör bibliotek, litteratur och kultur-

tidskrifter. Vidare omfattas Myndigheten för tillgängliga medier och Institutet för språk och folkminnen.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom Litteraturen, läsandet och språket, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Litteraturen, läsandet och språket</i>							
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	138	138	136	148	148	148	148
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	115	120	121	120	122	124	127
3:3 Institutet för språk och folkminnen	58	59	60	66	67	69	70
Summa Litteraturen, läsandet och språket	311	316	317	334	337	341	345

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Riksdagen har även antagit följande nationella mål för politiken för litteratur- och läsfrämjande (prop. 2013/14:3, bet. 2013/14:KrU4, rskr. 2013/14:117):

Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

De riksdagsbundna målen för en nationell språkpolitik (prop. 2005/06:2, bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89) är:

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

De språkpolitiska målen ligger till grund för språklagen (2009:600).

6.4 Resultatredovisning

6.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet av statens insatser inom området litteraturen, läsandet och språket utgår från

- bidragsgivning till biblioteksverksamhet samt övriga biblioteksfrämjande insatser med utgångspunkt i bl.a. bibliotekslagen (2013:801),
- bidragsgivning till litteratur och kulturtidskrifter och internationellt litteratursamarbete för att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen samt spridning och läsning av litteratur och kulturtidskrifter,
- insatser för att främja ett ökat läsande,
- produktion, utlåning och distribution av tillgänglig litteratur och medier, och
- insatser inom språkområdet med utgångspunkt i bl.a. språklagen (2009:600).

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 4.4.1).

6.4.2 Resultat

Bibliotek och tillgängliga medier

Bibliotekssamverkan

Regeringen har den 11 juni 2015 gett Kungl. biblioteket i uppdrag att i samverkan med andra berörda aktörer lämna förslag till en nationell biblioteksstrategi. Syftet är att det ska finnas en biblioteksverksamhet av hög kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som ställs i bibliotekslagen. Kungl. biblioteket har i maj 2016 presenterat en första omvärldsanalys inom ramen för uppdraget. En fördjupad delredovisning av uppdraget med förslag till en nationell biblioteksstrategi ska lämnas senast den 1 oktober 2017. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2019.

Kungl. biblioteket har under 2015 inrättat Forum för nationell bibliotekssamverkan, en ny samverkansplattform som ska stödja myndigheten i uppdraget att ha nationell överblick och främja samverkan inom området. Deltagande myndigheter och organisationer är bl.a. Statens

kulturråd, Myndigheten för tillgängliga medier, Statens skolverk och Sveriges Kommuner och Landsting. En myndighetsövergripande grupp för att titta på skolbiblioteksfrågan har också bildats. Gruppen ska i första hand bidra med omvärldsanalyser till arbetet med en nationell biblioteksstrategi.

Den officiella biblioteksstatistiken har gjorts om och för första gången presenterades 2015 en samlad statistik för alla bibliotekstyper. Kungl. biblioteket följer även upp och stödjer framtagandet av kommunala och regionala biblioteksplaner samt de regionala kulturplanerna. Biblioteksplaner finns inte antagna överallt i landet, trots krav i bibliotekslagen. Det finns också brister i sambandet mellan regionala biblioteksplaner och regionala kulturplaner.

Biblioteken har på olika sätt anpassat sin verksamhet för att bättre kunna stötta människor på flykt och de som nyligen kommit till Sverige. Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2016 har riksdagen beslutat om att tillföra 10,5 miljoner kronor för att främja biblioteken som mötesplatser för fri åsiktsbildning, informationsutbyte och möjlighet till gemensam bildning. Kulturrådet har fått i uppdrag att fördela medlen under 2016.

Biblioteksverksamhet i kultursamverkansmodellen
Från och med 2015 fördelas medel inom kultursamverkansmodellen till litteratur- och läsfrämjande verksamhet, utöver biblioteksverksamhet som sedan tidigare fått stöd. Totalt fördelade landstingen ca 30 miljoner kronor i statliga medel till biblioteksverksamhet under 2015. Stockholms län, som inte ingår i kultursamverkansmodellen, fick 2,2 miljoner kronor för ändamålet, se vidare avsnitt 4.4.2.

Tillgänglig litteratur och nyhetsförmedling

Myndigheten för tillgängliga mediers (MTM) produktion av talböcker ökade med 16 procent mellan 2014 och 2015.

Det totala antalet digitala utlåningar av talböcker genom webbsidan och appen Legimus ökade med 37 procent. Biblioteken stod under 2015 för 20 procent av det totala antalet digitala lån. Flertalet låntagare laddar alltså ned sina talböcker själva via MTM. Utlåningen av fysiska talböcker på cd fortsätter att minska, under 2015 med nio procent.

Ökningen av antalet låntagare som använder tjänsten egen nedladdning under 2015 var 43 procent. Det är också en tjänst som lockar

yngre åldersgrupper, inte minst appen Legimus som stod för 60 procent av lånen för användare under 18 år.

Produktionen av punktskriftsböcker minskade något 2015 samtidigt som både antalet användare och utlån ökade.

MTM har under året inriktat sin verksamhet på att producera och införskaffa titlar som efterfrågas av användare och även satsat stort på att de tal- och punktskriftsböcker som myndigheten producerar ska komma ut i nära anslutning till förlagens utgivningsdatum.

Lättlästförlaget, som sedan 2015 är en del av MTM, har under 2015 producerat 24 titlar. Verksamhetsåret har i övrigt präglats av arbetet med att integrera förlaget i MTM:s övriga verksamhet.

MTM har under 2015 arbetat aktivt med läsombudsverksamheten genom inspirationsdagar, utbildningsdagar, mässor och informationsmaterial. En översyn av regional och lokal läsombudsverksamhet har också inletts.

Tidningen 8 Sidor har utkommit med 52 nummer under 2015. Tidningen tillgängliggörs i flera format, både digitalt och analogt. Vid utgången av 2015 hade tidningen 8 143 prenumeranter och upplagan av papperstidningen var 7 506. Besöken på 8 Siders webbplats ökade med 56 procent under året.

Riksdagen har som sin mening gett regeringen till känna att regeringen bör utreda tidningen 8 SIDOR:s framtid inom ramen för ett public service-uppdrag (bet. 2013/14:KrU11, rskr. 2013/14:356). Regeringen har i skrivelsen Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2015/16:75) redogjort för de åtgärder som vidtagits med anledning av tillkännagivandet. Regeringen bedömer vidare att den återrapporering av regeringens uppdrag som Myndigheten för tillgängliga medier har redovisat visar att tidningens redaktionella oberoende och spridningen till målgruppen tillgodosetts på ett ändamålsenligt sätt (dnr Ku2014/01216/MF). För att säkerställa det redaktionella oberoendet har bl.a. åtgärder vidtagits avseende lokaler, it-lösningar och administration. Regeringen anser mot bakgrund av de åtgärder som vidtagits att riksdagens tillkännagivande har tillgodosetts. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Litteratur, läsförmedling och kulturtidskrifter

Statens kulturråd fördelar flera bidrag som syftar till att dels stödja utgivning och distribution av litteratur och kulturtidskrifter, dels främja läsning och litteraturförmedling, särskilt bland barn och unga. Av tabell 6.2 framgår fördelning av stöd inom området.

Tabell 6.2 Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsförmedling 2013–2015 (beviljade medel)

	2013	2014	2015
Efterhandsstöd till litteratur (tkr)	36 930	35 686	37 184
<i>Antal ansökningar om litteraturstöd</i>	<i>1 850</i>	<i>1 935</i>	<i>2 339</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>793</i>	<i>769</i>	<i>797</i>
Läs- och litteraturfrämjande bidrag ¹ (tkr)	10 837	20 703	18 840
<i>Antal ansökningar om läsförmedlingsbidrag</i>	<i>175</i>	<i>207</i>	<i>278</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>87</i>	<i>104</i>	<i>125</i>
Litterära evenemang ¹ (tkr)	3 555	4 215	-
Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek (tkr)	24 160	24 721	24 100
Internationellt litteratursamarbete (projektbidrag och översättningsstöd) (tkr)	5 311	6 287	6 844
Kulturtidskrifter (stöd till produktion, utveckling och tidskriftsverkstäder) (tkr)	21 575	2 405 ²	41 140 ²
Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (Alma) (tkr)	5 000	5 000	5 000
Alla tiders klassiker (tkr)	73	0	0
Övrigt (planerad utgivning, fristadsförfattare, författarverkstäder m.m.) (tkr)	1 229	1 166	1 314
TOTALT (tkr)	108 670	100 183	134 422

Källa: Statens kulturråd

¹ Från och med 2015 är stöd till läsförmedling insatser och litterära evenemang en bidragsform.

² Beslut om produktionsstöd till kulturtidskrifter har tidigare år fattats inför nästkommande år utifrån beviljade bemyndiganden. Med anledning av osäkerheten inför 2015 års budget och regleringsbrev avvaktade Kulturrådet med beslutet till i början av 2015.

Läs- och litteraturfrämjande insatser

Under 2015 har Kulturrådet fortsatt arbetet med att genomföra handlingsprogrammet för läsförmedling inom flera områden. Under året har flyktingar och asylsökande varit en tydlig målgrupp i fördelningen av bidrag till läs- och litteraturfrämjande insatser. En utbyggnad av Bokstart, en satsning för att stimulera små barns språkutveckling, har gjorts och glesbygdsområden har särskilt prioriterats.

Forskningsöversikten Med läsning som mål – Om metoder och forskning på det läsfrämjande området som publicerades under 2015 rönt stor uppmärksamhet och kommer att ligga till grund för Kulturrådets fortsatta arbete på området.

På Bokmässan 2015 utsågs en ny läsambassadör och årets Barnbokskatalog släpptes. Därutöver slutredovisade Kulturrådet den treåriga satsningen på samarbete mellan idrottsföreningar och bibliotek för att stärka pojkar och flickors läsning.

Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek söktes 2015 av 248 kommuner varav 245 fick stöd. Ett nytt stöd villkor var att sökande kommuner måste ha en politiskt antagen och aktuell biblioteksplan.

Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne tilldelades 2015 den sydafrikanska läsfrämjande organisationen PRAESA, Project for Alternative Education in South Africa.

Stöd till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter
Efterhandsstöd till utgiven litteratur är det bidrag inom vilket Kulturrådet mottar flest antal ansökningar av samtliga bidragsformer (se tabell 6.2).

Av de beviljade ansökningarna utgörs en betydande andel av titlar utgivna av små förlag, vilka står för en stor del av kvalitetsutgivningen i landet. Dessa förlag är i hög grad beroende av litteraturstöd för att kunna bedriva sin verksamhet.

För att bidra till ökad spridning av kvalitetslitteratur distribueras samtliga litteraturstödda titlar till bl.a. landets huvudbibliotek. Kulturrådet arbetar för att underlätta för biblioteken att arbeta läsfrämjande med de litteraturstödda böckerna.

Medel som avsattes till planerad utgivning av nationella minoriteters litteratur nära fördubblades under 2015 jämfört med året innan och uppgick till drygt 1 miljon kronor.

Kulturrådet fördelar också stöd till produktion och utveckling av kulturtidskrifter, både i tryckt och i digital form, se tabell 6.2. Under 2015 fick 80 kulturtidskrifter stöd, varav 13 digitala kulturtidskrifter. För 2016 har Kulturrådet höjt produktionsstödet till kulturtidskrifter med drygt en miljon kronor till 20 miljoner kronor och 93 kulturtidskrifter har fått stöd. Av dessa är 16 tidskrifter helt eller delvis på annat språk än svenska och 7 tidskrifter

behandlar nationella minoriteters språk och kultur.

Internationellt litteratursamarbete

Statens kulturråd verkar för att stärka den svenska kvalitetslitteraturen i utlandet genom projekt- och översättningsstöd samt egeninitierad verksamhet (se tabell 6.2).

Översättningsstödet är det viktigaste instrumentet för att öka utgivningen av svensk litteratur utomlands. Efterfrågan är fortsatt stor, särskilt inom det nordiska översättningsstödet. Under 2015 infördes stöd till produktionskostnader inom ramen för översättarstödet med syftet att stimulera utgivning av svenska bilderböcker och serier.

Språk och immateriellt kulturarv

Språkpolitik

I arbetet med att följa tillämpningen av språklagen (2009:600) har Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen under 2015 bl.a. utkommit med en årlig språkpolitisk omvärldsrapport och en rapport om klarspråksverksamheten 2015. I den sistnämnda rapporten konstaterar myndigheten bl.a. att klarspråksverksamheten når ut till allt fler myndigheter, kommuner och landsting och att Språkrådets nätverk av kontaktpersoner hos myndigheter, kommuner och landsting ökat från 473 personer 2014 till 501 personer 2015.

Inom ramen för de språkvårdande insatser som Institutet och språk och folkminnen genomför har myndigheten under 2015 bl.a. publicerat en svensk-romsk skolordlista och påbörjat ett arbete med ett läromedel som riktar sig till nya svenskar som läser ämnet svenska som andraspråk. Myndighetens kunskapsspridande insatser inom svensk och allmän språkvård samt minoritetsspråk har överlag ökat något under året. Även myndighetens forsknings- och utvecklingsinsatser inom samma områden har ökat något under 2015.

Under 2015 har en översyn av det offentliga terminologiarbetets organisation och struktur genomförts av en utredare vid Näringsdepartementet (dnr N2015/06730/FÖF). Översynen redovisades den 15 januari 2016 i promemorian Uppdrag om offentlig terminologi. I översynen föreslås bl.a. att Språkrådets ansvar för terminologifrågor bör tydliggöras och att statens

bidrag till AB Terminologicentrum TNC bör preciseras och inriktas på ett antal definierade allmännyttiga tjänster. I februari 2016 hölls en hearing med berörda aktörer och skriftliga synpunkter har mottagits.

Immateriellt kulturarv

I arbetet med tillämpningen av Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet har Institutet för språk och folkminnen under 2015 lanserat en nationell förteckning på institutets webbplats, med exempel på immateriellt kulturarv. Allmänhet och organisationer har uppmanats att lämna förslag till förteckningen.

6.4.3 Analys och slutsatser

Statens kulturråds stöd till litteratur och kulturtidskrifter är betydelsefulla för att främja mångfald och kvalitet i utgivningen. Regeringens bedömning är att Kulturrådets insatser bidrar till att alla ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga, bl.a. genom att prioritera flyktingar och asylsökande i bidragsgivningen och genom att bygga ut Bokstart.

Den sjunkande läsförmågan och den ökande klyftan när det gäller kunskap och utbildning mellan olika grupper i samhället är en stor samhällsutmaning framöver. I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) har regeringen aviserat en omfattande läsfrämjande insats som innebär att berörda aktörer – skola, kultur-, idrotts- och föreningsliv – och de läsfrämjande insatserna samlas under paraplyet Hela Sverige läser med barnen. Det yttersta syftet med satsningen är att ge alla barn och ungdomar likvärdiga förutsättningar till en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser.

Bibliotekens uppdrag är bl.a. att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. De har därför en betydelsefull roll när det gäller att motverka de kunskapsklyftor som finns i samhället. Biblioteken har också en viktig roll för att stimulera framför allt barns och ungas intresse för läsning och litteratur, men även för att bevara och tillgängliggöra en viktig del av kulturarvet. Mot den bakgrunden har regeringen gett Kungl. biblioteket i uppdrag att ta fram en nationell biblioteksstrategi för att bibehålla och utveckla en biblioteksverksamhet av hög kvalitet.

Talboksverksamheten vid MTM fungerar tillfredsställande när det gäller såväl produktionstakt som utlåning, där både antalet användare och utlån ökar kraftigt. Det kan noteras att den tidigare iaktagna utvecklingen av distributionen fortsätter, vilket innebär att utlåning av fysiska exemplar av talböcker minskar till fördel för nedladdning av digitala talböcker. Även när det gäller punktskriftsböcker ökar antalet utlån och låntagare. De förbättrade produktions- och tiderna innebär att användarna får böckerna snabbare och att fler böcker i punktskriftsformat kan produceras. Myndighetens arbete bedöms vara mycket positivt för användarna.

Regeringen bedömer att insatserna inom språkvården och språkpolitiken sammantaget har bidragit till att fler får tillgång till språk, vilket ytterst är en fråga om jämlikhet och allas lika rätt till demokratisk delaktighet. Institutet för språk och folkminnen har en viktig uppgift att fortsätta följa tillämpningen av språklagen och genomföra språkvårdsinsatser, inte minst avseende de nationella minoritetsspråken och svenska som andraspråk.

Den genomförda översynen av det offentliga terminologiarbetets organisation och struktur pekar på ett behov av att omstrukturera det offentliga terminologiarbetet för att åstadkomma mer effektivitet, ändamålsenlighet och långsiktighet i arbetet (se vidare avsnitt 3.6.6).

6.5 Budgetförslag

6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.3 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	137 961	Anslags-sparande	99
2016	Anslag	137 715 ¹	Utgifts-prognos	135 738
2017	Förslag	147 724		
2018	Beräknat	147 735		
2019	Beräknat	147 735		
2020	Beräknat	147 735		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, läsförmedling och ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning, främjande och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2018.

att skapa goda planeringsförutsättningar för aktörerna inom området bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Statens kulturråd har också behov av att fatta beslut om översättningsstöd i förskott eftersom stödets konstruktion innebär att ingen del av det beslutade bidragsbeloppet betalas ut innan det aktuella stödbjektet (boken) är färdigproducerat. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelas stöd till utgivning och spridning av litteratur och kulturtidskrifter. För

Tabell 6.4 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		20 000	25 000	
Nya åtaganden	20 000	25 000	25 000	
Infriade åtaganden		-20 000	-25 000	-25 000
Utestående åtaganden	20 000	25 000	25 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	25 000	25 000	25 000	

Tabell 6.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	137 715	137 715	137 715	137 715
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	10 009	10 020	10 020	10 020
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	147 724	147 735	147 735	147 735

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor årligen 2017–2020 för läsfrämjande insatser, bl.a. satsningen Bokstart.

Regeringen föreslår att 147 724 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 147 735 000 kronor, 147 735 000 kronor respektive 147 735 000 kronor.

6.5.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tabell 6.6 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	115 489	3 170
2016	Anslag	119 683 ¹	121 089
2017	Förslag	120 192	
2018	Beräknat	122 018 ²	
2019	Beräknat	124 393 ³	
2020	Beräknat	127 151 ⁴	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 120 035 tkr i 2017 års prishnivå.

³ Motsvarar 120 035 tkr i 2017 års prishnivå.

⁴ Motsvarar 120 036 tkr i 2017 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillgängliga mediers förvaltningsutgifter.

Tabell 6.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	119 183	119 183	119 183	119 183
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 119	3 106	5 486	8 250
Beslut	-110	-271	-276	-282
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	120 192	122 018	124 393	127 151

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringens överväganden

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 90 000 kronor för 2017 och ca 250 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 120 192 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Myndigheten för tillgängliga medier* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 122 018 000 kronor, 124 393 000 kronor respektive 127 151 000 kronor.

6.5.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.8 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015		57 874		1 725
2016	Anslag	58 876 ¹	Utgifts- prognos	59 731
2017	Förslag	65 930		
2018	Beräknat	67 280 ²		
2019	Beräknat	68 725 ³		
2020	Beräknat	70 222 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 65 933 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 65 934 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 65 933 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för språk och folkminnens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till terminologiskt arbete.

Regeringens överväganden

Tabell 6.9 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	58 876	58 876	58 876	58 876
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 780	4 039	5 390	6 790
Beslut	-4	0	0	0
Överföring till/från andra anslag	4 278	4 365	4 459	4 556
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	65 930	67 280	68 725	70 222

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 4 278 000 kronor fr.o.m. 2017 till följd av att de ändamål och verksamheter som avser bidrag till terminologisk verksamhet flyttas från anslaget 1:13 *Bidrag till*

terminologisk verksamhet under utgiftsområde 24 Näringsliv.

Regeringen föreslår att 65 930 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Institutet för språk och folkminnen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 67 280 000 kronor, 68 725 000 kronor respektive 70 222 000 kronor.

7 Bildkonst, arkitektur, form och design

7.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Statens kulturråds bidragsgivning inom bild- och formområdet samt Statens konstråds insatser för den konstnärliga gestaltningen av den gemensamma miljön. Verksamhet inom bild- och formområdet bedrivs dessutom av Moderna museet, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Riksställningar och Konstnärnämnden.

Moderna museets och Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsuddes verksamheter redovisas dels i detta avsnitt, dels i avsnitt 11

Museer och utställningar. Riksställningars verksamhet redovisas även i avsnitt 11 och Konstnärnämndens verksamhet redovisas endast i avsnitt 8 Kulturskaparnas villkor. Vidare omfattas Statens centrum för arkitektur och design, vars verksamhet även redovisas i avsnitt 11, Föreningen Svensk form och Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Statliga medel till bildkonst, form och design fördelas också via kultursamverkansmodellen till bl.a. läns museer, konsthallar och andra regionala och lokala organisationer.

7.2 Utgiftsutveckling

Tabell 7.1 Utgiftsutveckling inom Bildkonst, arkitektur, form och design, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
4:1 Statens konstråd	9	8	8	9	9	9	9
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	32	33	33	33	33	33	33
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11	11	12	12	12	12	12
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	28	28	28	28	28	28	28
Summa Bildkonst, arkitektur, form och design	80	81	80	81	81	82	82

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

7.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Riksdagen har även antagit mål för statens arbete med arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/98:225). Målen är följande:

- arkitektur, formgivning och design ska ges goda förutsättningar för sin utveckling,
- kvalitet och skönhetsaspekter ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer ska tas till vara och förstärkas,
- intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning, design och offentlig miljö ska stärkas och breddas,
- offentligt och offentligt understött byggnad, inredning och upphandling ska på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor,
- svensk arkitektur, formgivning och design ska utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete.

7.4 Resultatredovisning

7.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom bildkonst, arkitektur, form och design utgår från

- främjande av intresse för och kunskap om bildkonst, arkitektur, form och design,
- insatser för att främja konstens frihet, mångfald och kreativitet,
- insatser för att främja tillgänglighet och delaktighet,
- insatser för att berika den gemensamma miljön med konst, arkitektur, form och design,
- insatser för att våra livsmiljöer ska präglas av hållbarhet, dialog och delaktighet, och
- bidragsgivning till konstnärliga organisationer med utgångspunkt i områdets förnyelse och utveckling.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (avsnitt 4.4.1).

7.4.2 Resultat

Bildkonst

Nya sätt att tillgängliggöra och främja intresset för konst

Moderna museet verkar för konstnärlig förnyelse och har under året fortsatt att arbeta för ökad mångfald i sin presentation av den samtida konsten. Ett flertal utställningar och programaktiviteter i linje med museets motto ett öppet museum i en större värld har anordnats och synliggjort verk och konstnärer med bakgrund utanför västvärlden, och öppnar upp för andra kulturer och discipliner. Museets omfattande arbete med barn och unga fortsätter att visa goda resultat och antalet ungdomar och barn som besökte museet i Stockholm och i Malmö ökade med 17 procent till en nivå som aldrig tidigare uppnåtts. Moderna museet fortsätter också att utveckla samarbeten med andra institutioner som ett led i att nå nya målgrupper. Ett exempel är samarbetet med Stadsmissionen och Röda korset som lett till program riktade till ensamkommande flyktingbarn och hemlösa kvinnor.

Verksamheten vid Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde har präglats av den pågående renoveringen och ombyggnationen av museibygnaden på Blasieholmen. Tillfälliga utställningslokaler finns på Konstakademien och på Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm. Under renoveringsperioden sker nya samarbeten som tillgängliggör konst för nya och breda målgrupper. Konst har visats på fyra flygplatser och på järnvägsstationer runt om i landet. Utställningen *Slow art* har turnerat i landet och visades under året vid länmuseet i Jönköping och konstmuseet i Ystad. Nationalmuseum har även inlett ett samarbete med Jämtlands läns museum Jämtli med sikte på att etablera en permanent samverkan inom ramen för Nationalmuseum Norr.

Under året har Statens konstråd fortsatt det arbete som inleddes för två år sedan med att utveckla vad offentlig konst är och kan vara för att skapa större relevans för konsten i de gemensamma rummen. Detta har inneburit nya

format för gestaltningar och ett tydligt fokus på spridningen av kunskap om konstens betydelse för en god samhällsmiljö, såväl nationellt som internationellt. Myndigheten har genomfört särskilda förmedlingsinsatser riktade till barn och unga där de kopplat konstprojekt till de ungas verklighet och erfarenhet för att skapa samtal om konstens roll och därmed uppmuntra medvetenhet om de offentliga rummen.

Riksställningar har fortsatt att långsiktigt utveckla arbetsmodellen för samverkan och utveckling inom samtidskonstområdet genom en rad aktiviteter som exempelvis Samtidskonstdagarna, Mashup: Nod, Samtidskonstens infrastruktur och Kokpunkter. Samtidskonstdagarna är ett årligt evenemang inom museisektorn och 2015 besöktes Samtidsdagarna av ca 300 internationella och lokala branschpersoner.

Samarbeten mellan museerna för främjande av bildkonst

Moderna museet och Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde har samarbetat kring Konstbiblioteket, som är museernas gemensamma bibliotek för konst, fotografi och design. Konstbiblioteket är ett av Nordens största specialbibliotek inom området.

Under året har det gemensamma arbetet vid Moderna museet och Statens centrum för arkitektur och design (Arkdes) som påbörjades under hösten 2014 fortsatt kring administrativa funktioner. Ett annat exempel är utställningen med verk av Ólafur Eliasson som organiserades av Moderna museet i samarbete med Arkdes och som visades parallellt på de båda institutionerna.

De statliga museerna med uppdrag inom konstområdet har under 2015 även samarbetat med regionala och lokala museer, konsthallar, skolor och universitet liksom med aktörer i det civila samhället. Museisamverkan redovisas även under avsnitt 11 Museer och utställningar.

Statens kulturråds stöd inom bildkonstområdet

Tabellen nedan visar Statens kulturråds fördelning av bidrag inom bildkonstområdet.

Tabell 7.2 Statens konstråds beviljade bidrag inom bild- och formområdet 2013–2015¹

Tusental kronor

	2013	2014	2015
Bild och form/projektbidrag ²	-	1 420	2 975
Verksamhetsstöd till utställningsarrangörer/arrangerade konstföreningar	9 250	9 470	9 420
Organisationer inom bild- och formområdet	13 530	13 430	13 480
Konsthantverkskooperativ/kollektivverkstäder	3 180	3 000	2 800
Totalt	25 960	27 320	28 675³

¹ Avser endast anslag 4-4 Bidrag till bild- och formområdet

² Ökningen mellan 2014–2015 beror på en omläggning av Kulturrådets bidragsformer

³ Exklusive de medel till regionala utvecklingsbidrag, bidrag till Akademien för de fria konsterna, bidrag för inköp av konst till lokalhållande organisationer och bidrag som kommit in utanför ordinarie ansökningsomgångar, som uppgår totalt till 5,5 mnkr.

Källa: Statens kulturråd

Kulturrådet har också fördelat verksamhetsbidrag och utvecklingsbidrag till de två museer i Stockholms län som inte ingår i kultursamverkansmodellen samt utvecklingsbidrag och forskningsbidrag till de statliga centrala museerna. Bidrag till bild- och formområdet uppgick till ca 34 miljoner kronor och utgjorde därmed ca 4,5 procent av Statens kulturråds totala bidragsgivning 2015, exklusive de medel som fördelas inom ramen för kultursamverkansmodellen. Under 2015 beviljades 14 procent av sökt belopp inom projektbidraget. Under 2015 har Kulturrådet i samarbete med Tillväxtverket initierat ett pilotprojekt med exportstöd till bl.a. aktörer inom bild- och formområdet.

Kulturrådets regionala bidrag till museiområdet redovisas under avsnitt 4.4.2. Kultursamverkansmodellen.

Arkitektur, form och design

Ett antal institutioner verkar för att främja intresse för och kunskap om arkitekturens, formens och designens värden och betydelse.

Statens centrum för arkitektur och design (Arkdes) ska vara en nationell mötesplats för aktörer inom verksamhetsområdet. För att förtydliga och konkretisera arbetet med uppdraget har Arkdes under året bedrivit arbetet tematiskt, där ett tema löper under ett helt kalenderår med fokus på bl.a. medborgarperspektivet. Inom ramen för varje tema har aktiviteter genomförts på olika platser i landet i

nära samverkan med lokala och regionala aktörer. Arkdes har arbetat med att stärka kunskapen om och främja intresset för arkitekturens, formens och designens värden bl.a. genom utställningen *Reprogramming the City* om stadsutveckling (se även avsnitt 11 Museer och utställningar).

Inom Arkdes form och designverksamhet kan nämnas utställningar som *Ung Svensk Design* i samarbete med *Svensk Form* samt den största soloutställningen någonsin om den tyske formgivaren Konstantin Grcic.

I februari 2015 öppnade Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde en ny utställningsyta helt inriktad mot form och design på Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm.

Nämnden för hemslöjdsfrågor har under 2015 vidareutvecklat sin webbplats och under året mer än fördubblat besöksantalet till denna. Vidare har Nämnden för hemslöjdsfrågor under 2015 påbörjat ett kartläggningsarbete av samtida slöjdande genom omvärldsspaningar som riktats mot slöjdande utanför etablerat föreningsliv och institutionella ramar. För att främja möjligheterna för professionella slöjdare att försörja sig på sin yrkeskunskap beviljade Nämnden för hemslöjdsfrågor under 2015 stöd till förstudien En röst åt slöjdföretagarna.

Svensk Form hade vid årsskiftet 4 200 medlemmar och är rikstäckande genom 13 ideella föreningar (två nya regionalföreningar tillkom under 2015). Det statliga bidraget till föreningen *Svensk Form* höjdes 2015 för att stärka den rikstäckande närvaron och öka samverkan med regionerna. Föreningen har avsatt särskilda resurser för regionala samarbeten och samverkan med branschorganisationer inom nätverket SDA – Svenskt Designsamarbete. Tack vare höjningen kunde en del av årsbidragen till regionalföreningarna återinrättas och en regional samordnare kunde anlitas på kansliet.

I oktober 2015 överlämnades betänkandet *Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design* (SOU 2015:88) till regeringen. Utredningen framhåller bl.a. att det behövs en myndighet som kan utveckla och driva politiken för arkitektur, form och design, följa kunskapsutvecklingen, skapa perspektiv, samarbeta, stimulera, debattera och följa upp statens förebildlighet och vid behov föreslå nya mål. Utredningen har remitterats till en bred grupp remissinstanser. Ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Remissunderlaget har bl.a.

använts vid bedömning av Arkdes framtida verksamhet.

Hållbar stadsutveckling

Bildkonst, arkitektur och design tillhandahåller betydelsefulla verktyg och metoder som kan bidra till en hållbar stadsutveckling.

Konstnärlig gestaltning

Det gångna året har Statens konstråds verksamhet bl.a. präglats av förberedelserna inför satsningen Åga rum som aviserades i 2015 års ekonomiska vårproposition. Satsningen syftar till att främja kultur i vissa bostadsområden under åren 2016–2018. Konstrådet har under året lagt ned ett stort arbete på att skapa en fördjupad förståelse för uppdragets olika aspekter vad gäller bl.a. dialog och delaktighet. Konstrådets del i satsningen har kommunicerats under namnet *Konst händer*.

Samverkan för hållbar stadsutveckling

Under året utvecklades webbplatsen *Hållbar Stad* till att bli mer redaktionellt betonad och antalet besök ökade med ca 80 procent. Resultaten av regeringsuppdraget *Plattform för hållbar stadsutveckling* kommuniceras på *Hållbar Stad*. Med start i augusti 2015 och fram till den 13 januari 2017 arbetar Arkdes med en utställning om bostäder under rubriken *Bo. Nu. Då*.

Den samverkan som initierades i det tidigare regeringsuppdraget *Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer* mellan Statens konstråd, Arkdes, Boverket och Riksantikvarieämbetet har fortsatt inom ramen för myndigheternas ordinarie verksamhet och samordnas nu även med den myndighetssamverkan som etablerades i regeringsuppdraget *Främjande av hållbar stadsutveckling* där även Formas ingår. Inom ramen för myndighetssamverkan kring hållbar stadsutveckling och gestaltning av offentliga miljöer arrangerades i november 2015 seminariet *Metoder för kulturmiljö i planeringsprocesser*.

Arkdes och *Form/Design Center* i Malmö har under 2015 med medel från Nordiska ministerrådet grundat plattformen *SUSTAINORDIC* – ett samarbete mellan nordiska form-, design- och arkitekturaktörer kring hållbar konsumtion och produktion.

7.4.3 Analys och slutsatser

Sverige är ett urbaniserat land, med 85 procent av befolkningen som bor i tätorter. Urbaniseringen innebär nya utmaningar i stadsplaneringen. Den måste ske i nära samarbete mellan olika kompetenser. Bildkonst, arkitektur och design inverkar starkt på samhället och staden, både konkret i utformandet av gemensamma livsmiljöer och genom att forma attityder och människosyn i samtiden. Genom gestaltningen och omvandlingen av staden påverkas människors livsvillkor och miljön.

Regeringen bedömer att de statliga insatserna på området bidrar till att främja mångfald, kreativitet och delaktighet. Insatserna stärker tillgången till samt intresset och förståelsen för de värden som området innebär för samhället, de offentliga rummen och människors livsmiljö. Regeringen bedömer att den statliga bidragsgivningen bidrar till utveckling och förnyelse av området. Vidare bidrar de statliga insatserna till en rik museiverksamhet och till att den offentliga miljön berikas med konst, arkitektur, form och design.

Regeringen bedömer att de statliga insatserna inom den konstnärliga gestaltningen av den gemensamma miljön bidrar till att förbättra arbetsvillkoren för bildkonstnärer, bl.a. genom konstinköp, beställning av nya konstverk och uppdrag.

Statens konstråds och Statens kulturråds förberedelser av satsningen Äga rum bedöms ha skapat en bra grund för den operativa fasen som nu ska ske 2016–2018.

Politiken för arkitektur, form och design innefattar verksamheter inom ett stort antal politikområden och utvecklingen påverkas av en mängd processer och aktörer. Det ställer krav på en utvecklad tvärsektorieell samverkan både inom Regeringskansliet och mellan myndigheter. Regeringen bedömer att det gemensamma arbete som Konstrådet, Riksantikvarieämbetet, Arkdes, Formas och Boverket bedriver kring främjande av hållbar stadsutveckling är av särskilt intresse.

Efter remitteringen av promemorian Inordnande av Statens centrum för arkitektur och design i Moderna museet – en kraftsamling för konsten, arkitekturen och formen (dnr Ku2015/01181/KI) gjorde regeringen bedömningen att vidare ställningstaganden om Arkdes framtid skulle avvakta remissförfarandet av utredningarna Gestaltad livsmiljöer och Musei-

utredningens betänkanden. Många remissinstanser framhåller Arkdes betydelse som en arena för möten och diskussion om angelägna samhällsfrågor samt som kulturarvs- och forskningsinstitution. Regeringen bedömer att Arkdes arbete med att lyfta fram de värden som arkitektur, form, design och gestaltning tillför livsmiljön har stärkts under året, bl.a. tack vare att plattformsuppdraget förtydligats.

Regeringen ser också positivt på det ökade samarbetet mellan Arkdes och Moderna museet kring stödfunktioner, program och utställningsverksamhet. Regeringen bedömer sammantaget att Arkdes under året har utvecklat sin verksamhet i en positiv riktning. Det är viktigt att denna utveckling kan fortsätta.

7.5 Budgetförslag

7.5.1 4:1 Statens konstråd

Tabell 7.3 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	8 783	Anslags-sparande	-127
2016	Anslag	8 253 ¹	Utgifts-prognos	8 009
2017	Förslag	8 614		
2018	Beräknat	8 778 ²		
2019	Beräknat	8 959 ³		
2020	Beräknat	9 155 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 615 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 615 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 8 615 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 7.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	8 253	8 253	8 253	8 253
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	364	527	708	904
Beslut	-3	-2	-2	-2
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	8 614	8 778	8 959	9 155

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 8 614 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Statens konstråd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 778 000 kronor, 8 959 000 kronor respektive 9 155 000 kronor.

7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tabell 7.5 Anslagsutveckling

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2015	Utfall	32 332		232
2016	Anslag	32 942 ¹	Utgifts- prognos	32 698
2017	Förslag	32 944		
2018	Beräknat	32 947		
2019	Beräknat	32 947		
2020	Beräknat	32 947		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds utgifter för konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 7.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	32 942	32 942	32 942	32 942
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	2	5	5	5
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	32 944	32 947	32 947	32 947

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 32 944 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 32 947 000 kronor, 32 947 000 kronor respektive 32 947 000 kronor.

7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tabell 7.7 Anslagsutveckling

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2015	Utfall	11 243		311
2016	Anslag	11 498 ¹	Utgifts- prognos	11 639
2017	Förslag	11 551		
2018	Beräknat	11 654 ²		
2019	Beräknat	11 784 ³		
2020	Beräknat	11 939 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 11 551 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 551 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 11 551 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund, rikshemslöjdskonsulenternas verksamhet och för projekt inom hemslöjdsområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 7.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	11 498	11 498	11 498	11 498
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	53	156	286	441
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	11 551	11 654	11 784	11 939

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 551 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Nämnden för hemslöjdsfrågor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 11 654 000 kronor, 11 784 000 kronor respektive 11 939 000 kronor.

7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tabell 7.9 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	28 134		1
2016	Anslag	28 065 ¹		27 662
2017	Förslag	28 067		
2018	Beräknat	28 069		
2019	Beräknat	28 069		
2020	Beräknat	28 069		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom bild- och formområdet, utställare, konsthantverkskooperativ samt utrustningsbidrag till kollektivverkstäder. Anslaget får även användas för statsbidrag till

folkparkerna och vissa samlingslokalhållande organisationer för konstförvärv.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används till bidrag som fördelas till fria aktörer inom bild och formområdet. Bemyndigandet innebär att dessa aktörer kan ansöka om bidrag vartannat år, vilket minskar den administrativa bördan och skapar bättre planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2018.

Tabell 7.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		14 000	
Nya åtaganden	14 000	14 000	
Infriade åtaganden		-14 000	-14 000
Utestående åtaganden	14 000	14 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	14 000	14 000	

Tabell 7.11 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	28 065	28 065	28 065	28 065
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	2	4	4	4
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	28 067	28 069	28 069	28 069

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 067 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 069 000 kronor, 28 069 000 kronor respektive 28 069 000 kronor.

8 Kulturskaparnas villkor

8.1 Omfattning

Avsnittet omfattar de statliga ersättningar och bidrag som i huvudsak riktar sig till kulturskapare och andra insatser som har direkt inverkan på kulturskapares villkor. Området behandlar särskilt Konstnärsnämnden och dess ersättningar, stipendier och bidrag inom bild och form-, musik-, teater-, dans- och filmområdet. I avsnittet behandlas också nämndens inter-

nationella konstnärsutbytesverksamhet och bevakning av konstnärernas sociala och ekonomiska villkor.

Vidare omfattas bl.a. Sveriges författarfonds verksamhet, med i första hand fördelning av biblioteksersättning till konstnärer inom ordområdet, och fördelning av den individuella visningsersättningen till bildkonstnärer som den ekonomiska föreningen Bildupphovsrätt i Sverige (BUS) ansvarar för.

8.2 Utgiftsutveckling

Tabell 8.1 Utgiftsutveckling inom Kulturskaparnas villkor, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Kulturskaparnas villkor</i>							
5:1 Konstnärsnämnden	24	20	20	21	22	22	23
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	373	381	377	396	399	405	414
Summa Kulturskaparnas villkor	396	401	397	417	421	428	437

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

8.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

8.4 Resultatredovisning

8.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom kulturskaparnas villkor utgår från

- uppgifter om ansökningar samt fördelade bidrag och ersättningar för de olika konstområdena nationellt och internationellt,
- arbete med att bevaka och informera om konstnärernas sociala och ekonomiska villkor,
- insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad, och
- fördelade stipendier och bidrag utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 4.4.1).

8.4.2 Resultat

Konstnärsnämnden

Stipendier och bidrag

Under 2015 behandlades 7 911 ansökningar, vilket är en ökning med 5 procent jämfört med 2014.

Cirka 20 procent av ansökningarna beviljades, vilket är samma bifallsprocent som de senaste två åren.

Konstnärsnämnden beslutade om stipendier och bidrag till ett belopp om 157 miljoner kronor.

Könsfördelningen är fortsatt jämn när det gäller antalet ansökningar om konstområdena betraktas samlat. Kvinnors andel av antalet ansökningar är 56 procent och av beviljade medel får kvinnor 53 procent. Liksom tidigare år skiljer det sig emellertid åt mellan konstområdena. Inom dansen ligger männen som det underrepresenterade könet under 40-procentsgränsen för den statistiska jämställdheten med 38 procent av bifallsbesluten. Inom musiken är det kvinnorna som fortfarande är underrepresenterade med 40 procent av bifallsbesluten.

Från och med den 1 oktober 2015 är den tidigare kommittén Kulturbryggan ett särskilt beslutsorgan inom Konstnärsnämnden. Kulturbryggan har sedan 2011 fördelat 25 miljoner kronor årligen till nyskapande kultur. Bidraget ska främst inriktas på det fria kulturlivet. Kulturbryggan har även i uppgift att främja samverkan med andra finansörer. Under perioden 1 oktober – 31 december 2015 fördelade Kulturbryggan 11,3 miljoner kronor.

Tabell 8.2 Konstnärsnämndens stipendie- och bidragsärenden 2013–2015

Antal ansökningar

	2013			2014			2015		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Behandlade ansökningar	4 502	3 731	8 233	4 085	3 407	7 492	4 423	3 488	7 911
Beviljade ansökningar	779	707	1 486	803	721	1 524	819	729	1 548
Avslagna ansökningar	3 723	3 024	6 747	3 282	2 686	5 968	3 604	2 759	6 363

Tabell 8.3 Konstnärnämnden – beslutade stipendier och bidrag 2013–2015

Tusental kronor

	2013	2014	2015
Bild och form	69 267	68 300	67 682
Musik	22 113	22 172	22 365
Teater	7 343	7 163	7 828
Dans	8 423	8 724	9 166
Film	9 416	9 890	9 935
Övrigt ¹	2 937	4 130	2 937
Totalt	119 499	120 379	119 913

¹ Könsuppdelad statistik återfinns i Konstnärnämndens statistik- och fördjupningsrapport för 2015.

² I övrigt ingår bl.a. statliga ålderspensionsavgifter, som varierar mellan åren på grund av förskottsinsbetalningar, och medel till Sveriges författarfond för långtidsstipendier till författare och översättare. I beräkningarna ingår inte övriga kostnader för stipendier och bidrag (för resor, boende m.m.), medel till Stiftelsen Filmform eller statliga inkomstgarantier för konstnärer. I tabellen redovisas inte heller Kulturbryggans medel för 2015 eller tillfälliga medel för internationellt utbyte på litteraturområdet.

Internationellt arbete

Konstnärnämndens roll för att främja internationellt kulturutbyte i alla dess former blir allt viktigare.

Det direkta stödet till konstnärers internationella kulturutbyte inklusive resebidrag och residens var 21,5 miljoner kronor. Totalt omfattade den internationella verksamheten 33,6 miljoner kronor under 2015.

Av det totala antalet ansökningar som bifölls gällde 53 procent kvinnliga sökande.

I en studie som genomfördes 2015 av det internationella stödets betydelse för konstnärernas inkomst- och arbetsmöjligheter visade det sig att drygt hälften av de som erhållit stöd några år tidigare också hade fått fortsatta uppdrag eller samarbeten som de direkt kunde knyta till myndighetens stöd. För 94 procent hade utbytet haft positiv påverkan på deras konstnärskap.

Analys- och bevakningsuppdraget

Konstnärnämnden har under året arbetat med att fördjupa och sprida kunskaper om konstnärernas villkor och om förutsättningar för konstnärligt skapande. Det har skett genom bl.a. ökade informationsinsatser i form av en ny skriftserie på området och utveckling av webbplatsen Konstnärsguiden, men också genom samverkan med myndigheter och andra offentliga aktörer. Under Almedalsveckan 2015 var Konstnärnämnden huvudansvarig för seminariet Hot, kränkningar, själv censur och anpassning – vilka effekter ser vi inom våra kulturinstitutioner?

Konstnärnämnden har under året inlett arbetet med en ny bred inkomstundersökning. Undersökningen är utformad för att kunna jämföras med en tidigare inkomstundersökning från 2009, men tar också upp faktorer som andelen konstnärer med utländsk bakgrund, regional fördelning och fördelning av verk samma i tätort respektive landsbygd.

Insatser för att stärka kulturskaparnas arbetsmarknad

Scenkonstallianserna och centrumbildningarna

Scenkonstallianserna fördelar medel till teater-, dans- och musikallianserna i syfte att bl.a. öka frilansande scenkonstnärers sociala och ekonomiska trygghet, avlasta arbetslöshetskassan, utveckla matchning och förmedling samt stimulera den konstnärliga utvecklingen. Från och med 2015 har allianserna tillförts 20 miljoner kronor för att möjliggöra att antalet anställda kan öka. Totalt fördelades 82 miljoner kronor under 2015.

Centrumbildningarna, som samlar drygt 10 000 fria professionella kulturutövare inom olika konstområden i Sverige, arbetar med att förmedla uppdrag och med kompetensutveckling. De spelar en viktig roll för frilansande konstnärliga utövers arbetsmöjligheter. Statens kulturråd har under 2015 fördelat nästan 26 miljoner kronor till 13 centrumbildningar inom olika konstområden.

Medverkans- och utställningsersättningen

Avtalet om medverkans- och utställningsersättning, MU-avtalet, som reglerar vilka villkor och ersättningsnivåer som ska gälla när statliga institutioner ställer ut verk som ägs av konstnären reviderades under 2014 för att bli lättare att tillämpa för både utställare och konstnärer. Regeringen har framhållit betydelsen av att avtalet även fungerar som en förebild för andra offentliga och privata utställare. Därför har Statens kulturråd ett särskilt uppdrag att redovisa i vilken grad institutioner som omfattas av kultursamverkansmodellen tillämpar MU-avtalet.

Övriga ersättningar och bidrag till kulturskapare

Inom det kulturpolitiska området finns ett flertal ersättningar som syftar till att ge kulturskapare betalt för utfört konstnärligt arbete, men också stödordningar som leder till möjligheter att fördjupa och utveckla sitt konstnärskap. Utöver de ersättningar som redovisas nedan fördelas också talboksersättning till författare och översättare för nyttjandet av deras verk i form av talböcker. Ersättningen fördelas av Sveriges Författarförbund och uppgick 2015 till 9 miljoner kronor.

Fonogramersättningen fördelas av STIM och SAMI som kompensation för att musikaliska verk på fonogram och i tryckt form lånas ut genom folk- och skolbibliotek. Under 2015 fördelades 5 miljoner kronor i fonogramersättning.

Bibliotekersättning

Under 2015 har Sveriges författarfond fördelat nära 5 000 ersättningar och stipendier inom ramen för bibliotekersättningen som under året uppgick till 141 000–933 000 kr, en höjning med 2 700 000 kronor jämfört med året innan. Därutöver har Författarfonden fördelat bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker om ca 9 miljoner kronor.

Från och med den 1 januari 2015 gäller en ny överenskommelse mellan företrädare för upphovsmännen och regeringen om förhandling om bibliotekersättningens grundbelopp. Under 2015 har regeringen godkänt en överenskommelse som innebär att grundbeloppet höjs med 7 öre för 2016 och med ytterligare 8 öre för 2017.

Individuell visningsersättning

Individuell visningsersättning (IV) fördelas av Bildupphovsrätt i Sverige (BUS) till bild- och formkonstnärer som ersättning för att verk som ägs av offentliga institutioner visas för allmänheten. Under 2015 uppgick den totala ersättningen till ca 37,5 miljoner kronor.

Under 2015 beviljades totalt 3 708 konstnärer stöd. Av de som söker beviljades drygt 90 procent ersättning, med ett belopp mellan 50 kronor och 42 000 kronor.

Kvinnorna utgjorde ca 59 procent av de sökande. När det gäller ersättningsnivån är kvinnorna fler i de lägre ersättningsnivåerna och männen fler i grupperna med höga ersättningar. Kvinnorna är överrepresenterade bland de yngre ersättningsmottagarna och män bland de äldre.

8.4.3 Analys och slutsatser

En av regeringens kulturpolitiska prioriteringar är att skapa bättre villkor för konstnärer.

Konstnärsnämndens stipendie- och bidragsgivning bidrar enligt de undersökningar myndigheten gjort bl.a. till konstnärlig utveckling och ökade möjligheter för konstnärer att försörja sig på sin konstnärliga verksamhet. Även satsningarna på internationellt utbyte har visat sig ha en positiv påverkan på konstnärernas möjligheter till försörjning.

MU-avtalet tillförsäkrar konstnärsgруппerna rimlig ersättning för att deras verk ställs ut vid statliga institutioner. Regeringen anser att det är angeläget att andelen offentliga och andra utställare som tillämpar MU-avtalets principer ökar.

Regeringen bedömer att scenkonstallianserna bidrar till att uppfylla både kulturpolitiska och arbetsmarknadspolitiska mål och ökar den sociala och ekonomiska tryggheten hos frilansande scenkonstnärer.

Höjningen av bibliotekersättningens grundbelopp 2016 och 2017 innebär en satsning på förbättrade villkor för författare, översättare, tecknare och fotografer.

Kultur- och demokratiministern har under året inlett en serie rundabordsamtal med företrädare för ett stort antal aktörer som alla i olika omfattning berörs av olovlig hantering av upphovsrättskyddat material. Samtalen handlar bl.a. om frivilliga åtgärder för att motverka upphovsrättsintrång i kommersiell skala och främjande av lagliga alternativ (se avsnitt 3.6.3).

Rapporter från såväl Konstnärsnämnden som andra berörda aktörer visar att stipendier och bidrag i huvudsak fördelas jämt mellan kvinnor och män. Trots detta kan konstateras att det fortfarande finns områden, t.ex. dansområdet, där jämställdhet inte uppnåtts varför det är viktigt att jämställdhetsarbetet fortsätter.

8.5 Budgetförslag

8.5.1 5:1 Konstnärnämnden

Tabell 8.4 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	23 629		1 717
2016	Anslag	20 105 ¹	Utgifts- prognos	20 433
2017	Förslag	21 489		
2018	Beräknat	21 945 ²		
2019	Beräknat	22 381 ³		
2020	Beräknat	22 877 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 572 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 21 572 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 21 572 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konstnärnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 5:1 Konstnärnämnden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	20 105	20 105	20 105	20 105
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	409	764	1 179	1 650
Beslut	976	1 077	1 098	1 123
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	21 489	21 945	22 381	22 877

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2017 för att kompensera för ökade kostnader relaterade till Kulturbryggans verksamhet.

Regeringen föreslår att 21 489 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Konstnärnämnden* för

2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 21 945 000 kronor, 22 381 000 kronor respektive 22 877 000 kronor.

8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tabell 8.6 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	372 682		1 233
2016	Anslag	380 865 ¹	Utgifts- prognos	376 578
2017	Förslag	395 800 ²		
2018	Beräknat	399 296		
2019	Beräknat	405 336		
2020	Beräknat	414 270		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 3 500 000 kronor avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2014 som uppgick till 2 704 kronor.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och ersättningar till konstnärer och upphovsmän inom bild-, form-, musik-, teater-, dans-, ord- och filmområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten, inklusive för det särskilda beslutsorganet Kulturbryggan.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2018–2027.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelar Konstnärnämnden bidrag och stipendier som sträcker sig upp till tio år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2018–2027.

Tabell 8.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2027
Ingående åtaganden		96 242	94 716			
Nya åtaganden		28 474	94 000			
Infriade åtaganden		-30 000	-30 000	-40 000	-40 000	-78 716
Utestående åtaganden	96 242	94 716	158 716			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	136 000	136 000	160 000			

Regeringens överväganden

Tabell 8.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	380 865	380 865	380 865	380 865
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	8 004	8 005	8 005	8 005
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	6 931	10 426	16 466	25 400
Förslag/ beräknat anslag	395 800	399 296	405 336	414 270

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 6 931 000 kr 2017, 10 426 000 kr 2018, 16 466 000 kr 2019 och fr.o.m. 2020 årligen 25 400 000 kr vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2017 bl.a. med anledning av en höjning av biblioteksersättningen.

Regeringen föreslår att 395 800 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 399 296 000 kronor, 405 336 000 kronor respektive 414 270 000 kronor.

9 Arkiv

9.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheten Riksarkivet och bidrag till regional arkivverksamhet.

9.2 Utgiftsutveckling

Tabell 9.1 Utgiftsutveckling inom Arkiv, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Arkiv</i>							
6:1 Riksarkivet	355	375	375	379	385	393	402
Summa Arkiv	355	375	375	379	385	393	402

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

9.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Riksdagen har även antagit mål för den statliga arkivverksamheten, vilka kommer till uttryck i arkivlagen (1990:782) (prop. 1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307). Målen syftar bl.a. till

- att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar och annat arkivmaterial,
- att tydliggöra och förstärka arkivens betydelse som källa till information och kunskap om samhället och dess utveckling, och
- metod- och kunskapsutveckling inom arkivområdet.

9.4 Resultatredovisning

9.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet för arkiv utgår från

- Riksarkivets centrala uppgifter vad gäller att ha ett särskilt ansvar för den statliga arkivverksamheten och för arkivvården i landet,
- informationshantering och tillsynsverksamhet, t.ex. inspektioner, rådgivning, utbildning och utarbetande av föreskrifter,
- bevarande och tillgängliggörande av arkiv, t.ex. arkivleveranser, forskarbesök, framtagna volymer och besvarade förfrågningar, och
- digitalisering och e-förvaltning.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 4.4.1).

9.4.2 Resultat

Rätten att ta del av allmänna handlingar

Riksarkivet har under året främst inspekterat tillsynsobjekt inom områdena utbildning och forskning, lag och rätt samt kultur. De förelägganden och anmärkningar som utfärdats har oftast gällt brister i hanteringen av elektroniska handlingar och att verksamhetsbaserad arkiv-

redovisning enligt nya krav inte har upprättats. Ändrade arbetsmetoder har medfört en minskning av antalet inspektioner. Under året har även de enskilda organ som förvarar allmänna handlingar och som förtecknas i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) kartlagts och inordnats i inspektionsplanen. Sammantaget bedömer Riksarkivet att myndigheternas uppfyllande av gällande föreskrifter är tillfredställande vilket är samma bedömning som gjordes för de områden som berördes 2014.

Under året har bl.a. ändringar gjorts i föreskrifter för gallring och annat avhändande, allmänna råd till kommuner och landsting och i bestämmelser om handlingar på mikrofilm. Normeringsverksamheten ligger på en relativt konstant nivå sett över en längre tid.

Tabell 9.2 Normering och tillsyn av arkiv

Prestationer 2013–2015, antal.

	2013	2014	2015
Inspektioner vid statliga myndigheter	118	124	73
Utfärdande av föreskrifter	68	55	68
Besök med rådgivning	150	160	130
Utbildning, kurser	27	14	13

Källa: Riksarkivet

Riksarkivet har under de senaste åren inspekterat de egna arkivlokalerna. Resultatet visar att flertalet lokaler håller god eller mycket god kvalitet men att vissa depåer inte uppfyller kraven. Sammantaget bedömer myndigheten att beståndens förvaringsmiljö är tillfredsställande.

Tabell 9.3 Mottagning av arkivmaterial

Prestationer 2013–2015 i antal.

	2013	2014	2015
Leveranser (staten)	547	362	291
Papper, hyllmeter (staten)	12 262	7 794	4 479
Kartor och ritningar (staten)	26 004	60 687	10 947
Elektroniska arkiv (staten)	30	24	17
Leveranser (enskilda arkiv)	276	260	326
Papper, hyllmeter (enskilda arkiv)	1 138	964	873
Kartor och ritningar (enskilda arkiv)	332	30 113	264

Källa: Riksarkivet

Mottagning av leveranser av statligt material har fortsatt att minska. Riksarkivet anger att bidrag-

ande orsaker kan vara en ytterst restriktiv policy för leverans av pappershandlingar yngre än tjugo år och att flera myndigheter själva vill långtidsförvara sina arkiv. Leveranser av material från den enskilda sektorn har däremot ökat de senaste åren även om omfattningen ligger på en betydligt lägre nivå. Leverans av elektroniska arkiv ligger på en fortsatt låg nivå. Årets leveranser innebär att pappersbestånden har ökat med cirka två procent.

Arkiven som källa till information och kunskap

Riksarkivet uppger att så gott som samtliga arkiv inom myndigheten är inskrivna och sökbara på beståndsnivå i arkivinformationssystemet Arkis. Statliga arkivbestånd är i allmänhet sökbara på volymnivå men på denna nivå brister sökbarheten i material från enskilda arkiv.

Arkis innehåller ca 169 miljoner skannade bilder av handlingar och av dessa är 51 procent offentliga och enkelt sökbara för allmänheten. Under året har bl.a. fordonsregisterkort från fem län i landsarkivet i Uppsalas distrikt skannats för att tillgängliggöras och svenska folkräkningen 1910 har färdigregistrerats. En webbplats som presenterar information som Riksarkivet tillhandahåller för vidareutnyttjande har skapats. Sammantaget bedömer Riksarkivet att tillgängligheten till de arkiv som förvaras vid myndigheten är tillfredsställande.

Tabell 9.4 Tillgång till arkiv

Prestationer 2013–2015, antal.

	2013	2014	2015
Exponeringar (miljoner)	29,6	37,6	20,5
Webbesökare (miljoner unika)	1,76	1,58	1,30
Visningar (grupper/tillfällen)	1 096	1 083	1 072
Forskarbesök	49 713	45 164	44 814
Skriftliga förfrågningar	144 277	129 897	162 643

Källa: Riksarkivet

Riksarkivet har bedrivit lokalt anpassad programverksamhet riktad mot ett brett spektrum av besökare. Flera vetenskapliga eller populärvetenskapliga publikationer har getts ut bl.a. inom ramen för Det medeltida Sverige, Svenskt diplomarium och Svenskt biografiskt lexikon.

Riksarkivet noterar att antalet forskarbesök är långsiktigt nedåtgående men att samma minskning inte ses på antalet framtagna volymer. Myndigheten tror att en delförklaring kan vara att forskarna i allt större utsträckning fotogra-

ferar av handlingarna för senare studier. Fjärrlån ersätts i allt större utsträckning av inskannade handlingar. Minskningen av unika webbesök beror på byte av statistikverktyg. I huvudsak är den fysiska tillgängligheten god men några lokaler saknar personhiss.

Riksarkivet bedömer att myndighetens service till användare i form av framtagning av material och besvarande av frågor är tillfredsställande.

Metod- och kunskapsutveckling

Inom ramen för ett regeringsuppdrag till Statens servicecenter och Riksarkivet har förvaltningsgemensamma specifikationer för e-arkiv tagits fram för ett antal pilotmyndigheter. Uppdraget slutrapporterades i februari 2016 (dnr N2013/03701/ITP, N2014/03415/ITP). Utbildnings- och andra främjandeinsatser har genomförts kring e-arkiv, e-diarium, öppna data och vidareutnyttjande av information. Regeringen beslutade i juni 2016 om ett uppdrag till Riksarkivet att främja statliga myndigheters arbete med att tillgängliggöra data för vidareutnyttjande (dnr Fi2015/02025/SFÖ). Riksarkivet har även bedrivit ett projekt som syftar till att utarbeta tekniska specifikationer till stöd för förvaring och skydd av myndighetshandlingar och flera projekt kopplade till digitalt bevarande.

Riksarkivet har deltagit i EU-projekt bl.a. kring utveckling av en europeisk arkivportal och kring förbättrade möjligheter för allmänheten att medverka i forskning om kulturarvet.

Samordningssekreterariatet Digisam har efter det sista året av regeringsuppdraget (dnr Ku2011/00242/KA) lämnat en slutrapport till regeringen med förslag till nationella riktlinjer. Digisams uppdrag har förlängts under 2016 i avvaktan på regeringens ställningstagande om verksamhetens framtid.

9.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att förutsättningarna för att rätten att ta del av allmänna handlingar inom den statliga förvaltningen kan upprätthållas är tillfredsställande. Regeringen är dock oroad av att allt fler myndigheter vill ta eget ansvar för arkivens långtidsbevarande. Det kan leda till suboptimering av de statliga resurserna och problem vid framtida förändringar av myndighetsstrukturen.

Regeringen bedömer att med ökande grad av tillgänglighet och en fortsatt hög efterfrågan är arkivens förmåga att vara källa till information och kunskap tillfredsställande.

Regeringen bedömer att en god och relevant metod- och kunskapsutveckling har bedrivits. Regeringen noterar i detta sammanhang att statsförvaltningens utveckling i riktning mot ökad e-förvaltning kan komma att delvis förändra Riksarkivets roll och uppgift. Regeringen har beslutat om en myndighetsanalys av Riksarkivet som ska redovisas våren 2017 och som kommer att ge en fördjupad bild av myndighetens förutsättningar.

9.5 Budgetförslag

9.5.1 6:1 Riksarkivet

Tabell 9.5 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	355 429	10 306	
2016	375 402 ¹		374 948
2017	Förslag	378 688	
2018	Beräknat	385 271 ²	
2019	Beräknat	392 946 ³	
2020	Beräknat	401 666 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 378 708 tkr i 2017 års prisliv.

³ Motsvarar 378 708 tkr i 2017 års prisliv.

⁴ Motsvarar 378 709 tkr i 2017 års prisliv.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksarkivets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till restaurering, arkivering och arkivförvaltning av kulturhistorisk, försvarsanknuten film samt för statsbidrag till enskilda arkiv.

Regeringens överväganden

Tabell 9.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	375 402	375 402	375 402	375 402
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	7 278	13 909	21 665	30 476
Beslut	-492	-480	-489	-500
Överföring till/från andra anslag	-3 500	-3 561	-3 632	-3 712
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	378 688	385 271	392 946	401 666

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2017 för att finansiera driften av det nationella samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet vid Riksantikvarieämbetet. Anslaget minskas med 81 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 440 000 kronor.

Regeringen föreslår att 378 688 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Riksarkivet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 385 271 000 kronor, 392 946 000 kronor respektive 401 666 000 kronor.

10 Kulturmiljö

10.1 Omfattning

Avsnittet omfattar verksamheten vid myndigheten Riksantikvarieämbetet. Vidare omfattas bidragen till kulturmiljövård, kyrkoantikvarisk

ersättning, den arkeologiska uppdragsverksamheten vid Statens historiska museer samt i viss utsträckning det regionala kulturmiljöarbetet som bedrivs av länsstyrelserna.

10.2 Utgiftsutveckling

Tabell 10.1 Utgiftsutveckling inom Kulturmiljö, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Kulturmiljö</i>							
7:1 Riksantikvarieämbetet	212	218	218	224	272	277	283
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	248	251	250	254	254	254	254
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460	460	460	460	460	460	460
Summa Kulturmiljö	920	929	928	937	985	991	997

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

10.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Riksdagen har även antagit nationella mål för kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). I enlighet med målen ska det statliga kulturmiljöarbetet främja

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och
- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

De nationella målen för arbetet med kulturmiljön är ett komplement till de nationella kulturpolitiska målen och de preciseringar rörande kulturmiljön som finns i flera av miljö kvalitetsmålen samt generationsmålet för miljöarbetet.

10.4 Resultatredovisning

10.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet utgår från det nationella och det regionala kulturmiljöarbetets verksamhet för att uppnå de nationella kulturmiljömålen. Bedömningen baseras på under året redovisade uppdrag och andra redovisningar av bl.a. uppgifter såsom

- kunskapsupbyggnad,
- bidragsgivning,
- arbete för ökad tillgänglighet,
- samverkan och samarbete, och
- tillämpning av lagstiftning.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 4.4.1).

10.4.2 Resultat

Riksantikvarieämbetet är ansvarig myndighet för det statliga kulturmiljöarbetet. På regional nivå ansvarar länsstyrelserna enligt kulturmiljölagen (1988:950) för det statliga kulturmiljöarbetet och ska enligt kulturmiljöförordningen (1988:1188) samverka med kulturmiljövårdande organ inom länet, särskilt läns museerna och motsvarande museer.

Ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete

Riksantikvarieämbetet har i maj 2016 enligt uppdrag i regleringsbrev för 2015 redovisat arbetet med en vision för kulturmiljöarbetet till 2030. Arbetet har bedrivits i dialog med länsstyrelser, läns museer och statliga museer, nationella förvaltningsmyndigheter och det civila samhället. Visionen framhåller framtidens kulturmiljöarbete som avgörande för ett inkluderande samhälle genom att skapa förutsättningar att förstå samtiden samt möjlighet att utveckla samhällsengagemang, tillit och gemenskap. Visionen förverkligas genom att uppnå målbilder om kulturmiljöarbetet som en utmanande kraft, upprätthållandet av en mångfald av kulturmiljöer och effektivisering av verksamheterna.

Länsstyrelsernas arbete

Genom kunskapsproduktion och informations-spridning, insatser för vård och tillgängliggörande, ärendehandläggning och tillsyn samt strategiskt arbete och metodutveckling har länsstyrelserna verkat för att främja uppfyllnaden av kulturmiljömålen. I arbetet genomförs eller planeras förändringar i verksamheten, bl.a. åtgärder för samverkan och införande av nya kritiskt reflekterande arbetssätt i ärendehandläggningen. Regional uppföljning och nedbrytning av målen ses som önskvärt men bl.a. bristande tillgång till statistik utgör ett hinder.

Att främja en mångfald av kulturmiljöer

Bidrag prioriteras till formellt skyddade miljöer

Bidraget till kulturmiljövård främjar en mångfald av kulturmiljöer. Under 2015 beslutade Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna att betala ut totalt 249 miljoner kronor. Huvuddelen av besluten gällde vårdåtgärder och objekt och miljöer som är skyddade enligt lag.

Bidraget stödjer såväl fysiska kulturmiljöer som projekt som stärker delaktigheten och ökar tillgängligheten till och förståelsen av kulturarvet. Samverkan sker med bl.a. kommuner, hembygdsföreningar, ideella föreningar, läns-museer, turistorganisationer och fastighetsägare.

Riksantikvarieämbetet har under året utvärderat bidragets betydelse för sysselsättning och tillväxt. I rapporten Positiva effekter av medel till kulturmiljövård (dnr Ku2015/01674/KL) konstateras att bidraget kan ha en betydande roll i att stärka arbetsmarknaden och bidra till hållbar tillväxt, bl.a. genom att ge legitimitet, attrahera annan finansiering som tillsammans med bidraget utvecklar olika näringar samt bidra till möjligheter att stärka regioners självbild. Sambandet är starkast då medlen främjar besöksnäringen genom tillgängliggörande åtgärder. För långsiktig verkan måste även medel till vården av objekt beviljas. Också arbetsmarknader utanför kulturmiljösektorn främjas genom köp av varor och tjänster. Bidraget stärker förutsättningar för delaktighet och för social hållbarhet bl.a. genom sysselsättning för personer som står långt från arbetsmarknaden, och genom att miljöerna engagerar till ideellt arbete och ofta erbjuder rekreation.

Tabell 10.2 Beslutade medel anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Beslut per aktör och kategori

Tusental kronor	2013	2014	2015
Länsstyrelsernas beslut	233 900	233 300	221 900
Kunskapsunderlag	36 400	36 000	40 200
Vårdinsatser	160 300	163 400	147 300
Information/ tillgänglighet	33 500	25 800	23 200
Arkeologi	3 700	5 600	8 600
Ersättning enl.2 kap 14§		2 500	2 600
Riksantikvarieämbetet	17 700	20 400	27 100
Kulturmiljövård	11 700	14 400	19 100
Laponia förvaltning			2 000
Arbetslivsmuseer	6 000	6 000	6 000
Summa bidrag till kulturmiljövård	251 600	253 700	249 000

Kulturarvet i skogen ett fortsatt utvecklingsområde
Fortfarande visar uppföljningar av miljö-kvalitetsmålet Levande skogar att ett mycket stort antal kulturlämningar skadas i samband med skogsbruket. För att minska antalet skador genomför Riksantikvarieämbetet och Skogs-

styrelsen flera åtgärder i samverkan med berörda aktörer. Några exempel är utvecklad hänsyns-uppföljning, översyn av vägledning i skogs-ärenden och kvalitetssäkring av fornminnes-informationen. I det fortsatta arbetet identifieras behov av att samtliga aktörer förstår sin roll och tar sitt ansvar, att förbättra kunskaps- och planeringsunderlagen, att utveckla arbetssätt och rutiner samt att höja kompetensen hos berörda.

Landsbygdsprogrammets ersättningar

Regeringen gav i april 2016 Statens jordbruksverk i uppdrag att föreslå miljöåtgärder i nuvarande landsbygdsprogram för att förbättra uppfyllelsen av miljökvalitetsmålen (dnr N2016/02794/HL). Förslagen ska vara utformade så att bl.a. Riksantikvarieämbetet kan ställa sig bakom dem.

Riksantikvarieämbetet har inom ramen för uppdraget att utvärdera hur EU:s gemensamma jordbrukspolitik påverkar miljön redovisat en utvärdering av bl.a. effekter av avsaknaden av arealbaserade kulturmiljöersättningar i nuvarande landsbygdsprogram och erfarenheter från föregående program (dnr N2016/05414/AS). Utvärderingens slutsats är att det behövs en ny form av ersättning som ger en högre mål-uppfyllelse, med fler anslutna och en bättre samhällsnytta än den tidigare ersättningen. Utvärderingen föreslår att en framtida ersättning som kompletterar de ekonomiska och juridiska styrmedel och information och rådgivning som är tillgängliga i dag bör övervägas. Utvärderingen föreslår att principerna för hur ersättningar utformas bör utredas vidare, bl.a. avseende frågor om möjligheter till regional anpassning, stödkriterier baserade på åtgärder eller resultat, prissättning utifrån kostnader för skötsel eller efterfrågad samhällsnytta.

Kyrkoantikvarisk ersättning

Svenska kyrkan får ersättning från staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Ersättningen uppgår till 460 miljoner kronor per år. I arbetet med den kyrkoantikvariska ersättningen samråder och samarbetar Svenska kyrkan med Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna.

Under 2015 har det tidigare överskottet fortsatt att minska. Svenska kyrkan förbrukade 589 miljoner kronor under året vilket är mer än någonsin tidigare. Av det totala statsanslaget som tagits emot sedan 2002 hade Svenska

kyrkan år 2015 förbrukat 95 procent. År 2014 hade motsvarande 91 procent förbrukats. Ansökningstrycket från församlingarna har varit fortsatt högt. Ansökta medel uppgick till 1,1 miljarder kronor för ramår 2016 och kyrkostyrelsen beslutade att fördela 530 miljoner kronor.

Svenska kyrkan har fortsatt att se över systemet för den kyrkoantikvariska ersättningen med syftet att bl.a. uppnå en bättre regional balans i fördelningen. Beslut om införande av en ny modell är planerat till 2018.

Att öka delaktigheten i kulturmiljöarbetet

Reflekerande historieskrivning

På regional nivå har länsstyrelserna verkat för att tillgängliggöra kulturmiljöer och bidra till kunskap, bildning och upplevelser. Arbete har bedrivits bl.a. för att utmana förtryckande normer och bidra till ökad inkludering i samhället. Kritiska angreppssätt i kulturmiljöarbetet utvecklas där fler berättelser och röster görs hörda och där kulturmiljöer och kulturarv som tidigare valts bort synliggörs.

Stärkt fokus på tillgänglighet för funktionshindrade

Det arbete som Riksantikvarieämbetet bedrivit för att främja tillgänglighet till kulturarv har resulterat i att funktionshindersfrågorna i ökande grad integrerats i länsstyrelsernas, museernas och de ideella organisationernas verksamhet och att kompetensnivån hos anställda vid länsstyrelser och statliga myndigheter har förbättrats. Samtidigt återstår ett omfattande arbete med att utveckla tillgängligheten, i synnerhet för äldre skyddad bebyggelse.

Bidrag till det civila samhället en förutsättning

De ideella krafterna bidrar till människors möjligheter att uppleva, förstå och ta ansvar för kulturmiljön och till att främja mångfalden av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas. Under 2015 betalades 6 miljoner kronor ut till arbetslivsmuseer inom ramen för anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* och från anslag 7:1 *Riksantikvarieämbetet* beviljades ytterligare 4,5 miljoner kronor till 20 ideella organisationer som verkar inom kulturmiljöområdet. Riksantikvarieämbetet konstaterar att ansökta medel kraftigt överstiger tillgängliga medel.

En källa till kunskap, bildning och upplevelser

Tillgång till efterfrågad kunskap

Tillgänglig och tillförlitlig information är en förutsättning för att nå kulturmiljömålen. Riksantikvarieämbetet utvecklar stegvis såväl digitala som fysiska mötesplatser och tjänster riktade till professionella och till allmänheten.

Digital öppen data har tillhandahållits liksom programmeringsgränssnitt som gör det möjligt att vidareförädla informationen så att den kan brukas av andra för att t.ex. skapa nya tjänster. För att säkerställa en fornminnesinformation med tillräckligt hög kvalitet utifrån samhällsbyggnadsprocessens behov genomförs det fleråriga projektet Digital arkeologisk process.

Riksantikvarieämbetets arkiv och bibliotek förvaltar landets största fysiska samling inom kulturmiljöområdet. Material har tillgängliggjorts och blivit sökbart över internet vilket lett till ökad digital användning av samlingarna. Samtidigt har antalet fysiska besökare ökat.

Årligen arrangeras Kulturarvsdagen och Arkeologidagen med aktiviteter på olika ställen i landet för att skapa förståelse och intresse för kulturarv och kulturmiljöer. Vidare är bl.a. samlingsforum och Riksantikvarieämbetes årliga höstmöte viktiga mötesplatser för det professionella arbetet inom kulturarvsområdet.

Forskning, utveckling och stöd

Inom ramen för Riksantikvarieämbetets FoU-program 2012–2016 har 13,7 miljoner kronor fördelats till 30 projekt under 2015 där bl.a. funktionshindersfrågor uppmärksammas (se mer avsnitt 4.4.2). Genom verksamheten vid Kulturvårdslaboratoriet har naturvetenskapligt stöd erbjudits och 13 samarbetsprojekt med museer har genomförts. Tre nya standarder har antagits som stöd för kulturmiljöförvaltningen.

Internationellt arbete med fokus på illegal handel

Inom ramen för bl.a. EU, Unesco, Europarådet, nordiskt samarbete och Östersjösamverkan medverkar Riksantikvarieämbetet i flera nätverk och arbetsgrupper som bl.a. bidrar till att främja utbyte och lärande. Under året har särskilt fokus lagts på att uppmärksamma den illegala handeln med kulturföremål från främst Syrien och Irak och att i detta syfte utveckla samverkan mellan nationella myndigheter och mellan nordiska länder.

Besöksmålen Gamla Uppsala och Glimmingehus
Kulturmiljöer är viktiga besöksmål för ett lärande samhälle. Riksantikvarieämbetet bedriver i Glimmingehus och i Gamla Uppsala en bred publik verksamhet där besöksantalet ökat de senaste åren och uppgår till 47 000 respektive 28 000. Aktiviteter och berättelser har utvecklats med särskilt fokus på barn och unga. Antalet besökande elever ökade med 45 procent vid Gamla Uppsala och 16 procent i Glimmingehus. Tillgänglighet och mångfald har fortsatt uppmärksammas i arbetet med besöksmålen.

Ökad helhetssyn på förvaltningen av landskapet

Kultur- och naturmiljö, behov av helhetsyn
Kulturmiljövärden återfinns i flertalet miljö-kvalitetsmål, som precisering av eller som del i själva målformuleringen. Naturvårdsverkets uppföljning av Sveriges miljö-kvalitetsmål och etappmål 2016 visar på svårigheter ur ett kulturmiljöperspektiv vilket är särskilt tydligt i de s.k. naturtypsmålen. Brister finns bl.a. vad gäller skydd, kunskap, resurser och i direkta vårdinsatser. Läs mer under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Under 2015 har Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket arbetat för att utveckla samverkan i förvaltningen av natur- och kulturreservat. Myndigheterna konstaterar att samverkan inom länsstyrelserna varierar stort mellan länen. Flera utvecklingsområden har identifierats nationellt och regionalt, bl.a. avseende rutiner, samordning i vägledningen, tillgång till resurser, behov av gemensam begreppsapparat och ökad samsyn samt gemensam forskning.

Stödet till det kommunala kulturmiljöarbetet
Länsstyrelserna har under året stött kommunernas kulturmiljöarbete bl.a. genom initiativ för förvaltning och förmedling av kulturmiljöer, medverkan i planprocesser och samverkansprojekt, stöd i framtagande av kunskapsunderlag för bl.a. revidering av riksintressen och fördjupade översiktsplaner. Hälften av länsstyrelserna har genomfört eller planerar att genomföra förändringar i verksamheten för att främja arbetet med kommunerna. Det gäller särskilt i arbetet med den fysiska planeringen och bygglovshanteringen men också genom utökad samverkan kopplad till arbetet med forn lämningar och arkeologiska frågor.

Främja tillämpning av kulturmiljölagen
För att främja en rättssäker tillämpning av kulturmiljölagen har Riksantikvarieämbetet bl.a. beslutat verkställighetsföreskrifter och allmänna råd för uppdragsarkeologin, genomfört en revidering av vägledning för metallsökare och i samband med det anordnat utbildningar och genomfört tre överinseenden, bl.a. avseende länsstyrelsernas skogsärenden.

Arkeologisk uppdragsverksamhet
Den 1 januari 2015 överfördes den arkeologiska uppdragsverksamheten från Riksantikvarieämbetet till Statens historiska museer. Under året har inordnandet av uppdragsverksamheten fullföljts och insatser gjorts för att stärka och stabilisera det ekonomiska resultatet. Under året har 654 uppdrag bedrivits varav 269 påbörjades under året och 179 avslutades.

10.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det statliga kulturmiljöarbete som bedrivs nationellt och regionalt fungerar väl och spelar en allt viktigare roll för ett hållbart samhälle där kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas är resurser för flera olika områden. Ett kulturmiljöarbete som inriktas på delaktighet och inkludering ger möjligheter att främja möten och utbyte av kunskaper mellan människor med olika bakgrund.

Regeringen bedömer att arbetet med att inordna den arkeologiska uppdragsverksamheten i myndigheten Statens historiska museer har genomförts på ett framgångsrikt sätt under året.

Regeringen anser att det civila samhällets engagemang och insatser för ett levande kulturarv är en förutsättning för att de nationella kulturpolitiska målen och kulturmiljömålen ska kunna nås och konstaterar att det är stor efterfrågan på tillgängliga statliga medel till det civila samhällets aktörer inom kulturarvssektorn.

Kulturmiljövärdena är en viktig del i många av miljö-kvalitetsmålen och det är av stor vikt att natur- och kulturmiljövärdena tas om hand i ett helhetsperspektiv. Det är regeringens bedömning att förvaltningen av natur- och kulturreservat visar på stora utmaningar där det brister i helhetssynen.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tabell 10.3 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2015	Utfall	211 659					
2016	Anslag	218 192 ¹					
2017	Förslag	223 613					
2018	Beräknat	271 832 ²					
2019	Beräknat	277 377 ³					
2020	Beräknat	283 488 ⁴					

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 266 956 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 266 957 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 266 956 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom kulturmiljöområdet, till utgifter för statsbidrag till löner för arbetsledare inom ramen för Kulturarvs-IT samt för det svenska bidraget till Europeana.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Riksantikvarieämbetets avgiftsintäkter uppgick under 2015 till ca 26 miljoner kronor. Intäkterna omfattar avgiftsintäkter avseende Svensk museitjänst samt intäkter av försäljning vid besöksmålen.

Tabell 10.4 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

Avgiftsfinansierad verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2015	26 128	23 384	2 744
Prognos 2016	27 000	24 800	2 200
Budget 2017	26 900	25 150	1 750

Regeringens överväganden

Tabell 10.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	218 192	218 192	218 192	218 192
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	2 483	6 513	11 097	16 149
Beslut	-562	-559	-571	-583
Överföring till/från andra anslag	3 500	47 686	48 659	49 731
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	223 613	271 832	277 377	283 488

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2017 för driften av det nationella samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet samt med ytterligare 44 122 000 kronor fr.o.m. 2018 för Riksantikvarieämbetets utökade utgifter avseende museifrågor. Anslaget minskar med 572 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 223 613 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Riksantikvarieämbetet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 271 832 000 kronor, 277 377 000 kronor respektive 283 488 000 kronor.

10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tabell 10.6 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	248 177	Anslags- sparande	506
2016	Anslag	250 505 ¹	Utgifts- prognos	249 865
2017	Förslag	253 522		
2018	Beräknat	253 542		
2019	Beräknat	253 542		
2020	Beräknat	253 542		

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kulturmiljövård. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till arbetslivsmuseer.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom kulturmiljövårdsområdet sträcker sig ofta över flera kalenderår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 10.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	67 810	71 814	76 664			
Nya åtaganden	65 455	70 000	78 000			
Infriade åtaganden	-61 451	-65 150	-64 664	-64 000	-11 000	-15 000
Utestående åtaganden	71 814	76 664	90 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	80 000	83 000	90 000			

Regeringens överväganden

Tabell 10.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	250 505	250 505	250 505	250 505
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	3 017	3 037	3 037	3 037
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	253 522	253 542	253 542	253 542

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 000 000 kronor 2017–2020 för skapandet av ett nytt bidrag till det civila samhällets aktörer inom kulturarvsområdet.

Regeringen föreslår att 253 522 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 253 542 000 kronor, 253 542 000 kronor respektive 253 542 000 kronor.

10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 10.9 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	460 000	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	460 000 ¹	Utgifts-prognos	460 000
2017	Förslag	460 000		
2018	Beräknat	460 000		
2019	Beräknat	460 000		
2020	Beräknat	460 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för kyrkoantikvarisk ersättning enligt kulturmiljölagen (1988:950) i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen får användas till kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inven-

tarier och begravningsplatser, och ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 10.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	460 000	460 000	460 000	460 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	460 000	460 000	460 000	460 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 460 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:3 *Kyrkoantikvarisk ersättning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 460 000 000 kronor, 460 000 000 kronor respektive 460 000 000 kronor.

11 Museer och utställningar

11.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens stöd till museer och utställningsverksamhet. De myndigheter som är verksamma inom detta område är Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet, Moderna museet (se även avsnitt 7), Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde (se även avsnitt 7), Naturhistoriska riksmuseet, Statens centrum för arkitektur och design (se även avsnitt 7), Statens försvarshistoriska museer, Statens historiska museer (se även avsnitt 10), Statens maritima museer och Statens museer för världskultur. I avsnittet behandlas även Forum för levande historia och Riksutställningar samt delar av verksamheten inom Statens musikverk (se även avsnitt 5).

Utöver detta ingår statlig bidragsgivning till följande institutioner och föreningar: Stiftelsen Arbetets museum, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Skansen, Stiftelsen Tekniska museet, Stiftelsen Dansmuseifonden för Dansmuseet, Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem, Stiftelsen Thielska galleriet, Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna, Stiftelsen Strindbergsmuseet, Åjtte – Svenskt fjäll- och samemuseum, Nobelmuseet AB, Judiska museet, Bildmuseet, Zornsamlingarna, Röhsska museet, Sveriges Fängelsemuseum, Svensk form (se även avsnitt 7) och Riksförbundet Sveriges museer.

Statliga utställningsgarantier och stödet till inköp av vissa kulturföremål omfattas också av detta avsnitt.

11.2 Utgiftsutveckling

Tabell 11.1 Utgiftsutveckling inom Museer och utställningar, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Museer och utställningar</i>							
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 011	1 105	1 101	1 129	1 147	1 173	1 199
8:2 Centrala museer: Stiftelser	246	251	251	254	256	260	266
8:3 Bidrag till vissa museer	49	52	52	52	73	73	73
8:4 Riksutställningar	40	44	43	43	0	0	0
8:5 Forum för levande historia	49	58	58	55	46	47	48
8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål		0	0	0	0	0	0
Summa Museer och utställningar	1 395	1 510	1 505	1 534	1 522	1 553	1 586

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

11.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

11.4 Resultatredovisning

11.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet avseende museer och utställningar utgår bl.a. från arbetet med

- att förvalta samlingar,
- forskning och kunskapsuppbyggnad,
- att tillgängliggöra kunskap genom publik verksamhet, t.ex. utställningar, digital kommunikation, samt skol- och programaktiviteter,
- att främja allas möjlighet att delta i kulturlivet och allas lika tillgång till det gemensamma kulturarvet, och
- att främja samverkan inom sektorn och med övriga samhället.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 4.4.1).

11.4.2 Resultat

Museiutredningen 2014/15 överlämnade sitt betänkande Ny museipolitik (SOU 2015:89) i oktober 2015. I betänkandet föreslås bl.a. att en ny museilag införs för att stärka museerna som fria kunskapsinstitutioner i samhället som utan inskränkningar från den politiska beslutsnivån ska förmedla ett reflekterande förhållningssätt till historien och omvärlden. Betänkandet har remitterats. Regeringen avser att ta ställning till Museiutredningens förslag i den kulturarvs-politiska proposition som aviserats.

Museerna förvaltar samlingar

En stor del av museernas arbete med samlingarna består av löpande insatser. Så långt som möjligt genomförs förebyggande arbete såsom avskärmning av skadligt ljus och klimatisering av lokaler, där det sistnämnda ofta är av avgörande

betydelse för föremålens bevarande. Samtliga centrala museer redogör i sina årsredovisningar och verksamhetsberättelser för att man under 2015 fortsatt arbeta enligt långsiktiga vårdplaner, alternativt tagit fram nya.

Museerna arbetar med kunskapsuppbyggnad och forskning

Kunskapsuppbyggnad och forskning är en viktig del av museernas arbete och befruktar både samlingsarbetet och den publika verksamheten. När det gäller forskning varierar omfattning och inriktning mellan de olika museerna. Som exempel kan nämnas att Statens centrum för arkitektur och design under 2015 startade två forskningsprojekt, Genuslabets metodpaket för normkritisk innovation och Arkitekturmuseet och historiebegravningen om svensk arkitektur under 1900-talet. Vidare publicerade Naturhistoriska riksmuseet 200 vetenskapliga artiklar i internationella tidskrifter med kollegial granskning.

Museerna tillgängliggör kunskap om och perspektiv på historia och samtid

Museerna är kunskapsinstitutioner som är öppna för allmänheten. Genom utställningsmediet, digital kommunikation och olika typer av lärande upplevelser riktade mot en mångfald av målgrupper tillgängliggör institutionerna kunskap om och perspektiv på historia och samtid.

Antalet fysiska besök till centralmuseerna uppgick under 2015 till drygt 7,2 miljoner. Det är en ökning med fyra procent jämfört med 2014. Sedan våren 2014 är det tidigare Musikverket stängt för ombyggnad. Nyöppning av det kommande Scenkonstmuseet planeras ske under 2017.

Sveriges mest besökta museum under året var Skansen med knappt 1,4 miljoner besökare. Ett par centralmuseer har sett en minskning i besöksantal jämfört med 2014, medan t.ex. Sjöhistoriska museet redovisar en ökning av besök med 15 procent, Naturhistoriska riksmuseet en ökning med 16 procent och Hallwylska museet en ökning med 32 procent. Myndigheten för kulturanalys har tillsammans med de centrala museerna under 2015 utvecklat arbetet för att få till en bättre och mer jämförbar

besöksstatistik. I detta arbete har man enats om två museibesöksbegrepp: anläggnings- respektive verksamhetsbesök på museet. Detta möjliggör en mer enhetlig uppföljning av fysiska besök till museerna kommande år.

Som ett exempel på olika typer av framgångsrika utställningsproduktioner under 2015 kan Verklighetsmaskiner med Olafur Eliasson på Moderna museet i samarbete med Statens centrum för arkitektur och design nämnas. Utställningen blev den hittills mest besökta av en nu levande konstnär i Moderna museets historia. Armémuseum öppnade under 2015 en ny basutställning – Makten och ärligheten. Utställningen handlar om vem som äger makten att berätta. Vid Världskulturmuseet öppnades utställningen Tillsammans som riktar sig till barn och deras medföljande vuxna och är museets första basutställning.

Forum för levande historia har under 2015 fortsatt att utveckla sitt arbete för att främja demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2016 beslutade riksdagen om att tillföra myndigheten 3,5 miljoner kronor för ett förstärkt regionalt arbete.

Som exempel på ett gott resultat när det gäller digitalt tillgängliggörande av verksamheten kan nämnas Livrustkammaren och Skoklosters slott med stiftelsen Hallwylska museet, som under året fortsatt arbetet med att kommunicera via både sociala medier och en användarvänligt sökbar samlingsdatabas.

Under 2015 har statliga utställningsgarantier beviljats 42 utställningar, vilket är i ungefärlig nivå med 2014.

Museerna arbetar för att ge alla möjlighet att delta i kulturlivet

Barn och unga

Enligt Myndigheten för kulturanalys har de centrala museerna under 2015 haft 1,6 miljoner besök av barn och unga under 19 år (uppgift saknas från Arbetets museum men besök av barn och unga utgör där ca 11 procent av de besök som inte görs i skolgrupp). För tre av museerna stod barn och unga för minst hälften av besöken under 2015. Könsuppladad statistik för barn och unga saknas.

Skolan är för många museer en prioriterad målgrupp och museerna erbjuder resurser och tjänster till lärare och elever genom pedagogiska visningar samt kompetensutveckling och pedagogiskt material som lärare kan använda i sin egen undervisning. Besök genom skolgruppsbesök uppgick till ca 440 000 under 2015, vilket innebär en ökning jämfört med året innan. Exempelvis ökade antalet skolvisningar vid Nordiska museet med ca 17 procent 2015.

Jämställdhet

Kvinnor var även under 2015 i majoritet bland vuxna museibesökare enligt Myndigheten för kulturanalys statistik. Andelen var totalt 55 procent, men varierade mellan 33 procent och 74 procent vid enskilda museer. Andelen manliga besökare var lika stor eller översteg kvinnornas andel vid 32 procent av de 25 museerna och likaså vid Forum för levande historia. Museerna arbetar med jämställdhet på olika sätt, från val av utställningstematik till kommunikation, rekrytering och en aktiv samlingsförvaltning. Till exempel har Statens historiska museer under 2015 arbetat aktivt för att genom sociala medier uppmärksamma kvinnor i historien.

Undanröjande av hinder för att öka tillgänglighet

Av Myndigheten för delaktighets öppna jämförelser 2015 framgår att det för flera av de centrala museerna kvarstår arbete med att undanröja hinder för tillgänglighet vid funktionsnedsättning.

Många museer arbetar målmedvetet för lika tillgång till verksamheten. Tekniska museet har under året tagit stora steg för att besökare ska kunna ta del av verksamheten oberoende av funktionsuppsättning. Till den prisbelönta utställningen Megamind utvecklade museet flera innovativa tillgänglighetsskapande pedagogiska verktyg, bl.a. med finansiellt stöd från Post- och telestyrelsen och Allmänna arvsfonden. I och med detta kan fler av museets besökare ta del av utställningsinformationen då den presenteras i format som underlättar för personer med nedsatt syn, hörsel och kognitiv förmåga genom t.ex. teckentolkningsvideor, uppläst text och text med symbolstöd.

Museerna samverkar för att utveckla sin verksamhet

De centrala museerna samverkar inom ett stort antal områden, inte minst genom Centralmuseernas samarbetsråd. Riksförbundet Sveriges museer är en samlande kraft för museisektorn och har under 2015 bl.a. fortsatt att bedriva sitt visionsarbete och anordnat Museernas vårmöte – Sveriges största museikonferens. Riksutställningar bedriver kunskapsutveckling för museiväsendet och har under 2015 bl.a. publicerat flera rapporter, t.ex. Museerna och hbtq samt Museerna och besökarna 2050. Stiftelsen Arbetets museum redovisar att man organiserat sin verksamhet på ett sådant sätt att samarbete och samverkan är museets främsta arbetsmetod och att alla för året redovisade prestationer ska ses som samverkansresultat. Liknande förhållningssätt och arbetsmetod uttrycks också i övriga centralmuseers årsredovisningar och verksamhetsberättelser. Nationalmuseum, som under 2015 hållit huvudbyggnaden stängd för renovering, har utvecklat nya samarbeten för att tillgängliggöra verk ur sina samlingar till nya grupper t.ex. genom att visa dem på flygplatser i Stockholm, Göteborg, Malmö och Visby.

11.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att museernas arbete med att förvalta sina samlingar bedrivs ansvarsfullt.

Den redovisning museerna ger av sitt arbete med kunskapsuppbyggnad och forskning visar på att den bredd av professioner och angreppssätt som behövs för att bedriva en verksamhet med ett allsidigt förhållningssätt till historia, omvärld och samtid finns vid museerna. När det gäller samverkan med andra kunskapsinstitutioner såsom universitet och högskolor finns goda förutsättningar för att ytterligare samverkan kan ske.

Regeringen bedömer att museernas tillgängliggörande av kunskap genom publik verksamhet under året är bra. Såväl enskilt som sammantaget erbjuder museerna en mångfald av aktiviteter och erbjudanden för lärande om det förgångna. Kulturarvet ska vara en angelägenhet och tillgång för alla människor i samhället. Fri entré infördes på flertalet centrala myndighetsmuseer fr.o.m. februari 2016. Införande av fri entré vid dessa

statliga museer kommer att underlätta museernas arbete genom att det undanröjer en av de faktorer som kan utgöra ett hinder för den som är museiovan. Regeringen bedömer att även andra museer på sikt kommer att gynnas av en sådan reform eftersom den kan få fler personer att upptäcka museer som besöksmål. Museernas arbete för allas möjlighet att delta i kulturlivet och allas lika tillgång till det gemensamma kulturarvet har kunnat uppvisa goda resultat under 2015, inte minst genom innovativa tekniska lösningar. Antalet besök i skolgrupp ökade under 2015 vilket är ett mycket positivt resultat då skolan är en prioriterad målgrupp för museerna.

Den årliga uppföljningen från Myndigheten för delaktighet av myndigheternas arbete med att undanröja hinder för tillgänglighet visar dock att det fortfarande finns brister vid museerna. Regeringen bedömer att flera av de centrala museerna måste intensifiera sitt arbete med att undanröja kvarvarande hinder.

Regeringen bedömer att de centrala museernas samverkan inom sektorn och med övriga samhället resulterar i både kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning, vilket bidrar på ett positivt sätt till institutionernas verksamhetsutveckling.

11.4.4 Årlig revision

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse med upplysning av särskild betydelse för Statens historiska museer. Riksrevisionen fäster uppmärksamheten på Statens historiska museers redovisning av dess negativa ackumulerade resultat av myndighetens avgiftsbelagda verksamhet samt de åtgärder som myndigheten vidtagit för att vända de negativa resultaten och därmed på sikt arbeta bort de negativa ackumulerade resultaten. Regeringen avser att följa utvecklingen av de negativa ackumulerade resultaten och de åtgärder som myndigheten vidtar för att vända de negativa resultaten.

11.5 Budgetförslag

11.5.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tabell 11.2 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	1 011 314		10 381
2016	Anslag	1 105 458 ¹	Utgifts- prognos	1 101 482
2017	Förslag	1 128 591		
2018	Beräknat	1 146 706 ²		
2019	Beräknat	1 173 191 ³		
2020	Beräknat	1 199 115 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 127 859 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 131 822 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 131 822 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för följande centrala museer som är myndigheter: Statens historiska museer, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet, Statens maritima museer, Statens centrum för arkitektur och design, Statens försvarshistoriska museer och Moderna museet. Anslaget får även användas av nämnda myndigheter för utgifter för statsbidrag till ändamål inom museiområdet.

Tabell 11.3 Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

	2016	2017
Statens historiska museer	99 523	104 712
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	153 986	155 862
Naturhistoriska riksmuseet	177 896	180 566
Statens museer för världskultur	167 335	174 677
Livrustkammaren och Skoklosters slott med stiftelsen Hallwylska museet	55 783	57 725
Statens maritima museer	131 514	133 311
Statens centrum för arkitektur och design	55 112	55 591
Statens försvarshistoriska museer	118 725	120 018
Moderna museet	145 584	146 129
Summa	1 105 458	1 128 591

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 11.4 Sammanställning över avgiftsintäkterna¹ till Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

	2014	2015
Statens historiska museer ²	15 198	14 545
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	38 340	44 708
Naturhistoriska riksmuseet ³	36 552	41 586
Statens museer för världskultur	19 124	17 838
Livrustkammaren och Skoklosters slott med stiftelsen Hallwylska museet	17 940	19 607
Statens maritima museer ⁴	31 205	35 244
Statens centrum för arkitektur och design	5 820	5 952
Statens försvarshistoriska museer	21 133	22 003
Moderna museet	56 442	62 746
Summa	241 754	264 229

¹ I myndigheternas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m.

² Intäkterna för Arkeologisk uppdragsverksamhet redovisas separat i tabell 11.5.

³ Intäkterna för Cosmonovas verksamhet redovisas separat i tabell 11.6.

⁴ Intäkterna för Vasamuseets verksamhet redovisas separat i tabell 11.7.

Tabell 11.5 Arkeologisk uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
Utfall 2015 ¹	140 452	139 309	1 143
Prognos 2016	113 000	110 800	2 200
Budget 2017	113 000	110 800	2 200

¹ Från och med 2015 överfördes den arkeologiska uppdragsverksamheten från Riksantikvarieämbetet till Statens historiska museer.

Tabell 11.6 Uppdragsverksamhet Cosmonova

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
Utfall 2015	15 574	14 821	753
Prognos 2016	13 000	13 200	-200
Budget 2017	13 000	13 200	-200

Tabell 11.7 Uppdragsverksamhet Vasamuseet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
Utfall 2015	129 388	134 091	- 4 703
Prognos 2016	117 000	121 000	- 4 000
Budget 2017	117 000	121 000	- 4 000

Regeringens överväganden

Tabell 11.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 105 458	1 105 458	1 105 458	1 105 458
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	13 818	32 520	54 730	80 364
Beslut	10 610	12 130	12 367	12 640
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1 295	-3 400	639	653
Förslag/ beräknat anslag	1 128 591	1 146 706	1 173 191	1 199 115

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 300 000 kronor

fr.o.m. 2017 för arbete för att främja skydd av hotat kulturarv vid Statens museer för världskultur samt med ytterligare 8 000 000 kronor under 2017–2020 för att stärka Statens historiska museers och Statens museer för världskulturs förutsättningar att arbeta för en kunskapsbaserad och reflekterande historie-skrivning. Anslaget minskas med 206 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 1 128 591 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 146 706 000 kronor, 1 173 191 000 kronor respektive 1 199 115 000 kronor.

11.5.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tabell 11.9 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
2015	Utfall	245 877	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	250 670 ¹	Utgifts- prognos	250 670
2017	Förslag	253 971		
2018	Beräknat	256 207		
2019	Beräknat	260 194		
2020	Beräknat	266 214		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till följande centrala museer som är stiftelser: Nordiska museet, Skansen, Tekniska museet och Arbetets museum.

Tabell 11.10 Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Stiftelser¹

Tusental kronor

	2016	2017
Nordiska museet	115 881	117 605
Skansen	72 008	72 900
Tekniska museet	47 393	47 900
Arbetets museum	15 388	15 566
Summa	250 670	253 971

¹ Medelstilldelningen för 2017 är preliminär

Avgiftsintäkterna för de centrala museerna som är stiftelser uppgick 2015 till ca 228,7 miljoner kronor.

Tabell 11.11 Sammanställning över avgiftsintäkterna¹ till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2014	2015
Nordiska museet	31 411	36 334
Skansen	141 976	148 271
Tekniska museet	32 447	38 246
Arbetets museum	6 539	5 882
Summa	212 373	228 733

¹ I stiftelsernas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning och lokaluthyrning m.m.

Regeringens överväganden

Tabell 11.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	250 670	250 670	250 670	250 670
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	3	4	4	4
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	3 298	5 533	9 520	15 540
Förslag/beräknat anslag	253 971	256 207	260 194	266 214

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 3 298 000 kronor 2017, 5 533 000 kronor 2018, 9 520 000 kronor 2019 och 15 540 000 kronor fr.o.m. 2020 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 253 971 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Centrala museer: Stiftelser* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 256 207 000 kronor, 260 194 000 kronor respektive 266 214 000 kronor.

11.5.3 8:3 Bidrag till vissa museer

Tabell 11.13 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	49 117	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	51 510 ¹	Utgifts-prognos	51 510
2017	Förslag	52 214		
2018	Beräknat	72 609		
2019	Beräknat	72 608		
2020	Beräknat	72 608		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till museer och liknande institutioner.

Tabell 11.14 Sammanställning över medelstillelning för Bidrag till vissa museer¹

Tusental kronor

	2016	2017
Dansmuseet	10 240	10 352
Millesgården	4 098	4 148
Thielska galleriet	6 038	6 084
Föremålsvärden i Kiruna	14 559	14 879
Nobelmuseet	4 952	4 952
Svensk Form	4 491	4 667
Röhsska museet	502	502
Strindbergsmuseet	581	581
Judiska museet	3 102	1 602
Bildmuseet	743	743
Zornsamlingarna	204	204
Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum	500	500
Riksförbundet Sveriges museer	1 500	1 500
Sveriges Fängelsemuseum ²		1 500
Summa	51 510	52 214

¹ Medelstillelningen för 2017 är preliminär.

² Finansierades t.o.m. 2016 från anslag 1:6 *Kriminalvärden* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Regeringens överväganden

Tabell 11.15 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	50 010	50 010	50 010	50 010
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1	19 933	19 933	19 933
Överföring till/från andra anslag	1 500	1 500	1 500	1 500
Övrigt ²	703	1 166	1 165	1 165
Förslag/beräknat anslag	52 214	72 609	72 608	72 608

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 702 000 kronor 2017 och 1 165 000 kronor fr.o.m. 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2017 till följd av att de ändamål och verksamheter som avser Sveriges Fängelsemuseum flyttas från anslaget 1:6 *Kriminalvården* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med ca 20 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 52 214 000 kronor anvisas under anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 72 609 000 kronor, 72 608 000 kronor respektive 72 608 000 kronor.

11.5.4 8:4 Riksställningar

Tabell 11.16 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	39 746	4 420
2016	Anslag	43 543 ¹	42 988
2017	Förslag	43 435	
2018	Beräknat	0 ²	
2019	Beräknat	0 ³	
2020	Beräknat	0 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksställningars och Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter vid avvecklingen av Riksställningar.

Kompletterande information

När Riksställningars uppgifter överförs får anslaget användas för Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 11.17 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:4 Riksställningar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	43 543	43 543	43 543	43 543
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	387	1 075	1 927	2 947
Beslut	-495	-496	-505	-516
Överföring till/från andra anslag		-44 122	-44 965	-45 974
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	43 435	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar samt med 44 122 000 kronor fr.o.m. 2018 då Riksställningar upphör som myndighet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med ca 511 000 kronor fr.o.m. 2017.

Regeringen föreslår att 43 435 000 kronor anvisas under anslaget 8:4 *Riksställningar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

11.5.5 Utökade uppgifter för Riksantikvarieämbetet

Ärendet och dess beredning: I januari 2014 tillsattes en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av de statliga museernas uppdrag, myndighets- och institutionsstruktur och regeringens styrning av dem (dir. 2014:8). Genom tilläggsdirektiv fick utredningen också uppdraget att analysera och föreslå hur verksamhet och samlingar vid de centrala museerna i högre utsträckning kan göras tillgängliga i hela landet (dir. 2015:14). Utredningen, som antog namnet Museiutredningen 2014/15, överlämnade i oktober 2015 slutbetänkandet Ny museipolitik (SOU 2015:89). Betänkandet har remissbehandlats.

Riksdagens tidigare ställningstaganden i fråga om Riksutställningar

Regeringens förslag: Riksdagens tidigare ställningstagande om att inrätta myndigheten Riksutställningar ska inte längre gälla.

Utredningens förslag: Det förslag om en ny myndighet för museifrågor som utredningen lämnar förutsätter att riksdagsbindningen avseende Riksutställningar upphävs. Utredningen har dock inte närmare berört riksdagens tidigare ställningstagande.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal av remissinstanserna har kommenterat förslaget att avveckla Riksutställningar. En majoritet av dessa har inget att invända mot en avveckling av Riksutställningar.

Skälen för regeringens förslag: Riksutställningar inrättades som myndighet 1998 (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129) genom övertagande av Stiftelsen Riksutställningars verksamhet. Verksamheten vid Riksutställningar har därefter bl.a. förändrats i samband med behandling av propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3, bet 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145).

I Museiutredningens slutbetänkande Ny museipolitik (SOU 2015:89) finns förslag om att inrätta en ny samlande myndighet på museiområdet. Utredningen ser behov av en sammanhållande och stödjande part på nationell nivå, en

sektorsmyndighet som både kan ansvara för särskilda uppdrag på området och vara en pådrivande part för utvecklingen av museisektorn i hela landet. Utredningen föreslår att en ny myndighet inrättas genom att medel överförs från myndigheten Riksutställningar, som i sin tur ska avvecklas.

Flera av remissinstanserna delar bedömningen att en organisatorisk samling av myndighetsansvaret avseende museifrågorna skulle utgöra ett viktigt stöd för hela museisektorn och möjliggöra en mer aktiv och kraftfull museipolitik. Regeringen delar denna bedömning.

Regeringen anser dock att det är viktigt att skapa en stabil, men samtidigt flexibel, myndighetsstruktur som kan hantera alla de uppgifter som är aktuella och samtidigt möta framtida utvecklings- och förändringsbehov. Regeringen anser därför att uppgifter på museiområdet bör samlas vid Riksantikvarieämbetet genom att ett flertal av Riksutställningars uppgifter överförs och inordnas i Riksantikvarieämbetet samtidigt som Riksutställningar upphör som myndighet. Regeringen bedömer även att Riksantikvarieämbetets närvaro på flera platser i landet utgör en starkt möjliggöring att stödja museisektorn i hela landet.

Mot denna bakgrund bör tidigare riksdagsbindningar som avser Riksutställningar upphävas.

11.5.6 8:5 Forum för levande historia

Tabell 11.18 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2015	Utfall	48 960	Anslags-sparande	-477
2016	Anslag	58 454 ¹	Utgifts-prognos	57 784
2017	Förslag	55 379		
2018	Beräknat	46 019 ²		
2019	Beräknat	46 911 ³		
2020	Beräknat	47 954 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 45 281 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 45 281 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 45 280 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forum för levande historias förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för såväl prissumma som

omkostnader för prisutdelning avseende ett pris för humanitära och demokratifrämjande insatser. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till den fond som inrättats av Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Research and Remembrance, fr.o.m. 2013 benämnt International Holocaust Remembrance Alliance.

Regeringens överväganden

Tabell 11.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:5 Forum för levande historia

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	54 954	54 954	54 954	54 954
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	550	1 455	2 549	3 828
Beslut	-126	-10 391	-10 592	-10 828
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	55 379	46 019	46 911	47 954

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 126 000 kronor 2017, 10 391 000 kronor 2018, 10 592 000 kronor 2019 och 10 828 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 55 379 000 kronor anvisas under anslaget 8:5 *Forum för levande historia* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 46 019 000 kronor, 46 911 000 kronor respektive 47 954 000 kronor.

11.5.7 8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tabell 11.20 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall		Anslags-sparande	80
2016	Anslag	80 ¹	Utgifts-prognos	79
2017	Förslag	80		
2018	Beräknat	80		
2019	Beräknat	80		
2020	Beräknat	80		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utställningsgarantier. Anslaget får även användas för utgifter för inköp av kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar.

Regeringens överväganden

Tabell 11.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	80	80	80	80
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	80	80	80	80

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 80 000 kronor anvisas under anslaget 8:6 *Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 80 000 kronor, 80 000 kronor respektive 80 000 kronor.

12 Trossamfund

12.1 Omfattning

Avsnittet omfattar verksamheten vid myndigheten Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) och stödet till trossamfunden. Därutöver

omfattar avsnittet även regeringens insatser för att stimulera trossamfundens arbete för demokrati, mänskliga rättigheter och för att motverka religiöst motiverad polarisering i samhället.

12.2 Utgiftsutveckling

Tabell 12.1 Utgiftsutveckling inom Trossamfund, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Trossamfund</i>							
9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund	9	10	10	10	10	10	11
9:2 Stöd till trossamfund	84	92	87	92	92	92	85
Summa Trossamfund	93	102	96	102	102	102	96

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

12.3 Mål

Riksdagen har antagit mål för statens bidrag till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

12.4 Resultatredovisning

12.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet utgår från det statliga stöd till andra trossamfund än Svenska kyrkan som lämnas i form av statsbidrag och avgiftshjälp. Bedömningen baseras på uppgifter om bl.a.

- fördelat stöd i form av organisations-, verksamhets- och projektbidrag, och
- övriga insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet.

12.4.2 Resultat

Stöd som främjar en religiös mångfald

Statens stöd till trossamfunden utgår från lagen (1999:932) om stöd till trossamfund. Målet för stödet är skapa förutsättningar för olika samfund att behålla och utveckla ett eget samfundsliv och därmed främja den religiösa mångfalden i Sverige.

Under 2015 har regeringen prövat fyra ansökningar från trossamfund rörande statligt stöd varav tre ansökningar bifölls. Av dessa rörde två ärenden avgiftshjälp och en rätt att bli statsbidragsberättigad. Vid utgången av 2015 var det totalt 22 trossamfund och samverkansorgan som är statsbidragsberättigade.

Anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* uppgick 2015 till drygt 89 miljoner kronor, vilket är en ökning av anslaget med drygt 12 miljoner kronor jämfört med året innan.

SST har under året betalat ut knappt 54 miljoner kronor i organisationsbidrag, 10 miljoner kronor i verksamhetsbidrag och drygt 18 miljoner kronor i projektbidrag. Totalt

är det 937 församlingar som har fått organisationsbidrag eller etableringsbidrag under året. Vidare har drygt 9 miljoner kronor utgått i bidrag till andlig vård inom sjukvården. Drygt 18 miljoner kronor har betalats ut i olika projektbidrag där huvuddelen har gått till lokalbidrag som bl.a. syftar till att anpassa gudstjänst-lokalerna för personer med funktionsnedsättning.

Verksamhetsbidraget fördelas dels till teologiska utbildningsinstitutioner, dels till andlig vård inom sjukvården. Projektbidraget fördelas som lokalbidrag, etableringsbidrag, utbildningsbidrag eller som säkerhetsbidrag.

Stöd till trossamfundens sociala arbete i samband med flyktingsituationen

Som en del av regeringens insatser kring flyktingsituationen fick SST i december 2015 i uppdrag att fördela drygt 10 miljoner kronor till ett urval av statsbidragsberättigade trossamfund för att stärka samfundens kapacitet i pågående insatser för asylsökande och nyanlända (dnr Ku2015/02981/D). Enligt en delrapport från SST har medlen fördelats mellan 22 trossamfund. Enligt delrapporten används den största delen av medlen till flyktingverksamhet i församlingarna, till exempel språkundervisning och samhällsinformation. Medel används också till koordinering, utbildning av volontärer och akut hjälp när det gäller till exempel övernattning, transporter, tolkning och förnödenheter (dnr Ku2016/01423/D).

Översyn av Nämnden för statligt stöd till trossamfund

En viktig förutsättning för att det statliga stödet till trossamfunden blir ändamålsenligt och håller hög kvalitet är att den statliga styrningen inom området är tydlig. Mot den bakgrunden gav regeringen Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av organiseringen av SST (dnr Ku2015/01871/D). Statskontorets rapport lämnades till regeringen i november 2015 och myndigheten föreslog bl.a. att SST ska omvandlas till en enrådighetsmyndighet. Det ska framgå av SST:s instruktion att rollen som expertmyndighet är myndighetens främsta uppgift. Statskontorets rapport har remitterats.

Förbättra trossamfundens förutsättningar

Förutom det statliga stöd som utgår till trossamfund i form av statsbidrag ger staten stöd till trossamfundet för att förbättra trossamfundens förutsättningar att kunna bedriva verksamhet. En stor del av detta stöd utgår från SST:s verksamhet. Bland de statsbidragsberättigade trossamfundet finns en stor mångfald och olika trossamfundets behov av stöd skiljer sig åt.

Insatser som stärker trossamfundens säkerhet

En grundläggande förutsättning för att trossamfundet ska kunna bedriva en religiös verksamhet är att de som deltar i samfundens verksamhet ska känna sig trygga. En kartläggning som SST genomförde 2014 om religiösa grupper och individers utsatthet i Sverige visade att i princip alla trossamfundsinriktningar hade blivit utsatta för hot och hat, samt att anmälningsgraden var låg. I april 2016 lämnade SST en redovisning och analys av den satsning som regeringen gjort om 10 miljoner kronor för 2015 på säkerhetshöjande åtgärder (dnr Ku2016/00880/D). Under 2015 beviljade myndigheten 43 ansökningar till 15 olika trossamfund. Myndighetens slutsats är att bidraget har gjort en stor skillnad för många församlingar, särskilt för små församlingar som saknar resurser. Satsningen har lett till en ökad kunskap om säkerhetsfrågor samt till att investeringar har möjliggjorts. För större församlingar har stödet varit en hjälp på vägen mot säkrare lokaler. Det ekonomiska stödet kompletterades på regeringens uppdrag med en bredare säkerhetsutbildning som riktade sig till samtliga trossamfund.

Utvecklingsarbete med trossamfundet

Två förutsättningar för att ett trossamfund ska få bli statsbidragsberättigat är att samfundet är stabilt och att det verkar i enlighet med samhällets värdegrund. Med detta som utgångspunkt har SST under 2015 genomfört ett ledarskapsprogram för unga ledare inom trossamfundet, med fokus på demokrati, demokratiskt ledarskap och mänskliga rättigheter. Programmet har enligt gjorda utvärderingar hållit hög kvalitet och relevans. De 16 deltagarna, sju kvinnor och nio män, kom från ett brett spektrum av samfund och organisationer.

Den 17 mars 2016 beslutade regeringen att ge SST ett fördjupat uppdrag att bl.a. genomföra en

kompetensinsats för trossamfundsledare (dnr Ku2016/00712/D). Fokus ska ligga på samhälls- och värderingsfrågor. Inom ramen för kunskaps-satsningen ska även frågor som rör svenskt föreningsliv ingå för att höja kunskapen kring föreningsteknik.

SST har genomfört ett rådslag och tre workshops om kvinnors delaktighet, inflytande och synlighet i trossamfundet, där sammanlagt 35 kvinnor från elva olika trossamfund och religiösa organisationer deltog. Myndigheten kommer under året att arbeta vidare med att utveckla stödet till ungdomar och kvinnor inom trossamfundet.

Uppdraget omfattade också att, i dialog med de trossamfund som vill utveckla sitt arbete mot våldsbejakande extremism, stimulera dessa samfundets stöd till ungdomar, föräldrar och anhöriga. Enligt SST:s delrapport av uppdraget (dnr Ku2016/00645/D) uppfattas sällan trossamfundets ordinarie verksamhet som ett verktyg för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Myndigheten har därför uppmanat trossamfundet att analysera vilka delar i det ordinarie arbetet som kan vara relaterade till att slå vakt om demokratiska principer och mänskliga rättigheter. För de trossamfund som särskilt har intresserat sig för att utveckla sitt arbete har myndigheten bl.a. förmedlat kontakter mellan trossamfund samt myndigheter och kommuner. I de fall goda kontakter saknats har myndigheten varit behjälplig. Generellt har det arbete som den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism bedrivit gentemot kommunerna ökat efterfrågan på samverkan med trossamfund.

Stöd till interreligiös verksamhet

Regeringen beviljade den 30 april 2015 en ansökan från Sveriges interreligiösa råd om stöd på 800 000 kronor för att inrätta en administrativ funktion (dnr Ku2015/00864/D). I beslutet meddelade regeringen att den avser att besluta om medel även för 2016 och 2017. Vidare fungerar Regeringens råd för kontakt med trossamfundet (Ku 2000:F) som ett viktigt forum för frågor av övergripande gemensamt intresse för både staten och trossamfundet.

12.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att statens stöd till trossamfund har bidragit till uppfyllelse av målet att stödet ska skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Det ekonomiska stödet är betydelsefullt för flertalet trossamfund när det gäller att behålla och utveckla ett eget samfundsliv och därmed främja den religiösa mångfalden i Sverige.

Ett flertal av SST:s aktiviteter har direkt gett trossamfunden förbättrade förutsättningar att kunna bedriva en aktiv och långsiktig inriktad religiös verksamhet. Regeringen bedömer att insatser för att stärka den administrativa och organisatoriska kompetensen är avgörande för att många trossamfund ska klara av att utvecklas.

Regeringen bedömer att behovet av samarbete och samtal över religionsgränserna har ökat som en följd av religiöst färgade konflikter i vår omvärld och ett ökat flyktningmottagande i Sverige. Trossamfundens arbete för att utgöra ett forum för möten mellan människor med olika kulturell bakgrund har bidragit positivt till samhällsutvecklingen.

Den statliga styrningen av politikområdet kan ytterligare förbättras och genomförandet av Statskontorets förslag till omorganisering leder enligt regeringen både till en bättre styrning och till ett förtydligande av SST:s uppdrag.

12.5 Budgetförslag

12.5.1 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Tabell 12.2 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2015	Utfall	9 047	Anslags-sparande	272
2016	Anslag	9 837 ¹	Utgifts-prognos	9 696
2017	Förslag	10 093		
2018	Beräknat	10 247 ²		
2019	Beräknat	10 456 ³		
2020	Beräknat	10 687 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 066 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 067 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 10 067 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nämnden för statligt stöd till trossamfunds förvaltningsutgifter.

Regeringens övervägande

Tabell 12.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	9 837	9 837	9 837	9 837
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	304	487	696	929
Beslut	-47	-75	-76	-78
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-2	-1	-1
Förslag/ beräknat anslag	10 093	10 247	10 456	10 687

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 47 000 kronor 2017, 75 000 kronor 2018, 76 000 kronor 2019 och 78 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 10 093 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Nämnden för statligt*

stöd till trossamfund för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 247 000 kronor, 10 456 000 kronor respektive 10 687 000 kronor.

12.5.2 9:2 Stöd till trossamfund

Tabell 12.4 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	83 871		Anslags-sparande	10 463
2016	Anslag	91 894 ¹		Utgifts-prognos	86 632
2017	Förslag	91 913			
2018	Beräknat	91 919			
2019	Beräknat	91 919			
2020	Beräknat	84 919			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till trossamfund. Anslaget får användas för utgifter för Skatteverkets avgiftshjälp.

Kompletterande information

I förordningen (1999:974) finns bestämmelser om statsbidrag till trossamfund.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 46 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för lokalanpassningsbidrag och säkerhetsbidrag för trossamfund som i vissa fall sträcker sig över flera år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 46 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 12.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		46 000		
Nya åtaganden	46 000	23 000		
Infriade åtaganden		-23 000	-23 000	-23 000
Utestående åtaganden	46 000	46 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	46 000	46 000		

Regeringens överväganden

Tabell 12.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	91 894	91 894	91 894	91 894
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	19	25	25	-6 975
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	91 913	91 919	91 919	84 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 19 000 kronor 2017 och 25 000 kronor årligen för 2018–2019 respektive minskas med 6 975 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 91 913 000 kronor anvisas under anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 91 919 000 kronor, 91 919 000 kronor respektive 84 919 000 kronor.

13 Film

13.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens stöd till filmproduktion och filmkulturella insatser som fördelas via Stiftelsen Svenska Filminstitutet (Filminstitutet) och genom Konstnärsnämndens filmstöd.

13.2 Utgiftsutveckling

Tabell 13.1 Utgiftsutveckling inom Film, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Film</i>							
10:1 Filmstöd	310	335	335	547	547	540	515
Summa Film	310	335	335	547	547	540	515

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

13.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Inriktningen för filmpolitiken presenterades i propositionen Bättre villkor för svensk film (prop. 2012/13:22, bet. 2012/13:KrU2, rskr. 2012/13:112). Utgångspunkten är att de statliga insatserna för filmen bör ha kvalitet, förnyelse och tillgänglighet som övergripande inriktning och syfta till att främja

- produktion och utveckling av värdefull svensk film,
- spridning och visning av värdefull film i olika visningsformer i hela landet,
- ett levande filmarv som bevaras, används och utvecklas,
- internationellt utbyte och samverkan på filmområdet,
- barns och ungas kunskap om film och rörlig bild och deras eget skapande, och
- jämställdhet och mångfald på filmområdet.

Riksdagen beslutade i juni 2016 om nya mål för den nationella filmpolitiken som kommer att gälla fr.o.m. den 1 januari 2017 (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16: KrU11, rskr. 2015/16:289).

13.4 Resultatredovisning

13.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom film utgår från

- insatser för att sprida, visa och tillgängliggöra film i hela landet, t.ex. i form av fördelade stöd för att underlätta tillgången till film för personer med funktionsnedsättning, stöd till filmfestivaler och visningsorganisationer och stöd till filmpedagogiska projekt,
- insatser för att främja svensk film i utlandet genom t.ex. stöd till deltagande vid internationella filmfestivaler,
- antalet filmer ur det svenska filmarvet som har gjorts tillgängliga genom t.ex. visning

på biograf och på webbplatsen Filmarkivet.se,

- fördelning av stöd inom ramen för 2013 års filmavtal, och
- könsfördelningen när det gäller mottagare av produktionsstöd.

Som grund för bedömningen ligger Filminstitutets publikationer och bl.a. rapporten Svensk filmnäring Utveckling, utmaningar och möjligheter 2015 av Boston Consulting Group.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 4.4.1).

13.4.2 Resultat

Den statliga filmpolitiken består av två delar: filmavtalet och filmkulturella insatser. Genom det avtal som ingåtts mellan staten, filmbranschen och flera tv-företag bidrar staten med medel – 200 miljoner kronor 2015 – till svensk filmproduktion samt till viss distribution och visning av film i hela landet. Insatser för olika filmkulturella ändamål – 109,6 miljoner kronor 2015 – sker helt genom statlig finansiering. De filmpolitiska insatserna genomförs framför allt av Filminstitutet. Visst stöd fördelas även av Konstnärdsnämnden.

Utvecklingen på filmområdet

Under 2015 hade 273 långfilmer premiär på biograf, varav 46 svenska. Det är en klar ökning av antalet premiärer jämfört med 2014 (248), men ungefär samma antal svenska (47). Bakom ökningen står framför allt filmer från Nordamerika och Asien, medan även de europeiska filmerna ligger på samma nivå som förra året.

Tabell 13.2 Ursprungsområde för premiärsatta långfilmer på biograf 2013–2015

Procent och antal filmer			
	2013	2014	2015
Nordamerika	47,0	39,9	44,7
Europa (exkl. Sverige)	28,1	34,3	31,1
Sverige	19,7	19,0	16,8
Övriga världen	5,2	6,8	7,3
Totalt antal filmer	249	248	273

Källa: Filminstitutet och egna beräkningar

Som visas i tabell 13.2 domineras utbudet på svenska biografer liksom tidigare av nordamerikansk film och andelen film från övriga världen är fortfarande begränsad.

Antalet biobesök var totalt drygt 17 miljoner 2015, vilket är en ökning med nära 5 procent jämfört med 2014. Svensk film stod för 3,4 miljoner av besöken, en minskning med 17 procent. Marknadsandelen för svensk film var strax under 20 procent och därmed lägre än genomsnittet för de föregående fem åren. Filmavtalets mål om att svensk film ska ha den högsta nationella marknadsandelen i Norden uppnåddes inte.

Filmåret 2015 avslutades dock med premiärer för årets två mest sedda svenska filmer. En underbar jävla jul hade drygt 600 000 besökare under november och december. En man som heter Ove hade premiär på juldagen och hann ses av drygt 400 000 besökare under 2015. Filmen har fortsatt att vara en publiksuccé under 2016 och är bland de mest sedda svenska filmerna någonsin. Svenska filmer hade också många framgångar internationellt och det genomsnittliga betygsindexet, utifrån recensioner, var det högsta sedan indexet infördes 2006.

Biografvisning är fortfarande, i synnerhet efter dvd-marknadens kraftiga minskning, mycket viktig för en films intäkter. Även om digitala tjänster ökar i betydelse hade ingen svensk film premiär enbart på nätet. Några försök med simultan premiär på nätet och på biograf genomfördes. Intäkterna från den digitala spridningen av film är fortsatt begränsad och har inte på något sätt kunnat kompensera för de minskande intäkterna från dvd-marknaden. Det finns fortfarande svårigheter med att samla in statistik från andra visningsfönster än biograf och tv, t.ex. digitala hyr- och prenumerationstjänster.

Tillgänglighet till film

Spridning och visning i hela landet

Under 2015 vände för första gången sedan 2004 den negativa trenden för antalet biografer i landet. Antalet salonger ökade med 5 procent (37 stycken) jämfört med 2014. Förutom större nyetableringar har flera tidigare vilande biografer på mindre orter kunnat öppnas igen till följd av digitalisering.

Nästan alla biografosalonger i landet är i dag digitala, 99 procent, vilket motsvarar 793

salonger av de 802 som visade film 2015. De salonger som inte är digitaliserade har mycket få visningar per år. Under 2015 stod dessa biografer för 52 föreställningar och drygt 2 000 besök av totalt drygt 540 000 föreställningar och drygt 17 miljoner besök. Av landets kommuner har i dag 89 procent minst en digital salong och 71 procent har minst en salong som digitaliserats med hjälp av stöd från Filminstitutet.

Under 2015 genomförde Filminstitutet flera ändringar av stöden till distribution och visning som en följd av den översyn som gjordes 2014. Som exempel kan nämnas att lanseringsstöd nu kan ges till alla filmer som fått produktionsstöd, för att tillräckligt med tid ska kunna läggas på att planera en films spridning. För att bredda utbudet av film i hela landet öppnades stödet för visning av svensk film (den s.k. "biotian") upp för utländsk film. Filminstitutets första, preliminära, analyser visar att stöden är bättre anpassade till behoven än tidigare.

För att öka spridning och visning av filmer i filmarkivet har Filminstitutet bl.a. startat en egen distribution av digitaliserade filmer (se även nedan under rubriken Ett filmarv som bevaras, används och utvecklas).

Ökad tillgänglighet

Under våren 2015 började en applikation för smarta telefoner användas för syntolkning och uppläst textremsa vid biografvisningar. Applikationen har tydligt förenklat möjligheterna att visa film med syntolkning och därmed ökat tillgängligheten till film. Under 2015 var det nära fem gånger fler personer som använde applikationen än som deltog i visningar med en syntolk i salongen.

Filmavtalets krav på att alla filmer som fått produktionsstöd ska kunna visas med text, i kombination med att SF Bio och Svenska Bio börjat med textning av i princip alla visningar av svensk film, har mycket kraftigt ökat tillgängligheten till film för personer med hörselnedsättning. Filminstitutet har anpassat stödssystemet till den nya situationen och ersatt det tidigare stödet till textning och syntolkning med ett stöd till ökad tillgänglighet inom visning och distribution. Numera fördelas stöd till både syntolkning och upplästa undertexter, men endast undantagsvis till textning.

Tabell 13.3 Textade och syntolkade visningar på biograf 2013–2015

Antal visningar och besökare

		2013	2014	2015
Textning ¹	Visningar	9 873	27 189	78 720
	Besökare ²	280 389	956 152	2 663 751
Syntolkning	Visningar	160	146	136
	Besökare ²	1 570	1 215	1 200
Nedladdning av app för syntolkat ljudspår				4 700 ³

¹ Textning av filmer med svensk dialog.² Könsuppdelad statistik saknas³ April–december

Källa: Filminstitutet

Film för barn och unga

Intresset för att använda film i skolan växer och efterfrågan på kompetensutveckling i filmpedagogik bland lärare är fortsatt stor. Filminstitutet samarbetar med fem mellanstadieklasser runt om i landet kring filmpedagogik i projektet *Kompis-skolor*. Suzanne Ostens uppdrag som barnfilmsambassadör och arrangemang av fler fortbildningsdagar om filmpedagogik på flera platser i landet är ytterligare exempel på arbetet med att stärka filmens plats i skolan.

Trots att intresset är stort finns ingen formell filmpedagogutbildning. Filminstitutet genomförde därför i juni 2015 en pilotutbildning tillsammans med Akademi Valand (Göteborgs universitet), Linnéuniversitetet, Stockholms universitet och Stockholms dramatiska högskola.

I Filminstitutets handlingsplan för barn och unga (2015–2016) läggs särskilt fokus på demokrati och att öka mångfalden av upphovs personer, berättelser respektive publik. De trettio filmhandledningarna om filmer från fjorton olika länder i hela världen lyfter fram aktuella teman som genus, rasism, kolonialism och demokrati. Bidrag till filmpedagogiska projekt riktade till nyanlända barn och unga prioriteras.

Av de långa spelfilmer som fick produktionsstöd under 2015 var en tredjedel (sex stycken) riktade till barn och unga, vilket är på samma nivå som föregående år.

Barn och unga ska prioriteras i arbetet med digitaliseringen av filmarvet. Flera av de filmer som digitaliserats finns nu tillgängliga för distribution till bl.a. skolor och festivaler, med tillhörande filmhandledningar och annat informationsmaterial.

Internationellt

Några resultatmätt på svensk films framgång utomlands är närvaro och utmärkelser vid de tio högst prioriterade festivalerna samt försäljning av filmer till andra länder.

Filmavtalets mål att svensk film ska vara representerad på de tio viktigaste internationella filmfestivalerna i världen nåddes inte under 2015, då svensk film inte var representerad på festivalerna i Venedig och i Annecy. Försäljningen av 30 nya svenska filmer utomlands innebar dock att målet med minst 20 sålda titlar uppnåddes. Flest titlar såldes till Australien, Tyskland och Frankrike. En man som heter Ove och Jag är Ingrid såldes för de högsta beloppen.

Filminstitutet prioriterar bland de festivaler som efterfrågar svensk film och totalt skickades lång spelfilm till 141 festivaler (224 festivaler 2014), dokumentärfilm till 112 festivaler (110 festivaler 2014) och kortfilm till 133 festivaler (154 festivaler 2014). Den tydliga minskningen för lång spelfilm är kopplad till ett ökat intresse från utländska bolag att kräva festivalrättigheter för de filmer de distribuerar internationellt. Filminstitutet har därför infört bestämmelser om att få hantera festivalvisningar för de filmer som fått produktionsstöd. Totalt fick 67 filmer ca 3,5 miljoner kronor i särskilt internationellt lanseringsstöd.

Inom delprogrammet MEDIA i EU:s nya ramprogram Kreativa Europa 2014–2020 tilldelades svenska organisationer och bolag drygt 4,5 miljoner euro 2015. Film- och tv-producenter mottog 2,5 miljoner euro, som bl.a. gick till tre internationella tv-serier som fick 500 000 euro var. Tre dataspelsbolag mottog 330 000 euro för spelutveckling. Sammanlagt fick tio svenska distributörer dela på en summa om drygt 660 000 euro för distribution av icke-nationell europeisk film på svenska biografer.

Ett filmarv som bevaras, används och utvecklas

Inom ramen för den särskilda satsningen på digitalisering av filmarvet under perioden 2014–2018 har 79 filmer, flertalet långfilmer, digitaliserats 2015, vilket är 30 fler filmer än 2014. Det innebär att totalt 141 filmer har digitaliserats.

Filminstitutet har under hösten startat en distributionsverksamhet för att tillgängliggöra filmarvet. Vid årsskiftet 2015/2016 fanns 71 filmer i Filminstitutets distribution. Efterfrågan

på de digitaliserade filmerna är mycket stor bland biografier, skolbioarrangörer och filmklubbar. Under 2015 har 582 biografvisningar av digitaliserade filmer ägt rum i Sverige, jämfört med 42 under 2014. Utöver det har filmerna visats 89 gånger utomlands, jämfört med 9 förra året.

För att tillgängliggöra filmerna för en icke-svensktalande publik, både nationellt och internationellt, har 14 filmer textats med engelsk text. Digitalt material har också förmedlats till bl.a. tv-bolag och dvd-utgivare för vidareexploatering. Ett problem för spridningen är att rättighetsläget för vissa filmer inte är klart.

Filminstitutet gör även filmarvet tillgängligt genom utlåning av arkivets filmer, både analoga och digitala, och av material från Sveriges enda specialbibliotek för filmlitteratur. Filminstitutets visningsverksamhet, Cinemateket, bygger till stor del på filmer från Filmarkivet och lån från andra arkiv. I Göteborg och Malmö kan analog film inte längre visas, varför verksamheten kommer att förändras framöver. För att utöka visningsverksamheten runt om i landet planerar Filminstitutet även att fr.o.m. hösten 2016 skapa nya cinemateksverksamheter tillsammans med lokala biografägare.

Filminstitutet driver i samarbete med Kungl. biblioteket webbplatsen Filmarkivet.se, som vid årsskiftet 2015/2016 omfattade ca 1 500 filmer, fem gånger så många som vid invigningen i februari 2011. Webbplatsen tillgängliggör kort-, dokumentär, reklam- och journalfilm. Intresset för att använda materialet ökar, bl.a. i samband med forskning, undervisning, läromedel, utställningar och dvd-utgivning.

Jämställdhet och mångfald

En central del av regeringens filmpolitik är att bättre återspegla den mångfald som råder i samhället och i filmpubliken vad gäller exempelvis ålder, kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, livsåskådning, social, etnisk och kulturell bakgrund eller funktionsförmågor.

Filminstitutet uppfyller genom 2015 års beslut om produktionsstöd målet i 2013 års filmavtal om att förhandsstöden, räknat i antalet projekt som får stöd, vid avtalsperiodens slut ha fördelats jämnt mellan kvinnor och män. Målet gäller för var och en av filmkategorierna långfilm, barn- och ungdomsfilm samt kort- och dokumentärfilm.

Procentandelen för kvinnor som fått förhandsstöd av konsulent under avtalsperioden 2013–2015 varierar mellan 44 och 60 procent i olika kategorier och genrer.

Tabell 13.4 Andel kvinnor respektive män som fått produktionsstöd till lång spelfilm 2013–2015

Procent och antal filmer

	2013		2014		2015		2013–2015	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Regi	38	62	50	50	43	57	44	56
Manus	46	54	61	39	32	68	46	54
Producent	62	38	69	31	44	56	58	42
Antal filmer	13		14		14		41	

Källa: Filminstitutet

Om man enbart ser till lång spelfilm är könsfördelningen bland de filmer som har haft premiär under 2013–2015 jämnare för konsulentstödda filmer jämfört med filmer med automatstöd eller utan produktionsstöd. För filmer utan stöd är andelen kvinnor bland regissörerna 14 procent, bland manusförfattarna 16 procent och bland producenterna 30 procent, medan fördelningen ligger mellan 40 och 50 procent för de konsulentstödda filmerna.

När det gäller filmavtalets automatiska förhandsstöd till filmer med förväntad stor publik har könsfördelningen klart förbättrats i stödfördelningen 2015 (60 procent kvinnliga regissörer, 37 procent kvinnliga manusförfattare och 60 procent kvinnliga producenter), jämfört med tidigare år.

Filminstitutet arbetar även vidare med jämställdhet i den interna verksamheten och genom att synliggöra kvinnors filmskapande t.ex. vid programläggning av Cinemateksvisningar och i urvalet av filmer som ska digitaliseras.

Filminstitutets aktiva arbete på jämställdhetsområdet har gett fortsatt internationellt genomslag, bl.a. i form av många inbjudningar till arrangemang och föreläsningar om jämställdhetsarbetet.

Webbplatsen Nordic Women in Film är ytterligare ett jämställdhetsprojekt som initieras av Filminstitutet. Syftet är att lyfta fram kvinnors roll i filmbranschen genom historien och att kunna fungera som en kontaktyta för nu verksamma kvinnor. Webbplatsen lanserades i april 2016.

Filminstitutet arbetar vidare med att praktiskt omsätta den handlingsplan för breddad repre-

sensation som antogs 2014. Personalen har fått utbildning i normkritik och varje avdelning/enhet har tagit fram egna styrdokument och aktivitetsplaner. Seminarier har genomförts om bl.a. mångfald i berättelser och bland kreatörer. Ett forsknings- och utvecklingsprogram, Fusion, har initierats för att skapa filmprojekt som är normkreativa.

13.4.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att resultaten av de statliga insatserna är i linje med den inriktning som har fastställts för filmpolitiken.

Digitaliseringen av biograferna och framväxten av nya digitala visningsformer för film har skapat möjligheter till ett ökat och mer flexibelt utbud i hela landet och till en förbättrad tillgänglighet till film för personer med olika funktionsförmåga. Att ge goda förutsättningar för att svenska filmer når ut till publiken, när utbudet av film ständigt ökar, kräver analys och nytänkande. Regeringen bedömer att resultaten understryker betydelsen av fortsatta statliga insatser för att främja spridning och visning av film i hela landet.

Att bevara, använda och utveckla det ständigt växande svenska filmarvet är en grundläggande del av filmpolitiken. Den film som produceras med hjälp av offentliga stöd i någon form bör också vara lätt att hitta och se. Det gäller såväl ny film som filmer ur filmarvet. Den pågående satsningen på digitalisering av filmarvet är ett gott exempel på aktivt arbete med tillgängliggörande av film.

För att publiken ska uppfatta svensk film som angelägen är det viktigt med en mångfald i utbudet av film. Det behövs därför utrymme för en mångfald av uttryck och berättelser och en breddad representation bland de som gör film. Filminstitutet har genom sitt strategiska arbete, bl.a. när det gäller fördelning av produktionsstöd, urval av filmer ur filmarvet som digitaliseras och synliggörande av kvinnor i filmhistorien, bidragit till att uppfylla filmpolitikens inriktning och mål om jämställdhet och mångfald.

I syfte att skapa bättre förutsättningar för svensk filmproduktion pågår under 2016 en större omställning av filmpolitiken. När nuvarande filmavtal löper ut den 31 december 2016 kommer regeringen att ta ett helhetsansvar

för den nationella filmpolitiken. Hela filmpolitiken kommer då, i likhet med andra kulturpolitiska områden, att finansieras via statsbudgeten och styras av mål som fastställs av riksdagen (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16:KrU11, rskr. 2015/16:289).

13.5 Budgetförslag

13.5.1 10:1 Filmstöd

Tabell 13.5 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2015	Utfall	309 644	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	334 644 ¹	Utgifts-prognos	334 644
2017	Förslag	547 144		
2018	Beräknat	547 144		
2019	Beräknat	539 644		
2020	Beräknat	514 644		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till utveckling, produktion, visning och spridning av film samt till filmkulturell verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 13.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 10:1 Filmstöd

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	334 644	334 644	334 644	334 644
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	212 500	212 500	205 000	180 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	547 144	547 144	539 644	514 644

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2017 för att förstärka den pågående satsningen på digitalisering av filmarvet

respektive med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för att skapa långsiktiga och stabila ekonomiska förutsättningar för filmpolitiken.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 210 000 000 kronor årligen för 2017–2018, 182 500 000 kronor för 2019 respektive 157 500 000 kronor fr.o.m. 2020.

Regeringen föreslår att 547 144 000 kronor anvisas under anslaget 10:1 *Filmstöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 547 144 000 kronor, 539 644 000 kronor respektive 514 644 000 kronor.

14 Medier

14.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheterna Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) och Statens medieråd, presstödet, utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland, forskning och dokumentation om medieutvecklingen, avgift till

Europeiska audiovisuella observatoriet samt stöd till taltidningar. Avsnittet omfattar även Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR). Budgetförslagen avseende presstödet och MPRT redovisas under utgiftsområde 1.

14.2 Utgiftsutveckling

Tabell 14.1 Utgiftsutveckling inom Medier, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Medier</i>							
11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	22	21	20	21	21	21	22
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3	3	3	3	3	3	3
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	0	0	0	0	0	0	0
11:4 Statens medieråd	16	18	18	22	22	23	23
11:5 Stöd till taltidningar	45	49	48	58	58	65	65
Summa Medier	86	91	90	104	105	113	114

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

14.3 Mål

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

14.4 Resultatredovisning

14.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom medier utgår från

- utbetalat presstöd i form av driftsstöd och distributionsstöd, fördelat på antal tidningar,
- dagspressens ekonomiska resultat och övergripande utveckling,
- antalet taltidningar och abonnenter, produktions- och distributionssätt samt kostnadsutveckling,
- hur allmänhetens tillgång till public service-företagens utbud på olika plattformar utvecklats,
- hur tillgängligheten till tv-sändningar och public service-företagens utbud för personer med funktionsnedsättning utvecklats,
- om programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt sina public service-uppdrag enligt bedömning av granskningsnämnden för radio och tv,
- antalet ärenden i granskningsnämnden, samt andelen fällande beslut,
- antalet ärenden om tillstånd och tillsyn avseende radio och tv respektive utgivningsbevis för databaser, och
- insatser för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem mot skadlig mediepåverkan.

Huvuddelen av bedömningarna grundar sig på återrapporteringar, uppföljningar och utvärderingar från myndigheter och institutioner såsom granskningsnämnden för radio och tv:s årliga granskning av public service-redovisningarna från Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television

AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) samt olika rapporter från Statens medieråd.

14.4.2 Resultat

Dagstidningar

Syftet med presstödet är att värna mångfalden på dagstidningsmarknaden. Presstödet lämnas i form av driftsstöd och distributionsstöd.

Regeringen har under 2016 även beslutat om ett tidsbegränsat utvecklingsstöd till tryckta allmänna nyhetstidningar för utveckling av elektroniska publiceringstjänster. Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) planerar att besluta om fördelning av utvecklingsstöd hösten 2016.

Det fanns 170 unika dagstidningstitlar i Sverige 2015, enligt TS Mediefakta AB, jämfört med 176 tidningar 2014 respektive 2013.

Under 2015 har tre tidigare sexdagarstidningar beviljats driftsstöd som sjudagarstidningar, efter att ha ökat utgivningen med ytterligare en utgåva som enbart distribueras elektroniskt, och en ny dagstidning har beviljats driftsstöd under året.

Tabell 14.2 Utbetalat presstöd fördelat på antal tidningar 2013–2015

	2013	2014	2015
Utbetalat presstöd totalt	518	519	487
varav driftsstöd	460	464	436
varav distributionsstöd	58	55	51
Antal dagstidningar totalt	176	176	170
varav med driftsstöd	87	88	87
varav med distributionsstöd	134	136	137

Den fortsatta utvecklingen med minskat utbetalat presstöd kan förklaras av minskade upplagor och nedtrappningen av stödet till storstadstidningar. Under 2015 har därutöver två stöd-tidningar upphört med utgivning, varav en sexdagarstidning och en endagstidning.

Till följd av framför allt den minskade annonsförsäljningen sjönk de svenska tidningsföretagens samlade omsättning under 2015. Den tidigare positiva utvecklingen som antydde att den digitala annonseringen var på väg att kompensera för nedgången i den tryckta annonseringen bröts tvärt 2015. Samtidigt sjönk

det statliga driftsstödet till följd av framför allt minskad tidningsförsäljning. De svenska tidningsföretagen har på tio år förlorat omkring en fjärdedel av sina intäkter.

I takt med att intäkterna har sjunkit har också tidningsföretagens kostnader minskat. Som en följd av det steg 2015 den samlade resultatnivån för de svenska tidningsföretagen för andra året i följd efter bottenåret 2013. Trots förbättringen jämfört med föregående år låg resultatnivåerna för 2015 klart under det snitt i tidningsbranschens ekonomiska utfall som mätserien omfattar. Landsortstidningarna har under 2010-talet tvingats till betydande besparingsåtgärder. Det samlade rörelseresultatet för gruppen landsortstidningar med driftsstöd slutade 2015 återigen på minus.

Den svenska tidningsdistributionsbranschen präglas på samma sätt som tidningsbranschen i allmänhet av den pågående strukturomvandlingen. I takt med att de tryckta upplagorna minskar ökar den relativa kostnaden för distributionen av tidningar och 2015 har präglats av arbetet med att möta denna utveckling.

Medieutredningen (dir. 2015:26) har bl.a. i uppdrag att utreda utformningen av nya mediepolitiska verktyg när presstödet i dess nuvarande form upphör. Utredningstiden har förlängts till den 31 oktober 2016 (dir. 2016:14). Utredningen redovisade i oktober 2015 delbetänkandet *Medieborgarna & medierna, En digital värld av rättigheter, skyldigheter – möjligheter och ansvar* (SOU 2015:94). Under våren 2016 har utredningen redovisat forskningsantologin *Människorna, medierna och marknaden* (SOU 2016:30). Utredningen har även lämnat in promemorian *De offentligt finansierade medierna – frågeställningar som bör utredas inför nästa tillståndspano* (dnr Ku2016/00767/MF).

Regeringen noterar att det av konstitutionsutskottets betänkande med anledning av redogörelsen för behandlingen av riksdagens skrivelser (bet. 2015/16:KU21, rskr. 2015/16:275) framgår att konstitutionsutskottet fortfarande anser att utskottets tillkännagivande om Presstödskommitténs övriga förslag (bet. 2014/15:KU12, mom. 8, rskr. 195) inte är tillgodosett fullt ut och därför inte delar regeringens bedömning som redovisas i skrivelse 2015/16:75 att tillkännagivandet är slutbehandlat. Utskottet förutsätter att regeringen så snart som möjligt återkommer i frågan, t.ex. i budget-

propositionen. Regeringen lämnar i denna proposition förslag på höjda stödnivåer för endagstidningar, se vidare utgiftsområde 1 avsnitt 11.3. Härigenom är tillkännagivandet slutbehandlat.

Taltidningar

Taltidningarna täcker i det närmaste hela landet och trenden med ett ökat antal tidningar har fortsatt. Under 2015 började utgivning av sex nya taltidningar, bl.a. den lättlästa nyhetstidningen *8 Sidor*, samtidigt som utgivning av två taltidningar upphörde.

Alla taltidningar är fr.o.m. 2015 s.k. taltidningar med text.

Tabell 14.3 Antal taltidningar 2013–2015

	2013	2014	2015
Radiotidningar	39	0	0
Cd-tidningar	6	0	0
Talsyntestidningar RATS	22	20	0
Taltidningar med text	34	89	113
Totalt	101	109	113

Utgifterna för taltidningsverksamheten uppgick 2015 till ca 45 miljoner kronor, en minskning med 31 miljoner kronor jämfört med 2014 och 77 miljoner jämfört med 2013. Minskningen beror främst på lägre kostnader för produktion och distribution.

Under 2015 tillkom 1 300 nya taltidningsabonnenter, men det totala antalet abonnenter minskade bl.a. på grund av hög ålder. Könsfördelningen är relativt jämn, även om något fler män än kvinnor har tecknat prenumerationer.

Tabell 14.4 Antal taltidningsabbonenter 2013–2015

	2013	2014	2015
Radiotidningar	2 523	0	0
Cd-tidningar	207	0	0
Talsyntestidningar RATS	731	646	0
Taltidning med text	2 449	4 421	4 644
Totalt	5 910	5 067	4 644

Radio och tv i allmänhetens tjänst

De nuvarande sändningstillstånden för programföretagen Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) gäller fr.o.m. den 1 januari 2014 t.o.m. den 31 december 2019. Utöver villkoren i sändningstillstånden ställs i särskilda beslut specifika krav på SVT och UR om tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning.

SR, SVT och UR redovisar varje år hur de fullgjort sina uppdrag i allmänhetens tjänst i de s.k. public service-redovisningarna.

Sveriges Radio AB

SR sänder FM-radio i de fyra rikstäckande kanalerna P1, P2, P3 och P4. P4 innehåller ett riksutbud och även 25 lokala kanaler. Därutöver sänds två lokala kanaler i Stockholm samt en lokal kanal i Malmö. FM-sändningarna står för huvuddelen av publikens lyssnartid. Ett omfattande programutbud för lyssning såväl direkt som i efterhand erbjuds via webben och applikationer för smarttelefoner. Sedan 2005 har SR gjort innehållet tillgängligt som poddradio, vilken är den snabbast växande formen av digital lyssning med nära tre miljoner lyssningar och nedladdningar per vecka. SR sänder även ett antal kanaler via digitalradio (DAB) i de tre storstadsområdena samt i Norrbotten. Under 2015 var den totala sändningstiden i marknätet (FM och DAB) 155 499 timmar, en ökning med drygt 2 800 timmar jämfört med 2014. Fördelningen mellan olika programkategorier är relativt stabil mellan åren. Räknet i sändningstid utgör musik omkring 61 procent av utbudet medan utbudet av nyheter, samhällsprogram och kultur tillsammans står för omkring 28 procent. När det gäller kostnader står dock sistnämnda programkategorier för 65 procent, varav nyheter för 36 procent. SR har medarbetare på 47 orter i landet och omkring 40 nyhetsredaktioner.

Tabell 14.5 Sveriges Radios sändningar i marknätet per programkategori 2013–2015

Procent av total sändningstid

	2013	2014	2015
Nyheter	10,5	8,1	8,0
Samhälle	11,8	12,1	12,6
Livsstil	2,3	2,8	3,1
Kultur	8,6	7,6	7,6
Sport	2,6	2,0	1,7
Underhållning	5,0	4,8	4,7
Musik	57,3	61,1	60,8
Service	1,9	1,5	1,5
Total sändningstid i timmar¹	161 733	152 668	155 499

¹ Då SR har ändrat redovisningsmetod sedan 2014 är uppgifterna om total sändningstid 2013 respektive 2014 och senare inte helt jämförbara. Källa: SR:s public service-redovisningar för 2014 och 2015

Sveriges Television AB

SVT sänder tv-program i fem kanaler: SVT1, SVT2, SVT24, Barnkanalen och, tillsammans med UR, Kunskapskanalen. Kanalerna sänds till hela landet via marknät, satellit och internet. Samtliga kanaler vidaresänds via kabel och ip-tv. SVT1 och SVT2 sänds även i högupplöst kvalitet (hd-tv). Därutöver sänds kanalen SVT World till utlandet via satellit och ip-tv. Sändningarna av SVT World till Finland ingår i ett särskilt utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland, som i sin tur ger tv-tittare i Storstockholm, Uppsala och Västerås möjlighet att fritt ta emot Sverigefinska Riksförbundets sändningar av TV Finland. För innehållet i TV Finland ansvarar det finska public service-företaget YLE.

På webbplatsen SVT.se finns ett basutbud av programsidor, nyheter, sport och barnutbud. Här finns även program, nyheter och information på de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Via tjänsten SVT Play kan i första hand redan sända program – men även webbunika program – ses på begäran. SVT:s äldre tv-program finns i viss utsträckning tillgängliga via tjänsten Öppet arkiv. Mellan slutet av 2014 och slutet av 2015 ökade det totala antalet tillgängliga timmar via SVT:s internet-tjänster från 10 860 till 16 572. Från och med 2016 har SVT ingått nya rättighetsavtal som begränsar antalet timmar som tillgängliggörs i Öppet arkiv, men som möjliggör för SVT att visa delar av detta utbud också i SVT Play.

Under 2015 textades 100 procent av de förproducerade programmen (nästan 100 procent 2014) och 62 procent av de direktsända programmen (55 procent 2014). Av totalt 17 019

timmar svenska program syntolkades 174 timmar, vilket motsvarar 1 procent (119 av 17 497 timmar eller 0,7 procent 2014) i antingen marksänd tv, webbsänd tv eller beställ-tv. Vidare teckenspråkstolkades 217 timmar svenska program, vilket motsvarar 1,3 procent (107 timmar eller 0,6 procent 2014).

Tabell 14.6 Sveriges Televisions sändningar i marknätet per programkategori (exklusive barnprogram) 2013–2015

Procent av total sändningstid respektive sändningstimmar totalt

	2013	2014	2015
Fiktion	13	14	15
Underhållning	12	11	12
Sport	7	8	8
Kultur och musik	10	9	8
Fakta	37	38	40
Nyheter	12	12	8
Övrigt	8	8	9
Total sändningstid i timmar	18 167	18 267	17 133
Total sändningstid i timmar inklusive barnprogram	23 486	23 511	22 884

Källa: SVT:s public service-redovisningar för 2014 och 2015

Sveriges Utbildningsradio AB

UR producerar utbildnings- och folkbildningsprogram. Programverksamheten inkluderar barn- och ungdomsutbildning, högskole- och annan vuxenutbildning samt studieförbund och folkhögskolor. UR:s program sänds i SR:s och SVT:s kanaler på sändningstider som fastställs i överenskommelser mellan bolagen. UR och SVT driver tillsammans Kunskapskanalen, som står för mer än 80 procent av UR:s sändningstimmar i tv.

UR:s radio- och tv-program finns även tillgängliga via internet. I slutet av 2015 fanns drygt 14 300 program tillgängliga via UR.se, jämfört med 12 900 program föregående år. På UR Skola finns även kompletterande material för bl.a. pedagoger och elever. Via UR Play, där i princip hela UR:s programutbud finns tillgängligt under sex månader efter sändning, tillhandahölls i slutet av 2015 ca 2 300 program, vilket är oförändrat jämfört med 2014.

UR har under 2015 inte direktsänt några program. Liksom föregående år textades samtliga förproducerade program. Av totalt 2 192 timmar svenska program syntolkades ca 22 timmar, vilket motsvarar 1 procent (45 av 2 257 timmar eller 2 procent 2014). Andelen teckenspråkstolkade program var ca 29 timmar eller 1,3 procent (ca 11 timmar eller 0,5 procent 2014).

Tabell 14.7 Sändningar av Sveriges Utbildningsradios radioprogram i marknätet per kanal 2013–2015

Sändningstid i timmar

	2013	2014	2015
P1	148	135	167
P2	50	49	50
P3	45	44	3
P4 riks	133	129	133
Totalt	376	357	353

Källa: UR:s public service-redovisning 2015

Tabell 14.8 Sändningar av Sveriges Utbildningsradios tv-program i marknätet per kanal 2013–2015

Sändningstid i timmar

	2013	2014	2015
SVT1	60	73	137
SVT2	125	181	209
SVT24	0	20	19
Kunskapskanalen	3 540	3 548	3 116
Barnkanalen	207	202	298
Totalt	3 932	4 024	3 779

Källa: UR:s public service-redovisning 2015

Granskningsnämndens bedömningar

Enligt programföretagens sändningstillstånd ska verksamheten präglas av oberoende och stark integritet och bedrivs självständigt i förhållande till såväl staten som olika ekonomiska, politiska och andra intressen och maktsfärer i samhället. Sändningarna ska vara tillgängliga i hela landet. Ett mångsidigt programutbud ska erbjudas som tillgodoser skiftande förutsättningar och intressen hos befolkningen i hela landet, som speglar förhållanden i hela landet och som kännetecknas av hög kvalitet. Programverksamhetens betydelse för den fria åsiktsbildningen ska beaktas och utrymme ska ges åt en mångfald av åsikter och meningssyftningar. Programutbudet som helhet ska präglas av folkbildningsambitioner. Villkoren i sändningstillstånden avser programföretagens sändningar i marknätet, som är grunden i verksamheterna. För att nå publiken har programföretagen i uppdrag att tillgängliggöra kärnverksamheten på olika plattformar, på ett sådant sätt att så många som möjligt kan tillgodogöra sig utbudet.

Vid en helhetsbedömning anser granskningsnämnden att SR, SVT och UR huvudsakligen har uppfyllt sina public service-uppdrag 2015. Liksom föregående år görs dock bedömningen att villkoren på ett antal områden inte är uppfyllda, endast delvis uppfyllda eller att det är tveksamt om de är uppfyllda.

SR och UR anses med viss tvekan ha uppfyllt kravet på att programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet. SVT anses huvudsakligen ha uppfyllt detta krav.

SR och SVT anses ha uppfyllt kravet som gäller för dessa programföretag att minst 55 procent av allmänproduktionen i rikssändningarna ska produceras utanför Stockholm. SR och SVT bör dock enligt granskningsnämnden i kommande redovisningar så långt som möjligt redogöra för en gemensam definition av vad som utgör en produktion utanför Stockholm.

Programföretagen anses med tvekan ha uppfyllt kravet på en sammantagen betydande ökning av det samlade programutbudet på finska, samiska, meänkieli, romani chib och teckenspråk. De anses inte ha uppfyllt kravet på att ta hänsyn till de språkliga behoven hos barn och unga inom språkgruppen romani chib.

Programföretagen anses med viss tvekan ha uppfyllt kravet på att särskilt utveckla programverksamheten för äldre barn och unga generellt.

SR anses inte ha uppfyllt kravet på att prioritera tillgängligheten till program vars innehåll är särskilt anpassat för unga med funktionsnedsättning. SVT anses med viss tvekan ha uppfyllt kravet på att prioritera tillgängligheten till program för barn och unga med funktionsnedsättning.

Granskningsnämnden har vidare fattat beslut gällande uppfyllelsen av de krav på tillgänglighet till tv-sändningar som ställs på SVT och UR för perioden 2014–2016 enligt särskilda regeringsbeslut. SVT anses ha uppfyllt kraven avseende textning av icke direktsända program och uppläst text, men det framgår inte av SVT:s redovisning om kraven uppfyllts när det gäller textning av direktsända program, teckenspråkstolkning och syntolkning. När det gäller UR har ärendet lämnats utan vidare åtgärd med hänvisning till att kraven gäller UR:s programtjänster och UR inte bedöms ha någon programtjänst. Nämnden uttalar dock att den efter regeringens förtydligande beslut i december 2015 (dnr Ku2015/03038/MF) i kommande års uppföljning kommer att kunna bedöma om det utbud av UR:s program som tillhandahålls i SVT:s programtjänster uppfyller regeringens krav.

Granskningsnämnden anser att SVT inte har uppfyllt kravet att särskilt redogöra för deltagande i respektive intäkter från kommersiella samarbeten. Nämnden gör, till skillnad från

SVT, bedömningen att SVT 2015 har överträtt det högsta antalet tillåtna sponsrade evenemang.

Enligt granskningsnämnden har SVT endast delvis uppfyllt kravet att särskilja vad som är kärnverksamhet och kompletterande verksamhet. Det framgår vidare inte tillräckligt tydligt om SR har upprätthållit en god balans mellan kärnverksamhet och kompletterande verksamhet. Varken SVT eller SR har visat att de har uppfyllt kravet att sidoverksamheter ska bära sina egna kostnader.

Programföretagens redovisningar anses ha förbättrats men det behövs fortfarande förtydliganden och utförligare beskrivningar i kommande redovisningar.

SR:s program för en publik utomlands

Sedan SR:s utlandssändningar på kort- och mellanvåg upphörde 2010 har SR, senast i public service-redovisningen för 2014, redovisat att uppdraget att ge en publik utomlands information om Sverige uppfylls genom verksamhet på internet. Under våren 2016 har sådan programverksamhet på vissa språk upphört. SR har, med hänvisning till att sändningarna på kort- och mellanvåg tidigare upphört, framfört att företaget inte längre anser sig ha ett uppdrag för en publik utomlands. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Kommersiell radio och tv

Antalet av Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) meddelade tillstånd att sända analog kommersiell radio uppgick till 100 under 2015, jämfört med 99 under 2014.

Antalet programföretag, utöver SVT och UR, med tillstånd att sända tv i marknätet och antalet programtjänster var 26 respektive 56 under 2015, vilket är oförändrat jämfört med 2014.

Antalet ärenden har fortsatt att öka under 2015. Den största ökningen har skett inom kategorin tillståndsärenden, bl.a. avseende anmälningar av databaser. Bland övriga ärenden finns fr.o.m. 2015 presstödsärenden (188 stycken).

Tabell 14.9 Ärenden vid Myndigheten för press, radio och tv 2013–2015

Antal ärenden fördelade på ärendetyp

	2013	2014	2015
Tillståndsärenden (tillstånd och registrering)	1 104	951	1 271
Tillsynsärenden (tillsyn och granskning)	1 345	1 535	1 573
Övriga ärenden	590	676	734
Totalt	3 039	3 112	3 578

MPRT har bl.a. följt upp hur leverantörer av medietjänster uppfyllt de krav på tillgänglighet som myndigheten beslutat om för perioden 2011–2016. Resultatet visade att 30 leverantörer uppfyller kravet för sammanlagt 53 programtjänster, vilket är en dubbling jämfört med den senaste uppföljningen.

Lokal icke-kommersiell radio och tv

Närradion är det lokala föreningslivets radio. Antalet innehavare av närradiotillstånd var 721 under 2015, jämfört med 777 under 2014. Vid utgången av 2015 sändes närradio i 143 områden, jämfört med 150 områden under 2014. Antalet förordnade lokala kabelsändarorganisationer var 21 i slutet av 2015, jämfört med 23 under 2014. Därutöver fanns 70 personer och privatpersoner registrerade som sändare av kabel-tv i slutet av 2015, jämfört med 84 under 2014.

Granskning av program

Granskningsnämnden för radio och tv har till uppgift att, genom granskning i efterhand, övervaka om program som sänds i radio och tv eller tillhandahålls i beställ-tv står i överensstämmelse med radio- och tv-lagen (2010:696) och de programrelaterade villkor som finns i programföretagens sändningstillstånd. Programrelaterade villkor finns för public serviceföretagen och, i mer begränsad utsträckning, för TV4 AB och övriga svenska programföretag som sänder i marknätet, bl.a. regler om saklighet och skydd för privatlivet.

Antalet diarieförda granskningsärenden, såväl anmälningar som egna initiativ, har fortsatt att öka under 2015. Av dessa har andelen ärenden avseende SR, SVT och UR ökat.

Tabell 14.10 Antalet diarieförda granskningsärenden 2013–2015

Antal ärenden fördelade på ärendetyp

	2013	2014	2015
Granskningsärenden totalt (kan avse flera anmälningar)	1 307	1 403	1 446
varav anmälningar	1 296	1 379	1 413
varav egna initiativ	11	24	33
Ärenden avseende SR, SVT och UR	1 096	1 163	1 222

Utvecklingen när det gäller utgången i granskningsärendena är relativt stabil över tid.

Tabell 14.11 Utgången i granskningsärenden 2013–2015

	2013	2014	2015
Avgjorda ärenden totalt	1318	1378	1328
varav avskrivna	118	110	106
varav friande	488	455	505
varav friande med kritik	13	14	13
varav fällande	53	55	53
varav inte prövade	646	744	651

Under 2015 ansökte granskningsnämnden om påförande av särskild avgift i åtta fall, jämfört med fem fall 2014 och tolv fall 2013. Förvaltningsdomstolarna avgjorde slutligt elva sådana ärenden under 2015. Granskningsnämndens talan bifölls helt i nio av ärendena. I två ärenden bifölls talan delvis genom att den särskilda avgiften bestämdes till ett lägre belopp än det yrkade.

Skydd av barn och unga mot skadlig mediepåverkan

Statens medieråd verkar för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Det sker främst genom en rad insatser för att öka medie- och informationskunnighet (MIK), hos barn och unga. Med MIK avses förmåga att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa innehåll i medier.

Forskning om barns och ungas medievanor visar att medieanvändningen går allt längre ner i åldrarna. Myndigheten har därför under 2015 fortsatt sitt arbete med inriktning mot personal som arbetar vid barnavårdscentraler (BVC).

Utöver samarbete på nordisk nivå har Statens medieråd under 2015 inlett ett samarbete med de

baltiska staterna, bl.a. genom att översätta myndighetens utbildningsmaterial till olika språk.

Statens medieråd har fortsatt att genomföra regeringens uppdrag att utveckla och förlänga den nationella kampanjen No Hate Speech Movement som sedan 2015 också omfattar att förebygga våldsbejakande extremism (dnr Ku2015/01869/D). Regeringen har vidare gett myndigheten i uppdrag att under 2016 stärka arbetet med MIK genom att utveckla, översätta och sprida utbildningsmaterialet MIK för mig respektive delar av det material som ingår i kampanjen No Hate Speech Movement (dnr Ku2016/01622/LS), se utgiftsområde1 avsnitt 9.7.2.

Under 2015 beslutade myndigheten om åldersgränser för film i 201 ärenden enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt. Endast tre beslut överklagades, varav inget ändrades i högre instans.

Statens medieråd har på regeringens uppdrag lämnat in en rapport (dnr Ku2015/02477/MF) med bl.a. förslag till en utvidgning av ledsagarregeln till att omfatta filmer med 15- årsgränns. Rapporten har remissbehandlats.

Granskningsnämnden för radio och tv meddelade 2015 fem fällande beslut avseende tv-sändningar med våldsskildringar i strid med sändningstillståndens bestämmelse om mediets särskilda genomslagskraft. I två av fallen fälldes programföretagen även för utebliven varning i strid med radio- och tv-lagen (2010:696). I ett fall beslutade nämnden att även anmäla sändningarna till JK.

Statens medieråd publicerade under 2015 rapporten Ungar & medier 2015: Demografi, som innehåller analyser av hur föräldrars bakgrund påverkar barns medieanvändning. Arvsfondsprojektet Nätkoll har gjort en enkätundersökning bland barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras föräldrar. Myndigheten har sammanställt resultatet av undersökningen med data från sina egna undersökningar Ungar & medier 2015 respektive Föräldrar & medier 2015. Sammanställningen visar att barn med NPF i större utsträckning än andra barn råkar ut för hot, mobbning och sexuella närmanden på internet. Samtidigt visar den att datorer och internet ger många barn med NPF positiva upplevelser, t.ex. nya vänner.

Internationellt samarbete

Europeiska unionen

Ett arbete pågår för att revidera direktivet om audiovisuella medietjänster (AV-direktivet). Europeiska kommissionen genomförde en öppen konsultation och ett antal konsultstudier om direktivets funktionssätt under 2015. Som en del i strategin för en inre digital marknad i Europa genomfördes också en analys av behoven av anpassning av regelverket utifrån den marknadsmässiga och tekniska utvecklingen. Ett förslag till ett reviderat direktiv presenterades den 25 maj 2016 och förhandlingar har därefter inletts.

Europarådet

Arbetet med medier och information inom Europarådet sker inom styrkommittén för media och informationssamhället (CDMSI). Kommitténs mandat omfattar även att följa upp den strategi för internets styrning som uppdaterades under 2015. Rätten till yttrandefrihet på internet, frågan om så kallad nätneutralitet och problemen med hot och våld mot journalister i medlemsstaterna har fortsatt varit i fokus under 2015. Arbetet resulterade i en gemensam europeisk plattform för rapportering av hot och våld som lanserades i januari 2015 och hanteras av fyra civilsamhällesorganisationer. I april 2016 antogs rekommendationer angående skydd för journalister av Europarådets ministerkommitté.

Unesco

Det svenska samarbetet med Unesco utgår från den av regeringen beslutade strategin för Sveriges samarbete med Unesco 2014–2017 (U2014/00867/IS). Strategin har fem övergripande prioriteringar: utbildning för alla, utbildning för hållbar utveckling, tillgång till rent vatten, yttrandefrihet och reformering av Unesco. Kulturdepartementet är representerat i Svenska Unescorådets kommunikationsutskott och arbetar där med frågor främst rörande yttrandefrihet, journalisters säkerhet och medier.

Unesco har i uppdrag att publicera en trendrapport över utvecklingen inom yttrandefrihet och medieutveckling i världen. Den andra globala rapporten presenterades i december 2015 i Paris av Unescos generaldirektör och Sveriges kultur- och demokratiminister.

Sverige driver i Unescos styrelse frågan om ökad press- och yttrandefrihet och journalisters säkerhet. Våren 2015 beslutades enligt ett

svenskt förslag om åtgärder för ökad journalistsäkerhet. Som ett led i detta beslut organiserade Unesco en stor konferens med medieägare i februari 2016. Frågorna var också aktuella under generalkonferensen i november 2015, då ett beslut togs om Unescos fortsatta arbete med internetrelaterade frågor. Regeringens arbete för att förebygga journalisters utsatthet i Sverige redovisas under utgiftsområde 1.

14.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de statliga insatserna på olika sätt bidrar till att målen för medieområdet uppnås. De snabba förändringarna inom området ställer dock krav på kontinuerlig utvärdering och anpassning av insatserna för att de ska vara fortsatt effektiva och ändamålsenliga. Samtidigt är det viktigt att säkerställa att det finns tillräckliga resurser inom området.

Dagstidningar

Tidningsbranschen präglas av den pågående strukturomvandlingen som i många fall innebär ekonomiska påfrestningar.

De förändringar av presstödet som trädde i kraft den 1 juli 2015 respektive den 1 januari 2016 bedöms bidra till att stödet utnyttjas mer effektivt än tidigare. Det nya utvecklingsstödet till tryckta allmänna nyhetstidningar bedöms bidra till att skapa förutsättningar att långsiktigt utveckla elektroniska publiceringstjänster med redaktionellt innehåll av hög kvalitet. Samtidigt är det viktigt att analysera behovet av mediepolitiska insatser när presstödet i dess nuvarande form upphör, något som omfattas av Medieutredningens uppdrag. Regeringen bedömer att det reformerade presstödet bidrar till att stödja yttrandefrihet, mångfald på dagstidningsmarknaden samt dagstidningarnas oberoende och tillgänglighet. Regeringen föreslår även i denna proposition höjda stödnivåer för endags-tidningar (utgiftsområde 1, avsnitt 11.3). Därutöver föreslår regeringen i denna proposition en sänkning av reklamskatten för periodiska publikationer (Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.19).

Taltidningar

Den nya taltidningsmodellen har lett till att fler dagstidningar ges ut som taltidningar och till betydligt lägre kostnader för staten än tidigare. Förändringen har även inneburit förbättringar

för användarna, som kan prenumerera på vilken tidning som helst i ett tillgängligt format oavsett var de bor i landet. Samtidigt är det fortsatt viktigt att följa utvecklingen inom taltidningsverksamheten, bl.a. mot bakgrund av att antalet taltidningsabonnenter minskar. Regeringen bedömer att stödet till taltidningar bidrar till att uppnå medieområdets mål om tillgänglighet. Stödet fyller på det sättet viktiga demokratiska funktioner i samhället.

Radio och tv i allmänhetens tjänst

Radio och tv i allmänhetens tjänst bidrar genom de villkor och krav som ställs till uppfyllelsen av ett flertal av målen för medieområdet, nämligen att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet. Regeringen bedömer, utifrån granskningsnämndens beslut, att SR, SVT och UR i huvudsak har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst. Programföretagens redovisningar och de synpunkter som nämnden framför på ett antal områden kommer att utgöra en del av underlaget för den översyn som ska göras efter halva tillståndsperioden, liksom för regeringens beslut om krav på SVT och UR att tillgängliggöra tv-sändningar under perioden 2017–2019.

Mot bakgrund av utvecklingen inom området har Myndigheten för press, radio och tv fått i uppdrag att i samband med en översyn av reglerna om vidare-sändningsplikt även beskriva och analysera frågor om bl.a. tillgång till innehåll i allmänhetens tjänst i onlinemiljö (dnr Ku2011/01520/MF och dnr Ku2016/01609/MF).

SR:s, SVT:s och UR:s verksamhet på internet

I propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164) bedömde den förra regeringen att regleringen av programbolagens verksamhet inte kan anses helt ändamålsenlig, eftersom verksamheten på internet på grund av bestämmelser i yttrandefrihetsgrundlagen inte kan regleras i sändningstillstånden och därmed inte granskas. Programbolagen kan inte heller tillgodoräkna sig verksamhet på internet för uppfyllandet av villkoren i sändningstillstånden. Trots det bedömdes det inte vara motiverat med en utredning av aktuella bestämmelser i yttrandefrihetsgrundlagen. Riksdagen har vid behandlingen av propositionen gett regeringen tillkänna att den ska överväga en förändring som gör det möjligt för programföretagen att inom

ramen för nuvarande reglering i praktiken få tillgodoräkna sig verksamhet på internet som en del av public service-uppdraget (bet. 2013/14:KrU3, rskr. 2013/14:60).

Regeringen delar av samma skäl som tidigare anförts bedömningen att regleringen av programbolagens verksamhet inte kan anses helt ändamålsenlig. Regeringen överväger hur frågan om public service-företagens verksamhet på internet kan hanteras vidare och avser att återkomma till riksdagen vid senare tillfälle.

Regeringen noterar vidare att MPRT i beslut den 29 juni 2016 om krav att tillgängliggöra tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning har fastställt att tillgängliggörande i beställ-tv av program som har sänts i marknätet, via satellit eller genom tråd ska få tillgodoräknas till viss del när det gäller vissa tillgänglighetstjänster. Beslutet, som avser andra programföretag än public service-företagen, gäller fr.o.m. den 1 juli 2016 t.o.m. den 30 juni 2020. Regeringen avser som redovisats ovan att före årsskiftet besluta om krav på SVT och UR att tillgängliggöra tv-sändningar under perioden 2017–2019.

Evenemangslista

Riksdagen gav 2012 regeringen till känna att en utredning om utformningen av en evenemangslista borde tillsättas (bet. 2011/12:KU16, rskr. 2011/12/224). Myndigheten för radio och tv, som den 1 juli 2015 bytte namn till Myndigheten för press, radio och tv, fick i februari 2013 i uppdrag att lämna förslag till utformning av en evenemangslista. Uppdraget redovisades i november 2013. Under beredningen av ärendet lämnade riksdagen ett nytt tillkännagivande i vilket regeringen uppmanades att beakta vissa synpunkter på listans utformning, bl.a. att en högre andel av allmänheten än den av myndigheten föreslagna (80 procent) skulle få tillgång till de evenemang som listan omfattar (bet.2013/14:KU28, rskr 2013/14:230). Myndigheten fick i november 2015 i uppdrag att ta fram ett förslag till evenemangslista med villkor om högre befolkningstäckning än vad som tidigare föreslagits. Uppdraget redovisades i februari 2016. I rapporten föreslogs bl.a. att kravet på befolkningstäckning ska vara uppfyllt om minst 90 procent av tv-befolkningen har tillgång till den programtjänst som sänder evenemanget. Förslaget har remissbehandlats och ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Kommersiell radio och tv m.m.

Granskningsnämndens efterhandsgranskning bidrar till att säkerställa att radio- och tv-lagen och bestämmelserna i sändningstillstånden följs. Den låga andelen fällande beslut tyder på god efterlevnad bland berörda programföretag.

Antalet föreningar som sänder närradio fortsätter att minska, men lokal icke-kommersiell radio och tv bedöms fortsatt betydelsefull för att olika intressen och åsikter ska kunna göra sig hörda. Verksamheten bedöms bidra till uppfyllelsen av medieområdets mål att stödja yttrandefrihet och mångfald.

Utvecklingen inom analog kommersiell radio har gjort att nuvarande regelverk och frekvensplanering bör ses över inför den nya åttaåriga tillståndspanning som inleds den 1 augusti 2018. Som en del i förändringsarbetet inför nästa tillståndspanning gav regeringen den 14 april 2016 Post- och telestyrelsen i uppdrag att i nära samarbete med Myndigheten för press, radio- och tv ta fram en ny frekvensplanering för analog kommersiell radio (dnr Ku2016/00937/MF). Frekvensplaneringen ska främja konkurrens och mångfald på hela radioområdet och ge förutsättningar för en livskraftig kommersiell radio. Planeringen bör bl.a. möjliggöra sändningsområden med så stor täckning som möjligt. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 juni 2017 och en delredovisning ska ske senast den 30 oktober 2016. Inom Regeringskansliet pågår vidare ett arbete med att förbereda förslag till ändringar i radio- och tv-lagens regler om analog kommersiell radio, bl.a. när det gäller sändningsområdets utformning. Förändringsarbetet syftar till att uppnå medieområdets mål att stödja yttrandefrihet och mångfald.

Skydd av barn

Det faktum att medieanvändningen går allt längre ner i åldrarna samt att olika budskap och företeelser som bl.a. kränkningar, sexism, sexuell exploatering, extremism, hot, hat, rasism och felaktig information sprids snabbt på internet och sociala medier ökar behovet av att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Det är mot denna bakgrund viktigt att Statens medieråd har tillräckliga resurser i arbetet att stärka medie- och informationskunnighet hos barn och unga. Regeringen bedömer att de statliga insatser som bl.a. genomförs av Statens

medieråd bidrar till att uppnå medieområdets mål att motverka skadlig mediepåverkan.

14.5 Budgetförslag

14.5.1 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland

Tabell 14.12 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	2017	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	21 774	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	20 719 ¹	Utgifts-prognos	20 422
2017	Förslag	21 220		
2018	Beräknat	21 311 ²		
2019	Beräknat	21 471 ³		
2020	Beräknat	21 713 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 221 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 21 221 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 21 221 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sveriges Television AB och till Sverigefinska Riksförbundet för sändningsverksamhet för utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.

Regeringens överväganden

Tabell 14.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	20 719	20 719	20 719	20 719
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	0	88	244	480
Beslut	501	504	508	514
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	21 220	21 311	21 471	21 713

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 500 000 kronor fr.o.m. 2017.

Regeringen föreslår att 21 220 000 kronor anvisas under anslaget 11:1 *Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 21 311 000 kronor, 21 471 000 kronor respektive 21 713 000 kronor.

14.5.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tabell 14.14 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	2017	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	2 648	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	2 703 ¹	Utgifts-prognos	2 703
2017	Förslag	3 252		
2018	Beräknat	3 309 ²		
2019	Beräknat	3 375 ³		
2020	Beräknat	3 450 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 252 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 252 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 3 252 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för information om forskningsresultat för att utarbeta mediestatistik och dokumentera ägar- och marknadsförhållanden inom svenska massmedier vid den svenska avdelningen av Nordiskt informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning (Nordicom).

Regeringens överväganden

Tabell 14.15 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 703	2 703	2 703	2 703
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	49	97	153	217
Beslut	500	509	519	530
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	3 252	3 309	3 375	3 450

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 500 000 kronor fr.o.m. 2017 för att utveckla arbetet med bl.a. den årliga publikationen Mediebarometern.

Regeringen föreslår att 3 252 000 kronor anvisas under anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 309 000 kronor, 3 375 000 kronor respektive 3 450 000 kronor.

14.5.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tabell 14.16 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	355	Anslags-sparande	28
2016	Anslag	383 ¹	Utgifts-prognos	362
2017	Förslag	483		
2018	Beräknat	483		
2019	Beräknat	483		
2020	Beräknat	483		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Regeringens överväganden

Tabell 14.17 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	383	383	383	383
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	100	100	100	100
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	483	483	483	483

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 100 000 kronor fr.o.m. 2017.

Regeringen föreslår att 483 000 kronor anvisas under anslaget 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 483 000 kronor, 483 000 kronor respektive 483 000 kronor.

14.5.4 11:4 Statens medieråd

Tabell 14.18 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	16 409	Anslags- sparande	91
2016	Anslag	18 307 ¹	Utgifts- prognos	18 234
2017	Förslag	21 953		
2018	Beräknat	22 377 ²		
2019	Beräknat	22 844 ³		
2020	Beräknat	23 344 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 954 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 21 954 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 21 954 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens medieråds förvaltningsutgifter.

Avgiftsbelagd verksamhet

För att fastställa åldersgränser tar Statens medieråd ut avgifter enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt. Intäkterna redovisas på budgetens inkomstsida under inkomsttittel 2522. Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen under hösten 2016 med förslag om att avskaffa det nuvarande avgiftssystemet (avsnitt 3.6.3). Den effekt som förslaget bedöms få när det gäller intäkter på budgetens inkomstsida har beaktats i denna proposition.

Regeringens överväganden

Tabell 14.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	18 307	18 307	18 307	18 307
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	647	1 012	1 415	1 847
Beslut	2 999	3 058	3 122	3 190
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	21 953	22 377	22 844	23 344

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2017 och ytterligare 1 000 000 kronor årligen för 2017–2020 i syfte att öka medie- och informationskunnigheten hos barn och unga.

Regeringen föreslår att 21 953 000 kronor anvisas under anslaget 11:4 *Statens medieråd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 377 000 kronor, 22 844 000 kronor respektive 23 344 000 kronor.

14.5.5 11:5 Stöd till taltidningar

Tabell 14.20 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	44 588	Anslags- sparande	7 610
2016	Anslag	49 156 ¹	Utgifts- prognos	48 450
2017	Förslag	57 556		
2018	Beräknat	57 556		
2019	Beräknat	65 056		
2020	Beräknat	65 056		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till taltidningar. Anslaget får även användas för

vissa förvaltningsutgifter samt för utgifter för införandet av ett nytt taltidningssystem.

Regeringens överväganden

Tabell 14.21 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	49 156	49 156	49 156	49 156
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	8 400	8 400	15 900	15 900
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	57 556	57 556	65 056	65 056

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 5 600 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 14 000 000 kronor årligen för 2017–2018 respektive 21 500 000 kronor årligen fr.o.m. 2019.

Regeringen föreslår att 57 556 000 kronor anvisas under anslaget 11:5 *Stöd till taltidningar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 57 556 000 kronor, 65 056 000 kronor respektive 65 056 000 kronor.

14.5.6 Radio och tv i allmänhetens tjänst

Verksamheten i Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) inklusive dotterbolagen, finansieras i huvudsak med radio- och tv-avgiftsmedel som anvisas av riksdagen från rundradiokontots resultatkonto (rundradio-kontot). Även verksamheten vid Myndigheten för press, radio och tv finansieras delvis med radio- och tv-avgiftsmedel.

Medelsberäkningar för 2017

Regeringens förslag: Från rundradiokontot tilldelas Sveriges Radio AB 2 899 600 000 kronor, Sveriges Television AB 4 865 400 000 kronor och Sveriges Utbildningsradio AB 419 400 000 kronor för 2017. För den verksamhet som bedrivs av Myndigheten för press, radio och tv anvisas 8 700 000 kronor från rundradiokontot till budgetens inkomstsida.

Skälen för regeringens förslag: För 2017 föreslås att de tre programföretagen i allmänhetens tjänst tilldelas sammanlagt 8 184 400 000 kronor från rundradiokontot. Enligt förslaget fördelas de samlade medlen med 2 899 600 000 till SR, 4 865 400 000 kronor till SVT och 419 400 000 kronor till UR. Vidare föreslås att 8 700 000 kronor anvisas från rundradiokontot till budgetens inkomstsida för den verksamhet som bedrivs av Myndigheten för press, radio och tv.

Medelstillelning till SR, SVT och UR

Medelstillelningen till SR, SVT och UR har räknats upp med 2 procent i förhållande till 2016 i enlighet med riksdagens beslut med anledning av propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164, bet. 2013/14:KrU3, rskr. 2013/14:60).

En förutsättning för en 2-procentig uppräkning av medelstillelningen ska enligt riksdagens beslut vara att antalet radio- och tv-avgifter inte minskar i någon större omfattning. I Rundradiörörelsens samlade ekonomi för 2015 (dnr Ku2016/00640/MF) redovisar Radiotjänst i Kiruna AB (RIKAB) en minskning av avgifterna under 2015. Det genomsnittliga antalet betalande hushåll hade 2015 minskat med 56 000, vilket motsvarade en minskning med 1,6 procent. Minskningen kan delvis förklaras med att antalet betalande hushåll steg kraftigt under 2013 och 2014, då RIKAB betraktade hushåll med datorinnehav som avgiftspliktiga. Genom en dom i Högsta Förvaltningsdomstolen 2014 ändrades praxis och ett stort antal avgifter har betalats tillbaka. Regeringen gör bedömningen att minskningen inte är av större omfattning och att de av riksdagen angivna förutsättningarna för en uppräkning därmed är uppfyllda. Regeringen

kommer att följa utvecklingen av antalet betalande hushåll noga.

I likhet med vad som gällde 2016 bedömer regeringen att SVT för 2017 bör erhålla en särskild tilldelning om 115 000 000 kronor för att kompensera de direkta merkostnader som uppkommer till följd av regeringsbeslut den 27 februari 2014 om sändningsutrymme för tv-sändningar (dnr Ku2014/00486/MF). Beslutet innebär att utrymmet 694–790 MHz (det s.k. 700 MHz-bandet) får upplåtas för andra ändamål än tv-sändningar fr.o.m. den 1 april 2017. SVT:s merkostnader ska redovisas i särskild ordning.

Tabell 14.22 Medelstillelning för 2017

Kronor

Sveriges Radio	2 899 600 000
Sveriges Television	4 750 400 000
Sveriges Utbildningsradio	419 400 000
Summa	8 069 400 000
Särskild tilldelning Sveriges Television	115 000 000
Totalt	8 184 400 000

Myndigheten för press, radio och tv finansieras delvis över statens budget och delvis med medel från rundradiokontot som anvisas till budgetens inkomstsida. Regeringens förslag till medelstillelning till Myndigheten för press, radio och tv lämnas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse anslaget 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv*. Regeringen föreslår att 8 700 000 kronor anvisas från rundradiokontot till budgetens inkomstsida.

Förändring av radio- och tv-avgiften

Regeringens förslag: Radio- och tv-avgiften höjs med 124 kronor till 2 340 kronor per år fr.o.m. den 1 januari 2017.

Ärendet och dess beredning: Regeringens förslag om höjd radio- och tv-avgift förutsätter en ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Den föreslagna höjningen är av sådant slag att regeringen inte ansett det nödvändigt att, utöver kontakter med programbolagen och RIKAB, inhämta ytterligare upplysningar i ärendet. Förslag till lag om sådan ändring redovisas under avsnitt 2.1

Lagförslag. Förslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens proposition Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164, bet. 2013/14:KrU3, rskr. 2013/14:60) om de ekonomiska förutsättningarna för radio och tv i allmänhetens tjänst under den kommande tillståndsperioden. Medelstillelningen till SR, SVT och UR ska höjas med 2 procent per år under tillståndsperioden under förutsättning att antalet avgifter inte minskar i någon större utsträckning. Målsättningen är att det ska råda balans mellan intäkter och utgifter för rundradiokontot.

Genom riksdagens beslut i samband med budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96) och 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 17, bet. 2015/16:KrU1, rskr. 2015/16:85) höjdes medelstillelningen till SR, SVT och UR med 2 procent 2015 och 2016. För 2016 erhöll SVT dessutom en särskild tilldelning om 115 miljoner kronor enligt ovan.

Radio- och tv-avgiften höjdes med 140 kronor per år fr.o.m. den 1 juli 2015 genom riksdagens beslut i samband med propositionen Vårändringsbudget för 2015. Höjningen motiverades med att avgiften varit oförändrad sedan 2009. Trots att antalet betalande hushåll var högre än någonsin ansåg regeringen att en höjning var nödvändig för att undvika ett negativt resultat i rundradiorörelsen.

Radiotjänst i Kiruna AB (RIKAB) har i en skrivelse till regeringen (dnr Ku2016/00640/MF) redovisat rundradiorörelsens samlande ekonomi för 2015. Antalet registrerade radio- och tv-avgifter minskade med 1,6 procent under året. Trots avgiftshöjningen blev resultatet -179 000 000 kronor. Det ackumulerade resultatet den 31 december 2015 uppgick till 31 000 000 kronor.

I skrivelser till regeringen med budgetunderlag för 2017 har SR, SVT och UR lämnat redogörelser för RIKAB:s verksamhet 2015 med prognoser för rundradiorörelsens fortsatta utveckling (dnr Ku2016/00482/MF, dnr Ku2016/00566/MF och dnr Ku2016/00568/MF). Prognoserna visar ett underskott för innevarande och kommande år. För att hantera underskottet på rundradiokontot föreslår bolagen att radio- och tv-avgiften höjs

med 148 kronor per år fr.o.m. den 1 januari 2017.

Ett balanserat resultat för rundradiorörelsen är långsiktigt nödvändigt och påverkas av avgiftens nivå, antalet betalande och medelstildelningen till programbolagen. Regeringen gör bedömningen att höjningen av avgiften bör begränsas till 124 kronor per år. För att medelstildelningen ska kunna räknas upp med 2 procent per år under resten av tillståndsperioden krävs det att antalet betalande hushåll är tillräckligt högt. Regeringen kommer att följa utvecklingen i rundradiorörelsen noga.

Radio- och tv-avgiften uppgår till 2 216 kronor per år. Den föreslagna höjningen med 124 kronor till 2 340 kronor per år innebär att avgiften ökar med 5,6 procent.

15 Ungdomspolitik

15.1 Omfattning

Ungdomspolitiken omfattar frågor om unga personers levnadsvillkor. Ungdomspolitiken omfattar bl.a. statsbidrag, ungdomar som varken arbetar eller studerar och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet. Arbetet med ungdomspolitiken är sektors-

övergripande och omfattar alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år. Det ungdomspolitiska arbetet förutsätter insatser på såväl nationell, regional och lokal som internationell nivå. Till området hör Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF).

15.2 Utgiftsutveckling

Tabell 15.1 Utgiftsutveckling inom Ungdomspolitik, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Ungdomspolitik</i>							
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor	33	39	40	42	43	43	44
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	259	278	274	243	243	243	243
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken		0	0	35	35	10	10
Summa Ungdomspolitik	293	318	314	320	321	297	298

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

15.3 Resultatredovisning för ungdomspolitiken

15.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för ungdomspolitiken, att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen, gäller alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år. Att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor innebär att samhället ska skapa goda levnadsvillkor för individen med utgångspunkt i ungdomars rätt att komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna såsom de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området. Individen ska ha tillgång till utbildning, arbete, bostad, hälsa, trygghet, kultur och fritid, sitt språk, möjlighet till delaktighet och inflytande samt ett liv fritt från diskriminering. Begreppet makt används i målet i betydelsen individens förutsättningar och möjligheter att forma sitt eget liv, vilket är beroende av goda levnadsvillkor. Den tredje delen av målet, dvs. inflytande över samhällsutvecklingen, innebär en uttalad målsättning att ungdomar ska finnas med i samhällsbygget och att ungdomar har en uttalad rätt till inflytande.

Ungdomspolitiken är ett av flera verksamhetsområden som ska bidra till måluppfyllelsen för ungdomspolitiken. Regeringen följer måluppfyllelsen genom det ungdomspolitiska uppföljningssystemet. Resultatuppföljningen för ungdomspolitiken fokuserar främst på resultat från det egna verksamhetsområdet. Regeringen har inom ramen för ungdomspolitiken ett starkt fokus på att stärka såväl unga kvinnors som unga mäns etablering i arbets- och samhällslivet. Ungas utbildning, arbete, ekonomiska situation och boende är viktiga faktorer för uppföljningen av det ungdomspolitiska målet. Den löpande uppföljningen av goda levnadsvillkor fokuserar därför på ett urval av de ungdomspolitiska indikatorerna som belyser utvecklingen av dessa faktorer. Indikatorerna baseras huvudsakligen på årligen återkommande registerdata. Dessa indikatorer är:

- Andel unga kvinnor och unga män (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning.

- Andel unga kvinnor och unga män (16–24 år) som varken arbetar eller studerar (varav andel unga kvinnor och unga män med okänd aktivitet).
- Mediantid i arbetslöshet bland unga kvinnor och unga män (18–24 år).
- Andel unga kvinnor och unga män (20–24 år) som bor kvar i föräldrahemmet.
- Andel unga kvinnor och unga män (16–24 år) som skattar sitt allmänna hälsotillstånd som bra.

Bedömningen av måluppfyllelsen fördjupas med hjälp av övriga indikatorer, som i många fall bygger på enkätstudier och statistikinsamling, vilka genomförs med längre intervall (två–fyra år). Bedömningen fördjupas också med hjälp av andra studier och rapporter som tas fram inom ramen för det ungdomspolitiska uppföljningssystemet samt genom särskilda uppdrag.

15.3.2 Resultat

Ungas etablering i arbets- och samhällslivet

Indikator: Andel unga (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning

Andelen unga i åldern 16–24 år som inte studerade och inte hade fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning var 7,1 procent 2014 (7,0 2013 och 7,2 2012). Detta gällde för 5,9 (5,9, 6,0) procent av de unga kvinnorna och 8,2 (8,0, 8,3) procent av de unga männen. En högre andel utrikes födda unga i åldern 16–24 år var utan minst 2-årig gymnasieutbildning, 11,4 (10,8, 11,6) procent, jämfört med unga födda i Sverige, 6,4 (6,4, 6,5) procent. Andelen bland utrikes födda unga kvinnor var 10,0 (9,7, 10,2) procent och 12,6 (11,9, 12,9) procent bland utrikes födda unga män.²

² Källa: ungidag.se, Uppgifterna är hämtade från utbildningsregistret och registret för personer i utbildning.

Indikator: Andel unga (16–24 år) som varken arbetar eller studerar

Andel unga i åldern 16–24 år som varken arbetar eller studerar uppgick 2013 till 7,5 procent. Detta innebär att 84 043 ungdomar mellan 16 och 24 år varken arbetade eller studerade under 2013.

Totalt sett är det något färre unga kvinnor (7,4 procent) än unga män (7,7 procent) som varken arbetar eller studerar. Sett över tid har andelen unga 16–24 år som varken arbetar eller studerar varit relativt stabil. Andelen var 7,1 procent 2007 och 7,5 procent 2013. Andelen unga som varken arbetar eller studerar är betydligt högre för utrikes födda ungdomar, 15,6 procent, än för inrikes födda, 6,3 procent. När man ser på skillnaderna mellan könen är andelen högre för inrikes födda unga män 6,7 procent och lägre för inrikes födda kvinnor, 5,9 procent. I gruppen utrikes födda ungdomar är förhållandena det motsatta (unga män 14,0 procent och unga kvinnor 17,3 procent).³

Tabell 15.2 Andel unga (16–24 år) som varken arbetar eller studerar

Procent			
	Kvinnor	Män	Riket
2007	7,3	6,8	7,1
2008	7,5	7,1	7,3
2009	8,4	9,2	8,8
2010	7,5	7,8	7,6
2011	7,2	7,1	7,1
2012	7,4	7,6	7,5
2013	7,4	7,7	7,5

Indikator: Mediantid i arbetslöshet bland unga (16–24 år).

Mediantiden i arbetslöshet för inskrivna arbetslösa 16–24 år var 137 dagar 2015, 143 (137 2014 och 133 2013) dagar för unga kvinnor och 142 (136, 136) dagar för unga män. Mediantiden i arbetslöshet för inskrivna arbetslösa i åldern 16–24 år har sedan 2011 ökat från 134 till 142. För unga kvinnor har tiden under perioden ökat

från 133 till 147 dagar och för unga män från 136 dagar till 142 dagar.⁴

Indikator: Andel unga (20–24 år) som bor kvar i föräldrahemmet

Åren 2014–2015 bodde 42 procent av ungdomarna i åldern 20–24 år kvar hos sina föräldrar. I åldern 25–29 år uppgick motsvarande andel till 7 procent. I åldersgruppen 20–24 år var under åren 2012–2013 andelen som bodde kvar hemma 38 procent bland kvinnorna jämfört med 45 procent bland männen. Särskilt gruppen unga med utländsk bakgrund utmärks av att bo kvar länge i föräldrahemmet. Bland unga med utländsk bakgrund i åldern 20–24 år bodde 49 procent kvar i föräldrahemmet jämfört med 40 procent av unga med svensk bakgrund. Statistiken om unga kvinnor respektive unga män födda i ett annat land är alltför osäker för att redovisas på grund av för få svarande.⁵

Makt och delaktighet

Demokratiutredningen – Delaktighet och jämlikt inflytande (Ju 2014:19), som bl.a. arbetat med frågor om ungas politiska representation, delaktighet och inflytande, lämnade i januari 2016 betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5). Utredningen konstaterar att de flesta unga upplever att de saknar inflytande över det politiska beslutsfattandet och en stor del av de unga inte känner sig delaktiga i samhället. Unga är underrepresenterade i de politiska partierna, i de politiska församlingarna och i föreningslivet. På samma sätt som för äldre finns det skillnader i deltagandet utifrån faktorer såsom socioekonomisk bakgrund, kön, funktionsförmåga och utländsk bakgrund. Ovanstående undersökningar visar samtidigt att det politiska intresset är starkt bland unga i dag. En stor andel av de unga är engagerade och vill påverka politiken. Unga visar en stark tilltro till demokratin och de allra flesta uttrycker ett stöd för de grundläggande demokratiska värderingarna.

³ Källa ungidag.se. Uppgifterna lämnas av SCB och är hämtade från olika register som SCB sammanställer. SCB har korrigerat uppgifterna i förhållande till föregående års redovisning p.g.a. en felräkning.

⁴ Källa: ungidag.se. Uppgifterna lämnas av Arbetsförmedlingen och är hämtade från myndighetens registerdatabas.

⁵ Källa: ungidag.se. Uppgifterna lämnas av SCB och är hämtade från undersökningen av levnadsförhållanden (ULF/SILC).

Fritid, organisering och välmående

Fritid och organisering

Den tematiska analysen Fokus 14 fritid och organisering (MUCF, 2014) visar på stora skillnader vad gäller hur mycket fritid unga har och hur aktiva de är. Samtidigt värderar många unga fritiden högt och är aktiva på sin fritid. Analysen pekar dock på att vissa barn och unga deltar allt mindre i föreningslivet. Barn som börjar med en aktivitet i tidig ålder slutar också tidigare. Av ungdomarna i åldern 13–19 år är 40 procent inte medlem i någon förening. Bland utrikes födda unga kvinnor, unga hbtq-personer, unga nyanlända och unga kvinnor och män med funktionsnedsättning är detta särskilt vanligt. Studien visar även skillnader sett till olika bostadsområden. Om olika fritidsaktiviteter läggs samman är fritidsaktiviteten lägre i låginkomstområden jämfört med höginkomstområden. Det är vanligare bland unga i gymnasieskolan än i högskolan att uppge att det finns för lite att göra på fritiden, vilket kan bero på att offentliga verksamheter och stora delar av föreningslivet främst når unga i grundskolan.

Psykisk hälsa

Av MUCF:s rapport Ung i dag 2016 framgår att ungas egen bedömning av sitt allmänna hälsotillstånd och den självskattade psykiska och psykosomatiska ohälsan inte har förändrats i någon nämnvärd utsträckning 2010–2015. De allra flesta ungdomar i åldern 16–24 år skattar sitt allmänna hälsotillstånd som bra. Andelen ungdomar i åldern 16–24 år som 2014 bedömde sitt allmänna hälsotillstånd som bra eller mycket bra uppgick till 81 procent.⁶

Tabell 15.3 Andel unga (16–24 år) som skattar sitt allmänna hälsotillstånd som bra

Procent			
	Kvinnor	Män	Riket
2010	81,4	88,7	85,2
2011	82,4	90,0	86,4
2012	83,5	86,8	85,2
2013	78,3	83,6	81,0
2014	78,5	84,1	81,4
2015	80,7	87,2	84,2

En femtedel av unga personer i åldern 16–24 år uppgav 2012–2013 att de hade psykiska symtom i form av oro, ångslan eller ångest. Runt hälften av unga 13–18 år uppgav psykosomatiska symtom som huvudvärk, magont eller svårt att somna minst en gång i veckan under samma tidsperiod. Andelen självmord bland unga i åldern 13–24 år har legat på ungefär samma nivå under det senaste decenniet. Andelen var 12,4 per 100 000 vid den senaste mätningen 2014.

Det finns tydliga skillnader i upplevt välbefinnande och psykisk ohälsa mellan unga kvinnor och unga män. En större andel unga män än unga kvinnor bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra eller mycket bra och en större andel unga kvinnor uppger att de har psykiska och psykosomatiska symtom. Det var 79 procent av de unga kvinnorna i denna ålder som skattade sitt allmänna hälsotillstånd som bra eller mycket bra medan motsvarande gällde för 84 procent av de unga männen. Skillnaden mellan könen är särskilt stor för psykiska symtom, där en nästan dubbelt så stor andel unga kvinnor i åldern 16–24 år uppgav att de upplevde oro, ångslan eller ångest jämfört med andelen unga män 2012–2013 (27 respektive 15 procent). Även när det gäller självmord syns tydliga skillnader mellan könen. År 2014 var det mer än dubbelt så vanligt att unga män begick självmord jämfört med unga kvinnor.

Tidigare studier visar att diskriminering och andras okunskap påverkar hbtq-personers hälsa och självbild negativt. Många unga har erfarenhet av dåligt bemötande, våld eller hot om våld och saknar tilltro till samhällets institutioner. Många har också självmordstankar (Ungdomsstyrelsen).

Ungas sexuella och reproduktiva rättigheter

Den tematiska analysen Fokus 15 om ungas sexuella och reproduktiva rättigheter (MUCF 2015) belyser situationen för unga kvinnor och

⁶ Källa ungidag.se. Uppgifterna lämnas av Folkhälsomyndigheten och är hämtade från den nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor.

unga män, unga hbtq-personer, unga med funktionsnedsättning, unga nyanlända och ungdomar som bor i socioekonomiskt utsatta områden. Analysen visar att det finns brister i hur unga får tillgång till kunskap, stöd och vård gällande sina sexuella och reproduktiva rättigheter. Det blir svårare att komma i åtnjutande av dessa om den unga personen i en eller i flera av sina sociala positioner befinner sig utanför normen. Ju fler normer en ung person uppfattas bryta mot, desto större risk är det att utsättas för diskriminering, osynliggörande eller våld och förtryck som inverkar på rätten till självbestämmande och privatliv.

15.3.3 Insatser inom politikområdet

Etablering i arbets- och samhällslivet

Regeringen har ett ambitiöst reformprogram med satsningar inom bl.a. utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken för att stärka ungas etablering i arbets- och samhällslivet. En prioriterad fråga inom ramen för ungdomspolitiken är ungas etablering i arbetslivet och då framför allt insatser för unga som varken arbetar eller studerar. Regeringens övriga insatser för etablering i arbets- och samhällslivet återfinns bl.a. inom utgiftsområdena 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, 16 Utbildning och universitetsforskning och 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Unga som varken arbetar eller studerar

Nationell strategi för unga som varken arbetar eller studerar

Regeringen initierade under 2015 en nationell samling för unga utanför. I november 2015 beslutade regeringen ”Vägar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar” (dnr U2015/05478/UF). Strategin innehåller åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta under åren 2015–2018 för unga som varken arbetar eller studerar, dvs. unga 15–25 år som står utanför både arbetsmarknad och utbildningssystem. Åtgärderna fokuserar på tre områden: ökad samverkan mellan berörda aktörer, ökad kunskap om unga som varken arbetar eller studerar och insatser riktade direkt till målgruppen.

Förebyggande insatser och insatser direkt till målgruppen.

Inom ramen för strategin har regeringen gett uppdrag till Statens skolverk att genomföra verksamhetsnära insatser för att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Regeringen har vidare bl.a. beslutat förordningen (2016:82) om statsbidrag till samverkansinsatser för unga som varken arbetar eller studerar. Kommuner och samordningsförbund kan söka bidrag för att starta nya eller utveckla redan befintliga samverkansmodeller där olika samhällsaktörer, t.ex. kommunens olika förvaltningar, landsting, statliga myndigheter, näringslivet och organisationer inom det civila samhället samverkar för att stärka etableringen i arbets- och samhällslivet.

Nationell samordnare för unga som varken arbetar eller studerar

Regeringen har utsett en samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (U 2015:06). Samordnaren ska främja förbättrad samverkan mellan myndigheter, kommuner, landsting och organisationer på nationell, regional och lokal nivå kring insatser för unga som varken arbetar eller studerar och kommer således ha kontakt med relevanta aktörer. En del av samordnarens uppdrag är att systematiskt samla och analysera kunskap om insatser till målgruppen för att främja kunskaps- och erfarenhetsbaserade insatser och utvecklingen av kvaliteten i insatser till ungdomarna. Samordnaren ska samarbeta med Delegationen för unga till arbete (A 2014:06) i syfte att samordnarens och delegationens arbete ska komplettera och förstärka varandra.

Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar

Den 1 januari 2015 förtydligades kommunernas ansvar för de ungdomar som inte genomför eller har fullföljt en utbildning i gymnasieskolan. Statens skolverk har haft i uppdrag att stödja kommunerna i deras implementering och utforma en modell för uppföljning (dnr U2015/05222/UF). Statens skolinspektion har haft i uppdrag att kvalitetsgranska kommunernas arbete med aktivitetsansvaret (dnr U2015/05831/UF). Rapporterna pekar mot kvarstående utmaningar för flera av landets kommuner i att fullgöra ansvaret (Redovisning av regeringsuppdrag om modell för uppföljning av kommunernas aktivitetsansvar, Statens skolverk 2015 samt Redovisning av kvalitetsgranskning av kommunala aktivitetsansvaret,

Skolinspektionen 2015). Det finns enligt dessa rapporter oklarheter i styrning och i ansvars- och uppgiftsfördelning inom vissa kommuner, vilket kan få till konsekvens att unga kvinnor och unga män inte får de insatser de har rätt till.

Ytterligare kunskap om ungas övergång mellan skola och arbetsliv

Regeringen har i regleringsbrevet för 2015 gett MUCF i uppdrag att analysera och redovisa utvecklingen av ungdomars övergång mellan skola och arbetsliv (dnr U2014/07179/UF). Analysen ska ha ett ungdomsperspektiv, dvs. utgå från samtliga ungdomar och ha ett särskilt fokus på de grupper som identifieras ha stora problem vid etableringen på arbetsmarknaden. En modell för denna analys har utarbetats inom ramen för Temagruppen Unga i arbetslivet. Uppdraget syftar till att komplettera indikatorn unga som varken arbetar eller studerar och öka träffsäkerheten i de policyåtgärder som riktas till målgruppen. I regleringsbrevet för 2016 gavs MUCF också i uppdrag att i en första delrapport särskilt analysera unga nyanlända kvinnors och mäns villkor vad gäller etablering samt om möjligt beskriva goda exempel (dnr U2015/05946/UF). Utifrån analyserna ska förslag lämnas avseende de områden som behöver förbättras. En delrapport ska lämnas senast den 30 november 2016. Uppdraget ska redovisas i sin helhet senast den 30 november 2017.

Modell för samhällets stöd till unga med psykisk ohälsa och som varken arbetar eller studerar

MUCF fick i augusti 2014 i uppdrag av regeringen att beskriva och, om möjligt, föreslå en eller flera modeller för hur samhällets stöd till unga med psykisk ohälsa och som varken arbetar eller studerar kan organiseras och hur samverkan mellan olika aktörer kan utformas för att förbättra stödet för dessa unga att återkomma i aktivitet (dnr S2014/06311/FS). MUCF redovisade uppdraget i september 2015.

MUCF bedömer att det finns ett antal moment som bör finnas med i arbetet med att stärka ungdomars psykiska hälsa och som är viktiga i samverkan när det gäller stöd till unga med psykisk ohälsa. En sådan viktig framgångsfaktor är att det finns tid, bra bemötande och flexibilitet i de stödåtgärder som erbjuds. Det är viktigt att verksamheterna för unga som varken arbetar eller studerar skapar ett socialt sammanhang för individen – en trygg miljö där man blir sedd och får en gemenskap genom att

träffa andra i samma situation. Ett hinder i arbetet är ungas oro för sin försörjning då det kan vara svårt att tillgodogöra sig en stödinsats om det råder oklarhet om vilken ekonomisk ersättning man har rätt till eller riskerar att förlora då man träder in i olika stödinsatser. När samordningen fungerar och när hälso- och sjukvården ingår i samordningen uppfattas det som en framgångsfaktor för arbetet med individstöd.

Tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet

Regeringen har gett MUCF i uppdrag att under 2016 och 2017 genomföra en tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet. MUCF ska beskriva och analysera ungas villkor vad gäller etablering samt beskriva nationella och lokala verksamheter som arbetar för att främja ungas etablering. En delrapport rörande unga nyanlända kvinnors och mäns villkor ska lämnas senast den 30 november 2016. Uppdraget ska redovisas i sin helhet senast den 30 november 2017.

EU:s mobilitetsprogram

År 2015 var det andra året med EU:s nya utbildnings- och ungdomsprogram Erasmus+ (2014–2020). Programmet omfattar de aktiviteter som fanns inom ramen för två tidigare program; det livslånga lärandet och Ung och aktiv i Europa. Det sistnämnda har visat sig vara ett bra instrument för att främja ungas återinträde i utbildning och inträde på arbetsmarknaden. MUCF är nationellt kontor för ungdomsdelen av Erasmus+ och ansvarar för att programmet genomförs i Sverige. Under 2015 deltog totalt 4 148 unga och ungdomsledare inom ungdomsdelen av Erasmus+. Av samtliga unga som deltog bedömdes 37 procent ha särskilda behov eller tillhöra gruppen unga med färre möjligheter.

Makt och delaktighet

MUCF har under 2014 och 2015 på uppdrag av regeringen genomfört insatser i syfte att fler unga kvinnor och unga män ska ta på sig

uppdrag som politiskt förtroendevalda och för att motverka att unga politiker väljer att lämna sina uppdrag i förtid (dnr U2014/03352/UF). Insatserna har bl.a. omfattat en försöksverksamhet i fem utvalda pilotkommuner, med stödinsatser för unga förtroendevalda i form av exempelvis introduktionsprogram, mentorskap och nätverk. Myndigheten har delrapporterat uppdraget (dnr U2016/00966/UF). MUCF har också haft i uppdrag att verka för förbättrad kännedom bland unga om medborgarförslag. Myndigheten har slutredovisat uppdraget (dnr U2016/00734/UF). Bland annat har myndigheten uppdragit åt Sveriges ungdomsråd att upprätta en webbplats, www.medborgarforslag.se, som innehåller information om vilka kommuner som använder sig av medborgarförslag som påverkansfaktor.

Under 2014 och 2015 har MUCF fördelat sammanlagt tre miljoner kronor till sex kommuner som arbetat med att utveckla innovativa strategier och metoder för att stärka ungas inflytande i den lokala demokratin. De kommuner som myndigheten har gett bidrag till vänder sig till sådana målgrupper som kan ha svårt att göra sig hörda i samband med beslutsprocesser. Uppdraget har slutrapporterats (dnr U2016/01123/UF).

Demokratiutredningen – Delaktighet och jämlikt inflytande (Ju 2014:19), som bl.a. behandlat frågor om ungas politiska representation, delaktighet och inflytande, lämnade i januari 2016 betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5). Betänkandet har remitterats och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Statsrådet med ansvar för ungdomspolitiken har ett s.k. Ungdomspolitiskt råd. Syftet med rådet är att ge regeringen bidrag till omvärldsanalysen på det ungdomspolitiska området och förankra förslag inom ungdomspolitiken med representanter för politikens målgrupp. Rådet består av representanter för ungdomsorganisationer, liksom nätverk och verksamheter som på olika sätt arbetar med ungdomar samt representant för myndigheter och forskarsamhället. Rådet sammanträdde två gånger under 2015. Rådet har bl.a. diskuterat bostadssituationen för unga och unga nyanlända.

Fritid, organisering och välmående

Statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer styrs av förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer. Bidrag kan lämnas i form av organisationsbidrag och i form av projektbidrag. Organisationsbidraget kan lämnas till barn- och ungdomsorganisationer, barn- och ungdomsorganisationer som företräder nationella minoriteter i Sverige, barn- och ungdomsorganisationer som företräder personer med funktionsnedsättning samt, under högst tre år, till barn- och ungdomsorganisationer som inte uppfyller villkoren om antal medlemmar och geografisk spridning i den nämnda bidragsförordningen. År 2015 disponerade MUCF ca 72 miljoner kronor att fördela som organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet samt 164 miljoner kronor att fördela som organisations- och projektbidrag. Under 2015 var antalet bidragsgrundande medlemmar 6–25 år 593 018 personer i 106 barn- och ungdomsorganisationer. Det är frivilligt att lämna uppgift om könstillhörighet. Uppgift har inte lämnats av 13 326 medlemmar. Av övriga medlemmar var 285 607 unga kvinnor och 321 966 unga män. Under året fördelades också ca 212 miljoner kronor i organisations- och projektstöd till barn- och ungdomsorganisationer.

MUCF genomförde 2014 en tematisk analys av fritid och organisering. Mot bakgrund av vad som där framkom har regeringen gett MUCF i uppdrag att genomföra en kartläggning av den öppna fritidverksamheten. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2016. Regeringen har i regleringsbrevet för 2016 också gett MUCF i uppdrag att kartlägga, beskriva och sprida goda exempel om hur det unga civilsamhället skapar mötesplatser för unga nyanlända (dnr U2015/05946/UF). MUCF ska lämna förslag på hur denna typ av verksamheter kan stödjas genom ytterligare åtgärder på nationell, regional och lokal nivå. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2017. LSU - Sveriges ungdomsorganisationer disponerar 1 miljon kronor för samordning och utbildning av ungdomsorganisationer samt förmedling av kontakter mellan organisationerna när det gäller insatser för mottagande av unga asylsökande och nyanlända.

Regeringen beslutade i januari 2016 att avsätta 200 miljoner kronor till stöd för sommarlovsaktiviteter i landets kommuner

(dnr S2016/00439/FST). Stödet utbetalas av MUCF. Syftet med stödet är att kommunerna ska kunna erbjuda aktiviteter som ger stimulans och personlig utveckling. Aktiviteterna ska stimulera både flickors och pojkars deltagande, främja integration och skapa kontaktytor mellan barn med olika social bakgrund. Satsningen ska pågå 2016–2019. Insatsen beskrivs närmare under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Internationellt arbete

Sverige deltar i internationellt ungdomspolitiskt samarbete inom EU, FN, Europarådet, Nordiska ministerrådet och Barentsrådet.

Ungdomsministrarna antog vid rådsmötet hösten 2015 den Europiska ungdomsrapporten och en resolution om en arbetsplan för ungdomsfrågor. Ungdomsministrarna i EU har även antagit en resolution om stimulering av ungdomars politiska deltagande i Europas demokratiska liv. Under våren 2016 har diskussionen handlat om ungdomspolitikens bidrag för att förhindra och motverka våldsbejakande radikaliserings.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp i Nordiska ministerrådet och ett viktigt politikområde i de nordiska länderna och de självstyrande områdena. I början av 2016 antogs en ny tvärssektoriell strategi för barn och unga 2016–2022.

Sverige har deltagit i Europarådets kampanj No Hate Speech Movement. Den svenska kampanjens syfte har varit att 2013–2014 höja kunskapen, särskilt hos barn och ungdomar, om bl.a. främlingsfientlighet, sexism och liknande former av intolerans på internet (dnr A2013/02317/DISK och dnr A2014/01205/DISK). Den 25 juni 2015 fattades beslut att förlänga kampanjen t.o.m. 2016 och att utvidga kampanjen till att även omfatta våldsbejakande extremism (dnr Ku2015/01869/D).

Övriga insatser

Kunskap om ungas levnadsvillkor

Genom uppföljningssystemet för ungdomspolitiken följer regeringen utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor för att möjliggöra en

bedömning av måluppfyllelsen. Uppföljningssystemet administreras av MUCF och består av uppföljning av 55 indikatorer som belyser ungas levnadsvillkor, tematiska analyser som ger en fördjupad bild av utvecklingen av ungas levnadsvillkor (Fokusrapporter) samt attityd- och värderingsstudier.

Regeringen inledde 2010 ett arbete med att utvärdera och förändra uppföljningssystemet för den nationella ungdomspolitiken. Arbetet har bedrivits i flera steg. Utvecklingsarbetet är nu slutfört i och med att MUCF på regeringens uppdrag tog fram och lanserade webbportalen ungidag.se under 2015. Syftet med portalen är att beskriva fakta om ungas levnadsvillkor på ett enkelt och användarvänligt sätt för en bred målgrupp i samhället. Portalen redovisar huvudsakligen de drygt 60 ungdomspolitiska indikatorerna. Flera av dessa indikatorer redovisas även på regional och lokal nivå, vilket ökar tillgängligheten av data för politiker och tjänstemän på regional och lokal nivå.

Ungdomsperspektiv

Regeringen uppdrog i juni 2014 åt MUCF och Barnombudsmannen att under 2014–2016 stärka och sprida kunskap bland beslutsfattare och yrkesverksamma på kommun- och landstingsnivå om vad ett barnrätts- och ungdomsperspektiv innebär och hur man på ett meningsfullt sätt kan föra dialog med flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män. Myndigheterna redovisade i februari 2016 en delrapport och uppdraget ska slutredovisas den 15 mars 2017. Inom uppdraget pågår fyra olika delprojekt med inriktning på att öka kunskapen om barnrätts- och ungdomsperspektiven bland beslutsfattare på lokal och regional nivå, att öka barnrätts- och ungdomsperspektiv inom särskilda områden, att fördjupa kunskapen om levnadsvillkor genom dialog med barn och unga och att genomföra och följa upp den lokala och regionala barnrätts- och ungdomspolitiken. Uppdraget har inneburit att en väl fungerande och utvecklande samverkan uppstått mellan myndigheterna och att man lärt sig av varandra när det gäller bl.a. metoder och uppföljning. Vidare har den lokala och regionala nivån upplevt att det är mycket positivt att få en samlad bild av barnrätts- och ungdomsperspektiven och intresset för myndigheternas kunskap och stöd förefaller ha ökat. MUCF har kunnat utveckla den lokala uppföljningen med metoden Unga direkt.

MUCF genomförde 2015 den nationella ungdomsenkäten (LUPP) för femte gången sedan 2004. Enkäten innehåller återkommande frågor som bl.a. ger underlag till de ungdomspolitiska indikatorerna men också tillfälliga frågor som kan ge underlag till pågående studier. Den nationella ungdomsenkäten (LUPP) besvarades 2015 av 49 aktörer, 2014 av 24 aktörer, och 2013 av 39 aktörer.

Jämställdhet för unga kvinnor och unga män

Jämställdhetsperspektivet har i allt högre grad integrerats inom ungdomspolitiken, bl.a. genom att MUCF har integrerat jämställdhetsperspektivet i genomförandet av verksamheten. Analyser av ungas levnadsvillkor belyser som regel situationen för unga kvinnor respektive unga män och ger underlag för analyser av hur ungdomspolitiken kan bistå i arbetet med att möta de jämställdhetspolitiska målen. MUCF har sedan 2011 arbetat med uppdraget Pojkars och unga mäns attityder till jämställdhet, maskulinitet och våld (dnr U2011/02232/UF). Myndigheten har tillgodosett en stor målgrupp och svarat mot en omfattande efterfrågan på den utbildning, kunskap och metodmaterial som myndigheten utvecklat. Som följd av uppdraget har kunskaperna om våldsförebyggande arbete med ett genusperspektiv ökat bland myndigheter och kommuner. Uppdraget slutrapporterades i mars 2015.

MUCF fick i april 2014 i uppdrag att genomföra en jämställdhetssatsning med fokus på att främja unga kvinnors och unga mäns psykiska hälsa, trygghet och välbefinnande (dnr U2014/03013/UF). Under 2015 har myndigheten genomfört detta uppdrag genom att förvalta och fortsätta att sprida den kunskap och de metoder som tagits fram inom tidigare uppdrag.

Unga hbtq-personer

Regeringen har genomfört ytterligare insatser för att stärka unga hbtq-personers situation. Bland annat är MUCF strategisk myndighet för hbtq-frågor.

Under 2014 och 2015 har MUCF haft i uppdrag att genomföra insatser för att skapa en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer (dnr U2014/07545/UF samt dnr Ku2015/01108/DISK). Insatserna har genomförts i samråd med Statens skolverk. MUCF har tagit fram ett stödmaterial för skolpersonal, Öppna skolan, som kan användas för

fortbildning men också i det dagliga arbetet på skolan för att skapa bättre skolmiljöer för hbtq-ungdomar. Myndigheten har även genomfört föreläsningar för att sprida stödmaterial och kunskap om hur skolan kan bli en tryggare plats för dessa unga att vistas på. Uppdraget slutrapporterades i Tryggare skolor (dnr U2016/01012/UF).

Ungdomsforskning

Forte har sedan 2005 samordningsansvaret för svensk barn- och ungdomsforskning. Forte ska på olika sätt stödja detta mångdisciplinära och breda forskningsområde. Stöd lämnas som programstöd, anställningar och projektstöd. Forte gör strategiska satsningar inom området, skapar samverkan mellan olika finansiärer, sprider forskningsresultat samt ordnar mötesplatser för forskare och praktiker.

Regeringen har gett Forte i uppdrag att under 2016 och 2017 genomföra en kartläggning av den ungdomsforskning som bedrivits sedan 2008 (dnr U2015/05946/UF).

15.3.4 Analys och slutsatser

Målet för utgiftsområdet är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Utgångspunkten ska vara ungdomars rätt att komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna så som de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden.

Unga har i många avseenden goda levnadsvillkor. Ungas hälsa och sociala förhållanden är generellt goda, särskilt i jämförelse med andra länder. Ett antal utmaningar som påverkar goda levnadsvillkor, makt och inflytande kvarstår dock.

Vissa grupper av ungdomar möter fortsatt stora utmaningar, bl.a. unga med funktionsnedsättning, unga hbtq-personer, unga som lever i socioekonomiskt utsatta områden och unga nyanlända. Under 2015 tog Sverige emot ett rekordhøgt antal unga asylsökande. Av de som sökte asyl i Sverige 2015 var ca 42 procent (68 000 individer) 13–24 år, varav 35 000 var ensamkommande barn under 18 år. Hur detta påverkar måluppfyllelsen kan ännu inte bedömas.

Regeringen har inom ramen för ungdomspolitiken ett starkt fokus på att stärka ungas

etablering i arbets- och samhällslivet och en särskilt prioriterad fråga är unga som varken arbetar eller studerar. Regeringen har därför genomfört flera viktiga insatser under 2015 och 2016. Bland annat har regeringen beslutat om en strategi för unga som varken arbetar eller studerar. Regeringen har också tillsatt en särskild utredare som ska fungera som nationell samordnare för denna grupp. För att ytterligare främja samverkan har MUCF fått i uppdrag att fördela statsbidrag för att starta nya eller utveckla befintliga samverkansmodeller mellan kommuner, landsting, statliga myndigheter, näringsliv och det civila samhället. Det är av vikt att alla som ska omfattas av kommunernas aktivitetsansvar får tillgång till ett gott och likvärdigt stöd oavsett var de bor.

Det finns stora skillnader vad gäller hur mycket fritid unga har och hur aktiva de är. Samtidigt värderar många unga fritiden högt. Under senare år har regeringen genomfört flera insatser för att stimulera unga, såväl unga kvinnor som unga män, att delta i den lokala demokratin för att ge möjligheter för ungas röster att höras. Det är viktigt att den kunskap och de erfarenheter samt de förslag som lämnats tillvaratas och utvecklas vidare.

En viktig grund för att kunna vidta relevanta åtgärder inom ramen för ungdomspolitiken är att det finns aktuell och relevant kunskap om ungas levnadsvillkor, attityder och värderingar. MUCF har under året spelat en viktig roll för att skapa denna grund genom att på olika sätt ta fram, samla och sprida kunskap inom området.

15.4 Budgetförslag

15.4.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tabell 15.4 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Anslags- sparande	Belopp
2015	Utfall	33 318		956
2016	Anslag	39 346 ¹	Utgifts- prognos	39 723
2017	Förslag	41 786		
2018	Beräknat	42 566 ²		
2019	Beräknat	43 440 ³		
2020	Beräknat	44 395 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 41 788 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 41 788 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 41 789 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 15.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	39 346	39 346	39 346	39 346
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 648	2 411	3 269	4 205
Beslut	792	809	825	843
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	41 786	42 566	43 440	44 395

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 800 000 kronor för att stärka myndighetens arbete med civilsamhällsfrågor.

Regeringen föreslår att 41 786 000 kronor anvisas under anslaget 12:1 *Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 42 566 000 kronor, 43 440 000 kronor respektive 44 395 000 kronor.

15.4.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tabell 15.6 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagsnamn	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	259 330	1 110	
2016	Anslag	278 440 ¹		274 443
2017	Förslag	243 440		
2018	Beräknat	243 440		
2019	Beräknat	243 440		
2020	Beräknat	243 440		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet för ungdomspolitikens genomförande. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer finns i förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 239 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet och effektivitet i medelstildelningen som avser statsbidrag i form av organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer bör MUCF under 2017 kunna fatta beslut om stödets fördelning för 2018. Detta innebär att åtaganden om bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet beslutas under 2017 för det kommande året och därmed medför behov av framtida anslag.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 239 000 000 kronor 2018.

Tabell 15.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	100 000	100 000	212 000	
Nya åtaganden	100 000	212 000	239 000	
Infriade åtaganden	-100 000	-100 000	-212 000	-239 000
Utestående åtaganden	100 000	212 000	239 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande		212 000	239 000	

Regeringens överväganden

Tabell 15.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	278 440	278 440	278 440	278 440
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut			-25 000	-25 000
Överföring till/från andra anslag	-35 000	-35 000	-10 000	-10 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	243 440	243 440	243 440	243 440

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 35 000 000 kronor 2017 och beräknas minska med 35 000 000 kronor 2018 och beräknas minska med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2019 då anslaget renodlas till att huvudsakligen avse statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer.

Regeringen föreslår att 243 440 000 kronor anvisas under anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 243 440 000 kronor, 243 440 000 kronor respektive 243 440 000 kronor.

15.4.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitik

Tabell 15.9 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	
2015			0
2016	Anslag	0 ¹	0
2017	Förslag	35 000	
2018	Beräknat	35 000	
2019	Beräknat	10 000	
2020	Beräknat	10 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom ungdomspolitik. Anslaget får

användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 15.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitik

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	35 000	35 000	10 000	10 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	35 000	35 000	10 000	10 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I syfte att renodla ändamålen för de anslag som bidrar till finansieringen av särskilda insatser inom ungdomspolitik skapas anslaget 12:3 *Särskilda insatser inom ungdomspolitik*.

Regeringen föreslår att 35 000 000 kronor anvisas under anslaget 12:3 *Särskilda insatser inom ungdomspolitik* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 000 000 kronor, 10 000 000 kronor respektive 10 000 000 kronor.

16 Politik för det civila samhället

16.1 Omfattning

Politiken på området omfattar generella frågor om det civila samhället och dess villkor, bl.a. möjligheter att bilda organisationer, att få statligt stöd, att bedriva ideell verksamhet och att göra människor delaktiga. Vidare omfattas organisationernas samverkan med den offentliga sektorn genom dialog och samråd. Området omfattar också forskning samt annan kunskapsutveckling

om det civila samhällets omfattning, roll, sammansättning, verksamhet och utveckling samt bidrag till allmänna samlingslokaler och till friluftorganisationer, bidrag för kvinnors organisering samt bidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Idrottspolitiken omfattar statliga insatser som syftar till att främja idrott och motion och samtidigt bidra till förbättrad folkhälsa.

16.2 Utgiftsutveckling

Tabell 16.1 Utgiftsutveckling inom Politik för det civila samhället, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Politik för det civila samhället</i>							
13:1 Stöd till idrotten	1 758	1 923	1 923	1 935	1 947	1 947	1 951
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	29	32	32	52	52	62	62
13:3 Bidrag för kvinnors organisering	28	28	28	28	28	28	28
13:4 Stöd till friluftorganisationer	28	48	48	48	48	48	48
13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15	15	15	15	15	15	15
13:6 Insatser för den ideella sektorn	329	60	60	29	29	29	29
Summa Politik för det civila samhället	2 186	2 106	2 105	2 107	2 119	2 129	2 133

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

16.3 Mål för politiken för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald av verksamheter, och
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Målet beslutades av riksdagen i samband med beslutet om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195).

16.4 Resultatredovisning för politiken för det civila samhället

16.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen sker med utgångspunkt i målet för politiken för det civila samhället samt de sex principer som är centrala inom politiken för det civila samhället och som fastställdes i riksdagen i och med beslutet om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195):

- självständighet och oberoende,
- dialog,
- kvalitet,
- långsiktighet,
- öppenhet och insyn, samt
- mångfald.

16.4.2 Resultat

I det civila samhället ingår allt från nätverk, tillfälliga sammanslutningar och frivilliga insatser till ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser och kooperativ m.m. En rad faktorer påverkar villkoren för det civila samhällets organisationer. De effekter som insatser inom politiken för det civila samhället har på dessa villkor är svåra att mäta och avgränsa från effekterna av insatser som görs inom andra verksamhetsområden. Ansvar för politikens genomförande vilar på stora delar av Regeringskansliet. En årlig uppföljning görs av den interdepartementala arbetsgruppen inom Regeringskansliet som har till uppgift att följa utvecklingen och bereda generella frågor om det civila samhällets villkor. Statistiska centralbyrån (SCB), Vetenskapsrådet och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) lämnar viktiga underlag för bedömningen av politikområdets måluppfyllelse.

Det civila samhällets självständighet och oberoende ska värnas

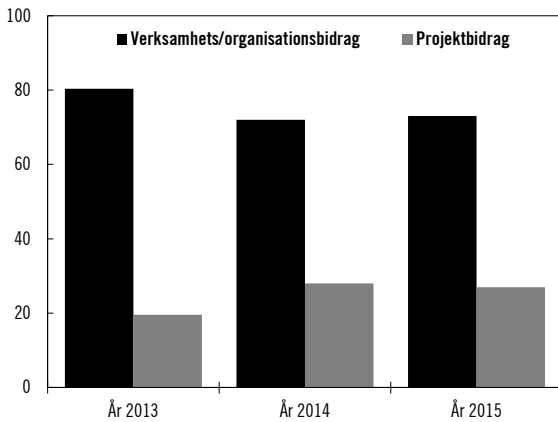
Principen om självständighet och oberoende speglar det civila samhällets centrala betydelse för demokratin och innebär att organisationerna inom det civila samhället självständigt ska kunna formulera sitt uppdrag i samhället utifrån sin egen värdegrund.

Ett sätt att värna organisationernas självständighet och oberoende är att säkerställa att den statliga styrningen genom bidrag inte blir alltför omfattande. Att staten lämnar generella organisationsbidrag kan också vara av betydelse för självständigheten.

Statligt bidrag till det civila samhällets organisationer

Diagram 16.1 Fördelning av statsbidrag

Andel i procent

Källa: Regeringskansliets uppföljningsenkät 2016 som avser verksamhetsåret 2015

Statsbidrag om sammanlagt ca 12,5 miljarder kronor fördelades till det civila samhällets organisationer under 2015 inom flertalet verksamhetsområden. I området politiken för det civila samhället ingår stöd till idrotten, bidrag till allmänna samlingslokaler, bidrag för kvinnors organisering, stöd till friluftorganisationer samt bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer. I avsnitt 16:6 respektive 16:7 redogörs närmare för stödet till idrotten och bidraget till friluftorganisationerna.

MUCF hanterar ett antal organisationsbidrag som kan sökas av organisationer på nationell nivå. Sammanlagt 384 organisationer lämnade in ansökningar och 333 av dem beviljades organisationsbidrag 2015.

Av statsbidraget till kvinnors organisering som MUCF fördelade under 2015 utbetalades 74 procent som organisations- eller etableringsbidrag, vilket är likvärdigt med tidigare års nivåer. Vidare fördelade Partibidragsnämnden stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer 2015. Stödet fördelades till samtliga åtta riksdagspartier, vilka alla har en kvinnoorganisation.

94 föreningar med projekt spridda över hela landet beviljades bidrag till allmänna samlingslokaler under 2015, vilket är likvärdigt med tidigare år.

Ett ökat fokus på civilsamhällets roll i demokratin

Den 1 april 2015 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2015:38) till utredningen Ett stärkt civilsamhälle. Beslutet innebar att fokus på civilsamhällets roll i demokratin tydligt

förstärktes. Utredaren fick bl.a. i uppdrag att föreslå hur det civila samhällets villkor kan stärkas så att dess roll i demokratin kan värnas och utvecklas. Utredarens arbete redovisades i februari 2016 i betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13).

Former för dialog

Principen om dialog kännetecknar förhållandet mellan regering och det civila samhället.

Politiken för det civila samhället ska stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald av verksamheter.

Dialogerna mellan regeringen och organisationer i det civila samhället ska bl.a. bidra till att bredda och fördjupa underlag för offentligt beslutsfattande. Ett formellt remissförfarande kan kompletteras med att information och synpunkter från det civila samhällets organisationer hämtas in på andra sätt.

Under 2015 fanns i Regeringskansliet 60 fasta forum för samråd med det civila samhällets organisationer. Omkring 850 organisationer deltog vid dessa möten. Utöver dessa fasta forum för samråd anordnade Regeringskansliet också under 2015 147 möten (konferenser, hearings, m.m.) för samråd med det civila samhällets organisationer i specifika frågor.

Sakråd – ny modell för att ta fram fördjupat underlag i Regeringskansliet

Regeringen har under året tagit fram en modell i syfte att stärka samråd och samverkan med det civila samhällets organisationer angående sakfrågor inom olika politikområden. I framtagandet av modellen – som kallas sakråd – involverades över hundra nationella organisationer, bl.a. genom två samråd. Sakråd prövades i piloter under våren 2016, bl.a. i frågor som rörde flyktingsituationen.

Dialogen med civilsamhället intensifierades med anledning av flyktingsituationen

I slutet av september bjöd kultur- och demokratiministern in ett tiotal organisationer till ett rundabordsamtal med anledning av flyktingsituationen.

Under perioden november 2015 till juni 2016 genomfördes tio möten på olika teman, exempelvis ensamkommande barn, boendesituation,

hälso- och sjukvård för asylsökande, delaktighet och nyanländas etablering på arbetsmarknaden. 46 organisationer och trossamfund var representerade vid minst ett möte. Även berörda myndigheter deltog, t.ex. Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Socialstyrelsen samt flera departement.

Parallellt besökte kultur- och demokrati-ministern regelbundet civilsamhällesorganisationer där asylsökande och nyanlända omfattades av verksamheten. Under perioden november 2015 till juni 2016 träffade statsrådet ett tjugotal organisationer på lokal och regional nivå på orter som Luleå, Malmö, Stockholm, Borlänge, Göteborg, Visby och Linköping. Även företrädare för kommuner och länsstyrelser deltog vid besöken.

Partsgemensamt forum

Partsgemensamt forum (PGF) är en plattform för dialog på nationell nivå mellan regeringen och det civila samhällets organisationer och ska bl.a. följa upp och utveckla politiken för det civila samhället. Under 2015 genomfördes fem möten. Vid ett flertal tillfällen har regeringen, inom ramen för arbetet med Financial Action Task Force (FATF), informerat i forumet om risker för organisationer att bli utnyttjade för penningtvätt och finansiering av terrorism.

Överenskommelserna

En överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och SKL slöts i oktober 2008 (dnr IJ2008/02110/UF). Drygt 70 organisationer har anslutit sig till den. En motsvarande överenskommelse på integrationsområdet träffades 2010 (dnr IJ2009/02235/UF) och till den har över 40 nationella organisationer anslutit sig. Styrgruppen för överenskommelsen inom integrationsområdet har kommit överens om att avveckla denna under 2016.

Samverkan inom kulturområdet pågår

Kultursamverkansmodellen innebär att de landsting som omfattas av modellen ska upprätta en regional kulturplan i samråd med bl.a. det civila samhället. Kulturplanen ska ligga till grund för Statens kulturråds beslut om fördelning av statsbidrag. Riksdagens uppföljnings- och utvärderingsgrupp har gjort en bred genomlysning av samverkansmodellens första fem år. En tydlig effekt av kultursamverkansmodellen är ökad dialog mellan landsting, kommuner,

institutioner, kulturskapare och civilsamhälle inom länet.

Kvalitet och kunskap

Principen om kvalitet handlar framför allt om civilsamhällets organisationer i rollen som utförare och när de ingår i partnerskap med det offentliga.

Principen om kvalitet handlar också om att det ska finnas en god kunskap om det civila samhället. Målet om att förbättra villkoren för det civila samhället ska bl.a. uppnås genom att kunskapen om det civila samhället fördjupas och sprids.

SCB:s rapport ökar kunskapen om organisationer

I december 2015 lämnade Statistiska Centralbyrån rapporten Det civila samhället 2013 – satelliträkenskaper och undersökningar (dnr Ku2016/00890/D). Rapporten visar att det civila samhället under 2013 stod för ett förädlingsvärde på 124 miljarder kronor, vilket utgör 3,3 procent av Sveriges totala BNP. Den totala produktionen för det civila samhället 2013 var 219 miljarder kronor, vilket utgjorde 3,3 procent av Sveriges totala produktion. Av detta utgjorde 34 miljarder kronor betalningar från offentlig förvaltning och de fasta bruttoinvesteringarna uppgick till 45 miljarder kronor. År 2013 fanns 232 000 organisationer i det civila samhället varav 92 500 uppvisade ekonomisk aktivitet. Totalt sett förvärvsarbetade 191 000 personer inom det civila samhället 2013, 58 procent kvinnor och 42 procent män. Regeringen beslutade om en förstärkning av uppdraget att redovisa statistik om det civila samhället under 2016. Förstärkningen gällde bl.a. en utveckling av arbetet med att redovisa satelliträkenskaper, vilket innebär att statistiken över det civila samhällets ekonomiska transaktioner åskådliggörs och kan ställas i relation till den totala ekonomin.

MUCF:s rapport – bristande kunskap om organisationer i offentlig sektor

På uppdrag av regeringen tar MUCF årligen fram en rapport om det civila samhällets villkor. 2015 års rapport fokuserade på villkoren för organisationer med social inriktning och hade flyktingmottagande som särskilt tema. (dnr Ku2016/01432/D). Rapporten visade bl.a. att fler än hälften av de svarande organisationerna

uppgav att de var beroende av offentliga medel för att bedriva sin kärnverksamhet och för att utveckla sin verksamhet. Bland de organisationer som bedrivit verksamhet på uppdrag av det offentliga uppgav nästan åtta av tio organisationer att de enbart i liten utsträckning eller inte alls upplever att det har begränsat deras självständighet eller oberoende. En tredjedel ansåg att kommunala tjänstemän som de möter i ganska eller mycket liten utsträckning har kunskap om organisationens villkor och förutsättningar. Motsvarande andel för regionala och statliga tjänstemän var 50 procent.

Konkret vägledning för bättre kvalitet och kunskap
På uppdrag av regeringen har MUCF tagit fram materialet Samla kraft – En vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för nyanlända (dnr Ku2016/01226/D). Skriften utgör ett viktigt kunskapsunderlag kring samverkan och sprids nu till berörda aktörer.

För att öka kunskapen erbjuder MUCF också en högskolekurs om villkoren för det civila samhället och den offentliga sektorns relation till det civila samhället.

MUCF arbetar för att öka kunskapen om det civila samhället hos myndigheter. I januari 2016 ingick 25 myndigheter i MUCF:s nätverk med detta syfte.

Forskningsprogram för kunskap på lång sikt
Vetenskapsrådet ansvarar sedan 2009 för ett flervetenskapligt forskningsprogram om det civila samhället. Under 2015 har nio projekt fått finansiering. Inom ramen för programmet pågår forskning om frivilligföreningars roll i det offentliga samtalet, förortsupplopp och dess orsaker samt separationen mellan kyrka och stat.

En internationell forskningskonferens om det civila samhället arrangerades i Sverige den 28 juni till den 1 juli 2016 med ca 800 delegater från över 70 länder. Konferensen gav möjlighet att uppmärksamma det svenska civilsamhället, regeringens politik för det civila samhället och svensk forskning inom civilsamhällespolitiken.

MUCF förmedlade under 2015 medel till studier inom identifierade behovsområden avseende det civila samhället. En vetenskaplig beredningsgrupp prövade 30 ansökningar och fem projekt fick stöd.

Långsiktiga villkor är viktiga för organisationers framtidsperspektiv

Principen om långsiktighet handlar om att det civila samhällets organisationer ska ha goda och stabila förutsättningar för sin verksamhet. I det ingår att civilsamhällets villkor är långsiktiga och förutsebara. Verksamhets- och organisationsbidrag möjliggör för organisationerna att genomföra basverksamhet utan offentlig styrning i någon större utsträckning.

Utredningen för ett stärkt civilsamhälle har i enlighet med direktiven lämnat ett antal förslag till hur villkoren för det civila samhället kan förbättras (SOU 2016:13). Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet.

Inom Regeringskansliet utreds vidare hur statliga bidrag till stöd för det civila samhällets organisationer ska kunna bli mer långsiktiga, förutsebara och enhetliga (dnr Ku2016/01219/D).

Delaktighet kräver öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn handlar om processer som rör beslutsfattande. Det civila samhället har viktiga funktioner i demokratin som intressebevakare, opinionsbildare och ifrågasättare. En del i uppföljningen av principen om öppenhet och insyn handlar därför om att redogöra för i vilken utsträckning regeringen visar öppenhet och tar tillvara det civila samhällets organisationers kunskaper i frågor som rör det civila samhället.

Synpunkter inhämtas från det civila samhällets organisationer

Samrådsformen remissförfarande används för att uppfylla regeringsformens krav på beredning av regeringsärenden. I remissförfarandet ingår ofta att inhämta synpunkter från det civila samhällets organisationer. Totalt har 192 remisser skickats ut till fler än 2 945 organisationer under 2015. 52 procent av organisationerna svarade på remisserna. Utöver de inbjudna inkom ytterligare sammanlagt 63 organisationer med synpunkter.

Kod som främjar medverkan i beslutsprocesser

Europarådet utvecklade 2009 tillsammans med de idéburna organisationerna en kod för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser, Code of Good Practice on Civil Participation in the Decision-

making Process. Under 2015 fortsatte MUCF att sprida information till offentliga aktörer och idéburna organisationer om koden. MUCF har vid ett tiotal tillfällen genomfört djupgående presentationer av koden. Under ytterligare 18 möten har koden presenterats mer kortfattat i syfte att öka kunskapen om dess användbarhet. Kodens presenterades också särskilt när regeringen under hösten 2015 arbetade fram sakrådsmodellen, som har koden som utgångspunkt.

Mångfald

Principen om mångfald handlar bl.a. om att det civila samhället bör spegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen. Det kan finnas behov av att undanröja olika former av hinder för organisationers mångfaldsarbete.

Utredningen för ett stärkt civilsamhälle har föreslagit ett antal åtgärder för att identifiera hinder, sprida kunskap om mångfaldsfrågor och för att underlätta för organisationer att inom sin verksamhet aktivt arbeta med mångfald (SOU 2016:13). Utredningens förslag kring detta bereds inom Regeringskansliet.

Medlemskap i förening och ideella insatser

Befolkningens engagemang i det civila samhället kan redovisas på olika sätt.

Enligt SCB:s undersökning av levnadsförhållanden (ULF/SILC) år 2012-2013 var ca 6,3 miljoner, eller 80 procent av Sveriges befolkning över 16 år medlem i en förening. Cirka 3,6 miljoner var medlemmar i en fackförening eller företagargrupp, 2,4 miljoner i en boendeförening och 2,3 miljoner i en idrotts- eller friluftsförening. Cirka 40 procent av alla som var medlem i minst en förening var också aktiva.

Enligt SOM-institutets undersökning Svenska demokratitrender (Göteborgs universitet 2016) angav 69 procent av svenskarna 2015 att de var medlemmar i en förening. Det är en minskning med en procentenhet sedan 2010 och sju procentenheter sedan 2005. För män var andelen 72 procent och för kvinnor 67 procent. För personer med hög utbildning var andelen 79 procent och bland personer med låg utbildning 47 procent. Med hög utbildning avsågs högskole- eller universitetsstudier och med låg utbildning avsågs ej fullgjord obligatorisk skola, grundskola eller motsvarande. Personer upp-

växta utanför Sverige angav i lägre utsträckning än personer uppväxta i Sverige att de var medlemmar i en förening, 54 respektive 72 procent.

Befolkningsundersökningen Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014 från Ersta Sköndal högskola visar att drygt 53 procent av befolkningen hade gjort ideella insatser under 2014 i och utanför föreningslivet. Engagemangsnivån är stabil och ligger på liknande nivåer som tidigare studier. De aktiva gjorde i genomsnitt ideella insatser ca 15 timmar per månad, vilket är en ökning med en timme jämfört med 2005. För män var genomsnittet 17 och för kvinnor 13 timmar per månad.

Delaktighet i arbetet med flyktingsituationen

Regeringen beviljade i oktober 2015 Svenska Röda korset 10 miljoner kronor för att bedriva, organisera och samordna hjälpverksamhet runt om i landet för människor på flykt. Medlen fördelades mellan Röda korset, Rädda barnen och Riksföreningen Sveriges stadsmissioner och användes bl.a. till samordning och introduktion av nya frivilliga, insatser vid centralstationer, hjälptelefon för barn, rådgivning och aktiviteter.

I propositionen Extra ändringsbudget för 2015 tillfördes anslaget 13:6 *Insatser för den ideella sektorn* 105 miljoner kronor. Medlen skulle användas för att organisationerna skulle kunna omhänderta det frivilliga engagemanget och skapa uthållighet i sitt arbete. Medlen fördelades till Svenska Röda Korset, Svenska Kyrkan, Rädda Barnen, Riksföreningen Sveriges stadsmissioner, Individuell Människohjälp, Islamic Relief Sverige, LRF, Skyddsvärnet, IOGT-NTO samt Flyktinggruppernas riksråd, FARR (dnr Ku2015/02981/D). 10 miljoner kronor fördelades till 22 trossamfund via Nämnden för statligt stöd till trossamfund, SST, för insatser till asylsökande och till att främja nyanländas etablering. En ekonomisk redovisning och analys av resultaten ska rapporteras till regeringen senast den 2 maj 2017. Medel tillfördes också idrottsrörelsen och folkbildningen, se avsnitt 16.6 respektive 17.3. Detta innebar en sammanlagd ökning av dessa anslag med 200 miljoner kronor.

16.4.3 Analys och slutsatser

I Sverige är det idéburna engagemanget stort. En majoritet av befolkningen, både kvinnor och män, är medlemmar i en förening. Frivilliga insatser, i och utanför föreningslivet, genomförs av mer än hälften av befolkningen, i genomsnitt ca 15 timmar per månad.

SOM-institutets undersökning visar att andelen i befolkningen som är medlemmar i en förening minskar. Skillnaden mellan personer med låg och hög utbildning är särskilt stor. Tidigare forskning visar att bl.a. personer med utländsk bakgrund och personer som står utanför arbetsmarknaden ofta är underrepresenterade i det svenska civilsamhället (MUCF 2016). Regeringen avser att följa och vidare analysera utvecklingen på området.

Många civilsamhällesorganisationer har under året bedrivit ett intensivt arbete för och tillsammans med människor på flykt som har sökt sig till Sverige. De medel som tilldelades organisationer med anledning av flyktingsituationen har skapat förutsättningar att stärka kapaciteten i detta arbete.

Dialogen med organisationer i frågor relaterade till flyktingsituationen har bidragit till ett ökat kunskapsutbyte mellan organisationer, myndigheter och regeringen samt har sannolikt även lett till en ökad förståelse för varandras respektive roller.

Det stora intresset för Partsgemensamt forum visar på dess betydelse för att följa upp och utveckla politiken för det civila samhället.

Regeringen har behov av att ta del av synpunkter från bl.a. det civila samhället som en del av underlaget för sina beslut. Det civila samhällets organisationer tillför ofta viktig kunskap i sakfrågor. I den så kallade sakrådsmodellen har regeringen tillsammans med det civila samhällets organisationer skapat ytterligare ett verktyg för kunskapsinhämtning och informationsutbyte.

Betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13) är ett viktigt underlag och en utgångspunkt för att utveckla politiken för det civila samhället. Betänkandets förslag bereds vidare i Regeringskansliet.

Arbetet med att statsbidrag ska ge långsiktiga förutsättningar för organisationer att bedriva såväl verksamhets- som organisationsutveckling har intensifierats i samband med att ett särskilt

uppdrag om att undersöka och lämna förslag till hur bidrag kan bli mer långsiktiga har lämnats.

Värdet av kunskap om civilsamhället är något som lyfts fram i betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13). Regeringen anser att en ökad kunskap om civilsamhället ökar förutsättningarna för offentliga aktörer att involvera civilsamhället i dialog eller beredningen av specifika frågor.

En betydande andel av organisationerna med social inriktning som ingick i MUCF:s uppföljningsrapport 2015 bedömer att kunskapen om organisationens villkor är låg hos tjänstemän på regional och statlig nivå. Regeringen bedömer att MUCF:s strategiska arbete med att öka kunskapen om det civila samhället hos relevanta myndigheter är angeläget och bör fortsätta.

Regeringen anser vidare att forskningsprogrammet för det civila samhället som bedrivs av Vetenskapsrådet samt SCB:s statistikuppdrag om det civila samhället ökar kunskapen om det civila samhället i olika perspektiv.

Regeringen bedömer att de insatser som har genomförts under året har bidragit till uppfyllelse av målet för politiken för det civila samhället.

16.5 Mål för idrottspolitiken

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syfte med statsbidraget är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning.

Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

16.6 Resultatredovisning för idrottspolitiken

16.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet utgår främst från rapporten Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015, från Centrum för idrottsforskning vid Gymnastik och idrottshögskolan (CIF) samt statistikuppgifter från Riksidrottsförbundet (RF). CIF har i uppdrag att årligen följa upp statens stöd till idrotten. I sin rapport för 2015 redovisar CIF 22 indikatorer, fördelade över målen för statens idrottspolitik. Av dessa har tre indikatorer inte kunnat redovisas, delvis beroende på att Statistiska Centralbyrån reviderat sin stora enkätstudie om det svenska folkets levnadsvanor. CIF bedömer dock att det inte förändrar den övergripande bilden av svensk föreningsidrott. Resultatredovisningen utgår från målen för statens idrottspolitik, där de mest centrala indikatorerna redovisas. CIF:s rapport för 2015 baseras på statistik från 2014.

Bedömningen baseras bl.a. på uppgifter om

- medlemskap och det ideella engagemanget i idrottsrörelsen,
- aktivitetsnivån och könsfördelningen bland barn och unga inom idrottsrörelsen,
- barns och ungas förutsättningar för deltagande inom idrottsrörelsen,
- svenska folkets relation till motion och idrott,
- könsfördelningen i idrottsförbundens styrelser,
- ideella ledares utbildning,
- insatser mot dopning,
- RF:s strategiska arbete, och
- etiken inom idrottsrörelsen.

Underlaget för indikatorer består bl.a. av uppgifterna i det elektroniska verksamhets-systemet IdrottOnline. Ordningen innebär att alla uppgifter om idrottsrörelsens medlemmar inhämtas direkt från de lokala idrottsföreningarna. I takt med att allt fler lokala idrottsföreningar använder IdrottOnline förbättras statistikunderlaget. Ett annat underlag för indikatorer består av RF:s årliga enkätstudie

Svenska folkets relation till motion och idrott. Därutöver inhämtas ytterligare information för att kunna beräkna indikatorerna.

16.6.2 Resultat

Statens stöd till idrotten uppgick 2015 till 1 757 miljoner kronor, vilket är en ökning med 52 miljoner kronor i jämförelse med 2014. Det ökade stödet avser 32 miljoner kronor för insatser för etablering av nyanlända samt 20 miljoner kronor för idrottsverksamhet för asylsökande. Anslaget omfattar även bidrag till idrottens organisering, idrottens barn- och ungdomsverksamhet, insatser mot dopning, specialidrott inom gymnasieskolan, förberedelse och deltagande i olympiska och paralympiska spel, idrottsforskning m.m.

Idrotten som folkörelse

Medlemmar i idrottsrörelsen

Riksidrottsförbundet (RF) har 71 specialidrottsförbund som medlemmar, med ca 20 000 föreningar spridda över hela landet. Svenska Cricketförbundet blev 2015 den senaste medlemmen i RF.

År 2014 uppgavs 3,2 miljoner människor i åldern 6–80 år vara medlemmar i en idrottsförening. Motsvarande uppgifter för 2013 var 2,8 miljoner medlemmar. Skillnaden indikerar en positiv utveckling men då mätmetoden endast gällt i två år ska inte förhastade slutsatser dras. Antalet aktiva medlemmar har legat förhållandevis konstant sedan 2002.

Könsfördelningen bland medlemmar 2014 var 46 procent flickor och kvinnor och 54 procent pojkar och män. För 2013 var motsvarande fördelning 42 respektive 58 procent och 2012 var 47 procent av medlemmarna flickor eller kvinnor respektive 53 procent pojkar eller män. Skillnaderna i könsfördelningen de senaste åren bedöms dock inte visa på någon trend i utvecklingen.

Idrottslyftet utvecklar barn- och ungdomsidrotten

Idrottslyftet har mellan 2007 och 2015 uppgått till 500 miljoner kronor årligen. Det främsta syftet är att få fler barn och ungdomar att idrotta och att idrotta högre upp i åldrarna. Inom ramen för Idrottslyftet erbjuder RF stöd till sina

förbund och föreningar så att de kan utveckla sin barn- och ungdomsverksamhet för att uppnå målen. När Idrottslyftet startade 2007 var könsfördelningen jämnare bland de som deltog i Idrottslyftets aktiviteter än vid mätningen 2014. År 2007 var det 51 procent flickor och 49 procent pojkar som deltog. 2014 var motsvarande fördelning 44 respektive 56 procent.

Aktivitetsnivån i den lokala barn- och ungdomsidrotten

RF har beslutat att LOK-stöd utgår för idrottslig verksamhet, med vilket avses prestationsinriktad tävlingsidrott samt hälsoinriktad bredd- och motionsidrott i vilken det ingår ett centralt moment av fysisk aktivitet. Stödberättigad verksamhet ska utveckla intresset för idrott hos barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning och främja möjligheterna till en allsidig träning efter vars och ens fysiska och psykiska förutsättningar. Kvaliteten i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet ska vidare utvecklas utifrån ett barnrättsperspektiv och idrottsverksamheten generellt ska utvecklas så att den främjar en god etik, ökat deltagande, ideellt engagemang, jämställdhet och integration.

Bidraget till idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet i form av LOK-stöd uppgick 2014 till drygt 614 miljoner kronor, vilket var samma belopp som föregående år. Bidraget utgår för antal deltagartillfällen och sammankomster. Bidragsberättigade deltagare är sedan 2014 barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Under en följd av år har antalet redovisade LOK-stödsberättigade deltagartillfällen minskat vilket inte kan förklaras av minskade barnkullar. Sedan 2010 går det att urskilja en viss utplanings-tendens i och med att antalet deltagartillfällen har förblivit relativt oförändrat, trots att barnkullarna har fortsatt att krympa. Under 2014, som är första året då även ungdomar i åldern 21–25 år var bidragsberättigade, beviljades idrottsföreningar aktivitetsbidrag för 56,4 miljoner deltagartillfällen vilket jämfört med 2013 är 4,1 miljoner deltagartillfällen fler. Ökningen i åldersgruppen 21–25 år var drygt 4,5 miljoner, vilket medför att antalet deltagartillfällen i åldern 7–20 år var i stort oförändrad.

En granskning av antalet deltagartillfällen 2014, uppdelat efter kön, visar att flickor svarade för 38 procent och pojkar för 62 procent – motsvarande fördelning 2013 var 39 procent för flickor och 61 procent för pojkar. Förändringen kan härledas till att bland antalet deltagartillfällen i åldersgruppen 21–25 år utgör andelen unga kvinnor 32 procent och andelen unga män 68 procent. Den samlade fördelningen mellan flickor och pojkar när det gäller deltagartillfällen som mäts genom LOK-stödet har varit förhållandevis konstant sedan 2002, även om könsfördelningen bland de rapporterade deltagartillfallen utjämnades något mellan 2003 och 2008. Därefter har skillnaderna åter ökat. Statistiken indikerar att pojkar redan i unga år är mer aktiva inom idrottsrörelsen än flickor och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden. Detta betyder inte nödvändigtvis att det är fler pojkar än flickor som idrottar inom idrottsrörelsen, utan det kan bero på att pojkar är aktiva fler gånger per vecka än flickor. De fyra idrotter som har flest deltagartillfällen vid beräkning av LOK-stöd är alla lagidrotter. I de tio idrotter med flest antal deltagartillfällen skiljer sig könsfördelningen åt. Skillnaderna mellan 2014 och 2013 är små, men det kan noteras att andelen pojkar har ökat något i fotboll, gymnastik och basket medan andelen flickor har ökat något i innebandy och friidrott. Efter RF:s beslut uppgick bidraget till idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet i form av LOK-stöd 2015 till 585 miljoner kronor, vilket var en sänkning med 30 miljoner kronor jämfört med föregående år.

Tabell 16.2 Idrotter med flest deltagartillfällen, fördelat på pojkar och flickor, 2014

Procent Idrotter	Pojkar	Flickor
Fotboll	72	28
Innebandy	70	30
Ishockey	96	4
Handboll	47	53
Gymnastik	18	82
Ridsport	4	96
Basket	52	48
Simidrott	44	56
Friidrott	35	65
Tennis	64	36

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd, CIF:s rapport Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015

Ideellt ledarskap

Ett av flera kännetecken på en folkrörelse är förekomsten av frivilligt och oavlönat föreningsarbete. Män dominerade bland de medlemmar som var aktiva som tränare, ledare eller funktionärer 2014. Av beräknade 849 000 personer i åldern 6–80 år 2014 som innehade ett sådant uppdrag uppges 43 procent vara kvinnor och 57 procent vara män. Motsvarande siffra 2013 var 755 000 personer och den könsmissiga fördelningen var 38 procent kvinnor och 62 procent män. Under 2012 uppgick antalet aktiva som tränare, ledare eller funktionär till 655 000 personer och den könsmissiga fördelningen var motsvarande den under 2014. Även om indikatorn är beräknad på en förändrad frågeställning och en utökad åldersgrupp så är det positivt att andelen kvinnor ökat.

Idrottens betydelse för folkhälsan

Fysisk aktivitet har positiva effekter för hälsan. Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas – såsom diabetes typ 2, hjärt- och kärlsjukdomar och depression. Därtill stärks immunförsvaret, konditionen och muskelstyrkan. Världshälsoorganisationen (WHO) rekommenderar därför alla vuxna (18 år och äldre) att vara fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan med måttlig intensitet och/eller 75 minuter med hög intensitet. För barn och ungdomar (5–17 år) rekommenderas fysisk aktivitet minst 60 minuter om dagen på måttlig till hög intensitet.

Personer som motionerar regelbundet

Att undersöka människors motionsvanor är svårt. Svaren varierar beroende på hur deltagaren definierar den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Av Riksidrottsförbundets (RF) enkätstudie Svenska folkets relation till motion och idrott 2014, som undersöker personers deltagande i organiserade motionsaktiviteter, framgår att 47 procent av de tillfrågade mellan 6 och 80 år deltog i minst tre motionsaktiviteter i veckan. Nivån har dock varit konstant sedan 2002. Kvinnor och yngre motionerar i högre utsträckning än män och äldre. Tre av fyra personer uppgav att de motionerar minst en gång i veckan.

Fysisk aktivitet hos vuxna på fritiden

Folkhälsomyndigheten genomför årligen en rikstäckande undersökning om folkhälsa, Nationella folkhälsoenkäten. Undersökningen visar hur befolkningen mår och följer upp förändringar i hälsa över tid.

Drygt var femte kvinna och man ägnar sig åt regelbunden motion och idrott under minst 90 minuter varje vecka. Vidare framgår att unga (16–29 år) i störst utsträckning tränar på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. I åldrarna 16–44 år tränar män i högre utsträckning än kvinnor, medan kvinnor tränar något mer än män i åldern 45–54 år. Inom den äldre åldersgruppen (65–84 år) finns ingen könsskillnad. Denna undersökning visar således att män motionerar och idrottar något mer än kvinnor. Detta motsägs av RF:s enkätstudie, som redovisas ovan, som visar på att kvinnor motionerar i högre utsträckning än män. Detta beror sannolikt på att kvinnor sammanlagt motionerar något mer än män, dock motionerar män mer inom föreningslivet än kvinnor.

Ett annat mått på fysisk aktivitet i den nationella folkhälsoenkäten var frågan om hur mycket tid som de tillfrågade under en vanlig vecka ägnade sig åt måttligt ansträngande aktiviteter ”som får dig att bli varm”, exempelvis ”promenader i rask takt, trädgårdsarbete, tyngre hushållsarbete, cykling, simning, etc.”. Resultatet indikerar att drygt hälften av alla svenskar i åldern 16–84 år är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s rekommendationer.

Under senare år har stillasittande lyfts fram som en oberoende riskfaktor för ohälsa. Enligt nationella folkhälsoenkäten uppges 14 procent av den svenska befolkningen att de har en i huvudsak stillasittande fritid. Skillnaderna mellan kön och åldersgrupper är förhållandevis små. Däremot framträder vissa socioekonomiska mönster, i och med att andelen inaktiva minskar i takt med stigande utbildningsnivå. Likaså är andelen med stillasittande fritid högre hos utrikes födda.

Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket har fått i uppdrag att ta fram underlag till insatser för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet. Förutsättningarna för idrottsrörelsens arbete med livslångt idrottande och potentialen i detta arbete ska särskilt beaktas. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2017.

Jämställd representation

Kvinnor och män på ledande positioner

År 2014 var det 28 av Riksidrottsförbundets (RF) då 70 specialidrottsförbund (SF) som hade en jämställd förbundsstyrelse, dvs. att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Detta kan jämföras med 2013 då det var 21 SF som hade en jämställd styrelse. År 2014 var det ett förbund som inte var jämställt på så sätt att andelen män i förbundsstyrelsen understeg 40 procent. I resterande 41 förbund var situationen den motsatta, dvs. att andelen kvinnor understeg 40 procent. Sammantaget var förbundsstyrelserna mer jämställda i sin sammansättning 2014 än både 2013 och 2012. Detta är en positiv utveckling.

Sett till förbundsstyrelseledamöternas kön och ålder kan konstateras att kvinnor dominerar i den yngsta ålderskategorin men att män utgör majoriteten i övriga ålderskategorier. Sammantaget visar utvecklingen på att jämställdheten har ökat påtagligt sedan 1985 men att utvecklingen mot jämställd representation tenderat att stanna av. År 2014 var fördelningen 35 procent kvinnor och 65 procent män. Det bör påpekas att styrelserna i RF och i distriktsidrottsförbunden är jämställda vilket är en förutsättning i enlighet med RF:s stadgar.

Tabell 16.3 Styrelseledamöter i specialidrottsförbundens styrelser

Antal och procent Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	25 (54)	21 (46)	46
30–45 år	74 (48)	81 (52)	155
46–60 år	81 (32)	174 (68)	255
> 60 år	17 (17)	82 (83)	99
Totalt	197 (35)	358 (65)	555

Det finns en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland förbundens 70 förbund 2014 innehåller posten som ordföranden av 15 kvinnor och 55 män. På positionen som förbundens högsta tjänsteman återfinns 21 kvinnor och 49 män. I rollen som ordförande för förbundens valberedningar återfinns 19 kvinnor och 51 män.

Tabell 16.4 Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2014

	Antal	Procent
SF med kvinna som ordförande	15	21
SF med man som ordförande	55	79
SF med kvinna som generalsekreterare	21	30
SF med man som generalsekreterare	49	70

Källa: Specialidrottsförbunden inom RF

Etablering av nyanlända och idrottsverksamhet för asylsökande

Riksidrottsförbundet (RF) har under 2015 fått statligt stöd för att arbeta med etablering av nyanlända och även för att bedriva idrottsverksamhet för asylsökande. Statligt stöd har även tilldelats andra organisationer i civilsamhället för samma målgrupp. Flera av dem bedriver verksamheter som sker i samverkan med idrottsrörelsens verksamhet för asylsökande och nyanlända. Statligt stöd har även tilldelats folkbildningen för nyanländas etablering.

Tidigare har RF inte haft målgrupperna nyanlända eller asylsökande som ett särskilt fokusområde, utan verksamhet riktad till särskilt nyanlända har varit en naturlig del av idrottens generella verksamhet, i enlighet med värdegrunden som betonar allas rätt att vara med. Många föreningar och förbund jobbar även med målgruppen bl.a. inom ramen för idrottslyftet. RF menar att statens stöd har gjort att frågan kommit betydligt högre på dagordningen såväl på central och regional nivå som på lokal nivå.

Då verksamheten ännu är i sin början kan inga slutsatser beträffande effekten av arbetet dras. Distriktsidrottsförbunden (DF) runt om i landet har inlett ett arbete med att genomföra inventeringar av befintlig verksamhet och planera för att genomföra insatser för mångfalds-, inkluderings- och integrationsarbetet. RF menar att intresset är stort från föreningarnas sida att delta.

Samtliga DF hade under hösten 2015 en koordinator anställd för verksamheten. Flertalet av dessa har en bakgrund i och erfarenhet av arbete riktad till nyanlända eller liknande målgrupper. Samtliga DF ingår i regionala nätverk och samverkar med länsstyrelser, kommuner, arbetsförmedlingar och civilsamhällets aktörer. RF rapporterar att DF:s representanter i dessa nätverk har olika roller men återkommande är

att DF tar ett stort ansvar som drivande, samordnare och i vissa fall som processledare.

Idrottens insatser hösten 2015 sammanfattas av RF i följande uppgifter: Verksamhet har genomförts i 540 föreningar, med 260 enheter/flyktinganläggningar där 925 ledare varit engagerade i arbetet och totalt uppskattas ca 27 000 personer ha deltagit i den genomförda verksamheten. Av dessa var 4 200 i åldern 0–12 år, 15 500 i åldern 13–25 år, 4 500 i åldern 17–20 år samt 3 000 deltagare där åldern är okänd. I 11 DF har en uppskattning av fördelningen mellan flickor/kvinnor och pojkar/män gjorts. Fördelningen är ca 10–30 procent flickor/kvinnor och ca 70–90 procent pojkar/män. Även om det är fler pojkar och män än flickor och kvinnor som söker asyl i Sverige så finns behov av att öka insatserna för att fler flickor och kvinnor ska ges möjlighet att delta i verksamheten.

Centrum för idrottsforskning fördjupade analys

Centrum för idrottsforskning (CIF) har på regeringens uppdrag gjort en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen.

Sammanfattningsvis visar resultatet av studien, som bygger på en webbenkät till idrottsföreningarna i Riksidrottsförbundet, att idrottsrörelsens lokala föreningar leds av en begränsad skara personer – i genomsnitt tolv procent av klubbens medlemmar. De personer som är utsedda att styra verksamheten är dessutom i stor utsträckning män över 40 år och med tidigare erfarenhet av liknande föreningsuppdrag. Studien visar att få personer går på årsmöten och att många föreningar saknar unga i sina styrelser. Studien visar även att föreningar har mycket att vinna på att öka ungas engagemang för demokratiska processer. Fallstudier visar på att aktivt och medvetet strategiarbete kan bredda föreningarnas styrelsesammansättningar och därmed även sprida verksamhetens demokratiska effekter. CIF anser att en ökad representation av unga i idrottsrörelsens demokratiska processer skapar ett mervärde för såväl den enskilda individen som föreningen. I förlängningen bedöms det även gynna idrottsrörelsen i stort och det omgivande samhället.

Kvinna eller man i ledande positioner i idrottsföreningen?

Totalt utgörs idrottsrörelsens lokala föreningsstyrelser till 37 procent av kvinnor och 63 procent av män. Dessa siffror kan jämföras med idrottsrörelsens medlemskår där män utgör 54 procent och kvinnor 46 procent. Idrottsrörelsens lokala föreningsstyrelser har en tydlig manlig dominans som inte återspeglar sig bland de aktiva.

En jämförelse mellan de olika posterna visar att män dominerar starkt på den mest centrala nyckelpositionen, rollen som ordförande. Mer än tre av fyra lokala idrottsföreningar har en manlig ordförande i och med att 24 procent är kvinnor och 76 procent är män. När det gäller posten som kassör innehas den av 41 procent kvinnor och 59 procent män. Posten i styrelsen som sekreterare är jämt fördelad med 50 procent för både kvinnor och män. Bland övriga styrelseledamöter i de lokala idrottsföreningarna är 36 procent kvinnor och 64 procent män.

Studien visar även att landets lokala idrottsföreningar domineras av äldre vuxna: tre av fyra (74 procent) är minst 40 år. Dominansen av äldre styrelseledamöter är t.o.m. starkare på lokal nivå än i specialidrottsförbundens (SF) styrelser. I SF:ens styrelser är 38 procent av ledamöterna under 45 år. Könsmönstren är ungefär desamma som återfinns i specialförbundens styrelser. Redovisningen ovan visar att svensk idrottsrörelse är mer jämställd och representativ bland de aktiva än i styrelserummen.

Ungdomar och uppdrag som ledare

I Riksidrottsförbundets (RF) undersökning Svenska folkets relation till motion och idrott 2014 uppgav 269 000 barn och ungdomar i åldern 7–25 år att de hade uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare, funktionär eller motsvarande i en idrottsförening. Det var främst ungdomar i tonåren som hade olika ledaruppdrag. I ungdomsgruppen 13–18 år uppgav 20 procent av flickorna och 16 procent av pojkarna att de var aktiva som ledare.

Ideella ledares utbildning inom idrotten ökar

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna är idrottens studie-, bildnings- och utbildningsorganisation. Omfattningen på SISU:s studieverksamhet, som främst riktar sig till förbund och föreningar inom RF, är ett mått på idrottsrörelsens insatser för att utbilda sina ideella ledare. SISU:s studieverksamhet har ökat

markant och i det närmaste kontinuerligt sedan 2009. I den fördjupade analys av demokratispekter inom idrotten som CIF redovisat 2016 redovisas även deltagare i SISU Idrottsutbildarnas verksamhet för 2015 fördelat på ålder. Resultatet visar att drygt 490 000 personer deltog i ett utbildningsarrangemang. Nästan hälften (47 procent) var personer under 25 år. Av dessa var 86 000 barn upp till 12 år, varav 50 procent flickor och 50 procent pojkar. Antalet ungdomar upp till 25 år var 133 000, varav 45 procent unga kvinnor och 55 procent unga män.

Dopning är ett samhällsproblem

Att minska bruket av dopningspreparat är en del av statens folkhälsomål. Bruket finns både inom idrotten och i samhället i stort. Antidopningsarbetet är därför ett led i att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (utgiftsområde 9, avsnitt 5.1). I Sverige är det Riksidrottsförbundet (RF) som ansvarar för antidopningsarbetet inom idrottsrörelsen. Alla specialidrottsförbund har egna antidopningsprogram och RF:s 21 distriktsidrottsförbund arbetar förebyggande mot dopning. Dopning utanför idrotten förekommer framför allt bland unga män i gymmiljöer. För att nå dessa miljöer fördelar Folkhälsomyndigheten medel till PRODIS (Prevention av dopning i Sverige) för att bedriva antidopningsprojektet 100 procent ren hårdträning, som omfattar gym- och träningsanläggningar över hela Sverige.

År 2014 genomförde RF 3 146 dopningskontroller vilket var något färre än 2013. Totalt fälldes 30 personer 2014 för dopningsförseelser. Av dessa var fyra kvinnor och 26 män. Under 2013 fälldes 19 personer, alla män. RF:s statistik i fråga om dopningsprover och bestraffningar speglar i första hand den egna antidopningsverksamheten – det är inte ett mått på det allmänna bruket av dopningsmedel varken inom idrottsrörelsen eller i det omgivande samhället.

Idrottens internationella konkurrenskraft

Medaljer i internationella mästerskap

Det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som mellan idrotter. Många idrotter anordnar inte världsmästerskap (VM) eller andra mästerskap varje år. Möjligheten att tävla och utmärka sig varierar därmed över tid. År 2014 deltog 149 av landets 217

landslagstrupper i ett VM eller motsvarande. Totalt vanns 184 medaljer varav 47 guld, 68 silver och 69 brons. Jämförelsevis vanns 231 medaljer 2013.

Internationellt samarbete

Inom EU har det nya programmet för utbildning, ungdom och idrott, Erasmus+ påbörjats. Under den sjuåriga programperioden 2014–2020 är 265 miljoner euro avsatta för insatser inom idrottsområdet med en särskild inriktning mot idrott på gräsrotsnivå. Stödberättigad verksamhet är bl.a. gränsöverskridande samarbetspartnerskap och ideella europeiska idrottsevenemang. Regeringens hållning att idrottspolitikerna först och främst är en nationell angelägenhet kvarstår.

Samordning för att stärka den positiva supporterkulturen och motverka idrottsrelaterad brottslighet

Den nationella samordnaren för positiv supporterkultur och mot våld och annan brottslighet i anslutning till idrottsevenemang har slutredovisat sitt uppdrag. Insatser för att få berörda aktörer att samverka har genomförts. Polismyndigheten har tillsammans med samverkansrådet mot idrottsrelaterad brottslighet utarbetat en gemensam nationell strategi för att 2014–2017 minska otrygghet, brott och ordningsstörningar i samband med idrottsevenemang. Regeringen följer arbetet och bedömer att berörda myndigheter och organisationer i dialog med varandra verkar för att den nationella strategin genomförs.

En utredare har biträtt Regeringskansliet med att överväga behovet och lämpligheten av att införa ett förbud att maskera sig vid idrottsarrangemang och lämna förslag till författningsändringar. En promemoria med utkast till lagrådsremiss om maskeringsförbud vid idrottsarrangemang har därefter remitterats (Ds 2014:44).

Inom ramen för Europarådet ingicks 1985 en konvention om läktarvåld och olämpligt uppträdande vid idrottsevenemang och i synnerhet vid fotbollsmatcher. Europarådet beslutade i maj 2016 om en ny konvention med en integrerad strategi för trygghet, säkerhet och service vid fotbollsmatcher och andra idrottsevenemang. Den nya konventionen har utarbetats, bl.a. mot

bakgrund av tillgänglig forskning, erfarenheter av fotbollsmatcher där våld, oroligheter och olyckor har förekommit samt i syfte att se till att konventionen tillämpas lika av de anslutna staterna. I den nya konventionen betonas vikten av samarbete mellan de olika aktörerna, t.ex. mellan polisen, arrangörer och supporterklubbar. Sverige har deltagit i utformandet av den nya konventionen.

Riksidrottsförbundets arbete

Strategiarbetet

Riksidrottsstämman 2015 beslutade en förnyad verksamhetsidé för idrottsrörelsen med fyra strategiska områden som svensk idrott ska prioritera fram till 2025. Dessa är livslångt idrottande med innebörden att svensk idrott ska vidareutveckla verksamheten så att barn, unga, vuxna och äldre väljer att idrotta i föreningar under hela livet och att svensk idrott ska nå fler idrottsliga framgångar internationellt. Vidare är målet att alla lever och leder enligt svensk idrotts värdegrund, där idrott i förening gör Sverige starkare.

RF anser att en av de tydligaste förändringarna i färdriktningen är att idrottsrörelsen ska fokusera på ett livslångt idrottande. Den traditionella bilden av idrottsrörelsen som en triangel där en bred bas i form av barn- och ungdomsidrotten ger en vass topp, det vill säga elitidrotten, ska bytas ut mot bilden av en rektangel där alla ska kunna idrotta i en förening hela livet oavsett ålder, bakgrund eller ambitionsnivå. En verklig förändring kräver att specialidrottsförbunden och föreningarna styr om sin verksamhet i enlighet med den beslutade inriktningen. Riksidrottsstämman gav riksidrottsstyrelsen i uppdrag att till 2017 ta fram en strategisk plan innehållande analys och förändringsförslag gällande organisationsformer och ekonomiska system för att nå målen till 2025. RF har även påbörjat ett idéarbete kring hur det moderna medlemskapet inom svensk idrott ska se ut i framtiden.

Idrotten motverkar uppgjorda matcher

RF bedömer att uppgjorda matcher är ett av de största hoten mot tävlingsidrotten. De senaste åren har ett flertal fall med manipulerade idrottsresultat, med spel om pengar på desamma, upptäckts. Företeelsen strider mot svensk

idrotts grundläggande värderingar som integritet, rent spel och respekt för andra. Uppgjorda matcher involverar dessutom ofta organiserad brottslighet och med den följer risk för hot och påtryckningar mot aktiva inom idrotten. RF har under 2015 vidtagit ett antal åtgärder för att motverka problemet. Bland annat antog riksidrottsstämman 2015 ett så kallat "anti-matchfixingreglemente" som i likhet med dopingreglementet, vid sidan av RF:s stadgar och specialidrottsförbundens tävlingsregler, gäller generellt inom hela idrottsrörelsen.

RF har under 2015 upprättat en rapporteringskanal där tips kan lämnas per telefon, mejl eller via ett webbformulär. Utbildning för spelare, ledare, tränare och domare har påbörjats av RF i samarbete med bl.a. SISU Idrottsutbildarna. Både webbutbildningen och rapporteringskanalen finns på RF:s "anti-matchfixingportal", www.minmatch.se. Även på Lotteriinspektionens webbplats kan tips lämnas anonymt om manipulerade idrottsresultat.

Regeringen har tillsatt en utredning för att arbeta fram en ny reglering av spelmarknaden (Fi 2015:11). En särskild utredare ska lämna förslag till en ny spelreglering, som ska syfta till att skapa en spelmarknad som präglas av ett högt konsumentskydd, hög säkerhet i spelen och tydliga förutsättningar för att få verka på marknaden. I uppdraget ingår även att bedöma vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att motverka spelrelaterad matchfixning och lämna nödvändiga författningsförslag.

16.6.3 Analys och slutsatser

Idrottsrörelsen är alltjämt Sveriges största folkrörelse. Den engagerar många barn, ungdomar och vuxna, både som aktiva och ledare. Det ideella arbetet är omfattande och skapar goda förutsättningar för ett aktivt idrottande runt om i hela landet.

Av det totala stödet år 2015 på 1 757 miljoner kronor har 500 miljoner kronor varit öronmärkta till Idrottslyftet med syfte att attrahera fler barn och ungdomar att delta i föreningsidrotten. Utifrån det statistiska underlag som LOK-stödet ger kan konstateras att antalet deltagartillfällen för barn och ungdomar i åldern 7–20 år har minskat över tid och det är främst flickors deltagande som har minskat.

Regeringen noterar att Centrum för idrottsforskning (CIF) studie av hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen visar att få personer går på årsmöten, att många föreningar saknar unga i sina styrelser och att föreningsstyrelserna är ojämsställda. Studien visar även att föreningar har mycket att vinna på att öka ungas engagemang för demokratiska processer. Det är angeläget att landets idrottsföreningar intensifierar arbetet med att engagera fler unga i förtroendeuppdrag. Genom ökad representation av unga i idrottsrörelsens demokratiska processer skapas ett mervärde för såväl den enskilda individen som föreningen. I förlängningen bedöms det även gynna idrottsrörelsen i stort och det omgivande samhället.

En av utgångspunkterna för statens stöd till idrotten är att idrotten, såväl i verksamheten som i beslutande församlingar, ska vara öppen för alla, oavsett ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning samt social, etnisk och kulturell bakgrund och funktionsnedsättning. Trots detta är det många grupper som i liten utsträckning deltar i verksamheten eller i beslutande församlingar inom föreningsidrotten. Som regeringen redovisade i budgetpropositionen för 2016 finns en tydlig tendens att socioekonomiskt svaga grupper redan i unga år faller utanför idrottsrörelsens verksamhet. Framst gäller det för flickor med utländsk bakgrund som i lägre omfattning än andra deltar i idrottsrörelsens verksamhet. Mot bakgrund av det minskande deltagandet samt den fortsatta ojämsställdheten och ojämlikheten inom föreningsidrotten bedömer regeringen att genomförandet av det strategiska arbetet som riksidrottsstämman beslutat om 2015 är synnerligen angeläget. Idrottsrörelsen vill i detta arbete utveckla verksamheten så att barn, unga, vuxna och äldre väljer att idrotta under hela livet i framtidens ideella och demokratiskt uppbyggda idrottsrörelse.

Den förhållandevis jämsställda fördelning som kännetecknar idrottsrörelsens aktiva medlemmar återspeglas inte i styrelserummen. CIF har i redovisning till regeringen pekat på att den bristande jämsställdheten återfinns på såväl nationell som lokal nivå inom idrottens styrelser. Det är en stor dominans av medelålders och äldre män. Bristen på jämsställdhet i idrottens demokratiska struktur är något som idrottsrörelsen på alla nivåer måste förhålla sig till. Det är viktigt i hela

samhället att olika beslutande organ är representativa för den verksamhet som bedrivs.

CIF ska i maj 2017 redovisa en fördjupad analys av idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Analysen ska i första hand inriktas på den grupp barn och ungdomar som inte alls eller i begränsad utsträckning är aktiva inom idrottsrörelsen och orsakerna till detta. I uppdraget ingår även att analysera grundskolans arbete med daglig fysisk aktivitet och undervisning i ämnet idrott och hälsa.

Arbetet mot uppgjorda matcher fortsätter och Riksidrottsförbundet har gjort framsteg i arbetet inom idrottsrörelsen och samverkar med andra berörda aktörer för att samordna insatserna. Regeringen följer aktivt arbetet inom EU med att förhandla om hur en anslutning till den internationella konventionen om manipulerade resultat inom idrotten som antagits i Europarådet kan ske.

Antidopningsarbetet har fått en god utveckling genom att kompetensen inom idrottsrörelsen i ökad utsträckning även kommer andra delar av samhället till del, främst i det projekt som bedrivs riktat till gym- och träningsanläggningar.

Våld och ordningsstörningar vid idrottsarrangemang, där många människor ofta befinner sig på begränsade ytor, kan få allvarliga följder för liv, hälsa och egendom. Arbetet med att minska otrygghet gynnar även på olika sätt jämsställdheten och regeringens arbete för att förebygga våld. Ansvaret för att ett idrottsarrangemang kan anordnas på ett tryggt sätt med hög säkerhet för såväl aktiva som publik vilar i första hand på arrangörerna. Samtidigt måste samhället tillhandahålla ett regelsystem som stöder idrottsorganisationerna i deras arbete mot våld och ordningsstörningar.

Flera lagändringar har genomförts under senare år för att motverka våld och ordningsstörningar vid idrottsarrangemang. Ersättningskyldigheten för kostnader för polisbevakning togs bort 2014 (prop. 2013/14:1). Samma år förlängdes den längsta tid som ett tillträdesförbud vid idrottsarrangemang kan meddelas, från ett år till tre år (prop. 2013/14:68). En lagändring som medger ett nationellt register över tillträdesförbud vid idrottsarrangemang (prop. 2013/14:254) trädde i kraft 2015. Vidare har ovan redogjorts för det pågående arbetet med att föreslå ett maskeringsförbud för att förhindra våld och ordnings-

störningar vid idrottsevenemang. Dessa beslutade och planerade lagändringar tillsammans med berörda myndigheters och organisationers pågående arbete med att genomföra den nationella strategin bedömer regeringen som steg i rätt riktning.

16.7 Friluftslivspolitik

Riksdagen har fastställt det övergripande målet för friluftslivspolitik. Målet är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Friluftsliv är ett allmänt intresse och spänner över flera politikområden, bl.a. naturvårdspolitiken, den regionala tillväxtpolitiken, skogs- och jordbrukspolitiken, politiken för landsbygdens utveckling samt utbildnings- och forskningspolitiken.

Friluftslivspolitik är viktig för folkhälso-politiska mål, liksom för kulturlivet och samhällsplaneringen. Friluftslivspolitik behöver integreras i samhällsplaneringen och kan vara av betydelse för den sociala sammanhållningen lokalt.

Naturvårdsverket ska verka för att förutsättningarna för friluftslivet bevaras och utvecklas, samt samordna myndigheternas arbete när det gäller friluftsliv och samverka med andra berörda.

16.7.1 Mål för friluftslivspolitik

Tio mätbara mål har beslutats av regeringen och redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278). Målen är följande:

- Tillgänglig natur för alla
- Starkt engagemang och samverkan
- Allemansrätten
- Tillgång till natur för friluftsliv
- Attraktiv tätortsnära natur

- Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- Skyddade områden som resurs för friluftslivet
- Ett rikt friluftsliv i skolan
- Friluftsliv för god folkhälsa
- God kunskap om friluftslivet

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna är ett stöd i genomförande av åtgärder. De är också underlag för att kunna mäta och följa upp målen samt för att kunna fortsätta utveckla friluftslivspolitik.

Varje friluftslivsmål berör flera olika myndigheter och organisationer. För varje mål utpekades en till två myndigheter som ansvariga för uppföljning och utveckling av respektive mål. Syftet med friluftslivsmålen och preciseringarna är att de ska vara vägledande för arbetet med friluftslivsfrågor på alla nivåer i samhället.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljö kvalitetsmål som uttrycker den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Flera av miljö kvalitetsmålen har även preciseringar som rör friluftslivet, liksom etappmål som identifierar en önskad samhällsomställning och som anger steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård). Uppföljningen av friluftslivsmålen ska samordnas med miljö måluppföljningen.

Resultatredovisning för friluftslivspolitik

Resultatredovisningen baseras i huvudsak på den första uppföljningen av friluftslivsmålen (Naturvårdsverket rapport 6700) och redovisningen av statsbidrag till friluftslivsorganisationer. Även Naturvårdsverkets uppföljning av åtgärder för biologisk mångfald 2013–2015 (rapport 6699) innehåller värdefull information.

Naturvårdsverket har nyligen utvärderat Svenskt Friluftslivs fördelning av statsbidraget till friluftslivets organisationer (rapport 6717).

Naturvårdsverket redovisar även årligen till Regeringskansliet hur arbetet med samordningen av berörda myndigheters friluftslivs-

arbete utvecklas, liksom samverkan med andra aktörer såsom friluftorganisationerna.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Friluftslivsmålen

Det primära syftet med uppföljningen av friluftslivsmålen är att redovisa resultat av de medverkande myndigheternas åtgärdsarbete och att ange en utvecklingsriktning för målen till år 2020. Uppföljningen redovisar även insatser som skulle kunna stärka förutsättningarna för friluftsliv i enlighet med de tio friluftslivsmålen. Ett syfte är också att utvärdera målen utformning och preciseringar.

Friluftslivsmålen utveckling till 2020 bedöms som positiv, neutral, negativ eller oklar:

- Positiv. Nuvarande insatser uppskattas gynna friluftslivsmålet i en positiv riktning nu och framåt de närmaste åren.
- Neutral. Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen av friluftslivsmålet nu och framåt de närmaste åren. Alternativt tar positiva och negativa utvecklingsriktningar inom målet ut varandra.
- Negativ. Insatser saknas eller uppskattas som otillräckliga nu och framåt de närmaste åren.
- Oklar. Tillräckliga underlag för att bedöma utvecklingen saknas, det är inte möjligt att ange utvecklingsinriktning.

Statsbidraget

Redovisningen av statsbidragen görs med utgångspunkt från förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer och det övergripande målet för friluftsliv som riksdagen beslutat för den statliga friluftslivspolitik (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38). Syftet med bidraget är att stödja att människor organiserar sig för vistelse i naturen och utövande av friluftsliv med allemansrätten som grund samt att ge alla människor möjlighet att genom friluftsliv få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om naturen och miljön.

Resultat

Uppföljning av friluftslivsmålen

Naturvårdsverket bedömer att två mål har en positiv utveckling till år 2020, fem mål neutral utveckling, två mål oklar utveckling och ett mål negativ utveckling. För vissa preciseringar finns dock otillräcklig kunskap och data.

Tillgänglig natur för alla

Naturvårdsverket bedömer att målet har en positiv utveckling. Arbete med att öka tillgängligheten i natur- och kulturlandskapet, både för befolkningen i stort och för särskilda grupper har intensifierats, bl.a. till följd av den ökning av anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* som gjordes i budgetpropositionen för 2016. Allt fler kommuner tar fram strategiska planeringsunderlag om grönstruktur och friluftsliv, samt olika typer av informationsmaterial som kartor och broschyrer. Det saknas underlag för att bedöma om åtgärderna är tillräckliga för att motsvara olika gruppers behov.

Starkt engagemang och samverkan

Naturvårdsverket bedömer att målet har en oklar utveckling. Det finns etablerade nätverk för dialog och utveckling av friluftslivet. Den årliga Tankesmedjan för friluftsliv fyller en viktig funktion. Det nationella nätverket behöver utvecklas för att bidra till politikens mål. Länsstyrelserna har fr.o.m. 2016 fått utökade resurser inom utgiftsområde 20 för att genomföra den regionala friluftslivspolitik. 18 procent av kommunerna har lokala friluftsråd. Lokala naturvårdssatsningen (LONA) är av stor vikt för att i samverkan mellan kommun och det ideella skapa friluftslivsåtgärder. De ideella föreningarna står för en viktig del av friluftslivet.

Allemansrätten

Naturvårdsverket bedömer att målet har en neutral utveckling. Undersökningar visar att allmänhetens grundläggande kunskaper om allemansrätten är goda. Regelverket som sätter gränserna för allemansrätten har inte förändrats under de senaste åren. Några förtydliganden av allemansrättens gränser har inte skett. Tillsynen av regler i flera olika lagstiftningar för att stävja överträdelser av allemansrättens gränser är svag.

Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen tagit fram en långsiktig strategi för att kommunicera allemansrätten.

Tillgång till natur för friluftsliv

Naturvårdsverket bedömer att målet har en neutral utveckling. Det finns verktyg inom såväl fysisk planering som hållbart brukande för att tillgodose värden för friluftslivet, men de används inte på ett enhetligt sätt. De flesta friluftsjaktiveriter sker i naturmiljöer nära hemmet som inte är formellt skyddade. Människors möjligheter till friluftsliv hindras delvis av brist på tillgång till miljöer. Skogsstyrelsens konsekvensanalys från 2015 visar att gammal skog främst kommer att finnas i skyddade områden. Brukad skog blir allt yngre och tätare om skogsbruket fortsätter på samma sätt som i dag. Andelen granskog förväntas öka i Götaland och södra delen av Svealand. Utvecklingen är problematisk inte bara för biologisk mångfald utan även för skogens betydelse för friluftsliv och rekreation.

Skogsstyrelsen har publicerat ett nytt kapitel i skogsskötselserien som behandlar hänsyn till friluftsliv och rekreation.

Attraktiv tätortsnära natur

Naturvårdsverket bedömer att målet har en neutral utveckling. Nuvarande insatser gynnar utvecklingen av friluftslivsmålet nu och de närmaste åren. Det finns samtidigt starka intressekonflikter i det tätortsnära landskapet där annan markanvändning prioriteras framför friluftsliv. En stor del av friluftslivet utövas till vardags i det tätortsnära natur- och kulturlandskapet. För de flesta finns det närmaste grönområdet inom gångavstånd och ett skyddat naturområde inom cykelavstånd. Det pågående arbetet på nationell, regional och framför allt lokal nivå skapar goda förutsättningar för att den tätortsnära naturen finns tillgänglig, har bra kvalitet och är känd. Lokala naturvårdsatsningen (LONA), har spelat en viktig roll i detta arbete. För att kunna bedöma närheten till och kvaliteten inom tätortsnära naturområden behövs bättre underlag enligt Naturvårdsverkets uppföljning.

Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling

Naturvårdsverket bedömer att målet har en neutral utveckling. Sveriges natur och kultur skapar attraktionskraft i hela landet. Turismen utvecklas positivt både nationellt och internationellt och har potential för fortsatt hållbar tillväxt i hela landet, inte bara genom ökad omsättning utan också med ökat antal arbets-tillfällen. Det finns samtidigt många utmaningar

med hållbar turismutveckling (ekologisk, ekonomisk och social) i små orter på landsbygd och i glesbygd, så som begränsat kundunderlag, begränsad service och brist på kollektiva transportsystem.

Landets företag inom naturturism omsätter 3,6 miljarder kronor årligen. Det visar den första nationella kartläggningen av företag som helt eller delvis lever på turism med inriktning på naturupplevelser (Fredman & Margaryan 2014: *The Supply of Nature-based Tourism in Sweden: A National Inventory of Service Providers*).

Skyddade områden som resurs för friluftslivet

Naturvårdsverket bedömer att målet har en positiv utveckling. De ökade anslagen för skydd och förvaltning av värdefull natur gynnar utvecklingen av friluftslivsmålet. Föreskrifter har uppdaterats i 16 nationalparker, vid nationalparksutvidgningar och nybildade områden. Planeringsverktyget zonerings tillämpas i bildandet och utvidgning av nationalparker. Hälften av de skyddade områdena har syfte att tillgodose värden för friluftslivet. Under 2015 har Skogsstyrelsen slutit två naturvårdsavtal för områden som är betydelsefulla för friluftslivet. Vägledning ger stöd för länsstyrelsernas förvaltning av skyddade områden. Nationalparkerna hade under året totalt 2,4 miljoner besökare. Entréer, information, tillgänglighet och leder uppskattas av besökarna. Natur- och kulturvärden är viktiga resurser för livskvalitet och regional utveckling.

Ett rikt friluftsliv i skolan

Naturvårdsverket bedömer att målet har en oklar utveckling. Det finns ett starkt stöd för friluftsliv i styrdokumentet för förskola och skola. Det saknas en aktuell nationell uppföljning av friluftslivet i skolan. Vidareutbildning för lärare på universitet och högskolor tenderar att minska eller läggas ned. Många ideella organisationer bidrar till utbildning av lärare och erbjuder aktiviteter men är starkt beroende av projektmedel, vilket gör kontinuiteten osäker. Hälften av landets kommuner uppger att de har skolskogar som finns utpekade i översiktsplan eller detaljplan eller genom avtal med markägare.

Friluftsliv för god folkhälsa

Naturvårdsverket bedömer att målet har en oklar utveckling. Tillräckliga underlag för att bedöma utvecklingen saknas. Under 2015 har Folkhälso-

myndigheten påbörjat en kunskapsammansättning om friluftslivets betydelse för folkhälsan. Kunskapen bör ge en djupare förståelse för hur individers hälsa påverkas av friluftsliv.

God kunskap om friluftslivet

Naturvårdsverket bedömer att målet har en negativ utveckling. Forskningsprogrammet *Friluftsliv i förändring* har avslutats. Programmet har stimulerat till fortsatt forskning om friluftsliv och informerar om bl.a. statistik, forskning och konferenser om friluftsliv på friluftsforskning.se. De långa tidsserier kring utövande av friluftsliv som tagits fram inom ramen för SCB:s undersökning av levnadsförhållandena har minskat i omfattning.

Statsbidragen

Svenskt Friluftsliv fördelar och betalar ut statsbidrag till friluftsanslagställen. Statsbidrag lämnas antingen som organisationsbidrag eller verksamhetsbidrag. Organisationsbidrag är stöd till organisationer i förhållande till organisationens medlemsantal och aktivitetsnivå. Verksamhetsbidrag är stöd till organisationer för en specifik verksamhet efter särskild prövning. Svenskt Friluftslivs medlemsorganisationer har tillsammans nära två miljoner medlemmar.

Svenskt Friluftsliv fördelade under 2015 27,8 miljoner kronor i bidrag till 25 friluftsanslagställen, varav 18,7 miljoner kronor avsåg organisationsbidrag till 15 organisationer och 9,2 miljoner kronor avsåg verksamhetsbidrag till 17 organisationer.

Tabell 16.5 Friluftsanslagställen som fått bidrag år 2015 av Svenskt friluftsliv

Organisationsbidrag och verksamhetsbidrag
Friluftsrådet
Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna)
Svenska Livräddningssällskapet
Svenska Turistföreningen
Cykelfrämjandet
Båtunionen
Svenska Kryssarklubben
Svenska Cykelsällskapet
Organisationsbidrag
Svenskt Friluftsliv
Hälsöfrämjandet
Svenska Frisksportförbundet
Fjällklubben
Svenska Folksportförbundet
Verksamhetsbidrag
Scouterna
Svenska Orienteringsförbundet
Gång- och vandrarförbundet
Naturskyddsföreningen (tillsammans med Naturskoleföreningen och Sportfiskarna)
Svenska Klätterförbundet
Svenska Kanotförbundet
Svenska Jägareförbundet
Förbundet Skog och Ungdom
Skridskoförbundet

Genom bidragsverksamheten nås stora grupper av människor som ges möjlighet att få ett upplevelserikt friluftsliv. Organisationsbidragen till friluftsanslagställen möjliggör stor verksamhet med många deltagare i olika aktiviteter. År 2015, i likhet med tidigare år, prioriterades särskilt satsningar på verksamheter för barn och ungdomar. Flera projekt har fokuserats på barn som nyligen kommit till Sverige. Nyskapande projekt har lyfts fram och försök har gjorts att nå nya föreningar för att få fler både fler och nya aktörer inom friluftslivet. Några projekt har syftat till att utbilda ledare vilket gynnar möjligheten att i följande aktiviteter öka antalet deltagare. En positiv medlemsutveckling, även för medlemmar i åldern 25 år och yngre, rapporteras av flera organisationer. Bland andra Scoutkåren, Friluftsrådet,

Orienteringsförbundet och Klätterförbundet har ökat medlemsantalen.

Bland projekten som fokuseras på barn och ungdomar finns Sportfiskarnas Klassdraget, som sedan 2007 har gett mer än 80 000 barn chansen att få prova på fiske. Totalt deltog under året 157 skolor och 61 klubbar. I Svenska Turistföreningens projekt Get Real Kids fick barnfamiljer möjligheter att upptäcka fjällen. Samtidigt undersökte STF hur fjällanläggningar och vandringsleder kan förbättras för att underlätta för barnfamiljer att tillbringa semestern i fjällen. Frilufsfrämjandet har tillsammans med Rädda barnen i projektet Skogshjältarna gett barn i socioekonomiskt utsatta områden en chans att upptäcka naturen. Frilufsfrämjandets hemmabackar ges ca 500 000 människor möjligheter till ett aktivt friluftsliv kring en lokal backe.

Flera projekt fokuseras på integration och aktiviteter för personer som nyligen kommit till Sverige. Svenska Turistföreningen genomförde projektet Tillsammans, verksamhet för integration, där unga kvinnor med olika etnisk, kulturella och sociala bakgrunder möttes för att i en trygg atmosfär utmana sig själva, lära känna varandra och varandras kulturer och samtidigt upptäcka mer av Sveriges natur, kultur och friluftsliv. I Svenska Klätterförbundets projektet Klättring med socioekonomiskt utsatta grupper har bl.a. ungdomar på ett asylboende erbjudits klättring inomhus och utomhus. Svenska Jägareförbundets fleråriga projekt Nya svenskar i naturen har under 2015 fortsatt verkat för ökat intresse för och deltagande i det svenska natur- och friluftslivet hos ungdomar med utländsk bakgrund, engagera och aktivera flera relevanta aktörer och skapa möjlighet för möten och kulturellt utbyte. Kontakt och samarbeten i olika former finns även med projektet Skogen i Skolan och Skogsstyrelsen. Hittills har projektet direkt nått drygt 1200 ungdomar med utländsk bakgrund. Av deltagarna uppger ca 80 procent att de är intresserade av att lära sig mer om den svenska naturen och friluftaktiviteter. Av Scouternas strategi framgår att medlemsbasen 2025 ska spegla Sveriges befolkning gällande etnicitet och socio-ekonomisk bakgrund. I projekten Breddat friluftsliv och Scouting för alla har Scouterna sökt nå nya grupper och väcka nya fritidsintressen. Genom statsbidragen till projektaktiviteter har fler barn har fått bättre förutsättningar för att få kunskap om och möjlighet att uppleva olika typer av friluftsliv. I

Naturskyddsföreningens projekt Mer friluftsliv i skolan som genomförs tillsammans med Naturskoleföreningen och Sportfiskarna fokuseras ledarnas fortbildning bl.a. på allemansrätt och etik, friluftssäkerhet, friluftstekniker, att samarbeta i naturen, och natur- och vattenvård. Kännedomen om närnaturens och friluftslivets värden (biologiska, sociala och pedagogiska) har ökat. Värdet av att bevara och tillgängliggöra natur för utomhuspedagogisk verksamhet och friluftsliv nära skolor och bostäder har genom projektet även uppmärksammas hos politiker, tjänstemän och skolor i ett stort antal kommuner.

Samverkan och dialog

I februari 2016 anordnade Miljö- och energidepartementet Folk- och Naturkonferensen *Steg framåt för friluftslivet* med syfte att ge regeringen underlag till en utvecklad och stärkt friluftspolitik. Cirka 80 inbjudna deltagare från näringsliv, myndigheter och organisationer medverkade. Miljö- och energidepartementet har dokumenterat konferensen i en rapport (M2016:01).

2016 års tankesmedja om friluftsliv, *Värdera det ovärderliga*, arrangerades av Naturvårdsverket tillsammans med ett 15-tal aktörer. Cirka 250 deltagare diskuterade friluftslivets bidrag till attraktion och värdeskapande, hur friluftslivet kan framställas som attraktivt och hur aktuell friluftslivsforskning bidrar till utvecklingen.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv behöver utvecklas. Regeringen ökade därför anslaget 13:4 *Stöd till friluftorganisationer* i budgetpropositionen för 2016 med 20 miljoner kronor per år för 2016 och framåt. Prioriterade målgrupper är barn, ungdomar och personer som nyligen kommit till Sverige. Naturvårdsverkets första uppföljning av friluftslivsmålen är ett viktigt underlag för regeringens arbete att utveckla politiken och följa upp målen.

Regeringen bedömer att ansvaret för friluftslivsfrågor måste bli tydligare och att samarbetet mellan myndigheter med ansvar för friluftslivsfrågor behöver utvecklas. Kommuner och myndigheter på regional nivå behöver fortsatt stöd och samordning i arbetet med att

förvalta och utveckla förutsättningar för friluftslivet, tillsammans med berörda aktörer. Samordningen av myndigheternas arbete med tätortsnära natur behöver utvecklas och befintliga styrmedel behöver tillämpas för friluftslivets syften. Kunskap och data om friluftsliv är viktigt för att förvalta landskap hållbart och för att kunna följa upp om målen nås.

Det är av stor betydelse att det finns attraktiva och upplevelserika naturmiljöer i alla delar av landet, inte minst i tätorternas närhet. Länsstyrelsernas program för skydd av tätortsnära natur bidrar bl.a. till detta, liksom det statliga stöd som ges till kommuner enligt förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA) (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård).

Brist på tillgänglighet är mest påtaglig i slättbygder med hög bruksintensitet, stora åkrar och få stigar vid sidan av de trafikerade vägarna. Tillgänglighet och tillgång till attraktiv natur kan också minska på grund av låg grad av anpassningar och miljöhänsyn samt körsador på stigar och leder. Inom skogssektorn bedrivs arbete för att förbättra hänsynen till friluftsliv och rekreation bl.a. genom att implementera och utveckla nya målbilder för friluftsliv och rekreation.

De kraftfulla budgetsatsningar som gjordes i budgetpropositionen för 2016 på anslag 1:16 *Skydd av värdefull natur* (utg.omr. 20) och anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* (utg.omr. 20) är av stor betydelse för förutsättningar för friluftslivet och bidrar även till jobb och företagande.

Det kvarstår mycket arbete för att bevara den biologiska mångfalden och kulturmiljön samt förbättra förutsättningarna för friluftsliv, särskilt i tätortsnära natur och i det mångbrukade landskapet. Det behövs mer vägledning och kompetensutveckling om friluftslivets värden i samhällsplanering och i planeringsunderlag för de areella näringarna.

Myndigheternas arbete med grön infrastruktur och ekosystemtjänster ska samordnas med arbetet med friluftsliv som är en s.k. kulturell ekosystemtjänst. Bevarande av biologisk mångfald och hänsyn till friluftslivet ska vara en naturlig komponent inom alla sektorer som nyttjar mark och vatten.

Allemansrätten ger tillgänglighet till stora delar av landskapet och den ska nyttjas med respekt för äganderätten. Regeringen anser att

kunskap om allemansrätten behöver upprätthållas kontinuerligt av Naturvårdsverket och andra myndigheter och organisationer.

Sveriges natur- och kulturlandskap och de naturupplevelser dessa erbjuder är förutsättningar för den starkt växande besöksnäringen och skapar attraktionskraft i hela landet. Regeringen har gjort stora satsningar på att främja natur- och kulturbaserad turism (se utg.omr. 24 Näringsliv). Turismen utvecklas positivt både nationellt och internationellt och har potential för fortsatt tillväxt i hela landet.

Flera av miljö kvalitetsmålen har preciseringar som rör friluftslivet. Skydd och skötsel av värdefull natur gynnar friluftslivet genom att stärka och förbättra tillgång och tillgänglighet till natur (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård).

Tillgång till naturen förhöjer fysisk aktivitet, ökar sociala kontakter, minskar psykosocial stress och depression. Friluftslivspolitikerna har därför betydelse för Folkhälsopolitikens målområden, inte minst målområde 1 om delaktighet och inflytande i samhället och målområde 9 om fysisk aktivitet (se vidare utg.omr. 9).

Friluftorganisationerna skapar intresse och möjligheter för barn och vuxna att utöva friluftaktiviteter, motionera och uppleva naturen. Organisationerna skapar också mötesplatser i naturen för människor med olika bakgrund och med olika förutsättningar att vistas ute i naturen. Regeringen konstaterar att det statliga bidraget till friluftorganisationer under 2015 väl uppfyller bidragets syfte och att anslaget ger goda samhällseffekter.

16.8 Budgetförslag

16.8.1 13:1 Stöd till idrotten

Tabell 16.6 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	1 757 794		-43
2016	Anslag	1 922 811 ¹	Utgifts- prognos	1 922 768
2017	Förslag	1 935 311		
2018	Beräknat	1 946 811		
2019	Beräknat	1 946 811		
2020	Beräknat	1 950 811		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till idrotten. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till specialidrott inom gymnasieskolan, idrottsforskning och insatser mot dopning.

Regeringens överväganden

Tabell 16.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:1 Stöd till idrotten

Tusentals kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 902 811	1 902 811	1 902 811	1 902 811
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	32 500	44 000	44 000	48 000
Överföring till/från andra utgifts-områden				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 935 311	1 946 811	1 946 811	1 950 811

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås öka med 11 miljoner kronor för 2017 för insatser främst inom barn- och ungdomsidrotten. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 30 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2018.

Anslaget föreslås öka med 14 miljoner kronor för 2017 för insatser för idrottsverksamhet i utsatta områden. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 14 miljoner kronor årligen för

2018–2019 samt med 18 miljoner kronor årligen 2020–2025.

Anslaget föreslås öka med 7 500 000 kronor för 2017 för insatser för att öka sysselsättningen. Finansiering sker från anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Regeringen föreslår att 1 935 311 000 kronor anvisas under anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 946 811 000 kronor, 1 946 811 000 kronor respektive 1 950 811 000 kronor.

16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tabell 16.8 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	28 600		3 564
2016	Anslag	32 164 ¹	Utgifts- prognos	31 702
2017	Förslag	52 164		
2018	Beräknat	52 164		
2019	Beräknat	62 164		
2020	Beräknat	62 164		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker och Riksföreningen Våra Gårdar för organisationernas information, rådgivning utvecklingsarbete och arbete gällande ansökningar om statligt stöd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för investeringsbidrag till fleråriga projekt. Detta innebär att bidragen betalas ut ett eller flera år efter det år då projektbidrag beslutats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 16.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	26 283	27 701	29 701			
Nya åtaganden	16 867	22 212	20 247			
Infriade åtaganden	-15 449	-20 212	-20 247	-20 247	-8 000	-1 454
Utestående åtaganden	27 701	29 701	29 701			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	32 000	32 000	30 000			

Regeringens överväganden

Tabell 16.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	32 164	32 164	32 164	32 164
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	20 000	20 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	52 164	52 164	62 164	62 164

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 20 000 000 kronor årligen för 2017–2018 respektive 30 000 000 kronor årligen för 2019–2020 för att öka möjligheten att skapa föreningsdrivna mötesplatser, särskilt i storstädernas socioekonomiskt utsatta områden.

Regeringen föreslår att 52 164 000 kronor anvisas under anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 52 164 000 kronor, 62 164 000 kronor respektive 62 164 000 kronor.

16.8.3 13:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 16.11 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015		28 063	100
2016	Anslag	28 163 ¹	27 759
2017	Förslag	28 163	
2018	Beräknat	28 163	
2019	Beräknat	28 163	
2020	Beräknat	28 163	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kvinnors organisering.

Kompletterande information

I förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering finns bestämmelser om statsbidrag för kvinnors organisering.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 29 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet och effektivitet i medelstilledningen till kvinnors organisering bör Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor kunna handlägga stödet för 2018

under 2017. Detta innebär att åtaganden om bidrag för kvinnors organisering beslutas under 2017 för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 29 000 000 kronor 2018.

Tabell 16.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	0	19 927	29 000	
Nya åtaganden	19 927	29 000	20 000	
Infriade åtaganden	0	-19 927	-20 000	-29 000
Utestående åtaganden	19 927	29 000	29 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	29 000	29 000	29 000	

Regeringens överväganden

Tabell 16.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	28 163	28 163	28 163	28 163
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	28 163	28 163	28 163	28 163

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 163 000 kronor anvisas under anslaget 13:3 *Bidrag för kvinnors organisering* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 163 000 kronor, 28 163 000 kronor respektive 28 163 000 kronor.

16.8.4 13:4 Stöd till friluftorganisationer

Tabell 16.14 Anslagsutveckling

Tusental kronor

	Utfall	Anslags-sparande	0
2015	27 785		
2016	Anslag 47 785 ¹	Utgifts-prognos	47 785
2017	Förslag	47 785	
2018	Beräknat	47 785	
2019	Beräknat	47 785	
2020	Beräknat	47 785	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till friluftorganisationer.

Kompletterande information

I förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer finns bestämmelser om statsbidragens hantering.

Regeringens överväganden

Tabell 16.15 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:4 Stöd till friluftsgesällskaper

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	47 785	47 785	47 785	47 785
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	47 785	47 785	47 785	47 785

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 47 785 000 kronor anvisas under anslaget 13:4 *Stöd till friluftsgesällskaper* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 47 785 000 kronor, 47 785 000 kronor respektive 47 785 000 kronor.

16.8.5 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tabell 16.16 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	15 000	0	
2016	Anslag 15 000 ¹		15 000
2017	Förslag 15 000		
2018	Beräknat 15 000		
2019	Beräknat 15 000		
2020	Beräknat 15 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer i

enlighet med lagen (2010:473) om statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:6 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag: För att Partibidragsnämndens administration ska kunna bedrivas effektivt bör stödet till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer handläggas samtidigt som stödet till de politiska partierna enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Detta innebär att åtaganden om stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer beslutas under hösten för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:5 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2018.

Tabell 16.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Nya åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Infriade åtaganden	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Utestående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	15 000	15 000	15 000	

Regeringens överväganden**Tabell 16.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	15 000	15 000	15 000	15 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	15 000	15 000	15 000	15 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 13:5 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor, 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

16.8.6 13:6 Insatser för den ideella sektorn**Tabell 16.19 Anslagsutveckling**

Tusental kronor

2015	Utfall	328 509	Anslags- sparande	1 249
2016	Anslag	59 758 ¹	Utgifts- prognos	59 640
2017	Förslag	28 758		
2018	Beräknat	28 758		
2019	Beräknat	28 758		
2020	Beräknat	28 758		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till forskning samt annan kunskapsutveckling som avser det civila samhället. Anslaget får även användas för utgifter för uppföljning och annan verksamhet för genomförandet av politiken för det civila samhället samt för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:6 *Insatser för den ideella sektorn* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 28 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Medlen på anslaget används för att finansiera ett forskningsprogram kring det civila samhället. Vetenskapsrådet planerar att under 2017 besluta om fleråriga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 13:6 *Insatser för den ideella sektorn* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 28 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 16.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:6 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden			
Nya åtaganden	28 000		
Infriade åtaganden		-14 000	-14 000
Utestående åtaganden	28 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	28 000		

Regeringens överväganden**Tabell 16.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 13:6 Insatser för den ideella sektorn**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	24 758	24 758	24 758	24 758
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	4 000	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	28 758	28 758	28 758	28 758

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor årligen för 2017–2020 för att underlätta civilsamhällets organisationers arbete med att ge stöd och trygghet till asylsökande barn och unga.

Anslaget minskas vidare med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2017 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Regeringen föreslår att 28 758 000 kronor anvisas under anslaget 13:6 *Insatser för den ideella sektorn* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 758 000 kronor, 28 758 000 kronor respektive 28 758 000 kronor.

17 Folkbildning

17.1 Omfattning

Till folkbildningen räknas folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer inom folkhögskolan. Inom folkbildningen finns

även ett särskilt bidrag för verksamheter för asylsökande och vissa nyanlända samt särskilda statsbidrag för tolkutbildning.

17.2 Utgiftsutveckling

Tabell 17.1 Utgiftsutveckling inom Folkbildning, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Folkbildning</i>							
14:1 Bidrag till folkbildningen	3 626	3 812	3 812	3 856	3 889	3 889	3 889
14:2 Bidrag till tolkutbildning	16	38	37	59	59	59	59
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	105	212	209	175	150	136	41
14:4 Särskilt utbildningsstöd	155	154	151	155	158	161	165
Summa Folkbildning	3 903	4 215	4 209	4 244	4 256	4 246	4 154

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

17.3 Resultatredovisning för folkbildningspolitiken

17.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut i fråga om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Målet avspeglar folkbildningens idémässiga grund, särskilda pedagogik och självständighet. Folkbildningens verksamhet följs i första hand upp i förhållande till de fyra syften som gäller för statsbidraget för folkbildningen. Dessa fyra syften ligger till grund för resultatindikatorerna och presenteras i tabell 17.2. De resultatindikatorer som används

för folkbildningens område är i huvudsak kvantitativa och beskriver främst den verksamhet som genomförts, t.ex. antal deltagare vid folkhögskolor och studieförbund. En ny indikator har införts med anledning av riksdagens beslut om Vårändringsbudget för 2015, som bl.a. innebar att en särskild folkbildningsinsats för asylsökande och nyanlända som fortfarande bor kvar på anläggningsboenden kunde införas sommaren 2015. Underlag för uppföljning gentemot dessa indikatorer samt för övriga bedömningar av folkbildningens verksamhet har hämtats från Folkbildningsrådets och SISU Idrottsutbildarnas årsredovisningar samt från de utvärderingar som Folkbildningsrådet genomför. Vidare har uppgifter inhämtats från vissa myndigheters årsredovisningar, bl.a. Myndigheten för yrkeshögskolan och Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Tabell 17.2 Syften och indikatorer

Syfte	Indikatorer
1. Stödja verksamheten som bidrar till att stärka och utveckla demokratin	Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet. Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i landet.
2. Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.	Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön. Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön. Andel utrikes födda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirkel. Andel deltagare med funktionsnedsättning i långa kurser resp. studiecirkel. Antal asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende som deltagit i särskilda folkbildningsinsatser
3. Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället.	Andel deltagare utan gymnasieutbildning. Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans långa kurser. Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs.
4. Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.	Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram. Andel kvinnor respektive män i kulturprogram.

17.3.2 Resultat

Statens stöd till folkbildningen omfattar bidrag till folkhögskolor och studieförbund. Riksdagen anvisade totalt 3 626 miljoner kronor för statsbidraget till folkbildningen för 2015. Vidare anvisades totalt 105 miljoner kronor för särskilda insatser inom folkbildningen (30 miljoner kronor i Vårändringsbudget för 2015 och 75 miljoner kronor i Extra ändringsbudget för

2015) för att studieförbunden skulle genomföra verksamheter för asylsökande och nyanlända på anläggningsboende (prop. 2015/16:47, bet. 2015/16:FiU18, rskr. 2015/16:96). Statligt stöd om 125 miljoner kronor tilldelades även andra organisationer i civilsamhället (dnr Ku2015/02981/D, S2015/08025/FS) för samma målgrupp. Flera av dem bedriver verksamheter som sker i samverkan med studieförbundens verksamhet för asylsökande och vissa nyanlända.

Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna fördelar det statliga stödet till

folkbildningen enligt förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Av de medel riksdagen anvisade fördelade Folkbildningsrådet 1 708 miljoner kronor till folkhögskolorna och 1 716 miljoner kronor till studieförbunden (exklusive SISU) för 2015 års verksamhet. Vidare fördelades bidrag till studieförbunden för särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande enligt förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare. SISU Idrottsutbildarna, som är idrottsrörelsens studie-, bildnings- och utbildningsorganisation, får ett särskilt verksamhetsstöd. Verksamhetsstödet till SISU uppgick 2015 till 164,3 miljoner kronor.

Folkbildningsrådet har redovisat att under 2015 deltog i genomsnitt 28 600 deltagare per termin i folkhögskolans långa kurser och i genomsnitt 42 000 deltagare per termin i korta kurser. De långa kurserna dominerar i hög grad när det gäller deltagarveckor. Mätt i deltagarveckor motsvarade de långa kurserna 94 procent av den statsbidragsberättigade kursverksamheten och de korta kurserna ca 6 procent.

Vidare redovisade Folkbildningsrådet att det i studiecirkelverksamhet deltog drygt 628 300 unika deltagare och att det i annan folkbildningsverksamhet anordnad av studieförbunden deltog knappt 398 900 unika deltagare. Studieförbunden (exklusive SISU) anordnade under verksamhetsåret 272 500 studiecirklar, 60 000 arrangemang i form av annan folkbildningsverksamhet och ca 371 500 kulturprogram. SISU hade över 490 000 unika deltagare i sina arrangemang. Sammantaget deltar över en miljon unika deltagare i folkbildningens utbildningsinsatser varje år i hela Sverige.

Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen har sedan sin framväxt spelat en viktig roll för demokratin i Sverige. Folkbildningen är betydelsefull inte bara för det demokratiska samtalet utan också för att stärka medborgarnas delaktighet i demokratin.

Indikator: Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet

Det finns för närvarande 154 folkhögskolor och 11 studieförbund (inklusive SISU Idrottsut-

bildarna). Under 2015 godkände Folkbildningsrådet S:ta Elisabets folkhögskola och Holma folkhögskola som statsbidragsmottagare fr.o.m. januari 2016 och Sankt Ignatios folkhögskola fr.o.m. juli 2016. Dessutom har Folkbildningsrådet godkänt att den judiska utbildningsstiftelsen Paideia under 2016 får starta försöksverksamhet i samarbete med Kista folkhögskola.

Indikator: Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i landet

Enligt Folkbildningsrådets redovisning är både folkhögskolor och studieförbund spridda över landet. Under 2015 erbjöd 151 folkhögskolor verksamhet i 136 kommuner. Av de nya folkhögskolor som har startats under den senaste tjugoårsperioden har de flesta etablerats i någon av landets större städer. Dessutom har ett antal folkhögskolor flyttat sin verksamhet från landsbygd till stad och många folkhögskolor har etablerat filialer i städer. Vad gäller studieförbunden så finns det studiecirkelverksamhet i landets alla 290 kommuner men de enskilda studieförbunden har inte kontor i varje kommun. I relation till kommunernas invånarantal är antalet deltagare i studiecirklar störst i landets glesbygdskommuner.

Sedan 2013 har antalet deltagare i folkhögskolan ökat i landets storstäder och större städer, medan verksamheten minskat något i förortskommuner och pendlingskommuner. Under 2015 återfanns 50 procent av folkhögskolornas deltagare i långa kurser i storstäder, större städer eller förortskommuner.

SISU Idrottsutbildarna

Under 2015 har SISU Idrottsutbildarna samverkat med närmare 8 500 föreningar i olika utvecklings- och utbildningsinsatser runt om i Sverige. Det har bl.a. handlat om att stärka föreningarna genom att öka kunskapen om föreningsarbete, ledarförsörjning och värdegrundsarbete. Under 2015 genomfördes 135 000 arrangemang med 1 100 000 deltagare (ej unika deltagare). Under året genomfördes 85 000 studietimmar inriktade på värdegrundsarbete.

Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningen är en mötesplats för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Statens stöd till folkbildningen syftar till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Indikator: Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön

Folkbildningsrådet redovisar att kvinnorna är fler än männen på folkhögskolorna. År 2015 var 60 procent av deltagarna i folkhögskolornas långa kurser kvinnor. Deltagarna i folkhögskolornas kurser är yngre än deltagarna i studieförbundens verksamheter och deltagarna i allmän kurs är yngst. Medelåldern var 28 år bland deltagarna i allmän kurs och 34 år bland deltagarna i särskild kurs 2015. Nästan 57 procent av deltagarna i allmän kurs och 42 procent av deltagarna i särskild kurs var yngre än 25 år. Endast 3 procent av deltagarna i allmän kurs och 9 procent av deltagarna i särskild kurs var 50 år eller äldre.

Indikator: Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön

Enligt Folkbildningsrådets redovisning deltog under 2015 ca 1,7 miljoner grupprapporterade studiecirkeldeltagare i 272 500 studiecirkel. Bland deltagarna var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Vidare deltog 739 000 deltagare i annan folkbildningsverksamhet, varav 65 procent var kvinnor och 35 procent män.

Studieförbundens deltagare är betydligt äldre än deltagarna på folkhögskolornas allmänna kurs. Av studieförbundens deltagare hade 37 procent fyllt 65 år och 62 procent var över 44 år. Av de unika deltagarna var 14 procent under 25 år. Under 2015 fanns nästan 53 procent av studieförbundens cirkeldeltagare i landets storstäder och större städer.

SISU Idrottsutbildarna redovisar att av deltagarna i studiecirkel, kurser, barnkultur och utvecklingsarbete var 42 procent kvinnor och 58 procent män.

Indikator: Andel utrikes födda deltagare i folkhögskolornas långa kurser och i studiecirkel

Enligt vad Folkbildningsrådet redovisar ökar andelen utrikes födda deltagare både inom folkhögskolornas långa kurser och i studieförbundens studiecirkel. Höstterminen 2015 var 34 procent av deltagarna i allmän kurs utrikes födda medan motsvarande andel var 13 procent i de särskilda kurserna. Bland studiecirkeldeltagarna var andelen utrikes födda deltagare knappt 20 procent. I annan folkbildningsverksamhet var andelen utrikes födda lägre, närmare bestämt 12 procent.

Indikator: Andel deltagare med funktionsnedsättning i folkhögskolornas långa kurser respektive i studieförbundens studiecirkel

Enligt Folkbildningsrådets redovisning var det under höstterminen 2015 ca 35 procent av deltagarna i allmän kurs och ca 14 procent av deltagarna i särskild kurs som hade någon form av funktionsnedsättning. Vidare var det 7 procent av deltagarna i studiecirkelverksamhet som hade funktionsnedsättning i någon form.

Indikator: Antal asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende som deltagit i särskilda folkbildningsinsatser

Mot bakgrund av den kraftigt ökade invandringen till Sverige under de senaste åren initierades hösten 2015 en ny satsning som innebär att studieförbunden (fr.o.m. sommaren 2016 även folkhögskolor) genomför verksamheter för asylsökande och nyanlända i anläggningsboende i syfte att stärka deras kunskaper i svenska språket, om samhället och främja deras deltagande i samhällslivet. Folkbildningsrådet fördelar medel till verksamheterna enligt förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare. Verksamheterna har benämningen Svenska från dag ett.

Sammantaget nådde de tio studieförbunden 73 500 deltagare (inte unika personer). Verksamheterna har huvudsakligen anordnats som studiecirkel och de vanligaste tematiska insatserna har varit svenska som främmande språk, svenska, samhällsvetenskap och jämställdhet.

Jämställdhet inom folkbildningen

Av Folkbildningsrådets studie Jämställdhet inom folkbildningen (dnr U2015/01605/UF) framgick att kvinnor och män ofta väljer olika kursinriktning på folkhögskolor och i studie-

förbundens studiecirklar. Av studien framgick även att jämställdhetsinsatser genomförs av 76 procent av folkhögskolorna och 64 procent av studieförbunden. Jämställdhetsinsatserna är främst inriktade på arbetsmiljö, arbetsorganisation och personalens fortbildning.

Mot denna bakgrund beslutades hösten 2015 att Folkbildningsrådet fr.o.m. 2016 skulle ingå i nätverket för jämställdhetsintegrering för myndigheter för att kunna utveckla jämställdhetsarbetet inom folkbildningen.

Etableringskurser för nyanlända

Etableringskurser för nyanlända genomförs av folkhögskolorna sedan 2014. Kurserna finansieras genom att Arbetsförmedlingen lämnar bidrag till Folkbildningsrådet. Målgruppen är personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Folkhögskolorna anordnar utbildningar som är sex månader långa och som innehåller studier i svenska samt arbetsförberedande och orienterande insatser. Under 2015 deltog ca 2 000 personer i etableringskurserna vid totalt 91 folkhögskolor. Av deltagarna var ca 950 kvinnor och ca 1 050 män.

Förstärkningsbidrag och särskilt utbildningsstöd

Folkbildningsrådet fördelade 2015 totalt 175 miljoner kronor till folkhögskolorna som kostnadsrelaterat bidrag riktade till deltagare med funktionsnedsättning och till deltagare som är utrikes födda och har bristande kunskaper i det svenska språket. Till studieförbunden fördelas ett motsvarande förstärkningsbidrag som 2015 uppgick till 103 miljoner kronor för personer med funktionsnedsättning och utrikes födda.

Vidare fördelar Specialpedagogiska skolmyndigheten särskilt utbildningsstöd för att underlätta studierna på folkhögskola för personer med funktionsnedsättning. Under 2015 avsattes totalt 155 miljoner kronor för särskilt utbildningsstöd. Specialpedagogiska skolmyndigheten fördelade den största delen av detta stöd, ca 140 miljoner kronor, till folkhögskolorna medan 5,5 miljoner kronor lämnades till universitet och högskolor. Av det beviljade bidraget till folkhögskolor avsåg 77 procent bidrag till stödpersoner medan 23 procent avsåg särskilda utbildningsinsatser. I genomsnitt kunde 5 100 deltagare per termin studera på folkhögskola med hjälp av stödpersoner. Den största gruppen sett till antal personer var

deltagare med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Förutom bidraget till stödpersoner beviljades 88 folkhögskolor bidrag för särskilt kostnadskrävande utbildningsinsatser för deltagare med funktionsnedsättning. Vidare fördelades 4,2 miljoner kronor till Synskadades Riksförbund för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och personer med dövblindhet.

Störst andel av medlen (ca 53 procent) har beviljats för tolkkostnader. Sett till antal mottagande skolor är det flest som har beviljats bidrag till anpassning av teknisk utrustning och merkostnader för läromedel.

Utbildning till tolk för döva och hörselskadade personer, personer med dövblindhet samt skrivtolk

Utbildning till tolk för döva och hörselskadade personer, personer med dövblindhet samt skrivtolk bedrivs inom folkhögskolor med särskilt statligt stöd. År 2015 lämnade Myndigheten för yrkeshögskolan 23,7 miljoner kronor i bidrag till folkhögskolor för dessa tolkutbildningar.

Utbildningen till teckenspråks- och dövblindtolk genomförs till sin större del som en fyraårig utbildning. Det genomsnittliga antalet deltagare per termin på teckenspråks- och dövblindtolkutbildningen uppgick 2015 till 239 jämfört med 272 under 2014. Totalt slutförde 39 personer teckenspråkstolkutbildning med godkänt resultat under 2015 och 48 personer under 2014. Under perioden 2013–2015 har årligen i genomsnitt 12 personer påbörjat skrivtolkutbildningen och 10 personer årligen har slutfört utbildningen med godkänt resultat.

Kontakttolkutbildning

En kontakttolk tolkar mellan enskilda personer som inte behärskar svenska och representanter för svenska myndigheter. Det var fyra folkhögskolor och fyra studieförbund som genomförde kontakttolkutbildningar under 2015. I genomsnitt var det 3,5 sökande per plats till den ettåriga utbildningen och 5,3 sökande per plats till den tvååriga utbildningen (Statistisk årsrapport 2015, Myndigheten för yrkeshögskolan).

Utbildningarna vid studieförbund genomförs som bundna, ettåriga, sammanhållna grundutbildningar på halvtid. Utbildningarna vid folkhögskolor genomförs som distansutbildningar, ett år på halvtid eller två år på kvartsfart. Myndigheten för yrkeshögskolan betalade under 2015 ut bidrag om 15,5 miljoner kronor till folkhögskolor och studieförbund för detta ändamål.

Under 2015 studerade i genomsnitt 322 personer på den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk, varav 189 kvinnor och 133 män. Andelen som slutförde sin utbildning med godkänt resultat ökade från 41 procent 2014 till 48 procent 2015.

En folkhögskola och två studieförbund har under 2015 genomfört validering av yrkesverkssamma tolkar som saknar auktorisation, vilket innebär att de kan få ett utbildningsbevis utan att behöva gå den sammanhållna grundutbildningen. 18 av de 58 personer som påbörjade valideringsprocessen fick ett sådant utbildningsbevis under 2015.

Översyn av kontakttolkutbildningen och teckenspråkstolkutbildningen

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) redovisade den 1 juni 2016 på regeringens uppdrag rapporten Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk. Myndigheten föreslog att en tvåårig utbildning till kontakttolk införs och att denna utbildning ska genomföras inom yrkeshögskolan. Vidare föreslogs att en kort tolkutbildning baserad på moduler som kan anpassas efter den studerandes behov införs inom folkbildningen och att en ny möjlighet till certifiering av tolkkvalifikationer införs. MYH framförde även att det finns behov av en djupare utredning som kan belysa konsekvenserna av förslagen på kort och lång sikt. Regeringen har därför sommaren 2016 tagit initiativ till att en konsekvensanalys av MYH:s förslag genomförs.

MYH redovisade vidare den 14 juni 2016 på regeringens uppdrag en översyn av samhällets behov av kontakttolkar (Samhällets behov av kontakttolkar, slutrapport 2016). Myndigheten konstaterar att samhällets behov av kontakttolkar har ökat under 2015. De myndigheter, kommuner, landsting och tolkförmedlingar som myndigheten varit i kontakt med vid genomförandet av översynen betonar att de har ett stort behov av tolkar de närmaste åren och att det råder brist på framför allt utbildade eller auktoriserade rätts- och sjukvårdstolkar. Även på lite längre sikt (3–5 år) bedömer de flesta aktörer att de har ett fortsatt högt behov av tolkar.

Av översynen framgår vidare att de flesta tolkar är verksamma i Stockholm, Göteborg och Malmö medan tillgången varierar i övriga landet. I mindre kommuner kan det ta flera dagar innan tolk finns att tillgå. Myndigheter som Migra-

tionsverket och Domstolsverket har brist på rättstolkar och landstingen behöver fler sjukvårdstolkar. Kommunerna efterfrågar fler platstolkar. De tolkspråk som efterfrågas är främst arabiska, dari, somaliska och tigrinja. Flera kommuner betonar att tolkar i dari är särskilt angeläget eftersom kommunerna tagit emot många ensamkommande barn med det språket som modersmål. De tolkspråk som efterfrågas mest kan dock snabbt förändras beroende på flyktingsituationen.

Statskontoret redovisade i oktober 2015 rapporten Det framtida behovet av teckenspråks- och skrivtolkar (Statskontoret 2015:25). I rapporten bedömer Statskontoret att det antal personer som under senare år har utbildats till teckenspråkstolkar är för många i förhållande till samhällets behov av teckenspråkstolkar. Statskontoret föreslår därför bl.a. att teckenspråkstolkutbildningen ska minska i omfattning och att den aktuella nivån på bidraget till teckenspråkstolkutbildning därför är tillräcklig. Statskontoret ansåg vidare att samhällets behov av skrivtolkar kommer att öka.

Mot bakgrund av Statskontorets rapport fick Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) i regleringsbrevet för 2016 i uppdrag att redovisa en plan för hur antalet utbildningsplatser inom teckenspråkstolkutbildningen kan anpassas till det minskade statsbidraget till teckenspråkstolkutbildning samt hur många utbildningsplatser som den framtida skrivtolkutbildningen ska omfatta. MYH redovisade i april 2016 rapporten Dimensioneringen av antalet utbildningsplatser för teckenspråkstolk- och skrivtolkutbildningen. I rapporten föreslås att antalet anordnare av teckenspråks- och dövblindtolkutbildningar ska minska från sju stycken till tre fr.o.m. höstterminen 2017. Bidraget till teckenspråkstolkutbildning beräknas kunna räcka till drygt 75 nya beviljade platser vilket utgör en halvering av antalet platser jämfört med 2013. MYH föreslog vidare att antalet utbildningsplatser inom skrivtolkutbildningen ska utökas samt att skrivtolkutbildningen bör lyftas in i yrkeshögskolan.

Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkbildningen, särskilt folkhögskolorna, har en lång tradition av att genomföra verksamhet för personer med kortare formell utbildningsbak-

grund än befolkningen i genomsnitt. Folkbildningen bidrar därigenom till att utjämna utbildningsklyftor i samhället.

Indikator: Andel deltagare utan gymnasieutbildning

Deltagarna i folkhögskolornas kurser har kortare formell utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Enligt Folkbildningsrådets redovisning var det hösten 2015 så mycket som 85 procent av deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs som endast hade förgymnasial utbildning (grundskola, folkskola eller motsvarande). På de särskilda kurserna hade 16 procent endast förgymnasial utbildning. Många av deltagarna i studieförbundens verksamhet hade högre utbildning. Andelen med endast förgymnasial utbildning uppgick till 19 procent bland deltagarna i studieförbundens verksamhet jämfört med 22 procent bland befolkningen som helhet. Andelen med eftergymnasial utbildning uppgick till 42 procent bland studieförbundens deltagare jämfört med 34 procent bland befolkningen som helhet.

Indikator: Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans långa kurser

Folkbildningsrådet redovisar att det under kalenderåret 2015 utfärdades 2 053 intyg om grundläggande behörighet från folkhögskolans långa kurser (allmän kurs). Hösten 2015 sökte drygt 5 800 tidigare folkhögskoledeltagare till högskolan, varav nästan 3 700 antogs.

Indikator: Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs

Enligt vad Folkbildningsrådet redovisar fick 1 280 studerande vid folkhögskolans särskilda kurser intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning under 2015.

Studiemotiverande folkhögskolekurs

Studiemotiverande folkhögskolekurs är en arbetsmarknadspolitisk insats som sedan 2010 genomförs av folkhögskolorna i nära samverkan med Arbetsförmedlingen. De studiemotiverande folkhögskolekurserna vänder sig till arbetsökande som varken har grundläggande högskolebehörighet eller gymnasieexamen, i syfte att underlätta för deltagaren att påbörja eller återgå till reguljär utbildning. Målgrupperna är dels arbetslösa ungdomar mellan 16 och 24 år,

dels deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin som fyllt 25 år.

Under 2015 påbörjade drygt 3 500 personer en studiemotiverande folkhögskolekurs på en av 109 folkhögskolor. Enligt Arbetsförmedlingen har 41 procent av de ungdomar som avslutade studiemotiverande folkhögskolekurs någon gång under 2014 studerat vidare på allmän kurs och 2 procent på särskild kurs fram till december 2015. För de deltagare som fyllt 25 år gällde att 25 procent studerat vidare på allmän kurs och 3 procent på särskild kurs.

Av de som deltagit i en studiemotiverande folkhögskolekurs från och med insatsens början och därefter studerat vidare på allmän kurs, har hittills ca 950 personer nått grundläggande behörighet för högskolestudier och ca 140 personer har fått behörighet för yrkeshögskolestudier.

Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Statens stöd till folkbildningen ska bidra till att bredda kulturintresset i samhället och till att öka delaktigheten i kulturlivet. Folkhögskolor och studieförbund kan fungera som lokala och regionala arenor där deltagare inte bara konsumerar utan också skapar kultur. Inom de flesta studieförbund var kulturen den största verksamheten under 2015.

Indikator: Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram

Enligt Folkbildningsrådet anordnade studieförbunden 2015 totalt 371 500 kulturprogram som samlade totalt nästan 20 miljoner (ej unika) deltagare.

Vidare anordnade folkhögskolorna ca 2 200 kulturprogram för allmänheten med drygt 201 000 deltagare.

SISU:s distrikt arrangerade tillsammans 6 790 kulturprogram med drygt 520 000 deltagare.

Indikator: Andel kvinnor respektive män i kulturprogram

Enligt Folkbildningsrådet var 56 procent kvinnor och 44 procent män av de nästan 20 miljoner (ej unika) deltagarna i studieförbundens kulturprogram. Av de drygt 520 000 deltagarna i SISU Idrottsutbildarnas kulturprogram var 46 procent kvinnor och 54 procent män.

Övriga insatser

Utvärdering av folkbildningen

Med hänsyn till såväl det omfattande statliga stödet till folkbildningen som folkbildningens viktiga roll i samhället är det angeläget att mer regelbundet än tidigare utvärdera den verksamhet som anordnas av folkhögskolor och studieförbund med stöd av statsbidraget. Utvärderingarna ska syfta till att ge svar på i vilken utsträckning syftena med statens stöd till folkbildningen uppnås. Enligt förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen ska Folkbildningsrådet kontinuerligt följa upp och utvärdera studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter i förhållande till statens syften och de villkor som föreskrivits för att statsbidrag ska utgå.

Genom att besluta i enlighet med förslagen i propositionen Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379) har riksdagen godkänt att statliga myndigheter ska ansvara för statens utvärdering av folkbildningen. Regeringen gav därför i december 2014 Statskontoret i uppdrag att genomföra en samlad utvärdering av folkbildningen utifrån de fyra syftena för statsbidraget till folkbildningen. Statskontoret redovisade i april 2016 den första delrapporten inom uppdraget. Rapporten visade att de verksamheter som Statskontoret hade undersökt i hög grad uppnådde statens syften med bidraget till folkbildningen. Statskontoret redovisade även att denna bild av folkbildningen i hög grad delades av de olika grupper av lärare, elever och cirkelledare som ingick i utvärderingen. Genom att denna första del av utvärderingen fokuserade på allmän kurs och verksamheter för asylsökande och nyanlända har kultursyftet ännu inte varit föremål för utvärdering. Uppdraget ska slutredovisas senast den 18 april 2018.

Folkhögskolläraryxamen

Folkhögskolläraryxamen är en yrkesexamen som uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 60 högskolepoäng. Examensmålen regleras i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100). År 2012 beslutades att folkhögskolläraryxamen skulle ses över i särskild ordning. En översyn har genomförts och regeringen har fattat beslut om nya examensmål vilka framgår av bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100). De nya examensmålen vidgar bl.a. förståelsen av

folkhögskolor och folkbildning som samhällsfenomen och syftar till att tydliggöra systemet med studieomdömen och behörighetsgivning i relation till bedömning och betygssättning i skolväsendet.

Inplacering av allmän kurs i den nationella referensramen för kvalifikationer

Folkbildningsrådet inkom sommaren 2015 med en begäran (dnr U2015/04257/UF) om att folkhögskolans allmänna kurs ska författningsregleras, så att det i bilaga 2 till förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande ska kunna anges vilken nivå intygen från kurserna motsvarar. En kvalifikation är ett dokumenterat resultat av lärande, som t.ex. betyg eller intyg. Idén med nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande, som även har en europeisk motsvarighet, är att det ska bli enklare för personer, arbetsgivare och utbildningsanordnare att förstå på vilken nivå en kvalifikation ligger. Ärendet bereds inom Regeringskansliet och en promemoria har remitterats. Förslagen i promemorian syftar till att tydliggöra det resultat av lärande som utbildningen på folkhögskolans allmänna kurs leder till och till att underlätta jämförelser mellan intyg från allmän kurs och andra kvalifikationer.

17.3.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer utifrån bl.a. Folkbildningsrådets återrapportering att folkbildningen uppnår syftena med bidraget till folkbildningen. Detta bekräftas även av den delrapport avseende utvärdering av folkbildningen som Statskontoret redovisade våren 2016. De verksamheter som Statskontoret har undersökt uppnår i hög grad statens syften med bidraget till folkbildningen. Denna bild av folkbildningen delades även i hög grad av de olika grupper som ingick i utvärderingen. Således hade lärare, kursdeltagare och cirkelledare samma bild av folkbildningen och hur syftena för folkbildningen uppnås. Genom att denna första del av utvärderingen fokuserade på allmän kurs och verksamheter för asylsökande och nyanlända hade dock inte kultursyftet kunnat utvärderas i samma utsträckning som de övriga syftena.

Kunskapslyftet fortsätter. Regeringen har därför fr.o.m. 2016 tillfört medel för mot-

svarande 3 000 utbildningsplatser på allmän och särskild kurs (se även utgiftsområde 16).

Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen har bidragit till att skapa stimulerande lärandemiljöer och engagemang såväl inom som utom verksamheten. Folkbildningen är tillgänglig i hela landet och erbjuder bl.a. möjlighet till etablering och delaktighet för nya svenskar. Varje år rapporterar studieförbund och folkhögskolor att de har mer än en miljon unika deltagare. Utöver detta samlar SISU ytterligare ett stort antal deltagare.

Sedan 2010 har antalet deltagare och deltagarveckor på folkhögskolans allmänna kurs ökat i landets storstäder, större städer, förortskommuner och pendlingskommuner medan verksamheten minskat något i de glesbefolkade delarna av landet. Denna utveckling har lett till att 2015 återfanns hälften av deltagarna i folkhögskolornas allmänna kurser i storstäder, större städer eller förortskommuner – 55 procent av deltagarna i allmän kurs och 47 procent i särskild kurs. Av studieförbundens samtliga cirkeldeltagare 2015 var 23 procent nya för året. Studieförbundens nyrekrytering var störst i storstäderna, där 65 procent av de nya cirkeldeltagarna återfanns.

Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Studieförbunden når ut till ett stort antal deltagare, men framför allt till den kategori av deltagare som redan sedan tidigare är aktiva i studieförbunden. Studieförbundens verksamhet når inte alla grupper i samhället, t.ex. deltar medelålders män, unga kvinnor, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning i studieförbundens verksamheter i lägre utsträckning än övriga befolkningen.

Inom folkbildningen finns en lång erfarenhet av att arbeta med frågor som har med demokrati, mänskliga rättigheter, jämlikhet och mångfald att göra. Arbetet med alla dessa olika perspektiv kan dock innebära att jämställdhetsfrågor behöver lyftas fram särskilt. Folkbildningsrådet ingår därför i regeringens utvecklingsprogram avseende jämställdhetsintegrering för myndigheter.

Folkbildningsrådets styrelse har i december 2015 beslutat om ett nytt fördelningssystem för statsbidraget till studieförbunden som ska

tillämpas fr.o.m. 2017. I det nya fördelningssystemet beaktas det förändrade syftet att göra det möjligt för en mångfald av människor att påverka sin livssituation.

Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkhögskolans utbildning är flexibel och anpassas till deltagarnas olika behov och förutsättningar. Deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs är yngre och deras genomsnittliga utbildningsbakgrund är kortare än tidigare. Antalet personer med funktionsnedsättning har ökat på folkhögskolans allmänna kurser. Vidare har andelen utrikes födda med svårigheter att tala, läsa eller skriva svenska ökat på allmän kurs, dock inte på särskild kurs. De ändrade förutsättningarna för folkhögskolorna innebär bl.a. att det finns behov av ny kompetens hos folkhögskollärarna.

Folkbildningsrådet har under 2015 fattat beslut om att tre nya folkhögskolor kan starta sin verksamhet med stöd av bidrag till folkbildningen. Det är positivt att fler folkhögskolor startar och att nya samarbeten initieras. Folkbildningsrådet rapporterar samtidigt att folkhögskolornas utbildningsverksamhet går med underskott 2015. Detta kan innebära att utvecklingen i form av fler folkhögskolor hämmas.

Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Folkbildningen är landets största kulturarena både när det gäller att erbjuda kulturupplevelser och möjligheter till eget skapande. Folkbildningen möjliggör att människor i olika samhällsgrupper kan utveckla sitt kulturella engagemang, delta i möten mellan människor och få en meningsfull fritid. Deltagandet i studieförbundens kulturprogram ligger på en hög nivå och hade 2015 ca 20 miljoner (icke unika) deltagare.

Dagens ålderspensionärer lever ett aktivt liv med många sociala kontakter och många söker sig till studieförbunden. Att folkbildningen på det här sättet når ut till landets äldre innebär ett proaktivt arbete för att stärka folkhälsan inom dessa grupper. Det är också en utbildningsform där äldre och yngre deltagare möts och kan lära av varandra. Många unga, särskilt unga män, finner en utvecklande och inspirerande verksamhet i studiecirkel med inriktning på improvisatorisk musik.

Särskilda insatser för asylsökande samt för nyanlända i anläggningsboende

Satsningen på studieförbundens verksamheter för asylsökande och nyanlända i anläggningsboende har varit framgångsrik och har inneburit att målgruppen fått möjlighet att utöka sina kunskaper i svenska språket och om samhället. Regeringen har därför haft inriktningen att utöka denna satsning. Genom riksdagens beslut om Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/2016:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) tillfördes folkbildningen totalt 97 miljoner kronor för att dessa verksamheter ska kunna utökas. Av medlen får 25 miljoner kronor fördelas till folkhögskolor. Vidare ska 72 miljoner kronor fördelas till studieförbunden för verksamheter som syftar till att ge fördjupade kunskaper i svenska språket och som omfattar minst 40 timmar per deltagare, s.k. Vardagssvenska. Målgruppen för Vardagssvenska är asylsökande och nyanlända i anläggningsboende som fyllt 18 år.

Samhällets behov av kontakttolkar har ökat kraftigt
Under de senaste åren och särskilt under 2015 har antalet personer som invandrat till Sverige ökat i hög utsträckning vilket innebär ett kraftigt ökat behov av kontakttolkar. Enligt den rapport om samhällets behov av kontakttolkar som Myndigheten för yrkeshögskolan redovisade i juni 2016 överstiger samhällets efterfrågan på kontakttolkar tillgången på tolkar. Regeringen har fr.o.m. 2016 förstärkt bidraget till kontakttolkutbildning vilket möjliggjort en utökning av antalet utbildningsplatser i kontakttolkutbildningen och förbättrat möjligheterna till validering för verksamma tolkar. Vidare har fler kompetenshöjande kurser och preparandkurser inför auktorisation kunnat genomföras.

17.4 Budgetförslag

17.4.1 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tabell 17.3 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	3 626 432	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	3 811 928 ¹	Utgifts-prognos	3 811 928
2017	Förslag	3 855 540		
2018	Beräknat	3 889 483		
2019	Beräknat	3 889 483		
2020	Beräknat	3 889 483		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkbildningen. Anslaget får även användas för statsbidrag till Föreningen Nordiska Folkhögskolan i Genève samt för utgifter för statsbidrag i form av det särskilda verksamhetsstödet till SISU Idrottsutbildarna. Vidare får anslaget användas för utgifter för utvärdering av folkbildningen samt för utgifter avseende bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Kompletterande information

I förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen finns bestämmelser om statsbidrag till folkbildningen.

Regeringens överväganden

Tabell 17.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 811 928	3 811 928	3 811 928	3 811 928
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	48	54	54	54
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	43 564	77 501	77 501	77 501
Förslag/beräknat anslag	3 855 540	3 889 483	3 889 483	3 889 483

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 43 564 000 kronor 2017 och 77 501 000 kronor från och med 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 3 855 540 000 kronor anvisas under anslaget 14:1 *Bidrag till folkbildningen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 889 483 000 kronor, 3 889 483 000 kronor respektive 3 889 483 000 kronor.

17.4.2 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tabell 17.5 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	16 481	Anslags-sparande	288
2016	Anslag	37 733 ¹	Utgifts-prognos	37 191
2017	Förslag	58 765		
2018	Beräknat	59 331		
2019	Beräknat	59 331		
2020	Beräknat	59 331		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till tolkutbildning. Anslaget får i begränsad omfattning även användas för utgifter för administration, utveckling, utvärdering och rekryteringsfrämjande insatser.

Kompletterande information

I förordningen (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk finns bestämmelser om bidrag till kontakttolkutbildning och om bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan fördelar bidrag till tolkutbildningar som genomförs vid folkhögskolor och studieförbund. Kontakttolkutbildningarna är ettåriga och tvååriga medan teckenspråkstolkutbildningarna är treåriga och fyraåriga. Detta innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan behöver fatta beslut om bidrag för flera kommande år. Genom riksdagens beslut om 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290), kan regeringen i budgetpropositionen för 2016 flytta de ändamål och verksamheter som avser bidrag till teckenspråkstolkutbildning i folkhögskolors regi samt administration av detta bidrag från anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning till utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Som en konsekvens av detta bör bemyndigandet att besluta om bidrag som ska utbetalas kommande år avseende anslaget 14:3 *Bidrag till tolkutbildning* utökas med 50 000 000 kronor, vilket motsvarar det bemyndigande som gällde för bidraget till teckenspråkstolkutbildning på anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2017 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 17.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	36 090	19 500	60 000			
Nya åtaganden	0	60 000	107 000			
Infriade åtaganden	-16 590	-19 500	-57 000	-35 000	-16 000	-59 000
Utestående åtaganden	19 500	60 000	110 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	30 000	60 000	110 000			

Regeringens överväganden

Tabell 17.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	37 733	37 733	37 733	37 733
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	21 000	21 000	21 000	21 000
Övrigt ²	32	598	598	598
Förslag/beräknat anslag	58 765	59 331	59 331	59 331

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 32 000 kronor 2017 och 598 000 kronor från och med 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290) om indelning i utgiftsområden (fördelning av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden) överförs 21 000 000 kronor från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning till utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Regeringen föreslår att 58 765 000 kronor anvisas under anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 59 331 000 kronor, 59 331 000 kronor respektive 59 331 00 000 kronor.

17.4.3 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tabell 17.8 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	105 000	0	
2016	Anslag	212 000 ¹	208 956
2017	Förslag	175 000	
2018	Beräknat	150 000	
2019	Beräknat	136 000	
2020	Beräknat	41 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att genomföra insatser för att stärka kunskaper i svenska, om samhället och främja deltagande i samhällslivet för asylsökande och personer som fått uppehållstillstånd men bor kvar i anläggningsboende.

Kompletterande information

I förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare finns bestämmelser om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Regeringens överväganden

Tabell 17.9 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	50 000	50 000	50 000	50 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	125 000	100 000	86 000	-9 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	175 000	150 000	136 000	41 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 135 000 000 kronor 2017 och beräknas öka med 120 000 000 kronor 2018, 106 000 000 kronor 2019 och 41 000 000 kronor 2020 för utökade satsningar på studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter för asylsökande och vissa nyanlända. Dessa verksamheter utgör en del av regeringens tidiga insatser för nyanlända.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 000 000 kronor 2017 och beräknas minska med 20 000 000 kronor 2018, 20 000 000 kronor 2019 och 50 000 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 175 000 000 kronor anvisas under anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 150 000 000 kronor, 136 000 000 kronor respektive 41 000 000 kronor.

17.4.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tabell 17.10 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2015	Utfall	155 330	Anslags-sparande	-420
2016	Anslag	153 606 ¹	Utgifts-prognos	151 401
2017	Förslag	154 860		
2018	Beräknat	157 677 ²		
2019	Beräknat	160 956 ³		
2020	Beräknat	164 575 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition. Till och med budgetåret 2016 har anslaget redovisats under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

² Motsvarar 154 869 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 154 870 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 154 870 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilt utbildningsstöd som ges till folkhögskolor och universitet och högskolor samt för analyser av och utveckling av folkhögskolornas och lärosätenas lärmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd finns bestämmelser om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd och särskilda utbildningsinsatser.

Regeringens överväganden

Tabell 17.11 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	153 606	153 606	153 606	153 606
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 337	5 165	8 466	12 110
Beslut	12	21	22	22
Överföring till/från andra anslag	-3 046	-3 101	-3 166	-3 237
Övrigt	1 951	1 986	2 028	2 073
Förslag/ beräknat anslag	154 860	157 677	160 956	164 575

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290) om indelning i utgiftsområden (fördelning av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden) överförs 154 860 000 kronor från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning till utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 083 000 kronor och beräknas öka med 4 071 000 kronor 2018, 7 350 000 kronor 2019 och 10 968 000 kronor 2020.

Regeringen bedömer att verksamheten ska bedrivas i samma omfattning som tidigare.

Regeringen föreslår att 154 860 000 kronor anvisas under anslaget 14:4 *Särskilt utbildningsstöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 157 677 000 kronor, 160 956 000 kronor respektive 164 575 000 kronor.

18 Tillsyn över spelmarknaden

18.1 Omfattning

Området omfattar frågor om tillsyn och reglering av spelmarknaden.

Lotteriinspektionen är tillsynsmyndighet på spel- och lotteriområdet. Myndighetens uppgifter innefattar bl.a. att säkerställa en enhetlig tillämpning av spelregleringen, tillståndsgivning och tillsyn av spelmarknaden.

18.2 Mål

Målet är en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen och efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former. Överskottet från spel bör värnas och alltjämt vara förbehållet det allmänna eller allmännyttiga ändamål, dvs. föreningslivet, hästsporten och staten (prop. 2002/03:93, bet. 2002/03:KrU8, rskr. 2002/03:212).

18.3 Resultatredovisning

18.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder för spelmarknaden som används för att redovisa resultaten är följande:

- Andel upptäckta fel genom tillsynsinsatser.
- Ökad kunskapsspridning genom informationsinsatser.
- Korrekt tillståndsprövning.

Syftet med tillsynsinsatserna på området är att spelmarknaden ska präglas av hög säkerhet och att skadeverkningarna av spel ska minimeras. I tillsynsinsatserna inbegrips även kontroll av illegalt spel.

Vad gäller upptäckta fel har antalet anmärkningar avseende reglerat spel och illegalt spel minskat. Sammantaget har andelen upptäckta fel minskat från 5,5 procent 2014 till 3 procent 2015. Detta indikerar att myndighetens insatser har fått en ökad träffsäkerhet och fungerar väl. Omfattningen av illegalt spel bedöms ha minskat som en följd av det uppföljande tillsynsarbetet och ökade insatser från rättsvårdande myndigheter. Lotteriinspektionens utökade samverkan med polis och åklagare bedöms ha bidragit till de ökade insatserna från dessa myndigheter.

Informationsinsatser förväntas leda till ökad kunskapsspridning om risker för spelberoende; hur farliga olika spel är och hur stor sannolikheten är att vinna. Avsikten är att spelverksamheten ska vara sund och säker med kunskap om risker kopplat till spelande. Myndighetens kunskapsspridning sker via webbplatser, traditionella och sociala medier, genom artiklar i dags- och kvällspress samt facktidningar. Myndigheten har även genomfört omfattande utbildningsinsatser.

Tillståndsprövning avser att granska ansökningar om speltillstånd i förhållande till regelverket med möjlighet att bevilja eller avslå dessa. Antalet ansökningar om tillstånd har,

mellan åren 2013 och 2015, varierat mellan 3 400 och 1 200, se tabell 18.1. Fluktuationen beror dels på marknadens utveckling, dels på att ansökningar för tillstånd att anordna Vegas inte söks årligen utan på tvåårsbasis. I syfte att uppnå en fullt ut avgiftsfinansierad verksamhet har åtgärder vidtagits för att effektivisera tillståndsprövningen.

Tabell 18.1 Resultat

	2011	2012	2013	2014	2015
Tillsynsinsatser					
Antal kontroller	7 656	12 195	6 580	6 966	6 702
Varav tillståndsgivet spel	5 757	9 307	5 393	5 749	5 995
Varav illegalt spel	1 899	2 888	1 187	1 217	707
Antal kontroller med fel	764	737	682	627	479
Varav tillståndsgivet spel	248	303	268	314	177
Varav illegalt spel	516	434	414	313	302
Andel kontroller med fel, tillståndsgivet spel	4,3	3,3	5,0	5,5	2,9
Informationsinsatser					
Besök webb, Kunskaps-spridning	26 000	33 000	71 000	55 000	101 000
Räckvidd, omnämmande i media	645	753	1 301	1 006	1 203
Tillstånd					
Antal ansökningar	3 560	1 298	3 362	1 226	2 742
Antal beviljade ansökningar	3 510	1 262	3 259	1 262	2 768
Antal avslag	25	38	29	17	23

Källa: Lotteriinspektionen.

Lotteriinspektionens fördelning av resurser och dess prioriteringar bedöms vara rimliga med hänsyn till utvecklingen på spelmarknaden och utifrån utformningen av nuvarande spelreglering. Det samlade resultatet visar att resultatindikatorerna för myndighetens verksamhet har utvecklats positivt.

18.3.2 Spelmarknadens utveckling

Spelmarknaden

Utvecklingen på den svenska spelmarknaden tenderar fortsatt att gå från traditionella lotterier och vadhållning till spel över internet. År 2015

omsatte den reglerade spelmarknaden ca 45,6 miljarder kronor brutto.

Utöver den reglerade marknaden förekommer spel på utländska webbplatser. Marknadsandelen för bolag utan tillstånd i Sverige är ca 21 procent av den totala kända nettoomsättningen för spelmarknaden år 2015, motsvarande ca 4,4 miljarder kronor. Uppgifterna baseras på undersökningar av spelvanor och omvärldsanalys.

Utvecklingen på spelmarknaden visar på en förskjutning från traditionellt spel till spel över internet och från reglerade spelbolag till oreglerade. Reglerade bolag står för 79 procent av den totala spelmarknaden och tillväxten för oreglerade bolag uppskattas av Lotteriinspektionen till 5–9 procentenheter per år de kommande åren.

Utvecklingen vad gäller marknadsföringen som helhet för spel har ökat med drygt 30 procent mellan 2014 och 2015. År 2015 uppgick de samlade reklaminvesteringarna till 3,3 miljarder kronor. De oreglerade aktörerna som agerar från andra länder svarar för mer än 70 procent av den samlade reklamen från samtliga spelbolag. Svenska Spel AB (Svenska Spel) är det svenska bolag som avsätter mest resurser på marknadsföring, ca 700 miljoner kronor under 2015.

Antalet personer som spelar regelbundet har sedan 2007 minskat med 20 procent samtidigt som omsättningen ökat med nästan 30 procent. Detta bekräftar undersökningsresultat som visar att färre personer spelar för desto mer pengar.

Regeringen bedömer att de åtgärder som görs genom bl.a. Svenska Spels införande av ett spelkort och ett ökat fokus på en sund och säker spelmarknad är viktiga åtgärder.

I tabell 18.2 redovisas spelmarknadens bruttoomsättning uppdelat på olika spelmanordnare.

Tabell 18.2 Spelmarknadens bruttoomsättning

	Miljoner kronor				
	2011	2012	2013	2014	2015
Svenska Spel inkl. poker och kasino	27 030	27 528	27 337	25 557	25 618
ATG	13 111	12 420	12 155	12 231	12 535
Folkrörelsernas spel och lotterier	6 456	6 560	6 882	6 642	6 978
Restaurangkasino	500	495	455	450	432
Totalt	47 097	47 003	46 829	44 880	45 563

Källa: Lotteriinspektionen.

År 2011–2015 har bruttoomsättningen för spelmanordnare på den reglerade marknaden minskat

med 3 procent. I tabell 18.2 ingår bruttoomsättningen för samtliga spelformer med undantag för Svenska Spels internetpoker.

Svenska Spels bruttoomsättning exklusive poker och kasino minskade 2015 med 6,5 procent och uppgick till 19,8 miljarder kronor. Bruttoomsättningen för Casino Cosmopol uppgick före utbetalda vinster till ca 5,8 miljarder kronor. Svenska Spels omsättning av spel via internet, uppgick till ca 4,6 miljarder kronor eller 22 procent av bolagets totala omsättning.

AB Trav och Galopps (ATG) bruttoomsättning ökade 2015 med 2,5 procent och uppgick till ca 12,5 miljarder kronor vilket kan jämföras med 12,2 miljarder kronor 2014. Spelformen V75 är fortfarande bolagets största produkt med en bruttoomsättning på 4,6 miljarder kronor. Försäljningen via internet fortsätter att öka och uppgick till 49 procent av den totala omsättningen. Det traditionella banspelandet och ombudsspelet fortsätter att minska. Överskottet från bolagets verksamhet går till trav- och galoppsporten. Under 2015 tilldelades trav- och galoppsporten ca 1,7 miljarder kronor. Vidare erhöll Hästnäringens nationella stiftelse 48 miljoner kronor.

I tabell 18.3 redovisas marknadsandelar för olika spelordnare på den reglerade marknaden. På grund av skillnader i återbetalningsprocent och spelfrekvens mellan olika aktörers produktutbud är nettoomsättning ett bättre mått än bruttoomsättning vid studerande av marknadsandelar.

Tabell 18.3 Marknadsandelar av nettoomsättningen

Procent av nettoomsättningen

	2011	2012	2013	2014	2015
Svenska Spel inkl. poker och kasino	56,1	56,8	56,4	54,4	53,7
ATG	22,6	21,4	21,0	22,3	22,5
Folkrorelsernas spel och lotterier (inkl. Bingo)	20,0	20,6	21,4	22,2	22,8
Restaurangkasino	1,2	1,2	1,1	1,2	1,1
Totalt	100	100	100	100	100

Källa: Lotteriinspektionen.

Omsättningen netto på den reglerade marknaden (dvs. efter utbetalda vinster) var sammanlagt drygt 16,7 miljarder kronor under 2015.

När det gäller utvecklingen av marknadsandelar beräknat på nettoomsättningen kan konstateras att folkrorelserna har stärkt sin

position medan Svenska Spel har tappat andelar. ATG samt restaurangkasino bevarar sina andelar.

Folkrorelsernas spel och lotterier utgör 23 procent av spelmarknaden. Lotterier via internet fortsatte att öka 2015. De privata företag som bedriver restaurangkasinospel har de senaste åren haft en minskad omsättning och har uppskattningsvis en procent av spelmarknaden.

I tabell 18.4 redovisas de tolv spelformerna med störst omsättning 2015.

Tabell 18.4 De omsättningsmässigt största spelformerna

Brutto, miljoner kronor.

	2009	2015	Förändring
Casino Cosmopol	5 931	5 777	-154
Värdeautomatspel - Vegas	7 464	4 691	-2 773
V75	4 744	4 851	107
Postkodlotteriet	2 110	3 359	1 249
Oddset	2 414	3 308	894
Triss	3 294	3 437	143
Lotto	2 881	2 765	-116
Dagens Dubbel	1 824	1 457	-367
Keno	1 392	1 187	-205
Vinnare	1 188	1 029	-159
V64	966	1 157	191
Bingo	1 276	967	-309

Källa: Lotteriinspektionen.

Omsättningen för de tolv största spelformerna har under en sexårsperiod minskat med ca 4,3 procent (1,5 miljarder kronor). Vegas maskinerna har tappat mest medan Postkodlotteriet och Oddset ökat mest.

Av spelmarknadens aktörer med tillstånd har Svenska Spel, ATG, Folkspel, Miljonlotteriet, Postkodlotteriet och Kombispiel under 2015 erbjudit spel över internet. Dessa aktörers sammanlagda försäljning över internet uppgår till 11,1 miljarder kronor. Det motsvarar drygt 25 procent av den totala bruttoomsättningen på den reglerade svenska spelmarknaden.

Statliga inkomster från spelverksamheten

De statliga inkomsterna från spelverksamheten består huvudsakligen av överskott från Svenska Spel AB och lotteriskatt från ATG. Därtill finns mindre inkomster från lotteriavgifter och skatt på spel. De sammantagna inkomsterna till statens budget från spel uppgick 2015 till ca 5,9 miljarder kronor varav överskottet från

Svenska Spel uppgick till ca 4,6 miljarder kronor och lotteriskatten från ATG uppgick till ca 1,3 miljarder kronor.

Spelreglering

Flera länder i Europa inför nya regelverk på spelområdet. Syftet är bl.a. att återta kontrollen på den inhemska spelmarknaden. Flera länder inom EU har infört blockeringar av ip-adresser och förbud att genomföra betalningar till spelbolag för att försöka stänga ute aktörer som saknar tillstånd. Ett stort antal avgöranden från EU-domstolen har bekräftat att medlemsstaterna har ett betydande utrymme att själva reglera spelpolitiken inom ramen för Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

Europeiska kommissionen beslutade i två ärenden mot Sverige (2004/4087 och 2006/4160) i november 2013 om motiverade yttranden. Enligt yttrandena ifrågasätter kommissionen alljämt om lotterilagens tillämpning vid anordnande av spel är förenligt med EUF-fördraget. Regeringen har svarat kommissionen genom att beskriva det svenska regelverket såsom konsistent och förenligt med EU-rätten. De högsta instanserna i det svenska rättssystemet och EU-domstolen har hittills inte funnit att den svenska lagstiftningen är oförenlig med EU-rätten. Kommissionen har dock i pressmeddelande den 16 oktober 2014 meddelat att den beslutat väcka talan mot Sverige i EU-domstolen för fördragsbrott. Regeringen har tillsatt en utredning (dir. 2015:95) för att lämna ett förslag till en ny spelreglering, som ska syfta till att skapa en spelmarknad som präglas av ett högt konsumentskydd, hög säkerhet i spelen och tydliga förutsättningar för att få verka på spelmarknaden. Regleringen ska bygga på ett licenssystem som innebär att alla som agerar på den svenska spelmarknaden ska göra det med behöriga tillstånd, och att aktörer utan tillstånd ska stängas ute. En utgångspunkt är vidare att de negativa konsekvenserna av spelande ska begränsas. Ett högt konsumentskydd förutsätter också en reglering som tar sociala hänsyn, med krav på bl.a. måttfull marknadsföring. Utredningen, som har antagit namnet Spellicensutredningen (Fi 2015:11), ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 mars 2017 (dir. 2015:95).

I Sverige beslutade Högsta domstolen i ett mål den 21 december 2012 (NJA 2012 s. 1073) att straffsanktionen som är kopplad till främjandeförbudet enligt 54 § andra stycket lotterilagen strider mot EU-rättens diskrimineringsförbud.

Som en följd av Högsta domstolens dom gavs en särskild utredare i uppdrag att se över och föreslå lagändringar så att utformningen av främjandeförbudet i lotterilagen inte ska göra åtskillnad mellan svenska och utländska lotterier (dir. 2014:6). Utredningen lämnade i mars 2015 betänkandet Ett effektivare främjandeförbud i lotterilagen (SOU 2015:34). Förslaget bereds i Regeringskansliet.

Regeringen beslutade den 2 juni 2016 om en lagrådsremiss med förslag om lagändringar om hur regeringens tillståndsgivning kan tydliggöras. Vidare föreslås krav på en måttfull marknadsföring av lotterier samt bestämmelser om spelansvar. Regeringen avser att under hösten 2016 besluta om en proposition med samma innehåll. Vidare pågår en översyn av automatspelslagen (1982:636). Denna översyn görs bl.a. mot bakgrund av ett tillkännagivande från riksdagen.

18.3.3 Tillsynen av spelmarknaden

Syftet med kontroll- och tillsynsverksamheten på området är att spelmarknaden ska präglas av hög säkerhet och att skadeverkningarna av spel ska minimeras.

De oreglerade aktörernas expansion och övergången till allt mer spel över internet innebär nya förutsättningar för Lotteriinspektionens tillsynsverksamhet. Oreglerade aktörer, som agerar från andra länder, har på senare år tagit marknadsandelar från aktörer med tillstånd i Sverige.

Lotteriinspektionens uppgift är att se till att anordnaren bedriver sin spelverksamhet på ett korrekt sätt i enlighet med villkoren i det tillstånd som Lotteriinspektionen eller regeringen lämnat. Tillsyn är en av Lotteriinspektionens främsta uppgifter. De två senaste åren har Lotteriinspektionen genomfört drygt 11 700 kontroller av den legala spelmarknaden. Kontrollerna avser främst automater och lotterier, med ökat fokus på teknisk tillsyn, dvs. kontroll enligt Lotteriinspektionen fastställda rutiner av spelautomater och annan utrustning för spel. Lotteriinspektionen har under den

senaste tvåårsperioden beviljat drygt 4 100 tillstånd samt bedrivit en omfattande informationsverksamhet om spelmarknaden och spelregleringen, främst riktad mot kommuner. Informationsinsatser har även genomförts gentemot spelaktörer och statliga myndigheter samt informationskampanjen ”Prata om spel”, riktad till ungdomar vid högstadie- och gymnasieskolor.

Myndighetens insatser för tillståndsgivning och tillsyn har varit stabil över tid. År 2015 har ökat fokus lagts på regelefterlevnad, skyddet av spelaren och påverkan genom publicering.

Den tekniska utvecklingen har medfört en förändrad spelmarknad, vilket har inneburit att tillsynen ställts inför nya uppgifter. Arbetet med uppföljning av den olagliga spelmarknaden, dvs. lotterier som anordnats utan tillstånd, har främst inriktats på de områden som medför störst risk för spelberoende och kriminalitet, i dagsläget pokerspel och spelautomater. Kontroller sker både preventivt och i uppföljningssyfte.

18.3.4 Analys och slutsatser

Spelmarknaden präglas av en ökad konkurrens med allt fler bolag som verkar i Sverige utan tillstånd och oreglerade aktörer tar marknadsandelar från den reglerade marknaden. En ökning av marknadsföring särskilt på tv och internet kan noteras. En annan oroande utveckling är att även om färre personer i befolkningen spelar, så spelar fler för allt mer pengar. Detta leder till ökad risk för spelberoende och överskuldssättning för dessa personer, något som uppmärksammas i regeringens strategi om överskuldssättning som presenterades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1).

De statliga insatser som genomförts på spelområdet har givit positiva effekter inom ett flertal områden. Informationsinsatser som Lotteriinspektionen har genomfört om spel har ökat kunskapen hos exempelvis ungdomar om sannolikheten för vinst eller förlust och spels farlighetsgrad ur beroendehänseende. Detta förväntas ge unga en bättre förståelse för olika spel och dess eventuella risker. Den tillsynsverksamhet som bedrivs av Lotteriinspektionen ger en systematisk och kontinuerlig tillsyn av spelmarknaden; lotterier prövas för att eventuellt beviljas fortsatt tillstånd och verksamhet som

inte uppfyller kriterier för att bedrivas lagenligt förbjuds.

Regeringen kan konstatera att de prioriteringar som tillsynsmyndigheten gjort har gett goda resultat i den utsträckning gällande regelverk medger.

18.4 Budgetförslag

18.4.1 15:1 Lotteriinspektionen

Tabell 18.5 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	46 134	Anslags-sparande	3 992
2015	Utfall	46 134	Anslags-sparande	3 992
2016	Anslag	49 312 ¹	Utgifts-prognos	48 162
2017	Förslag	49 936		
2018	Beräknat	50 885 ²		
2019	Beräknat	51 939 ³		
2020	Beräknat	53 079 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 939 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 49 940 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 49 939 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Lotteriinspektionens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 18.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	30 327	30	46 046	-15 669
Prognos 2016	30 500	20	49 312	-18 792
Budget 2017	31 000	20	49 888	-18 857

Verksamhetens kostnader täcks endast delvis med avgifter som redovisas mot inkomsttitel 9455 *Lotteravgifter*. De åtgärder som närmast är av direkt rättsvärdande karaktär, och som syftar till att motarbeta illegalt spel, är sedan den 1 januari 2007 anslagsfinansierade. Detsamma gäller den egeninitierade utbildnings- och informationsverksamhet som myndigheten bedriver där ett naturligt avgiftskollektiv saknas.

Regeringens överväganden

Tabell 18.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 15:1 Lotteriinspektionen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	49 312	49 312	49 312	49 312
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	631	1 577	2 631	3 771
Beslut	-7	-4	-4	-4
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	49 936	50 885	51 939	53 079

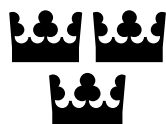
¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 49 936 000 kronor anvisas under anslaget 15:1 *Lotteriinspektionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 50 885 000 kronor, 51 939 000 kronor respektive 53 079 000 kronor.

Samhällsplanering,
bostadsförsörjning
och byggande samt
konsumentspolitik

18

Förslag till statens budget för 2017

Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Skatteutgifter.....	12
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	12
3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	13
3.1 Omfattning.....	13
3.2 Utgiftsutveckling	14
3.3 Skatteutgifter.....	15
3.4 Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet.....	16
3.5 Resultatredovisning.....	16
3.5.1 Resultat – samhällsplanering.....	16
3.5.2 Resultat – hållbar stadsutveckling.....	21
3.5.3 Resultat – bostadsmarknad	23
3.5.4 Resultat – byggande.....	28
3.5.5 Resultat – lantmäteriverksamhet	30
3.5.6 Forskningsfrågor	34
3.5.7 Analys och slutsatser	34
3.6 Politikens inriktning	39
3.7 Budgetförslag.....	44
3.7.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling	44
3.7.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	45
3.7.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	46
3.7.4 1:4 Boverket	46
3.7.5 1:5 Statens geotekniska institut	48
3.7.6 1:6 Lantmäteriet.....	49

3.7.7	1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	50
3.7.8	1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	52
3.7.9	1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	52
4	Konsumentpolitik	55
4.1	Omfattning	55
4.2	Utgiftsutveckling	55
4.3	Mål för området	56
4.4	Resultatredovisning	56
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	56
4.4.2	Resultat	56
4.4.3	Analys och slutsatser	60
4.5	Politikens inriktning	60
4.6	Budgetförslag	66
4.6.1	2:1 Konsumentverket	66
4.6.2	2:2 Allmänna reklamationsnämnden	67
4.6.3	2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	67
4.6.4	2:4 Åtgärder på konsumentområdet	68
4.6.5	2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	69

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	14
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	15
Tabell 3.3	Regeringens förvaltningsärenden inom samhällsplaneringsområdet	19
Tabell 3.4	Andel av befolkningen som bor inom 1000 meter från vissa servicefunktioner	20
Tabell 3.5	Antal påbörjade bostäder och befolkningsökning	23
Tabell 3.6	Fördelning av upplåtelseformer 2015	24
Tabell 3.7	Kreditgarantier för bostadsbyggande	24
Tabell 3.8	Beviljade bygglov	28
Tabell 3.9	Genomsnittlig energiprestanda per nybyggnadsår	29
Tabell 3.10	Genomsnittlig energiprestanda ackumulerat	29
Tabell 3.11	Byggnader som energideklarerats med klass A och B	29
Tabell 3.12	Utsläpp av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler	29
Tabell 3.13	Inkomna och avslutade ärenden samt ärendebalanser vid årets slut	31
Tabell 3.14	Handläggningstider för enklare förrättningsåtgärder	31
Tabell 3.15	Kostnader för enklare förrättningsåtgärder	32
Tabell 3.16	Överklagade och återförvisade ärenden	32
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling	44
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling	44
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	45
Tabell 3.20	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	45
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	46
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	46
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	46

Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:4 Boverket.....	46
Tabell 3.25	Offentligrättslig verksamhet.....	47
Tabell 3.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Boverket.....	48
Tabell 3.27	Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut.....	48
Tabell 3.28	Uppdragsverksamhet.....	48
Tabell 3.29	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Statens geotekniska institut	49
Tabell 3.30	Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet	49
Tabell 3.31	Offentligrättslig verksamhet.....	49
Tabell 3.32	Uppdragsverksamhet.....	49
Tabell 3.33	Övrig avgiftsfinansierad verksamhet	49
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Lantmäteriet	50
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	50
Tabell 3.36	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer.....	51
Tabell 3.37	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	52
Tabell 3.38	Anslagsutveckling 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande...52	
Tabell 3.39	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	52
Tabell 3.40	Anslagsutveckling 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	52
Tabell 3.41	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande.....	53
Tabell 3.42	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande.....	54
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom konsumentpolitik	55
Tabell 4.2	Fastighetsmäklarinspektionens disciplinärenden	57
Tabell 4.3	Allmänna reklamationsnämndens ärenden	58
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:1 Konsumentverket.....	66
Tabell 4.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Konsumentverket.....	66
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:2 Allmänna reklamationsnämnden.....	67
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden	67
Tabell 4.8	Anslagsutveckling 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen.....	67
Tabell 4.9	Offentligrättslig verksamhet.....	68
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	68
Tabell 4.11	Anslagsutveckling 2:4 Åtgärder på konsumentområdet	68
Tabell 4.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet.....	69
Tabell 4.13	Anslagsutveckling 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	69
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Bidrag till miljömärkning av produkter	69

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal antagna översiktsplaner	17
Diagram 3.2	Antal antagna detaljplaner	17
Diagram 3.3	Antal kvinnor och män efter boendeform 2015.....	23
Diagram 3.4	Totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen.....	24
Diagram 3.5	Antal lägenheter som kommunerna hyr ut med särskilda villkor	25
Diagram 3.6	Räntabilitet på eget kapital i byggsektorn 2002–2015	29
Diagram 3.7	Fördelning av ärendetyper i inskrivningsverksamheten	33
Diagram 3.8	Genomsnittligt antal köddagar.....	33

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att under 2017 ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden och kreditgarantier för lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.4),
2. bemyndigar regeringen att under 2017 ställa ut kreditgarantier till kreditinstitut som lånar ut pengar till enskilda för förvärv av bostad (förvärvsgarantier) som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 5 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.4),
3. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt tabell 1.1,
4. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Bostadspolitisk utveckling 24 000
1:2	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag 99 500
1:3	Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad 43 000
1:4	Boverket 253 791
1:5	Statens geotekniska institut 45 947
1:6	Lantmäteriet 554 131
1:7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer 1 000 000
1:8	Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande 1 800 000
1:9	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande 2 700 000
2:1	Konsumentverket 156 254
2:2	Allmänna reklamationsnämnden 43 732
2:3	Fastighetsmäklarinspektionen 21 372
2:4	Åtgärder på konsumentområdet 18 459
2:5	Bidrag till miljömärkning av produkter 4 374
Summa	6 764 560

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	43 000	2018–2025
1:7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	400 000	2018–2020
1:9	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	3 000 000	2018–2020
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		3 443 000	

2 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 18 är uppdelat i två områden, Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet (avsnitt 3) samt Konsumentpolitik (avsnitt 4). I respektive avsnitt redogörs närmare för vad som omfattas av området.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	804	5 988	3 647	6 520	6 532	6 550	6 560
Konsumentpolitik	207	225	224	244	253	253	258
Äldreanslag	60	21	27	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	1 071²	6 234²	3 898²	6 765	6 786	6 803	6 817

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Beloppet är redovisat i 2017 års struktur avseende anslag 1:15 *Upprustning av skollokaler och utemiljöer* (under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning), enligt riksdagens beslut (prop.2015/16:100, bet.2015/16:KU23, rskr.2015/16:290) om indelning i utgiftsområden (fördelning av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden).

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	6 234	6 234	6 234	6 234
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	15	34	55	78
Beslut	513	516	512	503
Överföring till/från andra utgifts- områden	2	2	2	2
Övrigt		0	0	0
Ny ramnivå	6 765	6 786	6 803	6 817

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Ramen för utgiftsområdet föreslås uppgå till 6 765 miljoner kronor 2017. I jämförelse med de anvisade medlen för 2016 minskar ramen för utgiftsområdet med 299 miljoner kronor. Förändringen förklaras i huvudsak av att stödet för upprustning av skollokaler har flyttats till utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	5 676
Verksamhetsutgifter ²	1 079
Investeringar ³	10
Summa ramnivå	6 765

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Transfereringar i form av stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande, stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer och investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande, utgör den större andelen av ramen.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 18 redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. Avvikelser från en likformig beskattning utgör en skatteförmån om t.ex. en viss grupp av skattskyldiga omfattas av en skattelättnad i förhållande till en likformig beskattning och som en skattesanktion om det rör sig om ett ”överuttag” av skatt. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I avsnitt 3.3 redovisas de nettoberäknade skatteutgifterna som är att hänföra till utgiftsområde 18.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:CU1, rskr. 2011/12:89).

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:79).

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

3.1 Omfattning

Området Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet omfattar drygt 6,5 miljarder kronor i anslag. Myndigheterna Boverket, Lantmäteriet och Statens geotekniska institut ingår i området, som även omfattar stora statliga garantiåtaganden och skatteutgifter. Vidare hör Statens Bostadsomvandling AB och Swedesurvey AB till området.

Huvuddelen av anslagen avser transfereringar i form av stöd till energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer, stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande samt investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande.

Inom området bedrivs internationellt samarbete som bl.a. avser deltagande i verksamhet som drivs inom Förenta nationerna (UN-Habitat och Unece) och Europeiska unionen.

Området har beröringspunkter med flera andra områden. Frågor om människors hälsa, infrastruktur, miljö- och naturvård samt energi har stor betydelse för området. Bostadsbidragen inom den ekonomiska familjepolitiken liksom integrationspolitiken har anknytningar till genomförandet av bostadspolitik. Detsamma kan sägas om den regionala tillväxtpolitiken och verksamheten inom den kommunala sektorn. Vidare ingår även frågor om kompetens och konkurrens i området, vilka berör flera andra utgiftsområden.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet</i>							
1:1 Bostadspolitisk utveckling	10	24	24	24	20	20	20
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	6	100	15	100	100	100	100
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	1	43	5	43	43	43	43
1:4 Boverket	234	216	219	254	259	264	260
1:5 Statens geotekniska institut	44	45	44	46	47	48	49
1:6 Lantmäteriet	509	510	505	554	564	576	589
1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer		1 000	197	1 000	1 000	1 000	1 000
1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande		1 850	1 850	1 800	1 300	1 300	1 300
1:9 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande		2 200	789	2 700	3 200	3 200	3 200
Summa Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	804	5 988	3 647	6 520	6 532	6 550	6 560
<i>Äldreanslag</i>							
2016 1:6 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	8	3	1	0	0	0	0
2016 1:11 Utvecklingsprojekt för jämställda offentliga rum	16	11	11	0	0	0	0
2015 1:4 Innovativt byggande	12	0	5	0	0	0	0
2015 1:9 Statens va-nämnd	10	0		0	0	0	0
2015 1:10 Stöd gällande utveckling i strandnära lägen	4	0	3	0	0	0	0
Summa Äldreanslag	49	14	19	0	0	0	0

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Skatteutgifter

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

Milljoner kronor

	2016	2017
Avkastning eget hem	13 470	13 530
Avkastning bostadsrättsfastighet	8 150	8 190
Nedsatt kapitalvinst vid försäljning av eget hem och bostadsrätt	8 150	8 190
Nedsatt fastighetsavgift småhus	780	810
Nedsatt fastighetsavgift hyreshus	140	140
Nedsatt fastighetsavgift ägarlägenheter	0	0
Ränteutgifter för egna hem	-	-
Försäljning av tomtmark och byggnader	1 680	1 740
Uttagsbeskattning avseende vissa fastighetstjänster	-	-
Begränsad fastighetsavgift för pensionärer	220	210
Fastighetsskatt på konventionellt beskattade hyreshus och småhus	-1 330	-1 350
Totalt för området Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	31 260	31 460

Avkastning eget hem

Med eget hem avses ett småhus som inte upplåts med hyresrätt eller bostadsrätt. Den direkta avkastningen i form av boendet i eget hem beskattas inte som inkomst av kapital. Däremot tas kommunal fastighetsavgift ut på bostäder enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Fastighetsavgiften för nybyggda byggnader som innehåller bostäder är nedsatt under de första 15 åren, se nedan. Direktavkastningen antas schablonmässigt motsvara marknadsvärdet på egnahemsfastigheten multiplicerat med två procentenheter. Skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan kapitalskatt på fastighetens reala direktavkastning och fastighetsavgift utan nedsättningar.

Avkastning bostadsrättsfastighet

Den direkta avkastningen i form av boendet i privatbostadsföretag (äkta bostadsrättsförening) beskattas inte som inkomst av kapital (42 kap. 28 § inkomstskattelagen [1999:1229]). Däremot tas kommunal fastighetsavgift ut på bostäder enligt lagen om kommunal fastighetsavgift.

Fastighetsavgiften för nybyggda byggnader som innehåller bostäder är nedsatt under de första 15 åren, se nedan. Direktavkastningen antas schablonmässigt motsvara det sammanlagda marknadsvärdet på privatbostadsföretagets bostadsrättslägenheter multiplicerat med två procentenheter. Skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan kapitalskatt på fastighetens reala direktavkastning och fastighetsavgift utan nedsättningar.

Nedsatt kapitalvinstbeskattning vid försäljning av eget hem och bostadsrätt

Enligt 45 kap. 33 § och 46 kap. 18 § inkomstskattelagen tas en andel på 22/30 av den kapitalvinst som realiseras vid försäljning av eget hem och bostadsrätt upp till beskattning i inkomstslaget kapital. Den återstående del som inte beskattas ger upphov till en skatteutgift som avser skatt på inkomst av kapital.

Nedsatt fastighetsavgift för småhus, hyreshus och ägarlägenheter

Kommunal fastighetsavgift på bostäder tas ut enligt lagen om kommunal fastighetsavgift. Fastighetsavgiften för nybyggda byggnader som innehåller bostäder är nedsatt under de första 15 åren. Varje byggnad tilldelas ett särskilt värdeår (som kan förändras genom ombyggnader). Nedsättningen av fastighetsavgiften innebär att för de 15 första inkomståren efter värdeåret tas ingen fastighetsavgift ut för småhusenheter, hyreshusenheter och ägarlägenheter med värdeår 2012 eller senare. För småhusenheter, hyreshusenheter och ägarlägenheter med värdeår tidigare än 2012 tas ingen fastighetsavgift ut för de fem första inkomståren efter värdeåret och för de därpå följande fem åren är avgiften nedsatt till hälften. Skatteutgiften utgörs av nedsättningen av fastighetsavgift på småhusenheter, hyreshusenheter och ägarlägenheter med värdeår 2007 eller senare.

Ränteutgifter för egnahem

Enligt 42 kap. 1 § inkomstskattelagen ska samtliga ränteutgifter dras av. Enligt normen ska endast ränteutgifter för lån till investeringar där

avkastningen är skattepliktig få dras av. Detta innebär att ränteutgifter för egnahem är en skatteutgift i den mån fastighetsavgiften understiger avkastningen från egnahem multiplicerat med en skattesats på 30 procent. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Försäljning av tomtmark och byggnader

Försäljning av fastigheter är enligt 3 kap. 2 § mervärdesskattelagen (1994:200) undantaget från mervärdesskatteplikt. Vid försäljning av nybyggda en- och flerbostadshus är det förädlingsvärde som uppstår vid försäljningen undantaget från mervärdesskatt, trots att det enligt normen borde beskattas. Undantaget ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Uttagsbeskattning för vissa fastighetstjänster

Vissa fastighetstjänster som utförs av en ägare till en näringsfastighet (t.ex. ett hyreshus) som inte är skattskyldig till mervärdesskatt för fastigheten och där lönekostnaden för dessa tjänster inte överstiger 300 000 kronor (inklusive avgifter som grundas på lönen) under ett år, är mervärdesskattebefriade. Enligt 2 kap. 8 § mervärdesskattelagen görs det en s.k. uttagsbeskattning, en mervärdesbeskattning om 25 procent, för tjänster som fastighetsägaren utför åt sig själv på den egna fastigheten där lönekostnaden överstiger 300 000 kronor per år. Skatteutgiften avser den mervärdesskattebefriade kostnaden för tjänster under detta belopp.

Begränsad fastighetsskatt för pensionärer

Från och med 2008 är fastighetsavgiften på småhus som används som permanentbostad begränsad för pensionärer. Personer som vid ingången av året har fyllt 65 år eller som under året uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning ska maximalt behöva betala 4 procent av sin inkomst i fastighetsavgift (lagen [2008:826] om skattereduktion för kommunal fastighetsavgift). Reglerna omfattar även personer som fått ersättning enligt lagstiftning om social trygghet i annan stat inom EES om den kan jämföras med sjuk- eller aktivitetsersättning. Fastighetsavgiften kan som mest reduceras till ett med prisbasbeloppet indexerat

spärrbelopp. Begränsningen, som görs genom en skattereduktion, utgör en skatteavgift. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Fastighetsskatt på konventionellt beskattade hyreshus och småhus

Enligt 3 § lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt 3 § lagen om kommunal fastighetsavgift ska statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift betalas för vissa hyreshus, ägarlägenheter och småhus. Skatten på dessa fastigheter är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighetsskatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

3.4 Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

Se avsnitt 2.4.

3.5 Resultatredovisning

Med utgångspunkt från det övergripande målet anges delmål för områdena samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet. Resultatet redovisas för nämnda områden, hållbar stadsutveckling och för forskningsfrågor.

3.5.1 Resultat – samhällsplanering

Delmål för samhällsplanering är:

- En tydlig roll för fysisk planering i arbetet för en hållbar utveckling av städer, tätorter och landsbygd.
- Ett regelverk och andra styrmedel som på bästa sätt tillgodoser kraven på effektivitet samtidigt som rättssäkerhet och medborgarligt inflytande säkerställs.
- Goda förutsättningar för byggande av bostäder och lokaler, etablering av företag och

för annat samhällsbyggande samtidigt som en god livsmiljö tryggas.

Resultatindikatorer:

- Tillgänglighet
- Planeringsaktivitet

Resultatredovisningen förs utifrån ovan nämnda mål.

Samhällsplaneringen är också ett viktigt verktyg för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Resultatredovisningen beträffande miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö finns under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

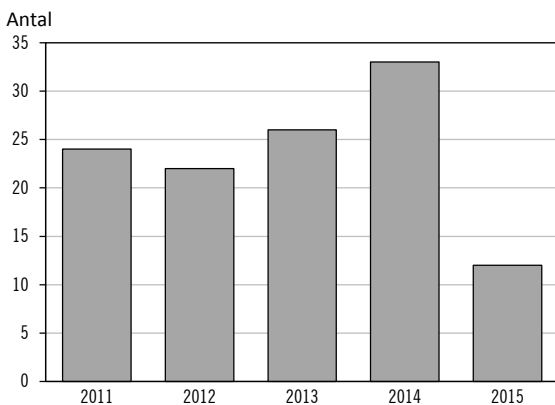
Utvecklingen av den kommunala planeringen

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan som anger inriktningen för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska miljön. Översiktsplanen är vägledande för beslut om detaljplaner och bygglov m.m. Kommunen kan genom en detaljplan med bindande verkan ange hur ett begränsat område i en kommun ska bebyggas och hur mark- och vattenområden får användas.

Antalet antagna översiktsplaner minskade

År 2015 vann 12 översiktsplaner laga kraft. Av gällande översiktsplaner har 30 procent antagits under 2012–2015, 37 procent under perioden 2006–2011, 16 procent under 2000–2005 och 17 procent (49 översiktsplaner, främst i landets norra delar) under 1990–1999. I diagram 3.1 redovisas antalet antagna översiktsplaner under 2011–2015.

Diagram 3.1 Antal antagna översiktsplaner

Källa: Boverket.

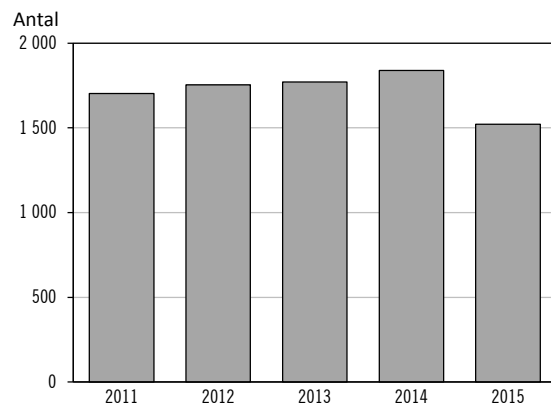
Under 2015 prövade 12 kommuner sin översiktsplans aktualitet. Boverket anger att det låga antalet aktualitetsprövningar kan bero på att översiktsplanen bedöms vara inaktuell på grund av hög ålder, och att kommunerna då påbörjar arbetet med en ny översiktsplan eller fördjupningar. Trots att det antagits och samrått om ganska få översiktsplaner under 2015 bedömer Boverket att det pågår ett relativt omfattande översiktsplanarbete i landets kommuner. För att kunna ta del av det statliga stödet till kommuner för ökat bostadsbyggande (se vidare under avsnitt 3.7.8) är det en förutsättning att kommunen under denna eller föregående mandatperiod har antagit en ny översiktsplan eller gjort en översyn av planens aktualitet. Mot denna bakgrund förväntas antalet kommuner som bedriver ett aktivt översiktsplanarbete öka.

Antalet antagna detaljplaner minskade

Under 2015 antogs drygt 1 500 detaljplaner. Jämfört med antalet som antogs 2014 är det en minskning med drygt 17 procent. Att antalet har minskat kan ha flera olika orsaker och behöver inte likställas med att kommunernas planberedskap har minskat.

I diagram 3.2 redovisas antalet detaljplaner som har antagits under 2011–2015.

Diagram 3.2 Antal antagna detaljplaner

Källa: Boverket.

Några av de kommuner och länsstyrelser där minskningen varit som störst anger att det minskade antalet detaljplaner bl.a. beror på att de arbetat med större planområden och att planberedskapen i det stora hela fortfarande är god. Andra orsaker uppges vara tillfälligt vakanta planarkitektjänster samt att många tidsplaner var lagda så att antagandebeslut fattades innan valet 2014. Därmed var färre planärenden klara för antagande 2015. Detaljplaneaktiviteten är

liksom tidigare år störst i de län där landets tre största städer ligger. Kommunerna i Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län antog tillsammans 45 procent av alla detaljplaner under 2015.

Prövningen av överklagade kommunala beslut

Sammanlagt har drygt 390 detaljplaner antingen överprövats av länsstyrelsen inom ramen för den statliga tillsynen eller överklagats till länsstyrelsen på enskilt initiativ under 2015. Det motsvarar drygt 25 procent av det totala antalet antagna detaljplaner, vilket är en marginell ökning jämfört med tidigare år. Av alla överprövade och överklagade detaljplaner har totalt 44 detaljplaner upphävts av länsstyrelsen under 2015. Det motsvarar knappt 3 procent av det totala antalet antagna detaljplaner. Den totala andelen upphävda detaljplaner har legat stabilt runt 2 procent de senaste åren.

Länsstyrelsens handläggningstider för överklagade planer har minskat

Under 2015 överklagades knappt 360 detaljplaner till länsstyrelsen, vilket motsvarar knappt 24 procent av det totala antalet antagna detaljplaner. Det är en ökning jämfört med 2014 då drygt 19 procent av detaljplanerna överklagades. Sett över de senaste tio åren har emellertid andelen överklagade detaljplaner legat konstant på mellan 19 och 25 procent.

Länsstyrelserna ska handlägga överklaganden av kommunala beslut enligt plan- och bygglagen (2010:900) på ett så enkelt och snabbt sätt som möjligt, utan att rättssäkerheten eftersätts. Regeringen har fastställt följande inriktningsmål för överklagade ärenden avseende kommunala beslut om detaljplaner och områdesbestämmelser:

- 75 procent avgjorda inom 90 dagar
- 90 procent avgjorda inom 150 dagar.

Antalet länsstyrelser som når båda dessa mål har ökat för varje år sedan mätningarna påbörjades 2012 och trenden håller fortsatt i sig. 2015 uppgav 16 av 21 länsstyrelser att de klarade målet 75 procent inom 90 dagar, jämfört med 11 stycken 2014. Genomsnittet för alla länsstyrelser är 72 procent. Handläggningstiderna närmar sig således detta inriktningsmål. Gällande målet 90 procent inom 150 dagar uppgav 18 länsstyrel-

ser att de klarade detta 2015, jämfört med 15 stycken 2014. Genomsnittet för alla länsstyrelser är 92 procent, vilket innebär att detta inriktningsmål i huvudsak fortsatt uppnås.

Länsstyrelsens handläggningstider för överklagade förhandsbesked och lov har minskat

Av det totala antalet kommunala beslut om lov och förhandsbesked överklagades 2 761 ärenden, vilket motsvarar ca 3 procent. Det är en minskning sedan 2014 och statistiken följer därmed en nedåtgående trend sedan 2013. Av de överklagade besluten har 602 upphävts helt eller delvis, vilket utgör ca 22 procent. I jämförelse med 2014 så fortsätter antalet upphävda beslut i förhållande till inkomna överklaganden att minska.

Regeringen har fastställt följande inriktningsmål för överklagade ärenden avseende kommunala beslut om lov och förhandsbesked:

- 75 procent avgjorda inom 120 dagar
- 90 procent avgjorda inom 180 dagar.

Antalet länsstyrelser som når båda dessa mål har ökat för varje år sedan mätningarna påbörjades 2012, och trenden håller fortsatt i sig.

2015 var det 13 länsstyrelser som uppgav att de klarat målet 75 procent inom 120 dagar, jämfört med 11 stycken 2014. Genomsnittet för alla länsstyrelser är 77 procent, vilket innebär att inriktningsmålet i huvudsak uppnås. De länsstyrelser som inte når upp till målet 2015 är Gävleborg, Jämtland, Norrbotten, Skåne, Uppsala, Västerbotten, Västernorrland och Östergötland. Av dessa är det dock tre som klarar 120 dagar i såväl medel- som medianvärde. Detta indikerar att det är ett fåtal ärenden som gör att andelen överskrids.

Gällande målet 90 procent inom 180 dagar uppgav 15 länsstyrelser att de klarade målet, jämfört med 18 stycken 2014. De länsstyrelser som inte når upp till målet 2015 är Jämtland, Norrbotten, Skåne, Uppsala, Västerbotten och Västernorrland. Alla dessa klarar dock 180 dagar i såväl medel- som medianvärde. Detta indikerar att det är ett fåtal ärenden hos dessa länsstyrelser som gör att andelen överskrids. Genomsnittet för alla länsstyrelser hamnar på 92 procent, vilket är en ökning jämfört med 2014. Det innebär att inriktningsmålet i huvudsak fortsatt uppnås.

Mark- och miljödomstolarnas handläggningstider

Under 2015 överklagades 233 planärenden (detaljplaner och områdesbestämmelser) och

1 374 byggnadsärenden (bygglov, marklov, rivningslov och förhandsbesked) till de fem mark- och miljödomstolarna (jämfört med 247 respektive 1 294 2014). Den genomsnittliga omloppstiden för de under 2015 avgjorda planmålen uppgick till 4,5 månader (samma som 2014) och 75 procent av målen avgjordes inom 6,1 månader (jämfört med 6,3 månader 2014). Motsvarande tider för byggnadsmålen var 4,2 respektive 5,9 månader (jämfört med 5,0 respektive 7,2 månader 2014).

Under 2015 överklagades 145 planmål och 596 byggnads mål till Mark- och miljööverdomstolen (jämfört med 145 respektive 593 under 2014). Den genomsnittliga omloppstiden för de under 2015 avgjorda planmålen uppgick till 2,5 månader (samma som 2014) och 75 procent av målen avgjordes inom 2,6 månader (jämfört med 2,4 månader 2014). Motsvarande tider för byggnads målen var 2,4 respektive 2,5 månader (jämfört med 2,2 respektive 2,4 månader 2014).

Under vissa förutsättningar kan ett plan- eller byggnads mål som avgjorts av Mark- och miljööverdomstolen prövas av Högsta domstolen. Under 2015 gav Högsta domstolen prövnings-tillstånd i ett överklagat ärende enligt plan- och bygglagen.

Regeringens förvaltningsärenden inom samhällsplaneringsområdet

Antalet inkomna ärenden till regeringen under de senaste fem åren som har anknytning till planerings- och markanvändningsfrågor återfinns i nedanstående tabell 3.3.

Tabell 3.3 Regeringens förvaltningsärenden inom samhällsplaneringsområdet

Antal					
Kategori	2011	2012	2013	2014	2015
Statligt ingripande – plan	7	5	6	10	9
Statligt ingripande – lov	1	2	4	1	2
Försvarsintresse	9	13	19	4	7
Vägrat medgivande	6	3	4	14	1
Expropriation (tätbebyggelse)	0	6	2	1	0

Källa: Egna beräkningar.

Den stora skillnaden i inkommande ärenden avseende försvarsintressen mellan 2013 och 2014 är att antalet överklaganden avseende vindkraftverk har minskat. En förklaring kan vara att Försvarsmakten beslutade om s.k. stoppområden

runt de militära flygplatserna 2010. Flygplatserna är utpekade riksintressen för totalförsvaret. Vindkraftverk kan utgöra hinder för verksamheten vid flygplatserna, där utbildning, övning och insats med visuella referenser och lågflygning med bl.a. JAS Gripen utövas. Försvarsmakten motsätter sig därför etablering av nya vindkraftverk inom dessa stoppområden. Beslutet om stoppområden verkar ha slagit igenom hos kommunerna och vindkraftverksprojektörerna och bygglovsansökningar inom dessa områden har minskat.

Vägrat medgivande avser vissa ärenden enligt fastighetsbildningslagen (1970:988), som tidigare överklagades till regeringen. Genom en lagändring den 1 juni 2014 överklagas sådana ärenden numera till mark- och miljödomstolarna. Ärenden som inletts före det datumet ska dock följa de äldre bestämmelserna, dvs. överklagas till regeringen. Ärendet som kom in 2015 hade inletts före den 1 juni 2014 och prövades därför av regeringen.

Utvecklingen av den geografiska tillgängligheten till vissa funktioner

Tillgänglighet till vissa väsentliga servicefunktioner i samhället ger delvis en bild av hur framgångsrik samhällsplaneringen är. Miljöer med en hög andel av befolkningen som kan nå viktiga målpunkter och servicefunktioner kan sägas uppvisa god tillgänglighet. I tabell 3.4 redovisas hur stor andel av befolkningen som bor inom ett avstånd av 1 000 meter från livsmedelsbutik, grundskola och vårdcentral, vilket gör det möjligt att nå dem utan att nödvändigtvis nyttja bil eller kollektiva färdmedel. Det finns dock skäl att framhålla att förändringarna i tillgänglighet över tid i hög grad framför allt påverkas av andra faktorer som inte primärt hänger samman med samhällsplaneringen.

Tabell 3.4 Andel av befolkningen som bor inom 1000 meter från vissa servicefunktioner

Procent

	Livsmedelsbutik		Grundskola		Vårdcentral	
	2009	2015	2009	2015	2009	2015
Hela riket	58	62	57	65	28	41
Varav glesbygds-kommuner	38	38	31	31	16	19
Varav större städer	59	68	58	68	29	42
Varav storstäder	87	92	83	88	50	69

Källa: Trafikanalys. Data bearbetat av Trafikanalys baserat på data från Statistiska centralbyrån och Nationella vägdatatabasen (NVDB). Anm. Ursprunglig tabell i Trafikanalys rapport baseras på kommunindelningen förortskommuner till storstäderna, förortskommuner till större städer, glesbygdskommuner, kommuner i glesbefolkad region, kommuner i tätbefolkad region, pendlingskommuner, storstäder, större städer, turism- och besöksnäringkommuner, varuproducerande kommuner samt på fågelavstånd och riket, urval har därefter gjorts. Urvalet av mätplanter kan skilja sig mellan åren (främst vårdcentraler). NVDB har kompletterats successivt under åren, vilket också bidrar till förändringen.

Den andel av befolkningen som bor inom 1 000 meter från en livsmedelsbutik har under perioden 2009 till 2015 ökat med fyra procentenheter till 62 procent. Ökningen har skett i samtliga kommungrupper men förändringen är störst i stora städer och dess förortskommuner. Störst tillgänglighet har befolkningen i storstäderna där ca 92 procent av befolkningen bor inom 1 000 meter från en livsmedelsbutik. Detta kan jämföras med siffran 87 procent för år 2009. En förbättring av den nationella vägdatatabasen (NVDB), som delvis har kompletterats med fler vägar, är en möjlig bidragande faktor till denna statistiska ökning. En annan möjlig faktor är en ökad urbanisering.

Även andelen av rikets befolkning som bor inom 1 000 meter från en grundskola har från 2009 ökat med åtta procentenheter till 65 procent 2015. Den ökade tillgängligheten är även här störst i storstäderna, större städer och deras förorter. Även här är förbättringen av NVDB en möjlig bidragande faktor till den statistiskt sett ökade tillgängligheten. Förändringen i tillgänglighet till grundskolor i glesbygdskommuner, turism- och besöksnäringkommuner samt varuproducerande kommuner är oförändrad eller marginell (dnr N2016/02905/SUBT).

Tillgängligheten till vårdcentraler för riket som helhet har sett en positiv utveckling över tid, vilket gäller samtliga kommungrupper. År 2015 bodde ca 41 procent av Sveriges befolkning inom 1 000 meter från en vårdcentral. Högst tillgänglighet till vårdcentraler finns i storstäderna, förortskommuner till storstäder, större städer och pendlingskommuner. En knapp men positiv

ökning har även skett i glesbygdskommuner. Urvalet av vårdcentraler skiljer sig dock mellan åren, vilket påverkar siffrorna. Det har även använts olika datakällor och olika definitioner av begreppet vårdcentral mellan åren.

Tillämpningen av strandskyddsbestämmelserna

Boverket har redovisat hur kommunernas tillämpning av strandskyddet och arbetet med utpekande av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) har utvecklats under 2015 (dnr N2016/02796/PUB).

Totalt har 125 kommuner en översiktsplan med utpekade LIS-områden, jämfört med 114 kommuner 2014. Dessutom är 45 kommuner aktiva med att peka ut LIS-områden, vilket är en 50-procentig ökning jämfört med 2014.

Under 2015 har strandskyddet upphävts i samband med detaljplaneläggning i knappt 230 fall, vilket utgör 15 procent av det totala antalet antagna detaljplaner 2015 (en ökning i jämförelse med tidigare år). Länsstyrelserna har efter överprövning upphävt tre detaljplaner med hänvisning till att strandskyddet upphävts i strid mot gällande bestämmelser. Detta ligger i linje med tidigare år.

Naturvårdsverket har sammanställt statistik för bl.a. dispenser från reglerna om strandskydd. Under 2015 har kommunerna beslutat om knappt 4 600 dispenser (exklusive avslag) från strandskyddet, vilket är något fler än 2014. Länsstyrelserna har överprövat drygt 700 av kommunernas beslut om dispens (ca 15 procent) och helt eller delvis upphävt ca 250 (dvs. knappt 35 procent av de överprövade dispensererna). Detta kan jämföras med 2014 då länsstyrelserna överprövade knappt 600 av kommunernas beslut om dispens och helt eller delvis upphävde drygt 220 av besluten.

Antalet kommunala beslut där kommunen har avslagit ansökan om dispens från strandskyddet och beslutet sedan har överklagats till länsstyrelsen uppgår 2015 till knappt 230 beslut. Av dessa beslut ändrade länsstyrelsen besluten i drygt 40 fall.

Geotekniska och miljögeotekniska frågor

Geotekniskt stöd till kommuner och länsstyrelser i planprocessen

Statens geotekniska institut (SGI) har bl.a. i uppgift att ge myndighetsstöd till samtliga länsstyrelser och kommuner i planprocessen rörande geotekniska säkerhetsfrågor. Stödet omfattar granskning, remissyttranden, samråd samt förslag till åtgärder i fråga om geotekniska säkerhetsfrågor som gäller ras, skred, erosion och geotekniska frågeställningar kopplade till översvämning. Under 2015 har SGI behandlat 358 ärenden om stöd till länsstyrelser och kommuner, vilket är i paritet med föregående år. Verksamheten har resulterat i att geotekniska säkerhetsfrågor har klarlagts och nödvändiga åtgärder har säkerställts i planprocessen för en långsiktigt hållbar samhällsbyggnad.

Geokalkylsystem för planering och kostnadsbedömning

SGI slutredovisade i juni 2015 arbetet med ett geokalkylsystem för planering och kostnadsbedömning som myndigheten haft i uppdrag att ta fram (dnr N2015/04735/PUB). Syftet med geokalkylsystemet är att i tidiga skeden, som t.ex. vid översiktsplanering i kommuner eller vid val av korridor eller linje i väg- och järnvägsbyggnad, kunna få en uppfattning om de geotekniskt relaterade kostnaderna. Systemet finns nu tillgängligt som en webbaserad applikation via SGI:s webbplats. Geokalkylsystemet är ett expertsystem och kräver att användaren har kunskaper om bl.a. geoteknik. För att öka användarvänligheten, så att systemet kan komma till större användning som hjälpmedel vid planering av ny bebyggelse, har regeringen gett SGI i uppdrag att komplettera systemet med grunddata så att användaren får direkt tillgång till ett kalkylsystem som redan från början har grunddata inlagda, vilket underlättar översiktliga kalkyler. Uppdraget ska redovisas i december 2016.

3.5.2 Resultat – hållbar stadsutveckling

Arbetet för hållbar stadsutveckling innefattar frågor om bl.a. stadsplanering, bebyggelse och bostäder, transporter och infrastruktur, arkitektur, kulturmiljö, regional tillväxt och utveckling, digitalisering, teknikutveckling samt miljömässiga och sociologiska aspekter.

Hållbar stadsutveckling berör också flera andra politikområden, se utgiftsområdena 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 19 Regional tillväxt, 20 Allmän miljö- och naturvård, 21 Energi, 22 Kommunikationer samt 9 Politik för sociala tjänster.

Plattformen för hållbar stadsutveckling

Regeringen gav i februari 2014 uppdrag åt Boverket, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket att upprätta och förvalta en plattform för frågor om hållbar stadsutveckling (dnr S2013/03465/PBB). Plattformen ska bidra till tvärsektorieell samverkan, samordning, kunskapsutveckling, kunskaps-spridning och erfarenhetsutbyte. Arbetet ska möta städernas och stadsregionernas olika förutsättningar och behov samt stödja de regionala strukturfondsprogrammets arbete med hållbar stadsutveckling.

Plattformen har under 2015 arrangerat fyra möten och ett konvent. Enligt en utvärdering av plattformsmötena tycker omkring 80 procent av de tillfrågade att mötena bidragit till en ökad förståelse för andra aktörer och organisationers roll i hög utsträckning.

Urbant utvecklingsarbete

Boverket och länsstyrelserna i Skånes, Stockholms, Kronobergs och Västra Götalands län har under några års tid haft uppdrag att bl.a. bidra till kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom ramen för regeringens urbana utvecklingsarbete som riktats till 15 stadsdelar med utbrett utanförskap i nio kommuner. Under 2015 anordnade dessa myndigheter tre avslutande kunskapsseminarier tillsammans med Mistra Urban Futures (ett centrum för hållbar stadsutveckling). Vid seminarierna presenterades forskningsresultat från projekt som genomförts inom ramen för det urbana utvecklingsarbetet.

Inom ramen för det urbana utvecklingsarbetet betalades under 2013 och 2014 ett prestationsbaserat stimulansbidrag ut till de nio kommuner som ingick i det urbana utvecklingsarbetet. Detta har följts upp av Boverket och rapporterats till Regeringskansliet under 2015. Uppföljningen visar att kommunerna har valt att arbeta på olika sätt gällande bl.a. mål, organisation,

lokala beslut och samverkan. Bidraget har inte påverkat inriktningen på utvecklingsarbetet i berörda stadsdelar i någon större omfattning, men det har haft förhållandevis stor påverkan genom att bidragen har tillförts vid sidan av den ordinarie budgeten. Den tydligaste effekten är att insatser har kunnat tidigareläggas eller skalas upp. Kommunerna har alltså kunnat göra mer än vad som annars skulle varit möjligt och långsiktiga insatser har prioriterats. De har t.ex. kunnat hjälpa fler i arbete, minska skolfrånvaron och ge barn och unga en mer aktiv fritid.

Jämställdhet

I slutet av 2015 genomfördes den avslutande utlysningen av stöd till utvecklingsprojekt för jämställda offentliga miljöer som trädde i kraft i februari 2014 genom förordningen (2013:1102) om stöd till utvecklingsprojekt för jämställda offentliga miljöer i städer och tätorter. Syftet med stödet var att det skulle bidra till utvecklingsprojekt som på ett varaktigt sätt bidrar till jämställda offentliga miljöer i städer och tätorter, dvs. miljöer vars utformning är anpassad till både kvinnors och mäns livsomständigheter. Under 2015 beviljades 14 ansökningar och i januari 2016 ytterligare fyra. Stödet har gått till fysiska åtgärder som t.ex. aktivitetsytor, parker eller fritidslokaler eller till strategiska eller metodutvecklande åtgärder. Stödet har bl.a. bidragit till nya metoder och verktyg för att åstadkomma mer jämställda utemiljöer.

Stadsmiljöavtal

Regeringen lanserade under hösten 2015 en satsning på stadsmiljöavtal. Satsningen innehåller totalt 2 miljarder kronor under perioden 2015–2018 och handlar om att främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för att en större andel persontransporter i städer ska ske med kollektivtrafik. Som villkor för stödet ska kommunerna genomföra motprestationer som bidrar till en ökad andel hållbara transporter eller ökat bostadsbyggande. Trafikverket har fördelat totalt 540 miljoner kronor till kollektivtrafikinvesteringar till sju kommuner 2015. Motprestationerna omfattar bl.a. planer för bostadsbyggande, gång och cykelåtgärder, sänkta hastighetsgränser samt parkeringstal och parkeringsavgift-

er. Samtliga sju kommuner har redovisat bostadsbyggande i någon form som en av motprestationerna för bidraget. Se även utgiftsområde 22.

God bebyggd miljö

Riksdagen har beslutat om ett miljö kvalitetsmål för den byggda miljön, God bebyggd miljö. Målet omfattar bl.a. samhällsplanering, infrastruktur, kulturmiljö, arkitektur, grönområden, avfall, buller, hälsa, säkerhet och bebyggelsestruktur. Regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att nå miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Regeringen kan dock konstatera att Boverket bedömer att utvecklingstrenden är positiv. Några av de saker som under 2015 påverkat förutsättningarna för en god bebyggd miljö är arbetet med Agenda 2030 och FN:s hållbarhetsmål, stadsmiljöavtalen, arbetet med livscykelanalyser för byggnader och skolbidraget för upp rustning av inomhusmiljön i skolor. Se mer under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Stöd till utemiljöer

Regeringen har genom förordningen (2016:398) om stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden beslutat att ge stöd för att åstadkomma utemiljöer som stimulerar till aktivitet och social gemenskap och för att bevara eller utveckla ett bostadsområdes gestaltning. Stödet lämnas till bostadsområden med socioekonomiska utmaningar och tanken är att åtgärderna på ett varaktigt sätt ska bidra till attraktiva, funktionella, jämställda och trygga utemiljöer. Förordningen trädde i kraft den 15 juni 2016.

Internationella stadsutvecklingsfrågor

Hållbar stadsutveckling och EU

Nederländerna, som var ordförande i EU under det första halvåret 2016, har valt att ge hållbar stadsutveckling och framtagande av en europeisk urban agenda en framskjuten roll i sitt program. Under det nederländska ordförandeskapet antogs vid ett informellt ministermöte ”Pact of Amsterdam” som anger riktlinjerna för det fortsatta arbetet med en urban agenda. Syftet med

den urbana agendan är bättre styrning, bättre information om fonder och bättre kunskapsutbyte.

Habitat III och New Urban Agenda

I oktober 2016 äger Habitat III rum, FN:s konferens om bostäder, byggande och hållbar stadsutveckling som arrangeras vart tjugonde år. Syftet med konferensen är att ta fram en ny urban dagordning, New Urban Agenda.

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling

På ett toppmöte i FN i New York i september 2015 antogs Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Agenda 2030 är den nya globala agendan för hållbar utveckling. Agendan består av 17 globala mål och 169 delmål. De globala målen för hållbar utveckling ersätter FN:s millenniemål. Ett av målen handlar om hållbara städer och samhällen (Sustainable Cities and Communities). Målen är universella och gäller alla länder.

3.5.3 Resultat – bostadsmarknad

Delmål för området bostadsmarknad är:

- Långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven.

Resultatindikatorer:

- Antal påbörjade bostäder i relation till befolkningsutveckling.
- Antal sociala kontrakt.

Resultatredovisningen förs utifrån ovan nämnda mål.

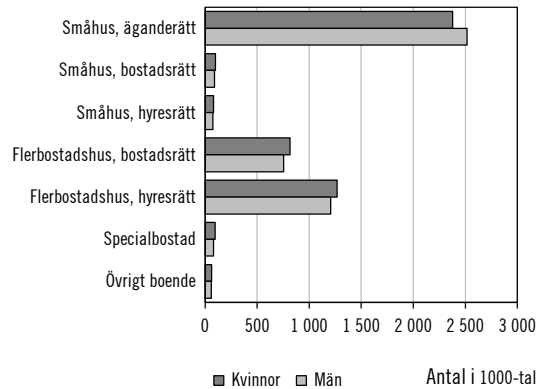
Bostadsbyggande, bostadsbestånd och befolkningsutveckling

Bostadsbyggandet fortsätter öka

Bostadsbyggandet ökar och prognoserna indikerar att det kommer fortsätta att öka. Byggbehovet påverkas framför allt av befolkningsutvecklingen och hushållsbildningen. Under 2015 ökade Sveriges folkmängd med drygt 103 600 personer, vilket var något fler än året innan. Befolkningsökningen består av både födelseöverskott

och invandringsöverskott. Sveriges befolkning uppgick vid årsskiftet till 9,9 miljoner personer. Av dessa var 9,6 miljoner folkbokförda och fördelade på 4,3 miljoner hushåll. Över hälften av befolkningen bor i småhus och något fler kvinnor än män bor i flerbostadshus.

Diagram 3.3 Antal kvinnor och män efter boendeform 2015

Källa: Statistiska centralbyrån.

Antal påbörjade bostäder ökade med 27 procent under 2015 och uppgick till drygt 49 000 bostäder. Sedan 2012 har antalet påbörjade bostäder fördubblats i landet och störst har ökningen varit i större kommuner utanför storstadsregionerna. Bostadsmarknaden är fortsatt stark i Stockholms län men antalet förväntade byggstarter detta år och nästa ser ut att öka mest i landets övriga kommuner. Boverkets prognos är att det påbörjas ca 57 000 bostäder i år och ca 61 500 bostäder nästa år. I synnerhet förväntas byggandet av hyresrätter att öka. Kapacitetsbrister i byggsektorn kan dock få konsekvenser för byggandet.

Tabell 3.5 Antal påbörjade bostäder och befolkningsökning

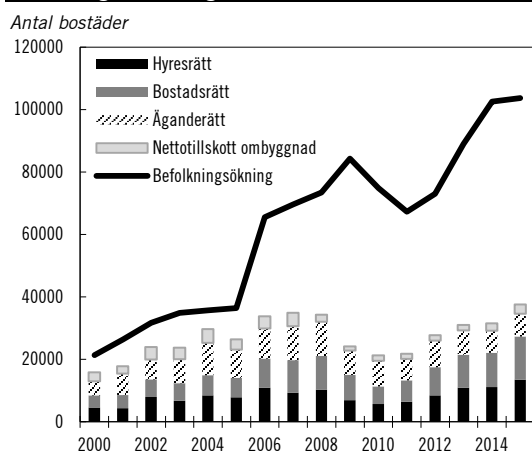
	2012	2013	2014	2015	2016 prognos	2017 prognos
Flerbostadshus	15 800	23 500	27 700	35 500	43 000	46 000
Småhus	5 500	6 900	8 400	10 200	11 000	12 000
Total nybyggnad	21 300	30 400	36 000	45 700	54 000	58 000
Nettotillskott genom ombyggnad	2 100	2 800	2 600	3 400	3 000	3 500
Totalt påbörjade bostäder	23 400	33 000	38 700	49 000	57 000	61 500
Befolkningsökning	73 000	89 000	102 500	103 700	122 900	155 100

Källa: Boverket.

Under 2015 färdigställdes totalt ca 37 500 bostäder varav ca 3 000 var nettotillskott genom ombyggnad och övriga genom nyproduktion. Nyproduktionen fördelade sig på 13 400 hyresrätter, 13 900 bostadsrätter och 7 300 äganderätter. Det innebär en ökning av samtliga former av boende jämfört med 2014.

Diagram 3.4 visar att det totala tillskottet av bostäder har ökat under senare år. En fortsatt kraftig befolkningsökning medför ett fortsatt stort behov av fler bostäder.

Diagram 3.4 Totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen

Källa: Statistiska centralbyrån.

Bostadsbeståndet

Äganderätter (egnahem och övriga direktägda bostäder) utgör ca 39 procent av beståndet, medan bostadsrätternas andel är 23 procent och hyreslägenheternas andel är 38 procent. Detta kan jämföras med 1990 då andelen äganderätter uppgick till 42 procent, andelen bostadsrätter 17 procent och hyreslägenheterna svarade för 41 procent. Under perioden 1990–2015 har således andelen bostadsrätter ökat medan såväl andelen äganderätter som andelen hyresbostäder har minskat. En del av förändringen förklaras dock av att folk- och bostadsräkningen 1990 redovisade bostäderna efter upplåtelseform medan uppgifterna i dagens lägenhetsregister visar ägarkategori, dvs. att hyresbostäder som ägs av bostadsrättsföreningar inte särredovisas som hyresbostäder. Sedan 1990 har andelen bostadsrätter i nyproduktionen varit förhållandevis hög, vilket tillsammans med ombildningar från hyresrätt till bostadsrätt är de huvudsakliga förklaringarna till de förskjutningar som skett mellan upplåtelseformerna. Av hyresbostäderna ägs 51 procent av privata fastighetsägare, 46 procent av kommunala allmännyttiga

bostadsföretag medan tre procent ägs direkt av stat, kommun eller landsting.

Tabell 3.6 Fördelning av upplåtelseformer 2015

Procent		
Upplåtelseform	Flerbostadshus	Småhus
Bostadsrätt	41	4
Hyresrätt	59	4
Äganderätt	0	92

Källa: Statistiska centralbyrån.

Det allmännyttiga beståndet ökar

Ca 20 procent av landets bostadsbestånd är lägenheter i kommunala allmännyttiga bostadsföretag. Det allmännyttiga bostadsbeståndet förändras genom försäljningar, inköp, nybyggnation, ombyggnation och rivningar. Under de två senaste åren har det allmännyttiga beståndet ökat med drygt 2 400 bostäder 2014 och drygt 3 600 bostäder 2015. Ökningen förklaras till stor del av att antalet försäljningar minskat. Under perioden 2010–2013 minskade det allmännyttiga bostadsbeståndet med omkring 5 000 bostäder per år.

Statliga kreditgarantier för bostadsbyggande

En kreditgaranti är en försäkring som ger långivaren ett skydd mot kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Antalet lägenheter för vilka garantier tecknas är fortsatt lågt. Äldre garantier förnyas inte varför det totala antalet garantier minskar.

Tabell 3.7 Kreditgarantier för bostadsbyggande

	2013	2014	2015
Antal lägenheter för vilka preliminära bedömningar gjorts under året	3 500	2 700	3 500
Antal lägenheter för vilka garantier under byggtiden tecknats under året	1 200	1 000	900
Antal färdigställda lägenheter för vilka garantier tecknats under året	300	300	300
Antal garantier vid årets slut	900	800	600
Garanterat belopp vid årets slut, mnkr	1 734 785	2 092 653	1 488 924
Förväntad förlust	6,4 %	4,3 %	5,6 %

Källa: Boverket.

Utvecklingen på bostadsmarknaden

Underskott på bostäder i de flesta kommuner

I 2016 års bostadsmarknadsenkät (BME) bedömer 240 av landets 290 kommuner att de har underskott på bostäder. Det är en ökning med 57 kommuner jämfört med 2015. Det råder underskott på bostäder i de flesta storstadskommuner på såväl centralorten som i kommunernas övriga delar. I högskolekommunerna råder det framför allt underskott på bostäder i kommunernas centrala delar. Tio kommuner uppger att det råder överskott på bostäder. Resterande 40 kommuner bedömer att det råder balans på bostadsmarknaden. Samtliga kommuner som anger att det råder balans eller att det finns ett överskott på bostäder har färre än 75 000 invånare.

Många har svårt att hitta en bostad

Underskottet på bostäder har ökat betydligt och det drabbar framför allt grupper som är nya på bostadsmarknaden, så som nyanlända och unga. 272 kommuner bedömer i BME att det är underskott på bostäder för nyanlända vilket är en kraftig ökning sedan tidigare års enkäter. År 2015 uppgav 244 kommuner att de hade underskott på bostäder för nyanlända. Motsvarande siffra 2014 var 196 kommuner. Kommunerna bedömer att det saknas hyresrätter och lägenheter med rimlig hyresnivå men även att det ställs höga krav på inkomst eller anställning för att nyanlända invandrare ska beviljas hyreskontrakt.

Liksom tidigare år är ungdomar en av de grupper som har svårast att etablera sig på bostadsmarknaden. Anledningen är framför allt att det generellt finns få lediga bostäder. År 2016 uppgav 245 kommuner att de hade underskott på bostäder för unga. Det var en ökning med 26 kommuner jämfört med 2015. I regeringens långtidsutredning konstateras att det är centralt för den ekonomiska tillväxten att exempelvis unga finner en bostad för att kunna komma in på arbetsmarknaden eller utbilda sig. Företag i framför allt storstadsregioner påtalar oftare att bristen på bostäder gör det besvärligt att rekrytera arbetskraft. Liksom 2015 uppger 27 av landets 43 högskolekommuner att det saknas bostäder som är särskilt avsedda för studenter på högskola eller universitet.

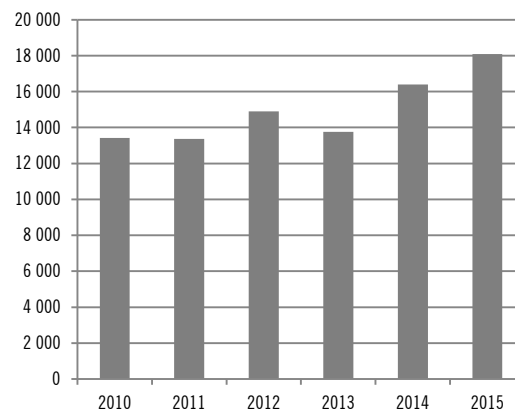
De som har svårare att få tillträde till bostadsmarknaden är grupper med svagare ekonomi, dit hör även många pensionärer. Kvinnor som grupp har lägre inkomster är män, vilket gör att de

drabbas hårdare. Särskilt hårt drabbas ensamstående kvinnor med barn. Bristen på bostäder drabbar också äldre som vill flytta till en mer tillgänglig bostad. Antalet kommuner som uppger att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre har minskat något från 122 kommuner 2015 till 109 detta år. Under de närmaste åren kommer dock antalet äldre personer öka markant. Antalet äldre ökar även i kommuner där befolkningen annars inte ökar vilket påverkar behovet av bostäder.

Antalet sociala kontrakt ökar

Den sekundära bostadsmarknaden, när kommunerna hyr eller äger lägenheter och hyr ut dessa till personer som av olika anledning inte kan få en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden, fortsätter att växa. 262 kommuner arbetar med sociala hyreskontrakt att jämföra med 220 kommuner 2010. De kommuner som använder denna typ av bostadssociala insats finns i alla kommuntyper och oavsett om det råder underskott på bostäder i kommunen som helhet eller inte. Enligt BME var antalet sociala hyreskontrakt 13 400 år 2010 och hade ökat till 18 100 för 2015.

Diagram 3.5 Antal lägenheter som kommunerna hyr ut med särskilda villkor

Källa: Boverkets bostadsmarknadsenkät.

Andrahandsmarknaden

Utvecklingen på andrahandsmarknaden har betydelse för hur väl det befintliga beståndet nyttjas. Detta har även relevans för målet om långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader. Nya regler för uthyrning av privata bostäder (andrahandsuthyrning) infördes 2013 genom lagen (2012:978) om uthyrning av egen bostad. Lagen gäller för villor, äganderätter och bostadsrätter ägda av privatpersoner.

Boverket har haft regeringens uppdrag att göra en uppföljning av ovan nämnda lag och har mot den bakgrunden undersökt utvecklingen i ett urval kommuner i Sverige (dnr N2015/01714/PUB). Enligt Boverket ökade andrahandshyrorna kraftigt för samtliga lägenhetstyper (bostadsrätter, hyresrätter och rum) och undersökta kommuner under perioden 2009–2015. Hyresökningarna har varit högst för bostadsrätter där hyrorna ökade med mellan 24 och 56 procent beroende på kommun och lägst för uthyrda rum där hyresökningen låg på mellan 15 och 39 procent beroende på kommun. De genomsnittliga andrahandshyrorna för bostadsrätter understiger ändå den högsta tillåtna nivån för den kostnadsbaserade hyressättningen. Hyrorna för samtliga lägenhetstyper, dvs. även de som inte omfattas av den nya lagen, har ökat snabbare efter att lagen om uthyrning av egen bostad trädde i kraft.

Under 2009–2011 minskade utbudet av bostäder att hyra i andra hand kraftigt. Trots att utvecklingen vände 2011 har marknaden ännu inte återhämtat sig. Ökningen efter 2011 drivs helt av en ökad uthyrning av bostadsrätter i Stockholmsområdet. Data över antalet uthyrningar visar att det är bostadsrättsuthyrningen som har en statistiskt säkerställd ökning efter införandet av den nya lagen. Det går enligt Boverket inte att dra några säkra slutsatser om rumsuthyrningen.

Antalet utfärdade hyresgarantier är fortsatt lågt

Kommunala hyresgarantier som berättigar till statlig ersättning har funnits sedan 2007. En hyresgaranti innebär att kommunen går i borgen för en hyresgäst som har tillräckligt god ekonomi för att ha ett eget boende, men som ändå har svårt att få en hyresrätt med besittningsskydd. De flesta personer som beviljas en hyresgaranti har någon form av betalningsanmärkning. Hyresgarantierna har använts sparsamt sedan de infördes. Under 2015 uppgick det beviljade bidraget för kommunala hyresgarantier till 555 000 kronor vilket motsvarar 110 utfärdade garantier i 14 kommuner. Det är färre garantier än vad som utfärdades 2014. Det finns också kommuner som ställer ut egna kommunala hyresgarantier som ofta används för att underlätta för personer med olika sociala problem att få en bostad (dnr N2015/00368/PUB).

Lägre hyreshöjningar

I genomsnitt var hyreshöjningen 1,3 procent mellan 2014 och 2015. Att jämföra med ett genomsnitt på 2,9 procent året innan. Hyran per kvadratmeter för nybyggda hyreslägenheter 2014 var i princip oförändrad jämfört med 2013 på riksnivå.

Bostadspriserna har fortsatt att öka

Fastighetsprisindex avseende småhus för permanentboende steg enligt Statistiska centralbyrån (SCB) med i genomsnitt knappt 11 procent under 2015. Antalet marknadsmässiga köp av småhus för permanentboende, exklusive tomt-rätter, uppgick 2015 till drygt 58 000 affärer. Det genomsnittliga priset för en småhusfastighet i landet uppgick enligt SCB till 2,4 miljoner kronor. I Storstockholm var genomsnittspriset knappt 5 miljoner kronor, i Storgöteborg 3,5 miljoner kronor och i Stormalmö 3,2 miljoner kronor.

Enligt SCB såldes drygt 107 000 bostadsrättslägenheter under 2015, exklusive överlåtelser genom arv, gåva, bodelning eller liknande. Det motsvarar ungefär 10 procent av bostadsrättsbeståndet.

I de tre storstadsområdena (Storstockholm, Storgöteborg och Stormalmö) såldes det bostadsrätter för 171 miljarder kronor, vilket motsvarar knappt 80 procent av det totala försäljningsvärdet. I Storstockholm var den totala omsättningen 133 miljarder kronor, vilket motsvarar drygt 60 procent av den totala omsättningen i landet. För Storgöteborg var motsvarande siffror 24 miljarder kronor och 11 procent och för Stormalmö 14 miljarder kronor och nästan 7 procent.

Medelpriset för en bostadsrättslägenhet var drygt 2 miljoner kronor under 2015, att jämföra med 1,7 miljoner kronor 2014. Mellan 2000–2015 har medelpriset för bostadsrätter ökat varje år med undantag av 2008. De regionala skillnaderna är dock stora. De dyraste bostadsrätterna finns i Stockholms län där medelpriset 2015 låg på nästan 3,3 miljoner kronor, medan Väster-norrlands län hade det lägsta medelpriset på 575 000 kronor. I Storgöteborg var medelpriset 2,3 miljoner kronor och i Stormalmö 1,4 miljoner kronor.

Enligt det s.k. HOX-indexet (Nasdaq OMX Valueguard-KTH Housing Index) ökade bostadsrättspriserna med knappt 3 procent under juli månad medan index för privatägda småhus

(egnahem) sjönk med drygt 1 procent. Bostadsrättsindex steg kraftigt i samtliga tre storstäder, i Stockholm med 3,5 procent, i Göteborg med 3,3 procent och i Malmö med 2,1 procent. Denna rekyl har utplånat de föregående månadernas nedgång i både Göteborg och Malmö, där tremånadersförändringen är upp 2,1 respektive 0,5 procent. I Stockholm ligger bostadsrättsmarknaden emellertid fortfarande 1,5 procent under toppnoteringen i april. Villaindex däremot gick ned i samtliga storstäder, i Stockholm med 0,4 procent, i Göteborg med 0,9 procent och i Malmö med 0,3 procent, vilket är ungefär i linje med utvecklingen under samma period tidigare år.

Under den senaste tolv månadersperioden ökade dock båda delindexen, bostadsrätterna med knappt 7 procent och egnahem med drygt 9 procent.

Det är i storstadsregionerna som bostadsrättspriserna har ökat mest. Index har dock utvecklats starkare i Malmö (+13 procent), följt av Göteborg (+9 procent) och därefter Stockholm (+5 procent). Sett över en tolv månadersperiod har villapriserna ökat med drygt 9 procent i Storstockholm och Storgöteborg, och med 7 procent i Stormalmö (Valueguard Index Sweden AB, Marknadsrapport, den 12 augusti 2016).

Hushållens skuldsättning fortsätter att öka

Enligt Finansinspektionens (FI:s) sjätte årliga bolåneundersökning (2016) ökade den genomsnittliga skuldkvoten för hushåll med nya bolån från 387 till 406 procent mellan 2014 och 2015. Det innebär att hushållen generellt lånar allt mer i förhållande till sina inkomster, vilket troligen till stor del beror på att bostadspriserna stigit klart snabbare än hushållens inkomster. Samtidigt har den genomsnittliga belåningsgraden sjunkit marginellt. Den uppgår nu till ca 65 procent, vilket är cirka en procentenhet lägre än 2014. Det innebär att hushållen i genomsnitt lånar något mindre i förhållande till bostadens värde än tidigare.

Trots att hushållen lånar mer i förhållande till sina inkomster har de, enligt FI, överlag tillräckliga marginaler för att klara sina betalningar. FI:s stresstester visar att det är få hushåll med nya bolån som skulle få problem att betala på sina lån om räntorna stiger eller om deras inkomster minskar. De senaste åren har andelen hushåll med små marginaler dessutom minskat.

Enligt FI har det sedan 2011 blivit allt vanligare med amorteringar. År 2015 amorterade 67 procent av alla hushåll med nya lån, vilket är en tydlig ökning från 2011 då motsvarande siffra endast var 44 procent. Det är framför allt hushåll med belåningsgrader över 70 procent som amorterar medan det är mindre vanligt med amorteringar för hushåll med lägre belåningsgrader. FI:s nyligen införda amorteringskrav, som omfattar hushåll som tar nya lån med belåningsgrader över 50 procent, kommer att innebära att amorteringarna ökar ytterligare.

Kommunens bostadsförsörjningsansvar

Riktlinjer för bostadsförsörjningen

Enligt lagen (2000:1388) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar ska riktlinjer för bostadsförsörjningen antas av kommunfullmäktige varje mandatperiod. I dag har ungefär hälften av landets kommuner antagit dessa, trots att detta är ett krav i lagen. Detta är dock en ökning jämfört med tidigare år. År 2010 hade 25 procent av kommunerna antagna riktlinjer och 2015 uppgav 41 procent av landets kommuner att de hade riktlinjer som antagits under innevarande eller föregående mandatperiod. För att kunna ta del av den s.k. kommunbonusen (stöd till kommuner som bygger nya bostäder och tar emot nyanlända) är det en förutsättning att kommunen har antagit riktlinjer. Mot denna bakgrund förväntas andelen kommuner som följer lagen och antar riktlinjer öka markant under 2016. Som ett stöd till kommunerna har Boverket tagit fram en handbok i att ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen.

Kommunala allmännyttiga bostadsaktiebolag

I lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag finns bestämmelser om begränsningar av värdeöverföringar. För räkenskapsåret 2014 har sammanlagt 257 allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag lämnat uppgifter som värdeöverföringar. Av dessa bolag har:

- 61 procent inte lämnat någon värdeöverföring alls till ägaren. Sedan dagens lagbestämmelser infördes 2011 har detta legat stabilt runt 60 procent.
- 36 procent lämnat värdeöverföring med tillåtet belopp.

- 3 procent lämnat värdeöverföring utöver tillåtet belopp. Detta omfattar sju bolag som överfört 11,4 miljoner kronor över tillåtet belopp.
- 18 bostadsbolag har använt möjligheten i lagen att göra undantag från högsta tillåtna värdeöverföring om sammanlagt 142 miljoner kronor. Dessa medel har främst använts till åtgärder inom kommunens bostadsförsörjningsansvar.

De totala värdeöverföringarna 2014 var 229 miljoner kronor, varav 142 miljoner kronor avser undantagen. Det är betydligt lägre än tidigare år då den totala summan uppgått till mellan 1,2 och 3,6 miljarder kronor. Denna minskning beror främst på att de tre bostadsbolagen i Stockholms stad inte fört över medel enligt undantagen (dnr N2016/01200/PUB).

Sverigeförhandlingen har inletts

Sverigeförhandlingen har inletts förhandlingar med kommunerna längs den (av Sverigeförhandlingen) föreslagna sträckningen av nya stambanor för höghastighetståg mellan Stockholm–Göteborg och Stockholm–Malmö. Ett av underlagen för Sverigeförhandlingens val av sträckning och stationsorter har varit kommunernas bedömning av antalet tillkommande bostäder till följd av en utbyggnad. Ett resultat av förhandlingarna avses bli åtaganden från kommunerna om att nya bostäder byggs. Sverigeförhandlingen har också inletts förhandlingar kring kollektivtrafikobjekt i de tre storstadsregionerna. Även dessa förhandlingar avses utmynna i åtaganden från kommunerna om bostadsbyggande.

3.5.4 Resultat – byggande

Delmål för området byggande är:

- Långsiktigt hållbara byggnadsverk.
- Effektiva regelverk och andra styrmedel som utifrån ett livscykelperspektiv verkar för effektiv resurs- och energianvändning samt god inomhusmiljö i byggande och förvaltning.
- En väl fungerande konkurrens i bygg- och fastighetssektorn.

Resultatindikatorer:

- Räntabilitet i byggföretag
- Energianvändning per areaenhet

Resultatredovisningen förs utifrån ovan nämnda mål.

Resultatredovisningen beträffande miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö finns under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Utvecklingen inom bygg- och fastighetssektorn

Antal beviljade bygglov ökar

År 2015 beviljades enligt SCB totalt 12 850 bygglov för nybyggnad, fördelade på 8 600 bostadsbyggnader, 1 900 fritidshus och 2 350 lokaler. För bostäder innebar det en betydande ökning jämfört med de närmast föregående åren. Siffrorna är preliminära och något avrundade eftersom det är viss eftersläpning i rapporteringen.

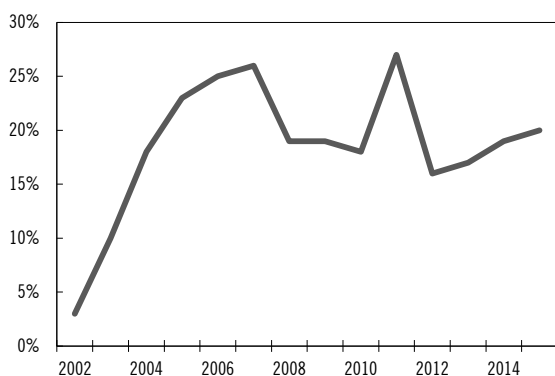
Tabell 3.8 Beviljade bygglov

Antal			
Byggnadskategori	2013	2014	2015
Bostäder	5 600	7 150	8 600
Fritidshus	1 750	1 650	1 900
Lokaler	2 300	2 400	2 350
Totalt	9 600	11 200	12 850

Källa: Statistiska centralbyrån.

Avkastningen i byggsektorn fortsätter att öka

Byggföretagens lönsamhet kan mätas i form av avkastning på eget kapital, s.k. räntabilitet. Det tycks finnas ett samband mellan företagets ökade lönsamhet och ett ökat bostadsbyggande, men hög lönsamhet kan också vara en indikation på bristande konkurrens. Sedan 2001 har bostadsbyggandet och räntabiliteten hos de stora byggföretagen ökat kraftigt.

Diagram 3.6 Räntabilitet på eget kapital i byggsektorn 2002–2015

Källa: Boverket.

Energieffektivisering i bebyggelsen

Energiprestandan fortsätter att förbättras för bostäder

Energiprestandan för nybyggda bostäder fortsätter att förbättras varje år. Flerbostadshusen visar en stagning medan lokalbyggnader visar den största förbättringen. Sett till den totala energiprestandan står en- och tvåbostadshusen för den största förbättringen de senaste åren. Mellan 2010 och 2015 har den genomsnittliga energiprestandan för en- och tvåbostadshusen förbättrats med över 9 procent.

Tabell 3.9 Genomsnittlig energiprestanda per nybyggnadsår $kWh/m^2 A_{temp}$

Byggnadskategori	2010	2011	2012	2013	2014
En- och tvåbostadshus	71	66	64	57	55
Flerbostadshus	90	84	81	73	74
Lokalbyggnader	98	79	82	79	72

Källa: Boverket. På grund av eftersläpning av statistikuppgifter har tabellen uppdaterats jämfört med förra årets redovisning.

Tabell 3.10 Genomsnittlig energiprestanda ackumulerat $kWh/m^2 A_{temp}$

Byggnadskategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015
En- och tvåbostadshus	119	116	115	113	111	110
Flerbostadshus	147	146	146	145	144	143
Lokalbyggnader	159	157	156	154	152	150

Källa: Boverket.

Antal en- och tvåbostadshus med mycket bra energiprestanda ökar

Antal en- och tvåbostadshus och lokaler med mycket bra energiprestanda, alltså energiklass A, ökar stadigt. Samma utveckling har dock inte

synts bland flerbostadshus, där har i stället antalet minskat något det senaste året. Även byggnader som uppnått en bra energiprestanda, alltså byggnader med energiklass B, ökar i nästan alla kategorier det senaste året. Då det finns en viss eftersläpning vid inlämningen av energideklarationerna är statistiken för 2014 inte jämförbar.

Tabell 3.11 Byggnader som energideklarerats med klass A och B

Antal

Byggnadskategori		2010	2011	2012	2013	2014
En- och tvåbostadshus	A	12	33	48	64	29
En- och tvåbostadshus	B	119	199	247	240	128
Flerbostadshus	A	2	6	3	1	1
Flerbostadshus	B	16	22	37	40	7
Lokalbyggnader	A	6	6	11	13	2
Lokalbyggnader	B	6	19	30	31	15

Källa: Boverket. På grund av eftersläpning av statistikuppgifter har tabellen uppdaterats jämfört med förra årets redovisning.

Byggnaders klimatpåverkan

Utsläppen av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler fortsätter att minska

Utsläppen från uppvärmning av bostäder och lokaler fortsätter att minska. Jämfört med 1990 är utsläppen för uppvärmning av bostäder nästan 90 procent lägre och för uppvärmning av lokaler nästan 85 procent lägre. Att utsläppen fortsätter att minska trots att det blir fler byggnader och lokaler beror framför allt på övergången från uppvärmning med oljepannor till uppvärmning med biobränslen, fjärrvärme och el. När det gäller elanvändning för uppvärmning är det ökad användning av värmepumpar som bidrar. Även åtgärder för att öka energieffektiviteten har medfört minskade utsläpp. Totalt står i dag uppvärmning av bostäder och lokaler för cirka två procent av de totala utsläppen av växthusgaser.

Tabell 3.12 Utsläpp av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler

Tusen ton koldioxidekvivalenter

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bostäder	1078	1010	814	771	742	670
Lokaler	568	715	653	522	420	398

Källa: Naturvårdsverket.

Ökat fokus på utsläpp under produktionsfasen

Traditionellt sett har det varit fokus på byggnadens driftsfas när sektorns utsläpp och energianvändning beräknas och på de regler som en byggherre måste beakta när en byggnad ska uppföras. I takt med att byggnaderna blir mer energieffektiva och tillförseln av energi för uppvärmning blir alltmer fossilfri har produktionsfasen fått ett ökat fokus. Boverket har haft regeringens uppdrag att följa upp byggnaders klimatpåverkan utifrån ett livscykelperspektiv. Av rapporten kan slutsatsen dras att även om livscykelperspektivet fått ett ökat fokus varierar kunskapsläget och det saknas tillförlitliga data. Regeringen har även gett bidrag till Sveriges Byggindustrier för två projekt där de analyserat energianvändning och klimatpåverkan av nyproducerade flerbostadshus innan driftsättning jämfört med driftfasen. Projekten visar att med dagens energieffektiva byggnader bidrar produktionsfasen ofta med minst 50 procent av klimatpåverkan. Samtidigt kan en betydande minskning av utsläppen under produktionsfasen ske, t.ex. via val av material. Boverket har också påbörjat en förstudie om miljö- och klimatanpassade byggregler.

Tillgänglighet i den bebyggda miljön*Genomförandet av funktionshinderspolitiken*

Boverket har sedan 2011 arbetat med att verka för ökad fysisk tillgänglighet i funktionshinderspolitiken. Boverket har summerat arbetet i en slutrapport (dnr N2016/02077/PUB). I rapporten redovisar Boverket hur de har arbetat för att öka den fysiska tillgängligheten i enlighet med regeringens inriktningsmål om att förbättra den fysiska tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Boverket konstaterar att fler kommuner än tidigare genomfört tillgänglighetsinventeringar av flerbostadshus, men i övrigt har det varit svårt att mäta effekterna av Boverkets arbete. Verket kommer att fortsätta arbetet kopplat till inriktningsmålen. Lagstiftningen om diskriminering har skärpts så att det tydliggjorts att bristande tillgänglighet kan räknas som en form av diskriminering, se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering, avsnitt 4 Diskriminering. Det sektorsövergripande arbetet med funktionshinderspolitiken beskrivs under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Utredning om bättre konkurrens för ökat bostadsbyggande

Utredningen om bättre konkurrens för ökat bostadsbyggande har haft i uppdrag att se över förutsättningarna för att främja konkurrensen på byggmarknaden och vid behov komma med förslag som kan förbättra situationen (dir. 2014:75). Syftet var att förbättra förutsättningarna så att utbudet av nya bostäder långsiktigt kan anpassas till efterfrågan. I utredningens betänkande Plats för fler som bygger mer (SOU 2015:105) konstateras att byggkostnaderna under lång period ökat mer än andra producentpriser i ekonomin samtidigt som produktivitetens utvecklingen varit väsentligt sämre än i den övriga industrin. Detta kan tyda på en svag konkurrens och ett begränsat omvandlingstryck. Den låga produktivitetens utvecklingen kan enligt utredningen bl.a. bero på att byggmarknaden är fragmenterad vilket gör byggprocessen projektinriktad. Utredningen konstaterar också att det förekommer mycket få utländska anbud vid allmännyttans upphandlingar och att det därför är viktigt att minska de etableringshinder som finns i Sverige för att få in anbud från utländska företag.

Utredningen bedömer att ökad enhetlighet och transparens i planprocessen kan vara av stor betydelse för att uppnå skalfördelar och kostnadseffektivt byggande. Vidare föreslår utredningen att regeringen bör ta initiativ till en nationell strategi med syfte att möjliggöra att ”typgodkända” flerbostadshus kan byggas i hela landet. För att öka antalet anbudsgivare föreslås att en myndighet bör få till uppgift att samla in upphandlingsstatistik och att se över behovet av upphandlingsstöd för bostadsbyggande. Betänkandet har nyligen remissbehandlats och bereds nu inom Regeringskansliet.

3.5.5 Resultat – lantmäteriverksamhet

Delmål för lantmäteriverksamheten är:

- En effektiv, rättssäker förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning.
- Informationsförsörjningen ska vara av god kvalitet, rikstäckande, långsiktig, stabil och säker. Användningen av den grundläggande informationen ska öka och komma till nytta hos fler användare och inom fler användningsområden.

- En effektiv och rättssäker inskrivningsverksamhet som bidrar till en väl fungerande fastighetsmarknad.

Resultatindikatorer:

- Kostnader och leveranstider för fastighetsbildningsärenden samt antalet överklaganden.
- Antal användare och omfattning av användningen av geodata.
- Handläggningstid för fastighetsinskrivningsärenden och antal ärenden med elektronisk ansökan.

Resultatredovisningen görs utifrån ovan nämnda mål.

Lantmäteri verksamheten är central för ett effektivt fungerande samhälle och viktig för samhällsutvecklingen. I samhällsplanering och byggande, i genomförandet av landsbygds- och skogspolitik, i miljöpolitik, i energipolitik, i transportpolitik och i försvarspolitik m.fl. områden behövs tillförlitliga uppgifter om t.ex. ägande av mark, planbestämmelser och rättigheter samt olika geografiska förhållanden (kommunikationsnät, bebyggelse, höjdförhållanden, vattendrag, m.m.).

Verksamhetens betydelse för utvecklingen inom offentlig och privat sektor ökar med den snabba tekniska utvecklingen. Tillgången till geografisk information och fastighetsinformation är grundläggande för digitaliseringen av processerna inom offentlig förvaltning och näringsliv, t.ex. samhällsbyggande, fastighets- och kreditmarknad.

Ett tryggt ägande säkerställs vilket är en förutsättning för en väl fungerande fastighetsmarknad. Fastighetsindelningen ligger till grund för allt ägande av fastigheter och för kreditmarknadssystemet i Sverige. Genom lantmäteri förrättningar försörjs samhället med fastigheter och rättigheter för bl.a. utbyggnad av infrastruktur, exploatering av mark för bebyggelse, rationalisering av jord- och skogsbruk och för utveckling av landsbygden.

Förrättningsverksamhet och fastighetsindelning

I Sverige bedrivs förrättningsverksamhet av Lantmäteriet och 39 kommunala lantmäteri-

myndigheter. Redovisningen avser den samlade verksamheten där inget annat anges.

Volym

Efterfrågan på lantmäteri förrättningar och inläggande ärendebalanser framgår av tabell 3.13.

Tabell 3.13 Inkomna och avslutade ärenden samt ärendebalanser vid årets slut

Antal ärenden					
Ärenden	2011	2012	2013	2014	2015
Inkomna	18 744	18 122	18 182	19 033	19 229
Avslutade	19 662	19 835	19 801	19 751	18 370
Ärendebalans	20 954	20 233	18 710	18 809	20 385

Källa: Lantmäteriet.

Ärendebalansen har ökat under 2015. Detta beror på att fokus har legat på att avsluta äldre ärenden samtidigt som det råder en stor brist på lantmätare.

Handläggningstider

Handläggningstider för två vanliga ärendetyper, enlotsavstyckning och fastighetsreglering mellan två fastigheter, fördelat på det statliga och det kommunala lantmäteriet framgår av tabell 3.14.

Tabell 3.14 Handläggningstider för enklare förrättningsåtgärder

Veckor, median					
Åtgärd	2011	2012	2013	2014	2015
LM avstyckning	18	18	20	22	26
KLM avstyckning	22	21	20	21	22
KM fastighetsreglering	22	23	23	23	31
KLM fastighetsreglering	26	25	23	25	26

Källa: Lantmäteriet.

Antalet sådana förrättningar har minskat kraftigt under de senaste åren, bl.a. beroende på ett lågt byggande. Minskningen har gjort att äldre förrättningar med lång leveranstid har fått stort genomslag på de genomsnittliga leveranstiderna. Även bristen på erfarna lantmätare har bidragit till de ökade leveranstiderna.

Kostnader

Lantmäteri förrättningar betalas av sakägarna. Ökade kostnader hos lantmäteri myndigheten resulterar därför i ökade kostnader för sakägarna. Sakägarnas och Lantmäteriets kostnader för vissa enklare förrättningar framgår av tabell 3.15.

Tabell 3.15 Kostnader för enklare förrättningsåtgärder

Kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Kostnad avstyckning					
LM	23 621	23 095	26 065	27 871	29 085
Sakägare	24 020	24 126	25 590	29 584	28 666
Kostnad fastighetsreglering					
LM	22 609	21 742	25 152	26 161	27 856
Sakägare	22 768	23 079	24 472	27 356	27 600

Källa: Lantmäteriet.

Full kostnadstäckning har inte uppnåtts. Detta beror bl.a. på en ökning av antalet äldre ärenden som avslutats där det inte är möjligt att fakturera för faktisk tid som är nedlagd. Anledningar kan bl.a. vara att förutsättningarna i ärendet har förändrats och att mindre erfarna lantmätare under upplärning har handlagt ärendet.

Överklaganden

Ett mått på kvaliteten i förrätningarna är andelen överklagade och återförvisade ärenden. Redovisningen av överklagade och återförvisade ärenden i tabell 3.16 ska relateras till att det årligen avslutas ca 20 000 ärenden (19 229 ärenden 2015). Den låga andelen överklagade respektive återförvisade ärenden visar på att rättssäkerheten är god. Antalet överklagade fakturor ligger även 2015 på en hög nivå. Den orsak som anges för överklaganden är att priset upplevs som högt.

Tabell 3.16 Överklagade och återförvisade ärenden

Antal ärenden

Ärende	2011	2012	2013	2014	2015
Överklagade	436	453	466	556	539
Återförvisade	63	86	65	60	64
Överklagade fakturor	137	243	238	429	562

Källa: Lantmäteriet.

Informationsförsörjning

Användningen av Lantmäteriets grundläggande information har ökat

Geodata är viktiga underlag för effektiv samhällsplanering, ett rättssäkert samhälle och en enklare vardag för medborgaren. Exempel på samhällsprocesser där geodata av hög kvalitet är en förutsättning är utveckling av transportnätet, stadsbyggnad och klimatanpassning. Grundlägg-

ande geografisk information- och fastighetsinformation används bl.a. när kartor tas fram som visar var gränser går, var hus står, var adressen ligger och hur vägen går. De flesta använder geodata dagligen, t.ex. för att försöka hitta rätt i en stad, på landsbygden och i naturen. Ibland behövs också geodata för andra ändamål, t.ex. för att köpa, bygga eller sälja hus, planera och bygga vägar eller annan infrastruktur, planera och bevara miljön, förebygga kriser och katastrofer eller rädda liv och egendom när olyckan redan varit framme.

Användningen av Lantmäteriets grundläggande information har ökat kraftigt både när det gäller visnings- och nedladdningstjänster. Vad gäller ökningen av visningstjänsterna står användningen av e-tjänsterna för kartor och bilder för en betydande del. Den grupp som Lantmäteriet levererar mest geodata till är till parterna i geodatasamverkan, vilka även är de största användarna av geodatatjänsterna. Antalet nedladdningar av data har ökat jämfört med föregående år. Detta beror främst på att Lantmäteriet från juli 2015 erbjuder Översiktskartan och en enkel höjdmodell som öppna data. Vid utgången av 2015 är totalt 246 samverkansparter (länsstyrelserna räknat som en part), varav 209 kommuner, med i geodatasamverkan och får tillgång till det samlade utbudet av geodata. Antal kontrakterade användarorganisationer vid årets slut uppgick till 316 stycken, motsvarande siffra för 2014 var 271 stycken.

Öppna data

Lantmäteriet har beslutat att göra vissa av myndighetens småskaliga kartprodukter fritt tillgängliga. Det innebär att såväl allmänhet som privata och offentliga aktörer får fri tillgång till många av de kartor som används i samband med friluftsliv, transporter och översiktlig planering. I juli 2015 släpptes översiktskartan och en enklare höjdmodell och i januari 2016 öppnade Lantmäteriet upp kartdata ner till skala på 1:50 000 (väg-, terräng- och fjällkartan) och en Swepos (Lantmäteriets stödsystem för satellitpositionering i Sverige) positioneringstjänst med meternoggrannhet. Antalet nedladdningar av översiktskartan ökade drygt 60 gånger under andra halvåret 2015 jämfört med första halvåret. Höjd-data laddades ner motsvarande 1 100 Sverigetäckningar under andra halvåret jämfört med 1,5 Sverigetäckning första halvåret.

Den geodetiska infrastrukturen vidareutvecklas

Lantmäteriet är ansvarigt för den nationella geodetiska infrastrukturen som består av de nationella och över tiden hållbara referenssystemen i plan, höjd och tyngdkraft samt det nationella nätet av permanenta referensstationer för positionering – GNSS (GPS/GLONASS) som kallas för Swepos. Övergången till de nationella referenssystemen Sweref 99 i plan och RH 2000 i höjd pågår, och Lantmäteriet har ett särskilt uppdrag att stödja myndigheter och kommuner vid övergången. Vid 2015 års utgång hade 277 kommuner gått över till Sweref 99 och 186 kommuner hade bytt till RH 2000. Samtidigt hade 85 procent av de statliga myndigheter och bolag som berörs gått över till Sweref 99 och RH 2000. Stationsnätet i Swepos har förtätats ytterligare och bestod i december 2015 av 368 stationer. Antalet kunder som abonnerar på positioneringstjänster ökar ständigt och uppgår i dag till drygt 2 800 stycken.

Arbetet med framtagandet av en nationell höjdmödel fortgår och arbetet med geografiska data i 3D har påbörjats

Under 2015 har uppbyggnaden av den nya nationella höjdmödeln fortsatt. Mödeln är framtagen som ett stöd för anpassningen till ett förändrat klimat t.ex. genom att samhällsplaneraren ser vilka vägar vattnet tar om det blir översvämning, men har också visat sig ha många andra användningsområden. Vid 2015 års utgång hade Lantmäteriet skannat 95 procent av Sveriges yta (460 000 km²). För kommande år återstår delar av fjällen och fjällnära områden i Norrlands inland att skanna.

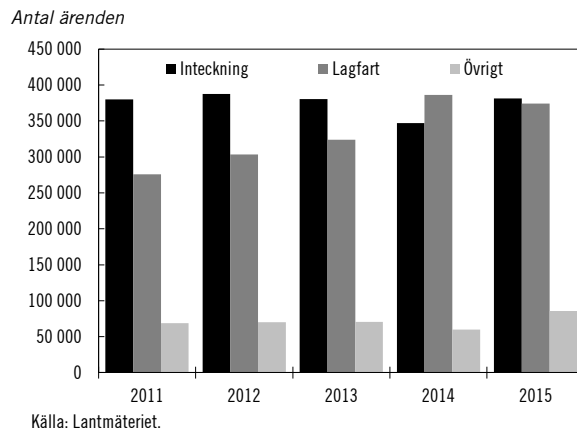
Lantmäteriet har tillsammans med berörda myndigheter och ett antal kommuner påbörjat arbetet med att ta fram gemensamma specifikationer och enhetliga utbytesmodeller för geografisk information i 3D.

Inskrivningsverksamhet

Volym

Lantmäteriets fastighetsinskrivning bedrivs på sju orter i landet. Antalet inskrivningsärenden ökade under 2015, bl.a. till följd av det låga ränteläget. Fördelningen av olika ärendetyper framgår av diagram 3.7.

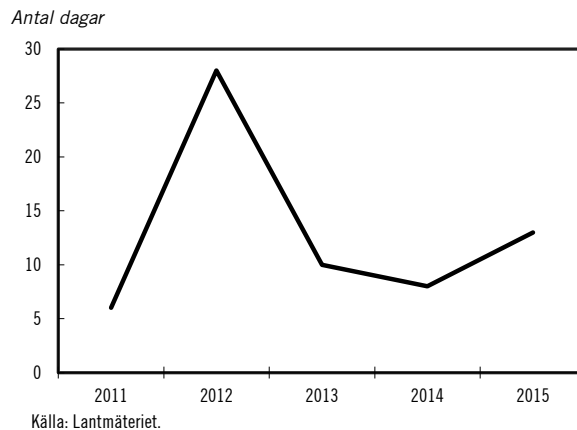
Diagram 3.7 Fördelning av ärendetyper i inskrivningsverksamheten

Kötiderna ligger på en rimlig nivå

Kötiderna har ökat under 2015 och den genomsnittliga kötiden för helåret uppgick till 13 dagar. Orsaken till den längre handläggningstiden är den kraftigt ökade ärendevolymen. De genomsnittliga kötiderna framgår av diagram 3.8.

Diagram 3.8 Genomsnittligt antal köddagar

Under året har arbetssättet med en gemensam nationell kö utvecklats för att undvika akut produktionsutjämning mellan kontoren.

Elektroniska ansökningar

Antalet ansökningar om inskrivning som ges in elektroniskt har ökat kraftigt och utnyttjas nu i 16 procent av alla inskrivningsärenden. Vid utgången av 2015 hade 64 kunder anslutit sig till tjänsten.

3.5.6 Forskningsfrågor

Forskning inom plan-, bygg- och bostadsområdet samt hållbar stadsutveckling

Uppdraget för Forskningsrådet för hållbar utveckling, Formas, är att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Formas har också till uppgift att nyttiggöra forskningsresultat och främja en hållbar utveckling i samhället. Forskning inom planering, byggande, bostäder och hållbar stadsutveckling finansieras framför allt av Formas men även av Verket för innovationssystem (Vinnova).

På uppdrag av regeringen utvecklar Formas ett forskningsprogram för hållbart samhällsbyggande. Under 2015 gjorde Formas en utlysning av forskningsanslag om drygt 200 miljoner kronor för perioden 2016–2020. Utlysningen omfattar hela samhällsbyggnadsområdet och består av fem delutlysningar för forskningsprojekt, forskningsprojekt för framtidens forskningsledare, utvecklings- och demonstrationsprojekt, internationell samverkan samt forskarskolor.

3.5.7 Analys och slutsatser

Samhällsplanering

Effektivare plan-, bygg- och genomförandeprocess
Kommunernas möjligheter att skapa förutsättningar för fler bostäder behöver öka. Den omfattande bristen på bostäder medför att det finns ett stort behov av ny bebyggelse, liksom utveckling av det befintliga bostadsbeståndet, i stora delar av landet. Ofta krävs en detaljplan för att möjliggöra den nya bebyggelsen och många gånger kan det ta lång tid att upprätta en sådan, inte minst när det finns många motstridiga intressen. Samtidigt finns det många exempel på att planläggning kan gå relativt snabbt.

När det gäller tiden som planprocessen tar i anspråk beror skillnaderna ofta på komplexiteten i planeringsuppgiften och kommunens möjligheter att hantera förutsättningarna, utifrån behov av tillräckliga ekonomiska och personella resurser och handläggarens kompetens.

Långa ledtider för planläggning m.m. har betydelse för förutsättningarna för en effektiv

konkurrens inom byggsektorn då utdragna processer ofta medför stora kostnader för byggherrn. Många mindre aktörer i byggsektorn saknar de resurser som krävs för att kunna sätta igång ett byggprojekt vars genomförande förutsätter att en detaljplan tas fram.

Kortare ledtider i planprocessen ger möjlighet för fler mindre och medelstora byggherrar att ta initiativ till planläggning. Kortare ledtider kan därmed bidra till ökad konkurrens inom byggsektorn och därmed till ett ökat utbud av bostäder till lägre priser.

Mot denna bakgrund behöver kommunernas förutsättningar att upprätta detaljplaner för nya byggprojekt förbättras.

Inför den kraftiga utbyggnaden av bostadsbeståndet som Sverige står inför är det viktigt att samhällsplaneringen tas tillvara som ett viktigt verktyg för att nå de nationella miljömålen.

Staten behöver göra mer för att förbättra förutsättningarna för byggandet

Även om det är en kommunal uppgift att planlägga användningen av mark och vatten enligt plan- och bygglagen har staten ofta ett stort inflytande över frågor som har betydelse för möjligheterna att bygga på en viss plats. Det handlar bl.a. om det regelverk som anger ramarna för planeringen samt olika nationella mål, planer och program som inverkar på den kommunala planeringen.

Staten har flera möjligheter att påverka förutsättningarna för att göra det enklare att etablera ny bebyggelse och samtidigt säkerställa att det som byggs blir långsiktigt hållbart. Det kan bl.a. ske genom att staten utvecklar vägledningen när det gäller hur regelverket bör tillämpas och att staten tydligare prioriterar mellan olika statliga intressen, utifrån ett hållbarhetsperspektiv och en helhetssyn på markanvändningen. Ett exempel där det är viktigt att påverka förutsättningarna för byggandet är planeringens roll i anpassningen till ett förändrat klimat, bl.a. om var och hur bostäder byggs.

Behov av ytterligare regelförenklingar

Att regelverket är ändamålsenligt utformat är av stor betydelse för att plan-, bygg- och genomförandeprocessen ska kunna genomföras effektivt. Arbetet med att identifiera och åtgärda onödiga hinder i samhällsplaneringsprocessen behöver därför fortsätta. Samtidigt är det viktigt att grundläggande skydd för människors hälsa och miljö värnas vid planering och byggande.

Utvecklingen av den kommunala planeringen

Planeringsaktiviteten och planberedskapen behöver öka. En stor del av den bostadsproduktion som sker äger rum på mark som nyligen har planlagts, inte minst i landets tillväxtregioner där det finns ett stort behov av nya bostäder. En ökad planläggningsaktivitet och planberedskap är således en förutsättning för att bostadsbyggandet ska öka. Planeringsaktiviteten är viktig för att kunna tillgodose de omfattande behoven av nya bostäder.

Översiktsplaneinstrumentet behöver utvecklas

Antalet översiktsplaner som antas eller aktualitetsförklaras fortsätter att vara lågt, och det är många kommuner som inte uppfyller kravet på att översiktsplanen ska vara aktuell. Den förhållandevis låga planeringsaktiviteten inom översiktsplaneringen kan åtminstone delvis antas bero på att nyttan av en aktuell översiktsplan uppfattas som låg i förhållande till det arbete som det innebär för kommunen att hålla översiktsplanen aktuell. Erfarenheterna från tillämpningen pekar även på att översiktsplanen i många fall inte ger den vägledning för efterföljande beslut som lagstiftaren avsett att översiktsplanen ska ge. Det finns därmed behov av att se över hur översiktsplaneinstrumentet kan utvecklas för att säkerställa att plan- och bygglagen ger goda förutsättningar för en rationell planeringsprocess som ger en tydlig nytta för kommunerna.

Regelverket var inte rustat för flyktingsituationen under 2015

Under 2015 var det ovanligt många människor som sökte asyl i Sverige, vilket innebar att det på kort tid behövde inrättas flera nya boenden för asylsökande. Plan- och bygglagen har som huvudsyfte att skapa en bebyggd miljö som är hållbar för en lång tid framöver. Lagen är inte utformad för en situation där det uppstår en akut brist på boende och kommunerna snabbt ska ordna boendeplatser.

Regeringen införde den 1 januari 2016 vissa lättnader för de krav som ställs på s.k. tillfälliga anläggningsboenden. Boverket har framfört att nuvarande regler i plan- och bygglagen och tillhörande föreskrifter kan göra det svårt att vidta åtgärder i den omfattning och med den skyndsamt som situationen kräver. Regeringen delar bedömningen att nya och ändrade behov ska kunna tillgodoses bättre i samband med flyktingkriser. I en promemoria från Näringsdep-

artementet föreslås därför en ändring i plan- och bygglagen med innebörden att regeringen bör ha möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från kraven i lagen, för de fall då tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att boenden för asylsökande snabbt ska kunna anordnas under en begränsad tid (dnr N2016/04184/PUB). Promemorian har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Svårigheten att hitta kvalificerad arbetskraft begränsar byggandet

Bristen är stor på fysiska planerare med längre arbetslivserfarenhet och det är generellt sett svårt att få tag i ingenjörer inom bygg-, mark- och anläggningsområdet. Boverket uppger att det är svårt för mindre och mellanstora kommuner att behålla anställda med lång erfarenhet. Dessa kommuner blir steget där de anställda bygger upp sin erfarenhet för att bli attraktiva för konsultbolag och större kommuner. Även i storstäderna kan det vara svårt att behålla erfarna och kompetenta medarbetare eftersom rörligheten på arbetsmarknaden är stor. Bristen på kvalificerad arbetskraft kan antas bli en begränsande faktor för utvecklingen inom samhällsplaneringen framöver.

Hållbar stadsutveckling

Den snabba urbanisering som sker både i Sverige och i andra delar av världen leder till stora utmaningar såsom risk för social skiktning och ökade utsläpp av växthusgaser. I städerna finns dock möjligheter att möta dessa utmaningar och skapa lösningar, t.ex. genom digitalisering och ny teknik för att bygga smarta, resurseffektiva systemlösningar som kan leda till en positiv och hållbar utveckling såväl miljömässigt som socialt och ekonomiskt.

Att våra städer kan växa på ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart sätt är en förutsättning för att de ska kunna utgöra attraktiva livsmiljöer för lång tid framöver för alla kvinnor och män, oavsett bakgrund, ålder och funktionsförmåga. De globala mål för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals) som lanserades 2015 utgör en viktig utgångspunkt för det arbetet.

Sverige har just nu en mycket stor tillströmning av nya invånare som behöver bostad och som behöver ta del av städernas service och infrastruktur, vilket späder på en redan allvarlig bostadsbrist. Kravet på snabba, billiga bostäder ska tillgodoses samtidigt som en god livsmiljö ska bevaras och utvecklas. Det finns höga ambitioner att planera hållbara stadsmiljöer med hållbara transportlösningar, hållbar avfallshantering, tillgång till service och tätortsnära natur. Det arbete som bedrivs av regeringen genom bl.a. stadsmiljöavtal och bidrag till utemiljöer och jämställda offentliga miljöer är viktigt för att utvecklingen i städerna ska bli mer hållbar utifrån flera olika perspektiv, inte minst för att bidra till ekonomisk jämställdhet och jämställda möjligheter att ta plats i offentliga rum. Det är också viktigt för att kunna uppnå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Med dagens teknik finns stora möjligheter att effektivisera och utveckla innovativa lösningar som kan bidra till en utveckling i städerna som är både ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar. Alltmer fokus läggs därför i dag på hur digitaliseringen kan bidra till att utveckla effektiva och innovativa lösningar för t.ex. transporter, avfallshantering, energisystem och medborgardialog.

En utmaning med hållbar stadsutveckling är att många olika frågor och dimensioner behöver hanteras samtidigt. Till detta kan läggas att det är många aktörer på olika nivåer i samhället som är berörda. Det krävs alltså ett integrerat arbetssätt. Genom plattformen för hållbar stadsutveckling har regeringen gett ökade förutsättningar för koordinering och samverkan och gett möjligheter till mer dialog och fler möten samt till att sprida och utveckla relevant kunskap för berörda aktörer. Plattformen blir alltmer känd för fler och kan därmed göra större nytta.

Bostadsmarknad

Stort behov av bostäder i hela landet

Den fortsatta befolkningsökningen ställer stora krav på bostadsbyggandet för att klara bostadsbehoven. En väl fungerande bostadsmarknad i hela landet handlar också om att skapa förutsättningar för ökad rörlighet på den existerande bostadsmarknaden så att bostadsbeståndet nyttjas mer effektivt. Enligt regeringens långtidsutredning finns stora regionala skillnader i den för-

väntade framtida demografiska utvecklingen. Stockholm, Skåne och Västra Götaland väntas växa mest medan befolkningen i Norrbotten och Västernorrland förmodas minska. En konsekvens av detta är att efterfrågan på fler bostäder kan förväntas vara stor i de expanderande regionerna. Att befolkningen som är över 65 år förväntas växa i hela landet ställer därtill krav på tillgängliga bostäder.

Boverkets uppskattning av bostadsbehovet är att det behöver byggas fler än 710 000 bostäder till 2025. Regeringen har genom satsningar på fler nya bostäder tagit en mer aktiv statlig roll för att få till en väl fungerande bostadsmarknad. Det statliga stödet till kommuner som ger startbesked enligt plan- och bygglagen för nybyggnation syftar till att stimulera ett ökat bostadsbyggande. En förutsättning för att erhålla stöd för en kommun är att det finns antagna riktlinjer för bostadsförsörjningen och en nyligen antagen eller aktualitetsförklarad översiktsplan. Trots att regeringen genomfört den mest omfattande bostadspolitiska satsningen på över 20 år och att bostadsbyggandet nu ökar bedömer regeringen att det finns behov av att överväga ytterligare åtgärder för att bostadsbyggandet ska motsvara behovet av nya bostäder, som även personer med relativt låga inkomster kan bo i, i alla delar av landet de kommande åren.

Kreditgarantierna och hyresgarantierna används sparsamt

Efterfrågan på de befintliga statliga kreditgarantierna för bostadsbyggande är relativt låg. Samtidigt kan kreditgarantier fylla en viktig funktion för vissa grupper eller delmarknader, särskilt under perioder med finansiell instabilitet.

Få kommuner använder sig av möjligheten att ställa ut hyresgarantier som berättigar till statligt stöd. Boverket har gjort en översyn av hyresgarantierna och konstaterar samtidigt att många hushåll borde vara hjälpta av en hyresgaranti för att kunna teckna ett hyreskontrakt.

Allt fler får det svårare att komma in på bostadsmarknaden

Ett ökat antal kommuner uppger att de har underskott på bostäder och att det framför allt drabbar grupper som är nya på bostadsmarknaden. Fler kommuner än förra året uppger att det bl.a. är underskott på bostäder för ungdomar och nyanlända. Lägesbilden är inte ny men har intensifierats det senaste året. Med anledning av det stora antalet asylsökande som kom till

Sverige förra året kommer efterfrågan på bostäder för gruppen nyanlända vara fortsatt hög.

Kommunernas arbete med att ordna bosättning till nyanlända

Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i kraft. Lagen ersätter tidigare överenskommelser om mottagande och innebär att alla kommuner blir skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända för bosättning. Detta innebär givetvis en stor utmaning för många kommuner med tanke på det stora antalet nyanlända och rådande bostadsmarknadssituation där en majoritet av landets kommuner har brist på bostäder. Det pågår ett intensivt arbete hos många kommuner med att klara denna utmaning. Regeringen ser mot den bakgrunden ett behov av att stödja kommunerna i deras arbete med att ordna bosättning till nyanlända och har därför beslutat om en kommunbonus till kommuner som bygger nya bostäder och tar emot nyanlända. Regeringen har också avsatt medel i propositionen Vårändringsbudget för 2016 för att, inom ramen för de s.k. paragraf 37-medlen, stödja de kommuner som genom förmedling eller på andra sätt vill uppmuntra privatpersoner att hyra ut en del av, eller hela sin bostad till nyanlända.

Byggande

Funktionshinderspolitiken behöver ses över

Boverket bedömer att kommunernas arbete med tillgänglighetsinventering av flerbostadshus har bidragit till att öka den fysiska tillgängligheten, även om det har varit svårt att mäta i vilken omfattning. Regeringen anser att det är viktigt att öka den fysiska tillgängligheten och personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet. Den nuvarande strategin för funktionshinderspolitiken avslutas 2016. Inom Regeringskansliet har därför ett arbete påbörjats för att ta fram förslag på ny funktionshinderspolitik för 2017. Det sektorsövergripande arbetet med funktionshinderspolitiken beskrivs under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Det befintliga byggnadsbeståndet behöver energieffektiviseras

Byggnadsbeståndet står för cirka en tredjedel av Sveriges totala energiförbrukning. Energianvänd-

ningen i både nya och befintliga byggnader minskar för varje år. För att underlätta en omställning till ett energisystem baserat på 100 procent förnybar energi är det viktigt att energianvändningen i byggnader även framöver fortsätter att minska. Det kan därför finnas skäl att ytterligare främja en energieffektivisering av den befintliga bebyggelsen. Om energieffektiviseringen av den befintliga bebyggelsen ska öka behöver fastighetsägare få tillgång till bättre underlag inför beslut om investeringar. Det behöver därför tas ett samlat grepp om insamling och spridning av utvecklingsfrämjande och kunskapshöjande underlag om hållbar, resurseffektiv och energieffektiv renovering.

Energieffektiviserande åtgärder i en befintlig byggnad tillkommer nästan alltid i samband med en renovering. Detta beror främst på att det är enklare att genomföra åtgärder och välja energieffektiva lösningar när man ändå gör ingrepp i fastigheten. På detta sätt kan även kostnaderna hållas nere och utrymme skapas för bättre lönsamhet för åtgärderna. En renovering innebär en investering som fastighetsägaren vill ska ge avkastning över tid. Detta innebär ibland hyreshöjningar vilket i sin tur kan få till följd att en del hushåll med lägre inkomster, ofta äldre kvinnor, inte kan bo kvar i sina lägenheter. Det behövs därför ekonomiska incitament för att dels öka renoveringstakten, dels motverka att befintliga hyresgäster måste flytta efter en renovering. Förordningen (2016:837) om stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden träder i kraft den 1 oktober 2016.

Standarder behöver vara tillgängliga

Systemet med standarder har en särskilt viktig ställning inom byggsektorn. Förutom att det hänvisas till ett stort antal standarder från byggregelverket så är harmoniserade standarder inom ramen för byggproduktförordningen inte frivilliga utan bindande. Boverkets konstruktionsregler är sedan ett antal år tillbaka ersatta med de s.k. eurokoderna. Detta har inneburit att kostnaderna ökat för många företag då standarder kostar pengar till skillnad från myndigheters föreskrifter som är fritt tillgängliga. Vissa initiativ har tagits vilket bl.a. medfört att eurokoderna numera finns tillgängliga för kostnadsfri nedladdning på Swedish Standards Institute (SIS) hemsida för dem som är bosatta eller verksamma i Sverige. På grund av den ställning standarder har inom byggsektorn har Boverket fått i upp-

drag att dels ta fram en strategi för hänvisning till standarder, dels ta fram förslag till utvecklade krav på standardiseringen inom byggområdet. Arbetet med att hitta vägar för att standarder inom byggsektorn ska bli mer lättillgängliga behöver fortsätta.

Större hänsyn till hela byggprocessens klimatpåverkan behövs

Stora insatser har de senaste åren gjorts för att undersöka och minska byggnaders klimatpåverkan under driftfasen. I takt med att byggnader blir mer energieffektiva och den energi som tillförs byggnaderna blir mer förnybar så ökar – relativt sett och ur ett livscykelperspektiv – klimatpåverkan från byggnadens produktionsfas. Fokus på byggnaders klimatpåverkan under produktionsfasen har ökat, men mer behöver göras. Det är därför viktigt att hela byggprocessens klimatpåverkan belyses och att arbetet med att se över hur produktionsfasens klimatpåverkan ska tas om hand fortsätter.

Brist på arbetskraft riskerar hämma bostadsbyggandet

Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer visar att andelen byggföretag som anger arbetskraft som främsta hinder för ökat byggande har ökat snabbt under 2015. I konjunkturbarometern från april 2016 rapporterar byggsektorn att antalet anställda fortsätter att öka men trots sysselsättningsökningen anger byggföretagen att bristen på arbetskraft fortsatt är det största hindret för ett ökat bostadsbyggande.

Med tanke på det stora bostadsbyggnadsbehov som finns och som väntas finnas under ett antal år framöver kan bristen på arbetskraft antas bli en begränsande faktor för bostadsbyggandet framöver.

Lantmäteriverksamhet

Förrättningsverksamhet och fastighetsindelning

Förrättningsverksamheten står inför stora utmaningar beroende på den stora brist på och konkurrens som råder om erfarna förrättningslantmätare. Bristen på lantmätare är påtaglig även hos andra statliga, kommunala och privata aktörer inom samhällsbyggnadsområdet.

Tillgången till kompetent förrättningspersonal påverkar resultatet i stor utsträckning och kompetensförsörjningen är central. En åtgärd för att klara kompetensförsörjningen är den produk-

tionsutjämning som införts. Ärenden kan fördelas över hela landet för att överbrygga den brist som kan uppstå när en förrättningslantmätare slutar. Vidare har teamarbete införts där olika kompetenser utför särskilda delar i en förrättning så att förrättningslantmätarnas tid kan utnyttjas på bästa sätt. För att få en enhetlig hantering av inkomna ärenden startades under 2015 ett projekt i region Norr där alla inkommande ärendet tas emot på en ort och registreras i handläggningssystemet. Projektet är avslutat med ett positivt resultat och arbetssättet kommer att börja tillämpas i övriga delar av landet.

Informationsförsörjning

Hela geodatamarknaden växer. Efterfrågan på Lantmäteriets produkter ökar och allt fler kommersiella aktörer agerar på marknaden. En viktig faktor för tillväxten har varit den tekniska utvecklingen vad gäller bl.a. mobiltelefoner och surfplattor, där positionering och därmed geodata är en nyckelkomponent, men även genom utvecklingen av insamlingstekniker av olika slag.

Den ökade användningen i samhället ställer allt större krav på harmonisering av gemensamma geodata och utvecklingen av standarder. Det ska vara lätt att utbyta information mellan olika användare och informationen ska kunna återanvändas inom olika organisationer och inom hela kedjan av t.ex. ett ärende. Som ett led i detta arbete har Lantmäteriet fått regeringens uppdrag att vara utvecklingsmyndighet för den digitala samhällsbyggnadsprocessen. Fokus i uppdraget ligger i informationsflödet mellan de olika aktörerna; oavsett om det gäller geodata och 3D-kartor, planhandlingar, resultat från fastighetsbildningen eller andra beslut. Uppdraget pågår t.o.m. 2018.

Ett annat viktigt steg för att öka användningen av offentlig information i samhället är att denna information, exempelvis geodata, blir öppna, dvs. avgiftsfria och utan begränsande användningsvillkor. Ett första steg har tagits av Lantmäteriet genom att bl.a. vissa småskaliga kartor tillhandahålls som öppna data.

Inskrivningsverksamhet

Verksamheten påverkas av aktiviteterna på finans- och fastighetsmarkanden. Det rekordlåga ränteläget, som innebär flera fastighetsaffärer, har bidragit till ett ökat ärendeflöde vad gäller lagfarter, inteckningar och andra inskrivningar. En ökad tillväxttakt för hushållens lån, speciellt för bostadsändamål, innebär normalt sett högre

volymer av in-teckningsärenden. Under året har genomsnittsvärdet för en nyin-teckning ökat med 32 procent, från 502 000 kronor till 660 000 kronor medan volymen av in-teckningsärenden har minskat. Även förslagen om amorteringskrav på bostadslån och förändrade villkor för ROT-avdraget har sannolikt påverkat ärendeströ-mingen.

Kötiderna har ökat under 2015 beroende på den kraftigt ökade ärendevolymen. Under året genomfördes resursförstärkningar i verksamheten för att kunna möta den ökade ärendevolymen, vilket fick till följd att kötiderna sjönk och sammantaget ligger på en acceptabel nivå.

Forskningsfrågor

Forskning inom plan- och byggfrågor, hållbar stadsutveckling, bostäder och markfrågor är av stor vikt för att bidra till regeringens prioriteringar och de långsiktiga behoven i samhället. Det finns stora samhällsbehov av forskning rörande den snabba stadsutvecklingen och de demografiska utmaningarna som följer av såväl inhemsk migration som av de senaste årens ökning av antalet nyanlända.

Forskning och innovation bidrar till att lösa viktiga samhällsutmaningar inte minst kopplat till de nationella miljö kvalitetsmålen, Generationsmålet och byggandet av det hållbara samhället. Väl planerade och uppförda bostäder och byggnader med livscykelanalyser i fokus är en förutsättning för en hållbar utveckling och en god livsmiljö som sätter människan i fokus. De stora utmaningar samhället står inför gör att behovet av samverkan ökar.

Forskningsfrågor inom området hållbar stadsutveckling handlar om ett holistiskt synsätt där en integrerad fysisk planering av bostäder, bostadsområden, arbetsplatser, kommunikationer, infrastruktur och smartare användning av olika tjänster och applikationer leder till mer hållbara städer och en mer hållbar samhällsutveckling. Detta gäller såväl vid nyproduktion av bostäder, planering av nya bostadsområden och områden för arbetsplatser som vid ombyggnad och förändring av befintliga områden och miljöer.

Det finns ett långsiktigt behov av forskning inom området plan- och byggfrågor, hållbar stadsutveckling, bostäder och landfrågor.

3.6 Politikens inriktning

Sverige behöver en långsiktig och hållbar bostadspolitik för alla. En fungerande bostadsmarknad i hela landet är av väsentlig betydelse för att alla människor ska få tillgång till en bostad. En fungerande bostadsmarknad är nödvändig för att nå regeringens mål om EU:s lägsta arbetslöshet 2020.

Bostadsbristen gör det svårt för människor att hitta en lämplig bostad och försvårar etableringen på bostadsmarknaden framför allt för unga, nyanlända och hushåll med låga inkomster. Den minskar också rörligheten på bostadsmarknaden, försvårar matchningen på arbetsmarknaden och leder ytterst till lägre sysselsättning och tillväxt. Omkring 240 av landets kommuner bedömer att de har ett underskott på bostäder. Den akuta bostadsbristen drabbar framför allt större städer och högskoleorter. Regeringens inriktning är att mer aktivt stötta kommunerna för att de ska kunna ta ansvaret för bostadsförsörjningen och samtidigt verka för en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar stadsutveckling.

Bostadsbristen ska mötas med ett ökat bostadsbyggande. Sedan 2012 har antalet påbörjade bostäder fördubblats i landet och det senaste året har antalet påbörjade bostäder ökat från 38 700 till 49 000. Prognoserna för kommande år är att bostadsbyggandet kommer att öka ytterligare (se vidare avsnitt 3.5.3 Resultat – bostadsmarknad). Staten har en viktig uppgift att se till att den positiva utvecklingen håller i sig och att bostadsbyggandet ökar ännu mer. Trots det höga bostadsbyggandet indikerar befolkningsökningen att bostadsbyggnadsbehovet ökat ytterligare. Boverkets uppskattning av bostadsbehovet är att det behöver byggas fler än 710 000 bostäder till 2025.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 ett bostadspolitiskt paket innehållande investeringsstöd med inriktning på hyresrätter, studentbostäder och bostäder för äldre, stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande, stöd till fastighetsägare för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer samt stöd till kommuner för sanering av mark för bostadsbyggande. Detta paket fullföljs nu och får effekt de kommande åren. I budgeten för 2016 avsattes 300 miljoner kronor som en särskild stimulans till snabbt uppförda studentbostäder. Då arbetet med förordningen avseende

det aviserade investeringsstödet alltså pågår kommer dessa medel att kunna sökas under 2017.

Den snabba befolkningsökningen gör att regeringen nu aviserar ytterligare insatser för att stimulera ett ökat bostadsbyggande under lång tid. Regeringen avser även att vidta åtgärder som syftar till att förbättra utnyttjandet av bostadsbeståndet. Fokus ska ligga på hållbara bostäder i boendemiljöer av god kvalitet och som kan efterfrågas av människor med normala inkomster. Bostadsmarknaden ska vara öppen för alla. Det är viktigt att det inte förekommer diskriminering på bostadsmarknaden.

De bostäder som byggs i dag ska stå i många år. Ur ett klimat- och miljöperspektiv är det därför viktigt att de möjligheter som finns för att bygga rätt från början används. Inom bostads- och stadsutvecklingspolitiken finns flera viktiga verktyg för att hantera klimatutmaningen, klara miljömålen och ställa om samhället i en hållbar riktning. För att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle anser regeringen att det är viktigt att minskad klimatpåverkan eftersträvas och att klimatförändringarna beaktas i den fysiska planeringen, både vad gäller nyexploatering och i befintlig bebyggelse.

Åtgärder för fler bostäder

Tydligare ansvar för kommunerna för ökat bostadsbyggande

Sverige har ett decentraliserat ansvar för planering och tillståndsgivning för byggande. Därför faller ett stort ansvar på kommunerna att ge de företag som önskar bygga bostäder tillgång till planlagd mark och att säkerställa förutsägbar och snabb handläggning. Många kommuner tar ett stort ansvar och arbetar aktivt för att öka bostadsbyggandet. Samtidigt vittnar kommuner om att de uppfattar det som besvärande att staten har många olika roller i processen. Samtidigt ger dagens regelverk möjlighet för en kommun att inte bidra till ökat bostadsbyggande. Båda dessa förhållanden bör förändras.

Regeringen aviserar i denna budgetproposition flera förändringar i relationen mellan stat och kommun. Översiktsplanen har i dag karaktären av ett inriktningsdokument. Regeringen avser att ta fram förslag som innebär att dialogen mellan staten och kommunen om fysisk plane-

ring i större omfattning ska klaras av inom ramen för översiktsplaneringen.

I enlighet med vad som framhålls i regeringens 22-punktsprogram kommer regeringen att föreslå riksdagen att kommunerna ska få utökade möjligheter att själva bedöma om en detaljplan behöver upprättas eller om bygglov kan lämnas med översiktsplanen som grund, liksom om beslutet att anta en detaljplan ska kunna delegeras från kommunfullmäktige.

Förutsättningarna för att genom temporära lagändringar underlätta för bostadsbyggandet under tre till fem år ska undersökas.

Regeringen avser att presentera förslag om krav på kommunal planering för bostadsbyggande.

För att öka byggandet av fler hyresrätter kommer möjligheterna för kommunerna att reglera upplåtelseformer för bostäder i detaljplaner att ses över.

Beslutade detaljplaner behöver genomföras på ett effektivt sätt, bl.a. för att behovet av bostäder ska kunna tillgodoses. Regeringen avser därför kartlägga och vid behov lägga fram förslag om kommunernas möjligheter att säkerställa att befintliga byggrätter bebyggs på det sätt som har bestämts i detaljplanen.

Hållbara regelförenklningar

Regeringen anser att svenskt bostadsbyggande är och ska vara omgärdat av regler som främjar högt bostadsbyggande med god konkurrens, säkerställer att byggandet sker inom de ramar som ges av de nationella miljömålen och inte försvårar framväxten av hållbara samhällen. När bostadsbyggandet ökar gäller det att regelverket anpassas så att onödigt krångel och tidsspillan kan undvikas. Den begränsade resurs som handläggare på kommuner och länsstyrelser utgör får inte bli en flaskhals.

I enlighet med vad som framhålls i regeringens 22-punktsprogram behöver det säkerställas att byggreglerna är utformade för att skydda miljö, hälsa och säkerhet samt säkerställa långsiktig hållbarhet. En fullständig genomlysning och konsekvensbedömning av Boverkets byggregler kommer därför att göras, i syfte att modernisera regelverket och därmed gynna ökad konkurrens och ökat byggande. Kontrollen av att serieproducerade bostadsbyggnaders utformning och tekniska och miljömässiga egenskaper uppfyller kraven kommer att förenklas och

bygglovsplikten för vissa åtgärder kommer att tas bort för att frigöra resurser i kommunerna.

I enlighet med vad som framhålls i regeringens 22-punktsprogram har regeringen för avsikt att se över förfarandet för överprövning av kommunala bygglovsbeslut i syfte att förkorta ledtiden för slutligt avgörande av bygglovsfrågor. En möjlighet som bör utredas är införande av begränsningar i fråga om möjligheterna att överklaga beslut till länsstyrelsen. Regeringen kommer att föreslå att det för länsstyrelsens handläggning införs en tidsgräns i de ärenden där myndigheten själv tar initiativ till att överpröva en detaljplan. Regeringen kommer att se över resultatet av reformen Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) och LIS-regelverket. Syftet är att ytterligare främja landsbygdsutvecklingen i områden med god tillgång till stränder.

Staten tar ökat ansvar

Även staten måste bidra aktivt till att bostadsbyggandet ökar. Sedan tidigare finns investeringsstöd med inriktning på hyresrätter, studentbostäder och bostäder för äldre, stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande, stöd till fastighetsägare för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer samt stöd till kommuner för sanering av mark för bostadsbyggande.

Länsstyrelsen är statens företrädare i samband med planering och beslut om bostadsbyggande. Regeringen avser att tillföra länsstyrelserna resurser för att kunna upprätthålla standarden vad gäller handläggningstider och rådgivning rörande plan- och bygglovsärenden i en situation med starkt ökat bostadsbyggande. Vidare avser regeringen att tydliggöra länsstyrelsernas uppdrag när det gäller bostadsbyggandet. Regeringen avser också att gå vidare med och bereda förslaget i betänkandet Bättre samarbete mellan stat och kommun vid planering av byggande (SOU 2015:109), när det gäller kommunens möjlighet att begära att länsstyrelsen lämnar förhandsbesked vid detaljpaneläggning.

Staten är markägare i många kommuner där det finns intresse av att bygga bostäder. Regeringen kommer att uppdra åt en samordnare att se till att kommunen får frågan om statens mark kan upplåtas för bostäder prövad i sak, och att underlätta att förhandlingar om villkoren kommer till stånd. Lantmäteriet ska i vissa fall kunna lämna ett värdeutlåtande som stöd för förhandlingar om priset vid överlåtelse av statlig

mark till kommunen. Förutsättningarna att ge Akademiska hus i uppdrag att bygga, förvalta och utveckla bostadsfastigheter i samarbete med andra statliga bolag som kan bidra kommer att ses över. Staten kommer att söka samarbeten för att möjliggöra nyproduktion i stor skala i form av nya samhällen. Formerna för statens medverkan kan variera beroende på det aktuella projektet.

Hyressättningen blir mer förutsägbar

I enlighet med regeringens 22-punktsprogram så bör hyressättningen bli mer förutsägbar. Mot bakgrund av de förslag som lämnats av en särskild förhandlingsledare efter samråd med företrädare för parter på hyresbostadsmarknaden kommer regeringen att låta analysera problemen med presumtionshyresreglerna med inriktningen att ta fram förslag till hur modellen kan utvecklas och bli mer ändamålsenlig. Inriktningen är att hyran efter utgången av den 15-åriga presumtionstiden inte ska behöva sänkas, och att möjliggöra en ändring av hyran under presumtionstiden om hyresvärden vidtar standardhöjande åtgärder eller principerna för hyressättning ändras.

Statliga samordnare ser över arbetskraftskapaciteten

För att bostadsbyggandet ska kunna öka ytterligare är det av avgörande betydelse att det finns tillgänglig arbetskraft inom byggbranschen. Det råder för närvarande brist på ett flertal yrkeskategorier och Arbetsförmedlingen bedömer att rekryteringsproblemen inom branschen kommer att öka de kommande åren. Regeringen har därför gett två samordnare i uppdrag att se över behovet av åtgärder för att säkerställa att utbudet av arbetskraft inom byggbranschen motsvarar den förväntade efterfrågan på kort och lång sikt. Uppdraget ska utföras efter samråd med berörda myndigheter och byggbranschens parter och ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 20 december 2016.

Översyn av systemet med kreditgarantier

Kreditgarantier för bostadsbyggande kan fylla en viktig funktion för vissa grupper eller delmarknader särskilt under perioder med finansiell instabilitet. Eftersom efterfrågan på befintliga statliga kreditgarantier är låg kommer regeringen att göra en översyn av systemet med kreditgarantier för bostadsbyggande för att se om de behöver anpassas eller om andra garantiprodukter bör övervägas. Även behovet av och möjligheten att

införa ett system för statliga topplån i nyproduktion av hyresrätter och studentlägenheter kommer att ses över. Syftet med översynen är att förbättra de långsiktiga finansieringsförutsättningarna för ny- och ombyggnad av bostäder.

Åtgärder för effektivare nyttjande av befintliga bostäder

För att fler ska få tillgång till den bostad som passar deras behov måste rörligheten på bostadsmarknaden öka så att det befintliga bostadsbeståndet nyttjas mer effektivt. För försäljningar av privatbostäder som sker under perioden 21 juni 2016–30 juni 2020 bör taket för uppskov med beskattningen av kapitalvinster vid försäljning av privatbostäder slopas. Det gör det möjligt för den som ägt sin bostad att ta med sig en större del av försäljningsintäkten som en del av finansieringen av köpet av en ny bostad än vad som är möjligt i dag. Detta kan bidra till att rörligheten på bostadsmarknaden ökar och att bostadsbeståndet kommer att utnyttjas effektivare. För att ytterligare öka incitament till flytt för personer som skulle kunna tänka sig att flytta till mindre, och därmed också många gånger billigare, boende bör även metoden för beräkning av uppskovsbeloppet vid flytt till en billigare bostad ändras. En återgång till den tidigare kvoteringsregeln bedöms kunna frigöra större bostäder och därigenom bidra till ett effektivare utnyttjande av bostadsbeståndet. Ett förslag med denna innebörd har remissbehandlats. Regeringen avser att senare under hösten 2016 återkomma till riksdagen med ett förslag (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.8).

Privatpersoners upplåtelse av den egna bostaden är ett viktigt komplement till den ordinarie bostadsmarknaden. Genom ett tryggare och mer rättssäkert system såväl för den som önskar hyra ut som för den som önskar hyra kan utbudet av boendetillfällen inom det befintliga beståndet öka. Den pågående utredningen om stärkt ställning för hyresgäster behandlar dessa frågor och lämnar sitt betänkande i början av 2017.

Hållbara och attraktiva bostäder, städer och samhällen

Hållbart byggande

Den byggda miljön står för en stor del av miljöpåverkan och energianvändningen i samhället. För att underlätta omställningen till ett energisystem baserat på förnybara råvaror där miljömålen kan nås verkar regeringen för att den byggda miljöns andel av energianvändningen minskar.

Många flerbostadshus behöver moderniseras på ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart sätt och utan att hyran blir orimligt hög efter reoveringen. Regeringen har därför beslutat att införa ett stöd till upprustning av hyresbostäder i områden med socioekonomiska utmaningar. Totalt 1 miljard kronor avsätts årligen och går till reovering och upprustning av hyresbostäder samt upprustning av utemiljöerna runt dem. Stödet införs för att skynda på reoveringen av bostadsområden som är slitna, uppmuntra till energieffektivisering och skydda hyresgästerna mot orimliga hyreshöjningar.

Dagens nyproducerade bostäder håller oftast hög kvalitet när det gäller energieffektivitet. Regeringen lägger därför huvudsakligen fokus på att minimera klimat- och miljöpåverkan från byggmaterialen och själva byggprocessen, samt på att energieffektivisera det äldre bostadsbeståndet. En metod att studera byggnaders miljöpåverkan är att göra det genom livscykelanalyser. Regeringen anser att det är angeläget att förbättra kunskapsläget vad gäller byggnaders klimatpåverkan i ett livscykelperspektiv, i syfte att i framtiden kunna minska byggsektorns klimatpåverkan.

Regeringen avser också att ta initiativ till ett informationscentrum för hållbart byggande med fokus på energieffektiviserande reovering med användning av hållbara materialval. Centret kommer att bidra till en ökad energieffektivisering och uppfyllandet av direktivet om byggnaders energiprestanda och energieffektiviseringsdirektivet.

Hållbar stadsutveckling

Politikens inriktning länkar också till regeringens genomförande av Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen. I synnerhet mål 11 om hållbara städer och samhällen. Arbetet med hållbar stadsutveckling syftar till att ta ett helhetsgrepp om hur staden kan och bör utvecklas och

bli socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar. Det handlar om att åstadkomma väl fungerande och attraktiva stadsmiljöer med en hög livskvalitet utifrån en mängd perspektiv och med minimerad miljö- och klimatpåverkan, se vidare under rubriken ”Forskning om hållbart samhällsbyggande och för en social bostadspolitik”. Regeringen lägger särskild vikt vid att skapa goda uppväxt- och utemiljöer för barn.

Miljöer som utformas med omsorg om såväl materiella och sociala kvaliteter som estetisk kvalitet har större förutsättningar att brukas med varsamhet, med förlängd livslängd för den byggda miljön och ökad social sammanhållning och livskvalitet för de boende som följd.

I regeringens arbete är plattformen för hållbar stadsutveckling och den strategi för God byggd miljö som Boverket tagit fram viktiga utgångspunkter.

Stadsmiljöavtalen som lanserades 2015 är fortsatt viktiga för att skapa bra stadsmiljöer som också bidrar till att nå miljömålen. Även stöden för utemiljöer och energieffektivisering av byggnader i områden med socioekonomiska utmaningar är viktiga verktyg för att åstadkomma en önskvärd stadsutveckling med förbättrad livskvalitet för alla människor. Vidare kan regeringens särskilda stöd inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård till lokala klimatinvesteringar 2015–2018 också bidra positivt till en hållbar stadsutveckling.

Regeringen vill i högre grad utveckla och använda innovationer, digitalisering och miljöteknik för att hitta smarta och effektiva lösningar på de sociala och miljömässiga utmaningar städerna och stadsbyggandet står inför. Det uppdrag som regeringen gett till Naturvårdsverket att i samverkan med Boverket och Statens energimyndighet genomföra utlysningar om stöd för spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling är ett viktigt steg i den riktningen, liksom regeringens samverkansprogram för smarta städer och nästa generations resor och transporter. Samverkansprogrammen är också ett viktigt steg för att bygga broar mellan offentlig sektor, näringsliv och forskning – en samverkan som är central för att de insatser som görs ska få verklig effekt.

Det finns vidare ett fortsatt stort behov av arbete med digitalisering och fungerande samverkansformer. Regeringen kommer därför under 2017 att fortsätta prioritera arbetet med utpekade utvecklingsmyndigheter för att nå de

mål som satts upp inom uppdragen att verka för Digitalt först.

Forskning om hållbart samhällsbyggande och för en social bostadspolitik

Ett hållbart samhällsbyggande och en hållbar stadsutveckling utgår från en helhetssyn på hur den byggda miljön bör utvecklas. Det handlar om att åstadkomma väl fungerande, transportsnåla och attraktiva bostads- och bebyggelsemiljöer med hög livskvalitet. I det omfattas bl.a. jämställdhet, jämlikhet och deltagande, social sammanhållning, trygg och säker boendemiljö, kultur, god tillgång till natur- och kulturmiljö samt möjligheter till hållbar ekonomisk tillväxt genom sysselsättning och jobbskapande. Förutsättningar för att åstadkomma detta är en hållbar fysisk planering, ett robust byggande och i vissa fall förbättring av den redan byggda miljön. Vidare behövs hållbara och innovativa transportlösningar inklusive cykel och kollektivtrafikfrågor. Miljö- och klimatpåverkan behöver minimeras och möjligheten till medborgardeltagande öka.

En satsning på en långsiktigt social bostadspolitik är nära kopplad till hållbar stadsbyggnad och smarta städer. Sociala förhållanden påverkas av hur våra byggnader, områden och städer utformas och förnyas i takt med samhällsförändringarna, men även av fungerande processer för medskapande, delaktighet och inflytande i dessa förändringar. Väl planerade, projekterade och uppförda byggnader och anläggningar, med livscykelekonomin i fokus, är en förutsättning för såväl social som ekonomisk hållbarhet och en god livsmiljö.

En hållbar planering och byggande av våra samhällen är avgörande för möjligheten att åstadkomma den samhällsomställning som regeringen eftersträvar och som bl.a. förtydligas i de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Hållbar samhällsbyggnad och urbanisering/stadsutveckling förutsätter ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet vilket i sin tur ställer särskilda krav på livscykelanalyser när bostäder och tätortsmiljöer byggs och utvecklas. Byggnation med trä och gröna miljöer innebär fördelar både för klimatanpassning och sociala aspekter som t.ex. urban livsmedelsproduktion.

En nationell satsning på forskning om hållbart samhällsbyggande och en social bostadspolitik behöver utgå ifrån samhällsutmaningarna, från

Agenda 2030 liksom miljö kvalitetsmål och regeringens mål för bostäder, byggande, planering, arkitektur, kulturmiljö och samhällssäkerhet. För satsningen på forskning om hållbart samhällsbyggande föreslår regeringen att anslag 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård ökas med 50 miljoner kronor 2018 och 75 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019. För satsningen på forskning för en social bostadspolitik föreslår regeringen att anslag 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård ökas med 20 miljoner kronor 2018 och 30 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.

Ökad kunskap för fler bostäder

Fortsatt kompetenssatsning för en enhetlig tillämpning av plan- och bygglagstiftningen

Kompetensbrist i kommuner och länsstyrelser leder till att tillämpningen av plan- och bygglagstiftningen inte är enhetlig och effektiv i hela landet. Detta är ett hinder för bostadsbyggande och bostadsförsörjning. Regeringen avser att förlänga den kompetenssatsning rörande plan- och bygglagstiftningen som Boverket har genomfört 2014–2016 i ytterligare fyra år.

Lantmäteriverksamhet

Lantmäteriet förvaltar och utvecklar centrala delar av samhällets infrastruktur i form av riktäckande geografisk information av hög kvalitet och aktuella uppgifter om landets alla fastigheter. Denna infrastruktur ska vara tillgänglig för alla att använda. Utvecklingen mot att tillhandahålla informationen på ett sätt som gör det möjligt både för enskilda medborgare och för företag som vill utveckla tjänster prioriteras. Lantmäteriet arbetar aktivt för att förbättra samhälls-servicen och skapa nya utvecklingsmöjligheter, bl.a. genom att fastighetsregistret flyttas till en stabil datormiljö, att den digitala fastighets-informationen görs tillgänglig i tre dimensioner och att ansökningar kan lämnas elektroniskt.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor				
2015	Utfall	10 086	Anslags-sparande	6 914
2016	Anslag	24 000 ¹	Utgifts-prognos	23 655
2017	Förslag	24 000		
2018	Beräknat	20 000		
2019	Beräknat	20 000		
2020	Beräknat	20 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser inom det bostadspolitiska området.

Regeringens överväganden

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	24 000	24 000	24 000	24 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		-4 000	-4 000	-4 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	24 000	20 000	20 000	20 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har inlett ett arbete som syftar till att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. För att kunna fortsätta detta arbete på ett effektivt sätt är det viktigt att regeringen snabbt kan inhämta beslutsunderlag och vid behov vidta åtgärder.

För att finansiera länsstyrelsernas uppdrag att stödja kommunerna i deras arbete med inträde och etablering på bostadsmarknaden ökades anslaget med 4 000 000 kronor 2016. För det fortsatta arbetet tillförs anslaget 4 000 000 kronor 2017.

Regeringen föreslår att 24 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 000 000 kronor, 20 000 000 kronor respektive 20 000 000 kronor.

3.7.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	6 037		93 463
2016	Anslag	99 500 ¹	Utgifts-prognos	14 785
2017	Förslag	99 500		
2018	Beräknat	99 500		
2019	Beräknat	99 500		
2020	Beräknat	99 500		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till omstrukturering av kommunala bostadsföretag.

Kompletterande information

Stödet för omstrukturering av kommunala bostadsföretag regleras i förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 43 000 000 kronor 2018–2025.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att Boverket kan bedriva sitt arbete långsiktigt och med möjlighet att ingå avtal som sträcker sig längre än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 43 000 000 kronor 2018–2025.

Tabell 3.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2025
Ingående åtaganden	16 820	10 783	31 520			
Nya åtaganden	0	25 000	25 000			
Infriade åtaganden	6 037	-4 263	-13 820	-10 000	-10 000	-22 700
Utestående åtaganden	10 783	31 520	42 700			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	60 200	50 000	43 000			

Regeringens överväganden

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	99 500	99 500	99 500	99 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	99 500	99 500	99 500	99 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 99 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 99 500 000 kronor, 99 500 000 kronor respektive 99 500 000 kronor.

3.7.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	550		42 450
2016	Anslag	43 000 ¹	4 928
2017	Förslag	43 000	
2018	Beräknat	43 000	
2019	Beräknat	43 000	
2020	Beräknat	43 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad (kommunala hyresgarantier).

Kompletterande information

Stödet till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad regleras i förordningen (2007:623) om statligt bidrag för kommunala hyresgarantier.

Regeringens överväganden

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	43 000	43 000	43 000	43 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	43 000	43 000	43 000	43 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 43 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 43 000 000 kronor, 43 000 000 kronor respektive 43 000 000 kronor.

3.7.4 1:4 Boverket

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:4 Boverket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	234 295		10 447
2016	Anslag	216 379 ¹	219 230
2017	Förslag	253 791	
2018	Beräknat	258 709 ²	
2019	Beräknat	264 241 ³	
2020	Beräknat	259 564 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 253 804 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 253 803 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 243 804 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Boverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för internationellt arbete.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den kreditgaranti som Boverket administrerar är en försäkring som långivare kan teckna för lån till ny- och ombyggnad av bostäder, vid förvärv av fastighet som ombildas till kooperativ hyresrätt samt vid förvärv av bostad för förstagångsköpare. Garantin ger långivaren ett skydd mot kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Kreditgarantier får utfärdas:

- för ny- och ombyggnad av bostäder,
- för avlösen av kommunala borgensåtaganden,
- för lån till kooperativa hyresrättsföreningar,
- för vissa kommunala åtaganden för boendet, samt
- för förstagångsköparens förvärv av bostad (s.k. förvärvsgarantier).

Bestämmelserna om kreditgarantier finns i förordningen (2004:105) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande m.m., förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet och förordningen (2008:20) om statliga kreditgarantier för förvärv av bostad. Finansieringen av dessa garantier sker utanför statens budget genom avgifter som ska täcka både garantiverksamheten och förvaltningskostnaderna. Avgifterna ska också täcka finansieringen av sådana fastighetsförvärv som Boverket undantagsvis får göra för att skydda statligt garanterade lånefordringar.

Tabell 3.25 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		22 626	7 448	15 178
Prognos 2016		30 000	15 000	15 000
Budget 2017		15 529	26 077	-10 548

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden och kreditgarantier för lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2017 ställa ut kreditgarantier till kreditinstitut som lånar ut pengar till enskilda för förvärv av bostad (förvärvsgarantier) som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 5 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har sedan tidigare ett bemyndigande att ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden samt kreditgarantier för lån till kooperativa hyresrättsföreningar som tas upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt. För dessa kreditgarantier har regeringen en gemensam bemyndiganderam om 10 000 000 000 kronor inklusive tidigare gjorda åtaganden. Regeringen har även ett bemyndigande att ställa ut kreditgarantier till kreditinstitut som lånar ut pengar till enskilda för förvärv av bostad (s.k. förvärvsgarantier) inom en ram om 5 000 000 000 kronor inklusive tidigare gjorda åtaganden. Regeringen bedömer att det under 2017 behövs garantiramar av samma omfattning som under innevarande år.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Boverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	216 379	216 379	216 379	216 379
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 819	7 055	11 833	16 988
Beslut	34 593	35 275	36 029	26 197
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	253 791	258 709	264 241	259 564

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen beslutade 2014 att uppdra åt Boverket att genomföra kompetensinsatser för att nya plan- och bygglagen ska få genomslag och för att främja en mer enhetlig och effektiv tillämpning av lagen. Kompetensinsatserna har pågått 2014–2016. Regeringen bedömer att det behövs fortsätta kompetensinsatser och avser att förlänga den kompetenssatsning som har pågått 2014–2016. Mot bakgrund av detta ökas anslaget med 15 000 000 kronor årligen 2017–2020.

För att underlätta bostadsbyggandet avser regeringen att göra en grundlig översyn av bygg- och konstruktionsreglerna. Resurser behöver avsättas för att se över regelverket för att identifiera byggregler som gör det svårare, långsammare eller dyrare än nödvändigt att bygga. Anslaget ökas därför med 10 000 000 kronor årligen 2017–2019.

För att bidra till en ökad energieffektivisering i det befintliga beståndet och uppfyllandet av direktivet om byggnaders energiprestanda och energieffektiviseringsdirektivet föreslår regeringen att ett informationscenter för hållbart byggande inrättas. Anslag 1:4 *Boverket* ökas därför årligen med 10 000 000 kronor från 2017.

Regeringen föreslår att 253 791 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Boverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 258 709 000 kronor, 264 241 000 kronor respektive 259 564 000 kronor.

3.7.5 1:5 Statens geotekniska institut

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2015	Utfall	43 978		-224
2016	Anslag	45 239 ¹	Utgifts- prognos	44 369
2017	Förslag	45 947		
2018	Beräknat	46 857 ²		
2019	Beräknat	47 847 ³		
2020	Beräknat	48 896 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 45 950 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 45 949 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 45 950 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens geotekniska instituts (SGI) förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.28 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	27 352	26 906	446
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2016	26 810	26 417	393
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2017	19 800	19 557	243
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Inkomsterna från den avgiftsbelagda verksamheten disponeras av Statens geotekniska institut (SGI). Av SGI:s verksamhetsgrenar är det geoteknisk och miljögeoteknisk rådgivning samt delar av geoteknisk och miljögeoteknisk forskning, utveckling och kunskapsförmedling som finansieras med avgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.29 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	45 239	45 239	45 239	45 239
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	724	1 631	2 622	3 671
Beslut	-16	-13	-14	-14
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	45 947	46 857	47 847	48 896

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 45 947 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens geotekniska institut* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 46 857 000 kronor, 47 847 000 kronor respektive 48 896 000 kronor.

3.7.6 1:6 Lantmäteriet

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	509 022		7 909
2016	Anslag 509 781 ¹		504 649
2017	Förslag 554 131		
2018	Beräknat 564 367 ²		
2019	Beräknat 575 893 ³		
2020	Beräknat 588 569 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 554 183 tkr i 2017 års prisliv.

³ Motsvarar 554 183 tkr i 2017 års prisliv.

⁴ Motsvarar 554 183 tkr i 2017 års prisliv.

Ändamål

Anslaget får användas för Lantmäteriets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	300 557	620 371	656 100	-35 729
Prognos 2016	300 000	663 000	688 000	-25 000
Budget 2017	290 000	720 000	710 000	10 000

Tabell 3.32 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	175 632	176 690	-1 058
(varav tjänsteexport)	25 399	24 627	772
Prognos 2016	161 000	168 000	-7 000
(varav tjänsteexport)	41 000	39 000	2 000
Budget 2017	136 000	141 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	45 000	43 000	2 000

Tabell 3.33 Övrig avgiftsfinansierad verksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	401 148	378 785	22 363
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2016	398 000	406 000	-8 000
(varav tjänsteexport)			
Budget 2017	394 000	413 000	-19 000
(varav tjänsteexport)			

De offentligrättsliga avgifterna består dels av avgifter för lantmäteriförrättningar, som Lantmäteriet disponerar, dels av expeditionsavgifter för inskrivning enligt jordabalken m.m., vilka inte disponeras av myndigheten. Prognoserna för 2017 visar på en något lägre omsättning inom fastighetsinskrivningen medan intäkterna från förrättningar bedöms öka.

Under rubriken uppdragsverksamhet ryms uppdrag i anslutning till fastighetsbildning, myndighetssamverkan (i första hand med Försvarmakten) samt tjänsteexport.

I tabellen Övrig avgiftsfinansierad verksamhet redovisas de avgifter som finansierar delar av Lantmäteriets informationsförsörjningsverksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.34 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	509 781	509 781	509 781	509 781
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	6 950	16 446	27 193	39 012
Beslut	35 401	36 104	36 841	37 652
Överföring till/från andra anslag	2 000	2 037	2 078	2 124
Övrigt	-1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	554 131	564 367	575 893	588 569

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

För att finansiera Lantmäteriets arbete med tillståndsgivning för spridning av sammanställningar av geografisk landinformation som inhämtats från luftfartyg genom fotografering eller liknande registrering ökas anslaget 1:6 *Lantmäteriet* med 2 000 000 kronor årligen från 2017. Anslag 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås ökas med 34 569 000 kronor från 2017 för att varaktigt finansiera nationella digitala grunddata. Det innebär ett avgiftsfritt informationsutbyte av registerinformation (grunddata) i statlig sektor från Lantmäteriet avseende fastighetsregistret och viss geografisk information.

Regeringen föreslår att 554 131 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Lantmäteriet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 564 367 000 kronor, 575 893 000 kronor respektive 588 569 000 kronor.

3.7.7 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags- sparande	0
2016	Anslag	1 000 000 ¹	197 129
2017	Förslag	1 000 000	
2018	Beräknat	1 000 000	
2019	Beräknat	1 000 000	
2020	Beräknat	1 000 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till energieffektivisering och renovering av flerbostadshus upplåtna med hyresrätt samt för statsbidrag till förnyelse av utomhusmiljöer. Anslaget får även användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Kompletterande information

Stödet för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus regleras i förordningen (2016:837) om stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden. Stödet till förnyelse av utomhusmiljöer regleras i förordningen (2016:398) om stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 400 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för beslut om stöd är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för

anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 400 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 3.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	0	400 000			
Nya åtaganden	400 000	400 000			
Infriade åtaganden	0	-400 000	-200 000	-100 000	-100 000
Utestående åtaganden	400 000	400 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	400 000	400 000			

Regeringens överväganden

Tabell 3.37 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 000 000 000 kronor, 1 000 000 000 kronor respektive 1 000 000 000 kronor.

3.7.8 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	1 850 000 ¹	Utgifts-prognos 1 850 000
2017	Förslag	1 800 000	
2018	Beräknat	1 300 000	
2019	Beräknat	1 300 000	
2020	Beräknat	1 300 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som bidrar till ökat bostadsbyggande. Anslaget får även användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Kompletterande information

Stödet till kommuner som bidrar till ökat bostadsbyggande regleras i förordningen (2016:364) om statsbidrag till kommuner för ökat bostadsbyggande.

Regeringens överväganden

Tabell 3.39 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 850 000	1 850 000	1 850 000	1 850 000
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 800 000	1 300 000	1 300 000	1 300 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 800 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 300 000 000 kronor, 1 300 000 000 kronor respektive 1 300 000 000 kronor.

3.7.9 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	2 200 000 ¹	Utgifts-prognos 788 514
2017	Förslag	2 700 000	
2018	Beräknat	3 200 000	
2019	Beräknat	3 200 000	
2020	Beräknat	3 200 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att anordna nya hyresbostäder och bostäder för studerande. Högst 28 000 000 kronor av anslaget får användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:9 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för beslut om stöd är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:9 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 3.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	0	3 000 000			
Nya åtaganden	3 000 000	2 500 000			
Infriade åtaganden	0	-2 500 000	-1 500 000	-1 000 000	-500 000
Utestående åtaganden	3 000 000	3 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 000 000	3 000 000			

Regeringens överväganden

**Tabell 3.42 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9
Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och
bostäder för studerande**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 200 000	2 200 000	2 200 000	2 200 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	500 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	2 700 000	3 200 000	3 200 000	3 200 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 700 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 200 000 000 kronor, 3 200 000 000 kronor respektive 3 200 000 000 kronor.

4 Konsumentpolitik

4.1 Omfattning

Insatserna inom konsumentpolitiken, i form av lagstiftning och tillsyn, tvistlösning utanför domstol samt oberoende information och vägledning, är huvudsakligen allmänna och marknadsövergripande. Verksamheten berör därför även ett stort antal andra verksamhetsområden. Myndigheter med uppdrag inom konsumentpolitiken är Konsumentverket (KOV) inklusive Konsumentombudsmannen (KO), Allmänna reklamationsnämnden (ARN), Fastighetsmäklarinspektionen (FMI) och Resegarantinämnden. Resegarantinämnden inryms i Kammarkollegiet (utg. omr. 2 avsnitt 4). Marknadsdomstolen (MD) avvecklades den 31 augusti 2016 och verksamheten överfördes till de nya patent- och marknadsdomstolarna (se utg. omr. 2 bilagan Statsförvaltningens utveck-

ling). Även det statliga bolaget Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige) har uppgifter inom konsumentpolitiken. Inom utgiftsområdet anslås förutom förvaltningsutgifter medel för åtgärder på konsumentområdet och för bidrag till miljömärkning av produkter.

4.2 Utgiftsutveckling

De sammanlagda utgifterna för konsumentpolitiken motsvarade 207 miljoner kronor 2015 (se tabell 4.1). Prognosen för utfallet 2016 är 224 miljoner kronor, vilket är i linje med de anvisade medlen. De minskade utgifterna för MD under 2016 avspeglar överföringen av verksamheten till de nya patent- och marknadsdomstolarna.

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Konsumentpolitik</i>							
2:1 Konsumentverket	135	142	142	156	161	159	163
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	36	42	41	44	45	46	47
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	17	18	18	21	25	25	26
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	15	18	18	18	18	18	18
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3	4	4	4	4	4	4
Summa Konsumentpolitik	207	225	224	244	253	253	258
<i>Äldreanslag</i>							
2016 2:1 Marknadsdomstolen ²	11	7	7	0	-	-	-
Summa Äldreanslag	11	7	7	0	0	0	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Den 1 september 2016 överfördes befintlig verksamhet och tillhörande finansiering till utgiftsområde 4 och anslaget 1:5 Sveriges Domstolar.

4.3 Mål för området

Målet för konsumentpolitiken är:

- Väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

Målet beslutades av riksdagen i samband med budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:76).

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer och andra bedömningsgrunder används vid resultatbedömningen:

- Konsumenters möjligheter att känna förtroende för näringsidkares affärsmetoder och för att det finns ändamålsenliga konsumenträttigheter, bl.a. andel näringsidkare som följer Allmänna reklamationsnämndens rekommendationer.
- Konsumenters möjligheter att lita på att produkter är säkra.
- Konsumenters tillgång till stöd.
- Förutsättningar för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

Den första bedömningsgrunden tar sikte på dels konsumentkollektivets behov av skydd i samband med bl.a. marknadsföring, information och avtalsvillkor från företag, dels enskilda konsumenters rättigheter. Den andra bedömningsgrunden handlar om att varor och tjänster ska vara säkra för konsumenterna att använda. Den tredje rör konsumenters möjligheter att med hjälp av oberoende information och vägledning ta tillvara sina rättigheter och välja produkter utifrån egna behov och önskemål. Den fjärde bedömningsgrunden – som handlar om vilka förutsättningar som finns för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion till gagn för enskilda hushåll och samhället i stort – har lagts till på grund av det nya målet och en resultatbedömning kan i årets budgetproposition därför bara delvis göras i förhållande till den. I vissa fall berör de redovisade insatserna flera bedömningsgrunder samtidigt.

Ett utvecklingsarbete pågår när det gäller resultatredovisningen, bl.a. med anledning av det nya målet.

Viktiga underlag vid resultatbedömningen är – förutom åiterrapporteringar och underlag från myndigheterna – lägesrapporter från Europeiska kommissionen om konsumenternas förutsättningar i olika avseenden.

En löpande uppföljning görs för att säkerställa att jämställdhetsaspekter finns med i relevanta beslutsunderlag för området.

Det bör beaktas att även ett antal omvärldsfaktorer, såsom den ekonomiska, tekniska och demografiska utvecklingen, liksom den allmänna globaliseringen, påverkar resultatet på området. När det gäller att uppfylla målet spelar dessutom insatser inom andra verksamhetsområden en stor roll, bl.a. har ett flertal andra myndigheter konsumentrelaterade uppdrag, exempelvis Elsäkerhetsverket, Energimarknadsinspektionen, Finansinspektionen, Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Post- och telestyrelsen. Viktiga insatser görs också på kommunal nivå och av de branschfinansierade, men opartiska, konsumentbyråerna.

4.4.2 Resultat

Pålitliga affärsmetoder och ändamålsenliga konsumenträttigheter

Den sammantagna bilden är att konsumenternas situation har förbättrats i flera avseenden, både i relation till näringsidkares affärsmetoder och genom ytterligare rättigheter. Detta har bl.a. skett genom insatser från myndigheternas sida och genom förbättringar av det konsumentskyddande regelverket.

Förebyggande insatser gentemot näringsidkare

I syfte att förebygga olika konsumentproblem har KOV vidtagit särskilda informationsinsatser gentemot branschföreträdare och näringsidkare, exempelvis avseende hälsopåståenden. För att motverka dold reklam i sociala medier har KOV tagit fram en vägledning för bloggare. Vidare har KOV förbättrat den allmänna informationen till företag på sin webbplats och startat ett projekt riktat mot nystartade företag.

Branschöverenskommelser om skolfoton, elavtal, fonder och bilverkstäder

KOV har omförhandlat branschöverenskommelser om bl.a. skolfoton, elavtal och fonder, vilket bedöms ha förbättrat eller förtydligat konsumentskyddet. Ett arbete med branschöverenskommelser om bl.a. bussar, bilverkstäder, distanshandel och campingplatser pågår.

Förbättrat konsumentskydd genom nya regler och aktiv tillsyn

KOV har i sin tillsynsverksamhet haft fokus på finansiella tjänster, elektronisk kommunikation, boende, energi, hälsa, resor, alkohol och tobak. I många fall har näringsidkarna omedelbart rättat till bristerna, exempelvis har felaktiga miljöpåståenden tagits bort, marknadsföring av alkohol rättats och användandet av begreppet rea korrigerats. När det gäller det finansiella området kan nämnas att ett antal näringsidkare som trots anknytning till finansiella företag uppgett sig vara oberoende eller fristående upphört med det efter påpekanden från KOV. Att KOV snabbt kan komma till rätta med brister i marknadsföring, information och avtalsvillkor blir allt viktigare mot bakgrund av att marknads-kommunikationen blivit mer snabbörlig och uppsökande, inte minst i förhållande till mer utsatta konsumentgrupper. Lagändringar har därför gjorts som innebär att KO ges möjlighet att i vissa fall direkt förbjuda en näringsidkare att fortsätta med en marknadsföringsåtgärd eller med ett oskäligt avtalsvillkor (prop. 2015/16:168, bet. 2015/16:CU23, rskr. 2015/16:300).

KOV har fortsatt att särskilt prioritera konsumentproblem i samband med telefonförsäljning. En stor del av de stämningsansökningar som KO lämnade till MD eller allmän domstol 2015 rörde telefonförsäljning.

KO har haft helt eller delvis framgång i de flesta mål hos MD eller allmän domstol under 2015. I ett mål där KO biträtt enskilda har Högsta domstolen lämnat ett avgörande som var till konsumenternas fördel. Målet rörde fukt-skador på grund av en byggmetod.

KOV har fortsatt att bevaka konsumentkreditmarknaden, bl.a. snabblåneföretagens kreditprövningar. Genom en lagändring har KOV fått möjlighet att med omedelbar verkan förbjuda näringsidkare som allvarligt brister i sin kreditprövning att lämna krediter till konsumenter (prop. 2015/16:85, bet. 2015/16:CU18,

rskr. 2015/16:224). KOV har haft särskilda kontakter med näringsidkare om krediter som erbjuds och lämnas i butik och om marknadsföring av delbetalningar, vilket lett till att riskerna för att konsumenterna hamnar i oönskade betalningssituationer minskat. När det gäller bolån har regeringen föreslagit förbättringar av det konsumenträttsliga skyddet, bl.a. en betänketid och mer information och insyn (prop. 2015/16:197).

Inom ramen för det europeiska samarbetet mellan tillsynsmyndigheter har bl.a. förbättringar av konsumentskyddet uppnåtts när det gäller hyrbilar.

KOV publicerar sedan i mars 2016 en varningslista över företag som begått allvarliga överträdelse av konsumentskyddande regler som orsakar konsumenterna stor skada. Varningslistan har bl.a. lett till att inkassobolag som haft samarbete med företag på listan valt att avbryta det.

När det gäller att säkerställa ett gott konsumentskydd vid anlitan av fastighetsmäklare spelar FMI en viktig roll. Antalet registrerade mäklare är det högsta någonsin. Antalet anmälningar som ledde till tillsynsärenden ökade med 25 procent 2015 jämfört med 2014 och var det högsta på 15 år. Även antalet mäklare som fått en disciplinpåföljd har ökat (se tabell 4.2). Problemen handlar ofta om ifrågasatt budgivning, användande av lockpriser, prisangivelser i marknadsföringen eller bristande information. Ett ökat antal överträdelse av penningtvättslagstiftningen kan också noteras. Under 2015 överklagades ett färre antal disciplinpåföljder. I de flesta fall som prövades av förvaltningsrätten under 2015 avslogs överklagandet. Det ökade antalet anmälningar har bidragit till att ärendebalanserna och handläggningstiderna ökat och till att tillsynen inte kunnat utföras i tillräcklig utsträckning.

Tabell 4.2 Fastighetsmäklarinspektionens disciplinärenden

Antal					
	2011	2012	2013	2014	2015
Anmälningar	307	288	259	303	378
Fastighetsmäklare som fått disciplinpåföljd	61	111	71	83	99
Överklagade disciplinpåföljder	- ¹	35	20	27	15

¹ Antal överklagade disciplinpåföljder började redovisas 2012.

Förbättrad tvistlösning utanför domstol

ARN, som prövar tvister mellan konsumenter och näringsidkare och rekommenderar en lösning, har med anledning av nya EU-regler fr.o.m. den 1 januari 2016 både fått ett utökat verksamhetsområde och ställts inför krav på mer effektiv ärendehantering. Bland annat prövas nu även tvister som rör värmepumpar och spel om pengar. ARN har sedan 2011, när webbanmälningar av tvister möjliggjordes, fått betydligt fler inkommande ärenden (se tabell 4.3). Det utökade anslag som myndigheten mot den bakgrunden har tilldelats fr.o.m. 2016 har börjat ge resultat. ARN avgör fler ärenden än tidigare. Andelen företag som följer myndighetens rekommendation har ökat från 77 procent 2014 till 81 procent för 2015, högre än någonsin tidigare.

Tabell 4.3 Allmänna reklamationsnämndens ärenden

Antal, procent

	2011	2012	2013	2014	2015
Inkomna ärenden	9 342	11 531	11 301	11 396	12 035
Avgjorda ärenden	9 558	10 947	11 565	10 795	11 997
Följsamhet (%)	71	76	76	77	81

Europeiska kommissionen har lanserat en ny plattform på internet som ska hjälpa konsumenter och näringsidkare att lösa gränsöverskridande tvister.

Säkra produkter

Insatser som förbättrat konsumenters möjligheter att lita på att varor och tjänster är säkra har gjorts både nationellt och inom EU.

Rättelser från näringsidkare har lett till ökad säkerhet

KOV, som vid sidan av flera andra myndigheter har ett tillsynsansvar på produktsäkerhetsområdet, har även det senaste året haft ett särskilt fokus på produkter riktade till barn. Ett stort antal säkerhetsbrister på lekplatser har åtgärdats inom ramen för ett marknadskontrollprojekt som genomförs i samarbete med Boverket och Sveriges Kommuner och Landsting. KOV har också besökt eller kontaktat ett flertal äventyrsbad och badanläggningar med anledning av en vägledning som myndigheten tog fram 2013. Vissa brister identifierades men överlag kunde en hög riskmedvetenhet och ett välutvecklat säkerhetstänkande noteras. En omfattande marknads-

kontroll av tjänster inom rid-, trav- och galopp-sport har påbörjats. Vidare pågår en marknads-kontroll av leksaker som säljs på lokala marknader, liksom förhandlingar om en branschöverenskommelse om huvor på ytterkläder till barn. Inom ramen för det europeiska standardiseringsarbetet har KOV:s förslag om förbättrat skydd vid hoppborgar fått brett stöd. Kontroller av skyddsutrustning som används vid klättring har lett till att några produkter slutat säljas och att andra rättats till. Vidare har skyddsutrustning som används i hemmiljö, såsom ögonskydd och sågskyddskläder, anpassats till gällande skyddsregler efter kritik från KOV. Nya regler om personlig skyddsutrustning har beslutats inom EU, vilka innebär förbättrade förutsättningar för en effektiv marknadskontroll. KOV:s vägledningar för turistverksamhet i fjällmiljö har mottagits väl av branschen.

Tillgång till konsumentstöd*Konsumenter nöjda med konsumentupplysningen*

Konsumentupplysningstjänsten Hallå konsument lanserades av KOV under våren 2015. Webbplatsen hade redan under det första året drygt 800 000 användare. Vidare har drygt 90 000 frågor besvarats under det första året, varav 71 procent via telefon och övriga via chat och e-post. Cirka 20 procent av frågorna hänvisades vidare till den kommunala konsumentvägledningen, konsumentbyråerna, andra myndigheter eller till Konsument Europa, dvs. den fristående enhet inom KOV som ger vägledning i gränsöverskridande konsumentfrågor. Kötiden för telefonkontakt har i genomsnitt varit ca 16 minuter, men insatser vidtas för att korta kötiderna. En undersökning som genomförts visar att användarna i stort tycker att Hallå konsument fungerar bra, exempelvis tycker 87 procent att informationen är lätt att förstå.

Fler konsumenter än tidigare kontaktade Konsument Europa 2015. Enligt en undersökning var 91 procent nöjda med första kontakten. Bland frågorna har bl.a. bilvärderingstjänster och flygtransporter dominerat.

När det gäller KOV:s webbaserade informationstjänst för s.k. remitteringar, Money from Sweden, kan konstateras att kostnaden för att skicka pengar till andra länder har minskat i några fall. De marknadsföringsinsatser som har gjorts har gett tydliga effekter, om än kortvariga.

ARN:s webbaserade verktyg har förbättrats ytterligare, bl.a. genom att även anmälningsformulären anpassar sig till användarens skärmstorlek. Under 2015 gjordes 67 procent av anmälningarna via webbplatsen jämfört med 58 procent 2014.

Antalet besökare på FMI:s webbplats har ökat jämfört med 2013 och 2014.

Konsumenter varnas

Som nämnts har KOV börjat publicera en varningslista över företag som begår allvarliga överträdelser av konsumentskyddande regler. KOV har också varnat konsumenter för vissa överträdelser, exempelvis har KOV via kampanjer i sociala media varnat konsumenter för annonser som felaktigt ger sken av att erbjuda gratisprodukter.

Särskilda insatser gentemot vissa grupper av konsumenter

KOV har tagit fram undervisningsmaterial till skolan om bl.a. privatekonomi, vilket tagits emot väl. KOV har vidare gjort särskilda informationsinsatser för att nå sårbara konsumentgrupper, bl.a. har äldre personer informerats om risker vid telefonförsäljning. För att öka tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning har utbildning för personalen anordnats, särskilt för dem som arbetar med Hallå konsument. Vidare har KOV tagit fram information till handeln om tillgänglighet och ett nytt undervisningsmaterial för elever i särskolan samt spridit information om rättigheter vid resor med kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning. Uppläsningsfunktionen på ARN:s webbplats har uppdaterats.

Hållbar konsumtion

Ett antal åtgärder har antingen inletts eller planeras för att möjliggöra en mer hållbar konsumtion.

Fortsatt genomslag för miljömärkningen

Miljömärkning Sverige har bedrivit ett aktivt arbete med kriterieutveckling och licensiering, bl.a. har arbetet med att utveckla kriterier för Svanenmärkta fonder fortsatt. Svanenkampanjen Rädda världen lite grann varje dag har fått mycket uppmärksamhet.

Bevakning av konsumenters möjligheter att agera miljömässigt hållbart

KOV har utvecklat metoder för sitt relativt nya uppdrag att bevaka konsumenters möjligheter att agera på ett ur miljösynpunkt hållbart sätt. Ett första resultat visar på tydliga skillnader mellan olika marknader när det gäller konsumenters möjligheter att agera miljömässigt hållbart, bl.a. när det gäller vilka alternativ som finns och vilken information som ges.

Utveckling av den konsumentrelaterade miljöinformationen

KOV har i samverkan med andra myndigheter inlett ett arbete för att utöka den konsumentrelaterade miljöinformationen på Hallå konsument. Ett utvecklingsarbete för att få fler konsumenter att hitta fram till informationen har också inletts.

Civila samhällets organisationer arbetar för hållbar konsumtion

Under 2015 beviljades 18 organisationer från det civila samhället det stöd som KOV förmedlar med stöd av förordningen (2007:954) om statligt stöd till organisationer på konsumentområdet, vilket är ungefär lika många som förra året. En stor del av bidraget har även detta år använts till informationsinsatser avseende miljömässigt hållbar konsumtion och rättvis handel. Det har bl.a. handlat om kampanjer och seminarier, liksom om digitala lösningar för att underlätta för konsumenter att göra hållbara val.

Åtgärder för att motverka överskuldssättning

I enlighet med den strategi som presenterades i förra budgetpropositionen (prop. 2015/16:1) och i linje med Riksrevisionens rapport om samhällets stöd till överskuldssatta (RiR 2015:14) har regeringen vidtagit ett antal åtgärder för att motverka överskuldssättning. Förutom att ta fram förslag till en ny skuldsaneringslag som beslutades av riksdagen i maj 2016 (prop. 2015/16:125, bet. 2015/16:CU19, rskr. 2015/16:235) har regeringen gett KOV i uppdrag att ta fram rekommendationer för den kommunala budget- och skuldrådgivningen och följa upp hur de används. Vidare har KOV fått i uppdrag att i samarbete med Kronofogdemyndigheten och Finansinspektionen verka för en fördjupad samverkan med samhällsaktörer som kan bidra till att personer som har eller riskerar att få problem med skulder kan få hjälp med att få ordning på sin ekonomiska situation. Arbetet med att

förbättra hanteringen av skulder till det allmänna fortgår bland berörda myndigheter. Som tidigare nämnts har KOV i sin tillsynsverksamhet haft starkt fokus på konsumentkrediter. KOV har också bl.a. vidareutvecklat delar av sitt stöd till budget- och skuldrådgivarna i kommunerna och medverkat i arbete som bidragit till att förebygga överskuldssättning bland unga vuxna.

4.4.3 Analys och slutsatser

Ändamålsenliga insatser har vidtagits för att uppnå det konsumentpolitiska målet. Insatserna har bidragit till att skapa bättre fungerande konsumentmarknader och till att underlätta en mer miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

KOV:s proaktiva arbete och aktiva tillsyn har bidragit till mer pålitliga affärsmetoder och till att upprätthålla det konsumenträttsliga skyddet. Regeringen bedömer att KOV utifrån en gedigen omvärldsbevakning har gjort väl avvägda prioriteringar, utifrån bl.a. omfattningen av problemen och deras betydelse för konsumenter. KOV har också prövat nya vägar för att nå fram till både företag och konsumenter. Att KOV aktivt samverkat med branschföreträdare och informerat näringsidkare om olika konsumentfrågor har lett till att problem kunnat undvikas i ett tidigt skede.

Uppgifter tyder på att problemen på fastighetsmäklarmarknaden ökat. Samtidigt har FMI inte kunnat hantera tillsynsverksamheten i tillräcklig utsträckning, vilket är allvarligt eftersom bostadsköpet ofta är den ekonomiskt mest betydelsefulla transaktionen för berörda hushåll. Att en stor del av de överklagade disciplinärendena avslagits av förvaltningsrätten visar att FMI:s rättsliga prövningar har stått sig väl.

Att fler ärenden inkommit till och prövats av ARN har inneburit att konsumenters tillgång till tvistlösning har ökat. Att andelen företag som följer myndighetens rekommendation är högre än någonsin indikerar att näringsidkare har förtroende för ARN och att de konsumentskyddande reglerna får genomslag.

Regeringen bedömer att KOV genom ett systematiskt arbetssätt bidragit till mer säkra varor och tjänster på konsumentmarknaderna. I flera fall har KOV:s förebyggande insatser bidragit till att säkerhetsproblem kunnat undvikas.

Konsumentupplysningstjänsten Hallå konsument har fått ett bra genomslag. Det är tydligt att många konsumenter har behov av den här typen av stöd och tjänsten bedöms ha bidragit till att hjälpa konsumenter att bevaka sina rättigheter. För att säkra en effektiv tillgång till tjänsten behöver väntetiderna hållas nere. Hallå konsument har bidragit till att antalet konsumenter som fått vägledning ökat totalt sett. Antalet ärenden till den kommunala konsumentvägledningen har dock minskat. Mot bakgrund av att den kommunala konsumentvägledningen är en viktig del av konsumentstödet, inte minst för konsumenter i behov av personligt stöd, behöver utvecklingen följas noga.

Det är positivt att arbetet går fortsatt framåt när det gäller miljömärkningen, inte minst eftersom undersökningar visar att konsumenter ser miljömärkning som ett viktigt verktyg när det gäller att göra hållbara val. Det är vidare positivt att insatser görs för att förbättra miljöinformationen på Hallå konsument och att KOV arbetar med att göra den mer känd. KOV:s bevakning av konsumenters förutsättningar när det gäller att agera miljömässigt hållbart belyser att många konsumenter upplever hinder i form av brist på alternativ och information. Det är positivt att KOV arbetar metodiskt med att förbättra villkoren för konsumenter med funktionsnedsättning eller som är sårbara av andra skäl. Slutligen är det positivt att engagemanget för konsumentfrågor är fortsatt stort från det civila samhällets sida.

4.5 Politikens inriktning

Förutsättningarna för konsumenter och företag förändras i snabb takt, till stor del till följd av digitaliseringen. Det gäller bl.a. marknadsföring, informationsförmedling, försäljningskanaler, betalningsupplägg, produktutbud och gränsöverskridande handel. Många konsumenter kan dra nytta av utvecklingen, men det kan också bli svårare att ta ställning till olika erbjudanden utifrån egna behov och önskemål, i synnerhet för sårbara konsumenter. Konsumtionens konsekvenser för klimatet och miljön, liksom sociala förhållanden i Sverige och omvärlden, är också omständigheter som regeringen beaktar när det gäller politikens inriktning.

Strategi för hållbar konsumtion

Regeringen avser att i högre utsträckning beakta konsumtionens konsekvenser för enskilda, för samhället och för miljön. Exempelvis är den genomsnittliga konsumtionen i Sverige långt ifrån miljömässigt hållbar, inte minst när det gäller utsläppen från svensk konsumtion som sker i andra länder. Som framgått i den särskilda strategin för att motverka överskuldssättning, som lämnades i samband med förra budgetpropositionen (prop. 2015/16:1), har en hållbar privatekonomi över tid stor betydelse för både den enskilde konsumenten och samhället i stort. Därutöver kommer regeringen att fokusera än mer på konsumtionens effekter för människors hälsa och säkerhet, såväl nationellt som internationellt, likaså på konsumenters olika förutsättningar. I förra budgetpropositionen föreslogs mot den bakgrunden det nya konsumentpolitiska målet. Vidare aviserades en strategi för hållbar konsumtion. Regeringen återkommer här med en strategi som tar sikte på vad staten i ett första steg kan göra i samverkan med andra centrala aktörer, såsom kommuner, näringsliv och det civila samhällets organisationer, för att underlätta för enskilda konsumenter att konsumera mer hållbart. Strategin ska bidra till en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion, men vissa av åtgärderna kan samtidigt relatera till den del av det konsumentpolitiska målet som avser väl fungerande konsumentmarknader. För vissa av åtgärderna utgör även generationsmålet – dvs. målet att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser – och miljömålen riktmärken för strategin, likaså FN:s globala hållbarhetsmål (Agenda 2030), inte minst målet om hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Strategin tar sikte på att

- öka kunskaperna om konsumtionens konsekvenser för enskilda, samhället och miljön, såväl nationellt som globalt,
- fördjupa samverkan mellan offentliga aktörer, näringslivet och det civila samhället, på såväl lokal och nationell som global nivå,
- stimulera beteendemönster som beaktar hållbarhetsaspekter,

- främja ett effektivt utnyttjande av resurser,
- motverka att varor och tjänster är skadliga för hälsa och miljö,
- beakta olika konsumenters förutsättningar utifrån bl.a. ekonomi, ålder, kön eller funktionsnedsättning, och
- lägga särskild vikt vid konsumtion av livsmedel, transporter och boende.

Forum för miljösmart konsumtion och livsstil

För att den negativa miljö- och klimatpåverkan ska kunna minska behövs förändringar när det gäller vad som konsumeras och hur. Kunskaperna om sambanden mellan konsumtionsmönstren och konsekvenserna för miljön är delvis bristfälliga. Viktiga insatser görs redan av många myndigheter, forskarsamhället, näringslivet och det civila samhällets organisationer, såväl på lokal och nationell som på global nivå, men en fördjupad samverkan mellan dessa aktörer skulle behövas för att både vidareutveckla och effektivisera arbetet och för att öka kunskaperna på området. Regeringen avser att vidta åtgärder för att samverkan ska fördjupas.

Ett forum som agerar samordnare och pådrivare gentemot aktörer som på olika sätt kan bidra till en mer miljösmart konsumtion och livsstil föreslås därför inrättas. Forumet bör hanteras av KOV i samverkan med andra berörda myndigheter. Ett nätverk bör kopplas till forumet. En aktiv samverkan bör eftersträvas med forskare, näringslivet, länsstyrelser, kommuner och landskap, liksom det civila samhällets aktörer. Även aktörer inom miljömärkningsområdet skulle kunna bidra till och ha nytta av forumets verksamhet. Arbetet bör också kopplas till relevanta internationella processer.

En finansiell satsning görs för att möjliggöra inrättandet av ett forum hos KOV för miljösmart konsumtion och livsstil som också beaktar de könsmässiga skillnader som finns inom området utifrån ett jämställdhetsperspektiv. När det gäller forskning, se bl.a. utgiftsområde 20, avsnitt 4.

Stimulera en mer miljösmart konsumtion och livsstil

Konsumenter kan bidra till en miljömässigt mer hållbar konsumtion genom att ändra sina beteenden. Ofta upplever de dock hinder i form av bl.a. brist på information. Även kostnader, vanor, tidsbrist och påverkan från omgivningen ligger sannolikt ofta till grund för enskilda indi-

viders köpbeslut och andra beteendemönster. Regeringen föreslår finansiering av ett särskilt uppdrag till KOV att verka för en mer miljösmart konsumtion och livsstil. En betydelsefull del av uppdraget bör vara att, utifrån bl.a. beteendevetenskapliga överväganden, på olika sätt underlätta och stimulera till val av de ur miljösynpunkt mest ändamålsenliga alternativen, dvs. det som brukar gå under benämningen nudging. Arbetet bör ske i samverkan med övriga berörda myndigheter och anknyta till arbetet inom ovan nämnda forum. Verksamheten bör samordnas med det arbete som pågår för att göra miljöinformationen i konsumentupplysningstjänsten Hallå konsument mer känd. Insatserna, som så långt det är lämpligt och möjligt bör vara målgruppsanpassade, kan periodvis bedrivas med vissa områden i särskilt fokus, exempelvis matvanor, transporter, energianvändning, avfallshantering och giftfri vardag.

Miljöfokus i skolan

Innehållet i de kursplaner och ämnesplaner som började gälla hösten 2011 innebär att frågor som rör miljömässigt hållbar konsumtion blivit ett tydligt inslag i ett flertal ämnen i undervisningen. Regeringen avser att ge KOV i uppdrag att i samverkan med berörda aktörer underlätta undervisningen om konsumtionens påverkan på miljön, exempelvis genom att verka för att skolmaterial och förslag på lektionsupplägg finns lättillgängligt.

Företagens och de finansiella aktörernas arbete med hållbarhet, inklusive rättvis handel

Konsumenterna kan genom efterfrågan och engagemang påverka företag i en mer hållbar riktning när det gäller såväl produktion och distribution som affärsupplägg. Regeringen har föreslagit nya regler som innebär att stora företag ska rapportera om hur de arbetar med hållbarhetsfrågor, exempelvis miljö, mänskliga rättigheter och motverkande av korruption. När företag lämnar hållbarhetsupplysningar blir det lättare för bl.a. konsumenterna att ta ställning till vilka företag de vill handla av eller investera i. Det civila samhällets aktörer kan spela en betydande roll i detta sammanhang.

Som ett led i regeringens arbete med att pröva frågan om Sverige ska bli ett föregångsland för fri och rättvis handel har synpunkter inhämtats från bl.a. det civila samhället. Ett arbete bedrivs för närvarande inom Regeringskansliet. Med det

som grund kommer lämpliga åtgärder att övervägas.

Den finansiella sektorn är betydelsefull för möjligheterna att nå hållbarhetsrelaterade mål. Regeringen gav därför Utredningen om en översyn av fondregelverket (dir. 2014:158) i uppdrag att föreslå åtgärder som förbättrar jämförbarheten när det gäller vilka hållbarhetsaspekter som beaktas i fondförvaltningen. Utredningen har redovisat sitt uppdrag och föreslår bl.a. nya och skärpta informationskrav (En hållbar, transparent och konkurrenskraftig fondmarknad, SOU 2016:45. Se utg. omr. 2 avsnitt 3.5). Nordiska ministerrådet har, vilket tidigare berörts, beviljat ekonomiskt stöd till arbete med att ta fram kriterier för Svanen-märkning av fonder.

En effektivare miljömärkning

Som nämnts ser konsumenterna miljömärkning som ett viktigt verktyg för hållbara konsumtionsval. Avgörande för ett bra genomslag för miljömärkningen är, vid sidan av konsumenternas förtroende, att den håller jämna steg med utvecklingen på marknaden. Att det numera inte enbart är enskilda varor som miljömärks, utan även olika typer av tjänster, är ett exempel på detta. Konsumenterna kan också intressera sig för enskilda företags miljörelaterade arbete, men ha svårt att värdera arbetssätt och effekter. Denna utveckling, i kombination med den ökande digitaliseringen, kan ställa miljömärkningen inför nya utmaningar. När det gäller EU Ecolabel tillkommer att systemet involverar ett stort antal aktörer och att märkningen inte är särskilt känd bland konsumenterna. Samtidigt erbjuder EU en stor marknad för miljömärkning, vilket också kan ha betydelse när det gäller handel och erfarenhetsutbyte med länder utanför EU:s inre marknad.

Regeringen vill verka för effektiva tredjeparts-certifierade miljömärkningar som får bra genomslag bland företag och konsumenterna, även internationellt. För att få ytterligare underlag till det arbetet ser regeringen behov av ett särskilt samråd med berörda aktörer om miljömärkningens potential och förutsättningar. Med detta som grund avser regeringen att vidta lämpliga åtgärder.

Arbeta för en giftfri vardag

En viktig del av såväl generationsmålet som miljömålet om en giftfri miljö är att arbeta för en giftfri vardag. Barn är extra utsatta för farliga

kemikalier och är därför särskilt prioriterade att skydda. Kemikalieinspektionen har fått förnyat uppdrag att arbeta med handlingsplanen för en giftfri vardag, vilket inkluderar att bidra till en effektiv reglering på EU-nivå. Regeringen verkar inom EU bl.a. för att farliga kemikalier ska kunna fasas ut ur det cirkulära kretsloppet så tidigt som möjligt. På nationell nivå har ett lagförslag om punktskatt på farliga kemikalier i viss elektronik tagits fram för att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.16). Särskilda åtgärder vidtas också när det gäller bl.a. mikroplaster. I syfte att få fram alternativ till farliga kemikalier utreds möjligheten att inrätta ett kunskapscentrum för substitution av farliga ämnen i varor (dir. 2016:25). Här finns beröringspunkter med ovan nämnda initiativ för att främja miljösmart konsumtion och livsstil.

Stoppa felaktiga påståenden om produkters miljöpåverkan

Enligt Europeiska kommissionen förekommer miljöpåståenden allt mer ofta i marknadsföring och man befärdar att konsumenterna i högre utsträckning kan vilseledas när det gäller vilka miljöhänsyn som har tagits från företagets sida. Kommissionen har därför tagit fram särskilda riktlinjer om miljöpåståenden i marknadsföring. Vidare har KOV till grund för tillsynsinsatser på området beställt en studie som visar hur miljöargument används och på vilka marknader. Tidigare nämnda lagändringar rörande skarpare sanktionsmöjligheter för KO kan få betydelse i sammanhanget.

Varor som håller längre

Regeringen föreslår att mervärdesskatten sänks från 25 procent till 12 procent för reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.25) och att en skattereduktion införs för reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.4). Regeringen verkar vidare för att krav på varors hållbarhet utifrån det s.k. ekodesigndirektivet ska ställas på fler produktgrupper och för att information om reparerbarhet ska lämnas där så är relevant. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi. Styrmedlen ska främja t.ex.

reparationer och uppgradering av produkter (dir. 2016:3). I anslutning till EU-förhandlingar om nya konsumentskyddsregler vid köp av varor, bl.a. de som avser konsumenters rätt att reklamera, kommer även hållbarhetsaspekter att beaktas.

Varor och tjänster som delas och återanvänds

Delningsekonomin, som innebär att privatpersoner, inte sällan med hjälp av internetbaserade modeller, bl.a. säljer, hyr ut och samäger tillgångar eller erbjuder tjänster, kan vid sidan av ökad valfrihet och lägre priser innebära goda möjligheter att konsumera mer hållbart. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en beskrivande kartläggning, analysera olika användares rättsliga ställning och resonera kring eventuella behov av författningsändringar eller andra åtgärder, nationellt eller inom EU, för att främja en positiv utveckling av delningsekonomin (dir. 2015:136). Tidigare nämnda utredning, om styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi (dir. 2016:3), ska även överväga styrmedel som främjar att varor återanvänds, t.ex. genom handel med begagnade produkter. Vidare verkar regeringen inom ramen för EU:s arbete för en mer cirkulär ekonomi för att produkter ska utformas på ett sätt som underlättar återanvändning.

En hållbar avfallshantering

Vi har kommit relativt långt i Sverige med att minska miljöpåverkan från avfall, men problem återstår. Det handlar bl.a. om nedskräpning, mängden avfall och att resurser i avfallet borde kunna utnyttjas bättre. Fokuserade områden när det gäller det avfallsförebyggande arbetet är bl.a. mat, textilier, elektronik och byggande. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att utifrån utvärderingar som nu pågår lämna förslag till en reviderad nationell avfallsplan för 2018–2023. Frågor som rör hushållens avfall kan också hanteras inom ramen för ovan nämnda initiativ för att främja miljösmart konsumtion och livsstil. Inom EU verkar regeringen för att produkter ska utformas på ett sätt som underlättar återvinning.

Hållbar konsumtion av livsmedel

Livsmedelskonsumtionen berör flera miljömål, exempelvis står livsmedelskonsumtionen, bl.a. köttkonsumtionen, för en relativt stor del av klimatpåverkan från konsumenterna. Förutsättningarna för att producera hållbara livsmedel är

goda i Sverige och vi har jämförelsevis höga miljö- och djurskyddsambitioner. Sverige har dock även en stor import av livsmedel från länder med andra, oftast lägre, krav. Livsmedelskonsumtionen har också en påverkan på människors hälsa. Det är viktigt att fortsätta arbetet med att främja hållbara matvanor och minska matsvinnet. När det gäller matvanor har medvetenheten och intresset ökat, men traditioner spelar fortfarande in i hög utsträckning. Här finns beröringspunkter med ovan nämnda initiativ som rör miljösmart konsumtion och livsstil. Regeringen arbetar även för närvarande med en livsmedelsstrategi (utg. omr. 23 avsnitt 2.6.3). I detta sammanhang vill regeringen också se en ursprungsmärkning av kött på restauranger och i storkök.

Hållbara transporter

Transporter står för en hög andel av de totala utsläppen från privat konsumtion. Transporter är också ofta en väsentlig del av hushållens utgifter. En rad insatser görs för att främja att enskilda personer färdas med kollektivtrafik, cykel eller till fots. Omfattande satsningar har gjorts för att förbättra kollektivtrafiken på landsbygden och statliga stöd ges via stadsmiljöavtalen till kommunernas arbete med hållbara städer och kollektivtrafik i tätort. Ekonomiska satsningar har också gjorts för att främja cykling och en cykelstrategi håller på att tas fram. Vidare avsätts ytterligare medel för stöd till lokala klimatinvesteringar, exempelvis satsningar på biogas eller laddningsstationer för elfordon. När det gäller att främja en miljömässigt mer hållbar användning av inrikes transporter är energi- och koldioxidskatterna på drivmedel ett grundläggande styrmedel. Regeringen tillsatte i maj 2015 en utredning som skulle lämna förslag på hur ett s.k. bonus-malus-system för nya lätta fordon kan utformas, där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med en högre skatt (malus). Bonus-malus-utredningens betänkande Ett bonus-malus-system för nya lätta fordon (SOU 2016:33) har remitterats. Regeringen har också tillsatt en utredning som ska analysera och föreslå hur en skatt på flygresor kan utformas (dir. 2015:106). För att stimulera en samverkan med berörda aktörer kring målet om ett fossilfritt samhälle har regeringen lanserat initiativet Fossilfritt

Sverige. Ovan nämnda initiativ avseende miljösmart konsumtion och livsstil bör kunna spela en viktig roll också i detta sammanhang.

Hållbart boende

Drift och underhåll, liksom ny- och ombyggnation, av bostäder, kan ha betydande konsekvenser för såväl miljö och hälsa som för hushållens ekonomi, bl.a. kan kemikalier som påverkar miljö och hälsa finnas i byggmaterial och produkter för underhåll. Även energiförbrukningen i bostaden påverkas av valet av produkter och av hur de används. Den EU-gemensamma energimärkningen av hushållsapparater modifieras för närvarande för att tydligare visa skillnader i energieffektivitet. Regeringen arbetar vidare aktivt för tydliga energi- och miljökrav på produkter som omfattas av ekodesigndirektivet. När det gäller att se över den totala energianvändningen i ett hem spelar de kommunala energi- och klimatrådgivarna en viktig roll. En förordning som reglerar detta arbete har nyligen reviderats, bl.a. för att möjliggöra ett mer målgruppsanpassat stöd, exempelvis gentemot bostadsrättsinnehavare. Systemet med skatte-reduktion för mikroproduktion av förnybar el underlättar för dem som vill producera el för egen användning. Ett forum för smarta elnät har inrättats för att uppmuntra utveckling och användning av energieffektiva varor och tjänster. Också här finns viktiga beröringspunkter med ovan nämnda initiativ för att främja miljösmart konsumtion och livsstil.

Aktivt arbete för att motverka överskuldssättning

I linje med den delen av det konsumentpolitiska målet som rör en ekonomiskt hållbar konsumtion, och den tidigare nämnda särskilda strategin för att motverka överskuldssättning, kommer regeringen att fortsätta arbeta för att färre enskilda ska få ekonomiska problem och för att de som fått problem med skulder ska få hjälp med att förbättra sin ekonomiska situation. Exempelvis kommer förslag från en utredning om en mer ansvarsfull marknad för snabblån och andra konsumentkrediter (dir. 2015:43) att beredas. I Spellicensutredningens uppdrag (dir. 2015:95) ingår att analysera om förbudet mot spel på kredit behöver skärpas för att bl.a. motverka överskuldssättning till följd av spel och lotterier.

Aktivt arbete för säkra varor och tjänster

Regeringen arbetar, som nämnts, för att minska antalet farliga kemikalier i konsumentprodukter, inte minst leksaker. Det pågår också ett arbete med att genomföra nya EU-regler om personlig skyddsutrustning, vilka förväntas underlätta de marknadskontrollerande myndigheternas arbete. Vidare kommer regeringen att ta ställning till förslag från en utredning om att införa en särskild lagstiftning om kroppsbehandlingar (SOU 2015:100).

Beakta konsumenters olika förutsättningar

Att eftersträva en social hållbarhet handlar också om att beakta konsumenters olika förutsättningar, bl.a. utifrån ekonomi, ålder, kön, funktionsnedsättning eller andra personliga omständigheter. Vissa konsumenter är t.ex. mer utsatta än andra i förhållande till påträngande typer av affärsmetoder. Det bör övervägas om det i samband med lagstiftning nationellt och inom EU i högre utsträckning än i dag bör beaktas att konsumenter har olika förutsättningar när de agerar på marknaden. Frågan kan bl.a. aktualiseras i samband med en kommande översyn av EU:s konsumentskyddslagstiftning och i samband med åtgärder som handlar om att främja en mer hållbar konsumtion. Frågor som rör konsumenters olika förutsättningar kommer också att beaktas i samband med uppföljningar av det samlade konsumentstödet, inte minst avseende nyanlända.

Bättre fungerande konsumentmarknader

Regeringen arbetar på olika sätt för att uppnå bättre fungerande konsumentmarknader. Som framgått ovan kan vissa åtgärder dock samtidigt relatera till den del av det konsumentpolitiska målet som rör hållbar konsumtion.

När det gäller fastighetsmäklarmarknaden görs en särskild satsning, se nedan.

Förbättra konsumentskyddet vid telefonförsäljning

En utredning har haft i uppdrag att överväga om konsumentskyddet vid telefonförsäljning bör stärkas. Utredningens förslag har presenterats i betänkandet Ett stärkt konsumentskydd vid telefonförsäljning (SOU 2015:61). Betänkandet har remitterats och frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Förbättra konsumentskyddet vid paketresor

Lagändringar som rör paketresor kommer att förberedas utifrån förslag från en utredning om hur nya EU-regler ska genomföras och hur systemet för resegarantier bör se ut för att vara ändamålsenligt (dir. 2015:69 och dir. 2016:55). Ett delbetänkande avseende genomförandet av EU-reglerna lämnades i september (SOU 2016:56) och ett slutbetänkande kommer att lämnas senast den 30 november. Syftet är att förtydliga och förbättra konsumentskyddet.

Förbättra konsumentskyddet vid finansiell rådgivning

Flera problem har uppmärksamrats när det gäller finansiell rådgivning. Det gäller bl.a. intressekonflikter, bristande transparens och att det är olika regelverk som gäller för de aktörer som tillhandahåller sådan rådgivning. Ett lagstiftningsarbete pågår för att stärka konsumentskyddet (utg. omr. 2 avsnitt 3.5).

Se över användarnas villkor i den nya delningsekonomin

Utifrån den kartläggning och översyn som ska göras av den tidigare nämnda utredningen om användarna i delningsekonomin, liksom utifrån underlag från Europeiska kommissionen, kommer överväganden att göras vad gäller eventuella åtgärder för att främja en positiv utveckling.

Se över konsumentskyddet i det förändrade reklamlandskapet

Reklamlandskapet är under snabb förändring. Allt mer sofistikerade tekniska lösningar har gjort det möjligt för företag att snabbt och enkelt nå ut med reklambudskap, både globalt och målgruppsanpassat. Ibland är det inte tydligt att den information som lämnas utgör reklam. Utvecklingen har även gjort det svårare för tillsynsmyndigheter att identifiera och ingripa mot överträdelse av marknadsföringslagstiftningen. Regeringen avser att kartlägga och analysera situationen närmare för att avgöra om insatser behövs nationellt eller inom EU för att öka konsumentskyddet.

Se över konsumentskyddet på EU-nivå

Europeiska kommissionen har inlett en översyn av EU-reglerna om otillbörliga affärsmetoder, avtalsvillkor, konsumentköp och prisinformation för att kontrollera om de är ändamålsenliga utifrån förhållandena på konsumentmarknad-

erna. Regeringen avser att verka för ett högt och ändamålsenligt konsumentskydd, som innebär en bra balans mellan konsumenters och näringsidkares intressen och så enhetliga regler som möjligt inom EU.

Förbättra tillsynen inom EU

Regeringen kommer att verka för en stärkt och mer effektiv tillsyn av konsumentskyddslagstiftningen inom EU i samband med förhandlingar om nya regler för samarbetet mellan nationella tillsynsmyndigheter på konsumentområdet. Därvid kommer frågor som rör proportionalitet att beaktas.

Förbättra konsumentskyddet vid anlitande av fastighetsmäklare

Bostadsköpet är oftast den ekonomiskt mest betydelsefulla transaktionen för berörda hushåll. Marknaden för mäklartjänster är samtidigt enligt KOV:s återkommande undersökningar en av de tio mest problematiska marknaderna för konsumenter. Med anledning av detta och de tidigare nämnda problemen på marknaden (se avsnitt 4.4.2) anser regeringen att åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en effektiv tillsyn över fastighetsmäklarna. En finansiell satsning görs för att FMI ska kunna bygga upp ett väl fungerande system för sin tillsynsverksamhet och utifrån detta bedriva en mer aktiv, omfattande och underbyggd tillsyn. Regeringen överväger också om FMI bör bedriva tillsyn även över fastighetsmäklarföretag. I dag är FMI:s tillsyn begränsad till enskilda mäklare.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Konsumentverket

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	134 598		2 514
2016	Anslag	141 749 ¹	Utgifts-prognos	142 192
2017	Förslag	156 254		
2018	Beräknat	160 967 ²		
2019	Beräknat	159 015 ³		
2020	Beräknat	162 513 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 157 972 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 152 886 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 152 886 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konsumentverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	141 749	141 749	141 749	141 749
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 579	5 315	8 365	11 667
Beslut	11 926	13 903	8 901	9 097
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	156 254	160 967	159 015	162 513

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

För att stimulera till en miljömässigt mer hållbar konsumtion genom ökade kunskaper, mer aktiv samverkan mellan berörda samhällsaktörer och förändrade beteendemönster från hushållens sida föreslås att ett forum inrättas i KOV:s regi och att KOV får i uppdrag att aktivt verka för en mer miljösmart konsumtion och livsstil. Mot den

bakgrunden föreslår regeringen att anslaget ökas med 11 000 000 kronor för 2017, 14 000 000 kronor för 2018 och 9 000 000 kronor fr.o.m. 2019. Förslaget väntas ge arbetstillfällen men antalet går ännu inte att bedöma.

Regeringen föreslår att 156 254 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Konsumentverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 160 967 000 kronor, 159 015 000 kronor respektive 162 513 000 kronor.

4.6.2 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	36 128	-706	
2016	Anslag	42 178 ¹	40 877
2017	Förslag	43 732	
2018	Beräknat	44 617 ²	
2019	Beräknat	45 570 ³	
2020	Beräknat	46 567 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 43 734 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 43 734 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 43 734 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Allmänna reklamationsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	42 178	42 178	42 178	42 178
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 558	2 441	3 394	4 391
Beslut	-4	-2	-2	-2
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	43 732	44 617	45 570	46 567

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 43 732 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Allmänna reklamationsnämnden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 44 617 000 kronor, 45 570 000 kronor respektive 46 567 000 kronor.

4.6.3 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	16 897	226	
2016	Anslag	17 952 ¹	17 917
2017	Förslag	21 372	
2018	Beräknat	24 733 ²	
2019	Beräknat	25 254 ³	
2020	Beräknat	25 808 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 257 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 257 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 24 257 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Fastighetsmäklarinspektionens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet vid Fastighetsmäklarinspektionen

Enligt fastighetsmäklarlagen (2011:666) har FMI rätt att ta ut registreringsavgifter från fastighetsmäklare i form av ansökningsavgifter och årliga avgifter.

Tabell 4.9 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	17 316	33	16 837	512
Prognos 2016	18 194	20	17 917	297
Budget 2017	19 953	20	21 372	-1 400

Källa: Fastighetsmäklarinspektionen

Regeringen avser att höja de årliga avgifterna för fastighetsmäklare.

Regeringens överväganden

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	17 952	17 952	17 952	17 952
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	426	786	1 181	1 601
Beslut	2 994	5 995	6 121	6 255
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	21 372	24 733	25 254	25 808

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen anser att FMI:s verksamhet har stor betydelse för att konsumenterna ska kunna genomföra trygga bostadsaffärer. Regeringen ser behov av att FMI bygger upp en tillsynsverksamhet som säkerställer en mer aktiv, omfattande och underbyggd tillsyn av fastighetsmäklare. Regeringen föreslår mot den bakgrunden att anslaget utökas med 3 000 000 kronor för 2017 och permanent med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2018. Anslagshöjningen väntas medföra

att fem årsarbetskrafter tillkommer vid myndigheten.

Regeringens föreslår att 21 372 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 733 000 kronor, 25 254 000 kronor respektive 25 808 000 kronor.

4.6.4 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

2015	Utfall	15 400	Anslags-sparande	59
2016	Anslag	18 459	Utgifts-prognos	18 194
2017	Förslag	18 459		
2018	Beräknat	18 459		
2019	Beräknat	18 459		
2020	Beräknat	18 459		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till kunskapsbyggande på konsumentområdet, stöd till kommuners konsumentverksamhet samt för stöd till det civila samhällets organisationer som på olika sätt främjar konsumenternas intressen.

Kompletterande information

Stödet till det civila samhällets organisationer regleras i förordningen (2007:954) om statligt stöd till organisationer på konsumentområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	18 459	18 459	18 459	18 459
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	18 459	18 459	18 459	18 459

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringens förslår att 18 459 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 459 000 kronor, 18 459 000 kronor respektive 18 459 000 kronor.

4.6.5 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		3 374	0
2016	Anslag	4 374 ¹	4 374
2017	Förslag	4 374	
2018	Beräknat	4 374	
2019	Beräknat	4 374	
2020	Beräknat	4 374	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till utveckling av miljömärkningskriterier för konsumentprodukter och vid behov till information om märkningen. Statsbidraget betalas till Miljömärkning Sverige AB som ansvarar för det nordiska miljömärkningssystemet Svanen och EU-miljömärket EU Ecolabel i Sverige.

Regeringens överväganden

Tabell 4.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

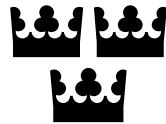
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	4 374	4 374	4 374	4 374
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	4 374	4 374	4 374	4 374

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen förslår att 4 374 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 374 000 kronor, 4 374 000 kronor, respektive 4 374 000 kronor.

Regional tillväxt

19

Förslag till statens budget för 2017

Regional tillväxt

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Regional tillväxt	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	10
2.3 Skatteutgifter.....	11
2.4 Mål.....	12
2.4.1 Sammanhållningspolitikens mål.....	12
2.4.2 Politikens prioriteringar 2015–2020	12
2.5 Resultatredovisning.....	13
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	13
2.5.2 Resultat.....	15
2.5.3 Analys och slutsatser	34
2.6 Politikens inriktning	39
2.6.1 Inledning	39
2.6.2 Nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.....	39
2.6.3 EU:s sammanhållningspolitik	39
2.6.4 Prioriteringar.....	40
2.6.5 Utvecklad styrning, sektorssamordning och resultatfokus	43
2.7 Budgetförslag.....	44
2.7.1 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.....	44
2.7.2 1:2 Transportbidrag	46
2.7.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020.....	47

Tabellförteckning

Tabell 1.1 Anslagsbelopp.....	7
Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden.....	7
Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt	10
Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt	10
Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt	11
Tabell 2.4 Skatteutgifter	11
Tabell 2.5 Regeringens prioriteringar och politikområden av betydelse för prioriteringarna	12
Tabell 2.6 Indikatorer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner	14
Tabell 2.7 Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och dess medfinansiering.....	15
Tabell 2.8 Beslutade regionala projektmedel 2015 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder fördelat på respektive län och den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.....	20
Tabell 2.9 Beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 Regionala tillväxt- åtgärder fördelat på den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 under åren 2012–2015.....	21
Tabell 2.10 Beslutade regionala projektmedel 2015 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder, sorterat efter nationella ämnesområden och ämneskategorier	22
Tabell 2.11 Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala struktur- fondsprogrammen och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2014–2020 samt beslutade EU-medel t.o.m. den 31 december 2015	28
Tabell 2.12 Beviljade selektiva regionala företagsstöd 2012–2015	29
Tabell 2.13 Beviljade selektiva regionala företagsstöd av länsstyrelser, berörda landsting, samverkansorganet i Kalmar län och Gotlands kommun samt Tillväxtverket under 2015 fördelade på län	30
Tabell 2.14 Beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på de största verksamhetsarterna 2012–2015	30
Tabell 2.15 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län 2011–2015	31
Tabell 2.16 Jämställdhetsindikatorer för regionala företagsstöd 2015	31
Tabell 2.17 Fördelning av kvinnor och män i procent av beräknat antal nya arbetsstillfällen genom selektiva regionala företagsstöd 2012–2015.....	32
Tabell 2.18 Beslutat stöd till kommersiell service, fördelat på län 2012–2015.....	32
Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:1 Regionala tillväxtåtgärder	44
Tabell 2.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.....	45
Tabell 2.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:1 Regionala tillväxtåtgärder ...	46
Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag.....	46
Tabell 2.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:2 Transportbidrag.....	47
Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020.....	47

Tabell 2.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	48
Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	48

Diagramförteckning

Diagram 2.1 Total finansiering av projektverksamhet under åren 2012–2015 uppdelad på finansiär, avrundade belopp i mnkr och procent	22
--	----

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 19 Regional tillväxt enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Regionala tillväxtåtgärder 1 557 637
1:2	Transportbidrag 400 864
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 1 636 980
Summa	3 595 481

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1	Regionala tillväxtåtgärder 2 950 000	2018–2024
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 4 200 000	2018–2023
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	7 150 000	

2 Regional tillväxt

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 19 Regional tillväxt omfattar medel för hållbara regionala tillväxtinsatser i form av projektverksamhet och olika former av regionala företagsstöd samt utbetalningar från Europeiska regionala utvecklingsfonden.

För att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken är tvärssektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden av avgörande betydelse.

Bland aktörer som har ansvar och uppgifter inom den regionala tillväxtpolitiken finns främst Tillväxtverket, Verket för innovationssystem (Vinnova), Almi Företagspartner AB, Sveriges export- och investeringsråd, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Statens energimyndighet (Energimyndigheten), länsstyrelserna, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Trafikanalys, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen, Luftfartsverket, Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen, Havs och vattenmyndigheten, Sametinget, Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Svenska Filminstitutet, Naturvårdsverket, Boverket, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan, universitet och högskolor, Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet), Försäkringskassan och Ekonomistyrningsverket (ESV).

Utgångspunkten för statliga myndigheter är att de så långt som möjligt ska erbjuda en likvärdig tillgång till service för alla medborgare och företag.

I Skåne, Västra Götalands, Hallands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Örebro,

Gävleborgs och Jämtlands län har landstinget det regionala utvecklingsansvaret och i Gotlands län är det Gotlands kommun som är ansvarig. I Södermanlands, Kalmar, Blekinge, Värmlands, Dalarnas och Västerbottens län har samverkansorganet motsvarande ansvar. I Stockholms län har länsstyrelsen det regionala utvecklingsansvaret. Regeringen har i propositionen Ändrat regionalt utvecklingsansvar i vissa län (prop. 2015/16:176) föreslagit att landstingen i Västmanlands, Västernorrlands, Norrbottens och Uppsala län ska ta över det regionala utvecklingsansvaret den 1 januari 2017.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Regionala tillväxtåtgärder	1 410	1 523	1 498	1 558	1 583	1 595	1 520
1:2 Transportbidrag	354	376	381	401	401	401	401
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	93	1 362	1 033	1 637	1 421	1 491	1 489
<i>Äldreanslag</i>							
2015 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013	385	0	0	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 19 Regional tillväxt	2 243	3 261	2 912	3 595	3 405	3 486	3 410

Anmärkning: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna för 2015 inom utgiftsområdet blev ca 460 miljoner kronor lägre än anvisade medel. Det beror bl.a. på att utfallet av transportbidraget blivit lägre på grund av förseningar av utbetalningar samt att strukturfondsprogrammen perioden 2014–2020 inte kommit igång i den takt som avsetts.

Prognosen för 2016 är att utgifterna inom utgiftsområdet blir ca 349 miljoner kronor lägre än anvisat.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 256	3 256	3 256	3 256
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	243	56	138	63
Överföring till/från andra utgiftsområden	-3	-7	-8	-9
Övrigt	100	100	100	100
Ny ramnivå	3 595	3 405	3 486	3 410

Anmärkning: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	2 812
Verksamhetsutgifter ²	782
Investeringar ³	1
Summa ramnivå	3 595

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Regional nedsättning av egenavgifter	60	60
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	450	470
Nedsatt energiskatt på elförbrukning i vissa kommuner	800	810
Bidrag till regionala utvecklingsbolag	0	0
Summa	1 310	1 340

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt redovisas i huvudsak på utgiftssidan av statens budget. Vid sidan av dessa stöd finns även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter.

Regional nedsättning av egenavgifter

Enligt lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) ska enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag med fast driftsställe i stödområde A vid beräkning av egenavgifterna göra ett avdrag från egenavgifterna med 10 procent av avgiftsunderlaget upp till 180 000 kronor, dvs. högst 18 000 kronor per år. Fiskeri-, vattenbruks-, jordbruks-

och transportverksamhet är undantagna från nedsättning. Skatteutgiften avser egenavgifter.

Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter

Enligt lagen om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) får arbetsgivare med fast driftsställe i stödområde A göra ett avdrag från arbetsgivaravgifterna med 10 procent av avgiftsunderlaget, dock högst med 7 100 kronor per kalendermånad. Nedsättningen gäller inte för kommuner, landsting, statliga myndigheter, statliga affärsdrivande verk eller registrerade trossamfund. Vidare är fiskeri-, vattenbruks-, jordbruks- och transportverksamhet undantagna från nedsättningen. Skatteutgiften avser arbetsgivaravgifter.

Nedsatt energiskatt på elförbrukning i vissa kommuner

Energiskattesatserna på el följer av 11 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi. I samtliga kommuner i Västerbottens, Norrbottens och Jämtlands län, Sollefteå, Ånge och Örnsköldsviks kommuner i Västernorrlands län, Ljusdals kommun i Gävleborgs län, Torsby kommun i Värmlands län, och Malung-Sälen, Mora, Orsa och Älvdalens kommuner i Dalarnas län är skattesatsen för el som förbrukas inom dessa sektorer nedsatt. År 2016 är skatten nedsatt från 29,2 öre/kWh till 19,3 öre/kWh. Skatteutgiften uppgår därmed till 9,9 öre/kWh. Normen utgörs av normalskattesatsen på el. Regeringen föreslår i volym 1 (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6) vissa förändringar av energiskatten på elektrisk kraft som påverkar denna skatteutgift.

Bidrag till regionala utvecklingsbolag

Avdrag får göras för bidrag som lämnas utan villkor till ett regionalt utvecklingsbolag enligt 16 kap. 12 § inkomstskattelagen (1999:1229). Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

2.4 Mål

Målet för den regionala tillväxtpolitiken är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft (prop. 2007/08:1, utg. omr. 19, bet 2007/08: NU2, rskr. 2007/08:99).

Regionala hänsyn och tvärsektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden är av särskild betydelse för måluppfyllelsen. Detta är en följd av att den regionala tillväxtpolitiken omfattar betydligt fler åtgärder än de som finansieras inom utgifts-område 19 Regional tillväxt.

Den regionala tillväxtpolitiken ska bidra till regeringens tre prioriterade områden: att nå det övergripande målet om att ha lägst arbetslöshet i EU 2020, att nå de nationella miljömålen och uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Regeringens mål för jämställd regional tillväxt är att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser.

2.4.1 Sammanhållningspolitikens mål

- Sammanhållningspolitiken är EU:s politik för regional tillväxt och sysselsättning. Dess mål är att bidra till ekonomisk, social och territoriell sammanhållning inom EU. Europa 2020-strategin är vägledande för sammanhållningspolitiken under programperioden 2014–2020. Strategin bygger på följande tre prioriteringar som också är tänkta att förstärka varandra:

- Smart tillväxt: utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- Hållbar tillväxt: främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- Inkluderande tillväxt (tillväxt för alla): stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

Sammanhållningspolitikens insatser bidrar till målet för politikområdet.

2.4.2 Politikens prioriteringar 2015–2020

I juli 2015 fattade regeringen beslut om en nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (dnr N2015/05297/RT). Strategin och dess insatser ska bidra till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. Strategin ska också bidra till att uppnå regeringens tre prioriterade områden: att nå det övergripande målet om lägst arbetslöshet i EU 2020, att nå de nationella miljömålen och uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Den regionala tillväxtpolitikens prioriterade områden är innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning samt internationellt samarbete.

I tabell 2.5 framgår politikområden med resurser av betydelse för prioriteringarna.

Tabell 2.5 Regeringens prioriteringar och politikområden av betydelse för prioriteringarna

Regeringens prioriteringar	Resurser av betydelse för prioriteringarna
Innovation och företagande	Finns framför allt inom regional tillväxtpolitik, näringspolitik, forskningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, kulturpolitik, energipolitik, miljöpolitik, politik för regional samhällsorganisation, integrationspolitik, utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande samt jämställdhetspolitik.
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Finns framför allt inom regional tillväxtpolitik, transportpolitik, politiken för informationssamhället, politik för regional samhällsorganisation, förvaltningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, bostadspolitik, hållbart samhällsbyggande, miljöpolitik, energipolitik, kulturpolitik och jämställdhetspolitik. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet för kommuner och landsting är viktigt för att en likvärdig offentlig service ska kunna erbjudas i landets olika delar.
Kompetensförsörjning	Finns framför allt inom regional tillväxtpolitik, näringspolitik, utbildningspolitik, forskningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, arbetsmarknadspolitik, transportpolitik, integrationspolitik och jämställdhetspolitik.
Internationellt samarbete	Resurser av betydelse finns inom flertalet av ovan nämnda politikområden.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer påverkar den regionala utvecklingen, bl.a. skiljer sig regionerna åt med avseende på tätorts-, befolknings-, utbildnings-, närings- och företagsstruktur, naturresurser samt infrastruktur. Det gör att exempelvis internationella och nationella konjunkturförändringar påverkar regioner på olika sätt. Klimatförändringarna kommer också påverka regioner och branscher på olika sätt. Dessutom har regioner olika förmåga att nyttja sina regionala förutsättningar i form av bl.a. innovations- och förnyelseförmåga.

Den regionala tillväxtpolitikens effekter är ofta svåra att mäta och särskilja från övergripande konjunktur- och strukturförändringar.

För att följa upp politiken finns det dels indikatorer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner, dels indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområdet och dess medfinansiering.

Utveckling i Sveriges regioner

I detta avsnitt redovisas indikatorer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner fördelat på prioritering i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.

Eftersom den regionala tillväxtpolitikens prioriteringar innefattar insatser inom ett stort antal politikområden har även indikatorerna en stor bredd.

Det finns tre huvudindikatorer och ett antal delindikatorer som relaterar till prioriteringar i den nationella strategin och målet för politikområdet.¹ I tabell 2.6 redovisas dessa indikatorer som syftar till att belysa långsiktiga strukturella och dynamiska förändringar fördelat på prioriteringarna för politikområdet. Kortsiktiga regionalekonomiska förändringar avspeglas genom måtten modellbaserad lönesumma och

arbetslöshet. För prioriteringen Internationellt samarbete, anges inga regionala indikatorer då området är mycket komplext och därmed inte kan beskrivas på ett rättvist sätt.

Huvudindikatorerna är valda utifrån att de på ett övergripande sätt visar den regionala utvecklingen för den nationella strategins prioriteringar. Daglönesumman per sysselsatta i företagssektorn avspeglar till stor del näringslivets samlade arbetsproduktivitet inom prioritering innovation och företagande. Attraktivitet och tillgänglighet kan på ett övergripande plan belysas genom människors inrikes flyttströmmar och boendepreferenser, medan kompetensförsörjning beskrivs genom indikatorn förvärvsintensitet 20–64 år för såväl män som kvinnor. Huvudindikatorerna kompletteras också med delindikatorer som ger en bredare belysning av den nationella strategins prioriteringar. Exempelvis används indikatorer som jobbytare per sysselsatt och andel företagsledare inom prioritering innovation och företagande, pendlingsavstånd och tillgång till bredband inom prioritering attraktiva miljöer och tillgänglighet, samt antal utbildningsår och matchning på arbetsmarknaden inom prioritering kompetensförsörjning.

För en resultatredovisning i detta avsnitt hänvisas till redovisningen i motsvarande avsnitt i budgetpropositionen för 2016 för utgiftsområde 19 Regional tillväxt som i huvudsak är giltig även för årets redovisning eftersom endast mindre förändringar skett.

Utvecklingstrender som är värda att notera är att antalet öppet arbetslösa minskat signifikant i Gotlands län och i Västra Götalands län, medan de ökat i Södermanlands län och i Dalarnas län mellan första kvartalet 2015 och första kvartalet 2016.

För en mer utförlig beskrivning och analys av utvecklingen i Sveriges FA-regioner, se Tillväxtanalys rapport Regional tillväxt 2015 trender och analyser om hållbar regional tillväxt och attraktionskraft som redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2016.

¹ Utvecklingen beskrivs för 60 FA-regioner, dvs. funktionellt avgränsade arbetsmarknadsregioner med arbetspendling över kommungräns som utgångspunkt.

Tabell 2.6 Indikatorer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner

Kortsiktiga indikatorer		Indikatorer
Regional ekonomi		– Modellbaserad lönesumma
Arbetsmarknad		– Antal arbetssökande
Långsiktig prioritering utifrån den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktivitet 2015–2020	Huvudindikatorer	Delindikatorer
Innovation och företagande	Arbetsproduktivitet (daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor, kvinnor och män)	– Jobbbytare per sysselsatt inom privat företagssektor och inom FA-region – Andel operativa företagsledare per befolkning 20–64 år (kvinnor och män) – Näringslivets växthusgasintensitet CO2e-utsläpp ¹ per inkomst
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Inflyttningsnetto per 1 000 invånare	– Tillgänglighet till drivmedelsstationer – Andel befolkning med tillgång till bredband med 100 mbit/s – Genomsnittligt pendlingsavstånd uttryckt som avstånd mellan bostadsställe och arbetsställe i km-fågelväg – Tillgänglighet till dagligvaruhandel och skolor
Kompetensförsörjning	Förvärvsintensitet 20–64 år (kvinnor och män)	– Demografisk generationsväxling som kvot mellan antalet 20–29-åringar och 55–64-åringar – Genomsnittligt antal utbildningsår i befolkningen 20–64 år – Matchning som kvot av vakanser och arbetslösa
Internationellt samarbete ²	-	-

¹ Med CO2e-utsläpp avses CO2-ekvivalenter. Det är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till att olika sådana gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten och global uppvärmning. När man uttrycker utsläppen av en viss växthusgas i koldioxidekvivalenter anger man hur mycket koldioxid som skulle behöva släppas ut för att ge samma verkan på klimatet.

² Internationellt samarbete är en prioritering i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020, men tillförlitliga regionala indikatorer saknas.

Källa: Tillväxtanalys.

Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Som näringsutskottet erinrade i sitt betänkande Utgiftsområde 19 Regional tillväxt (bet. 2015/16:NU2) redovisas här bl.a. motiv till val av vissa centrala indikatorer. Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområdet och dess medfinansiering framgår av tabell 2.7. Indikatorerna som redovisas i tabellen avser förväntade resultat av insatserna. Indikatorerna används för att följa upp resultatet av insatserna och uppföljning gentemot målet för politikområdet.

För de regionala strukturfondsprogrammen perioden 2007–2013 och perioden 2014–2020 har ett antal centrala indikatorer valts ut enligt tabellen. Dessa indikatorer följs, där det är relevant, upp i samtliga regionala program inom målet investering för tillväxt och syssel-

sättning och kan därmed aggregeras på nationell nivå. Förutom dessa indikatorer finns program-specifika aktivitets- och resultatindikatorer som följs upp i enlighet med de godkända programmen. I förordningen avseende regionalfonden finns gemensamma utfallsindikatorer (s.k. aktivitetsindikatorer) med gemensamma beteckningar för alla berörda regioner inom EU. I de svenska programmen används i så stor utsträckning som möjligt dessa. De gemensamma utfallsindikatorerna ska användas för att jämföra och lägga samman utfall både på nationell nivå, men också på EU-nivå.

En redovisning av indikatorerna avseende regionala programmen perioden 2007–2013 redovisas inte i denna budgetproposition utan avses redovisas i budgetpropositionen för 2018 då programmets slutrapporter finns tillgängliga. Regionala programmen perioden 2014–2020 startade 2015 men det finns ännu inga resultat att redovisa.

Tabell 2.7 Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och dess medfinansiering

Indikatorområde	Indikatorer
De åtta regionala strukturfondsprogrammen perioden 2007–2013 ¹	– Nya arbetstillfällen uppdelat på kvinnor och män – Nya företag uppdelat på kvinnor och män
Regionala riskkapitalfundsprojekt inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen perioden 2007–2013	– Antal portföljföretag – Investerade medel – Privat kapital
Regionalfondsprogrammen perioden 2014–2020 ^{1, 2}	– Sysselsättningsökning i företag som får stöd uppdelat på kvinnor och män – Antal företag som får stöd ledda av kvinnor respektive män
Riskkapitalfundsprojekt inom ramen för de nio regionalfondsprogrammen perioden 2014–2020 ²	– Antal portföljföretag – Investerade medel – Privat kapital

¹ Inkluderar även de territoriella samarbetsprogrammen.

² Dessa indikatorer avses redovisas fr.o.m. budgetpropositionen för 2018.

För en anpassning till kommissionens förändrade statsstödsregelverk beslutade regeringen under 2015 om nya stödordningar för de regionala företagsstöden. Resultatindikatorerna avseende regionala företagsstöd är för närvarande under utveckling och avses redovisas i budgetpropositionen för 2018.

I den årliga uppföljningen och resultatanalysen är möjligheterna begränsade att mäta och avgränsa effekterna av den verksamhet som finansieras inom utgiftsområdet mot målet för politikområdet sett i relation till påverkan från andra offentliga insatser och omvärldsfaktorer.

Resultatredovisningen bygger till stor del på uppföljningar och utvärderingar från Tillväxtanalys och Tillväxtverket.

2.5.2 Resultat

Den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 är vägledande och styrande för arbetet med hållbar regional tillväxt och utveckling. Insatserna inom de fyra prioriteringarna som presenteras i strategin ska bidra till att uppnå målet med den regionala tillväxtpolitiken.

I detta avsnitt redovisas resultat från relevanta uppföljningar och utvärderingar. Dessutom redovisas de uppdrag respektive erbjudanden regeringen har lämnat i syfte att riksdagen dels

ska få information om regeringens arbete, dels kunna sätta redovisade resultat i ett sammanhang.

Strategier för hållbar regional tillväxt

Regionala utvecklingsstrategier

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar ansvarar för att strategiskt leda och utveckla det regionala arbetet för hållbar tillväxt och utveckling i respektive län. Detta innefattar bl.a. att ta fram och samordna genomförandet av en regional utvecklingsstrategi. Enligt Tillväxtverkets rapport De små stegen förändring, som redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2016, har de flesta län nyligen framtagna regionala utvecklingsstrategier och arbetet fortsätter i en genomförandefas. Utvecklingen mot ett mer systemorienterat tillväxtarbete fortsätter där långsiktigt strukturbyggnad står i fokus. Detta innebär t.ex. att projekten som bedrivs blivit större och att allt fler långsiktiga nätverk för samverkan lokalt, regionalt, nationellt och internationellt utvecklas. En tydlig utveckling under 2015 års arbete är också att integrationsfrågorna fått ökat fokus där allt fler insatser sker bl.a. kopplat till kompetensförsörjningsområdet.

EU:s strategi för Östersjöregionen

Det finns tre övergripande mål för EU:s strategi för Östersjöregionen: att rädda havsmiljön, att sammanlänka regionen och att öka välbefindandet (se skr. 2013/14:29). Genomförandet av strategin åligger Regeringskansliet, 23 andra statliga myndigheter och samtliga länsstyrelser.

Flera regeringsbeslut har fattats under januari 2016 med uppdrag till berörda statliga myndigheter om att aktivt bidra till det nationella genomförandet av strategin. Syftet är att tydliggöra myndigheternas roll i genomförandet av strategins mål. Regeringsbesluten omfattar i regel syftena med och förutsättningarna för de statliga myndigheternas medverkan och de finansiella åtagandena, samt krav på samverkan mellan svenska myndigheter och myndigheter i andra länder.

Som en del av de nya uppdragen har de statliga myndigheterna under mars 2016 till Regerings-

kansliet redovisat vilka delmål i strategin som närmast berör den statliga myndighetens verksamhetsområde och hur de ska arbeta för att nå dessa mål. De har även beskrivit hur närliggande områden som faller under annan statlig myndighets huvudsakliga verksamhetsområde beaktas samt specificerat de delmål där myndigheten bedömer att ett samarbete behöver inledas med annan myndighet och redogöra för hur en sådan samverkan ska ske.

Tvärssektoriell styrning, samverkan och dialog

Som ett led i en utvecklad styrning och förbättrad uppföljning av den regionala tillväxtpolitiken har regeringen fr.o.m. 2015 infört ett arbete med kontinuerliga utvecklingsdialoger med aktörer som har regionalt utvecklingsansvar i länen. Dialogerna är en del i det pågående utvecklingsarbetet för förbättrad styrning och uppföljning av medel från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*.

Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 utgör en mötesplats för kontinuerlig dialog och samverkan mellan regeringen och regionala aktörer med uppgifter i det regionala tillväxtarbetet. Dialogen förs såväl på politisk som på tjänstemannanivå. I dialogen involveras även statliga myndigheter och vid behov andra berörda aktörer och organisationer. Syftet är att föra en kontinuerlig dialog om långsiktiga och strategiska frågor av betydelse för en hållbar regional tillväxt och attraktionskraft. Dialogen utgår från den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 och under 2015 och våren 2016 behandlades bl.a. följande frågor: utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor, regionalt integrationsarbete, digitalisering, landsbygdsfrågor och sammanhållningspolitiken efter 2020.

Myndigheternas medverkan i genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken

Statliga myndigheter har ett utpekat ansvar att medverka i det regionala tillväxtarbetet enligt förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete. Myndigheterna ska inom sina verksamhetsområden verka för att målet för den regionala tillväxtpolitiken uppnås.

Tolv statliga myndigheter och en stiftelse med statlig finansiering har tagit fram långsiktiga strategier för sin medverkan i det regionala tillväxtarbetet, inklusive EU:s sammanhållningspolitik fram till 2020.² Syftet är att skapa bättre förutsättningar för de statliga myndigheternas medverkan i det regionala tillväxtarbetet. Under 2015 har Tillväxtverket fortsatt arbetet med att stödja myndigheternas medverkan i det regionala tillväxtarbetet, bl.a. genom att utveckla en arena för kunskaps- och höjande insatser.

Hållbarhetsdimensioner

De tre horisontella kriterierna, miljö, jämställdhet och integration, är drivkrafter för hållbar tillväxt genom att de sätter fokus på smarta, inkluderande och hållbara lösningar. Att kombinera dessa perspektiv främjar en hållbar regional tillväxt och utveckling.

Miljö

I regleringsbrev respektive villkorsbeslut för 2015 fick aktörer med regionalt utvecklingsansvar i uppdrag att redovisa hur strategiska miljöfrågor omhändertagits inom det regionala tillväxtarbetet. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2016. I redovisningen framkommer att aktörerna bl.a. arbetar med att utveckla arbetet med förnybar energi och energieffektivisering, miljödriven näringslivsutveckling, grön upphandling, icke fossila fordonsbränslen, hållbara transporter och hållbart resande, fysisk planering, bioekonomi samt regionala miljömål. De regionala aktörerna har kommit olika långt i arbetet med klimat-, miljö och energifrågorna, där vissa län integrerat frågorna inom samtliga prioriteringar inom den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 medan andra arbetar mer fokuserat inom vissa områden av strategin.

² Dessutom har Statens geologiska undersökningar tagit fram en strategi för sin medverkan i det regionala tillväxtarbetet. För mer information se även budgetpropositionen för 2016, utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Miljödriven näringslivsutveckling och energi

Inom de regionala strukturfondsprogrammen perioden 2014–2020 genomförs det insatser för en koldioxidnsål ekonomi och miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar har fått i uppdrag respektive erbjudits i regleringsbrev och villkorsbeslut för 2016 att redovisa hur arbetet med miljödriven näringslivsutveckling och energi utvecklas. Dessutom har Tillväxtverket och Tillväxtanalys i regleringsbrev för 2016 fått i uppdrag att bl.a. stödja de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna i arbetet och analysera de regionala förutsättningarna och potentialen för miljödriven näringslivsutveckling.

Regeringen har aviserat en mer ambitiös politik för hållbart företagande. I skrivelsen Politik för hållbart företagande (skr. 2015/16:69) redovisas regeringens syn på en rad frågor kopplade till ett hållbart företagande, bl.a. miljöhänsyn, jämställdhet och mångfald. Av skrivelsen framgår att regeringen ska bidra till att främja en miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher på regional nivå.

Jämställd regional tillväxt

Tillväxtverket fick i december 2015 i uppdrag att utveckla och stödja arbetet för jämställd regional tillväxt och ska avsätta 36 miljoner kronor årligen 2016–2018 för detta ändamål. Merparten av medlen ska fördelas till aktörer med regionalt utvecklingsansvar och syftet är att bidra till regeringens mål om jämställd regional tillväxt.

I regleringsbrev respektive villkorsbeslut för 2015 fick aktörer med regionalt utvecklingsansvar i uppdrag att redovisa hur arbetet för en jämställd regional tillväxt fortsatt bedrivs och utvecklas inom det regionala tillväxtarbetet. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar redovisade uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2016. I redovisningarna framkommer att jämställdhet är en prioriterad fråga på regional nivå. Viktiga områden är bl.a. jämställdhetsintegrering i ledningssystem, utvecklade uppföljningssystem, utbildningar, företagsfrämjande och kompetensförsörjning.

Regeringen har även under 2015, bl.a. som ett led i att stärka jämställdhetsarbetet, fattat beslut om nya stödförordningar för de regionala

företagsstöden. Dessa syftar bl.a. till att i ökad utsträckning nå kvinnor generellt samt specifikt kvinnor och män med utländsk bakgrund.

Integration och mångfald i det regionala tillväxtarbetet

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar fick i villkorsbeslut respektive regleringsbrev för 2015 i uppdrag att beskriva hur ett integrations- och mångfaldsperspektiv kan utvecklas och integreras i det regionala tillväxtarbetet. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2016. Integration och mångfald är fortsatt en högt prioriterad fråga i det regionala tillväxtarbetet. Prioriterade områden är bl.a. förstärkta samarbeten på regional- och lokal nivå för mottagande och integration, kompetensförsörjning samt projektinitiativ för snabbare integration. Gemensamma utmaningar är bl.a. integrationsprocessen för nyanlända kvinnor och män, matchning på arbetsmarknaden och socialt utanförskap.

Mot bakgrund av flyktingsituationen inom EU under hösten 2015 uppmanade kommissionen medlemsstaterna att ta till vara möjligheterna till integrationsinsatser inom de europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI). Svenska ESF-rådet, Tillväxtverket och Statens jordbruksverk redovisade i december 2015 sina bedömningar i frågan till Regeringskansliet (Näringsdepartementet), där det bl.a. framgår att det finns verktyg inom de berörda fondprogrammen som – främst på sikt – kan bidra till integration, sysselsättning och ökat företagande för nyanlända personer (dnr N2015/08164/RTS). På kort sikt finns även insatser som kan göras i flyktingmottagandet. Myndigheterna ser i dessa avseenden ett fortsatt behov av att inom ramen för sin fonsdamordning komplettera varandras insatser och stärka samarbetet mellan regionala och nationella aktörer.

Särskilda initiativ inom den regionala tillväxtpolitiken

Regionalt kompetensförsörjningsarbete

Tillväxtverket har i uppdrag att under perioden 2013–2017 fördela ca 60 miljoner kronor till aktörer med regionalt utvecklingsansvar för

insatser som förstärker och vidareutvecklar de regionala kompetensplattformarna. Exempel på insatser som beviljats medel är projekt som utvecklar utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser regionalt, projekt för en förbättrad samverkan mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare lokalt och regionalt, projekt för att utveckla studie- och yrkesvägledningen samt projekt för att kvinnor och män med utländsk bakgrund snabbare ska etablera sig på arbetsmarknaden.

Såväl regionalt utvecklingsansvariga aktörer som Tillväxtverket lyfter behovet av en fortsatt långsiktig och ändamålsenligt finansiering av det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Enligt en enkätundersökning från Tillväxtverket riktad till berörda statliga myndigheter inom kompetensförsörjningsområdet uppgav 75 procent av myndigheterna att de samverkade med plattformarna. I enkätsvaren framkom även att de statliga myndigheternas samverkan med kompetensplattformarna skulle stärkas om de fick formellt uppdrag att samverka.

De s.k. Kompetensförsörjningsdagarna, som två gånger årligen arrangeras gemensamt av Regeringskansliet, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt andra berörda statliga myndigheter och län, har utvecklats till ett viktigt dialogforum mellan regional och nationell nivå inom kompetensförsörjningsområdet.

Fysisk planering och attraktionskraft i det regionala tillväxtarbetet

Tillväxtverket och Boverket har haft i uppdrag att genomföra ett program för stärkt lokalt och regionalt samspel mellan fysisk planering och näringslivsutveckling 2013–2015. Programmet har sammanlagt haft en finansiering på ca 11 miljoner kronor. I mars 2016 redovisade myndigheterna rapporten Tillväxt kräver planering till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Programmet har erbjudit en arena för dialog, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte samt möjliggjort genomförande av pilotprojekt på kommunal, mellankommunal och regional nivå. Programmet har vidare resulterat i utvecklad kunskap och samverkan för att stärka samspelet mellan och inom förvaltningsnivåer och sektorsområden i den fysiska planeringen.

Tillväxtverket har i uppdrag att stödja och vidareutveckla det arbete som kommuner och andra aktörer bedriver för stärkt lokal attraktionskraft perioden 2015–2018. Tillväxtverket fördelar minst 15 miljoner kronor till utvalda lokala aktörer för att genomföra insatserna. Målet är att bidra till att skapa mer systematiskt och långsiktigt arbete för stärkt lokal attraktionskraft. Inom uppdraget ska utvecklingsinsatser riktade mot kommuner och andra aktörer genomföras för att pröva och utveckla metoder som syftar till att behålla, attrahera och utveckla kompetenser, företag och kapital. En viktig del i uppdraget är att sprida erfarenheter och kunskaper till övriga aktörer på lokal och regional nivå i alla delar i landet. Uppdraget ska slutrapporteras till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2019.

Exportfrämjande och nyindustrialisering på regional nivå

Regeringen beslutade i september 2015 om Sveriges exportstrategi (dnr UF2015/03580/UD/FIM). En av strategins insatser för att möta de utmaningar som svensk export står inför, är att etablera regionala exportcentra – en dörr in – till exportrådgivning. I mars 2016 uppdrog regeringen åt Tillväxtverket att samordna arbetet med att inrätta regionala exportcentra (dnr UD2015/08173/FIM), bl.a. i samarbete med aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Syftet är att företag ska erbjudas stöd i sin internationalisering eller exportsatsning oberoende av var i landet de är verksamma.

Vidare beslutade regeringen i januari 2016 om en strategi för Smart industri – en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige (dnr N2016/00496/FÖF). Den regionala nivån har en avgörande roll att spela i genomförandet av strategin, bland annat genom sin närhet till industrin. Därför uppdrog regeringen i april 2016 åt Tillväxtverket att främja genomförandet av regeringens nyindustrialiseringsstrategi på regional nivå, bl.a. genom kunskapsspridning och beviljande av medel till aktörer med regionalt utvecklingsansvar (dnr N2016/02958/FÖF).

Uppföljning, utvärdering och lärande

Analys av territoriella förutsättningar samt uppföljningar och utvärderingar av genomförda insatser på regional, nationell och europeisk nivå ska bidra till lärande och därmed till utvecklingen av politiken. En utökad dialog mellan aktörer som har ansvar och uppgifter inom det regionala tillväxtarbetet är också viktigt för uppföljning, utvärdering och lärande. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar har huvudansvaret för att skapa en kontinuerlig och systematiserad kunskapsutveckling i det regionala tillväxtarbetet.

EU:s strukturfondsprogram perioden 2014–2020 innebär ökad resultatfokusering och skärpta krav på att kunna visa vilka resultat som uppnås. Enligt EU-regelverket ska programmen utvärderas på ett systematiskt sätt. Det innebär att programmen utvärderas såväl före som under och efter genomförandet. Programmen kommer således att utvärderas löpande under programperioden. I enlighet med EU-regelverket har utvärderingsplaner för respektive program eller gemensamt för flera program tagits fram. Utvärderingsplanen innehåller bl.a. en övergripande tidsplan och budget. Programperioden 2014–2020 kännetecknas av ett tematiskt fokus vilket också kommer att påverka inriktningen på utvärderingarna som kommer att ha fokus på specifika teman, exempelvis insatser för ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag. De första utvärderingsresultaten avses presenteras under 2017. Därefter kommer resultat från utvärderingarna årligen att presenteras t.o.m. 2021.

Regeringen inrättade 2014 en analysgrupp bestående av ett antal statliga myndigheter. Analysgruppen har under 2015 knutit an till de teman som tagits upp i tjänstemannaforum och politikerforum och tagit fram kunskapsunderlag till dessa möten.

Reglab är ett forum för lärande om regional utveckling. Här möts regioner, myndigheter, forskare och andra för kunskapsutveckling inom området. Reglab har dessutom nätverk för både analytiker och utvärderare. Reglab har även arbetat med bl.a. utvecklingen av BRP+ ett mätsystem för livskvalitet på regional nivå, näringslivsutveckling och innovation, kompetensförsörjning samt regionernas roll i arbetsmarknadspolitik.

För att utveckla uppföljningen av den projektverksamhet som bedrivs på regional nivå har regeringen i juli 2015 uppdragit åt Statskontoret att utreda förutsättningar för ett stärkt resultatfokus i uppföljningen av anslag 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 december 2016.

Projekt och regionala företagsstöd för hållbar regional tillväxt

Regionalt beslutad projektverksamhet

Projektmedlen ska bidra till att olika typer av insatser i regionerna blir mer samordnade och regionalt anpassade och därför medfinansieras insatserna av olika aktörer. I syfte att åskådliggöra hur insatser samordnas redovisas nedan bl.a. vilka större aktörer som medfinansierar insatserna.

Medel för regional projektverksamhet har under 2015 beviljats av länsstyrelser, samverkansorgan, Gotlands kommun och berörda landsting.³ Samtliga insatser som inkluderas i redovisningen av regional projektverksamhet är finansierade av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Insatserna är ofta medfinansierade av anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*. Den regionala projektverksamheten är dessutom medfinansierad av olika aktörer, bl.a. statliga myndigheter, samverkansorgan, landsting, kommuner och privata aktörer.

År 2015 uppgick totalt beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* till ca 921 miljoner kronor.

I tabell 2.8 redovisas hur verksamheten har fördelats på respektive län och prioriteringar inom den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. Av tabellen framgår bl.a. att samtliga län prioriterat mest medel för insatser för innovation och företagande under 2015.

³ Se rapporten finansiering för regional tillväxt 2015, Tillväxtverket juli 2016 (rapport 0200).

Tabell 2.8 Beslutade regionala projektmedel 2015 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder fördelat på respektive län och den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020

Miljoner kronor

Nationell prioritering	Innovation och företagande			Attraktiva miljöer och tillgänglighet					Kompetensförsörjning	Internationellt samarbete	Övrigt	Totalt
	Innovation	Företagande och entreprenörskap	Miljödriven näringsutveckling och energifrågor	Tillgänglighet genom transportsystemet	Fysisk Planering och boende	Tillgänglighet genom informationsteknik	Kommersiell och offentlig service	Kultur och fritid				
Län												
Stockholm	2,1	4,6	0	1,0	0,5	1,1	0,4	0	0,3	1,1	0	11
Uppsala	4,4	2,3	0,9	0	0	0	0	1,6	0,5	0,5	0,3	11
Södermanland	3,1	5,5	0,2	0,5	0,1	0,3	0	0	3,4	0	1,4	14
Östergötland	13,3	18,0	3,3	1,7	0	0	0	0,1	3,7	0,3	0,6	41
Jönköping	5,0	19,4	3,6	0,2	0	0	0,4	0	0,4	0	0,5	29
Kronoberg	1,8	14,2	0,3	0	0,3	0	0	0,5	1,0	0	0,9	19
Kalmar	8,3	16,9	0,6	1,8	0,2	0,2	0,3	5,0	1,0	3,9	2,4	41
Gotland	0,5	5,5	0,9	5,0	1,8	5,4	0	8,0	0,2	2,3	2,0	32
Blekinge	7,9	19,2	0,8	2,6	0	1,5	0,2	4,2	3,6	0,6	2,3	43
Skåne	6,8	7,5	0,3	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	15
Halland	8,0	0,4	0	0	0	0	0	0	0,4	0	0	9
Västra Götaland	17,4	3,3	0	0	1,5	0	0	0,2	0	4,0	2,9	29
Värmland	5,1	33,5	6,2	0	0	18,0	0,3	0,4	3,1	11,9	2,5	81
Örebro	1,5	16,4	0	0,4	0	1,1	0	0	7,0	0	1,9	28
Västmanland	8,5	10,2	1,8	0	0	0,3	0	2,4	3,7	0,5	2,3	30
Dalarna	13,6	45,7	12,0	0	0	0,7	0	1,4	2,4	10,0	8,5	94
Gävleborg	11,1	32,2	2,8	0,9	0	6,0	0,3	2,2	7,8	5,4	8,1	77
Jämtland	2,4	48,2	0	0,7	0	40,0	3,9	0	3,7	1,1	1,6	102
Västernorrland	5,6	20,3	3,1	10,3	0	0,9	0	0	2,1	0	4,1	46
Västerbotten	12,0	62,0	1,1	3,3	0,1	5,0	0	0,4	1,0	5,8	12,5	103
Norrbottnen	10,3	25,5	2,4	2,6	0	0	1,1	14,0	1,4	4,4	5,4	67
Summa	149	411	40	31	5	80	7	40	47	52	60	921

Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.9 redovisas beslutade regionala projektmedel fördelat på den nationella strategin under åren 2012–2015. Av tabellen framgår att mest medel prioriterats till insatser för innovation och företagande under hela perioden.

Tabell 2.9 Beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder fördelat på den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 under åren 2012–2015¹

Miljoner kronor

Prioritering/år	2012	2013	2014	2015
Innovation och företagande	492	444	549	600
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	53	49	59	163
Kompetensförsörjning	90	100	75	47
Internationellt samarbete	62	78	46	52
Övrigt	117	97	135	60
Summa	814	768	865	921

¹ Redovisningen av de nationella prioriteringarna ändrades fr.om. den 1 januari 2015. Prioriteringarna för 2012–2014 har klassats om till gällande prioriteringar för att möjliggöra tidsserien i tabellen.

Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.10 beskrivs projektverksamheten sorterad efter nationella ämnesområden och ämneskategorier vilket på en mer detaljerad nivå visar vilka typer av insatser som bedrivs inom projektverksamheten på regional nivå.

Innovationsprocesser i företag är starkt beroende av kunskap och kunskapsspridning. Genom att företagen samarbetar med olika aktörer sprids och utvecklas värdefull kunskap. En stor del av projektverksamheten inom ämnesområdet Innovation syftar till att stimulera samarbeten för att bidra till ökad innovationsförmåga.

Inom ämnesområdet Entreprenörskap syftar en stor del av insatserna till att öka det regionala utbudet av riskkapital till små och medelstora företag. Insatserna inom entreprenörskap som finansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* medfinansierar ofta de insatser som görs inom de regionala strukturfondsprogrammen för att öka utbudet av riskkapital.

Tabell 2.10 Beslutade regionala projektmedel 2015 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder, sorterat efter nationella ämnesområden och ämneskategorier

Nationella ämnesområden/ämneskategorier	mnkr
Innovation, varav:	245
<i>Stöd till FoU i små och medelstora företag</i>	19
<i>FoU-verksamhet i forskningscentrum</i>	23
<i>Utveckling av förutsättningar för innovation¹</i>	66
<i>Främjande av samarbete, kunskapsutveckling och kunskapsutbyte</i>	89
<i>Främjande av miljövänliga tjänster, produkter och produktionsprocesser i små och medelstora företag</i>	28
<i>Övriga aktiviteter som bidrar till att främja innovation</i>	20
Entreprenörskap, varav:	331
<i>Information och rådgivning till små och medelstora företag</i>	48
<i>Insatser för att underlätta start av företag</i>	22
<i>Insatser för ökat internationellt affärsutbyte och stärkta positioner på utländska marknader</i>	44
<i>Kompetensutvecklingsinsatser för små och medelstora företag</i>	13
<i>Kapitalförsörjningsinsatser för små och medelstora företag</i>	128
<i>Insatser för utveckling av existerande företag</i>	46
<i>Övriga åtgärder för att stimulera entreprenörskap²</i>	30
Informationssamhället ³	84
Transport/regionförstoring ⁴	41
Energi	16
Turism ⁵	62
Kultur och fritid	20
Förnyelse av städer, boende	14
Service i gles- och landsbygder	5
Kompetensförsörjning ⁶	40
Uppföljning och utvärdering	26
Övriga insatser ⁷	39
Summa	921

¹ Bl.a. utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser.

² Bl.a. attitydpåverkande insatser.

³ Bl.a. infrastruktur för bredbandsnät och telefoni samt utveckling av produkter.

⁴ Bl.a. samverkanslösningar mellan olika trafikslag.

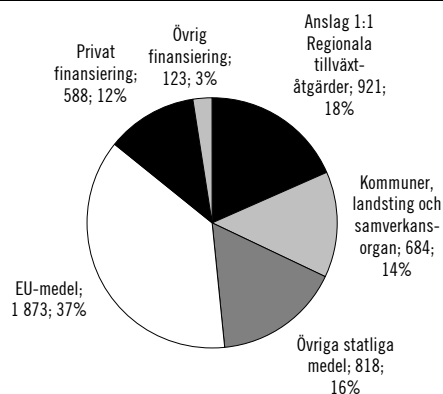
⁵ Bl.a. stöd till marknadsföring och utveckling av turisttjänster.

⁶ Bl.a. system och strategier för livslångt lärande i företag.

⁷ Insatser som inte passar in i ovanstående delområden.

Källa: Tillväxtverket.

Av diagram 2.1 framgår total finansiering av projektverksamhet under 2015 uppdelad på finansiär. Största delen av medfinansieringen kommer under perioden från EU-medel, 37 procent. Andra stora medfinansierare är statliga myndigheter och kommuner, landsting och samverkansorgan. De största finansiärerna inom övrig statlig finansiering var 2015 Almi Företagspartner AB, Tillväxtverket, universitet och högskolor, Vinnova och stiftelsen Norrlandsfonden.

Diagram 2.1 Total finansiering av projektverksamhet under åren 2012–2015 uppdelad på finansiär, avrundade belopp i mnkr och procent¹

¹ Med övrig finansiering avses bl.a. stiftelser och olika typer av utländska finansiärer inom t.ex. de territoriella samarbetsprogrammen.

Övriga statliga medel innefattar länsstyrelser, statliga myndigheter och andra statligt finansierade organ som stiftelser och statliga bolag. Med EU-medel avses främst medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020, program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet perioden 2014–2020, Europeiska socialfonden perioden 2014–2020 och landsbygdsprogrammet perioden 2014–2020.

Källa: Tillväxtverket.

Tillväxtverkets och regeringens projektverksamhet⁴

Den största delen av Tillväxtverkets projektverksamhet har under 2015 beslutats inom ramen för programmet Regionala kompetensplattformar. Detta ska bidra till att möta näringslivets och den offentliga sektorns behov av kompetens. Totalt beslutade Tillväxtverket om drygt 21 miljoner kronor under 2015.

Tillväxtverket har även fattat beslut om ca 17 miljoner kronor inom programmet Stärkt lokal attraktionskraft. Syftet är att stödja och vidareutveckla det arbete som kommuner och andra aktörer bedriver för ökad attraktionskraft. Programmet startade 2015 och efter utlysning har Tillväxtverket utsett tio pilotkommuner.⁵

Inom programmet Strategiska utvecklingsprojekt fattade Tillväxtverket 2015 beslut om ca 12 miljoner kronor. Programmet ska bidra till ett starkare regionalt ledarskap samt till att effek-

⁴ Viss information i detta avsnitt har mer i detalj redovistats under avsnitten hållbarhetsdimensioner och särskilda initiativ inom den regionala tillväxtpolitiken.

⁵ Överkalix, Kramfors, Härjedalens, Östhammars, Surahammars, Haninge, Flens, Vimmerby, Gotlands och Munkedals kommuner.

tivisera det regionala tillväxtarbetet genom mer fokuserade och anpassade insatser.

Tillväxtverket har haft regeringens uppdrag att fördela verksamhetsbidrag till riksorganisationen Hela Sverige ska leva om högst 45 miljoner kronor under perioden 2013–2015. Tillväxtverket beviljade 15 miljoner kronor till verksamheten 2015. En slutrapport om verksamheten har redovisats till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2016. Knappt hälften av beviljade medel har gått till de 24 länsbygderåden, vars verksamhet inriktats på att stärka de lokala grupper som finns i hela landet. Därutöver har Hela Sverige ska leva exempelvis arbetat med att utveckla attraktiva boendemiljöer, skolor, service, mikrofonder och lokal ekonomi. Dessutom har en landsbygdsriksdag genomförts. Regeringen beslutade i januari 2016 att bevilja verksamhetsbidrag till Hela Sverige ska leva med 45 miljoner kronor för perioden 2016–2018 (dnr N2015/08040/HL). I beslutet poängteras att frågor som rör mångfald och integration ska uppmärksammas.

Tillväxtverket har även haft regeringens uppdrag att fördela verksamhetsbidrag om 5,1 miljoner kronor perioden 2013–2015 till Skärgårdarnas Riksförbund, som arbetar för utveckling av de svenska skärgårdarna. Tillväxtverket beviljade 1,7 miljoner kronor till verksamheten 2015. En slutrapport om verksamheten redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2016. Skärgårdarnas Riksförbund har arbetat med frågor som rör exempelvis sysselsättning, boende, service samt kultur och miljö. Riksförbundet har varit ett forum för erfarenhetsutbyte och ett stöd i utvecklingsinsatser. Förbundet har också arbetat för att statliga myndigheter och beslutsfattare ska ta hänsyn till skärgårdsbornas förutsättningar och möjligheter. Regeringen beslutade i mars 2016 att bevilja verksamhetsbidrag till Skärgårdarnas Riksförbund med 5,4 miljoner kronor för perioden 2016–2018 (dnr N2016/00385/HL). I beslutet poängteras att frågor som rör jämställdhet, mångfald och integration ska uppmärksammas.

Tillväxtverket mäter hur stor andel av de projekt myndigheten finansierat som syftar till att lösa miljömässiga respektive sociala utmaningar. Av de projekt myndigheten finansierade 2015 syftade 66 procent, direkt eller indirekt, till att lösa miljömässiga utmaningar. Tillväxtverket mäter även (baserat på ansökningshandlingar) i

vilken mån finansierade projekt i sin tur integrerar miljö, jämställdhet och mångfald i planering, genomförande och uppföljning. 23 procent av finansierade projekt hade integrerat (aktivt eller delvis) miljö i sin projektutformning.

EU:s strukturfondsprogram perioden 2007–2013

För programperioden 2007–2013 har Sverige tilldelats medel från EU:s två strukturfonder: Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Europeiska socialfonden.

Medlen från Eruf fördelas till ett antal program inom de två målen Regional konkurrenskraft och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete.

Regionala strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning

De åtta regionala strukturfondsprogrammen omfattar perioden 2007–2013 ca 8,4 miljarder kronor. Hela budgeten har in-tecknats och fördelats till ca 1 600 projekt. Cirka 8,2 miljarder kronor, 98 procent av EU-medlen, har utbetalats t.o.m. den 31 december 2015.

Utbetalningar till projekten görs först efter att de redovisat kostnader. Det är ovanligt att projekten redovisar kostnader för 100 procent av de beviljade medlen vilket betyder att trots att beslut fattats om mer än 100 procent av EU-ramen så kommer inte alla medel användas. Först när programmen slutrapporteras till kommissionen och en slutlig avräkning gjorts för programmen avseende utbetalningar till projekt kontra inbetalningar från kommissionen kommer den slutliga användningen av EU-ramen kunna redovisas.

En slutrapport om genomförandet för respektive program ska lämnas till kommissionen senast den 31 mars 2017. Övergripande slutsatser utifrån innehållet i slutrapporterna avses att redovisas i budgetpropositionen för 2018.

Territoriella samarbetsprogram

Sverige deltog i tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet programperioden 2007–2013. Sex av dessa var gränsregionala program och tre var s.k. transnationella program. Den totala summan EU-medel inom dessa program uppgick till 6,8 miljarder kronor.

Av dessa var det endast Sverige–Norge programmet som redovisades på statens budget.

Hela budgeten för de territoriella samarbetsprogrammen har intecknats och fördelats till ca 1 000 projekt. Utbetalningarna uppgick per den 30 juni 2015 till ca 88 procent av EU-ramen.

En slutrapport om genomförandet för respektive program ska lämnas till kommissionen senast den 31 mars 2017. Övergripande slutsatser utifrån innehållet i slutrapporterna avses att redovisas i budgetpropositionen för 2018.

Sverige deltog dessutom under programperioden 2007–2013 i fyra s.k. interregionala samarbetsprogram.⁶

Utvärderingar av EU:s strukturfondsprogram perioden 2007–2013

Utvärderingar har genomförts på både program- och projektnivå. En sammanfattning av resultaten av utvärderingarna av de åtta regionala strukturfondsprogrammen och de territoriella samarbetsprogrammen t.o.m. våren 2013 har redovisats i budgetpropositionen för 2014, utgiftsområde 19 Regional tillväxt (prop. 2013/14:1).

Under 2015 slutförde Tillväxtanalys, på uppdrag av regeringen, två utvärderingar av vissa insatser under programperioden 2007–2013.

Inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen har det för perioden 2007–2013 avsatts EU-medel till insatser som har syftat till att öka det regionala utbudet av riskkapital till nya och växande små och medelstora företag.⁷ Riskkapitalprojekten syftar också till att lägga grunden för en struktur av investerare regionalt, som är villiga att satsa i nya växande företag. I en slutrapport som redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i december 2015 har Tillväxtanalys studerat dels tidiga effekter på portföljbolagen⁸, dels om några förändringar kan iakttas i de regionala kapitalförsörjnings-

strukturerna.⁹ Tillväxtanalys konstaterar att fonderna har investerat enligt de krav som finns. Totalt har knappt 3,4 miljarder kronor investerats i 320 företag i hela Sverige sedan 2009. Sammanfattningsvis konstateras i rapporten att: Det är för tidigt att dra några slutsatser vad gäller konkreta effekter i portföljföretagen. Det finns dock positiva tecken som tyder på att portföljföretagen har ökat antalet anställda. Detta kan vara en tidig indikation på förberedelser för framtida tillväxt. Samtidigt finns, som förväntat, en stor spridning bland företagen och indikationen på genomsnittlig ökning av antalet anställda beror på ett fåtal framgångsrika portföljföretag.

Bedömningar från regionala nyckelpersoner, fonderna själva, portföljföretagen och privata medfinansierare pekar sammantaget på att majoriteten av regionerna har haft en positiv utveckling i sin kapitalförsörjningsstruktur. Insatsen har inneburit att riskkapital på ett annat sätt än tidigare blivit tillgängligt för nya segment av företag utan tidigare vana av riskkapital.

Tillväxtanalys avser att återkomma med uppföljande studier. En effektstudie avses presenteras 2018 när mer investeringsdata finns tillgängligt. Dessutom planeras en fördjupad metodbeskrivning om hur regionala strukturer för riskvilligt kapital kan utvärderas samt en exitstudie.¹⁰

Tillväxtanalys har på regeringens uppdrag genomfört en resultatutvärdering av de åtta regionala strukturfondsprogrammen samt de fyra gränsregionala programmen med svensk förvaltande myndighet. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2016. Uppdraget har varit att belysa de tematiska områden som haft strategisk betydelse samt som bedöms ha hög relevans för programperioden 2014–2020. Utvärderingen fokuserar på projekt som haft som mål att stimulera innovativa miljöer på olika sätt, i första hand klustersatsningar och insatser som stimulerar olika former av nyföretagande, t.ex. företags-,

⁶ Dessa är Interreg IVC, Urbact, Espon och Interact. Programmen stöder erfarenhetsutbyte, analyser och kunskapsutveckling inom regional tillväxt, territoriell sammanhållning och hållbar stadsutveckling.

⁷ För mer information se Budgetpropositionen för 2016, utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

⁸ Portföljbolag är de företag som fonderna har investerat i.

⁹ Insatsen ska också bidra till utveckling av respektive regions struktur för riskkapital genom att fonderna genomför aktiviteter för att rekrytera företag, medinvestorare och potentiella köpare. På längre sikt förväntas större kompetens och erfarenhet kring ägarkapital i regionerna leda till ökad efterfrågan på riskkapital.

¹⁰ Med exit avses försäljning av innehavet i aktuellt portföljföretag.

entreprenörskaps- eller nystartscentrum för rådgivning. Tillväxtanalys anser att det i programmen finns en balans mellan olika insatser, både att stödja specialiserade insatser med hög innovationspotential och mera allmänna företagsfrämjande insatser.

Vidare konstateras i utvärderingen följande:

- Inom området innovativa miljöer har insatserna bidragit till att nya kunskaper och nya samverkanskonstellationer har utvecklats. Däremot är det mer osäkert huruvida dessa insatser bidragit till resultat i näringslivet när det gäller antalet sysselsatta eller antalet nya företag.
- Många innovationsprojekt har varit alltför universitetsdrivna och det är viktigt att fortsätta arbetet med att stärka näringslivskopplingen kring dessa insatser.
- Inom området entreprenörskap har många rådgivningsinsatser varit framgångsrika med att nå ut till entreprenörer och att bidra till nya företag. Däremot bör insatserna i högre utsträckning anpassas utifrån målgruppen samt fokuseras mot nya företag med tillväxtambitioner.
- Skilda förutsättningar i de gränsöverskridande programmen har haft en stor inverkan på resultaten. De geografiska förutsättningarna påverkar möjligheterna att genomföra insatser inom exempelvis kluster och innovationssystem. Men programmen har generellt lyckats bättre än förväntat med att få ett aktivt deltagande från företag. Målen om antal deltagande företag har nåtts eller överträffats.
- Regionalfondens stöd fyller luckor i stödsystemen och har därmed en viktig funktion genom att bygga betydelsefulla innovativa stödstrukturer runt företagen såsom t.ex. inkubatorer och science parks.
- Det fortsatta arbetet bör bygga vidare på framgångsrika befintliga insatser och koncentreras till regionernas styrkeområden.

EU:s strukturfondsprogram perioden 2014–2020

Partnerskapsöverenskommelsen

Partnerskapsöverenskommelsen är en övergripande strategi för genomförandet av de fyra Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-

fonderna) programperioden 2014–2020: Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden. I överenskommelsen anges Sveriges övergripande politiska prioriteringar för att uppnå EU 2020-målen och stärka EU:s och Sveriges konkurrenskraft. Senast den 31 augusti 2017 respektive augusti 2019 ska Sverige lämna en s.k. framstegrapport till kommissionen om genomförandet av överenskommelsen. Regeringen har i juni 2016 uppdragit åt Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Statens jordbruksverk att lämna förslag till framstegsrapporter.

Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Statens jordbruksverk har under programperioden 2014–2020 i uppdrag att arbeta med fondöverskridande samverkan inom ramen för partnerskapsöverenskommelsen. I april 2016 redovisades arbetet under 2015 (dnr N2016/02790/RTS) till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Myndigheterna har arbetat med gemensam tolkning och regel-förenkling för att öka förutsägbarheten för stödsökanden och andra intressenter. Under året har flera gemensamma kommunikationsinsatser genomförts bl.a. har en ny webbplats, eu-fonder.se, tagits fram. Formerna för samverkan omfattar även samverkan med länsstyrelserna som är förvaltande myndigheter för Europeiskt territoriellt samarbete och de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna. En fondövergripande nationell lärandekonferens om uppföljning och utvärdering genomfördes i februari 2016.

Då satsningar för bredbandsutbyggnad finns inom ramen för såväl de tre nordliga regionalfondsprogrammen som landsbygdsprogrammet har Tillväxtverket och Statens jordbruksverk även fått i uppdrag att samverka kring bredbandsinsatser inom programmen, se även utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Partnerskapsöverenskommelsen redovisas också inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv samt utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Regionalfonden programperioden 2014–2020

För programperioden 2014–2020 fördelas medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) till ett antal program inom de två målen Investering för tillväxt och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete. Struktur-

fondsprogrammen för dessa två mål täcker geografiskt hela Sverige.

Investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020

Insatserna för investering för tillväxt och sysselsättning genomförs inom åtta regionala struktur-fondsprogram och ett nationellt regional-fondsprogram. Regionalfondens insatser syftar till stärkt regional konkurrenskraft och hållbar tillväxt. Programmen inriktas främst på struktur-förändrande insatser inom områdena innovation, entreprenörskap och en koldioxidsnål ekonomi. Cirka 80 procent av de totala medlen om ca 16 miljarder kronor beräknas därför gå till dessa områden. Övriga medel går huvudsakligen till områdena informations- och kommunikationsteknologi samt hållbara transporter. Cirka 20 procent av medlen går till stöd för övergången till en koldioxidsnål ekonomi. Medlen från EU redovisas på anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020*.

Samtliga programs inriktning och avsatta medel, inklusive nationell offentlig och privat medfinansiering är under perioden 2014–2020 följande:

- Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation, ca 4,5 miljarder kronor.
- Öka tillgången till och användningen av informations- och kommunikationsteknik, ca 1,6 miljarder kronor.
- Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, ca 5,1 miljarder kronor.
- Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi, ca 2,9 miljarder kronor.
- Främja hållbara transporter, 1,3 miljarder kronor.
- Tekniskt stöd, ca 0,6 miljarder kronor.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de nio regionalfondsprogrammen är nästan 16 miljarder kronor. Totalt har det under 2015 beviljats EU-medel för närmare 3,3 miljarder kronor, vilket motsvarar 41 procent av EU-ramen, se tabell 2.11. Många insatser som prioriterats rör regionernas styrkeområden. Den största andelen beviljade medel rör insatser inom området ökad konkurrenskraft hos små och medelstora företag, där 20 procent av EU-ramen beslutats, och då särskilt regionalt riskkapital.

De riskkapitalsatsningar som genomförts regionalt under programperioden 2007–2013 kommer att fortsätta inom befintlig struktur. Beslut om fortsatta riskkapitalsatsningar har fattats i samtliga åtta regionalfondsprogram för programperioden 2014–2020. EU-medlen till de åtta regionala riskkapitalbolagen uppgår till 605 miljoner kronor. Det är Almi Invest AB, som förvaltar de åtta fonderna. Fondernas kapitalbassummerar till knappt 1,3 miljarder kronor.¹¹ Till det kommer privat finansiering. Dessutom ska två riskkapitalsatsningar i det nationella programmet genomföras. Det ena, som beslutades i april 2016, avser en fond-i-fond med syfte att investera i nya och befintliga privata riskkapitalfonder. Det andra avser en grön investeringsfond i syfte att stärka utbudet av riskkapital för finansiering av företag med affärsmodeller som bidrar till att minska utsläppen av koldioxid.

Inom programmen Stockholm, Västsverige och Skåne–Blekinge genomförs insatser för hållbar stadsutveckling. Regionalfondsmedel finansierar även arbetet med lokalt ledd utveckling genom den s.k. Leader-metoden, se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Europeiskt territoriellt samarbete 2014–2020

Sverige deltar i tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet. Samtliga territoriella program som Sverige deltar i hanteras utanför statsbudgeten.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredjeländ samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de sex gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i, uppgår totalt till ca 13,7 miljarder kronor inklusive medfinansiering från deltagande länder. Av detta belopp uppgår EU-ramen till knappt 8 miljarder kronor.

Programmets huvudsakliga inriktning och avsatta medel, inklusive nationell medfinansiering är följande.

- Stärka forskning och innovation, ca 3,5 miljarder kronor.
- Skydd av miljön och hållbar användning av resurser, ca 2,3 miljarder kronor.

¹¹ Fondernas offentliga finansiering inklusive EU-medel.

- Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi, ca 1,6 miljarder kronor.
- Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, ca 1,3 miljarder kronor.
- Främja hållbara transporter, ca 2,3 miljarder kronor.
- Arbetskraftens rörlighet och livslångt lärande, ca 0,9 miljarder kronor.
- Anpassning till klimatförändringar, ca 0,7 miljarder kronor.
- Tekniskt stöd och Institutionell kapacitet, ca 1,1 miljarder kronor.

Totalt under 2015 beviljades närmare 2,3 miljarder kronor i EU-medel, vilket motsvarar ca 30 procent av EU-ramen, vilket framgår av tabell 2.11. En stor del av de beviljade projekten rör insatser inom ramen för målet att stärka forskning och innovation samt insatser för skydd av miljön och hållbar användning av resurser.

Förutom de gränsregionala och transnationella programmen deltar Sverige även i fyra s.k. interregionala samarbetsprogram. Sverige deltar dessutom i ett program för samarbete med icke EU-länder, Kolarctic.¹² Programmet syftar till att utveckla gränsöverskridande samarbete med Ryssland. Kommissionen godkände programmet i december 2015.

¹² Kolarctic är ett samarbetsprogram inom ramen för EU:s grannskapsinstrument, ENI.

Tabell 2.11 Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2014–2020 samt beslutade EU-medel t.o.m. den 31 december 2015¹

Miljoner kronor

Investeringar för tillväxt och sysselsättning	EU-ram	2014 ²	2015	Summa	% av EU-ram
Övre Norrland	1 779	0	747	747	42
Mellersta Norrland	1 292	0	615	615	48
Norra Mellansverige	1 234	0	556	556	45
Stockholm	311	0	106	106	34
Östra Mellansverige	587	0	312	312	53
Västsverige	470	0	198	198	42
Småland och öarna	554	0	184	184	33
Skåne-Blekinge	512	0	274	274	54
Nationella programmet	1 118	0	264	264	24
Summa	7 857	0	3 256	3 256	41
Europeiskt territoriellt samarbete: Gränsregionala och transnationella samarbetsprogram					
Botnia-Atlantica	305	0	96	96	32
Mellersta Östersjön	1 027	0	395	395	38
Nord	352	0	122	122	35
Sverige-Norge	396	0	121	121	31
Södra Östersjön	696	0	0	0	0
Öresund-Kattegatt-Skagerrak	1 138	0	418	418	37
Nordsjön	1 403	0	223	223	16
Norra Periferin och Arktis	421	25	122	147	35
Östersjön	2 214	0	779	779	35
Summa	7 952	25	2 276	2 301	29
Totalt	15 809	25	5 532	5 557	35

¹ Räknat på växelkurs 8,39 i enlighet med förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder.² De flesta program startade först 2015.

Källa: Tillväxtverket.

Förväntade resultat för investering för tillväxt och sysselsättning och europeiskt territoriellt samarbete programperioden 2014–2020

De första projektbesluten fattades under 2015 och ännu finns inga resultat att redovisa.

De nio programmen för investering i tillväxt och sysselsättning förväntas bl.a. stödja ca 20 000 små och medelstora företag och bidra till ca 12 000 nya arbetstillfällen. De finansiella instrumenten inom programmen förväntas attrahera 1,8 miljarder kronor i privat kapital.

De fyra gränsregionala program¹³ som förvaltas i Sverige förväntas stödja ca 500 företag, bl.a. förväntas 150 företag delta i gränsöverskridande, transnationella och interregionala forskningsprojekt. Cirka 2 400 kvinnor och män förväntas vidare delta i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Inom regionalfondsprogrammen 2014–2020 kommer jämställdhet, likabehandling och icke-diskriminering samt bättre miljö att beaktas i planering, genomförande och uppföljning av projektverksamhet.

¹³ Botnia-Atlantica, Nord, Sverige-Norge och Öresund-Kattegatt-Skagerrak.

Regionala företagsstöd¹⁴

Med regionala företagsstöd avses de s.k. selektiva regionala företagsstöden, dvs. regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, såddfinansiering, sysselsättningsbidrag, statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och statligt stöd till regionala investeringar. Dessutom avses det generella regionala företagsstödet transportbidrag.

Investeringar som får regionala företagsstöd finansieras till största delen av företagen själva eller via den reguljära kapitalmarknaden.

De regionala företagsstöden kan beviljas i hela eller delar av landet beroende på stödform. Sverige får ha nationella stödområden som omfattar 12,26 procent av befolkningen.

Som nämns ovan är resultatindikatorerna för närvarande under utveckling och avses redovisas i budgetpropositionen för 2018.

Selektiva regionala företagsstöd

De selektiva regionala företagsstöden finansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* men kan även medfinansieras av anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020*. I tabell 2.12 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd perioden 2012–2015. Av tabellen framgår att det totalt beviljades ca 525 miljoner kronor i stöd under 2015. För en anpassning till kommissionens förändrade statsstödsregelverk beslutade regeringen under 2015 om nya stödordningar för de regionala företagsstöden.

Av de beviljade medlen om ca 525 miljoner kronor 2015 avsåg ca 250 miljoner kronor regionalt investeringsstöd i syfte att få till stånd investeringar i företag i stödområde. Cirka 150 miljoner kronor avsåg särskilt investeringsstöd till små och medelstora företag i hela landet. Dessutom avsåg ca 70 miljoner kronor stöd för att främja utvecklingen av små och medelstora företag i hela landet. Återstoden, dvs. ca 55 miljoner kronor, har beviljats som stöd för innovativa varor och tjänster i företagens inledande utvecklingsfas i hela landet (s.k. såddfinansiering).

Det mesta av stödet till företag avser stöd till små och medelstora företag, dvs. företag med 0–249 anställda. Investeringar som beräknas delfinansieras av beviljade stöd uppgick till ca 1,9 miljarder kronor. Sysselsättningen förväntas öka med ca 3 750 arbetstillfällen, varav drygt 1 500 väntas tillfalla kvinnor och ca 2 200 väntas tillfalla män.

Tabell 2.12 Beviljade selektiva regionala företagsstöd 2012–2015¹

	2012	2013	2014	2015
Beviljat belopp (mnkr)	592	551	575	525
Beräknat antal nya arbetstillfällen totalt ²	3 775	3 689	3 309	3 751
Beräknat antal nya arbetstillfällen kvinnor ²	1 586	1 537	1 431	1 526
Beräknat antal nya arbetstillfällen män ²	2 189	2 152	1 878	2 225
Investeringar som beräknas delfinansieras med de selektiva regionala företagsstöden (mnkr)	2 698	2 072	3 673	1 891

¹ För perioden 2012–april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag och såddfinansiering. Inget sysselsättningsbidrag har beviljats efter 2012 och förordningen upphävdes 1 juli 2014. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och statligt stöd till regionala investeringar.

² Exklusive såddfinansiering eftersom detta inte beräknas.

Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.13 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd under 2015 fördelade på län.

¹⁴ Siffrorna i avsnittet baseras på rapporten finansiering för regional tillväxt 2015, Tillväxtverket juli 2016 (rapport 0200).

Tabell 2.13 Beviljade selektiva regionala företagsstöd av länsstyrelser, berörda landsting, samverkansorganet i Kalmar län och Gotlands kommun samt Tillväxtverket under 2015 fördelade på län¹

Län	Beräknad sysselsättningsökning kvinnor ²	Beräknad sysselsättningsökning män ²	Beviljat belopp i mnkr
Stockholm	80	81	5
Uppsala	0	0	0,2
Södermanland	0	0	0
Östergötland	9	5	0,4
Jönköping	17	14	5
Kronoberg	6	17	0,5
Kalmar	129	145	10
Gotland	11	6	3
Blekinge	40	45	7
Skåne	28	63	2
Halland	65	32	0,8
Västra Götaland	201	313	37
Värmland	53	99	41
Örebro	150	291	20
Västmanland	93	159	14
Dalarna	43	50	19
Gävleborg	105	133	32
Västernorrland	71	141	49
Jämtland	86	114	86
Västerbotten	180	293	95
Norrbottnen	159	224	98
Summa	1 526	2 225	525

¹ Till och med april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och statligt stöd till regionala investeringar.

² Exklusive såddfinansiering eftersom dessa inte beräknas.
Källa: Tillväxtverket.

Regionala företagsstöd fördelade på verksamhetsart
I tabell 2.14 framgår de selektiva regionala företagsstöden fördelade på de största verksamhetsarterna.

Tabell 2.14 Beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på de största verksamhetsarterna 2012–2015¹

Miljoner kronor

Verksamhetsart	2012	2013	2014	2015
Tillverkning	281	233	243	198
Hotell och restaurangverksamhet	78	91	72	80
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	53	65	52	40
Kultur, nöje och fritid	35	35	42	41
Informations- och kommunikationsverksamhet	23	27	60	38
Övrigt	122	100	106	128
Summa	592	551	575	525

¹ För perioden 2012–april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering. Inget sysselsättningsbidrag har beviljats efter 2012 och förordningen upphävdes den 1 juli 2014. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och statligt stöd till regionala investeringar.
Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av de selektiva regionala företagsstödens ändamålsenlighet

Tillväxtanalys redovisade i februari 2016 rapporten *De regionala företagsstöden – ändamålsenliga eller otidsenliga?* (PM 2016:1) till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Myndigheten konstaterar sammanfattningsvis att de i dagsläget inte ser något tydligt behov att ändra utformningen av gällande stödordningar avseende regionala företagsstöd.

Regionalt transportbidrag

Transportbidraget finansieras av anslaget 1:2 *Transportbidrag*. Under 2015 har transportbidraget kompenserat stödmottagande företag för sina transportkostnader med i genomsnitt 27 procent. Enligt Tillväxtverket instämmer 46 procent av arbetsställena helt eller till stor del i att bidraget har bidragit till ökad vidareförädling.

Under 2015 har ca 354 miljoner kronor betalats ut i transportbidrag, se tabell 2.15.

Tabell 2.15 Utbetalat regionalt transportbidrag fördelat på län 2011–2015

Miljoner kronor

Län/år	2011	2012	2013	2014	2015
Västernorrland	37	42	40	43	45
Jämtland	45	53	48	48	51
Västerbotten	169	179	160	161	146
Norrbottnen	125	117	111	117	112
Summa	377	391	360	369	354

Källa: Tillväxtverket.

Av de arbetsställen som fick stöd under 2015 hade ca 30 procent färre än 10 anställda och ca 80 procent färre än 50 anställda.

Utvärderingar av vissa regionala företagsstöd

För information om genomförda utvärderingar av regionala företagsstöd se budgetpropositionerna för 2013, 2014 och 2015, utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Uppföljning av jämställdhetsindikatorer

Könsuppdelade indikatorer för de regionala företagsstöden avseende de företag som beviljades bidrag under 2015 redovisas i tabell 2.12, tabell 2.16 och tabell 2.17. Uppgifterna avseende jämställdhetsindikatorer är svåra att jämföra över tid, eftersom redovisningen ändrats i och med de nya förordningarna.

Uppgifterna i tabell 2.16 kan exempelvis jämföras med Tillväxtverkets rapport från 2014 (Mångfald i näringslivet, delrapport från Företagens villkor och verklighet 2014) som visar att 75 procent av företagsledarna i svenska företag med 0–49 anställda är män. Emellertid har regionala företagsstöd även beviljats till företag med fler än 49 anställda.

Tabell 2.16 Jämställdhetsindikatorer för regionala företagsstöd 2015¹

	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Företagsledning ² andel kvinnor (%)	Företagsledning ² andel män (%)	Styrelsen andel kvinnor (%)	Styrelsen andel män (%)
Stöd till regionala investeringar	1 093	3 807	13	87	27	73
Stöd för att regionalt främja små och medelstora företag	1 793	4 496	26	74	23	77
Transportbidrag	5 256	20 269	7	93	21	79
Summa	8 142	28 572	-	-	-	-

¹ Till och med april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och statligt stöd till regionala investeringar. På grund av förordningsändringarna grupperas fr.o.m. 2015 regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering inom stöd till regionala investeringar och stöd för att regionalt främja små och medelstora företag.

² VD eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

Av tabell 2.17 framgår fördelning av kvinnor och män i procent av beräknat antal nya arbets-tillfällen genom selektiva regionala företagsstöd.

Tabell 2.17 Fördelning av kvinnor och män i procent av beräknat antal nya arbetstillfällen genom selektiva regionala företagsstöd 2012–2015¹

Procent

Stödform/år		2012	2013	2014	2015
Regionalt investeringsstöd	Kvinnor	43	44	45	*
	Män	57	56	55	*
Regionalt bidrag till företagsutveckling	Kvinnor	42	41	43	*
	Män	58	59	57	*
Stöd till regionala investeringar ²	Kvinnor	-	-	-	37
	Män	-	-	-	63
Stöd för att regionalt främja små och medelstora företag ²	Kvinnor	-	-	-	44
	Män	-	-	-	56

- = ej aktuellt.

¹ För perioden 2012–april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och statligt stöd till regionala investeringar.

* På grund av förordningsändringarna grupperas regionalt investeringsstöd och regionalt bidrag till företagsutveckling inom stöd till regionala investeringar och stöd för att regionalt främja små och medelstora företag fr.o.m. 2015.

² Exklusive såddfinansiering då sysselsättningsökning inte beräknas på denna. Källa: Tillväxtverket.

Kommersiell service i gles- och landsbygd¹⁵

Regionala serviceprogram 2014–2018

Regionala serviceprogram samordnar aktörer och insatser som genomförs i syfte att öka tillgänglighet till service för kvinnor och män samt företag och besökare. Tillväxtverket samordnar arbetet på nationell nivå medan länsstyrelser och berörda landsting, Gotlands kommun och samverkansorgan ansvarar för den regionala samordningen samt för genomförandet av programmen. Tillväxtverket redovisade i april 2016 rapporten Återrapportering av insatser inom området kommersiell service för företag och medborgare i serviceglesa områden till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). I denna framgår att fokus under 2015 bl.a. har varit att ytterligare utveckla samverkansformer mellan länsstyrelser och regionalt utvecklingsansvariga aktörer. Anledningen är att medel till insatser inom området stöd till kommersiell service finns både inom anslag 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* och i landsbygdsprogrammet som finansieras inom

utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Stöd till kommersiell service

Stöd till kommersiell service finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Under 2015 beviljades stöd till kommersiell service med totalt ca 51 miljoner kronor. Detta är en minskning jämfört med 2014 med ca 10 miljoner kronor. Minskningen beror på att regeringens särskilda satsning på 80 miljoner kronor under perioden 2011–2014 avslutats (dnr N2010/7211/RT [delvis]).

Av tabell 2.18 framgår beslutade stöd till kommersiell service fördelat på län.

Tabell 2.18 Beslutat stöd till kommersiell service, fördelat på län 2012–2015

Miljoner kronor

Län/år	2012	2013	2014	2015
Stockholm	0	0,1	2,6	0,3
Uppsala	0,1	0,2	0,8	0,2
Södermanland	0	0,2	0,2	0,05
Östergötland	1,4	2,7	1,9	2,1
Jönköping	1,6	1,3	2,5	1,1
Kronoberg	3,0	2,4	1,6	1,3
Kalmar	2,9	4,5	4,0	3,4
Gotland	0,8	0,1	0,3	0
Blekinge	1,8	1,4	1,5	1,7
Skåne	0	0,1	0	0
Halland	0,8	0,3	0,5	0,2
Västra Götaland	2,3	2,2	1,5	1,3
Värmland	1,7	5,4	4,1	6,2
Örebro	1,4	1,5	1,7	0,8
Västmanland	0,5	1,0	0,7	1,4
Dalarna	3,2	4,4	6,3	1,9
Gävleborg	2,0	3,6	2,4	2,3
Jämtland	5,5	6,9	4,0	4,1
Västernorrland	2,9	5,3	12,0	6,2
Västerbotten	4,9	5,2	8,9	10,8
Norrbottnen	4,7	4,3	3,4	5,6
Summa	42	53	61	51

Källa: Tillväxtverket.

Antalet anställda i företag som beviljats stöd till kommersiell service var totalt 843 stycken. Av dessa var 73 procent kvinnor och 27 procent män. Andelen kvinnor och män i styrelser var 43 respektive 57 procent. Den genomsnittliga

¹⁵ Siffrorna i avsnittet baseras på rapporten finansiering för regional tillväxt 2015, Tillväxtverket juli 2016 (rapport 0200).

andelen kvinnor och män i företagsledning var 41 respektive 59 procent.

Beslutade projektmedel inom området har under 2015 uppgått till 7 miljoner kronor och dessa har medfinansierats med motsvarande belopp.¹⁶ Exempel på insatser är Bygd och stad i balans, Besökslandet, Nya logistiklösningar på landsbygden samt Könskonsekvensanalys – kommersiell och offentlig service.

Särskilda insatser inom området kommersiell service

Tillväxtverket har tilldelats 15 miljoner kronor för att från 2012 till februari 2016 stärka den lokala nivån, främst kommunernas, arbete med att effektivisera och samordna olika typer av service i gles- och landsbygder (dnr N2011/06952/RT [delvis]). En slutrapport av verksamheten redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2016. Av denna framgår att 13 kommuner har fått ekonomiskt stöd för att i ett brett perspektiv arbeta med attraktiva miljöer för näringslivets utveckling med tillgänglighet till service som utgångspunkt. Enligt Tillväxtverket har programmet varit framgångsrikt och mött stort intresse både vad gäller innehåll och arbetsformer.

Regeringen fattade i december 2015 beslut om 36 miljoner kronor per år under perioden 2016–2019 för stöd till kommersiell service i de glesbygdsområden som är särskilt sårbara och utsatta (dnr N2015/08916/HL). Tillväxtverket har uppdraget att fördela medlen till de aktörer på länsnivå som ansvarar för insatser inom området. Regeringens beslut baseras på förslagen i betänkandet Service i glesbygd (SOU 2015:35).

I landsbygdsprogrammet 2014–2020, som finansieras inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, har 752 miljoner kronor avsatts för stöd till kommersiell service och lokal serviceutveckling. Medlen ska bland annat användas för att utveckla dagligvarubutiker och drivmedelsstationer och för att främja lokal serviceutveckling samt kompetensutveckling.

Internationell utblick och samarbeten

Sverige blir alltmer integrerat i ett globaliserat sammanhang, vilket märks bl.a. genom att svenska företag ingår i internationella företagskonstellationer och globala värdekedjor. Sveriges grannländer och EU i sin helhet har stor betydelse för svenska företag och Sveriges hållbara tillväxt. Ungefär två tredjedelar av all svensk handel bedrivs med länder inom EU. Hälften av denna handel sker med länder i Östersjöregionen.

Svenska regioner i internationell jämförelse

I det nordiska forskningsinstitutet Nordregios rapport State of the Nordic Region 2016, görs jämförelser av de nordiska regionernas utveckling under de senaste åren. De nordiska ländernas befolkning ökade med 7,4 procent mellan 2005 och 2015. Hela 97 procent av denna ökning skedde i de 30 största stadsregionerna. I ett europeiskt perspektiv hade endast ett fåtal regioner snabbare befolkningsökning under perioden. Urbaniseringen i Sveriges storstadsområden var också stark, men berodde framför allt på utrikes inflyttning och endast i mindre omfattning på inrikes flyttning. Invandringen i förhållande till befolkningen var starkast i Sverige och Norge och har kommit alla regioner till del, men var störst i storstadsregionerna.

Den demografiska obalansen med en åldrande befolkning är störst i Finlands och Sveriges nordliga inlandsregioner, men även sydöstra Sverige har en stor obalans i detta avseende. Motsvarande obalanser finns i många europeiska regioner, men motverkas till viss del av den nuvarande invandringen. Det finns dock stora frågetecken kring hur denna invandring varaktigt kommer att påverka befolkning och demografi i enskilda regioner.

Sysselsättningsmässigt och ekonomiskt har Nordens och inte minst Sveriges regioner utvecklats starkt under de senaste tio åren. Andelen sysselsatta ligger ca 9 procentenheter över EU-genomsnittet. En bidragande anledning är ett högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor. De högsta nivåerna hittar vi i delar av Norrlands inland, Stockholmsregionen och inre Småland. Arbetslösheten i svenska regioner är dock fortfarande högre än i jämförbara regioner i länder som Tyskland, Österrike, Nederländerna och Norge. Flera industridominerade regioner i

¹⁶ Se tabell 2.8.

Mellansverige och Sydsverige har hög arbetslöshet i förhållande till arbetskraften i ett nordiskt perspektiv.

Med undantag för delar av sydöstra Sverige samt Värmlands och Södermanlands län har svenska regioner en högre regional BNP per capita än EU-genomsnittet. Högst ligger BNP per capita i Stockholms och Norrbottens län. I ett sammanfattande index över regional potential konstaterar Nordregio att Stockholms län ligger topp tre tätt efter Oslo- och Köpenhamnsregionerna, medan svenska län som Värmland, Kalmar, Blekinge, Gotland, Gävleborg, Jämtland, Dalarna och Södermanland alla ligger på den nedre tredjedelen av listans 74 nordiska regioner.

Tillkännagivande om lokalisering av myndigheter

Riksdagen har i april 2016 gett två tillkännagivanden till regeringen med bäring på statliga myndigheters lokalisering (bet. 2015/16:NU17, rskr. 2015/16:201 samt bet. 2015/16: FiU25, rskr. 2015/16:208), se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

2.5.3 Analys och slutsatser

Så utvecklas Sverige och dess regioner

Förutsättningarna för att skapa konkurrenskraftiga och attraktiva regioner varierar över landet. Kvinnors och mäns möjligheter att leva samt att etablera och utveckla företag och verksamheter är beroende av ett antal grundläggande förutsättningar i de miljöer de bor och verkar i. Det handlar bl.a. om tillgång till transporter och andra former av kommunikationer, service, arbetsmarknader, natur- och kulturmiljöer, kulturvärden, boende, samt närhet till utbildning, forskning och innovationsmiljöer.

Regioner med likartade strukturella förutsättningar utvecklas olika, det gäller såväl i gles- och landsbygder som i små och medelstora städer och storstadsområden. Det finns följaktligen fler faktorer än de strukturella som påverkar utvecklingsmöjligheterna.

Den generella bilden är dock att befolkningsmässigt större regioner, bl.a. städer, med väl utvecklade kommunikationer är mer attraktiva och har bättre förutsättningar för

hållbar tillväxt än befolkningsmässigt mindre regioner, med stora avstånd till större städer med sämre utvecklade kommunikationer. Bilden nyanseras samtidigt av att ett antal befolkningsmässigt små regioner har särskilda förutsättningar, exempelvis genom råvaruresurser, en särskilt attraktiv livs- och boendemiljö, t.ex. genom särskilt attraktiva natur- och kulturmiljöer och kulturvärden eller en särskild näringslivsstruktur. Även andra befolkningsmässigt mindre regioner har möjligheter att utvecklas. Regioners utvecklingsnivå påverkas även av faktorer som nyföretagande, företagsutveckling, innovationsförmåga, it-investeringar, flexibilitet, lärande, det civila samhällets struktur och omfattning, regionalt ledarskap samt av möjligheten att samarbeta med andra regioner såväl i Sverige som internationellt, bl.a. för att skapa större arbetsmarknader.

Viss kunskap som är relevant för företagen är inte begränsad av nationens gränser utan hämtas snarare på en global marknad. Annan kunskap, ofta benämnd tyst kunskap, främjas ofta i nätverk i den lokala eller regionala miljön och är betydligt trognare geografiskt. Anledningen till detta är att konkurrenskraft i dag har att göra med företags möjlighet och förmåga att ta till sig information och kunskap samt vara lärande och innovativa vilket bl.a. främjas i den lokala och regionala miljön. Det är därför betydelsefullt att på regional och lokal nivå fortsatt främja näringslivsutveckling och innovation.

Svenska regioner i en internationell jämförelse

Regeringen gör bedömningen att Sveriges regioner presterar bra i ett europeiskt perspektiv, men att vissa regioner i en nordisk jämförelse inte når upp till sin fulla potential. Sett till ekonomi och sysselsättning har Norrlandsregionerna utvecklats starkt. Delar av sydöstra Sverige och Mellansverige har en sämre utveckling. Alla regioner utanför storstäderna har dock betydande demografiska utmaningar som leder till problem med att klara välfärdstjänster och kompetensförsörjning. Den ökade invandringen till Sverige utgör en potential i detta avseende, men det finns dock stora frågetecken kring hur immigrationen varaktigt kommer att påverka befolkning och demografi i enskilda regioner.

Strategier för hållbar regional tillväxt

En central del i den regionala tillväxtpolitiken är ömsesidig samordning av långsiktiga nationella strategier med regionala strategier och program. Det skapar bättre förutsättningar för ett sammanhållet, strategiskt och långsiktigt hållbart tillväxtarbete. En förbättrad samverkan mellan olika geografiska nivåer skapar också effektivare lösningar och främjar synergier mellan aktörer och sektorer.

Regionala utvecklingsstrategier

Det strategiska regionala tillväxtarbetet och genomförandet av de regionala utvecklingsstrategierna bidrar till att genomföra regeringens strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 och till målet för den regionala tillväxtpolitiken. Utvecklingen mot ett mer systemorienterat tillväxtarbete med ett långsiktigt strukturbyggande i arbetet visar på det regionala ledarskapet successivt stärkts och gett resultat. De regionala utvecklingsstrategiernas breda inriktning har även en stark koppling till målen i Europa 2020-strategin och bidrar därmed till Sveriges måluppfyllelse på EU-nivå.

EU:s strategi för Östersjöregionen

Arbetet med EU:s strategi för Östersjöregionen ger upphov till ökade samarbeten mellan statliga myndigheter men också att flernivåsamarbetet har ökat och fördjupats. De nya uppdrag som gavs 2016 är mer anpassade och kopplade till respektive statlig myndighets kärnverksamhet än tidigare uppdrag. Regeringens bedömning är att detta kommer att leda till ett effektivare och mer fokuserat arbete. Formerna för ökat lokal och regional förankring bör fortsatt utvecklas.

Tvärsektoriell styrning, samverkan och dialog

Genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken präglas av ett ömsesidigt ansvar och samverkan mellan den nationella och regionala nivån. Återkommande dialoger inom olika forum och nätverk är därför centralt för att skapa en regional förankring avseende inriktning och prioriteringar. Regeringen bedömer att dialogerna bidrar till att utveckla styrningen, uppföljningen och lärandet samt stärka sektorsamordningen och flernivåsamverkan. De bidrar även till att identifiera gemensamma utmaningar, utvecklingsmöjligheter och prioriteringar.

De regionala utvecklingsdialogerna ger en bra bild över länens utmaningar, prioriteringar och

insatser. Dialogerna har också synliggjort regionala variationer, framgångsfaktorer och fortsatt behov av utvecklingsarbete för att få till en bättre styrning samt resultat- och medelföljning.

En utvecklad styrning som främjar flernivåsamverkan i genomförandet av nationella och regionala strategier, program och insatser kan bidra till att förbättra samordningen och skapa synergieffekter mellan olika finansiella resurser. Regeringen bedömer också att medlen inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt ofta fungerar som katalysatorer som leder till att strategiska insatser kan komma till stånd. Medlen påverkar utvecklingen i regionerna när de används i samverkan med övriga aktörers resurser, såväl offentliga och privata aktörer som det civila samhället. Insatserna inom utgiftsområdet stöder därför samordnade processer och medför att investeringar görs mer sektorsövergripande. Den projektverksamhet länen beslutar om inom anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* bidrar till att mer än fem gånger så mycket medel tillförs av andra aktörer i form av medfinansiering.

För att få ett tydligt genomslag för det regionala tillväxtarbetet behövs bl.a. ett starkt regionalt inflytande och ansvar över vissa statliga tillväxtresurser och frågor av betydelse för en hållbar regional tillväxt. Även erfarenhetsutbyte och samarbeten inom och mellan regioner, mellan förvaltningsnivåer och mellan olika sektorsområden är betydelsefullt för att stärka det regionala tillväxtarbetet.

Regeringen ser positivt på att det under 2015 har kommit in ansökningar från fyra landsting om att landstinget ska överta det regionala utvecklingsansvaret (prop. 2015/16:176).

Statliga myndigheters medverkan i genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken

Prioriteringar i de regionala utvecklingsstrategierna ska, i den mån de är förenliga med respektive statlig myndighets verksamhetsområde, vara vägledande vid statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet. Regeringen anser att en stärkt koordinering av nationella insatser samt förbättrad samordning mellan olika politikområden, inklusive förbättrad samverkan mellan statliga myndigheter, är betydelsefullt. En viktig förutsättning för att uppnå målet för politikområdet är att statliga myndigheter har god kunskap om och beaktar

regionala förutsättningar och prioriteringar inom ramen för sina verksamhetsområden. Att statliga myndigheter samverkar med de aktörer som har det regionala utvecklingsansvaret skapar bättre förutsättningar för ett effektivt regionalt tillväxtarbete. Det skapar också bättre förutsättningar för ökad måluppfyllelse i myndigheternas verksamhet på regional och lokal nivå.

Regeringen ser positivt på att det finns långsiktiga strategier för en hållbar regional tillväxt för ett flertal statliga myndigheter, samt en stiftelse. Det är viktigt att dessa strategier tillämpas i myndigheternas arbete och att samverka med de aktörer som har det regionala utvecklingsansvaret utvecklas. Tillväxtverket har här en viktig roll i att stödja myndigheterna och stiftelsen. Tillväxtverket har utöver det en viktig roll i att arbeta mot en bredare krets av statliga myndigheter för att höja deras kunskaper om det regionala tillväxtarbetet samt följa upp hur dessa myndigheter tillämpar de regionala utvecklingsstrategierna.

Hållbarhet för stärkt utvecklingskraft

Regeringen ser positivt på att aktörer med regionalt utvecklingsansvar och Tillväxtverket med hjälp av strategier, program och insatser i ökad grad arbetar med såväl en ekonomiskt, socialt som miljömässigt hållbar utveckling.

Miljö

De högt ställda målen för den svenska klimat- och miljöpolitiken kräver ett aktivt och långsiktigt arbete för en hållbar utveckling på alla politiska nivåer, inte minst regional och kommunal nivå. Regeringen anser att aktörer i län och kommuner samt företags engagemang, inför och under klimatmötet i Paris 2015, visade på möjligheten att arbeta tillsammans för att ta täten i klimatomställningen, sänka utsläppen och göra Sverige till ett av världens första fossilfria välfärdsländer.

Miljödriven näringslivsutveckling för stärkt konkurrenskraft

Det krävs förändringar i näringslivet, såväl strukturella förändringar som ökad resurseffektivitet i termer av minskad användning av energi och råvaror samt minskad belastning på ekosystemen. Det är även viktigt att näringslivets potential till omställning tas till vara. Regeringen anser att det finns en stor potential för

regionerna att främja miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher. Regeringens uppdrag till aktörer med regionalt utvecklingsansvar, Tillväxtverket och Tillväxtanalys kommer enligt regeringen att bidra till att utveckla insatserna för miljödriven näringslivsutveckling nationellt och regionalt.

Jämställdhet

Regeringen ser positivt på att jämställdhet används som ett medel för att uppnå hållbar regional tillväxt, dvs. att ta till vara både kvinnors och mäns kunskaper, affärsidéer och innovationsförmåga. De regionala handlingsplanerna för jämställd regional tillväxt har bl.a. tydliggjort ansvaret, skapat strukturer för ett fortsatt arbete med jämställdhetsintegrering samt gett jämställdhetsarbetet ökad prioritet och därmed legitimitet. Inom ramen för uppdraget för jämställd regional tillväxt och förändringarna av stödförordningar för de regionala företagsstöden anser regeringen att det nu finns möjligheter för regionerna att förstärka och prioritera arbetet ytterligare. I detta sammanhang kan även nämnas betydelsen av Tillväxtverkets och flera andra statliga myndigheters handlingsplaner för jämställdhetsintegrering, vilka kan bidra till att förstärka arbetet i länen. Länens samlade insatser bedöms bidra till regeringens mål om jämställd regional tillväxt.

Integration

Integrationsperspektivet har fått ökat fokus i det regionala tillväxtarbetet. Särskilt inom områdena kompetensförsörjning och företagsfrämjande. För en starkare social sammanhållning finns det enligt regeringen behov av fortsatt uppföljning och erfarenhetsutbyte kring hur målgruppen utrikes födda bättre kan nås av olika typer av insatser. Det behövs även förbättrad samordning mellan ansvariga aktörer för att ta till vara kompetens och entreprenörskap hos kvinnor och män med utländsk bakgrund.

Främja lärandet för att utveckla den regionala tillväxtpolitiken

Regeringen genomför ett flertal insatser för att stärka arbetet med analyser, uppföljning, utvärdering samt lärande i syfte att stärka utvecklingen av den regionala tillväxtpolitiken. Det handlar bl.a. om att regeringen ställt krav på att alla län ska ha en långsiktig lärandeplan för det

regionala tillväxtarbetet och att strukturfondsprogrammen perioden 2014–2020 kommer ha ett ökat fokus på resultat. Regeringens uppdrag till Statskontoret att utreda förutsättningar för ett stärkt resultatfokus i uppföljningen av anslag 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* förväntas bidra till utvecklad styrning och förbättrad uppföljning av anslaget. Återkommande dialoger med bl.a. aktörer med regionalt utvecklingsansvar i länen, tillsammans med en systematisk uppföljning av det regionala tillväxtarbetet, förväntas enligt regeringen skapa förbättrade förutsättningar för lärande och en utvecklad resultatredovisning.

Särskilda initiativ

Regionalt kompetensförsörjningsarbete

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar och andra berörda aktörer bedriver ett viktigt kompetensförsörjningsarbete med kompetensplattformarna som verktyg. Det finns flera utmaningar för ett fungerande regionalt kompetensförsörjningsarbete, varav de viktigaste rör avsaknaden av en långsiktigt stabil finansiering liksom ett tydligt mandat för aktörer med regionalt utvecklingsansvar inom kompetensförsörjningsområdet. Med rätt förutsättningar kan regionalt utvecklingsansvariga, med kompetensplattformarna som verktyg, på lång sikt bidra till att förstärka insatser inom bl.a. arbetsmarknads- och utbildningspolitikens områden på regional nivå.

Fysisk planering i det regionala tillväxtarbetet

Regeringen ser positivt på att frågor om fysisk planering får en starkare ställning i det regionala tillväxtarbetet. Uppdraget till Tillväxtverket och Boverket har bidragit till att lyfta frågor om fysisk planering i det regionala tillväxtarbetet, liksom att stärka samarbetet mellan den kommunala och regionala nivån. Det har också bidragit till lokala och regionala förändringsprocesser och skapat en arena för att diskutera tvärssektoriella frågor. Samverkan och kunskap om den fysiska planeringens betydelse för hållbar tillväxt både lokalt och regionalt bör fortsatt utvecklas.

Strukturfondsprogrammen tillför mervärden i det regionala tillväxtarbetet

Insatserna inom de regionala strukturfondsprogrammen ska primärt användas till att främja strukturförändringar och regional konkurrenskraft. Programmen ska också bidra till de horisontella kriterierna om jämställdhet, lika-behandling och ickediskriminering samt bättre miljö.

Förutom betydande utvecklingsmedel som tillförs den regionala tillväxtpolitiken är strukturfondsprogrammen också ett instrument för att samla relevanta aktörer kring en gemensam strategi i programområdena, vilket underlättar långsiktiga insatser som både bygger på regionala och nationella prioriteringar. Regeringen anser att strukturfondsprogrammen bidrar till innovativa miljöer som skapar förutsättningar för konkurrenskraftiga företag och utvecklingskraft i regionerna.

Tillväxtanalys utvärderingar av de regionala strukturfondsprogrammen för perioden 2007–2013 förstärker slutsatserna från tidigare genomförda utvärderingar.¹⁷ Regionalfondsprogrammen har genomförts i enlighet med intentionerna och har bl.a. bidragit till många nya samarbeten mellan universitet och högskolor samt näringsliv. Programmen har även spelat en viktig roll i uppbyggnaden av regionala inkubatorer och science parks under programperioden 2007–2013. Regeringen anser att flertalet rekommendationer tagits om hand i programperioden 2014–2020. Programmen har ett starkare näringslivsperspektiv och ett större fokus på resultat och regionala styrkeområden.

Satsningen på regionala riskkapitalfonder har bidragit till att riskkapital på ett annat sätt än tidigare blivit tillgängligt för företag utan tidigare vana av riskkapital i hela landet. Förutom att tillföra kapital har satsningen också syftat till att utveckla kapitalförsörjningsstrukturerna regionalt. Regeringen anser att insatsen bidragit till att stärka strukturen för kapitalförsörjning men att ytterligare insatser behövs under programperioden 2014–2020.

¹⁷ Se budgetpropositionen för 2014, utgiftsområde 19 Regional tillväxt för en redovisning av genomförda utvärderingar och regeringens bedömning av resultatet.

Regeringen ser det som positivt att en stor del av besluten som togs 2015, i uppstarten av programperioden 2014–2020, är knutna till regionernas styrkeområden. Regeringen anser att programmen tillsammans med strategier för smart specialisering kan komma att stärka utvecklingen av regionala styrkeområden och samarbetskonstellationer som bidrar till förändrade strukturer, ökad konkurrenskraft och en grön ekonomi.

Möjligheterna och resurserna för att bedriva regionalt tillväxtarbete i gränsöverskridande samverkan med aktörer i Sveriges närområde har enligt regeringen aldrig varit större än under programperioden 2014–2020. Programmen har kommit igång under 2015 och många projekt för att stärka det gränsöverskridande arbetet inom forskning och innovation har startat.

Förbättrade möjligheter till finansiering och stöd

De strukturella förutsättningarna och behoven av kapitalförsörjning för utveckling av företagande, entreprenörskap och innovationer varierar över landet. Regeringen bedömer det som viktigt med insatser för att företag i alla delar av landet ska få förbättrade möjligheter till finansiering.

Regeringens bedömning är att de selektiva regionala företagsstöden har en betydelsefull roll i det regionala tillväxtarbetet genom att vara ett viktigt komplement i kapitalförsörjningen till företag. De har enligt regeringen bidragit till en hållbar tillväxt i stödföretagen. Regeringens avsikt är att de nya förordningarna bland annat ska öka möjligheterna att nå företag och företagare som inte nåtts av företagsstöden tidigare.

Utifrån Tillväxtanalys studie av de nya förordningarna avseende de selektiva regionala företagsstöden anser regeringen att de i huvudsak fyller sitt syfte.

Det regionala transportbidraget har enligt regeringen kompenserat berörda företag för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd. Det har även delvis stimulerat till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Transportbidraget utjämnar skillnaderna mellan företag inom och utanför stödområdet avseende merkostnader på grund av lägesnackdelar och den regionala nedsättningen av socialavgifter är viktig för företagens utveckling. Sammantaget

bidrar dessa stödformer till målet för politikområdet.

Ökade satsningar inom området kommersiell service

Tillgång till kommersiell service är en av förutsättningarna för hållbar tillväxt och utveckling i olika typer av landsbygder. Regeringen bedömer att utan stöd till dessa strategiska serviceställen hade tillgängligheten till dagligvaror och drivmedel varit betydligt sämre i många gles- och landsbygder. Stöden har därför bidragit till målet för politikområdet.

Regeringens beslut om medel till kommersiell service i de glesbygdsområden som är särskilt sårbara och utsatta är mycket betydelsefullt för den fortsatta serviceutvecklingen i dessa områden.

Regeringen har därutöver bland annat avsatt medel i Sveriges landsbygdsprogram 2014–2020 för insatser som ökar tillgängligheten till service.

Regeringen bedömer vidare att de regionala serviceprogrammen 2014–2018 ytterligare stärker samverkan och engagemang hos aktörer med betydelse för tillgänglighet till kommersiell service.

Regeringen anser att en ökad tillgång till kommersiell service förbättrar förutsättningarna för entreprenörskap, framgångsrik integration samt fler arbetstillfällen i gles- och landsbygder.

2.6 Politikens inriktning

2.6.1 Inledning

Regeringens mål är att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020. Då behövs fler jobb samt hållbar tillväxt och utveckling i hela landet. Parallellt med sysselsättningsmålet prioriterar regeringen att nå de nationella miljömålen och uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Målet för den regionala tillväxtpolitiken är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft. Det behövs en modern och aktiv politik för hela landet som inriktas på att regionerna ska ges möjligheter att växa och utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Det gäller såväl städer och stadsregioner, tätorter och tätortsregioner av olika storlek som olika typer av landsbygder och landsbygdsregioner. Tätorter samt gles- och landsbygder drar nytta av varandra och ska ses som sammanlänkade regioner. Ju fler regioner som är starka och expansiva, desto bättre för Sverige.

Miljö-, jämställdhets- och integrationsperspektiven ska enligt regeringen på ett tydligt sätt integreras i det regionala tillväxtarbetet. Samhällsomställningen för att nå de nationella klimat-, miljö- och energimålen kan även bidra till en hållbar regional tillväxt och utveckling. Potentialen i en stor invandring som kommer alla regioner till del måste tas till vara. En jämn fördelning av makt och resurser mellan alla människor, ett livskraftigt civilsamhälle samt ett samhälle där hänsyn tas till miljön och där klimatpåverkan minskas är ett Sverige som håller ihop. Enligt regeringen ska alla kvinnor och män, oavsett ålder, bakgrund, etniskt ursprung och boendeort, ha samma rätt och möjlighet till inflytande och tillgång till resurser inom det regionala tillväxtarbetet.

De högt ställda målen för den svenska klimat-, miljö- och energipolitiken kräver ett aktivt och långsiktigt arbete för en hållbar utveckling på alla politiska nivåer, inte minst den regionala nivån inkl. aktörer med regionalt utvecklingsansvar.

De lokala och regionala förutsättningarna för hållbar tillväxt och utveckling skiljer sig åt över landet. Bland annat avseende befolkningsstruktur, utbildningsnivå, näringslivets sammansättning, pendlingsmöjligheter och närhet till större tätorter. Politiken tar sin utgångspunkt i dessa olika förutsättningar.

2.6.2 Nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020

Regeringens strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 ska bidra till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. Strategin innehåller regeringens prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet: Innovation och företagande, Attraktiva miljöer och tillgänglighet, Kompetensförsörjning samt Internationellt samarbete. Prioriteringarna är tvärssektoriella och omfattar politikområden där europeiska, nationella, regionala och lokala insatser och finansiella resurser samordnas och kompletterar varandra. Prioriteringarna ska bidra till samordning och kraftsamling av insatser och resurser för bl.a. innovation, jobb samt hållbar regional tillväxt och utveckling. De ekonomiska, sociala och miljömässiga hållbarhetsdimensionerna ska beaktas inom alla prioriteringar.

Strategin är vägledande för inriktning och genomförande av det regionala tillväxtarbetet samt för statliga myndigheters medverkan i tillväxtarbetet. Strategin är även styrande för användningen av de medel som satsas för att uppnå målet för politiken. Den regionala tillväxtpolitiken och genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik är nära integrerade med varandra.

2.6.3 EU:s sammanhållningspolitik

Sammanhållningspolitiken är EU:s politik för regional tillväxt och sysselsättning.

Regeringen följer noga genomförandet av programmen. Lärdomar från genomförandet tillsammans med erfarenheter från förhandlingen med kommissionen om regelverk och program samt utvärderingar kommer att ligga till grund för förberedelser och påverkansarbete inför arbetet med sammanhållningspolitiken efter 2020. Dialog med aktörer på olika nivåer och regionalt utvecklingsansvariga aktörer är av stor vikt. Regeringens forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft samt övervakningskommittéerna är viktiga arenor för dialog.

Resultatorientering och tematisk fokusering utifrån regionala behov ska fortsatt vara en viktig utgångspunkt i arbetet. Olika sätt att stärka det gränsöverskridande samarbetet ska också övervägas. Regeringen anser vidare att ytterligare steg

behöver tas i en anpassning av regelverket så att krav och kostnader för genomförandet ställs i relation till storleken på EU-medlen som tilldelas respektive land.

Prioriteringar för regionalfonden programperioden 2014–2020

Regionalfondsprogrammets inriktning i Sverige är tydligt kopplad till Europa 2020-strategin. Insatserna är fokuserade på ett fåtal prioriteringar. Regeringen anser att programmen ska verka för strukturförändrande insatser inom de prioriterade områdena innovation, entreprenörskap samt en koldioxidsnål och grön ekonomi. Regeringen anser vidare att de horisontella kriterierna jämställdhet, integration och miljö ska användas som hävstänger för att nå bättre resultat i projekten. Regeringens inriktning är att på ett strategiskt sätt använda de möjligheter till samarbete som finns inom sammanhållningspolitiken för att genomföra gränsöverskridande projekt med partners i andra medlemsstater och tredjeländ.

2.6.4 Prioriteringar

Prioritering innovation och företagande

Innovation

Innovationer är viktigt för att stärka regioners förnyelseförmåga och näringslivets konkurrenskraft. Regeringen vill stärka Sveriges innovationsförmåga och innovationsklimat för att bidra till hållbar utveckling och skapa förutsättningar för nya jobb att växa fram i hela landet. Därför krävs det ett väl utvecklat samarbete mellan bl.a. politik på olika nivåer, näringsliv, offentlig sektor, statliga myndigheter, fackliga organisationer, industriforskningsinstitut samt universitet och högskolor.

Regeringen presenterade i juni 2016 fem strategiska samverkansprogram: Nästa generations resor och transporter, Smarta städer, Cirkulär och biobaserad ekonomi, Life Science samt Uppkopplad industri och nya material. Det är viktigt att det i genomförandet finns en samordning mellan nationella och regionala insatser.

Regeringen föreslår bl.a. satsningar på strategiska innovationsområden, stärkta industriforskningsinstitut och framstående test- och

demonstrationsmiljöer, se utgiftsområde 24 Näringsliv.

Regeringens nyindustrialiseringsstrategi fokuserar på hur Sveriges konkurrensfördelar kan stärkas ytterligare bl.a. avseende industrins omställningsförmåga och konkurrenskraft. Strategin konkretiseras på regional nivå bl.a. genom satsningen på att främja regionalt nyindustrialiseringsarbete, se även utgiftsområde 24 Näringsliv.

De regionala innovationsmiljöerna kan i högre utsträckning bidra till strukturförändring genom smart specialisering, internationalisering och ett ökat fokus på företag som vill växa.

Innovationsupphandling ska bidra till att utveckla en innovativ offentlig sektor som stimulerar ett innovativt företagande.

För att tillgängliggöra och optimera användningen av test- och demonstrationsanläggningar i landet finns det behov av dialog mellan bl.a. forskningsinstitut, inkubatorer, universitet och högskolor samt den regionala nivån. Med anledning av bl.a. detta har regeringen tagit initiativ till satsningen Testbädd Sverige, se även utgiftsområde 24 Näringsliv.

Företagande och entreprenörskap

Regeringen anser att det är angeläget att ytterligare underlätta tillväxt i befintliga företag och stärka tillväxtorienterade företags utveckling, liksom att fortsatt främja entreprenörskap och företagande i hela landet.

En väl fungerande kapitalförsörjning är avgörande för start och utveckling av företag. Företags behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses på den privata marknaden, men för att säkerställa att goda affärsidéer realiserar finns det områden där det kan finnas skäl till marknadskompletterande offentliga finansieringsinsatser, exempelvis i tidiga utvecklingsskeden.

De regionala företagsstöden fyller en viktig funktion i områden där marknaden inte fungerar tillfredsställande eller som viss kompensation för kostnadsnackdelar i områden med mer permanenta nackdelar som exempelvis mycket långa avstånd. Stöden ska fortsatt utvecklas för att ge bättre möjligheter för det regionala tillväxtarbetet. De ska även utvecklas för att tydligare bidra till en hållbar tillväxt genom att främst stärka aspekterna jämställdhet, integration och miljö. De företagsstöd som bara kan beviljas i det särskilda stödområdet ska utvecklas för att

bättre hantera gleshetsproblematiken med permanenta nackdelar som exempelvis långa avstånd till större marknader, sämre möjligheter att ta del av riskvilligt kapital, sämre real-säkerheter och brist på kompetent arbetskraft. Oavsett konjunkturen är dessa förhållanden som påverkar företagen.

Den innovations- och affärsrådgivning som finansieras med offentliga medel bör utgå från företagarens behov, oavsett företagarens kön, ålder, bakgrund och geografiska hemvist. Vidare ska den vara marknadskompletterande, kostnadseffektiv och ta hänsyn till regionala förutsättningar.

I takt med att kunskapsinnehållet i näringslivets varor och tjänster ökar, växer också kraven på väl fungerande kompetensförsörjning och kompetensutveckling för att säkra företagens konkurrenskraft. Inkubatorer kan vidare också spela en viktig roll för att öka antalet nya och kunskapsintensiva tillväxtföretag i hela Sverige genom att underlätta för entreprenörer att kommersialisera nya varor och tjänster. Även på lokal och regional nivå bör dessutom digitaliseringsmöjligheter för företagen, innovationsförmåga och konkurrenskraft uppmärksammas.

Miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor
För att möta klimat-, miljö- och energiutmaningarna och samtidigt främja ett konkurrenskraftigt näringsliv krävs det förändringar i näringslivet. Det krävs såväl strukturella förändringar, inklusive en övergång till förnybara resurser och förbättrad ekosystemförvaltning, som ökad resurseffektivitet. Utmaningarna utgör även en möjlighet för utveckling av hållbara och resurseffektiva produkter och produktionssystem i alla branscher. För en miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher är såväl utbudsorienterade insatser som insatser riktade mot efterfrågesidan betydelsefulla.

Klimat-, miljö- och energiutmaningarna hanteras av regeringen inom flera områden men det behövs en utvecklad samverkan mellan statliga myndigheter, liksom mellan statliga myndigheter och andra aktörer på lokal och regional nivå. Fortsatt samverkan ska också ske mellan arbetet med regionala klimat- och energi-strategier, regionala handlingsplaner för klimat-anpassning och det regionala tillväxtarbetet.

Regeringens strategiska samverkansprogram om cirkulär biobaserad ekonomi kommer i samverkan med regionala insatser att vara av

betydelse för en miljödriven näringslivsutveckling. Regeringen arbetar i bred dialog med organisationer i det civila samhället och myndigheter för att ta fram ett nationellt skogsprogram. Programmet bedöms få betydelser för utvecklingen av en växande bioekonomi i alla delar av landet.

Prioritering attraktiva miljöer och tillgänglighet

Tillgänglighet genom transportsystemet

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. En hållbar samhällsplanering är ett viktigt verktyg för att skapa en hållbar tillgänglighet och attraktiva miljöer.

Genom att på ett hållbart sätt förbättra tillgängligheten och därmed pendlingsmöjligheterna inom en region eller mellan regioner, s.k. regionintegrering eller regionförstoring, får man väl sammanbundna och större funktionella regioner. Detta bidrar bl.a. till en bättre matchning av arbetskraft samt en bättre fungerande arbetsmarknad för såväl kvinnor som män.

Det är viktigt att tillgängligheten förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder. Även områden med mindre persontransportflöden kan bli strategiskt viktiga för regionens attraktivitet och försörjning av rätt kompetens, bl.a. avseende utvecklingen av besöksnäringen.

De regionalt utvecklingsansvariga aktörerna i respektive län har en central roll i arbetet med transportsystemet, bland annat inom ramen för den långsiktiga infrastrukturplaneringen.

Fysisk planering och boende

Hur den fysiska miljön utformas har stor betydelse för utvecklingen av attraktiva och hållbara livs- och boendemiljöer samt näringslivets konkurrenskraft. Med växande arbetsmarknads- och bostadsregioner ökar behovet av ett regionalt och regionöverskridande perspektiv i den fysiska planeringen och för bostadsförsörjningen. Regeringen ser behov av att regionalt utvecklingsansvariga aktörer fortsätter att utveckla sitt arbete med frågor om fysisk planering och boende i det regionala tillväxtarbetet. Bostadsförsörjning och tillgång till attraktiva och ändamålsenliga bostäder i attraktiva

lägen är en angelägen fråga i alla delar av landet. För att främja goda livsmiljöer har den fysiska planeringen också en viktig roll i att tillvarata de kringliggande miljöernas värde.

Tillgänglighet genom it

Digitaliseringen är en central del i utvecklingen av offentlig sektor och digitala tjänster är ofta en viktig del i offentliga tjänster. Tillgång till bredband är en förutsättning för att öka it-användningen i samhället. Det skapar i sin tur förutsättningar för att kvinnor och män ska kunna bo och driva företag i hela landet. Det finns behov av att även fortsatt kunna ge stöd till bredbandsutbyggnad i områden där förutsättningar för kommersiell utbyggnad saknas. Regeringen föreslår att medlen för stöd till bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet för 2014–2020 ökas med 850 miljoner kronor för resterande del av programperioden, se även utgiftsområden 22 Kommunikationer och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. De s.k. bredbandskoordinatorerna verkar för en övergripande samordning av bredbandsutbyggnaden regionalt och lokalt, se även utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Kommersiell och offentlig service

Tillgänglighet till olika typer av service är en förutsättning för hållbar regional tillväxt och utveckling i alla delar av landet. Det är därför viktigt att en likvärdig offentlig service erbjuds i landets olika delar.

I vissa landsbygder är förutsättningarna begränsade för kommersiella aktörer att skapa en god tillgång till kommersiell service. Regeringen har därför inrättat ett kompletterande stöd på 35 miljoner kronor årligen 2016–2019 till kommersiell service i särskilt utsatta glesbygder.

Regeringen avser att förlänga uppdraget att genomföra regionala serviceprogram t.o.m. 2020.

Kultur och fritid

Kultur och fritidsaktiviteter i olika former ska vara tillgängliga i alla delar av landet. Regeringen anser att kultur, kulturarv och naturmiljöer har viktiga roller för såväl individers möjlighet till utveckling som för regioners möjlighet att främja förutsättningarna för en hållbar tillväxt och utveckling, sysselsättning, attraktivitet och konkurrenskraft. Det är viktigt att inom det regionala tillväxtarbetet uppmärksamma och tillvarata de möjligheter som detta erbjuder, bl.a. i samspel med kultursamverkansmodellen,

kulturmiljöarbetet och satsningen Äga rum, se även utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Prioritering kompetensförsörjning

Det är viktigt att både kvinnors och mäns kunskap och kompetens tas till vara för en långsiktig och hållbar regional tillväxt. Tillgång till arbetskraft med relevant kompetens är en förutsättning för utvecklingen av näringsliv och offentlig verksamhet i hela landet. Här finns utmaningar i form av bl.a. den demografiska utvecklingen som leder till arbetskraftsbrist inom vissa sektorer och regioner. Det ställer dock krav på en förbättrad matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Den ökade invandringen till Sverige bidrar till möjligheterna att hantera denna utmaning.

För att yrkesvux ska kunna erbjuda ett brett utbud av utbildningar som motsvarar de behov som finns i olika regioner är det lämpligt att utbildningarna både planeras och genomförs på regional nivå, av flera kommuner i samverkan. Regeringen avser därför att utveckla formerna för en regionaliserad yrkesutbildning för vuxna. Även universitet och högskolor har en viktig roll i att utbilda för såväl näringslivets som den offentliga sektorns kompetensbehov. Se även utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar har, bl.a. med kompetensplattformarna som verktyg, en viktig uppgift att bidra till en välfungerande kompetensförsörjning i hela landet utifrån de förutsättningar som finns och de prioriteringar som görs i respektive län.

Regeringen anser att det är viktigt att fortsatt stödja det regionala kompetensförsörjningsarbetet och stärka samverkan och dialog mellan aktörer med regionalt utvecklingsansvar samt berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå.

Prioritering internationellt samarbete

Internationellt samarbete

Regeringen anser att det krävs bättre internationella kontaktnät, omvärldsbevakning och kunskapsutveckling inom det regionala tillväxt-

arbetet och hos företagen för att regionalt kunna ta till vara globaliseringsens möjligheter.

Regeringens exportstrategi fokuserar på hur Sveriges konkurrensfördelar kan stärkas ytterligare bl.a. avseende företagens export- och internationaliseringsmöjligheter. Strategin konkretiseras på regional nivå bl.a. genom etablerandet av regionala exportcentra, se även utgiftsområde 24 Näringsliv.

Närområdet – både handel och stärkt samarbete

I det regionala tillväxtarbetet innebär samarbete i Sveriges närområde möjligheter till fördjupat samarbete inom ett stort antal områden, som delad forskningsinfrastruktur, integrerad arbetsmarknad, transport- och logistiklösningar, service för befolkning och näringsliv samt ett hållbart nyttjande av havet.

Det nordiska samarbetet är en strategisk plattform för konkreta samarbetsprojekt för att möta samhällsutmaningarna.

EU:s strategi för Östersjöregionen utgör en viktig strategisk referensram för ett fördjupat samarbete i närområdet. Förmågan till långsiktigt strategiskt arbete bör stärkas genom samverkan mellan relevanta nivåer och sektorer.

2.6.5 Utvecklad styrning, sektorssamordning och resultatfokus

Ett mer resultatriktat genomförande

Regeringen anser att förutsättningarna för ett mer resultatriktat genomförande av den regionala tillväxtpolitiken behöver utvecklas och stärkas. Det behöver skapas bättre förutsättningar för ett kunskapsbaserat regionalt tillväxtarbete där lärdomar tas till vara i ökad utsträckning. Det är även betydelsefullt att tydliggöra roller och ansvar i det regionala tillväxtarbetet, att utveckla dialogformerna mellan nationell och regional nivå samt att främja statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet.

Utvecklad styrning och sektorssamordning

För att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken är tvärssektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga politik- och utgiftsområden av avgörande betydelse. Det innebär att åtgärder inom flertalet utgiftsområden och

politikområden på nationell nivå behöver ta hänsyn till lokala och regionala förutsättningar och prioriteringar. En väl fungerande samverkan medför ökat mervärde av regionala, nationella och europeiska insatser samt effektivisering av statlig verksamhet.

För ett effektivt genomförande av den regionala tillväxtpolitiken är det centralt med bl.a. kontinuerliga dialoger och förbättrad samverkan mellan nationell, regional och lokal nivå. Det är också centralt att relevanta statliga myndigheter, med utgångspunkt i sina verksamhetsområden, har god kunskap om och beaktar regionala förutsättningar, prioriteringar och regionala utvecklingsstrategier. Regeringen avser att se över hur regionala hänsyn bör beaktas i myndighetsstyrningen, bl.a. med utgångspunkt i Statskontorets rapport om statliga myndigheters lokalisering (Statskontoret 2016:8).

Tydliga roller och ansvarsfördelning

Roller och ansvarsfördelning i det regionala tillväxtarbetet ska vara tydliga. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar i länen leder och utvecklar det regionala tillväxtarbetet. Det innebär bl.a. att företräda regionala intressen och i bred samverkan genomföra regionala utvecklingsstrategier i syfte att uppnå regionala mål. Det innebär även ansvar för att integrera insatser inom EU:s sammanhållningspolitik, inklusive territoriellt samarbete, i länets regionala tillväxtarbete.

Regeringens inriktning för den regionala tillväxtpolitiken är ett starkt lokalt och regionalt inflytande och ansvar. Legitimitet och mandat att leda det regionala tillväxtarbetet i länet ges den regionalt utvecklingsansvariga aktören genom ett tydligt uppdrag och resurser.

Den största delen av medlen inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt beslutas i dag regionalt i samverkan mellan olika aktörer på regional, nationell och internationell nivå. Medlen inom utgiftsområdet ska fungera som en katalysator som leder till att strategiska utvecklingsinsatser i regionerna kan komma till stånd.

Regeringen har i propositionen Ändrat regionalt utvecklingsansvar i vissa län (prop. 2015/16:176) föreslagit att ytterligare vissa län ska ta över det regionala utvecklingsansvaret den 1 januari 2017.

Indelningskommittén har överlämnat ett delbetänkande (SOU 2016:48) till regeringen med förslag på en ny läns- och landstingsindelning i vissa delar av landet. I förslagen ingår även att det regionala utvecklingsansvaret ska ges till landstingen i de nya länen. Syftet är bl.a. att skapa bättre förutsättningar för hållbar tillväxt i hela landet.

Detta är i linje med regeringens inriktning att roller och ansvarsfördelning i det regionala tillväxtarbetet ska vara tydliga.

Statlig förvaltning och statlig närvaro i landet

Specialiseringen och sektoriseringen inom den statliga förvaltningen får inte leda till fragmentering och bristande helhetssyn. Staten måste ta ansvar och ha en stark närvaro i hela landet för att bidra till jobb och en hållbar regional tillväxt och utveckling. Enskildas tillgång till offentliga tjänster ska vara oberoende av var i landet man bor. Den som inte kan ta del av statliga myndigheters utvecklade service och tjänster över internet ska ändå säkerställas god service i hela landet. Det är av central betydelse att den statliga förvaltningen är effektiv, tillgänglig och samordnad. I arbetet med ett Sverige som håller ihop avser regeringen vidare att fortsätta verka för att öka spridningen av statliga myndigheter över landet. Regeringen avser bl.a. att fortsätta arbetet med att omlokalisera myndigheter, se även utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusentals kronor

2015	Utfall	1 410 065	Anslags-sparande	4 684
2016	Anslag	1 522 637 ¹	Utgifts-prognos	1 497 970
2017	Förslag	1 557 637		
2018	Beräknat	1 582 637		
2019	Beräknat	1 594 637		
2020	Beräknat	1 519 637		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionala företagsstöd, ersättning för vissa kreditförluster i stödområdet samt stöd till kommersiell service. Vidare får anslaget användas för viss administration, uppföljning och utvärdering samt viss central utvecklingsverksamhet.

Kompletterande information

Det bör även fortsättningsvis vara en uppgift för regeringen att fördela anslaget mellan län och anslagsposter samt utfärda de föreskrifter m.m. som behövs. Grunden för fördelningen av medlen bygger på att alla regioner kan och ska bidra till Sveriges hållbara tillväxt och utveckling. Olika regioner står dock inför olika stora utmaningar och behoven av statliga medel för strategiska utvecklingsinsatser skiljer sig därmed åt. De regionala aktörerna har därefter ansvaret för att prioritera användningen av de tilldelade resurserna utifrån länets förutsättningar och regeringens prioriteringar.

Regeringen genomför en översyn av principerna för fördelningen av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Översynen har hittills visat att det finns behov av att förändra och förtydliga dels regeringens styrning av medlen, dels befintliga uppföljningssystem. Vid fördelning av medlen kommer en utgångspunkt att vara de strukturella och dynamiska utmaningar som länen står inför. Utmaningarna värderas utifrån

indikatorer som mäter gleshet och avstånd, demografi, kompetens, arbetsmarknad, entreprenörskap och företagande, arbetsproduktivitet samt regional dynamik. Vid fördelning av medel kommer även hänsyn att tas till behovet av medfinansiering av EU:s strukturfonder och stöd-områdestillhörighet för regionala företagsstöd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 950 000 000 kronor 2018–2024.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används framför allt till olika regionala företagsstöd, projektverksamhet och medfinansiering av

olika EU-program. Övervägande delen av de stöd som beslutas inom ramen för anslaget är antingen fleråriga samverkansprojekt med många olika offentliga och privata aktörer eller fleråriga företagsinvesteringar. Medlen betalas ut när kostnader har uppstått. De aktörer som kan fatta beslut om framtida åtaganden mot anslaget har därför små möjligheter att påverka stödets utbetalningstakt. För att verksamheten ska fungera tillfredsställande behövs utrymme för att kunna hantera bl.a. senarelagd verksamhet. Regeringen anser därför att det är viktigt att det finns en marginal mellan bemyndigandet och beräknade utestående åtaganden vid årets slut, dvs. en viss buffert i bemyndigandets storlek. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 950 000 000 kronor 2018–2024.

Tabell 2.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusentals kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2024
Ingående åtaganden	1 893 823	1 934 170	2 359 134			
Nya åtaganden	1 300 000	1 720 443	1 654 425			
Infriade åtaganden	-1 259 653	-1 295 478	-1 247 219	-1 127 199	-748 053	-891 088
Utestående åtaganden	1 934 170	2 359 134	2 766 340			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 895 000	2 993 000	2 950 000			

Regeringens överväganden

Genom riksdagens beslut i samband med budgetpropositionen för 2014 tillfördes anslaget 1:4 *Tillväxtverket* under utgiftsområde 24 Näringsliv 19 miljoner kronor årligen under perioden 2014–2020 (prop. 2013/14:1, bet. 2013/14:NU1, rskr. 2013/14:103). Medlen ska användas till att finansiera Tillväxtverkets uppgifter som förvaltande myndighet för åtta regionala strukturfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram. Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* minskar med motsvarande belopp under denna period.

Genom riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2015 tillfördes anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse 4,2 miljoner kronor årligen under perioden 2015–2020 med anledning av EU:s territoriella program (prop. 2014/15:1, bet. 2014/15:NU2, rskr. 2014/15:69). Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* beräknas minska med motsvarande belopp under denna period.

Genom riksdagens beslut i samband med budgetpropositionen för 2016 tillfördes anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* totalt 195 miljoner kronor under perioden 2016–2022 för att medfinansiera riskkapitalsatsningen fond i fond inom det nationella regionalfondsprogrammet 2014–2020 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:NU1, rskr. 2015/16:1). Genom samma beslut tillfördes anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* 35 miljoner kronor årligen under perioden 2016–2019. Medlen ska användas till ett kompletterande långsiktigt stöd till kommersiell service i särskilt utsatta glesbygder.

Genom riksdagens beslut i samband med vårändringsbudgeten för 2016 tillfördes anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* 5 miljoner kronor 2016 (prop. 2015/2016:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:99). Medlen ska användas till insatser för hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län.

Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* föreslås öka med 20 miljoner kronor 2017. För 2018–2019 beräknas anslaget öka med 35 respektive 40 miljoner kronor per år. Medlen ska användas till insatser för hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län.

Tabell 2.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusentals kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 517 637	1 517 637	1 517 637	1 517 637
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	40 000	65 000	77 000	2 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 557 637	1 582 637	1 594 637	1 519 637

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 557 637 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 582 637 000 kronor, 1 594 637 000 kronor respektive 1 519 637 000 kronor.

2.7.2 1:2 Transportbidrag

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag

Tusentals kronor				
2015	Utfall	354 336	Anslags-sparande	46 528
2016	Anslag	375 864 ¹	Utgifts-prognos	381 444
2017	Förslag	400 864		
2018	Beräknat	400 864		
2019	Beräknat	400 864		
2020	Beräknat	400 864		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till regionalt transportbidrag och avser kompensation till företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor och stimulerar till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

Regeringens överväganden

Tabell 2.23 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:2 Transportbidrag

Tusentals kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	375 864	375 864	375 864	375 864
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	25 000	25 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	400 864	400 864	400 864	400 864

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 400 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Transportbidrag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 400 864 000 kronor, 400 864 000 kronor respektive 400 864 000 kronor.

2.7.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusentals kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	93 364		151 872
2016	Anslag 1 362 220 ¹		1 032 954
2017	Förslag 1 636 980		
2018	Beräknat 1 421 024		
2019	Beräknat 1 490 500		
2020	Beräknat 1 489 140		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden för programperioden 2014–2020.

Kompletterande information

Från statens budget sker utbetalningarna inom regionala utvecklingsfonden till åtta regionala och ett nationellt strukturfondsprogram inom

målet för investering för tillväxt och sysselsättning. Tillväxtverket är förvaltande och attest-erande myndighet.

Ramen för regionala utvecklingsfonden beräknas till totalt ca 7 929 miljoner kronor inklusive medel för lokalt ledd utveckling.

Samtliga territoriella program som Sverige deltar i hanteras utanför statsbudgeten. Ramen för de territoriella program som redovisas och förvaltas i Sverige är ca 2 612 miljoner kronor (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel). Ramen för programmen som redovisas och förvaltas utanför Sverige är ca 9 656 miljoner kronor (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel), exklusive det europeiska grannskapsprogrammet Kolarctic. Ramen för Kolarctic uppgår till 207 miljoner kronor (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel).

Den valutakurs som fastställts i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, och som används vid omräkning av de finansiella ramarna för strukturfonderna, måste fortlöpande analyseras och bör vid behov revideras för att skillnaden mot den verkliga kursen inte ska bli för stor.

Inbetalningarna från Europeiska regionala utvecklingsfonden redovisas på inkomsttitel 6314 Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020.

Utbetalningarna från EU:s andra struktur-fond, Europeiska socialfonden, redovisas under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden**Tabell 2.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020**

Tusentals kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	0	3 164 000	4 277 000			
Nya åtaganden	3 164 000	2 000 000	1 430 000			
Infriade åtaganden	0	-887 000	-1 527 000	-1 383 000	-1 475 000	-1 322 000
Utestående åtaganden	3 164 000	4 277 000	4 180 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	3 550 000	4 300 000	4 200 000			

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 200 000 000 kronor 2018–2023.

Regeringen föreslår att 1 636 980 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 421 024 000 kronor, 1 490 500 000 kronor respektive 1 489 140 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom regionalfondsprogrammen omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 200 000 000 kronor 2018–2023.

Regeringens överväganden**Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020**

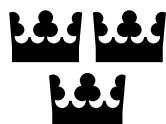
Tusentals kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 362 220	1 362 220	1 362 220	1 362 220
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	278 000	66 000	136 000	136 000
Överföring till/från andra anslag	-3 240	-7 196	-7 720	-9 080
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 636 980	1 421 024	1 490 500	1 489 140

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Allmän miljö- och naturvård

20

Förslag till statens budget för 2017

Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Allmän miljö- miljö och naturvård.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
3 Miljöpolitik.....	13
3.1 Omfattning.....	13
3.2 Utgiftsutveckling	14
3.3 Skatteutgifter.....	15
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	16
3.5 Resultatredovisning.....	16
3.5.1 Generationsmålet.....	24
3.5.2 Begränsad klimatpåverkan.....	27
3.5.3 Frisk luft.....	36
3.5.4 Bara naturlig försurning	39
3.5.5 Giftfri miljö.....	41
3.5.6 Skyddande ozonskikt	48
3.5.7 Säker strålmiljö.....	49
3.5.8 Ingen övergödning.....	50
3.5.9 Levande sjöar och vattendrag.....	53
3.5.10 Grundvatten av god kvalitet.....	56
3.5.11 Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	58
3.5.12 Myllrande våtmarker.....	63
3.5.13 Levande skogar.....	65
3.5.14 Ett rikt odlingslandskap	70
3.5.15 Storslagen fjällmiljö	72
3.5.16 God bebyggd miljö	74
3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv.....	79
3.6 Revisionens iakttagelser	84
3.7 Politikens inriktning	84
3.7.1 Miljömålen	84
3.7.2 Klimat	85

	3.7.3	Kemikalier.....	89
	3.7.4	Hav och vatten	90
	3.7.5	Biologisk mångfald.....	91
	3.7.6	Cirkulär och biobaserad ekonomi.....	92
	3.7.7	Internationellt miljö- och klimatsamarbete.....	93
3.8		Fonder	94
	3.8.1	Batterifonden.....	94
	3.8.2	Kadmiumbatterifonden.....	94
	3.8.3	Kärnavfallsfonden.....	95
3.9		Ändring av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget	95
3.10		Borttagning och annullering av utsläppsenheter	96
	3.10.1	Borttagning av överskott från 2014-2015	96
	3.10.2	Annullering av förvärvade utsläppsrätter från 2008-2012	96
3.11		Budgetförslag	98
	3.11.1	1:1 Naturvårdsverket.....	98
	3.11.2	1:2 Miljöövervakning m.m.....	99
	3.11.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur	100
	3.11.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	102
	3.11.5	1:5 Miljöforskning.....	103
	3.11.6	1:6 Kemikalieinspektionen.....	104
	3.11.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer	106
	3.11.8	1:8 Supermiljöbilspremie	106
	3.11.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	107
	3.11.10	1:10 Klimatanpassning	109
	3.11.11	1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	110
	3.11.12	1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	111
	3.11.13	1:13 Internationellt miljösamarbete	112
	3.11.14	1:14 Hållbara städer.....	113
	3.11.15	1:15 Skydd av värdefull natur	114
	3.11.16	1:16 Havs- och vattenmyndigheten	115
	3.11.17	1:17 Klimatinvesteringar	116
	3.11.18	1:18 Elbusspremie	118
	3.11.19	Investeringsplan för Naturvårdsverket.....	118
4		Miljöforskning.....	121
	4.1	Omfattning	121
	4.2	Utgiftsutveckling.....	121
	4.3	Mål för forskningspolitiken	122
	4.4	Resultatredovisning	122
	4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	122
	4.4.2	Resultat	122
	4.4.3	Analys och slutsatser.....	124
	4.5	Politikens inriktning.....	125
	4.6	Budgetförslag	127
	4.6.1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	127
	4.6.2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	128

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realkonomiskt fördelad. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik.....	14
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom utgiftsområde 20.....	15
Tabell 3.3	Ettappmål som beskriver samhällsomställningar viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet	17
Tabell 3.4	Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket.....	98
Tabell 3.5	Offentligrättslig verksamhet	98
Tabell 3.6	Uppdragsverksamhet	98
Tabell 3.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Naturvårdsverket.....	99
Tabell 3.8	Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.	99
Tabell 3.9	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.....	100
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Miljöövervakning m.m.....	100
Tabell 3.11	Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	100
Tabell 3.12	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur	101
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur	101
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	102
Tabell 3.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden	102
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden	103
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning	103
Tabell 3.18	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning.....	104
Tabell 3.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Miljöforskning	104
Tabell 3.20	Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen.....	104
Tabell 3.21	Offentligrättslig verksamhet	105
Tabell 3.22	Uppdragsverksamhet	105
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Kemikalieinspektionen.....	105
Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	106
Tabell 3.25	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	106
Tabell 3.26	Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremien.....	106
Tabell 3.27	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Supermiljöbilspremien.....	107

Tabell 3.28	Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	107
Tabell 3.29	Uppdragsverksamhet.....	108
Tabell 3.30	Avgiftsbelagd affärsverksamhet	108
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	109
Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning	109
Tabell 3.33	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Klimatanpassning	109
Tabell 3.34	Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	110
Tabell 3.35	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	111
Tabell 3.36	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	111
Tabell 3.37	Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	111
Tabell 3.38	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	112
Tabell 3.39	Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete.....	112
Tabell 3.40	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete	113
Tabell 3.41	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Internationellt miljösamarbete	113
Tabell 3.42	Anslagsutveckling 1:14 Hållbara städer	113
Tabell 3.43	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Hållbara städer	114
Tabell 3.44	Anslagsutveckling 1:15 Skydd av värdefull natur	114
Tabell 3.45	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Skydd av värdefull natur.....	115
Tabell 3.46	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Skydd av värdefull natur	115
Tabell 3.47	Anslagsutveckling 1:16 Havs- och vattenmyndigheten	115
Tabell 3.48	Offentligrättslig verksamhet.....	115
Tabell 3.49	Uppdragsverksamhet.....	116
Tabell 3.50	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Havs- och vattenmyndigheten	116
Tabell 3.51	Anslagsutveckling 1:17 Klimatinvesteringar.....	116
Tabell 3.52	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatinvesteringar	117
Tabell 3.53	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Klimatinvesteringar.....	117
Tabell 3.54	Anslagsutveckling 1:18 Elbusspremie	118
Tabell 3.55	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Elbusspremie	118
Tabell 3.56	Investeringsplan för Naturvårdsverket	119
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning	121
Tabell 4.2	Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	127
Tabell 4.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	128
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	128
Tabell 4.5	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	129
Tabell 4.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	129

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Koncentration av koldioxid i atmosfären, årsmedelvärden 1989–2014 och trendlinje.....	28
Diagram 3.2	Global årsmedeltemperatur (°C) 1850–2015 jämfört med medelvärdet för 1961–1990.....	28
Diagram 3.3	Utbredning av syrefria bottnar (svart) och bottnar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2015. Provtagningsstationer som besöktes under karteringen visas också.	52
Diagram 3.4	Nya byggnader inom 100 meter från havsstrand, exklusive tätort 2001-2014.....	60
Diagram 3.5	Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per villkor i regleringsbrevet.....	62
Diagram 3.6	Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per förvaltningsområde.....	63
Diagram 3.7	Andel resor per färdmedel kortare än 5 km 2011–2014.....	75
Diagram 3.8	Utveckling i persontransporter redovisade i antalet färdade personkilometer.....	76
Diagram 3.9	Behandlingsmetoder för hushållsavfall 1975–2014.....	78

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner ändringen av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget (avsnitt 3.9),
2. bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2014 och 2015 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren (avsnitt 3.10.1),
3. bemyndigar regeringen att genomföra annullering av de utsläppsenheter som har förvärvats under Kyotoprotokollet genom Sveriges program för internationella klimatinsatser och som har genererats under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012 (avsnitt 3.10.2),
4. godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 som riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.11.19),
5. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt tabell 1.1,
6. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Naturvårdsverket	442 248
1:2	Miljöövervakning m.m.	355 214
1:3	Åtgärder för värdefull natur	997 535
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	868 018
1:5	Miljöforskning	80 036
1:6	Kemikalieinspektionen	257 589
1:7	Avgifter till Internationella organisationer	272 131
1:8	Supermiljöbilspremie	700 000
1:9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	227 101
1:10	Klimatanpassning	117 000
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	787 565
1:12	Insatser för internationella klimatinvesteringar	205 000
1:13	Internationellt miljösamarbete	20 900
1:14	Hållbara städer	4 500
1:15	Skydd av värdefull natur	1 268 000
1:16	Havs- och vattenmyndigheten	230 100
1:17	Klimatinvesteringar	700 000
1:18	Elbusspremie	100 000
2:1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	57 599
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	713 003
Summa		8 403 539

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2	Miljöövervakning m.m.	100 000 2018–2021
1:3	Åtgärder för värdefull natur	350 000 2018–2025
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	1 450 000 2018–2026
1:5	Miljöforskning	102 000 2018–2021
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	300 000 2018–2021
1:13	Internationellt miljösamarbete	12 000 2018–2021
1:15	Skydd av värdefull natur	42 000 2018–2066
1:17	Klimatinvesteringar	1 100 000 2018–2020
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 900 000 2018–2023
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		5 356 000

2 Allmän miljö- miljö och naturvård

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Miljöpolitik	5 241	7 084	7 004	7 633	7 197	7 377	7 210
Miljöforskning	678	734	735	771	930	1 027	1 041
Äldreanslag	19	20	20	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	5 938	7 839	7 759	8 404	8 127	8 404	8 251

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

De sammanlagda utgifterna för utgiftsområdet motsvarade 5,9 miljarder kronor 2015. Prognosen för utfallet 2016 är 7,8 miljarder kronor, vilket är i linje med de anvisade medlen. Ökningen 2016 i förhållande till 2015 hänför sig till regeringens satsningar på miljö- och klimatområdet i och med budgetpropositionen 2016 (prop. 2015/16:1).

För 2017 föreslår regeringen att 8,4 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2017–2020 jämfört med statens budget för 2016. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 662	7 662	7 662	7 662
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	20	43	69	96
Beslut	718	413	665	485
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt	4	9	9	9
Ny ramnivå	8 404	8 127	8 404	8 251

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.**Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	2 785
Verksamhetsutgifter ²	5 379
Investeringar ³	240
Summa ramnivå	8 404

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3 Miljöpolitik

3.1 Omfattning

Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljö-kvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete.

Myndigheter som finansieras inom politik-området är främst Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt bl.a. Statens geotekniska institut, Sveriges geologiska undersökning, Länsstyrelserna, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Statligt ägda bolag och stiftelser m.m. som berörs är Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning samt Kärnavfallsfonden.

Dessutom har 26 nationella myndigheter och länsstyrelserna i sin instruktion ett utpekat ansvar för att verka för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Ansvaret gäller följande myndigheter:

- Boverket
- Exportkreditnämnden
- Folkhälsomyndigheten
- Försvarsmakten
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen

- Kommerskollegium
- Konsumentverket
- Livsmedelsverket
- Läkemedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
- Naturvårdsverket
- Riksantikvarieämbetet
- Sida
- Sjöfartsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens energimyndighet
- Statens jordbruksverk
- Statens skolverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning
- Tillväxtverket
- Trafikverket
- Transportstyrelsen
- Upphandlingsmyndigheten

Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning och utvärdering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning

redovisa en samlad beskrivning av det närmaste föregående årets resultat bl.a. med en redovisning av de åtgärder som vidtagits för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. I arbetet med uppföljnings- och utvärderingsarbetet deltar även berörda bransch- och intresseorganisationer.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning. De ska årligen

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Miljöpolitik</i>							
1:1 Naturvårdsverket	397	433	426	442	453	462	473
1:2 Miljöövervakning m.m.	303	333	328	355	385	395	393
1:3 Åtgärder för värdefull natur	738	953	939	998	998	998	998
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	446	803	791	868	763	853	853
1:5 Miljöforskning	76	81	80	80	79	94	94
1:6 Kemikalieinspektionen	216	230	233	258	263	269	269
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	203	216	213	272	315	288	262
1:8 Supermiljöbilspremie	347	489	482	700	0	0	0
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	221	216	218	227	231	236	241
1:10 Klimatanpassning	116	119	114	117	117	177	170
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	687	752	741	788	765	765	765
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	183	205	201	205	505	505	455
1:13 Internationellt miljösamarbete	53	34	33	21	21	21	21
1:14 Hållbara städer	-6	3	10	5	0	0	0
1:15 Skydd av värdefull natur	955	1 344	1 324	1 268	1 268	1 268	1 268
1:16 Havs- och vattenmyndigheten	208	225	228	230	235	247	249
1:17 Klimatinvesteringar	99	600	616	700	700	700	700
1:18 Elbusspremie		50	25	100	100	100	0
Summa Miljöpolitik	5 241	7 084	7 004	7 633	7 197	7 377	7 210
<i>Äldreanslag</i>							
2016 1:11 Inspire	19	20	20	0	0	0	0
Summa Äldreanslag	19	20	20	0	0	0	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

år. Den senare nedsättningen är tidsbegränsad till och med inkomståret 2016. Skatteutgiften uppstår till följd av det nedsatta förmånsvärdet och avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt. Regeringen föreslår i budgetpropositionen att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs till och med 2020 (se prop. 2016/17:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6). Den maximala nedsättningen föreslås dock begränsas till 10 000 kronor per år.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20

Milljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Förmån av miljöanpassade bilar	380	340
Totalt för utgiftsområde 20	380	340

Förmån av miljöanpassade bilar

Förmånsvärdet för en bil som – helt eller delvis – är utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselbränsle och som därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, sätts ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den närmast jämförbara bilen utan sådan teknik (61 kap. 8a § II). Vidare gäller att förmånsvärdet för förmånsbilar som drivs med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller annan gas än gasol utgörs av 60 procent av förmånsvärdet för jämförbar bil utan miljöanpassad teknik, dock högst 16 000 kronor per

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för politikområdet är strukturerade i ett målsystem som kallas för miljömålssystemet. Målen omfattar följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen.
- Miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.
- Etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

Miljömålen används som samlingsnamn för generationsmålet, miljökvalitetsmålen och etappmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Målet beslutades av riksdagen 1999 (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). Generationsmålet förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och internationellt. Målen för miljöpolitiken ska integreras i andra politikområden och miljöfrågorna ska beaktas när en myndighet fullgör sin huvuduppgift, för att på bästa sätt skapa förutsättningar för beslut som är hållbara i såväl ekonomiskt, socialt som miljömässigt perspektiv (prop. 2009/10:155 samt prop. 2013/14: 141).

Miljökvalitetsmålen konkretiserar den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Målen kopplar till andra tvärsektoriella mål som till exempel de globala målen i Agenda 2030 för hållbar utveckling, EU:s mål om klimat och energi (EU 2020), EU:s klimat- och energiramverk 2030 och regeringens politik för global utveckling (PGU).

Riksdagen har beslutat om 16 miljökvalitetsmål (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning

- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Regeringen har hittills beslutat om flera etappmål. Ett av dessa har också beslutats av riksdagen (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). Etappmålen är målövergripande och kan bidra såväl till flera olika miljökvalitetsmål som till generationsmålet, se tabell 3.3.

3.5 Resultatredovisning

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Till vart och ett av miljökvalitetsmålen hör ett antal så kallade preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljökvalitetsmålet och det miljötillstånd som ska uppnås. Preciseringarna utgör också grunden för att bedöma resultaten i budgetpropositionen, dvs. bedömningsgrunderna, och för att bedöma om styrmedel och insatser i Sverige samt inom EU och internationellt är tillräckliga för att nå målen (Ds 2012:23).

De myndigheter som är ansvariga för ett eller flera miljökvalitetsmål använder sig också av indikatorer för att bedöma om målen är möjliga att nå. Indikatorerna redovisas på miljömålsportalen (www.miljomal.se). Alla indikatorer redovisas inte varje år då de speglar långsamma skeenden och är resurskrävande att mäta. För att stärka och vidareutveckla uppföljningen har Naturvårdsverket och de andra målansvariga myndigheterna fått i uppdrag

att identifiera ett begränsat antal indikatorer som ska kunna följas varje år. I arbetet ska myndigheterna beakta uppföljningen av de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030.

I avsnitt 3.5.1–3.5.17 redovisas generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Resultatredovisningen för friluftslivet finns i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnittet för Friluftslivspolitik. Uppföljningen av friluftslivsmålen ska samordnas med uppföljningen av miljö målen. (skr. 2012/13:51). Den första uppföljningen av friluftslivsmålen gjordes 2015.

Tabell 3.3 Etappmål som beskriver samhällsomställningar viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet

Etappmål om	Uppnått	Miljö kvalitetsmål
utsläpp av växthusgaser 2020		Klimat
gränsöverskridande luftföroreningar i Europa		Frisk luft
luftföroreningar från småskalig vedeldning	✓	
utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten	✓	Naturlig försurning
särskilt farliga ämnen		Giftfri miljö
kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper		
information om farliga ämnen i varor		
utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler		
en effektivare kemikalietillsyn inom EU		
giftfria och resurseffektiva kretslopp		
att minska barns exponering för farliga kemikalier		
ökad miljö hänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning		
miljö hänsyn i skogsbruket	✓	Levande skogar
resurshushållning i byggsektorn	✓	God bebyggd miljö
resurshushållning i livsmedelskedjan		
den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster		Ett rikt växt- och djurliv
hotade arter och naturtyper		
invasiva, främmande arter		
kunskap om genetisk mångfald		
helhetssyn på markanvändningen		
skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden.		

Etappmålen bidrar till flera miljö kvalitetsmål. I tabellen framgår under vilket miljö kvalitetsmål som respektive etappmål redovisas samt om etappmålet är uppnått.

Resultat

Klimat och miljö är en av regeringens övergripande politiska prioriteringar som ska genomsyra hela regeringens politik. Arbetet har inletts för att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Regeringen har remitterat Miljömålsberedningens förslag till ett klimatpolitiskt ramverk. Flera skatteförslag som bidrar till resurseffektivitet och en cirkulär ekonomi har lagts fram av regeringen och arbetet för en giftfri vardag prioriteras. Dessutom fortsätter regeringens satsning på värdefull natur. Nedan i separata avsnitt redovisas resultaten per miljö kvalitetsmål.

Regeringen har vidtagit flera olika åtgärder och gjort satsningar för att stärka arbetet med att nå miljö målen. Insatserna har bidragit till att Naturvårdsverket i rapporten Årlig uppföljning drar slutsatsen att mycket går åt rätt håll i miljö arbetet och att allt fler aktörer i samhället är involverade i olika typer av miljö arbete (Naturvårdsverket rapport 6707). Naturvårdsverket konstaterar också att nya styrmedel är på plats och att viktiga insatser görs som kommer att få effekt i miljön på sikt. Regeringens Miljömålsråd och den nationella miljö målsamordnaren för näringslivet har också bidragit till att styra trenden i miljö arbetet. Naturvårdsverket ansvarar för att årligen ta fram rapporten med en årlig uppföljning av hur arbetet går med att nå miljö kvalitetsmålen, etappmålen och generationsmålet. Rapporten tas fram i nära samverkan med de andra målansvariga myndigheterna (se avsnitt 3.1 Omfattning) som ansvarar för uppföljningen av respektive miljö kvalitetsmål.

Miljö målen är riktmärken för vad som behöver uppnås. Naturvårdsverkets årliga uppföljning visar att utvecklingen går åt rätt håll för fyra miljö mål och att en majoritet av de etappmål som haft 2015 som målår bedöms vara uppnådda eller nära att nås. Samtidigt konstaterar Naturvårdsverket att beslutade eller planerade styrmedel inte räcker för att målen ska nås till 2020.

Miljö målen och Agenda 2030

I det nationella genomförandet av FN:s Agenda 2030 för långsiktigt global hållbar ekonomisk, social och miljö mässig utveckling (Agenda 2030) kommer de nationella miljö kvalitetsmålen och

generationsmålet att vara en viktig utgångspunkt.

Som en del av det nationella genomförandet av Agenda 2030 har de målsansvariga myndigheterna inom miljömålssystemet, bl.a. Naturvårdsverket, fått i uppdrag att kartlägga hur mål och delmål i Agenda 2030 förhåller till miljömålen. Uppdraget kommer att redovisas tidig höst 2016. Uppföljningen kommer att ske på internationell, nationell och regional nivå. Naturvårdsverket och övriga miljömålsansvariga myndigheter har även analyserat hur uppföljningen av de båda systemen kan samordnas.

Regeringens nationella miljömålssamordnare för näringslivet har en viktig roll i arbetet med den delegation för det nationella genomförandet av Agenda 2030 som regeringen har tillsatt (Fi2016:18).

Initiativ för att bistå i den fortsatta processen har tagits av flera internationella organisationer såsom FN:s miljöprogram (Unep), OECD, UNECE, Östersjöstaternas råd och Nordiska Ministerrådet. Exempelvis har ett nytt mandat för Östersjöstaternas råds expertgrupp för hållbar utveckling, Baltic 2030, beslutats och en deklaration med ett åtagande för att verka för genomförande av Agenda 2030 i regionen antagits i juni 2016.

En fördjupad utvärdering av miljömålen

Hösten 2015 överlämnade Naturvårdsverket rapporten Styr med sikte på miljömålen (Naturvårdsverket rapport 6666) till regeringen. Rapporten ger en fördjupad utvärdering av förutsättningarna att nå miljö kvalitetsmålen och innehåller en beskrivning av utmaningarna och en analys av möjligheten att nå målen.

I rapporten ger Naturvårdsverket ett trettiotal förslag på åtgärder som myndigheten anser att regeringen eller andra aktörer bör vidta för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Rapporten innehåller också en lista på goda pågående insatser som bör fortsätta. Rapporten har bidragit till flera olika insatser som vidtagits av regeringen.

Miljömålsrådet

Miljömålsrådet publicerade sin första gemensamma åtgärdslista i mars 2016 på miljömålsportalen www.miljomal.se. Med start under 2016 ska 44 överenskommelser och samarbeten genomföras mellan två eller flera av rådets myndigheter. Åtgärderna bidrar till att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. De 17

myndigheter som finns representerade i Miljömålsrådet har också redovisat vad respektive myndighet enskilt ska göra inom sin verksamhet för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen.

Miljömålen och näringslivet

Näringslivet har en betydande roll för att de svenska miljömålen ska nås. Många företag bedriver i dag ett strukturerat miljöarbete som har stor betydelse för miljön och ligger i linje med de svenska miljömålen. Regeringens arbete för hållbart företagande har redovisats i en skrivelse till riksdagen (skr. 2015/16:69).

Regeringens nationella miljömålssamordnare för näringslivet (M 2014:04) har sedan början av 2015 arbetat för att tillvarata och synliggöra näringslivets miljöarbete. Flera stora företag har börjat redovisa hur deras miljöarbete bidrar till att nå miljömålen.

Regeringens nationella miljömålssamordnare har tagit fram förslag till miljöpolicy för små företag med utgångspunkt i de svenska miljömålen. Förslagen kan fungera som hjälpmedel för små företag i deras arbete med att komma igång med sitt miljöarbete. Det finns förslag framtagna med särskilt inriktning mot tjänste-, handels- respektive varuproducerande företag.

Miljömålssamordnaren har också gjort en kartläggning av hur miljömålen och de globala målen för hållbar utveckling hänger ihop med de riktlinjer för hållbarhetsredovisning (Global Reporting Initiative, GRI), som många företag använder. Kartläggningen syftade till att öka förståelsen för de svenska miljömålen och göra målen mer användbara för näringslivet och underlätta för företag att använda miljömålen i den dagliga och långsiktiga verksamheten, planeringen och redovisningen.

Miljömålsportalen www.miljomal.se har uppdaterats för att utgöra ett stöd och en plattform även för näringslivet. Där finns också möjlighet för företag att synliggöra hur de bidrar till arbetet med att nå målen.

Miljöansvar integrerat i myndigheters uppdrag

Regeringen fortsätter att stärka arbetet med miljö- och klimatintegrering hos de 26 myndigheter som har ett instruktionsenligt ansvar för att verka för att nå miljömålen. Myndigheterna har på uppdrag av regeringen analyserat vilka miljömål som är mest relevanta för den egna verksamheten. Med utgångspunkt i

analysen har myndigheterna tagit fram konkreta åtgärdsplaner.

Redovisningarna är ett underlag i regeringens arbete med en mer verksamhetsanpassad styrning av myndigheterna. Naturvårdsverket stödjer berörda myndigheter i deras arbete med att genomföra och följa upp arbetet med miljömålen.

Miljömålsberedningen

Miljömålsberedningen (M 2010:04) är en parlamentarisk beredning som på uppdrag av regeringen tar fram förslag till hur miljömålen kan nås i bred samverkan med samhällets aktörer. Under 2016 har Miljömålsberedningen överlämnat två betänkanden till regeringen. I mars överlämnades betänkandet Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (SOU 2016:21), vilket remitterades under våren. I juni överlämnade Miljömålsberedningen sitt betänkande med en strategi för en samlad och långsiktig klimatpolitik och luftvårdspolitik. (SOU 2016:47), vilket också har remitterats. Mer information om innehållet i betänkanden finns under avsnitt 3.5.2 Begränsad klimatpåverkan.

Stort regionalt ansvar

Länsstyrelserna är statens företrädare på den lokala och regionala nivån där mycket av miljöarbetet sker och har därmed en central roll i att genomföra miljöpolitiken. Det handlar bland annat om att ta fram regionala åtgärdsprogram och stödja kommuner och näringsliv i miljöarbetet.

Miljöövervakning ger viktig information för att nå miljömålen

Sverige har ett väl utbyggt system för att övervaka landets miljötillstånd. Tillståndet och förändringar i miljön dokumenteras av den svenska miljöövervakningen. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har regeringens uppdrag att ansvara för den nationella miljöövervakningen.

Miljöövervakning ger en lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och varnar för störningar. Arbetet bygger på återkommande, systematiskt upplagda undersökningar, som visar miljötillståndet genom att registrera eventuella förändringar i naturmiljön. Allmänhetens observationer av växt- och djurarter utgör ett växande komplement till miljöövervakning av biologisk mångfald. Genom att jämföra aktuella

lägesbeskrivningar med tidigare mätningar kan förändringar i miljön upptäckas. På så vis kan man se om genomförda åtgärder får önskad effekt eller inte.

Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka och utveckla miljöövervakningen. Förra året ökade regeringen arbetet med miljöövervakning med 25 miljoner kronor årligen och med 2 miljoner kronor per år 2016–2019. Satsningen har främst använts för att förbättra övervakningen av havs- och vattenmiljön. Speciella satsningar har till exempel gjorts för att förbättra övervakningen enligt vattenförvaltningsförordningen, där Havs- och vattenmyndigheten har ansvaret att vägleda och samordna arbetet. Arbeta har också gjorts för att förbättra övervakningen till havs, till exempel har ett program för marin kartering planlagts. Satsningen har också resulterat i ett reviderat övervakningsprogram för grundvatten och stärkt miljöövervakningen i de stora svenska sjöarna.

Naturvårdsverket överlämnade på regeringens uppdrag rapporten Högfluorerade ämnen (PFAS) och bekämpningsmedel våren 2016 (Naturvårdsverket rapport 6709). Rapporten visar på farliga ämnen som förekommer i människokroppen och i miljön, hur exponeringen sker och om åtgärder för att minska utsläppen har effekt. Rapporten utgör underlag för regeringens fortsatta utveckling av arbetet med miljöövervakning.

Regeringen har också tagit initiativ till att utreda förekomsten av farliga ämnen i dricksvatten Utredningen om spridning av PFAS-föroreningar i dricksvatten (M 2015:B). Utredningen redovisades i mars 2016 och visar bl.a. på brister i miljöövervakningen.

Naturvårdsverket har genomfört en granskning av den nationella hälsorelaterade miljöövervakningen. Granskningen visade att det finns behov av utökad övervakning, exempelvis på barn.

Under året har Naturvårdsverket stärkt fågelövervakningen i och med att övervakningen av kustfågel blev rikstäckande. Detta har förbättrat underlaget för rapportering enligt både fågel- och havsmiljödirektivet.

Geografisk miljöinformation skapar smart miljöinformation

En stor del av den information som hanteras inom miljöområdet är geografisk. Informationen används bland annat för att följa förändringar i

miljön, förutse, förebygga och hantera naturolyckor. En del av arbetet regleras i lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation som genomför EU-direktivet om Inspire (2007/2/EG). Inspire-direktivet syftar till att göra det lättare att använda geografisk information.

För att göra den geografiska miljöinformationen tillgänglig och användbar för nya användare tar Lantmäteriet och andra myndigheter på uppdrag av regeringen fram en infrastruktur för geografisk miljöinformation. Infrastrukturen består av regler och tjänster för att söka, hitta och använda informationen samt system för samverkan mellan myndigheter.

Lantmäteriet har också regeringens uppdrag att samordna och stödja berörda myndigheter, kommuner och andra offentliga organ. Det gör Lantmäteriet bl.a. genom webbseminarium och en workshop. Arbetet med att genomföra direktivet är fortfarande i en expansiv fas där kommuner och ytterligare myndigheter kan komma att omfattas av lagstiftningen de närmaste åren.

Arbetet med att genomföra direktivet i Sverige följer den tidsplan som EU fastställt och kommer att pågå till och med 2020.

Klimat- och miljöintegrering genom miljöledning

Miljöledningsarbetet innebär att myndigheter inom alla sektorer arbetar långsiktigt och strategiskt med sin direkta och indirekta miljöpåverkan. Samtliga 186 myndigheter som omfattas av miljöledningsförordningen (2009:907) redovisade sitt miljöledningsarbete för 2015.

Naturvårdsverket gör varje år en ranking av myndigheternas arbete. Rankingsystemet bygger på de krav som ställs i förordningen om ett systematiskt miljöledningssystem. Rankingens visar att de myndigheter som är certifierade enligt ISO 14001 eller annat certifieringssystem har fått höga totalpoäng. Under 2015 har 40 myndigheter redovisat att deras verksamhet helt eller delvis är miljöcertifierade.

Av miljöledningsarbetet framgår att 52 myndigheter (28 procent) under 2015 har uppdaterat sina miljöutredningar. Det är en förbättring från tidigare. Samtidigt uppger 34 myndigheter att deras miljöutredningar är från 2010 eller äldre. Det är endast tre myndigheter som redovisat att myndigheten inte har antagit en miljöpolicy för verksamheten.

De totala utsläppen av koldioxid från myndigheternas resor och transporter minskade under 2015 med knappt 23 000 ton jämfört med 2014. Samtliga typer av färdstätt, utom med buss, visar en viss minskning. Vidare visar miljöledningsredovisningen att myndigheternas sammanlagda energianvändning från verksamhetsel, fastighetsel, värme och kyla uppgick till 2,7 TWh, vilket är en minskning med ungefär 217 GWh jämfört med året innan.

Regeringen har gett 62 myndigheter i uppdrag att stärka arbetet med att minska sina transporter genom resfria möten. Uppdraget innebär att myndigheterna ska minska utsläppen från resor och transporter genom att använda en särskild metod som Trafikverket tagit fram. Metoden har testats under perioden 2011–2014 med goda resultat.

Enhetliga och effektiva system för miljötillsyn och sanktioner

Regeringen har tillsatt en särskild utredare för att se över organisationen och ansvarsfördelningen av tillsynen enligt miljöbalken samt sanktions-systemet. Utredaren har antagit namnet Miljötillsynsutredningen (M 2016:04, dir 2016:32). Syftet med utredningen är att optimera resursanvändningen och utveckla genomförandet av tillsynen så att den blir mer enhetlig och effektiv och bättre bidrar till att miljö kvalitetsmålen nås samt att fler miljöbrott upptäcks, utreds och beivras. Uppdraget ska redovisas i april 2017.

I sin årliga redovisning till regeringen om tillsyn drar Naturvårdsverket slutsatsen att miljöbalkstillsynen kan effektiviseras och bli mer likvärdig genom utökad samverkan såväl nationellt, regionalt som lokalt. Naturvårdsverkets redovisning har utvecklats sedan tidigare år bl.a. genom att uppgifter har samlats in från t.ex. länsstyrelser och kommuner om förutsättningarna för och genomförandet av tillsynen. Ett mycket stort antal ärenden har hanterats av tillsynmyndigheterna under 2015. Antalet inkomna ärenden uppgår till mer än 330 000. Därutöver tillkommer de tillsynsärenden som tillsynsmyndigheterna själva initierar. Sammanlagt fattade tillsynsmyndigheterna mer än 160 000 beslut i tillsynsärenden, gjorde 1 211 anmälningar om miljöbrott samt fattade 2 747 beslut om miljö sanktionsavgifter under 2015.

Internationella och regionala miljö- och klimatinsatser

Det internationella genomförandet av FN:s Agenda 2030 för långsiktigt global hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling har kopplingar till miljö kvalitetsmålen och Generationsmålet, men har samtidigt en bredare målsättning än så. Det internationella genomförandet av miljö- och klimatdelarna av Agenda 2030 sker inom ramen för befintliga internationella processer på miljö- och klimatområdet, bl.a. i genomförandet av de internationella miljökonventionerna. Mer information om regeringens rapportering på ett övergripande plan av det internationella genomförandet och uppföljning av Agenda 2030 går att finna under Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

En viktig del i genomförande av de globala målen (Agenda 2030) är regeringens nystart av Politiken för global utveckling (PGU) som ska användas som ett verktyg för att nå målen i Agenda 2030. PGU betonar bl.a. vikten av samstämmigt agerande mellan olika politikområden för att uppnå en rättvis och hållbar utveckling. Miljö- och klimatperspektivet är viktigt i genomförandet av PGU och arbetet kommer att fortsätta under 2017.

FN:s miljömöte

Sverige deltog i maj 2016 vid FN:s andra miljömöte UNEA-2 (United Nations Environment Assembly) i Nairobi, Kenya. Mötet arrangerades av FN:s miljöprogram Unep. Vid FN:s miljömöte deltog ett stort antal länder samt civilsamhälleorganisationer, näringsliv och forskarsamhälle för att diskutera lösningar på globala miljö- och klimatproblem.

Under mötets högnivådel deltog miljöministrar från FN:s medlemsländer. Vid mötet antogs ca 25 resolutioner om bl.a. genomförande av Agenda 2030, kemikalier och avfall, hållbar konsumtion och produktion, klimat, hav och marint skräp samt biologisk mångfald. Miljöministrarna diskuterade vid mötet särskilt genomförandet av miljödimensionen av FN:s 17 globala mål under Agenda 2030 samt sambandet mellan miljö och hälsa. Utfallet av ministermötet var en sammanfattning av ordförandeskapet av ministerdiskussionerna. Sverige ledde förhandlingarna av ett antal resolutioner för EU:s räkning och arrangerade tillsammans med USA ett seminarium om kopplingen mellan en

hållbar kemikalieanvändning och klimatförändringar.

Bilateralt miljö- och klimatsamarbete

Under 2016 har regeringen fortsatt bedrivit bilateralt miljö- och klimatsamarbete med strategiskt prioriterade länder. Det bilaterala samarbetet har bl.a. som syfte att bidra till att uppnå de av miljömålen och Generationsmålet strecksatser som är beroende av internationella insatser för att nås. Under året har regeringen exempelvis vidareutvecklat samarbetet med Kina och Sydafrika inom ramen för de samförståndsavtal om klimat- och miljösamarbete vilka undertecknades 2015 med respektive land liksom med Indien och Brasilien. I detta arbete har myndigheterna Naturvårdsverket, SMHI, Havs- och vattenmyndigheten och Kemikalieinspektionen bidragit aktivt. Exempelvis har Naturvårdsverket och SMHI under 2015 genomfört aktiviteter kring kortlivade klimatpåverkande ämnen (SLCP) i Indien, Kina, Sydafrika och Chile. Därtill har Kemikalieinspektionen genomfört insatser för att bygga institutionell kapacitet för kemikaliehantering i bl.a. Brasilien, Vietnam och Kina. Regeringen har därtill fortsatt bedrivit samarbete med USA, Indien och Brasilien med flera länder i syfte att bidra till att stärka ländernas kapacitet liksom för erfarenhetsutbyte.

Samarbete inom Arktiska rådet, Nordiska ministerrådet och Barentsrådet

Regeringen har under året stärkt den svenska politiken för miljöarbetet i Arktis. En ny inriktning med fokus på ett starkare klimatarbete, rättsligt skydd för känslig natur och ökat arbete för att minska riskerna med oljeborrning och säkerställa att fiske sker på ett reglerat och hållbart sätt presenterades.

Inom Arktiska rådet lyftes under 2016 frågan om åtgärder mot klimatförändringarna som ett led i uppföljningen av Parisavtalet. Medlemsländerna i rådet har förhandlat om ett gemensamt, ambitiöst mål för sotutsläpp. Arbetet med den vetenskapliga delen av det svensk-amerikanska projektet Arctic Resilience Assessment presenterades och en process om hur arbetet med resiliens ska tas vidare inom ramen för Arktiska rådet påbörjades.

Det nordiska samarbetet för en ambitiös uppföljning av Parisavtalet initierades i början av 2016 inom ramen för en gemensamt antagen

projektplan. Arbetet omfattar bland annat insatser och stöd för att bidra till koldioxidsnåla, energieffektiva samhällen och spridning av nordiska klimatlösningar. Arbetet med genomförandet av en ny strategi för Nordiska miljöfinansieringsbolaget, NEFCO, har fortsatt.

Inom Barentssamarbetet beslutades vid miljöministermötet i Sortavala i november 2015 om att stryka en så kallad hotspot (förorenat område) helt och två delvis efter framgångsrikt arbete med att minska utsläppen. Nu återstår 33 områden att åtgärda. Under 2016 fortgick arbetet i miljöarbetsgruppen under norskt ordförandeskap. Arbetet på klimatområdet har intensifierats i linje med miljöministerdeklarationen som antogs i Sortavala.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att arbetet med att nå miljömålen intensifieras. Mycket görs i miljöarbetet på alla nivåer i samhället och nya satsningar och styrmedel är på plats. Naturvårdsverkets rapport med en årlig uppföljning av miljömålen (rapport 6707) utgör ett viktigt underlag för regeringens bedömning. Samtidigt kvarstår ytterligare insatser för att ställa om samhället och närma oss målen.

Naturvårdsverkets bedömning är på en övergripande nivå mer positiv än föregående år, vilket bl.a. är ett resultat av de insatser som regeringen har vidtagit. Dagens miljöutmaningar är till stora delar gränsöverskridande. För ungefär hälften av miljö kvalitetsmålen och flera etappmål är insatser inom EU eller internationellt avgörande för att målen ska kunna nås. Genom att driva en aktiv politik inom EU och internationellt ökar förutsättningarna för att nå miljömålen.

Etappmålen fyller en viktig funktion i miljömålssystemet genom att peka på steg på vägen mot att nå miljömålen. Regeringen konstaterar att miljömålen är en viktig grund för regeringens politik. Miljömålssystemet kan behöva kompletteras med etappmål som pekar ut den samhällsomställning som är nödvändig inom olika sektorer för att miljö kvalitetsmålen och generationsmålet ska nås.

Regeringen anser att miljömålen, som utgör miljödimensionen av hållbar utveckling, ytterligare aktualiseras med anledning av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. De olika målen stärker varandra och fyller

viktiga funktioner. Den nationella miljömålsamordnarens arbete med att kartlägga förhållandet mellan företags hållbarhetsrapportering, miljömålen och Agenda 2030 är värdefullt i regeringens fortsatta arbete.

Naturvårdsverkets rapport om en fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet har varit ett värdefullt underlag för regeringens arbete.

Regeringen gör en generell bedömning att många förslag som överlämnas till regeringen behöver innehålla bättre samhällsekonomiska bedömningar. Naturvårdsverket har ett ansvar att utvärdera, följa upp, utveckla och samordna tillämpningen av samhällsekonomiska analyser. Det handlar bl.a. om att se till så att gemensamma beräkningsförutsättningar utvecklas och används.

Regeringens arbete med att stärka myndigheternas roll i arbetet för klimat och miljö har kommit lång väg genom de analyser och handlingsplaner som myndigheterna tagit fram. Miljömålsrådet spelar också en viktig roll för myndigheternas arbete. Länsstyrelserna och regionernas arbete har också stärkts, bl.a. genom nya åtgärdsprogram och handlingsplaner. Regeringens interna granskning visar att många länsstyrelser har kommit långt och det finns många olika metoder och arbetssätt för att integrera klimat och miljö i verksamheten. En framgångsfaktor i det fortsatta arbetet är att kunskap och goda exempel sprids mellan myndigheter.

Sverige blir ordförande i Östersjöstaternas råd sommaren 2017. Regeringen kommer att verka för att regionen ska arbeta mot de globala mål inom Agenda 2030 som ger ett regionalt mervärde.

Regeringen avser att efterfråga könsuppdelad statistik i nästa års rapport om en årlig uppföljning av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Rapporten utgör underlaget till regeringens resultatredovisning i detta utgiftsområde.

Miljömålen och näringslivet

Regeringen är positiv till att flera stora svenska företag har börjat analysera och redovisa sin verksamhet i förhållande till miljömålen. Det visar att miljömålen är relevanta för hela samhället. Den nationella samordnaren har haft en viktig roll i den utvecklingen.

Förstärkningen av miljöövervakningen minskar exponeringen för miljö- och hälsogifter i samhället
Det är ännu för tidigt att dra långtgående slutsatser av regeringens satsning på en stärkt miljöövervakning. Däremot visar de rapporter som regeringen begärt in att det fortfarande finns stora brister i nuvarande miljöövervakning.

Det är viktigt att de berörda myndigheterna fortsätter att vidareutveckla sitt arbete med miljöövervakning så att tilldelade medel används så effektivt som möjligt. Det handlar främst om Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.

Ökad digitalisering genom smartare geografisk miljöinformation

Regeringen bedömer att utvecklingen av ett sammanhängande system för geografisk miljöinformation möjliggör för den offentliga sektorn att ta nästa steg in i det digitala samhället. Systemet förbättrar tillgängligheten till geografisk information inom EU, löser problem vid informationsutbyte mellan myndigheter och höjer kvaliteten på informationen.

Klimat- och miljöintegrering genom miljöledning
Regeringen anser att miljöledning är ett viktigt verktyg i arbetet med att nå miljömålen. Resultaten från Naturvårdsverkets uppföljning visar att flera myndigheter uppdaterat sina miljöutredningar. I det fortsatta arbetet behöver fler myndigheter synliggöra och minska sin indirekta miljöpåverkan. Det vill säga de miljöeffekter som uppstår utanför myndigheten, men som en konsekvens av myndighetens verksamhet.

Regeringen konstaterar att myndigheternas egna resor och transporter genererar betydande utsläpp av växthusgaser. Projektet Resfria Möten i Myndigheter (REMM) har fram till och med 2015 genom uppdrag i Trafikverkets regleringsbrev drivits av verket och genererat väsentliga utsläppsminskningar och kostnadsbesparingar. Regeringen har stärkt arbetet genom att ge ett sextiototal myndigheter i uppdrag att minska utsläppen av växthusgaser från resor och transporter genom att arbeta enligt riktlinjerna i REMM-projektet.

En enhetlig och effektiv miljötillsyn

Regeringen delar den bedömningen Naturvårdsverket gjorde i den fördjupade utvärderingen av miljö kvalitetsmålen 2015 att tillsynen är ett viktigt verktyg för att nå flera av miljö kvalitets-

målen vilket understryker vikten av att tillsynen fungerar effektivt.

Internationella och regionala miljö- och klimatinsatser

FN:s andra miljömöte bedöms vara framgångsrikt i det att ett antal resolutioner och beslut kunde antas som lägger vägen för fortsatt arbete inom Unep, däribland Unep:s medellångsiktiga strategi 2018–2021 samt arbetsprogram och budget för kommande budgetcykel. De resolutioner och den ministerdeklaration som antogs vid UNEA-2 kommer att vara viktiga och vägledande i det fortsatta arbetet globalt, regionalt och nationellt med genomförande av miljödimensionen av FN:s 17 globala mål (Agenda 2030) och klimatavtalet från Paris. FN:s nästa och tredje miljömöte kommer i enlighet med beslut vid miljömotet 2016 att äga rum i ett något mindre format redan hösten 2017, i syfte att anpassa tidpunkt för miljömotet i linje med FN:s interna budgetcykel.

Bilateralt miljö- och klimatsamarbete

Regeringens bilaterala miljö- och klimatsamarbete under 2015 har bl.a. bidragit till att utveckla och upprätthålla viktiga kanaler och plattformar för samarbete med strategiska länder och har bidragit till kapacitetsbyggande och en effektivare miljöförvaltning i samarbetsländerna. Insatserna bidrar även till ett stärkt intresse för svenska lösningar och kunskap på miljöområdet.

Regeringen bedömer att det finns ett fortsatt stort intresse för bilateralt samarbete med Sverige på miljö- och klimatområdet från ytterligare länder. Det bilaterala miljö- och klimatsamarbetet kommer fortsatt att utgöra en viktig del för att bidra till att samarbetsländer kan bygga upp kompetens och kapacitet på miljö- och klimatområdet samt bidra till genomförandet av regeringens Exportstrategi.

Samarbete inom Arktiska rådet, Nordiska ministerrådet och Barentsrådet

Regeringen tog genom sin nya inriktning för att stärka arbetet för Arktis miljö ett viktigt steg. Arbetet med att utveckla skydd för den särskilt känsliga miljön i Arktis bör fortsatt stärkas med bland annat tydligare krav på resursanvändning. Genomförandet av överenskommelsen om sot och metan kommer att spela en viktig roll, men även arbetet med de långlivade växthusgaserna bör konkretiseras, liksom arbetet med att i det

Arktiska rådet ta fram ett ramverk för arbetet med resiliens, det vill säga naturens och människans förmåga att hantera klimatförändringar

De nordiska länderna kan genom goda exempel på klimat- och utvecklingsområdet spela en viktig roll i uppföljningen av Parisavtalet. Länderna bör fortsätta att utveckla samarbetet mellan Norden och utvecklingsländer på klimat- och energiområdet.

Barentsrådet har god potential att bidra till konkreta klimat- och miljösamarbeten i regionen. Samtidigt kan det konstateras att begränsade resurser hämmar fördjupat samarbete.

3.5.1 Generationsmålet

Generationsmålet är att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultatet inom generationsmålet är följande:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad,
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart,
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas,
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna,
- andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön, och

- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Resultat

Resultatredovisningen under denna rubrik är koncentrerad till bedömningsgrunderna som handlar om resurseffektivitet, hushållning, kulturmiljö och konsumtionsmönster eftersom resultatet av övriga bedömningsgrunder redovisas i andra delar, t.ex. i avsnitten om miljö kvalitetsmålen nedan och i utgiftsområde 21 Energi och i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Regeringens arbete för en hållbar samhällsutveckling som bidrar till en grön, cirkulär och biobaserad ekonomi är en central del av arbetet för att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet.

Resurseffektiva kretslopp och en god hushållning sker med naturresurserna

Preciseringen innebär att naturresurser och ekosystemtjänster används på ett effektivt och miljöanpassat sätt och att resurser inklusive produkter och avfall så långt det är möjligt återanvänds och tas tillvara i slutna kretslopp. Detta förutsätter materialflöden som inte innehåller giftiga ämnen som omöjliggör återanvändning. Det förutsätter också att hänsyn till biologisk mångfald integreras i relevanta sektorer.

Regeringen har tagit steg mot en cirkulär ekonomi genom förslagen om sänkt mervärdesskatt på reparation av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne samt skatte-reduktion för reparation och underhåll av vitvaror. Skattelättnader som reducerar arbetskostnaderna för reparationer och underhåll ökar incitamenten att reparera och underhålla i stället för att köpa nytt och kan därmed bidra till en mer cirkulär ekonomi. Ökade incitament att reparera är också en av de åtgärder Naturvårdsverket föreslår i en rapport om hur miljömålen ska nås (Naturvårdsverkets rapport 6666).

Regeringen har också tillsatt en utredning för att öka återanvändningen av produkter. Utredningen ska bl.a. analysera och föreslå styrmedel för att främja återanvändning av produkter och därmed förebygga uppkomsten

av avfall (dir.2016:3). Redovisningen ska överlämnas till regeringen i februari 2017.

Regeringen har även tillsatt en utredning som ska kartlägga den framväxande delningsekonomin och se över olika användares roller och ställning (dir.2015:136). Redovisningen ska överlämnas till regeringen i mars 2017.

Regeringen har presenterat att antal strategier som integrerar aspekter kring resurseffektivitet och cirkulär ekonomi, däribland Smart industri - en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige (N 2015:38).

EU:s miljöministrar beslutade i juni 2016 om rådsslutsatser om kommissionens förslag till handlingsplan för cirkulär ekonomi. Kommissionen har också presenterat förslag på ett avfallspaket där EU-förhandlingar nu fortsätter.

Regeringens har tagit emot en rapport med förslag på hur politiken för en grön omställning och konkurrenskraft kan utvecklas från analysgrupperna under regeringens Framtidsråd. Rapporten heter Omställning till hållbarhet och konkurrenskraft och bereds nu vidare i Regeringskansliet.

Regeringens arbete med att genomföra EU:s strategi för tillväxt och jobb, den s.k. EU 2020-strategin, har fortsatt under 2015. Insatserna har främst varit koncentrerade till färdplanen för resurseffektivitet som är ett led i genomförandet av EU 2020-strategin. I kommissionens färdplan lyfts bl.a. vikten av forskning och innovationer, liksom vikten av att avskaffa miljöskadliga subventioner och att följa principen om att förorenaren ska betala. Insatser för att fasa ut miljöskadliga subventioner har också genomförts nationellt. Naturvårdsverket har i en rapport till regeringen (M2016/00721/MM) konstaterat att de nationella miljömålen ligger väl i linje med färdplanen.

Regeringen har redovisat det nationella arbetet med att genomföra EU 2020-strategin till riksdagen och kommissionen 2016 (SB2016/01446/EU). I rapporten framhålls att Sverige kommer att nå EU:s klimat- och energimål.

Regeringens samarbete med IVL Svenska Miljöinstitutet och dess näringslivs nätverk CERISE (Centrum för resurseffektivitet i Sverige) har resulterat i ett antal seminarier om nya affärsmodeller, industriell symbios, innovation och resurseffektivitet samt EU

kommissionens arbete med cirkulär ekonomi. Samarbetet syftar till ökade kontakter med näringslivet och att bidra till EU:s färdplan för resurseffektivitet, miljömålen samt det nationella och globala arbetet för hållbar konsumtion och produktion. Samarbetet har bidragit till ökad förståelse och samsyn mellan Regeringskansliet och näringslivet.

Regeringen deltar också i ett internationellt arbete för att stödja utvecklingsländer omställning till en grön ekonomi inom projektet PAGE (Partnership on Action for Green Economy). PAGE initierades av FN:s miljöprogram (Unep) och fyra andra FN-organisationer 2013. För närvarande får åtta utvecklingsländer stöd, initiativet kommer totalt att omfatta ett tjugotal länder.

Den nordiska arbetsgruppen för kompletterande välfärds mått har nyligen överlämnat sin rapport (Making the environment count TemaNord 2016:507). Förslagen bereds vidare i Regeringskansliet och kommer att kopplas till nya mått på ekonomins långsiktiga hållbarhet och till nationella mått för genomförandet av Agenda 2030.

Konsumtionsmönster som orsakar små miljö- och hälsoproblem

Den privata konsumtionen i Sverige och resten av världen står för en stor klimat- och miljöpåverkan.

Regeringen har utsett Naturvårdsverket som ansvarig för det nationella genomförandet av FN:s globala tioåriga ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion. Arbetet fokuserar på hållbar konsumtion. Naturvårdsverket har bl.a. arrangerat möten med deltagande från ett stort antal aktörer där åtgärder och goda exempel presenterades.

Det internationella genomförandet av FN:s tioåriga ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion består av sex delprogram. Sverige har genom Stockholm Environment Institute (SEI) tagit en ledande roll för programmet om hållbara livsstilar och utbildning tillsammans med Japan och WWF International.

Det bilaterala samarbetet mellan Sverige och USA om hållbar konsumtion och produktion fortsätter och tema för dialoger under 2016 är livscykelanalyser och grön offentlig upphandling.

Vid Uppsala universitet finns centrumbildningen SWEDESD (Sveriges center för lärande för hållbar utveckling) som regeringen har utsett att samordna arbetet med FN:s Global Action Programme on Education for Sustainable Development (GAP) i Sverige. SWEDESD har inlett arbetet och tar fram ett förslag till nationell handlingsplan för utbildning och lärande för hållbar utveckling.

Miljömässigt hållbar offentlig upphandling

Regeringen inrättade hösten 2015 en ny fristående myndighet som samlar det nationella upphandlingsstödet, Upphandlingsmyndigheten. Myndigheten ska bl.a. verka för ökad miljöhänsyn samt utveckla och förvalta kriterier för miljöhänsyn inom upphandling.

Verksamheten med att utveckla och förvalta upphandlingskriterier har fortsatt. Dessa kriterier ger stöd till upphandlare och leverantörer att ta miljöhänsyn i olika nivåer i upphandlingens alla faser. Upphandlingsmyndigheten förvaltar och utvecklar kriterierna genom omvärldsbevakning, kommunikation, rådgivning och stöd. Under hösten har utveckling och uppdatering av kriterier skett inom byggområdet samt inom livsmedelsområdet. Dessutom har ett arbete pågått med att uppdatera kraven för persontransporter. Därutöver har två större projekt som syftar till utveckling av kriterier för simhallar samt medicintekniska förbrukningsartiklar påbörjats. Kriteriearbetet har under hösten resulterat i åtta nya krav av totalt 630. Myndigheten har även deltagit i Swedish Standards Institute (SIS) arbete med att ta fram en standard för hållbar upphandling (ISO 20 400).

På uppdrag av regeringen har Upphandlingsmyndigheten tagit fram ett kravpaket som hjälper kommunerna att ställa krav för minskad förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen i förskolan. Arbetet är prioriterat av regeringen och bidrar också till att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Regeringen lanserade sommaren 2016 en Nationell upphandlingsstrategi i syfte att skapa förnyelse inom offentlig sektor och i näringslivet. Strategin behövs för att uppnå regeringens mål om offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för väl fungerande verksamheter och ett medel för att nå bl.a. de nationella miljömålen.

Mer om resultaten kring offentlig upphandling finns i utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, politikområde Offentlig upphandling.

Miljöstyrningsrådet

I enlighet med det bemyndigande som riksdagen gett regeringen (prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU21, rskr. 2013/14:316) så har Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet i likvidation avvecklats vid bolagets årsstämma i april 2016. Miljöstyrningsrådets verksamhet kring miljömässig offentlig upphandling har övertagits av Upphandlingsmyndigheten.

Miljöteknik och innovationer

Regeringens satsning på samverkan kring miljö- och klimatteknik har resulterat i flera nya initiativ. Satsningen består av totalt 62 miljoner kronor årligen till och med 2019. Ett viktigt underlag var rapporten Spetstekniker för miljömålen från Naturvårdsverket (Naturvårdsverket rapport 5933).

Regeringen har gett Vinnova två uppdrag inom miljö- och klimatteknik. Det handlar dels om att utveckla testbäddar inom miljöteknikområdet, dels om en förstärkning av befintliga program för ökad återvinning och resurseffektivitet. Behovet av fler testnings- och verifieringsmöjligheter har identifierats som en viktig faktor för att stärka svenska företags innovationskraft.

Vidare har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag genomföra utlysning av medel i syfte att öka den strategiska användningen av spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling. Uppdraget genomförs i samarbete med Energimyndigheten och Boverket.

Utöver satsningen ovan så har Naturvårdsverket också påbörjat ett arbete om transformativ industri för att stimulera mer transformativa innovationer för en hållbar industriutveckling, dvs. en ansats för 80 procent mindre resursanvändning och med fortsatt ekonomisk tillväxt. I arbetet ska tekniker på framkant (emerging techniques) tillämpliga för industrin lyftas.

Naturvårdsverket har som en följd av tidigare lagda uppdrag av regeringen påbörjat ett arbete med transformativa kretslopps lösningar för den hållbara staden, kallad Kretsloppsstaden 2.0. Fokus är innovationer inom avfallshantering, VA-lösningar och urbana ekosystemtjänster.

Kulturmiljöer och kulturvärden

I flera miljö kvalitetsmål utgör kulturmiljöer och deras värden delar eller preciseringar av målen. I rapporten Årlig uppföljning av miljömålen (Naturvårdsverket rapport 6707) framkommer att resultaten är oklara alternativt oförändrade eller negativa vad gäller kulturmiljö och kulturvärden. Brister som framkommer rör framför allt behovet av utvecklad kunskap, förbättrad uppföljning, möjligheter att skydda områden och behovet av att perspektivet kommer in tidigt i olika typer av processer.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att mycket arbete återstår innan generationsmålet är uppnått även om flera viktiga steg på vägen har tagits. Ett viktigt steg för att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet är att miljö och klimat fortsatt integreras i de politikområden och utgiftsområden där drivkrafterna och lösningarna till miljöproblemen finns.

Kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi är en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet inom EU och nationellt.

Regeringens bedömning är att de steg som tas genom förslagen om sänkt mervärdesskatt på reparationer av bl.a. cyklar och skor, tillsammans med förslag om skattelättnader som reducerar arbetskostnaderna för reparationer och underhåll bidrar positivt till att nå generationsmålet genom ökad resurseffektivitet.

Regeringen verkar också för att EU:s strategiska investeringsplan och stödprogrammet för strukturreformer ska stödja en omställning till en grön resurseffektiv ekonomi.

Uppföljningen av samarbetet med näringslivs nätverket CERISE (Centrum för resurseffektivitet i Sverige) visar på goda resultat. Samverkan kommer därför att fortsätta.

Den svenska strategin för hållbar konsumtion är ett viktigt led för att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet. Svensk närvaro i ett antal globala initiativ såsom det tioåriga ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion, den internationella resurspanelen, PAGE, och GAP har stärkt den svenska hållbarhetsprofilen internationellt samtidigt som det bidragit till att nå generationsmålet.

Inom ramen för satsningarna på miljöteknik och innovationer har regeringen bl.a. beslutat

om flera myndighetsuppdrag som ska redovisas under 2017 t.ex. till Naturvårdsverket om strategisk användning av spetstekniker. Regeringens bedömning är att spetstekniker som it-, bio-, rymd- och nanoteknik och avancerade systemlösningar kan bidra till att miljömålen nås snabbare och effektivare.

Regeringen anser att upphandling är ett strategiskt verktyg som kan bidra till att nå generationsmålet och de nationella miljömålen. Upphandling kan också bidra till att miljömålen kan nås snabbare och effektivare genom att innovativ och bra miljö- och energiteknik lyfts fram tillsammans med användningen av spetstekniker som it-, bio-, rymd- och nanoteknik. Staten måste gå före och vara ett föredöme i hanteringen av sina resurser och vara en ansvarsfull köpare. Kommuner och landsting står för en stor del av den offentliga sektorns upphandling och är därför viktiga aktörer. Regeringens bedömning är att verksamheten med att förvalta och utveckla upphandlingskriterier och den förankringsprocess som använts för detta är central för miljömässigt hållbar offentlig upphandling.

Uppföljningen avseende utvecklingen av kulturmiljövärdena visar att trenden är oklar eller negativ. Regeringen bedömer därför att uppföljningen av och kompetensen om kulturmiljövärdena behöver utvecklas i de statliga myndigheterna.

3.5.2 Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet är att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

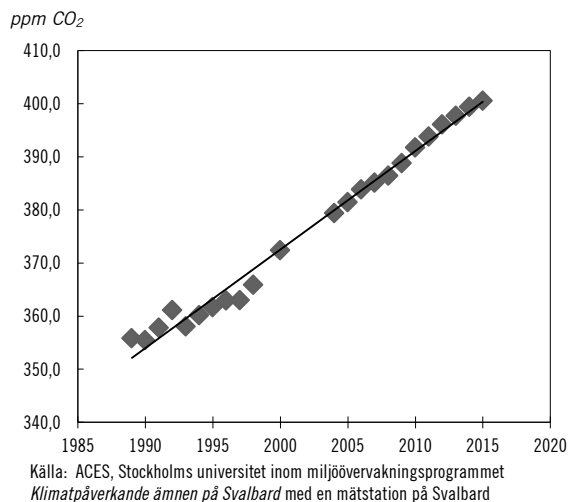
- framstegen mot att den globala ökningen av medeltemperaturen begränsas till högst två grader jämfört med den förindustriella nivån och
- koncentrationen av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå av högst 400 miljondelar (ppm) koldioxid-ekvivalenter.

Resultat

Ökningen av medeltemperatur och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären

Den globala utvecklingen i förhållande till miljö-kvalitetsmålet är negativ. Den globala koncentrationen av växthusgaser i atmosfären fortsätter att öka. I dag är koncentrationerna av koldioxid högre än vad den varit någon gång under de senaste 800 000 åren. Den sammanlagda halten av växthusgaser i atmosfären är cirka 470 ppm koldioxid-ekvivalenter och den ökar även om utsläppen planat ut något de senaste åren. Enligt Unep motsvarade de globala växthusgasutsläppen år 2014 cirka 53 miljarder ton koldioxid-ekvivalenter.

Diagram 3.1 Koncentration av koldioxid i atmosfären, årsmedelvärden 1989–2014 och trendlinje

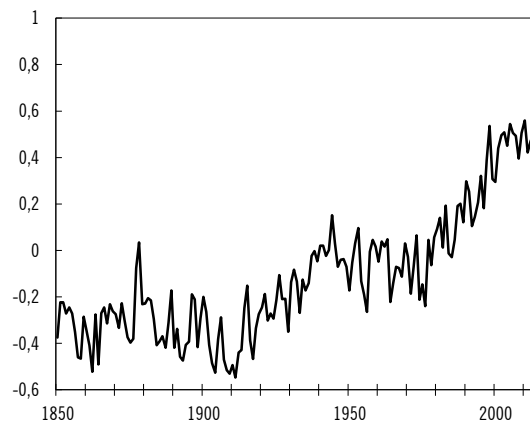

Den femte utvärderingsrapporten från FN:s klimatpanel (IPCC) berättar att den globala medeltemperaturen ökade med 0,85 grader Celsius mellan 1880 och 2012. Data från SMHI visar att temperaturförändringen i Sverige har varit ungefär dubbelt så stor. Enligt världsmeteorologiska organisationen WMO var 2015 var det varmaste året någonsin uppmätt

globalt. Redan syns effekter av klimatförändringarna såväl i Sverige som i resten av världen.

Diagram 3.2 Global årsmedeltemperatur (°C) 1850–2015 jämfört med medelvärdet för 1961–1990

Avvikelser (°C) i förhållande till medelvärdet för 1961–1990

Källa: Hadley Centre vid UK Met Office och Climatic Research Unit vid University of East Anglia

Med de senaste årens takt av ökade utsläpp av växthusgaser beräknas den globala temperaturökningen att vara 3,2–5,4 grader mot slutet av detta sekel jämfört med förindustriell tid. Konsekvenserna av en sådan temperaturökning väntas bli dramatiska. Enligt IPCC kan havsytans nivå höjas med uppemot en meter, eller möjligen mer, till år 2100. Globalt kommer nederbörden troligen att öka i områden med redan hög nederbörd och minska där det är torrt. Förekomsten av extrema väderhändelser förväntas öka.

SMHI har med utgångspunkt i resultat från IPCC tagit fram regionala klimatscenarier för Sverige. I likhet med temperaturförändringarna hittills väntas framtidens uppvärmning bli större i Sverige än det globala genomsnittet. Bland annat förväntas skyfall öka i intensitet och ge ökade problem med översvämningar.

Etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2020 och nationellt klimatarbete

Riksdagen har antagit ett etappmål om att Sveriges utsläpp av växthusgaser ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Målet gäller för de sektorer som inte ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS).

Regeringen har genomfört en kontrollstation för att följa upp de klimat- och energipolitiska målen till 2020 och bedömer att Sverige kommer att nå klimatmålet. Den förra regeringens inriktning var att en tredjedel av minskningen

skulle ske i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer. Regeringen har höjt ambitionen och vill så långt som möjligt nå etappmålet till 2020 genom nationella insatser. Bedömningen när regeringen tillträdde var att utsläppen skulle behöva minska med ytterligare 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2020 för att etappmålet ska nås enbart genom nationella åtgärder. Sedan dess har en ny bedömning gjorts, baserad på uppdaterad utsläppsstatistik och prognosunderlag samt en bedömning av effekterna av regeringens politik, som presenterades i budgetpropositionen för 2016. Den nya bedömningen indikerade att utsläppsgapet hade uppemot halverats jämfört med när regeringen tillträdde.

Utsläppen av växthusgaser i Sverige minskar även när man inkluderar sektorerna inom EU ETS. I Sverige ingår över 80 procent av utsläppen från industrin samt över 90 procent av utsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion i systemet. Utsläpp från luftfart med start och landning inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ingår också i EU ETS medan transportsektorn i övrigt inte gör det. År 2014 uppgick de totala utsläppen i Sverige inklusive de inom EU ETS, men exklusive utsläpp från utrikes transporter och nettoupptaget i skog och markanvändningssektorn (se nedanför), till 54,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Detta kan jämföras med 71,9 miljoner ton 1990. Det motsvarar en minskning med 24 procent. Enligt preliminära siffror för 2015 fortsatte utsläppen minska till 53,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Utsläppen från inrikes transporter var 17,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2014 och sektorn svarar därmed för ca hälften av utsläppen utanför EU ETS. Vägtransporter är den helt dominerande källan med 90 procent av sektorns utsläpp. Utsläppen från inrikes transporter ökade från 1990 till 2005, då utsläppen stabiliserades, och har sedan 2008 sjunkit, bl.a. som en följd av att fordonsflottan effektiviserats och av ökad inblandning av biobränslen i drivmedel. Energieffektiviseringen har dock mattats av och trafiken har ökat igen efter att ha legat still en period. De preliminära utsläppsberäkningarna för 2015 bekräftar att trenden med sjunkande utsläpp från transportsektorn har avstannat.

Industrins utsläpp uppgick år 2014 till 14,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket

kan jämföras med 19,4 miljoner ton som släpptes ut 1990. Industrins växthusgasutsläpp kan grovt indelas i förbränningsutsläpp och processutsläpp, varav den förstnämnda kategorin är något större än den andra. Industrins förbränningsutsläpp har haft en minskande trend sedan 1990-talets mitt som till stor del förklaras av att användning av fossila bränslen övergetts till förmån för biobränslen och el. Processutsläppens utveckling skiljer sig markant mellan olika branscher.

År 2014 var växthusgasutsläppen från jordbruket 7,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Ungefär hälften är metan från djurhållning och hälften lustgas från jordbruksmarken. Utsläppen har minskat 11 procent sedan 1990, vilket till stor del förklaras av färre djur och minskad användning av mineralgödsel som beror på minskad odlad areal och effektivisering. Sedan ett par år har dock utsläppen av lustgas från jordbruksmarken ökat något. Anledningen är främst att användningen av mineralgödsel ökat till följd av ökad odling.

Växthusgasutsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion var 6,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2014, varav fjärrvärmeproduktion svarade för merparten. Ingen tydlig utsläppstrend kan urskiljas sedan 1990, eftersom sektorns utsläpp har varierat kraftigt från år till år i takt med vädret. Samtidigt har fjärrvärmeproduktionen ungefär fördubblats. Att detta inte har lett till ökade utsläpp beror på en ökad användning av biobränslen och avfall.

Arbetsmaskiner som används inom industri, jordbruk, skogsbruk och andra samhällssektorer släppte ut 3,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2014. Utsläppen från arbetsmaskiner är 32 procent högre än vad de var 1990 men utsläppstrenden har planat ut.

Utsläppen från bostäder och lokaler har minskat med 86 procent mellan 1990 och 2014, från 9,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 1,3 miljoner ton. Minskningen beror främst på att oljebaserad individuell uppvärmning ersatts av fjärrvärme, värmepumpar och biobränslen. Även avfallssektorns utsläpp har minskat väsentligt sedan 1990, från 3,7 till 1,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Metanutsläppen har reducerats kraftigt genom den samlade effekten av förordningen om deponering av avfall, bidrag för insamling av metangas, producentansvar och kommunal avfallsplanering.

Utsläpp från utrikes transporter samt utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) redovisas separat från övriga sektorer och ingår inte i etappmålet. De totala utsläppen från utrikes transporter, som beräknas utifrån sålda mängder bränsle till utrikes flyg- och sjötransporter från svenska flygplatser och hamnar, uppgick 2014 till 8,2 miljoner ton koldioxidequivivalenter. År 1990 var utsläppen 3,6 miljoner ton koldioxidequivivalenter. LULUCF-sektorn svarade under 2014 för ett nettoupptag av växthusgaser om 45,1 miljoner ton koldioxidequivivalenter. Storleken på nettoupptaget har varierat mellan ungefär 31 och 45 miljoner ton koldioxidequivivalenter sedan 1990, med det lägsta nettoupptaget 2005 och de största nettoupptagen under de senaste åren. Nettoupptagets storlek påverkas av såväl upptag och utsläpp inom sektorn. De största upptagen sker i skogen och nettoupptagets storlek beror på skogens tillväxt och avgång, som starkt påverkas av avverkningsvolym och naturliga störningar såsom stormfällning. Även storleken på skogsindustrins årliga produktion påverkar nettoupptaget då långlivade träprodukter binder upp koldioxid. De största utsläppen i sektorn sker från odlingsmark och i samband med att skogsmark omvandlas, exempelvis vid bebyggelse.

Under året har det pågått arbete att ta fram nya etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet. Regeringen gav 2014 Miljömålsberedningen i uppdrag (dir. 2014:165) att föreslå ett klimatpolitiskt ramverk inklusive långsiktigt mål och tillhörande målbanda med etappmål. I parlamentarisk enighet har beredningen föreslagit att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Beredningen föreslår mål om att utsläppen utanför EU ETS senast år 2030 bör vara minst 63 procent lägre än utsläppen år 1990, varav högst 8 procentenheter får ske genom kompletterande åtgärder. Samtidigt ska utsläppen från inrikes transporter minska med 70 procent jämfört med 2010. Senast år 2040 bör utsläppen utanför EU ETS vara minst 75 procent lägre än utsläppen år 1990, och då får högst 2 procentenheter ske genom kompletterande åtgärder. Beredningen har vidare föreslagit en klimatlag som tydliggör processerna och skapar förutsättningar för långsiktighet i

klimatpolitiken. Beredningen anser också att regeringen bör inrätta ett oberoende klimatpolitiskt råd. Miljömålsberedningens betänkanden har remitterats.

Nationellt klimatarbete

Energi- och koldioxidskatterna samt nedsättning och undantag av skatt för biobränslen har haft avgörande effekt på att reducera utsläppen från bl.a. transportsektorn, fjärrvärme och industrin utanför EU ETS. I samband med budgetpropositionen för 2016 höjde regeringen energiskatten på drivmedel med 48 öre per liter för bensin och med 53 öre per liter för dieselbränsle 2016. För bensin och dieselbränsle görs även en omräkning av skattesatserna som beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP). Detta sker genom ett schabloniserat tillägg av två procentenheter till nuvarande KPI-omräkning. Denna tillkommande omräkning sker av såväl energiskatten som koldioxidskatten men uttrycks som en höjning av enbart energiskatten. Omräkningen börjar tillämpas 2017. Syftet var att öka skatternas styrande effekt. Koldioxidskatten på bränslen för uppvärmning och drift av stationära motorer inom industri och kraftvärmeanläggningar utanför EU ETS samt inom jord-, skogs- och vattenbruksverksamheter höjs stegvis till den generella skattenivån som uppnås 2018.

Utöver energi- och koldioxidskatterna har ett flertal styrmedel bidragit till att reducera utsläppen i Sverige. För inrikes transporter finns flera styrmedel. Regeringen föreslår att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs till och med 2020 (se prop. 2016/17:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6). Den maximala nedsättningen föreslås dock begränsas till 10 000 kronor per år. Supermiljöbilspremier syftar till att öka försäljningen och användningen av elbilar och laddhybrider. Sedan premien infördes 2012 har försäljningen av dessa bilar ökat kraftigt för varje år. Under 2015 betalades premier ut till 8766 bilar, vilket är en ökning med nästan 200 procent jämfört med 2014. Bonus-malusutredningen har lämnat förslag (SOU 2016:33) på hur ett system för nya lätta fordon kan utformas, där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus medan fordon

med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt (malus). Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet. Regeringen har under året infört en premie i syfte att främja introduktionen av eldrivna bussar på marknaden. Styrning för energieffektivitet kompletteras med riktade styrmedel för att öka andelen förnybara drivmedel. Regeringen har från och med 2016 slopat skattetaket för låginblandade biobränslen. Regeringen har samtidigt genomfört satsningar för att stimulera användning av andra fordonsslag än personbilstrafik.

Kvinnors och mäns resmönster skiljer sig åt. Kvinnor reser i högre grad med kollektivtrafik. Satsningar på miljövänliga transporter skapar bättre förutsättningar för både kvinnor och män att använda kollektivtrafik. Bland annat har regeringen gett ökade medel till kollektivtrafik i landsbygd och ökat järnvägsunderhållet med över 1,4 miljarder kronor per år under perioden 2016–2018. Under året har regeringen även arbetat med att ta fram en nationell cykelstrategi.

Styrmedel som är betydelsefulla för att minska växthusgasutsläppen från jordbruket sammanfaller med styrmedel som har andra syften, exempelvis åtgärder för att effektivisera kväveanvändningen och minska kväveläckaget. Inom ramen för Landsbygdsprogrammet genomförs en rad åtgärder som bidrar till att minska jordbrukets påverkan på klimatet, bland annat omfattande rådgivning för att öka resurseffektiviteten i jordbruket. Regeringen har från 2016 förstärkt metanreduceringsersättningen inom jordbruket, vars syfte är att ersätta producenter för den dubbla miljönytta som uppstår vid produktion av biogas från stallgödsel. Regeringen har tagit flera steg för att underlätta för näringsliv, kommuner, regioner och organisationer att genomföra klimatåtgärder. Genom initiativet Fossilfritt Sverige har regeringen skapat en plattform för dialog och samarbete där aktörer kan synliggöra hur de bidrar till klimatarbetet och kan utmana andra, både nationellt och internationellt. För närvarande deltar drygt 170 aktörer. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som i rollen som nationell samordnare ska stödja regeringen i att stärka och fördjupa arbetet med initiativet Fossilfritt Sverige.

Investeringsstödet Klimatklivet har införts för att möjliggöra konkreta klimatinvesteringar.

Naturvårdsverket har genom Klimatklivet fram till den 1 juni 2016 beviljat investeringsstöd om ca 700 miljoner kronor till åtgärder som beräknas leda till en utsläppsminskning med 242 000 ton koldioxidekvivalenter per år. Exempel på åtgärder som beviljats investeringsstöd är nya laddpunkter för elbilar, utbyte av fossila bränslen till förnybara, tankstationer för förnybara drivmedel, produktion av biogas och destruktion av lustgas vid sjukhus. Utsläppsminskning per investeringskrona för åtgärderna är i genomsnitt 2,3 kg koldioxidekvivalenter under åtgärdernas livslängd.

Regeringen har tillsatt en utredning om kompletterande ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och om ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning för att ytterligare minska utsläppen från dessa sektorer.

EU:s klimatpolitik

EU:s långsiktiga mål är att minska utsläppen av växthusgaser med 80–95 procent till 2050. Enligt Europeiska miljöbyrån har utsläppen av växthusgaser inom EU minskat med 19,8 procent mellan 1990 och 2013, vilket är mycket nära målnivån om 20 procents minskning år 2020. Byråns prognoser visar att EU väntas minska utsläppen med 24 procent till 2020. Under 2014 beslutade EU om ett ramverk för klimat- och energipolitiken från 2021 fram till 2030 vilket innebär att utsläppen av växthusgaser år 2030 ska ha minskat med minst 40 procent jämfört med 1990.

Arbetet med att genomföra klimatramverket har påbörjats. Under 2015 lade kommissionen fram ett förslag om en översyn av EU ETS för perioden 2021–2030 och förhandlingar har inletts. I dagsläget omfattar systemet ungefär hälften av EU:s totala utsläpp. I takt med att utsläppen minskat snabbare än beräknat inom EU ETS bl.a. till följd av lågkonjunktur, har ett överskott skapats på marknaden, vilket lett till att priset på en utsläppsrätt har minskat kraftigt sedan 2007–2008 då utsläppsrätter handlades för 20–30 euro/ton koldioxid. Priset på en utsläppsrätt var våren 2016 endast 4 euro. För att begränsa överskottet av utsläppsrätter beslutade EU under 2015 om att införa en reserv för att stabilisera marknaden från och med 2019.

Sverige har ett bindande mål enligt det så kallade ansvarsfördelningsbeslutet inom EU för den del av utsläppen som inte omfattas av EU

ETS. Målet är att minska utsläppen med 17 procent till 2020 jämfört med 2005 med årliga utsläppsmål på vägen dit. Sverige har haft ett överskott av utsläppsenheter varje år hittills, och förväntas även ha det fram till år 2020. I budgetproposition för 2016 beslutades att överskottet av utsläppsenheter för år 2013 skulle tas bort och det kan därmed inte användas på marknaden.

I juli 2016 lade kommissionen fram två förslag för hur klimatravverket till 2030 ska genomföras för de sektorer som inte omfattas av EU ETS. Det ena förslaget handlar om hur ansvaret för att minska utsläppen ska fördelas mellan EU:s medlemsstater för de utsläpp som inte omfattas av EU ETS. Enligt detta förslag ska Sverige minska utsläppen med 40 procent till 2030 jämfört med 2005. Det andra förslaget handlar om hur utsläppen från och upptagen av växthusgaser i LULUCF-sektorn hanteras i klimatravverket. Det är första gången denna sektor ingår i EU:s interna klimatarbete. I samband med detta lade kommissionen också fram ett meddelande för att begränsa utsläppen i transportsektorn efter 2020. Strategin lyfter särskilt fram alternativa energikällor, fordon med noll- eller låga utsläpp och bättre effektivitet i transportsystemet som nyckelområden.

Sverige har under året arbetat för att påverka EU:s klimatpolitik i en ambitiös riktning, bland annat genom att aktivt delta i Gruppen för grön tillväxt (Green Growth Group, GGG) där 13 andra medlemsstater och Norge ingår.

Internationellt samarbete och Parisavtalet

Vid klimatkonventionens tjugoförsta partsmöte (COP21) i Paris i december 2015 enades världens länder om ett nytt globalt klimatavtal. Enligt avtalet ska den globala uppvärmningen hållas långt under två grader med en ambition att sträva efter 1,5 grader. Ländernas åtaganden ska planeras och beslutas nationellt. Såväl ländernas nationella åtaganden som det samlade globala arbetet kommer att ses över vart femte år. Ramverket för mätning, rapportering och verifiering av utsläpp och åtaganden förstärks. Utvecklade länder ska fortsatt bistå med minst 100 miljarder US-dollar per år i klimatfinansiering till utvecklingsländer, såväl till åtgärder för utsläppsminskningar som till åtgärder för anpassning till klimatförändringarna. Alla länder, utaför den nuvarande givarkretsen, uppmuntras att bidra till

mobilisering av klimatfinansiering från olika källor.

Avtalet träder i kraft när minst 55 länder, som tillsammans svarar för minst 55 procent av de globala utsläppen, har ratificerat avtalet. Vid en FN-ceremoni i New York den 22 april öppnades möjligheten för parterna till klimatkonventionen att signera avtalet. Totalt 175 parter signerade Parisavtalet och 15 parter ratificerade det redan samma dag. EU och dess medlemsstater avser att ratificera avtalet gemensamt. Regeringen har verkat för att EU och medlemsstaterna ska ratificera Parisavtalet så snart som möjligt.

Sverige har inför Paris och under 2016 fortsatt verkat för ökat förtroende mellan länder genom konstruktiv fördjupad dialog med många av förhandlingarnas olika parter. Sverige har engagerat sig i multilaterala processer, projekt och initiativ för att bidra till ökad ambition och att lyfta möjligheter och synliggöra fördelar med att agera tidigt i klimatarbetet. Under året har regeringen även börjat tillämpa den överenskommelse som gjordes 2015 om att i de internationella finansiella institutionerna verka för att främja ökade investeringar i förnybar energi. Överenskommelsen har lett till en förbättrad dialog mellan Sverige och institutionerna och bidragit till att Sveriges profil i frågan stärkts.

Sverige har fortsatt sitt stöd till internationella kunskapsbyggande projektet New Climate Economy (NCE). Projektet styrs av "The Global Commission on the Economy and Climate" och inom projektet analyseras samhällsekonomiska kostnader och vinster av klimatåtgärder. Under senaste året har NCE i hög grad fokuserat på finansieringsfrågor.

Sverige stöder sedan 2011 Global Subsidies Initiative (GSI) med att bygga upp kunskap och stödja utfasning av subventioner av fossila bränslen i utvecklingsländer. Under 2016 har 2 miljoner kronor avsatts till stöd för GSI som använts till bl.a. pågående utfasningsarbete i Indien och Indonesien.

Sverige deltar tillsammans med Nya Zeeland, Costa Rica, Danmark, Norge, Finland, Etiopien och Schweiz i gruppen Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform (FFFSR). Gruppens syfte är att främja avvecklingen av fossilbränslesubventioner och uppmuntra största ambition och öppenhet. 40 länder har hittills anslutit sig till FFFSR:s kommuniké om vikten av att avskaffa fossilbränslesubventioner.

Inom den globala klimat- och luftkoalitionen, CCAC, som Sverige är en av initiativtagarna bakom, har Sverige bidragit till ett flertal initiativ för att reducera utsläppen av kortlivade växthusgaser. Sverige har även varit engagerat i arbetet att förbättra redovisningen av de positiva effekterna av CCAC:s initiativ på både klimat och människors hälsa. Vid CCAC:s högnivåmöte i december antog parterna en ny strategisk femårsplan.

Sverige deltar också aktivt i Carbon Pricing Leadership Coalition (CPLC), ett samarbete som syftar till att utbyta erfarenheter av att sätta pris på koldioxid och stödja utvecklingen av koldioxidprissättning i fler länder.

Sveriges program för internationella klimatinvesteringar bidrar till utsläppsminskningar och till att främja teknikspridning och hållbar utveckling genom investeringar i klimatprojekt i låg- och medelinkomstländer. Energimyndigheten ansvarar för insatserna. Nuvarande portfölj av enskilda projekt och fonder förväntas generera utsläppsminskningar, och därmed utsläppsminskningenheter, motsvarande ca 38 miljoner ton koldioxidekvivalenter, av vilka 12 miljoner ton i nuläget utfärdats och levererats till myndigheten. Det förväntade medelpriset på utsläppsminskningenheter från portföljen av projekt och fonder är cirka 60 kronor per ton koldioxidekvivalenter. Myndigheten har under 2015 tagit beslut om stöd till tre nya projekt och om deltagande i en ny fond för genomförande av klimatstyrmedel i medelinkomstländer. Vid årsskiftet 2015/2016 deltog Energimyndigheten i 99 enskilda projekt och medverkande i 9 multilaterala fonder.

Även inom Norden, Arktis och Barents har Sverige verkat för att höja ambitionen i klimatsamarbetet.

Klimatanpassning

Under 2015 har SMHI tagit fram länsvisa klimatanalyser baserade på IPCC:s nya klimatscenarier. Klimatanalyserna kan användas för olika typer av planering och klimatanpassning, t.ex. för byggande, naturvård, dricksvattenfrågor, krisberedskap, turism, jord- och skogsbruk, men också för att allmänt studera klimatutvecklingen. Ett pågående arbete inom SMHI är att ta fram riktlinjer för beräkning av dimensionerande havsnivåer för olika delar av Sverige samt genomförandet av en studie om metod och beräkning av värsta möjliga korttidsnederbörd

(skyfall), vilket är viktiga underlag i kommunernas planarbete.

Statens geotekniska institut (SGI) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap arbetar fortlöpande med ras-, skred- och erosionskartering samt översvåmningskartering. SGI har under året även genomfört regeringsuppdraget att, tillsammans med berörda myndigheter, samordna och harmonisera befintliga underlag som rör ras, skred och erosion samt ta fram en vägledning för användarna av underlagen. Målet är att befintliga underlag ska bli tydligare och mer lättanvända för användarna i klimatanpassningsarbetet.

Lantmäteriets arbete med den nationella höjdmodellen fortgår och vid 2015 års utgång var ca 95 procent av landets yta skannade och leveransklara. Med bra höjdinformation ökar möjligheterna att identifiera riskområden för översvämningar, ras och skred och för att planera framtida bebyggelse och infrastruktur på ett klimatsäkert sätt.

Länsstyrelsernas arbete med att samordna klimatanpassningsarbetet på regional nivå utvecklas kontinuerligt. Utifrån de regionala handlingsplanerna genomförs en rad insatser, såsom kunskapsuppbyggnad, framtagande av planeringsunderlag, dialog och samverkan med olika aktörer och stöd till kommuner. Länsstyrelserna samverkar även med varandra genom sitt nationella nätverk för klimatanpassning, varigenom man åstadkommer nationell samordning, informationsspridning och arbete med gemensamma utvecklingsprojekt.

Klimatforskning

Inom IPCC gör världens klimatforskare samlade analyser av det vetenskapliga kunskapsläget. Här bidrar flera svenska forskare. Under 2015 har planering av IPCC:s nästa utvärderingsrapport som förväntas bli klar 2022 varit i fokus. I samband med Klimatkonventionens partsmöte i Paris 2015 bjöd parterna in IPCC att göra en rapport till 2018 om vad som krävs för klara att begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader. IPCC har tackat ja till denna inbjudan.

Grundläggande och tillämpad klimatforskning bedrivs idag vid ett flertal universitet och högskolor, men också vid bl.a. Stockholm Environment Institute, och SMHI. Klimatforskningen finansieras av bl.a. Forskningsrådet

för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Stiftelsen för strategisk miljöforskning (Mistra), Energimyndigheten och Naturvårdsverket tillsammans med flera icke-statliga aktörer. Under året har forskningsråden och myndigheterna bidragit med underlag om hur klimatforskningen bör utvecklas inför den forskningspolitiska proposition som kommer att presenteras under hösten 2016.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås. För att målet ska nås behövs tillräckligt stora utsläppsreduktioner globalt, vilket kräver internationellt samarbete. Sverige och andra rika länder har enligt klimatkonventionen ett särskilt ansvar för att ta ledningen i klimatarbetet så att det globala målet kan nås.

Ökningen av medeltemperatur och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären

IPCC har tagit fram flera utsläppsbanor som beskriver utvecklingen av framtida globala utsläpp av växthusgaser som sannolikt klarar att hålla temperaturökningen under 2 grader. Enligt dessa utsläppsbanor behöver utsläppen kulminera inom en snar framtid, minska med mellan 40 och 70 procent till år 2050 jämfört med år 2010, och med 80 till 120 procent till år 2100. Många scenarier innebär alltså att utsläppen behöver vara negativa vid seklets slut. Ett scenario som leder till att den globala uppvärmningen begränsas till ned mot 1,5 grader kräver utsläppsminskningar som motsvarar de mer ambitiösa utsläppsbanorna. Människans påverkan på klimatet beror på den samlade mängden växthusgaser i atmosfären. Enligt IPCC bli därför behovet av insatser större och kostnaderna högre om utsläppsminskningarna försenas, samtidigt som sannolikheten för att nå det globala klimatmålet minskar.

Etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2020 och det nationella klimatarbetet

Regeringen bedömer att etappmålet kommer att nås med befintliga åtgärder. Regeringen vill så långt som möjligt nå målet genom nationella insatser. Regeringen har därför vidtagit ett stort

antal åtgärder som leder till minskade utsläpp mot 2020 och på längre sikt.

Nationellt klimatarbete

Transportsektorns klimatpåverkan behöver minska snabbare. Statistiken visar att styrmedlen inom transportsektorn har haft effekt, men utsläppsminskningen har avstannat bl.a. som resultat av vägtrafikökningen. En tillräcklig förändring kan bara åstadkommas genom en kombination av åtgärder. Samhällsplaneringen behöver främja en samhällsstruktur som genom att öka tillgängligheten till funktioner och service har potential att minska transportbehov. Vidare behöver det finnas möjligheter att resa kollektivt, till fots och med cykel. Ytterligare åtgärder behöver vidtas. Det handlar t.ex. om förstärkta insatser för att öka andelen miljöanpassade fordon. En sådan satsning är regeringens nya elbusspremie. Vid sidan av energieffektivisering av fordon och elektrifiering av vägtransporter är det också viktigt att fortsätta främja förnybara bränslen. Vad gäller gods ser regeringen gärna en överflyttning från väg till järnväg och sjöfart samtidigt som lastbilstransporternas logistik effektiviseras.

Jordbruket och därtill knuten verksamhet står för en betydande andel av utsläppen av klimatpåverkande gaser utanför EU ETS. Ytterligare minskningar i utsläppen kan bl.a. åstadkommas genom ökad produktivitet, ökad användning av förnybara drivmedel i arbetsmaskiner, stimulering av biogasproduktion, restaurering av våtmarker och energieffektivisering. Kunskapen kring effektiva åtgärder för att minska utsläppen behöver öka. Livsmedel står för en fjärdedel av hushållens konsumtionsbaserade utsläpp. Ändrade matvanor och minskat matsvinn kan minska utsläppen från livsmedelskedjan i sin helhet.

För att nå miljö kvalitetsmålet krävs att alla aktörer i samhället arbetar aktivt med att minska utsläppen. Därför är initiativ som bidrar till dialog och samverkan såsom initiativet Fossilfritt Sverige av fortsatt stor vikt. Samtidigt behövs resurser för att genomföra konkreta åtgärder som minskar klimatpåverkan. Regeringen bedömer att de satsningar som investeringsstödet Klimatklivet möjliggör har stora förutsättningar för god miljö- och samhällsnytta framöver. Med motsvarande klimateffekter som

de redan beviljade åtgärderna kan det samlade resultatet av Klimatklivet bli årliga utsläppsminskningar på ca 600 000 ton koldioxid-ekvivalenter. Utöver begränsad klimatpåverkan bidrar åtgärderna även till exempelvis minskade luftföroreningar och buller samt marknadsintroduktion och teknikspridning som i förlängningen kan gynna sysselsättning och svensk konkurrenskraft.

Största delen av industrins utsläpp omfattas av EU ETS, men systemet har i dag inte en tillräckligt styrande effekt för en långsiktig omställning och teknikutveckling. Stora utmaningar återstår för att minska de processrelaterade utsläppen och kostnadseffektiva alternativ till dagens processer behöver utvecklas och kommersialiseras. Forskning, innovation och introduktion av klimatstrategisk teknik är viktigt även inom andra åtgärdsområden liksom hushållning med energi och resurser.

Det är viktigt att ytterligare integrera klimatarbetet med den övriga miljöpolitiken och hitta synergier, exempelvis med de miljömål som berör biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

EU:s klimatpolitik

Regeringens bedömning är att EU samlat kommer att överträffa målet om att minska utsläppen med 20 procent till 2020 jämfört med 1990. Sverige kommer att nå sitt åtagande om att minska utsläppen till 2020 med 17 procent jämfört med 2005 i verksamheter som inte ingår i EU ETS med god marginal. Det förefaller inte möjligt att åstadkomma en skärpning av EU:s klimatmål till 2020. En möjlighet för medlemsstaterna att bidra till höjd ambition är dock att ta bort sina överskott av utsläppsenheter för att minska utsläppsutrymmet inom EU fram till 2020.

För att nå EU:s långsiktiga klimatmål om att minska utsläppen med 80–95 procent till 2050 behöver alla relevanta politikområden bidra till och inte motverka klimatomställningen. Det är nu mycket betydelsefullt att genomföra klimatramverket till 2030. För att EU fullt ut ska kunna genomföra Parisavtalet är det centralt att anpassa lagstiftningen efter de femåriga översynscyklerna i avtalet. EU ska kontinuerligt öka sin ambitionsnivå och delta i klimatavtalets femåriga ambitionscyklar. En bred översyn av befintlig lagstiftning behövs. Samtidigt bör all ny lagstiftning som påverkar växthusgasutsläppen liksom finansiering med EU-medel, där det är

relevant, anpassas utifrån Parisavtalet. Det kan till exempel handla om EU:s långtidsbudget, jordbrukspolitiken, energiunionen, statsstödsriktlinjerna för statligt stöd till miljöskydd och energi och EU:s regelverk för infrastruktur.

Beslutet om att införa en reserv för att stabilisera marknaden för utsläppsrätter har bara marginellt påverkat prisbildningen i EU ETS. Ytterligare åtgärder för att stärka incitamenten för utsläppsminskningar inom handelssystemet och för investeringar i infrastruktur och teknik med låga utsläpp behövs.

Fler initiativ behövs på transportområdet. Att kommissionens meddelande med en strategi för att minska utsläppen i transportsektorn nu följs av konkreta styrmedel är av högsta vikt. Det gäller bland annat utsläppsnormer för lätta fordon som ska skärpas, system för mätning av utsläpp från tunga transporter och efterföljande utsläppskrav samt incitativ för utökad användning av biodrivmedel.

Internationellt samarbete och Parisavtalet

Parisavtalet ger ett ramverk för ett långsiktigt och ambitiöst klimatarbete i världens alla länder. Det stora arbetet med att minska utsläppen återstår dock och alla länder måste formulera en ambitiös klimatpolitik för att möjliggöra detta. Över 180 parter hade redan före Parismötet redovisat sina planerade nationella åtaganden för att bidra till ett nytt klimatavtal. Dessa åtaganden har utformats på olika sätt och den sammantagna effekten av dem är svår att bedöma. Tillsammans innebär de att steg tas mot de långsiktiga målen, men sammantaget är de otillräckliga för att hålla den globala uppvärmningen långt under två grader. Unep bedömer att gapet till 2030 mellan åtagandena och vad som faktisk krävs för att hålla temperaturökningen under två grader är ca 12 miljarder ton koldioxidekvivalenter. De femåriga översynscyklerna är därför en central del av Parisavtalet och var en av de frågor Sverige prioriterade högst i förhandlingarna. Dessa innebär att en översyn av ländernas åtaganden kommer att göras vart femte år med början 2018.

Sveriges internationella samarbete har varit inriktat både på att skapa förutsättningar för ett framgångsrikt klimatmöte i Paris, och på att bidra till höjda ambitioner och konkreta utsläppsminskningar i närtid. Regeringen bedömer att detta samarbete bidrog positivt till att uppnå ett avtal i Paris, och att det i

fortsättningen kommer vara av vikt för att leva upp till avtalets mål.

Parisavtalet innebär att nya samarbetsformer ska utformas och på sikt ersätta Kyoto-protokollets flexibla mekanismer. Regeringen har gett Energimyndigheten att i samråd med Naturvårdsverket och Sida i uppdrag att analysera de nya samarbetsformerna under avtalet. Uppdraget ska redovisas senast den 15 oktober och kommer att kunna utgöra ett underlag för de fortsatta förhandlingarna.

Klimatanpassning

Regeringen bedömer att arbetet med att anpassa samhället till ett förändrat klimat går fortsatt framåt när det handlar om kunskapsuppbyggnad och informationsspridning, utarbetande av planerings- och beslutsunderlag, tvärspektoriell samverkan och stöd från länsstyrelserna till kommuner och andra aktörer. Kunskapen om och engagemanget i klimatanpassningsfrågor ökar successivt hos olika aktörer till följd av länsstyrelsernas och övriga myndigheters insatser. Däremot görs det fortfarande relativt få konkreta klimatanpassningsåtgärder på nationell nivå. Fortsatta och förstärkta satsningar krävs inom många olika områden. Kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI har en central roll i att samla in, sammanställa och tillgängliggöra kunskap om klimatets förändring och om klimatanpassning. Utredningen om ett stärkt arbete för anpassning till ett förändrat klimat som regeringen tillsatte i november 2015 tittar på frågor om ansvarsfördelning, finansiering och lagstiftning kring anpassningsåtgärder. Utredningens resultat kommer att utgöra ett viktigt underlag för att åtgärdsarbetet ska utvecklas.

Klimatforskning

Klimatforskningen utgör en viktig grund för att nå de klimatpolitiska målen. Regeringen bedömer att det behövs ytterligare forskningsinsatser både om hur utsläppen kan minskas och om hur samhället ska anpassas till pågående klimatförändringar och minska sårbarheten. I sin tur kräver detta avancerade klimatmodeller, tillgång till beräkningskraft och kostnadskrävande satellitdata. Svensk klimatforskning har fortsatt goda förutsättningar att bidra till kommande IPCC-rapporter, vilket är av stor vikt för Sverige som forskningsnation. Det finns också behov av mer forskning om hur klimatfrågor kopplar till andra samhälls- och

miljömål liksom av att bättre sammanställa, sprida och tillgängliggöra klimatforskningens resultat.

3.5.3 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området rör utvecklingen vad gäller de luftföroreningar som utgör preciseringar av miljökvalitetsmålet. De är följande:

- halten av bensen,
- halten av bens(a)pyren,
- halten av butadien,
- halten av formaldehyd,
- halten av partiklar (PM_{2.5}),
- halten av partiklar (PM₁₀),
- halten av marknära ozon,
- ozonindex,
- halten av kvävedioxid, och
- korrosion på kalksten.

Resultat

Bensen, butadien och formaldehyd

Bensen, butadien och formaldehyd är alla cancerogena ämnen. Den främsta källan till utsläpp av bensen är bilavgaser och avdunstning av bensin. Bilavgaser är också en viktig källa för butadien och formaldehyd men andra källor som cigarettök, förbränning av biomassa, industriutsläpp och emissioner av byggnadsmaterial bidrar också till utsläppen. Preciseringen för bensen innebär att halten av bensen inte ska överstiga 1 mikrogram per kubikmeter luft, beräknat som årsmedelvärde. För butadien innebär preciseringen att halten inte överskrider 0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde, och för formaldehyd att halten inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett

timmedelvärde. Halterna är i stort fortsatt låga eller i nivå med värdet för preciseringarna. För bensen finns det några enstaka platser med halter över preciseringens nivå.

Bens(a)pyren

Preciseringen innebär att halten av bens(a)pyren inte överstiger 0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde. Vedeldning är den största källan till utsläpp av bens(a)pyren och de högsta halterna uppkommer under vinterhalvåret. De totala utsläppen från svenska källor har minskat något de sista åren där de senaste årens mildra vintrar är en bidragande faktor. Sett över en längre tidsperiod kan ingen tydlig trend utläsas. Enligt en landsomfattande uppskattning av årsmedelvärdet för bens(a)pyren riskerar ca 100 kommuner att överskrida preciseringen och omkring 15 kommuner bedöms ha halter som ligger över preciseringens nivå med mer än 100 procent. Åtgärder behöver vidtas för att halterna ska komma ner till de nivåer som preciseringen fastställer.

Partiklar

Preciseringen innebär att halten av små partiklar (PM_{2,5}) inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. För större partiklar (PM₁₀) innebär preciseringen att halten inte överskrider 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. Utsläppen av både små och stora partiklar har minskat marginellt det senaste decenniet. Preciseringens årsmedelvärde för PM_{2,5} klaras i princip i hela landet. Dygnsmedelvärdet överskrider emellertid frekvent i flera svenska städer, särskilt i södra Sverige medan det i landsbygdsmiljö finns en tydligt nedåtgående trend. Detta beror troligen på att åtgärder för att minska utsläpp av luftföroreningar i Europa har haft önskad effekt. Halten av större partiklar (PM₁₀) överskrider preciseringens nivåer frekvent i gatumiljö även om den långsiktiga trenden är att nivåerna långsamt minskar i svenska tätorter och tydligast i de större städerna. Den största enskilda källan till förhöjda halter av större partiklar (PM₁₀) är vägslitage från användning av dubbdäck. Under 2015 har andelen dubbfria vinterdäck i landet minskat jämfört med 2014. Kommissionen har

under 2015 lämnat ett motiverat yttrande om upprepade överskridanden i flera svenska tätorter av EU:s gränsvärde för PM₁₀.

Marknära ozon

Preciseringen för skydd av människors hälsa innebär att halten av marknära ozon inte ska överstiga 70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åtta-timmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft räknat som ett timmedelvärde. För ozonindex innebär preciseringen för skydd av växtlighet att det inte ska överstiga 10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT₄₀-värde under perioden april–september. Utsläppen i Europa av föroreningar som bildar marknära ozon, kväveoxider och flyktiga organiska ämnen, har minskat med ca 36 procent mellan 2000–2013, sista årets minskning var dock knappt en procent. Preciseringen till skydd för människors hälsa överskrids fortfarande och de högsta halterna uppmäts på landsbygden och i fjällmiljöer. Nivån till skydd av växtlighet klaras i allmänhet på landsbygden, men överskrids i kustområden. Det finns ingen tydlig trend för medelvärdet för halten av marknära ozon under det senaste decenniet.

Kvävedioxid

Preciseringen innebär att halten av kvävedioxid inte överstiger 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil). De totala svenska utsläppen av kväveoxider minskar och har halverats mellan 1990 och 2014, men preciseringens halter överskrids på flera håll i landet. De huvudsakliga källorna till utsläppen är trafik, arbetsmaskiner och i vissa delar av landet sjöfart. Den största delen av utsläppen från transporter kommer från personbilar samt lätta och tunga lastbilar. Sedan 2011 har andelen från personbilar ökat vilket beror på att antalet dieslbilar ökat kraftigt, mellan 2013 och 2014 ökade utsläppen av kväveoxider från dieslbilar med 11 procent. Halterna i Stockholm och Göteborg visar en statistiskt säkerställd nedåtgående trend för årsmedelvärdet, motsvarande trend för timmedelvärdet saknas. I Malmö och i städer med över 50 000 invånare är trenden oklar.

Etappmål om gränsöverskridande luftföroreningar
Sverige har som första part ratificerat ändringarna i det reviderade Göteborgsprotokollet inom FN:s luftvårskonvention under 2015. För att protokollet ska träda i kraft krävs dock att två tredjedelar av parterna ratificerar ändringarna. Flertalet EU-länder har deklarerat att de inte kommer att kunna ratificera ändringarna innan förhandlingarna om ett nytt takdirektiv är klara och ett nytt direktiv finns på plats vilket gör att det är osäkert när protokollet kan träda i kraft.

Etappmål om luftföroreningar från småskalig vedeldning

Under 2015 har EU fattat beslut om nya produktkrav för fastbränslepannor och kaminer. De första kraven för pannor gällande energimärkning gäller från april 2017 och ekodesignkrav från januari 2020. För kaminer kommer ekodesignkraven att börja gälla år 2022. Detta innebär en klar förbättring jämfört med nuläget och är ett steg i rätt riktning, även om kraven har en relativt låg ambitionsnivå med tanke på den långa genomförandetiden.

Analys och slutsatser

Utvecklingen för luftkvaliteten i Sverige är i huvudsak positiv, men regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet inte nås utan ytterligare insatser. Överskridanden sker fortfarande av högsta acceptabla halter angivna i de olika preciseringarna för flera av luftföroreningarna. Det är fortsatt angeläget att genomföra insatser såväl nationellt som internationellt för att miljö kvalitetsmålet ska nås.

För etappmålet om begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa gör regeringen bedömningen att detta inte har uppnåtts i tid och att målet inte nås utan ytterligare insatser. I juni 2016 nåddes en överenskommelse mellan Europeiska rådet och Europaparlamentet om ett nytt EU-direktiv om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (takdirektivet).

Regeringens bedömning är att etappmålet om luftföroreningar från småskalig vedeldning har uppnåtts.

Ändrade förutsättningar

Under 2015 har en rad viktiga beslut fattats inom EU som på sikt kommer att bidra till

möjligheterna att nå målen. Det gäller bl.a. om s.k. ekodesignkrav för fastbränsleeldning. Kraven kommer att gälla utrustning som sätts på marknaden 2020 för pannor, och 2022 för lokaleldstäder och kaminer, vilket på sikt kan bidra till minskade utsläpp av förbränningsrelaterade utsläpp. I slutet av 2015 trädde det nya direktivet om begränsning av utsläpp till luften av vissa föroreningar från mellanstora förbränningsanläggningar (MCP-direktivet) i kraft. Regeringen har påbörjat arbetet med att genomföra direktivet i nationell lagstiftning. Det kommer att bidra till minskade förbränningsrelaterade utsläpp i Sverige men även till minskad intransport av luftföroreningar från övriga Europa. Hur stor effekten blir beror på hur länderna väljer att genomföra direktivets möjligheter till undantag. På nationell nivå har riksdagen fattat beslut om att höja och utöka trängselskatten i Stockholm från och med 2016 samt infört möjligheten för kommuner och landsting att söka stöd för att främja hållbara stadsmiljöer, så kallat stadsmiljöavtal. Stödet uppgår till två miljarder kronor under perioden 2015–2018. På regional nivå har Stockholms stad utökat områden med dubbdäcksförbud och flera län arbetar för att öka andelen invånare som reser med kollektiva färdmedel samt underlättar för cykeltransporter.

Förutsättningarna för att nå preciseringarna för bens(a)pyren och små partiklar (PM_{2,5}) har förbättrats i och med besluten om ekodesignkrav och MCP-direktivet. Effekten på utsläppen är långsam på grund av den långa omsättnings-takten av eldningsutrustning och på grund av att kraven i MCP-direktivet börjar gälla först 2025 eller 2030. Nya krav på kontroll av utsläpp från fordon i verklig körning har beslutats inom EU och träder i kraft 2017 för nyligen godkända dieslbilar och 2019 för nya dieslbilar. En effekt av detta kommer att bli minskade utsläpp av kväveoxider från personbilar i verklig körning. Det är dock oklart i vilken utsträckning kraven kommer att påverka halterna av kvävedioxid i gatumiljö. Utvecklingen av större partiklar (PM₁₀) beror främst på utvecklingen av dubbdäcksanvändningen. De senaste årens gynnsamma väder har hållit nere halterna. Det är möjligt att preciseringen för större partiklar (PM₁₀) kan klaras med befintliga åtgärder i framtiden men det förutsätter fortsatt intensivt lokalt åtgärdsarbete i form av renhållning och dammbindning och lokala förbud. En mer

långsiktigt hållbar lösning är åtgärder som generellt minskar på utsläppen av slitagepartiklar från dubbdäck.

För att klara preciseringarna för marknära ozon krävs ytterligare internationella åtgärder. Minskade utsläpp av luftföroreningar inom EU har bidragit till att episoder med särskilt höga halter har avtagit men motsvarande förbättringar är inte synliga för episoder med medelhöga nivåer eller i de norra delarna av landet. Internationella överenskommelser krävs för att dels minska intransporten av marknära ozon men även för att minska på utsläppen av ozonbildande ämnen. Paris avtalet kan bidra positivt till minskad intransport av marknära ozon om åtgärder för minskade utsläpp av metan genomförs.

3.5.4 Bara naturlig försurning

Miljö kvalitetsmålet är att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- påverkan genom atmosfäriskt nedfall,
- påverkan genom markanvändning,
- försurade sjöar och vattendrag,
- försurad mark.

Resultat

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall

Preciseringen innebär att nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor inte medför att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.

Nedfallet av försurande ämnen över Sverige har minskat under flera decennier i takt med att

utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider har minskat kraftigt inom Europa. Under perioden 1980–2013 har utsläppen av svaveldioxid minskat med 91 procent och kväveoxider med 53 procent inom EU. De nationella utsläppen står för en mindre del av nedfallet över Sverige. Drygt 10 procent av svavlet och knappt 20 procent av kvävet härstammar från svenska källor. En hög andel av nedfallet beror på utsläpp från sjöfart.

Trenden sedan millennieskiftet är att kväve-nedfallet i norra och sydvästra Sverige fortsätter att minska, medan det för sydöstra delen av landet inte finns en motsvarande trend. Under 2014 ökade dock mängden nedfall av svavel och kväve jämfört med föregående år dels på grund av meteorologiska faktorer men framförallt på grund av ökat nedfall i norra delarna av landet på grund av ett vulkanutbrott på Island under sista halvan av året. I nordligaste Sverige motsvarade vulkanens bidrag till nedfallet hela 70 procent av det totala svavelnedfallet under den tid vulkanen var aktiv.

Påverkan genom skogsbruk

Preciseringen innebär att markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten ska motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet. Skogsbruket kan bidra långsiktigt till skogsmarkens försurning genom att näringsämnen i träden förs bort i samband med avverkning. Detta gäller särskilt där tillförseln av basiska ämnen genom vittring är litet, såsom t.ex. i delar av sydvästra Sverige. Mängden näringsämnen i stamveden som tas ut är dock mycket liten. Bidraget till försurning är särskilt stort i mark med granskog där man skördar de näringsrika grenarna och topparna (grot) utan att återföra aska. Grenar och toppar används som bioenergi och uttaget av grot har i princip fördubblats sedan 2000. De senaste åren har uttag gjorts på ca en tredjedel av den årligen avverkad ytan i Sverige. Under 2014 minskade dock uttaget av grot vid slutavverkning jämfört med 2013. Tillförsel av aska från värmeverk och industri till skogsmark är en metod för att motverka försurningen orsakad av uttag av grot. Askåterföringen sker främst i södra Sverige där antalet hektar med återförd aska under 2012–2014 i genomsnitt var dubbelt så stor jämfört med år 2000.

Försurade sjöar och vattendrag

Preciseringen innebär att sjöar och vattendrag, oberoende av kalkning, ska uppnå minst god

status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljö. Utvecklingen är positiv för andelen försurade sjöar och vattendrag. Omkring 1990 när försurningen var som störst var andelen försurade sjöar i hela landet 17 procent men till 2010 hade andelen minskat till 10 procent. Den största andelen försurade sjöar, 47 procent, finns i sydvästra Sverige medan lägsta andelen försurade sjöar, 2 procent, finns i Norrlands inland. Försurningens skadliga effekter kan lindras genom kalkning. Sedan slutet av 1970-talet har ca fem miljarder kronor i statliga medel använts. Dagens kalkningsverksamhet omfattar drygt 4 000 sjöar och 8 000 kilometer vattendrag.

Försurad mark

Preciseringen innebär att försurningen av mark inte ska påskynda korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skada den biologiska mångfalden inom land- och vattenkosystem. Knappt 25 procent av de provytor som inventeras hade hög eller mycket hög försurningsgrad 2010. I sydvästra Sverige gällde detta drygt 40 procent av provytorna och andelen med höga eller mycket höga försurningsgrader har minskat. I Norrland är andelen mark med hög eller mycket hög surhetsgrad betydligt lägre men här ökar andelen. I slutet av 1990-talet var andelen mark med hög eller mycket hög surhetsgrad ca 10 procent för landet som helhet. Orsaken till den negativa utvecklingen i Norrland är inte klarlagd och behöver utredas. Även om depositionen fortsätter att minska kommer marken, särskilt i södra Sverige, sannolikt att vara försurad under lång tid framöver och återhämtningen sker mycket långsamt.

Regional uppföljning

I de regionala uppföljningarna av miljö kvalitetsmålet för 2015 bedömer 16 av de 21 länen att målet inte är möjligt att nå med befintliga eller beslutade styrmedel. Hälften av länen gör bedömningen att utvecklingen i miljön är oförändrad och resterande att utvecklingen är positiv. Många av länen bedömer att skogsbrukets relativa bidrag till försurningspåverkan på mark och vatten tilltar. Flera påtalar att askåterföring och andra åtgärder krävs. Kalkning av sjöar och vattendrag sker fortfarande i en majoritet av länen och behovet bedöms kvarstå under överskådlig tid som en åtgärd för växt-

och djurliv i många försurade sjöar och vattendrag.

Etappmål om utsläpp av luftföroreningar från sjöfart

Etappmålet är att utsläppen av svaveldioxid, kväveoxider och partiklar ska ha börjat minska från fartygstrafiken i Östersjön och Nordsjön senast år 2016. Utsläppen av svaveldioxid och partiklar har minskat sedan tidigare och nu visar även beräkningar för utsläppen av kväveoxider på en sådan utveckling. Det finns dock stora osäkerheter i bedömningen av trenden för kväveoxider.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet inte är nått och inte kommer kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Utvecklingen i miljön är överlag positiv och nedfallet av försurande ämnen har minskat under de senaste decennierna. Tillståndet i sjöar och vattendrag har förbättrats något under de senaste tio åren medan trenden för skogsmark är oklar. Målet nås inte utan ytterligare internationella åtgärder och fokus bör fortsatt ligga på att minska utsläppen av försurande ämnen. Framförallt krävs insatser inom EU, FN:s luftvårdskonvention och inom internationell sjöfart där utsläppen fortsatt behöver och kan minskas. Det krävs även nationella åtgärder.

Etappmålet om utsläpp av luftföroreningar från sjöfart har uppnåtts, men bedömningen är mycket osäker. Regeringen anser därför att målet fortsatt bör följas upp och att ytterligare insatser kan krävas.

Ändrade förutsättningar

Flera aktuella beslut på EU-nivå kommer att förbättra förutsättningarna för fortsatta utsläppsminskningar av försurande ämnen inom EU. Direktivet om begränsning av utsläpp till luften av vissa föroreningar från mellanstora förbränningsanläggningar (MCP-direktivet) kommer sannolikt att bidra till minskade utsläpp av försurande ämnen inom EU. Under 2015 har förhandlingarna kring EU-kommissionens förslag till nytt direktiv om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (takdirektivet) intensifierats. Direktivet omfattar nationella utsläppstak för utsläpp till luft av svavel- och kväveföreningar år 2030. Sverige har

under 2015, som första part, ratificerat Göteborgsprotokollets ändringar. Det reviderade protokollet träder dock inte i kraft förrän två tredjedelar av de undertecknande parterna har ratificerat. Om takdirektivet antas, väntas många länder följa efter Sverige. Inom sjöfarten har internationella regler trätt i kraft som innebär att svavelhalten i marint bränsle inom de så kallade svavelkontrollområdena Östersjön, Nordsjön, och Engelska kanalen får vara högst 0,1 procent. Även arbetet för att inrätta skyddsområden för utsläpp av kväveoxider i Östersjön och Nordsjön har gått framåt. En färdplan har antagits för en parallell process för ansökan om kvävekontrollområde i Östersjön och Nordsjön där inriktningen är att kraven ska träda i kraft 2021. Utsläppen har minskat men är fortfarande betydande. Den tekniska utvecklingen går framåt och innebär möjligheter för skärpta krav och styrmedel. Utvecklingen behöver följas noga. Skogsstyrelsen har tagit fram och påbörjat arbetet med en handlingsplan för askåterföring som bygger på de förslag som aktörsrådet för askåterföring presenterade 2014. Arbetet syftar till att stimulera askåterföring till skogsmark som kompensation för skogsbrukets försurning påverkan av uttag av skogsbränsle. Det är viktigt att arbetet följs upp.

3.5.5 Giftfri miljö

Miljö kvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder och indikatorer som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen,
- användningen av särskilt farliga ämnen,

- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper,
- förorenade områden,
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper, och
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Resultat

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Preciseringen handlar om att minska användning och den sammanlagda exponeringen av farliga ämnen för miljön och människor.

I september 2015 antogs inom ramen för FN:s globala kemikaliestrategi (SAICM) en vägledning om vilka åtgärder som behövs för att uppnå en fungerande kemikaliekontroll i ett land. Exempel på sådana åtgärder är framtagandet av lagstiftning och skapandet av institutioner för genomförande samt tillsyn.

EU har under 2015 vidtagit ett antal åtgärder som på sikt kommer att minska vår exponering för farliga ämnen. Som exempel kan nämnas nya eller utökade förbud mot flera särskilt farliga ämnen. Ett annat exempel är att ett antal ämnen har klassificerats som särskilt farliga och i och med det förbjudits i leksaker.

För bisfenol A har en strängare klassificering röstats igenom. Dessutom har kommissionen lagt fram ett förslag om att förbjuda bisfenol A i termopapper, till exempel kvitton och biljetter. Kommissionen lade i december 2015 ett förslag till förordning som utvidgar tillämpningsområdet för EU:s bestämmelser om material avsedda att komma i kontakt med livsmedel till att omfatta bisfenol A i lacker och ytskikt. Förslaget innehåller även ett sänkt migrationsgränsvärde och en allokeringsfaktor som syftar till ökad försiktighet. Sverige har ett nationellt förbud mot bisfenol A i bl.a. lock till barnmatsburkar. Regeringen vill se att detta skydd för barn bibehålls även fortsättningsvis och helst på EU-nivå. Om det inte är möjligt kommer regeringen att verka för att Sverige kan behålla sitt nationella förbud.

Konsumtionen av textila varor har ökat betydligt inom EU under de senaste årtiondena. Stora volymer kemikalier används för produktion av textilier, från tillverkning av

textilfibrer och råmaterial till behandling av de färdiga textilvarorna. Textilier kan innehålla kemikalier som har hälso- eller miljöfarliga egenskaper. Det kan till exempel vara ämnen som är cancerframkallande, stör fortplantningen, framkallar allergi eller är skadliga för vattenmiljön. Regeringen har tillsammans med företrädare för den svenska textilbranschen och de nordiska länderna drivit på för att EU ska begränsa förekomsten av farliga kemikalier i textilier. Sverige har bidragit med underlag till kommissionen i dess arbete med det nyligen föreslagna förbudet för ämnen som kan orsaka cancer, skada arvsmassan eller vara reproduktionsstörande, s.k. CMR-ämnen. Om begränsningarna för CMR-ämnen kompletteras med begränsningar för allergiframkallande, miljöfarliga och hormonstörande ämnen så finns det en möjlighet att bygga en mer sammanhållen reglering som ger en högre skyddsnivå.

I december 2015 presenterade Europeiska kommissionen sitt meddelande för en cirkulär ekonomi. Det är en framgång för Sverige som under många år lyft frågan om giftfria och resurseffektiva kretslopp. Meddelandet innehåller två delar. En handlingsplan för en cirkulär ekonomi samt ett nytt avfallspaket med förslag på revideringar av samma sex direktiv på avfallsområdet. Förslagen innehåller bland annat nya definitioner, höjda återvinningsmål och minskad deponering.

I mars 2015 överlämnade Kemikalieskatteutredningen sitt betänkande (SOU 2014:30). Utredningen har valt att ta fram förslag på punktskatter som minskar förekomsten av farliga ämnen i människors hemmiljö. Vanliga källor till farliga ämnen i människors hemmiljö är enligt utredningen flamskyddsmedel i elektronik samt ftalater i golv- och andra byggvaror som innehåller polymerer av vinylklorid, PVC. Regeringen föreslår nu en skatt på kemikalier i viss elektronik (Förslag till statens budget, Finansplan m.m., avsnitt 6.16).

Regeringen beslutade i juni 2016 att tillsätta en utredning för att analysera behovet av beskattning för att minska spridningen av kadmium och andra hälso- och miljöfarliga ämnen och tungmetaller i miljön. Utredningen ska också göra en översyn av skatten på bekämpningsmedel och analysera om skattens effektivitet samt styrande effekt avseende hälsa och miljö kan öka.

Kemikalieinspektionen fick under 2015 i uppdrag att undersöka behovet av nationella begränsningar gällande farliga ämnen i byggprodukter i syfte att minska barns exponering för sådana ämnen. Rapporten har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

För att underlätta för kommuner och privata aktörer att upphandla giftfria produkter har Upphandlingsmyndigheten tillsammans med Kemikalieinspektionen tagit fram kriterier för upphandling inom förskolan. Kriterierna avser leksaker och hobbymaterial, möbler, textilier samt köks- och serveringsutrustning. Kemikalieinspektionen har också initierat ett nätverk för intresserade kommuner, till vilket över hundra kommuner hittills anslutit sig.

Den breda användningen av högfluorerade ämnen (PFAS) har de senaste åren i allt högre grad lyfts fram som ett miljö- och hälsoproblem. I flera kommuner i Sverige har PFAS hittats i grundvattnet och i några kommuner har PFAS också konstaterats i dricksvattnet. I en del fall har halterna av PFAS i dricksvattnet varit så höga att både enskilda brunnar och kommunala vattenverk tagits ur bruk. I Kallinge (Ronneby kommun), Uppsala och Tullinge (Botkyrka kommun) var dricksvattentäkterna så förorenade att de måste stängas. I Kallinge och Tullinge är de förorenade dricksvattentäkterna fortfarande stängda. I Uppsala har det kommunala bolaget Uppsala Vatten satt in kolfilter som har gett ett gott resultat när det gäller reningsgraden för det enskilda PFAS-ämnet PFOS men sämre för andra ämnen som ingår i PFAS-gruppen. Uppsala Vattens kostnad för rening uppgår till 10–12 miljoner kronor per år. Kostnaden för en ny vattentäkt i Kallinge uppskattas till i storleksordningen 37 miljoner kronor.

Även ytvatten har förorenats av PFAS. I Tullinge utanför Stockholm har PFAS spridits dels med dagvatten och vattendrag söderut genom hela Södertörn, dels med grundvattenströmmar norrut mot vattentäkten. Vildfångad fisk från sjöar nedströms från föroreningsområdet har visat på förhöjda halter PFOS och kommunen har gjort bedömningen att sådan fisk inte bör ätas alltför ofta.

Det är hittills framför allt användningen av brandskum på brandövningsplatser som har lett till att ämnena läckt till grundvattnet och förorenat dricksvatten och ytvatten på några platser i landet. I oktober 2015 fick en särskild utredare/bokstavsutredare i uppdrag att göra en

analys av orsakerna till att spridningen av högfluorerade ämnen till dricksvattentäkter har kunnat pågå i många år utan att upptäckas. Utredaren lämnade sin rapport i mars 2016.

Kemikalieinspektionen har fått i uppdrag att till senast juli 2016 ta fram en åtgärdsplan och, där det är lämpligt, lämna förslag till nationella regleringar eller regleringar på EU-nivå samt andra åtgärder i syfte att minska exponeringen av högfluorerade ämnen. Kemikalieinspektionen ska vidare verka för att en handlingsplan initieras inom EU.

Inom ramen för det nationella åtgärdsprogrammet för högfluorerade ämnen delredovisade Kemikalieinspektionen i juni 2015 en kartläggning av förekomsten av högfluorerade ämnen och alternativ till dessa. Kartläggningen har bidragit till att öka kunskapen om hur ämnena används och vilka alternativ som finns till att föreslå verksamma åtgärder. Vidare har Kemikalieinspektionen i januari 2016 lämnat ett förslag om nationella regler för högfluorerade ämnen i brandsläckningsskum. Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Arbetet fortsätter i dels det nationella nätverket för högfluorerade ämnen (PFAS) samt myndighetsnätverket som drivs av Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen. Nätverken där myndigheter, forskare, kommuner, miljökonsulter och dricksvattenproducenter medverkar fokuserar på att öka kunskap om egenskaper och förekomst samt att diskutera lösningar för att få bort PFAS-ämnen i marken och dricksvattnet. Under året har bland annat en vägledning tagits fram som ska ge en samlad bild av de olika myndigheternas ansvarsområden när det gäller högfluorerade ämnen.

Regeringen har remitterat ett förslag till nationella begränsningar för användning av kemiska växtskyddsmedel för nedvissning och ogräsbekämpning i spannmål för livsmedelsändamål kort tid före skörd. I dag finns inga kemiska växtskyddsmedel godkända för nedvissning och ogräsbekämpning kort tid före skörd av spannmål i Sverige. Vissa år när skördeförhållandena har varit svåra har Kemikalieinspektionen beviljat dispens för användning av vissa kemiska växtskyddsmedel. Dispenserna har dock enbart avsett spannmål som ska användas för andra ändamål än livsmedel, t.ex. för foderändamål. Användning kort tid före skörd har i försök visat sig ge höga resthalter i spannmål. Regeringen har också

remitterat ett förslag till begränsning av användning av flera växtskyddsmedel med samma verksamma ämne på samma fält. Det har bedömts finnas en risk för att sådan användning kan ge upphov till en högre totaldos av det verksamma ämnet än vad villkoren för vart och ett av medlen medger.

I pågående EU-förhandlingar om en ny förordning för veterinärmedicinska läkemedel är det en prioriterad fråga för regeringen att motverka miljöpåverkan kopplad till tillverkning och användning av läkemedel. Vid miljørådet i december 2015 har Sverige uppmanat EU-kommissionen att skyndsamt lägga fram den strategi mot förorening av vatten som ska utarbetas enligt direktiv 2013/39/EU.

Naturvårdverket kartlägger på regeringens uppdrag källor i Sverige till utsläpp av mikroplaster i sjöar och hav. Som ett första steg för att minska utsläppen bereds nu ett förslag om förbud mot användningen av mikrokorn av plast i kosmetiska produkter.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Preciseringen handlar om att begränsa användningen av särskilt farliga ämnen. Det är ämnen som är långlivade och bioackumulerande eller är cancerframkallande, fortplantningsstörande eller kan skada arvsmassan men även ämnen som är hormonstörande eller kraftigt allergiframkallande. Hit räknas även metallerna bly, kvicksilver och kadmium.

Sverige stämde kommissionen i juli 2014 för att den inte följt bestämmelserna i EU:s biocidförordning och beslutat kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen, vilket den skulle ha gjort senast i december 2013. I december 2015 meddelade Europeiska unionens tribunal dom i målet, vilken visade att Sverige haft rätt i sin stämningsansökan. Tribunalen slår fast att vetenskapliga kriterier för att fastställa hormonstörande egenskaper endast kan bestämmas med hänsyn till vetenskapliga uppgifter om hormonsystemet och oberoende av ekonomiska överväganden.

EU beslutade i mars 2015 att begränsa användningen av de fortplantningsstörande ftalaterna DEHP, BBP, DBP och DIBP i elektriska och elektroniska produkter i RoHS-direktivet 2011/65/EU. Sverige har arbetat aktivt med att införa dessa förbud. En övergångsperiod har beviljats för viss användning av dessa ftalater, exempelvis i medicintekniska produkter och

övervaknings- och kontrollinstrument. I dessa fall börjar reglerna gälla först 2021. Kemikalieinspektionen har tagit fram en förstudie för att sälla fram kandidater för framtida begränsning.

I februari 2016 presenterade Europeiska kommissionen sitt förslag till förordning för att genomföra Minamatakonventionen om kvicksilver på EU-nivå, i syfte att möjliggöra EU:s ratificering. Förhandlingar påbörjades, vilka förväntas avslutas under 2016. Sverige hade önskat en högre ambitionsnivå i förslaget och agerar för att stärka förordningen.

Inom ramen för sitt arbete med en cirkulär ekonomi presenterade även Europeiska kommissionen ett förslag till reglering av gödselmedel. Förordningen avser bland annat att harmonisera krav på CE-märkta gödselmedel avseende ett antal oönskade ämnen, däribland kadmium.

Från och med den 1 juni 2016 får inte bly eller blyföreningar släppas ut på EU-marknaden eller användas i konsumentprodukter om halten av bly i varorna överstiger 0,05 viktprocent. Regeln gäller om varorna kan stoppas i munnen av barn. Förbudet bygger på ett förslag från Sverige/Kemikalieinspektionen.

Användningen av s.k. polycykliska kolväten (PAH) i konsumentvaror har begränsats.

Under 2015 trädde EU-regler i kraft om att det vid ansökan om godkännande av växtskyddsmedel ska göras en så kallad jämförandebedömning, om växtskyddsmedlet innehåller kandidatämnen för substitution. Produkten ska förbjudas eller begränsas om det finns alternativ som innebär mindre risk för hälsa och miljö. Motsvarande regler gäller för biocidprodukter sedan 2013.

Förorenade områden

Preciseringen handlar om att åtgärda förorenade områden så att de inte utgör hot mot människors hälsa eller miljön.

Inga nya eller förändrade styrmedel inom efterbehandling av förorenade områden är beslutade under 2015. Det finns 1 006 förorenade områden som bedöms utgöra mycket stor risk för miljön och människors hälsa. Ytterligare cirka 6 990 områden bedöms utgöra stor risk och skulle också behöva åtgärdas. Totalt pågick 1 421 efterbehandlingsinsatser i landet under 2015.

Regeringen har uppdragit åt Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU) att

ta fram en långsiktig strategi för hantering av gruvavfall som tar hänsyn till alternativ användning av materialet. Naturvårdsverket och SGU har även i uppdrag att utvärdera de efterbehandlingsinsatser som har genomförts från 1980-talet och framåt samt att kartlägga statens och verksamhetsutövarnas kostnader för hantering av utvinningsavfall och för efterbehandling. Naturvårdsverket har att analysera och förtydliga sin vägledning avseende under vilka förutsättningar utvinningsavfall som uppvisar farliga egenskaper bör klassificeras som farligt avfall och konsekvenserna av detta.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Företag som tillverkar eller importerar kemiska ämnen till EU ska, enligt EU:s kemikalieförordning Reach, registrera dessa ämnen till Europeiska kemikaliemyndigheten, Echa. I Reach preciseras vilken information som ska lämnas i registreringen. Under våren 2015 ändrades bilagorna till Reach så att informationskraven för reproduktionstoxicitet, som omfattar bland annat svårigheter att få barn och skador på foster, kan uppfyllas enligt en ny testmetod som kraftigt minskar antalet försöksdjur.

Våren 2015 startade även ett fyraårigt EU-finansierat forskningsprojekt, EDC-MixRisk, som är inriktat på att öka förståelsen av mekanismer och hälsoeffekter av hormonstörande ämnen på barn samt hur dessa ämnen uppträder i blandningar. Projektet involverar sex svenska universitet (samtliga knutna till det nationella forskningscentrumet SweTox), samt fem europeiska och ett amerikanskt universitet.

Läkemedelsverket har under 2015 förordat, och fått samsyn inom EU för behovet att se över riktlinjen för miljöriskbedömning av humanläkemedel. Syftet är att få mer adekvat miljöinformation för läkemedelssubstanserna genom att använda mer relevanta testmetoder som fokuserar mer på den farmakologiska effektens betydelse för eventuell miljöpåverkan.

Information om farliga ämnen i material, produkter och varor

Preciseringen handlar om att information om innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor ska vara tillgänglig.

I september 2015 antog det fjärde högnivåmötet inom den globala kemikaliestrategin (SAICM) ett frivilligt program för information

om ämnen i varor. Syftet med programmet är att öka tillgången på information till företag i hela leverantörskedjan, konsumenter och aktörer i avfallsledet.

FN:s miljöprogram Unep samordnar genomförandet av programmet. Sverige initierade frågan inom SAICM år 2008 och har sedan dess haft en aktiv roll. Sverige har under 2016 fortsatt arbeta med genomförandet och vidareutvecklingen av programmet.

I september 2015 avgjorde EU-domstolen att Sverige och sex andra medlemsländer gjort en riktig tolkning av Reachförordningens informationskrav för särskilt farliga ämnen. Om en vara innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett särskilt farligt ämne som finns upptaget på EU:s så kallade kandidatförteckning, ska leverantören informera om detta. Domen fastslår att halten av det kemiska ämnet ska beräknas för varje del av en sammansatt vara och inte i förhållande till hela varans vikt, vilket varit kommissionens tolkning.

I mars 2016 avgjorde EU-domstolen ännu ett mål till Sveriges fördel. Högsta domstolen i Sverige begärde ett förhandsavgörande i ett mål där ett företag hävdade att skyldigheten att anmäla kemiska produkter till det svenska produktregistret strider mot EU-rätten, särskilt Reach-förordningen. EU-domstolen konstaterade att produktregistret är förenligt både med EU-fördraget och med Reach.

I förhandlingarna inom EU om nya regler för medicintekniska produkter har rådet i juni 2016 bekräftat sin överenskommelse med Europaparlamentet om märkningskrav för innehåll av särskilt farliga ämnen i medicintekniska produkter. Överenskommelsen är en framgång för Sverige som varit drivande i rådet för att skapa förutsättningar för utfasning. Nuvarande regler innehåller enbart märkningskrav för fortplantningsstörande mjukgörare (ftalater) i plast.

Handlingsplanen för en giftfri vardag

Regeringen har förlängt och förnyat uppdraget om handlingsplan för en giftfri vardag. Det nya uppdraget innebär ökade nationella insatser men med bibehållen hög prioritering av EU-arbetet. Kemikalieinspektionen arbetar kontinuerligt med att föreslå ämnen för harmoniserad klassificering och för att ämnen, som uppfyller kriterierna för att identifieras som särskilt farliga ämnen, listas i kandidatförteckningen till

Reachförordningen. Myndigheten ger särskild prioritet åt fortplantningsstörande mjukgörare (ftalater), kadmiumföreningar och allergiframkallande ämnen.

Satsningen på handlingsplanen för en giftfri vardag möjliggör för Kemikalieinspektionen att kraftigt utöka operativ tillsyn, tillsynsvägledning och kemiska analyser för kontroll av hur företagen följer regler om farliga ämnen i varor. Inspektionerna har lett till att Kemikalieinspektionen upptäckt och åtgärdat ett stort antal överträdelse, och företagen har då förbjudits att sälja varorna och tvingats dra tillbaka dem från marknaden. Handlingsplanens nya inriktning mot nationella åtgärder har inneburit att Kemikalieinspektionen tagit fram förslag om mikroplaster i kosmetika och åtgärder mot högfluorerade ämnen i brandskum. Kemikalieinspektionen har även påbörjat ett nationellt åtgärdsprogram för högfluorerade ämnen. Handlingsplanen har även inneburit nya samarbeten bland annat med Sveriges kommuner och landsting i syfte att underlätta för kommunerna att minska risker i vardagen genom till exempel kemikaliekrav vid offentlig upphandling. Kemikalieinspektionen samarbetar med Håll Sverige Rent för att öka kunskapen om farliga ämnen i vardagen hos pedagoger, barn och ungdomar i skola och förskola.

Satsningen på handlingsplanen fortsätter fram till 2020 och omfattar uppdrag till flera myndigheter.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Särskilt farliga ämnen

Arbetet med att identifiera särskilt farliga ämnen fortgår, men insatser på både teknisk och politisk nivå behövs för att stärka förutsättningarna om etappmålet ska kunna uppnås i tid. Även arbetet med begränsning och utfasning av särskilt farliga ämnen fortgår. Det sker både inom regelverk på EU-nivå, såsom Reachförordningen och RoHS-direktivet, samt inom internationella konventioner. Det är fortsatt viktigt att arbeta med implementeringen av europeisk kemikalielagstiftning och utveckling av globala styrmedel. En förutsättning för att målet ska kunna nås är att EU-kommissionen genomför regelverken och inte fortsätter att fördröja viktiga moment i den planerade implementeringen.

Regler om utfasning av hormonstörande ämnen finns endast i Reach-förordningen och växtskydds- respektive biocidförordningen. Kommissionen har dock hittills inte fastställt kriterier för hormonstörande ämnen vilket avsevärt försvårar möjligheten att enas om vilka ämnen som ska betraktas som hormonstörande. Därmed får gällande lagstiftning ingen effekt.

Kraftigt allergiframkallande ämnen finns numera representerade på kandidatförteckningen, men målet för dessa ämnen är ännu inte uppnått.

Kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper

Leksaksdirektivet är ett exempel på en positiv utveckling när det gäller att ta ökad hänsyn till barns särskilda känslighet. För att en sådan hållning ska sätta sin prägel på alla relevanta delar av regelutvecklingen inom kemikalieområdet krävs dock mer arbete. När det gäller informationskrav för nanomaterial vid registrering i Reach så är anpassning av bilagorna i Reach till nanomaterial försenade men kommissionen har aviserat sin avsikt att lägga fram ett förslag under 2016. Vidare har kommissionen vid ett expertgruppsmöte aviserat att man inte avser föreslå något EU-register. I stället föreslår kommissionen en elektronisk plattform med frivillig information. Kemikalieinspektionen fick i regleringsbrevet för 2015 i uppdrag att utreda en skyldighet att lämna information om förekomst av nanomaterial. Kemikalieinspektionen föreslår att information om nanomaterial registreras till det befintliga svenska produktregistret dit företagen i dag måste anmäla kemiska produkter. Genom att utvidga produktregistret blir det möjligt att få kunskap om vilka nanomaterial som finns på marknaden i kemiska produkter. För det fall allvarliga risker finns kan uppgifter i registret möjlig-göra spårbarhet.

En omfattande kunskapsuppbyggnad sker när det gäller kombinationseffekter, men kommissionen har inte tagit något initiativ till att utveckla och anpassa regelverken. För att genomföra sjunde miljöhandlingsprogrammets åtaganden när det gäller barns känslighet, kunskap om nanomaterial och kombinationseffekter krävs att det omsätts i alla relevanta delar av regelutvecklingen inom kemikalieområdet. Kommissionens kommande EU-strategi för en giftfri miljö blir en viktig för att utveckla regelverket och därmed öka

förutsättningarna att nå nämnda punkter i etappmålet om några år.

Information om farliga ämnen i varor

Tillgången till information om farliga ämnen i varor är i dag bristfällig även om förutsättningarna har förbättrats.

I december 2015 presenterade kommissionen sin handlingsplan för en cirkulär ekonomi. I planen konstateras att giftfria materialkretslopp och bättre information om innehållet av farliga ämnen i produkter kommer att underlätta materialåtervinning och öka efterfrågan på återvunnet material.

Arbetet inom den globala kemikaliestrategin ökar förutsättningarna till information om farliga ämnen i varor.

Utveckling och tillämpning av EU:s kemikalieregler

Under 2015 har arbetet med att utveckla och prova gruppvis reglering fortskridit under Reach-förordningen och RoHS-direktivet, dessutom nationellt samt internationellt under Stockholmskonventionen. Detta är viktiga steg, men det behövs en mer systematisk bedömning, prövning och hantering av grupper. Ytterligare insatser krävs, både av teknisk karaktär (metodutveckling) och av styrmedel (utveckling av lagstiftning och vägledning). Arbetet pågår inom Reach och andra kemikalieregler för att utveckla tillämpningen så att den blir mer substitutionsdrivande.

Effektivare kemikalietillsyn inom EU

Kemikalieinspektionen deltar aktivt i flera EU-gemensamma nätverk av myndigheter, bland annat i kemikalielagstiftningen Reachs forum för tillsyn, EU:s samarbetsgrupp för tillsyn över biocider BEG, tillsynsnätverket CLEEN samt i Prosafe. Det ger möjlighet att påverka både tillsynsaktiviteter och den generella kvalitén i tillsynen i andra länder. Kommissionen har i samarbete med Reachs forum under 2015 tagit fram ett förslag på indikatorer för tillsynen av Reach och CLP. Indikatorerna följer aktivitetsnivån i olika medlemsländer och underlättar en harmoniserad tillsyn. Flera gemensamma tillsynsprojekt pågår i alla de tre nätverken. Inom Prosafe finns dessutom möjlighet till finansiering genom medel från kommissionen.

Giftfria och resurseffektiva kretslopp

Flera aktiviteter pågår i syfte att stärka giftfria och resurseffektiva kretslopp, vilket är grundläggande för ett samhälle i en cirkulär ekonomi. Under året har kommissionen presenterat en handlingsplan för cirkulär ekonomi samt revideringar i sex avfallsrelaterade direktiv. Handlingsplanen innehåller flera initiativ som är relevanta för arbetet med giftfria och resurseffektiva kretslopp. Även på nationell nivå pågår arbete med att dels analysera förutsättningar och utvecklingspotential dels föreslå konkreta åtgärder. Dock saknas fortfarande i stor utsträckning en analys av när kvalitet och/eller innehåll av farliga ämnen gör ett material olämpligt att återvinna. Regeringen har därför gett uppdrag till Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen som ska främja förebyggande av avfall, ökad återvinning, minskning av riskerna med farliga ämnen samt utfasning av särskilt farliga ämnen.

Minska barns exponering för farliga kemikalier

Flera farliga ämnen har under 2015 reglerats i leksaker och andra konsumentvaror vilket ger ett ökad skydd för barn. Dagens lagstiftning är dock otillräcklig när det gäller att identifiera, riskbedöma, informera om samt förbjuda kemikalier som kan leda till skador hos barn. Kommissionens kommande strategi för en giftfri miljö 2018 är betydelsefull och kan ge möjligheter att skärpa EU:s regelverk och att på andra sätt minska exponeringen. Handlingsplanen för en giftfri vardag har varit positiv för utvecklingen mot etappmålet genom bl.a. ökad tillsyn över kemikalier i varor, förslag på harmoniserad klassificering, branschdialoger och initiativ till EU-begränsningar. Det fortsatta arbetet med handlingsplanen väntas bidra till en väsentlig riskminskning för barn. Kommunernas åtgärdsarbete för en giftfri förskola samt kemikaliekraV i offentlig upphandling är betydelsefullt för att bidra till minskade risker för barn.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö bedöms vara ett av de miljökvalitetsmål som är svårare att uppnå.

Regeringens fortsatta satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag är ett betydelsefullt steg på vägen för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Handlingsplanen har ett särskilt fokus på att minska barns och ungas exponering för farliga kemiska ämnen. Handlingsplanen gör det möjligt att utöka Sveriges insatser nationellt, inom EU och internationellt.

Vissa miljögifter minskar i miljön. För många andra ämnen saknas kunskap om deras effekter på människa och miljö. Ökad global konsumtion leder till allt större kemikalie- och varuproduktion och ökar den diffusa spridningen av farliga ämnen. Särskilt farliga ämnen har börjat begränsas inom EU.

I skrivelsen Giftfri vardag (skr. 2015/16:169) redovisar regeringen de åtgärder som vidtagits för att stärka arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Under 2016 började den s.k. Special Programme, en ny fond för stöd till utvecklingsländer för att stärka kapaciteten i kemikalie- och avfallshanteringen. Sverige är en av drivkrafterna bakom skapandet av fonden och en av de första givarna.

Samtliga etappmål för Giftfri miljö är aktiva och har ännu inte uppnåtts. Regeringen bedömer att tre av dessa kommer att nås i tid med befintliga insatser. Det gäller målen om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning, effektivare kemikalietillsyn inom EU och utveckling och tillämpning av EU:s kemikalie-regler. För övriga etappmål bedömer regeringen att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid.

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Lagstiftningen för farliga ämnen i varor behöver utvecklas, såväl inom EU som internationellt. Regler behöver utformas så att de i ökad utsträckning tar hänsyn till att barn är känsligare än vuxna för exponering av farliga ämnen. Det är viktigt att hormonstörande ämnen kan identifieras och bytas ut och att kombinations-effekter kan beaktas. Under året har en rad beslut fattats inom EU och på internationell nivå som bidrar till minskad exponering. Lagstiftning går dock generellt långsamt och en ambitions-höjning är nödvändig. Genomförandet av

existerande lagstiftning och av åtaganden i det sjunde miljöhandlingsprogrammet liksom utvecklingen av ny lagstiftning ges dock alltför låg prioritet av kommissionen.

I vissa fall kan det gå betydligt snabbare att få resultat på nationell nivå med hjälp av ekonomiska och informativa styrmedel jämfört med nya förbud och begränsningar på EU-nivå. Två exempel med potential är kemikaliekrav vid offentlig upphandling och skatt på farliga ämnen i vissa varugrupper.

Användningen av särskilt farliga ämnen

I Sverige har många stora företag gått före och fasat ut bisfenol A från kvitton. För att ytterligare minska vår exponering för bisfenol A behöver begränsningarna inom EU gå igenom, så att alla kvitton och biljetter blir fria från bisfenol A. En av de största källorna till exponering för bisfenol A är fortfarande förpackningar i kontakt med livsmedel. Livsmedelsbranschen i Sverige har påbörjat ett arbete med att fasa ut bisfenol A från sina förpackningar. Även här är det viktigt att regler kommer på plats som säkerställer att vi inte utsätts för risker från bisfenol A genom maten.

Den jämförande bedömningen av substitutionskandidater inom EU:s växtskyddsförordning och biocidförordning väntas ge en striktare reglering av särskilt farliga ämnen.

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Kunskapen om oavsiktligt bildade ämnen har ökat, men i vilken omfattning dessa bildas och sprids är fortfarande dåligt känt. Av de i dag kända oavsiktligt bildade ämnena med farliga egenskaper är dioxiner, furaner och polyaromatiska cykliska kolväten de mest betydande. En viktig källa till dessa ämnen är förbränning.

Förorenade områden

Den nuvarande takten är för låg för att åtgärda förorenade områden så att de inte utgör en risk för kommande generationer. Riskerna för miljö och hälsa från Sveriges förorenade områden kommer inte att vara åtgärdade till 2020.

Tillsynen och tillämpningen av miljöbalken är avgörande för att inte nya förorenade områden ska tillkomma på grund av miljöfarlig verksamhet och att den ansvarige, där sådan finns, tar sin del av kostnaden.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Arbetet med att förbättra kunskapen om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper behöver drivas på inom EU.

Kunskapen om hälso- och miljöfarliga egenskaper är i stor utsträckning bristfällig. Detta gäller särskilt kunskap om hälso- och miljöegenskaper för lågvolyämnena, för nanomaterial och för läkemedel som saknar miljöriskbedömningar. Även kunskap om hormonstörande ämnen och kombinations-effekter vid exponering från flera ämnen är bristfällig.

Kunskapen kommer att fortsätta att öka, särskilt genom att allt fler ämnen registreras inom ramen för Reach. Europeiska kemikaliemyndigheten, Echa, kommer att höja kvaliteten på sina kontroller av att företagen lämnar fullständig och korrekt information om kemiska ämnen i sina registreringar.

Information om farliga ämnen i material, produkter och varor

Information om innehåll av farliga ämnen i material och varor är mycket bristfällig. Många varor tillverkas utanför EU, vilket försvårar informationsflödet. Det frivilliga program för information om ämnen i varor som antagits inom den globala kemikaliestrategin kommer att vara värdefullt för att förbättra informationen om farliga ämnen i olika varor.

3.5.6 Skyddande ozonskikt

Miljö kvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- ozonskiktets tjocklek, och
- halter och utsläpp av ozonnedbrytande ämnen.

Resultat

Vändpunkt och återväxt

Preciseringen innebär att vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras.

Uttunnningen av ozonskiktet har avstannat och mycket tyder på att återväxten påbörjats. En statistisk säkerställd återhämtning bedöms kunna fastställas om ca fem år. Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras framgångsrikt under Montrealprotokollet. Det finns dock ett fortsatt hot mot ozonskiktet på grund av fortsatt användning av ozonnedbrytande ämnen samt utsläpp från uttjänta produkter. Utsläppen av lustgas, som både bryter ned ozonskiktet och bidrar till växthus-effekten, fortsätter att öka.

Ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen

Preciseringen innebär att halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt.

Globalt minskar såväl utsläpp som halter i stratosfären av flertalet ozonnedbrytande gaser. För HCFC (klorfluorkolväten) har ökningen av utsläppen i stort sett avstannat, men utsläppen ligger kvar på en fortsatt hög nivå. Halten HCFC i atmosfären fortsätter dock att öka eftersom nedbrytningen går så långsamt. Däremot har ökningstakten varit betydligt mindre än i tidigare bedömningar.

Ett av de vanligaste alternativen till ozonnedbrytande ämnen är HFC (fluorkolväten). Denna gas är inte ozonnedbrytande men är en växthusgas som påverkar klimatet. Utsläppen av HFC ökar nu kraftigt, och kommer till år 2050 bidra till stora delar av de totala utsläppen av växthusgaser om inga åtgärder vidtas.

I slutet av april 2015 enades EU om ett detaljerat förslag till de globala förhandlingarna om att begränsa växthusgasen HFC. Sverige har under flera års tid verkat för att EU ska gå fram med ett förslag om att reglera gasen i Montrealprotokollet. Förslaget har föregåtts av ett beslut under 2014 om en ny förordning om fluorerade växthusgaser. Förordningen innebär bl.a. att mängden fluorkolväten (HFC) som sätts på EU:s marknad ska minska med 79 procent till 2030. I och med beslutet om EU:s egen förordning kan EU med stark trovärdighet även

driva frågan globalt. Vid Montrealprotokollets 27:e partsmöte i november 2015 beslutades om en plan för att hantera växthusgasen HFC. Under 2016 kommer bl.a. att hållas ett extraordinärt partsmöte för att fortsatt förhandla frågan om att lägga till gasen till protokollet.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att nås.

Även om en statistiskt säkerställd återväxt av ozonskiktet förväntas kunna fastställas först om ca fem år, pekar allt mer vetenskapligt underlag på att återhämtningen påbörjats och att detta är ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Osäkerheter finns dock i denna bedömning.

Förutsatt att det internationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätter med oförminskad kraft, är det ändå rimligt att anta att miljö kvalitetsmålet om ozonskiktets påbörjade återhämtning kommer att nås till 2020 samt att en fullständig återhämtning kommer att ske mellan 2025 och 2040.

3.5.7 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- individens exponering för skadlig strålning,
- utsläppen av radioaktiva ämnen,
- hudcancer orsakade av ultravioletstrålning och exponeringen för elektromagnetiska fält.

Resultat

Individens exponering för skadlig strålning

Preciseringen innebär att individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt.

SSM kan konstatera att det i landsting och företag, som inspekterats under de senaste fyra åren, finns brister i hur de uppfyller myndighetens krav. Vid uppföljning av sjukhus som tidigare inspekterats kan myndigheten konstatera en förbättring, även om en del brister kvarstår. Detta tyder på att myndighetens inspektionsverksamhet har haft positiv effekt på strålsäkerheten.

Utsläppen av radioaktiva ämnen

Preciseringen innebär att utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas.

Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar är fortsatt låga och visar generellt nedåtgående trender. Halterna av radioaktiva ämnen i miljön är normalt låga, och halterna bedöms inte utgöra något generellt miljö- eller hälsoproblem. Av de icke naturligt förekommande radioaktiva ämnena i miljön utgörs den största delen fortfarande av cesium från Tjernobyl.

Hudcancer orsakad av ultraviolett strålning

Preciseringen innebär att antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning är lägre än år 2000.

Antalet årliga hudcancerfall orsakat av UV-strålning fortsätter att öka. Malignt melanom och skivepitelcancer är de cancerformer som ökar snabbast i Sverige. Det tillgängliga statistiska underlaget för samtliga typer av hudcancer indikerar att trenden kommer att fortsätta. Det är ingen skillnad mellan män och kvinnor när det gäller utvecklingen av malignt melanom.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att nås. Däremot har den ogynnsamma trenden med antalet ökande hudcancerfall inte brutits.

3.5.8 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet,
- påverkan på landmiljön av övergödande ämnen,
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten, och
- tillståndet i havet.

Resultat

Påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet

Den svenska och den sammanlagda tillförseln av kväve- och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav ska underskrida den maximala belastning som fastställdes 2013 av Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) i aktionsplanen för Östersjön (Baltic Sea Action Plan, BSAP). Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (rapport 6707) minskar näringsbelastningen på havet, både från Sverige och totalt sett. Sverige har snart uppnått alla reduktionskrav för kväve. För fosfor har Sverige enbart åtgärdat 21 procent av reduktionskravet för Egentliga Östersjön.

Påverkan på havet av kväve och fosfor kommer från olika källor. När det kommer från land och luft kallas det för extern belastning. I södra Sverige är jordbruksmark den dominerande källan för kväve och fosfor från land. I norra Sverige kommer påverkan främst från punktkällor och luftnedfall. Även skogsbruket bidrar till kväveläckage. Det atmosfäriska kvävenedfallet på Östersjön har minskat men är fortfarande en betydande belastningskälla till Östersjön.

Fosfor som tillförts havet lagras upp i botten-sediment. Övergödning gör botten syrefri och fosfor frigörs till bottenvattnet (se Tillståndet i havet), detta kallas för intern belastning. Intern belastning är idag en betydande fosforkälla som förvärrar övergödningen ytterligare. Naturvårdsverket gör i sin årliga uppföljning bedömningen att övergödningens arbetet behöver ta hänsyn till både externa och interna näringskällor.

Viktiga framsteg har gjorts för att genomföra Helcoms aktionsplan och långsiktigt minska tillförsel av kväve och fosfor. Helcom beslutade i mars 2016 att skicka in en ansökan om att göra Östersjön till ett kontrollområde för kväveoxider, ett så kallat NECA-område. International Maritime Organization (IMO) ska behandla frågan i oktober 2016. Ett beslut om ett förbud för kryssningsfartyg och passagerarfärjor att släppa ut toalettavfall i Östersjön togs av IMO i april 2016. Sverige införde 2015 ett förbud mot att släppa ut toalettavfall från fritidsbåtar i vattendrag, sjöar och hav.

Påverkan på landmiljön av övergödande ämnen

Preciseringen innebär att atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte ska leda till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige. De svenska utsläppen av kväveoxider har minskat kraftigt och ligger sedan flera år under nivån i EU:s takt direktiv för utsläpp av luftföroreningar. Luft-halterna av kväveoxider över Sverige har också minskat i takt med minskade utsläpp i Europa. Landmiljön påverkas även av kväveutsläpp från internationell sjöfart. Enligt Helcom är den långsiktiga trenden för kväveutsläppen från internationell sjöfart ökande. Naturvårdsverkets årliga uppföljning visar på att kvävenedfallet är störst i sydvästra Sverige för att sedan avta i nordostlig riktning. I sydvästra Sverige finns mer nitratkväve än vad skogsekosystemet kan ta upp. Förhöjda nitratkvävehalter i markvattnet innebär en risk för läckage av kväve till grund- och ytvatten. Den årliga utvärderingen uppmärksammar forskning som visar på att klimatförändringar kan bidra till störningar i skogsekosystemet, till exempel stormfällan och skadeangrepp. Detta kan i sin tur leda till ett minskat upptag av kväve vilket ökar risken för kväveläckage.

Flera luftvårdsinsatser har skett under 2015. Sverige ratificerade 2015 det reviderade Göteborgsprotokollet som innehåller krav på utsläppsminskningar till 2020. Ett omfattande luftvårdsarbete sker på EU-nivå. Se vidare miljö kvalitetsmålet Frisk luft, Grundvatten av god kvalitet och Bara naturlig försurning.

Tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Flertalet sjöar och vattendrag i skogs- och fjällandskapet anses ha god status med avseende på näringstillstånd. Norra Östersjöns och Södra Östersjöns vattendistrikt har däremot, enligt databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS), stora problem med övergödning. För kustvatten är övergödningstillståndet allvarligt i de södra och mellersta delarna av landet. Vattenmyndigheternas statusklassning för grundvatten visar på förekomst av förhöjda nitrathalter i vissa områden. Ett 30-tal grundvattenförekomster i södra Sverige riskerar att inte uppnå god kemisk status på grund av nitratpåverkan från jordbruk.

Stödet till lokala och regionala vattenvård-projekt (LOVA) fortsätter. Under 2015 beviljades projekt för 53 miljoner kronor, varav en majoritet av medlen går till projekt för att minska övergödningen. Exempel på åtgärder är musselodling och dagvattendammar. Ett arbete pågår för att kunna mäta hur mycket kväve- och fosforreduktion som insatserna bidrar till. Havs- och vattenmyndigheten inledde också 2015 ett särskilt arbete för att kunna utvärdera och följa upp miljöeffekter och andra samhällsnyttor, såsom ökad sysselsättning. Resultatet kommer användas för att bättre kunna styra medel till kostnadseffektiva åtgärder. Havs- och vattenmyndigheten arbetar aktivt för att använda anslagen i samverkan med annan finansiering, t.ex. från kommuner och från EU.

Otillräcklig rening av avloppsvatten från små avloppsanläggningar bidrar till övergödningen. Havs- och vattenmyndigheten arbetar med att föreslå författningsändringar och att förbättra kunskapsläget på området för att på så sätt öka åtgärdstakten.

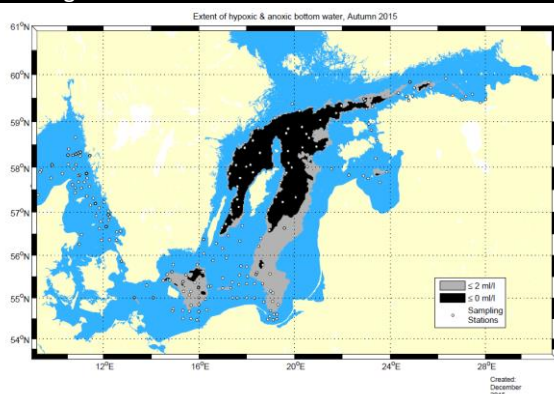
Åtgärdsprogrammen i enlighet med ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) innehåller ett stort antal åtgärder som syftar till att minska övergödningen.

Landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 godkändes i maj 2015. Programmet omfattar flera åtgärder som kan minska läckage av näringsämnen från jordbruksmark, exempelvis skyddszoner, fånggrödor, våtmarker och tvåstegsdiken.

Tillståndet i havet

I Östersjön finns idag stora områden av döda bottenar med syrefritt bottenvattnet. Här saknas ofta växt- och djurliv helt. Östersjön har också stora områden med syrefattigt bottenvattnet. Ett inflöde av syrerikt och kallt djupvatten förbättrade syresituationen i östra Gotlandsbassängen under 2014. Samtidigt ökade arealen syrefria områden i bland annat Finska viken. Stora ytor med döda bottenar försämrar tillståndet i havet eftersom det ökar den interna belastningen av fosfor.

Diagram 3.3 Utbredning av syrefria bottenar (svart) och bottenar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2015. Provtagningsstationer som besöktes under karteringen visas också.

Källa: Oceanografiska enheten, SMHI. Naturvårdsverkets årliga uppföljning.

Havs- och vattenmyndigheten beslutade i december 2015 om ett åtgärdsprogram för havsmiljön i enlighet med havsmiljödirektivet (2008/56/EG). Syftet med direktivet är att nå god miljöstatus i Nordsjön och Östersjön. En åtgärd är att utreda möjligheter att påverka den interna näringsbelastningen, lokalt i övergödda vikar och fjärdar samt i Egentliga Östersjön. Forskning pågår för att utveckla metoder som kan bidra till att minska syrebristen och främja återhämtningen av ekosystemen. Odling av blå fånggrödor i havsområden som inte uppnår god miljöstatus är en annan åtgärd i programmet. Detta kan innefatta odling av blåmusslor och alger för upptag av näringsämnen från vatten. Sverige har uppmärksammat frågan om intern belastning i Helcom.

För västkusten har Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) gjort bedömningen att övergödning idag är ett problem i de svenska delarna av Skagerack och Kattegatt, undantaget utsjöområdet i Skagerack.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Övergödningen är fortsatt ett stort problem i sjöar, kust och hav. Utsläpp av kväve och fosfor har med tiden gett ett stort överskott på näringsämnen i botten sedimenten. Återhämtningstiden är lång, men tydliga och samlade insatser kan ge synliga resultat i miljön, inte minst på lokal nivå. Det finns ett stort behov av ytterligare åtgärder, framförallt vad gäller reduktion av fosfor. Klimatförändringarna kan bidra till ökad näringsbelastning. För att miljö kvalitetsmålet ska utvecklas positivt anser regeringen att åtgärdstakten behöver öka, och att åtgärderna i ökad utsträckning behöver ske där de behövs mest för att minska övergödningen och där de kan ge tydliga resultat i miljön. Att bygga upp kunskap och utveckla metoder är viktigt för att kunna mäta insatsernas resultat, och för att kunna åstadkomma en mer effektiv styrning av medel till kostnadseffektiva åtgärder. Regeringen bedömer att det samlade åtgärdsarbetet behöver uppmärksamma både extern och intern belastning.

Åtgärder inom till exempel jordbruk, våtmarksanläggning och avloppsrening har gett resultat. Sverige har snart uppnått Helcoms reduktionskrav för kväve. Ett kontinuerligt arbete för fortsatta minskningar av tillförsel och en mer resurseffektiv användning av kväve och fosfor är av stor betydelse, inte minst på för att minska övergödningen på lokal nivå.

Genomförandet av havsmiljödirektivet (2008/56/EG) är centralt i det långsiktiga arbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Regeringen anser också att åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå målet.

LOVA-medlen stärker det lokala och regionala arbetet för att minska övergödningen. Landsbygdsprogrammets vattenrelaterade

miljöåtgärder har betydelse för att minska näringsbelastningen från jordbruket. Regeringen har uppdragit åt Statens Jordbruksverk att föreslå åtgärder inom ramen för landsbygdsprogrammet för att öka målpuffyllelsen av bland annat miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Att Sverige uppfyller kraven i nitratrektivet (91/676/EEG) är viktigt. Näringsens särskilda satsning Greppa Fosfor bidrar till effektiva åtgärder för att reducera förlusterna av fosfor från åkermark.

Intern belastning är idag ett stort problem i sjöar, kust och hav. Åtgärder för att hantera intern belastning behöver vara en del i det fortsatta arbetet för att minska tillförsel av fosfor parallellt med förebyggande åtgärder.

Fortsatt höga ambitioner i det internationella arbetet är avgörande för miljökvalitetsmålet. Sverige har haft framgång i arbetet med att få ett beslut om ett förbud mot toalettavfall från kryssningstrafik och passagerarfärjor på plats. Framstegen i arbetet med att göra Östersjön till ett kvävekänsligt område, NECA, är av stor betydelse för att komma tillrätta med sjöfartens atmosfäriska kvävebelastning.

Havs- och vattenmyndigheten presenterade i maj 2016 den mest detaljerade och tillförlitliga bedömningen av näringsbelastningen på Östersjön och Västerhavet som hittills genomförts (rapport 2016:12). Den nya bedömningen kommer att få betydelse för det fortsatta arbetet med miljökvalitetsmålet Ingen övergödning.

3.5.9 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet i sjöar och vattendrag,

- tillståndet i oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag,
- tillståndet för ytvattentäkter,
- sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster,
- sjöar och vattendrags livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- sjöar och vattendrags bevarade natur- och kulturmiljövärden, och
- strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för friluftslivet.

Resultat

God ekologisk och kemisk status

Flera av Sveriges sjöar och vattendrag når inte målen i EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). Av Sveriges ca 22 000 vattenförekomster i sjöar och vattendrag når enbart 49 procent av sjöarna och 31 procent av vattendragen minst god ekologisk status. Höga halter av kvicksilver gör att inga vattenförekomster når god kemisk status. De länsstyrelser som är vattenmyndigheter (Vattenmyndigheterna) har tagit fram förslag till åtgärdsprogram för vattenförvaltningen 2016–2021. Förslagen till åtgärdsprogram lämnades 2015 till regeringen för prövning.

Havs- och vattenmyndigheten rapporterade 2015 ett regeringsuppdrag från 2014 om vattenanknuten recipientkontroll, det vill säga miljöövervakning, i påverkade områden. Myndigheten identifierade ett antal åtgärder som regeringen har gett dem i uppdrag att arbeta vidare med. Uppdraget ska redovisas i oktober 2016.

Havs- och vattenmyndigheten har finansierat ett flertal forskningsprojekt med syfte att utveckla reningsmetoder för att rena avloppsvatten från läkemedel och andra miljöfarliga kemikalier från reningsverk. Även Naturvårds-

verkets bidrag till länsstyrelserna för sanering av förorenad mark bidrar till att minska risken för läckage av miljögifter till vatten.

Enskilda avlopp ger utsläpp och påverkar vattnet ur både miljö- och hälsosynpunkt. Regeringen gav därför Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att föreslå förändringar i regelverket kring enskilda avlopp. Uppdraget redovisades juni 2013 och har remissbehandlats av regeringen. Regeringen bereder för närvarande Havs- och vattenmyndighetens underlag om ändring i befintlig lagstiftning på området.

Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2016 klassades 1 840 vattendrag (12 procent) till hög ekologisk status, vilket innebär endast små störningar jämfört med opåverkade förhållanden (Naturvårdsverket rapport 6707). Dessa vattendrag ligger främst i Sveriges fjällområden.

Det pågår arbete med att återskapa och bevara naturliga vattenflöden genom områdesskydd och restaureringsinsatser på flera platser i landet.

Ytvattentäckers kvalitet

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2016 baseras hälften av Sveriges allmänna dricksvattenförsörjning på ytvatten och knappt hälften av ytvattentäckerna ligger i vattenskyddsområden. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har 2015 gjort en sammanställning över förekomst av växtskyddsmedel i ytvatten i fyra avrinningsområden och i två år i jordbruksbygd för perioden 2002–2012 (rapport 2015:5). Resultaten uppvisar ingen tydlig trend över tid, men i ca 45 procent av proverna förekommer det växtskyddsmedel som överskrider sina respektive riktvärden.

Spridningen av högfluorerade ämnen, s.k. PFAS-ämnen, i svenska vatten har uppmärksamats under året. Höga halter finns framför allt nära punktkällor som brandövningsplatser och kan vara en risk för människors hälsa och miljön. Naturvårdsverket genomförde 2015 ett regeringsuppdrag om screening av förekomst av PFAS och bekämpningsmedel i yt- och grundvatten. 660 stycken (35 procent) av landets allmänna vattentäkter ingick i denna analys med avseende på PFAS. I drygt 140 av de analyserade vattentäckerna uppmättes medelhalter av PFAS

som var förhöjda jämfört med halterna i bakgrundsområden. I oktober 2015 fick en särskild utredare i uppdrag att analysera orsakerna till spridningen av högfluorerade ämnen till dricksvattentäkter. Utredaren lämnade sin rapport i mars 2016. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Ett annat problem i ytvatten är mikroplaster, som kan spridas genom avloppsvatten, dagvatten, snötippning och via atmosfären. Mikroplaster har hittats i bl. a. Vättern och Mälaren. Det är dock oklart vilka konsekvenser dessa nivåer av mikroplaster har. Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att identifiera viktigare källor till utsläpp av mikropartiklar och föreslå åtgärder.

Ekosystemtjänster

Sjöar och vattendrag bidrar med flera ekosystemtjänster, bland annat dricksvatten, friluftsliv och fiske.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar med en rapport om ekosystemtjänster i svenska sötvatten som ska redovisas hösten 2016.

Strukturer och vattenflöden

Enligt databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS) är bristande konnektivitet, d.v.s. förbindelse, ett stort problem för sjöar och vattendrag. Det hindrar möjlighet till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material i uppströms och nedströms riktning. Enligt Havs- och vattenmyndighetens årsredovisning 2015 finns det i dagsläget 634 fiskvägar inrapporterade till databasen Åtgärder i Vatten.

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med flera myndigheter och andra intressenter fört en dialog om miljöhänsyn i vattenkraftsproduktionen. Havs- och vattenmyndigheten har även presenterat förslag på hur arbetet med tillsyn av vattenverksamheter kan förbättras för att miljökvalitetsmålet ska nås.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen orsakar transporter över vattendrag körskador som kan påverka vattnets kvalitet vid var tredje avverkning. I 13 procent av avverkningarna orsakar skogsbruket stor negativ påverkan på vattendragen, vilket betyder att cirka 2 000 nya vattendrag per år får stora skador. Körskador medför risk för utlakning av giftigt metylkvicksilver, uttransport av slam och organiskt material samt pH-förändringar.

Inom skogssektorn bedrivs arbete för att komma till rätta med körskadorna, bl.a. har Skogsstyrelsen tillsammans med näringen tagit fram målbilder för en god miljöhänsyn till mark och vatten. Sedan 2014 tillhandahåller Skogsstyrelsen data från laserskanning som är fritt tillgängliga och som bl.a. synliggör markfuktighet, vattendrag och diken. Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket har tagit fram en nationell strategi för att kunna prioritera åtgärder för att minska jordbrukets fysiska påverkan på vattenmiljön.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2016 är trenden för laxbestånden i Södra Östersjön och västkusten svagt negativ. Skärpt reglering av fisket i Östersjön, fiskevårdsåtgärder, restaureringar och förbättrad naturlig överlevnad har stärkt de nordligaste bestånden av vildlax. Enligt samma rapport är tillståndet för vattenmiljöer i fjällen gynnsamt, med undantag för stora vattendrag som påverkas av vattenkraft. I övriga landet har nästan alla naturtyper i art- och habitatdirektivet (92/43/EEG) ogynnsam bevarandestatus.

Under året fattades beslut om att skydda 1 280 hektar sjöar och vattendrag som naturreservat.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Antalet rödlistade sötvattensarter (enligt den svenska rödlistan från 2015) är i samma storleksordning som 2010. Enligt en rapport från Havs- och vattenmyndigheten har antalet fiskarter liksom antalet individer av varje art ökat i de vatten som kalkas. Rapporten visar också att det tar 10–20 år att återställa ett vatten.

År 2015 fanns det åtgärdsprogram för 131 hotade arter varav 11 var för arter som är beroende av sötvattensmiljöer. Flera myndigheter och ideella organisationer arbetar med att restaurera och biologiskt återställa sjöar och vattendrag. Skyddet av värdefulla sjöar och vattendrag sker dock fortfarande relativt långsamt. Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden redovisas under avsnittet Ett rikt växt- och djurliv.

Främmande arter och genotyper

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 om att förebygga och hantera introduktion och spridning av invasiva

främmande arter trädde ikraft den 1 januari 2015. Bestämmelserna i förordningen ska förebygga att invasiva främmande arter etableras samt vara ett verktyg för att bekämpa redan etablerade arter. Signalkräfta och ullhandskrabba som finns i svenska inlandsvatten ingår bland de 37 arter som är uppförda på förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse enligt förordningen.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
Det bedrivs ingen kommersiell verksamhet med genetiskt modifierade vattenlevande organismer i Sverige.

Bevarade natur- och kulturvärden

Nio län i södra Sverige har under 2015 slutfört projektet Vårda vattendragens kulturarv, vilket har resulterat i vårdåtgärder och nya informationsmaterial. Riksantikvarieämbetet har under året börjat utvärdera hur kulturmiljöer beaktas när åtgärder vid vattendrag genomförs. Under 2015 har inga nya kulturresevat i anslutning till sjöar och vattendrag bildats. Vattenkraftens kulturmiljöaspekter har ingått i dialogen om vattenkraft. Regeringen gav i regleringsbrevet för 2016 länsstyrelserna i uppdrag att bl.a. redogöra för hur man arbetar för att överbygga eventuella konflikter mellan naturvårdsintressen och kulturmiljöintressen vid hantering av småskalig vattenverksamhet.

Friluftsliv

Sjöar och vattendrag är viktiga för friluftslivet. Promenader, fiske, jakt och bad är exempel på vanliga friluftaktiviteter vid vatten. En förutsättning för friluftsliv vid vatten är tillgänglighet. Om strandzonen bebyggs kan möjligheter till friluftsliv och andra ekosystemtjänster påverkas negativt, liksom livsmiljöer för arter och möjligheten för arter att sprida sig. Av det totala antalet nyuppförda byggnader uppfördes cirka 10 procent i strandskyddat område under 2010–2014. År 2014 har antalet ökat jämfört med åren innan.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Alla sjöar och vattendrag kommer inte att uppnå god ekologisk och kemisk status eller god ekologisk och kemisk potential inom en generation. Fysisk påverkan i vattenmiljöer, övergödning, försurning och miljögifter är de främsta orsakerna till att målet inte nås. Fysisk påverkan orsakas av tidigare och pågående vattenkraftsproduktion, skogsbruk, jordbruk och infrastruktur. Det finns cirka 2 000 vattenkraftverk och cirka 10 000 dammar. Den fysiska påverkan i form av vandringshinder och förändrad vattenreglering är omfattande. Dammbyggen, vandringshinder, rensningar, markavvattning och körsador i jord- och skogsbruket bidrar till påverkan. Det viktigt att minska skador och läckage från dessa näringar, särskilt ur ett lokalt perspektiv. Det är i detta sammanhang viktigt att hänsyn också tas till behovet av att skydda värdefulla kulturmiljöer.

Regeringen anser att åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå målet.

Det finns ett behov av vidareutvecklad miljöövervakning för att ge säkrare statusklassificeringar av våra vatten och säkerställa effektiva åtgärder.

För att nå etappmålet om skyddade områden behövs ett intensifierat arbete med att inrätta skyddsområden för värdefulla sjöar och vattendrag som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster. Havs- och vattenmyndigheten kommer under 2016 ta fram en vägledning för inrättande av vattenskyddsområden.

Att restaurera sötvattensmiljöer är viktigt både för att bevara biologisk mångfald och för att upprätthålla ekosystemtjänster. Restaureringsinsatser bör prioriteras utifrån hur de bidrar till en fungerande grön infrastruktur. Samplanering med insatser för restaurering av våtmarker kan skapa synergieffekter för flera miljö kvalitetsmål.

Åtgärdstakten för att få en fullgod rening av avloppsvatten från små avlopp behöver öka. Förbättrad provning och tillsyn krävs.

Det behövs ökad tillsyn, fler omprövningar och tillståndsprövningar samt ökad byggnation av fiskvägar eller faunapassager vid vattenkraftverk. Tillsynen bör fokuseras på de objekt som ger störst miljöeffekt. De insatser som finns för friluftslivet, såsom kommunal översiktsplanering

och de lokala naturvårdssatsningarna (LONA), bör fortsätta.

Regeringen har gett länsstyrelserna i Värmland och Gävleborg uppdrag att samla och sprida kunskap om långsiktiga åtgärder mot översvämningsmygg. Samtidigt fick Naturvårdsverket i uppdrag att bevaka forskning om förekomsten av översvämningsmygg och effekter av biologisk myggbekämpning.

3.5.10 Grundvatten av god kvalitet

Miljö kvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag. Sveriges geologiska undersökning (SGU) är målsansvarig myndighet.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- grundvattnets kvalitet,
- grundvattenförekomstens kemiska status,
- utströmmande grundvattens kvalitet,
- grundvattenförekomstens kvantitativa status,
- grundvattennivåer, och
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Resultat

Grundvattnets kvalitet och kemiska status

Enligt Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering 2015 (Naturvårdsverket rapport 6666) har huvuddelen av det grundvatten som används som dricksvatten i Sverige en acceptabel kvalitet vad gäller föroreningar. Kännedomen om förekomsten av organiska miljögifter, läkemedelsrester och andra ämnen som kan påverka människors hälsa är dock låg på grund av bristande provtagning av riskämnen. I vattenmyndigheternas bedömning för 2015 av vattenförvaltningens drygt 3 000 grundvattenförekomster anges att drygt 2 procent har dålig status och att knappt 20 procent riskerar att inte

nå god status till 2021. Bristerna i grundvattenövervakningen som lyftes fram i Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering 2015 kvarstår. Detta uppmärksammas också av i stort sett alla länsstyrelser i deras årliga redovisning av miljö kvalitetsmålen.

Förekomsten av högfluorerade ämnen (PFAS) i grundvatten och dricksvatten har varit i fokus under 2015. Totalt har cirka 35 procent av de kommunala vattentäkterna och vattenverken undersökts och av dessa har cirka 6 procent påtagliga PFAS-halter, men enbart ett fåtal har halter över åtgärdsgränsen. Problemets omfattning i enskilda brunnar är okänd. Andra kvalitetsproblem i Sveriges grundvatten som lyfts fram av länen är framförallt bekämpningsmedel och klorid liksom att vissa län med stor andel jordbruksmark har problem med nitrat.

Enligt miljömålsindikatorn *Vattenskyddsområden* saknar många kommunala grundvattentäkter fortfarande vattenskyddsområden. Arbetet med att ta fram vattenskyddsområden vid vattentäkter går långsamt. I vissa fall kan det även finnas andra kommunala intressen som ställs mot förbud och skyddsåtgärder.

Regionala och kommunala vattenförsörjningsplaner är viktiga underlag i vattenförsörjningsplaneringen. Framställandet av vattenförsörjningsplaner har haft en positiv utveckling under 2015. Mer än hälften av länen har nu tagit fram vattenförsörjningsplaner.

Naturvårdsverket har redovisat ett regeringsuppdrag att analysera av miljögifter i vatten och biota, d.v.s. i den levande faunan och florin inom ett specifikt område. Naturvårdsverket har även finansierat genomförandet av en screeninginsats med fokus på högfluorerade ämnen i yt- och grundvatten. Havs- och vattenmyndigheten redovisade under 2015 ett regeringsuppdrag om vattenanknuten recipientkontroll, där myndigheten bl.a. skulle analysera och föreslå hur verksamhetsutövers egenkontroll av vattenrecipienter bättre kan samordnas med den regionala och nationella miljöövervakningen. Samordningen ska bidra till uppföljningen av de vattenanknutna miljö kvalitetsmålen. Arbetet med att förändra miljöövervakningen för att bättre uppfylla krav enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) har fortsatt.

Kvaliteten på utströmmande grundvatten

SGU arbetar med att förbättra kunskapen om akvatiska och terrestra ekosystem som antingen är beroende av, eller som påverkas negativt av, olika kemiska parametrar i utflöden av grundvatten. SGU har under året tagit fram en rapport om kvantitativa och kvalitativa påverkansfaktorer på grundvattenberoende ekosystem liksom en rapport avseende geologi och grundvattenberoende ekosystem.

Grundvattennivåer och grundvattnets kvantitativa status

EU:s ramdirektiv för vatten ställer krav på länder att klassificera grundvattenförekomster. Flera län har mot bakgrund av detta inlett en kontinuerlig nivåövervakning i större grundvattenförekomster för att säkerställa möjligheterna till en korrekt statusklassificering. Ett samarbete mellan SGU och SMHI har lett till att modellerade värden för grundvattensmagasinens fyllnadsgrad finns tillgängliga för varje dygn och delavrinningsområde. Detta förväntas ge en ökad precision i grundvatten- och översvämningssprognoserna.

Bevarande av naturgrusavlagringar

Inom flera olika användningsområden finns det en lång tradition av att använda naturgrus, t.ex. inom produktion av betong. Naturgrus är fortfarande mer lättillgängligt och billigare än bergkross. Uttaget av naturgrus visar dock en nedåtgående trend från mitten av 1990-talet och fram till idag. Minskningen som i början var kraftig har dock under senare år planat ut. Inom användningsområden där det finns alternativa material, främst bergkross, fortsätter dock användningen av naturgrus att minska. Det gäller exempelvis väg- och fyllnadsändamål. Användningen av naturgrus för produktion av betong minskar däremot inte. Naturgrusskatten höjdes 2015 från 13 kronor/ton till 15 kronor/ton. Naturvårdsverket bedömer i Årlig uppföljning 2016, med stöd av SGU:s information, att höjningen inte har haft någon miljöstyrande effekt.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Kunskapen om grundvattnets betydelse och värde, liksom vad som påverkar dess kvalitet, är generellt sett låg i samhället. Grundvattenfrågorna behöver lyftas i miljöarbetet och grundvattnets roll såväl inom samhällsplaneringen som för ytvattnets kvalitet och som naturresurs behöver belysas. En utökad och utvecklad miljöövervakning av grundvatten, både generellt och avseende miljögifter är en förutsättning för att rätt åtgärder ska kunna sättas in i tid. Regeringen tillförde därför under 2016 nya medel på anslag 1:2 *Miljöövervakning m.m.*, bl.a. för att kunna förbättra miljöövervakningen av grundvatten.

Stora kunskapsbrister kvarstår om hur mycket vatten som tas ut för dricksvattenförsörjning och andra ändamål samt om nybildningen av grundvatten för de enskilda grundvattenförekomsterna. Korrekta bedömningar av grundvattnets kvantitativa status behövs, och den positiva utvecklingen där allt fler vattenförsörjningsplaner tas fram på regional och kommunal nivå behöver fortsätta.

Regeringen kan se ett behov av fortsatta beslut om fler vattenskyddsområden vid vattentäkter samt uppdateringar av avgränsningarna av skyddsområdena liksom av skyddsföreskrifterna.

Antalet täktstillstånd för naturgrus minskar. Mer än hälften av naturgruset som används idag levereras till betongproduktion och i län med stor naturgrus användning behöver användningen minska. Att ställa om till att istället använda krossat berg kräver etablering av nya bergtäkter. Det är av vikt att fortsätta arbeta med att ta fram materialförsörjningsplaner som tydliggör behov och tillgång av ballastmaterial.

I oktober 2015 fick en särskild utredare i uppdrag att analysera orsakerna till spridningen av högfluorerade ämnen (PFAS) i grundvatten och dricksvatten. Utredaren lämnade sin rapport i mars 2016. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

3.5.11 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljö kvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden.

Närings-, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet avseende fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341),
- tillståndet avseende god ekologisk och kemisk status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- kusternas och havens ekosystemtjänster,
- grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur.
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden,
- tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet, och
- havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller.

Resultat

Fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341)

Preciseringen är direkt kopplad till de krav som finns i havsmiljöförordningen. Genom denna förordning genomförs havsmiljödirektivet

(2008/56/EG). Under 2012 gjordes den senaste bedömningen av miljöstatus i svenska hav inom ramen för arbetet med havsmiljödirektivet. Den samlade slutsatsen visar att god miljöstatus i många fall inte uppnås. Under 2015 har arbetet fortsatt med att genomföra direktivet. Havs- och vattenmyndigheten fastställde i december 2015 ett åtgärdsprogram med 32 åtgärder för att förbättra miljöstatusen. Enligt Havs- och vattenmyndighetens rapport God havsmiljö 2020: Åtgärdsprogram för havsmiljön (2015:30) har nyttan av åtgärderna uppskattats utifrån förbättrade ekosystemtjänster (som fiske och turism) och beräknas sammantaget överstiga kostnaderna för åtgärderna. Regeringens Miljömålsråd, som är en plattform för 17 myndigheters åtgärdsarbete, presenterade också i mars 2016 sin gemensamma åtgärdslista som bland annat gäller kust och havsmiljön.

Under året har Havs- och vattenmyndigheten arbetat med den revision som genomförs på EU-nivå av kommissionsbeslutet (2010/477/EU) för havsmiljödirektivet. Kommissionsbeslutet innehåller preciseringarna för vad som kännetecknar god miljöstatus i havet. Arbetet för att minska övergödningen börjar ge resultat. Näringsbelastningen till Östersjön minskar från både Sverige och totalt sett. Den allvarliga syresituationen på Östersjöns bottnar kvarstår dock. Se även resultattexten för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

Av 46 fiskbestånd i svenska havsområden som idag nyttjas kommersiellt av bland andra Sverige, bedöms 12 nå god miljöstatus medan 23 inte gör det (HaV:s rapport 2015:30). För resterande 11 bestånd är kunskapen otillräcklig för en bedömning. Detta får även konsekvenser för statusbedömningen av ekosystemtjänster. Marint skräp och särskilt mikroplaster uppmärksammas som en allvarlig fråga för havsmiljön i Naturvårdsverkets årliga uppföljning. Oskar antog en regional aktionsplan för marint skräp 2014 och Helcom antog en motsvarande plan 2015. Sverige leder det regionala arbetet inom Oskar och Helcom med att förbättra hanteringen av skräp i samband med fiske och att sammanställa bästa tillgängliga teknik för rening av skräp i avloppsvatten. Regeringen har lagt ett uppdrag till Naturvårdsverket för att identifiera och föreslå åtgärder mot utsläpp av mikroplaster till havet från viktigare källor i Sverige. Uppdraget ska redovisas 2018. Kemikalieinspektionen har på

uppdrag av regeringen analyserat förutsättningarna för ett nationellt förbud mot mikroplast i kosmetika. Rapporten remitteras under 2016.

Status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Målet är att kustvattenförekomsterna ska uppnå eller bibehålla minst god ekologisk och kemisk status senast år 2015. Naturvårdsverkets rapport (6707) visade att 17 procent av kustvattenförekomsterna uppnår minst god ekologisk status medan motsvarande siffra vid statusklassningen 2009 var 14 procent. Den främsta anledningen till att god ekologisk status inte nås är att närsaltskoncentrationerna är för höga, det vill säga övergödning. Flera miljögifter som förbjudits tidigare minskar, medan halterna av ämnen som kommit ut på marknaden senare, som exempelvis flamskyddsmedlet PFOS, fortsätter att öka. Regeringen anser att åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) och havsmiljödirektivet (2008/56/EC) och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå målet. Havs- och vattenmyndigheten har även reviderat sina villkor för miljö kvalitetsnormer för yt vatten mot bakgrund av en revision på EU-nivå. Listan av prioriterade ämnen uppgår därmed nu till 45 ämnen.

Kusternas och havens ekosystemtjänster

Analys av ekosystemtjänster är ett sätt att synliggöra och värdera människors beroende av ekosystemen för sitt välbefinnande och välfärd. För havet kan det röra sig om produktion av livsmedel och syre, klimatreglering, kulturarv och rekreation. Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en rapport (2015:12) där man bedömt statusen för 23 olika ekosystemtjänster i svenska havsområden. Näringsvävens funktion och områdenas förmåga att producera livsmedel ansågs som dåliga i alla havsområden. Ett fåtal ekosystemtjänster som t.ex. områdenas förmåga att leverera genetiska resurser, energi och utbildning ansågs ha god status.

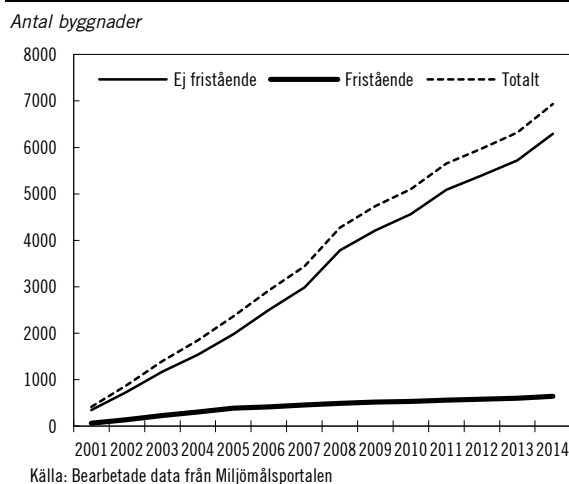
Arbetet med att genomföra den gemensamma fiskeripolitiken (EU:s förordning 1380/2013) har fortsatt under året med fokus på framför allt landningsskyldigheten. Som en del i genomförandet har EU kommit överens om en flerartsplan för förvaltningen av Östersjöns torsk, sill/strömming och skarpsillsbestånd. I planen har målen för EU:s gemensamma

fiskeriförvaltning konkretiserats. Planen är därför central även för att nå målen för fiskbestånden och de marina näringsvävarna enligt havsmiljöförordningen (2010:1341). Under 2015 beslutade regeringen om en Maritim strategi för att utveckla de maritima näringarna på ett hållbart sätt samtidigt som havsmiljön och attraktiva kustområden säkerställs. Regeringen beslutade under 2015 om en havsplaneringsförordning (2015:400). Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ta fram förslag till havsplaner. Havsplanerna ska utformas så att de bidrar till att god miljöstatus i havsmiljön nås och upprätthålls. De färdiga havsplanerna ska beslutas av regeringen senast 2021.

Grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur

Grunda områden är mycket viktiga ur ett biologiskt perspektiv samtidigt som de ofta är starkt påverkade av mänskliga aktiviteter och exploatering. Enligt Naturvårdsverkets rapport Mål i sikte (Rapport 6662, volym 2) bör befintliga styrmedel kunna säkerställa ett hållbart nyttjande av kustmiljöer. Vissa hinder finns dock för att styrmedlen ska fungera fullt ut. Antalet nya byggnader inom 100 meter från stranden har ökat sedan 2001 enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning.

Diagram 3.4 Nya byggnader inom 100 meter från havsstrand, exklusive tätort 2001-2014

Arbetet med att utveckla en fungerande grön infrastruktur är viktigt i kust och havsområden. Syftet är att säkerställa den biologiska mångfalden och leverans av framtida ekosystemtjänster genom att se till att arter kan

migrera mellan områden (konnektivitet) i kust- och hav. Som underlag för arbete med bl.a. grön infrastruktur har Havs- och vattenmyndigheten under året påbörjat planeringen av en omfattande nationell kartering av marina livsmiljöer. Göteborgs universitet har även presenterat konnektivitetsstudier för Västerhavet.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning bedöms de flesta marina naturtyper ha en otillfredsställande eller dålig status enligt art och habitatdirektivet (92/43/EEG). Enligt den svenska rödlistan för 2015 uppvisar havsmiljön, tillsammans med odlingslandskapet, störst andel rödlistade arter. Anledningarna till detta är flera, bl.a. övergödning, påverkan på botten och dess livsmiljöer, tillstånd för typiska arter och överexploatering. Många bestånd av fisk och fisksamhällen når idag inte god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) vilket i första hand beror på negativ påverkan från fiske, övergödning och förändringar av habitat. Detta sänker också områdenas förmåga att producera ekosystemtjänster som livsmedel. Det gäller exempelvis för torsk i västra Östersjön och Kattegatt. För torsken i östra Östersjön är beståndssituationen osäker och framför allt avsaknaden av stor torsk. För pelagiska arter som sill och skarpsill är läget generellt bättre. Detsamma gäller räka. När det gäller kustarter som gädda och abborre är den lokala variationen stor men fisket bör i varje fall inte öka på dessa bestånd. Bestånden av lax utvecklas sedan sekelskiftet fortsatt positivt i norra Östersjön medan vissa laxälvar i södra Östersjön fortfarande är svaga.

Flera fisk- och växtätande sjöfågelarter har stabila eller växande häckfågelbestånd, medan musselätande större dykänder som t.ex. ejder, alfågel och svärta har minskat kraftigt under de senaste 20 åren. Dessa arter är numera rödlistade enligt den svenska rödlistan 2015.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

I den svenska rödlistan från 2015, som visar arters och lokala populationers risk att dö ut, är 318 havslevande arter rödlistade, två fiskarter bedöms vara regionalt utdöda. Det har länge funnits stora brister i kunskapen om livsmiljöernas utbredning i havsområden och Havs- och vattenmyndigheten har därför tagit

fram en plan för nationell kartering. Informationen från karteringar kommer att vara ett viktigt redskap i arbetet med havsplanering, skydd av områden och grön infrastruktur.

Inom Ospar och Helcom har Sverige varit aktivt i arbetet med att ta fram åtgärdsplaner för de arter och habitat som listats som hotade.

Främmande arter och genotyper samt genetiskt modifierade organismer

I januari 2015 antogs EU-kommissionens förordning om invasiva främmande arter (1143/2014). Ett förslag till genomförandeakt med 37 arter har godkänts av kommittén för förordningen men förslaget har ännu inte antagits som en delegerad akt.

Under 2015 lanserade Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med andra myndigheter, inklusive universitet en app kallad "Rappen" som är tänkt att underlätta för exempelvis allmänheten att rapportera främmande och hotade arter i havet. Exempelvis har fynd av den invasiva blåskrabban identifierats med Rappen. Havs- och vattenmyndigheten arbetar också med att ta fram ett övervakningsprogram för främmande arter som beräknas vara klart 2017. För att begränsa spridningen av främmande arter i marin miljö är barlastkonventionen ett viktigt styrmedel. Sverige har ratificerat Barlastkonventionen och verkar för att ytterligare stater ska ratificera så att denna kan träda i kraft så snart som möjligt. Det bedrivs idag ingen kommersiell verksamhet med genetiskt modifierade vattenlevande organismer i Sverige.

Havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden redovisas under avsnittet Ett rikt växt- och djurliv. Havs- och vattenmyndigheten lämnade en fördjupad analys av nätverket av marina skyddade områden till regeringen i januari 2016. I analysen beskrivs att andelen hav med områdesskydd har ökat från 6,3 procent till 6,6 procent sedan 2013. Under samma tid har antalet marina naturreservat ökat från 42 till 60. Under året fattades beslut om att skydda 2 740 hektar hav som naturreservat.

Det finns en marin nationalpark och 315 marina Natura 2000 områden. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (Naturvårdsverket rapport 6707) kvarstår stora

brister kring grundläggande kunskaper om utbredningen av naturvärdena under ytan för att kunna bedöma nätverkets status. Havs- och vattenmyndigheten har på uppdrag av regeringen redovisat en nationell handlingsplan för marint områdesskydd den 30 maj 2016. I handlingsplanen lämnar myndigheten förslag och redogör för hur etappmålet om 10 procent marint områdesskydd kan nås till 2020.

Det pågår arbete med att identifiera och införa nödvändiga fiskeregleringar i marina skyddade områden.

Regeringen lämnade den 10 juni 2016, tillsammans med Danmark och Tyskland, förslag till regleringar av fisket i Natura 2000 området Bratten.

Under 2015 har inga nya kulturresevat i havs- och kustlandskap bildats. Exploateringstryck men också glesbygdsproblematik påverkar kulturmiljöerna i kust- och skärgårdslandskapet på olika sätt. Bland annat kan det vara svårt att bevara och förvalta havets kust- och skärgårdsmiljöer när den bofasta befolkningen minskar. I den fördjupade utvärderingen framhåller Havs- och vattenmyndigheten att förutsättningarna för att bevara och förvalta havets och kust- och skärgårdslandskapets kulturmiljöer är otillräckliga och det är svårt att bedriva traditionella näringar som fiske och skärgårdsjordbruk. För att möta preciseringen om kulturmiljövärden framhåller utvärderingen bl.a. behovet av en proaktiv fysisk planering, resurser för skydd och skötsel, ett utvecklat tvärsektorielt arbete och förbättrade kunskapsunderlag.

Tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet

Kunskapen om statusen för de kulturhistoriska lämningarna som vrak under vattnet är i dag ofullständig. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (Naturvårdsverket rapport 6707) omfattas t.ex. inte fiske av dagens lagkrav och bottenrålning befaras orsaka skada på kulturarv under vatten.

I Östersjön och Bottenhavet är förhållandena för bevarande av trä goda och i dessa hav finns ett närmast världsunikt arkiv av bevarade vrak som förlist vid olika tidpunkter genom historien. Det finns faktorer som hotar förhållandena bl.a. av förändrat klimat och invasiva arter, vilket riskerar att bevarandeförhållandena påverkas negativt.

I samband med att kulturmiljölagen ändrades 2014 förlorade vissa vrak sitt skydd. Flera län som Norrbotten, Västerbotten och Kalmar utreder nu hur skyddet kan stärkas men också hur det maritima kulturarvet bättre kan tas tillvara inom besöksnäringen.

Havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller

Trycket på havsmiljön påverkar människans möjligheter att använda havets ekosystemtjänster som friluftsliv, rekreation och turism. Regeringens tio mål för friluftslivspolitiken har följts upp och visar att det framför allt är miljöer nära hemmet som besöks mest och i mindre grad skyddade områden. I synnerhet områden som ligger nära vatten är attraktiva vilket visar betydelsen av tillgängliga strandnära områden. Bebyggelsen i strandnära områden fortsätter dock att öka, se diagram 3.4.

Havs- och vattenmyndighetens statistik från 2013 visade att fritidsfisket utmed kusterna och i havet uppgick till 4 miljoner fiskedagar. En uppdatering utförs under 2016. Ungefär en fjärdedel av fritidsfiskarna är kvinnor. För att allmänheten lätt ska kunna hitta gällande regler för fritidsfisket har Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket skapat en ny webbplats (www.svenskafiskeregler.se). Målet enligt EU:s badvattendirektiv är att alla större bad ska ha åtminstone tillfredsställande kvalitet senast vid slutet av 2015 års badsäsong. Inför badsäsongen 2016 har 86 procent av Sveriges kustbad tillfredsställande kvalitet.

Anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* (tidigare anslag 1:12). År 2015 omfattade anslaget 686 564 000 kronor.

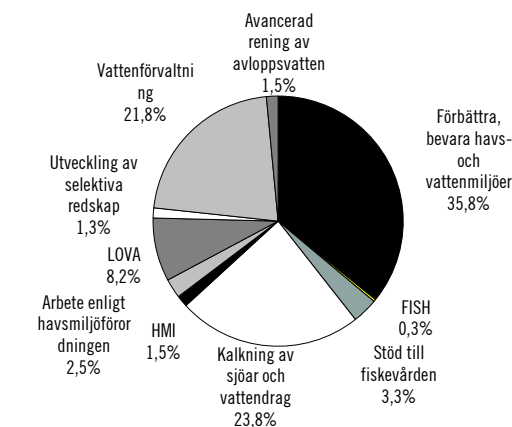
Under 2015 har myndigheten arbetat vidare med utveckling av anslaget användning. Anslaget har haft positiva sysselsättningseffekter både i form av direkta anställningar och indirekt genom stöd till olika projekt. Anslaget går till åtgärder bland annat för att restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer, arbete enligt havsmiljöförordningen, kalkning av sjöar och vattendrag, lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), fiskevård, havsplanering och vattenförvaltning.

Av anslaget har 466 miljoner kronor fördelats till länsstyrelserna under 2015, som vidarefördelat merparten till externa projekt.

LOVA-projekt har en hög efterfrågan och, under 2015 fattade länsstyrelserna beslut om 154 nya bidrag på totalt ca 50 miljoner i direkta projektbidrag. Detta är dock något lägre än tidigare år vilket kan förklaras av vissa ändringar av vilka projektformer som är stödberättigade under olika anslag. Av de kust- och havsrelaterade projekten har det framför allt gällt algskörd, musselodlingar, våtmarksprojekt och VA-projekt. Utöver bidraget till länsstyrelserna avsatte myndigheten ca 40 miljoner kronor av anslaget till 24 större åtgärdsprojekt under 2014. Syftet var att stimulera och utveckla arbetet med större åtgärdsprojekt.

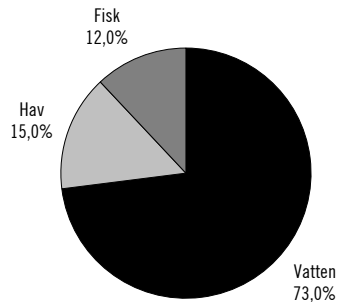
Under 2015 har ytterligare 24 projekt beviljats anslag för sammanlagt 14 miljoner. Som exempel på åtgärder som erhållit medel kan nämnas jordbruksrelaterade åtgärder med fokus på övergödning och biologisk mångfald, samt åtgärder i Helgöåns avrinningsområde för att uppnå god ekologisk status och en bättre miljösituation i Hanöbukten samt återställning av flottledspåverkade miljöer i Lögdeälven och Sävarån samt två lax- och havsöringsvatten. För att underlätta arbetet med att nå etappmålet om 10 procent skyddade akvatiska miljöer gjordes också en särskild satsning på 10 miljoner kronor där länsstyrelserna fick möjlighet att söka medel för detta arbete.

Diagram 3.5 Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per villkor i regleringsbrevet

Källa: Havs- och vattenmyndigheten

Diagram 3.6 Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per förvaltningsområde

Källa: Havs- och vattenmyndigheten

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Användningen av havens resurser genom näringsverksamhet, rekreation eller annat användande bör ske på ett långsiktigt hållbart sätt. Den biologiska mångfalden, vattenkvaliteten och ekosystemens förmåga att leverera livsmedel och friska kustmiljöer ska därmed säkerställas. Regeringen anser att åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen.

Exploateringen av kustmiljöer ökar kontinuerligt och påverkar både den biologiska mångfalden i grunda kustområden och tillgängligheten för friluftslivet. Användningen av befintliga styrmedel för att minimera negativa effekter på kustekosystem och friluftsliv behöver säkerställas.

Havs- och vattenmyndighetens analys av effekterna av det antagna åtgärdsprogrammet för havsmiljöförordningen visar också att de förväntas skapa ett stort antal arbetstillfällen. Havsplaneringen av havet är det främsta verktyget för att avgöra hur resurserna och utrymmet i havet ska fördelas. En marin fysisk planering som bidrar till att god miljöstatus i havsmiljön nås eller upprätthålls är en viktig grund för att nå miljökvalitetsmålet. I Sveriges maritima strategi (Näringsdepartementet N2015.28) redovisas möjligheterna för att utveckla hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad

miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö. Skyddade marina områden är ett mycket viktigt verktyg för att bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Den nationella handlingsplanen som Havs- och vattenmyndigheten presenterade i juni 2016 syftar till att nå etappmålet om 10 procent skyddade områden. Kunskapen om marina ekosystem och utbredning av marina naturtyper bör fortsatt utvecklas. Arbetet med skyddade områden ses som en integrerad del av övrig kust- och havsförvaltning.

Det finns behov av ökad kunskap och tillgång till planeringsunderlag för att tillvarata, vårda och utveckla de kulturmiljövärden som finns i havs-, kust- och skärgårdslandskapet och för att skapa förutsättningar för att kulturhistoriska lämningar under vatten också skyddas. Här är fortsatt samarbete mellan berörda aktörer av stor vikt.

Arbetet med att genomföra EU:s gemensamma fiskeripolitik domineras för närvarande av att man inför landningsskyldighet för arter som omfattas av fångstbegränsningar och utvecklar flerårsplaner för olika fiskbestånd. Regeringen anser att detta är viktiga verktyg för att miljökvalitetsmålet ska kunna nås. Havs- och vattenmyndigheten arbetar därför med en strategi för hur fiskeriförvaltningen kan utvecklas för att bidra till miljökvalitetsmålet. Under året har också EU-kommissionen godkänt Sveriges havs- och fiskeriprogram vilket kan ge aktörer möjligheter att söka medel för att vidta åtgärder för att nå målet.

3.5.12 Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden,

- våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- våtmarker är återskapade,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter utgör inget hot,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade, och
- våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet.

Resultat

Mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål saknas data för bedömningen med undantag av palsmyrar, vars utbredningsområde riskerar att minska på grund av ett varmare klimat (Naturvårdsverket rapport 6707).

Våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna

Restaurering av myrar inom ramen för Life-projektet Life to ad(d)mire har enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål sannolikt bidragit till minskad klimatpåverkan från cirka 4 000 hektar utdikad myr. Det årliga värdet av restaureringen av Hemmesta sjöäng i Värmdö kommun beräknas till cirka 20 miljoner kronor (Värmdö kommun, Svensk ekologikonsult AB och Världsnaturfonden 2014).

Våtmarker är återskapade

Från landsbygdsprogrammet fanns under 2015 inga nya medel att söka för att anlägga våtmarker men medel från tidigare år resulterade i att 1 513 hektar våtmarker har restaurerats under året med stöd från landsbygdsprogrammet. Det är betydligt mer än året innan.

Life-projektet Life to ad(d)mire har restaurerat cirka 4 000 hektar utdikade och igenvuxna våtmarker i 35 Natura 2000-områden

under åren 2010–2015. Våtmarkerna finns i sju olika län och projektet förväntas även ge en positiv effekt på ytterligare cirka 40 000 hektar våtmark i anslutning till restaureringarna.

Det finns även andra exempel på restaurering av våtmarker som har genomförts av Våtmarksfonden, Sportfiskarna, kommuner, skogsföreningar och skogsbolag.

Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

I Sveriges senaste rapportering av bevarandestatus för naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv, vilken gjordes 2013, bedömdes att bevarandestatusen för våtmarker nedanför fjällområdet i huvudsak är ogynnsam. Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål visar inte någon förändrad bevarandestatus under året.

Hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

Antalet hotade arter i rödlistan 2015 har ökat i jämförelse med rödlistan 2010, vilket enligt ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet beror på förbättrat kunskapsläge. Torrläggning, igenväxning och vattenreglering har en negativ påverkan på cirka 600 arter. Cirka 30 procent av de rödlistade arterna i våtmarker har minskat i utbredning.

Främmande arter utgör inget hot

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har bekämpning av främmande arter som förekommer i våtmarker utförts, t.ex. av skunkkalla, mårdhund, vresros, jätteloka, sjögull och mink. I exempelvis Hallands län har Laholms kommun tillsammans med Hushållningssällskapet haft ett projekt där skolungdomar arbetat med att gräva bort gul skunkkalla längs ett vattendrag.

Den så kallade Chytridsjukan breder ut sig och har drabbat grodor i fyra län, bl. a. rödlistade arter enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål och etappmål.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Inget hot från genetiskt modifierade organismer bedöms förekomma enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål och etappmål.

Våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade

Normalt avstyrs exploateringar och ingrepp i de mest värdefulla våtmarkerna genom den lagstiftning som finns. Men uppföljningen av miljökvalitetsmålet pekar på att värdefulla våtmarker skadas och växer igen. Det försämrar eller förstör natur- och kulturvärden samt ekosystemtjänster. Olaglig terrängkörning orsakar också skador på våtmarker.

Regeringen har under året utsett två nya Ramsarområden i Sverige och gränsjusteringar av andra områden har skett vilket medfört en utökning av arealen av sådana områden med 5 532 hektar. Under året skyddades 3 470 hektar våtmarker som naturreservat varav 2 815 hektar ingår i myrskyddsplanen. Dessutom säkrades i en uppgörelse mellan Naturvårdsverket och Sveaskog cirka ca 12 000 hektar våtmarker i Norrbottens län, varav ca 3 400 hektar ingår i myrskyddsplanen.

Våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har flera länsstyrelser arbetat med insatser för tillgängligheten till våtmarker. Som exempel kan nämnas att en natur- och kulturslinga har anlagts vid ängslador och slåttermader på Färjansö i Jönköpings län. Vid Lilla Attsjön i Kronobergs län finns exempel på ett privat initiativ som har skapat möjligheter till friluftsliv i anslutning till anlagda våtmarker.

Enligt en nationell undersökning om svenska folkets friluftsvanor uppger 75 procent att de inte alls är störda av buller vid friluftsliv i våtmarker (Fredman och Hedblom 2015).

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljökvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljökvalitetsmålet kan nås.

De flesta naturtyper och arter i våtmarker nedanför fjällen har inte gynnsam bevarandestatus. Skador på våtmarker som orsakats under lång tid fortsätter att ge negativa effekter. Markavvattning, upphörd hävd och kvävenedfall har orsakat långsamma förändringar, exempelvis i form av igenväxning. Ytterligare våtmarker skulle behöva skyddas, skötas, restaureras och miljöhänsynen skulle

behöva bli bättre för att nå miljökvalitetsmålet och säkra kulturmiljövärden kopplade till våtmarker.

Den negativa trenden vad gäller våtmarkernas miljö tillstånd orsakas bl.a. av den kumulativa effekten från en lång tids dikningar, torvtäkter och skogsbruksåtgärder.

Insatserna för våtmarkerna som gjorts under 2015 i form av skydd, skötsel och restaurering har inte nått upp till behovet för att vända denna negativa trend. Utvecklingen av landsbygd-programmet bedöms inte förändra situationen märkbart. Arbetet med att skydda och återskapa våtmarker behöver fortsätta.

3.5.13 Levande skogar

Miljökvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas. Inriktningen är att miljö-kvalitetsmålet ska nås inom en generation.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna,
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,

- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade,
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Resultat

Skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna

Verksamhetsutövare inom skogsbruket har under den senaste femårsperioden kvävegödslat cirka 60 000 hektar skogsmark per år, varav merparten utförs i Norrlandslänen och Dalarna (Skogsstyrelsen Meddelande 1/2016). Forskning från Sveriges lantbruksuniversitet visar att skogsgödsling förändrar markvegetationen. Förändringarna är större på lång sikt än på kort sikt, eftersom effekterna av gödsling på markvegetationen förstärks kraftigt i samband med slutavverkning.

Markberedning utförs på cirka 95 procent av den slutavverkade arealen (cirka 200 000 hektar) varje år. Markberedning kan ge betydande negativa miljöeffekter som skador på mark, biologisk mångfald, forn- och kulturlämningar samt negativ påverkan på lavtäcket i renbetesland.

Skyddsdikning utförs vid cirka 1 500 slutavverkningar varje år.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen orsakar transporter över vattendrag körskador som kan påverka vattnets kvalitet vid var tredje avverkning. I 13 procent av avverkningarna orsakar skogsbruket stor negativ påverkan på vattendragen, vilket betyder att cirka 2 000 nya vattendrag per år får stora skador. Körskador medför risk för utlakning av giftigt metylkvicksilver, uttransport av slam och organiskt material samt pH-förändringar.

Sedan 2014 tillhandahåller Skogsstyrelsen data från laserskanning som är fritt tillgängliga och som bl.a. synliggör markfuktighet, vattendrag och diken.

Miljöövervakningsdata från Krondroppsnätet visar att merparten provytor på skogsmark har låga nitratkvävehalter. I sydvästra Sverige är nitratkvävehalterna kraftigt förhöjda vilket visar att skogsmarken inte förmår att ackumulera luftnedfallet av kväve. Därmed finns det risk för att nitratkväve kan läcka ut till grund- och ytvatten.

Skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna

Skogen bidrar med många olika ekosystemtjänster. För tjänsterna träråvara och bioenergi finns god tillgång till dataunderlag och analyser för tillstånd och utveckling. För flera av de övriga tjänsterna saknas motsvarande underlag och analyser. Det är därför svårt att utvärdera och följa upp, samt bedöma nyttor och mållkonflikter som uppstår vid förvaltningen av ekosystem. Flera olika tjänster hänger ihop och samverkar. En förutsättning för att skogen ska leverera ekosystemtjänster för samhällets och människors välfärd är att den biologiska mångfalden bibehålls.

Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur

Länsstyrelserna har under året fattat beslut om naturreservat för cirka 16 000 hektar produktiv skogsmark och har slutit naturvårdsavtal med markägare för cirka 1 100 hektar produktiv skogsmark. Cirka 23 procent av 2015 års anslag för skydd av värdefull natur användes för köp och intrångsersättningar för att bilda naturreservatet Hälleskogsbrännan efter den stora skogsbranden i Västmanlands län.

Naturvårdsverket fortsatte under 2015 att arbeta med ersättningsmarker från Sveaskog och förvärvade cirka 2 700 hektar produktiv skogsmark. Naturvårdsverkets bedömning är att de cirka 100 000 hektar produktiv skogsmark som regeringen fört över från Sveaskog till staten för att använda som ersättningsmark bara kommer att räcka till att skydda cirka 60 000 hektar värdefull produktiv skogsmark som naturreservat (M2015/01553).

Skogsstyrelsen har fattat beslut om biotopskyddsområde för 752 hektar produktiv skogsmark och slutit naturvårdsavtal med markägare för 960 hektar produktiv skogsmark.

Naturvårdsverket och Sveaskog har under 2016 slutit en överenskommelse om att cirka 47 000 hektar värdefulla skogs- och våtmarker i Norrbottens län kan skyddas som naturreservat. Naturvårdsverket har i samband med det återkallat sin tidigare hemställan till regeringen att markerna bör överföras från Sveaskog till Naturvårdsverket (M2014/00281/NM).

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att revidera den nationella strategin för formellt skydd av skog. I uppdraget

ingår bl.a. att analysera skyddet av kända värdefulla skogar och behov av ytterligare insatser för att nå miljö kvalitetsmålen, inklusive värden för friluftslivet. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2016. Resultatet från uppdraget ska kunna användas i regeringens arbete med att utveckla nya etappmål för skydd av skog.

Arealen formellt skyddad skog uppgår till totalt cirka 1,2 miljoner hektar produktiv skogsmark, vilket motsvarar drygt 5 procent av den totala arealen i Sverige. Den formellt skyddade skogen är ojämnt fördelad. Nedanför den fjällnära gränsen är tre procent av den produktiva skogsmarken formellt skyddad. Skogsbrukets frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark uppgår till cirka 1,2 miljoner hektar. Av dessa har Skogsstyrelsen klassat 647 000 hektar som områden med höga till mycket höga naturvärden och 143 000 hektar som utvecklingsmark som inom 20–70 år kan utveckla höga naturvärden (beslut om etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster M2014/00593/NM).

Enligt Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering har Skogsstyrelsen totalt registrerat cirka 477 000 hektar nyckelbiotoper (Naturvårdsverket rapport 6666). Varje år avverkas omkring 2 000 hektar kända nyckelbiotoper och områden med höga naturvärden enligt Skogsstyrelsens bedömning. Arealen oregistrerade värdekärnor som avverkas är sannolikt högre (nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt ingår normalt som en delmängd i begreppet värdekärna). Det syns inga trender på att skadebilden minskar när det gäller kända arealer nyckelbiotoper.

Skogsstyrelsen har under året ändrat sina föreskrifter och allmänna råd för att ta bort hinder mot hyggesfritt skogsbruk. Intresset för hyggesfria brukningsmetoder ökar men används fortfarande i marginell omfattning.

Ansökningar om tillstånd till avverkning ovan gränsen för fjällnära skog ökar samtidigt som Skogsstyrelsen i vissa fall nekar tillstånd till avverkningsåtgärder i dessa områden till följd av ändrad praxis. Intrångsersättningar som betalas ut i dessa ärenden kommer att minska Skogsstyrelsens resurser för formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog.

Naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation

Sverige rapporterar bevarandestatus för naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG). Den senaste rapporteringen från 2013 visar att 15 av de 16 skogstyper som omfattas av direktivet har dålig eller otillräcklig bevarandestatus. 20 av 32 rapporterade skogslevande arter har dålig eller otillräcklig bevarandestatus. Merparten av dagens brukade skogar saknar de flesta av de kvaliteter som gäller för habitatdirektivets naturtyper.

Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar att 2 246 skogslevande arter är rödlistade, varav 908 klassas som hotade. Skogsmiljöer är viktiga för 1 813 av de rödlistade arterna. Skogsägare har möjlighet att påverka tillståndet för alla dessa arter genom att bevara och skapa lämpliga livsmiljöer.

En majoritet av de rödlistade skogsarterna har minskande populationer. En viktig orsak är avverkning av gammal skog, framför allt i delar av Norrland där skogsbrukets storskaliga påverkan på landskapet påbörjades senare än i södra Sverige. En majoritet av de skogslevande rödlistade arterna är knutna direkt till träden och 750 av arterna lever i eller på död ved.

Förlust av livsmiljöer är ett stort hot mot biologisk mångfald. Det råder brist på arealer gammal skog med bibehållen skogskontinuitet, flerskiktade skogar, ostörda, fuktiga och våta skogsmiljöer och tillgång på död ved av olika kvaliteter och i olika miljöer.

Skogsmiljöer med lämpliga kvaliteter för många rödlistade skogslevande arter nyskapas eller koloniserar inte lika snabbt som de gamla försvinner. Det medför en fortsatt minskning för många av skogens rödlistade arter, trots att den genomsnittliga mängden av hård död ved, lövträd, grova träd samt äldre skog ökat från tidigare låga nivåer. Arealen äldre lövrik skog har de senaste tio åren varit relativt oförändrad. Den tidigare positiva utvecklingen för hård död ved har upphört. Arealen gammal skog (äldre än 160 år) på produktiv skogsmark utanför naturreservaten har minskat påtagligt sedan 1920-talet i norra Norrland. Utvecklingen har dock vänt uppåt sedan 1990-talet. Enligt Naturvårdsverkets

årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen är det är osäkert om den positiva trenden fortsätter. Den brukade skogen bedöms bli allt yngre och tätare om dagens skogsbruk fortsätter.

Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald

Den främmande arten contortatall har planterats på totalt cirka 635 000 hektar i landet. Laponiatjuottjuddus som förvaltar världsarvet Laponia har rapporterat att contortatall har spridit sig in i Muddus nationalpark och har påbörjat arbete med ett åtgärdsprogram.

Det redovisas inte arealuppgifter för övriga främmande trädslag som skogsodlas i Sverige. Föryngring med främmande trädslag ska i förväg anmälas till Skogsstyrelsen om planteringen avser minst 0,5 hektar.

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande har under året delat ut 5,1 miljoner kronor till Sveriges lantbruksuniversitet för att undersöka spridningsrisker med contortatall. Svenska FSC (Forest Stewardship Council) har tagit fram en kunskaps-sammanställning och riskbedömning av arten. Bedömningen visar att contortaodling innebär en högre risk jämfört med odling av inhemsk tall och gran. Rapporten pekar på fem risker: spridningsrisk, skadegörare (insekter), patogener (svamp), effekter på biologisk mångfald och rennäring. Osäkerheterna är ganska stora och bristen på kunskap tydlig. Rapporten lämnar förslag på anpassade åtgärder för att hantera några av riskerna.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

I skogslandskapet förekommer inga genetiskt modifierade organismer. Det pågår fältförsök av bland annat hybridasp som har modifierats genetiskt för att klara torrare och strängare miljöförhållanden eller som är resistenta mot skadeinsekter.

Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade

Skogsstyrelsen har redovisat regeringsuppdraget om informationsbehov för god miljöhänsyn (Meddelande 5/2015). Stora delar av skogsmarken är inte inventerad på natur- och kulturmiljövärden och värden för friluftsliv. Skogsstyrelsens förslag till åtgärder utgår från att skogsbruket har ett stort ansvar enligt

sektorsansvaret och miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen finns det hänsynskrävande biotoper inom ungefär hälften av slutavverkningarna. Nästan 20 procent av biotoperna utsätts för stor negativ påverkan jämfört med 10 procent i början av 2000-talet. Skyddszoner behövs vid var tredje avverkning. Behovet av tillräckliga skyddszoner bedöms vara uppfyllt vid 70 procent av avverkningarna. Resterande skyddszoner bedöms som otillräckliga. Stor påverkan på omgivande vattendrag sker vid var tionde avverkning på grund av bristande skyddszon. Den sammanlagda ytan av kända forn- och kulturlämningar i skogen är drygt 500 000 hektar. 2015 års inventering visar att skogsbruket tagit full hänsyn till 60 procent av kända forn- och kulturlämningar i samband med avverkningar. 20 procent av de inventerade lämningarna har skador eller grova skador och de övriga 20 procenten har påverkats negativt. Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet har under året fortsatt samarbetet tillsammans med länsstyrelserna för att verka för ökad hänsyn till fornlämningar och kulturmiljöer. Skogsbruket har under året tagit fram branschgemensamma riktlinjer för hänsyn till kulturmiljöer.

Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna

Under året har satsningar genomförts för att öka tillgängligheten för friluftslivet i skyddad natur bl.a. genom att 150 naturreservat fått ny skyltning.

Skogsstyrelsens konsekvensanalys från 2015 visar att gammal skog främst kommer att finnas i skyddade områden. Brukad skog blir allt yngre och tätare om skogsbruket fortsätter på samma sätt som i dag. Andelen granskog förväntas öka i Götaland och södra delen av Svealand. Utvecklingen är problematisk inte bara för biologisk mångfald utan även för skogens betydelse för friluftsliv och rekreation.

Naturvårdsverkets uppföljning av friluftslivsmålen 2015 visar att det behövs kompetensutveckling och vägledning till kommuner, länsstyrelser och skogsbrukets aktörer för att värna och bibehålla skogens värden för friluftslivet.

Skogsstyrelsen föreslog i april 2015 att arbetet med skogens sociala värden bör utvecklas med fokus på god miljöhänsyn, kunskapsunderlag för

samhällsplanering och skogsbruksplanering samt kompetensutveckling om skogens sociala värden. Skogsstyrelsens projekt Dialog om miljöhänsyn har under 2015 kompletterat målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation med en målbild för information och dialog. Det saknas ännu tillförlitlig uppföljning av skogsbrukets hänsyn till skogens sociala värden.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet
Etappmålet om miljöhänsyn i skogsbruket är att senast 2015 är de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket tydliggjorda och kända för skogsbruket, så att de får en praktisk tillämpning. Skogsstyrelsen genomför en rad aktiviteter för att förtydliga samhällets förväntningar på skogsbrukets miljöhänsyn, bl.a. mer systematisk och skarp tillsyn samt dialoger med skogsföretagens ledningar. Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens projekt Artskydd i skogen ska bidra till genomförandet av EU:s naturvårdsdirektiv och ett gott artbevarande i skogen.

Skogsstyrelsens effektutvärdering visar att projektet Dialog om miljöhänsyn har resulterat i målbilder, ökad samsyn om vad som är god miljöhänsyn, ökad tydlighet om lagkrav och ökad samsyn om begrepp och definitioner. Arbetet har under 2015 fortsatt med genomförande av och utbildning om målbilder. Många skogsbruksföretag har också integrerat målbilderna i sina interna styrdokument. I januari 2015 startade den nya uppföljningen av skogsbrukets miljöhänsyn.

Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Naturvårdsverket ansvarar för anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. År 2015 omfattade anslaget 759 miljoner kronor. Av anslaget har 443 miljoner kronor fördelats till länsstyrelserna för skötsel av skyddade områden, framför allt nationalparker och naturreservat. I övrigt har 92 miljoner kronor använts för vilt- och rovdjursförvaltning, 45 miljoner kronor för åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), 40 miljoner kronor till Lokala naturvårds-satsningen (LONA) samt 34 miljoner kronor vardera till naturum och investeringar i byggnader. Anslaget har resulterat i 830 direkta årsarbetstillfällen.

Anslag 1:15 Skydd av värdefull natur

Naturvårdsverket ansvarar för anslag 1:15 *Skydd av värdefull natur* (tidigare anslag 1:16). År 2015

omfattade anslaget 965 miljoner kronor. Av anslaget har 804 miljoner kronor använts som ersättningar till markägare för värdefulla områden som skyddas som framförallt naturreservat. Totalt har beslut fattats eller avtal ingåtts i 562 fall som omfattar 23 835 hektar. 76 miljoner kronor har använts för kringkostnader i samband med skydd av områden, d.v.s. värdering, förhandling, förrätning, lagfart och ombud. 42 miljoner kronor har använts för kartering av naturtyper, 5 miljoner kronor vardera till nationalparksprojekt, Natura 2000, Komet och skydd av tätortsnära natur. Anslaget har resulterat i 1 000 direkta årsarbetstillfällen.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen i miljön är positiv eller negativ.

Etappmålet om miljöhänsyn i skogsbruket har uppnåtts. Regeringen bedömer dock att pågående insatser för att förtydliga samhällets förväntningar på skogsbrukets miljöhänsyn behöver fortsätta. Regeringen kommer noga följa skogsbrukets miljöarbete för att nå miljö kvalitetsmålen.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar. Såväl staten och kommunerna som skogsbruket bör göra stora ansträngningar för att skyddsvärda skogar inte ska avverkas. De satsningar regeringen gjorde på anslag 1:15 *Skydd av värdefull natur* utgiftsområde 20 och anslag 1:2 *Insatser för skogsbruket* utgiftsområde 23 areella näringar, landsbygd och livsmedel i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1) innebär att flera värdefulla skogar kan skyddas som naturreservat.

I en del formellt skyddade skogar, särskilt i Götaland och Svealand, finns det behov av naturvårdande skötsel eller restaurering för att naturvärdena ska bestå. Regeringen anser att det är av stor vikt att skötsel av sådana skyddade områden är adaptiv och anpassas så att de naturvärden som finns i de skyddade områdena bevaras.

Regeringen anser att det är viktigt att de frivilliga avsättningarna är transparenta så att

deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är möjliga att redovisa.

Regeringens ambition är att miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen. Skogsbruket har stor betydelse för att nå miljömålen genom bevarande och hållbart nyttjande av skogen och ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Skogen har också stor betydelse för friluftslivet och människors välbefinnande.

Under 2015 har regeringen tillsatt en särskild utredare som ska föreslå de förändringar som behövs för att säkerställa en effektiv och tydlig lagstiftning när det gäller vissa frågor i skogsvårdslagstiftningen, (dir 2015:121). Arbetet med att ta fram ett nationellt skogsprogram har betydelse för skogspolitikens jämställda mål och miljö kvalitetsmålen.

Regeringen välkomnar de insatser som aviserats för att nå miljö kvalitetsmålen av de berörda myndigheterna inom ramen för Miljömålsrådet. Regeringen bedömer att det behövs ytterligare åtgärder för att främja ett variationsrikt skogsbruk och att kunskapen om hyggesfria metoder med syfte att främja ett hållbart skogsbruk, biologisk mångfald och ekosystemtjänster därför behöver öka.

Skogsstyrelsen och skogsnäringen har ett viktigt och intressant pågående projekt om målbilder för god miljöhänsyn. Resultatet ska redovisas till regeringen hösten 2016 inklusive resultatet av uppmätt miljöhänsyn i skogsbruket.

Arbetet med grön infrastruktur inom skogsbruket är viktigt. Det är viktigt att olika myndigheters befintliga kunskapsunderlag görs tillgängliga för berörda aktörer. Det är verksamhetsutövarens ansvar att ha kunskap som säkerställer god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder.

Regeringen bedömer att skogens sociala värden har stor betydelse för hela samhället. Skogssektorns befintliga verktyg behöver tillämpas och utvecklas för att skogens sociala värden ska kunna tillvaratas. Regeringen bedömer att Skogsstyrelsens medverkan i frågor om samhällsplanering och samråd med kommuner i frågor av särskild vikt med hänsyn till de lokala förhållandena är viktiga.

Det samarbete som pågått mellan Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen tillsammans med länsstyrelserna avseende skador på fornlämningar och kulturmiljöer i samband med skogsbruk, behöver fortsätta att utvecklas

och erfarenheterna tas om hand så att skadorna upphör.

Förekomsten av främmande arter i skogslandskapet kan påverka förutsättningar för bl.a. biologisk mångfald och rennärning på ett negativt sätt.

3.5.14 Ett rikt odlingslandskap

Miljö kvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer,
- halter av föroreningar i jordbruksmarken,
- odlingslandskapets ekosystemtjänster,
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet,
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser,
- hotade arter och naturmiljöer,
- främmande arter,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljö värden,
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer, och
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Resultat

Åkermarkens egenskaper och processer

Tillståndet för åkermarken är tillfredsställande och har inte förändrats från förra året enligt Naturvårdsverkets bedömning i den årliga uppföljningen av miljö kvalitetsmålen.

Halter av föroreningar i jordbruksmarken

Jordbruksmarkens halt av föroreningar bedöms inte ha förändrats från förra året enligt Naturvårdsverket.

Odlingslandskapets ekosystemtjänster

Även om tillståndet för odlingslandskapets ekosystemtjänster i nuläget är tillfredsställande så anger Naturvårdsverket att arbetet måste fortsätta för ett långsiktigt säkerställande. Jordbrukets användning av växtskyddsmedel som innehåller vissa neonicotinoider har visat sig haft en negativ inverkan på bland annat vilda pollinerande insekter. Därför har användningen av tre neonicotinoider begränsats inom EU.

Odlingslandskapets livsmiljöer och

spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
Odlingslandskapet bedöms som fortsatt variationsrikt på nationell nivå men Naturvårdsverkets årliga uppföljning pekar på att stora regionala skillnader finns när det gäller odlingslandskapets variationsrikedom. I slättbygd med ensidig växtodling riskerar inslaget av olika typer av livsmiljöer bli för litet. I skogs- och mellanbygd utgör det öppna odlingslandskapet i sig en variation i landskapsbilden och nedläggningen av jordbruksareal minskar förutsättningarna för att upprätthålla vissa livsmiljöer.

Åkerarealen i landet minskade med drygt 6 000 hektar under perioden 2014–2015. Naturbetesmark och slätteräng (dvs betesmark, slätteräng, skogsbete, fåbodbete, alvarbete, mosaikbete och ospecificerad betesmark) ökade med 14 200 hektar. Ökningen beror på att definitionen av vad som är betesmark ändrades under året.

Gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet

Hävden av naturbetesmarker och slätterängar på nationell nivå anges som tillfredsställande i Naturvårdsverkets årliga uppföljning. Den större andelen av dessa marker sköts med ersättning från landsbygdsprogrammet men det finns

signaler från flera län att hävden av naturbetesmarkerna är otillfredsställande vilket indikerar att regionala skillnader finns. Bristen på betande djur i vissa regioner är oroväckande för den långsiktiga hävden av naturbetesmarkerna. Av Sveriges 280 000 hektar mest värdefulla naturbetesmarker och slätterängar ligger omkring 30 procent inom områden med formellt områdesskydd. Den negativa trenden för många fågelarter som är knutna till odlingslandskapet har inte kunnat vändas. Kunskapen om den genetiska variationen hos vilda arter knutna till odlingslandskapet är bristfällig.

Bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser

Bevarandestatusen för husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska mångfald är enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning gott men inte långsiktigt säkerställt. Inom programmet för odlad mångfald har Statens Jordbruksverk beslutat om en ny strategi för 2016–2020 som överlämnats till regeringen. I strategin betonas vikten av olika former av nyttjande, utbildnings- och forskningsåtgärder, nationellt och nordiskt samarbete samt policyutveckling. Programmet går nu in i sin tredje fas som lägger tonvikten på bevarande av växter i genbank och breddat användande.

Hotade arter och naturmiljöer

Av de arter som förts upp på den svenska rödlistan från 2015 är 52 procent knutna till odlingslandskapet. Igenväxning har en stor negativ påverkan för drygt 1 300 arter. Fler fjärilsarter i odlingslandskapet är hotade enligt den senaste bedömningen i jämförelse med den som gjordes år 2010. Tillståndet för flera groddarter i odlingslandskapet har förbättrats under de senaste decennierna.

Främmande arter

Det hot som främmande arter utgör för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning fortsatt stort. Få länsstyrelser redogör för arbetet med främmande arter i sina regionala miljömålsbedömningar vilket försämrar möjligheterna att få en tydlig bild av situationen i hela landet.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Under år 2015 odlades inga genetiskt modifierade växter i kommersiella odlingar i landet. Den enda odling som bedrevs skedde inom ramen för forskning och försöksverksamhet.

Odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljövärden

Från och med 2015 finansieras inte längre skötselåtgärder av odlingslandskapets natur- och kulturvärden som t.ex. stengårdsgårdar, alléer och åkerholmar av den särskilda miljöersättningen för natur- och kulturmiljöer som tidigare fanns i landsbygdsprogrammet. Däremot kan projektbaserade insatser för restaurering av kulturmiljöer samt restaurering eller nyanläggning av naturmiljöer ersättas via landsbygdsprogrammet.

Odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer

Medel för restaurering av kultur- och bebyggelsemiljöer på landsbygden utgår från landsbygdsprogrammet. Detta har betydelse för måluppfyllelsen av miljökvalitetsmålet. Naturvårdsverket har inte rapporterat om eventuella förändringar av de värden som kultur- och bebyggelsemiljöerna representerar i den senaste uppföljningen av miljökvalitetsmålet

Odlingslandskapets värden för friluftslivet

Tillgängligheten för friluftslivet varierar mellan olika delar av landet. I slättbygd med stora åkrar och få stigar är tillgängligheten sämre. I Naturvårdsverkets rapport Nationell undersökning om svenska folkets friluftsvanor framkom att många människor söker sig till odlingslandskapet i sitt aktiva friluftsliv

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljökvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljökvalitetsmålet kan nås.

Även om den samlade utvecklingen för miljökvalitetsmålet bedöms som fortsatt negativ så finns exempel på att genomförda åtgärder lett till en positiv utveckling för vissa av målets preciseringar. Därför bedömer regeringen att det med fler och förbättrade åtgärder är möjligt att vända även de trender som i dag fortfarande är

negativa. Arbetet med att säkerställa odlingslandskapets ekosystemtjänster bör stärkas, inte minst för att inte äventyra förutsättningarna för en långsiktig livsmedelsproduktion i landet. Bland annat behöver det strategiska arbetet med att säkerställa förekomsten av vilda pollinerande insekter i odlingslandskapet förbättras.

Miljöåtgärder inom landsbygdsprogrammet är fortsatt viktiga för att både vända pågående negativa trender och vidmakthålla positiv utveckling där sådana finns. Ansvariga myndigheter, under ledning av Riksantikvarieämbetet, har inom ramen för uppdraget att utvärdera hur EU:s gemensamma jordbrukspolitik påverkar miljön genomfört en utvärdering av bl.a. effekter av avsaknaden av arealbaserade kulturmiljöersättningar i nuvarande landsbygdsprogram och erfarenheter från föregående program, se även utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid avsnitt 10. I uppföljningen av miljökvalitetsmålet har förändringen bedömts innebära försämrade möjligheter att nå de delar av Ett rikt odlingslandskap som handlar om kulturmiljön. I detta sammanhang ska också noteras att regeringen i april 2016 gav Statens jordbruksverk i uppdrag att föreslå miljöåtgärder i nuvarande landsbygdsprogram för att förbättra bl.a. uppfyllelsen av miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

Regeringen bedömer att förutsättningarna för att nå miljökvalitetsmålet som helhet kräver ytterligare åtgärder utöver miljöersättningarna i landsbygdsprogrammet. Regeringen följer arbetet som sker under ledning av Miljömålsrådet samt berörda myndigheters enskilda initiativ som syftar till att stärka den biologiska mångfalden och natur- och kulturvärdena i odlingslandskapet. Regeringen bedömer att myndigheternas samverkan och koordinering av pågående eller nya kompletterande åtgärder är särskilt viktigt för ökad effektivitet och måluppfyllelse.

3.5.15 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet innebär att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar

utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- fjällens miljötillstånd,
- fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster,
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- bevarade natur- och kulturmiljövärden, och
- friluftsliv och buller.

Resultat

Fjällens miljötillstånd

Den pågående klimatförändringen innebär att trädgränsen flyttar uppåt och att arealen kalfjäll minskar. Dessa effekter av klimatförändringarna är redan synliga i fjällmiljön enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö-kvalitetsmålen. Renskötseln och fjälljordbruk bidrar positivt till en ökad biologisk mångfald och motverkar aktivt igenväxningen av framförallt fjällmiljön. Utvecklingen med färre fjälljordbruk och ökad konkurrens från andra intressen inom renskötselområdet får negativa konsekvenser och påskyndar igenväxning samt förlusten av biologisk mångfald.

Många älvdalar präglas av stora vattenkraftsmagasin som påverkar naturmiljön negativt.

Användningen av terrängfordon ökar i fjällområden och Naturvårdsverket planerar att ta fram en vägledning om terrängkörning. Dessutom erbjuder Naturvårdsverket och länsstyrelserna samebyarna stöd för att ta fram terrängkörningsplaner med möjlighet till markförstärkning. Syftet är att motverka markskador. Viktigt att detta sker i nära samarbete med samebyarna som upprättar s.k. renbruksplaner för att synliggöra områden som används inom renskötseln.

Gruvnäringens hot mot fjällmiljön har minskat under året eftersom färre undersökningstillstånd har beviljats. Antalet vindkraftverk i fjällmiljön har ökat under en period, men har det senaste året avtagit. Sannolikheten för framtida vindkraftsutbyggnad i värdefulla fjällmiljöer är liten enligt Naturvårdsverket. Skälet är att stora områden som utgör riksintresse för obrutet fjäll har undantagits när riksintressen för vindbruk har utsetts under 2013–2015.

Fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster

Fjällmiljön erbjuder många ekosystemtjänster t.ex. livsmedel, renbete, basvaror, naturarv, kulturarv och friluftsliv. Det finns ännu ingen bra metod för att mäta förändringar av ekosystemtjänster i fjällmiljön. Sveriges lantbruksuniversitet bedriver arbete på området inom ramen för projektet Nationell miljöövervakning och utvärdering av ekosystemtjänster i fjäll och skog.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Generellt är bevarandestatusen god för de karaktäristiska naturtyperna i fjällen enligt Sveriges rapportering till EU:s art- och habitatdirektiv från 2013. För glaciärer och palsmyrar är trenden negativ vilket beror på den pågående klimatförändringen. Naturtyper med gräsmarker i fjällen knutna till traditionell hävd har också dålig bevarandestatus vilket beror på att fjälljordbruk läggs ner och att rennäringen blivit mindre intensiv. Taiga och näringsrik granskog är två skogsnaturtyper som har otillfredsställande bevarandestatus enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö-kvalitetsmålen.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Trenden för fjällrävens bevarandestatus är positiv enligt Naturvårdsverkets redovisning. Fjällräven var tidigare klassad i den svenska rödlistan som akut hotad och är nu omklassad till den svagare klassen starkt hotad. Den positiva utvecklingen beror enligt verket på åtgärdsprogrammet med bl.a. stödutfordring och jakt efter rödräv. Det pågår också åtgärdsprogram med åtgärder för fjällgås och fjärilsarten violett guldring.

Främmande arter och genotyper

Den invasiva främmande arten tromsöloka förekommer lokalt i fjällområdets närhet enligt

Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö-kvalitetsmålen. Ett annat hot är mårdhunden som bekämpas framgångsrikt i ett särskilt projekt.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
Inget hot från genetiskt modifierade organismer bedöms förekomma enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljö-kvalitetsmål och etappmål.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

De två samiska kulturcentren Ajtte och Galtije har utarbetat ett nytt program för vård och utveckling av det samiska kulturlandskapet. Under året har fyra fåbodemiljöer restaurerats i Dalarna inom LIFE-projektet Foder och Fägring. Naturvårdsverket finansierar forskning i samverkan med Riksantikvarieämbetet om kulturmiljöprojekt inom ramen för forskningsprogrammet Storslagen Fjällmiljö. Syftet är att bygga upp mer kunskap som ska utgöra grund för framtida åtgärder.

Friluftsliv och buller

Under året har det statliga ledsystemet i fjällen restaurerats vilket innebär en positiv utveckling för denna precisering. 332 kilometer leder har fått en förbättrad markering, 186 kilometer leder har röjts, 24 gamla broar har bytts ut mot nya och 12 broar har renoverats, 11 nya rastskydd har byggts och 10 gamla rastskydd har renoverats. Satsningen möjliggör fortsatta friluftslivsupplevelser i fjällområdet och att besökare på lederna kan färdas säkrare och tryggare i fjällmiljön.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljö-kvalitetsmålet är negativ och miljö-kvalitetsmålet inte nås utan ytterligare åtgärder.

Det är de pågående klimatförändringarna som påverkar fjällmiljön allra mest. På sikt kommer trädgränsen att flytta 150–200 meter över dagens vilket betyder att stora arealer kalfjäll fragmenteras och förloras i areal. Åtgärder som innebär en anpassning till ett förändrat klimat kan bli aktuellt, t.ex. mer bete.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag utrett och lämnat förslag till en strategi för att nå miljö-kvalitetsmålet Storslagen Fjällmiljö.

Myndigheten har redovisat förslag med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att miljö-kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö nås. Strategin har remissbehandlats (M2013/1253/NM). Regeringen har under året vidtagit åtgärder i enlighet med strategin, bl.a. har ökning av anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* möjliggjort en upprustning av det statliga ledsystemet i fjällen. Regeringen har även lämnat uppdrag till Naturvårdsverket att kartlägga vilka delar av det statliga ledsystemet i fjällen som behöver upprustas, flyttas eller kompletteras för att skapa ett sammanhängande ledsystem samt utreda förutsättningar och kostnader för att komplettera med en ny vandringsled genom skyddade fjällnära skogar. Övriga förslag från strategin bereds i Regeringskansliet. Regeringen ser positivt på den förvaltning som Laponiatjuottjudus utför av världsarvet Laponia. Verksamheten utvärderas under året och regeringen kommer därefter ta ställning till den fortsatta förvaltningen.

Exploateringstrycket från gruvnäring och vindkraftsetableringar har avtagit vilket minskar negativ påverkan på den fjällnära naturmiljön. Regeringen bedömer att gruvnäring kan komma att öka i omfattning och därmed påverka naturmiljön negativt. Regeringen bedömer att vindkraftutbyggnad i värdefulla fjällmiljöer kommer att minska mot bakgrund av att stora områden som utgör riksintresse för obrutet fjäll har undantagits när riksintressen för vindbruk har utsetts under 2013–2015.

3.5.16 God bebyggd miljö

Miljö-kvalitetsmålet innebär att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder för God bebyggd miljö som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Resultat

Hållbar stadsutveckling

Hållbar stadsutveckling och bostadsfrågor redovisas under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik. Trots att bostadsbyggandet 2015 var högre än på många år, är bostadssituationen fortsatt ansträngd och har blivit än mer pressad, samtidigt som trycket på befintlig samhällsservice har ökat betydligt på många håll i landet. Att lösa dessa problem på både kort och lång sikt är en utmaning för den fysiska samhällsplaneringen. Regeringens satsning om ett så kallat Klimatkliv har finansierat en rad intressanta projekt med miljöteknik och gröna innovationer med anknytning till hållbara städer som t.ex. elektrifiering av fordonsflottan.

Hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur

Plan- och planeringsberedskapen i kommunerna är god. Det finns gott om färdiga planer i stort sett i hela landet.

Det är fortfarande en knapp tredjedel av översiktplanerna som antagits de senaste fyra åren medan en knapp femtedel är från 1990-talet. Flera kommuner arbetar med att ta fram nya planer. Allt fler kommuner har aktuella planeringsunderlag som program och strategier för miljöanpassade transporter, handel samt grön- och vattenstruktur. Det finns dock en tydlig skillnad i utvecklingen över tid där vissa områden utvecklas positivt medan andra stagnerar, se vidare i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

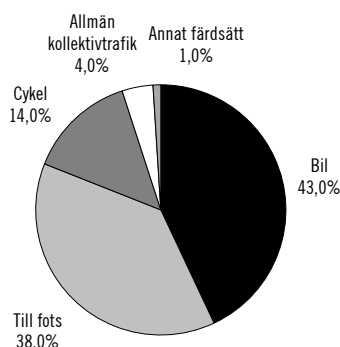
Regeringen har gett Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning om hållbar utveckling i översiktsplaneringen. Vägledningen som redovisades 2015 vänder sig till tjänstepersoner, som fysiska planerare, samt politiker som arbetar med stadsutvecklingsfrågor. Satsningen ska ge stöd till kommunerna att utifrån den egna kommunens förutsättningar och ambitioner lättare uppnå en långsiktigt hållbar livsmiljö.

Regeringen har också gett Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning om klimatfrågor i översiktsplaneringen som ska redovisas i december 2016. Regeringen har även gett Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning om krav på att beakta människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämningar eller erosion med beaktande av effekter av ett förändrat klimat som ska redovisas i april 2017. Regeringen har även gett Boverket i uppdrag att sammanställa och analysera länsstyrelsernas planeringsunderlag om klimatfrågor, dels för minskad klimatpåverkan, dels för klimatanpassning i den fysiska planeringen. Uppdraget ska redovisas senast i januari 2017.

Infrastruktur och kollektivtrafik, gång och cykel

Bilen är fortfarande det dominerande transportsättet, även för resor kortare än fem kilometer (diagram 3.7.). Det totala antalet resor i Sverige har minskat mellan mätningarna genom-förda 2005–2006 och 2011–2014. Antalet resor med cykel minskar något. Cykelresorna blir färre i framför allt storstäder och mindre kommuner samt bland flickor, pojkar, unga kvinnor och unga män (6–24 år).

Diagram 3.7 Andel resor per färdmedel kortare än 5 km 2011–2014

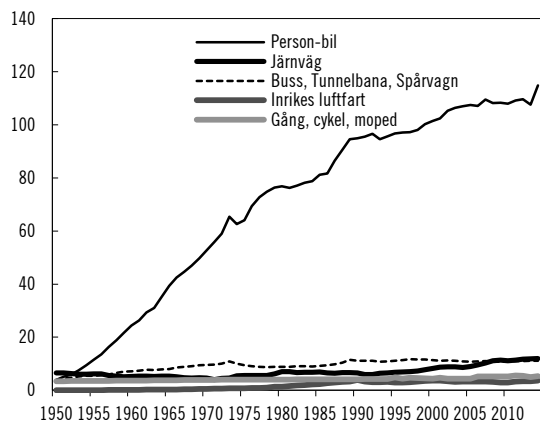

Källa: Trafikanalys 2015

Persontransportarbetet med bil har ökat med nästan sju procent mellan 2013 och 2014, trots att det totala antalet bilresor minskat (diagram 3.8). Det är dock svårt att säga om detta tyder på ett trendbrott i en annars utplanande utveckling för persontransportarbetet med bil. En bidragande orsak kan vara lägre priser på fossila bränslen.

Diagram 3.8 Utveckling i persontransporter redovisade i antalet färdade personkilometer

Miljarder personkilometer

Källa: Trafikanalys 2014

Många kommuner satsar på minskad personbilstrafik, särskilt i städernas centrala delar, ökad kollektivtrafik och cykelresande. Både regionala och kommunala strategier för hållbara transporter tas fram och fysiska åtgärder genomförs, till exempel genom att bygga nya cykelvägar och ny infrastruktur för fossilfria bränslen för kollektivtrafik.

Under 2015 har regeringen inrättat ett statligt bidrag kallat stadsmiljöavtal. Satsningen ska främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för att en större andel persontransporter i städer kan ske med kollektivtrafik. Se vidare i utgiftsområde 22 Kommunikationer och utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Natur- och grönområden

Aktuell statistik inom området saknas. Enligt SCB:s senaste undersökning från 2010 har över 90 procent av invånarna i de 37 största tätorterna tillgång till ett grönområde inom 300 meter från bostaden.

År 2014 bodde 85 procent av tätortsinvånarna inom cykelavstånd (5 km) till ett skyddat område, en ökning jämfört med året innan. Nya naturområden inom och nära tätorter skyddades

under 2015. Befolkningen i många tätorter ökar snabbt, vilket medför att behovet av tillgängliga naturområden nära bostaden kommer att öka.

Det finns flera indikationer på att tätortsnära natur tas i anspråk för bebyggelse och att de gröna ytorna minskar. Detta har bland annat konstaterats genom satellitbildstudier. Dock saknas det i dagsläget statistik som visar hur stora förändringarna av grönyta är 2010–2015.

Flera kommuner har genomfört lokala naturvårdssatsningsprojekt (LONA) för att bevara, utveckla och tillgängliggöra tätortsnära natur- och friluftsområden, se avsnitt 3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv.

Kulturvärden i bebyggd miljö

Nästan hälften av kommunerna har enligt Boverket aktuella dokument jämförbara med kulturmiljöprogram. Av dessa är 36 procent kommunomfattande och 13 procent del av kommunen, vilket är en relativt konstant nivå sedan 2006. Under 2015 hade 35 procent av kommunerna tillgång till antikvarisk kompetens.

Under 2015 finansierade regeringen kommunala kulturmiljöprogram med 5,1 miljoner kronor, en ökning med 2,2 miljoner kronor.

På uppdrag från regeringen har Riksantikvarieämbetet verkat för att etablera den nya plattformen Kulturhistorisk värde-ring t.ex. genom att i samverkan med Boverket ta fram allmänna råd i Boverkets byggregler, informations- och utbildningsinsatser. Råden ska underlätta att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet i olika processer.

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att analysera och redovisa utvecklingsmöjligheter för det tvärsektorieella samarbetet vad gäller bl.a. värdering av kulturmiljö i olika processer och hur kulturmiljöperspektivet i miljö kvalitetsmålen omhändertas.

God vardagsmiljö

Utredningen om en gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88) har överlämnat sitt betänkande. Utredningen har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Hälsa och säkerhet

Klagomål på inomhusmiljön som registreras hos kommunernas miljökontor handlar huvudsakligen om fukt och mögel, buller, ventilation samt emissioner och lukt. Antalet klagomål är stabilt.

På uppdrag från regeringen har Folkhälsomyndigheten genomfört ett nationellt tillsynsprojekt inriktat på ventilation och städning i skolor 2014–2015. Resultatet visade att många skolor inte uppfyller miljöbalkens krav på städning och ventilation.

Det är därför viktigt med fortsatt regelbunden tillsyn och att kunskapen höjs om hur inomhusmiljön i skolan påverkar hälsan. För att rusta upp skollokaler har regeringen beslutat om ett särskilt statsbidrag.

Riksdagen har beslutat om ändringar i plan- och bygglagen (2010:900), PBL, som bl.a. innebär att bullervärden vid behov ska anges i planbeskrivning till detaljplan eller i bygglov i ärenden som påbörjats fr.o.m. januari 2015. Bestämmelserna gäller omgivningsbuller utomhus. Huvudregeln är att en tillsynsmyndighet inte kan påverka fastställda bullervärden vid en senare prövning enligt miljöbalken. Samtidigt infördes en ändring i PBL som innebär att kommunen får bestämma att lov eller startbesked endast får ges under förutsättningar att åtgärder som förebygger olägenheter från omgivningsbuller har vidtagits.

I juni 2015 började den förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (2015:216) som regeringen beslutat om att gälla. Förordningen innehåller bl.a. riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid byggande av bostäder. Regelverket för buller är nu tydligare och bättre samordnat än tidigare. Därmed ökar förutsättningar för att lagstiftningen tillämpas mer enhetligt i landet.

Boverket har också fått i uppdrag av regeringen att följa upp bestämmelserna i förordningen. Boverket ska även beskriva effekterna av den beslutade förordningen och analysera vilka effekter mer tillåtande riktvärden skulle kunna leda till.

Hushållning med energi och naturresurser

Byggandet och användningen av byggnader genererar stor användning av jungfruligt material, energi samt vatten. Byggsektorn bidrar även till stora avfallsmängder och miljöpåverkan uppstår under hela byggnadens livscykel.

Bygg- och fastighetssektorn svarade för 18 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser 2013 sett ur ett livscykelperspektiv. Statistiken visar på en trend av minskade totala utsläpp av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn, mycket tack vare minskad

energianvändning för uppvärmning. Om uppvärmningen räknas bort ökar utsläppen något från branschen. De totala utsläppen från bygg- och fastighetssektorn fördubblas om man tar hänsyn till utsläpp kopplade till importvaror.

Klimatpåverkan från tillverkningsfasen är inte försumbar i jämförelse med påverkan från driftsfasen. Ett verktyg för att analysera klimatpåverkan är livscykelanalyser, LCA. Det är dock ett komplext verktyg som kräver särskild kunskap och data. Slutsatser från Boverkets utredning om byggnaders klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv visar att det finns behov av ytterligare insatser i arbetet med klimatpåverkan, om takten på klimatarbetet inom byggsektorn ska öka. Inom ramen för regeringens arbete med det nationella skogsprogrammet är ökat träbyggande ett identifierat åtgärdsområde. Ett ökat trähusbyggande har positiva effekter på klimatet genom inbindning och lagring av koldioxid från en förnybar råvarukälla. Dessutom kan ökat trähusbyggande ge utsläppsminskningar i byggprocessen genom en industriell byggprocess.

Regeringen och Boverket arbetar för att genomföra skärpningar av energikraven på nybyggda hus med utgångspunkt i EU-direktivet om byggnaders energiprestanda. Regeringen har också remitterat en förordning om ett investeringsstöd på 3,2 miljarder per år för att öka nybyggnationen av små, klimatsmarta och billiga hyresrätter. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen har även beslutat om ett stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden (2016:837). Stöd får lämnas för att renovera flerbostadshus upplåtna med hyresrätt i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar. Ett syfte med renoveringsåtgärden ska vara att förbättra byggnadens energiprestanda. Se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Under 2015 lade Boverket i samråd med flera andra myndigheter fram ett förslag att införa krav på ett dokumentationssystem för byggprodukter vid nyproduktion av vissa byggnader. Den så kallade loggboken innebär att produktinformation om de byggprodukter som ingår i byggnadsverket måste sparas. Användningen av loggbok ger ett bättre kunskapsunderlag och en ökad spårbarhet för använda produkter och material i byggnadsverk, inklusive farliga ämnen.

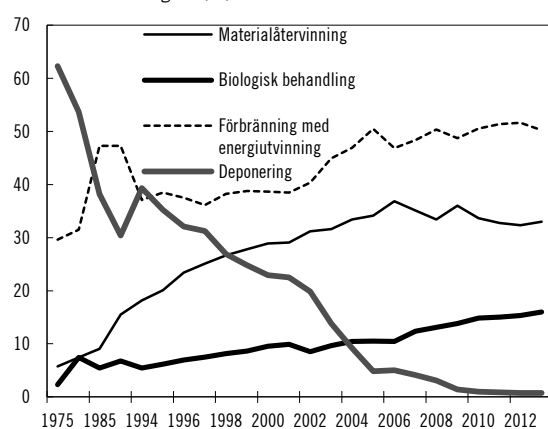
Hållbar avfallshantering

Trenden med ökande mängder avfall från hushåll och verksamheter fortsätter. Under 2015 genererades 4,7 Mton hushållsavfall (478 kg/person), att jämföra med 4,5 Mton (436 kg/person) år 2014 (Avfall Sverige, 2016).

År 2015 svarade 211 av Sveriges kommuner att de arbetar med förebyggande av avfall. Fokus ligger framför allt på matavfall, grovavfall och textilier. Förebyggande arbete för bygg- och rivningsavfall och elektronikavfall är i fokus främst hos storstadskommunerna.

Diagram 3.9 Behandlingsmetoder för hushållsavfall 1975–2014

Andel av totala mängder (%)

Källa: Svensk avfallshantering 2014, Svenskt avfall 2014

Naturvårdsverkets uppdrag att utreda behov av styrmedel för att nå EU:s återvinningsmål redovisades i mars 2015. Där konstateras bland annat att det är svårt att avgöra hur Sverige ligger till i förhållande till EU:s återvinningsmål på grund av bristande statistik. Bedömningen är dock att Sverige sannolikt redan idag uppnår återvinningsmålet.

Etappmål med anknäring till miljö kvalitetsmålet

Etappmålet för byggnads- och rivningsavfall innebär att insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktsprocent senast 2020.

För etappmålet om ökad resurshushållning i byggsektorn är statistiken bristfällig. Naturvårdsverket arbetar aktivt för att åtgärda kvalitén i byggsektorns avfallsdata. Trots att statistiken är bristfällig och uppgifterna osäkra är bedömningen att Sverige sannolikt redan idag uppnår den återvinnings-grad för bygg- och rivningsavfall på minst 70 procent som gäller

som EU:s och Sveriges gemensamma mål till år 2020. En förutsättning är dock att flödena av anläggningsavfall kan tillgodoses i uppföljningen av återvinningsmålet och att även landets asfaltverk rapporterar in sina behandlade mängder av icke-farlig (tillräckligt PAH-fri) asfalt. Ett förslag till loggbok för byggnadsverk har tagits fram av Boverket i samarbete med Naturvårdsverket. Beslut har fattats om att 2016 genomföra en översyn av vägledningen om återvinning av avfall i anläggningsarbeten.

När det gäller etappmålet för ökad resurshushållning i livsmedelskedjan så ökar den biologiska återvinningen av matavfall men målet nås inte. Under perioden 2010 till 2014 har mängden utsorterat matavfall till biologisk behandling ökat med 40 procent. Det innebär att 47 procent av det uppkomna matavfallet i konsumtionsledet utsorteras för biologisk behandling. Under 2014 rötades och komposterades ca 38 procent av det uppkomna matavfallet från konsumtionsledet så att växtnäringsämnen togs tillvara. Målet är 50 procent. Andelen som rötades och där näringsämnen återfördes uppgick till 27 procent medan målet är 40 procent.

Analys och slutsatser

Inom flera områden av God bebyggd miljö är utvecklingen positiv. Kommunerna arbetar för att skapa hållbara livsmiljöer genom att förbättra möjligheterna för fotgängare, cyklister och kollektivtrafik, minska biltrafiken i stadscentra samt öka tillgången till tätortsnära natur med såväl strategiska dokument som fysiska åtgärder.

Regeringens bedömning är att trenden är svagt positiv och att arbetet går åt rätt håll men att ytterligare insatser behövs för att nå miljö kvalitetsmålet. Utvecklingen i den bebyggda miljön är inte entydig utan varierar för olika delar av målet. Trots att regeringen har tagit flera initiativ för att stärka det åtgärdsinriktade arbetet och gynna miljö tillståndet nås inte miljö kvalitetsmålet utan ytterligare insatser.

Det ökade bostadsbehovet som Sverige nu står inför medför utmaningar med att säkerställa att den byggda miljös alla värden tas om hand och utvecklas. Det kan leda till lösningar där hållbarhetens alla tre aspekter inte beaktas tillräckligt. Det finns samtidigt höga ambitioner att planera hållbara stadsmiljöer med goda

kommunikationer, tillgång till service och tätortsnära natur. Regeringen följer frågan hur detta kan påverka uppfyllandet av miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Regeringen har initierat arbete som är viktigt för att utvecklingen i städerna blir mer hållbar utifrån flera olika perspektiv t.ex. stadsmiljöavtal och genom bidrag till utemiljöer och jämställda offentliga miljöer. Läs vidare i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik samt utgiftsområde och 22 Kommunikationer.

Etappmålet för ökad resurshushållning i byggsektorn har uppnåtts. Statistiken är dock bristfällig så bedömningen är osäker. Förutsättningen är att flödena av bygg- och anläggningsavfall som idag inte rapporteras in kan tillgodoräknas i uppföljningen.

Etappmålet för ökad resurshushållning i livsmedelskedjan har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Trots att de insamlade matavfallsmängderna har ökat de senaste åren kommer återvinningsmålet på 50 procent inte att nås tills 2018 om utsorteringen av matavfall fortgår i samma takt som den har gjort mellan 2009 och 2014.

Flera åtgärder som kommer att ha en positiv inverkan på måluppfyllelsen har beslutats. T.ex. har regeringen tillsatt en utredning som ska föreslå styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi (dir. 2016:3). Regeringen föreslår även en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror i hemmet, samt att mervärdesskatten för reparation av bl.a. cyklar, kläder och skor ska sänkas. Båda åtgärderna syftar till att förebygga avfall genom att förlänga livslängden för dessa produkter.

Regeringen är angelägen om att utvecklingen mot tätare städer samtidigt främjar en hållbar stadsutveckling och gör en rad satsningar som exempelvis Stadsmiljöavtal och Klimatklivet.

Flera kommunala och regionala satsningar på att öka resandet med kollektivtrafik och cykel i stället för med bil bidrar positivt till målet. Regeringen arbetar för tillfället med en strategi och andra åtgärder för en ökad och säker cykling, se utgiftsområde 22 Kommunikationer. Den moderna och hållbara staden planeras för ökande andel gående, cyklister och kollektivtrafik samtidigt som andelen biltrafik minskar. Det ger mindre trängsel och plats för

andra verksamheter i staden samtidigt som luftkvaliteten förbättras och bullret minskar. Stadsmiljöavtalen bidrar till en sådan utveckling.

Regeringen är angelägen om en god samverkan mellan insatser för god bebyggd miljö, grön infrastruktur och ekosystemtjänster, se avsnitt 3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv. Biologisk mångfald bidrar till god bebyggd miljö genom en mångfald av ekosystemtjänster, och ger en grund för naturbaserade lösningar på urbana utmaningar, t.ex. för klimatanpassning.

Regeringen bedömer att det, för att kunna bevara, använda och utveckla kulturmiljövärdena i den bebyggda miljön och att de därmed ska kunna tas till vara i olika samhällsprocesser, krävs att aktörer på nationell, regional och lokal nivå fortsätter att stärka och utveckla kompetens, samverkan och strategiskt arbete.

För inomhusmiljön finns fortfarande problem med fukt och mögel, inomhusbuller och radon och åtgärdstakten är låg. Det nya statsbidraget för att rusta upp skollokaler som regeringen beslutade om hösten 2015 kommer att lösa problemet för många skolor (SFS 2015:552).

Kraven från EU om nära-nollenergibyggnader påskyndar utvecklingen mot alltmer energi-effektiva byggnader vilket är positivt för måluppfyllelsen.

Regeringen avser att efterfråga konsupplad statistik i nästa års underlag till resultatredovisningen för miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter samt genetisk variation,
- påverkan från klimatförändringar,
- ekosystemtjänster och resiliens,
- grön infrastruktur,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- främmande arter och genotyper,
- biologiskt kulturarv, och
- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden.

Resultat

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

En sammanvägning av informationen i den svenska rödlistan under perioden 2000-2015 visar att förlusten av biologisk mångfald inte har hejdats. Grod- och kräldjur har en positiv utveckling efter särskilda naturvårdsinsatser med stöd av åtgärdsprogram för hotade arter och landsbygdsprogrammet. Jordbrukslandskapet och havsmiljön har störst andel rödlistade arter enligt den svenska rödlistan från 2015.

Hos de flesta av landets djur, växter och svampar har genetisk mångfald ännu inte studerats.

Jordbruksverket redovisade i december 2015 ett regeringsuppdrag om förstärkta åtgärder mot artskyddsbrott (M2015/04292/NM). Förslagen sammanfaller till viss del med EU:s förslag till handlingsplan mot illegal handel med vilda djur och växter och berör flera myndigheter i Sverige. Regeringen har remitterat förslaget.

Påverkan av klimatförändringar

Som en följd av klimatförändringarna kommer sannolikt vissa förändringar ske i den svenska naturen. Arter kan öka i vissa områden och minska i andra, exempelvis kan det innebära att arter försvinner från landet eller att nya arter etablerar sig. Sådana förändringar kan i sin tur ge

förändringar för olika ekosystemtjänster. Enligt den svenska rödlistan från 2015 påverkas över trehundra arter i flera olika artgrupper negativt av klimatförändringar. För cirka femtio arter är klimatpåverkan mycket negativ. Enligt Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget om en strategi för biologisk mångfald i ett förändrat klimat (M2015/04047/NM) kan effekterna av förväntade klimatförändringar på biologisk mångfald bli omfattande genom att vegetationsperioden förlängs och att nederbörden förändras. Detta förväntas leda till ökad igenväxning i t.ex. gräsmarker och ökad nedbrytning i t.ex. torvmarker eller skogar. I vissa ekosystem, främst i södra Sverige och längs Norrlandskusten, kan torrare förhållanden istället leda till minskad produktivitet.

Det finns inga styrmedel som är specifikt inriktade på klimatanpassningsåtgärder för arter och naturtyper som har förhöjd risk att dö ut. I Naturvårdsverkets rapport redovisas möjliga åtgärder för att integrera biologisk mångfald och ekosystemtjänster i arbetet med att anpassa samhället till ett förändrat klimat.

Möjligheter till synergieffekter mellan åtgärder för klimatanpassning och åtgärder för att säkra biologisk mångfald och ekosystemtjänster tas upp i den utredning om ett stärkt arbete för anpassning till ett förändrat klimat som regeringen har tillsatt (dir. 2015:115, se avsnittet Begränsad klimatpåverkan).

Ekosystemtjänster och resiliens

Det finns inte någon samlad bedömning av utvecklingen för ekosystemtjänster och ekosystemens förmåga att klara av förändringar och vidareutvecklas så att de kan vara fortsatt produktiva och leverera ekosystemtjänster, deras s.k. resiliens.

Grön infrastruktur

Naturvårdsverket slutredovisade under 2015 uppdraget att ta fram riktlinjer och en genomförandeplan avseende regionala handlingsplaner för grön infrastruktur (M2014/1948/NM). Naturvårdsverket har prioriterat att skapa delaktighet från olika myndigheter och aktörer som kommer att påverkas av arbetet. Naturvårdsverkets arbete med att koordinera utvecklingen av en grön infrastruktur fokuserar på vägledning, organisation, samverkan, kommunikation,

kunskapssammanställning, analys, verktyg och innovation.

För att bidra till arbetet har Länsstyrelserna i uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, och Västerbottens, Västra Götaland, Jönköpings och Skåne län fungerar som pilotlän. Syftet är att identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden som skapar ett ekologiskt sammanhang och utgör förutsättningen för att bevara landskapets biologiska mångfald och ekosystemtjänster. I handlingsplanerna ska även förslag till lämpliga bevarandeinsatser redovisas.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

I dag sker ingen kommersiell odling av GMO i Sverige, men däremot förekommer fältförsök. EU:s medlemsstater har möjlighet att begränsa eller förbjuda odling av godkända genetiskt modifierade organismer s.k. GMO-grödor. Denna lagstiftning återfinns i Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2015/412 om ändring av direktiv 2001/18/EG. Syftet med direktivet är att medlemsstaterna under vissa förutsättningar ska kunna begränsa eller förbjuda odling av en GMO som är godkänd på EU-nivå. Regeringen anser det viktigt att användningen och odling av GMO inte leder till påverkan på den biologiska mångfalden. Försiktighetsprincipen är styrande för hanteringen.

Främmande arter och genotyper

Antalet främmande arter fortsätter att öka. Enligt det europeiska samarbetsnätverket NOBANIS är 389 av de i Sverige förekommande cirka 2 200 främmande arterna invasiva och 83 är potentiellt invasiva. Detta innebär att de riskerar att hota biologisk mångfald samt relaterade ekosystemtjänster. De kan även i vissa fall ha negativa effekter på människors hälsa eller på ekonomin.

I slutet av 2015 kom Europaparlamentet och EU:s ministerråd överens informellt om ny kraftfullare lagstiftning om skyddsåtgärder mot växtskadegörare, en förordning som har betydelse för att motverka spridning av främmande arter. På grund av ökad risk för att nya allvarliga växtskadegörare etablerar sig i Sverige har Sveriges lantbruksuniversitet erhållit 3 miljoner kronor 2016–2019 för riskvärdering av växtskadegörare, en ny uppgift för SLU. Detta för att kunna ge Jordbruksverket stöd i

arbetet med att hantera förebyggande- och bekämpningsåtgärder.

Biologiskt kulturarv

Värdefulla ängs- och betesmarker, brynmiljöer och betad skog är några av de miljöer som innehåller biologiskt kulturarv. Det största hotet mot dessa miljöer är att hävden upphör. Då riskerar markerna att växa igen och arter beroende av slätter eller bete konkurreras ut.

För att skydda och vårda särskilt värdefulla kulturhistoriska miljöer, som till exempel har formats av lantbruket eller präglats av samekulturen, bildas kulturresevat där även biologiskt kulturarv ingår i varierande grad. Antalet kulturresevat i Sverige är oförändrat 43 stycken.

Stöd för natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (Nokås) har under 2015 delats ut för främjande av biologiskt kulturarv på 64 hektar. Det motsvarar 2 % av den totala areal som fått del av detta stöd under 2015.

Tätortsnära natur

Under 2015 beviljades cirka 24 miljoner kronor i statlig medfinansiering av tätortsnära projekt i den lokala naturvårdssatsningen (LONA). Medverkande aktörer har totalt sett investerat motsvarande summa. För att bättre tillvarata den tätortsnära naturen pågår arbete med att ta fram sammanlagt ett 90-tal naturvårdsprogram, grönstrukturplaner, skötselplaner, friluftspaner och fiskevårdsplaner i landet. Insatser har även vidtagits för att underlätta friluftslivet genom tillgänglighetsanpassning samt anläggning av vandringleder och parkeringsplatser.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Flera insatser som pågått eller avslutats under 2015 bidrar till uppfyllelsen av etappmålet om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsternas värden. Regeringens arbete med att integrera betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster i relevanta politikområden och processer fortgår. Regeringens syn har kommit till uttryck i bl.a. politiken för hållbart företagande (skr. 2015/16:69) och i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2015/05297/RT). Inom Naturvårdsverkets pågående uppdrag att kommunicera ekosystemtjänster har en guide för värdering av ekosystemtjänster producerats, och medverkande myndigheter har identifierat

processer där det är mest relevant att integrera värdet av ekosystemtjänster. Samtidigt pågår arbete i många kommuner, delvis med statligt stöd. De åtgärdslistor som tagits fram av Miljömålsrådet innehåller flera åtgärder som bidrar till att etappmålet nås. Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en rapport som syftar till att bedöma statusen för ekosystemtjänster från svenska hav och att utvärdera kopplingen till mänsklig påverkan. Sverige har deltagit aktivt i EU-samarbetet om kartläggning och bedömning av ekosystemtjänster (MAES). En förstudie har utarbetats för en gemensam nordisk kartläggning och värdering av ekosystemtjänster med finansiering från Nordiska ministerrådet. Formas har redovisat ett regeringsuppdrag om forskning om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Statistiska centralbyrån har fått i uppdrag att utveckla metoder för att inkludera värdet av ekosystemtjänster i miljöräkenskaper. Regeringen har tillsatt en utredning som ska föreslå åtgärder för en effektivare och mer konsekvent tillämpning av ekologisk kompensation, med syfte att motverka nettoförluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster (dir. 2016:23).

Fyra sedan tidigare planerade åtgärdsprogram för hotade arter återstår att fastställa för att etappmålet om hotade arter och naturtyper ska anses vara uppnått. År 2015 fastställde Naturvårdsverket tio åtgärdsprogram. Inga program avslutades under året. Vid årets slut var 144 program fastställda och gällande. Genom åtgärdsprogrammen har naturvårdskompetensen hos länsstyrelserna ökat. De har också bidragit till att kunskapen kunnat omsättas i praktiken, vilket har medfört att åtgärder har satts in på de ställen där de gjort störst nytta.

Arbetet med etappmålet om invasiva, främmande arter under året har dels handlat om riktade åtgärder mot enskilda arter som till exempel mårhund, dels om arbete inom ramen för genomförandet av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Sverige har lämnat in en begäran till Europeiska kommissionen om att amerikansk hummer ska föras upp på förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse enligt förordningen. Naturvårdsverket och Havs- och

vattenmyndigheten har lämnat förslag på svenska regler som kompletterar EU-förordningen. Förslag om kompletterande nationell lagstiftning har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Arbetet med att öka kunskapen om genetisk mångfald har under 2015 fortsatt inom berörda myndigheter, men någon kartläggning och övervakning av genetisk mångfald i linje med etappmålet om kunskap om genetisk mångfald har inte inletts.

Flera pågående insatser bidrar sammantaget till att uppfylla etappmålet om helhetssyn på markanvändningen. Det handlar om regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, klimatanpassning och kommunikation om ekosystemtjänster.

Berörda myndigheter har gjort betydande insatser för att nå etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Länsstyrelsernas beslut om naturreservat under 2012–2015 omfattar 47 370 hektar produktiv skogsmark, 3 910 hektar icke produktiv skogsmark, 12 560 hektar våtmarker, 3 550 hektar övrigt, 4 120 hektar sjöar och vattendrag och 62 950 hektar marina områden. Antalet beslutade naturreservat har dock minskat från 151 stycken under 2014 till 129 stycken under 2015 och antalet öppna ärenden om inrättande av naturreservat har ökat från 1 182 stycken 2014 till 1 378 stycken under 2015, varav ärenden där markersättningsfrågan är helt löst har ökat från 398 stycken år 2014 till 496 stycken under 2015. Skogsstyrelsen har under 2012–2015 skyddat 3 556 hektar produktiv skogsmark genom beslut om biotopskydd respektive 4 551 hektar genom naturvårdsavtal. Huvuddelen av landarealen som har skyddats under 2012–2015 är olika typer av produktiv skogsmark. 17 000 hektar produktiv skogsmark skyddades 2015 och 3 000 hektar produktiv skogsmark säkrades inom ramen för genomförandet av ESAB-paketet (Ersättningsmarker i Sverige AB). Naturvårdsverket har nu slutfört arbetet med befintliga ersättningsmarker, vilket förväntas resultera i totalt cirka 400 naturreservat. Cirka 23 procent av årets anslag användes för att bilda naturreservatet Hälleskogsbrännan. Naturvårdsverket har föreslagit 194 nya Natura 2000-områden och 153 utvidgade områden samt kompletteringar med arter och livsmiljöer i befintliga områden. Ett betydande antal skyddsvärda marina områden

omfattas av kompletteringarna. Regeringen beslutade i augusti 2015 att lämna förslag till EU-kommissionen om nya områden på Gotland som ska ingå i Natura 2000-nätverket. Ett exempel är Bästeträsk på norra Gotland som Naturvårdsverket har föreslagit som en ny nationalpark.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås.

Ett rikt växt- och djurliv är beroende av att de andra miljö kvalitetsmålen nås och av en framgångsrik miljö- och klimatintegrering i berörda politikområden. Regeringen bedömer att resilienta ekosystem, stabila populationer och god genetisk variation är nycklar till hållbar utveckling och till klimatanpassning. I syfte att nå detta är det angeläget att skydda värdefull natur, bygga en grön infrastruktur som stärker sambanden i landskapet och att minska påfrestningar på ekosystemen i det brukade landskapet.

Nyttjandet av naturresurser har haft och har stor påverkan på biologisk mångfald, både genom den landskapsvariation och stora biologiska mångfald som människans långvariga brukande har skapat och genom sådan inverkan på naturmiljön som minskar artrikedomen. Detta gäller även stora delar av EU. Enligt EU-kommissionens halvtidsutvärdering av strategin för biologisk mångfald till 2020 finns de största utmaningarna och de största möjligheterna inom de areella näringarna. Effektiv finansiering av miljöåtgärder inom bl.a. landsbygdsprogrammet och ökad miljöhänsyn i skogsbruket är nyckelfaktorer för framgång.

Etappmålet om den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Det arbete myndigheterna har påbörjat med kommunikation om ekosystemtjänster och insatser som har aviserats inom ramen för Miljömålsrådet blir väsentliga för att nå etappmålet. God samordning mellan berörda insatser är nödvändigt. En viktig del är vägledning till länsstyrelserna, om hur de i sitt arbete gentemot kommuner och

regionplaneorgan inom ramen för fysisk planering och handlingsplaner för grön infrastruktur kan förbättra hänsynen till ekosystemtjänster. LONA-stöden spelar även fortsatt en viktig roll som ett stöd för kommunernas arbete.

Etappmålet om hotade arter och naturtyper har inte uppnåtts i tid. Regeringen bedömer att målet nås under 2016 genom att arbetet med att fastställa återstående åtgärdsprogram för hotade arter slutförs. Fastställda åtgärdsprogram för hotade arter bör genomföras och ytterligare program bör tas fram där så är motverat, inte minst i akvatiska miljöer. Redovisningen av programmets resultat behöver förbättras.

Etappmålet om invasiva främmande arter har inte uppnåtts i tid. Regeringen bedömer dock att förutsättningarna att nå etappmålet stärks med det fortsatta nationella genomförandet av EU-förordningen 1143/2014 om invasiva främmande arter. Utöver detta behövs en fortsatt dialog med ansvariga myndigheter så att redan initierade åtgärder och eventuella nya prioriterade insatser genomförs.

Etappmålet om kunskap om genetisk mångfald har inte uppnåtts i tid. Det finns dock förutsättningar för att målet ska kunna nås under 2016. Kommande återrapportering från berörda myndigheter om arbete med genetisk mångfald kan ge en grund för ett förnyat ställningstagande om hur kunskapsbehoven kan uppfyllas långsiktigt.

Etappmålet om helhetssyn på markanvändningen har ännu inte uppnåtts men regeringen bedömer att målet kommer att nås i tid med befintliga insatser.

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Regeringen bedömer att takten i skyddsarbetet på länsstyrelserna är för låg inom alla områden. I länsstyrelsernas uppdrag om skydd och förvaltning av värdefulla områden ingår därför att slutföra ärenden och fatta beslut om naturreservat i syfte att minska ärendebalanser (Fi01354/SFÖ). Regeringen bedömer att ytterligare ersättningsmarker kommer att underlätta måluppfyllelsen för att kunna uppnå målet för formellt skydd av skog och våtmarker. Det är viktigt att utveckla ett transparent system för att redovisa och följa upp frivilliga avsättningar som har eller kan komma att utveckla

höga naturvärden. Arbetet med att utveckla regionala handlingsplaner för grön infrastruktur förväntas komma igång i hela landet under 2016. Att utveckla en fungerande grön infrastruktur är av stor betydelse för att nå flera miljö kvalitetsmål samt generationsmålet. Bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster bör vara en integrerad del av klimatanpassningsarbetet i både offentlig och privat sektor. Den tätortsnära naturen är av stor betydelse. Satsningen på skydd av tätortsnära natur har varit framgångsrikt och bör utvecklas vidare.

3.6 Revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i en rapport till Kemikalieinspektionen lämnat en upplysning av särskild betydelse. Upplysningen avser den avgiftsbelagda verksamheten där avgifterna inte disponeras. Det har under åren byggts upp ett överskott för allmänkemikalieavgifterna och ett underskott för bekämpningsmedelsavgifterna. Som ett led i att minska denna obalans har bl.a. avgifterna för bekämpningsmedel höjts. Höjningen får effekt fr.o.m. 2016. När det gäller avgifterna för allmänkemikalier förs löpande en dialog mellan Regeringskansliet och Kemikalieinspektionen.

3.7 Politikens inriktning

3.7.1 Miljömålen

Miljömålen ska nås och Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Det är ett delat ansvar och en gemensam uppgift för hela regeringen. Utöver de insatser som finansieras genom utgiftsområde 20 kommer miljö och klimat därför att fortsatt integreras i de politikområden och utgiftsområden där drivkrafterna och lösningarna till miljöproblemen finns. Integrering av klimat och miljö kommer fortsatt att stå starkt i fokus i viktiga myndigheters verksamhet. Bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom miljöområdet vilket bl.a. innebär att bolagen bör sträva efter minskad klimat- och miljöpåverkan.

Regeringen avser att se över möjligheten att vidareutveckla generationsmålet.

Arbetet med miljömålen intensifieras

Arbetet med att nå miljömålen intensifieras och allt fler aktörer i samhället är involverade i olika typer av miljöarbete. Initiativ har tagits på alla nivåer i samhället och nya satsningar och styrmedel är på plats. Samtidigt finns stora behov av ytterligare åtgärder för att ställa om samhället och närma oss målen. Bedömningen är att 14 av 16 miljö kvalitetsmål inte nås. De nationella miljö kvalitetsmålen ska klaras. Avgörande steg ska tas för att göra detta möjligt. Arbetet med framförallt minskade utsläpp av växthusgaser, men även för en giftfri miljö, biologisk mångfald och bättre havsmiljö ska prioriteras. Regeringen har för avsikt att presentera nya etappmål bl.a. med utgångspunkt i Naturvårdsverkets rapport om en fördjupad utvärdering av miljömålen, för att tydliggöra hur trenden, för de miljömål som inte bedöms uppnås, ska vändas.

Regeringen anser att miljömålen, som utgör miljödimensionen av hållbar utveckling, ytterligare aktualiseras med anledning av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030 förenar ansvaret för klimat och miljö med social och ekonomisk utveckling. I det nationella genomförandet och uppföljningen av Agenda 2030 kommer de nationella miljömålen att vara en av flera viktiga utgångspunkter. I samband med detta kan uppföljningen av de nationella miljömålen utvecklas så att det blir enklare att följa trenden i miljö tillståndet.

Regeringen förstärker stadsmiljöavtalen och utvidgar dem till att gälla investeringar i cykelinfrastruktur. Detta beskrivs i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik och utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen förstärker den hälsorelaterade miljöövervakningen för att komma till rätta med de brister i miljöövervakningen som flera rapporter pekat på våren 2016. Genom att hitta källorna till miljögifterna och förstå hur vi människor får i oss dessa ämnen kan vi undvika att människor utsätts för hälsofara.

Regeringen avser att efterfråga konsupplad statistik i nästa års rapport om en årlig uppföljning av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Rapporten utgör ett underlag

till resultatredovisning för miljöområdet och könsuppdelad statistik inom området kan bidra till att bättre bedöma hur budgetförslag inom området påverkar relevanta jämställdhetsmål.

3.7.2 Klimat

Regeringen satsar på klimatet för våra barn och barnbarns skull. Världen behöver länder som visar att det går att förena hållbar utveckling med välfärd och god konkurrenskraft. Genom att visa det ledarskapet kan Sverige få med sig fler länder i omställningen.

Regeringen skapar politik enligt en tydlig klimatprincip – det ska vara lätt att göra rätt. När vi formar politiken gör vi det billigare att vara miljövän och dyrare att släppa ut. Så ger klimatprincipen långsiktig och tydlig vägledning till individer, företag, kommuner och landsting inför investeringsbeslut och inkluderar alla aktörer i omställningen till ett fossilfritt Sverige. Regeringen ser det som ett kontrakt mellan staten och övriga delar av samhället. Regeringen har klimatet som en av sina huvudsakliga prioriteringar och höjer ambitionen för att skynda på omställningen till ett hållbart samhälle. Att ta täten i klimat-omställningen, är inte bara moraliskt rätt, det är också ekonomiskt smart. Minskad klimatpåverkan är på lång sikt förutsättningen för en utvecklad ekonomi och ett ökat välbefinnande. Den gröna omställningen kan skapa nya jobb i hela Sverige. Samtidigt förbättras vår livskvalitet och vår natur bevaras för våra barn och barnbarn. Satsningar på minskad klimatpåverkan är i ett globalt perspektiv även en jämställdhetsfråga då kvinnor i många länder generellt är mer utsatta för klimatförändringar, arbetar i mer utsatta miljöer och drabbas värre än män av de katastrofer som klimatförändringar bidrar till.

För att Sveriges ambitiösa klimatinsatser ska få avsedd effekt och våra utsläpp inte ska flytta utomlands är det centralt att andra länder också skärper sina åtgärder. Alla länder och olika aktörer måste ta sitt ansvar för att säkra möjligheten till en god framtid för människan på jorden. Parisavtalet är historiskt – för första gången har vi ett klimatavtal som alla världens länder bidrar till. Det förbättrar möjligheten att nå klimatmålen. Avtalet innebär en skärpning av det globala temperaturmålet. Därför måste alla

länder inklusive Sverige och EU överväga hur de kan stärka sitt klimatarbete ytterligare. Avtalet innebär en tydlig signal till alla aktörer att arbetet med att begränsa utsläppen och bygga motståndskraft mot klimatförändringar bara har börjat.

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Långsiktig styrning och ambitiösa mål behövs för fortsatt omställning. Regeringen välkomnar därför Miljömålsberedningens förslag om ett klimatpolitiskt ramverk inklusive långsiktigt mål, etappmål, sektorsmål, strategi och åtgärder. Den 16 juni 2016 presenterade den parlamentariska Miljömålsberedningen en överenskommelse med ett stort antal förslag för att skärpa miljöpolitiken i Sverige. Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna deltog i överenskommelsen. Miljömålsberedningen föreslår följande etapp- och sektorsmål:

- Utsläppen utanför EU:s handelssystem bör senast år 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen 1990.
- Högst åtta procentenheter av utsläppsminskningarna får, men måste inte, ske genom så kallade kompletterande åtgärder, till exempel ökat upptag i mark och skog eller åtgärder i andra länder.
- Senast år 2040 bör utsläppen vara minst 75 procent lägre än år 1990, varav högst två procentenheter får ske genom kompletterande åtgärder.
- Utsläppen för inrikes transporter ska senast år 2030 vara minst 70 procent lägre jämfört med 2010 års nivå.

Miljömålsberedningen har även föreslagit ett långsiktigt mål om att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Regeringen planerar att i början av 2017 återkomma med en proposition om ett klimatpolitiskt ramverk och nya mål, med utgångspunkt i Miljömålsberedningens förslag. Alla samhällssektorer ska bidra i klimatomställningen och klimatpolitiken ska integreras i regeringens samlade politik.

Det utsläppsmål som riksdagen antog för perioden 2008–2012 nåddes med god marginal. Utifrån detta och från den kontrollstation för det klimat- och energipolitiska målen som redovisades 2016 är det regeringens slutsats att Sveriges förmåga att ställa om till ett hållbart samhälle har underskattats. Etappmålet till 2020 innebär att utsläppen ska minska med 40 procent. Regeringen bedömer att målet kommer att uppnås (skr. 2015/16:87). Regeringen har höjt ambitionen jämfört med den tidigare regeringen och vill så långt som möjligt nå det målet genom nationella insatser.

Arbetet med fossilfria resor och transporter är fortsatt högt prioriterat. Visionen är en fossilfri fordonsflotta. För att målsättningarna på klimatområdet ska nås och Sverige ska kunna ha en fossilfri fordonsflotta krävs kraftfulla insatser och nya målsättningar. Regeringen fortsätter se över vilka styrmedel som behövs för att dessa målsättningar ska uppnås.

Regeringen vill fortsatt främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart. Tåget ska vara snabbare än bilen och billigare än flyget. Regeringen har avsatt resurser för att införa en miljökompensation för gods-transport på järnväg. Förutsättningarna att välja gång, cykel och kollektivtrafik måste stärkas. I enlighet med regeringens klimatprincip ska de ekonomiska incitamenten också styra i denna riktning. Regeringen ska också se över vilka styrmedel som kan behövas för att bidra till en överflyttning av resor till cykel.

Ett ökat fokus behövs på att minska transportbehovet, ändra resvanor samt att effektivisera och optimera transporter och användning av existerande infrastruktur i arbetet för ett fossilfritt Sverige. Befolkningsökningen och behovet av nya bostäder ställer stora krav på att omställningen till ett fossilfritt samhälle integreras i planerings- och byggprocesser. På så sätt kan ett hållbart samhälle byggas och klimatpåverkan minska. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition om transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029.

På lokal nivå ska kommunerna kunna stimulera medborgarnas val av transportmedel i miljövänlig riktning. Regeringen ska verka för att förbättra kommunernas möjligheter att genomföra åtgärder för att minska utsläppen från transporter. Regeringen har tidigare gett Transportstyrelsen i uppdrag att föreslå hur

dagens miljözonsbestämmelser kan utvecklas. Uppdraget ska redovisas i november i år.

Arbetet med energieffektivisering, förnybara drivmedel och elektrifiering fortsätter. Regeringen ska verka på nationell och EU-nivå för att skapa stabila villkor och långsiktiga förutsättningar för en fossilfri fordonsflotta. Bonus-malus-utredningen har lämnat ett förslag om hur fordon med relativt låga utsläpp kan premieras vid inköpstillfället, medan fordon med relativt höga utsläpp belastas med en högre skatt (SOU 2016:33). I betänkandet föreslås att systemet ska träda i kraft den 1 januari 2018. Förslaget bereds för närvarande. Regeringen vill ställa om till en fossilfri fordonsflotta. Regeringen avser att införa ett bonus-malussystem som innebär en väsentlig ambitionshöjning när det gäller den miljöstyrande effekten jämfört med dagens system, senast den 1 juli 2018. För att ge fortsatt stöd för bilar med låga utsläpp föreslår regeringen förlängningar av den s.k. supermiljöbilspremiern och av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar. Det är viktigt att alla aktörer har god förutsägbarhet inför anskaffandet av nya miljöfordon. Den elbusspremie som infördes under 2016 främjar introduktionen av elbussar på marknaden. Regeringen vill underlätta för konsumenter att göra upplysta och miljöanpassade val av drivmedel och avser därför att se över möjligheterna att göra information om drivmedels miljöpåverkan obligatorisk. Regeringen avser även att under mandatperioden lämna ett förslag på ett system som ger långsiktigt hållbara och stabila villkor för bio-drivmedel. Regeringen har tillsatt utredningar om utformning av dels en vägslitageskatt för svenska och utländska tunga lastbilar (dir.2015:47), dels en skatt på flygresor (dir.2015:105). Regeringens ambition är att skatterna ska införas.

Ett klimateffektivt jordbruk är fortsatt viktigt. Mycket arbete är redan gjort i att kartlägga potentiella åtgärder för att stärka klimatarbetet inom mark och jordbruk. För att ta ytterligare steg för att jordbruket ska bli mer klimateffektivt avser regeringen att lägga kompletterande uppdrag till berörda myndigheter för att se över pågående åtgärdsarbete och vid behov ta fram förslag till ändrade eller nya åtgärder och styrmedel.

Regeringen bedömer vidare att det är viktigt att prioritera arbetet med havsförvaltning i det regionala och internationella samarbetet för att stärka havens resiliens mot klimatförändringar.

Forskning, innovation, avancerade systemlösningar och teknikutveckling är viktigt för att komma tillrätta med processindustrins processutsläpp av klimatgaser. Därmed kan svensk basindustri fortsatt vara världsledande avseende miljöprestanda samtidigt som den långsiktiga konkurrenskraften stärks. Genom regeringens satsningar på Smart industri och samverkansprogram för innovation ska samarbete mellan stat och näringsliv stärkas.

Forskningsbehoven på klimatområdet är fortsatt stora och regeringen gör därför en satsning på klimatforskning, se vidare i avsnitt 4 Miljöforskning. Regeringen återkommer också till frågan i den kommande forskningspolitiska propositionen som presenteras under hösten 2016.

Vi tar steg mot 100 procent förnybar energi och för en 100 procent förnybar el- och värmesektor genom att bygga vidare på principen om att förorenaren ska betala.

Samhällets alla aktörer måste bidra och vidta åtgärder för att klimatmålen ska nås. Regeringen stärker dialogen med näringsliv, kommuner, andra offentliga aktörer och civila samhället genom bl.a. initiativet Fossilfritt Sverige. Det finns ett stort engagemang, höga ambitioner och en stor enighet om att Sverige kan bli fossilfritt bland aktörerna som anslutit sig till initiativet, men mycket arbete kvarstår. Fossilfritt Sverige är en viktig plattform för att samverka, utmana och lära av varandra.

Efter ett drygt år med regeringens satsning på lokala klimatinvesteringar, Klimatklivet, föreslår regeringen att anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* förlängs till 2020 med 700 miljoner kronor per år 2019–2020. Regeringen ökar också anslaget med 100 miljoner kronor per år 2017–2018. Ansökningarna om investeringsstöd överskrider långt tillgängliga statliga medel för åren 2015–2018. Förutsättningarna för god miljö- och samhällsnytta av de satsningar som kommit igång och som anslaget möjliggör framöver är mycket stora. Åtgärderna bedöms kunna ge stor klimatnytta och ha positiva effekter på såväl flera miljö kvalitetsmål som på teknikutveckling och teknikspridning. I förlängningen kan detta ha inverkan på sysselsättning och svensk konkurrenskraft.

EU:s klimatpolitik

För att EU ska kunna fortsätta ha en ledande roll i det globala klimatarbetet behöver Parisavtalet beaktas fullt ut inom EU. Det gäller särskilt i den fortsatta utformningen av ramverket för klimat och energi för 2030, men även inom andra politikområden. Regeringen vill att översynen av EU:s regelverk tillsammans med ny EU-lagstiftning, bl.a. inom ramen för Energiunionen, präglas av insikten att alla parter måste höja ambitionerna för att målen från Parisavtalet ska kunna nås. EU:s klimatarbete måste vara anpassat till Parisavtalets femårscykler. Därför behöver EU hitta vägar för att redan innan 2020 höja de klimatambitioner som beslutats inom unionen. Sverige driver på för att åstadkomma detta genom alliansbyggande och samverkan med likasinnade, t.ex. inom Green Growth Group. Regeringen anser att 2030-ramverket måste genomföras på ett sätt som skapar ett starkt omställningstryck i alla EU:s medlemsstater. EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) måste utgöra ett starkt incitament för klimatomställning och premiera de anläggningar som leder utvecklingen. Sverige ska fortsatt arbeta hårt för en skärpning av EU ETS inom de pågående förhandlingarna. Regeringens prioritet är att minska det totala utsläppsutrymmet. Regeringen ser ett behov av ytterligare åtgärder inom EU ETS och har därför tagit initiativ till en utsläppsbroms i utsläppshandelssystemet – ett program för att köpa in och annullera utsläppsrätter. Annulleringen räknas inte av mot det nationella klimatmålet. Regeringen vill också ge företag ökade incitament till att köpa in och annullera utsläppsrätter och har remitterat ett förslag om en avdragsrätt för företag för klimatkompensation genom annullering av utsläppsrätter (Fi2016/01209/S1 och Fi2016/02179/S1). Regeringen väljer att inte gå vidare med det remitterade förslaget utan avser i stället att se över alternativa förslag på skatteavdrag för företag och privatpersoner som minskar utsläppsutrymmet.

Regeringen verkar också för att EU:s olika rättsakter ska utformas och vid behov moderniseras med utgångspunkt i fördraget och unionens långsiktiga klimatmål. Detta gäller t.ex. de förutsättningar för att bedriva ett kostnads-effektivt arbete med att utveckla miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel som sätts av energiskattedirektivet (rådet direktiv

2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av EU-ramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet) samt av miljö- och energistödsriktlinjerna efter 2020. Regeringen är drivande i förhandlingarna om en överenskommelse i International Civil Aviation Organization (ICAO) för att minska utsläppen från internationellt flyg. Beroende på resultatet av förhandlingarna kommer EU:s reglering av flygets utsläpp genom EU ETS att behöva anpassas. EU:s regelverk ska utvecklas så att det främjar klimatarbetet med överflyttning till mer effektiva transporter och förnybara bränslen. Nuvarande utsläppskrav på fordon måste skärpas efter 2020. Som ytterligare ett led i att bidra till en ökad ambition inom EU innan 2020 avser regeringen att ta bort utsläppsenheter som inte behövs för att uppfylla Sveriges åtagande inom EU för de sektorer som inte omfattas av EU ETS för åren 2014 och 2015. Som princip ska därutöver överskott av utsläppsutrymme från icke-handlande sektorn utanför EU-ETS annulleras i statsbudgeten varje år.

Framsteg för klimatet i Paris

Parisavtalet lägger grunden för ett långsiktigt och ambitiöst klimatarbete i världens alla länder. Målet är att begränsa den globala temperaturökningen så långt under 2 grader som möjligt och helst under 1,5 grader. Avtalet innebär att anpassnings- och finansieringsarbetet stärks. Klimatavtalet kommer att genomföras de närmaste åren och många ytterligare beslut behöver fattas. Dessa beslut bör innebära etablerandet av en fungerande ambitionscykel med en global översyn som inspirerar länderna att bli mer ambitiösa samt etablerandet av ett transparent rapporteringssystem där alla länder redovisar sina utsläpp och planer. Ett sådant system lägger grunden för en meningsfull global översyn.

Alla länder, inklusive EU:s medlemsländer, måste nu överväga hur klimatarbetet kan stärkas. Sverige ska vara ett globalt föregångsland i klimatomställningen, med en samstämmig politik där klimatåtgärder främjas inom alla politikområden. Genomförandet av Parisavtalet måste också bidra till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Regeringen avser att annullera alla internationella utsläppsenheter som har förvärvat under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012 för att säkerställa att

det utsläppsutrymme de representerar inte förs över till innevarande period.

Regeringen anser att EU så snart som möjligt måste ratificera och påbörja genomförandet av Parisavtalet. Regeringen avser att skyndsamt färdigställa det svenska godkännandet för ratificeringen. Sverige kommer även fortsättningsvis att vara en ledande bidragsgivare till internationella klimatfonder. Vårt engagemang i den Gröna klimatfonden är fortsatt starkt.

Anpassning till ett förändrat klimat

Klimatförändringarna har stor inverkan på centrala funktioner i samhället. Det är av yttersta vikt att alla aktörer tar ansvar för att vidta anpassningsåtgärder inom sitt verksamhetsområde. Många myndigheter har en viktig roll i att anpassa respektive sektor till ett förändrat klimat och arbetar med förebyggande åtgärder, ökad kompetens och bättre beredskap vid störningar i viktiga samhällsfunktioner. Anpassningsåtgärder bör vidtas tidigt för att undvika att kostnaden blir större i framtiden. Fortsatta och förstärkta satsningar krävs inom många olika områden för att anpassa samhället till ett förändrat klimat. För att fortsätta arbetet med förebyggande och kunskapshöjande insatser stärks anslaget 1:10 *Klimatanpassning* med 10 miljoner kronor per år 2017–2018, 70 miljoner kronor 2019 och 120 miljoner kronor 2020. Regeringen kommer under mandatperioden vidare ta fram en nationell strategi för klimatanpassning för att långsiktigt stärka klimatanpassningsarbetet och den nationella samordningen. En viktig utgångspunkt blir förslagen från den utredning som nu arbetar med översyn av ansvar, lagstiftning och finansiering av klimatanpassningsåtgärder.

Frisk luft för bättre hälsa

Dålig luftkvalitet fortsätter att leda till betydande hälsoproblem och cirka 5 500 förtida dödsfall per år i Sverige. Sverige har också problem att på ett varaktigt sätt klara EU:s gränsvärden och nå miljökvalitetsmålen inom luftområdet. På lokal nivå finns svårigheter att uppfylla miljökvalitetsnormerna. Som ett steg på vägen behöver EU:s luftpaket genomföras på ett ambitiöst sätt. Miljömålsberedningen har också lämnat flera förslag för att komma till rätta med dessa problem. Miljömålsberedningens förslag är för närvarande på remiss och

regeringen avser därefter att återkomma i frågan till riksdagen under 2017.

Regionala samarbeten – en hävstång

Sverige verkar för att det nordiska klimatsamarbetet inom ramen för uppföljningen av Parisavtalet fortsätter. Nordiska erfarenheter och nordiskt kunnande bör utnyttjas för att främja konkreta ambitionshöjande initiativ som kan stödja genomförandet av Parisavtalet. Initiativ som leder till utsläppsminskningar prioriteras.

För att ytterligare bemöta klimatförändringarnas konsekvenser för Arktis fortsätter Sverige bland annat att driva att Arktiska rådet i sin verksamhet ska beakta naturens och människans förmåga att hantera klimatförändringar, det s.k. resiliensperspektivet. Arktis är ett område med oersättliga värden av global betydelse. Regeringen arbetar därför för att stärka och förbättra säkerheten och miljöskyddet i Arktis. Sverige verkar också för stärkt samarbete på klimat- och miljöområdet i Barentsregionen, där Sverige tar över som ordförande både i Barentsrådet och i dess miljöarbetsgrupp hösten 2017.

3.7.3 Kemikalier

En av regeringens prioriteringar är att minska förekomsten, spridningen och exponering av farliga ämnen. Särskilt fokus är på barn och unga. Regeringens handlingsplan för en giftfri vardag utgör kärnan i detta arbete.

I budgetpropositionen för 2017 satsar regeringen ytterligare resurser för att stärka arbetet för en giftfri vardag. En kartläggning av farliga ämnen i varor genomförs. Miljöövervakningen stärks avseende farliga kemikalier. Arbetet med att skapa ett centrum för substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor inleds. Länsstyrelsernas tillsyn över förorenade områden ges ökade resurser.

Skolor och förskolor ska vara fria från farliga kemikalier. Regeringen prioriterar arbetet för att uppnå en giftfri miljö för att våra barn och barnbarn ska kunna växa upp utan att påverkas av farliga ämnen, t.ex. av hormonstörande ämnen eller dricksvatten som blivit förorenat av hälsofarliga ämnen. Försiktighetsprincipen, att farliga ämnen byts ut och att förorenaren betalar är

utgångspunkten. Regeringen vill främja fler giftfria alternativ. De satsningar som nu görs bidrar ytterligare till att förbättra förutsättningarna att vi exponeras mindre för kemikalier i vår vardag, t.ex. genom bättre information och kunskap om spridning och förekomsten av farliga kemikalier, exponeringsvägar och alternativ.

Det är viktigt att påverka utvecklingen inom EU. När EU:s regelverk inte räcker till ska Sverige ha ambitionen att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier. Regeringen har redan tagit initiativ till flera förbud och föreslår även (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.16) en skatt på farliga kemikalier i viss elektronik. Dessutom bereds för närvarande också förslag avseende:

- förbud mot användning av växtskyddsmedel för nedvissning och för ogräsbekämpning i spannmål för livsmedelsändamål kort tid före skörd,
- förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter,
- gränsvärden för avgivning av flyktiga ämnen från byggprodukter samt
- restriktioner och regler för att minska utsläppen av högfluorerande ämnen vid användning av brandsläckningsskum.

Förebyggande och utfasning av särskilt farliga ämnen bör säkerställas genom förbättrad information om produkters återvinningsbarhet, krav på information om utbytbarhet och innehåll av särskilt farliga ämnen samt ytterligare begränsningar av sådana ämnen i befintlig produktlagstiftning.

En kartläggning av förekomsten av farliga ämnen som ännu inte är reglerade i EU genomförs. Kartläggningen tar sikte på farliga ämnen i konsumentprodukter.

Regeringen har utsett en särskild utredare med uppdrag att utreda förutsättningarna för att inrätta ett centrum för ökad substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor. Syftet med ett substitutionscentrum är att öka kunskapen om farliga ämnen i varor, bidra till ökad substitution av farliga ämnen och därmed också bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker.

Om vi lyckas skapa en giftfri vardag för barnen säkerställer vi att även vuxna människor

skyddas. En giftfri vardag leder också till att färre farliga kemikalier sprids till den yttre miljön. Inte sällan är de kemikalier som kan skada människor minst lika skadliga för djur- och växtliv. Och ofta kan gifterna tas upp i näringsväven och återkomma på våra tallriker.

Regeringen kommer göra riktade satsningar de närmaste åren inom miljöövervakningen samt en satsning på utökad kontroll av svårnedbrytbara fluorbaserade miljögifter, s.k. PFAS i miljön. Resurser satsas även för att utreda varför vissa växtskyddsmedel återkommande hittas i vattendrag intill åkermarker.

Harmoniserad klassificering av farliga ämnen, tillståndsprövning inom EU och förbud mot försäljning och användning av vissa farliga kemikalier lägger grunden för en giftfri vardag. Dessa styrmedel har samtidigt en inneboende tröghet och endast kapacitet att ta om hand de största riskerna. Det kan därför finnas ett behov av att vidareutveckla lagstiftningen vad gäller t.ex. ekonomiska styrmedel, offentlig upphandling, riktad information till konsumenter samt åtaganden från företag och branscher om frivillig utfasning

Regeringen fortsätter att driva på inom Reach up som är ett ministerinitiativ mellan nio aktiva medlemsländer. Reach up handlar om en höjd ambitionsnivå i EU:s kemikaliekontroll, främst genom ett effektivare och bättre genomförande av Reach men också att genomföra viktigare åtaganden i EU:s sjunde allmänna miljöhandlingsprogram.

Den snabba utvecklingen av nanomaterial, med delvis okända hälso- och miljörisker, ställer krav på att lagstiftningen anpassas samt att kunskapsuppbyggnad sker avseende dessa risker. Regeringen har uppdragit åt Swetox att etablera en svensk plattform för att samordna och förmedla kunskap om nanosäkerhet mellan olika aktörer i samhället.

Sverige driver på för att Europeiska kommissionen ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att EU:s kemikalielagstiftning anpassas så att information om nanomaterial är tillräcklig för att identifiera risker eller säker användning.

Konsumenten har relativt lätt att göra trygga och smarta val när det gäller miljömärkta varor. Det finns dock även i andra fall ett behov av att enkelt kunna hitta information om kemikaliesäkerhet som är lätt att förstå. Regeringen

konstaterar att konsumenternas möjlighet till information sammantaget har stärkts väsentligt de senaste åren men att arbetet måste fortsätta.

Kemikalier sprids ofta över nationella gränser. De varor vi konsumerar har släppts ut på en EU- eller internationell marknad. Långlivade kemikalier kan röra sig med luft- och vattenströmmar och påverka långt från källan. För att effektivare kunna ge en internationell respons på globala hälso- eller miljöproblem orsakade av den ökande och komplexa mängden kemikalier, avser regeringen verka för ett stärkt genomförande av existerande begränsningsinstrument samt för ett framtida rättsligt bindande internationellt ramverk för farliga kemikalier.

Tillsynen enligt miljöbalken är en viktig förutsättning för att den ansvarige ska ta kostnaden för efterbehandling av förorenade områden. För att öka förutsättningarna för att verksamhetsutövare bekostar återställningsarbetet när miljöskador inträffar behöver länsstyrelsernas tillsyn över förorenade områden stärkas.

3.7.4 Hav och vatten

Regeringens ambition är att miljö kvalitetsmålen ska nås och det krävs kraftfulla åtgärder framöver för att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. Att genomföra EU:s ramdirektiv för vatten (direktiv 2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (direktiv 2008/56/EG) är centralt för att nå miljö kvalitetsmålen. De länsstyrelser som är vattenmyndigheter ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram enligt vattenförvaltningsförordningen och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram enligt havsmiljöförordningen. Åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå de vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. I det arbetet har berörda myndigheter, inklusive länsstyrelser och kommuner en mycket viktig roll. Landsbygdsprogrammet är ett viktigt verktyg för att nå målen i ramdirektivet för vatten och i havsmiljödirektivet.

Vattenkraft med moderna miljökrav

Vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, som enskild produktionskraft men också som regler- och balanskraft. Fysisk

påverkan från vattenkraften på vattendragen medför stora konsekvenser för ekosystem och biologisk mångfald. Den fortsatta hanteringen av vattenkraften, tillsammans med andra former av fysisk påverkan på sjöar och vattendrag, är av stor vikt för Sveriges möjligheter att leva upp till EU:s ramdirektiv för vatten. Samtidigt måste också avvägningar göras mellan olika intressen såsom t.ex. värnande av kulturmiljöintressen. Vattenverksamhetsutredningen (M 2012:01) har sett över dagens regler om vattenverksamheter och utredningens förslag har remitterats. I juni 2016 slöts en ramöverenskommelse om den svenska energipolitiken (se vidare utgiftsområde 21 Energi avsnitt 2.6). I överenskommelsen anges bland annat att Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft, men där provningssystemet utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträvade miljönyttan. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition. Regeringen förstärker också anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* med 25 miljoner kronor år 2017 och med 30 miljoner kronor från 2018 och framåt.

Ökat skydd av marin miljö

Åtgärder för att minska utsläpp från övergödande ämnen har gett resultat. Utsläppen minskar, men ytterligare insatser behövs särskilt mot fosfor. Insatserna behöver också bli mer riktade för att ge tydliga effekter i miljön. Regeringen avser att se över ekonomiska styrmedel och andra åtgärder som kan minska övergödningen.

Skydd av marina områden är centralt för att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Regeringen bedömer att takten i arbetet med att inrätta skydd av marina områden behöver öka för att det ska vara möjligt att nå etappmålet om 10 procent skydd av Sveriges marina områden till 2020. Regeringen förstärker därför anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö med 15 miljoner kronor 2017. Vidare gav regeringen år 2015 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för marint områdesskydd. Handlingsplanen redovisades i juni 2016 och kommer att utgöra ett viktigt underlag för myndigheternas arbete med att nå etappmålet om 10 procent skydd av marina områden till 2020.

Det internationella och regionala havsmiljösamarbetet, bl.a. genom de regionala konventionerna Oskar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) och Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) är nödvändigt för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen.

3.7.5 Biologisk mångfald

Sverige ska ha en hög ambition i arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster internationellt och inom EU bland annat genom medverkan på partsmötena för konventionen om biologisk mångfald och konventionen om internationell handel med utrotningshotade djur och växter samt världskongressen för Internationella naturvårdsunionen (IUCN). Regeringen kommer att återkomma med preciseringar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster för att leva upp till konventionen om biologisk mångfald inklusive målen om långsiktigt skydd.

Värdefull natur ska skyddas och göras tillgänglig för flera människor. Förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv och vistas i naturen ska förbättras. Fortsatt arbete med att synliggöra värdet av ekosystemtjänster för samhället är ett viktigt stöd för integrering av hänsyn till biologisk mångfald i sektorerna.

Skydd och skötsel av värdefulla områden

Regeringen bedömer att det är nödvändigt med en fortsatt ambitionshöjning för att nå miljökvalitetsmålen som innefattar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Skyddet för biologisk mångfald ska utökas, och skydd av värdefulla skogar är prioriterat. Regeringen föreslår därför att de 250 miljoner kronor som anslag 1:15 *Skydd av värdefull natur* minskades med i vårändringsbudgeten för 2016 återförs till anslaget i höständringsbudgeten för 2016. Med denna återföring tillsammans med den tidigare höjningen som gjordes i och med budgetpropositionen 2016 har regeringen kraftfullt förstärkt anslaget. Naturvårdsverket har därmed under 2015 betalat ut ekonomisk ersättning till markägare för cirka 24 000 hektar skyddsvärda områden jämfört med cirka 14 000 hektar under 2014. Många värdefulla områden har kunnat skyddas som naturreservat. Till

exempel blev cirka 6 400 hektar av brandområdet i Västmanlands län inrättat som Hälleskogsbrännans naturreservat. Förutom ersättning till markägare ges förutsättningar för länsstyrelserna att öka takten i att fatta beslut om naturreservat, framför allt för de områden där ersättningsfrågan är helt löst.

Värdefulla skogar bevaras

Regeringen anser att ytterligare satsningar och åtgärder behövs för att miljömålet Levande skogar ska nås. Regeringen har därför gett Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i uppdrag att utvärdera och revidera den nationella strategin för formellt skydd av skog i syfte att uppnå ett kostnadseffektivt skydd. Resultatet från utvärderingen ska kunna användas i regeringens arbete med att utveckla nya etappmål för skydd av skog i syfte att uppnå ett kostnadseffektivt skydd. Regeringen avser att under 2017 föreslå riksdagen att utöka nationalparkerna Björnlandet och Tiveden med angränsande områden som består av skogar med höga naturvärden. Arbetet med det nationella skogsprogrammet pågår och är ett viktigt instrument i arbetet med miljö kvalitetsmålen. Arbetet med skogsprogrammet tar sin utgångspunkt i skogspolitikens jämställda mål och omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden så att skogen och dess värdekedja bidrar till ett hållbart samhälle och en växande bioekonomi (se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Naturvårdsverket gör bedömningen att användningen av ersättningsmark är ett kostnadseffektivt sätt att skydda värdefulla skogar samtidigt som många markägare som erhåller ersättningsmark är nöjda. Regeringen kommer analysera hur användningen av ersättningsmark för att skydda värdefulla skogar har fungerat och hur metoden kan utvecklas.

Regeringen anser att miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen eftersom det finns potential till förbättringar i den hänsyn som tas i dag. Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder som kommer att följas upp. Skogens sociala och kulturella värden är viktiga och bör uppmärksammas mera.

Regeringen bedömer att det behövs fortsatta åtgärder för att främja ett variationsrikt och hållbart brukande av skogslandskapet för att nå miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Regeringen bedömer bland annat att arealen med hyggesfritt

skogsbruk och naturligt förnygrade skogar bör öka. Den miljöhänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljö kvalitetsmålet.

Det statliga skogsbruket ska vara ett föredöme för ett hållbart skogsbruk.

En moderniserad terrängkörningslagstiftning

I takt med att terrängkörningen i landet ökar så ökar även skador och störningar. Regeringen avser därför att uppdraga åt Naturvårdsverket och övriga berörda myndigheter att ta fram ett förslag till moderniserad terrängkörningslagstiftning som syftar till att minska skadorna. Möjligheten till ytterligare generella undantag från bestämmelserna om förbud mot terrängkörning med motordrivet fordon för att underlätta för personer med bestående funktionsnedsättning att fortsätta med sina fritidsaktiviteter bör också ingå i uppdraget.

Satsning på gröna jobb

Regeringen förstärkte i budgetpropositionen för 2016 anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* vilket medfört en ambitionshöjning på bland annat skötsel och förvaltning av naturreservat och åtgärder för friluftslivet genom information, vandringsleder och broar samt en aktiv vilt- och rovdjursförvaltning. Genom anslaget anlitas många lokala entreprenörer och konsulter vilket skapar sysselsättning över hela landet. Anslagen 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* och 1:15 *Skydd av värdefull natur* gav totalt drygt 1 100 direkta årsarbetsstillfällen och ca 200 indirekta sysselsättningstillfällen år 2015. Regeringen avser att ta tillvara de goda förutsättningar som finns att skapa gröna jobb, därför föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* ökas med 3 miljoner kronor per år t.o.m. 2020 för samordning av arbete med att skapa nya gröna jobb med lägre kvalifikationskrav. En viktig del i detta arbete är samarbetet med Arbetsförmedlingen och de arbetsmarknads-politiska stöd för personer långt från arbetsmarknaden som myndigheten förfogar över.

3.7.6 Cirkulär och biobaserad ekonomi

Regeringen vill att grunden läggs för en cirkulär och biobaserad ekonomi. För att möta de globala

utmaningarna med klimathot och minskad biologisk mångfald behövs en omställning till en cirkulär och biobaserad ekonomi. Genom en sådan utveckling ökar resurseffektiviteten, minskar miljö-, klimat- och hälsopåverkan samtidigt som det gynnar näringslivsutveckling och nya jobb i såväl städer som på landsbygd. En förutsättning för detta är en hållbar råvaruproduktion och giftfria materialströmmar. Avfall ska ses som en resurs i ett giftfritt kretslopp. Regeringen söker konstruktiva lösningar för hur insamlingen av avfall kan göras effektivare och enkel för medborgarna. Regeringen kommer att följa upp hur avfallshierarkins placering i miljöbalken leder till bättre lösningar.

Regeringen tar steg mot en cirkulär och biobaserad ekonomi nationellt, bl.a. genom att ta fram en agenda för biobaserad näringslivsutveckling och samverkansprogrammet för cirkulär och biobaserad ekonomi. Samverkansprogrammet är grunden för att tillsammans med näringsliv, offentlig sektor akademi och organisationer kraftsamla och fokusera för att göra rätt prioriteringar och finna smarta lösningar för att ta de viktiga steg mot en omställning till cirkulär och biobaserad ekonomi vi behöver för en hållbar utveckling och ett fossilfritt Sverige.

För att ytterligare stärka arbetet med cirkulär och biobaserad ekonomi kommer regeringen bl.a. att ge relevanta myndigheter i uppdrag att analysera hur de kan bidra till en cirkulär ekonomi och fortsätta att arrangera seminarier i samverkan med IVL Svenska miljöinstitutet.

Miljörådets slutsatser från den 20 juni 2016 om en cirkulär ekonomi utgör en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Regeringen har utsett en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi (dir. 2016:3). Författningsförslag ska inte lämnas inom skatteområdet.

Regeringen vill att miljöskatternas styrande effekt ska öka. Väl avvägda och väl utformade miljöskatter gör att miljö kvalitetsmålen kan nås på ett kostnadseffektivt sätt. Högre ambitioner och en ökad användning av miljöskatter får också som konsekvens att miljöskatteintäkterna ökar. Därutöver kommer regeringen göra en översyn av miljöskadliga subventioner

Digitalisering, spetstekniker, och avancerade systemlösningar, utbildning för hållbar utveckling och en hållbar produktion och konsumtion är viktiga förutsättningar för att nå en cirkulär och resurseffektiv ekonomi. Regeringen har lanserat flera olika strategier som har betydelse för detta t.ex. exportstrategin, skrivelsen för hållbart företagande, en strategi för Smart industri samt nationella upphandlingsstrategin. Dessutom är det pågående arbetet med det nationella skogsprogrammet viktigt.

Samverkan med näringslivet

Ökad dialog och samverkan med näringslivet är viktigt för det fördjupade arbetet med en cirkulär ekonomi i syfte att främja en hållbar utveckling och stärkt konkurrenskraft. Regeringen har flera dialoger, bl.a. inom ramen för nyindustrialiseringsstrategin - Smart industri och exportstrategin, där cirkulär ekonomi är ett av flera viktiga områden.

Ett fokusområde inom Smart industri är hållbar produktion och ett av regeringens Industrisamtal har behandlat frågan. Regeringens främjande av export av svensk miljö- och klimatteknik till prioriterade exportmarknader är ett annat viktigt verktyg. Vidare utarbetas efter dialog med näringslivet förslag för effektivare miljötillståndsprovning samt statistik för provningstider och en referensgrupp för kontinuerlig dialog om förbättringar inom miljötillståndsprovningen.

Hållbar konsumtion

Att underlätta för enskilda konsumenter att konsumera mer hållbart är en central del av den strategi för hållbar konsumtion som regeringen presenterar i denna proposition (se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, avsnitt 4.5). Strategin kommer att vara en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet med att genomföra det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion samt generationsmålet.

3.7.7 Internationellt miljö- och klimatsamarbete

Dagens miljöutmaningar är i stora delar gränsöverskridande och arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet

förutsätter också att Sverige arbetar för en ambitiös miljöpolitik inom EU och internationellt.

Regeringen kommer under 2017 fortsatt att bedriva samarbete med länder som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Regeringen kommer särskilt verka för att dessa insatser ska bidra till genomförande av överenskommelser under internationella miljö- och klimatkonventioner i samarbetsländerna. Det bilaterala samarbetet bidrar också till genomförande av regeringens Exportstrategi genom främjande av svensk miljö- och klimatteknik. De globala indikatorer som FN tar fram under 2016 kommer att vara ett viktigt verktyg i det nationella och internationella arbetet med genomförande av miljö- och klimatdelarna av Agenda 2030. Även regeringens nystart av Politiken för Global Utveckling (PGU) kommer att vara en viktig del i att genomföra de globala målen. Utifrån FN:s indikatorer för de globala målen kommer berörda myndigheter att analysera hur indikatorerna ska samordnas med redan existerande nationella indikatorer för uppföljning.

3.8 Fonder

3.8.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden har därmed inte några intäkter från sådana batterier. Intäkter till fonden utgörs endast av ränteintäkter från Riksgäldskontoret.

Regeringen har beslutat om att inestående medel i Batterifonden ska fördelas enligt följande: 404 miljoner kronor till insamling och återvinning av de batterier som sattes på marknaden före den 1 januari 2009, 40 miljoner kronor till återbetalning av miljöavgifterna för batterier som exporteras ut ur Sverige, 20 miljoner kronor till Naturvårdsverkets kostnader för prövning av frågor om utbetalning av medlen samt tillsyn, 4 miljoner kronor till slutförvar av det kvicksilver som utvunnits från kvicksilverbatterierna samt 100 miljoner kronor

till informationsinsatser för att upprätthålla och utveckla kunskapsnivån avseende batteriinsamling. Resterande medel, 205 miljoner kronor, avsätts till forskning för utveckling av miljövänliga och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier och ackumulatorer samt till fordonsenergi-relaterad batteriforskning. Fondens medel fördelas över minst en sexårsperiod räknat från 2009 med hänsyn tagen till faktorer som batteriers tekniska livslängd och omloppstid i samhället samt s.k. lagringseffekt.

Under 2015 har ur Batterifonden använts 43 372 948 kronor för insamling och återvinning, 25 959 319 kronor för informationskampanjer för att öka insamlingen av batterier och 2 370 644 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. Inga medel fördelades till forskning under året. På grund av negativ ränta belastades fonden med 1 123 079 kronor i ränta.

Energimyndigheten beslutade i februari 2013 att upprätta ett nytt forsknings- och utvecklingsprogram som kallas Batterifondsprogrammet och som inriktas mot batteriåteranvändning och återvinning och fordonsbatterier. Programmet löper över sju år med start den 1 mars 2013 och Naturvårdsverket betalar ut medel till Energi-myndigheten vartefter projekt beviljas. Energimyndigheten har inte beviljat några projekt under året.

Behållningen i Batterifonden uppgick den 31 december 2015 till 411 729 168 kronor.

3.8.2 Kadmiumbatterifonden

Den avgift som Naturvårdsverket enligt 24 § förordning (2008:834) om producentansvar för batterier tar ut för nickellkadmiumbatterier fonderas fr.o.m. den 1 januari 2010 i en ny fond. Fonden består av fonderade miljöavgifter på slutna kadmiumbatterier. Avgiften är 300 kronor per kilo batteri och betalas av den producent som sätter batteriet på den svenska marknaden. Medlen får användas till ersättning för sortering, återvinning och bortskaffning av nickellkadmiumbatterier samt för information om hantering av dessa batterier. Medel får även användas för Naturvårdsverkets hantering och administration av avgifterna. Under 2015 betalades det in drygt 5 miljoner kronor i avgifter till fonden. Under 2015 har ur

Kadmiumbatterifonden använts 608 741 kronor för insamling och återvinning av nickelkadmiumbatterier och 1 185 452 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. På grund av negativ ränta belastades fonden med 75 812 kronor i ränta.

Behållningen uppgick den 31 december 2015 till 28 864 088 kronor.

3.8.3 Kärnavfallsfonden

Kärnavfallsfondens huvuduppgift är att ta emot och förvalta de avgiftsmedel som de som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor är skyldiga att betala. Avgifterna finansierar bl.a. kostnader för att ta hand om använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall, en säker avveckling och rivning av kärnkraftverken samt forskning och utveckling inom området. Avgifterna beräknas i förhållande till den energi som levereras och bestäms av regeringen efter förslag av Strålsäkerhetsmyndigheten. De avgiftsskyldiga ska även betala en avgift till staten som ett kostnadsbidrag för slutlig hantering av restprodukter från kärnteknisk verksamhet som har ett samband med framväxten av det svenska kärnkraftsprogrammet.

Kärnavfallsfonden anger i årsredovisningen för 2015 att avgiftsinbetalningarna under året uppgick till 3 466 764 tusen kronor (2 451 051 tusen kronor 2014). Utbetalningarna uppgick under samma tid till 1 727 700 tusen kronor (1 339 008 tusen kronor 2014). Den nominella avkastningen under år 2015 uppgick till -0,52 procent samtidigt som inflationen uppgick till 0,10 procent. Den reala avkastningen uppgick därmed till -0,62 procent. I genomsnitt per år uppgick den reala avkastningen under den senaste femårsperioden till 4,19 procent. Det verkliga värdet (marknadsvärdet) av kärnavfallsfonden ökade under 2015 med 1 384 166 tusen kronor till 59 284 240 tusen kronor vid årets utgång (57 900 714 tusen kronor vid 2014 års utgång).

3.9 Ändring av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner ändringen av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget.

Skälen för regeringens förslag: Nordiska ministerrådet godkände den 1 september 1998 ett ministerrådsförslag om nu överenskommelse om Nordiska miljöfinansieringsbolaget (Nefco). Överenskommelsen ratificerades av Sverige året därpå 1999 (prop. 1998/99:14, bet 1998/99:FiU12, rskr. 1998/99:17) och trädde i kraft den 9 oktober 1999. Enligt överenskommelsen (SÖ 1999:22) ska bolaget ha som ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa genom att finansiera företag i dessa länder (artikel 1).

Vid Nordiska ministerrådets möte den 27 april 2016 beslutade de nordiska miljöministrarna att rekommendera länderna att gå vidare med erforderliga åtgärder för att godkänna beslutet om ändring av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget för det geografiska området. Ändringen innebär att det geografiska mandatet i artikel 1 utvidgas på så sätt att bolaget ska ha som ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse med tyngdpunkt på Östeuropa. Det betyder att tyngdpunkten för bolagets verksamhet även fortsättningsvis ska vara i Östeuropa, men att bolaget också kommer att ha möjlighet att agera utanför denna region.

Ändringen träder ikraft trettio dagar efter den dag då samtliga avtalsslutande stater har deponerat sina instrument för ratificering, godtagande eller godkännande hos det finska utrikesministeriet. Ändringen är nödvändig för att bolaget ska kunna följa de nordiska ländernas miljö- och klimatprioriteringar på ett effektivt sätt, utnyttja synergier och sprida risker.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner ändringen av överenskommelsen.

Förslaget har inga ekonomiska konsekvenser för Sverige.

3.10 Borttagning och annullering av utsläppsenheter

3.10.1 Borttagning av överskott från 2014-2015

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2014 och 2015 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har minskat utsläppen av växthusgaser mer år 2014 och 2015 än vad Sverige åtagit sig under EU:s ansvarsfördelningsbeslut som reglerar medlemsstaternas årliga utsläppsutrymme mellan 2013 och 2020. Det innebär att det kommer att uppstå överskott, dvs. återstå ett innehav efter avräkning mot åtagandet inom EU av utsläppsenheter (s.k. Annual Emission Allocation, AEA). Avräkningen mot Sveriges åtagande sker under 2017, för 2014 i mitten av året och för 2015 i slutet av året.

Regeringen bedömer att överskottet av AEA från 2014 kommer att motsvara ca 6,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter och enligt preliminära siffror blir även överskottet från 2015 ca 6,5 miljoner. För att bidra till en ökad ambition för utsläppsminskningar inom EU föreslår regeringen borttagning av överskotten av utsläppsenheter för 2014 och 2015.

Under ansvarsfördelningsbeslutet får medlemsstaterna uppfylla en mindre del av sina åtaganden med utsläppsminskningenheter som utfärdats för projekt under Kyotoprotokollet. Sverige har ett innehav av sådana enheter som förvärvats genom programmet för internationella klimatinsatser. Givet Sveriges stora överskott av AEA ser dock regeringen inget skäl att använda sig av internationella utsläppsminskningenheter och avsikten är att uppfylla Sveriges åtagande under ansvarsfördelningsbeslutet med endast AEA.

Sverige har möjlighet att spara utsläppsenheter till kommande år eller föra över utsläppsenheter till andra medlemsstater. Efterfrågan på utsläppsenheter från andra medlemsstater

kommer vara begränsad eftersom merparten av medlemsstaterna enligt Europeiska kommissionen beräknas nå sina åtaganden för 2014 och 2015.

Mot bakgrund av att efterfrågan förväntas vara begränsad och avsaknaden av ett marknadspris bedömer regeringen att inget ekonomiskt värde kan anges för det svenska överskottet av AEA.

Under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod, dvs. 2013–2020, kommer varje AEA att vara kopplad till en tilldelad utsläppsenhet under Kyotoprotokollet, s.k. Assigned Amount Unit (AAU). Det innebär att för varje AEA som tas bort under EU:s ansvarsfördelningsbeslut måste också en AAU annulleras under Kyotoprotokollet. Utfärdandet av AAU är dock avhängigt av när Kyotoprotokollet för den andra åtagandeperioden träder i kraft. Det är osäkert om detta kommer att ske under 2017 vilket innebär att annullering av AAU för borttagna AEA kan genomföras först senare.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2014 och 2015 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren. Detta innebär också att motsvarande mängd utsläppsenheter för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod 2013–2020 kommer att annulleras när så är möjligt.

3.10.2 Annullering av förvärvade utsläppsrätter från 2008-2012

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra annullering av de utsläppsenheter som har förvärvats under Kyotoprotokollet genom Sveriges program för internationella klimatinsatser och som har genererats under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012.

Skälen för regeringens förslag: Genom programmet för internationella klimatinsatser har Sverige förvärvat utsläppsenheter utfärdade under Kyotoprotokollet för utsläppsminskningar som har åstadkommit genom projekt i andra länder. Innehavet av förvärvade

utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod uppgår till knappt 8 miljoner certifierade utsläppsminskningar (CER) och knappt 60 000 tillfälliga certifierade utsläppsminskningar (tCER) från projekt i utvecklingsländer. I innehavet ingår också cirka 1,25 miljoner utsläppsminskningseenheter (ERU) från projekt i länder med kvantifierade åtaganden under Kyotoprotokollet, samt cirka 267 000 tilldelade utsläppsenheter (AAU) som Sverige fått levererade för tidiga insatser i sådana projekt innan ERU kunde utfärdas. Parterna till Kyotoprotokollet har möjlighet att ta med sig CER och ERU från den första åtagandeperioden 2008–2012 till den andra perioden 2013–2020. En sådan överföring innebär att utsläppsutrymmet under den andra åtagandeperioden ökar och att den faktiska ambitionsnivån sänks. Regeringen föreslår därför att riksdagen bemyndigar regeringen att annullera utsläppsenheterna från den första åtagandeperioden. Annullering innebär att utsläppsenheterna, och därmed motsvarande mängd utsläppsutrymme, tas bort.

Avsikten har varit att de förvärvade utsläppsenheterna skulle kunna användas för det nationella målet till 2020 om det behövs. Enligt prognosen kommer totalt cirka 42 miljoner enheter att levereras till och med 2022 inom ramen för programmet. Eftersom regeringen avser nå det nationella målet till 2020 så långt som möjligt genom nationella åtgärder finns inget behov av alla införskaffade utsläppsenheter. Regeringen anser därför att det bästa för klimatet är att annullera utsläppsrätterna. Alternativen till annullering vore att antingen föra över utsläppsenheterna till den andra åtagandeperioden och spara dem eller att sälja dem. Att föra över och spara enheterna skulle innebära att Sverige ökar utsläppsutrymmet under den andra åtagandeperioden och behåller utsläppsenheter som inte kommer att behövas för det nationella målet. Om de skulle säljas är efterfrågan begränsad och på grund av de stora överskotten på marknaden har priserna på CER och ERU länge varit mycket låga. CER handlas i dagsläget för cirka 0,4 Euro på sekundärmarknaden medan värdet på ERU har varit i princip obefintligt de senaste åren. Att annullera enheterna från Kyotoprotokollets första åtagandeperiod utesluter att de säljs och släpps ut på marknaden.

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor				
2015	Utfall	397 272	Anslags-sparande	-1 282
2016	Anslag	433 435 ¹	Utgifts-prognos	425 949
2017	Förslag	442 248		
2018	Beräknat	452 615 ²		
2019	Beräknat	462 460 ³		
2020	Beräknat	472 516 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 443 310 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 443 310 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 443 310 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.5 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor				
Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	38 853	0	-	-
Prognos 2016	13 100	0	-	-
Budget 2017	13 400	0	-	-

Den kraftiga ökningen av intäkter för 2015 jämfört med tidigare år kan hänföras till avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter. Det högre beloppet beror på att företag varit försenade med att lämna över utsläppsrätter avseende utsläppsåren 2010 och 2012. Alla beslut vann laga kraft under 2015 efter att flera företag överklagat. Av de totala intäkterna för 2015 kan 25 409 000 kronor

hänföras till denna verksamhet. Summan av övriga intäkter från offentligrättslig verksamhet är i princip densamma som föregående år.

Tabell 3.6 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	37 421	37 789	-368
(varav tjänsteexport)	16 593	16 593	0
Prognos 2016	39 240	39 240	0
(varav tjänsteexport)	18 000	18 000	0
Budget 2017	39 240	39 240	0
(varav tjänsteexport)	18 000	18 000	0

Intäkterna för 2015, exklusive tjänsteexport, fördelas på avgifter för jägarregister, dvs. jaktkort och jägarexamen (11 177 000 kronor), NOx-fonden (5 949 000 kronor), Batterifonden (3 496 000 kronor) samt avgifter för EU:s miljölednings- och miljörevisionsförordning (206 000 kronor).

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 miljoner kronor per år t.o.m. 2020 för samordning av arbete med att skapa gröna jobb med lägre kvalifikationskrav i samarbete med Arbetsförmedlingen och med hjälp av de arbetsmarknadspolitiska stöd som Arbetsförmedlingen förfogar över.

Detta bedöms möjliggöra att antalet anställda ökar med 1–2 personer vid Naturvårdsverket.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	433 435	433 435	433 435	433 435
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	6 192	15 420	25 183	35 156
Beslut	2 623	3 761	3 843	3 926
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-2	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	442 248	452 615	462 460	472 516

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 442 248 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 452 615 000 kronor, 462 460 000 kronor respektive 472 516 000 kronor.

3.11.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		302 581	3 633
2016	Anslag	333 214 ¹	328 430
2017	Förslag	355 214	
2018	Beräknat	385 214	
2019	Beräknat	395 214	
2020	Beräknat	393 214	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för

statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem.

Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden.

Anslaget får också användas för finansiering av förvärv av verksamhet och aktier i Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet och för utgifter som hänför sig till utveckling av bolaget Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet.

Kompletterande information

I förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket samt i förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten anges att myndigheterna ska fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljö kvalitetsmålen och internationell rapportering.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara på samma nivå som för 2016. Regering bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	55 084	60 307	99 644			
Nya åtaganden	39 545	86 000	65 000			
Infriade åtaganden	-34 322	-46 663	-64 644	-52 000	-28 000	-20 000
Utestående åtaganden	60 307	99 644	100 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000	100 000	100 000			

Regeringens överväganden

Miljöövervakning är grundläggande för att bedöma miljötillståndet. Dagens svenska miljöövervakning behöver förstärkas för att öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålen.

I denna proposition föreslår därför regeringen att anslaget ökas med 22 miljoner kronor 2017, 62 miljoner per år 2018–2020 och fr.o.m. 2020 ökas anslaget med 52 miljoner kronor per år.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	333 214	333 214	333 214	333 214
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	22 000	52 000	62 000	60 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	355 214	385 214	395 214	393 214

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 355 214 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 385 214 000, 395 214 000 kronor respektive 393 214 000 kronor.

3.11.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2015	Utfall	737 897	Anslags-sparande	19 518
2016	Anslag	952 535 ¹	Utgifts-prognos	938 859
2017	Förslag	997 535		
2018	Beräknat	997 535		
2019	Beräknat	997 535		
2020	Beräknat	997 535		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt samt i Lapponiaförordningen (2011:840).

Tabell 3.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2025
Ingående åtaganden	209 708	225 904	341 948			
Nya åtaganden	130 532	212 545	169 217			
Infriade åtaganden	-114 336	-96 501	-169 217	-170 000	-169 938	-2 010
Utestående åtaganden	225 904	341 948	341 948			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	350 000	350 000	350 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2018–2025.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att kunna möjliggöra medfinansiering i större EU-projekt. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara på samma nivå som för 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2018–2025.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 002 535	1 002 535	1 002 535	1 002 535
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	997 535	997 535	997 535	997 535

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 997 535 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 997 535 000, 997 535 000 kronor respektive 997 535 000 kronor.

3.11.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2015	Utfall	445 648	Anslags-sparande	3 950
2016	Anslag	803 018 ¹	Utgifts-prognos	791 489
2017	Förslag	868 018		
2018	Beräknat	763 018		
2019	Beräknat	853 018		
2020	Beräknat	853 018		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas samt för att ta fram prioriteringsunderlag.

Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa.

Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2004:100) om avhjälpande av föroreningsskador och statsbidrag för sådant avhjälpande.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 450 000 000 kronor 2018–2026.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas för insatser som rör inventering, undersökningar och åtgärder för att sanera och efterbehandla förorenade områden.

Bemyndigandet föreslås öka med 20 000 000 kronor för 2017 jämfört med 2016. Skälet är att Sveriges geologiska undersökning ska kunna inleda sanering av ett särskilt komplicerat objekt som inte bör avbrytas under pågående saneringsinsats som tar mer än ett år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 450 000 000 kronor 2018–2026.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2026
Ingående åtaganden	873 212	840 171	1 248 423			
Nya åtaganden	284 815	760 000	760 000			
Infriade åtaganden	-317 856	-351 748	-560 000	-458 423	-480 000	-510 000
Utestående åtaganden	840 171	1 248 423	1 448 423			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 040 000	1 430 000	1 450 000			

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas ytterligare med 10 miljoner kronor 2017 och 20 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 och framåt för att stärka tillsynen över förorenade områden.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	815 018	815 018	815 018	815 018
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	53 000	-52 000	38 000	38 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	868 018	763 018	853 018	853 018

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 868 018 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 763 018 000 kronor, 853 018 000 kronor respektive 853 018 000 kronor.

3.11.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2015	Utfall	75 944	Anslags-sparande	46
2016	Anslag	80 831 ¹	Utgifts-prognos	79 670
2017	Förslag	80 036		
2018	Beräknat	78 825		
2019	Beräknat	93 825		
2020	Beräknat	93 825		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara oförändrat jämfört med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	96 305	100 363	101 123			
Nya åtaganden	58 506	55 000	59 877			
Infriade åtaganden	-54 448	-54 240	-59 000	-55 000	-35 000	-12 000
Utestående åtaganden	100 363	101 123	102 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	80 831	80 831	80 831	80 831
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut ²	-997	-2 994	12 006	12 006
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	202	988	988	988
Förslag/beräknat anslag	80 036	78 825	93 825	93 825

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 202 000 kr 2017 och 988 000 kr 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 80 036 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 78 825 000 kronor, 93 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

3.11.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2015	Utfall	215 906	Anslags-sparande	4 636
2016	Anslag	229 623 ¹	Utgifts-prognos	233 462
2017	Förslag	257 589		
2018	Beräknat	262 679 ²		
2019	Beräknat	268 699 ³		
2020	Beräknat	269 285 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 257 601 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 258 047 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 253 046 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar handlingsplanen för en giftfri vardag som Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliesekretariatet och Svenskt centrum för toxikologiska vetenskaper.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i provningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.21 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	88 809	0	91 503	-2 694
Prognos 2016	106 720	0	107 475	-755
Budget 2017	120 020	0	118 280	1 740

Kemikalieinspektionens avgiftsbelagda verksamhet finansieras i huvudsak genom avgifter som anges i förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken och förordning (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter.

Intäkterna från kemikalieavgifter m.m. redovisas mot inkomsttitel 1457. Intäkter från bekämpningsmedelsavgifter redovisas mot inkomsttitel 1454. Övriga inkomster av statens verksamhet redovisas på inkomsttitel 2811.

Tabell 3.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	29 154	27 504	1 650
(varav tjänsteexport)	14 289	14 289	0
Prognos 2016	33 776	33 776	0
(varav tjänsteexport)	15 800	15 800	0
Budget 2017	31 568	31 568	0
(varav tjänsteexport)	15 800	15 800	0

Kemikalieinspektionen har bl.a. enligt miljö-tillsynsförordningen (2011:13) rätt att ta ut varuprover för tillsyn. Det finns även stöd i lagstiftningen för att företag i vissa fall ska stå för de kostnader som uppkommer i samband med undersökning och analys av sådana varuprover. Kemikalieinspektionen redovisar viss avgiftsfinansierad verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Detta omfattar framför allt provningsverksamheten avseende verksamma ämnen i bekämpningsmedel enligt Europaparlamentet och rådets direktiv 98/8/EG av den 16 februari 1998 om utsläppandet av biocidprodukter på marknaden och Europaparlamentet och rådets förordning 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter och Europaparlamentets och rådets förordning

(EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande på marknaden och om upphävandet av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG.

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 25 miljoner kronor per år 2017–2018, 26 miljoner kronor 2019, 21 miljoner kronor 2020 varav 14 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020.

Anslagsökningen innebär att ytterligare resurser satsas på giftfri miljö samt provning av bekämpningsmedel.

Detta bedöms möjliggöra att antalet anställda ökar med cirka 10–15 personer vid Kemikalieinspektionen.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	229 623	229 623	229 623	229 623
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	3 007	7 592	12 610	17 936
Beslut	24 959	25 464	26 466	21 726
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	257 589	262 679	268 699	269 285

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 257 589 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Kemikalieinspektionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 262 679 000 kronor, 268 699 000 kronor respektive 269 285 000 kronor.

3.11.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2015	Utfall	202 996	Anslags-sparande	635
2016	Anslag	216 131 ¹	Utgifts-prognos	213 390
2017	Förslag	272 131		
2018	Beräknat	315 131		
2019	Beräknat	288 131		
2020	Beräknat	262 131		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Regeringens överväganden

Anslaget används för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer, däribland Sveriges årliga bidrag till FN:s miljöprogram (Unep) miljöfond samt till Sveriges medlemsavgifter till det europeiska vädersatellitsamarbetet (Eumetsat) och Internationella atomenergiorganet (IAEA).

Utgifterna för bidrag till Unep samt medlemsavgifter till Eumetsat och IAEA har ökat, främst till följd av ökade kostnader för vädersatellitsamarbetet samt ökade kostnader på grund av valutaeffekter.

I denna proposition föreslår regeringen därför att anslaget ökas med 131 miljoner kronor 2017, 174 miljoner kronor 2018, 147 miljoner kronor 2019 och 121 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020 och framåt.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	141 131	141 131	141 131	141 131
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	131 000	174 000	147 000	121 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	272 131	315 131	288 131	262 131

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 272 131 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 315 131 000 kronor, 288 131 000 kronor respektive 262 131 000 kronor.

3.11.8 1:8 Supermiljöbilspremie

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremien

Tusental kronor

2015	Utfall	346 970	Anslags-sparande	30
2016	Anslag	489 000 ¹	Utgifts-prognos	482 009
2017	Förslag	700 000		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för supermiljöbilspremien, dvs. utgifter för bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en ny supermiljöbil.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1590) om supermiljöbilspremie finns bestämmelser om supermiljöbilspremien. Anslaget används för att främja introduktionen av personbilar som uppfyller EU:s senaste avgaskrav (s.k. Euro 5/6) och med utsläpp av koldioxid under 50 gram per kilometer. För supermiljöbilar som är av typen laddhybrid är premien högst 20 000 kronor per bil. För övriga supermiljöbilar är premien högst 40 000 kronor per bil.

Regeringens överväganden

Riksrevisionen har i revisionsberättelsen för Transportstyrelsen avseende 2015 lämnat en upplysning om att Transportstyrelsen inte har någon bemyndiganderam kopplat till anslag 1:8 *Supermiljöbilspremie*. Riksrevisionen påpekar att eftersom grunden för premien regleras i en förordning har Transportstyrelsen ingen möjlighet att påverka hur många fordon som blir berättigade till stöd. Regeringen har övervägt frågan och kommit fram till att något beställningsbemyndigande inte behövs. Anslaget är inte rättighetsstyrt och Transportstyrelsen fattar inga beslut om ekonomiska åtaganden som kräver framtida anslagsmedel.

I höständringsbudgeten för 2016 (2016/17:2) förstärktes anslaget med 180 miljoner kronor för innevarande år för att kunna fortsätta betala ut supermiljöbilspremie till de som under 2016 köper en supermiljöbil.

I avvaktan på ett införande av ett system där mer miljöanpassade fordon premieras vid inköpstillfället genom en bonus, medan fordon med höga utsläpp av koldioxid får högre fordonsskatt, ett s.k. bonus-malus-system föreslår regeringen att supermiljöbilspremien förlängs ytterligare ett år till och med 2017.

Den nuvarande prognosen för 2017 visar att försäljningen av elbilar och laddhybrider kommer öka ytterligare. I denna proposition föreslår regeringen därför att anslaget ökas till 700 miljoner kronor 2017.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.27 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Supermiljöbilspremien

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	309 000	309 000	309 000	309 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	391 000	-309 000	-309 000	-309 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	700 000	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 700 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Supermiljöbilspremien* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.11.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor				
År	Slagslag	Beräknat	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	221 052	2 577	
2016	Anslag	215 781 ¹		218 180
2017	Förslag	227 101		
2018	Beräknat	231 216 ²		
2019	Beräknat	235 898 ³		
2020	Beräknat	241 095 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 227 115 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 227 115 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 227 115 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.29 Uppdragsverksamhet***Tusental kronor*

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	73 887	74 350	-463
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	78 000	75 481	2 519
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	77 200	76 600	600

Med uppdragsverksamhet avses sådan verksamhet som innebär att SMHI mot avgifter levererar produkter eller tjänster på uppdrag från statliga myndigheter. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information. Flygvärdertjänsten utgör mer än 70 procent av omsättningen inom den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten.

Europeiska kommissionen har fastställt nya ersättningsnivåer för perioden 2015–2019 vilket innebär en årlig minskning om cirka 2,3 procent i reella termer utifrån 2014 års fastställda nivå.

Omsättningen i uppdragsverksamheten sjönk under 2015 med 0,8 miljoner kronor till knappt 74 miljoner kronor och resultatet blev negativt med 0,5 miljoner kronor.

Till uppdragsverksamheten räknar SMHI även uppdrag som kontrollant av vattendomar, där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig uppdragsverksamhet rör främst miljöfrågor i luft och vatten. SMHI utför uppdrag för bl.a. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Strålsäkerhetsmyndigheten, Försvarsmakten och länsstyrelser.

Tabell 3.30 Avgiftsbelagd affärsverksamhet*Tusental kronor*

Avgiftsbelagd affärsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	149 861	144 959	4 902
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	188 000	186 583	1 417
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	189 000	187 000	2 000

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas utifrån myndighetens tekniska infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Produkter och tjänster inom affärsverksamheten ska, liksom inom övriga verksamhetsgrenar, bidra till ökad samhällsnytta, säkerhet och ett hålligt samhälle.

Den totala omsättningen för affärsverksamheten inklusive tjänsteexporten uppgick 2015 till 154 miljoner kronor, vilket är en ökning jämfört med föregående år med 16 miljoner kronor. Tjänsteexporten ökade med 22 miljoner kronor, främst på grund av ökad försäljning till sjöfarten samt av SIDA finansierade utbildningar. Omsättningen inom andra segment påverkades bland annat av den pågående omstruktureringen av marknaden, med större tillgång på väderdata som levereras avgiftsfritt.

Totalt uppvisade SMHI ett positivt resultat för affärsverksamheten, jämfört med negativt resultat föregående år. Resultatet beror både på positivt resultat om 6,2 miljoner kronor i tjänsteexporten och på minskad underskott i övriga delar av affärsverksamheten.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	221 781	221 781	221 781	221 781
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 844	9 954	14 647	19 856
Beslut	-524	-519	-530	-542
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	227 101	231 216	235 898	241 095

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 227 101 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 231 216 000 kronor, 235 898 000 kronor respektive 241 095 000 kronor.

3.11.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	116 152	-1 274	
2016	119 000 ¹		113 992
2017	Förslag	117 000	
2018	Beräknat	117 000	
2019	Beräknat	177 000	
2020	Beräknat	170 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för klimatanpassning såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser samt utredningar för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som insatserna medförs.

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år 2017–2018, 70 miljoner kronor 2019 och 120 miljoner kronor 2020. Det innebär att arbetet med förebyggande och kunskapshöjande insatser kan fortsätta utvecklas.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	119 000	119 000	119 000	119 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-2 000	-2 000	58 000	51 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	117 000	117 000	177 000	170 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 117 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 117 000 000 kronor, 177 000 000 kronor respektive 170 000 000 kronor.

3.11.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2015	Utfall	686 564	Anslags-sparande	1
2016	Anslag	751 565 ¹	Utgifts-prognos	740 775
2017	Förslag	787 565		
2018	Beräknat	764 565		
2019	Beräknat	764 565		
2020	Beräknat	764 565		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer.

Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Kompletterande information

I förordningen (2004:660) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. I havsmiljöförordningen (2010:1341) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på havsmiljön. I förordningen (2009:381) finns bestämmelser om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. I förordningen (1982:840) finns bestämmelser om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. I förordningen (1998:1343) finns bestämmelser om stöd till fiskevården. I rådets förordning (EG)nr 199/2008 av den 25 februari 2008 finns bestämmelser om insamling, förvaltning och utnyttjande av uppgifter inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskapliga utlåtanden rörande den gemensamma fiskeripolitiken. I havsplaneringsförordningen (2015:400) finns bestämmelser om havsplanering. I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 508/2014 finns bestämmelser om den europeiska havs- och fiskefonden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara oförändrat jämfört med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	102 802	198 583	300 000			
Nya åtaganden	155 982	211 782	120 000			
Infriade åtaganden	-60 201	-110 365	-120 000	-110 000	-85 000	-105 000
Utestående åtaganden	198 583	300 000	300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	215 000	300 000	300 000			

Regeringens överväganden

Havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas ytterligare bl.a. för att öka takten i att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökar med 40 miljoner kronor 2017 och med 30 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 och framåt.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	751 565	751 565	751 565	751 565
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	36 000	13 000	13 000	13 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	787 565	764 565	764 565	764 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 787 565 000 kronor anvisas anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö för 2016. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 764 565 000 kronor, 764 565 000 kronor respektive 764 565 000 kronor.

3.11.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2015	Utfall	182 993	Anslags-sparande	-933
2016	Anslag	205 000 ¹	Utgifts-prognos	201 071
2017	Förslag	205 000		
2018	Beräknat	505 000		
2019	Beräknat	505 000		
2020	Beräknat	455 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för internationella klimatinvesteringar som syftar till att uppfylla det svenska etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020 samt internationella klimatåtaganden. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla projekt och metoder för gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling under Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention för klimatförändringar samt liknande marknadsbaserade flexibla mekanismer. I samma syfte får anslaget användas för utgifter för förvärv av utsläppsutrymme.

Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för ansvarsfördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL), för registerhållning av transaktioner av s.k.

Kyotoenheter samt för klimatkompensation av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärfvas för klimatkompensation får annulleras.

Regeringens överväganden

Regeringen fortsätter i enlighet med ändamålet för anslaget att finansiera internationella klimatinvesteringar. Regeringen har även tagit initiativ till en utsläppsbroms för att köpa in och annullera utsläppsrätter inom EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS). I denna proposition beräknar regeringen att anslaget ökas med 300 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 och framåt t.o.m. 2040 i och med denna satsning. Satsningen placeras tillfälligt under anslaget.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	205 000	205 000	205 000	205 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		300 000	300 000	250 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	205 000	505 000	505 000	455 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 205 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 505 000 000 kronor, 505 000 000 kronor respektive 455 000 000 kronor.

3.11.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2015	Utfall	52 534	Anslags-sparande	3 365
2016	Anslag	33 900 ¹	Utgifts-prognos	33 374
2017	Förslag	20 900		
2018	Beräknat	20 900		
2019	Beräknat	20 900		
2020	Beräknat	20 900		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stöder verksamhet inom Barents Euro-Arktiska råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (Nefco).

Anslaget får användas för administration och samordning av kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Då anslaget minskas 2017 föreslås ett lägre bemyndigande jämfört med 2016. Bemyndigandet för 2017 föreslås minska med två miljoner kronor jämfört

med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför

behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	1 776	2 732	9 500			
Nya åtaganden	2 746	9 500	10 000			
Infriade åtaganden	-1 790	-2 732	-7 500	-6 500	-4 000	-1 500
Utestående åtaganden	2 732	9 500	12 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	23 000	14 000	12 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	33 900	33 900	33 900	33 900
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-13 000	-13 000	-13 000	-13 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	20 900	20 900	20 900	20 900

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 900 000 kronor anvisas anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 900 000 kronor, 20 900 000 kronor respektive 20 900 000 kronor.

3.11.14 1:14 Hållbara städer

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:14 Hållbara städer

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	-6 033		106 310
2016	Anslag	2 500 ¹	Utgifts-prognos	10 466
2017	Förslag	4 500		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stödja utvecklingen av hållbara städer. Stödet avser ny- och ombyggnadsåtgärder inom en särskild stadsdel, ett särskilt bostadsområde eller kvarter som bidrar till integrerade lösningar för hållbar stadsutveckling. Anslaget får användas för utgifter för administration och utvärdering.

Regeringens överväganden

Anslaget är under utfasning och används för utbetalningar till beslutade stödprojekt samt utvärdering och uppföljning, i regeringens satsning på hållbara städer. Satsningen upphörde 2012.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.43 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Hållbara städer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 500	2 500	2 500	2 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	2 000	-2 500	-2 500	-2 500
Förslag/beräknat anslag	4 500	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 500 000 kronor anvisas anslaget 1:14 *Hållbara städer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.11.15 1:15 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:15 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	955 391		2 052
2016	Anslag	1 343 500 ¹	Utgifts-prognos	1 324 211
2017	Förslag	1 268 000		
2018	Beräknat	1 268 000		
2019	Beräknat	1 268 000		
2020	Beräknat	1 268 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får särskilt användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,

- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2018–2066.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla områden, exempelvis genom naturvårdsavtal, ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara oförändrat jämfört med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2018–2066.

Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2066
Ingående åtaganden	978	40 940	41 023			
Nya åtaganden	40 367	10 400	15 400			
Infriade åtaganden	-405	-10 317	-15 140	-30 350	-5 329	-5 604
Utestående åtaganden	40 940	41 023	41 283			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	45 000	42 000	42 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 343 500	1 343 500	1 343 500	1 343 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-75 500	-75 500	-75 500	-75 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 268 000	1 268 000	1 268 000	1 268 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 268 000 000 kronor anvisas anslaget 1:15 *Skydd av värdefull natur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 268 000 000 kronor, 1 268 000 000 kronor respektive 1 268 000 000 kronor.

3.11.16 1:16 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:16 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

2015	Utfall	208 036	Anslags-sparande	6 140
2016	Anslag	225 266 ¹	Utgifts-prognos	228 084
2017	Förslag	230 100		
2018	Beräknat	234 879 ²		
2019	Beräknat	247 060 ³		
2020	Beräknat	249 074 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 230 307 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 237 232 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 234 057 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.48 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	580	0	-	-
Prognos 2016	500	0	-	-
Budget 2017	525	0	-	-

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten där intäkterna inte disponeras av Havs- och vattenmyndigheten rör sanktionsavgifter och övrig offentligrättslig verksamhet.

Tabell 3.49 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	8 527	8 496	31
(varav tjänsteexport)	6 011	5 980	31
Prognos 2016	9 500	9 500	0
(varav tjänsteexport)	6 500	6 500	0
Budget 2017	10 000	10 000	0
(varav tjänsteexport)	7 000	7 000	0

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.50 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	225 266	225 266	225 266	225 266
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 084	7 617	12 544	17 734
Beslut	1 749	1 996	9 250	6 074
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	230 100	234 879	247 060	249 074

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 230 100 000 kronor anvisas anslaget 1:16 *Havs- och vattenmyndigheten* för år 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 234 879 000 kronor, 247 060 000 kronor respektive 249 074 000 kronor.

3.11.17 1:17 Klimatinvesteringar**Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:17 Klimatinvesteringar**

Tusental kronor

2015	Utfall	99 071	Anslags- sparande	25 929
2016	Anslag	600 000 ¹	Utgifts- prognos	616 318
2017	Förslag	700 000		
2018	Beräknat	700 000		
2019	Beräknat	700 000		
2020	Beräknat	700 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på regional och lokal nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Kompletterande information

I förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar och förordning (2016:358) om ändring av förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar finns bestämmelser om klimatinvesteringar som kan stödjas för att varaktigt minska utsläppen av växthusgaser. Från och med den 10 maj 2016 begränsas den maximala stödnivån till 50 procent av investeringskostnaden. Tidsgränsen för slutlig begäran om utbetalning av stöd har också sänkts från sex till tre månader från det att åtgärden senast ska vara slutförd.

Tabell 3.52 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	0	187 077	499 495			
Nya åtaganden	187 077	430 000	800 000			
Infriade åtaganden	0	-117 582	-199 495	-400 000	-400 000	-300 000
Utestående åtaganden	187 077	499 495	1 100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	300 000	500 000	1 100 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 100 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2017 föreslås öka med 600 miljoner kronor jämfört med 2016. Skälet till detta är en bedömning baserad på de ansökningar som kommit in till Naturvårdsverket om ett större behov att kunna ingå avtal om fleråriga projekt än vad som tidigare beräknats samt för att skapa bättre förutsättningar för en mer optimal användning av medlen. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 100 000 000 kronor 2018–2020.

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 100 miljoner kronor per år 2017–2018 samt 700 miljoner kronor per år 2019–2020 och därmed förlängs satsningen till år 2020. Klimatavtalet från Paris innebär höjda ambitioner och kräver skärpta åtgärder för att nå målen. Anslaget både höjs och förlängs så att de investeringar som medför störst

klimatnytta kan genomföras. Det handlar om investeringar som kräver längre tid för planering och genomförande på grund av krav på detaljplan eller tillståndsprövning, samordning mellan flera aktörer eller strategisk planering och utveckling under själva genomförandet.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.53 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	600 000	600 000	600 000	600 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	100 000	100 000	100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	700 000	700 000	700 000	700 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 700 000 000 kronor anvisas anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 700 000 000 kronor, 700 000 000 kronor respektive 700 000 000 kronor.

3.11.18 1:18 Elbusspremie

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:18 Elbusspremie

Tusental kronor

2015	Utfall		Anslags- sparande	0
2016	Anslag	50 000	¹ Utgifts- prognos	24 641
2017	Förslag	100 000		
2018	Beräknat	100 000		
2019	Beräknat	100 000		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elbusspremien, dvs. utgifter för bidrag till juridiska personer som har förvärvat en ny elbuss. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Kompletterande information

Regeringen beslutade den 30 juni om förordningen (2016:836) om elbusspremie. Elbusspremien ges till en regional kollektivtrafikmyndighet eller en kommun som den regionala kollektivtrafikmyndigheten överlämnat befogenhet åt. Statens energimyndighet beslutar i ärenden om elbusspremier.

Regeringens överväganden

För att främja introduktionen på marknaden för eldrivna bussar införde regeringen 2016 en elbusspremie. För ändamålet anvisades 50 miljoner kronor 2016 och 100 miljoner per år 2017-2019 i budgetpropositionen 2016 (prop. 2015/16:1).

Eldrivna bussar har stor potential att minska utsläppen av såväl klimatutsläpp, luftföroreningar som av buller. Dessa underlättar en förtätning av bostäder i storstäder samt frigör biodrivmedel till lastbilar och andra tunga fordon som är svårare att elektrifiera.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.55 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Elbusspremie

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	50 000	50 000	50 000	50 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	50 000	50 000	50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	100 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas anslaget 1:18 *Elbusspremien* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor, 100 000 000 kronor respektive 0 kronor.

3.11.19 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 godkänns som riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag:

Naturvårdsverkets investeringsplan för perioden 2017-2020 uppgår till totalt 5 miljarder kronor. Investeringar planeras till ca 1,27 miljarder kronor för 2017 och därefter till ca 1,24 miljarder kronor årligen för resten av perioden.

Investeringarna avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av tabellen nedan.

Tabell 3.56 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Skydd av värdefull natur	950	1 287	1 212	1 212	1 212	1 212
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur	38	73	56	33	33	33
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	988	1 359	1 268	1 244	1 244	1 244
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>170</i>	<i>148</i>	<i>131</i>	<i>108</i>	<i>108</i>	<i>108</i>
Finansiering						
Anslag 1:15 Skydd av värdefull natur	950	1 287	1 212	1 212	1 212	1 212
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	36	73	54	31	31	31
Lån i Riksgäldskontoret	1	0	2	2	2	2
Summa finansiering för anskaffning och utveckling	988	1 359	1 268	1 244	1 244	1 244
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	423	541	539	539	539	539
Summa utgifter för vidmakthållande	423	541	539	539	539	539
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>
Finansiering						
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	423	541	539	539	539	539
Summa finansiering av vidmakthållande	423	541	539	539	539	539

4 Miljöforskning

4.1 Omfattning

Området omfattar forskning inom utgiftsområde 20, främst forskning om miljö och samhällsbyggande vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) men också forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Stockholm Environment Institut (SEI), IVL Svenska miljöinstitutet AB och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Miljöforskning</i>							
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	57	56	56	58	74	75	77
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	621	678	680	713	856	951	964
Summa Miljöforskning	678	734	735	771	930	1 027	1 041

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för forskningspolitiken

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög vetenskaplig kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft (prop. 2012/13:30).

Regeringen avser att se över målet för forskningspolitiken i samband med den forskningspolitiska propositionen som regeringen kommer att presentera under hösten 2016.

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens samlade forskningspolitik redogörs för i Utgiftsområde 16 Forskning. Där redovisas de indikatorer som regeringens samlade forskning redovisas emot.

4.4.2 Resultat

Forskning och innovation är avgörande för att hitta lösningar på miljöproblem och är en viktig drivkraft för att föra miljöarbetet framåt. Staten är en viktig forskningsfinansiär och regeringen har kraftigt ökat stödet till miljöforskning under senare år.

Inom miljöforskningen finns i dag tre finansiärer: Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) som stödjer den mer långsiktiga miljöforskningen, Naturvårdsverket som stödjer forskning i huvudsak till stöd för miljökvalitetsmålen och Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) som stödjer den breda, mer åtgärdsinriktade miljöforskningen, med koppling till näringslivet. Även EU:s forskningsprogram är en viktig finansiär, särskilt EU:s forskningsprogram Horisont 2020. I Sverige bedrivs omfattande miljöforskning vid universitet och högskolor men också vid AB IVL Svenska miljöinstitutet, Stockholm Environment Institute (SEI), Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI),

Skogforsk, Naturhistoriska riksmuseet och SMHI.

Formas är den största enskilda finansiären av miljöforskning i Sverige. Formas finansierar forskning inom tre områden; miljö och natur, areella näringar, djur och livsmedel samt samhällsbyggande. Formas har till uppgift att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och av relevans för rådets ansvarsområden. Formas forskningsmedel för 2015 omfattade totalt 1200 miljoner kronor och fördelades på följande sätt: 42 procent till miljö och natur, 34 procent till areella näringar, djur och livsmedel, 23 procent till samhällsbyggande och 1 procent till övrig forskning. Denna fördelning har varit i stort sett oförändrad de senaste åren.

Den klimatrelaterade forskningen redovisas under avsnitt 3.5.2 Begränsad klimatpåverkan. Under utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och konsumentpolitik redovisas den forskning som Formas finansierar inom samhällsbyggnadsområdet. Under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel återfinns en beskrivning av den forskning som Formas finansierar inom dessa områden.

Regeringen har gett Formas i uppdrag att aktivt arbeta med jämställdhetsintegrering (inom ramen för utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter) eftersom myndigheten anses kunna bidra till att de jämställdhetspolitiska målen uppnås.

Regeringen inrättade under 2015 ett Vetenskapligt råd för hållbar utveckling för att bl.a. skapa en plattform för dialog mellan politik och vetenskap (dir. 2015:78). Rådet ska bidra med underlag till arbetet med miljö- och hållbarhetsfrågor i ett bredare perspektiv inom Regeringskansliet samt vara en brygga till bredare målgrupper genom ett utåtriktat arbetssätt. I rådets uppdrag ingår också att arbeta med frågor om forskning kring miljö, hållbar utveckling och framtidsfrågor i ett nationellt och internationellt perspektiv. Rådet består av 12 forskare och en ordförande. Under 2015 startade rådet ett antal processer, för att belysa forskningens roll i arbetet med hållbar utveckling och för att beskriva forskningsläget i vissa specifika aktuella frågor.

Forskningsstöd genom öppen utlysning

Drygt hälften av Formas forskningsmedel fördelades inom den öppna utlysningen, där forskare helt fritt lämnar in ansökningar inom Formas ansvarsområden. Ansökningarna bedöms i tematiska beredningsgrupper med 15–20 ledamöter, både forskare och användare av forskningsresultaten. År 2015 var hälften av dessa ledamöter kvinnor och hälften män.

Under 2015 beviljades totalt 207 projekt, vilket är 15 procent av de som sökt medel. Det är 91 fler projekt än 2014, vilket innebär att projektens medelstorlek minskat. Andelen kvinnor som beviljas forskningsstöd har ökat från 20 procent 2001 till i genomsnitt 47 procent 2015. Andelen kvinnor som huvudsökanden var 43 procent, vilket är ungefär som tidigare år.

Som en del av den öppna utlysningen finansierar Formas också särskilt stöd till unga forskare, dels som mobilitetsstöd, dels som forsknings- och utvecklingsprojekt till framtidens unga forskningsledare. Andelen medel i öppna utlysningen som går till unga forskningsledare har ökat från 35 procent tidigare år till 38 procent för 2015.

Forskningsstöd genom riktade satsningar

Knappt hälften av Formas forskningsmedel går varje år till satsningar inom särskilt prioriterade områden, där regeringen beslutar om inriktningen för några och Formas om några. Formas forskarråd gör årligen en prioritering av områden, där en avvägning sker mot tillgängliga medel för den öppna utlysningen.

De satsningar som regeringen initierade 2015 handlade om forskning kring skogsråvaror och biomassa, forskning om hållbart samhällsbyggande samt utlysning av Strategiska innovationsområden (SIO) i samarbete med bland andra Vinnova och Energimyndigheten. Formas hade inga egna riktade satsningar 2015, utöver de internationella och EU-samarbeten som pågår samt en förlängd satsning på forskning knuten till skogsbranden i Västmanland. De två senaste åren har Formas i viss mån prioriterat den öppna utlysningen för att en större andel av de sökande ska kunna få medel. För 2015 ligger andelen beviljade projekt i genomsnitt på 15 procent, den högsta på fem år.

Stöd till organisationer

På regeringens uppdrag lämnar Formas stöd till ett antal organisationer, de viktigaste är

- Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF, 20 miljoner kronor)
- Stiftelsen institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI, 8,5 miljoner kronor)
- Stiftelsen Skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk, 38 miljoner kronor)
- Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning (för samfinansierad forskning vid IVL Svenska miljöinstitutet AB, 25 miljoner kronor)
- Stockholm Environment Institute (SEI, 28 miljoner kronor)
- International Institute for Applied System Analysis (IIASA, 6 miljoner kronor).

Stöden till dessa organisationer har varit i samma storleksordning under flera år, med viss justering för stigande lönekostnader. Stöden ska säkerställa institutens konkurrensförmåga i relation till universiteten som erhåller mer fast statlig finansiering. Ett annat viktigt motiv till stöden är att de ska gå till samfinansierad forskning (med bransch, näringsliv eller andra finansiärer, t.ex. EU). På så sätt får de investerade medlen ökad utväxling, samtidigt som den finansierade forskningen ligger nära användarna av forskningsresultaten, vilket stärker dess bidrag till samhälle och näringsliv i enlighet med regeringens målsättning.

Internationellt samarbete

Formas har omfattande internationella samarbeten kring forskningsfinansiering. Myndigheten har en nyckelroll som expertmyndighet för två av de sju programkommittéerna för samhällsutmaningar inom Horisont 2020, EU:s ramprogram för forskning och innovation. Inom EU deltar Formas i ett flertal samarbeten kring finansiering av forskning gällande bl.a. klimat, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, djurvård, skogsproduktion, hållbart samhällsbyggande och hållbar konsumtion. Formas är också, tillsammans med andra myndigheter, aktivt inom flera initiativ för gemensam programplanering (Joint Programming Initiatives, JPI). Syftet med JPI:erna är att EU:s medlemsländer ska samordna sina forskningssatsningar inom de stora gemensamma samhällsutmaningarna för att nå bästa möjliga effekt. Nationella medel som

satsas inom ett JPI kan få motfinansiering från EU-kommissionen med 33 procent.

Formas är även engagerat i bilateralt forskningssamarbete utanför Europa, bl.a. med Kina, Sydafrika och Indien. Samarbetena gäller stöd till forskarutbyten mellan länderna, bidrag till konferenser och gemensamma utlysningar av forskningsmedel inom Formas ansvarsområden. Under 2015 har samarbetet handlat om antibiotikaresistens (Indien, Kina), e-science (Indien) och forskarutbyte (Sydafrika).

Strategi, utvärdering och analys

Formas har under året kartlagt och analyserat finansierad forskning inom sina sektorer, med bidrag från forskningsutförare och en vetenskaplig expertpanel. Analyserna har ingått i underlaget för den kommande propositionen om forskning, innovation och högre utbildning som läggs hösten 2016.

Utöver sina egna analyser har Formas tillsammans med Energimyndigheten, Forte, Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och Vinnova utarbetat gemensamma förslag till hur framtidens forskning bör prioriteras. Formas har också på regeringens uppdrag analyserat forsknings- och kunskapsbehoven inom områdena giftfri miljö, växtskydd samt biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Forskningsinformation

Formas hemsida är en viktig informationskanal med ca 20 000 besökare varje månad. Huvudmålgruppen är forskare som söker information om aktuella utlysningar och om ansökningsprocessen. Formas har en webbtidning, Extrakt, med syfte att bevaka, popularisera och kommunicera kunskap om aktuell forskning för ett hållbart samhälle. Under 2015 tilldelades webbtidningen Extrakt Svenska Publishing-Prisets specialpris Journalistikpriset. Formas har också populariserat vetenskaplig kunskap genom att arrangera seminarier och lämna projektstöd för informationsinsatser riktade mot allmänheten.

Övrig forskningsrelaterad verksamhet inom miljöområdet

På regeringens uppdrag finansierar Naturvårdsverket viss forskning till stöd för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och till stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och Vattenmyndighetens verksamhet. Huvuddelen av forskningsstödet sker i programform, vilket

innebär att projekt stöds inom ett avgränsat område. Programmets inriktning bestäms av en forskningsnämnd inom Naturvårdsverket.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) är en viktig finansiär av åtgärdsinriktad forskning, dvs. forskning som ligger nära genomförande, ofta i samarbete med näringsliv och andra samhällsaktörer. Mistra delar ut ungefär 200 miljoner kronor per år.

Flera olika institut är utförare av miljöforskning. Det handlar främst om Stockholm Environment Institute (SEI) som främst bedriver internationell forskning inriktad mot politik och styrmedel i olika sammanhang och IIIIEE, det Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet som bedriver forskning och utbildning med stark internationell prägel. Dessutom bedriver IVL Svenska miljöinstitutet AB samfinansierad forskning med näringslivet inom hela miljöområdet, ofta med naturvetenskaplig inriktning. Dessutom utför Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) tillämpad forskning med inriktning på meteorologi, hydrologi, oceanografi och klimat. Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI) bedriver uppdragsforskning som bl.a. rör jordbrukstekniker och avfallsfrågor. Skogforsk bedriver skogsforskning för ett hållbart och lönsamt svenskt skogsbruk.

4.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna inom miljöforskningen, Formas, Naturvårdsverket och Mistra, kompletterar varandra väl och är viktiga för att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet.

Formas huvudsakliga stödformer, den öppna utlysningen och de riktade satsningarna, är viktiga för att tillgodose både den långsiktiga kunskapsförsörjningen (grundforskning), en bibehållen nationell kompetens på området och för att söka lösningar på aktuella miljöproblem (behovsmotiverad forskning).

Regeringen anser att den fördelning som Formas har mellan dessa stödformer är rimlig och att den finansierade forskningen håller hög kvalitet. Formas har en jämn könsfördelning i sina beredningsgrupper och bland dem som mottar forskningsstöd. Regeringens bedömning är att verksamheten vid Formas håller en hög

kvalitet och att den finansierade forskningen har stor betydelse för miljöarbetet och för den nationella och internationella miljöpolitiken.

Formas analys- och utvärderingsverksamhet bidrar med viktigt underlag till regeringens arbete, bland annat till propositionen om forskning, innovation och högre utbildning som presenteras hösten 2016. Formas arbete med EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020 är också av stor vikt för att svenska forskare ska kunna dra nytta av det europeiska samarbetet. Regeringen anser att den kommunikation och popularisering av forskningsresultat som bedrivs av Formas håller hög publicistisk klass och påtagligt bidrar till spridning av aktuell vetenskaplig kunskap på området.

Regeringen anser att den forskning som finansieras av Naturvårdsverket bidrar med vetenskapligt underlag för att nå de nationella miljökvalitetsmålen. Den forskning som utförs vid Stockholm Environment Institute (SEI), IIEE i Lund och vid IVL Svenska miljöinstitutet AB håller hög internationell klass och bidrar med underlag till den nationella och internationella miljöpolitiken samt med viktigt underlag till miljöarbetet. Forskningen vid SMHI är av stor betydelse för att utveckla väderprognoser och varningar för olika väderhändelser samt för klimatarbetet, bland annat som inspel i FN:s klimatpanels (IPCC) arbete.

Det Vetenskapliga rådet för hållbar utveckling som regeringen inrättade 2015 har påbörjat sitt arbete och kommer att spela en fortsatt viktig roll med att koppla samman forskning och politik.

4.5 Politikens inriktning

En stark miljöforskning är avgörande för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och generationsmålet, liksom för att ge verktyg för att hantera de globala klimat- och miljöutmaningarna och bidra till att uppfylla målsättningarna som slagits fast i klimatavtalet från Paris och Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Regeringen bedömer att Sverige har god potential att vara en ledande forskningsnation och därigenom också bidra till nya företag och

jobbskapande. Insatser på miljöområdet ska vila på en solid vetenskaplig grund, därför anser regeringen att nyttiggörandet av redan existerande forskning är en central fråga, inte minst för att nå miljömålen. Därför avser regeringen att inrätta en analysfunktion för miljöarbete under 2018. Detta innebär att anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* beräknas öka med 15 miljoner kronor från och med 2018. Satsningen beskrivs närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen som kommer att presenteras under hösten 2016.

Satsning på miljö och klimat

Regeringen föreslår att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 25 miljoner kronor 2017 och beräknar att anslaget ökas ytterligare under åren 2018-2020. Satsningarna avser nedanstående områden och kommer att närmre beskrivas i den kommande forskningspolitiska propositionen som presenteras under hösten 2016.

Klimatforskning

Klimatfrågan är vår tids ödesfråga. Det är också en av regeringens högst prioriterade frågor. Klimatforskningen utgör en mycket viktig grund för att nå de klimatpolitiska målen. För att minska människans påverkan på klimatet krävs omfattande omställning i hela samhället: energisystemet, jord/skogsbruk och markanvändning, transporter och samhällsplanering samt övrig produktion och konsumtion.

Ökad forskning behövs också om anpassning till och minskad sårbarhet för klimatförändringarnas effekter. Det finns behov av både inomvetenskaplig och tvärvetenskaplig forskning inom humaniora, samhällsvetenskap, naturvetenskap och teknik, ekonomi och juridik. Regeringen föreslår att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 25 miljoner kronor för detta ändamål 2017 och beräknar att det kommer att behövas ytterligare 75 miljoner kronor 2018 och 130 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019 jämfört med anslagsnivån 2016.

Forskning om hållbart samhällsbyggande

Regeringen föreslår en nationell satsning på forskning om hållbart samhällsbyggande i bred bemärkelse, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik för en närmare beskrivning. För detta ändamål beräknar regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 50 miljoner kronor 2018 och 75 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019 jämfört med anslagsnivån 2016.

Forskning för en social bostadspolitik

Regeringen föreslår en nationell satsning på forskning för en social bostadspolitik, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik för en närmare beskrivning. Satsningen är en del av regeringens forskningssatsningar för hållbart samhällsbyggande. För detta ändamål beräknar regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 20 miljoner kronor 2018 och 30 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019 jämfört med anslagsnivån 2016.

Samverkansprogram och Strategiska innovationsområden, SIO

För att möta samhällsutmaningarna behövs även breda strategiska satsningar på innovation och samverkan med näringsliv och civilsamhälle, där forskning kan knytas närmare till innovation, jobbskapande och ökad svensk konkurrenskraft. Detta gäller i synnerhet området Cirkulär och biobaserad ekonomi, där forskning behövs om våra produktionssystem till lands och till havs och hur dessa kan utvecklas för att bidra till minskad klimatpåverkan, öka upptag av koldioxid och bidra till klimatanpassning, säkra en resurseffektiv bränsle- och livsmedelsförsörjning och utveckla nya avancerade produkter och material.

Avvägning av livsmedelsproduktion och produktion av biodrivmedel och andra biobaserade produkter, konsumtionsmönster, nutrition och hälsa, klimatförändringseffekter samt växtskyddsfrågor är några områden där mer forskning behövs. En cirkulär ekonomi och ett samhälle utan avfall kräver också forskning och innovation om resurseffektiva processer och materialflöden, hur man kan ersätta ohållbara

material, samt innovation på marknaderna för sekundärt material och återvinning, mätmetoder och standarder för bl.a. ekologiskt fotavtryck och kvalitetssäkring, nya affärsmodeller, ekodesign av produkter och avancerade systemlösningar såsom industriell symbios.

Denna satsning ingår i regeringens samverkansprogram Cirkulär och biobaserad ekonomi och delas mellan utgiftsområde 20 och 23. För detta ändamål beräknar regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 25 miljoner kronor 2018, 37,5 miljoner kronor 2019 och 50 miljoner kronor 2020 jämfört med anslagsnivån 2016. I utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel föreslår regeringen att motsvarande summa tillförs.

I den forskningspolitiska propositionen som ska presenteras under hösten kommer satsningarna att presenteras närmare för åren efter 2017 och bedömningar kommer att redovisa inriktningen för politiken för de kommande tio åren.

Forskning för att nå miljömålen

Det är viktigt att hitta synergier mellan offentligt finansierad miljöforskning och miljöövervakning, så att de stora mängder data som samlas in för forskningsändamål kan göras tillgängliga för miljöövervakningen och tvärtom.

Prognoser för och utvärdering av den samlade effekten av styrmedel och deras konsekvenser behöver utvecklas ytterligare. För regeringen är forskning för en omställning till cirkulär och biobaserad ekonomi viktig. Detta för att en sådan omställning ökar resurseffektiviteten och minskar miljö- och klimatpåverkan, samtidigt som den gynnar näringslivsutveckling och nya jobb. Forskning som bidrar till att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö bör stärkas. Kunskapen om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper samt deras användning och spridning i miljön är fortfarande bristfällig.

Den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES) utgör tillsammans med FN:s klimatpanel (IPCC) två viktiga initiativ där forskare från hela världen sammanställer forskningsresultat till grund för internationella förhandlingar. Svenska forskare har varit mycket aktiva i dessa sammanhang.

Regeringen verkar för att IPBES involverar relevanta aktörer, inklusive bärare av traditionell och lokal kunskap, i sitt arbete och bidrar till förstärkt kapacitet att förvalta biologisk mångfald. Regeringen anser att det är viktigt att svenska forskare även fortsatt kan bidra till IPCC:s och IPBES:s rapporter.

Forskning för ett fossilfritt Sverige

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Forskning, innovation, avancerade systemlösningar och teknikutveckling är viktigt för att komma tillrätta med processindustrins processutsläpp av klimatgaser. Genom regeringens satsningar på nyindustrialisering och samverkansprogram för innovation ska samarbete mellan stat och näringsliv stärkas. Regeringen ser positivt på initiativ från näringslivet som t.ex. arbetet med en fossilfri stålindustri som initierats av LKAB, SSAB och Vattenfall.

Kontakterna mellan politiken och vetenskapssamhället har stärkts på senare år, men fortfarande behövs en bättre omsättning av resultaten från forskningen i det praktiska politiska arbetet. Aktivt deltagande av forskare i planering eller utvärdering av miljöförvaltningen är ett sätt att uppfylla behov av kompetens och samtidigt bygga kunskap som behövs för en flexibel och anpassningsbar förvaltning.

Regeringen arbetar för att fler internationella forskningssamarbeten ska komma till stånd, både bilateralt och inom EU. Arbetet med EU:s ramprogram för forskning och innovation Horisont 2020 är centralt för svenska forskares bidrag till lösningar på våra gränsöverskridande miljöproblem.

Det Vetenskapliga rådet för hållbar utveckling som regeringen inrättade under 2015 har redan gett positiva resultat. Rådet kommer att ha en fortsatt viktig roll, bl.a. i det nationella genomförande av Agenda 2030 och de globala hållhetsmålen. Det internationella forskningsprojektet New Climate Economy (NCE) som regeringen aktivt medverkat till att få till stånd, fortsätter och är ett ytterligare exempel på hur kontakter mellan för politik och ny forskning nu utvecklas. Projektet leds av en global kommission, med internationella ledamöter. NCE har fått ett starkt genomslag för sina slutsatser i klimatkussionen och är i år i hög grad inriktat mot finansieringsfrågor.

Regeringen driver frågor om klimat, hållbarhet, biologisk mångfald och ekosystemtjänster i EU:s programkommitté för forskning gällande klimat, miljö, resurseffektivitet och råvaror i Horisont 2020, EU:s ramprogram för forskning och innovation. Regeringen och dess myndigheter (bl.a. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Formas) driver också viktiga forskningssamarbeten med andra länder inom flera JPI:er (initiativ för gemensam programplanering) som delfinansieras genom Horisont 2020.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	56 839		-1 538
2016	Anslag	56 189 ¹		55 521
2017	Förslag	57 599		
2018	Beräknat	73 664 ²		
2019	Beräknat	75 172 ³		
2020	Beräknat	76 831 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 72 331 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 72 330 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 72 331 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Miljöforskningen har en avgörande betydelse för möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet såväl nationellt som internationellt. Regeringen ser ett stort behov av att systematiskt analysera befintlig och ny

forskning inom miljöområdet för att öka nyttiggörandet av miljöforskningens resultat. För detta ändamål avser regeringen att etablera en analysfunktion och föreslår i denna proposition att anslaget beräknas öka med 15 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Vilka konsekvenser detta kommer att få för personalen är för närvarande svårt att överblicka.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 förklaras i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	56 189	56 189	56 189	56 189
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 417	2 479	3 680	5 001
Beslut	-7	14 996	15 303	15 641
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	57 599	73 664	75 172	76 831

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 57 599 000 kronor anvisas anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 73 664 000 kronor, 75 172 000 kronor respektive 76 831 000 kronor.

4.6.2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2015	Utfall	621 260	Anslags- sparande	15 688
2016	Anslag	678 268 ¹	Utgifts- prognos	679 699
2017	Förslag	713 003		
2018	Beräknat	856 408		
2019	Beräknat	951 408		
2020	Beräknat	963 908		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Kompletterande information

Forskning om de areella näringarna finns inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 900 000 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga forskningsprojekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Det högre forskningsanslag till

Formas som regeringen föreslår innebär behov av högre bemyndigande för 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå

ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 900 000 000 kronor för 2018–2023.

Tabell 4.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	1 029 702.	1 071 332	1 276 834			
Nya åtaganden	562 506	775 000	1 198 166			
Infriade åtaganden	-520 876	-569 498	-575 000	-700 000	-700 000	-500 000
Utestående åtaganden	1 071 332	1 276 834	1 900 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 600 000	1 600 000	1 900 000			

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 25 miljoner kronor 2017 och beräknar att anslaget ökas med 170 miljoner kronor 2018, 272,5 miljoner kronor 2019 och 285 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020.

Ökningen till anslaget fördelar sig enligt följande.

- *Klimatforskning* – 25 miljoner 2017, 75 miljoner kronor 2018, 130 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.
- *Forskning, innovation och samverkan inom cirkulär och biobaserad ekonomi* – 25 miljoner kronor 2018, 37,5 miljoner kronor 2019, 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020.
- *Forskning om hållbart samhällsbyggande* – 50 miljoner kronor 2018, 75 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.
- *Forskning för en social bostadspolitik* – 20 miljoner kronor 2018, 30 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.

I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) aviserades en flytt av utlandsplacerad verksamhet för omvärldsbevakning, analys och främjande på utbildnings-, forsknings- och innovationsområdet från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser till Regeringskansliet. För detta ändamål förs 2 miljoner kronor till anslaget

4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 förklaras i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 4.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	688 268	688 268	688 268	688 268
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	23 014	158 026	253 026	265 526
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	1 721	10 114	10 114	10 114
Förslag/beräknat anslag	713 003	856 408	951 408	963 908

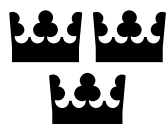
¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 1 721 000 kr 2017 och 10 114 000 kr 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 713 003 000 kronor anvisas anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 856 408 000 kronor, 951 408 000 kronor respektive 963 908 000 kronor.

Energi

21

Förslag till statens budget för 2017

Energ

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Energi	11
2.1.1 Omfattning	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Skatteutgifter och skattetransaktioner	12
2.3.1 Skatteutgifter	13
2.3.2 Skattereduktioner	14
2.3.3 Skattesanktioner	14
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	15
2.5 Resultatredovisning.....	16
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	16
2.5.2 Elmarknad	24
2.5.3 Gasmarknad	31
2.5.4 Värmemarknad.....	32
2.5.5 Energieffektivisering.....	34
2.5.6 Förnybar energi.....	36
2.5.7 Energiforskning och innovation	41
2.5.8 Resultatredovisning för Svenska kraftnät	51
2.6 Politikens inriktning	53
2.6.1 Energikommissionen	53
2.6.2 Energieffektivisera Sverige	54
2.6.3 Mer förnybar energi.....	55
2.6.4 Energiforskning, innovation och tillväxt	56
2.6.5 Ett stärkt exportfrämjande på energiområdet.....	57
2.6.6 Stärkt roll för medborgarna på energimarknaden.....	57
2.6.7 Fortsatt utbyggnad av stamnätet	57
2.6.8 Forum för smarta elnät.....	57
2.6.9 EU och internationellt samarbete.....	58
2.6.10 Ökad jämställdhet inom energiområdet.....	58
2.7 Budgetförslag.....	59
2.8 1:1 Statens energimyndighet	59

2.8.1	1:2 Insatser för energieffektivisering	60
2.8.2	1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	61
2.8.3	1:4 Energiforskning.....	62
2.8.4	1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket	64
2.8.5	1:6 Planeringsstöd för vindkraft.....	64
2.8.6	1:7 Energimarknadsinspektionen	66
2.8.7	1:8 Energiteknik	66
2.8.8	1:9 Elberedskap.....	68
2.8.9	1:10 Avgifter till internationella organisationer	69
2.8.10	1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	70
2.9	Förslag avseende Affärsverket svenska kraftnäts verksamhet	71
2.9.1	Investeringsplan	71
2.9.2	Finansiella befogenheter	78

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 21 Energi	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 21 Energi	12
Tabell 2.4	Skatteutgifter och skattesanktioner	13
Tabell 2.5	Centrala resultatindikatorer	16
Tabell 2.6	Övriga resultatindikatorers utveckling 2013–2015	17
Tabell 2.7	Sveriges energibalans	18
Tabell 2.8	Sveriges elbalans	19
Tabell 2.9	Driftstörningar i de svenska lokalnäten som varit över 3 minuter	28
Tabell 2.10	Energiforskning, utveckling och demonstration – antal projekt och utbetalade medel fördelade på sex temaområden	48
Tabell 2.11	Samfinansiering av forskning, utveckling och demonstration	48
Tabell 2.12	Procentuell fördelning av beslutade medel mellan olika grupper av mottagare	48
Tabell 2.13	Beviljade medel fördelat på kategorier	49
Tabell 2.14	Beviljade projekt 2015	49
Tabell 2.15	Analys och sammanställningar 2015	49
Tabell 2.16	Genomförda utvärderingar 2015	49
Tabell 2.17	Antal hel- eller delfinansierade licentiater och doktorsexamina fördelade på temaområde samt på kvinnor och män	50
Tabell 2.18	Publicerade vetenskapliga artiklar i granskade tidskrifter fördelat på temaområden	51
Tabell 2.19	Stöd beviljade för affärsutveckling	51
Tabell 2.20	Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelade på verksamhetsområden	52
Tabell 2.21	Utfall av investeringsplaner – sammantagna treårsperioder	52
Tabell 2.22	Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet	59
Tabell 2.23	Offentlighetsrättslig verksamhet	59
Tabell 2.24	Uppdragsverksamhet	59
Tabell 2.25	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statens energimyndighet	60
Tabell 2.26	Anslagsutveckling 1:2 Insatser för energieffektivisering	60
Tabell 2.27	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för energieffektivisering	61
Tabell 2.28	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Insatser för energieffektivisering	61
Tabell 2:29	Anslagsutveckling 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	61
Tabell 2.30	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	62

Tabell 2.31	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft.....	62
Tabell 2.32	Anslagsutveckling 1:4 Energiforskning.....	62
Tabell 2.33	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Energiforskning	63
Tabell 2.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Energiforskning.....	63
Tabell 2.35	Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket.....	64
Tabell 2.36	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket.....	64
Tabell 2.37	Anslagsutveckling 1:6 Planeringsstöd för vindkraft.....	64
Tabell 2.39	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Planeringsstöd för vindkraft	65
Tabell 2.38	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Planeringsstöd för vindkraft	65
Tabell 2.40	Anslagsutveckling 1:7 Energimarknads-inspektionen	66
Tabell 2.41	Offentlighetsrättslig verksamhet.....	66
Tabell 2.42	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Energimarknadsinspektionen	66
Tabell 2.43	Anslagsutveckling 1:8 Energiteknik	66
Tabell 2.45	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Energiteknik.....	67
Tabell 2.44	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Energiteknik.....	67
Tabell 2.46	Anslagsutveckling 1:9 Elberedskap	68
Tabell 2.48	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Elberedskap	68
Tabell 2.47	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Elberedskap	68
Tabell 2.49	Anslagsutveckling 1:10 Avgifter till internationella organisationer	69
Tabell 2.50	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Avgifter till internationella organisationer.....	69
Tabell 2.51	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Avgifter till internationella organisationer	70
Tabell 2.52	Anslagsutveckling 1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	70
Tabell 2.53	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	71
Tabell 2.54	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	71
Tabell 2.55	Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät.....	77
Tabell 2.56	Avgiftsintäkter vid Affärsverket svenska kraftnät	79
Tabell 2.57	Beräknade inleveranser från Affärsverket svenska kraftnät	79

Diagramförteckning

Diagram 1.1	Utveckling av BNP, energitillförsel och energiintensitet, 2008–2015.....	34
Diagram 1.2	Vindkraftens utveckling 2005–2015.....	38
Diagram 1.3	Antalet doktorexamina.....	51

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. fastställer avgiftsuttaget för elberedskapsavgiften till högst 255 000 000 kronor under 2017 (avsnitt 2.7.9),
2. godkänner investeringsplanen för elförsörjning för 2017–2020 som riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (avsnitt 2.8.2),
3. bemyndigar regeringen att för 2017 ge Affärsverket svenska kraftnät finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 2.8.3),
4. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 21 Energi enligt tabell 1.1,
5. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Statens energimyndighet	281 284
1:2	Insatser för energieffektivisering	233 000
1:3	Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	10 000
1:4	Energiforskning	1 420 788
1:5	Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket	52 600
1:6	Planeringsstöd för vindkraft	15 000
1:7	Energimarknadsinspektionen	118 898
1:8	Energiteknik	440 000
1:9	Elberedskap	255 000
1:10	Avgifter till internationella organisationer	25 328
1:11	Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	25 000
Summa		2 876 898

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2	Insatser för energieffektivisering	160 000	2018–2021
1:3	Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	10 000	2018–2019
1:4	Energiforskning	3 500 000	2018–2021
1:6	Planeringsstöd för vindkraft	20 000	2018–2019
1:8	Energiteknik	50 000	2018–2019
1:9	Elberedskap	330 000	2018–2020
1:10	Avgifter till internationella organisationer	36 000	2018–2019
1:11	Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	25 000	2018–2019
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		4 131 000	

2 Energi

2.1.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om tillförsel och användning av energi. Energipolitiken bygger på tre grundpelare: ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet. Politiken redovisas i det följande under rubrikerna Elmarknad, Gasmarknad, Värmemarknad, Energieffektivisering,

Förnybar energi samt Energiforskning och innovation. Ansvaret för åtgärderna ligger främst på Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Energimarknadsinspektionen och Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Statens energimyndighet	265	280	281	281	287	294	281
1:2 Insatser för energieffektivisering	195	253	249	233	83	63	58
1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	9	10	10	10	10	10	10
1:4 Energiforskning	1 140	1 349	1 330	1 421	1 478	1 548	1 603
1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket	141	103	103	53	0	0	0
1:6 Planeringsstöd för vindkraft	14	15	15	15	15	15	0
1:7 Energimarknadsinspektionen	108	111	109	119	121	124	126
1:8 Energiteknik	135	390	379	440	440	440	0
1:9 Elberedskap	262	255	251	255	255	255	255
1:10 Avgifter till internationella organisationer	21	21	21	25	25	25	25
1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning		25	25	25	25	25	0
Totalt för utgiftsområde 21 Energi	2 291	2 812	2 774	2 877	2 740	2 798	2 358

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna uppgick under 2015 till 2 291 miljoner kronor. Under 2016 beräknas utgifterna öka till 2 774 miljoner kronor främst på grund av regeringens utökade satsning på solceller (se tabell 2.1).

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2017–2020 jämfört med statens budget för 2016. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 812	2 812	2 812	2 812
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	7	15	24	33
Beslut	105	0	50	-399
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-4	-11	-11	-11
Volymer	-46	-92	-92	-92
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt	3	15	15	15
Ny ramnivå	2 877	2 740	2 798	2 358

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	1 605
Verksamhetsutgifter ²	1 267
Investeringar ³	5
Summa ramnivå	2 877

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter och skattetransaktioner

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 21 redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Ett exempel på skattesanktion är den särskilda skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer.

En utförlig beskrivning av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 21 Energi.

När det gäller punktskatter på energi finns en mängd specialregler. Endast en mindre del av de skatteutgifter som dessa särbestämmelser ger upphov till faller dock under utgiftsområde 21 Energi. Skatteutgifter vid användningen av energi inom transportområdet redovisas således under utgiftsområde 22 Kommunikationer, inom jord- och skogsbruket under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel samt inom industrin under utgiftsområde 24 Näringsliv. Vidare redovisas skatteutgifter till följd av reducerad energiskatt på el i vissa kommuner i främst norra Sverige under utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Skatteutgifter och skattesanktioner som hänförs till utgiftsområde 21 Energi redovisas i tabell 2.4.

Tabell 2.4 Skatteutgifter och skattesanktioner

Miljoner kronor

	2016	2017
Skatteutgifter		
Energiskattebefrielse för bibränslen, torv, m.m. för uppvärmning	5 480	5 540
El som inte är skattepliktig	-	-
Nedsatt energiskatt på bränsle i kraftvärmeverk	200	200
Nedsatt energiskatt för fjärrvärmeleveranser till industrin	30	30
Nedsatt koldioxidskatt för fjärrvärmeleveranser till industrin	0	0
Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el	30	30
Skattesanktioner		
Fastighetsskatt på elproduktionsenheter	-4 510	-4 520
Skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer	-4 260	-4 280
Koldioxidskatt på fossila bränslen i värmeverk inom EU ETS	-70	-70
Summa	-3 100	-3 070

Summan i tabellen är ett netto av skatteutgifter och skattesanktioner. Betydande sanktioner i form av fastighetsskatt på elproduktionsenheter och skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer medför att saldot är negativt. Av fastighetsskattens belopp svarar vattenkraftverken för merparten, beroende på att dessa anläggningar har högre taxeringsvärden och en högre fastighetsskattesats. Den till beloppet högsta skatteutgiften gäller befrielse från energiskatt för bibränslen som används för uppvärmning.

Definitionerna av skatteutgifter, skattereduktioner och skattesanktioner på energiområdet redovisas nedan.

2.3.1 Skatteutgifter

Energiskattebefrielse för bibränslen, torv m.m. för uppvärmning

Ingen skatt tas ut på bibränslen, torv m.m. som används för uppvärmning. Energiskattebefrielse för vegetabiliska och animaliska oljor och fetter m.m. samt för biogas gäller enligt 6 a kap. 2 b och 2 c §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi (LSE). Befrielsen för andra flytande bibränslen än biogas är villkorad av att bränslena omfattas av ett hållbarhetsbesked. Normen utgörs av full energiskatt för uppvärmningsbränslen.

El som inte är skattepliktig

Enligt 11 kap. 2 § LSE är el under vissa förutsättningar inte skattepliktig, t.ex. el producerad från viss vindkraft eller mindre produktionsanläggningar av någon som inte yrkesmässigt levererar el och även el som framställts i ett reservkraftsaggregat. Förändringar som trätt i kraft den 1 juli 2016 medför bl.a. att el som överförs över koncessionspliktigt elnät inte längre omfattas av undantaget medan el som framställs av någon som yrkesmässigt levererar el kan omfattas av undantaget. Normen utgörs av normal-skattesatsen på el.

Nedsatt energiskatt på bränsle i kraftvärmeverk

Enligt 6 a kap. 3 § LSE gäller befrielse från energiskatt med 70 procent för den del av bränslet som vid kraftvärmeproduktion förbrukas för framställning av värme utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS). Inom handelssystemet gäller befrielse från energiskatt med 70 procent enligt 6 a kap. 1 § 17 a LSE. Energiskattebefrielse på den del av bränslet som motsvarar elproduktionen enligt 6 a kap. 1 § 7 LSE, grundar sig på tvingande unionsrätt (artikel 14.1 a i rådets direktiv 2003/96/EG). Skatteutgiften beräknas enbart på bränsle som förbrukats för värmeproduktionen. Normen motsvaras av full energiskatt för uppvärmningsbränslen.

Nedsatt energiskatt för fjärrvärmeleveranser till industrin

Av 9 kap. 5 § LSE följer att bränslen som används för att framställa fjärrvärme som levereras för förbrukning i industrins tillverkningsprocesser medges befrielse från 70 procent av energiskatten och nedsatt energiskatt till 0,5 öre/kWh på el. Normen utgörs av full energiskatt för uppvärmningsbränsle och normalskattesatsen på el.

Nedsatt koldioxidskatt för fjärrvärmelieferanser till industrin

Av 9 kap. 5 § LSE följer att bränslen som används för att framställa fjärrvärme som levereras för förbrukning i tillverkningsprocesser i industriell verksamhet utanför EU ETS medges befrielse från 20 procent av koldioxidskatten. Befrielsen sänktes fr.o.m. den 1 januari 2016 från 40 procent av koldioxidskatten. Vid leverans till industrin inom EU ETS medges full befrielse av koldioxidskatten. Skatteutgiften beräknas enbart för värmeanläggningar utanför EU ETS och som inte levererar till industri inom handelssystemet. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

2.3.2 Skattereduktioner

Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el

Från och med 2015 kan fysiska och juridiska personer, dödsbon och svenska handelsbolag enligt 67 kap. 27–33 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) få skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el. Skattereduktionen gäller den som framställer förnybar el, i en och samma anslutningspunkt matar in förnybar el och tar ut el, har en säkring om högst 100 ampere i anslutningspunkten och har anmält sin produktion till elnätsföretaget. Underlaget för skattereduktionen består av de kilowattimmar förnybar el som har matats in i anslutningspunkten under kalenderåret, dock av högst så många kilowattimmar el som tagits ut i anslutningspunkten under året. Underlaget för skattereduktionen får inte överstiga 30 000 kilowattimmar, vare sig per person eller per anslutningspunkt. Skattereduktionen uppgår till underlaget multiplicerat med 60 öre, dvs. maximalt 18 000 kronor per år. Företag får skattereduktion enbart om villkoren i EU-kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda.

2.3.3 Skattesanktioner

Fastighetsskatt på elproduktionsenheter

Enligt 3 § lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt ska statlig fastighetsskatt betalas på elproduktionsenheter. Fastighetsskatten på elproduktionsenheter är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighetsskatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

Särskild skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer

Enligt lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt tas skatt ut på den högsta tillåtna termiska effekten i kärnkraftsreaktorer. Skatten uppgår till 14 770 kronor per megawatt termisk effekt och kalendermånad. Skatten kan likställas med en extra skatt som lagts på vissa företag och är därmed att betrakta som en skattesanktion.

Koldioxidskatt på fossila bränslen i värmeverk inom EU ETS

Enligt 6 a kap. 1 § 17 b LSE gäller, för fossila bränslen som inom EU ETS förbrukas i annan värmeproduktion än kraftvärmeproduktion eller framställning av värme i en industrianläggning, att koldioxidskatt betalas med 80 procent av koldioxidskatten. Inom handelssystemet utgörs normen av noll koldioxidskattesats.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Det övergripande målet för energipolitiken är att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Enerkipolitiken ska skapa villkor för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg inverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle. På så sätt främjas en god ekonomisk och social utveckling i hela Sverige. Detta och övriga relevanta mål för energipolitiken framgår av riksdagens beslut i juni 2002 om riktlinjer för energipolitiken (prop. 2001/02:143, bet. 2001/02:NU17, rskr. 2001/02:317).

Riksdagen har beslutat om ett antal energipolitiska mål i enlighet med propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301):

- Andelen förnybar energi ska 2020 utgöra minst 50 procent av den totala energianvändningen.
- Andelen förnybar energi i transportsektorn ska 2020 vara minst 10 procent.
- Energianvändningen ska vara 20 procent effektivare till 2020. Målet uttrycks som ett sektorsövergripande mål om minskad energiintensitet med 20 procent mellan 2008 och 2020.

Sverige och Norge har sedan den 1 januari 2012 en gemensam elcertifikatmarknad. Det gemensamma målet är att öka den förnybara elproduktionen med 28,4 TWh mellan 2012 och 2020. Målet regleras i ändringsavtalet som trädde i kraft den 1 januari 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51). Det gemensamma målet delas mellan länderna genom att Sverige ska sikta på att annullera elcertifikat motsvarande 15,2 TWh till 2020 och Norge 13,2 TWh.

Sverige har satt upp ett nationellt finansieringsmål i linje med det gemensamma målet med Norge. I och med riksdagens beslut i enlighet med regeringens proposition Ambitionshöjning för förnybar el och kontrollstation för elcertifikatsystemet 2015 (prop. 2014/15:123, bet. 2015/16:NU6, rskr. 2015/16:5) är Sveriges mål att finansiera

30 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 jämfört med 2002. Det nya nationella finansieringsmålet ersätter det av riksdagen tidigare fastställda målet för produktion av förnybar el som innebar en ökning med 25 TWh till 2020 jämfört med 2002.

I enlighet med propositionen Forskning och innovation för ett långsiktigt hållbart energisystem (prop. 2012/13:21, bet. 2012/13:NU6, rskr. 2012/13:153) ska insatser för forskning och innovation på energiområdet inriktas så att de kan bidra till uppfyllandet av uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken samt relevanta energirelaterade miljö kvalitetsmål.

Regeringens målsättning är att Sveriges elproduktion ska vara hundra procent förnybar. I den energiöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna som presenterades 10 juni 2016 slås det fast att målet är 100 procent förnybar elproduktion år 2040.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Tabell 2.5 och tabell 2.6 visar de indikatorer som används för att redovisa de övergripande resultaten inom energiområdet.

De centrala resultatindikatorerna syftar till att följa upp de energipolitiska målen till 2020 (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301). Övriga indikatorer syftar till att följa upp det övergripande målet för energipolitiken.

Tabell 2.5 Centrala resultatindikatorer

Indikator	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total andel förnybar energi, procent	43	44	45	48	47	49	51	52	53	-
Andel förnybar energi i transportsektorn, procent ¹	5,0	6,0	6,8	7,3	7,9	9,8	12,1	15,0	18,7	23,7
Energiintensitet, procentuell utveckling jämfört med basåret 2008				-0,5	2,3	-6,3	-3,3	-5,5	-10,0	-15,6

¹ Andelen beräknas enligt anvisad beräkningsmetod i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor.

Källa: Uppgifterna kommer från Energimyndighetens rapport Energiindikatorer 2016, ER 2016:10.

Regeringens bedömning är att de tre riksdagsbundna målen som redovisas i tabell 2.5 kommer att uppnås. Målen om andel förnybar energi totalt och i transportsektorn kan förväntas nås med marginal, medan måluppfyllelsen för energiintensitetsmålet är mer svårbedömd. Regeringen bedömde dock vid kontrollstationen för de klimat- och energipolitiska målen till 2020 (skr. 2015/16:87) att effekterna av befintliga styrmedel och de åtgärder som har beslutats i vårändringsbudgeten för 2015 och budgetpropositionen för 2016 sammantaget leder till att målet nås.

I tabell 2.6 redovisas ytterligare resultatindikatorer som ger en bild av utvecklingen på politikområdet. I de efterföljande avsnitten redovisas utvecklingen inom olika delområden. Det bör noteras att redovisningen till viss del även omfattar beskrivningar centrala omvärldsfaktorer som är väsentliga för att få en heltäckande bild av området.

Tabell 2.6 Övriga resultatindikatorers utveckling 2013–2015

Indikator	2013	2014	2015
Förnybar elproduktion inom den svensk-norska elcertifikatmarknaden, TWh, se 2.5.6	6,2	10,3	13,8
Genomsnittligt systempris på el på Nord Pools spotmarknad, öre/kWh, se 2.5.2	32,9	26,9	19,6
Effektbalans, MW, se 2.5.2 varav			
Installerad elproduktionskapacitet	38 230	39 460	39 313
Maximalt uppmätt timeffektbehov	26 760	24 760	23 390
Elflödesbalans (import-export), TWh, se 2.5.2	-10,0	-15,6	-22,5
Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar, se 2.5.2	72 800	6 800	32 000
Energikostnadens andel av industrins rörliga kostnader, procent, se 2.5.1	2,6	2,5	-
Totala utsläpp av växthusgaser (1000 ton CO ₂ -ekvivalenter) per BNP, se 2.5.1	18,4	17,5	-
Utbetalade energiforskningsmedel, miljoner kronor, se 2.5.7, varav:	1 092	1 287	1 038
Kraftsystemet	206	286	203
Transportsektorn	416	427	323
Bränslebaserade energisystem	213	222	192
Byggnader i energisystemet	97	136	127
Energiintensiv industri	66	86	53
Energisystemstudier m.m.	94	129	140

Källa: Uppgifterna kommer från Energimyndighetens rapport Energiindikatorer 2016, ER 2016:10, Energimyndighetens årsrapport för den svensk-norska elcertifikatmarknaden, www.nordpoolspot.com, Energimarknadsinspektionens rapport Leveranssäkerhet i elnäten 2013 (Ei R2015:14) samt Energimyndighetens årsredovisning.

Energibalansen

Under 2015 minskade den totala energianvändningen med drygt 2 procent jämfört med föregående år, detta trots att energianvändningen ökade inom samtliga användarsektorer. Att energianvändningen ändå minskar beror på minskade omvandlingsförluster.

Den totala energianvändningen i transportsektorn ökade något jämfört med 2014. Bensin användningen sjönk något medan dieselanvändningen ökade med knappt fem procent. Andelen biodrivmedel inom vägtransportsektorn ökade från 12,0 procent till 14,6 procent. Ökningen beror främst på ökad inblandning av HVO (hydrerade växtoljor) i diesel. Andelen förnybar energi i hela

transportsektorn utgjorde under 2015 preliminärt 23,7 procent med förnybarhetsdirektivets beräkningsmetod.

På bränslesidan ökade tillförseln av biobränslen som oljeprodukter med knappt fem procent under 2014.

Tabell 2.7 Sveriges energibalans

TWh

ENERGITILLFÖRSEL	1980	1990	2000	2010	2013	2014	2015
Tillförsel av bränslen, varav:	352	296	322	372	335	325	331
Oljeprodukter	285	191	197	190	162	161	162
Naturgas/stadsgas	-	7	8	18	12	10	10
Kol/koks	19	31	26	26	22	21	21
Biobränslen, torv m.m.	48	67	91	135	140	133	139
Vattenkraft, brutto	59	73	79	68	61	64	75
Kärnkraft, brutto ¹	76	202	168	166	189	182	155
Vindkraft			0,5	4	10	11	17
Värmepumpar i fjärrvärmeverk	1	7	7	5	4	3	3
Nettoimport av el	1	-2	5	2	-10	-16	-23
Total tillförd energi	489	576	581	614	590	571	558
ENERGIANVÄNDNING	1980	1990	2000	2010	2013	2014	2015
Total slutlig inhemsk energianvändning, varav:	381	373	388	395	379	364	368
Industri	148	140	153	148	139	135	137
Inrikes transporter ²	68	77	79	90	92	93	95
Bostäder, service m.m.	165	150	148	156	147	136	136
Omvandlings- och distributionsförluster ¹	84	171	154	156	162	157	141
Varav förluster i elproduktion ³	53	134	111	119	130	124	105
Utrikes transporter och icke energiändamål	25	38	46	63	49	50	49
Total energianvändning	489	576	581	614	590	571	558

¹ I enlighet med den metod som används av FN/ECE för att beräkna tillförseln från kärnkraften.

² Innefattar inrikes flyg t.o.m. 1989.

³ Avser enbart förluster i kärnkraft för åren 1980, 1990 och 2000.

Källa: Energimyndigheten. Siffrorna för 2015 är preliminära och hämtade från myndighetens kortsiktsprognos våren 2016 och SCB:s kvartalsvisa energibalanser.

Elbalansen

År 2015 uppgick den svenska elproduktionen till 158,3 TWh, vilket var 7,5 TWh högre än året innan. Den totala elanvändningen uppgick till 135,7 TWh, vilket var 0,5 TWh lägre jämfört med 2014.

Sveriges elutbyte (netto) med grannländerna varierar över året. Differensen mellan användningen och elproduktionen visar nettoflödet av el till och från Sverige. År 2015 var elflödet från Sverige betydligt större än flödet till Sverige, vilket resulterade i ett nettoutflöde som uppgick till 22,6 TWh. Det kan jämföras med ett nettoutflöde om 15,6 TWh 2014.

Tabell 2.8 Sveriges elbalans

TWh

ELPRODUKTION	1980	1990	2000	2010	2013	2014	2015
Total nettoproduktion, varav:	94,0	141,7	142,0	145,5	149,2	150,8	158,3
Vattenkraft	58,0	71,4	77,8	67,1	60,8	63,9	73,9
Vindkraft	-	0	0,5	3,5	9,9	11,5	16,6
Kärnkraft	25,3	65,2	54,8	55,6	63,6	62,2	54,3
Kraftvärme i industrin	4,0	2,6	4,2	6,4	5,8	5,9	5,9
Kraftvärme i fjärrvärmesystemet	5,6	2,4	4,7	12,5	8,6	7,1	7,3
Kondens, gasturbiner	1,1	0,0	0,1	0,3	0,4	0,3	0,3
Nettoimport av el	0,5	-1,8	4,7	2,1	-10,0	-15,6	-22,6
Total eltilförsel netto	94,5	139,9	146,6	147,6	139,2	135,2	135,7
ELANVÄNDNING	1980	1990	2000	2010	2013	2014	2015
Totalt slutlig elanvändning, varav:	86,4	130,8	135,6	135,8	128,7	125,0	125,3
Industri	39,8	53,0	56,9	53,4	49,6	47,6	48,7
Transporter	2,3	2,5	3,2	2,4	3,1	3,1	3,1
Bostäder, service m.m.	43,0	65,0	69,0	74,6	73,2	71,7	71,2
Fjärrvärme och raffinaderier	1,3	10,3	6,5	5,5	2,9	2,6	2,3
Distributionsförluster	8,2	9,1	11,1	11,8	10,5	10,2	10,4
Total elanvändning netto	94,5	139,9	146,6	147,6	139,2	135,2	135,7

Källa: Energimyndigheten. Siffrorna för 2015 är preliminära och hämtade från myndighetens kortsiktsprognos våren 2016 och SCB:s kvartalsvisa energibalanser.

Försörjningstrygghet

Samhället är beroende av en trygg energiförsörjning utan avbrott och andra störningar som kan hota samhällsviktiga funktioner, människors vardag, miljön eller vår ekonomiska utveckling. Grunden för en hög försörjningstrygghet är ett robust energisystem som bygger på en diversifierad energimix utan beroenden av energibärare från instabila länder eller regioner, säkra och diversifierade transporter och välfungerande energimarknader. Minskat beroende av fossila bränslen förbättrar försörjningstryggheten. Utöver åtgärder som stärker försörjningstryggheten krävs även beredskapsåtgärder för att hantera befarade eller redan inträffade störningar.

Självförsörjningsgraden definieras som inhemsk elproduktion i förhållande till total elanvändning, inklusive förluster. Sveriges självförsörjningsgrad för elproduktion uppgick 2014 till 1,12. Självförsörjningsgraden för inhemska energibärare, dvs. inhemska energibärare i förhållande till total energianvändning inklusive förluster, uppgick till 0,40.

I en europeisk jämförelse är det svenska energisystemet relativt robust med ett jämförelsevis måttligt beroende av fossila bränslen för el- och värmeproduktion. De senaste årens kontinuerligt minskade användning av fossila drivmedel i transportsektorn har minskat även denna sektors beroende av fossila bränslen.

För både olja och biobränslen finns också en flexibilitet hos de svenska köparna, dvs. beroendet av produkter från en viss region är måttligt och det finns ofta alternativa leverantörer på en fungerande marknad.

Ett väl fungerande internationellt samarbete genom både EU och International Energy Agency (IEA) är grundläggande för Sveriges försörjningstrygghet, i synnerhet vad gäller beredskapen för störningar i oljeleveranser. Sveriges beredskapsplanering för kriser i tillförseln av olja och gas är generellt sett god enligt den översyn som IEA genomförde under 2015.

Arbetet med planering för samhällsviktiga elanvändare (Styrel) är sedan 2012 en ordinarie verksamhet för Energimyndigheten. Genom Styrel har en planeringsmetodik införts för prioritering av samhällsviktiga funktioner vid fränkoppling av anläggningar i situationer med

allvarlig elbrist som inte kan lösas på annat sätt än genom avbrott och begränsningar i elkonsumention.

Ekologisk hållbarhet

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljö kvalitetsmål som uttrycker den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377).

Resultatredovisningen av miljö kvalitetsmålen finns i redovisningen för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

De miljö kvalitetsmål som är av störst relevans för energipolitiken är Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv.

Klimatavtalet från COP21 i Paris innebär en skärpning av det globala temperaturmålet. Målet är nu att begränsa den globala temperaturökningen till långt under 2 grader och sträva mot 1,5 grader. Det förbättrar möjligheten att nå miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan.

År 2014 släppte Sverige ut totalt 54,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 3 procent jämfört med 2013. Trenden sedan 1990 visar på minskande utsläpp av växthusgaser i Sverige.

Transportsektorns utsläpp minskade med drygt 1 procent under 2014 och är nu cirka 11 procent lägre än 1990. Ökad användning av biodrivmedel och en energieffektivare fordonspark har lett till att utsläppen från personbilar minskat med 17 procent jämfört med 1990, samtidigt som trafikmängden har ökat. Utsläppen från tunga fordon har däremot ökat med 15 procent under samma period. De senaste åren har dock utsläppen börjat minska även för tunga fordon. Det finns indikationer på att minskningen från såväl personbilar som tunga fordon avstannat under de senaste två åren.

Industrins utsläpp från dess energianvändning samt processutsläpp visar på en minskande trend sedan 1997. Det är de energirelaterade utsläppen som står för den största delen av industrins minskade utsläpp, vilket beror på minskad användning av olja och ökad användning av el och biobränslen.

Övergången från uppvärmning med olja till fjärrvärme, el och bibränslen samt ökad användning av värmepumpar har medfört att utsläppen från uppvärmning av bostäder och lokaler minskat med 86 procent sedan 1990.

När det gäller miljö kvalitetsmålet Frisk luft har utsläppen av kväveoxider från förbränning inom industrin minskat med en tredjedel sedan 1990, till stor del på grund av en avgift på utsläpp av kväveoxid som infördes 1992. Samma avgift har under perioden bidragit till minskade utsläpp från el- och fjärrvärmeproduktion trots att bränsletillförseln har fördubblats under perioden. Utsläppen från uppvärmning av bostäder och lokaler har under samma tid minskat med 65 procent genom att fjärrvärme ersatt individuell uppvärmning.

Effekter av energiproduktion på den biologiska mångfalden redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Det rör sig bl.a. om vattenkraftens påverkan på djurlivet och biobränsleproduktionens effekter på den biologiska mångfalden i exempelvis skogslandskapet. Förväntade effekter av klimatförändringar som bl.a. beror på användning av fossila bränslen redovisas samlat under avsnitt Ett rikt växt och djurliv.

Jämställdhet i energisektorn

Energibranschen är i dagsläget inte jämställd. Då jämställdhet, såväl generellt som i olika samhällssektorer, är en prioriterad fråga har regeringen arbetat med att synliggöra denna problematik bl.a. genom ett offentligt seminarium lett av jämställdhetsministern och energiministern. I samband med ministermötet Clean Energy Ministerial 7 den 1–2 juni annonserade regeringen att Sverige går med i jämställdhetsinitiativet C3E som fokuserar på ökad jämställdhet och kvinnligt deltagande i energisektorn. Detta innebär bl.a. att representanter för svenska energibranschen får möjlighet att utbyta erfarenheter med sina motsvarigheter i andra länder. Tre kvinnliga svenska representanter har valts in i det internationella nätverket. Det är Generaldirektören på Elsäkerhetsverket, Senior Vice President på Vattenfall Distribution samt Head of Distributed Energy, OX2.

Ett framgångsrikt arbete för en ökad jämställdhet förutsätter att den faktiska

utvecklingen kontinuerligt följs upp och utvärderas. Jämställdheten inom energisektorn kommer därför att följas upp med jämställdhetsindikatorer som fr.o.m. 2015 återfinns i Energimyndighetens årliga rapport Energindikatorer. Jämställdhetsindikatorerna är i 2015 års rapport uppdelade i fyra kategorier: makt och inflytande, utbildning och forskning, attityder och energianvändning.

Konkurrenskraft

För att svensk industri ska fortsätta att generera exportintäkter och skapa nya arbetstillfällen krävs god tillgång till energi till internationellt konkurrenskraftiga priser. Detta förutsätter stabila spelregler som möjliggör långsiktiga investeringar både inom den energiintensiva industrin och hos kraftproducenterna. Ett av syftena med den av regeringen tillsatta Energikommissionen är just att skapa förutsättningar för en sådan långsiktighet.

Konkurrenskraften är även beroende av industrins energiintensitet som sedan 2000 minskat för tillverkningsindustrin, men utvecklingen skiljer sig mellan branscher. Inom livsmedelsindustrin har energiintensiteten minskat. Massa- och pappersindustrins energiintensitet var ungefär densamma 2013 som 2000. I järn-, stål- och metallverken ökade energiintensiteten mellan 2004 och 2009. Trots att energiintensiteten i branschen minskat sedan dess är den fortfarande något högre än den var 2000.

Energikostnadens andel av industrins rörliga kostnader har ökat mellan 2004 och 2014. Massa- och pappersindustrin samt baskemikalieindustrin har ökat sina energikostnadsandelar under denna period medan energikostnadsandelen för järn-, stål- och metallverk var i princip densamma 2014 som 2004.

Den förra regeringen tillsatte i maj 2014 en utredning för att bl.a. se över om den nuvarande modellen för uttag av energiskatt på el är ändamålsenlig. Utredningens betänkande, Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87), redovisades den 9 oktober 2015. Med utgångspunkt i utredningens förslag föreslår regeringen i volym 1 (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6) bl.a.

- att energiskatten på elektrisk kraft som förbrukas i större datacenter sänks till samma skattenivå som för förbrukning i industrins tillverkningsprocess,
- att en lägre nivå för energiskatten på elektrisk kraft för hushåll och tjänstesektor som gäller i vissa kommuner i norra Sverige bibehålls, men görs om till en viss nedsättning från normalnivån,
- att skattskyldighet för dem som levererar elektrisk kraft ersätts med en skattskyldighet för nätinnehavare.

I den ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna som har fattats inom ramen för energikommissionens arbete framhålls att ett särskilt energieffektiviseringsprogram för den elintensiva svenska industrin, motsvarande PFE, bör införas, givet att man kan hitta ansvarsfull finansiering.

Internationellt och EU

Till följd av stigande energipriser, inträffade och befarade försörjningskriser och klimatförändringar har energipolitiken varit framträdande på den internationella dagordningen under senare år.

Det regelverk som beslutas på EU-nivå är en viktig utgångspunkt för den svenska energipolitiken. Vid Europeiska rådets vårtoppmöte 2007 beslutades om att minska unionens utsläpp av växthusgaser med 20 procent till 2020 jämfört med 1990. Vidare beslutades att 20 procent av den energi som används inom EU ska komma från förnybara energikällor, liksom ett mål om att nå 20 procents primärenergibesparing till 2020. Överenskommelsen har genomförts genom antagande av konkreta lagförslag. Europeiska rådet har därefter antagit mål om att den inre marknaden för energi skulle vara fullbordad 2014 och att inget medlemsland ska vara isolerat från EU:s gas- och elnätverk efter 2015.

I oktober 2014 fattade Europeiska rådet beslut om en ram för klimat- och energipolitiken till 2030. Ramen omfattade ett klimatmål om 40 procent till 2030, ett bindande mål på EU-nivå om minst 27 procent förnybar energi, ett indikativt mål på EU-nivå för energi-

effektivisering om minst 27 procent samt ett mål om att alla medlemsstater till 2020 ska uppnå minst 10 procent sammanlänkingsgrad för el i förhållande till installerad produktionskapacitet.

Genomförandet av Energiunionen

Som en del i genomförandet av beslutade klimat- och energipolitiska mål, presenterade kommissionen den 25 februari 2015 en ”ramstrategi för en motståndskraftig Energiunion med en framåtblickande klimatpolitik”. Kommissionen föreslår en Energiunion som består av fem ömsesidigt förstärkande dimensioner: försörjningstrygghet, inre marknad, energieffektivitet, minskade klimatutsläpp samt forskning, innovation och konkurrenskraft. Kommissionen lyfter fram 15 konkreta åtgärder för att få till stånd Energiunionen och listar 43 förslag på nya initiativ och lagförslag för de närmaste fem åren. Energiunionen kommer innebära en översyn av i princip hela den europeiska energilagstiftningen. Merparten av förslagen kommer att presenteras under 2016.

Styrningssystemet för Energiunionen inklusive 2030-ramverket

Enligt förslaget om en ramstrategi för en motståndskraftig Energiunion ska Energiunionen följas upp med ett styrningssystem. Styrningssystemet ska bland annat säkerställa genomförandet av den inre energimarknaden och energi- och klimatpolitiken till 2030, särskilt de överenskomna målen för förnybar energi och energieffektivitet till 2030 som är bindande respektive indikativa på EU-nivå och målet om sammanlänkningar för el. Den 26 november 2015 antog europeiska rådet slutsatser som redogör för principerna för styrningssystemet, dess viktigaste komponenter och nästa steg i genomförandet av Energiunionen. En komponent som pekas ut är de nationella klimat- och energiplanerna, där medlemsstaterna ska beskriva sina nationella bidrag till Energiunionens fem dimensioner. Övriga komponenter utgörs av de överenskomna målen för 2030, en konstruktiv dialog mellan medlemsstaterna och kommissionen samt övervakning och utvärdering av uppfyllelsen av Energiunionens målsättningar baserat på ett antal indikatorer.

Den 18 november 2015 presenterade kommissionen sina riktlinjer för arbetet med de nationella planerna där de slog fast generella

principer som till viss del skiljer sig från rådets slutsatser, bland annat vad gäller tidplanen. Under 2016 kommer kommissionen att presentera ett lagförslag för strömlinjeförning av planering och rapportering och en mall för de nationella planerna.

Läget för Energiunionen

Kommissionen presenterade den 18 november 2015 ett meddelande om läget för Energiunionen. Meddelandet är en del i styrningssystemet och kommer vara ett årligen återkommande meddelande för att bedöma genomförandet av Energiunionen. Bedömningen kommer att bygga på de nationella planer som medlemsstaterna ska rapportera in till kommissionen.

Energimärkning

Kommissionen presenterade den 15 juli 2015 ett förslag till nytt ramverk för EU:s energimärkning. Förslaget innebär en revidering av det så kallade energimärkningsdirektivet från 2010 om märkning och standardiserad information om energirelaterade produkters användning av energi och andra resurser. Direktivet är ett viktigt instrument i EU:s politik för att främja energieffektivisering.

Kommissionens förslag innebär att det befintliga direktivet ersätts av en förordning för att säkerställa att märkningen följs på ett mer enhetligt sätt i unionen. De huvudsakliga ändringarna i det nya förslaget är att märkningen återgår till att vara en A–G skala som inte öppnar för klasser över A, och som justeras efter behov. Kommissionen föreslår också att en produkt-databas inrättas dit leverantörer har en skyldighet att rapportera in nya produkter som introduceras på marknaden. Databasen syftar i första hand till att underlätta för tillsynsmyndigheter att utföra marknadskontroll för att säkerställa att reglerna om märkning följs.

Marknadsdesign och konsumenter på energimarknaderna

Den 15 juli 2015 presenterade kommissionen två meddelanden om den inre energimarknaden. Dels ett meddelande om en ny energimarknadsdesign som inkluderar ett offentligt samråd och dels ett meddelande om slutkundsmarknader. Det offentliga samrådet ligger till grund för kommissionens förberedelser för ny lagstiftning på området som kommer att presenteras under 2016. Kommissionen anser bland annat att det

behövs ökad överföringskapacitet för el och gas inom EU, men också ett uppgraderat regelverk på den inre marknaden för att underlätta den pågående energiomställningen. Dessutom menar kommissionen att konsumenternas ställning på energimarknaderna behöver stärkas.

Försörjningstrygghetspaketet

Den 16 februari 2016 presenterade kommissionen ett försörjningstrygghetspaket som innehåller lagförslag om en reviderad gasförsörjningsförordning. Lagförslaget innefattar bland annat obligatoriskt regionalt samarbete och ökad solidaritet mellan medlemsstaterna under en krissituation. Vidare innehåller det även ett förslag till reviderat beslut om insyn i medlemsstaternas avtal med tredje land i syfte att öka transparensen på energimarknaderna och säkerställa att alla avtal är förenliga med EU-lagstiftningen. Förslaget innebär en obligatorisk förhandskontroll och bedömning av kommissionen innan medlemsstaten skriver under ett avtal. Paketet innehåller även ett meddelande om en LNG- (flytande naturgas) och lagerstrategi som syftar till att diversifiera gastillförseln till EU genom att utveckla alternativa tillförselvägar samt en strategi för värme och kyla.

Internationellt energisamarbete

Sverige har tagit en ledande roll och varit pådrivande i det globala energisamarbetet. För att få ett större genomslag i arbetet har regeringen under året genomfört en översyn av befintligt deltagande som resulterat i en mer strukturerad och strategisk ansats. De energipolitiska målen, Parisavtalet, FN:s globala mål (Agenda 2030), Sveriges exportstrategi samt andra nationella mål och prioriteringar har varit viktiga utgångspunkter i arbetet.

Regeringen har under året prioriterat svenskt deltagande i Nordiska ministerrådet, Internationella energibyran (IEA), Clean Energy Ministerial (CEM) samt Mission Innovation (MI). Deltagande i IEA ger Sverige tillgång till användbar statistik och analys samt stärkt energiberedskap. IEA har även varit en viktig plattform för att föra dialog kring global energi- och klimatpolitik samt samarbete kring innovation och teknikutveckling. Regeringen har under året ökat engagemanget inom ramen för Clean Energy Ministerial och deltar numera i sammanlagt sju underliggande initiativ, däribland det om smarta elnät (ISGAN), energieffektiva

produkter (SEAD) och elfordon (EVI). Sverige har därtill aktivt bidragit till utvecklandet av den globala satsningen på energieffektiv belysning, Global Lighting Challenge, som lanserades vid COP21 och genomför kopplat till detta en nationell satsning.

Vidare är det nordiska samarbetet viktigt för att komplettera nationella ambitioner när det gäller utvecklandet av den nordiska elmarknaden och en gemensam slutkundsmarknad. Samarbetet har även varit betydelsefullt för att driva gemensamma intressen i EU.

Under året har regeringen vidareutvecklat en rad bilaterala energisamarbeten med länder som Indien, Indonesien, Sydafrika, Iran och Turkiet. Samförståndsavtal har undertecknats med Indonesien och Sydafrika. Bilaterala energisamarbeten är viktigt för att stärka kunskapsutbytet och samarbete mellan respektive lands offentliga och privata aktörer.

I april 2016 presenterade regeringen Team Sweden Energy, en särskild exportfrämjande satsning på energiområdet som blir en del av genomförandet av Sveriges exportstrategi. Särskilda satsningar genomförs inledningsvis inom smarta elnät, hållbar värme och kyla samt energieffektivisering.

2.5.2 Elmarknad

Mål

Regeringens mål för elmarknadspolitiken är att åstadkomma en effektiv elmarknad med väl fungerande konkurrens som ger en säker tillgång till el till internationellt konkurrenskraftiga priser. Målet innebär en strävan mot en väl fungerande marknad med effektivt utnyttjande av resurser och effektiv prisbildning. Detta omfattar en vidareutveckling av den gemensamma elmarknaden i Norden genom harmonisering av regler och samarbete mellan de nordiska länderna, men också en utveckling mot en gemensam europeisk inre marknad för el.

En gemensam inre marknad för el är också viktigt för att nå EU:s klimat- och energimål på ett kostnadseffektivt sätt. En av de fem dimensionerna i kommissionens förslag till energiunion gäller den inre marknaden. Kommissionen ser här utmaningar i den pågående övergången till ett elsystem med större

andelar förnybar elproduktion och har identifierat behov av åtgärder när det gäller marknadsdesign, regionalt samarbete och försörjningstrygghet. Ett offentligt samråd kring dessa frågor avslutades i oktober 2015 och kommissionen har aviserat att ny lagstiftning kommer att presenteras i slutet av 2016.

Resultat

Utvecklingen på elmarknaden

Under 2015 beslutade Vattenfall och E.ON att kärnkraftsreaktorerna Oskarshamn 1 och 2 samt Ringhals 1 och 2 ska stängas före 2020. Dessa reaktorer är byggda under 1970-talet. Sverige kommer trots stängningarna av reaktorerna att framöver vara nettoexportör av el.

I samband med beskedet om stängningarna av reaktorerna aviserade regeringen följande åtgärder:

- En förlängning av effektreserven.
- En gemensam nordisk hantering av effektfrågan.
- En utredning för att stimulera elkunder att bli mera flexibla i sin förbrukning av el.

Produktion och priser

Den sammanlagda elproduktionen uppgick under 2015 till 158,5 TWh (150,8 TWh 2014). Den totala installerade effekten uppgick till 39 951 MW. Det är en marginell ökning från 2014 då kapaciteten var 39 500 MW. Vattenkraften står för cirka 40 procent av den installerade effekten. Sett till producerad el stod vattenkraften för 46,5 procent, vindkraften för 10,5 procent, kärnkraft för 34,5 procent samt värmekraft för 8,5 procent.

Under 2015 minskade elflödet till Sverige från 16,9 TWh till 12,6 TWh. Elfloendet från Sverige ökade från 32,5 TWh till 35,2 TWh. Sammantaget resulterade det i ett nettoutflöde på cirka 22,6 TWh.

2015 karaktäriserades av låga elpriser bland annat till följd av en hög produktion av vattenkraft och vindkraft, en fortsatt låg efterfrågan av el samt förhållandevis höga temperaturer under året. Årets högsta pris noterades den 23 november 2015 då även effektreserven fick ställas i beredskap. Det genomsnittliga nordiska systempriset uppgick till 19,6 öre/kWh, vilket är en minskning med 27 procent från 2014.

Marknadsandelar

Marknadsandelen för de tre största elproducenterna i Norden med produktion i Sverige har sedan 2008 successivt sjunkit och uppgick 2015 till drygt 73 procent av Sveriges totala elproduktion. Vattenfall, Uniper och Fortum samäger även de svenska kärnkraftverken.

Till följd av strukturaffärer har antalet elhandelsföretag minskat sedan elmarknadsreformen 1996. Marknadsandelarna baserat på såld elenergi för de tre största elhandelskoncernerna uppgick till drygt 42 procent 2014 jämfört med drygt 45 procent 2013.

Kundernas rörlighet på marknaden

Att elkunder byter avtal är viktigt för elmarknadens funktion. Under 2015 minskade antalet byten med cirka 8 000 jämfört med 2014. I genomsnitt uppgick antalet byten till 46 000 per månad.

Kunder som inte gjort ett aktivt val kan komma att hamna på så kallade anvisningsavtal. Under 2015 fortsatte andelen kunder med anvisningsavtal att minska till 13,9 procent, jämfört med 15,2 procent under 2014. För en lägenhetskund var ett anvisningsavtal under 2015 i genomsnitt cirka 40 procent dyrare än ett avtal med rörligt elpris. För en villakund var pris skillnaden ytterligare något större.

Kraftbalansen

Enligt Svenska kraftnät förväntas den svenska kraftbalansen, dvs. förhållandet mellan tillgången på elenergi i Sverige (elproduktion och elimport) och elförbrukningen under den timma på året då elförbrukningen är som högst, ha ett överskott om 1 250 MW i topplasttimmen vid en normalkall vinter och ett underskott om 250 MW i topplasttimmen vid en tioårsvinter. Marginalen är 1 300 MW sämre än prognosen inför vintern 2015/16 enligt rapporten Kraftbalansen på den svenska elmarknaden vintrarna 2015/16 och 2016/17 (M2016/01762/Ee).

Elmarknadsåtgärder*Energikommissionen*

För att finna långsiktiga spelregler för marknadens aktörer har regeringen tillsatt en kommission, Energikommissionen (dir. 2015:01).

Arbetet i Energikommissionen tar ett systemperspektiv för att säkerställa ett hållbart och konkurrenskraftigt energisystem med trygga leveranser av energi.

Den 10 juni 2016 presenterades en ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna. I överenskommelsen slås fast att målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Det är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut. Ett mål för energieffektivisering för perioden 2020 till 2030 ska tas fram och beslutas senast 2017. Elcertifikatsystemet ska förlängas och utökas med 18 TWh nya elcertifikat till 2030. Anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft bör slopas.

Överenskommelsen innefattar också ett stegvis avskaffande, med start 2017, av skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer samt en stegvis sänkning av fastighetsskattesatsen för vattenkraftverk till samma nivå som för de flesta övriga elproduktionsanläggningar, det vill säga 0,5 procent av taxeringsvärdet. Finansiering av den slopade skatten på termisk effekt och sänkningen av fastighetsskatten på vattenkraftverk ska enligt överenskommelsen ske genom en höjning av energiskatten på elektrisk kraft. Den elförbrukning som sker i tillverkningsprocessen i elintensiv industri ska undantas.

Energikommissionens uppdrag ska slutredovisas till regeringen senast den 1 januari 2017.

Minskad andel kärnkraft

I samband med att Vattenfall och E.ON aviserade stängningar av fyra kärnkraftsreaktorer kommunicerade regeringen att effektreserven ska förlängas till 2025 samt ges en miljöprofil och riksdagen beslutade i maj 2016 om regeringens proposition, Effektreserv 2020–2025 (prop. 2015/16:117, bet. 2015/16:NU19, rskr. 2015/16:230).

Regeringen gav i samband med beskedet om stängningarna av de fyra reaktorerna Energimarknadsinspektionen i uppdrag att utreda hur kunderna kan bli ännu aktivare med att påverka sin elförbrukning. Skälen för uppdraget är att en ökad flexibilitet av elanvändningen leder till en förbättrad

försörjningstrygghet samt en effektivare elmarknad. Uppdraget ska redovisas den 3 oktober 2016.

Sverige är sedan många år tätt sammanlänkat med de övriga nordiska länderna. Eventuella framtida effektproblem kan därför hanteras gemensamt inom Norden. Vid det nordiska ministermötet 2015 beslutade, på förslag från Sverige, de nordiska energiministrarna att de nordiska system- och transmissionsföretagen skulle få i uppdrag att ta fram en handlingsplan för utvecklande av elmarknaden samt hantering av effektfrågan. Slutrapporten ska vara klar den 22 februari 2017.

En ökad andel förnybar och variabel elproduktion
Regeringen gav i regleringsbrevet för 2016 Energimarknadsinspektionen i uppdrag att analysera vilken påverkan en ökad andel variabel elproduktion har på elpriset, elproducenters lönsamhet och priset till slutkund. I uppdraget ingår också att bedöma hur en ökad andel variabel elproduktion påverkar incitamenten för investeringar i befintlig och ny elproduktion samt investeringar i elproduktionsanläggningar som enbart används vid hög efterfrågan, så kallad topplastproduktion. Uppdraget ska redovisas den 1 december 2016.

Framtidens elnät

Samordningsrådet för smarta elnät överlämnade i december 2014 sitt slutbetänkande Planera för effekt! (SOU 2014:84) till regeringen (M2015/157/Ee). Betänkandet innehåller bl.a. en handlingsplan för så kallade smarta elnät. Handlingsplanen utgörs av ett antal grundläggande mål och rekommendationer och syftar till att skapa framförhållning och underlätta anpassning till framtida utmaningar som omställningen till ett hållbart energisystem innebär.

Rådet lämnade endast ett förslag som innebär en regelförändring. Förslaget är en komplettering av dagens regelverk som innebär att elkunderna får tillgång till information, som minst motsvarar timmätvärden, vid förfrågan utan det krav på elavtal som gäller i dag och utan extra kostnad för kunden. Regeringen avser att gå vidare med detta förslag.

Regeringen har inrättat ett nationellt forum för smarta elnät (M2015/04312/Ee). Forumet ska främja utvecklingen av teknik, användning och affärsmodeller av smarta elnät samt ta fram en exportstrategi för att stödja regeringens

arbete på området. Forumet ska vara en mötesplats i syfte att få en bred samverkan mellan berörda myndigheter, företag, bransch- och konsumentföreträdare på området.

Forumets fyra huvudsakliga ansvarsområden är att

- främja och utveckla dialog om smarta elnäts möjligheter,
- följa upp och vid behov uppdatera handlingsplanen som tagits fram av det tidigare samordningsrådet,
- inom ramen för regeringens exportstrategi främja smarta elnät på en global marknad, och
- från forskning och innovation till internationalisering utveckla en nationell strategi för området.

Regeringen har utsett energiministerns statssekreterare till ordförande för forumet. För att stödja forumets arbete inrättas ett administrativt kansli hos Energimyndigheten.

Forumets styrgrupp har en bred sammansättning i syfte att belysa utvecklingen om smarta elnät ur flera perspektiv. Styrgruppen består av 18 ledamöter, tio kvinnor och åtta män, som representerar statliga myndigheter och olika organisationer inom näringslivet.

Schablonavräkning för timkunder

Ett deluppdrag i regeringens uppdrag till Energimarknadsinspektionen om att utreda förutsättningarna för ökad efterfrågefleksibilitet i det svenska elsystemet (M2015/02387/Ee) är att utreda om det finns skäl att ha kvar de förenklade avräkningsbestämmelserna i 18 a § förordningen (1999:716) om mätning, beräkning och rapportering av överförd el eller om även uttagskunder som aktivt valt timmätning ska ha daglig avräkning i enlighet med 8 och 9 §§ i samma förordning.

Energimarknadsinspektionen redovisade denna del av uppdraget i rapporten Slopas schablonavräkning för timmätta kunder? (Ei R2016:03). I rapporten föreslår Energimarknadsinspektionen att de förenklade avräkningsbestämmelserna slopas, så att alla kunder med timmätning i framtiden ska ha daglig avräkning.

Energimarknadsinspektionen föreslår även att den föreslagna ändringen samordnas med de nya funktionskrav på mätsystem som föreslås i

Energimarknadsinspektionens rapport Funktionskrav på framtidens elmätare (Ei R2015:09). Energimarknadsinspektionens rapport har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Införandet av nätkoder och nätriktlinjer

Införandet av EU:s tredje inre marknads paket för el innebär implementering av ny lagstiftning genom kommissionsförordningar, s.k. nätkoder och nätriktlinjer. Parallellt pågår motsvarande process på gasområdet, se avsnitt 2.5.3. Nätkoderna och nätriktlinjerna för el är viktiga delar i arbetet med att utveckla den inre elmarknaden, harmonisera regelverk samt säkerställa en effektiv och säker drift av de europeiska transmissionsnäten. Förslagen behandlas och antas genom ett kommittologiförfarande där representanter för medlemsstaterna deltar i kommissionens kommitté för gränsöverskridande överföring av el (CO8200). Huvuddelen av kommissionsförordningarna har antagits och omfattar regler för systemdrift, regler för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning, regler för långsiktig kapacitetstilldelning samt regler för nätanslutning av elproducenter, elförbrukare och av överföringsystem för högspänd likström. Under senare delen av 2016 förväntas även nätkoden med regler för nödsituationer och återställning samt nätriktlinjen om balansreglering antas.

En central informationshanteringsmodell

Regeringen har gett Svenska kraftnät i uppdrag (M2015/02635/Ee) att utveckla och driva en central informationshanteringsmodell, en tjänstehubb, på den svenska elmarknaden i syfte att förenkla informationshanteringen av elkundernas uppgifter som rör avtal och elförbrukning. En modell för informations- och datautbyte på elmarknaden möjliggör denna förenkling och minskar arbetet för elhandlarna och elnätsföretagen. Det är också en viktig del i det nordiska arbetet med att skapa en harmoniserad elmarknad.

Svenska kraftnät har den 31 maj 2016 delredovisat sitt uppdrag i rapporten Redovisning av vissa frågor ang. tjänstehubbens utformning m.m. (M2016/01497/Ee). I rapporten redovisas den planerade utformningen av den kommande tjänstehubben. Av redovisningen framgår bl.a. att Svenska kraftnät har genomlyst de processer på elmarknaden som påverkas av en tjänstehubb och en övergång till

en elhandlarcentrisk modell. I rapporten beskrivs bl.a. de delprocesserna som var klarlagda vid rapporteringstillfället.

Delprocessbeskrivningarna och en funktionell kravspecifikation ska vara grunden för en kommande upphandling av ett it-system för tjänstehubben. Svenska kraftnät planerar att inleda upphandlingen under 2017 med målsättningen att tjänstehubben ska kunna vara i drift under sista kvartalet 2020.

En av de viktigaste frågorna vid utvecklingen av en tjänstehubb ska lagras centralt i hubben eller om lagringen ska ske hos varje elnätsföretag. Svenska kraftnäts preliminära bedömning är att lagringen av mätvärden bör ske med central lagring. Frågan är dock inte slutligt avgjord utan Svenska kraftnät avser att fortsätta arbetet med att utreda frågan under hösten 2016.

Reglering av elnätsföretagens intäktsramar

Eftersom konkurrens saknas på elnätsmarknaden kontrollerar Energimarknadsinspektionen att elnätsföretagen inte tar ut för höga avgifter av sina kunder. Sedan 2012 sker en förhandsprövning av elnätstarifferna genom att Energimarknadsinspektionen i förväg fastställer en intäktsram för en viss tidsperiod, normalt fyra år. Som en del av detta arbete ska Energimarknadsinspektionen tillämpa bestämmelserna i förordningen (2014:1064) om intäktsram för elnätsföretag. I förordningen finns nya bestämmelser, om bland annat avskrivningstider och vilken avskrivningsmetod som ska tillämpas. Syftet med de nya bestämmelserna är bland annat att säkerställa att intäktsramarna ger skälig ersättning till elnätsföretagen.

De nya bestämmelserna tillämpades för första gången under 2016 vid besluten om intäktsramar för den andra tillsynsperioden som avser 2016–2019. Energimarknadsinspektionen beslutade då om intäktsramar för elnätsföretagen om sammanlagt 164 miljarder kronor. Dessa intäktsramar är sammanlagt 32 miljarder eller 16 procent lägre än det slutliga utfallet efter domstolsprocesserna för den föregående perioden 2012–2015. Av 185 berörda elnätsföretag var det 81 som överklagade sitt beslut till Förvaltningsrätten och ambitionen är att dessa överklaganden ska avgöras under slutet av 2016.

Nätverksamhet och tillsyn

Elavbrott och leveranssäkerhet

Under 2015 var driftsäkerheten för stamnätet god med färre störningar och lägre icke-levererad energi och effekt än 2014. Under de senaste 10 åren har det i snitt förekommit cirka 180 driftstörningar per år. Under 2015 skedde 167 driftstörningar på stamnätet. De flesta störningarna hanterades genom automatisk fränkoppling av fel utan påverkan på elförsörjningen, men sju av störningarna medförde leveransavbrott för elkunder. Nio procent av det totala antalet störningar på stamnätet orsakades av åska.

Leveranssäkerheten i både region- och lokalnät låg under 2015 överlag på en nivå nära medianvärdet för perioden 2003–2013. Under 2014 och 2015 inträffade färre stormar än under 2013, vilket syns tydligt i avbrottsstatistiken, främst i form av kortare avbrottstider för kunderna. Under 2015 förekom dock ett antal stormar, exempelvis stormen Egon i januari och stormarna Freja och Gorm i november, vilket bidrog till sämre leveranssäkerhet under 2015 än 2014, som var ett lugnare år vädermässigt.

Den genomsnittliga avbrottstiden för oaviserade avbrott (SAIDI) under 2015 var 124 minuter per kund, vilket är högre än 2014 (95 min) men lägre än 2013 (152 min).

Antalet elavbrott varierar inte i samma utsträckning mellan åren som avbrottstiden. År med kraftiga stormar ger i regel ett större utslag på avbrottstiden än på avbrottsfrekvensen. Det genomsnittliga antalet elavbrott per kund (SAIFI) var ungefär lika för åren 2015 och 2014, 1,3 avbrott per kund. Sedan 2013 finns bestämmelser om hur många elavbrott en kund får ha för att överföringen av el ska anses vara av god kvalitet. Om en kund drabbas av fler än elva elavbrott innebär det att kunden inte har en god kvalitet i elöverföringen. CEMI12 visar andelen kunder som drabbats av 12 eller fler avbrott, och denna siffra var lägre under 2015 jämfört med året innan (0,7 procent jämfört med 0,9 procent). Andelen kunder med ett stort antal avbrott har alltså minskat medan avbrottstiderna var längre.

Elnät på landsbygden drabbas i genomsnitt av både fler och längre avbrott jämfört med elnät i tätorter. Det går även att se att stormår har en större påverkan på landsbygdsnät, som generellt sett är mer exponerade för väderrelaterade störningar jämfört med tätortsnät. Dessutom är

landsbygdsnäten ofta utformade utan redundans, vilket gör att ett enstaka fel ger större konsekvenser.

Samhällets kostnader för elavbrott under perioden 2013 till 2015 har varierat mellan 800 till 1 300 miljoner kronor per år. Kundkategorin handel och tjänster utgör den grupp som drabbas hårdast, cirka 60 procent av den totala kostnaden. Industrin står för cirka 30 procent och resterande kundgrupper (hushåll, jordbruk och offentlig verksamhet) drabbades tillsammans av cirka 10 procent av avbrottskostnaderna trots att de utgör drygt 90 procent av antalet kunder.

Under 2016 genomför Energimarknadsinspektionen en större tillsynsinsats avseende leveranskvaliteten i elnäten.

Tabell 2.9 Driftstörningar i de svenska lokalnäten som varit över 3 minuter

Genomsnittlig avbrottsdata för de svenska lokalnäten åren 2013, 2014 och 2015

	2013	2014	2015
SAIDI	152	95	124
CATAIDI (min/drabbad)	278	188	245
SAIFI (antal avbrott/kund)	1,3	1,3	1,3
CAIFI (antal avbrott/kund)	2,4	2,6	2,5
CEMI-12 (minst 12 avbrott, procent)	0,7	0,9	0,7
ASAI Tillgänglighet	99,97	99,97	99,97

EU-perspektivet

Infrastrukturförordningen (EU nr 347/2013) trädde i kraft den 15 maj 2013. I förordningen anges hur projekt av gemensamt intresse ska identifieras. Projekt av gemensamt intresse får fördelas genom en tidsgräns för tillståndsgivning i första instans, möjlighet till kostnadsallokering av investeringskostnad mellan länder som drar nytta av det aktuella projektet samt kan få ekonomiskt stöd genom Fonden för ett sammanlänkat Europa.

Ett svenskt projekt inom elsektorn har identifierats som projekt av gemensamt intresse, en planerad kraftledning mellan Ekhyddan, Nybro och Hemsjö. Projektet drivs av Svenska kraftnät.

Konsumentfrågor

Förbättra villkoren för kunder med anvisningsavtal

Enligt dagens reglering ska en kund som inte har gjort ett aktivt val av elhandlare anvisas en elhandlare av elnätsföretaget. Det är dock stora skillnader på villkoren, främst beträffande elpriset, i de avtal som anvisningshandlaren erbjuder anvisade kunder och de som elhandlaren erbjuder övriga kunder.

Regeringen har i lagrådsremissen Anvisade elavtal bl.a. föreslagit vilken information en faktura ska innehålla och utökade informationskrav till kunder med anvisningsavtal. Förslagen syftar till att säkerställa att kunder med anvisade avtal har skäliga villkor, att minska andelen kunder med anvisade elleverantörer och att öka kundaktiviteten på elmarknaden. Vidare föreslås att regeringen får meddela föreskrifter om att anvisningsavtalen under en viss tid inte får överstiga vissa nivåer. Regeringen kommer dock invänta effekterna av övriga förslag innan man eventuellt går vidare med en reglering i frågan. Regeringen planerar att under hösten 2016 lämna en proposition med förslagen i lagrådsremissen.

Funktionskrav på mätare

Energimarknadsinspektionen fick i augusti 2014 i uppdrag att utreda och föreslå vilka funktionskrav som bör ställas på elmätare i framtiden för att kunderna ska få förbättrad information om sin elförbrukning i syfte att öka möjligheterna för kunderna att på ett enklare sätt kunna anpassa sin elförbrukning utifrån aktuella elpriser. Energimarknadsinspektionen redovisade uppdraget i rapporten Funktionskrav på framtidens mätare (Ei R2015:09). I rapporten föreslår Energimarknadsinspektionen att åtta funktionskrav ska införas på framtida elmätare för att möjliggöra en utvecklad marknad för energitjänster och påskynda utvecklingen mot smartare elnät i linje med utvecklingen inom EU. Energimarknadsinspektionens rapport har remitterats och regeringen avser att under hösten 2016 återkomma med en proposition som behandlar frågan.

Systemansvaret

Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet, vilket innebär ett ansvar för den momentana elbalansen.

För att Svenska kraftnät ska kunna se till så att elförsörjningen fungerar driftsäkert krävs att spänning, frekvens och effektflöden hålls inom fastställda gränser. Under senare år har antalet minuter som frekvensen legat utanför spannet 49,90–50,10 Hertz överstigit Svenska kraftnäts mål om 10 000 minuter per år. I det sammanhanget är det dock viktigt att notera att nätfrekvens inte är en nationell fråga utan gemensam med hela synkronområdet (Sverige, Norge, Finland och Själland i Danmark). Förklaringen ligger bland annat i elmarknadens avreglering, det delade ansvaret för frekvenshållning och den relativt grova tidsupplösningen i timhandeln. Tester med nya automatiska reserver i det nordiska elsystemet har därför genomförts och den negativa trenden har också planat ut de senaste åren.

Svenska kraftnät ansvarar även för att en effektreserv hålls tillgänglig i det svenska elsystemet enligt lagen (2003:436) om effektreserv. Den upphandlade effektreserven uppgick vintern 2015/16 till 1 000 MW, varav 340 MW utgjordes av förbrukningsreduktion. Inför vintern 2014/15 fanns en effektreserv om 1 500 MW upphandlad, varav 626 MW utgjordes av förbrukningsreduktion. Under 2015 skedde ingen aktivering av effektreserven.

Regeringen aviserade i samband med Vattenfall och E.ON:s beslut att stänga Ringhals 1 och 2 samt Oskarshamn 1 och 2 att effektreserven ska förlängas till 2025 (prop. 2015/16:117, bet. 2015/16:NU19, rskr 2015/16:230). Riksdagens beslut innebär att miljökrav ska ställas i upphandlingen av de produktionskällor som kan tänkas ingå. Det innebär att effektreserven avser produktionskapacitet i anläggningar som producerar el från förnybara energikällor. Avtal som inte uppfyller kravet på förnybara energikällor får dock ingås i den utsträckning det saknas anbud som svarar mot kravet, eller avtal enligt anbud som uppfyller kravet skulle medföra väsentligt högre kostnader än ett avtal enligt ett annat anbud. En viktig utgångspunkt är att reserven ska ha samma funktionskrav (starttid, uthållighet, m.m.) som tidigare.

En ökande andel variabel kraft i elsystemet medför utmaningar för Svenska kraftnät i deras hantering av systemansvaret. Regeringen gav därför Svenska kraftnät i uppdrag att, i nära dialog med Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen, utreda hur elsystemet behöver anpassas för att hantera och skapa förutsättningar för ett elsystem med en ökande andel variabel elproduktion. Svenska kraftnäts rapporter (M2016/00623/Ee och M2015/02281/Ee (delrapport)) bereds för närvarande i Regeringskansliet. I rapporterna redovisas tänkbara lösningar på de utmaningar som identifieras, bland annat vad gäller balansreglering, systemtjänster, elmarknadsdesign och nätinvesteringar.

Elberedskapsverksamhet

I stort sett alla delar av det svenska samhället är beroende av en väl fungerande elförsörjning med god leveranssäkerhet. Elavbrott kan leda till omfattande störningar i viktiga samhällsfunktioner och förorsaka betydande materiella skador och ekonomiska förluster hos kunderna. För att minska störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället ska elnätsföretag, elproducenter och elhandelsföretag vidta åtgärder för att förebygga, motstå och hantera sådana störningar enligt elberedskapslagen (1997:288).

Svenska kraftnät har i egenskap av elberedskapsmyndighet under året genomfört förebyggande beredskapsåtgärder, åtgärder för att motstå och hantera förstöringar samt åtgärder för höjd beredskap och krig. Svenska kraftnät har bl.a. bidragit med medel till störningsreserven för att upprätthålla beredskapen av gasturbinanläggningar för att vid större driftstörningar kunna möjliggöra dödnätsstart (start av produktion när elnätet ligger nere) och s.k. ö-drift (när ett elsystem inom ett begränsat geografiskt område drivs lokalt). Svenska kraftnät har även genomfört övningar och utbildningar med aktörer från flera sektorer; bl.a. elnätsföretag, telekommunikationsbranschen, montörer och frivilligorganisationer. I samband med övningar och utbildningar har Svenska kraftnät arbetat för att öka kännedomen och användningen av det digitala kommunikationssystemet Rakel bland elaktörerna. Svenska kraftnät har även hjälpt

företag inom elförsörjningen med deras Rakelinförande.

För att stärka säkerhetsskyddet i elbranschen, dvs. förebygga spioneri, sabotage och andra brott som kan hota rikets säkerhet samt att skydda mot terrorism, har Svenska kraftnät under året uppdaterat vägledningar och utvecklat en demonstrationsmiljö för att simulera it-säkerhetsangrepp. Svenska kraftnät har även genomfört tillsyn och förstärkt säkerhetsskyddet vid vissa anläggningar. I samarbete med Energimyndigheten har energisäkerhetsportalen.se vidareutvecklats – en webbsida där energibranschen kan få tillgång till relevant information och dokumentation vad avser säkerhetsarbetet.

För att stödja arbetet med implementeringen av det nya regelverk om dammsäkerhet som gäller sedan juli 2014 har Svenska kraftnät, som är tillsynsvägladande myndighet för dammsäkerheten i Sverige, genomfört informationsinsatser, utarbetat vägledningar om konsekvensutredning och klassificering samt lämnat ekonomiskt bidrag till länsstyrelsernas arbete med dammsäkerhetsklassificering. Arbetet med att klassificera dammarna i de högsta klassificeringsklasserna, som skulle ha allvarligast konsekvenser vid ett dammhaveri, har påbörjats vid länsstyrelserna. Ett stort antal dammar ska konsekvensutredas och klassificeras under 2015–2017, vilket kräver såväl resurser som god samverkan mellan Svenska kraftnät, länsstyrelser och dammägare. Flera insatser har också inletts i enlighet med den handlingsplan för att stimulera utvecklingen av samordnad och övad beredskap för dammhaveri som rapporterades under våren 2015 (N2014/2921/E).

Förändringar i höga flöden är den dominerande faktorn vad gäller klimatpåverkan på dammsäkerheten. En ny utgåva av riktlinjerna för bestämning av dimensionerande flöden för dammar har därför tagits fram för att tydliggöra riktlinjernas tillämpning.

I Svenska kraftnäts rapport Dammsäkerhetsutvecklingen i Sverige 2015 (M2015/04405/Ee) bedömer Svenska kraftnät tillsynen av dammsäkerheten kan förbättras, bland annat genom att dammägarnas rapportering används i större utsträckning.

Analys och slutsatser

En väl fungerande konkurrens med effektiv prissättning på kraftmarknaden och på elhandelsmarknaden utgör avgörande förutsättningar för en effektiv elmarknad med konkurrenskraftiga elpriser.

Regeringen anser att marknadsdesignen ska stödja övergången till mer effektiva, flexibla och dynamiska marknader till nytta för konsumenten och som kan integrera en högre andel förnybar energi. Regeringen kan konstatera att den nordiska elmarknaden kommit förhållandevis långt på flera områden. Det är viktigt att den nya lagstiftningen innebär möjlighet till fortsatt utveckling av den nordiska elmarknaden.

Det EU-arbete som syftar till att fullborda en gemensam europeisk inre marknad för el har pågått under många år. Regeringen stödjer utvecklingen och menar att det är en förutsättning för att elmarknaden ska fungera väl och nå sin fulla potential.

I framtidens elsystem bedöms effektfrågan få en större betydelse än i dag. Regeringen anser att elkunder ska kunna känna sig trygga med att få el levererad till sig under årets alla dagar. Som en konsekvens av stängningarna av kärnkraftsreaktorerna i Oskarshamn och Ringhals kommer södra Sveriges effektbalans att försvagas. Regeringen har därför förlängt lagen om effektreserv till den 31 december 2025 för att minimera eventuella effektproblem.

Energikommissionens uppdrag är att se över det framtida behovet av energi utifrån aktuell och befintlig forskning. Den 10 juni 2016 presenterades en ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna, beskriven ovan. Överenskommelsen innefattar ett stort antal åtgärder som påverkar elmarknaden. Regeringen anser att den partiöverskridande överenskommelsen skapar långsiktighet och tydlighet för marknadens aktörer samt kan bidra till nya jobb och investeringar i Sverige.

Smarta elnät är ett brett begrepp som omfattar teknik, nya affärsmodeller och tjänster samt nya förutsättningar för reglering och marknadsdesign. Exempelvis gör den digitala utvecklingen det möjligt för elkunden att ta en aktivare roll och styra sin elanvändning mer energi- och kostnadseffektivt. Regeringen anser att smarta

elnät kan öka elkundernas inflytande genom att de får fler valmöjligheter på elmarknaden och stimulera utvecklingen av nya produkter och tjänster. Smarta elnät handlar också om hur förbättringar av befintlig infrastruktur bör utvecklas för att på ett kostnadseffektivt sätt möta framtidens behov.

Regeringen har inlett arbete med en central informationshanteringsmodell (tjänstehubb), funktionskrav på elmätare och åtgärder för att minska antalet anvisningsavtal. Därtill har regeringen lagt uppdrag som syftar till att utreda behov och möjligheter med efterfrågefleksibilitet och konsekvenser av ökad variabel elproduktion. Regeringen anser att ovanstående uppdrag är viktiga för utformningen av det framtida elsystemet och omställningen till ett hållbart energisystem. Uppdragen är alla en del av genomförandet av handlingsplanen för smarta elnät. Tillsyn och tillsynsvägledning är viktiga instrument för att uppnå en fungerande dammsäkerhet. Regeringen anser att det är av vikt att båda dessa instrument fungerar för att säkerställa de högt ställda förväntningar och behov som samhället har.

2.5.3 Gasmarknad

Mål

Målet för naturgasmarknadspolitiken är att vidareutveckla gasmarknaden, i linje med EU:s regelverk och krav, så att en effektiv naturgasmarknad med effektiv konkurrens kan uppnås.

Resultat

Under det senaste året har regeringen genomfört flertalet åtgärder för att utveckla den svenska gasmarknaden. Regeringen har genomfört ändringar i förordningen (2013:752) om tillståndsgivning i fråga om transeuropeiska energiinfrastrukturer. De innebär i korthet att Energimarknadsinspektionen tilldelas uppgiften att, i samband med utbetalning av stöd, certifiera att uppgivna kostnader är verkliga och stödberättigade samt att följa och avrapportera hur projektet fortlöper.

Energimarknadsinspektionen har i en och samma rapport redovisat två regeringsuppdrag rörande biogas i naturgasnätet (Ei R2016:06). I rapporten föreslår Energimarknadsinspektionen regler för ökad transparens genom krav på offentliggörande av tekniska regler för nätanslutning avseende anläggningar från förnybara energikällor. Med anledning av det pågående standardiseringsarbetet inom EU rörande gaskvalitet har Energimarknadsinspektionen analyserat standardiseringens konsekvenser för det svenska regelverket.

Energimarknadsinspektionen har också utrett hur införandet av förhandsreglering med intäktsram har påverkat den svenska biogasmarknaden, men inte funnit belägg för någon sådan påverkan. Rapporten har remitterats och frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Enligt naturgaslagen (2005:403) krävs det tillstånd (koncession) för att bygga och använda transmissionsledningar och förgasningsanläggningar eller naturgaslager som ansluts till ett överföringsnät för naturgas. Naturgasen introducerades i Sverige år 1985 och en rad anläggningar har varit föremål för sådan omkoncessionering. Regeringen har sedan redovisningen i förra årets budgetproposition fattat beslut om ett femtontal förlängningar av koncession.

Energimyndigheten är, enligt förordningen (2012:275) om trygg naturgasförsörjning behörig myndighet under Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 994/2010 av den 20 oktober 2010 om åtgärder för att trygga naturgasförsörjningen och om upphävande av direktiv 2004/67/EG (gasförsörjningsförordningen). Myndigheten har under året bidragit i de förhandlingar som påbörjades i februari 2016 om EU-kommissionens förslag att genomföra omfattande ändringar av nämnda förordning.

Analys och slutsatser

Naturgasmarknaden har kommit relativt långt i arbetet med att införa nätkoder och genomföra den inre marknaden för energi. Den 16 februari 2016 presenterade kommissionen ett försörjningstrygghetspaket där lagförslag om en reviderad gasförsörjningsförordning ingick. Insatserna på gasområdet har mot denna

bakgrund främst fokuserat på försörjningstrygghet.

2.5.4 Värmemarknad

Mål

Regeringens mål för värmemarknadspolitiken är att åstadkomma hög energieffektivitet, ett effektivt resursutnyttjande samt stärka konsumenternas ställning.

Resultat

Indikatorer

Energimyndigheten beskriver i rapporten Energiindikatorer 2016 (ER 2016:10) prisutvecklingen på fjärrvärmemarknaden. Precis som för övriga energipriser har fjärrvärmepriset för hushållskunder i flerbostadshus ökat under 2000-talet. Energimyndigheten bedömer att ökade bränslekostnader för fjärrvärme-producenterna är en trolig orsak till de stigande fjärrvärmepriserna. År 2015 var medelpriset på fjärrvärme för småhus 92 öre/kWh, vilket är en ökning med tre procent jämfört med året innan.

Fjärrvärme

Värmemarknadspolitiken bygger på fungerande konkurrens mellan olika uppvärmningsalternativ. Ett område som regeringen i detta hänseende särskilt har uppmärksammat är fjärrvärme, där fjärrvärmeföretagen har en dominerande ställning och där konsumentens ställning är svag i förhållande till fjärrvärmeföretagen.

Riksdagen beslutade i maj 2014 att införa vissa bestämmelser i fjärrvärmelagen (2008:263) som gör det möjligt för den som vill ansluta till ett fjärrvärmenät att, under vissa förutsättningar, få ett reglerat tillträde till rörledningarna (prop. 2013/14:187, bet. 2013/14 NU:23, rskr. 2013/14:269). Bakgrunden är att förutsättningarna för effektiv konkurrens på fjärrvärmemarknaden är begränsade, bl.a. till följd av hög koncentration i produktionsledet och höga inträdesbarriärer. Införandet av en tillträdesreglering, lik den för el och gas, syftar till att förbättra konkurrensen, stärka kundernas

ställning och få ett mer effektivt utnyttjande av näten.

I propositionen Reglerat tillträde till fjärrvärmenäten (prop. 2013/14:187, bet. 2013/14:NU23, rskr. 2013/14:269) gjordes bedömningen att förslagen i Energimarknadsinspektionens rapport om prisförändringsprövning och likabehandlingsprincip (N2013/2293/E) i nuläget inte bör genomföras. I stället ansåg den förra regeringen att branschinitiativet Prisdialogen borde kunna medverka till att komma till rätta med de problem som både regeringen och parterna i Prisdialogen identifierat på fjärrvärme-marknaden. Huvudsyftet är att åstadkomma en rimlig, förutsägbar och stabil prisutveckling på fjärrvärme samt att bidra till ett ökat förtroende för fjärrvärmeföretagens prissättning.

Prisdialogen har nu utvärderats och Energimarknadsinspektionen överlämnade sin slutrapport till regeringen den 16 mars 2016. I rapporten konstaterade Energimarknadsinspektionen att Prisdialogen stärkt konsumenternas ställning, inte bara genom dialogen om priserna utan också genom ökad kunskap och förståelse för fjärrvärmeleverantörens olika verksamheter. Konsumenterna upplever också att fjärrvärmeleverantören har ett ökat intresse för kundens verksamhet. Aktörerna hoppas att initiativet kan vidgas till att omfatta flera andra områden som är viktiga för kunderna, såsom energieffektivisering.

Energimarknadsinspektionen konstaterar vidare att både kunder och leverantörer uppfattar Prisdialogen som mycket framgångsrik. Andelen konsumenter och leverantörer som är anslutna till Prisdialogen har vuxit snabbt och under 2015 var 54 procent av den levererade värmen på marknaden och cirka 48 procent av alla kunder anslutna.

Energimyndigheten har i rapporten Heltäckande bedömning av potentialen för att använda högeffektiv kraftvärme, fjärrvärme och fjärrkyla (N2013/5373/E) gjort bedömningen att det finns en betydande återstående potential för fjärrvärme, fjärrkyla och kraftvärme. För fjärrvärme uppgår potentialen till 4 TWh, för fjärrkyla 1 TWh och för kraftvärme 5 TWh fram till 2020. Mot bakgrund av rapporten föreslog den förra regeringen i propositionen Genomförande av energieffektiviseringsdirektivet (prop. 2013/14:174,

bet. 2013/14 NU:18, rskr. 2013/14:221) en ny lag om vissa kostnads- nyttoanalyser på energiområdet, vilken efter riksdagens beslut trädde i kraft den 1 juni 2014. I lagen anges att kostnads- och nyttoanalyser ska genomföras i vissa fall för att utreda potentialen för användning av högeffektiv kraftvärme, fjärrvärme eller fjärrkyla och spillvärme från industrin. Lagens syfte är att främja en effektiv energiförsörjning.

Fjärrvärmenämnden

Fjärrvärmenämndens uppdrag är att efter en beviljad ansökan medla om en kund begär förhandling om priset eller kapaciteten hos en anslutning, om fjärrvärmeföretaget gjort en ensidig ändring av avtalsvillkoren. Den 30 oktober 2015 redovisade Fjärrvärmenämnden sin redogörelse för verksamheten avseende perioden november 2014 till november 2015. Fjärrvärmenämnden konstaterade att antalet medlingsärenden fortsatt att minska och att nämnden under 2015 bara behandlat två ärenden, varav en beviljades medling.

Vidare konstaterade Fjärrvärmenämnden att styrkeförhållandet mellan de parter som uppträder vid medlingarna i flertalet fall är ojämnt, främst genom att leverantörerna har ett informationsövertag. Fjärrvärmenämnden har därför valt att fokusera på att avhjälpa kundens informationsunderläge och bistår bl.a. genom professionell granskning av de faktorer som är av betydelse för prissättning och kundkommunikation.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att Prisdialogen har utvecklats positivt och regeringen noterar att såväl konsumenter som leverantörer är eniga om att initiativet stärkt konsumentens ställning och förbättrat förtroendet för fjärrvärmeföretagen. Regeringen tolkar minskningen av ärenden i Fjärrvärmenämnden som ytterligare ett tecken på den förbättrade dialogen och ökade ömsesidiga förståelsen mellan konsument och leverantör på värmemarknaden.

2.5.5 Energieffektivisering

Mål

Riksdagen beslutade 2009 om två mål för effektivare energianvändning; ett till 2020 och ett till 2016 (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301).

Målet till 2020 uttrycks som ett sektorsövergripande mål om minskad energiintensitet om 20 procent mellan 2008 och 2020. Energiintensiteten beräknas som kvoten mellan tillförd energi och BNP i fasta priser (kWh/kr).

Målet till 2016 är, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/32/EG av den 5 april 2006 om effektiv slutanvändning av energi och om energitjänster, att åstadkomma en energibesparing med avseende på slutanvänd energi till 2016 om minst nio procent av det årliga genomsnittet 2001–2005, vilket motsvarar 33 TWh.

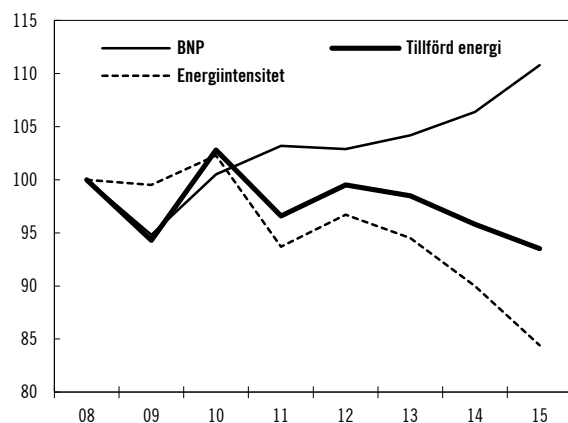
Resultat

Energiintensiteten minskar

Från 1970 fram till mitten av 1990-talet ökade energianvändningen kraftigt i Sverige. Därefter har den planat ut, även om den varierat mellan år. Detta samtidigt som värdet av den ekonomiska aktiviteten, definierat som BNP, fortsatt att öka. Sedan 1970 har energiintensiteten i den svenska ekonomin minskat med drygt 40 procent. Mellan 2000 och 2015 var minskningen drygt 29 procent. Jämfört med basåret 2008 var minskningen till 2015 drygt 15 procent.

Diagram 1.1 Utveckling av BNP, energitillförsel och energiintensitet, 2008–2015

Procent (2008 års värde = index 100)

Källa: Energimyndigheten och SCB.

Den slutliga energianvändningen i samtliga slutanvändarsektorer har under 2015 ökat jämfört med 2014. Industrins energianvändning har ökat med 3 procent. Energianvändning för inrikes transporter har ökat med 2 procent. I bostads- och servicesektorn var ökningen knappt 1 procent. Att slutanvändningen ökat jämfört med 2014 beror i hög grad på ökad ekonomisk aktivitet. BNP ökade med drygt 4 procent. Samtidigt har förlusterna vid omvandling och distribution minskat med 8 procent, vilket medför att den tillförda mängden energi minskat trots att slutanvändningen ökat.

Den specifika energianvändningen inom olika användarsektorer har generellt sett minskat över tid. På 1980-talet låg industrins specifika energianvändning runt 0,55–0,60 kilowattimmar per krona förädlingsvärde (2013 års priser). Under 2010-talet ligger den specifika energianvändningen på cirka 0,25 kilowattimmar per krona förädlingsvärde (2013 års priser).

Den specifika energianvändningen i bostads- och servicesektorn (mätt som temperatur-korrigerad användning för uppvärmning och varmvatten samt övrig elanvändning, kilowattimmar per kvadratmeter) har minskat över tid. Den specifika energianvändningen i småhus har minskat med 20 procent 1995–2014. Motsvarande siffra för flerbostadshus och lokaler är en minskning med 9 respektive 12 procent under samma period. Detta är delvis en konsekvens av att energiprestandan för nybyggda bostäder fortsätter att förbättras varje år. Antalet en- och tvåbostadshus med mycket bra energiprestanda ökar stadigt. Sedan 2012 har antalet en- och tvåbostadshus med mycket bra energiprestanda ökat med drygt 23 procent. Samma utveckling har dock inte synts bland flerbostadshus och lokaler, där i stället antalet som når den högsta prestandan har minskat något det senaste året.

Inom transportsektorn har bränsleförbrukningen per kilometer för nya bilar minskat. En viktig faktor är en kraftigt ökad andel dieslbilar, vilka generellt sett är energieffektivare än bensinbilar, men även en generell effektivisering och ökad andel el- och elhybrider har påverkat. Den genomsnittliga bränsleförbrukningen sjönk med drygt 30 procent 2003–2015, och uppgick år 2014 till 5,2 liter per 100 kilometer.

Sverige har i enlighet med EU:s energitjänstedirektiv och energieffektiviseringsdirektiv som mål att åstadkomma en energibesparing i slutanvändarledet på 33 TWh till år 2016. Målet följs upp genom att beräkna och summera hur stor energibesparing olika styrmedel och åtgärder genererar. I Sveriges tredje nationella handlingsplan för energieffektivisering, som överlämnades till EU-kommissionen i april 2014, rapporterades att energibesparingen år 2016 beräknas uppgå till 48 TWh. Sverige beräknas således överträffa målet med marginal. En ny bedömning kommer att göras i samband med redovisning av Sveriges fjärde nationella handlingsplan för energieffektivisering i april 2017.

Utvärdering av potentialer, hinder och styrmedel för energieffektivisering

På uppdrag av Näringsdepartementet genomförde en extern konsult under 2014 en fördjupad analys av potentialerna för energieffektivisering samt förekomsten och omfattningen av olika marknadsmisslyckanden och hinder för energieffektivisering. Enligt konsultens analys finns det stora outnyttjade samhällsekonomiska potentialer för ytterligare energieffektivisering fram till 2030. Den största potentialen i absoluta tal finns i den energintensiva industrin. Stora potentialer finns även i transportsektorn och bebyggelsen. Konsulten bedömer vidare att styrmedlen för energieffektivisering behöver utvecklas för att potentialen till 2030 ska realiseras.

Individuell mätning

Som en del av genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet infördes lagen (2014:267) om energimätning i byggnader. Enligt lagen får regeringen föreskriva i vilka fall fastighetsägaren ska vara skyldig att införa individuell mätning på lägenhetsnivå för energislagen värme, tappvarmvatten och kyla. Regeringen gav därför Boverket i uppdrag att utreda i vilka fall det ska krävas individuell mätning på lägenhetsnivå för energislagen värme, tappvarmvatten och kyla. Boverket har redovisat uppdragen i rapporterna Individuell mätning vid ny- och ombyggnad 2014:29 (M2015/00119/Ee) och Individuell mätning och debitering i befintlig bebyggelse 2015:34 (M2015/03355/Ee).

Boverkets slutsatser i rapporterna är att det inte bör införas några bestämmelser om att det ska krävas att energislagen värme, kyla och tappvärme kan mätas i varje enskild lägenhet då det endast i få fall skulle vara ekonomiskt försvarbart att införa individuell mätning. Rapporterna har remissbehandlats och det stora flertalet av remissinstanserna instämmer i Boverkets slutsatser. Även regeringen delar Boverkets slutsatser, men ser skäl att följa upp frågan. Regeringen har därför gett Boverket i uppdrag att följa upp slutsatserna i de tidigare rapporterna och utreda om det finns skäl att framöver införa krav på installation av mätsystem för värme, kyla och tappvarmvatten på lägenhetsnivå i Sverige (M2016/01253/Ee). Uppdraget ska under perioden 2017–2019 årligen redovisas till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartement) och redovisningen ska ske senast den 2 maj varje år.

På väg mot nära-nollenergibyggnader

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU av den 19 maj 2010 om byggnaders energiprestanda ska EU:s medlemsstater se till att alla nya byggnader senast den 31 december 2020 är nära-nollenergibyggnader. För byggnader som ägs och används av offentliga myndigheter gäller dessa regler från den 1 januari 2019. Energimyndigheten och Boverket redovisade i juni 2015 ett regeringsuppdrag att utvärdera befintliga och nya lågenergibyggnader (M2015/2455/Ee). Boverket har dessutom redovisat ett regeringsuppdrag med förslag till definition och kvantitativ riktlinje avseende energihushållningskrav för nära-nollenergibyggnader (M2015/02507/Ee). Boverkets rapport har remitterats.

Vidare har Energimyndigheten tilldelats sammanlagt 120 miljoner kronor för åren 2014–2017 för insatser som främjar lågenergibyggnader. Medlen används till att ge stöd för mätning i befintliga lågenergibyggnader och demonstration av nya lågenergibyggnader.

Översyn av energi- och klimatrådgivningen

Energi- och klimatrådgivningen i Sveriges kommuner tillhandahåller opartiska, kostnadsfria och teknikneutrala informations- och rådgivningstjänster för hushåll, organisationer och mindre företag. Energimyndigheten har på uppdrag av regeringen genomfört en översyn av rådgivningen där myndigheten föreslår förändringar i syfte att effektivisera rådgivningen

(M2015/02144/Ee). Regeringen beslutade i april 2016 om förordningen (2016:385) om bidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning. Förordningen ger möjlighet att anpassa stödets storlek efter storleken på relevanta målgrupper samt att ge stöd till regionala energikontor för samordning och utveckling av den lokala rådgivningen. Syftet med förändringarna är att energi- och klimatrådgivningen på ett ännu bättre sätt ska bidra till Sveriges energi-effektiviseringsåtaganden.

Analys och slutsatser

Ett effektivt utnyttjande av resurser, inklusive energi, utgör grunden för ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling. De riksdagsbundna målen är att minska energiintensiteten och att spara energi i slutanvändarled.

Såväl den tillförda mängden energi som den slutliga energianvändningen påverkas av ett stort antal faktorer. Energitillförseln påverkas av efterfrågan i slutanvändarsektorerna i Sverige, som i sin tur påverkas av konjunkurläge, befolkningsmängd och temperatur, men också av efterfrågan och prisnivåer i våra grannländer eftersom inhemsk produktion som går på export omfattas av målet. Den totala energitillförseln påverkas även av sammansättningen av olika produktionsslag samt förlusterna i produktion och överföring. Energiintensiteten påverkas av allt detta, men också av BNP-utvecklingen.

Energieffektivisering främjas av generella ekonomiska styrmedel, såsom energiskatt, koldioxidskatt och utsläppshandel. Samtidigt finns mer riktade administrativa styrmedel som bl.a. reglerar krav på energiprestanda och energimärkning för energirelaterade produkter och byggnader samt krav på energikartläggning i stora företag. Därutöver görs en rad kompletterande insatser som avser att åtgärda informationsbrister på marknaden och öka medvetenheten om olika åtgärder för energieffektivisering och energibesparing. Som exempel kan nämnas statligt stöd till kommunal energi- och klimatrådgivning, stöd till energikartläggning i små och medelstora företag, samt nätverksstyrning och teknikupphandling i olika sektorer. Därtill ges statligt stöd för energieffektivisering av vissa flerbostadshus.

Flera av de satsningar som genomförs för att främja förnybar energi kan även bidra till en lägre

energiintensitet, t.ex. utvecklingen av smarta elnät, främjande av energiomställningen i transportsektorn och investeringar i vindkraft och solenergi. Dessutom bidrar stödet till lokala klimatinvesteringar och stödet till lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning.

Regeringen bedömde vid kontrollstationen för de klimat- och energipolitiska målen till 2020 (skr. 2015/16:87) att energiintensitetsmålet nås. Måluppfyllelsen är dock svårbedömd, men effekterna av befintliga styrmedel och de åtgärder som har beslutats i vårändringsbudgeten för 2015 (prop. 2014/2015:99) och budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1) förväntas sammantaget leda till att målet nås. Stängningen av kärnkraftreaktorerna Ringhals 1 och 2 samt Oskarshamn 1 och 2 senast 2020 bidrar påtagligt till att målet uppnås. Även om målet till 2020 uppnås kommer incitamenten för energieffektivisering fortsatt att vara starka.” Ur ett resurshushållningsperspektiv är det viktigt att använda även förnybar energi effektivt, inte minst med tanke på regeringens målsättning att Sverige på sikt ska ha ett energisystem som baseras på 100 procent förnybar energi.

2.5.6 Förnybar energi

Mål

Genom riksdagens beslut om propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25 rskr. 2008/09:301) har en rad mål för förnybar energi satts upp för Sverige. Andelen förnybar energi 2020 ska vara minst 50 procent av den totala energianvändningen. Inom transportsektorn ska andelen förnybar energi samma år vara minst tio procent. Båda dessa mål utgår från de krav som ställs på Sverige i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven 2001/77/EG och 2003/30/EG (förnybartdirektivet).

Sveriges mål för utveckling av den förnybara elproduktionen är att Sverige ska finansiera 30 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 jämfört med 2002 (prop. 2014/15:123, bet. 2015/16:NU6, rskr. 2015/16:5). Det nya

nationella finansieringsmålet ersätter det av riksdagen tidigare fastställda målet för produktion av förnybar el som innebar en ökning med 25 TWh till 2020 jämfört med 2002.

I den ramöverenskommelse som träffats av Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna om energipolitiken är målet hundra procent förnybar elproduktion år 2040 och ytterligare 18 TWh ska tillföras inom elcertifikatsystemet till 2030.

Sverige och Norge har sedan den 1 januari 2012 en gemensam elcertifikatmarknad. Det gemensamma målet är att öka den förnybara elproduktionen med 28,4 TWh mellan 2012 och 2020. Det gemensamma målet regleras i ändringsavtalet som trädde i kraft den 1 januari 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51). Det gemensamma målet delas så att Sverige ska finansiera 15,2 TWh och Norge 13,2 TWh ny förnybar el till 2020 jämfört med 2012.

Riksdagen har i juni 2009 beslutat om en nationell planeringsram för vindkraft motsvarande en årlig produktionskapacitet på 30 TWh till 2020 varav 20 TWh till lands och 10 TWh till havs (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301).

Resultat

Sveriges andel förnybar energi i förhållande till slutlig energianvändning har ökat stadigt sedan början av 1970-talet och uppgick 2014 till 52,6 procent. Bioenergi och vattenkraft står för den största delen, men även värmepumpar och vindkraft gav ett betydande bidrag. År 2015 användes 139 TWh bioenergi inklusive avfall och torv, varav 54 TWh användes i industrisektorn, merparten i skogsindustrin. Det producerades 73,9 TWh el i vattenkraftverken och 16,6 TWh i vindkraftverken efter ett både vått och blåst år.

Sverige har, i sin tredje lägesrapport för utveckling av förnybar energi som överlämnades till EU-kommissionen i slutet av december 2015 (M2015/03692/Ee), rapporterat en bedömning av utvecklingen av andelen förnybar energi. Enligt rapporten kommer Sverige att uppnå sitt åtagande enligt förnybartdirektivet om en andel förnybar energi om 49 procent till 2020. I Energimyndighetens senaste långsiktsprognoz bedöms andelen uppgå till 55 procent (ER2014:19).

Förnybar elproduktion

Sedan elcertifikatsystemets start i maj 2003 har drygt 5 100 nya anläggningar byggts. Av dessa anläggningar är cirka 2 200 vindkraftsanläggningar (cirka 2 600 verk) och cirka 2 400 solcellsanläggningar. De nya anläggningarnas förväntade årliga produktion är 16 TWh. Det största bidraget stod vindkraften för med cirka 79 procent. Den biobränslebaserade elproduktionen bidrog med cirka 17 procent och vattenkraften med cirka 4 procent.

Den förnybara elproduktionen inom elcertifikatsystemet ökade i Sverige med 3,5 TWh 2015 jämfört med året innan. Solelanläggningar stod för den största procentuella ökningen med 167 procent, vilket motsvarade en ökning med cirka 19 GWh jämfört med föregående år. Vindkraften stod för det största absoluta tillskottet med drygt 2 TWh. Under 2015 producerades totalt 21,8 TWh certifikatberättigad förnybar el i Sverige.

Den 1 januari 2012 trädde avtalet mellan Sverige och Norge om en gemensam elcertifikatmarknad i kraft. Under de fyra första åren, 2012–2015, godkändes anläggningar i Sverige och Norge med en förväntad normalårsproduktion om 13,8 TWh. Av denna produktion byggdes 11,6 TWh i Sverige och 2,2 TWh i Norge. Produktionen från dessa anläggningar ingår i uppfyllandet av det gemensamma målet om att öka den förnybara elproduktionen med totalt 28,4 TWh i de båda länderna från 2012 till 2020. Utfallet för 2012–2015 bedöms ligga i linje med målet. Statistik för den gemensamma elcertifikatmarknaden redovisas i rapporten En svensk-norsk elcertifikatmarknad – Årsrapport för 2015 som tas fram gemensamt av Energimyndigheten och Norges vassdrags- og energidirektorat (M2016/01603/Ee).

Marknadspriset på elcertifikat har under 2015 varit 139–166 kronor vilket motsvarar en extraintäkt för elproducenterna om 13,9–16,6 öre/kWh. Elkundernas genomsnittliga kostnad för elcertifikat blev därmed cirka 2,5 öre/kWh exklusive mervärdesskatt. En kostnad som ur ett internationellt perspektiv kan anses vara relativt låg.

Såsom aviserat i regeringens proposition Ambitionshöjning för förnybar el och kontrollstation för elcertifikat 2015 (prop. 2014/15:123, bet. 2015/16:NU6, rskr. 2015/16:5) kommer nästa kontrollstation för

den gemensamma elcertifikatsmarknaden att äga rum under 2017, vilket gör att eventuella lagändringar kan träda i kraft 1 januari 2018. Inför kontrollstation 2017 har Energimyndigheten fått i uppdrag att ta fram underlag om eventuellt behov av att införa en tidpunkt för godkännande av anläggningar, att flytta kvotkurvan från lag till förordning för att kunna automatisera hantering av tekniska justeringar som följer av riksdagens beslutade mål samt frågor kopplade till elcertifikatsystemets utveckling efter 2020 (M2015/03314/Ee).

Energimyndigheten inkom den 9 juni med en delredovisning av uppdraget (M2016/01587/Ee). Delredovisningen har skickats på remiss till berörda aktörer. Uppdraget ska slutredovisas den 18 oktober 2016.

Ursprungsgarantier utfärdas nu för i stort sett hela den svenska elproduktionen. Under 2015 utfärdades ursprungsgarantier för 98 procent av produktionen. Knappt 79 procent av den svenska elanvändningen märks också upp med ursprungsgarantier, vilket är en hög siffra jämfört med andra länder. Tyvärr är det fortsatt svårt att få fram tillförlitliga uppgifter om marknadspriset på ursprungsgarantier, eftersom de inte handlas på någon börs. Dock gör Energimyndigheten bedömningen att priserna ligger i storleksordningen 0–10 kronor per MWh för förnybara kraftslag.

Solceller

Intresset för solceller är fortsatt högt och installationstakten ökar för femte året i rad. Under 2015 installerades totalt drygt 47 MW_p solceller, jämfört med 36 MW_p året innan. Den ackumulerade installerade effekten i Sverige vid 2015 års slut var därmed knappt 130 MW, vilket kan uppskattas ge en årlig produktion solel på drygt 110 GWh. Detta innebär en tydlig ökning jämfört med 2014, men volymen är fortfarande liten i jämförelse med den totala elanvändningen som vid 140 TWh är drygt 1 000 gånger större.

Regeringen införde 2009 ett investeringsstöd till den som sätter upp solceller. Stödet riktar sig till både privatpersoner och andra och regleras i förordningen (2009:689) om statligt stöd till solceller. Stödförordningen har reviderats flera gånger för att återspegla priset på solceller, vilket sedan 2009 har sjunkit kraftigt. Stödandelen har därför justerats stegvis från 60 procent till 35 procent av godkända kostnader från och med

den 1 februari 2013. Under 2015 differentierades stödnivåerna ytterligare så att företag kunde få högst 30 procent och övriga högst 20 procent. Stödet har varit efterfrågat och i slutet av 2015 fanns ansökningar motsvarande omkring 800 miljoner kronor i kö i väntan på resurser. Under 2015 beviljades totalt knappt 70 miljoner kronor till drygt 750 ansökningar om investeringsbidrag. Utbetalningarna till genomförda investeringar uppgick till 78 miljoner kronor.

I januari 2015 infördes också ytterligare ett stöd av relevans för solcellsinstallationer i form av skattereduktion vid mikroproduktion av förnybar el. Skattereduktion kan lämnas för anläggningar som är anslutna med en säkring på högst 100 A. Skattereduktionen är 60 öre per kWh för all el som matas in till elnätet, dock max 18 000 kronor per år, och högst för så många kilowattimmar som man också tagit ut i anslutningspunkten under samma kalenderår.

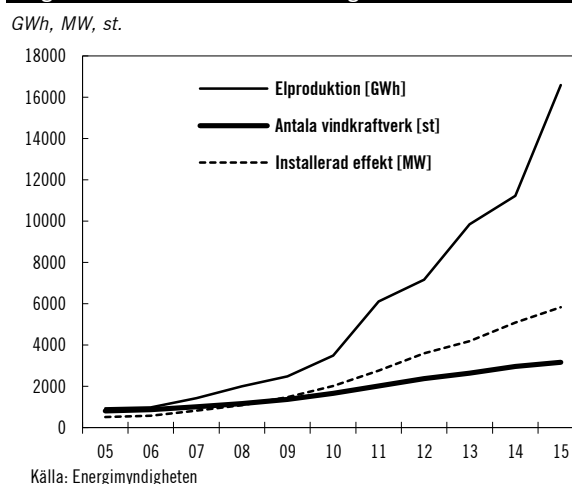
Regeringen har tillsatt en utredning som bl.a. ska se över om skattereduktionen kan vidgas till att omfatta andelsägd elproduktion och kan göras enklare för berörda aktörer, exempelvis om skattereduktionen kan lämnas via elräkningen.

I juli 2015 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att analysera hur solel ska kunna bidra till att Sverige på sikt ska ha 100 procent förnybar energi och föreslå en strategi för hur användningen av solel ska kunna öka i Sverige. Uppdraget ska redovisas den 17 oktober 2016.

Vindkraft

Utbyggnaden av svensk vindkraft fortsätter. Produktionen av el från vindkraft var rekordstor 2015 och uppgick till 16,6 TWh.

Diagram 1.2 Vindkraftens utveckling 2005–2015

Det är en ökning med 48 procent jämfört med föregående år. I slutet av 2015 fanns totalt ungefär 3 170 vindkraftverk och den installerade effekten var cirka 5 840 MW. I slutet av året fanns vindkraftverk i 175 av Sveriges 290 kommuner och i samtliga län.

Under 2015 har Energimyndigheten efter samråd med länsstyrelser, Boverket och berörda myndigheter fattat beslut om fem nya riksintresseområden för vindbruk. Sammanlagt har nu 315 riksintresseområden pekats ut. Att ett område anges som riksintresse för vindbruk innebär att det ur ett nationellt perspektiv är särskilt lämpligt för elproduktion från vindenergi.

Arbetet med att underlätta handläggning av vindkraftärenden fortsätter. Under året har det webbaserade verktyget Vindbrukskollens e-tjänst kopplats till länsstyrelsernas ärendehanteringssystem Platina. Nytt är även att verksamhetsutövare kan lämna in en flyghinderanmälan till Försvarmakten direkt via Vindbrukskollen.

Energimyndigheten har på uppdrag av regeringen utrett förutsättningar för obligatorisk användning av Vindbrukskollens e-tjänst vid ansökan om miljötillstånd för vindkraftverk. Uppdraget genomfördes i samverkan med länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Boverket och redovisades i slutet av 2015 (M2015/04014/Ee). Myndigheten föreslår att det ska bli obligatoriskt att registrera uppgifter i e-tjänsten när det gäller miljöbalksärenden för verksamhetsutövare, kommuner och länsstyrelser, förutom i vattenområden där Vindbrukskollens projektgrupp ska ansvara. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Anslutning av förnybar elproduktion till elnätet

För att underlätta anslutning av förnybar elproduktion till elnätet och göra det möjligt att undanröja de problem med tröskeeffekter som försvårar anslutningar infördes den 1 maj 2015 en ordning med förtida delning av nätförstärkningskostnader (förordning 2015:213). Systemet med förtida delning innebär att Svenska kraftnät, genom lån till regionnätstföretag, under en övergångsperiod täcker kundspecifika kostnader för nätförstärkningar som ska belasta ännu icke anslutna anläggningar av förnybar elproduktion. De första besluten om lån fattades av Svenska kraftnät i april 2016.

Energimarknadsinspektionen har på regeringens uppdrag redovisat hur en alternativ marknadslösning skulle kunna utformas där staten inte behöver ta en finansiell risk, såsom idag sker genom lån från Svenska kraftnät (M2015/1982/Ee). Rapporten har remitterats. Eftersom den nuvarande regleringen nyligen trätt i kraft och resultaten fullt ut inte kan överblickas gör regeringen bedömningen att det är för tidigt att nu överväga en alternativ marknadslösning. Regeringen avser att genomföra en utvärdering av systemet vid lämplig tidpunkt. Utvärderingen ska syfta till att bedöma om den nuvarande lösningen bör utvecklas, förlängas eller göras permanent eller om den bör ersättas med något av Energimarknadsinspektionens förslag. Vid en eventuell förändring i framtiden är regeringens utgångspunkt att projekt som påbörjats inom ramen för det nu aktuella systemet även ska kunna avslutas inom detta.

Förnybar energi i värmesektorn

Energianvändningen för uppvärmning och varmvatten för hushåll och service uppgick till 76 TWh 2014. Av dessa stod fjärrvärme för 44 TWh, elvärme inklusive värmepumpar för drygt 18,4 TWh och bibränsle för 11 TWh. Tillsammans utgör de i princip hela energianvändningen för uppvärmning och varmvatten. Det används även en mindre mängd olja (1,3 TWh) och gas (0,8 TWh). En stor del av el- och fjärrvärmeproduktionen är förnybar.

För att producera fjärrvärme under 2014 användes 58 TWh energi. Av dessa stod bibränslen (inkl. den förnybara delen av avfall) för 36 TWh eller 62 procent av tillförd energi. Utöver det stod stora värmepumpar för drygt 4 TWh och en mindre del från elpannor, som båda drivs med el som till stor del är förnybar. Spillvärme står för 5 TWh av tillförd energi. Resterande 21 procent utgjordes av fossila bränslen vilket är 4 procentenheter lägre än under 2013. Trots att fjärrvärmeproduktionen var lägre än under 2013 så har andelen förnybart ökat.

Förnybar energi i transportsektorn

Transportsektorn står för ungefär en fjärdedel av Sveriges totala energianvändning och för dryga 30 procent av utsläppen av växthusgaser. Under senare tid har trenden varit en minskad energianvändning och minskade utsläpp, trots att transportarbetet ökar. Bakom denna

utveckling ligger energieffektivare fordon men även en kontinuerligt växande andel förnybar energi i transportsektorn. Andelen biodrivmedel inom vägtransportsektorn uppgick 2015 till 14,6 procent att jämföra med 12,0 procent 2014 och 5,6 procent 2010.

Användningen av biodrivmedel stimuleras medelst skattenedsättning men ytterligare en förklaring till den ökade andelen biodrivmedel är de tekniska genombrott som gjorts under senare år, inte minst avseende så kallade Hydrerade Vegetabiliska Oljor (HVO), som ökat kraftigt. Samtidigt har försäljningen av etanol minskat. En förklaring till detta är att försäljningen av såväl E85-fordon som bränslet E85 minskat kraftigt.

Andelen biogas i vägtransportsektorn fortsätter växa och uppgick till 1,3 procent under 2015, vilket kan jämföras med 1,1 procent under föregående år.

Under de senaste åren har även försäljningen av elbilar ökat kraftigt, bl.a. till följd av regeringens supermiljöbilspremie på 40 000 kronor per såld bil. Ökningen sker dock från en lågt utgångsläge vilket innebär att dessa fordons bidrag till andelen förnybar energi i transportsektorn fortfarande är liten.

Målet för andel förnybar energi i transportsektorn är satt till 10 procent för 2020. Under 2015 uppgick denna andel enligt preliminära skattningar till 23,7 procent enligt förnybartdirektivets beräkningsmetodik, vilket är en ökning med 4,7 procentenheter jämfört med 2014.

Analys och slutsatser

Andelen förnybar energi uppgick 2014 till 52,6 procent. Det förväntade överskottet tillsammans med relativt sett låga kostnader för ny förnybar energi innebär att det finns goda förutsättningar för Sverige att utnyttja de s.k. samarbetsmekanismerna i förnybartdirektivet, för att därigenom bidra till att EU:s mål för förnybar energi till 2020 nås till minsta möjliga kostnad. En förutsättning för att realisera sådana samarbeten är att det ska finnas konkret intresse från andra medlemsstater. Den gemensamma elcertifikatsmarknaden mellan Sverige och Norge är den första tillämpningen av samarbetsmekanismerna. Regeringen har en positiv grundinställning till användning av

samarbetsmekanismer och är öppen för dialog med andra medlemsstater om användningen av dessa.

När det gäller utbyggnaden av förnybar elproduktion i Sverige bedömer regeringen att elcertifikatsystemet levererar uppsatta mål till en låg kostnad för konsumenterna i en internationell jämförelse. Under 2015 har dock investeringstakten i förnybar el minskat framför allt på grund av låga elpriser men även låga elcertifikatpriser. De förändringar som gjordes i kontrollstation 2015 i form av nya högre kvoter från och med 1 januari 2016 kommer troligtvis att få effekt när det första annulleringstillfället i april 2017 närmar sig. Justeringarna kommer att bidra till att minska den obalans som i dag finns i elcertifikatsmarknaden i form av ett betydande överskott på marknaden. Sammantaget anser regeringen att systemet med elcertifikat är ett effektivt styrmedel för att nå uppställda mål för produktionen av förnybar el.

Vindkraft

Enligt Energimyndighetens kortsiktsprognos från våren 2016 förväntas vindkraften öka till närmare 18 TWh till 2017. I de senaste långsiktiga scenarierna bedöms vindkraften 2020 producera cirka 19,5 TWh inom elcertifikatsystemet och kan då byggas i både Sverige och Norge.

Planeringsramen för vindkraft om 30 TWh till 2020 är ett sätt att ytterligare synliggöra behovet av att skapa planmässiga förutsättningar för vindkraften. Det är angeläget att samtliga berörda centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner fortsätter att bidra i detta arbete. Planeringsarbetet är en dynamisk process och det är viktigt att det även i fortsättningen finns beredskap för att kunna uppfylla planeringsramen till 2020. Det fortsatta planeringsarbetet behöver inriktas mot att genom lokal förankring öka möjligheten att kunna använda bra vindlägen. Vindkraft byggs ofta ut i glesbefolkade landsbygdsområden och kan då ge ett betydelsefullt bidrag till den lokala ekonomin, exempelvis genom nya arbetstillfällen och en mer differentierad ekonomi. Det är också angeläget att fler vindkraftsprojektörer anstränger sig för att skapa en god lokal förankring för vindkraftsetableringar.

Vissa goda vindlägen återfinns i områden som har olika former av skydd. Av Naturvårdsverkets vägledning om etablering av vindkraft i Natura

2000-områden från 2011 framgår att en etablering kan vara möjlig i sådana delar av ett Natura 2000-område där det inte förekommer livsmiljöer eller arter som området avser att skydda. En miljöprövning måste ske i varje enskilt fall. Regeringen konstaterar att de studier som hittills tagits fram om vindkraftens effekter på miljö, natur och människa påvisar inga stora negativa effekter av hittills gjorda vindkraftsetableringar, vilka i huvudsak skett utanför skyddade områden. Flera nya påbörjade studier, bland annat inom forskningsprogrammet Vindval, ska öka kunskapen om vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss. Regeringen anser att riskerna för negativ påverkan går att begränsa betydligt med hjälp av planering och samarbete samt genom att använda den kunskap som redan finns.

Regeringen anser att det är positivt att berörda aktörer samarbetar i syfte att hitta lösningar för ökad samexistens mellan vindkraften och andra intressen. Regeringen anser att arbetet med att skapa förbättrade förutsättningar för samverkan mellan försvarets tekniska system och vindkraften är viktigt. Samverkan mellan berörda myndigheter bör fortsätta att utvecklas när det gäller frågan om utbyggnad av vindkraft. Detta för att utbyggnaden, utifrån rättssäkra tillståndprocesser och med beaktande av övriga riksintressen, så långt det är möjligt och lämpligt ska kunna ske där vindförhållandena är gynnsamma.

Regeringen är positiv till ökad digitalisering när det gäller hantering av miljötillstånd och angränsande ärenden. Det finns behov av ett helhetsgrepp och samordning för att skapa kompatibla elektroniska informationssystem.

Transportsektorn

Utvecklingen inom transportsektorn går åt rätt håll, såväl avseende total energianvändning som avseende andelen förnybar energi. Dagens styrmedel för biodrivmedel är inte tillräckligt långsiktiga, vilket har föranlett regeringen att påbörja ett arbete med att fram ett förslag på ett system som ger långsiktigt hållbara och stabila villkor för biodrivmedel.

2.5.7 Energiforskning och innovation

Mål

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet är att insatserna ska inriktas så att de kan bidra till uppfyllandet av uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken samt energirelaterade miljöpolitiska mål.

Målen är

- att bygga upp vetenskaplig och teknisk kunskap och kompetens som behövs för att genom tillämpning av ny teknik och nya tjänster möjliggöra en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige, karaktäriserat av att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet,
- att utveckla teknik och tjänster som kan kommersialiseras genom svenskt näringsliv och därmed bidra till hållbar tillväxt och energisystemets omställning och utveckling såväl i Sverige som på andra marknader, och
- att bidra till och dra nytta av internationellt samarbete på energiområdet.

Energimyndigheten ska bidra till att den kunskap som behövs för energisystemets omställning och utveckling finns inom industrin, vid universitet och högskolor och i den övriga offentliga sektorn, samt se till att resultat och metoder från energisystemstudier integreras i myndighetens verksamhet.

Energimyndigheten ska vidare främja svenskt näringslivs utveckling och marknadsintroduktion av nya produkter och tjänster som bidrar till omställningen såväl i Sverige som på andra marknader. Myndigheten ska även bidra till kommersialisering av resultat genom att stödja projekt som bedöms ha kommersiell potential såväl finansiellt som med affärsutvecklande åtgärder.

Resultat

Resultaten av den forsknings- och innovationsverksamhet som finansieras helt eller delvis från anslaget 1:4 *Energiforskning* redovisas

översiktligt nedan. Medlen disponeras i huvudsak av Energimyndigheten. Ytterligare information om verksamheten återfinns i rapporten Energiforskningsläget 2015, Energimyndigheten ET2015:16.

Temaområden

Energiforskningsverksamheten utformas i enlighet med vad som angetts i propositionen Forskning och innovation för ett långsiktigt hållbart energisystem (prop. 2012/13:21) och är indelad i sex temaområden:

- Kraftsystemet
- Transportsektorn
- Bränslebaserade energisystem
- Byggnaden som energisystem
- Energiintensiv industri
- Energisystemstudier

För varje temaområde finns en referensgrupp som kallas utvecklingsplattform som består av representanter från näringsliv, forskningsutförare samt andra myndigheter och organisationer inom det aktuella området. Utifrån underlag från dessa aktörer formulerar Energimyndigheten visioner, mål och prioriteringar för verksamhetens genomförande.

Kraftsystemet

Området innefattar elproduktion från de förnybara energikällorna vatten, hav, vind och sol samt teknik för kraftöverföring och distribution av el. Verksamheten syftar till att möjliggöra ett elsystem i Sverige med 100 procent förnybar el, samtidigt som forskare och utvecklingsbolag ska kunna sälja innovationer på en global marknad för förnybar energiteknik.

Utvecklingen av ett hållbart energisystem innebär stora förändringar och utmaningar inom elområdet. Tillförsel kommer mer och mer att ske med småskalig och distribuerad teknik. Variationer i elproduktionen medför att elsystemet behöver bli mer flexibelt. Dessutom kan det behövas nya metoder för att lagra energi. Ny teknik och nya tjänster måste integreras i systemet för att leverera ett effektivt och tryggt elsystem, social hållbarhet och en god miljö.

Under 2015 har Energimyndigheten gjort en översyn av vindkraftsforskningen, och tagit fram en ny strategi, som ger bättre överblick över

genomförd forskning och ger en god utgångspunkt för prioritering av framtida insatser. Den nya strategin fokuserar tydligt på svenska behov och möjligheter.

Transportsektorn

I temaområdet ingår forskning, utveckling och demonstration av förnybara drivmedel, energieffektiva fordon och fartyg, energi- och resurseffektiva transportsystem, samt beteendenaspekter. Inom området finansieras en rad program och flera kompetenscentrum.

Under 2015 har Energimyndigheten genomfört en enkät om privatpersoners kunskaper om och inställning till laddfordon, i vilken knappt 15 procent uppger att de har goda kunskaper. För att bidra till en ökad andel elbilar i samhället har Energimyndigheten bland annat bidragit till satsningen Elbilslandet Gotland som ska tillhandahålla 25 hyrelbilar under 2015 och 2016. Under projekttiden förväntas minst 20 laddstationer etableras vid utflyktsmål, hotell och stugbyar, samt tre snabbbladdare. Projektet förväntas nå över 3 000 personer.

Energimyndigheten har genom sin forskningsfinansiering även bidragit till att AB Volvo kunnat utveckla och driftsätta helt elektriska bussar som använder 60–80 procent mindre energi än motsvarande dieselbuss. De elektriska bussarna i linjetrafik är ett resultat av samarbetet ElectricCity. Elbusslinjen har vunnit The European Solar Prize 2015 för bästa exempel på hållbar kollektivtrafik som drivs med förnybar energi.

Elektrifiering är även intressant för andra typer av fordon. Under 2015 har Energimyndigheten exempelvis bidragit till projektet Autonom elektrisk bergtäkt – Demonstrator som studerar elektrifiering av arbetsmaskiner. Arbetsmaskiner står för ungefär sju procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och inom området finns stor potential för energieffektivisering och elektrifiering. Energimyndigheten har därför också breddat forskningsprogrammet Energieffektiva vägfordon till Energieffektiva fordon.

Innovationsupphandlingen Elvägar (ERS – Electric Road Systems) som Trafikverket driver i samarbete med Energimyndigheten och Vinnova nådde i juni 2015 sin sista fas, vilket innebär implementering på allmän väg. Två konsortier fick stöd för att under hösten 2015 påbörja

installationer vid Gävle och Arlanda. ERS omsluter totalt 200 miljoner kronor under 2015 till 2018 och är Europas största förkommersiella innovationsupphandling med en statlig insats på 124 miljoner kronor. Projekten ska skapa en kunskapsbas för eventuella vidare satsningar på ERS.

Under 2015 har Energimyndigheten inrättat två nya biodrivmedelsprogram: Termokemiska processer och Biokemiska metoder.

Energiintensiv industri

Energiintensiva företag spelar en stor roll i Sveriges ekonomi och har ofta en stor exportandel. Utvecklingen inom industrin har också stor betydelse för omställningen till ett hållbart energisystem och industrisektorn står för ungefär 37 procent av Sveriges slutliga energianvändning. Energimyndigheten finansierar därför forskning och innovation om effektivare energianvändning och nya resurseffektiva produkter och tjänster. Satsningarna ska komma till nytta för svensk industri och skapa en bas för internationellt samarbete. Insatserna ska också stärka de svenska kunskapscentrum som bidrar till den industriella utvecklingen inom energi-effektivisering, ökad användning av förnybar energi och förnybara råvaror i industrins processer.

Utveckling av nya resurseffektiva produkter leder till en effektivare användning av naturresurser och energi under hela livscykeln. Material gjorda av förnybara råvaror skapar nya affärsmöjligheter för svenska företag och bidrar till stärkt konkurrenskraft.

Under 2015 har Energimyndigheten definierat tre strategiska delområden: Effektiv energianvändning, Material och produkter samt System och företagande.

Under 2015 startades också två nya program: Industrins energianvändning – forskning och utveckling, samt Massa- och pappersindustrins energianvändning – forskning och utveckling. Sedan tidigare drivs samverkansprogram med järn- och stålindustrin. Därutöver finansierar Energimyndigheten flera program med industrirelevans inom ramen för den gemensamma satsningen Strategiska innovationsområden (SIO) tillsammans med Vinnova och Formas.

I det nya projektet Resurseffektiv tillverkning av nya högpresterande slitstarka material

kommer ett nytt material att utvecklas. Genom att tillverka produkten additivt, dvs. genom så kallad 3D-printing, kan flera energikrävande bearbetningssteg undvikas. Metoden sänker den totala materialåtgången liksom produktens vikt. Materialets egenskaper gör att komponenterna inte behöver bytas ut eller slipas om lika ofta, vilket leder till energieffektivisering även i användarledet.

Under 2015 gav Energimyndigheten 7,5 miljoner kronor i stöd till forskningsinstitutet Innventia för att genomföra projektet Karboniserade ligninprodukter för energisparande applikationer. Projektet syftar till att utveckla två högförädlade applikationer för lignin från massabruk: strukturella kolfibrer för bilar, samt aktiverade kolfibrer för avancerad adsorption. Det senare materialet kan användas för exempelvis vätagaslagring och gasrening.

Bränslebaserade energisystem

Området Bränslebaserade energisystem omfattar produktion och förädling av biobränslen, inklusive restprodukter och avfall, samt omvandling till el och värme som sker i till exempel svenska fjärrvärme- och kraftvärmeverk.

En stor andel av Sveriges energianvändning baseras i dag på biobränslen, vilket bidragit till att det svenska energi- och klimatmålet om att nå 50 procent förnybar energi till 2020 redan har överträffats. Globalt sett finns stora klimatvinster att göra genom att ersätta fossil el- och värmeproduktion med förnybar bioenergi, baserad på svensk kunskap och teknik. Energimyndighetens satsningar på forskning och innovation inom området syftar till att resurseffektivt möta framtida behov av hållbar el och värmeförsörjning för samhällets olika sektorer. Insatserna kan också medföra exportmöjligheter för svenska företag.

Under 2015 presenterades en ny internationell standard som stöd för bedömning av bioenergisystemens hållbarhet, ISO 13065. Sverige bidrog med vetenskaplig expertis så att standardens miljödelar blev relevanta för såväl svenska som internationella förhållanden. Den svenska insatsen kunde göras tack vare långsiktig forskning med stöd från Energimyndigheten kring hur biobränslen bör produceras och användas så att nationella energi- och miljömål kan uppnås.

Odling av marin biomassa i stor skala kan fördubbla biogasproduktionen i Sverige utan att konkurrera med livsmedelsproduktion, samtidigt som övergödningen av havet kan minska. Baserat på en tidigare förstudie har Energimyndigheten under 2015 bidragit till etableringen av en testodling av sjöpunng på västkusten för att provröta den skördade biomassan i en fullskalig biogasanläggning.

I Jilin-provinsen i Kina kommer ett kraftvärmeverk baserat på svensk teknik att byggas. Det blir den första svensk-kinesiska demonstrationsanläggningen som byggs. Det svenska bioenergiföretaget får möjlighet att utveckla teknik baserad på svensk kunskap på den kinesiska marknaden samtidigt som kolkraft fasas ut. Projektet är möjligt tack vare ett långsiktigt samarbete med kinesiska myndigheter, universitet och näringsliv. Utvecklingen av den svenska tekniken har fått forskningsstöd av Energimyndigheten genom programmet Internationell samverkan för miljöinnovationer – Energi i Kina (ISMEK), som genomförs tillsammans med Vinnova.

Byggnaden som energisystem

Temaområdet omfattar bebyggelsens energi-användning över hela livscykeln. I området ingår hushållens energianvändning utifrån olika upplåtelseformer och olika grader av självbestämmande. Forskningen bidrar till effektiv och långsiktig hållbar energianvändning i bebyggelsen, samt att slutanvändningen av energi i bebyggelsen minskar.

Sladden The Pac visar den energi som in-kopplade enheter använder och är ett av resultaten från programmet Energi, it och Design som kombinerar beteende-, miljö- och energikunskap med design och informationsteknik. Projektet genomförs av Interactive Institute Swedish ICT med stöd från Energimyndigheten. Prototypen utsågs 2010 till en av de 50 bästa innovationerna i världen av Time Magazine. Under 2015 har The Pac lanserats på den svenska marknaden.

Samverkansprogrammet Energieffektivt byggande och boende pågår 2013–2017 i samarbete med branschföreningen IQ Samhällsbyggnad. Detta innebär en nationell kraftsamling där tvärvetenskapliga insatser för forskning och innovation koordineras.

Inom samverkansprogrammet Fjärrsyn finns projektet Framtida värmebehov som presenterat

sina resultat under 2015. Projektet har skapat kännedom om värmeflöden i fjärrvärmecentraler och resultaten ökar förståelsen för hur smarta fjärrvärmenät kan skapas i framtiden.

Energisystemstudier

Omställningen till ett hållbart energisystem kräver kunskap och förståelse om samspelet mellan teknik, institutionella förhållanden och aktörers beteenden. Verksamheten inom området Energisystem bidrar med detta eftersom den binder samman samhällsvetenskapliga och humanistiska frågeställningar med tekniska perspektiv, gärna med tvärvetenskapliga ansatser.

Utgångspunkten för forskningen är att det är problemen och frågorna som ska vara i fokus snarare än de vetenskapliga disciplinerna. Forskning om energisystemet ser till helheten, från tillförsel och distribution till användning samt kopplingen till det klimatpolitiska området. Därmed skapar systemforskningen kunskapsunderlag som underlättar överblick och stödjer dialog mellan företrädare för olika sektorer och intressen.

Den energisystemforskning som Energi-myndigheten finansierar ska bidra till ökad kunskap bland beslutsfattare inom energiområdet. Inom området finns två forskningsprogram: Forskarskolan energisystem och Strategisk energisystemforskning. Projekten inom forskarskolan riktar sig mot olika aspekter såsom hållbara transporter, smarta nät, biobaserad ekonomi och flexibla elkunder. Hösten 2015 inleddes forskarskolans gemensamma kurser för de tio deltagande doktoranderna, varav fyra är kvinnor och sex är män, som representerar fem olika lärosäten. Kurserna är även öppna för andra forskarstuderande och har upp till 25 deltagare.

Genom besök i Umeå, Lund, Stockholm och Göteborg har Energimyndigheten under året uppmuntrat nya forskargrupper att söka medel. I december arrangerade Energimyndigheten ett webbsänt informationsmöte för att offentliggöra planerade utlysningar för 2016.

Myndigheten deltar tillsammans med Vinnova, Formas och Forte i ett projekt som analyserar forskningsfinansierars utlysningsprocesser utifrån humanistiska och samhällsvetenskapliga perspektiv (Humsamverkan).

Andra insatser

Energimyndigheten genomför även insatser som inte kan hänföras till endast ett av de tematiska områdena, t.ex. insatser som rör energiinriktad grundforskning och strategiska innovationsområden. Några av dessa redovisas kort nedan.

Klimatforskning

Energimyndighetens verksamhet med anknytning till klimatforskning genomförs utifrån de förslag som redovisades i rapporten Hur bidrar klimatforskningen till att nå klimatmålen? (N2013/02781/E). Forskning och innovation på energiområdet har som mål att bidra till att uppfylla de uppställda energi- och klimatmålen, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken samt energirelaterade miljöpolitiska mål, och kan därför i sin helhet betraktas som klimatforskning och innovation. Energimyndigheten avser att i ett separat underlag i samband med årsredovisningen redovisa ytterligare klimatrelaterade fakta.

Affärsutveckling och kommersialisering

Energimyndigheten främjar affärsutveckling, kommersialisering och spridning av ny energiteknik genom att hjälpa unga företag att föra nya produkter och tjänster till marknaden till dess att innovationen nått en sådan mognadsgrad att privata aktörer är beredda att ta vid, finansiera och driva fortsatt utveckling. Stöd till affärsutveckling går till projekt där myndigheten bedömer att den kommersiella potentialen är hög samtidigt som projekten har en betydande inverkan på omställningen av energisystemet.

Insatser görs i form av stöd som återbetalas vid kommersiell framgång. Energimyndigheten arbetar även aktivt med stöd till företagen efter att de beviljats finansiering med målet att de ska utvecklas till framgångsrika tillväxtföretag.

Under 2015 har Energimyndigheten genomfört ett omfattande arbete för att se över och vidareutveckla stödformerna, och Energimyndighetens stöd till affärsutvecklingsprojekt är numera utformade som bidragsstöd med ett begränsat royaltysåtagande. Stödmottagaren ska betala royaltys till staten genom Energimyndigheten motsvarande 3 procent av nettoomsättningen. Efter en royaltysfri period om tre år gäller åtagandet i tio år eller tills 120 procent av bidraget har betalats i royaltys. Stora insatser har gjorts för att utforma

denna nya stödform, och under 2015 har fyra företag beviljats sådana bidrag.

Verksamheten med stöd till affärsutveckling följs upp på ett flertal sätt. Under 2015 redovisade 16 företag i myndighetens portfölj intäkter uppgående till 15 miljoner kronor för föregående år, vilket visar att produkter börjar introduceras på marknaden. Därutöver redovisades en miljon kronor i licensintäkter och kostnadsbesparingar.

Energimyndighetens affärsutvecklingsstöd syftar till att privata aktörer tar över, finansierar och driver en fortsatt utveckling i bolagen. Ett sätt för bolagen att få tillgång till den privata kapitalmarknaden är noteringar och listningar på marknadsplatser för handel med aktier. Totalt har fem företag som fått affärsutvecklingsstöd från Energimyndigheten noterats på marknadsplatser.

Energimyndigheten genomför även insatser för att öka företagets möjlighet att attrahera privat kapital. Bland sådana insatser kan nämnas

- Portföljdagen – där företag som stöttats av Energimyndigheten får träffa industribolag och externa investerare.
- Nordic Cleantech Open – en innovationstävling som Energimyndigheten stöttar med finansiering och kompetens.
- Connect Green Week – en mötesplats för svenska miljöteknikföretag och affärsänglar som är intresserade av att investera i företag inom miljötekniksektorn.

Främjande av svensk energiteknik

Under 2015 har Energimyndigheten genomfört ett antal internationella insatser för att bidra till spridning av svensk energiteknik. Insatserna har genomförts tillsammans med andra aktörer som Business Sweden, flera av Sveriges ambassader, branschföreningar och svenska miljöteknikbolag.

Under senhösten 2015 genomförde Energimyndigheten en utlysning av genomförbarhetsstudier för utvecklingsprojekt på internationella marknader med små och medelstora företag som målgrupp. Syftet är att bidra till att sänka trösklarna för introduktion av nya energitekniska lösningar på de aktuella marknaderna. Utlysningen fick stor respons i form av 53 inkomna ansökningar, varav 13 beviljades.

The India Sweden Innovations' Accelerator (ISIA) är ett initiativ av Energimyndigheten för att främja utvecklingen av ny, innovativ energiteknik i Indien och Sverige. Under den första fasen deltog 16 svenska företag, varav sex nu arbetar vidare på egen hand i Indien. Under 2015 vidareutvecklades samarbetsplattformen med ett högre fokus på mogna energiteknikföretag, vilket bland annat inkluderar ett närmare samarbete med Business Swedens regionala exportrådgivare och svenska finansieringsmyndigheter. För närvarande har fem nya energiteknikföretag introducerats i den nya ansatsen och målet är att introducera 15 företag.

Energimyndigheten har i samarbete med Tysk-svenska handelskammaren utvecklat ett program för att underlätta för svenska energiteknikföretag att få tillträde till den tyska marknaden. En första omgång, med totalt 12 energiteknikföretag, avslutades under hösten 2015.

Energimyndigheten har under året också fortsatt sin medverkan i det bilaterala energisamarbetet mellan Sverige och Indonesien, Indonesian-Swedish Initiative for Smart Energy Solutions (Insists). Under 2015 startades ett företagsprogram i Indonesien benämnt Industry Accelerator Program som ska verka som en brygga mellan svenskt och indonesiskt kommersiellt samarbete att öka exporten av lösningar inom förnybar energiteknik till Indonesien.

I mars 2015 tog Energimyndigheten, i samarbete med Invest Skåne och Business Region Stockholm, åtta svenska företag till Cleantech Forum i San Francisco, vilket är den största amerikanska investerarkonferensen inom cleantech. De svenska företagen är verksamma inom Energimyndighetens program Cleanweb, som kombinerar it och miljöteknik.

Inom ramen för Energimyndighetens program för samarbete med Indien har flera företag beviljats stöd för samarbetsprojekt inom programmet Waste-to-Energy eller inom India-Sweden Innovations' Accelerator. Andra internationella insatser sker inom bilaterala samarbeten med exempelvis Indonesien, Tyskland och Vietnam.

För att underlätta för företag att få tillgång till samlad information om pågående offentliga insatser inom miljöteknik har webbplatsen swedishcleantech.se etablerats.

Energiriktad grundforskning

Energimyndighetens samarbete med Vetenskapsrådet om energiriktad grundforskning fortsatte under 2015, vilket resulterade i en utlysning som ledde till att Energimyndigheten beviljade 15 projekt stöd om totalt 52 miljoner kronor för perioden 2015–2019.

Strategiska innovationsområden

Energimyndigheten genomför tillsammans med Vinnova och Formas på regeringens uppdrag satsningen Strategiska innovationsområden (SIO) med Vinnova som samordnare. SIO innebär att ledande aktörer från näringsliv, akademi och offentlig sektor själva pekar ut och definierar områden där de ser behov av en svensk kraftsamling och gemensamma insatser.

Under 2015 etablerades det strategiska innovationsprogrammet RE:Source. Energimyndigheten är huvudman för programmet. Det samlar många olika aktörer kring området avfall och tar ett helhetsgrepp genom tre inriktningar: resurseffektivitet, hållbar materialförsörjning och ett hållbart energisystem.

Energimyndigheten delfinansierar också programmen BioInnovation, Drive Sweden (automatiserade transportsystem), Grafen, Lättvikt och Smarta elektroniksystem samt Smart Built Environment (miljöpåverkan inom samhällsbyggnad).

Under 2015 har Energimyndigheten genomfört två energi- och klimatinriktade agendautlysningar, och beviljat stöd med totalt 6,8 miljoner kronor till 17 nya agendor. I oktober genomförde Energimyndigheten, Vinnova och Formas en gemensam programkonferens där representanter för samtliga program deltog.

Nydanande och behovsmotiverad FoU

Energimyndigheten genomför under perioden 2013–2016 ett program inriktat mot nydanande och behovsmotiverad forskning och utveckling med en total budget om 150 miljoner kronor.

Forskningen inom programmet ska ha potential att skapa en omvälvande förändring för att väsentligt förbättra möjligheterna att klara en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem.

Programmet stödjer energirelevant FoU inom både samhällsvetenskap och humaniora, samt ekonomi-, teknik- och naturvetenskaper. Verksamheten ska vara nydanande, ha högsta

vetenskapliga kvalitet och samtidigt vara motiverad av ett behov i näringslivet och i samhället i övrigt.

Internationellt samarbete

Internationellt samarbete kring forskning och innovation på energiområdet blir allt viktigare och har under 2015 framför allt bedrivits inom Norden, EU och International Energy Agency (IEA) samt genom bilateralt samarbete med enskilda nationer.

Nordiskt samarbete

Nordisk energiforskning är en nordisk institution under Nordiska ministerrådet som finansierar nordiskt samarbete kring energiforskning. Under 2015 lanserade institutionen utlysningen Nordiska flaggskeppsprojekt för interdisciplinära projekt med nordiskt fokus och som möter energi- och klimatmål. Utlysningen omfattade 80 miljoner norska kronor. Tre projekt fick beslut om stöd.

Energimyndigheten deltar också i Nordiska ministerrådets projekt Nordisk plattform för Energi och Transport. Programmet har lett till ett ökat samarbete mellan nordiska statliga forskningsfinansiärer. Ett av projektets huvudfokus är elfordon och i september 2015 hölls en välbesökt konferens i Göteborg om elbussar.

Det nordiska är även relevant och viktigt inom byggområdet, inte minst på grund av likartade klimatförutsättningar och byggtidstraditioner. Under hösten 2015 ordnades ett dialogmöte med deltagare från företag, företagskluster och inkubatorer, expertråd och andra som arbetar med att främja export av varor och tjänster inom hållbar och smart stadsutveckling.

Europeiska unionen

EU:s strategiska energiteknikplan, SET-plan, har uppdaterats under 2015 i enlighet med kommissionens meddelande KOM (2015) 6317 Mot en integrerad strategisk plan för energiteknik och utgör nu en integrerad del av Energiunionen. Sverige deltar i styrgruppen för SET-planen.

Horisont 2020 är EU:s ramprogram för forskning och innovation. Det innehåller bland annat en satsning för att möta utmaningen om säker, ren och effektiv energi. Sverige deltar

aktivt i programkommittén för den energifokuserade verksamheten.

Inom EU finns olika offentlig-privata partnerskapsprogram (Public Private Partnership). Sverige deltar bland annat i ett gemensamt företag för bränsleceller och vätgas, samt i programmet Biobaserad industri.

ERA-NET är ett instrument för samverkan mellan forskningsfinansiärer i EU-länder som syftar till gemensamma utlysningar och projektfinansiering inom EU. Sverige deltar genom Energimyndigheten i flera av dessa samarbeten för att komplettera nationella satsningar, för att öka kunskapspridningen samt för att dra lärdom från olika forsknings- och utvecklingsinitiativ inom EU. Under 2015 har utlysningar genomförts inom: ERA-NET Smart Grids Plus, Ocean ERA-NET, Solar ERA-NET, ERA-NET Cofund Smart Cities and Communities, samt ERA-NET Bioenergy.

International Energy Agency

Sverige deltar genom Energimyndigheten i flera tekniksamarbeten under International Energy Agency (IEA) som stärker de svenska aktörernas konkurrenskraft, spetskompetens och tillväxtpotentialer samt kunskapsöverföring. Under 2015 har IEA gjort en kraftsamling kring tekniksamarbetena, som fått det nya namnet Technology Collaboration Programmes (TCP).

Under 2015 har Energimyndigheten varit särskilt aktiv inom IEA TCP Bioenergi och inom samarbeten på byggområdet.

Sverige har under 2015 beviljat IEA ett fri-villigt bidrag för initiativet Electric Vehicle Initiative (EVI) inom ramen för Clean Energy

Ministerial. Dessutom har Sverige under 2015 givit frivilliga bidrag till IEA:s arbete om kraft- och fjärrvärme samt för arbetet med publikationen Energy Technology Perspectives.

Bilateralt samarbete

Sverige deltar genom Energimyndigheten i flera bilaterala samarbeten om forskning och innovation. Ett av dessa är ett samarbete mellan Energimyndigheten och Indiens Ministry of New and Renewable Energy om ett bilateralt forskningssamarbete inom området små isolerade elnät, mikronät. Mikronäten ska självständigt kunna försörja mindre områden med förnybar energi. Omkring 20 svenska aktörer, bland dem svenska forskningsinstitut

och små och medelstora företag, deltar i samarbetets inledande genomförbarhetsstudier.

Utbetalda medel

I tabell 2.10 redovisas utbetalda medel och antal projekt inom stödet till forskning, utveckling, demonstration och innovation fördelat på de sex temaområdena. Observera att redovisningsmodellen skiljer sig från tidigare år, då i stället antal beslutade projekt och beviljade medel angavs. Direkta jämförelser med redovisningar i tidigare budgetpropositioner är därmed svåra att göra.

Tabell 2.10 Energiforskning, utveckling och demonstration – antal projekt och utbetalade medel fördelade på sex temaområden

Temaområde	2013		2014		2015	
	Antal	Utbetalt (Mnkr)	Antal	Utbetalt (Mnkr)	Antal	Beviljat (Mnkr)
Kraftsystemet	113	206	150	286	155	203
Transportsektorn	242	416	264	427	260	323
Bränslebaserade energisystem	196	213	239	222	201	192
Byggnader i energisystem	101	97	139	136	178	127
Energiintensiv industri	80	66	88	86	54	53
Energisystemstudier, m.m.	154	94	159	129	196	140
Summa	886	1 092	1 038	1 287	1 044	1 038

Samfinansieringsgraden, dvs. andra aktörers ekonomiska bidrag till de projekt som finansieras med anslag från utgiftsområdet, sjönk något under 2015 jämfört med 2014, men skillnaden är liten.

Tabell 2.11 Samfinansiering av forskning, utveckling och demonstration

	2013		2014		2015	
	Mnkr	%	Mnkr	%	Mnkr	%
Energimyndigheten (staten)	1 181	60	1 365	55	1 075	57
Företag/branschorgan	803	40	1 126	45	815	43
Summa statlig och företagsfinansiering	1 984	100	2 491	100	1 890	100

I tabell 2.12 redovisas mottagare av beslutade stöd. Det framgår att stödet till företag 2014 var högre än både 2013 och 2015, vilket också stämmer med samfinansieringsbilden ovan, då stöd till företag också nödvändiggör medfinansiering från mottagaren.

Tabell 2.12 Procentuell fördelning av beslutade medel mellan olika grupper av mottagare

	2013	2014	2015
Företag	29	36	30
Universitet och högskolor	54	48	53
Branschorgan/Institut	15	13	14
Offentliga organ/Internationellt	2	3	3
Summa %	100	100	100
Totala medel, miljoner kronor	1 074	1 247	1 075

Beviljade medel fördelas på olika typer av insatser och finansieringsinstrument i enlighet med tabell 2.13.

Tabell 2.13 Beviljade medel fördelat på kategorier

Aktivitet	Mnkr	Andel
Energiinriktad grundforskning	54	5 %
Tillämpad forskning	495	46 %
Experimentell utveckling	312	29 %
Demonstration	161	15 %
Kommersialisering och innovation	54	5 %
Totalt	1 075	100 %

Energiinriktad grundforskning avser den verksamhet som genomförs i samverkan med Vetenskapsrådet, se ovan, tillsammans med insatserna inom programmet Nydanande och behovsmotiverad FoU med energirelevans.

Tabell 2.14 Beviljade projekt 2015

	mnkr	Antal projekt
Ansökningar	3 431	1 026
Beviljat för perioden t.o.m. 2016	1 465	426
Beviljningsgrad	43 %	42 %

Tabell 2.14 visar beviljningsgraden, det vill säga andelen beviljade projektmedel av det totala belopp som söktes i inkomna ansökningar. År 2015 uppgick beviljningsgraden räknat på belopp till 43 procent. Ansökningar och beviljat inkluderar externa medel från Vinnova avseende Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) som hanteras av Energimyndigheten.

Sammanställningar och analyser

Under 2015 har Energimyndigheten genomfört fyra sammanställningar/analyser av resultat från energiforskningen och innovation, se tabell 2.15.

Tabell 2.15 Analyser och sammanställningar 2015

Energimyndighetens Diarienummer	Rubrik
2015-003425	Behovsanalys svensk vattenkraft
2015-005069	Behovsanalys av vattenkraft i Sverige
2014-001806	Energimyndighetens stöd till vindkraft – en sammanställning av forsknings- och främjande-verksamhet 2010 – 2014
2014-007027	Undersökning av kunskaper om och inställning till laddfordon

De två första analyserna är olika deluppdrag i en övergripande sammanställning av läget och behoven för vattenkraften.

Åtta utvärderingar, se tabell 2.16, har också genomförts under 2015.

Tabell 2.16 Genomförda utvärderingar 2015

Energimyndighetens Diarienummer	Rubrik
2014-004788	Utvärdering av tre bränsleprogram (Tillförsel, Hållbarhet och Omvandling)
2015-003096	Utvärdering av samverkansprogrammet bränslebaserad el- och värmeproduktion (SEBRA)
2011-003525	Utvärdering TURBOKRAFT
2015-000029	Utvärdering av Industridrivna FoU-projekt och SiC Power Center
2015-000034	Effektanalys av forskning finansierad av Energimyndigheten inom fordonsområdet
2015-000973	Utvärdering av programmet Energieffektivisering inom belysningsområdet etapp 2
2015-001624	Demonstrationsprogrammet för elfordon
2014-006622	Utvärdering av programmet Etanolprocesser

En internationell utvärdering av programmet Turbokraft visar att samtliga projekt inom programmet är av mycket god internationell kvalitet med utmärkt samarbete mellan alla parter. De tre bränsleprogrammen Tillförsel, Omvandling och Hållbarhet har också utvärderats med hjälp av internationella experter. Utvärderingen visar att arbetsformerna har fungerat bra och måluppfyllelsen är god. Programmen har levererat tydliga nyttor med höga nyhetsvärden för olika avnämarkategorier

samtidigt som forskningsnivån håller världsklass på några områden.

Utvärderingen av Etanolprocesser 2011–2015 visade att programmet bidrar till kompetensförsörjningen inom bioteknikområdet och till kunskapsuppbyggnad, samt att resultaten har kommit till nytta främst för företag aktiva i programmet.

Demonstrationsprogrammet för elfordon genomförde under 2015 en halvtidsutvärdering med syfte att bedöma om programmet har rätt inriktning och ger avnämarna nytta. Utvärderingen visar att programmet allmänt svarar väl mot uppfattade samhällsbehov och är avgörande för att etablera nya verksamheter.

Utvärderingen av forskning på fordonsområdet är en så kallad effektutvärdering. Energimyndigheten har låtit göra sex fallstudier av tidigare insatser. Analysen styrker att de sex insatserna varit framgångsrika och att de bidragit till utvecklingen av mer miljövänliga och energi-effektiva fordon. Merparten av verksamheten har resulterat i teknikutveckling som sedan har kommersialiserats. Fallstudierna visar också att stödet från Energimyndigheten fungerat som kvalitetsstämpel som gjort att andra aktörer vågat medverka eller medfinansiera.

Utvärderingen på belysningsområdet visar att programmet varit något av en pionjärgärning, både nationellt och internationellt. Programmet har lett till goda exempel på flervetenskaplig forskning där kunskap från humaniora, teknik och medicin har kombinerats, till exempel inom projektet Rätt utformad LED-belysning för bättre synkvalitet.

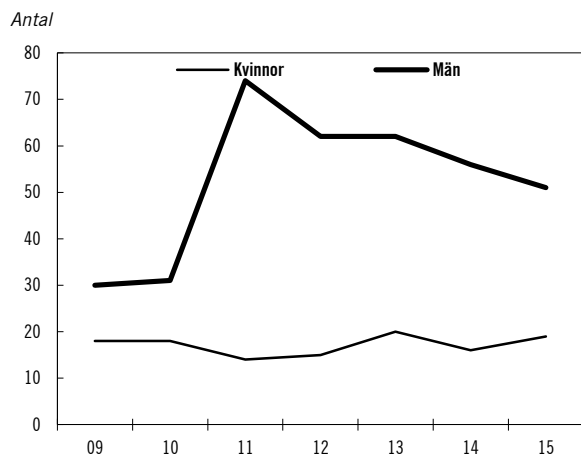
Antal doktorander och examina

Tabell 2.17 visar antalet avlagda licentiats- och doktorsexamina fördelade på temaområden och uppdelat på män och kvinnor.

Liksom tidigare år examineras flest doktorer och licentiater i temaområdena Kraftsystemet, Transportsektorn och Bränslebaserade energisystem, vilket illustrerar områdenas olika karaktär och insatsernas omfattning. Tabellen visar att andelen kvinnor fortfarande är låg och att situationen inte har förbättrats de senaste åren. Om absoluta antal studeras ser man dock att antalet kvinnliga doktorsexamina legat ganska konstant sedan 2009 medan antalet män som doktorerat ökat kraftigt från och med 2010. En delförklaring till detta är att forskningen inom temaområde transport ökade, ett område med en stor andel manliga forskarstuderande.

Tabell 2.17 Antal hel- eller delfinansierade licentiater och doktorsexamina fördelade på temaområde samt på kvinnor och män

Temaområde	2014						2015					
	Dr.			Lic.			Dr.			Lic.		
	Kvinna	Man	Totalt	Kvinna	Man	Totalt	Kvinna	Man	Totalt	Kvinna	Man	Totalt
Kraftsystemet	2	10	12	2	14	16	3	20	23	2	11	13
Transportsektorn	8	20	28	2	12	14	3	16	19	3	19	22
Bränslebaserade energisystem	2	21	23	2	4	6	9	9	18	2	7	9
Byggnader i energisystem	0	4	4	0	0	0	1	2	3	0	1	1
Energiintensiv industri	1	1	2	2	1	3	0	0	0	0	0	0
Energisystemstudier, m.m.	3	0	3	0	2	2	3	4	7	0	2	2
Totalt	16	59	75	8	33	41	19	51	70	7	40	47

Diagram 1.3 Antalet doktorsexamina

Publicering

I tabell 2.18 redovisas antalet publicerade vetenskapliga artiklar i granskade tidskrifter fördelat på temaområde. Det är viktigt att i detta sammanhang ta hänsyn till att långt ifrån all verksamhet som finansieras av Energimyndigheten är av sådan karaktär att den leder fram till vetenskapliga publikationer. På samma sätt som när det gäller examina dominerar publiceringen av temaområdena Kraftsystemet, Transportsektorn och Bränslebaserade energisystem.

Tabell 2.18 Publicerade vetenskapliga artiklar i granskade tidskrifter fördelat på temaområden

	2013	2014	2015
Kraftsystemet	344	207	192
Transportsektorn	234	183	122
Bränslebaserade energisystem	130	200	238
Byggnader i energisystemet	19	22	21
Energiintensiv industri	32	27	5
Energisystemstudier, övrigt m.m.	44	26	62
Totalt	803	665	640

Affärsutveckling och kommersialisering

Under 10 års tid har Energimyndigheten fördelat över 500 miljoner kronor i stöd för affärsutveckling, kommersialisering och spridning av ny energiteknik till över 80 företag. Projekten har genom detta attraherat ytterligare över 800 miljoner kronor i privat samfinansiering.

Formerna för stödet har förändrats och utvecklats över åren. Inledningsvis användes främst s.k. affärsutvecklingslån. Tillväxtlån

infördes efter några år som ett mer flexibelt instrument.

Under 2015 utvecklades metodiken och formerna för stöd mot begränsat royalty-åtagande, vilket innebär fördelar för det mottagande företaget.

Under 2015 har därför arbetet med att fatta beslut om nya stöd fått stå tillbaka för utvecklingsarbetet, och endast fyra nya projekt har beviljats.

Tabell 2.19 Stöd beviljade för affärsutveckling

	2013	2014	2015
Tillväxtlån (tkr)	7 570	4 000	0
Tillväxtlån (antal)	3	2	0
Affärsutvecklingslån (tkr)	92 523	119 564	0
Affärsutvecklingslån (antal)	11	18	0
Bidrag med royalty (tkr)	0	0	17 427
Bidrag med royalty (antal)	0	0	0
Totalt (tkr)	100 093	123 564	17 427
Totalt (antal)	14	20	4

2.5.8 Resultatredovisning för Svenska kraftnät

Svenska kraftnäts uppgift är att på ett affärs- mässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Denna del av verksamheten finansieras genom nät- och systemavgifter. Svenska kraftnät är också elberedskapsmyndighet och den delen av verksamheten är anslagsfinansierad.

Ekonomiskt resultat

Svenska kraftnät koncernens resultat uppgick 2015 till 1 121 miljoner kronor, en ökning med 390 miljoner kr från år 2014. Det höga resultatet förklaras delvis av att inmatningen och uttaget av el på stamnätet under 2015 var högre än tidigare år. Dessutom var kostnaderna för inköp av el för att täcka elförlusterna lägre på grund av ett lägre elpris. Av resultatet har 729 miljoner kronor avsatts för utdelning till staten.

Lösamhetsmålet för Svenska kraftnät är att uppnå en räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 6

procent, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag, under en konjunkturcykel. Årets resultat innebär att Svenska kraftnät uppnådde en räntabilitet på 10,2 procent, att jämföra med 7,2 procent 2014. Skuldsättningsgraden sjönk till 66,8 procent, jämfört med 83,3 procent 2014. Den minskade skuldsättningsgraden beror främst på att de s.k. flaskhalsavgifterna ökade från 1 172 miljoner kr under 2014 till 2 068 miljoner kr 2015, vilket minskade behovet av lån.

Kostnadseffektiviteten ska enligt beslutade mål vara minst lika hög som i jämförbara företag. Effektiviteten mäts kontinuerligt i jämförande studier med andra motsvarande företag. En benchmarkingstudie från de europeiska tillsynsmyndigheternas samarbetsorganisation (CEER) som färdigställdes under 2013 visar att Svenska kraftnät tillhör de mest effektiva stamnätsföretagen i Europa. I studien anges att Svenska kraftnät står inför omfattande reinvesteringar i stamnätet och att det kommer att bli en utmaning att bibehålla en hög effektivitet och god kostnadskontroll.

Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att ta fram nya ekonomiska mål för Svenska kraftnät.

Tabell 2.20 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelade på verksamhetsområden

miljoner kr

Verksamhetsområde	Intäkter		Rörelseresultat	
	2015	2014	2015	2014
Överföring av el på stamnätet	4 533	4 600	866	764
Systemansvar	3 896	4 376	295	-134
Telekom				
varav externt	71	73	28	26
varav internt	58	58	14	10
Avgiftsbelagd verksamhet (elcertifikat m.m.)	-	16	-	4
Intresseföretag	-	-	9	13
Beredskapsverksamhet	269	254	4	-2
Segmenteliminering	-58	-58	-	-
Totalt	8 769	9 319	1 216	681

Under 2014 beslutade regeringen att överföra Svenska kraftnäts verksamhet avseende elcertifikat och ursprungsgarantier för el till Energimyndigheten.

Verksamhetsgrenen Systemansvar har under flera års tid gått med förlust. Under 2014 höjdes

därför avgifterna för de balansansvariga vid två tillfällen samt under 2015 vid ett tillfälle för att komma till rätta med de ekonomiska underskotten.

Utgifterna för elberedskapsverksamheten, som finansierats via anslaget 1:9 *Elberedskap*, uppgick till 262 miljoner kronor. Svenska kraftnät genomför beredskapshöjande åtgärder i teknik, kommunikationer och fysiskt skydd samt arbetar med utbildning och övningar, se avsnitt 2.5.2.

Investeringar i stamnätet

Under 2015 uppgick investeringarna i stamnätet till 2 455 miljoner kronor jämfört med 4 353 miljoner kronor 2014. Av investeringarna utgjorde reinvesteringarna 572 miljoner kronor och nyinvesteringarna uppgick till 1 883 miljoner kronor. Inför 2015 godkände riksdagen en investeringsplan om 4 350 miljoner kronor, vilket innebär att investeringarna i stamnätet blev 1 895 miljoner kronor lägre än planerat. Utfallet bör dock ses över en längre tidsperiod eftersom förseningar i enstaka projekt kan medföra stora konsekvenser för ett enskilt år. I tabell 2.21 nedan redovisas därför utfallet för investeringsplanernas sammantagna treårsperioder.

Tabell 2.21 Utfall av investeringsplaner – sammantagna treårsperioder

miljoner kronor

Investeringsplan	Plan år 1–3	Utfall år 1–3	Avvikelse
2013–2015	15 800	10 450	-34 %
2012–2014	11 400	10 370	-9 %
2011–2013	10 550	8 788	-17 %
2010–2012	7 780	6 422	-17 %
2009–2011	6 470	5 574	-14 %
2008–2010	4 190	3 690	-12 %
2007–2009	2 660	3 086	+16 %
2006–2008	2 080	2 037	-2 %
2005–2007	1 980	1 412	-29 %
2004–2006	1 320	1 226	-7 %
2003–2005	1 980	1 159	-41 %

Större delen av avviken mellan planerade investeringar och utfall beror på förseningar och nedlagda projekt. Enbart förseningarna i två av Svenska kraftnäts största projekt, Sydvästlänken och Nordbalt, har medfört förskjutningar av utgifter om 830 miljoner kronor. Avvikelser till

följd av nedlagda projekt beror bl.a. på stoppade planer på ytterligare effekthöjningar i kärnkraften och på att planerade anslutningar av vindkraft inte fullföljts. Under 2015 har Svenska kraftnät även beslutat att utforma den planerade förbindelsen till Gotland på annat sätt än vad som tidigare planerats. Avvikelserna beror även på förseningar i tillståndsprocesser.

Svenska kraftnät har fortsatt att vidta åtgärder för att öka precisionen i planeringen av investeringarnas genomförande. Genom Perspektivplan 2025 som färdigställdes 2013 och den nationella tioåriga nätutvecklingsplan som beslutades 2015 har Svenska kraftnät tagit fram en långsiktig övergripande nätplanering som utgör en grund för affärsverkets fortsatta investeringsplanering och som är transparent för elmarknadens aktörer. Svenska kraftnät arbetar även med vidareutveckling av styrning av projektverksamheten för att skapa förutsättningar för bättre överblick, samordning och beslutsunderlag, vilket leder till att resurser utnyttjas effektivare och att investeringsplanerna i högre grad blir genomförbara och tillförlitliga.

Svenska kraftnät har över hundra planerade investeringsprojekt. Dessutom tillkommer ett antal investeringar som är nödvändiga att genomföra på grund av akuta händelser som t.ex. haverier.

Under 2015 har de investeringar i stamnätet, som syftar till att öka marknadsintegration och motverka flaskhalsar i elnätet, uppgått till 1 691 miljoner kronor. Större delen av investeringarna, 1 191 miljoner kronor, avsåg den nya förbindelsen Nordbalt mellan Sverige och Litauen där byggnationen avslutades under året.

Investeringarna med anledning av anslutning av ny kraftproduktion, vilket främst berör anslutning av nya vindkraftsparker, har under 2015 uppgått till 145 miljoner kronor. Investeringar om 252 miljoner kronor har även gjorts i projektet Stockholms Ström som innebär en ny nätstruktur i Stockholmsregionen för att möta framtidens behov.

Stamnätet har på flera håll snart uppnått sin tekniska livslängd. Behovet av reinvesteringar kommer att vara mycket stort under de kommande åren. Även Svenska kraftnäts system för styrning och övervakning av stamnätet närmar sig slutet av sin livslängd. Uppgradering av driftövervakningssystemet pågår för att uppfylla de höga krav som finns på

kontrollrumsverksamheten och dagens mycket höga it-säkerhetskrav. Under 2015 har reinvesteringarna uppgått till 367 miljoner kronor.

2.6 Politikens inriktning

2.6.1 Energikommissionen

Framtidens energiförsörjning kräver lösningar som ger en trygg, konkurrenskraftig och ekologiskt hållbar tillgång på el. Elkunder ska också kunna förvänta sig att det finns el tillgängligt vid alla tidpunkter under året. Regeringen tillsatte därför i mars 2015 en parlamentarisk kommission som ska lämna underlag till en bred politisk överenskommelse om den långsiktiga energipolitiken.

Den 10 juni 2016 presenterades en bred blocköverskridande ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Överenskommelsen slår fast att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Det slås fast att målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Det är, enligt överenskommelsen, ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut. Ett mål för energieffektivisering för perioden 2020 till 2030 ska tas fram och beslutas senast 2017.

Den förnybara energin ska fortsätta att byggas ut. Sverige har fantastiska förutsättningar för förnybar elproduktion och det är rimligt att Sverige är nettoexportör av elektricitet även på sikt. Partierna är överens om att inom Elcertifikatsystemet öka den förnybara elproduktionen. Elcertifikatsystemet förlängs och utökas med 18 TWh nya elcertifikat till 2030. Anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft bör slopas.

När det gäller kärnkraften gäller samma principer som tidigare och dessa fastslås i överenskommelsen. Avvecklingslagen har avskaffats och kommer inte att återinföras. Kärnkraftsparentesen är i överenskommelsen förlängd genom att inom ramen för maximalt tio reaktorer tillåta nybyggnation på befintliga

platser. Tillstånd kan ges för att successivt ersätta nuvarande reaktorer i takt med att de når sin ekonomiska livslängd. Tillstånd för nya reaktorer kommer att prövas enligt lagstiftningens krav på bästa tillgängliga teknik. Något statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, kan inte påräknas. Detta i enlighet med propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301).

Överenskommelsen innebär också att placeringsreglementet i kärnavfallsfonden ska förändras så att placeringsmöjligheterna utökas från och med starten på nästa treårsperiod 2018. Strålsäkerhetsmyndigheten ska, i samråd med Riksgäldskontoret, utifrån de nya förutsättningarna för kärnkraften utreda behovet av förändringar av drifttider i kärnavfallsfonden. Principen ska alltjämt vara att kostnaderna för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall ska täckas av dem som genererat avfallet, staten ska varken betala för avveckling eller slutförvar. Nivån på inbetalningarna till kärnavfallsfonden beslutas av regeringen efter förslag från Strålsäkerhetsmyndigheten. En utökning av ansvaret vid radiologiska olyckor till 1200 miljoner euro ska genomföras i enlighet med riksdagsbeslut i betänkande 2009/10:CU29.

Överenskommelsen innefattar också att skatten på termisk effekt ska avvecklas stegvis under en tvårsperiod med start 2017 samt att fastighetsskatten på vattenkraft ska sänkas till samma nivå som för de flesta övriga elproduktionsanläggningar, det vill säga 0,5 procent av taxeringsvärdet. Fastighetsskatten på vattenkraft ska sänkas stegvis under en fyraårsperiod med start 2017. Vattenkraftsbranschen ska fullt ut finansiera de kostnader, för till exempel omprövning av verksamheter, som gör att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Arbetet ska utgå ifrån den partsdiskuterade fondlösningen som Energimyndigheten och Hav- och vattenmyndigheten har haft. Vattenkraften har en viktig roll när mer sol- och vindkraft byggs ut. Genom överenskommelsen säkerställs att vattenkraften ska leva upp till moderna miljökrav.

Finansiering av den slojade skatten på termisk effekt och sänkningen av fastighetsskatten på vattenkraft ska ske genom en höjning av energiskatten på elektrisk kraft. Den

elanvändning som sker i tillverkningsprocessen i elintensiv industri ska undantas. Regeringen aviserar i denna proposition förslag för hur de skatteförändringar som överenskommelsen innebär kommer att genomföras (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6).

Energikommissionens uppdrag ska slutredovisas till regeringen senast den 1 januari 2017. Efter att Energikommissionen lämnat sitt betänkande bör det inrättas en genomförandegrupp som är sammansatt av representanter från de partier som gjort denna överenskommelse. Genomförandegruppen ska kontinuerligt följa upp överenskommelsen.

2.6.2 Energieffektivisera Sverige

Enligt överenskommelsen ska ett mål för energieffektivisering för perioden 2020 till 2030 tas fram. Effektiv användning av energi behövs även för att nå målsättningen om 100 procent förnybar elproduktion 2040. Ur ett resurshushållningsperspektiv är det viktigt att hushålla även med förnybar energi.

I den ramöverenskommelse som har slutits framhålls att ett särskilt energieffektiviseringsprogram för den elintensiva svenska industrin, motsvarande PFE, bör införas givet att man kan hitta ansvarsfull finansiering. Överenskommelsen slår även fast att en utredning bör tillsättas för att brett utreda vilka eventuella hinder som kan finnas för att möjliggöra en tjänsteutveckling vad gäller aktiva kunder och effektivisering. Utredningen, enligt överenskommelsen, bör undersöka vilka ekonomiska och andra styrmedel, exempelvis vita certifikat, som är effektivast för att öka effektiviseringen både ur energi- och effekthänseende. Det ska utredas hur förenklingar och anpassningar kan ske av befintliga regelverk och skattelagstiftning för att underlätta för nya produkter och tjänster inom energieffektivisering, energilagring och småskalig försäljning av el till olika ändamål samt elektrifieringen av transportsektorn.

Regeringen genomför en satsning på att främja klimatvänlig belysning i Sverige – Belysningsutmaningen. Målet för satsningen är att förverkliga den besparingspotential som finns och halvera behovet för el till belysning i Sverige. Energimyndigheten har det huvudsakliga ansvaret för att genomföra satsningen som

kommer att involvera ett stort antal aktörer från såväl offentlig som privat sektor. Satsningen är Sveriges bidrag till det internationella initiativet Global Lighting Challenge, som lanserades vid klimatmötet i december 2015.

För att bidra till en ökad energieffektivisering i det befintliga beståndet och uppfyllandet av direktivet om byggnaders energiprestanda och energieffektiviseringsdirektivet föreslår regeringen att ett informationscenter för hållbart byggande inrättas. Medel för detta ändamål återfinns under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Regeringen avser att fortsatt främja att offentliga aktörer samverkar, utvecklar metoder och sprider erfarenheter kring lokal och regional energi- och klimatomställning. Länsstyrelserna har en viktig roll i att samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens politik avseende energiomställning och minskad klimatpåverkan.

Regeringen avser att fortsätta utveckla energi- och klimatrådgivningen i Sveriges kommuner. Genom beslut om förordningen (2016:385) om bidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning har regeringen bland annat möjliggjort stödgivning till regionala energikontor, som kan få i uppdrag att samordna och leda utvecklingen av kommunernas arbete. Regeringen har också gett Energimyndigheten i uppdrag att stödja aktörerna i arbetet med den kommunala energi- och klimatrådgivningen med särskilt fokus på glesbygdskommunernas möjlighet att tillhandahålla energi- och klimatrådgivning.

2.6.3 Mer förnybar energi

Klimatfrågan är vår tids ödesfråga. I Sverige kommer de största utsläppen av växthusgaser från transporter och industrier. Genom satsningar på förnybar energi, som ersätter fossila bränslen, skapar regeringen förutsättningar för ett hållbart energi- och transportsystem och minskade utsläpp av växthusgaser.

Elcertifikatsystemet är ett effektivt styrmedel för att få till stånd en ökad andel förnybar energi. Ambitionen inom elcertifikatsystemet har höjts genom ett högre mål för utvecklingen av den förnybara elproduktionen fram till 2020. Nya

kvoter för att skapa förutsättningar för att uppnå det nya målet trädde i kraft den 1 januari 2016. Energimyndigheten har fått ett uppdrag om att ta fram underlag inför kommande kontrollstation för elcertifikat som aviserats till 2017. I uppdraget ingår bl.a. att analysera frågor kopplade till elcertifikatsystemets utveckling efter 2020. I den ramöverenskommelse som har slutits slås fast att elcertifikatsystemet ska förlängas och utökas med 18 TWh nya elcertifikat till 2030. Ingen ytterligare ambitionshöjning ska göras fram till 2020, utöver av riksdagen redan fattade beslut. Energimyndigheten har fått i uppdrag att ta fram förslag på utformning av kvotkurvan för elcertifikaten efter 2020 och ska optimera systemet för att få fram den mest kostnadseffektiva elproduktionen.

Bioenergi utgör det största förnybara energislaget och närmare en tredjedel av den svenska energianvändningen och är en central del i regeringens ambitioner om 100 procent förnybar energi.

Regeringen konstaterar att vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, som enskild produktionskraft, men också som regler- och balanskraft. Vattenkraften bidrar starkt till ett konkurrenskraftigt energisystem med trygga leveranser av energi och är avgörande för omställningen till ett helt förnybart energisystem. I den ramöverenskommelse som har slutits fastslås att vattenkraftens utbyggnad främst ska ske genom effekthöjning i befintliga verk med moderna miljötillstånd. Sverige ska leva upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft, men där prövningssystemet utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträfvade miljönyttan. Reglerna för omprövning av vattenverksamheter som vattenkraftverk och dammar bör förenklas så långt det är möjligt med hänsyn till behovet av att säkerställa en hållbar utveckling där våra vattenresurser inte kan betraktas som vilken resurs som helst. Nationalälvarna, och övriga i lagen angivna älvsträckor, ska fortsatt skyddas från utbyggnad.

I enlighet med ramöverenskommelsen ska fastighetsskattesatsen för vattenkraftverk sänkas till samma nivå som för de flesta övriga

elproduktionsanläggningar, det vill säga 0,5 procent av taxeringsvärdet.

Utbyggnaden av förnybar energi ställer krav på elnätet och på de myndigheter som hanterar frågan. Regeringen avser att stärka Energimarknadsinspektionens förvaltningsanslag med 10 miljoner kronor per år under perioden 2017–2020, bland annat för myndighetens arbete med nätkoncessioner.

Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att analysera potentialen för teknikutveckling och reduktion av produktionskostnader för havsbaserad vindkraft inom en 15-årsperiod. Myndigheten ska göra en samhällsekonomisk analys av en svensk satsning på havsbaserad vindkraft och belysa hur den havsbaserade vindkraften kan bidra i energisystemet i sin helhet med de egenskaper och förutsättningar den har. Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2017. I den ramöverenskommelse som har slutits anförs att anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft bör slopas.

Solceller är en förnybar energiteknik som är gynnsam i ett klimatperspektiv och regeringen fortsätter att stimulera utbyggnaden av solceller. Regeringen ser också skyndsamt över förutsättningarna för att skattemässigt gynna solenergi, i synnerhet den el som produceras och förbrukas bakom en och samma anslutningspunkt.

Det ska bli enklare att vara en småskalig producent av el. Möjligheterna till energilagring ska tas tillvara och utvecklas. Regeringen avser att fortsätta utveckla stödet för energilagring. Energilagring kan bidra till ökad effektivitet i energisystemet och till att öka enskilda kunders möjlighet att lagra sin egenproducerade el för att utnyttja vid ett senare tillfälle, något som skulle öka möjligheterna att utnyttja prisvariationer på elen.

Sverige ska ha en fossilfri fordonsflotta. En omställning av transportsektorn för att bryta fossilberoendet är nödvändig och förutsätter, utöver en effektivisering och elektrifiering av transportarbetet, även en ökad andel hållbara biodrivmedel. Statens energimyndighet har tilldelats särskilda medel för att samordna omställningen i transportsektorn. Regeringen avser även att under mandatperioden lämna ett förslag på ett system som ger långsiktigt hållbara och stabila villkor för biodrivmedel.

2.6.4 Energiforskning, innovation och tillväxt

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. För att åstadkomma detta behövs en kraftfull och målmedveten satsning på forskning och innovation inom energiområdet. Insatserna ska fokusera på ett tryggt, hållbart och resurseffektivt energisystem och en alltmer tvärssektoriell och tvärvetenskaplig inriktning.

En satsning på energiforskning kan bidra positivt till sysselsättning, ekonomisk utveckling och export. Svenskt näringsliv har stora möjligheter att utveckla och tillhandahålla varor och tjänster på en global marknad för att möta miljö- och klimatutmaningarna.

Inom EU är forskning, innovation och konkurrenskraft en av de fem ömsesidigt förstärkande och sammanhängande aspekter inom Energiunionen som ska kunna ge bättre energitrygghet, hållbarhet och konkurrenskraft. Sverige bör bidra till, och dra nytta av, de samlade insatserna för forskning och innovation inom EU för att kunna få draghjälp av den motor för tillväxt, arbete och konkurrenskraft som Energiunionen syftar till att vara.

På det globala planet har ambitionerna för samarbete kring forskning och innovation inom energiområdet också ökat. International Energy Agency (IEA) lanserade vid sitt ministermöte i november 2015 en nysatsning på samarbete inom vad som kallas Technology Collaboration Programs (TCP). I anslutning till klimatmötet i Paris 2015 lanserades Mission Innovation, ett samarbete för att påskynda global innovation inom området ren energi. Detta med syfte att göra ny och ren energiteknik tillgänglig till överkomliga priser. Sverige deltar både i IEA och i Mission Innovation.

Forskning och innovation på energiområdet hanteras inom en samlad insats som spänner över hela innovationssystemet och fångar upp hela värdekedjor utifrån en helhetssyn på energisystemet. Det hanteras i nära samverkan med, och som komplement till, övriga energipolitiska insatser och andra styrmedel som syftar till att nå klimat-, energi- och miljöpolitiska mål.

Denna proposition innehåller förslag till förstärkning av resurserna för energiforskning och innovation med sammanlagt 620 miljoner

kronor under perioden 2017–2020. Regeringen avser vidare att presentera riktlinjer och initiativ för tydligare prioriterade och mera kraftfullt inriktade insatser på området i en proposition under hösten 2016.

2.6.5 Ett stärkt exportfrämjande på energiområdet

För att stärka svensk export på energiområdet genomförs satsningen Team Sweden Energy. Insatserna är en del av Sveriges exportstrategi och utvecklas inledningsvis kring smarta elnät, hållbar värme och kyla samt energi-effektivisering. Utgångspunkten i arbetet är företagets intressen och behov, där utrikes delegationsresor och besök till Sverige blir en viktig del i arbetet att skapa affärsmöjligheter för svenska företag.

Forum för Smarta elnät kommer att fungera som en plattform för det strategiska och operativa arbetet för att öka exporten inom området smarta elnät. För områdena hållbar värme och kyla samt energieffektivisering blir Energimyndigheten huvudansvarig i nära dialog med andra berörda aktörer. Exportsatsningen inkluderar därtill insatser på andra marknader, som att öka attraktiviteten för att investera i kapital och kunskap i Sverige.

2.6.6 Stärkt roll för medborgarna på energimarknaden

En viktig del av utvecklingen av energipolitiken är att den enskilda individens makt över sin energianvändning stärks. I den ramöverenskommelse som har slutits fastslås att de åtgärder som krävs för att få till en fungerande efterfrågefleksibilitet ska genomföras.

Regeringen anser att det är angeläget att kunderna på ett enkelt sätt får väsentlig information på sin faktura som kan vara viktig för att kunderna ska kunna vara aktiva på elmarknaden. Enligt dagens reglering ska en kund som inte har gjort ett aktivt val av elhandlare anvisas en elhandlare av elnätsföretaget. Det är dock stora skillnader på villkoren, främst beträffande elpriset, i de avtal som anvisningshandlaren erbjuder anvisade kunder och de som elhandlaren erbjuder övriga kunder. Regeringen har därför i lagrådsremissen

Anvisade elavtal bl.a. föreslagit vilken information en faktura ska innehålla, utökade informationskrav till kunder med anvisningsavtal och att regeringen får meddela föreskrifter om att anvisningsavtalen under en viss tid inte får överstiga vissa nivåer. Förslagen syftar till att säkerställa att kunder med anvisade avtal har skäliga villkor, att minska andelen kunder med anvisade elleverantörer och att öka kundaktiviteten på elmarknaden.

2.6.7 Fortsatt utbyggnad av stamnätet

Samhällets beroende av el ökar alltmer. Samtidigt förändras elsystemet genom en förändrad produktionsmix med en ökande andel förnybar energi. Kunder ges även bättre möjligheter att styra sin elanvändning. Det integrerade nordiska elnätet knyts alltmer samman med kontinenten och går mot en i ökad grad europeisk energimarknad. Sammantaget medför detta ändrade överföringsmönster och stamnätet behöver anpassas till framtidens behov. Det svenska stamnätet står samtidigt inför ett stort reinvesteringsbehov.

Svenska kraftnät planerar investeringar i nätet om 14 400 miljoner kronor åren 2017–2020, varav 2 400 miljoner kronor under 2017. Investeringsnivåerna i det svenska stamnätet har ökat kraftigt och bedöms att kvarstå på en hög nivå under överskådlig tid.

Elmarknaderna blir allt mer sammanlänkande genom gemensamma regelverk och elnät. Svenska kraftnät arbetar därför med att utveckla det nordiska och regionala samarbetet, vilket även är en viktig del inom det europeiska arbetet. I den ramöverenskommelse som slutits fastslås att överföringskapaciteten inom Sverige, samt mellan Sverige och grannländerna, ska öka och att Sverige ska driva på i EU för ökad sammankoppling mellan och inom länder.

2.6.8 Forum för smarta elnät

I december 2015 inrättade regeringen Forum för smarta elnät. Forumets huvuduppgifter är att bidra till att samordna, främja och följa upp utvecklingen mot smartare elnät i Sverige, samt att främja svenska företags export av produkter och tjänster på området. Forumets administrativa kansli finns hos

Energimyndigheten och en styrgrupp med en bred representation från myndigheter, företag och branschorganisationer har tillsats. Energimarknadsinspektionen ska inom sina givna sakområden bistå arbetet i forumet.

Det smarta elnätet gör det lättare för kunderna att styra sin elförbrukning mot en mer energi- och kostnadseffektiv användning och t.ex. minska belastningstopparna. För att uppnå detta krävs dock att teknik och användargränssnitt anpassas utifrån ett konsumentperspektiv. Smarta elnät handlar också om hur befintlig infrastruktur bör utvecklas för att möta nuvarande och framtida behov och samtidigt garantera ett hållbart kraftsystem med låga förluster och med hög kvalitet.

Smarta elnät har en central betydelse när globala energigutmaningar ska lösas. Forumet ska därför vara en del av regeringens exportstrategi i syfte att främja smarta elnät som en svensk tillväxtbransch på en global marknad. Forumet ska utarbeta en nationell strategi i syfte att främja smarta elnät som en svensk tillväxtbransch på en global marknad.

2.6.9 EU och internationellt samarbete

Under 2016 sker ett intensivt arbete med en fortsatt utveckling av EU-kommissionens förslag om en europeisk Energiunion, där kommissionen väntas presentera ett stort antal konkreta lagförslag för förhandling under 2016 och 2017. Det rör sig om en revidering av i princip all gällande energilagstiftning på EU-nivå.

I diskussionerna om prioriteringarna inom Energiunionen argumenterar regeringen för att förslagen ska bidra till uppfyllelsen av EU:s mål för klimat, energieffektivisering och förnybar energi. Regeringen understryker även vikten av en väl fungerande inre marknad då detta är en förutsättning för att EU ska kunna nå sina klimat- och energimål på ett kostnadseffektivt sätt. Regeringen stödjer också betoningen av regionalt samarbete. Sverige och Norden har lång erfarenhet av att samarbeta på energiområdet och det nordiska samarbetet lyfts i många sammanhang fram som en modell för resten av EU.

Sverige ska därtill ta en aktiv roll i det globala arbetet med att genomföra det klimatavtal som beslutades på FN-mötet COP21 i Paris, i december 2015. Länderna har förbundit sig att begränsa den globala uppvärmningen till 2 grader Celsius, med strävan mot 1,5 grader Celsius.

Under året kommer regeringen att prioritera ett svenskt deltagande i Internationella energibyran (IEA), Clean Energy Ministerial (CEM), Mission Innovation (MI) och nordiska samarbetsorgan. Därtill prioriteras utbytet med ett antal strategiskt viktiga länder, exempelvis Kina, Indien, Indonesien. För att få en större spridning av svenska erfarenheter ska Sveriges engagemang i Clean Energy Solution Centre utvecklas.

2.6.10 Ökad jämställdhet inom energiområdet

Frågor som rör energi, klimat och miljö har stor inverkan på samhället i stort och kan även ha inverkan på den enskilda individens liv. Studier som gjorts av bl.a. SOM-institutet visar att attityden till olika energislag skiljer sig mellan kvinnor och män. Det finns också undersökningar som pekar på att kvinnor är mer oroade än män över klimatförändringen och andra miljöproblem. Ur detta perspektiv är det viktigt med en jämställd representation i alla delar och på alla nivåer i de delar av samhället som berör energi.

Energibranschen är dock i dagsläget inte jämställd, något som enligt regeringens bedömning är problematiskt. För att kunna möta de utmaningar branschen står inför måste den lyckas attrahera och behålla de bästa talangerna, oavsett om de är män eller kvinnor. För att fortsätta synliggöra denna problematik har regeringen gett Energimyndigheten i uppdrag att fortsätta uppdatera de framtagna jämställdhetsindikatorerna för att mer kontinuerligt kunna bedöma hur jämställdheten i energisektorn utvecklas.

Det är viktigt att driva frågan om en jämställd energisektor på internationell nivå. I samband med ministermötet Clean Energy Ministerial 7 den 1-2 juni annonserade regeringen att Sverige går med i jämställdhetsinitiativet C3E som fokuserar på ökad jämställdhet och att fler kvinnor ska delta i energisektorn.

2.7 Budgetförslag

2.8 1:1 Statens energimyndighet

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

År	Utfall	264 591	Anslags- sparande	5 820
2015	Utfall	264 591		5 820
2016	Anslag	279 727 ¹	Utgifts- prognos	281 447
2017	Förslag	281 284		
2018	Beräknat	287 380 ²		
2019	Beräknat	293 721 ³		
2020	Beräknat	280 536 ⁴		

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Motsvarar 281 303 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 281 302 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 262 968 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens energimyndighets (Energimyndighetens) förvaltningsutgifter, Fjärrvärmenämnden samt provning och märkning av energirelaterad utrustning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.23 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	5 400	17 000	13 200	3 800
Prognos 2016	15 000	17 000	14 700	2 300
Budget 2017	15 000	18 100	14 800	3 300

Energimyndigheten disponerar avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsätter avseende kontoföring för de som frivilligt ansluter sig till handelssystemet. Myndigheten disponerar även ansökningsavgifter som tas ut enligt 12 § fjärrvärmelagen (2008:263). Ansökningsavgifterna ska bidra till finansieringen av Fjärrvärmenämndens verksamhet vid Energimyndigheten.

Den 1 januari 2015 övertog myndigheten uppgiften som kontoförande myndighet för det svenska elcertifikatsystemet och för systemet för ursprungsgarantier för el från Affärsverket svenska kraftnät. Energimyndigheten disponerar därmed de avgifter som tas ut med stöd av

förordningen (2011:1480) om elcertifikat respektive förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el och som ska täcka myndighetens kostnader för denna verksamhet.

De offentligrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser främst kvotplikts- och förseningsavgifter enligt lagen (2011:1200) om elcertifikat och lagringsavgifter enligt lagen (2012:806) om beredskapslagring av olja och kol samt de avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning för tillsyn och försörjningstrygghetsåtgärder.

Tabell 2.24 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	250	250	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	250	250	0

Energimyndighetens uppdragsverksamhet avser viss test- och provningsverksamhet samt administrativa tjänster på uppdrag från andra myndigheter.

Regeringens överväganden

Regeringen beslutade den 2 juni 2016 att överlämna propositionen 2015/16:186 *Gemensamma standarder vid utbyggnad av infrastrukturen för alternativa drivmedel* till riksdagen. Lagförslaget innebär bl.a. att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om krav på installationer för alternativa drivmedel, avgifter för laddning av elfordon och information till användare. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Energimyndigheten* tillförs medel om 500 000 kronor per år från 2017.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	279 727	279 727	279 727	279 727
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 184	11 339	17 762	24 217
Beslut	-3 627	-3 686	-3 768	-23 408
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	281 284	287 380	293 721	280 536

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 281 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 287 380 000 kronor, 293 721 000 kronor respektive 280 536 000 kronor.

2.8.1 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Notering	Belopp
2015	Utfall	195 214	Anslags- sparande	47 786
2016	Anslag	253 000 ¹	Utgifts- prognos	249 368
2017	Förslag	233 000		
2018	Beräknat	83 000		
2019	Beräknat	63 000		
2020	Beräknat	58 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning, utbildning av och information till energi- och klimatrådgivare samt stöd till lokalt och regionalt arbete för energihushållning. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till teknikupphandling för att utveckla och intro-

ducera ny energieffektiv teknik på marknaden samt stöd till energieffektiv teknik. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för informationsspridning, utveckling och spridning av verktyg och metoder samt utredningsinsatser. Anslaget får användas för främjandeåtgärder, såsom demonstrationsprojekt, samt utvärdering, av befintliga och nya lågenergibygnader. Anslaget får användas för utgifter för genomförandet av EU-rättsakter samt annat internationellt samarbete inom energieffektiviseringsområdet och därtill hörande metod-, utvecklings- och utredningsarbete. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av styrmedel för energieffektivisering samt statlig medfinansiering av nationellt regionalfondsprogram.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtagande medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 2.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020-2021
Ingående åtaganden	68 088	114 737	260 000			
Nya åtaganden	168 966	245 263	60 000			
Infriade åtaganden	-122 317	-100 000	-160 000	-60 000	-60 000	-40 000
Utestående åtaganden	114 737	260 000	160 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	384 000	260 000	160 000			

Regeringens överväganden

Under anslaget anvisas medel för statlig medfinansiering av energieffektiviseringsåtgärder av det nationella regionalfondsprogrammet. På grund av förseningar uppstod föregående år ett anslagssparande som dragits in. För att Sverige ska kunna uppfylla sina åtaganden avseende medfinansiering för hela perioden måste dessa medel anvisas för ett senare år, därför ökar anslaget med 10 miljoner kronor för 2017 och 2018 samt 5 miljoner kronor för 2019.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	253 000	253 000	253 000	253 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-20 000	-30 000	-50 000	-55 000
Överföring till/från andra anslag		-140 000	-140 000	-140 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	233 000	83 000	63 000	58 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 233 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* för 2017. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 83 000 000 kronor, 63 000 000 kronor respektive 58 000 000 kronor.

2.8.2 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015		9 195		525
2016	Anslag	10 000 ¹	Utgifts-prognos	9 856
2017	Förslag	10 000		
2018	Beräknat	10 000		
2019	Beräknat	10 000		
2020	Beräknat	10 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till teknikutveckling och marknadsintroduktion av storskaliga vindkraftstillämpningar, främjandeåtgärder samt till olika studier av miljöeffekter av vindkraftsetableringar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemynd-

igas att under 2017 för anslaget 1:3 *Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden

medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 2.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	1 700	3 880	10 000		
Nya åtaganden	3 880	10 000	10 000		
Infriade åtaganden	-1 700	-3 880	-10 000	-5 000	-5 000
Utestående åtaganden	3 880	10 000	10 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	7 500	12 000	10 000		

Regeringens övervägande

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	10 000	10 000	10 000	10 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	10 000	10 000	10 000	10 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas anslaget 1:3 *Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor, 10 000 000 kronor respektive 10 000 000.

2.8.3 1:4 Energiforskning

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	1 140 468	58 870	
2016	Anslag 1 349 376 ¹		1 330 003
2017	Förslag 1 420 788		
2018	Beräknat 1 477 723		
2019	Beräknat 1 547 723		
2020	Beräknat 1 602 723		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter och statsbidrag för forsknings-, utvecklings-, demonstrations- och kommersialiseringsinsatser inom energiområdet. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag för att främja utvecklingen av teknik som baserar sig på förnybara energislag och effektiv energianvändning i industriella processer i försöks- eller fullskaleanläggningar. Anslaget får även användas för myndighetens arbete med forskningsrelaterade uppgifter, utgifter för utrednings-, utvärderings- och samordningsinsatser inom energiområdet, svenskt och internationellt forsknings- och utvecklingssamarbete samt för att uppfylla Sveriges åtaganden inom ramen för ingångna bilaterala energiforskningsarbeten.

Tabell 2.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	1 575 062	1 902 114	2 362 114			
Nya åtaganden	1 350 915	1 700 000	2 450 000			
Infriade åtaganden	-1 023 863	-1 240 000	-1 350 000	-1 364 000	-1 380 000	-718 114
Utestående åtaganden	1 902 114	2 362 114	3 462 114			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 500 000	3 500 000	3 500 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Energiforskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Energiforskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2018–2021.

Regeringens överväganden

Regeringen förslår en förstärkning av resurserna för energiforskning med sammanlagt 620 miljoner kronor under perioden 2017–2020. Regeringen avser att presentera riktlinjer och initiativ för prioriterade och mera kraftfullt inriktade insatser på området i en proposition under hösten 2016.

I 2016 års ekonomiska vårproposition (2015/16:100) aviserades en flytt av utlandsplacerad verksamhet för omvärldsbvakning, analys och främjande på utbildnings-, forsknings- och innovationsområdet från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser till Regeringskansliet. För detta ändamål förs 2 000 000 kronor per år till anslaget

4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.34 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 349 376	1 349 376	1 349 376	1 349 376
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	68 038	113 074	183 074	238 074
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	3 374	15 273	15 273	15 273
Förslag/ beräknat anslag	1 420 788	1 477 723	1 547 723	1 602 723

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 3 373 000 kr 2017 och 15 272 000 kr 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 1 420 788 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Energiforskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 477 723 000 kronor, 1 547 723 000 kronor respektive 1 602 723 000 kronor.

2.8.4 1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket

Tabell 2.35 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket

Tusental kronor

2015	Utfall	140 548	Anslags-sparande	-1 948
2016	Anslag	102 900 ¹	Utgifts-prognos	102 900
2017	Förslag	52 600		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning för vissa kostnader vid avveckling av reaktorerna vid Barsebäcksverket.

Kompletterande information

Bestämmelser finns i avtal om ersättning mellan staten, Sydkraft AB och Vattenfall AB den 30 november 1999 i samband med stängningen av Barsebäcksverket, (prop. 1999/2000:63) och tillämpningsavtal till Ramavtal av den 30 november 1999 med anledning av en förtida stängning av reaktor Barsebäck 2 mellan staten, E.ON Sverige AB och Vattenfall AB som träffats den 10 november 2005.

Regeringens överväganden

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.36 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	102 900	102 900	102 900	102 900
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	-4 300	-10 900	-10 900	-10 900
Volym	-46 000	-92 000	-92 000	-92 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	52 600	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 600 000 kronor anvisas anslaget 1:5 *Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor

2.8.5 1:6 Planeringsstöd för vindkraft

Tabell 2.37 Anslagsutveckling 1:6 Planeringsstöd för vindkraft

Tusental kronor

2015	Utfall	14 392	Anslags-sparande	608
2016	Anslag	15 000 ¹	Utgifts-prognos	14 785
2017	Förslag	15 000		
2018	Beräknat	15 000		
2019	Beräknat	15 000		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ekonomiskt stöd till kommuner, kommunala och regionala samverkansorgan samt länsstyrelser i syfte att genomföra planeringsinsatser för vindkraft och underlätta för vindkraftens utveckling. Anslaget får även användas för utgifter för samordnings- och informationsinsatser för att främja vindkraftsutbyggnad.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Planeringsstöd för vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:6 *Planeringsstöd för vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2018 och 2019.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.39 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Planeringsstöd för vindkraft

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	15 000	15 000	15 000	15 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				-15 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	15 000	15 000	15 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Planeringsstöd för vindkraft* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor, 15 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Tabell 2.38 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Planeringsstöd för vindkraft

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		0	10 000		
Nya åtaganden		10 000	20 000		
Infriade åtaganden		0	-10 000	-10 000	-10 000
Utestående åtaganden		10 000	20 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	10 000	10 000	20 000		

2.8.6 1:7 Energimarknadsinspektionen

Tabell 2.40 Anslagsutveckling 1:7 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

2015	Utfall	108 242	Anslags-sparande	14
2016	Anslag	110 707 ¹	Utgifts-prognos	109 131
2017	Förslag	118 898		
2018	Beräknat	121 164 ²		
2019	Beräknat	123 654 ³		
2020	Beräknat	126 371 ⁴		

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Motsvarar 118 905 tkr i 2017 års prishöjning.

³ Motsvarar 118 882 tkr i 2017 års prishöjning.

⁴ Motsvarar 118 883 tkr i 2017 års prishöjning.

Ändamål

Anslaget får användas för Energimarknadsinspektionens förvaltningskostnader.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.41 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	3 815	1 850	4 733	-2 883
Prognos 2016	4 250	7 600	6 800	800
Budget 2017	4 250	7 800	6 800	1 000

Energimarknadsinspektionen disponerar avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (2014:1059) om vissa avgifter för registrering och tillsyn över handeln. Energimarknadsinspektionen tar dels ut en avgift för registerhållning, dels en avgift för tillsyn och marknadsövervakning.

De offentlighetsrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser främst de avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och förordningen (2008:1330) om vissa avgifter på naturgasområdet.

Regeringens överväganden

Energimarknadsinspektionen är en central aktör i arbetet med att uppnå regeringens högt ställda ambitioner för utbyggnad av förnybar energi och

har viktig roll i att bedriva tillsyn över energimarknaderna. Anslaget ökas därför med 10 miljoner kronor per år 2017–2020 i och med denna proposition. Detta bedöms möjliggöra att antalet anställda vid Energimarknadsinspektionen ökar med cirka 8 personer.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.42 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	110 707	110 707	110 707	110 707
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 415	3 545	5 915	8 477
Beslut	6 776	6 912	7 032	7 187
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	118 898	121 164	123 654	126 371

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 118 898 000 kronor anvisas anslaget 1:7 *Energimarknadsinspektionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 121 164 000 kronor, 123 654 000 kronor respektive 126 371 000 kronor.

2.8.7 1:8 Energiteknik

Tabell 2.43 Anslagsutveckling 1:8 Energiteknik

Tusental kronor

2015	Utfall	134 710	Anslags-sparande	5 290
2016	Anslag	390 000 ¹	Utgifts-prognos	379 473
2017	Förslag	440 000		
2018	Beräknat	440 000		
2019	Beräknat	440 000		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stimulera spridningen av vissa energitekniska lösningar som bedöms ha positiva effekter på klimatet. Högst 12 miljoner kronor av anslaget får användas för de administrativa utgifter som detta medför.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:8 *Energiteknik* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov om framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:8 *Energiteknik* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2018 och 2019.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.45 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Energiteknik

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	390 000	390 000	390 000	390 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	50 000	50 000	50 000	-390 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	440 000	440 000	440 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 440 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Energiteknik* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 440 000 000 kronor, 440 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Tabell 2.44 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Energiteknik

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	210 347	130 315	70 000		
Nya åtaganden	29 708	70 000	20 000		
Infriade åtaganden	-41 324	-130 315	-40 000	-40 000	-10 000
Utestående åtaganden	130 315	70 000	50 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	140 000	70 000	50 000		

2.8.8 1:9 Elberedskap

Tabell 2.46 Anslagsutveckling 1:9 Elberedskap

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	262 014	Anslags-sparande	52 986
2016	Anslag	255 000 ¹	Utgifts-prognos	251 339
2017	Förslag	255 000		
2018	Beräknat	255 000		
2019	Beräknat	255 000		
2020	Beräknat	255 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elberedskap och dammsäkerhet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:9 *Elberedskap* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 330 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:9 *Elberedskap* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov om framtida anslag på högst 330 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 2.47 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Elberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden		158 779	223 779			
Nya åtaganden		200 000	256 221			
Infriade åtaganden		-135 000	-150 000	-120 000	-120 000	-90 000
Utestående åtaganden	158 779	223 779	330 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	330 000	330 000	330 000			

Regeringens överväganden

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.48 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Elberedskap

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	255 000	255 000	255 000	255 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	255 000	255 000	255 000	255 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 255 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Elberedskap* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 255 000 000 kronor, 255 000 000 kronor respektive 255 000 000 kronor.

Elberedskapsavgift

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget för elberedskapsavgiften, som tas ut i enlighet med elberedskapslagen (1997:288) för att finansiera beredskapsåtgärder som beslutas med stöd av nämnda lag, bör fastställas till högst 255 000 000 kronor 2017.

Skälen för regeringens förslag:

Finansieringen av åtgärder som genomförs enligt elberedskapslagen (1997:288) sker genom att den som innehar nätkoncession enligt ellagen (1997: 857) betalar en avgift. Åtgärderna som finansieras från anslaget 1:9 *Elberedskap*, vilket uppgår till motsvarande belopp som avgiftsuttaget, syftar till att förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället och att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap.

2.8.9 1:10 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.49 Anslagsutveckling 1:10 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

År	Utfall	2015	Anslags-sparande	2016
2015	Utfall	21 351	-23	
2016	Anslag	21 328 ¹	Utgifts-prognos	20 892
2017	Förslag	25 328		
2018	Beräknat	25 328		
2019	Beräknat	25 328		
2020	Beräknat	25 328		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	1 653	28 239	18 739		
Nya åtaganden	28 239	5 000	35 000		
Infriade åtaganden	-1 653	-14 500	-18 000	-18 000	-17 739
Utestående åtaganden	28 239	18 739	35 739		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	30 000	30 000	36 000		

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella organisationer samt utgifter för internationellt samarbete inom energiområdet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:10 *Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:10 *Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor 2018 och 2019.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.51 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	21 328	21 328	21 328	21 328
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	4 000	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	25 328	25 328	25 328	25 328

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 328 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Avgifter till internationella organisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 328 000 kronor, 25 328 000 kronor respektive 25 328 000 kronor.

2.8.10 1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tabell 2.52 Anslagsutveckling 1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	25 000 ¹	Utgifts-prognos 24 641
2017	Förslag	25 000	
2018	Beräknat	25 000	
2019	Beräknat	25 000	
2020	Beräknat	0	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera länsstyrelsernas arbete med att samordna kommuner, företag och andra aktörer i länet och driva utveckling, genomförande, uppföljning och utvärdering av regionala energi- och klimatstrategier, stöd till regionala nätverk och samverkansprojekt för att utveckla och sprida erfarenheter om arbetsmetoder, teknik och annan kunskap kring energi- och klimatomställning i t.ex. miljötillsyn och fysisk planering, samt planeringsstöd för vindkraft (avser kommunernas översiktsplanering).

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 2.53 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		0	25 000		
Nya åtaganden		25 000	12 500		
Infriade åtaganden		0	-12 500	-12 500	-12 500
Utestående åtaganden		25 000	25 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande		25 000	25 000		

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.54 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	25 000	25 000	25 000	25 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				-25 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	25 000	25 000	25 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 000 000 kronor anvisas anslaget 1:11 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 000 000 kronor, 25 000 000 kronor respektive 0 kronor.

2.9 Förslag avseende Affärsverket svenska kraftnäts verksamhet

2.9.1 Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för elförsörjning för 2017–2020 godkänns som riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsverksamheten inom Svenska kraftnät kan därigenom planeras med relativt god framförhållning. Regeringen är medveten om de tidsmässiga förskjutningar, som kan påverka investeringsnivåerna de enskilda åren, kan förekomma. Regeringen har inget att invända mot de överväganden och förslag om verksamhetens mål och inriktning som presenteras i Svenska kraftnäts investeringsplan. Regeringen konstaterar dock att den höga investeringsvolymen ställer krav på planering, analys av resursåtgång samt uppföljning och kontroll i verksamheten. Regeringen betonar därför vikten av att Svenska kraftnät redovisar ekonomiska bedömningar, motiv för och konsekvenser av investeringar, underlag för prioriteringar och utfall av föregående investeringsplan. Regeringen anser därför att investeringsplanen för elförsörjning för 2017–2020 godkänns som riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar.

Investerings- och finansieringsplan för 2017–2020

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) har redovisat sitt förslag till investerings- och finansieringsplan för åren 2017–2020 (M2016/00522/Ee) som omfattar åtgärder i stamnätet inklusive utlandsförbindelser och utrustning för elektronisk kommunikation. De planerade investeringarna under perioden beräknas uppgå till högst 14 400 miljoner kronor, varav 2 400 miljoner kronor under 2017. På grund av ändringar i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag omfattar Svenska kraftnäts investerings- och finansieringsplan de kommande fyra åren, istället för de kommande tre åren som de tidigare har gjort.

När Svenska kraftnät bildades i början av 1990-talet var stamnätet för el i en fas av förvaltning och låga investeringsvolym, vilket har övergått till en fas av omfattande ny- och ombyggnation. Det innebär en väsentlig ökad investeringsvolym för att öka överföringskapaciteten i Nordeuropa, förbättra driftsäkerheten, förnya befintliga anläggningar, ansluta ny elproduktion, främst i form av vindkraftparker, och anpassa stamnätet till förändrade överföringsmönster.

Investeringarna i det svenska stamnätet har ökat kraftigt och en nivå i storleksordningen två till fyra miljarder kronor per år kommer att kvarstå under överskådlig tid. Mot bakgrund av att de ökade investeringsvolymerna ställer ökade krav på planering, uppföljning och kontroll i verksamheten har regeringen sedan 2012 gett Svenska kraftnät i uppdrag att redovisa en utvecklad i investerings- och finansieringsplan. Som framgår i redogörelsen av Svenska kraftnäts resultat (se avsnitt 2.5.8) påverkas investeringsplanen av tidsmässiga förskjutningar i projektens genomförande.

En sammanfattande investeringsplan för Svenska kraftnät för budgetåren 2017–2020 redovisas i tabell 2.55. Den baseras på den av Svenska kraftnät inlämnade investerings- och finansieringsplanen.

Investeringsprojekt

Nedan redovisas översiktligt de investeringsprojekt som var för sig överstiger 100 miljoner

kronor. Under perioden kommer stora investeringar att genomföras samtidigt. Dessa befinner sig i olika faser, vilket gör att säkerheten i bedömningarna av investeringarna varierar. Redovisningen är därför att se som en indikativ plan över Svenska kraftnäts projekt.

Då letiderna är långa för verkställandet av investeringar i stamnätet är förändringarna i planerna små. Sedan föregående investeringsplan har 25 investeringar tillkommit, varav 18 avser reinvesteringar, och 14 projekt har senarelagts eller utgått, varav 7 planeras avslutas under 2016.

Under 2017 är flera projekt i planeringsfasen vilket medför att investeringsnivån för 2017 är något lägre än för de övriga åren.

Nyinvesteringar

För att trygga Stockholmsregionens långsiktiga elförsörjning har Svenska kraftnät i samarbete med Vattenfall och Ellevio utarbetat en helt ny struktur för Stockholms elnät. Projektet Stockholms Ström omfattar drygt 50 olika delprojekt. För Svenska kraftnäts del är följande projekt aktuella under den kommande fyraårsperioden:

- Anneberg–Skanstull (ny 400 kV-ledning): Projektet med en tunnel under centrala Stockholm är det största inom Stockholms Ström och beräknas uppgå till 1 950 miljoner kronor, varav 739 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Örby–Snösätra (ny 400 kV-ledning): investeringen beräknas uppgå till 400 miljoner kr, varav 182 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Snösätra–Ekudden (ny 400 kV-ledning): investeringen beräknas uppgå till 133 miljoner kr, varav 49 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Skanstull (ny 400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 515 miljoner kr, varav 437 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Snösätra (ny 400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 400 miljoner kr, varav 339 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Ekudden (ny 400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 195 miljoner kr, varav 186 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att säkerställa att målen med projektet Stockholms Ström nås har nätanalyser och studier under 2013 indikerat att befintligt 220 kV-nät i västra delen av Stockholmsregionen bör uppgraderas till 400 kV. Kostnaden för det projektet, Storstockholm Väst, beräknas uppgå till 4 900 miljoner kronor, varav 156 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät har även flera andra pågående projekt för att *ansluta ny elproduktion* och nät runtom i landet.

Tillsammans med Gotlands Energi har Svenska kraftnät gjort nya studier av den planerade förbindelsen till Gotland. Den nya tekniska lösningen – 220 kV växelström (300 MW) i stället för 400 kV likström (500 MW) – är bättre ägnad att trygga Gotlands långsiktiga elförsörjning. I kombination med effektivare utnyttjande av dagens förbindelser kommer den planerade kapaciteten att möjliggöra anslutning av ytterligare drygt 400 MW vindkraft på Gotland. Investeringen beräknas uppgå till 1 870 miljoner kronor, varav 1 101 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Mellan Skogssäter och Stenkullen planeras en ny 400 kV-ledning för att öka överföringskapaciteten på västkusten i det s.k. Västkustsnittet. Dessutom planeras nya vindkraftparker i området. Investeringen beräknas uppgå till 760 miljoner kronor, varav 428 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att ansluta den tredje etappen av vindkraftsparken Markbygden behövs troligtvis en ny 400 kV-ledning. Investeringen beräknas uppgå till 350 miljoner kronor, varav 38 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

En ny 400 kV ledning mellan Långbjörn och Storfinnforsen säkerställer driftsäkerheten och minskar lokala produktionsbegränsningar och möjliggör anslutning av mer vindkraft. Investeringen beräknas uppgå till 340 miljoner kronor, varav 326 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

I norra Värmland och västra Dalarna planeras många vindkraftparker. En ny 400 kV station planeras därför i Tandö. Investeringen beräknas uppgå till 330 miljoner kronor, varav hela beloppet belastar fyraårsperioden.

För att kunna ansluta flera nya ledningar vid Lindbacka behöver en ny 400 kV-station, Karlsund, att byggas vid ett befintligt ställverk. Investeringen beräknas uppgå till 300 miljoner

kronor, varav 111 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

I Västernorrlands län finns planer på att ansluta 1 250 MW vindkraft till en ny 400 kV-station, Tovåsen. Investeringen beräknas uppgå till 264 miljoner kronor, varav hela beloppet belastar fyraårsperioden. Även en ny station i Hjalta behövs för att kunna överföra all el som planeras produceras i länet. Investeringen beräknas uppgå till 140 miljoner kronor, varav 115 miljoner kronor belastar fyraårsperioden. I området kring Kramfors planeras 1 000 MW vindkraft anslutas till underliggande nät, vilket även kräver en ny 400 kV-station, Nässe. Investeringen beräknas uppgå till 103 miljoner kronor, varav 100 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att möjliggöra anslutning av 340 MW planerar vindkraft i Rättvik behövs ny 400 kV-station, Gäddtjärn (f.d. Broberget). Investeringen beräknas uppgå till 237 miljoner kronor, varav hela beloppet belastar fyraårsperioden.

I stationerna Borgvik och Strömma planeras reaktiv kompensering installeras för att kompensera för den reaktiva produktion som faller bort i och med avvecklingen av Ringhals block 1 och 2. Investeringen beräknas uppgå till 217 miljoner kronor, varav hela beloppet belastar fyraårsperioden.

En ny 400 kV-ledning mellan Karlslund och Östansjö planeras som en del av plan för spänningshöjning av nätet mellan Hallsberg och Örebro, och vidare mot Västerås och Stockholm. Investeringen beräknas uppgå till 192 miljoner kronor, varav 169 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

I Jämtlands län finns planer på att ansluta sammanlagt 720 MW vindkraft, vilket planeras ske via en ny 400 kV-station, Rissna (f.d. Ismund). Investeringen beräknas uppgå till 144 miljoner kronor, varav hela beloppet belastar fyraårsperioden.

Nätstrukturen i Västra Götaland utreds och en ny station i Larv kan bli aktuell. Investeringen beräknas uppgå till 106 miljoner kronor, varav 102 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att förstärka elförsörjning av norra Göteborg planeras en ny station i Romelanda. Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav hela beloppet belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät har också flera projekt som syftar till att *minska flaskhalsarna* i det svenska stamnätet för el och som syftar till marknadsintegration.

Sydvästlänken mellan Hallsberg och Hörby är Svenska kraftnäts hittills största investering som nu är i avslutningsfas. Arbete återstår med de två nya omriktarstationerna. Investeringen beräknas uppgå till 8 060 miljoner kronor, varav 34 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Även projekt Nordbalt, en ny likströmsförbindelse till Litauen, är i avslutningsfas och förbindelsen planeras att tas i drift under 2016. Den totala investeringen i Sverige och Baltikum beräknas till drygt 6 600 miljoner kronor, varav den svenska delen är 2 750 miljoner kronor som under fyraårsperioden belastas av 5 miljoner kronor. För att omhänderta det ökade effektflödet som Nordbalt ger upphov till och för att upprätthålla driftsäkerheten behöver 400 kV-nätet till Nybro förstärkas. Ledningarna Ehyddan–Nybro och Nybro–Hemsjö beräknas uppgå till 1 800 miljoner kronor, varav 480 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att öka kapaciteten i det s.k. Västkustsnittet och för den långsiktiga elförsörjningen till Göteborg har en ny 400 kV-ledning byggts, och tagits i drift, mellan Stenkullen och Lindome. Investeringen uppgår till 337 miljoner kronor, varav 6 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät och den tyska stamnätsoperatören 50Hertz har studerat en framtida förbindelse mellan Sverige och Tyskland för att utnyttja de ökande variationerna i elbalansen på de olika elmarknaderna för en effektivare handel samt öka försörjningssäkerheten. Projektet, Hansa Power Bridge, förutsätter att interna flaskhalsar i det tyska systemet söderut byggs bort och att den interna överföringsförmågan inom Sverige är tillräckligt stor. Under 2016 genomförs tekniska förstudier för en förbindelse om 700 MW, men enligt det avtal om vidare gemensamt arbete som Svenska kraftnät undertecknade i slutet av 2015 kan ytterligare kapacitet övervägas i framtiden. Investeringen beräknas för svensk del till 3 300 miljoner kronor, varav 204 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät utreder även en ny 400 kV-ledning till Finland för att förbättra marknadsintegrationen i Norden. Investeringen beräknas till 500 miljoner kronor, varav 10 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät behöver även göra *andra investeringar* än i nät och stationer.

Ett nytt driftövervakningssystem, Fenix, har installerats för att uppfylla de funktionella som krävs samt högre it-säkerhetskrav. Investeringen beräknas till 140 miljoner kronor, varav 2 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Det befintliga it-systemet för balanstjänsten som hanterar utbyte och sammanställning av information på elmarknaden har nått sin tekniska livslängd. Svenska kraftnät har därför inlett ett utvecklingsarbete tillsammans med norska Statnett för att få ett modernt och ändamålsenligt system. Investeringen beräknas till 160 miljoner kronor, varav 90 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät har fått i uppdrag av regeringen att utveckla och driva en central informationshanteringsmodell, en s.k. tjänstehubb, för att ge en kundvänligare elmarknad med utvecklade energitjänster som stöttar ökad konkurrens, förbrukningsflexibilitet och en harmoniserad elhandlarcentrisk slutkundsmarknad. Investeringen beräknas till 300 miljoner kronor, varav hela beloppet belastar fyraårsperioden.

Reinvesteringar

Det svenska stamnätet står inför ett stort reinvesteringarbehov. Under den kommande fyraårsperioden uppgår reinvesteringarna till drygt 40 procent av planerade investeringar.

Flera av Svenska kraftnäts *ledning*ar börjar närma sig sin tekniska livslängd och är i behov av förnyelse:

- Horred–Bredaryd (400 kV): investeringen beräknas uppgå till 940 miljoner kronor, varav 44 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Stenkullen–Horred (400 kV): investeringen beräknas uppgå till 635 miljoner kronor, varav 515 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Hällsjö–Söderala (220 kV): investeringen beräknas uppgå till 500 miljoner kronor, varav 61 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Storfinnforsen–Midskog (400 kV): investeringen beräknas uppgå till 467 miljoner kronor, varav 360 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

- Skogssäter–Kilanda (400 kV): investeringen beräknas uppgå till 450 miljoner kronor, varav 45 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Hurva–Sege (400 kV): investeringen beräknas uppgå till 373 miljoner kronor, varav 363 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Öresundsförbindelsen (400 kV): investeringen beräknas uppgå till 365 miljoner kronor, varav 315 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Horndal–Finnsletten (220 kV): investeringen beräknas uppgå till 307 miljoner kronor, varav 165 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Krånge–Horndal (220 kV): investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav 36 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Ockelbo–Horndal (220 kV): investeringen beräknas uppgå till 291 miljoner kronor, varav 49 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Ljusdal–Dönje–Ockelbo (220 kV): investeringen beräknas uppgå till 215 miljoner kronor, varav 37 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Untra–Bredåker (220 kV): investeringen beräknas uppgå till 285 miljoner kronor, varav 43 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Valbo–Untra (220 kV): investeringen beräknas uppgå till 130 miljoner kronor, varav 45 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Även flera av Svenska kraftnäts *stationer* är i behov av förnyelse:
- Skogssäter (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 300 miljoner kronor, varav 281 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Midskog (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 432 miljoner kronor, varav 428 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Rätan (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 250 miljoner kronor, varav 250 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Ringhals (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 230 miljoner kronor, varav 230 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Grundfors: (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 189 miljoner kronor, varav 55 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Porjusberget (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 180 miljoner kronor, varav 145 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Söderåsen: (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 165 miljoner kronor, varav 7 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Breared (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 143 miljoner kronor, varav 140 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Barsebäck (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 122 miljoner kronor, varav 120 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Alvesta (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 122 miljoner kronor, varav 43 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Ligga (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 120 miljoner kronor, varav 96 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Letsi (400 kV): investeringen beräknas uppgå till 120 miljoner kronor, varav 96 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Hedenlunda (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 117 miljoner kronor, varav 117 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Harsprånget (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 115 miljoner kronor, varav 115 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Repbäcken (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 110 miljoner kronor, varav 88 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Ritsem (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 110 miljoner kronor,

- varav 100 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Kilanda (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 103 miljoner kronor, varav 37 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Horndal (220 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav 33 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Åker (400 kV-station): investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav 79 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Kontrollanläggningarna för likströmsförbindelserna Konti-Skan 1 och 2 mellan Sverige och Jylland behöver förnyas. Investeringen beräknas uppgå till 156 miljoner kronor, varav 150 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
 - Det nuvarande driftövervakningssystemet som ingår i stationernas kontrollutrustning har uppnått sin tekniska livslängd. Den nya datakommunikationslösningen för överföring av realtidsinformation mellan driftcentraler och stationer i stamnätet beräknas uppgå till 300 miljoner kronor, varav 63 miljoner kronor under fyraårsperioden.

Det reinvesteringsbehov som under 2014 identifierades i Svenska Kraftnät Gasturbiner AB:s anläggningar planeras att genomföras under en sjuårsperiod. Reinvesteringarna beräknas uppgå till 650 miljoner kronor, varav 480 miljoner kronor under fyraårsperioden.

Tabell 2.55 Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Anslutning av ny elproduktion och nät	461 771	496 658	785 906	1 828 497	1 993 962	1 822 987
Flaskhalsar och marknadsintegration	1 614 490	1 618 481	239 051	235 188	237 334	377 539
Optofiberutbyggnad	12 701	10 000	10 000	0	0	0
Övriga investeringar	56 071	161 525	134 520	147 000	140 000	50 000
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	2 145 033	2 286 664	1 169 477	2 210 685	2 371 296	2 250 526
Varav investeringar i anläggningstillgångar						
Byggnader, mark och annan fast egendom	0	100 000	100 000	300 000	450 000	600 000
Maskiner, inventarier och installationer	2 088 962	2 025 139	934 957	1 763 684	1 781 296	1 600 526
Övriga investeringar	56 071	161 525	134 520	147 000	140 000	50 000
Finansiering						
Övrig kreditram	-974 330	2 045 046	414 190	872 639	959 811	984 606
Egna medel	1 358 714	733 944	428 808	767 922	959 810	883 331
Övrig finansiering	1 760 649	-492 326	326 479	570 124	451 675	382 589
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	2 145 033	2 286 664	1 169 477	2 210 685	2 371 296	2 250 526
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Ledningar	127 433	246 095	571 671	713 838	629 168	682 465
Stationer	138 448	336 241	488 852	725 478	1 099 536	1 007 009
Gasturbiner AB	44 000	150 000	170 000	150 000	100 000	60 000
Summa utgifter för vidmakthållande	309 881	732 336	1 230 523	1 589 316	1 828 704	1 749 474
Varav investeringar i anläggningstillgångar	309 881	732 336	1 230 523	1 589 316	1 828 704	1 749 474
Finansiering						
Övrig kreditram	-140 670	654 954	435 810	627 362	740 189	765 394
Egna medel	196 286	235 056	451 192	552 078	740 190	686 669
Övrig finansiering	254 265	-157 674	343 521	409 876	348 325	297 411
Summa finansiering av vidmakthållande	309 881	732 336	1 230 523	1 589 316	1 828 704	1 749 474

2.9.2 Finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 låta Affärsverket svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret till ett sammanlagt belopp om högst 8 650 miljoner kronor. Regeringen bemyndigas även att för 2017 låta Affärsverket svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas för 2017 att besluta om delägarlån eller borgen om högst 500 miljoner kronor till förmån för bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier.

Regeringen bemyndigas för 2017 att besluta om förvärv och bildande av bolag som ska verka inom Affärsverket svenska kraftnäts verksamhetsområde intill ett belopp om 20 miljoner kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 miljoner kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2017 bevilja lån till företag som bedriver elnätsföretag enligt ellagen (1997:857) som uppgår till högst 700 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet om att låta Svenska kraftnät få rätt att ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret inom en sammanlagd ram om 8 650 miljoner kronor ska främst täcka lånebehovet inom investeringsverksamheten. Regeringen föreslår även att riksdagen bemyndigar regeringen att låta Svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret i enlighet med gällande ordning.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att lämna delägarlån eller borgen till bolag där Svenska kraftnät förvaltar statens aktier intill ett belopp om 500 miljoner kronor. Liksom tidigare avser regeringen att delegera denna rätt till Svenska kraftnät.

Regeringens bemyndigande om att låta Svenska kraftnät ge lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen ryms inom den sammanlagda ramen och syftar främst till att finansiera åtgärder, utom drift och underhåll, för att öka elnätets kapacitet för att underlätta anslutningen av anläggningar för produktion av förnybar el, om det finns särskilda skäl att anta

att en sådan anslutning annars inte kommer äga rum.

Regeringen kommer att kräva full ersättning för statens risk i samband med borgsensteckning eller långivning.

För 2017 föreslås att regeringen ska kunna besluta om förvärv av aktier eller bilda bolag intill ett belopp om 20 miljoner kronor samt även avyttra aktier intill ett belopp om 20 miljoner kronor. Förvärv av aktier eller bildande av bolag ska ske inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhetsområde. Regeringen avser liksom tidigare att för 2017 delegera denna rätt till Svenska kraftnät.

Affärsverket svenska kraftnäts ekonomiska mål

Enligt befintliga ekonomiska mål, som trädde i kraft 2003, ska Svenska kraftnät uppnå en räntabilitet, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 6 procent under en konjunkturcykel, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag. Under 2017 har Svenska kraftnät behov av en skuldsättningsgrad om högst 115 procent. Skuldsättningsgraden bedöms öka till 160 procent vid utgången av 2020. En ökad skuldsättningsgrad jämfört med föregående år motiveras av den höga investeringsnivån. Som riktlinje för utdelning och skattemotsvarighet gäller krav på 65 procent av årets resultat för affärsverkskoncernen. Kostnadseffektiviteten bör liksom tidigare vara minst lika hög som i jämförbara företag.

Inom Regeringskansliet pågår en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål mot bakgrund bl.a. av de stora omvärldsförändringar i form av krav på stora investeringar och därmed kapitalbehov som affärsverket står inför. För att säkerställa att affärsverket bär sina egna kostnader behöver en kostnad på kapitalet beräknas och utifrån detta utformas nya avkastningsmål. Nivåerna för de nya ekonomiska målen samt den exakta utformningen bereds inom Regeringskansliet. Regeringen avser att vara klar med översynen senast till budgetpropositionen 2018. Tills vidare styrs Svenska kraftnäts verksamhet med befintliga ekonomiska mål.

Avgiftsinkomster

Svenska kraftnät finansierar sin nätverksamhet och balanstjänst genom avgifter. Kostnaderna för att utveckla och förvalta stamnätet betalas framför allt av Svenska kraftnäts nätkunder genom den s.k. effektagiften som är den ena av stamnätstariffens komponenter. Nättariffens andra komponent, energiavgiften, finansierar verkets kostnader för att ersätta de nätförluster som sker vid överföring av el. Därutöver sker viss finansiering genom s.k. flaskhalsintäkter och transitintäkter.

Svenska kraftnät har sedan 1990-talet kunnat hålla internationellt sett låga och stabila överföringsavgifter. Nätverksamheten är den verksamhetsgren som huvudskaligen bidrar till att uppfylla Svenska kraftnäts avkastningskrav. Nätkundernas kostnader har höjts flera gånger de senaste åren och kommer även att behöva höjas framöver för att möta Svenska kraftnäts höga investeringstakt. Från och med 2014 ska Svenska kraftnät uppnå avkastningskravet under en konjunkturcykel i stället för årligen, vilket ger verket möjlighet att bättre planera och styra tariffutvecklingen för att säkerställa långsiktighet och stabilitet. Svenska kraftnät bedömer att den höga investeringstakten innebär att effektagiften måste höjas. Sett över perioden 2017–2020 bedöms höjningen uppgå till totalt cirka 45 procent. Från och med 2012 har en intäktsram fastställts årligen för Svenska kraftnäts del för de nätkoncessioner som innehas i verksamheten. Från 2016 tillämpas fyraåriga tillsynsperioder även på Svenska kraftnäts intäktsramar. Energimarknadsinspektionen beslutade den 22 juni 2015 att fastställa Svenska kraftnäts intäktsram för perioden 2016–2019 till 23 343 206 000 kronor.

Avgiftsinkomsterna prognostiseras för åren 2016–2019 i tabell 2.56.

Tabell 2.56 Avgiftsintäkter vid Affärsverket svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Nät- och systemintäkter	8 768	9 310	9 500	10 000	10 500

Beräknade inleveranser Svenska kraftnät

Enligt Svenska kraftnäts investeringsplan för 2017–2020 förväntas utdelningen bli 351 miljoner kronor baserat på 2016 års resultat vid ett avkastningskrav på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 6 procent exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag. Aktuellt års utdelning inlevereras nästkommande verksamhetsår. Det beräknade resultatet samt utdelningen från Svenska kraftnät under budgetåren 2017–2020 redovisas i tabell 2.57 givet ett utdelningskrav på 65 procent av verksamhetsårets resultat. Som framgår ovan pågår en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål.

Tabell 2.57 Beräknade inleveranser från Affärsverket svenska kraftnät

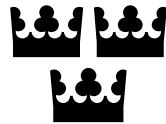
Miljoner kronor

	Utfall 2015	Beräkn 2016	Beräkn 2017	Beräkn 2018	Beräkn 2019	Beräkn 2020
Årets resultat	1 121	540	220	300	660	710
Utdelning ¹	729	351	143	195	429	462

¹ Inlevereras nästföljande år

Kommunikationer

22

Förslag till statens budget för 2017

Kommunikationer

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	9
1 Förslag till riksdagsbeslut	11
2 Kommunikationer	13
2.1 Omfattning.....	13
2.2 Utgiftsutveckling	13
2.3 Skatteutgifter.....	14
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	15
3 Transportpolitik.....	17
3.1 Omfattning.....	17
3.2 Skatteutgifter.....	18
3.3 Mål.....	20
3.4 Resultatredovisning.....	21
3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	21
3.4.2 Resultat.....	21
3.4.3 Regeringens behandling av riksdagens tillkännagivanden.....	30
3.4.4 Analys och slutsatser	32
3.5 Politikens inriktning	44
3.5.1 Övergripande	44
3.5.2 Strategiska områden som bidrar till regeringens övergripande mål sysselsättning och miljö.....	47
3.6 Budgetförslag.....	50
3.6.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	50
3.6.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.....	61
3.6.3 1:3 Trafikverket.....	64
3.6.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	65
3.6.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur.....	65
3.6.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser.....	66
3.6.7 1:7 Trafikavtal	66
3.6.8 1:8 Viss internationell verksamhet.....	68
3.6.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut.....	69
3.6.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	70

	3.6.11	1:11 Trängselskatt i Stockholm	71
	3.6.12	1:12 Transportstyrelsen	77
	3.6.13	1:13 Trafikanalys	80
	3.6.14	1:14 Trängselskatt i Göteborg	81
	3.6.15	1:15 Sjöfartsstöd	86
	3.6.16	Sjöfartsverket	86
	3.6.17	Luftfartsverket	89
4		Politiken för informationssamhället	93
	4.1	Omfattning	93
	4.2	Utgiftsutveckling	94
	4.3	Mål för området	94
	4.4	Resultatredovisning	95
	4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	95
	4.4.2	It-politik	98
	4.4.3	Post	112
	4.4.4	Grundläggande betaltjänster	113
	4.5	Politikens inriktning	114
	4.5.1	It-politik	114
	4.5.2	Post	118
	4.5.3	Grundläggande betaltjänster	118
	4.6	Budgetförslag	119
	4.6.1	2:1 Post- och telestyrelsen	119
	4.6.2	2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	120
	4.6.3	2:3 Grundläggande betaltjänster	121
	4.6.4	2:4 Informationsteknik och telekommunikation	122
	4.6.5	2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	123
	4.6.6	2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse	124

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	12
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	12
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer	13
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 22 Kommunikationer	14
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 22 Kommunikationer	14
Tabell 2.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 22 Kommunikationer	15
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom området Transportpolitik	17
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom transportområdet	19
Tabell 3.3	Omkomna per trafikslag	27
Tabell 3.4	Samlad bedömning för transportområdet	33
Tabell 3.5	Uppföljning av den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportinfrastruktur samt länsplanerna för regional transportinfrastruktur för perioden 2014–2025	35
Tabell 3.6	Verksamhetsvolym för om- och nybyggnadsåtgärder	36
Tabell 3.7	Uppföljning av investeringsområden i nationell plan för perioden 2014–2025	36
Tabell 3.8	Uppföljning och prognos för större investeringsobjekt i den föregående nationella planen för transportsystemet 2014–2025	36
Tabell 3.9	Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2015 (branschindex)	38
Tabell 3.10	Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2015 (nettoprisindex)	39
Tabell 3.11	Uppföljning av åtgärdstyper i de regionala planerna (länsplaner) under planperioden 2014–2025	40
Tabell 3.12	Uppföljning av de regionala planerna (länsplaner) för planperioden 2014–2025	40
Tabell 3.13	Underhåll och reinvesteringar per bantyp i förhållande till antalet tågkilometer och antalet spårmeter	41
Tabell 3.14	Beläggingsunderhåll per vägtyp	42
Tabell 3.15	Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden	43
Tabell 3.16	Översikt av de ekonomiska målen 2013–2015	43
Tabell 3.17	Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden	44
Tabell 3.18	Översikt av de ekonomiska målen 2013–2015	44
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	50
Tabell 3.20	Intäkter som Trafikverket disponerar	52
Tabell 3.21	Intäkter som Trafikverket inte disponerar	52

Tabell 3.22	Investeringsplan för Trafikverket	53
Tabell 3.23	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	54
Tabell 3.24	Beräknad nettouplåning för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån 2015–2025	56
Tabell 3.25	Beräknad låneskuld för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån 2015–2025.....	57
Tabell 3.26	Anslagsbehov för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar 2015–2025	58
Tabell 3.27	Utveckling av statens transportinfrastruktur fördelning på anslagsposter	60
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	60
Tabell 3.29	Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	61
Tabell 3.30	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.....	62
Tabell 3.31	Anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	63
Tabell 3.32	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.....	64
Tabell 3.33	Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket	64
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Trafikverket.....	65
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål.....	65
Tabell 3.36	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål.....	65
Tabell 3.37	Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	65
Tabell 3.38	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur.....	66
Tabell 3.39	Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	66
Tabell 3.40	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	66
Tabell 3.41	Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal	66
Tabell 3.42	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Trafikavtal.....	67
Tabell 3.43	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Trafikavtal	68
Tabell 3.44	Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet	68
Tabell 3.45	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Viss internationell verksamhet	69
Tabell 3.46	Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	69
Tabell 3.47	Uppdragsverksamhet.....	69
Tabell 3.48	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut.....	70
Tabell 3.49	Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk.....	70
Tabell 3.50	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk.....	71
Tabell 3.51	Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm	71
Tabell 3.52	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm	73

Tabell 3.53	Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar 2007–2015	74
Tabell 3.54	Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts 2008–2015	75
Tabell 3.55	Trängselskatten i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar 2017–2020	76
Tabell 3.56	Anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagposter.....	77
Tabell 3.57	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm.....	77
Tabell 3.58	Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen	77
Tabell 3.59	Offentligrättslig verksamhet	78
Tabell 3.60	Avgiftsfinansierade transfereringar inom luftfartsområdet.....	78
Tabell 3.61	Offentligrättslig verksamhet 2016 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag	79
Tabell 3.62	Uppdragsverksamhet	79
Tabell 3.63	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Transportstyrelsen	80
Tabell 3.64	Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys	80
Tabell 3.65	Uppdragsverksamhet	81
Tabell 3.66	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Trafikanalys	81
Tabell 3.67	Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg.....	81
Tabell 3.68	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg.....	82
Tabell 3.69	Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar 2013–2015	83
Tabell 3.70	Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts 2013–2015	83
Tabell 3.71	Trängselskatt i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar 2017–2020	84
Tabell 3.72	Anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagposter.....	85
Tabell 3.73	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg.....	86
Tabell 3.74	Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd	86
Tabell 3.75	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Sjöfartsstöd	86
Tabell 3.76	Prognos för Sjöfartsverkets resultat	87
Tabell 3.77	Investeringsplan för Sjöfartsverket.....	88
Tabell 3.78	Prognos för Luftfartsverkets resultat	90
Tabell 3.79	Investeringsplan för Luftfartsverket.....	92
Tabell 4.1	Politiken i informationssamhället	94
Tabell 4.2	Mål för området.....	95
Tabell 4.3	Indikatorer för måluppfyllelse – it-politik.....	97
Tabell 4.4	Anställda i åldern 16-64 år inom it-yrken 2015.....	99
Tabell 4.5	Tillgång till digitala tjänster	101
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:1 Post- och telestyrelsen	119
Tabell 4.7	Offentligrättslig verksamhet	119
Tabell 4.8	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Post- och telestyrelsen	119
Tabell 4.9	Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning.....	120

Tabell 4.10	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	120
Tabell 4.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning.....	121
Tabell 4.12	Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster	121
Tabell 4.13	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster.....	121
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Grundläggande betaltjänster.....	122
Tabell 4.15	Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation....	122
Tabell 4.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation	122
Tabell 4.17	Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation.....	123
Tabell 4.18	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	123
Tabell 4.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	124
Tabell 4.20	Anslagsutveckling 2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse.....	124
Tabell 4.21	Offentlighetsrättslig verksamhet.....	124
Tabell 4.22	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse	125

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Färdlängd per år efter färsätt 2011–2014.....	23
Diagram 3.2	Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter.....	29
Diagram 3.3	Nya personbilars CO ₂ -utsläpp.....	29
Diagram 4.1	Antal incidenter.....	106

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 42 800 000 000 kronor för vissa infrastrukturprojekt (avsnitt 3.6.1),
2. godkänner de ekonomiska målen för Sjöfartsverket samt bemyndigar regeringen att besluta om utdelning och skattemotsvarighet i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.6.16),
3. bemyndigar regeringen att för 2017 ge Sjöfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.6.16),
4. godkänner investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2017–2020 som riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar (avsnitt 3.6.16),
5. godkänner de ekonomiska målen för Luftfartsverket samt bemyndigar regeringen att besluta om utdelning och skattemotsvarighet i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.6.17),
6. bemyndigar regeringen att för 2017 ge Luftfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.6.17),
7. godkänner investeringsplanen för flygtrafikledning för 2017–2020 som riktlinje för Luftfartsverkets investeringar (avsnitt 3.6.17),
8. fastställer avgiftsuttaget för finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation till högst 100 000 000 kronor under 2017 (avsnitt 4.6.1),
9. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 22 Kommunikationer enligt tabell 1.1,
10. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Utveckling av statens transportinfrastruktur	24 107 726
1:2	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	21 556 141
1:3	Trafikverket	1 305 021
1:4	Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188 308
1:5	Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
1:6	Ersättning avseende icke statliga flygplatser	82 513
1:7	Trafikavtal	900 000
1:8	Viss internationell verksamhet	28 757
1:9	Statens väg- och transportforskningsinstitut	48 174
1:10	Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	150 000
1:11	Trängselskatt i Stockholm	1 448 531
1:12	Transportstyrelsen	2 086 091
1:13	Trafikanalys	65 483
1:14	Trängselskatt i Göteborg	1 027 434
1:15	Sjöfartsstöd	1 632 000
2:1	Post- och telestyrelsen	28 516
2:2	Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	140 278
2:3	Grundläggande betaltjänster	33 537
2:4	Informationsteknik och telekommunikation	22 844
2:5	Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	126 014
2:6	Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse	75 265
Summa		55 114 917

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod	
1:1	Utveckling av statens transportinfrastruktur	93 000 000	2018–2050
1:2	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	23 500 000	2018–2021
1:7	Trafikavtal	6 000 000	2018–2027
1:11	Trängselskatt i Stockholm	32 000 000	2018–2057
1:14	Trängselskatt i Göteborg	5 500 000	2018–2037
2:2	Ersättning för särskilda tjänster för funktionshindrade	200 000	2018–2020
2:3	Grundläggande betaltjänster	36 000	2018–2022
2:5	Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	100 000	2018–2020
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		160 336 000	

2 Kommunikationer

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 22 Kommunikationer omfattar transportpolitik och politiken för informations-samhället.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Transportpolitik	46 878	53 277	52 140	54 688	55 109	58 033	59 671
Politiken för informationssamhället	365	397	387	426	452	407	393
Totalt för utgiftsområde 22 Kommunikationer	47 242	53 675	52 527	55 115	55 561	58 441	60 064

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Regeringen föreslår att 55 115 miljoner kronor anvisas till utgiftsområde 22 Kommunikationer för 2017. För 2018 beräknas anslagsnivån till 55 561 miljoner kronor, för 2019 till 58 441 miljoner kronor och för 2020 till 60 064 miljoner kronor.

I tabell 2.2 redovisas förändringar av anslagsnivån för perioden 2017–2020 jämfört med statens budget för 2016 fördelat på olika komponenter. Den pris- och löneomräkning som görs årligen av anslagen för förvaltningsändamål för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 22 Kommunikationer

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	54 122	54 122	54 122	54 122
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	-485	-381	402	1 551
Beslut	1 478	1 819	3 916	4 391
Övriga makroekonomiska förutsättningar				
Volym				
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt	0	0	0	0
Ny ramnivå	55 115	55 561	58 441	60 064

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2017 realekonomiskt fördelad på transfereringar, verksamhetskostnader och investeringar.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor	2017
Transfereringar ¹	5 715
Verksamhetsutgifter ²	25 880
Investeringar ³	23 520
Summa ramnivå	55 115

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 22 Kommunikationer redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer.

**Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 22
Kommunikationer**

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Transportpolitik	22 740	26 400
Politiken för informationssamhället	0	0
Totalt för utgiftsområdet	22 740	26 400

2.4 Mål för utgiftsområdet

Mål för transportpolitiken

Målet för politikområdet är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Därutöver har riksdagen beslutat om ett funktionsmål – tillgänglighet och ett hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU4, rskr. 2008/09:257 och prop. 2013/14:1 utg.omr. 22, bet. 2013/14:TU1, rskr. 2013/14:131), se även avsnitt 3.3 Mål.

Mål för politiken för informationssamhället

Politiken för informationssamhället har tre mål för områdena it-politik (inklusive delmål för elektronisk kommunikation och bredband), postsektorn samt grundläggande betaltjänster.

It-politik

Målet för it-politiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87).

Ett delmål är att elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. De elektroniska kommunikationerna ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Ett delmål är att Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna ligger fast och är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

3 Transportpolitik

3.1 Omfattning

I området ingår järnvägar, vägar, sjöfart, luftfart samt transport- och kommunikationsforskning. Myndigheter och affärsverk som verkar inom transportpolitiken är Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut, Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen.

Statligt ägda bolag som berörs i det följande är AB Svensk Bilprovning, Arlandabanan Infrastructure AB, Green Cargo AB, Infranord AB, Jernhusen AB, SAS AB, SJ AB, Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB, Svevia AB och Swedavia AB.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom området Transportpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Transportpolitik</i>							
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	19 491	23 507	21 631	24 108	24 754	25 274	25 688
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	20 706	20 473	21 079	21 556	21 026	23 308	24 406
1:3 Trafikverket	1 287	1 297	1 282	1 305	1 330	1 357	1 387
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	388	388	388	188	188	188	188
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	89	162	162	62	62	62	62
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	78	83	82	83	83	83	83
1:7 Trafikavtal	780	831	819	900	900	900	900
1:8 Viss internationell verksamhet	25	26	25	29	29	29	29
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	47	48	48	48	48	49	50
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	123	349	532	150	150	150	150
1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 007	1 389	1 297	1 449	1 638	1 638	1 660
1:12 Transportstyrelsen	1 970	2 043	2 004	2 086	2 119	2 149	2 196
1:13 Trafikanalys	63	67	68	65	67	68	69
1:14 Trängselskatt i Göteborg	825	1 011	1 119	1 027	1 034	1 045	1 070
1:15 Sjöfartsstöd		1 604	1 604	1 632	1 682	1 733	1 733
Summa Transportpolitik	46 878	53 277	52 140	54 688	55 109	58 033	59 671

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

År 2015 uppgick de totala utgifterna inom transportområdet till 46 878 miljoner kronor. Prognosen för 2016 avseende de totala utgifterna uppgår till 52 140 miljoner kronor.

Den successiva ökningen av anslagsmedel har sitt ursprung i aviserade infrastruktursatsningar (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119) samt ytterligare 2 000 miljoner kronor till medfinansiering till kommuner för att främja hållbara stadsmiljöer och cykelinfrastruktur i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Under 2016 genomförde regeringen en fortsatt tillfällig förstärkning av drift och underhåll av järnvägsinfrastrukturen under åren 2016 till 2018 med 1 240 miljoner kronor per år, ytterligare förstärkning av underhållet till järnväg med 400 miljoner kronor under perioden 2016–2019 för åtgärder på järnväg i landsbygd, 400 miljoner kronor under perioden 2016–2019 på vägunderhåll i landsbygd, totalt 100 miljoner kronor 2016–2017 på åtgärder som främjar användandet av cykel samt slutligen 850 miljoner kronor 2016–2019 på åtgärder som främjar kollektivtrafik på landsbygd i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2016/15:1 utg.omr. 22, bet. 2015/16:TU1, rskr. 2015/16:98).

Utöver dessa satsningar föreslår regeringen i denna proposition en särskild satsning om 200 miljoner kronor under 2017 för kapacitetshöjande åtgärder i järnvägssystemet som förbättrar kapacitet och robusthet i transportsystemet samt en utökning av satsningen på att främja hållbara stadsmiljöer och cykelinfrastruktur med 250 miljoner kronor 2017 och 500 miljoner kronor 2018.

Regeringen avser att under hösten 2016 lämna en infrastrukturproposition till riksdagen med bäring på nästa planperiod 2018–2029 och de ekonomiska ramarna dessa år. Regeringen har i denna proposition beräknat en höjning av anslagen för utvecklings- och vidmakthållandeanslagen med totalt 3 700 miljoner kronor 2019 och 5 000 miljoner kronor 2020. Av denna totala satsning har anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* beräkningsmässigt ökats med 1 000 miljoner kronor 2020. Anslaget 1:2

Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur har beräkningsmässigt ökats med 3 700 miljoner kronor 2019 och 4 000 miljoner kronor 2020.

Skillnaderna mellan åren visar på nettoeffekter av satsningar och pris- och löneomräkningar i statsbudgetsystemet. Detta innebär t.ex. att den beräkningsmässiga höjningen av anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* 2019 inte framgår optiskt i sin helhet eftersom t.ex. förstärkningen av drift och underhåll av järnvägsinfrastrukturen under åren 2016 till 2018 med 1 240 miljoner kronor per år upphör efter 2018.

Regeringens förslag till anslag 2017 för transportområdet uppgår till sammanlagt 54 688 miljoner kronor. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslagen till sammanlagt 55 109 miljoner kronor, 58 033 miljoner kronor respektive 59 671 miljoner kronor.

3.2 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 22 Kommunikationer redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom transportområdet

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Personbefordran	7 430	7 640
Energiskatt på dieselbränsle i motordrivna fordon	8 200	8 540
Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel	190	200
Energiskattebefrielse för biodrivmedel	6 740	7 740
Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift	1 280	1 340
Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift	30	30
Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart	850	890
Koldioxidskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift	20	20
Totalt för transportpolitik	24 740	26 400

Personbefordran

Enligt 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, är mervärdesskatten för personbefordran nedsatt till 6 procent. Skattesatsen gäller för resor i kollektivtrafik och taxiresor samt turist- och charterresor, sightseeingturer och liknande, oavsett vilket transportmedel som används. Mervärdesskattenivån gäller dock inte om resemomentet är av underordnad betydelse. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Energiskatt på dieselbränsle i motordrivna fordon

I 2 kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, anges energiskattesatserna på fossila bränslen. I praktiken utgörs nästan all bensen och dieselanvändning av miljöklass 1. År 2016 motsvarar skattesatsen för bensen i den främsta miljöklassen 41,2 öre/kWh medan dieselbränsle i den främsta miljöklassen, dvs. miljöklass 1, beskattas med motsvarande 23,6 öre/kWh. Skatteutgiften utgörs av mellanskillnaden i skattesats. Skatteutgiften för dieselbränsle uppgår därför till 17,6 öre/kWh. Skattesatsen för dieselbränsle i miljöklass 1 jämförs med skattesatsen för bensen i miljöklass 1, vilken utgör normen på hela transportområdet.

Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel

Enligt 2 kap. 1 § första stycket 4 a och 5 a lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, betalas ingen energiskatt för naturgas och gasol som drivmedel. Normen utgörs av energiskattesatsen för bensen i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse för biodrivmedel

Enligt 7 kap. 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, gäller energiskattebefrielse för biogas som motorbränsle. Från och med den 1 januari 2016 ges genom 7 kap. 3 c § LSE befrielse från 88 procent av energiskatten för etanol i bensen. För Fame (fettsyrametyler) som låginblandas i dieselbränsle ges fr.o.m. den 1 augusti 2016 befrielse från 36 procent av energiskatten för fossilt dieselbränsle (se 7 kap. 3 d § LSE). För låginblandning över 5 volymprocent biodrivmedel i bensen respektive dieselbränsle gäller fr.o.m. den 1 december 2015 samma regler som för bränslen med under 5 volymprocent låginblandade biodrivmedel. Vidare framgår av 7 kap. 3 c § andra stycket och 7 kap. 3 d § tredje stycket LSE att befrielse ges från hela energiskatten och hela koldioxidskatten för bränslen som har samma KN-nummer som fossil bensen eller fossilt dieselbränsle men som framställts av biomassa. Det kan röra sig om t.ex. hydrerade vegetabiliska oljor och fetter, s.k. HVO, eller syntetiska motorbränslen. Höginblandad Fame ges fr.o.m. den 1 augusti 2016 befrielse från 63 procent av energiskatten för fossilt dieselbränsle (se 7 kap. 3 a § första stycket 1 LSE). Etanol i E85 ges fr.o.m. den 1 augusti 2016 befrielse från 92 procent av energiskatten på bensen. Andra höginblandade biodrivmedel samt biodrivmedel utan fossilt innehåll ges även i fortsättningen full energiskattebefrielse enligt 7 kap. 3 a § första stycket 2 LSE. Normen utgörs av energiskattesatsen för bensen i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift

Enligt 11 kap. 9 § 1 lagen (1994:1776) om skatt på energi gäller energiskattebefrielse för elförbrukning för bandrift (t.ex. järnväg och tunnel-

bana). Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift

Enligt 6 a kap. 1 § 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi gäller energiskattebefrielse för bränsle för bandrift (t.ex. dieseldrivna järnvägsfordon). Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart

Enligt 6 a kap. 1 § 5 samt 9 kap. 3 § 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi gäller energiskattebefrielse för flygfotogen, flygbensin och andra bränslen än bensin vid yrkesmässig luftfart. Flygbränsle som förbrukas i luftfartyg beskattas när luftfartyget används för privat ändamål. Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Koldioxidskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift

Enligt 6 a kap. 1 § 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi gäller koldioxidskattebefrielse för bränsle för bandrift (t.ex. dieseldrivna järnvägsfordon). Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

3.3 Mål

Resultatredovisningen görs med utgångspunkt i transportområdets övergripande mål, att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Därutöver har riksdagen beslutat om ett funktionsmål – tillgänglighet, och ett hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa. De två målen är jämbördiga och har konkretiserats i form av preciseringar (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118).

Funktionsmål

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Funktionsmålet har konkretiserats i följande preciseringar:

- Medborgarnas resor förbättras genom ökad tillförlitlighet, trygghet och bekvämlighet.
- Kvaliteten för näringslivets transporter förbättras och stärker den internationella konkurrenskraften.
- Tillgängligheten förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder.
- Arbetsformerna, genomförandet och resultaten av transportpolitiken medverkar till ett jämställt samhälle.
- Transportsystemet utformas så att det är användbart för personer med funktionsnedsättning.
- Barns möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet och vistas i trafikmiljöer ökar.
- Förutsättningarna för att välja kollektivtrafik, gång och cykel förbättras.

Hänsynsmål

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Hänsynsmålet har konkretiserats i följande preciseringar:

- Antalet omkomna inom vägtransportområdet halveras och antalet allvarligt skadade minskas med en fjärdedel mellan 2007 och 2020.
- Antalet omkomna inom yrkessjöfarten och fritidsbåtstrafiken minskar fortlöpande och

antalet allvarligt skadade halveras mellan 2007 och 2020.

- Antalet omkomna och allvarligt skadade inom järnvägstransportområdet minskar fortlöpande.
- Antalet omkomna och allvarligt skadade inom luftfartsområdet minskar fortlöpande.
- Transportsektorn bidrar till att miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan nås genom en stegvis ökad energieffektivitet i transportsystemet och ett brutet fossilberoende. Visionen är en fossilfri fordonsflotta. För att målsättningarna på klimatområdet ska nås och Sverige ska kunna ha en fossilfri fordonsflotta krävs kraftfulla insatser.
- Transportsektorn bidrar till att det övergripande generationsmålet för miljö och övriga miljö kvalitetsmål nås samt till ökad hälsa. Prioritet ges till de miljöpolitiska mål där transportsystemets utveckling är av stor betydelse för möjligheterna att nå uppsatta mål.

3.4 Resultatredovisning

3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen har valt att använda följande indikatorer för att beskriva resultat inom det transportpolitiska området. Regeringen avser att fortsatt bereda frågan om vilka indikatorer som ska redovisas för transportområdet.

Funktionsmål – tillgänglighet

Tillförlitlighet

- Andelen försenade persontåg respektive godståg som ankommer till slutstation.
- Inställda persontåg.

Kvalitet

- Vagnätets kvalitet.
- Resenärers upplevelser av kvalitet.

Tillgänglighet

- Regional och internationell tillgänglighet.
- Reslängd per färdsätt.
- Färdlängd i 1 000-tals kilometer.
- Trängsel i väg- och järnvägssystemet.

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och ökad hälsa

Trafiksäkerhet

- Omkomna och allvarligt skadade inom de olika trafikslagen.
- Omkomna inom olika trafikantgrupper.

Begränsad klimatpåverkan

- Koldioxidutsläpp.
- Energieffektivitet.
- Andel förnybar energi.

Bidrag till övriga miljö kvalitetsmål och ökad hälsa

- Frisk luft.
- Buller.
- Landskap.

3.4.2 Resultat

Det övergripande transportpolitiska målet

Utvecklingen i förhållande till det övergripande transportpolitiska målet om ”en samhälls-ekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet” har inte förändrats i någon större utsträckning jämfört med tidigare år.

Det är svårt att värdera de samlade samhälls-ekonomiska nyttor och kostnader som transportförsörjningen ger upphov till men generellt sett bedöms transportererna bära sina samhälls-ekonomiska kostnader i en ökad utsträckning jämfört med föregående år. För vissa typer av transporter är internaliseringsgraden över 100 procent, men för andra kvarstår icke-internaliserade kostnader. De icke-internaliserade kost-

naderna är generellt sett större i tätorter än i landsbygd. Hur stor del av kostnaden som är internaliserad skiljer sig mellan trafikslagen.

I och med att Östersjön, delar av Nordsjön och Engelska kanalen från 2015 har skärpta krav på svavelhalten i sjöfartsbränsle bedöms sjöfartens externa miljökostnader ha minskat. Flygtrafiken har relativt höga icke-internaliserade externa kostnader.

Trafikverket och Trafikanalys har utvecklat metoderna för att beräkna långsiktiga kostnader av transporter avseende bl.a. klimateffekter, andra miljöeffekter och slitage. Detta har medfört att samhällsekonomiska analyser successivt blivit bättre på att ta hänsyn till olika aspekter av långsiktig hållbarhet (social, ekonomisk och miljömässig) i transportsystemen.

Vad gäller långsiktig hållbarhet står fossila drivmedel fortfarande för en dominerande del av energianvändningen inom transportförsörjningen. Andelen landskapsanpassad statlig infrastruktur är låg och nettoutvecklingen är sammantaget negativ. Men vissa aspekter av transportsystemet har utvecklats i en positiv riktning, så som att förutsättningarna för att välja kollektivtrafik, gång och cykel ökar.

Nedan görs en bedömning av funktions- och hänsynsmålen.

Funktionsmål – tillgänglighet

Medborgarnas resor

Tillförlitlighet

Tillförlitligheten i transporter har utvecklats olika för skilda trafikslag. Punktligheten i tågtrafiken mätt i andelen försenade tåg har legat stabilt sedan 2013 samtidigt som tågtrafiken har ökat. Det medför att det sammanlagda antalet förseningstimmar har ökat.

Persontrafiken väntas öka även under de kommande åren. Eftersom kapacitetsutnyttjandet redan är högt i delar av järnvägssystemet kan ökningen, allt annat lika, öka sannolikheten för fortsatta trafikstörningar. Störningarna för sjöfarten och luftfarten har varit begränsade under 2015. Även på väg har störningarna varit förhållandevis små. Varaktigheten i antal timmar av totalstopp på det statliga vägnätet har minskat med 73 procent sedan 2009. Sett över en längre tidsperiod har trängseln på vägarna ökat framför

allt i Stockholm, medan den legat förhållandevis stabilt i Malmö och minskat i Göteborg.

Kvalitet

Vägkvaliteten sett till andel väg som inte uppfyller Trafikverkets underhållsstandard har försämrats något det senaste året men förbättrats sedan 2012. Kundnöjdheten rörande Trafikverkets trafikinformation för väg, liksom vid vägarbeten, låg vid den senaste undersökningen 2013 på strax över 60 procent. Någon direkt mätning av järnvägsnätets avvikelse från underhållsstandard finns inte. Ungefär två tredjedelar av tågresenärerna uppger att de är ganska eller mycket nöjda med trafikinformationen vid normala förhållanden. Vid uppföljningen av tågresenärer samlas inte resultat in konsuppladet. Nöjdheten sjunker vid störningar. Inga större förändringar har skett jämfört med 2013 och 2014. Vid statliga flygplatser har kundnöjdheten ökat de två senaste åren vilket resulterade 2014 i ett nöjd kund-index på 75.

Riksdagen beslutade den 27 november 2014 att införa tydlig prisuppgift vid taxiresor (prop. 2013/14:241, bet. 2014/15:TU4, rskr. 2004/15:26).

Den 1 oktober 2015 uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att följa upp genomförda reformer och utreda vissa aktuella frågor inom yrkestrafiken (dnr N2015/06815/MRT m.fl.). Den 15 mars 2016 lämnade Transportstyrelsen en delredovisning av uppdraget (dnr N2016/02111/MRT). I fråga om den del av uppdraget som avser att följa upp bestämmelsen om obligatorisk prisuppgift vid taxiresor som infördes 2015 innehåller rapporten en slutredovisning. Transportstyrelsen konstaterar att den obligatoriska prisuppgiften vid taxiresor har haft en positiv effekt, de allra flesta taxiföretag har sänkt sina högsta jämförpriser till under 500 kronor.

Tillgänglighet

Förändringarna i det totala resandet i landet mellan de senaste åren ligger inom felmarginalen för mätningarna.

Otrygghet i bostadsområdet kan påverka medborgares förutsättningar att använda transportsystemet. Upplevelse av otrygghet i trafikmiljöer är betydligt vanligare bland kvinnor än bland män. Till exempel angav 25 procent av kvinnorna men endast 7 procent av männen 2014 att de känner sig otrygga med att gå ut sent en kväll i sitt eget bostadsområde. Under de

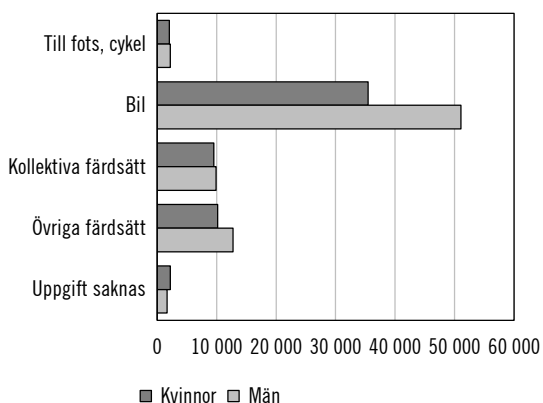
senaste tio åren har dock upplevelse av otrygghet minskat, både för kvinnor och män. Bland kollektivtrafikresenärerna angav 72 procent att de känner sig trygga i kollektivtrafiken, vilket är samma nivå som föregående år och en ökning med 2 procentenheter jämfört 2011. Antalet brott som sker på allmänna kommunikationer, exempelvis ombord på en buss eller vid en järnvägsstation, har dock ökat med 8 procent sedan 2009.

Mäns och kvinnors resmönster

Enligt de nationella resvaneundersökningarna RES 2005/06 och RVU Sverige 2011–2014 är mäns regionala resande i kilometer mätt nästan 25 procent längre än kvinnornas, men när det gäller restid är det nästan ingen skillnad mellan könen. En betydligt större andel av mäns sammanlagda färdlängd sker i bil, medan kvinnor åker något mer kollektivtrafik än män. Samtidigt bekräftar resultatet att skillnaden mellan kvinnor och män när det gäller resande med kollektivtrafik minskar.

Diagram 3.1 Färdlängd per år efter färdstätt 2011–2014

Miljoner kilometer

Källa: Den nationella resvaneundersökningen, Trafikanalys.

När det gäller total restid är det nästan ingen skillnad mellan män och kvinnor. Samtidigt visar andra undersökningar att män ägnar mer tid än kvinnor åt att resa till och från arbetet, medan det omvända gäller för ärenden kopplade till inköp samt umgänge med nära och kära.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Lagen (2015:953) om kollektivtrafikresenärers rättigheter trädde i kraft den 1 april 2016. Den omfattar tåg- och busstrafik och i denna ingår

bl.a. bestämmelser om transportörernas informationskyldighet samt förseningsersättning.

I mars 2016 slutrapporterade Trafikverket, Transportstyrelsen och Sjöfartsverket regeringens uppdrag inom ramen för en Strategi för genomförande av funktionshinderstrategin 2011–2016. Utöver arbete för ökad samverkan mellan myndigheterna har en modell utvecklats för att mäta upplevd användbarhet i transportsystemet. Resultatet för användbarheten 2015, index 48 av 100, är en liten förbättring jämfört med året innan. Tillsyn av tillgänglighet har även utförts 2011–2016 på alla flygplatser och flygbolag som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 av den 5 juli 2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet. I tillsynen bedöms bl.a. tillgängligheten på flygplatserna och hur personer med funktionsnedsättning kan anmäla sin ankomst och få rätt till assistans. Tillsynen visar genomgående på gott resultat samt även på bra förutsättningar vid bytespunkter mellan flyg och andra transportmedel.

Under 2015 har även fysiska åtgärder utförts på 10 järnvägsstationer och 201 busshållplatser, vilket är en ökad takt sedan 2014. Halvtidsmålet, uppsatt av Trafikverket, på 75 anpassade stationer utav 150 fram till 2021 har därmed uppnåtts. Samtidigt kvarstår arbete för att öka tillgängligheten inom kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning.

Barns möjligheter att använda transportsystemet

De senaste åren har vissa insatser gjorts för att skapa bättre förutsättningar för barns självständiga resande, såsom insatser för att skapa säkra skolvägar. Effekterna av dessa åtgärder är svåra att bedöma. Man kan dock konstatera att barn rör sig mindre självständigt i transportsystemet än för 30 år sedan. Det enskilt vanligaste färdstättet vid resor till och från skolan för barn i åldrarna 6 till 12 år är med bil. Vidare cyklar barn mindre i dag än vad de gjorde i mitten av 1990-talet. Utifrån barns faktiska resvanor har alltså förutsättningarna för barn att använda transportsystemet självständigt minskat över tid.

En tänkbar förklaring till detta är att barns resande i transportsystemet blivit säkrare, när exempelvis deras bilåkande ökat. Olycksstatistiken visar att antalet omkomna barn i vägtrafiken halverats de senaste tio åren.

Regeringens sammantagna bedömning är att barns förutsättningar att använda transport-systemet och vistas i trafikmiljöer i stort sett är oförändrade jämfört med föregående år.

Kollektivtrafik, gång och cykel

Sammantaget bedöms förutsättningarna att välja kollektivtrafik, gång och cykel ha förbättrats sedan åren innan. Totalt 70 procent av resor upp till 5 kilometer görs med kollektivtrafik, gång eller cykel. På resor från ca 5 kilometer och uppåt har kollektivtrafiken betydligt fler andelar än cykel och gång. En större andel av mäns färdlängd sker i bil, men skillnaden mellan kvinnor och män när det gäller resande med kollektivtrafik har minskat. För resor som är 10 mil och längre är de flesta interregionala. Andelen cyklande har gått ned sedan 1990-talet, främst bland barn och unga vuxna. Det finns däremot en viss ökning av längre resor på cykel.

Det utökade kollektivtrafikutbudet har betydelse för de förbättrade förutsättningarna att välja kollektivtrafik.

Staten beviljar medfinansiering för att stimulera regionala kollektivtrafikmyndigheter och kommuner till insatser för kollektivtrafiken. Under 2015 betalades statlig medfinansiering ut för bl.a. busshållplatser, resecentrum, säkra gångpassager, gång- och cykelvägar och hastighetsåtgärder. I exempelvis Stockholm, Malmö och Göteborg har Trafikverket genomfört insatser för ökad kapacitet.

Totalt sett har även tillgängligheten för kollektivtrafik mellan regioner förbättrats. Antalet kommuner som genomför någon form av avgiftsfri kollektivtrafik har ökat.

Trafikverket har på uppdrag av regeringen fördelat 540 miljoner kronor till sju kommuner 2015 och 19 kommuner 2016 inom ramverket för stadsmiljöavtal. Syftet är att främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för att en större andel persontransporter i städer ska ske med kollektivtrafik. Som villkor för stödet ska kommunerna genomföra motprestationer som omfattas av bl.a. planer för bostadsbyggande, gång och cykelåtgärder, sänkta hastighetsgränser samt parkeringstal¹ och parke-

ringsavgifter. Regeringen har den 14 januari 2016 med ändring den 31 mars 2016 uppdragit åt Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) att genomföra en studie om effektiva och innovativa lösningar som kan öka medborgarnas vilja och möjlighet att utnyttja kollektivtrafiken på landsbygd.

Ett arbete för bättre förutsättningar för cykling har även intensifierats. Under 2015 har arbetet med framtagande av en nationell strategi för ökad och säker cykling påbörjats. Denna strategi kommer att lyfta upp nuläge, behov och rekommendationer för det fortsatta gemensamma arbetet för berörda ansvariga aktörer (exempelvis myndigheter, kommuner och intresseorganisationer).

Investeringar i infrastruktur för gång- och cykelvägar visar på variationer. Exempelvis har investeringsvolymen för om- och nybyggnationer ökat mellan 2014 och 2015, medan utfallet i byggda kilometer har minskat. Avseende drift och underhåll av gång- och cykelvägar finns fortsatt förbättringspotential. Gång- och cykelåtgärder planeras gemensamt och det finns inget som tyder på förändrade förutsättningar inom gång.

Näringslivets transporter

Väl fungerande godstransporter är av stor betydelse, bl.a. för att uppnå regeringens övergripande mål om att Sverige ska nå EU:s lägsta arbetslöshet 2020. För regeringen är hållbart företagande samt ordning och reda inom yrkestrafiken en starkt prioriterad fråga. Detta har betydelse såväl för Sveriges ekonomiska utveckling, arbetsmiljö, trafiksäkerhet som för miljö och klimat.

Totalstoppen i vägtrafiken har minskat vilket är till fördel för lastbilstrafiken. Trafiken på järnvägen har aldrig varit så omfattande som de senaste åren. Under 2015 ökade persontågen, medan godstågen minskade i antal tågkilometer. De kapacitetshöjande åtgärder som vidtagits under 2015 var bl.a. öppnandet av Hallandsåstunneln på Väst kustbanan samt utökad snabbtågstrafik på Västra stambanan mellan Göteborg och Stockholm. Godstågens punktlighet uppgick till 78 procent under 2015 vilket i stort var detsamma som 2014. Sett över en längre tidsperiod, särskilt jämfört med 2010 och 2011, har punktligheten dock förbättrats.

¹ Parkeringstal beskriver förväntad efterfrågan på antalet parkeringsplatser och reglerar antalet parkeringsplatser.

Trängsel uppstår tidvis såväl på vägarna som på järnvägsspåren. För järnvägssystemet indikeras trängsel av hur stor andel av tiden en del av systemet, en s.k. linjedel, är belagd med tåg. Högt kapacitetsutnyttjande innebär stor störningskänslighet, låg medelhastighet och att det är svårt att hitta tid för underhåll. Under 2015 var kapacitetsutnyttjandet högt eller medelhögt på 67 av totalt 248 linjedelar (mätt under dygnets 24 timmar). Det är en liten försämring jämfört med 2014. Trängselindex i vägnätet mäts för Stockholm, Göteborg och Malmö. Under 2015 minskade trängselindex i Stockholm, medan det var i stort sett oförändrat i Göteborg och Malmö. Sett över en längre tidsperiod har trängseln på vägarna dock ökat i Stockholm, medan den legat förhållandevis stabilt i Malmö och minskat i Göteborg.

Regeringen fastställde hösten 2015 en maritim strategi för Sverige. Genom att koppla samman de maritima näringarna, bl.a. sjöfarten, finns större möjligheter för näringslivet att använda de fördelar som Sverige har ur maritim synpunkt. Som följd av den maritima strategin har en rad uppdrag beslutats, bl.a. har regeringen den 25 februari 2016 uppdragit åt Sjöfartsverket att analysera utvecklingspotentialen för inlands-sjöfart och kustsjöfart (dnr N2016/01639/MRT). Sjöfartens tillförlitlighet på svenskt vatten kan bedömas exempelvis genom möjlighet till assistans eller bogsering vid istäckta farvatten. Under 2015 klarade Sjöfartsverket sitt mål om att genomsnittliga väntetiden på isbrytarassistans ska vara under 4 timmar. Den genomsnittliga väntetiden för assistans ökade dock jämfört med föregående år.

Vägkvaliteten har försämrats något det senaste året, men har förbättrats sett över en längre period. Däremot har vägarnas bärighet förbättrats.

Den 1 oktober 2015 uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att följa upp genomförda reformer och utreda vissa aktuella frågor inom yrkestrafiken. Den 15 mars 2016 lämnade Transportstyrelsen en delredovisning av uppdraget (dnr N2016/02111/MRT). Uppdraget ska slutredovisas den 1 maj 2017. För den del av uppdraget som gäller att se över om den nuvarande regleringen av beställansvar skapar tillräckliga förutsättningar för ordning och reda i transportbranschen innebar regeringens beslut den 1 oktober 2015 att en slutredovisning om möjligt skulle ske senast den 15 mars 2016. Mot

bakgrund av att Transportstyrelsen gjorde bedömningen att reformerna behöver utredas ytterligare, valde myndigheten att inte lämna en slutredovisning, i stället redogör Transportstyrelsen för vad som hittills har framkommit i utredningen.

I den s.k. tillståndsmätningen för 2015 som Transportstyrelsen och Polismyndigheten genomfört och som presenterades den 8 juni 2016 (dnr N2016/04070/MRT) framgår att regelefterlevnaden på många av de mätbara punkterna är generellt god även om en fastställd gräns eller norm för vad som kan betraktas som "god regelefterlevnad" inte är fastställd. I rapporten står därför god regelefterlevnad för ett ungefärligt värde om minst 90 procents regelefterlevnad på de mätbara punkterna och är i stora drag jämförbar med den senast föregående mätningen från som genomfördes 2012. För området hastighetsefterlevnad visar resultaten på förbättringar. Resultatet ska dock tolkas mycket försiktigt, eftersom en förklaring kan vara nya instruktioner till fältpersonalen. Regelefterlevnaden inom områdena kör- och vilotider samt teknisk beskaffenhet är fortsatt låg och bör därför vara ämne för fortsatt fokus. Samma gäller för området hastighetsefterlevnad då skillnaden i resultatet mellan mätningarna 2012 och 2015 inte nödvändigtvis speglar en förbättring av förarbeteendet.

För att jämföra hur det svenska transportsystemet står sig i konkurrens med andra länder studeras Logistic Performance Index (LPI). Efter en nedgång 2012 har Sveriges LPI-värde ökat under 2014 och gett Sverige en bättre ranking (6:e plats) än 2012 (13:e plats). Sverige hade en ännu högre ranking år 2007 och 2010 men ligger nu före alla de nordiska grannländerna.

Samexistens mellan GSM-R och 4G-näten längs järnvägen

Regeringskansliet (Näringsdepartementet) tillsatte den 11 februari 2015 en styrgrupp bestående av representanter för tågoperatörerna, mobiloperatörerna, berörda myndigheter och tjänstemän från departementet. Syftet var att uppnå en lösning på interferensproblematiken mellan GSM-R och 4G längs järnvägen. En lösning har uppnåtts som innebär att tågoperatörerna installerat skyddsutrustning på tågen så att mobiloperatörerna fr.o.m. den 1 juli 2016 kunnat utnyttja sina frekvensband fullt ut. Den

av regeringen i maj 2015 beslutade förordningen (2015:307) om ersättning för skyddsutrustning och installation av skyddsutrustning i järnvägens kommunikationssystem var en förutsättning för att lösningen skulle komma till stånd.

Geografisk tillgänglighet

Lokal och regional tillgänglighet

Lokal och regional tillgänglighet har förbättrats för befolkningen i storstadsregioner samtidigt som den försämrats något för glesbygdsbefolkningen.

I glesbygd har restiden med bil till närmaste centralort ökat något under året, räknat i antal personer med mer än en halvtimmes restid som fått en restidsförändring på minst en och en halv minut. Restiderna till regionala centrum har minskat för ca 141 000 personer och ökat för ca 33 000 personer.

Tillgängligheten till kollektivtrafik är störst i storstäder, större städer och dess förorter. Cirka 73 procent av befolkningen bor inom 1 000 meter från en busshållplats som trafikeras av kollektivtrafiken och ungefär 68 procent inom 5 kilometer från en järnvägsstation. Inga större förändringar har skett mellan 2014 och 2015. Den statistik som sammanställs i Trafikanalys uppföljning av de transportpolitiska målen saknar i vissa fall uppgifter uppdelade efter kön. Det gäller bl.a. redovisning av restider och av tillgängligheten till kollektivtrafik.

Inom två timmars restid med bil når i stort sett hela befolkningen (99,7 procent) en flygplats med linjetrafik och inom en timme når fortfarande nära 95 procent av befolkningen en flygplats. Om man ser enbart till de 10 flygplatser som ägs av Swedavia AB, är täckningen sämre. Ungefär halva Sveriges befolkning kan nå en Swedavia-flygplats inom en timme. Med en restid på två timmar får Swedavia AB:s flygplatser betydligt bättre täckning med drygt 80 procent av befolkningen.

Den 26 mars 2009 gav regeringen Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) i uppdrag att med utgångspunkt i tidigare utredningar genomföra en uppdaterad analys rörande ordningen med högsprisreglering och Gotlandstillägg. Den 15 september 2009 redovisade Tillväxtanalys uppdraget i rapporten Gotlandstillägget – en otidsenlig reglering? (dnr N2009/07112/MRT). I

rapporten föreslog Tillväxtanalys att det statliga bemyndigandet om utjämning av taxor för vissa lastbilstransporter skulle upphöra att gälla den 1 januari 2015. Regeringens bedömning är att systemet med högstprisreglering och Gotlandstillägg är otidsenligt och problematiskt. Dock finns det alltjämt osäkerheter gällande vad effekterna av ett avskaffande skulle bli och därmed vilka eventuella kompensatoriska åtgärder som skulle kunna vara motiverade i samband med ett avskaffande. En fortsatt hantering av frågan skulle kräva att ytterligare beredningsunderlag tas fram och Tillväxtanalys rapport har därför lagts till handlingarna utan ytterligare åtgärd.

Interregional tillgänglighet

För att säkerställa en tillfredsställande tillgänglighet i kollektivtrafiken mellan regioner tecknar Trafikverket avtal om kompletterande trafik, utifrån åtta kriterier. De åtta kriterierna är tillgänglighet till respektive från Stockholm, internationella resor, storstäder, region- eller universitetssjukhus, universitet- och högskoleorter, andra större städer samt besöksnäring.

Av Sveriges 290 kommuner har 92 en god tillgänglighet enligt Trafikverkets alla kriterier. Det är en ökning från 88 kommuner 2014. Däremot når 20 kommuner inte upp till de krav som ställs för en god tillgänglighet enligt någon av kriterierna under 2015, vilket är en försämring från 16 stycken 2014. Under 2015 uppfyller 198 kommuner alla Trafikverkets kriterier för acceptabel tillgänglighet, jämfört med 2014 då 197 kommuner uppfyllde alla kriterier.

Internationell tillgänglighet

För tillgänglighetskriteriet för internationella resor uppfyller 129 kommuner kraven för god tillgänglighet 2015. Medan ytterligare 100 kommuner har acceptabel tillgänglighet, är det 61 kommuner som inte når upp till den lägre nivån på tillgänglighet för internationella resor enligt Trafikverkets kriterium.

Generellt gäller att det är lättare att nå ut från Sverige än att ta sig till Sverige för en endagsförrättning. Antalet utrikes direktdestinationer från svenska flygplatser har ökat 2015 till 323 destinationer, jämfört med 320 destinationer 2014. Ökningen har skett på Landvetter, Bromma, Luleå samt på Kirunas flygplats. En minskning har dock skett på Arlanda flygplats. För övriga flygplatser har antalet utrikes direktdestinationer varit relativt oförändrat.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1315/2013 av den 11 december 2013 om unionens riktlinjer för utbyggnad av det trans-europeiska transportnätet och upphävande av beslut nr 661/2010/EU fastställer att transportnätet består av ett stomnät och ett övergripande nät som ska vara färdigt till 2030 respektive 2050. Sverige lever väl upp till flera av de tekniska krav som ställs i förordningen. Inom TEN-T definieras nio stomnätskorridorer och under 2015 godkände EU:s medlemsländer arbetsplanerna för respektive korridor.

Inom ramen för TEN-T finns möjlighet att via Fonden för ett sammanlänkat Europa (CEF) ansöka om medfinansiering för studier och byggande. Fondens andra utlysning öppnade hösten 2015 och regeringen tillstyrkte 38 ansökningar för transport- och infrastrukturprojekt som sedan skickades in till Europeiska kommissionen för utvärdering.

Ett jämställt samhälle

Jämställdhet ska genomsyra transportpolitiken. Regeringen redovisar, med ett undantag, i denna

budgetproposition uppgifter avseende kvinnor och män under respektive avsnitt i stället för under ett särskilt område. Undantaget är representationen i styrelser och ledningsgrupper som följer här.

Myndigheterna inom transportområdet har, i genomsnitt, lika många kvinnor som män i styrelserna. Transportstyrelsen och Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) klarar inte målet om minst 40 procent av vardera kön eftersom det endast är 33 procent män i Transportstyrelsens styrelse och 38 procent kvinnor i VTI:s styrelse. På regional och kommunal nivå understiger representationen av kvinnor 40 procent i genomsnitt.

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

Trafiksäkerhet

Enligt hänsynsmålet ska transportsystemets utformning, funktion och användning anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt.

Tabell 3.3 Omkomna per trafikslag

ÅR	Vägtrafik (exkl. suicider)			Bantrafik (exkl. suicider)			Fritidssjöfart			Sjöfart	Luftfart linjeflyg ²	Luftfart allmänflyg ²
	K	M	Tot	K	M	Tot	K	M	Tot	Totalt ¹		
2009	92	266	358	40	51	91			34	40	0	3
2010	67	199	266	29	95	124			29	29	0	2
2011	78	241	319	29	64	93	3	37	40	43	0	3
2012	67	218	285	31	86	117	1	22	23	25	0	12
2013	65	195	260	43	74	117	6	30	36	40	0	5
2014	79	191	270	35	80	115	0	23	23	27	0	1
2015	58	207	265	27	89	116	0	23	23	27	0	6

¹ För sjöfart saknas könsuppdelad statistik.

² För flyg saknas könsuppdelad statistik.

Källa: Trafikanalys.

Inom vägtransportområdet är preciseringen av målet för perioden 2007–2020 att antalet döda ska halveras och antalet allvarligt skadade minskas med en fjärdedel. Det motsvarar att högst 220 personer ska omkomma och högst 4 122 skadas allvarligt 2020.

Under 2015 omkom 265 personer i vägtrafikolyckor (207 män och 58 kvinnor), vilket är på ungefär samma nivå som de två åren innan. Förbättringstakten för vägtrafiksäkerheten tycks ha avtagit de senaste åren och Trafikverket beskriver i prognoser att målet om max 220 omkomna till 2020 inte kommer att nås om inte ytterligare åtgärder vidtas. Antalet allvarligt skadade sjönk något 2015 men gällande utvecklingstakt bedöms inte leda till att målet nås. Största enskilda trafikantgrupp som blir allvarligt skadad är cyklister.

Antal barn 0–17 år som omkom i vägtrafiken under 2015 var 16, vilket är i nivå med de tre åren innan.

Utvecklingen de senaste tio åren har varit att biltrafiken blivit säkrare i snabbare takt än säkerheten för oskyddade trafikanter (fotgängare, cyklister, mopedister och motorcyklister). De oskyddade trafikanternas andel av de omkomna har gått från 35 till 49 procent mellan 2005 och 2014. Under 2015 avstannade dock denna utveckling något.

Inom bantrafiken ska antalet omkomna och allvarligt skadade minska fortlöpande. Antalet omkomna vid olyckshändelser inom bantrafiken minskade under 2015 jämfört med 2014, från 32 till 18 personer. Däremot ökade antalet självmord inom bantrafiken från 82 till 98 vilket innebär att totalt antal omkomna ligger på ungefär samma nivå.

Av de 18 personerna som omkom i olyckshändelser inom bantrafiken under 2015 för-olyckades 14 vid järnvägen, ingen vid spårvägarna och 4 i tunnelbanan. Av de omkomna var 15 män och 3 kvinnor, två av de omkomna var barn (under 18 år). Män dominerar i antal bland både skadade och omkomna i bantrafikolyckorna samt bland självmorden i bantrafiken.

Preciseringen av målet för sjöfarten är att antalet omkomna inom yrkessjöfarten och

fritidsbåttrafiken ska minska fortlöpande och antalet allvarligt skadade halveras mellan 2007 och 2020. Inom yrkessjöfarten omkom fyra personer under 2015 och inom fritidsbåttrafiken 23 personer. Detta var exakt samma antal som året innan, men trenden över tid är att antalet omkomna inom såväl yrkessjöfarten som fritidsbåttrafiken minskar. Samtliga omkomna 2015 inom sjöfarten var män.

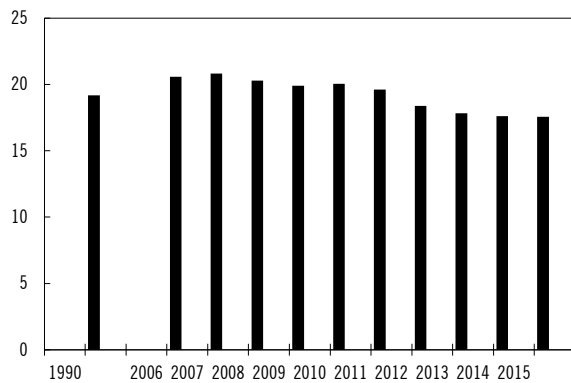
Enligt preciseringen av målet ska antalet omkomna och allvarligt skadade inom luftfartsområdet minska fortlöpande. Antalet omkomna inom lufttransport under 2015 var sex personer, mot en enda året innan. Antal allvarligt skadade uppgick till två personer 2015, en minskning från sex personer från året innan och det lägsta antalet under den senaste tioårsperioden. Samtliga omkomna och allvarligt skadade var inom privat-, segel- och skärmflyg. Trenden över tid är att antalet omkomna och allvarligt skadade minskar.

Begränsad klimatpåverkan

Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter svarar för ca hälften av de utsläpp som omfattas av det nationella målet till 2020 och utgör ca en tredjedel av de samlade växthusgasutsläppen i Sverige. Utsläpp från vägtrafiken dominerar. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter har minskat under flera år men preliminära beräkningar tyder på att minskningen har avstannat under 2015. Den avstannande utsläppsminskningen kan delvis förklaras av ökad trafik på vägnätet. Liksom tidigare år fortsätter energieffektiviteten hos nya personbilar att förbättras och andelen förnybar energi i vägtransportsektorn att öka. Sjöfarten står för en liten andel av de inrikes transporterna. De senaste åren har dock ett intensivt arbete bedrivits avseende energieffektivisering och en utveckling med nya bränslen. Jämfört med 1990 har utsläppen från inrikes transporter exklusive militära transporter som helhet minskat med cirka 8 procent.

Diagram 3.2 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

Anm: Observera att värden för 2015 endast är preliminära prognoser och beräkningar.

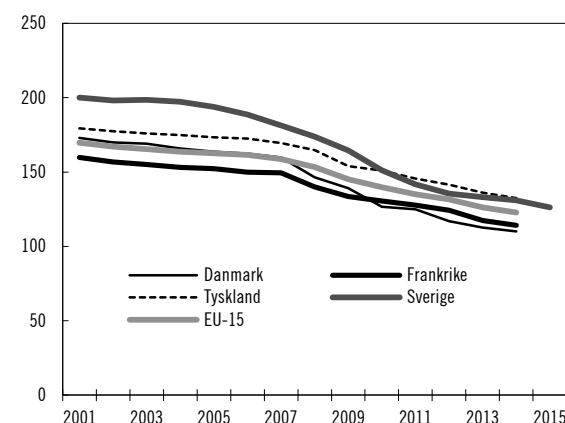
Under 2015 skedde inga större förändringar av energieffektiviteten i transportsystemet. Över en längre tidsperiod finns en långsam förbättring för persontransporter på väg. Den tidigare förbättringen för inrikes luftfart har avstannat.

EU-krav på högsta tillåtna nivå för koldioxidutsläpp från personbilar och lätta lastbilar, tillsammans med nationella styrmedel, gör att de genomsnittliga koldioxidutsläppen från nya personbilar fortsätter att sjunka. Utsläppen från tunga lastbilar fortsätter långsamt att minska, men de ligger fortfarande drygt 20 procent över nivån 1990.

Trafikverkets prognoser pekar på en fortsatt ökning av trafiken framöver men utsläppen bedöms, tack vare beslutade åtgärder och styrmedel, kunna minska något fram till 2030.

Diagram 3.3 Nya personbilers CO₂-utsläpp

Koldioxidutsläpp (g/km)

Källa: Europeiska miljöbyrån, (European Environment Agency, EEA). Data för 2015 Trafikverkets bearbetning från trafikregistret.

Utsläppen från internationell luftfart och sjöfart ingår inte det nationella målet. Enligt preliminära utsläppsberäkningar är de i stort sett oförändrade sedan 2014.

Under 2015 ökade andelen förnybar energi inom vägtransportsektorn från 11 procent till 14 procent. Ökningen beror till största delen på ökad inblandning av HVO (hydrerade vegetabiliska oljor) i diesel. Andelen förnybar energi i hela transportsektorn utgjorde under 2015 preliminärt 23,4 procent med förnybarhetsdirektivets beräkningsmetod. Direktivets mål är att varje medlemsstat ska uppnå minst 10 procent förnybar energi i transportsektorn till 2020.

Antalet nyregistrerade supermiljöbilar under 2015 var 8 700 stycken, vilket nästan är en fördubbling jämfört med 2014. Av supermiljöbilarna var cirka två tredjedelar laddhybrider och resten rena elbilar. Andelen miljöbilar i nybilsförsäljningen utgjorde ca 17 procent under året, vilket är en oförändrad andel jämfört 2014.

Frisk luft

Utvecklingen för miljö kvalitetsmålet Frisk luft är i huvudsak positiv, men målet bedöms inte kunna nås med beslutade och planerade åtgärder. För transportsektorn handlar det primärt om att utsläppen av kväveoxider och partiklar fortsatt beräknas vara för höga i stadsmiljö.

Utsläppen av kväveoxider från vägtrafiken sjunker stadigt, om än långsammare än tidigare, och har enligt preliminära beräkningar minskat med 7 procent under 2015 och med 69 procent sedan 1990. Framför allt är det renare tunga lastbilar som bidrar till minskningen. Personbilarnas utsläpp ökar som ett resultat av fler dieseldrivna bilar som inte har så effektiv rening av kväveoxider.

För att minska halterna av PM10 vidtas åtgärder på såväl statlig som kommunal nivå. Lokala dubbdäcksförbud på vissa gator, dammbindningsprogram och sänkta hastighetsgränser har bidragit till att sänka halterna av PM10.

Från och med den 1 januari 2015 är Östersjön och delar av Nordsjön samt Engelska kanalen ett svavelkontrollområde (SECA) vilket lett till lägre utsläpp av svaveldioxid från internationell sjöfart under 2015.

Buller

Tendensen fortsätter att allt fler människor blir utsatta för buller. Det är alltjämt ökat trafikarbete, ökad inflyttning till städerna och ökat byggande av bostäder i bullerutsatta miljöer som är de främst bidragande orsakerna till ökningen. Det uppskattas att över två miljoner människor bedöms vara utsatta för buller i sin bostadsmiljö. Bullernivåerna i dessa områden överskrider riktvärdet 55 dBA ekvivalent ljudnivå utomhus. Detta orsakas i huvudsak av buller från väg- och/eller järnvägstrafik.

Höga bullernivåer medför negativa effekter på hälsa och välbefinnande och trafikbuller kan i värsta fall bidra till bl.a. hjärtinfarkt och stroke. Hälsoriskerna ökar väsentligt vid samtidig exponering för buller och vibrationer. Minskad bullerexponering ger därför betydande hälsovinster. Under 2015 har bulleravskärmande åtgärder genomförts vid bostäder längs statliga vägar för ca 1 950 personer som före åtgärden var utsatta för vägtrafikbuller över riktvärden för buller inomhus eller utomhus. Längs de statliga järnvägarna genomfördes åtgärder för ca 1 330 personer under 2015. Dessa personer var före åtgärd utsatta för bullernivåer över riktvärden inomhus eller utomhus. Trafikverket betalade under året även ut bidrag till miljöåtgärder längs kommunala vägar. Genom dessa åtgärder beräknas ca 300 boende blivit bullerskyddade. Av de 3 300 personer som fått åtgärder längs statliga vägar och järnvägar under 2015 var 1 600 personer utsatta för bullernivåer mer än 10 dBA högre än riktvärdet för buller inomhus. Förutom bullerskydd arbetar Trafikverket även med åtgärder vid planering av bebyggelse och källbuller. Regeringen har under året beslutat om riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid byggande av bostäder samt vid prövning av tillstånd för flygplatser enligt miljöbalken, se förordningen (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader.

Landskap

Transportinfrastruktur och trafik har en omfattande negativ påverkan på landskapets natur- och kulturvärden, såsom ekologiska funktioner, biologisk mångfald, naturresurser och kulturhistoria. Påverkan består av bl.a. intrång, barriärer, fragmentering, biologisk utarmning, torr-

läggning av våtmarker, omledning av vattendrag, spridning av invasiva främmande arter samt störning och förorening. Landskapsanpassad infrastruktur bevarar och stärker ekosystemtjänster, biologisk mångfald och kulturmiljöer. Andelen landskapsanpassade statliga vägar och järnvägar är låg och nettoutvecklingen är sammantaget negativ. Exempel på detta är en minskning av artrika miljöer, ett minskat omhändertagande av värdefulla kulturmiljöer och alléer samt ökade barriäreffekter.

Drygt 51 000 trafikolyckor med vilt och ren har polisrapporterats under 2015, varav 72 olyckor med örn. För flera djurarter har antalet olyckor ökat markant under flera år. Trafikverket arbetar fortlöpande med att åtgärda väg- och järnvägssträckor som har brister, men åtgärdstakten är låg i förhållande till identifierade problem. Under 2015 har inga faunapassager för klövdjur byggts.

Trafikverket har genomfört flera forskningsprojekt för utveckling av landskapsanalyser i regional skala, med huvudsaklig inriktning på strategisk, eller mycket tidig, planering. Metoden som används är s.k. landskapskaraktäranalys (LKA). LKA är en process vars resultat kan vara en del av beslutsunderlaget inför strategisk/tidig planering.

3.4.3 Regeringens behandling av riksdagens tillkännagivanden

Nulägesanalys av tillgängligheten för fordonsbesiktning

Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att den ska låta utreda hur utförsäljningen av AB Svensk Bilprovnings besiktningstationer har påverkat priser och tillgänglighet på fordonsbesiktningmarknaden samt menade även att någon ytterligare försäljning av bolagets besiktningstationer inte borde göras förrän den aktuella utredningen är färdigställd och behandlad (bet. 2013/14:TU13, rskr. 2013/14:302).

Den 20 augusti 2015 uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att redovisa en nulägesanalys av tillgängligheten till fordonsbesiktning i hela landet. I uppdraget ingick att redovisa tillgängligheten till fordonsbesiktning i landets glesbygdsområden och till besiktning av tunga fordon samt om tillgängligheten har förändrats efter omregleringen av fordonsbesiktningmarknaden 2010.

Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) den 27 maj 2016. I rapporten konstaterar Transportstyrelsen att den geografiska tillgängligheten har ökat sedan omregleringen 2010. Tillgängligheten har ökat i hela landet även om ökningen är större i de tätare befolkade delarna. Ökningen har även varit större för lätta än för tunga fordon. Sammantaget ser inte Transportstyrelsen i dagsläget någon oro vad gäller tillgänglighet till fordonsbesiktning.

Staten förvaltar i dag aktierna i AB Svensk Bilprovning. Med detta är det aktuella tillkännagivandet färdigbehandlat.

Järnvägspolitiska frågor – kapacitetstilldelning och trafikledning, samt statistik

Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att den skyndsamt ska utreda hur kapacitetstilldelningen och trafikledningen inom järnvägssystemet skulle kunna bli mer effektiva (bet. 2013/14:TU:19, rskr. 2013/14:372). Genom samma betänkande riktades även ett tillkännagivande till regeringen om att utreda hur tillgången på tillförlitlig och offentlig statistik över punktlighet kan säkerställas, liksom möjligheterna att offentliggöra statistik över resande.

Regeringen gav den 8 maj 2013 en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av järnvägens organisation. I uppdraget har ingått att analysera frågor om kapacitetstilldelning, trafikledning och statistik och frågorna behandlas i utredningens slutbetänkande En annan tågordning – bortom järnvägsknuten (SOU 2015:110). Utredningens analys och slutsatser tar fasta på problematiken kring de berörda frågorna och ger förslag på hur de kan adresseras. Med detta är de aktuella tillkännagivandena färdigbehandlade. Det är emellertid viktigt att framhålla att kapacitetstilldelning, trafikledning, och statistik är viktiga frågor som regeringen kommer att arbeta vidare med även i framtiden.

Vid samma tillfälle riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen gällande underhåll av statens järnvägsinfrastruktur. Detta tillkännagivande bereds vidare i Regeringskansliet.

Dokumentation ombord på fordon

I samband med riksdagens behandling av regeringens proposition om införande av sanktionsavgifter vid överträdelse mot reglerna om cabotage tillkännagav riksdagen för regeringen sin mening att det bör införas krav på att medföra internationella frakthandlingar i last-

bilar under färd (prop. 2013/14:234, bet. 2014/15:TU2, rskr. 2014/15:24). I det sammanhanget framförde utskottet att det finns ett behov av att EU-reglerna förtydligas så att det framgår att det ska ställas krav i medlemsstaterna på att frakthandlingar alltid måste finnas med i lastbilshytterna.

Av artikel 8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1072/2009 av den 21 oktober 2009 om gemensamma regler för tillträde till den internationella marknaden för godstransporter på väg framgår vilka bevis som ett transportföretag ska kunna uppvisa i samband med kontroller av cabotagetransporter. Europeiska kommissionen har dock i olika sammanhang framhållit att den aktuella förordningen inte ställer några särskilda krav på hur aktuella handlingar ska förvaras och att det därmed räcker att de t.ex. hålls tillgängliga i transportföretagens lokaler. Kommissionen har aviserat att den för närvarande arbetar med en översyn av ett stort antal bestämmelser som rör vägtransportområdet. Mot den bakgrunden uppdrog regeringen den 1 oktober 2015 åt Transportstyrelsen att överväga olika alternativ för hur EU:s regler kan ändras så att krav på dokumentation ska kunna ställas direkt i samband med vägkontroller av godstrafik.

I samband med en riktlinjedebatt om vägtransportens sociala aspekter vid ministerrådet för transport, telekom och energi den 10 december 2015 framförde Sverige att det bör bli obligatoriskt att ha bevis i fordonet på vilket slags transport det handlar om.

Den 26 juni 2016 lämnade Transportstyrelsen en slutredovisning av den aktuella frågan (N2016/02111/MRT). Transportstyrelsen redogör där för hittillsvarande insatser och att man aktivt kommer att bistå Regeringskansliet med underlag i arbetet med att driva Sveriges position i frågan.

Regeringen anser därmed att riksdagens tillkännagivande är färdigbehandlat. Regeringen avser att inom EU fortsätta driva frågan att det ska vara obligatoriskt att ha bevis i fordonet på vilket slags transport det handlar om.

En strategi för luftfarten

Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att den ska ta fram en strategi för luftfarten (bet. 2014/15:TU7, rskr. 2014/15:144). Regeringskansliet arbetar med att ta fram en svensk flygstrategi; en vision för flygets roll i transport-

systemet både på kort och på lång sikt. Utgångspunkten för arbetet har varit de transportpolitiska målen och regeringens mål om EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Flygstrategin ska bidra till att tydliggöra flygets roll som en del i transportsystemet och till att göra Sverige till ett mer hållbart samhälle – både socialt, miljömässigt och ekonomiskt.

Regeringen uppdrog den 5 november 2015 åt Trafikanalys att ta fram underlag till en flygstrategi. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) den 15 mars 2016, och består av fakta- och nulägesbeskrivningar samt information och statistik om flygets roll och funktion i transportsystemet. Två möten med ett femtiotal externa aktörer har också hållits för att diskutera strategins syfte och innehåll, vilket följdes av möjligheten att ge skriftliga inspel från aktörerna.

Fokusområden i arbetet under de externa mötena har varit tillgänglighet inklusive flygplatser, en utveckling av Arlanda som nav, miljö-, energi- och klimatfrågor, sociala villkor, forskning, utveckling och innovationer, främjandearbete, konkurrenskraft och sysselsättning samt flygsäkerhet och regelverk. Avsikten är att flygstrategin ska beslutas under hösten 2016.

Översyn av Transportstyrelsens avgifter

Riksdagen har riktat två tillkännagivanden till regeringen som rör Transportstyrelsens avgifter. Den 25 mars 2015 beslutade riksdagen ett tillkännagivande om att se över möjligheterna för flygbranschen att bära kostnaderna för tillsyn (bet. 2014/15:TU7, mom. 5, rskr. 2014/15:144). Den 15 december 2015 beslutade riksdagen ett tillkännagivande om att regeringen bör genomföra en generell översyn av Transportstyrelsens tillsynsavgifter med incitament till att nå ökad effektivitet (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:TU1, mom.2, rskr. 2015/16:98). Hanteringen av dessa båda tillkännagivanden behandlas i avsnitt 3.6.12 anslaget 1:12 *Transportstyrelsen*.

Åtgärder för ökat resande med kollektivtrafik

Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att staten har en roll att bidra till att skapa rätt förutsättningar för att branschens mål om en fördubblad kollektivtrafik ska kunna nås (bet. 2014/15:TU13, rskr. 2014/15:207).

Kollektivtrafik är i huvudsak ett kommunalt och regionalt ansvarsområde. Det är dock enligt regeringen viktigt att staten bidrar aktivt till att

förbättra förutsättningarna för personer att resa med kollektivtrafiken. Regeringen har flera möjligheter till åtgärder som kan förbättra förutsättningarna för kollektivt resande och bidra till att uppnå branschens mål. Framför allt genom att förbättra transportinfrastrukturen och genom att ha bra regler som styr förhållandena på transportområdet. En översyn av regelverket för kollektivtrafiken kommer att göras i och med att EU:s fjärde järnvägspaket ska genomföras, vilket innebär möjlighet till att genomföra förbättringar av regelverket. Det är också angeläget att samhällsplaneringen generellt i ökad utsträckning främjar en samhällsstruktur med goda möjligheter att resa kollektivt, till fots eller med cykel. Regeringen stöder en sådan utveckling genom bl.a. det ramverk för stadsmiljöavtal med fokus på hållbara transporter i städer 2015–2018. Regeringen ser behov av att återkomma med ytterligare satsningar på transportinfrastruktur, förbättringar av regelverk och främjande av hållbar och god samhällsplanering framöver.

3.4.4 Analys och slutsatser

Övergripande mål

Utvecklingen i förhållande till det övergripande transportpolitiska målet om en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet har inte förändrats i någon större utsträckning jämfört med tidigare år. Generellt sett bedöms transporterna bära sina samhällsekonomiska kostnader i en ökad utsträckning jämfört med föregående år. Tillgängligheten har förbättrats något i regioner och kommuner som redan har en relativt god tillgänglighet, men minskat något i mer glest befolkade regioner.

Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter var oförändrade under 2015 och kan förklaras med ökade trafikvolymerna. Andelen förnybar energi i transportsystemet fortsätter dock att öka. Trafiksäkerheten utvecklas positivt för flera trafikslag, men frågan är om förbättringstakten är tillräcklig för att nå målen. Trots bullerskyddsåtgärder ökar antalet bullerutsatta människor. Landskapets ekologiska funktioner har fortsatt att försämrats bl.a. på grund av statlig infrastruktur.

Nedan görs i tabellform en bedömning per precisering av funktions- och hänsynsmålen.

Tabell 3.4 Samlad bedömning för transportområdet

Funktionsmål	Analys	Trend ¹
Medborgarnas resor förbättras genom ökad tillförlitlighet, trygghet och bekvämlighet.	Tillförlitligheten i transportsystemet har utvecklats åt delvis olika håll i olika trafikslag, i storstad och landsbygd, och mellan väg- och järnvägstrafik. Upplevelser av trygghet i trafiksystemen har förbättrats på några års sikt. Inga större förändringar av bekvämlighet har uppmätts under det senaste året, men sett över en längre period har vägkvaliteten förbättrats.	Oförändrat
Kvaliteten för näringslivets transporter förbättras och stärker den internationella konkurrenskraften.	Kvaliteten har inte förändrats på något avgörande sätt sedan målen antogs. Positiva inslag finns, t.ex. minskar totalstoppen i vägtrafiken och vägarnas bärighet förbättras. Godstågens punktlighet är ungefär densamma som under 2014.	Oförändrat
Tillgängligheten förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder.	Lokal och regional tillgänglighet har förbättrats något för befolkningen i storstadsregioner samtidigt som den försämrats för glesbygdsbefolkningen.	Oförändrat
Arbetsformerna, genomförandet och resultaten av transportpolitiken medverkar till ett jämställt samhälle.	Inom transportmyndigheterna har utvecklingen gått mot en jämn könsrepresentation inom ledande befattningar, men det är ännu stora skillnader i hur män och kvinnor använder transportsystemet.	Oförändrat
Transportsystemet utformas så att det är användbart för personer med funktionsnedsättning.	Tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning har förbättrats och under 2015 ökade takten i arbetet med att tillgänglighetsanpassa stationer och hållplatser inom det s.k. prioriterade nätet.	Positiv
Barns möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet och vistas i trafikmiljöer ökar.	Över tid har barns självständiga resande minskat vilket delvis kan förklaras av att transportsystemet bedöms ha varit för osäkert för barn att vistas i på egen hand.	Oförändrat
Förutsättningarna för att välja kollektivtrafik, gång och cykel förbättras.	En sammanvägning av kollektivtrafik, gång och cykel pekar på förbättrade förutsättningar att välja dem.	Positiv
Hänsynsmål	Analys	Trend ¹
Antalet omkomna inom vägtransportområdet halveras och antalet allvarligt skadade minskar med en fjärdedel mellan 2007 och 2020.	Historiskt låga siffror, och färre omkomna 2015 jämfört med 2014. Förbättringstakten för vägtrafiksäkerheten tycks dock ha avtagit de senaste åren och målet om max 220 omkomna till 2020 bedöms svårt att nå.	Positiv
Antalet omkomna inom yrkessjöfarten och fritidsbåttrafiken minskar fortlöpande och antalet allvarligt skadade halveras mellan 2007 och 2020.	Antal omkomna 2015 var lika många som 2014, men trenden över tid är att antalet omkomna inom såväl yrkessjöfart som fritidsbåttrafiken minskar.	Positiv
Antalet omkomna och allvarligt skadade inom järnvägstransportområdet minskar fortlöpande.	Höga dödstal i olyckor och ökat antal självmord 2015 ger en övergripande bedömning att utvecklingen inte sker i fas med preciseringens intentioner.	Negativ
Antalet omkomna och allvarligt skadade inom luftfartsområdet minskar fortlöpande.	Antal omkomna ökar något 2015, antal allvarligt skadade minskar. Trenden över tid är att antalet omkomna inom luftfarten minskar.	Positiv
Transportsektorn bidrar till att miljö kvalitetsmålet begränsad klimatpåverkan nås genom en stegvis ökad energieffektivitet i transportsystemet och ett brutet fossilberoende. År 2030 bör Sverige ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen.	Preliminära beräkningar tyder på att utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter var oförändrade under 2015. Andelen förnybar energi i transportsystemet fortsätter dock att öka. Under 2015 skedde inga större förändringar av energieffektiviteten i transportsystemet. Över en längre tidsperiod finns en långsam förbättring för persontransporter på väg.	Positiv
Transportsektorn bidrar till att det övergripande generationsmålet för miljö och övriga miljö kvalitetsmål nås samt till ökad hälsa. Prioritet ges till de miljöpolitiska mål där transportsystemets utveckling är av stor betydelse för möjligheterna att nå uppsatta mål.	Utvecklingen när det gäller transportsystemets påverkan på övriga miljö kvalitetsmål är blandad. Fler personer beräknas utsättas för bullernivåer över riktvärdena. Luftkvaliteten i tätorterna har avsevärt förbättrats i jämförelse med 80- och 90-talet, men miljö kvalitetsnormerna för kvävedioxid och partiklar överskrids i ett antal gaturum. Åtgärdstakten i arbetet med att minska infrastrukturens negativa effekter på landskapets ekologiska funktioner, biologisk mångfald, naturresurser och kulturvärden är fortsatt låg i förhållande till identifierade behov.	Oförändrat

¹ Redovisningen av trenden som oförändrat, positivt eller negativt i tabellen ovan innebär en jämförelse med 2009 och inte med föregående år.

Redovisning av nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025

Enligt riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition *Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem* uppgick den trafikslagsövergripande statliga ramen för planeringsperioden 2014–2025 till 522 miljarder kronor i 2013 års prisnivå (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119) och budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Den totala statliga finansieringsramen fördelades enligt riksdagens beslut på följande sätt:

- 155 miljarder kronor till drift och underhåll av statliga vägar inklusive bärighet, tjälsäkring och rekonstruktion av vägar och statlig medfinansiering till enskilda vägar.
- 86 miljarder kronor till drift och underhåll av det statliga järnvägsnätet.
- 281 miljarder kronor till den statliga ramen för utveckling av transportsystemet, som ska gå till åtgärder för statliga vägar och till åtgärder för det statliga järnvägsnätet, räntor och amorteringar m.m.

I beslut om fastställelse av nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025, beslut om byggstarter 2014–2016, beslut om förberedelse för byggstarter 2017–2019 samt fastställelse av definitiva ekonomiska ramar för trafikslagsövergripande länsplaner för regional transportinfrastruktur för perioden 2014–2025 den 3 april

2014 (dnr N2014/01779/TE, m.fl.) beslutade regeringen att den statliga ramen för utveckling av transportsystemet på 281 miljarder kronor skulle delas upp en del för utveckling av transportsystemet på nationell nivå på 246,1 miljarder kronor och en del på 34,9 miljarder kronor för länsplaner för regional transportinfrastruktur.

Den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 innehåller ett antal investeringar som delvis finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatte- eller avgiftsintäkter finansieras genom lån. Riksdagen beslutade med anledning av propositionen *Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem* att planeringsramen för dessa investeringar för perioden 2010–2025 ska uppgå till 53 miljarder kronor i 2013 års prisnivå (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119). Denna planeringsram utgör ett komplement till den statliga planeringsram för infrastrukturåtgärder för samma period på 522 miljarder kronor i 2013 års prisnivå som riksdagen tidigare har beslutat om.

Tabell 3.5 nedan redovisar en uppföljning av utfall 2015 enligt de ekonomiska ramar som riksdagen beslutat om, inklusive beslut med anledning av höständringsbudgeten för 2014 (prop. 2014/15:2, bet. 2014/15:FiU11, rskr. 2014/15:37) och budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Tabell 3.5 Uppföljning av den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportinfrastruktur samt länsplanerna för regional transportinfrastruktur för perioden 2014–2025

Miljoner kronor

	Ram statliga medel 2014–2025	Utfall 2015	Utfall 2014– 2025
Statlig ram (anslag och lån) för planperioden 2014–2025	522 000	40 043	80 198
<i>Utveckling av transportsystemet</i>			
Större investeringar i nationell plan (över 50 mnkr)	158 157	10 596	21 629
Väginvesteringar	44 778	2 385	6 487
Järnvägsinvesteringar	112 000	8 136	15 038
Sjöfartsinvesteringar	1 129	74	104
Luftfartsinvesteringar	250	0	0
Övriga investeringar (mindre än 50 mnkr)	31 443	2 277	4 017
Investeringar i regional plan	35 385	2 981	5 901
Övrig utveckling	19 135	1 769	3 532
Räntor och återbetalning av lån	34 440	1 758	3 477
Summa Utveckling av transportsystemet	278 560¹	19 375	38 556
<i>Drift, underhåll och bärighet</i>			
Drift och underhåll vägar	125 800	10 085	20 231
Bärighet vägar	15 330	1 762	3 509
Bidrag till enskilda vägar	13 400	1 078	2 170
Drift och underhåll järnväg	85 945	7 425	15 279
Forskning och innovation	2 125	142	307
Summa Drift, underhåll och bärighet	242 600²	20 591	41 497
Ersättning avseende icke statliga flygplatser	840	77	145
<i>Finansiering</i>			
Anslag	514 460	39 499	77 961
Lån i Riksgäldskontoret	7 540	544	2 237
Summa Finansiering	522 000	40 043	80 198
Investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt som delvis kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller vägavgifter	53 000	1 629	3 322
<i>Finansiering</i>			
Lån i Riksgäldskontoret, trängselskatt och avgifter	53 000	1 629	3 322
Totalram för planeringsperioden 2014–2025	575 000	41 859	83 520

¹ Den ram för utveckling av transportsystemet som redovisas i tabellen är inklusive riksdagens beslut med anledning av höständringsbudgeten för 2014 och budgetpropositionen för 2015, då riksdagen beslutade om en permanent överföring av totalt 1 600 000 tkr från anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* till anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* och exklusive Ersättning avseende icke statliga flygplatser. Ersättning avseende icke statliga flygplatser redovisas separat i tabellen, men ingår i den ekonomiska ramen för utveckling av transportsystemet.

² Den totala ram för drift, underhåll och bärighet som redovisas i tabellen är inklusive riksdagens beslut med anledning av höständringsbudgeten för 2014 och budgetpropositionen för 2015, då riksdagen beslutade om en permanent överföring av totalt 1 600 000 tkr från anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* till anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*.

Utöver de ekonomiska ramar enligt nationell plan som redovisas i tabell 3.5 har riksdagen i och med budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86) samt propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99, bet 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255) enligt regeringens förslag beslutat om tillkommande ekonomiska ramar för insatser för förbättrade stadsmiljöer i form av statlig medfinansiering till lokala och regionala investeringar i kollektivtrafik i tätort (500 miljoner kronor för 2015) samt en tillfällig ökning av medlen till drift och underhåll i järnvägsinfrastrukturen (620 miljoner kronor för 2015). Utfallet för motsvarande åtgärder ingår i tabell 3.5.

Utöver utfall enligt tabell 3.5 har Trafikverket för 2015 också tagit emot 1 737 miljoner kronor i medfinansiering av statlig infrastruktur från avtalsparter (dnr N2016/01505/TIF). Av mottagen medfinansiering kommer 1 012 miljoner kronor från kommuner och landsting. Trafikverket har för 2015 därutöver tagit emot 448 miljoner kronor från kommunsektorn i form av räntefria lån, s.k. förskottering till byggande av väg- och järnvägsinvesteringar och återbetalat 249 miljoner kronor. Utfallet innefattar alla åtgärder som ingår i den nationella planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 och de trafikslagsövergripande länsplanerna för regional infrastruktur.

Om- och nybyggnadsåtgärder

Tabell 3.6 visar att den totala verksamhetsvolymen för om- och nybyggnadsåtgärder under 2015. Av tabellen framgår att åtgärder inom vägsystemet har minskat något avseende mellan 2014 och 2015 och åtgärder inom järnvägsystemet har ökat något för samma period. Totalt sett ligger volymen i nivå med föregående år (räknat i löpande priser).

Tabell 3.6 Verksamhetsvolym för om- och nybyggnadsåtgärder

Kostnader i miljoner kronor, löpande priser

	2013	2014	2015
Väg	9 607	8 595	7 122
Järnväg	9 892	10 133	12 166
Summa	19 499	18 728	19 288

I tabell 3.7 redovisas utfall i förhållande till nationell plan för områdena större namngivna investeringar, trimning och effektiviseringar samt miljöinvesteringar. Andel av plan redovisas i procent nedan och kan jämföras med att om samma mängd skulle förbrukas varje år över planperioden innebär det drygt 8 procent per år. Utfallet är och behöver dock inte vara linjärt över perioden.

För exempel på åtgärder som genomförts inom de olika områdena hänvisas till Trafik-

verkets årsredovisning för 2015. För information om Bärighet och tjälsäkring som redovisades i denna tabell i budgetpropositionen för 2016 hänvisas till tabell 3.7.

Tabell 3.7 Uppföljning av investeringsområden i nationell plan för perioden 2014–2025

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

	Större namngivna investeringar	Trimning och effektivisering	Miljöinvesteringar
Volym t.o.m. 2015	21 183	3 567	1 004
Plan 2014–2025	158 157	23 644	7 801
Andel av plan (%)	13	15	13

I tabell 3.8 nedan redovisas prognostiserad kostnad i förhållande till plan för större investeringsprojekt.

Tabell 3.8 Uppföljning och prognos för större investeringsobjekt i den föregående nationella planen för transportsystemet 2014–2025

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

Projekt	Väg – Järnväg	Byggstart	Öppnas för trafik	Total kostnad enl. plan inkl. ev. medfinansiering	Prognosticerad kostnad per 2015-12-31	Prognosticerad kostnad i förhållande till nationell plan (i procent)	Utfall t.o.m. 2015-12-31 Löpande pris (mkr)
Citybanan	J	2009	2017	19 556	19 806	101	18 621
E4 Förbifart Stockholm	V	2014/15	Prel 2024/25	31 471	31 641	101	3 553
Tomtebodå–Kallhäll, ökad kapacitet (Mälarbanan)	J	2011 (yttre delen)	2016 och efter 2021	13 904	13 904	100	4 456
E4 Tomtebodå–Haga södra (Norra station) ¹	V	2010	2019	710	662	93	582
ERTMS Utveckling	J	2008	2016	2 034	2 713	133	1 766
Hallandsås	V	Omstart 2003 (1992)	2015	11 855	11 770	99	11 687

¹ För objektet E4 Tomtebodå–Haga södra (Norra station) ingår bara statens kostnader i redovisningen, då statens andel utgör en liten del av objektets totala kostnad.

Av tabell 3.8 framgår att för fyra objekt ligger den prognostiserade kostnaden ungefär lika med plankostnaden, medan den prognostiserade kostnaden underskrids för ett objekt och överskrids för ett objekt. Minskningen i objekt E4 Tomtebodasödra (Norra station) beror enligt Trafikverket bl.a. på ett metodiskt arbete med risker så att riskreserven har kunnat reduceras samt en sänkning av projekteringskostnaderna i projektet. Överskridandet för *ERTMS Utveckling* är hänförligt till uppgradering till den av ERA (Europeiska järnvägsbyrån) rekommenderade releasenivån bl.a. för att säkra kapacitetskraven och kopplingen till grannländerna.

Objektet Hallandsås öppnade för trafik i december 2015.

Uppföljning av objekt som färdigställdes 2015

I tabell 3.9 respektive tabell 3.10 redovisas en kostnadsuppföljning för namngivna objekt i nationell plan samt objekt i länsplaner för regional infrastruktur med en slutkostnad över 50 miljoner kronor som färdigställdes under 2015.

Tabellerna innehåller även objekt som färdigställdes under oktober–december under 2014 då de inte redovisades föregående år. Objektet Falun, resecentrum som föregående år angavs skulle följas upp detta år kommer att följas upp under nästa år. Objektet E20 Trafikplats Almnäs som föregående år angavs skulle följas upp detta år utgår med anledning av att slutkostnaden understeg 50 miljoner kronor.

En jämförelse görs dels mellan beräknad kostnad enligt underlag till planbeslut² och verklig (slutlig) kostnad, dels mellan beräknad kostnad vid byggstart och verklig (slutlig) kostnad. I tabellerna framgår vilka objekt över 50 miljoner kronor som återfinns i de s.k. länsplanerna för regional infrastruktur, övriga objekt är namngivna objekt i nationell plan.

För att kunna jämföra kostnaderna mellan åren redovisas dessa i 2013 års priser. I tabell 3.9 redovisas en prisomräkning med det branschrelaterade index som Trafikverket använder. I tabell 3.10 redovisas en prisomräkning med nettoprisindex (NPI).³ Historiskt sett har ofta utvecklingen av branschindex varit högre än NPI och när de löpande kostnaderna för ett projekt räknas om till fasta priser bidrar indexdifferensen till att ge en bild av att projektet har en lägre kostnad när branschindex tillämpas, vilket blir särskilt tydligt om projekten har långa löptider.

Vid jämförelse mellan planerad kostnad vid planbeslut och verklig kostnad visar beräkningarna som utgår från branschindex överlag fler kostnadsminskningar och beräkningar med nettoprisindex visar väsentligt fler kostnadsökningar. Detta beror på att branschindex ökat mer än nettoprisindex under samma period. Det tyder på att fördyringar jämfört med bedömd kostnad till stor del förklaras av prisutvecklingen i branschen. Neutraliserat för prisutvecklingen i branschen har kostnaderna för Trafikverkets objekt som nu är öppnade för trafik sammantaget ökat något i kostnader. Jämfört med tidpunkt för byggstart har projektkostnaderna inte ökat nämnvärt. Däremot finns det variationer projekt för projekt.

Vid jämförelse mellan tid för byggstart och slutlig kostnad är skillnaderna mellan nettoprisindex och branschindex mindre.

Uppföljd NNK (nettonuvärdeskvot)⁴ är för merparten av objekten högre än beräknad i gällande plan (branschindex har använts vid jämförelsen). Allt annat lika genererar kostnadsökningar en lägre NNK än beräknad i plan, och kostnadsminskningar en högre NNK än beräknad. Detta är också fallet för samtliga objekt utom ett (väg 293 vid Norr Amsberg) där NNK ligger på samma nivå trots kostnadsökningar.

I Trafikverkets årsredovisning kommenteras kostnader och NNK projekt för projekt.

³ Nettoprisindex visar de genomsnittliga prispåändringarna för den inhemska privata konsumtionen och är till skillnad från konsumentprisindex rensad från prispåverkande effekter av förändrade indirekta skatter och olika subventioner. Det branschindex Trafikverket använder bygger på Statistiska centralbyråns entreprenadindex E84 och återspeglar den generella prisutvecklingen i den del av entreprenadbranschen som avser väg- och järnvägsbyggande.

⁴ Nettonuvärdeskvot är ett mått på samhällsekonomisk lönsamhet.

² Bedömd kostnad i underlag till regeringens beslut om fastställelse av nationell plan.

Tabell 3.9 Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2015 (branschindex)

Objekt/projekt	Trafikslag	Aktuellt regerings- beslut vid byggstart (Lp = objekt i länsplan)	Uppföljning av kostnader beräknat med branschindex					NKK	
			Bedömd kostnad i planbeslut	Bedömd total- kostnad vid byggstart	Verklig kostnad (slutlig)	Kostnads- förändring jmf med plan (i procent)	Kostnads- förändring jmf med byggstart (i procent)	Beräknad NNK1 i plan (bransch- index)	Uppföljd NNK2 (bransch- index)
Malmbanan, ökad kapacitet (Lakaträsk, Ripats, Rensjön, Gällivare och Stenbacken)	J	2010	338	252	286	-15	12	1,3	1,8
Stambanan genom övre Norrland, ökad kapacitet	J	2004	529	Uppgift saknas	481	-9	Uppgift saknas	1,8	2,1
Rosersberg, anslutning kombiterminal	J	2010	376	425	395	5	-8	1,8	1,7
Göteborg C, signalställverk	J	2010	790	668	812	3	18	Saknas	Ej uppföljd
Pågatåg Nordost	J	2010	583	942	794	36	-19	-0,2	-0,4
E4 Sundsvall ¹	V	2010	4 653	4 638	4 920	6	6	-0,2	-0,3
E20 Norra Länken ¹	V	2004	10 133	11 226	10 700	6	-5	Saknas	Ej uppföljd
E18 Trafikplats Viggbyholm	V	2010	172	177	136	-21	-30	7,8	10,1
E18 Västerås–Sagån	V	2010	238	244	197	-17	-24	0,2	0,4
E6 Rabbalshede–Värmlandsbro, delen Pålen–Tanumshede	V	2010	758	707	658	-13	-7	Saknas	Ej uppföljd
E22 Sölve–Stensnäs	V	2010	847	892	707	-17	-26	0,2	0,4
Farled till Gävle ²	S	2010	302	Uppgift saknas	359	19	Uppgift saknas	0,3	0,1
Väg 61 Klätten–Åmotsfors	V	(Lp) 2010	70	65	81	16	20	0,8	0,3
Väg 372, Skelleftehamnsleden, etapp 2 (Risbergskorsningen)	V	(Lp) 2010	38	36	75	97	52	-0,7	-0,9
Väg 293 vid Norr Amsberg	V	(Lp) 2010	39	46	47	21	2	-0,8	-0,8
Väg 49 Gustavstorp–Rude	V	(Lp) 2010	63	69	88	40	22	-1,3	Ej uppföljd
Väg 55 Valla–Flen	V	(Lp) 2010	48	83	86	79	3	0,9	0,1
Väg 55 Yxtatorpet–Malmköping	V	(Lp) 2010	200	184	181	-10	-2	1,3	1,5
Väg 161 Förbi Torp	V	(Lp) 2010	314	343	250	-20	-37	1,1	1,6
Väg 27 Viared–Kråkered	V	(Lp) 2010	448	451	314	-30	-44	2,6	4,2
Rv 21 Vanneberga–Önnestad	V	(Lp) 2010	91	106	148	63	28	0,8	0,1
Totalt			21 030	21 554	21 715	3	1	19³	22

¹ I stället för branschindex har ett projektspecifikt index använts. Gällande E4 Sundsvall återstår mindre efterarbeten som belastar projektet under kommande år.

² Index för sjöfartsinvesteringar har använts.

³ Väg 49 Gustavstorp–Rude har exkluderats för jämförbarhet.

Tabell 3.10 Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2015 (nettoprisindex)

Objekt/projekt	Trafikslag	Aktuellt regerings- beslut vid byggstart (LP = objekt i länsplan)	Uppföljning av kostnader beräknat med nettoprisindex				
			Bedömd kostnad i planbeslut	Bedömd total- kostnad vid byggstart	Verklig kostnad (slutlig)	Kostnads- förändring jmf med plan (i procent)	Kostnads- förändring jmf med byggstart (i procent)
Malmbanan, ökad kapacitet (Lakaträsk, Ripats, Rensjön, Gällivare och Stenbacken)	J	2010	293	240	274	-6	12
Stambanan genom övre Norrland, ökad kapacitet	J	2004	349	Uppgift saknas	429	23	Uppgift saknas
Rosersberg, anslutning kombiterminal	J	2010	327	393	386	18	-2
Göteborg C, signalställverk	J	2010	686	583	780	14	25
Pågatåg Nordost	J	2010	506	856	759	50	-13
E4 Sundsvall	V	2010	4 248	4 437	4 774	12	7
E20 Norra Länken	V	2004	7 213	8 626	9 766	36	12
E18 Trafikplats Viggbyholm	V	2010	160	168	137	-14	-23
E18 Västerås–Sagån	V	2010	222	245	198	-11	-24
E6 Rabbalshede–Värmlandsbro, delen Pålen–Tanumshede	V	2010	709	712	659	-7	-8
E22 Sölve–Stensnäs	V	2010	793	883	747	-6	-18
Farled till Gävle	S	2010	281	Uppgift saknas	348	24	Uppgift saknas
Väg 61 Klätten–Åmotsfors	V	(Lp) 2010	66	65	82	24	21
Väg 372, Skelleftehamnsleden, etapp 2 (Risbergskorsningen)	V	(Lp) 2010	36	34	57	58	40
Väg 293 vid Norr Amsberg	V	(Lp) 2010	36	46	46	28	0
Väg 49 Gustavstorp–Rude	V	(Lp) 2010	59	69	88	49	22
Väg 55 Valla–Flen	V	(Lp) 2010	45	83	86	91	3
Väg 55 Yxtatorpet–Malmköping	V	(Lp) 2010	157	176	182	16	3
Väg 161 Förbi Torp	V	(Lp) 2010	294	347	251	-15	-38
Väg 27 Viared–Kråkered	V	(Lp) 2010	419	457	316	-25	-45
Rv 21 Vanneberga–Önnestad	V	(Lp) 2010	85	110	149	75	26
Totalt			16 984	18 530	20 514	21	10

Länsplaner för regional infrastruktur

I tabell 3.11 redovisas vilken typ av åtgärd som har genomförts enligt länsplanerna och hur bidragen fördelat sig mellan olika typer av bidrag. Under 2015 genomfördes åtgärder för totalt 2 980 miljoner kronor i prisnivå 2013. Sammantaget har 17 procent av den totala planen genomförts under de två första åren. Fördelningen mellan de olika länsplanerna redovisas i tabell 3.12.

Att utfallet varierar mellan länen beror på att ett antal större projekt har pågått i några län och att dessa har krävt en större andel medel för att kunna genomföras effektivt. För några län är utfallet lågt bl.a. beroende på att åtgärder inte påbörjats alternativt färdigställt och bidrag till kommuner och trafikmyndigheter därför inte betalats ut. Länsplanerna ska genomföras på ett sådant sätt att en lika stor andel av varje länsplan ska vara genomförd till 2017. För uppföljning av större objekt i länsplanerna färdigställda under 2015 hänvisas till tabell 3.9 respektive tabell 3.10.

Tabell 3.11 Uppföljning av åtgärdstyper i de regionala planerna (länsplaner) under planperioden 2014–2025

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

	Namngivna investeringar och namngivna brister	Trimning och effektivisering, miljö och övriga mindre åtgärder	Statlig medfinansiering till kommuner för trafiksäkerhet, miljö, transportinformatik	Statlig medfinansiering till trafikmyndigheter för kollektivtrafik väg, spår och sjöfart	Statlig medfinansiering till enskilda vägar	Statlig medfinansiering till flygplatsanläggningar	Summa
2014 ¹	1 090	681	185	889	31	44	2 920
2015	1 435	813	129	514	26	63	2 980
2014–2025	14 687	11 437	1 545	6 963	334	419	35 385
Utfall i andel (%) av plan t.o.m. 2015	17	13	20	20	17	26	17

¹ Utfallet redovisas i år jämfört med föregående år i fasta priser då det ger en mer rättvisande jämförelse mot totalsumman i nationell plan. Inför Trafikverkets årsredovisning för 2015 gjordes en större översyn över hur olika typer av utfall var klassificerade. Detta har lett till en justering i 2014 års siffror mellan de två kategorierna för statlig medfinansiering där den största avvikelsen var utfallet för upprustning av Lidingöbanan som tidigare låg i kategorin Statlig medfinansiering till kommuner för trafiksäkerhet, miljö och transportinformatik men som nu, mer korrekt, tillhör Statlig medfinansiering kollektivtrafik.

Tabell 3.12 Uppföljning av de regionala planerna (länsplaner) för planperioden 2014–2025

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

Län	Utfall 2014	Utfall 2015	Plan 2014–2017 Prisnivå 2013-06	Andel som genomförts t.o.m. 2015 av plan 2014–2017 (i procent)	Plan 2014–2025	Andel som genomförts t.o.m. 2015 av plan 2014–2025 (i procent)
Stockholm	879	703	3 164	50	8 717	18
Uppsala	95	187	523	54	1 596	18
Södermanland	154	28	394	46	1 042	17
Östergötland	63	43	469	23	1 418	7
Jönköping	76	67	423	34	1 313	11
Kronoberg	80	106	278	67	773	24
Kalmar	60	130	271	70	873	22
Gotland	13	4	62	27	207	8
Blekinge	13	74	176	49	520	17
Skåne	358	307	1 420	47	4 292	15
Halland	109	116	472	47	1 241	18
Västra Götaland	518	496	2 216	46	6 351	16
Värmland	79	71	347	43	995	15
Örebro	77	30	390	28	1 057	10
Västmanland	54	92	280	52	816	18
Dalarna	97	121	399	55	1 128	19
Gävleborg	46	103	333	45	950	16
Västernorrland	48	54	296	35	870	12
Jämtland	33	41	176	42	514	14
Västerbotten	28	18	298	16	891	5
Norrbottn	41	73	234	48	760	15
Centrala kostnader ¹		117				
Summa	2 920	2 980	12 622	47	36 324	16

¹ År 2014 har de centrala kostnaderna fördelats ut per län i proportion till länets i övrigt upparbetade kostnader. För 2014 uppgick det som fördelades till 33 miljoner kronor. För 2015 har kostnaderna ej fördelats ut per län. Kostnaderna omfattar arbete med juridik och planprövning samt utveckling av samhällsekonomiska modeller.

Drift och underhåll

Drift och underhåll av landets vägar och järnvägar är en förutsättning för att säkra transportsystemets funktionalitet och tillgänglighet. Åtgärderna har under 2015 bestått av en blandning av både förebyggande och avhjälpande underhåll samt reinvesteringar. Den 1 januari 2015 startade Trafikverkets nya organisation för verksamhetsområde Underhåll. Väg- och järnvägssystemet har delats upp med syftet att få bättre styrning, planering och kontroll av åtgärder i anläggningen. Det innebär en uppdelning mellan den dagliga driften och det mer långsiktiga underhållet. Trafikverkets arbete med att förbättra och utveckla verksamheten pågår fortfarande.

För att skapa bättre förutsättningar för att genomföra planerade åtgärder på järnvägen har Trafikverket infört s.k. servicefönster. Det innebär att tider för underhållsåtgärder i järnvägssystemet har avsatts i tidtabeller vilket skapar bättre förutsättningar för att genomföra flera åtgärder samtidigt, genomföra åtgärder på ett säkert sätt och samtidigt minska antalet störningar för trafiken. Under 2015 har järnvägsunderhåll prioriterats på bantyperna storstad och större stråk. Det är banor som har mycket trafik och där underhållsåtgärder har en hög samhälls-ekonomisk lönsamhet och ger bäst effekter i form av ökad robusthet och bättre punktlighet.

Åtgärder har även i mindre omfattning utförts på övriga banor. Av tabell 3.13 framgår hur kostnaderna för underhåll och reinvesteringar av järnvägen har fördelats per bantyp i förhållande till antalet tågkilometer och antalet spårmeter. Det har under 2015 genomförts ett flertal åtgärder på broar och tunnlar, bl.a. i anslutning till öppnandet av Hallandsåstunneln. Även Årstabron i Stockholm har genomgått en omfattande renovering. Bergtekniska underhållsåtgärder har utförts på ett flertal platser, bl.a. i tunnlar längs Bohusbanan, och på Malmbanan och Bergslagsbanan har stabiliserande åtgärder utförts för att förhindra ras vilka riskerar att stoppa trafiken. Det har under 2015 pågått kontaktledningsrenoveringar på flera platser och totalt har ca 100 kilometer bytts ut vilket förväntas minska antalet tågstörande fel. Inom signal- och teleanläggningar samt elförsörjning har verksamhetsvolymen ökat under 2015 och åtgärder har bl.a. utförts i anslutning till Hallsberg där en äldre ställverksdator har reinvestierats. Utbytestakten av spår och spårväxlar var låg under 2015. Det under 2014 påbörjade pilotprojektet för att höja standarden på trafikinformationsutrustningen har fortsatt under året. Verksamheten omfattar variabla och fasta skyltar, klockor och högtalare. Cirka 70 procent av stationerna med resandeutbyte är inventerade och ca 30 procent av dessa är projekterade för kommande åtgärder.

Tabell 3.13 Underhåll och reinvesteringar per bantyp i förhållande till antalet tågkilometer och antalet spårmeter

Kronor, löpande prisnivå

Bantyp	Tågkilometer (miljoner)	Andel (%)	Spårkilometer	Andel (%)	Kronor per tågkilometer 2015	Kronor per spårmeter 2010	Kronor per spårmeter 2011	Kronor per spårmeter 2012	Kronor per spårmeter 2013	Kronor per spårmeter 2014	Kronor per spårmeter 2015
Storstadsområden	35	24	1 405	10	43	818	931	801	798	920	1 081
Större stråk	65	43	4 769	33	27	344	344	384	432	443	368
Banor för övrig viktig gods- och resandetrafik	38	25	4 219	29	41	273	197	360	413	451	369
Mindre trafik	12	8	2 681	19	53	177	188	193	204	289	230
Ringa eller ingen trafik	1	0,4	1 058	7	297	164	120	131	141	224	152
Ej indelat i bantyp	0	0	307	2		1 211	1 212	2 037	2 030	2 819	4 436
Totalt	151	100	14 439	100	48	344	331	399	432	498	483

Under 2015 har beläggningsåtgärder på vägar i storstäder och övriga stamvägar prioriterats. Totalt har 30,9 miljoner m² belagts, vilket är en ökning med ca 13 procent jämfört med 2014. Det har under året varit osedvanligt gynnsamma bitumenpriser vilket har sin grund i det låga marknadspriset på olja. Av tabell 3.14 framgår hur kostnaderna för beläggningsunderhåll har fördelats per vägtyp. Åtgärder har också genomförts på prioriterade grusvägar för att förbättra framkomligheten, säkerheten och robustheten. För att säkra framkomligheten på längre sikt så har underhållsåtgärder genomförts på ca 300 stycken broar. Även bergslanter längs med stora och medelstora vägar i hela landet har inventerats och vid behov har förstärkningsåtgärder genomförts för att minska rasrisken. För att främja näringslivets transporter har

bärighetshöjande åtgärder genomförts på ett flertal ställen i landet. Exempel på åtgärder som utförts är beläggning av grusvägar, åtgärder på broar för att öka bärighetsklass och utbyte av vägtrummor. Även förebyggande åtgärder för att möta klimatförändringar och för att klara stormar och skred har genomförts.

Vintern har till största delen varit mild förutom i de norra delarna där början av vintern bjöd på flera extremväder och hårda vindar. Stormen Egon slog till i början av året vilket innebar många fällna träd över vägar. Återställningsarbetet fungerade bra och ett dygn efter att stormen avtog var trafiken åter igång. Detta arbete medförde betydande kostnader för Trafikverket vilket har föranlett omprioriteringar i verksamheten.

Tabell 3.14 Beläggningsunderhåll per vägtyp

Vägtyp	Vägmeter	Andel (%)	Kronor per vägmeter 2008	Kronor per vägmeter 2009	Kronor per vägmeter 2010	Kronor per vägmeter 2011	Kronor per vägmeter 2012	Kronor per vägmeter 2013	Kronor per vägmeter 2014	Kronor per vägmeter 2015
Storstadsvägar	474	1	111	149	136	128	214	145	256	137
Övriga stamvägar	7 977	10	86	83	67	38	64	80	63	52
Pendlings- och servicevägar	6 618	8	45	32	38	32	32	46	44	39
Övriga för näringslivet viktiga vägar	38 723	49	26	18	22	16	14	16	15	22
Övriga lågtrafikerade vägar	25 229	32	13	10	11	7	8	8	10	14
Totalt	79 021	100	30	24	25	17	20	23	22	24

Redovisning av affärsverken

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket är ett tjänsteproducerande affärsverk som inom sitt ansvarsområde ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. I Sjöfartsverkets uppdrag ingår bl.a. att planera och tillhandahålla infrastruktur och tjänster för sjöfarten i form av farleder, isbrytning, lotsning, sjögeografisk information samt att ansvara för sjö- och flygräddningstjänst.

Verksamheten finansieras i huvudsak genom sjöfartsavgifter i form av farledsavgifter och lotsavgifter samt övriga intäkter från exempelvis försäljning av sjökortsdata och utthyrning av isbrytare. Sjöfartsverket tilldelas även anslag som ersättning för sjö- och flygräddning och viss annan verksamhet för fritidsbåtstrafiken samt för viss kanaltrafik. I syfte att uppnå full kostnadstäckning för sjö- och flygräddningsverksamheten ökades de årliga anslagen permanent med 45 miljoner kronor från 2014. Åren 2014–2016 tilldelades Sjöfartsverket tillfälligt ökade anslag om 300 miljoner kronor för utgifter för isbrytning och drift av kanaler.

Sjöfartsverkets totala intäkter för 2015 uppgick till 2 400 miljoner kronor varav 477 miljoner kronor utgörs av intäkter från anslag. Motsvarande belopp uppgick 2014 till 2 354 miljoner kronor varav 551 miljoner kronor avsåg intäkter från anslag.

Tabell 3.15 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2014	Intäkter 2015	Resultat 2014	Resultat 2015
Sjöfartsverket, totalt	2 354	2 401	0	0
Sjöfartsavgifter	1 399	1 404		
Övriga rörelseintäkter	404	520		

Resultatet efter finansiella poster för 2015 uppgick till 140 (337) miljoner kronor som i sin helhet har avsatts till resultatutjämningsfonden för att på så sätt återställa det egna kapitalet. Vid utgången av 2012 och 2013 var det egna kapitalet negativt. Vid utgången av 2015 uppgick det egna kapitalet till 392 miljoner kronor. För 2014 var motsvarande belopp 252 miljoner kronor.

Sjöfartsverkets ekonomiska mål för 2015 var att resultatet efter skattemotsvarighet ska uppgå

till 3,5 procent av justerat eget kapital under en konjunkturcykel, samt att soliditeten långsiktigt ska uppgå till minst 25 procent.

Tabell 3.16 Översikt av de ekonomiska målen 2013–2015

Procent

	Utfall 2013	Mål 2013	Utfall 2014	Mål 2014	Utfall 2015	Mål 2015
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarig- het	Neg	3,5	Neg	3,5	0	3,5
Soliditet	Neg	25	7,3	25	10,6	25

Sjöfartsverket har inte uppfyllt sina ekonomiska mål under de senaste åren. Huvudorsaken är omvärderingar av pensionskulden som följd av låga marknadsräntor och att intäkterna varit för låga vilket bidragit till att den ekonomiska ställningen urholkats.

Sjöfarten har upplevt ett minskat antal anlöp, vilket har lett till minskade intäkter från farledsavgifterna. Lotsvolymerna har minskat, men genom avgiftsökningar har intäkterna från lotsningen ökat med 30 miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen uppdrog åt Sjöfartsverket att utarbeta en finansiell modell med syftet att uppnå en ekonomi i balans senast den 31 december 2017 (dnr N2015/5048/SUBT). Sjöfartsverket redovisade sina slutsatser i december 2015. Genom införande av den nya modellen och därtill hörande interna förbättringsarbeten för att minska kostnaderna och öka intäkterna är det Sjöfartsverkets uppfattning att verket når målsättningen med en ekonomi i balans till den 31 december 2017.

Regeringen avser att även fortsatt nogsamt följa den ekonomiska utvecklingen hos Sjöfartsverket för att säkerställa att Sjöfartsverkets olika verksamheter i framtiden kan bedrivas i ekonomisk balans.

Uppföljning av investeringsplaner

Sjöfartsverkets investeringar uppgick för 2015 till 347 miljoner kronor. För 2014 var motsvarande belopp 398 miljoner kronor. Bland större investeringsposter kan nämnas investeringar i nya räddningshelikoptrar samt olika farledsförbättringar. Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2016–2020 omfattar totalt 2 168 miljoner kronor. De största investeringarna är i isbrytningsverksamheten samt farleds- och kanalförbättringar. Sjöfartsverkets investe-

ringar har till övervägande del finansierats med egna medel. Bemyndigande för 2016 finns att inom en ram om 500 miljoner kronor ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret för finansiering av investeringar, varav 240 miljoner kronor hittills har utnyttjats.

Luftfartsverket

Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Luftfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Luftfartsverket ska inom och utom landet tillhandahålla flygtrafiktjänster samt service- och konsulttjänster som är knutna till verksamheten. Verket ska också nationellt och internationellt främja forskning, utveckling och införande av ny teknik av betydelse för verksamheten. Luftfartsverket får härutöver bedriva utbildning av flygledare och direkt eller genom till verket knutna bolag bedriva tjänsteexport inom sitt område. Luftfartsverkets verksamhet finansieras till största delen av avgifter på luftfarten, den s.k. en route-avgiften.

Tabell 3.17 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2014	Intäkter 2015	Resultat 2014	Resultat 2015
Luftfartsverket, totalt	2 580	3 364	65	30
Luftfartsintäkter	1 627	2 465		
Övriga rörelseintäkter	953	899		

Det ekonomiska målet för 2015 var att ge en avkastning på 4 procent på eget kapital samt att uppnå en soliditet på 15 procent. Luftfartsverkets resultat efter skattemotsvarighet uppgick för 2015 till 30 miljoner kronor, vilket motsvarar 4 procent på eget kapital. Luftfartsverket nådde alltså målet för räntabilitet. Soliditeten uppgick per den 31 december 2015 till 12 procent. Målet för soliditet nåddes således inte fullt ut. Orsaken till att målet för soliditet inte nåddes är fortsatt den stora och växande pensionsskulden, vilken påverkas negativt av låga räntenivåer. Det nuvarande systemet ger alltså kända jämförelsestörande effekter för styrningen, vilket också påpekas av Riksrevisionen. En omläggning av pensionsskulden vid nuvarande ränteläge bedöms dock också ge negativa effekter, vilket

innebär att regeringen så här långt inte bedömt det möjligt att ändra systemet.

Tabell 3.18 Översikt av de ekonomiska målen 2013–2015

Procent

	Utfall 2013	Mål 2013	Utfall 2014	Mål 2014	Utfall 2015	Mål 2015
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet	10	4	8	4	4	4
Soliditet	13	15	15	15	12	15

Uppföljning av investeringsplaner

Luftfartsverkets investeringsplan uppgick 2015 till 120 miljoner kronor. Utfallet blev 108 miljoner kronor. Årets största investering var fortsatt utveckling, uppgradering och anpassning inom flygledningssystemet Coopans. Andra stora investeringsprojekt under året var utrustning för inspelning av data och tal vid flygtrafikledningsenheter, slutförande av projekt för nytt kommunikationsnätverk och ny teknik för att förbättra övervakningen i svenskt luftrum avseende täckning, noggrannhet och uppdateringsfrekvens.

3.5 Politikens inriktning

3.5.1 Övergripande

Regeringens övergripande mål för transportområdet är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov. Investeringar i transportinfrastruktur och bostadsbyggande är en del i samhällsbygget. Det skapar framtidstro och förbättrar tillgängligheten för kvinnor och män till bostäder, arbete, service och kultur samt möjligheten att leva och arbeta i hela landet, men också att pendla dit jobben finns. Ett robust och effektivt transportsystem med god kapacitet är också en förutsättning för att utveckla godstransporterna i Sverige och på så sätt stärka hela Sverige som industri- och exportland samt öka sysselsättningen. Sverige hålls ihop genom åtgärder som förbättrar förutsättningar för jobb, delaktighet och tillväxt i hela landet. Transportsystemet är en grundläggande del i detta arbete och ska utgå från tillgänglighet. Ökad tillgänglighet integrerar

och förstorar regioner och har en positiv påverkan på tillväxt, sysselsättning och matchningen på arbetsmarknaden.

Regeringens politik inom transportområdet ska bidra till att det övergripande transportpolitiska målet och de jämbördiga funktions- och hänsynsmålen nås. För att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås måste funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Därmed ska transportsystemet bidra till en miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling i alla delar av landet.

Investeringar i infrastruktur

En väl fungerande transportinfrastruktur är viktig för sysselsättning, minskade utsläpp och konkurrenskraft i hela landet. Hållbara transporter är en viktig del i att nå miljömålen. Investeringar i infrastruktur kräver långsiktighet och regeringen avser därför att lämna en proposition med förslag till ekonomiska ramar för en nationell plan för 2018–2029. Den nationella planen kommer att fokusera på att värna kvaliteten på den befintliga infrastrukturen och på att möta framtidens behov av ett modernt och hållbart transportsystem. Samhälls-ekonomisk effektivitet och långsiktigt hållbara transporter ska vara centrala faktorer för vilka investeringar som ska göras.

Regeringens ambitioner är höga. Därför aviserar regeringen i denna proposition en satsning om 3,7 miljarder kronor 2019 och 5 miljarder kronor 2020 för investeringar i infrastruktur. Merparten av tillskottet ska gå till underhåll. Underhåll till järnväg beräknas till mer än tre gånger mer än underhåll till väg.

Den s.k. Sverigeförhandlingen har bl.a. i uppdrag att ta fram förslag till principer för finansiering samt förslag till en utbyggnadsstrategi för nya stambanor för höghastighetståg mellan Stockholm och Göteborg/Malmö (dir. 2014:106). Sverigeförhandlingen har också i uppdrag att ingå överenskommelser med berörda kommuner, landsting och andra berörda aktörer i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län om åtgärder som förbättrar tillgängligheten och kapaciteten i transportsystemet och leder till ett ökat bostadsbyggande i storstadsregionerna i dessa län. Regeringen anser att nya stambanor

skulle stärka järnvägens konkurrenskraft och förbättra förutsättningarna för arbetspendling. På regeringens uppdrag undersöker Trafikverket möjligheterna att sänka byggkostnaderna för höghastighetsbanorna. Samtidigt ses nyttoberäkningarna över. Trafikverket arbetar också på regeringens uppdrag bl.a. med att redovisa uppdaterade uppgifter om kostnader och nyttor för en uppgradering av befintliga stambanor mellan Stockholm och Göteborg/Malmö. Förberedelserna för byggandet av Ostlänken mellan Järna och Linköping fortgår.

Regeringen anser att Norrbotniabanan är en strategiskt viktig satsning. Järnvägsinvesteringar som denna bidrar till regeringens mål om såväl högre sysselsättning, nyindustrialisering som minskad klimat- och miljöpåverkan. Regeringen avser därför att genomföra byggstart av Norrbotniabanan 2018 med etappen Umeå-Dåva.

Fossilfria transporter och resor

Minskade utsläpp från transportsektorn är avgörande för att Sverige ska nå sina långsiktiga klimatmål. Transportsystemet ska moderniseras så att det blir långsiktigt hållbart. Miljöpåverkan från transportsektorn och dess utsläpp av växthusgaser ska minska. Det är även viktigt att det finns goda förutsättningar att bo och verka på landsbygden.

Riksdagens mål om att andelen förnybar energi i transportsektorn ska vara minst 10 procent 2020 uppnås med befintliga styrmedel och åtgärder. Redan 2014 uppgick andelen förnybar energi i transportsektorn till ca 19 procent. Regeringen har under mandatperioden vidtagit en rad åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser från transporter. Från och med 2017 tillämpas en uppräknings av skattesatserna för bensin och diesel som beaktar utvecklingen av BNP.

Den 16 juni 2016 presenterade den parlamentariska miljömålsberedningen en överenskommelse med ett stort antal förslag för att skärpa klimatpolitiken i Sverige. Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna deltog i överenskommelsen. Regeringen föreslog redan i budgetpropositionen för 2015 att möjligheten att införa ett klimatpolitiskt ramverk ska utredas.

Regeringen återkommer i början av 2017 med en proposition om ett klimatpolitiskt ramverk, som tar sin utgångspunkt i Miljömålsberedningens förslag (SOU 2016:21 och SOU 2016:47). Miljömålsberedningen har föreslagit ett sektorsmål för transportsektorn. Förslaget är att utsläppen för inrikes transporter senast 2030 ska vara minst 70 procent lägre än 2010 års nivå (SOU 2016:47). Beredningen anser att det krävs kraftfulla styrmedel för att nå målet.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska utreda hur en vägsplitageskatt för svenska och utländska tunga lastbilar kan utformas (dir. 2015:47). Därtill har regeringen tillsatt en utredning som ska analysera hur en skatt på flygresor kan utformas (dir. 2015:106). Regeringens ambition är att skatterna ska införas.

Bonus–malus-utredningen har lämnat ett förslag om hur fordon med relativt låga utsläpp kan premieras vid inköpstillfället, medan fordon med relativt höga utsläpp belastas med en högre skatt (SOU 2016:33). Förslaget bereds för närvarande. Regeringen vill ställa om till en fossilfri fordonsflotta. Regeringen avser att införa ett bonus–malus-system som innebär en väsentlig ambitionshöjning när det gäller den miljöstyrande effekten jämfört med dagens system, senast den 1 juli 2018. För att ge fortsatt stöd för bilar med låga utsläpp föreslår regeringen en förlängning av den s.k. Supermiljöbilspremien och av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar. Det är viktigt att alla aktörer har god förutsägbarhet inför anskaffandet av nya miljöfordon. Förutsättningarna att välja gång, cykel och kollektivtrafik framför bilen måste stärkas. De ekonomiska incitamenten ska styra i denna riktning. Regeringen vill fortsatt främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart. Regeringen har avsatt resurser för att införa en miljökompensation för godstransport på järnväg.

En viktig del i insatserna för att nå en fossilfri fordonsflotta är att skapa långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel. Förnybara bränslen ska ges goda förutsättningar att konkurrera med fossila bränslen, så att en successivt ökande andel förnybara bränslen kan åstadkommas. Regeringen kommer därför att ta fram förslag till nya regler för de ekonomiska styrmedlen på området. Regeringen arbetar med en lösning som ligger inom ramen för Europeiska kommis-

sionens tolkning av reglerna om statligt stöd och som kan träda i kraft under mandatperioden.

Regeringen satsar på levande och hållbara städer. Det är där förutsättningarna är som bäst för omställningen av transportsystemet. Därför förstärks stadsmiljöavtalen. Dessa innebär statlig medfinansiering av lokala och regionala kollektivtrafikinvesteringar och projekt inom utveckling av stadsmiljön. Satsningen utvidgas nu till att även gälla investeringar i cykelinfrastruktur. Stärkt kollektivtrafik ger fler tillgång till arbetsmarknaden och skapar förutsättningar för ökad handel. Ökad cykling bidrar både till attraktiva stadsmiljöer med ren luft och till en bättre hälsa. Satsningen på stadsmiljöavtal är ett viktigt steg för att nå miljömålen och för att Sverige ska kunna bli ett fossilfritt välfärdsland.

Regeringen har även för avsikt att se över frågan om en lagstadgad rätt för kommuner att införa krav på transportplaner vid nyetableringar.

Närtidssatsning på järnväg

Regeringen föreslår en särskild satsning under 2017 för kapacitetshöjande åtgärder i järnvägs-systemet som förbättrar kapacitet och robusthet i transportsystemet. Det handlar om kapacitetshöjande åtgärder såväl utanför de större storstadsregionerna som i eller i anslutning till dessa regioner. Satsningen är ett led i regeringens arbete med att öka konkurrenskraften för järnvägen och därmed bidra till att flytta gods- och persontransporter från väg till järnväg. Satsningen föreslås uppgå till 200 miljoner kronor 2017.

Stadsmiljöavtal

Regeringen föreslår en utökning av den tidigare satsningen på stadsmiljöavtal uppgående till två miljarder kronor under en fyraårsperiod som regeringen lanserade 2015. Satsningen utökas med 250 miljoner kronor 2017 och 500 miljoner kronor 2018. Utöver stöd till investeringar i anläggningar för kollektivtrafik och i anläggningar för nya transportlösningar för kollektivtrafik som satsningen hittills omfattat ska stadsmiljöavtalen från och med 2017 även omfatta insatser för ökat cyklande.

Drift och underhåll av transportsystemet

Ett väl fungerande och hållbart transportsystem förutsätter att drift och underhåll planeras och genomförs i rätt tid och omfattning samt med rätt metoder och material. Hur drift och underhållsverksamheten bedrivs har betydelse inte bara för transportsystemets funktion utan även för möjligheterna att nå miljömålen

Ett robust transportsystem ska kunna klara av både väntade och oväntade händelser och störningar till följd av klimatförändringar, trängsel, fordonsfel, olyckor och fel eller skador på infrastrukturen. Sverige har under många år satsat för lite resurser på underhåll av järnvägssystemet. Det har bidragit till den störningsproblematik som systemet dras med. Trafikverket har inom järnvägsunderhåll använt en stor andel av anslagna medel för att avhjälpa fel på bekostnad av det förebyggande underhållet. I längden innebär en sådan strategi samhällsekonomiska förluster. Regeringen genomför därför satsningar på underhåll och reinvesteringar för att minska trafikstörningar och andra problem som förorsakar samhället och näringslivet stora kostnader. Underhåll av infrastrukturen är även avgörande för att värna om nyttan av redan genomförda investeringar.

Inom järnvägsunderhållet genomfördes en satsning om 620 miljoner kronor under 2015 och åren därefter 1 240 miljoner kronor per år under perioden 2016–2018. I enlighet med förslag i budgetpropositionen för 2016 genomfördes därutöver ytterligare fortsatta satsningar på järnvägsunderhållet med 400 miljoner kronor under perioden 2016–2019 med inriktning på järnvägar i landsbygd. Inom vägunderhåll genomfördes en motsvarande satsning om 400 miljoner kronor under perioden 2016–2019 som inriktas på åtgärder för bärighet och tjälsäkring vilket är viktiga åtgärder för vägnätet på landsbygden.

Regeringen ser behov av att fortsatt identifiera åtgärder som ytterligare kan förbättra järnvägens funktionssätt. Underhållet måste organiseras så att största möjliga nytta uppnås av de medel som anslås. Regeringen har därför i maj 2016 uppdragit åt Trafikverket att genomföra en fördjupad utredning och redogöra för möjliga åtgärder i syfte att uppnå väl fungerande och effektiva transporter på järnväg samt att staten ska ta det samlade ansvaret för kontroll och utförande av järnvägsunderhållet.

3.5.2 Strategiska områden som bidrar till regeringens övergripande mål för sysselsättning och miljö

Sysselsättningskapande åtgärder

Regeringens mål är att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Detta ska uppnås genom fler sysselsatta och fler arbetade timmar. Färre personer i långvarig arbetslöshet bidrar till att målet kan nås. Trafikverket är en mycket stor beställare av tjänster och entreprenader och kan därför ha goda förutsättningar som beställare att genom upphandling påverka branschaktörer till att också anställa arbetslösa personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Regeringen uppdrog i juni 2015 åt Trafikverket att vid offentlig upphandling arbeta för ökad sysselsättning för personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. En redogörelse för vilka åtgärder Trafikverket vidtagit i sin upphandlingsverksamhet lämnades i en rapport till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) den 15 november 2015.

Med utgångspunkt i förslagen i rapporten har Trafikverket i sin verksamhet genomfört en modell för att ställa krav på leverantörerna att personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden ska ges sysselsättning i entreprenader som Trafikverket upphandlar. Denna grupp innefattar även personer som behöver en lärlingsplats eller praktikplats inom ramen för utbildning eller har en sysselsättning som inte motsvarar den utbildning och/eller kompetens personen har och som kan matchas till en tjänst i kontrakten. Arbetsförmedlingen har avsatt resurser på sina regionala kontor för att samarbeta med utsedda leverantörer.

Trafikverket gör bedömningen att det kan resultera i mellan 200 och 1 500 extra praktikplatser eller anställningar per år.

Trafikverket ska inom ramen för underhållsverksamheterna för väg och järnväg genomföra en särskild satsning på slyröjning och främjande av biologisk mångfald m.m. Inom ramen för denna satsning ska Trafikverket ställa krav på att entreprenörer som upphandlas ska ge sysselsättning till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och samtidigt minska risken för störningar och öka trafiksäkerheten. Därmed bidrar åtgärderna till enkla men värdefulla förbättringar av infrastrukturen och miljön. Andra verksamheter som kan omfattas av satsningen

kan vara uppstädning kring bangårdar, manuell ogräs- och vegetationsbekämpning eller inventeringar av trummor, artrika vägkanter, dräneringar (väg) eller andra personalintensiva underhållsåtgärder. Kostnaderna som belastar Trafikverket är i huvudsak för arbetsledning, maskiner och andra omkostnader. Genom att använda de möjligheter som finns till subventionerade anställningar inom arbetsmarknadspolitiken kan kostnaderna för entreprenörerna minska samtidigt som sysselsättning ökas bland de som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Ordning och reda i transportbranschen

Både inom flyg-, taxi- och åkeribranschen förekommer problem med osund konkurrens. Det innebär både att arbetstagare får dåliga arbetsvillkor och att seriösa företag, som bl.a. betalar avtalsenliga löner och betalar rätt skatter, riskerar att konkurreras ut.

För att skapa ordning och reda i transportbranschen krävs politiskt arbete såväl på nationell nivå som i EU.

För att anpassa regelverken för taxibranschen till ny teknik och skapa en bättre fungerande taxiverksamhet har regeringen tillsatt utredningen Anpassning till nya förutsättningar för taxi och samåkning (dir. 2015:81).

Åtgärder som underlättar hindrande av fortsatt färd efter beslut om detta, och en hög sanktionsavgift för brott mot EU:s regler för gränsöverskridande lastbilstrafik, innebär att det nu finns mer kraftfulla verktyg för att försvåra för illegal lastbilstrafik.

Regeringen har även aktivt drivit frågorna om ordning och reda på vägarna inom EU-arbetet. Under 2017 väntas EU-kommissionen presentera ett vägtransportpaket. Regeringen kommer vara aktiv i arbetet kring vägtransportpaketet och prioriterar att det ska främja ökad regel efterlevnad och schysta arbetsvillkor.

För att uppnå schysta villkor och motverka osund konkurrens krävs även en effektiv kontroll och uppföljning av lagar och regler ute på vägarna.

För att motverka osund konkurrens i transportbranschen avser regeringen att ge Polismyndigheten i uppdrag att vidareutveckla sitt arbete med kontroller av cabotage transporter.

Regeringen gör en särskild satsning på flygande inspektioner av nyttofordon, delvis

mot bakgrund av nya EU-regler om flygande inspektioner vid vägkanten. Regeringen avsätter 10,7 miljoner kronor årligen för detta.

Även i regeringens kommande flygstrategi är rättvisa villkor och sund konkurrens en viktig del.

Arbetet med ordning och reda i transportbranschen har också betydelse för att nå regeringens mål för trafiksäkerhet och att minska transportsektorns klimat- och miljöpåverkan.

Hållbar sjöfart

För att upprätthålla positionen som ett handels- och industriland behöver Sverige en väl fungerande sjöfartssektor.

Regeringen lade under året fram en proposition om införande av ett svenskt tonnageskattningssystem (prop. 2015/16:127). Syftet är att öka andelen svenskregistrerade fartyg i den svenska handelsflottan. Svenskregistrerade fartyg ökar tillgången på praktikplatser för sjöfartsstudenter och bidrar också till ökad sysselsättning för bl.a. svenska sjömän samt kan även stärka hela den maritima sektorn i Sverige.

Sjöfarten har ett antal utmaningar på miljö- och klimatområdet. Regeringen ser det arbete som bedrivs inom EU och FN:s sjöfartsorganisation IMO som avgörande för att minska sjöfartens miljö- och klimatpåverkan.

Sjöfartens utsläpp av kväveoxider måste minska. Inom några år kan ett s.k. NECA-område för sjöfartens kväveoxidutsläpp bildas i Östersjön och Nordsjön. Regeringen har därför uppdragit åt Trafikanalys att utreda kostnader och andra möjliga konsekvenser av inrättande av ett NECA-område.

Nystart för nollvisionen

Svenskt trafiksäkerhetsarbete är framgångsrikt i att minska antalet omkomna och skadade i trafiken. Den svenska modellen för trafiksäkerhetsarbetet, nollvisionen, har fångat omvärldens intresse. Det bidrar till Sveriges goda rykte internationellt och skapar förutsättningar för svensk export. En ambitiös politik för trafiksäkerhet innebär också ökade möjligheter för innovationer.

Allt framgångsrikt arbete bör dock ses över med jämna mellanrum, och det finns både ut-

maningar och möjligheter för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet. En utmaning är t.ex. att vissa typer av viltolyckor ökar. Ett aktivt trafiksäkerhetsarbete med bl.a. fokus på rätt hastigheter kan också innebära minskade luftföroreningar och minskat buller. Regeringen har därför tagit initiativ för att stärka trafiksäkerhetsarbetet inom alla trafikslag. I augusti 2016 lanserade regeringen en inriktning för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet under namnet Nystart för nollvisionen. Det handlar inte i första hand om nya satsningar utan om att använda befintliga resurser och verktyg mer effektivt. Regeringen pekar ut inriktningen för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet, vilken blir vägledande för kommande års prioriteringar och satsningar inom trafiksäkerhetsområdet. Förutom att stärka redan etablerade och fungerande åtgärder och verksamheter som syftar till att skapa säker trafik pekas ett par områden ut där nya insatser bedöms som särskilt viktiga.

Som ett led i Nystart för nollvisionen avser regeringen också att säkerställa och förtydliga roller och ansvar kopplat till trafiksäkerhetsarbetet hos berörda statliga myndigheter.

Att utveckla nya användningsområden och arbetsmetoder och att genomföra trafiksäkerhetsteknik, bl.a. för kontroll av nykterhet är ett framgångskoncept för att nå målen om en nykter trafik. Som en del i det förebyggande arbetet mot rattfylleri fattade regeringen den 14 april 2016 beslut om att ge Trafikverket i uppdrag att utreda frågan om, och senast den 31 oktober 2016 lämna förslag till hur ett införande av anläggningar för nykterhetskontroller, s.k. alkobommar, i tre till fem hamnar i Sverige lämpligast ska genomföras.

Transportforskning

Samverkansprogrammet för nästa generations resor och transporter inkluderar alla trafikslag och har ett övergripande perspektiv där alla trafikslag samverkar för att lösa kvinnors och mäns resor och behov av transporter av gods.

Genom digitalisering, nya drivmedel och miljövänligare transportslag kan Sverige minska sin klimatpåverkan och öka exporten.

Cykelstrategi

Regeringen vill stimulera långsiktigt hållbara transportlösningar såsom bl.a. gång och cykel. En ökad och säker cykling kan bidra till att minska resandets miljöpåverkan och trängseln i tätort samt bidra till en bättre folkhälsa.

Regeringen har genom en bred och nära dialog med kommuner, intresseorganisationer, myndigheter och andra berörda aktörer under 2016 arbetat med att ta fram en nationell cykelstrategi med syftet att främja en ökad och säker cykling. Strategin ska fungera som en plattform för det fortsatta gemensamma arbetet.

Cyklister är en heterogen grupp kvinnor och män i olika åldrar och faser i livsskedet. De har olika resvanor, behov och förutsättningar. Det är angeläget att samhällsplaneringen främjar en hållbar samhällsstruktur och ett hållbart transportsystem med goda möjligheter att använda cykeln som färdmedel.

Det fortsatta arbetet för en ökad och säker cykling bör främja en mer funktionell och användarvänlig infrastruktur. Det handlar både om att förbättra den befintliga infrastrukturen och om att skapa nya cykelförbindelser med utgångspunkt i olika cyklistgruppers behov. Här spelar kommunsektorn en avgörande roll som huvudman för den lokala infrastrukturen. För att cykling ska bli ett mer attraktivt transportmedel behöver det också bli säkrare att cykla. Cyklisters säkerhet är därför en av de största utmaningarna inom regeringens intensifierade arbete för trafiksäkerheten.

Flygstrategi

Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att ta fram en svensk flygstrategi som kommer att behandla flygets roll i transportsystemet. Utgångspunkterna för arbetet är de transportpolitiska målen och regeringens mål om EU:s lägsta arbetslöshet 2020.

Strategin ska främja ett bättre utnyttjande av befintliga resurser samt en bättre samordning mellan olika sektorsområden för att nå gemensamma mål.

Strategin ska tas fram i dialog med berörda aktörer. Regeringens avsikt är att fatta beslut om strategin under hösten 2016.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2015	Utfall	19 490 526	Anslags- sparande	1 320 734
2016	Anslag	23 507 145 ¹	Utgifts- prognos	21 631 014
2017	Förslag	24 107 726		
2018	Beräknat	24 754 302 ²		
2019	Beräknat	25 274 098 ³		
2020	Beräknat	25 687 892 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 729 572 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 846 734 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 24 664 323 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- långsiktig infrastrukturplanering för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart,
- museiverksamhet inom transportområdet,
- utbetalning av medel från Kammarkollegiet till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m.,
- investeringar i statliga vägar och järnvägar, stora och strategiska farleder och slussar,
- statligt investeringsbidrag till landningsbanan i Sälen,
- ränta och amortering på upptagna lån för infrastrukturprojekt,
- åtgärder i nationalstadsparken,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statlig medfinansiering till byggande av regionala kollektivtrafikanläggningar (inklusive handikappanpassningsbidrag), statlig medfinansiering till cykelvägar, särskild statlig medfinansiering till storstädernas trafiksystem, statlig medfinansiering via länsplanerna till drift och byggande av enskilda vägar samt miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder på kommunala vägar,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm,

- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- informationsinsatser och kunskapshöjande insatser som syftar till uppfyllelse av de transportpolitiska målen,
- viss myndighetsutövning inom transportområdet,
- ärendehantering avseende körkort med villkor om alkohol och försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- administration av vägavgifter som inte är systemutgifter,
- bidrag till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB,
- Trafikverkets avgifter enligt avtalet om Öresundsbroförbindelsen,
- eventuellt infriande av betalningsutfästelser avseende villkorade aktieägartillskott till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB,
- eventuellt infriande av kapitaltäckningsgarantin till Arlandabanan Infrastructure AB,
- eventuella kreditförluster avseende den obligationsportfölj som härrör från de numera avslutade amerikanska leasingtransaktioner som ingicks av dåvarande Statens järnvägar,
- åtgärder förknippade med statens miljöansvar inom transportområdet,
- inbetalning av aktiekapital till det schweiziska bolaget Eurofima (European Company for the Financing of Railroad Rolling Stock),
- ersättning till utrustning inklusive installation som säkerställer funktionen hos tågfordonens befintliga telekommunikationssystem för talkommunikation och som säkerställer funktionen hos befintlig ombordutrustning för signalsäkerhetssystemet ERTMS samt
- uppdatering av Försvarmaktens flyghinderdatabas till den del som avser den civila luftfarten.

Kompletterande information

Bestämmelser som anknyter till anslagets användning finns i förordningen (2009:237) om statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar m.m. Genom 2013 års Stockholmsförhandling har staten den 7 januari 2014 slutit avtal om finansiering och medfinansiering av utbyggnad av tunnelbanan samt ökad bostadsbebyggelse i Stockholms län med Stockholms läns landsting, Stockholms kommun, Nacka kommun, Solna kommun och Järfälla kommun. Enligt avtalet ska staten bidra med statlig medfinansiering till tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm.

Ytterligare bestämmelser som anknyter till anslagets användning finns i förordningen (2009:236) om en nationell plan för transportinfrastruktur, förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur samt i förordningen (1989:891) om statsbidrag till enskild väghållning.

Ett statligt investeringsbidrag till Sälens flygplats förutsätter ett godkännande av EU-kommissionen.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Trafikverket

Verksamheten omfattar uppdragsverksamhet samt offentligrättsliga avgifter inklusive avgift för färd på Svinesundsförbindelsen, bron över Motalaviken på riksväg 50 och bron över Sundsvallsfjärden på väg E4. I Trafikverkets uppdragsverksamhet ingår Färjerederiet. Utgångspunkten för Färjerederiet är att uppnå en lönsamhet i nivå med branschen i övrigt, skild från Trafikverkets övriga delar. I uppdragsverksamheten ingår även att administrera stödsystem

för andra aktörer inom sektorn. Huvudregeln för denna verksamhet är att full kostnadstäckning ska uppnås. Trafikverket beslutar efter samråd med Ekonomistyrningsverket om prissättningen för uppdragsverksamheten. Trafikverkets uppdragsverksamhet omfattar följande tjänster:

- Försäljning av vägfärjetjänster (Färjerederiet).
- Tillhandahållande av fordon vid förarprov.
- Upprätthållande av ett lager av reservbromateriel.

I tabellen nedan framgår kostnader och intäkter för den avgiftsbelagda verksamheten i Trafikverket. De intäkter för banavgifter som redovisas innefattar endast trafikavgifter. Andra avgiftsintäkter såsom intäkter från kvalitetsavgifter, för uppställning av fordon på spår som Trafikverket förvaltar, tågvärme och specialtransporter ingår inte. Trafikverket uppskattar intäkterna från andra avgifter till 190 miljoner kronor 2017 och till 190 miljoner kronor 2018. Av dessa bedöms intäkterna från kvalitetsavgifter vara 140 miljoner kronor 2017 och 140 miljoner kronor 2018. Trafikverkets kostnader för betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från, i tågplan och i trafikeringsavtal, fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket belastar anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* och uppskattas uppgå till 180 miljoner kronor 2017 och 180 miljoner kronor 2018. Utöver de medel som framgår av tabellen disponerar Trafikverket medel som Transportstyrelsen erhåller från skyltavgifter för personliga registreringsskyltar till fordon. Medlen används främst för trafiksäkerhetsändamål. Intäkterna för 2016 beräknas uppgå till 11,8 miljoner kronor.

Tabell 3.20 Intäkter som Trafikverket disponerar

Tusental kronor (löpande priser)

	2017	2018
Färjerederiet		
Intäkter	90 000	92 000
Kostnader efter finansnetto	87 250	89 000
Resultat efter finansnetto	2 750	3 000
Kostnadstäckning i procent	103	103
Övriga avgifter för uppdragsverksamhet¹		
Intäkter	2 288 100	2 290 100
Kostnader	2 257 400	2 263 800
Resultat	30 700	26 300
Kostnadstäckning i procent	101	101
Svinesundsförbindelsen		
Intäkter	87 000	87 000
Kostnader	87 000	87 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
Riksväg 50 Motala		
Intäkter	15 000	16 000
Kostnader	15 000	16 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
E 4 Sundsvall		
Intäkter	42 000	49 000
Kostnader	42 000	49 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
Förarprovsavgifter		
Intäkter	458 000	458 000
Kostnader	416 000	434 000
Resultat	42 000	24 000
Kostnadstäckning i procent	110	106
Banavgifter		
Intäkter	1 664 000	1 784 000
Kostnader	1 664 000	1 784 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
Sjöfartsstöd		
Intäkter	1 000	1 000
Kostnader	1 000	1 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
Trafikverksskolan (Utbildning)		
Intäkter	60 200	64 400

Kostnader	58 100	62 200
Resultat	2 100	2 200
Kostnadstäckning i procent	104	104
Fordonsresurser²		
Intäkter	92 000	92 000
Kostnader	56 250	57 000
Resultat	35 750	35 000
Kostnadstäckning i procent	164	161

¹ Övriga avgifter består av bl.a. uthyrning av förarprovsvagnar vid prov, information, service och rådgivning, uthyrning av lokaler, uthyrning av reservbroar, teletjänster, elförsäljning och fastighetsförvaltning.

² Fordonsresurser innefattar även kostnader och intäkter för Trafikverkets museiverksamhet.

De offentligrättsliga avgifter som Trafikverket inte disponerar är ansökningsavgifter för främst transportdispenser. Dessa redovisas i tabell 3.21.

Tabell 3.21 Intäkter som Trafikverket inte disponerar

Tusental kronor (löpande priser)

	2017	2018
Offentligrättsliga avgifter		
Intäkter	20 000	20 000
Kostnader	20 000	20 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100

Investeringsplan för Trafikverket

Trafikverkets samhällsinvesteringar omfattar investeringar och reinvesteringar som ingår i den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 och i länsplanerna för regional transportinfrastruktur (dnr N2014/01779/TE, m.fl.). Trafikverkets och länens investeringsvolym bestäms av anvisade anslag, de lån Trafikverket tar upp och de tillskott som erhålls via medfinansiering, bl.a. externa bidrag från kommuner och landsting samt bidrag från EU genom det äldre regelverket för TEN-T och den nya Fonden för ett sammanlänkat Europa CEF samt förskotteringar. De trängselskatteinkomster som används för investeringar ingår i anvisade anslag.

Trafikverket beräknar att de sammanlagda samhällsinvesteringarna i form av nyanskaffning och vidmakthållande beräknas uppgå till 24 105 miljoner kronor under 2017, se tabell 3.22.

Tabell 3.22 Investeringsplan för Trafikverket

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Järnvägsinvesteringar	11 595	10 964	8 383	10 471	10 874	14 563
Järnväg – nationell plan	11 189	10 388	7 913	9 978	10 670	14 212
<i>varav objekt finansierade med trängselskatt i Göteborg</i>	<i>381</i>	<i>349</i>	<i>239</i>	<i>440</i>	<i>897</i>	<i>1 220</i>
Järnväg – regional plan	406	576	470	493	204	351
Väginvesteringar	6 652	8 664	11 559	14 212	15 742	15 266
Väg – nationell plan	4 675	6 372	9 304	11 872	13 709	13 500
<i>varav objekt finansierade med trängselskatt i Stockholm</i>	<i>867</i>	<i>579</i>	<i>2 263</i>	<i>3 906</i>	<i>5 841</i>	<i>7 610</i>
<i>varav objekt finansierade med trängselskatt i Göteborg</i>	<i>291</i>	<i>619</i>	<i>605</i>	<i>466</i>	<i>27</i>	<i>966</i>
Väg – regional plan	1 977	2 292	2 255	2 340	2 033	1 766
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	18 247	19 628	19 942	24 683	26 616	29 829
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>						
Järnvägsanläggningar	10 876	10 521	8 055	10 052	10 439	13 981
Vägsanläggningar	6 479	8 448	11 269	13 814	15 585	15 114
Finansiering						
Anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	14 395	15 551	15 192	17 352	17 691	17 993
Anslaget 1:10 EU-stöd TEN	123	184	422	84	5	0
Anslaget 1:11 Trängselskatt Stockholm	867	579	2 263	847	826	818
Anslaget 1:14 Trängselskatt Göteborg	672	968	844	906	924	948
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	242	172	172	3 365	5 587	8 392
Förskotteringslån	211	-232	-21	25	-354	-237
Medfinansiering	1 737	2 406	1 070	2 104	1 937	1 915
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	18 247	19 628	19 942	24 683	26 616	29 829
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Reinvesteringar i järnvägar	2 115	2 345	2 406	2 254	3 960	4 860
Reinvesteringar i vägar	1 794	1 983	1 757	1 840	2 909	2 924
<i>varav bärighet och tjälsäkring</i>	<i>1 794</i>	<i>1 383</i>	<i>1 186</i>	<i>1 171</i>	<i>1 223</i>	<i>1 243</i>
Summa utgifter för vidmakthållande	3 909	4 328	4 163	4 094	6 869	7 784
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>						
Järnvägsanläggningar	2 090	2 345	2 406	2 254	3 960	4 860
Vägsanläggningar	1 721	1 983	1 693	1 808	2 877	2 924
Beredskapstillgångar	32	0	64	32	32	0
Finansiering						
Anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	3 542	3 978	4 022	3 700	6 475	7 390
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	367	350	141	394	394	394
Summa finansiering av vidmakthållande	3 909	4 328	4 163	4 094	6 869	7 784

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 93 000 000 000 kronor 2018–2050.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). I aktuella planer ingår ett stort antal medel

stora och stora byggprojekt, som t.ex. Citybanan i Stockholm, Västlänken i Göteborg samt Ostlänken mellan Järna och Linköping. Avgörande för när ett åtagande inträffar är enligt gällande redovisningsregler vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden i form av medfinansiering av transportinfrastruktur som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, landsting eller företag, ska i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 93 000 000 000 kronor 2018–2050.

Tabell 3.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2050
Ingående åtaganden	89 284 000	84 906 004	84 438 000			
Nya åtaganden	7 199 004	16 431 000	27 568 000			
Infriade åtaganden	-11 577 000	-16 899 004	-19 280 000	-20 836 000	-16 215 000	-55 675 000
Utestående åtaganden	84 906 004	84 438 000	92 726 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	94 800 000	91 600 000	93 000 000			

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 42 800 000 000 kronor för vissa infrastrukturprojekt.

Skälen för regeringens förslag: Trafikverket har tagit upp lån för att finansiera anläggningstillgångar, broar som ersätter färjor, vissa prioriterade väg- och järnvägsprojekt, investeringar i el- och teleanläggningar, statens andel av vissa investeringar i Stockholmsområdet i enlighet med avtal från 1983 mellan Statens järnvägar, Stockholms läns landsting och staten samt investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt där kapitalkostnaderna ska finansieras med inkomster från trängselskatt eller vägavgifter. Trafikverkets investeringskostnader för uppbyggnad av system för administration av trängselskatt och vägavgifter belastar också låneramen. Anläggningstillgångar ska enligt budgetlagen (2011:203) finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Dessa omfattas inte av den låneram som redovisas här. Trafikverkets omsättningstillgångar finansieras över verkets räntekonto med därtill kopplad kredit. I det följande ges en närmare redovisning av vad de olika delposterna i tabell 3.24 (beräknad nettoupplåning) innebär.

Trafikverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för broinvesteringar som ersätter färjor på statens vägnät utan att öka Trafikverkets anslagsförbrukning. För att betala lånekostnaderna för sådana objekt ska Trafikverket använda inbesparade driftsmedel från färjetrafiken. Regeringen undertecknade 2002 ett avtal med den norska regeringen om byggandet av Svinesundsförbindelsen. Investeringsutgifterna är lånefinansierade både i Sverige och i Norge. De två staternas regeringar är nu överens om att alla betalstationer ska lokaliseras till den norska delen av den nya Svinesundsförbindelsen och att avgifter ska tas ut med stöd av automatiska betalstationer. Av denna anledning undertecknade regeringen under 2015 ett nytt avtal med den norska regeringen avseende den nya Svinesundsförbindelsen. Det nya avtalet är ett konsoliderat avtal som ersätter det ursprungliga avtalet från 2002. De svenska lånen för

Svinesundsförbindelsen beräknas vara slutamorterade 2022.

Riksdagen beslutade med anledning av tilläggsbudgeten i samband med 2004 års ekonomiska vårproposition (prop. 2003/04:100, bet. 2003/04:FiU21, rskr. 2003/04:274) att regeringen får besluta om en låneram i Riksgäldskontoret för de prioriterade vägprojekten E6 delen Rabbalshede–Hogdal, E20 delen Tollered–Alingsås samt genom Alingsås, Rv 40 delen Brämhult–Hester, Rv 40 delen Haga–Ljungarum, Rv 45 delen Angeredsbron–Älvängen, Rv 44 delen Båberg–Väne Ryr och Rv 49 Skara–Varnhem samt de prioriterade järnvägsprojekten Hallsberg–Degerön, Mjölby–Motala, Trollhättan–Göteborg samt järnvägsprojekt i Stockholmsområdet.

Den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 (dnr N2014/01779/TE, m.fl.) samt länsplanen för regional transportinfrastruktur i Stockholms län för perioden 2014–2025 innehåller ett antal investeringar som delvis har finansierats eller kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller vägavgifter. Det gäller de objekt som enligt Stockholmsöverenskommelsen respektive Västsvenska infrastrukturpaketet delvis ska finansieras med inkomster från trängselskatt samt broarna över Sundsvallsfjärden på väg E4 och över Motalaviken på riksväg 50 som delvis finansieras av inkomster från vägavgifter. Den del av investeringarna som täcks av framtida trängselskatte- eller avgiftsintäkter finansieras genom lån som totalt får uppgå till 53 000 miljoner kronor i enlighet med den av riksdagen beslutade planeringsramen⁵ för sådana investeringar. I detta inkluderas även kostnader för uppbyggnaden av administrationen av systemen.

Låneramen 2016 för ovan angivna ändamål föreslås sammanlagt uppgå till 42 800 miljoner

⁵ Planeringsramen i 2013 års prisnivå för investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt, för de delar där kapitalkostnaden finansieras med inkomster från trängselskatt eller vägavgifter som beslutades med anledning av regeringens proposition Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119) ska uppgå till 53 000 miljoner kronor för perioden 2010–2029 och komplettera den statliga ekonomiska ramen för infrastrukturåtgärder för planeringsperioden 2014–2025 som uppgår till 522 000 miljoner kronor i 2013 års prisnivå.

kronor. I tabell 3.24 redovisas Trafikverkets nettoupplåning med utgångspunkt från nu fattade beslut och förslag om anslag för amortering. I tabell 3.25 redovisas den ackumulerade skulden 2015–2025, vilken är en konsekvens av den nettoupplåning som anges i tabell 3.24.

Tabell 3.24 Beräknad nettoupplåning för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån 2015–2025

Miljoner kronor

	Skuld 2015- 12-31	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2025- 12-31
Broinvesteringar	47	-8	-8	-7	-6	-2	-2	-1	-1	-1	-1	10
E6 Svinesunds- förbindelse	427	-51	-54	-57	-59	-62	-66	-67	-11	0	0	0
E6 Svinesundsför- bindelse, Tullstation	53	-53										
Prioriterade vägprojekt	4 603	-240	-240	-240	-240	-240	-243	-240	-240	-240	-240	2 200
E 4 Sundsvall	1 360	-47	-28	-33	-22	-19	-21	-24	-26	-28	-32	1 080
Rv 50 Motala–Mjölby	481	-9	-2	-2	-3	-4	-4	-5	-5	-4	-6	437
Västsvenska infrastrukturpaketet (vägar)	0	0	0	0	0	347	43	71	181	179	338	1 159
Investeringar i Stock- holmsregionen	0	0	0	3 059	5 015	6 792	4 774	2 438	1 270	1 119	2 875	27 342
Skurubron	0	0	0	134	400	190	-20	-21	-22	-23	-26	612
El- och teleanläggningar	5 121	280	58	288	266	243	219	196	175	152	-12	6 986
Prioriterade järnvägsprojekt	14 893	-266	-617	-617	-617	-617	-617	-617	-617	-617	-617	9 074
Västsvenska infrastrukturpaketet (bana)	0	0	0	0	0	891	250	644	949	937	824	4 495
Botniabanan	14 522	-429	-429	-429	-429	-429	-429	-429	-429	-429	-429	10 232
Summa	41 507	-823	-1 320	2 096	4 305	7 090	3 884	1 945	1 224	1 045	2 674	63 627

Tabell 3.25 Beräknad låneskuld för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån 2015–2025

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Broinvesteringar	47	39	31	24	18	16	14	13	12	11	10
E6 Svinesunds- förbindelse	427	376	322	265	206	144	78	11	0	0	0
E6 Svinesundsför- bindelse, Tullstation	53										
Prioriterade vägprojekt	4 603	4 363	4 123	3 883	3 643	3 403	3 160	2 920	2 680	2 440	2 200
E 4 Sundsvall	1 360	1 313	1 285	1 252	1 230	1 211	1 190	1 166	1 140	1 112	1 080
Rv 50 Motala–Mjölby	481	472	470	468	465	461	457	452	447	443	437
Västsvenska infrastrukturpaketet (vägar)	0	0	0	0	0	347	390	461	642	821	1 159
Investeringar i Stockholmsregionen	0	0	0	3 059	8 074	14 866	19 640	22 078	23 348	24 467	27 342
Skurubron	0	0	0	134	534	724	704	683	661	638	612
El- och teleanläggningar	5 121	5 401	5 459	5 747	6 013	6 256	6 475	6 671	6 846	6 998	6 986
Prioriterade järnvägsprojekt	14 893	14 627	14 010	13 393	12 776	12 159	11 542	10 925	10 308	9 691	9 074
Västsvenska infrastrukturpaketet (bana)	0	0	0	0	0	891	1 141	1 785	2 734	3 671	4 495
Botniabanan	14 522	14 093	13 664	13 235	12 806	12 377	11 948	11 519	11 090	10 661	10 232
Summa	41 507	40 684	39 364	41 460	45 765	52 855	56 739	58 684	59 908	60 953	63 627

Kostnaden för räntor och amortering av lån för prioriterade infrastrukturobjekt, el- och teleanläggningar samt Botniabanan belastar anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*. I tabell 3.26 nedan redovisas det beräknade årliga anslagsbehovet för 2015–2025 för dessa kostnader.

Kostnader för räntor och amortering av lån för dels de projekt som enligt Stockholmsöverenskommelsen och Västsvenska infra-

strukturpaketet delvis kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt, dels de avgiftsfinansierade broarna kommer att finansieras genom inkomster från trängselskatt respektive avgifter.

Vid beräkningen av anslagsbehovet har en kalkylränta på 1,90 procent, 2,60 procent, respektive 3,20 procent använts för åren 2017, 2018 respektive 2019. Från 2020 och framåt har en kalkylränta på 4,20 procent använts.

Tabell 3.26 Anslagsbehov för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar 2015–2025

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lån i Riksgäldskontoret											
Räntor vägar	66	65	80	105	120	150	140	130	120	110	100
Amorteringar vägar	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240
Räntor järnvägar	300	284	335	326	357	407	443	498	534	589	571
Amorteringar järnvägar	488	509	872	895	917	940	963	985	1 008	1 030	1 047
Räntor Botniabanan	203	162	260	344	410	517	508	481	472	445	436
Amorteringar Botniabanan	429	429	429	429	429	429	429	429	429	429	429
Räntor Arlandabanan Villkorslån	17	21	19	26	32	42	42	42	42	42	42
Hyra matarledningar	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
Total anslagsbelastning	1 758	1 725	2 250	2 380	2 520	2 740	2 780	2 820	2 860	2 900	2 880

Regeringens överväganden

Utökade resurser till utveckling av det statliga transportsystemet

Regeringen avser att under hösten 2016 lämna en infrastrukturproposition till riksdagen som avser planperioden 2018–2029 och de ekonomiska ramarna för dessa år. Perioden 2018–2020 ingår sålunda i den kommande planperioden och kommer att beskrivas närmare i den kommande infrastrukturpropositionen. Regeringen har i denna proposition beräknat att utvecklings- och vidmakthållandeanslagen kommer att ökas med totalt 3 700 miljoner kronor 2019 och 5 000 miljoner kronor 2020. Av denna totala satsning har anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* beräkningsmässigt ökats med 1 000 miljoner kronor 2020.

Närtidssatsning på järnväg

Regeringen föreslår en särskild satsning under 2017 för kapacitetshöjande åtgärder i järnvägs-systemet som förbättrar kapacitet och robusthet i transportsystemet. Det handlar om kapacitetshöjande åtgärder såväl utanför de större stor-stadsregionerna som i eller i anslutning till dessa regioner. Satsningen är ett led i regeringens arbete med att öka konkurrenskraften för järnvägen och därmed bidra till att flytta gods- och persontransporter från väg till järnväg. Satsningen föreslås uppgå till 200 miljoner kronor 2017. Regeringen föreslår därför att anslaget

1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 200 000 000 kronor 2017.

Stadsmiljöavtal

Regeringen föreslår en utökning av den tidigare satsningen på stadsmiljöavtal uppgående till två miljarder kronor under en fyraårsperiod som regeringen lanserade 2015. Satsning utökas med 250 miljoner kronor 2017 och 500 miljoner kronor 2018. Utöver stöd till investeringar i anläggningar för kollektivtrafik och i anläggningar för nya transportlösningar för kollektivtrafik som satsningen hittills omfattat ska stadsmiljöavtalen fr.o.m. 2017 även omfatta insatser för ökat cyklande. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 250 000 000 kronor 2017 och 500 000 000 kronor 2018.

Alkolås

Transportstyrelsen rekviderar i dag medel som motsvarar den avgift som myndigheten annars skulle ha tagit ut för verksamhet som avser ärenden om körkort med villkor om alkolås enligt körkortslagen (1998:488), eller deltagande i försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse enligt övergångsbestämmelser i körkortslagen, i enlighet med de nu upphävda bestämmelserna i lagen (1998:489) om försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse. Regeringen anser att denna verksamhet fr.o.m. 2017 ska finansieras inom ramen för Transportstyrelsens verksamhet. Regeringen föreslår mot

denna bakgrund att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 15 000 000 kronor från 2017.

Fjärde järnvägspaketet

Inom järnvägsområdet är flera förändringar av det internationella regelverket aktuella, vilket får följdverkningar på det svenska regelgivningsarbetet. Bland annat ska det s.k. fjärde järnvägspaketet genomföras i svensk rätt. För Transportstyrelsens del innebär förändringarna ett mer omfattande regelutvecklingsarbete än normalt under perioden 2017 och 2018. Arbetet finansieras genom att anslagsmedlen för utveckling av statens transportinfrastruktur minskas med 10 000 000 kronor per år 2017 och 2018. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 10 000 000 kronor per år 2017 och 2018.

Trafikavtal

För perioden 2017–2020 beräknas kostnaderna för anslaget 1:7 *Trafikavtal* tillfälligt öka med 49 000 000 kronor per år för att upprätthålla nuvarande tillgänglighetsnivå. Främsta orsaken till detta är att nya Gotlandsavtalet, som löper från februari 2017, är ca 100 miljoner kronor dyrare per år än det nuvarande avtalet. En stor del av ökningen klaras inom anslagsramen. Hela ökningen är dock inte möjlig att hantera utan att det i det korta perspektivet påverkar tillgängligheten i landet negativt. Finansiering föreslås ske genom att anslaget utveckling av statens transportinfrastruktur tillfälligt minskas med 49 000 000 kronor per år under perioden 2017–2020. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* tillfälligt minskas med 49 000 000 kronor per år under perioden 2017–2020.

World Maritime University (WMU)

Sverige är värdland för Världssjöfarts-universitetet (World Maritime University, WMU).

WMU har en viktig uppgift i arbetet med att höja kompetensen i utvecklingsländerna och skapa förutsättningar för utvecklingsländerna att genomföra konventioner framtagna inom den internationella sjöfartsorganisationen (IMO). För att ytterligare stärka WMU:s arbete, som bl.a. varit framgångsrikt i att öka kvinnors möjlighet att nå ledande positioner inom det maritima området, anser regeringen att det bör satsas ytterligare 3 200 000 kronor. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 3 200 000 kronor per år fr.o.m. 2017 och tillförs anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet*.

Alternativa drivmedel

Regeringen överlämnade i juni 2016 propositionen 2015/16:186 Gemensamma standarder vid utbyggnad av infrastrukturen för alternativa drivmedel till riksdagen. I propositionen föreslås hur de delar av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/94/EU om utbyggnad av infrastrukturen för alternativa bränslen som förutsätter lagreglering ska genomföras i svensk rätt. Lagförslaget innebär bl.a. att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om krav på installationer för alternativa drivmedel, avgifter för laddning av elfordon och information till användare. Mot denna bakgrund föreslås att anslaget 1:1 *Energimyndigheten* inom utgiftsområde 21 Energi tillförs medel om 500 000 kronor per år från 2017 och att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* tillförs medel om 500 000 kronor per år från 2017. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 1 000 000 kronor.

Förslag och beräkningar

Regeringens preliminära beräkning av anslagets fördelning på poster redovisas i tabellen nedan. Det ankommer dock på regeringen att slutligt besluta om medlens fördelning på poster.

Tabell 3.27 Utveckling av statens transportinfrastruktur fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2015	Budget 2016	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Större investeringar i nationell plan ¹	10 712 028	12 367 779	11 276 843	13 024 802	13 994 621	15 585 942	16 496 703
Väginvesteringar	2 367 853	3 808 005	3 543 697	4 249 749	5 619 231	6 334 815	5 083 338
Järnvägsinvesteringar	8 268 722	8 265 189	7 546 786	8 319 529	7 984 663	8 791 816	11 413 365
Sjöfartsinvesteringar	75 453	243 617	186 360	405 000	341 438	409 400	0
Luftfartsinvesteringar	0	50 968	0	50 524	49 289	49 911	0
Övriga investeringar	2 269 234	3 615 895	3 353 878	3 162 130	3 332 194	2 164 125	1 619 976
Trimning och effektivisering samt miljöinvesteringar	1 998 197	3 115 294	2 786 148	2 412 130	2 333 125	2 164 125	1 619 976
Kollektivtrafiksatsning	271 037	500 601	567 730	750 000	999 069	0	0
Investeringar i regional plan	2 958 491	3 219 534	3 446 145	3 181 042	2 821 267	2 856 887	2 883 491
Övrig verksamhet	1 790 470	1 831 152	1 851 720	1 902 088	1 821 810	1 850 657	1 876 528
Planering, stöd och myndighetsutövning	1 010 369	999 372	1 015 606	1 106 620	1 032 391	1 053 537	1 066 464
Forskning och innovation	304 276	349 780	354 114	343 468	338 419	346 120	351 064
Bidrag till Inlandsbanan och Öresundsbrokonsortiet	475 825	482 000	482 000	452 000	451 000	451 000	459 000
Räntor och återbetalning av lån ²	1 758 169	2 470 591	1 700 234	2 835 471	2 782 215	2 814 256	2 808 910
Räntor och återbetalning av lån för vägar	306 112	434 128	300 621	412 718	381 428	396 947	396 696
Räntor och återbetalning av lån för järnvägar	1 452 057	2 036 463	1 399 613	2 422 753	2 400 787	2 417 309	2 412 214
Kammarkollegiets disposition	2 134	2 194	2 194	2 193	2 195	2 231	2 284
Summa	19 490 526	23 507 145	21 631 014	24 107 726	24 754 302	25 274 098	25 687 892

¹ Större investeringar i nationell plan avser namngivna investeringar och åtgärder vars planerade kostnader överstiger 50 miljoner kronor.² Till anslagsposten för räntor och återbetalning av lån har medel avsatts som motsvarar det beräknade anslagsbehovet vid en kalkylränta på 4,0 procent. Den preliminära beräkningen av tilldelning av medel till den aktuella anslagsposten baseras därmed på en högre kalkylränta än den som använts vid beräkning av anslagsbehovet i tabell 3.26. Regeringen menar att det finns behov av en buffert på anslagsposten för räntor och återbetalning av lån för att kunna hantera eventuella räntehöjningar.**Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	23 454 645	23 454 645	23 454 645	23 454 645
Förändring till följd av:				
Pris- och löneomräkning ²	-281 429	-258 256	117 151	680 259
Beslut	934 510	1 557 912	1 702 301	1 552 987
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	1	1
Förslag/beräknat anslag	24 107 726	24 754 302	25 274 098	25 687 892

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 107 726 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 754 302 000 kronor, 25 274 098 000 kronor respektive 25 687 892 000 kronor.

3.6.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2015	Utfall	20 705 980	Anslags- sparande	712 723
2016	Anslag	20 473 147 ¹	Utgifts- prognos	21 078 551
2017	Förslag	21 556 141		
2018	Beräknat	21 025 775 ²		
2019	Beräknat	23 308 194 ³		
2020	Beräknat	24 405 727 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 004 770 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 22 914 072 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 23 433 247 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- trafikledning, drift, underhåll och bärighetsåtgärder på statliga vägar och järnvägar,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statsbidrag till drift av enskilda vägar,
- ersättning för eftersök av vilt som varit inblandat i sammanstötning med motorfordon eller spårbundna fordon liksom Polismyndighetens administrations- och fakturahanteringskostnader för detta,
- kommunikationer till Holmön,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket,
- ersättning som betalas ut av Trafikverket i egenskap av infrastrukturförvaltare med stöd av lagen (2015:338) om internationell järnvägstrafik,
- kompensation till godstransportörer på spår för icke internaliserade kostnader avseende godstransporter på väg respektive inom sjöfarten,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet, och

- räntor och amorteringar på upptagna lån för byggande av broar som ersätter färjor på statens vägnät.

Kompletterande information

Bestämmelser finns i förordningen (2009:236) om en nationell plan för transportinfrastruktur och förordningen (1989:891) om statsbidrag till enskild vägghållning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 23 500 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång.

I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority).

Avgörande för när ett åtagande inträffar enligt gällande redovisningsregler är vanligen när respektive kontrakt tecknas. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna till att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket

försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 23 500 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	17 134 400	17 463 500	24 645 000			
Nya åtaganden	9 274 500	15 619 000	9 329 000			
Infriade åtaganden	-8 945 400	-8 437 500	-10 878 000	-5 222 000	-5 073 000	-12 801 000
Utestående åtaganden	17 463 500	24 645 000	23 096 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	18 008 000	25 000 000	23 500 000			

Regeringens överväganden

Utökade resurser till vidmakthållande av det statliga transportsystemet

Regeringen avser att under hösten 2016 lämna en infrastrukturproposition till riksdagen som avser planperioden 2018–2029 och de ekonomiska ramarna för dessa år. Perioden 2018–2020 ingår sålunda i den kommande planperioden och kommer att beskrivas närmare i den kommande infrastrukturpropositionen. Regeringen har i denna proposition beräknat att utvecklings- och vidmakthållandeanslagen kommer att ökas med totalt 3 700 miljoner kronor 2019 och 5 000 miljoner kronor 2020. Av denna totala satsning har anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* beräkningsmässigt ökats med 3 700 miljoner kronor 2019 och 4 000 miljoner 2020.

Slyröjning m.m. längs vägar och järnvägar

Slyröjning m.m. omfattar bl.a. Trafikverkets fortlöpande behov av att se till att sidoområden längs det statliga väg- och järnvägsnätet hålls fria från uppväxande vegetation som kan skymma sikt eller utgöra en direkt risk för trafiken. Andra verksamheter som kan omfattas är uppstädning kring bangårdar, manuell ogräs- och

vegetationsbekämpning inkl. invasiva arter längs infrastrukturen samt inventeringar av trummor, artrika väggkanter, dräneringar längs det statliga vägnätet eller andra personalintensiva underhållsåtgärder. Trafikverket ska inom ramen för underhållsverksamheterna för väg och järnväg ställa krav på att entreprenörer som upphandlas ska ge sysselsättning till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Detta förväntas skapa arbetstillfällen för de som står långt ifrån arbetsmarknaden. Kostnaderna som belastar Trafikverket är i huvudsak kostnader för arbetsledning, maskiner och andra omkostnader upp till ett belopp av 100 miljoner kronor, varav hälften på vägunderhåll och hälften på järnvägsunderhåll. Genom att utnyttja de möjligheter som finns till subventionerade anställningar inom arbetsmarknadspolitiken kan kostnaderna för entreprenörerna minskas samtidigt som sysselsättningen ökar bland de som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Förslag och beräkningar

Av tabell 3.1 framgår regeringens preliminära beräkning av anslagets fördelning på poster. Det ankommer dock på regeringen att slutligt besluta om medlens fördelning på poster.

Tabell 3.31 Anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Budget 2016	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Vidmakthållande väg	13 213 512	12 255 814	12 641 994	12 676 080	12 762 530	13 869 076	14 097 484
Drift och underhåll	10 332 703	9 750 699	10 154 610	10 355 184	10 467 214	11 506 908	11 697 631
Bärighet och tjälsäkring	1 787 471	1 300 650	1 320 969	1 186 146	1 171 299	1 223 562	1 243 082
Bidrag för drift av enskild väg	1 093 338	1 204 465	1 166 415	1 134 750	1 124 017	1 138 606	1 156 771
Vidmakthållande järnväg	7 346 377	8 040 445	8 257 747	8 702 731	8 085 738	9 258 738	10 123 554
Drift, underhåll och trafikledning	7 346 377	8 040 445	8 257 747	8 702 731	8 085 738	9 258 738	10 123 554
Forskning och innovation	146 091	176 888	178 810	177 330	177 507	180 380	184 689
Summa	20 705 980	20 473 147	21 078 551	21 556 141	21 025 775	23 308 194	24 405 727

Tabell 3.32 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	20 973 147	20 973 147	20 973 147	20 973 147
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	-249 113	-228 389	107 340	610 934
Beslut	832 107	281 017	2 227 707	2 821 646
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	21 556 141	21 025 775	23 308 194	24 405 727

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 21 556 141 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 21 025 775 000 kronor, 23 308 194 000 kronor respektive 24 405 727 000 kronor.

3.6.3 1:3 Trafikverket

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Belopp
2015	Utfall	1 287 040		3 693
2016	Anslag	1 297 029 ¹	Utgifts- prognos	1 282 047
2017	Förslag	1 305 021		
2018	Beräknat	1 329 940 ²		
2019	Beräknat	1 357 294 ³		
2020	Beräknat	1 386 581 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 305 132 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 305 132 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 305 132 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Trafikverkets förvaltningsutgifter. Från anslaget finansieras utgifter för ledning, ekonomiadministration, personaladministration, planering och uppföljning av

verksamheten, övrigt verksamhetsstöd och intern utveckling till den del dessa aktiviteter inte är direkt hänförliga till kärnverksamhetens produkter och tjänster/prestationer.

Anslaget finansierar vidare administration av statens miljöansvar inom det transportpolitiska området. Anslaget får även användas för modellutveckling och analys inom transportområdet. Anslaget får vidare användas för verksamhet rörande den långsiktiga infrastrukturplaneringen och riksintressen inom sjö- och luftfartsområdet samt administration av drift- och investeringsbidrag till icke statliga flygplatser och administrationen av trafikavtal.

Regeringens överväganden

Satsning på flygande inspektioner av nyttofordon

Att uppnå ordning och reda i yrkestrafiken är en central fråga för regeringen. I budgetpropositionen för 2016 aviserades att regeringen kommer att intensifiera arbetet för ökad säkerhet och trygghet på vägarna. Vidare föreskriver Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/47/EU av den 3 april 2014 om tekniska vägkontroller av trafiksäkerheten hos nyttofordon i trafik i unionen och om upphävande av direktiv 2000/30/EG bl.a. att varje medlemsstat ska sträva efter att genomföra ett lämpligt antal kontroller som står i proportion till det antal fordon som är registrerade på dess territorium. Genom EU-direktivet tillkommer även föreskrivna utrustnings- och kompetenskrav som Polismyndigheten behöver möta. Mot denna bakgrund föreslås att anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet tillförs medel om 10 700 000 kronor per år från 2017. Finansiering sker bl.a. genom att anslaget 1:3 *Trafikverket* minskas med 3 000 000 kronor. Övrig finansiering sker från anslagen 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut*, 1:12 *Transportstyrelsen* och 1:13 *Trafikanalys*.

En stabil bas – en digital infrastruktur

För att finansiera regeringens satsning på den nationella digitala infrastrukturen föreslås att anslaget 1:3 *Trafikverket* fr.o.m. 2017 minskas med 7 489 000 kronor.

Tabell 3.34 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	1 297 029	1 297 029	1 297 029	1 297 029
Förändring till följd av:				
Pris- och löne- omräkning ²	18 112	43 110	70 674	100 186
Beslut	-10 120	-10 200	-10 410	-10 635
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	1 305 021	1 329 940	1 357 294	1 386 581

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 305 021 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Trafikverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 329 940 000 kronor, 1 357 294 000 kronor respektive 1 386 581 000 kronor.

3.6.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015		388 308	0
2016	Anslag	388 308 ¹	388 308
2017	Förslag	188 308	
2018	Beräknat	188 308	
2019	Beräknat	188 308	
2020	Beräknat	188 308	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter inom Sjöfartsverkets ansvarsområde som inte finansieras via handelssjöfarten, såsom flyg- och sjöräddning, isbrytningsverksamhet samt fritidsbåtsinfrastruktur.

Regeringens överväganden

Förslag och beräkningar

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	388 308	388 308	388 308	388 308
Förändring till följd av:				
Beslut	-200 000	-200 000	-200 000	-200 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	188 308	188 308	188 308	188 308

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 308 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 188 308 000 kronor, 188 308 000 kronor respektive 188 308 000 kronor.

3.6.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015		88 527	73 757
2016	Anslag	162 284 ¹	162 284
2017	Förslag	62 284	
2018	Beräknat	62 284	
2019	Beräknat	62 284	
2020	Beräknat	62 284	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslagsposten får användas för utgifter för statsbidrag för att täcka drift och administration av Trollhätte kanal och slussar och Säffle kanaler samt övrig kanalverksamhet och byggnadsminnen.

Regeringens överväganden

Förslag och beräkningar

Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	162 284	162 284	162 284	162 284
Förändring till följd av:				
Beslut	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	62 284	62 284	62 284	62 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 62 284 000 kronor, 62 284 000 kronor respektive 62 284 000 kronor.

3.6.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	77 752		2 261
2016	Anslag	82 513 ¹	Utgifts-prognos	82 126
2017	Förslag	82 513		
2018	Beräknat	82 513		
2019	Beräknat	82 513		
2020	Beräknat	82 513		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera delar av driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikerar av flyglinjer som upphandlas av staten. Anslaget får användas för utgifter för att upprätthålla beredskap för samhällsviktiga transporter på vissa flygplatser. Anslaget får därutöver användas för

ersättning till utförare av flygtrafiktjänst för flygningar där avgift inte får tas ut.

Regeringens överväganden

Förslag och beräkningar

Tabell 3.40 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	82 513	82 513	82 513	82 513
Förändring till följd av:				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	82 513	82 513	82 513	82 513

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 82 513 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Ersättning avseende icke statliga flygplatser* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 82 513 000 kronor, 82 513 000 kronor respektive 82 513 000 kronor.

3.6.7 1:7 Trafikavtal

Tabell 3.41 Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	779 529		51 471
2016	Anslag	831 000 ¹	Utgifts-prognos	819 069
2017	Förslag	900 000		
2018	Beräknat	900 000		
2019	Beräknat	900 000		
2020	Beräknat	900 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statens trafikavtal rörande transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik. Anslaget får användas för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk, eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hän-

förliga till trafikavtal. Anslaget får även användas till statligt tonnage för färjetrafiken till och från Gotland.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafik tjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 000 000 000 kronor 2018–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet föreslås vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ta höjd för den variation och osäkerhet som förekommer. Vissa trafikavtal rörande transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik, främst flygavtal och avtal om färjetrafik till och från Gotland, innehåller rörliga ersättningsvillkor. Framför allt handlar det om förändringar av t.ex. oljepris. Regeringens förslag till bemyndigande tar således hänsyn till denna rörliga komponent.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafik tjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 000 000 000 kronor 2018–2027.

Tabell 3.42 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2027
Ingående åtaganden	6 619 000	6 408 100	5 842 200			
Nya åtaganden	419 000	14 000	782 800			
Infriade åtaganden	-630 000	-579 900	-825 000	-789 000	-626 000	-4 385 000
Utestående åtaganden	6 408 100	5 842 200	5 800 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	7 500 000	7 500 000	6 000 000			

Regeringens överväganden

Satsning för att upprätthålla nuvarande tillgänglighetsnivå

För perioden 2017–2020 beräknas kostnaderna för anslaget tillfälligt öka med 49 000 000 kronor per år för att upprätthålla nuvarande tillgänglighetsnivå. Främsta orsaken till att anslagsnivån annars hade påverkat tillgängligheten är det nya Gotlandsavtalet, som löper från februari 2017 och är ca 100 miljoner kronor dyrare per år än det nuvarande avtalet. En stor del av ökningen klaras inom anslagsramen. Hela ökningen är dock inte i det korta perspektivet möjlig att hantera inom ram utan att det påverkar tillgängligheten i landet negativt. Regeringen föreslår att anslaget 1:7 *Trafikavtal* tillfälligt ökas med 49 miljoner kronor under perioden 2017–2020. Förslaget finansieras genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 49 miljoner kronor per år under samma period.

Satsning på utvecklad trafik

För perioden 2017–2021 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor per år för ”utvecklad trafik”. Tillskottet möjliggör fortsatt god tillgänglighet på sträckan Sundsvall – Storlien (–Trondheim), vilket ger förutsättningar för mer pendling över länsgränser som främjar regional utveckling i enlighet med intentioner för hela försöksprojektet. Finansiering föreslås ske genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 20 000 000 kronor per år under perioden 2017–2021.

Förslag och beräkningar

Regeringen följer noga utgiftsutvecklingen för anslaget 1:7 *Trafikavtal*.

Tabell 3.43 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	831 000	831 000	831 000	831 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	69 000	69 000	69 000	69 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	900 000	900 000	900 000	900 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 900 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Trafikavtal* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 900 000 000 kronor, 900 000 000 kronor respektive 900 000 000 kronor.

3.6.8 1:8 Viss internationell verksamhet

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor				
2015	Utfall	25 437	Anslags-sparande	-282
2016	Anslag	25 837 ¹	Utgifts-prognos	25 188
2017	Förslag	28 757		
2018	Beräknat	28 757		
2019	Beräknat	28 757		
2020	Beräknat	28 757		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges förpliktelser som värmland för Världssjöfartsuniversitetet (World Maritime University, WMU). Anslaget får även användas till utgifter som omfattar avgifter till internationella organisationer inom transportområdet.

Regeringens överväganden

World Maritime University (WMU)

För att ytterligare stärka WMU:s arbete, som bl.a. varit framgångsrikt i att öka kvinnors möjlighet att nå ledande positioner inom det maritima området, bör det satsas ytterligare 3 200 000 kronor. Satsningen finansieras genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 3 200 000 kronor per år fr.o.m. 2017.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.45 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	25 837	25 837	25 837	25 837
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	2 920	2 920	2 920	2 920
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	28 757	28 757	28 757	28 757

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 757 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 757 000 kronor, 28 757 000 kronor respektive 28 757 000 kronor.

3.6.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	46 525	0	
2016	Anslag	48 224 ¹		47 532
2017	Förslag	48 174		
2018	Beräknat	48 071 ²		
2019	Beräknat	49 065 ³		
2020	Beräknat	50 139 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 47 177 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 47 177 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 47 177 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utredningsverksamhet, kompetensutveckling, lokaler, särskild utrustning, administration och det nationella transportforskningsbiblioteket BIC. Anslaget får användas för medfinansiering av Statens väg- och transportforskningsinstituts deltagande i EU-projekt.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.47 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	60 916	60 387	529
(varav tjänsteexport)	3 884	4 593	-709
Prognos 2016	62 471	60 930	1 541
(varav tjänsteexport)	4 708	4 251	457
Budget 2017	63 845	62 244	1 601
(varav tjänsteexport)	4 812	4 597	215

Beloppen skiljer sig från de som redovisades i budgetpropositionen för 2016 eftersom i det som redovisas under uppdragsverksamhet fr.o.m. 2017 ingår endast avgiftsfinansierad uppdragsverksamhet. Tidigare budgetår har även bidragsfinansierad verksamhet för Statens väg- och transportforskningsinstitut tagits upp under avsnittet Avgiftsfinansierad verksamhet ovan.

Regeringens överväganden

Satsning på flygande inspektioner av nyttofordon

Att uppnå ordning och reda i yrkestrafiken är en central fråga för regeringen. I budgetpropositionen för 2016 aviserades att regeringen kommer att intensifiera arbetet för ökad säkerhet och trygghet på vägarna. Vidare föreskriver Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/47/EU av den 3 april 2014 om tekniska vägkontroller av trafiksäkerheten hos nyttofordon i trafik i unionen och om upphävande av direktiv 2000/30/EG bl.a. att varje medlemsstat ska sträva efter att genomföra ett lämpligt antal kontroller som står i proportion till det antal fordon som är registrerade på dess territorium. Genom EU-direktivet tillkommer även föreskrivna utrustnings- och kompetenskrav som Polismyndigheten behöver möta. Mot denna bakgrund föreslås att anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet tillförs medel om 10 700 000 kronor per år från 2017. Finansiering sker bl.a. genom att anslaget 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* minskas med 700 000 kronor. Övrig finansiering sker från anslagen, 1:3 *Trafikverket*, 1:12 *Transportstyrelsen* och 1:13 *Trafikanalys*.

En stabil bas – en digital infrastruktur

För att finansiera regeringens satsning på den nationella digitala infrastrukturen föreslås att anslaget 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* fr.o.m. 2017 minskas med 37 000 kronor.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.48 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	48 224	48 224	48 224	48 224
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	699	1 626	2 657	3 771
Beslut	-749	-1 779	-1 816	-1 856
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	48 174	48 071	49 065	50 139

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 48 174 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 48 071 000 kronor, 49 065 000 kronor respektive 50 139 000 kronor.

3.6.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tabell 3.49 Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor				
2015	Utfall	123 084	Anslags-sparande	528 863
2016	Anslag	348 500 ¹	Utgifts-prognos	532 247
2017	Förslag	150 000		
2018	Beräknat	150 000		
2019	Beräknat	150 000		
2020	Beräknat	150 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för bidrag som EU beviljar genom det äldre regelverket om finansiering på området för TEN-T och den nya Fonden för ett sammanlänkat Europa, CEF.

Kompletterande information

Bidrag från EU till statliga transport- och infrastrukturprojekt betalas in på statens budgets inkomstsida. Beviljade bidrag utbetalas sedan från statens budgets utgiftssida till de aktuella projekten. De bidrag som Sverige får utgör en medfinansiering som utökar den totala ramen för investeringar.

Regeringens överväganden

Sedan den 11 december 2013 gäller nya riktlinjer för TEN-T och för finansiering av TEN, för både energi, transport och it, genom Fonden för ett sammanlänkat Europa (Connecting Europe Facility, CEF). Transeuropeiska nätverket för transporter ska stärka och länka samman transportsystemet i EU. De nya riktlinjerna för TEN-T sätter i huvudsak tekniska krav och standarder för nätverket. Transportnätverket klassificeras i övergripande transportnät, respektive stomnät. Dessutom pekas nio huvudkorridorer ut. Den huvudkorridor som Sverige berörs av är korridoren mellan Helsingfors och Valetta som kallas för Skandinavien–Medelhavet.

Under 2014 och 2015 hade Europeiska kommissionen de två första utlysningarna i CEF. Utlysningarna omfattade mer än 13 miljarder euro, vilket är en stor del av fondens budget för programperioden fram till 2020. Utlysningarna omfattade alla trafikslag samt erbjöd möjlighet att söka medfinansiering för horisontella prioriteringar som s.k. ERTMS, urbana noder och innovation.

Trots att stora delar av budgeten för CEF i denna programperiod redan fördelats anser regeringen att det är fortsatt viktigt att Sverige aktivt främjar ett sökande av bidrag från CEF. Det är också viktigt att projekt som tilldelats bidrag för TEN-T och CEF slutredovisas så snabbt som möjligt så att bidraget kan betalas ut av Europeiska kommissionen.

Nivån på anslaget bestäms med utgångspunkt i en bedömning av kommande bidragsutbetalningar. Till grund för denna bedömning ligger dels förväntade utbetalningar för pågående projekt med EU-finansiering, dels en bedömning av hur mycket bidrag som eventuellt kan beviljas från EU i fortsättningen. Bedömningen av hur mycket EU kan komma att bevilja för nya projekt baseras vanligen också på hur utdel-

ningen sett ut tidigare år. Med anledning av att de största delarna av CEF-budgeten fram till 2020 redan fördelats och att kommande utlysningar därmed förväntas vara begränsade i omfattning, föreslår regeringen att anslagsnivån justeras ned till 150 000 000 kronor per år för perioden 2017–2020 för att bättre motsvara bedömd bidragsnivå för resterande år i programperioden.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.50 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	348 500	348 500	348 500	348 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-198 500	-198 500	-198 500	-198 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	150 000	150 000	150 000	150 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 150 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 150 000 000 kronor, 150 000 000 kronor respektive 150 000 000 kronor.

3.6.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	1 006 742	Anslags-sparande	1 557 189
2016	Anslag	1 388 536 ¹	Utgifts-prognos	1 296 967
2017	Förslag	1 448 531		
2018	Beräknat	1 638 000		
2019	Beräknat	1 638 000		
2020	Beräknat	1 660 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- investeringar i vägnätet i Stockholmsregionen som finansieras med överskott från trängselskatten,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholmsregionen,
- medfinansiering av tunnelbaneutbyggnad i Stockholmsregionen, samt
- system- och administrationsutgifter för trängselskatten.

Kompletterande information

Bestämmelser som anknyter till anslagets användning finns i förordningen (2009:237) om statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar m.m.

Genom 2013 års Stockholmsförhandling har staten den 7 januari 2014 slutit avtal (dnr N2013/05666/TE) om finansiering och medfinansiering av utbyggnad av tunnelbanan samt ökad bostadsbebyggelse i Stockholms län med Stockholms läns landsting, Stockholms kommun, Nacka kommun, Solna kommun och Järfälla kommun. Enligt avtalet ska staten bidra med statlig medfinansiering till tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 32 000 000 000 kronor 2018–2057.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Stockholm förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång.

I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån upptagits. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, landsting eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna till att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 32 000 000 000 kronor 2018–2057.

Tabell 3.52 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2057
Ingående åtaganden	11 516 000	10 928 600	24 818 000			
Nya åtaganden	1 522 000	14 902 400	9 137 000			
Infriade åtaganden	-2 110 000	-1 013 000	-2 155 000	-1 376 000	-1 341 000	-29 083 000
Utestående åtaganden	10 928 600	24 818 000	31 800 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	12 500 000	27 500 000	32 000 000			

Låneram

Överskottet från trängselskatten ska i enlighet med den s.k. Stockholmsöverenskommelsen bl.a. finansiera Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra vägnknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 miljoner kronor i 2009 års priser samt för utbyggnad av tunnelbanan i Stockholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* tillsammans med övriga lån som Trafikverket tar upp för infrastrukturprojekt, eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm*.

Regeringens överväganden

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till väginvesteringar utgår från en

prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens. I tabell 3.53 nedan finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2007–2015. Jämfört med motsvarande tabell i budgetpropositionen för 2016 har tabellen nedan justerats genom att även anslagssparande på posterna som berörda myndigheter disponerar för administrationskostnader, som omfördelas till anslagsposten avsatt för investeringar, ingår i tabellen. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2015 uppgick till 194 469 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2016, se vidare i tabell 3.55.

Tabell 3.53 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar 2007–2015

Tusental kronor

	2007–2012	2013	2014	2015
Intäkter från inbetald trängselskatt	4 148 909	846 827	832 964	865 825
Kostnader för administration	1 737 265	157 443	127 442	140 200
Överskott	2 411 644	689 384	705 522	725 625
Investeringar i vägnätet (Förfart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län.) Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	2 345 758	548 526	686 986	819 838
Medel som omdisponerats		183 240	143 296	0
Summa totalt avsatta medel	2 345 758	731 766	830 282	819 838
Differens mellan överskott och avsatta medel	65 886	-42 382	-124 760	-94 213
Akkumulerad differens	65 886	23 504	-101 256	-195 469

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

Enligt den s.k. Stockholmsöverenskommelsen ska överskottet från trängselskatten huvudsakligen finansiera Förfart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 miljoner kronor. Överskottet ska även genom 2013 års Stockholmsförhandling bidra med medfinansiering av utbyggnaden av tunnelbanan i Stockholmsregionen.

Det bör understrykas att beräkningen av de medel som avsätts till investeringar endast är avsedd att spegla de överskott som trängselskattesystemet ger och därmed inte hur stor del av överskottet som används till investeringar. Medel till investeringar som inte används enskilda år överförs i stället som anslagssparande till kommande år. Som framgår av tabell 3.54 nedan hade ett anslagssparande på ca 1 437 3889 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2015.

Tabell 3.54 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts 2008–2015

Tusental kronor

	2008–2010	2011	2012	2013	2014	2015
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län.) Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	1 198 700	558 523	965 885	548 526	686 986	819 838
Medel som omdisponerats				183 240	143 296	0
Ingående anslagssparande	570 134	0 ¹	319 727	735 633	960 984	1 484 092
Summa totalt tillgängliga medel	1 768 834	558 523	1 285 612	1 467 399	1 791 266	2 303 930
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	821 350	238 796	549 979	506 415	307 174	866 541
Utgående anslagssparande	947 484	319 727	735 633	960 984	1 484 092	1 437 389

¹ I enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2012 fördes det utgående anslagssparandet för 2010 på ca 377 miljoner kronor direkt till anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* för 2012. Bakgrunden var att investeringsmedlen fördes från anslaget 1:1 *Väghållning* till anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* fr.o.m. 2011.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabellen nedan framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 1 469 020 000 kronor 2017. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2017 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2015 på -195 469 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2017, samt differens mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2015 avser regeringen att avsätta 1 273 551 000 kronor till investeringar i Trafikverkets regleringsbrev för 2017, se tabell 3.55 nedan.

Tabell 3.55 Trängselskatten i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar 2017–2020*Tusental kronor*

	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Intäkter från trängselskatt	1 644 000	1 638 000	1 638 000	1 660 000
Kostnader för administration	174 980	148 000	148 700	148 650
Överskott	1 469 020	1 490 000	1 489 300	1 511 350
Justering för ackumulerad differens	-195 469			
Till investeringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	1 273 551	1 490 000	1 489 300	1 511 350

Beräkning av anslagsnivån

Som framgått ovan avser regeringen att avsätta 1 273 551 000 kronor till investeringar 2017. Dessutom avser regeringen att avsätta sammanlagt 174 980 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2017 blir därmed 1 448 531 000 kronor.

Tabell 3.56 Anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagposter

Tusental kronor

	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Trafikverket: Investeringar i vägnätet (Förfart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län,)	1 273 551	1 490 000	1 489 300	1 511 350
Trafikverket: administration	40 000	40 000	40 000	40 000
Transportstyrelsen: administration	120 000	92 000	92 000	92 000
Kronofogdemyndigheten: administration	3 400	3 400	3 400	3 400
Sveriges Domstolar: administration	580	600	1 300	1 250
Skatteverket: administration	11 000	12 000	12 000	12 000
Summa/anslag	1 448 531	1 638 000	1 638 000	1 660 000

*Förslag och beräkningar***Tabell 3.57 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 388 536	1 388 536	1 388 536	1 388 536
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	59 995	249 464	249 464	271 464
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 448 531	1 638 000	1 638 000	1 660 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 448 531 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 638 000 000 kronor, 1 638 000 000 kronor respektive 1 660 000 000 kronor.

3.6.12 1:12 Transportstyrelsen**Tabell 3.58 Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen**

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	1 969 862	110 560	
2016	Anslag	2 042 605 ¹	2 003 812
2017	Förslag	2 086 091	
2018	Beräknat	2 118 788 ²	
2019	Beräknat	2 148 683 ³	
2020	Beräknat	2 196 496 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 086 210 tkr i 2017 års prismetod.

³ Motsvarar 2 076 209 tkr i 2017 års prismetod.

⁴ Motsvarar 2 076 209 tkr i 2017 års prismetod.

Ändamål

Anslaget får användas för Transportstyrelsens förvaltningsutgifter samt för att betala svenskt medlemskap i internationella organisationer inom transportområdet.

Kompletterande information

Transportstyrelsens förvaltningskostnader för trängselskatt finansieras från anslagen 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* och 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Transportstyrelsen

Tabell 3.59 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	1 452 983	35 579	1 506 991	-18 429
Prognos 2016	1 277 000	41 500	1 539 500	-221 000
Budget 2017	1 305 000	61 500 ¹	1 579 500	-213 000

¹ Av intäkterna som disponeras 2017 avser 27 000 tkr den del av undervägsavgiften som disponeras för tillsyn av flygtrafiktjänst i svenskt luftrum samt 20 000 tkr, 10 000 tkr respektive 4 500 tkr intäkter som disponeras för administration av felparkeringsavgifter, infrastrukturavgifter respektive GAS-systemet.

I enlighet med de finansieringsprinciper som gäller för Transportstyrelsens verksamhet tar myndigheten ut avgifter för att täcka kostnader för tillståndsprovning, tillsyn och registerhållning. Intäkterna från dessa redovisas mot inkomsttitel. Detsamma gäller intäkterna från den s.k. myndighetsavgift som tas ut per avresande passagerare från svenska flygplatser och som finansierar regelgivningen och delar av den övriga verksamheten på luftfartsområdet.

Med ett fåtal undantag gäller att Transportstyrelsen ska bestämma avgifternas storlek så att full kostnadstäckning uppnås. Under tidigare år har det dock ackumulerats ett stort överskott som till största delen uppkommit inom den offentligrättsliga verksamheten inom vägtrafik. Även inom luftfartsområdet har ett överskott ackumulerats, medan det inom sjöfarts- och järnvägsområdena finns ackumulerade underskott.

Den 22 december 2014 uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att redovisa en plan för, och vid behov ge förslag på, hantering av över- och underuttag av avgifter i myndighetens offentligrättsliga avgiftsbelagda verksamhet och i uppdragsverksamheten. Transportstyrelsen redovisade uppdraget den 4 maj 2015. Vidare uppdrog regeringen den 10 september 2015 åt Transportstyrelsen att följa upp tillämpningen av bemyndiganden för vissa offentligrättsliga avgifter. Det uppdraget redovisade Transportstyrelsen den 31 mars 2016.

Som en följd av uppföljningen och översynen av Transportstyrelsens avgiftsuttag har myndigheten justerat avgiftsnivåerna för att minska obalanserna där det bedömts möjligt, vilket medför att de beräknade resultaten för kommande år som redovisas i tabell 3.59 är nega-

tiva. Till de negativa resultaten bidrar även att tabellen omfattar verksamhet där krav på full kostnadstäckning inte gäller.

Regeringen avser att hantera återstående frågor kring Transportstyrelsens avgifter i kommande regleringsbrev och genom ändringar i förordningar.

I och med detta bedömer regeringen att de två tillkännagivanden som riksdagen har riktat till regeringen rörande Transportstyrelsens avgifter som beskrivs i avsnitt 3.4.3 kommer att kunna läggas till handlingarna.

Tabell 3.60 Avgiftsfinansierade transfereringar inom luftfartsområdet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	0	905 061	923 747	-18 687
Prognos 2016	0	992 500	1 002 500	-10 000
Budget 2017	0	1 045 500 ¹	1 032 500	13 000

¹ Intäkterna 2017 består av den del av GAS-avgiften som betalas ut till flygplatserna som ersättning för deras skäliga kostnader för säkerhetskontroll (852 500 tkr) samt den del av undervägsavgiften som disponeras för ersättning till flygplatser för kostnader för kommunikation, navigation och övervakning (CNS 71 000 tkr) och medlemsavgift i Eurocontrol (122 000 tkr).

När det gäller de avgifter som disponeras för särskilda ändamål redovisas i tabell 3.59 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter som är av transfereringskaraktär.

På luftfartsområdet disponerar Transportstyrelsen intäkter av transfereringskaraktär från två avgifter, GAS-avgiften och undervägsavgiften. Dessa intäkter redovisas i tabell 3.60. Det gemensamma avgiftsutjämningsystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS) gör att den avgift som flygoperatörerna betalar för säkerhetskontrollen är densamma per passagerare oavsett från vilken flygplats en avresa sker. Undervägsavgiften tas ut av den mellanstatliga organisationen Eurocontrol för flygplan som flyger i luftrum där Sverige bedriver flygtrafiktjänst.

På vägområdet disponerar Transportstyrelsen intäkter av transfereringskaraktär i form av infrastrukturavgifter som tas ut på vägbroarna över Motalaviken respektive Sundsvallsfjärden samt avgifter för personliga skyltar. De medel som efter avdrag av Transportstyrelsens utgifter förs till Trafikverket redovisas i avsnitt 3.6.1.

Tabell 3.61 Offentligrättslig verksamhet 2016 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag

Tusental kronor

	Väg	Järnväg	Sjöfart	Luftfart	Summa
Regelgivning	0	0	0	86 000	86 000
Tillsyn	104 000	46 000	42 000	117 500	309 500
Tillståndsprovning	135 000	21 000	14 000	62 000	232 000
Registerhållning	931 000	4 000	14 000	3 000	952 000
Summa	1 170 000	71 000	70 000	268 500	1 579 500

Av tabell 3.61 framgår hur de budgeterade kostnaderna i den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten inom Transportstyrelsen fördelas mellan de fyra trafikslagen och myndighetens verksamhetsområden.

Tabell 3.62 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	96 728	107 100	-10 372
(varav tjänsteexport ¹)	(307)	(148)	(159)
Prognos 2016	83 000	104 000	-21 000
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Budget 2017	61 000	79 000	-18 000
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)

¹ Tjänsteexporten under 2015 bestod av försäljning av färdskrivarkort till Island, vilket myndigheten nu har upphört med.

Den uppdragsverksamhet som Transportstyrelsen bedriver redovisas i tabell 3.62. Den hör i huvudsak till vägtrafikområdet och omfattar bl.a. informationsuttag ur vägtrafikregistret.

I uppdragsverksamheten har Transportstyrelsen justerat avgiftsnivåerna i syfte att hantera ackumulerade överskott, vilket gör att resultatet beräknas bli negativt under 2016 och 2017.

Regeringens överväganden

Administration av alkoholärenden

Transportstyrelsen har fram t.o.m. 2016 rekviderat medel som motsvarar den avgift som Transportstyrelsen annars skulle ha tagit ut för verksamhet som avser ärenden om körkort med villkor om alkohol enligt körkortslagen (1998:488), eller deltagande i försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse enligt övergångsbestämmelser i körkortslagen, i enlighet med de nu upphävda bestämmelserna i lagen (1998:489) om försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse. Regeringen anser att denna

verksamhet fr.o.m. 2017 ska finansieras inom ramen för Transportstyrelsens verksamhet. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas med 14 000 000 kronor fr.o.m. 2017. Förslaget finansieras från anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*.

Genomförande av fjärde järnvägspaketet

Inom järnvägsområdet är flera förändringar av det internationella regelverket aktuella, vilket får följdverkningar på det svenska regelgivningsarbetet. Bland annat ska det s.k. fjärde järnvägspaketet genomföras i svensk rätt. För Transportstyrelsens del innebär förändringarna ett mer omfattande regelutvecklingsarbete än normalt under perioden 2017 och 2018. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas med 10 000 000 kronor per år 2017 och 2018. Anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas under samma period med motsvarande belopp.

Falska polisbilar

Regeringen har för avsikt att föreslå en ny lag om skydd mot användning av vissa polisiära kännetecken på motorfordon. Polismyndigheten ska kunna ge ägaren av ett motorfordon tillstånd att använda skyddade polisiära kännetecken på fordonet och tillståndet ska kunna registreras i vägtrafikregistret som hanteras av Transportstyrelsen. För att möjliggöra denna typ av registrering behöver Transportstyrelsens it-system utvecklas. I syfte att finansiera utvecklingskostnaden föreslås att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas med 200 000 kronor per år under åren 2017 t.o.m. 2021. Motsvarande minskning görs av anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Alternativa drivmedel

Regeringen överlämnade i juni 2016 propositionen 2015/16:186 Gemensamma standarder

vid utbyggnad av infrastrukturen för alternativa drivmedel till riksdagen. I propositionen föreslås hur de delar av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/94/EU om utbyggnad av infrastrukturen för alternativa bränslen som förutsätter lagreglering ska genomföras i svensk rätt. Lagförslaget innebär bl.a. att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om krav på installationer för alternativa drivmedel, avgifter för laddning av elfordon och information till användare. Mot denna bakgrund föreslås att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* tillförs medel om 500 000 kronor per år från 2017. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas.

Satsning på flygande inspektioner av nyttofordon

Att uppnå ordning och reda i yrkestrafiken är en central fråga för regeringen. I budgetpropositionen för 2016 aviserades att regeringen kommer att intensifiera arbetet för ökad säkerhet och trygghet på vägarna. Vidare föreskriver Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/47/EU av den 3 april 2014 om tekniska vägkontroller av trafiksäkerheten hos nyttofordon i trafik i unionen och om upphävande av direktiv 2000/30/EG bl.a. att varje medlemsstat ska sträva efter att genomföra ett lämpligt antal kontroller som står i proportion till det antal fordon som är registrerade på dess territorium. Genom EU-direktivet tillkommer även föreskrivna utrustnings- och kompetenskrav som Polismyndigheten behöver möta. Mot denna bakgrund föreslås att anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet tillförs medel om 10 700 000 kronor per år från 2017. Finansiering sker bl.a. genom att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* minskas med 6 000 000 kronor. Övrig finansiering sker från anslagen 1:3 *Trafikverket*, 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* och 1:13 *Trafikanalys*.

En stabil bas – en digital infrastruktur

För att finansiera regeringens satsning på den nationella digitala infrastrukturen föreslås att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* fr.o.m. 2017 minskas med 2 253 000 kronor.

Regeringen anser att en ordning med avgiftsfritt utbyte av grunddata mellan statliga myndigheter vore effektiv. För att möjliggöra detta vad avser fordonsregistret föreslås att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* fr.o.m. 2017 ökas med 1 675 000 kronor.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.63 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 042 605	2 042 605	2 042 605	2 042 605
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	25 253	57 545	97 435	145 056
Beslut	18 234	18 639	8 644	8 836
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-1	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	2 086 091	2 118 788	2 148 683	2 196 496

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 086 091 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 118 788 000 kronor, 2 148 683 000 kronor respektive 2 196 496 000 kronor.

3.6.13 1:13 Trafikanalys

Tabell 3.64 Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor				
2015	Utfall	63 427	Anslags-sparande	1 305
2016	Anslag	67 270 ¹	Utgifts-prognos	67 591
2017	Förslag	65 483		
2018	Beräknat	66 511 ²		
2019	Beräknat	67 813 ³		
2020	Beräknat	69 377 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 65 486 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 65 486 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 65 486 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Trafikanalys förvaltningsutgifter vilket omfattar statistik-, utvärderings- och analysverksamhet inom transportområdet samt statistik avseende maritima näringar.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Trafikanalys

Tabell 3.65 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	2 121	2 121	0
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	1 575	1 575	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	1 000	1 000	0

Med avgiftsfinansierad verksamhet avses hos Trafikanalys huvudsakligen medfinansiering i projekt som myndigheten driver.

Regeringens överväganden

Satsning på flygande inspektioner av nyttofordon

Att uppnå ordning och reda i yrkestrafiken är en central fråga för regeringen. I budgetpropositionen för 2016 aviserades att regeringen kommer att intensifiera arbetet för ökad säkerhet och trygghet på vägarna. Vidare föreskriver Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/47/EU av den 3 april 2014 om tekniska vägkontroller av trafiksäkerheten hos nyttofordon i trafik i unionen och om upphävande av direktiv 2000/30/EG bl.a. att varje medlemsstat ska sträva efter att genomföra ett lämpligt antal kontroller som står i proportion till det antal fordon som är registrerade på dess territorium. Genom EU-direktivet tillkommer även föreskrivna utrustnings- och kompetenskrav som Polismyndigheten behöver möta. Mot denna bakgrund föreslås att anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet tillförs medel om 10 700 000 kronor per år från 2017. Finansiering sker bl.a. genom att anslaget 1:13 *Trafikanalys* minskas med 1 000 000 kronor. Övrig finansiering sker från anslagen, 1:3 *Trafikverket*, 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* och 1:12 *Transportstyrelsen*.

En stabil bas – en digital infrastruktur

För att finansiera regeringens satsning på den nationella digitala infrastrukturen föreslås att anslaget 1:3 *Trafikanalys* fr.o.m. 2017 minskas med 1 340 000 kronor.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.66 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	67 270	67 270	67 270	67 270
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	551	1 613	2 961	4 581
Beslut	-2 338	-2 372	-2 418	-2 474
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	65 483	66 511	67 813	69 377

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 65 483 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Trafikanalys* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 66 511 000 kronor, 67 813 000 kronor respektive 69 377 000 kronor.

3.6.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tabell 3.67 Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor				
År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	824 955		155 429
2016	Anslag	1 011 019 ¹	Utgifts-prognos	1 119 461
2017	Förslag	1 027 434		
2018	Beräknat	1 034 000		
2019	Beräknat	1 045 000		
2020	Beräknat	1 070 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för finansiering av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Från anslaget finansieras även system- och administrationskostnader för trängselskatten i Göteborg.

Bemyndiganden och ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 500 000 000 kronor 2018–2037.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg som Trafikverket ska göra för överskottet från trängselskatten i Göteborg innebär att myndigheten måste ingå avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång.

I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndigandet först då lån upptagits. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, landsting eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 500 000 000 kronor 2018–2037.

Tabell 3.68 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2037
Ingående åtaganden	2 895 000	2 540 000	2 840 000			
Nya åtaganden	271 000	667 000	3 307 000			
Infriade åtaganden	-626 000	-367 000	-647 000	-902 000	-870 000	-3 728 000
Utestående åtaganden	2 540 000	2 840 000	5 500 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 000 000	4 200 000	5 500 000			

Låneram

Överskottet från trängselskatten i Göteborg ska bidra till finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg, bl.a. Västlänken samt en ny älvförbindelse för vägtrafik vid Marieholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Låntas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

Regeringens överväganden

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens. I tabell 3.69 nedan finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2013–2015. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2015 uppgick till -4 566 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2017, se vidare i tabell 3.71.

Tabell 3.69 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar 2013–2015

Tusental kronor

	2013	2014	2015
Intäkter från inbetald trängselskatt	625 646	817 610	943 495
Kostnader för administration	174 583	162 204	153 194
Överskott	451 063	655 406	790 301
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	493 900	607 550	672 543
Medel som omdisponerats		127 343	0
Summa totalt avsatta medel	493 900	734 893	672 543
Differens mellan överskott och avsatta medel	-42 837	-79 487	117 758
Akkumulerad differens	-42 837	-122 324	-4 566

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

I Trafikverkets regleringsbrev för 2015 avsattes 672 543 000 kronor för finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Som framgår av tabell 3.70 nedan hade ett anslagssparande på ca 782 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2015.

Tabell 3.70 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts 2013–2015

Tusental kronor

	2013	2014	2015
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	493 900	607 550	672 543
Medel som omdisponerats		127 343	0
Ingående anslagssparande		0	0
Summa tillgängliga medel	493 900	734 893	672 543
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	493 900	734 893	671 761
Utgående anslagssparande	0	0	782

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabellen nedan framgår att nettoöverskottet från inbetald trängselskatt beräknas uppgå till 841 140 000 kronor 2017. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2017 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och tidigare totalt avsatta medel 2015 på -4 566 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2017, samt differens mellan överskott och totalt avsatta medel 2015 avser regeringen att avsätta 836 574 000 kronor till investeringar i Trafikverkets regleringsbrev för 2017.

Undantag från trängselskatt i Backaområdet

I juni 2016 överlämnade regeringen propositionen Särskilda bestämmelser om undantag från trängselskatt för Backaområdet i Göteborg (prop. 2015/16:191) till riksdagen. Regeringens förslag innebär att trängselskatt i Backaområdet i Göteborg endast tas ut vid genomfartstrafik i området. Detta åstadkoms genom att kontrollpunkter sätts upp väster om Backa. Enligt regeringens förslag ska trängselskatt för passage av betalstationerna i det s.k. Backaskiftet bara tas ut om en av de nya kontrollpunkterna har passerats inom 30 minuter före eller efter passagen av betalstationen. Den flerpassageregeln och det maxbelopp som i dag gäller i Göteborg kommer att tillämpas på samma sätt som tidigare.

Undantaget syftar till att minska de hinder som dagens utformning av trängselskatten medfört för boende och verksamma i Backaområdet. Förslaget minskar också de negativa effekterna på den lokala tillgängligheten inom stadsdelen Backa samt förbättrar tillgängligheten för besökare. Eftersom genomfartstrafik även fortsättningsvis kommer att beskattas bedöms förslaget inte ge någon negativ effekt på lokal miljön. Det undantag som regeringen har föreslagit i propositionen förutsätter ändringar av de tekniska systemen, bl.a. systemändringar i Transportstyrelsens centrala datasystem och upphandling av och montering av ny utrustning. Det är ännu inte möjligt att säga säkert när detta kan vara klart. Regeringens förhoppning är dock att ändringarna ska kunna träda i kraft i slutet av 2017. Förslaget bedöms medföra 15 miljoner kronor i minskade årliga bruttoskatteintäkter fr.o.m. 2018.

Tabell 3.71 Trängselskatt i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar 2017–2020

Tusental kronor

	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Intäkter från inbetald trängselskatt	1 032 000	1 034 000	1 045 000	1 070 000
Kostnader för administration	190 860	160 630	156 630	156 630
Överskott	841 140	873 370	888 370	913 370
Justering för ackumulerad differens	-4 566			
Till investeringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	836 574	873 370	888 370	913 370

Beräkning av anslagsnivån

Som framgått ovan avser regeringen att avsätta 836 574 000 kronor till investeringar 2017. Dessutom avser regeringen att avsätta sammanlagt 190 860 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2017 blir därmed 1 027 434 000 kronor.

Tabell 3.72 Anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagposter*Tusental kronor*

	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Trafikverket: Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen	836 574	873 370	888 370	913 370
Trafikverket: administration	26 500	22 000	22 000	22 000
Transportstyrelsen: administration	150 000	124 000	120 000	120 000
Kronofogdemyndigheten: administration	1 400	1 650	1 650	1 650
Sveriges Domstolar: administration	960	980	980	980
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000	12 000
Summa	1 027 434	1 034 000	1 045 000	1 070 000

*Förslag och beräkningar***Tabell 3.73 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 011 019	1 011 019	1 011 019	1 011 019
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	16 415	22 981	33 981	58 981
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 027 434	1 034 000	1 045 000	1 070 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 027 434 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 1 034 000 000 kronor, 1 045 000 000 kronor respektive 1 070 000 000 kronor.

3.6.15 1:15 Sjöfartsstöd**Tabell 3.74 Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd**

Tusental kronor

2015	Utfall	Anslags-sparande	0	
2016	Anslag	1 604 000 ¹	Utgifts-prognos	1 604 000
2017	Förslag	1 632 000		
2018	Beräknat	1 682 000		
2019	Beräknat	1 733 000		
2020	Beräknat	1 733 000		

¹ Anslaget var nytt för 2016. Tidigare har sjöfartsstödet redovisats som negativa skatter på inkomstsidan. Anslaget beräknas inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för sjöfartsstöd som lämnas till fysiska och juridiska personer samt till partrederier som har eller har haft sjömän anställda för arbete ombord på svenskregistrerade fartyg.

Regeringens överväganden*Förslag och beräkningar***Tabell 3.75 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Sjöfartsstöd**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 604 000	1 604 000	1 604 000	1 604 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	28 000	78 000	129 000	129 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volym				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 632 000	1 682 000	1 733 000	1 733 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 632 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Sjöfartsstöd* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 682 000 000 kronor, 1 733 000 000 kronor respektive 1 733 000 000 kronor.

3.6.16 Sjöfartsverket**Sjöfartsverkets ekonomiska mål**

Regeringens förslag: Sjöfartsverket ska, räknat på resultatet efter skattemotsvarighet över en konjunkturcykel, ha en räntabilitet om lägst 3,5 procent. Sjöfartsverket ska, på lång sikt, ha en soliditet om lägst 25 procent.

Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Sjöfartsverkets ekonomiska resultat.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Detta ska ske på ett företagsekonomiskt sätt och inom ramen för en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning.

Sjöfartsverkets ekonomiska resultat har tidigare påverkats negativt av ökade kostnader för isbrytningen genom flera stränga isvintrar, med undantag för vintrarna 2014/15 och 2015/16 som var milda. Ökade kostnader för isbrytningen, omvärderingar av pensionsskulden som följd av låga marknadsräntor samt att intäkterna under flera år varit för låga har haft en stor negativ inverkan på resultatet och bidragit till att den ekonomiska ställningen urholkats.

Det egna kapitalet var negativt för boksluten för 2012 och 2013, men positivt fr.o.m. 2014, vilket främst beror på de ökade anslagen om totalt 345 miljoner kronor.

Soliditeten vid det senaste bokslutet uppgick till 10,6 procent, vilket är en förbättring men är långt från målet på 25 procent. Bedömningen är att det kommer att ta lång tid innan soliditetsmålet är uppfyllt.

I syfte att uppnå full kostnadstäckning för sjö- och flygräddningsverksamheten ökades anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* med 45 miljoner kronor från 2014. Vidare har Sjöfartsverket tilldelats en tillfällig ökning av anslagen 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* med 200 miljoner kronor som får användas till utgifter för isbrytningsverksamhet, samt anslaget 1:5 *Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur* med 100 miljoner kronor som får användas till driften av Trollhätte kanal och slussar samt Säffle kanal. Den tillfälliga anslagsökningen gäller för åren 2014–2016.

För perioden 2017–2019 prognostiserar Sjöfartsverket ett positivt resultat efter finansiella poster. Överskottet för 2015 och 2016 sätts av i en resultatutjämningsfond som kan användas för att balansera resultaten mellan ekonomiskt bättre och sämre år. År 2017 upphör den tillfälliga ökningen av anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* och anslaget 1:5 *Ersättning till viss kanal- och slussinfrastruktur*. Sjöfartsverket prognostiserar trots det ett positivt resultat efter finansnetto. Soliditeten beräknas stiga till 18,3 procent i slutet av 2019.

De åtgärder som vidtagits beräknas stärka den ekonomiska ställningen i Sjöfartsverket.

Regeringen bedömer att nuvarande räntabilitetskrav på eget kapital om 3,5 procent räknat på resultatet efter skattemotsvarighet över en konjunkturcykel är motiverat som ett långsiktigt mål.

Vad avser Sjöfartsverkets soliditet pekar prognosen mot en avsevärd avvikelse mot det långsiktiga målet om 25 procent. Regeringen anser dock att soliditetsmålet är motiverat mot bakgrund av den verksamhet som bedrivs i Sjöfartsverket, och att verket på lång sikt bör nå upp till detta mål.

Beträffande utdelningskravet anser regeringen att detta på sikt bör vara en tredjedel av vinsten, räknat som resultatet efter skattemotsvarighet.

Utdelning och skattemotsvarighet föreslås även fortsättningsvis beslutas av regeringen i samband med bokslutet.

Nedanstående tabell redovisar prognosen över Sjöfartsverkets resultat så som det framställts i treårsplanen.

Tabell 3.76 Prognos för Sjöfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansiella poster	147,3	32,7	79,9	82,5
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	0	3,5	3,5	3,5
Soliditet (%)	14,2	14,8	16,6	18,3
Beräknad skattemotsvarighet	0	5,4	5,9	6,7
Beräknad utdelning	0	0	6,4	7,0

Sjöfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 låta Sjöfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 450 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2017 låta Sjöfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens inriktning är att Sjöfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Sjöfartsverkets låneram fastställs till 450 miljoner kronor. Vidare föreslår regeringen att Sjöfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank.

Sjöfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2017–2020 godkänns som riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2017–2020 uppgår till totalt 1 967 miljoner kronor, se tabell 3.77. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 81 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 19 procent.

Investeringarna avser främst investeringar i och kring Södertälje kanal såsom nya slussportar i Södertälje kanal, dammsäkerhetshöjande åtgärder i Trollhätte kanal och slussar samt olika insatser för att förnya isbrytarresurserna. Investeringar ska också ske i lotsbåtar, arbetsfartyg, sjötrafikinformationscentraler, utrustning till räddningshelikoptrar och it-system.

Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Sjöfartsverket godkänns.

Tabell 3.77 Investeringsplan för Sjöfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Farleder/utmärkning	9,5	8,8	117,5	73,7	1,7	16,7
Isbrytning	0,6	3,0	2,1	299,3	390,0	484,5
Sjötrafikinformation (VTS)	0,1	11,3	26,0	20,0	8,0	8,0
Sjögeografisk information	1,2	7,1	1,0	0,1	0,2	0,2
Lotsning	0,7	30,3	23,0	25,5	26,7	2,9
Flyg- och sjöräddning	188,6	12,6	9,5	10,5	10,5	10,5
Gemensamma funktioner	6,1	6,0	10,2	3,2	3,3	4,5
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	206,8	79,1	189,3	432,3	440,4	527,3
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>206,8</i>	<i>79,1</i>	<i>189,3</i>	<i>432,3</i>	<i>440,4</i>	<i>527,3</i>
Finansiering						
Egna medel	206,8	79,1	189,3	432,3	440,4	527,3
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	206,8	79,1	189,3	432,3	440,4	527,3
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Farleder/utmärkning	85,0	26,3	44,0	40,2	15,7	66,7
Isbrytning	11,3	56,1	40,1	15,8	20,5	25,5
Sjötrafikinformation (VTS)	2,5	2,8	6,5	5,0	2,0	2,0
Sjögeografisk information	11,1	7,1	8,6	2,0	4,2	4,1
Lotsning	13,8	10,1	7,7	8,5	8,9	8,7
Flyg- och sjöräddning	9,9	12,6	9,5	3,5	3,5	3,5
Gemensamma funktioner	6,1	6,0	10,2	3,2	3,3	4,5
Summa utgifter för vidmakthållande	139,7	121,0	126,6	78,2	58,1	115,0
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>139,7</i>	<i>121,0</i>	<i>126,6</i>	<i>78,2</i>	<i>58,1</i>	<i>115,0</i>
Finansiering						
Egna medel	139,7	121,0	126,6	78,2	58,1	115,0
Summa finansiering av vidmakthållande	139,7	121,0	126,6	78,2	58,1	115,0

3.6.17 Luftfartsverket

Luftfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Luftfartsverket ska, räknat på resultatet efter skattemotsvarighet, ha en räntabilitet om lägst 4 procent över en konjunkturcykel. Luftfartsverket ska, på lång sikt, ha en soliditet om lägst 15 procent.

Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Luftfartsverkets ekonomiska resultat.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Luftfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Luftfartsverket verkar inom de mål för flygtrafiktjänst och förutsättningar för uttag av avgifter som sätts i det gemensamma europeiska regelverket, bl.a. Europaparlamentet och rådets förordning (EG) nr 391/2013 av den 10 mars om tillhandahållande av flygtrafiktjänster inom det gemensamma europeiska luftrummet och kommissionens förordning (EG) nr 1794/2006 av den 6 december 2006 om ett gemensamt avgiftssystem för flygtrafiktjänster, med bl.a. prestationsplaner för säkerhet, kostnads-effektivitet, kapacitet och miljö. Intäkterna från en-routeverksamheten, vilka svarar för den större delen av Luftfartsverkets intäkter, regleras inom ramen för EU:s prestationsplaner. Den nuvarande nivån förutsätter fortsatt genomförande av kostnadseffektiviseringar.

Ekonomiska förutsättningar

Luftfartsverket bedriver följande tjänster: civil och militär flygtrafikledningstjänst en route och för flygplats, luftrumstjänster, tekniska tjänster och informationstjänster nationellt och internationellt. En route-avgiften och terminalavgifterna på Arlanda flygplats, som utgör mer än 70 procent av intäkterna, omfattas av den europeiska kostnadskontrollen inom ramen för prestationsplanen. Intäkterna är alltså i denna del reglerade, med viss möjlighet till korrigerings efterhand av vissa ingående parametrar. Prestationsplanen innebär att Luftfartsverkets en route-kostnader ska minska med i genomsnitt 2,4 procent per år i fast pris, samtidigt som målen för flygsäkerhet, kapacitet och miljö

infrias och volymökningen av flygtrafiken omhändertas.

Trafikprognosen för luftrumsrörelser och antal s.k. service units, som utgör basen för Luftfartsverkets debitering av avgift, innebär en tillväxt under perioden fram t.o.m. 2019 om i genomsnitt 1,3 procent per år.

Luftfartsverket utför den lokala flygtrafikledningstjänsten med ensamrätt på Swedavia AB:s och Försvarmaktens flygplatser. I övrigt bedrivs lokal flygtrafiktjänst på en konkurrensutsatt marknad.

Den lokala flygtrafiktjänsten omfattar i Sverige för närvarande ca 50 flygplatser med någon form av flygtrafikledningstjänst, antingen flygkontrolltjänst eller flyginformationstjänst. Av dessa ägs nio av Swedavia AB och sju av Försvarmakten. Av de övriga är flertalet kommunala och för närvarande tre privata.

Utvecklingen av tjänsten fjärrstyrda torn utgör en väsentlig förändring av marknadsförutsättningarna och Luftfartsverkets möjligheter. Luftfartsverket har under 2016 tillsammans med Saab AB bildat ett bolag för digital flygtrafiktjänst. Regeringen bedömer att det nya bolaget bidrar till Luftfartsverkets möjligheter att utveckla den digitala flygtrafiktjänsten och att uppfylla avkastningskravet.

Det låga ränteläget utgör fortsatt en belastning för Luftfartsverkets resultat och soliditet.

Utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål
För perioden 2017–2020 prognostiserar Luftfartsverket att resultatet före skattemotsvarighet under perioden utvecklas från 52 miljoner kronor 2017 till 88 miljoner kronor 2020. Soliditeten förväntas sjunka till 11 procent.

Regeringen anser att ett räntabilitetskrav om 4 procent av eget kapital (som beräknas på resultatet efter skattemotsvarighet) är motiverat. Regeringen anser vidare att målet för soliditeten långsiktigt ska vara lägst 15 procent. Enligt den prognos som redovisats uppnås målet avseende soliditet inte fullt ut under perioden, framför allt beroende på det låga räntelägets effekter för pensionsskulden och intäktsräntor. Regeringen anser inte att det är rimligt att minska målet för soliditeten, även om det innebär att målet inte nås 2020. Även förutsättningarna för att nå resultatmålet kan komma att påverkas negativt, bl.a. till följd av lågt eller sjunkande ränteläge. Beträffande utdelningskravet anser regeringen att detta normalt bör vara 15 procent av vinsten,

räknat som resultatet efter skattemotsvarighet, med möjlighet att balansera vinsten i affärsverket i syfte att öka soliditeten och därmed komma närmare soliditetsmålet. Utdelning och skattemotsvarighet som ska inbetalas till inkomsttitel bör fastställas slutligt av regeringen i samband med bokslutet.

Tabell 3.78 Prognos för Luftfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2016	2017	2018	2019
Resultat efter skattemotsvarighet	48	41	48	57
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	6	5	5	6
Soliditet (%)	12	12	11	11
Beräknad skattemotsvarighet	14	12	14	16
Beräknad utdelning	7	6	7	8

Luftfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 låta Luftfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 3 750 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2017 låta Luftfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas att under 2017 låta Luftfartsverket teckna borgensförbindelser för krediter till förmån för LFV Holding AB inom en ram om högst 100 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram om högst 150 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag samt sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets investeringar har finansierats med internt tillförda medel. Verket har under 2016 ett bemyndigande att ta upp lån inom en total ram av 3 750 miljoner kronor. Denna ram föreslår regeringen bör fortsatta gälla även för 2017.

I Luftfartsverkskoncernen ingår LFV Holding AB som bildades 1995 för att samordna och förvalta Luftfartsverkets bolagsverksamhet. Luftfartsverket har även ett bemyndigande att teckna borgensförbindelser för krediter till förmån för dotterbolaget LFV Holding AB inom en total ram på 100 miljoner kronor, liksom att teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram på 150 miljoner kronor. Regeringen föreslår att dessa bemyndiganden kvarstår på samma nivå för 2017.

Luftfartsverkets verksamhet utomlands bedrivs huvudsakligen i samarbete med annan partner. I syfte att åstadkomma effektiva former för samarbetet samt att dela risk och begränsa risken för Luftfartsverkets del är det önskvärt att för sådana samarbeten kunna bedriva verksamheten inom ett gemensamt företag. För att bl.a. få tillräcklig flexibilitet i bildande eller avveckling av sådana samarbeten bör regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag respektive sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten i den utsträckning det bedöms behövas för effektivt genomförande av uppdraget och i syfte att begränsa affärsrisken. Riksdagen har tidigare (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:TU1, rskr. 2005/06:81) bemyndigat regeringen att besluta om bildande av bolag inom ramen för Luftfartsverkskoncernen och genom beslut med anledning av budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86) anpassat formuleringen till 8 kap. 3 och 4 §§ budgetlagen (2011:203). Den nya formuleringen förtydligar att bemyndigandet för Luftfartsverket omfattar även andra former av företag än aktiebolag och undanröjer en oklarhet som tidigare funnits.

Luftfartsverket behöver inom ramen för sin affärsverksamhet teckna ansvarsförsäkringar hos enskilt försäkringsbolag. Regeringen har tidigare gett Luftfartsverket tillstånd att försäkra sig hos enskilt försäkringsbolag för att täcka ansvarsrisker i verksamheten. Regeringen gör bedömningen att båda dessa åtgärder är lämpliga för att begränsa risken i den berörda verksamheten.

Luftfartsverket väntas 2016 fortsatt ha ett betydande likviditetsöverskott som föranleds av att pensionsskulden som reserveras i balansräkningen är betydligt större än behovet av kapital för att finansiera verksamheten inklusive anläggningstillgångar. I likhet med tidigare år

finns därför ett behov av att kunna placera likviditetsöverskott i syfte att få avkastning på detta.

Liksom övriga affärsverk har Luftfartsverket i dag möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i affärsbank. Medlen ska placeras räntebärande och förbehållas placeringar med låg risk, vilket inkluderar statsgaranterade skuldebrev och certifikat samt obligationer med vissa förbehåll avseende bl.a. kreditvärdighet hos motparten enligt regeringens beslut.

Luftfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för flygtrafikledning för 2017–2020 godkänns som riktlinje för Luftfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets investeringsplan för perioden 2017–2020 uppgår till totalt 676 miljoner kronor, vilket är i linje med behovet av långsiktig årlig investeringsnivå på ca 170 miljoner kronor. Anskaffning och utveckling av nya investeringar svarar för den större delen, ca 76 procent. Vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 24 procent. Prioriteringarna styrs i hög grad av de krav på systemutveckling som ställs genom lagkrav på EU-nivå samt behovet av att successivt

utveckla och förnya infrastrukturen i syfte att säkerställa kapacitet och kontinuitet.

Investeringarna fördelas på kategorierna flygtrafikledningsutrustning (ATM-utrustning), radarutrustning, kommunikationsutrustning, radioutrustning, byggnader, it och kommersiella investeringar.

Projekt inom flygtrafikledningsutrustning avser främst det pågående internationella samarbetet avseende kontinuerlig utveckling av flygledningssystemet (COOPANS, COOPERation between ANS-providers) mellan leverantörer av flygtrafiktjänst som har samma typ av utrustning och samma systemleverantör, Thales. I övrigt vidtas åtgärder för förbättrad säkerhet och kontinuitet.

Investeringar avseende s.k. fjärrstyrda torn, som ingår i kategorin kommersiella investeringar, avser fortsatt utveckling av systemet. Inom såväl radio- som radarutrustning pågår byte av ålderstigna stationer i syfte att tillföra operativ funktionalitet, bättre täckning och noggrannhet samt långsiktigt lägre kostnader.

Investeringar i byggnader sker huvudsakligen i form av ersättningsinvesteringar för att vidmakthålla befintliga anläggningar inklusive utbyte av system såsom kraftmatning, ventilation, mindre rivning samt investeringar på grund av lagkrav.

Regeringen delar Luftfartsverkets bedömning avseende de prioriteringar som bör göras för att möta investeringsbehov under de närmaste åren. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att investeringsplanen godkänns.

Tabell 3.79 Investeringsplan för Luftfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
ATM-utrustning	23	37	51,8	46	46	41
Radarutrustning	7	51	1	0	2	13
Kommunikationsutrustning	6	12	0	0	2	5
Radioutrustning	0	4	5	4	8	6
Byggnader	2	15	0	0	0	5
It	8	1	0	3	2	2
Kommersiella investeringar	7	29	117,5	50	65,5	36
Övrigt	6	0	0	0	0	0
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	59	149	175,3	103	125,5	108
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>59</i>	<i>149</i>	<i>175,3</i>	<i>103</i>	<i>125,5</i>	<i>108</i>
Finansiering						
Egna medel	59	149	175,3	103	125,5	108
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	59	149	175,3	103	125,5	108
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
ATM-utrustning	10	14	0	0	2	5
Radarutrustning	5	16	32	35	10,9	19
Kommunikationsutrustning	20	9	5	0	2	6
Radioutrustning	8	10	13	9	10	9
Byggnader	4	2	0	3	0	3
It	0	0	0	0	0	0
Kommersiella investeringar	0	0	0	0	0	0
Övrigt	2	0	0	0	0	0
Summa utgifter för vidmakthållande	49	51	50	47	24,9	42
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>49</i>	<i>51</i>	<i>50</i>	<i>47</i>	<i>24,9</i>	<i>42</i>
Finansiering						
Egna medel	49	51	50	47	24,9	42
Summa finansiering av vidmakthållande	49	51	50	47	24,9	42

4 Politiken för informationssamhället

4.1 Omfattning

Politiken för informationssamhället omfattar områdena informationsteknik (it) inklusive digitaliseringen av det offentliga Sverige (e-förvaltning), elektronisk kommunikation, post samt grundläggande betaltjänster. Åtgärder och resultat med koppling till it-området följs upp och redovisas även inom andra utgiftsområden.

Post- och telestyrelsen (PTS) är sektors- och tillsynsmyndighet inom områdena elektronisk kommunikation och post. Myndighetens uppgift är bl.a. att analysera om det finns konkurrenshinder och behov av förhandsreglering, meddela tillstånd och utöva tillsyn över operatörerna på marknaderna för elektronisk kommunikation och post samt att inom ramen för sitt sektorsansvar följa och främja utvecklingen inom dessa områden.

E-legitimationsnämnden har som uppgift att stödja och samordna den offentliga sektorns behov av säkra metoder för elektronisk identifiering och underskrift i den offentliga förvaltningens e-tjänster.

Inom politiken för informationssamhället finns även ett antal kommittéer och forum, bl.a. Digitaliseringskommissionen (dir. 2012:61, 2012:04), Bredbandsforum (dnr N2015/07486/TTP) och rådet för digitaliseringen av det offentliga Sverige (dnr N2015/07452/EF).

Ekonomistyrningsverket (ESV) ger stöd till regeringens satsning på e-förvaltning (dnr N2015/03210/EF).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Politiken i informationssamhället

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Politiken för informationssamhället</i>							
2:1 Post- och telestyrelsen	28	28	28	29	29	30	30
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	130	140	137	140	140	140	140
2:3 Grundläggande betaltjänster	23	36	32	34	36	36	36
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	17	12	12	23	23	23	23
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	121	126	124	126	126	126	120
2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse	45	55	54	75	98	53	44
Summa Politiken för informationssamhället	365	397	387	426	452	407	393

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

År 2015 uppgick de totala utgifterna inom politiken för informationssamhället till 365 miljoner kronor. Prognosen för 2016 avseende de totala utgifterna uppgår till 387 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag 2017 för politiken för informationssamhället uppgår till sammanlagt 426 miljoner kronor. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslagen till sammanlagt 452 miljoner kronor, 407 miljoner kronor respektive 393 miljoner kronor.

4.3 Mål för området

It-politik

Målet för it-politiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, utg. omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87).

Ett delmål är att elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. De elektroniska kommunikationerna ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg. omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Ett delmål är att Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda

möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Digitalisering av det offentliga Sverige

Regeringens mål för digitalisering av det offentliga Sverige är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten. Dessa mål förtydligar och preciserar regeringens förvaltningspolitiska mål, se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1, utg. omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, utg. omr. 22, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

Tabell 4.2 Mål för området

It-politik	Post	Grundläggande betaltjänster
Målet för it-politiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringsmöjligheter (prop. 2011/12:1, utg. omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87).	Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1, utg. omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).	Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, utg. omr. 22 bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).
Ett delmål är att elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. De elektroniska kommunikationerna ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg. omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).		
Ett delmål är att Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, utg. omr. 22, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).		

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer påverkar utvecklingen inom informationssamhället. Politikens bidrag inom detta område är ofta svår att mäta och avgränsa från effekterna av andra offentliga och privata insatser. De viktigaste indikatorerna för att redovisa resultaten inom it-politiken är följande:

- Andel kvinnor och män som använt internet i stort sett varje dag respektive som aldrig använt internet.
- Andel kvinnor och män som använt internet för att hämta information från myndigheters webbplatser samt som under året använt internet för att ladda ned blanketter från myndigheters webbplatser.
- Andel företag med minst 10 anställda respektive företag med 1–9 anställda som använt internet för att söka information från myndigheters webbplatser.
- Täckning i hela landet av tal och data via mobilnäten (yttäckning och befolkningstäckning) på 1 Mbit/s, 10 Mbit/s och 30 Mbit/s.

- Årsutveckling av pris per abonnemang för fast bredband om minst 8 Mbit/s samt årsutveckling av lägstapris för en snittanvändare av mobila samtalstjänster.
- Andel hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s respektive 30 Mbit/s samt antal hushåll och företag som saknar tillgång till bredband om minst 1 Mbit/s.

Några indikatorer är relativt nya, varför de historiska tidsserierna i dessa fall är korta, vilket framgår av tabell 4.3.

Indikatorn andel hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 30 Mbit/s är ny sedan budgetpropositionen för 2015. För indikatorn andel företag med minst tio anställda respektive företag med 1–9 anställda som använt internet för att söka information från myndigheters webbplatser finns inga data för 2014. Regeringen ser behov av vidareutveckling av indikatorer för e-förvaltning.

I Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning Privatpersoners användning av datorer och internet har målgruppen fr.o.m. 2013 utökats till åldersgruppen 16–85 år. Då längre tidsserie saknas för denna indikator redovisas även den tidigare åldersgruppen, 16–74 år, se tabell 4.3.

Målet för it-politiken kan också delvis mätas genom de internationella index och rankingar

som finns för it-området. Dessa studier jämför länders förutsättningar samt investeringar och användning av it men visar inte genomslag på ekonomi eller sysselsättning vilket också kan vara av intresse (se mer i avsnitt 4.4.2 Resultat).

För robusthet och säkerhet inom området elektronisk kommunikation har lämpliga indikatorer ännu inte kunnat identifieras. Det finns därför ett fortsatt behov av utvecklingsarbete inom detta område.

Inom områdena post och grundläggande betaltjänster följs utvecklingen upp genom kvalitativa bedömningar. Om det finns indikationer på att alla inte har tillgång till posttjänster och grundläggande betaltjänster, kan PTS som är ansvarig myndighet för dessa områden vidta åtgärder.

Tabell 4.3 Indikatorer för måluppfyllelse – it-politik

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
It-politik						
<i>Individer, andel (%) av befolkningen (kvinnor/ män) som:</i>						
använt internet i stort sett varje dag (16-74 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	75/78	80/81	78/82	81/81	82/83	82/82
använt internet i stort sett varje dag (16-85 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	i.u.	i.u.	i.u.	75/78	76/80	76/78
aldrig använt internet (16-74 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	7/6	5/4	7/4	4/4	7/4	5/4
aldrig använt internet (16-85 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	i.u.	i.u.	i.u.	9/6	11/7	9/8
använt internet för att hämta information från myndigheters hemsidor (16-74 år)	63/65	69/70	72/75	73/75	77/80	69/70
använt internet för att hämta information från myndigheters hemsidor (16-85 år)	i.u.	i.u.	i.u.	68/72	72/76	64/67
använt internet för att ladda ned blanketter från myndigheters hemsidor (16-74 år)	40/45	43/44	48/49	47/48	49/55	41/44
använt internet för att ladda ned blanketter från myndigheters hemsidor (16-85 år)	i.u.	i.u.	i.u.	43/47	46/53	38/42
<i>Företag andel (%) (minst 10 anställda/ 1-9 anställda):</i>						
hastighet som företagets snabbaste internetanslutning kan uppnå för att ta emot data, andel (%) (minst 10 anställda/ 1-9 anställda):						
– under 2 Mbit/s				3/7	2/2	1/2
– minst 2 men mindre än 10 Mbit/s				30/35	27/28	19/23
– minst 10 men mindre än 30 Mbit/s				27/23	22/22	22/22
– minst 30 men mindre än 100 Mbit/s				18/16	19/13	22/22
– minst 100 Mbit/s				19/6	22/12	27/13
tog emot beställningar via webbplats eller app				20/11	22/13	23/14
använt internet för att söka information från myndigheters hemsidor	88/74	92/82	93/84	93/82	i.u.	iu
använt internet för att hämta blanketter från myndigheters hemsidor	86/73	91/80	91/81	92/81	i.u.	iu
Elektronisk kommunikation						
<i>Mobiltäckning i hela landet (yttäckning/ befolkningstäckning (%)):</i>						
Taltjänster ¹	i.u.	i.u.	i.u.	84/>99	84/>99	85/>99
Datatjänster:						
1 Mbit/s ²	i.u.	i.u.	i.u.	74/>99	80/>99	77/>99
10 Mbit/s ³	i.u.	i.u.	i.u.	44/99	51/>99	77/>99
30 Mbit/s ⁴	i.u.	i.u.	i.u.	2/61	1/60	3/71
<i>Prisutveckling (inkl. rabatter)</i>						
Förändring pris/abonnemang fast bredband minst 8 Mbit/s, augusti – augusti (%)	i.u.	i.u.	-2	-10	14	4
Förändring pris/abonnemang fast bredband minst 100/10 bit/s, juni – juni (%)	i.u.	i.u.	0	-43	31	2
Förändring lägsta pris snittanvändare mobila samtalstjänster, juni - juni (%)	i.u.	-9	0	-14	0	i.u.
Förändring lägsta pris mobilt 100 samtal 2GB data/mån, aug – aug (%)	i.u.	i.u.	i.u.	4	2	-41
Bredband						
<i>Tillgänglighet:</i>						
Andelen hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s(%)	44	49	53	57	61	67
Andelen hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 30 Mbit/s(%)	i.u.	i.u.	i.u.	71	75	87
Antal hushåll och företag som saknar tillgång till bredband om minst 1 Mbit/s	1100	800	500	<500	<500	<130

Källor: Statistiska centralbyrån, Post- och telestyrelsen (PTS), bl.a. Prisutvecklingen på mobiltelefoni och bredband 2014, PTS Bredbandskartläggning 2015 samt PTS Mobiltäckning 2015.

¹ Avser den sammanlagda täckningen för Telenor, Tele2, TeliaSonera och Tre för handburen terminal utomhus.

² Avser den sammanlagda täckningen för Net 1, Telenor, Tele2, TeliaSonera och Tre för handburen terminal utomhus.

³ Avser den sammanlagda täckningen för Telenor, Tele2, TeliaSonera och Tre för handburen terminal utomhus. För 2015 ingår även Net 1.

⁴ Avser den sammanlagda täckningen för Telenor, Tele2, TeliaSonera och Tre för handburen terminal utomhus. För 2015 ingår även Net 1.

4.4.2 It-politik

Resultat

Den nationella statistiken visar att individer och företag generellt sett är bra på att utnyttja digitaliseringens möjligheter. Enligt SCB:s årliga it-undersökningar och Europeiska kommissionens jämförande redovisning *The digital Economy & Society Index*, ligger svenska individer och företag högt när det gäller tillgång till och användning av digitaliseringen på många olika områden. 98 procent av företag i Sverige med fler än tio anställda har internet. Motsvarande siffra för företag med 1–9 anställda är 89 procent. 98 procent av stora företag har en webbplats. För företag med färre än tio anställda är motsvarande siffra 58 procent. Andelen anställda som i arbetet använde en dator med internetuppkoppling är 72 procent.

Bland företag ökar andelen som tar emot beställningar via webben eller appar. Det är också tydligt att det skett en förskjutning i hur snabba internetanslutningar företagen abonnerar på, från erbjudanden med lägre kapacitet mot erbjudanden med högre kapacitet.

Det är vanligt att använda internet i hemmet eller på arbetsplatsen. Bland 16–85-åringar i Sverige har 89 procent tillgång till internet i hemmet och möjlighet att koppla upp sig. Totalt 69 procent av befolkningen i åldern 16–85 år har använt en smart telefon för mobil internetanslutning och 75 procent har använt internetbank.

I det internationella perspektivet syns effekterna av att många länder ökar i digital mognad. Regeringen bedömer att utvecklingen mot att nå det it-politiska målet att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter, utmanas då andra länder går starkt framåt. I en internationell jämförelse utförd av World Economic Forum, *Networked Readiness Index*, har Sverige tredje högsta poäng av 139 länders index. I EU-kommissionens *Digital Economy and Society Index*, rankas Sverige som nummer 3 av de 28 medlemsländerna. Dessa jämförelser ger en samstämd bild av att Sverige fortsatt tillhör världens absolut mest framstående länder i it-relaterade frågor. Emellertid visar detaljerna i dessa index också att Sverige tappar indexpoäng på enskilda områden där andra länder går framåt. Sammantaget menar regeringen att Sverige hör till de länder som är bäst i världen på att använda

digitaliseringens möjligheter och är på väg att nå regeringens mål.

I delbetänkandet *Gör Sverige i framtiden – digital kompetens* (SOU 2015:28) framför Digitaliseringskommissionen förslag om insatser som syftar till att öka den digitala delaktigheten. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Delbetänkandet *Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden* (SOU 2015:91) innehåller en omvärldsanalys med utpekande av sex strategiska områden som bör prioriteras samt 13 förslag. Delbetänkandet har remitterats. Digitaliseringskommissionen ska lämna sitt slutbetänkande senast den 31 december 2016 (dir. 2015:123).

Digital delaktighet

Digitalt innanförskap innebär att alla som vill ska kunna använda de möjligheter som digitaliseringen innebär. I SCB:s undersökning *Privatpersoners användning av datorer och internet 2015* framgår att mer än tre fjärdedelar av befolkningen i åldern 16–85 år använder internet dagligen och att sju av tio använder dator dagligen.

Av respondenterna i SCB:s undersökning som använt datorer och internet angav 19 procent att de hade någon form av funktionsnedsättning. Av dessa angav 85 procent att de inte har några upplevda svårigheter vid användning av datorer och internet, 11 procent angav att de har vissa svårigheter att använda datorer och internet och 3 procent angav att de har stora svårigheter att använda datorer och internet.

I Internetstiftelsen i Sveriges undersökning *Svenskarna och internet 2015* framgick det att de vanligaste funktionsnedsättningarna som försvårade användning av internet bland respondenterna var synproblem 43 procent, motorikproblem 26 procent och dyslexi 10 procent. Det är framför allt äldre som får problem med syn och motorik.

PTS har ansvar för att säkerställa att alla har tillgång till elektroniska kommunikationer. Myndigheten upphandlar därför förmedlingstjänster för bildtelefoni, texttelefoni, teletal och kostnadsfri nummerupplysning samt säkerställer driften av dessa. Kostnaderna för tjänsterna har minskat från ca 53 miljoner kronor 2013 till ca 49 miljoner kronor 2015 på grund av nya upp-

handlingar som resulterat i lägre kostnader i kombination med minskad användning av tjänsterna texttelefoni.se och teletal.

PTS gör även övriga insatser för att öka tillgängligheten till och utbudet av informations- och kommunikationstjänster för personer med funktionsnedsättning. Sedan 2010 har PTS utlyst årliga innovationstävlingar med olika teman. Sedan dess har 66 projekt slutförts och i dag finns 44 tjänster tillgängliga via marknadsaktörer och organisationer och det totala antalet användare uppskattas till 350 000. Under 2015

användes ca 39 miljoner kronor till innovations-tävlingarna.

Jämställd it-utveckling

Från 2006 till 2012 ökade andelen kvinnor i it-sektorn från 18,2 procent till 19,6 procent. Sedan 2010 har siffrorna varit i stort sett oförändrade.

Det är fortfarande få kvinnor som väljer att bli it-specialister och alltför få som arbetar i sektorn. Det gäller även internationellt (se tabell 4.4).

Tabell 4.4 Anställda i åldern 16–64 år inom it-yrken 2015

Antal och könsfördelning (%)

	Antal		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
IT-chefer	2 810	8 950	24	76
IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare m.fl.	22 510	78 950	22	78
Drift, support- och nätverkstekniker m.fl.	8 740	36 360	19	81
Samtliga	34 060	124 260	22	78

Källa: Statistiska centralbyrån.

En undersökning som genomfördes av Unionen 2015 visade att mer än varannan ung kvinna inte kan tänka sig att arbeta med it. 41 procent tror att det främst beror på att branschen har så få kvinnor. Enligt SCB:s prognoser beräknas andelen kvinnor som är specialister inom it-sektorn bli färre än 20 procent 2030.

Vid analys av SCB:s statistik för it-användning bland privatpersoner framkommer inte någon större skillnad i användning av datorer och internet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Andelen kvinnor på högre it-utbildningar i Sverige var ca 23 procent 2014. Det finns en stor variation av andelen kvinnor på olika it-utbildningar, t.ex. finns det endast 2–10 procent kvinnor på utbildningar som programmering och spel.

EU sammanfattar i sin undersökning från 2013 att det finns alltför få kvinnor i it-sektorn, att kvinnor i högre utsträckning väljer att sluta sin utbildning i förtid och att många kvinnor som har en it-utbildning inte väljer att arbeta kvar i sektorn. Slutsatsen av undersökningen var att om fler kvinnor valde en karriär inom sektorn skulle det gynna såväl branschen som kvinnorna och ekonomin i Europa.

It för miljön

Av SCB:s undersökning Företagens användning av it 2015 framgår att drygt 50 procent av företagen har anställda som arbetar på distans. Inga större förändringar har skett sedan 2011. Branschen fastighetsbolag och förvaltare har sedan 2009 visat störst skillnader med en ökning från 42 till 66 procent. It-lösningar för att minska energiförbrukningen används framför allt i företag med fler än 250 anställda. Av dessa tillämpar 29 procent intelligent styrning av transport eller logistik och 55 procent intelligent styrning av belysning, värme eller ventilation.

Förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter anger att myndigheter så långt det är möjligt ska använda energieffektiv it för att miljöanpassa verksamheten. Av Naturvårdsverkets rapport Miljöledning i staten 2015 framgår att många myndigheter använder it för att minska energianvändningen. Flertalet myndigheter anger också att de i högre grad än tidigare använder sig av distansmöten för att minska det fysiska resandet.

Trafikverket driver projektet resfria möten i myndigheter (REMM). Projektet har påvisat att miljöpåverkan minskar och kostnadsbesparingar sker genom en ökad användning av distansmöten.

Internets förvaltning

Den centrala tilldelningen av domännamn och IP-nummer styrs av Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) i en modell av flerparsamverkan där representanter för länder, näringsliv och civilsamhället lämnar råd till ICANN som fattar beslut om tilldelning av toppdomäner, t.ex. .com. Sverige deltar genom representation i ICANN:s Governmental Advisory Committee (GAC).

Med internets växande betydelse ökar intresset för internets globala förvaltning och engagerar många länder och aktörer runt om i världen. En fråga som en del länder driver är om internets globala förvaltning fortsatt ska ske i flerparsamverkan eller övergå till en enbart mellanstatlig modell. Detta diskuteras i möten inom ramen för bl.a. Internationella teleunionen (ITU) och FN:s generalförsamling.

Tioårsöversynen av FN:s toppmöte om informationssamhällesfrågor (WSIS) avslutades i december 2015 med ett högnivåmöte i FN:s generalförsamling. Bland de positiva utfallen märks att mandatet för IGF, som har i uppdrag att samla det internationella samfundet i diskussioner om globala internetfrågor, förlängts till 2025.

Ett beslut 2014 av USA:s regering att överväga en överlämning av sitt resterande inflytande över internets rot-zon utgör ett stöd för att främja modellen med flerparsamverkan. Sverige har med ICANN:s organisatoriska stöd och engagerade parter arbetat fram förslag om en framtida global lösning för hanteringen av internets s.k. rot-zon tillsammans med ICANN. Dessa förslag överlämnades till USA:s handelsdepartement under våren 2016.

Digitalisering av det offentliga Sverige

I EU:s Digital Economy and Society Index 2016 (DESI) faller Sverige från en sjunde plats 2015 till en åttonde plats 2016 vad gäller offentlig

sektors digitalisering. Sverige var det enda land som inte förbättrade sina värden under 2015.

Enligt SCB:s it-undersökning har andelen kvinnor och män i åldern 16–74 år som använt myndigheters webbplatser sjunkit något sedan föregående mätning, för kvinnor från 77 till 69 procent och för män från 80 till 70 procent.

I Riksrevisionens granskning av den offentliga förvaltningens digitalisering (RiR 2016:14) konstateras att regeringen behöver stärka greppet om e-förvaltningsområdet och ge de offentliga aktörerna bättre förutsättningar. Riksrevisionen pekar bl.a. på behovet av att utveckla lagstiftningen, ta fram gemensamma standarder för informationsutbyte samt en långsiktig finansiering för e-förvaltningsprojekt. Även E-delegationen (SOU 2015:66) och Digitaliseringskommissionen (SOU 2015:91) har i betänkanden uppmärksammat behovet av att se över viss lagstiftning för att möjliggöra utveckling av digitala tjänster i samverkan.

För att stärka samordningen och styrningen av området har regeringen beslutat om en satsning på e-förvaltning: Digitalt först – ett program för digital förnyelse av det offentliga Sverige under åren 2015–2018. Programmet ska bidra till att nå målen inom it, förvaltningspolitik och e-förvaltning.

Regeringen har även inrättat ett råd för digitaliseringen av det offentliga Sverige (dnr N2015/07452/EF). I rådet ingår representanter från den offentliga sektorn samt från prioriterade utvecklingsområden. Regeringen har också gett Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppdrag att ge stöd till regeringens satsning på e-förvaltning (dnr N2015/03210/EF). I uppdraget ingår att följa upp statsförvaltningens digitalisering och den nationella utvecklingsportföljen. ESV bedömer i sin rapport (dnr N2016/02107/EF) att både styrning och uppföljning av den digitala utvecklingen behöver bli tydligare.

I den nationella utvecklingsportföljen med strategiska projekt i samverkan ingick 34 projekt under 2015, vilket är en mycket liten andel av det totala antalet utvecklingsprojekt i statlig sektor. Merparten av projekten uppges verka för målet om en effektiv statsförvaltning. Färre uppges verka för målet om en öppnare förvaltning och målet om en enklare vardag. De vanligaste hindren för projekten uppges vara att samverkanspartner gör andra prioriteringar, låg anslutningsgrad och att styrsignaler saknas eller är för svaga.

Mål: En enklare vardag för medborgare

EU E-government benchmark (2015) mäter tillgången till digitala tjänster utifrån sju livshändelser. Sveriges placering i denna varierar.

Tabell 4.5 Tillgång till digitala tjänster

Livshändelse	Sveriges placering (av 33 länder)
Flytta	2
Äga och köra bil	3
Starta företag	10
Driva företag	14
Starta ett rättsligt förfarande	15
Studera	15

Källa: EU E-government benchmark (2015).

Analysen mäter även ett antal indikatorer med fokus på kvalitativa egenskaper i digitala möten. Sverige ligger på en modest nivå avseende transparens kring tjänsteleverans (42/100) och på en medelnivå avseende elektronisk identifiering (67/100), elektronisk dokumenthantering (55/100) och Single-Sign-On, dvs. en inloggning för flera ärenden (57/100).

E-delegationens arbete under 2015 med livshändelser visar bl.a. på behovet av standardisering för informationsöverföring mellan myndigheter och att bristen på samordning och gemensamma kundmöten ofta påverkar män, kvinnor och företag negativt.

Under 2016 har regeringen fattat beslut om fyra utvecklingsområden: förenklat företagande, smartare livsmedelskedja, samhällsbyggnadsprocess och miljöinformation. För ett enklare företagande via portalen verksamt.se har en överenskommelse träffats med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för 2016 och 2017 (dnr N2016/01182/FF). Tillväxtverket och Bolagsverket har fått i uppdrag att verka för att syftet med överenskommelsen nås. Målet är att 2017 erbjuda majoriteten av alla restaurangföretagare i Sverige digitala tjänster för att starta och driva sin verksamhet och därefter inkludera fler branscher. Statens jordbruksverk har fått i uppdrag att i nära samarbete med Livsmedelsverket verka för en smartare livsmedelskedja (dnr N2016/01646/EF). Lantmäteriet har fått i uppdrag att i nära samarbete med Boverket förenkla samhällsbyggnadsprocessen (dnr N2016/01419/EF). Vidare har regeringen gett uppdrag till Naturvårdsverket att verka för smartare miljöinformation (dnr N2016/02035/EF).

Samtliga utvecklingsområden lämnade i sina delrapporter till regeringen den 1 augusti 2016 en strategi för kommande arbete. Förutom behov av utvecklade samverkansformer och koordinering av utvecklingsinitiativ planeras aktiviteter för att främja innovation, tillgängliggöra information och utveckla standarder.

För att stärka dialogen med kommunsektorn har regeringen även beslutat om en avsiktsförklaring mellan staten och SKL om en digital förnyelse av det offentliga Sverige (dnr N2015/07455/EF).

Den nationella digitala tjänsten för säker myndighetspost Mina meddelanden innebär, vid hög anslutningsgrad, stor nytta för såväl avsändare som mottagare. Anslutningstakten är i dag för låg för att tjänsten ska vara effektiv. I januari 2016 var elva myndigheter anslutna och skickade 63 olika meddelandetyper. Antalet registrerade mottagare var ca 400 000 privatpersoner och företag (dnr N2015/03779/EF).

För att förbättra styrningen av nationella digitala tjänster har regeringen tillsatt en utredning (dir. 2016:39). Utredningen ska bl.a. ta fram förslag till utformning av organisering och ansvarsfördelning samt åtgärder och incitament för att öka anslutningen till tjänsterna. Sådana åtgärder har även föreslagits av Skatteverket inom ramen för uppdraget att följa upp statliga myndigheters anslutning till Mina meddelanden (dnr N2015/03779/EF).

En förutsättning för att digitaliseringen ska bidra till en enklare vardag för privatpersoner och företag är tillgång till tjänster för identifiering. Införandet av Svensk e-legitimation har tagit längre tid än beräknat och antalet anslutna myndigheter och leverantörer är fortfarande lågt. E-legitimationsnämnden har därför fått i uppdrag att säkerställa offentlig sektors behov av tjänster för elektronisk identifiering och underskrift på kort sikt, samt analysera och vid behov ompröva den modell som valts för Svensk e-legitimation (dnr N2015/07943/EF). En övergångstjänst har inrättats, till vilken flertalet leverantörer anslutit sig.

Den 1 juli 2016 trädde Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG (eIDAS-förordningen) i kraft. Den 25 maj 2016 antog riksdagen regeringens förslag till bl.a. en ny lag om kompletterande bestämmelser till eIDAS-förordningen (prop. 2015/16:72, bet. 2015/16:TU18, rskr. 2015/16:253). Regeringen har även vidtagit åtgärder för att stötta genomförandet, bl.a. genom uppdrag till Skatteverket (dnr N2016/02307/EF) och E-legitimationsnämnden (dnr N2016/02305/EF).

Mål: Öppnare förvaltning som stöder innovation och delaktighet

OECD har genomfört en mätning av öppna data i OURdata Index-Open, Useful, Re-Usable Government Data. Sverige placerades 2015 på 27:e plats av 29 rankade länder. I Open Knowledge Foundations index om Global Open data faller Sverige från 13:e plats till 27:e plats. I World Wide Web Consortiums (W3C) Open data barometer faller Sverige från en 3:e till 9:e plats.

Inom EU förväntas ett direktiv om tillgängligheten till offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer antas under hösten 2016.

Mål: Högre kvalitet och effektivitet i verksamheten

Statens it-kostnader uppgår till ca 24–30 miljarder kronor årligen av statens samlade verksamhetskostnader på drygt 300 miljarder kronor. ESV har haft i uppdrag att fördjupa arbetet med jämförelser av it-kostnader och att kartlägga it-projekt med hög risk. Budgeten för strategiska it-projekt i 60 myndigheter uppgår till ca 8 miljarder kronor, varav ca 2 miljarder kronor avser 2015.

Bedömningen är att myndigheternas interna styrning och kontroll av it behöver förbättras. Vidare är behovet av kompetensutveckling kring nyttorealiserings, portföljstyrning, projektstyrning och förändringsledning stort (dnr N2016/00286/EF).

Tillgång till digital kompetens är centralt för att på ett effektivt sätt klara en digital transformation. Bristen på kompetens och förmåga att tillvarata digitaliseringens möjligheter inom offentliga organisationer har uppmärksammats i ESV:s rapport och av rådet för digitalisering av det offentliga Sverige (dnr N2016/01246/EF).

Regeringskansliet har under året analyserat it-drift och datorhallar hos statliga myndigheter (dnr N2015/08456/EF). Flera myndigheter brister i redovisning av it-kostnader och i den interna styrningen. Av de tio analyserade myndigheterna saknas ofta relevant beställarkompetens och styrning när det gäller effektivitet.

Pensionsmyndigheten har haft regeringens uppdrag att analysera potentialen i användningen av molntjänster (dnr N2015/06630/EF). Det finns en betydande potential i användningen av molntjänster men myndigheternas mognad måste i många fall öka för att kunna tillgodogöra sig denna potential.

En effektiv förvaltning förutsätter tillgång till grundläggande information, s.k. grunddata. E-delegationen föreslår i sitt slutbetänkande En förvaltning som håller ihop (SOU 2015:66) att tillgång till grunddata ska vara kostnadsfri för myndigheter och att gemensamma digitala tjänster ska finansieras långsiktigt med gemensamma medel. ESV har på uppdrag av regeringen tagit fram ett förslag till anslagsfinansiering av tjänsterna genom omfördelning av myndigheternas förvaltningsanslag (dnr N2016/01919/EF).

Regeringskansliet har under året fördjupat analysen vad gäller e-faktura (dnr N2016/00367/EF). Beräkningar visar att den sammantagna samhällsekonomiska effekten av en övergång till elektronisk faktura i offentlig sektor uppgår till 1,4 miljarder kronor fram till 2023, om kravet på offentlig sektor att ta emot e-faktura kompletteras med ett krav på leverantörer att skicka elektroniska fakturor.

Regeringen har tidigare initierat ett arbete med att utveckla en gemensam tjänst för e-arkiv. Statens servicecenter inkom den 26 februari 2016 med en rapport som beskriver det pågående arbetet inom ramen för regeringsuppdraget (dnr N2014/03415/ITP och dnr N2013/03701/ITP). Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet och Statens servicecenter har beviljats 3 miljoner kronor för att fortsätta arbetet under 2016 (dnr N2016/04105/EF).

ESV har regeringens uppdrag att främja arbetet med e-handel i staten och att samordna det svenska deltagandet i det storskaliga europeiska pilotprojektet Electronic Simple European Networked Services (e-SENS) (dnr N2016/00695/EF) med syfte att stimulera användningen av gränsöverskridande e-tjänster. Bolagsverket, Tillväxtverket och Stockholms universitet har deltagit med svenska pilotprojekt inom området gränsöverskridande företagsregistrering. Lösningarna bidrar till skapandet av en gemensam elektronisk inre marknad inom EU och underlättar för svenska företags gränsöverskridande verksamhet.

Väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation

Efterfrågan på fasta och mobila bredbandstjänster fortsätter att vara stark. I december 2015 fanns ca 3,5 miljoner fasta bredbandsabonnemang, där flest abonnemang gäller fiberuppkopplingar som också ökade mest 2015, med 19 procent till 1,7 miljoner. Under 2015 blev abonnemangen avseende digitala tv-tjänster via ip-tv (via fiber och xDSL) vanligast. Antalet mobilabonnemang där över 1 Gigabyte (GB) data/mån ingår (mestadels smarta mobiler), ökade med 6 procent till 6,7 miljoner. I december 2015 fanns drygt 1,6 miljoner abonnemang med hastigheter på 100 Mbit/s eller mer, en ökning med 28 procent på ett år.

Förutom traditionell fast telefoni erbjuder operatörerna ip-telefoni. I december 2015 utgjorde andelen ip-telefoniabonnemang mer än hälften av alla telefoniabonnemang och är därmed för första gången fler än traditionella överkopparnätet. Nästan alla ip-telefoniabonnemang är sampaketerade med andra tjänster som bredband och tv. Svenskarna ringer allt mer från mobiltelefoner, på bekostnad av de fasta telefonerna. Datatrafiken i mobilnäten fortsatte att öka under 2015 även om ökningstakten var lägre än föregående år. Trafiken i 4G-nät uppgick i december 2015 till 270 000 Terabyte (TB) och utgjorde därmed 60 procent av den totala data-trafficen i mobilnäten.

Intäkter på slutkundsmarknaden för elektronisk kommunikation har legat på i stort sett samma nivå de senaste åren. Intäkterna på mobila tjänster ökade mest med 3 procent till 29,6 miljarder kronor. Marknadsandelarna på mobila tjänster har sedan 2009 generellt jämnats ut så att mindre operatörer ökat sina marknadsandelar. Inom fast bredband är den trenden inte lika tydlig och den största operatören har under samma tidsperiod haft en marknadsandel mellan 37 och 39 procent.

Den svenska marknaden erbjuder stora möjligheter för användare att kunna nå internet överallt, snabbt och säkert samt att nå mängder av tjänster för att underlätta vardagen samt bedriva verksamheter. Operatörer i Sverige gör stora investeringar för att möta användarnas ökande efterfrågan på fasta och mobila elektroniska kommunikationer.

Samhället blir alltmer beroende av bredband och tillförlitlig kommunikation. Konkurrens och

effektivt fungerande marknader driver fram den positiva utvecklingen. Samtidigt förändras strukturen på marknaden i grunden vilket gör att regelverket på området behöver anpassas. Fibermarknaden blir allt mer diversifierad och lokal, trafiken blir allt mer ip-baserad och konkurrensen har ökat inom digitala tjänster till slutkunder, inte minst genom internetbaserade tjänster. Mot bakgrund av bl.a. dessa förändringar har en översyn av regelverket på EU-nivå inletts och är tänkt att resultera i förslag till reglering under den senare delen av 2016 (se mer i avsnitt 4.5.1).

Under 2015 slutförhandlades Europaparlamentets och rådets förordning om åtgärder rörande en öppen internetanslutning och om roaming i allmänna mobilnät i unionen, (EU) 2015/2120. De nya bestämmelserna innebär att regleringsmyndigheten PTS har fått ytterligare verktyg för att tillförsäkra användarna en öppen internetanslutning. Slutanvändare ska som utgångspunkt inte hindras att ta del av det innehåll, de tjänster och de applikationer som de önskar över sin internetanslutning. Vidare kommer internetleverantörer endast tillåtas särbehandla trafik över internet under särskilt angivna omständigheter och om vissa förutsättningar är uppfyllda, som bl.a. icke-diskriminering. I de nya reglerna ingår även bestämmelser om vilken information som leverantörer av internetanslutningstjänster ska tillhandahålla och offentliggöra i avtal. Den nya regleringen av roaming utgörs av en huvudregel med förbud mot att tillämpa särskilda roamingavgifter för slutkunder fr.o.m. den 15 juli 2017. Det gäller telefonsamtal, sms och datatrafik. Under en övergångsperiod kommer operatörerna att kunna ta ut en reglerad extraavgift utöver den kostnad som konsumenten har på sin hemmarknad.

Den 23 mars 2016 antog riksdagen regeringens förslag till lagändring med kompletterande nationella tillsynsbestämmelser till följd av förordningen (prop. 2015/16:92, bet. 2015/16:TU12, rskr. 2015/16:184).

Prisutveckling

Antalet abonnemang med högre överföringskapacitet fortsätter att öka. Abonnemang med överföringshastigheten 100 Mbit/s eller mer utgör 46 procent av samtliga abonnemang och är

därmed vanligast. Sverige hade 2015 det billigaste erbjudandet på fast bredband med en hastighet på minst 100 Mbit/s jämfört med ett urval av OECD-länder, vilket kan jämföras med föregående år då Sverige hade det tredje billigaste erbjudandet. Det billigaste svenska erbjudandet 2015 var något dyrare jämfört med 2014. De flesta priserna för fasta bredbandsabonnemang är lokala. PTS kartläggning visar att lokala erbjudanden ofta är billigare än nationella. Efterfrågan på fasta bredbandsabonnemang med lägre hastigheter fortsätter att minska och kan i dag vara dyrare vid nyteckning än höghastighetsabonnemang.

När det gäller mobila tjänster har priset för det billigaste erbjudandet med en datamängd om minst 2 GB per månad och 100 samtal minskat jämfört med 2014 (41 procent). I en jämförelse med ett urval av OECD-länder hade endast Finland ett billigare erbjudande än Sverige.

PTS har kartlagt kostnaden för fiberanslutning av enfamiljshus. Det fortsätter att vara stora skillnader i vad som ingår i olika aktörers erbjudanden. Priset som konsumenten betalar för att ansluta sin villa beror i stor utsträckning på hur mycket arbete, material, och utrustning som ingår i erbjudandet. Vid en jämförelse mellan aktörers standarderbjudanden framkommer att standardpriserna för anslutning i flera fall gått upp något. Enligt aktörerna beror det bl.a. på att efterfrågan på fiber ökar och att utbyggnad i större utsträckning sker till mer svåranslutna områden.

Radiofrekvenser

Datatrafiken i mobilnäten fortsätter att öka kraftigt. Mellan 2014 och 2015 ökade trafikvolymen med 29 procent vilket är en lägre tillväxttakt än mellan 2013 och 2014, då ökningen var 35 procent. Den ökade efterfrågan på mobila bredbandstjänster medför att efterfrågan på radiofrekvenser (spektrum) också ökar. Förvaltningen av radiospektrum påverkas i hög utsträckning av internationella förhandlingar och samarbeten. Olika slags utrustning, som t.ex. trådlösa nätverk och mobiltelefoner, tillverkas och säljs i stora volymer på gränsöverskridande marknader. Sverige har därmed begränsade möjligheter att förvalta radiofrekvenser enbart utifrån nationella överväganden.

I november 2015 genomfördes internationella teleunionens världsradiokonferens. Ett av resultaten av konferensen är att spektrumbelåningen för 5:e generationens mobila tjänster kommer att studeras inför nästa världsradiokonferens 2019.

Regeringen beslutade i februari 2014 att det s.k. 700 MHz-bandet (694–790 MHz) fr.o.m. april 2017 ska frigöras från marksänd tv och göras tillgängligt för andra ändamål. Enligt PTS rapport från januari 2016 om den omplanering av näten för marksänd tv som krävs för att frigöra 700 MHz-bandet 2017, kan marksänd tv fortsättningsvis sändas med sex sändarnät i frekvensområdet under 694 MHz.

PTS bedriver även koordineringsarbete med grannländerna för att dels se till att det finns ett relevant och adekvat skydd för grannländernas tv-användning, dels för att möjliggöra användningen av mobila tjänster i 700 MHz-bandet fr.o.m. den 1 april 2017. Teracom AB har påbörjat arbetet med att sluta sända marksänd tv i 700 MHz-bandet och beräknas vara klar den 30 mars 2017. PTS har påbörjat arbetet med tilldelning av frekvenser i 700 MHz-bandet och tillstånden beräknas träda i kraft den 1 april 2017.

Mobiltäckning

Enligt PTS rapport Mobiltäckning 2015 (PTS-ER-2016:11) är den totala yttäckningen i Sverige för taltjänster och sms 85 procent, medan befolkningstäckningen överstiger 99 procent. Yttäckningen för 10 Mbit/s har ökat kraftigt och uppgår nu till 77 procent av landets yta, vilket är en ökning med 26 procent från föregående år. Även täckningen för 30 Mbit/s har ökat under året.

PTS redovisade den 31 augusti 2015 regeringsuppdraget Förutsättningar för samhällsmaster (PTS-ER-2015:24). Slutsatsen i rapporten är att det finns olika sätt att finansiera och etablera samhällsmaster, men att effekterna av den pågående utbyggnaden i 800 MHz-bandet samt den kommande utbyggnaden i 700 MHz-bandet bör analyseras innan eventuella insatser genomförs.

Telefoni och funktionell tillgång till internet

Telefoni och en anslutning som medger funktionell tillgång till internet är i dag en nödvändighet. Den lägsta nivå som bör eftersträvas är 1 Mbit/s enligt regeringens beslut 2011 om att uppgradera nivån för funktionell tillgång till internet. Där marknaden inte tillhandahåller telefoni kan denna under vissa förutsättningar upphandlas av PTS. I mars 2015 tillhandahöll PTS telefoni till ett tiotal slutanvändare, vilket är samma omfattning som tidigare år.

PTS bredbandskartläggning 2015 visade att nästan alla hushåll och företag har möjlighet att teckna ett bredbandsabonnemang om minst 1 Mbit/s.

Under 2014 och 2015 har PTS utvärderat bredband via satellit och ip-telefoni över sådana bredband. Enligt utvärderingen kommer satellitlösningar att vara ett kommersiellt alternativ för personer i glesbygd som saknar möjligheter till telefoni eller internetuppkoppling.

Telias arbete med avveckling av kopparbunden telefoni via gamla stolplinjer samt telefonstationer med gammal teknik och få abonnenter, det s.k. teknikskiftet, avslutades efter sex år under hösten 2015. Enligt Telia fick 21 400 abonnenter en fast mobil telefonlösning (telefoni ansluts till en fast anslutningspunkt hos abonnenten via mobilnätet i stället för kopparförbindelsen).

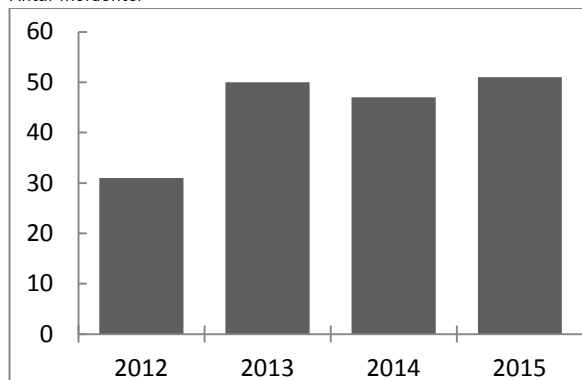
Telias avveckling av kopparnätet har därefter gått in i en ny fas och omfattar nu även bl.a. bredband och tv-mottagning. Ersättningslösningar tillhandahålls främst via Telias mobilnät eller om det saknas täckning via andra operatörer eller andra accesser, t.ex. fiber eller satellit. Enligt Telia kommer ca 10 000 abonnenter att beröras under andra halvåret 2016. Under första halvåret 2017 är motsvarande siffra 12 500.

Robusthet

Antalet rapporterade störningar eller avbrott av betydande omfattning är relativt stabilt sedan 2012, då operatörernas incidentrapportering påbörjades. Rapporteringen avser större avbrott och skillnaden mellan åren beror främst på antalet stormar.

Diagram 4.1 Antal incidenter

Antal incidenter

Källa: Post- och telestyrelsen.

Risk- och sårbarhetsanalysen för sektorn för elektroniska kommunikationer för 2015 visar att logiska hot, exempelvis sådana som kopplas till fel och brister i den mjukvara som styr kommunikationsnätets funktion, ses som en större risk än flera vanligt förekommande fysiska hot, t.ex. fel i hårdvara eller vissa klimatologiska händelser. Antagonistiska hot, i form av överbelastningsattacker och annan it-brottslighet, pågår ständigt och bedöms också öka i omfattning. Under 2016 uppmärksammades bl.a. en samlad överbelastningsattack mot flera dagstidningar i Sverige. De stora operatörerna har generellt sett en mer utvecklad krishanteringsförmåga än de mindre.

Utifrån risk- och sårbarhetsanalysen arbetar PTS med förebyggande åtgärder i samarbete med operatörerna, t.ex. genom att öka robustheten och redundansen i näten, skalskydda installationer, reservkraftverk, mobila reservnoder, spårbara och säkra tidssignaler etc. Olika vägledningar har också tagits fram, bl.a. om hur man kan anskaffa robust kommunikation.

Vartannat år genomförs en större krisberedskapsövning (Telö) och däremellan implementeras åtgärder inom identifierade förbättringsområden.

Elförsörjning och elektronisk kommunikation är två samhällsviktiga infrastrukturer som är beroende av varandra. Elavbrott kan leda till störningar och avbrott i elektroniska kommunikationer. I juni 2015 fattade PTS beslut om nya föreskrifter om driftsäkerhet (PTSFS 2015:2) som förtydligar vilka åtgärder som tillhandahållare av elektronisk kommunikation ska vidta för att leva upp till kraven på grundläggande driftsäkerhet i lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation. Föreskrifternas krav kring reservkraft och redundans träder i kraft den 10 juni 2020, om inte tillhandahållaren vidtar någon

förändring av tillgången eller reservkraftssystemet, för i vilket fall kraven gäller omedelbart (efter 1 januari 2016).

Inom EU antog Europaparlamentet den 6 juli 2016 ett direktiv kring nät- och informations-säkerhet (NIS). En utredning (dir. 2016:29) har tillsatts av regeringen inför direktivets genomförande i svensk rätt.

Sverige främjar nät- och informationssäkerhet genom arbete inom Europeiska Unionens byrå för nät- och informationssäkerhet (Enisa).

Vardagssäkerhet

Statistik från SCB för 2012–2013 visar att andelen män och kvinnor i åldern 16–74 år som inte har internet hemma av säkerhets- och integritetsskäl var ca 1 procent (för vardera könet). För 2014 var andelen kvinnor ca 2 procent och för män ca 1 procent. För 2015 var andelen ungefär 0 procent för båda könen.

Statistik från SCB för 2015 visar också befolkningens (åldern 16–85 år) upplevda säkerhetsrelaterade problem vid användning av internet. Det i särklass mest upplevda problemet var att ha drabbats av virus eller annan datorinfektion, t.ex. en mask eller en trojan.

Hälften av svenska företag har en policy för it-säkerhet, en ökning med 5 procent sedan 2010.

I OECD:s Digital Economy Outlook 2015 rapporteras att 64 procent av respondenterna var mer oroliga för sin integritet 2014 än de var föregående år. Samtidigt säger samma rapport att personer som uttrycker oro för sin integritet ändå ägnar sig åt beteende som kan anses riskera integriteten. Rapporten visar också att internetanvändarna har blivit mer medvetna och vidtar fler åtgärder för att skydda sina personuppgifter och nätaccess, bl.a. genom säkrare inloggningsmedel med olika lösenord samt uppdateringar av dessa.

Bredband

Enligt PTS bredbandskartläggning 2015 (PTS-ER-2016:10) hade 67 procent av alla hushåll och företag tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s i oktober 2015. Det är en ökning med 6 procentenheter jämfört med föregående år. Andelen hushåll och företag som har tillgång till

30 Mbit/s har under samma period ökat från 75 till 87 procent (se tabell 4.1).

Tillgången till bredband med hög överföringshastighet är även fortsatt ojämnt fördelad mellan tätort/ småort och mer glesbefolkade områden, trots att tillgången till fiber har ökat snabbare utanför tätort/ småort. Enligt PTS bredbandskartläggning 2015 var i oktober 2015 andelen hushåll utanför tätort och småort med tillgång till 100 Mbit/s ca 21 procent, en ökning med ca 8 procentenheter från föregående år.

Även utbyggnaden av mobilt bredband har fortsatt, framför allt utanför tätort och småort. I oktober 2015 hade över 99 procent av alla hushåll och företag, både i och utanför tätort och småort, tillgång till mobilt bredband via LTE (long term evolution, ung. 4G). Även antalet hushåll och företag som helt saknar tillgång till bredband har minskat. Enligt PTS bredbandskartläggning 2015 saknade mindre än 130 hushåll och företag tillgång till någon form av bredband i oktober 2015, vilket är en minskning med ungefär 170 från föregående år.

Det är marknaden som står för huvuddelen av investeringarna i bredbandsinfrastruktur och investeringstakten ökar. Enligt PTS rapport Uppföljning av regeringens bredbandsstrategi 2016 (PTS-ER-2016:17) uppgick investeringarna av marknads aktörer till drygt 12 miljarder kronor under 2015, vilket är en ökning med knappt två miljarder kronor från året före. Det finns dock områden i gles- och landsbygd där marknaden inte planerar att bygga ut på egen hand och regeringen har därför avsatt och möjliggjort stöd till bredbandsutbyggnad som kan användas i dessa områden.

Regeringen har även gjort satsningar för att främja och underlätta för utbyggnaden av både offentliga och privata aktörer. Regeringen utökade satsningen på de regionala bredbandskoordinatorerna med 6 miljoner kronor jämfört med året före. Totalt beviljas de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna ca 18 miljoner kronor (dnr N2016/00704/ITP) och det nationella sekretariat som PTS administrerar i syfte att vara en stödfunktion för de regionala bredbandskoordinatorerna, beviljas 3 miljoner kronor (dnr N2016/00098/ITP). Bredbandskoordinatorerna ska verka för övergripande samordning, samverkan och samarbete i bredbandsfrågor samt fungera som kontaktpunkt för sådana frågor i det aktuella länet för såväl offentliga som privata aktörer. De regionala bred-

bandskoordinatorerna inrättades 2015 sedan regeringen kunnat konstatera ett behov av att effektivisera det regionala arbetet med utbyggnad av bredband (dnr N2015/04465/ITP och dnr N2015/04466).

För att underlätta för offentliga aktörer att bidra till utbyggnaden av bredband finns behov av att skapa en gemensam kunskapsbas kring metoder och arbetssätt. Regeringen har därför uppdragit åt PTS att ta fram och genomföra en utbildning för offentliga aktörer, inklusive bredbandskoordinatorerna, som bidrar till att sprida relevant kunskap om bredbandsutbyggnad i hela landet (dnr N2015/06816/ITP).

Stöd till bredbandsutbyggnad kan ges både inom ramen för landsbygdsprogrammet och för de tre nordliga regionalfondsprogrammen, men har olika fokus. För att få ett helhetsperspektiv på investeringarna är det viktigt att insatserna i så stor utsträckning som möjligt samordnas och att dess effekter följs upp på ett koordinerat sätt. Regeringen har uppdragit åt Tillväxtverket och Statens jordbruksverk att säkerställa detta i samverkan med PTS (dnr N2015/08967/ITP).

Den 25 maj 2016 antog riksdagen förslagen i propositionen Billigare utbyggnad av bredbandsnät (prop. 2015/16:73, bet. 2015/16:TU19, rskr. 2015/16:246) som genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/61/EU av den 15 maj 2014 om åtgärder för att minska kostnaderna för utbyggnad av höghastighetsnät. En ny lag, lagen (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät, trädde i kraft den 1 juli 2016. Dessutom har ett antal andra lagar ändrats i syfte att genomföra direktivet.

Regeringen har vidare uppdragit åt PTS att som ett led i genomförandet av direktivet utveckla en webbportal där nättinnehavare och bredbandsutbyggare kan söka information om exempelvis befintlig fysisk infrastruktur och pågående bygg- och anläggningsprojekt samt tillstånd som kan behövas vid utbyggnad av höghastighetsnät för elektronisk kommunikation (dnr N2015/07845/ITP).

Utredningen om effektivare användning av statens bredbandsinfrastruktur överlämnade sitt betänkande i januari 2016 (Statens bredbandsinfrastruktur som resurs, SOU 2016:1). I betänkandet läggs förslag på hur den statliga bredbandsinfrastrukturen ska tas tillvara och utnyttjas bättre, bl.a. för att kunna nå regeringens mål om att 90 procent av alla hushåll och företag ska kunna ansluta sig till bredband om minst 100

Mbit/s senast 2020. Förslagen handlar bl.a. om att regeringen måste ta ett helhetsgrepp och se infrastrukturen som en resurs. Förslagen har remitterats och kommer att behandlas under budgetåret 2016/17.

Regeringen beslutade den 12 november 2015 om förlängt mandat för Bredbandsforums verksamhet t.o.m. den 31 december 2020 (dnr N2015/07486/ITP). Bredbandsforum ska fortsatt bidra till nationell samordning för effektiv bredbandsutbyggnad i hela landet.

Analys

It-politik

Regeringen konstaterar att den ökning som länge förekommit av individers och företags användning på it-området tenderar att avta och användningen stabiliseras på en viss nivå. Samma tendens kan ses hos andra länder i Europa som ligger högt i tillgång och användning av it och internet. Bland dessa kan man också se hur skillnader mellan länder minskar när ökningarna avtar, även om den stabiliserade nivån skiljer en del mellan länder. När ökningarna avtagit kan statistiken fluktuera en aning från år till år utan att förändringarna är statistiskt säkerställda. Andra områden utvecklas fortfarande och inom dessa fortsätter individer och företag i Sverige att öka sin it-användning.

Sverige ligger fortfarande bra till i jämförelse med andra länder enligt index som sammanställs av World Economic Forum och EU-kommissionen (se avsnitt 4.4.2 Resultat). Det är dock tydligt i de olika indexens detaljer att it-användning i andra länder i vissa fall ökar fortare än i Sverige. I EU-kommissionens Digital Economy & Society Index, tappar Sverige en placering och hamnar på tredje plats av EU:s 28 medlemsstater och i World Economic Forums Networked Readiness Index, hamnar Sverige på tredje plats av 139 jämförda länder.

Regeringen bedömer att Sverige behöver förnya sina ansträngningar och se över sin politik på det digitala området.

Digital delaktighet

I jämförelse med andra länder har Sverige en hög andel av befolkningen som är digitalt delaktig.

Det är framför allt bland äldre kvinnor och män med funktionsnedsättningar och äldre med invandrarbakgrund som det digitala innanförskapet behöver öka. För personer med funktionsnedsättning som är vana att använda digital teknik, fungerar it-tjänster förhållandevis väl och kan möjliggöra ökad inkludering i samhället.

PTS har genom bl.a. innovationstävlingar, utvärderingar av befintliga kommersiella tjänster, samt finansiering av utvecklingsprojekt sett till att tjänster utvecklats för att underlätta användning av it-produkter och tjänster för personer med funktionsnedsättning.

Med en växande andel äldre i befolkningen är det viktigt att se till att även dessa kan vara digitalt delaktiga. Regeringen föreslog i propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, s. 37) kompletteringar av RUT-avdraget så att det även innefattar it-tjänster såsom t.ex. installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, data-program osv. Ändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2016.

Undersökningar har visat att det till största delen är personer över 65 år som är intresserade av dessa it-tjänster. Därutöver är kvinnor i högre utsträckning än män intresserade och har dessutom högst betalningsvilja. I och med detta kan den digitala delaktigheten öka inom vissa grupper i samhället och även bidra till ökad jämställdhet.

Arbetet med att öka den digitala delaktigheten kräver samarbete och dialog mellan olika aktörer såsom myndigheter, bibliotek, privata aktörer, organisationer, forskarsamhället och företrädare för olika användargrupper.

Den 25 juni 2015 tilldelades Digidel-nätverket genom föreningen Sambruk i Sverige ett finansieringsbidrag för insatser för att främja digitalt innanförskap. Dessa insatser kan nå flera olika grupper, bl.a. äldre personer.

Jämställd it-utveckling

Könsbalansen är ojämn inom it-området såväl inom utbildningarna som på arbetsmarknaden. Jämställdheten är viktig för den digitala utvecklingen, både ur ett maktperspektiv och ur ett tillväxtperspektiv. Samhällets behov av att ta tillvara den bästa kompetensen och digitaliseringsens möjligheter motverkas om könsstero-

typa föreställningar får prägla studieival, utbildning och arbetsmarknad. Med avseende på användningen av digitala produkter och tjänster är dock könsfördelningen jämn.

Arbetsmarknaden har ett stort behov av arbetskraft inom it-sektorn. Om en ökad andel kvinnor väljer högre it-utbildningar kan det bidra till att möta delar av de behov som it-sektorn har.

För att utbildningarna ska få en jämnare könsfördelning behövs ett jämställdhetsperspektiv i utbildningarna, t.ex. när det gäller utbildningsinnehåll, kultur och utåtriktad information till potentiella studenter.

Mycket tyder på att utbildningsinnehåll, utformning och självbild på institutionen och hos yrkesverksamma inom aktuellt område har stor inverkan på unga kvinnor och mäns studie- och yrkesval.

Insatser för ökat intresse för informationsteknik bland både flickor och pojkar behöver även initieras i tidig ålder såsom på förskole- och grundskolenivå.

It för miljön

Statliga myndigheter använder it i allt större utsträckning för att minska sin miljöpåverkan. Det finns fortsatt potential att minska koldioxidutsläppen från verksamheten genom att ändra resemonstren så att distansmöten i stället för fysiska möten där traditionella tjänsteresor av olika slag används. Det är också anledningen till att regeringen inom ramen för miljöledningsarbetet till ett drygt sextiotal myndigheter i årets regleringsbrev lyfter betydelsen av att använda den metodik som utvecklats inom ramen för Trafikverkets REMM-projekt (se avsnitt 4.4.2 Resultat). Att samla samordningsansvaret hos en myndighet med sakkompetens är fortsatt viktigt för att tillvarata och sprida erfarenheter från det utvecklingsarbete som bedrivs inom myndigheterna.

Naturvårdsverket har i rapporterna Spets-tekniker för miljömålen (rapport 5933) och Digitalisering och hållbar konsumtion (rapport 6675) pekat på att digitaliseringen bl.a. kan bidra till resurseffektivisering och minskad miljöpåverkan genom att ersätta eller intensifiera användningen av produkter, ytor, resor och transporter. För att potentialen ska kunna realiseras fullt ut behöver verksamheter som påverkar

uppfyllelsen av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet aktivt förhålla sig till hur digitaliseringen kan användas i syfte att minska miljö- och klimatpåverkan.

Internets förvaltning

Det svenska engagemanget i Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), Internet Governance Forum (IGF) och i andra sammanhang har bidragit i arbetet med att behålla ett globalt internet som präglas av frihet och öppenhet. (Se mer i avsnitt 4.4.2 Resultat.) Det globala internetsamfundet i kretsen kring ICANN formulerade förslag till hantering av internets rot-zon som är väl förankrat och förväntas kunna accepteras av USA:s ansvariga myndigheter och implementeras under 2016.

Digitalisering av det offentliga Sverige

De samhällsutmaningar som det offentliga Sverige möter kräver att digitaliseringens möjligheter tillvaratas på bästa sätt. Även om Sverige ligger långt framme bland ledande it-nationer visar internationella jämförelser att den offentliga sektorn tappar fart. För att nå målen om en enklare, öppnare och effektivare förvaltning krävs en effektivare styrning, ökad digital mognad, innovativa digitala lösningar och en stabil bas i form av digital infrastruktur. Det krävs gemensamma tjänster som utgår från individers behov och ger hög användning och därmed stor samhällsnytta.

Riksdagen har lämnat ett tillkännagivande till regeringen (bet. 2015/16:FiU25, rskr. 2015/16:208) om att regeringen dels bör se till att de statliga myndigheterna på ett bättre sätt samverkar över myndighetsgränserna med e-förvaltningsprojekt, dels säkerställer att de lägger ett ökat fokus på att ta fram fler e-tjänster.

Regeringen bedömer att det finns ett behov av fortsatta insatser för att stärka digitaliseringen av det offentliga Sverige inom programmet Digitalt först.

Digital förnyelse – styrning och digital mognad

Regeringen delar Riksrevisionens, E-delegationens och ESV:s bedömning om att det finns behov av att utveckla styrning och samordning

av digitaliseringen i det offentliga Sverige (dnr N2015/06094/EF, SOU 2015:66 och dnr N2016/02107/EF).

Inom offentlig sektor behöver den digitala kompetensen öka. Digital förnyelse kräver digital kompetens både i regeringens styrning av statliga myndigheter och hos myndighetsledning. Det finns ett behov av en samlad bild över hur de statliga myndigheterna arbetar för att säkerställa digital kompetens, samt att följa utvecklingen över tid.

Ett annat viktigt område är att säkerställa att lagstiftningen ger tillräckligt stöd för digitaliseringen av offentlig sektor och en samverkande förvaltning.

Ett smartare Sverige – innovativa digitala lösningar

Regeringen bedömer att det behövs fler innovativa och samverkande digitala lösningar för att möta samhällsutmaningar. Lösningarna ska leda till att realisera nyttor i form av t.ex. förbättrad kvalitet, ökad nöjdhet och högre effektivitet. Utveckling bör ske i samverkan med användare, näringsliv och akademi.

Arbetet med vidareutnyttjande av data enligt lagen (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen (PSI-lagen) behöver förstärkas. Offentlig förvaltning är en av de största dataproducenterna i dagens samhälle och genom att tillgängliggöra offentliga data för vidareutnyttjande kan tillväxt, innovation och deltagande främjas.

En stabil bas – en digital infrastruktur

Tillgång till en digital infrastruktur i form av gemensamma digitala lösningar är en förutsättning för att uppnå en samverkande förvaltning.

Anslutningstakten till gemensamma digitala lösningar är för långsam, såväl när det gäller statliga och kommunala myndigheter som slutanvändare i form av privatpersoner och företag. Regeringen bedömer att en tydligare styrning krävs för att öka anslutningen och bidra till att målen uppnås.

En annan faktor som hämmar utveckling och användning av gemensamma lösningar och grundläggande information, s.k. grunddata, är avgiftsfinansieringen. För ett effektivt utnyttjande bör dessa resurser, i likhet med övrig infrastruktur, finansieras gemensamt via anslag. Avgiftsuttag mellan statliga myndigheter driver även administrativa kostnader och bidrar till att

myndigheter använder mellanhänder, med risk för sämre registerkvalitet.

Regeringen ser att samverkan med näringsliv inom denna infrastruktur bidrar till innovation och tillväxt.

Regeringen anser att det finns stor samhälls-ekonomisk nytta i övergång till elektronisk fakturering i samband med offentlig upphandling. Den sammantagna samhällsekonomiska effekten av en övergång till elektronisk faktura vid offentlig upphandling uppgår till närmare 1,4 miljarder kronor fram till 2023. Den största effekten bedöms uppstå hos de offentliga fakturamottagarna. Mot bakgrund av de tidsbesparingar som elektronisk fakturering medger för leverantörerna, förväntas regleringen även medföra en minskning av företagens administrativa kostnader.

Väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation

Den svenska marknaden för elektronisk kommunikation fortsätter att utvecklas mot bakgrund av en stark efterfrågan, konkurrens och goda investeringsnivåer. I Sverige finns relativt många aktörer som bygger och tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät och i förhållande till antalet fibernät är antalet uppköp och sammanslagningar på marknaden relativt få. Investeringarna i sektorn ligger fortsatt relativt högt i Sverige jämfört med övriga OECD-länder. För närvarande gör operatörer och kommunala stadsnät stora investeringar eftersom de ser en stark efterfrågan från användarna både på mobilt bredband och på fiberanslutningar särskilt till villor. Efterfrågan drivs inte minst av tjänster för strömmande video. I viss mån sker nu en kapplöpning mellan aktörerna för att koppla upp dessa kunder. Inom mobil kommunikation underlättas investeringarna av att nya radiofrekvensområden öppnas för elektronisk kommunikation (se vidare under Radiofrekvenser).

På längre sikt finns en risk att nya konkurrensproblem får en dämpande effekt på kundnyttan i de fall bara ett fibernät når enskilda slutkunder. Framtidens reglering kommer att behöva anpassas till denna risk. Frågan diskuteras inom ramen för den översyn av EU-regelverket för elektroniska kommunikationer som nu påbörjats.

Konsumenternas situation

Konsumenternas ökade efterfrågan av digitala tjänster har drivit fram behov av mer datakapacitet och högre överföringshastigheter. Motsvarande behov finns också inom industri och handel, sjukvården, finanssektorn, offentlig förvaltning och andra områden. Utvecklingen mot fjärrbehandling av allt större mängder data ("Big Data") och uppkoppling av allt fler föremål ("sakernas internet") driver också på efterfrågan på kommunikationstjänster och bandbredd. Samtidigt minskar efterfrågan och betalningsviljan för traditionella rösttjänster som vid en jämförelse inte behöver hög överföringshastighet eller kapacitet. Det ändrade konsumtionsbeteendet har medfört att operatörernas betalningsmodeller förändrats. Som regel erbjuder de s.k. sampaketerade erbjudanden med fasta priser för tal och sms och för en viss mängd data.

För den enskilda konsumenten innebär mångfalden av prismodeller och erbjudanden på telekommarknaden att det kan vara svårt att få en tydlig översikt om tjänster, priser och villkor. Detta i kombination med långa bindningstider kan medföra missnöje med den inköpta tjänsten, i synnerhet då tjänsten eller priset inte överensstämmer med förväntningarna.

Det har framkommit att problemet är särskilt stort vid situationer där konsumenter har begränsade möjligheter att granska och tillgodogöra sig informationen om avtalet, t.ex. vid telefon- och distansförsäljning. Vilseledande telefonförsäljning där privatpersoner och småföretagare, ofta äldre blivit anslutna till en operatör utan att ha tackat ja, eller förstått vad han eller hon tackade ja till, var enligt PTS de vanligaste klagomålen inom telefoni och bredband under 2015. En stor andel sådana klagomål rör små telebolag.

Då kundnöjdheten på telekomområdet är lägre än på andra marknader har PTS och Konsumentverket under flera år prioriterat denna tillsyn, något som föranlett branschen att vidta åtgärder. År 2015 presenterade de sex största nätägande operatörerna en handlingsplan för att komma till rätta med problemen. Flera mobiltelefonoperatörer erbjuder numera abonnemang utan bindningstid vilket gör det lättare för kunder att byta leverantör. Det går att

skönja en svag positiv trend vad gäller kundnöjdheten i telekomsektorn som helhet men sammantaget är förtroendet för branschen lågt jämfört med andra branscher.

Radiofrekvenser

Behovet av och efterfrågan på frekvensutrymme ökar och de flesta användbara frekvensbanden är upptagna av gällande tillstånd. För effektiv frekvensförvaltning kan det på sikt behöva övervägas omplanering eller frigörande av frekvensband. Vid sådana överväganden måste det samlade behovet av frekvenser för all användning analyseras. Det inkluderar enskilda, företag och det offentliga behov samt internationell hänsyn. Effektivare frekvensanvändning som möter samtliga behov av frekvenser på bästa sätt är därmed en viktig del i det nationella och internationella arbetet.

Mobiltäckning

Mobiltäckningen för både tal och mobilt bredband är generellt sett god där människor vistas, men det finns skillnader mellan gles- och tätbefolkade områden. Under 2015 har dock yttäckningen för 10 Mbit/s ökat markant (se 4.4.2 Resultat) och den största ökningen har skett i de norra delarna av landet. Ökningen av täckning för 10 Mbit/s beror till stor del på att operatören Net1 har gjort ett teknikskifte som innebär att operatörer numera erbjuder tjänster som medger denna hastighet.

För att bidra till att skapa förutsättningar för bättre mobiltäckning ingår det i de regionala bredbandskoordinatorernas uppdrag att hjälpa till att identifiera var i det egna länet det finns brister i mobiltäckningen i områden där människor befinner sig.

Regeringsbeslutet från 2007 om att frigöra 800 MHz-bandet för mobila bredbandstjänster har tillsammans med PTS täckningsvillkor inneburit en omfattande utbyggnad av LTE (ung. 4G). Regeringens beslut från 2014 om att frigöra 700 MHz-bandet för annan användning än marksänd tv (se avsnitt 4.4.2 Resultat) kommer sannolikt att bidra ytterligare till denna utveckling.

Telefoni och funktionell tillgång till internet

Tillgång till telefoni i stadigvarande bostäder och fasta verksamhetsställen är överlag mycket god i hela landet. Enligt PTS är det ett fåtal (5–10) abonnenter per år som riskerar att bli utan telefoni då det saknas en marknadsmässig lösning. Under vissa förutsättningar kan en lösning upphandlas av PTS.

Robusthet

Pålitliga elektroniska kommunikationer är i dag en förutsättning för såväl enskilda hushåll som för näringslivet samt för upprätthållandet av samhällsfunktioner. När samhället blir allt mer beroende av tekniska system måste dessa också vara säkra. Vid driftsavbrott i informationssystem blir konsekvenserna större och mer svåröverskådliga. Infrastrukturen för elektroniska kommunikationstjänster är mycket komplex. Störningar och avbrott kan uppstå till följd av allt från naturhändelser såsom stormar, höga vattenflöden och jordskred till kopparstöld, sabotage, terrorhandlingar och enskilda handhavandefel.

Elberoendet ökar efterhand som de kopparbaserade kommunikationsnäten till företag och privatpersoner ersätts med fiberkablar eller trådlös kommunikation. Användningen av terminaler som kräver elförsörjning, exempelvis bärbara telefoner, routrar och modem för internetaccess m.m., ökar också.

Enligt ansvarsprincipen är det i första hand teleoperatörerna som ansvarar för funktions- och driftsäkerheten hos de elektroniska kommunikationerna. Ett kontinuerligt arbete sker med både förebyggande åtgärder och med att förbättra rutiner och system för att hantera avbrott och allvarliga störningar i de elektroniska kommunikationerna.

Vardagssäkerhet

Det kan återigen konstateras att säkerhets- och integritetsskäl blivit ett allt mindre viktigt skäl till varför privatpersoner inte är uppkopplade mot internet. Detta, tillsammans med övrig statistik som redovisas i avsnitt 4.4.2 Resultat, skulle kunna indikera att förtroendet för internet har ökat. En bidragande orsak kan vara att it-

användningen ökar samtidigt som den enskildes nytta av användningen är större än de eventuella negativa effekter som uppstår av de incidenter som inträffar.

Bredband

Tillgång till bredband med hög överföringshastighet är en central faktor för att stimulera nya affärsmöjligheter, tjänster och innovationer, vilket är viktigt för hela landet. Bredband är en förutsättning för digital delaktighet. Sverige har generellt sett god tillgång till bredband med lägre överföringshastigheter, men tillgången till bredband med hög överföringshastighet skiljer sig fortfarande åt mellan städer och mer glest befolkade områden.

Ökningen av tillgången till bredband med hastigheten 100 Mbit/s beror enligt PTS bredbandskartläggning 2015 främst på utbyggnad av fiber i områden med företrädesvis enfamiljshus. Tillgången till fiber har ökat snabbare i områden utanför tätort och småort och enligt PTS bredbandskartläggning 2015 beror detta på att utbyggnaden med hjälp av stödmedel har börjat ge synbar effekt.

Det finns ett fortsatt behov av samverkan och samordning mellan aktörer för att främja en effektiv utbyggnad av bredband i hela landet. På nationell nivå fortsätter därför Bredbandsforums verksamhet. På regional nivå är de regionala bredbandskoordinatorernas arbete ett viktigt led i att verka för att målen i regeringens bredbandsstrategi nås. Genom att Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/61/EU genomförts kan kostnaderna för utbyggnad av fast och trådlöst bredband komma att sänkas. Detta kan åstadkommas genom en ökad användning av befintlig fysisk infrastruktur, ökad samordning av bygg- och anläggningsprojekt samt att byggnader utrustas med infrastruktur för att underlätta installation av bredband.

4.4.3 Post

Resultat

Sedan den 1 januari 2013 ska alla postmarknader inom EU vara öppna för konkurrens enligt det tredje postdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/6/EG av den 20 februari

2008 om ändring av direktiv 97/67/EG beträffande fullständigt genomförande av gemenskapens inre marknad för posttjänster). Det innebär att inget medlemsland får upprätthålla ett monopol på någon del av den nationella postmarknaden.

I april 2016 fanns det 33 postoperatörer på den svenska postmarknaden med tillstånd att bedriva postverksamhet. PostNord Group AB är genom PTS beslut om tillståndsvillkor utsedd att vara den postoperatör som tillhandahåller den samhällsomfattande posttjänsten, dvs. daglig postservice till alla hushåll, företag och organisationer. PostNord:s marknadsandel mätt i antalet brevöversändelser var 83,6 procent 2015, jämfört med 84,9 procent 2014. Bring Citymail Sweden AB:s marknadsandel var 15,4 procent 2015, jämfört med 14,4 procent 2014. Övriga postoperatörer hade tillsammans en marknadsandel på 1,0 procent 2015, jämfört med 0,7 procent 2014.

Under 2015 delades 2,3 miljarder brev ut jämfört med 2,4 miljarder 2014. Minskningen mellan åren var 4,9 procent och något högre än minskningen mellan 2013 och 2014 då den var 4,4 procent.

Undantag från daglig utdelning medges för ett mindre antal mottagare. Vid utgången av 2015 var det ca 970 hushåll som hade utdelning färre än fem dagar i veckan, vilket är en marginell ökning från ca 900 hushåll 2014. Det kan även förekomma frivilliga överenskommelser om att avstå från daglig utdelning mot kortare avstånd till den egna postlådan.

PTS rapporterar att klagomålen på postutdelningen ökat under 2015 och första delen av 2016 och myndigheten har inlett flera tillsyns-ärenden med anledning av de ökade kvalitetsbristerna. Den sammantagna tillsynen inom postområdet 2015 visar att målen för postservicen är uppfyllda och att samtliga postoperatörer uppfyller kraven på en tillförlitlig postverksamhet.

Den 21 april 2015 meddelade EU-domstolen dom i mål C-114/14 om mervärdesskatt på posttjänster. EU-domstolen kom fram till att Sverige gjort sig skyldigt till en överträdelse av EU-rätten genom att inte undanta vissa posttjänster samt frimärken från mervärdesskatt. Den 1 april 2016 ändrades mervärdesskattelagen (1994:200) så att vissa posttjänster samt frimärken undantas från mervärdesskatteplikt.

Den 14 augusti 2015 tillsatte regeringen utredningen N2015:06 (postlagsutredningen) med uppgift att göra en översyn av postlagstiftningen för att bedöma om den motsvarar rådande och framtida behov i ett digitaliserat samhälle och utifrån detta föreslå förändringar (dir. 2015:87). Den 8 april överlämnade utredningen sitt delbetänkande Som ett brev på posten – Postbefordran och pristak i ett digitaliserat samhälle (SOU 2016:27). Delbetänkandet remitteras under våren och sommaren 2016. Den 1 september 2016 lämnade utredningen sitt slutbetänkande Till sista utposten – En översyn av postlagstiftningen i ett digitaliserat samhälle (SOU 2016:54).

Analys

Brevvolymerna på den svenska marknaden fortsätter att sjunka samtidigt som den kraftiga tillväxten inom e-handelsmarknaden fortsätter att generera ökande volymer av paket och varubrev. I och med detta möter postoperatörerna stora utmaningar när de ska anpassa sina verksamheter till dessa förändrade förutsättningar. Det är viktigt att postoperatörerna och PTS fortsätter att följa kvalitetsutvecklingen och vidtar lämpliga åtgärder för att förebygga och avhjälpa kvalitetsbrister inom postmarknaden. Den existerande konkurrenssituationen på postmarknaden är i princip oförändrad sedan föregående år, men i ett längre tidsperspektiv har konkurrenssituationen utvecklats positivt.

4.4.4 Grundläggande betaltjänster

Resultat

Statens ansvar för de grundläggande betaltjänsterna omfattar de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden (prop. 2006/07:55, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

Varje länsstyrelse ska enligt förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion och bevakningsuppdraget i regleringsbrevet, årligen bedöma om samhällets behov av grundläggande betaltjänster är tillgodosett. PTS ska i samverkan med Länsstyrelsen i Dalarnas län, Tillväxtverket och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärde

ringar och analyser stödja länsstyrelsernas arbete med att utforma och genomföra regionala stöd- och utvecklingsinsatser för att trygga tillgången till grundläggande betaltjänster. Sedan 2012 har det funnits regionalt anpassade lösningar med betaltjänstombud på ett tjugotal orter. Det statliga stödet till dessa betaltjänstombud hanteras av länsstyrelserna och regleras genom förordningen (2014:139) om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster.

Bevakningsuppdraget sammanställs årligen av Länsstyrelsen i Dalarnas län och rapporteras till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Av den rapport som lämnades för 2015 framgår att tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande i flertalet av länen men att problem förekommer för vissa privatpersoner, småföretagare och föreningar främst i vissa gles- och landsbygder.

Insatser för att öka samordningen av olika typer av service i gles- och landsbygder sker inom utg. omr. 19 Regional tillväxt.

Analys

Betaltjänstmarknadens snabba digitalisering visar inga tecken på att avstanna. En förutsättning för att fler privatpersoner, föreningar och småföretag i hela landet ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter är en fortsatt utbyggnad av it-infrastrukturen.

Vissa grupper av användare har alltjämt svårt att utnyttja en del av de betaltjänster som finns på marknaden i dag. För att uppfylla det politiska målet krävs sannolikt förbättrad användarvänlighet och tillgänglighet till befintliga betaltjänster samtidigt som nya tekniska lösningar kan utvecklas. För individer som av olika anledningar inte har möjlighet att sköta sina betaltjänster själva är det viktigt att utveckla möjligheterna för andra att sköta deras betaltjänster på ett tryggt och säkert sätt.

För betaltjänstmarknadens utveckling, se utg. omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt Finansmarknad.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 It-politik

Digitaliseringen är en av de enskilt största förändringsfaktorerna i modern tid och påverkar alla delar av samhället. Förutom att skapa möjligheter för att utveckla den sociala välfärden har digitaliseringen bidragit till att driva en hållbar tillväxt i Sverige. Digitaliseringen har också en viktig roll att spela när det gäller att möta klimatutmaningen, nå de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet samt de globala målen för hållbar utveckling (Agenda 2030). Att förvalta och utveckla de möjligheter digitaliseringen ger, ökar Sveriges förutsättningar att bli ett globalt föregångsland med hög sysselsättning, bättre miljö och minskande utsläpp av växthusgaser. Att hela landet får ta del av de fördelar som digitaliseringen skapar är avgörande för en levande landsbygd, smartare städer och en levande demokrati. Det finns även ett stort behov av samverkan och samordning mellan myndigheter och offentliga aktörer för att möta behoven hos privatpersoner och företag.

Snabba bredbandsuppkopplingar och tillgång till stabila mobila tjänster för alla är en förutsättning för samhällets digitalisering, som i sin tur är avgörande för framtidens tillväxt och jobb i hela landet. En ökad tillgång till snabbt bredband skapar förutsättningar för en ökad delaktighet inom samhällets alla områden. Digitaliseringen gynnar både kvinnor och män genom den flexibilitet den skapar såväl i arbetslivet som på fritiden samtidigt som delvis nya utmaningar uppstår när det gäller jämställdheten mellan kvinnor och män, t.ex. som den sociala närvaron på internet kan medföra.

Det är viktigt att arbetet för att öka den digitala delaktigheten fortsätter att bedrivas brett och aktivt, genom att samhällstjänster utvecklas som ger alla möjlighet att vara delaktiga medborgare i samhället. Men även genom PTS arbete för att skapa tillgång till mobila tjänster och bredband. Ambitionen att alla som vill ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter, påverkar i stort sett alla politikområden och kräver samarbete och dialog. Det är viktigt att såväl kvinnor som män, unga som gamla, ska kunna ta del av digitaliseringens positiva effekter oavsett var i landet de bor.

Regeringens mål för internets utveckling är ett globalt, tillgängligt, öppet och robust internet

som präglas av frihet och respekt för mänskliga rättigheter så som personlig integritet. Flerpartssamverkan i olika internationella fora ska stärkas.

Användare, företag och staten har ett gemensamt ansvar för att förbättra nät- och informationssäkerheten och att därmed öka tilliten till it-systemen. Sveriges del av internet och de svenska it-systemen är även beroende av att nätverk och kontaktpunkter utanför Sverige fungerar. Sveriges deltagande i det internationella arbetet med nät- och informationssäkerhet är därför viktigt.

En förnyad digitaliseringspolitik

Sverige har länge varit ett teknikvänligt land där individer och företag är intresserade samt tar till sig och använder ny teknik. Sverige har rankats i topp i många mätningar, men andra länder utmanar nu Sveriges position. Sverige behöver därför ta intryck av den internationella utvecklingen på området, fördjupa dialog och samverkan mellan regeringen, näringslivsaktörer, civilsamhälle, kommuner och landsting samt arbeta aktivt för att utvecklas i alla aspekter av digitaliseringens möjligheter och utmaningar.

Regeringen har pekat ut digitalisering tillsammans med life science samt miljö- och klimatteknik som tre centrala områden för att möta samhällets utmaningar och ställa om till en mer klimatsmart värld, bl.a. inom ramen för de samverkansprogram som regeringen initierat.

Sverige behöver förnya sina ansträngningar för att nå målet att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Regeringen avser därför att presentera en samlad digitaliseringspolitik som visar vägen framåt för hur Sverige ska möta den digitalisering som påverkar hela samhället i en allt mer globaliserad värld, där digitaliseringen bidrar till en innovations- och kunskapsdriven hållbar tillväxt, fler jobb och en starkare välfärd.

Det är därför viktigt att alla ges möjlighet att ta del av digitaliseringen och de fördelar den för med sig. Alla bör få tillgång till den digitala infrastruktur som är nödvändig för att kunna fungera i det moderna samhället och inte hamna utanför. Människor bör ha tillgång till digitala förutsättningar att både driva företag och ta del av välfärdstjänster, inte minst utifrån ett landsbygdsperspektiv. Därför förstärker regeringen satsningen på genomförandet av en ny digitaliseringspolitik med 10 miljoner kronor per år 2017–2020.

En ny digitaliseringspolitik behöver också förhålla sig till de utmaningar och risker som finns med den nya tekniken som t.ex. öppenhet och säkerhet på internet samt personlig integritet. Användningen av personuppgifter och personlig data ökar i samhället. Det är viktigt för tilliten till ny teknik och nya tjänster att driftsäkerheten är tillräcklig och att skyddet för den personliga integriteten upprätthålls. Regeringen tillsatte 2015 Utredningen om tillsyn över den personliga integriteten (Ju 2015:02), som bl.a. ska undersöka möjligheterna att inrätta en ny myndighet som tar ett samlat grepp på skyddet för enskildas integritet, oavsett hur och var personuppgifter och andra uppgifter om enskilda hanteras, se även utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

Digitalisering av det offentliga Sverige

Regeringens ambition är att statliga myndigheter, kommuner och landsting ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter för att skapa en effektiv offentlig sektor, enklare vardag för privatpersoner och företag, fler jobb och ökad välfärd. Det krävs både långsiktig verksamhetsutveckling med digitala lösningar och en alltmer innovativ och samverkande förvaltning som sätter användaren i centrum. Offentlig sektor behöver bli bättre på att anpassa sig till samhällsförändringar och till den allt snabbare digitala utvecklingen.

Regeringen menar att det ska vara enkelt att digitalt komma i kontakt med det offentliga Sverige och att uppgifter, där det är möjligt och relevant, bara ska behöva lämnas en gång. Offentlig sektor ska kunna utbyta information och samarbeta och öka sin effektivitet genom gemensamma lösningar samtidigt som den personliga integriteten värnas. Datadriven innovation ska främjas och näringslivets innovationskraft bör tas tillvara i större utsträckning.

Digital förnyelse – styrning och digital mognad

För att stärka styrningen av horisontella processer över myndighetsgränser överväger regeringen att utse en aktör med samlat ansvar för digitaliseringen av offentlig sektor.

Regeringen betonar att digital kompetens i ledningar för statliga myndigheter, kommuner och landsting är centralt för att kunna tillvarata digitaliseringens möjligheter.

Mätetal och indikatorer för att följa upp digitaliseringen av offentlig sektor behöver utvecklas. Jämförelser bör kunna ske nationellt och internationellt med såväl offentliga som privata aktörer. Bättre uppföljning och jämförelser med andra länder skapar transparens och tydliggör var digitaliseringen kan bidra till ytterligare effektivisering. Möjligheten att använda ett gemensamt och internationellt accepterat ramverk för att bl.a. kunna göra jämförelser av it-kostnader, kundnöjdhet och ta tillvara digitaliseringens möjligheter kommer att undersökas inom ramen för ESV:s uppdrag att följa upp statsförvaltningens digitalisering (dnr N2015/03210/EF).

Det är viktigt att lagstiftningen ger ett tillräckligt stöd för digitalisering av offentlig sektor och inte i onödan hindrar digitalisering och samverkan. Regeringen bereder E-delegationens och Digitaliseringskommissionens förslag avseende lagstiftning på området (SOU 2014:39 och SOU 2015:91).

Ett smartare Sverige – innovativa digitala lösningar

Det finns ett stort behov av samverkan och samordning mellan statliga myndigheter, kommuner och landsting för att genom myndighetsövergripande processer möta behoven hos privatpersoner och företag. Vidare finns behov av ett närmare samarbete med näringslivet kring innovativa digitala lösningar. Regeringen kommer under 2017 att fortsätta arbetet med utpekade utvecklingsområden.

En stabil bas – en digital infrastruktur

Den nationella digitala infrastrukturen är en förutsättning för digitalisering av det offentliga Sverige. En väsentlig del i detta arbete är införande och vidareutvecklingen av nationella digitala tjänster, såsom Mina meddelanden, e-legitimation och sammansatt bastjänst för ekonomiskt bistånd samt e-handel i staten. För 2017 bör 38,9 miljoner kronor avsättas för detta ändamål. Finansiering bör ske genom en omfördelning av medel från de statliga myndigheternas förvaltningsanslag till de anslag som disponeras av Skatteverket, E-legitimationsnämnden, Försäkringskassan och ESV, dvs. de myndigheter som har ansvar för att tillhandahålla de nationella digitala tjänsterna. Från och med 2018 beräknas 78 miljoner kronor per år för denna satsning.

Regeringen avser att senast 2018 återkomma i frågan när det gäller modeller för långsiktig finansiering av förvaltningsutgifter för annan digital infrastruktur, såsom t.ex. verksamt.se och öppna geodata.

De statliga myndigheterna utbyter registeruppgifter (s.k. grunddata) mellan sig. Hittills har myndigheter som t.ex. Skatteverket, Bolagsverket och Lantmäteriet fakturerat andra myndigheter för de uppgifter som efterfrågas från dem. Denna ordning har bedömts vara ineffektiv och regeringen anser att en mer effektiv ordning kan skapas med ett avgiftsfritt utbyte av grunddata mellan statliga myndigheter. De grunddata som omfattas är uppgifter i folkbokföringsregistret, bolagsregistret, fordonsregistret samt fastighetsregistret och viss geografisk information. Baserat på tidigare års avgifter beräknar regeringen att 64 miljoner kronor bör avsättas för detta ändamål fr.o.m. 2017. Finansiering bör ske genom en omfördelning av medel från de statliga myndigheter som tidigare har fakturerats avgifter för grunddata till de myndigheter som tillhandahåller dessa uppgifter.

Regeringen avser att förtydliga styrningen för att öka anslutningen till den digitala infrastrukturen. Den svenska förvaltningsmodellen bygger på att respektive myndighet i stor utsträckning själv väljer hur en uppgift ska utföras. Samtidigt kräver digitaliseringen allt oftare gemensamma lösningar och investeringar. Här behöver samordningen utvecklas.

Regeringen överväger att genom reglering göra det obligatoriskt för lämpliga statliga myndigheter att ansluta sig till infrastrukturen Mina meddelanden.

Regeringen anser att det finns en stor samhällsekonomisk nytta i övergången till bl.a. elektronisk fakturering i samband med offentlig upphandling. Regeringen avser därför att lägga fram en proposition för att uppnå sådan övergång. Det finns behov av informations- och stödinsatser för genomförandet, varför regeringen föreslår att medel avsätts för sådana insatser.

Inom EU förväntas ett direktiv om tillgängligheten till offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer antas under hösten 2016. Regeringen kommer därefter att genomföra direktivet i nationell rätt.

Väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation

Regeringens inriktning är att fortsätta verka för att elektroniska kommunikationstjänster ska utvecklas och erbjudas i första hand av företag på en marknad med ett högt konkurrenstryck. Marknaden karaktäriseras av stor dynamik och innovationskraft och det är viktigt att företagen på marknaden fortsätter att investera i både nät och tjänster för att behålla en hög utvecklingstakt. Konsumenterna ska kunna överblicka olika erbjudanden på marknaden och enkelt kunna byta leverantör om de inte är nöjda och/eller har hittat ett bättre erbjudande. Regeringen följer noga utvecklingen inklusive PTS arbete med att reglera och främja marknaden. Regeringen ser allvarligt på problemet med felaktig anslutning av telefonikunder och kommer noga följa effekterna av tillsynen och branschinitiativen på området.

EU-kommissionen väntas under hösten 2016 lägga förslag till reglering inom ramen för en översyn av hela regelverket för elektronisk kommunikation. Fokus i ett framtida regelverk bör ligga på konnektivitet, dvs. en hög grad av uppkoppling, för slutanvändare genom snabba, tillförlitliga och prisvärda internetanslutningar med hög kvalitet. Prioriterade frågor för Sverige är bl.a. bättre förutsebarhet, förenkling där det är möjligt, bibehållna möjligheter att nationellt förfoga över radiospektrum samt konkurrens som drivkraft för nya investeringar.

Förslag om regler för grossistavgifter för roaming

Den 15 juni 2016 lämnade EU-kommissionen ett förslag om reglering, KOM(2016)399 final, om sänkta grossistpristak för roaming mellan mobiloperatörer som fastställer att tilläggsavgifter för roaming i slutkundsledet som huvudregel inte tillåts fr.o.m. den 15 juni 2017, förutsatt att en överenskommelse nås om grossistavgifter. Regeringen kommer att verka för en lösning som innebär dels ett hållbart avskaffande av tilläggsavgifter för roaming, dels inte högre priser för konsumenterna i Sverige.

Spektrum

Tillgången till trådlösa bredbandstjänster i Sverige är av avgörande betydelse för framtidens jobb och tillväxt. Det krävs att frekvensutrymme finns tillgängligt både i högre frekvensband som lämpar sig för hög kapacitet i tätbefolkade

områden och i lägre frekvensband som lämpar sig för god yttäckning. Radiofrekvenser är även en nödvändig förutsättning för en lång rad andra radiobaserade tjänster samt för forskning. Efterfrågan på radiofrekvenser är stor och ökande. Då radiospektrum är en begränsad samhällelig resurs behöver radiospektrum användas så effektivt som möjligt. Regeringen avser att fortsätta främja effektivare frekvensanvändning såväl nationellt som internationellt så att Sverige kan fortsätta att vara ett av de främsta länderna i världen på området. Regeringens inriktning är att genomförandet av beslutet om sändningsutrymme för marksänd tv ska fortsätta, så att utrymningen av 700 MHz-bandet kan ske i tid och på ett så smidigt sätt som möjligt för de aktörer som är påverkade.

Mobil kommunikation

En väl utbyggd mobil infrastruktur är viktig för att möta människors önskan om att använda telefoni och bredband även utanför tätbebyggda områden samt för att underlätta företagande, jobbskapande och en klimatsmart tillväxt i hela landet.

Staten har en viktig roll i att skapa goda förutsättningar för att den kommersiella utbyggnaden av mobilt bredband kan fortsätta bl.a. genom en väl fungerande marknad och genom att främja effektiv frekvensanvändning samt regional och lokal dialog. Frigörandet av 700 MHz-bandet för mobila kommunikationstjänster kommer sannolikt att bidra till att skapa goda förutsättningar för fortsatt utbyggnad och tillgång till sådana tjänster.

Regeringskansliet (Justitiedepartementet) utreder frågan om en utvecklad och säker kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. Utredningen berör också frågor om frekvensutrymme, bl.a. i 700 MHz-bandet. (Se mer i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.)

Bredband

Den digitala infrastrukturen är en avgörande förutsättning för att öka it-användningen i samhället och för de möjligheter till ökad konkurrens- och innovationskraft som utvecklingen ger. Avsaknad av tillräckligt snabbt bredband försvårar i allt högre grad möjligheterna att bo och bedriva verksamhet i hela landet när sam-

hället digitaliseras i allt snabbare takt och annan service avvecklas.

Regeringens nuvarande bredbandsstrategi och bredbandsmål beslutades 2009. Målet anger att 90 procent av hushållen och företagen bör ha tillgång till 100 Mbit/s 2020. Enligt PTS är prognosen god för att målet kommer att nås.

Regeringens ambitioner när det gäller täckning i hela landet är dock högt ställda och för att arbeta långsiktigt behöver hela landet en aktiv bredbandspolitik. Regeringen avser därför att ta fram en ny bredbandsstrategi. Genomförandet av en offensiv bredbandspolitik förutsätter insatser på flera områden, däribland utökade stödinsatser med offentlig finansiering. Regeringen förslår därför att landsbygdsprogrammet förstärks med 850 miljoner kronor 2017–2020 för bredbandsinsatser i områden där förutsättningar för kommersiell utbyggnad saknas. Det innebär att det befintliga bredbandsstödet inom landsbygdsprogrammet ökar från 3,25 miljarder kronor till 4,1 miljarder kronor (se mer i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel). En förutsättning för en effektiv utbyggnad är att samordningen mellan de olika aktörerna fungerar väl. Regeringen följer utvecklingen på området.

Regeringens arbete med regionala bredbandskoordinatorer och Bredbandsforum fortsätter.

4.5.2 Post

Postmarknaden är en marknad i förändring, framför allt med anledning av att ökad digital kommunikation leder till färre brev. Minskade brevvolymer är en generell utvecklingstendens i EU-länderna och Sverige är inget undantag. Paketvolymer ökar till följd av den växande e-handeln men inte i en sådan takt att det kompenseras för minskningen av brevvolymer. Privatpersoners och företags behov av posttjänster har förändrats och regeringen ser att såväl postoperatörerna som postlagstiftningen måste förändras i takt med utvecklingen. Konkurrensvillkoren på postmarknaden har också förändrats genom den ändring av mervärdesskattelagen (1994:200) som gäller från den 1 april 2016. Regeringen och PTS följer noga utvecklingen på postmarknaden.

2015 års postlagsutredning har lämnat delbetänkandet Som ett brev på posten – Postbefordran och pristak i ett digitaliserat samhälle (SOU 2016:27) och ett slutbetänkande Till sista utposten – En översyn av postlagstiftningen i ett digitaliserat samhälle (SOU 2016:54) den 1 september 2016. Regeringen avser att efter remittering gå vidare med de förändringar av postlagstiftningen som säkerställer att regleringen är ändamålsenlig i dagens digitaliserade samhälle och för framtiden.

I maj 2016 presenterade EU-kommissionen ett förslag till förordning om gränsöverskridande paketleveranstjänster, som en del av det s.k. e-handelspaketet. Regeringen välkomnar åtgärder som leder till ökad e-handel, såväl nationellt som inom EU. En prioritering för regeringen för förhandlingsarbetet är att de åtgärder som föreslås inte innebär oproportionerlig administrativ börda för vare sig tillhandahållare av paketleveranstjänster eller tillsynsmyndigheter.

4.5.3 Grundläggande betaltjänster

Marknaden för betaltjänster fortsätter att utvecklas i snabb takt, nya tjänster introduceras kontinuerligt. För de personer, föreningar och företag som inte är digitalt delaktiga kan utvecklingen medföra problem. Det är i första hand marknaden som ska tillhandahålla grundläggande betaltjänster. Statens ansvar för grundläggande betaltjänster omfattar endast de orter och den landsbygd där behoven inte tillgodoses av marknaden. Detta arbete utgår från regionala och lokala förutsättningar och lösningar eftersom behoven och förutsättningarna skiljer sig åt mellan olika delar av landet.

Regeringen följer utvecklingen på området som till stora delar påverkas av insatser som görs inom andra områden, bl.a. tillgången till digital infrastruktur och bredbandsutbyggnaden, insatser inom kommersiell service samt genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	27 937		Anslags-sparande	87
2016	Anslag	28 087 ¹		Utgifts-prognos	27 770
2017	Förslag	28 516			
2018	Beräknat	29 126 ²			
2019	Beräknat	29 765 ³			
2020	Beräknat	30 411 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 28 518 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 28 518 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 28 518 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för PTS förvaltningsutgifter i den mån dessa inte finansieras med avgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.7 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	97 220	285 702	258 616	27 086
Prognos 2016	100 500	278 080	285 264	-7 184
Budget 2017	100 500	293 515	300 515	-7 000

PTS disponerar vissa av de avgifter som myndigheten tar ut av operatörer inom verksamheterna för elektronisk kommunikation, post och kvalificerade elektroniska signaturer. Beräknade intäkter som myndigheten får disponera är 293 515 000 kronor för 2017.

Den 1 juli 2016 trädde lagen (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät i kraft, vilket innebär att PTS får ta ut en avgift för tvistlösning och tillsyn från tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät som är anmälda enligt 2 kap. 1 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation.

Avgift för skydd av elektroniska kommunikationer

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget för att finansiera åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation fastställs till högst 100 000 000 kronor under 2017.

Skälen för regeringens förslag: Finansieringen av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation sker genom att den som bedriver verksamhet som är anmäld enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation betalar en avgift. Åtgärder som finansieras från anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation*, med ett belopp som motsvarar avgiftsuttaget, syftar till att säkra de elektroniska kommunikationernas driftsäkerhet och robusthet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.8 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	28 087	28 087	28 087	28 087
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	428	1 036	1 675	2 321
Beslut	1	3	3	3
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	28 516	29 126	29 765	30 411

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 28 516 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 29 126 000 kronor, 29 765 000 kronor respektive 30 411 000 kronor.

4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	130 210		Anslags-sparande	8 068
2016	Anslag	140 278 ¹		Utgifts-prognos	137 483
2017	Förslag	140 278			
2018	Beräknat	140 278			
2019	Beräknat	140 278			
2020	Beräknat	140 278			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.²

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning i syfte att trygga behovet av effektiva elektroniska kommunikationer och posttjänster. Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsprojekt med inriktning på elektronisk kommunikation och it-användning för personer med funktionsnedsättning, t.ex. tillgänglighet till kommunikation, utbildning och media.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden, som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 4.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	86 493	167 280	187 942			
Nya åtaganden	149 352	110 000	110 000			
Infriade åtaganden	-68 565	-89 338	-97 942	-120 000	-60 000	-20 000
Utestående åtaganden	167 280	187 942	200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	170 000	190 000	200 000			

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	140 278	140 278	140 278	140 278
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	140 278	140 278	140 278	140 278

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 140 278 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 140 278 000 kronor för respektive år.

4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

År	Utfall	2015	Anslags-sparande	2016
2015	Utfall	23 138		
2016	Anslag	35 600 ¹	Utgifts-prognos	31 540
2017	Förslag	33 537		
2018	Beräknat	35 537		
2019	Beräknat	35 537		
2020	Beräknat	35 537		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 4.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2022
Ingående åtaganden	17 192	32 751	34 351			
Nya åtaganden	29 675	18 600	15 451			
Infriade åtaganden	-14 116	-17 000	-13 802	-13 935	-11 715	-10 350
Utestående åtaganden	32 751	34 351	36 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	36 000	36 000	36 000			

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållandet av grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden. Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållande av grundläggande betaltjänster för äldre personer och personer med funktionsnedsättning boende i landsbygd. Detta inbegriper upphandling av dessa tjänster. Anslaget får användas för utgifter för regionala stöd- och utvecklingsinsatser.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor för 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor 2018–2022.

Regeringens överväganden

Tabell 4.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	35 600	35 600	35 600	35 600
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-2 063	-63	-63	-63
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	33 537	35 537	35 537	35 537

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 000 000 kronor förs till anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet för att finansiera domstolarnas ökade kostnader till följd av att lagen (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät trädde i kraft den 1 juli 2016.

Regeringen föreslår att 33 537 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 537 000 kronor för respektive år.

4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	17 463	1 381
2016	Anslag	12 094 ¹	11 921
2017	Förslag	22 844	
2018	Beräknat	22 844	
2019	Beräknat	22 844	
2020	Beräknat	22 844	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser som bidrar till att förverkliga målet för it-politiken, liksom uppföljningar och utvärderingar av politiken.

Regeringens överväganden

Under 2015 har anslaget använts till SCB:s it-undersökningar och Bredbandsforums verksamhet.

Inför 2017 planeras anslaget användas för genomförandet av en ny digitaliseringspolitik, SCB:s it-undersökningar och Bredbandsforums verksamhet.

Tabell 4.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	12 094	12 094	12 094	12 094
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	10 750	10 750	10 750	10 750
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	22 844	22 844	22 844	22 844

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslaget ökar med 10 000 000 kronor per år 2017–2020 för genomförandet av en ny digitaliseringspolitik.

Regeringen föreslår att 22 844 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 844 000 kronor för respektive år.

4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

År	Utfall	121 053	Anslags-sparande	1 704
2015	Utfall	121 053	Anslags-sparande	1 704
2016	Anslag	126 014 ¹	Utgifts-prognos	124 111
2017	Förslag	126 014		
2018	Beräknat	126 014		
2019	Beräknat	126 014		
2020	Beräknat	120 014		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder samt samordningsinsatser för driftsäkra och tillgängliga elektroniska kommunikationer. Detta inbegriper stöd till bredbandsprojekt i områden där utbyggnad inte genomförs på marknadsmässig grund. Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer för att skydda kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid samt för samhälls-omfattande tjänster inom området elektronisk kommunikation. Anslaget får användas för utgifter för administration av åtgärderna.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigande krävs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	40 960	71 442	88 597			
Nya åtaganden	57 032	70 049	65 000			
Infriade åtaganden	-26 550	-52 894	-53 597	-73 750	-16 000	-10 250
Utestående åtaganden	71 442	88 597	100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	110 000	110 000	100 000			

Regeringens överväganden

Tabell 4.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	126 014	126 014	126 014	126 014
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				-6 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	126 014	126 014	126 014	120 014

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 126 014 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* för 2017. För 2018 och 2019 beräknas anslaget till 126 014 000 kronor. För 2020 beräknas anslaget till 120 014 000 kronor för respektive år. Av detta belopp motsvarar 100 000 000 kronor det utgiftsuttag som föreslås för finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation. Minst motsvarande belopp kommer att användas för detta ändamål.

4.6.6 2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	44 885		3 165
2016	55 046 ¹		54 256
2017	Förslag	75 265	
2018	Beräknat	97 856 ²	
2019	Beräknat	53 057 ³	
2020	Beräknat	43 697 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 95 968 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 51 115 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 41 099 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för styrning, samordning och uppföljning av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen. Anslaget får användas för utgifter för E-legitimationsnämndens verksamhet i den mån den inte finansieras med avgifter samt för andra förvaltningsgemensamma tjänster och funktioner.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.21 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	-	15	0	0
Prognos 2016	-	8	0	0
Budget 2017	-	15	0	0

E-legitimationsnämnden får disponera de avgifter som myndigheten får ta ut av de upphandlande myndigheter som ansluter sig till det system för säker elektronisk identifiering som nämnden tillhandahåller (se även avsnitt 4.4.2 Resultat).

PTS får enligt förordningen (2016:602) om finansiering av Post- och telestyrelsens verksamhet disponera de avgifter som myndigheten tar ut av tillhandahållare av betrodda tjänster enligt lagen (2016:561) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering.

Regeringens överväganden

Under 2016 har anslaget använts till bl.a. projekten att följa de statliga myndigheternas användning av it och hur myndigheterna tar tillvara digitaliseringens möjligheter, E-arkiv, Mina meddelanden, E-handel i staten, Svensk e-legitimation, E-legitimationsnämnden och genomförandet av eIDAS-förordningen.

För 2017 planeras anslaget användas till att driva vidare pågående initiativ och andra strategiska e-förvaltningsprojekt.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 22 443 000 kronor från 2017 för att varaktigt finansiera nationella digitala grunddata. Anslaget föreslås öka med 21 800 000 kronor från 2018

för att varaktigt finansiera nationella digitala tjänster (se mer i avsnitt 4.5.1 Politikens inriktning). Övriga förändringar i tabellen förklaras av tidigare reformer och överföringar som avslutats.

Tabell 4.22 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse

Tusental kronor

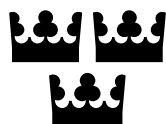
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	55 0246	55 0246	55 0246	55 0246
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	97	1 182	2 191	3 584
Beslut	20 120	41 628	-4 441	-15 200
<i>Överföring till/från andra anslag</i>				
Övrigt	2	1	261	267
Förslag/beräknat anslag	75 265	97 856	53 057	43 697

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 75 265 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 97 856 000 kronor, 53 057 000 kronor respektive 43 697 000 kronor.

Areella näringar,
landsbygd och
livsmedel

Förslag till statens budget för 2017

Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	9
1 Förslag till riksdagsbeslut	11
2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.....	13
2.1 Omfattning.....	13
2.2 Utgiftsutveckling	15
2.3 Skatteutgifter.....	16
2.4 Målen för utgiftsområdet.....	18
2.5 Resultatredovisning.....	18
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	19
2.5.2 Resultat hållbar landsbygd	19
2.5.3 Resultat jordbruks- och livsmedelsproduktion	27
2.5.4 Resultat miljö, klimat, energi.....	36
2.5.5 Resultat skog.....	41
2.5.6 Resultat jakt- och viltförvaltning.....	46
2.5.7 Resultat den gemensamma fiskeripolitiken och fiskerinäringen	49
2.5.8 Resultat livsmedel.....	55
2.5.9 Resultat friska djur och sunda växter	62
2.5.10 Resultat samiska näringar.....	66
2.5.11 Resultat utbildning och forskning.....	68
2.5.12 Resultat internationellt arbete	71
2.6 Politikens inriktning	75
2.6.1 Inledning	75
2.6.2 En sammanhållen landsbygdspolitik	75
2.6.3 En nationell livsmedelsstrategi.....	78
2.6.4 Skogspolitik och ett nationellt skogsprogram.....	80
3 Budgetförslag.....	81
3.1 Anslag	81
3.1.1 1:1 Skogsstyrelsen.....	81
3.1.2 1:2 Insatser för skogsbruket.....	82
3.1.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt.....	83
3.1.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	84

3.1.5	1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	85
3.1.6	1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	85
3.1.7	1:7 Ersättning för viltskador m.m.	86
3.1.8	1:8 Statens jordbruksverk	87
3.1.9	1:9 Bekämpande av växtskadegörare	89
3.1.10	1:10 Gårdsstöd m.m.	89
3.1.11	1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	90
3.1.12	1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	92
3.1.13	1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	93
3.1.14	1:14 Livsmedelsverket	95
3.1.15	1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	96
3.1.16	1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	97
3.1.17	1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	98
3.1.18	1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	100
3.1.19	1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	102
3.1.20	1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.....	104
3.1.21	1:21 Åtgärder på fjällägenheter m.m.	105
3.1.22	1:22 Främjande av rennäringen m.m.	106
3.1.23	1:23 Sveriges lantbruksuniversitet.....	107
3.1.24	1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning.....	108
3.1.25	1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	110

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	12
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	12
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	15
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.....	16
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.....	16
Tabell 2.4	Skatteutgifter	17
Tabell 2.5	Befolkningsutveckling sedan 2011	20
Tabell 2.6	Sysselsättningsutveckling sedan 2011	20
Tabell 2.7	Åtgärder för en förbättrad konkurrenskraft	21
Tabell 2.8	Miljöersättningar	22
Tabell 2.9	Åtgärder för diversifiering och förbättrad livskvalitet på landsbygden..	23
Tabell 2.10	Miljö- och klimatersättningar.....	26
Tabell 2.11	Utvecklingen i Sverige - livsmedelsproduktion	28
Tabell 2.12	Småskalig livsmedelsproduktion	28
Tabell 2.13	Avräkningsprisindex för jordbruksprodukter 2012–2015	30
Tabell 2.14	Index för produktionsmedelspriser 2012–2015	30
Tabell 2.15	Genomsnittliga priser på åkermark och bete 1995–2014.....	30
Tabell 2.16	Index för genomsnittliga arrendepriiser på jordbruksmark 1995–2014 ..	30
Tabell 2.17	Antalet sysselsatta i Sverige inom jordbruket 2006–2014	30
Tabell 2.18	Antalet jordbruksföretag 2003–2015	31
Tabell 2.19	Driftsresultatet för jordbruket mellan 2006–2014.....	31
Tabell 2.20	Antalet nya jordbruksföretag 2007–2014	31
Tabell 2.21	Växtodlingsföretag och företag med husdjur.....	31
Tabell 2.22	Antalet mjölkkor, slaktsvin och smågrisar 2004–2015	31
Tabell 2.23	Genomsnittlig besättningsstorlek 2004–2015	31
Tabell 2.24	Åkerarealen i Sverige 2003–2014.....	32
Tabell 2.25	Effektiviteten för kväve och fosfor beräknat från nationell gårdsbalans.....	37
Tabell 2.26	Miljöhänsyn vid föryngringsavverkning utförda under tiden 2011/2012–2013/2015.....	43
Tabell 2.27	Antalet trafikolyckor med olika viltslag under 2013–2015.....	47
Tabell 2.28	Produktion, försäljningsvärde, antalet odlingar och antalet sysselsatta i vattenbruk (matkräfter och blötdjur	54
Tabell 2.29	Ledning och samordning av livsmedelskontrollen.....	57
Tabell 2.30	Andelen riskbaserad kontroll, kommunernas kontroll av livsmedelsanläggningar	57
Tabell 2.31	Andelen riskbaserad kontroll, kommunernas kontroll av dricksvattenanläggningar	57

Tabell 2.32	Säker mat och redlig hantering, resultat av Livsmedelsverkets offentliga kontroll.....	57
Tabell 2.33	Djurskyddskontrollen 2012–2015	63
Tabell 2.34	Slaktkycklingsflockar med campylobacter 2014–2015.....	64
Tabell 2.35	Antalet fall/besättningar med epizootisk sjukdom 2011–2015	65
Tabell 2.36	Nyinfektion av salmonella i djurbesättningar och anläggningar 2010–2015.....	65
Tabell 2.37	Antalet påträffade fall av allvarliga växtskadegörare 2013–2015.....	65
Tabell 2.38	Antal renar, slaktuttag och genomsnittlig slaktprisutveckling per kilo ..	67
Tabell 2.39	Helårsstudenter	68
Tabell 2.40	Antalet sökande och antalet antagna till program som börjar på grundnivå.....	68
Tabell 2.41	Examensfrekvens på grund och avancerad nivå	69
Tabell 2.42	Forskningsmedlens fördelning (tkr)	69
Tabell 3.1	Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen.....	81
Tabell 3.2	Offentligrättslig verksamhet.....	81
Tabell 3.3	Uppdragsverksamhet.....	81
Tabell 3.4	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Skogsstyrelsen	82
Tabell 3.5	Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket.....	82
Tabell 3.6	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket	83
Tabell 3.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Insatser för skogsbruket	83
Tabell 3.8	Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinär-medicinska anstalt.....	83
Tabell 3.9	Uppdragsverksamhet.....	83
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	84
Tabell 3.11	Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet.....	84
Tabell 3.12	Offentligrättslig verksamhet.....	84
Tabell 3.13	Uppdragsverksamhet.....	84
Tabell 3.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet.....	85
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.....	85
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.....	85
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	85
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	86
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för viltskador m.m.	86
Tabell 3.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Ersättning för viltskador m.m.	87
Tabell 3.21	Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk	87
Tabell 3.22	Offentligrättslig verksamhet.....	87
Tabell 3.23	Uppdragsverksamhet.....	88
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Statens jordbruksverk ..	88
Tabell 3.25	Anslagsutveckling 1:9 Bekämpande av växtskadegörare.....	89
Tabell 3.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Bekämpande av växtskadegörare.....	89
Tabell 3.27	Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.	89
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Gårdsstöd m.m.	90

Tabell 3.29	Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	90
Tabell 3.30	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	91
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	92
Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	92
Tabell 3.33	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	93
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	93
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	93
Tabell 3.36	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	94
Tabell 3.37	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	95
Tabell 3.38	Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket	95
Tabell 3.39	Offentligrättslig verksamhet	95
Tabell 3.40	Uppdragsverksamhet	95
Tabell 3.41	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Livsmedelsverket	96
Tabell 3.42	Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	96
Tabell 3.43	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	97
Tabell 3.44	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	97
Tabell 3.45	Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	97
Tabell 3.46	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	98
Tabell 3.47	Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	98
Tabell 3.48	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	99
Tabell 3.49	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	100
Tabell 3.50	Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	100
Tabell 3.51	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	101
Tabell 3.52	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	102
Tabell 3.53	Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	102
Tabell 3.54	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	103
Tabell 3.55	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	104
Tabell 3.56	Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.....	104
Tabell 3.57	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	104
Tabell 3.58	Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter m.m.	105

Tabell 3.59	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter m.m.	105
Tabell 3.60	Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennäringen m.m.	106
Tabell 3.61	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:22 Främjande av rennäringen m.m.	107
Tabell 3.62	Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet.....	107
Tabell 3.63	Uppdragsverksamhet.....	107
Tabell 3.64	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet.....	107
Tabell 3.65	Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning.....	108
Tabell 3.66	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	109
Tabell 3.67	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	110
Tabell 3.68	Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	110
Tabell 3.69	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien.....	110

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Utgiftsområde 23, 2017	14
Diagram 2.2	Antal mjölkföretag Norra Sverige olika storleksklasser.....	35
Diagram 2.3	Utsläpp av växthusgaser från jordbruket 1990–2014.....	38
Diagram 2.4	Nettoppdrag av växthusgaser inom skogsbruket 1990–2014, inkl. träprodukter	39
Diagram 2.5	Total tillförd mängd bioenergi 1990–2014.....	39
Diagram 2.6	Areal med omedelbart röjningsbehov fördelat på 3-årsmedelvärden	42

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 5 000 000 kronor för Viltvårdsfonden (avsnitt 3.1.7),
2. godkänner förslaget om ändrade principer för upplåtelse och friköp av statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen (avsnitt 3.1.21),
3. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om medlemskap i en kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) och under 2017–2024 för anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 500 000 kronor (avsnitt 3.1.23),
4. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel enligt tabell 1.1,
5. bemyndigar regeringen att under 2017 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Skogsstyrelsen	402 982
1:2	Insatser för skogsbruket	321 540
1:3	Statens veterinärmedicinska anstalt	120 483
1:4	Bidrag till veterinär fältverksamhet	106 283
1:5	Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	14 933
1:6	Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	124 349
1:7	Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
1:8	Statens jordbruksverk	603 563
1:9	Bekämpande av växtskadegörare	5 000
1:10	Gårdsstöd m.m.	6 498 000
1:11	Intervention för jordbruksprodukter m.m.	130 000
1:12	Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	24 250
1:13	Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	179 000
1:14	Livsmedelsverket	317 491
1:15	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	145 160
1:16	Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	42 913
1:17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 495 431
1:18	Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 028 409
1:19	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	79 830
1:20	Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4 116
1:21	Åtgärder på fjällägenheter	1 529
1:22	Främjande av rennäringen m.m.	103 915
1:23	Sveriges lantbruksuniversitet	1 820 493
1:24	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	565 776
1:25	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
Summa		17 189 401

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2	Insatser för skogsbruket	120 000 2018–2021
1:11	Intervention för jordbruksprodukter m.m.	107 000 2018–2019
1:12	Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	145 600 2018–2023
1:13	Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	733 400 2018–2023
1:15	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	256 000 2018–2019
1:17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	12 524 000 2018–2023
1:18	Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	9 093 000 2018–2023
1:19	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	150 000 2018–2020
1:24	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	1 400 000 2018–2023
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		24 529 000

2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel omfattar verksamhet inom områdena jordbruks- och trädgårdsnäring, fiskerinäring, landsbygd, livsmedel, djur, skog och jakt samt rennäring och andra samiska näringar. Utgiftsområdet omfattar även verksamhet inom utbildning och forskning.

Verksamheten gällande jordbruks- och fiskerinäringarna är i hög grad inriktad på tillämpning av EU:s regleringar och stödsystem. Utgifterna för verksamheten inom jordbruks- och fiskeriområdena bestäms i stor utsträckning av beslut inom EU.

Verksamheten inom landsbygdsområdet består till stor del av åtgärder inom Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020. Programmet övergripande mål är att främja jordbrukets konkurrenskraft, säkerställa hållbar förvaltning av naturresurser och klimatåtgärder samt att uppnå en territoriellt balanserad utveckling av ekonomier och samhällen på landsbygden. Programmet för lokalt ledd utveckling och Havs- och fiskeriprogrammet bidrar också till utveckling på landsbygden.

De djurfrågor som omfattas berör djur som människan håller eller på annat sätt har tagit ansvar för samt den del av faunavården som avser viltvård. Djurhälsa, djurskydd, skyddsåtgärder mot växtskadegörare och viltvård behandlas under utgiftsområdet, liksom verksamhet som rör livsmedelsburna smittor som kan smitta från djur till människa.

Inom livsmedelsområdet syftar verksamheten till att utveckla regler, bedriva, leda och sam-

ordna den offentliga kontrollen, ge råd och information till företag och konsumenter med målen att livsmedlen på marknaden ska vara säkra, att livsmedelshanteringen ska vara redlig och för främjande av bra matvanor. Dricksvatten inkluderas i verksamheten. Lagstiftningen på området regleras i huvudsak gemensamt inom EU. Därtill bedrivs verksamhet som avser att främja livsmedelssektorns konkurrenskraft och att öka livsmedelsexporten, bl.a. i arbetet med en nationell livsmedelsstrategi.

Verksamheten på skogsområdet är inom ramen för de jämställda målen för produktion och miljö inriktad på tillsyn, inventering, uppföljning, utvärdering samt på rådgivning, utbildning och information. Vidare ingår framför allt miljöinriktade bidrag och ersättningar. Därtill bedrivs arbete med ett nationellt skogsprogram.

Målsättningen för verksamheten om rennäring och andra samiska näringar är att dessa ska bedrivas hållbart. Från och med 2015 samordnas samepolitiska frågor av Kulturdepartementet. Samepolitiska frågor omfattar flera utgiftsområden varav rennäring och samiska näringar hanteras under utgiftsområde 23 även fortsättningsvis.

Verksamhet inom utbildning och forskning utvecklar kunskapen om de biologiska naturresurserna samt om människans förvaltning och hållbara nyttjande av dessa. Den forskning som bedrivs inom de areella näringarna har fokus på såväl produktionsinriktad forskning som att utveckla kunskaperna om naturresurserna och ekosystemtjänsterna för kommande generationers behov.

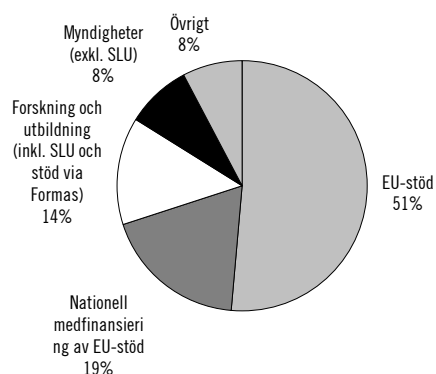
Samarbete mellan länder bedrivs inom utgiftsområdet, särskilt inom ramen för EU men även internationellt inom FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations), det nordiska samarbetet, WTO (World Trade Organisation), OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), Forest Europe (alleuropeiskt skogssamarbete), Codex Alimentarius (FAO:s och WHO:s gemensamma livs-medelsstandardiseringsprogram), IPPC (Internationella växtskyddskonventionen), OIE (Världsgesamheten för djurhälsa) och flera andra internationella organisationer.

Inom utgiftsområdet ingår följande myndigheter: Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), Statens veterinärmedicinska anstalt, Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, Centrala djurförsöksetiska nämnden, Livsmedelsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), vissa verksamheter vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

Av utgifterna finansieras 51 procent genom Europeiska garantifonden för jordbruk, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling samt Europeiska havs- och fiskerifonden. En stor del av EU-medlen avser obligatoriska åtgärder såsom gårdstöd och intervention. Därtill kommer delfinansierade stöd och ersättningar som förutsätter nationell medfinansiering, i huvudsak inom landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet.

I diagram 2.1 visas fördelningen av medel inom utgiftsområdet.

Diagram 2.1 Utgiftsområde 23, 2017

- EU-stöd (8,8 miljarder kronor): Finansiering från EU-budgeten, t.ex. gårdstöd, intervention, landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. En del av EU-stödet förutsätter nationell medfinansiering.
- Nationell medfinansiering av landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet (3,2 miljarder kronor).
- Forskning och utbildning (2,4 miljarder kronor): SLU och stöd till forskning.
- Myndigheter (1,4 miljarder kronor): Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, m.fl. (ej SLU).
- Övrigt (1,3 miljarder kronor): Nationellt stöd, bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, m.m.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel
Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Skogsstyrelsen	399	413	420	403	420	437	455
1:2 Insatser för skogsbruket	248	328	330	322	310	299	262
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	118	119	116	120	123	125	128
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	102	104	104	106	109	111	114
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	11	15	15	15	10	10	10
1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	123	124	127	124	124	124	124
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	46	58	57	53	53	53	53
1:8 Statens jordbruksverk	506	536	536	604	615	631	617
1:9 Bekämpande av växtskadegörare	5	5	5	5	5	5	5
1:10 Gårdsstöd m.m.	5 607	7 632	6 247	6 498	7 643	6 406	6 364
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	112	128	141	130	130	130	130
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	23	24	12	24	24	24	24
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	51	137	64	179	123	128	140
1:14 Livsmedelsverket	303	315	317	317	322	328	330
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	48	113	111	145	163	163	85
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	43	45	44	43	43	43	43
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 789	3 895	3 200	3 495	3 951	3 700	3 919
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 427	2 231	1 873	2 028	2 458	2 777	2 373
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	32	73	72	80	80	80	50
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4	4	4	4	4	4	4
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	1	1	1	2	2	2	2
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	111	108	106	104	104	104	104
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	1 723	1 802	1 802	1 820	1 875	1 913	1 951
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	507	564	556	566	598	593	606
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1	1	1	1	1	1	1
<i>Åldreanslag</i>							
2016 1:12 Finansiella korrigeringar m.m.	57	150	150	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	13 398	18 926	16 413	17 189	19 290	18 192	17 894

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utfallet för 2015 inom utgiftsområdet blev 13,4 miljarder kronor, vilket är 2,3 miljarder kronor lägre än anvisade medel. Utgifterna för anslagen 1:18 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* och 1:19 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* är tillsammans 1,6 miljarder lägre än anvisade medel, vilket i huvudsak förklaras av förseningar inom vissa delar av landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020. Utgifterna för anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* är också lägre, 0,5 miljarder kronor, än anvisade medel och förklaras främst av försenade utbetalningar till följd av it-system för kontroll och handläggning av ansökningar som inte varit i full funktion. För 2017 föreslår regeringen att 17 miljarder kronor anvisas inom utgiftsområdet. Den lägre nivån jämfört med 2016 beror i huvudsak på lägre beräknade utgifter för gårdsstödet.

För 2018 beräknas utgifterna uppgå till ca 19 miljarder kronor och för 2019 och 2020 till ca 18 miljarder kronor respektive år.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	18 920	18 920	18 920	18 920
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	39	100	169	245
Beslut	-642	-111	-56	-391
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-1 124	-1 138	-1 286	-707
Volymer	533	-16	99	-537
Överföring till/från andra utgiftsområden	6	14	29	32
Övrigt	-542	1 521	318	333
Ny ramnivå	17 189	19 290	18 192	17 894

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	12 291
Verksamhetsutgifter ²	4 879
Investeringar ³	19
Summa ramnivå	17 189

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skatte-sanktioner där skatteuttaget är högre än den angivna normen. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Därutöver tillkommer kapitalvinst på näringsfastigheter. Det har dock inte varit möjligt att i redovisningen särskilja hur stor andel som hänförs till lantbruksfastigheter respektive övriga näringsfastigheter.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	2016	2017
Uttag av bränsle	120	120
Avverkningsrätt till skog	-	-
Anläggning av ny skog m.m.	180	310
Skogsavdrag	-	-
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord- och skogsbruksnäringarna	50	50
Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom jord- och skogsbruksnäringarna	50	60
Nedsatt energiskatt på el inom jord- och skogsbruksnäringarna	480	490
Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle till arbetsmaskiner inom jord- och skogsbruksnäringarna	800	800
Totalt för utgiftsområde 23	1 680	1 830

Anm.: Ett "-" innebär att skatteutgiften inte kan kvantifieras.

Uttag av bränsle

Enligt huvudregeln är uttag ur näringsverksamhet skattepliktigt. Uttag av bränsle från en fastighet i Sverige som är taxerad som lantbruksenhet ska dock inte uttagsbeskattas, om bränsle används för uppvärmning av den skattskyldiges privatbostad på fastigheten (22 kap. 9 § inkomstskattelagen 1999:1229, förkortad IL). Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Avverkningsrätt till skog

Enligt god redovisningssed uppkommer intäkten när bindande avtal träffats. Enligt gällande lagstiftning tillämpas dock kontantprincipen då ersättning för avverkningsrätt till skog betalas under flera år (21 kap. 2 § IL). Detta innebär att beskattningen skjuts upp och att en räntefri kredit uppstår i näringsverksamheten. I princip borde räntan på krediten utgöra underlag för skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Anläggning av ny skog m.m.

Utgifter för anläggning av ny skog och dikning som främjar skogsbruk ska kostnadsföras direkt

(21 kap. 3 § IL). Utgifter för inköp samt plantering av träd och buskar för frukt- eller bärödling får dras av direkt (20 kap. 17 § IL). Skatteutgiften utgörs av ränteeffekten på den omedelbara avskrivningen och avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Skogsavdrag

Vid avyttring av skog får fysisk person under innehavstiden avdrag med högst 50 procent av anskaffningsvärdet, medan avdraget för juridiska personer är begränsat till 25 procent. För ett visst beskattningsår får avdrag göras med högst halva den avdragsgrundande skogsintäkten (21 kap. 4–19 §§ IL). Syftet med avdragsrätten är att undanta rena kapitaluttag från beskattning. Å andra sidan saknas anledning att ge avdrag när värdeökningen på skogstillväxten överstiger gjorda uttag. Skatteutgiften uppkommer genom den schablon som är vald för beräkning av avdragets storlek och avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord- och skogsbruksnäringarna

Enligt 6 a kap. 1 § 10 och 11 lagen (1994:1776) om skatt på energi (LSE), gäller energiskattebefrielse med 70 procent för användning av vissa fossila bränslen för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet. Normen utgörs av full energiskatt på uppvärmningsbränslen.

Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom jord- och skogsbruksnäringarna

Enligt 6 a kap. 1 § 10 och 11 LSE gäller koldioxidskattebefrielse med 20 procent för användning av fossila bränslen för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet. Befrielsen sänktes fr.o.m. den 1 januari 2016 från 40 procent av koldioxidskatten. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

Nedsatt energiskatt på el som används inom jord- och skogsbruksnäringarna

El som används vid yrkesmässig växthusodling eller i annan jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet beskattas med 0,5 öre/kWh (11 kap. 3 § respektive 11 kap. 12 § LSE). Normen utgörs av normalskattesatsen på el.

Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle till arbetsmaskiner inom jord- och skogsbruksnäringarna

Enligt 6 a kap. 2 a § LSE gäller nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle som används i arbetsmaskiner i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet. Från och med den 1 januari 2016 motsvarar nedsättningen 1,70 kronor/liter vilket är en höjning från tidigare 0,90 kronor/liter. Regeringen föreslår i volym 1 (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6) motsvarande nedsättning för dieselbränsle som används i skepp och båtar inom de angivna verksamheterna från den 1 januari 2017. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

2.4 Målen för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel är:

- att insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart (prop. 2014/15:1, utg.omr. 23 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:MJU2, rskr. 2014/15:88).

För skogspolitikerna finns vidare två jämställda mål beslutade av riksdagen:

- Ett produktionsmål:

Skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar (prop. 1992/93:226, bet. 1992/93:JoU15, rskr. 1992/93:252, prop. 2007/08:108, bet. 2007/08:MJU18, rskr. 2007/08:244), och

- ett miljömål:

Skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas (prop. 1992/93:226, bet. 1992/93:JoU15, rskr. 1992/93:252, prop. 2007/08:108, bet. 2007/08:MJU18, rskr. 2007/08:244).

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljökvalitetsmål som uttrycker den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Miljökvalitetsmålen, generationsmålet och de globala målen för hållbar utveckling är styrande för det miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Resultatredovisningen av miljökvalitetsmålen i sin helhet finns under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Det finns även ett övergripande mål för samepolitiken:

- att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Målet är beslutat av riksdagen (prop. 2000/01:1, utg.omr. 23 avsnitt 7.3, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86). Samepolitiken omfattar flera utgiftsområden bl.a. under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Resultatbeskrivningen för samiska näringar görs i förhållande till den delen av målet som rör samiska näringar.

2.5 Resultatredovisning

Regeringen redovisar nedan uppnådda resultat och effekter av gjorda insatser. I enlighet med utskottets tillkännagivande framgår de olika resultatområdenas koppling till det övergripande målet för utgiftsområdet. En årligt återkommande dialog förs med Miljö- och jordbruks-

utskottet om utvecklingen av resultatredovisningen.

2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder redovisas under respektive avsnitt.

2.5.2 Resultat hållbar landsbygd

En hållbar landsbygdsutveckling

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma målfyllnaden för utgiftsområdet med avseende på målet om goda förutsättningar för sysselsättning och tillväxt i alla delar av landet används följande indikatorer:

- Sysselsättningsutvecklingen på landsbygden.
- Befolkningsutvecklingen på landsbygden.
- Andel av befolkningen (totalt och utanför tätort och småort) med tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.

Resultat

Befolkning och sysselsättning på landsbygden

Sveriges landsbygder uppvisar både expansiva områden och områden med befolkningsminskning. Den högre urbaniseringsgraden (större andel av befolkningen som bor i städerna) i dag jämfört med 1980 förklaras med att befolkningen i städerna ökar på grund av att fler barn föds där, att de äldre lever längre i hela landet samt med den ökade invandringen, och i mindre grad på grund av inflyttning från landsbygden.

Sveriges folkmängd ökade med ca 368 000 personer mellan 2011 och 2015. Nästan en tredjedel av denna ökning (28 procent) ägde rum mellan 2014 och 2015 (27 procent för kvinnor och 29 procent för män). Generellt har områden i närheten av större befolkningscentra en mer dynamisk utveckling än mer avlägset belägna områden. Noterbart är att antalet kvinnor minskar mer än antalet män i avlägsna och mycket avlägsna kommuner. I avlägset belägna kom-

muner sker en befolkningsökning för män och en minskning för kvinnor. Denna ökning av män skedde till 93 procent (ca 2 300 individer) mellan 2014 och 2015. Mellan dessa år ökade även andelen kvinnor i befolkningen i stort. Befolkningsminskningen i mycket avlägset belägna landsbygdskommuner visar en minskande trend (-463 kvinnor 2011 till -219 kvinnor 2015, -319 män 2011 till -71 män 2015).

Tabell 2.5 visar befolkningsutvecklingen sedan 2011 och bygger på Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, indelning i sex kommuntyper. Av tabellen framgår att befolkningen har ökat förutom i mycket avlägset belägna kommuner. En uppdelning i åldersgrupper visar att sedan 2011 har dock andelen av befolkningen i åldern 15–64 år sjunkit även i avlägset belägna kommuner (-4 procent kvinnor och -3 procent män). Generellt så minskar befolkningen i denna åldersgrupp för såväl kvinnor som män i alla kommuntyper, utom storstadskommuner och täta kommuner nära större stad, och denna minskning är störst i mycket avlägset belägna kommuner (-5 procent kvinnor och -5 procent män). I mycket avlägset belägna kommuner ökar män i åldersgruppen +65 år (+7 procent) medan det är en marginell minskning av kvinnor i samma åldersgrupp (-0,3 procent).

Tabell 2.5 Befolkningsutveckling sedan 2011

	Bef.utv. 2011–2015, antal	Bef.utv. 2011–2015, %
Storstadskommuner	+191 547	+6,3
– varav kvinnor	+90 352	+5,8
– varav män	+101 195	+6,7
Täta kommuner nära en större stad	+148 811	+3,6
– varav kvinnor	+66 532	+3,2
– varav män	+82 279	+4,0
Täta kommuner avlägset belägna	+9 593	+1,4
– varav kvinnor	+2 695	+0,8
– varav män	+6 898	+2,0
Landsbygdskommuner nära en större stad	+19 204	+2,0
– varav kvinnor	+7 159	+1,5
– varav män	+12 045	+2,5
Landsbygdskommuner avlägset belägna	+1 036	+0,2
– varav kvinnor	-1 450	-0,5
– varav män	+2 486	+0,9
Landsbygdskommuner mycket avlägset belägna	-2 029	-2,5
– varav kvinnor	-1 258	-3,1
– varav män	-771	-1,8
Hela riket	+368 162	+3,9
– varav kvinnor	+164 030	+3,4
– varav män	+204 132	+4,3

* Tillväxt i antal förvärsarbetande.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningen har ökat i hela riket under perioden 2010–2014, se tabell 2.6. Kvinnors sysselsättning har ökat med 0,5 procentenheter mindre än mäns, men utvecklingen är tämligen lika mellan könen. Sysselsättningen mellan 2013 och 2014 har ökat för hela riket men minskat för mycket avlägset och avlägset belägna landsbygdskommuner, samt varit i princip oförändrad för landsbygdskommuner nära större stad och avlägset belägna täta kommuner.

Tabell 2.6 Sysselsättningsutveckling sedan 2011

	Syss.utv. 2010–2014*, %	Syss.utv. 2013–2014*, %
Storstadskommuner	+8,8	+1,6
– varav kvinnor	+8,3	+1,7
– varav män	+9,3	+1,5
Täta kommuner nära en större stad	+4,9	+0,7
– varav kvinnor	+4,7	+0,8
– varav män	+5,0	+0,6
Täta kommuner avlägset belägna	+3,5	-0,1
– varav kvinnor	+3,1	-0,1
– varav män	+4,0	-0,1
Landsbygdskommuner nära en större stad	+3,2	+/-0,0
– varav kvinnor	+3,1	+/-0,0
– varav män	+3,3	+0,1
Landsbygdskommuner avlägset belägna	+2,0	-0,4
– varav kvinnor	+1,8	-0,3
– varav män	+2,2	-0,5
Landsbygdskommuner mycket avlägset belägna	+3,4	-0,4
– varav kvinnor	+3,0	-0,4
– varav män	+3,8	-0,3
Hela riket	+5,7	+0,8
– varav kvinnor	+5,5	+0,9
– varav män	+6,0	+0,7

* Tillväxt i antal förvärsarbetande.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Tillgången till bredband med hög överföringskapacitet är i dag ojämnt fördelad, både inom och mellan regioner. Drygt 68 procent av Sveriges befolkning har tillgång till bredband med hög överföringskapacitet om minst 100 Mbit/s. Motsvarande siffra för områden utanför tätort och småort är ca 21 procent.

Landsbygdsprogrammet

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur landsbygdsprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet med avseende på goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet samt bidrar till klimatomställningen och en hållbar användning av naturresurser, används följande indikatorer:

- De resultatindikatorer som i enlighet med EU:s regelverk har fastställts i programmet för uppföljning. Resultaten redovisas årligen i programmets årsrapport.

Andra bedömningsgrunder

Landsbygdsprogrammets effekter utvärderas regelbundet i enlighet med EU:s regelverk. En halvtidsutvärdering av programmet för perioden 2007–2013 gjordes av Sveriges lantbruksuniversitet 2010. I juni 2016 redovisades en slututvärdering som gjorts av forskargrupper på fem olika universitet och högskolor med stöd av utvärderingssekreteriatet vid Jordbruksverket.

För programperioden 2014–2020 ingår en förhandsutvärdering, två fördjupade årsrapporter (2017 och 2019), en slutrapport 2020 och en slututvärdering som ska redovisas 2024.

Dessutom kommer utvärderingssekreteriatet vid Jordbruksverket att löpande genomföra egna utredningar och uppföljningar.

Resultat

Genomförande av landsbygdsprogrammet 2007–2013

Landsbygdsprogrammet för 2007–2013 är avslutat. Det sammanlagda belopp som betalats ut för åtgärder i programmet, med sista utbetalningsdatum den 31 december 2015, är 37,7 miljarder kronor. Detta innebär ett budgetutnyttjande på 99,5 procent.

Landsbygdsprogrammet för perioden 2007–2013 var uppdelat i fyra åtgärdsområden, s.k. axlar, och bestod av ett trettiotal olika åtgärder, var och en med angivna omfattnings-, resultat- och effektmål, för vilka indikatorer definierades. Nedan redovisas slutliga resultat och effekter per åtgärdsområde (axel).

Förbättra jord- och skogsbrukssektorns konkurrenskraft (axel 1)

Åtgärderna inom axel 1 syftar till att stärka företagens utvecklings- och konkurrenskraft genom kompetensuppbyggnad, ny modern teknik, resurseffektiva produktionsmetoder och nya produkter. Målgruppen för åtgärderna är företagare inom de areella näringarna och livsmedelsföretagare. I tabell 2.7 redovisas utfallet i förhållande till omfattningsmålen för perioden 2007–2015. Den samlade bedömningen är att målet är uppfyllt.

Tabell 2.7 Åtgärder för en förbättrad konkurrenskraft

Åtgärd	Indikator	Mål för hela perioden 2007–2013	Utfall 2007–2015	Utfall 2007–2015 i % av målet
Kompetensutveckling – Jordbruk ¹	Antal deltagare	471 900	724 947	154
	- varav kvinnor		161 302	
	- varav män		563 645	
– Skog ¹	Antal deltagare	105 000	285 756	272
	- varav kvinnor		68 095	
	- varav män		217 661	
Startstöd	Antal etableringar	1 400	1 758	126
	- varav kvinnor		444	
	- varav män		1 314	
Investeringsstöd jordbruk ¹	Antal avslutade insatser	7 400	7 189	97
	- varav kvinnor		527	
	- varav män		5 131	
	- varav org.		1 531	
Investeringsstöd förädlingsledet	Antal avslutade insatser	630	1 133	180
	- varav kvinnor		125	
	- varav män		423	
	- varav org.		585	

¹ Inklusive utmaningsmedel.

Källa: Sammanställning av statistik från Statens jordbruksverk (Årsrapport 2015, Landsbygdsprogram för Sverige).

Startstöd till unga lantbrukare, investeringsstöd för jordbruk (inklusive trädgård och rennärning) och förädlingsledet syftar främst till förbättrad konkurrenskraft inom jord- och skogssektorn. Inom axel 1 finns även åtgärden för kompetensutveckling och kunskapsspridning. Denna syftar till att underlätta för måluppfyllelsen för hela programmet.

I slututvärderingen av programmet konstateras att jordbruk som fått investeringsstöd och förädlingsstöd uppvisar förbättrad produktivitet utveckling och omsättningstillväxt jämfört med kontrollgruppen¹. En positiv effekt kan även konstateras för de jordbrukare som fått investeringsstöd och som även tagit del av kompetensutvecklingsinsatser. Detta resultat skiljer sig från halvtidsutvärderingen². I denna konsta-

¹ Backman, M., Klaesson, J., Nilsson, P., Rickardsson, J., Wassén, L. & Westlund, H. (2016) Slututvärdering av det svenska Landsbygdsprogrammet 2007–2013 – Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft, Utvärderingsrapport 2016:2.

² Halvtidsutvärdering av Landsbygdsprogram för Sverige 2007–2013, SLU Sveriges lantbruksuniversitet, Jo 10.013, november 2010.

teras att det inte finns indikationer på att stödet bidrar till förbättrad produktivitet. En förklaring till att resultaten skiljer sig åt kan vara att slututvärderaren har haft tillgång till data som möjliggjort en jämförande analys mellan stödmottagande företag och andra företag.

Av slututvärderingen framgår även att startstödet och kompetensutvecklingsåtgärden leder till förbättrad produktivitet. Det är fler män än kvinnor som erhållit stöd inom axel 1.

En förklaring till detta är att jordbruksföretag, som är den största gruppen stödmottagare inom denna axel, oftast drivs av män. Eftersom miljörådgivning kopplat till lantbruket är en stor post inom kompetensutvecklingsinsatsen så kan även överrepresentationen av män inom denna insats förklaras av att sektorn är mansdominerad. Startstödet har dock nyttjats till 25 procent av kvinnor vilket är högre än de övriga stöden inom axeln (jämför 7 procent moderniseringsstöd respektive 11 procent förädlingsstöd). Detta kan indikera att antalet kvinnor som driver jordbruk, trädgård eller rennäringföretag ökar.

Åtgärder för att förbättra miljön och landskapet (axel 2)

Stöden inom axel 2 ska kortfattat bidra till en hållbar utveckling och bevarande av ett attraktivt landskap och en levande landsbygd. Målgruppen för åtgärderna är jord- och skogsbrukare och andra markförvaltare. Åtgärderna inom axeln riktar sig i huvudsak mot jordbrukets miljöpåverkan i form av ersättningar för att framför allt öka den biologiska mångfalden i och minska läckage av näringsämnen från odlingslandskapet. En mindre del av budgeten riktas mot skogsbruket. Under senare delen av programperioden infördes också ett stöd för att öka djurvälferden för sugor.

I tabell 2.8. Miljöersättningar redovisas utfallet för ett urval av miljö- och klimatersättningarna i relation till de mål som är fastställda.

Tabell 2.8 Miljöersättningar

Hektar			
Åtgärd	Mål för hela perioden 2007–2013	Utfall 2007–2015	Utfall 2007 - 2015 i % av målet
Skötsel av ängs- och betesmarker	500 000	420 749	84
Skyddszoner	9 000	11 559	128
Minskat kväveläckage	180 000	140 698	78
Skötsel av våtmarker	10 000	7 753	78

Källa: Sammanställning av statistik från Statens jordbruksverk.

Slututvärderingens övergripande slutsats om effekterna av miljöersättningarna inklusive stödet till mindre gynnade områden inom axel 2 är att de flesta av dem bidrar till att uppnå sina syften, men att kostnadseffektiviteten varierar³. Till exempel görs bedömningen att en regionalisering av ersättningen till ekologisk produktion markant skulle öka kostnadseffektiviteten. Försök har även gjorts att bedöma sysselsättningseffekter av miljöersättningar, och även om resultaten får bedömas med försiktighet visar de på en svagt positiv sysselsättningseffekt. Slutsatserna i slututvärderingen ger i huvudsak samma bild som gavs i halvtidsutvärderingen, dvs. att åtgärderna har effekter i linje med sina syften men att de är komplexa och interagerar med varandra varför det är svårt att identifiera effekterna av en enskild ersättningsform.

Diversifiering och förbättrad livskvalitet på landsbygden (axel 3)

Åtgärderna inom axel 3 syftar till en ökad diversifiering av landsbygdens näringsliv och till att främja jobb och hög livskvalitet för dem som bor på landsbygden samt till ett hållbart utnyttjande av landsbygdens samlade resurser. Målgruppen för åtgärderna inom axeln är småföretagare på landsbygden samt lokala och regionala aktörer som verkar på landsbygden. I tabell 2.9

³ Smith, H. G., Dänhardt, J., Blombäck, K., Caplat, P., Collentine, D., Grenerstam, E., Hansson, H., Höjgård, S., Jansson, T., Johnsson, H., Jönsson, A. M., Lantz, M., Lindström, Å., Nilsson, L., Nordin, M., Olsson, O., Stewart, R., Stjernman, M. & Öckinger, E. (2016) Slututvärdering av det svenska Landsbygdsprogrammet 2007–2013 - Delrapport II: Utvärdering av åtgärder för bättre miljö. Utvärderingsrapport 2016:3.

redovisas utfallet i förhållande till omfattningsmålen för perioden 2007–2015.

Tabell 2.9 Åtgärder för diversifiering och förbättrad livskvalitet på landsbygden

Åtgärd	Indikator	Mål för hela perioden 2007–2013	Utfall 2007–2015 ¹	Utfall 2007–2015 i % av målet
Diversifiering i jordbruksföretag	Antal företag/projekt som fått stöd	2 800	988	35
	- varav kvinnor		196	
	-varav män		245	
	-varav org.		547	
Affärsutveckling i mikro-företag	Antal företag/projekt som fått stöd	3 600	1 690	47
	-varav kvinnor		425	
	-varav män		387	
	-varav org.		878	
Främjande av landsbygdsturism	Antal verksamheter/företag /projekt som fått stöd	3 100	1 296	42
	varav kvinnor		186	
	-varav män		253	
	-varav org.		857	
Grundläggande tjänster ²	Antal aktiviteter	1 270	976	77
Byutveckling	Omfattning, antal byar/lokala grupper som fått stöd	600	179	30
Landsbygdens natur- och kulturarv	Antal aktiviteter	600	243	41
Kompetensutveckling och information	Antal deltagare	82 000	130 071	159
	varav kvinnor		68 723	
	-varav män		61 348	

¹ Utfall redovisar utbetalade medel.

² Inklusive medel från den europeiska återhämtningsplanen.

Källa: Sammanställning av statistik från Statens jordbruksverk.

Resultat från slututvärderingen visar att flertalet stöd indikerar positiva effekter på de olika mått som utvärderarna använder för att indikera företagets konkurrenskraft.⁴ Detta gäller särskilt för företag i tätortsnära landsbygdsområden. Projektstöden för konkurrenskraftsåtgärder visar inte på samma positiva sysselsättnings-effekter som stöd direkt till företag. Resultaten visar också att fler män än kvinnor har fått stöd

och framför allt har män fått en större andel av medlen jämfört med kvinnor.

Vidare visar resultaten i slututvärderingen att åtgärder för att förbättra livskvaliteten på landsbygden sannolikt bidragit till att förbättra livskvaliteten i de orter där åtgärder genomförts.⁵ Åtgärderna har också sannolikt haft effekter som rör andra mål och axlar i allmänhet och främjandet av samarbeten i synnerhet. Antalet boende på landsbygden som fått tillgång till förbättrad service genom insatser i landsbygdsprogrammet 2007–2013 har överträffat det förväntade antalet.

Leader (axel 4)

Det övergripande målet för Leader är att främja ett effektivt genomförande av landsbygdsprogrammet genom förankring, inflytande och samverkan på lokal nivå. Leadermetoden ska omfatta programmets alla insatsområden med särskilt fokus på axel 3. Under 2015 och 2016 har arbetet fokuserat på att slutföra och redovisa avslutade projekt.

Slututvärderarnas bedömning är att Leadermetoden, med ett uttalat underifrånperspektiv, har präglat arbetet, vilket gör att det övergripande målet uppfyllts.⁶ Insatserna under programperioden har lett till ca 5 300 arbetstillfällen, 92 procent av målvärdet för programperioden har uppnåtts. Samtidigt har det administrativa systemet försvårat arbetet. I Leaderområdena anser de tillfrågade att arbetet bidragit till att mobilisera befolkningen på landsbygden i den egna bygdens utveckling. De horisontella kriterierna, framför allt jämställdhet och integration, har fått ett lågt genomslag.

Partnerskapsöverenskommelsen

Partnerskapsöverenskommelsen är en övergripande strategi för genomförandet av de fyra Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna) programperioden 2014–2020: Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och

⁴ Backman, M., Klaesson, J., Nilsson, P., Rickardsson, J., Wassén, L. & Westlund, H. (2016) Slututvärdering av det svenska Landsbygdsprogrammet 2007–2013 – Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft, Utvärderingsrapport 2016:2.

⁵ Gunnarsdotter, Y., Hansen, K., Stiernström, A. & Waldenström, C. (2016) Slututvärdering av det svenska Landsbygdsprogrammet 2007–2013 – Delrapport III: Utvärdering av åtgärder för landsbygdsutveckling. Utvärderingsrapport 2016:4.

⁶ Ibid.

Europeiska havs- och fiskerifonden. I överenskommelsen anges Sveriges övergripande politiska prioriteringar för att uppnå EU 2020-målen och stärka EU:s och Sveriges konkurrenskraft. Senast i augusti 2017 respektive i augusti 2019 ska Sverige lämna in framstegsrapporter om läget i genomförandet av partnerskapsöverenskommelsen till kommissionen. Den 30 juni 2016 fick Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Jordbruksverket i uppdrag av regeringen att lämna gemensamma förslag till framstegsrapporter.

Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Jordbruksverket har under programperioden 2014–2020 i uppdrag att arbeta med fondöverskridande samverkan inom ramen för partnerskapsöverenskommelsen. Detta görs i den så kallade fondsamordningsgruppen. I april 2016 redovisades arbetet under 2015 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet).

Formerna för samverkan omfattar även samverkan med länsstyrelserna som är förvaltande myndigheter för Europeiskt territoriellt samarbete och de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna. Myndigheterna har arbetat med gemensam tolkning och regelförenkling för att öka förutsägbarheten för stödsökanden och andra intressenter. Under året har flera gemensamma kommunikationsinsatser genomförts bl.a. har en ny gemensam webbplats, eufonder.se, tagits fram. En fondövergripande nationell lärandekonferens om uppföljning och utvärdering genomfördes i februari 2016. Andra områden som gruppen arbetat med är jämställdhet och utveckling av andra horisontella kriterier för programmen.

Mot bakgrund av flyktingsituationen inom EU under hösten 2015 uppmanade EU-kommissionen medlemsstaterna att ta till vara möjligheterna till integrationsinsatser inom ESI-fonderna. Svenska ESF-rådet, Tillväxtverket och Jordbruksverket redovisade i december 2015 sina bedömningar i frågan till Regeringskansliet, där det bl.a. framgår att det finns verktyg inom de berörda fondprogrammen som, främst på sikt, kan bidra till integration, sysselsättning och ökat företagande för nyanlända. På kort sikt finns även insatser som kan göras i flyktningmottagandet. Myndigheterna ser i dessa avseenden ett fortsatt stort behov av att inom ramen för sin fondsamordning komplettera varandras insatser och stärka samarbetet mellan regionala och nationella aktörer.

Då satsningar för bredbandsutbyggnad finns inom ramen för såväl de tre nordliga regionalfundsprogrammen som landsbygdsprogrammet har Tillväxtverket och Jordbruksverket även fått i uppdrag att samverka kring bredbandsinsatser inom programmen (se utg.omr. 22 Kommunikationer).

Partnerskapsöverenskommelsen redovisas också inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv och utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Genomförande av landsbygdsprogrammet 2014–2020

I september 2014 öppnades landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 i begränsad omfattning för ansökningar. Under 2015 och 2016 har större delen av programmet öppnats för ansökningar, men handläggningen av stöd-ansökningarna har inte fullt ut kommit igång och tillgänglig statistik är därför osäker och ofullständig. De utbetalningar som gjordes under 2015 begränsades till de miljöersättningar som förlängts genom en övergångslösning från 2014, samt till förberedande stöd för lokalt ledd utveckling och tekniskt stöd för programgenomförandet.

För de åtgärder som öppnade för ansökan i september 2014 (investeringsstöd till bredband och investeringsstöd för jordbrukets konkurrenskraft) är ansökningstrycket enligt Jordbruksverket mycket högt.

Den 8 januari 2016 godkändes landsbygdsprogrammets första programändring, vars huvudsakliga innebörd var differentiering av stödnivåerna inom de områden som omfattas av kompensationsstöd.

Programstrukturen är förändrad jämfört med föregående programperiod. Programmet 2014–2020 är mer målstyrt genom att flera olika åtgärder kan användas för att uppnå målen i de sex unionsprioriteringarna. Unionsprioriteringarna är i sin tur indelade i sammanlagt 18 fokusområden. Nedan redovisas preliminära resultat per prioritering.

Kunskapsöverföring och innovation (prioritering 1)

Innovation och kunskapsöverföring ska främjas inom samtliga delar av programmet. Kompetens- och rådgivningsinsatserna samt insatser inom samarbetsåtgärden ska resultera i förbättrad målfyllelse inom de övriga prioriteringarna.

Inom kompetensutvecklings- och rådgivningsåtgärderna är det i denna programperiod utbildnings- eller rådgivningsanordnaren som är stödmottagaren och inte kursdeltagaren, som i den förra programperioden. Nytt för perioden är även innovationsstödet, vilket ges inom ramen för det Europeiska Innovationspartnerskapet för ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk (EIP-Agri). Stödet består av två delar, ett gruppbildningsstöd och ett driftsstöd för grupper som driver innovationsutveckling. Syftet med stödet är att snabba på innovationstakten inom jordbrukssektorn. Prioritering 1 har ingen fastställd budget, utan insatser inom övriga prioriteringar ska leda till att målen inom prioritering 1 nås. Eftersom större delen av programmets åtgärder öppnade för ansökan först under 2015 och 2016 är det ännu för tidigt att redovisa något utfall för denna prioritering.

Jordbrukets konkurrenskraft (prioritering 2)

Inom prioritering 2 ska startstöd för unga jordbrukare och investeringsstöd till jordbruk, trädgård och rennäring samt kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser resultera i förbättrad konkurrenskraft för jordbruket genom omstrukturering och modernisering. Den del av investeringsstödet till jordbruket som rör djurstallar öppnade för ansökan i september 2014 och de första besluten om stöd för denna åtgärd fattades under 2015 och början av 2016 men det är för tidigt att redovisa något utfall. Övriga stöd inom prioritering 2 öppnade för ansökan under 2015, även för dem är det för tidigt att redovisa något utfall.

Organisationen av livsmedelskedjan, inklusive djurvälstånd (prioritering 3)

Prioritering 3 innehåller till budgetmässigt störst del satsningar på djurvälstånd. Utöver djurvälståndersättningen för suggor som påbörjades i föregående programperiod tillkommer motsvarande satsningar på får och mjölkkor i den här programperioden. Prioritering 3 innehåller även stöd till förädling samt kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser. Djurvälståndersättningarna öppnade för ansökan först under 2016 varför det är för tidigt att redovisa något utfall.

Övriga stöd inom prioritering 3 öppnade för ansökan under 2015 och de första besluten om stöd fattades under 2015, men det är för tidigt att redovisa något utfall.

Miljö och klimat (prioritering 4 och 5)

Prioriteringarna 4 och 5 motsvarar i huvudsak axel 2 i landsbygdsprogrammet för perioden 2007–2013. Målen för prioriteringarna är att återställa, bevara och förbättra ekosystem som är relaterade till lantbruket samt att främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi inom jordbruks-, livsmedels- och skogsbrukssektorn.

Åtgärderna inom prioriteringarna 4 och 5 består i huvudsak av miljö- och klimatersättningar, ersättning för ekologisk produktion och kompensationsstöd för områden med sämre naturliga förutsättningar för jordbruk. I jämförelse med föregående programperiod har vissa miljöersättningar tagits bort ur programmet t.ex. skötsel av värdefulla natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet. Samtidigt syftar åtgärder för ett miljö- och klimatvänligt jordbruk till att ge förutsättningar för en rik biologisk mångfald och värdefull kulturmiljö. I tabell 2.10 redovisas hittills tillgängliga resultat för de i programmet uppsatta målen inom prioritering 4 och 5. Därutöver finns miljöinvesteringar samt kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser. Eftersom landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 blev försenat gavs under 2014 möjligheten att förlänga vissa åtgärder enligt det gamla programmets regelverk men med det nya programmets budget. Detta gjordes i Sverige för betesmarksersättningen, vallstödet och stödet till ekologisk produktion. Vad gäller det nya programmets åtgärder på det här området öppnades de arealbaserade ersättningarna upp i mars 2015. Vissa miljö- och klimatersättningar och ersättningar för miljöinvesteringar öppnade för ansökan först under 2016, varför få resultat kan redovisas.

Tabell 2.10 Miljö- och Klimatersättningar

Hektar			
Fokusområde	Mål för perioden 2014 - 2020	Utfall 2015	Utfall 2015 i % av målet ¹
4A. Jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald eller landskap	850 000	215 642	28
4B. Jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra vattenförvaltningen	1 019 600	149 040	15
4C. Jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel eller förebygga jorderosion	1 074 000	207 401	19

¹ Det förhållandevis låga utfallsvärdet beror på att endast areal som ingår i åtaganden som slututbetalats t.o.m. 2015 redovisas. Större delen av ansökningarna för 2015 utbetalas under 2016 och redovisas därför inte. Källa: Sammanställning av statistik från Statens jordbruksverk.

Social inkludering och ekonomisk utveckling på landsbygden (prioritering 6)

Prioritering 6 innehåller stöd som syftar till ökad konkurrenskraft i de företag på landsbygden som inte är lantbruksföretag samt insatser som bidrar till förbättrade förutsättningar för att bo och verka på landsbygden. Det är insatser såsom bredbandsutbyggnad, stöd till grundläggande service, investeringar i t ex turisminfrastruktur, fritidsanläggningar, utveckling av kulturmiljöer m.m. Prioriteringen innehåller också kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser. Investeringstödet för bredband öppnade för ansökan i september 2014 och de första besluten om stöd fattades under 2015 och början av 2016, men det är för tidigt att redovisa något utfall. Övriga åtgärder inom denna prioritering öppnades för ansökningar under 2015 och början av 2016, men det är för tidigt att redovisa något utfall.

Lokalt ledd utveckling

Förutsättningarna för lokalt ledd utveckling beskrivs i landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt i ett särskilt program för lokalt ledd utveckling med stöd från regionalfonden och socialfonden.

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur lokalt ledd utveckling bidrar till målet för utgiftsområdet med avseende på goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet, används följande indikatorer:

- De resultatindikatorer som i enlighet med EU:s regelverk har fastställts i programmet för uppföljning. Resultaten redovisas årligen i programmets årsrapport.

Andra bedömningsgrunder

I likhet med övriga EU-program med delad förvaltning utvärderas programmet för lokalt ledd utveckling, LLU-programmet, i enlighet med EU:s regelverk.

För programperioden 2014–2020 ingår två fördjupade årsrapporter (2017 och 2019), en slutrapport 2020 och en slututvärdering ska redovisas 2024.

Resultat

I Sverige har 48 lokala utvecklingsområden (tidigare Leaderområden) bildats. Urvalet har gjorts bland de 53 förslag till lokala strategier som tagits fram runtom i landet, i en urvalsprocess som Jordbruksverket ansvarat för. Under hösten 2015 arbetade de lokala utvecklingsområdena med att slutföra arbetet med sina strategier och bilda de lokala aktionsgrupper som ska besluta om vilka insatser som ska ske inom respektive område. I mars 2016 hade alla 48 områden fått startbesked från Jordbruksverket. Med startbeskeden på plats kan det konkreta arbetet med lokalt ledd utveckling runtom i landet inledas och projektarbetet kan börja. I och med detta kommer även ansökningar och beslut om stöd att fattas och kunna betalas ut.

Det förberedande stöd som ges för arbetet med de lokala utvecklingsstrategierna har kunnat beslutas och betalas ut.

Analys och slutsatser

Den minskning av befolkningen som sker i avlägsna och mycket avlägsna kommuner står i kontrast till den befolkningsökning som sker i landet. Av statistiken framgår att en ökning sker

i avlägset belägna landsbygdskommuner 2014 och 2015 och trenden visar avtagande befolkningsminskning i mycket avlägsna landsbygdskommuner. Detta kan vara ett resultat av immigrationen. Immigrationen innebär därmed förbättrade möjligheter för dessa landsbygdskommuner att få demografiskt underlag för offentlig service och för kommunens företag att finna marknadsunderlag.

Landsbygdsprogrammets åtgärder för att skapa jobb på landsbygden är exempel på värdefulla verktyg i arbetet med att ta vara på befolkningsutvecklingens möjligheter, liksom åtgärder som genomförs inom programmet för lokalt ledd utveckling.

Slututvärderingen av landsbygdsprogrammet 2007–2013 visar att de åtgärder som syftar till att öka jord- och skogsbrukets konkurrenskraft har haft effekt på företagets produktivitet och tillväxt. Ett analysarbete kvarstår dock för att klargöra anledningen till att slututvärderingen och halvtidsutvärderingen inte kommer till samstämmiga slutsatser. Vidare bör analyser genomföras av hur effektiviteten av insatserna ytterligare kan öka.

Det är fler män än kvinnor som fått stöd, framför allt inom axel 1. I nuvarande landsbygdsprogram har jämställdhetsperspektivet stärkts och bl.a. finns ett mål som lyder ”kvinnor och män ska ha lika förutsättningar, rättigheter och möjligheter att arbeta inom lantbruket samt bo och verka på landsbygden”. Under programperioden kommer flera insatser att göras för att verka i riktning mot att uppnå detta mål.

Landsbygdsprogrammets miljöåtgärder, dvs. arealbaserade ersättningar för miljö- och klimatåtgärder samt miljöinvesteringar och till dessa kopplade kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser, är i huvudsak likvärdigt utformade som i tidigare programperioder. Eftersom slututvärderingen av programmet 2007–2013 visar att åtgärderna har positiva effekter men att effektiviteten troligen kan höjas är det sannolikt att samma slutsats kan dras om det nu löpande programmet, vilket bör beaktas vid kommande programändringar.

Slututvärderingen visar att åtgärder inom axel 3 som riktas mot företag har haft en positiv effekt på sysselsättningen och då särskilt i landsbygd nära större städer. Hur åtgärderna i ökad utsträckning kan bidra till att stärka sysselsättningen i företag som inte är belägna

nära en större tätort och hur konkurrenskraften i företagen kan stärkas bör analyseras vidare.

En viktig förutsättning för att bo och verka på landsbygden är tillgången till bredband med hög överföringskapacitet. Marknaden tillgodoser inte utbyggnad överallt i Sverige utan i vissa delar av landsbygden behövs det statligt stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur. Efterfrågan på stöd till bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet 2014–2020 är hög och preliminärt är merparten av budgeten till bredband redan in-tecknad i form av ansökningar.

Runtom i landet finns ett starkt engagemang för lokalt ledd utveckling, vilket tydligt framgick i arbetet med de lokala utvecklingsstrategierna. I slututvärderingen av Leader i föregående programperiod nämns att det administrativa systemet försvårat arbetet. Att skapa förutsättningar för lokalt engagemang som ska vara enkelt, samtidigt som det är skattemedel som ska hanteras på ett rättssäkert sätt och leva upp till EU:s krav, är en svår balansgång.

2.5.3 Resultat jordbruks- och livsmedelsproduktion

Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur konkurrenskraften i livsmedelssektorn utvecklas och bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet, används följande indikatorer:

- Antal livsmedelsföretag.
- Värdet av svensk livsmedelsexport.
- Antal land- och anläggningsgodkännanden.
- Konsumtion inkommande besökare (restaurang och livsmedel).

Resultat

Antalet livsmedelsföretag ökade mellan 2014 och 2015 med fem procent. Under samma period ökade exporten av livsmedel och jordbruksvaror med åtta procent, från 69,3 miljarder kronor till 73,9 miljarder kronor. Under 2015 utverkades 24 stycken nya land- och anläggningsgodkännanden, se tabell 2.11.

Tabell 2.11 Utvecklingen i Sverige - livsmedelsproduktion

	2008	2011	2014	2015
Antal livsmedelsföretag	3 192	3 423	3 822	4 020
Värde livsmedelsexport, mkr	47 218	54 381	69 327	73 900
Antal land- och anläggningsgodkännanden	6	9	32	24
Konsumtion inkommande besökande, mkr	25 400	23 500	32 500	41 000

Källa: Statiska centralbyrån (företag, export), Livsmedelsverket och Statens jordbruksverk (Land- och anläggningsgodkännande), Tillväxtverket (Konsumtion inkommande).

I syfte att förbättra svenska företags förutsättningar att exportera livsmedel och jordbruksvaror till länder utanför EU fördubblades Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets anslag för arbete med nya land- och anläggningsgodkännanden. Satsningen förväntas stärka myndigheternas arbete med export- och marknadstillträdesfrågor de kommande åren.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) fortsatte sitt exportfrämjande arbete inom ramen för livsmedelsprogrammet Food From Sweden, bl.a. organiserades en handelsdelegation till Peking, Hongkong och Shanghai ledd av landsbygdsministern. Som en aktivitet i programmet genomfördes också en kartläggning av potentiella exportmarknader för svenska mejeriprodukter i syfte att stödja den svenska mjölksektorns internationalisering. Sammantaget genomfördes ett 30-tal exportfrämjande aktiviteter inom ramen för programmet. Totalt deltog 130 företag.

Under 2015 genomförde Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Tillväxtverket en gemensam förenklingsresa till företag i svensk livsmedelsindustri med särskilt fokus på tillväxt och exportfrågor. Med resan ville myndigheterna öka sin förståelse för hur de tillsammans kan förenkla och förbättra vardagen för företag i svensk livsmedelsindustri.

Livsmedelsverket fortsatte arbetet med information till företag om regler och andra viktiga förhållanden inom livsmedelområdet bl.a. genom verkets upplysningstjänst och ett nyhetsbrev till livsmedelsföretagare.

Resultatet av insatserna vid Livsmedelsverkets kompetenscentrum för måltiden i vård, skola och omsorg redovisas under avsnittet 2.5.8 Livsmedel. Livsmedelsverket har under 2015 fortsatt att utveckla ledningen och samordningen av livsmedelskontrollen. Resultatet redovisas också under avsnittet 2.5.8 Livsmedel.

Regeringen har lämnat ett uppdrag till Jordbruksverket att i nära samverkan med Livsmedelsverket öka tillväxten genom en smartare livsmedelskedja, att verka för digital först mellan åren 2016–2018.

Under 2015 avsattes 12,4 miljoner kronor för att sänka kostnaderna för köttkontroll, vid mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar. Medlen har även kunnat användas för att finansiera kostnader för godkännandeprövning av mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar. Antalet aktiva små slakterier och vilthanteringsanläggningar fortsätter att öka. Regeringen har under året lämnat ett uppdrag till Länsstyrelsen i Jämtlands län om att bedriva verksamheten vid kompetenscentrum för mathantverk mellan åren 2016–2020. Regeringen har vidare i likhet med tidigare år beslutat om bidrag för ett nationellt kompetenscentrum för mathantverk.

Livsmedelsindustrin är en del av den svenska tillverkningsindustrin och möter delvis samma utmaningar som andra industrigrenar. För att anta de utmaningar som industrin och den industrinära tjänstesektorn möter har regeringen beslutat om en nyindustrialiseringsstrategi som ska bidra till att stärka industrins konkurrenskraft och göra investeringar i svensk industri mer attraktiva.

Tabell 2.12 Småskalig livsmedelsproduktion

Antal företag	2008	2011	2014	2015
Småslakterier	113	149	168	170
Dryckesvaruindustri (<10 anställda)	98	139	305	401
Mejeri- och glassindustri (<10 anställda)	107	117	167	196
Frukt-, bär- och grönsaksindustri (<10 anställda)	143	175	260	290
Industri för bageri- och mjölprodukter (<10 anställda)	1 120	1 105	1 146	1 148

Källa: Statistiska centralbyrån Företagsdatabasen samt Livsmedelsverket (småslakterier).

Den nationella livsmedelsstrategin

Strategin kommer bidra till ökad produktion, sysselsättning och hållbar tillväxt i berörda näringar samt till ökad andel ekologisk produktion och konsumtion och bättre möjligheter för konsumenter att göra medvetna val samtidigt som relevanta nationella miljö-kvalitetmål nås. Konkurrenskraftsutredningens

(SOU 2015:15) slutbetänkande som lämnades den 5 mars 2015 har utgjort ett av underlagen för framtagandet av livsmedelsstrategin.

Arbetet med framtagandet av den nationella livsmedelsstrategin har föregåtts av en bred och omfattande extern dialog och förankring med aktörer i hela livsmedelskedjan, såväl nationellt som regionalt. Mötena har genomförts i syfte att inhämta aktörernas syn på behovet av en strategi samt ge aktörerna möjlighet att bidra till såväl strategins innehåll som genomförandet av strategin. Regeringen avser att presentera strategin under 2016.

Näringsdepartementet har även följt livsmedelskedjans arbete med att utforma handlingsplaner för gris, mjölk respektive nötkött och lamm. Handlingsplanerna har utgjort ett viktigt underlag i arbetet med att ta fram den nationella livsmedelsstrategin.

Analys och slutsatser

Livsmedelsföretagen verkar, precis som övrig industri, i hård internationell konkurrens. Med en liten hemmamarknad och jämförelsevis höga arbetskraftskostnader blir investeringar i effektivitet och innovationer en nödvändighet för att kunna trygga och öka tillväxten i svensk livsmedelproduktion. Automatiseringen och digitaliseringen skapar nya möjligheter för livsmedelsindustrin att öka sin produktivitet, samtidigt som utvecklingen förändrar behovet av bl.a. kompetens och utbildning. En innovativ och hållbar industriell livsmedelsproduktion är digitalt uppkopplad, flexibel, resurseffektiv, miljövänlig och ger förutsättningar för attraktiva arbetsplatser.

Antalet livsmedelsföretag har ökat stadigt i Sverige under flera år. Nyetableringen har framför allt skett inom dryckesvaruindustrin. Trenden med många nya, mindre producenter, är inte bara svensk, utan finns också att se i andra länder. En av förklaringarna till utvecklingen är suget efter nya smaker, intresset för mathantverk och närproducerat.

Sveriges export av livsmedel och jordbruksvaror har haft en positiv utveckling sedan EU-inträdet. Samtidigt har utvecklingen varit beroende av ett fåtal företag, vilket gör den svenska produktionen känslig för enskilda företags framgångar och motgångar, deras framgång i produktutveckling, uppköp samt beslut om att

förlägga produktion utanför Sverige. För att säkra den svenska industrins position på den globala marknaden för livsmedel och jordbruksvaror kan det offentliga främjandet spela en viktig roll genom att bidra med kompetens och resurser för att sänka de trösklar som företagen möter. Livsmedelsindustrins förmåga att etablera sig på utländska marknader är av central betydelse för ökad produktion, nya arbetstillfällen och hållbar tillväxt inom svensk livsmedelssektor.

En rad olika typer av offentliga åtgärder påverkar villkoren i den internationella handeln med jordbruksprodukter och livsmedel. Av stor betydelse för tillträdet till flera tredjelandsmarknader är de åtgärder som tillämpas för att skydda människors, djurs och växters liv och hälsa, liksom olika typer av tekniska regler, till exempel märknings- eller förpackningskrav. För att tredjelandsexporten ska utvecklas väl är det viktigt att myndigheternas arbete med att utverka nya land- och anläggningsgodkännanden fortsätter.

Konkurrenskraft i jordbruksföretagen

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur konkurrenskraften i jordbruksföretag utvecklas och bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Prisutveckling.
- Strukturutveckling.
- Andel utbetalda stöd under innevarande stödår.

Resultat

Prisutveckling

Avräkningspriser för vegetabilier varierar mycket mellan åren. Priserna ökade mellan 2012 och 2013 men har sjunkit under 2014 och 2015, beroende på stor skörd globalt. Bland vegetabilier steg avräkningspriserna mest för potatis och för frukt och grönsaker.

För animaliska produkter ökade priserna under 2015 för slaktdjur. Mest steg priserna för nötkreatur och även för slaktsvin. Mjölkipriserna har sjunkit under 2014 och 2015.

Sammantaget har priserna för jordbruksprodukter sjunkit vilket förklaras av att priserna på mjölk har sjunkit kraftigt. I tabell 2.13 beskrivs avräkningsprisindex för 2012–2015.

Tabell 2.13 Avräkningsprisindex för jordbruksprodukter 2012–2015

Index 2010=100

År	2012	2013	2014	2015
Avräkningspriser jordbruksprodukter	106,4	108,9	105,6	104,7
Varav avräkningspriser vegetabilier	111,6	108,1	101,3	103,5
Varav avräkningspriser animalier	102,5	109,5	108,8	105,6

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 49 SM 1604.

Priserna för jordbrukets insatsvaror sjönk i genomsnitt 1,1 procent under perioden februari 2015 och februari 2016. Lägre priser för energi och smörjmedel bidrog mest till detta. Även gödning och djurfoder har sjunkit i pris. Priserna har däremot stigit för växtskydd och bekämpningsmedel. I tabellen nedan beskrivs index för produktionsmedelpriser för 2012–2015.

Tabell 2.14 Index för produktionsmedelpriser 2012–2015

Index 2010=100

År	2012	2013	2014	2015
Djurfoder	115,1	121,1	115,4	114,8
Energi och smörjmedel	109,5	107,3	104,6	97,2
Gödnings- och jordförbättringsmedel	118,2	106,8	113,1	117,5
Produktionsmedel totalt	108,7	109,0	108,8	109,3

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 49 SM 1604.

Priserna på jordbruksmark har stigit kontinuerligt sedan EU-inträdet och det genomsnittliga priset på åkermark är i dag fem gånger så högt som 1995. Senaste taxering av åker och betesmark genomfördes 2014 och jämfört 2011 har priserna stigit. De högsta genomsnittliga priserna 2014 finns i Götalands södra slättbygder med 154 400 kronor per hektar för åker och 79 400 kronor per hektar för betesmark. I Övre Norrland är prisnivån på åkermark 14 400 kronor per hektar och för betesmark 4 800 kronor. I tabellen nedan beskrivs förändringen i priserna på åkermark och bete 1995–2014.

Tabell 2.15 Genomsnittliga priser på åkermark och bete 1995–2014

Tusental kronor per hektar

År	1995	2011	2012	2013	2014
Pris åker	12,3	61,6	61,3	58,8	67,4
Pris bete	4,3	21,4	23,2	20,6	25,6

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 38 SM 1501.

Även arrendepriiser har ökat mycket sedan 1995. Mellan 1995 och 2012 har priserna mer än fördubblats. De senaste åren har dock prisutvecklingen stagnerat.

I tabellen nedan beskrivs index för genomsnittliga arrendepriiser för 1995–2014.

Tabell 2.16 Index för genomsnittliga arrendepriiser på jordbruksmark 1995–2014

Index 1994=100

År	1995	2011	2012	2013	2014
Pris	102	202	207	205	210

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 39 SM 1501.

Strukturutveckling och företagande

Antalet sysselsatta inom jordbruket under 2014 var 57 090 vilket är en ökning med knappt 1 procent sedan 2013. Av de sysselsatta 2014 var 25 procent kvinnor och 75 procent män. Från 2010 har antalet kvinnor sysselsatta i jordbruket ökat.

Tabell 2.17 Antalet sysselsatta i Sverige inom jordbruket 2006–2014

Antal personer

År	2006	2010	2012	2013	2014
Kvinnor	11 604	11 639	13 797	13 572	14 030
Män	41 133	38 295	43 686	43 152	43 060
Totalt	52 737	49 934	57 483	56 724	57 090

Källa: Statistiska centralbyrån (RAMS).

Ökningen av jordbruksföretag 2010 beror på att definitionen förändrades av jordbruksföretag. Antalet jordbruksföretag har sedan dess minskat med drygt 5 000 företag, vilket är en förändring som inte beror på definitionsändringen. I tabellen nedan beskrivs antalet jordbruksföretag 2003–2015.

Tabell 2.18 Antalet jordbruksföretag 2003–2015

År	2003	2010	2013	2014	2015
Antal jordbruk sföretag	66 780	71 091	67 146	65 847	64 582

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 10 SM 1601

I tabell 2.19 beskrivs förändringen av driftsresultatet för jordbruket mellan 2006–2014. Driftsresultat beräknas som företagets totala intäkter minus totala kostnaden.

Tabell 2.19 Driftsresultatet för jordbruket mellan 2006–2014

År	2006	2012	2013	2014
Driftsresultatet för jordbruket	15 034	22 195	20 854	22 282

Källa: Statistiska centralbyrån.

Antalet nya jordbruksföretag 2014 var 1 202. År 2010 var antalet 946. I tabell 2.20 beskrivs antalet nya företag inom jordbruket 2007–2014.

Tabell 2.20 Antalet nya jordbruksföretag 2007–2014

År	2007	2009	2011	2013	2014
Antal nya företag	1 374	810	1 108	1 032	1 202

Källa: Tillväxtanalys.

I tabell 2.21 beskrivs utvecklingen av antalet företag uppdelade i kategorierna växtodlingsföretag och företag med husdjur samt övriga företag. Av företagen med husdjur visas även företag med nötkreatur. Statistiken uppdateras vart tredje år.

Tabell 2.21 Växtodlingsföretag och företag med husdjur

År	2007	2010	2013
Växtodlingsföretag	19 849	20 310	18 668
Företag med husdjur	22 601	20 687	19 679
Varav företag med nötkreatur	17 234	15 459	13 770
Övriga företag	33 442	33 205	31 531

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 35 SM 1401.

Antalet mjölkkor har minskat med nära 66 000 djur 2004–2015. Under det senaste året har antalet mjölkkor minskat med ca 6 000 djur. Samtidigt har mjölkavkastningen per ko ökat. Även antalet slaktsvin har minskat. Sedan 2004 har antalet slaktsvin minskat med 266 000 djur. Under det senaste året har slaktsvin minskat med 26 000, samtidigt som smågris har ökat med

10 000. I tabellen nedan beskrivs utvecklingen av antalet mjölkkor, slaktsvin och smågrisar 2004–2015.

Tabell 2.22 Antalet mjölkkor, slaktsvin och smågrisar 2004–2015

År	2004	2008	2010	2012	2014	2015
Mjölkkor	403	357	348	347	344	338
Slaktsvin	1 094	947	937	851	856	830
Smågrisar	528	465	427	370	375	384

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 20 SM 1502.

Jordbruksföretagen växer i storlek och för att illustrera utvecklingen läggs en ny indikator till. I tabellen nedan beskrivs utvecklingen av den genomsnittliga besättningsstorleken i form av antal djur. Inom mjölk- och grisproduktion pågår en stark strukturomvandling. I dag är genomsnittet i Sverige 81 mjölkkor per gård, där de minsta gårdarna har tio till 15 kor och de största gårdarna har drygt 1 000 kor. Inom nöt och lammuppfödning finns också stora såväl som små besättningar. En stor andel av företagen har en relativt småskalig produktion.

Tabell 2.23 Genomsnittlig besättningsstorlek 2004–2015

År	1995	2000	2005	2010	2014	2015
Mjölkkor	27	33	46	62	78	81
Kor för uppfödning av kalvar	9	12	14	16	17	18
Nötkreatur totalt	42	52	61	71	82	82
Tackor och baggar	20	25	29	32	32	32
Suggor och galtar	31	62	106	156	186	186
Slaktsvin	157	294	471	664	791	846

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 20 SM 1502.

Den totala åkerarealen 2015 var 2 590 000 hektar. Det finns två huvudtyper av grödor i svensk växtodling, spannmål och vall och total-siffrorna för dessa presenteras i tabellen nedan. Vallodlingen är omfattande i skogs- och mellanbygder bl.a. för att många andra grödor har för svag lönsamhet för att odlas där. Vallodlingen är också dominerande på gårdar med nötkreatur och får. Spannmål odlas i slättbygder och även i skogs- och mellanbygder, men då ofta som foder till gårdens djur. För företag som odlar spannmål för avsalu, ingår ofta även oljeväxter och trindsäd

i växtföljden. Arealen av dessa varierar mellan åren beroende på hur lönsamma de är att odla. I södra Sverige odlas sockerbetor, en odling som dock gått från 50 000 hektar 2003 till 19 000 hektar 2015. Arealen träda har minskat och detta hänger bl.a. samman med jordbrukspolitiken utformning. I tabell 2.24 beskrivs utvecklingen av åkerarealen i Sverige.

Tabell 2.24 Åkerarealen i Sverige 2003–2014

Tusen hektar

År	2003	2007	2013	2014	2015
Åkerareal totalt	2 668	2 648	2 604	2 596	2 590
Spannmålsareal	1 153	990	984	1 034	1 034
Raps och rybs	59	88	125	96	94
Vallareal	965	1 127	1 177	1 172	1 138
Träda	275	280	158	132	163

Källa: Statens jordbruksverk Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 10 SM 1601.

Utbetalning av gårdsstöd under innevarande stödår

Under 2015 betalade Jordbruksverket ut 86 procent av gårdsstödet, inklusive förgröningsstödet och 85 procent av procent av nötkreatursstödet till lantbrukarna före årsskiftet. Jordbruksverket har under flera år kunnat betala ut jordbrukarstöden redan den 1 december. År 2015 var det första året som stöd utbetalades utifrån de nya reglerna i den gemensamma jordbrukspolitiken. Utdragna förhandlingar och komplexa regelverk har under året inneburit förseningar i genomförandet av politiken. Trots detta kunde merparten av gårdsstödet betalas ut före årsskiftet.

Administration

För att effektivisera och förenkla handläggningen samt underlätta för brukarna har Jordbruksverket fortsatt arbeta med att införa elektroniska lösningar där så är möjligt. Ett omfattande arbete för elektronisk ansökan och handläggning av de nya stödformerna samt införandet av fältdatorer för kontroll av dessa har genomförts. Fortsatt utvecklingsarbete av dessa funktioner genomförs under 2016.

För att undvika fel i stödhanteringen görs förebyggande arbete som t.ex. uppdatering av blockdatabasen, den databas med kartmaterial som brukarna använder sig av vid ansökan om stöd och ersättningar. En uppdaterad blockdatabas leder till mindre fel i ansökningar och därmed mindre risk för sanktioner från EU-kommissionen. Ekonomistyrningsverket har i

sin roll som nationell revisionsmyndighet för användningen av EU-medel i Sverige granskat Jordbruksverkets, länsstyrelsernas, Skogsstyrelsens och Sametingets hantering av medel från EU-fonderna. I den årliga granskningen hittades fel rörande stöd till landsbygdsåtgärder. Det är särskilt i hanteringen av projektstöd och företagsstöd som fel har hittats. Jordbruksverket har fortsatt arbetet med att minska felen i hanteringen.

Jordbrukets konkurrenskraft

Konkurrenskraftsutredningen betänkande (SOU 2015:15) överlämnades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) den 5 mars 2015. Betänkandet skickades till 137 remissinstanser. Flertalet av remissinstanserna är positiva till utredningen i sin helhet och till utredningens förslag om att ta fram en nationell strategi för tillväxt och värdeskapande för trädgårds- och jordbrukssektorn, och som inbegriper att sätta nationella mål. Det råder i huvudsak stor samstämmighet bland de 60 remissinstanserna som yttrat sig om att kunskapskedjan har stor betydelse för att stärka konkurrenskraften. Delar av utredningens förslag har fått ett blandat mottagande, det gäller området djurskydd, växtskydd och utredningens förslag att utreda jordförvärvslagstiftningen. En aspekt som flera remissinstanser saknar i analyserna är samhällliga värden inklusive hälso- och miljömässiga samt sociala konsekvenser av förslagen. Konkurrenskraftsutredningen har utgjort ett av underlagen för framtagande av livsmedelsstrategin.

En global obalans för mjölk, där produktionen ökat snabbare än efterfrågan har lett till en lång period med låga mjölkpriser. I augusti 2014 införde Ryssland importstopp för livsmedel från bl.a. EU, och samtidigt har Kina importerat mindre mjölkprodukter än tidigare.

För svenska mjölkbönder, såväl som mjölkbönder i hela världen, är nedgången mycket kännbar och det har på senare år lett till likviditets- och soliditetsproblem för många svenska mjölkföretag. Arbetet med den handlingsplan mjölk som togs fram våren 2015 då landsbygdsministern samlade organisationer, företag och myndigheter med koppling till mjölkproduktion drivs nu vidare i branschens regi.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för mjölkbönderna. Hösten 2015 beslutade EU:s

jordbruks- och fiskeråd om ett krispaket för jordbruket, främst mjölksektorn. Sverige fick då ett nationellt kuvert om 76 miljoner kronor av EU-medel. För att stärka mjölkföretagens likviditet valde regeringen maximalt tillåten nationell medfinansiering, ytterligare 76 miljoner kronor. En stor del av detta utgjorde de budgetmedel som var avsatta för administration och subvention för kreditgarantier. Regeringen hade bemyndigats att under 2015 ikläda staten betalningsansvar för kreditgarantier som skulle ha kunnat uppgå till högst 500 miljoner kronor. Garantierna skulle ha riktas till mjölkföretag i Sverige som under senare år har gjort väsentliga investeringar i ökad mjölkproduktion. Arbetet med att ta fram garantiprogrammet avbröts dock i samförstånd mellan bransch, banker och myndighet. Den gemensamma slutsatsen var att den statliga garantin skulle ha riskerat att försätta lantbrukaren i ett sämre läge om denna hamnar på obestånd bl.a. genom att bankernas flexibilitet i hanteringen av företagens skulder skulle ha minskat, samt möjligheten att göra rekonstruktioner eller ordnad avveckling.

För att stärka konkurrenskraften för jord- och skogsbruket och minska de negativa effekterna av det rådande kritiska läget i mjölksektorn höjde regeringen koldioxidskattenedsättningen för dieselbränsle som används i arbetsmaskiner i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet från 0,90 kronor/liter till 1,70 kronor/liter under perioden den 1 januari 2016 t.o.m. den 31 december 2018. Höjningen av koldioxidskattenedsättningen innebär att regeringen kompenserar näringarna med 200 miljoner kronor per år för höjd energiskatt på dieselbränsle 2016 samtidigt som koldioxidskattekostnaden för det svenska jord-, skog- och vattenbruket minskar med 100 miljoner kronor per år under perioden 2016–2018.

Ytterligare en rad åtgärder har vidtagits av regeringen för att stärka mjölkföretagens konkurrenskraft. Ett förslag om sänkta arbetsgivaravgifter för den första anställda som föreslås träda i kraft den 1 januari 2017 har remitterats. Bland andra åtgärder återfinns en ”nötpeng” inom gårdsstödet, ersättning för utökad klövhälsövård för mjölkkor i landsbygdsprogrammet, införande av villkorad läkemedelsanvändning (VILA) samt exportfrämjande åtgärder för mejerisektorn.

Handlingsplan Gris har tagits fram gemensamt av grisföretag, slakterier, daglig-

varuhandel och stat. Ett ökat strategiskt arbete med stort engagemang från aktörerna har troligen bidragit till det goda marknadsläget under 2015 för svenskt kött. Branschen tog under 2015 själv initiativ till att ta fram handlingsplaner för nöt och lamm, där representanter från bl.a. Jordbruksverket bjudits in.

Det nationella programmet för att förbättra villkoren för produktion och saluföring av honung har under programperioden 2014–2016 utgjort ett betydelsefullt stöd för fortsatt utveckling av näringen. Bland annat har åtgärder genomförts som syftar till kompetensutveckling, att öka antalet biodlare samt för ökad bihälsa.

Ett arbete med analyser och utvärderingar av den gemensamma jordbrukspolitiken inför kommande reformer av den gemensamma jordbrukspolitiken har inletts.

Gårdsstödet

Den 5 juni 2014 fattade regeringen beslut om nytt gårdsstöd för 2015–2020. År 2015 var det första året som lantbrukarna ansökte om gårdsstöd utifrån nya regler. Det nya gårdsstödet innebär att en nationell utjämning av stödnivåerna påbörjas, vilken kommer leda till att gårdsstödet 2020 kommer att vara lika per hektar för alla lantbrukare i hela landet. Vidare är 13 procent av den totala budgeten för gårdsstödet fortsatt riktat till ett nötkreatursstöd. Stödet till unga jordbrukare hade 2015 en så hög tilldelning som möjligt i syfte att ge unga lantbrukare bättre förutsättningar att starta jordbruksverksamhet och växa, vilket kan bidra till förnygring inom sektorn. År 2016 sänks tilldelningen av stödet till unga jordbrukare eftersom en del av stödet var outnyttjat 2015.

Förenklingsarbete för jordbrukssektorn

EU-kommissionen har inletts ett arbete med förenkling av den gemensamma jordbrukspolitiken och har bl.a. presenterat förslag till förenkling av sanktionsreglerna för arealrelaterade stöd. Det är en inriktning som Sverige aktivt stödjer.

Jordbruksverket genomförde 2013 den s.k. Förenklingsresan tillsammans med Lantbrukarnas riksförbund. I december 2015 hade nära 75 procent av förenklingsförslagen från den handlingsplan som togs fram efter resan genomförts. Förenklingsåtgärder som genomförts rör föranmälan av kontroller, olika regelförenklingsåtgärder som rör djurskyddsbestämmelser, en gemensam kundsupport med länsstyrelserna, ett webb-

forum om miljötillsyn. Därutöver sker ett löpande förenklingsarbete som bemötande, klarspråk, samordning, dokumentering och rapportering.

Jordbruksverket införde den 1 januari 2016 ett system för villkorad läkemedelsanvändning (VILA) för mjölkkor. VILA innebär att lantbrukare själva kan inleda behandling efter en veterinärs instruktioner. Ansvarig veterinär måste regelbundet besöka besättningen och utvärdera läkemedelsanvändning och hälsoläge. Det är även förenat med vissa utbildningskrav för den som ska behandla djuren. Införandet av villkorad läkemedelsanvändning kan minska kostnader och underlätta det dagliga arbetet för företagen, samtidigt som det goda svenska djurhälsoläget och låga antibiotikaförbrukningen behålls.

Analys och slutsatser

Det svenska jordbruket agerar på en alltmer internationellt konkurrensutsatt marknad. För att jordbruksnäringen ska vara framgångsrik och för att dess potential ska kunna tillvaratas krävs att den kan möta konsumenternas efterfrågan på ett konkurrenskraftigt och lönsamt sätt både i jämförelse med andra producenter inom EU och i förhållande till en alltmer effektiv produktion i länder utanför EU. Under de senaste åren har både avräkningspriserna och kostnaderna för insatsvaror uppvisat stora variationer. Detta är särskilt utmanande för animaliesektorn som för att kunna konkurrera behöver göra stora investeringar. Rimliga möjligheter att hantera risker är viktiga för investeringsviljan. Den senaste tidens nedgång i mjölkpriser visar detta. Effekterna av ett lågt mjölkpris har dock mildrats det senaste året eftersom priset på många insatsvaror, energi och foder varit lågt samt att ränteläget varit gynnsamt. Regeringen anser att det finns en hög potential för den svenska animaliesektorn, likväl som för produktion av vegetabilier.

Genom reformerna av den gemensamma jordbrukspolitiken under 1990- och 2000-talen har denna successivt blivit mer marknadsorienterad, mer samstämmig med utvecklingspolitiken bl.a. genom utfasning av exportbidragen samt fått ett ökat fokus på miljö- och klimatåtgärder. Regeringen bedömer att den senaste reformen som beslutades av jordbruks-

ministrarna i december 2013 inte innebär en märkbar förändring i denna riktning. Regelverket för den gemensamma jordbrukspolitiken har genom reformen blivit mer komplicerat i många delar. Det är därför viktigt med fortsatt arbete för att förenkla, samt öka fokus på klimat- och miljöåtgärder. Bland annat de nya miljövillkoren för gårdsstödet innebär en ökad regelbörda för företagen och regeringen bedömer att dessa inte är det mest effektiva sättet att uppnå miljönytta. Ett arbete med analyser och utvärderingar av den gemensamma jordbrukspolitiken inför kommande reformer har inletts och arbetet fortlöper under 2016.

Stöd till jordbruket i norra Sverige

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur konkurrenskraften i jordbruksföretag i norra Sverige utvecklas och bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Förändringar i antalet mjölkföretag i norra Sverige uppdelat på olika storleksklasser

Andra bedömningsgrunder:

Det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige utvärderas årligen. Senaste utvärderingen är publicerad i rapport (2016:13).

Resultat

Sverige får enligt anslutningsfördraget lämna ett nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige. Summan utbetalt stöd uppgick 2015 till 303,9 miljoner kronor, vilket är en liten minskning jämfört med vad som betalades ut 2014.

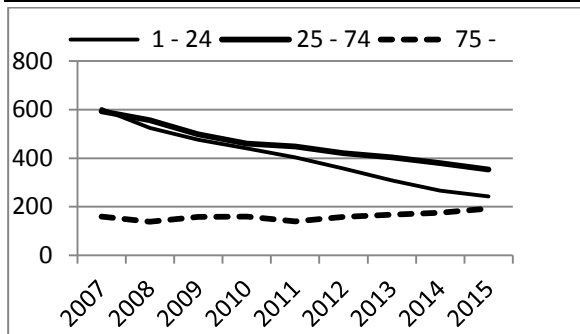
I mitten av juli 2015 fattade regeringen beslut om att till kommissionen överlämna ett förslag till ny indelning i stödområden för det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige. Förslaget godkändes av kommissionen i oktober 2015 genom genomförandebeslut C(2015)6592. Ändringen innebär att området norr om 62:a breddgraden och vissa närliggande områden som utgör området för det nationella stödet fr.o.m. den 1 januari 2016 delas in i fem s.k. stödområden i stället för tidigare fyra stödområden. Den nya indelningen medför att stödbeloppen

för de olika områdena och produktionsgrenarna ändras. I budgetpropositionen för 2016 aviserades det att 14 miljoner kronor tillförs stödet för åren 2016, 2017 och 2018. Det medför att hela det totala beloppet för stödformen på 318,67 miljoner kronor per år kan utnyttjas

Analys och slutsatser

Totala antalet företag som får del av det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige minskar kontinuerligt. Av mjölkföretagen är det främst de som har färre än 75 kor som upphör med produktionen medan företagen med fler än 75 mjölkkor ökar sin produktion, vilket medför att mjölkproduktionen under 2011–2015 varit relativt konstant.

Diagram 2.2 Antal mjölkföretag Norra Sverige olika storleksklasser

Källa: Statens jordbruksverk.

Då mjölkkvoterna avvecklats redovisas statistiken per helår och inte som tidigare per kvotår. Utan nationellt stöd skulle ett flertal av mjölkföretagen riskera att slås ut på grund av dålig lönsamhet. Färre betesdjur och mer extensiv användning av jordbruksmarken skulle påverka den biologiska mångfalden och det öppna landskapet negativt.

Ekologisk produktion och konsumtion

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur en ekologisk produktion och konsumtion bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Utvecklingen av den ekologiska odlingen: Sveriges certifierade areal jordbruksmark

som är omställd eller under omställning till ekologisk produktion.

- Utvecklingen av marknaden för ekologiska produkter: Försäljningsökning och andel ekologiska livsmedel.

Andra bedömningsgrunder

- Jordbruksverket presenterar varje år (maj/juni) statistik för ekologisk odling.
- Ekoweb i samarbete med Statistiska centralbyrån presenterar varje år (januari) ny försäljningsstatistik för ekologiska produkter.

Resultat

Insatser för ekologisk produktion sker inom flera områden. Bland annat inom ramen för landsbygdsprogrammet har stöd motsvarande ca 4,5 miljarder kronor gått till ekologisk produktion under programperioden 2007–2013 samt 697,3 miljoner kronor 2014 och 573,5 miljoner kronor 2015 och 2016. Ersättning för ekologisk produktion är en viktig åtgärd även i landsbygdsprogrammet för programperioden 2014–2020. Satsningarna i landsbygdsprogrammet är ett uttryck för den vikt som regeringen lägger vid den ekologiska produktionen.

Ekologisk odling

Den ekologiska odlingen har ökat kontinuerligt under de senaste åren.

Arealen jordbruksmark som var helt omställd till ekologisk produktion ökade under 2015 och uppgick till 466 700 hektar. Den totala arealen jordbruksmark, som var omställd eller under omställning till ekologisk produktion, ökade likaså. Av Sveriges totala certifierade jordbruksmark var 17 procent omställd eller under omställning till ekologisk produktion 2015.

Konsumtion och marknad

Den ekologiska livsmedelsförsäljningen har ökat med 6,0 miljarder kronor till 21,5 miljarder kronor 2015. Det är en ökning med 39 procent jämfört med 2014. Av alla sålda livsmedel 2015 var 7,7 procent ekologiska. Den ekologiska livsmedelsförsäljningen har fortsatt att öka även inom offentlig marknad, med 20 procent under 2015.

Förutom miljöersättningar för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet ger regeringen stöd till forskning (Formas), fältforskning, Centrum för ekologisk produktion och konsumtion (EPOK) vid Sveriges lantbruksuniversitet, försöks- och utvecklingverksamhet samt Organic Sweden.

Ny EU-lagstiftning om ekologisk produktion

Europeiska kommissionen presenterade i mars 2014 ett nytt lagstiftningspaket om ekologisk produktion innehållande ett förslag till ny förordning och en ny handlingsplan. Regeringen har arbetat aktivt för att förändra förslaget på EU-nivå med målsättning att främja ekologisk produktion. Sverige fick gehör för alla de svenska prioriteringarna vid jordbruks- och fiskerådet i Luxemburg den 16 juni 2015.

Analys och slutsatser

Konsumenternas efterfrågan gör att marknaden för ekologiska livsmedel växer lokalt och globalt. Ekologisk odling bidrar till flera av miljö kvalitetsmålen, t.ex. Giftfri miljö, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. För att främja ekologisk produktion och konsumtion sker insatser inom flera områden. Satsningarna har bidragit till en ökning både av den ekologiska odlingen och av marknaden för ekologiska produkter. Ytterligare viktiga faktorer för den ökade efterfrågan är livsmedelskedjornas stärkta marknadsföring och ett ökande intresse bland konsumenter för produkter som har producerats utan bekämpningsmedel. Den växande marknaden för ekologiska livsmedel skapar möjligheter för små och stora svenska jordbruks- och livsmedelsföretag samt bidrar till ökad dynamik och värdeskapande i den svenska livsmedelskedjan. Det ekologiska jordbruket skapar värdetillväxt och konkurrenskraft och därigenom fler jobb på landsbygden.

2.5.4 Resultat miljö, klimat, energi

Miljö

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur miljöarbetet inom de gröna näringarna bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga samt bidra till klimatomställningen och till hållbar användning av naturresurserna, används följande indikatorer:

- Förändringar i kväve- och fosforutnyttjandet i den svenska jordbrukssektorn.
- Utsläpp av ammoniak från jordbrukssektorn.
- Förändringar i hälso- och miljörisker vid användning av växtskyddsmedel.

Resultat

Förändringar av kväve- och fosforutnyttjande

Övergödningsproblematiken i stort hanteras under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

Havs- och vattenmyndighetens publicerade i slutet av maj den senaste beräkningen av näringsbelastningen från svenska källor på haven (rapport 2016:12). I fråga om jordbrukets påverkan på vattenkvaliteten och övergödningsproblematiken är bilden som ges i Havs- och vattenmyndighetens rapport när det gäller kväveläckage från jordbruksmarken likartad med den bild som getts vid tidigare beräkningar. Detta innebär att läckaget av kväve från jordbruksmarken är högre i västra Sverige jämfört med östra Sverige. Viktiga orsaker är högre andel lätta jordarter och högre avrinning. När det gäller östra Sverige dominerar lerjordar vilket också är en orsak till att förlusterna av fosfor i flera fall är högre än i västra Sverige. Andra orsaker till stora fosforförluster bl.a. jordens erosionsbelägenhet och marklutningen.

En indikation på att fosforförlusterna från jordbruket har minskat är de nationella växt-näringsbalanser som beräknas av Statistiska centralbyrån (SCB). Enligt beräkningarna har fosforeffektiviteten ökat från 50 procent till 83

procent mellan 1995 och 2013 vilket visar att det skett en tydlig förbättring av fosforutnyttjandet i jordbruket.

Växtnäringsbalanser som beräknas av SCB visar också på att kväveeffektiviteten har ökat från 31 till 39 procent i jordbruket mellan 1995 och 2013 vilket stödjer bilden av en minskad utlakning under perioden.

Tabell 2.25 Effektiviteten för kväve och fosfor beräknat från nationell gårdsbalans

Procent	1995	2009	2011	2013
Kväve	31	44	43	39
Fosfor	50	86	88	83

Källa: Statistiska centralbyrån.

Utsläpp av ammoniak från jordbrukssektorn

Enligt de senaste beräkningarna minskade utsläppen av ammoniak marginellt mellan 2013 och 2014 och ligger nu runt 45 000 ton. Mellan 1995 och 2013 hade ammoniakavgången från jordbruket i Sverige minskat med cirka 20 procent.

Förändringar i hälso- och miljöriskerna vid användning av växtskyddsmedel

Kemikalieinspektionen presenterar årligen uppgifter om mängd sålda växtskyddsmedel i rapport Försålda kvantiteter av bekämpningsmedel. Försäljningen till jordbruket, inklusive frukt- och trädgårdsodling, ökade 2014 med 261 ton till 1 875 ton. Den största delen av ökningen stod ogräsmedel i jordbruket för. Dessa ökade med 267 ton. De beräknade sålda hektardoserna av kemiska växtskyddsmedel till jordbruket uppgick 2014 till 5,2 miljoner doser. Jämfört med 2013 var det en ökning i antal sålda hektardoser med knappt 15 procent.

För att kunna mäta trender i hälso- och miljörisker med växtskyddsmedel har en beräkningsmodell tagits fram som visar riskindikatorer, en för hälsorisker och en för miljörisker, för varje verksamt ämne som ingår i växtskyddsmedel. Både hälso- och miljöriskindex har ökat mellan 2013 och 2014.

Analys och slutsatser

I Havs- och vattenmyndighetens nya beräkningar har underlagsdata med högre kvalitet och större upplösning används. Detta gäller t.ex. använd jordartsdata och höjddata. Även

beräkningsverktygen har ändrats och förbättrats. En närmare analys av vad förändringarna betyder för resultatet kommer att göras och ingå i kommande uppföljning av miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

Arbetet med att minska utsläppen av näringsämnen från jordbruket fortsätter. Från och med 2016 är det återigen möjligt att söka miljöersättningarna till fånggrödor, värbearbetning och skydds zoner från landsbygdsprogrammet. Sedan programmets start 2015 har åtgärder inom kompetensutvecklingsinsatser såsom Greppa näringen, investeringsstöd till t.ex. våtmarker och tvåstegsdiken varit möjliga att ta del av.

Under 2016 har förhandlingar om en ny förordning om CE-märkta gödselprodukter inletts. Förslaget är en del i EU-kommissionens paket om cirkulär ekonomi. Förordningen kan på sikt underlätta handeln med organiska gödselmedel på den gemensamma marknaden. Sverige har i juni 2016 lämnat in sin rapportering enligt artikel 10 i nitratdirektivet. Av den totala åkermarken i Sverige finns 73 procent inom det nitratkänsliga området. Av rapporteringen framgår att nitrathalterna i svenska vatten generellt är låga och inga större förändringar har noterats sedan den förra rapporteringen för fyra år sedan. Förhandlingar om ett nytt taktidirektiv pågår.

Beräkningarna när det gäller jordbrukets utsläpp av ammoniak baseras på en rad faktorer. Bl.a. på antal djur i jordbruket, vilka grödor som odlas vilket i sin tur påverkar hur mycket gödsel som behövs och när spridning av denna görs. Förändringar i detta kan variera mellan åren och detta visar inte minst den ökning om 1 000 ton som kan ses mellan 2012 och 2013.

Sett i ett längre perspektiv har hälso- och miljöriskerna, uttryckt som indikatortall, minskat väsentligt, jämfört med basåret 1988 är minskningen 74 respektive 34 procent. Från 1996 har trenden brutits och minskningen avtagit. Från 2010 konstateras dock en ökning av såväl miljöriskindex som antalet hektardoser. När det gäller användningen av växtskyddsmedel så varierar användningen mellan år. År 2014 ökade åkerarealen och spannmålskörden och den ökade användningen av ogräsmedel kan ses i ljuset av detta. Även vädret har betydelse för användningen. Under ett enskilt år kan det också variera mycket mellan olika regioner. Den nationella handlingsplanen för hållbar använd-

ning av växtskyddsmedel som regeringen antog 2013 innehåller åtgärder för att minska riskerna för miljö och hälsa.

I fråga om hälso- och miljöriskindex följer regeringen och myndigheterna utvecklingen kontinuerligt. Risker för hälsa och miljö behöver minska och i den nationella handlingsplanen för ett hållbart växtskydd beskrivs sådana åtgärder.

Åtgärderna samt resonemangen ovan är avsedda att lyfta fram exempel på sådant som genomförs inom jordbruket och som väntas bidra till att nå målen för utgiftsområdet.

Klimat och bioenergi

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur jord- och skogbruket bidrar till målet för utgiftsområdet med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga samt bidra till klimatomställningen används följande indikatorer:

- Utsläpp av växthusgaser från jordbruket.
- Skog och skogsmarks nettoupptag av växthusgaser.
- Total tillförd mängd bioenergi.

Resultat

Insatser inom de areella näringarna för att minska de globala klimatförändringarna består dels i att producera bioenergi och förnybara material för att ersätta fossila bränslen och fossilbränsleintensiva material, dels i att minska utsläpp av växthusgaser och öka upptag av koldioxid i skog och mark.

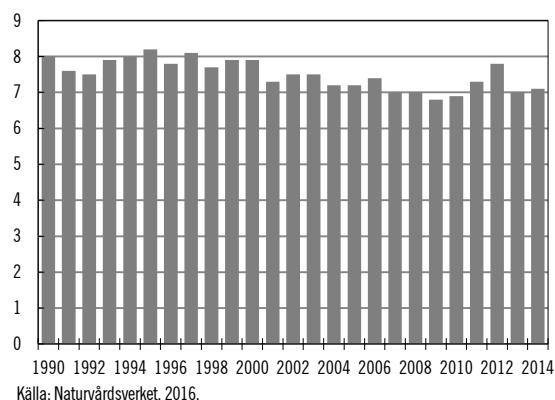
Jordbrukssektorn svarar för ca 13 procent av Sveriges totala växthusgasutsläpp. Utsläppen av metan och lustgas från det svenska jordbruket har minskat över tid. År 2014 var utsläppen ca 11 procent lägre än 1990. Detta beror främst på en minskad användning av mineralgödsel, minskad djurhållning och förbättrad stallgödselhantering. Under de senaste åren har dock utsläppen ökat något bl.a. på grund av en ökad odling och därmed ökad användning av mineralgödselmedel. Livsmedelsproduktionen har inte minskat i samma utsträckning som utsläppen, vilket innebär att effektiviteten i produktionen har

förbättrats och att klimatpåverkan per producerad enhet är mindre än den var 1990.

Styrmedel som bidrar till att minska växthusgasutsläppen från jordbruket inkluderar lagstiftning om lagring och spridning av gödsel och åtgärder inom landsbygdsprogrammet, exempelvis investeringsstöd för att röta stallgödsel till biogas och därigenom minska metangasavgången, miljöersättningar till bl. a. fånggrödor och vallodling samt rådgivning inom projektet Greppa Näringen. Under 2014 gjordes ca 1 400 rådgivningsbesök i frågor som har betydelse för minska växthusgasutsläppen. Den 9 mars 2016 lämnade Miljömålsberedningen sitt delbetänkande om ett nytt klimatpolitiskt ramverk för Sverige. I betänkandet föreslår beredningen bl.a. att Sverige ska ha noll nettoutsläpp senast 2045 och att utsläppen från verksamheter inom Sverige senast 2045 ska vara 85 procent lägre än utsläppen 1990. Beredningen bedömer att jordbruket kommer att vara en av de sektorer med störst utmaning att minska utsläppen, vilket avspeglas i de scenarier som beredningen låtit ta fram. Där framgår att en stor del av de kvarvarande nationella utsläppen 2045 kommer att härröra från jordbruket. I juni lämnade Miljömålsberedningen även sitt slutbetänkande med förslag till etappmål, indikativ målbana till 2045 samt åtgärder och styrmedel för att minska utsläppen av växthusgaser. Miljömålsberedningens betänkanden har remitterats.

Diagram 2.3 Utsläpp av växthusgaser från jordbruket 1990–2014.

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

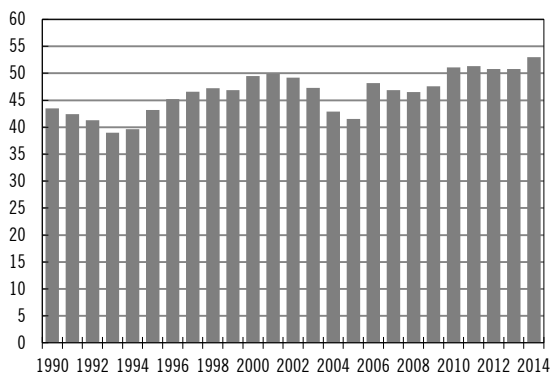

Skog och skogsmark inklusive träprodukter hade 2014 ett nettoupptag på ca 53 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en historiskt hög siffra, cirka 22 procent högre jämfört med 1990, och en ökning med cirka fyra procent jämfört

med 2013. Anledningen till ökningen sedan 1990 är främst ökad tillväxt i den svenska skogen vilket lett till en större differens mellan tillväxt och avverkning än tidigare, trots en fortsatt hög avverkning de senaste åren. Under 2015 har avverkningen varit fortsatt hög och sannolikt kommer det rapporterade nettoupptaget för 2015 vara i nivå med 2014 års nivå. Skogsstyrelsen har under 2015 fortsatt att utveckla sin rådgivning i syfte att höja skogsbrukets kunskapsnivå dels om metoder för en långsiktigt hållbar ökning av tillväxten i skogen, dels om möjliga anpassningsåtgärder. En särskild analys av klimatförändringarnas påverkan på det framtida skogsbruket genomfördes inom ramen för myndighetens arbete med SKA 15 (Skoglig konsekvensanalys).

Diagram 2.4 Nettoupptag av växthusgaser inom skogsbruket 1990–2014, inkl. träprodukter

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

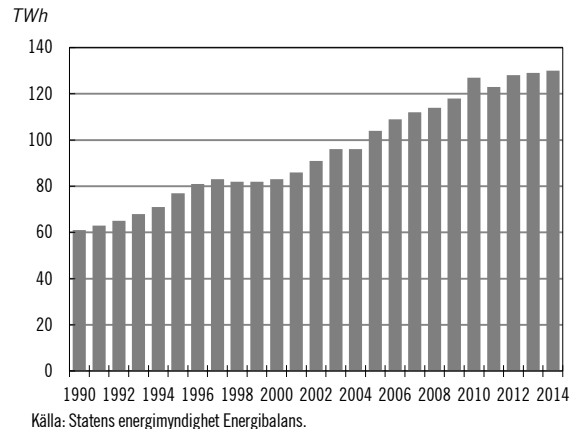

Källa: Naturvårdsverket, National Inventory Report 2015 (inklusive upplagring i träprodukter).

Bioenergi från de gröna näringarna svarar i dagsläget för nästan en tredjedel av den svenska energianvändningen. Total tillförd mängd biobränsle 2014 var 130 TWh, vilket är en liten ökning från föregående år men mer än en fördubbling jämfört med de 61 TWh biobränslen som tillfördes 1990. Ungefär 85 procent av bioenergin kommer från skogssektorn och skogsindustrins biprodukter. Användningen av grenar och toppar (grot) och förädlade biobränslen som pellets i fjärrvärme- och elproduktionsanläggningar har ökat markant sedan 1990, men har stabiliserats på ca 60 TWh de senaste åren till följd av milda vintrar och konkurrens från andra energiråvaror som avfall. Biobränslen utgjorde 62 procent av den tillförda energin för fjärrvärmeproduktion 2014. Produktionen av biodiesel som fordonsbränsle har ökat från två TWh 2010 till åtta TWh 2014 och är det största förnybara fordonsbränslet. Användningen av

biodrivmedel utgjorde drygt tolv procent av den totala drivmedelsanvändningen 2014.

Diagram 2.5 Total tillförd mängd bioenergi 1990–2014

Källa: Statens energimyndighet Energibalans.

Metanreduceringsersättningen är ett tioårigt pilotprojekt (2014–2023) med syfte att ersätta biogasproducenter för den dubbla miljönyttan som uppstår när biogas produceras från gödsel. I enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2016 beslutade riksdagen om en förstärkning av budgeten för metanreduceringsersättningen med 30 miljoner per år under perioden 2016–2019 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:MJU2, rskr. 2015/16:110). Regeringen har även beslutat att höja ersättningsnivån för gödselbaserad biogas från högst 20 öre/kWh till högst 40 öre/kWh. Under 2015 var det 51 anläggningar som tog del av metanreduceringsersättningen.

Jordbruksverket och Transportstyrelsen slutredovisade den 30 november 2015 MEKA-projektet ("Metandiesel Efterkonvertering av Arbetsmaskiner"). Projektets syfte har varit att utveckla biogasdrift för arbetsmaskiner samt att arbeta med framtagandet av ett nytt regelverk för efterkonvertering av arbetsmaskiner till förnybara bränslen. Resultaten visar att konvertering av arbetsmaskiner till kombinerad biogas- och dieseldrift kan ge betydligt lägre klimatpåverkan från arbetsmaskiner men att efterkonvertering inte är en framkomlig väg då det krävs omfattande motoranpassningar. Tekniken är därför bättre lämpad för nya maskiner. Myndigheterna bedömde även att det behövs ytterligare undersökningar och utveckling av tekniken.

Större delen av upptag och utsläpp inom jordbruk, skogsbruk och annan markanvändning ingår i Sveriges och EU:s åtagande inom ramen för Kyoto-protokollets andra åtagandeperiod för

perioden 2013–2020. I medlemsländernas EU-interna åtaganden till 2020, och i Sveriges nationella mål till 2020, ingår jordbrukets utsläpp men inte upptag och utsläpp inom skogsbruk och annan markanvändning.

Inför klimattoppmötet i Paris i december 2015 enades EU om ett internt klimatmål om minst 40 procent minskning av växthusgasutsläppen till 2030 jämfört med 1990. Utsläpp och upptag från jordbruk, skogsbruk och annan markanvändning ingår i målet. I juli 2016 lade kommissionen fram förslag för hur klimatramverket till 2030 ska genomföras för de sektorer som inte omfattas av EU ETS, inklusive förslag om hur jordbruk, skogsbruk och annan markanvändning ska hanteras i klimatramverket. För mer information om klimattoppmötet i Paris se även avsnitt 2.5.12 Resultat internationellt arbete.

Regeringen verkar såväl i de internationella klimatförhandlingarna som inom EU för att åstadkomma regler som främjar skogens långsiktiga roll i klimatarbetet genom att skogsråvara används för träprodukter och biobränslen samtidigt som upptag av koldioxid i växande skog kan utgöra ett komplement.

Analys och slutsatser

De globala utsläppen av växthusgaser måste minska kraftigt för att de allvarligaste klimatförändringarna ska kunna undvikas. Den omställning som nu sker i Sverige och som också påbörjats i omvärlden är en utmaning som samtidigt innebär stora möjligheter för de gröna näringarna.

Minskningen av jordbrukets utsläpp av växthusgaser sedan 1990 beror både på minskad produktion och på en förbättrad resurseffektivitet. En generellt sett hög produktivitet i svensk jordbruksproduktion medför att klimatpåverkan från svenska jordbruksprodukter är lägre än från många andra länder, exempelvis är klimatpåverkan från mjölk- och köttproduktionen låg i ett globalt perspektiv. Ett förstärkt och fortsatt arbete med att förbättra den svenska livsmedelsproduktionen ur ett klimatperspektiv är dock nödvändigt för att kunna nå nationella klimatmål och för att Sverige ska kunna fortsätta vara ett föregångsland i klimatarbetet.

Slutsatserna från MEKA-projektet visar att teknik med kombinerad diesel- och biogasdrift ger minskade utsläpp men att det inte är en framkomlig väg att anpassa maskinerna genom efterkonvertering. Andra vägar framåt är att reglera högsta tillåtna utsläpp från arbetsmaskiner på EU-nivå och att öka tillgången på biodrivmedel som kan användas direkt i befintliga maskiner.

Energiutvinning från biomassa ökar, inte minst inom skogssektorn. Skogen har en stor roll att spela i övergången till en biobaserad och cirkulär ekonomi där förnybara, biobaserade produkter används eller substituerar fossila produkter. Med ökad produktion av biodrivmedel finns potential att öka takten mot en fossilfri fordonsflotta.

En långsiktigt ökad tillväxt i skogen är en förutsättning för att det ska vara möjligt med ett ökat uttag av skogsråvara för att möta efterfrågan på förnybara biobaserade produkter. Det är också viktigt att ett ökat uttag av biomassa inte innebär negativa effekter på biologisk mångfald och att ytterligare försurning av skogsmark undviks. Biologisk mångfald i skogen kan även bidra till klimatanpassning.

Även inom jordbruket finns stor potential att bidra till en biobaserad och cirkulär ekonomi. Användning av jordbruksråvaror för produktion av biodrivmedel kan ge en betydande minskning av växthusgasutsläppen och svenska företag Sverige ligger i framkant när det gäller produktion av biodrivmedel med hög klimatprestanda och är ledande i den utvecklingen. Metanreduceringsersättningen verkar som katalysator för att utnyttja jordbrukets restprodukter till att producera förnybar energi.

Sammanfattningsvis konstateras att jordbrukets utsläpp långsiktigt har minskat men att den begränsade potentialen för stora utsläppminskningar medför att jordbruket bedöms svara för en stor andel av de kvarvarande utsläppen 2045. Skogsbrukets nettoupptag ligger kvar på en hög nivå samtidigt som produktionen av skogsbaserad bioenergi utvecklas positivt. Fortsatta insatser behövs för att ytterligare tillvarata de gröna näringarnas möjligheter i klimatarbetet och för att göra jordbruksproduktionen mer klimateffektiv.

2.5.5 Resultat skog

Resultatindikatorer

För att redovisa och bedöma resultaten för utgiftsområdet, med avseende på skogspolitikkens två jämförbara mål, produktionsmålet och miljömålet, används följande indikatorer:

- Virkesförråd och återväxt.
- Röjning och avverkning.
- Skog och vilt i balans.
- Skydd mot skadeinsekter m.m.
- Miljöhänsyn.
- Skydd av skogsmark.

Resultat

Virkesförråd och återväxt

Den årliga tillväxten på produktiv skogsmark är ca 116 miljoner m³sk (skogskubikmeter), varav tillväxten på mark som används för produktion av virke är ca 100 miljoner m³sk (inräknat naturlig förlust). Det totala virkesförrådet på produktiv skogsmark är omkring 3,0 miljarder m³sk.

En fördjupad skoglig konsekvensanalys – SKA 15 – redovisades av Skogsstyrelsen 2015. Motsvarande konsekvensanalys gjordes senast 2008. Analysen redovisar den nuvarande och förväntade framtida virkesbalansen i olika delar av landet. Sex scenarier med olika inriktning på skogsbruket och olika antaganden om framtida klimatförändringar visar den framtida virkestillgången och det framtida skogstillståndet. Bedömningen utgår från att framtida klimatförändringar kommer att ha en positiv påverkan på tillväxten. Resultaten innehåller stor osäkerhet, speciellt för det längre tidsperspektivet. Varken risken för ökade skador såsom stormfällningar, rotröta eller insektsangrepp, eller att arealen produktiv skogsmark förändras, har inkluderats i beräkningarna om framtida virkestillgångar. Däremot redovisas och analyseras sådana klimateffekter på skogen i beskrivande termer. För scenariot ”Dagens skogsbruk” är den högsta hållbara avverkningsvolymen under innevarande period 2010–2019 omkring 95 miljoner m³sk/år. Den ökar successivt i takt med att nettotillväxten ökar, framför allt på grund av ett förändrat kli-

mat, upp till 120 miljoner m³sk/år under den sista perioden i scenarieanalysen (2100–2109).

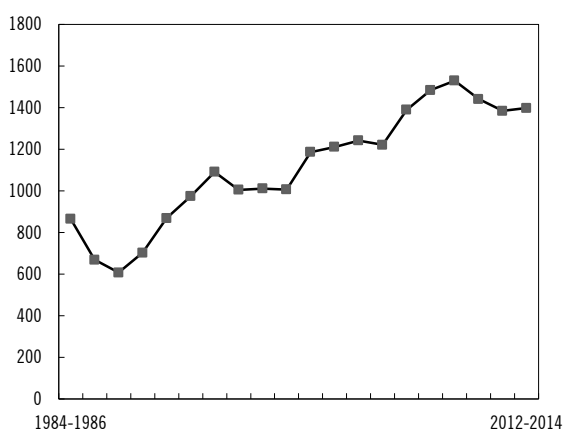
Skogsstyrelsen bedömer att med nuvarande förutsättningar kommer den högsta hållbara avverkningsvolymen för perioden 2020–2029 att ligga i intervallet 95–100 miljoner m³sk per år. Det betyder att den faktiska avverkningen i genomsnitt per år för hela den perioden inte bör överstiga denna volym. Skogsstyrelsen bedömer vidare att kommande generationer då kommer att kunna avverka minst lika mycket. Regeringens bedömning är att ett långsiktigt hållbart skogsbruk bygger på balans mellan produktion och miljöhänsyn. De senaste fem åren har avverkningsnivån varierat mellan 86 och 92 miljoner m³sk.

Skogsstyrelsen bedömer att det i jämförelse med de senaste årens avverkningsnivå finns ett tydligt virkesöverskott i landet. Vidare bedömer Skogsstyrelsen i analysen att det, främst i Norrland, under perioden 2020–2029 finns möjlighet att öka användningen av grot, spill i form av grenar och toppar, från avverkningar från dagens nivå på ca 10 TWh till 30 TWh.

Aktuella siffror från 2016 visar en betydande förbättring av föryngringarnas kvalitet. Enligt Skogsstyrelsens bedömning är 86 procent av föryngringarna godkända ur ett produktionsperspektiv, vilket är en ökning med sex procentenheter på ett par år.

Röjning och avverkning

Skogsarealen med bedömt omedelbart röjningsbehov är fortsatt mycket stor. Resultaten från de senaste åren tyder dock på ett möjligt trendbrott. Arealen med omedelbart röjningsbehov är nu under 1,4 miljoner hektar.

Diagram 2.6 Areal med omedelbart röjningsbehov fördelat på 3-årsmedelvärden

Areal med bedömt omedelbart röjningsbehov fördelat på 3-års medelvärden.
Källa: Sammanställning av statistik från Riksskogstaxeringen, Sveriges lantbruksuniversitet.

Skog och vilt i balans

Kunskapen om betesskador på skog orsakade av hjortdjur (älg, rådjur, kron- och dovhjort) har ökat betydligt tack vare att Älgbetesinventering (Äbin) nu genomförs i hela landet. Inventeringen sker i samarbete mellan skogsbruket, länsstyrelsen, Skogforsk och Skogsstyrelsen. Samarbetet har resulterat i att man för första gången kunnat presentera en heltäckande bild av skador för hela landet. Resultaten visar att problemen är omfattande på många håll, särskilt allvarligt är läget för tall och lövträd i Götaland. På mer än 90 procent av de inventerade ytorna har rönn, sälg, asp och ek svårt att växa upp till fullstora träd. För första gången på mycket länge rapporterar Skogsstyrelsen dock att det också finns områden, exempelvis Västerbotten, där skadorna ligger på en nivå som bedömts som acceptabel.

Skydd mot skadeinsekter m.m.

Betydande skador på skogen finns fortsatt, varav de mest betydande – utom viltbete – orsakas av snytbagge, rotröta och granbarkborre. Skogsstyrelsen konstaterar att det i vissa avseenden saknas uppgifter om omfattningen. Skadorna orsakar skogsbruket stora förluster årligen. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har erhållit tre miljoner kronor årligen 2016–2019 för riskvärdering av växtskadegörare, vilket är en ny uppgift för universitetet.

Miljöhänsyn

Utifrån de senaste årens dialog mellan myndighet och intressenter och framtagna målbilder för god miljöhänsyn pågår ett

omfattande förbättringsarbete i skogsbruket. Under 2015 har Skogsstyrelsen fortsatt arbetet med genomförandet av målbilder för god miljöhänsyn. I rådgivningsverksamheten står detta i fokus, både i rådgivning till yrkesverksamma och till privata skogsägare. Dialogerna syftar till att skapa samsyn om vad som är bra utförda åtgärder med god miljöhänsyn. Skogsstyrelsen är huvudman för den samverkansgrupp som ansvarar för utveckling av målbilderna och hur de kommuniceras. Ytterligare fyra målbilder (om Äldre sandtallskog, Körning i skogsmark, Kulturstubbar och Kommunikation med nyttjare vid skogsbruksåtgärder) är färdiga för publicering som ett resultat av gruppens arbete.

Det finns fortfarande behov att förbättra hänsynen i samband med föryngringsavverkning när det gäller hänsynskrävande biotoper, skyddszoner och körning över vattendrag. Detsamma gäller hänsynsuppföljning kulturmiljö (avser kända lämningar) där 2015 års inventering visar att full hänsyn till forn- och kulturlämningar har tagits i 60 procent av fallen, 20 procent av de inventerade lämningarna har (lättare skador) och 20 procent har skador eller grova skador. Uppföljning av hänsynen till friluftsvärden har förstärkts i och med introduktionen av ny hänsynsuppföljning, och resultat kommer att redovisas med start 2017.

Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet har i samråd med länsstyrelserna och berörda aktörer inom skogssektorn drivit ett gemensamt arbete där syftet är att redovisa hur man arbetat för att minska skogsbrukets skador på kulturmiljöer. Arbetet redovisades till regeringen i april 2016. Det konstateras att det finns flera utvecklingsområden att arbeta vidare med, bl.a. att fortsatt verka för att samtliga aktörer förstår sin roll och tar sitt ansvar, och att förbättra kunskaps- och planeringsunderlag, utveckla arbetssätt och rutiner och höja kompetensen hos berörda aktörer. Parallellt med myndigheternas arbete har branschen tagit initiativ till gemensamma branschriktlinjer som bl.a. innefattar kompetensutveckling och åtgärder för att säkra att information om lämningar förs vidare genom hela kedjan av skogsbruksåtgärder från avverkningsanmälan till återplantering.

Skogsstyrelsen har under 2015 genomfört många aktiviteter, inklusive en processanalys, som bidrar till att generationsmålet och miljökvalitetsmålen nås (Skogsstyrelsens meddelande

2, 2016). Skogsstyrelsens bedömning i samband med fördjupad utvärdering av miljö-kvalitetsmålen under 2015 är att det inte går att se en tydlig positiv eller negativ riktning för utvecklingen i miljön gällande miljö-kvalitetsmålet Levande skogar (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård). Skogsstyrelsen konstaterar att utvecklingen i miljöarbetet är positiv och behöver fortsätta för att skogens miljötillstånd ska förbättras. Delaktighet och engagemang hos dem i skogssektorn som förväntas bidra till resultaten är en nyckelfaktor för att Levande skogar ska kunna nås.

Skydd av skogsmark

Intresset från markägarna för formellt skydd av skogsarealer med höga naturvärden är fortsatt mycket stort. Från och med 2016 har regeringen förstärkt möjligheterna till skydd genom en

nivåhöjning av Skogsstyrelsens anslag med 107 miljoner kronor. Det stora intresset ställer höga krav på urval och prioritering av områden. Prioritering har som tidigare gjorts i enlighet med den myndighetsgemensamma strategin för formellt skydd av skog. Under året har 350 nya naturvårdsavtal och biotopskydd beslutats, vilket är i nivå med året innan. Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket beslutade i januari 2015 om gemensamma anvisningar för naturvårdsavtal i områden med höga sociala värden. De två första naturvårdsavtalen med sociala värden som huvudsakligt syfte har tecknats under 2015 och omfattningen bedöms öka kommande år. Beslut om genresurser inom biotopskyddsområden följer plan och målet för perioden 2013–2016 bedöms bli uppnått.

Tabell 2.26 Miljöhänsyn vid förnygringsavverkning utförda under tiden 2011/2012–2013/2015

Procent

Form av miljöhänsyn (miljöfunktion)	Andel avverkningar med hänsynsbehov	Ingen negativ påverkan	Liten negativ påverkan	Stor negativ påverkan
Hänsynskrävande biotoper	54	65	16	19
Skyddszoner	34	72	16	12
Skogliga impediment	9	81	10	5
Kulturmiljöer	32	67	24	9
Upplevelsevärden	6	90	7	3
Transport över vattendrag	27	75	18	8

Källa: Skogsstatistisk hänsynsuppföljning tabeller 6.27–6.32.

Nationellt skogsprogram

Regeringen har under 2015 arbetat, och fortsätter under 2016 att arbeta, i bred dialog med myndigheter, näringsliv, organisationer och intressenter i det civila samhället för att ta fram ett nationellt skogsprogram. Arbetet med skogsprogrammet inriktas på att nå visionen: Skogen – det gröna guldets – ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Arbetet tar sin utgångspunkt i skogens ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skapa en ökad samsyn bland intressenterna i hela värdekedjan. En dialogprocess inleddes under 2014 och arbetet med skogsprogrammet fortsätter över mandatperioder och partigränser.

Ett sekretariat har etablerats inom Regeringskansliet på Näringsdepartementet. Ett programråd med 23 organisationer är rådgivande till landsbygdsministern och fyra externa arbetsgrupper har haft i uppgift att ta fram underlag för möjliga strategiska mål och åtgärder. Dessutom har regionala dialogmöten, seminarier och korta träffar mellan landsbygdsministern och intressenter i sektorn genomförts i samverkan med bl.a. länsstyrelserna och Skogsstyrelsen. Arbetsgrupperna har i trendspaning och omvärldsanalys som en del i arbetet identifierat viktiga förändringsmönster av betydelse för skogsfrågor.

Översyn av skogsvårdslagstiftningen

En rättslig översyn av skogsvårdslagstiftningen har påbörjats under 2016 (dir. 2015:121, dir. 2016:17) och uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2017. En särskild utredare ska föreslå de förändringar i skogsvårdslagstiftningen som behövs för att säkerställa en effektiv och tydlig lagstiftning när det gäller vissa frågor.

Adaptiv skogsskötsel

Under 2015 har Skogsstyrelsen i projekt-samverkan med SLU studerat två frågeställningar, dels skötselsätt av ungskogar för att passa olika målsättningar med skogen, dels hyggesfritt skogsbruk. Samtidigt har slutsatser dragits om det lärande, adaptiva, arbetssättet i sig. Skogsägarens egen försöksportal är i drift. Cirka 150 skogsägare har hittills använt sig av möjligheten att rapportera sina egna skötsel-försök.

Inom ramen för uppdraget har Skogsstyrelsen även arbetat med en kunskapsplattform för

skogproduktion (Meddelande 1/2016) och konstaterat att det finns möjlighet att höja skogsproduktionen.

Vidare har Skogsstyrelsen redovisat slutrapport om skogliga skattningar från laserdata (Skogsstyrelsen, Meddelande 4/2016). Målet är att nyttja den nationella laserscanningen och ny teknik för att få fram rikstäckande data om Sveriges skogsresurser. Data finns nu tillgängliga för skogsägare, myndigheter och andra intressenter i olika omfattning via e-tjänster.

Skogsstyrelsen har redovisat regeringsuppdraget Informationsbehov för god miljö-hänsyn (Meddelande 5/2015) och föreslagit åtgärder som syftar till att stärka hänsynen i skogsbruket.

Skogsbranden i Västmanland

Regeringen har anslagit 79 miljoner kronor 2014 och 2015 för att stödja de som drabbats av den stora skogsbranden i Västmanland 2014. Skogsstyrelsen har samordnat arbetet med väg-, diesel-, lagrings- och uppbyggnadsstöd samt Lantmäteriets arbete i området. Skogsstyrelsen har deltagit i ett flertal träffar med drabbade skogsägare. I en rapport från Kunskapscentrum för katastrofpsykiatri framkommer att de drabbade ger Lantbrukarnas riksförbund och Skogsstyrelsen högt betyg.

Arbetsmarknadssatsning i skog

Skogsstyrelsen och Arbetsförmedlingen har under 2015 fortsatt samarbetat i en arbetsmarknadssatsning inriktad på långtidsarbetslösa. Syftet har varit att genom introduktion, praktik, utbildning och handledning inom Skogsstyrelsens verksamhetsområde stärka deltagarna och ge dem bättre förutsättningar att få ett arbete eller förankring på arbetsmarknaden. Totalt har projektet under projekttiden februari 2013 till september 2015 haft 2 090 deltagare. En utvärdering visar att ca 20 procent av deltagarna hade någon form av anställning 180 dagar efter avslutat deltagande i projektet.

Regeringen lämnade i november 2015 två uppdrag till Skogsstyrelsen respektive Arbetsförmedlingen, i samverkan med SLU och andra berörda myndigheter, dels att analysera arbetskraftsförsörjningen i de gröna näringarna, dels att lämna förslag på åtgärder som kan främja anställning av nyanlända i de gröna näringarna. En redovisning i februari 2016 visade att det finns brist på arbetskraft inom de gröna

näringsarna och att det finns möjligheter till sysselsättning för nyanlända och arbetslösa.

Jämställdhet

Skogsstyrelsen har antagit en treårig plan (2015–2017) för arbetet med jämställdhet och mångfald. Gällande det utåtriktade arbetet konstateras att myndigheten inte har nått de uppsatta målen om jämställdhet. I rådgivningen till skogsbrukare var 21 procent av deltagarna kvinnor medan 79 procent var män. Då 38 procent av skogsägarna är kvinnor och 62 procent är män innebär det att kvinnor fortsatt är underrepresenterade i rådgivningsaktiviteterna.

Skogliga internationella samarbeten

Sverige har under 2015 och 2016 ökat sitt engagemang för globala skogsfrågor, inte minst inom FN. Fokus för Sverige är att främja den internationella dialogen och samverka för genomförandet av skogsrelaterade internationella avtal, överenskommelser och mål.

Inom ramen för EU-samarbetet har Sverige också värnat det nationella självbestämmandet över skogspolitiken. Målsättningen i arbetet med EU:s skogsstrategi är att EU-politik som påverkar skogen och dess värdekedjor samordnas på bästa sätt. Tidigt påverkansarbete kring EU:s kommande hållbarhetspolitik för bioenergi är en fråga som har prioriterats. Sverige har också bedrivit påverkansarbete inför det kommande förslaget om hur utsläpp och upptag från jordbruk, skogsbruk och annan markanvändning ska hanteras i EU:s mål till 2030-ramverk.

Det regionala skogssamarbetet Forest Europe höll sin sjunde ministerkonferens m.fl. ministeråtaganden om bl.a. grön ekonomi och skydd av miljö. Beslut om att senast 2020 söka nå samsyn i förhandlingarna om ett rättsligt bindande skogsavtal fattades. Sverige valdes också in i styrkommittén för Forest Europe.

Sverige har aktivt deltagit i FN:s skogliga arbete bl.a. med att ta fram FN:s strategiska plan för skog 2017–2030 och deltagit i Världsskogskongressen i Durban i september 2015. Som del i Sveriges nya exportstrategi har främjanderesor och internationella besök lyft fram trähusbyggande och nya innovationer inom skogssektorn. Ytterligare åtgärder i linje med exportstrategin är att landsbygdsministern besökte Kina i november 2015 och att det i samband med statsbesök av Chiles president

tecknades ett samverkansavtal på det skogliga området.

Analys och slutsatser

Inriktningen under året har varit arbete för att uppfylla skogspolitikens två jämställda mål för skogen, om produktion och miljö. Regeringen bedömer, utifrån årets resultat och indikatorer, att den befintliga modellen för skogsförvaltningen är i huvudsak anpassad för att uppnå politikens syften. Samtidigt finns det områden som behöver utvecklas inom både produktions- och miljöområdet, också för att bidra till miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Likväl som att skydd och miljöhänsyn ska öka är en ökad produktion av skoglig råvara viktigt i en omställning till ett biobaserat samhälle och för att fasa ut fossil energi. Det pågående arbetet med det nationella skogsprogrammet tillsammans med bl.a. översyn av skogsvårdslagstiftningen (dir. 2015:121) ger goda förutsättningar för detta liksom för utveckling av skogens hela värdekedja. Skogsprogrammet förväntas även ge bidrag till utvecklingen av en cirkulär och biobaserad ekonomi och till regeringens sysselsättningsmål och mål om jämställdhet m.m. Arbetsgrupperna lämnar sina slutrapporter med strategiska rekommendationer och förslag under hösten 2016. Utredningen om skogsvårdslagstiftningen presenterar sina förslag den 31 mars 2017.

Redovisningen från Skogsstyrelsen av regeringsuppdrag rörande adaptiv skogsskötsel inklusive kunskapsplattform för skogsproduktion och skogliga skattningar från laserdata visar på vikten av att ha och ta tillvara kunskap och skogliga grunddata i utvecklingen mot en biobaserad ekonomi där skogens alla värden har en viktig roll. Störst betydelse för hög och värdefull skogsproduktion är väl utförda åtgärder i skogsbruket. Vidare är det väsentligt att förhindra omfattande skogsskador liksom att skogsskötseln blir mer variationsrik och att hänsynen till biologisk mångfald och andra allmänna intressen utvecklas. Skogliga grunddata av god kvalitet som tagits fram genom laser-scanning finns nu lättillgängliga över hela landet. Detta leder till goda effekter för ekonomi, sysselsättning och miljöhänsyn. Regeringen bedömer att det förbättrade kunskapsläget som skapats genom satsningen på adaptiv skogs-

skötsel kommer att medverka på ett värdefullt sätt till en variationsrik skogsskötsel.

Scenarioberäkningarna i SKA 15 ger information om indikatorn om virkesförråd och återväxt och utgör ett viktigt beslutsunderlag för fortsatt strategiskt arbete med skogspolitiken. Skogstillståndet i den svenska skogen är ur ett virkesförsörjningsperspektiv gott, vilket skapar förutsättningar för en varaktigt hög tillväxt och därmed en möjlighet till varaktigt höga avverkningsnivåer. Historiskt har tillväxten i skog på virkesproduktionsmark legat ganska långt över den faktiska avverkningsnivån. Det har inneburit att virkesförrådet kontinuerligt ökat, vilket tillsammans med förbättrade skogsodlingsmaterial och förbättrad skogsvård, och ett förändrat klimat, lett till en successivt ökad tillväxt och ökad potentiell avverkning. Det är viktigt att skogsbruksåtgärder utförs på ett ekonomisk, ekologisk och socialt hållbart sätt.

Klimatförändringarna har stor betydelse för skogens framtida tillväxt och tillstånd och kan föra med sig betydande risker i form av ökad risk för stormfällning, skadeinsekter, perioder med torka och bränder som är svåra att modellera.

Ålderssammansättningen i skogen förändras också. Ytterligare analyser behövs.

Det är viktigt att förbättra föryngringarnas kvalitet, både ur ett produktions- och miljöperspektiv och uppdaterad information och analys av hur ytterligare förbättring kan nås är önskvärt. Areellt omfattande skogsskador är ett stort problem som hämmar produktionen av biomassa samt virkets framtida värde och användbarhet och har negativ påverkan på biologisk mångfald och upplevelsevärden.

Gällande de indikatorer som följs särskilt för olika aspekter av skogsskötsel (röjning, viltskador och skadeinsekter) konstateras att när röjning och gallring inte utförs i tid minskar tillväxtpotentialen och virkets framtida kvalitet, värde och användbarhet sjunker. Detta gör att landet som helhet riskerar lägre tillväxt och därmed en sämre träråvara.

Konsekvent arbete och ökat ansvarstagande från berörda parter, i kombination med goda väderförhållanden, har resulterat i förbättringar gällande betesskador orsakade av hjortdjur i vissa delar av landet. Betesskadorna är dock fortsatt allvarliga i många områden. Den satsning som gjorts på SLU för riskvärdering gällande växtskadegörare har förbättrat möjligheterna att

framöver hantera riskerna med särskilt nya allvarliga skadegörare.

Det finns stor potential att skapa jobb av olika karaktär i skogen och med skogens resurser som bas. SKA 15 har påvisat att det finns förutsättningar för varaktigt höga tillväxt- och avverkningsnivåer. Den arbetsmarknadsinsats som avslutades 2015 visar att detta också gäller sysselsättning för långtidsarbetslösa, långt från arbetsmarknaden. Det är dock viktigt att dra lärdomar också om jämställdhetsperspektivet så att liknande framtida åtgärder utformas så att insatserna når både kvinnor och män.

Skogsstyrelsen bedömer i årsredovisningen för 2015 att det finns tendenser till förbättrad miljöhänsyn, men att det ännu är för tidigt att ge ett fördjupat svar på vilken samlad effekt de senaste årens arbete med målbilder för miljöhänsyn, skärpt tillsyn samt kulturmiljö-satsningar i skogen har haft. Resultaten gällande kulturmiljöarbetet visar på fortsatt behov av samarbete mellan Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet för att skydda kulturmiljöer i skogen.

Förändringar i ersättningsbestämmelser och högre virkespriser medför ökade kostnader för områdesskydd, något som mötts med ett betydande resurstillskott i form av permanent anslagshöjning för områdesskydd hos Skogsstyrelsen från 2016. Sammantaget visar indikatorn skydd av skogsmark att takten i skyddsarbetet ligger i nivå med föregående år mätt som antal skyddade områden.

Den svenska exporten av skogsprodukter står för ett betydande positivt exportnetto (127 miljarder kronor 2013). Den internationella policyutvecklingen, som tar sin utgångspunkt i olika politikområden, påverkar skogen och dess värdekedjor även i Sverige. Sammantaget är detta några faktorer som utgör grund för regeringens bedömning att det är av vikt att Sverige fortsatt engagerar sig i de internationella processerna på skogsområdet (se även avsnitt 2.5.12 Resultat internationellt arbete).

2.5.6 Resultat jakt- och viltförvaltning

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur jakt- och viltförvaltning utvecklas och bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga och en hållbar

användning av naturresurserna, används följande indikatorer:

- Viltstammarnas utveckling (exklusive rovdjur).
- Omfattning av viltskador.
- Antal viltolyckor i trafik.

Resultat

Strategi för svensk viltförvaltning

I juni 2015 redovisade Naturvårdsverket, på uppdrag av regeringen, en strategi för svensk viltförvaltning med en övergripande vision, mål och delmål för det ansvar som Naturvårdsverket har som central myndighet för frågor om vilt, rovdjur och jakt samt som vägvisare för andra myndigheter och aktörer. Strategin har remissbehandlats, med positivt mottagande. Vissa förslag bereds inom Regeringskansliet medan Naturvårdsverket nu arbetar utifrån den huvudsakliga inriktningen i strategin.

Klövsvilt

Naturvårdsverket har utvärderat den nya älgförvaltningen som infördes 2012. Uppdraget redovisades i februari 2015 och utifrån rapporten och remissutfall bedöms den nya älgförvaltningen fungera väl. Det som framhölls som problematiskt var finansieringen. För att säkerställa en fortsatt fungerande förvaltning ska Naturvårdsverket därför utreda frågan om en långsiktig stabil finansiering av såväl förvaltningen som nödvändiga it-system. I den mån det är ändamålsenligt ska kronhjortsförvaltningen inkluderas i analys och förslag. Uppdraget ska redovisas den 31 januari 2017.

Jaktåret 2014/15 sköts närmare 90 000 vildsvin vilket är en uppgång med sju procent mot föregående jaktår. Syftet med vildsvinsförvaltningen och avskjutningen är att minska såväl stammens utveckling som skador, särskilt på grödor, orsakade av vildsvin. Det är positivt att det är betydligt lägre antal äldre djur som skjutits i år jämfört med tidigare år. Djur med hög medelålder lär yngre djur risken med att vara på vissa områden, såsom åkrar, och därmed minskar skadorna. Vildsvinsstammen fortsätter dock att spridas geografiskt samt förtätas i de områden där de nyligen etablerats. Populationen

beräknas efter jakt vara i storleksordning 200 000 vildsvin (en ökning med ca 25 000 jämfört med föregående jaktår) men en minskning jämfört med jaktåren 2011 och 2012). Viltvårdsfondens medel har använts, via Svenska Jägareförbundet, för att stärka samverkan mellan i första hand lantbrukare, markägare och jägare samt arbeta med inventeringsstatistik och prognoser för tillväxten. En s.k. vildsvinsbarometer har också tagits fram som gör att det snabbt går att se inom vilka län som vildsvinen ökar, och då anpassa jakttrycket därefter. I arbetet har även ingått rådgivning om lämpliga avskjutningsstrategier och att motverka olämplig utfodring. Utfodring av främst klövsvilt som vildsvin och hjort har blivit vanligare och förekommer året runt. Regeringen har i en proposition (prop. 2015/16:199) föreslagit att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bemyndigas att föreskriva om förbud mot eller villkor för utfodring av vilda djur som inte hålls i hägn.

Trafikskadat vilt

Det nationella samarbetsorganet Nationella Viltolycksrådet (NVR) arbetar med olycksförebyggande arbete och säkerställandet av en långsiktig och effektiv organisation för eftersök av trafikskadat vilt. Jägarorganisationerna lämnar uppgifter om tillgängliga eftersöksekipage och kontaktpersoner till NVR:s eftersöksorganisation. Över 5 000 jägare har varit engagerade i detta arbete. NVR är ett gott exempel på engagerat samarbete mellan frivilligorganisationer och myndigheter kring en angelägen uppgift, att förkorta lidandet hos trafikskadat vilt. Viltolycksstatistik uppdelat på viltslag framgår av tabell 2.27.

Tabell 2.27 Antalet trafikolyckor med olika viltslag under 2013–2015

Viltslag	2013	2014	2015
Älg	5 771	5 141	4 914
Hjort	1 674	2 028	2 258
Rådjur	35 522	35 914	36 513
Vildsvin	3 551	3 783	4 229
Rovdjur	86	60	81
Totalt antal viltolyckor	46 944	47 167	48 190

Källa: Nationella Viltolycksrådet.

Som framgår av statistiken är det totala antalet viltolyckor relativt oförändrat över tid. Medan antalet älgolyckor har minskat med omkring

15 procent de senaste åren, har antalet vildsvinsolyckor ökat i motsvarande omfattning. Antalet olyckor med rådjur respektive hjortdjur (dovhjort och kronhjort) har också ökat under perioden.

Enligt jaktförordningen (1987:905) har Polismyndigheten, och den som utför eftersök, rätt till ersättning för sina eftersökskostnader vid viltolyckor med motorfordon. Under 2015 utbetalades 36 728 000 kronor i ersättning för eftersökskostnader, vilket belastar Trafikverket.

Viltskador

Det är vanligt förekommande att vildsvin och fåglar besöker odlade fält för att söka föda vilket kan ge upphov till skador. Näringsidkare har rätt till stöd för att kompensera för skador orsakade av gäss, tranor och svanar och medel betalas ut från anslaget 1:7 *Ersättning för viltskador m.m.* År 2015 uppgick stödet till 4,3 miljoner kronor för ersättning för skada och 3,5 miljoner kronor för förebyggande åtgärder.

Angrepp på tamboskap är den vanligaste orsaken till konflikter mellan stora rovdjur och människor. Under 2015 var det färre rovdjursangrepp på tamdjur än 2014. Drygt 500 får angreps samt även ett antal hundar, nötdjur och getter. Anslaget 1:7 *Ersättning för viltskador m.m.* för 2015 används också för att kompensera för angrepp på tamdjur. Kostnaderna för ersättning för skada på tamdjur uppgick till 3,4 miljoner kronor och för förebyggande åtgärder ca 4,1 miljoner kronor. Av kostnaderna för skador avsåg 10 procent skador orsakade av björn, 20 procent skador av lodjur och 70 procent skador av varg. Värmland, Örebro och Västra Götaland är de län som har högst utbetalningar för skadeförebyggande åtgärder medan Stockholm, Gävleborg och Västernorrland har högst utbetalningar för ersättning för uppkomna skador. Värmlands och Örebro län har betalat ut mest bidrag till förebyggande åtgärder för hundar. Ersättning för uppförande av rovdjursavvisande stängsel på jordbruksmark lämnas inom ramen för landsbygdsprogrammet för 2014–2020.

Rovdjur har en stor påverkan på rennäringen. Anslaget 1:23 *Främjande av rennäringen m.m.* används bl.a. för att kompensera rennäringen för förekomst av de stora rovdjuren (varg, björn, järv, lo eller kungsörn) Ersättning för förekomst av rovdjur uppgick 2015 till 54,3 miljoner kronor. Arbetet med att

anpassa rovdjurspopulationerna till en toleransnivå på 10 procent för samebyarna pågår.

Regeringen är angelägen om att problemen kring viltskador minskar. Av den anledningen lades ett uppdrag till Jordbruksverket som handlar om att förebygga viltangrepp på tamdjur och till Sveriges lantbruksuniversitet om att kartlägga hur angrepp av stora rovdjur påverkar landsbygdsens ekonomi. Dessa har redovisats. Anslaget 1:7 *Ersättning för viltskador m.m.* har även ökat med 10 miljoner kronor 2015 och med ytterligare 10 miljoner kronor fr.o.m. 2016.

Rovdjur

Det övergripande målet för rovdjurspolitiken är att rovdjur ska ha gynnsam bevarandestatus samtidigt som tamdjurshållning inte påtagligt försvåras och socioekonomiska hänsyn tas. Riksdagen har beslutat om en regionaliserad rovdjursförvaltning. Det innebär att beslut om skydds jakt och licensjakt under vissa förutsättningar kan delegeras till länsstyrelsen.

För att kunna fatta väl underbyggda beslut om rovdjursförvaltningen genomfördes ett antal uppdrag 2015. Jordbruksverket hade i uppdrag att sammanställa forskning om metoder för att skydda tamdjur mot angrepp av stora rovdjur. Naturvårdsverket utredde hur beslutsprocesser och kriterier för skydds jakt efter varg ytterligare kunde utvecklas. Det var även nödvändigt med en utökad förståelse för vargens gynnsamma bevarandestatus. Följaktligen genomförde Naturvårdsverket en ny och bredare vetenskaplig bedömning av vargens gynnsamma bevarandestatus. Slutsatsen var att det skulle finnas minst 300 vargar i Sverige för att uppnå gynnsam bevarandestatus och att minst en varg invandrar från Finland och reproducerar sig med en skandinavisk varg vart femte år (motsvarar en varggeneration). Således konstaterades att Sveriges vargpopulation hade gynnsam bevarandestatus givet att inventeringen 2015 visade att det fanns ungefär 415 vargar i Sverige. Ytterligare en utredning genomfördes för att se över processgången för överprövning av länsstyrelsens beslut om skydds jakt och licensjakt efter stora rovdjur. Utredaren fann att förbudet mot överklagande till domstol var oförenligt med EU-rättens principer.

Beslut om licensjakt efter varg 2015 överklagades till domstol. Det ledde till att Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) tog

ställning till om ett beslut om licensjakt efter varg kunde tas upp till prövning av domstol, trots att det enligt jaktförordningen bara fick överklagas till Naturvårdsverket. HFD fann, i linje med ovan nämnd utredning, att överklagandeförbudet i jaktförordningen stod i strid med EU-rätten. Regeringen har infört en möjlighet att överklaga beslut om jakt efter björn, varg, järv, lo och kungsörn till allmän förvaltningsdomstol. I syfte att möjliggöra en effektivare överprövning av jaktbeslut avseende de fem stora rovdjuren har regeringen bl.a. koncentrerat överprövningen till en domstol, Förvaltningsrätten i Luleå, och infört ett krav på att ärenden om jakt efter stora rovdjur ska handläggas skyndsamt. Hösten 2015 togs beslut om licensjakt efter 48 vargar i fem län inför licensjakten 2016. Samtliga beslut överklagades. Totalt fälldes 14 vargar.

Säljakt

Det finns i dag livskraftiga populationer av gråsäl och vikare i Östersjön samt knobbsälar i Västerhavet och södra Östersjön. Sälar orsakar skada då de tar fisk direkt ur fiskenäten och förstör fiskeredskap. Skydds jakt är den enda tillåtna jaktformen för säl. Under 2015 tilläts jakt på 430 gråsälar och 210 knobbsälar varav 282 gråsälar och 159 knobbsälar fälldes.

Från och med den 18 oktober 2015 kan Sverige inte längre sälja sälprodukter inom EU. Det undantag som Sverige har haft upphör i och med att förordningen ändras enligt Världshandelsorganisationens (WTO) rekommendationer.

Provtagningskraven vid säljakt är omfattande vilket försvårar jakten. Naturvårdsverket införde för jakten 2015 på prov differentierade provtagningskrav. Naturvårdsverket har sett över denna ordning och har inför jakten 2016 infört nya förändringar.

Analys och slutsatser

Genom älgförvaltningsgrupper, viltförvaltningsdelegationer, nationella klövviltrådet, nationella rovdjursrådet samt brukarrådet har en modell för samförvaltning på regional nivå skapats som möjliggör bl.a. dialog mellan berörda aktörer i viltförvaltningen. Länsstyrelserna har byggt upp en samordnad förvaltning av både verksamhet och det samlade

it-stödet. Regeringen ser det som viktigt att viltförvaltningen fortsatt utvecklas. Naturvårdsverkets arbete utifrån Strategi för svensk viltförvaltning kan bidra till detta.

Vildsvinsstammens fortsatta spridning visar att ett fortsatt högt jakttryck är viktigt för att stoppa stammens snabba ökning.

Antalet trafikolyckor där vilt har varit inblandat har endast ökat marginellt under flera år, vilket är positivt. Viltolyckor medför dock betydande samhällsekonomiska kostnader genom bl.a. person- och sakskador samt värdet av de förseningar som olyckorna medför. Samtidigt har en effektiv eftersöksorganisation utvecklats så att eftersök kan ske snabbt och kostnadseffektivt. En sådan utveckling bidrar till att stärka djurskyddet vid eftersök av trafikskadat vilt.

Regeringen anser att Sverige ska ha långsiktigt livskraftiga rovdjursstammar. Som en följd av de rovdjursuppdrag som genomfördes 2015 finns det nu en bredare kunskapsbas som är en tillgång för att kunna säkerställa väl underbyggda jaktbeslut. Regeringen konstaterar att närvaron av stora rovdjur i renkötselområdet är en stor utmaning för renkötseln. En viktig fråga för renkötseln framtid är således en långsiktig hållbar samexistens mellan renkötseln och rovdjur. Regeringen anser därför att det är fortsatt viktigt att arbetet mot att uppnå toleransnivå på 10 procent på samebyns faktiska renantal.

2.5.7 Resultat den gemensamma fiskeripolitiken och fiskerinäringen

Ett hållbart fiske

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur den gemensamma fiskeripolitiken och fiskerinäringen utvecklas och bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga och en hållbar användning av naturresurserna, används följande indikatorer:

- Biologisk status för fiskbestånd.
- Antal bestånd under förvaltningsplaner.
- Svenska yrkesfiskets förädlingsvärde.
- Överskridande av fiskekvoter och kvotutnyttjande.

Resultat

Biologisk status för fiskbestånd

Europeiska kommissionens årliga policy-meddelande om fiskemöjligheter (TAC och kvoter) redovisar situationen för EU:s gemensamma fiskbestånd. Av det meddelande som presenterades i juni 2016 framgår att fisket sedan 2006 generellt närmat sig målet om maximal hållbar avkastning (MSY) i alla delar av Nordostatlanten, Nordsjön och Östersjön. Några nyckelsiffror för dessa områden är att andelen bestånd som fiskas enligt MSY under denna period gått från 2 till 26, att antalet bestånd som är inom biologiskt säkra gränser har ökat från 11 till 21 bestånd. Utöver de bestånd som redan uppnått MSY, finns det för närvarande även många viktiga kommersiella bestånd i Nordsjön och i Östersjön som är nära MSY. Andelen bestånd som bedöms vara överutnyttjade har minskat från 94 procent, 2005 till 48 procent, 2015. Det finns även ett antal bestånd vars tillstånd är okänt på grund av otillräckligt dataunderlag. Den sistnämnda andelen har varierat från 35 till 50 procent de senaste åren och ligger på ca 45 procent för 2015. Framsteg har gjorts när det gäller antalet bestånd för vilka det finns kvantitativa rekommendationer, vilka har ökat från 59 år 2003 till 72 år 2015.

Fastställande av fiskemöjligheter

Liksom tidigare år har kvoter fastställts för de för Sverige viktiga fiskerna i Östersjön och Västerhavet. Vad gäller Östersjön och torsk visar den vetenskapliga rådgivningen att det västra torskbeståndet är i dåligt skick, medan ingen analytisk beståndsuppskattning kunde göras för det östra torskbeståndet. Rådets beslut innebär att kvoterna för torsk för 2016 sänks med 20 procent i hela Östersjön. För lax behölls kvoten på samma nivå som föregående år i hela Östersjön, vilket är en lägre nivå än den som kommissionen föreslagit. För övriga bestånd (sill, skarpsill och rödspätta) visar den vetenskapliga rådgivningen på en positiv eller stabil trend och besluten avsåg huvudsakligen ökningarna av fiskemöjligheterna. Ökningarna ligger för de flesta bestånden av sill och rödspätta under eller i linje med de vetenskapliga råden. För skarpsill och sill i norra Östersjön beslutade rådet att gradvis anpassa uttaget till

MSY, vilket gör att beståndet når nivån för maximal hållbar avkastning (MSY) först 2017. Mot bakgrund av bristande kunskap om det östra torskbeståndet har SLU, i samarbete med andra medlemsstater, påbörjat en omfattande märkningsstudie.

Förhandlingar om fiskemöjligheter för Västerhavet sker dels internt inom EU, dels med kuststaterna runt Västerhavet. EU:s fiskemöjligheter för Västerhavet för nästkommande år fastställs i regel vid jordbruks- och fiskerådet i december. 2016 års beslut om fiskemöjligheter innebär att ytterligare steg tas i genomförandet av EU:s gemensamma fiskeripolitik, bl.a. genom att fler fiskemöjligheter fastställdes enligt målet om MSY samt att landningsskyldigheten införs gradvis för bottenlevande arter fr.o.m 2016. Totalt fastställdes 36 TAC enligt MSY medan det för andra TAC beslutades om gradvisa anpassningar mot MSY. För vissa bestånd där vetenskapliga uppgifter saknades (s.k. datasvaga bestånd) innebär beslutet att TAC antingen minskar eller behålls på oförändrade nivåer.

För de arter som omfattas av landningsskyldigheten fastställdes kvoter som tar hänsyn till tidigare utkast vilket i praktiken innebär att kvoterna sätts på en högre nivå än tidigare.

Den 15 mars 2016 nåddes en preliminär överenskommelse mellan rådet och Europaparlamentet om en flerårig förvaltningsplan för bestånden av torsk, sill/strömring och skarpsill i Östersjön. I och med att behandlingen av den fleråriga förvaltningsplanen för Östersjön är slutförd och därmed vissa principiella frågor lösta mellan rådet och Europaparlamentet kan det förväntas att förhandlingar om kommissionens förslag från 2011 på en flerårig förvaltningsplan för lax i Östersjön återupptas samt att kommissionen lägger ett förslag om en flerårig plan för bottenlevande arter i Västerhavet.

Regionalisering och landningsskyldighet

Under 2015 har ett arbete bedrivits inom de regionala grupperna Baltfish (förvaltningsområde Östersjön) och Scheveningen (förvaltningsområde Västerhavet) kring bl.a. landningsskyldigheten.

Landningsskyldighet infördes redan 2015 för pelagiskt fiske i Västerhavet. Under 2016–2019 införs gradvist landningsskyldighet i fiske efter bottenlevande arter i Västerhavet. För 2016 specificerar den regionala utkastplanen att fångster av kolja, rödspätta, äkta tunga, sej och

räka omfattas av landningsskyldigheten i vissa fisken. Havskräfta i Skagerrak och Kattegatt omfattas också av landningsskyldighet men får fortsatt återutsättas eftersom havskräfta bedöms ha hög överlevnad vid återutsättning. För Östersjön antogs motsvarande utkastplan redan i oktober 2014.

I syfte att minska mängderna oönskad fångst har Havs- och vattenmyndigheten under 2015, i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet, bidragit till 14 olika projekt för att utveckla mer selektivt fiske. Dessa omfattar fisket både i Västerhavet och i Östersjön, inklusive projekt med torskburar, försök med rist för att sortera ut gråsej i sillfisket, och modifierade trålar för torsk, räka och havskräfta. Totalt finansierade myndigheten projekt för 9,8 miljoner kronor med hjälp av åtgärdsanslaget.

Regeringen lämnade den 9 juni 2016 tillsammans med Danmark och Tyskland in en gemensam rekommendation om bevarandeåtgärder i syfte att nå bevarandemålen i det skyddade marina området Bratten. Det är första gången Sverige tillämpar detta förfarande för att inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken anta bevarandeåtgärder i ett skyddat marint område.

Utveckling av fiskerinäringen

Under 2015 har kommissionens förslag till tullkvoter som ska tillämpas under 2016–2018 beslutats i rådet. För att säkra råvaruförsörjningen till fiskberedningsindustrin för fiskprodukter har EU helt eller delvis avskaffat tullarna autonomt på vissa produkter enligt rådets förordning (EU) nr 1220/2012 av den 3 december 2012 om handelsrelaterade åtgärder för att garantera försörjning med vissa fiskeriprodukter för unionens beredningsindustri 2013–2015 och om ändring av förordningarna (EG) nr 104/2000 och (EU) nr 1344/2011. Beslutet innebär bl.a. att den för svensk livsmedelsindustri viktiga tullkvoten för sill sänks. En överenskommelse har också slutits mellan EU och Norge när det gäller unionstullkvoterna för perioden 2014–2021, vilket är av betydelse för den svenska fiskberedningsindustrins behov av förmånsbehandling inom ramen för autonoma tullkvoter.

De totala fångsterna (landad vikt) i svenskt fiske har, från att ha legat på över 200 000 ton 2008, varit låga under några år men nu stigit igen,

202 000 ton 2015. Det som påverkar infiskningen är främst de stora pelagiska kvoterna (sill, skarpsill, tobis etc.), i och med dess stora procentuella andel av de totala svenska kvoterna.

Värdet för den landade vikten 2015 var nästan 1,1 miljard kronor. På senare år har den minskande mängden fångst kompenseras i värde genom att priserna stigit, dock med stora variationer mellan olika arter. Priset på torsk har gått ned kraftigt, 32 procent sedan 2008, vilket har påverkat det småskaliga fisket negativt där torskfisket står för en stor del av det totala landningsvärdet. Under 2015 har den landade kvantiteten torsk ökat lite från den låga nivån 2013 och 2014. Priset på torsk fortsatte dock sjunka med 17 procent jämfört med 2014.

För den svenska fiskeflottan har förädlingsvärdet från 2008 till 2015 varierat mycket. Även om trenden är otydlig så har förädlingsvärdet, baserat på en prognos för 2015, ökat med 14 procent under perioden 2008–2015. Per heltidssysselsatt inom fisket är ökningen under samma period 64 procent. Den kraftiga ökningen har skett från 2012 även om 2014 var ett dåligt år sett till lönsamheten i fisket, mätt i kronor och i förhållande till antalet anställda. Den kraftiga ökningen anses främst bero på förändringarna i förvaltningen och då främst införandet av det s.k. pelagiska systemet (enskilda och överförbara fiskemöjligheter för denna del av fiskeflottan).

Utvecklingen av lönsamheten över hela fisket skiljer sig dock markant åt mellan olika typer av fisken och för olika storlekar på fartyg. Det småskaliga fisket, fartyg under 12 meter med passiva redskap, har låga förädlingsvärden genom en dålig prisutveckling och för många stora kostnader för sälskador. I detta fiske ökar även andelen som bara deltidsfiskar. De stora fartygen, över 24 meter som fiskar med aktiva redskap (t.ex. trål) uppvisade höga och ökande förädlingsvärden. Undantaget är torsk- och räkfisket där det, som nämnts innan, varit en dålig prisutveckling. Prognoserna tyder dock på en svag ekonomisk förbättring.

I syfte att främja det småskaliga kustfisket och möjligheterna till ökad lönsamhet har Havs- och vattenmyndigheten, inom ramen för sitt mandat, infört ett antal regler. Dessa avser bl.a. att underlätta byte av tillståndsinnehavare, möjligheter till nyetablering, fiske utan fångstbegränsningar inom ramarna för kustkvoterna

samt möjligheter att tillfälligt fördela fångstmängder mellan fiskefartyg under tvåmånadersperioder inom räkfisket. Att beskriva effekterna av dessa åtgärder är dock svårt då många faktorer utöver dessa påverkar fisket utveckling.

Fiskerikontroll

Havs- och vattenmyndigheten har det övergripande ansvaret för fiskerikontrollen i Sverige, vilken huvudsakligen är EU-reglerad som en del av den gemensamma fiskeripolitiken. Fiskerikontrollen omfattar kvotuppföljning och fisketid (effort), dokumentkontroll, landningskontroll, transportkontroll och beslut om fiskestopp såväl som kontroll att regelverket följs. Den sjögående fiskerikontrollen bedrivs av Kustbevakningen. Fiskerikontrollen genomförs även i samverkan med andra EU-medlemsländer i form av gemensamma kontrollinsatser i vissa havsområden, sk. Joint Deployment Plans (JDP).

Under 2015 har Havs- och vattenmyndigheten fortsatt arbetet med att utveckla och anpassa fiskerikontrollen till de krav som EU ställer. Utvecklingsarbetet avser bl.a. fartygsövervakningssystem (Vessel Monitoring System) och kontrollförordningens krav på ett spårbarhetsystem för fiskeriprodukter.

Regeringens proposition Sanktionsavgifter för andra aktörer på fiskets område än yrkesfiskare (prop. 2015/16:118) har medfört att även aktörer som hanterar fisk men inte är yrkesfiskare kan påföras sanktionsavgifter vid överträdelse av bestämmelser om uppgiftsskyldighet och märkningskrav i EU:s gemensamma fiskeripolitik. Reglerna träder i kraft den 1 augusti 2016.

Svenskt fiske hade tillgång till 56 kvoter under 2015. De fiskemöjligheter som tilldelades Sverige i form av kvoter uppgick till 247 756 ton samt 26 870 laxar (2014 uppgick det till 221 421 ton och 29 857 laxar). Under året stoppade Havs- och vattenmyndigheten fisket på sex kvoter. Samma antal stoppades 2014. Kvotutnyttjandet var liksom föregående år högt, vilket ligger i linje med målet att inga kvoter ska överskridas samtidigt som de ska nyttjas fullt ut.

Viktiga orsaker till att kvoterna hållits är enligt Havs- och vattenmyndigheten fiskets följsamhet mot rapporteringskraven, effektiv dokumentation, snabb och korrekt datalagging

av uppgifterna, landningskontrollen samt kvotbyten med andra länder.

En del av målen för landningskontroll är EU-reglerade, andra är framtagna av Havs- och vattenmyndigheten och återfinns i tillsynsplanen för fiskerikontroll. Alla EU-mål för 2015 uppnåddes, utom kvantitetsmålet för pelagiskt fiske i Västerhavet och saluförd torsk via auktioner. Detta är ett förbättrat resultat i jämförelse med tidigare år. Förklaringen är att myndigheten tydligt prioriterat kontrollen av arter som omfattas av fleråriga planer. Prioriteringen var ett resultat av att Europeiska kommissionen i ett beslut påpekade brister på uppnådda målnivåer för de arter som omfattas av fleråriga planer. Beslutet förde med sig att myndigheten fick omprioritera sina kontrollinsatser även inom andra fiskeområden. Trots detta nåddes alla Sveriges nationella mål utom antalsmålet för transportkontroll.

Fiskeriprogrammet/Havs- och fiskeriprogrammet

Resultatindikatorer

För att mäta resultatet för målet för fiskeriprogrammet 2007–2013 har följande indikator använts:

- Budgetutnyttjande

För att redovisa resultat och bedöma hur havs- och fiskeriprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga och en hållbar användning av naturresurserna, kommer följande indikatorer att användas:

- Förändring av oönskade fångster
- Förändrad vattenbruksproduktion.
- Antal projekt inom datainsamling och kontroll.
- Antal genomförandeprojekt inom lokalt ledd utveckling.
- Antal projekt inom saluföring och beredning.
- Förändrad täckning av skyddade områden.

Andra bedömningsgrunder

Uppföljningen av havs- och fiskeriprogrammets måluppfyllelse sker i enlighet med utvärderingskraven som ställs i EU:s regelverk. För programperioden 2014–2020 ska två fördjupade

årsrapporter (2017 och 2019) lämnas, liksom en slutrapport 2020 och en slututvärdering 2024.

Dessutom kommer utvärderingssekreteriet vid Jordbruksverket att löpande genomföra egna utredningar och uppföljningar.

Resultat

Fiskeriprogrammet (2007–2013)

År 2015 var sista året för utbetalning av stöd inom det operativa programmet för fiskerinäringen i Sverige 2007–2013 (fiskeriprogrammet). Programmet började genomföras under våren 2008 och under perioden 2007–2015 har ca 867 miljoner kronor betalats ut från både Europeiska fiskerifonden (EFF) och från svenska offentliga finansieringskällor. När det gäller redovisning av andelar beviljade medel samt det totala budgetutnyttjandet under programperioden hänvisas till budgetpropositionen för 2016. Målet om ett högt budgetutnyttjande bedömdes då ha varit uppfyllt.

Havs- och fiskeriprogrammet (2014–2020)

Havs- och fiskeriprogrammet startades i november 2015 varför det inte finns resultat att redovisa för 2015. Programmet är ett viktigt finansieringsverktyg i genomförandet av EU:s nya gemensamma fiskeripolitik samtidigt som det kan finansiera åtgärder som främjar såväl långsiktigt hållbara fiskbestånd som ökad konkurrenskraft för företag med koppling till fiske- och vattenbrukssektorn. Programmet innehåller trettiofem olika åtgärder indelade i sex s.k. unionsprioriteringar. Urvalet av åtgärder bygger på strävan att uppnå ett optimalt samband mellan insatserna som tillsammans ska kunna bidra till att uppnå önskad effekt. Programmet har egna mål och enligt EU-regelverket fastställda indikatorer kopplade till alla åtgärder. I syfte att skapa en ändamålsenlig redovisning av programmets resultat i budgetpropositionen har valet av indikatorerna fokuserat på att ta fram en indikator per unionsprioritering som på tydligast möjliga sätt svarar mot målet för utgiftsområdet.

Vattenbruk, fritidsfiske och fiskeriturism

Resultatindikatorer

För att mäta resultatet för målet för utgiftsområdet används följande indikatorer:

- Produktion i vattenbruk.
- Försäljningsvärde för vattenbruksprodukter.
- Antal odlingar.
- Antal sysselsatta i vattenbruk.

Resultat

Vattenbruk

Vattenbruksnäringen i Sverige är geografiskt spridd och finns i dag i ungefär hundra kommuner. Odlingen i svenska vattenbruk består av fisk, musslor och kräftor för konsumtion samt sättfisk och sättkräftor för utsättning. Sättfisk och sättkräftor är viktiga för att förbättra fritidsfiskets möjligheter samt för att återuppbygga hotade bestånd och som kompensationsutsättning i av vattenkraften utbyggda vattendrag. Den vanligaste odlingsformen för matfisk i Sverige är öppna nätkassar och de flesta matfiskodlingarna finns i sötvatten. Men det bedrivs även vattenbruk i skärgårds- och kustområden.

Från 2008 till 2012 ökade matfiskproduktionen i Sverige till ca 12 500 ton hel färskvikt. Regnbåge, står för 85 procent av den totala produktionen. Försäljningsvärdet 2014 har ökat trots något minskad volym. För sättfisk och sättkräftor har såväl produktion som värde ökat 2014. Även här är regnbåge den dominerande arten.

Tabell 2.28 Produktion, försäljningsvärde, antalet odlingar och antalet sysselsatta i vattenbruk (matkräftor och blötdjur ingår i matfisk och sättkräftor ingår i sättfisk)

	2014	2013	2012	2011	2010
Produktion (ton)					
- Matfisk	12 899	13 366	13 757	13 441	10 643
- Sättfisk	1 131	1 016	1 047	1 047	1 078
Försäljningsvärde (mnkr, löp)					
- Matfisk	369,8	357,4	340,0	327,5	253,7
- Sättfisk	89,1	78,2	82,7	76,9	79,7
Antal odlingar ¹					
- Matfisk	109	118	122	126	141
- Sättfisk	133	123	132	150	152
Antal sysselsatta	411	420	370	392	399
- Kvinnor	66	66	53	49	43
- Män	345	354	317	343	356

¹ Odlingar med kombinationsverksamhet kan ingå i båda kategorierna.
Källa Statistiska centralbyrån.

Vattenbruksnäringen bidrar till sysselsättningen på landsbygden och är en viktig grön näring med möjligheter att utvecklas. Trots den minskade produktionsvolymen och färre sysselsatta ökade alltså värdet av matfiskproduktionen under 2014.

Det har vidtagits ett flertal initiativ och åtgärder de senaste åren för att stärka vattenbrukets utveckling i Sverige. Under våren 2015 presenterade Jordbruksverket en handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk. Handlingsplanen var en konkretisering av den nationella vattenbruksstrategin som presenterades 2012, "Svenskt vattenbruk – en grön näring på blå åkrar, strategi 2012–2020". Både handlingsplanen och strategin har tagits fram genom ett brett samarbete mellan myndigheter, näring, forskning och intresseorganisationer under ledning av Jordbruksverket. Handlingsplanen innehåller konkreta åtgärder som syftar till att bidra till en långsiktig hållbar utveckling av vattenbruksnäringen runt om i Sverige.

Fritidsfiske och företagande inom fisketurism

I mars 2016 publicerade Jordbruksverket den andra årsrapporten om fritidsfiske och fisketurism i en planerad serie av rapporter som sträcker sig mellan 2014–2020 inom ramen för arbetet med den nationella strategin "Svenskt fritidsfiske och fisketurism 2020". Årsrapporten för 2015 fokuserar särskilt på åtgärder som på olika sätt bidrar till uppbyggnad av kunskap kring fritidsfiske och fisketurism.

Statistik från 2013, som redovisats tidigare år, visar på antal personer som fritidsfiskar, fångstmängder, viktigaste arter och hur mycket

som spenderas. Omsättning och sysselsättning i det fisketuristiska företagandet är svårare att kvantifiera på grund av att näringen är diversifierad och därför saknar en enhetlig verksamhetskod (SNI) hos Statistiska centralbyrån. Hösten 2015 genomförde Jordbruksverket tillsammans med Statistiska centralbyrån en enkätundersökning för att undersöka det fisketuristiska företagandet i Sverige. Preliminära resultat visar på stor variation bland de varor och tjänster som svenska fisketurismföretag erbjuder. Enkätsvaren kommer att analyseras vidare under våren 2016 och publiceras i en rapport från Jordbruksverket.

Analys och slutsatser

Utvecklingen visar att antalet bestånd inom biologiskt säkra gränser är stabilt. För torsken i Östersjön är utvecklingen emellertid fortfarande oroande, vilket innebär att kvoter måste anpassas till dessa förhållanden, liksom fortsatta förvaltningsåtgärder för att förbättra förutsättningarna för torskens beståndsutveckling. EU:s gemensamma fiskeripolitik skapar förutsättningar för att nå målen om ett hållbart fiske. Det innebär att ett omfattande arbete med genomförandet kommer att krävas under kommande år avseende framför allt det successiva införandet av landningsskyldigheten men även nya eller reviderade förvaltningsplaner samt fastställande av kvoter och totalt tillåtna fångstmängder enligt maximal hållbar avkastning (MSY). Landningsskyldigheten ställer nya krav på såväl förvaltningen som på fisket. Fortsatta insatser inom ramen för kontrollen kommer att behövas, särskilt vad gäller rapporteringsrutiner, övervakning och it-system och system behöver utformas för att, inom fastställda kvoter, skapa en ökad flexibilitet inom fisket för att undvika tidiga fisketopp och outnyttjade kvoter. I och med överenskommelsen mellan rådet och Europaparlamentet angående förvaltningsplanen för Östersjön skapas möjligheter att fortsätta arbetet med förvaltningsplaner. Flera av de befintliga förvaltningsplanerna är inte längre aktuella och det blir viktigt att antalet bestånd under förvaltningsplaner ökar.

Utformningen av fiskeripolitiken och beståndsförvaltningen har även betydelse för att miljö kvalitetsmålen samt målet om god

miljöstatus enligt EU:s havsmiljödirektiv ska kunna nås. Detta redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Åtgärder i havs- och fiskeriprogrammet som t.ex. ger möjlighet för fiskare att investera i selektiva fiskeredskap syftar till att skapa bättre förutsättningar för efterlevnaden av landnings-skyldigheten. En minskning av mängden oönskade fångster gagnar ett hållbart nyttjande av havsresurserna.

Stödmöjligheter inom vattenbruk kan bidra till att vattenbruksföretag ökar sin produktion och stärker sin konkurrenskraft. Datainsamling och kontroll är åtgärder som bl.a. är nödvändiga för en bättre styrning och efterlevnaden av den gemensamma fiskeripolitiken. Möjligheter via Lokalt ledd utveckling att stärka den lokala initiativförmågan och främja gemensamma lösningar kan öka sysselsättningen. Det kan leda till nya avsättningsmöjligheter för den lokala produktionen men kan också ge positiva följd effekter i den lokala ekonomin.

Beredningsindustrin kopplad till fiske och vattenbruk har en betydande roll när det gäller sysselsättning i vissa svenska landsbygder. Producentorganisationer inom fiske och vattenbruk har fått en större roll inom den nya gemensamma fiskeripolitiken. Både producentorganisationer och beredningsindustrin kan exempelvis genom stöd utveckla spårbarhet och saluföring av underutnyttjade arter och oönskade fångster. Stöd för investeringar i förbättrade produkter och processer som höjer produktionsvärdet är också exempel på hur stödet genom havs- och fiskeriprogrammet kan gagna både ett hållbart fiske och lönsammare företag. Havs- och fiskeriprogrammet kan också stödja utvecklingen av arbetet med områdesskydd. En ökad omfattning av områdesskydd till havs kan bidra till en förbättrad havsmiljö och hållbart nyttjande av havsresurserna.

Trots att den totala produktionen i svenska vattenbruk 2014 ökade omsättningen med 13 miljoner kronor. Det svenska vattenbruket visar således fortsatt på ökad omsättning och en relativt stabil sysselsättningsgrad. Vattenbruk är den snabbast växande matproduktionssektorn i världen och nästan varannan fisk som konsumeras i världen är odlad. Det finns följaktligen utrymme för det svenska vattenbruket att ta en betydligt större marknadsandel på den nationella marknaden där efterfrågan på fisk, skaldjur och blötdjur är betydligt större än produktionen. En

viktig förutsättning för en ökad produktion är utvecklingen av mer hållbara odlingsmetoder såsom slutna/recirkulerande system. Möjligheterna till finansiering inom Havs- och fiskeriprogrammet kommer att ha betydelse för en sådan utveckling.

Det svenska fritidsfisket och fisketurismen visar på en stor omsättning och det är tydligt att fritidsfiske är en populär friluftaktivitet. Utmaningen som nu står för dörren är att genom strategin ”Svenskt fritidsfiske och fisketurism 2020” noggrannare beräkna det samhälls-ekonomiska värdet av fritidsfisket och fisketurismen. Att möta den utmaningen är av stor betydelse för möjligheterna att beakta fritidsfiskets samhälls-ekonomiska värde vid förvaltning av våra fiskeresurser. Vidare finns utrymme för att utveckla och stärka den fisketuristiska besöksnäringen i Sverige. Trots det stora fritidsfiskeintresset saknas tillräcklig kunskap om fritidsfiske och fisketurism i dag, varför ökad kunskapsuppbyggnad är prioriterat i arbetet med strategin.

2.5.8 Resultat livsmedel

Offentlig kontroll och redlighet i livsmedelskedjan

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur offentlig kontroll och redlighet i livsmedelskedjan utvecklas och bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Andelen riskbaserade kontroller.
- Andelen rapporteringspunkter utan noterad avvikelser i den offentliga kontrollen avseende säker mat och redlig hantering.

Resultat

Livsmedelskontrollen

En väl fungerande kontroll i livsmedelskedjan är en central del i arbetet med att skydda människors hälsa och för att värna andra konsumentintressen. Företagen ansvarar för att livsmedel som sätts på marknaden är säkra och följer lagstiftningens krav och de ska ha väl

fungerande system som säkerställer detta. Livsmedelskontrollerna och de krav som ställs på företagen ska vara likvärdiga över hela landet och kontrollen ska vara effektiv och ändamålsenlig. Livsmedelsverket ansvarar för att leda, samordna och följa upp det arbete som görs av landets kontrollmyndigheter på livsmedelsområdet. Livsmedelsverket samordnar arbetet med den fleråriga nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan. Kontrollplanen anger inriktningen för den offentliga kontrollen i syfte att säkra kvaliteten och utvecklingen av kontrollen. Planen utarbetas gemensamt av de myndigheter som är berörda. Livsmedelsverkets arbete med att höja kvaliteten och likvärdigheten i kontrollen sker på flera olika plan. Under 2015 anordnade myndigheten tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting en nationell konferens om livsmedelskontroll. För att stärka stödet till den lokala kontrollen upprättades under 2015 en funktion för regional samverkan där inspektörer har arbetat lokalt med att stärka samverkan mellan kommuner och länsstyrelser. Flera nya utbildningar, handböcker och vägledningar för livsmedelskontrollen har tagits fram under 2015, t.ex. en vägledning till förordning (EU) nr 1169/2011 om livsmedelsinformation. Detta stöd är viktigt för kontrollmyndigheterna men också för företagen.

Under 2015 genomfördes flera samordnade kontrollprojekt. De ersatte därmed de tidigare riksprojekten. Ändringen syftade till att fler aktuella projekt, som bygger upp kontrollmyndigheternas kompetens inom prioriterade områden, ska kunna genomföras. Livsmedelsverket har också utvecklat en utbildningsportal på webben med digitala utbildningsmoduler för att effektivt kunna sprida kunskap och höja inspektörernas kompetens. Utbildningarna är inledningsvis tillgängliga för kontrollmyndigheter och senare även för företag. I Livsmedelsverkets arbete med att effektivisera livsmedelskontrollen pågår utveckling av mobila verktyg. Arbetet omfattar bl.a. en sökbar informationskälla tillgänglig från mobiltelefonen där kontrollpersonal snabbt och överskådligt ska kunna finna aktuell information om lagstiftning, risker och kontrollmetoder för att utföra sitt uppdrag. Den tekniska utvecklingen är i slutskedet och verktyget kommer att lanseras under 2016. Ytterligare verktyg för att helt kunna genomföra administrationen vid

kontroller via mobiltelefonen är under utveckling och beräknas vara klara under 2016.

Vid revisionerna av livsmedelskontrollen granskas och utvärderas kontrollmyndigheternas verksamhet och resultaten är viktiga i arbetet med att förbättra livsmedelskontrollen. För 2015 har Livsmedelsverket tagit del av ett 30-tal revisionsrapporter från länsstyrelserna och på så sätt verifierat hur de utför revisionerna. Fyra revisionsrapporter från länsstyrelserna har resulterat i att Livsmedelsverket har genomfört uppföljande revisioner. Den nationella samrådsgruppen för revision inom livsmedelskedjan har under 2015 fortsatt att arbeta med en grupp av tekniskt sakkunniga inom livsmedelskedjan och samrådsgruppen har arbetat med ett heltäckande revisionssystem för livsmedelskedjan. Resultaten från 2015 års revisioner visar att det fortfarande finns stora skillnader mellan kontrollmyndigheterna där vissa myndigheter uppfyller kraven väl medan andra har allvarliga brister i sin verksamhet och kompetens. Drygt hälften av de kommuner som reviderats uppvisar olika typer av brister i sin finansiering av kontrollen. Flera kommuner och länsstyrelser brister också i uppföljningen av kontrollverksamheten.

Livsmedelsverket redovisade till regeringen i september 2015 ett uppdrag om hur myndigheten utnyttjat sin föreskriftsrätt för arbetet med den nationella livsmedelskontrollen. Livsmedelsverket har utifrån sin rapport tagit fram förslag på nya föreskrifter som beskriver vad en kontrollmyndighet förväntas leverera som sänts ut på remiss. I förslaget finns krav på kontrollmyndigheterna att fastställa en flerårig kontrollplan som ska täcka samtliga områden. Livsmedelsverket föreslår vidare ett föreskrivet krav på regelbunden uppföljning och utvärdering av genomförd kontroll samt att kontrollmyndigheten ska upprätta en kompetensförsörjningsplan. Även föreskrifter beträffande beredskapsituationer ingår i förslaget. I rapporten föreslår också Livsmedelsverket andra områden där ökad styrning kan vara önskvärd för att komma till rätta med brister i livsmedelskontrollen.

Statskontoret har i sin rapport till regeringen föreslagit ett antal åtgärder för att uppnå en mer effektiv avgiftsfinansiering av livsmedelskontrollen. Rapporten har remitterats och dess förslag och synpunkterna från remissinstanserna bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I juli 2015 infördes i förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket att myndigheten årligen ska rapportera till regeringen brister i livsmedelskontrollen och hur kontrollen kan utvecklas och förbättras. Livsmedelsverket lämnade under hösten 2015 en första rapport till regeringen där verket pekar på flera brister inom livsmedelskontrollen och där likvärdighet i kontrollen bedöms vara en grundläggande brist. Bland de problem Livsmedelsverket pekar på finns att kontrollen inte utförs i tillräcklig omfattning och att den inte alltid är riskbaserad. Livsmedelsverket pekar också på att det behövs mål och indikatorer för livsmedelskontrollen för att kunna mäta måluppfyllelsen och att Livsmedelsverkets möjlighet att vidta åtgärder mot kontrollmyndigheter som inte fullgör sitt uppdrag behöver stärkas. Flera av de aspekter som Livsmedelsverket pekar på har också identifierats i Riksrevisionens och Statskontorets aktuella granskningar av livsmedelskontrollen. Rapporten bereds i Regeringskansliet.

Tabell 2.29 Ledning och samordning av livsmedelskontrollen

	2013	2014	2015
Antal länsmöten	36	19	36
Antal telefonfrågor från kontrollmyndigheter	1556	1247	816
Antal vägledning och kontrollhandböcker	9	6	6
Antal utbildningar/utbildnings-tillfällen/deltagare	8/20/693	9/30/1301	7/13/489
Antal revisioner utförda av Livsmedelsverket	35	31	30 ¹

¹ Varav fem uppföljande revisioner.

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2015.

Det statliga arbetet med att samordna, leda och följa upp livsmedelskontrollen är inriktat på att åstadkomma förbättringar i den regionala och lokala kontrollen. Underlaget för det ständiga förbättringsarbetet kommer till stor del från de rapporter som kontrollmyndigheterna årligen gör till Livsmedelsverket. Antalet kontroller har ökat från ca 77 000 till drygt 89 000 mellan 2012–2014 (16 procent). En större andel av kontrollmyndigheterna kontrollerar alla, eller nästan alla, livsmedelsanläggningarna i de högsta riskklasserna. En ökning från 64 procent till 67 procent mellan 2013 och 2014. För dricksvattenanläggningar har en motsvarande ökning skett från 59 procent till 82 procent (se tabell

2.30). Andelen kontrollmyndigheter som inte gör en riskbaserad prioritering av anläggningarna har samtidigt minskat. Resultaten visar på en positiv förändring av livsmedelskontrollen. Samtidigt finns ett behov av ytterligare förbättringsarbete för att en väl fungerande livsmedelskontroll ska finnas över hela landet vilket också är tydligt från resultaten av revisionerna som nämnts ovan.

Tabell 2.30 Andelen riskbaserad kontroll, kommunernas kontroll av livsmedelsanläggningar

Resultatindikator	2013	2014
Andel av kontrollerade anläggningar i högsta riskklass		
0 - 50 %	8	5
51 - 80 %	14	13
81 - 90 %	14	16
91 - 100 %	64	67
Totalt	100	100

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2015.

Tabell 2.31 Andelen riskbaserad kontroll, kommunernas kontroll av dricksvattenanläggningar

Resultatindikator	2013	2014
Andel av kontrollerade anläggningar i högsta riskklass		
0 - 50 %	40	18
51 - 80 %	1	0
81 - 90 %	0	0
91 - 100 %	59	82
Totalt	100	100

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2015.

Tabell 2.32 Säker mat och redlig hantering, resultat av Livsmedelsverkets offentliga kontroll

Resultatindikator	2013	2014	2015
Livsmedelsverkets kontroll- Säker mat och redlig hantering			
Andel rapporteringspunkter utan avvikelser	87 %	88 %	88 %

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2015.

För att kontrollen i primärproduktionen ska bli effektiv behöver den riskbaserade kontrollen öka. Länsstyrelsernas kontroll av producenter inom primärproduktionen försvåras av att 75 procent av dessa ännu inte är registrerade. Registreringen förväntas öka genom det verksamhetssystem (PRIMÖR) som togs i drift under 2015.

Livsmedelsverket utvärderade under 2015 den överföring som skedde till Livsmedelsverket från de kommunala kontrollmyndigheterna under 2014 av mindre livsmedelsanläggningar som ska godkännas i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung. Resultatet från utvärderingen visar att konsekvenserna för de flesta kommuner är marginella men att flera kommuner trots detta är missnöjda med överföringen. Förklaringarna finns i att kommunerna ansåg att arbetet med denna typ av anläggningar var utvecklande för livsmedelsinspektörerna och att man såg överföringen av ansvaret som ett tecken på misstro mot kommunernas kontrollverksamhet. Till vilken grad överföringen lett till en mer likvärdig kontroll är det för tidigt att dra slutsatser om men livsmedelsföretagen uttrycker övervägande positiva erfarenheter av överföringen av kontrollansvaret till Livsmedelsverket.

I de nationella kontrollprogrammen kontrollerar Livsmedelsverket svenska och importerade livsmedel för bl.a. förekomsten av rester av bekämpningsmedel, veterinärmedicinska läkemedel och främmande ämnen som tungmetaller och mögelgifter. Under 2015 visade färre prover resthalter över de EU-harmoniserade gränsvärdena för bekämpningsmedel än under 2014. Resultaten visar också att veterinärmedicinska preparat i Sverige används på ett sätt som inte leder till risker för med livsmedelssäkerheten. För tungmetaller och mögelgifter återfanns inga prover med halter över de EU-gemensamma gränsvärdena. Livsmedelsverket är nationellt referenslaboratorium för 23 kompetensområden, samordnar verksamheten inom området och ger stöd till andra myndigheter och officiella laboratorier inom livsmedelskontrollen. Under 2015 utvecklades ett stort antal nya analysmetoder för olika ämnen. EU-kommissionens kontor för livsmedels- och veterinärfrågor (FVO) granskade under 2015 rests substansområdet med slutsatsen att Livsmedelsverkets laboratorium fungerar väl. Samma omdöme var resultatet från det europeiska referenslaboratoriets granskning av Livsmedelsverkets verksamhet inom området för förbjudna tillväxtbefrämjande ämnen.

Livsmedelsverket fick för 2015 extra medel om 104 122 000 kronor för att sätta ner kontrollavgifterna för slakterier och vilthan-

teringsanläggningar. Medlen användes fullt ut och medförde att slakterier och vilthanteringsanläggningar som hade en planerad slakt under 200 ton per år betalade en avgift i nivå med EU:s miniminivå och slakterier med en planerad slakt över 200 ton per år betalade 1,2 gånger minimiavgifterna. Enligt Livsmedelsverkets bedömning minskar nuvarande fördelning tröskeeffekterna mellan företag av olika storlek och att utan de extra medlen skulle företagens avgifter per slaktat djur mångdubblas.

Livsmedelsverket ger ut nyhetsbrev till företagen där man informerar om nya regler, vägledningar och branschriktlinjer. Livsmedelsverket bedömer branschriktlinjer som tagits fram när de skickats in till myndigheten och publicerar dem på myndighetens webbplats efter bedömning. Den upplysningstjänst Livsmedelsverket har för att svara på frågor från företag tog under 2015 emot 7 600 frågor från företagare. Det mindre antalet frågor jämfört med 2014 bedöms bero på att den nya informationsförordningen under 2014 förledda många nya frågor. Livsmedelsverket inledde under 2015 en dialog med livsmedelsbranschen om kontrollfrågor i relation till livsmedelsföretagens konkurrenskraft.

Livsmedelsfusk

Livsmedelsverket har under 2015 fortsatt insatser för att motverka livsmedelsfusk. Över 100 livsmedelsinspektörer har utbildats i att bli bättre på att avslöja misstänkta överträdelser av livsmedelslagstiftningen. Under 2016 kommer ytterligare 150 inspektörer att utbildas.

Under 2015 har Livsmedelsverket samordnat flera kontrollprojekt och kontrollinsatser, t.ex. kontroll av ekologisk frukt, samordning av kommuners kontroll av spårbarhet av sprit på restauranger, kontroll av vikt, volym och art på fiskeriprodukter samt kontroll av honung. Gemensamma projekt och samordnade kontrollinsatser med lokala, regionala och centrala kontrollmyndigheter har bidragit till nya arbetssätt och ökat kunskapen hos livsmedelsinspektörer över hela landet.

Livsmedelsombudsmannen, Livsmedelsverkets tipsfunktion för misstänkta överträdelser av livsmedelslagstiftningen, har under 2015 tagit emot totalt 286 tips. Tipsen skickas, efter bedömning, vidare till berörd kontrollmyndighet. Livsmedelsverket har ingen systematisk uppföljning av vilka åtgärder som vidtas med

anledning av dessa tips. Vidare har Livsmedelsverket påbörjat arbete med en s.k. kontrollhandbok för detta område. Kontrollhandboken kommer bl.a. att vägleda inspektörer i kontrollen om hur de kan kontrollera och verifiera att de uppgifter som företagaren anger på t.ex. på livsmedelsförpackningen stämmer

Livsmedelsverkets kommunenkät om åtalsanmälan av livsmedelsbrott visade att av de åtalsanmälningar som genomförs inom detta område är det mycket få som leder till åtal. Regeringen har därför initierat en översyn av nuvarande straffrättsliga reglering på livsmedelsområdet och närliggande områden, där frågor om till exempel återinförande av fängelse men även införande av sanktionsavgifter ses över. Utredningen ska redovisas senast den 1 februari 2017.

Säkra livsmedel och bra matvanor

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur arbetet med säkra livsmedel och bra matvanor bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Antal utbrott av smittsamma djursjukdomar och antibiotikaresistens i djurhållning.
- Försäljning av antibiotika till djur.
- Försäljning av Nyckelhåls märkta produkter.
- Antal kommuner som har kostpolicy.

Resultat

Livsmedelsburna zoonoser

Många infektioner som drabbar människor är zoonoser, dvs. smittor som kan överföras mellan djur och människor. I vår del av världen kretsar det mesta zoonosarbetet kring livsmedelsburna smittor som till exempel campylobacter, salmonella och ehec. Många myndigheter berörs av zoonosområdet och det finns formaliserade samarbeten mellan berörda aktörer inom folkhälsa, djurhälsa och livsmedelsområdet. Trots det saknas en samlad redovisning av aktörernas gemensamma zoonosarbete. Under 2015 påvisades norovirus (vinterkräksjukan) i vitkålssallad

från en restaurang där 500 människor drabbats av vinterkräksjuka efter att ha ätit lunch.

I slutet av 2015 noterades en ökad förekomst av bakterien campylobacter hos svenska slaktkycklingar och ovanligt många människor insjuknade i magsjuka (campylobacterios) under samma period. Förekomsten av campylobacter hos svensk slaktkyckling har annars varit nedåtgående sedan övervakningsprogrammet startade 1991.

Ett större nationellt utbrott av salmonella har dock pågått under 2014 och 2015 där totalt 17 av landets 20 landsting och Gotlands kommun rapporterade fall. Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket arbetade med smittspårning under hela våren 2015 och utbrottet kunde kopplas till olika typer av importerade kryddblandningar.

Under 2015 rapporterades 245 fall av yersinios vilket är ungefär samma som året före.

Antibiotikafrågorna har hög prioritet för såväl den svenska regeringen som för berörda myndigheter och jordbruksnäring. Arbetet med att ta fram en nationell strategi mot antibiotikaresistens fortsatte under 2015 och strategin beslutades i april 2016. Antibiotikaresistens behandlas även inom ramen för folkhälsopolitiken (utg.omr. 9 avsnitt 5).

Sverige använder minst antibiotika till djur i hela EU. Antibiotikaförsäljningen för alla rapporterade EU-länder var i snitt omkring 110 mg/PCU (Population Correction Unit/per kilo djur sammanslaget) förra året. Motsvarande siffra för Sverige var 12,6 mg/PCU och den högsta rapporterade siffran var 425 mg/PCU. (PCU korrigerar för att antalet djur skiljer sig åt mellan länderna).

Främmande ämnen

Livsmedelsverket har under 2015 arbetat vidare med regeringsuppdraget Giftfri vardag med syftet att intensifiera arbetet för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Livsmedelsverket arbetar med att ta fram ny kunskap om risker med hälsofarliga ämnen i livsmedel för att bidra till utvecklingen av EU-lagstiftningen om säkra livsmedel inom de prioriterade områdena exponeringsuppskattningar, hormonstörande ämnen och kombinationseffekter. Livsmedelsverket har under 2015 presenterat ett antal undersökningar om exponering för hälsofarliga ämnen via livsmedel, inklusive dricksvatten. Undersökningarna gäller bl.a. intagsberäkningar

för arsenik och högfluorerade ämnen och har bidragit till åtgärder som väntas begränsa befolkningens exponering för dessa ämnen.

I flera kommuner i Sverige har högfluorerade ämnen s.k. PFAS hittats i grundvattnet och i några kommuner har PFAS också konstaterats i dricksvattnet. I en del fall har halterna av PFAS i dricksvattnet varit så höga att både enskilda brunnar och kommunala vattenverk tagits ur bruk. I april 2016 redovisades resultatet från en screening av förekomsten av bl.a. högfluorerade ämnen som visar att drygt 140 (22 procent) av de allmänna vattentäkter vars vatten analyserats uppmättes halter av PFAS. I ett tiotal av dessa allmänna vattentäkter översteg halterna av PFAS vid åtminstone något tillfälle Livsmedelsverkets åtgärdsgräns på 90 nanogram per liter. Vidare uppmättes halter över åtgärdsgränsen i två enskilda vattentäkter i den nya screeningen. Under 2016 ska en vägledning om myndigheternas ansvarsområden att publiceras på Kemikalieinspektionens webbplats.

Sverige har ett undantag från EU:s gränsvärden för dioxin och PCB i viss fet fisk från Östersjön. Ett av villkoren för undantaget är att svenska myndigheter ger kostråd för att skydda konsumenterna och att Sverige kan visa att dessa kostråd är effektiva. Under 2015 har Livsmedelsverket fortsatt med förstärkta informationsinsatser om att inte äta fet fisk från Östersjön, Vänern och Vättern för ofta. Unga kvinnor har prioriterats eftersom tidigare undersökningar visat att de har varit svåra att nå fram till. Även barnfamiljer har prioriterats. Kommunikationen har utgått från myndighetens hemsida, där det finns lättillgängliga fakta och råd. För att inspirera målgrupperna att söka mer information har Livsmedelsverket fortsatt att öka sin synlighet i sociala medier och digital annonsering inklusive i Anslagstavlan på SVT. För att nå de unga kvinnorna har målgruppsanpassad information spridits på högskolor och universitet samt via studenthälsan på flera orter.

I mars 2016 fick Livsmedelsverket i uppdrag att stärka kontrollsystemen och redligheten när det gäller fisk och fiskprodukter från Östersjöområdet som omfattas av Sveriges undantag från EU:s gränsvärden för dioxin och PCB. Bakgrunden till uppdraget är brister som framkom vid en revision utförd av EU-kommissionens kontor för livsmedels- och veterinärfrågor (FVO). Livsmedelsverket ska analysera grundorsakerna till brister kopplade till

olaglig utförsel av fisk och felmärkta fisk- och fiskprodukter. Myndigheten ska också se över organiseringen och hur samordningen av kontrollen kan förstärkas. Slutligen ska Livsmedelsverket ta fram en åtgärdsplan för att komma till rätta med felaktig märkning av fisk och fiskprodukter, med särskild inriktning på fisk från Östersjön. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2017.

Livsmedelsverket arbetar sedan många år med att kartlägga källor till intaget av arsenik. Ris och risprodukter står för en tredjedel av befolkningens arsenikexponering i riket. Det långsiktiga målet är att förmå risproducenter att arbeta för minskad arsenikhalt i råvaran. Under 2015 publicerades en rapport som beskriver vilka halter av arsenik som förekommer i ris och risprodukter på den svenska marknaden samt hur tillagning av ris kan påverka halten av arsenik. För yngre barn ligger exponeringen i Sverige nära eller över gränsen för vad som är acceptabelt ur ett hälsoriskperspektiv. Rapporten redovisar också de åtgärder Livsmedelsverket anser befogade för att hantera förekomsten av arsenik i ris och risprodukter och för att minska exponeringen kort- och långsiktigt. Livsmedelsverket fortsätter att informera berörda företag om undersökningens resultat och slutsatser från projektet. Myndigheten uppmanar företagen att söka efter risråvaror med så låg arsenikhalt som möjligt, alternativt att utveckla metoder för att reducera halterna av arsenik i produkterna.

Bra matvanor

Det största hotet mot folkhälsan i Sverige är dåliga matvanor följt av högt blodtryck, högt BMI, rökning och fysisk inaktivitet (<http://www.healthdata.org/sweden>). En förbättring av matvanorna kan därför få en stor effekt på folkhälsan. Under 2015 har Livsmedelsverket lanserat nya kostråd, ”Hitta ditt sätt”, som även lyfter fram hur man kan äta hållbart för både hälsan och miljön.

Under 2015 inleddes arbetet med ett nytt nationellt nätverk med fokus på att främja bra matvanor på lokal, regional och central nivå. I nätverket ingår förutom Livsmedelsverket även Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, Skolverket, Sveriges Kommuner och Landsting och samtliga landsting/regioner. Syftet med nätverket är att utbyta erfarenheter och hitta samverkansformer för att driva på arbetet för bättre matvanor.

Livsmedelsverket samarbetar m.fl. myndigheter på området bra matvanor. Till exempel pågår arbete med att ta fram fler indikatorer för bra matvanor i folkhälsoenkäten tillsammans med Folkhälsomyndigheten, samarbete med Socialstyrelsen i arbetet med att stödja vården i patientsamtal kring bra matvanor, utveckling av skolornas och förskolornas måltidsverksamhet tillsammans med Skolverket, framtagande av upphandlingskriterier kring livsmedel och måltidsrelaterade tjänster i samarbete med Upphandlingsmyndigheten. Vidare fortsätter Livsmedelsverket att samordna frågor kring spädbarnsnutrition och amning. Den strategiska planen för amningsfrågor är gemensam för Livsmedelsverket, Konsumentverket, Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Livsmedelsverket når ut med kostråd till gravida och ammande via mödra- och barnvårdscentralerna samt via webbplatsen.

Livsmedelsverket har haft i uppdrag att sprida information om hälsosamma matvanor till yrkesgrupperna inom hälso- och sjukvården och till allmänheten för att förebygga och minska komplikationer av kroniska sjukdomar. Rapporten överlämnades till regeringen i mars 2016. På verkets webbplats finns nu kunskapsunderlag och verktyg till hjälp för personal inom sjukvården. Under 2016 har Livsmedelsverket fått i uppdrag att fortsatt stödja hälso- och sjukvårdens arbete med hälsosamma matvanor med särskild inriktning mot primärvård.

Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att ta fram underlag till insatser för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2017.

Under 2015 infördes nya, strängare regler för att producenterna ska få märka varor med symbolen nyckelhålet. Nyckelhålet är integrerat i de nya kostråden och finns med i det material som är framtaget för vårdpersonalen i syfte att användas i samtal om bra matvanor. Under 2015 utgjorde Nyckelhålmärkta produkter i Sverige 14 procent av det totala antalet sålda livsmedelsprodukter.

Livsmedelsverket har ett uppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten och en handlingsplan för 2015–2018 har tagits fram. Under 2015 har bl.a. ett pilotprojekt genomförts inför den stora matvaneundersökningen Riksmaten ungdom, som ska genomföras under 2016 och 2017. Resultaten från undersökningen

kommer att analyseras för att studera skillnaden i matvanor mellan flickor och pojkar.

Matsvinn

I september 2015 antogs FN:s globala mål för hållbar utveckling (Agenda 2030) varav ett delmål handlar om att till 2030 halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet och att minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd. Sverige har i och med detta ett nationellt mål för minskning av matsvinn.

EU-kommissionen presenterade sin handlingsplan för cirkulär ekonomi i december 2015. För att stödja det globala matsvinnsmålet avser kommissionen att genomföra en rad åtgärder som t.ex. utveckla en gemensam EU-metod för att mäta avfall, skapa en plattform för utbyte av goda exempel och förtydliga lagstiftningen om avfall, livsmedel och foder, underlätta matdonation och användning av livsmedel och biprodukter i foderproduktion.

Livsmedelsverket har haft i uppdrag att tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket genomföra insatser under 2013–2015 för minskat matsvinn. Det finns en samsyn mellan branschaktörer, organisationer och myndigheter att regeringsuppdraget har inneburit en bra start för ett långsiktigt nationellt matsvinnsarbete. Slutrapporten från uppdraget överlämnades till regeringen i slutet av mars 2016.

Offentliga måltider

Livsmedelsverkets kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg har i uppdrag att stödja och stimulera kommuner och landsting i deras arbete med att utveckla de offentliga måltiderna. Verksamheten är till stor del utåtriktad med en nära kontakt med kommunernas kost- och måltidsansvariga och andra aktörer i branschen. Enligt Livsmedelsverket kommunkartläggning kring skolmåltiderna 2016 hade 74 procent av landets kommuner fattat ett politiskt beslut om riktlinjer för måltidsverksamheten i grundskolan (t.ex. ett kostpolitiskt program eller liknande). År 2015 var denna andel 70 procent. I en motsvarande kartläggning 2011 var andelen 45 procent.

Vad gäller offentlig upphandling, som också är betydelsefull för utvecklingen av offentliga måltider, lämnar den nyinrättade Upphandlingsmyndigheten stöd till både upphandlade myndigheter och leverantörer.

Analys och slutsatser

Den offentliga livsmedelskontrollen i Sverige utvecklas i en positiv riktning och insatser för en ökad effektivisering och tydligare styrning pågår. Effekter av insatta åtgärder bör kunna förväntas på några års sikt, liksom effekter av den ännu ej avslutade förhandlingen om den nya kontrollförfordningen.

Sverige har kommit långt i kampen mot antibiotikaresistens på djursidan men det är viktigt med ett globalt helhetsperspektiv för att bromsa utvecklingen. Sverige har därför fortsatt att sprida sitt synsätt om vikten av hygien och djurvälstånd för att minska behovet av antibiotika inom djurhållningen i relevanta fora, såväl inom EU som internationellt. Sveriges ses som en trovärdig aktör i kampen mot antibiotikaresistens och svensk expertis är ofta anlitad.

Livsmedel på den svenska marknaden är med dagens kunskap generellt sett säkra. Sverige har en stark konkurrensfördel när det gäller säkra livsmedel. Det är till exempel mycket ovanligt att smittas av salmonella från svenska livsmedel. Eventuella problem med olika smittor hanteras tidigt i livsmedelskedjan, ofta redan hos djurbesättningar medan andra länder arbetar mer med att förhindra smittspridning i senare led.

Samverkan mellan olika aktörer på området bra matvanor är viktig för att nå en bättre hälsa i Sverige. Det gäller satsningar riktade både mot särskilda yrkeskategorier, som inom vården, och mot målgrupperna med sämst matvanor. Informationsinsatser kring bra matvanor är därför fortsatt angelägna, t.ex. genom märkningen Nyckelhålet. Arbetet med att utveckla måltiderna inom offentlig sektor, skola, vård och omsorg, är också en mycket betydelsefull del i arbetet för bättre matvanor och matglädje. Den offentliga upphandlingen av livsmedel är av stor vikt för kvaliteten på måltiderna inom offentlig sektor. De upphandlande myndigheterna har ett fortsatt behov av stöd, information och vägledning för att kunna genomföra upphandlingar av livsmedel av önskvärd kvalitet.

2.5.9 Resultat friska djur och sunda växter

Djurskydd

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur arbetet för ett gott djurskydd bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Antalet djurskyddskontroller som länsstyrelserna har genomfört och hur stor andel av dessa som var genomförda utifrån riskvärdering.

Resultat

Antalet kontroller är något färre än tidigare år. Under året genomförde länsstyrelserna knappt 12 000 kontroller och hanterade en ungefär lika stor mängd inkomna anmälningssärenden. Av de utförda kontrollerna var 39 procent riskbaserade, vilket också är en något lägre andel än föregående år. Antalet beslut och ärenden som hanterats, t.ex. förelägganden, djurförbud och åtalsanmälningar har dock ökat något. Den genomsnittliga tiden som länsstyrelserna som kollektivt lägger på olika typer av djurskyddskontroller och beslut har minskat, vilket tyder på en ökad effektivitet i länsstyrelsernas arbete. Jordbruksverket bedömer vidare att antalet brister i djurhållningen av lantbrukets djur generellt minskat under 2015, jämfört med tidigare år (Statens jordbruksverks rapport om Djurskyddskontrollen 2015, dnr N2016/03210/DL).

Inom det av regeringen beslutade Rådet för djurskyddskontroll har myndigheterna – Jordbruksverket och länsstyrelserna – fortsatt att på ett konstruktivt och framåtblickande sätt gemensamt arbeta för att utveckla djurskyddskontrollen. Regeringen bedömer att arbetet bidrar positivt till att nå en ökad samsyn, samverkan, likformighet och effektivitet i kontrollen. Rådet arbetar kontinuerligt med att finna nya strategier för att utveckla kontrollen och den inom rådet gemensamt framtagna, beslutade och årligen reviderade målbilden för kontrollen fungerar numera som ett viktigt verktyg för att planera, styra, följa upp och utvärdera kontrollarbetet.

Under 2015 har Rådet för djurskyddskontroll bl.a. reviderat de tidigare identifierade områdena där det funnits ett behov av mer samsyn och samverkan. Områden som inte längre bedöms behöva ett sådant särskilt fokus är skapandet av ett forum eller former för samverkan och samordning, utformningen av kontrollrapporterna från inspektioner och ett system för revisioner av kontrollen i livsmedelskedjan. Ett forum för samverkan och samordning mellan länsstyrelserna och Jordbruksverket – det så kallade 28-nätverket – har tidigare bildats och fungerar väl. En utvecklad mall för tydligare och enklare kontrollrapporter har tagits fram och inom de områden där Jordbruksverket är behörig myndighet genomför verkets internrevisionsenhet revisioner. Generellt finns det dock enligt rådet ett fortsatt behov av att öka dialogen, samverkan och styrningen för öka likformigheten och samordningen i kontrollen. Rådet bedömer att det är fortsatt angeläget att underlätta och effektivisera hanteringen av anmälningsärenden, där vidtagna åtgärder för att underlätta och förenkla handläggningen inte fått den effekt som eftersträvats. Vidare avser myndigheterna att fortsätta det redan pågående arbetet med att utveckla kompetensen, bemötandet och kommunikationen i kontrollen och att göra rapporteringen kring djurskyddskontrollen så jämförbar och talande som möjligt.

De tidigare av Jordbruksverket och länsstyrelserna redovisade uppdragen om resursanvändningen inom djurskyddskontrollen (dnr N2015/01386/DL och dnr N2015/00696/DL) visade på att förutsättningarna och effektiviteten i djurskyddskontrollarbetet skiljer sig relativt kraftigt åt mellan olika län. Mot denna bakgrund har Rådet för djurskyddskontroll beslutat att ta upp skillnader i effektivitet som ett nytt fokusområde för rådets arbete. Fortsatta åtgärder för att mäta och analysera resursanvändningen och för att öka erfarenhetsutbytet mellan länen, i syfte att fånga upp och lära av varandras goda exempel, planeras till exempel genomföras.

I syfte att understödja myndigheternas arbete med att utveckla djurskyddskontrollen förstärktes myndigheternas resurser för detta ändamål med sammanlagt 30 miljoner kronor 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310).

Sverige har under 2015 tagit emot en inspektion av Kontoret för livsmedels- och veterinärfrågor (FVO – numera Enheten för

Hälsa och livsmedel: revision och analys) vid Europeiska kommissionen. Syftet med inspektionen var att undersöka och bedöma hur Sverige arrangerar utbildningar i djurskydd för personer som sköter grisar eller som jobbar på slakterier. FVO konstaterade i sin rapport att Sverige har ett väl fungerande system för att tillgodose dessa yrkesgruppers djurskyddskompetens. Glädjande är också att revisionen slutfördes utan några rekommendationer om behov av åtgärder från FVO:s sida.

Tabell 2.33 Djurskyddskontrollen 2012–2015

Antal	2012	2013	2014	2015
Genomförda kontroller	13 199	12 692	12 820	11 875
Andel riskbaserade (%)	43	43	41	39
Beslut om förelägganden	1 435	1 302	1 215	1 312
Beslut om omhändertaganden	1 185	1 057	1 085	941
Beslut om djurförbud	223	207	210	279

Källa: Statens jordbruksverk.

Sättet att beräkna antalet kontroller har justerats år 2014 i jämförelse med tidigare år. För att kunna göra en jämförelse mellan åren har samma beräkningssätt tillämpats även för åren 2012–2013. Tidigare inkluderade uppgifterna om genomförda kontroller även sådana kontroller som skett i samband med ansökningar om tillstånd enligt 16 § djurskyddslagen och vid ansökningar om tillstånd för offentlig förevisning. Dessa kontroller är inte inkluderade i årets redovisning.

Jordbruksverket redovisade i december 2015 ett uppdrag om att inleda inrättandet av ett kompetenscentrum för 3R-frågor dvs. arbete med att ersätta, begränsa och förfina djurförsök (Rapport 2015:26). I rapporten redogör Jordbruksverket för 3R-centrets uppgift att främja och samordna arbetet med alternativa metoder till djurförsök.

I regleringsbrev för Jordbruksverket för 2016 ges verket i uppdrag att redovisa det arbete som under året bedrivits inom verkets kompetenscentrum för 3R-frågor. I redovisningen ska t.ex. ingå en redogörelse för det samarbete som bedrivits med övriga berörda aktörer vid universitet och högskolor, forskningsbeviljande myndigheter och organ, övriga myndigheter, näringslivet och berörda organisationer. Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket, Läkemedelsverket, Naturvårdsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt är på olika sätt berörda av försöksdjursverksamhet och har i sina regleringsbrev för

2016 ett uppdrag att i samråd med Jordbruksverkets 3R-center upprätta en strategi för myndighetens arbete med 3R-frågor.

Den 1 januari 2016 trädde ett krav på bedövning i samband med kastrering av smågrisar i kraft. För att underlätta omställningen har det sedan 2012 funnits möjlighet för grisproducenter att få ersättning för kostnader kopplade till bedövning och smärtlindring vid kastrering av grisar eller för vaccinering mot galtlukt.

Nationellt centrum för djurvälstånd (SCAW) har under 2015 medverkat till bildandet av ett nordiskt nätverk för kommunikation om djurskydd (NordCAW) och varit värd för den första NordCAW-konferensen. SCAW har, i sin roll som kontaktpunkt i enlighet med förordningen om skydd av djur vid avlivning anordnat en konferens för övriga nationella kontaktpunkter inom EU.

Sverige ingår sedan 2015 i ett samarbete på djurskyddsområdet inom EU tillsammans med Danmark, Nederländerna och Tyskland. En deklaration om djurvälstånd för gris har tagits fram liksom ett förslag om inrättande av en EU-plattform för djurskydd.

Skydd mot djursmittor

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur arbetet för en god djurhälsa bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Andelen kycklingar med campylobakter.
- Antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar.
- Antal utbrott av salmonella.

Resultat

Under 2015 har djurhälsoläget i landet varit gott, med få utbrott av allvarliga smittsamma sjukdomar. Sverige använder minst antibiotika till djur i hela EU.

Även resistensläget är fortsatt fördelaktigt bland djur i Sverige. Under 2015 har visserligen ytterligare fynd av anmälningspliktig resistens hos stafylokokker (MRSA och MRSP) gjorts,

men det finns inga tecken på en ökande trend. MRSA finns på många grisgårdar inom EU. Denna resistenta bakterie har dock inte fått fäste i svenska grisbesättningar. Tarmbakterier med Extended Spectrum Beta-Lactamase (ESBL) har påvisats hos flera djurslag men utan tecken på att bli vanligare. Förekomsten av ESBL-bakterier hos slaktkyckling har gått ner under 2015. Antibiotikaresistens behandlas även inom ramen för folkhälsopolitiken (utg.omr. 9 avsnitt 5).

Sedan hösten 2014 förhandlas kommissionens förslag till ny förordning om veterinärmedicinska läkemedel i rådet. Förslaget innebär omfattande förändringar på flera områden. En viktig nyhet är att kommissionen föreslår åtgärder för att begränsa spridningen av antibiotikaresistens.

Under 2015 slutfördes förhandlingarna om förslag till ny EU-förordning om djurhälsa. Förslaget är en del av ett större lagstiftningspaket, det s.k. Santé-paketet. Paketet omfattar också förslag till nya förordningar om skydd mot växtskadegörare och den offentliga kontrollen inom livsmedelskedjan.

Under 2015 har 3 759 flockar av slaktkyckling provtagits vid slakt inom ramen för Campylobacterprogrammet. Campylobacter påvisades i 11,6 procent av dessa vilket är ungefär detsamma som 2014 men något högre än 2012 och 2013.

Tabell 2.34 Slaktkycklingsflockar med campylobacter 2014–2015

	Procent	
	2014	2015
Andel slaktkycklingsflockar med campylobacter	11,5	11,6

Källa: Statens veterinärmedicinska anstalt.

Jordbruksverkets mål är att Sverige ska hållas fritt från epizootiska sjukdomar, dvs. sådana allmänfarliga djursjukdomar som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa. Om en sådan sjukdom upptäcks genom rutinmässig övervakning eller genom att djur visar symtom vidtas åtgärder för att utrota smittämnet så fort som möjligt. Detta sker i många fall genom att samtliga djur i den drabbade besättningen avlivs och smittrening sker innan nya djur får sättas in. Ett stort antal misstankar utreds varje år, men i de flesta fall avskrivs misstanken efter utredning. Under 2015 utreddes 74 misstankar om epizootiska sjukdomar, men endast fyra fall bekräftades, tre

utbrott av fårsjukdomen atypisk scrapie och ett utbrott av fisksjukdomen VHS.

Tabell 2.35 Antalet fall/besättningar med epizootisk sjukdom 2011–2015

Sjukdom	2011	2012	2013	2014	2015
Newcastlesjuka, fjäderfä	3	0	0	3	0
Atypisk scrapie (NOR)	3	3	3	6	3
Viral hemorragisk septikemi (VHS) hos fisk	0	0	0	0	1
Mjältbrand	2	0	1	0	0
Totalt	8	3	4	9	4

Källa: Statens veterinärmedicinska anstalt, årsredovisning 2015.

Hälsoläget hos svenska produktionsdjur är generellt sett mycket gott, men salmonella-situationen har varit mindre gynnsam under 2015. Olika varianter av salmonella har påvisats i sammanlagt 17 fjäderfäfloccar under året. Utredning visade att smittan kommit in i besättningarna med dagsgamla kycklingar som levererats från samma flock med föräldradjur.

Flera fall av salmonella har även drabbat nötkreatur. I Skåne har Salmonella Dublin spridits under flera års tid. Ett omfattande smittspårningsarbete har nu avslutats. I slutet av 2015 var åtta besättningar fortfarande belagda med restriktioner.

Tabell 2.36 Nyinfektion av salmonella i djurbesättningar och anläggningar 2010–2015

Salmonella påvisad i besättning	2011	2012	2013	2014	2015
Nötkreatur	6	5	15	9	6
Svin	4	2	0	0	1
Häst	5	0	0	0	2
Broiler	4	1	1	3	14
Värphöns	0	2	7	2	2
Kalkon	0	0	0	0	0
Gäss, ankor, struts	2	3	0	2	1
Totalt	21	13	23	16	26

Källa: Statens veterinärmedicinska anstalt, årsredovisning 2015.

Skyddsåtgärder mot växtskadegörare

Resultatindikatorer

För att redovisa resultat och bedöma hur arbetet med skyddsåtgärder mot växtskadegörare bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att

de gröna näringarna ska vara livskraftiga, används följande indikatorer:

- Antalet påträffade fall av allvarliga växtskadegörare.

Resultat

Vissa allvarliga växtskadegörare omfattas enligt växtskyddslagen (1972:318) av krav på kontroller och bekämpning med målsättning att skadegörare som påträffas ska utrotas. Anledningen är att en etablering av dessa skadegörare kan medföra omfattande konsekvenser.

Under 2015 har Jordbruksverket hittat fler allvarliga växtskadegörare, s.k. karantänsskadegörare, än tidigare år, se tabell 2.37.

Tabell 2.37 Antalet påträffade fall av allvarliga växtskadegörare 2013–2015

Antalet påträffade fall av allvarliga växtskadegörare	2013	2014	2015
I svensk växtproduktion	19	21	30
I sändningar av växter och växtprodukter från andra länder	66	107 ¹	105

¹ I förra årets budgetproposition angavs antalet fall år 2014 vara 95. Siffran har uppdaterats av Statens jordbruksverk.

Jordbruksverket har under 2015 konstaterat bomullsmjöllusen *Bemisia tabaci* och Impatiens Necrotic Spot Virus i växthusföretag. Antalet fall av båda dessa växtskadegörare är fler än tidigare år. Bomullsmjöllusen är vektor för ett stort antal virussjukdomar på tomater och Sverige är skyddad zon för denna skadegörare. Svampsjukdomen *Phytophthora ramorum* har konstaterats hos bl.a. ett antal plantskolor. Bakteriesjukdomen päronpest, *Erwinia amylovora*, har hittats vid ett tillfälle. Potatiscystnematoder har konstaterats i två fält och koloradoskalbaggar har hittats i ett parti utsäde. Utöver dessa fall i Sverige har Jordbruksverket hittat skadegörare som inte får förekomma vid importkontroller av växter och växtprodukter. Antalet påvisade fall i importsändningar ligger på samma nivå som 2014, men under 2014 var antalet fall högre än tidigare år.

På grund av den ökade risk som klimatförändring i kombination med ökad global handel innebär för att nya allvarliga växtskadegörare etablerar sig i Sverige har Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) erhållit 3 miljoner kronor 2016–2019 för riskvärdering av växtskadegörare, en ny uppgift för SLU. Detta för

att kunna ge Jordbruksverket stöd i arbetet med att hantera förebyggande- och bekämpnings-åtgärder. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) fick under 2015 ett regeringsuppdrag att identifiera forsknings- och utvecklingsbehov inom växtskyddsområdet för ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk och skogsbruk samt en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig trädgårdsnäring där biologisk mångfald kan bevaras samt negativa effekter på människors hälsa och miljö undvikas.

Sverige har deltagit aktivt i EU-samarbetet inom området. Bland annat kom Europaparlamentet och EU:s ministerråd överens om ny lagstiftning om skyddsåtgärder mot växtskadegörare, en förordning som innebär ytterligare krav på riskbaserade åtgärder, mer fokus på förebyggande arbete och krav på kraftfullare åtgärder vid angrepp av skadegörare. Överenskommelsen innebär att förordningen troligen antas under hösten 2016.

Av kommissionens beslut kan nämnas nödatgärdsbeslutet om den asiatiska långhorningen *Anoplophora glabripennis*. Beslutet innehåller bl.a. krav på inventering och beredningsplaner i samtliga medlemsstater. Långhorningen har ännu inte hittats i Sverige men i andra EU-länder. Insekten skulle kunna etablera sig i södra Sverige och där hota olika arter av lövträd. Förebyggande åtgärder är därför av vikt.

Analys och slutsatser

Djurskyddsläget i Sverige är fortsatt gott. Regeringen arbetar aktivt med att förbättra skyddet för djuren, inom och utanför Sveriges gränser.

Beredningen av betänkandet Ny djurskyddslag (SOU 2011:75) fortsätter. Det nyligen inrättade 3R-centret kommer förstärka skyddet för försöksdjur. Myndigheternas arbete för att utveckla djurskyddskontrollen bidrar till att nå en ökad samsyn, samverkan, likformighet och effektivitet i kontrollen. Regeringen anser att det är fortsatt angeläget att hanteringen av anmälningsärenden blir effektivare. Dessa ärenden tar mycket resurser i anspråk och påverkar hur många i förväg planerade, riskbaserade kontroller länsstyrelserna hinner genomföra. Regeringen anser vidare att det är angeläget och värdefullt att myndigheterna arbetar aktivt med

skillnaderna i effektivitet mellan länen. Regeringen avser att fortsätta att nära följa myndigheternas utvecklingsarbete och djurskyddskontrollens utveckling.

Inom EU har Sverige tillsammans med Danmark, Nederländerna och Tyskland vidtagit viktiga initiativ i syfte att stärka djurskyddet i EU. Länderna har t.ex. föreslagit att en EU-plattform för djurskydd inrättas.

Djurhälsoläget i Sverige är gott, med få utbrott av allvarliga smittsamma sjukdomar. Sverige använder minst antibiotika till djur i hela EU vilket förklaras av ett gott samarbete mellan beslutsfattare och lantbruksnäring och att vi sedan länge har arbetat med att förebygga sjukdomar hos djuren. Friska djur behöver inte antibiotika. Även resistensläget bland svenska djur är fortsatt gynnsamt.

Även om fler reglerade växtskadegörare har påträffats under 2015 än tidigare år, är det totala antalet få och bedömningen är därför att sundhetsläget för växter i landet i huvudsak är gott. Det finns dock svårigheter i att utföra systematiska kartläggningar, vilket innebär en risk för att allvarliga växtskadegörare sprids i landet utan att de upptäcks.

Viktiga steg för att förbättra möjligheterna att skydda Sverige mot spridning av nya och allvarliga växtskadegörare är att SLU har fått resurser för att utföra riskvärdering av växtskadegörare och att en uppgörelse har nåtts mellan EU-institutionerna om en ny mer kraftfull lagstiftning om skyddsåtgärder mot växtskadegörare.

2.5.10 Resultat samiska näringar

Resultatindikatorer

Att redovisa resultat och bedöma hur arbetet med de samiska näringarna bidrar till målet för utgiftsområdet ställer krav på indikatorer, men i dagsläget saknas tillförlitlig statistik för att ta fram relevanta sådana.

Resultat

Samiska näringar

Renskötsel tillsammans med samisk besöksnäring, samiskt mathantverk, duodji (samisk slöjd och konsthantverk) och småskalig slakteri- och förädlingsverksamhet utgör viktiga samiska

närings. Förutom det sedan tidigare antagna näringspolitiska programmet har Sametinget i oktober 2015 antagit ett rennäringspolitiskt program.

Under 2014/15 var vinterrenhjordens storlek 247 000 renar. Svängningar i renhjordens storlek beror till största delen på variationer i naturbetet och förändringar i rovdjursförekomst. År 2015 fanns det 4 657 renägare. Av dessa var 39 procent kvinnor vilka äger ca 21 procent av alla renar (52 000 renar). Det finns 1 025 gruppansvariga (renskötsel företag) med i genomsnitt 241 renar per grupp. Det är dock stora skillnader mellan länen. I Norrbottens län finns de flesta renägarna och de flesta renskötarna, men antalet renar per gruppansvarig renskötare är färre, 180 renar. Högst antal renar per grupp finns i Västerbotten, 476 renar.

Slakten av ren har ökat något sedan säsongen 2013/14 medan medelpriset per kilo ökat med 8,1 procent till 57 kr/kg. Slakten varierar över åren men har en nedåtgående trend sedan 2006/07. Minskningen förklaras bl.a. med ökad förekomst av rovdjur.

Tabell 2.38 Antal renar, slaktuttag och genomsnittlig slaktprisutveckling per kilo

År	Renar (vinterhjord)	Slaktuttag (kontrollslakt)	Genomsnittlig slaktprisutveckling i kronor per kilo
2014/15	247 000	56 333	57,11
2013/14	256 000	54 400	52,80
2012/13	248 000	44 000	49,80
2011/12	255 000	57 600	51,66

Källa: Sametinget.

Samebyar kan ansöka om bidrag till kostnader för utfodring som uppstått på grund av synnerligen svåra betesförhållanden. Milda höstar i kombination med omväxlande regn och snö skapar isbildning som hindrar renen att komma åt laven. Kostnaderna för utfodring har ökat under de senaste åren och uppgick 2015 till ca 9 miljoner kronor.

Bristen på tillförlitlig statistik för samiskt näringsliv gör det svårt att analysera utvecklingen.

För att komma vidare med vissa utestående frågor kring renskötselkonventionen mellan Sverige och Norge har dels regeringen tillsatt ett särskilt uppdrag, dels har lokala samråd hållits med berörda intressenter, inklusive företrädare för markägare och samebyar.

Sambällsplanering

Arbetet med att utveckla markanvändningsdatabaser, Sametingets iRenmark och samebyarnas Renbruksplaner (RBP), har fortsatt. Verktygen används ofta tillsammans i redovisningssammanhang då de visar olika aspekter av renskötseln. RBP visar hur viktig marken är, medan iRenmark översiktligt visar vad marken används till. Syftet är förenkling av samråd och därmed möjliggöra ökat inflytande och delaktighet i samhällsplanering, vilket bl.a. kan främja förbättrad affärsutveckling inom renskötseln och ökad kunskap hos samhällsplaneringsaktörer. Arbetet med remisser och andra samråd ökar för såväl Sametinget som samebyarna. Huvudsakligen handlar det om undersökningstillstånd, vägar, vindkraftverk och kommuners planarbete.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att livskraftiga samiska näringar är en grundförutsättning för en levande samisk kultur. Bristen på tillförlitlig statistik skapar dock svårigheter för uppföljningen av samiska näringars långsiktiga utveckling. Erfarenheter visar att samiska näringar och framför allt rennäringen har särskild betydelse för att bevara, utöva och utveckla samisk kultur, språk och samhällsliv. Förutom näringarnas starka koppling till den samiska kulturen är renskötseln en förutsättning för ett bibehållet betespräglat landskap och renens bete och tramp är en förutsättning för skogens och fjällens biologiska mångfald.

Därmed är en livskraftig rennäring också en förutsättning för att miljö kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö ska kunna nås. Renskötseln bidrar med ett efterfrågat livsmedel men även i hög grad med andra ekosystemtjänster som bevarande av natur- och kulturarv, samt rekreation. Dessa värden har i sin tur betydelse för bl.a. besöksnäringen i berörda regioner. Samers tillgång till land och vatten är en förutsättning för dessa värden. En förutsättning för renskötseln är sammanhängande betesmarker genom fysiska samband mellan olika betesområden.

Regeringen bedömer att utmaningen för renskötselns framtid främst består av att hantera de kumulativa effekterna av pågående och framtida verksamheter samt den påverkan som är av

avgörande betydelse. Det gäller bl.a. skogsbruket, utbyggnad av vindkraft och gruvnäring, turism och infrastruktur. Även de pågående klimatförändringarna samt förekomsten av rovdjur i renskötselområdet har effekt på rennäringens framtid. En fungerande dialog mellan olika intressen för att ge förutsättningar för en fortsatt rennäring, och därtill knutna näringar, är också av betydelse.

2.5.11 Resultat utbildning och forskning

Resultatindikatorer

Sveriges lantbruksuniversitets (SLU) verksamhet regleras av högskolelagen (1992:1434). Där anges bl.a. att högskolorna i sin verksamhet ska främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

För att redovisa resultat och bedöma hur satsningarna på utbildning, forskning och innovationer bidrar till målet för utgiftsområdet, med avseende på att insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet, att de gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen samt att naturresurserna ska användas hållbart, används följande indikatorer:

- Antal helårsstudenter.
- Antal sökande och antagna.
- Examinationsfrekvens.
- Andel disputerade lärare.
- Vetenskaplig publicering.
- Externa medel.
- Genomströmning.

Andra bedömningsgrunder

Utvärdering av vissa examina av Universitetskanslersämbetet.

Resultat

SLU utbildar, forskar och bedriver miljöanalys om människans förvaltning och hållbara nyttjande av de biologiska naturresurserna. Ett övergripande mål är att utbildning och forskning ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt.

SLU står sig väl i jämförelse med andra universitet och rankas som 9:a bland världens lantbruksuniversitet enligt National Taiwan University Ranking och som 6:a bland världens alla mindre universitet enligt Times Higher Education World University Rankings.

För att universitetet ska stå bättre rustat inför framtiden har SLU satsat på förnyelse av campusmiljöerna. Utvecklingen och förtätningen av campus Ultuna är i det närmaste slutförd. Flera av de äldre byggnaderna, varav vissa arbetsmiljömässigt undermåliga, har kunnat lämnas. Som en följd av satsningen på campusmiljöer har universitetets lokalkostnader ökat och utgör tolv procent av SLU:s driftskostnader.

Det totala antalet helårsstudenter för perioden 2013–2015 uppgick till 11 529, vilket innebär att regeringens mål om 11 400 helårsstudenter har uppnåtts. Antal helårsstudenter för 2015 uppgick till 3 812 (69 procent kvinnor och 31 procent män) vilket är en marginell minskning jämfört med 2014.

Tabell 2.39 Helårsstudenter

År	Kvinnor	Män
2013	2 605	1 274
2014	2 613	1 225
2015	2 630	1 182

Källa: Sveriges lantbruksuniversitets årsredovisning.

Liksom tidigare år har program med djurinriktning flest sökande. De flesta av SLU:s utbildningar på grundnivå och avancerad nivå har en ojämn könsfördelning. Studenternas utbildningsval vid SLU följer traditionella könsmönster, med övervägande män vid skogliga utbildningar medan kvinnor är i majoritet på djurrelaterade utbildningar.

Tabell 2.40 Antalet sökande och antalet antagna till program som börjar på grundnivå

År	Totalt antal	Kvinnor	Män
2013 behöriga sökande	6 185	75 %	25 %
– varav antagna	1 028	68 %	32 %
2014 behöriga sökande	6 356	75 %	25 %
– varav antagna	978	68 %	32 %
2015 behöriga sökande	5 895	78 %	22 %
– varav antagna	1 050	68 %	32 %

Källa: Sveriges lantbruksuniversitets årsredovisning.

På grundnivå och avancerad nivå har SLU en låg andel studenter med utländsk bakgrund, dvs. studenter som tillhör den svenska befolk-

ningen men som är födda i ett annat land eller har två föräldrar födda i ett annat land. För att bl.a. öka mångfalden och jämställdheten inom skogsbrukssektorn bedriver SLU integrationsprojektet ”Skogen som integrationsarena” i samarbete med Länsstyrelsen i Västerbottens län, Dorotea kommun, naturbruksgymnasiet i Burträsk, Svenska jägareförbundet och Umeå universitet. Under 2015 fick SLU dessutom i uppdrag från regeringen att tillsammans med Skogsstyrelsen och Arbetsförmedlingen främja anställning för nyanlända inom skogsbruket.

SLU har under 2015 fått extra anslag som till största delen har använts för att öka antalet som studerar till djursjukskötare. Anslagsförstärkningen har även använts för basårutbildning med platsgaranti på jägmästarprogrammet, där arbetsmarknadens behov är stort med sjunkande sökandetal till utbildningen. SLU har också fått ett särskilt uppdrag att ordna orienterande introduktionsutbildningar för nyanlända.

I jämförelse med riket har SLU en hög examinationsfrekvens. SLU har också många avlagda yrkesexamina, vilka brukar ha högre examinationsfrekvens än generella examina. Av de examina som utfärdades läsåret 2014/15 stod kvinnorna för 70 procent och männen för 30 procent.

Tabell 2.41 Examensfrekvens på grund och avancerad nivå

	År	SLU	Riket
Examinerade/120 hp inom 7 år	2015	73 %	59 %
Examinerade/120 hp inom 7 år	2014	70 %	60 %
Examinerade/120 hp inom 7 år	2013	75 %	60 %

Källa: Universitetskanslersämbetet.

SLU:s studenter är eftertraktade och cirka 80 procent är etablerade på arbetsmarknaden 0,5–1,5 år efter examen. Ett problem är att studenternas efterfrågan på utbildning och arbetsmarknadens behov inte överensstämmer helt med varandra. Detta leder till att vissa utbildningsprogram som efterfrågas av arbetsmarknaden inte fyller platserna (t.ex. jägmästarprogrammet). SLU har under året gjort särskilda satsningar för att stödja såväl kvalitet som rekrytering till dessa utbildningar. SLU samverkar också med företrädare för näringarna och med gymnasieskolor för att kommunicera kopplingen mellan gymnasium, högre utbildning och arbetsmarknaden.

Inom utbildning på forskarnivå avlades 121 examina där en licentiatexamen räknas som en

halv examen under 2015 (motsvarande antal 2014 var 112,5 examina). Drygt hälften av dem som tar examen på forskarnivå är kvinnor. Den genomsnittliga nettostudietiden för doktorsexamen var 8,4 terminer, vilket är något högre än de anvisade åtta terminerna. Av antalet aktiva forskarstudenter är 59 procent kvinnor och 41 procent män, vilket är siffror som varit konstanta de senaste tre åren. Ungefär 70 procent av SLU:s forskarstudenter hade doktorandanställning under 2015.

Större delen av den forskning som bedrivs vid SLU har stor relevans för målsättningen om hållbar utveckling. SLU fortsätter att utveckla forskningen inom de prioriterade områdena biobaserad ekonomi och miljö, hälsa och välbefinnande. Av vetenskapliga publikationer 2015 står tio forskningsområden för hälften av alla publikationer vid SLU. Flest artiklar publiceras inom ekologi och miljövetenskap följt av växt- och skogsvetenskap och veterinärmedicin. År 2015 utgjorde extern finansiering 57 procent av den totala forskningsfinansieringen till SLU, vilket är något lägre än 2014 men kan jämföras med 54 procent 2011. Det finns ingen könsuppdelad statistik att tillgå avseende forskningsmedlens fördelning.

Tabell 2.42 Forskningsmedlens fördelning (tkr)

År	2013	2014	2015
Anslag	1 037	1 081	1 085
Bidrag	774	841	836
Avgifter	362	489	390

Källa: Sveriges lantbruksuniversitets årsredovisning.

Den vetenskapliga publiceringen har ökat kontinuerligt sedan mitten av 2005 fram till 2013, för att därefter minska. För 2015 uppskattas antal artiklar till 1 440. En förklaring till minskningen är att antalet professorer, lektorer, meriteringsanställda och doktorander har sjunkit under samma period.

Det totala antalet lärare vid SLU är 1 034 årsarbetskrafter (45 procent kvinnor, 55 procent män), varav 84 procent är disputerade (41 procent kvinnor, 59 procent män), vilket innebär en marginell ökning av antalet kvinnliga lärare jämfört med 2014.

SLU samverkar med flera hundra olika intressenter, såväl andra lärosäten och skolor som företag och organisationer i det civila samhället. Den geografiska spridningen gör att SLU finns på plats för att bidra med utveckling

av det gröna näringslivet över hela landet. SLU ämnar under kommande år satsa ytterligare på samverkanslektorer vilka har ett särskilt ansvar för att samverka med det omgivande samhället. Ytterligare exempel på samverkan är att SLU under 2015 har utvecklat ett science park-koncept, Green Innovation Park, med inriktning på samverkan mellan akademi, offentlig sektor och företag inom de gröna näringarna.

Ett av SLU:s verksamhetsområden är fortlöpande miljöanalys, som är organiserad i tio universitetsgemensamma program som relaterar till de nationella miljökvalitetsmålen. Utvärderingarna som inleddes 2013 ska ge information om behov av utveckling av programmen samt information för SLU:s strategiarbete. De externa utvärderarna framhåller växelverkan med forskningen inom området som en stor styrka liksom värdet av att SLU hanterar hela kedjan från datainsamling till analys och rapportering. Utvärderarna anser också att SLU behöver utveckla kopplingen till undervisning, tillgänglighet till data och samverkan mellan miljöanalysprogrammen.

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) är ett statligt forskningsråd med uppgift att stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Finansieringsansvaret för stöd till forskning delas mellan utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, sammanlagt drygt 1,2 miljarder kronor för 2015. Av utbetalda forskningsmedel under 2015 gick 34 procent till området areella näringar, djur och livsmedel. SLU är den i särklass största mottagaren av forskningsmedel från Formas och har erhållit drygt 268 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med ca 16 miljoner kronor jämfört med 2014.

Formas årliga öppna utlysning omfattar drygt hälften av Formas forskningsmedel. Utöver dessa har Formas haft ett antal riktade satsningar och beviljandegraden för dessa ansökningar var 26 procent under 2015, vilket är en högre beviljandegrad än i de årliga utlysningarna. Formas har bl.a. utlyst medel till forskning för skogsråvaror och biomassa. Målet med satsningen är att finna nya material och biobaserade produkter för att främja en ekonomi som till stor del baseras på råvaror för en resurseffektivare ekonomi grundad på förnybara råvaror.

Många av de riktade satsningarna genomförs tillsammans med andra finansiärer. Flera projekt inom utlysningen för skogsråvaror och biomassa har medfinansiering av näringslivet. I samarbete med bl.a. Verket för innovationssystem (Vinnova) är Formas sedan 2014 med och finansierar ett av de strategiska innovationsområden (SIO), nämligen BioInnovation som är ett strategiskt innovationsprogram om nya biobaserade material, produkter och tjänster.

Under 2015 har de riktade utlysningarna fokuserat på utlysningar inom EU-samarbeten där Formas deltar och utlysningar till följd av regeringsuppdrag. Under 2014 och 2015 har Formas arbetat med att ta fram underlag till regeringens kommande forskningspolitiska proposition. På grund av detta omfattande analysarbete samt att tillgängliga fria medel för nya utlysningar var begränsade i budgeten under 2015, har Formas inte haft några egeninitierade riktade utlysningar.

Formas samfinansierar även jordbruks- och miljöteknisk forskning vid Institutet för jordbruks- och miljöteknik AB (JTI) enligt avtal med Stiftelsen Institutet för jordbruks- och miljöteknik och skogsforskning genom avtal med Stiftelsen skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk).

För jordbrukets och trädgårdsbrukets kunskapsförsörjning finansierar Formas dessutom forskning av tillämpad karaktär genom Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) till vilken har avsatts 20 miljoner kronor från Formas anslag. Denna forskning samfinansieras med näringen och fördelas till fokusområdena energi och biomassa, företagande, livsmedel samt miljö och klimat. För forskning inom hästområdet har tre miljoner kronor avsatts till Stiftelsen hästforskning. Under 2015 har den årliga utlysningen utvecklats utifrån de förändringsförslag som lämnades av den oberoende granskning av den öppna utlysningen, som Formas lät göra 2014. I 2015 års öppna utlysning har bl.a. ett enstegsförfarande i beredningsprocessen införts. (se även utg.omr. 20 avsnitt 4).

Såväl Formas som SLU är engagerade i det ökande forskningssamarbetet inom EU och internationellt och arbetet med detta har fortsatt att utvecklas under 2015. Under 2015 har Formas betalat ut 76 miljoner kronor till svenska forskare som blivit beviljade medel inom EU:s partnerskapsprogram inom European Research Area (ERA-NET).

Analys och slutsatser

Utbildning och forskning inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel utgör, tillsammans med den fortlöpande miljöanalysen vid SLU, medel för ett hållbart nyttjande av naturresurserna där hög kompetens, nya forskningsrön och spridning av dessa är av största vikt.

Regeringen bedömer att målen för utbildning och forskning inom området är uppfyllda. Ansökningssiffror för SLU pekar på ett tämligen konstant intresse för utbildning inom de gröna näringarna. Några utbildningar, angelägna för den nationella kompetensförsörjningen, har dock fortfarande få sökande. En stor del av den forskning som bedrivs vid SLU har stor relevans för målsättningen om hållbar utveckling och SLU:s geografiska spridning gör att SLU bidrar med utveckling av det gröna näringslivet i hela landet.

Mot bakgrund av de nationella miljömålen och de ökande kraven som ställs från EU och genom andra internationella konventioner avseende miljötillståndet i landet spelar miljöövervakning en allt större roll (se vidare utg.omr. 20 avsnitt 3). SLU spelar här en viktig roll för leverans av det miljödata som ansvariga myndigheter behöver för sin redovisning enligt krav i EU-direktiv och internationella konventioner. Regeringen ser positivt på SLU:s engagemang i det internationella samarbetet inom området och på SLU:s strävan efter en större integration av fortlöpande miljöanalys i både utbildning och forskning i syfte att bibehålla och förnya kompetensen inom området.

Det internationella samarbetet inom utbildning och forskning är, enligt regeringens mening, viktigt. Både SLU och Formas visar på ett starkt engagemang och deltar i samarbetet på olika sätt både inom och utanför Europa.

2.5.12 Resultat internationellt arbete

Tryggad livsmedelförsörjning

Resultat

Regeringen har under 2016 i linje med Sveriges politik för global utveckling fortsatt att arbeta bl.a. för att lyfta fram vikten av tryggad global livsmedelförsörjning, inklusive tillgången till näringsriktig mat, och att satsningar på hållbart jord- och skogsbruk samt fiske är centrala i det arbetet.

Vid mötet med Kommittén för globalt tryggad livsmedelförsörjning (CFS) 2015 antogs rekommendationer om fortsatta åtgärder när det gäller vattnets roll för att trygga livsmedelförsörjningen. Kommittén beslutade vidare om ett ramverk för åtgärder för länder i utdragna kriser, där en av de allvarligaste konsekvenserna är undernäring. Sverige verkade för att ramverket skulle kunna antas och bedömer att det kommer att vara ett viktigt verktyg för att trygga livsmedelförsörjningen.

Generaldirektören för FN:s livsmedels- och jordbruksorgan, FAO, besökte Sverige 2015 på inbjudan av landsbygdsministern. Under besöket lyfte Sverige fram bl.a. svenska erfarenheter av hållbar djurhållning och vikten av FAO:s arbete med bekämpning av den ökande antibiotikaresistensen globalt, tillsammans med Världshälsoorganisationen (WHO) och Organisationen för djurhälsa (OIE). I besöket ingick också möten med internationellt verksamma svenska företag inom FAO:s mandat där man diskuterade hur företagen i samarbete med FAO kan bidra en hållbar global utveckling. Ett resultat av besöket var också att ett samarbetsavtal mellan FAO och den svenska biståndsorganisationen WeEffect kunde undertecknas.

Den ökande antibiotikaanvändningen inom djursektorn utgör ett allvarligt hot mot den globala hälsan. Sverige har därför varit drivande bakom att FAO:s konferens 2015, organisationens högsta beslutande organ, fattade beslut om en resolution om antibiotikaresistens i djursektorn. Antibiotikaresistens behandlas även inom ramen för folkhälsopolitiken (utg.omr. 9 avsnitt 5).

Svenska FAO-kommittén tog 2015 fram en debattskrift på temat Vatten, tryggad livsmedels-

försörjning och mänsklig värdighet. Syftet var att i enlighet med kommitténs uppdrag ge regeringen råd inför förhandlingarna vid CFS, som 2015 diskuterade vattnets nyckelroll för den framtida livsmedelsförsörjningen globalt. Debattskriften presenterades vid Världsvattenveckan, vilket innebar att den kunde spridas till ett stort antal deltagande företrädare för internationella organisationer. Vidare anordnade FAO-kommittén ett seminarium på Världshungerdagen om betydelsen av sociala skyddssystem för småskaliga jordbrukare, i utvecklingsländer. Vid seminariet uppmärksammades också den fortsatta vikt som FAO har för att möta de globala utmaningarna. Kommittén anordnade även ett seminarium om det Internationella jordåret 2015 för att uppmärksamma vikten av en hållbar förvaltning av jordar för att säkerställa livsmedelsförsörjningen och för att bekämpa den globala uppvärmningen.

Förhandlingarna om Agenda 2030 och de globala målen avslutades i september 2015 och 17 mål kunde godkännas. Regeringen har deltagit aktivt i arbetet med utvecklingsagendan (se vidare utg.omr. 7). Ett av målen i Agenda 2030 är att utrota hungern. FAO har en central roll i att övervaka och bistå medlemsländer att uppfylla detta mål. FAO berörs också av flera andra av de globala målen.

När det gäller mål 14, som handlar om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling, planerar Sverige att tillsammans med Fiji anordna en genomförandekonferens sommaren 2017. Regeringen har deltagit aktivt i förberedelserna inför mötet.

På råvaruområdet fortsätter arbetet att genom projekt inom de internationella råvaruorganisationerna, stödja utvecklingen, reducera fattigdom och minska konsekvenserna av klimatförändringar. Sverige deltog aktivt under 2015 och fortsätter 2016 i det Internationella Kakaorådet (ICCO) som ledamot i dess administrativa kommitté. EU har fortsatt förhandlingarna om medlemskap i den Internationella bomullsorganisationen (ICAC), vilket är en organisation med stor betydelse för fattigdomsbekämpning. Förhoppningen är att EU ska kunna bli medlem under 2016. Den internationella organisationen för tropiskt timmer (ITTO) har under 2015 drabbats av ekonomiska

problem förorsakade av felaktiga investeringar och saknar sedan ett par år en vald VD. Genomgripande ändringar av den Gemensamma Råvarufondens (CFC) grundläggande avtal, innebärande bl.a. att fonden bättre på ett mer effektivt sätt kan stödja utvecklingsprojekt på råvaruområdet, bl.a. genom samarbete med privata näringslivet, beräknas träda i kraft i januari 2017. Sverige utsågs i december 2015 till vice ordförande i fonden och mandatet som talesperson för OECD-länderna i organisationen förlängdes samtidigt.

Det globala miljö- och klimatarbetet

Resultat

Klimatfrågan är vår tids ödesfråga. Klimatet både påverkar och påverkas av jord- och skogbruk och annan markanvändning i Sverige och andra länder, inte minst i utvecklingsländer. Klimatarbetet pågår på olika nivåer. I december 2015 antogs det nya globala klimatavtalet i Paris vilket är en milstolpe i klimatarbetet. För första gången har världen ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden. I och med det nya globala klimatavtalet får skogen en tydlig roll.

I samband med klimattoppmötet i Paris valde Sverige att ställa sig bakom ett jordbruksinitiativ och en skogsdeklaration. Initiativet om jordbruk ”4 promille - mark för tryggad livsmedelsförsörjning och klimat” har som fokus att öka kolinlagringen i jordbruksmark, medan The New York Forest Declaration syftar till att kraftsamla för att minska den globala avskogningen, restaurera de skogar som har blivit utarmade och avskogade och verka för att hållbart bruka världens skogar.

En rad av FN:s globala mål för hållbar utveckling är direkt och indirekt kopplade till hållbart brukande av världens skogar. FN:s internationella skogsarrangemang med FN:s skogsforum och det så kallade partnerskapet för skog (Collaborative Partnership on Forests) fick ett förlängt mandat i maj 2015 och har sedan dess arbetat med att ta fram en strategisk plan för den globala uppföljningen av skogsrelaterade mål och delmål. Sverige har deltagit aktivt i detta arbete. I september 2015 ägde Världsskogs-kongressen rum i Durban. Sverige deltog med en stor delegation med representanter från olika

svenska skogliga intressenter. Vid kongressen presenterades FAO:s Global Forest Resources Assessment om tillståndet i världens skogar. Sverige värnar särskilt om jämställdhet i den globala skogspolicydialogen och gav stöd till Världsskogskongressen för finansiering av deltagande av kvinnliga skogsexperter från utvecklingsländer. En annan högt prioriterad fråga för Sverige är långsiktiga markrättigheter som en viktig grundläggande förutsättning för hållbart skogsbruk och för att minska global avskogning.

EU:s timmerförordning trädde i kraft 2013 och har som syfte att motverka olagliga avverkningar och handel med timmer och trävaror som är resultatet av olagliga avverkningar. Under 2015 och 2016 pågår en utvärdering av denna förordning parallellt med EU:s FLEGT-handlingsplan. Sverige har bistått med nationella erfarenheter till översynsarbetet.

Regeringen har deltagit aktivt i flera internationella möten som har genomförts inom ramen för FN-strukturen och OECD när det gäller hållbart fiskeri- och vattenbruk.

Högst på agendan för Ministerrådet för Fiske, vattenbruk, jordbruk, livsmedel och skogsbruk i Nordiska ministerrådet (MR-FJLS) är fortsatt frågan om ett biobaserat samhälle. Norden har unika förutsättningar bl.a. genom tillgången på skogsråvara som kan förädlas i större utsträckning. Det isländska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet hade som huvudsaklig prioritering satsat på ett stort projekt för att utveckla området bioekonomi i Norden, ”Nordbio”2014–2016. Blå bioekonomi utgör en av Finlands främsta prioriteringar för dess ordförandeskap 2016.

MR-FJLS-institutionen NordGen har efter ett lyckosamt arbete med kostnadseffektivisering nu en budget i balans. MR-FJLS har identifierat en klar nordisk nytta med att samarbeta kring växtförädling. Efter ett pilotprojekt för ett offentligt-privat partnerskap (PPP) för växtförädling har en fortsättning av projektet för ytterligare en avtalsperiod 2015–2017 inletts. Den offentliga finansieringen av partnerskapet sker genom avsättning av medel från de nationella budgetarna och driften är förlagd till Nordiskt genresurscenter (NordGen) i Alnarp.

MR-FJLS antog tillsammans med MR-S en gemensam nordisk deklARATION om antibiotikaresistens under hösten 2015 och i samband

med detta beslutades om tillsättandet av en särskild strategigrupp för nordiskt samarbete om antibiotikaresistens. Inom MR-FJLS fortsatte det treåriga nordiska projektet om matsvinn, med stor framgång. Projektet är fortsatt prioriterat för 2016.

Under senare delen av 2015 har mycket ändrats inom Östersjöstrategin dels till följd av den nya handlingsplanen med tydligare fokusområden och mål, dels genom att EU-medel genom den nya programperioden nu finns tillgängliga också för arbete inom strategin. Från juli 2016 är Sverige ordförande inom ramen för strategin och Sverige organiserar det årliga Strategiforumet i november 2016 i Stockholm i närvaro av bl.a. landsbygdsministern.

Internationell handel

Annan bedömningsgrund

Genom Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets arbete har ett trettiotal exportrelaterade ärenden lösts under 2015 vilket möjliggjort svensk export av framför allt animaliska produkter.

Resultat

Regeringen prioriterar alltså det multilaterala handelssystemet och pågående förhandlingar inom Världshandelsorganisationen (WTO). WTO:s handelsministrar beslutade bl.a. vid ministermötet i Nairobi i december 2015 att fasa ut exportbidrag och att begränsa handelsstörningar från export-finansieringsprogram, livsmedelsbistånd och exporterande stats-handelsföretag. I de fortsatta förhandlingarna inför nästa WTO-ministermöte som äger rum i december 2017, fokuseras bl.a. på minskningar av jordbruksstöd.

EU förhandlar flera bilaterala frihandelsavtal. Under 2015–2016 har förhandlingarna med USA intensifierats. Sverige har bl.a. drivit frågan om att EU och USA bör samarbeta om minskad användning av antibiotika i djurproduktionen i syfte att motverka antibiotikaresistens. Sverige har även varit pådrivande i de pågående förhandlingarna med Norge på jordbruksområdet. I övrigt pågår förhandlingar med bl.a. med Japan, Indien och Malaysia.

Landsbygdsministerns deltagande i OECD:s jordbruksministermöte i april 2016 och den

ministerdeklaration som togs fram var framgångsrikt för de frågor Sverige prioriterar. Både deklarationen och ordförandeskapets mötessammanfattning omfattar problematiseringen av den utbredda antibiotikaresistensen, framtidsutmaningarna med biobaserat samhälle, skogens roll, livsmedelssvinn samt integreringen av OECD-arbetet i Agenda 2030 samt klimatmålen i COP21.

Sverige har under året genom sitt deltagande i internationella förhandlingar fortsatt bidragit till arbetet inom de globala standardiseringsorganisationerna Internationella växtskyddskonventionen (IPPC), Världsorganisationen för djurhälsa (OIE) och Codex Alimentarius (livsmedel). Arbetet bidrar till en mer transparent och öppen världshandel, som är till gagn för såväl utvecklingsländers som vår egen export av livsmedel, djurprodukter, växter och växtprodukter samt innebär bättre skydd mot djurssjukdomar och växtskadegörare och säkrare livsmedel. Genom fungerande internationella regler får även svenska konsumenter tillgång till ett brett utbud produkter.

Som ett led i att bl.a. stödja arbetet med att öppna upp andra marknader för svensk export för såväl livsmedel som skogsprodukter finns sedan hösten 2015 ett lantbruksråd på ambassaden i Peking. Detta har resulterat i att ärenden för att öka marknadstillträdet för svenska livsmedel kunde drivas framåt och inneburit ökade möjligheter för export. Jordbruksverket och Livsmedelsverket har för 2016 erhållit 10 miljoner kronor för att hjälpa svenska företag som vill exportera genom att arbeta för exportgodkännanden och för att lösa exportrelaterade problem i tredjeland. Ett trettiotal ärenden har lösts under 2015 vilket möjliggjort svensk export av framför allt animaliska produkter.

Analys och slutsatser

Det internationella arbetet bidrar till att uppfylla regeringens målsättningar med arbetet, vilka bl.a. är en öppnare och mer marknadsanpassad handel samtidigt som möjligheten att upprätthålla och stärka skyddet för bl.a. miljön, människors och djurs hälsa samt ett hållbart växtskydd kvarstår. Klimathänsyn, utvecklingshänsyn, hållbar produktion i jordbruks-, fiske- och skogsnäringen, bevarandet av genetiska resurser på regional och global nivå, bevarande av biologisk mångfald och

ekosystemtjänster, säkra livsmedel samt åtgärder för att motverka det växande problemet med antibiotikaresistens är viktiga delar i regeringens målsättningar.

År 2016 trädde FN:s globala mål för hållbar utveckling i kraft och merparten av världens länder har ställt sig bakom det nya globala klimatavtalet, även kallat Parisavtalet. De globala målen för hållbar utveckling samt klimatavtalet är universella och ligger till grund för samtliga länder. Det är tydligt att dessa två processer allt mer genomsyrar det internationella arbetet, med ett ökat fokus på dess genomförande. De areella näringarna bidrar till många av dessa mål, såsom fattigdomsbekämpning, tryggad livsmedelsförsörjning, hållbar konsumtion och produktion, hållbart nyttjande av både havs- och landbaserade ekosystem samt klimatomställningen. Södra Asien och Afrika söder om Sahara är fortsatt de två regioner som haft sämst utveckling när det gäller mål två, att utrota hungern, dock har det skett en liten minskning av antalet hungrande i vissa länder i dessa regioner. Jämfört med basåren 1990–1992 är antalet hungrande 216 miljoner färre, trots en global befolkningstillväxt på 1,9 miljarder människor under perioden. Det beror främst på förändringar i befolkningstäta länder som Kina och Indien, som upplevde snabba framsteg under 1990-talet.

Sveriges aktiva roll inom EU och internationella processer har fortsatt fått genomslag inom t.ex. FAO och FN:s skogsforum för svenska prioriteringar som nyttjande- och brukanderättigheter till mark, särskilt kvinnors rättigheter.

Arbetet med att minska hindren för svensk export genom att verka för exportgodkännanden och lösa exportrelaterade problem i tredjeland, är centralt för att svenska företag ska kunna komma in med nya produkter på dessa marknader. Vikten av att tillvarata livsmedelsexportens potential bekräftas av att exporten årligen fortsätter att öka och uppgick 2015 till 74 miljarder kronor. Det är många faktorer som spelar in för att uppnå denna positiva trend, men bedömningen är att myndigheternas konkreta arbete med att hjälpa företag in på nya marknader i världen och en ökad svensk statlig närvaro i Kina, kombinerat med insatser inom ramen för Sverigefrämjandet, bidrar till utvecklingen. Skogsindustrin bidrog under 2015 med ett exportvärde på 127 miljarder kronor. Skogen

är fortsatt en viktig grund för det hållbara och biobaserade samhället. Biomassan är en förnybar resurs med en stor utvecklingspotential att göra klimatnytta genom att ersätta fossila råvaror. Biomassan kommer att spela en nyckelroll i att Sverige lever upp till och bidrar till att förverkliga långsiktiga globala klimatmål samt regeringens ambition att bli en av världens första fossilfria välfärdsstater. Både det nordiska samarbetet och Östersjösamarbetet inom skog fungerar som plattformar för att bemöta utmaningar som t.ex. ett föränderligt klimat och omställning till ett biobaserat samhälle.

Inom ramen för förhandlingar om TTIP har Sverige arbetat vidare för att främja EU-initiativet, enligt svenskt förslag, om att EU och USA bör samarbeta om minskad antibiotikaanvändning i djurproduktionen för att motverka antibiotikaresistens. Sverige har också aktivt drivit frågan om förmåner för import av fiskprodukter inom ramen för förhandlingarna om den finansiella mekanismen mellan Norge och EU. Detta ledde till ett tillfredsställande resultat i april 2015 och ökad tillgång till tullkvoter för den svenska beredningsindustrin.

2.6 Politikens inriktning

2.6.1 Inledning

Regeringens övergripande mål är att Sverige till år 2020 ska ha den lägsta arbetslösheten i EU. För att nå målet behövs en livskraftig, hållbar och aktiv landsbygd. Politiken för areella näringar, landsbygd och livsmedel ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. Ett jämställdhetsperspektiv ska anläggas i politikens utformning och genomförande. Utvecklingen inom bl.a. jordbruk, skogsbruk, fiske, livsmedelsindustri, turism och besöksnäring påverkar sysselsättningen på landsbygden.

Utifrån det övergripande målet har regeringen tagit tre initiativ som var för sig kan bidra till fler jobb och hållbar tillväxt i Sveriges landsbygder:

- En sammanhållen landsbygdspolitik.
- En nationell livsmedelsstrategi.
- Ett nationellt skogsprogram.

De gröna näringarna har en nyckelroll i arbetet med klimatomställningen, en cirkulär och biobaserad ekonomi och ett hållbart samhälle där de nationella miljömålen nås bl.a. genom ökad produktion av förnybara råvaror och förädlade produkter. Regeringen värnar därför goda och långsiktiga villkor för produktionen inom de gröna näringarna samt fortsatta forsknings- och innovationsinsatser som är nödvändiga för att möta framtida klimatförändringar och stärka konkurrenskraften. Svenska mervärden så som en god djurhållning och låg antibiotikaanvändning stärker också svensk produktions konkurrenskraft. Dessutom behövs ett fungerande innovations- och kunskapsystem för såväl landsbygdens som olika sektorer framtid utveckling, välfärd och konkurrenskraft. De areella näringarna spelar en viktig roll för att möta de globala utmaningarna och för utvecklingen av en biobaserad samhällsekonomi. För detta ändamål beräknar regeringen att anslaget 1:23 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* behöver ökas med 25 miljoner kronor 2018, 37,5 miljoner kronor 2019 och 50 miljoner kronor 2020 jämfört med anslagsnivån 2016. I utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård föreslår regeringen att motsvarande summa tillförs. I den proposition om forskning, innovation och högre utbildning som ska presenteras under hösten kommer satsningarna att presenteras närmare för åren efter 2017 och bedömningar kommer att redovisa inriktningen för politiken för de kommande tio åren.

Åtgärder inom politiken för areella näringar, landsbygd och livsmedel ska bidra till att nå regeringens mål för jämställdhetspolitiken samt till Agenda 2030 och politiken för global utveckling.

2.6.2 En sammanhållen landsbygdspolitik

Regeringen vill ta vara på landsbygdernas potential för attraktiva livs-, boende- och verksamhetsmiljöer. Det ska vara attraktivt att bygga och bo i Sveriges landsbygder. Regeringen kommer att se över resultatet av reformen Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) och LIS-regelverket. Syftet är att ytterligare främja landsbygdsutvecklingen i områden med god tillgång till stränder.

Landsbygderna behöver ett livskraftigt och diversifierat näringsliv. Förutsättningar för arbete och försörjning för kvinnor och män ska finnas i alla delar av landet. Regeringen anser att medlen för stöd till bredbandsutbyggnad i områden där förutsättningar för kommersiell utbyggnad saknas bör ökas med 850 miljoner kronor under resterande del av programperioden. Detta innebär att det befintliga stödet till bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet ökas från 3,25 miljarder kronor till 4,1 miljarder kronor (se vidare utg.omr. 22 avsnitt 4.5.1).

Sveriges landsbygder har stora möjligheter att bidra till en hållbar samhällsutveckling. Sverige har dock sedan länge saknat en sammanhållen landsbygdspolitik. Därför arbetar nu en parlamentarisk kommitté med att ta fram förslag till hur en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder bör utformas. Betänkandet ska lämnas senast den 31 januari 2017.

Företag på landsbygden har en viktig roll i att möta de utmaningar klimatomställningen innebär. Genom att företag utvecklas och bidrar till innovationer skapas lösningar som ger jobb och hållbar tillväxt i hela landet.

Det stora antalet nyanlända är en resurs som ska tas tillvara genom insatser för utbildning, arbete och delaktighet i samhället i ett tidigt skede och under hela etableringsprocessen. På så sätt kan nyanlända kvinnor och män erbjudas en attraktiv framtid i såväl städer och tätorter som landsbygder.

Inom utgiftsområdet medverkar åtgärder inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken – gårdsstödet, landsbygdsprogrammet och programmet för lokalt ledd utveckling – liksom havs- och fiskeriprogrammet, till att främja konkurrenskraftiga företag, attraktiva natur- och kulturmiljöer och omställningen till ett hållbart samhälle där miljömålen kan nås.

Den gemensamma jordbrukspolitiken

Regeringens långsiktiga målsättning för EU:s gemensamma jordbrukspolitik är en hållbar, avreglerad, marknadsorienterad och konkurrenskraftig jordbrukssektor styrd av konsumenters efterfrågan, klimat- och miljömål och där hänsyn tas till djurskydd samt den globala utvecklingspolitiken i enlighet med Sveriges

politik för global utveckling (PGU). Vidare har regeringen en ambition om väsentligt lägre utgifter för EU:s jordbrukspolitik. I linje med detta vill regeringen att den gemensamma jordbrukspolitiken lägger ett ökat fokus på åtgärder inom landsbygdspolitiken samtidigt som alla delar av den gemensamma jordbrukspolitiken utformas så att den stärker konkurrenskraften i jordbrukssektorn på marknadsmissiga villkor.

Utifrån detta arbetar regeringen med förslag till en framtida inriktning på den gemensamma jordbrukspolitiken i linje med målsättningar i den svenska livsmedelsstrategin och med sikte mot 2030.

En viktig utgångspunkt för regeringen i genomförandet av nuvarande politik är att reglerna för den gemensamma jordbrukspolitiken ska vara stabila och förutsägbara för lantbrukarna och landsbygdernas aktörer. Därutöver är förändringar i utformningen av politiken som förenklar för företagen en prioriterad fråga. Regeringen är därför fortsatt aktiv i arbetet med att förenkla den gemensamma jordbrukspolitiken på EU-nivå. Den framtida utformningen av den gemensamma jordbrukspolitiken kommer också ha stor betydelse för förutsättningarna att nå flera av miljö kvalitetsmålen.

Regeringen föreslår att Jordbruksverkets förvaltningsanslag förstärks med 60 miljoner kronor 2017 i syfte att säkerställa att målen med jordbrukspolitiken ges förutsättningar att förverkligas under EU:s nuvarande budgetperiod, 2014–2020. Regeringen beräknar att motsvarande förstärkning även sker årligen 2018–2020.

Den gemensamma fiskeripolitiken och fiskerinäringen

Regeringen ser det som fortsatt avgörande att Sverige är pådrivande för att de beslut som fattas inom EU ska leda till en hållbar förvaltning av fiskbestånden, både inom EU och globalt. Detta innebär att det är angeläget att nå målen för den gemensamma fiskeripolitiken, särskilt om beståndsstorlek över den nivå som kan ge maximal hållbar avkastning, att landningsskyldighet möjliggörs, att den vetenskapliga rådgivningen utgör grunden för besluten samt att bidra till att uppnå en god miljöstatus enligt EU:s havsmiljö-

direktiv. Fiskbeståndens utveckling är dock inte enbart beroende av fiskeriförvaltning. Också miljöfaktorer som övergödning och syrefria bottenar påverkar. Det är därför viktigt att vattenanknutna nationella miljömål nås samt att en ekosystembaserad fiskförvaltning utvecklas. En hållbar fiskeriförvaltning innebär förbättrade förutsättningar för svenskt fiske och fiskberedningsindustri.

Vissa ändrade principer för upplåtelse och friköp av statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen

Regeringen har i tidigare propositioner redovisat de principer som bör ligga till grund för bedömningen i ärenden om upplåtelse (inklusive tomträtt) och friköp av statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen (prop. 1980/81:100 bil. 36, prop. 1994/95:100 bil. 10 och prop. 2009/10:1 utg.omr. 23). I prop. 2009/10:1 utg.omr. 23 s. 83 angav regeringen vissa ändrade principer som bör tjäna som utgångspunkt för bedömningen i ärenden om friköp av fjällägenheter. Där uttalades att friköp av fjällägenheter ska kunna medges för fysiska personer om marken används eller kommer att användas för permanent boende eller deltidsboende minst sex månader per år och boendet har rimliga förutsättningar att långsiktigt bestå. Vidare uttalades att detsamma gäller för fritidsboende om förvärvaren under mycket lång tid har eller har haft en stark personlig anknytning till platsen i fråga. Det framgår även att friköp ska kunna medges för under året tidsbegränsad näringsverksamhet som långsiktigt bedrivs eller kommer att bedrivs på platsen, om inte särskilda skäl talar mot en försäljning.

Syftet med de ändrade principerna var att det generellt skulle bli lättare att för olika ändamål förvärva mark på fjällägenheterna. Enligt regeringens bedömning saknas det anledning att låta olika principer ligga till grund för den bedömning som ska göras i ärenden om upplåtelse och friköp av mark. De principer som redovisas för friköp av fjällägenheter i prop. 2009/10:1 bör därför tillämpas generellt när det gäller frågor om upplåtelse och friköp av statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen.

Till skillnad från vad som hittills har gällt, bör friköp kunna medges utan att någon upplåtelse föreligger, om särskilda skäl talar för att marken ändå bör få friköpas. Vidare bör upplåtelse av mark kunna medges för sådan näringsverksamhet som har betydelse för orten.

Upplåtelseformen tomträtt bör utgöra ett alternativ till friköp och inte endast komma i fråga om den som marken upplåts till inte vill förvärva den med äganderätt eller för näringsverksamhet med stort markbehov (jfr prop. 2009/10:1 utg.omr. 23 s. 83). Om friköp inte bör få ske med hänsyn till i området berörda intressen, men det exempelvis finns behov av förstärkt besittningsskydd för kapitalkrävande åtgärd, bör tomträtt kunna upplåtas. Marken kvarstår då i statens ägo och kan förenas med villkor. Friköp av mark som omfattas av tomträtt ska ske med restriktivitet (jfr prop. 1994/95:100 bil. 10 s. 67).

De principer som tidigare i övrigt har redovisats i prop. 1980/81:100 bil. 13, prop. 1994/95:100 bil. 10 och prop. 2009/10:1 utg.omr. 23 ska fortfarande vara vägledande för de bedömningar som ska göras i ärenden om upplåtelse och friköp. Som huvudprincip gäller således alltså att upplåtelse och friköp av mark ska ske restriktivt. Det saknas skäl att ha en mer restriktiv hållning till upplåtelse än friköp. De principer som gäller för friköp bör därför tillämpas även vid upplåtelse. Se vidare avsnitt 3.1.21.

Jakt- och viltförvaltning samt samiska näringar

Viltstammarna är en förnybar naturresurs som bidrar till befolkningens livskvalitet och regional utveckling. Samtidigt orsakar viltet skador och rovdjuren påverkar förutsättningarna för t.ex. djurhållning på landsbygden. Viltet är därför en resurs som ska förvaltas gemensamt av berörda i dialog och samverkan.

Viltförvaltningen ska vara adaptiv och ekosystembaserad samt utgå från ett flerartsperspektiv och utvecklad regionalisering. Skador som viltet orsakar ska förebyggas, samtidigt som brukandet av vilt som resurs främjas. Naturvårdsverkets strategi för svensk viltförvaltning kan bidra till detta. I det arbetet kan frivilligorganisationer, t.ex. Svenska Jägareförbundet, bidra operativt.

Det finns flera utmaningar för en långsiktig hållbar rennäring. En av dessa är närvaron av stora rovdjur. En viktig fråga för renskötseln är således en långsiktig hållbar samexistens med rovdjuren och det är viktigt att arbetet med att uppnå en toleransnivå för rovdjursskador på tio procent på samebyns faktiska renantal fortskrider. Regeringen ökar därför satsningen på att förebygga och kompensera för rennäringens rovdjursskador genom att fr.o.m. 2017 tillföra 5 miljoner kronor till området.

2.6.3 En nationell livsmedelsstrategi

Svensk livsmedelsproduktion har förutsättningar att bidra till ökad sysselsättning och tillväxt och samtidigt stärka den hållbara utvecklingen i såväl Sverige, EU och världen. Regeringen aviserade arbetet med en nationell livsmedelsstrategi i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.6.2). Denna process är nu i sitt slutskede.

Politiken för den svenska livsmedelskedjan ska utgå ifrån det övergripande målet om att svensk livsmedelsproduktion ska ges förutsättningar att öka samtidigt som relevanta nationella miljömål och de globala målen för hållbar utveckling nås.

För en framgångsrik livsmedelsstrategi krävs engagemang och insatser från livsmedelskedjans företag, organisationer och intressenter på nationell, regional och lokal nivå.

Konkurrenskraftiga företag genom hela kedjan

Produktiviteten i den svenska livsmedelsproduktionen behöver utvecklas i takt med omvärldens för att produktionen ska kunna öka. En innovativ och hållbar livsmedelsproduktion är digital, flexibel, resurseffektiv, miljöanpassad samt konkurrerar med nya och efterfrågade produkter.

Vid utformning av regler och andra styrmedel ska hänsyn tas till ökad produktivitet och konkurrenskraft i hela livsmedelskedjan utan att äventyra andra målsättningar som t.ex. säkra livsmedel, djurskydd, redlighet och relevanta miljömål. Arbetet med att förenkla för företagen är fortsatt prioriterat.

Den offentliga livsmedelskontrollen utvecklas i en positiv riktning, men arbete återstår.

Regeringen anser att ytterligare åtgärder behövs för att uppnå en mer likvärdig livsmedelskontroll över hela landet. Därtill bör samordningen mellan kontrollmyndigheterna stärkas, bl.a. för att livsmedelskontrollen ska bli mindre administrativt betungande för livsmedelsföretagen.

Flera utvecklingsområden är viktiga för att stärka företagens produktivitet. Ett sådant område är kunskap och innovation, där särskilt viktiga frågor bl.a. är behovsmotiverad forskning, spridning och kommersialisering av forskningsresultat samt utbildning. Dessutom krävs en ökad samordning inom hela livsmedelskedjan kring forskning och innovationsfrågor. Vidare är arbetet med en smartare livsmedelskedja genom digital förnyelse fortsatt viktigt för en ökad tillväxt. Andra områden är växtförädling som ger tillgång till lämpliga växtsorter i hela landet samt växtskydd. Ett hållbart växtskyddsarbete är en förutsättning för att svensk växtodling ska hävda sig i den internationella konkurrensen. Effektiva och hållbara förebyggande åtgärder och bekämpningsåtgärder krävs såväl avseende etablerade som nya växtskadegörare. Detta är inte bara viktigt för livsmedelsproduktionen utan har också betydelse för bl.a. skogsproduktionen och för bevarandet av biologisk mångfald.

Det bör finnas god tillgång till växtskyddsmedel som effektivt kan hantera de växtskadegörare som inverkar på odlingen och minimerar riskerna och konsekvenserna för människors hälsa och miljö. Detta gäller såväl kemiska växtskyddsmedel som biologiska växtskyddsmedel och andra alternativa metoder. Godkännandeprocessen av växtskyddsmedel ska vara effektiv.

Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. En god djurhållning kan medföra konkurrensfördelar eftersom friska djur producerar bättre. Många konsumenter efterfrågar också hållbart producerade varor samt animaliska produkter från djur med hög djurvälstånd. En god djurhållning förebygger sjukdomar och minskar behovet av att använda antibiotika, vilket är viktigt i bekämpningen av antibiotikaresistens. Antibiotikaresistens är en prioriterad fråga för den svenska regeringen då den utgör ett globalt hot mot såväl folkhälsa som djurhälsa. Internationellt samarbete är avgörande i kampen mot antibiotikaresistens. Sverige är och ska fortsätta vara ett föregångsland i detta sammanhang. Anti-

biotikaresistens behandlas även inom ramen för folkhälsopolitiken (utg.omr. 9 avsnitt 5).

Regeringen avser att verka för ett förstärkt djurskydd inom EU och internationellt, bl.a. genom att fortsatt delta aktivt i det pågående samarbetet på djurskyddsområdet som hittills bl.a. har resulterat i att en EU-plattform för djurskydd ska inrättas. Det s.k. 3R-centrum som har inrättats vid Jordbruksverket föreslås förstärkas och kommer att främja arbetet med alternativa metoder till djurförsök och leda till ökad samordning mellan olika aktörer på området.

Konsument och marknad

Livsmedel och de material som kommer i kontakt med livsmedel ska vara säkra och ingen ska behöva bli sjuk för att maten innehåller skadliga ämnen eller sjukdomsframkallande mikroorganismer. Arbetet för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö så att skadliga ämnen inte sprids i miljön och därefter når livsmedelskedjan, är därför fortsatt angeläget. Ohälsosamma matvanor och fysisk inaktivitet tillsammans med övervikt och fetma hör till de vanligaste riskfaktorerna för ohälsa i Sverige. Våra matvanor har även stor klimat- och miljöpåverkan. Ur ett folkhälso- och miljöperspektiv är det därför mycket viktigt att fortsatt främja hållbara matvanor bl.a. inom offentlig sektor och genom satsningar på information, t.ex. om Nyckelhålet och miljösmarta matval. Mot bakgrund av regeringens målsättning om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation är det viktigt att jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet beaktas i det arbetet.

Den svenska livsmedelssektorn står inför stora utmaningar, men också stora möjligheter till ökad konkurrenskraft och framväxt av nya företag. Automation och digitalisering driver på industrins omställningstakt, öppnar för nya affärsmodeller och gör andra överflödiga. Samtidigt ställs allt högre krav på en långsiktigt hållbar produktion och effektivt resursutnyttjande. Utvecklingen innebär bl.a. förändrade behov vad gäller forskning och utbildning, för såväl primärproducenter som livsmedelsföretag.

Marina livsmedel och resurser har förutsättningar för att möta en ökad efterfrågan. Regeringens bedömning är att ett hållbart vattenbruk har en god tillväxtpotential i Sverige och för att stärka en sådan utveckling behöver

teknikutvecklingen stärkas och lämpliga vattenområden identifieras och tillgängliggöras. Även vilt- och renkött har potential att ytterligare bidra till tillväxt i livsmedelskedjan.

Regeringen bedömer att det finns en outnyttjad potential för ökad export och internationalisering inom svensk livsmedelsindustri samt att export av svenska livsmedelsprodukter och jordbruksvaror kan bidra till att på ett hållbart sätt möta den globala efterfrågan och samtidigt bidra med miljövärden. Livsmedelsindustrins förmåga att etablera sig på utländska marknader är av central betydelse för att uppnå målet om att skapa förutsättningar för en ökad svensk livsmedelsproduktion. För att säkra den svenska industrins position på globala marknader för livsmedel och jordbruksvaror kan det offentliga främjandet spela en viktig roll genom att bidra med kompetens och resurser för att sänka de trösklar som företagen möter.

Utveckling av besöksnäringen innebär möjligheter att tillvarata den tillväxt- och sysselsättningspotential som finns i hela landet. Utvecklingsbara områden är bl.a. turism med koppling till mat och dryck, kultur samt natur- och ekoturism. Regeringen föreslår att satsningen på det nationella resurscentret för mathantverk, Eldrimner, vid länsstyrelsen i Jämtland, ökas med 20 miljoner kronor 2017. För 2018–2020 beräknar regeringen att 10 miljoner kronor årligen avsätts.

Regeringen bedömer att mer ekologisk mat kan göra jordbruket och svensk mat mer konkurrenskraftigt. Konsumenternas efterfrågan gör att marknaden för ekologiska livsmedel växer lokalt och globalt. Regeringen avser att verka för att främja utvecklingen och bidra till att öka produktionen, konsumtionen och exporten av ekologiska livsmedel och avsätter 25 miljoner kronor per år 2018–2020 för detta ändamål.

För att kunna bidra till att det globala hållbarhetsmålet om att halvera matsvinnet till 2030 uppfylls avser regeringen att arbeta vidare med svinnreducerande åtgärder. I första hand bör en handlingsplan för hur Sverige ska arbeta med matsvinnreducerande åtgärder tas fram.

Regeringen arbetar internationellt för en öppnare och mer marknadsanpassad handel, inkl. regelverk för att värna människors och djurs hälsa och växters sundhet, en växande och konkurrenskraftig bioekonomi med hänsyn till klimat och miljö, stärkt djurvälstånd samt hållbar globalt tryggad livsmedelsförsörjning. Det

inbegriper hållbar produktion i jordbruks-, skogsbruks- och fiskerinäringarna och vattenbruket samt bevarandet och nyttjandet av genetiska resurser.

2.6.4 Skogspolitik och ett nationellt skogsprogram

Inriktningen på skogspolitiken ligger fast. Den svenska skogspolitikens utgångspunkt bygger på de jämställda målen om produktion och miljö. En grundläggande del av skogspolitiken är skogsbrukets sektorsansvar och skogsägarnas frihet under ansvar. Lika väl som att skydd och miljöhänsyn ska öka är en ökad produktion av skoglig råvara viktigt i en omställning till ett biobaserat samhälle och för att fasa ut fossil energi.

Arbetet inom det nationella skogsprogrammet ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Regeringen utformar det nationella skogsprogrammet med utgångspunkt i skogspolitikens jämställda mål samt med viktiga utgångspunkter i underlag från bl.a. arbetsgrupper. För att tillvarata skogens betydelse för ett hållbart samhälle och för en cirkulär och biobaserad samhällsekonomi behövs åtgärder för ökad produktion och tillväxt inom

ramen för ett hållbart och variationsrikt skogsbruk.

Under 2017 avser regeringen att återkomma till riksdagen angående det nationella skogsprogrammet samt därefter utarbeta handlingsplan för genomförande. Synergier mellan det nationella skogsprogrammet och regeringens andra strategiska arbeten ska utvecklas, särskilt Samverkansprogrammet om cirkulär och biobaserad ekonomi.

Skogsbruket har stor betydelse för att nå miljö kvalitetsmål och generationsmål inom miljömålssystemet. Regeringen anser att fler naturskogar ska skyddas och miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen. Arbetet med att införliva målbilderna för miljöhänsyn i det praktiska skogsbruket är av grundläggande betydelse och följs noga av regeringen. Frågan om huruvida en översyn av Artskyddsförordning (2007:845) och dess tillämpning ska genomföras bereds i Regeringskansliet.

Regeringen värnar det nationella självbestämmandet i skogsfrågor. Nya EU-initiativ, såsom förslag för genomförandet av EU:s klimat och energiramverk för 2030, följs noggrant ur detta perspektiv.

3 Budgetförslag

3.1 Anslag

3.1.1 1:1 Skogsstyrelsen

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	398 872		8 831
2016	Anslag	413 452 ¹	Utgifts- prognos	420 163
2017	Förslag	402 982		
2018	Beräknat	419 654 ²		
2019	Beräknat	436 882 ³		
2020	Beräknat	454 621 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 411 559 tkr i 2017 års prispivå.

³ Motsvarar 419 595 tkr i 2017 års prispivå.

⁴ Motsvarar 427 254 tkr i 2017 års prispivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skogsstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för att medfinansiera insatser enligt rådets förordning (EG) nr 1698/2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.2 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		338	314	24
Prognos 2016		350	300	50
Budget 2017		350	310	40

Tabell 3.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	277 915	286 652	-8 737
(varav tjänsteexport)	2 172	52	2 120
Prognos 2016	200 000	205 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	100	100	0
Budget 2017	200 000	200 000	0
(varav tjänsteexport)	100	100	0

Skogsstyrelsens offentligrättsliga verksamhet utgörs av avgifter som erhålls vid handel med skogsodlingsmaterial (kontroll av frö- och planthandel) från statliga myndigheter och affärsverk. Skogsstyrelsen bedriver uppdragsverksamhet som ska finansieras genom avgifter med full kostnadstäckning. Undantag är vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Avgiftsintäkterna får disponeras av Skogsstyrelsen.

Regeringens överväganden

Tabell 3.4 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	413 452	413 452	413 452	413 452
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	6 510	14 770	23 812	33 409
Beslut	-16 980	-8 568	-382	7 760
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	402 982	419 654	436 882	454 621

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 402 982 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skogsstyrelsen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 419 654 000 kronor, 436 882 000 kronor respektive 454 621 000 kronor.

3.1.2 1:2 Insatser för skogsbruket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2015	Utfall	248 381		26 692
2016	Anslag	328 206 ¹	Utgifts- prognos	330 393
2017	Förslag	321 540		
2018	Beräknat	310 373		
2019	Beräknat	299 206		
2020	Beräknat	262 040		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till vissa åtgärder inom skogsbruket och finansierar natur- och kulturmiljövårdsåtgärder inom skogsbruket och åtgärder för att anlägga och vårda ädellövskog. Anslaget får användas för att täcka utgifter för biotopskydd och naturvårdsavtal.

Anslaget får även användas för utgifter för att upprätta renbruksplaner och till att medfinansiera skogsträdsförädling.

Vidare får anslaget användas för vissa administrationskostnader hos Skogsstyrelsen.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: I hanteringen av vissa bidrag och ersättningar till skogsägare och för att skapa goda förutsättningar för fleråriga naturvårdsprojekt behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	34 226	45 506	45 877			
Nya åtaganden	31 879	23 597	97 549			
Infriade åtaganden	-20 599	-23 226	-23 426	-35 000	-35 000	-50 000
Utestående åtaganden	45 506	45 877	120 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	120 000	120 000	120 000			

Regeringens överväganden**Tabell 3.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Insatser för skogsbruket**

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	328 206	328 206	328 206	328 206
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-8 166	-19 333	-30 500	-67 666
Överföring till/från andra anslag	1 500	1 500	1 500	1 500
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	321 540	310 373	299 206	262 040

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 321 540 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 310 373 000 kronor, 299 206 000 kronor respektive 262 040 000 kronor.

3.1.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt**Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt**

Tusental kronor

År	Utfall	Utfall	Anslags-sparande	Utfall
2015	Utfall	117 706		-2 812
2016	Anslag	118 572 ¹	Utgifts-prognos	116 306
2017	Förslag	120 483		
2018	Beräknat	122 668 ²		
2019	Beräknat	125 152 ³		
2020	Beräknat	127 905 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 120 489 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 120 489 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 120 488 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens veterinärmedicinska anstalts förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.9 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	154 169	156 986	-2 817
(varav tjänsteexport)	5 265	5 451	-186
Prognos 2016	162 000	162 000	0
(varav tjänsteexport)	5 000	5 700	-700
Budget 2017	162 000	163 000	-1 000
(varav tjänsteexport)	5 000	5 700	-700

Avgiftsintäkterna får disponeras av Statens veterinärmedicinska anstalt.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	118 572	118 572	118 572	118 572
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 963	4 143	6 628	9 382
Beslut	-52	-47	-48	-49
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	120 483	122 668	125 152	127 905

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 120 483 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 122 668 000 kronor, 125 152 000 kronor respektive 127 905 000 kronor.

3.1.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags- sparande	Resultat
2015	Utfall	102 074		0
2016	Anslag	104 305 ¹	Utgifts- prognos	104 305
2017	Förslag	106 283		
2018	Beräknat	108 955 ²		
2019	Beräknat	111 490 ³		
2020	Beräknat	113 885 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 106 408 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 106 410 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 106 409 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för veterinär service. Anslaget får användas för utgifter för att minska veterinärkostnaderna för

företag med avlägset belägen djurhållning avseende livsmedelsproducerande djur.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.12 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		2 102	2 102	0
Prognos 2016		1 200	1 200	0
Budget 2017		3 000	3 000	0

Tabell 3.13 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	542 356	543 188	-832
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2016	549 900	554 400	-4 500
(varav tjänsteexport)			
Budget 2017	568 000	567 000	1 000
(varav tjänsteexport)			

Av tabellerna framgår distriktsveterinärernas avgiftsbelagda verksamhet. Större delen av verksamheten är avgiftsfinansierad.

Jordbruksverket får disponera avgiftsintäkterna.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	104 305	104 305	104 305	104 305
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 880	4 421	6 950	9 340
Beslut	98	229	235	240
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	106 283	108 955	111 490	113 885

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 106 283 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Bidrag till veterinär fältverksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 108 955 000 kronor, 111 490 000 kronor respektive 113 885 000 kronor.

3.1.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

2015	Utfall	11 114	Anslags- sparande	6 319
2016	Anslag	14 933 ¹	Utgifts- prognos	14 719
2017	Förslag	14 933		
2018	Beräknat	9 933		
2019	Beräknat	9 933		
2020	Beräknat	9 933		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förebyggande hälsokontroll och djursjukdatasystem, i syfte att begränsa skadeverkningarna av sådana djursjukdomar som bara smittar mellan djur, och sådana som kan smitta både djur och människor.

Anslaget får även användas till djurskyddsfrämjande åtgärder.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	14 933	14 933	14 933	14 933
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	14 933	9 933	9 933	9 933

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 14 933 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 933 000 kronor respektive år.

3.1.6 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar

Tusental kronor

2015	Utfall	122 599	Anslags- sparande	1 748
2016	Anslag	124 349 ¹	Utgifts- prognos	127 109
2017	Förslag	124 349		
2018	Beräknat	124 349		
2019	Beräknat	124 349		
2020	Beräknat	124 349		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bekämpande av och beredskap mot smittsamma husdjursjukdomar varvid ersättning lämnas enligt epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), provtagningslagen (2006:806) eller med stöd av i lagarna meddelade författningar.

Anslaget får användas för statsbidrag till obduktionsverksamhet, för utveckling och genomförande av sjukdomskontroller och för genomförande av EU-lagstiftningen om djurskydd, djurhälsa, foder och livsmedel. Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av kontrollprogram som Sverige enligt EU:s krav är skyldig att göra.

Regeringens överväganden

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	124 349	124 349	124 349	124 349
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	124 349	124 349	124 349	124 349

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 124 349 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 124 349 000 kronor respektive år.

3.1.7 1:7 Ersättning för viltskador m.m.

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för viltskador m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	45 575	Anslags-sparande	2 203
2016	Anslag	57 778 ¹	Utgifts-prognos	56 949
2017	Förslag	52 778		
2018	Beräknat	52 778		
2019	Beräknat	52 778		
2020	Beräknat	52 778		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga skada av vilt och ersättning för sådan skada. Avseende förebyggande åtgärder mot skador i fisket orsakade av säl bör anslaget användas som nationell offentlig medfinansiering av åtgärder inom ramen för Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020.

Kompletterande information

Bestämmelser om rätten till ersättning regleras i viltskadeförordningen (2001:724).

Regeringens överväganden

Regeringen anser att anslaget bör minskas med 5 000 000 kronor då anslaget inte kan användas för rovdjursskada på ren. Medlen avses användas för att förebygga och kompensera för rovdjursskador för rennäringen. Det under utgiftsområde 23 uppförda anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* ökas med motsvarande belopp.

Tabell 3.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Ersättning för viltskador m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	57 778	57 778	57 778	57 778
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	52 778	52 778	52 778	52 778

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 778 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 52 778 000 kronor respektive år.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 5 000 000 kronor för Viltvårdsfonden.

Skälen för regeringens förslag: Jägare är enligt 49 § jaktförordningen (1987:905) skyldiga att betala viltvårdsavgift på 300 kronor per år till Viltvårdsfonden. Medlen ur fonden används för att främja viltvården och andra liknande ändamål som är förenliga med jaktlagens syfte. Jaktåret omfattar tiden den 1 juli–den 30 juni. Merparten av viltvårdsavgifterna betalas till fonden i början av jaktåret medan utgifterna är fördelade över kalenderåret.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 5 000 000 kronor.

3.1.8 1:8 Statens jordbruksverk

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

2015	Utfall	505 673	Anslags-sparande	11 943
2016	Anslag	535 700 ¹	Utgifts-prognos	536 190
2017	Förslag	603 563		
2018	Beräknat	615 044 ²		
2019	Beräknat	630 522 ³		
2020	Beräknat	616 517 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 603 388 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 605 888 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 579 684 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget används för Statens jordbruksverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och för utgifter för Centrala djurförsöksetiska nämnden.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
<i>Tillsyn</i>			
Utfall 2015	27 030	29 382	-2 352
Prognos 2016	28 800	28 800	0
Budget 2017	30 600	29 800	800
<i>Djur</i>			
Utfall 2015	32 088	32 646	-558
Prognos 2016	31 000	35 400	-4 400
Budget 2017	35 000	34 600	400
<i>Växt</i>			
Utfall 2015	9 325	11 929	-2 604
Prognos 2016	10 700	11 000	-300
Budget 2017	9 700	9 400	300
<i>Utsäde</i>			
Utfall 2015	9 124	9 054	70
Prognos 2016	9 300	9 300	0
Budget 2017	9 300	8 800	500

Jordbruksverket får disponera intäkterna från avgifter inom områdena Tillsyn, Djur, Växt och Utsäde.

Tabell 3.23 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
<i>Vatten</i>			
Utfall 2015	1 624	1 624	0
Prognos 2016	-	-	-
Budget 2017	-	-	-
<i>Tillsyn</i>			
Utfall 2015	3 720	3 720	0
Prognos 2016	3 700	3 700	0
Budget 2017	3 800	3 800	0
<i>Utsäde</i>			
Utfall 2015	22 968	21 637	1 331
Prognos 2016	24 000	22 900	1 100
Budget 2017	24 000	23 600	400
<i>Tjänsteexport</i>			
Utfall 2015	8 639	9 171	-532
Prognos 2016	2 900	5 000	-2 100
Budget 2017	10 000	10 000	0

Jordbruksverket får disponera intäkterna från avgifter inom områdena Tillsyn, Utsäde och Tjänsteexport. Uppdragsverksamheten inom området Vatten upphör fr.o.m. 2016.

Regeringens överväganden

I syfte att säkerställa att målen med jordbrukspolitiken ges förutsättningar att förverkligas under EU:s nuvarande budgetperiod, 2014–2020, anser regeringen att anslaget bör förstärkas med 60 000 000 kronor årligen 2017–2020. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* minskas med motsvarande belopp.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål genomsyras av principen om de 3R:n (replace, reduce och refine). En förstärkning av det kompetenscentrum för 3R-frågor vid Jordbruksverket kommer att väsentligt stärka och samordna området för alternativa metoder till djurförsök. Regeringen anser, utifrån det ovan sagda, att anslaget för detta ändamål bör ökas med 15 000 000 kronor årligen 2017–2020. Anslagsförändringens personalkonsekvenser är i nuläget svåra att bedöma.

Sverige måste också leva upp till de krav som ställs i EU-lagstiftningen (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd) på en tillräcklig och effektiv offentlig djurskydds-kontroll. I samband med riksdagens beslut av propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) tillfördes 5 000 000 kronor för detta ändamål. Då regeringen bedömer att de insatserna bör fortsätta även framöver beräknas 5 000 000 kronor årligen tillföras anslaget fr.o.m. 2017.

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	530 700	530 700	530 700	530 700
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	6 604	16 984	28 450	40 744
Beslut	66 259	67 360	71 372	45 073
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	603 563	615 044	630 522	616 517

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 603 563 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 615 044 000 kronor, 630 522 000 kronor respektive 616 517 000 kronor.

3.1.9 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	4 999		1
2016	Anslag	5 000 ¹		4 928
2017	Förslag	5 000		
2018	Beräknat	5 000		
2019	Beräknat	5 000		
2020	Beräknat	5 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder mot växtskadegörare samt för att ersätta enskilda för skada till följd av sådana åtgärder enligt växtskyddslagen (1972:318). Utgifter för beredskapsåtgärder, akuta skyddsåtgärder, marknadskontroller, inventeringar m.m. mot karantänskadegörare finansieras också med detta anslag liksom undersökningar av växtprover som av Jordbruksverket överlämnas för laboriemässig diagnostisering. Vidare får anslaget användas till internationellt engagemang inom området bekämpande av växtskadegörare. Slutligen används anslaget för utgifter för verifiering av de svenska skyddade zonerna.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 000	5 000	5 000	5 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	5 000	5 000	5 000	5 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bekämpande av växtskadegörare* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 000 000 kronor respektive år.

3.1.10 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	5 607 203		170 031
2016	Anslag	7 632 000 ¹		6 247 000
2017	Förslag	6 498 000		
2018	Beräknat	7 643 000		
2019	Beräknat	6 406 001		
2020	Beräknat	6 363 501		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gårdsstöd och för andra åtgärder inom den första pelaren av den gemensamma jordbrukspolitikerna. Anslaget får även användas för bidrag från EU för bekämpande av djursjukdomar.

Kompletterande information

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1307/2013 av den 17 december 2013 om regler för direktstöd för jordbrukare inom de stödordningar som ingår i den gemensamma jordbrukspolitikerna och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 637/2008 och rådets förordning (EG) 73/2009 finns bestämmelser om direktstöd till lantbrukare.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 652/2014 av den 15 maj 2014 om fastställande av bestämmelser för förvaltningen av utgifter för livsmedelskedjan, djurhälsa, djurskydd, växtskydd och växtförökningsmaterial, och om ändring av rådets direktiv 98/56/EG, 2000/29/EG och 2008/90/EG, Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 178/2002, (EG) nr 882/2004 och (EG) nr 396/2005, Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009, och om upphävande av rådets beslut 66/399/EEG, 76/894/EEG och 2009/470/EG finns bestäm-

melser om bidrag från EU för bekämpande av djursjukdomar.

Regeringens överväganden

Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 632 000	7 632 000	7 632 000	7 632 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	-1 124 292	-1 137 672	-1 285 983	-707 156
Volymer	531 300	-18 300	96 700	-539 057
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-541 008	1 166 972	-36 716	-22 286
Förslag/beräknat anslag				
	6 498 000	7 643 000	6 406 001	6 363 501

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 6 498 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 643 000 000 kronor, 6 406 001 000 kronor respektive 6 363 501 000 kronor.

3.1.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor				
2015	Utfall	111 905	Anslags-sparande	17 095
2016	Anslag	128 000 ¹	Utgifts-prognos	140 800
2017	Förslag	130 000		
2018	Beräknat	130 000		
2019	Beräknat	130 000		
2020	Beräknat	130 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentlig lagring, övrig intervention, stöd i form av produktions-, konsumtions- och marknadsföringsbidrag, fiberberedning samt exportbidrag.

Kompletterande information

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007 finns bestämmelser om offentlig lagring, intervention och övriga stöd.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 107 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönt. Stöden ges inom fleråriga verksamhetsprogram. Efter beslut om stöd sker betalningarna till stödmottagarna under påföljande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 107 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 3.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	66 777	67 641	115 000		
Nya åtaganden	55 108	100 352	61 000		
Infriade åtaganden	-54 244	-52 993	-69 000	-63 000	-44 000
Utestående åtaganden	67 641	115 000	107 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	102 000	115 000	107 000		

Regeringens överväganden

Tabell 3.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	128 000	128 000	128 000	128 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volymer	2 000	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	130 000	130 000	130 000	130 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 130 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 130 000 000 kronor respektive år.

3.1.12 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk¹**Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk**

Tusental kronor

År	Utfall	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2015	Utfall	23 092					
2016	Anslag		24 250 ²				
2017	Förslag			24 250			
2018	Beräknat				24 250		
2019	Beräknat					24 250	
2020	Beräknat						24 250

¹ Anslaget har bytt namn från *Strukturstöd till fisket m.m.*

² Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för Europeiska havs- och fiskerifonden. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk*, besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 145 600 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 145 600 000 kronor 2018–2023.

Tabell 3.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	0	0	24 440			
Nya åtaganden	0	24 440	133 560			
Infriade åtaganden	0	0	-12 400	-15 400	-7 500	-122 700
Utestående åtaganden	0	24 440	145 600			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	194 000	170 000	145 600			

Regeringens överväganden

Sveriges tilldelning från Europeiska havs- och fiskerifonden uppgår till närmare 1 003 miljoner kronor för programperioden 2014–2020. För att Sverige ska erhålla sin tilldelning måste nationell medfinansiering tillföras. Den nationella medfinansieringen av havs- och fiskeriprogrammet uppgår till 194 miljoner kronor och redovisas på detta anslag.

Tabell 3.34 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	24 250	24 250	24 250	24 250
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	24 250	24 250	24 250	24 250

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 250 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 250 000 kronor respektive år.

3.1.13 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk¹

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	51 144	103 207	
2016	Anslag	137 000 ²	63 664
2017	Förslag	179 000	
2018	Beräknat	123 000	
2019	Beräknat	128 000	
2020	Beräknat	140 000	

¹ Anslaget har bytt namn från *Från EU-budgeten finansierade strukturstöd till fisket m.m.*

² Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom Europeiska havs- och fiskerifonden.

Kompletterande information

Nationell medfinansiering sker under anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 733 400 000 kronor 2018–2023.

effektivt genomförande av havs- och fiskeri-programmet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 733 400 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett

Tabell 3.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk*

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	0	0	96 647			
Nya åtaganden	0	96 647	697 953			
Infriade åtaganden	0	0	-61 200	-50 500	-20 800	-662 100
Utestående åtaganden	0	96 647	733 400			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	915 000	830 000	733 400			

Regeringens överväganden

Sveriges tilldelning från Europeiska havs- och fiskerifonden uppgår till närmare 1 003 miljoner kronor för programperioden 2014–2020. Regeringen föreslår att medel omfördelas inom havs- och fiskeriprogrammets totala ram på grund av försenad programstart. Anslaget bör därför ökas med 32 000 000 kronor 2017, 16 000 000 kronor 2019 och 13 000 000 kronor 2020.

Tabell 3.37 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	137 000	137 000	137 000	137 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	42 000	-14 000	-9 000	3 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	179 000	123 000	128 000	140 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 179 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 123 000 000 kronor, 128 000 000 kronor respektive 140 000 000 kronor.

3.1.14 1:14 Livsmedelsverket

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2015	Utfall	303 464		Anslags-sparande	5 275
2016	Anslag	314 814 ¹		Utgifts-prognos	316 707
2017	Förslag	317 491			
2018	Beräknat	322 388 ²			
2019	Beräknat	328 478 ³			
2020	Beräknat	330 475 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 317 507 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 317 507 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 312 462 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Livsmedelsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den offentliga kontroll som görs vid slakterier i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 854/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda bestämmelser för genomförandet av offentlig kontroll av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.39 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015		122 471	129 044	-6 573
Prognos 2016		135 300	145 100	-9 800
Budget 2017		145 400	148 600	-3 200

Tabell 3.40 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	13 334	14 940	-1 606
(varav tjänsteexport)	4 900	6 100	-1 200
Prognos 2016	15 700	16 200	-500
(varav tjänsteexport)	4 200	4 600	-400
Budget 2017	14 900	14 600	300
(varav tjänsteexport)	3 000	3 000	0

Avgiftsintäkterna får disponeras av Livsmedelsverket.

Regeringens överväganden

Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	314 814	314 814	314 814	314 814
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 771	7 653	13 745	21 079
Beslut	-94	-79	-81	-5 418
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	317 491	322 388	328 478	330 475

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 317 491 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 322 388 000 kronor, 328 478 000 kronor respektive 330 475 000 kronor.

3.1.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	48 031		2 129
2016	Anslag	113 060 ¹	111 437
2017	Förslag	145 160	
2018	Beräknat	163 160	
2019	Beräknat	163 160	
2020	Beräknat	85 160	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att stärka konkurrenskraften i livsmedelssektorn och för att främja exporten av svenska livsmedel och för utveckling av livsmedelsförädling. Anslaget får användas för utgifter till stöd för marknadsföring och deltagande i mässor samt stöd till projektverksamhet med syfte att öka kompetens och utveckla produkter, processer, teknik och logistiklösningar med anknytning till livsmedelsförädling enligt förordningen (2011:93) om stöd till insatser på livsmedelsområdet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 256 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av livsmedelsstrategin behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 256 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	0	210 000		
Nya åtaganden	210 000	116 000		
Infriade åtaganden	0	-70 000	-128 000	-128 000
Utestående åtaganden	210 000	256 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	210 000	256 000		

Regeringens överväganden

Regeringen bedömer att mer ekologisk mat kan göra jordbruket och svensk mat mer konkurrenskraftigt. Konsumenternas efterfrågan gör att marknaden för ekologiska livsmedel växer lokalt och globalt. För att främja utvecklingen och bidra till att öka produktionen, konsumtionen och exporten av ekologiska livsmedel anser regeringen att 25 000 000 kronor per år 2017–2020 bör anvisas anslaget.

Regeringen anser vidare att satsningen på ett nationellt resurscentrum för mathantverk vid länsstyrelsen i Jämtland bör förstärkas med 20 000 000 kronor 2017 och med 10 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2018.

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	76 160	76 160	76 160	76 160
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	69 000	87 000	87 000	9 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	145 160	163 160	163 160	85 160

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 145 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 163 160 000 kronor, 163 160 000 kronor respektive 85 160 000 kronor.

3.1.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	42 891	Anslags-sparande	22
2016	Anslag	45 113 ¹	Utgifts-prognos	44 465
2017	Förslag	42 913		
2018	Beräknat	42 913		
2019	Beräknat	42 913		
2020	Beräknat	42 913		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemskapsavgifter i internationella organisationer inom utgiftsområdets ansvar.

Anslaget får användas för internationella skogsfrågor.

Anslaget får även användas för andra bidrag relaterade till utgiftsområdets internationella arbete.

Regeringens överväganden

Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	42 913	42 913	42 913	42 913
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	42 913	42 913	42 913	42 913

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 913 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 42 913 000 kronor respektive år.

3.1.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Belopp
2015	Utfall	1 789 165		898 885
2016	Anslag	3 894 866 ¹	Utgifts-prognos	3 199 543
2017	Förslag	3 495 431		
2018	Beräknat	3 950 883		
2019	Beräknat	3 700 488		
2020	Beräknat	3 919 488		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för perioderna 2007–2013 och 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för delar av det attesterande organets (Ekonomistyrningsverket) utgifter för revision av jordbruksfonderna för programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige. Anslaget får även

användas för utgifter för medfinansiering av EU:s program för stöd till biodling för perioden 2014–2016. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för eventuella finansiella korrigeringar och straffavgifter som Europeiska kommissionen kan komma att ålägga Sverige efter granskning av Sveriges utnyttjande av EU:s jordbruksfonder och EU:s fiskefond. Vidare får anslaget användas för eventuella ränteutgifter, rättegångsutgifter, revisions- och kontrollutgifter förknippade med Jordbruksverkets inbetalningar till den europeiska unionen. Anslaget får även användas till utgifter för skadestånd. Dessutom får anslaget belastas med tekniska utgifter för offentlig lagring i den mån som ersättning inte erhålls från EU-budgeten.

Kompletterande information

EU-bestämmelser för landsbygdsprogrammet, programmet för lokalt ledd utveckling, programmet om stöd till biodling och för nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige finns i nedanstående förordningar.

Rådets förordning (EG) nr 1698/2005 av den 20 september 2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu).

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 av den 17 december 2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1698/2005.

Förordningen (1996:93) om nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr

234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1301/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska regionala utvecklingsfonden och om särskilda bestämmelser för målet Investering för tillväxt och sysselsättning samt om upphävande av förordning (EG) nr 1080/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 av den 17 december 2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska socialfonden och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1081/2006.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 524 000 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 524 000 000 kronor 2018–2023.

Tabell 3.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	516 643	417 853	3 945 777			
Nya åtaganden	50 091	3 823 791	10 029 423			
Infriade åtaganden	-148 881	-295 867	-1 451 200	-1 733 000	-1 307 400	-9 483 600
Utestående åtaganden	417 853	3 945 777	12 524 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	13 306 115	14 205 000	12 524 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att medel inom landsbygdsprogrammets totala ram omfördelas på grund av försenad programstart. Regeringen beräknar att anslaget därför bör ökas med 204 000 000 kronor 2017, 311 000 000 kronor 2018, 40 000 000 kronor 2019 och med 173 000 000 kronor 2020.

För att finansiera den av regeringen prioriterade förstärkningen av Jordbruksverkets förvaltningsanslag i syfte att säkerställa att målen för jordbrukspolitiken ges förutsättningar att förverkligas anser regeringen att anslaget bör minska med 60 000 000 kronor årligen 2017–2020. Anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* ökas med motsvarande belopp.

Efterfrågan av stöd för bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet 2014–2020 är stort. Regeringen anser därför att medlen inom landsbygdsprogrammet för detta ändamål bör ökas med 850 000 000 kronor under resterande del av programperioden. Regeringen beräknar därför att anslaget ökas med 100 000 000 kronor 2017, 150 000 000 kronor 2018, 250 000 000 kronor 2019 och med 350 000 000 kronor 2020.

Tabell 3.49 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	4 007 866	4 007 866	4 007 866	4 007 866
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-721 333	-304 833	-450 833	-231 833
Överföring till/från andra anslag			14 213	14 213
Övrigt	208 898	247 850	129 242	129 242
Förslag/beräknat anslag	3 495 431	3 950 883	3 700 488	3 919 488

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 3 495 431 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 950 883 000 kronor, 3 700 488 000 kronor respektive 3 919 488 000 kronor.

3.1.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 3.50 Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2015	Utfall	1 427 122	Anslags-sparande	666 662
2016	Anslag	2 230 764 ¹	Utgifts-prognos	1 872 765
2017	Förslag	2 028 409		
2018	Beräknat	2 457 913		
2019	Beräknat	2 777 200		
2020	Beräknat	2 373 030		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för perioderna 2007–2013 och 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för EU:s program för stöd till biodling för perioden 2014–2016. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020.

Kompletterande information

EU-bestämmelser för landsbygdsprogrammet, programmet om stöd till biodling och programmet för lokalt ledd utveckling finns i nedanstående förordningar.

Rådets förordning (EG) nr 1698/2005 av den 20 september 2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu).

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 av den 17 december 2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1698/2005.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1301/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska regionala utvecklingsfonden och om särskilda bestämmelser för målet Investering för tillväxt och sysselsättning samt om upphävande av förordning (EG) nr 1080/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 av den 17 december 2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 av den 17 december 2013 om

Europeiska socialfonden och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1081/2006.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 093 000 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 093 000 000 kronor 2018–2023.

Tabell 3.51 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	740 942	286 472	2 758 556			
Nya åtaganden	35 106	2 673 829	7 348 444			
Infriade åtaganden	-489 576	-201 745	-1 014 000	-1 247 000	-929 000	-6 917 000
Utestående åtaganden	286 472	2 758 556	9 093 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	9 681 705	10 000 000	9 093 000			

Regeringens överväganden

Sverige har från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling tilldelats totalt ca 1 763 miljoner euro för perioden 2014–2020.

Regeringen föreslår att medel omfördelas inom landsbygdsprogrammets totala ram på grund av försenad programstart. Anslaget bör därför minskas med 21 000 000 kronor 2017, ökas med 65 000 000 kronor 2018, ökas med 264 000 000 kronor 2019 och minskas med 143 000 000 kronor 2020.

Tabell 3.52 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 230 764	2 230 764	2 230 764	2 230 764
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-697	111 541	310 541	-96 459
Överföring till/från andra anslag	5 740	13 696	14 520	17 350
Övrigt	-207 398	101 912	221 375	221 375
Förslag/beräknat anslag	2 028 409	2 457 913	2 777 200	2 373 030

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 028 409 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 457 913 000 kronor, 2 777 200 000 kronor respektive 2 373 030 000 kronor.

3.1.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

2015	Utfall	31 999	Anslags-sparande	831
2016	Anslag	72 830 ¹	Utgifts-prognos	71 784
2017	Förslag	79 830		
2018	Beräknat	79 830		
2019	Beräknat	79 830		
2020	Beräknat	49 830		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser i syfte att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot minskat växtnäring-läckage, minskad ammoniakavgång, säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel, bevarande av biologisk mångfald och tillvaratagande av kulturvärden, för ekologisk produktion samt för klimat- och energiinsatser inom de areella näringarna. Anslaget får användas för stöd till metangasreducering.

Anslaget får användas för utgifter för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken liksom för effekterna av de verksamheter som finansieras under anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till dubbel miljönytta. Stöden ges inom fleråriga program.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2018–2020.

Tabell 3.54 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	0	115 000	60 000			
Nya åtaganden	115 000	0	150 000			
Infriade åtaganden	0	-55 000	-60 000	-60 000	-60 000	-30 000
Utestående åtaganden	115 000	60 000	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	175 000	180 000	150 000			

Regeringens överväganden

Tabell 3.55 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	72 830	72 830	72 830	72 830
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	7 000	7 000	7 000	-23 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	79 830	79 830	79 830	49 830

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 79 830 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 79 830 000 kronor, 79 830 000 kronor och 49 830 000 kronor.

3.1.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tabell 3.56 Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	4 116	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	4 116 ¹	Utgifts-prognos	4 116
2017	Förslag	4 116		
2018	Beräknat	4 116		
2019	Beräknat	4 116		
2020	Beräknat	4 116		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Från och med 2006 disponeras anslaget helt för vissa omarronderingsprojekt i Dalarnas, Västra Götalands samt delar av Värmlands län.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag för att främja jordbrukets rationalisering finns i förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering.

Regeringens överväganden

Tabell 3.57 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	4 116	4 116	4 116	4 116
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 500	1 500	1 500	1 500
Överföring till/från andra anslag	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	4 116	4 116	4 116	4 116

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 116 000 kronor respektive år.

3.1.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter m.m.¹

Tabell 3.58 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	1 029	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	1 029	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	1 029 ²	Utgifts-prognos	1 029
2017	Förslag	1 529		
2018	Beräknat	1 529		
2019	Beräknat	1 529		
2020	Beräknat	1 529		

¹ Anslaget har bytt namn från *Stöd till innehavare av fjällägenheter m.m.*

² Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll, upprustning och investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter. Anslaget får även användas för utgifter för att täcka avvecklingsbidrag och avträdesersättning till arrendatorer.

Kompletterande information

Vad gäller fjällägenheterna i statlig ägo finns fortfarande ett ackumulerat behov av underhåll och ett stort investeringsbehov för att uppnå en godtagbar standard. Medlen under anslaget för fjällägenheterna räcker inte för att tillgodose dessa behov. Det förhållandet att fjällägenheterna inte ägs av arrendatorn medför dessutom att intresset från arrendatorernas sida är litet för att genomföra åtgärder på egen bekostnad. Fjällägenheten kan inte heller användas som belåningssäkerhet eftersom den inte utgör särskild fastighet. Det finns dock även andra anslag som kan användas för fjällägenheterna, t.ex. glesbygdstöd, landsskapsvårdsstöd och för de som behålls i statlig ägo med anledning av sitt kulturmiljövärde bör även anslag för kulturvård komma ifråga. Även användande av medlen i jordfonden bör kunna komma ifråga.

Regeringens överväganden

Tabell 3.59 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 029	1 029	1 029	1 029
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	500	500	500	500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 529	1 529	1 529	1 529

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 529 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder på fjällägenheter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 529 000 kronor respektive år.

Vissa ändrade principer för upplåtelse och friköp av statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen

Regeringens förslag: Friköp av statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen ska kunna medges fysiska personer om marken används eller kommer att användas för permanent boende eller deltidsboende minst sex månader per år och boendet har rimliga förutsättningar att långsiktigt bestå. Detsamma gäller för fritidsboende om förvärvaren under mycket lång tid har eller har haft en stark personlig anknytning till platsen ifråga. Friköp ska även kunna medges för under året tidsbegränsad näringsverksamhet som långsiktigt bedrivs eller kommer att bedrivas på platsen, om inte särskilda skäl talar mot en försäljning. Friköp ska kunna medges utan att någon upplåtelse föreligger, om särskilda skäl talar för att marken ändå bör få friköpas. Tomträtt ska utgöra ett alternativ till friköp.

Skälen för regeringens förslag: Enligt regeringens bedömning saknas det anledning att låta olika principer ligga till grund för den

bedömning som ska göras i ärenden om upplåtelse och friköp av mark. De principer som riksdagen har beslutat redovisas för friköp av fjällägenheter i prop. 2009/10:1 bör därför tillämpas generellt när det gäller frågor om upplåtelse och friköp av statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen (prop. 2009/10:1 utg.omr. 23 avsnitt 3.1.27, bet. 2009/10:1 MJU2, rskr. 2009/10:130). Till skillnad från vad som hittills har gällt, bör friköp kunna medges utan att någon upplåtelse föreligger, om särskilda skäl talar för att marken ändå bör få friköpas. Vidare bör upplåtelse av mark kunna medges för sådan näringsverksamhet som har betydelse för orten. Upplåtelseformen tomträtt bör utgöra ett alternativ till friköp och inte endast komma i fråga om den som marken upplåts till inte vill förvärva den med äganderätt eller för näringsverksamhet med stort markbehov (jfr prop. 2009/10:1 utg.omr. 23 s. 83 avsnitt 3.1.27). Om friköp inte bör få ske med hänsyn till i området berörda intressen, men det exempelvis finns behov av förstärkt besittningsskydd för kapitalkrävande åtgärd, bör tomträtt kunna upplåtas. Marken kvarstår då i statens ägo och kan förenas med villkor. Friköp av mark som omfattas av tomträtt ska ske med restriktivitet (jfr prop. 1994/95:100 bil. 10 s. 67). Se även avsnitt 2.6.2.

3.1.22 1:22 Främjande av rennärningen m.m.

Tabell 3.60 Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennärningen m.m.

Tusental kronor

2015	Utfall	110 701	Anslags-sparande	-4 988
2016	Anslag	107 915 ¹	Utgifts-prognos	106 355
2017	Förslag	103 915		
2018	Beräknat	103 915		
2019	Beräknat	103 915		
2020	Beräknat	103 915		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till åtgärder för att främja rennärningen i form av:

- underhåll eller rivning av vissa riksgränsstängsel och renskötselaneläggningar som staten har underhållsansvar för,
- statens del av kostnaderna för redovisning av markanvändningen, riksintressen och marker som är värdefulla för renskötseln, natur- och kulturmiljövården,
- utveckling av företagsregistret för rennärningen,
- bidrag enligt 35 b § rennäringsförordningen (1993:384),
- prisstöd till rennärningen enligt förordningen (1986:255) om pristillägg på renkött,
- ersättning till följd av Tjernobylyolyckan enligt förordningen (1994:246) om ersättning för vissa merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylyolyckan,
- kostnader för medling m.m. i tvister mellan samebyar och jordbrukare när det gäller konflikter på grund av renbetning på åkermark,
- katastrofskadeskydd enligt 35 a § rennäringsförordningen,
- ersättning till följd av skador orsakade av rovdjur på ren enligt 4–5 §§ viltskadeförordningen (2001:724) och
- åtgärder för anpassning till ändrade klimatförhållanden samt övriga åtgärder för främjande av rennärningen.

Regeringens överväganden

Regeringen anser att anslaget bör minskas med 1 000 000 kronor. Medlen avses användas till förvaltningskostnader vid Sametinget. Det under utgiftsområde 1 uppförda anslaget 3:1 *Sametinget* ökas med motsvarande belopp.

Regeringen anser vidare att anslaget bör ökas med 5 000 000 kronor. Medlen avses användas för att förebygga och kompensera för rovdjursskador. Det under utgiftsområde 23 upptagna anslaget 1:7 *Ersättning för viltskador* minskas med motsvarande belopp.

Tabell 3.61 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	107 915	107 915	107 915	107 915
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	103 915	103 915	103 915	103 915

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 103 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 103 915 000 kronor respektive år.

3.1.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tabell 3.62 Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	1 723 373		0
2016	Anslag	1 801 598 ¹		1 801 598
2017	Förslag	1 820 493		
2018	Beräknat	1 875 145 ²		
2019	Beräknat	1 912 824 ³		
2020	Beräknat	1 951 467 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 842 170 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 842 152 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 1 839 100 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt för forskning och utbildning på forskarnivå inom livsmedelsproduktion, djurhållning, djurhälsa och djurskydd, skog, skogsbruk och förädling av skogsråvara, landsbygdsutveckling, rekreation och fritid samt landskapsplanering och markanvändning i tätorter och tätortsnära miljöer. Anslaget får även användas för ersättning för behörighetsgivande och högskoleintro-

ducerande utbildning inom samma områden samt för fortlöpande miljöanalys.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.63 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	627 000	627 000	0
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	650 000	650 000	0
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	703 000	673 000	30 000

Avgiftsintäkterna disponeras av SLU. Avgiftsintäkterna avser bl.a. forskningsuppdrag samt djursjukvård.

Regeringens överväganden

Tabell 3.64 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 801 598	1 801 598	1 801 598	1 801 598
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	19 754	52 356	89 629	131 037
Beslut	-859	21 191	21 597	18 832
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 820 493	1 875 145	1 912 824	1 951 467

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 820 493 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 875 145 000 kronor, 1 912 824 000 kronor respektive 1 951 467 000 kronor.

Bemyndigande om medlemskap och medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 besluta om medlemskap i en kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) och under 2017–2024 om en årlig medlemsavgift på högst 500 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Under 2017 kommer en kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) att etableras. Sveriges lantbruksuniversitet avser ansöka om att ingå i denna. Förutsatt att ansökan beviljas kommer varje deltagande part att betala en årlig medlemsavgift. Eftersom avgiften för medlemskap i KIC Food for Future innebär ekonomiska åtaganden som överstiger ett prisbasbelopp bör regeringen bemyndigas att under 2017 besluta om medlemskap och under 2017–2024 besluta om en årlig medlemsavgift på högst 500 000 kronor för Sveriges lantbruksuniversitet.

3.1.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tabell 3.65 Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

2015	Utfall	507 332	Anslags-sparande	22 647
2016	Anslag	564 354 ¹	Utgifts-prognos	556 251
2017	Förslag	565 776		
2018	Beräknat	598 164		
2019	Beräknat	593 164		
2020	Beräknat	605 664		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Förvaltningsanslaget redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* och anslaget för forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande redovisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* under samma utgiftsområde.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 400 000 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: Fleråriga åtaganden behöver ingås för att underlätta planering, utlysning och genomförande av långsiktiga forskningsprojekt.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö,*

areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 400 000 000 kronor 2018–2023.

Tabell 3.66 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	824 589	732 552	761 564			
Nya åtaganden	313 881	447 683	1 098 436			
Infriade åtaganden	-405 918	-418 671	-460 000	-525 000	-525 000	-350 000
Utestående åtaganden	732 552	761 564	1 400 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 400 000	1 400 000	1 400 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 25 000 000 kronor för 2018, 37 500 000 kronor 2019 och 50 000 000 kronor 2020. I den forskningspolitiska propositionen som regeringen kommer att presentera under hösten 2016 kommer satsningen att presenteras närmare.

Tabell 3.67 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016^{1,2}	564 354	564 354	564 354	564 354
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	11	25 021	20 021	32 521
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1 411	8 789	8 789	8 789
Förslag/beräknat anslag	565 776	598 164	593 164	605 664

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget tillförs 1 411 tkr 2017 och 8 789 tkr 2018 till följd av en omläggning från pris- och löneomräkning av anslaget till att anslaget beräknas med ett bestämt nominellt belopp.

Regeringen föreslår att 565 776 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 598 164 000 kronor, 593 164 000 kronor respektive 605 664 000 kronor.

3.1.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tabell 3.68 Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

2015	Utfall	1 177	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	1 177 ¹	Utgifts-prognos	1 177
2017	Förslag	1 177		
2018	Beräknat	1 177		
2019	Beräknat	1 177		
2020	Beräknat	1 177		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera verksamheten vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA).

Regeringens överväganden

Tabell 3.69 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 177	1 177	1 177	1 177
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 177	1 177	1 177	1 177

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 177 000 kronor anvisas under anslaget 1:25 *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 177 000 kronor respektive år.

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

2016-09-29

Näringsdepartementet

**Rättelseblad för prop. 2016/17:1, utgiftsområde 23 Areella näringar,
landsbygd och livsmedel**

Härmed översänds rättelseblad för prop. 2016/17:1, volym 11, UO23,
s.97.

Rättelsen avser korrigerig av ett årtal under rubriken Regeringens
övävägande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor.

Fredrik Ahlén
Expeditionschef

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	0	210 000		
Nya åtaganden	210 000	116 000		
Infriade åtaganden	0	-70 000	-128 000	-128 000
Utestående åtaganden	210 000	256 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	210 000	256 000		

Regeringens överväganden

Regeringen bedömer att mer ekologisk mat kan göra jordbruket och svensk mat mer konkurrenskraftigt. Konsumenternas efterfrågan gör att marknaden för ekologiska livsmedel växer lokalt och globalt. För att främja utvecklingen och bidra till att öka produktionen, konsumtionen och exporten av ekologiska livsmedel anser regeringen att 25 000 000 kronor per år 2018–2020 bör anvisas anslaget.

Regeringen anser vidare att satsningen på ett nationellt resurscentrum för mathantverk vid länsstyrelsen i Jämtland bör förstärkas med 20 000 000 kronor 2017 och med 10 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2018.

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	76 160	76 160	76 160	76 160
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	69 000	87 000	87 000	9 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	145 160	163 160	163 160	85 160

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 145 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 163 160 000 kronor, 163 160 000 kronor respektive 85 160 000 kronor.

OBS! Detta rättelseblad ersätter s. 97, prop 2016/17:1, utg.omr. 23. Rättelsen avser startår för 25 000 000 kronor som är 2018–2020 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor*.

3.1.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	42 891	22
2016	Anslag	45 113 ¹	44 465
2017	Förslag	42 913	
2018	Beräknat	42 913	
2019	Beräknat	42 913	
2020	Beräknat	42 913	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

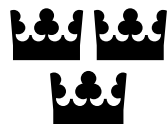
Anslaget får användas för utgifter för medlemskapsavgifter i internationella organisationer inom utgiftsområdets ansvar.

Anslaget får användas för internationella skogsfrågor.

Anslaget får även användas för andra bidrag relaterade till utgiftsområdets internationella arbete.

Näringsliv

24

Förslag till statens budget för 2017

Näringsliv

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	6
Diagramförteckning	9
1 Förslag till riksdagsbeslut	11
2 Lagförslag.....	13
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall.....	13
2.2 Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)	15
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar	17
2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker	19
2.5 Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)	21
2.6 Förslag till lag om ändring i revisorslagen (2001:883).....	22
2.7 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	34
3 Näringsliv.....	37
3.1 Omfattning.....	37
3.2 Utgiftsutveckling	37
3.3 Skatteutgifter.....	38
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	39
4 Näringspolitik.....	41
4.1 Omfattning.....	41
4.2 Utgiftsutveckling	42
4.3 Skatteutgifter.....	42
4.4 Mål för näringspolitiken	48
4.5 Resultatredovisning.....	48
4.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	48
4.5.2 Innovation och förnyelse	53
4.5.3 Entreprenörskap och företagande	61
4.5.4 Ramvillkor för företag och konkurrens	76
4.6 Förvaltningen av bolag med statligt ägande	85
4.6.1 Återrapportering av vissa frågor	85
4.6.2 RISE Research Institutes of Sweden AB.....	87
4.7 Politikens inriktning	88

	4.7.1	Innovation och förnyelse.....	89
	4.7.2	Smart industri – en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige.....	91
	4.7.3	Skapa, växa och exportera.....	92
	4.7.4	Namnbyte för Revisorsnämnden	94
4.8		Budgetförslag	95
	4.8.1	1:1 Verket för innovationssystem	95
	4.8.2	1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling.....	95
	4.8.3	1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	97
	4.8.4	1:4 Tillväxtverket.....	98
	4.8.5	1:5 Näringslivsutveckling.....	99
	4.8.6	1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.....	100
	4.8.7	1:7 Turistfrämjande	101
	4.8.8	1:8 Sveriges geologiska undersökning.....	102
	4.8.9	1:9 Geovetenskaplig forskning.....	103
	4.8.10	1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar.....	104
	4.8.11	1:11 Bolagsverket	104
	4.8.12	1:12 Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	105
	4.8.13	1:13 Konkurrensverket	105
	4.8.14	1:14 Konkurrensforskning.....	106
	4.8.15	1:15 Upprustning och drift av Göta kanal.....	106
	4.8.16	1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	107
	4.8.17	1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag	108
	4.8.18	1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	108
	4.8.19	1:19 Finansiering av rättegångskostnader.....	109
	4.8.20	1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	109
	4.8.21	1:21 Patent- och registreringsverket	110
4.9		Övrig statlig verksamhet	111
	4.9.1	Bolagsverket.....	111
	4.9.2	Patent- och registreringsverket	111
	4.9.3	Patentombuds-nämnden	111
	4.9.4	Revisorsnämnden	112
5		Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.....	113
	5.1	Omfattning	113
	5.2	Utgiftsutveckling.....	113
	5.3	Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	114
	5.4	Resultatredovisning	114
	5.4.1	Export- och investeringsfrämjande.....	114
	5.4.2	Handelspolitik och EU:s inre marknad	122
	5.5	Politikens inriktning.....	129
	5.6	Budgetförslag	133
	5.6.1	2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet.....	133
	5.6.2	2:2 Kommerskollegium.....	134
	5.6.3	2:3 Exportfrämjande verksamhet	134
	5.6.4	2:4 Investeringsfrämjande.....	135
	5.6.5	2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	135
	5.6.6	2:6 Bidrag till standardiseringen.....	136

5.6.7	Exportkreditnämnden	136
5.6.8	Låneram för Aktiebolaget Svensk Exportkredit.....	137

Bilaga Namnbyte för Revisorsnämnden

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp.....	12
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv	37
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 24 Näringsliv	38
Tabell 3.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 24 Näringsliv	38
Tabell 3.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv.....	39
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom område Näringspolitik	42
Tabell 4.2	Skatteutgifter inom näringspolitiken	43
Tabell 4.3	Sveriges konkurrenskraft	49
Tabell 4.4	Näringslivets FoU	49
Tabell 4.5	Innovationsverksamhet i företagen	50
Tabell 4.6	Innovativa snabbväxande företag.....	50
Tabell 4.7	Patent och varumärken.....	51
Tabell 4.8	Näringslivets utveckling.....	51
Tabell 4.9	Lagar och myndighetsregler.....	52
Tabell 4.10	Företagens tillgång till kapital.....	52
Tabell 4.11	Förmågor och attityder till företagande.....	53
Tabell 4.12	Deltagare i Almis rådgivningsverksamhet, kvinnor och män	66
Tabell 4.13	Deltagare i Almis rådgivningsverksamhet, utländsk bakgrund och övriga	66
Tabell 4.14	Befolkningen 15–64 år samt antalet företagare 2014.....	66
Tabell 4.15	Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem.....	95
Tabell 4.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Verket för innovationssystem	95
Tabell 4.17	Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling.....	95
Tabell 4.18	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	96
Tabell 4.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	97
Tabell 4.20	Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	97
Tabell 4.21	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	98
Tabell 4.22	Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket.....	98
Tabell 4.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Tillväxtverket.....	99
Tabell 4.24	Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling	99
Tabell 4.25	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling.....	99
Tabell 4.26	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Näringslivsutveckling.....	100
Tabell 4.27	Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	100

Tabell 4.28	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.....	101
Tabell 4.29	Anslagsutveckling 1:7 Turistfrämjande.....	101
Tabell 4.30	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Turistfrämjande.....	101
Tabell 4.31	Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning.....	102
Tabell 4.32	Offentligrättslig verksamhet	102
Tabell 4.33	Uppdragsverksamhet	102
Tabell 4.34	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning.....	102
Tabell 4.35	Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning	103
Tabell 4.36	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning.....	103
Tabell 4.37	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Geovetenskaplig forskning.....	104
Tabell 4.38	Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	104
Tabell 4.39	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar.....	104
Tabell 4.40	Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket.....	104
Tabell 4.41	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bolagsverket.....	105
Tabell 4.42	Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien.....	105
Tabell 4.43	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	105
Tabell 4.44	Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket.....	105
Tabell 4.45	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Konkurrensverket.....	106
Tabell 4.46	Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning.....	106
Tabell 4.47	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Konkurrensforskning.....	106
Tabell 4.48	Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	106
Tabell 4.49	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal.....	107
Tabell 4.50	Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag.....	107
Tabell 4.51	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag.....	108
Tabell 4.52	Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag.....	108
Tabell 4.53	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag.....	108
Tabell 4.54	Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	108
Tabell 4.55	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer.....	109
Tabell 4.56	Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader	109
Tabell 4.57	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader	109
Tabell 4.58	Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation.....	109
Tabell 4.59	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation.....	110
Tabell 4.60	Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket.....	110
Tabell 4.61	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:21 Patent- och registreringsverket.....	111

Tabell 4.62	Offentligrättslig verksamhet.....	111
Tabell 4.63	Uppdragsverksamhet.....	111
Tabell 4.64	Offentligrättslig verksamhet.....	111
Tabell 4.65	Uppdragsverksamhet.....	111
Tabell 4.66	Offentligrättslig verksamhet.....	112
Tabell 4.67	Uppdragsverksamhet.....	112
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.....	113
Tabell 5.2	Projektexportfrämjande – aggregerat resultat 2015.....	117
Tabell 5.3	Resultat i Exportkreditnämndens verksamhet 2013–2015.....	120
Tabell 5.4	Översikt avseende små och medelstora företagskunder i Exportkreditnämndens verksamhet 2014–2015.....	120
Tabell 5.5	Utestående balans i Exportkreditnämndens verksamhet 2013–2015....	120
Tabell 5.6	Verksamhetsresultat i AB Svensk Exportkredit, 2013–2015.....	121
Tabell 5.7	Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter 2013–2015.....	121
Tabell 5.8	Faktisk utveckling av handeln med varor och tjänster inom den inre marknaden; EU respektive EU inklusive Norge, Island och Liechtenstein.....	124
Tabell 5.9	Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	133
Tabell 5.10	Budget för avgiftsbelagd verksamhet – ackreditering m.m. samt internationellt utvecklingsarbete	133
Tabell 5.11	Budget för avgiftsbelagd verksamhet – metrologi.....	133
Tabell 5.12	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet.....	133
Tabell 5.13	Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium.....	134
Tabell 5.14	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Kommerskollegium.....	134
Tabell 5.15	Anslagsutveckling 2:3 Exportfrämjande verksamhet	134
Tabell 5.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet	135
Tabell 5.17	Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande.....	135
Tabell 5.18	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Investeringsfrämjande	135
Tabell 5.19	Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer.....	135
Tabell 5.20	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer.....	136
Tabell 5.21	Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen.....	136
Tabell 5.22	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Bidrag till standardiseringen	136
Tabell 5.23	Uppdragsverksamhet.....	136

Diagramförteckning

Diagram 4.1	Fördelning av beviljade medel från Verket för innovationssystem 2015.....	54
Diagram 4.2	Antal ansökningar och beviljade projekt per år 2010–2015.....	54
Diagram 4.3	Fördelning av intäkter 2015.....	55
Diagram 4.4	Antal patentansökningar från svenska sökande till Europeiska patentverket (EPO) samt Patent- och registreringsverket (PRV) 2006–2014.....	57
Diagram 5.1	Fördelning av det statliga uppdraget för exportfrämjande verksamhet.....	116
Diagram 5.2	Projektexportfrämjande – fördelning per region 2015	117
Diagram 5.3	Projektexportfrämjande – fördelning per sektor 2015	117
Diagram 5.4	Nya garantier fördelade på världsmarknader.....	120
Diagram 5.5	Nya garantier fördelade på bransch	120

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall (avsnitt 2.1 och 4.7.4),
2. antar förslaget till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619) (avsnitt 2.2 och 4.7.4),
3. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (avsnitt 2.3 och 4.7.4),
4. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker (avsnitt 2.4 och 4.7.4),
5. antar förslaget till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079) (avsnitt 2.5 och 4.7.4),
6. antar förslaget till lag om ändring i revisorslagen (2001:883) (avsnitt 2.6 och 4.7.4),
7. antar förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551) (avsnitt 2.7 och 4.7.4),
8. bemyndigar regeringen att bredda verksamhetsinriktningen för RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) så att verksamheten, i tillägg till vad som tidigare angetts av riksdagen, ska kunna bedrivas genom intresse- eller dotterbolag, ska kunna omfatta provning, certifiering och utbildning för industrisektorn och därmed förenlig verksamhet, samt omfatta ägande och förvaltning av lös egendom (avsnitt 4.6.2),
9. bemyndigar regeringen att förändra verksamhetsinriktningen för SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB (SP) så att den, i stället för vad som tidigare angetts av riksdagen, ska vara i linje med den breddade verksamhetsinriktningen för RISE AB som avses i punkt 8 (avsnitt 4.6.2),
10. bemyndigar regeringen att vidta de åtgärder som krävs för att genomföra en fusion mellan RISE AB och SP i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 4.6.2),
11. bemyndigar regeringen att under 2017 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 450 000 000 000 kronor (avsnitt 5.6.7),
12. bemyndigar regeringen att under 2017 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 5.6.7),
13. bemyndigar regeringen att för 2017 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 125 000 000 000 kronor för systemet med statsstödda exportkrediter (avsnitt 5.6.8),
14. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 24 Näringsliv enligt tabell 1.1,
15. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidi-

gare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor*

Anslag		
1:1	Verket för innovationssystem	221 746
1:2	Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 893 335
1:3	Institutens strategiska kompetensmedel	629 962
1:4	Tillväxtverket	272 898
1:5	Näringslivsutveckling	460 022
1:6	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	57 951
1:7	Turistfrämjande	119 606
1:8	Sveriges geologiska undersökning	197 864
1:9	Geovetenskaplig forskning	5 807
1:10	Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
1:11	Bolagsverket	22 842
1:12	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
1:13	Konkurrensverket	143 322
1:14	Konkurrensforskning	13 661
1:15	Upprustning och drift av Göta kanal	123 210
1:16	Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	23 200
1:17	Kapitalinsatser i statliga bolag	1 000
1:18	Avgifter till vissa internationella organisationer	17 780
1:19	Finansiering av rättegångskostnader	18 000
1:20	Bidrag till företagsutveckling och innovation	309 461
1:21	Patent- och registreringsverket	315 588
2:1	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	24 612
2:2	Kommerskollegium	86 091
2:3	Exportfrämjande verksamhet	361 889
2:4	Investeringsfrämjande	62 266
2:5	Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
2:6	Bidrag till standardiseringen	31 063
Summa		6 456 020

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 300 000	2018–2022
1:5	Näringslivsutveckling	600 000	2018–2019
1:9	Geovetenskaplig forskning	5 000	2018–2019
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		2 905 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om förbud enligt 3 § förs av allmän åklagare vid tingsrätt. Angående utredningen och förfarandet i sådana mål *skall*, om inte annat föreskrivs i denna lag, i tillämpliga delar gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om mål som rör allmänt åtal för brott för vilket är stadgat fängelse i högst ett år.

Talan mot en advokat får väckas endast efter hörande av Sveriges advokatsamfund. Talan mot en godkänd eller auktoriserad revisor får väckas endast efter hörande av *Revisorsnämnden*.

Bestämmelserna i 24 och 25 kap. rättegångsbalken *skall* inte tillämpas

Föreslagen lydelse

4 §²

Talan om förbud enligt 3 § förs av allmän åklagare vid tingsrätt. Angående utredningen och förfarandet i sådana mål *ska*, om inte annat föreskrivs i denna lag, i tillämpliga delar gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om mål som rör allmänt åtal för brott för vilket är stadgat fängelse i högst ett år.

Talan mot en advokat får väckas endast efter hörande av Sveriges advokatsamfund. Talan mot en godkänd eller auktoriserad revisor får väckas endast efter hörande av *Revisorsinspektionen*.

Bestämmelserna i 24 och 25 kap. rättegångsbalken *ska* inte tillämpas

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2001:367.

² Senaste lydelse 1995:535.

vid förbudstalan.

Talan om förbud *skall* väckas inom fem år från det att brottet begicks.

vid förbudstalan.

Talan om förbud *ska* väckas inom fem år från det att brottet begicks.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

2.2 Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 b § och 4 a kap. 16 b § sparbankslagen (1987:619)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 b §²

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka bankens finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,

2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i bankens interna kontroll, internrevision och riskhantering,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsinspektionens* kvalitetskontroll,

4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,

5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller banken andra tjänster än revision, och

6. biträda vid upprättandet av förslag till sparbanksstämmans beslut om revisorsval.

Om banken har en valberedning som huvudmännen har ett betydande inflytande i, får banken ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till sparbanksstämman om val av revisor.

4 a kap.

16 b §³

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

¹ Lagen omtryckt 1996:1005.

² Senaste lydelse 2016:434.

³ Senaste lydelse 2016:434.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 7 a § och 8 kap. 13 c § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

7 a §¹

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka föreningens finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,
2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i föreningens interna kontroll, internrevision och riskhantering,
3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,
4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,
5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller föreningen andra tjänster än revision, och
6. biträda vid upprättandet av förslag till föreningsstämmans beslut om revisorsval.

Om föreningen har en valberedning som medlemmarna har ett betydande inflytande i, får föreningen ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till föreningsstämman om val av revisor.

8 kap.

13 c §²

I samband med en koncernrevision avseende en ekonomisk förening vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga

¹ Senaste lydelse 2016:432.

² Senaste lydelse 2016:432.

åtgärder. Revisorn ska också under-
rätta *Revisorsnämnden* om hindret.

åtgärder. Revisorn ska också under-
rätta *Revisorsinspektionen* om hind-
ret.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 4 b § och 7 a kap. 16 b § lagen (1995:1570) om medlemsbanker ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

4 b §¹

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka bankens finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,

2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i bankens interna kontroll, internrevision och riskhantering,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsinspektionens* kvalitetskontroll,

4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,

5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller banken andra tjänster än revision, och

6. biträda vid upprättandet av förslag till föreningsstämmans beslut om revisorsval.

Om banken har en valberedning som medlemmarna har ett betydande inflytande i, får banken ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till föreningsstämman om val av revisor.

7 a kap.

16 b §²

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

¹ Senaste lydelse 2016:435.

² Senaste lydelse 2016:435.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

2.5 Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)

Härigenom föreskrivs att 32 b § revisionslagen (1999:1079) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 b §¹

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Om revisorn är en auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag, ska revisorn också underrätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Om revisorn är en auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag, ska revisorn också underrätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

¹ Senaste lydelse 2016:433.

2.6 Förslag till lag om ändring i revisorslagen (2001:883)

Härigenom föreskrivs i fråga om revisorslagen (2001:883) dels att 1, 3–6, 8, 12, 13, 18, 22, 22 a, 25, 27, 27 b–32 a, 32 d, 32 e, 32 g–37 och 40 §§ och rubriken närmast före 3 § ska ha följande lydelse, dels att punkt 6 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag innehåller bestämmelser om

1. Revisorsnämnden (3 §),	1. Revisorsinspektionen (3 §),
2. auktorisation av revisorer (4 och 5 §§),	
3. godkända revisorer (6 §),	
4. revisionsföretag (8–12 §§),	
5. registrering av revisionsbolag och revisorer från ett tredjeland (13–16 b §§),	
6. huvudansvarig i revisionsverksamhet (17 §),	
7. giltighetstid för auktorisation, godkännande och registrering (18 §),	
8. revisorns skyldigheter (19–27 §§),	
9. kvalitetskontroll (27 a §),	
10. uppgiftslämnande m.m. (27 b–31 a §§),	
11. disciplinära åtgärder m.m. (32–35 §§), och	
12. överklagande, straffansvar m.m. (36–41 §§).	

Bestämmelser som gäller vid revision av företag av allmänt intresse och för revisorer och registrerade revisionsbolag som utför sådan revision finns även i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 537/2014 av den 16 april 2014 om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse och om upphävande av kommissionens beslut 2005/909/EG (EU:s revisorsförordning).

Revisorsnämnden

Revisorsinspektionen

3 §²

Revisorsnämnden ska

Revisorsinspektionen ska

1. pröva frågor om auktorisation, godkännande och registrering enligt denna lag,	
2. utöva tillsyn över revisionsverksamhet samt över revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från ett tredjeland,	
3. pröva frågor om disciplinära och andra åtgärder mot revisorer, registrerade revisionsbolag, revisorer från ett tredjeland och, i den omfattning som framgår av 32 g §, före detta revisorer, och	
4. ansvara för att god revisorssed och god revisionssed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt.	

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela

¹ Senaste lydelse 2016:430.

² Senaste lydelse 2016:430.

närmare föreskrifter om *Revisorsnämnden*.

närmare föreskrifter om *Revisorsinspektionen*.

4 §³

En auktoriserad revisor ska

1. yrkesmässigt utöva revisionsverksamhet, 2. vara bosatt i Sverige eller i en annan stat inom EES, 3. varken vara i konkurs, ha näringsförbud, ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken, vara förbjuden att lämna juridiskt eller ekonomiskt biträde enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall eller vara föremål för någon motsvarande rådighetsinskränkning i en annan stat, 4. ha den utbildning och erfarenhet som behövs för revisionsverksamhet, 5. hos <i>Revisorsnämnden</i> ha avlagt revisorsexamen, och 6. vara redbar och i övrigt lämplig att utöva revisionsverksamhet. Om det finns särskilda skäl, får <i>Revisorsnämnden</i> i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i första stycket 1 och 2.	5. hos <i>Revisorsinspektionen</i> ha avlagt revisorsexamen, och Om det finns särskilda skäl, får <i>Revisorsinspektionen</i> i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i första stycket 1 och 2.

5 §⁴

Det krav på revisorsexamen som ställs upp i 4 § första stycket 5 ska anses uppfyllt också av den som

1. innehar ett sådant utländskt examensbevis som krävs för att få utföra lagstadgad revision i a) någon stat inom EES, eller b) ett tredjeland, om den staten tillåter att revisorer som har auktoriserats enligt denna lag på motsvarande villkor utövar revisionsverksamhet där, och 2. hos <i>Revisorsnämnden</i> har genomgått ett särskilt lämplighetsprov.	2. hos <i>Revisorsinspektionen</i> har genomgått ett särskilt lämplighetsprov.

6 §⁵

En godkänd revisor ska uppfylla de krav som anges i 4 § första stycket 1–4 och 6.

Om det finns särskilda skäl, får <i>Revisorsnämnden</i> i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i 4 § första stycket 1 och 2.	Om det finns särskilda skäl, får <i>Revisorsinspektionen</i> i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i 4 § första stycket 1 och 2.

8 §⁶

En revisor får utöva revisionsverksamhet endast som enskild näringsidkare eller i ett annat revisionsföretag.

Om det finns särskilda skäl, får	Om det finns särskilda skäl, får

³ Senaste lydelse 2016:430.

⁴ Senaste lydelse 2016:430.

⁵ Senaste lydelse 2013:217.

⁶ Senaste lydelse 2016:430.

Revisorsnämnden tillåta att en revisor utövar revisionsverksamhet i ett tredjeland trots att villkoret i första stycket inte är uppfyllt.

Revisorsinspektionen tillåta att en revisor utövar revisionsverksamhet i ett tredjeland trots att villkoret i första stycket inte är uppfyllt.

12 §

En revisor får vara anställd endast hos ett revisionsföretag eller ett sådant bolag som avses i 11 § andra stycket.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* bevilja undantag från föreskriften i första stycket.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* bevilja undantag från föreskriften i första stycket.

13 §⁷

Ett handelsbolag som utövar revisionsverksamhet får registreras som revisionsbolag, om det uppfyller villkoren i 10 och 11 §§.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* beträffande viss bolagsman, firmatecknare eller prokurist bevilja undantag från villkoren i 11 §. En majoritet av bolagsmännen ska dock alltid utgöras av revisorer eller registrerade revisionsbolag. Om det finns endast två bolagsmän, måste minst en av dem vara revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* beträffande viss bolagsman, firmatecknare eller prokurist bevilja undantag från villkoren i 11 §. En majoritet av bolagsmännen ska dock alltid utgöras av revisorer eller registrerade revisionsbolag. Om det finns endast två bolagsmän, måste minst en av dem vara revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

18 §⁸

Auktorisation, godkännande och registrering gäller i fem år. Har en ansökan om fortsatt auktorisation, godkännande eller registrering gjorts före giltighetstidens utgång fortsätter auktorisationen, godkännandet eller registreringen att gälla till dess att beslut i saken har *vunnit* laga kraft.

Revisorsnämnden får i ett enskilt fall besluta att en auktorisation ska gälla i längre tid än fem år, dock längst sex år.

Revisorsnämnden eller, efter överklagande, en domstol får bestämma att ett beslut om avslag på en ansökan som avses i första stycket ska gälla omedelbart.

Auktorisation, godkännande och registrering gäller i fem år. Har en ansökan om fortsatt auktorisation, godkännande eller registrering gjorts före giltighetstidens utgång fortsätter auktorisationen, godkännandet eller registreringen att gälla till dess att beslut i saken har *fått* laga kraft.

Revisorsinspektionen får i ett enskilt fall besluta att en auktorisation ska gälla i längre tid än fem år, dock längst sex år.

Revisorsinspektionen eller, efter överklagande, en domstol får bestämma att ett beslut om avslag på en ansökan som avses i första stycket ska gälla omedelbart.

⁷ Senaste lydelse 2009:564.

⁸ Senaste lydelse 2013:217.

22 §⁹

Revisorsnämnden ska på ansökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida

1. förhållandena är sådana att revisorn enligt 21 § första stycket är skyldig att avböja eller avsäga sig uppdraget,

2. en viss omständighet är en sådan som avses i 21 a § första stycket och, om så är fallet, huruvida omständigheter i det enskilda fallet eller vidtagna åtgärder medför att revisorn ändå inte behöver avböja eller avsäga sig uppdraget, eller

3. en viss tjänst omfattas av förbudet mot tillhandahållande av andra tjänster än revision i artikel 5 i EU:s revisorsförordning och, om så är fallet, huruvida tjänsten ändå får tillhandahållas enligt 21 b §.

När ett förhandsbesked har fått laga kraft, är det bindande för *nämnden* i förhållande till revisorn. Förhandsbeskedet upphör att gälla vid förändrade förutsättningar eller vid författningsändringar som påverkar den fråga som beskedet avser.

Revisorsinspektionen ska på ansökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida

När ett förhandsbesked har fått laga kraft, är det bindande för *inspektionen* i förhållande till revisorn. Förhandsbeskedet upphör att gälla vid förändrade förutsättningar eller vid författningsändringar som påverkar den fråga som beskedet avser.

22 a §¹⁰

Revisorsnämnden får på ansökan av en revisor bevilja undantag från bestämmelserna om förhållandet mellan revisionsarvodet och arvodet för andra tjänster i artikel 4.2 i EU:s revisorsförordning. Ett undantag får beviljas om det finns särskilda skäl för det. Av EU:s revisorsförordning framgår att ett undantag som längst får gälla under två räkenskapsår.

Revisorsinspektionen får på ansökan av en revisor bevilja undantag från bestämmelserna om förhållandet mellan revisionsarvodet och arvodet för andra tjänster i artikel 4.2 i EU:s revisorsförordning. Ett undantag får beviljas om det finns särskilda skäl för det. Av EU:s revisorsförordning framgår att ett undantag som längst får gälla under två räkenskapsår.

25 §

En revisor får inte utöva annan verksamhet än revisionsverksamhet eller verksamhet som har ett naturligt samband därmed, om

1. utövandet är av sådan art eller omfattning att det kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet, eller

2. utövandet på annat sätt är oförenligt med den ställning som följer av behörigheten att utföra lagstadgad revision.

Revisorsnämnden skall på ansökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida en viss verksamhet är förenlig med kravet i första stycket. För ett sådant för-

Revisorsinspektionen ska på ansökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida en viss verksamhet är förenlig med kravet i första stycket. För ett sådant för-

⁹ Senaste lydelse 2016:430.

¹⁰ Senaste lydelse 2016:430.

handsbesked gäller bestämmelserna i 22 § andra stycket.

handsbesked gäller bestämmelserna i 22 § andra stycket.

27 §¹¹

Revisorer och registrerade revisionsbolag ska teckna försäkring för den ersättningskyldighet som revisorn eller bolaget kan ådra sig i sin revisionsverksamhet.

Kravet på försäkring gäller inte ett registrerat revisionsbolag från en annan stat inom EES än Sverige.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* i ett enskilt fall bevilja undantag från kravet på försäkring.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* i ett enskilt fall bevilja undantag från kravet på försäkring.

27 b §¹²

Revisorsnämnden får på begäran lämna ut uppgifter till behöriga myndigheter i andra stater inom EES, om uppgifterna behövs där för verksamhet som motsvarar den verksamhet som *Revisorsnämnden* bedriver enligt denna lag.

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisionsnämnden*.

Revisorsinspektionen får på begäran lämna ut uppgifter till behöriga myndigheter i andra stater inom EES, om uppgifterna behövs där för verksamhet som motsvarar den verksamhet som *Revisorsinspektionen* bedriver enligt denna lag.

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisorsinspektionen*.

27 c §¹³

Revisorsnämnden får på begäran lämna ut uppgifter till en behörig myndighet i ett tredjeland, om utlämnandet är förenligt med personuppgiftslagen (1998:204) och om

1. uppgifterna har samband med revision av ett företag som har sitt säte inom EES och som har emitterat värdepapper upptagna till handel i tredjelandet eller ingår i en koncern, för vilken koncernredovisning upprättas i tredjelandet,

2. Europeiska kommissionen har beslutat att myndigheten uppfyller tillräckliga krav i enlighet med artikel 47.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG av den 17 maj 2006 om lagstadgad revision av årsredovisning, årsbokslut och koncernredovisning och om ändring av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG samt om upphävande av rådets direktiv 84/253/EEG, och

3. *Revisorsnämnden* har träffat ett samarbetsavtal med myndigheten.

Revisorsinspektionen får på begäran lämna ut uppgifter till en behörig myndighet i ett tredjeland, om utlämnandet är förenligt med personuppgiftslagen (1998:204) och om

3. *Revisorsinspektionen* har träffat ett samarbetsavtal med myndigheten.

Genom samarbetsavtalet ska det säkerställas

¹¹ Senaste lydelse 2016:430.

¹² Senaste lydelse 2016:430.

¹³ Senaste lydelse 2016:430.

1. att tredjelandets behöriga myndighet inte utnyttjar uppgifterna för annat ändamål än verksamhet som motsvarar den som *Revisorsnämnden* bedriver enligt denna lag, och

2. att revisionsklientens affärsintressen inte skadas.

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisorsnämnden*.

1. att tredjelandets behöriga myndighet inte utnyttjar uppgifterna för annat ändamål än verksamhet som motsvarar den som *Revisorsinspektionen* bedriver enligt denna lag, och

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisorsinspektionen*.

28 §¹⁴

Revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland är skyldiga att låta *Revisorsnämnden* vid sin tillsyn granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten och att lämna *nämnden* de uppgifter som behövs för tillsynen. Detsamma gäller vid tillsyn som *Revisorsnämnden* utför på begäran av en behörig myndighet i en annan stat.

Revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland är skyldiga att låta *Revisorsinspektionen* vid sin tillsyn granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten och att lämna *inspektionen* de uppgifter som behövs för tillsynen. Detsamma gäller vid tillsyn som *Revisorsinspektionen* utför på begäran av en behörig myndighet i en annan stat.

28 a §¹⁵

Revisorer eller registrerade revisionsbolag som har revisionsuppdrag i moderföretag är skyldiga att låta *Revisorsnämnden* vid sin tillsyn granska dokumentation som avser sådan del av koncernrevisionen som har utförts av en fysisk person eller ett företag från ett tredjeland, vars behöriga myndighet saknar samarbetsavtal med *Revisorsnämnden*.

Det som sägs i första stycket gäller inte, om någon omständighet som inte beror på revisorn eller det registrerade revisionsbolaget utgör hinder mot att få tillgång till dokumentationen.

Revisorer eller registrerade revisionsbolag som har revisionsuppdrag i moderföretag är skyldiga att låta *Revisorsinspektionen* vid sin tillsyn granska dokumentation som avser sådan del av koncernrevisionen som har utförts av en fysisk person eller ett företag från ett tredjeland, vars behöriga myndighet saknar samarbetsavtal med *Revisorsinspektionen*.

28 b §¹⁶

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsnämnden* förelägga följande fysiska och juridiska personer att lämna upplysningar om revisionen:

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsinspektionen* förelägga följande fysiska och juridiska personer att lämna upplysningar om revisionen:

¹⁴ Senaste lydelse 2009:564.

¹⁵ Senaste lydelse 2009:564.

¹⁶ Senaste lydelse 2016:430.

1. Anställda hos den revisor eller det registrerade revisionsbolag som har utfört revisionen.

2. Personer som på uppdrag av revisorn eller det registrerade revisionsbolaget har utfört en uppgift eller en funktion med anknytning till revisionen.

3. Personer som på något annat sätt är organisatoriskt eller funktionellt knutna till revisorn eller det registrerade revisionsbolaget.

4. Revisionsklienten, dess dotterföretag och närstående tredje parter.

Ett föreläggande får förenas med vite.

28 c §¹⁷

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsnämnden*, om det finns skäl för det, göra en platsundersökning hos en revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsinspektionen*, om det finns skäl för det, göra en platsundersökning hos en revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

29 §

Ett företag som har en särskilt stark affärsmässig anknytning till ett revisionsföretag *skall*, efter föreläggande från *Revisorsnämnden*, lämna *nämnden* upplysningar om rådgivning eller annat biträde åt dem som gett revisionsföretaget eller en i revisionsföretaget verksam revisor i uppdrag att utföra revisionsverksamhet.

Ett företag som har en särskilt stark affärsmässig anknytning till ett revisionsföretag *ska*, efter föreläggande från *Revisorsinspektionen*, lämna *inspektionen* upplysningar om rådgivning eller annat biträde åt dem som gett revisionsföretaget eller en i revisionsföretaget verksam revisor i uppdrag att utföra revisionsverksamhet.

Ett föreläggande enligt första stycket får förenas med vite.

30 §¹⁸

Ingår ett revisionsföretag i ett nätverk, ska företaget underrätta *Revisorsnämnden* om vilka övriga företag som ingår i nätverket. Om nätverkets sammansättning ändras, ska företaget anmäla ändringen till *nämnden*.

Ingår ett revisionsföretag i ett nätverk, ska företaget underrätta *Revisorsinspektionen* om vilka övriga företag som ingår i nätverket. Om nätverkets sammansättning ändras, ska företaget anmäla ändringen till *inspektionen*.

Underrättelser enligt första stycket ska lämnas utan dröjsmål.

För sådana revisionsföretag som avses i 2 § 4 c gäller skyldigheten att lämna underrättelser endast om företaget är ett registrerat revisionsbolag enligt 16 a §.

31 §¹⁹

Om Skatteverket i fråga om en revisor eller ett registrerat revisions-

Om Skatteverket i fråga om en revisor eller ett registrerat revisions-

¹⁷ Senaste lydelse 2016:430.

¹⁸ Senaste lydelse 2016:430.

¹⁹ Senaste lydelse 2003:738.

bolag uppmärksammar någon omständighet, som kan vara av betydelse för *Revisorsnämndens* verksamhet, *skall* verket underrätta *nämnden*. Detta gäller dock inte omständigheter som verket har fått kännedom om i verksamhet enligt lagen (1997:1024) om Skatteverkets medverkan i brottsutredningar.

bolag uppmärksammar någon omständighet, som kan vara av betydelse för *Revisorsinspektionens* verksamhet, *ska* verket underrätta *inspektionen*. Detta gäller dock inte omständigheter som verket har fått kännedom om i verksamhet enligt lagen (1997:1024) om Skatteverkets medverkan i brottsutredningar.

31 a §²⁰

Revisorsnämnden får i ett ärende enligt denna lag begära att en behörig myndighet i en annan stat inom EES ska biträda *nämnden*.

Revisorsinspektionen får i ett ärende enligt denna lag begära att en behörig myndighet i en annan stat inom EES ska biträda *inspektionen*.

32 §²¹

Om en revisor uppsåtligen gör orätt i sin revisionsverksamhet eller på annat sätt handlar oredligt eller om en revisor inte betalar en sådan avgift som avses i 39 §, ska auktorisationen eller godkännandet upphävas. Om det finns förmildrande omständigheter, får i stället varning ges.

Om en revisor på annat sätt åsidosätter sina skyldigheter som revisor eller som ställföreträdare för ett revisionsföretag, får varning ges. Om det är tillräckligt, får *Revisorsnämnden* i stället ge en erinran. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får auktorisationen eller godkännandet upphävas.

Om en revisor på annat sätt åsidosätter sina skyldigheter som revisor eller som ställföreträdare för ett revisionsföretag, får varning ges. Om det är tillräckligt, får *Revisorsinspektionen* i stället ge en erinran. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får auktorisationen eller godkännandet upphävas.

Om det uppkommer en fråga om upphävande, varning eller erinran, ska revisorn genom skriftlig underrättelse ges tillfälle att yttra sig om det som anförs i ärendet.

Varning eller erinran får inte ges om det som läggs revisorn till last har inträffat mer än fem år innan revisorn fick underrättelse i ärendet.

I fråga om valet av disciplinär åtgärd finns det ytterligare bestämmelser i 32 d och 32 e §§.

32 a §²²

Om *Revisorsnämnden* ger en revisor en varning och det finns särskilda skäl för det, får *nämnden* även besluta om en sanktionsavgift eller om ett tidsbegränsat förbud att

1. utöva revisionsverksamhet,
2. underteckna revisionsberättelser, eller

Om *Revisorsinspektionen* ger en revisor en varning och det finns särskilda skäl för det, får *inspektionen* även besluta om en sanktionsavgift eller om ett tidsbegränsat förbud att

²⁰ Senaste lydelse 2009:564.

²¹ Senaste lydelse 2016:430.

²² Senaste lydelse 2016:430.

3. ha ett sådant uppdrag i ett revisionsföretag som avses i 11 § första stycket 3.

I fråga om valet av disciplinär åtgärd finns det ytterligare bestämmelser i 32 d och 32 e §§.

32 d §²³

Vid valet av disciplinär åtgärd enligt 32 och 32 a §§ ska *Revisorsnämnden* ta särskild hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är, hur länge den har pågått och graden av ansvar för den som har begått överträdelsen.

En sanktionsavgift får inte beslutas om överträdelsen uteslutande består i att revisorn inte har fullgjort sin uppgiftsskyldighet gentemot *Revisorsnämnden*.

Vid valet av disciplinär åtgärd enligt 32 och 32 a §§ ska *Revisorsinspektionen* ta särskild hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är, hur länge den har pågått och graden av ansvar för den som har begått överträdelsen.

En sanktionsavgift får inte beslutas om överträdelsen uteslutande består i att revisorn inte har fullgjort sin uppgiftsskyldighet gentemot *Revisorsinspektionen*.

32 e §²⁴

Revisorsnämnden ska i förmildrande riktning särskilt beakta om den som har begått överträdelsen genom ett aktivt samarbete i väsentlig mån har underlättat *nämndens* utredning.

I försvårande riktning ska *Revisorsnämnden* särskilt beakta om den som har begått överträdelsen tidigare har gjort sig skyldig till överträdelser. *Nämnden* ska fästa vikt vid om överträdelserna är likartade och om det har gått kort tid mellan de olika överträdelserna.

Revisorsinspektionen ska i förmildrande riktning särskilt beakta om den som har begått överträdelsen genom ett aktivt samarbete i väsentlig mån har underlättat *inspektionens* utredning.

I försvårande riktning ska *Revisorsinspektionen* särskilt beakta om den som har begått överträdelsen tidigare har gjort sig skyldig till överträdelser. *Inspektionen* ska fästa vikt vid om överträdelserna är likartade och om det har gått kort tid mellan de olika överträdelserna.

32 g §²⁵

Om en före detta revisor tillträder en befattning i strid med 25 a § får *Revisorsnämnden* besluta att han eller hon ska betala en sanktionsavgift.

Sanktionsavgiftens storlek ska fastställas med tillämpning av 32 b § första och tredje styckena och 32 f §.

Bestämmelserna i 32 § tredje och fjärde styckena om underrättelse och pre-skription gäller även för en fråga om sanktionsavgift enligt denna paragraf.

Om en före detta revisor tillträder en befattning i strid med 25 a § får *Revisorsinspektionen* besluta att han eller hon ska betala en sanktionsavgift.

²³ Senaste lydelse 2016:430.

²⁴ Senaste lydelse 2016:430.

²⁵ Senaste lydelse 2016:430.

32 h §²⁶

En sanktionsavgift ska betalas till *Revisorsnämnden* inom trettio dagar från det att avgörandet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Sanktionsavgiften tillfaller staten.

En sanktionsavgift ska betalas till *Revisorsinspektionen* inom trettio dagar från det att avgörandet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

32 i §²⁷

Om en sanktionsavgift inte har betalats inom den tid som anges i 32 h §, får beslutet om avgift verkställas enligt utsökningsbalken. *Revisorsnämnden* ska då lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En sanktionsavgift som har påförts ställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

Om en sanktionsavgift inte har betalats inom den tid som anges i 32 h §, får beslutet om avgift verkställas enligt utsökningsbalken. *Revisorsinspektionen* ska då lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Faller bort i den utsträckning verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

33 §²⁸

Om en auktoriserad revisor inte längre uppfyller kraven i 4 § eller en godkänd revisor inte längre uppfyller kraven i 6 §, ska auktorisationen eller godkännandet upphävas.

Om det för en revisor inträder någon omständighet som innebär hinder för auktorisation eller godkännande, ska revisorn genast anmäla detta till *Revisorsnämnden*.

Om det för en revisor inträder någon omständighet som innebär hinder för auktorisation eller godkännande, ska revisorn genast anmäla detta till *Revisorsinspektionen*.

34 §²⁹

Föreskrifterna i 32–32 i §§ gäller i tillämpliga delar även för registrerade revisionsbolag och revisorer från ett tredjeland. Det som sägs där om upphävande av auktorisation eller godkännande ska i stället avse upphävande av registrering.

Om ett registrerat revisionsbolag inte längre uppfyller de för bolaget gällande kraven i 10, 11, 13, 14 eller 16 a §, ska registreringen upphävas. Det samma gäller i fråga om en revisor från ett tredjeland, om kraven för registrering enligt 16 b § inte längre är uppfyllda.

Om det för ett registrerat revisionsbolag inträder någon omständighet som innebär hinder för registrering, ska bolaget genast anmäla

Om det för ett registrerat revisionsbolag inträder någon omständighet som innebär hinder för registrering, ska bolaget genast anmäla

²⁶ Senaste lydelse 2016:430.

²⁷ Senaste lydelse 2016:430.

²⁸ Senaste lydelse 2013:217.

²⁹ Senaste lydelse 2016:430.

detta till *Revisorsnämnden*. Detsamma gäller för en revisor från ett tredjeland.

detta till *Revisorsinspektionen*. Detsamma gäller för en revisor från ett tredjeland.

35 §³⁰

I stället för att upphäva en auktorisation, ett godkännande eller en registrering får *Revisorsnämnden* förelägga revisorn, det registrerade revisionsbolaget eller revisorn från ett tredjeland att inom viss tid vidta rättelse. Om föreläggandet inte följs, ska *Revisorsnämnden* pröva enligt 32–34 §§ om auktorisationen, godkännandet eller registreringen ska upphävas.

Revisorsnämnden eller, efter överklagande, en domstol får vid sin prövning av frågor om åtgärder enligt 32–34 §§ bestämma att ett beslut att upphäva auktorisation, godkännande eller registrering eller ett beslut om tidsbegränsat förbud ska gälla omedelbart.

I stället för att upphäva en auktorisation, ett godkännande eller en registrering får *Revisorsinspektionen* förelägga revisorn, det registrerade revisionsbolaget eller revisorn från ett tredjeland att inom viss tid vidta rättelse. Om föreläggandet inte följs, ska *Revisorsinspektionen* pröva enligt 32–34 §§ om auktorisationen, godkännandet eller registreringen ska upphävas.

Revisorsinspektionen eller, efter överklagande, en domstol får vid sin prövning av frågor om åtgärder enligt 32–34 §§ bestämma att ett beslut att upphäva auktorisation, godkännande eller registrering eller ett beslut om tidsbegränsat förbud ska gälla omedelbart.

36 §³¹

Revisorsnämndens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut som rör examination enligt 4 § första stycket 5 eller särskild lämplighetsprövning enligt 5 § får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Revisorsinspektionens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

37 §³²

Om *Revisorsnämnden* i ett ärende om ansökan om auktorisation, godkännande eller registrering inte meddelar beslut inom fyra månader från det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av domstol att ärendet uppehålls i onödan.

En begäran om en förklaring som avses i första stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Om *nämnden* inte har meddelat

Om *Revisorsinspektionen* i ett ärende om ansökan om auktorisation, godkännande eller registrering inte meddelar beslut inom fyra månader från det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av domstol att ärendet uppehålls i onödan.

Om *inspektionen* inte har med-

³⁰ Senaste lydelse 2016:430.

³¹ Senaste lydelse 2013:217.

³² Senaste lydelse 2013:222.

beslut inom en månad från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits.

delat beslut inom en månad från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits.

Revisorsnämnden ska föra ett register över revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland.

40 §³³

Revisorsinspektionen ska föra ett register över revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland.

6. Ett revisionsbolag som är godkänt eller auktoriserat enligt äldre bestämmelser *skall* anses som registrerat till den tidpunkt som *Revisorsnämnden* har bestämt.

6. Ett revisionsbolag som är godkänt eller auktoriserat enligt äldre bestämmelser *ska* anses som registrerat till den tidpunkt som *Revisorsinspektionen* har bestämt.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

³³ Senaste lydelse 2009:564.

2.7 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 49 b § och 9 kap. 6 a § aktiebolagslagen (2005:551) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

49 b §¹

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka bolagets finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,

2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i bolagets interna kontroll, internrevision och riskhantering,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsinspektionens* kvalitetskontroll,

4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,

5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller bolaget andra tjänster än revision, och

6. biträda vid upprättandet av förslag till bolagsstämmans beslut om revisorsval.

Om bolaget har en valberedning som aktieägarna har ett betydande inflytande i, får bolaget ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till bolagsstämman om val av revisor.

9 kap.

6 a §²

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

¹ Senaste lydelse 2016:431.

² Senaste lydelse 2016:431.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

3 Näringsliv

3.1 Omfattning

Utgiftsområde 24 Näringsliv omfattar näringspolitik samt utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Näringspolitik	4 896	5 290	5 257	5 870	6 002	6 142	5 888
Utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande	532	585	578	586	589	592	391
Äldreanslag	47	17	19	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 24 Näringsliv	5 475	5 892	5 854	6 456	6 591	6 734	6 278

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Regeringen föreslår att 6 456 miljoner kronor anvisas under utgiftsområde 24 Näringsliv för 2017. För 2018 beräknas anslagsnivån till 6 591 miljoner kronor, för 2019 till 6 734 miljoner kronor och för 2020 till 6 278 miljoner kronor.

I tabell 3.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2017–2020 jämfört med statens budget för 2016 fördelat på olika komponenter. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 3.2 Härlledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 998	5 998	5 998	5 998
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	23	50	82	121
Beslut	460	546	657	157
Överföring till/från andra utgiftsområden	-32	-33	-33	-27
Övrigt	7	30	30	30
Ny ramnivå	6 456	6 591	6 734	6 278

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Av tabell 3.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2017 realkonomiskt fördelat på transfereringar, verksamhetsutgifter samt investeringar.

Tabell 3.3 Ramnivå 2017 realkonomiskt fördelat. Utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	3 379
Verksamhetsutgifter ²	3 067
Investeringar ³	10
Summa ramnivå	6 456

Den realkonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 24 Näringsliv redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 24 Näringsliv.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Näringspolitik	29 760	30 910
Utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande	0	0
Totalt för utgiftsområdet	29 760	30 910

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1, utg.omr. 24 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

De näringspolitiska insatserna ska även bidra till att uppnå målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020.

Målet för utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande är:

- högsta möjliga grad av frihandel,
- en effektiv inre marknad och en öppen handelspolitik i EU,
- ett förstärkt multilateralt handelssystem inom Världshandelsorganisationen (WTO),
- ökande handelsutbyte mellan Sverige och världen samt
- ökade utländska investeringar i Sverige (prop. 2008/09:1, utg.omr. 24 avsnitt 4.3, bet. 2008/09:NU1, rskr. 2008/09:98).

Sverige ska främja en fri och rättvis världshandel. Vi kommer att arbeta för progressiva internationella handelsavtal och riva handelshinder samtidigt som vi står upp för miljön, löntagarnas intressen och människors hälsa. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut.

4 Näringspolitik

4.1 Omfattning

Inom näringspolitiken ryms insatser för att skapa goda ramvillkor för företag, företagsutveckling, främjande av entreprenörskap, arbete för att stärka innovationskraften, arbete för att förenkla för företag, konkurrensfrämjande arbete, turistfrämjande samt immaterial- och associationsrättsliga frågor. Vidare ingår undersökning av och information om landets geologi och mineralhantering samt tillstånd och tillsyn enligt minerallagen (1991:45) samt miljösäkring. Därutöver ingår bidrag till forskning och utveckling.

Myndigheter som verkar inom näringspolitiken är Verket för innovationssystem (Vinnova), Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys),

Sveriges geologiska undersökning (SGU), Patent- och registreringsverket (PRV), Patentombudsnämnden, Bolagsverket, Konkurrensverket och Revisorsnämnden.

Patentbesvärsrätten (PBR) har upphört fr.o.m. den 1 september 2016. Verksamheten är överförd till två särskilda domstolar: i första instans Patent- och marknadsdomstolen, och i andra instans Patent- och marknadsöverdomstolen.

Statligt ägda bolag och stiftelser som berörs i det följande är bl.a. Almi Företagspartner AB (Almi), V.S. VisitSweden AB, AB Göta kanalbolag, RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB), Inlandsinnovation AB, Fouriertransform AB samt Stiftelsen Industrifonden, Stiftelsen Norrlandsfonden och Stiftelsen Svensk Industridesign (SVID).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Näringspolitik
Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Näringspolitik</i>							
1:1 Verket för innovationssystem	213	219	222	222	226	231	236
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 443	2 628	2 590	2 893	2 970	3 140	3 220
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	616	622	622	630	736	747	764
1:4 Tillväxtverket	269	267	269	273	273	279	284
1:5 Näringslivsutveckling	345	514	503	460	459	433	220
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	78	82	81	58	59	60	61
1:7 Turistfrämjande	140	140	140	120	100	100	90
1:8 Sveriges geologiska undersökning	224	196	199	198	201	205	210
1:9 Geovetenskaplig forskning	6	6	6	6	6	6	6
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	11	14	14	14	14	14	14
1:11 Bolagsverket	21	23	22	23	25	25	25
1:12 Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	8	8	8	8	8	8	8
1:13 Konkurrensverket	175	141	144	143	146	149	153
1:14 Konkurrensforskning	14	14	14	14	14	14	14
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	25	73	73	123	73	70	20
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	22	23	37	23	23	25	25
1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag		6	6	1	1	1	1
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16	18	16	18	18	18	18
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	2	18	10	18	18	18	18
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269	279	279	309	309	269	159
1:21 Patent- och registreringsverket		0	0	316	322	329	341
Summa Näringspolitik	4 896	5 290	5 257	5 870	6 002	6 142	5 888
<i>Åldreanslag</i>							
2016 1:11 Patentbesvärsträtten	20	13	14	0	0	0	0
2016 1:13 Bidrag till terminologisk verksamhet	4	4	4	0	0	0	0
2015 1:23 Upphandlingsmyndigheten	23	0	1	0	0	0	0
Summa Åldreanslag	47	17	19	0	0	0	0
Totalt för Näringspolitik	5 475	5 892	5 854	6 456	6 591	6 734	6 278

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2016 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 5 854 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2017 för näringspolitiken innebär att 6 456 miljoner kronor anvisas. För 2018 beräknas anslagsnivån till 6 591 miljoner kronor, för 2019 till 6 734 miljoner kronor och för 2020 till 6 278 miljoner kronor.

4.3 Skatteutgifter

Skatteutgifterna inom utgiftsområde 24 Näringsliv samt en definition av begreppet redovisas i avsnitt 3.3. I tabell 4.2 nedan följer en redovisning av de skatteutgifter som kan hänföras till näringspolitikens område. I anslutning till tabellen ges en kortfattad beskrivning av respektive skatteutgift.

Tabell 4.2 Skatteutgifter inom näringspolitiken

Miljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Lönebaserat utrymme i fåmansföretag	-	-
Kapitalvinst på kvalificerade andelar	-	-
Utdelning på kvalificerade andelar	-	-
Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m.	0	0
Sjöinkomstavdrag	70	80
Sänkt skatt för utländska nyckelpersoner	530	550
Utjämnning av småföretagares inkomst	-	-
Kostförmån vid tjänsteresa och vid representation	-	-
Gåvor till anställda	-	-
Kapitalvinst på näringsfastigheter	1 550	1 610
Matching-credit-klausuler i olika dubbelbeskattningsavtal	-	-
Koncernbidragsdispens	0	0
Utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag	610	630
Utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar	6 160	6 420
Utdelning av andelar i dotterföretag	-	-
Utdelning och kapitalvinst på andelar i oäkta bostadsrättsföreningar	u	u
Investeraravdrag	-	-
Ersättning skiljemannauppdrag	-	-
Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare	440	480
Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som är födda 1937 eller tidigare	80	70
Nedsatt särskild löneskatt för anställda som fyllt 65 år och som är födda 1938 eller senare	1 900	2 000
Nedsatt särskild löneskatt för anställda som är födda 1937 eller tidigare	450	400
Transport i skidliftar	200	210
Restaurang- och cateringtjänster	9 540	10 070
Rumsuthyrning	2 090	2 200
Nedsatt energiskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet	270	280
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industrin	660	660
Nedsatt energiskatt på el inom industrin	12 320	12 460
Energiskattebefrielse på el vid deltagande i PFE inom industrin	0	0
Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet	160	160
Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom industrin utanför EU ETS	270	270
Skattereduktion för sjöinkomst	50	50
Fastighetsskatt på lokaler	-6 090	-6 180
Fastighetsskatt på industrienheter	-1 500	-1 510
Summa område Näringspolitik	29 760	30 910

"-." betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

"u" innebär att skatteutgiften har upphört.

Lönebaserat utrymme i fåmansföretag

Enligt 57 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229) jämfört med 16–19 a §§ samma kapitel tillkommer vid tillämpning av huvudregeln ett utdelningsutrymme baserat på företagets lönesumma, utöver den schablonavkastning som baseras på den s.k. klyvningsräntan och aktiernas anskaffningsvärde. Detta gäller endast om det s.k. löneuttagskravet är uppfyllt och bara om delägaren äger en andel som motsvarar minst 4 procent av kapitalet. Detta gäller dock inte vid tillämpning av förenklingsregeln.

En skatteutgift uppkommer i den mån huvudregeln tillämpas och löneuttagskravet och ägarkravet är uppfyllt, såvida det lönebaserade utrymmet resulterar i att viss del av avkastningen som baseras på löner till anställda beskattas i inkomstslaget kapital. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt och består i skillnaden mellan dubbelbeskattad tjänste- och kapitalinkomst. Det lönebaserade utrymmet ingår i det s.k. gränsbeloppet.

Kapitalvinst på kvalificerade andelar

Enligt 57 kap. 21 och 22 §§ inkomstskattelagen ska kapitalvinst på kvalificerade andelar som överstiger gränsbeloppet tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst. Den kapitalvinst som ska redovisas som intäkt av tjänst är maximerad till 100 inkomstbasbelopp under en femårsperiod. Kapitalvinst utöver 100 inkomstbasbelopp beskattas som kapitalinkomst till 30 procent. Den del av kapitalvinsten som överstiger gränsbeloppet (dvs. utrymmet för kapitalbeskattning till 2/3) men som på grund av basbeloppsregeln ändå beskattas som kapitalinkomst medför en skatteutgift avseende skatt på inkomst av tjänst. Skatteutgiften består i skillnaden i skattesats mellan dubbelbeskattad tjänste- och kapitalinkomst.

Utdelning på kvalificerade andelar

Enligt 57 kap. 20 och 20 a §§ inkomstskattelagen ska utdelning på kvalificerade andelar som överstiger gränsbeloppet tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst. Under ett och samma beskattningsår ska dock högst 90 inkomstbasbelopp beskattas som tjänsteinkomst. Ytterligare

utdelning beskattas som kapitalinkomst. Den del av utdelningen som överstiger gränsbeloppet (dvs. utdelningsutrymmet för kapitalbeskattning till 2/3) men som på grund av begränsningsregeln ändå beskattas som kapitalinkomst medför en skatteutgift som avser skatt på inkomst av tjänst. Skatteutgiften består i skillnaden i skattesats mellan dubbelbeskattad tjänste- och kapitalinkomst.

Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m.

Underskott av aktiv näringsverksamhet får dras av som allmänt avdrag under vissa förutsättningar (maximalt under 5 års tid med högst 100 000 kronor per år; restriktionerna gäller dock inte litterär, konstnärlig eller liknande verksamhet), se 62 kap. 2–4 §§ inkomstskattelagen. Normen är annars att underskottet får sparas och kvittas mot senare överskott i den aktiva näringsverksamheten. Den tidigare lagda kvittningen är en skattecredit. Skatteutgiften utgörs av räntan på skattekrediten och avser skatt på inkomst av tjänst.

Sjöinkomstavdrag

Skattskyldiga som har sjöinkomst under hela beskattningsåret ges, i stället för grundavdrag, sjöinkomstavdrag med 36 000 kronor om fartyget till övervägande del går i fjärrfart och 35 000 kronor om det går i närfart (64 kap. 2 § inkomstskattelagen). Om den skattskyldige inte har arbetat ombord hela året ges avdrag för varje dag som sjöinkomst uppbärs. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst.

Sänkt skatt för utländska nyckelpersoner

Vissa förmåner och ersättningar till utländska experter, forskare och andra nyckelpersoner kan under vissa förutsättningar undantas från beskattning (11 kap. 22 och 23 §§ inkomstskattelagen). Bland annat undantas 25 procent av lönen och vissa ersättningar för utgifter, t.ex. avgifter för barns skolgång i grund- och gymnasieskola, från beskattning. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Utjämning av småföretagares inkomst

Inkomstutjämnande åtgärder i små företag, t.ex. avsättningar till skogskonto (21 kap. inkomstskattelagen) och periodiseringsfond (30 kap. inkomstskattelagen) samt överavskrivningar (18 kap. inkomstskattelagen), leder till en skatteutgift när åtgärderna medför att ägarens marginalsatt blir olika vid avsättning och uttag. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst.

Kostförmån vid tjänsteresa och vid representation

Förmån av kost på allmänna transportmedel vid tjänsteresa och frukost på hotell eller liknande i samband med övernattnings under tjänsteresa ska inte tas upp till beskattning, om kosten obligatoriskt ingår i priset för transporten eller övernattnings (11 kap. 2 § inkomstskattelagen). Förmån av kost vid representation ska inte heller tas upp. För intern representation gäller detta enbart vid sammankomster som är tillfälliga och kortvariga. Skatteutgiften avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Gåvor till anställda

Förmån i form av gåva ska inte tas upp till beskattning om det rör sig om julgåvor av mindre värde till anställda, sedvanliga jubileums- gåvor till anställda, eller minnesgåvor till varaktigt anställda, om gåvans värde inte överstiger 15 000 kronor och den ges i samband med att den anställde uppnår en viss ålder eller efter viss anställningstid eller när en anställning upphör, dock vid högst ett tillfälle förutom när anställningen upphör (11 kap. 14 § inkomstskattelagen). Skattefriheten gäller inte om gåva lämnas i pengar. Skatteutgiften avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Kapitalvinst på näringsfastigheter

Kapitalvinst på enskildas näringsfastigheter beskattas som kapitalinkomst (13 kap. 6 § inkomstskattelagen). Skatteutgiften avser att en större del av näringsinkomsten beskattas som kapitalinkomst än vad som är förenligt med

normen. Skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan skattesatsen för näringsinkomst (inklusive särskild löneskatt) och skattesatsen på kapitalinkomst.

Matching-credit-klausuler i olika dubbelbeskattningsavtal

I vissa fall kan en skattskyldig få avräkning för den skatt som skulle ha tagits ut i det andra avtalslandet även om sådan skatt inte har betalats. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet.

Koncernbidragsdispens

Regeringen kan i vissa fall medge att avdrag får göras enligt reglerna om koncernbidrag trots att alla förutsättningar inte är uppfyllda (35 kap. 8 § inkomstskattelagen). Detta förutsätter bl.a. att bidraget lämnas för en näringsverksamhet som är av väsentlig betydelse från samhällsekonomisk synpunkt. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet.

Utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag

Enligt 42 kap. 15 a § inkomstskattelagen tas endast 5/6 av kapitalinkomster för delägare i onoterade bolag upp till beskattning i inkomstslaget kapital. Den effektiva skatten på kapitalavkastningen blir således 25 procent, vilket är lägre än normen för kapitalinkomster. Den lägre skattesatsen ger upphov till en skatteutgift som avser skatt på inkomst av kapital.

Utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar

För den del av utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar i fåmansföretag som understiger gränobeloppet tas endast 2/3 upp till beskattning enligt 57 kap. 20 och 21 §§ inkomstskattelagen. Den effektiva skatten på kapitalavkastningen blir således 20 procent, vilket är lägre än normen för kapitalinkomster. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Utdelning av andelar i dotterföretag

Beskattning av aktieutdelning i form av andelar skjuts i det fall ett antal villkor är uppfyllda upp till dess att mottagaren säljer andelarna, se den s.k. lex Asea, 42 kap. 16 § inkomstskattelagen. Räntan på denna skattecredit är en skatteutgift. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Utdelning och kapitalvinst på andelar i ökta bostadsrättsföreningar

Andelar i ökta bostadsrättsföreningar omfattades av lättnadsreglerna t.o.m. utgången av 2015. Från och med inkomståret 2016 beskattas utdelning och kapitalvinst på andelar i ökta bostadsrättsföreningar på samma sätt som utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade företag. Lättnadsreglerna motsvarar de regler i 43 kap. inkomstskattelagen som gällde för utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag före inkomståret 2006. Lättnadsreglerna innebär att ett belopp uppgående till 70 procent av statslåneräntan multiplicerat med ett speciellt definierat underlag (i princip omkostnadsbeloppet för bostadsrätten) undantas från beskattning i inkomstslaget kapital. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital. Enligt 42 kap. 15 a § inkomstskattelagen tas endast 5/6 av kapitalinkomster för delägare i onoterade bolag upp till beskattning i inkomstslaget kapital. Den effektiva skatten på kapitalavkastningen blir således 25 procent, vilket är lägre än normen för kapitalinkomster. Den lägre skattesatsen ger upphov till en skatteutgift som avser skatt på inkomst av kapital.

Investeraravdrag

Enligt 43 kap. inkomstskattelagen får investeraravdrag göras av fysiska personer. Avdraget motsvarar hälften av betalningen för förvärvade andelar och får göras med högst 650 000 kronor per person och år. Investeraravdraget ger upphov till en skatteutgift som avser skatt på inkomst av kapital. För den som inte har tillräcklig inkomst av kapital för att nyttja hela avdraget medför avdraget ett underskott av kapital. Underskottet minskar skatten på tjänsteinkomster genom en skattereduktion.

Ersättning skiljemannauppdrag

Ersättning för skiljemannauppdrag ingår inte i underlaget för socialavgifter om parterna är av utländsk nationalitet enligt 2 kap. 20 § socialavgiftslagen (2000:980). Skatteutgiften avser särskild löneskatt.

Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare

För egenföretagare som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare, dvs. de som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet (lagen [2006:1339] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster), betalas t.o.m. den 31 december 2015 enbart ålderspensionsavgiften (3 kap. 15 § socialavgiftslagen [2000:980]). Skatteutgiften avser skillnaden mellan särskild löneskatt och ålderspensionsavgiften. Från och med den 1 januari ska en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent betalas utöver ålderspensionsavgiften (lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster [1990:659]). Skatteutgiften avser då skillnaden mellan särskild löneskatt och ålderspensionsavgiften plus särskild löneskatt för äldre.

Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som är födda 1937 eller tidigare

För egenföretagare som är födda 1937 eller tidigare, dvs. de som omfattas av det gamla ålderspensionssystemet (lagen [2007:1250] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster), betalas t.o.m. den 31 december 2015 inga socialavgifter (punkten 6 i övergångsbestämmelserna till socialavgiftslagen [2000:980]). Från och med den 1 januari ska en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent betalas (lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster [1990:659]). Skatteutgiften avser då skillnaden mellan särskild löneskatt och särskild löneskatt för äldre.

Nedsatt särskild löneskatt för anställda som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare

För anställda som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare, dvs. de som omfattas av det refor-

merade ålderspensionssystemet (lagen [2006:1339] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster) betalas t.o.m. den 31 december 2015 enbart ålderspensionsavgiften (2 kap. 27 § socialavgiftslagen [2000:980]). Skatteutgiften avser skillnaden mellan särskild löneskatt och ålderspensionsavgiften. Från och med den 1 januari ska en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent betalas utöver ålderspensionsavgiften (lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster [1990:659]). Skatteutgiften avser då skillnaden mellan särskild löneskatt och ålderspensionsavgiften plus särskild löneskatt för äldre.

Nedsatt särskild löneskatt för anställda som är födda 1937 eller tidigare

För anställda som är födda 1937 eller tidigare, dvs. de som omfattas av det gamla ålderspensionssystemet (lagen [2007:1250] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster), betalas t.o.m. den 31 december 2015 inga socialavgifter (punkten 5 i övergångsbestämmelserna till socialavgiftslagen [2000:980]). Från och med den 1 januari ska en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent betalas (lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster [1990:659]). Skatteutgiften avser då skillnaden mellan särskild löneskatt och särskild löneskatt för äldre.

Transport i skidliftar

Av 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200) följer att mervärdesskatten för transport i skidlift är nedsatt till 6 procent. Transport i skidlift räknas som antingen idrottstjänst eller personbefordran. Transport i skidlift sker normalt med syfte att nyttja nedfarterna i skidanläggningen och därmed som utnyttjande av idrottsanläggning. I de fall den som köper en transport i skidlift inte utnyttjar nedfarterna i anläggningen, t.ex. då liftanläggningen är öppen sommartid, kan transportmomentet anses vara det dominerande, och transporten faller därför under kategorin personbefordran. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Restaurang- och cateringtjänster

För restaurang- och cateringtjänster gäller nedsatt mervärdesskatt till 12 procent enligt 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen. Take-away inkluderas i denna post och ej i livsmedel. Nedsättningen gäller för omsättning med undantag för den del som avser spritdrycker, vin och starköl. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Rumsuthyrning

Enligt 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen är skattesatsen för rumsuthyrning nedsatt till 12 procent. Nedsättningen gäller rumsuthyrning inom ramen för hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Nedsatt energiskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet

Enligt 6 a kap. 1 § 13 lagen om skatt på energi (1994:1776) gäller energiskattebefrielse med 89 procent för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet. Normen utgörs av energiskattesatsen på dieselbränsle i miljöklass 1.

Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industrin

För industrin inom och utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) gäller enligt 6 a kap. 1 § 9 lagen om skatt på energi energiskattebefrielse med 70 procent för användning av fossila bränslen i tillverkningsprocessen. Normen utgörs av full energiskatt för uppvärmningsbränsle.

Nedsatt energiskatt på el inom industrin

Energiskattesatserna på el följer av 11 kap. 3 § lagen om skatt på energi. El som används i tillverkningsprocesser i industriell verksamhet beskattas med 0,5 öre/kWh. Normen utgörs av

normalskattesatsen på el. Regeringen föreslår i volym 1 (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6) vissa förändringar av energiskatten på elektrisk kraft som påverkar denna skatteutgift.

Energiskattebefrielse på el vid deltagande i PFE inom industrin

För energiintensiva industriföretag, som deltar i program för energieffektivisering (PFE) gäller befrielse från energiskatten på el (11 kap. 9 § 6–7 lagen om skatt på energi) i 5 år. Detta innebär en ytterligare skattenedsättning från den tidigare nedsatta skattesatsen för el inom industrisektorn på 0,5 öre/kWh. Den ytterligare skatteutgiften uppgår till 0,5 öre/kWh. Lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering upphörde att gälla den 1 januari 2013, men gäller fortfarande för företag som före utgången av 2012 godkänts som deltagare i programmet. Därmed upphör skatteutgiften 2018.

Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet

Enligt 6 a kap. 1 § 13 lagen om skatt på energi gäller koldioxidskattebefrielse med 40 procent för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom industrin utanför EU ETS

För industrin utanför EU ETS gäller enligt 6 a kap. 1 § 9 b lagen om skatt på energi koldioxidskattebefrielse med 20 procent för användning av fossila bränslen i tillverkningsprocessen. Befrielsen sänktes fr.o.m. den 1 januari 2016 från 40 procent av koldioxidskatten. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

Skattereduktion för sjöinkomst

Skattskyldiga med sjöinkomst under hela beskattningsåret har enligt 67 kap. 3 § inkomstskattelagen rätt till skattereduktion med 14 000

kronor per år om fartyget till övervägande del gått i fjärrfart och med 9 000 kronor per år om det gått i närfart. Om den skattskyldige haft sjöinkomst under endast en del av året, ska reduktion medges för varje dag som sjöinkomst uppbärs.

Fastighetsskatt på lokaler

Enligt 3 § lagen om statlig fastighetsskatt (1984:1052) ska statlig fastighetsskatt betalas för lokaler i hyreshus. Fastighetsskatten på lokaler är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighetsskatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

Fastighetsskatt på industrienheter

Enligt 3 § lagen om statlig fastighetsskatt ska statlig fastighetsskatt betalas på industrienheter. Fastighetsskatten på industrienheter är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighetsskatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

4.4 Mål för näringspolitiken

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1, utg.omr. 24 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

De näringspolitiska insatserna ska även bidra till att uppnå målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020.

Ett tydligt sysselsättningsmål ska styra politiken. Antalet kvinnor och män som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ska öka så mycket att Sverige når lägst arbetslöshet i EU 2020. Med regeringens jobbagenda kan fler företag, innovatörer och entreprenörer i hela

landet lyckas utveckla sina idéer till framgångsrika produkter och tjänster och därmed öka efterfrågan på arbetskraft. En aktiv näringspolitik och samverkan mellan politik, näringsliv, akademi och arbetsmarknadens parter är centrala delar i jobbagendan och ger förutsättningar för satsningar på jobb i hela landet, innovativa och växande företag samt insatser för ökad export.

4.5 Resultatredovisning

Inledningsvis redovisas indikatorer som på en övergripande nivå följer utvecklingen i näringslivet. Resultat av insatser redovisas därefter under avsnitten:

- Innovation och förnyelse.
- Entreprenörskap och företagande.
- Ramvillkor för företag och konkurrens.

Regeringens samlade bedömning är att de näringspolitiska insatserna bidragit till att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag.

4.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen i näringslivet påverkas av många olika faktorer. Nedan presenteras de indikatorer som används för att på en övergripande nivå följa utvecklingen i näringslivet:

- Sveriges internationella konkurrenskraft (relativ enhetsarbetskostnad och exportförmåga).
- Innovation bland svenska företag (näringslivets forskning och utveckling, innovationsverksamhet i företagen samt immateriella rättigheter).
- Näringslivets utveckling (antal sysselsatta, produktion, produktivitet, växande företag och nystartade företag).
- Förutsättningar för företagen att utvecklas (lagar och myndighetsregler, tillgång till kapital, förmågor och attityder till företagande).

Sveriges internationella konkurrenskraft

För att åstadkomma en stärkt konkurrenskraft behövs det insatser inom ett stort antal politikområden. Hur konkurrenskraften utvecklas beror även på utvecklingen i omvärlden. Eftersom konkurrenskraft innehåller många olika aspekter så kan den också mätas på många olika sätt. Nedan redovisas relativ arbetskraftskostnad och exportförmåga som övergripande mått på konkurrenskraften i det svenska näringslivet.

Tabell 4.3 Sveriges konkurrenskraft

Index 2000=100

	2012	2013	2014	2015
Relativ arbetskraftskostnad per producerad enhet	102,0	105,0	101,4	96,5
Exportförmåga	89,4	86,4	86,9	89,6

Källa: OECD Economic Outlook 2016.

Den relativa enhetsarbetskostnaden speglar den sammantagna utvecklingen av produktivitet, lönekostnader och växelkurs i förhållande till de viktigaste konkurrentländerna. I Sverige har de relativa enhetsarbetskostnaderna sjunkit sedan 2000, vilket inneburit ett förbättrat konkurrensläge i förhållande till konkurrentländerna. Mellan 2009 och 2013 steg de relativa enhetsarbetskostnaderna i Sverige, vilket berodde på en svagare produktivitet utveckling och en stärkt kronkurs. Under både 2014 och 2015 sjönk den relativa enhetsarbetskostnaden igen, vilket tyder på ett förbättrat konkurrensläge.

Exportförmåga mäts som den faktiska tillväxten i exporten i förhållande till tillväxten på Sveriges exportmarknader. Från början av 1990-talet och fram till millennieskiftet växte svensk export snabbare än exportmarknaderna, men därefter har exporten vuxit långsammare än exportmarknaderna. Även under de senaste åren har exportförmågan utvecklats negativt. Denna utveckling är inte unik för Sverige, utan har även skett i många andra länder i Västeuropa och Nordamerika. De länder som gått i motsatt riktning, med en export som vuxit betydligt

snabbare än dess exportmarknader, är Kina, Indien och Sydkorea, men även Tyskland har haft en positiv utveckling. Under de senaste åren har dock den svenska exportförmågan återhämtat sig något med en svag uppgång 2014 och 2015.

Innovation bland svenska företag

För att främja innovation genomför bl.a. staten, landsting, regionala samverkansorgan, kommuner och privata företag olika typer av innovationsinsatser, i varierande storlek och på olika samhällsnivåer. Det är dock svårt att mäta utvecklingen på innovationsområdet, eftersom innovation är ett brett begrepp som innefattar ett stort antal aktiviteter och utfall. För att kunna ge en övergripande bild över utvecklingen redovisas därför ett antal mått som speglar olika delar av utvecklingen.

Forskning och utveckling (FoU) är en viktig innovationsdrivare inom många verksamheter. Nedan visas näringslivets utgifter för FoU som andel av bruttonationalprodukten (BNP), för att visa hur FoU-insatserna i näringslivet utvecklas över tid. Näringslivets FoU-utgifter som andel av BNP minskade mellan 2009 och 2011, men ökade åter något mellan 2011 och 2013.

Tabell 4.4 Näringslivets FoU

Utgifter som andel av BNP, procent

	2007	2009	2011	2013
Företagens utgifter för egen FoU	2,38	2,41	2,22	2,28

Källa: Statistiska centralbyrån.

FoU är centralt för att utveckla vissa verksamheter, medan andra verksamheter utvecklas med hjälp av andra typer av innovationsaktiviteter. Nedan redovisas andelen företag med innovationsverksamhet för att ge en kompletterande bild. Innovationsverksamhet kan förekomma i olika former, t.ex. produkt- och processutveckling, utveckling av företagets organisation eller förändring i marknadsföringen av produkter.

Tabell 4.5 Innovationsverksamhet i företagen

Procent

	2008– 2010	2010– 2012 ¹	2012– 2014
Andel företag med innovationsverksamhet	60	53	46
varav produktinnovativa företag ²	36	29	23
varav processinnovativa företag ²	26	21	19
varav organisatoriskt innovativa företag ²	29	23	21
varav marknadsföringsinnovativa företag ²	32	30	25
Andel företag med innovations-samarbeten	19	14	15
varav samarbete med leverantör ³	16	12	11
varav samarbete med kunder eller klienter ³	13	12	11
varav samarbete med universitet eller högskolor ³	7	8	7
Andel av de produktinnovativa företagens omsättning som kommer från, för företaget, nya produkter	15	11	12
varav nya även för företagets marknad	8	7	7

¹ I både denna undersökning och i omgången 2012–14 har det tillkommit näringsgrenar, vilket försämrar jämförbarheten över åren.

² Ett företag kan bedriva innovationsverksamhet inom fler än ett område.

³ Det finns flera samsamarbetsaktörer i grundmaterialet, här har tre exempel valts.

Ett företag kan bedriva samarbeten med flera olika aktörer.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Andelen företag med innovationsverksamhet minskade från perioden 2008–2010 till perioden 2012–2014. Perioden 2012–2014 uppgav 46 procent av företagen att de bedrev innovationsverksamhet. Nedgången återfinns inom alla redovisade innovationsverksamheter. Nedgången är delvis kopplad till att det både 2010–2012 och 2012–2014 tillkom ytterligare näringsgrenar i undersökningen, framför allt tjänstebanscher. I de flesta av de nytillkomna branscherna var innovationsverksamheten lägre vilket har bidragit till att även den totala andelen företag med innovationsverksamhet har minskat i mätningen. Nedgången kvarstår dock, om än något mindre kraftig, när man enbart inkluderar näringsgrenar som fanns med i omgången 2008–2010. Ett utökat antal näringsgrenar försvårar jämförbarheten över tid, samtidigt som det på sikt bidrar till en mer tillförlitlig beskrivning av innovationsverksamheten i det svenska näringslivet.

Innovationsprocesser är starkt beroende av kunskap och kunskapsspridning. Ett sätt att sprida och utveckla ekonomiskt värdefull kunskap är att företagen samarbetar med olika aktörer. I tabellen ovan visas mått på företagens innovationssamarbeten med några utvalda aktö-

rer. Under perioden 2012–2014 uppgav 15 procent av företagen att de hade innovationssamarbeten, vilket var en liten ökning sedan föregående period, men en minskning sedan 2008–2010. Innovationssamarbetena med leverantörer och kunder har minskat, medan samarbetena med universitet och högskolor har minskat sedan 2010–2012 men ligger på samma nivå som 2008–2010.

Vidare visas andelen av företagets omsättning som kommer från nya produkter, som en form av mått på innovationsgrad. Andelen av företagets omsättning som härrör från nya produkter har haft en något vikande trend mellan 2008–2010 och 2010–2012, och har ökat marginellt 2012–2014.

Europeiska kommissionen har på senare år utvecklat en indikator för att mäta förekomsten av företag som är både snabbväxande och innovativa. Indikatoren mäter antalet sysselsatta i innovativa snabbväxande företag som andel av sysselsatta i alla snabbväxande företag. Indikatoren är tänkt att fånga ett lands förmåga att snabbt ställa om sin ekonomi för att möta nya behov och för att dra nytta av framväxande efterfrågan. Utvecklingen av sysselsättningen i snabbväxande innovativa företag i Sverige har endast förändrats marginellt de senaste åren. Om man jämför Sverige med andra EU-länder ligger Sverige en bit över EU-genomsnittet, men hör inte till de länder som har högst nivå på sysselsättning i innovativa snabbväxande företag. Skillnaderna mellan Sverige och liknande länder är dock relativt små.

Tabell 4.6 Innovativa snabbväxande företag

Andel, procent

	2011	2012	2013
Sysselsatta i innovativa snabbväxande företag	16,9	17,5	17,2

Källor: Statistiska centralbyrån, FAD och egna beräkningar.

Patent och andra immateriella rättigheter har central betydelse för många företag eftersom det ger dem en möjlighet att ta igen gjorda investeringar och få avkastning på forskning och annan innovationsverksamhet. Patenteringsverksamheten ser olika ut i olika branscher och för olika typer av produkter. För att visa en bredare bild av immateriella rättigheter inkluderas även antalet registrerade varumärken, vilket i högre utsträckning speglar utvecklingen av innovation i tjänstesektorn.

Tabell 4.7 Patent och varumärken

Antal	2012	2013	2014	2015
Beviljade patent i Sverige (svenska sökandes)	860	600	520	730
Svenska sökandes patentansökningar i Sverige	2 070	2 120	1 980	2 040
Svenska sökandes patentansökningar vid europeiska patentverket, EPO	3 470	3 670	3 870	i.u.
Svenska sökandes patentansökningar i USA (USPTO)	4 390	4 510	4 930	i.u.
Registrerade varumärken, nationellt	7 080	6 800	5 800	6 400
Svenska registrerade varumärken i EU (Community Trade Marks)	2 150	2 100	2 290	2 580

Källor: Patent- och registreringsverket och European Union Intellectual Property Office (EUIPO).

Trenden fram till 2014 var att antalet patent som beviljades i Sverige minskade. Under 2015 ökade

antalet beviljade patent igen. Antalet svenska patentansökningar i Sverige har legat runt 2 000 per år de senaste åren. Samtidigt har antalet svenska sökandes patentansökningar utomlands ökat under senare år. Det finns dock ännu inga uppgifter för 2015. Antalet varumärkesregistreringar i Sverige har legat på ungefär samma nivå sedan 2000, dock med betydande skillnader mellan enskilda år. Antalet svenska registrerade varumärken i EU har samtidigt ökat.

Näringslivets utveckling

Antalet sysselsatta i näringslivet växer snabbare än befolkningen i arbetsför ålder och nådde 3,4 miljoner personer 2015. Av dessa var 62 procent män och 38 procent kvinnor, vilket betyder att det är betydligt fler män än kvinnor som är sysselsatta i näringslivet.

Tabell 4.8 Näringslivets utveckling

	2012	2013	2014	2015
Antalet sysselsatta i näringslivet, 1000-tal	3 290	3 330	3 360	3 400
varav kvinnor	1 240	1 270	1 280	1 290
varav män	2 050	2 060	2 080	2 110
Produktionen i näringslivet, index 2000=100	133	135	139	145
Arbetsproduktiviteten i näringslivet, index 2000=100	124	126	128	131
Antalet företag med positiv sysselsättningsutveckling relativt föregående år	57 000	56 600	i.u.	i.u.
Antalet företag med positiv sysselsättning relativt föregående år per 1000 existerande	108	106	i.u.	i.u.
Antalet snabbväxande företag per 1000 existerande	3,23	2,83	i.u.	i.u.
Antalet nystartade företag	69 200	69 200	71 700	70 100

Källor: SCB AKU, SCB Nationalräkenskaperna, SCB FAD och egna beräkningar samt Tillväxtanalys.

I företag med minst en anställd var enligt SCB 20 procent av de operativa företagsledarna kvinnor och 80 procent män 2013.¹ Kvinnor är därmed underrepresenterade som företagsledare om man jämför med hur många kvinnor respektive män som är sysselsatta i näringslivet. Vid de senaste mätningarna har det dock skett en liten ökning av andelen kvinnor bland de operativa företagsledarna.

Produktivitetstillväxt kan bidra till att ett land stärker sin samlade konkurrensförmåga. Produktionen kan öka både genom att fler arbetar och att arbetet sker effektivare. Produktionen i det svenska näringslivet växer och denna utveckling drivs både av att fler är sysselsatta och att produktiviteten ökar.

Bakom ökningen av antalet sysselsatta i näringslivet finns en underliggande dynamik. I många företag ökar antalet sysselsatta samtidigt som sysselsättningen minskar i ett stort antal andra företag. I drygt 10 procent av de befintliga företagen ökar antalet sysselsatta från ett år till nästa. Det betyder att det är över 50 000 företag som årligen ökar sin sysselsättning.

Snabbväxande företag har betydelse för skapandet av nya arbetstillfällen, vilket bidragit till att dessa företag har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren. Här definieras ett snabbväxande företag som ett företag som haft en genomsnittlig sysselsättningstillväxt på 20 procent per år i tre år i följd. Antalet snabbväxande företag är relativt få (cirka tre stycken per 1 000 företag) men de har ändå stor betydelse för skapandet av nya jobb.

En annan viktig del i sysselsättningsdynamiken är skapandet av nya företag och att företag som inte klarar konkurrensen läggs ner. Antalet nystartade företag har ökat trendmässigt över en längre tidsperiod. De senaste åren har dock antalet nystartade företag legat på ungefär samma nivå, med vissa variationer mellan enstaka år.

¹ SCB (2015) "Operativa företagsledare 20 år och äldre efter näringsgren 2013", tabell med ursprungskälla Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), under temaområdet *Jämställdhet*, Statistiska centralbyrån.

Förutsättningar för företagen att utvecklas

Att skapa goda villkor för företagande är en viktig del i politiken, för att ge företagen bättre möjligheter att utvecklas. En del av den verklighet som företag möter är de lagar och myndighetsregler som företagen måste följa. Tillväxtverket genomför vart tredje år enkätundersökningen Företagens villkor och verklighet där de bl.a. ställer frågor om huruvida företag upplever lagar och myndighetsregler som hinder för sin utveckling och tillväxt. Resultaten för 2014 visar att 21,7 procent av de tillfrågade småföretagen upplevde lagar och myndighetsregler som ett stort hinder för utveckling och tillväxt. Detta är en marginell minskning sedan 2011. Mellan 2008 och 2011 skedde en större minskning av andelen småföretagare som upplevde lagar och myndighetsregler som ett hinder. Mellan 2008 och 2014 minskade andelen i alla branscher utom utbildning.

Tabell 4.9 Lagar och myndighetsregler

Andel, procent

	2008	2011	2014
Andel småföretag som anger lagar och myndighetsregler som ett stort hinder för företagens utveckling och tillväxt	30,0	22,0	21,7

Källa: Tillväxtverket, Företagens villkor och verklighet.

För många företag är tillgång till finansiellt kapital en förutsättning för start, utveckling och tillväxt. Den främsta källan för tillförsel av finansiellt kapital till företagen är via banklån. Utvecklingen av den totala utlåningen till icke finansiella företag i Sverige visar på en liten ökning under senare år.

Tabell 4.10 Företagens tillgång till kapital

Miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015
Monetära finansinstitutens utlåning till icke-finansiella företag	1 850	1 870	1 930	1 980
Risikkapitalinvesteringar ¹	1,82	2,00	2,57	i.u.

¹ Risikkapitalinvesteringar i tidiga skeden och tillväxtfaser. Risikkapital som investeras av risikkapitalbolag, inklusive flera av de offentliga risikkapitalaktörerna.

Källa: Statistiska centralbyrån och Tillväxtanalys.

För att få lån krävs säkerheter, vilket t.ex. små nystartade företag med tillväxtambitioner ofta saknar. Då krävs andra former av kapitaltillförsel t.ex. i form av risikkapital (ägarkapital). De företag som erhåller risikkapitalinvesteringar är ofta tillväxtorienterade företag som har potential att

bidra relativt starkt till utvecklingen i näringslivet. Det gör att utvecklingen av riskkapitalinvesteringar är intressant att följa även om de jämfört med lånefinansiering står för relativt blygsamma belopp. Som tabellen visar kan omfattningen av riskkapitalinvesteringarna variera från år till år. Det beror bl.a. på att det är under perioden genomförda investeringar, och inte stocken investerat kapital, som avses. Omfattningen av riskkapitalinvesteringarna kan delvis förklaras av konjunkturen. Mellan 2009 och 2012 minskade riskkapitalinvesteringarna kraftigt. Trenden vände uppåt igen 2013, och 2014 ökade investeringarna för andra året i rad. Enligt Tillväxtanalys beror ökningen 2014 på en kraftig ökning av investeringar från utländska fonder.

Befolkningens attityder till företagande kan också ha betydelse för hur företagen utvecklas. Även befolkningens förmåga att driva företag har betydelse, liksom tilltron till den egna förmågan. Att mäta attityder och förmågor är dock svårt. Det är i stort sett bara genom enkätundersökningar som information om upplevda attityder och förmågor kan erhållas.

Tabell 4.11 Förmågor och attityder till företagande

Andel av befolkningen, 18–70 år, procent

	2004	2012
Som tror att de skulle klara av att starta ett företag	73	80
kvinnor	66	75
män	80	84
Som helst vill vara företagare	27	32
kvinnor	21	25
män	33	39

Källa: Tillväxtverket, Entreprenörskapsbarometern.

Andelen personer i Sverige som tror sig klara av att starta ett företag var 80 procent 2012, vilket var något högre än vid mätningen som gjordes 2004. Även andelen av befolkningen som anger att de helst skulle vilja vara företagare hade ökat från 27 procent 2004 till 32 procent 2012. Både när det gäller tilltron till den egna förmågan att starta företag och viljan att vara företagare är andelen högre bland män än bland kvinnor. Skillnaden i svar mellan män och kvinnor skulle delvis kunna förklaras av de föreställningar som finns om vad företagande är och om vilka branscher som har framtidspotential. De resultat som nu finns tillgängliga, åren 2004 och 2012,

innebär dock ett långt tidsspann vilket gör att resultaten bör tolkas med viss försiktighet.

4.5.2 Innovation och förnyelse

De indikatorer för innovation bland svenska företag som redovisas i föregående avsnitt ger en övergripande bild av innovationsverksamhet bland företagen. De visar på näringslivets forskning och utveckling, innovationsverksamhet i företag, innovativa snabbväxande företag och utvecklingen för vissa aspekter av immaterialrätt. I det följande redovisas resultat av de åtgärder som genomförs inom näringspolitiken för att stimulera innovation i företag och andra organisationer. Detta innefattar insatser för att stimulera behovsmotiverad forskning och ökad innovationsförmåga samt marknadskompletterande stöd till kommersialisering i nya eller växande kunskapsbaserade företag där den privata marknaden verkar i begränsad omfattning. Vidare redogörs för statens roll att tillhandahålla ett väl fungerande system för hantering av immateriella tillgångar.

Resultat

Resultat av arbetet med att stärka innovationskraften via insatser under utgiftsområde 24 Näringsliv redovisas i form av centrala prestationer av myndigheter och andra aktörer. Särskild resultatinformation, t.ex. genom utvärderingar, redovisas då sådan finns tillgänglig.

Behovsmotiverad forskning och ökad innovationsförmåga

I redovisningen av företagens innovationsverksamhet under föregående avsnitt konstaterades att innovationsprocesser är starkt beroende av kunskap och kunskapsspridning. Ett sätt att sprida och utveckla ekonomiskt värdefull kunskap är att företagen samarbetar med olika aktörer. Innovationssamarbeten kan t.ex. ske i utvecklingsprojekt med andra företag, organisationer, tillsammans med leverantörer och kunder samt med olika typer av forskningsorganisationer. Den största andelen av insatserna via Verket för innovationssystem (Vinnova) syftar

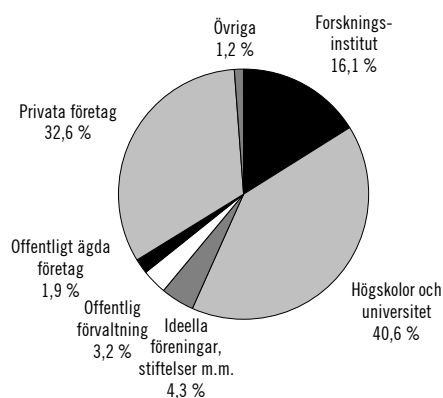
till att stimulera samarbeten för att bidra till ökad innovationsförmåga.

Stöd till forskning och innovation via Vinnova för ökad innovationsförmåga

Vinnova har till uppgift att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Myndigheten ska verka för nyttiggörande av forskning för att uppnå hållbar tillväxt och stärka Sveriges konkurrenskraft. För detta genomför Vinnova olika insatser för att stimulera innovationssamarbeten mellan näringsliv, universitet och högskolor, forskningsinstitut och offentlig verksamhet.

Under 2015 beviljade Vinnova drygt 1 400 forsknings- och innovationsprojekt bidrag med totalt ca 2 600 miljoner kronor. Det är en minskning av det beviljade beloppet med ca 12 miljoner kronor jämfört med föregående år. Kravet på medfinansiering innebär att beviljade medel generellt växlas upp till mer än det dubbla.

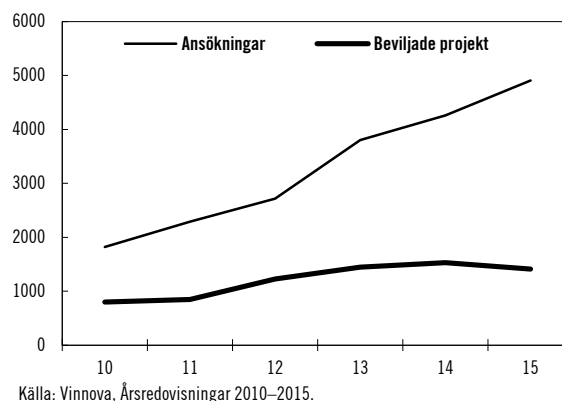
Diagram 4.1 Fördelning av beviljade medel från Verket för innovationssystem 2015

Källa: Vinnova, Årsredovisning 2015.

Totalt har universitet och högskolor beviljats 1 000 miljoner kronor under 2015. Den näst största kategorin är privata företag, vilka beviljades sammanlagt 826 miljoner kronor. Såväl forskningsinstitut som privata företag har ökat sin andel av beviljade medel jämfört med föregående år. För den senare kategorin redovisar Vinnova en stor ökning av antalet sökande.

Diagram 4.2 Antal ansökningar och beviljade projekt per år 2010–2015

Källa: Vinnova, Årsredovisningar 2010–2015.

Antalet ansökningar har ökat från drygt 1 800 under 2010 till nästan 5 000 under 2015. Ökningen beror bl.a. på att myndigheten når fler målgrupper och aktörer än tidigare. Då antalet ansökningar har ökat snabbare än de senaste årens anslagsökningar medför detta att andelen beviljade ansökningar har minskat. Vidare varierar andelen beviljade ansökningar beroende på typ av program, målgrupp osv.

Av det totala antalet ansökningar 2015 inkom 32 procent från projekt där projektledarna var kvinnor och 68 procent där projektledarna var män. Det finns inte någon skillnad i beviljandegrad mellan dessa kategorier. När det gäller ansökt och beviljat belopp har projekt där projektledaren är en kvinna högre beviljandegrad, dvs. beloppet som totalt beviljas dessa projekt ligger närmare det sammanlagda sökta beloppet. Sammantaget har projekt där projektledaren är kvinna beviljats 1 000 miljoner kronor och projekt med en man som projektledare 1 600 miljoner kronor. I sammanhanget bör det noteras att projektledarens kön är ett förhållandevis oprecist mått på hur kvinnor och män deltar i de projekt som beviljas medel. Vinnova bedriver ett utvecklingsarbete för att förbättra uppföljningen av deltagande från kvinnor och män i projekten. Regeringen räknar därför med att kunna återkomma med en utvecklad redovisning av detta i kommande budgetpropositioner.

Vinnova följer kontinuerligt upp myndighetens insatser, både genom egna analyser och genom uppdrag till externa utvärderare. I enlighet med regleringsbrevet för 2015 har myndigheten lämnat två sådana analyser till regeringen. Den ena avser programmet Forska och väx och den andra avser programmet Vinnväxt. Regeringen har redovisat tidigare utvärderingar av dessa program i budgetpropositionen för 2014

(Vinnväxt) och i budgetpropositionen för 2015 (Forska och väx).

Programmet Forska och väx har haft som syfte att stimulera investeringar i forskning och utveckling i små och medelstora företag. Vinnovas analys omfattar avslutade projekt t.o.m. 2013. Under perioden 2006–2013 har Vinnova betalat ut totalt ca 800 miljoner kronor inom programmet.

Enligt Vinnovas analys har insatserna främst bidragit till att de företag som har fått finansiering har kunnat genomföra forsknings- och utvecklingsprojekt i större omfattning och/eller att projekten har kunnat genomföras snabbare. I analysen konstaterar Vinnova vidare att de finansierade företagen har haft tydliga strategier för hantering av immateriella tillgångar. Vinnova bedömer att insatserna inom programmet bl.a. har stimulerat patentansökningar hos bolagen. Myndigheten poängterar att de finansierade projekten kan skapa värde som en del av innovationsarbeten i ett företag, men också i andra företag och genom olika typer av följdprojekt. Sammantaget gör Vinnova bedömningen att denna typ av insatser bidrar till att stimulera dynamiken i innovationssystemet.

Programmet Vinnväxt syftar till att främja hållbar tillväxt i regioner genom att utveckla internationellt konkurrenskraftiga och attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer. Vinnova har låtit en extern utvärderare studera de tolv regionala initiativ som har beviljats stöd i upp till tio år genom tre utlysningar 2003–2008. Fram t.o.m. 2014 har Vinnova sammantaget betalat ut ca 750 miljoner kronor till dessa initiativ.

Enligt utvärderaren har initiativen på olika sätt tagit avgörande steg i utvecklingen som innovationsmiljöer. Programmet anses ha bidragit till detta bl.a. genom utvecklade innovationsprocesser och en stärkt infrastruktur för innovation. Utvärderaren konstaterar att initiativen i stor utsträckning har attraherat forskare med stark forskningsprofil och att insatserna har haft betydelse för att utveckla innovationskapaciteten hos berörda företag, t.ex. genom kopplingen till forskningen. Slutligen lyfter utvärderaren vikten av att initiativen hittar andra former för finansiering som möjliggör fortsatta innovationsinsatser för att utveckla regionala styrkeområden.

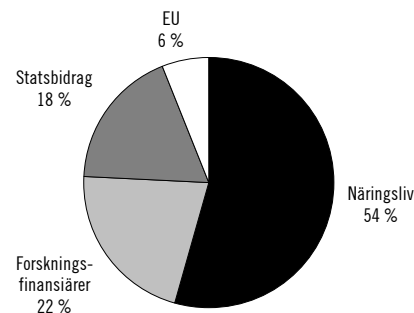
Insatser via industriforskningsinstitut

Industriforskningsinstitutet är en intermediär mellan näringsliv och lärosäten. De utgör noder

för spetskompetens inom kunskapsområden som är av stor betydelse för industrin. Institutet inom Rise-gruppen främjar samverkan och bidrar till nyttiggörande och kommersialisering av forskning och utveckling. De vidareutvecklar kunskap och kompetens och bidrar därigenom till att stärka industrins och näringslivets konkurrenskraft.

Under 2015 har regeringen tilldelat RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) totalt 616 miljoner kronor i statsbidrag, s.k. strategiska kompetensmedel. RISE AB ansvarar för att fördela de strategiska kompetensmedlen till industriforskningsinstitutet som ingår i Rise-gruppen. Medlen används för kompetensuppbyggnad hos instituten i Rise-gruppen, vissa strukturåtgärder samt till driften av RISE AB. I linje med propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) har 10 miljoner kronor avsatts under 2015 för fortsatt etablering av SP Process Development.

Diagram 4.3 Fördelning av intäkter 2015

Källa: RISE AB, Årsberättelse 2015.

Efterfrågan från näringslivet på Rise-gruppens tjänster fortsätter att växa. Under 2015 ökade omsättningen inom Rise-gruppen med knappt 6 procent, till drygt 3 100 miljoner kronor. Den största andelen av intäkterna kommer från näringslivet. En kundgrupp som man gör särskilda insatser mot är små och medelstora företag. Under 2015 ökade intäkterna från denna kundkategori med 19 procent, till att omfatta totalt 493 miljoner kronor.

Enligt regeringens ägaranvisningar ska RISE AB tillse att industriforskningsinstitutet som ingår i Rise-gruppen kontinuerligt utvecklar sin kompetens och sina samarbetsnätverk, bygger upp en kritisk massa inom nya forskningsområden som svarar mot det omgivande samhällets

behov och utvecklar näringslivets konkurrenskraft samt stärker institutens position i innovationssystemet. Det gör instituten t.ex. genom att delta i olika typer av innovationssamarbeten.

Instituten är, liksom tidigare, deltagare inom ramen för olika typer av nationella insatser för att främja innovationssamarbeten. Intäkterna från projekt som söks i konkurrens från nationella forskningsfinansiärer ökade med drygt 10 procent under 2015. Institutet deltar även i denna typ av utlysningar på europeisk nivå. Där fortsätter de att ha ett jämförelsevis högt deltagande i EU:s forskningsprogram, Horisont 2020. Under året deltog instituten i 179 projekt och koordinerade 24 av dessa. Jämfört med 2014 minskade intäkterna från EU marginellt.

Rise-gruppen arbetar för att utveckla sin kompetens inom det immaterialrättsliga området, bl.a. avseende hantering av immateriella rättigheter. De är delaktiga i 721 aktiva patent och under 2015 har Rise-gruppen själva eller i samarbete med andra ansökt om 36 patent. Institutet utvecklar också kontinuerligt kompetens och samarbetsnätverk genom samverkan med lärosäten. Under 2015 fanns 115 adjungerade professorer och docenter vid Rise-gruppen. Vidare bedrev 166 anställda forskarstudier och 192 studenter gjorde examensarbeten vid instituten.

Inom Rise-gruppen finns ca 100 test- och demonstrationsanläggningar. Institutet arbetar efter en strategi, framtagen tillsammans med Vinnova, bl.a. för att öka tillgängligheten till dessa anläggningar. På uppdrag av regeringen avsätter Vinnova medel för att öka tillgängligheten till test- och demonstrationsanläggningar, totalt 53 miljoner kronor under 2015. De medel som myndigheten beviljade Rise-gruppen för detta ändamål har bl.a. bidragit till att över 70 nya små och medelstora företag har utnyttjat en test- och demonstrationsanläggning under 2015. Medlen har också bidragit till att nästan 50 forskare vid lärosäten har utnyttjat anläggningarna.

Internationellt forskningssamarbete

Insatser för att främja företagens innovationsarbete genomförs även genom internationella samarbeten. De största insatserna genomförs inom ramen för EU:s forskningsprogram, Horisont 2020, där svenska aktörer kontrakterat finansiering på nära 400 miljoner euro under ramprogrammets två första år. Näringslivet i

Sverige kontrakterar en fjärdedel av dessa beviljade medel och står för nära en tredjedel av det svenska deltagandet. Detta är i paritet med deltagandet under det tidigare ramprogrammet, trots den trendmässiga nedgången i forsknings- och utvecklingsverksamhet i det svenska näringslivet.

Eureka är ett internationellt samarbetsnätverk för marknadsnära forskning, teknisk utveckling och innovation med fokus på små och medelstora företag. Inom ramen för nätverket stödjer drygt 40 medlemsländer marknadsnära transnationella samarbetsprojekt. Från och med juni 2015 t.o.m. juni 2016 har Sverige varit ordförande i Eureka. Regeringens ambition har varit att utveckla Eureka-samarbetet till att bli ett tydligare strategiskt verktyg för internationalisering.

Vinnova har till uppgift att stimulera övrigt internationellt samarbete som stärker svensk forskning och innovation samt bidrar till nytta för Sverige. Under året har detta innefattat fördjupade programsamarbeten inom flygområdet med Brasilien, initiering av forsknings- och innovationssamarbete med Förenade Arabemiraten, samt vidareutvecklat biotekniksamarbete med Indien. Inom området innovationer för en åldrande befolkning har aktiviteter med Japan genomförts och samarbetet med Kina inom trafiksäkerhet fortsätter. Inledande arbete för att undersöka förutsättningar för innovationssamarbete med Nigeria, samt aktiviteter för att identifiera specifika samarbetsområden med Sydafrika, har genomförts.

Kommersialisering

Almi Företagspartner AB (Almi) har i uppdrag att stödja företag i tidiga skeden med hög tillväxtpotential. Almi erbjuder såväl innovationsfinansiering som innovationsrådgivning. Almis utlåning till företag med innovativ verksamhet ökade kraftigt 2015. Huvudskälet till detta var att Almi introducerade ett nytt lån, Tillväxtlån för innovativa företag (se vidare under avsnitt 4.5.3).

Almis nytlåning avseende innovationslån minskade med 27 miljoner kronor 2015 och uppgick till knappt 89 miljoner kronor. En förklaring till detta är ovan nämnda tillväxtlån, vilket också kan användas för att finansiera innovationsprojekt och innovativ verksamhet. Totalt

har 19 miljoner kronor beviljats företag som ägs eller leds av kvinnor och 70 miljoner kronor har beviljats företag som ägs eller leds av män i innovationslån under året.

Under 2015 ökade antalet kunder som tog del av Almis innovationsrådgivning jämfört med föregående år och uppgick till 4 400, vilket motsvarar ca 30 procent av all rådgivning som erbjöds av Almi. Almi har även fungerat som distributionskanal för andra aktörer som främjar innovation, exempelvis förmedlar Almi innovationscheckar från Vinnova.

Från och med 2015 har regeringen uppdragit åt Vinnova att åter ansvara för att lämna särskilt statligt stöd till inkubation. Insatserna ska bidra till att öka antalet nya och kunskapsintensiva tillväxtföretag i Sverige. För 2015 har Vinnova under en övergångsperiod finansierat 24 inkubatorer som tidigare ingick i Almis s.k. BIG Summit-program. Sammantaget har de 24 stödmottagande inkubatorerna utvärderat drygt 3 000 affärsidéer under 2015. Av de utvärderade idéerna har 262 antagits för inkubation. Under 2015 har 204 företag och projekt fullgjort inkubationsprocessen, jämfört med 243 föregående år. Den genomsnittliga inkubationstiden var 23 månader. Vid årsskiftet 2015/16 fanns 64 projekt och 456 företag i de 24 inkubatorerna. Under 2015 avbröts inkubationsprocessen för 92 projekt och företag.

Totalt attraherade 173 företag i inkubatorerna drygt 500 miljoner kronor i ägarkapital under 2015. Föregående år investerades ca 430 miljoner kronor i 181 företag. Utöver investeringar i ägarkapital beviljades projekt och företag i inkubatorerna knappt 170 miljoner kronor i lån och drygt 80 miljoner kronor i bidrag under 2015.

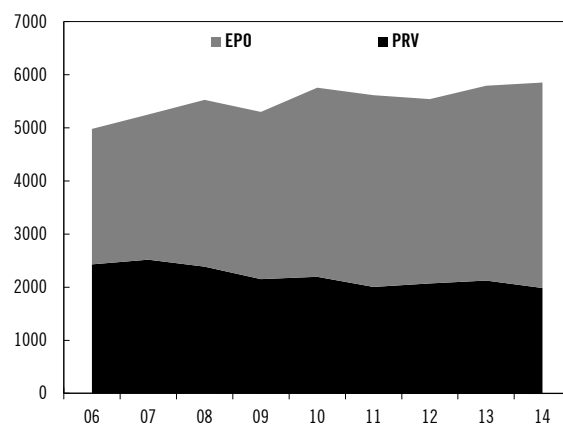
Immaterialrätt

Immaterialrätten är ett viktigt ramverk för investeringar i kunskapsbaserat kapital. Den är ett nyckelområde för tillväxt och konkurrenskraft och utgör en del av ramvillkoren för innovation både inom universitet och högskolor och omgivande samhälle.

PRV ska långsiktigt främja tillväxten samt stärka innovationsförmågan och konkurrenskraften i hela landet genom att informera om och bidra till ökad förståelse för hanteringen av immateriella tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet. PRV är

en avgiftsfinansierad myndighet vars ekonomiska mål för verksamheten är full kostnadsäckning. Myndigheten ansvarar bl.a. för ärenden om patent och varumärken. Som framgår av de indikatorer som redovisas under avsnitt 4.5.1 har antalet nationella patentansökningar till PRV legat förhållandevis stabilt de senaste åren, samtidigt som internationella patentansökningar ökat. Sammantaget innebär detta att svenska sökandes patentansökningar vid PRV och Europeiska patentverket (EPO) har ökat över tid, se diagram 4.4 nedan.

Diagram 4.4 Antal patentansökningar från svenska sökande till Europeiska patentverket (EPO) samt Patent- och registreringsverket (PRV) 2006–2014

Källa: Patent- och registreringsverket.

Både antalet beviljade patent (svenska sökanden) och nationella registrerade varumärken ökade något under 2015 jämfört med föregående år.

Under 2015 fortsatte PRV att tillsammans med Vinnova genomföra insatser som stärker små och medelstora företags affärsstrategiska hantering av immateriella tillgångar. Ett flertal kompetensutvecklings- och kommunikationsinsatser har genomförts under året, t.ex. har fyra webbseminarier genomförts. PRV har även träffat företagsrådgivare runt om i landet, både genom deltagande i regionala innovationsträffar och genom utbildningar. Dessutom har PRV under året träffat ca 3 000 små och medelstora företag inom ramen för olika informationsinsatser.

Patentombudsmyndigheten är en avgiftsfinansierad myndighet vars ekonomiska mål för verksamheten är full kostnadsäckning. Ansökningsvolymerna för auktorisation av patentombud har under 2015 varit på en fortsatt låg nivå; fyra ombud auktoriserades under året och sex ombud har avaukturerats.

Patentbesvärsrätten (PBR) överprövar PRV:s beslut i ärenden enligt patentlagen (1967:837), mönsterskyddslagen (1970:485), varumärkeslagen (2010:1877), namnlagen (1982:670) samt lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Under året har PBR uppfyllt sina mål avseende handläggningstider och sitt åtagande att ställa patenträttslig och teknisk sakkunskap till de allmänna domstolarnas förfogande. Från och med den 1 september 2016 har verksamheten vid PBR övergått till de nyinrättade patent- och marknadsdomstolarna.

Analys och slutsatser

Ett dynamiskt näringsliv med innovativa företag är avgörande för den långsiktiga produktivitetens utvecklingen, miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar tillväxt och framtida välstånd. Därför är insatser för att främja dynamik i näringslivet och skapa bästa möjliga innovationsklimat centrala för att skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag i hela landet.

Ett antal av de indikatorer som redovisas under avsnitt 4.5.1 visar på en fortsatt vikande trend för innovation bland svenska företag. Detta måste brytas genom en samlad politik som bidrar till en ökad innovationsförmåga i hela Sverige. För att utveckla politiken anser regeringen att det krävs en kontinuerlig dialog, t.ex. mellan arbetsmarknadens parter, universitet och högskolor, myndigheter och politiska företrädare. Centrala verktyg för dialog är regeringens industrisamtal under ledning av näringsministern samt det innovationsråd under ledning av statsministern som regeringen har inrättat. Vidare ska regeringens fem samverkansprogram, som tillkom efter initiativ av innovationsrådet, fungera som ett verktyg för att kraftsamla kring innovationsinsatser och för att förstärka Sveriges globala innovations- och konkurrenskraft. Denna sammantagna ambitionshöjning utgör den uppdaterade innovationsstrategi som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2015.

Investeringar i kunskapsbaserat kapital är centrala för innovation och ett dynamiskt näringsliv

Ett företags förmåga att konkurrera bygger bl.a. på att det kan leverera erbjudanden och produkter med lägre pris, högre kvalitet eller unik

utformning, jämfört med konkurrenterna. Forskning inom området pekar på att de företag som systematiskt och uthålligt arbetar med att utveckla kunskapsbaserat kapital har högre förädlingsvärde per sysselsatt, högre lönenivåer, större omsättning och högre vinst än andra företag.² Därför är innovativa företag centrala för samhällets innovationskraft och utveckling. Företag investerar i kunskapsbaserat kapital både genom att finansiera och bedriva forskning och utveckling och genom investeringar i organisationsutveckling, immateriella tillgångar osv.

I innovationsdrivna länder ökar investeringar i kunskapsbaserat kapital som andel av bruttonationalprodukten (BNP) över tid. Detta är en utveckling som har pågått sedan 1940-talet. Samtidigt visar data att investeringar i fysiskt kapital trendmässigt har minskat som andel av BNP sedan början av 1980-talet. Denna utveckling kan delvis förklaras av att kunskapsintensiv tjänsteproduktion ökat i betydelse i avancerade länder och att det kunskapsintensiva tjänsteinnehållet har ökat i såväl varu- som tjänsteproducerande företag.³ Vidare innebär omstruktureringen av industrin att allt fler är anställda i tjänsteföretag som levererar till industrin, snarare än att de är anställda direkt i industrin.

Investeringar i kunskapsbaserat kapital driver tillväxt och produktivitet. Svenska företag investerar mycket i kunskapsbaserat kapital i relation till andra länder, vilket gör att denna typ av tillgångar i hög utsträckning bidrar till produktivitetens utvecklingen. I detta sammanhang visar Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) på att länder som är framgångsrika i att allokera resurser till högproduktiva innovativa företag t.ex. har en högre andel sysselsatta inom tillverkning i högproduktiva företag relativt andra länder. OECD pekar på vikten av att främja investeringar i kunskapsbaserat kapital t.ex. genom att stimulera innovationsarbeten mellan företag samt mellan företag, forskningsorganisationer och andra typer av innovationsrelaterade aktörer. Detta eftersom denna typ av investeringar är centrala för att företag ska kunna konkurrera med

² Innovativa företag, Tillväxtanalys 2009.

³ Kunskapsbaserat kapital, Tillväxtanalys 2014.

specialiserade produkter och tjänster i de globala värdekedjorna.⁴

I detta sammanhang är Smart industri, regeringens nyindustrialiseringsstrategi, ett viktigt steg för att bidra till att skapa bästa möjliga förutsättningar för industri och industrinära tjänsteföretag att utvecklas mot att bli mer konkurrenskraftiga, hållbara och högproduktiva.

Samverkan allt viktigare för företagens innovationsarbete

Som framgår ovan är företagens investeringar i forskning och utveckling, nätverk och samarbeten, patent, upphovsrätt, design och varumärken m.m. centrala i en innovationsdriven ekonomi. Vidare innehåller ett väl fungerande innovationssystem en kritisk massa av aktörer som, ofta i samspel med varandra, utvecklar och kommersialiserar nya varor, tjänster och processer. Företag interagerar i allt större utsträckning med andra företag eller andra organisationer inom ramen för innovationsaktiviteter. Den tekniska utvecklingen har blivit alltmer komplex och sker i allt snabbare takt inom globala värdekedjor. Företag behöver därför, i större utsträckning än tidigare, få tillgång till teknologier, kompetens och resurser som de inte har tid, råd eller kunskap att utveckla på egen hand.

Vinnova bidrar till att stärka innovationsarbete

Vinnova är involverat i centrala delar av statens insatser för att stärka innovationskraften i samhället genom att möjliggöra samarbeten samt stötta och påskynda innovativa processer. Det är nödvändigt med ett helhetsperspektiv och ett utvecklat samspel mellan utbildning, forskning och innovation samt övriga relevanta områden för att statliga investeringar i forskning och utbildning ska leda till ökad effektivitet i det svenska innovationssystemet och för att de ska bidra till samhällets utveckling, ökat nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap och på sikt till tillväxt och samhällseffekter. Vinnova och övriga forskningsfinansierare har en viktig roll att stödja universitet och högskolor i deras strategiska arbete med samverkan med det omgivande samhället. I egenskap av forsknings-

finansier har Vinnova också en kvalitetsdrivande roll.

Vinnova genomför insatser för innovations-samarbeten genom att finansiera projekt mellan företag samt mellan företag, forskningsorganisationer och andra typer av innovationsrelaterade aktörer. Dessa insatser för att stärka kunskapsbaserat kapital påverkar huvudsakligen innovationsklimatet på sikt. Sammantaget gör regeringen bedömningen att Vinnovas insatser bidrar till att stimulera investeringar i kunskapsbaserat kapital genom att stärka samverkan mellan forskningsorganisationer, företag och andra typer av organisationer samt genom innovationsstödjande insatser riktade mot företag.

För att ytterligare utveckla internationellt konkurrenskraftiga innovationsmiljöer genom nationell kraftsamling av aktörer från olika sektorer inom ramen för initiativet strategiska innovationsområden föreslår regeringen i denna proposition att Vinnova ska tillföras medel för detta ändamål. Vidare är test- och demonstrationsmiljöer central infrastruktur för innovation som fyller en allt viktigare funktion för utveckling av nya produkter, tjänster och affärsmodeller. Flera satsningar, där test- och demonstrationsmiljöer utgör nav, bidrar sammantaget till Testbädd Sverige. Regeringen beräknar att medel ska tillföras Vinnova för att utveckla, förnya och öka tillgängligheten till svenska test- och demonstrationsmiljöer.

Industriforskningsinstitutet har en central funktion i uppbyggnad av kunskap

Regeringens bedömning är att anslaget för strategiska kompetensmedel bidrar till hållbar tillväxt i näringslivet genom att stärka institutets roll i innovationssystemet. Industriforskningsinstitutet är en forsknings- och innovationsaktör som har en stor betydelse för Sveriges utveckling. De stödjer näringslivets behov av stärkt innovationsförmåga och de verkar i gränslandet mellan universitetens och högskolornas forskning och näringslivets utveckling. Industriforskningsinstitutet vidareutvecklar kunskap och kompetens som bidrar till att skapa värde för näringsliv och samhälle i form av innovation. De bidrar till att företag kan få tillgång till teknologier, kompetens och resurser som de inte har tid, råd eller kunskap att utveckla på egen hand. Den kontinuerligt ökande efterfrågan, främst från företagen, på Rise-gruppens tjänster tyder på att de har en viktig roll att fylla

⁴ OECD (2013) Supporting Investment in Knowledge Capital, Growth and Innovation.

när det gäller företagens investeringar i kunskapsbaserat kapital.

Efter en längre dialog med övriga medägare inom Rise-gruppen beslöts i juni 2014 att starta ett gemensamt projekt för att se över organisationen. I april 2016 resulterade detta i att RISE AB övertog industriägarnas aktier i Swedish ICT Research AB och Innventia AB samt vissa tidigare ej helägda institut inom SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB. Därmed bildades en mer sammanhållen industriforskningsinstitutssektor i linje med regeringens ambitioner för sektorn. Regeringen gör bedömningen att det nya konsoliderade RISE AB kommer ha bättre förutsättningar att bidra till näringslivets strukturuomvandling och till regeringens mål inom strategiskt viktiga områden. RISE AB är fortsatt delägare i Swerea AB som ingår i Rise-gruppen.

För att öka Rise-gruppens möjligheter att bidra till nya konkurrenskraftiga affärsmodeller och stärka näringslivets förmåga att konkurrera med specialiserade produkter och tjänster i de globala värdekedjorna beräknar regeringen att statsbidraget till RISE AB ska öka.

Internationellt forskningssamarbete bidrar till mervärde

Svenska aktörers deltagande inom internationella forskningssamarbeten innebär att betydande resurser tillförs insatser för att främja det svenska näringslivets konkurrenskraft. Vinnovas internationella arbete bidrar till att skapa viktiga nätverk och samarbeten för svenska företag och forskare, som i sin tur lett till att såväl stora som mindre företag har etablerat kontakter samt fått konkreta affärsmöjligheter med internationella partners. Det bidrar också till intern kompetensutveckling och till ömsesidigt strategiska lärandeprocesser på statlig nivå och EU-nivå.

Kommersialisering av nya affärsidéer är avgörande för innovationskraft, förnyelse och tillväxt

Goda förutsättningar för kommersialisering av nya affärsidéer är avgörande för samhällets långsiktiga innovationskraft, förnyelse och tillväxt i företag inom såväl befintliga som potentiella eller framväxande tillväxtområden.

Almis verksamhet riktad till företag i tidig eller utvecklingsfas har under 2015 fortsatt varit prioriterad. Efterfrågan på både rådgivning och innovationsfinansiering ökar, vilket bl.a. avspeglas i den kraftiga utlåningen av Tillväxtlån, vars målgrupp är innovativa företag med tillväxt-

potential. Almis verksamhet bedöms visa gott resultat och därmed bidra till att idéer kommersialiseras i nya eller befintliga företag.

Inkubationsverksamhet kan spela en viktig roll, i och mellan, de regionala innovationssystemen för att stimulera framväxten av nya och kunskapsintensiva tillväxtföretag i hela landet. Regeringen gör bedömningen att Vinnovas insatser bidrar till att främja fortsatt utveckling av inkubationsverksamheten i Sverige.

Utöver stöd till inkubatorer som uppvisar förmåga att framgångsrikt stödja utveckling av affärsidéer med hög kunskapsnivå och internationell marknadspotential menar regeringen att det också är viktigt att t.ex. utveckla insatser för att på nationell nivå optimera stödet till affärsidéer med hög tillväxtpotential i hela landet bl.a. genom ökat utbyte av kompetens mellan inkubatorer.

Regeringen gör bedömningen att innovationsstödet till företag och projekt i tidiga utvecklingsfaser behöver förstärkas. Därför beräknar regeringen i denna proposition att statens insatser i innovativa affärsidéer genom bidrag för verifiering av forskningsresultat och projekt från Vinnova ska öka.

Väl fungerande system för immaterialrätt är en förutsättning för kunskapsbaserat kapital

Immaterialrätten gör det möjligt för den individ eller organisation som har utvecklat en ny idé eller skapat något kreativt att, med vissa begränsningar, tillgodogöra sig värdet av det nya. Genom lagstiftningen kan upphovsmän och uppfinnare under en begränsad tid kontrollera hur resultatet av deras intellektuella arbete får användas. Patent innebär t.ex. att ny kunskap offentliggörs och kommer samhället till nytta. De ger också möjlighet att få avkastning på investeringar i forskning och utveckling.

Världsekonomin baseras i dag till stor del på värden som är immateriella t.ex. namn, design, affärsmodeller och resultat från innovationsarbete. Regeringen bedömer att immaterialrätten och de immaterialrättsliga skydden har en stor betydelse som strategiska verktyg för värdeskapande och nyttiggörande av kunskapsbaserad kunskap. Därför är det också viktigt för företagen att i sina affärsstrategier ha överblick och kontroll över de immateriella tillgångarna. Kraven ökar både på företagens egen kompetens och på kompetensen och kunskapen hos rådgivare och expertis.

För att ytterligare öka Sveriges konkurrenskraft behöver fler företag bli medvetna om och få en förståelse för det immateriella värdeskapandet. Regeringen gör bedömningen att en övergång till anslagsfinansiering av PRV kommer bidra till att myndigheten i ökad utsträckning kan leda en kraftsamling på området. Med anslagsfinansiering kan PRV genomföra insatser för värde- och affärsskapande utifrån immateriella tillgångar som inte är möjliga i dag. Vidare gör regeringen bedömningen att ändrade förutsättningar till följd av införandet av ett enhetligt patent i Europa medför behov av ett byte av finansieringsform för myndigheten.

4.5.3 Entreprenörskap och företagande

I detta avsnitt redogörs för insatser som har bedrivits 2015 med syfte att förbättra förutsättningarna för entreprenörskap och företagande, att öka nyföretagandet samt att öka tillväxten i befintliga företag. Entreprenörskapsfrämjande insatser bedrivs under utgiftsområde 24 Näringsliv bl.a. genom insatser för att förenkla för företagen, kapitalförsörjning, information och rådgivning samt andra främjandeinsatser. Under utgiftsområde 19 Regional tillväxt avsnitt 2.5.1 redovisas insatser inom ramen för den regionala tillväxtpolitiken.

De statliga kapitalförsörjningsinsatserna kompletterar finansieringen från den privata marknaden och bidrar till utveckling och tillväxt i företag i alla delar av landet. Almi Företagspartner AB (Almi), Inlandsinnovation AB, Fouriertransform AB, stiftelserna Industriefonden och Norrlandsfonden är några av aktörerna inom detta område. Informations- och rådgivningsinsatser genomförs bl.a. av Almi och Tillväxtverket, övriga främjandeinsatser genomförs främst av Tillväxtverket. V.S. VisitSweden AB, till hälften ägt av staten, och Tillväxtverket är viktiga aktörer på turismområdet.

Resultat

Insatser för att förenkla för företagen

En viktig faktor för tillväxt och sysselsättning är att svenska företag har konkurrenskraftiga förutsättningar i förhållande till omvärlden. Regler som omfattar företagande är en sådan faktor och det är därför centralt att reglerna är ändamålsenliga för att begränsa den administration som krävs för att följa regelverken. Men även service, bemötande och korta handläggningstider är av stor vikt för ett konkurrenskraftigt företagsklimat. Under mandatperioden inriktas därför förenklingsarbetet mot områdena ”Bättre service” och ”Mer ändamålsenliga regler” och följs upp mot fyra mål. Målen för området ”Bättre service” är att det ska bli enklare att lämna uppgifter och att handläggningstiderna kortas. För området ”Mer ändamålsenliga regler” är målen att regler ska främja företagets tillväxt samt att kostnader till följd av regler ska minska. Stort fokus i arbetet är att förenkla för företagen genom att fler myndighetskontakter hanteras digitalt.

Bättre service

Tillväxtverket har i uppdrag att följa upp 19 myndigheters arbete med att förenkla för de företag som de har kontakt med (dnr N2014/05377/ENT). Inom ramen för uppdraget följs tre delar upp; handläggningstider, hur nöjda företagen är med sina kontakter med myndigheterna och myndigheternas samråd med företag.

Resultatuppföljningen visar att majoriteten av myndigheterna lämnar svar som ligger inom det positiva spannet för frågorna. I uppföljningen för 2015 har det enbart skett marginella förändringar jämfört med tidigare år. Flera av de förenklingsinsatser som har genomförts under 2015 handlar om olika digitala lösningar och de flesta uppges främst bidra till målen att fler företagare ska vara nöjda med kontakterna med myndigheten eller att handläggningstiderna ska minska.

Länsstyrelserna hade under 2015 i uppdrag att redovisa bl.a. mål och måluppfyllelse för handläggningstid för fyra utvalda ärendetyper, hur den förväntade handläggningstiden kommuniceras till företag när ett nytt ärende inleds och hur nöjda företagen är med kontakten med länsstyrelserna. Enligt Länsstyrelsen i Kronobergs län, som samordnar uppdraget, börjar förenklingsperspektivet bli en naturlig del av verksamhetsutvecklingen på länsstyrelserna. Länsstyrelserna ansvarar för bemötande och samordning av kontroller. Resultatet för 2015 visar att alla länsstyrelser arbetar vidare för ett förbättrat bemötande på olika sätt. Uppföljningen av mål och måluppfyllelse av de två ärendetyperna, ansökan om förprovning av djurstall och provning av miljöfarlig verksamhet, där det går att göra en jämförelse, visar att måluppfyllelse ökat något.

Arbete återstår för att företag och andra kunder på ett enkelt sätt ska kunna använda e-tjänster med förifylld information och snabbt få information om det underlag som krävs för att göra rätt från början. Flera länsstyrelser har helt övergått till digital ärendehantering med digitala beslut vilket bl.a. möjliggör kortare handläggningstider och enklare kommunikation i ärendena.

En viktig del i förbättrad service är återkoppling i samband med en ansökan. Om och hur återkoppling ges ser fortfarande olika ut på olika länsstyrelser och inom olika verksamhetsområden. Alla som använder länsstyrelsernas e-tjänster där det finns att tillgå får ett kvitto automatiskt.

Digitalt först för ett enklare företagande

Det finns en outnyttjad potential i digitaliseringen som hjälpmedel för att göra det enklare för företagen. ”Digitalisering” kommer därför först i regeringens målbild för förenklingsarbetet som är att ”Sverige ska vara digitalt, transparent och innovationsfrämjande för ett enklare och konkurrenskraftigt företagande”.

Uppgiftslämnarutredningen, som tillsattes i april 2012, lämnade den 30 mars 2015 sitt slutbetänkande Uppgiftslämnarservice för företagen (SOU 2015:33). Uppgiftslämnarutredningen har tillsammans med Bolagsverket, Tillväxtverket, Skatteverket, Statistiska centralbyrån och E-delegationen under 2015 arbetat med att genomföra utredningens förslag t.ex. genom att det på verksamt.se skapats en ingång för företagen. Där får företagen som ett första steg en

presentation av sina grundläggande uppgifter. Det handlar t.ex. om namn, adress, säte och län. Under 2015 har Tillväxtverket och Bolagsverket tillsammans utvecklat tjänsten lämna uppgifter och sök tillstånd. Tjänsten nås via verksamt.se och här kan företagaren bl.a. ändra de grundläggande uppgifter som finns registrerade om företaget hos flera myndigheter samtidigt. Verksamt.se beskrivs vidare under avsnittet Information och rådgivning.

Regeringen har gett Bolagsverket i uppdrag att införa en digital tjänst för inlämning av årsredovisningar. Genom elektroniska årsredovisningar skapas bättre möjligheter för att uppgifterna kan återanvändas av flera myndigheter vilket kan minska företagens administration.

Regeringen har under inledningen av 2016 prioriterat fyra utvecklingsområden för digital samverkan, med myndighetsövergripande processer som går på tvärs genom nationell, lokal och regional nivå. För att förenkla för företag arbetades under hösten 2015 en överenskommelse fram om att ta fram en nationell digital process som finns tillgänglig via portalen verksamt.se. Överenskommelsen undertecknades i februari 2016 av regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting. Arbetet inleddes med restaurangbranschen med ambitionen att senare även omfatta andra branscher där tillväxtviljan och sysselsättningspotentialen är stor.

Överenskommelsen anger att det vid utgången av 2017 ska finnas digitala tjänster för restaurangföretagare som gör det enklare att starta och driva sin verksamhet. Tillväxtverket och Bolagsverket fick parallellt med detta i uppdrag att verka för att syftet med överenskommelsen nås. Mer information om de andra utvecklingsområdena finns under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Mer ändamålsenliga regler

Genom att utforma regler och processer så att de är bättre anpassade till företagens villkor och verklighet skapas goda förutsättningar för fler och växande företag i hela landet. Målet att regler ska främja företagets tillväxt följs upp genom att mäta andelen små och medelstora företagare som upplever regler som ett tillväxthinder. Nästa uppföljning kommer att göras för 2017.

Kostnader till följd av regler ska minska för företagen

Tillväxtverket följer årligen utvecklingen av företagets administrativa kostnader till följd av

regler. I korthet bygger den metod som används på att följa beräkningarna som finns i de konsekvensutredningar som remitteras till Regelrådet. Under 2015 visar resultatet på en svag minskning av de administrativa kostnaderna med ca 45 miljoner kronor jämfört med 2014.

För att bredda arbetet med att följa företagens kostnader har Tillväxtverket haft i uppdrag att ta fram en metod för att följa upp andra kostnader för företagen än de administrativa. Den föreslagna metoden förväntas synliggöra fler relevanta kostnader för företagen i konsekvensutredningen.

Bättre konsekvensutredningar

Ett bra beslutsunderlag ökar förutsättningarna för att ändamålsenliga regler skapas. Regelrådet har till uppgift att granska konsekvensutredningarnas kvalitet. Under 2015 har Regelrådet behandlat 375 remisser. Andelen godtagbara konsekvensutredningar uppgick för 2015 till 36 procent vilket i princip är oförändrat mot året innan. Regelrådet drar i sin årsrapport för 2015 bl.a. slutsatsen att de delar av konsekvensutredningarna som avser påverkan på företagens kostnader samt konkurrensförhållanden oftare är bristfälliga än andra delar. Vidare rekommenderar Regelrådet att Tillväxtverket fortsätter att satsa på utbildning och olika typer av stödinsatser för att förbättra konsekvensutredningarnas kvalitet.

Tillväxtverket och Ekonomistyrningsverket svarar för metodutveckling, rådgivning och utbildning i konsekvensutredningar vid regelgivning. Under 2015 har det genomförts åtta utbildningar i konsekvensutredningar och gjorts 20 besök på myndigheter för att ge utbildning i hur företagens kostnader kan beräknas i en konsekvensutredning. Tillväxtverket och Ekonomistyrningsverket genomförde även sex utbildningar som en del av Regeringskansliets kommittéutbildning. Tillväxtverket gav även stöd i närmare 30 fall till departement, kommittéer och myndigheter i deras arbete med specifika konsekvensutredningar.

För att underlätta för regelgivare att göra en bedömning av hur omfattande effekterna förväntas bli av en regeländring har Tillväxtverket haft i uppdrag att ta fram en metod för detta. Den nya metoden innebär att regelgivare får ett stöd i att göra en rimlig prioritering av de resurser som står i proportion till förslaget troliga påverkan när en konsekvensutredning tas fram.

Förenklingsarbetet inom EU och OECD

Sverige stödjer Europeiska kommissionens arbete med Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT). Sverige har i EU-arbetet verkat för principen tänk småskaligt först, bättre konsekvensutredningar på EU-nivå samt att mål sätts för minskade regelbördor.

Genom deltagande i OECD:s kommitté Regulatory Policy Committee kan Sverige dra nytta av en stor samlad kunskap och kunnande om regelförenkling som bl.a. omfattar regeltillämpning och efterlevnad, effektutvärderingar och kommunikation samt alternativ till regleringar. OECD genomför också djupgående genomlysningar av enskilda länder och gör jämförelser mellan olika länders regelreformeringsarbete. Av OECD:s rapport Regulatory Policy Outlook 2015, som är en jämförelse av regelförenklingsarbetet i de 34 medlemsländerna, framgår t.ex. att Sverige tillhör genomsnittet när det gäller att engagera intressenter vid framtagandet av nya regler. OECD framhåller för Sveriges del vikten av utvärdering i efterhand och förbättringar av konsekvensutredningar.

Tillsyn över revisorer

Revisorsnämnden har till uppgift att bl.a. handlägga frågor om auktorisation och godkännande av revisorer samt registrering av revisionsbolag, att utöva tillsyn över revisorers och revisionsbolags verksamheter, att pröva frågor om disciplinära åtgärder samt att ansvara för att god revisorssed och god revisionsmed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt. Revisorsnämndens arbete syftar till att upprätthålla förtroendet för revisorers verksamheter och för auktorisationssystemet för att på så sätt bidra till att olika intressenter har tillgång till trovärdig ekonomisk information om företags redovisning och förvaltning.

Målen för Revisorsnämndens verksamhet angående anordnande av prov för revisorsexamen samt handläggningstiderna för disciplinärenden och beslut om auktorisation, godkännande och registrering och förhandsbesked har uppfyllts under 2015. Tillsynsverksamheten innefattar periodiskt återkommande kvalitetskontroll, systematisk och uppsökande tillsyn (SUT), disciplinärenden samt förhandsbesked. Tillsyn utgjorde 77 procent av nämndens verksamhet 2015. Nämnden avgjorde 112 disciplinärenden under 2015, vilket är en minskning med 23 procent jämfört med 2014.

Kapitalförsörjning

Tillgång till kapital är en förutsättning för start och expansion av företag. Ett väl fungerande system för kapitalförsörjning är därför en självklar del i regeringens arbete med att förbättra innovations- och företagsklimatet. Grundläggande är att det finns väl fungerande ramvillkor som stödjer en stabil finansmarknad. Marknadskompletterande finansiering via de statliga aktörerna ska bidra till en förbättrad finansieringssituation i skeden och segment där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning, men där det finns ett samhälls-ekonomiskt motiv för insatser som leder till tillväxt och förnyelse i svenskt näringsliv.

Ökat behov av marknadskompletterande lån

Almi ska medverka till att utveckla och finansiera små och medelstora företag. Verksamheten inriktas i huvudsak på företag med lönsamhets- och tillväxtpotential och syftar till att stärka näringslivets utveckling och verka för en hållbar tillväxt. Almis finansieringsverksamhet är en del i detta. Nyutlåningen från Almi ökade kraftigt, från knappt 2 400 miljoner kronor 2014 till drygt 3 200 miljoner kronor 2015 fördelat på ca 4 400 lån. Almis utlåning har genererat ytterligare 6 000 miljoner kronor i lån från banker och andra finansörer under 2015. För varje krona som Almi lånar ut innebär det att företagen får låna ytterligare två kronor från banker eller andra kreditgivare.

Under 2015 lanserade Almi ett nytt lån, Tillväxtlån för innovativa företag. Efterfrågan var stor och utlåningen uppgick till drygt 1 000 miljoner kronor. Tillväxtlånet var det främsta skälet till att Almis nyutlåning ökade kraftigt jämfört med 2014.

Under 2015 gick nästan 20 procent av Almis utlåning till exporterande företag eller företag med verksamhet på en internationell marknad, vilket motsvarar ca 630 miljoner kronor.

Antalet företag som ägs eller leds av kvinnor som beviljades lån av Almi har ökat och uppgick 2015 till 1 300. Även utlånad volym till denna målgrupp ökade 2015 jämfört med 2014. Andelen lån till företag som ägs eller leds av kvinnor av den totala nyutlåningen minskade dock något 2015; 30 procent jämfört med 32 procent 2014. Däremot ökade andelen låntagare med utländsk bakgrund. Av nyutlåningen 2015 gick 34 procent till denna grupp. Motsvarande andel året innan

var 28 procent. Utlåningen till företagare med utländsk bakgrund kan inte redovisas fördelat på kön.

Den årliga uppföljningen av tillväxteffekter i Almis kundföretag visar att för de företag som blev kunder hos Almi under 2011 har omsättningen ökat med 31 procent under perioden 2010–2014. I en jämförbar kontrollgrupp var omsättningsökningen 23 procent. Liksom tidigare år har Almis kundföretag haft en bättre sysselsättningsökning, 19 procent jämfört med kontrollgruppens 14 procent.

Statens krav på Almi, att bedriva låneverksamheten så att kapitalet över tid hålls nominellt intakt, har uppnåtts.

Stiftelsen Norrlandsfonden verkar för tillväxt i näringslivet i de fem nordligaste länen, främst genom finansiering via olika typer av lån till små och medelstora företag. Norrlandsfonden beviljade under 2015 krediter för totalt 264 miljoner kronor till 154 företag. Av dessa gick 21 procent till företag som ägs eller leds av kvinnor. Den totala utlåningen beräknas, enligt Norrlandsfonden, generera investeringar i norrländskt näringsliv med ca 1 200 miljoner kronor, främst för små och medelstora företag. Norrlandsfonden hade vid årsskiftet totalt 411 kunder med en utlåning, inklusive borgensförbindelser och garantier på drygt 900 miljoner kronor.

Fortsatt stor efterfrågan på riskkapital i tidiga skeden

Efterfrågan på riskkapital i tidiga skeden var stor 2015. Antalet investeringar inom ramen för verksamheten vid Almi Invest AB (Almi Invest) ökade något under 2015 jämfört med föregående år. Almi Invest hade vid utgången av 2015 innehav i 377 portföljbolag och andelar i 10 fondbolag. Almi Invests riskkapitalinvesteringar genomförs oftast tillsammans med privata medinvestorer. Under 2015 har Almi Invests investeringar om 208 miljoner kronor bidragit till att privata investorer tillskjutit ytterligare 986 miljoner kronor. Detta innebär en uppväxling på drygt 4,5 kronor per investerad krona från Almi Invest. Under 2015 reste Almi Invest nya fonder, vilkas kapital uppgår till ca 1 300 miljoner kronor som kan investeras under perioden 2015–2021. Fonderna medfinansieras av Europeiska regionala utvecklingsfonden, se även utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Investeringar för utveckling och expansion

Stiftelsen Industrifondens verksamhet riktar sig till små och medelstora företag som vill växa. Industrifonden tillhandahåller kapital, kompetens och nätverk. Under verksamhetsåret 2015/16 investerade fonden totalt 330 miljoner kronor, varav 38 miljoner kronor utgjorde investeringar i tre nya bolag och 292 miljoner kronor utgjorde följdinvesteringar i tidigare engagemang. På balansdagen var Industrifonden direkt engagerad i 75 portföljbolag.

Inlandsinnovation AB bedriver finansieringsverksamhet i de sju nordligaste länen och har under 2015 investerat 206 miljoner kronor i små och medelstora företag som har potential att utvecklas. Inlandsinnovation AB ökade investeringstakten något under 2015. Totalt gjordes 29 investeringar, varav 14 i företag nya för Inlandsinnovation. Under 2015 har fem investeringar realiserats. Antalet portföljbolag hos Inlandsinnovation ökade med nio företag till totalt 52 företag vid årets utgång.

Fouriertransform AB är ett statligt ägt riskkapitalbolag med en investeringsinriktning som, förutom fordonsindustrin, även omfattar övriga delar av tillverkningsindustrin och närliggande tjänstenärings. Fouriertransform AB ska vara en långsiktig industriell partner som investerar på kommersiella grunder. Under 2015 investerades totalt 221 miljoner kronor, varav 64 miljoner kronor investerades i tre nya portföljbolag. Två investeringar har realiserats och vid årsskiftet bestod portföljen av 24 bolag.

Ny struktur för statligt riskkapital

Utbudet av privat riskkapital har minskat under flera år, särskilt för tillväxtföretag i tidiga faser som har ett behov av att kommersialisera nya produkter och tjänster. I syfte att förbättra statens kapitalförsörjning till företag överlämnade regeringen propositionen Staten och kapitalet – struktur för finansiering av innovation och hållbar tillväxt (prop. 2015/16:110) till riksdagen i mars 2016. I propositionen föreslås att ett nationellt statligt ägt utvecklingsbolag inrättas. Bolaget ska bedriva finansieringsverksamhet med inriktning mot innovativa företag med hög tillväxtpotential genom markandskompletterande indirekta investeringar. Genom ett fond-i-fondupplägg kan det privata utbudet av riskkapital främjas och volymerna av riskvilligt utvecklingskapital förutses öka, då statliga medel växlas upp med privata. Statens del av fondkapi-

talet finansieras av befintliga medel inom de statligt ägda bolagen Fouriertransform AB och Inlandsinnovation AB.

Samverkan och smart industri

Regeringen beslutade den 21 januari 2016 om Smart industri – en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige för att främja en digitaliserad, innovativ och hållbar produktion i Sverige. I syfte att stödja regeringen i utarbetandet och genomförandet av strategin har ett råd för nyindustrialisering tillsatts och ett antal dialoger har genomförts. Regeringen har också genomfört industrisamtal under ledning av näringsministern med representanter från akademi, arbetsmarknadens parter och myndigheter. Industrisamtalen är en plattform för samverkan om näringslivets villkor med externa aktörer, näringsministern och berörda statsråd. För strategins genomförande beslutade regeringen om en handlingsplan den 16 juni 2016.

Information och rådgivning*Almis rådgivning*

Rådgivning är ett av tre affärsområden inom Almi och den är indelad i huvudområdena nyföretagarrådgivning, mentorverksamhet, tillväxt-rådgivning, innovationsrådgivning samt rådgivning riktad till personer med utländsk bakgrund. Under 2015 fick över 14 000 personer rådgivning genom Almi, vilket ligger i linje med tidigare år. Nyföretagarrådgivningen, som svarade för 42 procent av rådgivningen 2015, består i stor utsträckning av den rådgivning som vänder sig till företagare med utländsk bakgrund. Tillväxtrådgivningen svarade för 11 procent av rådgivningen. Under 2015 lanserade Almi två tillväxtprogram, riktade dels till unga företag som står inför sin första stora tillväxtresa och dels till etablerade företag. Programmen hade redan första året över 500 deltagande företag. Under 2015 svarade innovationsrådgivningen för 12 procent av rådgivningen och övrig rådgivning svarade för 6 procent.

Det ökade mottagandet av asylsökande och nyanlända under 2015 skapade ökad efterfrågan på Almis nyföretagarrådgivning riktad till personer med utländsk bakgrund. Därför förstärktes Almis anslag 2015. Det bidrog till att tillgodose

den ökade efterfrågan från målgruppen samt till att introducera telefonrådgivning på engelska, arabiska och persiska. Kunder med utländsk bakgrund fick 81 procent av nyföretagarrådgivningen 2015 och 70–80 procent av kunderna i den nya telefonrådgivningen var nyanlända vilket understyrker betydelsen av rådgivning för denna målgrupp.

Tabell 4.12 visar andelen kvinnor och män i Almis olika rådgivningsinsatser och tabell 4.13 visar andelen personer med utländsk respektive övrig bakgrund bland i Almis rådgivningsinsatser. Tabell 4.14 visar antalet kvinnor och män som är var företagare i Sverige under 2014 samt antalet med utländsk bakgrund och övrig bakgrund.

Tabell 4.12 Deltagare i Almis rådgivningsverksamhet, kvinnor och män

Andel kvinnor och män, procent

	Kvinnor 2014	Kvinnor 2015	Män 2014	Män 2015
Nyföretagarrådgivning	43	35	57	65
Tillväxtrådgivning	46	31	54	69
Innovationsrådgivning	27	24	73	76
Mentorverksamhet	55	51	45	49

Källa: Almi

Tabell 4.13 Deltagare i Almis rådgivningsverksamhet, utländsk bakgrund och övriga

Andel deltagare med utländsk bakgrund och övriga, procent

	Utländsk 2014	Utländsk 2015	Övriga 2014	Övriga 2015
Nyföretagarrådgivning	64	81	36	19
Tillväxtrådgivning	6	8	94	92
Innovationsrådgivning	9	19	91	81
Mentorverksamhet	18	21	82	79

Källa: Almi.

Tabell 4.14 Befolkningen 15–64 år samt antalet företagare 2014

Antal och procent

	Kvinnor med utländsk bakgrund	Kvinnor med övrig bakgrund	Män med utländsk bakgrund	Män med övrig bakgrund	Andel kvinnor	Andel kvinnor med utländsk bakgrund	Andel med utländsk bakgrund
Befolkningen 15–64 år	749 112	2 272 127	753 767	2 377 432	49 %	25 %	24 %
Företagare	28 304	119 016	53 568	275 494	31 %	19 %	17 %

Källa: Statistiska centralbyrån.

I Almis uppdrag ingår att andelen kunder som utgörs av kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska vara högre än den procentuella andelen som gäller för företagsstocken och nyföretagandet bland dessa grupper. Detta har nåtts totalt sett och uppnås även för de flesta enskilda rådgivningsinsatser. Andelen kvinnor har dock minskat i alla rådgivningsområden jämfört med 2014 medan andelen personer med utländsk bakgrund har ökat inom alla rådgivningsområden.

Tillväxtverkets rådgivningsinsatser

Tillväxtverket genomför informationsinsatser för att förenkla processen att starta och driva företag och samverkar med andra myndigheter om utveckling av informations- och vägledningstjänster. Tillväxtverket arrangerar tillsammans med myndigheter och offentliga rådgivningsaktörer olika insatser för blivande företagare. Under 2015 deltog 3 300 personer på Starta företag-dagar. Dessa insatser kompletteras med webbseminarier, filmer och broschyrer. Tillväxtverket har även telefontjänsten Startlinjen dit personer som är på väg att starta eller just har startat ett företag kan vända sig och få svar på frågor. Under hösten 2015 lanserades också Startup-Sweden Boot Camp, en intensivkurs, som riktar sig till digitala startup-företag i hela landet. Hittills har 20 företag deltagit.

Tillväxtverket arbetar även med insatser för att stödja kompetensutveckling för tillväxt i små företag. Under 2015 fanns tre huvudspår: Internationaliseringskompetens, Strategiskt styrelsearbete och Produktionslyftet. Utvärderingen av piloten inom internationalisering visade bl.a. att den hade resulterat i att drygt hälften av de deltagande företagen hade inlett ett förnyelsearbete och att drygt 75 procent av företagen ansåg att de hade fått mer kunskap om kunder, marknader och strategier för internationalisering och export.

Bidrag till organisationer

Tillväxtverket fördelar bidrag till organisationer som bl.a. arbetar med kunskapsuppbyggnad kring företagande, information och rådgivning i samband med företagsstart. De organisationer som fick bidrag 2015 var Coompanion, Drivhuset Sverige, Entreprenörskapsforum, ESBRI, Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivningscentrum, Nyföretagarcentrum, SIQ, Student Business Challenge, SVID och Venture Cup Sverige.

Dessa organisationer fick sammanlagt 65 miljoner kronor i bidrag för 2015.

Verksamt.se

Verksamt.se är ett samarbete mellan 11 myndigheter som drivs av Tillväxtverket, Bolagsverket och Skatteverket och innehåller samlad information och e-tjänster från flera myndigheter. Under 2015 har tjänsteutbudet utvecklats, främst inom områdena finansiering, internationalisering, att anställa och ha anställda samt information riktad till rådgivare. De regionala sidorna har utökats till att omfatta fler regioner och kompletterats med en funktion som möjliggör matchning mellan företag och rådgivare och den engelska versionen har utvecklats. Som en del av Exportstrategin utvecklas samlad information om tillgängligt stöd för internationalisering och en kontaktpunkt för yrkeskvalifikationsdirektivet har tagits fram.

Under 2015 hade verksamt.se 2,3 miljoner användare och 3,5 miljoner besök, vilket var en ökning med ca 25 procent jämfört med 2014. En ökande andel av trafiken sker via mobila plattformar, kundnöjdheten har ökat och man har en god måluppfyllelse.

Insatser för hållbart företagsfrämjande

Regeringen ser det som angeläget att ta tillvara den tillväxtpotential som finns hos alla de som vill starta eller utveckla företag och strävar efter ett hållbart företagsfrämjande. För att åstadkomma en mångfald av företag och företagare har regeringen som målsättning att alla företag och företagare, oavsett kön, etnisk bakgrund, ålder, branschtillhörighet eller geografisk placering ska få tillgång till företagsfrämjande insatser på likvärdiga villkor.

Företagande på lika villkor

Tillväxtverket har tagit fram en strategi för att kvinnor och män ska kunna ta del av företagsfrämjande insatser på likvärdiga villkor. Ett exempel på åtgärder som har vidtagits för att genomföra strategin är en utlysning av projektmedel till landsting, samverkansorgan, länsstyrelser och kommuner som vill göra insatser för att utveckla och verka för företagande på lika villkor.

Tillväxtverket bedriver ett löpande arbete med att främja företagare med utländsk bakgrund.

Under 2015 har arbetet inriktats på att påverka strukturer bl.a. genom att ta fram och sprida relevant kunskap om målgruppen och till målgruppen. Vidare har Tillväxtverket anordnat forum för erfarenhetsutbyte om integration och mångfald med regionala aktörer, samverkat med bland andra Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivningscentrum för att sprida goda exempel och nå ut med information, samt arbetat för att införliva integrationsperspektivet i den egna verksamheten.

Under hösten 2015 inledde Tillväxtverket ett arbete bl.a. i samarbete med Migrationsverket för att bidra till att tillvarata den resurs som asylsökande och nyanlända utgör. Syftet är att underlätta för nyanlända att starta företag och att underlätta matchning av nyanländas kompetens mot näringslivets kompetensbehov. Som ett led i detta har Tillväxtverket beviljat projektmedel till förstudier och pilotprojekt som skapar möjlighet till praktik eller på andra sätt kortar vägen till försörjning och delaktighet i samhället.

Tillväxtverket har i uppdrag att främja och samordna entreprenörskap i högre utbildning. Under 2015 har programmet för entreprenörskap i vård- och omsorgsutbildningar avslutats och en utlysning gjorts för utvecklingsprojekt för entreprenöriell kultur vid lärosäten, där sex lärosäten har tilldelats medel. Nyheter, kunskaper och erfarenheter har också sammanställts och tillgängliggjorts.

Främjandeinsatser på vissa områden

Samhällsentreprenörskap och sociala innovationer

Under åren 2012–2015 genomförde Tillväxtverket programmet Samhällsentreprenörskap och sociala innovationer. Programmets mål var att bidra till att göra det enklare att starta, driva och utveckla företag där samhällsnyttan är det övergripande målet genom att öka tillgången till ändamålsenlig information rådgivning och finansiering. Inom programmet har metoder för att ta fram statistik om sociala företag och mäta samhällsnytta prövats. Totalt 85 projekt beviljades projektstöd. Mer än 90 procent av projektägarna ansåg att medlen hade gjort nytta eller stor nytta och resulterade bl.a. i 25 utvecklade sociala innovationer, 22 nya företag och 160 nya arbetstillfällen.

Turism och besöksnäring

Turismen är en av Sveriges snabbast växande näringar. Under åren 2012–2015 genomfördes programmet Hållbar destinationsutveckling. Inom programmet anordnades fem pilotprojekt som syftade till hållbar tillväxt för destinationer och utveckling i små och medelstora företag samt utveckling av kunskap som kan tillämpas på andra destinationer.

Tillväxtverket anordnar och deltar i flera olika typer av nätverk, dialoger och mötesplatser på turismområdet. Tillväxtverket leder t.ex. en strategisk myndighetsgrupp för dialog och samordning i turism- och besöksnäringens frågor där myndigheter och statligt ägda bolag ingår. Tillväxtverket genomför även aktiviteter tillsammans med organisationer och företag som företräder turismbranschen för att bidra till ökad dialog mellan olika aktörer och fånga upp utmaningar som finns över landet.

Tillväxtverket har ett särskilt ansvar för den officiella inkvarteringsstatistiken. Tillväxtverket tar även fram statistik om svenskars resande som baseras på insamling via webbpaneler och producerar även statistik om utländska besökare i Sverige. 2015 hade Sverige totalt 60,4 miljoner övernattningar, en ökning med drygt fyra miljoner eller 7,1 procent jämfört med året innan. Antalet utländska övernattningar ökade med 10,5 procent och antalet långväga besökare från länder utanför Europa med drygt 20 procent under 2015.

Kulturella och kreativa näringar

Tillväxtverket satsar på kulturella och kreativa näringar (KKN) då det bedöms skapa tydliga positiva effekter för såväl regional utveckling som svensk global konkurrens. Exempel på specifika insatser under året är bidrag till att ta fram riktad statistik och strategier för olika branscher, bl.a. till mode- och musikbranschen där den framtagna branschstatistiken fick stort genomslag. Under året bidrog myndigheten till skapandet av paraplyorganisationen Kreativ Sektor bestående av fem branschorganisationer inom dataspel, mode, film och tv, musik samt kommunikation och media, som tillsammans med Tillväxtverket tog fram en strategistudie med samma namn. Under året var Tillväxtverket huvudarrangör för Creative Business Cup, en internationell affärsidétävling för startup-företag

inom de kulturella och kreativa näringarna. Vidare har myndigheten lett ett antal studier för att främja näringens utveckling. Under 2015 lyfte Tillväxtverket på olika sätt fram hur kulturella och kreativa näringar blir allt viktigare för sysselsättning och regional attraktionskraft genom projekt som bl.a. riktade sig till kommuner.

Internationalisering

Tillväxtverket har deltagit i framtagandet av regeringens exportstrategi. Under 2015 tog Tillväxtverket fram en särskild rapport på temat internationalisering, baserad på undersökningen Företagens villkor och verklighet 2014. Tillväxtverkets arbete med exportstrategin består bl.a. av utveckling av verksamt.se med samlad information om det offentliga utbudet av export- och internationaliseringsstöd för företag och samordning av arbetet med att etablera regionala exportcentrum. Tillväxtverket är sedan 2015 svensk representant i högnivågruppen för småföretagsakten⁵ samt Kommissionens nyinrättade Refit Platform Government Group. Tillväxtverket har inom småföretagsakten tagit på sig rollen som rapportör inom digitalisering och en workshop på ämnet hölls under EU-kommissionens årliga småföretagsaktskonferens i Luxemburg. Under året bidrog Tillväxtverket också med underlag till andra länders rapporter, bl.a. inom ämnena förenkling, finansiering, entreprenörskapsutbildning och kompetensförsörjning.

Tillväxtverket samordnar nätverket Enterprise Europe Network (EEN). Under 2015 fick 876 små och medelstora företag information och rådgivning om EU-regler, internationalisering, EU-finansiering, import och export. Vidare förmedlades 104 internationella affärssamarbeten, t.ex. samarbeten med distributörer och agenter samt samarbeten kring teknik och forskning.

Genom EU:s strategi för Östersjöregionen, Östersjöstrategin, har Tillväxtverket kunnat dra nytta av flera länders expertis på olika områden samt fått möjlighet att växla upp nationella satsningar genom samverkan med andra länder i

regionen. Innovation Express är ett exempel på en nationell satsning som har växlats upp genom att även andra länder avsätter medel och resurser, med internationalisering av klusterorganisationer som resultat. Även EEN har förstärkt sitt nätverk genom Östersjöstrategin, vilket har förstärkt möjligheterna för kontakter och samarbeten mellan företag i Östersjöregionen.

Miljödriven näringslivsutveckling

Under 2015 startade Tillväxtverket programmet Grön tillväxt vars inriktning är att ge stöd för kommersialisering, ett område där Sverige är svagt jämfört med andra länder.

Tillväxtverket driver webbplatsen Swedish Cleantech.se som har etablerats för att ge företag tillgång till samlad information om pågående offentliga insatser inom miljöteknik. Webbplatsen ger också möjlighet för miljöteknikföretag att marknadsföra sig internationellt. Swedishcleantech.se är den svenska plattformen för kommersialisering och utveckling av svensk miljöteknik. Webbplatsen drivs i samarbete med ett 30-tal partners, t.ex. andra myndigheter, bransch- och intresseorganisationer samt regionala aktörer inom miljöteknikområdet. Webbplatsen innehåller bl.a. ett stort antal företagspresentationer där miljöteknikföretag presenterar sig på svenska och engelska. Under 2015 har webbplatsen uppdaterats och antalet besökare har ökat. Under 2015 hade webbplatsen drygt 39 000 besökare varav cirka hälften var internationella besökare. En mycket hög andel ansåg att innehållet på webbplatsen var relevant.

Tillväxtverkets redovisning av regeringsuppdraget om myndighetens arbete med de nationella miljömålen visar att myndigheten använder sin kompetens för att hitta synergier mellan näringslivsinriktade insatser och hur entreprenörskap kan användas för att uppnå en grön tillväxt. Tillväxtverket har infört ett system som syftar till att följa upp om projekt som finansieras löser miljö- respektive sociala utmaningar eller integrerar miljöaspekter. Av de projekt som myndigheten finansierade under 2015 bidrog 48 procent till att lösa miljömässiga utmaningar och 23 procent integrerade miljöaspekter.

Terminologicentrum

Under 2015 har en översyn av det offentliga terminologiarbetets organisation och struktur genomförts av en utredare vid Näringsdepartementet (dnr N2015/06730/FÖF). Översynen

⁵ Kommissionens meddelande den 25 juni 2008 med titeln Tänk småskaligt först – en "Small Business Act" för Europa.

redovisades den 15 januari 2016 i promemorian Uppdrag om offentlig terminologi. I översynen föreslås bl.a. att Språkrådets ansvar för terminologifrågor bör tydliggöras och att statens bidrag till AB Terminologisentrum TNC bör preciseras och inriktas på ett antal definierade allmännyttiga tjänster. I februari 2016 hölls en hearing med berörda aktörer och skriftliga synpunkter har mottagits (dnr N2015/07631/FÖF).

Hållbar mineralnäring

Sverige är EU:s ledande metallproducerande land. Under 2015 bidrog Sverige med 90 procent av EU28:s järnmalmsproduktion. Sverige tillhör också EU:s ledande producent av bly (36 procent), koppar (9 procent) och zink (36 procent).

Huvuddelen av Sveriges malmexport går i dag till Europa, ca 78 procent, medan en mindre andel, omkring 2 procent, går till Kina. En viktig faktor som skiljer gruvindustrin från många andra industrier är att produktionsvärdet i större utsträckning skapas i glesbygd.

Metallprisåret 2015 kännetecknades av prisfall på de flesta metallerna. Störst betydelse fick det stora prisfallet på järnmalm med 40 procent. Priset på nickel föll med lika mycket, vilket är en konsekvens av att nickel till stor del används för ståltillverkning och därmed följer järnmalmspriset.

De basmetaller som klarade sig bäst var aluminium med ett prisfall på 17 procent, och bly som under året upplevde en nedgång på endast 2 procent. Strax efter nyåret 2015/2016 sjönk emellertid blypriset. Priset på övriga basmetaller föll med ca 25 procent medan nedgången för ädelmetallerna blev något mindre. Guld- och silverpriserna föll med cirka 10 procent.

Prospekteringsinsatser i Sverige har minskat kraftigt vilket återspeglar de senaste årens utveckling med fallande malmpriser.

Under 2015 bröts 72,7 miljoner ton malm i Sverige, vilket var en minskning med 10 procent jämfört med föregående år. Gruvbranschens sammanlagda omsättning under 2015 uppgick till 25 miljarder kronor och vid årets utgång var 7 500 personer anställda direkt i gruvnäringen.

Sveriges mineralstrategi

Den svenska mineralstrategi som lades fram 2013 har som övergripande vision att genom ett

långsiktigt hållbart användande av landets mineralresurser, i samklang med miljö-, natur- och kulturvärden, skapa tillväxt i hela landet.

Strategin omfattar fem områden: en gruv- och mineralnäring i samklang med miljö, kultur och andra näringar, dialog och samverkan som främjar innovation och tillväxt, ramvillkor och infrastruktur för konkurrenskraft och tillväxt, en innovativ gruv- och mineralnäring med en excellent kunskapsbas samt en internationellt välkänd, aktiv och attraktiv gruv- och mineralnäring. Under varje strategiskt område preciseras delområden och åtgärder.

Genomförandet av åtgärder pågår fortfarande och omkring hälften av uppdragen och aktiviteterna är redovisade. Inom ramen för en hållbar och resurseffektiv gruvnäring har SGU genomfört en kartläggning och analys av utvinnings- och återvinningspotentialen för svenska metall- och mineraltillgångar. Tillväxtverket har utarbetat ett stöd i form av en handbok för kommuner som står inför nya gruvetableringar eller expansion. Handboken ska också kunna utgöra ett stöd i dialog med verksamhetsutövare och andra aktörer. Uppdraget har genomförts i samråd med bl.a. Naturvårdsverket, Sametinget, SGU och Sveriges kommuner och landsting, SKL.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har genomfört flera uppdrag, bl.a. gällande samråd och kommunikation mellan ren- och gruvnäring under tillståndsprövningsprocesser för prospektering och brytning av malm.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, har ett pågående uppdrag att följa upp och utvärdera åtgärder som genomförts för en effektivare miljötillståndsprövning. En kartläggning och jämförelse med internationella förhållanden har redovisats.

Geologisk verksamhet

SGU har i uppdrag att ta fram geologisk information som samhället behöver på kort och på lång sikt.

Kunskap om Sveriges geologi efterfrågas inom ett stort antal områden i vårt samhälle såsom vattenförsörjning, mineralhantering, trafikinfrastruktur, klimatanpassning och energiförsörjning. Digitaliseringen öppnar för nya möjligheter till ökad precision och förbättrad användning av data. Kartläggning med användande av ny teknik ger möjlighet att utveckla nya visuall-

seringstekniker t.ex. i tredimensionellt format för att kunna beskriva utbredning av en volym grundvatten eller en malmkropp. En fortsatt utveckling av de geologiska databaserna och samverkan med privata aktörer som i sin tur kan vidareförädla data har skett under året, i syfte att öka användningsområdena för informationen samt att utveckla potentialen för kommersialisering av informationen. SGU svarar för miljö-kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet inom vilket det också åligger myndigheten att verka för god hushållning med naturgrus. För mer information om miljömålet för grundvatten se vidare utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Minerallagen och miljösäkring m.m.

Inom SGU finns ett särskilt beslutsorgan – Bergsstaten – som har till uppgift att handlägga ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral enligt minerallagen (1991:45). Under 2015 handlade Bergsstaten 126 ansökningar om undersökningstillstånd varav 122 beviljades, att jämföra med 150 varav 111 beviljades året innan. Trots den minskande mängden ansökningar är nivån på antalet beviljade ansökningar densamma. När det gäller bearbetningskoncession har 9 ansökningar inkommit under 2015, varav 2 beviljades, att jämföra med åren 2014 och 2013 då 6 ansökningar inkom varav 5 beviljades för vardera år. Bergsstaten har i högre utsträckning än tidigare lagt resurser på information till berörda och allmänhet, vilket gör att tiden för ärendehandläggning ökar. Sammanlagt fanns vid årsskiftet 665 gällande undersökningstillstånd, vilket är en del i en minskande trend.

Under året har Bergsstaten bedrivit tillsyn över 15 metallgruvor och en grafitgruva. Tillsynen sker enligt en enhetlig modell. Två tillsynsärenden enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln gällande havsbaserad sand-, grus- och stentäkt har genomförts. SGU disponerar via anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*, utgiftsområde 20, medel för att genomföra utredningar, undersökningar och åtgärder på områden som förorenats av statliga organisationer som inte längre finns kvar.

Totalt har drygt 140 objekt hittills identifierats varav ett 70-tal har inventerats och av dessa har 30 ansvarsbedömts. SGU har som målsättning att slutföra inventeringsarbetet senast 2017. SGU kan även gå in som operativ huvudman och statlig genomförandemyndighet för utredningar

och åtgärder där ansvar saknas enligt miljöbalken, och där en kommun inte själv har möjlighet att vara huvudman. Vid ca 40 objekt har myndigheten åtagit sig huvudmannaskapet för saneringsarbetet från en annan aktör t.ex. länsstyrelse eller kommun.

SGU förvaltar även anläggningar och egendom som tidigare använts för statens civila beredskapslagring av olja. Ett långsiktigt program för miljö- och funktionskontroll bedrivs nu för att säkerställa att de anläggningar som SGU förvaltar inte orsakar skada eller olägenhet för människor och miljö. Regeringen har uppdragit åt Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning att ta fram en långsiktig strategi för hantering av gruvavfall som tar hänsyn till alternativ användning av materialet.

Naturvårdsverket och SGU har även i uppdrag att utvärdera de efterbehandlingsinsatser som har genomförts från 1980-talet och framåt samt att kartlägga statens och verksamhetsutövarnas kostnader för hantering av utvinningsavfall och för efterbehandling. Naturvårdsverket har att analysera och förtydliga sin vägledning avseende under vilka förutsättningar utvinningsavfall som uppvisar farliga egenskaper bör klassificeras som farligt avfall och konsekvenserna av detta.

Analys och slutsatser

Insatser för att förenkla för företagen

En digital statsförvaltning ger en grund för att göra det enklare för företagen i kontakten med myndigheterna. En fullt ut digital ärendehantering gör det lättare för företag att göra rätt från början, få en snabbare ärendehantering och lättare få besked om ärendestatus.

Bättre service

Tillväxtverkets uppföljning av förenklingsarbetet på 19 centrala myndigheter visar att många myndigheter lämnar positiva svar på de områden som följs upp. Ett förbättringsområde är att ge automatisk information direkt till det ansökande företaget om förväntad handläggningstid när ett nytt ärende inleds. Ett annat förbättringsområde är hur myndigheterna undersöker kundnöjdhet.

Möjligheten att använda länsstyrelsernas gemensamma brukarundersökning för uppföljning av länsstyrelsernas förenklingsarbete lyfts

fram. Flera av länsstyrelserna anger orsaker som sjukskrivningar, personalomsättning, oväntat många ärenden eller mer komplicerade ärenden än förväntat som orsak till att handläggningstiden inte har minskat mer under 2015. En annan viktig anledning som lyfts fram är kompletteringar. Tiden för kompletteringar kan i vissa fall utgöra 25 procent av handläggningstiden. Genom bl.a. ökad tydlighet från början kan företagaren lämna bättre underlag till länsstyrelserna och kompletteringar undvikas.

Digitalt först för ett enklare företagande

Det finns en outnyttjad potential i digitaliseringen som hjälpmedel för att göra det enklare för företagen samtidigt som det finns en förväntan från svenska medborgare och företag att fler myndighetskontakter ska kunna skötas digitalt.

Ett uppgiftslämnande är ofta en del i en kedja av händelser och en längre kommunikation med en eller flera myndigheter. För företaget är det viktiga att förstå denna kedja, att hela kedjan fungerar smidigt från t.ex. ansökan om tillstånd, till besked eller beslut. För att leda till förenkling för företag behöver digitala tjänster fortsätta att utvecklas med utgångspunkt i företagets behov. Verksam.se är en viktig kanal för att förenkla genom digitalisering.

Den satsning på restaurangbranschen som har inletts motiveras bl.a. av att det är en bransch som är regeltung och som kräver många myndighetskontakter på olika nivåer och inom olika förvaltningar för att få nödvändiga tillstånd på plats samtidigt som det bland restaurangföretagare finns en vilja att växa både vad gäller omsättning och antalet anställda.

Regler ska främja företagets tillväxt

Att förändra regler och upplevelsen av regler hos företagen är ett arbete som tar tid om förändringarna ska bli bestående. För ett fortsatt positivt resultat i Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet krävs ett kontinuerligt arbete med att följa upp vad företagen ser som tillväxthämmande i de lagar och myndighetsregler som de ska följa. Resultatet av undersökningen ger ett underlag för att inrikta förenklingsarbetet mot de områden som företagen upplever som mest betungande, tidskrävande och komplicerade. Resultatet har bl.a. legat till grund för den satsning som nu görs för

ett enklare restaurangföretagande och det stöd som finns på verksam.se för företagare som ska anställa sin första medarbetare.

Kostnader till följd av regler ska minska för företagen

Beräkningen av företagets administrativa kostnader baseras på den konsekvensutredning som ska tas fram i samband med nya eller ändrade regler. En faktor som försvårar arbetet med att följa utvecklingen av företagets kostnader samt hur företagen påverkas av olika regler är de bristfälliga eller obefintliga beräkningar som finns på dessa områden i flertalet konsekvensutredningar. Det är därför viktigt att konsekvensutredningarna förbättras.

Bättre konsekvensutredningar

Flertalet konsekvensutredningar visar särskilt stora brister på områdena påverkan på företagets kostnader och konkurrensförhållanden. Det är därför viktigt att rikta stödet mot dessa områden. Det är också viktigt att fortsätta marknadsföra det webbaserade beräkningsverktyget Regelräknaren för att underlätta för regelgivarna att genomföra beräkningar av företagets kostnader. Den metod som Tillväxtverket har tagit fram för att underlätta för regelgivare att bedöma hur omfattande konsekvensutredning som behöver göras kan också bidra positivt till att andelen godtagbara konsekvensutredningar ökar.

Förenklingsarbetet inom EU och OECD

Genom sitt engagemang på EU-nivå har Tillväxtverket möjlighet att skaffa ett brett kontaktnät inom regelförenkling och stöd till små och medelstora företag inom EU, vilket möjliggör lärande och kunskapsöverföring både till och från den egna verksamheten.

Genom sitt engagemang i OECD:s kommitté Regulatory Policy Committee kan Tillväxtverket påverka och nyttiggöra evidensbaserade studier och rapporter med koppling till sitt förenklingsarbete.

Tillsyn över revisorer

Regeringens bedömning är att Revisorsnämndens verksamhet på ett bra sätt har bidragit till att uppnå det övergripande målet. Verksamhetsmålen i regleringsbrevet för 2015 har uppnåtts.

Kapitalförsörjning

Ett väl fungerande ramverk och system för kapitalförsörjning är avgörande för att företag ska kunna starta och expandera. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses av den privata marknaden. Statens roll är marknadskompletterande och exempel där det finns behov av marknadskompletterande insatser är i tidiga utvecklingskedan och vid kommersialisering av innovativa affärsidéer.

Regeringen bedömer att Almi har en viktig marknadskompletterande roll att fylla avseende finansiering till små och medelstora företag. Almis anslag förstärktes 2015, vilket skapade utrymme för Almi att fortsatt prioritera insatser riktade till företag i tidiga skeden, bl.a. innovationsfinansiering. Almis finansieringsverksamhet visar gott resultat och bedöms bidra till tillväxt i befintliga företag och till att nya företag startas.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 avsikten att verka för en mer sammanhållen och långsiktig politik inom kapitalförsörjningsområdet. I syfte att bättre kunna möta företagens behov av finansiering avser regeringen omstrukturera delar av de statliga finansieringsinsatserna för att minska inlåsnings, frigöra och omfördela kapital gentemot de marknadskompletterande behov som finns, samt i större utsträckning söka samarbete med privata finansärer. Regeringen överlämnade mot denna bakgrund propositionen Staten och kapitalet – struktur för finansiering av innovation och hållbar tillväxt (prop. 2015/16:110) till riksdagen i mars 2016. Den i propositionen föreslagna finansieringsstrukturen skapar förutsättningar för ett bättre utnyttjande av statens resurser för kapitalförsörjning, en ökad volym av riskvilligt kapital, samt flexibilitet att kunna möta förändrade behov av marknadskompletterande finansiering.

Samverkan och smart industri

Insatser för att skapa goda förutsättningar för industri och den industrinära tjänstesektorn är en viktig del av regeringens näringspolitik. Industrin är en tillväxtmotor i svensk ekonomi som skapar arbetstillfällen – direkt och indirekt – och har stor betydelse för Sveriges välstånd och för den gemensamma välfärden. Industrin och den industrinära tjänstesektorn står för en

femtedel av Sveriges bruttonationalprodukt (BNP) och finns i alla delar av landet. Industrin och den industrinära tjänstesektorn står tillsammans för 77 procent av det samlade exportvärdet, vilket motsvarar nästan hälften av BNP. Globaliseringen och drivkrafter som digitalisering och hållbarhet skapar nya förutsättningar för produktion och relaterade tjänster. Svensk industri har visat god förmåga att anpassa sig och utveckla såväl innovativa produkter som affärsmodeller med ett allt högre tjänsteinnehåll. För att stödja denna anpassning krävs ett fortsatt fokuserat arbete. Det är viktigt att svenska företag aktivt förhåller sig till digitaliseringen, som är en av de starkaste omvälvande drivkrafterna. Det finns tecken på att svenska företag inte uppmärksammar digitaliseringens betydelse i samma utsträckning som företag i andra delar av vår omvärld. För att stödja innovation och omställning inom industri och den industrinära tjänstesektorn har regeringen tagit fram en strategi för nyindustrialisering – Smart industri. Strategin har sin utgångspunkt i digitalisering, hållbarhet, kompetensförsörjning och industrinära forskning för att samlat stödja företagens omstrukturering och främja innovativ och hållbar industriell produktion. Genomförandet av strategin sker kontinuerligt inom ramen för den handlingsplan som regeringen beslutade den 16 juni 2016.

Information och rådgivning

Almis rådgivningsverksamhet finns tillgänglig över hela landet och antalet rådgivningskunder liksom kundnöjdheten fortsätter att ligga på höga nivåer. Regeringen bedömer att Almi fyller en viktig marknadskompletterande rådgivningsroll och verksamheten bedöms bidra till att nya företag startas och till tillväxt i befintliga företag. En viktig källa till jobbskapande är tillväxt i unga företag. Almis nya tillväxtprogram, som riktar sig till unga företag, har fått en mycket positiv respons och bedöms vara en insats som väl bidrar till regeringens sysselsättningsmål.

Att andelen kvinnor har minskat inom Almis rådgivningsverksamhet 2015 jämfört med 2014 tyder på vikten av att stärka jämställdhetsarbetet.

Tillväxtverkets informationsinsatser bedöms ha bidragit till att stimulera entreprenörskap och företagsutveckling genom att sprida information både generellt och riktat till vissa målgrupper och branscher. Tillväxtverkets arbete med råd-

givningsinsatser och bidrag bedöms bidra till att uppnå målet för näringspolitiken genom att det ökar förutsättningarna för att flera personer ska kunna försörja sig genom att driva företag i hela landet och genom att fler företag som kan växa och anställa skapas.

Arbetet med verksamt.se är viktigt för att förenkla för företag. Utveckling av väl fungerande digital information och digitala tjänster underlättar myndighetskontakter och minskar den administrativa bördan för företagen och förväntas även frigöra resurser hos de myndigheter som deltar, t.ex. genom färre förfrågningar och en högre andel korrekta ansökningar från start. Verksamt.se kommer att behöva utvecklas ytterligare framöver, bl.a. genom fler och fördjupade tjänster men också fler deltagande myndigheter, för att kunna möta de höga förväntningar och för att tillvarata den förenklingspotential som finns.

Insatser för företagsfrämjande på lika villkor

Vid Tillväxtverkets fördelning av finansiella medel som riktar sig direkt till företag, främst inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt, var kvinnor, unga och personer med utländsk bakgrund underrepresenterade i förhållande till riksgenomsnittet för företagare. Tillväxtverket fortsatte under 2015 att arbeta med att införliva mångfaldsfrågorna i verksamheten, framför allt i uppföljningen, men även i bedömning av ansökningar och utveckling av nya insatser. Regeringens bedömning är att detta arbete bör fortsätta.

Tillväxtverket arbetar med snabbspåret för företagare tillsammans med berörda myndigheter och privata och offentliga aktörer för att fånga upp nyanlända med erfarenhet av företagande så att de kan ges möjlighet att bli företagare även i Sverige. Att identifiera och åtgärda hinder som denna grupp möter när de vill starta och utveckla företag bedöms bidra till ökad sysselsättning, fler företag och ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Kvinnor, unga och personer med utländsk bakgrund är underrepresenterade bland företagare i Sverige i förhållande till sin andel av befolkningen. För att bidra till att utveckla konkurrenskraften i företagen och för att skapa sysselsättningstillfällen är det viktigt att även fortsättningsvis främja företagsstart och affärsutveckling i dessa grupper.

Främjandeinsatser på vissa områden

Tillväxtverkets arbete med samhälls-entreprenörskap och sociala innovationer har bidragit till att nya företag skapats och att sociala innovationer har fått möjlighet att prövas. Detta bidrar till stärkt konkurrenskraft och sysselsättningsutveckling bl.a. genom att bidra till att kompetensen hos personer som står långt från arbetsmarknaden tillvaratas. Tillväxtverket fick under 2016 i uppdrag att, i samråd med Arbetsförmedlingen, utarbeta och genomföra ett nationellt program för sysselsättningsfrämjande insatser genom arbetsintegrerande sociala företag (A2016/00424/A). Programmet omfattar 60 miljoner kronor under åren 2016–2018. Inom ramen för uppdraget kommer den kunskap som Tillväxtverket byggt upp att tillvaratas och uppdraget bedöms leda till att myndigheten får förutsättningar för att bidra till sysselsättnings-tillväxt i arbetsintegrerande sociala företag.

Tillväxtverkets insatser för att främja besöksnäringen bedöms bidra till att stärka svenska företags konkurrenskraft och till sysselsättningstillväxt i en sysselsättningsintensiv bransch. För att bidra till att utveckla den svenska turismen och generera bra beslutsunderlag behöver den statistik som Tillväxtverket producerar utvecklas.

Tillväxtverkets satsningar på kulturella och kreativa näringar har fått ett positivt genomslag, såväl regionalt som hos enskilda branscher. Myndigheten agerar som nationellt kompetenscentrum och bidrar till att de olika näringarna samordnas och stödjer varandra. Myndighetens arbete med att bygga upp och sprida kunskap om de kulturella och kreativa näringarna bidrar till att stärka svenska företags konkurrenskraft.

Tillväxtverkets arbete med att förbereda företag för internationalisering bedrivs bl.a. genom kunskapsuppbyggnad, deltagande i olika nätverk och information på webbplatser. Myndighetens arbete med förberedelser för internationalisering stärker konkurrenskraften genom att bidra till att företag når nya marknader. Det leder till att företagen kan växa vilket bidrar till jobbskapande och sysselsättningstillväxt. Tillväxtverkets arbete med att hitta synergier mellan olika insatser inom området internationalisering är också viktigt för företagens utveckling och tillväxt.

Tillväxtverket håller samman ett brett nätverk för Östersjöstrategin och har ett sammanhållande ansvar för de svenska huvudaktörernas

insatser. Genom regeringsbeslut 2016 om fortsatt arbete med strategin tydliggjordes strategins koppling till Tillväxtverkets kärnuppgift och regeringens mål om att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag. Uppdraget kopplas också till det strategiska regionsamarbetet.

Tillväxtverket arbetar på många olika sätt med frågor som kan sorteras under miljödriven näringslivsutveckling och som bidrar till att uppfylla de nationella miljömålen. Arbetet med att integrera miljöaspekter i Tillväxtverkets kärnverksamhet bör prioriteras även fortsättningsvis. Likaså uppföljningen av hur de projekt som myndigheten finansierar bidrar till att möta miljömässiga utmaningar.

Terminologicentrum

Den genomförda översynen av det offentliga terminologiarbetets organisation och struktur pekar på ett behov av att omstrukturera det offentliga terminologiarbetet för att åstadkomma mer effektivitet, ändamålsenlighet och långsiktighet i arbetet. Som aviserades i 2016 års ekonomiska vårproposition flyttas de ändamål och verksamheter som avser bidrag till terminologisk verksamhet och som finansieras från anslaget 1:13 *Bidrag till terminologisk verksamhet* över från utgiftsområde 24 Näringsliv till utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Hållbar mineralnäring

Den högteknologiska utvecklingen under 2000-talet kräver tillgång till långt fler olika metaller och mineral än vad som tidigare har varit brukligt. Största delen av de metaller som krävs för en omställning till fossiloberoende energilag såsom vindkraft, solkraft och biobränsle, eller för högteknologiska produkter som datorer eller mobiltelefoner utvinns i dag inte alls inom EU. I dag förädlar EU:s industrisektor betydligt fler mineral än de relativt få mineral som primärt utvinns genom gruvbrytning i Europa. Så kallade ”sällsynta jordartsmetaller” (REE – Rare Earth Elements) har blivit oundgängliga i det moderna samhället och alltmer viktiga inom högteknologisk industri, medicinsk diagnostik, miljövänlig teknik och energieffektivisering.

För närvarande pågår prospekteringsverksamhet i Sverige efter ett flertal av dessa viktiga metaller, men ingen gruvbrytning är ännu påbörjad.

De låga metallpriserna har kraftigt försämrat förutsättningarna för gruvnäringen. Det märks inte minst genom minskade prospekteringsinvesteringar och fortsatt nedgång av nya ansökningar om undersökningstillstånd. I detta sammanhang är det viktigt att skapa långsiktiga förutsättningar och goda ramvillkor.

Sveriges mineralstrategi

Den svenska mineralstrategin syftar till ett hållbart utnyttjande av landets mineralresurser. Insatserna har därför en bred inriktning som täcker flera områden. Genomförandet av mineralstrategins olika uppdrag och insatser sker i huvudsak i enlighet med den planering som lades fast 2013. Som tidigare redovisats har omkring hälften av beslutade uppdrag och aktiviteter redovisats. Flera viktiga analyser pågår fortfarande. De uppdrag, kartläggningar och underlag som har rapporterats utgör en viktig grund för regeringens överväganden om fortsatta insatser inom området.

Geologisk information bidrar till ökad tillväxt i hela landet

Kvalitetssäkrad geologisk information är nödvändig för att tillgodose samhällets och näringslivets behov. Beslut som rör samhällsplanering, infrastruktursatsningar, naturresursutvinning och arbetet med att nå miljökvalitetsmålen medför ett behov av kvalificerad geologisk information. Användningen av SGU:s webbtjänster har ökat kraftigt de senaste åren. Inriktningen går mot utveckling av nya visualiseringsmetoder och öppna data i dialog med externa intressenter som vill vidareförädla och anpassa den geologiska informationen.

Regeringen gör bedömningen att det kontinuerliga arbetet med kvalitetssäkring av insamlad geologisk information samt utveckling av databaserna ger goda förutsättningar för ett hållbart och ansvarsfullt nyttjande av Sveriges naturtillgångar samt för fysisk planering.

De senaste årens höga efterfrågan på kvalitetssäkrad geologisk information och andra tjänster från SGU, tillsammans med andra behov som uppkommer från den svenska gruvnäringen, har synliggjort nyttan av en kontinuerlig utveckling

av anpassade produkter och distribution. Fri tillgänglighet till data utan begränsande användarvillkor bidrar till innovation och skapar mervärden för användarna och samhället.

Minerallagen och miljösäkring m.m.

Bergsstaten har till uppgift att handlägga ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral. Beslutsorganet ansvarar för prövning och tillsyn av verksamheter enligt minerallagen (1991:45). Under en följd av år har intresset för mineralutvinning varit stigande, men under de senaste tre åren har intresset avtagit, till följd av fallande metallpriser. Exempelvis är antalet beviljade undersökningstillstånd och antalet platsbesök av prospektörer vid mineralinformationskontoret i Malå på en låg nivå jämfört med ett par år sedan. Intresset för prospektering och investeringar i redan pågående gruvverksamhet genererar ett stort informationsbehov hos markägare, en bred allmänhet, företag och offentliga aktörer. SGU:s ansvar i arbetet med förorenade områden har lett till att flera kommuner kommit med förfrågningar om operativt huvudmannaskap där det saknas ansvar enligt miljöbalken och där kommunen själv inte har möjlighet att vara huvudman. Regeringen ser sammantaget att SGU:s utvecklade kompetens inom efterbehandling, inventering och ansvarsbedömning av förorenade områden, liksom myndighetens möjlighet att påta sig ett huvudmannaskap å en kommuns vägnar, som positivt.

4.5.4 Ramvillkor för företag och konkurrens

Resultat

För att nå upp till regeringens övergripande sysselsättningsmål prioriterar regeringen satsningar som syftar till att stärka den svenska konkurrenskraften och att skapa fler jobb i fler och växande företag. Goda ramvillkor för företag och företagande är tillsammans med öppna och väl fungerande marknader med effektiv konkurrens grundläggande förutsättningar för att stärka de svenska företagens konkurrenskraft. De statsstöd som ges ska vara välriktade och i enlighet med de regelverk som finns, med beaktande av att företagsamhet på lång sikt i regel blir mer konkurrenskraftig om den står på egna ben.

Ramvillkor för företag

Goda ramvillkor för företag och företagande – för att skapa tillväxt och sysselsättning

Ett konkurrenskraftigt och dynamiskt näringsliv är grunden för fler jobb i Sverige. Stora företag är viktiga för sysselsättningen, samtidigt som nya jobb skapas främst i små och medelstora företag. Särskilt viktiga för jobbskapandet är de högpresterande, innovativa företagen. Avgörande för regeringens arbete med att öka näringslivets konkurrenskraft är därför goda villkor för företag i alla delar av landet genom väl utformade regelverk och administrativa system. Goda ramvillkor och regelförenkling är därför centrala och viktiga åtgärdsområden för regeringen.

Med ramvillkor för företag och företagande avses generella regelverk som anger villkor och förutsättningar för att starta, driva, äga och utveckla företag. Att driva företag innebär att förhålla sig till och följa en mängd regler. Förutom regler för start, drift och avslut av företag, finns det andra regelverk som styr verksamheten. För viss typ av verksamhet kan det behövas tillstånd, att olika skatter redovisas och betalas in och att affärshändelser bokförs. För företaget anställda följer skyldigheter avseende arbetsmiljö och anställning m.m. Dessa villkor påverkar i hög grad företagets vardag och den närmare utformningen kan vara avgörande för centrala beslut i företagen som t.ex. investeringar, lokalisering och anställning.

Ramvillkor för företag innefattar regelverk som påverkar företag och företagande generellt, oavsett bransch eller typ av verksamhet, t.ex. skatter och socialavgifter, arbetsrätt, associationsrätt, regler om finansiering, ekonomisk redovisning och rapportering samt revision. Ramvillkor innefattar även regler som har breda och mer allmängiltiga ändamål, såsom att skydda människors liv och hälsa, skydda konsumenter och miljö, t.ex. plan- och bygglagstiftning, miljö rätt, punktskatter, regler kring produktsäkerhet och konsumenträtt. Sådana regler inverkar i hög grad på företagets möjligheter att bedriva sin verksamhet.

Ramvillkor är mer än rättsliga regelverk. Det kan även handla om regler kring administrativa system som företagen hanterar i sin vardag för att t.ex. sköta betalningar och fakturering samt hantera blanketter och deklARATIONER. Det handlar också om graden av offentlig kontroll och

tillsyn över företagens verksamhet eller produktion.

Det är särskilt viktigt att regelverk som utgör ramvillkor är enkla, tydliga och ändamålsenligt utformade för att inte skapa snedvridande incitament, undvika tolkningsproblem och minimera företagens administrativa kostnader.

Företag i Sverige har i dag generellt sett goda ramvillkor att verka inom. Regeringen prioriterar fortsatt arbete med att ytterligare förbättra dessa ramvillkor, inte minst för små och medelstora företag. Förbättrade ramvillkor för företag är en viktig och central del i att förverkliga regeringens prioriteringar och strategier. Nedan följer ett urval av åtgärder som har vidtagits på områden som har stor betydelse för att skapa goda ramvillkor för företag.

Åtgärder för att skapa goda ramvillkor för företag och företagande

Att nyckelpersoner i ett företag tilldelas finansiella instrument, såsom optioner och andra aktierelaterade incitament, kan vara ett viktigt verktyg för ägarstyrningen, inte minst i nystartade och mindre företag. I mars överlämnade Utredningen om skatteregler för incitamentsprogram sitt betänkande *Beskattning av incitamentsprogram* (SOU 2016:23). I betänkandet föreslås förändringar i beskattningen av vissa typer av incitamentsprogram. Syftet är enligt utredningen att öka möjligheterna för små växande företag att rekrytera och behålla kvalificerad arbetskraft. Utredningens förslag har remitterats.

För att små och medelstora företag ska kunna utvecklas och växa är god tillgång till finansiering, exempelvis i form av lån, krediter, ägar kapital och bidrag, en mycket viktig faktor. I syfte att förbättra företagens kapitalförsörjningsmöjligheter överlämnade regeringen i mars en proposition, *Staten och kapitalet – struktur för finansiering och innovation och hållbar tillväxt* (prop. 2015/16:110), till riksdagen med förslag om förändringar i organisationsstrukturen för statens riskkapitalinsatser, se avsnitt 4.5.3.

Ett viktigt steg i att gynna tillväxtfrämjande entreprenörskap och förbättra förutsättningarna att driva företag i Sverige är att införa särskilda regler om skuldsanering för företagare i syfte att minska riskerna med företagande och ge fler företagare en möjlighet till en andra chans. I mars 2016 överlämnade regeringen proposi-

tionen *Skuldsanering – förbättrade möjligheter för överskuldssatta att starta om på nytt* (prop. 2015/16:125) till riksdagen. I propositionen föreslås bl.a. en särskild form av skuldsanering för företagare för överskuldssatta personer som är eller har varit engagerade i näringsverksamhet som har drivits på ett försvarligt och lojalt sätt. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag och de nya reglerna ska träda i kraft den 1 november 2016.

För svenska rederier i internationell trafik är likvärdiga konkurrensvillkor av största vikt. Omkring 90 procent av Sveriges export och import transporteras någon gång under transportkedjan med fartyg. Den 19 maj 2016 överlämnade regeringen propositionen *Ett svenskt tonnagebeskattningssystem* (prop. 2015/16:127) till riksdagen. I propositionen föreslås att ett system med tonnagebeskattning införs i Sverige. Systemet syftar till att ge svenska rederier konkurrensvillkor som är likvärdiga med villkoren för rederier i jämförbara länder i Europa.

Kooperativa företag utgör ett viktigt inslag i det svenska näringslivet. I oktober 2015 beslutade regeringen propositionen *Modernisering av lagen om ekonomiska föreningar* (prop. 2015/16:4). Förslagen gör det enklare att bedriva kooperativt företagande och ger de ekonomiska föreningarna likvärdiga förutsättningar som andra företag. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag och de nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 2016.

Skattereduktionen för hushållsarbete (RUT-avdraget) bedöms ha positiva effekter på företagandet i branschen samt för sysselsättningen. I juni beslutade riksdagen att i enlighet med regeringens förslag i propositionen *Vårändringsbudget för 2016* (prop. 2015/16:99) komplettera RUT-avdraget med skattereduktion för vissa trädgårdstjänster, flyttjänster och it-tjänster. De nya reglerna trädde i kraft den 1 augusti 2016.

Mervärdesskatteområdet är ett av de områden som företagen upplever som mest komplicerat och administrativt betungande. I juni beslutade regeringen att tillsätta en utredning om översyn av mervärdesskattelagen. Översynen syftar till att förbättra mervärdesskattelagstiftningen genom att ge den en tydligare struktur och gör den mer överskådlig samt språkligt moderniserad. En särskild målsättning är att den föreslagna lagstiftningen i högre grad ska stå i överensstämmelse med mervärdesskattedirektivet

särskilt vad gäller begrepp och struktur. Utredningen ska lämna sitt betänkande senast den 1 april 2019.

En biobaserad och cirkulär ekonomi är en prioriterad fråga för regeringen för att öka resurseffektiviteten och minska miljö- och klimatpåverkan samtidigt som det gynnar näringslivsutveckling och nya jobb. I regeringens strategi för nyindustrialisering är hållbar produktion ett särskilt fokusområde. Långsiktiga styrmedel samt välanpassade regelverk och ramvillkor utgör viktiga förutsättningar i en omställning till hållbar produktion. Transparenta, tydliga och effektiva processer för tillstånd och tillsyn kan underlätta industrins strävan att producera mer resurssnålt och miljövänligt.

Under 2015 har regeringen bedrivit ett aktivt påverkansarbete för att kommissionens omarbetade förslag för en cirkulär ekonomi ska innehålla effektiva åtgärder och regelverk för att främja innovation, nya affärsmodeller, giftfria materialflöden, resurseffektivitetskriterier inom ramen för Eko-designdirektivet (2009/125/EC) och grön offentlig upphandling, stärkta marknader och handel med sekundärt och förnybart material samt ett ökat fokus på den biobaserade ekonomin som innebär att förnybara, biobaserade produkter används eller substituerar fossila produkter. Kommissionen presenterade den 2 december 2015 ett omarbetat förslag om cirkulär ekonomi. Förslaget förhandlas för närvarande i rådet. Rådsslutser om cirkulär ekonomi antog vid miljörådsmötet den 20 juni.

Regeringen beslutade den 14 januari 2016 att en särskild utredare ska analysera och föreslå styrmedel för att främja återanvändning av produkter och förebygga uppkomsten avfall (dir. 2016:3). Utredaren ska bl.a. kartlägga vilka hinder som finns i lagstiftning och andra regelverk, standarder och samhällsstrukturer mot att uppnå en ökad användning och återanvändning av produkter samt därmed förebyggande av avfall. Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2017.

Hållbarhet har blivit en allt viktigare fråga i samhället och kraven på att företagen bidrar till en hållbar utveckling ökar. Att bedriva ett aktivt miljö- och hållbarhetsarbete och redovisa verksamheten utifrån ett hållbarhetsperspektiv har blivit en del av företagets konkurrenskraft. I propositionen Företagens rapportering om hållbarhet och mångfaldspolicy (prop. 2015/16:193) föreslår regeringen att alla företag av en viss

storlek ska upprätta en hållbarhetsrapport med upplysningar om miljö, sociala förhållanden, personal, respekt för mänskliga rättigheter och motverkande av korruption. Rapporteringskraven, som bygger på ett EU-direktiv, ska göra informationen om hur företag arbetar med hållbarhetsfrågor mer öppen och jämförbar. Regeringen beslutade i juni att överlämna propositionen till riksdagen. De nya reglerna ska börja tillämpas för räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2016.

Regeringen satsar brett på att skapa goda ramvillkor för företag och företagande och tillsatte i februari 2015 utredningen Utveckling av innovations- och entreprenörskapsklimatet (dir. 2015:10). Utredningen har ett omfattande uppdrag att se över regelverk och innovations- och entreprenörskapsfrämjande insatser samt möjligheterna till ökad samverkan i syfte att säkerställa att villkoren för entreprenörskap och innovationer i Sverige är ändamålsenliga, effektiva och fortsatt internationellt konkurrenskraftiga. En särskild del i uppdraget handlar om att göra en översyn av hur centrala ramvillkor påverkar entreprenörskap, innovation och omsättningsförmåga och vid behov lämna förslag till förbättringar. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 oktober 2016.

Konkurrens

Konkurrens är ett viktigt medel för att nå de näringspolitiska målen

Regeringen arbetar för väl fungerande marknader genom en effektiv konkurrens till nytta för konsumenterna och samhällsekonomin. Konkurrens är en förutsättning för skapandet av konkurrenskraftiga företag. Konkurrens är en viktig drivkraft för innovation. En effektiv konkurrens gör att företagen investerar i forskning och utveckling som kan leda till nya och bättre varor och tjänster. En effektiv konkurrens kommer även konsumenterna till del genom ökade valmöjligheter, högre kvalitet och lägre priser på varor och tjänster.

Det ska inte finnas några barriärer som gör det onödigt svårt att ta sig in på marknader. I ett långsiktigt perspektiv är därför en av konkurrenspolitikens viktigaste uppgifter att skapa förutsättningar för nya företag och verksamheter att utmana befintliga företag. Framgångsrika företag har i många fall blivit framgångsrika just

på grund av att de varit innovativa. Men framgångsrika företag med en stark marknadsposition välkomnar inte alltid innovation om den kommer från annat håll eftersom det kan riskera att underminera deras egen marknadsposition. Företag med en stark marknadsposition kan antingen försöka hindra andra innovativa företag att lyckas på marknaden eller så köper de upp innovativa företag som hotar deras marknadsposition. Inget av detta gynnar konsumenterna. För att inte riskera att innovation och utveckling hindras eller begränsas av befintliga marknadsaktörer är det av central betydelse att konkurrenspolitiken också säkerställer att det finns en modern och effektiv tillsyn över konkurrensreglernas efterlevnad.

Genom att företagen konkurrerar och följer de regler som finns måste de vara nytänkande, effektivisera, utveckla sina produkter och tjänster samt hålla priserna på en konkurrenskraftig nivå. Detta ökar företagets förutsättningar att hävda sig på marknader såväl i som utanför Sverige. En väl utformad konkurrenspolitik skapar förutsättningar för ekonomisk tillväxt och ökat välbefinnande.

I vissa fall kan det vara aktuellt att under en begränsad tid införa särskilda sektorspecifika regleringar för att öka möjligheterna till marknadstillträde. Av betydelse för konkurrens och väl fungerande marknader är därmed även sektorspecifika regleringar och sektorsmyndigheternas tillsyn över efterlevnaden av befintliga sektorsregleringar.

Det konkurrensfrämjande arbetet kan delas in i tre områden; moderna konkurrensregler, en effektiv konkurrensmyndighet och väl fungerande marknader.

Moderna konkurrensregler

Moderna och effektiva regelverk är viktiga förutsättningar för att undanröja hinder för en effektiv konkurrens och för att få till stånd väl fungerande marknader.

En övervägande del av den nationella konkurrenslagstiftningen utgör en anpassning till motsvarande regler inom EU-rätten. Det är eftersträvänsvärt att det råder likhet i materiellt hänseende mellan nationella och EU-rättsliga konkurrensregler. Det underlättar och minskar kostnaderna för företag som etablerar sig på olika geografiska marknader eller konkurrerar över gränserna.

För att undanröja konkurrensbegränsningar och avhålla företag från att överträda konkurrensreglerna måste reglerna vara utformade så att såväl myndighetens förfarande som domstolsprocesserna kan bedrivas snabbt, effektivt och rättssäkert. Det måste också finnas tillräckliga sanktionsmöjligheter och möjlighet för skadelidande att få ersättning för sina skador.

Regeringen beslutade den 30 april 2015 om direktiv till en utredning om utökad beslutanderätt för Konkurrensverket (dir. 2015:48). Utredningens uppdrag var att analysera förutsättningarna för utökad beslutanderätt för Konkurrensverket i ärenden rörande otillåtet samarbete mellan företag, missbruk av dominerande ställning och anmälningar om företagskoncentrationer. Utredningen överlämnade i juni betänkandet En utökad beslutanderätt för Konkurrensverket (SOU 2016:49) till regeringen. Betänkandet har remitterats.

Regeringen beslutade den 18 augusti 2016 om en lagrådsremiss avseende genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser. Direktivet syftar till att säkerställa att alla som drabbats av överträdelser till följd av konkurrensreglerna kan få full kompensation för uppkomna skador. Det syftar också till att optimera samspelet mellan konkurrensmyndigheternas tillämpning av konkurrensreglerna i anslutning till skadeståndstalan i nationella domstolar.

En effektiv konkurrensmyndighet

En effektiv konkurrensmyndighet är en förutsättning för konkurrensreglernas genomslag. Konkurrensverket är också tillsynsmyndighet över upphandlingsreglerna och har således en viktig funktion även för upphandlingsreglernas genomslag.

Konkurrensverket ska verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna. Konkurrensverket ska inom ramen för sitt uppdrag därutöver uppmärksamma hinder mot en effektiv konkurrens, lämna förslag till regelreformer och följa utvecklingen både på konkurrens- och upphandlingsområdet.

Konkurrensverkets ärenden

Konkurrensverket tog under 2015, liksom 2014 emot närmare 1 700 förfrågningar och klagomål från företag och konsumenter vilket är 600 fler jämfört med 2013. En tredjedel av de synpunkter som kommer in rör upphandlande myndigheter. Konkurrensverket har tagit fram en prioriteringspolicy för den tillsyn som bedrivs. Policyn finns publikt tillgänglig i syfte att erhålla en hög transparens i hur prioriteringar av ärenden görs. Utredningar har bedrivits parallellt med systemmyndigheter i andra EU-länder t.ex. när det gäller förmedlingstjänster inom e-handel.

Konkurrensverket fattade 137 beslut med tillämpning av konkurrenslagen (2008:579) eller artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget under 2015. Av dessa rörde 63 beslut företagskoncentrationer och 4 tillsynsbeslut konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Under 2014 och 2013 var antalet beslut 65 och 45 respektive 9 och 3 beslut.

Domar i konkurrens- och upphandlingsärenden

Flera viktiga ärenden har förts upp till domstolarna. Dessa rör sig t.ex. om missbruk av dominerande ställning på marknaden eller om kartellliknande samarbete vid offentlig upphandling, eller om företagskoncentrationer. Konkurrensverket är mån om att valet av ärenden ska skicka signaler om att denna typ av företeelser ska motverkas och är högt prioriterade. När det gäller offentlig upphandling har upphandlings-skadeavgifter på stora belopp utdömts mot aktörer inom områdena avfall, bostäder och vissa landsting.

Förbättringsåtgärder och information

Konkurrensverket redovisar förslag till förbättringsåtgärder i rapporter, skrivelser till regeringen och remissyttranden samt bistår andra myndigheter med bedömningar inom sitt ansvarsområde.

Under 2015 har Konkurrensverket utrett och tagit fram rapporter kring bl.a. fondmarknaden, bostadsbyggande och offentlig upphandling.

En digital vägledning kring direktupphandling har utarbetats tillsammans med Upphandlingsmyndigheten, bl.a. i syfte att underlätta för små och medelstora företag (SME) att delta i offentliga upphandlingar.

Öppna och väl fungerande marknader

Regeringen inom en viss sektor kan ha stor påverkan på konkurrensförutsättningarna.

Viktiga förutsättningar för väl fungerande marknader är att hinder för att träda in och ut på olika marknader minimeras, att det råder likvärdiga villkor mellan privata och offentliga aktörer och att konsumenterna kan göra och gör välgrundade val mellan olika leverantörers erbjudanden.

På upphandlingsmarknader, där offentliga aktörer köper varor och tjänster, är det av central betydelse att den offentliga upphandlingen är effektiv och fungerar väl. Konkurrensverkets tillsynsroll är i detta avseende mycket viktig. Flertalet tillsynsärenden under senare tid avseende otillåtna samarbeten (karteller) har handlat om misstankar mot att företag i offentliga upphandlingar har gått samman och bildat otillåtna karteller för att samordna anbuds-givningen på leverantörssidan bl.a. med avseende på marknader och priser. Avsaknaden av konkurrens i offentlig upphandling kan vara mycket skadlig för samhället och medborgarna då den riskerar att innebära att medborgarna får sämre kvalitet och mindre innovation i sina inköp till högre priser än vad de skulle ha behövt betala om det hade funnits en effektiv konkurrens. Avsaknaden av effektiv konkurrens i den offentliga upphandlingen riskerar också att leda till att de samhälleliga mål som man vill uppnå genom de krav man har ställt i upphandlingen inte kommer att uppnås. Det finns helt enkelt inga reella alternativ att ställa mot varandra i de fall anbudsgivarna ägnar sig åt otillåtna anbuds-karteller. Regeringen har antagit en nationell upphandlingsstrategi i syfte att skapa förnyelse inom offentlig sektor och i näringslivet. Strategin bidrar till att uppnå regeringens mål om offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för väl fungerande verksamheter och ett medel för att nå miljömässiga och sociala hållbarhetsmål. Strategin understryker bl.a. att en väl fungerande konkurrens med en mångfald av aktörer, varor och tjänster är avgörande för att den offentliga upphandlingen ska kunna tillgodose samhällets behov.

Det finns ett behov av att belysa möjligheterna och utmaningarna till följd av utvecklingen inom delningsekonomi och e-handel såvitt avser dess påverkan på konkurrens och konkurrenstillsyn inom Sverige. Konkurrensverket har därför fått i uppdrag att utifrån ett konkurrens- och näringspolitiskt perspektiv kartlägga och analysera utvecklingen i Sverige av delningsekonomi och e-handel. Med utgångs-

punkt i kartläggningen och analysen ska därtill en redogörelse lämnas för de möjligheter och de utmaningar som finns i strävan efter att uppnå effektiv konkurrens och väl fungerande marknader. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2017.

Sektorsspecifik reglering för att skapa väl fungerande marknader inom olika områden har stor betydelse för konkurrensförutsättningarna inom dessa områden. Tillsammans med Konkurrensverkets bredare uppdrag för väl fungerande marknader med effektiv konkurrens utgör arbetet inom dessa sakområden en viktig del av det konkurrensfrämjande arbetet.

Utredningen Bättre konkurrens för ökat bostadsbyggande (dir. 2014:75) har haft i uppgift att se över förutsättningarna för att främja konkurrensen på byggmarknaden och vid behov komma med förslag som kan förbättra situationen. Syftet är att förbättra förutsättningarna för att utbudet av nya bostäder långsiktigt ska anpassas till efterfrågan. Utredningen har lämnat betänkandet Plats för fler som bygger mer (SOU 2015:105) som efter att remisstiden har gått ut den 23 juni 2016 är föremål för beredning i Regeringskansliet.

Regeringen har vidare tillkallat en särskild utredare för att göra en översyn av postlagstiftningen i ett digitaliserat samhälle (dir. 2015:87). Utredaren har bl.a. haft i uppgift att kartlägga postmarknadens utveckling och analysera konkurrenssituationen på postmarknaden. Vidare har utredaren analyserat hur konkurrenssituationen på olika delmarknader inom postområdet ser ut med dagens regler och hur möjligheterna för marknadstillträde och effektiv konkurrens skulle påverkas av de förslag utredaren lämnar. Utifrån den samhällsekonomiska analysen har utredaren utrett eventuella brister i nuvarande lagstiftning som hindrar marknadens utveckling. Ett slutbetänkande lämnades den 31 augusti 2016.

Statsstöd

Regeringens arbete inom näringspolitiken tar sin utgångspunkt i att företagsamhet på lång sikt blir mer konkurrenskraftig om den står på egna ben. Offentligt stöd är bara ändamålsenligt om det ges när näringslivet inte självt klarar av att skapa fungerande marknader för varor och tjänster. Fokus för regeringens arbete på statsstöds-

området är därmed att de stöd som ges ska vara välriktade, effektiva och ge ett tydligt mervärde för samhällsekonomin.

Bestämmelserna om statligt stöd utgör en central del av EU-rättens konkurrensregler. Den grundläggande statsstödsbestämmelsen finns i artikel 107.1 i EUF-fördraget, som anger att statligt stöd som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, är oförenligt med den inre marknaden om det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Huvudprincipen är att statligt stöd till näringslivet är förbjudet, men det finns undantag.

Begreppet ”statligt stöd” omfattar all stöd-givning från det offentliga till företag, dvs. också stöd från kommuner, landsting och offentligägda bolag.

Effektivare och mer transparenta stöd

Tillsammans med medlemsstaterna har Europeiska kommissionen sedan 2012 arbetat med att förenkla och förtydliga tillämpningen av statsstödsreglerna. Detta för att rikta uppföljningen mot de stöd som mest riskerar att snedvrida konkurrensen samtidigt som tillväxtfrämjande åtgärder, som t.ex. innovationsstöd, ska premieras. Den svenska regeringen har på EU-nivå varit drivande i diskussionerna för att få igenom den i EU-nämnden förankrade strikta svenska statsstödslinjen. Den allmänna målsättningen inom ramen för gällande statsstödsregler är att rikta stöd-givningen inom EU mot uttalade marknadsmisslyckanden. I fråga om beloppsmässigt mindre och enklare stöd har kommissionen tagit fram särskilda förordningar med bl.a. gruppundantag.

Öppenhet är en väsentlig del av statsstödsreglerna och kommissionen har antagit flera dokument med syfte att ge företag och allmänheten insyn i vilka medel som ett visst företag har beviljats. Regeringen har under 2016 genomfört lagändringar som säkerställer att Sverige fullgör de transparenskrav som följer av EU-rätten. Den 31 mars 2016 överlämnade regeringen propositionen Ändringar i lagen om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler (prop. 2015/16:156) till riksdagen. Ändringarna, som började gälla den 1 juli 2016, innebär att en offentlig aktör som genomför en stödåtgärd ska lämna uppgifter för offentliggörande och rapportering av stödåtgärden, och föra register, i den omfattning som kommis-

sionen bestämt. Vad gäller statligt stöd som ges i form av bränsleskattebefrielse har vissa ändringar i lagen (1994:1776) om skatt på energi trätt i kraft den 1 juli 2016 (se prop. 2015/16:159 Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet). I juni 2016 utfärdade regeringen en ny förordning om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler, som innehåller kompletterande bestämmelser. Av förordningen följer bl.a. att Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) får meddela föreskrifter om uppgiftslämnande för offentliggörande och rapportering. Till följd av dessa ändringar kunde förordningen (1988:764) om statligt stöd till näringslivet upphävas.

Ytterligare en nyhet på statsstödsområdet är att kommissionen, liksom på konkurrensområdet, har fått möjlighet att agera som *amicus curiae* (rättens vän) i förhållande till svenska domstolar så att kommissionen i ett enskilt fall kan yttra sig över hur statsstödsreglerna bör tillämpas. Denna möjlighet infördes i svensk rätt genom en ny bestämmelse i lagen om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler, som trädde i kraft den 1 juli 2016. Ett yttrande från kommissionen är inte bindande för domstolarna, utan syftar till att uppmärksamma dem på relevanta regelverk för att på så sätt förbättra den enhetliga tillämpningen av statsstödsreglerna inom EU.

Kommunallagsutredningen har i sitt betänkande (En kommunallag för framtiden, SOU 2015:24) bl.a. föreslagit att en särskild rådgivningsfunktion inrättas på en myndighet för att stödja kommuner i frågor om statligt stöd. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Under året fortsatte arbetet med översynen av ett flertal av de regelverk som kommissionen har beslutat om på området för statligt stöd.

I mars 2016 lämnade kommissionen förslag till ändringar av den allmänna gruppundantagsförordningen som bl.a. innebär en utvidgning av undantagen även till investeringsstöd till hamnar och regionala flygplatser. Efter remittering av förslaget till berörda myndigheter, organisationer och företag lämnade regeringen synpunkter på förslaget i maj 2016.

Den 19 maj 2016 publicerade kommissionen även ett meddelande för att förtydliga sin uppfattning om under vilka förutsättningar statsstöd uppkommer. Meddelandet innehåller också

bestämmelser om försäljning av offentlig mark och fastigheter.

Regeringen har vidare initierat ett arbete för att se över och effektivisera den svenska statsstöds hanteringen som helhet. Översynen omfattar både hanteringen inom Regeringskansliet liksom rapportering och registerföring hos berörda myndigheter.

Värikade stöd som ger mervärde i Sverige

I slutet av varje år publicerar kommissionen uppgifter om hur mycket statligt stöd varje medlemsstat lämnat närmast föregående år i enlighet med EU:s statsstödsregler. Enligt dessa data har Sverige för 2014 rapporterat att statligt stöd till ett värde av 3,4 miljarder euro lämnats i enlighet med EU:s statsstödsregler. Detta motsvarar 0,74 procent av Sveriges BNP, vilket är i nivå med EU-genomsnittet men lägre än hos viktiga handelspartner som Tyskland, Danmark och Finland. Totalt lämnade samtliga EU:s 28 medlemsstater 101,2 miljarder euro i stöd till företag under 2014. Detta exkluderar dock de särskilda åtgärder som vidtagits med anledning av den finansiella krisen såsom bankgarantier, majoriteten av stöden till järnväg och ersättning för tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Merparten av det svenska statliga stödet avsåg stöd för miljöfrämjande åtgärder (77 procent), främst nedsättningar inom energi- och koldioxidskatteområdet. Betydande satsningar har även gjorts för att främja en hållbar regional tillväxt inklusive utbyggnad av bredband samt stödja forskning, utveckling och innovation inom näringslivet. Uppgifter för stöd utbetalat under 2015 har ännu inte publicerats.

Under året har regeringen fokuserat på stöd som ger ett stort samhällsekonomiskt mervärde. Det rör bl.a. förlängda statsstöds godkännanden beträffande skattenedsättningar av energi- och koldioxidskatterna för biodrivmedel, en ny förordning om stöd för klimatinvesteringar som Naturvårdsverket tillämpar, liksom en rad satsningar inom forsknings- och innovationsområdet inom ramen för den forskningspolitiska propositionen.

Regeringen har också genomfört vissa satsningar inom det arbetsmarknadspolitiska området som har utformats i linje med statsstödsreglerna. Det gäller t.ex. utvidgningen av målgruppen för vilka arbetsgivare kan erhålla stöd för yrkesintroduktionsanställningar, se utgifts-

område 14 Arbetsmarknad och Arbetsliv, avsnitt 4.4.2.

De regionala flygplatserna i Sverige fyller en viktig funktion i transportsystemet genom att erbjuda snabba och effektiva person- och gods-transporter såväl inrikes som utrikes. Flygplatserna bidrar till att skapa tillgänglighet, arbetstillfällen och därmed tillväxt i alla delar av landet. EU-kommissionen godkände den 19 januari 2016 stöd till de regionala flygplatserna i Skellefteå och Sundsvall–Timrå som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Regeringen kommer fortsätta dialogen med kommissionen avseende flygplatser i andra berörda delar av landet.

Under året har regeringen arbetat med att konsolidera och förbättra det statliga stöd som ges till näringslivet i form av riskkapital. Inom ramen för Exportstrategin förbättrar regeringen nuvarande stödmöjligheter för att underlätta för svenska företag att kunna exportera och importera varor och tjänster, genom vilket Sveriges näringsliv kan växa sig starkare utanför vårt lands gränser och ta del av den globala marknaden. Detta arbete kommer att fortgå under 2017.

På det mediepolitiska området har kommissionen i november 2015 godkänt en förlängning av det svenska presstödet fram till utgången av 2019. Under perioden kommer det särskilt höga stödet till storstadstidningarna att avskaffas.

Konkurrerande företag och enskilda äger rätt att till kommissionen inlämna klagomål mot misstänkt olagligt statsstöd. Regeringen har under året löpande besvarat frågor från kommissionen avseende sådana klagomål. Kommissionen har inte inlett någon fördjupad granskning av något klagomål under året.

Analys och slutsatser

Ramvillkor för företag

Regeringens övergripande mål om att öka sysselsättningen i Sverige förutsätter att det skapas fler jobb i fler och växande företag i hela landet. Ur ett näringspolitiskt och samhällsekonomiskt perspektiv är det därför av central vikt att företagen ges goda ramvillkor, eftersom ett gynnsamt företagsklimat utgör grunden för konkurrenskraft och tillväxt i hela landet. I takt med att globalisering och konkurrenstryck tilltar blir det allt viktigare att skapa goda förutsättningar för

att starta, driva, äga och utveckla företag i hela Sverige.

Olika internationella undersökningar pekar på att svenska företag har konkurrenskraftiga förutsättningar och ramvillkor i förhållande till omvärlden.

I World Economic Forums rapport *The Global Competitiveness Report (GCR)* jämförs och analyseras ett stort antal indikatorer för konkurrenskraft i drygt 140 länder och presenteras i *The Global Competitiveness Index (GCI)*. Rapporten utkommer årligen. I år klättrar Sverige en placering till en nionde plats av totalt 140 länder. I rapporten för 2015–2016 konstateras bl.a. att Sveriges konkurrenskraft gynnas av att Sverige har ett effektivt och tydligt institutionellt ramverk som tillsammans med ett bra utbildningssystem gör landet till ett av de främsta länderna vad gäller innovatörer. Sverige har dessutom en jämförelsevis hög andel patentansökningar. Sverige gynnas även av en hög nivå av tekniskt kunnande och användning av informations- och kommunikationsteknik.

International Institute for Management Developments (IMD) genomför årligen en mätning av över 300 olika kriterier som har betydelse för att bedriva företag för att bedöma konkurrenskraft. Kriterierna är grupperade i fyra områden; ekonomiska resultat, statens effektivitet, företagens effektivitet och infrastruktur. På listan, *The World Competitiveness Scoreboard*, för 2016, hamnar Sverige på en femte plats av totalt 61 jämförda länder. Det är en förbättring med fyra placeringar sedan förra året då Sverige låg på en nionde plats. Före Sverige ligger endast Kina, Schweiz, USA och Singapore.

Flera viktiga frågor avseende ramvillkor för företag har också behandlats inom ramen för Småföretagsakten.

Världsbanken publicerar varje år *Doing Business Index* som jämför hur lätt det är att starta, driva och lägga ned ett företag mellan världens olika länder. Sverige placerar sig i den undersökningen i år på en åttonde plats av totalt 189 undersökta länder. Det är en förbättring sedan förra året med tre placeringar. Bland indikatorerna som används som underlag för rankingen kan nämnas start och nedläggning av näringsverksamhet, betalning av skatter och kapitalförsörjningsmöjligheter.

Vårt tredje år publicerar Tillväxtverket rapporten *Företagens villkor och verklighet* som riktar sig till svenska små och medelstora före-

tag. Den senaste rapporten publicerades 2014. Cirka 16 000 företag har ingått i undersökningen och fokus för denna rapport har varit företagens syn på olika aspekter som påverkar konkurrenskraft. Av rapporten framgår bl.a. att svenska små och medelstora företag har en god tillväxtvilja. Antalet företag som uppger att de vill växa är 70 procent och vanligast är att man vill växa genom nya sätt att nå marknaden. Innovation är vanligt. Omkring hälften av de undersökta företagen anger att de har utvecklat och sålt nya eller väsentligt förbättrade produkter de senaste tre åren. Vanligast är att man utvecklar nya tjänster. Den faktor som flest anser vara ett stort hinder för innovation är brist på finansiering och andra resurser. Företagen i undersökningen är i huvudsak orienterade på hemmamarknaden. Endast var tionde företag anger att företagets huvudsakliga marknad finns utomlands. En relativt stor andel av företagen anser att brist på resurser utgör ett stort hinder för internationalisering. Tillväxtverket identifierar mot bakgrund av undersökningen följande områden som särskilt intressanta att rikta insatser till:

- innovation,
- kompetensförsörjning,
- särskilda grupper och branscher, och
- internationalisering.

Även om resultaten är goda och svenska företag har konkurrenskraftiga förutsättningar och ramvillkor i förhållande till omvärlden, anser regeringen att det är viktigt att prioritera åtgärder för att ytterligare förbättra företagsklimatet i Sverige. Goda ramvillkor för företag är en viktig och central del i att förverkliga regeringens politik och genomföra regeringens strategier som t.ex. nyindustrialiseringsstrategin, exportstrategin, och livsmedelstrategin, och prioriterade områden som t.ex. kapital- och kompetensförsörjning, innovationer, digitalisering och startup-verksamhet. Det är därför viktigt att fortsätta arbetet med åtgärder för att utveckla regelverk och system i syfte att förbättra företagens ramvillkor och förutsättningarna att starta, utveckla, äga och driva företag i Sverige. Regelverk och system bör i mesta möjliga mån utformas för att understödja företagen och inte skapa omotiverade hinder eller administrativa bördor. Sådana åtgärder bidrar till ökad sysselsättning och tillväxt i alla delar av landet samt till

att stärka Sveriges internationella konkurrenskraft.

I avsnitt 4.7 Politikens inriktning lämnas exempel på några åtgärder som regeringen föreslår i syfte att förbättra ramvillkoren för företag och därigenom skapa bättre förutsättningar för sysselsättning och tillväxt i hela landet.

Konkurrens

Konkurrens är en viktig drivkraft för innovation och stärker konkurrenskraften. Konkurrenskraftiga och innovativa företag har bättre förutsättningar att växa och skapa fler jobb. Prioriterade områden för att stärka den svenska konkurrenskraften är åtgärder som bidrar till att stärka den svenska exportindustrin och åtgärder för att förbättra innovationsklimatet.

Konkurrensområdets bidrag till de näringspolitiska målen uppnås främst genom att konkurrensfrämjande åtgärder beslutas och genomförs över hela samhällsekonomin samt genom en effektiv konkurrensmyndighet som säkerställer konkurrensreglernas och upphandlingsreglernas efterlevnad.

Arbetet inom konkurrensområdet får även resultat på såväl kort som lång sikt. Det bidrar till marknadsdynamik, arbetstillfällen, konkurrenskraftiga företag och en omvandlingseffekt på samhället i stort. Konkurrenskraftiga företag kan anställa och skapa sysselsättning. Genom en effektiv konkurrens på hemmamarknaden förbättrar och effektiviserar svenska företag sina verksamheter och får därigenom bättre förutsättningar att konkurrera effektivt såväl inom som utanför Sveriges gränser.

En större och mer integrerad inre marknad inom EU och en ökad import från länder utanför EU kan ha bidragit till att den svenska prisnivån pressats nedåt. Ett stort antal reformer har genomförts i Sverige och andra länder i Europa under de två senaste decennierna, vilket har inneburit att ett antal marknader har öppnats för konkurrens. En öppen ekonomi med låga inträdesbarriärer på marknader skapar möjligheter.

Produktionen av varor och tjänster blir alltmer gränsöverskridande. Den digitala utvecklingen bidrar i ökad utsträckning till detta, vilket även leder till att affärsmodeller förändras snabbare och därmed de marknader som företagen bedriver verksamhet på.

Tillsynsarbetet har varit fortsatt prioriterat under 2015. Flera viktiga ärenden har förts upp till domstolarna. Utredningen om en utökad beslutanderätt för Konkurrensverket (dir. 2015:48 och 2016:37) har i juli överlämnat betänkandet En utökad beslutanderätt för Konkurrensverket (SOU 2016:49). Utredningen föreslår att Konkurrensverket som första instans ska kunna fatta beslut i ärenden som gäller sanktioner mot otillåtna samarbeten, missbruk av dominerande ställning samt förbud mot eller ålägganden i fråga om företagskoncentrationer. Därmed skulle Konkurrensverket få samma befogenheter som de flesta andra europeiska konkurrensmyndigheter redan har. Utredningen föreslår även att Konkurrensverket fortsätter att vara en enrådighetsmyndighet.

Nya och innovativa företag måste få en rimlig chans att utvecklas på marknaden för att deras innovationer ska nå efterfrågan och nytta för konsumenterna. Det är av stor betydelse att tillsynsmyndigheten säkerställer att stora och starka företag inte missbrukar sin marknadsposition genom att försöka hålla tillbaka innovation och innovativa företag. Detta är särskilt viktigt på marknader där utveckling, innovation och förändring sker i snabb takt.

Konkurrensverkets tillsynsverksamhet, som leder till domar och ingripanden, syftar till att avhålla andra från att överträda konkurrens- och upphandlingslagstiftningen. I många fall leder även tillsynsverksamheten till att klarlägga rättsläget. Detta har varit och är framgent en prioriterad kärnuppgift för myndigheten eftersom det är på detta sätt som förutsättningar för en effektiv konkurrens på lika villkor kan uppnås. Regeringen bedömer att Konkurrensverkets verksamhet har bedrivits på ett sätt som motsvarar uppställda krav.

Statsstöd

Regeringen har i arbetet på EU-nivå med att förenkla och förtydliga statsstödsregelverket medverkat till att garantera en fortsatt strikt statsstödsregim och en stark kommission som kan säkerställa att reglerna efterlevs och tillämpas enhetligt inom EU. Detta säkerställer i sin tur lika konkurrensförhållanden på den inre marknaden.

Effektiva klimatåtgärder förutsätter ofta statliga stödåtgärder. Statsstödsregelverket på detta

område bör därför utvecklas i samklang med fördraget och de långsiktiga klimatmålen.

På nationell nivå har regeringens arbete på statsstödsområdet bidragit till att de stöd som ges är mer välriktade och effektiva, bl.a. genom att EU-förordningar med gruppundantag har börjat tillämpas i ökad utsträckning.

Regeringens statsstödsarbete har också ett tydligt mervärde för samhällsekonomin.

Inom näringspolitikens område har stöden riktats mot målsättningarna att Sverige ska vara världsledande på innovation, att stärka svensk konkurrenskraft och att uppmuntra fler företag att exportera.

Inom miljöpolitikens område syftar statsstöden till att bidra till uppfyllandet av de nationella miljömålen och regeringens övriga ambitioner inom miljö- och klimatområdet, bl.a. vad gäller att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer med en fossilfri fordonsflotta, se vidare utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

4.6 Förvaltningen av bolag med statligt ägande

Den 16 juni överlämnade regeringen skrivelsen 2016 års redogörelse för bolag med statligt ägande (skr. 2015/16:140) till riksdagen. I det följande redovisas kompletteringar till skrivelsen.

4.6.1 Återrapportering av vissa frågor

Jernhusen AB

Riksdagen har tillkännagivit att regeringen bör se över hur uppdraget för Jernhusen AB kan tydliggöras så att samhällets behov av klimatsmarta järnvägstransporter i högre utsträckning kan tillgodoses (bet. 2013/14:TU19, rskr. 2013/14:373).

Jernhusen AB har ett uppdrag att vara ett ledande företag i utvecklingen av den svenska transportsektorn med anknytning till järnväg i syfte att främja och stödja kollektivt resande och godstransporter på järnväg. Regeringen anser att det finns anledning att förtydliga uppdraget för att understryka det viktiga ansvaret Jernhusen AB har som förvaltare av bl.a. stationer och depåer. Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

SJ AB

Riksdagen har tillkännagivit att regeringen bör se över hur uppdraget för SJ AB kan tydliggöras så att samhällets behov av klimatsmarta järnvägs-transporter i högre utsträckning kan tillgodoses. (bet. 2013/14: TU19, rskr. 2013/14:373). Regeringen avser att återkomma till riksdagen med anledning av betänkandet.

I ett tillkännagivande den 18 november 2015 ställde sig riksdagen bakom det som näringsutskottet anförde i sitt betänkande om förvaltningen av SJ AB (bet. 2015/16:NU4, rskr. 2015/16:43). I tillkännagivandet framhåller utskottet att regeringen bör omvärdera sina prioriteringar till SJ AB och att regeringen inom ramen för SJ:s beslutade ekonomiska mål bör agera på ett mer ansvarsfullt sätt.

Det förvaltningsmandat riksdagen gett regeringen innebär att regeringen aktivt ska förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att dess långsiktiga värdeutveckling blir den bästa möjliga samt att, i förekommande fall, de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl.

Regeringens nuvarande förvaltningsmandat är att säkerställa att den långsiktiga värdeutvecklingen för SJ AB ska bli den bästa möjliga.

Regeringen utövar sin förvaltning av samtliga statligt ägda bolag enligt de grundläggande principerna för statens förvaltning av bolagen med statligt ägande. Det innebär att staten ska vara en aktiv, professionell och ansvarsfull ägare samt att förvaltningen av bolagen med statligt ägande ska generera god avkastning med ett balanserat risktagande.

Regeringen avser att fortsätta att förvalta samtliga bolag med statligt ägande enligt dessa principer. För en utförligare beskrivning av regeringens förvaltning av bolag med statligt ägande se regeringens skrivelse 2015/16:140 2016 års redogörelse för bolag med statligt ägande (skr. 2015/16:140).

Med detta anser regeringen att det aktuella tillkännagivandet är slutligt behandlat såvitt avser SJ AB.

AB Göta kanalbolag

Riksdagen har godkänt att aktierna i AB Göta kanalbolag inte ska medföra rätt till utdelning, att bolagets vinst i den mån den inte reserveras

ska användas för att främja bolagets ändamål enligt bolagsordningen och att bolagets behållna tillgångar vid bolagets likvidation ska tillfalla staten (prop. 2015/16:1 utg.omr. 24, bet. 2015/16:NU1, rskr. 2015/16:89). Bolagsordningen i AB Göta kanalbolag har ändrats enligt detta genom beslut på årsstämman den 25 april 2016. Därmed anser regeringen att ärendet är slutbehandlat.

Saminvest AB

Regeringen lämnade i mars 2016 propositionen Staten och kapitalet – struktur för finansiering av innovation och hållbar tillväxt (prop. 2015/16:110) till riksdagen. I propositionen föreslås att ett nationellt utvecklingsbolag inrättas, som ska bedriva finansieringsverksamhet med inriktning mot innovativa företag med hög tillväxtpotential genom marknadskompletterande indirekta investeringar. Riksdagen har bemyndigat regeringen att inrätta bolaget (bet. 2015/16:NU23, rskr. 2015/16:295). Det nationella utvecklingsbolaget, Saminvest AB, etablerades den 1 juli 2016 och bedöms vara operationellt i början av 2017.

4.6.2 RISE Research Institutes of Sweden AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att vidta följande åtgärder för att effektivisera den legala och organisatoriska strukturen kring RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) och därtill knutna institut;

1. bredda verksamhetsinriktningen för RISE AB så att verksamheten, i tillägg till vad som tidigare angetts av riksdagen, ska kunna bedrivas genom intresse- eller dotterbolag, ska kunna omfatta provning, certifiering och utbildning för industri-sektorn, därmed förenlig verksamhet samt omfatta ägande och förvaltning av lös egendom,
2. förändra verksamhetsinriktningen för SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB (SP) så att den, i stället för vad som tidigare angetts av riksdagen, ska vara i linje med den breddade verksamhetsinriktningen för RISE AB som avses i punkt 1, och
3. vidta de åtgärder som krävs för att genomföra en fusion mellan RISE AB och SP i enlighet med vad regeringen förordar.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB (SP) bildades 1993 då den tidigare verksamheten inom Statens Provningsanstalt ombildades till aktiebolagsform (prop. 1992/93:239, bet. 1992/93:NU32, rskr. 1992/93:384). I propositionen anfördes bl.a. att SP ska bedriva verksamhet på hög kompetensnivå inom områdena teknisk utvärdering, mätteknik, certifiering, godkännande, undersökning av material, konstruktioner och system och därmed förenad FoU samt rådgivning.

I syfte att samordna och utveckla statens ägarintressen i industriforskningsinstitut ombildades nuvarande RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) 2009 till ett renodlat ägarbolag med utökade uppgifter och förstärkt mandat, men utan operativa institutsuppgifter (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160). I samband med detta överfördes SP från att vara ett av staten direkt ägt bolag till att bli ett helägt dotterbolag till RISE AB. Ombildningen av RISE AB till ett renodlat ägarbolag

innebar att det helägda dotterbolaget SP skulle utföra de operativa institutsuppgifterna. I propositionen Vårändringsbudget för 2013 föreslog dock regeringen att inriktningen för moderbolaget RISE Research Institutes of Sweden Holding AB skulle ändras till att bolaget ska kunna bedriva operativ verksamhet och bereda vinst åt aktieägaren, vilket riksdagen godkände (prop. 2012/13:99, bet. 2012/13:FiU21, rskr. 2012/13:287).

I syfte att stärka kunderbjudandet pågår inom Rise-gruppen ett arbete för att effektivisera institutens legala och organisatoriska struktur. En legal omstrukturering genomförs för att åstadkomma ett mindre antal aktiebolag där verksamheten organiseras utifrån affärsområden. För att slutföra omstruktureringen av RISE AB och SP krävs att RISE AB:s verksamhetsföremål justeras så att den nuvarande verksamheten kan bedrivas såväl direkt i RISE AB som indirekt genom intresse- eller dotterbolag. Föremålet för RISE AB:s verksamhet bör även utökas något för att spegla den verksamhet som i dag bedrivs inom SP och dess dotterbolag, vilket inkluderar tillhandahållande av utbildning och tjänster för industrisektorn. De tjänster som avses är främst verksamhet inom teknisk utvärdering, mätteknik och certifiering samt undersökning av material, konstruktioner och system.

Vidare föreslår regeringen att RISE AB:s verksamhet även ska kunna omfatta ägande och förvaltning av lös egendom. Sådan lös egendom avses primärt omfatta innehav av aktier som förvärfvas i samband med etablering av fristående bolag till vilka verksamhet (immateriella rättigheter, egendom etc.) och anställda hänförliga till innovationer överförs för avknoppning. Nämda struktur är ett etablerat tillvägagångssätt för att möjliggöra för ett forskningsinstitut att överföra teknik till näringslivet, s.k. tech transfer. Detta tillämpas när innovationsarbetet inte kan drivas som projekt inom ramen för instituten eller när någon naturlig mottagare av den utvecklade tekniken ännu inte har identifierats.

I den legala omstruktureringen vidtas även åtgärder i syfte att åstadkomma en enhetlig varumärkesanvändning och därmed stärkt konkurrenskraft för gruppen på den internationella marknaden. Ett led i denna omstrukturering handlar om att göra SP till nytt moderbolag i koncernen, men under namnet RISE AB. För att möjliggöra detta krävs dels att SP:s verksamhetsinriktning ändras i linje med RISE AB:s här

föreslagna breddade verksamhetsinriktning, dels att en s.k. omvänd fusion genomförs. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att verksamhetsföremålet för SP ska kunna ändras i linje med det breddade verksamhetsinriktningen för RISE AB, utan beaktande av vad som anförts till riksdagen om SP:s verksamhet i tidigare propositioner (prop. 1992/93:239, prop. 2008/09:50 och prop. 2012/13:99).

Slutligen föreslår regeringen att, vid den tidpunkt som bedöms lämplig, en fusion ska kunna genomföras mellan SP och RISE AB. Som nämnts ovan är det SP som utför de operativa institutsuppgifterna och det är därför i detta bolag som merparten av avtal och immateriella tillgångar finns. För att underlätta fusionen avses en s.k. omvänd fusion genomföras, vilket innebär att SP formellt övertar statens aktier i RISE AB och i utbyte erhåller staten aktier i nuvarande SP. Regeringen bör därför bemyndigas att vidta de åtgärder som krävs för att genomföra fusionen. Detta innefattar främst att byta statens aktier i nuvarande RISE AB mot aktier i nuvarande SP (blivande RISE AB). Avsikten är att moderbolaget i koncernen efter genomförd fusion ska heta RISE AB. Efter en fusion gäller fortsatt att bolagets syfte ska vara att bereda vinst åt ägaren på samma sätt som forskningsinstitutet inom RISE AB:s dotter- och intressebolag gör i dag. RISE AB kommer även i framtiden, liksom dotter- och intressebolagen, att vara icke vinstutdelande. Vinsten ska användas för att främja bolagets ändamål enligt bolagsordningen.

Någon förändring av den industriforskningsverksamhet som bedrivs inom Rise-gruppen som helhet avses inte ske med anledning av ovan anförda förslag.

4.7 Politikens inriktning

Sverige och svenska företag står sig väl i den globala konkurrensen. Tillväxten är hög och svensk export tar åter världsmarknadsandelar. Sverige är ett av världens mest innovativa länder och har under lång tid varit med och lett den ständigt pågående strukturomvandlingen. Men det finns också utmaningar. Globalt sker ett skifte där ökad digitalisering förändrar förutsättningarna för hela samhället inklusive näringslivets verksamhet. Ytterligare utveckling av ny

teknik, nya arbetsmetoder och affärsmodeller krävs liksom höga kunskapsnivåer och god omställningsförmåga. Allt fler länder och företag konkurrerar högt upp i de globala värdekedjorna med kunskapsintensiva miljöer, produkter och produktion. Den internationella konkurrensen blir allt hårdare och tillväxten sker i högre grad utanför Europa. Samtidigt och trots stora statliga investeringar i forskning och utveckling på senare år har svensk forskning haft en sämre utveckling än många konkurrentländer, men är fortfarande ett av de länder som producerar mest vetenskapliga artiklar per capita. Och tvärtom de flesta jämförbara länder har även näringslivets investeringar i forskning och utveckling långsiktigt minskat som andel av bruttonationalprodukten.

Regeringens näringspolitik fokuserar på att möta dessa utmaningar och syftar till att stärka förutsättningarna för företag att skapas, växa och exportera med bas i Sverige. Flest nya jobb skapas i näringslivet och framför allt i växande små och medelstora företag. Att det i hela landet finns framgångsrika och växande företag som anställer är helt avgörande för att nå regeringens övergripande mål om att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Näringspolitiken är därför en central del av regeringens jobbagenda. Den aktiva näringspolitiken bygger på insikten att Sverige är ett litet exportberoende land som har allt att vinna på ett nära samarbete mellan politik, universitet och högskolor, näringsliv, civilsamhälle m.fl. där kvinnor och män deltar på lika villkor. Genom samverkan kan vi framgångsrikt identifiera gemensamma prioriteringar och kraftsamla kring Sveriges styrkor och utmaningar.

Regeringens jobbagenda bygger på stabila offentliga finanser och består förutom en aktiv näringspolitik av investeringar i infrastruktur, forskning, bostäder och klimatomställning, insatser för ökad export samt kunskapsreformer för ett modernt arbetsliv.

Regeringen fortsätter att driva en mer ambitiös och sammanhållen politik för hållbart företagande som bl.a. bidrar till att genomföra Agenda 2030, klimatavtalet från Paris och de nationella miljö kvalitetsmålen. Det finns en stor potential för näringslivet att bidra till omställningen till ett mer hållbart och innovativt samhälle. Detta preciseras i regeringens skrivelse för hållbart företagande.

Regeringen prioriterar insatser för att stärka Sveriges innovationskraft och omställningsförmåga genom åtgärder för att stärka statens finansieringsinsatser, att göra Sverige mer attraktivt för investeringar i produktion och utveckling samt för att skapa förutsättningar för framför allt små och medelstora företag att ta tillvara de möjligheter som den tekniska utvecklingen medför. Som en del i detta arbete förenklar regeringen för företagen genom ökad digitalisering, samordning av myndigheter samt stärkt digital vägledning samt information.

I den kommande forskningspolitiska propositionen avser regeringen att göra satsningar för att Sverige ska få ut fler innovationer, företag, jobb och samhällsnytta från statens investeringar i forskning och utveckling. Fortsatta åtgärder behövs också för att stödja Smart industri, regeringens strategi för nyindustrialisering av Sverige, Testbädd Sverige och de fem samverkansprogram som samlar ett brett urval av aktörer för att skapa förutsättningar för innovativa lösningar och nya exportmöjligheter med utgångspunkt i näringslivets styrkor och de samhällsutmaningar som Sverige står inför.

Samverkan mellan det privata och offentliga har historiskt sett varit grundläggande för Sveriges innovationskraft och ekonomiska utveckling samt lagt grunden för många svenska exportframgångar. Regeringen vill med sina insatser stärka förutsättningarna för en långsiktig och fördjupad samverkan där olika delar av samhället arbetar tillsammans och därigenom stärker Sveriges konkurrenskraft. Exempelvis skapar regeringen också nya möjligheter för innovationsupphandling för att ytterligare stärka förutsättningarna för en fördjupad samverkan mellan offentliga och privata aktörer i olika delar av samhället.

De statligt ägda bolagen, som ytterst ägs av svenska folket, utgör en betydande del av svenskt näringsliv. Staten har därför en viktig uppgift i att aktivt och professionellt förvalta statens ägande i bolagen så att de med ett balanserat risktagande genererar god avkastning och säkerställer en långsiktig värdeutveckling. Bolag med statligt ägande ska, i enlighet med statens ägarpolicy, agera föredömligt inom området hållbart företagande, t.ex. inom miljöområdet, och i övrigt agera på ett sätt så att de åtnjuter offentligt förtroende. Det övergripande ansvaret för regeringen är att bolagen ska skapa värde och i förekommande fall se till att de särskilt beslu-

tade samhällsuppdragen utförs väl. Såväl privat som statligt ägda företag behöver ständigt utvecklas för att kunna behålla sin position och stärka sin konkurrenskraft, i synnerhet inom innovation, digitalisering och hållbarhet. Hållbart företagande är en förutsättning för att de statligt ägda bolagen ska vara framgångsrika, moderna och innovativa företag som ligger i framkant.

Trots att 120 000 fler personer har ett jobb nu jämfört med när regeringen tillträdde finns det grupper som står långt från arbetsmarknaden. Denna utmaning har förstärkts i och med Sveriges omfattande mottagande av asylsökande och nyanlända. Bland de människor som nu söker asyl i Sverige finns en begränsad grupp äldre personer med låg utbildning som behöver bättre vägar in på arbetsmarknaden. Den svenska arbetsmarknadsmodellen ska värnas och utvecklas för att möta dessa utmaningar – vägen dit går inte via sänkta löner. Regeringen har infört extratjänster i välfärden och avser att förstärka dessa. Dessutom avser regeringen att skapa minst 5 000 moderna beredskapsjobb i de statliga myndigheterna fram till 2020. Men mer behöver göras framför allt i privat sektor. Regeringen avser att skapa förutsättningar för fler jobb, med enkla vägar in, till avtalsenliga löner och villkor. En förutsättning för detta arbete ligger i en god dialog och samverkan med parterna.

4.7.1 Innovation och förnyelse

Forskning och innovation

Sverige är ett av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga länder. Frihandel och globalisering skapar stora möjligheter för Sverige och svenska företag, men konkurrensen hårdnar snabbt och många länder ökar sin export och sitt handelsutbyte.

För att behålla Sveriges framskjutna position som forsknings- och innovationsland krävs fokus på att få ut mer innovation, fler innovativa tillväxtföretag och fler jobb ur de investeringar som staten gör i forskning och utveckling så att fler svenska innovationer kan komma till nytta och bidra till hållbar tillväxt. Vidare bör universitetets och högskolors samverkan med det omgivande samhället premieras. Innovationsklimatet behöver stärkas genom insatser för att utveckla samverkan mellan universitet och hög-

skolor, större företag, unga innovativa företag samt stat, kommuner och landsting. Regeringen föreslår därför satsningar på strategiska innovationsområden, stärkta industriforskningsinstitut och framstående test- och demonstrationsmiljöer, satsningar för att stimulera investeringar i affärsidéer med hög kunskapsnivå och internationell marknadspotential samt standardisering. Vidare genomförs en satsning på tillgänglighetsdesign. I den forskningspolitiska proposition som presenteras under hösten 2016 kommer dessa satsningar och inriktningen för politiken för de kommande tio åren att presenteras närmare.

Testbädd Sverige

Under längre tid har näringslivets investeringar i svenska forsknings- och utvecklingsmiljöer minskat. Regeringen lanserar Testbädd Sverige för att vända utvecklingen och uppmuntra till att nya innovationer testas i Sverige. Målsättningen är att det ska bli mer attraktivt att investera i svenska forsknings- och innovationsmiljöer. För att samla befintliga tillväxtresurser till internationellt konkurrenskraftiga och attraktiva utvecklingsmiljöer behöver samverkan mellan olika aktörer stärkas. Testbädd Sverige omfattar flera olika typer av satsningar. Insatserna genomförs huvudsakligen via strategiska innovationsområden, test och demonstration, forskningsinstituten, utmaningsdriven innovation och samverkansprogrammen.

Sammanhållna innovationsinsatser genom nationellt innovationsråd och samverkansprogram

Regeringen har inrättat ett nationellt innovationsråd som ska identifiera utmaningar och samverkansområden av strategisk betydelse för utvecklingen av innovationspolitiken samt föreslå initiativ för att stärka Sveriges innovations- och konkurrenskraft. Innovationsrådet har identifierat tre områden som centrala för att lösa vårt samhälles utmaningar; digitalisering, life science samt miljö- och klimatteknik. Regeringen har inrättat fem samverkansprogram som adresserar dessa tre områden. Åtgärder inom dessa fem samverkansprogram är prioriterade och har följande inriktning:

- *Nästa generations resor och transporter*
Genom bl.a. digitalisering, nya drivmedel och miljövänligare transporter kan Sverige minska sin klimatpåverkan och öka exporten.

- *Smarta städer*
Genom innovativ miljö- och klimatteknik, smarta elnät och digitalisering förbereder vi den framtida urbana miljö som kommer att vara hem för en stor del av Sveriges framtida invånare.
- *Cirkulär biobaserad ekonomi*
Genom en biobaserad ekonomi ska biobaserade produkter användas för att ersätta fossila produkter. Den cirkulära ekonomin innebär att främja giftfria kretslopp, en resurseffektiv användning, återanvändning och återvinning av produkter och material samt att använda avfall som en resurs.
- *Life science*
Genom nya innovativa läkemedel, vårdmetoder och ny medicinsk och digital teknik kan en framtid med en åldrande befolkning, nya hot i form av smittspridning och pandemier samt antibiotikaresistens bemötas.
- *Uppkopplad industri och nya material*
Genom nya hållbara material, molntjänster, robotik och additiv tillverkning står vi redo inför den fjärde industriella revolutionen.

Samverkansprogrammen bygger på Sveriges och svenskt näringslivs komparativa fördelar och områden som är av särskild betydelse för framtida tillväxt och samhällsutmaningar. Samverkansprogrammen ska binda samman de insatser som görs för att stimulera innovationssamverkan mellan näringsliv, offentlig sektor, universitet, högskolor och institut i hela landet. Bland annat genomför regeringen tillsammans med näringslivet och andra aktörer en särskild satsning på innovativ produktion av biologiska läkemedel för att göra Sverige mer attraktivt för nya Life science-investeringar. Regeringen föreslår att Vinnova ska tillföras 90 miljoner kronor för denna satsning.

Förstärkt samverkan genom strategiska innovationsområden

En central insats för att stimulera samverkan är strategiska innovationsområden där ledande aktörer från näringsliv, universitet och högskolor samt offentlig sektor prioriterar och kraftsamlar kring gemensamma insatser. Med en utökad satsning vill regeringen ytterligare stärka och förnya svenska styrkeområden samt lägga grunden till förnyad, långsiktig och fördjupad sam-

verkan. Regeringen föreslår därför att Vinnova ska tillföras 155 miljoner kronor för den utökade satsningen på strategiska innovationsområden. För samma ändamål bör Vinnova tillföras ytterligare 45 miljoner kronor 2018, 75 miljoner kronor 2019 och 125 miljoner kronor från och med 2020.

Stärkta industriforskningsinstitut som resurs för att stärka näringslivets konkurrenskraft

Industriforskningsinstituten har en central roll i att möjliggöra för framför allt små och medelstora företag att hänga med i och utnyttja möjligheterna med den snabba tekniska utvecklingen. Industriforskningsinstituten stärker genom uppdrag från näringslivet förutsättningarna för kommersialisering av nya idéer, varor och tjänster och är också en länk mellan näringsliv och lärosäten.

Det nya konsoliderade RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) kommer bättre kunna bidra till näringslivets strukturomvandling och till regeringens mål inom strategiskt viktiga områden.

För att stärka näringslivets förmåga att konkurrera med specialiserade produkter och tjänster i de globala värdekedjorna beräknar regeringen att nivån på statsbidraget till RISE AB ska öka med totalt 100 miljoner kronor från och med 2018.

Utveckling av framstående test- och demonstrationsmiljöer

Sverige ska vara ledande i forskning inom områden som bidrar till att stärka den industriella produktionen i Sverige. Regeringen beräknar därför att Vinnova ska tillföras 75 miljoner kronor från och med 2018 och ytterligare 25 miljoner kronor från och med 2019 för att utveckla och investera i befintliga miljöer samt stimulera nyetableringar av test- och demonstrationsmiljöer, både i privat och i offentlig verksamhet.

Satsning på investeringar i innovativa affärsidéer

Tidiga utvecklingsinvesteringar i företag har en hög risk som gör att privata investeringar i dessa skeden är små. Det finns dock ett stort samhälls-ekonomiskt värde i att investeringar i tidiga ske- den kommer till stånd. Utöver den pågående reformeringen av statens finansieringsinsatser beräknar regeringen därför att Vinnova ska tillföras 20 miljoner kronor från och med 2018 och med ytterligare 10 miljoner kronor från och med

2019 för en utökad satsning på bidrag för verifiering av forskningsresultat och projekt.

Standardisering som del av innovationssystemet

Standardiseringsarbetet är ofta en förutsättning för en produkts globala kommersialisering, spridning och långsiktiga utveckling. Sverige behöver därför vara med och utforma nya globala standarder inom relevanta teknikområden. Regeringen föreslår därför att 5 miljoner kronor ska tillföras Vinnova för insatser som ska bidra till att göra standardisering till en integrerad del i innovationssystemet. Från och med 2018 bör Vinnova tillföras ytterligare 5 miljoner kronor för samma ändamål.

Tillgänglighetsdesign

Som en del av satsningen på ett hållbart samhällsbyggande föreslår regeringen en satsning som främst omfattar innovationsinsatser inom området tillgänglighetsdesign. Regeringen föreslår att 15 miljoner kronor ska tillföras Vinnova för en satsning på tillgänglighetsdesign. Från och med 2020 bör Vinnova tillföras ytterligare 20 miljoner kronor för samma ändamål.

4.7.2 Smart industri – en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige

En fortsatt internationellt konkurrenskraftig industri är en förutsättning för vårt välstånd. Därför har regeringen prioriterat åtgärder för att stärka och främja den svenska industrin. Inte bara genom de jobb, exportintäkter och investeringar som industrin står för, utan också genom sin betydelse för hela näringslivets förnyelse och för att möta de utmaningar som vårt samhälle står inför, t.ex. ett förändrat klimat och en åldrande befolkning. Den tekniska utvecklingen driver nu på industrins redan höga omställningstakt ytterligare. Tjänstefiering och digitalisering skapar nya möjligheter för lönsam och hållbar produktion i en helt ny skepnad, uppkopplad, mer automatiserad och kunskapsintensiv. Kraven på en långsiktigt hållbar produktion och effektivt resursutnyttjande ökar också. Parallellt med den tekniska utvecklingen hårdnar konkurrensen och våra konkurrentländer blir allt fler när de nya tillväxtekonomierna alltmer börjar tävla med kunskapsintensiva produkter med högt förädlingsvärde.

Därför har regeringen, bl.a. genom Industrisamtalen, en kontinuerlig dialog med företag och arbetsmarknadens parter inom industrin om åtgärder som främjar industrins utveckling i Sverige.

Som resultat av dialogen med industrin har regeringen tagit fram en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige – Smart industri. Strategin ska stärka företagens omställningsförmåga och konkurrenskraft samt deras förutsättningar att dra nytta av den tekniska utvecklingen. Sverige ska vara världsledande inom innovativ och hållbar produktion av varor och tjänster. Målsättningen är att industrin i hela Sverige ska öka sin konkurrenskraft och sitt deltagande i främst de högkvalificerade delarna av de globala värdekedjorna. Detta förutsätter att svensk industri ligger i täten av både den digitala omvandlingen och den gröna omställningen. Kompetens och innovationskraft är avgörande för att lyckas med detta. I strategin identifierar regeringen fyra fokusområden som är avgörande för industrins konkurrenskraft: Industri 4.0, Hållbar produktion, Kunskapslyft industri och Testbädd Sverige. Kopplat till strategin finns en handlingsplan med 45 åtgärder som regeringen nu genomför. Handlingsplanen kommer att uppdateras och byggas på med fler åtgärder.

4.7.3 Skapa, växa och exportera

Ett konkurrenskraftigt och dynamiskt näringsliv är grunden för hållbar tillväxt och ökad sysselsättning. Väl fungerande marknader och en effektiv tillsyn av konkurrensregler, samt en enhetlig tillämpning av EU:s statsstödsregler är därför av grundläggande betydelse. Inte minst för att skapa goda förutsättningar för mindre företag att utvecklas och växa samtidigt som delningsekonomi och nya affärsmodeller ska kunna konkurrera rättvist och gynnsamt med andra bolagsformer.

Små och växande företag är de som bidrar mest till skapandet av nya jobb i Sverige. Regeringens näringspolitik syftar därför till att stärka förutsättningarna för fler företag att skapas, växa och exportera. Regeringen prioriterar insatser för att stärka företagens kompetensförsörjning och tillgång till finansiering. Bland annat genom ett kunskapslyft som kommer att innefatta drygt 68 000 nya utbildningsplatser 2019 (se utg.omr. 16, avsnitt 10.3).

Kapitalförsörjning

En väl fungerande kapitalförsörjning är också central för att fler växande och exporterande företag ska finnas och utvecklas i hela landet. Sverige har i grunden en väl fungerande kapitalmarknad men det finns områden där marknadskompletterande insatser behövs, exempelvis tillgång till riskkapital i tidiga faser av ett bolags utveckling och viss typ av lånefinansiering i delar av landet där det är svårare att få lån.

Genom en rad initiativ har t.ex. utlåningen från Almi och Norrlandsfonden kunnat öka kraftigt. Nu tar regeringen nästa steg och reformerar de statliga finansieringsinsatserna för att stärka tillgången till kapital för innovativa och växande företag i hela landet genom ett nytt bolag. Det nya bolaget, Saminvest AB, ska bedriva finansieringsverksamhet med inriktning mot innovativa företag med hög tillväxtpotential genom marknadskompletterande indirekta investeringar.

Regeringen har under mandatperioden främjat gröna investeringar. En mängd olika statliga aktörer erbjuder lån och riskkapital till gröna verksamheter. Dessutom ger flera statliga och kommunala bolag ut gröna obligationer. Ett arbete har inletts i Regeringskansliet för att analysera förutsättningarna för att öka andelen gröna investeringar i samhället. Det handlar bl.a. om att se över utbudet av gröna obligationer och möjligheten att i större omfattning kanalisera klimatinvesteringar genom internationella finansiella institutioner.

En mångfald av företagare

Regeringen vill ta tillvara den potential som finns hos alla som vill starta eller utveckla företag och ett jämställdhetsperspektiv ska finnas med i arbetet med främjande och förenkling så att företagsfrämjandet bidrar till en mångfald av företag och företagare i olika branscher. Detta är viktigt för näringslivets konkurrenskraft, förnyelse och hållbarhet.

Regeringen ser det också som viktigt att sociala företag och entreprenörer får goda förutsättningar att växa och att statens främjandeinsatser kan stödja deras utveckling.

Regeringen fortsätter satsningen på snabbspåret för företagare för att fånga upp nyanlända med erfarenhet av företagande så att de kan ges möjlighet att bli företagare även i Sverige.

Omställning till en biobaserad ekonomi

Omställningen till en hållbar biobaserad ekonomi är nödvändig för att minska miljö- och klimatpåverkan. Samtidigt gynnar det näringslivsutveckling och nya jobb. Nya innovativa produkter, som t.ex. biobaserade plaster från spannmål, tyg från skogsråvara och ett ökat träbyggande är exempel som kommer att främja den svenska bioekonomins tillväxt och minska det svenska fossilberoendet samtidigt som hållbar tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft stärks.

Mot bakgrund av detta gör regeringen bedömningen att insatser som främjar en omställning till en biobaserad ekonomi ska prioriteras, bl.a. genom att en agenda för hållbar biobaserad näringslivsutveckling tas fram.

Hållbar utveckling av gruv- och mineralnäringen

Sverige har stora naturresurser och ett naturkapital av hög kvalitet. För att långsiktigt kunna nyttja och värna dessa resurser anser regeringen att bl.a. de mineral och metaller som används ska utvinnas och återanvändas på ett hållbart och resurseffektivt sätt. Miljökraven vid prospektering och provborrning ska skärpas. Regeringen avser att se över finansieringen av hantering av gruvavfall och efterbehandling vid nedlagda gruvor.

Sverige är EU:s ledande gruvnation och en stor del av den avancerade teknologi som används av näringen är utvecklad av svenska bolag och forskare. Därutöver återfinns i Sverige merparten av de sällsynta jordartsmetaller som är nödvändiga för en global omställning till fossiloberoende energi och nya högteknologiska produkter. Regeringen avser att fokusera på åtgärder som stärker och ger Sverige förutsättningar för att vara ett föregångsland för hållbar gruvnäring.

Besöksnäringen

Besöksnäringen skapar jobb i hela Sverige. De jobb som skapas inom besöksnäringen ger ofta ungdomar och personer med utländsk bakgrund en väg in på arbetsmarknaden. Neringen utgör också en allt större del av den svenska exporten eftersom turismen till Sverige ökar dubbelt så mycket som i övriga Europa. För att ytterligare stärka denna positiva utveckling har regeringen inrättat ett besöksnäringensforum och avser även att utveckla en sammanhållen politik för turism och besöksnäring i nära dialog med företag och övriga aktörer.

Förenkling

Regeringen fortsätter sitt arbete med att göra det enklare för små och medelstora företag att utveckla och driva sin verksamhet. Detta görs bl.a. genom att främja digitalisering och förenkla uppgiftslämnande och myndighetskontakter. Regeringen kommer styra relevanta myndigheter mot att digitala lösningar ska vara förstahandsval samt ställa krav på att myndigheter ska samordna sina uppgiftskrav med varandra. Tillsammans med SKL har regeringen initierat ett arbete för digitaliserat och förenklat uppgiftslämnande för restaurangföretagare och liknande lösningar kommer tas fram för fler branscher. Till exempel inom besöksnäringen, handeln och byggbranschen som har omfattande uppgiftslämnande och där standardiserade digitala processer skulle kunna förenkla uppgiftslämnande och korta handläggningstider.

Internationalisering

Insatser som leder till att fler små och medelstora företag tar steget ut på internationella marknader är också allttjämt prioriterade och åtgärderna inom ramen för regeringens exportstrategi fortsätter, bl.a. genom öppnandet av nya ambassader, konsulat och utlandskontor för Business Sweden samt nya regionala exportcenter.

Ramvillkor

Företag i Sverige har i dag generellt sett goda ramvillkor att verka inom. Regeringen prioriterar fortsatt arbete med att ytterligare förbättra dessa ramvillkor, inte minst för små och medelstora företag.

En effektivare och mer förutsägbar prövning av arbetstillstånd är för många kunskapsintensiva företag också en förutsättning för att bedriva en internationellt konkurrenskraftig verksamhet i Sverige. Därför avser regeringen arbeta för effektivare prövning av arbetstillstånd.

Andra viktiga frågor som regeringen arbetar med är att se över delar av de s.k. 3:12-reglerna som är av betydelse för incitamenten att starta, driva och utveckla företag. Det är viktigt att hitta en bra balans mellan syftet att skapa positiva effekter som ökat entreprenörskap, fler arbetstillfällen och högre tillväxt samt syftet att förhindra inkomstomvandling. En översyn sker även av beskattningen vid ägarskiftet i fåmansföretag.

Regeringen vill att fler ensamföretagare ska anställa och föreslår därför ett Växastöd för enskilda näringsidkare.

Mervärdesskatt innebär en stor administrativ börda för små företag. Regeringen föreslår därför att företag med en omsättning på högst 30 000 kronor per år ska kunna befrias från mervärdesskatt.

4.7.4 Namnbyte för Revisorsnämnden

Ärendet och dess beredning

Inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet) har en promemoria upprättats med förslag om att Revisorsnämnden ska byta namn till Revisorsinspektionen. Promemorian har remissbehandlats. En sammanfattning av promemorian, promemorians lagförslag och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2016/04222/DOM).

Lagrådet

Lagförslagen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats.

Revisorsnämnden blir Revisorsinspektionen

Regeringens förslag: Revisorsnämnden ska byta namn till Revisorsinspektionen. Det nya namnet föranleder ändringar i lagen om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall, sparbankslagen, lagen om ekonomiska föreningar, lagen om medlemsbanker, revisionslagen, revisorslagen och aktiebolagslagen. I dessa lagar ska ordet ”Revisorsnämnden” i olika böjningsformer bytas ut mot ”Revisorsinspektionen” i motsvarande form. Lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2017.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Revisorsnämnden* framhåller att det nya namnet accentuerar myndighetens utvidgade arbetsuppgifter vad gäller den särskilda kvalitets-

kontrollen, vilken nu även omfattar finansiella företag.

Skälen för regeringens förslag: Revisorsnämnden är en förvaltningsmyndighet under regeringen med ansvar för revisorsfrågor. Myndighetens ena huvuduppgift är att se till att det finns kvalificerade revisorer för näringslivets behov. Den andra är att ha tillsyn över dessa revisorer.

Den 17 juni 2016 trädde en ny lagreglering om revisorer och revision i kraft i enlighet med förslag i propositionen *Revisorer och revision* (prop. 2015/16:162). Huvudsyftet med de nya reglerna är att stärka revisionskvaliteten och revisorns oberoende. Därmed stärks även allmänhetens förtroende för revisionen. Reglerna bygger på ett EU-direktiv och en EU-förordning, det s.k. revisionspaketet. Lagändringarna innebär bl.a. att Revisorsnämnden får utökade befogenheter och möjlighet att vidta nya former av disciplinära åtgärder, såsom att besluta om sanktionsavgifter och tidsbegränsade förbud att utöva revisionsverksamhet. Revisorsnämnden ska själv utföra kvalitetskontrollen av revisorer som har revisionsuppdrag i de mest betydande finansiella företagen.

Revisorsnämnden leds av en myndighetschef. Den är alltså en enrådgivningsmyndighet och inte någon nämndmyndighet. Myndighetens namn kan därför uppfattas som missvisande i fråga om dess ledningsform. Med det nuvarande namnet kan myndigheten dessutom felaktigt uppfattas som en branschorganisation. Genom ett namnbyte till Revisorsinspektionen, som bättre återspeglar myndighetens verksamhet, undanröjs denna förväxlingsrisk. Som *Revisorsnämnden* påpekar betonas samtidigt myndighetens förstärkta tillsynsuppgift. Motsvarande namnbyte har gjorts för Fastighetsmäklarinspektionen, som tidigare hette Fastighetsmäklarnämnden. Mot den angivna bakgrunden föreslås att namnet på myndigheten ändras från Revisorsnämnden till Revisorsinspektionen.

Förslaget att myndigheten ska byta namn föranleder ändringar i ett antal lagar. Namnet på myndigheten förekommer i lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall, sparbankslagen (1987:619), lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, lagen (1995:1570) om medlemsbanker, revisionslagen (1999:1079), revisorslagen (2001:883) och aktiebolagslagen (2005:551). I bestämmelser där ordet ”Revisorsnämnden” förekommer i olika

böjningsformer föreslås detta bytas ut mot ”Revisorsinspektionen” i motsvarande form.

Den verksamhet som bedrivs i Revisorsnämnden är avgiftsfinansierad. Förslaget bedöms inte leda till några ökade kostnader för myndigheten eller enskilda.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2017. Några övergångsbestämmelser behövs inte.

4.8 Budgetförslag

4.8.1 1:1 Verket för innovationssystem

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	212 916	6 493
2016	Anslag	218 719 ¹	221 979
2017	Förslag	221 746	
2018	Beräknat	226 319 ²	
2019	Beräknat	231 190 ³	
2020	Beräknat	236 216 ⁴	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 221 755 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 221 756 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 221 756 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Verket för innovationssystemets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	218 719	218 719	218 719	218 719
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 067	7 631	12 502	17 529
Beslut	-40	-31	-31	-32
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	221 746	226 319	231 190	236 216

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 221 746 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 Verket för innovationssystem för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 226 319 000 kronor, 231 190 000 kronor och 236 216 000 kronor.

4.8.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	2 442 904	902
2016	Anslag	2 628 174 ¹	2 590 441
2017	Förslag	2 893 335	
2018	Beräknat	2 970 255	
2019	Beräknat	3 140 255	
2020	Beräknat	3 220 255	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för behovsmotiverad forsknings- och utvecklingsverksamhet, utveckling av innovationssystem och programanknutna utgifter. Anslaget får även användas för statsbidrag till SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB för riksmätplatser.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2018–2022.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra långsiktiga åtaganden, främst i form av bidrag inom ramen för fleråriga program. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2018–2022.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2022
Ingående åtaganden	1 998 042	2 069 585	2 300 000			
Nya åtaganden	1 421 887	1 734 292	1 500 000			
Infriade åtaganden	-1 350 344	-1 503 877	-1 500 000	-1 400 000	-700 000	-200 000
Utestående åtaganden	2 069 585	2 300 000	2 300 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	2 100 000	2 300 000	2 300 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ska ökas med 155 000 000 kronor för en utökad satsning på strategiska innovationsområden. För samma ändamål beräknas anslaget öka med ytterligare 45 000 000 kronor 2018, med 75 000 000 kronor 2019 och med 125 000 000 kronor från och med 2020. Regeringen föreslår vidare att anslaget ska ökas med 5 000 000 kronor för insatser för standardisering. Från och med 2018 beräknas anslaget öka med ytterligare 5 000 000 kronor för samma ändamål. Regeringen föreslår att anslaget ska öka med 15 000 000 kronor för insatser för forskning och innovation rörande tillgänglighetsanpassning för personer med funktionsnedsättning från och med 2017. Från och med 2020 beräknas anslaget öka med ytterligare 20 000 000 kronor för samma ändamål. Vidare föreslår regeringen att anslaget ska öka med 90 000 000 kronor 2017 för en särskild satsning på innovativ produktion av biologiska läkemedel.

Regeringen beräknar att anslaget ska öka med 75 000 000 kronor 2018 och med ytterligare 25 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för utveckling av framstående test- och demonstrationsmiljöer, samt att anslaget ska öka med 20 000 000 kronor 2018 och med ytterligare 10 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för en satsning på investeringar i innovativa affärsidéer.

I den forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att presentera under hösten 2016 kommer ovanstående satsningar att presenteras närmare.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2017 som en följd av att de ändamål och verksamheter som avser den utlandsplacerade funktionen för omvärldsbevakning, analys och kontaktskapande verksamhet vid Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser flyttas till utgiftsområde 1 Rikets styrelse (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290). Anslaget 4.1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår vidare att anslaget minskas med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2017 för att finansiera Patent- och registreringsverkets utgifter för uppgifter rörande kollektiv förvaltning av upphovsrätt enligt det som avses i regeringens proposition Kollektiv förvaltning av upphovsrätt (2015/16:181), se avsnitt 4.8.21 nedan.

Tabell 4.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 628 174	2 628 174	2 628 174	2 628 174
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	262 591	317 691	487 691	567 691
<i>Varav</i>				
<i>Forskningspolitisk proposition</i>	265 000	320 000	430 000	575 000
Överföring till/från andra anslag	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
Övrigt ²	6 570	28 390	28 390	28 390
Förslag/beräknat anslag	2 893 335	2 970 255	3 140 255	3 220 255

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget tillförs 6 570 000 kr 2017 och 21 821 000 kr 2018 till följd av en omläggning från pris- och löneomräkning av anslaget till att anslaget beräknas med ett bestämt nominellt belopp.

Regeringen föreslår att 2 893 335 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 970 255 000 kronor, 3 140 255 000 kronor, 3 220 255 000 kronor.

4.8.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	615 907		0
2016	Anslag	621 625 ¹	Utgifts-prognos	621 625
2017	Förslag	629 962		
2018	Beräknat	735 574 ²		
2019	Beräknat	747 021 ³		
2020	Beräknat	764 303 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 729 157 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 729 157 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 729 158 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för strategiska kompetensmedel för industri-forskningsinstituterna med ägande under RISE

Research Institutes of Sweden AB, liksom utgifter för RISE Research Institutes of Sweden AB:s verksamhet, samt vissa omstruktureringsutgifter för RISE-instituten.

Regeringens överväganden

Regeringen beräknar att anslaget ska ökas med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2018. I den forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att presentera under hösten 2016 kommer denna satsning att presenteras närmare.

Tabell 4.21 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	621 625	621 625	621 625	621 625
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	8 268	13 811	23 700	38 629
Beslut	69	100 138	101 696	104 049
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	629 962	735 574	747 021	764 303

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 629 962 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 735 574 000 kronor, 747 021 000 kronor respektive 764 303 000 kronor.

4.8.4 1:4 Tillväxtverket

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

2015	Utfall	269 165	Anslags-sparande	5 912
2016	Anslag	267 122 ¹	Utgifts-prognos	269 114
2017	Förslag	272 898		
2018	Beräknat	272 995 ²		
2019	Beräknat	279 108 ³		
2020	Beräknat	284 054 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 267 049 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 267 049 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 266 031 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget används för Tillväxtverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Tillväxtverkets uppdrag att svara för utgifter för lokaler, ekonomi- och personaladministration samt övrig administrativ service åt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Regeringens överväganden

Med syfte att renodla Tillväxtanalys uppdrag mot mer kvalificerade analyser och utvärderingar samt stärka Tillväxtverkets roll inom den regionala tillväxtpolitiken föreslås att vissa uppgifter inom regional utveckling förs över från Tillväxtanalys till Tillväxtverket. Därför föreslås att anslaget 1:4 *Tillväxtverket* ökas med 8 000 000 kronor och att anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* minskas med motsvarande belopp.

Tabell 4.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	267 122	267 122	267 122	267 122
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	4 829	10 884	17 109	23 253
Beslut	-7 053	-13 189	-13 484	-14 863
Överföring till/från andra anslag	8 000	8 178	8 361	8 542
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	272 898	272 995	279 108	284 054

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 272 898 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillväxtverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 272 995 000 kronor, 279 108 000 kronor respektive 284 054 000 kronor.

4.8.5 1:5 Näringslivsutveckling

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utfall
2015	344 651		17 701
2016	Anslag 513 772 ¹	Utgifts- prognos	503 315
2017	Förslag 460 022		
2018	Beräknat 459 022		
2019	Beräknat 433 022		
2020	Beräknat 220 022		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 4.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	116 000	91 250	288 000		
Nya åtaganden	12 000	288 000	451 000		
Infriade åtaganden	-136 750	-91 250	-139 000	-354 500	-245 500
Utestående åtaganden	91 250	288 000	600 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	241 000	750 000	600 000		

Ändamål

Anslaget får användas för näringslivsfrämjande åtgärder.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 600 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 600 000 000 kronor 2018 och 2019.

Regeringens överväganden

I propositionen Vårändringsbudget för 2016 avsattes medel för företagsfrämjande insatser i form av snabbspår för nyanlända företagare. Insatserna bör fortsätta och anslaget föreslås därför öka med 21 000 000 kronor 2017, 22 000 000 kronor 2018 och 16 000 000 kronor 2019.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1 250 000 kronor fr.o.m. 2017 för att finansiera Tillväxtverkets uppdrag kopplat till yrkeskvalifikationsdirektivet. Anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2 000 000 kronor 2017 för att finansiera särskilda satsningar för ett minskat och förenklat uppgiftslämnande för restaurangföretagare. Anslaget 1:11 *Bolagsverket* minskas med motsvarande belopp.

De medel för innovationslån som hittills har utbetalats till Almi Företagspartner AB från anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* bör i stället utbetalas från anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation*. Regeringen föreslår därför att anslaget ska minskas med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2017. Anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation* ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2017 som en följd av att de ändamål och verksamheter som avser den utlandsplacerade funktionen för omvärldsbevakning, analys och kontaktskapande verksamhet vid Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser flyttas till utgiftsområde 1 Rikets styrelse (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290). Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp.

Tabell 4.26 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	518 772	518 772	518 772	518 772
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-30 000	-29 000	-55 000	-268 000
Överföring till/från andra anslag	-28 750	-30 750	-30 750	-30 750
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	460 022	459 022	433 022	220 022

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 460 022 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 459 022 000 kronor, 433 022 000 kronor respektive 220 022 000 kronor.

4.8.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tabell 4.27 Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor				
År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	78 140		5 800
2016	Anslag	82 180 ¹		81 000
2017	Förslag	57 951		
2018	Beräknat	58 873 ²		
2019	Beräknat	60 002 ³		
2020	Beräknat	61 342 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 57 954 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 57 955 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 57 954 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 17 000 000 kronor fr.o.m. 2017 som en följd av att de ändamål och verksamheter som avser den utlandsplacerade funktionen för omvärldsbevakning, analys och kontaktskapande verksamhet vid Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser flyttas till utgiftsområde 1 Rikets styrelse (prop. 2015/16:100, bet. 2015/16:KU23, rskr. 2015/16:290). Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp. Vilka personalkonsekvenser förslaget får är ännu inte klarlagt.

Med syfte att renodla Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers uppdrag mot mer kvalificerade analyser och utvärderingar samt stärka Tillväxtverkets roll inom den regionala tillväxtpolitiken föreslås att vissa uppgifter inom regional utveckling förs över från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser till Tillväxtverket. Uppgifterna avser bl.a. ansvaret för att förvalta och utveckla analysplattformarna Raps och Pupos. Därför föreslås att anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* minskas med 8 000 000 kronor och att anslaget 1:4 *Tillväxtverket* ökas med motsvarande belopp. Vilka personalkonsekvenser förslaget får är ännu inte klarlagt.

Tabell 4.28 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	82 180	82 180	82 180	82 180
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	784	2 099	3 715	5 633
Beslut	-13	-9	-9	-10
Överföring till/från andra anslag	-25 000	-25 396	-25 883	-26 461
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	57 951	58 873	60 002	61 342

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 57 951 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 58 873 000 kronor, 60 002 000 kronor respektive 61 342 000 kronor.

4.8.7 1:7 Turistfrämjande

Tabell 4.29 Anslagsutveckling 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor				
2015	Utfall	139 824	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	139 600 ¹	Utgifts-prognos	139 600
2017	Förslag	119 606		
2018	Beräknat	99 613		
2019	Beräknat	99 613		
2020	Beräknat	89 613		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för statens aktieägartillskott till V.S. VisitSweden AB.

Regeringens överväganden

Tabell 4.30 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	139 600	139 600	139 600	139 600
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-19 994	-39 987	-39 987	-49 987
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	119 606	99 613	99 613	89 613

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 119 606 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Turistfrämjande* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 99 613 000 kronor, 99 613 000 kronor respektive 89 613 000 kronor.

4.8.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tabell 4.31 Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

År	Utfall	Intäkter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos	Resultat (intäkt - kostnad)
2015	Utfall	224 273			6 859
2016	Anslag	195 778 ¹			199 427
2017	Förslag	197 864			
2018	Beräknat	201 331 ²			
2019	Beräknat	205 352 ³			
2020	Beräknat	209 897 ⁴			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 197 876 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 197 876 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 197 876 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges geologiska undersöknings förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.32 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	15 635	0	0	15 635
Prognos 2016	11 500	0	0	11 500
Budget 2017	11 500	0	0	11 500

Tabell 4.33 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	11 650	11 571	79
(varav tjänsteexport)	1 985	2 340	-355
Prognos 2016	15 298	15 027	271
(varav tjänsteexport)	1 894	2 026	-132
Budget 2017	12 300	12 300	0
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 4.34 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	195 778	195 778	195 778	195 778
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	2 660	6 125	10 157	14 715
Beslut	-574	-572	-583	-596
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	197 864	201 331	205 352	209 897

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 197 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 201 331 000 kronor, 205 352 000 kronor respektive 209 897 000 kronor.

4.8.9 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tabell 4.35 Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags- sparande	Utgifter- prognos
2015	Utfall	5 806		1
2016	Anslag	5 793 ¹		5 793
2017	Förslag	5 807		
2018	Beräknat	5 923		
2019	Beräknat	5 923		
2020	Beräknat	5 923		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2018 och 2019.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet möjliggör beslut om bidrag till fleråriga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2018 och 2019.

Tabell 4.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	4 131	4 525	5 269		
Nya åtaganden	4 025	4 375	3 031		
Infriade åtaganden	-3 631	-3 631	-3 300	-2 500	-2 500
Utestående åtaganden	4 525	5 269	5 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	5 000	5 300	5 000		

Regeringens överväganden

Tabell 4.37 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 793	5 793	5 793	5 793
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	14	130	130	130
Förslag/beräknat anslag	5 807	5 923	5 923	5 923

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 807 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 923 000 kronor för respektive år.

4.8.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tabell 4.38 Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	11 070		2 930
2016	Anslag	14 000 ¹		13 799
2017	Förslag	14 000		
2018	Beräknat	14 000		
2019	Beräknat	14 000		
2020	Beräknat	14 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för efterbehandling av tömda oljelagringsanläggningar och det statliga gruvfältet i Adak, Malå kommun, inklusive miljö- och funktionskontroll, förvaltning och nödvändiga underhålls- och miljösäkrande åtgärder vid efterbehandlade anläggningar.

Regeringens överväganden

Tabell 4.39 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	14 000	14 000	14 000	14 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	14 000	14 000	14 000	14 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 14 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Miljösäkring av oljelagringsanläggningar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 000 000 kronor för respektive år.

4.8.11 1:11 Bolagsverket

Tabell 4.40 Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall	20 719		3 471
2016	Anslag	22 842 ¹		22 177
2017	Förslag	22 842		
2018	Beräknat	24 842		
2019	Beräknat	24 842		
2020	Beräknat	24 842		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för likvidatorer och för associationsrättsliga ärenden samt förvaltning och utveckling av teknisk infrastruktur för förenklat uppgiftslämnande.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 2 000 000 kronor 2017 för att finansiera särskilda satsningar för ett minskat och förenklat upp-

giftslämnande för restaurangföretagare. Anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ökas med motsvarande belopp.

Tabell 4.41 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	24 842	24 842	24 842	24 842
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	-2 000			
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	22 842	24 842	24 842	24 842

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 22 842 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bolagsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 842 000 kronor för respektive år.

4.8.12 1:12 Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien

Tabell 4.42 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		8 327	0
2016	Anslag	8 327 ¹	8 327
2017	Förslag	8 327	
2018	Beräknat	8 327	
2019	Beräknat	8 327	
2020	Beräknat	8 327	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) grundläggande verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.43 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	8 327	8 327	8 327	8 327
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	8 327	8 327	8 327	8 327

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 327 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till ingenjörsvetenskapsakademien* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 327 000 kronor för respektive år.

4.8.13 1:13 Konkurrensverket

Tabell 4.44 Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		175 141	13 322
2016	Anslag	140 919 ¹	144 465
2017	Förslag	143 322	
2018	Beräknat	146 239 ²	
2019	Beräknat	149 368 ³	
2020	Beräknat	152 628 ⁴	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 143 333 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 143 333 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 143 333 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konkurrensverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.45 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	140 919	140 919	140 919	140 919
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 984	4 882	8 001	11 251
Beslut	419	438	448	458
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	143 322	146 239	149 368	152 628

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 143 322 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Konkurrensverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 146 239 000 kronor, 149 368 000 kronor respektive 152 628 000 kronor.

4.8.14 1:14 Konkurrensforskning

Tabell 4.46 Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	13 584	176
2016	Anslag	13 627 ¹	13 605
2017	Förslag	13 661	
2018	Beräknat	13 804	
2019	Beräknat	13 804	
2020	Beräknat	13 804	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning med anknytning till Konkurrensverkets verksamhetsområde med forskare företrädesvis vid universitet och högskolor. Anslaget får användas för utgifter för uppdragsforskning, seminarier

och informationsinsatser på konkurrens- och upphandlingsområdet. Anslaget får användas för utgifter för arvoden till ledamöter i rådet för forskningsfrågor.

Regeringens överväganden

Tabell 4.47 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	13 627	13 627	13 627	13 627
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	34	177	177	177
Förslag/ beräknat anslag	13 661	13 804	13 804	13 804

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 661 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 804 000 kronor för respektive år.

4.8.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tabell 4.48 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	Utfall	25 210	0
2016	Anslag	73 210 ¹	73 210
2017	Förslag	123 210	
2018	Beräknat	73 210	
2019	Beräknat	69 910	
2020	Beräknat	19 910	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för upprustning och drift av Göta kanal.

Regeringens överväganden

Riksdagen beslutade våren 1992 (prop. 1991/92:134, bet. 1991/92:NU33, rskr. 1991/92:351) bl.a. att finansieringen av Göta kanals upprustning ska tillförsäkras genom statsmakternas försorg. Varje budgetår sedan anslaget inrättades har riksdagen anvisat medel för upprustning och drift av kanalen.

För att bidra till finansieringen av de ökade anslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2016 senarelades delar av satsningen på att rusta upp Göta kanal. Det innebär att anslaget ökar med 50 000 000 kronor 2017 (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310).

Tabell 4.49 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	123 210	123 210	123 210	123 210
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		-50 000	-53 300	-103 300
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	123 210	73 210	69 910	19 910

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 123 210 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning och drift av Göta kanal* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 73 210 000 kronor, 69 910 000 kronor och 19 910 000 kronor.

4.8.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tabell 4.50 Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

2015	Utfall	21 851	Anslags-sparande	14 349
2016	Anslag	23 200 ¹	Utgifts-prognos	37 010
2017	Förslag	23 200		
2018	Beräknat	23 200		
2019	Beräknat	24 850		
2020	Beräknat	24 850		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omstrukturering, genomlysning, försäljning och avveckling av företag med statligt ägande.

Regeringens överväganden

I förvaltningen av bolag med statligt ägande ingår att arbeta med olika typer av ägarfrågor och att såväl förbereda som genomföra de beslut som riksdag och regering har fattat avseende det statliga ägandet.

Inom ramen för Regeringskansliets bolagsförvaltning anlitas juridiska, finansiella och strategiska rådgivare vid exempelvis utvärdering och förändringsarbete, ekonomiska mål, kapitalstruktur och försäljning.

Tabell 4.51 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	23 200	23 200	23 200	23 200
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut			1 650	1 650
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	23 200	23 200	24 850	24 850

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 23 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 23 200 000 kronor, 24 850 000 kronor och 24 850 000 kronor.

4.8.17 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag

Tabell 4.52 Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015			1 000
2016	Anslag	6 000 ¹	6 000
2017	Förslag	1 000	
2018	Beräknat	1 000	
2019	Beräknat	1 000	
2020	Beräknat	1 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas av regeringen, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall, för kapitalinsatser i statligt ägda bolag. Anslaget får även användas till utgifter för att förvärva eller bilda aktiebolag för ny eller befintlig statlig bolagsverksamhet.

Regeringens överväganden

Bolag med statligt ägande bör ha samma förutsättningar för sin verksamhet som bolag med

andra ägare. Det betyder att bolag med statligt ägande inte ska ha uttalade fördelar genom tillgång till speciella marknader eller bättre tillgång på kapital, men inte heller nackdelar i form av sämre tillgång på kapital.

Tabell 4.53 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 000	1 000	1 000	1 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 000	1 000	1 000	1 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statliga bolag* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 000 000 kronor.

4.8.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tabell 4.54 Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		15 765	2 015
2016	Anslag	17 780 ¹	15 770
2017	Förslag	17 780	
2018	Beräknat	17 780	
2019	Beräknat	17 780	
2020	Beräknat	17 780	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gällande avgifter och statsbidrag avseende Sveriges deltagande i internationella näringspolitiska organ.

Regeringens överväganden

Tabell 4.55 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	17 780	17 780	17 780	17 780
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	17 780	17 780	17 780	17 780

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 17 780 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Avgifter till vissa internationella organisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 780 000 kronor för respektive år.

4.8.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tabell 4.56 Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	2 228	15 772	
2016	Anslag 18 000 ¹		10 426
2017	Förslag 18 000		
2018	Beräknat 18 000		
2019	Beräknat 18 000		
2020	Beräknat 18 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättegångskostnader med anledning av mål och ärenden som avser överklagande av Konkurrensverkets beslut eller vari Konkurrensverket för talan.

Regeringens överväganden

Tabell 4.57 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	18 000	18 000	18 000	18 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	18 000	18 000	18 000	18 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 18 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Finansiering av rättegångskostnader* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor för respektive år.

4.8.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tabell 4.58 Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	268 777	0	
2016	Anslag 279 453 ¹		279 453
2017	Förslag 309 461		
2018	Beräknat 309 472		
2019	Beräknat 269 472		
2020	Beräknat 159 472		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Almi Företagspartner AB för marknads-kompletterande finansiering och företagsrådgivning.

Regeringens överväganden

De medel för innovationslån som hittills har utbetalats till Almi Företagspartner AB från anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* bör i stället utbetalas från detta anslag. Regeringen föreslår därför att anslaget ska ökas med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2017. Anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* minskas med motsvarande belopp.

Tabell 4.59 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	327 453	327 453	327 453	327 453
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-47 992	-47 981	-87 981	-197 981
Överföring till/från andra anslag	30 000	30 000	30 000	30 000
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	309 461	309 472	269 472	159 472

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 309 461 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 309 427 000 kronor, 269 472 000 kronor respektive 159 472 000 kronor.

4.8.21 1:21 Patent- och registreringsverket

Tabell 4.60 Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015	Utfall		0
2016	Anslag	0 ¹	0
2017	Förslag	315 588	
2018	Beräknat	322 228 ²	
2019	Beräknat	329 253 ³	
2020	Beräknat	341 429 ⁴	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 315 588 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 315 588 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 320 278 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Patent- och registreringsverket finansieras genom avgifter. I betänkandet Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar (SOU 2015:16) föreslår utredningen om immaterialrättens roll i innovationssystemet att den offentligt rättsliga delen av Patent- och registreringsverkets verksamhet bör finansieras med anslag. Vidare föreslår utredningen att avgiftsintäkterna bör brutto-redovisas mot inkomstitel på statens budget och att verksamheten även fortsättningsvis bör bedrivas med full kostnadstäckning som mål. Utredningen anser också att myndigheten även fortsättningsvis ska få disponera avgiftsintäkterna från uppdragsverksamheten.

Regeringen delar utredningens uppfattning och i budgetpropositionen för 2016 meddelade regeringen sin avsikt att återkomma till riksdagen med förslag om att verksamheten vid Patent- och registreringsverket ska finansieras genom anslag i stället för avgifter (prop. 2015/16:1, utg.omr. 24). Regeringen föreslår därför i denna proposition att ett nytt anslag, som får användas för Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter, ska inrättas från och med 2017.

För att finansiera Patent- och registreringsverkets utgifter för uppgifter rörande kollektiv förvaltning av upphovsrätt enligt vad som anges i regeringens proposition Kollektiv förvaltning av upphovsrätt (2015/16:181) minskas anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* med 2 500 000 kronor. Vidare minskas anslaget 1:6 *Kriminalvården* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet med 2 500 000 kronor. Anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* tillförs motsvarande belopp.

Tabell 4.61 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	0	0	0	0
Beslut	315 588	322 228	329 253	341 429
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	315 588	322 228	329 253	341 429

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 315 588 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 322 228 000 kronor, 329 253 000 kronor och 341 429 000 kronor.

4.9 Övrig statlig verksamhet

4.9.1 Bolagsverket

Bolagsverket finansieras genom avgifter. De intäkter som redovisas under inkomsttitel utgörs av stämpelskatt (inkomsttitel 9341) och förseningsavgifter (inkomsttitel 2529: *Avgifter vid Patent- och registreringsväsendet*).

Tabell 4.62 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor				
Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
Utfall 2015	262 968	378 759	366 089	12 670
Prognos 2016	285 000	383 700	381 900	1 800
Budget 2017	265 000	382 100	390 400	-8 300

Tabell 4.63 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	109 590	81 518	28 072
(varav tjänsteexport)	2 585	1 917	668
Prognos 2016	110 700	84 300	26 400
(varav tjänsteexport)	3 400	2 600	800
Budget 2017	89 400	86 900	2 500
(varav tjänsteexport)	2 800	2 700	100

4.9.2 Patent- och registreringsverket

Patent- och registreringsverket finansieras genom avgifter t.o.m. budgetåret 2016. Från och med 2017 bör Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter finansieras via anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket*.

Tabell 4.64 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor				
Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
Utfall 2015	19 238	284 288	273 864	10 424
Prognos 2016	13 020	282 100	285 500	-3 400
Budget 2017	-	-	-	-

Tabell 4.65 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	21 792	23 111	-1 319
(varav tjänsteexport)	11 453	11 453	0
Prognos 2016	33 100	33 800	-700
(varav tjänsteexport)	15 200	15 200	0
Budget 2017	29 700	28 800	900
(varav tjänsteexport)	15 200	15 200	0

4.9.3 Patentombudsnämnden

Patentombudsnämnden finansieras genom avgifter.

Tabell 4.66 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	0	1 105	837	268
Prognos 2016	0	1 137	840	297
Budget 2017	0	1 189	1 210	-21

4.9.4 Revisorsnämnden

Revisorsnämndens verksamhet är helt avgiftsfinansierad. Intäkterna uppgick under 2015 till 37 634 000 kronor, varav intäkter från tillsyn utgjorde 27 542 000 kronor, intäkter från examination utgjorde 6 173 000 kronor, intäkter från godkännande, auktorisation och registrering utgjorde 2 253 000 kronor och intäkter från

området internationella kontakter utgjorde 1 665 000 kronor. Nämndens kostnader uppgick till 30 968 000 kronor, varav personalkostnader utgjorde 21 237 000 kronor. Vid utgången av 2015 hade Revisorsnämnden ett positivt myndighetskapital om 8 116 000 kronor.

Tabell 4.67 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	37 634	30 968	6 666
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2016	37 163	34 919	2 244
(varav tjänsteexport)			
Budget 2017	37 026	39 102	-2 076
(varav tjänsteexport)			

5 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

5.1 Omfattning

Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande består av följande verksamhetsområden:

- Export- och investeringsfrämjande.
- Handelspolitik och EU:s inre marknad.

Verksamheten syftar till att skapa hållbar tillväxt och sysselsättning i Sverige genom att bl.a. främja exporten och utländska investeringar i Sverige.

Det sker också genom att göra EU:s inre marknad mer effektiv, vilket också förbättrar EU-ländernas konkurrenskraft, samt genom att verka för öppenhet i EU-ländernas handel med omvärlden.

Inom utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande finns följande myndigheter och andra statliga verksamheter:

Kommerskollegium, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Exportkreditnämnden (EKN), Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) samt ansvaret för den statsstödda exportkreditgivningen genom Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK).

Vidare anslås medel för svenskt deltagande i internationella handelsorganisationer och för statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund.

Alla statsråd har ett ansvar för att bidra till handels- och investeringsfrämjande inom sitt sakområde men EU- och handelsministern är huvudansvarig.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Miljoner kronor	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande</i>							
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	24	24	24	25	25	26	26
2:2 Kommerskollegium	85	85	85	86	88	90	92
2:3 Exportfrämjande verksamhet	308	362	357	362	362	362	163
2:4 Investeringsfrämjande	62	62	61	62	63	63	58
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	22	21	20	21	21	21	21
2:6 Bidrag till standardiseringen	31	31	31	31	31	31	31
Summa Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	532	585	578	586	589	592	391

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Målen för Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är:

- högsta möjliga grad av frihandel,
- en effektiv inre marknad och en öppen handelspolitik i EU,
- ett förstärkt multilateralt handelssystem inom Världshandelsorganisationen (WTO),
- ökande handelsutbyte mellan Sverige och världen samt
- ökade utländska investeringar i Sverige (se även avsnitt 2.4).

Målet beslutades i budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1, utg.omr. 24, bet. 2008/09:NU1, rskr. 2008/09:98).

Regeringen vill främja en fri och rättvis världshandel. Vi kommer att arbeta för progressiva internationella handelsavtal och för att riva handelshinder samtidigt som vi står upp för miljön, löntagarnas intressen och människors och djurs hälsa. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut.

5.4 Resultatredovisning

5.4.1 Export- och investeringsfrämjande

Export- och investeringsfrämjandet syftar till att förbättra förutsättningarna för svenska företag att ta tillvara de möjligheter som globaliseringen ger.

Sveriges exportstrategi

För att kunna göra systematiska uppföljningar av målen för exportstrategin har indikatorer som främst fokuserar på målen tagits fram. Det gäller framför allt att ta fram statistik som kan mäta prestationer inom varje målformulering. Som exempel på indikatorer kan nämnas:

- Sveriges totala export samt BNP,
- Sveriges export till tillväxtmarknaderna,
- värdet av ingående utländska investerings-tillgångar till/i Sverige,

- antalet gästnätter för utländska besökare,
- antalet inresande internationella studenter,
- antalet beviljade arbetstillstånd (för personer utanför EU/EES) för yrken och arbeten som kräver högskoleutbildning eller teoretisk specialistkompetens,
- andelen och antalet exporterande företag,
- de små och medelstora företagens exportutveckling,
- antalet företag som har haft export och/eller import under det gångna kalenderåret, och
- antalet svenska företag med dotterbolag utomlands samt antalet svenska dotterbolag med moderbolag i utlandet.

Exportfrämjande

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Exportfrämjandet syftar till att stärka framför allt små och medelstora företags förmåga till internationalisering. Exportfrämjandet sker i huvudsak genom Sveriges export- och investeringsråd, (Business Sweden).

Det statliga uppdraget till Business Sweden omfattar i enlighet med preciseringarna i riktlinjebeslutet från regeringen: grundläggande exportservice, småföretagsprogram och riktat exportfrämjande.

Inom det riktade exportfrämjandet ingår bl.a. affärsnära insatser för främjandet av svenska företags affärsmöjligheter inom system- och projektexport och internationell upphandling med fokus på affärsmöjligheter på nya tillväxtmarknader och inom FN-systemet.

Utlandsmyndigheternas främjandeverksamhet

Främjande är en av utrikesförvaltningens kärnverksamheter. Svenska ambassader och generalkonsulat har sedan 2011 i uppdrag att bedriva sin främjandeverksamhet i enlighet med en främjandeplan som redovisas och uppdateras varje år i samband med verksamhetsplaneringen. Planen utarbetas i samarbete med andra främjandeaktörer inom Team Sweden och omfattar både export- och investeringsfrämjande samt kulturfrämjande och Sverigeinformation. Vissa utlandsmyndigheter arbetar även med främjandet av projektexport och internationell upphandling.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Inför 2014 utarbetades tydliga resultatindikatorer för Business Swedens exportfrämjande verksamhet som underlag för regeringens bedömning. För Grundläggande exportservice är indikatorerna:

- antal besvarade förfrågningar,
- antal besök på hemsidan, och
- antal handelshinder som anmälts till Kommerskollegium.

För Småföretagsprogrammet är indikatorerna:

- antalet företag per bransch som deltagit i Småföretagsprogrammets olika delar,
- företagens bedömning på aggregerad nivå av om deltagandet medfört att de kommer att göra exportaffärer till följd av insatsen, och
- företagens bedömning på aggregerad nivå av om deltagandet medfört att de gjort exportaffärer helt eller delvis till följd av insatsen.

För Riktat exportfrämjande är indikatorerna:

- antal genomförda marknadsvalsanalyser fördelade per affärsområde/bransch och vald marknad,
- antal genomförda insatser fördelade på affärsområde/bransch och/eller marknad,
- antal deltagande företag fördelat på storlek och bransch,
- företagens egen bedömning efter genomförd insats av om den bidragit till nya eller förstärkta affärskontakter,
- företagens egen bedömning av om insatsen skulle leda till nya exportaffärer inom en viss tid,
- företagens egen bedömning efter genomförd insats av om den helt eller delvis bidragit till nya exportaffärer,
- en uppföljning efter att en viss tid gått av företagens bedömningar enligt ovan,
- antal kontaktskapande insatser som genomförts: på vilken plats med fokus på upphandling i internationella organisationer

samt andelen små och medelstora företag och bransch som deltagit, och

- antal företag som är registrerade i FN:s leverantörsdatabas och procentuell förändring mot föregående år.

Därutöver ska Business Sweden bl.a. redovisa och analysera företagens övergripande uppfattning om Business Sweden och dess tjänster i ett Nöjd-Kund-Index, eller på motsvarande sätt. Resultatet ska redovisas övergripande samt per företagsstorlek och bransch.

Främjandet av projektexport och internationell upphandling

De indikatorer som används för att redovisa resultaten för främjandet av projektexport och internationell upphandling är:

- antal små och medelstora företag som deltog i en insats och deras andel av det totala antalet deltagande företag,
- andel av de deltagande företagen som för första gången bedrev affärsutveckling på marknaden,
- andel av de deltagande företagen som inte skulle ha bedrivit affärsutveckling på marknaden inom ett år om inte insatsen ägt rum,
- andel av de deltagande företagen som ansåg att insatsen var värdefull, och
- andel av de deltagande företagen som fick affärskontakt med potentiell kund.

Utlandsmyndigheternas främjandeverksamhet

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten av utlandsmyndigheternas främjandeplaner är deras egna uppsatta målformuleringar med kommentarer kring regioner och fokusområden.

Resultat

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Diagram 5.1 visar hur det statliga uppdraget för exportfrämjande fördelar sig på olika verksamhetsområden enligt riktlinjebeslutet för 2015.

Målsättningen inom Grundläggande exportservice har varit att antalet direkta förfrågningar ska minska genom att kunderna i stället söker svar på sina frågor i en databas på organisation-

ens webbplats. De direkta förfrågningarna uppgick 2015 till ca 11 700 (2014: 11 000).

Antalet besökare på hemsidan ökade till 26 800 (2014: 24 700).

Under 2014 tog Business Sweden i samråd med Kommerskollegium fram en tydligare mall och instruktion avseende rapportering av handelshinder. Sammanlagt rapporterades 55 handelshinder in under året (2014: 35), varav merparten i Kina.

Inom Småföretagsprogrammet hade de regionala exportrådgivarna 2015 kontakt med 1 517 unika företag inom programmet Steps to Export, (2014: 1 285). Över 5 500 AffärsChansprojekt har genomförts sedan starten 1999. Under 2015 sänktes priset per projekt och antalet projekt ökade till 224 stycken (2014: 145). Vidare har fler projekt nått tillväxtmarknader.

Tjänsten Connect lanserades 2012 och finansieras till hälften av det statliga uppdraget. Under 2015 infördes att minst 3 moduler måste ingå i ett projekt, vilket bidragit till att antalet genomförda moduler har sjunkit till 327 stycken

(2014: 455). I många fall har företagen valt att genomföra ett AffärsChansprojekt i stället.

Utvärdering från företagen visar att Nöjd-Kund-Index ligger på samma nivå som för föregående år (70 av 100), av de företag som deltagit i aktiviteter.

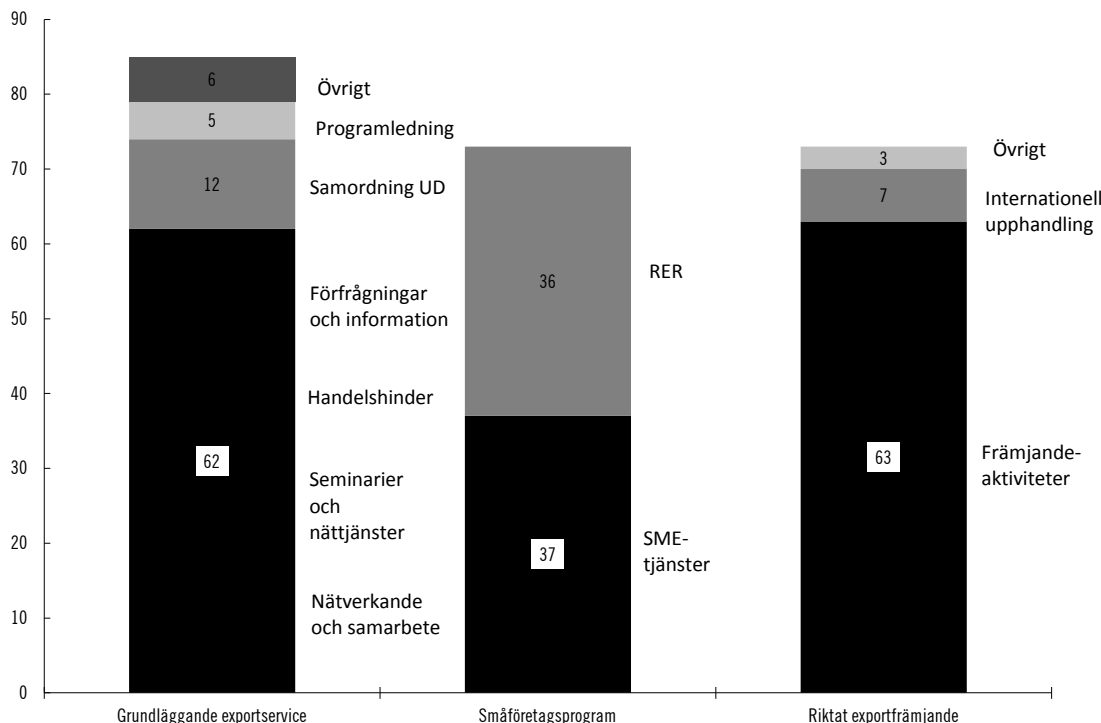
Inom området Riktat exportfrämjande genomförde Business Sweden 285 aktiviteter – seminarier och delegationsresor, mässor och match-making (2014: 300).

Av de företag som har deltagit i någon av de aktiviteter som Business Sweden erbjuder och som har svarat på en samlad enkät har 37 procent svarat att deras deltagande lett till affärer.

Business Swedens verksamhet syftar också till att hjälpa svenska företag med relevanta affärskontakter. Knappt hälften, 48 procent, av företagen bedömer att Business Swedens satsning har bidragit till att de har etablerat nya eller förstärkta affärskontakter. Drygt hälften, 54 procent, av företagen anger att det är första gången företaget genomför affärsutveckling på den aktuella marknaden.

Diagram 5.1 Fördelning av det statliga uppdraget för exportfrämjande verksamhet

(belopp i miljoner kronor)

Främjandet av projektexport och internationell upphandling

Bidragen till affärsnära insatser för främjandet av svenska företags affärsmöjligheter inom projektexport och internationell upphandling med fokus på nya tillväxtmarknader och FN-systemet uppgick under 2015 till 9,95 miljoner kronor fördelat på 35 insatser (se diagram 5.2 och diagram 5.3). Tabell 5.2 visar det aggregerade resultatet av 25 insatser (8,9 miljoner kronor) där slutredovisning inkommit. Sammanlagt 228 företag har deltagit i insatserna. Det aggregerade resultatet visar att insatserna bidragit till att 43 procent av de deltagande företagen, varav hälften är små och medelstora företag, har tagit steget till nya marknader och att en tredjedel uppger att de inte skulle ha gjort det om insatsen inte ägt rum. 83 procent uppger att de fått kontakt med kund vilket är ett första steg mot affär. Högst andel nya företag på marknaden genererade insatser i Asien (56 procent) och det var också den region där företagen rankade marknadspotentialen högst. Högst andel små och medelstora företag (68 procent) deltog i insatser riktade mot FN-systemet. Insatser inom detta affärsområde genererade också flest affärer direkt i anslutning till insats.

Diagram 5.2 Projektexportfrämjande – fördelning per region 2015

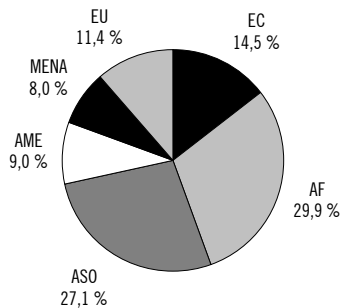
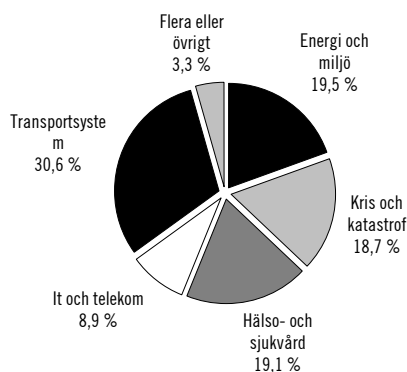

Diagram 5.3 Projektexportfrämjande – fördelning per sektor 2015

Tabell 5.2 Projektexportfrämjande – aggregerat resultat 2015

Procent

Resultatindikator	Medelvärde
Andel små och medelstora företag	46
Andel företag som för första gången bedrev affärsutveckling på marknaden	42
Andel företag som inte skulle bedrivit affärsutveckling på marknaden inom ett år om inte insatsen ägt rum	34
Andel företag som ansåg att insatsen var värdefull	94
Andel företag som fick kontakt med potentiell kund	84

Analys och slutsatser

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

En rad faktorer påverkar resultatet av exportfrämjandet, alltifrån den internationella konjunkturen (makroperspektivet) till det enskilda företagets egen bedömning av exportmöjligheter (mikroperspektivet). Till detta kommer svårigheten att bevisa det direkta orsakssambandet mellan en enskild främjandeinsats och målet att öka svensk export. Den samlade bilden av insatser i kombination med kvantitativa och kvalitativa uppföljningsmetoder ger dock en god uppfattning om samband och kan därmed användas för att redovisa resultat. Grunden för analysen kring måluppfyllelsen utgörs därför av flera olika indikatorer.

Inom ramen för Sveriges exportstrategi och Team Sweden-arbetet har samarbetet mellan myndigheter, organisationer och regionala aktörer utvecklats och fördjupats. Insatsen är ett viktigt steg i arbetet med att skapa bättre förutsättningar för svenska företag att tillvarata de möjligheter som globaliseringen och Sveriges internationella engagemang ger. Business Swedens roll och uppdrag har medfört stora krav på både genomförande och samverkan. Rådet har medverkat i Team Sweden i Sverige och i utlandet. Samarbetet med utlandsmyndigheterna har utvecklats och samordningen av främjandeaktiviteter mellan Business Sweden och utlandsmyndigheterna förbättras kontinuerligt.

Mot bakgrund av exportoffensiven har Business Sweden fått utökade uppdrag för tillväxtmarknader, regional exportrådgivning och strategiska affärer/FN och uppdragen kommer att vidareutvecklas under innevarande år. Business Sweden förstärker närvaron på tillväxtmarknader av intresse för svensk export och

den regionala exportrådsgivningen i alla delar av landet genom en hubbverksamhet. Business Sweden medverkar också i regeringens satsning på regionala exportcentra. Vidare identifierar och projektleder Business Sweden strategiska affärer samt främjar svenska företags deltagande i upphandlingar inom FN/internationella organisationer.

Den samlade bedömningen är att verksamheten har främjat svenska företags internationalisering genom att underlätta och stödja företagen i deras strävan att exportera samt att dess resultat står i proportion till verksamhetens mål och kostnader.

Utlandsmyndigheternas främjandeverksamhet

Svenska ambassader och konsulat har bidragit till att främja svenska ekonomiska intressen och svenska företags affärsmöjligheter i utlandet genom en löpande basverksamhet och särskilda aktiviteter i samverkan med Business Sweden, deltagande företag samt lokala samarbetspartners m.fl. Flertalet utlandsmyndigheter har också, för att utveckla och effektivisera samarbetet, inrättat lokala Team Sweden-kretsar. Det har inneburit större slagkraft och möjligheter för exponering på olika marknader. Ett aktivt arbete med att hjälpa svenska företag att lösa handelshinder innebär förbättrade möjligheter att genomföra affärer.

Främjandepanerna har väsentligt bidragit till att öka långsiktigheten och effektiviteten i främjandet. Ambassader och Business Sweden har gemensamt analyserat vilka sektorer som är mest intressanta ur ett främjandeperspektiv och som prioriterats. Planerna har stärkt samplaneringen inom Team Sweden av aktiviteter mellan främjandeorganisationerna runt om i världen liksom samordningen mellan affärsfrämjandet och främjandet av Sverige-bilden.

Främjandet av projektexport och internationell upphandling

Verksamheten har bidragit till målet om ökad exportförmåga. Resultaten visar att fler företag, varav en hög andel små- och medelstora företag, tagit steget till marknader som växer liksom att så skett tidigare än om insatserna inte skulle ha ägt rum. Sammantaget har verksamheten bidragit till förutsättningarna för att den svenska exporten ska öka till tillväxtmarknader samt att fler företag tagit steget till Asien. 94 procent av de företag som deltog i insatserna ansåg att dessa var värdefulla, vilket tyder på att verksamheten

motsvarade företagens förväntningar. Satsningen på att få fler svenska leverantörer att vinna affärer i FN-systemets upphandling har under 2015 lett till en ökad försäljning.

Investeringsfrämjande

Investeringsfrämjandet syftar till att attrahera utländska investeringar till Sverige som skapar sysselsättning eller tillför kapital, kompetens och marknader till det svenska näringslivet i hela landet. Sedan den 1 januari 2013 ansvarar Business Sweden för det statligt finansierade investeringsfrämjandet.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som Business Sweden använder för att redovisa resultaten som underlag för regeringens bedömningar är:

- antalet pågående investeringsprocesser,
- antalet högkvalitativa utländska investeringar redovisade per typ av investering, bransch och ursprungsland,
- antalet besök på hemsidan för investeringsfrämjande,
- antalet genomförda informationsinsatser,
- samarbete med regionala investeringsfrämjande aktörer i Sverige, och
- kundnöjdhet.

Resultat

Under 2015 arbetade Business Sweden med ca 700 investeringsprocesser (2014: 650), varav 70 (2014: 64) resulterade i ett investeringsbeslut. Enligt organisationens bedömningsmall var 22 (2014: 25) av dessa av hög kvalitet.

Av det totala antalet investeringar utgjorde etableringar 36, affärssamarbeten 20, kapitalinvesteringar 9 och övrigt 5. Den största sektorn var IT/Telekom. Vad gäller antal investeringar per ursprungsland kom först USA därefter Indien. Flest investeringar skedde i Stockholms respektive Skånes län.

För att öka kännedomen om och intresset för Sverige som investeringsland har organisationen producerat informationsmaterial, deltagit i mäsor och förmedlat information via digitala kanaler. Webbplatsen har haft 102 400 unika sidvisningar under 2015, varav 65 300 från utlandet. Flest sidvisningar skedde från USA, Storbritannien och Indien.

Uppdraget att attrahera utländska investeringar förutsätter ett nära samarbete med regionala investeringsfrämjande organisationer samt utlandsmyndigheterna. Samverkan mellan Business Sweden och regionerna har skett i en majoritet av investeringarna.

Kundnöjdheten har ökat något till 90 av 100 (2014: 89) inom investeringsfrämjandet.

Analys och slutsatser

Under 2015 har Business Swedens arbete med investeringsfrämjandet utvecklats. En struktur med en ny chef för investeringsfrämjandet i syfte att förstärka och lyfta betydelsen av investeringsfrämjandet har genomförts, men fortsatt intensifiering krävs. Effekterna av det statliga investeringsfrämjandet bedöms genom uppdraget till Business Sweden ha bidragit till att Sverige i högre utsträckning tillvaratar internationaliseringens möjligheter. Utländska investeringar har under årets gång fört med sig arbetstillfällen, kapital, kompetens samt utvecklings- och samarbetsmöjligheter för det svenska näringslivet, men arbetet kan ytterligare stärkas för att ta tillvara på Sveriges potential som investeringsland.

Genom exportstrategin och en Team Sweden-krets för investeringar, som inleds under 2016, beräknas investeringsfrämjandet att utvecklas ytterligare. Sverige har ett gott varumärke och är starkt associerat med innovationskraft, transparens och stabilitet vilka är viktiga parametrar för utländska investerare, oavsett typ av investering. Samtidigt presterar Sverige sämre än flertalet jämförbara länder sett till antalet investeringar under den senaste tioårsperioden, varför förbättringspotential finns.

Exportfinansiering

Den statligt stödda exportfinansieringen är en del av det samlade exportfrämjandet och har därför samma syften.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Exportkreditnämnden

De indikatorer som används för att redovisa resultaten är:

- garantivolymer: garantier respektive utfästelser,
- antal affärer,

- antal kunder: dels totalt, dels antalet nya respektive små och medelstora företag (SME), och
- finansiellt resultat.

Aktiebolaget Svensk Exportkredit

De indikatorer som används för att redovisa resultaten är:

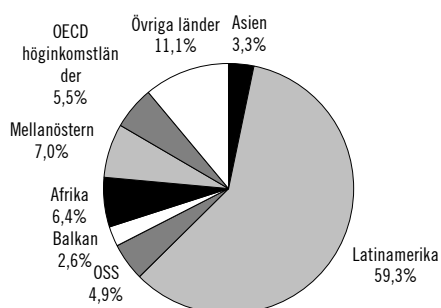
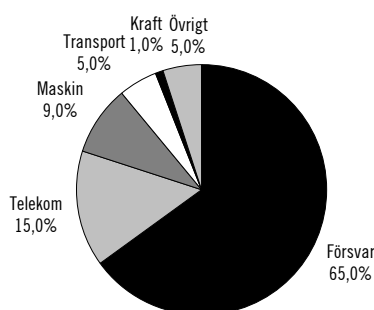
- det mervärde som SEK tillför genom att tillhandahålla exportkrediter
- kundfinansieringar (fördelat på direktutlåning till exportföretag och exportkrediter till köpare av svenska varor och tjänster),
- avkastning på eget kapital och den totala kapitalrelationen, och
- rörelseresultat och årets resultat, CIRR-systemet: nya krediter, utestående krediter och utestående offerter samt resultat i CIRR-systemet.

Resultat

Exportkreditnämnden

Exportkreditnämndens (EKN) garantigivning ökade kraftigt under året. Under 2015 garanterade EKN exportaffärer till ett värde av 90 miljarder kronor och ställde ut garantiofferter till ett värde av 81 miljarder kronor. Det är en markant ökning jämfört med föregående år då motsvarande siffror var 27 respektive 54 miljarder (se tabell 5.3). En stor del av ökningen kan hänföras till en enda affär men även när den exkluderas är garantigivningen högre än föregående år. Även offertvolymen har ökat ordentligt. Det innebär att både garantier och offertvolymen ligger kvar på betydande nivåer även om utbudet av finansiering har ökat på de finansiella marknaderna. Under året har EKN stärkt sin regionala närvaro för att finnas närmare fler små och medelstora företag (SME), lokala bankkontor, Almi och Business Sweden. Tillsammans med en medveten satsning på små och medelstora företag har garantigivningen till SME återigen ökat. EKN deltar även aktivt i arbetet med att utarbeta regionala exportcentra som är en insats i regeringens exportstrategi. Även detta arbete bedrivs i samverkan med Almi och Business Sweden, men också med Tillväxtverket och andra relevanta organisationer.

Nya garantier fördelade på marknader framgår av diagram 5.4. Fördelningen på branscher redovisas i diagram 5.5.

Diagram 5.4 Nya garantier fördelade på världsmarknader**Diagram 5.5 Nya garantier fördelade på bransch**

Totalt uppgick EKN:s utnyttjande av exportkreditgarantiramen per den 31 december 2015 till 260 miljarder kronor (2014: 244 miljarder kronor). Ramutnyttjandet per den 30 juni 2016 uppgick till 245 miljarder kronor, vilket är en ökning jämfört med motsvarande period 2015. Investeringsgarantiramen utnyttjades per den 31 december 2015 till 4,6 miljarder kronor vilket är ungefär i nivå med föregående år då samma siffra var 4,7 miljarder kronor. Motsvarande siffror för första halvåret 2016 är 4,1 miljarder kronor, en minskning jämfört med motsvarande period 2015.

Det finansiella resultatet i tabell 5.3 kommer av premieintäkter, försäkringsersättningar och avkastning i finansförvaltningen. Minskningen av resultatet beror på ökade reserveringar på grund av landriskändringar samt skadereserveringar i några affärer. EKN ska vara finansiellt självbärande över tid och ta ut premier enligt gällande regelverk. EKN har under 2015 kunnat tillföra statskassan 2,3 miljarder kronor.

Tabell 5.3 Resultat i Exportkreditnämndens verksamhet 2013–2015

Miljoner kronor

	2015	2014	2013
Offerter	81 105	54 243	45 042
Garantier	90 056	26 695	43 950
Premieintäkter	1 505	1 476	1 765
Kostnader skador		537	358
Återvunna skadebelopp		165	144
Resultat	464	1 824	1 743

Tabell 5.4 Översikt avseende små och medelstora företagskunder i Exportkreditnämndens verksamhet 2014–2015

	2015	2014*
Offerter till SME (mdkr)	2 175	2 302
Garantier till SME (mdkr)	2 512	1 405
Utestående antal SME-kunder	263	240
Antal nya SME-kunder	83	

*Sedan 2014 används EU:s definition av små och medelstora företag. För tidigare år saknas underlag för att särskilja denna grupp.

Tabell 5.5 Utestående balans i Exportkreditnämndens verksamhet 2013–2015

Miljoner kronor

	2015	2014	2013
Offerter	72 984	125 814	117 571
Garantier	214 134	174 245	194 713
Riskreserveringar (förväntad förlust)	9 833	5 412	5 945
Myndighetskapital	23 252	25 075	23 262

Aktiebolaget Svensk Exportkredit

Under 2015 lämnade Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) nya kundfinansieringar om 105 miljarder kronor, varav ca 19 miljarder kronor utgjorde direktutlåning till exportföretag och ca 85 miljarder kronor utgjorde exportkrediter till köparna av svenska varor och tjänster. De av ägaren beslutade ekonomiska målen är väl uppfyllda. Avkastningen på eget kapital ska uppgå till minst 6 procent enligt beslut på SEK:s årsstämma 2015. Enligt samma beslut ska kärnprimärkapitalrelationen uppgå till 16 procent under normala förhållanden, dock lägst 14 procent under ogynnsamma förhållanden. Vid en extra bolagsstämma i januari 2016 beslutades om ett nytt kapitalmål: Den totala kapitalrelationen ska under normala förhållanden uppgå till mellan 1 och 3 procentenheter över det av Finans-

inspektionen kommunicerade kravet. Verksamhetsresultatet i bolaget 2013–2015 framgår av tabell 5.6. Även exportkrediter 2013–2015 redovisas i tabell 5.6.

Tabell 5.6 Verksamhetsresultat i AB Svensk Exportkredit, 2013–2015

Miljoner kronor

	2015	2014	2013
Nya kundfinansieringar	104 583	57 118	55 701
Varav direktutlåning till exportföretag	19 254	23 231	16 685
Varav exportkrediter	85 329	33 887	39 016
Avkastning på eget kapital	7,2 %	8,1 %	7,4 %
Kärnprimärkapitalrelation	21,6 %	16,9 %	19,5 %
Total kapitalrelation	24,5 %	19,2 %	21,8 %
Rörelseresultat	1 535	1 629	1 408
Årets resultat	1 187	1 260	1 090

CIRR-systemet (Commercial Interest Reference Rate) med statsstödda exportkrediter gav 2015 ett överskott på ca 164 miljoner kronor (jämfört med ett överskott på 100 miljoner kronor 2014). Systemet med statsstödda exportkrediter är beroende av utvecklingen av räntorna på världsmarknaden. Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter 2012–2015 redovisas i tabell 5.7.

Tabell 5.7 Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter 2013–2015

Miljoner kronor

	2015	2014	2013
Nya CIRR-krediter	50 825	5 668	13 424
Utestående CIRR-krediter	43 128	47 377	42 419
Utestående CIRR-offerter			56 508
Överskott/underskott i CIRR-systemet	164	100	254

Beloppen är avrundade.

OECD:s regelverk och hållbart företagande (CSR)

Regeringen har utvecklat en mer ambitiös politik för hållbart företagande (se även avsnitt 5.5). I december 2015 överlämnades skrivelsen Politik för hållbart företagande till riksdagen (skr 2015/16:69) som redovisar regeringens syn på en rad av frågor kopplade till ett hållbart företagande, såsom mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljöhänsyn och antikorrup­tion, men också jämställdhet, barnrättsperspektivet, mångfald, affärsetik och beskattning. Hållbart företagande är en viktig del av såväl närings- som handelspolitiken, men också av många andra

områden, såsom finansmarknadspolitiken, miljöpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och biståndspolitiken.

Inom exportfrämjandet har Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och Exportkreditnämnden (EKN) i uppgift att informera om hållbart företagande inklusive olika normer och riktlinjer. Business Sweden har fått i uppdrag att utveckla sitt arbete på området.

Exportkreditnämnden (EKN) och Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) följer OECD:s gemensamma riktlinjer för statsstödd exportfinansiering rörande miljöfrågor/social hänsyn (Common Approaches), korrupsionsfrågor och långsiktigt hållbar långivning till fattiga skuldtyngda länder. Under 2015 har SEK och EKN fortsatt att vidareutveckla sina processer och hållbarhetsperspektivet är en integrerad del av affärerna. EKN och SEK ska i sina kreditbedömningar ta hänsyn till förhållanden som miljö, korrup­tion, mänskliga rättigheter och arbetsvillkor. Båda har även medverkat i det internationella samarbetet på området.

EKN har under våren 2016 redovisat hur myndigheten ska verka för att nå miljömålen. Analysen lyfter bl.a. EKN:s arbete att granska länder och branscher med hög risk för negativ påverkan på miljö och mänskliga rättigheter.

EKN har i sitt regleringsbrev även uppdraget att vidareutveckla CSR-perspektivet och säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag, principerna i FN:s Global Compact samt FN:s principer för företag och mänskliga rättigheter. I varje affär bedömer EKN om det finns risk för negativ påverkan på människor och miljö i den verksamhet där exporten ska användas.

SEK ska enligt statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande och beslutad ägaranvisning arbeta för efterlevnad av de internationella riktlinjer som finns inom området hållbart företagande kring miljöhänsyn, antikorrup­tion, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och affärsetik.

Analys och slutsatser

Exportkreditnämnden

Exportkreditnämnden (EKN) har under året mött en ökad efterfrågan på exportkreditgarantier över hela exportmarknaden. Genom att förena målet om garantigivning för svensk exportindustri på gynnsamma villkor med restriktionen att verksamheten ska vara själv-

bärande på sikt och i enlighet med gällande statsstödsregler och relevanta internationella regelverk har EKN kunnat bidra till fortsatt goda exportmöjligheter för svenskt näringsliv.

Exportkreditnämndens verksamhet har avgörande betydelse för att motverka effekter av internationella konjunktursvängningars på företagens möjligheter att finansiera exportaffärer. Efterfrågan på garantier varierar beroende på olika omvärldsfaktorer. EKN:s ramutnyttjande är fortfarande högre än före finanskrisen 2008, vilket visar att EKN tillför ett mervärde i exportaffärer med svenskt intresse. För att kunna fortsätta stärka svenska företags exportmöjligheter är det angeläget att EKN fortsätter att ha kapacitet att tillmötesgå företagets behov av exportkreditgarantier vid olika typer av affärer på olika typer av marknader.

Genom att utveckla egna riktlinjer och arbeta tillsammans med andra aktörer kan EKN utveckla hanteringen av miljöfrågor och sociala frågor i internationell handel och bidra till en hållbar utveckling.

Aktiebolaget Svensk Exportkredit

Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) har genom sin exportfinansiering medverkat till flera viktiga affärer till förmån för svensk exportindustri. Genom att säkerställa tillgång till finansiella lösningar för svensk exportnäring bidrar de till att stärka det svenska näringslivets internationalisering och konkurrenskraft.

SEK samarbetar med andra exportfrämjande aktörer, däribland EKN, Almi och Business Sweden för att nå ut till svenska exportföretag och kunna erbjuda finansieringslösningar. Inom ramen för arbetet med Sveriges exportstrategi har SEK tagit en aktiv roll för att tillsammans med andra statliga aktörer utveckla arbetet med att stärka svenska företags export- och internationaliseringsmöjligheter. I början av 2015 förändrade SEK sin organisation i syfte att ytterligare öka fokus på att hjälpa de svenska exportföretagen. SEK har etablerat en enhet m.fl. medarbetare som arbetar uteslutande med medelstora företag. De har under året besökt över 100 företag och presenterat SEK:s erbjudande. Mottagandet har varit mycket positivt och totalt under året fick SEK elva nya kunder, både stora och medelstora företag. Målet var sju nya kunder.

SEK har under 2015 emitterat sin första gröna obligation för att finansiera sin gröna utlåning.

Ramverket för SEK:s Gröna obligationer följer ”Green Bond Principles”. De projekt som ingår i den gröna utlåningen speglar svensk export av miljöteknik och miljökonundande.

Vid årsstämman den 28 april 2015 antogs en ny ägaranvisning för SEK. I ägaranvisningen anger SEK:s ägare, den svenska staten, inriktningen för bolagets verksamhet samt det av riksdagen särskilt beslutade samhällsupdraget, att administrera det s.k.de CIR-systemet. Den grundläggande inriktningen för bolagets verksamhet är i allt väsentligt oförändrad, och det samma gäller för CIR-systemet.

Låneramen är fortsatt viktig för SEK:s upplåning i CIR-systemet och för möjligheten att kunna erbjuda konkurrenskraftiga räntor.

5.4.2 Handelspolitik och EU:s inre marknad

EU:s inre marknad

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet om en effektiv inre marknad uppnås enligt regeringens bedömning när:

- Varor och tjänster inte hindras i onödan av gränshinder, nationella särregler eller EU-lagstiftning.
- Nya, innovativa och digitala affärsmodeller inte diskrimineras i förhållande till traditionell affärsverksamhet.
- De transparenskrav och procedurer för förebyggande av nya hinder som inre marknadsregelverket föreskriver är uppfyllda.
- De myndigheter och nationella funktioner (som kontaktpunkterna för varor respektive tjänster och Solvit) som är tänkta att stödja företag och konsumenterna fungerar som planerat enligt inre marknadsregelverket.
- Europeiska kommissionen fullgör sin uppgift att bevaka att alla medlemsstater inom EU genomför och tillämpar inre marknadsregelverket på ett korrekt sätt.

Den slutliga indikatorn på om den inre marknaden har effektiviserats är om flödet av varor och tjänster mellan länder inom den inre marknaden ökar. För svenskt vidkommande är flödet av varor och tjänster mellan Sverige och andra

länder på den inre marknaden den viktigaste indikatorn.

Regeringen arbetar för att åstadkomma resultat inom politikområdet EU:s inre marknad framför allt genom att bidra till att lagstiftning, regler och riktlinjer på EU-nivå främjar punkterna ovan. Den slutliga effekten av regeringens insatser kan dock dröja många år.

Resultat

Sverige har under 2015 i informella och formella kontakter framfört till kommissionen och andra medlemsstater att prioritetet ska läggas på att:

- förbättra efterlevnaden av inre marknadsverket och att tillse att tjänstedirektivet fungerar som det är tänkt,
- säkerställa att inre marknadsregelverket anpassas till den digitala utvecklingen och utvecklingen av nya affärsmodeller,
- ny EU-lagstiftning för att reglera nätverksplattformar och företag inom delningsökonomi inte tas fram utan grundlig analys, och
- den inre marknaden öppnas i förhållande till omvärlden, inte minst den digitala inre marknaden.

Under 2015 publicerade kommissionen två meddelanden som i stort motsvarar alla de övergripande prioriteringar som Sverige har framfört. Av de 22 initiativ som kommissionen har presenterat i Inre marknadsstrategin för varor och tjänster överensstämmer 17 med de prioriteringar som Sverige har fört fram i förberedelserna inför kommissionens publicering av strategin.

De 16 åtgärdsförslag och därtill hörande delåtgärder som tas upp i kommissionens strategi om den digitala inre marknaden överensstämmer på ett övergripande plan med de svenska prioriteringarna inför strategins publicering.

De 24 nyckelåtgärderna i Inre marknadsakt I och II som presenterades 2011 respektive 2013 syftar också till att effektivisera den inre marknaden. Inre marknadsakt I är sedan 2014 de facto avslutad, efter att elva förslag har färdigförhandlats och ett förslag (om ändringar av energiskattedirektivet) dragits tillbaka av EU-kommissionen. Inom ramen för Inre marknadsakt II färdigförhandlades ytterligare tre av åtgärdsförslagen (långsiktiga investeringsfonder, insolvensförordningen och effektivisering av betal-

ningstjänster) under 2015. Därmed har sex av tolv åtgärdsförslag förhandlats klart. På de utestående sex åtgärdsområdena fortsätter förhandlingar med olika intensitet.

En viktig del i arbetet med att undvika införandet av handelshindrande nationella regler är att svenska regler antas i enlighet med tillämpliga anmälningsprocedurer för införandet av nya nationella regler.

Enligt den procedur som finns i direktiv (EU) 2015/1535 måste nationella regler för varor samt IT-tjänster i vissa fall anmälas till kommissionen innan de får antas av en medlemsstat. Under 2015 anmäldes totalt 32 svenska föreskrifter inom ramen för denna procedur varav fyra föranledde reaktioner från kommissionen. Med stöd av Kommerskollegium arbetar regeringen även för att bevaka att andra medlemsstater inte antar nationella regler som kan motverka svenska handels- eller andra intressen. Under 2015 överlämnade Sverige fem formella reaktioner på andra länders tekniska föreskrifter inom ramen för proceduren. Utfallet av dessa kan ännu inte summeras, men i några av ärendena har ändringar gjorts som bedöms gynnsamma för den inre marknads funktion.

En liknande anmälningsprocedur finns på tjänsteområdet i direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet). Regeringen verkar aktivt för att samtliga nationella krav som omfattas av direktivet och som påverkar tjänster inom EU anmäls i enlighet med proceduren och uppfyller principerna om nödvändighet och proportionalitet. Under året gjorde Sverige 22 anmälningar enligt proceduren i tjänstedirektivet. Detta är färre än tidigare år men ändå fler än vad de flesta medlemsstater anmält.

Informationssystemet för den inre marknaden (IMI) är ett elektroniskt verktyg som syftar till att underlätta administrativt samarbete inom olika områden mellan EU länders förvaltningar. IMI är ett effektivt och användarvänligt system som är under ständig utveckling. Kommerskollegium är nationell samordnare för IMI och totalt 60 svenska myndigheter finns registrerade som användare. Under 2015 skickade eller mottog svenska myndigheter sammanlagt 1 379 ärenden vilket är en ökning med 33 procent jämfört med föregående år. Kommerskollegium verkar för löpande utveckling och förbättring av systemet.

Tabell 5.8 Faktisk utveckling av handeln med varor och tjänster inom den inre marknaden; EU respektive EU inklusive Norge, Island och Liechtenstein

	År	År	Förändring %	Andel %
	2014	2015	2014/ 2015	2015 Totalt
Tjänster export EU28 (mdr)	276	320	16,2	53
Tjänster import EU28 (mdr)	296	321	8,5	64,5
Varor export EU28 (mdr)	756	779	3	60,9
Varor import EU28 (mdr)	779	825	5,9	71,2
Tjänster export IM (mdr)	348	402	15,7	66,5
Tjänster import IM (mdr)	330	355	7,5	71,3
Varor export (IM (mdr)	893	919	2,9	71,9
Varor import IM (mdr)	870	922	6	79,6

Källa: Kommerskollegiums rapport Sveriges utrikeshandel med varor och tjänster samt direktinvesteringar. Helåret 2015.

Analys och slutsatser

Särskilt tydligt genomslag på Europeiska kommissionens strategier för den inre marknaden, vilka presenterades under 2015, har Sveriges påverkansarbete haft i följande frågor:

- kommissionens målsättning vad gäller delningsekonomin respektive nätverksplattformar att fokusera på att kartlägga fenomen och på rekommendationer om hur befintlig lagstiftning ska tillämpas, snarare än att föreslå nya regler,
- fokus på att undanröja hinder för gränsöverskridande tjänstehandel och etablering av tjänsteföretag,
- målet att globala standarder ska vara ledande snarare än att EU ska utarbeta egna standarder,
- den digitala marknadens öppenhet gentemot omvärlden, främjande av gränsöverskridande e-handel och att lagstiftningen ska vara anpassad till digitaliseringen (kommissionens agenda för bättre lagstiftning),
- ett förslag om att undanröja oberättigad geografisk blockering, och
- ett förslag om en s.k. Digital Single Gateway, en EU-portal med samlad information för företag som vill verka på den inre marknaden.

Utöver det påverkansarbete som har skett i det ordinarie rådsarbetet och i löpande kontakter

med kommissionen bedömer regeringen att följande insatser har haft särskild påverkan på kommissionen och andra medlemsstater:

- framtagandet av fyra dokument med förslag till vilka prioriteringar som borde göras inom Inre marknadsstrategin för varor och tjänster, Strategin om den digitala inre marknaden och i styrningen av den inre marknaden,
- upprättandet av ett brev om prioriteringar vad gäller hantering på EU-nivå av nätverksplattformar som Sverige tillsammans med en grupp av likasinnade länder har skickat till kommissionen,
- anordnandet av ett seminarium i Bryssel om delningsekonomi med budskapet att kommissionen bör avvakta med att föreslå ny EU-lagstiftning, och
- presentationen för konkurrenskraftsrådet och kommissionen av Frontrunnersprojektet med förslag om att underlätta e-handeln inom EU som Sverige drev tillsammans med likasinnade medlemsstater.

När det gäller flödet av varor och tjänster mellan Sverige och andra länder på den inre marknaden är utvecklingen positiv. Som framgår av tabellen Faktisk utveckling av handeln med varor och tjänster inom den inre marknaden i resultatavsnittet ovan ökade den svenska importen och exporten av både varor och tjänster mellan 2014 och 2015.

Internationell handelspolitik

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder
Regeringskansliet genomför fortlöpande analys för att identifiera svenska intressen på det handelspolitiska området. Ett flertal myndigheter ger stöd i detta arbete, särskilt Kommerskollegium.

Svenska handelspolitiska intressen drivs i första hand genom EU-samarbetet men också bilateralt, multilateralt samt genom utvecklingsinsatser. Sverige, med sin bakgrund som frihandelsnation, spelar en viktig roll i alla dessa sammanhang. Handelspolitiken handlar ofta om långa och omfattande processer med många inblandade aktörer vilket gör det svårt att avgöra vad som är resultatet av svenska insatser. I ett

längre perspektiv (10–15 år) kan det dock noteras att flera tidigare svenska prioriteringar i dag utgör EU:s gemensamma handelspolitik.

Bedömningsgrunden för redovisning av resultat bygger på frågor huruvida följande har uppfyllts:

- Att förhandlingar av handelsavtal avslutas, samt att avtalen antas och genomförs.
- Att svenska prioriteringar och ekonomiska intressen har tillgodosetts.
- Att EU:s handelspolitik utformas utifrån det svenska intresset av öppenhet, bidrar till en rättvis och hållbar utveckling samt mål inom andra politikområden, t.ex. jämställdhet och miljö.

Resultat

Regeringen har under året främjat en fri och rättvis världshandel, arbetat för progressiva internationella handelsavtal och för att avveckla handelshinder. Samtidigt har regeringen stått upp för miljön, löntagarnas intressen och människors och djurs hälsa. Regeringen har varit tydlig med att handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut. Denna inriktning ligger fast och kommer fortsatt att vara av hög prioritet.

Målet för arbetet med EU:s gemensamma handelspolitik är att bidra till hållbar tillväxt och sysselsättning i såväl Sverige och EU som globalt. Vidare ska den bidra till en hållbar utveckling, ett öppet Europa samt till en ekonomisk, demokratisk och säkerhetsbefrämjande utveckling.

Ekonomisk utveckling och sysselsättning är ett övergripande mål. Som ett led att nå detta mål verkar regeringen för öppen och rättvis global handel. Detta görs genom att utveckla öppna, enkla, icke-diskriminerande och legitima regler för internationell handel och investeringar.

Globaliseringen innebär att varor och tjänster i allt ökad utsträckning produceras i olika delar av världen, vilket skapar s.k. globala värdekedjor. Globala värdekedjor förstärker argumenten och behoven av en öppen handel och ett öppet investeringsklimat. För människor som lever i fattigdom kan handel bidra till en bättre utveckling. Handel kan även bidra till att kvinnor integreras i samhällsekonomin och att deras egenmakt stärks. Det krävs därför särskilda insatser för att utvecklingsländer ska kunna delta i handelsförhandlingar och att utveckla kapacitet för produktion och handel. Detta är särskilt

angeläget för kvinnors situation i utvecklingsländer.

Det multilaterala regelverket

Sverige verkar för ett stabilt multilateralt handelssystem och att handelsförhandlingarna i Världshandelsorganisationen (WTO) återspeglar utvecklingen i omvärlden. Ministermötet i Nairobi, i december 2015, blev en framgång och en uppgörelse nåddes om att minska exportstödet på jordbruksområdet. Under ministermötet antogs även en uppdaterad version av Informationsteknikavtalet (ITA2). Avtalet innebär tullfrihet på 201 produkter vars värde står för ca 10 procent av världshandeln. Genomförandet av Nairobi-paketet har inletts liksom en inventering av arbetet och framtagandet av ett arbetsprogram för de fortsatta förhandlingarna i WTO.

Antagandet av ITA2 innebär förväntningar om att 2016 kunna avsluta det plurilaterala avtalet för tjänster (Trade in Services Agreement, TiSA) samt ett plurilateralt avtal om miljövaror (Environmental Goods Agreement, EGA). Förhandlingar pågår även om att fler WTO-medlemmar ska ansluta sig till WTO:s avtal om offentlig upphandling (Agreement on Government Procurement, GPA).

Bilaterala och regionala avtal

Förhandlingarna med Singapore och Kanada, Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA), är avslutade och processen för att granska och ratificera dessa avtal pågår. Europeiska kommissionen har begärt yttrande av EU-domstolen angående behörighet att underteckna och ratificera avtalet med Singapore. Förhandlingarna med Vietnam slutfördes i december 2015 och textgranskning och översättning av avtalstexterna pågår. Ecuador har anslutit sig till EU:s existerande avtal med Colombia och Peru. Associeringsavtalet med Ukraina började tillämpas provisoriskt den 1 januari 2016 i de delar som rör handel.

Sverige har varit pådrivande för att EU ska förhandla ambitiösa och breda avtal med Japan och USA. Här finns betydande ekonomiska vinster att hämta. I bägge fallen har förhandlingarna gått framåt. Det stora intresset för förhandlingarna med USA gör att Sveriges arbete särskilt inriktas på utåtriktad verksamhet, både nationellt, inom EU och i USA. Kontakter och dialog förs med berörda intressenter från civilsamhälle, fackföreningar och näringsliv.

Handelsrelationerna mellan Ryssland och EU är fortsatt ansträngda till följd av Rysslands aggression mot Ukraina. EU:s sektoriella sanktioner fortlöper, liksom Rysslands importstopp av livsmedel från EU.

Vad gäller övriga länder inom Östliga partnerskapet har associeringsavtal, inklusive djupgående frihandelsområden ingåtts med Georgien och Moldavien. Sverige ratificerade avtalen i november 2014. Förhandlingarna om motsvarande avtal med Armenien avslutades i september 2013 sedan landet meddelat att man avser bli medlem i den Euroasiatiska tullunionen. Diskussioner pågår om ett en annan typ av avtal med Armenien.

Inom ramen för södra partnerskapet har förhandlingar med Tunisien inletts under 2015.

EU:s autonoma handelsregelverk

Sverige har fortsatt arbetet med att EU:s autonoma handelsregelverk ska möjliggöra en öppen marknad. Sverige har agerat fortsatt kritiskt till Kommissionens uppdaterade förslag till förordning om möjlighet för EU-länder att begränsa sina marknader för offentlig upphandling från icke-europeiska företag. Sverige fortsätter arbetet för en mer restriktiv användning av EU:s handelspolitiska skyddsinstrument och för att regelverket inte ska ändras i protektionistisk riktning.

I flera delar av världen utgör handel med guld, tenn, tantal och volfram (s.k. de konfliktmineraler) en intäktskälla för väpnade grupper. Sverige har engagerat sig i de pågående förhandlingarna om en EU-förordning för att öka mineralernas spårbarhet och minska risken för att intäkter från export av mineraler används till att finansiera konflikter.

Analys och slutsatser

I EU finns en trend att länder rör sig i en mer protektionistisk riktning, där det bl.a. ställs krav på ökad användning av antidumpinginstrumentet och minskat intresse att avsluta frihandelsförhandlingar. Regeringen har, tillsammans med likasinnade medlemsländer, arbetat för att motverka detta. Åtgärder har även genomförts som bedöms kunna ha betydande positiva effekter för ekonomisk utveckling, tillväxt och sysselsättning i EU och i Sverige. De tydligaste exemplen är förhandlingarna om frihandelsavtal med USA respektive Japan samt ITA-uppgörelsen vid WTO:s ministermöte i Nairobi.

Sveriges tydliga linje att handelspolitiken också ska användas för att understödja mål på andra politikområden får allt större gehör inom EU och internationellt. Ett exempel är de särskilda insatser som gjordes för att belysa hur hårt protektionistiska åtgärder drabbar de minst utvecklade länderna genom en seminarieserie baserad på studien ”Throwing Sand in the Wheels: How Trade Distortions Slowed LDC Export-Led Growth”. Förhandlingar inom WTO om miljövaror är ett annat sådant exempel.

Myndigheter och andra organ

Inom området handelspolitik och inre marknad finns två statliga myndigheter, Kommerskollegium och Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) som har tilldelats separata budgetanslag. Ett bidrag till en organisation, Sveriges standardiseringsförbund har också betalats ut. Samtliga anslag bidrar till eller möjliggör målsättningarna om en högre grad av frihandel, en effektivare inre marknad och en öppnare handelspolitik i EU, ett starkare multilateralt handelssystem samt ett ökat svenskt handelsutbyte. Nämnda myndigheter och organisationer bidrar till eller möjliggör ovanstående mål på olika sätt. Resultat kan i vissa fall redovisas kvantitativt men oftast är en kvalitativ värdering av aktuella insatser mer relevant.

Kommerskollegium

Resultat

Kommerskollegium är regeringens expertmyndighet för utrikeshandel, EU:s inre marknad och EU:s handelspolitik.

Inom den yttre handelspolitiken arbetar Kommerskollegium nära Regeringskansliet och bistår i att analysera EU:s pågående frihandelsförhandlingar genom att utvärdera uppnådda resultat. Under 2015 har Kommerskollegiums stöd fokuserat på förhandlingarna om ett frihandelsavtal med USA (TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership) och Japan, men har även inkluderat Tunisien och de europeiska partnerskapsavtalen. Kollegiet har även publicerat ett antal rapporter och förslag i antingen informations- eller påverkanssyfte. Viktigare publikationer inkluderar inspel kring globala värdekedjor, antidumpningsregler och hur standarder kan användas inom ramen för TTIP.

Kommerskollegium har också till uppgift att bedriva handelsrelaterat utvecklingsarbete, vilket finansieras genom medel inom utgiftsområde 7. Genom kapacitetsbyggande insatser i Liberia har kollegiet varit en starkt bidragande faktor till att landet kunde välkomnas in i Världshandelsorganisationen (WTO) vid den senaste ministerkonferensen i Nairobi. Kollegiet ansvarar för den nationella kontaktpunkten för exportörer i utvecklingsländer, Open Trade Gate Sweden, som under året har mött en ökad efterfrågan på information om export till Sverige och EU.

Kommerskollegium har vidare en central roll för efterlevnaden av inre marknadsregelverket i Sverige. Myndigheten informerar andra myndigheter om tillämpningen av EU-reglerna och verkar i övrigt för att företag och privatpersoner ska kunna utnyttja de möjligheter som den inre marknaden ger. Myndigheten förser även regeringen med expertstöd för den fortsatta utvecklingen av det EU-gemensamma regelverket. Under året har myndigheten särskilt bidragit genom utredningar och analyser inför och kring Strategin för den Digitala Inre marknaden samt Inre marknadsstrategin för varor och tjänster.

I egenskap av svenskt Solvit-center arbetar Kommerskollegium med att lösa hinder för företag och privatpersoner på den inre marknaden. Under 2015 hanterade centret 214 ärenden, exakt lika många som året innan. 86 procent av dessa gällde hinder för personers fria rörlighet.

Vid Kommerskollegium finns två kontaktpunkter som hanterar frågor om vilka nationella regler som finns och hur de tillämpas. I egenskap av kontaktpunkt för varor ska kollegiet svara på frågor om vilka tekniska regler som gäller för en viss vara i Sverige och informera om den EU-rättsliga principen om ömsesidigt erkännande. Under 2015 tog kontaktpunkten emot 91 förfrågningar. Kontaktpunkten för tjänster syftar till att underlätta för tjänsteleverantörer och tjänstemottagare att hitta den information som behövs för att bedriva eller köpa tjänsteverksamhet i ett EU-land. Kollegiet samordnar flera myndigheters arbete i kontaktpunkten och ansvarar för en servicefunktion. Servicefunktionen har 2015 besvarat 54 förfrågningar vilket är i nivå med de föregående åren.

Kommerskollegium har en viktig roll som behörig myndighet för ett antal uppgifter inom olika internationella sanktionsregimer, såväl

handelsrestriktioner som finansiella sanktioner. I och med EU:s beslut att införa sanktioner riktade mot Ryssland ökade myndighetens ärendemängd avsevärt. Under 2015 fick kollegiet in 119 nya ärenden vilket är lägre än 2014 men fortfarande betydligt högre än de nivåer som förelåg före 2014.

Analys och slutsatser

En av myndighetens huvuduppgifter är att bistå regeringen med expertstöd och på så sätt bidrar Kommerskollegium i förlängningen till hur målet för utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande uppnås. På samma sätt bidrar kollegiet även till måluppfyllelsen inom politiken för global utveckling.

Att Kommerskollegium bedriver ett brett informations- och påverkansarbete – vars syfte överlappar med målet för utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande – bedöms skapa bättre förutsättningar för regeringen att driva en politik som främjar god måluppfyllelse inom området. Kollegiets kapacitetshöjande insatser bidrar i sig självt också till en hållbar utveckling i låg- och medelinkomstländer.

Genom att allt fler författningsstyrda funktioner för en väl fungerande inre marknad samlas hos Kommerskollegium blir myndighetens roll som svensk inre marknadsmyndighet alltmer tydlig. Att kollegiet fortsätter utföra dessa uppgifter på ett resurseffektivt sätt bidrar till en effektivare inre marknad. Även det kunskapsutbyte som möjliggörs, dels mellan funktionerna i sig men även mellan funktionerna och kollegiets övriga analysverksamhet, bedöms främja det samlade arbetet för en effektivare inre marknad.

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll

Resultat

Styrelsens för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) huvuduppgift är att vara nationellt ackrediteringsorgan. Den som är ackrediterad har av Swedac granskats och bedömts vara kompetent att utföra en viss uppgift, t.ex. provning eller kontroll. De ackrediterade aktörerna arbetar i sin tur med att bedöma och kontrollera t.ex. hissar, livsmedel, fordon eller ledningssystem. I och med att ackreditering är harmoniserat på EU-nivå erkänns bedömningar av ackrediterade aktörer ömsesidigt inom hela unionen, vilket bidrar till regeringens mål om en väl fungerande inre marknad. Det är även ett krav att företag i

Sverige som utför bedömning av överensstämmelse med krav som följer av EU:s produktregler ska vara ackrediterade. Genom särskilda avtal på internationell nivå erkänns också bedömningar av ackrediterade företag även på global nivå. Swedac arbetar dessutom med kontroll av vissa typer av mätinstrument och ansvarar för ädelmetallkontroll. I nuläget är ca 1 800 företag i Sverige ackrediterade av Swedac och dessa aktörer bedöms och blir föremål för regelbunden tillsyn av myndigheten. Swedac arbetar kontinuerligt med att vidareutveckla verksamheten bl.a. genom att utveckla nya ackrediteringsområden. Under 2015 utvecklade myndigheten sju nya områden, t.ex. ackreditering kopplat till kriminaltekniska obduktioner och kvalitet inom hälso- och sjukvård samt äldreomsorg. Swedac är också ansvarig myndighet för samordning av marknadskontroll, dvs. kontroll av att produkter uppfyller regler om exempelvis säkerhet, hälsa eller miljö. En effektiv kontroll som gallrar bort farliga produkter ökar konsumenters förtroende för varor på den inre marknaden och skyddar också seriösa företag från osund konkurrens från aktörer vars produkter inte uppfyller kraven. På så sätt stärker marknadskontrollen den inre marknads funktionssätt. Samordningen sker till stor del genom Marknadskontrollrådet vid Swedac. Rådet är ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan marknadskontrollmyndigheter. Rådet utarbetar varje år en nationell handlingsplan med gemensamma åtgärder för att åstadkomma en mer effektiv marknadskontroll. Swedac deltar även i flera olika arbetsgrupper och kommittéer för marknadskontroll på europeisk och internationell nivå. Under 2015 har digitalisering, teknikutvecklingen och ökad e-handel varit i fokus för verksamheten.

Vidare utövar Swedac tillsyn över vissa typer av mätinstrument som elmätare, taxametrar och vågar. Myndigheten ansvarar även för marknadskontroll av ädelmetallarbeten.

Därutöver har Swedac även en viktig uppgift att bistå regeringen med expertstöd och underlag i EU-arbetet. Under 2015 har myndigheten exempelvis tillhandahållit sådant stöd kopplat till TTIP-förhandlingarna och gällande anpassning av svensk rätt till nya EU-regler om produkter.

Analys och slutsatser

Swedac har genomfört sin verksamhet på ett effektivt sätt och i enlighet med regeringens

intentioner. Myndighetens arbete med ackreditering och annan teknisk kontroll samt dess arbete inom ramen för internationella ackrediteringsorganisationer bidrar till att förbättra den inre marknads funktionssätt och gynnar internationell handel. I de kundundersökningar som genomförs får Swedac bra betyg. På ackrediteringsområdet uppger 88 procent av kunderna att Swedacs verksamhet bidrar till att öka kvaliteten på produkter och tjänster. Swedac tillhandahåller dessutom värdefullt expertstöd till regeringen i frågor om ackreditering, tekniska regler och marknadskontroll. Swedacs verksamhet syftar på olika sätt till att säkerställa kvalitet och säkerhet för varor och tjänster och bidrar därmed även till att uppnå mål inom en rad andra politikområden.

Standardisering

Resultat

Standardisering bedrivs i Sverige genom tre privaträttsliga organisationer: Swedish Standards Institute (SIS), SEK - Svensk Elstandard och Informationstekniska standardiseringen (ITS). De representerar Sverige i det europeiska och internationella arbetet. Organisationerna är medlemmar i Sveriges Standardiseringsförbund som verkar som paraplyorgan med representation av de offentliga och privata huvudmännen. Genom anslaget 2:6 *Bidrag till standardiseringen* lämnas statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund för dess arbete.

Antalet svenska sekretariat och ordförandeskap i den internationella standardiseringen fortsätter att ligga på en relativt hög nivå, både på områden som kan betecknas som tvärtekniska och på mera produkt- och systeminriktade områden. Även antalet svenska uppdrag på poster inom ledning och styrorgan för den internationella standardiseringen är högt och detta innebär att Sverige har stort inflytande och påverkan på de standarder som tas fram.

Det svenska deltagandet i det europeiska och internationella arbetet har varit aktivt och lett till många positiva resultat, vilket har bidragit till att stärka Sveriges roll som industrination där höga krav på säkerhet, hälsa och miljö betonas.

Förbundet har fortsatt arbetat med uppföljningen av den strategi för standardiseringen i Sverige som presenterades våren 2014 och som ska stärka det svenska inflytandet inom standardiseringen i världen och öka samverkan mellan de berörda aktörerna.

Analys och slutsatser

Bidraget till den svenska standardiseringen har främjat svenska intressen i det europeiska och internationella standardiseringsarbetet. Arbetet med att följa upp den av Sveriges standardiseringsförbund framtagna strategin för standardiseringsarbetet har bl.a. bidragit till en stärkt samverkan mellan de många berörda aktörerna.

Standardisering är ett viktigt verktyg för innovation, konkurrenskraft och en hållbar samhällsutveckling. Den allt snabbare globaliseringen förändrar villkoren för standardiseringen och ökar dess betydelse för tillväxten och för att kunna möta stora samhällsutmaningar som klimatförändringar och en växande och åldrande befolkning. Det är centralt för den svenska konkurrenskraften att vara delaktig och drivande i arbetet med att ta fram internationella standarder. Regeringen har under året, inom ramen för Exportstrategin, fattat beslut om en satsning på internationell standardisering. Satsningen innebär att 3 miljoner kronor avsätts till Sveriges Standardiseringsförbund för att åta sig internationella standardiseringssekretariat och för ett ökat engagemang i den internationella standardiseringen.

Regeringen har också bidragit aktivt i det av Europeiska kommissionen ledda arbetet med att ta fram ett dokument med ett gemensamt standardiseringsinitiativ (Joint Initiative on Standardisation). Initiativet har tagits fram i ett samarbete mellan alla berörda aktörer i den europeiska standardiseringen: kommissionen, industrin, medlemsstaterna, standardiseringsorganisationerna och de s.k. de annex III-organisationerna (miljö-, småföretag- och arbetstagarintresset). Regeringen har bl.a. i detta sammanhang drivit och fått gehör för frågan om globala standarder, dvs. att europeiska standarder bara ska tas fram då det inte finns en internationell standard som redan täcker behovet.

Insatser inom andra verksamhets- och utgiftsområden

I Sveriges utvecklingssamarbete spelar ömsesidigheten i handeln en viktig roll. Kommerskollegium, med särskild expertkunskap på handelsområdet har på regeringens uppdrag byggt upp kapacitet för att bedriva tekniskt samarbete och kapacitetsbyggande i låg- och medelinkomstländer.

Sverige stödjer OECD:s arbete med spårbarhet av konfliktmineraler och organisationen EITI (Extractive Industries Transparency Initiative) som arbetar för bättre insyn i betalningsströmmarna från bl.a. gruvföretag till olika statliga aktörer.

Ekonomisk globalisering och handel kan leda till att värden som demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter sprids över världen. Arbetet med att jämställdhetsintegrera verksamhetsområdet fortsätter. I samband med Global Review on Aid for Trade 2015 arrangerade Sverige ett seminarium om handel och jämställdhet.

5.5 Politikens inriktning

Exportfrämjande

En stark export är central för att skapa fler jobb och ekonomisk utveckling i hela landet. Exportfrämjandet ska stärka svensk handel och konkurrenskraft genom att främja små och medelstora företags export och internationalisering samt svenska företags affärer på viktiga marknader. Handeln drivs av näringslivet men det statliga främjandet kan stötta med marknadskompletterande insatser inom ramen för gällande statsstödsregler, t.ex. information och rådgivning om export och enskilda exportmarknader, garantier och finansieringslösningar, kontakter med inköpare och andra beslutsfattare, samlade presentationer av svenska lösningar och hjälp med byråkratiska handelshinder.

Regeringen antog i september 2015 Sveriges exportstrategi för att ytterligare stärka det svenska näringslivets internationalisering i vidare bemärkelse. Strategin omfattar tjugotvå insatser som spänner över flera politik- och utgiftsområden.

I exportstrategin adresserar regeringen fem utmaningar för den svenska utrikeshandeln:

- att svensk export i högre utsträckning måste nå tillväxtmarknaderna,
- att fler små och medelstora företag måste våga och vilja exportera,
- att svenska varor, tjänster och system måste nå högre upp i förädlingskedjan,
- att Sveriges attraktionskraft för investeringar, kompetens och turism ska öka, och

- att den globala handeln måste hållas öppen.

Exportstrategins mål är att:

- öka exporten, både i absoluta tal och som andel av BNP,
- öka Sveriges attraktionskraft för investeringar, kompetens och turister,
- öka andelen exporterande företag, och
- öka deltagandet av svenska företag i den globala ekonomin.

Prioriteringar behöver göras för att maximera nyttan av exportfrämjandet. Fokus läggs därför på att stötta små och medelstora företags export samt på marknader med hög BNP, hög förväntad tillväxt eller höga trösklar för att ta sig in på marknaden. Exportfrämjandet ska ske i samklang med regeringens politik för global utveckling och målen i Agenda 2030. Regeringen förväntar sig att svenska företag respekterar mänskliga rättigheter i all sin verksamhet. Därför ökar rådgivningen till företagen om hållbart företagande inom ramen för exportfrämjandet.

Regeringens genomförande av exportstrategin löper under flera år. De flesta av insatserna har påbörjats, varav de nedanstående hör till exportfrämjandet och andra beskrivs inom andra politikområden.

I Team Sweden samordnas allt statligt arbete för att stödja näringslivets export och internationalisering. Inom Team Sweden arbetar alla relevanta departement, statliga myndigheter, organisationer och statligt ägda bolag tillsammans för att skapa bättre förutsättningar för svenska företag etablera sig på en internationell marknad. En löpande dialog hålls även med näringslivet. Team Sweden-kretsar skapas även under de svenska beskickningarnas ledning i utlandet.

Den svenska närvaron i utlandet stärks genom öppnande av nya beskickningar och handelskontor, de senare i Business Swedens regi.

Regionala exportcentra skapas i sex pilotlän och digital exportinformation samlas på hemsidan verksamt.se. Ett kommunikationsprojekt för att öka företagets kännedom om exportfrämjandets tjänster samt öka deras motivation för export genomförs. Förbättrad information tas fram om regelverken runt gränsöverskridande e-handel.

Insatser görs för att göra små och medelstora företag bättre bekanta med de lösningar som erbjuds av Exportkreditnämnden och AB Svensk Exportkredit.

Tillväxtekonomiernas behov av att investera i infrastruktur (it och telekom, transportsystem m.m.), hälso- och sjukvård samt energi och miljöteknik innebär möjligheter för ökad svensk projekt- och systemexport.

Omställningen till en grön ekonomi genom bl.a. innovativ miljöteknik möjliggör affärsutveckling och minskad klimat- och miljöpåverkan.

Måluppfyllelse inom Agenda 2030 kommer att kräva stora investeringar i modernisering och utbyggnad av olika typer av infrastruktur, en hållbar industrialisering och innovation (mål 9). Här har svenska leverantörer och konsulter med sitt goda systemkunnande, starka tradition av innovation, hållbara lösningar och hållbart företagande (CSR) mycket att bidra med. Kris- och katastrofhantering, logistik, transportsystem, energi, smarta elnät, smarta städer, hälsa och sjukvård är exempel på sektorer där svenska företag är starka. Modern it- och telekommunikation liksom miljötekniklösningar förekommer inom alla nämnda sektorer och kan bidra till måluppfyllelsen inom samtliga de 17 målen.

Svenska företags engagemang i den globala agendan och möjligheter att bidra till denna utveckling främjas genom en framgångsrik marknadsbearbetning inom projektexport och gentemot internationella upphandlingar inklusive FN-systemet. Att stimulera svenska näringslivets engagemang och sprida information om hållbara lösningar är ett viktigt bidrag till politiken för global utveckling.

Särskilda insatser förbereds för att bättre möta innovativa och tidigt internationaliserade företags ("Born Globals") särskilda behov tillgång till internationella nätverk för snabbare tillväxt.

Anslaget för exportfrämjande har ökat sedan 2015 för att möjliggöra genomförandet av satsningarna i exportstrategin. Regeringen föreslår att dessa ökningar ligger fast fram till 2019 eftersom insatserna är långsiktiga.

Särskilda nationella strategier och åtgärdsplaner tas fram för exempelvis livsmedelssektorn och skogen där det kan ingå förslag som syftar till att öka exporten och internationaliseringen av svenska företag.

Investeringsfrämjande

Utländska investeringar bidrar också till den svenska exporten och ger tillväxt och sysselsättning. Investeringsfrämjandet syftar till att attrahera utländska företags direktinvesteringar som skapar sysselsättning eller tillför kapital, kompetens eller nya marknader till det svenska näringslivet. För att öka möjligheterna att attrahera sådana investeringar har anslaget för investeringsfrämjande ökat som en del av genomförandet av exportstrategin. Business Sweden är den aktör som med statligt stöd har i uppdrag att koppla ihop globala företag med investeringsmöjligheter i Sverige. Deras uppdrag omfattar bl.a. rådgivning, analyser, samarbete och samverkan. Det kommer även att skapas en Team Sweden-krets för investeringsfrämjande där relevanta aktörer kommer att samarbeta för att kunna erbjuda kvalificerad hjälp till internationella företag som vill investera i Sverige.

Exportfinansiering

Ett väl fungerande exportkreditsystem är betydelsefullt för svensk utrikeshandel, särskilt i tider av turbulens på de nationella och internationella kredit- och finansmarknaderna. Svenska exportörer ska erbjudas exportfinansiering på motsvarande villkor som jämförbara konkurrerande länder. För att anpassa exportfinansieringen till kundernas behov, och i enlighet med exportstrategin, ska Exportkreditnämnden fortsätta med att utveckla sin verksamhet för att sänka trösklarna för små och medelstora företag i samband med export. Garantigivningen ska bidra till hållbara investeringar och minskad klimatpåverkan.

Myndigheter och övriga aktörer

Exportkreditnämndens möjligheter att möta exportföretagens efterfrågan är avgörande för företagets möjligheter att täcka risker och behålla sin internationella konkurrenskraft. För att säkra efterfrågan lämnas ramarna för exportkreditgaranti och investeringsgarantier oförändrade.

Business Sweden är statens och näringslivets centrala serviceorgan för export- och investeringsfrämjande åtgärder. Inom ramen för sitt statliga uppdrag erbjuder Business Sweden goda

möjligheter för internationell affärsutveckling genom att möta företagets behov.

Systemet med statsstödda exportkrediter som hanteras av aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) är centralt för möjligheten att kunna erbjuda exportfinansiering på de löptider som svensk exportindustri efterfrågar. Därför föreslås SEK en fortsatt låneram om 125 miljarder kronor för att kunna säkra tillgången till exportkrediter och långfristiga lån.

Hållbart företagande

Hållbart företagande innebär att minimera företags negativa påverkan på samhället, att följa internationella riktlinjer och att bidra till en positiv samhällsutveckling. Många svenska företag bedriver redan i dag ett aktivt och ambitiöst hållbarhetsarbete. Hållbart företagande är också ett förhållningssätt där företag använder innovation och nytänkande samt hållbar konsumtion och produktion för att stärka sin konkurrenskraft och bidra med lösningar på samhällets gemensamma utmaningar i bred samverkan.

Regeringen vill att svenska företag ska fortsätta att ligga i täten och vara innovativa, moderna och attraktiva för sina anställda, konsumenter och investerare. I det större perspektivet handlar det om att genom gemensamma insatser få fler framgångsrika och världsledande företag i Sverige, vilket i sin tur skapar jobb, tillväxt, välbefinnande och välfärd. Hållbart företagande är en självklar hörnsten i ett modernt och konkurrenskraftigt näringsliv. Det är också en viktig del i regeringens nystart av Sveriges politik för global utveckling (PGU) och i genomförandet av Agenda 2030. Regeringen kommer att fortsätta att uppmuntra och stödja företagen i sitt hållbarhetsarbete. En satsning görs för att öka kunskapen på ambassaderna så att de bättre ska kunna stödja svenska företag i världen. Business Sweden har fått i uppdrag att stärka sitt stöd till företagets arbete med hållbart företagande, med särskilt fokus på små och medelstora företag. Sverige driver också frågan om hållbart företagande inom EU, bl.a. i syfte att stärka hållbarheten i de globala värdekedjorna.

Handelspolitik och EU:s inre marknad

Sverige, som ett handelsberoende land, verkar för en öppen, fri och rättvis handel. Mot bakgrund av att den globala handeln bromsar in är målet att skapa förutsättningar för hållbar tillväxt och för ett moderniserat handelsregelverk. En allt mer tjänsteberoende och digitaliserad handel växer fram både globalt och på EU:s inre marknad. Regeringen prioriterar därför ett arbete i syfte att underlätta handel med varor och tjänster samt investeringar.

EU:s inre marknad

Regeringens politik för att arbeta för en effektiv inre marknad bedrivs även under 2017 i stor utsträckning kopplat till Europeiska kommissionens redan antagna strategier för den inre marknaden respektive för en digital inre marknad. Strategierna innehåller ett antal förslag till initiativ som nu håller på att omsättas till lagstiftning eller andra konkreta åtgärder. Regeringens arbete inriktas nu på att säkerställa att svenska intressen tillgodoses inom ramen för förhandlingar om lagstiftning och de övriga processer där kommissionens förslag resulterar i konkreta åtgärder. Om svenska och europeiska företag ska vara konkurrenskraftiga i förhållande till omvärlden måste regelverket anpassas i förhållande till bl.a. globaliseringen och digitaliseringen. För Inre marknadsstrategin för varor och tjänster är det särskilt prioriterat att modernisera regelverket för varor och att fortsätta avveckla hinder för tjänsteföretag. Regeringens fokus, inom ramen för Strategin för den digitala inre marknaden, är på den digitala ekonomin och en inre marknad som främjar digitala företag, nya innovativa tjänster och nya affärsmodeller.

Internationell handelspolitik

Sverige bidrar till utveckling av det internationella regelsamarbetet på både multilateral, regional och bilateral nivå.

I detta sammanhang lägger regeringen särskilt stor vikt vid arbetet i Världshandelsorganisationen (WTO) och frihandelsförhandlingarna mellan EU och USA (TTIP) samt förhandlingarna med Japan. Regeringen kommer att arbeta för progressiva internationella

handelsavtal och riva handelshinder samtidigt som vi står upp för miljön, löntagarnas intressen och människors hälsa. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut.

Sverige prioriterar utvecklingsländernas integration i den globala handeln och arbetar aktivt med handel och utvecklingsfrågor för att nyttja synergieffekter dem emellan.

Regeringen verkar för ett avslut om förhandlingar om TiSA och miljövaror under 2016.

De ekonomiska partnerskapsavtalen med länderna i Östafrika och Södra Afrika ratificerades 2016 och processen fortsätter i Västafrika med sikte på ratificering 2017. För att nå goda utvecklingseffekter är det viktigt att stödja ländernas genomförande.

Regeringen driver fortsatt att EU ska ha en öppen och regelbaserad handelspolitik gentemot omvärlden. I linje med detta fortsätter regeringen att motverka EU:s användande av handelspolitiska skyddsåtgärder och förslag om att minska tillträdet till EU:s marknad för offentlig upphandling.

Myndigheter och övriga aktörer

Kommerskollegium och Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) har viktiga roller i regeringens arbete mot målen om handelspolitik och EU:s inre marknad. Myndigheterna fyller flera olika funktioner som bidrar till att upprätthålla och stärka EU:s inre marknad och den internationella handeln.

Standardisering är ett viktigt verktyg för innovation och konkurrenskraft och därmed även för regeringen mål om internationell handel och EU:s inre marknad. Regeringen fortsätter att stärka svensk standardisering och följa upp de satsningar som påbörjats inom ramen för exportstrategin.

Insatser inom andra politik- och utgiftsområden

Handelspolitiken kan utgöra ett viktigt instrument för att möta olika hållbarhetsmål. Regeringen kommer under 2017 att fortsätta arbeta för att stärka utvecklingsländerns möjligheter att handla med miljö och klimatvänliga varor och tjänster genom användning av internationella standarder samtidigt som märknings- och certifieringssystemens handelshindrande effekt

minskas. Sverige fortsätter arbetet med att förhindra handel med s.k. konfliktmineraler.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

År	Utfall	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		23 733	24 239 ¹	24 612	25 114 ²	25 652 ³	26 209 ⁴

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 614 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 615 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 24 613 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Styrelsens för ackreditering och teknisk kontroll förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.10 Budget för avgiftsbelagd verksamhet – ackreditering m.m. samt internationellt utvecklingsarbete

Tusental kronor

Verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Uppdragsverksamhet			
Utfall 2015	167 372	165 458	1 914
(varav tjänsteexport)	57 035	56 674	361
Prognos 2016	158 200	154 000	4 200
(varav tjänsteexport)	45 900	43 800	2 100
Budget 2017	141 600	141 100	500
(varav tjänsteexport)	30 000	29 300	700

Swedacs uppdragsverksamhet med ackreditering och liknande kompetensbedömning finansieras med avgifter. Swedac bedriver även tjänsteexport genom att medverka i projekt inom internationellt utvecklingsarbete finansierat av främst Sida

och EU. Inga större förändringar förväntas när det gäller intäkter eller kostnader.

Tabell 5.11 Budget för avgiftsbelagd verksamhet – metrologi

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt kostnad)
Utfall 2015	12 349	11 462	887
Prognos 2016	12 850	11 550	1 300
Budget 2017	13 850	12 650	1 200

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 24 612 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 114 000 kronor, 25 652 000 kronor respektive 26 209 000 kronor.

Tabell 5.12 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	24 239	24 239	24 239	24 239
Förändring till följd av:				
Pris- och löneomräkning ²	402	903	1 441	1 999
Beslut ³	-29	-28	-28	-29
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	24 612	25 114	25 652	26 209

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Anslaget minskas med 30 000 kr fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

5.6.2 2:2 Kommerskollegium

Tabell 5.13 Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

2015	Utfall	84 628	Anslags- sparande	1 416
2016	Anslag	84 957 ¹	Utgifts- prognos	85 147
2017	Förslag	86 091		
2018	Beräknat	87 845 ²		
2019	Beräknat	89 726 ³		
2020	Beräknat	91 687 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 86 097 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 86 097 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 86 097 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kommerskollegiums förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 86 091 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Kommerskollegium* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 87 845 000 kronor, 89 726 000 kronor respektive 91 687 000 kronor.

Tabell 5.14 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	84 957	84 957	84 957	84 957
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 151	2 899	4 781	6 742
Beslut ³	-17	-11	-12	-12
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	86 091	87 845	89 726	91 687

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Anslaget minskas med 21 000 kr fr.o.m. 2017 för att bidra till finansiering av en nationell digital infrastruktur. Se även avsnitt 4.5.1 under Utgiftsområde 22 Kommunikationer.

5.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tabell 5.15 Anslagsutveckling 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2015	Utfall	307 884	Anslags- sparande	5 005
2016	Anslag	361 889 ¹	Utgifts- prognos	356 693
2017	Förslag	361 889		
2018	Beräknat	361 889		
2019	Beräknat	361 889		
2020	Beräknat	163 262		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende exportfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), för näringslivsfrämjande åtgärder och för främjande av svenska företags affärer kopplade till projektexport och andra typer av offentligt upphandlade affärer. Anslaget får användas för näringslivsfrämjande på strategiska marknader och områden, exportutveckling, förstärkt närvaro i ekonomiskt dynamiska regioner, importfrämjande samt särskilda handelsfrämjande och handelspolitiska åtgärder. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till insatser till stöd för Sverigeprofilering genom Nämnden för Sverigeexport i utlandet.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås minska med 5 miljoner kronor per år under 2017–2019 för att finansiera investeringsfrämjande insatser inom regeringens exportoffensiv.

Anslaget föreslås minska med 6 miljoner kronor per år under åren 2017–2019 för att finansiera främjandeinsatser på nya utlandsmyndigheter. Inom utgiftsområde 1 föreslås anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* ökas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 361 889 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 361 889 000 kronor, 361 889 000 kronor respektive 163 262 000 kronor.

Tabell 5.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	372 889	372 889	372 889	372 889
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				-210 000
Överföring till/från andra anslag	-11 000	-11 000	-11 000	373
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	361 889	361 889	361 889	163 262

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

5.6.4 2:4 Investeringsfrämjande

Tabell 5.17 Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		62 410	1 003
2016	Anslag	62 266 ¹	61 372
2017	Förslag	62 266	
2018	Beräknat	62 772	
2019	Beräknat	62 772	
2020	Beräknat	57 772	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende investeringsfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och för utredningsinsatser inom området.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås öka med 5 miljoner kronor per år under 2017–2019 för att finansiera investeringsfrämjande insatser inom regeringens exportoffensiv.

Regeringen föreslår att 62 266 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Investeringsfrämjande* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 62 772 000 kronor, 62 772 000 kronor respektive 57 772 000 kronor.

Tabell 5.18 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	57 266	57 266	57 266	57 266
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1	1	1	1
Beslut				
Överföring till/från andra anslag	5 000	5 000	5 000	
Övrigt ³	-1	505	505	505
Förslag/beräknat anslag	62 266	62 772	62 772	57 772

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

³ Anslaget tillförs -1 000 kr 2017 och 505 000 kr 2018 till följd av en omläggning från pris- och löneomräkning av anslaget till att anslaget beräknas med ett bestämt nominellt belopp.

5.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tabell 5.19 Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015		22 206	311
2016	Anslag	20 517 ¹	20 113
2017	Förslag	20 517	
2018	Beräknat	20 517	
2019	Beräknat	20 517	
2020	Beräknat	20 517	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter och bidrag till samt särskilda insatser med anledning av Sveriges deltagande i följande internationella handelsorganisationer:

- Världshandelsorganisationen (WTO)
- Internationella rådet för samarbete på tullområdet (WCO)
- Internationella tulltariffbyrån (I.C.T.B.)
- Internationella Byrån för Utställningar i Paris (BIE).

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 20 517 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Avgifter till internationella handelsorganisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 517 000 kronor, 20 517 000 kronor respektive 20 517 000 kronor.

Tabell 5.20 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	20 517	20 517	20 517	20 517
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	20 517	20 517	20 517	20 517

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

5.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tabell 5.21 Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

År	Utfall	31 055	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	31 055		
2016	Anslag	30 986 ¹	Utgifts-prognos	30 986
2017	Förslag	31 063		
2018	Beräknat	31 336		
2019	Beräknat	31 336		
2020	Beräknat	31 336		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sveriges standardiseringsförbund.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 30 986 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Bidrag till standardiseringen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräk-

nas anslaget till 31 336 000 kronor, 31 336 000 kronor respektive 31 336 000 kronor.

Tabell 5.22 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	30 986	30 986	30 986	30 986
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	77	350	350	350
Förslag/beräknat anslag	31 063	31 336	31 336	31 336

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget tillförs 77 000 kr 2017 och 350 000 kr 2018 till följd av en omläggning från pris- och löneomräkning av anslaget till att anslaget beräknas med ett bestämt nominellt belopp

5.6.7 Exportkreditnämnden

Exportkreditnämndens verksamhet ska bedrivas så att den är självbärande över tiden och samtidigt erbjuda de svenska exportföretagen villkor som motsvarar vad konkurrerande företag i andra länder kan erhålla.

Ramutnyttjandet uppgick den 30 juni 2016 till 245 miljarder kronor för ordinarie exportkreditgarantier och till 4,1 miljarder kronor för investeringsgarantier. Obundna offerter medräknas till 50 procent i ramutnyttjandet medan bundna offerter och garantier medräknas till 100 procent.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.23 Uppdragsverksamhet

Miljoner kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	2 781	2 317	464
Prognos 2016	2 900	4 400	-1 500
Budget 2017	2 550	975	1 575

Intäkterna disponeras av Exportkreditnämnden. Budgeten är upprättad enligt riskmässiga principer, som även belastas för reservationer för riskerna i engagemang och skadefordringar.

Resultatet för första halvåret 2016 visar på ett underskott på 1 758 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under budgetåret 2017 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 450 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämndens (EKN) verksamhet har tillsammans med Aktiebolaget Svensk Exportkredits verksamhet haft en avgörande betydelse för att motverka effekterna av den finansiella krisen 2008–2009 på företagens möjligheter att finansiera exportaffärer. Trots återhämtningen på de finansiella marknaderna är det fortfarande centralt för exportföretagen med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Det är viktigt att EKN har en marginal som gör att svenska exportföretag vid oväntade omvärldsförändringar även i fortsättningen snabbt kan ges möjligheter till riskavtäckning. Bedömningen är att en oförändrad nivå för ramen för exportkreditgarantier är av stor vikt.

Regeringens överväganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Trots återhämtningen på de finansiella marknaderna efter finanskrisen är det fortfarande centralt för exportföretagen med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. EKN har de senaste åren noterat en ökning av intresset från den svenska exportindustrin för strategiska investeringar genom investeringsgarantier. Det är viktigt att behålla ramen för investeringsgaran-

tier för den svenska exportindustrins strategiska investeringar.

5.6.8 Låneram för Aktiebolaget Svensk Exportkredit

Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) tillhandahåller som marknadskompletterande aktör krediter med främst en långsiktig löptid för exportaffärer. På uppdrag av staten administrerar SEK det svenska systemet för statsstödda exportkrediter till fast ränta, det s.k. CIRR-systemet (Commercial Interest Reference Rate).

SEK ska inom systemet för statsstödd exportkreditgivning främja svensk exportindustri och svenskt näringsliv. De statsstödda exportkrediterna ska lämnas till för staten lägsta kostnad och risk samt med villkor som motsvarar vad företag i konkurrentländer kan erhålla, baserat på internationella överenskommelser inom EU och OECD. SEK administrerar de statsstödda exportkrediterna enligt ägaranvisning från staten. Systemet med statsstödda exportkrediter har historiskt oftast uppvisat överskott, men systemet går med underskott vissa år. Det är dessutom svårt att prognostisera utfallet.

Baserat på regeringens förslag i propositionen Åtgärder för förstärkt exportfinansiering (prop. 2008/09:86, bet. 2008/09:NU12, rskr. 2008/09:125) beslutade riksdagen den 15 december 2008 om utökade möjligheter för SEK och Exportkreditnämnden att tillhandahålla exportfinansiering för att stärka företagens konkurrenskraft med anledning av den finansiella och ekonomiska krisen.

Regeringens överväganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2017 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån för systemet med statsstödda exportkrediter i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 125 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Efterfrågan på statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter, har ökat sedan hösten 2008 till följd av oron och osäkerheten på de finansiella marknaderna.

Sådana krediter är fortsatt centrala för exportföretagen för att de inte ska få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Då fler stora affärer har kommit in i systemet har behovet av en låneram ökat. En låneram på 125 miljarder kronor förväntas motsvara det behov som i nuläget finns i CIRR-systemet för att säkerställa SEK:s upplåning på kapitalmarknaden i CIRR-systemet och därmed kunna erbjuda företagen långfristiga lån.

Bilaga

Namnbyte för Revisorsnämnden

Bilaga till avsnitt 4.7.4 i utgiftsområde 24

Bilaga

Namnbyte för Revisorsnämnden

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Namnbyte för Revisorsnämnden.....	4
2	Lagförslag i promemorian Namnbyte för Revisorsnämnden	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar	7
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker	8
2.5	Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)	9
2.6	Förslag till lag om ändring i revisorslagen (2001:883).....	10
2.7	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	22
3	Remissinstanser till promemorian Namnbyte för Revisorsnämnden	23

1 Sammanfattning av promemorian Namnbyte för Revisorsnämnden

I promemorian föreslås att Revisorsnämnden ska byta namn till Revisorsinspektionen. Bakgrunden till förslaget är bl.a. att Revisorsnämnden är en enrådighetsmyndighet och alltså inte någon nämndmyndighet. Genom ett namnbyte till Revisorsinspektionen, som bättre återspeglar myndighetens verksamhet, betonas myndighetens nuvarande och i framtiden förstärka tillsynsuppgift.

Det nya namnet föreslås gälla från och med den 1 april 2017.

2 Lagförslag i promemorian Namnbyte för Revisorsnämnden

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om förbud enligt 3 § förs av allmän åklagare vid tingsrätt. Angående utredningen och förfarandet i sådana mål *skall*, om inte annat föreskrivs i denna lag, i tillämpliga delar gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om mål som rör allmänt åtal för brott för vilket är stadgat fängelse i högst ett år.

Talan mot en advokat får väckas endast efter hörande av Sveriges advokatsamfund. Talan mot en godkänd eller auktoriserad revisor får väckas endast efter hörande av *Revisorsnämnden*.

Bestämmelserna i 24 och 25 kap. rättegångsbalken *skall* inte tillämpas vid förbudstalan.

Talan om förbud *skall* väckas inom fem år från det att brottet begicks.

Föreslagen lydelse

4 §¹

Talan om förbud enligt 3 § förs av allmän åklagare vid tingsrätt. Angående utredningen och förfarandet i sådana mål *ska*, om inte annat föreskrivs i denna lag, i tillämpliga delar gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om mål som rör allmänt åtal för brott för vilket är stadgat fängelse i högst ett år.

Talan mot en advokat får väckas endast efter hörande av Sveriges advokatsamfund. Talan mot en godkänd eller auktoriserad revisor får väckas endast efter hörande av *Revisorsinspektionen*.

Bestämmelserna i 24 och 25 kap. rättegångsbalken *ska* inte tillämpas vid förbudstalan.

Talan om förbud *ska* väckas inom fem år från det att brottet begicks.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

¹ Senaste lydelse 1995:535.

2.2 Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 b § och 4 a kap. 16 b § sparbankslagen (1987:619)¹ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 b §

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka bankens finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,

2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i bankens interna kontroll, internrevision och riskhantering,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om resultatet av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om resultatet av *Revisorsinspektionens* kvalitetskontroll,

4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,

5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller banken andra tjänster än revision, och

6. biträda vid upprättandet av förslag till sparbanksstämman beslut om revisorsval.

Om banken har en valberedning som huvudmännen har ett betydande inflytande i, får banken ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till sparbanksstämman om val av revisor.

4 a kap.

16 b §

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

¹ Lagen omtryckt 1996:1005.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 7 a § och 8 kap. 13 c § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162 Föreslagen lydelse

6 kap.

7 a §

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka föreningens finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,

2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i föreningens interna kontroll, internrevision och riskhantering,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsinspektionens* kvalitetskontroll,

4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,

5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller föreningen andra tjänster än revision, och

6. biträda vid upprättandet av förslag till föreningsstämmans beslut om revisorsval.

Om föreningen har en valberedning som medlemmarna har ett betydande inflytande i, får föreningen ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till föreningsstämman om val av revisor.

8 kap.

13 c §

I samband med en koncernrevision avseende en ekonomisk förening vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underrätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underrätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 4 b § och 7 a kap. 16 b § lagen (1995:1570) om medlemsbanker ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

6 kap.

4 b §

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka bankens finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,
2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i bankens interna kontroll, internrevision och riskhantering,
3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,
4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,
5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller banken andra tjänster än revision, och
6. biträda vid upprättandet av förslag till föreningsstämmans beslut om revisorsval.

Om banken har en valberedning som medlemmarna har ett betydande inflytande i, får banken ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till föreningsstämman om val av revisor.

7 a kap.

16 b §

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

2.5 Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)

Härigenom föreskrivs att 32 b § revisionslagen (1999:1079) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

32 b §

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Om revisorn är en auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag, ska revisorn också underrätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Om revisorn är en auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag, ska revisorn också underrätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

2.6 Förslag till lag om ändring i revisorslagen (2001:883)

Härigenom föreskrivs i fråga om revisorslagen (2001:883) dels att 1, 3–6, 8, 12, 13, 18, 22, 22 a, 25, 27, 27 b–32 a, 32 d, 32 e, 32 g–37 och 40 §§ och rubriken närmast före 3 § ska ha följande lydelse, dels att punkt 6 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162 *Föreslagen lydelse*

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om

1. Revisorsnämnden (3 §),	1. Revisorsinspektionen (3 §),
2. auktorisation av revisorer (4 och 5 §§),	
3. godkända revisorer (6 §),	
4. revisionsföretag (8–12 §§),	
5. registrering av revisionsbolag och revisorer från ett tredjeland (13–16 b §§),	
6. huvudansvarig i revisionsverksamhet (17 §),	
7. giltighetstid för auktorisation, godkännande och registrering (18 §),	
8. revisorns skyldigheter (19–27 §§),	
9. kvalitetskontroll (27 a §),	
10. uppgiftslämnande m.m. (27 b–31 a §§),	
11. disciplinära åtgärder m.m. (32–35 §§), och	
12. överklagande, straffansvar m.m. (36–41 §§).	

Bestämmelser som gäller vid revision av företag av allmänt intresse och för revisorer och registrerade revisionsbolag som utför sådan revision finns även i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 537/2014 av den 16 april 2014 om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse och om upphävande av kommissionens beslut 2005/909/EG (EU:s revisorsförordning).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Revisorsnämnden

Revisorsinspektionen

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

3 §

Revisorsnämnden ska

Revisorsinspektionen ska

1. pröva frågor om auktorisation, godkännande och registrering enligt denna lag,	
2. utöva tillsyn över revisionsverksamhet samt över revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från ett tredjeland,	
3. pröva frågor om disciplinära och andra åtgärder mot revisorer, registrerade revisionsbolag, revisorer från ett tredjeland och, i den omfattning som framgår av 32 g §, före detta revisorer, och	
4. svara för att god revisorssed och god revisionssed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt.	

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om *Revisorsnämnden*.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om *Revisorsinspektionen*.

4 §

En auktoriserad revisor ska

1. yrkesmässigt utöva revisionsverksamhet,
2. vara bosatt i Sverige eller i en annan stat inom EES,
3. varken vara i konkurs, ha näringsförbud, ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken, vara förbjuden att lämna juridiskt eller ekonomiskt biträde enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall eller vara föremål för någon motsvarande rådighetsinskränkning i en annan stat,

4. ha den utbildning och erfarenhet som behövs för revisionsverksamhet,

5. hos *Revisorsnämnden* ha avlagt revisorsexamen, och

5. hos *Revisorsinspektionen* ha avlagt revisorsexamen, och

6. vara redbar och i övrigt lämplig att utöva revisionsverksamhet.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i första stycket 1 och 2.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i första stycket 1 och 2.

5 §

Det krav på revisorsexamen som ställs upp i 4 § första stycket 5 ska anses uppfyllt också av den som

1. innehar ett sådant utländskt examensbevis som krävs för att få utföra lagstadgad revision i

a) någon stat inom EES, eller

b) ett tredjeland, om den staten tillåter att revisorer som har auktoriserats enligt denna lag på motsvarande villkor utövar revisionsverksamhet där, och

2. hos *Revisorsnämnden* har genomgått ett särskilt lämplighetsprov.

2. hos *Revisorsinspektionen* har genomgått ett särskilt lämplighetsprov.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

En godkänd revisor ska uppfylla de krav som anges i 4 § första stycket 1–4 och 6.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i 4 § första stycket 1 och 2.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* i ett enskilt fall bevilja undantag från kraven i 4 § första stycket 1 och 2.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

8 §

En revisor får utöva revisionsverksamhet endast som enskild näringsidkare eller i ett annat revisionsföretag.

Om det finns särskilda skäl, får

Om det finns särskilda skäl, får

¹ Senaste lydelse 2013:217.

Revisorsnämnden tillåta att en revisor utövar revisionsverksamhet i ett tredjeland trots att villkoret i första stycket inte är uppfyllt.

Revisorsinspektionen tillåta att en revisor utövar revisionsverksamhet i ett tredjeland trots att villkoret i första stycket inte är uppfyllt.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

En revisor får vara anställd endast hos ett revisionsföretag eller ett sådant bolag som avses i 11 § andra stycket.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* bevilja undantag från föreskriften i första stycket.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* bevilja undantag från föreskriften i första stycket.

13 §²

Ett handelsbolag som utövar revisionsverksamhet får registreras som revisionsbolag, om det uppfyller villkoren i 10 och 11 §§.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* beträffande viss bolagsman, firmatecknare eller prokurist bevilja undantag från villkoren i 11 §. En majoritet av bolagsmännen ska dock alltid utgöras av revisorer eller registrerade revisionsbolag. Om det finns endast två bolagsmän, måste minst en av dem vara revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* beträffande viss bolagsman, firmatecknare eller prokurist bevilja undantag från villkoren i 11 §. En majoritet av bolagsmännen ska dock alltid utgöras av revisorer eller registrerade revisionsbolag. Om det finns endast två bolagsmän, måste minst en av dem vara revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

18 §³

Auktorisation, godkännande och registrering gäller i fem år. Har en ansökan om fortsatt auktorisation, godkännande eller registrering gjorts före giltighetstidens utgång fortsätter auktorisationen, godkännandet eller registreringen att gälla till dess att beslut i saken har *vunnit* laga kraft.

Auktorisation, godkännande och registrering gäller i fem år. Har en ansökan om fortsatt auktorisation, godkännande eller registrering gjorts före giltighetstidens utgång fortsätter auktorisationen, godkännandet eller registreringen att gälla till dess att beslut i saken har *fått* laga kraft.

Revisorsnämnden får i ett enskilt fall besluta att en auktorisation ska gälla i längre tid än fem år, dock längst sex år.

Revisorsinspektionen får i ett enskilt fall besluta att en auktorisation ska gälla i längre tid än fem år, dock längst sex år.

Revisorsnämnden eller, efter

Revisorsinspektionen eller, efter

² Senaste lydelse 2009:564.

³ Senaste lydelse 2013:217.

överklagande, en domstol får bestämma att ett beslut om avslag på en ansökan som avses i första stycket ska gälla omedelbart.

överklagande, en domstol får bestämma att ett beslut om avslag på en ansökan som avses i första stycket ska gälla omedelbart.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

22 §

Revisorsnämnden ska på ansökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida

Revisorsinspektionen ska på ansökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida

1. förhållandena är sådana att revisorn enligt 21 § första stycket är skyldig att avböja eller avsäga sig uppdraget,

2. en viss omständighet är en sådan som avses i 21 a § första stycket och, om så är fallet, huruvida omständigheter i det enskilda fallet eller vidtagna åtgärder medför att revisorn ändå inte behöver avböja eller avsäga sig uppdraget, eller

3. en viss tjänst omfattas av förbudet mot tillhandahållande av andra tjänster än revision i artikel 5 i EU:s revisorsförordning och, om så är fallet, huruvida tjänsten ändå får tillhandahållas enligt 21 b §.

När ett förhandsbesked har fått laga kraft, är det bindande för *nämnden* i förhållande till revisorn. Förhandsbeskedet upphör att gälla vid förändrade förutsättningar eller vid författningsändringar som påverkar den fråga som beskedet avser.

När ett förhandsbesked har fått laga kraft, är det bindande för *inspektionen* i förhållande till revisorn. Förhandsbeskedet upphör att gälla vid förändrade förutsättningar eller vid författningsändringar som påverkar den fråga som beskedet avser.

22 a §

Revisorsnämnden får på ansökan av en revisor bevilja undantag från bestämmelserna om förhållandet mellan revisionsarvodet och arvodet för andra tjänster i artikel 4.2 i EU:s revisorsförordning. Ett undantag får beviljas om det finns särskilda skäl för det. Av EU:s revisorsförordning framgår att ett undantag som längst får gälla under två räkenskapsår.

Revisorsinspektionen får på ansökan av en revisor bevilja undantag från bestämmelserna om förhållandet mellan revisionsarvodet och arvodet för andra tjänster i artikel 4.2 i EU:s revisorsförordning. Ett undantag får beviljas om det finns särskilda skäl för det. Av EU:s revisorsförordning framgår att ett undantag som längst får gälla under två räkenskapsår.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

En revisor får inte utöva annan verksamhet än revisionsverksamhet eller verksamhet som har ett naturligt samband därmed, om

1. utövandet är av sådan art eller omfattning att det kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet, eller

2. utövandet på annat sätt är oförenligt med den ställning som följer av behörigheten att utföra lagstadgad revision.

Revisorsnämnden skall på an-

Revisorsinspektionen ska på an-

sökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida en viss verksamhet är förenlig med kravet i första stycket. För ett sådant förhandsbesked gäller bestämmelserna i 22 § andra stycket.

sökan av en revisor meddela förhandsbesked om huruvida en viss verksamhet är förenlig med kravet i första stycket. För ett sådant förhandsbesked gäller bestämmelserna i 22 § andra stycket.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

27 §

Revisorer och registrerade revisionsbolag ska teckna försäkring för den ersättningsskyldighet som revisorn eller bolaget kan ådra sig i sin revisionsverksamhet.

Kravet på försäkring gäller inte ett registrerat revisionsbolag från en annan stat inom EES än Sverige.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsnämnden* i ett enskilt fall bevilja undantag från kravet på försäkring.

Om det finns särskilda skäl, får *Revisorsinspektionen* i ett enskilt fall bevilja undantag från kravet på försäkring.

27 b §

Revisorsnämnden får på begäran lämna ut uppgifter till behöriga myndigheter i andra stater inom EES, om uppgifterna behövs där för verksamhet som motsvarar den verksamhet som *Revisorsnämnden* bedriver enligt denna lag.

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisorsnämnden*.

Revisorsinspektionen får på begäran lämna ut uppgifter till behöriga myndigheter i andra stater inom EES, om uppgifterna behövs där för verksamhet som motsvarar den verksamhet som *Revisorsinspektionen* bedriver enligt denna lag.

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisorsinspektionen*.

27c §

Revisorsnämnden får på begäran lämna ut uppgifter till en behörig myndighet i ett tredjeland, om utlämnandet är förenligt med personuppgiftslagen (1998:204) och om

1. uppgifterna har samband med revision av ett företag som har sitt säte inom EES och som har emitterat värdepapper upptagna till handel i tredjelandet eller ingår i en koncern, för vilken koncernredovisning upprättas i tredjelandet,

2. Europeiska kommissionen har beslutat att myndigheten uppfyller tillräckliga krav i enlighet med artikel 47.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG av den 17 maj 2006 om lagstadgad revision av årsredovisning, årsbokslut och koncernredovisning och om ändring av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG samt om upphävande av rådets direktiv 84/253/EEG, och

3. *Revisorsnämnden* har träffat

Revisorsinspektionen får på begäran lämna ut uppgifter till en behörig myndighet i ett tredjeland, om utlämnandet är förenligt med personuppgiftslagen (1998:204) och om

1. uppgifterna har samband med revision av ett företag som har sitt säte inom EES och som har emitterat värdepapper upptagna till handel i tredjelandet eller ingår i en koncern, för vilken koncernredovisning upprättas i tredjelandet,

2. Europeiska kommissionen har beslutat att myndigheten uppfyller tillräckliga krav i enlighet med artikel 47.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG av den 17 maj 2006 om lagstadgad revision av årsredovisning, årsbokslut och koncernredovisning och om ändring av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG samt om upphävande av rådets direktiv 84/253/EEG, och

3. *Revisorsinspektionen* har

ett samarbetsavtal med myndigheten.

Genom samarbetsavtalet ska det säkerställas

1. att tredjelandets behöriga myndighet inte utnyttjar uppgifterna för annat ändamål än verksamhet som motsvarar den som *Revisorsnämnden* bedriver enligt denna lag, och

2. att revisionsklientens affärsintressen inte skadas.

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisorsnämnden*.

Nuvarande lydelse

träffat ett samarbetsavtal med myndigheten.

1. att tredjelandets behöriga myndighet inte utnyttjar uppgifterna för annat ändamål än verksamhet som motsvarar den som *Revisorsinspektionen* bedriver enligt denna lag, och

Uppgifterna får inte lämnas ut, om den sak som begäran avser redan prövas eller har prövats av *Revisorsinspektionen*.

Föreslagen lydelse

28 §⁴

Revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland är skyldiga att låta *Revisorsnämnden* vid sin tillsyn granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten och att lämna *nämnden* de uppgifter som behövs för tillsynen. Detsamma gäller vid tillsyn som *Revisorsnämnden* utför på begäran av en behörig myndighet i en annan stat.

Revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland är skyldiga att låta *Revisorsinspektionen* vid sin tillsyn granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten och att lämna *inspektionen* de uppgifter som behövs för tillsynen. Detsamma gäller vid tillsyn som *Revisorsinspektionen* utför på begäran av en behörig myndighet i en annan stat.

28 a §⁵

Revisorer eller registrerade revisionsbolag som har revisionsuppdrag i moderföretag är skyldiga att låta *Revisorsnämnden* vid sin tillsyn granska dokumentation som avser sådan del av koncernrevisionen som har utförts av en fysisk person eller ett företag från ett tredjeland, vars behöriga myndighet saknar samarbetsavtal med *Revisorsnämnden*.

Revisorer eller registrerade revisionsbolag som har revisionsuppdrag i moderföretag är skyldiga att låta *Revisorsinspektionen* vid sin tillsyn granska dokumentation som avser sådan del av koncernrevisionen som har utförts av en fysisk person eller ett företag från ett tredjeland, vars behöriga myndighet saknar samarbetsavtal med *Revisorsinspektionen*.

⁴ Senaste lydelse 2009:564.

⁵ Senaste lydelse 2009:564.

Det som sägs i första stycket gäller inte, om någon omständighet som inte beror på revisorn eller det registrerade revisionsbolaget utgör hinder mot att få tillgång till dokumentationen.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162 *Föreslagen lydelse*

28 b §

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsnämnden* förelägga följande fysiska och juridiska personer att lämna upplysningar om revisionen:

1. Anställda hos den revisor eller det registrerade revisionsbolag som har utfört revisionen.
 2. Personer som på uppdrag av revisorn eller det registrerade revisionsbolaget har utfört en uppgift eller en funktion med anknytning till revisionen.
 3. Personer som på något annat sätt är organisatoriskt eller funktionellt knutna till revisorn eller det registrerade revisionsbolaget.
 4. Revisionsklienten, dess dotterföretag och närstående tredje parter.
- Ett föreläggande får förenas med vite.

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsinspektionen* förelägga följande fysiska och juridiska personer att lämna upplysningar om revisionen:

28 c §

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsnämnden*, om det finns skäl för det, göra en platsundersökning hos en revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

I sin tillsyn över revision av företag av allmänt intresse får *Revisorsinspektionen*, om det finns skäl för det, göra en platsundersökning hos en revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 §

Ett företag som har en särskilt stark affärsmässig anknytning till ett revisionsföretag *skall*, efter föreläggande från *Revisorsnämnden*, lämna *nämnden* upplysningar om rådgivning eller annat biträde åt dem som gett revisionsföretaget eller en i revisionsföretaget verksam revisor i uppdrag att utföra revisionsverksamhet.

Ett företag som har en särskilt stark affärsmässig anknytning till ett revisionsföretag *ska*, efter föreläggande från *Revisorsinspektionen*, lämna *inspektionen* upplysningar om rådgivning eller annat biträde åt dem som gett revisionsföretaget eller en i revisionsföretaget verksam revisor i uppdrag att utföra revisionsverksamhet.

Ett föreläggande enligt första stycket får förenas med vite.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162 *Föreslagen lydelse*

30 §

Ingår ett revisionsföretag i ett nätverk, ska företaget underrätta *Revisorsnämnden* om vilka övriga

Ingår ett revisionsföretag i ett nätverk, ska företaget underrätta *Revisorsinspektionen* om vilka

företag som ingår i nätverket. Om nätverkets sammansättning ändras, ska företaget anmäla ändringen till *nämnden*.

Underrättelser enligt första stycket ska lämnas utan dröjsmål.

För sådana revisionsföretag som avses i 2 § 4 c gäller skyldigheten att lämna underrättelser endast om företaget är ett registrerat revisionsbolag enligt 16 a §.

övriga företag som ingår i nätverket. Om nätverkets sammansättning ändras, ska företaget anmäla ändringen till *inspektionen*.

Underrättelser enligt första stycket ska lämnas utan dröjsmål.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 §⁶

Om Skatteverket i fråga om en revisor eller ett registrerat revisionsbolag uppmärksammar någon omständighet, som kan vara av betydelse för *Revisorsnämndens* verksamhet, skall verket underrätta *nämnden*. Detta gäller dock inte omständigheter som verket har fått kännedom om i verksamhet enligt lagen (1997:1024) om Skatteverkets medverkan i brottsutredningar.

Om Skatteverket i fråga om en revisor eller ett registrerat revisionsbolag uppmärksammar någon omständighet, som kan vara av betydelse för *Revisorsinspektionens* verksamhet, ska verket underrätta *inspektionen*. Detta gäller dock inte omständigheter som verket har fått kännedom om i verksamhet enligt lagen (1997:1024) om Skatteverkets medverkan i brottsutredningar.

31 a §⁷

Revisorsnämnden får i ett ärende enligt denna lag begära att en behörig myndighet i en annan stat inom EES ska biträda *nämnden*.

Revisorsinspektionen får i ett ärende enligt denna lag begära att en behörig myndighet i en annan stat inom EES ska biträda *inspektionen*.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

32 §

Om en revisor uppsåtligen gör orätt i sin revisionsverksamhet eller på annat sätt handlar oredligt eller om en revisor inte betalar en sådan avgift som avses i 39 §, ska auktorisationen eller godkännandet upphävas. Om det finns förmildrande omständigheter, får i stället varning ges.

Om en revisor på annat sätt åsidosätter sina skyldigheter som revisor eller som ställföreträdare för ett revisionsföretag, får varning ges. Om det är tillräckligt,

Om en revisor på annat sätt åsidosätter sina skyldigheter som revisor eller som ställföreträdare för ett revisionsföretag, får varning ges. Om det är tillräckligt,

⁶ Senaste lydelse 2003:738.

⁷ Senaste lydelse 2009:564.

får *Revisorsnämnden* i stället ge en erinran. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får auktorisationen eller godkännandet upphävas.

Om det uppkommer en fråga om upphävande, varning eller erinran, ska revisorn genom skriftlig underrättelse ges tillfälle att yttra sig om det som anförs i ärendet.

Varning eller erinran får inte ges om det som läggs revisorn till last har inträffat mer än fem år innan revisorn fick underrättelse i ärendet.

I fråga om valet av disciplinär åtgärd finns det ytterligare bestämmelser i 32 d och 32 e §§.

får *Revisorsinspektionen* i stället ge en erinran. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får auktorisationen eller godkännandet upphävas.

32 a §

Om *Revisorsnämnden* ger en revisor en varning och det finns särskilda skäl, får *nämnden* även besluta om en sanktionsavgift eller om ett tidsbegränsat förbud att

1. utöva revisionsverksamhet,
2. underteckna revisionsberättelser, eller
3. ha ett sådant uppdrag i ett revisionsföretag som avses i 11 § första stycket 3.

I fråga om valet av disciplinär åtgärd finns det ytterligare bestämmelser i 32 d och 32 e §§.

Om *Revisorsinspektionen* ger en revisor en varning och det finns särskilda skäl, får *inspektionen* även besluta om en sanktionsavgift eller om ett tidsbegränsat förbud att

32 d §

Vid valet av disciplinär åtgärd enligt 32 och 32 a §§ ska *Revisorsnämnden* ta särskild hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är, hur länge den har pågått och graden av ansvar för den som har begått överträdelsen.

En sanktionsavgift får inte beslutas om överträdelsen utslutande består i att revisorn inte har fullgjort sin uppgiftsskyldighet gentemot *Revisorsnämnden*.

Vid valet av disciplinär åtgärd enligt 32 och 32 a §§ ska *Revisorsinspektionen* ta särskild hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är, hur länge den har pågått och graden av ansvar för den som har begått överträdelsen.

En sanktionsavgift får inte beslutas om överträdelsen utslutande består i att revisorn inte har fullgjort sin uppgiftsskyldighet gentemot *Revisorsinspektionen*.

32 e §

Revisorsnämnden ska i förmildrande riktning särskilt beakta om den som har begått överträdelsen genom ett aktivt samarbete i väsentlig mån har underlättat *nämndens* utredning.

I försvårande riktning ska *Revisorsnämnden* särskilt beakta om den som har begått över-

Revisorsinspektionen ska i förmildrande riktning särskilt beakta om den som har begått överträdelsen genom ett aktivt samarbete i väsentlig mån har underlättat *inspektionens* utredning.

I försvårande riktning ska *Revisorsinspektionen* särskilt beakta om den som har begått

trädelser tidigare har gjort sig skyldig till överträdelser. *Nämnden* ska fästa vikt vid om överträdelserna är likartade och om det har gått kort tid mellan de olika överträdelserna.

överträdelser tidigare har gjort sig skyldig till överträdelser. *Inspektionen* ska fästa vikt vid om överträdelserna är likartade och om det har gått kort tid mellan de olika överträdelserna.

32 g §

Om en före detta revisor tillträder en befattning i strid med 25 a § får *Revisorsnämnden* besluta att han eller hon ska betala en sanktionsavgift.

Om en före detta revisor tillträder en befattning i strid med 25 a § får *Revisorsinspektionen* besluta att han eller hon ska betala en sanktionsavgift.

Sanktionsavgiftens storlek ska fastställas med tillämpning av 32 b § första och tredje styckena och 32 f §.

Bestämmelserna i 32 § tredje och fjärde styckena om underrättelse och preskription gäller även för en fråga om sanktionsavgift enligt denna paragraf.

32 h §

En sanktionsavgift ska betalas till *Revisorsnämnden* inom trettio dagar från det att avgörandet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

En sanktionsavgift ska betalas till *Revisorsinspektionen* inom trettio dagar från det att avgörandet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Sanktionsavgiften tillfaller staten.

32 i §

Om en sanktionsavgift inte har betalats inom den tid som anges i 32 h §, får beslutet om avgift verkställas enligt utsökningsbalken. *Revisorsnämnden* ska då lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Om en sanktionsavgift inte har betalats inom den tid som anges i 32 h §, får beslutet om avgift verkställas enligt utsökningsbalken. *Revisorsinspektionen* ska då lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En sanktionsavgift som har påförts faller bort i den utsträckning verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §⁸

Om en auktoriserad revisor inte längre uppfyller kraven i 4 § eller en godkänd revisor inte längre uppfyller kraven i 6 §, ska auktorisationen eller godkännandet upphävas.

⁸ Senaste lydelse 2013:217.

Om det för en revisor inträder någon omständighet som innebär hinder för auktorisation eller godkännande, ska revisorn genast anmäla detta till *Revisorsnämnden*.

Om det för en revisor inträder någon omständighet som innebär hinder för auktorisation eller godkännande, ska revisorn genast anmäla detta till *Revisorsinspektionen*.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

34 §

Föreskrifterna i 32–32 i §§ gäller i tillämpliga delar även för registrerade revisionsbolag och revisorer från ett tredjeland. Det som sägs där om upphävande av auktorisation eller godkännande ska i stället avse upphävande av registrering.

Om ett registrerat revisionsbolag inte längre uppfyller de för bolaget gällande kraven i 10, 11, 13, 14 eller 16 a §, ska registreringen upphävas. Detsamma gäller i fråga om en revisor från ett tredjeland, om kraven för registrering enligt 16 b § inte längre är uppfyllda.

Om det för ett registrerat revisionsbolag inträder någon omständighet som innebär hinder för registrering, ska bolaget genast anmäla detta till *Revisorsnämnden*. Detsamma gäller för en revisor från ett tredjeland.

Om det för ett registrerat revisionsbolag inträder någon omständighet som innebär hinder för registrering, ska bolaget genast anmäla detta till *Revisorsinspektionen*. Detsamma gäller för en revisor från ett tredjeland.

35 §

I stället för att upphäva en auktorisation, ett godkännande eller en registrering får *Revisorsnämnden* förelägga revisorn, det registrerade revisionsbolaget eller revisorn från ett tredjeland att inom viss tid vidta rättelse. Om föreläggandet inte följs, ska *Revisorsnämnden* pröva enligt 32–34 §§ om auktorisationen, godkännandet eller registreringen ska upphävas.

Revisorsnämnden eller, efter överklagande, en domstol får vid sin prövning av frågor om åtgärder enligt 32–34 §§ bestämma att ett beslut att upphäva auktorisation, godkännande eller registrering eller ett beslut om tidsbegränsat förbud ska gälla omedelbart.

I stället för att upphäva en auktorisation, ett godkännande eller en registrering får *Revisorsinspektionen* förelägga revisorn, det registrerade revisionsbolaget eller revisorn från ett tredjeland att inom viss tid vidta rättelse. Om föreläggandet inte följs, ska *Revisorsinspektionen* pröva enligt 32–34 §§ om auktorisationen, godkännandet eller registreringen ska upphävas.

Revisorsinspektionen eller, efter överklagande, en domstol får vid sin prövning av frågor om åtgärder enligt 32–34 §§ bestämma att ett beslut att upphäva auktorisation, godkännande eller registrering eller ett beslut om tidsbegränsat förbud ska gälla omedelbart.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*36 §⁹

Revisorsnämndens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut som rör examination enligt 4 § första stycket 5 eller särskild lämplighetsprövning enligt 5 § får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

37 §¹⁰

Om *Revisorsnämnden* i ett ärende om ansökan om auktorisation, godkännande eller registrering inte meddelar beslut inom fyra månader från det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av domstol att ärendet uppehålls i onödan.

En begäran om en förklaring som avses i första stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Om *nämnden* inte har meddelat beslut inom en månad från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits.

Om *Revisorsinspektionen* i ett ärende om ansökan om auktorisation, godkännande eller registrering inte meddelar beslut inom fyra månader från det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av domstol att ärendet uppehålls i onödan.

Om *inspektionen* inte har meddelat beslut inom en månad från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits.

40 §¹¹

Revisorsnämnden ska föra ett register över revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland.

Revisorsinspektionen ska föra ett register över revisorer, registrerade revisionsbolag och revisorer från tredjeland.

6. Ett revisionsbolag som är godkänt eller auktoriserat enligt äldre bestämmelser *skall* anses som registrerat till den tidpunkt som *Revisorsnämnden* har bestämt.

6. Ett revisionsbolag som är godkänt eller auktoriserat enligt äldre bestämmelser *ska* anses som registrerat till den tidpunkt som *Revisorsinspektionen* har bestämt.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

⁹ Senaste lydelse 2013:217.

¹⁰ Senaste lydelse 2013:222.

¹¹ Senaste lydelse 2009:564.

2.7 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 49 b § och 9 kap. 6 a § aktiebolagslagen (2005:551) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2015/16:162

Föreslagen lydelse

8 kap.

49 b §

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka bolagets finansiella rapportering samt lämna rekommendationer och förslag för att säkerställa rapporteringens tillförlitlighet,

2. med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i bolagets interna kontroll, internrevision och riskhantering,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsnämndens* kvalitetskontroll,

3. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen samt om slutsatserna av *Revisorsinspektionens* kvalitetskontroll,

4. informera styrelsen om resultatet av revisionen och om på vilket sätt revisionen bidrog till den finansiella rapporteringens tillförlitlighet samt om vilken funktion utskottet har haft,

5. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och då särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller bolaget andra tjänster än revision, och

6. biträda vid upprättandet av förslag till bolagsstämman beslut om revisorsval.

Om bolaget har en valberedning som aktieägarna har ett betydande inflytande i, får bolaget ge valberedningen i uppgift att i stället för revisionsutskottet lämna ett förslag till bolagsstämman om val av revisor.

9 kap.

6 a §

I samband med en koncernrevision ska revisorn bedöma och utvärdera det revisionsarbete som har utförts av revisorer i de övriga koncernföretagen. Revisorn ska se till att han eller hon kan få tillgång till dokumentation av det revisionsarbete som är relevant för koncernrevisionen.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsnämnden* om hindret.

Om revisorn är förhindrad att göra den bedömning och utvärdering som avses i första stycket, ska han eller hon utföra kompletterande revisionsarbete avseende dotterföretagen eller vidta andra lämpliga åtgärder. Revisorn ska också underätta *Revisorsinspektionen* om hindret.

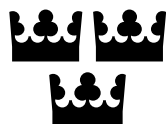
Denna lag träder i kraft den 1 april 2017.

3 Remissinstanser till promemorian Namnbyte för Revisorsnämnden

Efter remiss har yttrande över promemorian Namnbyte för Revisorsnämnden avgetts av Riksrevisionen, Kammarrätten i Stockholm, Revisorsnämnden, Finansinspektionen, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Statskontoret, Svenskt Näringsliv och FAR.

Allmänna bidrag till kommuner

25

Förslag till statens budget för 2017

Allmänna bidrag till kommuner

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Lagförslag.....	9
2.1 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).....	9
2.2 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	11
2.3 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	12
2.4 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	13
2.5 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	14
3 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.....	15
3.1 Omfattning.....	15
3.2 Utgiftsutveckling	15
3.3 Mål för utgiftsområdet.....	16
3.4 Resultatredovisning.....	16
3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	16
3.4.2 Resursutveckling.....	17
3.4.3 Goda resultat i kommunsektorn.....	17
3.4.4 Köp av verksamhet	24
3.4.5 Statsbidragen till kommuner och landsting	24
3.4.6 Kommunalekonomisk utjämning	25
3.4.7 Utjämning av LSS-kostnader	26
3.4.8 Staten bidrar till ökade möjligheter till jämförelser.....	27
3.4.9 Ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner och landsting	27
3.4.10 Analys och slutsatser	28
3.5 Politikens inriktning	28
3.5.1 Kommunsektorns ekonomiska utveckling 2016–2020	28
3.5.2 Nivån på det generella statsbidraget.....	29
3.5.3 Systemet för kommunalekonomisk utjämning.....	29
3.5.4 Kommunsektorns utmaningar	30
3.6 Lagstiftning som ligger till grund för ekonomisk reglering mellan staten och kommunsektorn.....	32
3.6.1 Ärendet och dess beredning.....	32

3.6.2	Regeringens förslag och bedömning.....	33
3.6.3	Ikraftträdande.....	36
3.6.4	Konsekvenser.....	37
3.6.5	Författningskommentar.....	39
3.7	Budgetförslag.....	40
3.7.1	1:1 Kommunalekonomisk utjämning.....	40
3.7.2	1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader.....	47
3.7.3	1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer.....	48
3.7.4	1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen.....	49

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	15
Tabell 3.2	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	16
Tabell 3.3	Resultaträkning	18
Tabell 3.4	Balansräkning	20
Tabell 3.5	Kommunsektorns finanser	29
Tabell 3.6	Fördelning mellan anslag av tillskottet om 10 miljarder kronor med anledning av flyktingsituationen	29
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning	40
Tabell 3.8	Tillskott, ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga ekonomiska regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning	46
Tabell 3.9	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning.....	47
Tabell 3.10	Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	47
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	47
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	48
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer.....	49
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen.....	49
Tabell 3.15	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen	49

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Kommunsektorns totala utgifter 2014 fördelade efter verksamhetsområde	17
Diagram 3.2	Resultat före extraordinära poster	17
Diagram 3.3	Resultatets andel av skatteintäkter och generella statsbidrag	19
Diagram 3.4	Investeringar	21
Diagram 3.5	Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser	22
Diagram 3.6	Långfristiga skulder	23
Diagram 3.7	Köp av verksamhet i kommunsektorn samt köp från privata företag respektive föreningar, stiftelser och enskilda som andel av verksamhetens kostnader.....	24
Diagram 3.8	Statsbidrag till kommunsektorn	25
Diagram 3.9	Utjämning av LSS-kostnader 2015 per kommun	27

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) (avsnitt 2.1 och 3.6), 2. antar förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125) (avsnitt 2.2 och 3.6), 3. antar förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125) (avsnitt 2.3 och 3.6),	4. antar förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125) (avsnitt 2.4 och 3.6), 5. antar förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) (avsnitt 2.5 och 3.6), 6. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	94 657 037
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	3 890 933
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	6 950
1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen	7 000 000
Summa	105 554 920

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §²

Av patienter får vårdavgifter och avgifter med anledning av att patienter uteblir från avtalade besök tas ut enligt grunder som landstinget eller kommunen bestämmer, i den mån inte annat är särskilt föreskrivet. Patienter som är bosatta inom landstinget respektive kommunen, liksom patienter som avses i 3 c §, ska behandlas lika. Landstinget får dock för sluten vård fastställa avgiftsnivåer i olika inkomstintervall och besluta om vilka regler om nedsättning av avgiften som ska gälla. Avgiften för sluten vård får för varje vård dag uppgå till högst 0,0023 gånger prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, avrundat nedåt till närmaste tiotal kronor.

Av patienter som är 85 år eller äldre får vårdavgifter och andra avgifter för sådan vård och sådana förbrukningsartiklar som avses i 26 a § första stycket inte tas ut.

Avgiften tas ut av patientens förmyndare om patienten är under 18 år när

1. vården ges, eller
2. han eller hon uteblir från ett avtalat besök.

Om det finns flera förmyndare svarar de solidariskt för avgiften.

¹ Lagen omtryckt 1992:567.

² Senaste lydelse 2012:926.

Om det finns särskilda skäl får avgiften tas ut av den underårige.

Endast kommunen får ta ut vårdavgifter för långtidssjukvård som den har betalningsansvar för enligt 2 § lagen (1990:1404) om kommuners betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård.

Avgifter för vård enligt 18 §, för förbrukningsartiklar enligt 18 c § eller för långtidssjukvård som en kommun har betalningsansvar för enligt 2 § lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård får, tillsammans med avgifter för hemtjänst och dagverksamhet enligt 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), per månad uppgå till högst en tolfte del av 0,48 gånger prisbasbeloppet. Avgifterna får dock inte uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs ska kommunen dessutom försäkra sig om att vårdtagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

Avgiftsunderlaget och förbehållsbeloppet enligt *sjätte* stycket ska beräknas med tillämpning av 8 kap. 3–8 §§ socialtjänstlagen.

Avgiftsunderlaget och förbehållsbeloppet enligt *sjunde* stycket ska beräknas med tillämpning av 8 kap. 3–8 §§ socialtjänstlagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2.2 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Folktandvården *skall* svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för *barn och ungdomar* till och med det år då de fyller *nitton* år,
2. specialisttandvård för *vuxna*, och
3. övrig tandvård för *vuxna* i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården *ska* svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för *personer* till och med det år då de fyller *21* år,
2. specialisttandvård för *personer från och med det år då de fyller 22 år*, och
3. övrig tandvård för *personer från och med det år då de fyller 22 år* i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 1994:743.

2.3 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.2

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården ska svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för personer till och med det år då de fyller 21 år,

2. specialisttandvård för personer från och med det år då de fyller 22 år, och

3. övrig tandvård för personer från och med det år då de fyller 22 år i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

1. regelbunden och fullständig tandvård för personer till och med det år då de fyller 22 år,

2. specialisttandvård för personer från och med det år då de fyller 23 år, och

3. övrig tandvård för personer från och med det år då de fyller 23 år i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

2.4 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs att 7 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.3

Föreslagen lydelse

7 §¹

Folktandvården ska svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för personer till och med det år då de fyller 22 år,

2. specialisttandvård för personer från och med det år då de fyller 23 år, och

3. övrig tandvård för personer från och med det år då de fyller 23 år i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

1. regelbunden och fullständig tandvård för personer till och med det år då de fyller 23 år,

2. specialisttandvård för personer från och med det år då de fyller 24 år, och

3. övrig tandvård för personer från och med det år då de fyller 24 år i den omfattning som landstinget bedömer lämplig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

¹ Senaste lydelse 2016:000.

2.5 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 8 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap. 8 §¹

Kommunen *skall* höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 7 § andra stycket.

Kommunen får minska minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde inte har en kostnad för en sådan post som anges i 7 § tredje stycket därför att

1. kostnaden ingår i avgiften för hemtjänst och dagverksamhet,
2. kostnaden ingår i avgiften eller hyran för bostad i särskilt boende, eller
3. posten tillhandahålls kostnadsfritt.

Kommunen *ska* höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 7 § andra stycket.

Kommunen får dock inte minska minimibeloppet med anledning av att den enskilde omfattas av sådan avgiftsfrihet som avses i 26 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

¹ Senaste lydelse 2001:847.

3 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet Allmänna bidrag till kommuner omfattar fyra anslag. Inom ramen för anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* redovisas flera olika bidrag och avgifter (se avsnitt 3.7.1). Utgiftsområdet omfattar vidare anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* (se avsnitt 3.7.2). Bidraget finansieras med en utjämningsavgift för kommuner (inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*).

I utgiftsområdet ingår också anslagen 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* (se avsnitt 3.7.3) och 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen* (se avsnitt 3.7.4).

Inom utgiftsområdet fanns 2015 och 2016 två äldreanslag, 1:4 *Stöd till kommuner och landsting* och 1:5 *Tillfälligt stöd till kommuner* (se avsnitt 3.4.5).

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	87 723	89 680	89 680	94 657	94 916	97 139	99 205
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	3 646	3 713	3 664	3 891	3 891	3 891	3 891
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	5	5	5	7	7	7	7
1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen				7 000	7 000	5 000	3 000
<i>Äldreanslag</i>							
2016 1:5 Tillfälligt stöd till kommuner och landsting	9 800						
2015 1:4 Stöd till kommuner och landsting	863						
Totalt för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	102 037	93 398	93 350	105 555	105 814	106 037	106 103

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Förändringar av ramen för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Jämfört med 2015 minskade ramen för utgiftsområdet med 8,6 miljarder kronor 2016. År 2015 utbetalades till kommuner och landsting stöd om 9,8 miljarder kronor med anledning av mottagandet av asylsökande och nyanlända. Stödet betalades ut från anslaget 1:5 *Tillfälligt stöd till kommuner och landsting* och medlen avsågs även täcka kostnader som uppstår 2016.

I denna proposition föreslås utgiftsområdet öka med 12,2 miljarder kronor 2017 jämfört med 2016. Ökningen beror huvudsakligen på regeringens förslag om ytterligare stöd till kommunsektorn vilket möjliggör för kommuner och landsting att utveckla välfärden (se avsnitt 3.5.2, 3.7.1 och 3.7.4). Därutöver tillkommer andra ekonomiska regleringar som netto ökar anslagsnivån (se avsnitt 3.7.1).

Tabell 3.2 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	93 398	93 398	93 398	93 398
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²				
Beslut	11 489	11 752	11 975	12 039
Överföring till/från andra utgifts- områden	668	664	664	666
Övrigt				
Ny ramnivå	105 555	105 814	106 037	106 103

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och landsting som bidrar till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet (prop. 2008/09:1, utg.omr 25 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:FiU3, rskr. 2008/09:150).

3.4 Resultatredovisning

3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen avseende utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner skiljer sig från många andra utgiftsområden. Staten har genom lag ålagt kommuner och landsting olika uppgifter, såsom hälso- och sjukvård, omsorgsverksamhet och utbildningsverksamhet. Kommunerna och landstingen har huvudansvaret för drift och utveckling inom dessa verksamheter. Samtidigt har kommunerna och landstingen genom den kommunala beskattningsrätten ett långtgående ansvar för finansieringen av verksamheterna. Skatteintäkter utgör två tredjedelar av de totala intäkterna. Det är fullmäktige i varje kommun och landsting som beslutar om kommunallagens (1991:900) krav på balanserad budget och god ekonomisk hushållning har uppfyllts.

Staten bidrar till finansieringen av de kommunala verksamheterna dels genom det generella statsbidraget (anslaget 1:1 *Kommunal-ekonomisk utjämning*), som 2015 utgjorde 11 procent av kommunsektorns totala intäkter dels via riktade statsbidrag, vilket var 8 procent av kommunsektorns totala intäkter. Skatteintäkterna och det generella statsbidraget används på det sätt kommunerna och landstingen själva beslutar.

Det är svårt att följa upp hur de generella statsbidragen används och att dra slutsatser om sambandet mellan storleken på de generella statsbidragen, fördelningen av dessa och enskilda kommuners och landstings ekonomiska resultat och finansiella ställning. Kommunernas och landstingens ekonomiska resultat och finansiella ställning kan därför endast i begränsad omfattning användas för att belysa måluppfyllelsen för utgiftsområdet. Statsbidrag till kommuner och landsting under andra utgiftsområden redovisas under respektive utgiftsområde. För att ändå ge en bild av vilken betydelse de generella statsbidragen under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner har för kommunsektorn, redovisas följande:

- resultatutvecklingen i kommuner och landsting,
- utveckling av tillgångar och skulder,

- kommunsektorns köp av verksamhet från privata aktörer,
- statsbidragen till kommuner och landsting,
- systemet för kommunalekonomisk utjämning, och
- systemet för utjämning av LSS-kostnader.

Därutöver redovisas insatser som bl.a. syftar till att underlätta jämförelser i kommunsektorn samt ersättningen till kommuner och landsting för mervärdesskatt inom icke skattepliktig verksamhet. Avsnittet avslutas med analys och slutsatser.

3.4.2 Resursutveckling

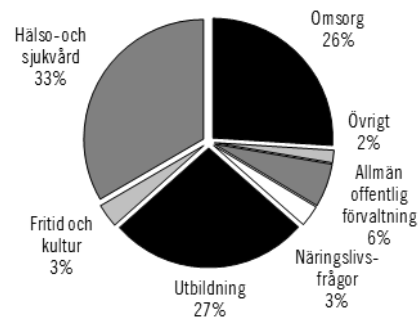
Kommunsektorns utgifter motsvarade nära hälften av den samlade offentliga sektorns utgifter 2015. De kommunala utgifterna motsvarade 23 procent av BNP, varav ca 19 procentenheter utgjordes av kommunal konsumtion, som främst omfattar de skattefinansierade välfärdstjänster som kommuner och landsting ansvarar för. Den kommunalt finansierade sysselsättningen, dvs. personer sysselsatta i kommuner, landsting samt i näringslivet som finansieras av kommunsektorn, uppgick till ca 1,3 miljoner personer 2015.

Kommunsektorns konsumtionsutgifter ökade preliminärt med 2,6 procent i fasta priser 2015. Ökningen var betydligt högre än genomsnittet sedan 2005 som uppgick till 1,3 procent per år. Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för resursbehovet inom olika välfärdstjänster och därmed för kommunsektorns konsumtionsutgifter. Sedan 2005 har det demografiskt betingade resursbehovet ökat inom många välfärdstjänster. Det ökade resursbehovet till följd av demografiska förändringar beräknas ha motsvarat i genomsnitt 0,7 procent per år i konsumtionsökning 2005–2015.

Kommunsektorns utgifter fördelas mellan olika verksamhetsområden. Störst andel går till hälso- och sjukvården, följt av utbildning och omsorg (se diagram 3.1).

Diagram 3.1 Kommunsektorns totala utgifter 2014 fördelade efter verksamhetsområde

Procent

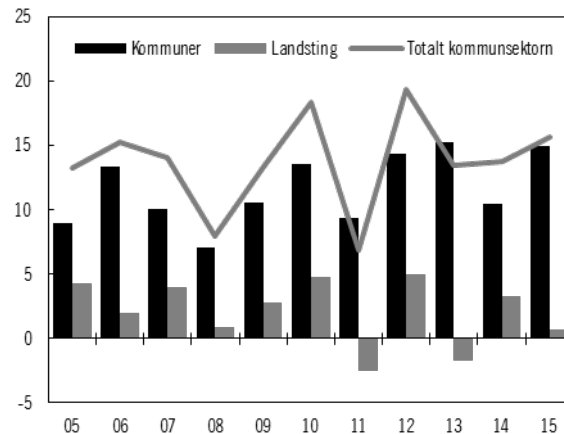
Källa: Statistiska centralbyrån.

3.4.3 Goda resultat i kommunsektorn

Kommunsektorn som helhet har haft positiva resultat sedan 2004. Resultatet före extraordinära poster för kommunsektorn uppgick till 15,6 miljarder kronor 2015 (se diagram 3.2 samt tabell 3.3). Kommunernas resultat uppgick samma år till knappt 15 miljarder kronor och landstingens till nästan 0,7 miljarder kronor. Resultatet för kommunsektorn som helhet var knappt 2 miljarder kronor högre 2015 jämfört med 2014.

Diagram 3.2 Resultat före extraordinära poster

Miljarder kronor

Källa: Statistiska centralbyrån.

Resultatet före extraordinära poster för 2011–2015 såväl som 2005–2015 uppgick till i genomsnitt 13,8 miljarder kronor per år. Resultatet har varierat under perioden 2005–2015 mellan som lägst 7 miljarder kronor och som högst 19,3 miljarder kronor. En för-

sämring av resultatet skedde 2008, som framför allt berodde på en svagare tillväxt i skatteunderlaget, men också på nedskrivningar av värdet på finansiella tillgångar. Försämringarna 2011 och 2013 förklaras främst av att diskonteringsräntan som används vid värdering av pensionsskulden sänktes. Åren 2012, 2013 och 2015 skedde en återbetalning av premier från AFA Försäkring, vilket påverkade resultaten positivt och bidrog till att resultatet inte försämrades för kommunsektorn som helhet. Resultaten skiljer sig åt mellan kommunerna och landstingen. Kommunernas resultat uppgick 2005–2015 till i genomsnitt 11,6 miljarder kronor och landstingens till i genomsnitt 2,1 miljarder kronor.

Årets resultat, dvs. inklusive extraordinära poster, uppgick till 15,2 miljarder kronor 2015, vilket var 2,3 miljarder kronor högre jämfört med 2014.

Tabell 3.3 Resultaträkning

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens intäkter	155	170	178	179	196
Verksamhetens kostnader	-781	-807	-837	-872	-917
Avskrivningar	-24	-26	-28	-28	-30
Verksamhetens netto-kostnader	-650	-663	-687	-721	-751
Skatteintäkter	540	561	584	602	634
Generella statsbidrag och utjämning	123	120	123	127	128
Finansnetto	-6	2	-6	6	4
Resultat före extraordinära poster	7	19	13	14	16
Extraordinära poster	0	0	9	-1	0
Årets resultat	7	19	22	13	15

Anm. Varje enskild rad är avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera raderna till en totalsumma. Generella statsbidrag redovisas enligt redovisningen i kommuner och landsting inte enligt nationalräkenskaperna. Det innebär att statsbidraget för läkemedelsförmånen och fastighetsavgiften ingår.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommunsektorns intäkter

Kommunsektorns intäkter uppgick 2015 till 958 miljarder kronor (exklusive finansiella intäkter). Mellan 2014 och 2015 ökade intäkterna med 5,5 procent, vilket bl.a. förklaras av en ökning av verksamhetens intäkter med nästan 10 procent. Detta var en stor ökning jämfört med genomsnittet för 2011–2015 som uppgick till 4,1 procent per år.

Ökningen av verksamhetens intäkter 2015 berodde främst på statliga bidrag till följd av det stora antalet asylsökande. Verksamhetens intäkter påverkades också av en tillfällig återbetalning av premier från AFA Försäkring om 4,9 miljarder kronor, varav 3,6 miljarder kronor betalades till kommunerna och 1,3 miljarder kronor till landstingen.

Skatteintäkter motsvarade drygt två tredjedelar av intäkterna och ökade med 32 miljarder kronor, eller 5,3 procent, mellan 2014 och 2015. Det berodde främst på att skatteunderlaget ökade, men ca 2,5 miljarder kronor av skatteintäkternas ökning berodde på att den genomsnittliga skattesatsen höjdes med 0,13 procentenheter (13 öre per 100 kronor i beskattningsbar inkomst) till 31,99 procent. Under senare år är det fler kommuner och landsting som höjt skatten än som sänkt den. De kommuner som har höjt skatten är befolkningsmässigt små varför medelskattesatsen för kommunerna har ökat relativt långsamt. Det är främst landstingen som står för höjningen av medelskattesatsen.

Fastighetsavgiften ökade med 0,3 miljarder kronor jämfört med 2014 och uppgick 2015 till 16 miljarder kronor.

De generella statsbidragen, som de redovisas av kommuner och landsting, ökade med 0,8 procent mellan 2014 och 2015. Av det extra statsbidrag om 9,8 miljarder kronor som betalades ut i december 2015 med anledning av flyktingsituationen redovisades 1 miljard kronor som en intäkt 2015.

Kommunsektorns kostnader

Verksamhetens kostnader uppgick 2015 till 917 miljarder kronor. År 2015 ökade verksamhetens kostnader med 5,2 procent för kommunsektorn som helhet. Ökningen var stor jämfört med genomsnittet 2011–2015, som uppgick till 4,1 procent per år. Den stora kostnadsökningen mellan 2014 och 2015 förklaras bl.a. av det stora antalet asylsökande under 2015. För kommunerna uppgick kostnaderna totalt till närmare 600 miljarder kronor vilket var en ökning med 5 procent jämfört med 2014. För landstingen uppgick kostnaderna till knappt 318 miljarder kronor, vilket innebar en ökning med 5,5 procent.

Avskrivningarna uppgick 2015 till 30 miljarder kronor, varav 21 miljarder kronor avsåg

kommunerna och 9 miljarder kronor avsåg landstingen. Avskrivningarna ökade med 6 procent mellan 2014 och 2015 vilket var högre än genomsnittet 2011–2015 som uppgick till 4,7 procent per år. Avskrivningarna har ökat som en följd av en högre investeringstakt i kommuner och landsting.

Verksamhetens nettokostnad uppgick 2015 till 751 miljarder kronor för sektorn som helhet vilket innebar en ökning med 4,1 procent jämfört med 2014.

Andelen kommuner och landsting med positivt resultat

Totalt 266 av 290 kommuner redovisade ett positivt resultat före extraordinära poster 2015 vilket motsvarade 92 procent av kommunerna. Det är 36 kommuner fler än 2014. Högst genomsnittligt resultat 2015 redovisade förorts-kommunerna till storstäder följt av storstäderna. Lägst resultat redovisade kommuner med 15 000–19 999 invånare. Sett över den senaste femårsperioden, 2011–2015, redovisade befolkningsmässigt små glesbygdskommuner i genomsnitt de lägsta resultaten medan de befolkningsmässigt stora kommunerna redovisade de högsta resultaten. Av landstingen redovisade 11 av 20 landsting (55 procent) ett positivt resultat, vilket var en försämring med 2 landsting jämfört med föregående år.

Under 2011–2015 redovisade 177 kommuner (61 procent) och 1 landsting positiva resultat samtliga år. Kommunerna har således i högre utsträckning redovisat positiva resultat jämfört med landstingen 2011–2015. Det beror bl.a. på att landstingens resultat är känsligare för förändringar av diskonteringsräntan som används vid beräkning av pensionsskulden.

Spridningen i resultatet mellan enskilda kommuner och mellan enskilda landsting är relativt stor. År 2015 varierade resultatet för kommunerna mellan som högst 97 493 kronor per invånare och som lägst -13 255 kronor per invånare. Bland landstingen varierade resultatet 2015 mellan som högst 670 kronor per invånare och som lägst -1 821 kronor per invånare. Under 2011–2015 uppgick medelresultatet bland kommunerna till som högst 22 817 kronor per invånare och till som lägst -2 555 kronor per invånare. Medelresultatet bland landstingen varierade 2011–2015 mellan 756 kronor per invånare och -1 223 kronor per invånare. Det var

inte lika stor spridning mellan landstingen som mellan kommunerna.

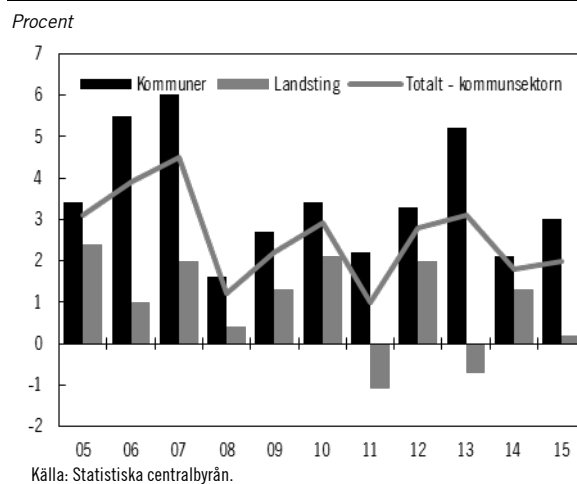
God ekonomisk hushållning

Kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning innebär bl.a. att kommunerna och landstingen ska fastställa egna finansiella mål och ha en långsiktig hållbar ekonomi. Ett vanligt förekommande mål har varit att årets resultat bör uppgå till 2 procent av summan av skatteintäkterna och de generella statsbidragen.

År 2015 uppgick kommunsektorns resultat som andel av skatteintäkterna och de generella statsbidragen till 2,0 procent (se diagram 3.3). För kommunerna uppgick andelen till i genomsnitt 3,0 procent och för landstingen till 0,2 procent. Av kommunerna var det drygt hälften som redovisade en andel överstigande 2 procent och en knapp tiondel som redovisade en negativ andel 2015, vilket är en förbättring jämfört med 2014.

För landstingen gällde det omvända, dvs. att för nästan hälften av landstingen var resultatets andel av skatteintäkter och generella statsbidrag negativ. För tre landsting uppgick andelen till över 2 procent. Fler landsting redovisade negativa resultat 2015 jämfört med 2014.

Diagram 3.3 Resultatets andel av skatteintäkter och generella statsbidrag

Av de 175 kommuner som besvarat en undersökning genomförd av Statistiska centralbyrån under 2015 om vilka finansiella mål kommunen har framgår att de flesta kommuner har uppställt fler än ett finansiellt mål. Det genomsnittliga antalet mål uppgick till 3 och varierade mellan 1 mål och 19 mål. Omkring 85 procent av de

svarande kommunerna hade fastställt ett mål om att resultatet ska uppgå till en viss andel av skatteintäkter och generella statsbidrag. Av dessa hade ca en tredjedel som mål att resultatet ska uppgå till 2 procent av skatteintäkter och generella statsbidrag. Andra vanligt förekommande mål var mål för soliditeten samt för självfinansiering av investeringar. Vissa kommuner har även fastställt mål för skattesatsen, för amorteringar av lån, för likviditeten samt för pensionsåtagandet.

Av de 11 landsting som lämnade uppgifter om de finansiella målen framgår att 10 av dem har uppställt fler än ett finansiellt mål. Antalet mål varierade mellan 1 och 6 mål och i genomsnitt hade landstingen fastställt 2 mål. Vanligt förekommande mål var att resultatet ska uppgå till en viss nivå av skatteintäkter och generella statsbidrag, mål för nettokostnadernas relation till skatteintäkter och generella statsbidrag, samt mål för soliditeten och för självfinansiering av investeringar.

Balanskravet

Balanskravet enligt kommunallagen innebär att enskilda kommuner och landsting som huvudregel ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Om resultatet ändå blir negativt ska det regleras inom tre år. Det finns dock möjlighet, om synnerliga skäl föreligger, att inte reglera ett negativt resultat. Innan resultatet kan stämmas av mot balanskravet ska det bl.a. justeras för realisationsvinster och realisationsförluster i en s.k. balanskravsutredning.

Vid utgången av 2015 var det totalt 26 kommuner som angav att de sammanlagt hade 0,6 miljarder kronor i ackumulerade negativa resultat som skulle återställas. Det är 4 kommuner färre än 2014 och en minskning med 31 miljoner kronor jämfört med 2014. Det var 9 landsting som angav att de vid utgången av 2015 hade ett underskott på sammanlagt 2,7 miljarder kronor att återställa. Det är 2 landsting fler än 2014 och en ökning med 1,2 miljarder kronor jämfört med 2014.

Kommunsektorns tillgångar och skulder

Kommunernas och landstingens balansräkningar visar den finansiella ställningen vid årets slut och ger en bild av vilka tillgångar som kommunerna respektive landstingen förfogar över och hur de har finansierats.

Tabell 3.4 Balansräkning

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Materiella och immateriella anläggningstillgångar	415	442	466	504	540
Finansiella anläggningstillgångar	238	232	246	261	285
Bidrag till infrastruktur	2	2	2	4	4
Omsättningstillgångar	204	246	256	276	294
Summa tillgångar	857	921	970	1 045	1 123
Eget kapital	376	396	418	433	449
Varav årets resultat	7	19	22	13	15
Varav resultatutjämningsreserv			7	7	8
Avsättningar	102	109	125	134	141
Långfristiga skulder	187	211	220	249	301
Kortfristiga skulder	192	206	207	229	232
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	857	921	970	1 045	1 123
Ansvarsförbindelser	621	591	637	628	629
Varav pensionsförpliktelser före 1998	366	365	387	373	360

Anm. Varje enskild rad är avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera raderna till en totalsumma.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommunsektorns tillgångar

Kommunsektorns totala tillgångar uppgick till 1 123 miljarder kronor 2015 (se tabell 3.4). Tillgångarna har ökat med 7,5 procent för sektorn som helhet jämfört med 2014. Det var en något högre ökningstakt än genomsnittet för 2011–2015, som uppgick till 7,1 procent. Kommunernas tillgångar uppgick till 872 miljarder kronor och landstingens till 251 miljarder kronor 2015. När det gäller värderingen av kommunala anläggningstillgångar är det viktigt att beakta att dessa enligt kommunala redovisningsprinciper inte värderas till marknadsvärdet. Det är i stället det historiska anskaffningsvärdet som ligger till grund för värderingen. Det innebär att tillgångar redovisas

till utgiften vid anskaffningstillfället (anskaffningsvärdet), med avdrag för årliga avskrivningar och eventuella nedskrivningar.

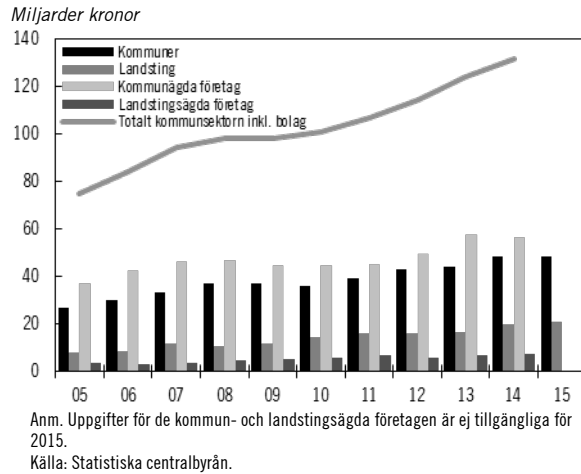
Nästan hälften av tillgångarna utgjordes av materiella anläggningstillgångar såsom fastigheter, verksamhetslokaler och infrastruktur. Resterande del av tillgångarna utgjordes, till nästan lika stora delar, av finansiella anläggningstillgångar och omsättningstillgångar för kommunerna. Landstingens omsättningstillgångar var nästan dubbelt så stora som de finansiella anläggningstillgångarna.

Från och med 2009 får kommuner och landsting som beslutat att lämna bidrag till infrastruktur möjlighet att välja mellan direkt kostnadsföring av sådana bidrag eller att föra upp bidragen i balansräkningen och upplösa dessa under högst 25 år. År 2015 uppgick bidrag som bokförts i balansräkningen till totalt 4 miljarder kronor och bidraget fördelades med 2 miljarder kronor på kommunerna respektive landstingen. Det är dock beloppsmässigt en mindre del av bidragen som tas upp i balansräkningarna, endast ca 20 procent. Största delen av bidragsbeloppen, ca 80 procent, redovisas därmed direkt som en kostnad i resultaträkningarna.

Investeringar

Kommunernas investeringsutgifter uppgick till 49 miljarder kronor 2015 vilket i stort sett var i nivå med 2014 (se diagram 3.4). År 2005 uppgick investeringsutgifterna till 27 miljarder kronor. De årliga investeringsutgifterna har således nästan fördubblats under perioden 2005–2015. Landstingens investeringsutgifter uppgick 2015 till 21 miljarder kronor, vilket var en ökning med ca 5 procent jämfört med 2014. År 2005 uppgick investeringsutgifterna till 8 miljarder kronor. För landstingen har de årliga investeringsutgifterna följaktligen mer än fördubblats 2005–2015. Landstingen investerar, i likhet med kommunerna, främst i verksamhetsfastigheter.

Diagram 3.4 Investeringar

En stor del av investeringarna sker i de kommun- och landstingsägda företagen. Dessa investeringar uppgick till 56 miljarder kronor 2014 för kommunernas företag och till 7 miljarder kronor för landstingens företag. De kommunala företagen investerar främst i bostäder, energiproduktion, fastigheter och infrastruktur. Investeringarna ökade mest i storstäderna och i de större städerna och minst i glesbygdskommunerna.

De kommunala företagens investeringar finansieras delvis med lån från kommunerna och landstingen. Kommunerna och landstingen lånar upp för att därefter vidareutlåna till företagen. När kommunerna och landstingen lånar ut medel till företagen för att investera ökar de långfristiga fordringarna, som är en del av anläggningstillgångarna. Dessa fordringar uppgick totalt till 185 miljarder kronor 2015 och ökade med 9 procent jämfört med 2014, vilket tyder på att investeringsnivåerna inom de kommunala företagen ligger på en fortsatt hög nivå.

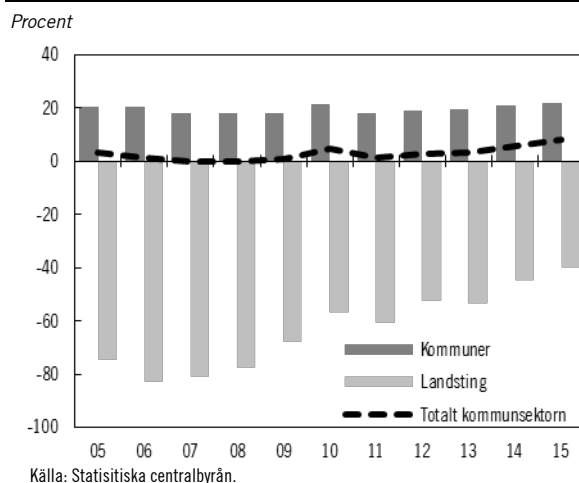
Soliditet

Soliditeten anger hur stor del av de totala tillgångarna som är finansierade med eget kapital och är ett mått på det långsiktiga finansiella utrymmet. Mellan 2014 och 2015 minskade soliditeten enligt balansräkningen för kommunsektorn som helhet från 41 till 40 procent. För kommunerna minskade soliditeten från 48 till 46 procent och för landstingen minskade soliditeten från 20 till 19 procent mellan samma år.

Soliditeten för kommunsektorn kan också redovisas inklusive hela pensionsförpliktelsen,

dvs. inklusive den del av pensionerna som tjänats in före 1998 och som redovisas som en ansvarsförbindelse (se tabell 3.4). Inklusive dessa pensionsförpliktelser intjänade före 1998 uppgick soliditeten 2015 till 8 procent för kommunsektorn som helhet (se diagram 3.5). Det var en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2014. Den pensionsskuld som redovisas som en ansvarsförbindelse minskade för andra året i rad, vilket bidrog till att soliditeten förbättrades. År 2015 varierade soliditeten mellan som högst 70 procent och som lägst -74 procent för kommunerna. Soliditeten har förbättrats för nästan 90 procent av kommunerna (257 av 290 kommuner) mellan 2014 och 2015. För landstingen varierade soliditeten mellan som högst 3 procent och som lägst -141 procent. Soliditeten har förbättrats för 80 procent (16 av 20 landsting) av landstingen mellan 2014 och 2015.

Diagram 3.5 Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser

Eget kapital och resultatutjämningsreserver

Kommunsektorns egna kapital uppgick till 449 miljarder kronor 2015, vilket var en ökning med 3,7 procent jämfört med 2014. Den genomsnittliga ökningen 2011–2015 var 3,9 procent per år. Om den del av pensionsskulden som avser pensionsförpliktelser intjänade före 1998, och som redovisas som en ansvarsförbindelse utanför balansräkningen, inkluderas skulle det egna kapitalet vara negativt för landstingen sammantaget, men inte totalt för kommunerna eller för kommunsektorn som helhet.

Kommuner och landsting tillåts fr.o.m. 2013 att bygga upp resultatutjämningsreserver inom

ramen för det egna kapitalet. Den sammanlagda storleken på resultatutjämningsreserverna ökade mellan 2014 och 2015 med 1,5 miljarder kronor och uppgick till 8,2 miljarder kronor. Kommunernas reserver uppgick till 7,5 miljarder kronor och ökade med 1,4 miljarder kronor mellan 2014 och 2015. Det var totalt 120 kommuner och 6 landsting som hade reserver som översteg 1 miljon kronor, vilket var en kommun mindre och ett landsting mer än 2014. Den kommun och det landsting som hade de största reserverna hade avsatt 1,1 miljarder kronor respektive 0,3 miljarder kronor.

Kommunsektorns skulder

Kommunsektorns skulder uppgick till 674 miljarder kronor 2015, vilket var en ökning med 10 procent jämfört med 2014. Skulderna består av avsättningar samt långfristiga och kortfristiga skulder.

Avsättningar

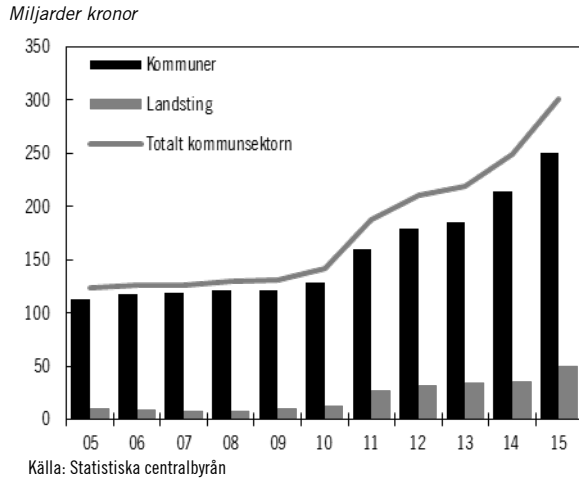
Avsättningar är långfristiga skulder som är okända till exakt belopp och/eller vid vilken tidpunkt de förfaller till betalning. Av kommunsektorns avsättningar om totalt 141 miljarder kronor svarade pensionsskuldena för den största delen, 122 miljarder kronor, varav landstingens del uppgick till 89 miljarder kronor. Med pensionsskulder avses här pensionsförpliktelser intjänade fr.o.m. 1998. Mellan 2014 och 2015 ökade pensionskulsavsättningarna med 9 miljarder kronor, eller 7,6 procent. Sedan 2011 har dessa avsättningar ökat med 41 miljarder kronor eller med i genomsnitt 13,4 procent per år. Det totala pensionsåtagandet varierar mellan kommuner och mellan landsting. Förklaringen till den låga skulden hos kommuner med låg pensionsskuld per invånare är att pensionsskulden till stora delar har försäkrats bort.

Långfristiga skulder

De långfristiga skulderna i kommunsektorn uppgick till 301 miljarder kronor 2015 (se diagram 3.6). Den största delen, knappt 80 procent, utgjordes av lån i banker och kreditinstitut. Kommunsektorns långfristiga skulder ökade med 21 procent, eller 52 miljarder kronor, mellan 2014 och 2015. I genomsnitt ökade skulderna med 17 procent per år 2011–2015. Kommunernas långfristiga skulder uppgick till knappt 251 miljarder kronor 2015, vilket var en

ökning med 37 miljarder kronor, eller 17 procent jämfört med 2014. Landstingens långfristiga skulder uppgick till knappt 51 miljarder kronor 2015 och ökade med 16 miljarder kronor, eller 45 procent, jämfört med 2014.

Diagram 3.6 Långfristiga skulder

Det är främst de långfristiga skulderna, lån i banker och kreditinstitut, som ökat under de senaste åren. År 2015 uppgick de långfristiga skulderna i banker och kreditinstitut till 240 miljarder kronor och ökade med 36 miljarder kronor eller 18 procent mellan 2014 och 2015. Under 2011–2015 ökade de långfristiga skulderna till banker och kreditinstitut i genomsnitt med 14 procent per år. Ökningen av de långfristiga skulderna kan till stor del förklaras av att kommunernas och landstingens investeringar ökat och att dessa delvis finansierats med lån. Upplåning för vidareutlåning till de kommunala företagen är också en orsak till att de långfristiga skuldernas ökar. Ytterligare en orsak till de långfristiga skuldernas ökning kan vara medfinansiering till infrastruktur inom statlig verksamhet. De totala långfristiga skulderna varierade mellan kommuner och mellan landsting. De största ökningarna av de långfristiga skulderna har generellt sett skett i de större kommunerna.

Pensionsförpliktelser intjänade före 1998

Pensionsförpliktelser intjänade före 1998 redovisas som en ansvarsförbindelse utanför balansräkningen. Detta åtagande är relativt stort jämfört med de totala skulderna i balansräkningen, men ska utbetalas under en lång tid. Omkring 2050 beräknas pensionsförpliktelserna, som redovisas som ansvarsförbindelse, vara nästan helt utbetalade för både kommunerna och

landstingen. Kommunsektorns ansvarsförbindelser avseende pensionsförpliktelser uppgick till 360 miljarder kronor 2015, vilket var en minskning med 12 miljarder kronor jämfört med 2014 (se tabell 3.4). Minskningen beror på att utbetalningar av pensioner fr.o.m. 2014 normalt kommer att vara högre än uppräknningen av skulden, i takt med att de som tjänat in pensionsmedlen går i pension. Skulden har också minskat till följd av att vissa kommuner har försäkrat bort en del av sin tidigare skuld. Mellan 2011 och 2015 minskade ansvarsförbindelserna avseende pensionsförpliktelser med 6 miljarder kronor.

Resultatutvecklingen i kommun- och landstingskoncernerna

De flesta kommuner och landsting bedriver sin verksamhet främst i förvaltningsform. Vissa kommuner har valt att organisera stora delar av verksamheten i företagsform. I den sammanställda redovisningen (koncernredovisningen) konsolideras räkenskaperna för att ge en bild av kommunens eller landstingets samlade ekonomi, dvs. inklusive kommunala företag. Flertalet kommuner, men färre än hälften av landstingen, upprättar en koncernredovisning.

Det finns omkring 1 800 kommunägda företag och omkring 120 landstingsägda företag. Flest kommunala företag, drygt 50 procent, utgör kommunala fastighets- och bostadsbolag. Därefter kommer företag inom energi och vatten som utgjorde en fjärdedel av det totala antalet företag. De flesta av de landstingsägda företagen är fastighetsbolag och transportbolag.

Inkluderas de kommun- och landstingsägda företagen uppgick resultatet före extraordinära poster 2015 till 27,9 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunkoncernernas resultat uppgick till 27,5 miljarder kronor. Jämfört med 2014 förbättrades resultatet för kommunkoncernerna medan det försämrades för landstingskoncernerna. Det genomsnittliga totala resultatet före extraordinära poster uppgick 2011–2015 till 23,2 miljarder kronor per år, varav kommunkoncernerna stod för 22,4 miljarder kronor och landstingskoncernerna 0,8 miljarder kronor.

Soliditeten för kommun- och landstingskoncernerna sammantaget uppgick till 36 procent 2015, varav kommunkoncernernas

soliditet uppgick till 40 procent och landstingskoncernernas till 18 procent. Inkluderas pensionsåtagandet före 1998, som ligger som en ansvarsförbindelse utanför balansräkningen, försämras soliditeten för sektorn som helhet till 13 procent, varav kommunkoncernernas soliditet uppgick till 23 procent och landstingskoncernernas till -36 procent.

3.4.4 Köp av verksamhet

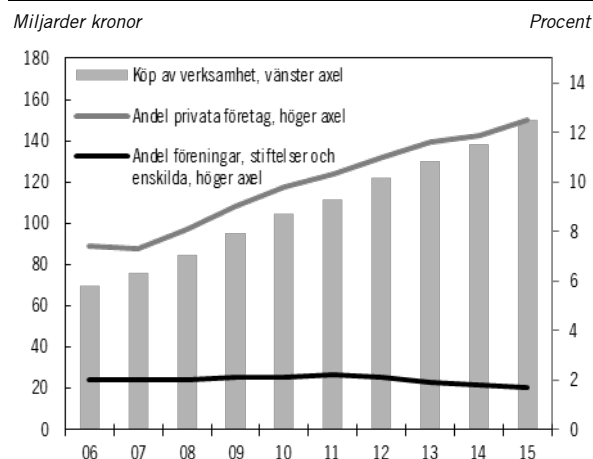
Kommuner och landsting köper verksamhet, t.ex. grundskola, vård och omsorg och hälso- och sjukvård, som en del i att genomföra sitt uppdrag gentemot sina invånare. Med köp av verksamhet avses, utöver upphandlad verksamhet där kommuner och landsting behåller huvudmannaskapet, även bidrag som ges till enskilda huvudmän inom skolväsendet.

Köpen görs från föreningar, stiftelser, privata företag, enskilda personer, men även från andra kommuner, landsting, kommunalförbund och i viss utsträckning från staten.

Kostnaderna för köp av verksamhet i kommuner och landsting, exklusive köp från andra kommuner och landsting, uppgick 2015 till 150 miljarder kronor varav 101 miljarder kronor avsåg kommunerna och 49 miljarder kronor avsåg landstingen (se diagram 3.7). Kostnaderna för köp av verksamhet ökade med 9 procent för kommunsektorn som helhet jämfört med 2014. Mellan 2006 och 2015 har kostnaderna ökat med i genomsnitt 9 procent per år. Kostnaderna för köp av verksamhet har ökat i en snabbare takt än de sammanlagda kostnaderna, varför kostnaderna för köp av verksamhet har ökat som andel av dessa. År 2015 motsvarade kostnaderna för köp av verksamhet 17 procent av kommunsektorns kostnader medan andelen 2006 var 11 procent.

Den ökade kostnadsandelen för köp av verksamhet förklaras framför allt av att köpen av verksamhet har ökat i förskolan, skolan, vård och omsorg och hälso- och sjukvården.

Diagram 3.7 Köp av verksamhet i kommunsektorn samt köp från privata företag respektive föreningar, stiftelser och enskilda som andel av verksamhetens kostnader

Anm.: Kostnader för kommuners affärsverksamhet är exkluderade. Andel avser procent av verksamhetens totala kostnader i kommunsektorn. Uppgifter för 2005 saknas.

Källa: Köp av verksamhet 2014, Kommuner, landsting och regioner 2006–2014 (Sveriges Kommuner och Landsting) och räkenskapsammandrag för kommuner och landsting 2015 (Statistiska centralbyrån).

Det är främst privata företag som utför verksamhet för kommunernas och landstingens räkning. Dessa köp, 112 miljarder kronor 2015, utgjorde 12 procent av verksamhetens kostnader i kommunsektorn. Detta kan jämföras med 2006 då köp av verksamhet från privata företag motsvarade 7 procent av kommunsektorns kostnader. Kommuner och landsting köpte verksamhet från föreningar, stiftelser och enskilda för 15 miljarder kronor 2015. Som andel av kostnaderna för total verksamhet har köp från dessa utförare minskat från att motsvara 2,0 procent 2006 till 1,7 procent 2015.

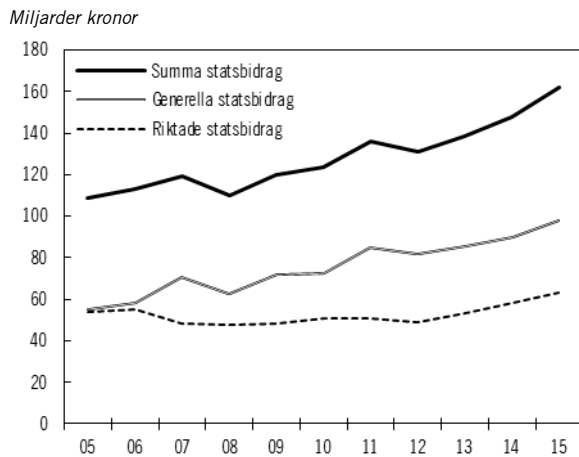
3.4.5 Statsbidragen till kommuner och landsting

Statsbidragen till kommuner och landsting består av både generella bidrag och riktade bidrag. De generella bidragen utbetalas från utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner och utgör ett allmänt stöd till kommuner och landsting, vilka själva beslutar om hur statsbidragen ska användas. De riktade statsbidragen utbetalas från ett flertal utgiftsområden (se skrivelsen Utvecklingen inom den kommunala sektorn, skr. 2015/16:102, för en närmare redogörelse). Till skillnad från de generella statsbidragen är de riktade statsbidragen avgränsade till vissa verksamheter eller prestationer, vilket möjliggör en uppföljning av

prestationer och effekter. Med riktade statsbidrag avses här utbetalningar av statsbidrag från anslag inom andra utgiftsområden avsedda för konsumtion.

Statsbidragen till kommuner och landsting uppgick 2015 till 162 miljarder kronor, vilket var en ökning om 13 miljarder kronor (se diagram 3.8). Av summan utgjordes 98 miljarder av generella statsbidrag och 63 miljarder kronor av riktade statsbidrag.

Diagram 3.8 Statsbidrag till kommunsektorn

Anm.: Redovisningen av statsbidragen är kassamässig i denna del.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Generella statsbidrag

De generella statsbidragen ökade med 8 miljarder kronor vilket främst förklaras av det extra stödet till kommuner och landsting som utbetalades hösten 2015 med anledning av flyktingsituationen.

Hösten 2015 uppfördes i extra ändringsbudget för 2015 (prop. 2015/16:47 utg.omr. 25, bet. 2015/16:FiU18, rskr. 2015/16:93) anslaget 1:5 *Tillfälligt stöd till kommuner och landsting* om 9,8 miljarder kronor, varav 8,3 miljarder kronor till kommunerna och 1,5 miljarder kronor till landstingen. Fördelningen av anslaget baserades på utfallet av statsbidrag till kommuner och landsting för mottagande av asylsökande och nyanlända. Det tillfälliga stödet utbetalades 2015 men avser även att täcka kostnader som kan förväntas uppstå 2016. Enligt bokslutsuppgifter från kommunerna och landstingen har ca 1 miljard kronor redovisats som en intäkt 2015. Vid fördelning av medel mellan kommunerna beaktades antalet asylsökande och nyanlända i en kommun, samt fördelningen mellan barn och vuxna i relation till befolkningen. Vid fördelningen mellan landsting

beaktades antalet asylsökande och nyanlända i respektive landsting. I genomsnitt fick kommunerna ca 850 kronor per invånare i bidrag. Beloppen varierade mellan ca 50 och ca 7 300 kronor per invånare. Landstingen fick i genomsnitt ca 150 kronor per invånare. Beloppen varierade mellan ca 20 och ca 300 kronor per invånare.

Ytterligare en förklaring till ökningen är kompensationen för avskaffandet av ned-sättningen i socialavgifterna för unga 2015 via ett tillfälligt anslag, 1:4 *Stöd till kommuner och landsting*, om 863 miljoner kronor (prop. 2014/15:99 utg.omr. 25, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255).

I övrigt minskade de generella bidragen till följd av ekonomiska regleringar.

Riktade statsbidrag

De riktade statsbidragen uppgick till 63 miljarder kronor 2015 vilket var en ökning med 4 miljarder kronor jämfört med 2014. Ökningen förklaras främst av ersättning för kostnader för asylsökande, bemanningssatsningen inom äldreomsorgen och satsningar inom skolan och sjukvården. Mellan 2005 och 2013 låg de riktade statsbidragen på en förhållandevis konstant nivå på ca 50 miljarder kronor årligen.

3.4.6 Kommunalekonomisk utjämning

Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* har till syfte att ge kommuner och landsting likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Skillnader i ambitionsnivå, effektivitet och avgiftsnivåer bör således återspeglas i skillnader i skattesatser. Anslaget används även som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn. År 2015 uppgick anslaget till 87,7 miljarder kronor.

Anslaget fördelas på två anslagposter, en för kommunerna och en för landstingen. Anslagsposten för kommunerna uppgick 2015 till 62,7 miljarder kronor och anslagsposten för landstingen uppgick till 25 miljarder kronor.

Systemet består av inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och ett regleringsbidrag eller en regleringsavgift. Utjämningsystemet finansieras till allra största delen av statliga medel. De avgifter som vissa kommuner och landsting

betalar redovisas mot anslaget, som således är ett nettobelopp.

Inkomstutjämningen för kommunerna uppgick till totalt 60,4 miljarder kronor 2015. Staten betalade ut 64,6 miljarder kronor i bidrag till kommunerna och 4,2 miljarder kronor betalades av kommunerna i avgifter. Inkomstutjämningen för landstingen uppgick till totalt 28,1 miljarder kronor 2014. Staten utbetalade 28,5 miljarder kronor i bidrag till landstingen. Ett landsting betalade en avgift om 0,4 miljarder kronor.

I kostnadsutjämningen för kommunerna betalades 6,4 miljarder kronor ut i bidrag och lika mycket betalades in i avgifter 2015. För landstingen uppgick bidrag och avgifter i kostnadsutjämningen 2015 till 2 miljarder kronor.

Strukturbidraget, som utbetalas till vissa kommuner och landsting, uppgick för kommunerna till 1,9 miljarder kronor 2015. För landstingen uppgick strukturbidraget till 0,6 miljarder kronor samma år.

Införandebidragen syftar till att ge kommuner och landsting möjlighet att anpassa sig till förändringar i utjämningsystemen. År 2015 uppgick införandebidragen till 0,8 miljarder kronor för kommunerna och 0,9 miljarder kronor för landstingen.

Om nettot av bidragen och avgifterna i inkomstutjämningen och kostnadsutjämningen samt strukturbidrag och införandebidrag är mindre än medlen på en anslagspost utbetalas mellanskillnaden med ett enhetligt belopp per invånare som ett regleringsbidrag till respektive kommun eller landsting. I det motsatta fallet får samtliga kommuner respektive landsting betala en regleringsavgift, som också fastställs med ett enhetligt belopp per invånare. Regleringsbidraget och regleringsavgiften brukar benämnas regleringspost. Regleringsposten för kommunerna uppgick 2015 till -0,4 miljarder kronor och för landstingen till -4,2 miljarder kronor.

Anslagets betydelse som intäktskälla för enskilda kommuner och landsting skiljer sig åt (se även prop. 2014/15:1, utg.omr. 25, avsnitt 2.4.6). År 2015 fick kommunerna i genomsnitt 6 440 kronor per invånare i bidrag. När alla bidrag och avgifter summeras per kommun varierade beloppen mellan 26 975 och -14 379 kronor per invånare. Nio kommuner var nettobetalare. Landstingen fick 2015 i genomsnitt 2 569 kronor per invånare i bidrag.

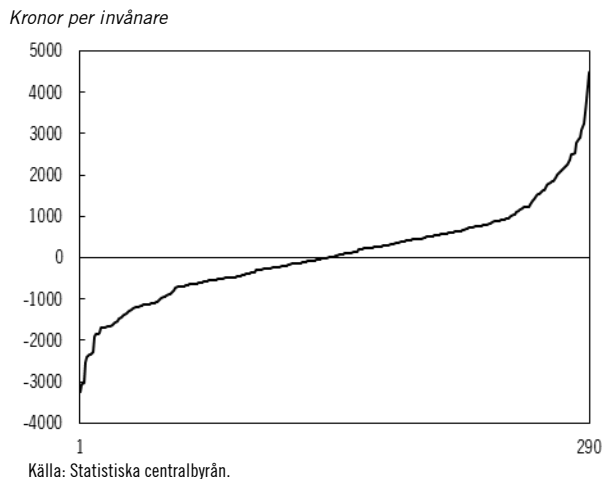
Beloppen varierade mellan 6 685 och -389 kronor per invånare. Ett landsting, Stockholms läns landsting, var nettobetalare. Gotlands kommun, som har både kommun- och landstingsuppgifter, omfattas även av utjämningen för landsting.

3.4.7 Utjämning av LSS-kostnader

Sedan 2004 finns det ett särskilt kostnadsutjämningsystem för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag till LSS-kostnader* under utgiftsområdet används för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade.

Enligt lagen om utjämning av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade, beräknas för varje kommun en standardkostnad per invånare och beroende på hur denna avviker från den för riket genomsnittliga standardkostnaden tilldelas kommunen ett bidrag från eller betalar en avgift till utjämningsystemet. Intäkterna redovisas på inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*. Bidragen och avgifterna är beräknade så att de sammanlagda avgifterna och bidragen uppgår till samma belopp. Utjämningsystemet är därför finansiellt neutralt för staten. Bidragen och avgifterna, dvs. omsättningen i utjämningsystemet för LSS-kostnader, har ökat årligen. År 2005 utbetalades 1,77 miljarder kronor i bidrag. År 2010 utbetalades 2,93 miljarder kronor och 2015 3,65 miljarder kronor. Mellan 2014 och 2015 ökade utbetalningen med 5,2 procent. Den genomsnittliga ökningen per år 2010–2015 uppgick till 3,8 procent.

År 2015 var det 149 kommuner som fick statsbidrag och 141 kommuner som betalade avgifter. Det högsta bidraget per invånare var 4 490 kronor och den högsta avgiften per invånare 3 247 kronor. 90 procent av kommunerna betalade avgifter eller tilldelades bidrag i intervallet -1 682 till 2 206 kronor per invånare (se diagram 3.9).

Diagram 3.9 Utjämnings av LSS-kostnader 2015 per kommun

3.4.8 Staten bidrar till ökade möjligheter till jämförelser

Staten bidrar på olika sätt till att kommuner och landsting ska bli mer effektiva och verka för en hög kvalitet. Ett sätt att åstadkomma detta är att underlätta jämförelser mellan kommuner respektive landsting. Jämförelser ger ökad kunskap om den kommunala verksamhetens kvalitet och effektivitet.

För att underlätta uppföljning och analys samt främja jämförelser mellan kommuner respektive landsting finns Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) och Rådet för kommunal redovisning (RKR).

RKA tillhandahåller en kommun- och lanstingsdatabas Kolada (www.kolada.se). I databasen finns det ca 3 500 nyckeltal om kvalitet, resurser och volymer inom olika verksamheter för kommuner och landsting. Under senare år har särskilda satsningar gjorts på bl.a. ett utökat inköp av statistik för att möta behovet av fler nyckeltal för en förbättrad jämförbarhet. Satsningar har också gjorts för att möjliggöra statistik på enhetsnivå. I januari 2015 lanserade RKA det nya analysverktyget Jämföraren för enklare jämförelser i Kolada. Antalet besök på webbplatsen Kolada har stadigt ökat sedan starten 2006. Databasen hade i genomsnitt ca 250 besök på webbplatsen per dag (inklusive helger) 2015. Antalet dagliga besök på webbplatsen från kommuner ökade med 31 procent mellan åren 2014 och 2015. Motsvarande ökning av besök från landsting var 14 procent.

RKR ger ut rekommendationer, information och idéskrifter samt publicerar regelbundet

nyhetsbrev i syfte är att stödja och utveckla god redovisningssed inom ramen för lagen om kommunal redovisning (1997:614). Sammantaget bidrar RKR:s arbete till en rättvisande redovisning som möjliggör jämförelser.

3.4.9 Ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner och landsting

Kommuner och landsting kan hos Skatteverket ansöka om ersättning för kostnader för mervärdesskatt avseende icke mervärdesskattepliktig verksamhet. Del av ersättningen avser kompensation som ges vid upphandling och bidragsgivning där priset inkluderar leverantörens kostnad för icke avdragsgill mervärdesskatt, s.k. dold mervärdesskatt. Ersättningssystemet omfattar även ersättning till kommuner och landsting för stadigvarande bostad som används för vissa boendeformer och till kommunalförbund och samordningsförbund för finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser.

Syftet är att åstadkomma konkurrensneutralitet mellan verksamheter som bedrivs i kommunal regi respektive privata utförare. År 2003 infördes en statlig finansiering av dessa ersättningar, samtidigt som det generella statsbidraget minskades i motsvarande mån (prop. 2001/02:112, bet. 2001/02:FiU17, rskr. 2001/02:296). Ersättningarna redovisas under inkomsttitel 7222 *Kompensation för mervärdesskatt, kommuner*.

Utbetalningarna av ersättning för mervärdesskattekostnader uppgick till 57,4 miljarder kronor 2015 varav 8,8 miljarder kronor avsåg dold mervärdesskatt. Den totala ersättningen ökade med 2,9 miljarder kronor eller 5,4 procent jämfört med året innan. Den genomsnittliga ökningen per år under den senaste tioårsperioden uppgick till 6,8 procent.

Regeringen föreslår att rätten till ersättning även ska omfatta de fall då boendeformerna hem för vård och boende respektive stödboende bedrivs i egen regi (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 3.16, 7.4.2 och bilaga 21). Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

3.4.10 Analys och slutsatser

Sammantaget har kommunsektorn redovisat positiva resultat under en längre period. Samtidigt finns det kommuner med ekonomiska problem. Landstingen har haft en sämre resultatutveckling än kommunerna. Sedan 2005 har kostnaderna i kommunsektorn utvecklats i en relativt måttlig takt. År 2015 ökade dock sektorns kostnader i en snabbare takt jämfört med genomsnittet sedan 2005. Det förklaras bl.a. av de demografiska förändringarna och flyktingsituationen. Kommunerna och landstingen står inför betydande utmaningar, bl.a. som en följd av demografiska förändringar som påverkar kostnaderna.

Investeringsnivån är för närvarande hög i kommunsektorn, vilket bidrar till ökade tillgångar, men också till ökad skuldsättning i form av lån. Den snabba investeringstakten är främst en följd av urbaniseringen, som kräver nybyggnation av bl.a. bostäder och verksamhetslokaler, samt av att stora delar av kommunernas fastighetsinnehav och infrastruktur byggdes under 1960- och 1970-talen och nu är i behov av renovering. En stor del av investeringarna sker i de kommunala bolagen.

De generella statsbidragen är ett viktigt instrument för att bidra till kommunernas och landstingens möjlighet att driva verksamheten utifrån lokala förutsättningar. Utan de generella statsbidragen skulle färre kommuner och landsting klara av att balansera intäkter och kostnader, vilket skulle ge sämre förutsättningar för dessa att klara sitt välfärdsuppdrag.

Det kommunalekonomiska utjämnings-systemet är också ett instrument av central betydelse. Utjämningsystemet bidrar till målet om likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Utan detta system skulle, givet dagens kostnadsnivå i enskilda kommuner och landsting, skillnaderna i skattesats mellan olika kommuner och landsting vara betydligt större samt risken för skillnader i verksamheterna öka.

Statens insatser har betydelse för kommunernas och landstingens ekonomiska förutsättningar. Kommunerna och landsting har också ett betydande utrymme till förfogande genom beskattningsrätten och den kommunala självstyrelsen. De har därför också möjlighet att utveckla kvaliteten och förbättra resursutnyttjande i verksamheterna.

3.5 Politikens inriktning

3.5.1 Kommunsektorns ekonomiska utveckling 2016–2020

I detta avsnitt sammanfattas de bedömningar av kommunsektorns ekonomiska utveckling som redovisas i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 10.

Skatteinkomsterna förväntas öka starkt 2016 och 2017 i takt med att utvecklingen på arbetsmarknaden fortsätter att förbättras (se tabell 3.5). På några års sikt ökar antalet arbetade timmar långsammare, vilket bidrar till att skatteinkomsterna ökar långsammare, för att 2018–2020 ligga nära den genomsnittliga ökningstakten 2000–2015.

Statsbidragen ökar 2016 och 2017, främst till följd av förslag i denna proposition om kraftigt förhöjda generella statsbidrag till kommunsektorn och det mycket stora antalet asylsökande 2015.

Den starka inkomstutvecklingen ger utrymme att både öka konsumtionen och förbättra resultatet 2016. Därefter ökar dock utgifterna i högre takt än inkomsterna och resultatet väntas successivt minska t.o.m. 2020, för att då uppgå till 8 miljarder kronor. Det finansiella sparandet bedöms samtidigt minska från -12 till -26 miljarder kronor 2016–2020.

Den kommunala konsumtionen bedöms öka mycket starkt 2016 och 2017. Behovet av kommunala tjänster påverkas mycket av den demografiska utvecklingen, med fler barn och äldre i befolkningen, samt av en stadig befolkningsökning och ett stort mottagande av asylsökande.

Den kommunfinansierade sysselsättningen bedöms öka med ca 87 000 personer mellan 2015 och 2020.

Tabell 3.5 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall för 2015, prognos för 2016–2019

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	959	1 014	1 072	1 099	1 133	1 172
Utveckling i procent	6,3	5,6	5,8	2,5	3,1	3,5
Skatter	639	671	706	736	767	798
Kommunal fastighetsavgift	16	17	17	19	19	20
Statsbidrag exkl. mervärdesskatt	161	184	202	191	185	181
Generellt bidrag	98	90	102	102	102	102
Riktade bidrag	63	94	100	89	82	78
Kapitalinkomster	10	8	8	10	15	22
Övriga inkomster ¹	133	133	140	144	148	152
Varav komp. för mervärdesskatt	59	64	67	69	69	70
Utgifter	964	1 026	1 090	1 121	1 158	1 199
Utveckling i procent	5,0	6,4	6,3	2,8	3,3	3,5
Konsumtion	795	852	901	933	959	985
Investeringar	90	98	107	109	111	113
Transfereringar	76	75	82	78	83	87
Övriga utgifter ²	3	1	0	1	5	13
Finansiellt sparande	-5	-12	-18	-21	-25	-26
Resultat	16	23	15	11	9	8

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatten är inkluderad i övriga inkomster och inte i statsbidragen.² Inkluderar nettoköp av mark och fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

3.5.2 Nivån på det generella statsbidraget

Kommunsektorn bedöms uppnå positiva resultat varje år 2016–2020 (se tabell 3.5). Resultatet som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag bedöms 2016–2017 i genomsnitt motsvara 2 procent per år. Åren 2018–2020 försämras resultaten.

Ökade resurser till välfärden

Sverige ska ha en välfärd av hög kvalitet som går att lita på. Regeringen föreslår i denna proposition att 10 miljarder kronor tillförs kommuner och landsting årligen i form av ett permanent generellt statsbidrag (se avsnitt 3.7.1 och 3.7.4). Det ger kommunsektorn långsiktiga förutsättningar att utveckla välfärden utifrån lokala behov. Dessa välfärdsbiljarder innebär ett betydande resurstillskott vilket skapar möjligheter för kommuner och landsting att bl.a.

anställa fler och stärka vården, skolan och omsorgen.

Tillskottet kommer dels att fördelas via anslaget för kommunalekonomisk utjämning med ett enhetligt belopp per invånare, dels via ett särskilt anslag med en fördelningsnyckel där hänsyn tas till antal asylsökande och nyanlända (se tabell 3.6). Den andel av tillskottet som fördelas med hänsyn till antalet asylsökande och nyanlända kommer successivt att minska. Från och med 2021 kommer hela tillskottet att fördelas per invånare via anslaget för kommunalekonomisk utjämning.

Tabell 3.6 Fördelning mellan anslag av tillskottet om 10 miljarder kronor med anledning av flyktingsituationen

Miljarder kronor

Anslag	2017	2018	2019	2020	2021
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	3	3	5	7	10
1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen	7	7	5	3	
Summa	10	10	10	10	10

Källa: Finansdepartementet.

I samband med den ekonomiska vårpropositionen (prop. 2015/16:100) presenterades en preliminär beräkning av fördelningen inför 2017 för enskilda kommuner och landsting. Denna fördelning kommer att uppdateras inför det slutliga beslutet om fördelningen inför 2017. Den del som fördelas med fördelningsnyckel där hänsyn tas till antal asylsökande och nyanlända kommer därefter att uppdateras årligen. Bidraget som utbetalas från anslaget är generellt utformat och således inte öronmärkt för någon viss verksamhet eller kostnad. Skåne läns landsting har i en skrivelse till regeringen föreslagit att en del av tillskottet avsätts för kompensation för ökade kostnader eller minskade intäkter till följd av ID-kontroller i samband med gränspassager mellan Sverige och Danmark (Fi2016/03184/K). Regeringen bedömer att behovet av kompensation för sådana kostnader inte bör beaktas vid fördelningen av medel från det aktuella anslaget.

3.5.3 Systemet för kommunalekonomisk utjämning

Systemet för kommunalekonomisk utjämning består av flera delar: inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och en s.k. regleringspost. Syftet är att ge

kommuner och landsting likvärdiga ekonomiska förutsättningar att uppfylla deras åligganden.

Uppföljning av kostnadsutjämningen

För att syftet med utjämningsystemet ska nås behöver i första hand kostnadsutjämningen ses över med vissa intervall. Statskontoret har i uppdrag att löpande följa upp systemet för kommunalekonomisk utjämning. Förändringar i utjämningsystemet medför alltid större eller mindre omfördelningseffekter mellan kommunerna respektive landsting. Effekten av större omfördelningar har mildrats genom särskilda införanderegler. En ordning med täta och överlappande införanderegler skulle antagligen snabbt göra systemet ohanterligt. För att systemet ska uppfattas som legitimt och rättvist bör kostnadsutjämningen och dess delmodeller ses över samlat.

Regeringen avser dock att ändra delmodellen för barn och ungdomar med utländsk bakgrund. En rapport från Statskontoret med förslag till uppdaterad delmodell remitterades i mars 2016 (Fi2014/02297/K). I rapporten föreslås att beräkningarna i delmodellen ska baseras på distriktsindelningen enligt förordningen (2015:493) om distrikt i stället för församlingsindelningen den 31 januari 2009. Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget. Mot bakgrund av den rådande flyktingsituationen och med beaktande av slutsatserna och förslagen i Statskontorets rapport avser regeringen att besluta att beräkningarna i delmodellen för barn och ungdomar med utländsk bakgrund uppdateras så att de baseras på distrikt i stället för på församlingsindelningen. Omfördelningseffekterna är förhållandsvis små och intäktsminskningarna är mindre än de 250 kronor per invånare som ligger till grund för de införandebidrag som beräknas till följd av tidigare gjorda regeländringar. Förändringen föranleder en förordningsändring som avses träda i kraft den 1 januari 2017.

3.5.4 Kommunsektorns utmaningar

Som helhet betraktad har kommunsektorns ekonomi varit relativt god under ett antal år. Samtidigt finns det enskilda kommuner och landsting med ekonomiska problem och vars förutsättningar sannolikt i ökande grad kommer att skilja sig åt.

Kommuner och landsting står inför betydande utmaningar. Den demografiska utvecklingen, mottagandet av asylsökande och nyanlända, den snabba urbaniseringstakten, digitalisering och annan teknisk utveckling samt medborgarnas förväntningar på likvärdig service av god kvalitet, innebär stora utmaningar. Utmaningarna ställer stora krav på personal- och kompetensförsörjningen, förmågan till innovation och helhetssyn men också effektiviseringar. Det i sin tur ställer krav på finansiering. Människor arbetar och bor i högre utsträckning än tidigare i olika kommuner och län och rör sig därför över större geografiska ytor. Detta innebär att medborgarna i ökad utsträckning utnyttjar det kommunala tjänsteutbudet i andra kommuner och landsting. Detta har i sin tur medverkat till ett ökat behov av samarbete och samverkan över kommun- och länsgränserna. Det är väsentligt att kommunerna har de grundläggande förutsättningarna och kapaciteten för att klara av att hantera utmaningarna. De verksamheter som kommuner och landsting ansvarar för är personalintensiva. En fungerande personal- och kompetensförsörjning är därför nyckelfaktorer för att hantera de utmaningar som finns inom flera verksamheter, t.ex. skolväsendet, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården. Redan i dag är det stor brist på personal i många kommuner och landsting. Regeringen har inlett en dialog med Sveriges Kommuner och Landsting i syfte att komma tillrätta med bristyrkesituationen inom välfärdssektorn. Omvärldsförändringar berör dock kommuner och landsting i varierande omfattning och skiljer sig dessutom åt i olika delar av landet. Många verksamheter i kommuner och landsting är ansträngda. Kommunsektorn behöver permanent förstärkta resurser. Därför genomför regeringen en historisk satsning på välfärden genom att skjuta till 10 miljarder kronor per år permanent till kommunsektorn.

Ett väl fungerade ramverk

I framtiden måste utrymme skapas för att kommuner och landsting ska kunna ta sig an nya uppgifter, utveckla, tillhandahålla och finansiera ett likvärdigt serviceutbud med god kvalitet. De behöver därför goda förutsättningar att hantera utvecklingen och de utmaningar som de ska hantera. Mot denna bakgrund genomförs ett arbete med ett brett angreppssätt inriktat på att bl.a. kartlägga, värdera och analysera styrnings-

mässiga, organisatoriska, ekonomiska och verksamhetsmässiga lösningar som kan bidra till att förbättra förutsättningarna.

De regler som styr verksamheterna måste vara anpassade till den verklighet som kommuner och landsting arbetar i och ge möjlighet till lokal anpassning. Samtidigt måste regelverket kunna passa in på såväl stora som små kommuner och landsting. Antalet styrsignaler som kommuner och landsting möter är för många. Generella statsbidrag bör som utgångspunkt användas när staten förmedlar pengar till kommunerna, även om det finns tillfällen när riktade bidrag är lämpligt att använda. För regeringen är det viktigt att minska det totala antalet styrsignaler som kommuner och landsting får, t.ex. har de riktade statsbidragen till kommuner och landsting ökat under senare år. Regeringen arbetar för att uppnå en mer strategisk användning av statsbidragen. Det kan bl.a. innebära att dels pröva möjligheten att föra in riktade statsbidrag i det generella statsbidraget, dels se över möjligheten att förenkla befintliga riktade bidrag. I regeringens skrivelse om Utvecklingen inom den kommunala sektorn (skr. 2015/06:102) redovisas utvecklingen av statsbidragen samt måluppfyllelsen för olika riktade statsbidrag.

Regeringen har inlett ett arbete inriktat mot att främja en utveckling av kommunerna och förbättra formerna för styrningen av dessa. Regeringen har bl.a. initierat en tillitsreform (se utgiftsområde 2, avsnitt 4.3.2 och 4.4) samt gett Statskontoret i uppdrag att kartlägga omfattningen av den statliga styrningen, analysera den samlade statliga styrningens effekter på enskilda kommuner samt lämna förslag på hur staten framöver bör följa den statliga styrningens utveckling (Fi2016/00372/SFÖ). Vidare har en tillitsdelegation tillsatts (dir. 2016:51) som ska arbeta för ökad tillit i styrningen av den offentliga sektorn. Delegationen ska genomföra projekt som främjar idé- och verksamhetsutveckling när det gäller kommunal verksamhet och som omfattar hela styrkedjan, dvs. styrning från den nationella nivån till genomförandet i kommuner och landsting.

Regional indelning

Det finns skäl att se över dagens indelning i län och landsting i syfte att skapa en indelning som kan möta de framtida kraven på en ändamålsenlig indelning med effektiva organisa-

tioner. Landstingen behöver långsiktigt hållbara ekonomiska, organisatoriska och verksamhetsmässiga förutsättningar. Indelningskommittén (Fi 2015:09) har därför fått i uppdrag att föreslå en ny läns- och landstingsindelning som innebär att Sverige delas in i väsentligt färre län och landsting. Kommittén har överlämnat ett delbetänkande (SOU 2016:48) till regeringen med förslag på en ny läns- och landstingsindelning i vissa delar av landet. Betänkandet har skickats ut på remiss till ett stort antal instanser. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 augusti 2017.

Kommunallagen

Utredningen om en kommunallag för framtiden har lämnat sitt slutbetänkande (SOU 2015:24) med förslag till en ny kommunallag, vars syfte är att bidra till en mer professionell och effektiv kommunal verksamhet. De förslag som har lämnats av utredningen bidrar till en önskvärd modernisering av kommunallagen, vilket i sin tur bidrar till en mer professionell och effektiv kommunal verksamhet. Förslagen innebär, utöver en moderniserad lagstiftning, bl.a. bättre förutsättningar för en ändamålsenlig kommunal organisation, ökad insyn för medlemmarna genom en digitalisering av den kommunala anslagstavlan samt en förstärkt kommunal revision. Vidare föreslås ett förtydligande om att kommuner och landsting noga måste överväga verkställigheten av överklagade beslut som inte kan rättas. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet och regeringen avser att överlämna en proposition till riksdagen under 2017.

Den kommunala redovisningslagen

Utredningen KomRed har lämnat sitt betänkande En ändamålsenlig kommunal redovisning (SOU 2016:24) med förslag till en ny lag om kommunal bokföring och redovisning. Inom ramen för utredningen har en samlad översyn av regelverket för den kommunala redovisningen genomförts. Utgångspunkten är även fortsättningsvis att redovisningen ska vara anpassad till den kommunala särarten.

Utredningen har lämnat förslag som syftar till en mer rättvisande redovisning, ökad insyn och en ökad jämförbarhet. Det gäller både jämförbarhet över tid och jämförbarhet mellan olika kommuner respektive landsting. Betänkandet har remitterats till myndigheter, kommuner och landsting samt andra instanser och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Ett väl fungerande system för offentligt finansierade välfärdstjänster

Som framkommit i avsnitt 3.4.4 har kommuners och landstings köp av välfärdsverksamhet från privata aktörer, inklusive bidragsgivning, ökat under en lång serie av år. En gemensam utgångspunkt för regeringens arbete är medborgarnas förväntningar på att de offentligt finansierade välfärdstjänsterna håller god och likvärdig kvalitet och att de resurser som avsätts kommer brukarna till godo, oavsett utförare. Vinstjakten som incitament hör inte hemma i välfärdssektorn. Det är centralt att resurserna till välfärden används till just det de är avsedda för. För att få ta del av offentliga medel är det rimligt att kräva att privata aktörer som tillhandahåller välfärdstjänster ska kunna visa att de offentliga medlen kommer brukarna till godo. Eventuella överskott ska som huvudregel återinvesteras i den verksamhet där de har uppstått.

Regeringen har därför tillsatt en utredning om ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster (dir. 2015:22, dir. 2015:100 och dir. 2015:108). Utredningen, som antagit namnet Välfärdsutredningen, fick i november 2015 tilläggsdirektiv som tar sin utgångspunkt i behovet av ökad ordning och reda i välfärden. Utredningen ska utifrån det perspektivet bl.a. vidareutveckla Ägarprövningsutredningens förslag om ökade krav på ekonomisk långsiktighet och ägar- och ledningsprövning för tillstånd att bedriva verksamhet inom välfärdssektorn. Utredningen ska lämna ett delbetänkande senast den 1 november 2016 och ett slutbetänkande senast den 2 maj 2017. Regeringen avser att 2017 lägga förslag om ett regelverk som säkerställer att skattemedel används till just den verksamhet de är avsedda för.

3.6 Lagstiftning som ligger till grund för ekonomisk reglering mellan staten och kommunsektorn

3.6.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 att öppenvård inom högkostnadsskyddet ska bli avgiftsfri för personer som är 85 år och äldre, att tandvård ska bli avgiftsfri för unga upp till 21 år, 22 år respektive 23 år och att preventiv-

medel inom läkemedelsförmånerna ska bli kostnadsfria för unga under 21 år. Syftet med reformerna är att förbättra hälsan hos äldre med ett omfattande vårdbehov, att grundlägga en god tandhälsa för unga vuxna samt att minska antalet oönskade graviditeter bland unga (prop. 2015/16:1 utg.omr. 9 avsnitt 4.5).

Med anledning av den aviserade reformen tog Socialdepartementet fram en promemoria med förslag till författningsändringar i hälso- och sjukvårdslagen, tandvårdslagen, socialtjänstlagen, lagen om läkemedelsförmåner m.m. och lagen om statligt tandvårdsstöd. Promemorian skickades på remiss den 15 december 2015 med sista svarsdatum den 15 mars 2016.

En sammanfattning av promemorian, promemorians författningsförslag, en förteckning över remissinstanserna, lagrådsremissens författningsförslag och Lagrådets yttrande finns i bilaga 1 under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2015/07820/FS).

Lagförslaget avseende avgiftsfri öppenvård inom högkostnadsskyddet för personer som är 85 år eller äldre samt förändringarna i tandvårdslagen behandlas under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner eftersom lagförslagen påverkar beräkningen av anslaget 1:1 *Kommunal ekonomisk utjämning*. Förslagen om förändringar i lagen om tandvårdsstöd och fria preventivmedel för unga under 21 år presenteras under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg där förslagets budgetpåverkan finns.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 19 maj 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i bilaga 1 under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Lagrådets yttrande finns i samma bilaga. Regeringen har utformat förslagen i enlighet med Lagrådets synpunkter.

3.6.2

3.6.3 Regeringens förslag och bedömning

Avgiftsfri öppenvård för personer som är 85 år eller äldre

Regeringens förslag: Hälso- och sjukvårdslagen ska ändras. Ändringen innebär att vårdavgifter och andra avgifter för sådan öppen hälso- och sjukvård m.m. som ingår i högkostnadsskyddet i 26 a § första stycket hälso- och sjukvårdslagen inte får tas ut för patienter som är 85 år eller äldre.

Socialtjänstlagen ska ändras. Ändringen innebär att kommuner inte får minska minimibeloppet med anledning av att den enskilde omfattas av sådan avgiftsfrihet som avses i 26 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Vissa förtydliganden har gjorts i lagtexten och i författningskommentaren.

Remissinstanserna: De allra flesta av de remissinstanser som har yttrat sig över förslaget om avgiftsfri öppen hälso- och sjukvård för personer som är 85 år eller äldre ställer sig bakom förslaget. Flertalet som yttrat sig har dock haft synpunkter på förslagets utformning. Det gäller främst frågor kring den valda åldersgränsen. Till exempel anför *Socialstyrelsen* att det är oklart varför åldersgränsen föreslås vara 85 år då det är vanligare att ange 80 år och äldre som gräns för när flertalet äldre börjar få ökat behov av vård och omsorg. *Värmlands läns landsting* och *Falu kommun* anser att åldersgränsen ska sänkas till 75 år och att det vid genomförandet av reformen är viktigt att informationen från statens sida är tydlig kring att avgiftsfriheten gäller öppenvård i landstingens regi och inte den kommunala hälso- och sjukvården som bedrivs inom särskilda boenden och av hemsjukvården. *SPF Seniorerna* ifrågasätter också 85 år som åldersgräns och anser att förslaget borde gälla alla med omfattande vårdbehov. Några remissinstanser ställer sig tveksamma till att avgiftsbefrielse skulle leda till färre inläggningar inom akut-

sjukvården och färre besök inom den slutna vården. *Läkemedelsverket* och *Sveriges Läkarförbund* anger att avgifter sannolikt är en av flera faktorer som påverkar antalet akuta besök och inläggningar i den slutna vården. Socialstyrelsen anser även att så som bestämmelsen i 26 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen är formulerad i förslaget kan det uppfattas som att det avser sådan vård först när patienten kommit upp i sådan omfattning som ger avgiftsbefrielse. *Karlstads kommun* tillstyrker förslaget men ifrågasätter om det finns tillräckligt med personal med rätt kompetens inom öppenvården för att kunna ta hand om det eventuella ökade trycket med fler äldre. Även *Västerbottens läns landsting* lyfter frågan om att det kan bli en ökad belastning på primärvården och svårigheter med rekrytering av allmänläkare och distriktsköterskor. *Skåne läns landsting* instämmer i att en avgiftsfri öppenvård kan bidra till att avlasta slutenvården och att reformen i kombination med många andra nödvändiga åtgärder för vård på rätt nivå kan bidra till en avlastning för sjukhusen. *Läkemedelsverket* framhåller vikten av att följa upp kostnaderna och effekterna av reformen. *Malmö kommun* anser att det bör utredas om även den kommunala hemsjukvården som en följd av regeringens föreslagna satsning ska bli avgiftsfri. Ingen av remissinstanserna har haft synpunkter på ändringen i socialtjänstlagen. *Sveriges Folktandvårdsförening* anger att om tolkningen av vad som ingår i begreppet öppenvård är korrekt finns det ekonomiska konsekvenser som inte omnämns i promemorian. Enligt Folktandvårdsföreningen ingår tandvård enligt Tandvårdsreformen 1999/2013 (s.k. N-, F-, och S-tandvård) i begreppet öppenvård. Folktandvårdsföreningen anför att detta medför kostnader för både landsting, Försäkringskassan och enskilda vårdgivare. Även Socialstyrelsen anser att det bör förtydligas i kommande förarbeten att den föreslagna bestämmelsen i 26 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen, med hänvisning till 26 a § första stycket, även omfattar tandvård till patienter över 85 år som i dag är beviljade att få tandvård till samma avgift som inom den öppna hälso- och sjukvården. Folktandvårdsföreningen framför att kompensation till vårdgivarna för ökade kostnader bör riktas direkt till dem och ske i samband med att, eller t.o.m. strax innan, förändringen träder i kraft.

Skälen för regeringens förslag: Det huvudsakliga syftet med regeringens förslag är att förbättra hälsan hos äldre som har ett omfattande behov av hälso- och sjukvård. För dessa kan kostnaderna för upprepade besök i vården bli kännbara trots högkostnadsskyddet.

Flera remissinstanser har anfört att åldergränsen bör vara lägre än den föreslagna åldergränsen på 85 år. Socialstyrelsen har angett att det är vanligare att ange 80 år och äldre som gräns för när flertalet äldre börjar få ökat behov av vård och omsorg och Värmlands läns landsting och Falu kommun har angett att förslaget bör gälla för personer som är 75 år och äldre. Regeringen bedömer att den avgiftsfria öppenvården för personer som är 85 år eller äldre tillsammans med att kommuner och landsting fortsätter med förebyggande vårdinsatser för äldre är viktiga insatser för en bättre hälsa hos dessa. Den föreslagna åldergränsen på 85 år bedöms som väl avvägd i förhållande till äldres vårdkonsumtion. Regeringen har för avsikt att följa upp reformen samt följa dess utveckling.

Några av instanserna framför skepsis inför att en avgiftsbefrielse skulle leda till färre inläggningar inom akutsjukvården och färre besök inom den slutna vården. Det finns även några som anför att avgiftsfriheten inte skulle påverka de äldres hälsa i rätt riktning. Studier har emellertid visat att insatser sätts in sent och att äldre besöker den slutna vården och akuten i hög utsträckning. Om avgiftsfriheten inom den öppna vården kan förebygga sådana besök bedömer regeringen att reformen är värdefull för både individ och samhälle. SPF Seniorerna lyfter i sitt remissvar fram att det är individens hälsa och behov som ska ligga till grund för den vård som ges och att förslaget borde gälla alla med ett omfattande vårdbehov. Regeringen instämmer i att det är individens hälsa och behov som ska ligga till grund för den vård som ges. Förhoppningen med avgiftsfriheten för personer som är 85 år eller äldre är att den ska underlätta för målgruppen att söka den vård som kanske annars hade bortprioriterats på grund av ekonomiska svårigheter. Att införa avgiftsfrihet för alla oavsett ålder skulle dock inte vara ekonomiskt möjligt.

Några remissinstanser lyfter farhågor om att förslaget kan medföra ökad belastning på öppenvården. Regeringen bedömer dock att detta borde kunna hanteras genom att landstingens

resurser omfördelas mellan den öppna och den slutna vården.

Två remissinstanser har haft synpunkter på förslaget i förhållande till den kommunala hälso- och sjukvården. Falu kommun anser att det är viktigt att informationen från statens sida är tydlig i fråga om att förslaget bara avser landstingens öppenvård och inte den kommunala hälso- och sjukvård som bedrivs inom särskilda boenden m.m. Regeringen är tydlig med att den vård som omfattas av denna reform är den som ingår i det högkostnadsskydd som regleras i 26 a § första stycket hälso- och sjukvårdslagen. I den paragrafen är den kommunala vård som bedrivs i bl.a. särskilda boenden explicit undantagen.

Socialstyrelsen har haft synpunkter på formuleringen i lagförslaget och påpekat att den kan ge upphov till tveksamhet när det gäller om patienten först måste komma upp till nivån där högkostnadsskyddet träder in innan avgiftsfrihet inträder. Regeringen har med anledning av Socialstyrelsens påpekande förtydligat bestämmelsen.

Folktandvården och Socialstyrelsen har lyft att viss tandvård även ingår i öppenvårdsbegreppet. Regeringen, som delar den bedömningen, avser att ytterligare tydliggöra att all vård som omfattas av högkostnadsskyddet i 26 a § första stycket hälso- och sjukvårdslagen omfattas av avgiftsfriheten. Folktandvårdsföreningen framför att kompensation bör ske direkt till vårdgivarna och att detta bör ske i direkt samband med reformen. I avsnitt 3.6.4 redogör regeringen för reformens kostnader samt för på vilket sätt regeringen kommer att kompensera för dessa.

Avgiftsfri tandvård för barn och unga vuxna

Regeringens förslag: Tandvårdslagen ska ändras i tre steg. Ändringarna innebär att folktandvården ska svara för regelbunden och fullständig tandvård för personer till och med det år då de fyller 21 år, 22 år respektive 23 år.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Vissa redaktionella ändringar har emellertid gjorts, varvid bl.a. benämningarna barn, unga och vuxna

i lagtexten har bytts ut mot personer, samt ändringar som rör ikraftträdandet. De ändringar som gjorts beträffande ikraftträdandet redovisas under avsnittet 3.6.3 Ikraftträdande.

Remissinstanserna: De allra flesta av de remissinstanser som har yttrat sig ställer sig bakom förslaget om att successivt förlänga den avgiftsfria barn- och ungdomstandvården från 19 års ålder i dag till 23 år. Flera instanser för fram att kostnadsberäkningarna för reformen som presenterats i promemorian behöver uppdateras. *Sveriges kommuner och landsting (SKL), Stockholms läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Dalarnas läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting, Uppsala läns landsting, Kalmar läns landsting, Jönköpings läns landsting, Hallands läns landsting* och *Folk tandvårdsföreningen* anför att kostnadsberäkningarna i promemorian inte baseras på de förändringar av befolkningsammansättningen som ägt rum i och med den asylrelaterade invandring som pågår för närvarande. Ett flertal av dessa remissinstanser anser vidare att kostnadsberäkningarna i promemorian inte tagit hänsyn till att ökade kostnader kan uppstå i specialisttandvården på grund av senareläggning av ortodontisk behandling, obehandlade anomalier hos nyanlända barn eller bettförhållanden som kräver behandling inom specialiteterna ortodonti, oral kirurgi och oral protetik. Dessa remissinstanser föreslår att en kontroll inrättas tre år efter att lagen trätt i kraft för att minska osäkerheten kring landstingens framtida kostnader. För att följa upp effekterna av förändringar av den höjda åldersgränsen för avgiftsfri barn- och ungdomstandvård anser *Malmö högskola, odontologiska fakulteten, Socialstyrelsen*, Skåne läns landsting och *Folk tandvårdsföreningen* att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera hur förändringen påverkar tandhälsan och även vilken tandvård som ges. Detta kan bara möjliggöras om den avgiftsfria tandvården för unga omfattas av tandhälsoregistret. Avgiftsfri tandvård för unga vuxna (21 respektive 23 år) innebär att denna grupp kommer att exkluderas från tandhälsoregistret, som i dag enbart omfattar vuxentandvård. Regeringens förslag innebär därmed att möjligheten till uppföljning av denna grupp med utgångspunkt i tandhälsoregistret försvinner. Ett flertal remissinstanser menar att det saknas stöd för att en höjd åldergräns för den avgiftsfria tandvården till barn och ungdomar

kommer att leda till en förbättrad tandhälsa. Stockholms läns landsting anför att satsningar på att hejda kariesutveckling i förskoleåldern sannolikt skulle ge bättre effekt på tandhälsan över tid. Malmö högskola menar att fler tandvårdsbesök i den aktuella åldern inte i sig självklart leder till en bättre mun- och tandhälsa. Högskolan anser att det i mötet med de unga bör satsas mer på att öka kunskapen om hälsosamma levnadsvanor och stärka gruppens intentioner när det gäller ansvar för egenvård. Hallands läns landsting framhåller att det är personer mellan 65 och 75 år som har de största tandvårdsbehoven och de högsta kostnaderna och därmed är i störst behov av skydd mot höga kostnader. *Västerbottens läns landsting, Sveriges Privattandläkarförening* och *Praktikertjänst* framhåller att finanseringen av tandvård i ett förlängt åldersintervall enligt regeringens förslag, förmodligen det åldersintervall som har bäst tandhälsa, i stället skulle kunna satsas på socioekonomiskt svaga grupper inklusive de unga som har sämst munhälsa.

Skälen för regeringens förslag: Skälen för regeringens förslag att höja åldersgränsen för den avgiftsfria tandvården för unga vuxna är att åldersgruppen 20–29 år har den lägsta besöksfrekvensen i tandvården. Unga vuxnas levnadsvillkor har över tid förändrats. Studietiden är i dag längre, samtidigt som det har blivit svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Detta leder till att många först vid en högre ålder uppnår en ordnad och fast ekonomi. Grunden för en god tandhälsa etableras i barndomen och i det tidiga vuxenlivet. Även om flera remissinstanser reser frågan om den föreslagna höjda åldersgränsen för fri barn- och ungdomstandvård kommer att leda till en mer jämlik tandhälsa gör regeringen bedömningen att ett förebyggande arbete är viktigt och minskar risken för framtida tandvårdsproblem.

Konsekvensberäkningarna har kritiserats av vissa remissinstanser för att inte ta hänsyn till den senaste tidens asylrelaterade invandring och omfattningen av den gruppens tandvårdsbehov. I promemorian uppskattades kostnadsökningen för landstingen i det första steget (2017 när tandvården blir avgiftsfri för 21-åringar) till 276 miljoner kronor. I det andra steget (2018 när tandvården blir avgiftsfri för gruppen upp till 23 år) uppskattades kostnadsökningen för landstingen till 576 miljoner kronor jämfört med 2016

års nivå. Detta skulle kompenseras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen.

För att illustrera hur den senaste tidens asylrelaterade invandring skulle kunna påverka tandvårdens kostnader har beräkningarna uppdaterats utifrån Statistiska centralbyråns befolkningsprognos från mars 2016. Utifrån antagandet att alla nyanlända med uppehållstillstånd skulle besöka tandvården varje år samt konsumera tandvård som är 50 procent dyrare än vad åldersgruppen 21–23-åringar konsumerar i dag skulle landstingens kostnader öka med 3 miljoner kronor 2017, 10 miljoner kronor 2018 och 19 miljoner kronor 2019. En annan fråga som remissinstanserna lyfter gäller kostnader som tillkommer på grund av att fler än i dag (eftersom gruppen utökas) kommer att få tandreglering och protetisk behandling. Nya beräkningar visar emellertid att endast 0,68 procent av alla tandvårdsåtgärder utgör tandreglering och protetik i åldersgruppen 21–23 år. Om dessa behandlingsåtgärder skulle fördubblas i antal, skulle det innebära en kostnadsökning med ca 7 miljoner kronor per år totalt för alla landsting. Regeringens bedömning är att sannolikheten att alla nyanlända söker tandvård under ett givet år och att antalet tandreglerings- och protetikåtgärder skulle fördubblas är låg. De ursprungliga kostnadsberäkningarna tog dessutom höjd för att antalet besök skulle öka med 50 procent och att tandvårdskostnaderna skulle öka med 20 procent. Regeringen anser därför att den ursprungliga kostnadsberäkningen fortsatt kan ligga till grund för reformen.

I dagsläget inkluderas inte uppgifter om barns och ungdomars hälsa och tandvårdskonsumtion i Socialstyrelsens tandhälsoregister. När gruppen 20-, 21-, 22- och 23-åringar inkluderas i gruppen barn och unga och inte längre omfattas av det statliga tandvårdsstödet upphör rapporteringen till Socialstyrelsen. Detta kommer att få konsekvenser för möjligheten att följa tandhälsa och tandvårdskonsumtion för gruppen i fråga. Regeringen bedömer att det är angeläget att barn och unga inkluderas i tandhälsoregistret och avser att återkomma i frågan.

Lagrådet framför i sitt yttrande att enligt 8 kap. 22 § 4 regeringsformen ska Lagrådets granskning avse om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts. I remissen har syftena med lagförslagen angetts ytterst knapphändigt. Det gäller särskilt förslaget till ändring i tandvårdslagen: i den delen

ger remissen inte tillräckligt underlag för att Lagrådet ska kunna fullgöra granskningsuppgiften enligt den nämnda bestämmelsen. Med reservation för det anförda har Lagrådet ingen erinran mot remissens lagförslag. Lagrådet noterar dock att de föreslagna ändringarna i tandvårdslagen och lagen om statligt tandvårdsstöd medför att innebörden i ordet ”unga” kommer att utvidgas till att avse personer som har fyllt 23 år. Såvitt Lagrådet har sig bekant har ordet hittills inte använts i lagtext som beteckning på personer som är äldre än 21 år. Emellertid lär ordet inte vara definierat i lag och det finns därför inget hinder mot att det används så som det gör i remissen. Lagrådet vill dock förorda en viss försiktighet med att beteckna personer i allt högre åldrar som ”unga”, särskilt om denna kategori – som i förslaget – sätts i motsats till ”vuxna”. Ett mer neutralt ord kan väljas (t.ex. ”patient”, jämför hälso- och sjukvårdslagen, ”den enskilde”, jämför socialtjänstlagen, eller ”person”, jämför lagen om läkemedelsförmåner m.m.). En annan möjlighet är att – analogt med den föreslagna bestämmelsen i 26 § hälso- och sjukvårdslagen – avgränsa denna grupp som avses bara genom att ange den högsta ålder som ska omfattas.

Avseende Lagrådets första synpunkt har regeringen nu förtydligat vilka skälen är för reformens genomförande. Lagrådets andra synpunkt har regeringen tillgodosett genom att benämningen barn och unga i lagrådsremissens författningsförslag har ersatts av benämningen personer.

Som en följd av förslaget föreslår regeringen också att lagen om statligt tandvårdsstöd ändras i tre steg (se utg. omr. 9 avsnitt 4.8).

3.6.4 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringarna som avser hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen ska träda i kraft den 1 januari 2017. Lagändringarna som avser tandvårdslagen ska träda i kraft den 1 januari 2017, den 1 januari 2018 respektive den 1 januari 2019.

Promemorians förslag: Överensstämmer inte med regeringens förslag när det gäller tandvårdslagen.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot ikraftträdandet av förslaget om avgiftsfri öppenvård för personer som är 85 år eller äldre.

En klar majoritet av remissinstanserna har däremot haft synpunkter på tidpunkten för ikraftträdandet av förslaget om avgiftsfri tandvård för unga. Bland dem återfinns *SKL, Malmö Högskola Odontologiska Fakulteten, Västerbottens läns landsting, Värmlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Folk tandvårdsföreningen, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting, Uppsala läns landsting, Kalmar läns landsting, Jönköpings läns landsting* och *Hallands läns landsting*. Dessa remissinstanser framför att det skulle vara mer fördelaktigt om förslaget infördes i fler än två steg. Anledningen är att det nuvarande förslaget blir ofördelaktigt i förhållande till personer födda framför allt 1995. De som är födda år 1995 får avgiftsfri tandvård endast 2018, efter att ha varit berättigade till statligt tandvårdsstöd och eventuellt landstingens tandvårdsstöd under tre år. Året därpå, 2019, blir dessa individer åter betalande vuxna patienter och är då åter berättigade till statligt tandvårdsstöd och eventuellt landstingens tandvårdsstöd. Remissinstanserna anser att det finns skäl att anta att många unga vuxna som är födda år 1995 kommer att avstå från tandvård mellan 20 och 22 års ålder i avvaktan på att tandvården blir avgiftsfri år 2018. Remissinstanserna anser att det kommer att uppstå ett uppdämt tandvårdsbehov som ska tillgodoses just det året samt även att många kommer att vilja få avgiftsfri undersökning under 2018, utan att det finns ett faktiskt behov. Remissinstanserna anför vidare att regeringens förslag skulle innebära att de som är födda år 1995 måste lista sig hos en vårdgivare för en period om högst ett år för att få ta del av den avgiftsfria tandvården för unga. Om kontakten tas sent under år 2018 blir perioden för avgiftsfri tandvård både tidsmässigt och ekonomiskt begränsad. Större behandlingar inom specialisttandvården blir svåra att påbörja och utföra. Promemorians förslag kommer också enligt remissinstanserna att medföra ökad administration för landstingen och vårdgivarna då många unga kommer att behöva skrivas in och ut i två olika system vid fler tillfällen med åtföljande kostnadsökningar.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att remissinstansernas förslag att införa

reformen i tre steg i stället för i två steg medför bättre konsekvenser för vissa åldersgrupper. Regeringen instämmer i att detta skulle resultera i större tydlighet för patienten samtidigt som det skulle innebära en förenklad administrativ hantering för landstingen. Därför föreslår regeringen att tandvård för barn och unga ska erbjudas avgiftsfritt till och med det år de fyller 21 år (från och med den 1 januari 2017), till och med det år de fyller 22 år (från och med den 1 januari 2018) och slutligen till och med det år de fyller 23 år (från och med den 1 januari 2019). I konsekvens med detta görs motsvarande ändringar i lagen om statligt tandvårdsstöd (se utg. omr. 9 avsnitt 4.8).

Några övergångsbestämmelser anses inte nödvändiga.

3.6.5 Konsekvenser

Avgiftsfri öppenvård för personer som är 85 år eller äldre

Den kommunala självstyrelsen

När nya skyldigheter införs för kommuner och landsting ska konsekvenserna av dessa analyseras.

Förslaget om avgiftsfri öppenvård för personer som är 85 år eller äldre får anses innebära en utvidgning av landstingens åtagande och därmed en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Denna inskränkning måste vägas mot förslaget syfte att förbättra hälsan hos personer som är 85 år eller äldre och att styra vårdkonsumtionen mot mer proaktiv öppen vård i förhållande till den betydligt mer resurskrävande slutna vården.

Landstingen har redan i dag en skyldighet att erbjuda bl.a. dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) en god vård. Förslaget innebär främst en förändring i hur en befintlig verksamhet finansieras och inverkar inte i övrigt på landstingens möjligheter att själva organisera och styra sin verksamhet.

Ett för den kommunala självstyrelsen mindre ingripande alternativ är att staten skulle lämna bidrag direkt till den äldre. Detta skulle emellertid inte få den styreffekt mot den öppna vården som avgiftsfriheten kan få. Dessutom skulle det innebära att den äldre får ett högre avgiftsutrymme och därmed får betala högre avgift för t.ex. hemtjänst. Det skulle också innebära ett

nytt administrativt system för bidragen samt bli en ny uppgift för en myndighet.

Den inskränkning som ändringen i socialtjänstlagen innebär för kommunerna, dvs. att de inte får sänka minimibeloppet med anledning av den föreslagna avgiftsfriheten, har till syfte att skydda de äldre mot att drabbas av ökad avgift för t.ex. hemtjänst med anledning av förslaget. Kommuner har enligt socialtjänstlagen rätt att sänka minimibeloppet (höja avgiften) om den enskilde t.ex. inte längre har kostnader för öppenvård (för att denna vård t.ex. tillhandahålls avgiftsfritt). Utan den föreslagna ändringen i socialtjänstlagen skulle kommunerna kunna höja avgifterna med samma belopp som avgiftsfriheten för öppenvård innebär för den enskilde. Kommunerna skulle därmed få intäktsökningar samtidigt som de enskilda inte får del av reformen så som det är tänkt. Förslaget om ändringen i socialtjänstlagen bedöms inte innebära några ekonomiska konsekvenser för kommunerna.

Mot denna bakgrund är det med hänsyn till syftet med förslagen i denna del nödvändigt att göra ett begränsat ingrepp i landstingens och kommunernas självstyrelse.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnadsberäkningarna har utgått från kostnaderna i de landsting som redan har infört avgiftsfrihet inom öppenvården för personer som är 85 år eller äldre. Genom att använda deras kostnadsberäkningar och antal invånare över 85 år i respektive landsting har en kostnad per capita beräknats som sedan använts för att bedöma vad det skulle kosta att göra samma sak i hela landet. Sammantaget beräknas kostnaden för att införa kostnadsfri öppenvård för personer som är 85 år eller äldre till 200 miljoner kronor per år.

Förslaget innebär en ny skyldighet för landstingen, vilket aktualiserar den kommunala finansieringsprincipen. Om en uppgift som tidigare varit frivillig görs obligatorisk ska utgångspunkten vara att ersättningen till landstingen bör avse hela kostnaden, även den del av verksamheten som tidigare tillhandahållits av landstingen på frivillig basis. Landstingen bör därför kompenseras genom att 200 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 tillförs anslaget 1:1 *Kommunal-ekonomisk utjämning*.

Genom att avgifterna tas bort kan besöken inom öppenvården komma att öka. Den ökning som avgiftsfriheten innebär för öppenvården kan

i sin tur leda till en minskning av akuta inläggningar inom slutenvården, vilka är betydligt mer kostsamma för landstingen.

En mer jämlik och jämställd hälsa

Alla oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder, ska utifrån sina behov behandlas likvärdigt när det gäller resurser och insatser inom vården. Äldre personer, ofta över 85 år, har ett omfattande vårdbehov. Kvinnor lever i genomsnitt längre än män. Majoriteten av dem som kommer att ta del av reformen kommer därmed att vara kvinnor. Kvinnor har i genomsnitt lägre pensioner än män bl.a. på grund av att fler kvinnor än män jobbar deltid, stannar hemma längre med barn och har lägre löner. Eftersom vårdavgifterna kan göra att vissa avstår från den vård de har behov av främjar reformen grupper som har en relativt sett svagare ekonomi. Reformen bedöms därför kunna leda till en mer jämlik och jämställd vård.

Avgiftsfri tandvård för barn och unga vuxna

Den kommunala självstyrelsen

När nya skyldigheter införs för kommuner och landsting ska konsekvenserna av dessa analyseras. Förslaget innebär ett utvidgat åtagande för landstingen och på så vis en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Denna inskränkning måste vägas mot förslagets syfte, att öka besöksfrekvensen hos unga vuxna för att uppnå en långsiktigt förbättrad tandhälsa. Det utvidgade åtagandet innebär en skyldighet för landstingen att fr.o.m. den 1 januari 2017 erbjuda kostnadsfri tandvård för unga vuxna upp till och med det år de fyller 21 år, fr.o.m. den 1 januari 2018 upp till och med det år då de fyller 22 och fr.o.m. den 1 januari 2019 till och med det år då de fyller 23 år. Eftersom alla landsting redan i dag ansvarar för regelbunden och fullständig tandvård för barn och unga till och med det år då de fyller 19 år bedöms förslaget medföra endast en mindre inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Ett alternativt förfarande skulle vara om staten ersätter tandvård för den utvidgade åldersgruppen direkt via Försäkringskassan. Detta skulle dock medföra ytterligare kostnader för uppbyggnad av nya ersättningsystem hos

myndigheten, utöver kostnaderna för utförd tandvård.

Vikten av att stödja och stimulera unga vuxna till regelbundna tandvårdsbesök för att uppnå en långsiktigt god munhälsa bedöms väga över den marginella inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslaget innebär och det bedöms därför vara godtagbart.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnadsberäkningarna har utgått från antagandet att antalet besök till tandvården kommer att öka, både genom fler individer och fler besök per individ. Antaganden om att den tandvård som konsumeras kommer att vara dyrare, i och med att unga väljer åtgärder som kostar mer jämfört med om den unga själv står för kostnaden, har också gjorts. Dessa antaganden bygger på erfarenheter från Västra Götalands läns landsting där en höjning av åldersgränsen till 21 år infördes redan 2008. Antalet tandvårdsbesök ökade då med 46 procent. Givet detta har regeringen tagit höjd för att antalet besök kommer att öka med 50 procent och att de genomsnittliga tandvårdskostnaderna per besök kommer att öka med 20 procent i de kostnadsberäkningar som legat till grund för förslaget.

I det första steget 2017, när tandvård blir avgiftsfri för 20- och 21-åringar, bedöms reformen innebära ökade kostnader för landstingen med 276 miljoner kronor. Förslaget innebär en ny skyldighet för landstingen, vilket innebär att de bör kompenseras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Regleringen föreslås ske genom att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 276 miljoner kronor 2017. Samtidigt innebär det en utgiftsminskning inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, med 43 miljoner för minskade kostnader för det allmänna tandvårdsbidraget. Nettokostnaden för staten 2017 blir därmed en ökning av kostnaderna med 233 miljoner kronor. I det andra steget, 2018, när tandvård blir avgiftsfri upp till och med 22 år, beräknas reformen kosta 417 miljoner kronor. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* beräknas öka med 417 miljoner kronor. Det uppstår samtidigt en utgiftsminskning med 76 miljoner kronor inom utgiftsområde 9. Nettokostnadsökningen beräknas till 341 miljoner kronor. I det sista steget 2019, när tandvård blir avgiftsfri upp till och med 23 år, beräknas anslaget

1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* öka med 576 miljoner kronor. Utgiftsminskningen inom utgiftsområde 9 beräknas till 113 miljoner kronor. Nettokostnadsökningen beräknas då till 463 miljoner kronor.

En mer jämlik tandhälsa

Ett antal faktorer har visat sig påverka besöksbenägenheten i tandvården, bl.a. den disponibla inkomsten och utbildningsnivån. Risken för uteblivna tandläkarbesök bland barn och unga ökar dessutom om familjen tar emot ekonomiskt bistånd och om ett barn lever med en ensamstående förälder, av vilka långt fler är kvinnor än män. Den föreslagna reformen skulle därmed få positiva effekter för en jämlik tandhälsa.

3.6.6 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

26 §

Ett nytt *andra stycke* införs som innebär att vårdavgifter och andra avgifter för sådan vård och sådana förbrukningsartiklar som avses i 26 a § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) inte får tas ut för patienter som är 85 år eller äldre.

De vårdavgifter och andra avgifter som omfattas av avgiftsfriheten är således de som räknas upp i 26 a § första stycket. Kommunal öppen hälso- och sjukvård enligt 18 § första stycket är explicit undantagen i 26 a § första stycket och omfattas således inte av avgiftsfriheten. Avgiftsfriheten omfattar inte heller avgifter med anledning av att patienter uteblir från avtalade besök eller andra avgifter eller kostnader i samband med besöket.

Avgiftsfriheten inträder den dag då patienten fyller 85 år.

Paragrafens *åttonde stycke* motsvarar det tidigare sjunde stycket. Genom ändringen hänvisas till det sjunde stycket i stället för till det sjätte stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 3.6.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

7 §

Genom ändringen i *punkten 1* utvidgas folktandvårdens ansvar för regelbunden och fullständig tandvård från att ha omfattat barn och ungdomar till och med det år då de fyller 19 år till att omfatta personer till och med det år då de fyller 21 år. Punkten 1 ska läsas tillsammans med 15 a § där det bl.a. anges att sådan tandvård ska vara avgiftsfri för patienten.

En språklig ändring har gjorts i och med att ordet skall har ersatts av ska.

Paragrafen har utformats i enlighet med Lagrådets synpunkter.

Övervägandena finns i avsnitt 3.6.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

7 §

Genom ändringen i *punkten 1* utvidgas folktandvårdens ansvar för regelbunden och fullständig tandvård så att den gäller för personer till och med det år då de fyller 22 år. Punkten 1 ska läsas tillsammans med 15 a § där det bl.a. anges att sådan tandvård ska vara avgiftsfri för patienten.

Övervägandena finns i avsnitt 3.6.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2018.

Förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

7 §

Ändringen i *punkten 1* innebär att folktandvårdens ansvar för regelbunden och fullständig tandvård för personer ska gälla till och med det år då de fyller 23 år. Punkten 1 ska läsas tillsammans med 15 a § där det bl.a. anges att sådan tandvård ska vara avgiftsfri för patienten.

Övervägandena finns i avsnitt 3.6.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

8 kap. 8 §

I paragrafens *första stycke* görs endast en språklig ändring i och med att ordet skall har ersatts av ska.

Ett nytt *tredje stycke* införs som innebär en viss begränsning av kommunens möjlighet att minska minimibeloppet på grund av att posten tillhandahålls kostnadsfritt. Enligt den nya bestämmelsen får kommunen när den bestämmer minimibeloppets storlek inte beakta sådan avgiftsfri öppen hälso- och sjukvård m.m. som regleras i 26 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och som avser patienter som är 85 år eller äldre.

Övervägandena finns i avsnitt 3.6.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusentals kronor

År	Utfall	87 722 687	Anslags-sparande	0
2015	Utfall	87 722 687		
2016	Anslag	89 679 937 ¹	Utgifts-prognos	89 679 937
2017	Förslag	94 657 037		
2018	Beräknat	94 915 737		
2019	Beräknat	97 138 737		
2020	Beräknat	99 204 737		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget ändamål är att ge kommuner och landsting goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och landsting enligt lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Anslaget används även som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn (se tabell 3.8).

Nya förslagna tillskott

Ökade resurser till välfärden

Regeringen föreslår att av det totala tillskottet på 10 miljarder kronor 2017 (se avsnitt 3.5.2) fördelas 3 miljarder kronor via anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. År 2018 beräknas 3 miljarder kronor och 2019 beräknas 5 miljarder kronor tillföras anslaget. År 2020 beräknas 7 miljarder kronor tillföras anslaget. Från 2021 beräknas 10 miljarder kronor tillföras anslaget. Av det föreslagna tillskottet erhåller kommunerna 70 procent och landstingen 30 procent.

Resterande del av tillskottet tillförs under anslaget 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen* (se avsnitt 3.7.4).

Tidigare aviserade och beslutade tillskott

Kompensation till kommuner och landsting för avskaffandet av nedsättningen av socialavgifter för unga

I budgetpropositionen för 2016 föreslog regeringen ett tillskott till kommuner och landsting med anledning av avskaffandet av nedsättningen av socialavgifter för unga. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255). Regeringen föreslår att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 402 miljoner kronor 2017.

Beloppet fördelas mellan kommuner och landsting i proportion till antalet anställda i ålderskategorierna 18–26 år i kommuner respektive landsting och de genomsnittliga lönerna som gäller för dessa kategorier. Enligt en beräkning baserad på SCB:s strukturlönestatistik fördelas tillskottet för 2017 med 342 miljoner kronor till kommunerna och 60 miljoner kronor till landstingen.

Resursförstärkning till landstingen

Hälso- och sjukvården möter stora utmaningar, bl.a. i form av demografi, digitalisering och kompetensförsörjning. För att stärka hälso- och sjukvården i bred bemärkelse föreslår regeringen att landstingen tillförs ett tillskott om 500 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* föreslås öka med detta belopp fr.o.m. 2017.

Nya regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Betygsättning i moderna språk

Regeringen har i remisspromemorian En stadiindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor (U2016/03475/S) föreslagit att betyg ska sättas i moderna språk varje termin fr.o.m. årskurs 6. För att ersätta kommunerna för ett utökat åtagande vid ett införande föreslår regeringen därför att 4 miljoner kronor överförs 2017 från anslaget 1:1 *Statens skolverk* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* 2017. Anslaget beräknas öka med 8 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Lovskola

Regeringen har för avsikt att föreslå en skyldighet för huvudmännen att erbjuda lovskola i två veckor per läsår för elever i årskurserna 8 och 9 samt på sommaren efter årskurs 9 i grundskolan. För att ersätta kommunerna för ett utökat åtagande vid ett införande föreslår regeringen därför att 30 miljoner kronor överförs 2017 från anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* och beräknar att anslaget ökar med 60 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Läsa-skriva-räkna-garanti

För att förbättra möjligheterna att tidigt kunna ge stöd efter behov avser regeringen att påbörja införandet av en läsa-skriva-räkna-garanti från 2017. Regeringen beräknar att 130 miljoner kronor bör tillföras anslaget fr.o.m. 2018 för att kompensera skolhuvudmännen för ökade utgifter med anledning av en sådan garanti.

Förändringar i systemet med nationella prov

Utredningen om nationella prov överlämnade sitt betänkande (SOU 2016:25) till regeringen den 31 mars 2016. Utredningens betänkande har remitterats och regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition med utgångspunkten att skapa en rättvis och likvärdig bedömning av proven. Regeringen ställer sig bl.a. positiv till utredningens förslag om en digitalisering av nationella prov och extern bedömning. Med anledning av regeringens kommande proposition och den möjliga effektivisering som förslagen medför beräknar

regeringen att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* minskas med 61 miljoner kronor årligen 2018–2021 och med 123 miljoner kronor 2022 och årligen därefter.

Rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux

Regeringen har lämnat förslag om en rätt till utbildning inom komvux på gymnasial nivå för att uppnå grundläggande och särskild behörighet till högskoleutbildning samt motsvarande behörighet till yrkeshögskolan. Regeringen föreslår därför att 534,3 miljoner kronor överförs från anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2017 och beräknar att 530 miljoner kronor överförs för 2018 och 2019. För 2020 och åren därefter beräknas 532 miljoner kronor överföras för samma ändamål.

Reglering av kostnader för vaccinering mot pandemisk influensa

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten ett uppdrag om att säkerställa tillgången vaccin vid en influensapandemi. Detta är en följd av att staten har tagit över ansvaret att tillhandahålla vaccin vid en influensapandemi. Folkhälsomyndigheten kommer att få ökade kostnader för att hantera avtalet och förberedande åtgärder för att kunna ta emot vaccin vid en influensapandemi. Denna kostnad beräknas uppgå till 3,5 miljoner kronor. Utöver det kommer staten att ta på sig ansvar för att inköpa vaccin vid en pandemi. Som en följd av det ansvaret beräknar staten att det kommer att medföra en kostnad motsvarande 55,5 miljoner kronor per år. Anslag 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* föreslås därför minska med 59 miljoner kronor 2017 och beräknas minska med motsvarande belopp 2018 och framåt. Av dessa medel överförs 3,5 miljoner kronor 2017 och framåt från anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* till anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Tidigare aviserade och beslutade regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Utökad undervisningstid matematik mellanstadiet
I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1) föreslogs att undervisningstiden i matematik i grundskolan och motsvarande skolformer borde utökas med motsvarande en timme i veckan för årskurserna 4–6, med början hösten 2016. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 245 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 för att kompensera kommunerna för de kostnadsökningar som förslaget medför.

Den nya gymnasiesärskolan

Riksdagen har antagit regeringens förslag i propositionen En gymnasiesärskola med hög kvalitet (prop. 2011/12:50, bet. 2011/12:UbU9, rskr. 2011/12:141). I budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1) aviserades att kommunerna skulle kompenseras för de ekonomiska konsekvenserna som förslagen i propositionen medför. I förhållande till 2016 föreslås anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* minskas med 3,1 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

Stödboendereform för barn och unga

Riksdagen har antagit regeringens proposition med förslag om en ny placeringsform, boende för stöd och tillsyn (stödboende) inom den sociala barn- och ungdomsvården som trädde i kraft under 2016 (prop. 2015/16:43, bet. 2015/16:SoU5, rskr. 2015/16:101). Placeringsformen innebär lägre kostnader för kommunerna och regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* minskas med 13,5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

Höjt takbelopp för högkostnadsskyddet i äldreomsorgen

I budgetpropositionen för 2016 föreslog regeringen att takbeloppen i högkostnadsskyddet inom äldreomsorgen skulle höjas fr.o.m. den 1 juli 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 25, bet. 2015/16:FiU3, rskr. 2015/16:105). Förslaget medför att kommunernas möjlighet till avgiftsuttag ökar. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* minskas med 74 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

Glasögon för unga

I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) aviserade regeringen att de ändamål och verksamheter som avser bidrag till landstingen för glasögonbidrag till barn och unga flyttas till utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. De riktade bidrag som betalas ut från anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersonrådet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg avvecklas och medlen förs över till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* fr.o.m. 2017. Regeringen föreslår därför att anslaget utökas med 120 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017 för att kompensera landstingen för de kostnader som skyldigheten att erbjuda glasögon till barn och unga medför.

Avgiftsfri tandvård för barn och unga vuxna

Regeringen avser att göra tandvård avgiftsfri fr.o.m. januari 2017 för unga upp t.o.m. det år de fyller 21 år. I ett andra steg höjs fr.o.m. januari 2018 åldersgränsen till att gälla unga upp t.o.m. det år de fyller 22 år. Slutligen höjs åldersgränsen fr.o.m. januari 2019 upp t.o.m. det år de fyller 23 år. Regeringen föreslår att landstingen kompenseras för de tillkommande kostnader som förslaget medför och föreslår att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* tillförs 276 miljoner kronor 2017 och beräknar 417 miljoner kronor för 2018 och 576 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.

Patientrörlighetsdirektivet

Den 1 oktober 2013 trädde ny lagstiftning (prop. 2012/13:150, bet. 2012/13:SoU23, rskr. 2012/13:269) i kraft i syfte att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/24/EU av den 9 mars 2011 om tillämpningen av patienträttigheter vid gränsöverskridande hälso- och sjukvård (patientrörlighetsdirektivet). Landstingen och kommunerna fick av denna anledning kostnadsansvar för vissa ersättningar för gränsöverskridande vård som har betalats ut till personer som vid tiden för den vård som ersättningen avser var bosatta inom landstinget eller var kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistades i landstinget.

I enlighet med vad som angavs i budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 9 avsnitt 4.11.7) flyttades därför 93 miljoner kronor från anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* under utgiftsområde

9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. För 2015 flyttades 162 miljoner kronor över på motsvarande sätt. Flytten av medel sker successivt på grund av av en viss fördröjning i utgifterna, så att 222 miljoner kronor flyttades över 2016 medan 262 miljoner kronor flyttas över 2017 och 2018. Anslaget föreslås därför öka med 40 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

Kostnadsfri mammografi

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1) att mammografi regelbundet ska erbjudas kostnadsfritt till kvinnor mellan 40 och 74 år fr.o.m. den 1 juli 2016. För att kompensera landstingen för de tillkommande kostnader som förslaget medför tillfördes landstingen 100 miljoner kronor 2016. Regeringen föreslår att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med ytterligare 107 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017.

Avgiftsfri öppenvård för personer som är 85 år eller äldre

För att förbättra hälsan hos äldre personer föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2016 att avgiftsfrihet ska gälla för personer som är 85 år eller äldre. Förslaget avser vårdavgifter inom öppen hälso- och sjukvård och som ingår i det nationella högkostnadsskyddet. Förslaget avses träda i kraft den 1 januari 2017. Regeringen föreslår att landstingen ska kompenseras för avgiftsbortfallet som förslaget medför. Från och med 2017 föreslås anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* öka med 200 miljoner kronor per år.

Normer för vävnader och celler

Europaparlamentet och rådet antog den 31 mars 2004 direktivet (2004/23/EG) om fastställande av kvalitets- och säkerhetsnormer för mänskliga vävnader och celler. Riksdagen har genomfört direktivet genom lagen (2008:2086) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler (prop. 2007/08:96, bet. 2007/08: SoU12, rskr. 2007/08:177). Kostnaderna för landstingen att i Sverige genomföra de krav direktiven ställer beräknades till 119 miljoner kronor per år under tio år. I samband med budgetproposition för 2008 aviserades att 119 miljoner kronor per år under perioden 2008–2017 skulle tillföras det

dåvarande anslaget 48:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. I januari 2009 inkom Sveriges Kommuner och Landsting med en begäran om att en del av medlen borde vara riktade eftersom kostnaderna är olika i landstingen beroende på verksamhetens art. Mot bakgrund av ovanstående föreslogs i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) att 74 miljoner kronor per år skulle anvisas under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg uppförda anslaget 1:10 *Bidrag för mänskliga vävnader och celler* för 2010, vilket medförde att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* minskades med motsvarande belopp.

Tioårsperioden för att genomföra kraven enligt direktiven upphör 2017, varför regeringen beräknar att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* bör minskas med 45 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Övriga ekonomiska regleringar

Avdrag för resor till och från arbetet

Höjd beloppsgräns vid avdrag för resor till och från arbetet medför att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* minskar med 311 miljoner kronor (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.5). Fördelningen mellan kommuner och landsting är gjord i förhållande till den genomsnittliga skattesatsen för kommuner respektive landsting.

Skatteavtalet mellan Sverige och Danmark

I avtalet mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor regleras hur länderna ska kompensera varandra för minskade skatteintäkter till följd av att pendlare mellan länderna beskattas i arbetslandet och inte i bosättningslandet (prop. 2003/04:149, bet. 2003/04:SkU31, rskr. 2003/04:269). Utjämningsbeloppens storlek påverkas av antalet pendlare som omfattas av utjämningsordningen och deras löner. Förändringar i den dansk-svenska växelkursen påverkar också nettobeloppet. Nettot av de utjämningsbelopp som regleras i artikel 6 i avtalet bör fördelas på samtliga kommuner respektive landsting med ett enhetligt belopp per invånare. Detta eftersom den minskning av skatteintäkterna som följer av pendlingen fördelas på hela kommun- respektive landstingskollektivet genom inkomstutjämnningen.

För inkomståret 2014 ökade antalet pendlare från Danmark till Sverige, vilket inneburit att Sverige fått betala ca 37 miljoner kronor mer i inkomstskatt till Danmark. Samtidigt ökade antalet pendlare från Sverige med arbete i Danmark, vilket inneburit att Danmark betalat knappt 17 miljoner kronor mer i inkomstskatt till Sverige jämfört med inkomståret 2013. Nettobeloppet blir därmed sammanlagt 20 miljoner kronor lägre inkomstskatt till Sverige för inkomståret 2014 jämfört med inkomståret 2013.

För 2017 föreslås att skillnaden regleras mellan nettobeloppet för inkomståret 2014 och motsvarande belopp 2013 genom en minskning av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* med 20 miljoner kronor, varav 13 miljoner kronor för kommunerna och 7 miljoner kronor för landstingen. Fördelningen mellan kommuner och landsting är gjord i förhållande till den genomsnittliga skattesatsen för kommuner respektive landsting.

Nedsättning av fastighetsavgiften

Riksdagen har antagit regeringens förslag i budgetpropositionen för 2013 om en utökad nedsättning av fastighetsavgiften vid nybyggnation (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FiU1, rskr. 2012/13:37). Den tioåriga nedsättningen av fastighetsavgift för nybyggda bostäder utvidgas genom att fastighetsavgiften sätts ned helt även år 6–15 efter värdeåret. Utvidgningen gäller för byggnader med beräknat värdeår 2012 eller senare. Ändringen trädde i kraft den 1 januari 2013. Förslaget minskar kommunernas inkomster från fastighetsavgiften stegvis fr.o.m. 2018 t.o.m. 2027. År 2027 beräknas inkomstminskningen till följd av förslaget uppgå till 960 miljoner kronor. För 2018 beräknas anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 64 miljoner kronor, 128 miljoner kronor 2019 och 192 miljoner kronor 2020.

Överföring till anslag 1:3 Kommunalekonomiska organisationer

Regeringen förslår att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* minskas med 0,6 miljoner kronor och att anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* utökas med 0,6 miljoner kronor. Medlen föreslås användas för att finansiera en bidragsökning till Rådet för kommunala analyser (se avsnitt 3.7.3).

Justering för skatteväxling 2015

Skatteväxlingar medför ett behov av att justera fördelningen mellan kommuner och landsting av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Regeringens avsikt var att besluta om en sådan justering av anslagsposterna för kommuner och landsting i regleringsbrevet för 2015. Av ett förbiseende beaktades inte detta vid regeringens beslut om regleringsbrev, varför landstingen tilldelades 60 miljoner kronor för mycket 2015. Därför minskades anslagsposten för landstingen avseende 2016 engångsvis med 60 miljoner kronor medan anslagsposten för kommunerna ökades med lika mycket. Fr.o.m. 2017 minskas anslagsposten för kommunerna med 60 miljoner kronor och anslagsposten för landstingen ökas med samma belopp.

Tabell 3.8 Tillskott, ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga ekonomiska regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Miljoner kronor

	Förslag kommuner 2017	Beräknat kommuner 2018	Beräknat kommuner 2019	Beräknat kommuner 2020	Förslag landsting 2017	Beräknat landsting 2018	Beräknat landsting 2019	Beräknat landsting 2020
Anvisat för 2016	64 121	64 121	64 121	64 121	25 559	25 559	25 559	25 559
Tillskott till kommunsektorn								
Ökade resurser till välfärden (del av)	2 100	2 100	3 500	4 900	900	900	1 500	2 100
Kompensation slopad nedsättning av socialavgifter för unga	342	342	342	342	60	60	60	60
Resursförstärkning till landstingen					500	500	500	500
Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen								
Betygsättning i moderna språk	4	8	8	8				
Lovskola	30	60	60	60				
Läsa-skriva-räkna-garanti		130	130	130				
Nationella prov		-61	-61	-61				
Rätt till komvux	534,3	530	530	532				
Vaccin mot pandemisk influensa					-59	-59	-59	-59
Utökad undervisningstid matematik mellanstadiet	245	245	245	245				
Gymnasiesärskolan	-3,1	-3,1	-3,1	-3,1				
Stödboendereform	-13,5	-13,5	-13,5	-13,5				
Högekostnadsskydd inom äldreomsorgen	-74	-74	-74	-74				
Glasögon för unga					120	120	120	120
Avgiftsfri tandvård					276	417	576	576
Patientrörlighetsdirektivet					40	40	40	40
Kostnadsfri mammografi					107	107	107	107
Avgiftsfri öppenvård för 85 år eller äldre					200	200	200	200
Normer för vävnader och celler						-45	-45	-45
Övriga ekonomiska regleringar								
Avdrag för resor till och från arbetet	-205	-205	-205	-205	-106	-106	-106	-106
Skatteavtalet Sverige-Danmark	-13	-13	-13	-13	-7	-7	-7	-7
Nedsättning av fastighetsavgiften		64	128	192				
Överföring till 1:3 Kommunalekonomiska organisationer	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Justering för skatteväxling 2015	-60	-60	-60	-60	60	60	60	60
Summa	67 007	67 170	68 634	70 100	27 650	27 746	28 505	29 105

Skatteväxlingar mellan kommuner och landsting 2017

I systemet för kommunalekonomisk utjämning justeras de länsvisa skattesatserna när skatteväxlingar sker mellan kommuner och landsting. De länsvisa skattesatserna används för att beräkna inkomstutjämningsbidragen och inkomstutjämningsavgifterna.

Skatteväxlingar medför också ett behov av att justera fördelningen av statsbidragen mellan kommuner och landsting på anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Vid behov avser regeringen att besluta en sådan justering i samband med beslut om regleringsbrevet för 2017. Justeringen påverkar emellertid inte den totala anslagsnivån.

Regeringens överväganden

Tabell 3.9 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	89 679 937	89 679 937	89 679 937	89 679 937
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	4 309 000	4 572 000	6 795 000	8 859 000
Överföring till/från andra anslag	668 100	663 800	663 800	665 800
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	94 657 037	94 915 737	97 138 737	99 204 737

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 94 657 037 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 94 915 737 000 kronor, 97 138 737 000 kronor respektive 99 204 737 000 kronor.

3.7.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

År	Utfall	3 645 603	Anslags-sparande	67 362
2015	Utfall	3 645 603	Anslags-sparande	67 362
2016	Anslag	3 712 965	Utgifts-prognos	3 664 337
2017	Förslag	3 890 933		
2018	Beräknat	3 890 933		
2019	Beräknat	3 890 933		
2020	Beräknat	3 890 933		

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Regeringens överväganden

Tabell 3.11 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	3 712 965	3 712 965	3 712 965	3 712 965
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	177 968	177 968	177 968	177 968
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	3 890 933	3 890 933	3 890 933	3 890 933

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Omslutningen i kostnadsutjämnningen ökar vanligtvis från ett år till ett annat. Det definitiva utfallet för 2016 fastställdes våren 2016. Utgiftsprognosen för anslaget avseende 2016 är 3 664 336 308 kronor, vilket är 48 628 692 kronor lägre än anvisat belopp.

Statistiska centralbyrån publicerade i juni 2016 en prognos avseende 2017 som visar att utjämningsbidragen beräknas uppgå till 3 890 932 462 kronor. Regeringen föreslår mot

denna bakgrund att 3 890 933 000 kronor anvisas på anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* för 2017. För 2018–2020 beräknas anslaget till 3 890 933 000 kronor för respektive år.

3.7.3 1:3 Bidrag till kommunal-ekonomiska organisationer

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

2015	Utfall	5 350	Anslags-sparande	0
2016	Anslag	5 350	Utgifts-prognos	5 350
2017	Förslag	6 950		
2018	Beräknat	6 950		
2019	Beräknat	6 950		
2020	Beräknat	6 950		

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till två organisationer inom det kommunalekonomiska området, Rådet för kommunal redovisning (RKR) och Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Anslaget får vidare användas till insatser för utveckling av statens styrning av kommuner och landsting.

Rådet för kommunal redovisning

RKR är en ideell förening för normbildning i kommunala redovisningsfrågor med uppgift att främja god redovisningssed i enlighet med lagen (1996:614) om kommunal redovisning. Medlemmar i föreningen är staten och Sveriges Kommuner och Landsting. Medlemmarna har i avtal förbundit sig att årligen stödja föreningens verksamhet ekonomiskt med 1 400 000 kronor per år. En av RKR:s viktigaste uppgifter är att följa utvecklingen av redovisningen inom kommunsektorn.

RKR har anhallit om statligt bidrag för 2017 års verksamhet med 1 400 000 kronor (Fi20116/01434/K).

Rådet för främjande av kommunala analyser

RKA bildades 2005 och är en ideell förening. Medlemmar i föreningen är staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). RKA ska tillhandahålla nyckeltal i en databas för jäm-

förelser i kommunsektorn. Syftet med databasen är att stödja uppföljningen av måluppfyllelse och resursanvändning i kommuner och landsting. RKA ska vidare bl.a. utveckla befintliga nyckeltal med särskilt fokus på sådana tal som mäter kvalitet samt marknadsföra databasen för att öka dess användning och för att ge bättre förutsättningar för uppföljning av verksamhet och ekonomi.

Staten och SKL har i avtal förbundit sig att årligen stödja RKA:s verksamhet ekonomiskt med högst 3 950 000 kronor vardera. Från och med 2011 stödjer SKL, enligt tilläggsavtal, föreningen med ytterligare 400 000 kronor årligen.

RKA har anhallit om utökat bidrag för 2017 (Fi2016/00583/K). Den senaste höjningen av bidraget till RKA skedde 2012. Under 2015 inkom RKA med en begäran om att de båda medlemmarna i föreningen skulle ta ställning till en begäran om utökat bidrag fr.o.m. 2017. Vid oförändrade bidrag behöver omfattningen av verksamheten minska. Förutom ökade löne-kostnader har under senare år särskilda satsningar gjorts på bl.a. ett utökat inköp av statistik för att möta behovet av fler nyckeltal och därmed en förbättrad jämförbarhet. Satsningar har också gjorts för att möjliggöra statistik på enhetsnivå. Regeringen anser att det är angeläget att stödja utvecklingen av databasen för att värna välfärdens kärna och främja effektivisering av sektorn, inte minst till följd av de framtida utmaningar som kommunsektorn står inför. Efter överläggning med SKL är medlemmarna överens om att föreslå en ökning av bidraget med 1 200 000 kronor per år, varav statens del utgör 600 000 kronor. Regeringen föreslår att RKA beviljas 4 550 000 kronor i bidrag.

Kommunernas utmaningar och statens styrning

För att kunna möta kommunernas utmaningar och förbättra styrningen i den offentliga sektorn i syfte att skapa mer effektiva verksamheter samt större nytta för medborgarna är ett brett angreppssätt som bl.a. omfattar flera olika metoder viktigt. Regeringen föreslår därför en tillfällig satsning för att förbättra styrningen i den offentliga sektorn. Det kan t.ex. vara åtgärder som har en forskningsinriktning eller som avser fördjupade kunskapsammansättningar och analyser som spänner över flera områden inom de kommunala verksamheterna. För dessa

åtgärder beräknas 1 miljon kronor behövas årligen 2017–2020. Regeringen föreslår därför ett mindre tillägg i anslagets ändamål.

Regeringens överväganden

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	5 350	5 350	5 350	5 350
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	1 600	1 600	1 600	1 600
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	6 950	6 950	6 950	6 950

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 6 950 000 kronor anvisas på anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* för 2017. För 2018–2020 beräknas anslaget för respektive år uppgå till 6 950 000 kronor.

3.7.4 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2015			0
2016	Anslag	0	0
2017	Förslag	7 000 000	
2018	Beräknat	7 000 000	
2019	Beräknat	5 000 000	
2020	Beräknat	3 000 000	

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner och landsting.

Nytt anslag på statens budget till följd av flyktingsituationen

I denna proposition föreslås att ett nytt anslag, 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen*, förs upp på statens budget med 7 miljarder kronor 2017 (se avsnitt 3.5.2). Stödet fördelas med 80 procent till kommunerna och 20 procent till landstingen. Gotlands kommun får även ta del av de medel som utbetalas till landstingen. För 2017 tillförs kommunerna 5,6 miljarder kronor och landstingen 1,4 miljarder kronor. Vid fördelningen av medel mellan kommunerna kommer antalet asylsökande och nyanlända i en kommun samt fördelningen mellan barn och vuxna i relation till kommunens befolkningstal att beaktas. Vid fördelning mellan landstingen kommer hänsyn tas till antalet asylsökande och nyanlända i respektive landsting.

Regeringens överväganden

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen

Tusental kronor

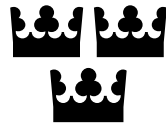
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	7 000 000	7 000 000	5 000 000	3 000 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	7 000 000	7 000 000	5 000 000	3 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 7 000 000 000 kronor anvisas på anslaget 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen* för 2017. För 2018 beräknas anslaget uppgå till 7 000 000 000 kronor och 5 000 000 000 kronor 2019. För 2020 beräknas anslaget uppgå till 3 000 000 000 kronor.

Statskuldsräntor m.m.

26

Förslag till statens budget för 2017

Statsskuldräntor m.m.

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	9
3 Räntor på statsskulden	11
3.1 Räntor på statsskulden.....	11
3.2 Statsskuldräntor.....	11
3.3 Faktorer som påverkar ränteutgifterna.....	12
3.3.1 Statsskulden och statens budgetsaldo	13
3.3.2 Ränte- och valutakursutveckling	14
3.3.3 Upplåning.....	14
3.4 Känslighetsanalys	16
3.5 Regeringens överväganden	17
4 Oförutsedda utgifter	19
4.1 Oförutsedda utgifter.....	19
5 Riksgäldskontorets provisionsutgifter.....	21
5.1 Riksgäldskontorets provisionsutgifter.....	21

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26.....	10
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.....	10
Tabell 3.1	Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden.....	11
Tabell 3.2	Utgiftsmässiga statsskuldräntor 2015–2020.....	12
Tabell 3.3	Kostnadsmässiga statsskuldräntor 2015–2020	12
Tabell 3.4	Ränteförutsättningar	14
Tabell 3.5	Härledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:1 Räntor på statsskulden.	17
Tabell 4.1	Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter.....	19
Tabell 5.1	Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	21
Tabell 5.2	Utveckling av provisionsutgifter 2012–2015	21
Tabell 5.3	Provisionsutgifter 2015–2020	22

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Statsskuldräntor (utgiftsmässiga) 2000–2020.....	12
Diagram 3.2	Statsskuld i miljarder kronor och som andel av BNP 1990–2020.....	13
Diagram 3.3	Statens budgetsaldo 2000–2020.....	14
Diagram 3.4	Ränteförutsättningar.....	14
Diagram 3.5	Statsskuldens (inkl. skuldskötselinstrument) fördelning på instrument	15
Diagram 3.6	Valutaskuldens sammansättning 2016.....	15
Diagram 3.7	Finansiering av valutaskulden per valuta (inklusive lån till Riksbanken)	16

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Räntor på statsskulden	16 312 590
1:2	Oförutsedda utgifter	10 000
1:3	Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
Summa		16 467 790

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. omfattar räntor på statsskulden, oförutsedda utgifter och Riksgäldskontorets provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning. Utgiftsområdet ingår inte i utgifterna under utgiftstaket för staten.

Målet för statsskuldförvaltningen är att skulden ska förvaltas så att kostnaden för skulden långsiktigt minimeras samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer.

Vartannat år lämnar regeringen en skrivelse till riksdagen innehållande en utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning. Åren där- emellan redovisar regeringen sin preliminära syn på den genomförda statsskuldförvaltningen i budgetpropositionen. I april 2016 överlämnades skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2011–2015 (skr. 2015/16:104). Av skrivelsen framgår att regeringens styrning av statsskulden gjorts mer flexibel under utvärderingsperioden. Syftet har varit att ge Riksgäldskontoret bättre förutsättningar att nå det övergripande målet för statsskuldspolitiken. För att ytterligare förbättra transparensen för kostnadsutvärdering av statsskuldförvaltningen har Riksgäldskontoret fått i uppdrag att utreda om utvärderingen av det övergripande målet kan underlättas. Riksdagen har behandlat skrivelsen och lagt den till handlingarna (bet. 2015/16:FiU37, rskr. 2015/16:318).

Statsskuldens kostnader påverkas i första hand av skuldens storlek och räntenivåerna då skuld- instrumenten gavs ut. En del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta, varför valuta-

kursrörelser också påverkar kostnaderna. För realskulden påverkas kostnaderna på motsva- rande sätt av hur konsumentprisindex utvecklas. Valet av upplåningsstrategi och upplåningsteknik gör att de ränteutgifter som avräknas mot anslag på statens budget kan uppvisa stora svängningar mellan åren, även om skuldutvecklingen, räntenivåerna och valutakurserna är stabila. Detta beror på att de kassamässiga ränte- utgifterna påverkas av realiserade valuta- och kursdifferenser. För att studera den under- liggande utvecklingen av ränteutgifterna bör den kostnadsmässiga redovisningen användas.

Utfallet 2015 för utgiftsområdet uppgick till 21,9 miljarder kronor och var därmed 18,6 miljarder kronor högre än 2014.

Utgifterna under utgiftsområdet förväntas bli 6,2 miljarder kronor lägre 2016 än anvisat i statens budget. Minskningen härrör till anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* och beror främst på att överkurserna vid emission av obligationer väntas bli högre, ett mindre lånebehov samt lägre marknadsräntor än vad som antogs i föregående proposition. Ramförändringarna för utgifts- området 2017–2019 förklaras också av utvecklingen på anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden*. I denna proposition föreslås att utgiftsområdet ökas med ca 5,7 miljarder kronor till 16,5 miljarder kronor 2017 jämfört med beräknad nivå i budgetpropositionen för 2016.

Utgiftsområdet beräknas 2018 till 18,4 miljarder kronor och 2019 till 29,9 miljarder kronor, vilket är ca 7,4 miljarder kronor respektive 3,4 miljarder kronor lägre än beräknat i budgetpropositionen för 2016. De lägre utgifterna är främst en effekt av att både

långa och korta marknadsräntor är markant lägre i dag än vad som antogs i föregående budgetproposition.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Räntor på statsskulden	21 797	10 614	4 485	16 313	18 257	29 732	36 531
1:2 Oförutsedda utgifter	0	10	10	10	10	10	10
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	139	145	89	145	145	145	145
Totalt för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.	21 936	10 769	4 584	16 468	18 412	29 887	36 686

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	10 769	10 769	10 769	10 769
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro ekonomiska förutsättningar				
Volym				
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt	5 699	7 643	19 118	25 917
Ny ramnivå	16 468	18 412	29 887	36 686

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	10
Ränteutgifter ²	16 458
Summa ramnivå	16 468

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med ränteutgifter avses räntor på statsskulden och Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning.

3 Räntor på statsskulden

3.1 Räntor på statsskulden

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

2015	Utfall	21 796 897	Anslags- sparande	7 374 103
2016	Anslag	10 613 976 ¹	Utgifts- prognos	4 484 722
2017	Förslag	16 312 590		
2018	Beräknat	18 256 987		
2019	Beräknat	29 732 231		
2020	Beräknat	36 530 665		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för räntor på statsskulden.

Anslagsutfall och utgiftsprognos 2016

Utfallet på anslaget 2015 blev 21,8 miljarder kronor, vilket är 7,4 miljarder kronor lägre än anvisade medel. År 2016 beräknas utgifterna bli 4,5 miljarder kronor vilket är 6,1 miljarder kronor lägre än vad som föreslogs i 2016 års budgetproposition. De huvudsakliga orsakerna till nedrevideringen av utgifterna är att överkurserna vid emission av obligationer väntas bli högre, ett mindre lånebehov samt lägre marknadsräntor än vad som antogs i föregående proposition.

Regeringens överväganden

Regeringen beslutar om den övergripande styrningen av statsskuldens förvaltning i årliga riktlinjebeslut senast den 15 november. Riksgäldskontoret lämnar förslag till riktlinjer och förslaget remitteras därefter till Riksbanken för yttrande. I riktlinjebeslutet fastställs bl.a. skuldens räntebindningstid och fördelningen mellan de tre skudslagen nominell skuld i svenska kronor, real skuld i svenska kronor och skuld i utländsk valuta. Inom de ramar regeringen fastställer har Riksgäldskontoret mandat att fatta beslut om hur statsskulden ska förvaltas. Utgångspunkten för såväl riktlinjerna som Riksgäldskontorets beslut och förvaltning är målet att minimera kostnaderna för statsskulden med beaktande av risk.

3.2 Statsskuldsräntor

Utgifts- och kostnadsmässiga statsskuldsräntor

Den budgetpåverkande redovisningen av statsskuldsräntorna är utgiftsmässig och i stort sett baserad på de betalningar som sker varje år, dvs. kassamässig. Ränteutgifterna blir därmed starkt beroende av vilken upplåningsteknik som tillämpas och kan uppvisa stora svängningar mellan åren som inte direkt kan hänföras till den underliggande skuld-, ränte- och valutakursutvecklingen under motsvarande period. De utgiftsmässiga statsskuldsräntorna för 2015–2020 redovisas i tabell 3.2.

Förutom löpande ränteutgifter samt över- och underkurser från emissioner av statsobligationer, utgörs de totala ränteutbetalningarna även av

utgifter i form av realiserade kursdifferenser vid förtidsinlösen av lån samt realiserade valuta-kursdifferenser (se tabell 3.3).

Tabell 3.2 Utgiftsmässiga statsskuld räntor 2015–2020

Miljarder kronor

Utfall 2015 och prognos 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Räntor på lån i svenska kronor	23,0	15,5	18,3	19,8	26,2	35,5
Räntor på lån i utländsk valuta	-0,1	0,0	0,5	1,5	1,5	1,5
Över-/underkurser vid emission ¹	-18,9	-17,0	-3,0	2,5	4,5	2,0
Summa räntor	4,0	-1,5	15,8	23,8	32,2	39,0
Räntor på in- och utlåning ²	-3,8	-3,0	-3,0	-2,5	-2,5	-2,5
Valutakursförluster /-vinster ³	10,2	-1,5	-1,5	-0,5	0,0	0,0
Kursförluster /-vinster ⁴	11,4	10,5	5,0	-2,5	0,0	0,0
Summa ränteutgifter	21,8	4,5	16,3	18,3	29,7	36,5

¹ Om Riksgäldskontoret (RGK) emitterat en obligation med en kupongränta som är högre än marknadsräntan uppstår en överkurs, vilket innebär att RGK får den diskonterade mellanskillnaden mellan marknadsräntan och kupongräntan av köparen. Underkurser uppstår vid motsatt förhållande.

² Ränteinkomster och ränteutgifter på RGK:s nettoutlåning. Summa ränteutgifter påverkas dock inte av RGK:s nettoutlåning (vilket däremot räntekostnaderna gör). Den större statsskuld som följer av RGK:s nettoutlåning påverkar således inte anslaget för statsskuld räntor. Förklaringen är att anslaget netto redovisas. De högre ränteutgifter som beror på skuldens ökning motsvaras av en lika stor ökning av ränteinkomsterna. Däremot påverkas de kostnadsräntorna fullt ut av ökningen av statsskulden.

³ Vid lösen eller omsättning av lån i utländsk valuta realiserar valutakursförluster eller valutakursvinster beroende på hur valutakursen utvecklats sedan lånet tecknades. Posten påverkar utgifterna på statens budget och statens budgetsaldo, men inte statens finansiella sparande.

⁴ Kursförluster uppstår vid förtidsinlösen av lån som har en högre kupongränta än marknadsräntan vid återköpstillfället. Kursvinster uppstår vid motsatt förhållande. Posten påverkar utgifterna på statens budget och saldot, men inte statens finansiella sparande.

De kostnadsräntorna som visas i tabell 3.3 används vid beräkningen av statens finansiella sparande. Kostnadsräntor innebär att räntorna periodiseras över lånetid vilket innebär att de bokförs till det år de uppstår och till vilket de kan hänföras till. De kostnadsräntorna ger en bättre bild av hur kostnaden för statsskulden utvecklas. Tabell 3.3 utgår från posten summa räntor i tabell 3.2 och lägger till en kostnadsjusteringspost för att få räntorna rätt periodiserade. De realiserade valutakurs- och kursförlusterna, vilka påverkar ränteutgifterna, kommer därmed inte med i beräkningen av de kostnadsräntorna. I beräkningen av det finansiella sparandet ingår inte värdeförändringar. Följaktligen tas inte heller realiserade omvärderingar av statsskulden

som härrör från ändringar i marknadsräntor eller växelkurser upp som kostnader för statsskulden.

Räntekostnaderna ökar under perioden 2017–2020 i takt med högre marknadsräntor trots att statsskulden minskar hela prognosperioden.

Tabell 3.3 Kostnadsräntor 2015–2020

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Summa räntor enligt tabell 3.2	4,0	-1,5	15,8	23,8	32,2	39,0
Summa kostnadsjustering	3,0	10,0	-4,0	-5,0	-10,0	-16,0
Summa räntekostnader¹	16,0	12,5	17,1	21,6	26,0	33,5

¹ Exklusive realiserade valuta- och kursdifferenser.

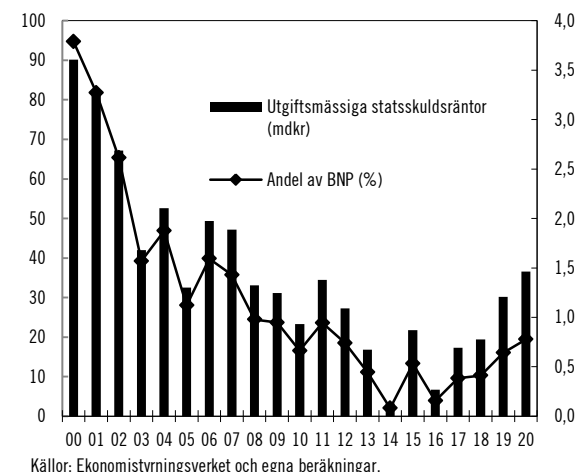
3.3 Faktorer som påverkar ränteutgifterna

Storleken på statsskulden, inhemska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor är de viktigaste faktorerna för ränteutgifternas storlek. Som tidigare nämnts har Riksgäldskontorets låneteknik också betydelse för hur ränteutgifterna fördelas över tiden.

Ränteutgifterna för statsskulden blev 18,6 miljarder kronor högre 2015 jämfört med 2014. Skillnaden förklaras huvudsakligen av valutaförluster 2015 jämfört med valutavinster 2014, samt större kursförluster 2015 jämfört med 2014.

Diagram 3.1 Statsskuld räntor (utgiftsmässiga) 2000–2020

Miljarder kronor Procent av BNP

Av diagram 3.1 framgår att de utgiftsmässiga statsskuldräntorna har minskat från ca 90 miljarder kronor i början av 2000-talet till ca 22 miljarder kronor 2015. Som andel av BNP minskade statsskuldräntorna under motsvarande period från ca 3,8 procent till ca 0,5 procent. Minskningen beror främst på att marknadsräntorna har sjunkit men även på en lägre statsskuld i relativa termer.

År 2016 beräknas ränteutgifterna bli 15,1 miljarder kronor lägre än 2015. Den stora minskningen mellan åren förklaras främst av att ränteutgifterna 2015 var höga, beroende dels på stora valuta- och kursförluster, dels på en stor utbetalning av inflationskompensation då ett realobligationslån löpte till förfall i december 2015. Valutaförluster uppstår på samtliga instrument i utländsk valuta om valutakursen för den utländska valutan vid förfalltidpunkten är högre än vid emissionstillfället. På motsvarande sätt uppstår kursdifferenser vid förtidsinlösen av lån då marknadsräntorna inte är desamma som kupongräntan. I detta fall förklaras utgifterna av att marknadsräntan understiger kupongräntan.

År 2017–2020 väntas ränteutgifterna öka från 16 till 37 miljarder kronor per år. Även om statsskulden minskar under denna period (både nominellt och som andel av BNP) ökar ränteutgifterna framför allt till följd av en normalisering av marknadsräntorna jämfört med de historiskt sett låga nivåerna de föregående åren.

Uttryckt som andel av BNP beräknas utgifterna för statsskuldräntorna först minska från 0,5 procent 2015 till 0,1 procent 2016 för att sedan öka till 0,7 procent 2020.

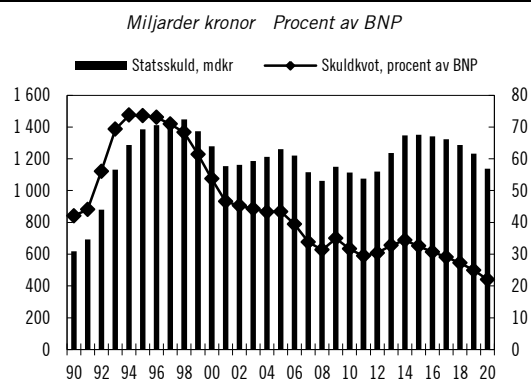
3.3.1 Statsskulden och statens budgetsaldo

Statsskuldens storlek förändras i takt med statens budgetsaldo och ändrade skulddispositioner m.m. En skulddisposition är exempelvis en omvärdering av valutaskulden till aktuella valutakurser. Omvärderingen påverkar statsskuldens storlek, men inte budgetsaldot eftersom enbart realiserade valutakursdifferenser belastar ränteanslaget.

Efter att skuldkvoten, dvs. statsskulden som andel av BNP, sjunkit under hela 2000-talet ökade kvoten tillfälligt krisåret 2009 (se diagram 3.2) till stor del på grund av vidareutlåningen till

Riksbanken för förstärkning av valutareserven samt fallande BNP. Sedan sjönk skuldkvoten återigen men i samband med en ytterligare förstärkning av valutareserven om drygt 100 miljarder kronor i början av 2013 ökade skuldkvoten igen och statsskulden uppgick vid utgången av 2013 till 1 236 miljarder kronor varav vidareutlåningen till Riksbanken uppgick till ca 193 miljarder kronor (motsvarande cirka 5 procent av BNP). År 2014 fortsatte skuldkvoten att öka till 34,4 procent av BNP, men den beräknas sedan att minska trendmässigt under hela prognosperioden.

Diagram 3.2 Statsskuld i miljarder kronor och som andel av BNP 1990–2020

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

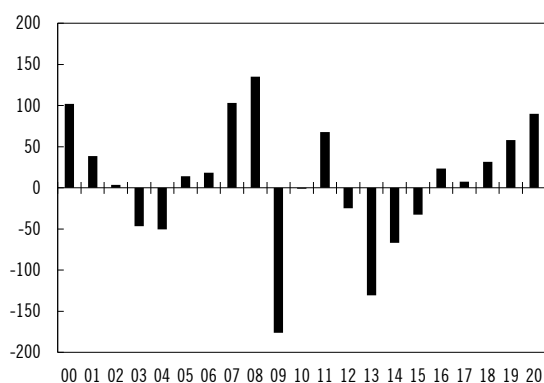
Från och med 2016 bidrar ett negativt lånebehov till att statsskulden minskar, både nominellt och som andel av BNP. Skuldkvoten beräknas minska till 22,0 procent 2020.

Utöver konjunkturåterhämtningen bidrar även ett beräkningstekniskt antagande om försäljningar av statens innehav av aktier i noterade och onoterade bolag till att statsskulden minskar. De antagna försäljningarna minskar lånebehovet med 5 miljarder kronor per år 2016–2020. Sammantaget minskar därmed statsskulden till följd av försäljningsantagandena med 25 miljarder kronor fram till och med 2019. Om detta beräkningstekniska antagande exkluderades skulle skuldkvoten uppgå till 22,5 procent 2020.

I slutet av prognosperioden väntas budgetsaldot succesivt öka för att uppgå till 90 miljarder kronor 2020. (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Statens budgetsaldo 2000–2020

Miljarder kronor

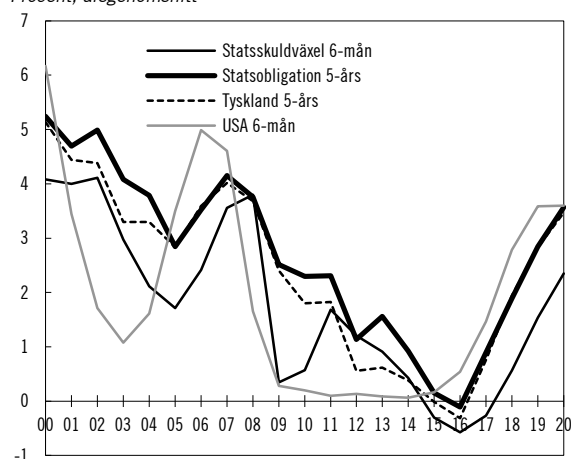
Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

3.3.2 Ränte- och valutakursutveckling

Värdet på den svenska kronan påverkar ränteutgifterna men också statsskulden direkt eftersom valutaskulden värderas till aktuella valutakurser. En svagare krona ökar ränteutgifterna för lån i utländska valutor och en starkare krona minskar ränteutgifterna. Dessutom påverkas ränteanslaget av realiserade differenser, vilka uppstår när lån i utländska valutor förfaller. Om kronan stärkts sedan lånet togs uppstår en valutavinst, och vice versa. Därutöver påverkas ränteutgifterna av valutakursförändringar mellan andra valutor än kronan.

Diagram 3.4 Ränteförutsättningar

Procent, årsgenomsnitt

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

Statsobligationsräntorna i Sverige, USA och Tyskland har under lång tid sjunkit trendmässigt. Låga räntor avspeglar normalt förväntningar om låg tillväxt och låga styrräntor

under lång tid framöver. Utvecklingen på räntemarknaden har bl.a. styrts av den geopolitiska utvecklingen i omvärlden vilken ökat finansmarknadens efterfrågan på relativt säkra tillgångar som bl.a. statsobligationer. Utöver förväntningarna om den geopolitiska utvecklingen har även BNP-utvecklingen (och inflationen) varit svagare än förväntat vilket lett till reviderade bedömningar av penningpolitiken i en mer expansiv inriktning under en längre tid framöver. I takt med att konjunkturen återhämtar sig och riskaptiten återgår till normalare nivåer förväntas investerare söka sig till andra placeringsslag och statsobligationsräntorna kommer då att stiga (diagram 3.4 och tabell 3.5).

Tabell 3.4 Ränteförutsättningar

Procent årsgenomsnitt då inte annat anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Statsskuldväxel 6-månaders	-0,30	-0,58	-0,27	0,57	1,54	2,35
Statsobligation 5-års	0,15	-0,11	0,90	1,89	2,84	3,57
Statsobligation 10-års	0,72	0,59	1,36	2,43	3,23	3,87
Tyskland 5-års	-0,01	-0,31	0,76	1,94	2,83	3,47
USA 6-mån	0,17	0,54	1,46	2,78	3,59	3,60
Växelkurs SEK/EUR	9,36	9,37	9,36	9,30	9,21	9,13
Växelkurs SEK/USD	8,43	8,38	8,27	8,17	8,05	7,95

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

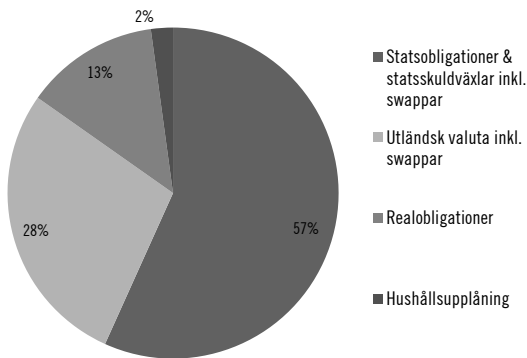
Den svenska kronan försvagades under 2014 och 2015 mot euron och amerikanska dollar. Under prognosperioden förväntas kronan stärkas något gentemot dessa valutor och mot en korg (dvs. ett sammanvägt genomsnitt) av Sveriges viktigaste handelspartners valutor, det s.k. KIX-indexet.

3.3.3 Upplåning

Den okonsoliderade statsskuldens fördelning på olika skuldsdrag framgår av diagram 3.5. En första indelning kan göras mellan lån i svenska kronor och i utländsk valuta. För skulden i svenska kronor görs vidare en indelning i nominella och reala låneinstrument.

Diagram 3.5 Statsskuldens (inkl. skuldskötselinstrument) fördelning på instrument

Andelar av statsskulden 2016-07-31

Källa: Riksgäldskontoret.

Nominella lån i svenska kronor

Drygt hälften av statsskulden är finansierad med nominella lån i svenska kronor. De två låneinstrument som används är i huvudsak statsobligationer och statsskuldväxlar.

Statsskuldväxlar har en löptid som normalt uppgår till högst 6 månader. En statsskuldväxel är ett s.k. nollkuponginstrument. Räntan är skillnaden mellan det belopp som staten erhåller när växeln emitteras och det belopp som staten återbetalar vid förfall. Den korta löptiden på statsskuldväxlar gör att en förändring i räntenivån slår igenom relativt snabbt på räntekostnaderna.

Statsobligationer har en fast årlig kupongränta, vilket innebär att räntan betalas ut årligen med ett lika stort belopp varje gång. Normalt finns cirka tio olika statsobligationer, med en löptid på mellan 1 och 15 år. Våren 2009 emitterades dock en 30-årig obligation och våren 2012 emitterades en 20-årig obligation. Initialt brukar kupongräntan och marknadsräntan vara ungefär densamma. När marknadsräntan förändras får det till följd att obligationer som senare emitteras i samma lån får en överkurs, alternativt en underkurs. När Riksgäldskontoret emitterar obligationer med överkurs betraktas det som en ränteintäkt och när emitteringen sker till underkurs betraktas det som en ränteutgift. Det gör att de kassamässiga räntorna för enskilda år kan variera betydligt. De kostnadsmässiga räntorna påverkas däremot inte av över- och underkurser.

Riksgäldskontoret lånar även direkt från privatpersoner och mindre investerare, där premieobligationer står för den största delen av upplåningen.

Reala lån i svenska kronor

Förenklat uttryckt får den som köper en realobligation en real ränta plus kompensation för inflation. Realobligationer finns både med årlig kupongränta och som nollkupongare. Räntan för realobligationer med kupong räknas upp med inflationen, liksom det belopp som återbetalas på förfalldagen. För nollkupongare räknas återbetalningsbeloppet upp med inflationen. Det innebär att en stor del av räntan betalas först när lånet förfaller. I likhet med vad som gäller för nominella obligationer uppstår det över- och underkurser, vilka vid sidan av relationen mellan kupongränta och marknadsränta även är beroende av inflationen.

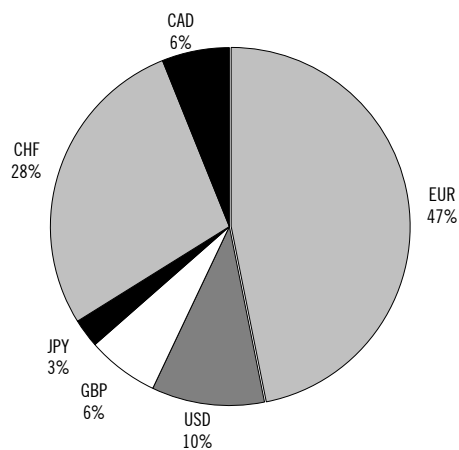
Nominella lån i utländsk valuta

Valutaskulden är finansierad dels i obligationer direkt i utländsk valuta, dels med s.k. valutaswappar. Valutaswappar är avtal där en räntebetalning i kronor byts mot en räntebetalning i utländsk valuta. Valutaswappar har använts när den upplåningsformen har varit billigare än att låna direkt i utländsk valuta.

Riksgäldskontorets styrelse fastställer varje år ett riktmärke som anger hur fördelningen mellan olika valutor ska vara. Riktmärket förändrades 2015 från en procentuell fördelning av exponeringen till en exponering mätt som nominella belopp uttryckta i respektive valuta¹. Det ungefärliga riktmärket för exponeringen, med växelkurser per den 31 juli 2016, mellan de olika valutorna framgår av diagram 3.6.

Diagram 3.6 Valutaskuldens sammansättning 2016

Procent

Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

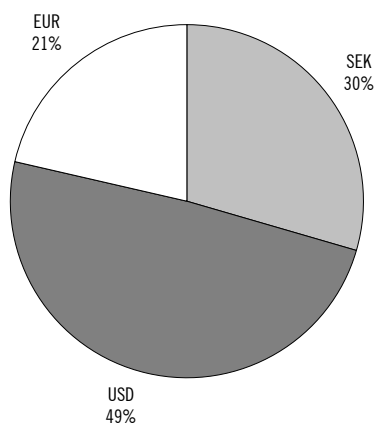
¹ Se vidare Riksgäldskontorets Finans- och riskpolicy 2015.

Riktmärket bestämmer exponeringen mot olika valutor i valutasulden inklusive derivat (exempelvis valutaswappar). Riksgäldskontoret ger inte ut valutalån direkt enligt riktmärket utan strävar efter att minska kostnaderna genom att anpassa valutasammansättningen till riktmärket via derivat. Exponeringen skiljer sig därmed från hur den underliggande finansieringen ser ut, se diagram 3.7.

Derivatkontrakten ger upphov till ränteutgifter och ränteinkomster som är beroende av ränte- och valutakursutvecklingen. Derivatet är en del av upplåningstekniken som syftar till att åstadkomma så billig upplåning som möjligt, samtidigt som risken i förvaltningen kan styras.

Diagram 3.7 Finansiering av valutasulden per valuta (inklusive lån till Riksbanken)

Andelar 2016-07-31

Källa: Riksgäldskontoret.

3.4 Känslighetsanalys

Förändrade ränteantaganden

Om de svenska korta och långa marknadsräntorna ökar eller minskar med en procentenhet under 2016 blir de utgiftsmässiga statskuldsräntorna ca 3 miljarder kronor högre respektive lägre. En procentenhets ökning eller minskning av nivån på de utländska räntorna under 2016 leder till att de utgiftsmässiga statskuldsräntorna blir ca 1 miljarder kronor högre eller lägre.

Förändrade antaganden avseende budgetsaldot

En förbättring av statens budgetsaldo med 20 miljarder kronor ett enskilt år skulle minska de utgiftsmässiga statskuldsräntorna med ca 0,1 miljarder kronor det första året. Från och

med året efter förbättringen blir effekten på statsskuldsräntorna ca 0,4 miljarder kronor.

Känslighetsberäkningarna ovan är schablonmässiga. Beroende på när förändringen inträffar under året och hur det förändrade lånebehovet påverkar finansieringen kan effekten bli annorlunda. Ekonomiska konsekvenser (i form av kursförluster etc.) av en förändrad låneplan är svåra att kvantifiera eftersom låneplanen kan ändras flera gånger per år när lånebehov eller marknadsläge förändras.

Osäkerhetsmarginal i anslagsberäkningar

Statsskulden har varierat mellan 1 062–1 352 miljarder kronor och räntebetalningarna mellan 3–90 miljarder kronor per år sedan 2000.

Storleken på statsskulden, inhemska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor är de viktigaste faktorerna för ränteutgifternas storlek. Dessutom kan Riksgäldskontorets upplåningsteknik få betydande effekter på ränteutgifterna på kort sikt, främst genom att ränteutgifter omfördelas över tiden. Det innebär att utgifterna för statsskuldsräntorna är svåra att beräkna. En analys av utfall 2000–2015 visar att anslaget har över- eller underskattats med i genomsnitt i absoluta tal 7 miljarder kronor per år i statens budget. Även 2016 prognostiseras en relativt stor avvikelse från budgeterade medel.

3.5 Regeringens överväganden

Tabell 3.5 Härlledning av anslagsnivån 2017–2020, för 1:1 Räntor på statsskulden

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016	10 614	10 614	10 614	10 614
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar ¹				
Volym ²				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ³	5 699	7 643	19 118	25 917
Förslag/beräknat anslag	16 313	18 257	29 732	36 531

¹ Makroekonomiska förutsättningar som påverkar utgifterna är förändrade räntenivåer och valutakurser.

² Volymkomponenten utgörs av effekten av lånebehovet.

³ Övriga faktorer som påverkar utgifterna är Riksgäldskontorets upplånings- och skuldförvaltningsteknik.

Regeringen föreslår att 16 312 590 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 256 987 000 kronor, 29 732 231 000 kronor respektive 36 530 665 000 kronor.

4 Oförutsedda utgifter

4.1 Oförutsedda utgifter

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

2015	Utfall	0	Anslags- sparande	9 568
2016	Anslag	10 000	Utgifts- prognos	10 000
2017	Förslag	10 000		
2018	Beräknat	10 000		
2019	Beräknat	10 000		
2020	Beräknat	10 000		

Ändamål

Anslaget får användas för oförutsedda utgifter inklusive utgifter för ersättningar till enskilda för skador av statlig verksamhet enligt lagakraftvunnen dom eller efter uppgörelse samt för utgifter för skador inom landet som uppkommit under tidigare krigsförhållanden. Medel från anslaget tas i anspråk efter beslut av regeringen i varje enskilt fall.

Regeringens överväganden

Ändamålet avser oförutsedda utgifter av så brådskande beskaffenhet att ärendet inte hinner underställas riksdagen, samtidigt som utgifterna inte lämpligen kan täckas av andra anslagsändamål. Enligt regeringens bedömning behövs även fortsättningsvis ett anslag för oförutsedda utgifter samt för vissa speciella ändamål om andra medel inte står till förfogande (se prop. 1997/98:1 utg.omr. 26 avsnitt 4). Kammarkollegiet bör efter beslut av regeringen även

fortsättningsvis få betala ut ersättningar för skador av detta skäl.

Regeringen ska i efterhand redovisa för riksdagen vilka utgifter som täckts genom att medel från anslaget tagits i anspråk. Finansiering av utgifter från anslaget ska ske genom indrag från annat anslag. Användningen av anslaget och beslutade indrag med anledning av detta redovisas i årsredovisningen för staten.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Oförutsedda utgifter* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor per år.

5 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

5.1 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

År	Slagslag	Utgifter	Anslags- sparande	Utgifter
2015	Utfall	139 015	6 185	
2016	Anslag	145 200 ¹		88 800
2017	Förslag	145 200		
2018	Beräknat	145 200		
2019	Beräknat	145 200		
2020	Beräknat	145 200		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning.

Kompletterande information

Samtliga provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning redovisas utanför utgiftstaket, vilket innebär att de behandlas på samma sätt som ränteutgifterna på statsskulden.

Anslaget omfattas också av ett särskilt bemyndigande som är beloppsmässigt obegränsat för att säkerställa att regeringen alltid ska kunna fullgöra sina åtaganden gentemot långivarna.

Utveckling av provisionskostnader 2012–2015

Riksgäldskontoret betalar företrädesvis ut provisioner till olika marknadsaktörer för att de upprätthåller infrastrukturen i marknaden genom att sälja, marknadsföra och lösa in Riksgäldskontorets produkter. Dessutom utgår provision till de externa förvaltare som arbetar på Riksgäldskontorets uppdrag. De externa förvaltarna erhåller både en fast och en rörlig provision där den senare baseras på deras resultat.

Tabell 5.2 Utveckling av provisionsutgifter 2012–2015

Miljoner kronor

Utfall 2012–2015

	2012	2013	2014	2015
Försäljningsprovisioner ¹	61,5	54,2	74,3	76,4
Provisioner externa förvaltare ²	7,8	14,8	11,7	44,0
Futuresprovisioner ³	12,3	7,6	11,2	8,1
Övriga provisioner	0,3	0,3	18,0	10,4
Summa provisionskostnader	81,9	76,9	115,1	139,0

¹ Provisioner som betalas ut till Riksgäldskontorets (RGK) återförsäljare.

² Provisioner som betalas ut till externa förvaltare i samband med RGK:s förvaltning av valutaskulden.

³ Provisioner per kontrakt som betalas ut när RGK handlar i futures (standardiserat terminskontrakt).

Källa: Riksgäldskontoret.

Av tabell 5.2 framgår hur provisionerna har fördelats på några kategorier under de senaste fyra åren. Provisionskostnaderna har varierat över tiden mellan 77 och 139 miljoner kronor. Det beror på att volymerna vad gäller upplåning via olika instrument och metoder skiljer sig åt mellan åren.

Provisionskostnaderna styrs till största delen av vilka upplåningskanaler som används. Vissa upplåningsinstrument betingar inte några rörliga

kostnader medan andra gör det. För de största upplåningsvolymerna är försäljningsprovisionerna fasta. Försäljningsprovisionerna för premieobligationer har ett direkt samband med försäljningsvolymerna. En upplåning via syndikering leder också till höga provisioner som är relaterade till volymen.

Avvägningen mellan olika instrument görs av Riksgäldskontoret inom de ramar som regeringen givit genom riktlinjerna för statsskuldens förvaltning. Den avvägningen inkluderar alla kostnader som är förknippade med upplåningen, inklusive räntekostnaden och eventuella provisioner. I det avseendet utgör provisionerna en kostnad som alla andra inom upplåningsverksamheten.

Den andra faktorn av större betydelse för provisionernas storlek är hur väl de externa förvaltarna lyckas med sina uppdrag. Ju högre avkastning desto högre provision. Som mest erhåller de externa förvaltarna 25 procent av marginalavkastningen. Därmed innebär höga provisioner till de externa förvaltarna att kostnaden för utgiftsområdet totalt sett har sjunkit eftersom avkastningen per definition varit hög när provisionerna är höga. De vinsterna redovisas emellertid inte på anslag 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* utan på anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden*.

Tabell 5.3 visar provisionsutgifterna fördelat på några kategorier 2015–2020. Variationen i de totala provisionskostnaderna över tid förklaras till stor del av provisioner till externa förvaltare. Denna post är svåruppskattad då den kan beräknas först när året är slut. I prognosen 2016 ingår utfall för det resultat som förvaltarna uppnådde 2015. Sammantaget beräknas provisionsutgifterna för de lån Riksgäldskontoret hanterat bli 89 miljoner kronor 2016, 81 miljoner kronor 2017 och därefter ca 97 miljoner kronor per år.

Tabell 5.3 Provisionsutgifter 2015–2020

Miljoner kronor

Utfall 2015, prognos 2016–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Försäljningsprovisioner ¹	76,4	39,6	38,6	51,9	52,1	51,5
Provisioner externa förvaltare ²	44,0	30,0	25,2	28,0	28,0	28,0
Futuresprovisioner ³	8,1	4,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Övriga provisioner	10,4	15,2	12,3	12,3	12,3	12,4
Summa provisionskostnader	139,0	88,8	81,1	97,1	97,5	96,9

Anm. Beloppen är avrundade och summerar inte alltid.

¹ Provisioner som betalas ut till Riksgäldskontorets (RGK:s) återförsäljare.² Provisioner som betalas ut till externa förvaltare i samband med RGK:s förvaltning av valutaskulden.³ Provisioner per kontrakt som betalas ut när RGK handlar i futures (standardiserat terminskontrakt).

Källa: Riksgäldskontoret.

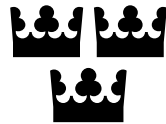
Regeringens överväganden

Regeringen har i budgetlagen (2011:203) ett bemyndigande att besluta att anslaget räntor på statsskulden samt andra utgifter för upplåning och skuldförvaltning får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden. Bemyndigandet utnyttjades senast 2009 när utfallet på anslaget uppgick till 212 miljoner kronor, vilket var 52 miljoner kronor högre än vad som anvisats av riksdagen.

Regeringen föreslår att 145 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* för 2017. Även för 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 145 200 000 kronor per år.

Avgiften till Europeiska unionen

27

Förslag till statens budget för 2017

Avgiften till Europeiska unionen

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	4
1 Förslag till riksdagsbeslut	5
2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	7
2.1 Omfattning	7
2.2 Utgiftsutveckling	7
2.2.1 Risker för annan utgiftsutveckling	8
2.3 Mål	9
2.4 Resultatredovisning	9
2.4.1 Resultat	9
2.4.2 Analys och slutsatser	9
2.5 Revisionens iakttagelser	10
2.6 Politikens inriktning	10
2.7 Budgetförslag	11
2.7.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen	11
3 Bemyndigande	13

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	5
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen.....	8
Tabell 2.2	Anslagna medel och utfall för 2015	9
Tabell 2.3	Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen	11
Tabell 2.4	Utgiftsutveckling för anslag 1:1 fördelat på anslagsposter	12

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2017 (avsnitt 3),
2. för budgetåret 2017 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Avgiften till Europeiska unionen	29 586 305
Summa		29 586 305

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

2.1 Omfattning

Utgifterna inom utgiftsområde 27 utgörs av Sveriges betalningar till Europeiska kommissionen för EU-budgeten. Europeiska unionens allmänna budget upprättas årligen inom en flerårig budgetram. EU-budgetens utgifter och inkomster ska vara i balans, dvs. vara lika stora, på årlig basis. Eftersom EU-budgetens inkomster huvudsakligen utgörs av avgifter från medlemsstaterna styr EU-budgetens utgiftsnivå i stor utsträckning utgiftsnivån för utgiftsområde 27.

Avgifterna från medlemsstaterna benämns Europeiska unionens egna medel och regleras i enlighet med det s.k. egna medelsbeslutet. Det finns tre typer av egna medel: traditionella egna medel, vilka utgörs av inkomster från den gemensamma tulltaxan och sockeravgifter inom den gemensamma jordbrukspolitiken, en mervärdesskattebaserad avgift samt en avgift baserad på medlemstaternas bruttonationalinkomst (BNI) (se avsnitt 2.7 för en mer utförlig beskrivning).

Europeiska unionens rådsbeslut 2014/335/EU, Euratom av den 26 maj 2014 om systemet för egna medel för perioden 2014–2020 ska ratificeras av EU:s medlemsstater, i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser, innan det träder i kraft. När beslutet trätt i kraft kommer det att ha retroaktiv verkan fr.o.m. den 1 januari 2014. Till dess fastställs egna medel enligt rådets beslut 2007/436/EG, Euratom av den 7 juni 2007 om system för gemenskapernas egna medel.

Det finns i systemet för egna medel ett antal bestämmelser och begränsningsregler som särskilt påverkar Sveriges avgift till EU.

För det första har Storbritannien en särskild budgetreduktion. Reduktionen finansieras av övriga medlemsstater, vilket gör att Sveriges andel av finansieringen utgör en särskild del av Sveriges EU-avgift. Sverige har dock tillsammans med Tyskland, Nederländerna och Österrike en reduktion på 75 procent av den ordinarie finansieringsandelen. Detta undantag finansieras av övriga medlemsstater, exklusive Storbritannien.

För det andra kommer Sverige, Tyskland och Nederländerna att ha nedsatt mervärdesskattebaserad avgift när Europeiska unionens rådsbeslut om systemet för egna medel, för perioden 2014–2020, trätt i kraft. Då kommer Sveriges mervärdesskattebaserade avgift fr.o.m. 2014 att uppgå till 0,15 procent av mervärdesskattebasen, vilket innebär en nedsättning om 0,15 procentenheter jämfört med det generella uttaget på 0,3 procent av mervärdesskattebasen.

Slutligen kommer Sverige, Danmark, Nederländerna och Österrike även att ha en reduktion av den BNI-baserade avgiften. Sveriges reduktion uppgår fr.o.m. 2014 till 185 miljoner euro per år i 2011 års priser.

2.2 Utgiftsutveckling

I tabell 2.1 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområde 27. De svenska betalningarna av EU-avgiften har varierat kraftigt de senaste åren,

trots att den underliggande avgiften i en jämn takt ökat något varje år. Förklaringen är ett antal stora engångseffekter. De beskrivs närmare i rapporten Prognos, Statens budget och de offentliga finanserna, april 2016 (Ekonomistyrningsverket, 2016:32) och i skrivelsen Årsredovisning för staten 2015 (skr. 2015/16:101).

I samma skrivelse framgår att utfallet 2015 uppgick till 44 232 miljoner kronor. Utfallet blev 4 105 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statens budget. Huvudsakligen förklaras det högre utfallet 2015 av ett negativt ingående överföringsbelopp 2015 på 3 728 miljoner kronor och en förtida betalning i december 2015 på 6 700 miljoner kronor för EU-avgiften 2016.

I motsatt riktning verkade EU:s beslut om ändringsbudgetar i december 2014 som medförde att betalningarna till EU minskade med 2 804 miljoner kronor i början av 2015.

EU:s beslut om ändringsbudgetar i slutet av 2015 ledde till att den svenska EU-avgiften minskade med 2 707 miljoner kronor, men först i början av 2016.

För perioden 2014–2020 gäller en ny budgettram. I budgetpropositionen för 2016 utgick beräkningarna från att ikraftträdandet av egna medelsbeslutet från 2014 och dess retroaktiva effekter skulle realiseras på svensk avgift under 2016. Alla EU:s medlemsstater har dock ännu inte ratificerat beslutet om egna medel. Nu utgår beräkningarna i tabell 2.1 från att ikraftträdande och retroaktiva effekter uppstår i början av 2017. Avgiften för 2014–2016 är därför högre än vad som gäller med egna medelsbeslutet från 2014 och beräknas minska 2017. Även om beslutet träder i kraft 2016 beräknas de retroaktiva effekterna uppstå först 2017. Det beror på processen för antagande av en ändringsbudget av EU-budgeten och regelverket för den månatliga krediteringen av avgiften (s.k. Call for funds).

2.2.1 Risker för annan utgiftsutveckling

Det finns betydande risker för en annan utgiftsutveckling än den som förutses i prognosen. Sveriges avgift till EU beror på de faktiska utgifterna på EU-budgeten och hur stor andel av dessa som Sverige ska finansiera.

EU:s årsbudget beslutas först i november eller december året före budgetåret. Dessutom tillkommer ändringsbudgetar som beslutas under det aktuella året. Storleken på EU:s beslutade årsbudget och ändringsbudgetar påverkar Sveriges avgift. Även tidpunkt för beslut och effektivering av ändringsbudgetar kan påverka Sveriges avgift ett annat år än beslutsåret.

Sveriges andel av utgifterna på EU-budgeten påverkas bl.a. av hur Sveriges tillväxt utvecklar sig i förhållande till övriga medlemsstater. Vidare påverkas avgiften av utvecklingen på medlemsstaternas mervärdesskattebas. Initialt baseras Sveriges och andra medlemsstaters andelar på prognoser av den ekonomiska utvecklingen. Det medför att den faktiska avgiften kan komma att variera beroende på den faktiska utvecklingen i Sverige och övriga medlemsstater. Dessutom påverkas avgiften av de faktiska inkomsterna från tulluppbörden.

Skulle processen för antagande av en ändringsbudget på EU-budgeten påskyndas i förhållande till den tid processen normalt sett tar, kan de retroaktiva effekterna av egna medelsbeslutet från 2014 uppstå redan 2016. Beräkningarna i tabell 2.1 tar inte hänsyn till de eventuella effekterna på den svenska EU-avgiften av Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen. Sådana effekter skulle kunna uppstå i slutet av den redovisade perioden.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Totalt för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	44 232	36 327	32 210	29 586	39 657	41 109	42 237

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.3 Mål

Målet för den svenska budgetpolitiken i EU är att Sverige ska verka för en effektiv och återhållsam budgetpolitik inom EU. Målet innebär även att Sverige ska verka för en kostnadseffektiv användning av EU:s budgetmedel (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95:FiU5, rskr. 1994/95:67).

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Resultat

EU-budgeten för 2015

Utgifterna på EU-budgeten delas in i betalningsbemyndiganden (betalningar) och åtagandebemyndiganden (åtaganden). Ett åtagande som görs i EU-budgeten kan leda till betalningar såväl det aktuella budgetåret som kommande år, medan betalningarna motsvarar faktiska utgifter.

Regeringen bemyndigades att ikläda staten högst det utgiftsåtagande som följer av den fastställda EU-budgeten för 2015 avseende åtagandebemyndiganden. Totala ingångna åtaganden under 2015 uppgick till 362 935 miljoner euro, inklusive åtaganden från tidigare år som ännu inte resulterat i betalningar. Åtagandena resulterade i betalningar om totalt 145 243 miljoner euro, varav 74 227 miljoner euro avsåg åtaganden från tidigare år. Vid utgången av 2015 fanns därmed sammanlagt utestående åtaganden från 2015 och tidigare år på totalt 217 692 miljoner euro, vilket är en ökning med 15 procent jämfört med 2014.

Sveriges avgift till EU 2015

Utfallet för den svenska EU-avgiften 2015 blev 44 232 miljoner kronor (se tabell 2.2), vilket är högre än vad som anvisades i statens budget. En redogörelse avseende utfallet återfinns i regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2015 (skr. 2015/16:101).

Tabell 2.2 Anslagna medel och utfall för 2015

Miljoner kronor

	Anslag	Utfall
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	43 855	44 232
Totalt utgiftsområdet	43 855	44 232

År 2014 var det första året i budgetramen för perioden 2014–2020. Eftersom beslut om egna medel för perioden ännu inte trätt i kraft medför det att de särskilda reduktioner Sverige ska erhålla i form av en nedsättning av den BNI-baserade avgiften och en nedsättning av den mervärdesskattebaserade avgiften ännu inte fått effekt. Dessa reduktioner kommer att hanteras retroaktivt fr.o.m. 2014 när beslutet om egna medel trätt i kraft genom en ändringsbudget på EU-budgeten. Avgiften för 2015 var ca 3,5 miljarder kronor högre i avvaktan på dessa reduktioner.

Nedsättningen av Sveriges finansieringsandel av Storbritanniens särskilda budgetreduktion tillämpas i vanlig ordning. Sveriges reduktion i denna del uppgick under 2015 till ca 1,5 miljarder kronor.

EU-budgeten för 2016

EU:s årsbudget för 2016 antogs av Europaparlamentet den 25 november 2015. Den beslutade budgeten för 2016 uppgår till 155,0 miljarder euro i åtagandanslag och 143,9 miljarder euro i betalningsanslag. Det motsvarar en ökning på ca 7 procent av åtagandanslag och ca 2 procent av betalningsanslag i förhållande till ursprunglig budget för 2015.

2.4.2 Analys och slutsatser

I arbetet med EU:s årsbudget kommer det fortsatt att vara av stor vikt att respektera de finansiella ramarna i den fleråriga budgetramen och verka för realistiska prognoser så att överbudgetering undviks. Analys av tidigare års utfall är en viktig del i detta.

Utfallet för EU-budgeten 2015 innebar att betalningarna ökade i förhållande till 2014. Betalningarna var knappt 3 miljarder euro högre än 2014. Även om den svenska EU-avgiften påverkas av de ökade utgifterna på EU-budgeten, så är det den svenska förskottsbetalningen i

december 2015 som står för den huvudsakliga effekten av det ökade utfallet på anslaget 2015. Nivån på den beslutade budgeten för 2016 är något lägre än kommissionens förslag, vilket regeringen ser positivt på.

Retroaktiva effekter av det nya egna medelsbeslutet uppstår inte omedelbart när det träder ikraft

Som tidigare nämnts har effekterna av egna medelsbeslutet från 2014 ännu inte trätt i kraft. När det träder i kraft får Sverige de rabatter som beskrivits ovan, men det uppkommer också en motsatt effekt på den svenska EU-avgiften av att BNI-basen beräknas enligt den nya redovisningen av nationalräkenskaperna, ENS 2010. Sammantaget ger dock förändringarna en markant sänkning av den svenska avgiften i förhållande till tillämpningen av de gällande bestämmelserna om unionens egna medel.

Även om ratificeringen av egna medelsbeslutet från 2014 skulle bli klar under 2016 och beslutet skulle träda i kraft månaden efter att rådet notifierats om den sista medlemsstatens ratificering, måste en ändringsbudget antas för att de retroaktiva effekterna ska uppstå på den månatliga krediteringen av medlemsstaternas avgift till EU. Om en ändringsbudget som grundas på ikraftträdande av egna medelsbeslutet från 2014 inte har antagits av rådet och Europaparlamentet senast i mitten av november, kan inte den månatliga krediteringen den första arbetsdagen i december omfatta de retroaktiva effekterna. De uppstår då i stället 2017.

Fortsatt restriktiv linje i arbetet med de årliga budgetarna

Sammanfattningsvis bedöms resultaten inom området i huvudsak ligga i linje med målet för Sveriges budgetpolitik i EU. Regeringen avser att även fortsättningsvis driva en restriktiv linje i arbetet med de årliga budgetarna samt i löpande EU-budgetrelaterade frågor. Vidare är det viktigt att noga följa utvecklingen kring medlemsstaternas godkännande av rådets beslut om systemet för egna medel för perioden 2014–2020 och processen för antagandet av unionens ändringsbudget med anledning av detta.

2.5 Revisionens iakttagelser

De underlag som ligger till grund för Sveriges betalningar av avgiften till EU granskas av

Riksrevisionen i samband med granskningen av aktuella myndigheters årsredovisningar och årsredovisningen för staten. Riksrevisionens granskning för 2015 har inte föranlett några anmärkningar gällande avgiften.

Den Europeiska revisionsrätten har heller inte gjort några iakttagelser som rör Sveriges hantering av avgiften till EU.

2.6 Politikens inriktning

Den svenska EU-budgetpolitikens grundläggande mål ligger fast. Regeringen avser att verka för restriktivitet i behandlingen av kommande årsbudgetar och nästa fleråriga budgetram. I budgetramen avser regeringen dessutom att verka för en omprioritering av utgifter till förmån för ändamålsenliga åtgärder som har ett tydligt europeiskt mervärde. Effektivitet och återhållsamhet utgör viktiga element för Sverige i behandlingen av EU:s årsbudget och löpande EU-budgetrelaterade frågor. Vägledande för Sverige är principerna om subsidiaritet, europeiskt mervärde, proportionalitet och sund ekonomisk förvaltning.

Kommissionens förslag till budget för 2017 innebär en minskning med 6,2 procent i betalningsanslag jämfört med beslutad budget för 2016. Förslaget leder enligt kommissionen till en marginal på 9,6 miljarder euro upp till betalningstaket för 2017 i enlighet med den fleråriga budgetramen. För regeringen är restriktivitet en grundläggande linje i den fortsatta behandlingen av budgetförslaget för 2017. Detta innebär bl.a. att betalningsanslagen bör läggas på rimliga nivåer och att tillräckliga marginaler upprätthålls mellan årsbudgeten och taken i budgetramen.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tabell 2.3 Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

2015	Utfall	44 231 504	Anslags- sparande	-4 105 325
2016	Anslag	36 327 027 ¹	Utgifts- prognos	32 210 293
2017	Förslag	29 586 305		
2018	Beräknat	39 657 490		
2019	Beräknat	41 109 044		
2020	Beräknat	42 236 955		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för betalning av Sveriges avgift till Europeiska unionens allmänna budget. Anslaget får även användas för att finansiera eventuella krav från Europeiska kommissionen på dröjsmålsränta på grund av försenade inbetalningar av egna medel.

Regeringens övervägande

Sveriges avgift till EU-budgeten beräknas för 2017 uppgå till 29 586 miljoner kronor.

EU-avgiften består av fem delposter. Prognosen för avgiften består därför av beräknat utfall för respektive delpost (se tabell 2.4).

Inkomster från den gemensamma tulltaxan utgör egna medel för Europeiska unionen och betalas in efter faktisk uppbörd. Medlemsstaterna får i budgetramen för perioden 2014–2020 behålla 20 procent av uppbörden för att täcka sina administrativa kostnader. Beloppen i tabell 2.4 avser inbetalningarna till Europeiska kommissionen, dvs. efter avdrag för administrativa kostnader. Tulluppbörden redovisas under inkomstitel 1511 *Tullmedel*. Regeringen beräknar att tullavgiften för 2017 kommer att uppgå till 6 180 miljoner kronor.

Avgifterna på sockerproduktion tas ut i enlighet med den gemensamma jordbrukspolitiken och betalas enligt faktisk uppbörd. Medlemsstaterna får för perioden fr.o.m. 2014 behålla 20 procent av uppbörden för att täcka sina administrativa kostnader. Uppbörden av dessa avgifter redovisas mot inkomst-

titel 1512 *Sockeravgifter*. Regeringen beräknar att sockeravgiften för 2017 kommer att uppgå till 32 miljoner kronor. Efter 2017 upphör EU-avgiften baserad på sockerproduktion.

Den mervärdesskattebaserade avgiften beräknas som en andel av medlemsstatens mervärdesskattebas. I budgetramen för perioden 2014–2020 kommer Sverige att betala en mervärdesskattebaserad avgift på 0,15 procent av mervärdesskattebasen. Den generella uttagssatsen är 0,30 procent. Regeringen räknar med att nedsättningen tillämpas från och med 2017 med retroaktivitet för 2014, 2015 och 2016. Med hänsyn tagen till den retroaktiva justeringen beräknas den mervärdesskattebaserade avgiften för 2017 uppgå till -4 981 miljoner kronor.

Europeiska kommissionens samlade uttag av BNI-baserad avgift beräknas som en restpost, dvs. uttaget beräknas så att det ska täcka EU-budgetens återstående finansieringsbehov efter att samtliga länders traditionella egna medel och mervärdesskattebaserade avgifter dragits av från den budgeterade utgiftsnivån. Respektive medlemsstats andel fastställs som dess andel av EU:s samlade BNI. Ökar en medlemstats BNI i förhållande till övriga medlemsstater, ökar andelen och därmed den BNI-baserade avgiften. Exempelvis beräknas övergången till den nya redovisningen av nationalräkenskaperna (ENS 2010) påverka denna andel, vilket beaktats i prognosen för Sveriges avgift till EU.

Sveriges reduktion av den BNI-baserade avgiften, motsvarande 185 miljoner euro per år i 2011 års priser kommer även den att hanteras retroaktivt. Redovisade beräkningar utgår från att det sker 2017. Den BNI-baserade avgiften beräknas för 2017 uppgå till 28 355 miljoner kronor, vilket inkluderar avgiften för Storbritanniens budgetreduktion på 439 miljoner kronor.

Som tidigare nämnts utgår beräkningarna från att retroaktiva effekter uppstår 2017. Regeringen grundar bedömningen på att den ordinarie tidtabellen i bestämmelserna för rådets antagande av kommissionens förslag om ändringsbudget inte ändras.

Beräkningarna fram t.o.m. 2020 tar inte hänsyn eventuella effekter av Storbritanniens kommande utträde ur EU. Sådana eventuella konsekvenser för Sveriges EU-avgift är beroende av förhandlingarna om villkoren för utträde och följd effekter på EU:s utgifter.

Tabell 2.4 Utgiftsutveckling för anslag 1:1 fördelat på anslagsposter*Miljoner kronor*

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Tullavgift	4 711	6 165	4 733	6 180	5 472	5 671	5 885
Sockeravgift	24	30	24	32	0	0	0
Mervärdesskattebaserad avgift	5 019	4 649	5 610	-4 981 ²	3 045	3 156	3 275
BNI-baserad avgift	33 972	25 024	21 344	27 916	30 783	31 830	32 601
Storbritanniens budgetreduktion	506	458	500	439	357	453	475
Summa	44 232	36 327	32 210	29 586	39 657	41 109	42 237

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Negativt belopp pga. beräknad effekt av retroaktiv rabatt

Anmärkning: Beloppen på respektive anslagspost är avrundade och stämmer därför inte överens med summan. Beloppen på respektive anslagspost är preliminära och fastställs i regleringsbrev för anslaget.

3 Bemyndigande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av den fastställda EU-budgeten för 2017 till följd av åtagandebemyndiganden.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaternas avgifter används för att finansiera EU-budgetens betalningar under innevarande år. De åtaganden som staten ingår på området avser EU-budgetens åtagandebemyndiganden för innevarande år, vilka kan resultera i betalningar innevarande eller kommande år. I Europeiska kommissionens budgetförslag för 2017 föreslås att åtagandebemyndiganden om 156 611 miljoner euro ska ställas till förfogande för 2017. Sveriges totala andel beräknas uppgå till 3,2 procent, vilket motsvarar ca 5 040 miljoner euro. Budgetförslaget behandlas för närvarande av unionens budgetmyndighet.